BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

ANUL XXVIII
1
(1 235)
Sîmbătă
4 ianuarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

AN NOU

Un an nou, o nouă etapă în ascendența noastră economică și socială, o nouă treaptă, o nouă altitudine în destinul și sub semnul unei epoci în care dovezile de inimă și conștiință sînt cele ale faptelor, ale angajării, ale răspunderii și, în acest chip, ale deplinei noastre identități. Un arc viu de pod este țara de la inimă la inimă, un arc viu de pod este pămîntul ei de la generație la generație și timpul, ca și istoria, nădejdile, frămîntările și împlinirile ei fac viața înaltă și densă a tuturor. Este aceasta sentimentul și este trăirea, durata cu care am trecut și trecem mai departe spre noi înșine, dintr-o perspectivă care se arată benefică și ridică pe terenul certitudinilor, al orizontului cît mai bine gîndit și asumat, temeliile unor viitoare și necesare înfăptuiri. Știind că nu e ușor, că nu e lesne și nici simplu acest lucru, cum tot așa nu a fost ușor nici pînă acum. Forța realității materiale înconjurătoare ca și aceea a realității propriului nostru edificiu de conștiință stă ca suprem argument și ne plasează în relație directă, omniprezentă, cu viitorul. Mesajul secretarului general al partidului, președintele Republicii, rămîne și trezește în acest sens un înflăcărat și puternic ecou. **Începem noul an 1986 — primul an al celui de al 8-lea cincinal — cu un program cutezător și de mare perspectivă care va asigura intrarea României într-o etapă nouă de dezvoltare, trecerea de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la cel de țară mediu dezvoltată.**

O optimă și cuprinzătoare deschidere asupra sarcinilor și obiectivelor pe care le avem de înfăptuit a realizat-o, după cum bine se știe, Congresul al XIII-lea al partidului. În centrul de gravitație al marelui forum comunist — al cincilea în cronologia de mari și hotărîtoare evenimente ale politicii noastre interne și internaționale care fac de fapt esența, spiritul și amplitudinea epocii noastre contemporane — stă întreaga noastră existență de azi și de mîine, stă țara revigorată din rădăcini și pulsînd la tensiunea și în climatul unei adevărate renașteri naționale. Socialismul a dat enorm poporului român iar opțiunea sa e definitivă, timpul a confirmat și confirmă, mai ales, propriile noastre biografii, saltul enorm produs în condiția umană. Imperative noi aduce acest an care-i și debutul unui nou cincinal și linii noi de legătură întinde el către tot ceea ce așteptăm de la noi precum și către tot ceea ce vrem și sîntem hotărîți să realizăm din perspectiva sfîrșitului de secol. „Intrăm în noul an 1986 cu hotărîrea fermă de a face totul pentru perfecționarea activității de conducere și organizare a tuturor sectoarelor vieții economice și sociale, pentru ridicarea spiritului revoluționar, de răspundere, ordine și disciplină în toate domeniile, în vederea realizării în cele mai bune condițiuni a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, care asigură mersul ferm înainte pe calea înfăptuirii visului de aur al omenirii — comunismul — pe pămîntul României, bunăstarea și fericirea întregului popor, întărirea continuă a independenței și suveranității patriei noastre socialiste".

Am pornit la un drum lung odinioară, acum îl ridicăm calitativ pe segmentul lui de orizont care se reazimă pe o experiență intensă, aceea a consensului național. Unitatea și spiritul indisolubil al acesteia fac orizontul de gîndire și acțiune în numele unui scop nobil, înalt. Aceasta a fost și aceasta este și tradiționala festivitate de Anul Nou. Țara, prin copiii și tinerii săi, a urat secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, ani mulți, fericire, sănătate, spre gloria și fericirea națiunii noastre socialiste. Prin tot ce are patria mai frumos și mai sensibil, prin tot ce are ea mai scump și mai drag, copiii — ca o emblemă a noastră a tuturor, pentru că totul este o zestre către urmaș. Acum, la sfîrșit și început de an, la confluența de etape și de programe, într-o consecventă de altitudini și o unitate de crez impresionante.

Este în firea noastră să trăim sărbătorile celor ce exponențial ne exprimă și să-i omagiem. Pentru merite de luptă și muncă, pentru merite care fac viața pe cît se poate mai bună și mai dreaptă. Omagiem astfel ziua de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, om politic și savant de renume mondial. Impactul științei, al cercetării științifice și tehnice în viața economică și socială a patriei și aplicarea noului, spiritul de creativitate devenit și înțeles ca normă a mersului nostru înainte îi datorează mult. Învățămîntul, cultura și știința figurează la loc central în programul partidului și a milita, a lucra și a crea în acest sens și cu un asemenea scop, în folosul patriei și al viitorului ei reprezintă nu numai o vocație ci și cauza unui nobil devotament. Noua etapă de dezvoltare economico-socială a țării implică mai mult decît oricînd datele științei, ale învățămîntului și cercetării, într-o viziune amplă și o conducere unitară, iar garanția înfăptuirii unui asemenea program îl constituie desemnarea tovarășei Elena Ceausescu în fruntea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

Oamenii de știință și pacea constituie un alt organism ale cărui prerogative le deține și în acest fel avem o imagine ca și o înaltă conștiință de sine a omului politic și savantului puternic ancorat în problemele contemporaneității și cu o conduită care ține de responsabilitatea însăși în fața și pe potriva umanismului epocii în care trăim.

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

„Începem noul an 1986 — primul an al celui de-al 8-lea cincinal — cu un program cutezător și de mare perspectivă, care va asigura intrarea României într-o etapă nouă de dezvoltare, trecerea de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la cel de țară mediu dezvoltată."

NICOLAE CEAUȘESCU

Din toată inima

Intrăm în anul 1986 cu fruntea sus, cu deplină încredere în puterile noastre, avînd convingerea că munca liberă, lucidă și unită, s-a materializat în noi înfăptuiri de preț pe plan politic, economic, social și cultural. Intrăm în anul 1986, avînd certa convingere că am urcat noi și importante trepte ale progresului, că viitorul țării se sprijină pe piloni puternici, de nezdruncinat. Cel de-al XIII-lea Congres al partidului întinde o punte solidă și luminoasă între înfăptuirea programului de edificare a socialismului și comunismului în scumpa noastră țară, printr-un efort entuziast, ferm și lucid al tuturor oamenilor muncii, sub conducerea cutezătoare a gloriosului nostru partid și a celui ce stă în fruntea sa și în fruntea țării ca o stea călăuzitoare, investit în deplin consens cu voința unanimă spre a ne fi călăuză biruitoare, om nou la vremuri noi, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președinte al României socialiste.

Profundele prefaceri revoluționare din țara noastră, care au schimbat configurația politică și socială a patriei, au determinat o radicală cotitură și în ceea ce privește statutul social-economic al femeii, creindu-se condiții egale de manifestare și participare activă alături de toți ceilalți oameni ai muncii, spre temeinica edificare și dezvoltare a noii noastre orînduiri.

Un strălucit și mereu însuflețitor exemplu pentru fericirea României, pentru întregul nostru popor îl reprezintă viața, animată de idealurile nobile ale revoluției, neobosita și admirabila activitate a tovarășei Elena Ceaușescu, pe care o omagiem cu prilejul aniversării în acest început de ianuarie.

Destinul său s-a împletit cu destinul țării și al poporului nostru, într-o viață de dăruire revoluționară, alături și în deplin unison cu cel pe care îl numim ctitorul României moderne, marele nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În aceste zile de început de an și început de cincinal, gîndul nostru, al tuturor, se îndreaptă plin de recunoștință, admirație și devotament spre acea excepțională personalitate, spre acel minunat vlăstar al neamului nostru în care sînt înmănunchiate virtuțile femeii române, sensibilitate și gingășie, adîncă iubire de neam, de țară, inteligență, tenacitate, putere creatoare.

Tovarășa Elena Ceaușescu a participat cu toată ființa la marile bătălii de clasă, la lupta antifascistă, la revoluția de eliberare socială și națională a patriei, participînd cu toată făptura pentru salvgardarea, apărarea și instaurarea unei păci durabile pe planeta noastră, iar rolul său ca personalitate proeminentă a științei românești, a cărei valoare este recunoscută de prestigioase foruri științifice din lume, vine să pună în lumină marele său aport în condițiile pe care Partidul Comunist Român le-a creat în anii victoriei socialiste, pentru afirmarea femeii în toate domeniile vieții și muncii sociale.

Tovarășa de viață a inegalabilului revoluționar și înflăcăratului patriot, vizionar conducător al Partidului și al Țării, tovarășa Elena Ceaușescu îi stă alături cu mare vrednicie, putere de muncă și fervoare.

Trăim în prezența unui cuplu istoric, a cărui existență se confundă cu destinele țării, animat de cele mai nobile idealuri ale revoluției și avînd țel suprem prosperitatea și înflorirea patriei, fortificarea demnității, independenței și suveranității.

Cu acest solemn prilej, îi urăm din toată inima primei femei a țării ani mulți, cu sănătate și bucurie, în durata eternității.

Virgil Teodorescu

Tablou de Cornelia Ionescu

Tovarășei Elena Ceaușescu,
gîndul de stimă
și recunoștință al națiunii

În pagina a 3-a

EFIGIE

Mai înainte de-a-l alege Patria
și poporul să-i dea cîrma,
dumneavoastră v-ați încredințat
cea dintîi
viața, acestui Bărbat.

Astăzi sînteți ca și patria,
patria-i ca și dumneavoastră,
poporul, și el — în seama aceluiași
Om.

Toate trei dimensiunile, cuprinse
de-o istorie pe care-o stăpînim
cînd și cînd, victorioși,
însă ne scapă uneori din puteri,
peste fire și peste oameni.

Totuși, atîta timp cît această triadă
lucrează ca un singur ins,
nici temere nu poate fi, nici trufie —
Viitorul este continuă așezare de țară
bizuindu-se pe cîte-o pereche
exemplară.

Ion Gheorghe

Omagiu

Trăim într-o țară în care izvoarele au tulburat, de pe vremea începuturilor, neasemuite cîntece. Le-au ocrotit pădurile munților, le-au îndulcit rotunjimile dealurilor, le-au dat lărgime cîmpiile. Și tot de la începuturi, de cînd ne-am numit un popor, le-am învățat, le-am purtat de-alungul timpului, înnoindu-le mereu, îmbogățindu-le curata lor frumusețe, pentru a avea ce lăsa mai departe. În cîntece s-au izvodit povești adevărate, despre oamenii care au fost, pentru oamenii care vor fi — Ele, poveștile, cîntecele, s-au învățat firesc, de la sine. Dar vor fi fost și dascăli în ale măiestriei prin care cuvîntul se cerea într-un anumit fel povestit sau cîntat. După cum primii dascăli de adevăratelea tot la asta au luat seama, cuvîntul rostit în românește trebuia păstrat în rotunjimea-i, de la facerea lui. Pentru că numai astfel putea el duce o întreagă înțelepciune și numai astfel ne făceam mai puternici și neclintiți din locurile ce le înstăpînim pe drept. Acei dascăli, dintîi, n-au precupețit nimic din puterile lor, dînd altora tot ce aveau mai de preț, înțelegînd că în asta stătea menirea lor. Strădania lor a luminat mințile celor mulți, cei mulți au dat din rîndurile lor pe alți purtători de facă nestinsă, pregătind astfel marea iluminare ce va deveni cultura română. N-a fost vreo lucrare mai de seamă în istoria noastră de patrie, în care dăscălimea să nu-și afle locul de cinste în chiar inima ei. A așternut această istorie în pagini ce nu pot fi stricate de vreme, răspîndindu-le de o parte și de alta a munților, coborîndu-le pe dulceața dealurilor, așezîndu-le la largul lor, prin cîmpii, cum au făcut-o cîndva apele cîntătoare și de povești purtătoare. Cuprinzînd, adică, țara, în rotundul ei. Prin cronici de mînă scrise, prin cărți apoi, în prea minunate tiparnițe scoase. Cărți pentru a învăța abecedarul unei limbi cum și abecedarul vieții. Cărți ce au pornit de la primele buche și s-au înălțat

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 3-a

Simbol al duratei

Sînt clipe în care ai senzația că poezia se naște singură; e deajuns să o atingi cu simțurile ca să-ți dai seama că există, ca un abur pe suprafața lucrurilor. Poetică e acum creanga de brad împodobit sau această stare de beatitudine pe care o încerc cînd simt alunecînd ultimele zile ale anului care trece. Poezie înseamnă și Anul Tînăr ce vine, ca o fereastră, în lumina căreia ne înălțăm pentru a privi mai departe, cu seninătate, cu uimire și cu speranță. Poetică e toată această lume care ne înconjoară, cu ghirlandele ei de chiciură care împodobesc copacii ca o hlamidă regală, poezie înseamnă și perla de gheață care se prelinge pe geam sau pasărea care se însurubează în aerul de sticlă, ca o rază de laser. Poezie este starea de puritate, de primenire cu care intrăm într-un An Nou, cînd gîndul nostru capătă aripi și gîndește în poeme, noi înșine sîntem un poem care se scrie singur.

Cînd clipa se înnoiește și tînărul an se înalță deasupra noastră ca o lumină a adolescenței, gîndul meu se îndreaptă spre munte. Mă emoționează întotdeauna imaginea crestelor acoperite de zăpadă, splendoarea lor albă, acei brazi gigantici plutind în razele orbitoare care coboară din stratosferă. La cumpăna dintre ani gîndul meu aleargă spre munte. Nu pentru că m-am născut acolo, la poalele acestor munți, pe care privirea mea se sprijină întotdeauna și se odihnește. Ci pentru că muntele mi s-a părut întotdeauna un simbol al duratei, al dăinuirii, un ax stelar al existenței românești. Sînt clipe în care mă gîndesc că poezia însăși e un munte, o culminație a spiritului, către care ființa noastră se îndreaptă întotdeauna cu un sentiment de liniște, de bucurie și de regăsire, pentru că acolo, în lumea limbii ei, sîntem noi cu viața, cu faptele și cu memoria noastră.

Mă gîndesc în aceste momente sărbătorești la Limba Română, această matrice inexpugnabilă prin care am deprins sentimentul eternității și am ieșit mereu deasupra talazurilor marelui timp. Mă gîndesc acum, cînd într-un peisaj cu brazi și zăpezi cîntăm florile dalbe de măr, la monumentul nepieritor al literaturii noastre populare, din trunchiul căreia s-au desprins și s-au înălțat marile creații ale literaturii române, care au știut, în profunda lor originalitate și putere novatoare, să păstreze calea regală a legăturii cu spiritul și realitățile românești.

Mă gîndesc la Mihai Eminescu, despre care s-a spus — cît de frumos și cît de adevărat — că a apărut ca un munte în cîmpia poeziei românești, marele poet a cărui operă e un mare continent liric scăldat de apele eternității, poezia lui continuînd să fascineze generațiile prin imensa ei liniște cosmică, prin profunda ei pulsație existențială, arătînd lumii și viitorului forța spirituală a unui popor sublimată într-un extraordinar edificiu liric.

Și mă gîndesc în aceste clipe la toți cei care cu bucurie, neliniște și har lucrează la înălțarea fericitului destin al literaturii noastre, făcînd-o să devină purtătoare a spiritului nostru, a vieții înseși. La mulți ani, poezie.

Mircea Florin Șandru

43563. 22

ION DODU BĂLAN

«Pietre pentru templul lor»

„Pietre pentru templul lor" (Editura Cartea românească, 1985), de Ion Dodu Bălan, este o interesantă colecție, cu totul consistentă sub raport cantitativ, cuprinzînd studii cu înfățișare academică, recenzii și evocări, cite un fragment memorialistic și, în general, o materie supusă clipei, evidențiind aci mai mult ca inainte pe autor. Intr-o creație întinsă și de aspect aulic, precum este aceea a lui Ion Dodu Bălan (conținînd mai ales monografii între care acelea despre Octavian Goga și Aron Cotruș au o însemnătate indiscutabilă), o astfel de inclinație către reflecția fără prejudecăți, de fel activist, completează în chip nimerit o imagine care nu se potrivea, totuși, pe deplin acestui autor. Originea transilvană a lui Ion Dodu Bălan dă această îndemnare către contemporaneitate, precum și instinctul de a vedea în cuprinsul istoriei literaturii substanța imperisabilă. Ardelenii, precum Șincai, Samuil Micu, Octavian Goga, Rebreanu în fine, exemplifică o psihologie cu presimțire istoricistă foarte pronunțată, explicabilă prin stratificările unui spirit colectiv, obligat să se definească dincolo de ingrădirile simplei actualități. Ei au, poate mai acut decît alții, simțul valorilor pedagogice, și înțeleg prin istorie un document ilustrativ de aci și pînă în veac. Mulți sînt jurnaliști și o istorie a gazetăriei românești, văzută în determinațiile ei complete, ar revela un șir inumerabil de inși a căror consumpțiune s-a întemeiat pe ideea morală de cultură. De la Iosif Vulcan pînă la Octavian Goga, ardelenii au făcut jurnalistică cu sentimentul unei activități salvatoare ; a fi prezent e, la ei, o condiție vitală.

Astfel de reverberații sînt vii și în creația lui Ion Dodu Bălan, cu adăugirile trebuitoare față de datele care-l definesc, căci jurnalistica lui rămîne aceea a unui istoric literar de formație culturală, înțelegînd prin aceasta o prezență stimulată de consultul neîntrerupt al valorilor care nu-s perisabile. Această activitate vie, de magistratură vigilentă, e, în „Pietre pentru templul lor", izbitoare și un rezumat al inițiativelor cuprinse aici merită făcut, cită vreme revelează mai degrabă conformația unei tipologii alcătuite din numeroase specimene reductibile la etic.

Mai intîi, Ion Dodu Bălan a selecționat niște intervenții jurnalistice, multe cu ecouri atingătoare de moment și a considerat că acestea sînt „atitudini". Sînt, fără îndoială, cită vreme de aici rezultă mai limpede decît în alte părți ideea lui despre literatură. Acestea nu sînt, totuși, nici noi și nici surprinzătoare, venind cu clarificări de ordinul declarației, acolo unde istoricul literar dăduse probe prin edificii. „Vechimea" unei idei, detectabilă în creația lui de la intîile monografii și pînă la epitomele de azi, denotă simțul de conservare al unei doctrine pe care Ion Dodu Bălan a îmbrățișat-o o dată pentru totdeauna. De altfel, „consecvența unui ideal" i se pare cea mai de seamă trăsătură a literaturii române și dacă el înțelege prin aceasta, așa cum declară foarte nimerit, conservarea unui sentiment originar, cel al Daciei inițiale, atunci nimic nu mai rămîne de adăugat : „Dacă este un domeniu — zice Ion Dodu Bălan — în care n-au existat niciodată hotare între români, atunci acela este, fără îndoială, cel spiritual, lingvistic și literar, căci, de la inceputuri, oamenii de cultură, creatorii și în primul rînd scriitorii din toate ținuturile românești s-au manifestat ca o entitate etnică de monolit, precum în cel mai unitar stat politic". Această **unire în spirit** este o idee transilvană și a reieșit într-atît de izbitoare aci, și în baza experienței istoricului literar. „O carte tipărită de Coresi la Brașov — adaugă el — de fiul său Serban la Orăștie, de Varlaam sau Dosoftei la Iași, de Constantin Cantacuzino la București, umbla peste granițe pe tot teritoriul vechii Dacii / ... / asigurînd tuturor românilor aceeași hrană sufletească." Ceea ce rezultă de aci este, așadar, sensul activ al istoriei literaturii, înțelese de Ion Dodu Bălan ca un criteriu mai intîi etnic și care verifică înaintarea de acum a unei culturi care nu poate ieși din marginile ei, definitorii pînă la celula etică. Multe din contribuțiile celelalte izvorăsc din aceeași optică, foarte lăudabilă. „Identitatea artistică și valoarea etică", de pildă, conține un șir de reflecții asupra „valorii estetice" și „finalității patriotice". „Vorbirea insuflețită" e un elogiu oratorilor fervenți, sugerînd că energiile juvenile au trebuință și de idealuri potrivite. Două mici studii, unde istoricul literar e prezent cu ilustrații („ulița satului" și „lingă sat iată-mă iarăși") cuprind o propunere asupra civilizației țărănești pe care Ion Dodu Bălan o consideră în chip nimerit drept fundamentală pentru români (un element de ordin biografic a intrat probabil și aici). În sfîrșit, o contribuție de înfățișare polemică, „Impotriva pocirii limbii naționale", vehiculează o formulă care nu-i decît în superficie apropiată de aceea a pasoptiștilor, cită vreme estetica limbii literare e, în Carpați, o formă de legitimitate.

Totuși, Ion Dodu Bălan nu s-a oprit la aceste chestiuni de metodă, el a trecut și la cercetări care să verifice o ipoteză asupra culturii : două studii, solide, reunite sub formula de „elemente de etnopsihologie românească", tratează unul despre mitologie, („Lume ce gîndea în basme"), confirmînd observațiile lui G. Călinescu asupra miturilor fundamentale și altul despre paremiologie („Coordonate românești, etice și estetice"), ceea ce pune încă un accent în ideea de sapiențial. Sînt sinteze de factură academică, între care aceea dedicată mitologiei e împinzită de o bibliografie modernă, înțeleasă în chip fructuos (și care nu seamănă cu sforțările, mai recente, ale lui Al. Piru, de a fi în curent cu ultima oră metodologică) ; ele confirmă idei călinesciene (nu doar acelea din „Istoria literaturii"...), privitoare la mituri, ci și acelea despre proverbele românilor, din monografia dedicată lui Ion Creangă), ceea ce nu-i defel un izvor insolit, cită vreme și G. Călinescu socotea că este „un ardelean".

În fine, numeroase comentarii orecizează, cu ocazia unor reeditări ori cu prilejuri festive, însemnătatea unor creații din cuprinsul istoriei literaturii. Eminescu, G. Dem Teodorescu, Hașdeu, Iosif Vulcan, Ovid Densusianu, Rebreanu (căruia Ion Dodu Bălan îi dedică un adevărat studiu, ca și lui Eugen Goga, acestuia în ideea unei restituiri), Sadoveanu, Nicolae Labiș preocupă pe autor mai ales în scopul de a impulsiona o idee de reper fundamental. Acest consult periodic al tradiției majore e în firea istoricului literar și e de la sine înțeles că Ion Dodu Bălan nu putea să facă abstracție de această trebuință. Să observ că tradiția revelată de el se dovedește aceea, durabilă și atunci cînd privirea cade asupra „scriitorilor de azi" el nu lasă deoparte acea substanță care coagulează istoricește un specific coerent. El supune unui examen opera lui Eugen Barbu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ion Horea, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată, a altora de asemeni, ceea ce indică un sentiment al continuității cu apel la permanent. De altfel, în „Pietre pentru templul lor" noțiunea de „organism viu" a literaturii române este pretutindeni invocată de Ion Dodu Bălan în chip de argument hotărîtor. Literatura e, pentru el, un domeniu al valorilor, adăugate una după alta, cronologic, și cu originea în ireductibilul etnic.

Artur Silvestri

O istorie a profunzimilor

Specialitatea lui Nicolae Iorga a fost istoria universală și el s-a considerat întotdeauna, în primul rînd, profesor de istorie universală. Prima lucrare de anvergură proiectată de el pentru un editor occidental a fost o istorie a cruciadelor, care nu s-a realizat datorită întinderii proiectului propus de Iorga. Din fișele acestui proiect a ieșit mai tîrziu o Istorie a imperiului otoman în limba germană și desigur toată puzderia de lucrări mai mici legate de cruciade. Este interesant să observăm că primele lucrări de istorie universală produse de Iorga vădesc o mentalitate occidentalocentrică, firească urmare a formării apusene a istoricului. Stările sociale și evenimentele răsăritului nu intră în atenția autorului cînd scrie **Protogemenele la o istorie universală**, adică **Dezvoltarea așezămintelor politice și sociale ale Europei și Elemente de unitate ale lumii medievale, moderne și contemporane** (1920—1922). Dar este vizibilă, încă din al doilea titlu, atenția pe care Iorga o acordă factorilor modelatori ascunși, care structurează pe perioade lungi mișcarea istorică. Caracteristică va rămîne pentru Iorga în toate lucrările lui de istorie, asigurîndu-le și originalitatea inconfundabilă, căutarea acestor vectori provenind din straturi și substraturi istorice pe care istoria descriptivă le neglijează. Este la fel de interesant de reținut că deși l-a eliminat pe Hasdeu de pe tabloul istoricilor preferindu-l în postură de filolog, Iorga minuiește practic în istorie metoda „stratului și substratului" formulată de Hasdeu pentru lingvistică. Iorga a urmărit faptele atît pe orizontala cît și pe verticala istoriei, acordînd acesteia din urmă un rol cardinal. A studia istoria este pentru Iorga mai mult decît a colecționa informații și a descrie întîmplări și evenimente în succesiune imediată. A studia istoria a însemnat pentru prodigiosul savant a urmări aventura formelor și structurilor moștenite. Sub anecdotica evenimentului, istoricul descifrează o structură, dar acest lucru nu este de ajuns pentru Iorga, care caută originea însăși a acestei structuri și circulația ei. Imperiul Romano-German este o monarhie de pretenții universale. El preia structura și mai ales tendințele de la Imperiul Roman de Răsărit, acesta singurul după Iorga îndreptățit să fie considerat Imperiul universal, cel Romano-German fiind o dizidență și o uzurpație, ca și micile „imperii" balcanice de concurență cu Bizanțul. La rîndu-i, acest Imperiu Roman preia modelul monarhiei universale de la Alexandru cel Mare, iar Alexandru cel Mare se încadrează, deși cuceritor, în tiparul monarhiei universale asiatice pe care o transmite, prin Imperiul Roman, Europei. Fixarea la Bizanț a Imperiului Roman a echivalat cu întoarcerea la matca asiatică a ideii de monarhie universală. Iată avatarurile unei structuri străvechi, care nu se termină aici. Imperiul otoman preia, în linii mari, structura și funcțiile fostului Imperiu Bizantin perpetuind într-un regim nou vechile forme. Iorga a fost un istoric al profunzimilor, lucru cu atît mai relevant cu cît preocupările lui de istorie universală i-au asigurat cadrul major al acestor viziuni de comparatistică, care intră și ies în egală măsură din terenul istoriei înțeleasă doar ca istorie narativă. Intuirea acestui joc al structurilor l-a dus pe Iorga la o explicație adîncă și în privința istoriei românilor. Fără a-și teoretiza și a-și sistematiza într-o metodă propriu zisă viziunea asupra dezvoltării așezămintelor istorice, Iorga a avut una modernă ca deschidere și direcție pe care „noua școală istorică" românească s-a grăbit s-o treacă cu vederea deși avea în Iorga un punct de plecare înnoitor.

Simplu spus Iorga a descoperit importanța funcționării „stratului și substratului" în viața societății, a instituțiilor sociale cele mai complexe, cum este de pildă statul, și a construit plecînd de la această viziune. Pe această cale Iorga are revelația importanței Imperiului Bizantin pentru sud-estul Europei, a importanței „supraviețuirilor" bizantine la popoarele atît de diverse în aparență ale zonei, oferind teoriei comunității lingvistice balcanice corolarul unei comunități de aspect istoric. Nivelul bizantin este un „strat" peste altul mai vechi, care este cel al Romaniei sau „Romaniilor orientale", teren prielnic al reimplantărilor instituționale efectuate de Imperiul Roman de Răsărit la Dunăre. Din acest unghi istoria poporului român se scrie altfel, iar Iorga ca profesor de istorie universală a înțeles că ea trebuie văzută pe verticala profunzimilor. „Dacă e să trateze cineva istoria românilor obiectiv, în legătură cu istoria tuturor neamurilor, apoi acela e profesorul de istorie universală", declară Iorga în **Hotare și spații naționale** (1939).

Viziunea funcționării din adînc a structurilor l-a adus pe Iorga de la o mentalitate istorică ocidentalocentrică la una mai cuprinzătoare, ecumenică am zice, în care rosturile tuturor popoarelor vechii Europe sînt înfățișate, în primul rînd, din unghiul dezvoltării lor organice. Așa se face că un **Curs de istorie universală** din 1936, ținut la facultatea de litere și filozofie din București, care este totodată și o firească încadrare a istoriei românilor în marile dezvoltări și curente de gîndire și acțiune ale continentului.

Pentru Iorga orice popor adăugat, suprapus peste o colectivitate istorică veche preia inevitabil elementele esențiale de supraviețuire de la autohtonii adaptați de lungă vreme condițiilor. Pentru el venirea slavilor înseamnă un element adăugat peste straturile mai vechi ale României orientale, de la care fatalmente slavii moștenesc o zestre socială și culturală considerabilă. După cum triburile asiatice ale ungurilor au dislocat în Panonia o populație romanizată găsind acolo și un stat slav al cărui rost îl preia la Dunărea mijlocie. Teoriile propagandistice maghiare privind rolul civilizator al ungurilor în răsăritul Europei sînt privite de Iorga cu superioritatea savantului venind dintr-o cultură care moștenește civilizația Bizanțului, reprezentant al unui popor care prin origină și prin tradiții ține de Imperiul Roman, anterior năvălirilor din Asia și întrebuințării ungurilor ca „topor de oase" papal împotriva creștinilor răsăriteni. Iorga dă un conținut nou filiației romane pe care școala latinistă a ardelenilor o împinsese la goală romanomanie. Invențiilor și purecației mărunte, adevărată vinătoare de greșeli, ispititoare pentru oricine nu înțelege concepția și viziunea lui Iorga, genialul savant le opunea proiecția unei configurații umaniste, pe cît de vastă pe atît de adîncă, față de care argumentele oricît de ingenioase în construcție se dizolvă. Pe această cale Iorga ajunge la combaterea occidentalocentrismului de vreme ce este obligat de ade-

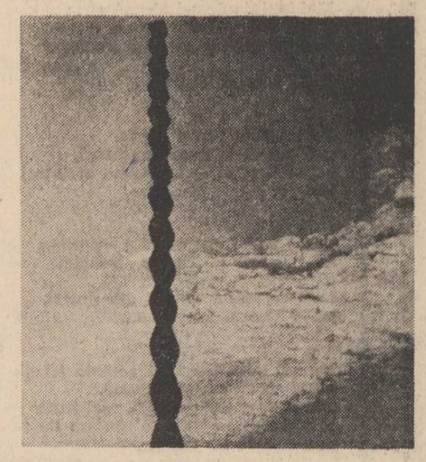

vărurile la care apelează să respingă ideea unei misiuni civilizatoare occidentale pe un teren gol de cultură care este răsăritul. Cartea unui Georg Lukacs, fost ministru de instrucție în Ungaria, despre **Ungaria și civilizația** este tratată tocmai din acest unghi al simplului transport de civilizație cu sila într-o lume care are cultura și civilizația ei, mai veche, de sorginte nobilă. Unui Domanovszky, care urmărea în cartea **Metoda d-lui Iorga**, să compromită pe marele istoric și să reabiliteze cele mai dușmănoase teze la adresa poporului român, Iorga îi explică ce formă de cultură și civilizație o constituie viața pastorală românească, pentru că față de adversarul său ungar Iorga este mai mult decît un istoric, un savant cu viziune interdisciplinară. Antropologia de astăzi validează punctul de vedere al lui Iorga, subliniind valoarea creațiilor culturale pastorale și agrare, disprețuite de o mentalitate burgheză grăbită să exalte cîștigurile civilizației de tip industrial, și clasează la rubrica atitudinilor retrograde poziția lui Domanovszky. Incăpățînarea unor istorici de cabinet de a-i scoate pe români din vatra lor dacică i-a oferit lui Iorga prilejul unor demonstrații pe cît de convingătoare pe atît de inspirate.

Cantitatea de informații minuite de Iorga de-a lungul carierei lui a fost monstruoasă, dar să observăm că mai ales după 1925, dată aproximativă, scrierile lui istorice devin din ce în ce mai sintetice, mai esențializate, mai sugestive. Nimic mai neadevărat decît aserțiunea că Iorga este sclavul erudiției sale. (Cei care au făcut-o, cu aspect de verdict, erau ei înșiși sclavii unei impresii nerevizuite). Iorga are la această vîrstă conștiința precisă a ceea ce este efemer în istorie și nu acordă preț informației, oricît de sclipitoare ar fi.

Din această viziune a efemerului care nu poate întuneca nici divulga vechile structuri, ca realități profunde și modelatoare, s-a hrănit și Iorga militantul pentru drepturile istorice și naturale ale românilor. „Trebuie răspuns imediat, la orice atac", spunea Iorga în 1938 **(Lupta științifică împotriva dreptului românesc)** și el a înțeles să răspundă la orice atac adresat ființei și vechimii poporului român pe aceste locuri. Iorga a avut multe intervenții celebre la vremea lor îndreptate contra negatorilor de profesie ale acestor drepturi. O cărticică apărută la Tipografia diecezană Oradea în 1939 se numește **În luptă cu absurdul revizionism maghiar** și prezintă o colecție de articole și conferințe grăitoare într-adevăr pentru absurditatea revizionismului de la granița de Apus. Savantul care a scris în 1932 o broșură **Contra dușmăniei dintre nații, Români și unguri,** nu confunda agresiunea propagandistică externă cu o acțiune de nivel popular localizînd conflictul : „Nu între noi și poporul unguresc, care este un popor foarte vrednic, foarte muncitor, foarte viteaz, foarte loial deseori față de statul care vine în marginile dreptului său, ci între noi și cei care secol de secol au exploatat, au sărăcit și au îndobitocit propria lor națiune". Istoricul român avea în vedere confecțiile istorice interesate manevrate de-a lungul vremii și reactivate orideciteori ocaziile păreau că sînt favorabile. Intr-o conferință din 1922, intitulată **Români și unguri,** disocierile de raporturi sînt și mai subtile : „relațiile noastre cu ungurii sînt relații cu poporul unguresc — și aceasta înseamnă una — și sînt relații cu regalitatea ungurească — și aceasta înseamnă două ; sînt apoi relații cu feudalitatea ungurească, — ceea ce înseamnă trei ; și în sfîrșit relații cu clasa dominantă politică ungurească din epoca mai nouă, — și aceasta înseamnă patru". Mai ales la mentalitatea anacronică a feudalității ungare și la politica clasei dominante ungurești ține să se refere Iorga în polemicile cu absurdul revizionism extern. „Deci cînd vorbesc eu de unguri, zicea în 1938 la Oradea Iorga, este vorba de anumiți oameni de la Budapesta, care trăiesc astăzi cum se trăia pe la 1700, cu aceleași idei, cu aceleași sentimente, cu aceleași prejudecăți, cu aceleași ambiții și cu tot ceea ce trebuie pentru a ruina încăodată țara lor cum înaintașii lor, prin aceleași apucături, au dărîmat-o odată și dacă n-ar fi venit austriacii să-i scoată din mormîntul pecetluit de turci, n-ar mai fi existat o Ungarie. Pentru că Ungaria veche au omorît-o reprezentanții monarhiei ungare în bătălia de la Mohacs, dezertînd de la datoria lor națională". Anacronismul fumurilor angevine, după care revizioniștii revendicau pentru Ungaria teritoriile fostului stat apostolic din Panonia au fost ținta unei demonstrații științifice pe care Iorga a făcut-o deseori în lucrările sale ori în luările de poziție față de pretenția de a-i aduce pe români de undeva din sudul Dunării sau de aiurea, la dorința unor istorici care doreau un Ardeal gol. Iorga a polemizat cu Tamaș-Treml, cu Domanovszky, cu contele Bethlen, cu Georg Lukacs și alții în legătură cu fantezistele susțineri pretins științifice. Savantul se îndreptățea în aceste intervenții de la o cunoaștere a istoriei locurilor în profunzime, de la știința acelei evoluții a structurilor care divulgă efemeritatea improvizațiilor sociale sau lipsa lor de înrădăcinare în timp. Prin Iorga vorbeau în aceste afirmații secole de istorie și de experiență istorică, vorbea moștenirea dacă, romană, bizantină, medievală. În această polemică, pe care Iorga o dorea proces științific, savantul n-a mai fost doar un om ci întruparea unui trecut al umanității, care-și ridica vocea întru apărarea ei. El a formulat memorabil absurditatea unei campanii împotriva evidenței : „Bulgarii spun că nu eram, ungurii nu ne recunosc, și atunci se întreabă cineva : acesta e un popor căzut din cer ?" În clipele grele ale contestației, Iorga n-a vrut să fie nici mai mult nici mai puțin, profesorul de istorie universală, decît istoricul acestui „popor căzut din cer" adică al românilor.

M. Ungheanu

Cele mai vechi texte de limbă românească

Cînd am văzut în galantarul unei librării **Originile scrisului în limba română,** de Ion Gheție și Alexandru Mareș (Editura Științifică și Enciclopedică, 1985), am simțit o puternică emoție. Mi-a venit în minte momentul cînd, elev de liceu într-a VI-a, aflam pentru prima dată de cel mai vechi document de scriere românească, păstrat pînă în zilele noastre, faimoasa **Scrisoare din 1521 a lui Neacșu din Cîmpulung,** și, mai ales, momentele cînd, prin 1942, la seminariile prof. Alexandru Rosetti, începător în descifrarea chirilicelor, buchiseam cu trudă, unul cîte unul, cuvintele cîmpulungeanului.

Am răsfoit cu febrilitate paginile cărții. Cît de departe va fi rămas în urmă, depășită, după atîtea zeci de ani, de noi și noi descoperiri de vechi documente de scriere românească, bătrîna scrisoare a lui Neacșu ? Cu cît s-a apropiat, în acest timp, de origini vechea noastră limbă românească, prin astfel de noi cîștiguri documentare ? Mai ales că, în decursul timpului, publicațiile de specialitate, mai vechi și mai noi — și nu numai ele — aduseseră la cunoștința lingviștilor și a publicului larg diferite descoperiri care căutau să ateste vechimea scrisului românesc, unele cu mult în urmă, dîncolo de cunoscuta scrisoare a lui Neacșu.

Dar, dezamăgire ! Nimic din tot ceea ce s-a invocat ca text păstrat de veche scriere românească, înainte de **Scrisoarea lui Neacșu din 1521,** nu stă în picioare. Ion Gheție și Al. Mareș sînt necruțători.

O inscripție pe o piesă a tezaurului descoperit la Sînnicolaul Mare, socotită drept scrisă cu litere adaptate după alfabetul grecesc, care ar data din secolul al IX-lea, este scrisă, de fapt, nu în românește, ci într-o limbă turcică și datează de prin secolul al XII-lea. Nu are nici o valoare fantezista ipoteză emisă de Em. C. Grigoraș, prin descifrarea unei pretinse criptograme, că binecunoscutele texte rotacizante **(Codicele Voronețean, Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețeană** și **Psaltirea Hurmuzaki),** păstrate pînă astăzi, ar fi recopieri după traduceri efectuate în secolele IX—XIV. Că aceste deosebit de prețioase manuscrise sînt recopieri ale unor mai vechi traduceri recunoaște și cei doi autori, ca și unanimitatea celor care le-au studiat în trecut (N. Iorga, I.A. Candrea, Ovid Densusianu, A. Procopovici, N. Drăganu, Al. Rosetti, Șt. Ciobanu, P. P. Panaitescu și alții), dar I. Gheție și Al. Mareș declară, în ciuda numeroaselor ipoteze emise pînă acum, că data privind „traducerea originală a psalmilor nu poate fi stabilită în stadiul actual al cunoștințelor și beneficiind de mijloacele de investigație aflate la dispoziția noastră. Lipsită de temei științific este și încercarea de a data unele texte din **Codicele de la Ieud,** drept copii din secolul al XIV-lea. Nu ni se spune nimic despre rezultatele la care a putut ajunge, în legătură cu acest codice, filologul englez Dennis Deletant, de la Universitatea din Londra, despre care sîntem informați că, încă de prin 1974, își pregătea teza de doctorat cu un studiu despre manuscrisele de la Ieud. Un verset psalmic, în limba română, intercalat în cuprinsul unei **Psaltiri** slavone datată 1457—1467, se dovedește a nu fi contemporan cu textul slavon ci un adaos cu mult mai tîrziu (nu mai devreme de 1725). **Cîntec de luptă,** publicat de B. P. Hasdeu în 1864, ca alcătuit în versuri românești de Ștefan cel Mare pentru îmbărbătarea oștilor :

Hai frați, hai frați, la năvală dați,
La năvală dați, țara v-apărați !

și găsit, spune el, copiat de mitropolitul Dosoftei pe o **Psaltire** din 1670, nu este, de fapt — lucru, de altfel, evident și pentru nespecialiști — decît o contrafacere a marelui romantic, dar nu mai puțin mare istoric și mare lingvist, care fusese, la vremea sa, „magul de la Cîmpina". Nimeni, în afară de Hasdeu, nu mai văzuse aceste versuri ! Se înlătură, pe bună dreptate, falsul grosolan, de pe la sfîrșitul secolului trecut, privind așa-numita **Cronica a lui Huru** sau **Izvodul lui Clănău** (care ar fi cuprins perioada anilor 274—1290 !) și ar data dinainte de 1500, în realitate o mistificare a fraților Costache și Antohi Sion, demascată, cu promptitudine, curînd după punerea ei în circulație.

I. Gheție și Al. Mareș nu acordă mai multă încredere mențiunilor din unele vechi documente de limbă latină privind tot atît de vechi acte scrise românește, cu care, cu zeci de ani în urmă, ne încîntam orgoliul nostru de străvechi scriitori de limbă românească. „Haec inscriptio **ex valachico** in latinum versa est" din actul din 16 sept. 1485, transcris în Polonia, prin care Ștefan cel Mare făgăduia credință și supunere regelui Cazimir, nu trimite, prin „ex valachico", la limba română, ci la slavonă, limba cancelariei Moldovei din acel timp, confuzia datorîndu-se secretarului regelui polon. Oarecum asemănător stau lucrurile cu mențiunea **„idiomate valachico** scriptus" din salvconductul din 1489, dat de Baiazid al II-lea negustorilor poloni pentru liberă trecere prin țările românești ; în acest caz, „idioma valahică" ar fi o italiană „stricată", confundată cu româna de către cel ce alcătuise inventarul actelor în care fusese menționat salvconductul, nu altul decît marele cronicar polon Martin Kromer. Nu mai mult demnă de incredere este afirmația lui Dimitrie Cantemir, din **Descrierea Moldovei,** că, înainte de conciliul de la Florența (1439), în Moldova se scria românește cu litere latine, la care s-a renunțat sub influența bisericii răsăritene. În realitate ar fi vorba de o reacție anticatolică care ar fi avut loc în Moldova după sinodul de la Constantinopol (1450), soldată cu distrugerea tuturor cărților „papistășești", scrise în latinește — evident cu litere latine — dar fără garanția că între ele ar fi existat și cărți de cult scrise, cu aceeași literă, în limba română.

Cu aceeași severitate critică, cei doi autori trec peste alte cîteva astfel de mențiuni din documentele de limbă străină, toate trimițînd înainte de 1500, dar, surprinzător și plăcut, se opresc, **favorabil,** la două dintre ele : într-o scrisoare, în slavonă, către brașoveni, din 1482—1492, boierul muntean Dragomir Udriste li se adresează cu **„Bunilor** i cestitem" (în loc de **„Dobrem** i cestitem"), dovadă că, în acel timp, se folosea și corespondență, cel puțin privată, în limba română ; în registrele de socoteli ale Sibiului pe anul 1495 se notează că s-a plătit unui **preot român** pentru redactarea de scrisori **„in eodem linguagio scriptis"** (scrise în aceeași limbă).

Rigoarea științifică, demnă de subliniat, pe care și-au impus-o, în cercetarea lor, autorii **Originilor scrisului în limba română** — a căror pregătire, competență și largă experiență sînt pe deplin recunoscute (în parte din cazuri bazați și pe rezultatele la care au ajuns reputați cercetători mai vechi ai inceputurilor scrisului românesc) — ne trimite, din păcate, cum vedem, înapoi la **Scrisoarea lui** Neacșu, cîmpulungeanul, din 1521, ca cel mai vechi document păstrat de limbă scrisă românească.

Au fost, desigur, identificate, în documente interne slavone și latine din secolele XIII—XIV, **cîteva sute** de cuvinte răzlețe românești (majoritatea toponime și antroponime) a căror formă confirmă constituirea treptată a unei tradiții ortografice proprii pentru scrisul în limba română, cristalizate în secolul al XV-lea. Se cunosc, după **Scrisoarea lui Neacșu,** în secolul al XVI-lea, vreo **200 de texte,** majoritatea traduceri religioase, manuscrise și tipărituri (inclusiv Coresi), unele **(Cartea de cîntece,** tipărită la Cluj, cca 1571—1575 ; **Tatăl nostru,** publicat în Polonia, în 1594, după textul transcris de marele logofăt moldovean Luca Stroici), cu **litere latine.**

Ca iubitori ai scrisului vechi românesc, nu ne putem împăca cu situația la care ne aflăm astăzi în această privință. Puținele, dar incurajatoarele momente în care se dovedește că scrisul românesc a existat înainte de 1521, ne îndreptățesc să păstărm încrederea și ne obligă să cercetăm în continuare. Dacă socotim că sursele interne au fost epuizate, sîntem convinși că depozite de manuscrise și vechi tipărituri ca cele din Uniunea Sovietică, din Polonia, Grecia, Bulgaria, de cît nu British Museum, Viena, Constantinopol și altele, investigate, din nou, cu minuție, competență și abnegație, ne-ar aduce satisfacția de a avea în față, concret, certitudinea vechimii, mult mai apropiate de începuturi, a scrisului nostru românesc.

Dumitru Velciu

Implicarea în social

După romanele **Spune-mi unde duce acest drum ?** (1972), **Neîmpăcați în minie** (1974), **Sentimentul puterii** (1976), **Tornada** (1980), Ion Marin Almăjan, revine la proza scurtă cu volumul **Întoarcerea spre asfințituri.** Cartea a apărut în seria „proză scurtă contemporană" ce marchează o valoroasă inițiativă a editurii timișorene.

Ion Marin Almăjan scrie o proză de substanță, care are, deci fond epic, aducînd în nuvelele sale lumea satului bănățean, apropiind de cititor specificul unei colectivități ce și-a conservat, mult timp, structuri specifice. Nu stilul devitalizat de suflul epic, încrestat cu flori, dar lipsit de sevă, îi este caracteristic prozatorului, ci proza încărcată de consistența faptelor. Prozatorul vine în el cu o lume, rămîne dator cu durerea cuprinderii totale și exteriorizarea sentimentelor de atașament față de acest univers propriu. Implicat în viața mediului evocat în povestiri, prozatorul se detașează de el atît cît să-i permită surprinderea exactă a mișcării și izolarea din context a semnificațiilor generale. Povestiri remarcabile sînt în proza lui Ion Marin Almăjan, în primul rînd, cele ale universului rural. **Întîlnire din alt veac** evocă un episod cu vestiții lotri ascunși în munți. **Visul lui Pavel Brebentea,** într-un balans al imaginației cu realitatea, aduce mai aproape lumea satului, pe lîngă periplul din vremea războiului și bizara călătorie cu sacul. Nuvela **Întoarcerea spre asfințituri** pune în relație trei caractere și, poate, tot atîtea medii sociale. Memorabilă rămîne, însă, imaginea bătrînei mame, a cărei existență este legată numai de sat, timpul petrecut la oraș fiind, — ceea ce era, de fapt, pentru ea —, un jalnic provizorat. Întoarcerea spre asfințituri poate fi în fond, o întoarcere spre începuturi, spre obîrșii. Legătura cu cei vechi, aflați la asfințitul vieții lor, este mereu tonifiantă, capabilă să lucreze surprinzătoare metamorfoze, ca și în cazul lui Vasile. Contradictoria discuție dintre acesta și Elena trece pe lîngă bătrînă, ca și cum nu s-ar fi produs, fiindcă ea trăiește într-o lume lăuntrică, numai a ei, străină de imixtiunea orașului. De altfel, satul a fost mult timp un spațiu închis, în care orice intruziune era neavenită.

Ca și romanele, nuvelele lui Ion Marin Almăjan au o puternică implicare în social. Cele din **Întoarcerea spre asfințituri** lărgesc sfera inspirației — în mediul citadin, spre exemplu. Proza sa surprinde structuri sociale în transformare, psihologii în tumultoasa mișcare a reașezării, nepotriviri între aspirație și realitate. Prozatorul vrea să se afle, mereu, în mijlocul evenimentelor, pentru a le păstra mai bine, mecanismul. Autorul este o conștiință agitată, căruia indiferența îi repugnă în cel mai înalt grad, caută permanent sensul evenimentelor sau al vieții. Reține personaje în devenire și mișcare, notînd gesturi, reacții, procese de conștiință, sondaje de atitudini. Capacitatea evocării se asociază inclinației de a portretiza. Observam, mai demult, că Ion Marin Almăjan este preocupat de problema puterii. Ce resorturi declanșează această stare ? Și cum ar arăta motivația în fața examenului final ? Sînt cîteva întrebări ce pot fi bănuite în povestirea **Musafirul,** chiar dacă nu la amplitudinea din **Sentimentul puterii.**

Față de volumele anterioare, în **Întoarcerea spre asfințituri** atrage atenția consistența motivului erotic. Femeia devine un personaj central, iar voluptatea descrierii considerabilă. Așa se întîmplă în **Învierea din morți sau un leac de dragoste, De partea cui a fost iubirea ?, O zi de audiență, Poveste neterminată, O întîmplare ciudată.** Scene erotice se intîlnesc frecvent și în alte povestiri. Semnificația evidentă ar fi că, fără dimensiunea erotică, viața este esențial sărăcită. Descrierea femeii trezește o ascunsă plăcere a formelor sculpturale, în care finețea liniilor se asociază cu exactitatea detaliilor. Contaminarea este atît de puternică încît unele comparații merg dinspre individ spre elementele naturale. În altă parte, Ion Marin Almăjan construiește prin absență sau, uneori, folosind puterea imaginației. În **Martorul** totul este un joc al închipuirii, o interesantă convenție artistică : „În încăperea ce ținea locul sălii de judecată procesul nu avusese loc. Totul fusese o închipuire a scaunelor pe care șezuseră cel ce ținea locul judecătorului, cel ce ținea locul procurorului, cei care țineau locul celorlalți...", Trimiterile la social sînt, însă, destul de directe, cu accent pe înălțare și decădere, pe schimbarea caracterelor, deși întîmplările pot fi reperabile dincolo de replici. Și Doru Crișovan din **Vinătoarea** lunecă, adesea, pe firul imaginației, mod de a ieși dintr-un mediu sufocant. Numai atingerea cu gîndul a locurilor închipuite înviorează existența, dușă, pînă atunci, într-un spațiu închis : „...Doru Crișovan își lăsa capul pe spate (...) și începea să le povestească despre tărîmurile acelea necunoscute pe care nu le văzuse niciodată. Vocea i se schimba în acele momente, privirea i se însuflețea, în ochii săi cenușii se aprindeau două flăcări, ca și cum pînă atunci jarul ar fi ars mocnit, gata să se stingă și cineva, o forță nevăzută, ar fi suflat cu toată puterea".

Elemente de basm apar în **Basm oriental — metamorfoze neașteptate, călătorii inopinate,** semnificația diverselor simboluri, magia lucrurilor. Mediul este cel al artiștilor, iar denudarea lui are efecte hilar-dramatice. Povestire de atmosferă — **Moartea ca o mireasă hoață** — are și infuzii tragice, prin destinul nefericit al lui Ilie Ciocan și Igazan. **Dilema,** refăcînd un moment din război, accentuează și dimensiunile umanismului. Ciudata mutație din **Metamorfoză** vorbește, concludent, despre labilitatea unor caractere. Umorul și ironia dau savoare scenelor în permanență schimbare ca într-o derulare cinematografică.

Fără îndoială, Ion Marin Almăjan este un prozator de forță. Realitatea prozei sale este viața — trăită, închipuită, visată... Proza sa comportă unghiuri de receptare diferite, iar lectura, dîncolo de anecdotică, semnificații multiple, în planuri variate. O dovedesc și nuvelele din **Întoarcerea spre asfințituri,** carte ce indică la Ion Marin Almăjan o constanță a altitudinii valorice.

Alexandru Ruja

TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU — GÎNDUL DE STIMĂ ȘI RECUNOȘTINȚĂ AL NAȚIUNII

La început de An Nou, ziua de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu se înscrie în calendar și în calendarele inimilor românilor ca una din acele date ale istoriei — ale istoriei care nu are memorie decît pentru lucrurile esențiale — prin care o națiune, glorificîndu-și aleșii, se glorifică pe sine, prin cele mai de preț însușiri care-i revelează ființa.

Puține imagini ale acestor ani s-au încrustat atît de adînc în noi — prin frecvența lor pe ecranul privirii noastre, vast cît și țara, și prin înalta semnificație pe care o concentrează — ca aceea a femeii care, lîngă bărbatul din fruntea partidului și a patriei, veghîndu-i și străjuindu-i truda, împărtășindu-i marile griji și răspunderi, își asumă ea însăși un demers creator național de o nobilă anvergură, un neobosit și neprețuit aport la făurirea destinului nostru, al nouului nostru loc în timp și în lume. La tribunele înaltelor foruri ale politicii și democrației noastre, în vizitele de lucru prin țară, la sfat cu poporul asupra problemelor cruciale ale înaintării noastre, în incintele științei, ale învățămîntului și culturii, aflate sub înalta sa veghe, ca și pe traseele păcii, ale colaborării și concordiei internaționale, prezența — alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele Republicii, omul care întruchipează în gradul cel mai înalt vrerile neamului și geniul său creator, numind cu numele lui o epocă — a luminosului chip al tovarășei Elena Ceaușescu, însuflețit de o intensă și dăruită ardere pentru mai binele României, mobilizează conștiințe și inimi, dinamizează fapte de muncă și de creație înscrise sub semnul de aur ale acestei unice și mărețe epoci.

E aici, în astfel de imagini, așezate de un întreg popor în rama inimii, o înaltă semnificare a noilor raporturi partid-națiune, mase-conducători, raporturi instaurate și investite de președintele României cu rol de factor motor și de ineluctabilă lege a dezvoltării noastre ; raporturi în virtutea cărora partidul nu este (cum prea ades a fost în trecut, într-un „trecut" de care ne despart doar vreo două decenii!) un „emițător de directive" situat undeva, sus, deasupra mulțimilor, ci o forță vie, acționînd în însuși miezul de foc al vieții, în mijlocul oamenilor, dirijîndu-i spre marile țeluri trasate de Congresul al XIII-lea, spre înfăptuirea politicii interne și externe a României, prin însuși aportul lor nemijlocit, liber și conștient. E aici, în imaginile acestui pasionant, franc și constant dialog pe care președintele țării și tovarășa lui de muncă și viață îl poartă cu oamenii muncii din întreprinderi, de pe ogoare, din instituții, o suverană expresie a democrației noastre, a participării noastre directe și eficace la actul deciziei naționale, a unității de simțire, de ideal și de faptă a tuturor fiilor acestui pămînt, indiferent de naționalitate, constituiți în marele bloc de granit al națiunii noastre socialiste. Și e, prin prezența în aceste imagini a tovarășei Elena Ceaușescu, cu contribuția sa de radicală însemnătate la viața țării și la devenirea ei, o peremptorie ilustrare a rolului pe care îl are în societatea noastră femeia, de a cărei dreaptă și ageră judecată, de a cărei putere de muncă și sacrificiu, de a cărei caldă umanitate avem atîta nevoie.

Noi, românii, am avut multe și strălucite femei cu care poporul, nația se mîndrește. De la maicile noastre din capul vremii, umanismul lor — căci umanismul, omenia adică, le-a fost însușirea de căpătenie, le-a însemnat prin veacuri noblețea și frumusețea inimii și a cugetului — a fost și a rămas un umanism al contopirii cu o realitate inconfundabilă, țara, văzută ca o fierbinte vatră, ca o intimă masă de familie, rotundă ca și masa lui Brâncuși, ca și masa Carpaților, o vatră și o masă rînduite și înflorite în spornicie de mîinile vrednice ale mamei, soției, fiicei. Lor, acestor femei românce, li s-a cerut dintotdeauna mult, foarte mult, adeseori mai mult decît bărbaților. Li s-a cerut și aspră trudă, dar și limpede judecată și cumpănire gospodărească, li s-a cerut și sacrificiu, asceză și renunțări, dar și surîsul, ascunzînd nu o dată neplînse lacrimi, care să aureoleze vatra și masa, casa și viața. Acestea au fost femeile noastre, trudind alături de bărbați sau în locul lor, cînd aceștia plecau să se bată cu viforele istoriei, bătîndu-se ades alături de ei sau în locul lor, cînd aceștia cădeau, crescînd copii sănătoși și frumoși (vezi portretele lui Tonitza, vezi copiii noștri de azi!), crescînd pîine, datină și istorie ; le-au slăvit colindele, legendele și poeții, le-au cîntat neasemuita icoană a chipului și a inimii călători de aiurea, le-au așezat în chenarul de aur al cronicii neamului toți scriitorii de cronici. Acestea au fost femeile noastre, acesta a fost umanismul lor, ajuns la noi peste toate potrivniciile vremilor. Umanismul femeii care astăzi, lîngă bărbatul din fruntea țării, preia pe umerii ei — fragili ca toți umerii de femeie, dar puternici și neclintiți prin puterea și neclintirea crezului — copleșitoare misiuni și răspunderi, slujindu-și neamul cu o devoțiune pe care nici una dintre femeile noastre nu a atins-o, este un umanism de o calitate nouă. Umanismul său este comunist. Un umanism inedit în peisajul nostru uman, în peisajul nostru istoric, dar care, ca toate ideile mari, adoptate și slujite ardent, are o patrie, un trup, o țărînă, numite cu numele maicii țări. Ca om al opțiunilor integrale, asumate de la cea mai fragedă vîrstă cu fervoarea proprie revoluționarului, tovarășa Elena Ceaușescu a slujit acest nou umanism, această nouă și înaltă credință a veacului, cu atîta neistovită și lucidă pasiune, încît, așa cum se petrece cu fervențiii marilor credințe, aceasta i-a modificat însăși structura umană, conferindu-i o calitate superioară, impresionantă ca și un pisc greu accesibil, dar model însuflețitor pentru toate fiicele și toți fiii acestui pămînt. Este modelul revoluționarului-patriot, modelul celui care și-a făcut din credința sa un mod permanent de viață, iar din lupta pentru triumful idealului o profesie.

Anii romantici ai tinereții și i-a petrecut pe baricadele luptei. Foarte tînără, abia o adolescentă, tovarășa Elena Ceaușescu (pe atunci Elena Petrescu) a fost învestită de partid cu sarcini politice de extremă răspundere în cadrul Uniunii Tineretului Comunist și în sindicate, înfruntînd prigoana burghezo-moșierească și teroarea aparatului polițist al vremii, înfruntînd primejdii, înfruntînd riscurile supreme cu o dîrzenie, un curaj, o nesovăire, o conștiință a datoriei străluminate de intransigentul ei crez și forjate de calități personale care s-au ridicat prin ani la prestigiul unui simbol. Formula sa de viață, din cea mai fragedă tinerețe și pînă azi, a fost și a rămas de o unică și tulburătoare forță, de o unică și tulburătoare complexitate, ieșind din granițele reperelor comune, înscriindu-se direct în beneficiul ideii de eroism. A eroismului în accepția cea mai înaltă, în accepția de excepție pe care o capătă uneori acest cuvînt. Membră a partidului comunist încă de la vîrsta de 18 ani, prezentă în prima linie a frontului marilor bătălii de clasă împotriva exploatării și asupririi, a fascismului și războiului, călăuzitor și generator al energiilor tinere ale națiunii, tovarășa Elena Ceaușescu a însuflat, în toți acei tumultuoși și dramatici ani, o nepregetată pildă de abnegație și de uitare de sine în slujirea partidului și a neamului, vibrînd cu întreaga sa ființă la umanitatea din jur, la suferințele ei. Și aceasta nu din conformarea la nu știu ce poruncă abstractă de decalog, nu din adecvarea la nu știu ce principiu incolor și inodor al „umanismului" în general, fără rădăcini în viața cea vie, ci dintr-o profundă fraternizare cu umanitatea și suferința — care, fiecare în parte și amîndouă de mînă, nu ne-au ocolit în veacurile de cînd ne știm — și dintr-o înțelegere superioară, purtînd marca idealului comunist, a necesității prin revoluție, ca unică și imprescriptibilă cale istorică de curmare a suferinței și nedreptății, de întronare a libertății, a progresului social și național. Emoționante fotografii de epocă ne-o înfățișează alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca participantă activă, ca inspiratoare și autoare a unor temerare acțiuni ale tineretului comunist și antifascist, ca organizatoare și militantă de prim rang în momentele de răscruce și de ecou național și universal ale luptei P.C.R., cum a fost eroicul 1 Mai 1939 al muncitorimii bucureștene, ca mesageră a partidului la Doftana, unde fratele, ca și viitorul soț, erau întemnițați între zidurile tencuite cu sîngele celor mai buni fii ai acestui pămînt, ca purtătoare de cuvînt și misiuni în strategia eliberării, a cuceririi puterii politice, a edificării unei Românii, cu amplă deschidere de noi orizonturi inaugurată de Congresul al IX-lea în istorica vară a anului '65. O Românie aflată la o altă vîrstă a devenirii ei, tot atît de diferită de peisajul social de care s-a despărțit pe cît sînt de diferite la noi anotimpurile, iarna monocromă și rece față de policromia toridă, încărcată de roade, a verii. În căldura emanată de giganticele eforturi, dar și de auritele roade ale acestui nou anotimp social, e și căldura, neasemuita căldură a inimii, a gîndului și a faptei dăruite patriei și poporului de tovarășa Elena Ceaușescu. Dăruite printr-o viață de luptă, de eroism, cu atît mai intensă cu cît imperativele luptei și eroismului deveneau mai acute, cu cît răspunderile față de patrie și popor erau mai copleșitoare și mai înalte.

Prin toate acestea, tovarășa Elena Ceaușescu e, pentru noi toți, o mare româncă, o vie conștiință a neamului de la Dunăre și Carpați, căruia îi ilustrează cu strălucire darurile și harurile. Sensibilitatea, modestia și cultul trudei pentru acest pămînt, atît de proprii tovarășei Elena Ceaușescu, aparțin lumii din care provine, lumea țăranilor, lume ce stă la temelia istoriei și a existenței noastre ; nestrămutarea idealului, tenacitatea și ardoarea muncii și luptei, ca și forța gîndirii clare, clarvăzătoare, vizionare, a autodisciplinei, a nesovăirii în urmărirea țelurilor, sînt chintesența calităților muncitorimii noastre, în rîndurile căreia s-a călit, cucerindu-și componentele vii și durabile ale personalității sale ; spiritul creator, străin inerției și închistării, inteligența și competența, nutrite de o solidă cultură și scînteietor afirmate în opera sa științifică, sînt ale intelectualului făuritor de valori, deschis spre nou, făcînd din promovarea și din progresul noului rațiunea sa de a fi.

Toate aceste inestimabile însușiri se împletesc și strălucesc în personalitatea politică marcantă a tovarășei Elena Ceaușescu, membră a conducerii superioare a partidului și a statului, cu major și prețios aport la elaborarea actelor decisive pentru destinele națiunii, a politicii interne și externe a României, la conceperea și înfăptuirea programelor de dezvoltare a țării înscrise cu slove de aur în Directivele celui de-al XIII-lea Congres. Membră a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. și prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național pentru Știință și Învățămînt, tovarășa Elena Ceaușescu, Erou al Muncii Socialiste, este unul dintre revoluționarii de seamă ai națiunii noastre.

Nu vom avea niciodată deajunsă inimă ca să-i oferim tovarășei Elena Ceaușescu pentru cîtă inimă a pus și pune întru binele și gloria acestui neam. Om politic, militant al vieții obștești a României socialiste, tovarășa Elena Ceaușescu e, în același timp, un eminent și prestigios savant, o personalitate exponențială a științei noastre, care s-a ridicat la o cotă valorică neatinsă nicicînd pînă azi. Vasta sa activitate de cercetare în domeniul chimiei, exprimată prin studii fundamentale în chimia macromoleculară, a investit cu un indice propriu, original, plin de forță această ramură-cheie a științei veacului, recunoscut și salutat ca atare de iluștri savanți ai lumii. Autoritatea sa în acest domeniu, fondată pe o creație de ample și novatoare dimensiuni, i-a adus, pe lîngă titlurile de doctor în științe și de membru titular al Academiei R.S. România, laurii unei recunoașteri internaționale de anvergură, multiple onoruri, distincții și titluri științifice de răsunet. Înălțînd demnitatea și faima școlii științifice românești — a cărei strălucită ambasadoare este — tovarășa Elena Ceaușescu este membru titular și de onoare al unor celebre instituții străine, ca Societatea internațională de chimie industrială din Franța, Academia de științe din New York, Colegiul chimiștilor și inginerilor chimiști din Costa Rica, Consiliul Universității Centrale din Ecuador, Societatea de chimie din Mexic, Societatea de știința polimerilor din Japonia, Academia din Atena, Academia de științe din Illinois, S.U.A. ; e, de asemenea, profesor Honoris Causa al Politehnicii din Londra Centrală, doctor Honoris Causa al universităților din Buenos Aires, Manila, Teheran, Malta, Ankara, Islamabad ș.a. Comentîndu-i opera de savant, publicată de mari case de editură din R.F. Germania, Italia, U.R.S.S., Franța, Marea Britanie, Olanda, Grecia, R.P. Chineză, Turcia, Japonia, Mexic etc., personalități ca Dorothy Hodgkin, laureată a Premiului Nobel, sau G. K. Skriabin, secretarul general al Academiei de științe a U.R.S.S., o salutau, prima, pentru „cuprinderea vastă și deplina actualitate a cercetărilor", iar al doilea ca pe „un aport deosebit la îmbogățirea literaturii de specialitate în domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari, la soluționarea unor probleme de interes științific și economic deosebit". Sînt doar cîteva voci dintr-un cor de elogii la adresa tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, elogii care ne umplu inimile de mîndrie, de înviorătoarea mîndrie de a-i fi contemporani.

Implicațiile creației sale în viața chimiei și a industriei chimice românești, a științei și a economiei noastre în ansamblul lor, sînt greu de măsurat în cuvinte, ele confundîndu-se, practic, cu înseși înfloririle fără precedent, cu dinamicul curs al nouului pe acest cîmp decisiv al bătăliei pentru forța patriei. S-a realizat pentru prima oară, prin activitatea de cercetare-proiectare întreprinsă de tovarășa Elena Ceaușescu în sectorul industriei chimice, integrarea ideii cu fapta, a științei cu producția, integrarea în producție a învățămîntului superior de profil și, nu în ultimul rînd, o nouă și eficientă concepție atît în aria cercetării științifice cît și cea a formării cadrelor. Prin caracterul deopotrivă fundamental și intens-aplicativ al cercetărilor tovarășei Elena Ceaușescu într-o ramură-cheie a științei și a industriei — ramură prin definiție propulsatoare a noului — tehnica și capacitatea tehnică a economiei noastre s-au resimțit profund, racordarea acesteia la exigențele veacului — în lumina Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate — devenind tot mai strînsă și mai fertilă.

Sculptură de Al. Deacu

Ca președinte, din 1979, al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie — și, la ceasul de față, al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, organ de partid și de stat desemnat ca atare la forumul slujitorilor științei și școlii — tovarășa Elena Ceaușescu a dirijat și dirijează, cu o inegalabilă competență, procesul — vital pentru soarta nației — de perpetuă înflorire a științei, ca forță motrice a progresului, de integrare a ei tot mai intimă cu învățămîntul și cu producția, ambele ridicate la cota cerințelor contemporaneității, de introducere și de extindere la proporțiile practicii vii, curente ale celor mai noi victorii ale revoluției tehnico-științifice, de sporire a resurselor creatoare cu care ne angajăm în competiția universală a valorilor, în special în domeniile-pisc ale tehnologiei, de intensificare a contribuției cercetării și a ingineriei tehnologice românești la eliminarea importului de produse și de inteligență străine, de lărgire a teritoriului planetar în care să se afirme major produsele și inteligența noastră, de armonică îmbinare a cercetării fundamentale cu cea de ordin aplicativ. Ideile cele mai îndrăznețe, proiectele cele mai vaste, ambițiile cele mai mari, de cea mai lungă bătaie în viitor, toate avînd ca suport studiul de profunzime al realităților și al nevoilor națiunii privite prin prisma cu multiple și exigente fațete a imperativelor veacului, poartă, în toate aceste domenii, amprenta gîndirii tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, pusă în slujba politicii științifice și economice a partidului, a orientărilor și indicațiilor secretarului general. Practica, adică istoria, a validat această gîndire prin exemple care alcătuiesc însăși panorama dezvoltării noastre în punctele ei de răscruce și de esență, de la așezămintele științei (create sau restructurate după modelul de afirmată eficiență al Institutului central de chimie, condus de tovarășa Elena Ceaușescu) la cetățile de nouă și modernă industrie, aceste promontorii de forță și de lumină ale peisajului patriei, aceste inedite forme de relief ale României **Epocii Ceaușescu**, care străjuiesc și impulsionează ieșirea noastră la largul marii civilizații. S-a constituit astfel, în lumina orientărilor partidului, ale secretarului său general, și cu importanta contribuție a tovarășei Elena Ceaușescu, un fond bogat și activ de propuneri tehnico-economice și sociale capabile să asigure, în perspectiva cincinalului 1986—1990 și a anului 2000, certitudinea teafără a atingerii tuturor marilor noastre ținte. Cartea tovarășei Elena Ceaușescu **„Știința și progresul societății"**, apărută anul trecut și închizînd între coperțile ei acest fond-tezaur dăruit națiunii, s-a constituit astfel într-un sistem de idei a cărui eficiență practică este și una imediată, și de durată, apt să polarizeze și să dinamizeze marile noastre eforturi pe acest plan hotărîtor al înaintării.

Am auzit-o din nou, cu puțin timp în urmă, pe tovarășa Elena Ceaușescu vorbind despre rolul științei și al cunoașterii în procesul edificării României moderne și, ca întotdeauna, n-am știut ce să admirăm mai întîi : strălucirea savantului, viziunea sa dialectică asupra noilor fenomene intervenite în viața științifică și economico-socială a țării, sau calda și nobila grijă pentru ca în profilul specialistului să se imprime cît mai adînc acele trăsături civice fără de care orice efort creator riscă să sucombe prin inadecvare la sensul în care curge istoria.

„Cercetarea — a subliniat tovarășa Elena Ceaușescu în cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor Congresului științei și învățămîntului **— impune în permanență dorința de a descoperi noi legități în natură, în lumea înconjurătoare, de a promova noi tehnologii care să situeze știința românească pe un loc cît mai de frunte în cadrul cunoașterii științifice mondiale. De asemenea, trebuie dezvoltată și mai mult cercetarea fundamentală de perspectivă, în toate domeniile cunoașterii umane, pentru a deschide noi orizonturi cercetării aplicative și a spori aportul științei la progresul general al țării, la îmbogățirea tezaurului gîndirii științifice universale".** Și mai departe, adresîndu-se truditorilor școlii, reprezentanților uneia dintre cele mai nobile bresle din cîte zidesc edificiul spiritual al unui neam : **„Dezvoltînd interesul tinerilor pentru cunoașterea și prețuirea istoriei naționale, a trecutului glorios de luptă al poporului român, a mărețelor realizări obținute prin munca și eforturile întregii națiuni în anii socialismului, școala trebuie să cultive în rîndul tineretului puternice sentimente patriotice, hotărîrea de a servi neabătut țara, partidul și poporul, de a face totul pentru apărarea și dezvoltarea continuă a înfăptuirilor istorice ale României socialiste, pentru întărirea independenței și suveranității sale, pentru progresul și înflorirea continuă a patriei noastre socialiste !".**

Știință-conștiință, cunoaștere-patrie — iată termeni care intră obligatoriu în ecuația personalității omului nou, a noii plămădi umane a națiunii, iată coordonatele de esență și direcțiile-forță ale ascensiunii noastre în progres și civilizație, răspicat formulate și impecabil argumentate de secretarul general al partidului la tribuna recentului forum al științei și școlii. Sub auspiciile acestor mari adevăruri, vitale pentru ființa neamului și pentru poziția sa pe harta spirituală a lumii, cuvintele rostite de tovarășa Elena Ceaușescu, la încheierea lucrărilor forumului, surprind și fac limpezi elementele vii, de imediată eficacitate, ce pot irriga cu noi și proaspete energii acel centru secret care este **ființa constructor** a unui popor în timp.

Personalitate de primă mărime a științei și culturii românilor, descătușate din niște mai vechi inerții și transformate în stare dinamică și de masă în cele două decenii al căror focar de idee și faptă a fost Congresul al IX-lea al partidului, tovarășa Elena Ceaușescu este astăzi, deopotrivă, o personalitate de primă mărime a științei contemporane, prin opera sa de circulație și răsunet și prin eforturile — care atrag în gravitația lor meridianele științei — de a pune victoriile gîndirii umane în slujba omului, a vieții lui, a prosperității și a securității acestei vieți. În vizitele peste hotare în care îl însoțește pe cirmaciul României socialiste, ea poartă, ca om politic și ca savant de aură planetară, dăruit omului și vieții lui, mesajul păcii și al științei în serviciul păcii, al scoaterii de sub spectrul distrugerii a bunurilor umanității, a civilizației obținute prin trudă, prin știință și prin cunoaștere, al colaborării rodnice a popoarelor în escaladarea de noi și noi trepte ale progresului. Activitatea sa ca președinte al Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea" se bucură de largă notorietate și de aleasă considerație printre savanții de pretutindeni, opțiunile și demersurile acestui comitet fiind, încă de la înființarea sa, petrecută acum cinci ani, în spiritul unor idei și idealuri ce nu-l pot lăsa indiferent pe nici un om implicat în umanitara misiune a științei. Căci, așa cum arăta tovarășa Elena Ceaușescu în cuvîntarea rostită cu prilejul creării comitetului, **„toți slujitorii științei, indiferent de domeniul în care își desfășoară activitatea, au înalta îndatorire și răspundere de a se manifesta în modul cel mai activ ca militanți fermi pentru pace și destindere internațională. Între știință și pace au existat întotdeauna o strînsă legătură, o condiționare și determinare reciprocă. Întreaga evoluție a umanității demonstrează că progresul și pacea nu pot fi concepute fără contribuția nemijlocită a științei, iar știința nu-și poate afirma posibilitățile de progres decît în condiții de pace".**

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 7-a

Ninge frumos pe munți și pe hotare

Ninge frumos pe munți și pe hotare
Și ninge pe ogoarele cîmpiei
În ziua de Înaltă-aniversare
A unei Demne Fiice-a României.

Elena Ceaușescu — nume clar
Ce poartă-n suflet un curat izvor
Continuă pe marii cărturari
Cu care se mîndrește-acest popor.

Istoria cu vremuri zbuciumate
Îi e temei, lumină și credință
Cu gînd de adevăr și probitate
Își trece-n pagini propria ființă.

Neliniște și îndoială n-are
Și n-a avut în ani de luptă grei
Căci a crezut în Clasa muncitoare
În steagul și vitejia ei ;

Țara de azi, cu umerii în soare
Bogata țară, cum n-a fost cîndva
Prestigiul românesc peste hotare
Au rădăcini profunde-n munca sa.

Alături de Bărbatul Luptător
Soție și tovarășă deplină
A modelat în mod hotărîtor
Istoria acestor ani lumină.

A dat culturii românești avînt
Științei noastre o-ntrupare vie
Curajului de comunist — cuvînt
Și actului politic — omenie.

De-aceea azi, în zi de sărbătoare
Cînd curg pe munți, zăpezile curate
Cu dragoste pentru partid și țară
Îi spunem „La mulți ani și sănătate".

Ștefan Dincă

OMAGIU

Urmare din pag. I

la știința despre stele. Cărți care au fost, sînt și vor fi trebuincioase cum aerul, cum apa, cum hrana cea de toate zilele.

Școala românească a crescut în timp — izvoarele au trecut în rîuri mîndre de puterea lor, acestea s-au adunat într-un fluviu. Dobîndind alese însușiri, atingînd prin ascuțimea spiritului culmile cele mai înalte a dobîndit dreptul de ieșire la mare, în lume adică.

Istoria noastră de azi se cheamă revoluție. Ea se înfăptuiește cu oameni pregătiți anume — și cum aceștia alcătuiesc un popor într-însul trebuie semănată dragostea de muncă, de dreptate și echitate care, acestea două stau sub semnul socialismului. De respectare și apărare a prosperității ce tot socialistă este. Iubirea trebuie semănată pentru patria în care trăim.

A revenit Partidului comuniștilor rolul de seamă în îndrumarea pe căile cele bune întru învățătură. Și, mai cu seamă, celui care ne stă în frunte, călăuzindu-ne în toate. Iubindu-și cum nimeni altul țara și lucrînd spre mai binele ei, a dat, în numeroase rînduri, îndemnuri fără de care n-ar fi fost posibilă trăirea în fapt a revoluției — cum și la lucrările Congresului științei și învățămîntului, eveniment de mare însemnătate al vieții social-politice și cultural-științifice a țării, vorbind acolo despre educația comunistă, ne-a făcut să înțelegem că educarea tineretului nu trebuie făcută doar cu teze generale despre socialism și comunism, ci și cu cele mai noi cuceriri ale științei în toate domeniile. Și pornind de aici a dezvoltat, cu o deosebită clarviziune tot ceea ce este legat de educație, de formarea omului nou, de înzestrarea acestuia cu o conștiință înaintată. Prefigurînd, astfel, drumul ce trebuie urmat de un tînăr de la stadiul de învățăcel pînă la acela de om folositor societății sale, maturizat prin însușirea științei și rămas, sufletește, tînăr prin puterea culturii. Tot cu acest prilej istoria și-a făcut auzit glasul celei care îndrumă permanent și direct știința și tehnologia românească, glasul eminentului om de știință care este tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Prin el s-a cerut ca noblețea teoriei să dea rod în munca de zi cu zi. Prin el au fost chemați toți dascălii vieții noastre noi, de la aceia care înlesnesc copiilor o mai adîncă privire în lumea din jurul lor, pînă la cei din școlile superioare, care sînt temeiuri ale științei cetății, să dezvolte formele de educare în spiritul concepțiilor revoluționare comuniste, să aducă o nouă calitate în acestea. Astfel, se va asigura pregătirea temeinică de muncitori și specialiști, avînd larg orizont de cunoaștere, capabili să înstăpînească și să dezvolte tehnica modernă, să contribuie la efortul tuturor pentru dezvoltarea economică și socială a patriei. Dascălii, deci, sînt chemați și nu numai cei de la catedre, ci și cei de la locurile de muncă ori cei din viață, — procesul de învățămînt asemenea revoluției pe care o trăim, nu are sfîrșit, el trebuie să se desfășoare continuu.

Izvoarele s-au adunat în rîuri, acestea au crescut puterea fluviului care înseamnă viață în adevăratul sens al cuvîntului, el, la rîndu-i, ajungînd la marea cea mare, sporindu-ne faima în ochii lumii pe care o dorim în veșnică stare de pace.

Cuvine-se privită cu adîncă admirație și recunoștință înalta capacitate de a analiza, cu rigoarea savantului, cu ochiul lucid al cercetătorului și cu spiritul generos al revoluției comuniste starea de azi a procesului de educație, stadiul științei și tehnicii românești și, încă mai mult, forța prin care a îndrumat și coordonat elaborarea Programului cercetării științifice, Programul pregătirii cadrelor și a forței de muncă în cincinalul viitor și, în perspectivă, pînă în anul 2000 tovarășa Elena Ceaușescu, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului. Sînt părți integrante ale strategiei partidului pentru dezvoltarea patriei. Sînt garanții pentru izbînzile comuniste viitoare.

Noi, contemporanii Epocii Ceaușescu, trebuie să-i fim acesteia pe măsură. Trăind în inima țării, ne înălțăm odată cu ea, devenind adevărați revoluționari, urmînd marile pilde ale celui care înnobilează vremea noastră cu numele-i, prin faptă cinstită, cu un cuget curat, urca-vom pe calea progresului și civilizației.

Cum și apele își cresc cîntecele, de la izvoare spre mare. Dar creșterea noastră trebuie făcută prin muncă și pentru aceasta e nevoie mai întîi să înveți. Trăim într-o țară în care izbînda prin cultură este o certitudine prin frumusețea izvoarelor, rîurilor, fluviului.

În chip comunist

Ianuarie — început de an. Vise noi își iau zborul avîntat și dorințele, năzuințele de pace, de mai bine, poartă în ele promisiunea împlinirii.

Ianuarie — bucuria începutului și a continuării totodată. A începutului de noi izbînzi pe calea construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în patria noastră, a continuării măreților înfăptuiri ai celor douăzeci de ani — glorioasa Epocă Nicolae Ceaușescu — înscrișii cu litere de aur în istoria României.

Ianuarie — certitudine. Certitudinea că în 1986 vom face un nou și important pas spre noi culmi de progres și civilizație pe minunata cale trasată de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, pe calea importantelor sarcini trasate de întîiul Congres al Științei și Învățămîntului din țara noastră.

Și în aceste zile de început, de promisiuni, de certitudini o omagiem pe tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, a cărei viață, activitate, întreaga sa ființă este indisolubil legată de visele, năzuințele, înfăptuirile noastre.

Femeie. Mamă. Om politic. Savant de renume mondial. Neabătută luptătoare pentru pace.

Inima sa bate pentru destinele întregii țări — scumpa noastră patrie română —, pentru înflorirea ei, pentru fericirea întregului său popor frățesc, indiferent de naționalitate. Inima sa bate pentru ca cerul să fie neîntinat deasupra unei copilării minunate din care se zămislesc demnii fii ai națiunii române.

Inima sa bate pentru ca știința, cultura să fie veșnic în slujba celor mai nobile deziderate umane : pacea, progresul, bunăstarea, prietenia între popoare.

Femeie. Mamă. Om politic. Savant. Luptătoare pentru pace. Exemplu, minunată pildă de urmat.

Om angajat. Din fragedă tinerețe s-a angajat revoluționar pentru cauza patriei, a poporului. Și își respectă măreful angajament toată viața. Neabătut. Neostenit. În chip comunist.

O soartă minunată.

Din inimă : La mulți ani !

Bokor Katalin

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Incepem, în primul număr al acestui an, publicarea unei antologii de poeme dedicate de către poeții români contemporani din diferite generații, Partidului Comunist Român, Patriei, conducătorului înțelept al națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceste poeme – apărute în ultimii ani în paginile revistei „Luceafărul" – se constituie într-un manifest liric al angajării poeziei românești pe coordonatele fundamentale ale operei de edificare socialistă pe care o înfăptuiește poporul român, strins unit în jurul partidului, al secretarului său general.

Partidul ne conduce

Covor de sînge și de oseminte
E vatra țării, cînd ți-aduci aminte
Ce s-așternu din vremile bătrîne
Subt codrii deși, subt holdele de grîne
Subt drumuri înapoi și înainte,
Subt cimitire și așezăminte,

Acolo-i însă tescuită forța
Din care-și stoarce flacăra ei torța
Nestinsă pe cărarea nouă-n lume
A-ntregului popor ce are nume
De flamură mergîndu-i vremii-n frunte
Către al vieții cel mai falnic munte.

Decenii trei și încă jumătate
Am străbătut, dar glorioase toate,
Iar dacă-ntrebi pe unul ori pe altul
Va spune clar cum o s-atingă 'naltul
Făcînd cu mîna semn unde-o s-apuce
spre culme sus : „Partidul ne conduce !"

Mihai Beniuc

●

Crez

Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce formă are, ce munți îi țin centrul
de greutate, ce riuri o înfloresc unduios,
ce păduri o clatină, ce iarbă
o-nmiresmează,
ce stele își fulgeră culoarea în grîne și
tei cei tineri ;
Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce rădăcini o străbat, ce năpraznice
metale,
ce vine de aur, ce catedrale de sare,
ce șerpuiri de țiței și cărbune, ce vaste
unduiri desferecă fiece sămînță
primăvara :
Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce-nseamnă pentru ea libertate, de unde
și cum și-a modelat-o, știind, căutînd,
făptuind,
libertatea fiindu-i cea mai dreaptă cale
spre adevăr,
fieru-nroșit în foc prinzîndu-l cu dinte
de clește ;
Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce temei are, de piatră și lut,
și oseminte,
stropite cu sînge, și-aprinse, întru
purificare, întru durată
ce oameni, cap la cap, vertebră de
vertebră
i-au înălțat coloana infinită, mai dreaptă
și mai demnă ;
Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce mîini au străbătut-o și ce nesfîrșită
blîndețe,
ce jertfe de sine și ce sete de tainică
împlinire
din umanitate renăscînd umanitatea ei
mai întreagă
deși nici aspra și plînsa cenușă nu i-a
fost străină ;
Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce vrea, ce e-n stare să facă într-un suiș
ametitor,
în văzul, în dura realitate a lumii, cînd
cumpeni
lucidității, să nu se frîngă, îi trebuie
și-un strop de apă vie
și-acela-i distilat, o lacrimă din sudoarea
frunții gînditoare ;
Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce putere transformă apa riurilor
în lumină,
minereul în fier, aerul în sarea
pămîntului,
și mai ales ce forță degajă sufletele
oamenilor
izbite de raza cea mai fină-a credinței
în acest veac ;
Dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
despre țara aceasta
ce o face să țină fruntea tot mai sus, tot
mai dîrză
încordată într-un efort care este departe
de a fi doar
al ei, tatonînd comunismului înălțimile,
adîncimile
întoarce-te în tine însuți, adică în toți,
la matricea lui azi ;
Și-nvață, mereu, ce-nseamnă să ai un
puternic Partid — Partidul
Comunist Român, un eroic Popor —
Poporul Român
un mare
Conducător — Ceaușescu, tot astfel cum
te-ai apropia de
scopul, țelul și idealul tău cel mai intim
și temeinic,
dacă vrei să simți, să gîndești, să spui
adevărul
adevărul despre România.

Grigore Hagiu

●

Tînără și liberă veșnic

Nu numai oamenii au vîrstă,
nu numai copacii,
nu numai munții,
nu numai apele au vîrstă,
ci și Libertatea.
Există un moment al nașterii ei
care coincide cu cel al inscăunării
în piețe publice, pe front, pe străzi
într-o casă anonimă de la marginea
orașelor, pe baricade prin insurecție
și de la el începe numărătoarea,
adică vîrsta Libertății.
În România, Libertatea are
vîrstă de om tînăr,
puternic și pus pe muncă
pentru a lăsa ceva, cît mai mult, în urma
lui,
care cunoaște importanța temeliilor
de la înălțarea propriei case,
care știe că între glasurile copiilor lui
și cîntecul privighetorii
nu este o deosebire esențială
care evaluează ziua, cantitatea ei de
lumină,
privindu-se pe sine
lîngă unelte de tot felul.
Dar de ce am comparat vîrsta Libertății
în România
cu cea a unui om tînăr ?
Poate pentru că dintre toate vîrstele
posibile
cea a omului tînăr este totdeauna mai
apropiată
de imaginea unei fîntîni din care, clară,
izvorăște apa,
poate pentru că dintre toate vîrstele
ce pot fi invocate, cea a omului tînăr
se află mereu în apropierea punctului
de incandescență,
poate pentru că din toate vîrstele
statornicite în elemente vîrsta omului tînăr
reprezintă sacrul moment al înfloririi.
Iată de ce am comparat vîrsta Libertății
în România
cu cea a unui om tînăr
în care patria se vede pe ea însăși
tînără și liberă veșnic ;
nenumărate sînt drumurile patriei,
nenumărate sînt drumurile omului tînăr,
ele se întretaie și se confundă,
se prelungesc unele pe altele
fiind o posibilă definiție a infinitului.

Florin Costinescu

●

Dragoste

Dragoste și necesitate
pulsează inima noastră în piața publică —
Limba mea ca un șoim veghează
nașterea tuturor noutăților.
Am un cuvînt care se scrie pămînt
și fruntea mi-o lipesc de-acest cuvînt
cum spiritul strămoșilor de tricolorul
sfînt.

Foarte frumoasă pasăre e melancolia
și face pereche cu libertatea de-a fi
fericit.

Uită-le, sărută-le !
Din palma ta întinde-le să ciugulească
semințe dulci din holda românească.

Ovidiu Genaru

DATORI CU VISELE

nicolae fulga

Din partea de sus, de pe pagina a doua, mă privește doctorul-inginer Constantin Țilivea, autorul unei noi tehnologii în turnarea oțelurilor inoxidabile — Ică al lu' Țilivea. Mă privește pe sub sprîncene, a zîmbet și parcă zice : „Ce mai faci, mă al lu'Orzea, tot așa tare te ții ?" și rîde, rîde cum rîde el cu nasul încrețit parcă i-ar fi greață de ceva.

Nu l-am văzut de douăzeci de ani. Am fost mereu în șaua timpului, am gonit nebunește și eu și el, dar pe alte drumuri și nu ne-am putut întîlni. Poate că nici n-am vrut, poate că ne-am temut unul de altul și n-am vrut ca ceasul de bilanț al luptei noastre să vină prea devreme, cînd fiecare dintre noi mai speram la un pas.

Lupta noastră nu s-a pornit de nicăieri și nu s-a rostit niciodată, dar cred că a început să fie în anul întîi de profesională. Venea tata la mine, îmi deșerta în valiză traista cu de-ale mîncării și zicea : „Ai grijă, Sandule, ce faci pe-aci că vezi al lu' Țilivea e numai inimă în el !" Astăzi nu mă îndoiesc că și Țilivea cînd pleca din poarta vechiului internat, tot așa îi zicea lui Ică despre mine. Amîndoi încercau să ne treacă o luptă pe care și ei o moșteniseră de la alții de mai înaintea lor :

„Ai văzut, mă, — zicea mama — că Țilivea a învelit pătulul cu țiglă ?

„Și ce dacă l-a învelit ?" — mormăia tata și joi pleca la oraș să cumpere țiglă.

„De la Dumnezeu mult, de la mine puțin ; trei sute de lei !" — striga Țilivea și punea sutele pe piinea întinsă de Drigă tambalagiul în timp ce mesenii strigau : „De unde dă să izvorască !" iar Sache Biolaru, socru mare, scria într-un caiet mototolit 3 sute. Atunci tata o înghiontea pe mama cu cotul și mama scotea din sîn încă cincizeci de lei și-i punea pe dibuite în pumnul tatii peste celelalte trei sute.

Ia Ică un 9 la tehnologie, dar nu se bucură deplin, îi simt că se teme ; aș putea să iau 10. Nu iau 10, iau tot 9. Ică stă numai pe lîngă mine, e vesel, îmi caută vorba.

Am început să avem păreri, ne contrazicem, încerc să-l conving pe unul Popescu — orășean — de meciul extraordinar făcut de Dinamo Pitești cu F.C. Toulouse. Ică e de partea mea la fel de entuziasmat. Ne unim cînd e vorba de alții, ce e între noi nu știe nimeni pentru că nici nouă nu ne-am spus-o.

Rotunjim niște flanșe cu pila, lui nu prea îi ies rotunde. Maistrul l-a luat în ochi și-l cam ceartă : „Bă Țilivea, parcă le-ai făcut noaptea. Uită-te și tu la ale lui Orzea ! Trebuie să „mușți" cu pila..." și le dă la altul să le rectifice. Ică e amărît, se uită în jos, are în ochi un fel de spaimă. Poate se gîndește la vorbele lui Țilivea. A doua zi schimbăm flanșele între noi înainte de sfîrșitul orei. Maistrul îl ceartă din nou de data aceasta pentru flanșele rotunjite de mine. Ică se luminează, izbucnește în rîs spre stupoarea maistrului căruia îi amendasem inerția. A treia zi n-a mai vrut să schimbăm flanșele, și le-a predat singur și au plăcut.

Într-o noapte de mai cu luna căzută în ferestrele noastre, Ică se perpelea fără somn. De obicei, în asemenea nopți luminoase nu putea să doarmă. Cînd m-am întors cu fața spre somn l-am lăsat cu mîinile sub cap, cu ochii mari privea în tavanul dormitorului unde umbrele mișcătoare ale plopilor din curtea internatului întreținau un joc fără noimă. Nu știu cît să fi fost ceasul cînd i-am simțit mîna pe umăr mișcîndu-mă :

„Auzi, mă, Sandule ? Ție nu ți-e ciudă pe rugină ?"

„Pe ce, mă ?".

„Pe rugină"

„Ce-ți veni, mă ? ! Ce-ai cu rugina ? Culcă-te! El a tăcut, iar mie mi s-a făcut teamă de gîndurile lui.

În 1965, prin iunie, am chitit uniformele școlare, le-am legat cu curele și le-am trimis acasă prin unul din sat, al lu' Tomireanu. Am rămas în salopete să facem practică la noua uzină care începuse să albească în cîmpul de la marginea orașului. Lava argintie izbucnise spărgînd cremenea vremii. Marea chemare se săvîrșise și în oraș se vorbeau toate graiurile țării. Erau mulți tineri și fiecare încerca să se arate cu ce putea, cu vorbe mai deocheate, cu pumnul, cu un pantalon mai cumva. Seara ne adunam pe trotuar în fața librăriei, cloncăneam semințe și pisiiam după anumite trecătoare cu mers scandalos.

A venit Țilivea și i-a cumpărat haine lui Ică.

„De care i-a cumpărat, mă ?" — întreabă tata așa, într-o doară.

În septembrie am pornit strungurile. Odată cu strungul am simțit că ceva a început să se rotească pentru mine undeva într-un loc anume și atît de vie mi-a fost această senzație, încît am ridicat capul să văd un tambur înregistrînd primele ture. N-am văzut nici un tambur, l-am văzut pe Ică, ținea de manetă încruntat, înrăit parcă. După ce lua însă coaja materialului, după ce cădeau rugin ași porii, și lumina oțelului se ivea întreagă, se lumina și el și pe față i se așeza bucuria pianistului îndrăgostit de partitură.

Se organizau chermeze undeva în oraș, într-o sală rotundă cu pereții burdușiți și geamurile sparte. Localnicii cu umoru-le cunoscut o botezaseră Monte-Carlo. Crescusem ceva mai înalt decît Ică, ale tinereții îl atinseseră însă întîi pe el. Era îndrăgostit de o fată, Irina. Era soră la spitalul vechi, la oftalmologie. O cunoscuse într-o duminică după amiază cînd venise în vizită la nime și-mi adusese bomboane praline. Cît am mai stat pînă mi s-a vindecat locul spanului lui care mi se înfipsese la coada ochiului, Irina mi-a vorbit de multe ori despre el. Era înaltă și mlădie, cu ochii albaștri și părul lung de culoarea inului copt. Intra în salon ușor, fără zgomot, mîinile i se mișcau domol, ca două aripi obosite după un zbor lung. Se așeza lîngă mine pe pat și îmi povestea ce făcuseră seara, cum riseseră cu lacrimi de unul beat, cum băuseră bragă de la „Turci" niște albanezi pripășiți pe aci de peste o sută de ani, mari meșteri în zaharicale, cum se cam supărase el, nici ea nu știa din ce pricină, și alte nimicuri în care punea o bucurie nouă ivită în vorbe și în ochii ei de culoarea inaltului. Altă dată se plîngea de neastîmpărul trăirilor lui, de pornirile abrupte și neașteptate, de dorința lui totală și acaparatoare și de alte lucruri pe care eu, ascultînd-o, le căutam în Țilivea și mai ales în niște unchi dinspre mamă, știutori de multă carte, apucați prin țară, cine știe pe unde. De la un timp, Irina venea în salon de mai multe ori pe zi. Poate simțise că știu s-o ascult sau poate că la noi amîndoi ceva se consuma identic.

Și a venit o seară de răspîntie fără de care totul ar fi trebuit să fie altfel. Era tot într-o seară de mai cu vifor de lună și noi dansam sub cupola de la Monte-Carlo după vioara vestitului Nae Ionescu „Intră lună pe fereastră", „...Și-n apa mării" „Marina, Marina, Marina" — melodii care se stîngeau încet — „Periniță..." Fetele îngenunche pe batistă grațioase și reținute, se supun ritualului, mie îmi vine în minte versul poetului nostru „Mai nu vrea și mai se lasă". Batista flutură deasupra capului victorioasă. Din horă, Ică strigă aprins: „Mai curînd, mai curînd să-mi vină și mie rînd". Pe Irina o ametește un ofițer înalt și spinatic, apoi se oprește, îi sărută mîna și trece în horă. Ceilalți fluieră — s-a călcat regula. Irina a rămas singură în horă. Parcă i-a înflorit un gînd în ochi. Se învîrte într-un picior pînă ajunge în dreptul meu și mă cheamă în mijloc. Îmi tremură ceva în piept și mă arde. Simt genunchiul jos. Ea îmi pune brațele pe umeri și ne sărutăm lung, nu știu cît. Îi simt mătasea bluzei sub palmele mele asudate. Ceilalți fluieră asurzitor și hora se frînge. Ne ridicăm, batista rămîne pe undeva pe sub picioare, Ică vine spre noi dar nu se uită la mine. O ia pe Irina de mînă, o zvicnește și o duce lîngă perete. Nu știu ce-i spune dar mi se pare agresiv. Irina încearcă să plece, dar el o oprește și o lipește cu forța de zid. Atunci alerg lîngă el și-l strig în ureche : „Icăăă !" În clipa următoare văd un cerc de stele multicolore, sîngele mi se varsă pe piept ca dintr-o oală, Irina țipă și... nu mai știu.

★

De atunci nu l-am mai văzut pe Ică. Abia în toamnă, într-o joi seara, începusem liceul seral și coboram grăbit pe lîngă Catedrală, l-am întîlnit pe Țilivea, venise să cumpere varză pentru iarnă și m-a întrebat cu un strop de amărăciune în glas.

„De ce v-ați certat, mă ?".

Nu i-am răspuns lui Țilivea, dar în ora de istorie în care am intrat nu l-am văzut decît pe Ică rizînd cu nasul încrețit sau cojind oțelul de rugină.

Ică s-a dus într-o mare uzină din Nord, într-un oraș vechi, unde un unchi fără copii îl chema în fiecare lună cu rînduri speriate de bătrînețe. Nu știu dacă ar fi plecat fără seara aceea, dar a plecat și l-a lăsat pe Țilivea fără mîini în fața tatii. Pentru mine însă n-a plecat. L-am simțit în fiecare zi suflînd lîngă umărul meu ca într-o cursă victorioasă în doi. N-am luat un examen, n-am gustat un succes, n-am luptat cu un necaz fără să mă oglindesc în ochii lui, în ochii aceia care cînd priveau parcă săpau pe sub lucruri. Îi cunoșteam vigoarea și neastîmpărul și știam că nu s-a oprit. Aș fi putut să aflu, dar mi-a fost teamă și am continuat așa într-o încredere clătinată din cînd în cînd de vorbele tatii : „Auzi că i-a scris fiu-său din străinătate, da cred că se laudă".

De atunci s-au schimbat multe. Ca inginer întors în hala de unde plecasem, mi s-a încredințat forța oamenilor și forța aceasta a oamenilor a crescut mereu, impresionant, și ea se cere mișcată, însuflețită și atunci devine colosală. Orașul parcă s-a dat peste cap și a devenit altul. Noi cei rămași și cei veniți ne-am legat de metalul acesta, ni l-am pus temelie și zbor. Poate că ne-a vrăjit cu strălucirea lui, altfel de ce simțim și astăzi că îi sîntem datori cu toate visurile noastre ? Oare, Ică n-o mai fi văzut orașul de douăzeci de ani ? ! Toate ca toate dar asta nu i-aș ierta-o. Tata și Țilivea și Gingu și Pălici s-au calificat, au devenit metalurgiști. Mai au puțin pînă la pensie. Cînd plouă, își lasă treburile și ies în spatele halei, unul pe o ușă, celălalt pe alta și se uită lung spre Miazăzi amîndoi cu aceleași ginduri, apoi se întorc în hală cu bucuria ploii sau cu amărăciunea aminării.

Mă uit iarăși la poza lui Ică și mi se pare mai trist „Lasă, mă, că mai «vorbim» și diseară pe îndelete" — zic — și împăturesc ziarul să-l pun în buzunar. Intră în birou Irina. Mă ridic s-o întîmpin. Nu mi se mai pare înaltă, mișcările brațelor și-au pierdut moliciunea, acum sînt mai sigure și parcă mai dure, părul de în a început să se treacă, numai ochii au rămas proaspeți și blînzi. Acum cîteva luni mi-a spus că se simte ca un pom scuturat. Mi-a plăcut metafora și am rîs. E numai obosită și nervoasă. Și ea e o îndatorată cu vise.

A rămas aici lîngă oameni, în uzină. Acum se luptă cu examenul de primariat. Ca să fii medic bun trebuie să înveți toată viața.

„Mergi la masă ?" — îmi zice. Nu-i răspund, zîmbesc numai și-i trec degetele prin păr.

„Ai văzut Scînteia de azi ?"

„Nu" — îmi răspunde — dar nu mă întreabă despre ce e vorba. Îi iau capul în palme și o sărut îndelung și nu ne mai fluieră nimeni doar lîngă noi parcă stă Ică al lu' Țilivea și rîde cu nasul încrețit.

Pe scări mă gîndesc cum aș vrea să-l întîlnesc pe Ică. Aș vrea să-l văd de departe, să mă duc spre el cu brațele deschise, să ajung lîngă el, să-i reped un pumn zdravăn sub bărbie, apoi să-l prind în brațe și să-l pup.

DULCEA TULCE

matei gavril

Un fluviu se aseamănă cu o viețuitoare. Apa lui se naște din pămînt și moare în mare. Sufletul lui se ridică la cer și plutește pe cărările nepieritoare ale văzduhului și pe melodiile vîntului, învelind stelele, acoperind chiar fața mărețului soare înainte de a se reîncarna în picăturile de ploaie binefăcătoare ce vindecă rănile arse de arșițe ale pămîntului. Contopindu-se cu țărîna, suptă de rocile din subteran, ca-ntr-o iubire, ploaia regenerează țesuturile planetei, fecundînd, într-o zămislire perpetuă, toate izvoarele.

Am asistat la nașterea Dunării, la Donaueschlingen, în Munții Pădurea Neagră, într-o zi aurită de toamnă a anului 1980. O fîntînă din piatră cioplită românească cu un diametru de cîțiva metri și o adîncime de doi, plină pe jumătate, ca un ochi al eternității înlăcrimate. Nisipul ca o pulbere fină de aur fierbe în oala mare fără de fund, căci suprafața apei nu e decît pelicula unei oglinzi în care se împarte cerul în două : „un cer de stele dedesubt, deasupra-i cer de stele..." Între aceste două ceruri se naște Dunărea, fără strigăt și fără durere, numai din sudoarea nisipului pe care forța izvorului îl împinge mereu în sus, dar nu atît de tare cît să se tulbure, ci mai degrabă parcă oxigenîndu-l. Parcă ar adia o boare de miracol din celălalt tărîm. E ca o poartă magică spre lumile mirifice transcendentale, așa ca o deschidere a cerurilor din „Nopțile de Sînziene" ale lui Mircea Eliade sau cum e coborîrea pe tărîmul de basm a eroului popular. Din cerul cel de sub pămînt se naște Dunărea, revărsîndu-se, neväzut și neauzit, prin trapele ascunse din ghizdul fîntînii, urmîndu-și cursul lung de aproximativ două mii kilometri, întîi subteran, apoi la suprafață, brăzdînd fețele celor nu mai puțin de șapte țări europene și tăindu-le tot mai impetuoasă hotarele primind la sînul ei pîrîiașe și riuri, drept afluenți, adunîndu-și puterile pe care și le lasă, la Porțile de Fier o parte, ca apoi să-și continue drumul, mai liniștită și obosită, îmbătrînită parcă, majestuoasă și impunătoare, plină de ambarcațiuni și tot mai grea de peste — dulce — prin gurile ei largi, la Tulcea, peste Deltă și de-acolo în Marea Neagră.

Un singur amănunt încă : nisipul izvorului este plin cu monede aruncate în apă de turiști. Aceste monede le-am revăzut, mai zilele trecute, cînd am vizitat pentru prima oară orașul Tulcea, în solzii crapilor românești aurii pe care pescarii îi descărcau în port. Erau solzii acestor pești aidoma monedelor aruncate-n izvor, dar aveau ceva-n plus : erau niște monede vii ce se zbăteau în plasele pescarilor, arzînd strălucitoare, scînteind cum comorile, cele de bani de aur și nestemate, descoperite de feți-frumosii basmelor populare, scoase la suprafață de data asta tot de către niște eroi populari din tărîmul de basm și de ceață al Dunării de Jos sau poate chiar al Deltei. Căci, spre deosebire de ziua însorită în care-am vizitat izvorul din Pădurea Neagră, la Tulcea am ajuns într-o zi mohorîtă, cu fuioare de ceață ce se rostogoleau pieptănate de razele unui soare intermitent. Numai izul de pește și aspectul de port fluvial, cît și cînd lăsa cerul prăvălit peste lumea de neguri să se-arate privirii, mi-au dat siguranța iluziei că mă aflu de fapt la poarta tuturor plecărilor spre toate zările și toate mările și depărtările. Miros de pește și de apă dulce, bărci și vapoare, slepuri, căpitănia portului și gara orașului, construită din profiluri de bărci, dîndu-ți impresia, din orice parte ai fi privit-o, că e o barcă mare făcută pe uscat ca să plece pe Dunăre și pe mare în lume sau că a fost ancorată acolo după îndelungate peripeții pe valurile mărilor și oceanelor lumii.

Toate acestea mi-au stîrnit gustul de aventură și dorința imensă de-a scrie despre Tulcea, oraș al cărui nume nu doar că sugerează gustul de pește și de apă dulce, ultim cuvînt cu care

Continuare în pag. a 6-a

film

f

Farmecul discret al mirării

Actor lansat în dialogul cu arta a șaptea într-un memorabil film ce anunță un nou val cinematografic românesc (este vorba de **Nunta de piatră** semnată de Mircea Veroiu și Dan Pița) **Mircea Diaconu** își adună personale puncte de vedere, originale tablete (unele deja publicate sub genericul unui semn de întrebare), într-un mic și elegant tom apărut sub egida Editurii Meridiane *).

Colocvial, deloc pedant și cu o superioară înțelegere a profesiunii, ce reclamă mai mult decît certitudini indoieli, actorul ridică fără rigori pedagogice cortina ce desparte spectatorul de facerea sau refacerea spectacolului teatral (și mai ales filmic). Subliniind nu o dată și nu fără dreptate, că noi avem actori de teatru care fac film și nu-l fac rău, **Mircea Diaconu** face procesul incompetențelor, neglijențelor, amatorismului care se mai întîlnește pe platouri. Argumentul principal este o bogată experiență, o filmografie de invidiat pentru un actor care abia împlinește 36 de ani (la 24 decembrie a.c.). De altfel, **Mircea Diaconu** nu se cruță nici pe sine în relatarea evenimentelor ce-l fac să joace **„trist sau să îmbătrînească cu un an"**. El nu caută să înfrumusețeze o realitate rău cunoscută de spectatorii celei de a 7-a arte, fie din cauza puținelor mărturii autentice, fie din cauza preferării aspectelor edulcorate ce conferă realizării unui film o aureolă puțin conformă realității.

Actor complet, ce poate păși cu ușurință într-o altă realitate, ce și-a construit cu truda și renunțările unui autentic artist treptele simplității în expresia scenică sau cinematografică, **Mircea Diaconu** aspiră și în scris la treptele înalte ale eficacității în concizia verbului, în lapidaritatea notării unor stări esențiale pentru comunicare. **Mircea Diaconu** își pune pana în slujba reconsiderării sau mai bine zis a unei mai drepte luări în considerație a statutului actorului de film, actor cu un univers specific, cu solicitări specifice, minuind o gramatică specifică, actor de care se uzează și se abuzează cu un entuziasm demn uneori de cauze mai bune. Este greu de spus ce ecou concret va avea scrierea lui **Mircea Diaconu**, să zicem doar pentru ameliorarea învățămîntului în IATC. Cert este că dincolo de gale, flori, interviuri și aplauze universul actorului de film este încă traversat de păguboase întîmplări în ciuda frumoaselor performanțe obținute.

Ironia și gravitatea, lirismul și sarcasmul răzbat în permanență din scrierea lui **Mircea Diaconu**, stilul său fiind caracterizat de densitatea ideii exprimate într-o elegantă haină verbală.

Pledoarie pentru delicatețe și sinceritate în receptarea actului creator, pledoarie pentru inteligența ce separă diletantismul de arta adevărată, tabletele lui **Mircea Diaconu** subînțeleg dincolo de aparențele uneori amuzant concesive, apelul la înțelegere și atenție, la dreapta măsurare a dificilelor eforturi ce se adună în cizelarea unui rol destinat fie scindurilor scenei, fie pînzei marelui ecran. Dacă forța actorului de a impresiona și convinge publicul este privilegiul unei fîrî complexe, cu o bogată viață interioară, scrisul marelui actor care este **Mircea Diaconu** confirmă cu prisosință aceasta nu numai prin inspirata forță a verbului, ci și prin rectitudinea etică a opiniei situată de cele mai multe ori sub nobilul și necesarul semn al îndoielii. Superioritatea emoției artistice este transmisă de **Mircea Diaconu** și prin scrisul său, de o mare sensibilitate față de complexele probleme ale artei sale. Și dacă volumul său este adresat în primul rînd celor ce privesc filmele, nu în ultimul rînd el se adresează și celor ce le realizează.

Călin Stănculescu

*** Mircea Diaconu : „Scaunul de pînză al actorului". Editura „Meridiane", București, 1985, 144 p. Redactor : Viorica Rozalia Matei.**

balet

b

Un spectacol memorabil

Am asistat la reluarea, pe scena Operei din București, a baletului de factură romantică, **Cocoșatul de la Notre Dame**, după celebrul roman al lui Victor Hugo, pe muzica lui Cesare Bugli, R. Glier și S. Vasilenco.

Coregrafia spectacolului asigurată de Oleg Danovski și Alexa Mezincescu s-a distins prin coerența și strictețea firului principal, dar și prin varietatea și dificultatea partiturilor solistice și a grupurilor. Mai puțin inspirată este, totuși, secvența carnavalescă a „săptămînii nebunilor", unde numărul prea mare de personaje secundare și de fundal fac să nu se mai perceapă, în acuratețea lor, intențiile coregrafice. În ansamblu însă, concepția coregrafică poartă girul lui Oleg Danovski, ceea ce înseamnă o realizare serioasă, de calitate, pe alocuri strălucitoare. Distribuția foarte numeroasă a corespuns, în cea mai mare parte, exigențelor cerute de un astfel de spectacol. În rolul principal le-am urmărit în reprezentații diferite pe Alexa Mezincescu și Carmen Anghelus. Aflată la perigeul unei cariere impresionante, Alexa Mezincescu nu și-a pierdut aproape nimic din calitățile ce au consacrat-o : tehnica bine stăpînită, sensibilitatea vie, simțul nuanțelor dramatice etc. Personalitatea ei și-a pus, firesc, amprenta și asupra rolului. Am avut în față o Esmeraldă, mai puțin expansivă, mai puțin spectaculoasă, dar mai interiorizată, mai gravă, de un lirism reținut. Cu totul altele sînt datele personajului în versiunea lui Carmen Anghelus, balerină tînără care, în acest rol se apropie de maxima posibilităților sale. Într-un stil, i-as spune, elansat, cu gesturi ample și elegante, alternate cu „ruperi" dinamice, pline de temperament, interpreta a conturat un personaj dramatic, vivace, subtil și pasional, totodată. Rolul lui Phoebus i-a fost încredințat lui Ștefan Bănică, și el un nume de rezonanță în soccerul baletului românesc. Balerin matur, avînd la activ roluri dintre cele mai dificile, el se individualizează prin siguranța execuțiilor și robustețea stilului (mai ales, anvergura salturilor mari). S-ar fi cerut poate o exprimare coregrafică mai variată, mai bogată în figuri dificile sau de virtuozitate. Adrian Gheorghiu realizează un Quasimodo memorabil, prin forța expresivă și calitățile dramatice (în sens teatral) ale interpretării sale. Anne Marie Vretos, acest talent de excepție, a evoluat în Fleur de Lys, logodnica lui Phoebus, cu o grație de-a dreptul diafană, și cu o remarcabilă finețe a execuțiilor, deși uneori a părut ezitantă. Fără a avea încă tehnica cizelată a Annei Marie, tînăra Irina Roșca, în același rol, a adus un plus de vioiciune și expresivitate personajului. În mama Esmeraldei am avut ocazia să vedem două prestații și mai deosebite una de alta. Eugenia Cotovelea a creionat cu mijloace pur coregrafice, într-o manieră spectaculos-dramatică, figura mamei Jeznădăjduite, în timp ce Madeleine Vasilescu a realizat, ca și Adrian Gheorghiu, cu valențe teatrale, un personaj interiorizat de un autentic fior tragic. De asemenea, în partiturile secundare am înregistrat prestații demne de atenție. În cei trei prieteni ai lui Phoebus am distins un brelan, aproape, de așa, Gheorghe Angheluș, Laurențiu Guinea și Gabriel Opincaru, cu o notă în plus pentru dezinvoltura și precizia ultimului. Prietenele lui Fleur de Lys au fost interpretate de Rose Marie Both, Maria Cumbari și Irina Roșca, cu profesionalismul ce le caracterizează. Foarte bun și Mihai Tugearu în rolul demonicului Frolo. Baletul a mai cuprins o mulțime de personaje episodice și de fundal, imposibil de enumerat — am să mai menționez, totuși, în rolul gitanei pe Maria Stan — în care toți interpreții și-au făcut datoria, arătînd și o reală plăcere de a participa la reușita spectacolului, stimulați, probabil, și de reacția unui public deosebit de receptiv. Ansamblul, care a fost solicitat în special în actul întîi, în scenele „Săptămînii nebunilor", a contribuit și el la succesul unei puneri în scenă pentru care întreg colectivul, coregrafi, balerini, regizori, scenografi etc., merită felicitări.

Paul Antipa

gheorghe constantinescu

Punct de sprijin

Mi s-a gîrbovit
stîlpul din fața casei,
stîlpul acela de-o seamă cu
tata !
De-atîtea ori
am privit cerul înstelat
sprijinindu-mă de el !
De-atîtea ori
m-am prins de el
să nu mă smulgă furtuna !
Mi s-a gîrbovit
stîlpul din fața casei,
stîlpul acela de-o seamă cu
tata !

Stare

În colbul
Cîmpurilor sterpe
Îmi aflu
Locul meu stingher :
Hotarnicul
Mă dă deoparte
Spunînd că rîndul
Mi-a fost ieri !
Îmi zboară
Ochiul hăt, departe,
Acolo unde is ai mei
Și mă gîndesc :
Merit eu oare
Un loc alături de ei ?

Ploile

Plouă mereu,
îmi plouă în suflet
cu aduceri aminte !
Va trebui să-mi cumpăr o
umbrelă,
da, da,
va trebui să-mi cumpăr o
umbrelă !
ca mă va feri de ploaia
amintirilor
și mai ales de acele amintiri
de care nu vreau să-mi
amintesc !

Strada

Mă pierd
adesea în forfota străzii...
Toată lumea este grăbită,
nimeni nu mă observă,
nimeni n-are timp de mine :
Însingurarea mea
vine tocmai de acolo,
de-acolo, din mijlocul
mulțimii...

Cîntecul lebedei

Cioburi de vioară
stau tolănite
pe pinza unui pictor
ce le-a smuls din vaietul
lumii !
Mă privesc sfidătoare,
cu agresivă aroganță,
de parcă ar voi să-mi
spună :
ultima melodie, cîntă-ți-o
singur !

Stîngăcii

Mi-am înlocuit
mîna dreaptă :
prea multe stîngăcii
am comis cu ea !
Am înlocuit-o
cu mîna stîngă
ale cărei stîngăcii
sînt măcar naturale !

Credeam

Tocmai cînd mă pregăteam
să-mi întîmpin veșnicia,
cînd credeam că mi-am
cucerit
un loc al meu în eternitate,
vine un oarecare și mă
întreabă :
– Ei, trecătorule, ce ai de
gînd ?

Ion Irimescu : „La steaua..."

petre got

Printre ani

Taină solară prin sînge curgînd,
Dulce jeratic – candid,
Ne-nvinge un flux, ne-nvinge o stare
Ce nu poate fi cuprinsă-n tipare.

Focul tău întruna mă cheamă,
Eu îi sînt vamă, veșnică vamă,
Căldura aceasta tăcută ne vindecă
Precum o tihnită duminică.

Printre ani, nave aprinse,
Cine va mai ști cum visurile ni se
Topesc, apoi pier, apoi pier ?...
Marile iubiri aibă parte de cer !

Gîndul meu

Noi ne-am văzut între două clipiri de pleoape,
Noi ne-am văzut într-un vis nevisat –
Sufletele noastre surideau ca o pajiște
Peste care roua s-a lăsat.

Unde te-ai dus, unde te-ai dus,
Pradă a netimpului, tăcere ?
Gîndul meu zace răpus,
Gîndul meu întruna te cere.

Vai, cîte lumini mi-au apus,
Vai, cîte lumi, cîte ere !
Gîndul meu zace răpus,
Gîndul meu întruna te cere.

Un dor

Tot număr vasele pe Rîn
Și-mi ies cu două mai puțin –
Sînt visurile noastre, care
N-au vreme pentru legănare.

Li-i hărăzit de cînd se știu
Grădini să caute-n pustiu,
Dar pîn-acuma n-au aflat
Decît un pom ce s-a uscat.

Ele mai speră, mai cutează,
Sînt agățate de o rază,
Sînt agățate de un dor
Pe care nu pot să-l măsor.

Plutire

Desprinde-se-vor humă, oase,
De tine, suflet – să rămîi
În granițele luminoase
Precum în clipa cea dintîi.

Și vei fi liber – puf de raze –
La spațiul-matcă să revii,
Trecînd prin mii de ipostaze,
Prin uimitoare geometrii.

Acolo sus, nici timp, nici vis
Nu te încearcă, nu te-mbie –
Totu-i așa cum a fost scris,
O, mult visată armonie !

Durerea n-o să te atingă,
Vei fi plutire, vei fi zbor,
Și peste lume o să ningă
Tăcut, polenul aștrilor.

Colindă

Lerui ler,
mi-e trupul ca un brad impodobit
cu zîmbetele voastre, ale tuturor
și cu gîndul și cu cîntecul curat
de din clipa bucuriilor iscat
și-acum plec prin roua dimineții
la frumosul țării colindat !

Lerui ler,
mi-e inima o sorcovă de cîntec –
sunetele toate-mi sînt cunună –
patria-ntîlnind-o lîngă soare
îi rostesc colind de libertate :
fie-i cerul și lumina și-mplinirea
pururea rostite-n libertate !

Lerui ler,
mi-e gîndul un izvor de munte,
vin ciutele din el să se adape,
visul peste lume să mi-l poarte –
'nalță-se lumina, blînd suind din ape,
fie-ne mai 'nalt și zborul, sufletul vioară,
flacără suirea, dragostea aproape,
neoprită fie rîvna întru țară !

Lerui ler,
mi-e sufletul aprins vioară
și răsună-n cîntecul din ea
tinerească,-ntreagă bucuria –
de ni-i drumul soare, de ni-i drumul zbor
fie-ne de roade și de împlinire
mai bogat în toate, anul viitor !

Florentin Popescu

Permanență

De cînd ne știm la Dunărea bătrînă
Stăpîni pe cîmpuri, dealuri și pe munți,
De cînd muncim cu asudate frunți,
De-atunci ne bate inima română.

De cînd ne știm stăpîni peste Carpați,
Pe-ntinsuri și pe holde înrodite,
De mîini străine deseori rîvnite,
De-atunci sîntem viteji și ne-nfricați.

De cînd ne știm cu inima și gîndul
Uniți pe plai străbun de Mioriță,
De-atunci, la bucurii și suferință,
Ne iubim țara, limba și pămîntul.

Pe-acest pămînt de țară legendară,
De mult, de peste două mii de ani,
Vlăstar născut din daci și din romani,
Aici ne-am ctitorit întîia oară.

Iubim această vatră românească
Lăsată moștenire de străbuni,
Și codrii ei de fagi și de goruni
Foșnind, de lupte știu să povestească.

Cu arama-n mînă-am apărat moșia
Și-n lutul țării-s oase de eroi,
Înflăcărate visurile noi
Prin luptă au rodit în România.

Desen de Ilie Florin

Tu, țara mea

Ești susurul izvorului din cale
Cînd ceru-n el seninul își îmbie,
Și doină ești, din munte către vale,
O, țara mea, tu, dulce Românie.

Ești cîntecul în inimi ce tresare
Cînd string la piept buchet de iasomie,
Ești dor de viață îndrăznind spre soare,
O, țara mea, tu, dulce Românie.

Ești inima vibrînd pentru dreptate
Cînd omul vrea stăpînul lui să-și fie,
Ești leagănul acum de libertate,
O, țara mea, tu, dulce Românie.

Ești floare între florile grădinii
Cînd înspre soare rid de bucurie,
Și mîndră sui pe treptele luminii,
O, țara mea, tu, dulce Românie.

Viorel Cozma

În cuvîntul „pace"

Cîtă pace e-n cuvîntul pace !
Sub flamura marșurilor noastre
Armele-n pluguri arînd s-or preface,
Lîngă cîmpia cu smalțuri albastre.

Cîtă pace e-n cuvîntul pace !
În lamura sunetelor sale,
Grîul, pe șesuri, bogat se va coace
Pentru hulubii din palmele tale...

Mircea Ichim

Partidul

E prea puțin să spun că ești lumină
Partidul meu iubit pe-acest pămînt,
Ai revărsat pe-ntinsul țării mele
Al omeniei minunat cuvînt.

E prea puțin să spun că ești belșugul
La sărbătoarea noastră din Carpați,
Cînd Dunărea se leagănă pe-o doină
Iar Mureșul pe brațe de bărbați.

E prea puțin să spun că ești izvorul
Ce-a strămutat și munții-n mătci de rîu,
Cîmpiilor le-ai dat azur și aur
Să poarte țara-n șesuri munți de grîu.

E prea puțin să spun că ești baladă
Istoria mai freamătă în noi,
De-i patria cum au visat străbunii
Tu ești columna-ntreagă de eroi.

Ioan Borșa

Pace

La vreme de pîine, maci mistuiți de dor
veghează vatra.
Satul anină de streșini, umbra de aur a
privighetorii.
Somnul se-mpuținează
precum tăcerea drumurilor
înfășurată pe roți și copite ;
lanul asudă de-atîta iubire
iar eu – lacrima cerului –
care-ntr-un bob locuiesc,
implinesc gestul șoptit al țăranului
ieșit să-ntîmpine-n pridvorul dimineții,
adînca și egala respirație-a pămîntului.
Dinspre acest ținut – care de peste două
mii de ani nu cunoaște decît apele iubirii –
se aud rostindu-se chemări pentru salvarea
astrului viu și Neamul – pasăre dospind
la porțile
încrederii – trage peste trupul patriei,
întreaga omenie a pămîntului.
Pruncii – cărora drumurile le știu mersul –
și văzduhul le cunoaște înălțimea zborului
ies în întîmpinarea păsării albe din cuvînt
iar eu – lacrima cerului – care-ntr-un bob
locuiesc,
scriu pe fila de aur a lanului vieții,
cel mai frumos poem care se cheamă : PACE.

Nicolae N. Dimboviteanu

Sub arcul devenirii

Două decenii sînt un arc de vreme
Ades involburînd a vieții stea
Cu îndoieli, victorii sau dileme
Ce-așteaptă să le-aduci lumina ta.

Mă-ntreb ce poți mai mult în lume face
Cu-al bucuriei nimb să te-ncununi,
Decît luptînd să porți cuvînt de pace
Și să devină oamenii mai buni ?

De-i îndrăgești pe cei ce-ți sînt aproape,
De soarta omenirii dacă arzi,
Îți vor doini în zori cărări de ape,
Te vor cînta cu drag ai țării barzi,

Dacă-ai deschis un drum spre cei de mîine,
De-ai înălțat un gînd spre cei de ieri ;
Un spor de libertate și de pîine
Dacă-ai adus acestor primăveri ;

Vei dăinui în codri și-n cîmpie
Și-n zborul avîntatei ciocîrlii
Și nu va fi ungher să nu te știe
Pe-această vatră-a scumpei Românii.

Icar vei fi sub arcul devenirii
Secundei făurind nou înțeles,
De-ai ars miresme-n urnele iubirii
Din tot ce ai mai demn și mai ales.

Crișan Constantinescu

Aceștia sîntem

Apele care spală
lumina blîndă a serii
păsările le fac să cînte ;
Albele mioare
le mînă statornic oierii...

– Nimic nu doare
mai mult sufletul românului
decît urma și ura străinului. –

Nu, nu ne complacem
în pacea patriarhală,
Este un dor pe aici,
o lumină lunară.

Gîndul românului –
străjă țării mereu ;
Aceștia am fost și sîntem
la bine, la greu.

Radu Cange

debut

Fîntîna

constantin · poenaru

Peste gardul de nuiele dinspre răsărit locuia vecinul nostru Ilie. Era destul de bătrîn cînd am început eu să-i fur prima dată pere oarzăne din părul de lîngă fînar. Șchiopăta ușor, de la o rană mai veche din război, iar mai în urmă i-au tăiat la oraș piciorul beteag, așa că nu l-a mai durut nimic pînă la moarte.

Ilie, vecinul ăsta al nostru, avea, din cîte-mi spunea bunica, cinci feciori și o fată. Deși învățasem să număr pînă la o sută, nu știu cum se făcea că nu-mi ieșeau la socoteală doi băieți. Unul, mai treacă-meargă, cine nu greșește, dar doi ? Abia prin clasa a treia primară am aflat eu care era tărășenia cu cei doi fii lipsă la apel. Savică se făcuse marinar și colinda mările și oceanele lumii, dintr-un capăt în altul fără odihnă, căci altfel, îmi ziceam eu, nu se putea să nu dea el pe-acasă măcar o dată la doi ani, cum făcea frate-său mai mare, Gicu, care lucra la avioane. Eu chiar mă uitam uneori vara pe Luncavăț în jos, să văd dacă nu cumva se-arată printre plute și arini corabia aia mare pe care auzisem că-și duce veacul Savică. Alteori puneam palmele la ochi și scrutam imensitatea cerului, ca prin binoclu, încercînd să descopăr în spatele vreunui nor, ascuns, avionul cu care trebuia să vină Gicu la părinții săi. Și m-am uitat eu așa vreme de cîțiva ani, plin de speranță, pînă cînd au început să mă ia grijile personale și, treptat-treptat, am prins a uita de cei doi băieți ai vecinului meu Ilie, duși în lumea largă.

Într-o dimineață de mai, cînd tocmai urcasem să mănînc niște cireșe pietroase, am auzit venind drept spre satul nostru un zumzăit puternic, ce tot creștea și creștea, pînă ce am zărit, chiar deasupra capului, o pasăre uriașă cu burta și aripile argintii, sticlind de soarele orbitor ca o oglindă. Era gata să-mi dau drumul din cireș, cînd m-am dumirit eu că ăsta era probabil avionul lui Gicu, băiatul-aviator al vecinului meu Ilie.

Avionul a trecut de vreo două, trei ori pe deasupra caselor, înclinîndu-se cînd pe-o parte cînd pe alta, a salut, apoi s-a tot dus peste pădurea Pescenii, nu înainte însă ca băiatul din cabina avionului, purtînd haină de piele și ochelari de motociclist, Gicu, fără îndoială, să arunce înspre mine o geantă de plastic colorată, nu mai mare ca traista cu care mă duceam eu la școală. Cînd am desfăcut geanta, am găsit o sută de lei, o scrisoare și două cutii de cafea. Suta de lei și scrisoarea i le-a dus tata lui nea Ilie, vecinul, iar cafeaua a luat-o învățătorul, că tot nu știam noi ce-i aia.

Se făcuse seară și tot satul ieșise pe porți, comentînd trecerea avionului. Unii mai slabi de înger, care nu făcuseră războiul, fugiseră în pădure, crezînd că vin americanii. Alții, în frunte cu învățătorul, au zis că nici vorbă să vină „băieții unchiului Sam", căci i-ar fi luat în primire antiaeriana de la Drăgășani. Pînă la urmă s-au dumirit cu toții că e vorba de Gicu al lui Ilie Sădeanu, vecinul nostru cu picior de lemn, și s-au strîns la poarta acestuia, așteptînd să afle ce scrie în scrisoare. Tata și-a luat ochelarii cei noi din buzunarul de la vestă, a fușit scurt de cîteva ori, dregîndu-și glasul, apoi, urcat pe prispa casei, a început a citi :

„Dragă tată și mamă, fraților și soro, vă anunț că m-am hotărît să vin acasă. Vreau să mă însor, să trăiesc și să muncesc alături de voi. Mi s-a urît printre străini. Cred că nu mi-ați vîndut locul de casă ce mi se cuvine... Al vostru, Gicu."

Și într-adevăr, n-a trecut nici o lună că ne-am pomenit într-o dimineață pe la patru cu ciinii dîndu-se a străin. A ieșit tata afară, a strigat o dată : „Cine-i ?", apoi s-a dus la poartă și a vorbit cu cineva preț de cîteva minute, după care a zis : „Gata, la culcare" și a stins lampa. Mai pe la prînz, cînd m-am repezit să le duc niște apă oamenilor ce-i aveam la cosit, l-am găsit pe tata stînd de vorbă cu un bărbat negricios, de vreo patruzeci de ani, îmbrăcat cu haină de piele și fular alb de mătasă. „Băiatul meu", m-a prezentat tata. „Gicu", a zis străinul, stringîndu-mi mîna, și și-a continuat vorba. Peste alte cîteva zile, Gicu al lui nea Ilie a început să sape o fîntînă în colțul dinspre drum al grădinii. „Vezi", mi-a zis el mingîindu-mă pe creștetul tuns chilug „...aici o să-mi pun eu casa. Dar casă fără fîntînă, cine a mai pomenit ?" Și a început să sape cu și mai multă îndîrjire.

Peste cîteva săptămîni, cînd a pus ultima piatră la visteria fîntînii, Gicu ne-a chemat nerăbdător pe toți să-i vedem isprava. Tata, care cioplea niște doage sub polată, a aruncat securea și a venit în grabă să se minuneze și el. Pămîntul era cremene de tare și nimeni nu mai credea că are să dea vreodată de apă. Nea Ilie Sădeanu nu era acasă, plecase cu un ceas înainte în pădure, la Stupina, să aducă un car cu lemne, așa că Gicu o chemă pe maică-sa și-i ceru să aducă o sticlă de vin, s-o bea acolo, pe fundul fîntînii, la răcoare, în tihnă, plescăind din limbă ca un om mulțumit că a terminat cu folos un lucru greu.

L-am rugat pe tata să mă lase să cobor și eu cîteva clipe în fîntînă. Al lui Tăcălie zicea că dacă te bagi într-o fîntînă poți vedea stelele și ziua. „Prostii, a mormăit tata, am citit și eu asta undeva, parcă într-o carte găsită în dulapul cu rufe al soră-mi de la Radomirești, dar cîte fîntîni n-am scăpat eu și n-a fost chip să văd nici picior de stea."

Cum plecă tata cu Gicu luai scara de la fînar și coborîi degrabă în fîntînă. Apa începuse să se stringă între ghizduri. Se însera și pe cer începeau a răsări, una cîte una, stelele. Mama mă strigă de cîteva ori pe-afară, speriată de tăcerea mea, dar nu-i răspunsei. Acolo, îmbrățișat din patru părți de răceala pămîntului reavăn, simțeam cum încep să-mi crească aripi și-aș fi zburat cred, de nu venea tata c-un felinar, înconjurat de vecini, alarmați de țipetele mamei, și nu m-ar fi scos afară, legat cu o funie de după mijloc.

Sus, tata mi-a ars două palme usturătoare și m-a trimis la culcare, ca pe-un copil. N-am putut să dorm însă toată noaptea. M-am zvîrcolit în sudori, visînd că vin hoții să fure fîntîna, așa cum auzisem pe tata că se-ntîmplase în satul vecin. Am ieșit de cîteva ori afară, mingîind drăgăstos ghizdurile mirosind a lemn crud de salcîm și uitîndu-mă la fîntînă ca la o casă nouă, în care ți-e milă parcă să intri ca să nu-i murdărești albul acela dintîi. A venit și nea Gicu într-un tîrziu, și-am stat amîndoi de povești, culcați în jgheabul fîntînii, unde se adăpă boii. Către ziuă, văzînd că ne prinde somnul, ne-am dus și am pus capul într-o claie cu fîn, în dosul ieslelor, adormind bușteau, trudiți de prea marea noastră bucurie.

Ne-a trezit o ploaie subțire și caldă. Era cred pînă-n prînz. Stîlpul de care era prins vîrtejul fîntînii împungea cerul într-o parte, cu semeție, și bucuria din ajun ne încălzea iar sîngele. Nea Gicu și-a strîns sculele și le-a pus la locul lor în magazie, apoi a plecat să mai aducă un car de lemne de la Stupina. Eu am rămas să păzesc fîntîna în continuare, ca un ostaș la datorie. Dinspre Comanca se-auzeau galopînd herghelîile de cai de la fermă, venind să-și astîmpere setea aici, la fîntîna săpată de nea Gicu pentru mine.

plastică

Exercițiul baroc

O interesantă demonstrație de organizare a succesului a oferit recent **Georgia Lavric** la galeria „Orizont". Gesturi de generoasă ofrandă spirituală au transformat un cadru expozițional obișnuit în pretext spectacular atractios, în deplină complementaritate cu atmosfera inspirată de exponatele artistei. Georgia Lavric s-a străduit să asocieze în spațiul cultural pe care l-a imaginat în cuprinsul sălii de expunere acele forme de exprimare artistică — muzică, poezie, film — cărora propria sa creație le putea conferi ambianța cea mai firească. Nu trebuie să se înțeleagă din aceasta, că starea de normalitate a unor asemenea exerciții artistice o reprezintă doar asigurarea ambianței scenografice, a formulei de confort interior, atît de prielnic punerii în valoare a instrumentelor vibratile ale armoniilor sonore conținute în verb ori melos. Am limita pe nedrept intențiile exhibitorii moderne ale artistei, care a înțeles să iasă în întîmpinarea publicului său cu spectacolul unei viziuni estetice explicite. Și a mobilizat în sprijinul acestui efort de clarificare virtuțile peliculei documentare (cu unele secvențe inteligent elaborate și montate, deconspirînd alchimia subtilă și sisifică din „laboratorul" artistei — mici fișe, de fapt, ale genezei produsului artistic), și, poate în mai mare măsură lămuritoare, argumentele sonore ale muzicii baroce.

Dar, ne-am putea întreba, lucrările în sine n-ar fi putut pleda și singure, cu succes, pentru degajarea unei poziții estetice limpezi ? Un prim răspuns l-a dat chiar publicul care s-a dovedit spontan sensibilizat și permeabil în fața imageriilor Georgiei Lavric. Bucuria jocului inventiv exersat cu minuție de orfevrier medieval, manualitatea și luxurianța fanteziei creatoare manifestate de artistă și-au aflat ecoul cuvenit în privitor.

Georgia Lavric practică două tipuri de compoziții ambientale. Una, aplicativă, în sfera miniaturilor decorative, prin care sînt rechemate la o altă viață obiecte ale unei recuzite revolute, funcționale cîndva, dar intrate azi în orbita interesului „en vogue" al amatorilor de consignații sentimentale. Artista le deturnează, însă, cu totul rostul uzual, conferindu-le identității imprevizibile și, cel mai adesea, fabuloase. Introduce în acest scenariu frenetic și fantastic o sumă de forme extrase deopotrivă din universul naturii și al industriei, de la pietre, mai mult sau mai puțin prețioase, semințe, carapace de crabi, flori și alge uscate pînă la vechi mecanisme de orologii, dantele și brocarturi, bolduri ori cataname de centuri și poșete... O ingeniozitate articulatorie ieșită din comun transformă aceste noi plămade în forme cu aparență logică, credibile, pe care sîntem tentați să le asimilăm imediat universului nostru grațios și domestic. Pentru că, înainte de toate, aceste mici piese de mobilier decorativ au grație și intimitate (în ciuda prețiozității liricoide pe care le-o conferă uneori textul din etichetele explicative). Forme din resturi textile, cu vervă parodică îmbinate, închipuie un bestiar descins parcă din lumea narațiunilor swiftiene și cantemiriene. Viziune pe care artista a materializat-o exemplar cel mai adesea în consistența sa serie de panouri textile colate, lucrări aparținînd celui de al doilea tip de compoziții ambientale. Personaje ce evocă imagini ale heraldicii egiptene și mesopotamiene, dar și ale goticului european. Compozițiile Georgiei Lavric excelează și în bogăție cromatică și în fantezie combinatorie. Un gust baroc înundă suprafețele acestor bijuterii textile, în care se regăsesc elemente din tot ceea ce memoria noastră afectivă a strîns din sipetele anteriorității. Spectacolul viziunii baroce, de care aminteam la început, se susține strălucitor și convingător fie și numai prin suita scarabeilor din „Metamorfoze", ca și prin alegoriile „Piinii" sau „Spiritului ceaiului" sau „Împăratului crapilor"... Armoniile vivaldiene, coreliene ori bachiene nu au făcut decît să prelungească în sunet această plină de insolit și umor sărbătoare a ochiului.

Corneliu Antim

muzică

«Gala tinerilor concertiști» – Bacău

A 29-a ediție a Galei tinerilor concertiști, inițiativă a Colegiului criticilor muzicali din cadrul A.T.M. a fost găzduită de curînd de frumoasa sală de concerte a Orchestrei simfonice din Bacău, condus de inimosul dirijor și director Ovidiu Bălan, inițiativă sprijinită cu eficiență de Comitetul județean al U.T.C. De subliniat este în primul rînd modul interesant în care au fost structurate repertorial cele trei seri de concert : cele două programe Mozart și programul Saint-Saens au fost diversificate prin cuprinderea unor pagini unde culorile timbrale variate ale partidei solistice au compensat uniformitatea stilistică a programului. De asemenea, alte momente de interes cultural disting această gală : audiția unor lucrări mozartiene de început, unele foarte rar cîntate, cuprinse aici într-o integrală a paginilor concertante mozartiene (urmînd să se împlinească prin suma acestor gale) și a unor cadențe solistice scrise special pentru acest prilej ; e vorba de **Concertul nr. 5 pentru pian și orchestră KV 175** de Mozart ale cărui cadențe sînt compuse de oboistul Romică Rîmbu și de **Concertul nr. 13 pentru pian și orchestră KV 415** de Mozart unde autor e pianistul și studentul în anul I la Secția compoziție Dan Dediu.

Bineînțeles, valoarea celor 12 interpreți este inegală, diferențele putînd fi puse mult și pe seama unei experiențe concertistice diferite. E normal pe undeva ca elevii în clasa a XI-a Dan Rațiu (primă apariție în fața unei orchestre) și Florin Croitoru, în **Concertul nr. 8 pentru pian și orchestră KV 246** de Mozart, respectiv **„Havaneza" pentru vioară și orchestră** de Saint-Saens, să se arate ușor crispați în interpretare sau uneori insuficient concentrați asupra colaborării cu tutti-ul ; fapt e că, în ambele cazuri, unele scăderi trebuie privite cu indulgență în fața evidenței unor înzestrări frumoase, meritînd neapărat a fi cultivate. E normal de asemenea ca evoluțiile tenorului Sandu Mihail (arii din **Răpirea din serai** și **Don Giovanni** de Mozart), mezzosopranei Adriana Seica (arii din **Samson și Dalila** de Saint-Saens), pianistei Simona Mihai **(Concertul nr. 5** de Mozart), violoncelistului Laurențiu Gherman **(Concertul nr. 1 op. 33 pentru violoncel și orchestră** de Saint-Saens) sau a clarinetistului Liviu Bocsan **(Concertul în La major KV 622** de Mozart) să fie parțial inegale ; în unele cazuri e vorba de insuficiența unor înzestrări sau de un stadiu încă brut al prelucrării profesionale a vocii sau interpretării. O evoluție frumoasă însă (mai ales în cazurile lui Laurențiu Gherman și Liviu Bocșan) devine posibilă și datorită unor revelatoare confruntări cu scena, evoluție condiționată de felul în care tinerii soliști vor ști să învețe din această extrem de instructivă „școală". Am mai putut asculta și un mănunchi de tineri despre ale căror evoluții știam de la început, parțial în baza unor experiențe precedente, că se vor plasa la cote deosebite. Dacă pentru pianiștii Miroslava Ghera **(Concertul nr. 6 KV 238** de Mozart) și Dan Dediu (concertul mozartian amintit mai devreme) creșterea calitativă se poate traduce într-o intensificare a lucrului în direcția accentuării unor trăsături personale în execuție, pentru soprana de coloratură Emilia Ciurdea (arii din **Flautul fermecat** și **Nunta lui Figaro**), stăpînirea excelentă a stilului mozartian, talentul, sensibilitatea evidente cred că trebuie mai mult subliniate prin lucrul asupra acestui fragil instrument care este vocea. La fel, Luminița Burcă **(Concertul nr. 3 pentru vioară și orchestră** de Saint-Saens) are evidente aptitudini solistice, o tehnică bine pusă la punct care trebuie diversificată printr-o abordare repertorială variată în timp ce cornistului Nicolae Dănilă **(Concertul nr. 3 pentru corn și orchestră** de Mozart), excelent muzician, cred că i se deschid înainte cărările diversificării rafinat-timbrale a diverselor pasaje solistice plecînd de la o înzestrare și cultură muzicală incontestabile.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul „doctrinar" — realist (1)

Gustul pentru narațiunea fantastică ce se revendică nemijlocit de la un anumit silogism magico-filozofic binecunoscut, avînd o circulație culturală curentă în calitatea lui de nucleu doctrinar chemat să dea temei axiologic imaginarului, precum la Eminescu, nu-i lipsește nici lui Voiculescu. Sînt împrejurări în care detașarea criticistă față de întîmplarea învăluită în misterul magic cedează locul efortului de revelare, în cadrul ei, la modul axiomatic, a viabilității cutărui concept de sorginte teoretic-magică. Formula **symposionului** de tip platonician, pe care am mai întîlnit-o în proza voiculesciană, în atare situații este supusă unor semnificative sublimări teoretizante, încît enunțul deschis tezist al temei frapează din capul locului.

— ...De aceea eu cred în vise, urmă cu tărie bătrînul asculptor. Nu în toate, bineînțeles. Și mai puțin în visele a căror cheie o poartă toată lumea în buzunar. Pasărea înseamnă veste, pisică egal trădare, ciine dușman și așa mai încolo. Astea sînt copilării. Simbolistica viselor e mult mai complexă și mai tainică decît simpla explicație din popor. Interpretarea lor trebuie făcută științific. Sînt unele prevestitoare. Altele ne întorc înapoi, la viețile din străvechime. Dar nu oricine le face. Trebuie să fii anume hărăzit ca să te viziteze un vis profetic. Căci și visele sînt pe măsura oamenilor. Sînt, cum spuneam, unele care ne vin în imprejurări de mare cumpănă, sub amenințarea morții. Țișnind din straturile adînci ale ființei noastre, ele ne destăinuiesc stări de mult trăite, trecute în fundul nostru, care zbucnesc în vis cum într-un cutremur năpădesc prin crăpăturile scoarței vinele apelor fierbinți din miezul pămîntului. Ele simbolizează nu numai o trecută trăire personală, ci aduc din străfunduri o experiență obștească, o amenințare de întîmplare colectivă a omenirii din care eram atunci, cum sîntem și acum o părticică, unde însă răsună totul".

Cu acest veritabil text-dizertație debutează nuvela **Căprioara din vis.** Nu e desigur greu a identifica aici o insolită teorie a visului inspirată de doctrina onirismului arhetipal a lui Platon, asimilată însă, **ad-hoc**, unei idei tematice enunțată și ea la modul sentențios în cadrul aceluiași **symposion** introductiv :

„— Asta, pînă acum, este mai mult geologie decît onirocritie, il opri cineva.

— Ce știți voi despre tehnica viselor... ! se întoarse vorbitorul cu dezgust spre colțul de unde pornise întreruperea. Apoi urmă : Un astfel de vis încărcat de înțelesuri mi-a dezvăluit odinioară izvodul artei [...].

— Și care este izvodul artei, maestre ?

— N-aveți să credeți cînd vă voi spune : vînătoarea. Noi ne uităm uimiți unul la altul.

— Vînătoarea este obîrșia artei. Cel puțin pentru mine, reluă el cu glas scăzut".

Firește, nici această teză, dat fiind fondul ei estetico-antropologic bine cunoscut, nu e prin nimic originală. Însă, urmează îndată nuanțarea ei din unghiul argumentului intimizant existențial prin racordare la impulsiile umane originare ce alcătuiesc binomul ontic **iubire-creație.** Sculptor fiind, în finalul **symposionului** introductiv eroul face deci această declarație : „Iubeam cu aceeași patimă înaltă arta, femeia și vînătoarea, adică forma". Și mai explicit : „Ei bine, arta, femeia, vînătoarea se echivalau pentru mine, erau totuna, alcătuiau același unic elan, aceeași năzuință, întrupare, același mod, reluat pe trei registre, pe trei planuri deosebite". Urmează, cum e de așteptat, întîmplarea de viață care, prin mijlocirea visului de anvergură arhetipală, (al cărui nucleu doctrinar este încă o dată formulat : „Ei, dragii mei, Platon spune că dacă învățăm ușor și știm ceva, e că ne amintim. Și visele nu sînt uneori decît uitare, aduceri aminte") e menită să probeze întocmai valabilitatea fascinantului postulat. Cînd spunem **întîmplare de viață,** în cazul lui Voiculescu formularea se cuvine a fi înțeleasă în sensul ei cel mai propriu. Detașarea de prototipul fantastic eminescian, ca și la Sadoveanu sau Agârbiceanu, constă în creditul acordat întîmplării de viață **neîndoielnic reală** de a-și releva prin sine încărcătura magică, implicit, capacitatea de a reedita la modul ingenuu scenariul mitico-fantastic arhetipal. Chiar și în situații excepționale precum cea existentă în **Căprioara din vis,** cînd se face loc proiecției onirice relativ autonome, voința de plăsmuire a unei suprarealități fantastice stă sub semnul celei mai derutante **de-convenționalizări** a arsenalului magic. Savantei mașinării fantastice eminesciene, în angrenajul căreia agentul magic, dat fiind statul său explicit teoretic, se bucură de o atenție specială, i se substituie actul re(trăirii) realului palpabil prin intermediul „dubletului" său oniric de anvergură mitică. S-ar putea zice că emblematica sintagmă eminesciană, **viața viselor noastre,** la Voiculescu se cere reenunțată cu prețul schimbării raportului dintre termenii ce o alcătuiesc : **visele vieții noastre.** În virtutea subliniatului ei suport doctrinat, **Căprioara din vis** propune imaginea limită a modului în care se petrece un asemenea fenomen de permutare morfologică. Agentul magic — în fond — nu e decît exacerbarea paroxistică a spaimei irepresibile declanșată de binecunoscuta temă de conținut strict clinică a spectrului morții prin îngheț :

„Eram lucid, dar de o altă luciditate, ca pusă în dosul unui obroc. Simțeam cum mă pătrunde gerul, cum mi se răcește carnea, cum îmi amorțește sîngele, cum mi se sleiește voința și se subțiază răsuflarea, numai gîndul pîlpîia în răsucirile viforului. Dar din ce în ce mai alb, înăbușit de zăpadă. Îmi veniră apoi în minte toate morțile prin îngheț, cîte citisem. Cea din **Stăpîn și slugă** a lui Tolstoi. Cea din **Fetița cu chibrituri** a lui Andersen, întîmplarea din **Viforul** lui Pușkin, și mă analizam urmărindu-mă cum, încetul cu încetul, alunec în nesimțire, cum mă sleiesc în nemișcare și mă destram în neființă.

Încercai încă o dată să mă agăț de ceva. Dar domnița Irina era acum ea însăși un bloc depărtat de zăpadă. Și zîmbetul ei — o pată lunară. Din ciinii dăruiți de ea ajungea pînă la mine un tremur care mă zguduia și un scîncet înghețat.

Coboram o pantă. Ajunsei astfel mult înapoi, tot mai afund și mai înapoi. Eram acum înfășat în scutece reci și albe, nu puteam vorbi, nici umbla. Apoi simții cum mă învălea o mină ocrotitoare.

La gura mea ajunse sfîrcul unui sîn plin cu lapte. Și supsei cu lăcomie, viață caldă și dulce. Trecut în urmă și de stadiul de prunc, înapoi, mult înapoi. Adormii ? Murii ? Apoi iar mă născui, crescui repede, mare și mă trezii. Priveam cu ochi noi o dimineață de vară însorită. Lumina era încă fragedă și rece".

Amintind oarecum de tehnica narativă a lui **déja-vu** din **Avatarii faraonului Tlă** de Eminescu și mai ales din **Adam și Eva** de Rebreanu, totuși, coborîrea eroului într-o altă viață, circumscrisă amintirii eului său mitic, vom vedea, comportă un determinism caracteristic prin strania lui concretețe evenimențial-onirică.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

La o șezătoare în județul Dolj, Mircea Tomuș, D.R. Popescu, Marin Sorescu

Prozatorul Corneliu Leu se pregătește să dea ora exactă

Criticul literar timișorean Cornel Ungureanu în documentare.

CĂRȚILE UNIRII

Glasul pămîntului

S-au împlinit, în anul trecut, în care s-a celebrat CENTENARUL nașterii lui Liviu Rebreanu, 65 de ani de la apariția romanului ION. În acea toamnă a lui 1920, la puțină vreme după înfăptuirea Marii Uniri de la 1918, editura „Viața Românească" lansa, așadar, nu o carte printre alte producții editoriale, ci una — sortită să schimbe însăși fața literaturii române ; să intre, altfel spus, pentru totdeauna, în patrimoniul valorilor noastre naționale.

Ce ecou a produs, atunci, în conștiința cititorilor români — de pretutindeni — această amplă frescă, atacînd, cum n-o mai făcuse nimeni pînă la Rebreanu, o problemă de veacuri a țărănimii — drama pămîntului, împletită cu o dramă a iubirii ? Nu critica va da răspuns acestei întrebări, și destinul însuși al romanului, care va fi o prezență, aproape simultană în librării, cu noile cărți ale celebrului autor — scrise și tipărite una după alta. După cucerirea celui mai prestigios premiu literar al Academiei Române — Năsturel Herescu, numaidecît în 1921 apare ediția a II-a ; în 1923—24 ediția a III-a ; în 1925 ediția a IV-a ; pentru ca în 1943 — pe piață să fie cea de a XII-a ediție ; (în edițiile : „Cartea Românească", „Socec" etc.) Să fi fost, oare o întîmplare că posteritatea operei lui Rebreanu să debuteze tot cu ION cu cea de a XIII-a ediție care apare în 1945 — la Editura „Cugetarea" ?

Ediția originală de la „Viața Românească", format în 8°, a fost tipărită în condiții grafice obișnuite : cele două volume broșate avînd coperțile exterioare de culoare bej-deschis, prevăzute cu un chenar linear-negru, în cadrul căruia titlul ION apare cules cu litere de tipar, ca și subtitlul, **Glasul pămîntului,** cu o literă mai mică, imprimate cu rosu, asemeni vignetei editurii VR — desenată într-un chenar. Numele autorului imprimat cu negru, cules cu o literă chiar mai mică decît titlul editurii. Pe coperta ultimă — emblema editurii „Viața Românească" și a Librăriei Alcalay — alcătuiau un mic desen, imitînd o stampilă cu două brațe laterale. Textul a fost tipărit pe hîrtie semivelină, închisă la culoare.

Celui interesat să afle, i se mai recomanda în postura proaspătului romancier și pe autorul volumelor de nuvele ; pe contrapagina foii liminare, menționîndu-se : **De același autor :** în ordine cronologică, toate cele șase culegeri de proză scurtă apărute pînă acum. Prima, „Frămîntări" din 1912 tipărită la Orăștie ; toate celelalte — editate de Alcalay. Pe fila 4 — recto — se putea citi dedicația tipărită **Dragei mele Fany** / L.R.

La finele volumului al II-lea, după omagiul adresat de autor **Celor mulți umili** și cuvîntul **Sfîrșit** se menționează timpul în care a fost scris romanul : **Martie 1913 — Iulie 1920.** În fine, o eroată meritată, și ea, să fie invocată, pentru explicația care o precede, întrucît ne face să intuim, din perspectiva zilelor de azi, o stare mai generală de lucruri :

„În împrejurările tipografice actuale, micile greșeli de tipar sunt o boală fără leac. Îngăduitori, cititorii le vor fi trecut cu vederea și în ION. Doar cîteva, prea boacăne și care alterează înțelesul se cuvine să fie îndreptate" (Toate cele 4 erori de lecțiune fiind în volumul I).

Astfel se prezenta, prin urmare, prima ediție — originală a romanului ION — operă care avea să fie, cum pe drept s-a spus, edificiul cel mai solid al prozei epice românești de anvergură. Succintul aparat informativ, procurîndu-i cititorului interesat să răsfoiască volumele îndemnul de a o cumpăra. În timp ce prima la public va fi demonstrată de vertiginosul ritm al edițiilor, înainte de difuzare scriitorul fusese, totuși, încercat de mari îndoieli :

„Ion al meu e gata tipărit, dar în vînzare nu-l pun pînă la 15 noiembrie după sezonul cărților de școală. Mare și grea emoție mă roade cu romanul ăsta ! De atîția ani lucrez la el și totuși parcă aș mai lucra. Asta, desigur, trebuie să însemne că sau e foarte bun sau mizerabil. De abia aștept să ți-l dau dumitale să-l citești și să-mi dai sentința definitivă". (Îi scria Rebreanu lui Mihail Dragomirescu, în sept. 1920). Dar cine știa, atunci, cîtă forță creatoare, dublată de o neîntrecută ardoare a muncii, îi trebuise autorului ca să izbutească. Mai tîrziu se va dovedi că „Ion" a și avut nu doar o fișă de geneză exhaustivă, ci un întreg dosar de creație, care s-a îmbogățit, treptat, pînă ce volumul 4 din Opere, ne-a oferit, în mod savant, o cunoaștere completă a procesului edificării romanului.

O cultură care își aprofundează valorile întocmește, uneori, cu grijă repertorii pentru cărțile sale fundamentale, studiază, pe măsura trecerii timpului, chiar și aspectele sub care acestea au circulat, la vremea lor, și continuă să fie răspîndite pentru generațiile care se succed. Cărțile lui Rebreanu i-au scutit pe colecționari și pe amatorii de raritați de acribia documentării în sfera bibliofiliei. Nici tipărituri de excepție, nici legături de preț, nici exemplare numerotate ; ce să mai vorbim de acele ilustrații care fac, nu o dată, dintr-un simplu obiect unul de artă. Dar criteriul fundamental — **interesul,** le-a compensat pe toate celelalte. Or, din acest unghi de a privi, singurul care contează, ediția originală a romanului „Ion", este, astăzi, o raritate.

După a doua apariție la „Cugetarea" din 1947, începînd cu anul 1955, „Ion" a apărut în varii colecții și edituri, întrunind, cam tot atîtea ediții cîte au apărut în timpul vieții autorului ; dar, în tiraje de masă. Iată de ce acest CENTENAR ar fi putut fi întîmpinat cu o expoziție consacrată, în exclusivitate, acestei capodopere. Dacă fondurile documentare ar fi fost accesibile, spre a fi etalate cu acest prilej, alături de o retrospectivă a tipăriturilor românești, tălmăcirile în multe limbi ale pămîntului, ION ne-ar fi dat și imaginea modului în care se pășește în universalitate.

Constandina Brezu

Zilele „Ion Creangă", ediția a IV-a

■ În organizarea Casei de cultură orășenești din Tîrgu Neamț, directoare Maria Bidiuță, și a Cenaclului scriitorilor din județul Neamț, între 13 și 18 decembrie 1985, la Humulești și Tîrgu Neamț s-au desfășurat **Zilele culturii „Ion Creangă"**, ediția a IV-a. A avut loc simpozionul cu tema „Eposul popular în opera lui Ion Creangă", șezători literare la Humulești și vizite la Casa memorială Ion Creangă din această localitate. Juriul concursului interjudețean de creație literară a elevilor (membri : Cristian Livescu, Nicolae Ciobanu, Petru Cimpoieșu, Nichita Danilov, Daniel Corbu, Adrian Aluigheorghe, Radu Florescu) a acordat următoarele premii : Marele premiu **Cenaclul „Tinerețe fără bătrînețe" al Casei pionierilor din Piatra Neamț,** Premiul revistei „Luceafărul", **Ciprian Pintea,** Liceul industrial nr. 2 Piatra Neamț ; Premiul revistei „Tribuna", **Antoaneta Dohotaru,** Școala generală Valea-Seacă, județul Neamț ; Premiul revistei „Ateneu", **Mihai Știrbu,** Casa pionierilor din Tîrgu Neamț, **Daniela Andronic,** Liceul nr. 1 din orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej ; Premiul revistei „Cronica", **Florin Toma,** Liceul nr. 4, Roman ; Premiul ziarului „Ceahlăul", **Silvia Olariu,** Școala generală nr. 2 din Tîrgu Neamț ; Premiul special al Cenaclului scriitorilor din județul Neamț, **Mircea Dumitrașcu,** Liceul „Unirea" din Brașov.

Cronicar

Un constructor de sistem estetic: Ștefan I. Nenițescu

Creația în domeniul gîndirii estetice românești a început să fie cunoscută în ultimii ani la dimensiunile ei reale. Creatorii români în domeniul esteticii nu s-au bucurat, din nenorocire, de istorici avizați în stare să priceapă ceea ce este ireductibil în acest domeniu. Ani în șir reducționismul estetic (= falsa estetică a dogmaticilor) anula tot ceea ce nu intra în „tiparele" ei. Era firesc, în această situație, să apară o „ierarhie" a valorilor străină valorilor.

Opera lui Ștefan I. Nenițescu a trebuit să aștepte nu numai dezvoltarea esteticii (el s-a dovedit un veritabil pionier al gîndirii estetice europene), ci, și a gîndirii istorice estetice. Lucrarea lui putea să pară „obscură" unor esteticieni, cînd de fapt ea nu era decît surprinzător de nouă. Claritatea ei cerea alte concepte estetice. Putem spune că astăzi avem aceste concepte care ne permit să vedem claritatea sistemului lui Nenițescu.

Dumitru Matei și-a asumat o sarcină de mare răspundere prin editarea operei estetice a lui Ștefan I. Nenițescu : „Datoria artei ca filosofie a istoriei" Editura științifică și enciclopedică. București, 1985. Nota asupra ediției ne previne că volumul reprezintă reeditarea operei lui Ștefan I. Nenițescu, intitulată **Istoria artei ca filosofie a istoriei,** apărută în 1925, într-un tiraj restrîns, alcătuită din trei volume. **Teoria criticii** I cuprindea **Introducerea** („Prolegomena speculativă la un sistem de estetică real-experimentală") și Cartea I („Atitudine și faptă"). Teoria criticii I, II (partea a doua a primului volum dar apărută distinct) care cuprindea Cartea a II-a („Antinomiile criticii") și Teoria criticii II (al treilea volum) intitulat „Analiza stilurilor". Introducerea, Cartea I și Cartea a II-a formează prima parte (I) a volumului actual, iar Teoria criticii II, a doua parte (II). Un amplu și profund studiu introductiv (LXXXII pagini), precum și notele ne dezvăluie originalitatea gîndirii estetice a lui Ștefan I. Nenițescu, pe de o parte, modernitatea ei, pe de altă parte.

Care este locul acestui gînditor în istoria esteticii românești ? Avizat, Dumitru Matei afirmă : „În constelația sistemelor românești de estetică (Mihail Dragomirescu, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Liviu Rusu, Dimitrie Cuclin și Alexandru Bogza), Ștefan Nenițescu elaborează o construcție sistematică în centrul căreia se situează problemele teoretice specifice istoriei artei, anume cu intenția, limpede mărturisită, de a o așeza pe noi baze metodologice și de a-i reinnoi, astfel, instrumentele de evaluare", (p.V). Determinînd specificul construcției lui Nenițescu, D. Matei arată că ea are forța unui program de cercetare de istoria artei : „El pune cu dezinvoltură întrebări marilor idoli ai istoriei artei, de la Vasari și Winckelmann la Riegl, Wölfflin și Worringer, dar și marilor filosofi europeni, de la Vico la Kant și de la Hegel la Croce. Dar de la filosofie, de la o filosofie de esență raționalist-umanistă, va porni Nenițescu în reflecțiile sale critice asupra problemelor istoriei artei, asupra situației ei în epocă". Concluzia pe care o desprinde D. Matei este perfect justificată : „actualitatea punctelor sale de vedere nu s-a consumat în spațiul spiritual interbelic (...) Nenițescu ne-a lăsat un text surprinzător prin actualitatea lui, un text care nu și-a împuținat substanța odată cu trecerea vremii" (ibidem). O apreciere globală care se desprinde din analiza gîndirii lui Nenițescu este aceea că „nu există un teoretician care să fi veștejit autonomismul, istorismul de tip pozitivist și supraistorismul cu atîta vigoare și insistență" în istoria modernă a istoriei artei. D. Matei își asumă, în studiul introductiv, sarcina de a identifica fundamentele filosofice și estetice ale sistemului, prezentarea și analiza momentelor lui constitutive. Respingînd încercările de a constitui estetica din punct de vedere psihologic, Nenițescu arată că : „Și precum este sigur că arta nu este autonomă decît ca absolut, valorificare de dragul acelei valori, atitudine în deplină puritate de sine și suficientă sieși, este sigur că o estetică din punct de vedere strict psihologic este osîndită să fie o estetică fără artă, fără frumos. Ea nu poate cunoaște absolutul decît cel mult ca un absurd, o coajă necoaptă a gîndirii, și de aceea nu are cum **delimita diferite tipuri** (s.n. — să se observe limpede că se respinge hotărît reducționismul psihologismului — I. Stroie). Că le caută este o neînțelegere și o pierdere de vreme, căci tipul este cu totul în afara istoriei ca istorie. Metoda lui Rutz de pildă, și a școlii sale, oricît de interesantă pe alocuri și de spirituală, este un nou capitol de exegetică măruntă : ii lipsesc cunoașterea și valoarea, care fac estetica megieșă logicii" (p. 80). Formulînd antinomia absolut-istorie, Nenițescu scrie : „Arta ca artă nu are istorie, întrucît opere de artă nu există legătură, ele se pot grupa, căci nu se pot adăuga una alteia, arta este una, întreagă în fiecare (să mai observăm că absolutul, în sens dialectic, are și sensul de totalitate concretă, de totalitate izvorîtă din particularitățile depășite și articulate în sistem — I. Stroie). Totuși ele sunt multe și nu se aseamănă ; și în ele fiind personalitatea, nu se poate reduce istoria lor la o istorie a vizualității fără nume de artiști, cum ar dori Wölfflin ; iar personalitățile neputînd fi în afară de istorie, istorie trebuie să aibă și arta. Aceasta este antinomia criticii, și atît timp cît nu se recunoaște antinomia se face o estetică fără viață, ca a lui Croce, sau fără artă, ca a lui Dilthey" (p. 139). Nenițescu admite că raportul individului față de lume s-a schimbat și se schimbă în multiplicitatea lumii ca un tot, „nu însă atitudinea față de viață ca un întreg" (ibidem). Consecvent postulatului artei ca absolut, Nenițescu scrie : „arta populară poate fi zisă, într-adevăr, construire disociatorie, ceea ce ar putea fi explicate la faptul că într-unele este și creație și copiere, alături și împreună, repetire și noutate, originalitate și cliseu, calapod și invenție, care trăiesc dîndu-și viață reciproc, anonimat și personalitate schematică, părelnică fixitate în evoluție, șablon și diversitate infinită. Și pe drept, și din orice punct de vedere ar fi considerată, ea intră în istoria artei, cum intră, dar cu un rost oarecum altul, și arta aplicată..." (p. 448). Gîndul dialecticianului continuă fără să lase posibilitatea stingheră și arta populară, arătîndu-se că un contact puternic cu dînsa este sau poate fi un simptom al închegării și al stăpînirii de sine, și că așa este de considerat, ca un simptom al adevăratei autoconștiințe artistice, de vreme ce prin apropierea de dînsa, într-un înțeles, artistul se echivalează cu naționalul, și deci și cu omenescul vesnic și universal. Încît, din acest fenomen iarăși se constată că în atitudine însul este echivalentul omenirii, și că arta este valoare desăvîrșită în mărginire (=în limite determinate pe care gîndirea dialecticii le admite, dar pe care gîndirea dogmatică le respinge pentru că nu le poate înțelege — I. Stroie), este reciprocă afirmare, de unde în chiar echivalarea prin ceva populară el oarecum se desparte de ea sau poate să se despartă, ceea ce întărește cele spuse despre naționalitate, cum că un artist în virtutea omenescului este și național" (pp. 448—449). Dar el merge și mai în adîncime cu analiza : „Adevărul este raportul între lucruri, pe toate potecile împreună poate fi căutat (ideea multilateralității ca una definitorie pentru cercetarea dialectică — I. Stroie), pe nici una deosebit (căci se absolutizează particularul și se substituie prin aceasta concretului, universalului dinamic — I. Stroie), ci pe toate împreună, precum o piramidă trebuie să aibă suprafețele sale ca să fie ceea ce este. Din trandafirul potecilor aromește adevărul, din mănunchiul celor care fiecare în parte este rătăcire, dacă sunt bătute fiecare în parte. Arta populară ajută numai la priceperea cît mai intimă a evoluției stilurilor, datorită și datorite artiștilor de seamă ; iar istoria artei este și democratică și aristocratică, este gradație, este ierarhie ; și precum nu este acoperiș fără fundament, nu este geniu fără de artă populară" (p. 450). Sfîrșitul lucrării afirmă : „istoria artei... este și o filosofie a afirmației și a muncii, a acelei etern generatoare de sine și etern răsplătitoare de sine, prin chiar propria sa existență, margine și lege sieși, graniță și trăinicie, de fiecare dată unică și întreagă și mereu generație de sine, la nesfîrșit. Căci fără moarte, biografia artei pînă la ultima sa filă, biografia sa nu numai întreagă, ci totodată închisă, nu este de scris decît atunci cînd nu ar mai fi nici un biograf să o scrie" (488).

Avem speranța că gîndirea estetică a lui Ștefan I. Nenițescu va contribui la împrospătarea gîndirii critice și estetice, pe de o parte, la receptarea creației artistice, pe de altă parte. Iar lui Dumitru Matei îi aducem toate mulțumirile pentru munca inteligentă depusă în vederea editării.

Ion Stroie

● **CEL MAI IMPORTANT POET** american de astăzi, John Ashbery, a fost întrebat într-un interviu ce crede despre acuza formulată de unii critici, că ar fi un poet prea dificil. Cităm răspunsul lui Ashbery: „Această acuză mă tulbură într-un fel, pentru că mi se pare că reputația care a crescut în jurul operei mele poate chiar și printre oameni care nu m-au citit poate să descurajeze pe alții încît să fie tentați să nu mai încerce a mai citi — cu toate că ar putea să le placă, dacă ar avea prilejul. Mă întreb ce vor unii să spună cînd afirmă că poezia n-are înțeles. Ce înseamnă, de fapt, **înțeles** și **sens** într-un asemenea context? Probabil că versurile unei poezii, care înseamnă cel mai mult pentru noi sînt acelea care nu au nici un înțeles în modul în care ne-am obișnuit să gîndim despre sensuri".

Dulcea Tulce

Urmare din pag. a 4-a

chiar și rimează inevitabil, banal și-mperecheat, dar îți dă și-o senzație de dulceață profund inefabilă. Statuia ecvestră cu figura lui Mircea cel Bătrîn, ridicată în centrul orașului, impunătoare, amintește nu doar de timpurile eroice și faptele de arme ale strămoșilor medievali, care sub sceptrul voivodului muntean au ajuns pînă la „marea mare", ci și de toate orașele care-și au așezate în centrul lor statuile întemeietorilor sau oblăduitorilor. Dulceața Tulcei poate că este dată nu doar de gustul peștelui din Dunăre și Deltă, ci tocmai de senzația de prefacere și de revărsare perpetuă, de frumusețea florei și faunei din deltă, de lumea ei fantastică și plutitoare — mă gîndesc la acele pămînturi mișcătoare — la plaurii serafici și vagabonzi — insule curgătoare, la briza sufletească și coloritul climei pe care i-o conferă apropierea mării.

Te afli la Tulcea în pragul visării plecării, dar în mijlocul unei lumi de minunății și minuni, o lume pe care mi-am imaginat-o străveche și vetustă, dar pe care am descoperit-o înnoitoare. Aștept, de aceea, nerăbdător, reîntîlnirea cu această nouă dragoste mare, cu cît mai tîrzie cu atît mai surprinzătoare, ca pe o revelare a unei noi fațete a ipostazei mele mai vechi de reporter și de rapsod al ținuturilor țării natale, fapt căruia se datorează și acest deocamdată doar preludiu de cîntec: „Tulce, Tulce, apă dulce,
Cin-te bea, nu se mai duce..."

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XIV)

Din numeroasele mănăstiri ridicate pe teritoriul orașului Urga (actualmente Ulan-Bator), una își păstrează intactă splendorile de altădată.

E o îmbinare fantastică a lemnului colorat în nuanțe puternice, contrastante, începînd de la intrarea vegheată de divinități budhiste purtătoare ale diferitelor simboluri ; măști grotești amenințătoare și vii.

Ghidul meu, un poet melancolic și îndrăgostit de istoria țării sale, se chinuie din răsputeri să mă facă să înțeleg exact ceea ce-mi explică. Își ține dizertația în rusește și eu fac un efort deosebit să prind nuanțele și subtilitățile frazei. Vorbește **ca la carte** iar seara, la hotel, îmi va dicta cuvînt cu cuvînt **esențialul** subliniind într-un elegant album despre istoria Mongoliei informațiile privind cele vizitate.

Sosit la București, am rugat pe cineva să-mi traducă acele capitole și părți vizînd arta unuia dintre cei mai reprezentanți sculptori și om politic al Mongoliei Evului mediu, reprezentant al vieții religioase și „înalt dregător", Dzanabadzar. Personalitate remarcabilă a cărui viață și artă au trecut în legendă, marele sculptor este investit încă de la vîrsta de patru ani cu un înalt titlu duhovnicesc iar la numai 14 ani pleacă la învățătură în Tibet. Aici, Dalai-lama îl onorează cu un ordin bisericesc suprem, de renăscut, și-i înmînează însemnele specifice : un baldachin de mătase galbenă și o pecete.

La mănăstirea Gandan, din Ulan Bator, se află expusă alături de alte opere una din cele mai reprezentative lucrări ale artistului — Ocirdara — purtătorul fulgerului întruchipînd imaginea colectivă a tuturor divinităților tibetane budhiste. Ocirdara este un fel de întruchipare a omului ideal, sculptura reflectă „toate cele 32 de trăsături specifice substanței lăuntrice (după canonul budhist) și cele 80 de însușiri ale perfecțiunii trupului omenesc..." Citim în continuare despre : „expresivitatea feței lui Ocirdara al cărui obraz în înălțime este egal cu lățimea, nasul este drept, acvilin, gura mică cu buzele imperceptibil deschise. Ochii amintesc de petala unei flori de lotus și poartă în ei flacăra unei inteligențe ascunse..."

Într-adevăr, statuia este extraordinar de vie, chipul frumos reflectă o mare pace interioară, o coborîre în sine. Poartă pe creștet o coroană cu cinci mici Budha simbol, în urechi cercei de formă ovală și bustul este împodobit ca și brațele cu lungi șiraguri de brățări.

Sculptura turnată în bronz aurit este simbolul operei întruchipînd cele cinci însușiri ale sufletului. Alături se găsesc cele cinci divinități, cei cinci Budha, fiecare șezînd pe o frunză de lotus, semănînd unul cu altul. La o privire mai atentă însă îți dai seama că în ciuda asemănării uluitoare, în chipurile lor nu se repetă nici o trăsătură.

Ei sînt unici, fiecare distingîndu-se prin altă nuanță...

„Akșobhia este cufundat într-o adîncă meditație. Cu ochii lăsați, în jos, cu buzele incremenite într-un vag suris. Ratnasambava este ușor efeminizat, cu înfățișare plăcută, cu trăsături mongoloide. Toți poartă pe cap coroane împodobite cu pietre prețioase".

O fascinație deosebită, o adevărată explozie sugestivă reprezintă mîinile modelate de acest mare sculptor. Au o plastică și o perfecțiune rar întîlnite. Am ascultat o legendă legată de obsesia mîinilor în creația sa, legendă pe care o vom povesti în detaliu mai tîrziu.

Mircea Micu

AN NOU

Urmare din pag. I

Cea mai arzătoare problemă a lumii la ora actuală este pacea, aceasta e cauza tuturor forțelor democratice, progresiste, aceasta e cauza tuturor popoarelor. Formularea aparține, și încă în detalii, președintelui României, tovarășului Nicolae Ceaușescu. N-au fost și nu există probleme în lume asupra cărora politica de pace, de colaborare și înțelegere a României să nu-și spună cuvîntul. O vocație a construcției, a făuririi noastre în libertate și independență, a făcut să se audă și să fie respectate în lume, pretutindeni, demersul și contribuția sa. **Intrînd în noul an — proclamat de Organizația Națiunilor Unite ca Anul internațional al păcii — să ne unim forțele cu toate popoarele lumii,** spunea președintele României, **și să facem totul pentru ca el să răspundă pe deplin așteptărilor și speranțelor întregii omeniri de a se ajunge la înțelegeri care să deschidă calea dezarmării, a înlăturării pericolului nuclear.**

Speranța de pace înflorește pe terenul rațiunii, al răspunderii supreme față de munca și creația popoarelor. Ea se îngemănează cu dreptul suprem la viață, la libertate. De aceea — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită cu prilejul primirii șefilor misiunilor diplomatice, a reprezentanților unor organizații acreditați în țara noastră, care au prezentat felicitări cu ocazia celei de a 38-a aniversări a proclamării Republicii și a Anului Nou — **în fața tuturor națiunilor lumii se pune problema de a face totul pentru oprirea cursului periculos al evenimentelor, pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară, pentru destindere și pace, pentru o politică nouă, de colaborare, care să asigure fiecărei națiuni dreptul la dezvoltare liberă, independentă, fără nici un amestec din afară.**

Un an nou așadar, un an nou care e mai mult decît o speranță, un an care e certitudine și care face debutul așezării în front de lucru, larg, celui de al optulea cincinal. Și încă, mai departe, sfîrșitului de secol. Cu optimismul, răspunderea și înțelgerea care, mînă în mînă cu simțul concret și profund al datoriei, al conștiinței față de noi și urmași, să ne arate ca demni locuitori ai acestei patrii și ai acestui timp.

Desen de Bogdan Stihi

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Augurii unui An Nou

„Colinde, colinde / E vremea colindelor / Căci ghiața se-ntinde / Asemeni oglinzilor / Și tremură brazii / Mișcînd rămurelele / Căci noapte de azi-i / Cînd scînteie stelele" — o simplitate cosmică se degajă din aceste versuri eminesciene, o frăgezime a datinilor populare care ne-au legănat copilăria și care deșteaptă în noi, la fiecare răspîntie a anilor, nostalgia purității dintîi și a virstei de aur. Zăpezile sînt sclipitoare și albe ca flamurile de pace, sămînța griului și vietățile cer parcă un armistițiu de la natură pentru a prinde putere și a ieși tefere în primăvară, cetina îmbătătoare și viscul vechilor romani, prevestitor de tinerețe veșnică, se anină de porți și lampadare, ninge peste satele și orașele țării într-o liniște întemeietoare, ca de început de lume. Pomii de iarnă strălucesc în clipirea luminilor vii, impodobiți cu daruri și beteală argintie, iar de sub horbota zăpezilor încizate de soare și din culorile înveșăiate ale imaginației apar în lumină basmele și legendele noastre primordiale. A trecut, așadar, și cea mai lungă noapte a anului, noaptea genezei și a fraternității, a plugușorului străvechi și a sorcovei din zori, cînd nici o muzică din lume nu ni se pare mai tainică și mai ametitoare ca sunetul în auz al zurgălăilor din copilărie. Ne-am ospătat cu toții și am ciocnit în jurul bradului un pahar de vin sau șampanie, luminile s-au stins după o practică veche de mii de ani, pentru a se putea naște Anul cel Nou, ne-am îmbrățișat ființele dragi, dar și prietenii cu care destinul a vrut să petrecem această serbare și ne-am gîndit cu încredere la viitor. Așa după cum grăiește un adagiu celebru, să ne despărțim de trecut rizînd ! Și totuși, ca fii ai acestui pămînt, cuvine-se a ne gîndi acum că istoria de patimi, luptă și nădejde a poporului nostru mult-încercat nu s-a oprit o clipă în loc, și chiar în nopțile de An Nou, cînd timpul se pare că incremenește, carul triumfal al patriei a mers înainte. Așadar, iată numai cîteva pilde succinte din istoria Anului Nou la români. Documentele vechi ne pomenesc astfel că noaptea de Anul Nou din 1475, Ștefan cel Mare și-a petrecut-o în tabăra sa de lîngă Vaslui, frămîntat și plin de grijă, pentru ca după zece zile să repurteze o răsunătoare victorie împotriva invadatorilor otomani.

La 1 ianuarie 1595 Mihai Viteazul n-are nici el odihnă, după asprimea vremurilor, și zdrobește oastea turcească pe malul Dunării, la Hîrșova. O neasemuit de tristă noapte de An Nou aveau să trăiască Horea și Cloșca, întemnițați într-o casă din Abrud, care se mai păstrează și astăzi. După numai două luni, la 28 februarie 1785, fringerea lor cu roata, la Alba Iulia, avea să scandalizeze toate conștiințele Europei. De o frumoasă memorie este noaptea Anului Nou 1847, cînd la Adunarea de la Paris a revoluționarilor români Nicolae Bălcescu rostește remarcabilul discurs „Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei", din care reproduc : „Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a românilor. Unitate mai întîi în idei și simțăminte, care să aducă cu vremea unitatea politică". Din păcate, tot în acea noapte, la cîteva mii de kilometri distanță, Ecaterina Varga, conducătoarea acțiunilor minerilor din domeniul Zlatnei, supranumită și „Doamna moților", este prinsă prin vicleșug de autoritățile vremelnic stăpînitoare ale Ardealului și întemnițată la Aiud. Emoționantă este și noaptea de An Nou 1869 spre 1870, cînd un grup de studenți patrioți de la Viena, printre care se afla și Mihai Eminescu, au mers cu colindul într-un cartier mărginaș al metropolei pentru a omagia și îndulci tragismul exilului aceluia care fusese iubitul prinț al Unirii, Alexandru Ioan Cuza. Ce-și vor fi spus atunci membrii Societății România Jună și gloriosul domnitor care pusese piatra fundamentală a României moderne — noi n-o vom cunoaște, poate, niciodată. Și pentru că tot am vorbit despre poetul nostru național, să ne gîndim cu duioșie, așa cum am mai făcut-o și în alte rînduri, la trista sa noapte de Anul Nou 1880 cînd, invitat să petreacă Revelionul în familia lui Titu Maiorescu, s-a scuzat și a plecat mai devreme, pentru ca acasă, în odăița lui de pustnic, să scrie dintr-o suflare inegalabila poemă închinată celei mai dragi fapturi care trecuse în neființă cu cîțiva ani înainte, și care începe cu versurile : „O, mamă, dulce mamă, din negura de vremi / Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi..." Nespus de singur și impovărat de nostalgii trebuie că era poetul, care la acea oră nici nu împlinise 30 de ani !... În sfîrșit, o ultimă informație se referă la noaptea Anului Nou 1918, cînd a început bătălia de la Pralea, în urma căreia trupele române au stăvilit ofensiva germano—austro-ungară de a trece Siretul și de a ocupa Moldova — era un an istoric, care începuse cu bune semne pentru națiunea română, la capătul lui avînd să se întîmple minunea cea mare, pentru care au trăit, luptat și murit zeci de generații de înaintași : Unirea cea Mare și Veșnică de la 1 Decembrie.

Iată, așadar, numai cîteva dintre întîmplările începutului de an din istoria noastră, care au marcat ziua de 1 ianuarie cu podoabele unor simboluri nestinse. Să ne gîndim prin urmare și la trecut, să știm ce am fost și de unde venim, pentru a putea săvîrși mai bine lucrarea prezentului și a viitorului. Pentru că începutul fiecărui an nou nu este numai un prilej de serbare, ci și o ceremonie prin care celebrăm însăși continuitatea istoriei noastre naționale, o verigă de aur în lanțul infinit al permanenței românești în timp și spațiu.

Am încheiat un an bun, dominat de o seamă de mari sărbători politice, între care a strălucit jubileul a 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului. A fost un moment tulburător în perspectiva timpului, care va rămîne, cu certitudine, înscris pe filele cronologiei noastre politice. Am repurtat succese excepționale în toate domeniile vieții noastre social-economice și cultural-științifice. Numai de noi depinde ca Anul în care am intrat să fie așa cum ni-l dorim : prin urmare mai bun și mai rodnic, mai îmbelșugat în cununi de grîu și în construcții, în bucurii ale civilizației materiale și spirituale. Este anul în care vom celebra cîteva culmi ale istoriei naționale, dintre care menționăm făurirea Partidului Comunist Român (65 de ani). Va fi, deasemenea, Anul Internațional al Păcii, care se va marca în România prin manifestări impresionante.

Ne aflăm acum, cu toții, sub impresia puternică produsă de Mesajul rostit către națiune în noaptea Anului Nou de președintele Nicolae Ceaușescu — document de inimă și conștiință, urare vibrantă, dar și program politic. Ascultîndu-l pe președintele Ceaușescu vorbind m-am gîndit la acea „Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei" — în pe care o rostit-o Bălcescu în urmă cu 138 de ani. Pentru că, deși condițiile istorice sînt altele, esența discursurilor rămîne aceeași și patriotismul marilor bărbați politici se întîlnește undeva, în eternitatea ființei românești, pentru a conlucra la gloria României.

Și cum am putea încheia mai convingător această pledoarie pentru țară, muncă și pace, sub augurii Anului Internațional al Păcii, decît evocîndu-vă „Florile dalbe" — unul dintre cele mai vechi colinde românești ? În simplitatea lui genială, țăranul român invocă Porumbelul păcii, care de mii de ani semnifică idealurile dreptului la viață și liniște. Este un Porumbel miraculos, pe care românul l-a investit cu sacralitate și cu darul vorbirii, iar mesajul său fără pereche, am vrea să-l luați și ca o urare de-a noastră către Domniile voastre, la izvoarele Anului Nou : „Sculați, sculați boieri mari / Florile dalbe / Sculați voi români plugari / Iată lumea că-nflorește / Pămîntul că-ntinerește / și-un porumb frumos, leit / Peste țară a venit / Floarea dalbă a adus / Și la, căpătii v-a pus / El vă zice să trăiți / Întru mulți ani fericiți / Și ca pomii să-nfloriți / Pui de daci și de romani / Florile dalbe / La anul și la mulți ani !".

Corneliu Vadim Tudor

În favoarea vieții

Relația tineret-dezarmare este o relație fundamentală a lumii contemporane, o relație a cărei pozitivă și logică rezolvare implică o opțiune dintre cele mai importante asupra viitorului însuși al planetei noastre. Căci, firesc, orice discuție asupra rolului și locului tinerei generații în lumea de mîine vizează această lume tocmai ca pe o lume a păcii, pentru că, altfel, așa cum au arătat în ultimul timp nenumărate studii date publicității, amenințările grave de destrucție continuate potențial de stocurile de arme nucleare operative, fac posibilă „lumea la nivelul zero" — așa cum este numită, în termenii strategiei militare, realitatea planetei după un posibil conflict nuclear generalizat. Și este profund semnificativ că în acest moment al istoriei lumii, glasul României — glasul său de înțelepciune și chemare la rațiune și cooperare — a răsunat încă o dată, prin intermediul recentului Apel al Marii Adunări Naționale, **reafirmare** a dorinței de pace și bună înțelegere, pentru imprimarea unui nou curs vieții internaționale, eliberat de spectrul unui război pustiitor, pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmare nucleară.

În acest context, considerăm utile cîteva fragmente din importante documente și sinteze exprimînd punctul de vedere al Națiunilor Unite, în care regăsim — așa cum este firesc cînd avem în vedere spiritul umanist și acțiunea consecventă de sprijinire a idealurilor O.N.U. ce caracterizează politica României socialiste — cîteva dintre temele majore susținute pe arena internațională, cu strălucire și clarviziune politică, de președintele Nicolae Ceausescu. Iată, pentru început, un fragment din *Mesajul către tineretul lumii* adresat de către directorul general al UNESCO cu ocazia A.I.T. :

„Tinerii reprezintă o parte considerabilă, și mereu în creștere, din populația mondială ; sînt deci profund interesați de toate problemele ridicate de prezentul și viitorul omenirii. Nici una dintre marile întrebări puse în fața timpului nostru nu-și pot găsi răspunsul fără tinăra generație. Căci tineretul reprezintă 45 la sută din populația lumii. Iar efectivele sale nu încetează să crească în cifre absolute : cei între 15—24 de ani erau 730 de milioane în 1975, ar trebui să ajungă la un miliard opt sute de milioane în anul 2000 — adică o creștere de 60 la sută în 25 de ani... Dar în numeroase țări ale lumii tinerii sînt expuși în mod cu totul special la fenomene grave cum ar fi somajul, foametea, delincvența, drogul, violența, războiul, rasismul, — care, toate, își au originea în incertitudinile și neliniștea prezentului. Dar nu trebuie să uităm că tinerețea se caracterizează și prin imaginație, entuziasm, curaj, ceea ce poate contribui la necesarele schimbări. Pentru că tinerețea se situează la incrucișarea necesară de drumuri între *continuitate* și *schimbare*, între *tradiție* și *progres*..".

Iar acum cîteva săptămîni, la New York, era dat publicității un foarte interesant și documentat *Raport asupra situației sociale a lumii* unde, în capitolul dedicat problemelor dezarmării, există o analiză amănunțită a efectelor pe care conflictele militare le-au avut asupra populației, asupra dezvoltării economice, sociale, culturale, asupra urmărilor dezastruoase în privința tinerei generații. „Aceste conflicte militare — se spune în documentul elaborat de experții *Departamentului pentru probleme economice și sociale internaționale* al O.N.U. — au dus la consecințe deosebit de grave, mostenirea lor fiind, în cazul fiecărei societăți, o diviziune socială și mai amară, discreditarea oricărei forme de autoritate, destabilizarea instituțiilor și populație brutalizată... totul conducînd la o serioasă lovitură adusă dezvoltării sistemului social, economic și al oricărei forme de infrastructură. „În cele 150 de conflicte armate care au izbucnit în lume din 1945 pînă acum, au murit peste 20 de milioane de oameni, iar peste 75 la sută din aceștia erau tineri sub 30 de ani. Pe de altă parte, se estimează că, pentru această perioadă, distrugerile aduse diferitelor obiective civile de tipul școli, grădinițe, spitale, universități, întreprinderi, etc. sînt evaluate cam de două ori mai mult decît valoarea programelor educaționale finanțate prin intermediul UNESCO, iar locurile de muncă pierdute în acest sens nu pot fi calculate. De asemenea, se spune în rapoartele experților, este incalculabilă pierderea potențială în materie de valoare umană, productivitate intelectuală, adusă prin aceste distrugeri. Căci, iată, în aceste mai noi analize, apare și acest alt factor de comparație : ceea ce ar fi putut să se întîmple dacă destinul celor morți inutil în războaie de mult uitate și inutile la rîndul lor, ar fi fost, pe o lungă perioadă, unul de productivitate socială, de contribuție directă la înflorirea civilizației.

Împotriva acestei realități a lumii contemporane, împotriva demenței organizate și coerent-statornice a războiului și logicii destructiei reciproce, tinerii României socialiste, poporul român, alături de tînăra generație și de popoarele lumii, își ridică voința de pace. Pentru ca însuși viitorul planetei să poată avea o șansă de supraviețuire. Pentru că, într-adevăr, această șansă se joacă acum și este în mîinile noastre, ale tuturor. Rezolvînd, în spiritul logicii impuse de istorie, relația tineret-dezarmare în favoarea vieții.

Cristian Unteanu

Salonul literar Dragosloveni

Sub egida Uniunii Scriitorilor din R.S. România și a Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Vrancea, în zilele de 16 și 17 noiembrie 1985 au avut loc la Focșani manifestările înscrise în cea de-a XVI-a ediție a Salonului literar Dragosloveni.

În deschidere, în sala de festivități a liceului „Unirea" din localitate s-au desfășurat lucrările simpozionului „Liviu Rebreanu — scriitor român fundamental", de la a cărui naștere se implinesc 100 de ani. Au vorbit despre viața și opera marelui scriitor fiica sa, Puia Florica Rebreanu, scriitorul George Macovescu, prof. univ. dr. docent Alexandru Piru, prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga, cercetătorul Aurel Ciulei de la Muzeul Literaturii Române. Au fost prezenți criticul Voicu Bugariu, poeții Gheorghe Istrate, Ion Roșu, Marcel Mureșan, Ion Beldeanu, Florin Muscalu, Liviu Ioan Stoiciu, Dumitru Pricop, Ion Panait și prozatorii Ioan Dumitru Denciu și Corneliu Totea.

În holul liceului a fost vernisată cu acest prilej expoziția de carte rară „Eminescu", organizată cu participarea colecționarilor Dumitru I. Grumăzescu și Ion Rogojanu, expoziție care cuprinde și o colecție de cartofilie cu ilustrații la opera Eminescu, precum și portretele scriitorilor omagiați de publicația „Revista noastră", sub semnătura graficianului Vasile Păunescu.

Programul primei zile a inclus, de asemenea, vizite de lucru și întîlniri ale scriitorilor invitați cu oameni ai muncii de la „Intreprinderea de scule și elemente hidraulice" și de la „Întreprinderea de tricotaje" din municipiu, precum și sezători literare organizate la căminele culturale din Jariștea, Balotești și Năruja.

Duminică, 17 noiembrie a.c., seria manifestărilor inscrise în actuala ediție a Salonului literar Dragosloveni a continuat cu vernisarea expoziției de carte „Liviu Rebreanu — 100 de ani de la naștere", expoziție organizată în holul Bibliotecii județene „Duiliu Zamfirescu".

În sala bibliotecii Casei Personalului Didactic a avut loc apoi un interesant dialog între scriitorii oaspeți și gazde și membrii cercurilor și cenaclurilor literare din județ.

Ediția a XVI-a a Salonului literar Dragosloveni s-a încheiat cu vizitarea Casei memoriale „Alexandru Vlahuță" și cu decernarea premiilor concursului literar „România pitorească".

Juriul acestei ediții a concursului a acordat următoarele premii : Constantin Ștefănescu (poezie) — Marele premiu al salonului și premiul revistei „Luceafărul", Ieremia Bălescu (proză) — premiul Uniunii Scriitorilor, Ion Iancu (poezie) — premiul I, Rodica Șoricău (poezie) — premiul II, Mariana Popescu (poezie) — premiul III, Ștefan Barbu (poezie) — premiul ziarului „Milcovul", Iulia Rebegea (poezie) — premiul Centrului de Librării Focșani, Lucica Cherciu — premiul publicației „Revista noastră".

Grigore Leaua

În Almanahul „Luceafărul" 1986 puteți citi:

Centenar Rebreanu ● Laudă țăranului român ● Mateiu I. Caragiale — 100 ● Scriitori și ipoteze ● Alexandru cel Mare — un trac? ● Cunoatem sensul cuvintelor pe care le folosim? ● B.P. Hasdeu: „Statu-Palmă-Barbă-Cot" ● Chemarea depărtărilor ● Scriitorii români și călătoriile ● Care a fost numele lui Decebal? ● Zile fierbinți ● România — pămînt al speranței ● Rețeaua omeniei ● Un mare infrint ● Există o istorie a Romaniei orientale ? ● Strat și substrat la Dunărea de jos ● Cercul se închide ● România înaintea celui de al doilea război mondial ● Sanația in acțiune ● «Cazul Ovidiu», povestit de el insuși ● Cîțiva pleziriști ● Ciudatele dueluri ale poeților ● Mapamond ● E. M. Cioran: «Noii zei» ● Heroina — ultima stație? ● F.C. Liverpool — Juventus Torino: 33—1! ● Robert Redford — o antivedetă ● Un Chaplin de culoare ? ● Jurnalul unui cascador ● Cafenea literară madrilenă ● Sfinx ● James Gardy: «Centrala de alarmă» ● S.F. ● Domino ●

GÎNDUL DE STIMĂ ȘI RECUNOȘTINȚĂ AL NAȚIUNII

Urmare din pag. a 3-a

Minunat exemplu de devotare unor nobile și superioare cauze — cauza poporului, a socialismului, a științei și păcii — și, în același timp, minunat exemplu de om, de soție și mamă. Împovărată cu atîtea copleșitoare răspunderi în treburile marii familii care e țara, tovarășa Elena Ceaușescu a știut să orînduiască în jurul marelui om din fruntea noastră, cu mîini harnice de femeie, o casă cu armonie și cu copii. I-a fost alături la bine ca și la greu, îi e alături în toate marile întreprinderi menite triumfului nouului și mai binelui în strămoșească vatră de la Dunăre și Carpați, triumfului păcii și dreptății în lume.

Minunat exemplu pentru fiicele țării, al căror rol în continuă creștere în toate compartimentele muncii și existenței noastre — ca proces revoluționar asigurat programatic și diriguit efectiv de partid, de tovarășul Nicolae Ceaușescu — se realizează și cu deosebitul aport al tovarășei Elena Ceaușescu, strălucita îndrumătoare a mișcării femeilor din România, a afirmării lor oriunde munca, talentul și abnegația le dă dreptul să se afirme, cuprinzînd în același timp, sub neostenită și caldă veghe, ocrotirea mamei și a copilului, integrarea socială a tinerei generații, dezvoltarea în armonie și demnitate a familiilor patriei.

Avem un partid și un conducător care, pentru prima oară în istoria noastră, au înțeles cine sîntem, ce vrem, ce putem și ce trebuie să fim. Avem în fruntea partidului și a națiunii un om care, cunoscîndu-și ca nimeni altul poporul și țara, vibrînd ca nimeni altul la interesele și la nevoile lor, și-a făcut din slujirea poporului și a țării cauza sa sfîntă și neabătută. Avem un conducător care, transformînd vatra noastră într-o somptuoasă incintă a noului, impodobită cu cele mai tefere ctitorii dintre cîte s-au ridicat vreodată în umbra Carpaților, a transformat, totodată, însuși pulsul vital al țării, eliberîndu-l de vechi aserviri, de concepte și dogme sugrumătoare, făcîndu-l să bată puternic și liber, cu ecouri reverberate spre toate zările lumii. Avem un conducător care a așezat existența noastră sub semnul acelei **noi calități**, care, din însăși clipa în care a fost formulată ca o cotă de ideal a înaintării noastre, a devenit platforma națională de muncă și de creație a unui întreg popor, developînd un capital de surprize, de performanțe pe toate planurile, aflat pînă nu prea demult doar în etapa virtualității : performanțe pe care nu le pot asigura decît libertatea reală, democrația reală, participarea reală a națiunii la conceperea propriului destin, independența reală, suveranitatea reală. Avem un cirmaci care, pe agitatele valuri ale acestui veac, care au răsturnat și răstoarnă atîtea fragile sau numai debusolate nave, ne conduce cu fermitate spre țărmul de aur al viitorului. Avem un cirmaci care, în confruntarea deseori detonantă de interese dintre state și grupuri de state, aduce acele idei constructive, acele raționale soluții, acel apel de rezonanță universală la echilibru, la ordine, la fertilă colaborare și dreaptă pace, sporind prestigiul și implicarea noastră majoră într-o lume al cărei ritm trece și prin noi, a cărei respirație o propulsăm adesea. Avem un conducător de țară și de neam care, cu dragostea sa pentru țară și neam, cu intransigența sa revoluționară, cu forța demiurgică a muncii și ideii, cu spiritul său creator și polivalent, întărește, prin gîrul său personal, noul și triumfalul drum al României și al românilor, simbolizîndu-l prin numele său : Nicolae Ceaușescu.

Și lîngă el — tovarășă de luptă, de muncă, de viață, de ideal, de idee, preluînd cu răspundere și cu pasiune din poverile împlinirii destinului României — este femeia căreia, îi aceste zile aniversare, un întreg popor, ca un singur om, îi urează din prea-plinul inimii :

La mulți ani, tovarășă Elena Ceaușescu !

VIAȚA CĂRȚILOR

IMAGINE ȘI INIȚIERE

Recenta carte semnată de Vasile Smărăndescu, **Cimitirul ploilor** *), își atrage și prin aspect cititorul. Ea pare o „jucărie" : în formatul „livre de poche", dacă nu cumva și mai mică ; cartonată și cu coperți în culori pastelate, pe care se gravează un desen emblematic, reluat în negativ înăuntru : un corp de literă linistitor și o grafică — autor Ioachim Nica — nu numai ilustrativă. Plăcerea acestui vesmînt deloc gratuit depășește cifrul protocolarei invitații. Poezia din **Cimitirul ploilor**, imagistă, ea însăși emblematică, utilizează în cea mai mare parte tiparul ilustru al haiku-ului. Tip de poezie care, de altfel, nici nu s-ar prea să fie sădit în pagina de hîrtie, pe piele fină ori pe mătase, altfel decît în cadrul unei compoziții plastice. Dar, oricît s-ar presupune, haiku-urile lui Vasile Smărăndescu nu sînt numai o poezie de notație. Fondul etic, speculația nelipsită de ironie și sarcasm pe baza unui model mitologic, evidente tematice în precedentul volum, **Exclamația muritorului** (1984) rămîn în continuare pînza freatică din care se trag undurile majorității imaginilor. „Fără realitate nu există haiku", spune un discipol al lui Bashô. Realitatea este aici un raport permanent. Raportul imaginii atît de concise cu realitatea : natura, formă de sinceritate : în fața ei entuziasmul trăit discret, nu lipsit de o undă fină de scepticism. Haiku-ul este într-o bună măsură expresia unui paradox. Are concizia necesară, un grad de arbitrarietate subînțeles și, ca orice exprimare eliptică, bune condiții memorabilității. Paradoxul... între paradoxuri e dat însă de „atitudinea de integralitate [care] înlătură stavilele dintre om și lucruri statornicind o unitate multiplă, unde partea se răsfrînge în tot și totul se oglindește creator și individualizat în parte." (Dan Constantinescu, cuvînt înainte la antologia de **Lirică niponă**, 1974). Un singur decupaj — imagine esențializată — rostește un univers întreg. Desigur, această structură cuprinde în primul rînd o valoare morală și una inițiatică. Haiku-ul este asemeni **bulei** — picătura de rouă, mica **sferă** în care se reflectă ubicuitatea cosmică a divinității.

Versurile lui Vasile Smărăndescu întrunesc toate aceste calități. În plus, notabil e faptul că, avînd afinități cu „poemele într-un vers" ale lui Ion Pillat (titlul e explicitat prin imaginea corpul imaterial al poeziei), haiku-urile din **Cimitirul ploilor** au originalitatea și farmecul lor, date de încă frecventa raportare la modelul mitologic — motivul biblic al cuplului : „Nu, / Eva n-a fost șoseavă — / Și-a dezvăluit gratiile / celui sacrificat." **(Altruism)**, „Păcatul primordial / a fost un esec" **(Goliciune)**. Nu mă gîndesc niciodată / cînd va fi / sau cum va fi / sfîrșitul lumii. / Ci numai / cînd va începe lumea." **(Nașterea lumii)**. Altele se circumscriu formulelor „tradiționale" de rescriere a universului prin semnificația umană a elementelor vegetale : „Se prosternează melancolică" **(Floarea-soarelui)**. „Domnișoare-mbăiate / se roagă de boare / să le steargă vesmintele" **(Flori după ploaie)**. „Blondă suavă / se gătește-n ocheanele apei / așteptînd vîntul." **(Salcia)**. Concretetea aceasta este a crochiului (cîteva poezii se numesc **Crochiu** sau **Creion**) : semnificativ devine unghiul din care e surprins modelul, mișcarea „fotografiată", impresia de prospețime produsă, trucul ce se ascunde desăvîrșit sub masca ingenuității : „E greu pentru un sac gol / să stea în picioare" **(Proverb american)**, „Floarea de colț a victoriei" **(Poem)**, „Armonii desuete / capete adormite / pe cutii muzicale." **(Mariaj)**. Definiția ajunge pînă la concizia sintagmatică, imaginea reducîndu-se la un grup nominal : „Ignoratele umbre" **(Lecție)**, „Ruga trotuarelor" **(Cersetori)**.

Sensibilitatea ironică a autorului se mulează cu bune rezultate pe un tipar străvechi, într-o carte reconfortantă, pe care ești tentat să o cauți mereu prin buzunar.

Costin Tuchilă

*) **Vasile Smărăndescu : „Cimitirul ploilor", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.**

PROZĂ

URSA MICĂ

Să nu uiți, Vintilă ! putea să fie titlul noului roman al prozatorului Daniel Drăgan, care se dovedește, prin emoționanta confesiune cuprinsă în această carte, un nou Zaharia Stancu al literaturii noastre contemporane.

Autor al romanelor **Doi ori Doi** (1978), **Oceanul** (1980) **Podul** (1982) și al volumului de povestiri, **Mărgele Roșii** (1984) prozatorul Daniel Drăgan se prezintă, azi, cititorului cu un nou roman*). Folosind cu multă dezinvoltură, prin alternare permanentă, evocarea și confesiunea, Daniel Drăgan ne înfățișează, pe parcursul celor patru capitole în care este structurată cartea, formarea morală și spirituală a unui om, Sorin Petreanu, constructor de hidrocentrale.

Alter ego-ul său, care-l însoțește pe tot parcursul narațiunii, căruia i se confesează, îi evocă, îi reamintește toate etapele, tot drumul parcurs de atunci, din copilărie, pînă acum cînd trebuie să-i raporteze secretarului general al partidului despre construcția noii hidrocentrale, este Vintilă.

„Și tu, Vintilă, parcă-ai fi fost acolo, la dreapta mea, coleg de bancă și eu eram scos la lecție, o lecție pentru care învățasem o viață întreagă și acum trebuia să răspund. Te-am auzit șoptindu-mi, poate că nu te-am auzit, că nici n-aveai de unde fi acolo în clipa aceea, dar eu te-am creat pentru că aveam nevoie de tine, trebuia să te știu lîngă mine și să mă pot bizui pe judecata ta"...

Maturizarea conștiinței eroului-narator începe timpuriu, în chiar anii copilăriei petrecute într-un sat de munte, în timpul celui de-al doilea război mondial ;

„...încă ne mai preocupa ideea de a ne juca, dar cred că după ce avionul ne-a distrus, chiar pentru o clipă, școala noastră cu tăbliță, hartă și chipul lui Alecsandri, de atunci încolo n-am mai reușit să ne jucăm cu adevărat". Războiul cu toate implicațiile sale nefaste, constituie obiectul primei părți a romanului **Ursa Mică**. Dar ceea ce vrem să subliniem în legătură cu aceasta este faptul că evenimentele surprinse de prozator, în acest prim capitol, se referă la cel mai important moment istoric pentru țara noastră : întoarcerea armelor împotriva armatei naziste și angajarea întregului popor, sub conducerea directă a Partidului Comunist Român, în lupta pentru înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste.

Iar naratorul-copil nu numai că este naratorul acestor evenimente, dar chiar participă direct la ele, alături de celelalte personaje, între care, bunicul Ion Stăpînul și învățătorul Nanu Pandele.

Atît bunicul Ion Stăpînul, „care era o poveste, o legendă vie, nu numai pentru mine ci și pentru oamenii din sat" și pentru care „popă, învățător, hotarnic, șondor, chiromnic, orice ai fi, țăran trebuie să fii !... că așa sîntem noi, mă, așa sîntem și așa o să rămînem în veci : ori țăran ori nimic", cît și domnul învățător Nanu Pandele, om de acțiune, adevărat dascăl, adevărat organizator și conducător sînt două caractere puternice care vor modela permanent personalitatea copilului.

În celelalte capitole asistăm la biografia morală și spirituală a eroului (adolescență, tinerețe, maturitate), biografie care se formează pe fondul marilor prefaceri sociale, economice și politice care au loc în țara noastră.

Pe acest fundal, permanenta luptă cu sine a inginerului Petreanu, pentru o mereu mai adîncă limpezire interioară, este cea mai frumoasă pledoarie a prozatorului Daniel Drăgan pentru creație și angajare, pentru continuarea firească a muncii de pînă acum.

„Cînd a intrat în sală secretarul general al partidului s-a produs un miracol, m-am simțit eliberat de spaima și neîncrederea care mă încercaseră pînă atunci și parcă mi-au răsunat în ureche vorbele domnului nostru învățător : de-acum încolo, băieți, noi nu ne vom mai teme niciodată, de nimic. Omul care intrase în acel arc fierbinte al sentimentelor și ne saluta cu un zîmbet distins, era omul pe care de mii de ori îl întîlnisem pînă atunci, era prezent de mult în gîndurile mele, în gîndurile noastre și ceea ce aveam să facem în minutele și orele care urmau nu era altceva decît continuarea firească a muncii de pînă acum".

Dorel Filipescu

*) **Daniel Drăgan : „Ursa Mică", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.**

CONFABULE

* * *

Aș fi vrut să fim
numai noi doi într-o clipă
singuri — pe tărmul
unei mări necunoscute —
fiecare cu cîte un pescăruș pe umăr
și să privim cum departe
arde un cireș în floare ori
rochia unei mirese nevăzute

Iulian Neacșu

m a p a m o n d

LITERATURA ȚĂRILOR SOCIALISTE

Poeți din VOIVODINA

R. S. F. JUGOSLAVIA

IOAN FLORA

Doina

Început-a sîngele să cadă în vreme,
Ceasul și orele să se destreme,
Să nu mai bată vînturile,
iernile și gîndurile.
Stau, întreb și-s sunet plin :
Nopțile de unde vin ?
Sîngerie, frunza tot în frunză pică,
limba suie-n veac și iarăși se despică,
Versurile mele, toate
Îmi tot spun cum vremea bate,
Cum în vară iarna sună,
cum luna ar putea să-și spună
flacăra și moartea bună.

Focul obosește și suie în casă.
Eu la cine intru și m-așez la masă ?
Stau, întreb și-s sunet plin ;
Nopțile de unde vin ?
Cine-mi crește cerul printre lungi popoare,
fără ca să știe că un cer mă doare ?
Unul singur este,
Vinețiu și, poate, înghețînd pe creste
Case albe și pămînt,
doar tăceri și liniști și-odihnă, împlinită,
frumusești din auzite
Cîntece ce vor să pară luminări și mers și țară,
Început-a sîngele să cadă-n vreme,
Ceasul și orele să se destreme,
să nu mă mai bată vînturile,
iernile și vînturile.

Existența lumii fizice

pe șoseaua dintre Straja și Biserica Albă
două autocamioane roșii, supraetajate,
cu sfeclă de zahăr în mațe,
ieșiseră azi-dimineață din circuit și intrară,
transfigurate, desigur, în literatură.

Distingi, astfel,
gratii și lenjerie metalică, bancnote de zece,
știuleți de porumb înnegrit,
amîndoi șoferii care mușcă volanul și ar mușca
cerul de țîțe.

Cățeaua știrbă trece la asalt și neagă,
pentru o clipă,
existența lumii fizice.

Sine ironia

Dar unde vă e entuziasmul și elanul creator,
domnilor,
unde idealurile, unde actul gratuit și
inimile-albastre ?
Și el, măsurînd cu pas sigur distanța de la geam
la masa de lucru,
vorbește cum tinerețea e o treabă comună și
publică,
cum pot fi ridicate generații sănătoase ca mărul.

Îmbracă, e dimineața, cămașa ochi curată,
soarbe din mers cafeaua cu lapte.
E timpul ca omul să-și ia idolii-n șuturi, spune.
Să le mînjească cu păcură casa
să-i toarne pe la instanțele de rigoare.
Și mîna lui albă
nu mai adună, în februarie,
zăpada de pe ramurile sure ale ulmului de
cîmp
și n-o mai depune în vase de porțelan vechi,
pentru ceai.

CORNEL BĂLICĂ

Zorile sînt negre de lumină

Prezența luminii se simte
În oftatul nopții
Tăișul zorilor tinjește
După incendiul soarelui
La răsărit ziua rînjește
Cu colți de jeratic
Roua asta
Cu zîmbet de sînge
Răpește piraie
De ierburi stinse
Spală tălăngile-ntunericului
Și gura lui sătulă de păcate
Zorile

Zorile sînt totuși negre
De-atîta lumină.

RADU FLORA

După masă urbană

Soarele și-a țintit săgeata
asupra unui punct fix : în ceafă.
Clazonările inimii-ndoliate
despică auzul precum părul o agrafă.
Sub becurile ce nerăbdătoare așteaptă
contactul
sîrmelor ce-o să le-mbujoreze fața
păpușile din vitrine visează un randevu
rozalb,
iar ornicul de-alături al inimii le ține tactul.

Nu știu ce stele vor luci diseară,
nu știu ce mă pindește dimineață,
dar în după-masa asta asfaltată,
trotinez tăul pe stradă ca o paiață.

MIHAI AVRAMESCU

Ahile, broasca și inima mea

Mersul este o ipoteză,
la fel ca starea de repaos.
Bătrînul Zenon nu greșea
cînd arăta
că pașii broaștei,
la fel de largi
ca pașii lui Ahile,
străbat același spațiu
ferecat
în marginea-nghețată a duratei.
Asemeni broaștei
și eroului homeric,
inima mea
cu pulsu-i rătăcit
printre pereții roșii ai aortei,
străbate același spațiu ferecat.

Doar marginea duratei e fierbinte.

Doamna voalată

Apoi vom deretica prin casă
Vom rîndui fiecare lucru la locul potrivit
Vom pregăti așternutul pentru noaptea de
taină.

Cu mîinile așezate pe piept
Vom privi liniștiți spre zăvoarele porții
Așteptînd răsucirea cheii
Ca pe-un zvon din altă planetă.

Cînd doamna voalată va intra în odaie
Ne va găsi strînși în jurul mesei.
Mîncările vor răspîndi arome ciudate,
Vinul în pahare va străluci ca sîngele
ingeresc
Iar spațiul dintre noi și lucruri
Se va preschimba în suris.

Doamna voalată ne va povesti
Despre adevăr, despre bucurie,
Despre cer și pămînt...
Vom urmări uimiți fluturarea vălului
Încercînd zadarnic să-i deslușim chipul.

Cînd pleoapele ni se vor închide
Ca niște carapace de lemn
Iar vălul se va preschimba-ntr-o imensă
văpaie
Vom vedea, în locul chipului ei
O nesfîrșire... negrăit de albă.

SLAVCO ALMĂJAN

Ceasul din scrumieră

Am găsit un loc minunat pentru ceasul meu
În scrumiera de cristal
Arăta timpul după obiceiul său străvechi
Și eu îl priveam cu aceeași curiozitate teribilă
La nouă fără cinci la douăzeci și trei
Și noi ne-nțelegeam de minune
Tic-tacul său nu m-a trădat niciodată
Era un tic-tac plăcut
De parcă cineva trimite o telegramă
De parcă cineva bate un cui în perete
Dar în scrumiera aceea de cristal
El făcea ce făcea
Căci eu în fiecare zi
Trebuia să arunc din scrumieră
O cenușă ciudată.

Poarta zăpezii

Au scos cuțitul
Au aprins focul și-au deschis cartea
Porcul dormea dus

E nefiresc să tăiem porcul atît de dimineață
A spus cel ieșit din cerc
Mai bine să ne odihnim

Timpul trece cu lentila lui gigantică
Începuse să ningă și zăpada să crească
Atunci zise unul cu pălărie
Mai bine ar fi să plecăm la vînat

Ideea era adevărată și înspăimîntătoare
Și unul cîte unul uitară porcul și cuțitul
Dar nu găsiră poarta zăpezii.

Mielul negru

Te îndepărtezi de întuneric. De nuanță
Introduci un obiect fascinant în țipătul gol

Ochiul și trupul și exercițiul erotic
Mielul negru dintre picioare Mielul negru
Preface noaptea și eul în scrum

Despre toate acestea nimic
Zgîrcenie neîntîlnită.

FELICIA MARINA MUNTEANU

Cînd vine noaptea

Noaptea cînd vine,
Noaptea cînd intră în sîngele meu speriat
Mai adînci devin ochii mei dintr-odată,
Mai caldă linia trupului meu.
Noaptea cînd vine brusc, mă transform
Din cenușă-n incendiu, în pustiu, în infern,
Dezgrop cu mîinile durerea ce crește ca riul,
Trezesc culorile din curcubeie, clorofila din
plante,
Arborii-mbrățișați fără motiv.
Noaptea cînd vine se-aprind mici felinare
În spațiul îngust al versului meu
Și tremurînd luminează podul
Peste care voi trece la celălalt mal.

Monotonie

Acum din arborele acestui peisaj istovit
Se desprind cele din urmă culori,
Se sting în ochii bufnițelor speriate.
Monotonia-și arată, la geamuri, dinții tociți,
Crește-n beciuri reci cu buruiene,
Își clatină pendula enorm în stradă.
În țipătul de cucuvaie, în zbor de lilieci
întîrziați...
Cui să-i vorbesc ?

PETRU CÎRDU

În loc de discurs

Am onoarea să raportez :
acest poem se dezbracă-n spini.
L-am luat cu mine, dornic de cunoaștere.
În ziua aceea am uitat
să dau sfat materiei dintre a fi
și a nu fi.
S-au clătinat zidurile casei,
a cîntat pianul între două paranteze
îndepărtate.
Anatome fecunde am dat
la mica publicitate.

Am onoarea să raportez :
fii blînd cu mai-marii comunei.
Iată o credință de dincolo.

Sfîrșit de discurs :
poemul citit își schimbă decorul
la pagina următoare.

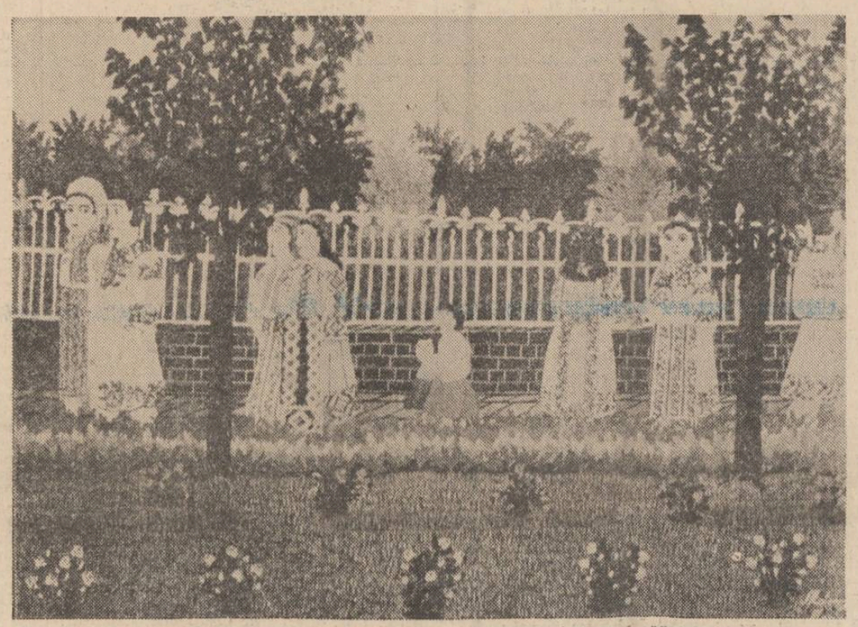

Mărioara Motorojescu (Uzum) : „Duminică după-amiază"

Din mine cineva privește

Naiba știe
ce se petrece în orașul adormit.
Fete mistuite de frumusețe
se năpustesc în oglinzi
asupra propriului lor trup.

În somn bărbații rezistă
la asediul gărgăunilor :
semnează tratate de fidelitate.

Din mine cineva privește.
Ce nocivă neînțelegere !
Acolo unde ies din mine însumi,
veghează înțelepții pe la colțuri.

Așteptînd o scrisoare

Scrie-mi urgent
ce-ți mai face neantul.
Doar ți-am făgăduit
un infern desăvîrșit
după planul propus :
puțină iubire
servită la oră exactă,
puțină moarte
ce crește între timp.

ILEANA URSU

În final m-am decis...

În final m-am decis pentru poezie.
Nu vreau să mă găsească nepregătită.
M-am pieptănat, m-am fardat.
Buzele mi le-am dat cu vișiniu.
Sînt pregătită să trec prin poarta sărutului.

Vrăjitoare

În dimineața aceasta
mi-am reîntîlnit
trupul ;
pentru a-l recunoaște,
am lăsat pe umăr
o amprentă ;

dacă iarăși îl voi pierde,
indicați-i o altă adresă.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Comunitate culturală

Este interesant de văzut cum circulă, cum este înțeleasă și cum este ciuta literatura română în afara granițelor țării. Chiar dacă avem convingerea că cele mai autorizate opinii sînt cele de acasă, orice altă lectură poate prin sugestiile ei colabora la descifrarea unor sensuri care se văd altfel dincolo de cercul opiniilor constituite. Așa cum am reprodus părerile critice despre proza lui Mircea Micu, desprinse dintr-o publicație de limbă și literatură română concepută în afara României, dăm mai jos opiniile tipărite în Convergențe românești despre cartea lui Mihai Ungheanu, Exactitatea admirației.

„În 476 de pagini, Mihai Ungheanu ne readuce în modesta lume a literaturii de azi, dar și de ieri în românește, atmosfera „voltaire", în care necuviința față de anumite „sfinte" imagini create de critica de meserie, stă alături de cea mai autentică venerație care însă este sugerată cititorului, dar nu proclamată de autor. Este greu de decis asupra caracterului acestei cărți. O carte de eseuri în anumite domenii literare și culturale românești ? Da, sau, mai precis, poate, dar aceste texte, dacă le numim eseuri ar trebui să conțină tot timpul tonul academic cu care se pleacă de la cunoscut către necunoscut, deschizînd „ferestrele" pentru cei ce vor să învețe. Nu așa sînt textele lui Mihai Ungheanu ; ele pleacă de la prezent, răscolesc în trecut, chiar cînd este vorba de un trecut foarte recent, și învăluie totul într-o lumină care ne sugerează forma în care am fi trebuit să înțelegem un autor sau o operă sau chiar o întreagă concepție de activitate culturală românească. Atunci să zicem că textele sunt texte de critică literară ? Poate, dar Ungheanu nu face critică literară pe care o cunoaștem toți, nu dă etichete, nu clasifică, ci încearcă să înțeleagă cu noi, în rîndurile noastre ale cititorilor și nu pentru noi și din afara noastră, așa cum fac criticii, chiar cei mai buni. Tot citind deci aceste pagini, nu ne-am putut opri a-l compara pe acest autor din acea Românie îndepărtată, despre care unii pesimiști, spun că ar fi murit, cu Voltaire în comentariile sale și cu Dupaty, acel magistrat din secolul al 18-lea care ne-a lăsat o imagine atît de precisă din Italia culturală a acelor ani. Nu credem că Ungheanu a citit Dupaty și nici chiar toate scrierile lui Voltaire, mai ales cele puțin cunoscute de care se apropie scrierile lui, român din România de azi. Credem însă că spiritualitatea românească fiind parte integrantă din cea europeană, nu poate să nu aibă și cazuri de contraparte, de asemănări și de coincidențe cu restul literaturii europene. Cum Franța ne-a fost întotdeauna mai aproape chiar fără să știm nici noi, nici francezii, nu este de mirare că un Ungheanu se manifestă astăzi pe o linie de gîndire și înclinare a condeiului, lăsată Europei de către cei care acum două secole erau ca Ungheanu, adică și pe marginea evenimentelor, dar și în miezul lor. O astfel de poziție, a îndemînat și întoarcerea la anumite valori pentru verificare și mai ales pentru a pune o lumină mai puternică și mai adevărată pe anumite evenimente literare și culturale. A fost atunci și așa este și acum, de așa manieră că Ungheanu care pare atît de original, nu face în fond decît să redea o tradiție europeană, dimensiunilor românești. O face cu succes și dacă cineva vrea să știe cum era acel spirit francez din secolul luminilor și al attor boabe de cristal în literatură și critică, să citească **Exactitatea admirației a lui Mihai Ungheanu". Recenzia ca majoritatea celor din Convergențe românești nu este semnată.**

REPERE

Stampă engleză cu flori

Între marile universități ale lumii, cea de la Oxford se bucură de prestigiu și autoritate, pînă la crearea unui înțeles anume, un atribut special de intelectualitate și valoare. Ajunge să stai chiar foarte puțin într-un colegiu sau în bibliotecile din orășelul universitar pentru a fi de acord că nimic din faima diplomelor de aici nu constituie o vorbă goală, chiar dimpotrivă. O atmosferă încordată de muncă, o adevărată religiozitate a studiului pe carte, o viață „codificată" de mulți secoli în paragrafe de etică vechi-testamentară, care așteaptă mîntuirea cu prețul unui efort susținut, totul sugerează aici eminența, lucrul desăvîrșit. Într-un asemenea cadru, om cunoscut un mare prieten al limbii și literaturii române, profesorul Frank Barnett de la **Trinity Colege,** o figură emblematică a preocupărilor de „românistică" din Marea Britanie, un adevărat maestru, care de peste două decenii și jumătate răspîndește pasiunea pentru România în rîndul studenților săi. Apropiindu-mă de profesorul Barnett, mi-am adus aminte de ceea ce spunea un gînditor de demult că nu poți spune nimic cu adevărat despre poporul român, dacă nu ești obsedat de destinul său. Acest om suprainvățat, știind familii întregi de limbi, trăiește în biroul său de la **Trinity College** înconjurat de cărți românești, cum nu am văzut la multă lume nici în București. Nici nu mi-e rușine să spun că adîncimea științei profesorului Barnett în ceea ce privește limba română este mult mai mare decît a subsemnatului, că domnia-sa urmărește cu atentă preocupare soarta dialectelor, fiind la curent cu toate studiile în această privință, că îți trece un cuvînt prin sensurile sale de-a lungul istoriei, remarcînd nuanțele diferite și semnificația lor culturală și socială. Prejudecata semidoctă că este nevoie să fii nativ într-o limbă, pentru a o studia cum trebuie, nu are nevoie decît de un singur „specialist" ca profesorul Barnett pentru a o spulbera în mod definitiv. Tot așa, superstiția noastră că nu sîntem cunoscuți și că literatura noastră nu stîrnește interes și pasiune Dacă nu avem încă audiența la care rîvnim, nu e nimeni altul de vină decît noi înșine, pentru că nu facem îndeajuns de mult ca să evidențiem voloarea literaturii noastre. Interesul există, și ajunge să vezi cum sînt citite cărțile românești de la **Trinity College** pentru a înțelege că sîntem și noi datori lumii, cu opere demne de atîta sete de cunoaștere. Fiind oaspeții profesorului Barnett în intimitatea căminului său, am trăit împreună cu poetul Anghel Dumbrăveanu o clipă de uluială, atunci cînd am fost întîmpinați de Dna. Barnett în limba română, iar apoi am răsfoit alte cărți, și dicționare vechi românești, ascultînd muzică populară aleasă cu un gust ce ocolise produsul artizanal. Pasiunea mea fiind împărțită în acea seară de neuitat, ne-am petrecut timpul între o discuție privind locuțiuni românești și manualul de limbă și scriere arabă „Macmillan", aflat și el la loc de cinste, pe un raft, împreună cu dicționarul lui Hans Wehr, după care alergasem și eu cu o zi înainte, purtîndu-l după mine și pe prea bunul și înțelegătorul meu prieten Anghel Dumbrăveanu. La Oxford, profesorul Barnett a lăsat treburile de la **Trinity** și a riscat conflicte cu poliția rutieră pentru a căuta împrumut **Thesaurus**-ul aramaic al lui Payne-Smith, uriașa operă a marelui semitolog, oxfordian și el, profesor la unul din colegiile de aici.

Atașamentul unei personalități de talia profesorului Frank Barnett pentru literatura română se transformă mai întotdeauna în gesturi semnificative. Una din enciclopediile mondiale de literatură a publicat peste douăzeci de articole dedicate de profesorul de la **Trinity** literaturii noastre actuale și cîtorva dintre personalitățile sale cele mai proeminente. Este o operă care apare o singură dată într-o generație, și putine sînt literaturile privite cu mai multă simpatie în paginile sale decît, atît de vag cunoscuta literatură română !...Pe masa profesorului Barnett se află acum în lucru o monumentală istorie a limbii române...Și cine știe ce alte proiecte mai animă energia acestui visător care tine aprinsă, de o viață întreagă pasiunea pentru studiile românești într-unul din centrele intelectuale ale lumii.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● Publicarea unor antologii de lirică feminină a creat o adevărată problematică literară pentru criticii preocupați de aproximarea unui specific al acestui tip de poezie. Articolul semnat de Edna Longley în **Poetry Review** se deschide cu un citat dintr-o carte a poetei Fleur Adcock, avînd valoare programatică: „Întrebarea atît de frecventă mai demult, referitoare la posibilitatea ca femeile să fie «într-adevăr» poete, sună astăzi învechit". Edna Longley scrie: „dar ne putem întreba dacă femeile și bărbații au o imaginație diferită, putem discuta asupra consecințelor acestor diferențe, asupra limbajului și formei poetice; de asemenea, dacă criteriile duble, în sensul cel mai bun al cuvîntului, se pot aplica poeziei; și dacă poezia rămîne totuși indivizibilă". Cele două antologii la care se referă autoarea articolului sînt semnate de Jeni Cousyn și Carol Rumens, conținînd producția literară a ultimului pătrar de veac.

● **GÜNTER GRASS** este un autor care constituie de mai multă vreme o temă de monografii critice. De curînd a apărut un studiu semnat de Ronald Hayman, considerat de critică a fi dintre cele mai importante în evaluarea scrisului marelui romancier german și în descrierea căilor pe care a evoluat talentul său contradictoriu. Citim într-o prezentare a cărții: „Cu toate că accentul cade mai ales pe romane, poezia, piesele sale și scrierile politice, chiar și opera sa de grafician nu sînt ignorate. Criticul demonstrează că Günter Grass este important nu numai ca unul dintre cei mai ambițioși și mai realizați autori de structuri narative, dar și un exemplu de conștiință germană obsedată de vinovăția poporului său".

● **TED HUGHES** este numele poetului înălțat de curînd la cea mai mare demnitate pe care o poate rîvni un om de litere din Marea Britanie, un fel de poet al curții, cu sarcini oficiale reprezentative. Cu toate acestea, critica a aclamat versurile sale încă de la debutul din urmă cu peste trei decenii, menținîndu-i constant în atenția publicului, pentru monumentalitatea gestică sale artistice, pentru inspirația originală și adîncimea unor formulări frapante. Thomas West a publicat de curînd o scurtă monografie, o introducere, de fapt, în opera „Poetului Laureat", despre care o notiță critică spune următoarele: „Criticul prezintă cele mai importante lucrări într-o ordine cronologică amplă, stringînd împreună cele mai interesante remarci critice ale lui Hughes însuși, colecționate din interviuri, imprimări pe bandă, scrisori și articole. De-a lungul întregii cărți, West urmărește o linie de argumentație care privește probleme relevante nu numai pentru poezia lui Ted Hughes, dar și pentru orice fel de poezie.

● **O CARTE** încîntătoare publică Sandy Brown-John la editura „Hoder and Stoughton", **Trebuie să rimeze?** Este vorba de un mic manual prin care copiii sînt învățați să scrie poezii. În prezentarea cărții, autoarea spune următoarele: „Eu văd predarea unui mod de a scrie, prin însusirea unui mod de a compune, pe bază de deprinderi și tehnici ale scrisului, tot atît de mult ca și de a folosi idei originale, prin iubirea de limbaj și prin provocarea pe care o exercită explorarea posibilităților sale, folosirea lui din toate punctele de vedere. Copiii sînt capabili să scrie cu un mare grad de subtilitate și stăpînire de sine, dacă sînt încurajați să o facă, și ar trebui să fim atenți la cei care spun că nu pot, sau nu trebuie să se facă așa ceva, ei ar dori să îi țină pe copii la un stadiu infantil de a vedea lucrurile, sau pur și simplu să nu depună nici un efort alături de ei. Nu ar trebui să subestimăm posibilitățile copiilor". Cartea este organizată pe figuri de stil, tipuri de a vedea realitatea, forme poetice și alte asemenea modalități de a apropia tainele versificației pentru mințile cele mai fragede.

ACASĂ

NOAPTEA IUBIRII

În prima noapte-a anului 1986, în munți s-a pornit să ningă. Răsărit în mărgăritare. Sus la Vîrful cu Dor, între veveriță și răsuflarea unui cerb de aur și sub sentimentul că prin sîngele lumii trece o sanie în zbor, legînd speranțele de pace, plutea, adîncă, taina că această noapte vine deopotrivă din trecut și din viitor, ca să împrospăteze substanța colindelor, uimirea noastră, solemnitatea brazilor, iubirea ca dar al zeilor, măreția omului de-a fi bun, înțelept și dăruit cumințeniei pămîntului. Ninsoarea cădea ușor și numai pentru a se schimba-n hîrtie de mătase pe care să-și tipărească pașii iepurii înlănțuiți în dans lunar, puii de căprioară gustînd din mierea sorcovelor săltînd. ca ramuri de trandafir, la toate ferestrele. O ninsoare menită să nu închidă hotarele nopții, ci să le mlădieze, trecîndu-le prin inele magice, în simboluri ale bucuriei că viața se poate petrece și cu obrajii frumoși încălziți de ger, de-un pahar de vin vechi și plin de lumina toamnelor, de cîntec de fată și drumuri pîrguite prin fîn.

Lemnul bun și sfînt al pădurilor, elaborînd arome strecurate prin boabele de întuneric alb și dureros de fraged, trăia gîndiri de pridvor, de poartă cioplită, de cupă sub arcul izvorului și norocul de-a urca munții pînă-n piscul unde iluzia ia formă de nor și curge peste țară, scuturînd zăpezi,vise nemuritoare, cele mai fermecate închipuiri, și ascuțind glasul copiilor sosiți în pragul casei :

Sorcova, vesela,
Să trăiți, să-mbătrîniți,
Ca merii, ca perii...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef
(secretar responsabil de redacție)
adjunct), Gheorghe Suciu

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 69
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
2
(1 236)
Sîmbătă
11 ianuarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENTIMENTE SĂRBĂTOREȘTI

În calendarul de evenimente ale acestui an se înscriu sărbători de inimă și conștiință ale națiunii, momente aniversare în care gîndurile noastre ating pecetea istoriei și se încarcă de sufiul mereu viu și proaspăt al timpului pe care-l trăim. Cu vibrante sentimente de stimă, de profund respect și prețuire, țara, poporul întreg, au trăit aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, proeminentă personalitate a vieții noastre politice și sociale, științifice și culturale.

Omagiind activitatea neobosită a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, înaltul exemplu pe care-l reprezintă în lupta, munca și creația pentru edificarea noii societăți, a prosperității și propășirii noastre socialiste, poporul își vede însăși conditia exemplarității sale, își relevă siesi, prezentului și viitorului său o conduită model. Alături de conducătorul iubit al partidului și statului, ctitorul României socialiste, bate o inimă caldă, puternică, generoasă și în multe, în multe dintre înfăptuirile de azi ca și în multe din ctitoriile de mîine se simt și se vor simți inestricabile pulsurile vii și ecourile care vin din durata, din măreția întreagă a unei neîncetate lupte, ale unei neîncetate încrederi în victorie, în triumful idealurilor socialismului și comunismului pe pămîntul patriei. **În rîndurile întregului nostru partid și popor** — se spune în scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., adresată tovarășei Elena Ceaușescu — **este unanim recunoscută contribuția Dumneavoastră de înaltă competență și răspundere comunistă — ca membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, și prim viceprim-ministru al guvernului — la elaborarea și înfăptuirea în viață a măreților planuri și programe de dezvoltare economico-socială a patriei, la perfecționarea organizării și conducerii societății, la progresul continuu al cercetării științifice și aplicarea largă în producție a rezultatelor acesteia, la înfăptuirea neabătută a Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.**

Această unanimă apreciere întregește un portret al stimei și respectului ce se întemeiază pe multiple activități și multiple argumente. Impactul științei, al învățămîntului și culturii în opera de dezvoltare a țării pe noi coordonate ale progresului și civilizației îi datorează mult. Din perspectiva actualului cincinal, desemnarea tovarășei Elena Ceaușescu în fruntea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului apare ca o garanție sigură a îndeplinirii întocmai a programelor adoptate și semnifică un sens inalt, major. Cum într-un cadru de înaltă responsabilitate umanistă s-a înscris și se înscrie și activitatea de promotor neobosit al nobilelor ideaIuri de înțelegere și colaborare între națiuni, pentru apărarea dreptului fundamental al popoarelor, al oamenilor — la viață, la existență liberă, la independență, la pace. Omul de știință, savantul de renume internațional, omul politic, patriot, unesc și întregesc datele unui portret de o exemplară contemporaneitate.

Ziua Unirii face în calendarul acestui început de an o vie legătură cu ceea ce am putea numi și numim o zi simbol, emblemă a însăși ideii de unitate, sărbătorirea zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sentimente înalte și fapte pe măsură pornesc încă de pe acum și fac bolta de sprijin a dragostei, a stimei și recunoștinței cu care întreaga națiune îl înconjoară pe cel mai iubit fiu al său. Ideile, urările și îndemnurile mesajului de Anul Nou reprezintă axa treazăi, orizontul larg de acțiune prin care se ilustrează hotărîrea unanimă de a face totul pentru realizarea obiectivelor și programelor celui de-al XIII-lea Congres al partidului. Optimizarea viitorului a intrat și intră în reflexul diurn și calitativ nou, superior, al tuturor eforturilor creatoare.

Cel de-al VIII-lea cincinal continuă și consolidează o operă de mare adîncime. Criteriul e cel intensiv și la fel sînt și ritmurile, la fel și cerințele și așteptările.

Vom sărbători în primăvară 65 de ani de la crearea partidului, o virstă eroică, înaltă, de care se leagă însăși istoria de azi a țării, revoluția și spiritul ei ca o coordonată de fond a tuturor frămîntărilor și împlinirea care au alcătuit și alcătuiesc biografia citorva generații. Epoca Nicolae Ceaușescu încununează un drum lung, o epopee de luptă și muncă, un destin. Ctitorii fără de seamă ale acestei epoci au schimbat radical înfățișarea țării și au deschis o cale sigură către victorii și mai mari.

Un partid al oamenilor, Partidul Comunist Român, centrul vital al întregii națiuni, își împlinește neabătut misiunea sa istorică și întinerește prin tinerețea însăși a marii sale lupte, a adevărurilor și ideilor sale.

Un partid al oamenilor, un partid eroic și secretarul său general formează azi inima și conștiința noastră, a tuturor, consensul întreg al faptei și acțiunii revoluționare. Aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu primește astfel, în acest an, și o semnificație aparte. Este un moment viu de istorie, de conștiință a acesteia, un act al identității creatoare.

Luceafărul

TINERI CONSTRUCTORI — desen de Ilie Fion

Ne este tuturor deosebit de plăcut ca, folosind acest moment aniversar, să vă aducem un fierbinte omagiu și să vă exprimăm înalta apreciere pe care, împreună cu toți comuniștii, cu întreaga națiune, o dăm îndelungatei și rodnicei dumneavoastră activități în mișcarea revoluționară, în conducerea partidului și statului, pentru binele și fericirea poporului român, pentru edificarea cu succes a socialismului și comunismului pe pămîntul scump al patriei, pentru progres social și pace în lume.

Din scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C.
al P.C.R. adresată tovarășei Elena Ceaușescu

Urare

La raza frunții sale se-adună bucuria
Să cinte România în împlinire-adîncă
E pretutindeni dorul, curajul și solia
Cuvîntului de pace cu încrustări de stîncă.

E temelia dîrză în edificiul țării
Și gîndul său curat o brazdă rotitoare
Ce înflorește pe tot cuprinsul zării
Cu schele și furnale, cu spice și sudoare.

Acum cînd ora-naltă răsună-a sărbătoare
Și cînd toți fiii țării se-adună-ntru cinstire
Elena Ceaușescu e cea mai mîndră floare
Și-i spunem în urare mulți ani și fericire !

Chiriac Samoilă

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Energiile națiunii

Am intrat într-un nou ciclu al evoluției României, într-o nouă virstă istorică a societății noastre. Este cel dintîi an al unui nou cincinal și multă speranță și încredere se leagă de această epocă. Ar fi bănuit oare înaintașii că o țară cu un pasiv atît de greu, cu o moștenire îngrată și cu o istorie mai zbuciumată decît Atlanticul în furtună — va reuși în ultimul sfert de veac al acestui mileniu să își rezolve problemele fundamentale ? Și mă gîndesc la Independență, Demnitate, Programe ferme de dezvoltare. Cercetînd cu luare aminte existența multimilenară a patriei vom vedea cît de greu s-au înfăptuit marile noastre izbînzi, cîte generații au trebuit să se sacrifice pentru a putea exista un moment de eruptie a mîndriei naționale, cum a fost ianuarie 1475 al lui Ștefan cel Mare, sau momentul fabulos al unirii lui Mihai-Vodă, de la 1600, sau momentul deopotrivă de măreț al Independentei de Stat, de la 1877. Istoria consemnează, prin forța lucrurilor, numai culmile evenimențiale, dar inima eternă a unei națiuni știe că între acestea au existat zile și nopți, ani, decenii și veacuri în care nu s-a dormit, în care s-a făurit urzeala biruințelor de mîine. Astfel că la 1877, după luarea Plevnei, un om neindoielnic patriot, cum a fost C.A. Rosetti, putea ieși în balconul casei sale, spunînd mulțimii entuziaste : „Am luat Plevna externă, mai rămîne s-o cucerim pe cea internă !". Unii nu i-au iertat aceste cuvinte, dar în perspectiva timpului oratorul avea dreptate : cui ar fi folosit Independenta fără a o lăsa să-și desfășoare splendorile, fără a descătusa energiile populare în consens cu aspirațiile spre libertate, egalitate, propășire ? Aspirații care aveau să se împlinească în sensurile lor cele mai adînci cu mult mai tîrziu, în zilele noastre. Istoricii, politologii, sociologii și artiștii viitorului vor putea consemna, în operele lor, un adevăr esențial : anume acela că generația noastră a reușit să capteze toate izvoarele mîndriilor de odinioară, să le repună în drepturi, să le sporească limpezimea și strălucirea cu constelații

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

Sensul contemporan al culturii

Istoria însumează între valorile fundamentale ale omului creator al noilor realități pe care nu le oferă natura primordială, operele de cultură și civilizație, echivalente cu prezența lui rațională în univers.

Cultura a fost totdeauna un element motor al mișcărilor sociale și politice, semnificînd în oglindirea realității multiforme, cucerirea adevărului, a frumuseții și a cunoașterii.

În decursul milenarei sale istorii poporul român a creat un impresionant tezaur de valori spirituale, științifice, literare și artistice, în care s-au răsfrînt caracteristicile sale existențiale și psihologice. Setea de dreptate, sentimentul libertății, demnitatea umană, înțelepciunea, armonia culorilor, fluiditatea sunetelor, sunt trăsături dominante ale culturii românești, totdeauna structural umanistă.

Această complexă și umanistă tradiție, de care nu se poate face abstracție, se află la baza noii culturi a României socialiste. Sigiliul istoriei pecetluiește operele marilor oameni de cultură din trecutul românesc, martori profund credincioși și fibre sensibile ale contemporaneității lor, iar umanismul care le orientează, răsună totdeauna viu și prezent. Există însă, desigur, și propriul mod, modern și socialist, de a răspunde întrebărilor fundamentale ale existenței și comportamentului uman, diferențiat de creatorii spiritualității din trecut. Noua concepție filozofică, noua viziune asupra lumii, orientarea determinată de ideologia revoluționară generează o efervescență generală a creației de valori materiale și spirituale, o nouă înțelegere între individ și colectivitate, o mișcare continuă, de emulație a maselor și în domeniul culturii care se deschide vast, către toți cei care aspiră să se împărtășească de la luminile ei, anulîndu-se distanța care în trecut putea să despartă pe intelectual de mase, fără ca aceasta să însemne o coborîre a nivelului spiritual. Accesul general la cultură, acțiunea orientată și destinată să lărgească în permanență baza de masă a creației și a difuzării de bunuri spirituale, are drept consecință directă stimularea în gîndire, literatură, teatru, muzică, sau arte plastice, a unei mișcări generale de natură să exprime, prin mijloace proprii fiecăruia dintre genurile creației spirituale și a difuzării ei, problematica specifică omului care trăiește în conditiile socialismului în care poate să-și dezvolte și să-și afirme plenar complexa personalitate.

În ultimii ani ai istoriei contemporane a României, făurirea culturii sale a constituit un proces viu, neîntrerupt, dezvoltarea artei și literaturii nefiind orientate de dispoziții cu caracter dogmatic, administrativ. Oamenii de artă și cultură au aflat izvorul viu al operelor lor, în avîntul tuturor energiilor creatoare ale oamenilor botărîți să făurească o nouă orînduire umanistă. În varietatea de stiluri, reflectînd mișcarea care schimbă liniile istoriei dar și ale vieții individuale, cu preocuparea de a transmite prin oglindirea faptelor semnificative ale realității noi, o concepție ideologică totdeauna umanist revoluționară asupra existenței, scriitorii, oamenii de cultură cunosc și redau o linie de tensiune și de forță fundamentale, pledînd pentru încrederea în om, și în facultătile sale. Investigînd noi drumuri literare, în concordanță cu diversificarea proceselor din viața contemporanilor, cu universul lor sufletesc mereu mai complex, scriitorii, oamenii de cultură se încadrează în paginile lor în seria valorilor creației universale.

Evoluția culturii și a răspîndirii ei în țara noastră a făcut ca astăzi, în domeniul cunoașterii culturii universale, să putem afirma că, grație străduințiilor celor mai buni scriitori traducători, marea majoritate a operelor de valoare ale literaturii lumii din îndepărtata antichitate și pînă la contemporani, să fie cunoscute de un cerc mereu mai vast de cititori, în tiraje de sute de mii de exemplare, totdeauna considerate nesatisfăcătoare. Comunicarea spirituală, dialogul între culturi, în concepția românească este cea mai puternică expresie a politicii sale internaționale de coexistență, de considerare a științei și culturii ca elementul primordial pentru dezvoltarea progresivă a omenirii. Prețuirea libertății și solidarității spirituale este o axă cardinală, coordonatoare a umanismului contemporan pe care intelectualitatea României îl servește cu neabătut devotament.

Oamenii de cultură, conștienți de marea influență pe care arta și literatura o pot exercita asupra marilor mase, au rolul și înalta responsabilitate de a crea și difuza opere puse în slujba omului și a existenței sale, într-un univers de pace și de construcție. Ei se ridică împotriva acelora care neagă asemenea structurale adevăruri, împotriva acelora care neagă liberul examen al faptelor, împotriva oricărui absolutism în sfera dinamică a ideilor. Orientați de viziunea nouă umanist revoluționară care nu stîrbește viața și istoria, adevărul și frumusețea, oamenii de cultură ai României exprimă suma realității și existenței contemporane, căutînd înțelegerea pentru noua demnitate a omului care se pregătește să treacă înaltul prag al anului două mii.

Alexandru Balaci

Grîu lîngă diploma unui agronom

TÎNĂR ÎN AGORA

Grîu cu permisul eternității la el.
Splendoarea brazdelor.
Sub brazdă e perfecțiunea. Aritmetica pe care o vom folosi la vară. Parfumul calculelor viitoare e neclintit la datorie. Hotarele nu închid un ochi, grosimea grijelor e maximă în sufletul agronomilor. Brazde aflate în misiune.
Grîul de la anul : să ne inclinăm în fața lui chiar acum, indiferent unde și cine sîntem. Brazde de care nu se prinde nici frica și nici lenea. Cuptoare neînvățate cu dezamăgirea, piinea făcînd propuneri privind numărul de nunți ale anului 1986. Brazda ca un document al nostru foarte vechi.
Plug disciplinat. Cer distinct, ceață nedumerită. Boabe comunicînd din oră în oră : inginerul Gavrilă Tuchiluș, de la I.A.S. Berești, să se pregătească să primească din partea lor o sărbătoare. Să fie prezent, în dreptul familiei sale, pentru a o primi.
Griul a învăat tot ce e scris pe diploma de agronom a cestui om convins că neodihna nu trebuie îesființată. Se mai știe despre el că e tînăr și nu duce brazdele cu vorba.
Spicul va fi a nivelul diplomei acestui inginer. Sute de hectare educate de el. Tractoriștii întinzînd la prînz șervetul din bumbac, strigați di fum, lăudîndu-și nevestele, primind ca delicatie de la ele citeva felii de piine, ouă fiere, conserve, ceapă. Scoțind de sub servetul șeriat de atîta imensitate arată, un bolovan ir mijlocul căruia există memorie.
Salopeta lor a ieșit învingătoare. Sînt singurii care știu să stringă recolta în brațe. Fierbinți și din această cauză nu se sleiesc brazdele. Resping somnul. Cei mai buni cunoscători ai gerului. Cuceritori ai înălțimilor piinii. Brazdele lor nu roșesc, nu vor roși, mereu punctuale.
Mîinile tractoriștilor sînt onoarea mea.
Amiezi greu de modificat. Pădure înrudită cu iscălitura lui Eminescu. Griu apropiindu-se cu infiorare de altarul matematicii. Niciodată nu i s-a făcut urît cu adevărul. Simpatie previzibilă : asupra griului plăpînd vor cobori minutul binevoitor și cinstea. Firul de griu se recomandă cine e și atunci tună și s-aude la vară. Între boabe și tunet e un dialog scump deasupra căruia nu se întunecă.
Plug ce n-a tremurat de frig și n-a dus lipsă de istorie.

Ion Trif Pleșa

CĂRȚILE ANULUI 1985

Armura prozodiei clasice

Aflat sub semnul confesiunii, volumul lui Mircea Micu „Poeme pentru mama" e o carte de suflet ce te cucerește, de la bun început, prin căldura emoțională pe care o degajă, prin atmosfera patriarhală a universului său liric. De fapt, cele trei cicluri ale volumului trădează un sentimental „vetust" inarmat însă cu tehnicile poeziei moderne, astfel că tradiționalitatea substanței lirice, în cazul său, nu devine tradiționalism depășit ci se adresează sensibilității actuale fără nici un „risc". Mai mult decît atît, cartea de față e una din aparițiile simptomatice în cîmpul liricii noastre actuale, confirmînd viabilitatea registrului tradițional într-o epocă prea des considerată a fi exclusiv cerebrală și nonconformistă. Scrise „cu coltul inimii" poeziile cuprinse în volum sînt mărturisirile sincere ale unui suflet de țăran, confiscat de viața agitată a orașului. Amintirea e, pentru poet, cutia de rezonanță în care vibrează dorul după cele lăsate departe, după „casa părintească proptită ca o nădejde în coasta unui deal". Mai peste tot se simte durerea venită din simțămîntul dezrădăcinării și pierderea copilăriei edenice. Nostalgia locurilor natale poartă mereu ca emblemă chipul drag al mamei reînviat în amintire „ca o duminică fără sfîrșit". Primul ciclu, aproape în întregime antologic, cuprinde poeme epistole adresate mamei cu un obsedant sentiment al culpabilității filiale, în care vina îndepărtării de vatra natală e resimțită ca o traumă : „Mi se arată mama în somn, / numai în somn mi se arată, / cu fața ca o aripă de lebădă / de veghe tîrzie încercănată / zice : Ce faci tu, suflet al meu, puiule ? / te aud noaptea umblînd și îmi pare / că cineva stoarce deasupra mea / luna ca pe o lacrimă mare". Poezia redă tulburător iubirea maternă printr-o empatie afectivă remarcabilă în plan expresiv. Candoarea genuină a frazării ascunde triste presimțiri și trebuie subliniat faptul că tonalitatea poemelor nu alunecă în melodramă cu toate că prea plinul sufletesc ar fi putut să producă un astfel de efect.

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Eminescu

Un neam dacă a norocul să-i fi exprimat sufletul, dată luindu-te cu el nu te lasă pînă la revărsarea în eternitate. Iar numa neamul, semințiа de-o nădejde, de-o credință și de-o dragoste cu tine te poate lua cu adevărat în fruntea ei în drumul către universalitate căci în puține trebuie să te adevereşti credincos ca să poți fi învrednicit în fruntea celor multe.

Din tinerețele sale Eminescu și-a tăiat vad către sufletul neamului său începînd de acolo din Maramureșul voievodal matca limbii române, patria strămoșilor lui Ștefan cel Mare pînă ce și-a asumat destinul acestui popor în întregimea lui în corpul jertfitor al Logosului întrupat în istorie.

Să-i pomenim numele în miezul iernii acum cînd Capricornul a deschis izvoarele, crapă ghețurile și în adîncimi la taina mugurelui săgetează altoi lacrima Luceafărului de ziuă al inimilor noastre.

Ioan Alexandru

EMINESCIANA

Organicitate de esență

Exegeții operei lui Eminescu acordă mare atenție — și pe bună dreptate — circulației unor teme, imagini și expresii în cuprinsul creației sale literare. Se impune însă, ca investigațiile să fie extinse și la însemnările din manuscrise și la proza politică : apariția, recentă, a volumului al XIII-lea din seria de „Opere" ușurează mult această investigație.

Eminescu era învinuit de presa liberală că punea în discuție teze fără nici o bază științifică, cum era și cea privitoare la organizarea societății sub formă de piramidă. „E adevărat — răspunde poetul în editorialul **(Ni se pare că vorbim)** publicat în **Timpul** în 17 august 1882 — că am afirmat și afirmăm că o societate bine

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 6-a

La steaua lui Eminescu

Cu ce cuvinte ar trebui să ne apropiem de ființa lui Eminescu? La ce flacără ar trebui oare să-i citim ziua, numele, poezia, destinul, eternitatea? Și de unde ar trebui să smulgem această flacără — căror zei ai cuvintelor ori ai inimii — pentru ca ea să se aprindă încordată, plină de așteptare, ca un semn tainic de recunoaștere la întîlnirea cu lumina rece, înaltă, a stelei lui?

Ce focuri ar trebui să aprindem pe țărmul acestui pămînt, acum la întîlnirea cu Eminescu, acum cînd ființa lui se mișcă după legile cosmosului, cînd el este tot mai mult al universului ?

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

VOICU BUGARIU: «Curajul»

Terminînd romanul lui Voicu Bugariu, **Curajul**, (Editura Militară, 1985), mi-am pus întrebarea : ce este autorul mai întîi, critic literar sau romancier ? Pentru că, este clar, la el cele două ipostaze sînt disjuncte. Sau, altfel zis, ne aflăm în fața unui caz mai rar, în care, din fericire, criticul și prozatorul nu își încalcă teritoriile. Romanul nu este o construcție artificială, livrescă, uscat-cerebrală, a unui profesionist al comentariului literar, ci are consistența și independența unei opere de ficțiune, chiar dacă nu perfect rotunjită, în orice caz ieșită dintr-o experiență de viață nemijlocită. Nu am să susțin că, în cîteva secvențe, drăcușorul criticii nu își vîră coada în mijlocul acțiunii și al evenimentelor, dar imixtiunile lui nu sînt deloc numeroase, și nici excesiv de lungi, fiind, pe deasupra, tratate de scriitor cu suficientă detașare ironică. Mai exactă ar fi poate afirmația că în aceste momente ca și în manevrarea de ansamblu a textului se resimte experiența și abilitatea literatului care este Voicu Bugariu, autor de cărți de critică dar și de ficțiune ; romane polițiste, sau cu pretext polițist și proză sf. **Curajul** este romanul unui proiect de roman, al pregătirilor și preliminariilor sale. Nu este însă nici un metaroman în genul prozei textualiste care glosează pe marginea raportului dintre cuvîntul scris și realitate (ordinea termenilor nu este întîmplătoare, deoarece pentru autorii respectivi mai întîi a fost textul și după aceea lumea). Într-un anumit fel, cartea este chiar mai puțin îndrăzneață decît ne-am fi așteptat, prozatorul umplînd o schemă narativă modernă cu materialul de observație al romancierului clasic : personaje, medii sociale, psihologii și caractere apăsat desenate. Dar să vedem care sînt cele două abscise (modern-clasic) pe care se derulează textul.

Așadar, un căpitan-ziarist de la o revistă militară din București se decide să scrie un roman, cu un subiect mai puțin obișnuit, despre viața geniștilor. În același timp, își propune să cerceteze și să cunoască pe cît posibil și cîteva aspecte ale existenței minerilor, cele două domenii, mineritul și activitatea genistică părîndu-i-se a avea afinități și puncte comune. În acest scop, viitorul romancier pleacă în documentare, profitînd de concediu, în Valea Jiului, la Petroșani, unde se afla o unitate de geniști și, unde, totodată, avea posibilitatea să ia contact direct cu tot ceea ce ține de modul de viață al minerilor. În paranteză fie zis, pretextul compozițional este destul de subțire, dar odată acceptat, ca orice convenție narativă asemănătoare, prinde „carnație" epică și, pînă la sfîrșit, devine plauzibil. Dintr-un posibil roman al romanului, cartea se transformă într-un roman al vieții, și, mai precis, al feliilor de existență și al unor porțiuni de biografii individuale ; a personajului principal, Constantinescu, a persoanelor cu care, direct sau tangențial, intră în relație, și a unor destine paralele dar semnificative pentru colectivitățile umane prospectate de ziarist. Am spus „porțiuni" de biografii, deoarece personajele și mediile lor sociale sînt văzute în acțiune și în modurile de viață mai mult sau mai puțin caracteristice, pe parcursul a cîtorva zile din „documentarea" protagonistului. Trimiterile ce se fac în trecutul personajelor sînt economicoase și apar numai în măsura în care servesc înțelegerii psihologiei lor sau a unor gesturi și situații deosebite. Ca în multe alte romane moderne intervalul a 3—4 zile din viața personajelor este considerat suficient de către autor pentru a arunca lumini revelatoare în conștiința și în motivația psiho-socială a comportamentului individual, dar și pentru a executa secțiuni în colectivitățile umane respective : adică a mediului minier și a unui oraș ce se concentrează aproape exclusiv în jurul acestui nucleu socio-economic. Dar și în acest caz, prozatorul, prin intermediul eroului său, se arată mult mai interesat de latura psihologică și, de ce nu, teoretico-speculativă a fenomenului, decît de aspectele pragmatice. Nu s-ar putea spune, însă, că lipsesc faptele, evenimentele, întîmplările și situațiile tipice din existența minerilor, dimpotrivă, ele abundă, dar autorul caută să găsească numitorul lor comun, o „filosofie" particulară a unei profesii neobișnuite, care se impune ca o viziune și un mod de-a fi. Am spus autorul și nu personajul principal, deoarece în emiterea reflecțiilor și a teoriilor despre minerit, el încetează de a mai fi în centru reTorizant parțial, devenind pur și simplu un port-parleur al romancierului. În altfel, această permanentă hibridare între autorul cu tendințe omnisciente și încercările de „emancipare" ale personajului nu fac din Constantinescu un tip pregnant, memorabil. Romancierul reușește mult mai bine atunci cînd își asumă fără ocolișuri, funcția auctorială, ca în cazul Laurei Rodovan, reportera de televiziune de la București, dovedind o remarcabilă putere de observație sub specie psihologică și morală. Personajul, de-a dreptul fascinant, aparține unei tipologii cu totul neobișnuite, și meritul autorului este de a-l fi intuit și a-l fi fixat în ceea ce are mai particular, mai ciudat, dar și în notele caracteristice, general umane. Silv[…] viabile sînt și căpitanul Stoica de la geniști, ziaristul local Augustin Florea, fiecare în felul lui, teoreticieni originali ai unei viziuni existențiale, specifice modului de a fi al minerilor ca o categorie umană și socială insolită. Paul, împreună cu Constantinescu, discută și emit considerații interesante despre posibilele definiții ale curajului, de unde și titlul romanului, iar cel de-al doilea, întrebat de Laura Rodovan, conversează sclipitor despre formele eroismului. Prin intermediul naratorului cele două dezbateri teoretice sînt corelate și din ele reiese acel model tipic existenței minerilor în care curajul și eroismul sînt elemente naturale ale profesiei și comportamentului lor. Aceste pasaje, mai mult sau mai puțin teoretice, destul de frecvente, nu sînt de loc plicticoase sau fade, cum se întîlnesc în destule romane cu pretenții analitice, denumite și „eseu romanesc". Voicu Bugariu avînd o reală înzestrare eseistică și disociind cu necesară ironie, pe marginea unor concepte de interes general dar și a unor idei „à rebours".

În rîndul personajelor demne de menționat aș adăuga și toate portretele feminine, între care, bineînțeles cel al acei — despre Laura Rodovan am vorbit — cu care Constantinescu are o frumoasă poveste de dragoste. Bineînțeles că în aceste cazuri, romancierul este atras de hieroglifa psihologică, pe care încearcă să o descifreze în orice gest și manifestare exterioară, dar probează și o fină intuiție a feminității profunde, ce contrarează psihologismul excesiv. Dar cele mai reușite sînt, poate, cele două femei rasate din povestirea lui Constantinescu (procedeul textului în text), enigmatic tulburătoare în frumusețea lor imperială dar umanizate de atracția și dorința erotică. Mai palide sînt personajele masculine, (cele principale) atît directorul minei, Petrănescu, cît și inginerul șef Coban, rămînind în stadiul schiței de caracter. În schimb, […]itru, deși este conceput ca un Făt Frumos, are relief și individualitate caracteriologică. S-ar părea, totuși, ca însăși formula de roman aleasă bazată pe decuparea secvențială, ca și ezitarea între pictura de mediu și analiza psiho-morală să nu fi premis aprofundarea unor personaje. În orice caz, romanul lui Voicu Bugariu și-a atins ținta, aceea de a contura o atmosferă umană aparte și, mai mult de atît, de a problematiza o viziune asupra existenței.

Paul Dugneanu

«Antimetafizica»

Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu

În cursul anului 1983, Aurelian Titu Dumitrescu publica în „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului" o serie de convorbiri cu Nichita Stănescu, un serial săptămînal care a devenit, la doi ani după moartea poetului, volumul „Antimetafizica" (Ed. Cartea Românească, 1985). Este „Antimetafizica" o biografie în dialog ? „În definitiv — spune Nichita Stănescu, într-un capitol al cărții — poetul nu are biografie. Biografia poetului e opera lui. Eu încerc, în spatele acestei opere, să creez un personaj. Un autor posibil al versurilor mele. Dacă ele au un caracter — ca orice poezie lirică — metafizic, încerc să fac din personajul meu un personaj concret, fizic. Mă bizui foarte mult pe amintirile răzlețe, care, de ce să n-o spunem, nu prea au mare legătură cu opera. Epica cea mare e înlăuntru, în spirit, iar nu pe stradă, pe caldarîm". Deci, nici biografia poetului, în sens strict, nici biografia operei, ci, dacă vreți, Nichita Stănescu în 1983, cu gîndurile sale, cu obsesiile sale, cu amintirile sale, un fascinant autoportret în oglindă, completat de imaginea pe care tînărul poet Aurelian Titu Dumitrescu o are despre ilustrul său confrate. Mai corect ar fi să spun, imaginea pe care o descoperă în timpul acestor convorbiri. Căci, se înțelege din carte, Aurelian Titu Dumitrescu vine, la început, la întîlnirea cu Nichita Stănescu, cu un plan „de acasă", încercînd „să scoată" o derulare cît de cît tradițional cronologică a evenimentelor. Planul va fi însă abandonat repede, subiectul nelăsîndu-se încorsetat în vreo schemă prefabricată, manifestîndu-se imprevizibil, adesea derutant, creîndu-i junelui interlocutor serioase dificultăți „metodologice". Treptat, nu fără ezitări și stîngăcii, care își au rostul lor în construirea verosimilității cărții, Aurelian Titu Dumitrescu intră în „atmosfera" gîndirii stănesciene, i se pliază, reușește să o stîrnească și, uneori, să-i însoțească volutele neașteptate sau, cel mai adesea, să o lase să se desfășoare liber, într-un fascinant spectacol de talent și inteligență. Amintirile lui Nichita Stănescu despre Ploieștii copilăriei și adolescenței, evocarea prietenilor și iubirilor sale, a scriitorilor străini și români pe care i-a cunoscut, a lecturilor, meditațiilor sale despre poezie și existență, reveriile cu ochii larg deschiși alcătuiesc o imagine caleidoscopică a personalității poetului, gravă și, totodată, nelipsită de pitoresc și umor. Cînd apelează la memorie, la acele „amintiri răzlețe", Nichita Stănescu reconstruiește o atmosferă de o rară concretețe și savoare. Întrebat, de pildă, într-un capitol de la începutul cărții, despre familia sa, poetul reproduce sau inventează, nu are importanță, o întîmplare cu haz și cu tristețe, din perioada lui FSA, mică bijuterie în stilul unui Creangă ploieștean, dar nu mai puțin un balon meteo de mare fidelitate la intemperiile epocii. Umorul, dimensiune structurantă a personalității lui Nichita Stănescu, ferește relatarea de patetism, dar nu anulează acuitatea observației ci, dimpotrivă, îi potențează profunzimea : „Trebuie să-ți mărturisesc că era în perioada lui FSA — Adică ? — Din cînd în cînd, ne dădeam și noi mari. În mahalaua noastră din Ploiești, pe atunci cartierele se numeau mahalale, mama făcea rost din pămînt, din iarbă verde de un pui, care, natural fiind, era cel mai mare deliciu al epocii, tata, de un litru de țuică de Văleni, mama mai făcea și scovergi pentru desert, și ne invitam vecinii duminica la masă. Cînd apărea ceaunul și se împărțeau hartanele, jumătate de piept și partea de sus a aripii, cînd venea rîndul meu și al lui tata, cînd venea rîndul lui tata și al meu, mama ne spunea foarte distinct la ureche: „FSA" La un moment dat, vecinul Rădulescu, la a patra duminică consecutivă, a întrebat de ce noi mîncăm gheare de pasăre și partea mai subțiratică a aripii de găină, tîrtiță și gît. Mama, foarte volubil, a explicat că noi sintem niște răsfățați care mîncăm numai aceste preparate delicate, făcute, numai de mîna ei, special pentru noi. Tata grongănea că gîtul de găină are suficiente vertebre cu carne pe ele ca să satisfacă un bărbat, dar vecinul Rădulescu, fost cercetaș în timpul jamboreelor d'autrefois, s-a interesat distinct ce înseamnă FSA. Guraliv, cum sînt, și vorbind în numele familiei, pe loc am rostit adevărul : familia se abține. Evident, a urma o mică clipă de glaciațiune, mi se pare ultima dintre glaciațiuni, după care pricinile teoretice ale cinei fiind demonstrate s-a continuat mîncarea cu împăcare de sine distinsă. Recunosc că după aceea am fost dat la munca de joc, n-am mai participat la nici o cină protocolară a familiei, fiind trimis cu bilet la meciurile de fotbal ale echipei Prahova-Ploiești, care pierdea copios ca semn de noblețe și eleganță a generozității ploieștene".

Cînd se pronunță asupra creației poetice sau asupra artelor în general, limbajul lui Nichita Stănescu dobîndește o elevație neostentativă, ironia și umorul dispar, totul devine grav și greu (în sens clasic) prin asumare. Paginile de reflecție pe tema poeziei nu sînt cu nimic mai prejos decît fragmentele memorialistice. Oralitatea acestora din urmă este compensată aici de rigoarea demonstrației și finețea descrierilor. Metafora însoțește adesea reflecția, dar ea nu încarcă discursul în direcția barocă, ci are funcția de a sublinia sau a sintetiza aforistic. Iată o superbă definiție a haikuului, a esenței și esențialității sale, ablată de o comparație cu maximă expresivitate : „Haikuul este prima și ultima formă fixă pentru că ea nu se mai bizuie pe cuvînt decît în extrem de puțin. Cuvîntul, ca să folosesc o metaforă orientală, nu mai are funcția decît a unei senzații, spre exemplu cum ai ține de degetul nuc un copil, ușor, fără să-l strîngi, și copilul ți se smulge din mînă alergînd". Explicînd conceptul de poezie impersonală (sintagma trimite la Eliot, dar conținutul demonstrației este exclusiv stănescian) sau pe acela de poezie pulsatorie, Nichita Stănescu atrage atenția, de fapt, asupra propriei sale formule poetice, de la „Epica Magna" la „Noduri și semne", din care o parte a criticii, aceea „atoateințelegătoare" și „super-rafinate" n-a înțeles mai nimic. Sînt pagini nu doar de o strălucită expresie ideatică, ci căi de acces către miezul poeziei lui Nichita Stănescu, pe care viitoarele exegeze critice nu au dreptul să le ignore. Nichita Stănescu gîndește lumea în simultaneitatea manifestărilor ei și, de aceea, asociațiile de idei se produc fără efort ori crispare, în mod natural. Farmecul unei discuții cu poetul ținea tocmai de această uluitoare capacitate de „a topi" în limbaj, pe măsura înaintării în subiect, zone tot mai largi ale realului. Mecanismul este asemănător cu acela al declanșării avalanșelor, ar, în momentul în care furtuna de idei amenință să-l spulbere pe interlocutor intervin ironia și autoironia ca forme de relativizare și distanțare. Nichita Stănescu „umanizează" astfel textul, așa cum îl invită uneori și în „Antimetafizica" pe Aurelian Titu Dumitrescu să o facă. Sînt, în totul, aici numeroase teme (unele – „teme pivot"), care ar merita, fiecare în parte, o tratare detaliată ; odată apărut, acest volum va avea, și sub raport exegetic, soarta lui.

Nu știu dacă Nichita Stănescu ar fi scris „Antimetafizica" fără stăruința obstinată a lui însoțitorului său. Meritul acestuia a sporit odată cu dispariția poetului. Cert este că, așa cum a apărut, cartea închide în paginile ei ceva din geniul marelui poet.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

ISTORIE LITERARĂ

CONTRIBUȚII LA STUDIUL LITERATURII ROMÂNE VECHI

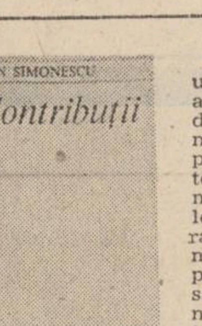

Dan Simonescu este unul din cărturarii care au abordat cu rezultate deosebite mai multe domenii de cercetare, complementare, aparținînd toate istoriei culturii românești. Distins bibliolog, critic și istoric literar, profesorul Dan Simonescu a consacrat pe parcursul îndelungatei sale activități științifice numeroase studii literaturii evului mediu românesc. Doar o mică parte dintre acestea au fost grupate într-un volum *) de o remarcabilă ținută intelectuală. Un prim grupaj este intitulat „Idei despre educație în literatura românească veche" și urmărește mentalitatea epocii în cărțile populare și în literatura parenetică. Este vorba despre o istorie a ideilor pedagogice, grupate de cercetător pe cîteva coordonate (terminologie, organizarea învățării, obiectele de învățămînt și metodele, mediul școlar, scopul învățării). Autorul analizează rolul cărților populare ca materiale didactice și asimilarea creatoare a conținutului acestora de către cititorii români, prin încorporarea elementelor acestora în gîndirea pedagogică românească.

Un studiu exemplar este „Cronica lui Baltasar Walter despre Mihai Viteazul în raport cu alte cronici", demers comparatist realizat din perspectiva eruditului cu simț analitic. Dan Simonescu discută principalele izvoare narative, implicate în studiul problemei și „stadiul acesteia în cercetările anterioare". Urmează o prezentare a cronicii lui Baltasar Walter, cu semnalarea știrilor transmise numai de acesta și cu sistematizarea informațiilor, apoi o analiză interesantă a concepției și metodei elaborării cronicii. Comparația cu alte surse istorice detașează influențele și fenomenele de autonomie, independența altor izvoare (spre exemplu „Istoria lui Mihai Vodă, fiiul lui Pătrașco vodă", fragment intercalat în cronica anonimă atribuită lui Stoica Ludescu).

Tot o cronică face obiectul studiului următor, intitulat „Un scriitor cu talent literar : Anonimul cronicii lui Constantin Brâncoveanu (1688—1717)", cu accent pe valoarea literară și cu implicații lingvistice și istoriografice. „Cronica aceasta — subliniază profesorul Dan Simonescu — ocupă un loc foarte important în dezvoltarea istoriografiei române medievale, pentru că are însușiri, am putea spune unice, atît prin conținutul și tendințele ei ideologice, cît și prin cele mai potrivite mijloace literar-artistice care exprimă acest interesant conținut". Un alt aspect al literaturii române din evul mediu este analizat în „Contribuție la studiul versificației românești vechi : cronicile rimate". Dan Simonescu arată „căror etape ale orînduirii feudale aparțin ele, ce condiții ale vieții materiale, sociale și politice explică apariția lor". Autorul împarte cronicile, după criteriul tematic, în șase grupe mari, prezintă dezvoltarea și circulația cronicilor, sistemele de versificație. Cercetarea conchide că „textele cronicilor rimate oferă un interes deosebit pentru filologi, în studiile de lexicologie și de istoria limbii române". Interesul lor este de altfel istoric, literar și lingvistic. O cronică românească mai tîrzie (1661—1729), din epoca fanariotă „Pseudo-Amiras" face obiectul unui alt interesant studiu, scris cu metodă, detaliat și bogat sub aspectul interpretării. Editor modern al cronicii (Editura „Academiei", 1975) profesorul Dan Simonescu stabilește cu claritate individualitatea autorului : un român, „admirator al învățăturii, un om de cultură probabil un boier cu învățătură, cu lecturi din cărți străine", precum și rolul de traducător al cronicii în limba greacă al lui Amiras.

Volumul de **Contribuții** al profesorului Dan Simonescu se încheie cu o cercetare asupra începuturilor oratoriei române. Elaborate din perspectiva pe care o dă o vastă informație stăpînită pînă la detaliu, cu elemente noi de descriere și interpretare, contribuțiile de istorie a culturii românești medievale reunite în această carte luminează aspecte mai puțin cunoscute și organizează sistematic o materie deloc amorfă, într-o modalitate în care metoda de lucru a bibliologului o completează admirabil pe aceea a criticului și istoricului literar.

Gheorghe Buluță

*) Dan Simonescu : „Contribuții", Editura „Eminescu", 1985.

POEZIE

NOSTALGIE SOLIDARĂ

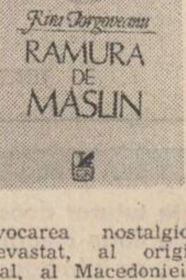

O nostalgie grea după ținutul însorit al Macedoniei natale apasă pe coardele poemelor semnate de Kira Iorgoveanu.

Volumul **Ramura de măslin** *) (căci despre el discut aici) are trei cicluri : **Ramura de măslin**, **Alexandru** și **Amintiri dintr-un secol bizantin**. Diferite ca motive și claviatură lirică, ele alcătuiesc totuși un triptic foarte unitar prin tematică : evocarea nostalgică a locului de basm, devastat, al originilor aromâne — în special, al Macedoniei străvechi și pastorale, al spațiului mediteraneean — în general.

„Ramura de măslin" este pentru poetă ceea ce Sadoveanu ar fi numit „creanga de aur" — acel simbol al „lămurii" existențiale. Este un scut : „Au venit șerpii veninoși ai pustiului / M-au privit și-au plecat. / Au venit lupii flămînzi ai codrilor / M-au privit și-au plecat / ... / Ramura de măslin / De toate mă apăra." (**Ramura de măslin, II**). Dar și un blazon de familie : „Trec cu fruntea împodobită / Cu-o ramură din măslinul sădit / De mîna bunicii — la țărm de Egee, / La margine de Kavală și / La marginea cea mai de sud / a neamului meu." (**Ramura de măslin, I**).

În versuri albe, dar adesea cadențate, atent gradate, în mici fragmente „epice", Kira Iorgoveanu își evocă „familia", „copilăria", „pădurile Pindului", „exodul" spre nord, **„sentimentul străbunilor"** și **„cele trei mări ale sufletului"**, „Euxin — bărbăție, întuneric, senin ! / Mediterano — mîndro, suverano ! / Egee — unduiri de trup de femeie !"

Toate aceste „amintiri" capătă uneori un ton lacrimogen și obsesia, simbolică, a mielului cel inocent și suav conferă versurilor atît o nuanță de intimitate feministă, cît și una de diminutival idilic paseist (ca-n „lăcrămioarele" lui Alecsandri) : „Să calc pe pietricelele tale / Să mă-nțepe cornițe de miei." (**Egeică**).

Dar impresia de sămănătorism edulcorat este alungată în cele din urmă atît prin gravitatea sentimentului exprimat, prin simplitatea dezarmantă a spunerii, prin sinceritatea gestului (ca în „imnele" lui Ioan Alexandru, cît și prin unele tente „moderne" : sfîșieri lăuntrice (**Nepotrivire** — o poezie scrisă parcă de Nichita Stănescu : „Mîna mea dreaptă nu se mai întîlnește / Cu mîna mea stîngă...", dar cu un final de „odă" eminesciană, ce-i drept, cam pedant și cam... hilar : „Redă-mi încă-o dată armonia pierdută : / Să fiu iar în mine cu mine"), neliniște, „descîntece", îndoieli, divorțuri („Dacă nu te vor lîngă ei / Rămîi mereu lîngă tine..." — **Dacă**) etc. Inclusiv — dislocarea verbului sau folosirea lui la moduri neverbale, ca în aceste versuri dintr-o frumoasă poemă erotică : „Privighetoarea rănită cîntînd / Pînă la ultima picătură de sînge / Mielul în brațe — căldura ta de păstor / Ivirea zorilor — rochia mea albă uitată pe cîmp." (**Cîteva clipe de fericire**).

În ciclul **Alexandru** sunt cuprinse patru poezii de „vis cu Alexandru Macedon", din care e de reținut un tandru reproș pentru vina marelui împărat de a fi aruncat parcă blestemul exodului asupra destinului poporului său : „Ai îmbrăcat cămășile străine / Și falnic fost-ai — împărat al lumii — / Doar în cămașa ta ți-ar fi fost bine, / N-ai fi știut de tînăr gustul humii" (**Vis la Pella**).

Melodioase, diafane, bine orchestrate, „amintirile dintr-un secol bizantin" au, într-adevăr, ceva, hieratic, transcendental, de icoană bizantină. Poeta reușește aici să depene în surdină firul unei solitudini cutremurătoare : și colective (solitudinea neamului său, adică), și individuale (dacă mă pot exprima astfel). E o solitudine erotică, feminină, socială, istorică, atavică sau existențială ? Greu de spus care anume. Poate că din toate tipurile cîte ceva, într-o fină ambiguitate : „Simt singurătatea Cleopatrei lîngă mine. / Răbdătoare, să-mi trimiți, aștept / Vipera în coșul cu smochine / Un culcuș să-și afle pe-al meu piept." (**Simt singurătatea**). Sau : „Tu să-mi dai un pat și o cămașă / Și să-mi ștergi armura mea de zeie. / Eu să plîng ca un copil în fașă / Că nu știi c-am trupul de femeie". (**Noaptea iar**). Sau, încă : „Dar vine-o vreme care nu mă lasă / Să văd crescînd cornițele de miei... / Și tata-apare ca un miel pe masă / Și cade-o beznă grea pe ochii mei". (**Mioritică**).

Și totuși, ca-n blîndele icoane bizantine, durerea se resoarbe în ea însăși, dînd, totuși, cale liberă voinței de a supraviețui : „Durerile, știu, toate-s ancestrale, / Le vindec mîngîind un vechi rosariu..." (**Mîngîind un vechi rosariu**). Sau, și mai direct, înspre bucuria vieții : „Și vom părăsi prea strîmte odăi / Și rugi în genunchi și negre veșminte, / Lăsa-vom cărți sfinte departe de noi... / E singură viața ce încă nu minte." (**E pămîntul acuma**).

Amintiri din copilărie, amintiri din istorie, amintiri din amintiri (icoane) — iată „triada" propusă meditației lirice prin care Kira Iorgoveanu își trece, nostalgic, dar și solidar, „vămile pustiei".

Fănuș Băileșteanu

*) Kira Iorgoveanu : „Ramura de măslin. Poezii", Editura „Cartea Românească", 1985.

BREVIAR

■ **CREAȚIE ARGEȘEANĂ** — Urmărim cu atenție, de cîtăva vreme, revista „Argeș", care a izbutit, după toate datele, să atingă un echilibru și să-și găsească o voce. Ceea ce impresionează numaidecît aci este valorificarea creației regionale, corespunzînd în chip nimerit ideii de geografie a literaturii. Tot ce este valoare în cuprinderea spiritualității argeșene de ieri și de azi găsește acolo prilejul de a se manifesta. Și valori, după cum se vede, există ! Cine ar sta să rezume conținutul ultimelor 5—6 numere ale „Argeșului" ar avea ce să spună : sînt acolo comentarii ale unor creații aparținînd scriitorilor din regiune, o eseistică vie, inteligentă, o direcție chiar, pe care publicația dă semne că dorește nu doar s-o respecte, ci și să o exprime. Cîteva articole, adunate laolaltă, despre poezia lui Miron Cordun, un grupaj de eseuri asupra poeziei Otiliei Nicolescu, recenzii și cronici asupra altor volume de ultimă oră sau mai vechi, contribuie la un tablou colectiv, scris în colectiv, al literaturii din „Argeș". Cele mai de seamă izbînzi par a fi, așadar, în domeniul criticii literare și „Argeș" a reușit să creeze o formație critică în totul remarcabilă, cuprinzînd deocamdată doar „stele fără nume", ceea ce este, cu toate acestea, foarte lăudabil, căci afirmarea unei critici de opinie se face prin promoție de autori tineri, care pornesc de la independența propriei opțiuni. Cu Nicolae Oprea, Ștefan Găitănaru, Alexandru Șuter, chiar și cu Al. Th. Ionescu, „Argeș" are acum nu doar cronicarii fenomenului curent, ci și o echipă aptă de operațiuni susținute, determinate însă de direcția pe care acești critici o vor urma (contribuția doctrinară a revistei aici trebuie să se vadă). Alte nume (Alexandrina Mustețea, Rodica Pîrvulescu,) semnînd sporadic recenzii, ar putea să însemne, de asemenea, ceva. Însă nota specifică a „Argeșului" este și mai evidentă în domeniul publicisticii și al eseisticii ideolgice. Un lung serial, al lui Vartan Arachelian, conținînd o reconstituire a momentului Unirii de la 1918, un șir de eseuri ale lui Cezar Baltag, conținînd interpretări ale unor simboluri arhaice, o contribuție asupra „Meșterului Manole", semnată de Horia Bădescu au ajutat revista să-și consolideze opțiunile (cîteva eseuri asupra prozei eminesciene, de Victor Atanasiu intră în această categorie). Acum, Damian Hurezeanu comentează, începînd cu nr. 10, „Psihicul românesc și individualitatea creatoare". Sînt, toate acestea, dovezi ale puterii spiritului românesc, întruchipate și de spațiul Argeșului, o lume a creației, după cum se observă.

■ **„LEGEA SOARELUI"**. Un recent studiu e dedicat de arhitectul Anghel Marcu „Legilor gravitației, soarelui, demnității arhitectului", care s-ar așeza la fundamentul îndeletnicirii de a construi. Sînt aci idei de întîia mînă care se întîlnesc și în excepționalele eseuri dedicate tradiției arhitecturale românești ale lui Constantin Joja. Doctrina specificului național aplicată arhitecturii se dovedește a fi, prin acești doi admirabili autori, foarte bine reprezentată. Anghel Marcu începe cu observații asupra creativității de esență națională, sincronică prin valoare : „Cum ar trebui să fie, zice el, locuințele noastre contemporane, ca să concureze la istoria arhitecturii ? Conforme cu legile pămîntului pentru care se fac în primul rînd, ca să fie acceptate și respectate de alte culturi, admise ca o creație proprie și demnă, contribuție a unei colectivități la cultura universală și nu ca o copie a altor culturi. Să fie sincronice cu ceea ce se face în cele mai dezvoltate culturi, sincronism însemnînd opere autohtone competiționale cu alte culturi și nu copii ale acestora. Cu toată diferența de viziune, Voronețul a fost sincronic, dar nu asemănător, cu operele Renașterii sau ale Goticului tîrziu. Tot ce creăm în acest domeniu este examen în fața universalității și acolo sîntem prețuiți în primul rînd după contribuția proprie". Aceste vorbe sînt profunde și adevărate, ele se întemeiază pe ceea ce G. Călinescu numise „înaintarea organică după legi proprii". E valorificarea „locuinței tradiționale", ajunsă la un grad înalt de concentrare spirituală. La originea arhitecturii, Anghel Marcu pune trei legi. Întîia este „legea gravitației" : „Este legea pămîntului. Pe sprijinul ei s-a născut arhitectura Marmureșului, cupola Asiei Mici, arhitectura gotică sau cea modernă". Astfel de forme erau considerate de E. Papu (în Motive literare românești) ca fiind „stenoterme", preluînd un termen al lui S. Mehedinți, Anghel Marcu o înalță la condiția de „lege". A doua este legea soarelui : „Sîntem fiii soarelui, zice el, fără el n-ar exista nici o ființă și nici arhitectura. Cele mai simple colibe circulare din preistorie sînt așezate cu gura la soare în teritoriul nostru sau exact opuse în anumite zone pe glob. Legea soarelui este legea sănătății, a perceperii armoniei arhitecturale, a valorii umorei și a luminii". Sînt de comparat aceste propoziții cu acelea ale lui C. Joja din „Lumina României". Apoi, „legea demnității arhitectului creator" ; ea este, adăuga Anghel Marcu, „legea care obligă pe arhitectul creator la o dreaptă interpretare și aplicare a primelor două legi".

În totul, acesta e un eseu remarcabil, care afirmă în Anghel Marcu și un gînditor cu îndemnări doctrinare în direcția specificului național.

■ **REPARAȚIE MORALĂ**. O remarcabilă cronică literară dedică, în „Ateneu" nr. 11, Vlad Sorianu, romanului „Subconștientul Veneției", de Traian Filip. Criticul, de o sagacitate elegantă care-i carcterizează cele mai multe dintre intervenții, (completînd în chip judicios, în revista de la Bacău, meticulozitatea și precizia lui Constantin Călin) observă, prin asociații inteligente ceea ce dă acelui roman nota carcteristică, îl desface prin dibuiri analitice foarte potrivite și, în sfîrșit, ajunge la formula esențială, aceea a unei „experiențe tîrzii de educație sentimentală". E o reparație morală de care „Subconștientul Veneției" avea trebuință. Vlad Sorianu notifică, de altfel, la începutul acestui comentariu, „idiosincrazia" cu care a fost întîmpinată această carte. „Dezinteresul nejustificat", „prejudecăți", „intoleranță", venite toate din partea „criticii literare care a uitat să comenteze acest roman. Corect ! Atîta doar că, reamintim lui Vlad Sorianu, „Luceafărul" a făcut, pentru „Subconștientul Veneției", ceea ce romanul merita cu prisosință.

A.S.

La steaua lui Eminescu

Urmare din pag. 1

Ne-au rămas, nouă, pămîntenilor acestei clipe, semnele trecerii sale : străzile lui, cîteva acoperișuri sub care a convorbit cu idealurile; cîteva clipe ale iubirii, ale parfumului de tei, ale mării, ale singurătății — toate schimbate rapid pe eternitate, toate cheltuite cu lăcomia unei arderi fantastice.

Prea puține obiecte fizice ne leagă de amintirea Poetului. Tot mai puține, mai șterse, mai îndepărtate. Pentru că poezia lui Eminescu, cuvintele lui, creează alte străzi, alte încăperi, alte seri, alt parfum al teiului, alte ore de iubire, altă, mereu altă singurătate. Opera lui devorează tot mai mult lumea fizică spiritualizînd-o, ridicînd-o din „noaptea unei lumi ce nu mai este" pentru a o proiecta într-un ideal ce pare a topi laolaltă toate aspirațiile, împlinirile, suferințele unui secol pe care poetul național l-a intersectat aidoma unui fulger. Cuvintele par astfel ele însele străzi, poduri, acoperișuri, mări, pustiuri ale unei alte fantastice realități interioare.

Poezia lui Eminescu creează lumi, fantezia lui populează țărmuri virgine, revolta lui romantică se înalță deasupra oricărui timp devenind gest cosmic; lumea lui neîncăpătoare se estompează la atingerea „galbenelor file" pe care geniul lui le-a îngîndurat cu un gînd de la stele.

Peste trei ierni, Eminescu va împlini un secol de neuitare. Opera lui devine în timp o arhitectură a spiritualității noastre. El însuși pare tot mai mult o uriașă construcție, un colosal edificiu ridicat într-o pădure de simboluri.

Cu ce flacără sensibilă ar trebui să ieșim la întîlnirea cu Eminescu? Cu ce bătaie de inimă să aprindem un foc pe țărmul acesta la întîlnirea cu focul lui nestins de toate apele mării ?

Eminescu — 136

Muzeul Literaturii Române omagiază împlinirea a 136 de ani de la nașterea poetului național prin două manifestări. Marți, 14 ianuarie 1986, orele 15, va avea loc o după-amiază literar-muzicală dedicată eufoniilor poetice eminesciene și melodiilor nemuritoare generate de ele. Vor participa : Edgar Papu, Doru Popovici, soprana Sanda Șandru, pianista Ilinca Dumitrescu și actorii Cristina Deleanu, Iulia Boroș, Matei Gheorghiu. Ziua nașterii poetului, 15 ianuarie, va fi marcată, la orele 10, prin dezbaterea „Proiecții eminesciene în limbile lumii". Se vor pronunța asupra destinului gîndului și simțirii eminesciene transpuse în alte limbi : acad. Al. Balaci, Andrei Bantaș, Balogh Jòzsef, Amita Bhose, Ana Cartianu, Paul Miclău, Emmerich Reichrath, D. Vatamaniuc. Ambele manifestări vor avea loc în Rotonda muzeului (str. Fundației nr. 4).

EMINESCIANA

DESTIN

Imaginea pe care o avem astăzi asupra lui Eminescu e cu mult deosebită față de aceea pe care o căpătaseră nu doar contemporanii lui ci și cei de pînă mai ieri. Zicem adeseori că odată cu opera eminesciană ireductibilul românesc s-a exprimat pînă acolo de unde nu se mai poate înainta și cu toate acestea materia care să dovedească această intuiție rămînea parțială și ca și necunoscută mediilor intelectuale care nu conțin eminescologi. Acest uriaș monument, impunător prin sentimentul că are stratificații de istorie milenară, stătea dezvelit în multe dintre insondabilele lui dimensiuni. Însă și mai multe se ascundeau văzului, precum străzile și clădirile unui oraș antic, locuit de mai multe popoarații succesive și pe care arheologia nu avea deocamdată instrumentele nimerite spre a-l restitui luminii de pe Pămînt. Multă vreme, Eminescu fuse poetul nepereche așa cum îi pecetluise, cu o formulă de neuitat, G. Călinescu, realitatea astrală. Poezia, adunată cu trudă de Perpessicius, dăduse deodată românilor un fior pe care mai înainte ca fărămăturile acelui continent să se reveleze nu-l avusese decît arareori vreun explorator în pădurile tropicale ale manuscriselor. Acea operă de liric cantabil și sfîșietor, pe care o cunoșteau Titu Maiorescu, se dovedi, atunci cînd pămîntul căzu de pe marmora spartă, că avea înfățișare goetheană. Poezia apăru, ca și Victoria din Samothrake, fără materia întreagă, însă arăta, ca și aceea, ca o întipărire divină.

Literatura română cunoscu, odată cu acea clipă, nu doar pe liricul ei cel mai adînc ci și pe acela care se sforțase să ilustreze, cu puteri omenești cuprinderea unui univers. Însă Eminescu nu fusese numai poet, el lăsase și o proză extraordinară și, în multe puncte ale ei modernă, mergînd cu gîndul pînă acolo unde arareori îndrăznise să meargă pînă la el altcineva. Acea fenomenologie a unui individ de năzuință astrală, viețuind totodată în văzut și în nevăzut, mergea pe dinaintea reprezentărilor neliniștite ale lumii de după el; pornit din limba română, Eminescu înălțase spiritul pînă la absolut. Apoi, se desfăcu, din prelungile dibuiri ale unei creații închipuite ca pentru șapte vieți, o dramaturgie stranie, invocînd puteri de mai dinainte de documente; atunci fuse limpede că Eminescu venea dintr-o lume pe care o presimțim încă și azi vorbind înăbușit, cu o reverberație de idiom inefabil.

Cea mai înaltă realitate eminesciană se vădi atunci că era aceea care apăruse multă vreme a fi fost și cel mai de nedezlegat dintre blestemele: Eminescu exemplifica o Europă de dinainte de Europa și un Orient de dinainte de Orient. În materia străveche al cărei rapsod se înfățișase acum printre români, precum tracul Orfeu printre greci, stătea adormită o lume universală care aștepta numai o descătușare din vrajă spre a începe din nou, ca la începuturi, să se alcătuiască. De aci se înțelese că norocul acestei întocmiri geniale trebuie să fi fost poporul de la Carpați și că Eminescu nu putea să fie decît român.

Această minte îmbătată de muzica poeziei, închipuind despre om vieți sustrase vremilor stăpînite de umbra morții, invocînd — fără cuvinte — mitul, fusese în stare să exprime despre umanitate, întemeindu-se pe ceea ce știa de la ai lui, mai mult decît izvodirile altora care ar fi voit să-i încredințeze și pe alții că legea lor e o lege universală. Eminescu apăru, cînd a fost să apară, otrăvit de efemer, îmbolnăvit de clipă, și atunci se înțelese că a fi gazetar însemnează, la națiile pe care istoria le-a făcut înțelepte încercîndu-le pînă la celulă, însăși condiția de a rămîne fără lanțuri. Viața lui se confundă de acum înainte cu un destin popular căci Eminescu, în transparența solemnă a zilei de azi, este pentru totdeauna întors la poporul lui, la geți, la daco-romani, adică la români.

Artur Silvestri

EMINESCU – desen de Dragoș Morărescu

„Obiceiul pămîntului"

Volumul al XIII-lea din seria de „Opere" eminesciene dă posibilitatea cercetătorului să înainteze în domeniul generalizărilor rezultate din studii pe diferite domenii; conținînd publicistica tîrzie, adică o bună parte din întreaga gazetărie eminesciană (doar volumul al X-lea, care completează acest sector mai urmează să apară), el oferă materia suficientă pentru a putea să sintetizăm, fără teama de aventură, date care păreau pînă acum a fi fost numai parțiale. Perioada dintre 1882 și 1883, apoi aceea cuprinsă în anii de surpare fizică și morală, constituie o interesantă materie publicistică dedicată ideii de justiție socială, ideilor mai generale privitoare la „drept". Nu credem că greșim atunci cînd afirmăm că **ultimul Eminescu este prin excelență un Eminescu justițiar**; preocupările privitoare la drept, dreptate și tot ceea ce presupun cutumele, instituțiile care au legătură cu acest domeniu sînt în acești ani preponderente. Aria problematică e judiciară chiar atunci cînd Eminescu face comentarii asupra situației individului etnic între componentele altor etnii: cu alte cuvinte, **el are în vedere și dreptul popoarelor în a se dezvolta organic, urmînd căi proprii și călăuzindu-se după soluții tradiționale.** Există în gîndirea eminesciană o dimensiune de etnologie juridică destul de pregnantă și **ea se întemeiază pe noțiunea de autodeterminare a popoarelor mici**; doctrina lui este anti-imperială și combate înclinările suprastatale, Eminescu fundamentează întreaga lui gîndire judiciară pe aceste coordonate care sînt negreșit moderne. Desigur că experiența lui pornea de la studiul experienței istorice a poporului român și ideile lui generale în materie le putem deduce din aplicațiile pe care le face asupra datelor specifice românești.

★

Istorismul și etnia sînt trăsături fundamentale ale gîndirii eminesciene. Firesc a fost deci ca dintre instituțiile juridice la care s-a referit, „obiceiul pămîntului" să fie cea mai apropiată de mentalitatea lui profundă. Eminescu încearcă, mai întîi, o definire proprie a **obiceiului pămîntului** considerîndu-l „acel drept viu recunoscut de toți și necontestat de nimeni, care cuprindea puterea sa coercitivă în sine însuși și în conștiința omului". Sau, în alt pasaj dintr-un articol în care, în principal, argumentează inadmisibilitatea electivității magistraților la români, și în care rigoarea științifică se împreună cu patosul, el scrie: „Din amestecul de regule morale și de obiceiuri ale pămîntului, cunoscute de toți, necontestate de nimeni, admise fără a fi fost vreodată sancționate de cineva și neavînd altă sancțiune decît aceea a deprinderii seculare, răsare apoi acel drept viu al poporului". În definiția propusă aici, rigoarea științifică este îngemănată cu ochiul lăuntric al lui Eminescu, veșnic întors către vechile forme de viață autohtone.

Invocînd primordialitatea dreptului consuetudinar asupra legii scrise deoarece acesta este izvorît din conștiința neamului, pe cale de consecință, el arată că dacă o lege nu este cerută de realități și nu reglementează în mod adecvat raporturile sociale, atunci viața **juridică** reală, vie, a poporului se desfășoară în afara ei. Eminescu scrie: „Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic". Obsesia realității naționale era sintetizată, astfel în „Timpul" (din 28 martie 1882): „Nu acel legiuitor va fi însemnat care va plagia legi străine traduse din condicile unor țări depărtate ce au trăit și trăiesc în alte împrejurări, ci cel care va ști să codifice datina țării lui și soluționarea pe care poporul, în adîncul convingerilor sale, o dă problemelor în materie". Ideea nu era nouă căci în 1878 („Timpul", 8 oct.), Eminescu se exprima aproape la fel: „...nu e lege introdusă care să nu fi distrus sau să fi încercat a distruge sentimentul lui de drept (al poporului n.n.), ce se păstrase din bătrîni ca obicei al pămîntului, ca datină moștenită".

Postulînd simțul de dreptate înnăscut al neamului său, este firesc pentru Eminescu ca dreptul consuetudinar — care reprezintă expresia obiectivă a conștiinței juridice populare — să fie în integralitatea lui în consonanță cu dreptatea absolută. Eminescu se întreabă și apoi răspunde (în „Timpul", din 13 feb. 1882): „Și nu e dreptate azi? Dar de unde să fie, cînd ați atins-o în simburele ei, în dreptul consuetudinar, parte nu, parte cuprins în condicii vechi..."

În diverse fragmente din jurnalistica lui, Eminescu relevă **vechimea obiceiului pămîntului la români.** El știe astfel că încă înainte sau abia după formarea statelor române, românii de sub coroana Ungariei, ca și moldovenii pribegi în Polonia cer să fie judecați după dreptul românesc. Despre ce „drept românesc" este vorba? Desigur, despre un „drept" nescris, rămas în tradiție mai puternic decît canoanele scrise: „Care a fost acest drept consuetudinar în carele ei țineau cu sfințenie...? El n-a fost scris niciodată, era atît de viu în conștiința poporului, atît de necontestat de nimenea, încît nici unul din vechii nostri Dómni n-au găsit de cuviință să-l codifice" (în „Timpul", 11 apr. 1881). Înainte cu cîțiva ani, în 1878, el notase că „abia fanarioții, stricînd țara din temelie și corumpînd pînă la măduvă simțul de drept al românului au fost siliți să introducă norme scrise". Proeminența dreptului strămoșesc rămîne la Eminescu o coordonată esențială. El considera „naturalul" un criteriu, elogiind „vechea Românie... cu obiceiurile ei drepte, cu datinele ei naturale", ceea ce vrea să însemne conformitatea obiceiului nostru juridic cu ideea de dreptate.

Din tot ce a gîndit și din tot ce a scris Eminescu cu privire la „drept" și „dreptate", nicăieri nu apare mai întreg și mai pe deplin ca în gîndurile și rîndurile consacrate **obiceiului juridic.** Pentru acest motiv considerăm că aici este locul a face unele considerații asupra concepției sale juridico-istoriste.

Concepția lui pleacă de la premisa fundamentală că — asemeni celorlalte manifestări ale culturii — dreptul izvorăște din sufletul, din spiritul poporului. Dreptul este, așadar, o emanație nemijlocită a spiritului poporului și se dezvoltă în decursul istoriei în conștiința popoarelor și prin intermediul ei se conservă, de asemenea.

S-ar putea interpreta că gîndirea eminesciană în acest domeniu e bazată pe o utopie socială și pe o idee utopică de justiție, dacă acceptăm opinia că Eminescu ar fi respins evoluția formelor juridice, componenta lor istorică. Acest lucru nu este adevărat căci Eminescu era împotriva numai a noțiunii de evoluție interdependentă național a ideii de dreptate; **el susținea o componentă formativă, generatoare, specifică a justiției** și era împotriva introducerii altor principii instituționale decît cele firești, datorate forței sau adaptării mecanice. **„Obiceiul pămîntului"** trebuie considerat, de aceea, **un principiu eminescian de drept al popoarelor,** unde fiecare trebuie să fie liber să se dezvolte în conformitate cu sensul său intern.

C.C. Jornescu
Constantin Petrescu

(din volumul „Obiceiul pămîntului. Ideea de drept și dreptate la Eminescu")

CRONICA EDIȚIILOR

Un jubileu al ediției (II)

Una dintre sarcinile integralei Eminescu trebuie să fie și reinterpretarea personalității poetului în funcție de noile teritorii redate operei sale. Ne trebuie o nouă „viață" a lui Eminescu reanalizînd mai ales perioada tîrzie a ei. Ce s-a întîmplat cu poetul între anii 1883—1889? Ce s-a întîmplat cu el mai ales după 1885, cînd a început să-și reia activitatea? De ce i s-a bărat drumul spre București, spre publicistică în special? Teoria căderii totale este inacceptabilă, cu toată autoritatea celor care o susțin. „Boala" lui Eminescu, oricare ar fi fost ea, nu se manifesta continuu, ceda în lungi perioade de calm creator și avea crize acute din timp în timp. Revenirea lui, în sfîrșit, la București în primăvara lui 1888 are o semnificație care n-ar trebui să ne scape și astăzi, la o sută de ani de la evenimente. Poetul se întoarce în centrul țării dornic să-și reia activitatea, caută redacții care să-l accepte, vrea să-și cîștige existența prin mijloace proprii (și reușește). Chetele publice organizate cu atîta zgomot îl întristau — și reușiseră să-l discrediteze în ochii lumii. Este ciudat cum de societatea n-a găsit mijloace mai onorabile de a-i asigura existența. Ele erau la-ndemînă și cine răsfoiește azi presa timpului rămîne contrariat de faptul că atîtea fire care trebuiau să ducă spre acest scop nu se înnoadă nicicum în existența lui Eminescu. Nu la o slujbă sau la o pensie ne gîndim. Dar iată premiile Academiei, cărora li se făcea atîta publicitate în anii 1887—1888. Premiul „Năsturel-Herescu", de pildă, în valoare de 4 000 de lei se acorda anual „unei cărți scrise în limba română, cu conținut de orice natură, care se va judeca mai meritorie etc..." La fel, premiul „Heliade Rădulescu" de 5 000 de lei. Singura condiție era ca aspirantul să depună la cancelaria Academiei 12 exemplare din cartea sa. Din juriu făceau parte, între alții, T. Maiorescu, I. Negruzzi, M. Quintescu — îngrijorați cu toții de situația poetului. Putea fi depusă, în numele lui, ediția I apărută în 1883, ori ediția a II-a din 1885. Pentru anul 1888 Academia anunță marele premiu „Năsturel-Herescu", în valoare de 12 000 de lei, pentru cărți apărute între 1 ianuarie 1885 și 31 decembrie 1888. „România liberă" tipărește anunțul Academiei la 28 martie 1888 și urmărește atent activitatea comisiei de premii. Începînd cu 27 martie 1888, pe pagina a treia a ziarului este anunțată ediția a III-a a „Poeziilor" lui M. Eminescu, în curs de apariție (anunțul se repetă la 7 aprilie, 3, 15 și 25 mai, 7, 21, 23 și 28 iunie, 2 iulie, 19 august, etc.; ediția apare toamna, în fine, după ce și-a încrucișat de cîteva ori anunțul cu cele de la Academie în aceleași ziar). Cîștigătorii acestui premiu sînt, din rîndul poeților, autori obscuri de care istoria literaturii nici nu se mai interesează astăzi. Își va fi dus Eminescu la cancelaria Academiei, în toamna ultimului său an, cele 12 exemplare din cartea lui? Tot în martie 1888 I. Negruzzi cere în parlament pensia de 250 de lei știută pentru poet. Credem că poetul nici n-a fost încurajat să „concureze" (ce termen tehnic sîntem obligați să folosim!) pentru marele premiu „Năsturel-Herescu" (Vlahuță fusese propus la premiul obișnuit de două ori, în 1887 și 1888 — și a fost respins). Iar suma totală realizată din chetele publice pentru poet se ridică, în toți acești ani, cu toate eforturile făcute, cu tot tam-tamul creat în jurul lui, abia la jumătatea acestui „mare premiu". Nu le trebuia, lui T. Maiorescu, I. Negruzzi, M. Quintescu, etc., decît să rostească numele poetului în plenul Academiei pentru ca bilele albe să umple de sănătate viața lui Eminescu. L-a rostit careva? L-a mai ajutat, de fapt, Titu Maiorescu pe poet după 1886, cînd a venit în persoană la Iași ca să se convingă că Eminescu devenise pericol public și să aprobe internarea lui la Mînăstirea Neamțului? Ne lipsesc datele exacte din această perioadă tîrzie a vieții lui Eminescu. Îndrăznim a crede că nimeni nu presimțea moartea rapidă a poetului pentru a-i înregistra, cu memorie de cronicar, ultimele luni: lumea se obișnuise cu un Eminescu mereu capabil de a renaște din boală — așa cum s-a întîmplat, de fapt, pînă în februarie 1889, de mai multe ori. Necrologurile poetului ne stau mărturie că dispariția lui a surprins. Avem, în schimb, pentru anii aceștia, ziarele. Ele, care au deplîns atîta îmbolnăvirea poetului, care i-au urmărit cu aviditate fazele bolii — ce-au făcut cînd Eminescu a venit să-și reia activitatea? Editorii de azi extrag din „România liberă" numai două articole: „Iconarii domnului Beldiman" și „Iarăși iconarii" (răspunsul poetului la polemica venită imediat din partea „domnului Beldiman"). Nu se schimbă, astfel, cu nimic imaginea fixată de ediții anterioare din publicistica eminesciană de sfîrșit. D. Murărașu semnalase, totuși, ca eminesciene și alte articole din acest ziar (fără a le edita, însă). D. Teleor ne spune mai mult chiar: poetul publica aici „articole de sociologie și literatură". Sînt categorii de articole (D. Teleor era redactor la „România liberă" în perioada eminesciană și trebuie să-l credem că spune adevărul) — deci, mai multe piese pentru fiecare categorie. Pentru curatela instituită în 1889 ca să administreze bunurile lui Eminescu, apoi, tribunalul județean Ilfov îi citează pe A. Laurian și N. Brăneanu, redactori la „România liberă", ca ultimi răspunzători de aceste bunuri, dovadă că poetul era cunoscut ca făcînd parte din grupul acestei gazete — și nu, de pildă, din grupul „Fântinei Blanduziei". Nu-i facem, desigur, o vină lui D. Vatamaniuc că nu a prins în volumul XIII aceste categorii de articole eminesciene: munca enormă depusă de către domnia sa pentru identificarea atîtor articole din „Timpul", ritmul rapid al scoaterii volumelor (anul trecut au ieșit de sub tipar vol. XII și XIII), obișnuința noastră de a vedea în anii tîrzii ai lui Eminescu clipe sterpe — sînt împrejurări care, alăturate caracterului de lucru al întregii ediții (și al secțiunii publicistice mai ales) ne explică satisfăcător scăparea din atenție a „Românieli libere". Analiza atentă a acestui ziar, însă, ne scoate la iveală colaborarea mai susținută a lui Eminescu la el. Articolul său din 13 ianuarie 1889 (neprins în volum) a stîrnit un adevărat scandal în presă și în cameră, G. Vernescu, ministrul justiției, amenințînd cu demisia dacă nu i se aduc reparații. I s-au adus (o notă de dezavuare în numărul următor) — dar a fost rostit numele lui Eminescu în acest context ca autor al articolului — și mai toate gazetele din zilele acelea (sîntem în ianuarie 1889!) l-au reluat. Iar dintre cele care nu au reluat numele poetului dar au comentat aprins articolul, „Națiunea" din 14 ianuarie, de pildă, spune printre altele: „Trebuie să observăm aici că articolul în cestiune al ziarului junimist este aproape identic cu o corespondență pe care „Neue Freie Press" din Viena a primit-o din București și pe care noi am reluat-o alaltăieri într-un articol intitulat „Căsnicia contopiților"... Articolul la care sîntem trimiși a fost publicat la 11 ianuarie 1889 și, din păcate, printre diatribele la adresa corespondentului bucureștean, abia se strecoară cîteva pasaje din corespondența propriu-zisă — dar se indică data ziarului vienez care o conține: 6 (18) ianuarie 1889 (colecția lipsește din Biblioteca Academiei). Iată-l pe Eminescu scriind, în acest ianuarie, și la un ziar vienez (poetul avea prieteni acolo). În „România liberă" din 1888 și ianuarie 1889 (perioada pe care am consultat-o) există, însă, mult mai multe articole care par a fi scrise de mîna lui. Cine altul putea relansa sintagma „pătura superpusă" în sensul anilor 1881—1882, ori termenul „ochlocrație", ori polemici cu trei ziare deodată la „revista presei", etc.,? Ca și articolul din 13 ianuarie, și acestea ne arată un autor deplin stăpîn pe subiect, știind foarte bine evenimentele politice ale întregului an 1888, avînd presa zilnică citită la zi. Este Eminescu întreg — mai puțin o oarecare oboseală a condeiului, abia vizibilă și detectabilă doar din perspectiva întregii sale opere jurnalistice. Metoda de identificare a articolelor sale din presa vremii este cea filologică, și a dat rezultate foarte bune pînă acum. Atribuirea paternității prin numirea poetului în alte publicații este mai greu de făcut necesitînd prospectarea completă a lor (sînt de ordinul sutelor ca număr). Iată lucrul ce-l așteptăm în continuare de la specialiști. Avem templul Eminescu — opera în liniile principale ale construcției; de acum înainte, orice podoabă adăugată lui trebuie să fie un eveniment. Pentru a pregăti cu adevărat această nouă fază în cercetările eminescologice, D. Vatamaniuc ne rămîne dator cu studierea atentă a „Românieli libere", cel puțin, pentru recuperarea, pe criteriile filologice atît de bine strînse în stăpînirea dumisale, a materialelor eminesciene din această publicație. Îndrăznim a afirma că ele sînt mult mai numeroase decît s-ar crede la prima vedere, de ordinul zecilor: încă de prin august 1888 o critică a unui atlas geografic pare a fi fost făcută de către Eminescu (poetul a predat geografie la Iași, un timp). Eminescu n-a venit în capitală ca să agonizeze ori ca să cerșească mila publică sau instituționalizată, ori ca să intre în grațiile nu știu căror personaje ilustre. Din exilul în Elba botoșăneană, spiritul său revine în inima țării ca un Napoleon creînd o resurecție în spiritul public — pe care numai istoria a înăbușit-o înfășurînd-o în pagini de ziar prăfuite. Desigur că devenise o persoană incomodă, dezavuabilă: din 1883, cînd a părăsit scena ziaristică, spiritul public se schimbase, politicianismul înregistra acum una din fazele lui acute, adevărul răzbătea tot mai greu în presă, culisele se îndesau de intrigi, problemele curente fiind rezolvate în discuții cu ușile închise — încît G. Vernescu, simțindu-se vizat în izbucnirea lui Eminescu din 13 ianuarie (deși nu i se rostise numele!) amenință cu demisia dacă nu se dă replica „articolului în cestie". Ne vom mai mira că o parte a presei trece la atac împotriva poetului? „Voința națională" din 15 ianuarie însinuează că articolul care făcuse atîta vîlvă „a fost dictat de însuși ministrul de la lucrările publice, dl. Al. Marghiloman, și scris de un colaborator al numitului ziar. Ni se asigură că colaboratorul în cestiune de la „România liberă" vizitează zilnic pe d. Al. Marghiloman de la care ia instrucțiuni și căruia-i supune spre revizuire toate articolele ce se inserează etc..." Numele poetului era pe buzele tuturor cînd infamanta „Voința națională" arunca din rotativă asemenea calomnii. Ne mai mirăm, apoi, că în februarie, după cîteva săptămîni, Eminescu este internat la ospiciu ca un pericol public? Unii prieteni apropiați ai săi afirmă că poetul era sănătos în momentul recluziunii, acolo s-a îmbolnăvit. Nu punem în discuție, desigur, boala lui. Prin anii '30, însă Felix Aderca făcea constatarea de bun simț că orideciteori a fost tratat științific Eminescu și-a revenit. Trupul a fost rocucerit de sănătatea spiritului. Tot Felix Aderca este aproape sigur că poetul putea fi menținut în viață chiar prin empiricele frecții cu mercur încă 11 ani, pînă în 1901 cînd s-a descoperit medicamentul miraculos al bolii de care suferea. Ne întrebăm, însă, de ce a fost

N. Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

SIGILII EMINESCIENE

„Universalele gîndirii europene"

Dacă ideea „proporției dinamice" ascunde un înțeles metafizic atît de adînc și se vădește a fi un gînd eminescian atît de cuprinzător, înseamnă că prin ea putem proceda la interpretarea stratului de **ideație filosofică** din opera eminesciană. Mai mult chiar, sînt în măsură, cu această idee, să mutăm centrul de greutate al creației eminesciene înlăuntrul ei după ce marii eminescologi de pînă acum au descoperit atîția „centri" în afara operei poetului (reușita călinesciană este o mărturie dintre cele mai înalte în acest sens, la care se pot adăuga și altele).

Creșterea culturilor se desfășoară după modelul **dialecticii tematice.** În cercurile tematice ale culturii, vechea temă devine orizontul inovației, mediul el și deci cadrul său de rodnicie, și tot ceea ce este influență capătă o poziție secundară și prelucrări confome modelului local. În sensul acesta, de exemplu, în formularea conceptului de energie, Helmholtz a fost influențat de Kant (cf. J. Ben avid, **The scientist's role in society. A cpparative study,** Prentice Hall, Inc. New Jerse 1971, p. 17); filozofia lui Marx este, în parte, rezultatul „tentativei unui filosof hegelianie a asimila" în modelul „local" al acestei filosofii un „tip de tradiție intelectuală complet diferită (economia engleză)" (cf. B. David, op. cit., p. 10). După ce s-au constituit într-un „cerc local", o nouă teorie sau o viziune nouă etc vor căpăta putere de penetrație în alte arii. Succesul acestora va depinde însă de apariția unor „centre" noi, conferind seriei culturale un caracter diferențial.

Se știe, de exemplu, că „iterea sistematică" a viziunii newtoniene s-a datorat nu centrului englez, ci creării centrului francez odată cu puternica școală a lui Laplace. Ideea este foarte clară unor istorici ai științeiprecum Prigogine și Steingers: „Erou național încă înainte de a muri, cu aproape un secol mai tîrziu Newton va deveni, **în special sub fluența puternicei școli a lui Laplace** (s.n.) simbol revoluției științifice europene". (p. 48). Dar ce-ar fi fost însuși tabloul newtonian al lumii fără generalizările sale prin creațiile rezlate, în „centrul" francez, ale unui „Newton al chimiei" care a fost francezul Lavoisier, cecare a generalizat, în adevăr, modelul newtonn ușor de sesizat în „studiul bilanturilor înviante de masă în cursul transformărilor matei", studiu pe care el l-a consacrat prin „folosia sistematică a balanței" (p. 49, Ibid). Dar oa „raporturile constante în mișcarea eternă" despre care rostesc manuscrisele eminesciene i reprezintă, pe o latură a lor, și ele o biruită a tabloului newtonian, într-o viziune metzică inconfundabilă izbutită de Eminescu num intrucit, în creatia sa, o altă cultură națională europeană își dobîndea statutul de centru (tural? Această viziune nu vrea să împutine Europa de vechile ei centre ci, dimpotrivă, ta ea propune modelul unei Europe cu toa realurile ei și cu virtualitățile sale deopotriv

Orice cultură își are, ci, un **centru** al ei fără a se rupe de celelalt ba dimpotrivă, făcîndu-și din ele „centre sendare". Cel care va absolutiza aceste centre sendare va trăda tocmai spiritul dialectici curilor și însuși spiritul dialectic al europeniului ca tip de spiritualitate. În cultură tot se desfășoară sub semnul **tematicului** și nu **theticului,** cum bine arăta Noica, încît „seriile teorice", de exemplu reduse la simpla lor sealitate istorică (așa cum fac multe cercetări comparative) dezvăluie o simplă „dialectică etică" (aceea a „liniarității"), dar odată încrate în **cultură** (tratate deci în orizontul culrilor) aceste seril ne dezvăluie o **„dialectică tatică"** prin aceea că seria, în planul culturii, se desfășurare a unei teme instituind astfel șinișcarea în **cerc,** nu doar simpla liniaritate. Așa în cadrul **orizontului tematic** lumea determinist-cauzală capătă totodată și înțeles. Cin Eminescu propunea **epoca voevodală** drept opont tematic al „ieșirii noastre în modernitate", intuia tocmai celălalt tip de dialectică a oriei, în baza căreia lumea omului, ca lume culturii, nu este o simplă devenire oarbă devenire întru devenire") ci este o „devere întru ființă" astfel încît omul are libertatea **să-și aleagă propria-i tradiție** atunci cînd își plăsmuiește căile evoluției.

Eminescu era deplin conștient de posibilitatea așezării actelor de creație culturală într-un orizont cultural deliberat ales. L. Blaga, și pe urmele sale, I. Em. Petrescu au dezvăluit mecanismul prin care universul spiritual al unei epoci, grup social, popor chiar, își poate trimite rădăcinile într-un „model adoptiv", care e posibil să se afle „într-un total dezacord cu modelul instituit (...) în epoca respectivă" (p. 14). Dar acest tip de relație temporală dă expresie unei **dialectici tematice,** unei mișcări în cerc concomitentă unei în linie dreaptă. Aceasta este sensul ce ni se pare a se desprinde din **imperativul istoric** în baza căruia Eminescu cerea orientarea opțiunilor politice și culturale ale epocii sale în spiritul și tradițiile epocii lui Matei Basarab. Apreciem că Eminescu vedea pe deplin posibilă cristalizarea orientărilor generale ale „imaginarului colectiv" (al clasei care deținea puterea de a impune reforme, în primul rînd) în conformitate cu și în direcția comandate de acele „valori" cu „funcție modelatoare" dezvoltate însă într-o altă epocă. Acest proces de punere în relație a unei activități de creație proprie epocii prezente cu „valori" depășite într-o altă epocă, descrie în esență mecanismul pe care noi l-am numit, în altă parte, referindu-ne la Eminescu, „epocă adoptivă". Aceasta va fi una din pîrghiile raportului tradiție-inovație (creație) pe care cel dintîi l-a cercetat L. Blaga. (cf. L. Blaga, **Ființa istorică,** Editura Dacia, 1977).

În lumea literaturii găsim o bună ilustrare a acelei experiențe prototip de sustragere din condiția theticului și de asumare a unui orizont tematic. Poate că cea mai potrivită expresie a unei atari situații este redată de parabola „fiului risipitor", amplu comentată de C. Noica, al celui care, după lunga rătăcire sub semnul theticului, ajuns în punctul căinței, trăiește nostalgia tematicului (devenirea cu sens și nu simpla rătăcire în ruperea de „căminul" celor ce l-au adus pe lume) și astfel se situează la frontiera dintre dialectica thetică, abia depășită, dar încă nepărăsită, și cea tematică („uneori o vei mentine [„teza", „poziția părăsită", „începutul de drum", n.ns.] în actualitate — așa cum nu-și repudiază, ba dimpotrivă își scoate eroul la lumină căminul modest al celor care l-au adus pe lume — dar nu te mai recunoști în ea și ea nu se mai recunoaște în tine. Aceasta este condiția theticului...". C. Noica, op. cit., p. 77). Cînd nostalgia „începutului de drum" este **pură,** ea poate da, de exemplu, locurile pustii din romanul sadovenian al tîrgului, cînd ea este însă nostalgie **întru** orizontul satului (tema) ca unul dintre prototipurile de umanitate — precum în poezia lui Goga — ea mărturisește despre biruința **temei** dînd expresie **dialecticii tematice:** spiritul artistic al „celui rătăcit" și-a regăsit „dinea" în orizontul altei teme, care o cuprinde de fapt pe cea dintîi și generează astfel nu un simplu produs folcloric (tema inițială), ci **literatură cultă națională** (relansarea temei într-un alt orizont tematic). „Rigoarea liniarității este ar fi fost dată de o serie standardizată (folclor-folclor-folclor..., n.ns.) este înlocuită de rigoarea acestei succesiuni de cercuri concentrice ale orizonturilor prin care se desfășoară gîndirea" („cultura" am putea zice) (cf. C. Noica, op. cit., p. 79). În această desfășurare a culturii se întîmplă un fenomen curios. Dinamismul cultural este parcă amenințat de o regresiune în **dialectica thetică,** aceea a **liniarității,** care nu-i îngăduie re-crearea sensului originar, al prototipului instaurînd liniaritatea replicativă, abstractă a unei forme care devine astfel o **formă goală,** căci pierde legătura cu ființa istorică (ca **prototip,** ca „fenomen originar", ca „devenire întru cultură"). Folclorizarea culturii de masă este o astfel de regresare a dinamicii culturii într-o dialectică thetică, pe cînd **incorporarea** temei folclorice în creația cultă, este **ridicarea** culturii în orizontul **dialecticii tematice,** dialectica spiritului creator. Iar cercul culturilor naționale este el însuși **tematic** integrat în cercul culturii mai largi (cum ar fi cea europeană) etc.

Ilie Bădescu

al. raicu

POEME DE IARNĂ

Pătrunde pasul

Ograda lîngă prispă-i o hermină
cu mirosul de azimă și-albină,
cum însuși cerul vine-mpins de-o boare
brodind în inimă un arc de încordare.

Cuvîntul nu-l cuprinde. De zăpadă
stau moara și livada-aici să cadă
în clipa de lumină dinspre drum.

Pătrunde pasu-n brazdă, iar acum
cărbunii-aprinși și aburul sînt tare
pe raza ce desprinsă-n ram tresare
și-adune mieii-n țarcul larg, întins.

Parcă pe gene-o rouă s-a prelins
reamintind, oare a citea oară ?
c-a început an vrednic, nou, în țară.

E o sclipire

Pe deal cu viile în rînduri
cobor în clipa de mister
și zăbovesc la tîrlă unde
înțeapă mirosul de zer.

E o sclipire-a zilei care
sălășluiește-n fiecare,
în pom, în riu, pe coasta gîrlei
unde sclipiri de rațe-și saltă
aripile ce ne vestesc
urcușul aspru, strămoșesc.

E-n suflet versul și pămîntul
pe-argint se scurge un alt soare
îngenunchind unde cuvîntul
se-avîntă într-o legănare
de holdă cît e fuga-n an
cu obiceiul pămîntean.
Pe dealul repede din jur
un cînt de fluier stă să-l fur.

Cîntarea

Să nu uitați cîntarea, copiilor le-am spus.
Și ei s-au dus cu visul, omătul și cîmpia,
colindul peste ghiață, cu vîntu-dinspre-apus
ca să rostească viața, întinsul, rodnicia.

Nu au uitat cîntarea. Le-au fost rostit aleanul
purtînd pe-obraji de flăcări o luminiță-ntîi,
primiți la prima casă unde intrase anul
să pună rădăcina de vîsc la căpătîi.

Rostind acea cîntare rămasă din străbuni,
au spus cum urcă timpul și puritatea vieții,
cum se rotise hora și crengile cununi
în ceața ce roșește-n poleiul dimineții.

Veniți !

Veniți cu sentimentul urcușului
ce trece-n ianuarie totdeauna la noi,
pasăre, zmeu, chiar stup de albine
ce se rotește cu țarina, roi.

Veniți să continuăm ancestral zborul
și miezul de faptă adînc,
prin care dăm renaștere locului
prin care-l luăm în brazdă pe-un țînc.

Veniți în lumina-nceputului
așa cum pornește orice miracol ce-a nins,
pretutindeni, veniți ca un șuier
să întreținem focul cel veșnic, nestins.

Sînt stele

Multiplicat ianuarie începe clar să urce
precum o piatră rară își suie în zenit
un snop de raze rare ca laptele cel dulce
ce-și picură minunea pe-o piatră de granit.

La drumul ce ia-n coarne vreun prag
mai greu cu țara
ne numărăm mărgele pe tainicul cadran
pentru-a aduce grabnic prin iarnă primăvara
cum se-ntărește zidul de griuri c-un țăran.

A fost o răsucire puternică. Și plugul
trecu spre deslușirea ce o aruncă-un far
în apa troienită de visle unde rugul
se-adună către cheiuri, la albii și hotar.

Sînt stele. Sînt luceferi lîngă pămînt. În glie,
se-aude cum răsare un bob către zenit,
pentru-a preface-un bulgăr
cu o mireasmă-n iie
cristalul viu de viață fecund și strălucit.

aurel stoicanu

Nici Hercul

și nici vreo stihie pe lume
nu îl putea clătina și nici frînge
îi da iar triplă puterea
de cîte ori piciorul i-l săruta
mama Geea

cum tu mi-o redai
deșțăratului Anteu
cînd iarăși pasu-mi te calcă
țarină sacră
a satului meu

Scrisoare netrimisă

Mi-e pomul încărcat de tine
Cînd numele-ți aud rostit
stîrnitele trecuturi vin stol
ca mierlele la vișinul aprins
Mi-e pomul doldora de tine

Vin și nămiezile rîvnite tihne
La șipot umpli fedeleșul pînă-la vrană
cu țurțuri de lumină
Prinzim sub cortul carului și cîntărim
din ochii veseli sporu-n lan
Mireasmă tînără ne cîntă în surdină
iar tu și-albastrul îmi zîmbiți c-o singură
privire
Astrul s-a oprit în vîrful zilei
lung să-ți admire și el înflorirea

Ne vestește-ntr-un tîrziu sfîrșitul trudei
gong tăcut în scutul înserării
Încet se-ncheagă înoptarea-n părul tău
Nori groși ia-n coarnele-i de taur vîntul
descoperind gutuia coaptă-a lunii
cînd carăle cu cîntece-ncărcate o pornesc
spre vetre
steaguri răsucindu-se ne-ntîmpină
Nume
amintiri în lanț
e sărbătoare-n mine
Vă răsfoiesc întîrziind în încîntare
cu inima de-atunci care pîndea
oaspeți așteptați vibrînd văzduhul iară
cînd în cîmpie-n ceruri și-n noi doi
vibra înfiorata primăvară

Vecii

Lovesc în el nu-l cruță
crivățe secure
Cît poate să-ndure
îi îndoaie crengi spintecă

Dar seva lui vindecă
Mădulare ciuntite
coroană-or luci
ca-nainte

Și-ar vrea să-l disloce
din glie din roce
Dar rădăcini
tărie din nalte adîncuri își sug
Din vecii
nici zeii nu-l smulg

In hoc signo

Adînc săpat în vreme
printre spectaculare embleme
un pumn ce-nvîrte fulger ori trident
săgeata-ntr-un călcîi o lance-n
omoplat
al Libertății far pe noul continent
un nod tăiat de împăratul trac
drapelul Omului în lună implîntat

în orbitoare aură-mi răsai
tu braț justițiar al lui Mihai
securea lictorului de-altădată
în fașele a trei Surori îmbrățișată

Profetic semn
întîmpină senin orice viclean îndemn
ce vrea prin trupul țării mele pîrtie
la astă veche meșteră
și totuși dragă
răspîntie
fii
stîlp
de
foc
cu vîrful în adîncul cerului
cu rădăcina-n osia pămîntului

O MISIUNE DIPLOMATICĂ

adrian adamache

m-a chemat Vodă de la București, căci Măria sa era la Iași cu trebile domniei într-un du-te-vino, atunci, prin vara lui 1860. M-a chemat și eu m-am speriat că, „drace, ce-am făcut ? pe care sfînt-boier n-am pomădat ? sau care cinstegustoresc am încurcat ?“. Dar m-am liniștit repede că, de, ca să mă ia în furci, nu trebia să fac atîta drum și timp ar fi fost îndeajuns și cînd venea Măria sa la capitalie, că doar nu se strofolea înălțimea sa pentru un umil slujbaș de la vopseaua de albastru. Eram năr — doamne, ce tînăr ! — și conul Caledonie oftează, își miroase trandafirul de la butoniera tolului de casă, în vreme ce coana Florica, soața, pune tacîm de subțire pentru oaspe și-l îndeamnă să guste din osîrdia ei de gospodină cu famă în tîrg da — dom'le, eram năr și destul de curățel, spune tu, Florico, dcă nu era așa ! — tînăr și puternic, așa că m luat cal de la prefectură și am dus-o numai într-o fugă la Iași. Ajung, mă prezentaresc la Palat și, parcă pe mine mă aștepta ! mă și viră la domnie. Măria sa ședea la irou, într-o odaie, cu conul Mihalache Kogălniceanu, și cu încă un ins. „Tu ești Coledoni, cel trimis de la Bucuresci ?“. „Eu, Măria t !“. „Tu ? !. Bine. Ai mai fost pe la Moldov pînă acum ? Te cunoaște careva pe-aici ?“. „Nu, Măria ta !“. „Bine ! Dar de îmboldit la băutură, te îmboldești ? Și la muieri ?“. „n pic, Măria ta !“. „Ei, s-o iei mai ușurel pe ai, cît oi fi în misie, că vreau să-ți dau o mis !“. „Am înțeles, Măria ta !“. „Bine ! Uite, umnealui e domnul Kogălniceanu, îl știi, da ? primul meu ministru de aici de la Moldov, iar dumnealui — însul ! — e domnul Flutrachi, impiegat la cabinetul ministrului cultor și instrucțiunii, poet. Om cu multă carte. O să-ți explice dumnealor care va fi misii matale, pricepi ?“. „Pricep, Măria ta !“. „Bie, atunci aștepți, om bun, afară în vestibul și cînd ies, te iau cu dînșii și te pun în misie“. „Am înțeles, Măria ta !“. Salut ca la rigulament, vodă suride — avea un zîmbet deschis ; o sclipire de ochi de băga în boale nu numa muierile, ci îl făcea îndrăgit și cu credință pioricare dintre oamenii cărora le era adresat ! - și ies. Mă pun pe așteptat făcînd și pufăid vreo două răsucite, numărînd dalele de piră ale vestibulului, uitîndu-mă la pereți și a tavan. În fine, după vreo două ceasuri, apre conul Mihalache și musiu Fluturachi, un ins slab ca o mătură, diliu la înfățișare, cu rustața în furculiță, păr lung și pomădat pînă a lucire, cu doi ochi mari și codați de mure, nu alta, dar cu o bărbie îngustă de se perdea în lavaliera mare și flocoasă...

Îmi fac semn să-i urmez și o fac repede și fără cricnire. Ne urcă în caretă cu gîndul — credeam — că merget la minister. Dar, așa, o luăm spre Copou și cnul Mihalache începe să cuvînteze. Îmi zice domnia sa o groază de lucruri despre frații nștri de dincolo de munți, de durerile și impilările care le-au suferit în aman de timp, de revoluțiunile de la Ardeal ale românilor și maiarilor, cum și de ce nu s-au înțeles, de străania marelui cărturar și prieten al domniei se Nicu Bălcescu de a le uni contra reacțiunii Să-l fi auzit și să te tot fi minunat cîte știi și cum știa a le zice. „Românii trebuie s propășească, musiu Caledonie, dar numai n unire poate fi propășire întreagă, așa că...“. Și-mi zice înainte cum că emigrația maghiarăr fi luat legătura cu vodă Cuza prin intermeul unui general de-al lor — Klapka mi să pre că-i zicea — și că s-au dus tratativațiuni olomaticești pentru trecere prin Prințipate a uor lăzi cu arme spre Ungaria și liberarea drumurilor revoluționarilor unguri spre Italia, unde se punea la cale formarea unei legiun revoluționaricești. „Bine, bine, domnia ta, idrăznesc a zice, dar asta n-o să supere pe mai marii lumii ăsteia, pe împăratul de la lena, pe țar, că, de, și-au dat obol de oaste a înfringă revoluțiunea, pe turci ca putere suzarană și pe alți citi ?“. „Ha, ha ! a ris dumneai domnul prim-ministru, te duce capul ! Brav ! Chiar că te duce ! Da, o să supere canțelaiile unora din puteri, dar o să bucure altele, a' de la Paris, pe a' de la Torino. Și apoi, omnul Klapka a făcut promisiuni solemne li vodă, că, dacă vor reusi, nu vor face opoziune la unirea Ardealului cu prințipatele. Or, asta interesuește neamul românesc și merită să riscăm protestațiunile consulilor. Dar ăst treburi ale guvernului și ministrilor lui vdă, mata trebuie numai să-l însoțești ca slugă le musiu Fluturachi, care, la rîndu-i, are misiede tălmaciu de frîncească pe lîngă un anume iriner de mine francez, Olivier de Lalande. Aist pasă-mi-te, face prospecțiuni, dar din infonațiunile noastre e un agent francez cu scop i înlesnească trecerea peste munți a armelor. Se pare că poartă o vie corespondațiune ci emigrațiunea maghiară. Ce ne interesuiește p noi și va trebui dumneata să afli, musiu Cedonie, e în ce măsură e sinceră acea emigțiune, precum și cancelariile de la Paris și Torino. Cum ? vei întreba. Răspund : din corespondența numitului Olivier de Lalande pe car o vei „împrumuta“ și consulta... E clar ?“. „Ii, domnule prim-ministru !“. „Mai vrei să știi eva ? Întreabă-mă acum, pentru că din ace moment nu ne mai știm și cunoaște, clar ? Ei ?“. „Păi, de ce a fost nevoie de mine ?“ „Simplu ! Mă așteptam la întrebare. Musiu Fturachi e poet, nu om de acție. Uită-te la el Și acum visează — și era adevărat, conul Faturachi își rotea privirile prin tavan în căut ea vreunei rime sau comparațiuni ! — are isă calitatea de a ști limba frîncească și de a d abora la foaia mea „Steoa Dunării“. Misia lui să-l însoțească pe franțuz și să-mi trimită p ducțiunile lui poeticesti destul de des spre ublicație. Pricepi, nu ?“.

De priceput nu er greu, căci conul Mihalachi îmi vorbea ca la cîți cei tari de cap. Așa că am coborît din care și am luat-o pe jos către Sărărie, pe unde er casele dumnealui poetului și proaspătului eu stăpîn de porunceală. Pe drum, am începu să-mi croiesc personagiul pe care trebuia să-l întruchipez în fața franțuzului și ciracilor l Toate au mers de minune, pînă cînd a trebt să mă hotărăsc dacă să fac pe prostu', sau dau la iveală rupeala mea de franțuzească din cei cîțiva ani cît mă școlisem la Sfîntul ava din Bucuresci. Dacă făceam pe prostul, știgam lipsa de fereală a dumnealui inghinelui Olivier de Lalande. Dacă făceam pe desptul, puteam să mă dau de gol că știu ceva să fiu luat la ochi. Ei, ziceți și dumneavoară, cum ar fi fost mai bine ? Eu, pînă la ură, ca românul, am luat-o de-a latul : trebuia să fiu un bonjurist de baltă.

Ajung, în fine, la sele musiului Fluturachi și îl găsesc acasă, că venise cu careta. Mă ia și ,mnealui cu dăscăala. „Cocoane, zic, las-o moale, că m-a-nmat știi matale cine !“. „Domnul Kogăl...“. „Ai, uș, musiu, fără nume, fără nume ! În trebi de-astea, fără nume ! Știu ce știu eu, matale te faci că nu știi ce știu eu, sau uiți să știi ce știu eu și treaba merge mai de minune dacă nu ne cățărăm pe atoștiință ! Mai bine zi-mi cînd vin înșii ceia, ca să ne pregătim cum se cuvine !“. „Păi, cam acuș' trebe să sosească !“. „Foarte bine ! Dulcețile unde-s și cafeaua, ca să-i tratarisim ?“. „Cafea și dulceți ? !“ se mîră el. „Păi, zic, fără ?“. „Fără !“ zice. „Nu să poa' !“. „Cum nu să poa' ?“. „Păi, nu să poa' ! Ai slugă, ești chivernisit și n-ai dulceți și cafea pentru onorabilii !“. „Ai dreptate ! Ia aici, și fugi la o dugheană în strada mare !“. „Aoleu, tocmai acolo ? !“.

Ce să fac ? O întind degrabă, iau o birjă de dus și de întors pe socoteala mea și vin protap cu cele cumpărate. Înșii veniseră. Scormonesc prin casele poetului — mai goale decît buzunarele mele — și încropesc trei farfurioare cam la fel pentru dulceți, trei linguriște și niște pahare. Le pun pe o tablă cu o carafă de apă rece de la puțul din fundul grădinii — altă gogoriță lăsată în paraginâ ! — și dau buzna la odaia din față unde se făcuse primirea. Coconu Fluturachi ședea la taifase. „Bonjoul musiilor, zic intrînd în pielea prepusă, mon metre kerke escuze !“ și trintesc tablaua pe masă de clipocește apa în carafă ca apucată de furtună. „Bon apetit !“.

Cei trei tresar, mă privesc, se crucesc fiecare în felul lui. Și pe toată ceata sfinților ălora de la Niceea dacă n-am luat o față de zile mari de prost fudul, cu fruntea numai zbircituri, ochii îngușți și gura căscată de „Uș, musca !“. „Tatar, n'est pas ? !“ face, în fine, unu' din cei doi necunoscuți, care trebuia să fie franțuzul, că prea era frezat și barbișonat după chipiu' și asemănarea împăratului lor. „Mais non, mais non ! răspunde stăpînul meu, conul Fluturachi, gîlgiindu-și risul. Valah, valah și vrea să vă arate că știe și frațuzească. Mă rog, dacă stau să mă gîndesc, cere iertare în numele meu pentru întîrziere !“. Se uită la mine, dar eu rămîn „tătar“, căci el vorbise frînceasca. În fine, mă concediază, eu trag vreo două temenele și ies cu turul pantalonilor înainte și plecat pînă la botine.

Mă ascund într-un pustiu de odaie și încep să o iau la scărmănat ! franțuzul pare, sau să vrea să pară naiv, sau nu s-a mai vînturat dîncolo de ogradă și de buchiile înghinerii lui. Alălalt, pletosul, ăla trebuie să fie ungurul, Klapka, semeț nevoie mare. La tot teatrul, a schițat un zîmbet de scîrbă și măreție îngăduitoare. Ei bine, mi-am zis, Caledonie flăcăule, a tunat și-a adunat !

Fi-mi-ar limba spînzurată într-un cui dacă nu s-a adeverit întocmai ! Conu' Fluturachi era poet și, decît să ai stăpîn poet, mai bine faci ocol lumii călare pe-o capră năbădăioasă. De la început, l-am întrebat : „Musiu, știi să mergi călare ? Mai bine treci mata în caretă că e mai sănătos !“. „Să rîză franțuzul ?“ mi-a răspuns el c-o întrebare.

Și-a mers o zi întreagă la deal, pe Trotuș, înșirînd verzi și uscate — probabilmente căuta rime ! — „frumos, gos, los, tos, cos, rață, cață, viață, ață, piață, lață...“ și alte drăcovenii. Dar cînd a fost să-l dau jos de pe cal pentru mas de noapte, luase cu picioarele forma trupului de cal. Să fi văzut comedie mers pe dumnealui, crăcănat și zărghit, îndurerat și ferfenițit. L-am uns, l-am frecat, l-am întins, l-am stins. Ofta, răcnea, mă ruga să-l las, se jura pe toți sfinții că numai în caretă o să umble și o să fie bine, n-o să mai trebuie a fi odrăsluit și alte cîte. Cînd mi-a scăpat din mînă, s-a închis în cămara lui de la han și a început să cîrnească stihuri și să strice bunătate de hîrtie din cea bună, de bombac.

A doua zi, a avut grijă să le uite, ca să mă trimeată cale de vreo două leghe înapoi, să nu i se piardă scăpărelnițele de inteligențe, din producturile lui poeticești.

Al'dată, porni la o suarea (căutînd de un velit la conacul căruia poposisem) în ciorapi. Și fugi Caledonie să-i caute botforii, care, bine-înțeles, erau unul sub un fotel și celălalt pe fereastră. Pînă să mă întorc eu, dumnealui se dedase la dant așa cum era, născînd o panoramă de toată frumusețea : drept în ușa salonului, unde zbănțuia floarea ținutului, zăcea o grămadă de ciubote femeiești și bărbătești, căci mosafirii, văzîndu-l pe domnul amploiat de la capitalie în ciorapi, crezuseră că aia-i ultima modă la Iești și se grăbiseră s-o îmbrățișeze.

Ei, dar cea mai afurisită treabă din viața mea de slugă la poet a fost că, seară de seară, oriunde ne procopsea soarta, cel puțin vreo două ore eram martor artei poeticești a domnului Fluturachi : se lăsa pe spate, căsca ochii la cer, își răsucea mustața și îngîna : „Belă junâ, belă junâ / Orice strună, orice strună / Numai despre tine sună“. Și apoi : „Ei ? Ce zici ? Vezi cum se murmură stihu' ?“. Eu : „Se murmură, se murmură ! !“. El : „Și sentimentul, sentimentul cum se furișază...“. Eu —

Tablou de Mihai Sârbulescu

Tablou de Horea Paștina

teatru

Hamlet

Glisaj în întuneric...

La nivelul sălii, podiumul central, pardosit cu plexiglas negru, în spatele căruia se ridică un alt podium : cadrul scenografic fixează imaginea implicării spectatorului și a dublei reprezentări ; planul de jos avînd semnificație psihologică, familială, planul doi sau arierplanul vizînd subtilități de natură socială și politică. Dublă punere în scenă, copertată de finalul pantomimic, care devine și prolog. Eliminarea vectorilor explicativi din actul al IV-lea și al V-lea anulează maiestuozitatea tragediei. Dezvăluirea deznodămîntului — comprimat într-o imagine-cheie — denudează spectacolul de conținutul tragic real, divulgînd, cu insistență, mistificarea adevărului, a noțiunii de libertate. Moartea, marele act de sănătate — clipa de purificare/perfecțiune — de vindecare, apare ca singura cale accesibilă ieșirii din impas. Către acest act de eliberare tinde întreg spectacolul. Purtînd în fața spectatorilor **doliul alb al regilor** cum ar spune J. Genet, personajele își dezvăluie travesti-ul morții, din dorința de a anunța deschiderea ceremonialului, a convenției jucate la vedere. Luciul mat al „oglinzii“ negre răsfrînge publicului imaginea unei lumi în care totul e aparență : imaginea trucată, în ultimă instanță, a propriului său chip.

Tactica luptei pentru putere, cu întreg arsenalul său de semne, devine pivotul central. O parabolă deghizată în straiele sărbătoare pune accentul asupra ideii de „lume ca închisoare“, în care „omul este prizonierul timpului său“ (preluare din concepția regizorală a lui Peter Hall). În acord cu motto-ul înscris pe frontispiciul Teatrului **Globe, totus mundus agit histrionem,** precum și cu structura interioară a piesei — din care regizorul vrea să demonstreze că nu iese —, Alexandru Tocilescu dublează formula **teatru în teatru, Hamlet**-ul său fiind **imaginea cruzimii** unui spectacol în alt spectacol, ritualul înscenării „mici“, a acelui **miching malhecho,** revelînd dimensiunile înscenării ample, pentru ca liniile de forță ale timpului trecut-prezent și ale spațiului istoric-contemporan, să-și interfereze sensurile, dezvoltînd legături abstracte ce trimit la morala lumii moderne, hățuite de cosmarul fascismului. Mizanscena, în cheie ironică, voalează intenția demistificării vieții sociale, din care **digest**-ul teatral (de cinci ore) al lui Tocilescu face o paradă mai mult grotescă și mai puțin gravă, decît aceea a comedianților. Raportul antitetic dintre vizual și auditiv este însoțit, de cele mai multe ori, de o relație sincronică : Hamlet îngînă spusele duhului, perechea regală se sărută în timp ce solii relatează misiuni împlinite, Laertes își dă ochii peste cap, ascultînd sfaturile lui Polonius, bombănind în același timp etc. Urmărind să obțină grupaje de analogii de comportament, de limbaj, de gesturi și atitudini convenționale (îngenuncheri succesive, înmînări de medalii, privitul în oglindă, chiar dacă oglinda este imaginară, ca cazul lui Hamlet, care vede în clovn egalul sau sosia sa), regia prezintă publicului corespondențe sociale, moral-psihologice, între timpul anecdoticii și cel al parabolei, restringînd codurile estetice la un limbaj mai mult socializat.

Așezarea actorilor în spațiu, situarea lor cu spatele sau cu fața la public, intrarea în scenă a pianistului și, apoi, a lui Hamlet, dinspre sală, întîlnirea (vizuală și sonoră) a celor două imagini în arierplan, reluarea inversă, în final, a traiectoriei lor descendente, decodifică dubla raportare : a publicului la ecuațiile scenei, a personajelor și actorilor în procesul de asimilare a întelesului lor de către spectator. Numeroasele interferențe ale lui Hamlet cu clovngropari — sugestie a „nudității“ în travesti a oamenilor de rînd —, se structurează în puncte de sudură ale celor două planuri ce-și împrumută sensurile, echivalîndu-și mutațiile. Deghizat în ipostaza pianistului — ca maestru de ceremonii al teatrului ca joc — regizorul își asumă funcția dublului lui Hamlet. De aceea, Hamlet va deveni „dirijorul“ care conduce, diabolic, dubla mascaradă a capcanei, a revelației adevărului. Spațiul scărilor marchează evoluția pe mediană, sensul urcării sau coborîrii treptelor, transmutînd personajele din social în biologic, din trecut în prezent, din viață spre moarte.

Optînd pentru registrul bufon, Tocilescu își constituie spectacolul, sub toate aspectele lui, din perspectiva duratei omenești, ancorate în cotidian : însemnul puterii regale, coroana, este eliminat, armura militară devine biazon, galoanele și fireturile aurii sînt semnul distinctiv al celor puternici de cei slabi. Haina albă, pe care Hamlet și-o pune pe umeri în momentul pantomimei bîstrionice, desleșește dublul său psihologic și social : un umăr de bufon, altul de print, o latură a slăbiciunilor omenești, o alta a idealului măririi. Convenția teatrală e corelată cu opțiunea realizatorilor, care-și coroborează efortul în împlinirea unei atmosfere glaciale, alunecînd uneori pe pantele și prin poantele propriilor capcane, în situațiile de margine ale efectului teatral.

Nicoleta Gherghel

muzică

Panoramic

XX

Preluînd o idee din comentariul lui Fred Popovici la recitalul violonistului Ion Georgescu (sala Studio a Filarmonicii), subliniem faptul că atitudinea față de creația contemporană se distinge prin note caracteristice. Cea mai importantă pare a fi aici lărgimea punctului de vedere, permițînd astfel interpretului să ofere versiuni adecvate lucrărilor din program, frecvent, radical diferite în privința înseși premiselor de estetică și ontologie ale formelor sonore. E necesar însă să adăugăm aici și o a doua caracteristică, indispensabilă actului de interpretare ; și anume, deschiderea egală, imparțială față de lucrări, prin însăși această deschidere oferindu-li-se șanse de „existență“ efectivă în stagiune chiar dacă valoarea lor diferă, uneori considerabil. Faptul pozitiv pentru că, fără o permanentă comparație între valoros și nevaloros, sistemul de apreciere se aplatizează iremediabil.

Sonata pentru vioară și percuție (primă audiție) de Tiberiu Olah a constituit evenimentul serii. E vorba aici de o partitură în spiritul esteticii acestui important compozitor, descriptibilă, la prima vedere, prin culoare, varietate, bogăție de contraste. Toate sînt însă în fond rezultate ale unui număr relativ restrîns de premise componistice. Pentru a obține diversitate, Tiberiu Olah investește inițiala economie de mijloace cu latențele izvorînd dintr-o permanentă schimbare a punctului de vedere. În linii generale, putem face comparație cu privirea unei aceleiași prisme, completată cu o plimbare în jurul ei, fapt care antrenează noi și noi irizații. În acest caz, dacă „itinerariul“ plimbării este circular (se închide), vorbim de o construcție echilibrată, fapt compatibil aici cu ceea ce autorul ne anunță încă de la început : că este vorba de o (contemporană) formă de sonată. **Action** pentru vioară solo de Sorin Lerescu și **Construction** pentru percuție (primă audiție) de Bohuslav Schaffer sînt două partituri utilizînd consistent posibilitățile instrumentului respectiv. A doua lucrare, o muzică excelent scrisă, ne prilejuiește sublinierea valorii unui tînăr absolvent al Conservatorului clujean, Matei Alexandru, interpret cu reale virtuți tehnice și expresive. **Poem** pentru vioară și pian (primă audiție) de Andrei Tănăsescu, la pian compozitorul, este o lucrare de factură romantică în ceea ce privește limbajul și forma. Subliniem, de asemenea, modul inteligent de exploatare a resurselor instrumentale, fapt caracterizînd și lucrarea lui Donald Martino, **Fantasy variations** pentru vioară solo (primă audiție), piesă tributară unei estetici post-serialiste, unde varietatea modurilor de atac îmbogățește efectiv varietatea stînd „prin definiție“ la baza tehnicii seriale, profesional aplicată. **L'angelo musicante** pentru vioară solo de Fernando Grillo este o lucrare unde se împletesc interesant cantabilitatea și austeritatea. Prima se revendică de la o cultură muzicală unde verismul se situează la loc de cinste, a doua ține de o estetică de sorginte post-serială. Rezultatul este mixt, ușor ambiguu.

În sala mare a Ateneului, în simfonicele filarmonicii am avut prilejul să-l ascultăm pe tînărul pianist Remus Manoleanu interpretînd **Concertul în Sol** de Ravel și **Burlesca** de Emanuel Elenescu (sub bagheta compozitorului). Trebuie spus de la început că ceea ce caracterizează interpretarea lui Remus Manoleanu este vigoarea : o anumită clară robustețe în paginile mișcate raveliene, o tehnică fără cusur, briantă în momente din lucrarea a doua, un sunet percutat, limpede, fără a fi strident sau neplăcut însă, un tip de frazare muzicală urmărind (și obținînd) pe termen scurt efecte muzicale convingătoare, într-un cuvînt, o eficiență deosebită în majoritatea planurilor — aceasta ar fi, cred, dominanta interpretării acestui talentat interpret. De subliniat e aici faptul că acest tip de eficiență e compatibil cu valențele estetice ale muzicii, indeosebi în privința anumitor game repertoriale distincte. E aceasta într-un fel **o abordare contemporană a interpretării** de data aceasta, bine sprijinită pe o stăpînire clară a resurselor pianului.

Viorel Crețu

adormit, căscînd cu fereală : „Se furişează, se furişează !“.

Nici frantuzul nu era mai breaz : aduna pietre, da, dom'le, aduna pietre. Ei, şi că le aduna, mai era cum era, dar numai să-l fi văzut cum le stringea, le învelea în bumbac şi le-aşeza în cutii şi cutioare şi pe urmă cutiile în lăzi şi lăzile în caretă, ca la balamuc, nu alta. Altfel, îi plăcea să bea, să mănînce, să dănţuie şi să curteze muierile, pe unde apuca, fie că erau boieroaice, fie ţărănci. Eu — cu ochii după el şi după scrisorelele dumnealui, cum era porunca. Şi primea, tată, nu glumă şi joacă. În fiecare tîrg pe unde treceam, îl aştepta cîte una, iar dacă nu eram în vreun tîrg, venea călăraş de poştă după dumnealui. Mă uitam atent, mai pe faţă, mai prin dos ; le citea o dată, de două ori, pe urmă se gîndea morfolind o mahoarcă din cele groase cît degetul şi, în fine, se apuca să scrie. După ce termina, lipea scrisoarea, o sigila şi o expedia. Nu mă interesuia pe mine ce răspundea dumnealui — asta era treaba altora — ci ce făcea cu cele pe care le primea. Ei, pe alea le vira într-o casetă cu cheiţă, cheiţa o atîrna de git, iar caseta o vira în cuferele cu pietre.

Pe la jumătatea drumului dintre Asău şi Agăş, au venit dintr-odată două misive dar şi alte belele. Frantuzul s-a închis în sine şi-a pîrdut buna voie de pînă atunci şi a început să mănînce lumea cu priviri întunecate şi rele. Ceva se întîmplase şi trebuia să aflu. La Brusturoasa, unde ne-am aşezat la han pe timp mai îndelungat — căci eram în octombrie şi se pusese pe ploi — m-am hotărît să pun ţara la cale. Am vorbit cu jupînul să scoată cel mai bun vin al dumnealui, să rostuiască vreo doi-trei claponi pe frigare şi să cheme ăl mai bun lăutar din ţinut. Apoi, l-am luat pe conul Fluturachi la trei păzeşte cum şi ce să-l întrebe pe musiu Lalande, după ce voi avea eu grijă să-i torn multe pahare de vin negru, dar parfumat cu o mie de miresme. Şi totul a fost întocmai cum plănuisem. S-a lăsat prins de vin, de fripturi şi de susurul măiestrit al doinelor de jale înţinate cu afurisit meşteşug de lăutarul hangiului. În vin e adevărul, cum zicea stăpînul meu poet că ziceau latinii. Înghinerul îşi dădu drumul. Tărăganat la început, apoi din ce în ce mai repede, cu furie, se plînse domnului Fluturachi de situaţiunea intervenită : cum că de cînd umblă el teleleu prin munţi, în ţara dumnealui s-au schimbat rosturile politiceşti, Evropa căzînd în al doilea rînd pentru diplomachia frîncească, după călătoria maiestăţii sale imperiale Napoleon al III-lea în Algeria ; cum că emigraţiunea politică maghiară s-a pornit în sfadă, iar musiu Klapka, generalul, face numai boacăne, căci pe de o parte îi trimite recomandaţiuni de prudenţă şi tăcere, dar pe de altă parte îşi semnează depeşele cu numele de Cor, nume cunoscut de toate poliţiile evropene ca fiind al dumnealui că la Constantinopole sosiseră armele revoluţiunii maghiare, din Sardinia, dar macaronarii ăia de italieni nu avuseseră atîta cap încît să şteargă de pe lăzi inscripţiunea : „Il Regio Arsenale di Genova“, iar despre asta aflase doctorul Becke, viceconsulul austriac de la Galaţi...

„Hopa ! îmi zic, ascultînd ca tatarul, dar pricepînd şi eu cîte ceva, se încurcă trebile. Poa' să se iste de aici cine ştie ce drăcovenie. S-a copt bostanul, trebuie să-l rup din vreo !“...

Da, da, dar cum ? Dacă n-am făcut-o cît eram în cîmp, în drum, în munţi, cînd mai poposeam citeodată sub cort, ca şătrarii, acum, în han, cum ? Şi pun-te, Caledonie, pe ochială, chiar de a doua zi. Mi-am făcut eu treabă, cică pentru a afla cum se simte frantuzul după chiolhan, avînd slujbă de la musiu Fluturachi, să intru în odăita jupînului înghiner. Dar ce să vezi într-o clipită ? Nţi ! Trebuia să-mi fac intrare pe-ndelete ! Aşa că-l sicîi pe poetul meu stăpîn : „Domnia ta, încep, ce-ar fi să scoţi matale pe domnul Lalande la o plimbărisire ?“. „Pi ploaie ?“ se miră dumnealui. „Pe ploaie. Luaţi careta şi daţi o fugă pînă la Palanca ! Cică acolo ar fi nu ştiu ce năzdrăvănie !“. „Se ?“ întrabă el. „Apoi, să zic eu ? Nu eşti matale om cu carte, poet cu imaghinaţiune, născocitor de cîte şi mai cîte ?“. „Aiii ! Ia să videm !“ se convinse cuconul Fluturachi.

Şi făcu ce făcu, îl puse la caretă pe frantuz şi o luară la deal. Eu am rămas, am intrat în camera musiului poet, cum îmi şi făcusem planul, am deschis ferestrile ce dădeau spre lunca Trotuşului şi m-am apucat de-o năzbîtie de care mă minunez şi acum : frantuzul găzduia în odaia de alături, ferestile aveau pichici de zidărie, iar eu avusei curajul să mă cărcănez între cele două prichicuri, spînzurat de marginea de două degete a lemnăriei, la vreo douăzeci de coţi deasupra pămîntului, să sparg beşica de porc ce ţinea loc de geamuri şi să pătrund în odaia domnului de Lalande.

Nu mi-a trebuit mult să descopăr lada de pietre unde era caseta. Lada avea şi cheia în broască ! Dar cum să deschid caseta ? ! M-am gîndit, m-am învîrtit. Pînă mi-a venit mintea la cap : o iau cu totul. Da, dar o să se lase cu scandal. Ce să fac ? Şi iar o păsărică mi-a susurat sub ţeastă : să fac cum c-ar fi fost un furt. Zis şi făcut : răstorn pietrele prin cameră, răvăşesc aşternuturile,presar lucrurile din cuferele de boarfe, găsesc şi o pungă de bani şi arunc vreo doi pe jos, ca să ştie că a fost jaf, apoi, rup un cearceaf, fac o funie, o anin în două de ivărul ferestii şi mă las în ploaie afară. Trag funia şi-o scot de după ivăr, cînd sînt, în fine, cu picioarele pe pămînt şi merg de-o arunc în Trotuş, s-o ducă la vale. Pe mal, acolo, cu două pietre bune, deschid caseta, înhaţ hîrtiile şi le bag în sîn, lîngă punga de bani, trimit caseta după funie, ocolesc hanul şi intru pe uşa din faţă. Dau poruncă pentru o vadră de vin la odaie, urc scările, intru iar în cămara musiului Fluturachi şi închid fereastra, apoi mă trag la mine şi mă pun pe băutură cu misia încheiată. Mă fac pulbere şi dorm.

Mă trezesc într-o gălăgie de bilci. Frantuzul făcea gură şi era oţărît nevoie mare nu pentru casetă şi scrisori, nu pentru punga de bani ce-i lipsea, ci pentru că furii îi încurcaseră colecţiunea de pietre. „Domnule Fluturachi, îi explica el stăpînului meu şi eu pricepeam ca tatarul, erau toate orînduite pe categorii, după locul de descoperaţiune, după straturile...“ Restul nu mai ştiu, era altă limbă decît cea predată de musiu Vaillânt la Sf Sava.

A doua zi stăpînul m-a trimis la Iaşi. Şi, pe toată gloata aia de sfinţi de la Niceea, ce s-a miniat vodă şi ce halima a făcut cînd a citit scrisorile, căci era gata gata de fie alţii cu foloasele şi noi cu ponoasele... !

Eu am fost totuşi cu foloasele, căci m-a îndatorat Măria sa Cuza dînd poruncă, peste vreme şi obicei, să mă-nalţe în funcţie ! Na, ca să vezi !...

petru solonaru

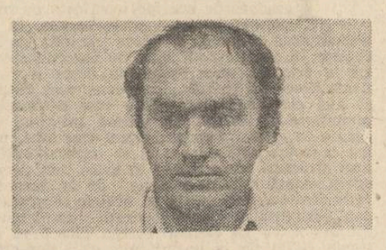

Fii, dar...

Iubita mea pierdută prin ninsori
fii, dar
de-a pururi mingiiere Lunii,
menire plinsă
marginilor humii,
uitînd albastrul vinovatei Flori !

Şi-ascultă-în noapte-al trecerii descînt
spre pacea prundului
ce se cuvine.
Al Lunii ochi ningînd, fără de tine,
sub rătăciri
petrecere-se-va cînt.

Calmă zidire

Pirguie-în viu, calmă zidire,
ziuă şi somn,
urmă subţire...
Trece-te rar lumilor caste
ca sub ninsori
vina-ţi s-adaste...
Marelui drum, din joase cride,
fruntî colbuind,
jocuri închide...
şi-între scîntei viesparu'-l suie
numai mirări
în stup ce nu e...

Sub perdeaua clipei

Veşted cringul humei se întoarce.
Aşteptării
zîmţii frunzei şui
tălmăcit-au tihna nimănui,
firul,
ruptul,
ne-nduratei Parce

Cît mai umblă fără de cărare
vîntul urmei
tulburînd cel hat,
doar cenuşe
sub pustii ne-abat
din chemarea toamnei sepulcrale.

Molcom numai păsări se strecoară,
albe lăncii
între norii mari ;
sub perdeaua clipei
rari,
mai rari,
ne sînt paşii
hăituiţi spre seară...

Din departe corn de lună

Ce nădejdi
sub toamnă-ascunse
somnul tulbură prin frunze,
de-în poteci mai întîrzie
verde fraged,
sevă vie ?...
Fum de plopi,
de-arţări,
de ruguri
fost-a pretutindeni muguri ;
azi sub ramuri
risipirii
curmă molcom roata firii.
Din departe corn de lună
o cenuşei iarbă-adună
şi prin rariştî
cîntul, vîntul...
Teamă am că necuvîntul
adumbri-va unda-în mine
şi amiezile-mi
puţine...
Întrebare sînt şi numai
trupului
întorcu-i huma-i...

Sub Arcaşul

Nadă sieşi ciutura coboară,
sub Arcaşul,
în fîntînă-adînc...
Din neunde păsări joc ne string
oglindirii
faptului de seară...

Poate vîntul
tîrmi să ne clintească
între pietre linii osebind...

Nenăscute,
ore,
alte,-aprind
înlăuntrul,
liniştea cerească.

Tablou de Paul Gherasim

felix sima

Cînd trece spre munte

cînd trece spre munte un cal arămiu
pe calul acela cîndva vreai să fiu
el are în frunte un semn ca o stea
cu care tot cerul cînd vreail şi bea

acela e calul istoriei vechi
tot fluierul lumii îi cîntă-n urechi
el umblă prin sat aşteptîndun haiduc
şi noaptea rămîne în drum ub un nuc

pe şaua-i de aur doar luna e-opreşte
cînd noaptea de toamnă dn trupul ei creşte
şi timpul răspunde cu frunzele moi
la şoapta bătrînă ce strînseam noi

în casele vechi aburite la geam
cînd stam lîngă sobă plîngeam şi eram
aici la Posada de unde vă ştiu
cînd trece spre munte un ca arămiu.

Semn de carte

nu se stinge dorul pentru om
oricît s-ar ascunde de departe
locuim printre pereţi cu cărţi
locuim printre coperţi de carte

viaţa o primim de la părinţi
viaţă dăm copiilor de-acasă
cărţi le-aducem deseori în dar
cartea vieţii noastre e pe masă

zilnic îi transcriem pagini noi
zilnic îi mai rupem cîte-o foaie
scriem cu lumină pagini verzi sub cer
rupem cu lumină pagini lungi de ploaie

cînd plecăm pe pîslă către lăstrineţe
ne trezim spre seară ca din dulce vis
şi simţim cum cercul anilor se-nchide
însă cartea vieţii încă nu s-a-nchis

mingîiem nepoţii ce-au crescut vlăstare
într-o încăpere caldă sufletească
şi rămînem semne pentru cartea-aceea
care-au început-o singuri şi o citească,

Clipă

potcoavele de aur să-ţi sară pe perete!
(acesta fiind semnul, băiete, către fete)
să fie seara seară să fie noaptea noapte
să ne spălăm pe ginduri într-un ceaun
cu lapte

din care steaua aspră a mea şi-a virstei
mele
mă prinde şi mă rupe în alţii de măsele
azi prind o ploaie blîndă ieri m-a muşcat
un ger
şi tremură pe munte silabele de fier

am spart şi stinci de grîi şi simburi
de gutui
să fie omul simplu sătean în satul lui
să plece pe sub cetini cunegură şi ploi
cu ceata lui de oi să umble prin trifoi

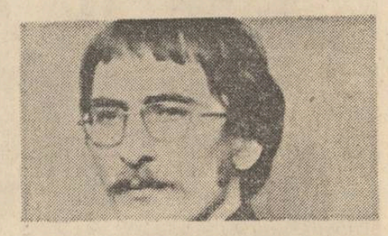

şi ţara să se cheme moşie părintească
pe care să se-aprindă amnarele cu iască
să aibă lapte-n ţîţe pentru copii frumoşi
şi zmeul din poveste să aibă ochii scoşi

potcoavele de aur să-ţi sară pe perete
(acesta fiind semnul, băiete, către fete!)
. . . . . .
opresc aici cuvîntul de a vorbi prea mult
deschid urechea dreaptă şi fraţii mi-i ascult.

Sînt brazii spre iarnă

sînt brazii spre iarnă mai drepţi şi mai verzi
sub ei într-o ţară nicicînd nu te pierzi
cînd prinzi o cărare o urmă de lup
şi urci de la deal către muntele-stup

am arcul pe umăr săgeţile-n el
şi capul e bine-nvelit cu un miel
aştept să-l revăd pe Matei Basarab
în Arnota vine pe-un cal (cel mai dalb)

în candelă arde lumină de său
trăieşte-ntr-un brad mai înalt duhul său
căruţele-n urmă cu umere de toamnă
sînt pentru a lui şi a Ţărilor Doamnă

le urcă-n blîndeţe le-aşează în pod
să dea cîte unul pe zi la un plod
ce uită de noapte de viaţă de moarte
citind şi scriind în frumoasa lui carte

sînt brazii spre iarnă mai drepţi şi mai verzi
cu ei într-o ţară nicicînd nu te pierzi
cînd prinzi o cărare o urmă de lupi
cobori de la munte la dealul cu stupi.

Desen de Luminiţa Tudor

pavel peres

Pretutindeni

În preajma ta pămîntul e şi marea
În dreptul meu doar focul, ştăvilar,
Ascultă cum prin flăcări întîmplarea
Îşi lasă scrumul purpuriu şi-amar.

Rămîn o clipă-n înflorire merii
Atît cît să-şi audă rădăcina
Şi totuşi noi ne-am dăruit plăcerii
Şi-am sta aşa cît dăinuie lumina.

Dar ce-i oprit ? Nimic nu e. Şi-atunci
Primim şi dăm mereu cîte-o secundă
Soarele-i sus, dovezile-s adînci
Şi viaţa noastră gesturi o inundă.

Ni-s vorbele cu mult mai înrudite
Ca la-nceput cînd nu ştiam mirarea,
Şi-ntorşi în ciclurile nesfîrşite
Vom locui pămîntul, focul, marea.

Corăbier

Să şteargă tot, să ferece obloane
Să nu rămînă urmă să-l trădeze
Pe cel avid de timp, în diafane
Cămăşi de in ca să-l înveşmînteze.

Să-l pună-n gînd, în zborul cu ereţii,
Cît se-nvîrteşte-n axa lui pămîntul
Pe cel cu chipul larg al dimineţii
Ca să-l priceapă-ncet, cu de-amănuntul.

Să iscodească zarea şi să cheme
La ochiul său, pe trepte de argilă,
Pe cel cuprins şi necuprins de vreme
Înmugurind în şubreda şindrilă.

Prin el ne vom numi mereu fiinţă
Şi grai şi dor, al înfloririi gest,
Prin cel ce-i vieţii-ntîia locuinţă
Fără de care, singuri, sîntem rest.

Elegie

Vîntul era în aşteptarea ploii
Cînd m-am întors, mai bîntuia pe-aproape
Lîngă tulpini ce-şi pregăteau altoii
Ca-ntregul cer în ei să poată-ncape.

Atunci am auzit-o-ntîia oară
Spunînd poveşti mai grele ca destinul
Şi-aveam curaj să cred, să mi se pară
Că mierea nu-i mai dulce ca pelinul.

Un cînt răzbea prin crăpătura uşii
Lovindu-se cu dor pe fiecare
Şi vorbele zburau cu pescăruşii
De sare pline-n grea desfăşurare.

Avare ierni luceau într-o oglindă
În centrul ei exact, mai jos de astre
Ca-n vreascuri un fascicul să aprindă
Topitorii din sufletele noastre.

Asediere

Doream o culoare şi niciodată
n-aş fi rămas zăvorît
în frunzişuri se presimte prezenţa
unei ciocîrlii de argint.

Sparte au fost vechile urne
altele aduse stau înşirate
precum viscolele fără frîu
totuşi păsările cîntă.

Printre foşnete tună secretul
zorilor pătaţi de cerneală
mîna pribeagă îşi scrie
pe lujerul neatins ascultarea.

Lunecă cerul ca leagănul
în care se dezgoleşte poezia
totul în jur este treaz
versurile se ivesc spice.

O culoare smulgîndu-se în adevăr
fragedă în amiază
o culoare fabuloasă singura
respiraţie a poetului.

O virstă fără asfinţit
fără trădare la ora dimineţii
cînd prin sînge se aude
lătratul unui cîine.

plastică

Dincoace de pragul abstracţiei

Rîndurile scrise acum aproape un deceniu în această revistă, în acelaşi colţ de pagină (vezi „Luceafărul“ din 9 octombrie 1976) despre sculpturile lui **Ovidiu Maitec** îşi păstrează în mare măsură actualitatea. Insistam atunci asupra universului coerent şi a viziunii integratoare a artistului pe care încercam a o explica dintr-o perspectivă a tehnicilor de prelucrare a materialului, a spaţializării formei. Recenta expoziţie de la Sala Dalles îmi propune încă o reflecţie pe marginea operei artistului, operă în care, cu trecerea timpului, nu s-au produs modificări de structură ci s-au îmbogăţit doar straturi de semnificaţie prefigurate anterior. În treacăt fie spus, sala Dalles mi se pare improprie pentru o expoziţie de anvergură a lui Maitec : cele două „cutii volumetrice“ conţinînd expoziţia sînt supradimensionate pe verticală şi, în mod paradoxal, anulează iluzia de aspiraţie spre zborul planat, pe orizontală, la care îndeamnă multe din lucrările sale. Această eroare de „programare“ este cred în defavoarea unei imagini mai corecte asupra lucrărilor artistului ce s-ar fi cerut eventual expuse în sălile aerisite şi cu o arhitectură mult mai ritmată ale Muzeului de Artă al Republicii. „Handicapul“ de factură organizatorică s-ar putea să fie pînă la urmă şi la urmă în favoarea artistului deoarece vrînd-nevrînd trebuie să ne imaginăm aceste lucrări în spaţii pentru care au fost concepute : fie în anfilade de încăperi elegant proporţionate unde se propun ca simboluri intercomunicante, fie pe pajişti sau în mijlocul unei vegetaţii rezonînd cu intensa tactilitate degajată de o materie redusă la forme esenţiale. Mai greu de înfruntat este alt „handicap“ : acela oferit criticii de textul lui Mircea Eliade, pus în fruntea catalogului. Reiese din el că Maitec este „cel mai puternic urmaş spiritual“ al lui Brâncuşi. Afirmaţia marelui savant trebuie privită cu oarecare circumspecţie, fie şi datorită motivului că nu numai pe planul istoriei artei româneşti ci şi pe planul istoriei artei universale, moştenirea lui Brâncuşi nu este încă limpede definită. Ea se autoconstruieşte, nu doar la Bucureşti ci şi în alte centre naţionale şi internaţionale ale artei. Momentul sintetizării experienţei brâncuşiene nu este însă departe. Un bilanţ provizoriu se poate deja face şi în cadrul său considerăţia lui Eliade — care impune, fără voie, dar totuşi peremptoriu, un program critic — proiectează un fascicol de puternică lumină asupra uneia din personalităţile de prim rang ale sculpturii contemporane. Dar, iată, nu am intrat încă în plin în subiectul însemnărilor noastre şi spaţiul acestei rubrici este aproape pe sfîrşite. Să ne limităm la cîteva consideraţii fugare în prelungirea celor din 1976.

Încărcătura simbolică a sculpturilor lui Maitec este potenţată gradat de recurenţa unor structuri armonice. Fără a se desprinde total de formele de inspiraţie zoomorfă sau antropomorfă, Maitec tinde spre o simplificare a lor ce le aduce în pragul abstracţiei. O abstracţie care, prin multiplicarea unghiurilor de vedere, prin mobilitatea volumelor ce compun imaginea, prin circularea liberă a luminii în interiorul maselor perforate ordonat, este ea însăşi subiect al metamorfozei vizuale. Lucrările lui Maitec, trimit, este adevărat, la o lume a miturilor, a arhetipurilor. Ele au însă acel coeficient de plasticitate care este atributul exclusiv al depăşirii unei concepţii artizanale asupra materialului prin prelucrări în stare a inscrie obiectul în zona de referinţă a unei civilizaţii mecanice. Simbolistica mitului la Maitec este alterată şi remodelată de o concepţie asupra formei marcată de un timp al tehnologiilor. Tehnica sa expresivă nu este deci aceea a artistului ce prin reevaluarea artizanatului se reintoarce la origini; ea este aceea a creatorului solicitat de o civilizaţie a imaginii în care primarul este timp interior, trăit, consumat în contemporaneitate. Zbaterea timpului în suprapunerea dimensiunilor sale obiective constituie componenta majoră a viziunii unui sculptor despre care, iată, iarăşi, nu am reuşit să-i oferim cititorului decît o imagine destul de parţială.

Grigore Arbore

Un spaţiu original

În lumea modernă ce suferă de pe urma standardelor industrializării artistul găseşte în vestimentaţie ca şi în tapiserie un mod propriu, creator, de a umaniza ambianţa. Astfel parafrazîndu-l pe Jan Lucat, pictor şi decorator francez care spunea că „Peretele gol este începutul închisorii, el trebuie acoperit ; desfăşurarea unei tapiserii înseamnă un orizont. Un orizont cald, dulce colorat, nemărginit...“ putem afirma la rîndul nostru, că vestimentaţia poate şi trebuie să devină un act cultural, un mod de a privi, de a ne privi dincolo de obişnuinţele terne ale vieţii cotidiene.

Astfel cu fiecare lucrare a Aurei Popescu descoperim un spaţiu original, redat într-un registru cromatic bogat, în care simplitatea e dusă pînă la rafinament şi în care rigoarea şi austeritatea mijloacelor de exprimare sînt compensate de bogata imaginaţie a artistei. Lucrările sale îmi amintesc de acele inefabile impromptu-uri muzicale, declanşînd în privitor o stare lirică de tip romantic ce aşează dincolo de aparenţe semnele neliniştii şi visării.

Paleta cromatică a artistei îmi aminteşte de o pădure întomnată cînd culorile stinse de acum şi-au pierdut vitalitatea şi acurateţea sub patima brumelor şi ceţurilor septentrionale cînd lumina scade filtrînd în chihlimbarul ei culorile. Astfel seria rochiilor din catifea în care predomină bejul, cu aplicaţii, colaje cu broderii vechi şi combinaţii de dantele crează un dialog inedit în vestimentaţie, între funcţionalitate şi expresie artistică.

Desen de Raluca Grigorcea

Artista apelează adeseori la materiale şi motive ce aparţin fondului arhaic al textilelor populare declanşînd o stare de fabulaţie de sorginte folclorică.

Rochiile albe amintind de veşmintele populare stilizate din pînză ţărănească şi cu dantele aplicate stau alături de rochiile pănotate cu fir auriu, cu colaje de extraforuri şi pasmanterie care prin croială şi linie cromatică amintesc la rîndul lor de rochiile vechi, de domniţe, ca într-un sigiliu al timpului în ceara iluzorie a modelor vestimentare.

Dantelele şi broderiile vechi folosite în toate lucrările dar mai ales în seria rochiilor negre seamănă cu nişte citate menite să accentueze prin contrast modernitatea celorlalte materiale şi a liniei cromatice.

Pline de inefabil, de transparenţă şi mister, rochiile de voal vin să întregească paleta imaginaţiei artistei, un fel de ideogramă a neliniştilor sale.

Interesul artistei se îndreaptă adeseori spre obţinerea unor armonii cromatice, a unor raporturi muzicale între forme bine ritmate şi declanşatoare de energii spirituale, ce ne amintesc de lirismul cald din opera tatălui, pictorul Viorel Huşi.

În aceste scurte zile de iarnă în care lumina capătă accente prerafaelite sîntem pregătiţi să receptăm universul Aurei Popescu aşa cum ni s-a oferit pentru o oră de elevată detentă în spaţiul intim al galeriei de la Teatrul Foarte Mic.

Liliana Ursu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul „doctrinar" — realist (2)

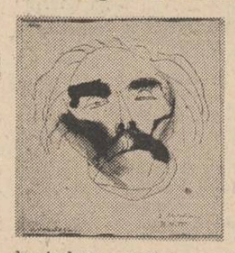

Deși, cum s-a văzut în **symposionul** introductiv al povestirii sînt evocate, chiar cu o anume ostentație, elementele doctrinei platoniciene cu privire la retrăirea prin intermediul visului a amintirii legate de întruchipările succesive ale eului arhetipal, totuși, descinderea eroului voiculescian în abisul oniric se produce, așa-zicînd, în chip cît se poate de natural. Complexei savanterii ezoterice în virtutea căreia **archaeul** eminescian se eliberează din strimtoarea efemerelor sale întruchipări individual-umane după cum și îndeajuns de abil convențională puneri în ecuație narativă (în fapt, o succesiune de episoade nuvelistice cvasiindependente) a ideației teozofice din romanul lui Rebreanu li se substituie simplu, mecanismul psihic-halucinatoriu declanșat de suferința fizică și morală limită în ghearele căreia eroul este aruncat.

Înainte de toate este de reținut amănuntul de o importanță decisivă că, în **Căprioara din vis,** aventura onirică menită a facilita eroului întîlnirea cu întruchiparea eului său primordial nu are loc pe durata clipei infinit dilatate a trecerii însului uman în imperiul morții ; dimpotrivă, faptul se derulează în împrejurarea în care, printr-un straniu concurs de împrejurări favorabile, clipa respectivă este transformată în contrariul ei, adică în moment fast, cînd eroul începe a se îndepărta de fatidica amenințare. Din plecare așadar, simbolul fantastic se (re) integrează în arhisemnul său vital, înțeles în accepția lui realistic biologică. Departe de a fi doar insemnul ultimului act de „conștientizare" (onirică !) a **vieții visului,** faptul are semnificația autenticei **conștientizări onirice a visului vieții,** la originea fenomenului aflîndu-se tocmai acest „agent" prin definiție benefic („La gura mea ajunse sfîrcul unui sin plin cu lapte. Și supsei, cu lăcomie, viața caldă și dulce"). De aici decurge și fireasca translație în universul de fapte și imagini ce populează **visul treaz** al eroului. În aparență simplă — chiar simplistă —, de o liniaritate derutantă, la polul opus complicatelor interferări și suprapetajări din proza lui Mircea Eliade. În realitate, epica visului fantastic imaginat de Voiculescu se constituie în virtutea unei subtile și complexe gradații a motivelor ce-i asigură antologia mitică. Începutul pare voit convențional, înadins argumentat de reziduurile livrești comune :

„Un ciopor de oameni uriași, cu blănі sălbatice atîrnate de umeri și încălțăminte de piei întregi în picioare, coborau peste dimburi către mine. Pașii lor scuturau de pe ierburile înalte agrișele de rouă aninate la încheieturile florilor. Aveau în mîni țepoaie tari de lemn. Știam bine, de lemn de corn, cu vîrfurile ascuțite și pălite în foc. Alții scuturau sulițe lungi cu care dau de-a azvîrlita". Dar, o asemenea „literaturizare" a imaginarului, de fapt, este premeditată. Naratorul scontează pe efectul de contrast dintre imaginea introductivă anume convențională și ceea ce urmează a se întîmpla în continuare. Revificarea reminiscenței livrești, inclusiv a nucleului ei doctrinar în ordinea gîndirii magice, se produce pe cît de brusc tot pe atît de firesc :

„Unul pe care mi se oprirá privirile, tînăr și voinic, părea că-i călăuzește și-i însuflețește pe toți. De unde îl cunoșteam eu ? Cu cine semăna ? Îmi amintea de cineva. Și cu toate sforțările nu mă puteam apropia de amintire, mi-era din ce în ce mai apropiat, știut. Dar o pojghiță de uitare mă despărțea de el. Ah, de ce n-o pot sparge, ca să-l cuprind ? Și mă zbăteam acolo unde stam trîntit, frămîntîndu-mă să mă scol și să mă alătur lui. Tot dîmbul din fața mea e numai rimătură de mistreți care au arat cu rîtul după ciuperci gustoase și rădăcini fragede.

A, iată turma de mistreți ! Năvălește peste ei. Ce stați ? Unde vă sînt mințile ? Repede la țepușe ! Cine strigă la oamenii aceia proști ? Eu sau tînărul care-i rînduiește în pripă să primească șarja colților și țepușele întinse dîrz ?

El, în fruntea tuturor, a și țintuit un solitar în parul ținut cu virtute în dreapta și cu cotul sprijinit zdravăn în oblinc. Și cu cît fiara se împinge, furioasă, cu atît se înfige mai adînc".

Și de data aceasta, inegalabila știință a prozatorului vizînd deconvenționalizarea imaginarului alimentat de surse ezoteric-cultiste atinge marea performanță. Veridicitatea realistică a imaginilor fantastice are drept suport extraordinar de puternica iluzie a eroului că el își trăiește, efectiv, **visul vieții** în dubla calitate de martor ocular și de protagonist. Fascinantul balans între cele două ipostaze, atît de viu surprinse în organicitatea lor intimă, face ca eroul să-și „pipăie" identitatea arhetipală fără însă a și-o uita de tot pe cea fenomenală. Mai mult chiar, aceasta din urmă revendică atributul de agent magic sui-generis ce își exercită prerogativele asupra celei dintîi. Astfel „dirijat", eul mitic, întruchipat în tînărul păstor, cum lesne constatăm, se (re)integrează în timpul și spațiul eului fenomenal, acționînd **acum** și **aici** ; ceea ce, pe de altă parte, atenuează considerabil, disimulîndu-l, artificiul epic destinat a „ilustra" teza existențial-estetică a întregii povestiri, degajată de trinitatea axiologică **vînătoare-iubire-artă** :

„Oamenii chiuiesc de bucurie și își împart prada. Tînărul, cu o ușoară mîhnire, privește mîndrețea vînatului întins la picioare și trage cu degetul niște linii închipuite deasupra lui, în vînt.

Vedenia trecu ca o nălucă. Acum din locul unde continuu să zac neputincios, străvăd alte isprăvi ale tînărului, pe care le primesc ca și cînd le-aș săvîrși aidoma eu.

Iată-l, și-a părăsit tovarășii greoi și nesăbuiți. Umblă singur, îngîndurat. Aleargă pe urmele unei ciute care saltă prin luminișuri de dumbrăvi, parcă înfrînată de puterea vînătorului, care n-o slăbește, cu arcul încordat, amînînd mereu săgeata.

Cînd s-a oprit, gata să sloboade moartea, și ciinii stau să se arunce, ceva mă împunge drept în inimă și un chip drag îmi vine în minte. Lui sau mie ? Amîndorura. Căci tînărul lasă arcul în jos, poruncește haitei, care încremenește locului, și el, molatec, zîmbește închipuirii.

Căprioara a întors o clipă capul, îmbietoare, apoi piere, în locul ei, acolo, în capătul rariștii, rămîne o altă nălucă. O fată zveltă, într-o tunică ce-i lăsa brațele goale. Sînii îmboldesc cu îndrăzneală pînza subțire. Iar picioarele, strunjite de însuși gîndul iubitului, au o mîndrie care biruiesc pămîntul de sub ele. E înviăluită într-un abur nelămurit.

Numai chipul luminat de iubirea de care fugise se întoarce uluit, cum se întorsese căprioara. Ne-au fulgerat pe amîndoi deodată, și pe tînărul vînător și pe mine, ochii verzi, părul de bronz aurit cu vițe lungi și unduioase. De unde le știu ? Ciinii cu limbile scoase au încremenit.

Tînărul, încordat ca arcul pe care-l azvîrli, scoate jungherul și pe plăseaua lată de fildeș, cu ochii duși, cu gura întredeschisă și limba uitată prinsă între dinți, trage cu un vîrf ascuțit linii înfrigurate care închipuiesc aidoma o căprioară în fugă săltată, întorcînd capul să privească sperioasă vînătorul înmuiat de dragostea unei fecioare.

E întîiul fior de artă".

Poetizarea realistică a imaginarului îmbibat în esența gîndirii magice — o poetizare animată de cea mai fină nuanțată intuiție analitică, iată pe scurt, secretul tehnicii fantasticului relevat în povestirea **Căprioara din vis.**

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Lingvistică și poezie : Al. Rosetti și Virgil Teodorescu

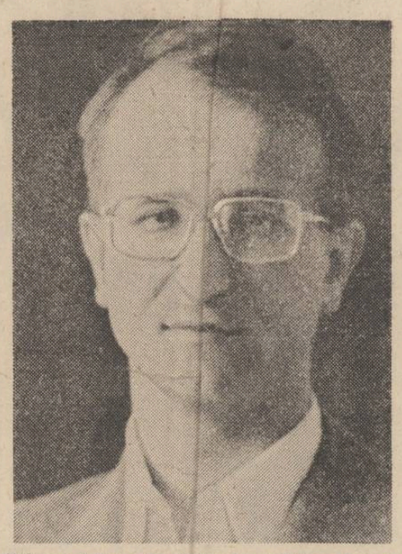

Grigore Arbore, în cătarea „cetăților ideale"

Amintirea unei documentări colective : Traian Iancu, Ion Horea, Ion Băieșu, Vasile Băran, Ion Hobana, Valeriu Bucuroiu, Constantin Nisipeanu și Radu Cârneci

Organicitate de esență

Urmare din pag. I

construită și sănătoasă cată să aibă forma unei piramide. O lopată de grîu aruncată în vînt, cînd recade la pămînt în această formă, cea mai sigură pentru durata ei. Dacă ar lua forma unui cub sau a unui cilindru ar cădea la cea întîi suflare de vînt". Problema acestea este discutată și în însemnările științifice din manuscrisul **2267, 107.** „O lopată de pămînt — citim aici — căzînd jos s-așează în piramidă".

Eminescu invocă în sprijinul tezelor din articolele sale exemple din fiziologie, întîlnite, de asemenea, în însemnările științifice. Apelurile adresate „oamenilor de bine", indiferent din partea cui veneau, nu puteau înlătura relele de care suferea țara și salvarea sta numai în muncă. „Fiecare organism omenesc — exemplifică Eminescu în editorialul **(„Națiunea" constată),** publicat în **Timpul** în 22 iulie 1882 — prin inspirare de oxigen și prin combinarea acestuia cu carbonul în acid carbonic dezvoltă căldura. Căldura produce putere musculară și intelectuală sau ceea ce c-un termen în fizică se numește echivalentul mecanic al căldurii. Acest echivalent omul îl poate întrebuința spre a produce lucruri utile sau îl poate cheltui dormind la umbră. Deci, fiecine să miște numai din mîini, să producă obiecte de utilitate și nu va exista sărăcie".

Presa din București discuta în perioada vacanțelor parlamentare probleme de principii, care însă nu duceau la nimic. Acum Eminescu apelează la matematică în susținerea tezei sale. „E o jucărie — caracterizează aceste discuții în editorialul **(Cine-ar ceti foile)** publicat în **Timpul** în 9 iulie 1882 — ca oricare alta, ca de ex. a căuta rădăcina pătrată a numărului 7. Poți să tot socotești mereu și să bați apa-n piuă ; aproximația va deveni din ce în ce mai mare, dar o rădăcină, care multiplicată cu ea însăși să dea exact 7, nu se va găsi. Și-aici se operează cu două abstracțiuni de-un cuprins empiric cu totul neînsemnat și poți vorbi și socoti zile întregi fără să fi făcut o treabă de seamă".

Medicina este și ea invocată ori de cîte ori se propun reforme ca remediu pentru vindecarea maladiilor de care suferea societatea. „Sînt o seamă de medici — atrage atenția Eminescu în editorialul din 7 septembrie 1882 — a căror îndărătnicie teoretică e atît de mare, încît puțin le pasă dacă bolnavul lor merge bine ori rău : odată diagnoza făcută, acest din urmă e condamnat să beie seria întreagă de decocturi, prescrise de discipolul lui Ipocrat. Zvircolească-se cît o pofti, meargă-i cum i-o merge, hapurile trebuiesc înghițite, fumurile trebuiesc inhalate pentru că așa scrie la carte. Dar s-o potrivi starea bolnavului ori nu cu cele spuse în carte, aceasta nu-l privește pe medic ; e vina bolnavului dacă tratat sistematic, după idei preconcepute și a **priori,** a dat ortul popii. Fost-au tratat conform regulilor ? Asta-i cestiunea. Dacă și-a azvîrlit potcoavele și ni s-a închinat cu plecăciune, e treaba lui".

Eminescu folosește ironia mușcătoare ca aici și atunci cînd se referă la cei care așteptau cu „minutarul astronomului" în mînă instaurarea dictaturii lui I.C. Brătianu **(Precum astronomul, Timpul,** 2 noiembrie 1882), cînd vorbește de oamenii politici care nu știau să semneze și propune să se inventeze pentru ei „o mașină de semnătură" pusă în mișcare de „un curent electromagnetic" **(Anton Pann ne spune, Timpul,** 31 iulie 1882), precum și atunci cînd se ocupă de agitația redactorilor în ajunul alegerilor pentru care recomandă un „calorimetru" să le măsoare „gradul de fierbințeală" **(Un calorimetru sigur, Timpul,** 25 decembrie 1882).

Investigațiile pot fi extinse și la însemnările privind dreptul, economia politică, zoologia, botanica, antropologia.

Probleme importante ridică și interferențele între preocupările științifice, cum se reflectă în manuscrisele și creația sa artistică. Ocupă un loc aparte în însemnările sale teoria privind structura Universului. O bucată de materie, notează Eminescu în manuscrisul **2270, 115,** „e compusă dintr-un număr mare de asemenea **atome.** Toate schimbările din lume se datoresc mișcării atomelor". Problema structurii Universului o discută în termeni asemănători și Moș Iosif, personajul din proza cu același titlu. „După el fiecare atom era centrul lumii în[r]egi ; adică a nemărginirei, și fiecare sta în legătură cu toate lucrurile lumii".

O însemnare din manuscrisul **2285, 182** ne îndrumă spre **Scrisoarea I.** „Fiecare formă trebuie să degenereze — scrie Eminescu — ; devine incompatibilă, cu timpul — ba chiar în aparența formei, în mijlocul vieții sale putem observa germenii morții sale — tocmai cum știm că chiar în copilul inocent, fiecare pulsațiune e un pas spre dezvoltare, dar și unul spre mormînt". Ilustrativ pentru apropierea dintre această însemnare și **Scrisoarea I** este îndeosebi finalul variantei din manuscrisul **2290, 49** :

Din a morții sfîntă mare curg izvoarele vieții
Spre a se-ntoarce iar într-însa.

Eminescu scoate și o încheiere la însemnarea de mai sus. „Viața e germenul morții — moartea e germenul vieții". Încheierea de aici reia, în altă formă, finalul poemului **Împărat și proletar.** „Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi".

Simbolul cumpenei se întîlnește în numeroase însemnări din manuscrise. „Mișcarea **centripetală,** însoțiune — notează Eminescu în manuscrisul **2255, 37v** —, produce mișcare (rotațiune) adică **mijlocul e media, limba cumpenei,** de la **centripetală** și **centrifugală".** Cumpăna și limba cumpenei sînt invocate și în poemul dramatic **(Mureșanu),** scris probabil în epoca ieșeană.

Și-asemăn într-olaltă viață și cu moarte
Și-n cumpăna gîndiri-mi nimica
nu se schimbă
Căci între amîndouă sta neclintita limbă.

Eminescu transferă versurile în poemul **Se bate miezul nopții,** tipărit în 1883.

Poezia **La steaua** este și ea contemporană, ca elaborare, cu însemnările științifice din manuscrise ; este prea cunoscută ca s-o mai citām.

Imaginea luminii care călătorește în Univers și după ce steaua s-a stins o întîlnim și în editorialul **(Observăm ca unirea),** publicat în **Timpul** în 9 decembrie 1882, încît s-ar părea că stăm în fața unei simple parafrăzări. „Precum lumina unei stele — scrie Eminescu — călătorește încă în Univers, încît raza ajunge ochiul nostru într-un timp în care steaua ce-a revărsat-o nu mai există, astfel din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie pînă la noi, pe cînd cauza acestei străluciri, tăria sufletească, abnegațiunea nu mai sînt. Degeaba, pitici moderni, dacă nu pot umplea sufletele cu smerenia și credința celor vechi". Poetul aplică teza filozofică din poezie la faptele glorioase ale unor personalități din trecutul îndepărtat și înlocuiește evocarea dramei personale cu mustrarea contemporanilor pentru înstrăinarea de istoria națională.

Cercetătorii trimit, cînd comentează poezia **La steaua,** la poemul lui Gottfried Keller, **Der Stern,** și nu insistă asupra unui alt aspect nu mai puțin semnificativ. Poezia lui Eminescu aparține epocii gazetăriei bucureștene și din cele 14 variante, 11 se găsesc în manuscrisul **2270** consacrat de poet însemnărilor de fizică.

Contemporane cu însemnările științifice sînt ca elaborare definitivă și **Scrisoarea III** și **Glossa.** Un sultan, arată Eminescu în articolul **Antichrist,** publicat în **Curierul de Iași** în 3 septembrie 1876, spera să prefacă „domul din Colonia în grajd de cai", anticipare a amenințării lui Baiazid, din **Scrisoarea III** că va da „calului ovăz" din „pristolul de la Roma". Imaginea extinderii Imperiului otoman peste trei continente, din aceeași poezie, o întîlnim și în articolul **(Ieri seara s-a comunicat),** publicat în **Timpul** în 25 februarie 1881. Prăbușirea Imperiului otoman, se arată aici, avea să lase urme adînci, cu atît mai mult cu cît „și-au întins umbra puterii asupra a trei continente". Un vers celebru din **Glossa,** „Privitor ca la teatru", este transferat în editorialul **(Admirabila dibăcie),** publicat în **Timpul** în 11 februarie 1883 și investit cu alte semnificații. „Dac-am fi — scrie Eminescu aici — privitori numai, ca la teatru, lucrul ar fi comic, în adevăr, dar asupra noastră se descarcă toate". Eminescu nu se autoplagiază — aspect cu deosebire semnificativ — nici chiar atunci cînd transferul se face, ca aici, în aceiași termeni. Pledoaria din poezie, la izvoare, formă de protest, este îndemn deschis la luptă, în proza politică.

Eminescu se situează pe o poziție singulară în literatura noastră prin interferențele între însemnările din manuscrise, poezie, proza artistică, dramaturgie și proza politică. Sînt tot atîtea mărturii ale organicității scrisului eminescian.

SEMN

Opțiunile unei poetici

În termodinamică, entropia ar fi o relație matematică exprimînd acea degradare de energie, verificată cu regularitate în orice transformare. În întrebuințarea comună, folosirea acestei noțiuni cheamă în atenție acea stare de dezordine ce ar sta la originea unor fenomene fizice și metafizice. Dacă ne referim la poezie, vom observa că aici acționează un cîmp vast de **tensiuni semnificante,** tinzînd, în ultimă instanță, să reducă la gradul zero principiul entropiei, pentru ca opera să ilustreze și să impună **ordinea unei structuri irepetabile ;** în orice text devenit operă există mișcări interne de la dezordine către ordine, dar există și acelea contrarii ce dau posibilitatea unor operații combinatorii infinite. Cred că Daniel Turcea pleacă în **Entropia** (1970) de la postulatul unei **dez-ordini perfecte ;** numai astfel devin coerente acele incongruențe heliadiste introduse cu candoare nedisimulată în structura discursului. După cum este cunoscut, Heliade pleacă de la convingerea că poezia românească se afla, înainte de apariția sa, exact în starea apelor primordiale pline de stuf și bălării, așteptînd nunta cu principiul organizator suprem ; de aici acea fascinantă voință de sistematizare (și astăzi la fel de enigmatică !) a unui teritoriu entropic prin definiție. Heliade urcă muntele Sinai al limbii române spre a ne purta misterioasele **table de legi ale poeziei.** Daniel Turcea pare a adopta ipostaza unui Heliade adolescent, probînd din nou gradul zero al limbii poetice ; el se comportă ca și cum limbajul poeziei nu ar fi traversat toate acele „avataruri" numite Blaga, Barbu, Bacovia, Arghezi, ci ar fi încă sub impactul aceleiași disponibilități adamice din timpul heliadesc. Această ingenuitate (mimată ?) face ca demersul său să devină important, conținînd desigur toate acele impurități de lexic și de sintaxă caracteristice textelor unui **poet de încercare ;** în ariditatea arsă sau în luxuria răsfățată a discursului entropic propus de Daniel Turcea, se poate recunoaște o experiență textualizantă incipientă, în linia unui Ion Barbu explicitat și trădat prin redundanța utopiilor dimoviene. Conform principiului entropiei care instituie ireversibilitatea fenomenelor naturale prin „degradarea" (pierderea) perpetuă a energiilor investite, nici potențialul energiilor lingvistice (și discursive) implicate în orice act poetic nu implică totdeauna un rezultat de paritate ; de aceea orice poet încercător consumă multă materie primă pînă să ajungă la omologarea patentului său liric.

Astfel, Daniel Turcea introduce (ca și Heliade) în **moara textului** tot felul de materii și materiale, fără să se jeneze de proveniența lor exterioară domeniului poetic ; formulele albe ale matematicii se țes adesea între expresiile unei dezamăgitoare oralități, enumerările chimice (și alchimice) pigmentează versificări de un pitoresc necenzurat, imaginile cele mai șocante (chiar și fonetic) se conjugă cu serafice sonorități imnice, toate acestea în **simultaneitatea ubicuă a unui discurs total** ce vrea să absoarbă și să integreze poetic orice reziduu al realului sau al limbajului. Cu această **metodă entropică** unde au loc cele mai bizare aglutinări lingvistice, poezia se naște imprevizibil, bolbotind lavă încinsă în acele **copci ale discursului** scăpat momentan de sub control, și configurînd pe neașteptate obsedante imagini ale mecanismului textual : „Stelele de genune cu populații ce / se mișcă și mănîncă în depărtări sonore / ... / cu animale fosile amintindu-și medievala vale / e-atîta **frumusețe în dislocări** de cuburi / cînd sapă-n dura lege la depărtări de muzici / peste amenințarea materiei de crabi / cu umbre de chitină și vînt de clești / / cînd timpul alege-n plumb lumină / cu îngeri matematici / ... / și mandarini sorbindu-și alb iaz de timp /... / din viață și în viață privind / prin vegetații clare cu explodate chei". În acest fragment pot fi citite toate semnele și procedeele textualizării, intuită ca un proces cosmic de auto-devorare și transgresare a realului : aproape orice sintagmă („stelele de genune", „animale fosile", „medievala vale", „dislocări de cuburi", „materia de crabi", „vînt de clești", „plumb lumină", „îngeri matematici", „iaz de timp") devine din această perspectivă, o metaforă textuală activă prin verbe textualizante ca „mănîncă", „sapă", „soarbe". Dacă menținem acest sistem de lectură, vom descoperi că în prima sa carte, Daniel Turcea construia aproape în fiecare poem, cu o nepotolită imaginație, un autodafe textualizant. Canavaua discursului se înroșește ca epiderma în rujeolă de puzderia simptomelor textuale ce pot fi culese cu ușurință din orice poem sau din orice vers („din fructe-n fructe întîmplări măceluri", „e mușcătura serii animal la gîtul doamnei / rană sinilie", „un animal în lava serii nenăscut mușcase", „măceluri unse cu mirt", „cu nuci de singe", „totul era o floare carnivoră imensă", „cu stele căzătoare distanță ghilotină", „peisaje cu oameni în gură", „poziții în reflexii în apă", „oglinzile vii și mai vii și mai vii", „mușcătura de sticlă a curbei pe cub", „dinți de timp").

Este extraordinar poemul „Copacul, principele și oglinda" unde se tatonează pas cu pas căile intrării în nebuloasa labirintică a textului. Se coagulează violent topografia unor peisaje textuale începînd chiar din primele versuri : „De jur împrejur totul devenise argintiu / de un argintiu pal cu zbateri / spre verzui și violet / o iarbă rară a putut suge / / Un copac și-a întins crengile chircite de rană / întortocheată rana apusului / în fiecare soare de moarte". Actantul liric are brusc o hohotitoare criză de nervi provocată de absorbția în golul textului : „transfuzii dogoritoare / de ris rostogolit pe întinderea alb-vinețe / de hohot prăbușit în peștera / cu toate cristalele învelindu-te de n-ai să mai știi / ce poate fi mai frumos / decît / orbitoarea lor strălucire / niciodată îndeajuns de goală / niciodată îndeajuns de aproape / încît pasărea roșie din cerul / respingîndu-ți aerul în schimbul / aerului ei mai de singe cu cîmpuri de maci / risipite pe buze". Urmează descrierea unui **personaj de text** în direcția sugerată de Ion Barbu în poliedrica „Veghe a lui Roderick Usher" : („era mult mai frumos cînd începuse în camera / în care intra prin oglinzi / să-și închipuie în negru aburind eprubete / tu între timp lepișeși pe lespedea albă subțire / de-a lungul sălii de armuri") cu toate rafinamentele unor uciderí și otrăviri repetate („eu / spărgîndu-ți ferestre pe caii amari galopînd / pe sub murii pustii / rădăcina întîlnea hidrargir / golul cuțit și voalul tău aiurînd"); apoi se conturează capcana intertextuală („șerpii sculptați și de bronz au căscat / boturi coclite lunecînd pe socluri sub uși / și marmura vie / castelul era acum o floare carnivoră imensă / viața lui pe oglinda cu vine subțiri / scurse roșii tulburîndu-se apele / cu 3 sălcii solzoase și 4 / corăbii arzînd îndelung / cu țărmuri retrase în ancore grele / doi ochi uzi sfărîmicioși și gălbui / ... / părul ii devenise de săbii lucioase / ca-n Wagner / ca un giulgiu rece") ce va elibera agentul textual trebuitor („femeia din două tablouri fusese îndelung bănuită") spre a comite actul suprimării („mîinile tale subțiri / îmi caută parcă locul la ceafă între două vertebre"), adică operația ultimă de întrare în text. S-ar putea spune că acest poem reprezintă în buna tradiție a Jocului secund o adevărată lecție textuală. La fel, în „Dezastre" aflăm sugestia textualizării printr-o perpetuă reflexivitate și auto-reflexivitate a elementelor combinate. Aici, întîlnim înainte de Nichita Stănescu, opțiunea pentru **cub** ca topos absolut al auto-reflectării infinite a lumii : „Cubul să-și cunoască oarba, cristalină / unitatea urii dintre, ce-l compun / drepte paralele planele opuse / frumoasa esență unde ele apun / fără să existe în afara lor / fără a fi-n nici una dintre ele și / ele-alcătuindu-l fără să-l cuprindă / și-ntrepătrunse, fără să se-atingă / suprafețe fețe uluind curburi / libere se-nchid libere și-nchise / cuburi locuite locuind în cuburi"... Acest „cub oranj" va fi explorat în alt mod de Nichita Stănescu, dar trebuie să arătăm că el reprezintă o **obsesie textuală permanentă** în poezia lui Daniel Turcea. Am încercat să ne aplecăm puțin asupra unor sugestii textualiste ce pot fi identificate ca decurgînd în primul rînd din **poetica entropiei,** practicată cu bună știință („în cunoștință de cauză" ar fi spus Ion Barbu) de către Poetul cu mers împleticit printre lucruri și ochii înghețați în lacul textual al imaginației sale premonitorii. Chiar dacă vor fi unii care să considere că această ipoteză de lectură își supralicitează premizele, voi replica fără alte teoretizări că Daniel Turcea este cu adevărat un poet important doar în volumul **Entropia.**

Marin Mincu

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A LIV-A

Vineri, **27 septembrie a.c.,** programul de lucru al cenaclului i-a inclus pe : **Bianca Marcovici, Eugen Bela Popa și Petru Ricus.**

S-au pronunțat asupra lecturilor propuse (în ordinea înscrierii) următorii : Ilie Bădicuț, Traian Chiricuță, Sandu Stelian, George Mina, Marin Ceițandru, Corin Blanu și Ion Potopin.

Spicuim din criticile făcute :

Ilie Bădicuț apreciază la **Petru Ricus** viziunea cinematografică, tarkovskiană, o ilustrare prin imagini ca-n filmul „Călăuza" iar la **Eugen Bela Popa** construcția simfonică a poemelor, cît privește vîrsta afirmă că „poezia nu are vîrstă decît vîrsta poeziei" ;

Traian Chiricuță vede în **Bianca Marcovici** posesoarea unei tehnici destructive a colajelor lexicale, poemele sale fiind încărcate cu o voită ironie, ceea ce îi activizează sensurile, cînd nu cade în lene verbală. La **Petru Ricus** remarcă o poezie alertă, curajul expunerii și imaginile care uneori par a fi recompensa unei mari tristeți ;

Sandu Stelian o consideră pe **Bianca Marcovici** o poetă originală, cu unele versuri frumoase, deosebite, precum versul „lunec din umbre ca dintr-un cornet"; despre poemele lui **Eugen Bela Popa** afirmă că ele se constituie într-un text al unui demers al lucrurilor forțate, un amalgam înghesuit într-un pat al lui Procust, dominat de ideea nimicniciei de sine și scris într-un registru plat ;

Corin Blanu desprinde la **Bianca Marcovici** o trăsătură de bază : sensibilitatea cu care poeta recepteză cotidianul, o sensibilitate acută care se împlinește în prospețimea imaginilor și care o conduce la o anumită gravitate a spunerii poetice ;

Ion Potopin în prima parte a discursului său (captatio benevolentiae) declară că e animat de sentimente cordiale vizavi de cenaclul nostru și că pleacă cu o imagine destul de bogată. Despre cei care au citit afirmă că ei se constituie în trei ipostaze diferite ca valoare, drept pentru care îi și expediază pe primii doi poeți, oprindu-se îndelung asupra lui Eugen Bela Popa despre care afirmă că știe ce înseamnă poezia, ce trebuie comunicat cititorului pentru a pune amprenta propriului spirit pe cel al cititorului.

În încheierea lucrărilor, poetul Cezar Ivănescu concluzionează că Petru Ricus este un poet foarte interesant și puternic, care trebuie să-și afle însă o formulă poetică proprie ; că Bianca Marcovici reușește în poemele sale o marcă a autenticului, de asemenea că Eugen Bela Popa se înscrie cu cărțile sale (rămase în dactilogramă) în curentul literar care ar putea fi numit post-modernism, post-modernismul cu generozitatea sa puncte de vedere și maniere poetice realizînd o înțelegere și o încheiere de eon asupra unei civilizații pe care a parcurs-o omenirea, poezia fiind astfel un prezent continuu.

Hero

Un jubileu al ediției (II)

Urmare din pag. a 3-a

necesară internarea pripită din februarie, de ce nu s-a continuat tratamentul de la Hall (care dăduse rezultate bune cu un an în urmă), de ce aproape în același timp (martie 1889) i s-a votat pensia cerută cu un an în urmă de I. Negruzzi (de ce nu i s-a dat marele premiu „Năsturel-Herescu" al Academiei care i se cuvenea după cel mai sfînt drept ?), de ce se plînge poetul în ultimul său articol din 13 ianuarie de „răzbunări" și „nereguli prin redacții", de ce, dintre memorialiștii săi, nici unul nu numește exact colaborările pe care le-a avut în aceste luni, de ce în iunie 1889 numitul Petrea Poenaru (care nu era un nebun oarecare : era tenor, deci făcea parte din tagma actorilor ; va fi fost în trupa Tardini ori Pascali ? Îl va fi cunoscut Eminescu mai dinainte ?), bun ochitor cu praștia (nebunii veneau la ospiciu cu asemenea arme de atac ?) a ales capul lui Eminescu de țintă ? Și de ce ultimele vorbe ale poetului, spuse cu martori în fața judecătorului Brusan, sună astfel : „Sînt Matei Basarab, am fost rănit la cap de către Petre Poenaru, milionar, pe care regele l-a pus să mă împuște cu pușca umplută cu pietre de diamant cît oul de mare (...) Pentru că, eu fiind moștenitorul lui Matei Basarab, regele se teme să nu-i iau moștenirea..." ? Sînt chiar lipsite de sens aceste afirmații ? Din publicistica poetului reiese cu evidență (am dovedit-o într-un articol anterior) că voievodul cel mai des citat de el este Matei Basarab, quintesența a virtuților neamului, idealul de conducător în concepția lui Eminescu. Este absurd faptul că poetul, pe patul de moarte, se identifică cu Matei Basarab ? Și atunci, dacă el a spus un adevăr în privința domnitorului — de ce nu-i dăm dreptul la adevăr și în privința numitului Petrea Poenaru ? Numele acestuia — și obiectul „piatră" în sine — ne readuce în minte polemica cu C. A. Rosetti de la finele anului 1880 (vezi-o în volumul XI), în legătură cu atentatorul la viața lui I. Brătianu, un oarecare Pietraru, și cu formula secretă „Ale tale dintru ale tale" pe care poetul o descoperă aparent din întîmplare. Această polemică, amintită constant de către Eminescu ulterior, a marcat puternic activitatea sa ziaristică. Eminescologii noștri au încă mult de lucru pentru a descîlci firele evenimentelor țesute atît de impur în ultima parte a vieții lui Eminescu. Nu cele cîteva zeci de caiete despachetate de T. Maiorescu pe masa Academiei în 1902 (le deținea, probabil, din 1883 — și desigur că le citise atent, încît nota lui G. Munteanu din finalul „Hyperionului" său este retorică : nu poate fi aceasta toată producția lui Eminescu ; de altfel, din ceea ce numim „lada cu manuscrisele lui Eminescu" lipsește primul termen : lada, ca să ne dăm seama baremi cantitativ de conținutul ei : ceea ce are Biblioteca Academiei din opera manuscrisă a poetului începe prea bine într-o lădiță de patru scînduri !) — nu aceste caiete, ci presa vremii, arhivele încă necercetate vor fi în măsură, odată cu opera poetului, să ne dea tabloul exact al vieții. Departe de noi gîndul de a intenta un nou proces „Junimii". Nimeni nu poate contesta rolul ei în cultura românească — mai ales rolul fiecărui membru în parte al ei. Nu putem fi de acord, însă, cu principiul „Junimii", și al societăților secrete în general, acela de a ține adevărul ascuns, de a-l transforma în adevăr esoteric. Cînd ai o lumină nu o ascunzi sub obroc, ci o pui deasupra ca să lumineze tuturor. Or, se pare că apropiații „Junimii" știau ce se petrece cu Eminescu în ultima parte a vieții lui — dar au îngropat repede adevărul în memoria de grup. Nu această memorie o vom putea descoperi vreodată, ci pe cealaltă, memoria largă, colectivă.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

IOSIF BERARU : Aceste două scurtături întregi : **Neghina** : „Culeg din nedreptate / seminte negre mari / de păcate... / le ascund să / le nimicesc : / speranță / mi-e că / nu mai / încolțesc" ; **Părăsit** : „Părăsit m-ating / codrii la ieșire / din somn / în cîte / frunze / dorm ?"
VIȘAN GABRIEL REMUS : Ziceți în scrisoare : „Din aceste două poezii sper măcar că una să fie publicată, măcar într-un colț al revistei, undeva, unde vă mai rămîne puțin loc, și nu doresc neapărat în următorul număr /.../ vă rog foarte, foarte mult să nu mă uitați de această scrisoare și dacă este posibil să-mi publicați una dintre poezii" etc. **De-ar fi** : „De-ar fi codrul împărat / de-ar fi cal înaripat / m-aș supune lui dintîi / ca și unui căpătîi / mort de calea fericirii / și răpit de ea iubirii". și tot așa că nu-i vorba că nu avem loc în revistă, dar mai bine le-ați fi aruncat dv.
PANTELIMON GEORGETA : **Portretul meu înrămat**, însă ajustat un pic : „...La cea ùl duhurilor / flori ofilite de respirația / otrăvită. / Și portretul meu înrămat / în joaca fără de moarte / peste fruntea mea — / copilă / de foarte departe".
ROBEA MIHAI DAN : „Ce simplă e viața, o candelă mută / foșnește nestinsă-n culoare / sub cerul albastru mocnită, tăcută / ucisă de-o boare". Numai locuri ca acestea. Cînd vă lăsați la vatră, citiți poezie.
DORINA NEGRU : „Umbra", astfel scurtată : „Eu rîd, ea plînge. / Eu cînt, ea tace / eu merg, ea aleargă /.../ această fată ce nu e decît umbra mea". Și acest vers din **Ramura frîntă** : „Ramură frîntă de-o lacrimă".
IOAN BIRIȘ : „Adîncește-ți ca stejarul / rădăcinile-n pămînt / ca să-ți poți înălța harul precum el, prin crengi, avînt". Așa să faceți.
ANTONIE JUREBIE : De data aceasta nimic.
IACOB MARINELA : **Iederă**, astfel retezată ; „Sădesc iedera în deșertul de zăpadă / si-o cresc /.../ EA durează un pod între noi / privirile mele rostogolindu-se / din frunză-n frunză : / ca un descîntec în gura vrăjitoarei / ca vîntul printre stropi de valuri / ca suspinul stelelor / în încleștarea dintre noapte și zi /.../ sărutîndu-se" ; **Fir de nisip**, cam astfel măcinat : „Geometria sălbatică a lucrurilor / ți-a amețit privirea / și-ai ales firul de nisip / zeii ți-au întors ecoul gîndurilor / prin strigătul meu — la sărutul luminii". Mai trimiteți.
MIHAI VICOL : **Îmi spui** : „Îmi spui că așteptarea-i lampa / aprinsă pentru mine / oftatul pîrîului se prelinge / în ochiul peștelui / amurgul se spală pînă la brîu / lîngă abator". **Poem 29** : „Adolescența mea / a fost / o portăreasă rea de gură / veșnic nemulțumită / de andrelele ei". Mai trimiteți.
MIHAI CONSTANTIN VOICU : **Paroxism** : „Mi-aduc aminte / cînd / radioul a adormit pe scaun / în tramvai vremea și-a alăturat / sînii de pieptul meu / vocea moțăia în autobuz /.../ din cînd în cînd / copacul își mai șterge picioarele / cu gîndurile mele". Faceți haltere și alte gimnastici.
DIANA MARCOVICI : **Gîndul remușcării**: „Acum e prea tîrziu să mai repar / te-am înșelat în gînd / dar gama suna-va fals / cît voi cînta / te-am înșelat / acum nu te mai merit / mă uit la tine ca într-o oglindă / și mă desfac în mii de bucățele."; **Interferențe**: „Pe umeri — singurătatea și cerul , genunchii mei sînt drepți / apăsat pasul / mai sînt de neclintit în iubire / vorbă aruncată dar dureroasă / vulnerabilă, adăugată în tine / ca un transplant respins." ; **Fără Luceafăr**: „Sărută-mă, tu zeu, călău / zeu nejustificat, zeu albastru / nici o patimă în ochii tăi, nici / o dorință / sărută-mă / și lasă-ți inima în tronul tău / o clipă privește-mă / zeu cu inimă de gheață / ce încapi în somnul meu / desfigurat de umbre, albastru / vino / așa cum ești și nu poți da". La revedere.
IOAN VOEVOD ENI : „Fascinantă, căutarea / ce te-a subjugat ardent iți alimentează astăzi / izvorul din subconștient". Așa ceva la dumneavoastră acasă.
CREȚU VASILE : Din **Spus-a Ovidiu** : „Iar soarele vremelnic întîi la voi răsare / zvîrlindu-se din mare în carul său de foc / voi sinteți la răscrucea migrărilor barbare / cu săbii despărți-veți necazul de noroc". Strofa aceasta din atîtea desuetitudini. Citiți poezie bună.
MARIN FLORESCU : Din **Scutierii** : „La umbra clipei scutierii dorm / visuri fierbinți de mărire / cernîndu-se pe drumul vieții rătăcitor / pe caii uciși de lănci în turnire. / Vegetala iubire le este blazon / trofeele fructe stricate în vară / ridicînd din pulberea lumii ușor / miasme de alcooluri prea tari în afară / Lichefiată lene îi strînge blînd la sîn / uimită schimbă-n funii iluzia ce doare / și răscolește lin speranțele pe cînd / impudicele ore stau totul să măsoare". Cum credeți.
IOAN CERNĂUȚI : **Lacrimi de duh**: „Salcia scutură pufoșii cîrlani / peste un timp sărac în ani / ciutura neagră de mult putrezită / lasă în urmă o șoaptă vrăjită / plouă molcom triștii zefiri / pe tolba roasă de amintiri / iți unduiesc departe în casă / mii de vecernii în iarba mătasă / foșnind duios gîndul îl duce / la orizont soare s-apuce" etc. Mai departe vetuste și frivole.
MANUELA MIHAI : Aceste două versuri : „Viața începe de la încheietura apei /.../ cuvintele sînt solia unei păsări". Trimiteți.
MUNTEANU ION : Acest **Portret** : „Mama mea are ochii verzi / verdele blînd de Bărăgan / verdele pănușelor de porumb / cînd boaba mustește de lapte / și-i dulce la copt. / Mama mea are părul de aur / aur curat vegetal / aur de Bărăgan / în care cîntă în zori / ciocîrlia / Pe mine m-a născut cîmpia / cîmpia cu nume de sfîntă, / Maria".
IULIAN CARAGEA : Acestea două fără titlu : „Își așterneau frunze de nuc în mlaștină / se tot scufundau / bufonii / Cum trupul cerului pășește în ape / vie limpezirea de albastru / citeau din tomuri negre roase / de spaima maicii cînd i-a fost născut / morții în spate le-asuda cămașa / a zburat o pasăre înfășurată în propriul ei schelet ? / Am încredere în tine, frate bufon ! / cer verde, aur, daurire / milos îl îneca / rîdeau / vinul din rîs fugea" : „Omul avea pe umeri o cetate / ideea și cărămizile frunții-i se surpau / violent simțea, neiubit / dar cu cetatea se mîndrea. Speriat ca o piață năpădită de / foi de varză, ar / fără cumpărători și tîlhari / ținîndu-și fruntea sus / a trecut pînă la apus / cîinii galbeni i-au ros zidul / oamenii nu l-au îngropat deoarece / știu ei taina ascunsă în cărămizi ?" Mai trimiteți.
ROSAURA AIȘE : **Cenușa** „Pe geamul spart al unei zile / un fir subțire de cenușă /.../ cerul inundat / cu fulgii cenușii / coboară pe munte și pe flori / pe ape și pe fluturi / Bietul soare plutește / el însuși într-o / mare de cenușă / Curînd eu însumi / sînt cenuș".
ROMIȚĂ ROMULUS VALER : „Născut din stîncă, din crăpătura adîncă picuri stropi reci, curați, fără de poruncă". Atîta tot din **Doina izvorului**, atîta tot din toate.
VICTOR SITARU, Calafat Din **Fanfara a plecat** : „Cu un acord final fanfara a plecat / în toamna care din copaci sculptați de lemn ciuplea / tristețea, ca o flamură de gînd întunecat / la gît cu o eșarfă cenușie se lega". În rest treceți de la alămuri la pian sau la violoncel, vioară, alte intrumente, dar mai cu seamă dactilografiați.
GHEORGHE COANDĂ : Vedeți-vă de matematicile dumneavoastră poate că la cifre să aveți chemare, căci la litere ba
DUMITRU LUCIAN DENISCHEOTU: **Peisaj de bucurie** : „Cîntați voi prighetori / și voi cintezoi în cor ! / Mierle, pițpalaci și cuci / voi, canari și rîndunici ! / Cîntați păsărele mii ! / Și voi flori și voi copii din zori și pînă seara / c-a venit iar primăvara !" O fi venit dar nu pentru toate orătăniile.
MARIN MÎRZA : **Imagini pînă la urmă**, „Soarele / coase / întunericul / și rîndunicile / plescăie în beznă / fulgerînd / însetată iubire / sîngele meu" ; Și din **Citadinie** : „Unde vrei să mai pleci / pe trotuar sînt vrăbii moarte / aerul pișcă fața cu întrebări / și-n ferestre pisici de pluș / așează tristetea." Vedeți la **Antologie** precum urmează : **Incertitudini, Transparență, Privire activă, De deasupra, Erotică**, și cu asta la mai mare !
ION MIRCEA ȘELARU : Aceste versuri dintre toate : „Chipul tatei frumos adumbrit / de Luceafărul dimineții". Precum și : „Cu prinosul de iubire și visare / raza soarelui etern răsare".

MARIN MÂRZA

Incertitudine

Golurile de aer din inima mea
prin care viața, minusculul planor
înfruntă adierea celui mai aprins
trandafir — iți spun
și nu numai aceasta
zilele lovindu-se unele de altele
prin oasele mele
cu zgomot de pahare sparte
luminînd de pe acum
întunecimea șoaptei
și nopțile cu dinții de aur
semnele acelea de pe pieptul meu
care ți-au creat multe zile negre
(iți amintești?) nu s-au șters,
prefir printre degete nisip
oare aceștia sînt munții
(însorita-ți epidermă-i învelea!)
care pluteau în aer
atîrnați de pînzele paianjenești
ale extazului? Iubire.

Transparență

De la o vreme iubire
totul se subție și dispare
din preajma mea,
pînă și pereții casei albi
încep să facă goluri
ca un rîu plin de vîrtejuri.
Degeaba încerc să astup găurile
să ingroș cu var și ciment
peretele se subție continuu
obiectele se topesc unele în altele
și ca prin aburi
ochii mei deslușesc
soarele incrustat pe ușa
care nu s-a deschis niciodată,
iubire.

Privire activă

Între mine și oglindă
trăiască veșnic arcul electric
ce se formează ori de cîte ori
încerc să contemplu ceea ce văd.
Ochi vulturește rotit
deasupra propriei lumini
despicînd-o : bînd apa
chiar din sîmburii cruzi —
numai să împiedice
o, cît încă sensul
nu-și locuiește sensul
să împiedice închiderea mea
în sfericele flori de păpădie.

De deasupra

Fiecare săgeată
lansată cu arcul meu
împinge prin aer în vîrful ei
cîte o literă
o, dacă ai privi de sus:
trupul meu legat de săgeți
către spațiul patimii pure
și puțin mai jos
o furnică grăbită
să-și tîrîie-n cuib
uriașul grăunte.

Erotică

Pe fiecare acoperiș al orașului
sînt instalate
captatoare erotice
din orice direcție
cînd vei veni iubire
camerele vor străluci
de plăcere și noaptea
bărbații vor fugi de la lucru
cu mîinile unsuroase
vor deschide ferestrele mai întîi
să nu piară sufocați
de crinii sînilor tăi
aspru înfloriți.

Energiile națiunii

Urmare din pag. 1

noi, să introneze în țară un simțămînt puternic și durabil de emulație patriotică, de lucrare conștientă în folosul patriei. Credem cu tărie într-o idee românească, nu ne dezicem o clipă de opțiunile noastre istorice, sîntem uniți în fața greutăților inerente pe care le mai întîmpinăm, ne este uneori greu, foarte greu, dar nu dăm înapoi pentru simplul motiv că o țară ca a noastră are o singură șansă : să creadă în destinul ei. Iar acest destin înseamnă muncă, înseamnă iubire, înseamnă unitate de neclintit. Astăzi, mai exact de două decenii încoace, avem curajul revoluționar de a privi realitatea istorică în față, de a dezbate în public cele mai complicate probleme ale civilizației materiale și spirituale, pentru că numai de la recunoașterea deschisă a situației reale și a posibilităților poate începe progresul. Noul plan cincinal pe care l-am început — moment istoric al existenței noastre — va asigura intrarea României într-o etapă nouă de dezvoltare, trecerea sa de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la acela de țară mediu dezvoltată. Diferența nu va fi, desigur, numai de termeni ci, în primul rînd, de substanță. Programul partidului este cunoscut tuturor, dar el va avea viabilitate, „sub specie aeternitatis" numai printr-o muncă temeinică, prin stimularea puterii geniale de creativitate a poporului, prin cumpătarea consumurilor, prin optimizarea tuturor sectoarelor de activitate.

În Mesajul de Anul Nou pe care întîiul gospodar al țării, președintele Nicolae Ceaușescu, l-a adresat națiunii, sînt formulate o serie de imperative care îmbogățesc și clarifică programul nostru de lucru : „Va trebui să ridicăm la un nivel superior cultura și arta, să asigurăm lărgirea continuă a orizontului de cunoștințe ale oamenilor muncii, să intensificăm activitatea politico-educativă de formare a omului nou, cu o conștiință și morală înaintată". Condiții există, suflul patriotic freamătă în drapele, uneltele ne așteaptă. Epoca în care am intrat își pregătește la parametri specifici și cu proporțiile de rigoare, o posibilă „Getica", un posibil „Luceafărul", o posibilă „Coloană a infinitului". Ele vor suna și vor arăta altfel, bineînțeles, dar ele vor veni, trebuie să vină, pentru că geniul național trebuie să se exprime în formele sale etern românești și, drept urmare, cu respirație universală. Ele ca anul 1986 și toți aceia care vor veni după el să aducă în primul rînd Pace — pentru că dacă va exista Pace, roadele ei supreme nu vor întîrzia să se arate.

Armura prozodiei clasice

Urmare din pag. 1

Există la Mircea Micu o rigoare stilistică venită din temeinicia ardelenească a expresiei, un soi de bărbăție antiromanțioasă care, de multe ori, „asprește" metaforele conferindu-le tragism interior. De altfel, autorul recunoaște într-una din poeziile sale : „o durere adîncă mă face de piatră și lemn" definindu-și astfel starea lirică. Fire introvertită, poetul comunică parcimonios, cuvintele au o tristețe mută : „A nins ca o nădejde tîrzie și mă tem / de-ndepărtarea ta ca de-un blestem / ți-aș scrie zilnic ca să știi că sînt / dar mîna mi-e de iarbă și pămînt". Frazarea simplă dar esențială exprimă un temperament cenzurat, mai degrabă taciturn decît „volubil", poezia e austeră, lipsită de ornamente lexicale, produsul unui robust bun-simț țărănesc, versurile răsfrîng, în dicția lor precisă, o neliniște adîncă de om care simte timpul „cu bisturiul său de vată", macerîndu-i existența. Alteori, stilul mucalit al autorului deturnează tristețea spre tragicomedie acționînd „în răspăr" cu efect dureros ca în poemul „Așteptare" : „Cade noaptea, mama coase / la dantela de bumbac / Ochii ei ca două stele / picură în vîrf de ac / Umblă iepurii-n grădină, / verzele s-au ofilit. / Iese mama și se uită / dar poștașul n-a venit / Poate c-a uitat la crîșmă / veștile de la oraș. / Poate că l-au mîncat lupii / pe bețivul de poștaș". Ca și la alți poeți de obîrșie transilvăneană se simte tendința spre epicitate și anecdotism în structurarea discursului liric. Observabilă este la poet o bună știință a dozării efectelor emoționale și o creionare sigură a elementelor de atmosferă. Sub armura prozodiei clasice pulsează o afectivitate genuină pe care autorul o maschează cu discrete ironii antilacrimogene sau cu descrieri realiste ale vieții sătești fără a distruge duioșia sentimentală și haloul nostalgic al poemelor. De altfel, realismul coșbucian al detaliilor sporește senzația de autenticitate a scenariului liric. E o lume veche, patriarhală în care figura mamei apare, sub povara timpului, ca o tulburătoare chemare spre locurile pline de farmec ale copilăriei. Atmosfera poemelor configurează de fapt o dramă existențială cu profunde semnificații morale : singurătatea femeii bătrîne care-și așteaptă la nesfîrșit fiul rămas la oraș ; situație „topos" — așteptarea devine subiect reiterat pe parcursul întregului prim ciclu de poeme. Imaginile au conotațiile absenței, metaforele exprimă drama solitudinii : „Stele strălucesc departe / tremură pe bolta vastă, / Prins de grea singurătate / bate vișinu-n fereastră // Se ridică iute mama / și deschide ușa larg. / Dar nu-i nimeni. În fîntînă / pică stele și se sparg". Acuratețea stilistică e absolut remarcabilă în aceste poeme caligrafiate cu un superior bun simț estetic ce ocolește cu grijă romantismul idilic minor, în special în prozodia clasică (versul liber e mai puțin adecvat sensibilității sale) Mircea Micu dă dovada unui talent de orfevru al limbajului, realizînd din cuvinte simple și gesturi elementare o complexă paletă de emoții. Nostalgia eseniniană a spațiului natal se concentrează în imagini limpezi, avînd uneori candoarea naivă a picturilor țărănești. Simptomatic, materia cel mai frecvent invocată în poeme este lemnul, metaforele au mireasma de lemn vechi a caselor bătrînești din Ardeal : „În văzduhul cu sănii de lemn / unde doarme o lume de ceară, / știu o casă bătrînă din lemn / o minusculă casă din lemn / fumegînd ca o pipă în seară". Lirica autorului e o tînjire după intimitatea spațiului domestic unde mama sapă „în grădina lată cît o batistă" și spală cămășile „cu rouă de ochi și de stele". În biografia sentimentală spațiul montan, cu iernile sale nesfîrșite capătă dimensiuni fabuloase. Autorul proiectează scene hibernale feerice cu zăpezi colosale emanînd sentimentul unei purificări cosmice. Cu siguranță Mircea Micu este creatorul unora dintre cele mai frumoase poeme de iarnă din lirica noastră : „Bătrîne, ninge cu fluturi de șapte nopți, / e o nebunie de alb deșănțat, / ca și cum cineva ar vrea să ne spele / de toate păcatele lumii, / La tine la schit, desigur / zăpada-ți ajunge pînă la barbă, / brazii se rup de atîta povară / și veverițele urcă în ei pe scări de argint."

Peisaj de Natalia Tofan

CONFABULE

* * *

Cel mai frumos mi s-a părut a fi
la Xien
veche capitală de imperiu
între celelalte
nu prea departe de acest oraș cu străzile
drepte
lungi și paralele
ca străzile americane însă
cu mii de ani înaintea lor după un plan
al unui împărat arhitect
s-a dezvelit o armată — armata de lut —
peste șase mii de osteni înarmați
mărșăluiesc tăcuți pe sub pămînt
fără să ucidă pe nimeni
în cel mai pașnic război posibil
cu timpul.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XV)

Cu o seară înainte de sărbătorirea Zilei Naționale a Mongoliei, era, dacă nu mă înșel, pe zece iunie anul trecut, am fost invitat împreună cu confratele sovietic la o recepție guvernamentală. Urma să ne întîlnim în holul hotelului la opt fără un sfert. Am fost punctual, ca de obicei iar Anatol Stepanici a întîrziat cinci minute, ca de obicei. Nu din pricina lui. Din pricina consoartei care, ca orice reprezentantă a sexului slab, mai avea de adăugat, probabil, cîte ceva la ținuta vestimentară. Apărură aferați și ușor iritați. Dînsa cu un aer de cochetărie juvenilă, iar Tolia, (cum îl alinta consoarta) încruntat și sobru. A scos din buzunar invitația cu chenar aurit și mi-a comunicat că ei sînt repartizați în sala numărul unu. Mi-am cercetat invitația și i-am comunicat cu regret că eu sînt repartizat în sala numărul doi. Ghidul, cu ochișorii lui oblici, m-a consolat stoicește : „E o simplă formalitate. Pînă la urmă, fiecare stă acolo unde e mai puțină lume și mai multe delicatesuri"...

Am ajuns cu mașina în cîteva minute și după simpla prezentare a invitației pătrunserăm în niște saloane puternic iluminate. De undeva, mai bine zis, din sala numărul unu, se auzea o muzică în surdină. Un vals vienez. O parte din invitați sosiseră și se instalaseră deja în jurul meselor rotunde pe care tronau pahare de diferite mărimi, gata umplute cu votcă sau **cumis**. Anatol Stepanici a întrebat care este sala numărul unu și cineva i-a indicat încăperea alăturată. Drept pentru care ne-am despărțit. Am căutat din ochi o masă mai puțin asaltată. Deocamdată continuau să sosească invitații. Majoritatea europeni : diplomați, specialiști străini, ziariști. Și majoritatea bărbați. Am nimerit într-un grup de jurnaliști veseli și degajați care se cunoșteau între ei. Trei sovietici, unul bulgar pare-mi-se, un reprezentant al revistei **Asia**, un foto-reporter coreean. Sorbeau cu dezinvoltură din delicioasa votcă mongoleză după care deșertau cu vădită poftă cîte un pahar întreg de cumis. Am vrut să fac la fel, curios să gust și eu celebra băutură din lapte de iapă, preparat după o tehnică specială Unul dintre comeseni m-a oprit întrebîndu-mă dacă mai **consumasem** vreodată. Am dat din cap în semn de negație. „Atunci, dragă prietene, abține-te, dacă vrei, și amînă botezul **cumisului** pentru altădată. În general, organismul european reacționează neașteptat. În general... Oricum, te sfătuiesc să încerci această experiență cînd ești singur-singurel. La hotel, de exemplu, unde ai la îndemînă tot felul de dependințe..." Ultimele cuvinte le-a subliniat zîmbind ironic. Am renunțat deci la degustarea apetisantei băuturi, deși aveam o poftă grozavă să încerc... (A doua zi, la hotel, am îngurgitat, dintr-o suflare, aproape o jumătate de litru și, n-am pățit absolut nimic...).

Astfel că am combinat votca cu suc de roșii și m-am înfruptat din bunătățile aranjate pe două mese lungi. (Ar merita să fac o descriere cel puțin sumară a mîncărurilor specific mongoleze — mai bine zis gustări — dar mă abțin de teamă să nu fiu moralizat de vigilentul cititor din Slobozia, care în ultima scrisoare se arată din nou nemulțumit, acuzîndu-mă că episodul precedent e monoton și inexpresiv și că ar fi scris de altcineva.)

...Unul din vecinii de masă m-a chestionat în legătură cu durata timpului de ședere și programul oferit de gazde. Le-am răspuns că peste două zile voi pleca spre Gobi. Afirmația a avut darul să-i mire într-un fel. Nici unul dintre ei nu se avîntaseră într-o asemenea călătorie deși erau cam demultișor acreditați de presă la Ulan-Bator.

La un moment dat, tocmai cînd mă înfruptam dintr-o delicioasă porție de... nu spun ce, din sala cealaltă a apărut un bărbat trecut de prima tinerețe. (În caz că există și a doua...) Și-a rotit ochii iscoditor, ca și cum ar fi căutat pe cineva. Privirile i s-au oprit asupra mea și (mister !) m-a abordat direct : „Tovarășe Micu, sînt de la ambasadă. De două zile vă așteptăm. Tovarășul ambasador vrea să vă cunoască".

L-am urmat în camera cealaltă, în „sala numărul unu" unde l-am zărit pe confratele sovietic înconjurat de-o droaie de compatrioți și reprezentanți ai țărilor în curs de dezvoltare.

Am fost prezentat ambasadorului nostru, Nicolae Hurbean, ardelean ca și mine, fire deschisă și om deosebit de cald, care m-a abordat ca și cum ne-am fi cunoscut de totdeauna. Puțin mai tîrziu am plecat spre ambasadă.

Era trecut de ora nouă dar întunericul, aici în Mongolia, cade tîrziu și brusc abia pe la unsprezece. Așa că, imediat ce-am pătruns în cocheta clădire, gazda mi-a putut arăta în voie grădina „ardelenească" pe care o cultiva într-o latură a curții. Grădina constituia un punct de atracție pentru trecătorii capitalei, care se opreau mirați să „cerceteze" straturile de legume, crescînd verzi și sănătoase la o altitudine de peste o mie de metri. Ambasadorul era mîndru de „parcela sa personală". Se trezea cu noaptea în cap împreună cu soția și roboteau, pliveau, săpau și udau rîndurile de ceapă, morcovi, castraveți, mărar și roșii. Spera să aibă și o **recoltă** de roșii dacă în luna lui septembrie nu va cădea brusc frigul „platourilor înalte".

Am stat pînă tîrziu în clădirea primitoare ascultînd cîntece și doine din Ardeal și, în tot acest timp, m-am simțit ca acasă.

Mircea Micu

Actualitatea tradiției arhitecturale românești

Cunoscut prin activitatea sa de cercetător al unor valori mai puțin știute din patrimoniul construit autohton, arhitectul Constantin Joja ne-a dat o nouă carte de sinteză, **Actualitatea tradiției arhitecturale românești** (Editura Tehnică), o carte care merită a fi discutată pe larg de specialiști. Într-un loc, autorul explică geneza preocupărilor sale, care datează de mai multe decenii, de fapt din anii de după terminarea Școlii de arhitectură. „Orășean cum eram, nu cunoșteam arhitectura țărănească, și chiar dacă aș fi cunoscut-o nu aș fi înțeles-o, dar căutam cu febrilitate forme noi pentru o arhitectură actuală". Revelația a prilejuit o excursie la Rucăr. „Atunci, în puritatea și varietatea lui, era un adevărat muzeu al arhitecturii românești autentice, nepotrivit cu nimic din ce se construise în orașe, în numele unei arhitecturi românești. Eram uluit de... perfecțiunea proporțiilor, de ritmurile care sondau o poezie alta decît a oricărei case orășenești, dar mai ales de uimitoarea coincidență cu sensurile arhitecturii moderne". Am dat acest citat lărgit atît pentru că el precizează teza fundamentală a cărții lui Constantin Joja, cît și pentru că el dă seamă, cu exactitate, de stilul înflăcărat al discursului autorului. Stilul acesta, de înaltă temperatură, am zice, sentimentală, este ținut la un diapazon constant, pe toată durata lecturii. Deși de volum considerabil, cartea, care constituie demonstrația pasionată a tezelor unei poetici, pare a fi fost scrisă dintr-o singură respirație. Autorul se simte atașat mai puțin de acribia referințelor istorice, chiar dacă nu renunță la ele, atestînd de altfel de fiecare dată, cunoașterea în profunzime a exemplelor ; el ține mai ales să convingă prin analiză. Fiind vorba de pledoaria pentru o idee — aceea de specific autohton — accentul polemic nu poate absenta, fiind dimpotrivă, uneori, foarte apăsat. Sînt criticate atît „stilul internațional" al arhitecturii secolului XX, devenit modă sau căutare cu orice preț a noutății, cît și unele încercări de forțare sau improvizare a specificului, cum a fost, după părerea lui Constantin Joja, și stilul neoromânesc al școlii lui Mincu.

Este adevărat (chiar exegeții stilului neoromânesc au recunoscut acest fapt) că pe fondul eclectismului internațional și al ideilor postromantice, s-a optat atunci pentru preluarea unor procedee de ornamentică exterioară, prin care s-au acoperit nediferențiat clădirile în raport cu programul, dimensiunile, destinația lor. Constantin Joja a încercat reconstituirea unui **model vizual** plauzibil, unui concept arhitectonic românesc în primul rînd spațial, știut fiind că arhitectura se definește prin spațiul interior. Dar numind spațiul ca element definitoriu al unei arhitecturi specifice, Constantin Joja recompune totodată elementele unei poetici a spațiului bazate pe o terminologie strict arhitectonică. Punînd accentul pe spațiu, Constantin Joja arată pe bună dreptate, că arhitectura, dincolo de calitatea ei de alcătuire tehnică, e filosofie construită, născută dintr-un acord adînc între om și spiritul vremii, expresie, chintesență a spiritualității unui popor, cristalizînd modul acestuia de a privi lumea, de a se situa în lume.

Spre deosebire însă de G.M. Cantacuzino de pildă, Constantin Joja se întemeiază, în clădirea conceptului său arhitectonic de specific pe un model istoricește constituit și păstrat încă, prin unele din întrupările sale. E vorba de arhitectura orășenească „civilă" tradițională, văzută la rîndul ei ca un rezultat al evoluției arhitecturii țărănești.

Vorbind despre arhitectura țărănească, Constantin Joja o judecă tot sub semnul spațiului, subliniindu-i monumentalitatea, trăsătură ce nu se raportează la dimensiuni și făcînd o paralelă cu templul grec, deloc hazardată, atîta vreme cît se vorbește de un clasicism tipologic, de substanță, de un purism al arhitecturii țărănești, fără nici o relație cu stilurile istorice.

Greșit considerată adesea, în funcție de materialele nepretențioase întrebuințate, ca frustă sau „naivă", arhitectura țărănească este dimpotrivă, în concepția lui Constantin Joja, rezultatul unui extrem rafinament, al valorificării virtuților plastice ale lemnului. Ruralul e diferențiat de rustic, și socotit la capătul unor lungi etape de cultivare și șlefuire a unor forme duse la perfecțiune. Constantin Joja discută arhitectura țărănească în termenii ei imponderabili : umbră, lumină, aer, spațiu, proporții, contraste, gradații. El construiește un adevărat scenariu din casa țărănească (în rezumat, drama umbrei și luminii și rezolvarea ei), un scenariu absolut justificat, arhitectura percepîndu-se în timp, prin explorare. Pridvorul dobîndește o poziție privilegiată în această desfășurare, el sintetizînd legătura dintre înăuntru și afară, între microcosmos și macrocosmos și totodată, conținutul poetic al casei, asimilate în ansamblu unui organism viu. „Un simplu confort intelectual poate face parte din poezia arhitecturii, dar fără a fi nuanțat de un anumit sentiment nu capătă puterea magică necesară. Claritatea conceptuală este calitatea primordială a casei țărănești, care înlesnește și face sensibilă poezia încorporată acestei construcții ; ritmul, rimele ei sînt ritmul și rimele, accentele pridvorului. Prin claritatea și poezia ei participăm la claritatea și poezia luminii, a cosmosului întreg". Vedem și din acest fragment cum, cînd Constantin Joja scrie despre claritate de pildă, nu o face în termeni tehnici, ci poetici și filosofici, în sensul unei **estetici** conținute și de arhitectura modernă a unor Mies Van der Rohe, Le Corbusier, Gropius sau Neutra. În proporție însemnată, interpretările teoretice ale locuinței populare sînt întreprinse din unghiul arhitecturii moderne, potrivit corelației tipologice pe care Rucărul a dezvăluit-o autorului. Expresivitatea structurii, principiul planului liber, legătura organică dintre interior și exterior, inversarea raporturilor de pondere obișnuite și a situării registrelor de umbră și lumină ș.a. proprii arhitecturii moderne, sînt regăsite întocmai în casa țărănească, apar distilate în fizionomia ei fundamentală.

Există însă, ne atrage atenția Constantin Joja, și un **baroc** al arhitecturii țărănești, sub pecetea căruia structura devine transparentă, dantelată, cu adevărat aeriană, lumina vibrează pe fiecare centimetru pătrat ; un baroc ce nu se poate confunda în nici un fel cu pitorescul, ci accentuează în tensiunea sa unitatea deplină a structurii și decorației, dezvăluind fluidul unei identice năzuințe formative materializate în țesături și traforuri, pe balustrade, broderii sau ceramică.

Dar argumentul principal al demonstrației lui Constantin Joja îl constituie arhitectura tradițională a orașelor noastre care întruchipează, după opinia sa, fondată pe o documentație uriașă și pe o analiză aplicată, extensia, dezvoltarea unor trăsături ale arhitecturii țărănești. Prin caracterul ei de masă, prin „anonimatul" ei, prin ceea ce Constantin Joja numește „originalitatea lipsei de originalitate", această arhitectură poate da mai bine măsura specificului autohton decît monumentele-unicat. Specifice sînt capacitatea generatoare de calități plastice a umbrei și reflexelor, preluînd rolul luminii din arhitectura istorică ; prelungirea registrelor de reflexe pe toată lungimea fațadei ; orizontalitatea clar formulată, unitatea volumetrică, ritmică și coloristică ; situarea contradictorie față de valoarea sensurilor gravitaționale, înlocuirea pereților masivi cu subțirimea peretului de sticlă. Este vorba de așa numitul „geamlîc", soluție pur autohtonă de vitrare și amplificare a pridvorului țărănesc.

Această vastă perspectivă sintetică are drept corolar, pe de o parte situarea specificului arhitectural românesc la „egală distanță" între Orient" (incluzînd chiar și Extremul Orient) și Occident, pe de alta relevarea unor modele formative pentru arhitectura actuală. Arhitectura nouă nu trebuie decît să **extindă** soluția casei de orășan tradițională, așa cum aceasta a extins compoziția casei țărănești.

Sîntem mai aproape de izvoare, de esențe decît mulți alții, ne spune Constantin Joja. Sîntem mai aproape de modernitate decît se crede îndeobște. Avem deopotrivă, prin arhitectura populară urbană și rurală, modernitatea și esențele la îndemînă, spre deosebire de alții, nevoiți să le caute uneori în excursuri culturale lungi și laborioase. Contactul nostru cu arta populară este direct și firesc, nu mediat și sofisticat din cauza ecranelor culturale interpuse, cum se întîmplă nu o dată în arta modernă europeană. Mai mult, ne putem exprima, oglindi **noi înșine** în esențialitatea artei și arhitecturii populare. Fiind specifici, putem fi nemijlocit moderni, avînd totodată înlesnit accesul la universalitate, căci arhitectura populară se înfățișează în însăși natura ei necoruptă, ca un depozit de **universalii**. Este, pe scurt, învățătura, **pilda** am spune, pe care ne-o transmite un arhitect, împătimit visător, căutător la rîndu-i de esențe. Pilda unei poetici a arhitecturii românești tradiționale. „Arhitectura noastră nu a fost încărcată de patimă ca goticul, de rigiditatea geometrică ca arta palladiană, de senzualitatea arhitecturii franceze, și gravitatea arhitecturii normande, de expresionismul arhitecturii bizantine. Sonoritatea parterului luminos, misterul și poezia pridvorului la etaj, acoperișul de șindrilă ca un pergament, o încărcătură de sensibilitate debordantă subliniată de stîlpii subțiri", aceasta este, subliniază autorul, arhitectura noastră specifică.

Constantin Joja ne-a dat o a doua carte de referință despre sufletul românesc în arhitectură.

Mihai Ispir

m a p a m o n d

LITERATURA ȚĂRILOR SOCIALISTE

NGUYEN DINH THI

R. S. VIETNAM

I-am cunoscut în primăvara anului care a trecut, cu prilejul unei consfătuiri internaționale de literatură găzduită la Praga. Dintre zecile de participanți veniți din mai multe continente ale lumii, Nguyen Dinh Thi, delegatul Vietnamului era, absolut în toate privințele, o prezență atît de fragant remarcabilă, încît întreaga acea călătorie profesională din Cehoslovacia s-a plasat, — și trecerea timpului o accentuează, — sub impresia pe care mi-a făcut-o atunci : un bărbat slab, de statură medie, învesmîntat cu un rafinament greu de imprumutat, distins și curtenitor, discret și amabil, vorbind franceza cu accent înrădăcinat. Dramaturg, prozator și poet, tradus în toate marile capitale culturale ale lumii, Nguyen Dinh Thi intrase, totuși, tîrziu în literatură, abia la sfîrșitul războiului, cînd fostul ofițer din Hanoi, militant activ în rîndurile Asociației Culturale pentru Salvarea Națională se întorsese acasă, la masa de scris așezată în dreptul ferestrei prin care în orice clipă a zilei se vede un munte acoperit de zăpadă și Oceanul. Așa și vorbea : ca o priveliște orientală, concentrat și esențial, un karatist pregătindu-și loviturile decisive, transpus, accedînd la o suprarealitate care îl decanta. Părea de treizeci de ani avînd șaizeci ! Război și pace, poezie, politică și iubire dobîndeau, rostite de scriitorul vietnamez transparența de zăpezi și de ape a preceptelor filozofice. Niciodată singurătatea nu mi s-a părut mai vitală, mai încărcată de dramatism și semnificație, cum de altfel străbate și din versurile traduse de Alexandru Andrițoiu, pentru paginile „Luceafărului".

Sânziana Pop

O bucurie, o tristețe...

O bucurie, o tristete
să le păstrezi în tine viața toată, și
prietene, apoi, tu poți muri !

Un lucru mare, o idee,
să le păstrezi în tine o viață-ntreagă și,
prietene, vai, poți înnebuni.

Și ce povară grea care apasă :
în a privi, în a gîndi, în a iubi.

Numai speranța : sufletul ce are
nevoie de-alte suflete, sub soare !

Departe, mai departe...

Departe, mai departe privirea ni se pierde-n
tărîm albastru fără de hotare
și, iată, a ajuns deja la mare !

Își desfășoară norii de seară-n sus voalul
cu orice clipă mai incandescent
Pe boltă, portocala de foc plonjează-n valul
albastru, cu întunecat curent

Pe plajă călătorul adună-n brat surcele
și lîngă stîncă, sade și își aprinde foc. —
O pasăre de mare bătînd din aripi grele
prin fumul proaspăt zboară și nu-și găsește loc

Se-nvinețește zarea și soarele se-ascunde
iar marea prinde sur contur —
S-a dus și pescărușul. Dar, călătorul, unde-i ?

Pe plajă, lîngă stîncă tot mai se-naltă fum
și-un punct de jar mai arde ușor, pe vatră grea.
pînă ce se arată, vibrînd, întîia stea.

Frunze roșii

Noi te-am recunoscut pe munți, în vînt,
cînd frunze roșii izbucneau, pe rînd.
Stai dreaptă lîngă drumuri fără număr
cu pușca pe-al cămășii proaspăt umăr.
Soldații curg în marșul lor sever
săltînd, din drumuri, colbul, pînă-n cer.

Salut, măruntă soră și aspră luptătoare !
Îți dăm o întîlnire-n Saigon. Vei vrea tu, oare ?

Seară de sfîrșit de an

În seara care-ncheie anul se pierde iarna-n
ploaia fină
peste pămîntul înghețat
De cealaltă parte-a zării o siluetă feminină
apare și dispare-n zbor ciudat

Eu te salut, o, preafrumoaso ! Sînt prins cu
multe treburi, — iată
nu pot veni să te răpesc
Nu-i ora încă. Tu aștepți pe pragul soartei
deocamdată
Căci iarna-și saltă evantaiul și-și suflă suflul
ei drăcesc

De cealaltă parte-a zării o siluetă, —
primăvara —
apare și dispare-n zbor ciudat
Pe buze nu-și poate învinge surîsul cînd
și-arată seara
pe ceruri chipul siderat.

Iar seara tot mai mult coboară și vîntul mișcă
norii-n zare

și iarna își dilată ochii pustii și înșelați de ceață
cînd tot pămîntul înverzește și aurul ceresc
tresare
și-n aură trandafirie un piersic ne-nfloreste-n
fată
la o cabană de pe-o stîncă a muntelui, cu
irizare.

În românește de Alexandru Andrițoiu

Balcanice

TAHSIN SARACI

Buzele tale, sărbătoare a rozelor

Un verde evadat din primăvară
Te fecundează în mine.

Soare de aur scînteiază pe dinții tăi
De-o nepereche albeață.

Buzele tale, adevărată sărbătoare a rozelor
Atunci cînd sărută.

Chiar și piatra tresare, chiar și apusul
de hna
În fața feminității tale de jar.

În sufletul meu ești un foc ce trosnește
Într-o noapte geroasă din Kars.

Cerul e martor de cînd este cer, iar pămîntul pămînt

Cerul e martor de cînd este cer, iar
pămîntul pămînt :
Umărul apăsînd, ceafa aplecîndu-se au
scobit
O foame pămîntie în solul dur aidoma
destinului.

Cerul e martor de cînd este cer, iar
pămîntul pămînt :
Uliul dintotdeauna a frînt inimile de
porumbiță,
Totdeauna furtuna vine cu grindini cînd
înflorește iubirea.

Cerul e martor de cînd este cer, iar
pămîntul pămînt :
Anii cu meșteșugul lor au țesut
Singe, sărăcie, orori ; nimic nu se
schimbă.

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

Traducerile...

Problemele comunicării în lumea de azi sînt cele mai acute, iar unii gînditori au crezut chiar că răul secolului vine din faptul că nu am reușit să asigurăm unificarea imaginilor mentale într-un limbaj comun, care să ne facă să depășim sterilele dispute conceptuale, atît de ușor transformabile în conflicte armate. Într-un asemenea context, traducerile joacă un rol fundamental, iar înțelegerea mecanică a unui idiom străin poate avea consecințe teribile. Nici posibilitatea unor erori de sens nu trebuie subestimată, iar amploarea greșelilor trebuie măsurată prin consecințe, mai mult decît prin împrejurarea adeseori banală în care s-au produs. Un istoric american, John Tolland, afirmă că originile conflictului din Pacific se află într-o greșeală de traducere care a trecut neobservată cu ocazia negocierilor într-o problemă regională, în 1935 sau 1936, dacă îmi aduc bine aminte. Vlăvătăile care au aprins întreaga lume au fost iscate, desigur, de un foc mult mai mare, dar nu este mai puțin adevărat că un cărbune a mocnit și din oboseala unui translator sau din nepriceperea lui. Pe un alt plan, într-o lume ideologizată ca aceea de azi, este important să cunoaștem operele marilor gînditori și filozofi în lumina lor, adevărată, ceea ce este aproape imposibil fără studierea aprofundată a originalului, și nici atunci nu e ușor. Mă gîndesc, de pildă, la dicționarele consacrate diferitelor autori greci, atît de contradictorii uneori. Un intelectual cu preocupări adînci și editor de ținută îmi mărturisea odată că este preocupat de multă vreme de traducerea exactă a termenului pe care îl folosește Marx pentru ceea ce noi numim în mod obișnuit „înstrăinare". Cuvîntul german sugerează conotații foarte nuanțate. Conceptul intră în circulație și își creează mai apoi un continut propriu, pe baza sensurilor din limba de adoptiune. Aceasta este frumusețea adeseori stranie a unor echivalente literare, deși efectul poate fi mai puțin plăcut din punct de vedere social. Cuvintele trăiesc și ele pe plan istoric, ajungînd să-și modifice sensurile în timp. M-a fascinat pur și simplu în urmă cu mai mulți ani lectura unui eseu al gînditorului marxist de la Cluj, Bretter Gyorgy, unde se demonstra că Lenin se referă la presă în cunoscutul său articol despre literatura de partid. Sarcinile directe, configurate într-un text destul de simplu aveau în vedere ziarele angajate într-un conflict necruțător de clasă, în prima linie a unui război ideologic, așa cum era înțeles atunci, cînd nu prea era timp de reflecție estetică, cu poliția țaristă și cu întregul regim opresiv pe cap. Cu fraza sa acidă și viguroasă, Lenin incrimina și ziaristica unor scriitori, admirîndu-le însă opera. Cuvîntul gînditorului marxist trebuie înțeles în acceptia sa determinată, evitînd extinderea mecanică a sensurilor.

Iar poeții se plîng că opera lor este intraductibilă !... Nu știu dacă este riguros adevărat, dar mie mi se pare că poezia străină este cea mai prezentă în planurile editoriale și în paginile marilor publicații din lume. Kavafis apare astăzi mai des în englezește decît în greceste, în traduceri excepționale, iar **Elegiile Nordice** ale Annei Ahmatova îmi revin și azi în memorie în splendida echivalență a Lizei Tucker, publicată de o revistă americană. Aceste traduceri nu erau însă nici **literare**, și nici **literale**, în sensul strict al cuvîntului. Însoțite de note ample, conțineau adevărate parafraze menite să sugereze profunzimea de sensuri a originalului, cea care nu se găsește în dicționar. Cunoașterea implicată în asemenea traduceri este mai adîncă decît ne putem închipui, ea conduce la comunicarea aceea definită de Jaspers, cînd spunea că poți în anumite condiții să-l determini pe interlocutor să te înțeleagă mai bine, prin autocunoaștere, că îi invoci astfel propriul său adevăr. Așa se face că Martin Booth, un poet și romancier cu reputație de critic intratabil, atunci cînd vorbește de monumentalitatea stilului lui Ted Hughes, de amploarea și solemnitatea poeziei sale, se referă la poezia est-europeană (eu cred că are în vedere mai ales poezia românească !). Martin Booth nu cunoaște nici o limbă din Est, dar traducerile l-au făcut să înțeleagă valoarea unui fenomen artistic dintre cele mai importante în lumea de azi.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O ANTOLOGIE** puțin obișnuită realizează Robert Delieu pentru editura „Duculot", **500 de poeme despre viața cotidiană.** Autorul „evenimentului" fusese remarcat mai înainte ca realizator de emisiuni poetice și de reuniuni literare. El adună între coperțile antologiei sale două sute optzeci și trei de poeți de limbă franceză din epoca actuală, grupînd întregul material în secțiuni ample, adevărate linii tematice ale cărții, în număr de douăzeci și cinci : Prietenia, Dragostea, Arta, Durata, Elemente, Femeia, Copilăria, Humorul, Bucuria, Libertatea, Zeii, Meseriile, ș.a.m.d. Cel mai „bătrîn" dintre poeții prezenți în antologie este Charles Cross (mort în 1888), după care urmează Apollinaire. Un comentariu atrage de fapt atenția că Robert Delieu l-a confundat pe Charles Coss cu fiul său Guy. Între rezervele care au mai fost exprimate în legătură cu această lucrare excepțională, unele s-au referit și la încadrarea materialului într-o anume secțiune tematică sau alta : „Toate aceste voci cu timbre atît de diverse, adunate în acest mod, produc în cele din urmă o impresie de confuzie, cu atît mai mult cu cît găsim și versuri în proză. În fond, s-a acordat prioritate subiectului ca atare, urmărindu-se un scop utilitar. Din fericire, cel mai mare număr dintre poeții citați sînt printre cei mai mari sau cel puțin au un mare talent. Între tinerii poeți, cel mai mult spațiu este acordat celor belgieni".

● **O POETĂ LA PRIMA CARTE,** bucurîndu-se de un succes indiscutabil, este Anne Portugal, autoarea volumului **Comditatea unei banchete.** Titlul însuși sugerează o tipologie artistică aparte, „ludică" ar puea să spună un critic bucureștean. Citățm un comentariu recent al cestei cărți : „Anne Portugal, care a fost deja remarcată în **Caietele de pezie** (nr.-ul 3) ale editurii „Gallimard", publică prima sa carte „mare" la un editor care adună asemenea o parte dintre scriitorii experimentiști de astăzi : Jean Daive, Dominique Fourcde, ca să nu vorbim decît de poeti. **Comoditâile unei banchete** este o carte ușoară, în mod voit anti-lirică. Ceea ce înseamnă un lucru rar în poezia modernă, cel puțin în Franța. Dar estein același timp o carte de mare virtuozitate ; gestul de întortocheată, deși poți să o parcurgi totuși cu ușurință, iar naturalețea expresiei nu seaflă niciodată în culpă. Experiența „dada" se vede uneori, de asemenea o deriziune bine dozată a influențelor, sau cel puțin a modelelor. Dar dincolo de numele aliniate, ca în manuale, pe „banchetele de rezervă", Anne Portugal se impune de la pagină la pagină, făcînd totul după capul său, un cap bine făcut și plin de știință. Lucid și tandru în același timp. Fără a ridica vocea, el ne spune mai mult decît ar părea prin aceste fragmente turbulente, bine orchestate, printre care bate un vînt curat, care se numește libertate".

● **SCRIITORUL TUNISIAN SLAHEDDIN BHIRI** a făcut o mică senzație în presa occidentală prin publicarea romanului său, **Palestinianul,** la editura „Jean-Marie Bouchain". Bihri, care s-a născut la Tunis în 1947, fiind unul dintre reprezentanții de frunte ai tinerei generații de prozatori arabi, nu este necunoscut publicului larg, remarcîndu-se încă în 1932 prin romanul **Speranța era pentru mine, tribulațiile unui tînăr emigrant în Franța,** în care surprindea tragedia dezrădăcinării. **Palestinianul** este un roman foarte acut, evocînd drama unei populații cu destin încărcat, cu antinomii dureroase pentru conștiința morală, în care alternează opțiunea luptei și cea a fraternității cu ceilalți, într-o lume destul de puțin ezitantă. Bhiri încearcă să înțeleagă toate punctele de vedere implicate în drama palestiniană, ceea ce constituie, desigur, o calitate a scrisului atît de tensionat al romancierului. Un comentariu conclude : „Dacă nu avem de-a face cu o capodoperă literară, cartea se citește totuși cu interes și cu ușurință, configurînd un tablou în general exact al reacțiilor arabe. Din acest punct de vedere, romanul trebuie citit și meditat".

● **CEL DE AL DOILEA „DURRELL",** fratele cunoscutului autor al **Cvartetului Alexandria,** este Gerald, dedicat unei profesiuni științifice, în care posedă un prestigiu cu nimic inferior celui literar al lui Lawrence. De curînd, Gerald Durrell, autor pînă acum al mai multor cărți de științe naturale, a fost tentat de boala literară a familiei, publicînd un roman, **The Mockery Bird (Pasărea glumă),** tradus imediat și în limba franceză de către Françoise Cartano. Citățm unul dintre comentariile cele mai recente : „Gerald Durrell se relevă ca un virtuos al umorului prin această carte cu un titlu atît de expresiv. Nu vom dezvălui subiectul său savuros. Causticitatea autorului nu crută pe nimeni ; el zgîrie pe toți cei pe care-i aduce în scenă : de la traficantul cel mai decăzut pînă la elevul demn al unei școli publice și foarte engleze. (...) Cu lovituri de labă cu unghiile scoase, romancierul se joacă pe toate registrele, de la cel burlesc pînă la cel truculent, cu o notă de satiră pigmentînd întregul. Nu este salvată de tonul său decît natura, cu flora și fauna sa unică, pe care omul se încăpățînează să le distrugă sub pretextul progresului". Comentatorii ediției franceze se referă în termeni elogioși la traducerea semnată de Françoise Cartano, care a reușit performanța de a echivala farmecul lingvistic al unui adevărat „stilist" al limbii engleze, o altă „boală" ce pare să existe în întreaga familie Durrell.

● **SCRIITORUL ITALIAN** Leonardo Sciascia este și un jurnalist foarte activ. Două volume recente reunesc o parte din activitatea sa culturală de „gazetă", comentarii pe teme literare curente, prefețe, cronici literare, etc. Cel dintîi se intitulează **Cuvinte încrucișate,** în legătură cu care citățm acest comentariu : „Treizeci și sase de eseuri, publicate mai înainte ca prefețe și articole, adunate în acest volum urias, permit criticului să exploreze biblioteca acestui cititor înversunat care este Sciascia, precum și să caracterizeze lecturile sale, ceea ce îl interesează, înțelegînd mult nu numai în legătură cu autorul, ci și cu subiectele pe care le tratează. (...) Toate paginile sînt interesante, unele dintre ele copleșitoare". Al doilea volum este **Stendhal și Sicilia,** publicat tot sub numele lui Sciascia, cu toate că mai conține un eseu de Emanuele Navarro și un amplu text al lui Lampedusa. Un critic notează că acest volum aduce destul de puțin nou pentru cunoscătorii specializați ai lui Stendhal, deși el certifică soarta specială a operei lui Stendhal în Sicilia. Toți cei trei comentatori sînt sicilieni, dar textul cel mai bogat în sugestii pare a fi al lui Sciascia, care pornește de la întrebările sale cu privire la imaginea pe care putea să o aibă Stendhal despre o țară la care a visat și în care nu a pus piciorul niciodată.

● **UN AUTOR CIUDAT,** care a scris în engleză și a fost cunoscut mai ales datorită publicității făcute prin mediile literare franceze, deși a trăit cea mai mare parte a vieții sale în Orient, este Enel. Bun cunoscător al tradițiilor, Enel a publicat romane instructive, în care a făcut apel la toate datele importante din domeniile abordate. De curînd, „Maisonneuve et Larose" au tipărit **Fiul Nilului,** în traducerea realizată de André și Lucie Guy. Dovedind o foarte adîncă inițiere în materie, Enel încearcă „o viață secretă a lui Moise", cum afirmă în subtitlul romanului, brodînd pe cele cîteva lucruri știute în legătură cu viața și inițierile doctrinare ale cunoscutului personaj istoric. Din păcate, romanul suferă de un anumit tezism, o prea mare dorință a autorului de a-și expune opiniile teoretice, înnecînd de multe ori sub discursul său o intrigă bine condusă, cu date atrăgătoare, aducîndu-ne aproape o figură eroică a unui trecut îndepărtat. Enel a publicat și alte romane istorice, cu teme preluate exclusiv din Antichitate.

Poeți din R.S.S. Ucraineană

PETRO PEREBEINIS

Examenul

Examinatorul m-a întrebat :
— În care imperiu
Soarele nu apune
Niciodată ?
Și am răspuns fără a mă mai gîndi :
— Doar unul singur :
Imperiul poeziei.
Și am căzut cu brio la examenul
De istorie.

Nume împușcat

El a rămas de unul singur.
Și a stat demn și drept
Pînă la ultima suflare.
În zorii zilei,
La marginea satului,
I-au împușcat numele.
Și departe de casă
Printre mestecenii înlăcrimați
Șoptise obeliscul :
„Necunoscut..."

IVAN DRACI

Pana

Pană, scalpelule meu de foc,
Cruntule meu făcător de rele,
Zilnică chemare-a unui loc,
Prima floare a iubirii mele.

Noi doi, ca doi doctori temerari,
Operăm de-o vreme-acele zile
Care-n jocuri de cuvinte mari
Capu-și pierd de tot și-ajung fosile.

Zilele, precum se știe, sînt
Și laconice și neplăcute
Și se sparg ca oala de pămînt
Și mocnesc prin locuri neștiute,

Zboară-ntruna sau întruna fug,
Să rodească nu vor niciodată,
Se ascund pe fundu-unui amurg,
Deochiat de cer și lumea toată,

Sînt gheboase sau cu bătături,
Colorate sau necolorate,
Sînt făpturi sau nu pot fi făpturi
Și pot să trădeze chiar pe-un frate.

Pană, tu îmi ești destin și scop
Și-om străbate lumea împreună
Pînă două cruci din lemn de plop
Ne vor spune numai :

NOAPTE BUNĂ !!!

Spinoza

Băieții învățați și răzinvățați
Tobă de carte și doldora de vise
S-au așezat în jurul tranzistorului
Iar cărăbușii zumzăie deasupra vișinilor
înfloriți.

Băieții învățați și răzinvățați
Prind cărăbuși
Și după ce înfig în trupul lor cîte un pai
Le dau drumul spre Galaxii

Miroase a fum miroase a lacrimi
Rîsul sfîșie poalele fetelor
Vacile rid cu sughițuri
Într-o vitrină de pe Hreșciatek *)

Și zboară rachetele
Și zboară cărăbușii plînși
Să pîrască stelelor
Pe băieții cu tranzistorul alb

Natura se compune din nenumărate atribute
Și fiecare în felul lui e desăvîrșit
Spuse Spinoza și a zburat spre ceruri
Cu un pai înfipt drept în inimă

*) Bulevardul central al orașului Kiev.

MIHAILO TKACI

Trei surori

Cînd casei părinteșți „LA REVEDERE" — am
spus
Și am plecat să-mi caut fericirea,
Pe toate drumurile lumii m-au condus :
Nădejdea și Credința și Iubirea.
Și prima soră-a spus : „Eu la necaz îți sînt
Și sfetnic bun și mamă și salvarea.
Tu fără mine vei fi nimeni pe pămînt
Și-n brațe te va ține disperarea."
A doua zise : „Sînt fîntînă. Și-apa mea
Pe arșiță te va scăpa de moarte.
Tu fără mine, află, că nu vei putea
S-ajungi pe culmi și nici în altă parte"
Și-a treia zise : „Fericirea și noroc
Nu pot fără iubire-n veci să fie.
O inimă îndrăgostită-i ca o pasăre de foc
Închisă cu de-a sila-n colivie..."
Cînd eu sub greul vieții mă mai poticneam
Și îmi pierdeam pe vreo cărare firea,
Întotdeauna-n ajutorul meu chemam
Nădejdea și Credința și Iubirea.

Cîntă cocoșii

Cîntă-n zori cocoșii,
Și țăranii spun :
Va fi vreme bună,
Va fi anul bun.
Cînd cocoșii cîntă
pe al casei prag
Mama zice : vine
musafirul drag.
Cînd cocoșii cîntă
mama socotește
Că din somnu-i toată
lumea se trezește,
Pleacă stelele din case
la plimbare
Și deschide cîte-o poartă
fiecare.
Cîntă-n zori cocoșii.
Și nu cer măcar un ban
Pentru cîntecele lor cîntate
an de an.
Cîntă-n zori cocoșii... Parcă
vor să spună :
Va fi iarăși ziuă.
Va fi vreme bună.

DMETRO PAVLECIKO

Federico Garcia Lorca

La marginea Granadei aurite
Garcia sta cu fața-n sus culcat,
Privirile-n azur și-a înecat
Ca-n marea de lumină și ispite.

În iarbă sîngele i s-a aprins
Și-orbește ca un foc de canonadă.
Călăi mascați se-nghesuie să-l vadă
Și mișună ca șerpii dinadins.

Aceasta-i iezuita însușire :
Să-mpuști ca pe un cîine omul viu,
Să duci poetul mort la nemurire !

Acel cartuș nu se va stinge — știu ! —
Și-a poeziei veșnică menire
L-a nemurit pe marele ei fiu.

* * *

Pămîntu-i alb și tremură ca pînza-n zare,
Sub geam stă vîntul — un scripcar-calic sluțit.
De tine încă, dragă, rău deloc nu-mi pare, —
Îmi pare rău de sufletu-mi mereu mințit.

Nu-s egoist ! Să dau și inima-s în stare,
Sub geam scripcarul să nu dirdîie de frig
Și zilnic sîngele îmi vărs în iamburi rare
Și mă împac cu soarta-mi grea, la cer nu strig.

Pot oamenii-ncălzi cu inima-mi trădată ?
Să caut vorbe bune-n ea voi cuteza ?
Se vede c-am pierdut ideea-mi luminată,
Dar ea în suflet rana-mi va cicatriza.

— Ceva mai vesel cîntă-mi vîntule-scripcare !
Îl chem de-afară-n casa-mi caldă pe netot,
Și deodată văd în zarea fără zare
Cum verdele acoperă pămîntul tot.

În românește de
Ștefan Tcaciuc

SPORT

Punct și de la capăt...

La București plouă, la Brăila ninge. Vreme de spart buturugi. Ce să mai zicem ? După ce-au înghițit gălbenușul somnului întins pe primele patru zile ale anului, fotbaliștii s-au întors în matca lor de aur, la cluburi și la echipe. În curînd vor urca în munți ca să scuture kilogramele adunate de-a lungul sărbătorilor și să lepede mahmureala pe care noi civilii o risipim cu bors de potroace, țuică fiartă, vin rubiniu. Ne ar fi stat bine tuturor să-i vedem urcînd pe largile platouri mexicane, dar Mircea Lucescu, mina lui de lemn, și ideile lui cu care nu poți înnoda un căpăstru din păr de capră, ne-au rupt ciolanele roții. Oricît de frumoasă e lumea în luna iunie, cînd se coace griul și ard cireșele în livadă, mie mi se va părea urîtă știind că nu sîntem acolo unde ne-ar fi stat bine, la Guadalajara. Am văzut (de ce nu s-or fi astimpărînd?) o ceată de lingușitori și-nvîrtiți care umblă să ne-ademenească la ideea că nu Lucescu poartă vina eșecurilor noastre, ci numai ghinionul. Adică piaza rea ne poartă sîmbetele. Sigur că dracul își vîră coada unde nu te aștepți și că omului sărac i se năzărește mulți date-n paște, tocmai cînd se află în sfînta biserică, dar să nu spinzurăm adevărul într-o nuia de salcie, că ne cade bolovanul de sare în cap și ne rupe piciorul ăla cu care împingem minciuna, fără rușine, în pragul oamenilor cumsecade. Eu am spus răspicat și repet că minunea noastră strîmbă se numește totuși Lucescu. Și, indiferent că un crainic T.V., care vorbește cu gura plină de ghindă, doi jurnaliști bătrîni și cu cerneala uscată și cîțiva fotbaliști rătăciți în oul vorbirii ca musca-n lapte îl laudă și-i scuză înfringerile, eu păstrez nealterată credința că un antrenor mai puțin înfatuat, cu mai puține idei fixe și blegi, cu mai puțin fier vechi în buzunare (sau contravaloarea lui) adus de la Hunedoara, mai puțin dărîmat de gîndul măririi, ne-ar fi dus pe vulcanul patimilor, dăruindu-ne nesomnului în prima lună a verii.

Plouă tuciuriu și mă bate un gînd bălțat : cum ar arăta fotbalul românesc fără Lucescu antrenor al naționalei ? În primul rînd n-ar mai fi o dragoste moartă. Și pe urmă cred c-ar ninge bogat. Măcar pentru aceste două inchipuiri, cei în drept și-ar face o pomană cu noi lăsîndu-l să-și vadă de treabă pe poțonul lui de noroc. Pe mosia noastră de păcate el și-a tocit picioarele pînă la genunchi și nu ne lasă ca amintire decît un spic cu bobul șiștav.

Iar gîndăcilor care o fac pe cavalerii scutieri și umblă prin lume atrnați de cureaua lui Lucescu ca niște brelocuri (ce serial de liturghie neagră ar merita ei !)le spun că vom ride în curînd minzește. Au trecut sărbătorile, zaiafeturile, e timpul să măturăm casa.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
3
(1 236)
Sîmbătă
18 ianuarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IDENTITATEA

Îngemănează istoria date ale existenței politice și sociale în care se cuprind, de bună seamă, și momente ale existenței morale, afective, ce fac modul de a privi, de a gîndi și simți însăși condiția poporului și națiunii printr-o asumare a tot ceea ce formează ființa și lucrurile patriei, destinul său. Este aceasta ziua de 24 ianuarie, început de an și început de calendar pe filiera întregii noastre deveniri. Unirea Moldovei cu Muntenia se rezema pe un trecut glorios de luptă și gîndire patriotică, ardentă, revoluționară. Anul 1848 este un hotar scînteietor al unui proces ce scosese în față tot ce avea poporul nostru mai luminos, ca minte și inimă, pentru așezarea țării pe baze moderne, cu aspirații și idealuri care cereau eroi înfăptuitori. Galeria marilor bărbați ai acelui moment traversează istoria la un permanent punct de confluență cu viitorul iar prin înfăptuirea unirii de la 1859 se situa în centrul de interes al întregii țări. Se înfăptuia un ideal atunci și se realiza ca jurămînt de credință, pentru urmași, o idee scumpă tuturor. Unirea era o împlinire care cerea alte fapte, hrănea noi nădejdi. Ea străbate miezul de foc al independenței de stat dobîndite la scurt timp și va străbate cu incandescență lupta care va reuni la patria mumă Ardealul și va da contur deplin și substanță vie puternică unui proces legic, revoluționar.

Această inimă a unirii a bătut cu forța secolelor în pieptul munților, al cîmpiilor și dealurilor noastre, de la ea și prin ea au gravitat către oameni și prin oameni timpurile prin care ne-am așezat, cu jertfă, și eroism, în rîndul țărilor care pe o asemenea bază și cu asemenea considerente au deschis larg drumul progresului și civilizației. Mișcarea socialistă românească și mai tîrziu Partidul Comunist Român, de la a cărui creare vom sărbători în curînd 65 de ani, au reunit un lung proces revoluționar și democratic, situîndu-se în raza de iradiere a acestei inimi, întărindu-i și mai mult pulsul și făcînd din ea steagul și cauza mersului nostru înainte. Actul de la 23 August 1944, revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă i-a dat unirii suporți noi și universuri noi de conștiință politică și patriotică în acțiune, întemeiată de acum nu numai pe un lung și neasemuit trecut, ci și pe un prezent tumultuos. Dar ea se mai întemeia și pe un viitor de acum, pe un indisolubil drept la viitor.

dorință irepresibilă de înnoire, avîntul puternic, revoluționar, conștiința că trebuie și stă în puterea noastră să ne ridicăm pe noi trepte de progres și civilizație își găseau în Congresul al IX-lea al partidului — care a deschis o nouă epocă în societatea noastră — o forță și un mobil ce aveau să releve însăși dimensiunea existenței contemporane, profilul și criteriile noii noastre dezvoltări.

Prin voința întregului partid și a întregii națiuni, la cîrmele destinului românesc venea un bărbat cu o vastă cuprindere a evenimentelor istoriei iar ideea de unire dobîndea și o nouă calitate a ei, unitatea sub semnul și pe temeiul căreia aveau să se producă toate marile înfăptuiri ale acestei epoci. O viziune profundă, înnoitoare, ne reunea în toate datele istoriei și aveam să trăim sentimentul unei adevărate renașteri naționale. O țară întreagă avea să se cuprindă de numele și personalitatea ctitorului ei. Biografii în mișcare s-au pătruns și se pătrund de o nouă dinamică a existenței, de reliefuri vii și de neconfundat ale economiei, științei și culturii, într-un consens care e al ideii de unire și unitate. Magistrale ale muncii și creației duc spre inima acestei idei și fac arcul de sprijin al tuturor înfăptuirilor viitoare. Odată cu acest an, hotărîrile celui de al XIII-lea Congres al partidului au intrat în cîmpul de eforturi și împlinire în toate domeniile de activitate. Ele formează arhitectura economică și socială a unui întreg cincinal și, din multe puncte de vedere, ating însuși sfîrșitul de secol. Ele înglobează o vastă perspectivă și susțin o nouă condiție, o nouă calitate a muncii și vieții, o nouă condiție și o nouă calitate a creației.

ne reamintim toate acestea dintr-o perspectivă apropiată în care istoria ne ingemănează ca într-o uriașă carte a generațiilor și se fixează afectiv în conștiința contemporanilor. Lîngă ziua de 24 ianuarie stă ziua de naștere a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Lîngă Ziua Unirii, ziua de 26 ianuarie, ca o zi simbolică, de celebrare și perpetuare a ideii de unitate. Viața și opera unui mare erou, ctitorul epocii care îi poartă numele, intră în rezonanță cu viața și opera înaintașilor și aduc în prim plan o realitate istorică de neconfundat : țara în plenitudinea idealurilor și a eforturilor sale creatoare, țara care a urcat mult, a trăit și trăiește momentele celei mai depline înfloriri.

În inima și conștiința ei poartă efigia celui cu care s-a identificat în cel mai înalt grad și privește cu încredere în viitor. Pentru că acest viitor ține în arhitectura sa aceste idei scumpe nouă tuturor : unirea și unitatea.

Luceafărul

„24 ianuarie" – ilustrație de Bogdan Stihi

TÎNĂR ÎN AGORA

Uniți acum ca și întotdeauna

Într-o duminică dimineață mi s-a întîmplat o călătorie fabuloasă. Era o zi senină și incremenită. Și, tocmai în asemenea zi rară am avut privilegiul de a privi prin fereastra ei de lumină și de a vedea toată țara, desigur nu chiar așa cum apare ea fotografiată din satelit, dar oricum, din avionul ce zbura de la Baia Mare la București se desfășura o imagine uriașă în care se derula o minunată poveste cinematică. Treceam, cu șase sute de kilometri pe oră, de la nord la sud, pe cerul dat cu albastru de Voroneț al patriei. Jos, sub culoarea nemuritoare : se ondulau dealurile transilvane, adormitele dealuri transilvane — ca niște lenevoase bivolițe ; dumnealui, Oltul cel mare își tot cîrmea apele-i generoase ieșite din Hășmaș, Mureșul, lățit brusc de vreo ploaie poetică și despletită, unduia spre vest, Apusenii stăteau tot înnegurați și misterioși în cetatea lor de stînci și de vegetale, Orientalii se odîhneau sub cușmele lor păduroase din care abia se zărea dintele Ceahlăului, Ceahlău de pe care, într-o asemenea zi aș fi putut da ochii cu marea cea mare, iar în față, departe-departe spre sudul în care se putea bănui beteala Dunării stătea, ca un lac de pămînt, Cîmpia Română sau Cîmpia Dunării. Pămînturi, pămînturi iluminate de soarele începutului de zi, pămînturi ce mulcomeau, ape volnice cătînd în departe fluviul sau marea, păduri lîngă păduri, plaiuri în care încercam să prind mișcare însuflețită. Și iată-i, toți Carpații, arcul lor de bărbăție alergînd întru întîmpinarea Dunării, parcă purtați de emoție, de tremurătoare emoție. La un moment dat, cine știe ce manevră a făcut pilotul, soarele a dat a se înălța peste aripa de aluminiu și oțel și tot verdele pămîntului a năvălit peste noi, inundîndu-ne. Și iarăși, iarăși patrulatere de pămînt scrijelit de drumuri și poteci, drumuri de cîmpie, drumuri peste dealuri și văi, șosele nesfîrșite — ape de asfalt, văi și suișuri, orașe bune de pus în ilustrate, platforme industriale, putere, multă putere și voință omenească, putere izvorîtă din ideal, din asemănare, din uni-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. 2-a

UNIREA – UN FAPT ISTORIC IREVERSIBIL

● «Marele ideal» de Fl. Constantiniu ● Poeme dedicate Unirii semnate de : ● Valeria Deleanu ● Elena Codrescu ● Ion C. Ștefan ● Nicolae Sinești ● Nicolae N. Dimbovițeanu

(În pagina a 3-a)

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Poporul — simplu numele-i rostește

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din strămoși,
El a știut în cinste să și-i ție
Eroii bravi, bărbații curajoși.

Și fost-a dat, prin secoli, ca să fie
Aici, pe plai de doină, la Carpați,
Pe nesfîrșita dorului Cîmpie
Să-și spună viața ne-nfricați bărbați.

Ca niște munți, prin veacuri, au trecut
Lăsînd statura vremilor pecete
Durerea gliei crîncen i-a durut
Și libertatea țării le-a fost sete.

Ei s-au numit Cel Bun și Cel Viteaz
Și s-au numit Cel Mare și Cel Drept
Cum îi păstrăm în suflete și azi
Scriși în adîncul inimii, la piept.

Iar între ei, cu literă săpată
În spațiul cel mai pur al noii vieți
E viața unui Om îngemănată
Cu gîndul țării liber și-ndrăzneț.

El și-a unit destinul cu Partidul
El cu poporul are legămînt,
Cu noul ev pe care, construindu-l,
El vede visul lumii luminînd.

Erou între eroi, un om ales
Istoriei să-i scrie noul mers
Adună țara de la munți la șes
Să-și poarte, liber, vrerea-n univers.

Om între oameni brav bărbat al gliei,
Pentru Partid trăind, pentru popor
El e chezaș că drumul României
Urca-va demn și drept spre viitor.

Poporul simplu numele-i rostește
Din mari orașe-n cel mai mic cătun.
Azi Ceaușescu, spus pe românește,
Înseamnă Cel Viteaz, Cel Drept, Cel Bun.

Și-n ceasul cînd ianuarie-și arată
Lumina de-mpliniri, aniversară,
Sărbătorind un om vom spune : lată,
Sărbătorim un crez măreț și-o țară.

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din străbuni.
El a știut în cinste să și-i ție
Pe cei mai curajoși, mai drepți, mai buni.

Nicolae Dragoș

Voința poporului

...hai la Milcov cu grăbire, să-l secăm dintr-o sorbire.

Așa își îndemna bardul de la Mircești contemporanii în preajma actului înalt și cald al Unirii.

Eu am fost, am văzut, n-am putut (să-l sec) și nici nu prea făcea... Nu prea făcea ca rîul — mai mult piriul acesta — nevoiaș, subțire, căznit și chinuit de bolovani, care nici măcar o albie ca lumea nu și-a croit — să curgă și să despartă pizmaș veacuri întunecate la rînd, simțire, inimă, cuget și vorbă deopotrivă.

„Foarte cu mirare am stătut" ca să mă sprijin pe o dulce scrisă cronică — și am privit acest nevolnic fir de apă pe care, la unele coturi, puteam să-l sar (eram și tînăr și n-aveam incheieturile oaselor ruginite) cu piciorul din piatră în piatră. Stai, îl privești și te gîndești și-ți vine să spui că mult le-a mai plăcut bunilor, străbunilor și străstrăbunilor noștri să se copilărească și să se hîrjonească. Asta așa ca o spusă ușoară aruncată ca un văl de duioșie peste amintirea lor pentru că a curs atîta sînge frățesc, s-a uneltit și „viclenit" mult pe lîngă Inalta Poartă încît i-a înlesnit secerii semilunei să secere, să adune, să, care și să secătuiască — altfel — cele două tărîmuri românești.

Greu, dureros, aproape de neînchipuit ne

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 5-a

UNIRE ȘI ADEVĂR

există două feluri de uniri în istorie : uniri întru adevăr și celelalte. Unirea noastră românească s-a făcut întru adevăr, pentru că hotarele care ne despărțeau nu erau adevărate. Nicolae Iorga, cu marea lui intuiție istorică, spunea că noi, românii, am avut ideea de stat național cu cîteva veacuri înainte ca această idee să devină europeană, că sîntem, deci, precursorii așezării moderne a Europei. Cu atît mai valoros acest lucru, cu cît ideea de unire a unui popor cu aceeași limbă și același teritoriu nu a aparținut unui calcul politic de cancelarie, ci unei conștiințe colective, care, cercetată după rigorile strîmte ale intereselor meschine, poate să apară ca un miracol.

Fie și miracol, dacă se dovedește a fi o realitate de neclintit ! Și s-a dovedit. Conștiința românească de unitate națională a străbătut veacurile fără întrerupere, a intrat în pămînt odată cu ploile cerului și cu lacrimile noastre, a curs între malurile Oltului și Dunării și a ajuns pe țărmul mării, înfruntînd valurile și furtunile dar, mai cu seamă, din pricina vîscolelor istoriei, s-a ascuns în cuvinte, în cuvintele noastre de toate zilele și de toate secolele, făcîndu-ne să cugetăm într-un singur fel. Conștiința aceasta a despicat Carpații din loc în loc pentru a da naștere la trecători prin care să trecem mai ușor dintr-o parte a țării în alta. Pentru că noi am făcut drumuri numai prin țara noastră. Niciodată n-am avut conștiința unirii cu altă țară, decît cu a noastră. Și niciodată vreun alt popor n-a avut conștiința unirii ca noi. Transilvania n-a trecut la acel imperiu hibrid grație unei conștiințe germane sau măghiare a unei uniri, ci printr-un edict dictatorial, ca și acel din 1940, dintr-un calcul politic. N-a fost o *alipire*, ci o *lipire*, adică o *răpire*.

După cum niciodată n-am trecut hotarele mari ale țării ca să ne stabilim dincolo de ele. Aici unde sîntem acum, sîntem dintotdeauna. Noi am văzut cum s-au născut munții, noi am botezat izvoarele riurilor noastre, noi am fost primii care am asistat la împodobirea cerului cu luceferii care ne străjuiesc patria. Noi am fost primii aici și vom rămîne ultimii, în cazul în care !

Conștiința unirii a trecut prin seva timpului etern românesc, apucînd la răstimpuri cîte o primăvară și făcîndu-l să înflorească, uneori să dea roadă, pînă într-o zi în care a izbutit să-i pîrguiască fructele. Ștefan cel Mare și Mircea cel Bătrîn dețineau pămînturi *nu peste Dunăre, ci în Transilvania*. Cetatea de Baltă, Ciceul, în răsăritul Transilvaniei, Amlașul și Făgărașul în sudul Transilvaniei, sau stăpînite de moldoveni și de munteni. Mihai Viteazul, chiar dacă unii istorici străini, care nu înțeleg sau nu vor să înțeleagă istoria noastră, îi contestă o conștiință a unirii tuturor românilor, a realizat totuși această unire.

Poporul a fost acea forță permanentă care a înălțat din cînd în cînd cîte un conducător să adune toate pămînturile românești într-o singură țară. Marea și adînca conștiință a unirii a împins istoria noastră spre realizarea idealului românesc : o singură țară, un singur popor. Unirea sub Alexandru Ioan Cuza reprezintă un caz unic în istoria europeană modernă, cînd un popor dejoacă prin inteligență și conștiință colectivă, planurile unor imperii ! Iar adunării de la Alba Iuiia din 1918 nu i s-a putut împotrivi nici o mistificare istorică a nimănui. Rușinosul dictat de la Viena n-a zdruncinat conștiința românească. Dimpotrivă, a întărît-o și mai mult. Într-o parte furată din pămîntul patriei, oamenii au fost batjocoriți, hăituiți, arși, schingiuiți și împușcați, dar nici un călău civil sau în uniformă militară de atunci n-a putut să ardă pe rug și să ucidă cu gloanțe conștiința românească a Unirii. 23 August 1944 a adus istoria noastră pe drumul ei cel drept pe care am pornit de atunci încoace întăriți de izbinda unirii pămîntului și oamenilor, României sub un singur tricolor atotbiruitor și atotstăpînitor peste veacuri. Conștiința unirii nu s-a manifestat, însă, numai la a avea o singură țară, ci a mers mai departe. Era nevoie și de ștergerea granițelor sociale pentru ca unirea poporului să fie deplină. Partidul Comunist Român și-a luat această nobilă sarcină și a dus-o la îndeplinire. Sîntem azi un popor unit nu numai prin același pămînt și aceeași limbă, dar și prin solidaritatea tuturor în fața revoluționarelor sarcini ale țării pe calea ei spre marea civilizație a lumii de mîine. Socialismul a așezat înaintea diferențelor de sînge și de clasă, unitatea de nezdruncinat a OMULUI cu un singur ideal : o lume mai bună și mai dreaptă prin muncă, dragoste și puritate.

Dan Tărchilă

CONTINUITATE — UNIRE, AXUL ISTORIEI ROMÂNEȘTI

● Semnează : ● Vasile Netea și ● Florian Avramescu

(În paginile 4–5)

CERCUL UNIRII

Strîngerea într-o patrie unică a tuturor românilor din interiorul și din exteriorul arcului carpatic a fost crezul scris cu litere de aur în conștiința întregului nostru popor, cîrma care ne-a călăuzit instinctul național prin vreme în ciuda vicisitudinilor, a intrigilor și culiselor politice europene, a presiunilor și dictatelor de tot felul. Țara Românească, Ardealul și Moldova : acest frumos cerc spre dreapta, continuînd direcția în care au încremenit spinările Carpaților din ere geologice, reprezintă cununa cu podoabe de suflet românesc pusă în sud-estul Europei, coroana noastră adîncită în sentimentul național. frîntă în verigi la suprafață — cît timp ochiul de veghe al marilor imperii nu admitea unitatea și cerea numai dezbinare — unică, însă, în adîncime, înfigînd rădăcini trainice și punînd aceeași pecete rotundă pe fiecare fiu al neamului. Istoria fulgerase o dată, sub barda lui Mihai Viteazu, făcînd să se cutremure împărățiile de strălucirea coroanei noastre întregi. A doua oară, istoria a sudat definitiv, sorbind Milcovul din categoria hotarelor, Moldova cu Țara Românească : era o jumătate de cerc pornind din Iași spre București. Moldova și-a dat domnul, pe Alexandru Ioan Cuza, și capitala — dînd, totodată, impuls marii roți a neamului care așa se învîrte, în sensul acelor ceasornicului, al fusului de tors lîna, al brazdei plugului — al riurilor noastre care curg în această parte de pămînt spre sud. Moldova însăși continua

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 3-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

EDIFICIU ISTORIC

Ciclul **Zăpezilor de acum un veac** al lui Paul Anghel este interpretabil în și prin procesul istoric de așezare a unei noi geografii politice și culturale sud-est europene, odată cu prăbușirea Imperiului otoman. Într-unul din straturile sale întregul ciclu este o meditație despre plural și pluralitate. Lumea Sud-estului european, ne spune ciclul lui P. Anghel, are în fundamentele ei pluralul. Cu domnitorul savant al Moldovei, D. Cantemir începe să fiarbă cazanul istoric al Balcanilor. Este primul act din lunga serie a revoluțiilor naționale din Balcani.

Revoluțiile țărănești ale sîrbilor lui Karagheorghe vor clătina ordinea ienicerilor din Bosnia și Herțegovina. O formă paradoxală va căpăta mișcarea eteristă purtînd pe o față a ei tensiunea ideii „politropiilor" naționale ale Balcanilor, dar lăsîndu-se mistuită, pe cealaltă față a ei, de mitul imperial al Bizanțului spre a cărui renaștere se credea chemată. Cu Tudor Vladimirescu asistăm la una dintre primele formulări ale ideii de „stat popular țărănesc" în Balcani, transmisă pe canalele revoluției muntene lui N. Bălcescu. Ideea aceasta fusese purtată de Gh. Lazăr pe drumul „descălecatului cultural" al ardelenilor în Valahia fiind adusă direct din ideologia mișcarea revoluției țărănești a lui Horea. Așa s-ar putea explica de ce pașoptismul românesc are în mare parte caracter de „reacție țărănească la o uzurpare". Acest model de reacție este evident în modul în care pașoptiștii își legitimează mișcarea invocînd „capitulațiile", adică restabilirea unor **drepturi uzurpate**, dar totuși legitime. Cu războiul de la 1877, care, pentru români, este un „război național într-un

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

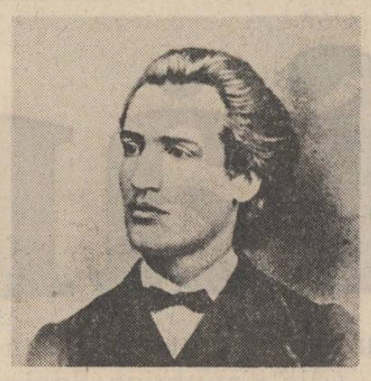

Cu volumul XIII de **Opere. M. Eminescu**, îngrijit de D. Vatamaniuc, sîntem la capătul de drum privind publicistica poetului. Articolele de aici au apărut în **Timpul, România liberă, Fîntîna Blanduziei,** între 1882—1883 și 1888—1889. Cartea confirmă dezvăluirile celorlalte volume : ne aflăm în fața unei activități de presă extrem de vii, de angajate, de profunde, care văzută în întreaga ei anvergură oferă imaginea unui alt Eminescu decît cel propus de exegeza ideologică interbelică și cea anterioară. Citirea astăzi a publicisticii poetului este fatalmente alta decît cea de dinainte de război, decît chiar cea de după război, noutatea sau „vechimea" ei depinzînd evident de instrumentele de lucru, înțelegînd prin ele atît ediția pe care s-a lucrat, cît și optica generală asupra unor texte atît de complexe, practic interdisciplinare cum sînt cele ale lui Eminescu, care cer la rîndu-le un tratament interdisciplinar. Regimul lor de analiză și de interpretare se impune a fi cel științific și nu cel politic în care au fost ținute cu precădere de vechile exegeze. Desigur, M. Eminescu, ca om de presă, se va ocupa de partidul liberal, de „roșii", de C. A. Rosetti, de I. Brătianu, etc., dar el se va dedica mai ales problemelor la care se raportează aceștia, de fapt marile probleme ale poporului român și ale statului român, venind mereu cu o viziune și o documentație proprie, cu o atitudine și o soluție personală în toate acestea. Publicistica eminesciană, polemica lui pe diverse teme de viață socială și politică românească, nu este polemica unui scrib de partid, ci a unui autor de concepție pentru care ipochimenele politice vizate nu sînt decît obstacole în calea unei rezolvări corecte, adînci, obiective a problemei sau problemelor pe care le întîmpina atunci societatea românească și instituțiile ei. Cîrpelii politice curente, dar mai ales liberale, M. Eminescu îi opunea analiza și soluția rezultată din studiu, ceea ce a făcut din autorul acestor articole pentru majoritatea politicienilor vremii un intrus în arena politică, o ființă incomodă care introduce alte măsuri decît cele obișnuite în manopera politică, egal de profitabilă pentru toți cei care aveau în vedere exploatarea situațiilor și îmbogățirea rapidă. Pentru majoritatea acestor politicieni, M. Eminescu echivala cu o fantomă, o stafie justițiară a unui trecut și a unui popor văzut în chip abstract și exploatabil de oamenii puterii, și cu atît mai mult o prezență nedorită, incomodantă, care trebuie să dispară. În cele din urmă M. Eminescu a dispărut, mai întîi treptat, pe motive de boală, apoi definitiv. Ne-au rămas de la el articolele din presă, de la adversarii lui etichetele infamante la adresa autorului lor și la adresa acestor articole, etichete care au răzbit din păcate uneori pînă în zilele noastre. Descalificarea publicisticii eminesciene s-a înfăptuit, lucru limpede, de liberali, de pe poziții liberale, adică pentru a folosi un limbaj de clasă, mai precis de burghezie, de pe pozițiile ei și în folosul ei. Exegeza pe care o moștenim de dinainte de război asupra publicisticii eminesciene, asupra contribuției de analiză socială realizată de Eminescu în secolul trecut este influențată decisiv de ostilitatea liberală și de caracterizările liberale care i s-au aplicat. Chiar contribuțiile postbelice, cîte sînt, venite pe acest soclu, sînt tributare, prin tradiție, unei optici practic adversă punctului de vedere eminescian. Seria de **Opere** creează instrumentul unei noi analize și interpretări a operei eminesciene în întregul ei și desigur și a celei de sociologie, ediție însemnînd un mare pas înainte în cunoașterea operei și personalității poetului. Lucrările lui G. Călinescu, M. Gafița, Al. Oprea, I. Bădescu au deschis drumul unei perspective noi, întemeiată pe marxism, pe materialism-dialectic, emancipată de optica liberală asupra publicisticii poetului. Trebuie spus de la început că ceea ce a speriat sau intimidat pe mulți la contactul cu pagina de publicistică eminesciană a fost radicalismul ei. Indiferent despre ce scrie, Eminescu este radical. Scrie despre „roșii", despre partidul liberal, el face istoria partidului. Dar ca orice om care se întoarce la rădăcini el nu dă o istorie de mîntuială, ci în profunzime. Liberalii sînt pentru el nu susținătorii ideilor pe care le declamă, ci transportul de exploatatori aduși la Dunăre de imperiul constantinopolitan în decădere și în destrămare.

Tratarea problemelor nu are la Eminescu nimic convențional. Ea devine în chip automat profundă și istorică. Intrarea lui în scenă nu duce la un schimb de vorbe, pentru că textele lui Eminescu sînt fapte, iar intrarea lui în arenă exclude dialogul. Concretețea faptelor este atît de autoritară încît este ușor de înțeles de ce înscrierea lui Eminescu în sfera schimbului de idei asupra situației societății românești, asupra soluțiilor propuse sau a celor de viitor a fost resimțită ca prezența unui cavaler al Apocalipsei.

Nici una din problemele abordate în epocă n-a fost primită indiferent de M. Eminescu și tratată în chip superficial. Așa se face că în toate aceste dezbateri de epocă statura poetului se înalță autoritară și justițiară, implacabilă prin radicalismul ei firesc, și că singura dorință, pe care o bănuim unanimă, la politicienii de duzină ai vremii, a fost eliminarea din arenă a acestui gazetar grandios și dislocant. Eminescu avea întotdeauna dreptate. Nu există polemică cu Eminescu. Se schițează replici, răspunsuri, dar ele rămîn simplă gesticulație. Ieșirile în presă ale poetului fac parte din același bolc compact de idei care se ridică bazaltic în fața oricărei iscusințe gazetărești opuse. Un om care are întotdeauna dreptate este intolerabil pentru că trebuie ascultat. Or, făcătorii politicii românești aveau cu totul altceva de făcut decît să-l asculte pe Eminescu. Cînd scriem aceste propoziții considerăm că Eminescu era o cantitate de prim ordin în viața politică românească. De ar fi fost altfel n-ar fi fost scos din joc și ar fi trăit, incontestabil, mai mult. Ideea că gazetăria lui a fost un amatorism trebuie să dispară. (Întrebările formulate recent de Nicolae Georgescu capătă un contur tăios.) Omul a fost angajat total în această acțiune. Nu l-au interesat persoanele ci principiile și mizele mari.

Cînd demască exploatarea burgheziei liberale el se întoarce firesc la revoluția lui Tudor. Ca întotdeauna cînd adversarul avansează argumente istorice, Eminescu devine strivitor prin amplificarea istorică a argumentației. Controversa eminesciană asupra lui Tudor interesează și istoriografia actuală. Cînd „roșii" vor să-și facă din Tudor un aliat, Eminescu le răspunde că Tudor tocmai împotriva caracterului superpus al categoriei istorice pe care o reprezintă și liberalii s-a ridicat Tudor. Manipularea marii figuri istorice în scopuri politice liberale este energic și intratabil respinsă de gazetarul tolerat la **Timpul.** „Roșii" foloseau aparențele revoluției lui Tudor, Eminescu mergea la esența ei. Eminescu face vizibil în articolele lui antiliberale un lucru care trebuie reținut : nu se poate face o politică realistă, potrivită nevoilor poporului și societății românești fără a-i ști istoria. Un transport de oameni politici de la Fanar, care concep istoria românilor doar de la venirea lor la putere, este incapabil, după Eminescu, să facă față numeroaselor solicitări interne și externe pe care le presupune existența unui popor vechi, asuprit și presat de trei imperii, dezinteresate și acestea de istoria și necesitățile reale ale acestui popor. Eminescu se interesează de românii de pretutindeni și vom găsi în articolele lui trimiteri și informații semnificative cu privire la românii din Sudul Dunării, la aromâni, la luptele acestora pentru limba și credința lor, la trecutul lor istoric, drept pentru care este reprodusă în **Timpul** micromonografia asupra imperiului vlah al Asăneștilor scrisă de un istoric austriac de prestigiu.

Concluziile sale politice se întemeiau pe cunoștințe istorice largi și precis orientate. Despre românii din Austro-Ungaria, despre încercările continue de deznaționalizare la care erau supuși prin schimbarea confesiunii religioase, prin impunerea limbii maghiare ca limbă de predare în școală și ca limbă de cancelarii, prin ungurizarea numelor de localități și a numelor proprii, prin propaganda agresivă care se făcea atît în imperiu cît și în afara lui, Eminescu a scris cu promptitudine și vehemență erudită trasînd un contur al problemei româno-maghiare în plan istoric și politic, care rămîne un reper. Ca și în chestiunile de viață internă românească el examinează, și în acest caz, devenirea istorică. Pentru Eminescu subjugarea românilor din Transilvania este rezultatul unui proces de uzurpație în timp, injustiția fiind cu atît mai reclamabilă și cu atît mai gravă. Legendelor difuzate de propaganda maghiară, Eminescu le răspunde pe baze istorice („Popor autohton pe pămîntul părinților lor, într-o țară care n-a fost niciodată cucerită de unguri, desi a stat în legătură cu Ungaria") dezgropind lucruri uitate, marea lui țintă fiind însă înfierarea politicii de deznaționalizare dusă de guvernanții maghiari pe toate căile împotriva românilor. Lectura lui Eminescu poate fi foarte instructivă pentru istoricul de azi. La vremea lui, Iorga a tras toate concluziile din această lectură. Incursiunea istorică accentuează radicalismul eminescian, ca și aceea în sfere de istorie socială și politică din alte țări și din alte epoci. Umbra lui se ridică titanească peste întreaga gazetărie politică a timpului și a dus la o reacție și la un complex ale căror efecte le mai trăim și astăzi. În publicistica lui nu omul trebuie căutat ci omul de știință, scriitorul cu o viziune atotcuprinzătoare, care se ridică deasupra chestiilor personale, a persoanelor și incidentelor oarecari. Eminescu a fost omul mizelor mari și s-a arătat la înălțimea lor. Calea către el rămîne calea mizelor mari.

M. Ungheanu

IOAN ALEXANDRU: «Imnele Putnei»

Imnele Putnei (Ed. Cartea Românească, 1985) de Ioan Alexandru, precizează și mai bine înțelesurile acestei poezii căci de vreme ce liricul slobozise vaste cîntări Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei a slăvi acum ireductibilul depus în spirit e tot ce poate fi mai nimerit. Poetul nu compunea, de altfel, cu ochii la hărțile geografice și ceea ce părea un elogiu pentru lumea văzută era în ultimă analiză o întinsă iconografie a nevăzutului. O istorie catastrofală și, cu toate acestea, înălțată la mitologie se întrevedea de pretutindeni, chiar și atunci cînd Ioan Alexandru găsea în riuri, așezări omenești, păduri și cîmpii un motiv de exaltare ; Țările Române constituiau, așadar, materia unei emoții dezlegate de contingent, ale cărei urme ajungeau în cele din urmă să fie aproape aeriene. Acum vine la rînd Putna, care e un extract spiritual dacă nu chiar o esență de sensibilitate tradițională. Alții au, din acest punct de vedere Optina, Pustina și Chartres, Roma papală, Ierusalimul, noi avem această Putnă moldavă care este creația lui Ștefan cel Mare. „Locul întîlnirii conștiinței românești — zice poetul într-o precuvîntare foarte necesară — de-a lungul veacurilor cel mai mișcător pare a fi Putna, Rusalimul neamului nostru, cum o numește Eminescu (...) Ca datorie, am recitit și eu izvoarele, am cercetat tot ce se putea asupra epocii și am adîncit pe cît imi stă în putință înțelesurile spirituale ale textelor fundamentale ale lumii ce se copiau, se tălmăceau, și din care trăia toată Moldova. Aici era o vatră — universitate unde se studiau texte rămase pînă azi la catedrele universităților lumii".

E, fără de indoială, o specificație cu neputință de lăsat de o parte căci rezultă de aci o semnificație pe care adeseori examenul modern o elimină cu totul fără temei. Acești protopsalți, acești citeți și copiști, acești ermiți de veacuri neguroase și rele intonau cintece și iscăleau manuscripte pornind de la o literatură care e, spiritualicește, la originile Europei. Înainte de a fi răsăriteni noi eram, prin doctrină, universali și a conserva această universalitate consubstanțială (și care nu se adăogase peste o materie arhaică incompatibilă) făcea din orișice îndemnări către acordul cu Europa o simplă superfetație : „Aici, la Putna, adaugă Ioan Alexandru — s-a săvîrșit cea dintîi frumusețe românească deplină, demnă de măreția Bizanțului sau a Evului Mediu european, după Curtea de Argeș a Basarabilor, rămasă permanentă o jumătate de mileniu pînă la noi". Așadar, un precipitat care face imaginea românească desfășurată pe principiile geografice să se înfățișeze, în mic, într-un chip și mai concentrat, înălțînd realitățile pînă la simbol. Dacă această înaintare nu va înceta, este de imaginat că poetul este pe cale de a produce „imne" nu chiar pentru Putna ci și pentru Curtea de Argeș ori pentru Tismana, pentru Ieud, pentru strămoșana Tomis și așa mai departe, înconjurînd tot ceea ce, spiritualicește, rămîne pentru români un factor de pulsație etică.

Aceasta e, pe scurt, ideea și ea merită, fără îndoială, o mențiune pozitivă ; însă „Imnele Putnei" conțin nu declarațiuni ci poeme așa încît este de văzut aci poezia așa cum se înfățișează ea prin raport la o intuiție intrutotul lăudabilă. Esteticește, lirica lui Ioan Alexandru a înaintat previzibil și fără o ruptură invocată, nu de puține ori, de unii atunci cînd e în discuție această creație. Poetul începuse cu o convulsivă producție expresionistă, valorificînd pe Lucian Blaga într-o direcție mai tenebroasă și care pornea de-a dreptul din „La curțile dorului", sărind peste „Poemele luminii". Această înclinație către originar, de unde nu lipsea nici măcar unul dintre elementele care astăzi par izbitoare și noi (atita doar că pe atunci mai îngropate într-o pastă groasă și în desemne țărănești, ca de icoane pe sticlă) nu avea decît să se clarifice într-o direcție a lirismului cosmic, cum de altfel evoluase și poezia lui Blaga. Ceea ce era, în „Mirabilă sămînță", o utopie elenă, e, la Ioan Alexandru, o emoție bizantină care face să înceteze turburările imagistice fără a pierde nimic din vehemența unui recurs la originar. Modificări în direcția substanțială nu sînt decît puține și acelea par mai degrabă corecții doctrinare, care nu atrag un fond confesional recognoscibil și în „Vămile pustiei" dar și mai ales acum. Ceea ce izbește numaidecît e, cu toate acestea, sărăcia în imagine, adeseori neîntîmplătoare și care face, într-adevăr, ideologia să se vadă cu mult mai bine decît se putuse strecura, din pădurile de metafore cu aspect vaticinar, și pînă la suprafețele inteligibile nu-maidecît. Nu s-ar zice, așadar, că metamorfoza substanțială (care e de nedovedit) poate să irite spiritele nelămurite, deși impresia este, dimpotrivă, că, motivația pornește de aci. Oricît ar fi de simplificată, din punctul de vedere al formei, poezia de acum a lui Ioan Alexandru aceasta corespunde, la un examen fără prejudecăți, cu alcătuirea ei substanțială, de formulă indiscutabil clarificată. „Mirabila sămînță" ajunsese la un soi de imn păgîn, senzorial, mai degrabă latin decît grec, „Imnele" sînt o lirică bizantină, monocordă, în urma lui Roman Melodul. Poetul se arată, după toate semnele, foarte sensibil la coerență. El s-a fixat într-un lirism de obiectiv metafizic, lăsînd pe de o parte orișice factor tulburător al intuiției nevăzutului și uneori înfățișează clipele profane cînd omul e singur pe pămîntul ostil. Solitudinea aceasta, de esență ontologică, e desfășurată pe intinse pînze infernale însuflețite de o mișcare a presimțirilor turburi care așteaptă să se limpezească : Poporul s-a înmulțit, sanctuarele de lemn / sunt prea strîmte la atîta năvală / la toate sărbătorile venim la pragul lor după / Piinea noastră existențială / Trase pe jos pe roți de care catapetesmele / De la vale la munte. / Sau țintuite-n peșteri chivoatele în trunchi / De gorun la stînile neștiute / Un mileniu și mai bine a trecut de cînd ținem / Altarul în inimă și vatră / A venit vremea să ne ridicăm cetatea / de scăpare din piatră / De la un riu la altul pămîntu-i amestecat cu / singe, podit cu oseminte / Avem și noi îndrăzneala de acum să spinzurăm / la ceruri, bătaia clopotelor sfinte /.../ Singe a curs îndestul, pămîntu-i semănat, Podul Înalt / Războienii stau mărturie. / Să se zbicească dealurile, mlaștinile singerii / Să se stingă / Bocetele în gura văduvelor bat clopotele într-o dungă / Toată floarea Moldovei trecută prin sabie / Din fiece tindă / smulse fetele-n haremuri și ruinurile cetăților / semănate cu ghindă." Cînd e limpezit, sufletul înalță imnuri precipitate, în vers scurt, gîfîit și repezentind ceea ce dă sens lumii, din perspectiva clarificărilor de morală : „Cetăți se ruinează, se ciuntește moșia / Rămîne basilica impărăția / Seacă riuri, crește pustia / Rămîne basilica impărăția / Nelucrarea sălbăticește via / Basilica rămîne impărăția" etc. urmînd, cu astfel de pilde, pînă la infinit. Sînt aici două feluri de muzici, ca să zic așa, între care acesta de pe urmă, calcinată de monotonie, e aceea rezumată în „Pămîntul transfigurat". Nouă e, totuși, cîntarea de oratoriu, impunătoare din toate punctele de vedere și care aici și-a găsit, în „Imnul Putnei lui Ștefan cel Mare" și în „Oratoriul lui Constantin Brâncoveanu și al fiilor săi", expresia pe deplin memorabilă. Un „Imn lui Ștefan cel Mare" conține astfel de versuri unde extazul și blestemul stau foarte aproape, într-o emoție de exponent : „În numele lui sabia n-am / Dreptul s-o scot dar celui / Ce-mpotriva neamului o va scoate intîi / Tună cuvînt, sabie să-l întîmpine / Oștean de veghe de mormînt / Să nu fie giulgiul gol însingerat / Pingărit. Am dreptul a fi din rivnă / Iubitoare credinței mistuitoare / De sine ardere sunt / Scut creștinității întregi, Moldova / Este, fi-va, prin jertfă îngădue-ne / Poartă / Să murim curat și ne iartă". Este o lirică extraordinară, cum s-a scris arareori în poezia românească de azi.

Artur Silvestri

Romanul istoric, roman politic?

Este **Speranța** un roman politic ? Autorul lui, Mihail Diaconescu, răspunde ferm într-un interviu : „Da, este un roman politic", apoi își expune argumentele. **Speranța** ar fi un roman „despre conștiința politică înțeleasă ca parte a conștiinței naționale și sociale" ; despre personalitățile revoluționare de la 1848, care și-au consacrat viața și activitatea marelui deziderat al Unirii Principatelor ; toți eroii romanului fac politică, politica e în cartea sa „obiectul unor stăruitoare dezbateri".

Credem însă că altele sînt motivele care fac din **Speranța** lui Mihail Diaconescu un „roman politic", nu doar simplul fapt că tratează o temă politică. Ele trebuie căutate în relația dintre subiectul istoric și atitudinea ideologică a scriitorului, dintre „faptul istoric" și ficțiune, dintre „intenționalitate" și realitatea istorică etc. Sînt, acestea, opoziții estetice care țin fundamental de structura romanului istoric și discuțiile în jurul lor n-au conținut de la romantici pînă în vremea noastră. „Revue d'histoire littéraire de la France" consacra în 1975 un volum întreg (nr. 2—3) problemelor referitoare la romanul istoric înregistrînd (din partea unor cercetători cu viziuni diferite) o serie de considerații și idei noi, bine întemeiate, asupra genului respectiv. Se discută despre „timpul istoriei" și „timpul romanului", despre imaginea istoriei ca un „analogon" al contemporaneității, despre timpul romanului istoric ca un „pseudo-trecut", ca un „demi-siècle" al timpului în care trăiește autorul, despre un „microgen" și un „macrogen" în sfera literaturii istorice etc. Raportul realitate, ficțiune este, de asemenea examinat cu atenție în diversele forme pe care le îmbracă specia. Într-o lume de fapte și documente disparate, scriitorul imaginează, structurează subiectiv, dar are dreptul de a-și reprezenta construcția sa ca obiectivă. Pînă unde se întind însă limitele subiectivității (ale intenționalității, cum spune Mihail Diaconescu) este o întrebare mai dificilă, răspunsurile rămînînd eterogene și neelocvente. A. Daspre (Le roman historique et l'Histoire) avansează conceptul de „imaginație obiectivă", afirmînd că garanția obiectivității nu stă atît în proporția de real și fictiv, cît în „valoarea concepției despre istorie" a autorului. J. Molino (Qu'est-ce que le roman historique ?) consideră proza istorică un martor și, totodată, un creator al istoriei. Dar aceastâ recreare a istoriei „nu e un amestec de corpuri simple, reale și fictive", ci apare sub forma unor „systemes generales de croyance", ce disting grade diferite, și multiple de istoricitate, altfel zis, tot sub forma unor „concepții" despre istorie. În noianul documentelor, autorul introduce o ipoteză, un model, precum „modelul antitetic", al romanticilor, „modelul biologic", al lui Balzac etc. Toate opiniile converg însă spre ideea conform căreia romanul istoric, indiferent de ipostaza artistică, nu poate fi lipsit de o anume tendință, că teleologia este dimensiunea lui cea mai evidentă, mai specifică. Ea se exprimă simplu prin voința de semnificare din unghiul prezentului. Astfel, Mihail Diaconescu e îndreptățit să declare că romanul istoric este prin excelență roman politic (noi am spune ideologic), examinează adică istoria cu ochii prezentului și pentru prezent. Îl confirmă cele mai multe din romanele istorice ale secolului al XX-lea, semnate de Thomas Mann, Heinrich Mann, Alexei Tolstoi, Camil Petrescu în maniera cărora e scrisă și **Speranța,** reconstituire a epocii unioniste cu nuanțe de memento pentru contemporani.

Deși sub alte înriuriri (ca fenomenologia) Mihail Diaconescu speculează, la rîndul său, destul de convingător asupra literaturii istorice. Implicarea autorului în reconstituirea istoriei e frecventă în cugetările sale teoretice. „Fiecare din romanele mele încearcă să fie o autodefinire prin artă și totodată o treaptă spre sesizarea propriei noastre identități spirituale. Ele sînt o mărturie despre modul în care eu îmi reorezint existența noastră spirituală în timp" ; „Romanul poate fi un act constitutiv și o participare la destinele neamului" ; e conștient, totuși, că „ficțiunea, atita cîtă există, pornește de la document și e subordonată documentului". Asemenea ecuații au prezidat, incontestabil, la elaborarea romanului **Speranța.** S-au ivit, aici, dificultățile cunoscute : abundența materialului documentar, semnificațiile bine știute ale evenimentelor, intraductibile în alt limbaj decît cel pe care ele însele îl impun cercetătorului și care nu pot fi inversate, „demitizate" etc. Faptele îl constring pe scriitor la obiectivitate, realismul narațiunii devine obligatoriu și autorul nu ezită să-l adopte ca metodă. N-ar fi, totuși, suficient pentru crearea unui roman istoric, dacă scriitorul n-ar îndeplini încă o serie de condiții de ordin psihologic, intelectual și etic. Toate intră în conceptul fenomenologic de **intenționalitate** mult invocat de Mihail Diaconescu și care înseamnă orientarea afectivă, voițională, în ultimă instanță ideologică spre tema respectivă. Cu francheța sa caracteristică, autorul **Speranței** ne dezvăluie procesul de creație al acestui roman : „Realitatea romanului s-a aflat chiar de la început în actul intențional ivit în conștiința mea epică. Orice intenție, ca proces de continuă adecvare la obiect, se realizează prin demersuri cognitive, sentimentale, emotionale, volitive, sau de altă natură, **prin participarea întregii ființe.** Indirect și totuși atît de puternic, în realitatea fiecărei pagini a acestui roman se mărturisesc conștiința mea istorică și ființa mea sufletească". Iată o confesiune ce poate fi semnată de oricare creator de proză istorică. Unirea de la 1859 are o importanță bine stabilită în evoluția poporului român. Reprezentarea ei într-un roman presupune însă, dincolo de talent, o serie de valori ideologico-morale în conștiința scriitorului. Ele, în fond, determină însăși alegerea temei, întîlnirea dintre scriitor și momentul istoric evocat. Prin programul său estetic, prin viziunea sa asupra spiritualității românești în devenire istorică, prin trăirea patetică a istoriei naționale. Mihail Diaconescu trebuia, fatalmente, să întîlnească epoca Unirii Principatelor, și să încerce literaricește reinvierea ei pentru contemporani. Din aceste rațiuni, **Speranța,** nu mai puțin alte romane aparținînd altor prozatori contemporani, poate fi numit un roman politic, întrucît reconstituirea evenimentului se operează din unghiul polis-ului românesc contemporan și cu angajarea integrală a „ființei" scriitorului. Abia acum, după întîlnirea moral-ideologică adecvată a prozatorului cu epoca, intră în acțiune talentul, fantezia, tehnica artistică. Nu vom insista aici asupra valorii estetice a romanului, ea a fost remarcată (observîndu-se și micile concesii făcute șabloanelor romantice) în multe articole și recenzii. Vom menționa doar inventivitatea compozițională, Mihail Diaconescu izbutind să concentreze toate episoadele (multe se petrec în puncte distanțate din Europa : Constantinopole, Berlin, Londra, Viena, Paris) în jurul personalității lui Grigore Alexandru Ghica, domnitorul Moldovei, din perioada preunionistă, figură pitorească, originală și contradictorie, mai puțin cunoscută cititorului, deci atractivă prin ineditul ei. Se obține astfel coerența într-un singur subiect a numeroaselor evenimente și personaje ce acționează, din interior sau din afara țării, la realizarea Unirii Principatelor. Bine funcționează sub pana lui Mihail Diaconescu arta portretului, reușind să ne imprime în memorie un mare număr de personaje istorice, de la C. Negri, Kogălniceanu, Dumitru Brătianu, la Napoleon al III-lea, regina Victoria, Frantz Josif, miniștrii marilor puteri și generalii austrieci. Li se alătură cîteva din personajele feminine și dintre politicienii conservatori ca Theodor Balș, N. Vogoride, Nicolae Suțu.

Așadar, lui Mihail Diaconescu nu-i lipsesc nici mijloacele artistice necesare pentru a realiza în **Speranța** un exemplar dintre cele mai expresive din specia romanului istoric, înțeles de autorul însuși, nu fără temei, ca roman politic.

Marian Vasile

Un veac de neliniște

Născut pe meleagurile Bistriței, format la Cluj, Francisc Păcurariu și-a început activitatea publicistică și destinul de scriitor sub sensul unei profunde solidarități cu spațiul transilvan (volumul **Versuri din Transilvania de Nord,** 1942). După o lungă carieră diplomatică și după o perioadă consacrată fenomenului literar al Americii latine traseul creației sale se întoarce, în ultimul deceniu, la reperele inițiale, cu o nouă, amplă și adîncită perspectivă. Cariera de romancier a scriitorului se leagă de destinele istorice ale Transilvaniei, de reminiscențele adînc imprimate și reactivate de conștiință la o nouă virstă creatoare.

Universul transilvan din primele volume de poezie și din eseurile anului 1942 revine în scrierile romancierului și formează substanța densă și dramatică a tetralogiei sale, **Timpul și furtunile.** Datele formației, premisele datorate ambianței copilăriei și tinereții, experiența de mai tirziu și meditația politică de maturitate devin sursele unei suite de romane dedicate fenomenelor complicate, frămîntărilor istorice și sociale, forțelor conjugate sau contradictorii, tradițiilor îndelung conservate, transformărilor de mentalitate, climatului de idei dezvoltate în Transilvania de-a lungul unui veac dramatic de istorie și lupte politice, de revendicări și afirmări, de eșecuri, erori, căutări, de eroism, încleștare, împliniri.

Polul magnetic al acestui univers, ideea ce reprezintă forța centripetă a demersului epic, este „unirea necondiționată a Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Patria Mumă", realizată după secole de aspirații, încercări și eforturi, în 1918.

Francisc Munteanu este un scriitor a cărui evoluție ilustrează elocvent mutațiile climatului literar românesc pe parcursul cîtorva decenii. Ceea ce scria în 1942 nu seamănă cu ceea ce scria, în domeniul poeziei și eseului, în 1957 și nici cu ceea ce scria în 1965—1975. Și cu atît mai puțin cu felul în care scrie romancierul din 1974 încoace. Virstele sale sînt distincte. Scriitorul își reafirmă acum, în consonanță cu linia generală, vocația politicului, sub semnul căruia, implicit, stăteau începuturile sale. Romanele **Geneza, Timpul și furtunile, Labirintul** și **Tatuajele nu se lasă la garderobă** ilustrează o orientare anume către istoria nu prea îndepărtată a românilor, ca încercare de descifrare a tuturor sensurilor evenimentelor și frămîntărilor legate de momentele cruciale din devenirea României moderne. Dacă un asemenea demers epic este consacrat de Paul Anghel războiului de independență din 1877 iar de Ion Țugui destinului istoric al Bucovinei, de Mihail Diaconescu Unirii Principatelor, centrul gravitațional pentru tetralogia lui Francisc Păcurariu este Unirea cea mare din 1918. În jurul acestui deziderat comun se concentrează o întreagă istorie tragică, de speranțe, campanii, bătălii diplomatice și înfruntări efective. Ceea ce premerge unirii este o suită de eforturi, altfel concentrate la fiecare generație. De la Gerontie Vlad, tribunul lui Iancu, la memorandistul Iuliu Vlad, și la nepotul celui dintîi, Septimiu Vlad, fiecare generație își formulează și își susține în felul ei credințele, fiecare se sacrifică în felul ei, fiecare aspiră, izbindește sau eșuează într-un fel determinat de vremea sa. Pentru Transilvania, atît de conservatoare cu frumoasele ei tradiții, istoria este permanent „vreme în schimbare" cum scrie Eugen Uricaru. Romanele lui Francisc Păcurariu nici nu au de fapt personaje „principale". Toate personalitățile, real-istorice ori fictive, de prim plan sau de fundal, sînt în fond episodice. Singurul personaj permanent este istoria, singura prezență tutelară este Transilvania, iar cea mai activă dintre idei, aceea a unității naționale. Romanele aduc în memoria și reflecțiile intermediatorilor-naratori un imens număr de nume, referințe istorice, idei politice și sociale, confruntări de atitudini și convingeri, formulate de cărturari, publiciști, diplomați, fruntași politici sau oameni oarecare, toate reprezentative, într-un grad sau altul pentru mentalitatea fiecărei generații. Și fiecare generație își are eroii și anti-eroii săi cu destine exemplare sau paradoxale. Personajele implicate nu sînt neproblematice. Dimpotrivă, ele sînt cu atît mai convingătoare cu cît sînt împărțite între omenești contradicții, interioare sau exterioare. Dar „toate aceste nuanțe și deosebiri dispăreau în lumina foarte puternică, orbitoare, a hotărîrii de a face totul, de a sacrifica orice și de a lupta fără odihnă pentru înfăptuirea României Mari". Această înfăptuire este năzuința permanentă care marchează substanța unor romane care își propun să reconstituí destinul istoric, atmosfera, tensiunile divergente și forțele convergente, climatul de idei, închipuite ca fiind „clipe din eternitatea unei străvechi vetre a vieții, gîndirii, simțirii și destinului, unor vise, referințe și fapte ale Transilvaniei". Drepturile românilor asupra propriei lor țări, susținute cu probe istorice și juridice, și consfințite de realitatea vechimii și majorității lor pe pămîntul transilvan, revendicate, respinse brutal, reafirmate eroic, sfîrsesc prin a se impune, marcate solemn de „bătaia uriașului ornic al istoriei". Meditînd asupra istoriei, personajele-martor și autorul însuși încearcă mereu să păstreze „măsura dreaptă a cumpănirii întîmplărilor", căutînd înțelegerea coerentă în vălmășagul evenimentelor și pasiunilor, în clocotul social și furtunile timpului.

Sultana Craia

Desen de Michaela Istrate

Urmare din pag. I

Uniți acum ca și întotdeauna

tate de idee și faptă, totul semnificînd vechime lîngă noutate, trăinicie, totul închipuindu-se rotund ca într-un gînd mereu bun. Caravana noastră celestă era salutată de cete de copii, de oameni aflați la ale lor cotidiene, oameni, oameni. Pămîntul de sub noi, cu tot cu aerul cuprins de secretele solemnități ale firii, mișca. Parcă il tot ducea o mișcare neobosită, de rotație, mișcare avînd mereu soarele la mijloc. Încercam să descifrez, de la mulți kilometri înălțime, locuri și oameni, să ghicesc fapte, să dibui inscrise pe pămînt urme străvechi. Găseam aceste urme, le găseam și le pipăiam cu privirea, ceva adînc, în singe, mă înfiora. Aveam, și puteam să constat cu bucurie, aceeași lungime sentimentală de undă și pentru Careii Sătmarului, și pentru Mangalia, și pentru Calafatul de pe Dunăre, și pentru Nădlac sau Jimbolia, sau pentru Agnita cea din centrul țării, sau pentru Iașii cei îndulciți de sentimente. Aveam sub ochi harta României la scara unu pe unu. Încercam s-o situez între celelalte hărți ale Europei. Ce inseamnă și ce a insemnat ea aici altceva decît o insulă de neclintit într-un ocean mișcător, într-un ocean uman clocotind vreme de două mii de ani ? ! Oameni, locuri, o imagine vie. Odihna intregului peisaj văzut de sus sugera tocmai un spațiu străvechi, un spațiu cu destine și instincte milenare, izvorite de aici, nu venite, nu venetice. Sugera, ce altceva, o simbioză perfectă între oameni și locuri. Pentru toți, același străvechi „acasă". De neclintit. Vreme de o mie de ani, nimeni n-a reușit să clintească nimic din insula aceasta de latinitate numită pămîntul românesc. Esența umană a acestui pămînt a rămas în statornicie, în sentimente, în tot ceea ce azi e România împlinită. După un mileniu și jumătate de furtună, cronicarul putea să noteze liniștit despre nobila noastră stirpe — românii ciți sînt locuitori pe pămîntul vechii Dacii de la Roma se trag și de acolo curg. Nici nu se putea mai sugestivă imagine — „și de acolo curg". De-odată. Perenul nostru ideal, perpetuul nostru sentiment de unire — salvatorul nostru sentiment al unității, temeiul rezistenței noastre, temeiul reușitei noastre în istorie, continuității noastre în istorie. Unitatea — unul dintre cele mai puternice argumente ale reușitelor noastre și în acești ani. Unirea și perpetuarea marilor tradiții de unire, dragostea pentru pămîntul natal, „românul e sentimental domnilor și el se visează acasă, cu ai lui și între ai lui".

Românii curg, statornicie în spațiu și mișcare în timp, înțelegerea superioară, filosofică a timpului. A se vedea harta „cuceririlor" lui Mihai Viteazul — n-a ieșit din spațiul românesc !

Îmi stăruie în minte un moment din studenție, cînd desfășurînd un studiu sociologic în Transilvania, undeva pe malurile Mureșului, undeva unde se ajunge greu, am găsit un sat bătrîn, pitulat, îi mai știu și-acum numele — Dileu îi zice. Sat românesc de-o seamă cu vremea. Acum o mie de ani, năvălitorul călare venit din Asia nu reușise să ajungă la el. Un cuib de vulturi, un loc unde familiile au genealogii mai vechi decît oricare altă familie cu știf de pe cine știe ce meridiane sau paralele apropiate ori depărtate. Alte și alte întîlniri la fel de emoționante cu cea mai veche fibră a noastră am avut în Bucovina, în Vrancea, în Oaș și Maramureș, în Argeș, în Gorj... Revelații într-o dimineață de iulie cînd am putut cuprinde cu ochii, dintr-odată, o mare parte a pămîntului românesc. În smaltul marelui luminiș de țară, în cleștarul luminii dimineții de vară vedeam atotcuprinzătoare înnoire, reclădire materială și spirituală pretutindeni, totul se arăta ochiului uimit de atita vedere, deodată mișcat pe alte ritmuri și dimensiuni. După aproape două mii de ani, cei care de la Rim se trag și curg prin vreme, oamenii de azi ai pămîntului românesc au intrat într-o nouă virstă. Uniți și demni în toate cele. Acum ca și-altădată, ca-ntotdeauna. Ei, continuatorii celor aflați printre cei mai vechi constructori de țară din Europa.

„OARE CUM S-AR SIMȚI UN POPOR CARE NU ȘI-AR CUNOAȘTE TRECUTUL, NU ȘI-AR CUNOAȘTE ISTORIA, NU AR PREȚUI ȘI NU AR CINSTI ACEASTĂ ISTORIE ? NU AR FI CA UN COPIL CARE NU ȘI CUNOAȘTE PĂRINȚII ȘI SE SIMTE STRĂIN ÎN LUME ? FĂRĂ NICI O ÎNDOIALĂ CĂ AȘA AR FI ! IATĂ DE CE AVEM DATORIA SĂ CUNOAȘTEM, SĂ STUDIEM TRECUTUL DE LUPTĂ AL POPORULUI NOSTRU. AVEM UN TRECUT CU CARE NE PUTEM MÎNDRI. ÎN CONDIȚIILE GRELE, POPORUL NOSTRU ȘI-A PĂSTRAT FIINȚA NAȚIONALĂ. ÎN ACEASTĂ PARTE A LUMII EL A FOST UN FACTOR DE PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE, ȘI-A ADUS CONTRIBUȚIA LA MERSUL ÎNAINTE, PE CALEA UNEI VIEȚI MAI BUNE. IATĂ DE CE NOI, COMUNIȘTII, CINSTIM PE CEI CARE ÎN TRECUT ȘI-AU DAT VIAȚA PENTRU FERICIREA POPORULUI, TRAGEM DIN LUPTA LOR ÎNVĂȚĂMINTE PENTRU PREZENTUL PE CARE-L FĂURIM ȘI, TOTODATĂ, PENTRU A PUNE BAZELE VIITORULUI, EDUCĂM TINERETUL ÎN SPIRITUL DRAGOSTEI ȘI RESPECTULUI FAȚĂ DE MUNCA ȘI LUPTA ÎNAINTAȘILOR".

NICOLAE CEAUȘESCU

UNIREA - un fapt istoric ireversibil

MARELE IDEAL

24 ianuarie 1859 ; Adunarea electivă de la București alege ca domn al Țării Românești pe Alexandru Ioan Cuza care, cu puțin timp mai înainte, la 5 ianuarie, fusese ales domn al Moldovei; dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza eluda astfel prevederea convenției de la Paris a celor șapte mari puteri europene, care nu luase în seamă voința muntenilor și a moldovenilor de a se uni într-un singur stat, numit România și hotărîse crearea doar a unei uniuni a celor două țări românești — Muntenia și Moldova — sub numele de Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești. Convenția de la Paris — decizie a directoratului marilor puteri ale continentului — nu specifica nimic în privința posibilității ca aceeași persoană să fie aleasă la Iași și la București și iată, inteligența politică românească a valorificat prompt și abil această omisiune a textului pentru a împlini un mare pas în aspirația de vechime multiseculară a neamului românesc : unirea într-un stat național a tuturor românilor. Puternicilor Europei, celor care își vedeau contrariate interesele prin așezarea temeliilor statului modern român, Dimitrie Bolintineanu le dăduse acest avertisment, la 28 ianuarie 1859 : „Fiți siguri, domnilor, că națiа ce voește unirea prin alegerea domnului Alexanlru Ioan I va ști să facă toată sacrificele spre a o dobindi ; fiți siguri că decretele acestei națiі, prin reprezentanții săi se vor pune în lucrare și vor fi respectate de streini ; fiți siguri că ceea ce a făcut astă dată această nație va rămînea făcut și bun pentru totdeauna... Viața, puterea, voința, sînt ale viitorului, sînt ale nației... fiți încredințați că cei ce au ales domn al lor pe domnul Moldovei vor ști să-l susție, căci acest domn este simbolul naționalității și al libertății românilor".

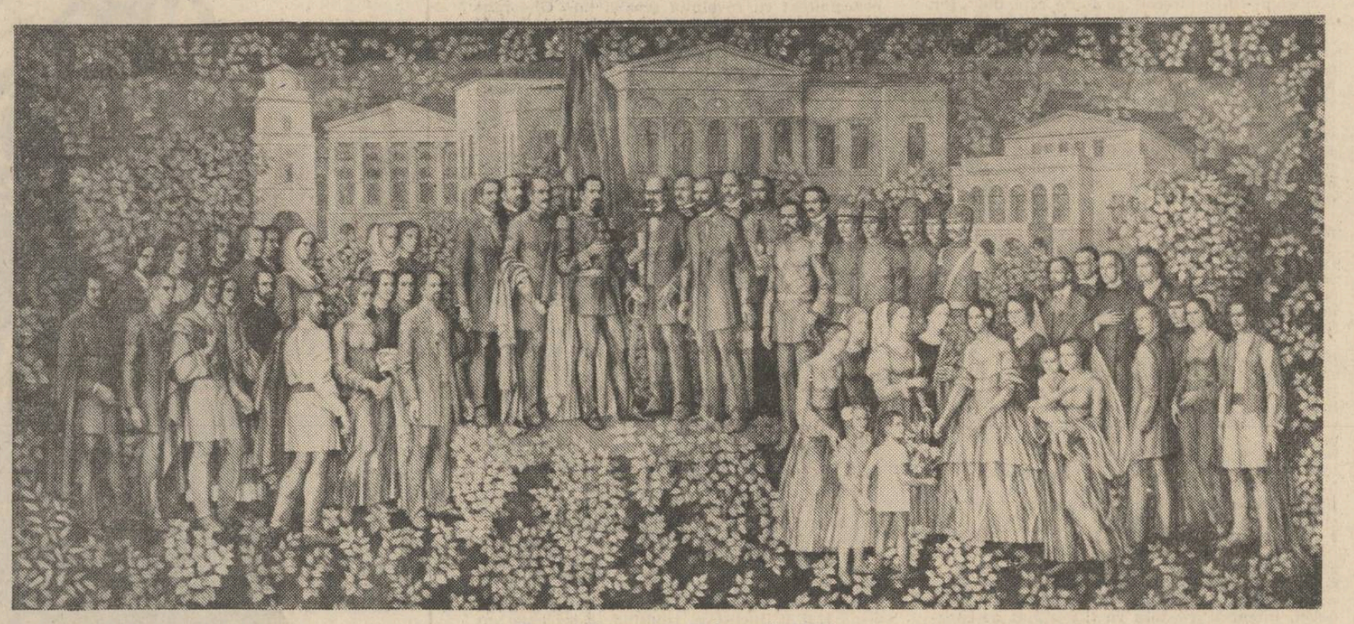

Dimitrie Grigoraș : „24 Ianuarie 1859"

Continuitate și unitate

Actul Unirii de la 24 ianuarie 1859 prin care s-au pus bazele statului român, modern, ce avea să-și desăvîrșească unitatea națională în 1918, prin Marea Unire, actul acesta a fost privit deopotrivă de contemporani și de urmași ca dovadă a unei remarcabile dibăcii politice a muntenilor și moldovenilor și, incontestabil, că dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza a fost pentru Europa anului 1859 o „lovitură de teatru" politică. Dar evenimentul, marele eveniment nu poate și nu trebuie limitat la aspectul indeminării cu care fruntașii politici de la Iași și București au știut străbate drumul presărat de obstacolele înălțate de acele mari puteri care voiau să controleze sau să înglobeze teritoriul românesc în fruntariile lor. Cînd pe harta politică a Europei, într-o zonă de mare însemnătate economică și strategică, ca aceea a Dunării de Jos, și-a făcut apariția un nou stat, chemat să-i cuprindă, în cele din urmă, pe toți românii aflați în străvechea arie a Daciei, cînd se produce un astfel de eveniment, înfăptuirea lui nu poate fi pusă numai pe seama inteligenței politice — care, cu certitudine, a existat — ci rădăcinile fenomenului sînt de urmărit adînc, în evoluția milenară a poporului care își dă armătura politică și instituțională a statului modern unitar. Formula, atît de frecvent citată, a lui Nicolae Bălcescu despre cauzele revoluției române de la 1848 — ea „n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză decît voința întimpltăoare a unei minorități sau mișcare generală europeană... Cauza ei se pierde în zilele veacurilor" — formula acesta poate fi repetată, fără modificare, în cazul actului de la 24 ianuarie 1859 : el nu a fost produsul unei conjuncturi politice, al manevrelor grupărilor politice sau creația artificială, rezultată din jocul de interese al marilor puteri, ci incununarea în logica obiectivă a istoriei, a procesului de evoluție a poporului român, care, ajuns în stadiul națiunii, cerea întregirea firească pe planul organizării politice a ceea ce se plămădise în secole de istorie pe plan etnic : națiunea română trebuia să trăiască în cadrele statului național. Coordonatele acestui proces, ale cărei obîrșii îndepărtate se confundă cu primele semne de viață umană în spațiul carpato-danubiano-pontic, au fost **continuitatea** și **unitatea,** altfel spus neîntrerupta locuire în însăși aria de etnogeneză și perfecta omogenitate a societății românești pe toate planurile de manifestație și creație : limbă, instituții, cultură materială și spirituală, acțiune politică etc. Numai strînsa corelare a continuității cu unitatea, a așezării statornice cu viguroasa coeziune a neamului, numai această asociere, cu caracter de permanență a istoriei naționale, a făcut cu putință străbaterea tuturor vicisitudinlior și izbinda finală a creării statului român tocmai acolo unde Grigore Ureche vedea a fi „calea răotăților".

Viziune pesimistă a cronicarului ? Nu, ci situație determinată de realitățile geo-strategice și geo-economice, de așezarea teritoriului românesc în prelungirea marii stepe nord-pontice, care a făcut ca partea de ses a vetrei dacice să constituie segmentul marii căi de scurgere spre Europa a valurilor succesive de migratori eurasieni. De-ar fi să folosim și în cazul istoriei românești teoria lui Arnold Toynbee despre challenge (sfidare)-response (replică), am putea spune că la sfidarea pe care ne-a aruncat-o istoria, așezîndu-ne „în calea răotăților", replica nu a fost — așa cum s-a spus de unii — nici retragerea resemnată, nici boicotul — imposibil altminetri al istoriei, căci sancțiunea ei ar fi fost teribilă ! — ci continuitatea și unitatea, ce ne-au permis, de fiecare dată, să ieșim de sub talazurile „răotăților", în același loc, cu același chip și cu aceeași voință.

Și iată, limba, element fundamental în definirea individualității unui popor, a păstrat o mărturie concludentă a statornicului atașament al românilor față de glia avută din moși-strămoși. Limba română este singura din familia limbilor latine, în care termenul utilizat pentru a exprima organizarea politică — **țară** — vine din lat. **terra** (pămînt) ; în timp ce în franceză, italiană, etc. **pays, paese,** etc. au la origine cuvîntul **pagus** (sat). La noi, **țara** este **pămîntul,** întîia componentă a structurii de stat fiind teritoriul, legătura cu el fiind pătrunsă de afecțiunea cuvenită celor apropiați și dragi : nu este numai pămîntul, e **moșia,** este bunul de preț trecut din generații în generații, unite astfel într-o solidaritate întemeiată pe apărarea moșiei strămoșești, a marii moșii a fiecăruia și a tuturor, care e **Țara.** Acest simțămînt și-a găsit expresia în cuvintele lui Miron Costin, care își îndemna domnul să nu se retragă în fața dușmanilor : „Să nu dăm locul, că pămîntul acesta este frămîntat cu singele moșilor și al strămoșilor noștri !"

Toată desfășurarea istoriei românești devine de neînțeles dacă i se neglijează această coordonată de bază : continuitatea teritorială ca premisă fundamentală a unității politice.

Pluralism statal — unitate istorică

În evul-mediu și într-o parte a epocii moderne, se intilnește și în istoria poporului român fenomenul existenței mai multor state, creații ale aceluiași popor, fenomen denumit pluralism statal, frecvent în istoria europeană și universală. A confunda pluralismul statal cu pluralismul etnic, a deduce din existența mai multor state, existența mai multor popoare este a face dovada ignoranței sau a relei credințe. Dacă au existat un regat al Sardiniei și Piemontului și un altul al celor două Sicilii să contestăm existența poporului italian ?

Muntenia, Moldova, Transilvania, Dobrogea au putut avea instituții politice proprii, au putut exista ca state de sine stătătoare, au putut cunoaște dominații sau stăpiniri străine sau chiar rășluiri teritoriale, dar marea realitate etnico-istorică reprezentată de existența poporului român nu a fost nici afectată, nici alterată. Unitatea de teritoriu, limbă, instituții și structuri social-politice, cultură cărora li s-a adăugat rețeaua tot mai densă de relații economice au făcut din aria dacică, în care fiinșau mai multe state feudale românești, o zonă unitară, politic, economic și cultural.

Actul însuși al întemeierii statelor feudale românești, care ar putea apărea unui neavizat, drept un proces de separare, a fost, în realitate, rezultatul conlucrării tuturor românilor — munteni, moldoveni, transilvăneni — iar apariția celor două state independente românești de la sud și est de Carpați a avut un puternic impact asupra românilor din Transilvania. Simpla cronologie vorbește de la sine : 1359, anul confirmării independenței Țării Românești prin înființarea mitropoliei (în evul-mediu realitatea politică trebuia să primească o consacrare ecleziastică !) este anul încercării moldovene de emancipare de sub suveranitatea angevină; 1365, anul biruinței maramureșanului Bogdan I, domn al Moldovei, acum libere — biruință consemnată la 2 februarie — este și anul încordării în relațiile dintre Vladislav-Vlaicu, domnul Țării Românești, și regele ungar, Ludovic de Anjou, care condamnă la 5 ianuarie ceea ce el numește „infidelitate", dar ceea ce în realitatea politică înseamnă neatîrnare. La rîndul său, regele ungar reacționează, declanșînd din 1366 un șir de măsuri vizînd eliminarea românilor din viața politică a Transilvaniei; începe ceea ce va desăvîrși **Unio trium nationum** (alianța dintre nobilimea maghiară, patriciatul săsesc și fruntașii secuilor) din 1437.

Cînd în 1599, Mihai Viteazul, devenit principe al Transilvaniei, va face primul pas spre întîia unire a românilor din 1600, politica sa va avea un amplu și profund sens național; domnul muntean va urmări demantelarea structurilor politice întemeiate pe această **Unio trium nationum,** care priva pe cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei — românii — de dreptul de a se rosti asupra cîrmuirii pămîntului lor. Politica eclesiastică a domnului unificator a avut o finalitate politică, astăzi limpede deslușită : să facă din clerul ortodox acel auxiliar necesar în promovarea populației românești, lipsită — ca urmare a politicii inaugurate de Ludovic I de Anjou — de o adevărată nobilime, elementul conducător pe plan politic în societatea feudală.

Cînd ceea ce se întîmplă la Curtea de Argeș, Tîrgoviște sau București, la Suceava și Iași are de îndată repercusiuni la Brașov, Sibiu, Alba Iulia sau Cluj, cînd Iancu de Hunedoara conduce rezistența antiotomană a celor trei țări românești, cînd pentru Ștefan cel Mare țara de peste Milcov este „o altă Valahie", (expresie utilizată în solia către Veneția din 1477), ceea ce arată că pentru marele voievod, Moldova lui și Muntenia vecină erau două țări românești, cînd marii cronicari — Grigore Ureche Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino — fac din unitatea românească ideea de bază a operelor lor, cînd Dimitrie Cantemir fundamentează cu tot arsenalul științific al epocii această unitate, cînd contemporanii l-au considerat pe Horea un posibil „rex Daciae", cînd Tudor Vladimirescu a fost văzut de românii transilvăneni ca un nou Horea, cînd revoluționarii de la 1848 au exprimat, prin toate acțiunile lor, un suflu de reînnoire a întregii societăți românești, cînd, în sfîrșit, uniunea din 1859 a declanșat entuziasmul românilor transilvăneni, convinși că se apropie ceasul unirii cu frații de peste Carpați, cine ar putea tăgădui că, peste orice frontiere, un singur popor cu un singur suflet s-a simțit mereu același, s-a vrut unit în vatra în care trăise de cînd se știa și s-a luptat ca vrerea să devină realitate.

Învățătura Unirii

Aniversările istorice sînt, în egală măsură, prilej de evocare și de meditație. Istoria s-a vrut și se vrea o **magistra vitae,** funcția de îndrumătoare a vieții venind din valorificarea experienței trecutului. Nicolae Iorga, cel care a cuprins, ca nimeni altul, marele tezaur de învățătură a istoriei poporului său, spunea într-o conferință despre semnificația zilei de 24 ianuarie că exemplul din 1859 dă o mare lecție ; el este un nou «În acest semn vei învinge» : solidaritate, abnegație, sacrificiu". Adîncă învățătură ! Toate marile creații ale istoriei românești, toate marile încercări din istoria românească, au fost înfăptuite și, respectiv, au fost biruite prin solidaritate, abnegație și sacrificiu. De n-am fi fost uniți, de nu ne-am fi dedicat cu trup și suflet idealurilor noastre de neatîrnare și unitate, de nu ne-am fi jertfit pentru ele, ce s-ar fi ales de moșia românească și de cei care i-au purtat grija în fața tuturor invadatorilor și cuceritorilor ?

Și astăzi, cînd unitatea noastră ca stat este un fapt istoric ireversibil, cînd unitatea noastră moral-politică în jurul Partidului Comunist Român, a curajosului, a eroicului său secretar general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — continuator al marilor luptători ai neamului și ziditor de țară nouă — este mai puternică decît oricînd, astăzi exemplul de solidaritate, abnegație și sacrificiu capătă un înțeles nou. În această vatră de milenară viețuire românească, primită de la înaintași, cu datoria de a o transmite urmașilor, solidaritatea, adică unitatea întregului popor, abnegația și sacrificiul adică încordarea forțelor noastre spre propășirea patriei scumpe, trebuie să fie acei factori de contituitate și unitate care au făcut și fac țăria poporului român.

Fl. Constantiniu

PUNȚI PESTE MILCOV

Puntea de pămînt

Puntea de pămînt,
plus de sărbătoare.
Se aud prin două porți de aur,
glasurile străbunilor :
„Semne bune anul are"

Puntea de cuvînt

Din albul zăpezilor, blînd
răsare puntea de cuvînt.
Milcovul e-nsuflețit.
Unire, strig, unire
țărmurile au rodit !
Vino, lingă mine, frate,
la culesul zilelor.
Ca un cintec strămoșesc,
bucuria regăsirii,
flutură în tricolor !

Puntea de miini

Puntea de miini îmi bucură singele.
Sărbătorim gestul de odinioară.
Tot ascultînd imnuri pe riu,
privim într-o oglindă seculară.
Și un pumn de țărină vorbește.
De pe malul celălalt aceeași veste.
Pot face primul pas !
Fie ca toți urmașii
s-audă acest glas !
Întind miinile,
punte a inimii...
Simt trupul din care fac parte...
Întinde miinile, frate,
spre a fi sărutate !
Gestul e solemn.

Valeria Deleanu

Poem de țară

Scriu pentru că am o țară
Nu există bogăție mai mare
Decît a avea o țară
Cu numele rostit
De buzele luminii
Pentru că există un Bărbat
Care la masa de scris a istoriei
Nu știe a spune decît adevărul
Timplele-i sînt troienite de adevăr
Timplele-i sînt istorie

Scriu pentru că am Carpații
Bătătoriți de revoluția lui Horea
Lui Tudor și Bălcescu
La masa de scris a istoriei
Carpații ca niște bătrini înțelepți
Își dau jos cușmele de zăpezi și de cetini
și glăsuiesc adevărul

Scriu pentru că am o Dunăre
Piatră de hotar
Zvicnitoare de lumină
La masa de scris a istoriei
Dunărea albăstrește cerneala
Și spune adevărul
Carpații și Dunărea
Știu cel mai mult adevăr
Despre istoria noastră

Scriu pentru că am o Doină
A bunilor și străbunilor mei
Pentru că am o Mioriță
Și-un Făt-Frumos
La masa de scris a istoriei
Meșterul Manole își adună calfele
Să zidească istorie

Elena Codrescu

Statornicie

Am urcat cum urcă șoimii demni prin vremi
ce ne-ncercară,
Temelii am pus de casă, de cetate și de țară.
Am urcat cum urcă șoimii demni prin vremi
ce ne-ncercară,
Peste-un plai al libertății cu sfînt nume
românesc !

Am urcat prin ani și vreme, troieniți,
dar ne'mpilați,
Deși ne-au tot dat tîrcoale hoarde multe
și-mpărați !
Și cum luna joacă-n ape, dar deasupra
ea rămîne,
Tot așa și noi aicea purtăm numele române !

Numai dragostea de glie, de Carpații
cei statornici
Ne-a înălțat către victorii înflorind
prin vreme dornici,
Numai doina cea străbună care inima îmbie
Ne-a unit trudind prin vreme peste
strămoșească glie !

Mîndră țarină română, leagăn sfînt
de fericire,
Peste care noi azi creștem patria în devenire,
Sus ridică fruntea-n soare pe o rază
de Lumină,
Precum fiii tăi te cresc, ca pe-o floare
din grădină !

Ion C. Ștefan

Imn

I

Avut-a Milcovul
Apă bună de băut.
Izbinda mi-e scrisă pe steag.
Cerul mi s-a aprins
De cuvinte.
Scriu poezie
Ca și cînd m-aș fi născut cu părul
cărunt...
Dar ce olar te-a modelat
De tremur
Cînd te ating cu gîndul !...
Cuprinde-mă țară
Cu nesomnul tău lung
Visîndu-te neatînsă !

II

Istoria face mărturisiri.
E sațiul pămîntului de copaci,
E piatra roasă
A Sarmisegetuzei
Născătoare de alte cetăți !...
Visul ei
E un alergat de cai...
E griul legănat
Pe pîntecul vîntului ;
E „Alba Iulia albind"
Spunea un poet !

III

În inimă
Trec macii de mină
Cu ploaia prin griu
M-apasă cuvintele spre tine
Pămînt sfințit românește,
Ochii tăi au culori de Voroneț !...
Pînă acolo
Unde privesc ei
Acolo sînt marginile țării mele !...
Cu numele vitejilor pe buze
Făcutu-i-am patriei
Cetăți de oțel ;
În riuri să se scalde soarele
liniștit...

Nicolae Sinești

Hora înfrățirii

Deschideți poarta inimilor voastre
să intre-naintașii în Cetate ;
să stea cu noi de vorbă printre castre
la focul sacru-al vetrei fără moarte !

Deschideți ușa să vă treacă pragul
și cel care-a intrat în nemurire
și care poartă peste veacuri, steagul,
pe care Națiunea a scris : UNIRE !

Cuvînt simbol, prefigurînd putere,
poporul l-a văzut rotund — ca hora —
și l-a sădit în cuget și-n artere,
adînc, în conștiința tuturora.

O roată uriașă poartă carul
acestui neam pe drumuri de istorii ;
în spițele unite stă tot harul
cu care-n veac ne-ntîmpinăm feciorii.

Gînd lîngă gînd și faptă lîngă faptă,
o singură voință să ne-ndrume
și-o singură conducere-nțeleaptă
destinul să ni-l lumineze-n lume.

Deschideți dar — azi — porțile cinstirii
să intre-naintașii în Cetate
să-i văd jucînd cu noi hora-nfrățirii
la focul sacru-al vetrei fără moarte !

Nicolae N. Dîmbovițeanu

Cercul Unirii

Urmare din pag. 1

mișcarea instinctivă spre dreapta începută de secole, prin primul descălecat — care s-a făcut dinspre Maramureș. Iar din Banat, prin Puntea lui Traian, cercul romanic a organizat poporul traco-get în același sens dextru — Maramureșul fiind, deci, veriga apărută în timp, parte a cercului ce s-a rotit timp de un mileniu pe direcția impulsului inițial pînă cînd a găsit vreme cu prilej să iasă la iveală. La 1859 jumătate din el era la suprafață, prinsese ființă.

Cine privește harta Principatelor Unite, însă, nu poate să nu simtă un gol în suflet : este golul din țară, este inima însăși a țării, cum numea Nicolae Titulescu, Ardealul, ce bătea alături de trupul ei, singele ei primindu-l și primenindu-l, însă. Moldova și Țara Românească sudate sînt ca un prunc înfășat, leagănul stînd lîngă el, peste Carpați. I s-a dat Bucureștiului sarcina de a închide cercul unirii noastre și, după 1859, aici s-a constituit un centru de tradiții și aspirații românești, cu bătaie lungă în timp, cu o fierbinte iubire de glia strămoșească și, mai ales, cu bărbați prudenți, cumpătați, clarvăzători, care au știut să țină cîrma prin furtunile istoriei. Și în același timp, ca un dat etnic esențial, românii din Transilvania și-au ridicat demn frunțile spre soarele Bucureștilor. Astfel că unirea deplină a tuturor românilor s-a făcut printr-o împlinire firească, cerută și de către țară și de către leagănul ei, Ardealul ; era o dorință străveche. Actul de consfințire a ei s-a semnat la Alba Iulia, în acest centru al României aflat în apropierea rotundului făcut de Mureș cu Oltul, pe locul roții lui Horea care prefigurase atît forma țării noastre cît și durerile și chinurile prin care această formă trebuia să prindă consistență. Mai înainte de Alba Iulia au fost, însă, marile jertfe de singe românesc cerute de prima conflagrație mondială, a trebuit ca generalii nemți supranumiți „spărgători de fronturi" să-și piardă acest renume pe frontul Siretului ca soldatul român să scrie cu trupul lui intrat în cremenea munților, pe crestele Carpaților orientali, „Pe aici nu se trece". Armatele cotropitoare au încercat o răsturnare simbolică a cercului unității române arind solul și singele patriei dinspre stinga spre dreapta, din Oltenia pînă la Siret, de la Turtucaia pînă la Siret. Moldova s-a arătat iarăși primitoare și întăritoare a fiilor ei. Retrasă aici, armata a îndurat doi ani grei, neînfrîntă ; dorul de țară și ura de dușmani au oțelit-o. Unitatea noastră națională însăși s-a retras în izvorul ei, în matca Moldovei, de unde cercul a țîșnit în vara lui 1917 ca un fulger de foc înconjurînd tot hotarul vechi și spulberînd definitiv obstacolele seculare ce i-au stat în cale.

Asemenea învățăminte trase din marile momente de cumpănă trebuie să ne călăuzească tot timpul pasul. Documentele Unirii celei mari — documentele parafate și ștampilate, cele puse în litera tipărită de către conștiințele mari ce au trăit momentele de tragic și de sublim, cele rămase în suflete și izvorînd continuu din sufletele înflăcărate de patriotism — trebuiesc puse mereu în fața noilor generații, reînviind în memoria colectivă, an de an, clipele Unirii. Una dintre cărțile care realizează un astfel de carusel al documentelor este „Duminică, după infern" de Vartan Arachelian. După „Toamna pătimirii noastre" (1980), evocare istorică a anilor 1914—1916, de la izbucnirea Primului război mondial pînă la intrarea României în foc și, apoi, pînă la dramatica retragere în Moldova, acest al doilea volum pe care Vartan Arachelian îl dedică epopeii românești din deceniul al doilea al secolului nostru întregește tabloul războiului cu anii de grea cumpănă, 1917 și 1918, și cu marea sărbătoare națională a Unirii de la 1 Decembrie 1918. Primul război mondial în documente se dezvăluie pentru noi, românii, ca un război total, ca o ridicare impresionantă a maselor pentru liberarea fraților transilvani. Vartan Arachelian folosește jurnalele foștilor combatanți și ale oamenilor politici, articole de ziar din epocă, literatura beletristică — mai ales memorii și descrieri de la fața locului — discursurile, studiile și sintezele largi. Este o bibliografie comentată, splendid strînsă într-o viziune unitară, îmbrățișînd toate aspectele vremii, prinzînd nuanțe din toate categoriile sociale — de la soldatul de rînd pînă la general și rege, de la românca simplă din Ardeal îndurînd cu demnitate și speranță jugul asupririi pînă la doamnele române din Iași, din cercul bărbaților politici, îndemnînd la luptă și ideal, de la soldatul român din Ardeal servind armatei cezaro-crăiești pînă la acela, tot român, din America cerînd să fie înrolat în armata de eliberare a țării sale de origine, de la grupurile de manifestanți protestînd împotriva administrației de jaf din Bucureștiul ocupat de nemți pînă la consiliile de miniștri căutînd soluțiile pentru conservarea neamului. Este uimitor cît de vii ni se par aceste documente — dovadă a marelui patos pus la izvodirea lor — cît de adînc mișcătoare sînt cele mai simple ordine de zi ale armatei în care se laudă eroii și se îndeamnă la jertfă. Autorul, el însuși prins cu pasiune în caruselul lor, reușește să ne transpună în epocă, să ne dea impresia că folosește mijloacele ficțiunii artistice — cînd, de fapt, pentru literatura beletristică acestea sînt abia material brut, autentic dar înălțător.

CONTINUITATE-UNIRE, AXUL

La început a fost Dacia

La începutul lumii românești a fost Dacia. Iară Dacia se întindea de la Pontul Euxin cuprinzînd Donarisul și Carpații pînă la centrul Boemiei, pînă la izvoarele Vistulei și pînă la Thiras. Regii Daciei erau cei mai puternici din răsăritul Europei. Pe timpul lui Iuliu Cezar, ei ajunseseră o neașteptată amenințare pentru imperiul roman. Dispuneau de o impunătoare forță militară, aveau o înfloritoare situație economică și o civilizație care întrecea pe toate cele din jur. Aurul ca și fierul se bucurau de o adîncă prețuire. Satele ca și cetățile lor erau în plină dezvoltare. Legăturile comerciale ale Dacilor cuprindeau numeroase orașe și porturi grecești, reprezentînd aici un focar de lumină și bunăstare. Prin religia lor monoteistă dacii se ridicau la un înalt nivel spiritual. Creațiile lor meșteșugărești s-au impus întregii contemporaneități. Din cînd în cînd ele ies la iveală și azi reprezentînd surprize dintre cele mai neașteptate. Regii daci Buerebista și Decebal au fost două din cele mai faimoase personalități ale timpului.

La începutul secolului al II-lea, începe homerica luptă dintre daci și romani. Romanii reprezentau atunci cel mai înalt nivel militar. Decebal i-a înfruntat cu o îndrăzneală și o tenacitate uimitoare, patriotismul și curajul lui au fost nemaiîntîlnite pînă atunci de către romani. Totuși, Roma a învins așa cum a învins și Cartagina și Galia și Spania.

Năvălirea popoarelor migratoare — goții, hunii, gepizii, slavii, avarii, maghiarii — au pus apoi capăt stăpînirii dacice, dar teritoriul acesteia a rămas același, cum aceleași au rămas civilizația și limba ei. La începutul noului mileniu viața locală începe a se reorganiza, pe Crișuri, pe Someș, pe Mureș, pe Timiș, pe Jiu, pe Olt, în nordul și sudul Moldovei, în stînga și dreapta Carpaților, forțele locale dînd naștere sub forma de cnezate și voievodate la noi formații politice care odată cu construirea lor vor primi și impulsul de a se uni unele cu altele. Așa s-au constituit voievodatele lui Gelu, al lui Menumorut, al lui Glad și al lui Seneslau. Voievodatele din stînga și dreapta Oltului s-au unit apoi între ele prin aceleași forțe locale cum se vor uni și voievodatele din nordul și sudul Moldovei. Impulsul acestora va fi susținut de energia Maramureșului.

Odată cu aceste formații politice care se vor transforma apoi în formații statale, apar și primele ctitorii românești prin care se vor pune bazele artei și culturii naționale. Rînd pe rînd apar Vodița, Tismana, Cozia și atîtea altele în Țara Românească și Moldova. Voievozii sînt deopotrivă ctitori de așezăminte și simboluri ale independenței naționale ale Basarabilor și Mușatinilor. Prin luptele acestora voievodatele românești devin țări independente. Voievozi ca Basarab Vodă, Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, și apoi Mihai Viteazul devin figuri de seamă ale politicii europene. Tendința de unire a țărilor române a fost permanentă, ea fiind și a lui Mircea cel Bătrîn și a lui Ștefan cel Mare, a lui Petru Rareș și a lui Mihai Viteazul. Ea s-a remarcat nu numai prin luptele purtate la Posada, la Rovine, la Podul Înalt, la Războieni, la Călugăreni, la Șelimber, și în atîtea alte locuri ci și prin marile ctitorii ale vremii de la Argeș, Putna, Voronet, Moldovița, Sucevița.

Tipografiile de pe ambele laturi ale Carpaților — de la Buzău, R. Vîlcea, Govora, Iași, **tipărese pentru toți românii.** Aceeași operă o săvîrșesc și tipografiile de la Brașov, Sibiu, Alba-Iulia și mai apoi de la Blaj. Tiparul a fost tot timpul una din principalele arme de manifestare ale spiritului politic românesc. Dar nu numai slova tipărită ci și cea rămasă în stare de manuscris, cum au fost cronicile lui Grigore Ureche, ale lui Miron Costin, ale Stolnicului Cantacuzino, ale lui Ion Neculce. Ele au pus bazele istoriografiei române, și au afirmat cu toată tăria ideea unității. Românii, scria la sfîrșitul sec. al XVII-lea Stolnicul Cantacuzino, nu sînt numai „cești de aici ci și cei din Ardeal care încă și mai neaoși sînt". După cronicari se ridică Dimitrie Cantemir și apoi corifeii Școlii Ardelene : Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Budai Deleanu, care au scris istoria tuturor românilor atît din Transilvania cît și din Țara Românească și Moldova. Urmașii lor au fost M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, George Barițiu, Timotei Cipariu. La începutul sec. al XIX-lea, țara cunoaște revoluția lui Tudor Vladimirescu, care a avut un profund ecou, nu numai în Oltenia și Țara Românească, ci și în Transilvania și Moldova. Revoluția lui Tudor Vladimirescu s-a desfășurat concomitent cu revoluția școalei lui Gheorghe Lazăr, care de asemenea a avut o largă influență asupra tuturor contemporanilor. Epoca următoare se caracterizează prin avîntul ei literar reprezentat de Ion Heliade Rădulescu, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, Iancu Văcărescu, Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Bălcescu. Moldovenii sînt prezenți în mișcarea literară a timpului prin Gh. Asachi, Mihail Kogălniceanu, C. Negruzzi, Alecu Russo și alții. În Transilvania se manifestă Gh. Barițiu, Timotei Cipariu, Andrei Mureșianu. Scriitorii menționați sînt în același timp și ctitorii presei române : **Curierul românesc** (1828), **Albina românească** (1829), **România, Dacia literară** (1840), **Magazinul istoric pentru Dacia,** (1845). În Transilvania apar **Foaie pentru minte, inimă și literatură** (1838), **Gazeta de Transilvania,** (1838), iar mai tîrziu **Organul național** — 1848. Programul tuturor acestora a fost dezvoltarea limbii și a literaturii, iar pe plan politic Unirea principatelor și descătușarea socială a țărănimii. Operele esențiale ale timpului sînt **Deșteptarea României** de V. Alecsandri **Deșteaptă-te, române** de A. Mureșianu, **Cîntarea României** de Al. Russo și **Românii sub Mihai Vodă Viteazul** de N. Bălcescu. Toate acestea au pătruns atît în Moldova și Țara Românească, precum și în Transilvania, creînd pretutindeni o mare însuflețire românească. Fructul ei avea să fie revoluția de la 1848, care a cuprins întreaga națiune. La Blaj, pe Cîmpia Libertății, s-a strigat de către mii de români, țărani și intelectuali : „Noi vrem să ne unim cu Țara". Vasile Alecsandri a scris atunci întîia versiune a Horei Unirii care în scurtă vreme a devenit cîntecul național al românilor. Ea s-a cîntat și s-a jucat pretutindeni cu același elan. La 5 și 24 ianuarie 1859, ea s-a înfăptuit prin alegerile de la Iași și București, izbutind să înfrîngă atît opoziția reacțiunii interne, cît și a marilor puteri ostile. Alexandru Ioan Cuza a fost ales în unanimitate domn al ambelor Principate. Ardelenii s-au bucurat cu același entuziasm ca și frații lor din Muntenia și Moldova, unirea acestora prevestind și anticipînd unirea Transilvaniei. În 1861 acestea vor lua numele de România. Domnul Unirii, Alexandru Ioan Cuza, avea să fie și domnul înfăptuirii reformelor programate la 1848, reforme care vor ridica atît nivelul social-politic al României, cît și nivelul cultural. Se înființează cele două universități de la București și Iași, precum și celelalte școli superioare românești. Se realizează prima improprietărire a țăranilor, se introduce învățămîntul primar obligator precum și votul censitar. În același timp se intensifică rezistența națională a românilor din Ardeal și legăturile acestora cu frații liberi. Visul unirii tuturor românilor se va înfăptui la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, confirmîndu-se astfel deviza : „Soarele pentru toți românii de la București răsare".

Vechea Dacie reînviase în altarul României Unite.

Dacă se poate spune că istoria unei țări are momente deosebite, evenimente care în perspectiva trecerii timpului exprimă mai mult decît altele destinul unui popor, fără îndoială că momentul Unirii este, în istoria României, un unic prilej de identificare națională, pe care toate epocile și toate generațiile progresiste le-au trăit cu un devotament care străbate, nealterat, în toate acțiunile, gîndurile și structura prezentului românesc. Continuitatea și ideea unității naționale se împletesc în același fîlon care marchează existența conștientă a României, animînd cele mai înalte idealuri de civilizație și progres.

Vasile Netea

Basorelief de pe Monumentul Unirii din Focșani

LECȚIA UNIRII

Într-adevăr **Unirea** e un cuvînt, o noțiune ce a început să capete sens pentru copilul care eram prin 1946 cu o lecție ținută în singura sală de clasă a școlii primare de țară în care ne înghesuiam toți copiii din sat, de la întîia pînă la a șaptea. Cu o lecție de istorie care s-a întîmplat să fie despre Unire. Drept unic material didactic pentru acea oră învățătorul nostru adusese din gospodăria proprie lipită de școală un taler de argilă zmălțată cu marginile ușor zimțate. Acel taler din lut roșcat și-l punea dinsul pe piept, în dreptul inimii, încunoștiințîndu-ne că el va reprezenta pe parcursul orei de istorie ce tocmai începea – țara, cu conturul ei aproape rotund.

Acel modest vas de lut ars sugera vechimea imemorială, vatra, pămîntul cu șlehurile încremenite în arșița verii, rodarea de asperitățile din jur pînă căpătase oarecum forma unui cerc, se înțelege colțurile, dacă ar fi existat, ar fi fost mai greu de apărat și de păstrat, ne era acel obiect tuturor și de la început uimitor de familiar, viul zmalțului și al striațiilor imprimate de roata olarului făcea priză cu materia moartă reînviind-o în hieratismul ei, în masa lutului întărit și trecut prin foc eram nu știu de ce încredințați că viii ar putea trăi în cea mai deplină armonie cu morții : și mai scotea acel disc de lut roșiatic la ciocnire un sunet mlădios înfundat, pe care întotdeauna după aceea l-am asociat cu profunzimea vie, înduioșată și îngrijată de sine, era cîntător, deopotrivă aplecat spre zglobiu și spre jale, cum ținea să ne atragă luarea aminte, cu vorba șoptită voalată de mister, dascălul nostru.

Cam aceasta era, nuanțată de închipuirea noastră a fiecăruia, imaginea țării străvechi și unite.

Intervenea însă prin ani și istorie dezunirea, răpirea, ciuntirea, nedreapta luare a vreunei părți din țara — aproape rotund întreg armonios, și pe discul de lut apărea pe dată oribila știrbitură. Ne era restituit pînă și trosnetul parcă de oase frînte răsunînd prin istorie al dezunirii, răpirii, ciuntirii, nedreptei luări, închegînd în străfundul sufletelor noastre simțitoare de copii, odată cu durerea, jurămîntul tăcut, răzbind la vedere doar prin tremurul vreunei lacrimi, să ne jertfim viața, de ni se va cere, de va fi nevoie, pentru ca țara să fie din nou întreagă.

Ceva mai tîrziu am întîlnit același procedeu, amplificat firește de tehnicile moderne ale filmărilor combinate, în redarea pe film de către tehnicienii de la Oficiul Național Cinematografic a răpirii părții de nord a Transilvaniei prin odiosul dictat de la Viena. Și, cu aceleași puternice efecte emoționale, în filmele ieșite într-un anumit timp din laboratoarele puterilor aliate împotriva cotropitorilor secolului XX ai Europei. Asiei, Africii, ba chiar și ai Americii; bucăți mari configurînd pe hartă țări sau părți de țări se dislocau și cădeau pe spate în hău, lăsînd în loc știrbitura, conturul inițial umplîndu-se instantaneu cu întuneric. Aceleași cîteva jurnale de actualități din epocă, devenite documente revelatoare de arhivă, ne înfățișează mase imense de oameni revărsate pe străzi, în toată țara, pentru a protesta împotriva odiosului dictat și a slăbiciunii regimului aflat atunci la putere. A urmat ceea ce știm cu toții... Răpitorii mai sus amintiți de țări și popoare au fost, de asemenea, și neîntîrziat, sancționați de istorie, de dreapta ripostă a popoarelor, sensibilizate și prin imaginile din filmele demascatoare amintite.

Revenind la prima lecție a Unirii, cu mijloacele ei simple de ilustrare, dar după cum am văzut cuprinzînd și, poate, depășind prin sugestie, cele mai rafinate procedee tehnice în materie, pot spune că m-a învățat aproape tot ce știu pe această temă, ca sentiment, desigur, și ca o primă viziune de ansamblu.

Lecția Unirii, Unirea prin spațiul socio-geografic implicat cuprinde **în nuce** mai toată problematica istoriei noastre, cu descălecaturile, cu întemeierile, cu luptele practic fără număr pentru apărarea fruntariilor și cu, din nou, eforturile lăuntrice pentru Unire, văzîndu-se întotdeauna în aceasta și o regenerare, și o reîntinerire a idealurilor naționale și sociale prin transferul de plasmă vitală.

Așa, sau aproape așa, în funcție de epocă, de subiectul rezonator, de culoriile pe care acesta le poate desprinde din sufletul său, a fost văzută și resimțită continuitatea și Unirea la noi.

Fragmentele alăturate, purtînd sigiliul unor reprezentanți de excepție ai scrisului și simțirii naționale, ne oferă, încă o dată, reunite într-un adevărat regal sărbătoresc, prilejul de a asculta și de a retrăi marea și profunda lecție a Unirii, a Unirii noastre.

Florian Avramescu

„Începutul țărilor acestora și neamului moldovenescu și muntenescu și cîți sînt și în țările ungurești cu acest nume, romîni și pînă azi, de unde sîntu și de ce semințe, de cînd și cum au descălecat aceste părți de pămîntu, a scrie, multă vreme la cumpănă au stătut sufletul nostru. Să înceapă osteneala aceasta, după atîtea veci de la discălecatul țărilor cel dintîi de Traian împăratul Rîmului, de cîteva sute de ani peste mie trecute, să sparie gîndul. A lăsa iarăși nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, ieste inimi durere. Biruit-au gîndul să mă apucu de această treabă, să scot lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și semințe sîntu lăcuitorii acestei țării noastre, Moldovei și Țării Muntenești și romînii din țările ungurești, cum s-au pomenit mai sus că toți un neam și odată discălicați sîntu, de unde sîntu veniți strămoși lor pe aceste locuri, supt ce nume au fostu întăi la discălecatul lor și de cînd s-au osebit și au luat numele acest de acum, moldovean și muntean, în ce parte de lume ieste Moldova, hotarele ei păn unde au fostu întîi, ce limbă țin păn acum, cine au lăcuit mai nainte de noi pe acestu pămîntu și sub ce nume, scot la știrea tuturoru, carii voru vrea să știe neamul țărilor acestora".

(Miron Costin, „Predoslovie, adecă cuvîntul dintăi de descălecatul țări cel dintăi și a neamului moldovenescu")

„Iară noi într-alt chip de ai noștrii și de toți cîț sînt rumîni, ținem și credem, adeverindu-ne den mai aleșii și mai adevărații bătrîni istorici și de altii mai încoace, ca valahii, cum le zic ei, iară noi, ruminii, sîntem adevărați romani și aleși romani în credință și în bărbăție, den carii Ulpie Traian i-au așezat aici în urma lui Decheval, dupre ce de tot l-au supus și l-au pierit ; și apoi și alalt șireagul împăraților așa i-au ținut și i-au lăsat așezați tot aici și dînt-acelora rămășiță să trag pînă azi ruminii acestea.

Însă ruminii înțeleg nu numai acestea de aici, ce și din Ardeal, carii încă și mai neaoși sînt, și toți cîți și într-altă parte să află și au această limbă, măcar fie și cevași mai osebită în niște cuvinte den amestecarea altor limbi, cum s-au zis mai sus, iară tot mai sînt. Ce dară pă aceștia, cum zic, tot romani îi ținem, că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură".

(Stolnicul Constantin Cantacuzino, „Valahii de unde să zic Valahi, sau alt nume iar mai tot așa, căruia scriitoriu cum i-au plăcut punindu-le nume și mai ales de unde se trag ei")

„Aceștia dară mai sus pomeniți, și în toată lumea cu nume nemuritoriu vestiți romani, nepoți adecă și strănepoții Elinilor troadeni, sînt moșii, strămoșii noștri a moldovenilor, muntenilor, ardelenilor și a tuturor oriunde se află a rominilor, precum și singur numele cel de moșie (care din rominească sau latinească iaste) nebiruit martur ni iaste. Aceștia (iarăși zic) romani, după zidirea cetății Romei, și întemeierea împărății ei, din moștenitor în moștenitoriu, atîta s-au mărit, s-au înălțat, s-au întărit și s-au lățit, cît ca un cuvînt să zicem, cetatea Romei s-au numit împărăteasa cetăților, iar romanii stăpînii și biruitorii lumii... De aceea dară, și dintr-aceștia romani s-au început neamul nostru al rominilor. Și Traian marele împărat iaste săditoriul și răsăditoriul nostru. Romanii sînt buciumii Vîii Dachiii noastre, și noi vlăstarele lor. De atunce și pînă acumu, pentr-atîtea clătiri, și mutări de vremi, nestirpiți, și nedezrădăcinați înverzind, și dreaptă, și adevărată roadă, de slavă, și cinstea, și vitejia rominiască".

(Dimitrie Cantemir, „Din Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor")

„Astăzi nu ni se cer lupte, sacrificiuri de singe,
Virtuți mari de altădată, astăzi țînta vom ajunge
Prin credința în unire, prin unire în dorinți
Mari puteri acum iau parte la destinul
ce ne-așteaptă
Orizontul se-nsenină, calea noastră este
dreaptă".

(Grigore Alexandrescu, „Unirea Principatelor — dedicată viitorilor deputați români, 30 martie 1857")

„...Așezați precum sîntem în mijlocul îndoitului despotism al Europei și al Asiei, să ne dăm împreună frățească, ajutătoarea mînă de Unire, și să zicem cu toții :

„Trăiască Moldova, Trăiască Valahia !" Dar îndvreniceaască-ne Dumnezeu să putem striga într-o zi „Trăiască România Unită !" Atunci, fraților, soarele luminei va pătrunde și va împrăștia adîncul întuneric în care zăcem, atunci numai vom fi ceea ce trebuie să fim, adecă fiii unei singure și puternice moșii.

În visurile mele înflorit se arată viitorul României. Sîntem milioane de români. Ce ne lipsește ca să ajungem un neam tare ? Unirea, numai Unirea !... Să trăiască dară Unirea Românilor !

Urarea și închinarea mea este ca această strălucită zi în care ne-am adunat ca să sărbăm falnică umbră a lui Ștefan pe tronul faptelor măreție această zi să fie și pornirea unei strînse încleștate legături între noi de a lucra cu toții la rădicarea din țărînă a României și de a ne trăzi în sfîrșit la eroicul ei trecut, strigînd cu toții „Trăiască unita Românie !".

(Costache Negri, „Un tuast unionist la 1848")

„Părinți, măreție umbre, Mihai, Ștefan,
Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți
Pe voi vă nimicră a pismei răutate

teatru

Omul — Orchestră

Radu Gheorghe este o instituție. O clădire impunătoare în care sălășluiesc în bună înțelegere toate anotimpurile : iarna cu vara, primăvara cu toamna.

El este Omul-Orchestră, căci toate instrumentele își încearcă norocul și el le primește cu generozitate dirijînd de fapt o piesă muzicală care nu există ; el cîntă pe toate clapele și pe toate corzile iscînd un fierbinte uragan de aplauze.

El dansează fără să-și dezlipească tălpile de pe scîndura scenei, el este solistul și ansamblul de balet, el este corepetitorul și maestrul și el este însăși mișcarea în aparenta nemișcare a statuii sale de artist.

El recită un poem întreg repetînd doar două versuri urmate apoi de semnificative tăceri încărcate de lirism și melancolie.

El are mereu constanta expresie a celui veșnic mirat de frumusețea lumii și pare a pune mereu etern nepieritoarea întrebare pe care o punea Micul Prinț. ●

Desen de Marian Avramescu

El, nemuritorul om de lemn, manechinul, e mortal îndrăgostit de o muritoare pentru care se aruncă, purtînd o floare în mînă, pe fereastra de sticlă sfărîmîndu-și timpla sub ochii îngroziți ai preafrumoasei.

El este lumea copilăriei și a maturității și a senectuții, el este vîrsta vîrstelor, neasemuitorul întru pilde noi și vechi de cînd lumea și pămîntul.

El este maestrul și învățăcelul, el este interpretul dar și compozitorul, el este timoratul dar și înfricoșătorul, căutînd în oglinda oarbă un chip ce-i seamănă leit pe un trup cu mișcări distincte și inverse, ametitor de altele decît ale aceluia din fața oglinzii.

El este neștiutorul și atoateștiutorul, el este „naivul cel pur", în care toate învățăturile lumii s-au adunat, cu întrebări și răspunsuri, cu neștiință și știință, cu voință și bunăvoință.

O clădire impunătoare pe care sălășluiesc în bună înțelegere toate anotimpurile : iarna cu vara, primăvara cu toamna.

Radu Gheorghe este o instituție.

Ioana Diaconescu

film

Racolarea

Ultima premieră a anului 1985 readuce în atenția spectatorilor un gen de filme de acțiune, mult îndrăgit, în special de către tineri, și anume pelicula de spionaj. Cu evidente, poate prea marcate tente moralizatoare, exprimate direct sau doar sugerate într-o trama plină de naivități (autorul scenariului : **Constantin Voivozeanu**) recenta creație a operatorului **George Cornea** (ajuns la al 7-lea titlu ca regizor) propune cîteva elemente ce atrag, fără a convinge însă. Personajul principal, inginerul geolog George Tudoran, este un fel de Superman autohton, care după o misiune încununată de succes pe tărîmul descoperirilor științifice, cîștigă cu aplomb un raliu automobilistic în peisajul montan pentru ca mai apoi să plece la odihnă în străinătate. În acest ultim segment temporal el este „racolat" de o malefică rețea de spionaj industrial aflată la mare concurență cu rivali puternici și nu mai puțin abili. Nu intru în amănuntele care ar putea oferi deliciul unor împătimiți ai genului. Din păcate, panoplia mai mult sau mai puțin exotică de care beneficiază cele două agenturi de spionaj pare mai degrabă fără discernămînt extrasă din filmele cu celebrul 007, fără a avea însă nici pe departe măcar aerul ușor autoironic al acestora. Ciudată rămîne și încăpățînarea autorilor de a-i pune pe principalii interpreți să vorbească cu rost, dar mai ales fără rost, englezește, cu tonalitatea hipercorectitudinii impuse la lecțiile de limbi străine pentru începători. Efectele sînt cel puțin ilare.

O distribuție formată din actori îndrăgiți, printre care se cuvin citați : **Florin Piersic**, într-un rol ingrat, tratat cu prea mult aplomb și prea puțină detașare, **Tora Vasilescu-Danelîuc**, cu o partitură precară, dar înnobilată de eforturile vădite ale interpretei de a-i găsi nuanțele credibilității, **Ion Besoiu, Ion Dichiseanu, Constantin Diplan, Vladimir Găitan, Mircea Anghelescu**, însuflețind joaca de-a „hoții și vardistii" propusă de autori, rămîne una dintre puținele reușite ale cineastului.

Alături de principalii interpreți se cuvin citați cei care s-au străduit să formuleze o atmosferă cît de cît apropiată de datele dramaturgice propuse de scenariu : operatorul **Marian Stanciu**, autorii decorurilor și costumelor, **Călin Papură** și **Maria Malița**, compozitorul **Adrian Enescu**, a căror contribuție mai atenuează din notele discordante ale unei trame puerile, inspirate de scheme facile de polițiști de serie C.

Racolarea rămîne încă o dovadă, din păcate suficient de elocventă, că cinematografia noastră continuă să fie datoare publicului cu tipologii umane, bogate spiritual, intelectual și faptic, cu acei eroi greu de uitat, ce pot transmite idei nobile, de mare forță generalizatoare, ușor de transformat în autentice modele de morală și acțiune. Schematismul ușor detectabil al personajelor propuse de **Racolarea**, lipsa de profunzime a interpretării cinematografice a conflictului propus, anularea posibilei autoironii, singura cale ce ar fi salvat artistic demersul autorilor filmului anulează treptat interesul posibil al spectatorului plonjîndu-l în acea stare nedorită, caracterizată de D. I. Suchianu, drept „anosteală", păcat capital pentru un asemenea gen de filme.

Și dacă încercarea de a propune spectatorilor un soi de James Bond autohton, nu poate duce decît la rememorarea unor nemuritoare citate din opera lui Caragiale, aceasta se datorește în primul rînd lipsei de inspirație a scenariului, un prea bogat loc de întîlnire a celor mai uzitate clișee ale genului. Nestrălucind prin originalitate, nici produsul finit n-ar putea aspira la mai mult decît un efemer succes de casă. Ceea ce este, trebuie s-o recunoaștem, cam prea puțin pentru un cineast ca **George Cornea**, care a oferit cel puțin un titlu valoros în filmografia sa și anume : „Calculatorul mărturisește".

Călin Stănculescu

ISTORIEI ROMÂNEȘTI

Și oarba neunire la Milcov și Carpați
Dar noi, pătrunși la suflet de sfînta libertate,
Jurăm că vom da mîna, să fim pururea frați !"

(Andrei Mureșianu, „Un răsunet", 21 iunie 1848).

„Dacă naționalitatea este sufletul unui popor, dacă cită vreme el păstrează acest semn caracteristic al individualității sale, acest spirit de viață, el este investit cu dreptul neprescriptibil de a trăi liber, unitatea națională este chezășia libertății lui, este trupul lui, trebuincios ca sufletul să nu piară și să amorțească, ci din contră să poată crește și a se dezvolta.

Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari care intrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumei. Pentru dînșa Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupra-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dînsa Mihai cel Viteaz cade ucis în Cîmpul Turda, pentru dînsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dînsa Horia moarte cumplită pe roată suferă. Desele războaie între Moldova și Țara Românească n-avură altă pricină ; luptîndu-se pentru supremație, aceste țări se luptau pentru unitate. Dar din nenorocire, domnii și boierii țărilor, inspirați de sentimentul egoist și individual, nu își ziseră. sîntem cu toții români, sîntem cu toții frați, ai să ne unim țările împreună... Aceea ce **concuista** n-a putut isprăvi **frăția** o va face. Aceea ce voievozii noștrii cei mari cu vitejia lor n-au putut, poporul armat și întărit **de un principiu** o va putea".

(Nicolae Bălcescu, „Mersul Revoluției în istoria Românilor", 16 septembrie, 1850)

„După secoli de despotism și de îngiosire națională și socială, toate clasele poporului român se întrunesc în Adunările — mume din 1857 ! **Frăția românească renaște !** Pe aceleași bănci și pentru același mare scop : formarea statului român, se întrunesc, într-o strîngătură de mînă, domni, boieri și săteni. Atunce n-am mai avut a scrie istorie : **am făcut istorie !**

Moldova, cu toată individualitatea sa istorică, cu toate interesele sale proprii, avînd conștiința marilor sacrificii materiale ce avea să facă în favoarea unei mari idei, este sublimă de abnegațiune ! Ea se rostește unanimă în favoarea Unirii ! Spre a ajunge la putința de a se rosti liber, ea avea nevoie de a se lupta, și se luptă cu bărbăție și împotriva influenței active din afară din partea Turciei și Austriei, și în contra presiunii fără de margini a guvernului vitreg al lui Vogoride, ridicat caimacam cu misiunea anume de a combate aspirațiunile naționale !... Protector activ și generos al acestor aspirațiuni a fost Napoleon III, cît a împărățit geniul binefăcător al României. Rusia atunci își părăsise și ea politica greșită și se întorsese la politica dreaptă din timpul tractatelor de la Kainardji și de la Adrianopol. Alăturarea cu Francia, ea sprijină ideia Unirii, pe care deja o recunoscuse și o garantase în principiu prin Regulamentul Organic din 1832.

Și așa, renașterea României devine o realitate! De la 1859 pînă la 1864, ce n-am făcut ! Alegerea unui singur domn pentru ambele Principate, și, în curînd, ca consecință. Unirea țărilor plină și întreagă, secularizarea averilor, mănăstirilor închinate și neînchinate, abolirea clacei (boierescul), împroprietărirea țăranilor... Și apoi, egala îndrituire a tuturor claselor societății române, subfragiu universal ; instrucțiunea publică generală, gratuită și obligatorie ; înarmarea întregei națiuni, ca principiu, și în fapt, o armată numeroasă și bine organizată, cum Dunărea de gios nu mai văzuse o asemenea din timpul lui Ștefan și Mihai ! Și, mai presus de toate, rumperea convenției de la Paris, încît ea mărginea autonomia țării, și, ca preambul la Statutul din 1864, Europa recunoscînd România în toate drepturile sale de națiune liberă și autonomă, și înlăuntru sfărîma oligarhia și chema un milion de țărani la viața politică și la proprietatea emancipată de legăturile clacei și ale drepturilor feudale".

(Mihail Kogălniceanu, Din „Prefață la cronicile României", a doua ediție, 1872)

„Istoria românilor ne arată că Unirea a fost întotdeauna țelul cel mai dorit al lor : de la deșcălecare și pînă astăzi ea a germinat nu numai spiritul bărbaților acelora care a îndrăznit a cugeta glorie și mărire pentru poporul român, dar chiar în spiritele acelor care nu s-au suit cu gîndul decît pînă la conservarea gintei. Ori de cîte ori viitorul a suris României, fiii ei nu au lipsit de a aspira către Unire. Radu Negru și Dragoș (realități sau legende) trecînd Carpații și supunînd unul cîte unul Iovi, Ilari, Razi și voievozi, burgravi, baroni sau domni feudali, au urzit Unirea ; Ștefan cel Mare a încercat, Mihai a realizat-o cîtva timp în toată întinderea ei. Boierii țării și Divanurile ad-hoc au cerut-o la 1830 și la 1856; toți publiciștii noștri au propagat-o și la 1862 toate partidele au susținut-o și au impus-o.

Unirea este efectul luptei seculare contra cotropitorilor, lupta prin care ne-am putut conserva naționalitatea. Ea este simbolul dorinței de a fi granița ce-a mai puternică și temeinică în contra tendințelor și ambițiunilor din afară".

(Ion Ghica, Din „Convorbiri economice", 1879)

„Țara este de mai mulți ani în durerile ce îndrituiește o nouă viață în care are să intre. Trebuie să piară sau trebuie să petreacă ce ursita i-a însemnat în viitor. Acest țel e neatîrnarea sa. Nici o putere omenească nu va putea să o oprească în mersul său, nici din afară, nici din intru. În deșert ciliva din liberalii falși, fără principie, fără acțiune, s-au închinat

Teodor Aman : „Hora Unirii la Craiova"

la vechii inimici ai României și ai libertății, ca să lupte împotriva regimului liberal. Nu vor izbuti nici calomniele lor asupra oamenilor onești : nici argumentele lor străbătute și copilărești ; nici intrigile descusute și de gust prost ce întrebuințează ; nici lipsa totală de modestie și imprudența care îi face să ascunză adevărul, fără a mai suferi în conștiința lor înecată într-o turbare ce pare turbarea cînelui în caniculă ; nici cetele de dobitoace cu chipuri omenești, unele amăgite, altele de rea credință, ce propagă către alte dobitoace și alți tîlhari imperiul trecutului și pe boieri ; în cinismul îngrozitor cu care atacă onoarea bărbaților celor mai demni și mai onorați ; nici nepăsarea și singele rece cu care lucrează a dărîma țara în numele țării, a înegri adevărul în numele adevărului ; nici plîngerile lor la Poartă, nici scrisorile lor secrete ce anunță că România nu mai este demnă să trăiască (pentru că nu sînt ei la guvern) ; nici hotărîrea ce parcă au luat de a face orice spre a ruina și înghenunchia patria, nici coșurile de aur ce sînt deschise, — și orice gîndesc, orice strigă, orice uneltesc, orice fac, nu le vor reuși spre a ține pe țărani în biciul lor și al arendașilor și pe poporul român îngenunchiați înaintea unei clase de boieri corupți , degradați și blestemați de dumnezeu și de oameni !".

(Vasile Alecsandri, „Buciumul", 1863)

„În epoca noastră, țările caută să se unească, inspirate de sentimente mai înalte și românii din Valahia aleg Domn pe Domnul Moldovei de bună voie și cu inimile pline de speranțe în Unire.

Dar dacă bucuria și speranța prezidă și se varsă în banchetele și pe fețele poporului român și deputaților nației, durerea și disperarea în veșmînt de doliu intră în lăcașul celor ce au supt viața și tinerețea acestei națiii în trecut. Cînd străinii înecau pămîntul nostru și caii lor călcau pe mormintele părinților noștrii, fiii cei vitregi ai patriei erau veseli în sărbătorile lor strălucitoare, căci singele țării curgea în cupele lor. Dar astăzi cînd nația se pronunță pentru unire cu Moldova, astăzi cînd nația începe să trăiască și se întrupează, ei se gîndesc în întuneric cum vor face să o dea din nou în mîinile străinilor. Ei au neomenească îndrăzneală să ne zică : „Alegerea lui Cuza este împotriva Convenției Europene, deci este succeptibilă de a pieri".

(Dimitrie Bolintineanu, „Dimineața", 28 ianuarie 1959)

„În dimineața zilei care va rămînea adînc săpată în inimile românilor și pe paginile istoriei patriei noastre, deputații care se duseseră la Concordia mă chemară din nou și îmi spuseră pentru prima oară că planul campaniei s-a schimbat și că candidatul partidului nostru renunță la onorurile tronului și ale domniei în favoarea principiului sacru al unirii, în favoarea alesului Moldovei. Cea mai mare parte din deputați aveau ochii înecați în lacrimi de bucurie și fericire... Acum cată să ne facem cu toți datoria cea mai sacră, datoria ce ne impune binele și mărirea patriei, ziseră unii din deputați. Noi vom propune această ideie în Cameră, pe cînd tu cu popolul caută să ne susțineți pînă la sfîrșit. Dar pentru că avem știre că în consiliul partidului opus s-a otărît ca astăzi să întrebuințeze armata, de vom avea cu noi presiunea poporului poate vom izbuti... Către orele șase Camera procedă la votare. Momentul de astă dată era foarte critic, căci d-aici atîrna soarta națiunij noastre, mîndra soartă de care ne bucurăm astăzi. Mă temeam de vre-un renghiu al antagoniștilor lor, de vre-o înșelătorie dibace care se cheamă iscusită politică dar care e curată șarlatanie. Ce vreți, avui slăbiciunea de a mă îndoi, și aveam rațiunile mele pentru aceasta.

După ce inițiai pe cei mai bravi din popol la temerile mele, după ce-i așezai pe la intrările Camerei ca să bareze ieșirea deputaților înșelători la caz de necredință, apoi intrai în Cameră care-mi era acum deschisă și luîndu-mi un loc lîngă una din ferestrile ce duce în curtea Mitropoliei, pe care o deschisei, așteptam rezultatul votării ca să pot da semnalul de destrucțiune sau de fericire...

Votarea se terminase, și acum începuse a se scoate unul cîte unul biletele din urnă : **Alexandru Ioan Cuza I, Alexandru Cuza, Alexandru Domnul Moldovei, Alecu Cuza, colonelul Cuza** și alte asiminea denumiri cu care deputații exprimau numele înălțimii sale domnitorului nostru, urmate de urale, precum : **spre mărirea patriei, spre fericirea Românilor !...**

— Am triumfat, fraților ! zisei.

Un amic veni cu o trăsură la mine și mă luă. În dreptul teatrului ajunserăm mulțimea care înainta însoțită și de două batalioane de soldați cu care fraterniza ; mergea pe la locuințele deputaților să le mulțumească. Sosirea mea în mijlocul popolului fu primită cu aclamațiuni de veselie și unii din domnii ofițeri care conducea ostirea, veniră ca să mă roage a interveni la popol ca să le permită a se retrage la cazarmă, fiind toți soldații foarte obosiți și nemîncați. Cerui aceasta bunului popol, și el mi-o acordă fără opunere... **Iată singura pagină fericită a vieții mele !"**

(N. T. Orășeanu, „O pagină a vieții mele")

„Cu un singur imn de dureroasă nădejde, România unică, măcar în cuprinsul îngust de la Carpați la Dunăre, era salutată de toți aceia care știau să cînte sau să vorbească în acest an de mare prefacere sufleteasă... Odată ce în sufletul conducătorilor unui popor, în chip mai limpede, și în chip mai umbrit și mai slab în sufletele celorlalți, cari oglindesc totdeauna mai palid concepția fruntașilor, odată ce, va să zică, în conștiința deplină sau în slabul instinct care nu poate vorbi încă, se întemeiază o stare de conștiință, poate fi sigur oricine că această stare de conștiință va schimba ordinea materială care nu este altceva decît un coeficient al celui din urmă... Schimbările cele mari sînt cele îndelung pregătite, acele pentru care s-au dat multe lupte și s-au dăruit multe suferințe, acelea a căror realizare a stat multă vreme în crezul unui popor, în rugăciunea lui de dimineață și seară.

Și iarăși nu se coboară oamenii Unirii prin aceea că ei au stat numai în clipa fericită a îndeplinirii în serviciul unui vechi și înalt ideal, mai presus de o singură generație omenească. Căci, dacă își au meritul în îndeplinirea unui astfel de fapt oricine, în orice timp, a scris un rînd, a făcut o faptă, a vărsat o lacrimă, sau a lăsat să picure o picătură de sînge pentru dînsa, rămîne în cea mai mare lumină și e vrednic de cea mai mare laudă acel rînd de oameni care știe să prindă clipa prielnică și găsește în energia lui sufletească mijloacele trebuitoare pentru a-i zmulge tot ce ea poate să dea".

(Nicolae Iorga, Din cuvîntarea „Unirea principatelor — 1859", 1909)

„Am înțeles, fragmentar mai întîi, limpede mai pe urmă, că în oceanul zbuciumat al omenirii noi sîntem o insulă cu floarea ei deosebită și că a îngădui să se distrugă acea insulă înseamnă a tolera un furt în atelierul de creație universală. Această convingere, rămasă din părinți, noi am slujit-o fără ezitare, subordonîndu-i toate energiile noastre... În curînd mi-am dat seama că tot clocotul nostru tineresc nu era decît o părticică din funcțiunea organică a marelui tot. Neamul întreg își înșiruise în linie de bătaie puterile lui. Cînd, acum douăzeci de ani, am trecut pentru întîia oară în București, simțind în toată ființa mea dezlănțuindu-se fiorii granițelor, privind împrejur am priceput că în proporții mărite, și acolo se cîntă același cîntec larg cu ale cărei cadențe eram obișnuiți și noi în subsolul de la Budapesta... Ideia națională la noi, pornind din conștiința organică a unității pe care au păstrat-o masele anonime totdeauna, s-a desfăcut încetul cu încetul, a cucerit toate mințile și a devenit suprema noastră aspirație".

(Octavian Goga, „Ideia națională, 1927).

dan rotaru

Lacătul florii

Poezia, ca o vinzare sau ca un schimb
în care singele nostru adoarme.
Poezia, reculul unei arme
pe-al cărei tir eu sufletul azi mi-l tot plimb.

Și nu pot spune că-mi lipsesc martorii
acestei zbateri care mă doare.
Poezia — lacătul ce-ncuie
mirosu-n floare.

Sîngele meu

Singele meu desenează hărți,
inventînd capitale,
pune umbre lucrurilor,
trage tristeți dincolo de cortine,
aduce-nserarea peste timple obosite,
peste mușchi ce pocnesc
ca odgoanele-ntinse.
Singele meu
toarnă ris peste lacrimi
și-atinge cu poezie
miezul de noapte.

Dialect

Și totuși n-aș zice că toamna aceasta
n-am mai întîlnit-o cîndva.
Undeva, într-o altă viață, pesemne,
în aceiași copaci ne ardea.

Probabil numai decorul e altul,
probabil că acum ne doare mai mult,
dar aceasta nu depinde de mine,
care știu în dialectul culorii să-ascult.

Statut de poet

Trenul care cară visuri spre nord,
paharul în care se-neacă privirea
celui ce n-a fost primit pe vapoare

la bord,
pasărea cu zborul uscat de secetă,
telefonul ce nu-și amintește numărul,
plasa în care se prind numai ochi,
pe toate le simt fringîndu-mi umărul.

Cute pe suflet

Ce frumos te silabiseam,
vocală cu vocală, după-o schemă precisă !
Palmele mele îți știau trupul
pe dinafară și aveau curbura deschisă.

Te-mpărțeau egal între ziuă și noapte,
fără să te dispute.
Și asta pînă cînd pe suflet
ți-au apărut o mie de cute.

Ea

Ea duce toamna de mînă,
o plimbă prin octombrie
ca prin parcul memoriei.
Prepară cuvinte
din vocale și din consoane,
repară copacii,
sprijină muntele
cu existența ei
din care din cînd în cînd
mușcă o carte.

ștefan bratosin

Pilde despre patria mea veșnică

I

Patria mea veșnică a ajuns
pînă la deloc întîmplătoarea plămădire
de carne și oase care îmi poartă numele
nu printr-o încîlcișare de străzi
sau o întîlnire de sentimente
nici prin voia sau nevoința cuiva
ci prin jertfă cumplită și sfîntă
și chiar din Cuvînt singe curgînd

II

veșnicia Patriei mele
nu poate fi tulburată nici cu pietre
nici cu ură nici

cu vîslele nici cu strigăte
pentru că veșnicia nu poate fi atinsă
cu lucruri vremelnice

III

tainele și iubirea
răspuns își găsesc în Cuvînt
către mine și de la mine
El duce în fiecare creangă a copacului
veșnicia Patriei mele

IV

prin trupul părinților
a curs veșnicia Patriei
mele
în piept la mine aflată acum
ca un har
și mă silesc să-l merit

V

cînd peste boabe se răstoarnă
pămîntul și
peste privire ploi se abat
cînd trupul singur pe străzi
își vorbește simțindu-se piatră
sau noaptea în piept te lovește
cu frînturi de catarge
Patria mea veșnică singura speranță
rămîne

VI

în Patria mea veșnică
lumina sporește la fiecare pas drept
pe care eu și tu
îl sprijinim pe baricadele
dragostei

Voința poporului

Urmare din pag. I

apare acuma faptul că fruntea și privirea luminată a Brâncoveanului nu s-a întîlnit și împletit prietenos cu gîndirea (vecină ca timp și loc) cuprinzătoare, cutezătoare și înaltă a lui Dimitrie Cantemir, alegînd mai lesne, mai necugetat și mai păgubos — gîlceava. Ori că lucrarea bună și statornică de ctitori ai culturii românești săvîrșită și întocmită de Matei și Vasile (Basarab și Lupu) a fost umbrită și întrucîtva stricată de încrucișări învrăjbite de oști, sinețe, buzdugane și junghere sau că de atîtea ori atîtea mîini domnești au pregetat să se întindă peste apa puțină ca o părere a Milcovului.

Anevoie de închipuit sînt și santinelele-grăniceri rînduite de-o parte și de alta a riului-piriului. Să nu-și fi întins peste apă o ploscă de vin de Odobești ori Drăgășani ? Să nu-și fi împrumutat cîte un fir de tutun pentru lulea ? Să fi putut stăvili pasul furișat și galeș în fapta serii ori nopții, ori șoapta înfocată de dragoste dintre un moldav și o valahă ? În adevăr, anevoie de închipuit.

Gîndurile mi se rotesc și mă mai gîndesc cam așa : cum s-a întîmplat ca nici unul din bărbații luminați și pătimași care alcătuiau „partida națională" din Moldova sau din Muntenia, firi cu osebire romantice nu s-a gîndit atunci să umple cîteva poloboace cu apă din Milcov în zilele, săptămînile și lunile care au premers ori s-au așezat peste tumultul luptei pentru Unire ? Ar fi urmat fie și în parte îndemnul fierbinte al bardului de a „secătui" acest fir de apă în fapt fără vină dar și fără rost și chemare de aducere aminte.

Un urcior cu apă din Milcov de dinainte sau din ziua de 24 ianuarie ar fi fost așezat azi pe o poliță înaltă în oricare mare muzeu al țării. Dar, neîndoielnic, acei bărbați nemaipomeniți nerepetabili erau ei înșiși recipiente prea pline de bucuria împlinirii faptei și făptuirii naționale ca să mai aibă răgaz pentru altele.

Mă gîndesc și eu așa...

plastică

Watteau și limitele elastice

Tînd să dispară din critica de artă tot mai mult prejudecățile în virtutea cărora statutul de mare artist este asigurat implacabil de vigoarea și gravitatea temei. Arta se descoperă pe sine în permanență și din cînd în cînd cîte un fascicol puternic de lumină proiectat în trecut ne aduce aminte că fără a forța comparațiile trebuie să luăm aminte la anumite întîmplări. De pildă aceea a lui **Watteau** pe care o reparcurge amuzat Modest Morariu, într-o carte apărută recent la Meridiane (colecția „Clasicii picturii universale") și care trebuie considerată în perfectă sintonie cu o mai largă mișcare europeană de neevaluare a perioadei barocului matur și a tranziției spre rococo. Coincide în linii mari în Franța intervalul cronologic respectiv cu un moment de osteneală a ostentației clasiciste a domniei Regelui Soare, cînd fastul este impregnat de galanterie, cînd „imaginația" în ofensivă afirmă o artă publică în locul — ca să folosim termenii autorului — artei aulice. Judecata critică ghidată de gust își face acum loc în detrimentul regulilor statornicite în numele unei rationalități în al cărei arbitri se erijau maeștrii academici. Watteau trece în viteză pe lîngă Academie. Trăiește puțin (1684—1721), schimbă multe locuințe, probabil că se plictisește, ca mulți alții — în special aristocrații scoși în afara jocului politicii și ruinați economic — sătui să trăiască o epocă ale cărei eroice aspirații deveniseră un ritual de operetă prezentat cu mare pompă pe scena europeană. Nu voiajază prea mult, îi urăște pe medici, este mizantrop și pesimist și ca atare nu-i mai rămînea „ca o împlinire decît visul într-un spațiu ideal, elegant și aristocratic tocmai ca să răscumpere o conditie umană atît de precară și detestată de el însuși" (p. 11). Personajul și arta lui i s-au potrivit precum o mănușă lui Modest Morariu care îl pîndește cu o simpatie sarcastică la fiecare cotitură a vieții. Are dreptate și autorul : uneori personajul își trăiește atît de bine arta încît ea nu trebuie explicată foarte mult. Și de altfel ce să explici în hățișul acesta de neînțelegeri asupra operei unui artist dispărut abia de douăzeci și opt de decenii ? Un text pe linia criticii descriptiv-atributioniste ar fi riscat să bată apa-n piuă atîta vreme cît lipsa de consens este flagrantă. Critici de marcă au dilatat și desumflat **corpus**-ul operelor lui Watteau într-o manieră care nu lasă speranță pentru certitudini nici în următorul mileniu. În 1845 era limitat la 62 de lucrări (Hédouin), în 1928 la 200 (Louis Réau), în 1970 la 211 (Camesasca), în 1973 la ...39 sigure și 100 atribuite (Jean Ferré). Opera autorului **Îmbarcării pentru insula Citera** (Luvru) și al **Firmei lui Gersaint** (Charlottenburg, Berlin) nu merita, desigur, să fie tratată ca obiect din depozitul istoriei artei. Considerînd-o prezentă vie într-un context artistic condiționat de o cultură și un gust ce marchează încă spiritul artei, Modest Morariu a racordat istoria sensibilității contemporane la un tip de sensibilitate aparent apus. Există recurente, ne lasă a înțelege autorul, într-un text fermecător prin nonșalanță dar și prin sagacitatea stimulatoare a observației, de cele mai multe ori de gravitate conținută și ușor sarcastică. De ce era necesar sarcasmul ? Aceasta este o altă poveste. Oricum, bietul Watteau un om de bine și un artist mort precoce, fără a avea timp și fără a dori să „dea tonul", a supraviețuit și el criticii sociologizante care prin pana temută a lui Maxime du Camp îl caracteriza în... 1855 în **Les Débats** : ....Watteau, Boncher și tutti quanti care slujeau cu măscările lor instinctele depravate ale acelei societăți putrede ce se destrăma în desfriu". Afirmații incitante, de acest tip, provoacă ulterior curiozități, stimulează verificări, generează radiografii critice. A lui Modest Morariu are meritul esențial că face din artist membrul unei civilizații. Limita temporală a acesteia, se știe, este mereu elastică.

Grigore Arbore

muzică

Centenarul Operei Române

„Ei bine, fără clasă de ensemblu, fără catedră de declamațiune muzicală, fără obicinuință de scenă a citorva din executanți, **Linda din Chamounix,** tradusă în românește, s-a cîntat pe scena theatrului nostru cu un succes de care ar fi fost invidioase trupele cele mai bine asortate cu elemente, și a produs publicului iubitor de muzică și întrucîtva animați de sentimentul național un entuziasm indescriptibil. Să nu se uite niciodată că inițiatorul acestei festivități a fost Ștephănescu, pentru care nu ne vom putea o recunoșcință mai adîncă" (extras din cronica semnată de Dan Dry, în „Doina", nr. 41 din 1 iunie 1885, pe marginea spectacolului care marchează începuturile teatrului liric românesc, citat din cartea **George Ștephănescu** de Carmen-Antoaneta Stoianov, pag. 45, ed. Muzicală, 1981 ; tot de aici reproducem : „...în seara de 8 mai 1885, luminile scenei învăluie prima trupă română de operă ale cărei elemente, cu excepția Charlottei Leria și a lui Ștefan Iulian, erau toate formate de George Ștephănescu").

Pe marginea acestui subiect, bibliografia de specialitate este deosebit de vastă. Din toate aparițiile se desprinde însă ideea de depășire a unor greutăți materiale deosebite, a unor inerții, a lipsei de experiență și a concurenței (frecvent neloială) a trupelor de operă străine etc. Continuarea imediată a fost însă glorioasă, la scurtă vreme urmînd o serie de spectacole strălucite în care au evoluat voci celebre ale vremii — Adelina Patti și Elena Feodorini. Ce ar fi de observat aici ? În primul rînd, nașterea Operei naționale, în cadrul organizatoric al Teatrului Național din București, se datorează clarviziunii și nețărmuritului devotament patriotic și artistic al unui mare muzician român : George Ștephănescu. Meritele sale vor rămîne neștirbite în devenirea artei românești și, pentru oricine a parcurs, pe-ndelete sau în fugă, biografia acestui artist, izbitor va fi faptul că întreaga viață a acestui muzician a fost o necontenită luptă pentru impunerea unor idealuri de calitate și cantitate (înțelegînd aici prin „cantitate" așezarea unor baze instituționale adecvate pentru creșterea și înflorirea muzicii naționale), luptă dusă uneori cu sacrificiul propriei creații, sănătăți, averi. În al doilea rînd, apariția noii trupe de operă nu a fost un eveniment izolat ; stă mărturie strînsa colaborare, de-a lungul vremii, în special cu activitatea Conservatorului ca să ne referim la inserția în vremea respectivă a evenimentului, receptat ca atare de mulți contemporani ; de asemenea, muzica de scenă națională și interpretarea (cu titlu însă de fapt rar) a unor creații în limba română preced această memorabilă dată prin muzica de scenă și vodevilurile semnate de autori ca Alexandru Flechtenmacher, Tudor Flondor, Iacob Mureșianu, Eduard Wachmann, Ludovic Wiest și mulți alții, creatori care nu s-au mărginit să scrie partituri cu rol secundar, fiecare nouă creație plătind un important tribut profesionalismului. Tot în perspectivă istorică, trebuie adăugat că pașii acelor vremi au dus la o înflorire fără precedent a școlii de canto românești ; nume ca Haricleia Darclée, Zina de Nori, Margareta Iamandi, Ion Băjenaru și mulți alți mari cîntăreți au contribuit substanțial pe scenele naționale și internaționale deși inițiativa lui George Ștephănescu, în fața adversităților morale și materiale, nu a durat mult pentru ca opera să renască însă, de data aceasta sub actuala ei formă, în 1921, (re)apariție legată strîns de bagheta marelui George Enescu. De acest moment legăm al treilea punct de referință în devenirea acestei atît de populare instituții : cultivarea repertoriului național. Opera Română a fost permanent o poartă deschisă pentru creațiile românești de valoare și este mai mult decît semnificativ faptul că, de apogeul valoric al unui flux creator continuîndu-se fertil pînă în zilele noastre, se leagă numele lui George Enescu și al capodoperei sale : **Oedip.**

Viorel Crețu

MINCIUNA ARE PICIOARE SCURTE

Reproducem în numărul nostru de azi articolul apărut cu titlul de mai sus în revista „Săptămîna culturală a Capitalei" din 10 ianuarie 1986, sub semnătura lui Corneliu Vadim Tudor. Acest articol se constituie într-o viguroasă replică la adresa mistificatorilor de peste hotare ai realității românești, ai adevărurilor civilizației românești contemporane.

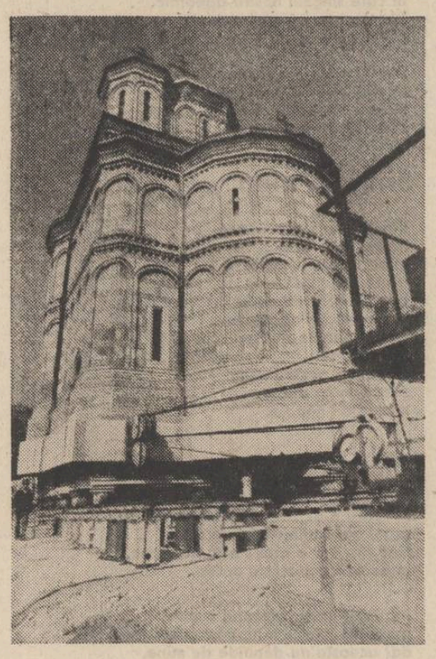

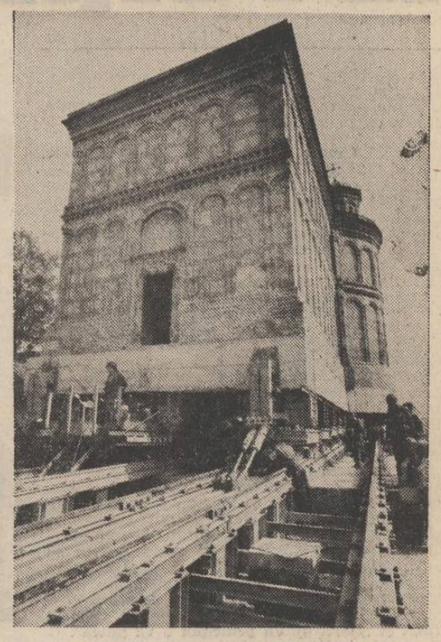

Trei secvențe din filmul translării bisericii Mihai Vodă

Asemenea oricărei mari așezări urbane, orașul București își are destinul său. Uneori vitreg, alteori generos, acest destin marchează existența orașului de mai bine de o jumătate de mileniu. Amplasat la confluența marilor drumuri comerciale care legau răsăritul de apus și nordul de sud, în epicentrul vadului marilor migrații ale populațiilor nomade, orașul a avut o istorie zbuciumată, care l-a personalizat și l-a făcut unic, în felul său. Atestat documentar, pentru prima dată la 20 septembrie 1459, printr-un hrisov emis de cancelaria domnitorului Vlad Țepeș, orașul are însă o istorie cu mult mai veche, probată de vestigiile unor straturi succesive de civilizație, care se întind pînă în paleolitic. Tocmai vicisitudinile istoriei au făcut ca „Frumoasa cetate a Dîmboviței" (cum era denumită într-un document al Evului mediu), să nu păstreze un act de atestare anterior anului 1459, să nu aibă edificii și lăcașuri din vremuri care să preceadă această epocă. Și totuși, orașul era frumos, mai cu seamă datorită amplasării naturale generoase, a iscusinței locuitorilor săi, astfel încît regele Ungariei, Matei Corvin, îi putea scrie Papei, pe la 1460, despre „minunata cetate de scaun a Bucureștilor". Vorbind despre existența orașului, nu putem face abstracție de nenumăratele nenorociri care s-au abătut asupra lui : de la marea ocupație pustiitoare (datorată trupelor otomane conduse de Sinan Pașa, la 1595), și pînă la calamitățile naturale. Era de așteptat ca un oraș silit să se dezvolte pe temeiul unor materiale de construcție perisabile (lemn, pămînt) să cadă pradă incendiilor. Istoria consemnează astfel de „focuri mari", care au ruinat așezarea în epoci diferite : 1595 (incendiul pricinuit de trupele de ocupație), 1704, 1716, 1719, 1739, 1766, 1787, 1804, 1812, 1813, 1823, 1835 și, în sfîrșit, 1847 cînd a avut loc cel mai groaznic incendiu din istoria României. Atunci, focul a durat cîteva zile și a distrus aproape un sfert din București, pagubele fiind evaluate la peste 55 milioane leiaur, ceea ce a produs compasiunea întregii Europe. Alte catastrofe care s-au abătut peste oraș au fost cutremurele, dintre care le menționăm pe acelea din anii 1681, 1718, 1724, 1738, 1763, 1771, 1787, 1789, 1793, 1798, 1802, cînd au suferit grave avarii Turnul Colței, precum și bisericile Stavropoleos, Colțea, Sărindar, Sfinții Apostoli, Sf. Gheorghe Nou, Mihai Vodă, Sfîntu Atanasie Bucur, Mănăstirile Cotroceni, Văcărești ș.a. Alte cutremure care au produs pagube serioase sînt acelea din 1803, 1804, 1812, 1813, 1814, 1817, 1821, 1823, 1825, 1827, 1829, 1838 (cînd s-au crăpat zidurile Palatului Domnesc și s-a prăbușit Hanul Sf. Gheorghe), 1844, 1846, 1864, 1892, 1901, 1940, și, în fine, acela din 1977, unul din cele mai violente din istoria țării. Vom menționa și inundațiile, ca să ne facem o idee despre momentele grele prin care a trecut orașul și care, de bună seamă, au afectat profund înfățișarea sa și desfășurarea vieții de zi cu zi. Dintre cele mai pustiitoare revărsări de ape le vom aminti pe acelea din anii 1675, 1708, 1801, 1814, 1830, 1837, 1855, 1862, 1864, 1865 (cînd s-a înregistrat cea mai catastrofală inundație din București, apele atingînd înălțimea de trei metri), 1892, 1970 etc. Adăugînd la toate acestea și numeroasele stricăciuni și pustiiri provocate de armatele invadatoare ca și dublele bombardamente anglo-americane și, mai apoi, germane din timpul celui de-al doilea război mondial vom putea lesne aprecia că București au fost unul dintre cele mai greu încercate orașe ale Europei. Este, realmente, o minune faptul că a supraviețuit tuturor acestor orori și că a mai rămas piatră pe piatră în străvechea sa vatră ! Și n-am pomenit nimic despre victimele omenești, despre tragedia celor răniți, sau orfani, sau rămași fără adăpost !

În pofida tuturor acestor dezastre, sau poate și din cauza lor, bucureștenii și-au iubit și își iubesc cu frenezie orașul. Iar de-a lungul timpului s-au simțit bine în el și s-au bucurat de ospitalitatea sa oameni ca Paul de Alep, Lev Tolstoi, Pietro Mascagni, Eleonora Duse, Sarah Bernard, Jerome Bonaparte, Richard Strauss, Setton-Watson, Franz Liszt și alții, poeți ca Rafael Alberti și Miguel Angel Asturias închinîndu-i imnuri emoționante. Desigur, București nu au măreția antică a Romei, nici domurile și obeliscurile Parisului, sau rigoarea imperială a Vienei, sau turlele și podurile Londrei, dar prezintă un specific inconfundabil, un farmec al interferențelor orientale și occidentale, un „genius loci" care îi conferă originalitate și însemne heraldice.

Și tocmai pentru că bucureștenii, românii în general, nutresc un adevărat cult pentru orașul emblematic al țării, s-a impus în vremea din urmă o vastă acțiune de sistematizare și înfrumusețare a sa. Nu este un secret pentru nimeni faptul că, vreme de sute de ani, orașul s-a dezvoltat haotic, fără o logică urbanistică. În jurul străvechii sale vetre de locuire, pustiită și șubrezită de atîtea calamități, au fost improvizate în decursul secolelor numeroase cartiere și zone de habitat, fără o linie arhitectonică precisă, fără o perspectivă urbană clară. Au existat, ce-i drept, două acțiuni de sistematizare a unor zone ale Capitalei, întreprinse la sfîrșitul secolului trecut și în deceniul patru al acestui secol, dar ele au fost incomplete și n-au reprezentat decît paleative aplicate unui organism care suferea de „boli" cronice cu mult mai grave. Problema este că orașul modern nu și-a avut niciodată cu adevărat centru civic al său, ceea ce împietа atît asupra aspectului de mare metropolă, cît și asupra cursului vieții și activității sale zilnice. Filosoful Ferdinand Lassalle era contrariat, la 1857, de „sălbaticul vălmășag" și de „haosul nebun și pitoresc al orașului". Au existat și unii vizionari care și-au dat seama că pitorescul și ineditul geamlîcurilor levantine nu pot dura o veșnicie și că orașul trebuie să se înscrie și el pe orbita prefacerilor fundamentale, în pas cu legile progresului. Un astfel de personaj a fost Mihail Theodorescu, care în lucrarea „Orașul Bucuriei", tipărită în București anului 1934, scria cu mult spirit de anticipație : „Continuînd în ritmul de prefaceri și transformări ce se remarcă de o vreme încoace, bucureștii vor deveni în scurt timp nu numai cei mai frumos oraș din orientul european, dar și unul din cele mai minunate orașe ale lumii. Capitala acestei țări, în deplin progres și propășire, va crește în populație și frumusețe. În primul rînd vor dispare cu totul locurile virane, nerămînînd decît piețe monumentale, squaruri, grădini și parcuri(...). În centrul Capitalei se va introduce metro-ul în primul rînd utilizîndu-se albia Dîmboviței. Chioșcurile, barăcile, tarabele vor lăsa loc liber priveliștei monumentalelor clădiri față de care Palatul telefoanelor va rămîne un vestigiu al trecutului. Cu progresele realizate în ultimele decenii, sub imboldul marilor înaintași, nimic din tot ceea ce vedem încă în vremurile noastre nu va mai exista în anul 2000. Marile bulevarde își vor crea noile traseuri străjuite de impunătoare clădiri și edificii, față de care Ateneul Român, Cercul militar, Casa de depuneri, vor rămîne modeste amintiri ale unui trecut îndepărtat și demult uitat (...). Prevedem orașului București perspectiva unei normale dezvoltări pînă la ultima expresie a civilizației. Îi prevedem o strălucire mai mare ca a Parisului, o bogăție mai mare ca a New Yorkului, și o viață mai îndelungată ca a Romei eterne". Așadar, ideea metroului, a bulevardelor largi și a clădirilor monumentale era un vis mai vechi al bucureștenilor. Nu a fost niciodată cum o invenție de ultimă oră care să sfideze doleanțele populației, sau să fie împotriva cursului evolutiv al orașului. Pe fondul acestor realități și deziderate hotărîrea conducerii de partid și de stat de a da Bucureștiului o înfățișare modernă, de a construi un Centru Civic pe măsura imperativelor epocii pe care o trăim, a fost întîmpinată cu reală bucurie de către locuitorii Capitalei. Oameni de diferite vîrste și profesii, muncitori, maiștri, ingineri, scriitori, artiști, arhitecți etc. au salutat și salută în paginile ziarelor, în emisiuni de radio și televiziune această decizie profund justă și necesară. Nu trebuie să fii urbanist pentru a-ți da seama de avantajele extraordinare pe care le poate aduce un nou Centru Civic într-o metropolă care, vreme de sute de ani, s-a dezvoltat și s-a ramificat la voia întîmplării, n-a avut căi de acces radiale, a prilejuit o proastă comunicare între cartiere și o și mai proastă funcționare a rețelei serviciilor. Ceea ce s-a întîmplat în Viena și în Parisul ultimei jumătăți a veacului trecut, ceea ce s-a întîmplat în Roma interbelică, ceea ce s-a întîmplat în alte așezări europene se petrece firesc în parametri specifici în București acestor ani. Este un proces normal și binevenit, care nu mai putea fi amînat fără a stînjeni în mod simțitor ritmul de viață al marelui oraș. Nu este nici un motiv de supărare aici, ba, dimpotrivă, cetățenii orașului se mîndresc că participă în mod direct la o lucrare pe cît de nobilă pe atît de utilă pentru care generațiile viitoare au toate motivele să mulțumească generației de azi. Acest vast șantier poate fi înțeles mai bine, în toate resorturile sale, ținînd cont, totodată, de două alte lucrări de dimensiuni majore care vor avea urmări benefice asupra destinului acestui oraș : metroul și noua față a rîului Dîmbovița, adică revificarea lui și amenajarea unor zone de agrement între care uriașul bazin Lacul Morii. Adăugînd la toate acestea vastele șantiere ale construcției de locuințe, ale edificării unor noi platforme industriale, ale sporirii continue a salbei de lăcașuri destinate învățămîntului, educației, științei, culturii și sportului vom avea o imagine mai veridică a veritabilei renașteri pe care o trăiește Capitala României. Iată însă că de la o vreme unii publiciști occidentali se agită suspect de mult pe această temă, apreciind că lucrările din București ar fi un fel de „calamitate națională". Pornind probabil de la convingerea că toate problemele concetățenilor lor au fost rezolvate cu succes, acești ziariști trag false semnale de alarmă, la mii de kilometri distanță, extrem de grijulii față de soarta Bucureștilor și a locuitorilor de aici. „În înfățișările mari e greu să fii pe placul tuturor" — scria înțeleptul Solon și credem că aforismul se aplică în bună măsură situației de față. Așadar, sistematizarea orașului și construcția Centrului Civic al său vor continua pentru că aceasta reprezintă însăși voința celor peste două milioane de locuitori ai Bucureștilor, pentru că progresul implacabil al unei țări nu așteaptă aprobarea cuiva din afară. Ceea ce supără însă în mod vizibil la unii publiciști străini, certați cu etica profesională, este vizibila rea credință, calomnia cu orice preț, necunoașterea realităților românești. În mod cel puțin straniu numeroase critici sînt formulate de către ziariști francezi, prin urmare dintr-o țară care a cunoscut și cunoaște încă, la rîndul ei, sistematizări și primeniri urbanistice. Sub titlul „Noile șantiere ale orașului București", corespondentul agenției France Presse, Didier Fauqueaux afirmă o serie de enormități care provoacă nu numai rîsul, ci și revolta și dezaprobarea noastră, a tuturor. Domnia-sa deplînge bunăoară demolarea spitalului Brincovenesc care ar fi fost „monument istoric". Adevărul este că în nici un catalog specializat, emis de forurile competente românești, acest spital nu a fost considerat „monument istoric", pentru simplul motiv că era de dată relativ recentă și nu prezenta caracteristici apte de a-l propulsa în evidența bunurilor de patrimoniu. În afara unui colț de clădire care data din 1836, restul era o seamă de corpuri funcționale din 1905, cu uzina termică de rigoare, cu spălătorii și crematorii de gunoaie etc. Nu știm cum s-ar fi încadrat acest spital în peisajul modernei Piețe a Unirii care este în curs de amenajare și care va avea 112 000 m.p. Problema spitalelor este de mult rezolvată în România, numai în București existînd peste 50 de mari unități sanitare. În curînd, de altfel, va începe construcția unui mare spital în cartierul Drumul Taberei. Noi înțelegem că Didier Fauqueaux își desfășoară activitatea la Viena, dar o elementară probitate profesională îi cerea ca în măsura în care nu cunoaște realitățile românești (și nu le cunoaște), să se documenteze în prealabil. Domnia-sa poate scrie netulburat următoarele aberații : „Astfel, cartierul Rahova, compus din căsuțe cu grădini, calificat drept „rău famat" de municipalitate, a fost, la rîndul său, demolat". Bine că s-a găsit un publicist care să deplîngă în limba lui Voltaire demolarea acestui cartier pe care, în București, nu-l regretă nimeni. Întîmplarea face ca semnatarul rîndurilor de față să se fi născut și să fi trăit mulți ani de viață în cartierul cu pricina și să cunoască, în orice caz mai bine decît corespondentul A.F.P., ce însemnau „căsuțele cu grădini" ale Rahovei. Numit vreme de sute de ani Podul Calicilor, adică al oamenilor săraci, cartierul nu era nici mai mult nici mai puțin rău famat decît celelalte mahalale ale orașului. Era, pur și simplu, o aglomerare sordidă de cocioabe și prăvălii meschine, cu străzi atît de rău pavate încît pe vreme ploioasă devenea o mare aventură parcurgerea zonei. Poate că nimeni nu i-a făcut o descriere mai pitorească decît memorialistul H. Stahl care exact acum 50 de ani scria în lucrarea sa cu titlu sugestiv : „Bucureștii ce se duc" : „Calea Rahovei este mai lungă decît căscatul unui vardist de noapte, așa de lungă încît, după ce ai urcat dealul spre Bragadiru, după ce ai lăsat în urmă fabrica lui de bere, trebuie să treci de antrepozite, să lași pe stînga seminarul central, să treci, ducînd mașinal batista la nas, de strada Odoarei și de strada Măgurele, să lași pe dreapta alt cartier suspect ce-ți aduce aminte iar de un împărat roman (Vespasian n.n.), să mai umbli cîteva sute de metri pînă cînd ajungi lîngă șinele drumului de fier unde două prăjini roșii cu dungi albe, ca degetele cu multe inele ale unui urias binefăcător, te opresc în loc pînă ce trece ca un virtej rupînd pămîntul, trenul de Giurgiu, și atunci abia te afli la jumătatea drumului ce începe lîngă Dîmbovița, la Cazarma de justiție. Dacă de-a lungul acestor căi pînă afară la cîmp, șiri casele aproape unele de altele cu cîte o bărbierie, vreo potcovărie, un rotar ici-colo, nenumărate circiumi pretutindeni, în schimb, între capătul unei căi și altă cale, între Cimitirul Belu și Ghencea, între Filaret și Gara Dealul Spirei, între aceste puncte populate ale barierelor bucureștene se întind nesfîrșite locuri virane pe care pasc vitele lăptarilor ; se întind vaste maidane pe care se răsfață la soare, emanînd duhori pestilențiale, mortăciuni și gunoaie de tot felul, ori mlaștini bogate în broaște și țînțari febriferi, amintiri din vremea nu prea îndepărtată cînd Dîmbovița necanalizată venea în vizită, așa, la zile mari, pînă la poalele dealurilor din Cotroceni, Gramont și Filaret. Aceste mlaștini se umplu pe încetul cu gunoaie, se transformă în cartiere noi unde se vînd de speculanți ca lături scumpe : țînțari, microbi și igrasie". Merită oare vreun regret toată această promiscuitate care, pe lîngă faptul că ocupa un spațiu enorm, periclita sănătatea locuitorilor și le oferea un orizont jalnic, greu suportabil ? Să fim serioși. Înțelegem să regretăm un trecut care să ne evoce ceva, care să aibă valoare istorică, culturală sau sentimentală, dar de un trecut care să ne amintească numai de noroaie, de duhori pestilențiale și insalubritate fie-ne îngăduit să ne despărțim, vorba unui filozof, rîzînd. Românii sînt oameni civilizați, nu se pot spăla la girlă sau la cișmeaua din curte, vor să aibă condiții moderne de confort . Poate că gustul morbid al publicistului amintit este dictat de situația locativă a Parisului și a altor orașe franceze, dar de ce trebuie să ni-l impună și nouă ?

Un alt ziarist, care „deplînge" soarta Bucureștilor este enigmaticul S.S., care publică în „Le Monde" afirmații calomnioase de genul acestora : „De la începutul demolărilor, în primăvara lui 1984, din centrul Bucureștilor au fost mutate 40 000 persoane. Mai mult de un sfert din centrul istoric (sic !) al orașului este condamnat". Nu știu de unde a luat semnatarul cifra de 40 000 persoane, care ar fi fost mutate „din centrul Bucureștilor". Care centru ? Dacă e vorba de cartierul Uranus, de străzile Cazărmii, Antim, Niță Stere și celelalte, ele nu alcătuiau nicidecum centrul orașului. Cifra este vizibil umflată, din rațiuni pe care nu le înțelegem, dar ceea ce ni se pare cu adevărat important este că acești oameni au putut fi mutați în apartamente confortabile nou construite dintre care multe se află chiar în perimetrul central al orașului. Publicistul ce se ascunde în spatele celor două inițiale vorbește și de „centrul istoric" al orașului care ar fi, în închipuirea domniei-sale, condamnat pe sfert. Nici mai mult nici mai puțin, ci exact pe sfert. Care o fi acest sfert ? Cum s-o fi făcut această împărțire și care este acel „centru istoric" al orașului ? Aici este vorba, ca și în cazul precedent, despre necunoașterea orașului, a problemei în discuție. Oricît ar părea de ciudat, este impropriu să se vorbească despre „centrul istoric" în cazul Bucureștilor. Sintagma presupune (după cum poate lămuri orice tratat de arhitectură) un oraș închis cu ziduri o incintă fortificată, precis delimitată. În situația respectivă se află Mediașul, Sighișoara, Sibiul și alte urbe medievale din România. Probabil S.S. confundă „centrul istoric" cu „zona de rezervație arhitecturală", dar trecînd peste confuzia termenilor nici aceasta nu este periclitată în vreun fel. Ea se află în jurul Curții Vechi și cuprinde printre altele Hanul Manuc, Biserica Domnească, Turnul Bărăției, Palatul Șuțu, Hanul cu Tei, Hotelul Concordia, Bisericile Sf. Gheorghe Nou, Stavropoleos, Colțea, Patriarhia. A fost amenințată această zonă vreodată, fie și pe sfert ? Dimpotrivă ! A fost restaurată cu minuțiozitate, dar despre acest aspect vom mai avea prilejul să vorbim. Și, ca să se mențină în nota dezinformării totale a opiniei publice franceze, S.S. conchide : „Comisia monumentelor istorice, foarte activă pînă în 1977, dar desființată de fapt la această dată, nu poate interveni". S-ar părea, după siguranța și aroganța sentențioasă a afirmațiilor, că S.S. știe ce se petrece la București mai bine decît înșiși bucureștenii. Dar, fie-ne îngăduit a-l întreba : cine a desființat comisia cu pricina, cum și în ce mod ? În urma unor prefaceri succesive, acest for a devenit, în 1975, Direcția patrimoniului cultural național, și funcționează în cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Dar, cînd fantezia jurnalistică este dublată de rea-credință, totul pare posibil, inclusiv dispariția unui sfert din „centrul istoric" al orașului, precum și aceea a unei întregi comisii, compusă din oameni în carne și oase. Probabil că așa înțeleg unii ziariști de la „Le Monde" să redreseze situația delicată a ziarului, aflat la sfîrșitul anului 1984 (după opinia Agenției France Presse), pentru prima oară în istoria sa „în stare de insolvabilitate". Tare ne este teamă însă că publicînd materiale căutat senzaționale și ușor dezamorsabile fostul prestigios ziar își va pierde și restul de credit moral pe care îl mai avea la publicul francez !...

Și Arielle Thedrel consideră, în cotidianul „Le Figaro", că în 1984 s-a înregistrat „dispariția unui sfert din Bucureștiul istoric". Pentru ca apoi să extindă dramatismul situației la întreaga țară : „Aceste distrugeri nu se limitează la Capitală : operațiuni asemănătoare, la scară mai mică, ar fi întreprinse în orașele Brașov, Iași, Oradea, Tîrgoviște". România are cîteva sute de orașe, de ce nu le-o fi trecut A.T. pe toate nu știm. Dacă-i bal, bal să fie !

Un articol și mai agresiv publică Jean Yves Huchet la 1 aprilie 1985 în ziarul „Le Matin" sub titlul bombastic și amenințător : „București : un distrugător își scoate ghearele". Mai mult ca sigur că publicistul a vrut să le tragă o păcăleală cititorilor săi, fiind prima zi a lui prier, altminteri nu se explică seria incredibilă de minciuni pe care le-a adunat în acest articol. De altfel, ziarul „Le Matin" recidivează în calomnii și afirmații iresponsabile la adresa înfăptuirilor din România. Se cuvine să deschidem o paranteză grăitoare pentru caracterul net antiromânesc al unor materiale găzduite de publicația amintită. În nr. 1/1985 al periodicului „Dreptatea" care apare în limba română în S.U.A. poate fi întîlnit articolul „Justiția franceză condamnă" din care spicuim : «Sprijininduse pe mărturiile domnilor Paul Goma, Mihnea Berindei, K. Ponian, Gabriel Zamfirescu (...) ziarul „Le Matin" a dus o campanie de presă împotriva domnului Pordea, acuzîndu-l pe deputatul în Parlamentul vest european că este spion al României, fiindcă a afirmat că „Transilvania este leagănul poporului român»". Aflăm din același periodic american că ziarul francez „a fost condamnat de Tribunalul din Paris pentru defăimarea cetățeanului francez". Substratul e limpede : bazîndu-se pe mărturiile unor transfugi, pe umorile lor negre și pe ura față de ceea ce este mai sfînt inimilor românești, ziarul a izbutit performanța tristă să denigreze un om numai pentru motivul că acesta are nostalgia Transilvaniei și crede în apartenența sa milenară la istoria și teritoriul României. E ca și cum un francez ar fi condamnat pe meridianele lumii pentru spionaj în favoarea țării lui de origine datorită convingerii sale că Bretania sau Alsacia sînt ținuturi franceze. Ridicolul situației ca și periculozitatea ei sînt cît se poate de evidente. Cu o asemenea pornire furibundă, totul poate fi măsluit. Prin urmare, nici nu s-au stins încă ecourile condamnării sale publice de către instanța supremă a justiției pariziene, și iată că ziarul respectiv persistă în diatribe antiromânești, în spatele cărora s-ar putea foarte bine să se afle Paul Goma și ceilalți fugari de teapa lui. Acestora totul le displace, pentru ei totul este murdar și otrăvit, în România. Aflăm bunăoară, din articolul lui Jean Yves Huchet că oficialitățile noastre „au hotărît să radă de pe fața pămîntului vechiul centru istoric al capitalei românești, pentru a amenaja un centru politic și administrativ deservit de către Bulevardul Victoria Socialismului". Vedeți saltul cantitativ ? Nu mai e vorba despre „sfertul academic" al vechiului centru, ci de întreaga zonă, ca să nu mai avem discuții ! Publicistul totalitar plînge ca Volney pe ruinele unor edificii pe care le numește tot în necunoștință de cauză „monumente istorice". E vorba, printre altele, de bisericile Spirea Veche și Spirea Nouă care n-au fost niciodată „monumente istorice", dat fiind faptul că erau niște construcții de cîteva decenii, fără nici o valoare istorică, culturală, arhitectonică. Se mai afirmă că „o parte din incinta Mănăstirii Antim sau spitalul fundat de Brîncoveanu nu mai există". În primul rînd trebuie făcută precizarea că Voevodul Constantin Brîncoveanu era mort de mai bine de 100 de ani cînd s-a fondat spitalul menționat — aici e vorba, ca și în alte cazuri, de necunoașterea situației, a istoricului clădirilor, despre care se vorbește. În al doilea rînd, acea „parte din incinta Mănăstirii Antim" sună extrem de vag. Publicistul nu suflă însă nici o vorbă despre conservarea și restaurarea întregului monument, inclusiv a bisericii, despre translarea cu mari eforturi a clădirii sinodale, care nici măcar nu este monument istoric, fiind construită în 1900. Avalanșa minciunilor grosolane continuă : „Alte monumente istorice — Bisericile Sf. Ilie Rahova și Olari sau cea a Mănăstirii Schitu Maicilor au fost serios deteriorate în timpul deplasărilor". Orice publicist, urbanist sau istoric străin care vrea să se edifice se poate deplasa la București și poate vedea starea excelentă în care se află monumentele menționate. Nu numai că translarea lor nu le-a afectat cu nimic, dar toate au fost consolidate și restaurate (refacerea fațadelor, a pavimentelor și a turlelor), în urma unei munci migăloase, care a costat sume considerabile, necesitînd talentul și dăruirea unor colective întregi de specialiști. Acestea fiind zise, calomniatorul trage o concluzie apocaliptică : „regimul a ras totul de pe fața pămîntului". Chiar așa ? Pentru informarea corectă a celor interesați, vom prezenta o sumară listă a monumentelor care au fost restaurate în România numai în ultimii 10 ani. Conform evidențelor existente la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, în perioada 1976—1985 au fost restaurate și redate circuitului muzeal și turistic nu mai puțin de 750 monumente religioase și 500 monumente laice, așadar un total de 1 250 monumente. Vom insista mai mult asupra acelora din București, remarcînd de la bun început că nu mai există monument afectat de cutremurul catastrofal din 1977 care să nu fi fost consolidat și restaurat. Amintim, dintre acestea, pe cele mai grav afectate, care trăiesc o nouă viață : Bisericile Sf. Apostoli și Mărcuța (sec. XVI), Radu Vodă, Patriarhiei, Plumbuita, Doamnei (sec. XVII), Elefterie Vechi, Sf. Ștefan, Sf. Spiridon Nou, Albă, Sf. Gheorghe Nou, Foișor, Răzvan, Stavropoleos, Colțea, Sf. Sofia-Floreasca (sec. XVIII), Zlătari, Sf. Silvetru, Șelari (sec. XIX), apoi Palatul și Biserica Mogoșoaia (1685—1708), Palatul Șuțu (1832), Palatul și Biserica Ghica Tei (1822), Muzeul Colecțiilor (sau Casa Romaniti, 1830), Turnul Bărăției (1847), Palatul Știrbei (1865), ș.a. Au mai fost restaurate și lăcașuri ale altor culte, cum ar fi Catedrala catolică Sf. Iosif și Geamia musulmană, precum și monumentele zonei de rezervație arhitecturală din jurul Curții Vechi : Biserica Domnească (cel mai vechi monument din București, ridicat în 1545—1554), Palatul Voevodal, Crama Domnească, Curtea Sticlarilor, Hanul cu Tei, Cafeneaua Veche din str. Covaci, Restaurantul Carul cu bere, Casa de Mode — toate fiind edificii ridicate în perioada anilor 1600—1890. Iată și alte case și lăcașuri care au primit înfățișarea inițială, datînd cam din aceeași perioadă : Casa Melic (cea mai veche casă particulară din București, datînd din 1760), Casa Cantacuzino, Clădirea CEC, Biblioteca Centrală de Stat, Casa Al. I. Cuza, Casa Grădișteanu, Parcul Trandafirilor, Școala centrală de fete și Casa Lens-Vernescu (ambele realizate după proiectele arh. Ion Mincu), Palatul Justiției, Facultatea de Medicină, Academia de Studii Economice ș.a.m.d. La o serie de lăcașuri s-a realizat (sau se află în curs) refacerea picturilor murale. Amintim, dintre acestea, Bisericile Colțea și Sf. Spiridon Nou (cu picturi de G. Tăttărăscu), Radu Vodă, Patriarhiei, Sf. Gheorghe Vechi, Sf. Sofia Floreasca, Sf. Ecaterina, Mărcuța, Doamnei, Stavropoleos, Mogoșoaia apoi Palatul Șuțu, Vila Matilda (singurul interior decorat de marele nostru pictor Ștefan Luchian) etc. Și, hotărît lucru, restaurările frescelor și picturilor murale au fost făcute cu măiestrie și fidelitate, nu ca acel jalnic kitsch vopsit de un francez în 1875 pe pereții străvechii Mînăstiri Curtea de Argeș. În privința bisericii Mînăstirii Mihai Vodă, pe care atît o căinează avocații de ocazie, vom spune că ea a fost translată în bune condițiuni la o distanță de 270 metri (coborîtă în paralel), la o diferență de nivel de 7 m), și în prezent suportă ample lucrări de restaurare și de deschidere a unei piețe largi, maiestuoase, care să-i pună mai bine în valoare splendorile. Se preconizează ca acest lăcaș ctitorit de domnitorul unirii tuturor românilor să devină biserică-muzeu. Să mai amintim suita impresionantă de cetăți antice și medievale, de palate, biserici, turnuri și case restaurate pe tot cuprinsul țării ? Nu ne-ar ajunge pagini întregi de revistă ! Pentru a ne lămuri asupra sagacității cu care unii condeieri de aiurea, rupți de realitățile românești, contestă aceste evidențe, vom da numai un exemplu : o oarecare Monica Lovinescu, „rătăcită" pe meleaguri străine și care varsă venin și urlete la un post de radio străin, afirma nu demult că însăși Biserica Neagră din Brașov a fost demolată. Acestea sînt enormități pe care le debitează trădătorii de țară. Acest lăcaș de cult primește anual zeci de mii de turiști români și străini, găzduiește concerte de orgă și ceremonii, iar în urma consolidării și restaurării efectuate de specialiștii români, în urma infuziei de sănătate primite, va mai avea cel puțin un mileniu de viață. La întreagă această operă de ocrotire a patrimoniului național (care nu s-a încheiat, desigur), au lucrat sute de mii de oameni de pe tot teritoriul țării, s-au cheltuit sute de milioane de lei, au fost jertfite cu folos sute de miliarde de ore de muncă ! Se poate, oare, dintr-un condei, să se calce în picioare munca acestor oameni, sacrificiile pe care o țară ca România, cu priorități mai grave și mai presante, le face pentru a-și conserva comorile trecutului ? Sau poate publiciștii francezi cred că regimurile anterioare aceluia comunist instaurașeră în România raiul pe pămînt și fiecare cruce sau olan de biserică era studiat cu lupa și adăpostit sub un clopot de sticlă, pentru a fi ferit de intemperii ? O sumară analiză comparativă este zdrobitoare și arată cu puterea de netăgăduit a faptelor că de-abia acum, de cîteva decenii, în România se conservă monumentele cu adevărat și că există o veritabilă politică de stat în această privință. La sfîrșitul secolului trecut, un primar ca Pake Protopopescu era pur și simplu adulat de către unii publiciști pentru isprava de a demola din temelii în cursul unei acțiuni de sistematizare Biserica Sărindar, ctitorită de domnitorul Matei Basarab la 1650, și celebrul Turn al Colței, clădit în anul 1715, autentică emblemă a orașului vechi. Sînt răni pe care nu le mai poate cicatriza nimeni și ne gîndim că, în eventualitatea că acele monumente ar fi supraviețuit pînă către zilele noastre, n-ar fi îndrăznit nimeni să le expurge din peisajul orașului, ci le-ar fi ajutat să dăinuie. Iată un alt exemplu, tot atît de relevant, spicuit dintr-un articol consacrat de dr. C. I. Istrati marelui pictor care a fost Nicolae Grigorescu. Articolul a fost publicat în Calendarul Minervei pe anul 1908 și ilustrează mîhnirea artiștilor români în fața barbariei oficialităților : «De aceea, cît a suferit el, adeseori văzînd cele ce se petrec la noi, mai ales cînd a văzut cum se restaurează monumentele noastre. Era amărît și indignat în adîncul sufletului, și ca artist, și ca român, de vandalismele ce vedea că se petrec : raderea de pe fața pămîntului a monumentului istoric și înlocuirea adesea, cu altul ce nu are a face nimic cu cel dispărut ! „Dacă aș putea, i-aș spînzura !" — îmi zicea el, care era incapabil de a ucide o muscă, atît era de supărat. După el, nu se putea o crimă mai mare decît ceea ce s-a făcut cu monumentele noastre naționale. Cînd auzea de o nouă profanare, parcă îl văd exclamînd : „Sălbaticii !" — asta arăta tot ce se petrecea în sufletul său». Un ultim exemplu : demolarea în anul 1924 de către o familie de moșieri greci a casei natale a Poetului Național al românilor, Mihai Eminescu, din comuna Ipotești, județul Botoșani. A fost pur și simplu un sacrilegiu, care în anii noștri n-ar fi fost tolerat. Dar, nu este în intenția noastră să opunem o epocă istorică alteia, numai de dragul de a lămuri niște publiciști certați și cu morala profesională, și cu bunul simț. Îi vom întreba pe aceștia un singur lucru : știu oare cum a fost sistematizat Parisul în a doua jumătate a secolului trecut, cum a ajuns acest oraș să aibă bulevarde largi și piețe aerisite ? În eventualitatea că nu știu nici măcar istoricul propriei lor capitale, le vom furniza cîteva subiecte de meditație, așa cum se desprind ele din lucrarea „Storia dell'architettura moderna", scrisă de o autoritate în materie, prof. Bruno Zevi, Editura „Giulio Einaudi", Torino, ediția din 1975 : „Însă secolul al XIX-lea este caracterizat în special de marile restructurări urbane. Printre acestea, tronează cea a Parisului, orchestrată de Georges Eugene Haussmann, în perioada 1853—1869. Sub tirnăcopul unui plan birocratic au fost demolate 27 000 edificii din cele 66 578 existente și, cu toate că s-au construit alte 100 000, un număr de 25 000 locuitori ai vechiului centru, cei mai mulți muncitori și meșteșugari, au fost expulzați și obligați să se refugieze în comunele rurale. Țesutul medieval al orașului a fost sfîșiat în mod brutal de imperialele bulevarde în linie dreaptă, în spatele cărora au rămas vaste sectoare de cocioabe". Și, concluzionînd Zevi : „Program umilitor și despotic, perfect reprezentat de clasicismul axelor și al simetriilor, de o emfază retorică din care se vor inspira nenumărate capitale din lume !" Poate credeți că demolările au încetat la Paris odată cu moartea lui Haussmann ? Nicidecum, și cel mai bun exemplu îl constituie ștergerea de pe fața pămîntului a vechilor Hale, operațiune care a scandalizat o mare parte a opiniei publice franceze, în urmă cu cîțiva ani. Pe locul lor, în zona platoului Beaubourg, a fost amenajat Centrul Pompidou, care cu țevile sale de diferite calibre și culori, cu statuile sale viscerale și macabre, pare o combinație între un combinat petrochimic și o casă de sănătate proiectată chiar de pacienți. Înșiși francezii scriu că centrul este un „hangar al artei", și un „supermagazin al culturii", iar un mucalit a afirmat că edificiul se lipește pe chipul Parisului ca mustața pe chipul Giocondei. Să fie oare clădirile monumentale din Centrul Civic al Bucureștilor mai neinspirate decît Centrul Pompidou ? Greu de crezut. Sîntem tare curioși să aflăm dacă zeloșii „apărători" ai valorilor românești au luat atitudine, în urmă cu un deceniu, față de demolarea atelierului lui Constantin Brâncuși din Impasse Ronsin, care ulterior a fost restaurat în cadrul amintitului centru. Cum și în ce fel se armonizează arhaicul atelier al sculptorului de geniu cu fuzeele violente și șocant-spațiale ale centrului — ne vine foarte

dificil de închipuit. Preopinenții noștri scriu despre „megalomanie“ în cazul construcțiilor din București, despre „sumele colosale“ care s-ar cheltui, dar se fac a uita că exact în acest timp opinia publică din țara lor nu este prea încîntată de construirea celui de-al treilea Arc de Triumf (160 milioane dolari) și a Teatrului de Operă (250 milioane dolari), care nici măcar nu se încadrează în ansamblul Pieții Bastiliei. Și, pentru că tot s-a bătut monedă pe restaurările de la București : știu oare ziariștii în cauză că din întreaga zonă de rezervație arhitecturală a Parisului se restaurează actualmente, din fondurile statului, o singură clădire ? Știu oare domniile-lor că la Marsilia, de pildă, a fost mutată recent și ascunsă în spatele unor edificii noi, o clădire de secol XVI, grăitoare pentru stilul Ludovic XII ? Exemplele ar putea continua, firește. Mai înțelept este să spunem că este atributul fiecărei municipalități, al fiecărei țări să-și valorifice și să-și conserve comorile trecutului așa cum cred ele de cuviință, fără sfaturile altora. Dar, pentru că nevăzuții noștri interlocutori au atins și chestiunile referitoare la confortul locuințelor bucureștene și la situația dramatică (?!) a spațiului locativ din Capitală le vom mai face cîteva precizări. În București au fost construite foarte multe apartamente, extrem de ieftine în raport cu prețurile de aiurea, fapt cu care nu multe orașe ale lumii, angajate în construcții de asemenea anvergură, se pot mîndri. Confortul este atît cît este, nici mai bun, dar nici mai rău decît pe alte meridiane ale lumii. Ce ne facem însă cu confortul și situația locativă a Parisului, pe care ziariștii împricinați le trec sub tăcere ?! Așa după cum arată chiar publiciștii occidentali, pe baza observației directe și a statisticilor de necontestat, acolo unde se sfîrșește zîmbetul Orașului-Lumină începe un Paris al mizeriei, al sărăciei, al insalubrității. Într-un articol publicat recent de „Le Nouvel Observateur“ se arată că peste 600 000 locuitori ai Parisului, îndeosebi emigranți din țările maghrebiene, trăiesc în condiții deosebit de grele, iar 80 000 familii sînt nevoite să locuiască în așa-numitele „hoteluri pentru săraci“. Potrivit publicației „Les Echos“, peste 40 la sută din locuințele Parisului sînt lipsite de cel puțin trei elemente : bucătărie, apă curentă sau baie ; la periferiile Parisului, confortul este și mai redus. Conform recensămîntului din 1975, circa 450 000 de locuințe (41 la sută) din Capitala Franței sînt suprapopulate. Aceeași publicație afirmă că din cele 3 000 000 de locuințe existente în regiunea Ile-de-France, aproximativ o treime dispun de confortul minim. Recensămîntul a constatat că aproape 25 la sută din locuințele acestei regiuni nu sînt prevăzute cu nici un fel de instalații sanitare. O altă publicație informează că circa 1 000 000 de apartamente din Paris nu dispun de instalație de apă și de încălzire, așa numitele closete turcești, neschimbate de sute de ani, fiind predominante. Sînt acestea posibile subiecte pentru ziariștii francezi ? De ce le-or inventa unii dintre ei pe malurile Dîmboviței, cînd le au din belșug sub nasul lor, pe malurile Senei, nu înțelegem ! Mult mai folositor pentru progresul propriei lor țări și ajutorarea oamenilor ar fi ca ziariștii de la „Le Matin“, „Le Figaro“ sau „Le Monde“ să scrie despre scumpetea incredibilă a vieții la Paris, dacă tot îi preocupă subiectele legate de habitat. Un studiu întocmit chiar de francezi arată că pentru a trăi modest în Capitala Franței trebuie să cîștigi pe puțin 4 500 franci lunar, ceea ce depășește veniturile francezului mediu. Sub titlul „Parisul îi alungă pe săraci și pe tineri“, ziarul „France Soir“ constată cu amărăciune că datorită chiriilor exorbitante Parisul se depopulează vertiginos și că zeci de mii de familii sînt înscrise pe liste în așteptarea unor apartamente la prețuri modeste. Comentînd un raport al Institutului de statistică și studii economice, „Les Echos“ scrie că populația Parisului și a suburbiilor sale scade anual cu 40 000 de persoane, ritm care în 20 de ani a dus la aproape 1 000 000 de „fugari“. Cauzele sînt, potrivit publicației, sporirea chiriilor, transporturile deficitare, deteriorarea sistemului de ocrotire medicală și creșterea puternică a criminalității. Un posibil subiect pentru cei patru urbaniști de ocazie ar fi existența a 100 000 apartamente pariziene nelocuite din pricina scumpetei chiriilor, tristă realitate care a prilejuit ziarului „L'Humanité“ să scrie : „În jungla pariziană nu există un mijloc mai bun de îmbogățire decît specula imobiliară“. În mod absolut colegial le vom mai propune publiciștilor atît de grijulii față de soarta oamenilor și a valorilor istorice, cîteva subiecte pe care le au la îndemînă : cei 2,5 milioane de șomeri pe care îi are Franța la ora actuală, experiențele nucleare franceze, violența străzilor, cei 6 000 000 alcoolici (conform cărții „Franța și minciunile sale“ de Francois de Closets, fiecare francez adult bea anual de două ori mai mult decît un vest-german, de trei ori mai mult decît un englez sau american, de patru ori mai mult decît un suedez sau danez, concluzia volumului fiind că „nici un alt popor nu se alcoolizează atît de mult ca acela francez“), falsificatorii de bani, delincvența juvenilă, valul de pornografie, asasinatul politic, fraudele fiscale, falimentele, sinuciderile, traficurile de tot felul, consumul de droguri, situația umilitoare a emigranților, rata inflației, „Sedanul demografic“ (după expresia unui coleg de-al lor), prostituția ș.a.m.d În scandaloasa afacere „Greenpeace“ unii intelectuali francezi au păstrat o atît de jenantă tăcere, încît ziaristul Edward Behr a publicat un aspru rechizitoriu în nr. 43/1985 al revistei americane „Newsweek“. „Pe vremea lui Zola sau a lui Jean Paul Sartre aceasta ar fi dat naștere la marșuri de protest, petiții și editoriale pline de indignare în ziare. Dar nu astfel stau lucrurile în Parisul anilor '80. Cîțiva intelectuali au încercat să apere rolul jucat de guvern, iar restul au înregistrat cu cinism încă o gafă a guvernului, dar au păstrat tăcere“. Este ușor să dai lecții altora de la distanță și din vîrful buzelor, avînd drept singură sursă de informație clevetirea ieftină. Românul are o vorbă, despre care sîntem convinși că are un echivalent și în franceză : „Vezi paiul din ochiul altuia și nu vezi bîrna din ochiul tău“. O simbolică oarecum asemănătoare se află în fabula „Lupul moralist“ a lui La Fontaine, pe care sperăm că nu mai este nevoie să o explicăm colegilor noștri francezi. Și apoi, de unde moda aceasta de a te simți răspunzător de tot ce se întîmplă în altă țară, de a da lecții cu superioritate, de a comenta fapte și realități pe care cu o zi înainte de scrierea articolului nu le știai și pe care la o zi după apariția articolului le-ai și uitat, pentru că în fond nici nu te interesează cu adevărat, totul este numai o perfidă diversiune, o tentativă de a macula munca și viața a milioane de oameni pe care nu i-ai văzut în viața ta ?! Lăsați, stimați colegi, Bucureștii să se dezvolte în pace, vedeți-vă de treburile voastre, că aveți, slavă cerului, destule ! Noi, cei de aici, nu distrugem trecutul, pentru că românii au un adevărat cult față de istoria lor și valorile moștenite de la înaintași — noi distrugem numai amintirea calamităților și a mizeriei, mahalalele sordide și maghernițele care pot înăbuși dacă nu se trece cu buldozerul peste ele și nu se deschid căi ale soarelui. Și asta se întîmplă într-un oraș și într-o țară care au fost jefuite sute de ani, de către vremelnicii ocupanți străini, într-o țară și într-un oraș care au cunoscut toate ororile posibile, naturale și militare, fiind de multe ori stavile în calea năvălirilor, tocmai pentru ca alte cetăți să înflorească sub steaua civilizației și să se bucure de roadele păcii. Capitala României trăiește acum cel mai frumos moment urbanistic din întreaga sa existență, iar bucuria locuitorilor săi nu poate fi adumbrită de nici o propagandă ostilă și mincinoasă. Vom mai vorbi poate, peste cîțiva ani, și veți vedea că noi am avut dreptate și că e loc destul în București și pentru o Acropolă românească. Nu ne justificăm în fața nimănui, ci numai în fața viitorului și a generațiilor de miine, care au dreptul la un cămin spațios și curat, înconjurat de grădini și de salbe de lacuri. Ne leagă relații prea bune și prea vechi de Franța și de intelectualitatea ei ca să generalizăm rătăcirile cîtorva publiciști nu tocmai inspirați. Vom încheia, așadar, într-o notă optimistă această pledoarie pentru adevăr și pentru răspunderea față de cuvîntul scris, reproducînd opiniile despre România ale unui intelectual cinstit, celebrul profesor Maurice Baumont : „De-a lungul a patru decenii, repetatele mele călătorii de studii în România m-au ajutat nu numai să o admir, ci să o și cunosc. Și nu știu cîte Românii de odinioară ar încăpea în cea de acum. Muzeele dumneavoastră sînt exemplare, asaltul dumneavoastră spre știință este impresionant, construcțiile dumneavoastră sînt uimitoare. Am colindat România în lung și-n lat. Pretutindeni am descoperit o sevă clocotitoare, puternică. Este munca entuziastă pentru un viitor mai bun“. Pe cine vom crede, așadar : niște ziariștii de scandal sau un savant care a adus glorie Franței ?

Corneliu Vadim Tudor

POST RESTANT

Ceea ce ne miră întotdeauna este apariția în corespondența rubricii a unor scrisori care ne dezvăluie de fapt „necunoașterea“ revistei, deși semnatarii lor nu au altă ambiție decît să-și publice producțiile literare în ea. Numai așa se explică de ce aceștia trimit proze de zeci de pagini care, în cel mai fericit caz, pot să apară doar la o editură, nicidecum la o revistă cu spațiul tipografic strict delimitat. Alții nici măcar nu ne citesc rubrica, deși i se adresează, ignorînd total condițiile dialogului între noi și ei, condiții clar specificate ori de cîte ori am avut prilejul. Iată-le, repetate : preferăm schițe, povestiri (nu mai mult de 15 pagini) și nu fragmente de roman ; textele să fie dactilografiate ; textele, publicate sau nu, nu se înapoiază ; nu răspundem decît la rubrică și nu personal. Cum se vede, condițiile sînt puține, cunoscute de altfel, deci ușor de ținut minte. Desigur, există și excepții (mai ales în ceea ce privește dactilografiatul, pentru că, înțelegem, nu tuturora le este la îndemînă mașina de scris), acestea însă nu trebuie să se transforme în regulă, și mai ales să ne oblige să citim zeci de pagini cu scrisul ilizibil. Ne este peste puteri și nici n-avem talent grafologic. Deci... Cea mai amuzantă situație este aceea în care un corespondent, ignorînd rubrica din revistă, nici nu știe că i s-a răspuns, somîndu-ne s-o facem. Sigur, nu este obligatoriu, pentru cei care ne trimit literatura lor, să citească revista în care vor să publice. Nu-i obligatoriu, dar nici imposibil, nemaivorbind că, citind revista, ar afla și ei care este profilul ei, cît spațiu aparține prozei etc. etc. etc.

ION MIHALACHE, Timișoara : „În ceea ce privește data, „Luceafărul“ ajunge la noi de regulă marți... (cu toate că are ca zi de apariție sîmbăta). Pentru mine explicația este că lunea, lucrătorii de la poștă, inclusiv presa, majoritatea au zi liberă... 27 de chioșcuri din cele 32, toate cu orar redus, lunea au zi liberă, încît îmi zic că nu e prea mare rău că nu vin revistele lunea, căci cui ar putea fi predate ? —... În ceea ce privește „România literară“, cu ziua de apariție joi, apare de regulă vinerea și uneori ajunge și sîmbăta“. Am citat ce ne-a interesat mai mult, vă mulțumim însă pentru întreaga scrisoare a d-voastră, cît și pentru aprecieri. Concluzii nu tragem noi, ci difuzarea (cel puțin așa ar trebui), interesant însă e cum aceasta e pentru unii mumă, iar pentru alții...

SIMU ELIZA, Bistrița Năsăud : „Să ard ?“ este, mai degrabă, un fragment dintr-un jurnal: „Eram doar un copil, copiii-și inventează singuri jocurile, iartă-mă, întinde-mi mîna, prefă-mă albul pescăruș ce-ți va săruta ochii și lacrimile dimineața...“. Sinceritatea d-voastră copilărească ne-a cucerit : „...Înseamnă că totul e în stare prematură la mine. — Îți spun eu, arde tot ce scri(?!) acum și scrie peste șapte ani“. Sîntem absolut de acord, iar finalul este revelator în acest sens : „Dar sînt numai un copil puțin mai mare decît acum cîțiva ani sau acum cîteva zile și aștept să mai treacă cîteva zile sau cîțiva ani magici, poate (7), ca să pot fi sigură că sînt singură și lîngă mine nu e decît imensă și sobră MATURITATEA. Pînă atunci mai oscilez, să ard ?“ Mai multă atenție la punctuație, pînă atunci. Oricum, așteptăm să ne mai scrieți înainte de cei 7 ani pe care vi i-ați fixat, pentru că suflet aveți.

ILE POP, Botoșani : „Vă trimit un fragment dintr-o creație a mea de mare întindere pe care n-am citit-o decît cîtorva prieteni care m-au sfătuit să o trimit prestigioasei dumneavoastră reviste. Pînă acum, la 23 de ani, n-am făcut, spre binele breslei dumneavoastră, nici o asemenea încercare. Voi fi Ile Pop din Botoșani, și sub acest nume de împrumut aștept impresiile dv. hotărîtoare în continuarea unui dialog sincer“. Dar de ce cu pseudonim cînd e vorba de un dialog sincer ? Nici nu aveți de ce să vă ascundeți. Aveți haz, umorul d-voastră are o cruzime suportabilă, iar impresiile tînărului profesor sînt proaspete. Mai trimiteți, cu numele d-voastră adevărat ceea ce, cu alte cuvinte, înseamnă că prietenul d-voastră are de ce să chinuie mașina de scris a primăriei în nopțile de veghe petrecute acolo.

MARIN CIORANU, Brăila : A început să nu mă mai mire că brăilenii au talent. Este și cazul d-voastră. Singura proză pe care nu am reținut-o este „Întîmplarea de lîngă rîu“, prolixă și desuetă, cu ciobani și ciobănițe frumoase, oameni răi și oameni buni, ș.a. În rest, aștept să-mi trimiteți o fotografie și cîteva rînduri despre d-voastră, cu speranța că veți debuta în revistă cît de curînd.

Iulian Neacșu

P.S. Celor care ne-au trimis urări de sănătate cu ocazia sărbătorilor de iarnă le mulțumim. Lor și nu numai lor le dorim la rîndul nostru un an cu noroc în ale literaturii.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XVI)

Tocmai vroiam să renunț la acest serial aducător de critici, dezaprobări și interpelări directe. Adică, de ce sînt eu obligat să traversez „oceanul aerian“ mort de frică, pe o cuprindere de peste zece mii de kilometri, să aterizeze la Ulan-Bator, să stau trei săptămîni (aproape) timp în care nu mi-am odihnit oasele în elegantul hotel din capitală, spre a explica unora și altora ce e cu Țara Marelui Cer Albastru ?

Nu mai departe decît ieri, Tudor George, baladistul de profesie, poet serios și matur, bunic de-acuma, specialist în „sonete aeriene“, m-a interpelat cu nonșalanță rugbistică : „Ce tot scrii, mă, cu Mongolia / că mi s-a turtit glagoria / “. (Sonet aerian rostit la Casa Scriitorilor cu voce tare și nesilit de nimeni dar ascultat de toți).

Și continuînd să mă privească dezaprobator și cu o invidie invers proporțională cu lungimea drumului făcut de dînsul la Olimpiada mondială a continuat : „Și acuma, spune, vrei bă, / să ne duci pe toți în stepă ? /“.

Erau la masă poetul Dinu Flămînd care susține că prima lege din „IASSA“ lui Ginghis-Han sună : „Nimic nu este murdar, totul este curat“, graficianul Florin Pucă, (care-și închipuie că de la Gaudi încoace noi n-am văzut absolut nimic) și un calm filosof care-și consumă meniul.

N-aveam cum să contrazic pe nimeni. Întîi că nu există un „prim punct al legii“, un articol să zicem, fiindcă ea începe și se termină cu toate celelalte. În al doilea rînd încercam să-i explic lui Tudor George zis Ahoe (onomatopee latină preluată de confrații cehi ca salut tineresc) ce-am văzut eu acolo unde nu se poate vedea nimic. În al treilea rînd trebuia să fiu grav, meditabund scurt, silogistic, spre a mă degusta și filosoful care tocmai terminase prînzul auster.

Divagînd, printre atenții privitoare și priviri atente, i-am explicat celui mai vehement de la masă, (lui Ahoe adică) cum devine chestia cu plecarea mea spre podișurile înalte și de aici mai încolo, deși nu mă prea credea.

— Ahoe, am zis, uite, crede-mă că a doua zi după ce am plecat de la ambasada română, la ora șapte fix, (punctualitate care m-a umplut de uimire) m-a invitat un reprezentant al Uniunii Scriitorilor mongoli, un fel de Teofil Bălaj, dacă asta te satisface, să-mi fac bagajele și să-l urmez...

Păi, ce bagaje ? Aveam tot felul de rufărie personală, cămăși albe și cu despicătura vălurită, de ginere nepețit, două perechi de pantaloni pe care nu i-am îmbrăcat niciodată și altă lenjerie de utilitate intimă.

Restul, vreau să zic restul conținutului celor două geamantane se risipise pe căi aeriene și terestre. Plus escalele...

Am lăsat un geamantan (nici măcar nu era al meu) la recepție și cu celălalt în mîna dreaptă am pășit spre microbusul care mă aștepta afară. Eram mulți în microbus. Spre surpriza mea, era de față și confratele Anatoli Stepanici, care declarase că nu vrea să meargă în „provincie“.

Traversarăm capitala într-o dulce tăcere melancolizantă. Mie, ca să spun sincer, îmi era indiferentă ruta pe care urma s-o apucăm. Eram nu atît mahmur cît ostenit și puțin stresat (nu se scrie cu doi de s ?) de altitudine. Anatoli Stepanici cred că avea aceleași sentimente.

Deci, cum ar zice franțuzul : „la război, ca la război...“

După o jumătate de oră, timp în care traversasem capitala cu amalgamul ei pitoresc de blocuri și de iurte, un poet administrator, de fapt același ins care mă pupase pe amîndoi obrajii la aeroport, ne-a comunicat în cea mai articulată limbă folosită de Tolstoi : „Dragi prieteni, vom zbura acum spre unul dintre cele mai apropiate **aimacuri** (a se citi județe, regiuni, cum vreți) pe care le are republica noastră.

Zborul va dura aproximativ două ore. vom decola de pe aeroportul național în condiții climaterice excelente“.

Mă și vedeam pe aeroportul național bînd o cafea, în picioare la barul rezervat diplomaților. Ceea ce s-a și întîmplat. Îl și vedeam pe Anatol Stepanici stînd în preajma mea, gata să migreze spre Gobi, și explicîndu-mi cum vine cu eroul tipic în literatura post-belică...

(Asta-i povesteam lui Ahoe care m-a interpelat profitînd de întunericul de afară și de răcoarea dinăuntru : „Dacă vrei să mă faci turtă, povestește-mi despre-o iurtă / “)

Am glumit ce am glumit, pe urmă ne-au mai dat confrații mongolezi fel și fel de intăritoare fără să ne spună de ce nu decolăm. Pe urmă ne-au dus la o cabană în munți, pe urmă ne-au readus la aeroport, pe urmă ne-au băgat la cantina aviatorilor unde, subsemnatul, am recitat o jumătate de volum de Esenin, pe urmă ne-au scos iar la barul diplomaților și-au zis : gata ! S-a liniștit furtuna pe Podiș !

Se făcuse de patru și jumătate după amiaza. Eram obosit și nervos, și îl blestemam „colegial“ pe Ion Hobană și clipa în care s-a gîndit să mă trimită atît de departe.

Pînă la urmă călcînd mai mult împins pe singura pistă de beton înaintai spre avionul care aștepta solemn. Solemn și argintiu. Am urcat prin coadă, adică prin spatele burții lui, (a avionului) fiind un aparat școală de lansat parașutiști. Odată cu noi au urcat și vreo două sute de mongoli veseli nevoie mare. De cum s-au pornit motoarele ne-am agățat ferm cu palmele de curelele ce atîrnau deasupra capetelor. Habar n-am cum se numesc curelele astea. Stăteam pe bănci laterale.

Pasagerii, partea feminină în special, începură să sporovăiască și să mănînce cu dispepare. Căpitanul avionului ne avertizase să fim calmi deoarece avionul are o stabilitate perfectă. Anatol Stepanici se făcea că doarme, eu fost planorist în tinerețe murmuram în gînd o rugăciune din bătrîni...

Micul avion se lasă pe o aripă și în aceeași secundă am fost invitați să privim minunata panoramă a rîului Oron precum și iurtele înconjurătoare. Mărturisesc că nimeni nu a avut acest curaj. Am zis „o, da !“ „superb“ și intensificînd strîngerea mîinii pe curelușele de rigoare așteptam aterizarea.

Totul a decurs normal. Abia am simțit impactul cu pămîntul. Și abia după ce s-a deschis uriașa trapă din coadă și am coborît am observat că aeroportul nu avea pistă de beton. Aterizasem direct pe iarbă.

Astfel debuta lunga incursiune pe „Platourile înalte“ pe care i-am povestit-o lui Tudor George la Casa Scriitorilor și care, în final, a declarat ritos : „Ce tot umbli cu brașoave. În Luceafărul, am citit eu, scrie negru pe alb că n-ai fost în nici o Mongolie. Ahoe“ !

Mircea Micu

Momentele cuvîntului

Urmare din pag. I

poezia, dar eu sînt slujitorul ei, amantul ei, vraciul ei, ce vreți dv. Eu cred în momentele cuvîntului, cred că prin poezie am să dezvălui cîte ceva din adevărul lucrurilor și din tainele ființei. Dar n-am pretenția să generalizez propria-mi existență. Lumea are două chipuri : primul chip ar fi integrarea armonică cu mișcarea ființei (adică încerc (zadarnic !) să mă confund cu această mișcare. Erosul este pentru mine o cale, pe care pot să mă apropii de cunoaștere și pe care-l simt ca pe o sărbătoare perpetuă și veșnică. În același timp însă există și al doilea chip, care este în contradicție cu primul, care neliniștește : paralel cu încercarea de integrare armonică este prezentă aici și mișcarea pe care aș caracteriza-o ca pe o luptă pentru independență, pentru izolarea celui mai viabil eu și prin aceasta să anticipez existența multidimensională a fenomenelor și a lucrurilor. Știu că aceasta este o tînjire dureroasă, dramatică și imposibilă. Uneori din această cauză îmi pocnește capul și sufletul. Vreu să văd lucrurile în contradicție, din afară, și dinăuntru, unite și dezbinate. Mă gîndesc însă că în acest fel, că astfel ia ființă cunoașterea, de la Eros pînă la Thanatos, și atunci este chiar totuna dacă pentru aceasta folosim poezia sau științele exacte.

L. J. — **Deci am ajuns în sfîrșit la momentul cuvîntului, de la variabilitatea și multitudinea sensurilor sale — de la imaginea lui în oglindă și neputința de a-l apuca — la foarte precis formulatul mesaj al poeziei : cum îl înțelegeți dv., după cum singur vă numiți, moașa poeziei ?**

N. S. — Momentul cuvîntului, de care aminteam aici, poate fi într-un caz fericit momentul vieții. Cînd un autor de poezie reușește să găsească și să folosească cuvîntul potrivit, cuvinte potrivite, dacă pipăie pulsul poeziei și-l va transforma în pulsul vieții, atunci poezia își va împlini menirea : îl face pe om mai fericit, face viața lui mai plină, mai plină de sensuri. Am mai spus odată că eforturile omului duc spre tînjirea după adevăr și spre tînjirea după frumos. Dialogul dintre adevăr și frumos este cea mai frumoasă poezie pe care mi-o pot închipui. Dacă din acest dialog rezultă cunoașterea și atunci menirea poeziei se împlinește. Pe lîngă toate acestea sînt un realist ; am auzit deja multe jurăminte, multe cuvinte răsunătoare și gesturi impetuoase. Să fim modești, să ne apropiem de poezie supuși dar demni ; atunci ea ne va dezvălui taina sa. Și mai mult este valabil acest lucru în acest moment al secolului douăzeci, cînd epoca a deraiat și valorile au alunecat periculos la vale. Dar adevărul și frumosul întotdeauna se vor reîntoarce acolo unde este locul lor, deci între valorile fundamentale ale societății umane, cum s-a întîmplat deseori în trecut și sperăm că se va întîmpla și în viitor.

EDIFICIU ISTORIC

Urmare din pag. I

război imperial“, seria revoluțiilor balcanice atinge climaxul. Coborînd către straturile întemeietoare ale lumii balcanice, Paul Anghel descoperă **pluralitatea** și de aceea romanul va căpăta desfășurarea ciclului și va îmbrăca forma romanului multistratic, plurial, mărturisind despre o Europă de care omul occidental abia luase cunoștință. „În epoca în care s-au obținut, pentru «Împăratul Franței» capitulațiile, primele garanții ample pentru comerțul creștinilor occidentali în Turcia, Franța n-avea nici o înțelegere pentru populația creștină care se afla sub dominația sultanului : ceea ce-o interesa atunci nu era decît **statul** turc, și încă sub unica lui calitate de **dușman natural, în orient, al Casei de Austria“.** (N. Iorga, „Histoire...“, p. 104).

Mai presus de alte aspecte ale sale ciclul lui Paul Anghel este romanul-fluviu al mișcării societăților țărănești din toată aria carpato-balcanică. Această evocare de ample revărsări umane cuprinzînd societăți țărănești întregi, populații în diaspora etc. este de o rară forță epică. Societățile țărănești sud-estice devin armate naționale (în cazul românilor, al sîrbilor și muntenegrenilor) sau armate insurecționale (în cazul bulgarilor). Acest moment este o turnantă a istoriei europene.

Multe dintre actele și conduitele lumii evocate de ciclul lui Paul Anghel au un sens întemeietor și noi cei de azi încă trăim în și prin ele. Ele ne „conțin“ pe noi așa încît toate acele personaje exemplare ne „cunosc“ tot atît de bine pe cît la cunoaștem noi pe ele. Formațiunile croite de oamenii aceia, mitologia lor, utopiile și înțelepciunea acelei vremi, inocența și scepticismele lor etc., etc., sînt toate, și uneori în integralitatea lor, ale noastre. Am ști noi, oare, fără trăirile exemplare ale lumii din „Noaptea otomană“, bucuria renăscătoare a ieșirii din timpul nocturn al imperiului ?

Sentimentul de renaștere a familiei pe care-l trăiește Brătianu odată cu apropierea clipei independenței naționale, nu este oare trăirea dintotdeauna a resurecției ciclurilor familiale după amorțeala provocată de toate soiurile de dominație ? Dar procesele Grădiștencei nu sînt oare magma din care s-au născut așezăminte, stereotipii, ticuri, apucături în care ne purtăm încă și astăzi ?

Societatea independenței, ca imens edificiu de instituții, ideologii, reprezentări, atitudini, sentimente, simboluri și mitologii, doctrine și utopii etc., etc., este așadar o societate actuală. Temporalitatea ei este, în esențialitatea ei, un prezent continuu, astfel încît relația noastră, a celor ce trăim azi, cu făuritorii acestui edificiu capătă o valență specială. Lumea lor de gesturi, de gînduri, de trăiri, de proiecții etc. este propria noastră lume. Ce înțeles are istoria în acest caz ?

Romanul lui Paul Anghel ne convinge că sîntem contemporani cu Nae Maican, cu I.C. Brătianu, cu Lucrețiu Parva întrucîtva, ba chiar cu acel neobișnuit personaj care este Robcănescu, cel ce pendulează între imperii. Toți fac parte din același **edificiu social** la care lucrează societatea românească de 150 de ani încoace : societatea civilă națională. Astfel privite lucrurile ne dăm seama că timpul circumstanțial, cel cu care lucrează gînditorul pozitivist, nu este lipsit de consecințe asupra destinului istoric al acestui edificiu organic care este societatea civilă. Bunăoară unele personaje emblematice precum Prințul ori **Adela**, împlinită în moartea sacrificială a lui Din, ori Nae Maican, **eroul** mitic al orașului din zona Balcanilor etc., pot să fie absenți în timpul circumstanțial și totuși prezenți prin locurile lor categorial-simbolice în orizontul temporalității esențiale care ni-i face astfel contemporani în toată plenitudinea lor concretă. Uneori absențe ca aceea a Păunei Catargi, această Madame Bovary a Sud-estului Europei, ne mențin în zarea unei nostalgii ce nu se poate istovi ușor. Clasificarea **estetică** modernă care nu ține seama de cele două sensuri ale timpului istoric cade victimă mentalității pozitiviste. Există fără îndoială romane istorice, așa cum există o „literatură colonială“ (Leconte de Lisle, Kipling etc.) al cărei rost este să întrețină etosul mercantil. Dar tipul de roman care, aidoma catedralei din Clurey, ne așează sub bolțile edificiului organic al unei întregi epoci (un edificiu încă activ prin funcțiile lui regulative în toate planurile vieții omenești conferind înțeles timpului circumstanțial), nu este un roman istoric decît dacă dăm istoriei accepțiunea ei uzurpată de către pozitivism. Dar atunci orice mare roman (opera) este un roman istoric. Romanul acesta al lui Paul Anghel este romanul unui edificiu istoric, edificiul Independenței, în care încă trăim și care deci ne face pe toți cei de azi contemporani cu cei care au creat independența și statul român modern. Revoluțiile schimbă sensul de clasă al edificiilor naționale, dar nu pot răsturna sensul lor național. În familie, în relațiile cu autoritatea, în relațiile de prietenie, în atitudinea față de limbă ca „personaj cosmic“ al istoriei, nu ne deosebim fundamental de Din, de Adela, de Nae Maican, de Parva, ba chiar dorim să semănăm cu ei și nutrim o amară nostalgie că timpul circumstanțial nu ne îngăduie să semănăm destul de mult cu ei. Astfel privite lucrurile ne dăm seama că romanul lui Paul Anghel este deopotrivă un roman contemporan, este un roman în care putem trăi astăzi toți regăsiți într-o cuprinzătoare solidaritate națională. Ființa națională românească iese din nou biruitoare asupra timpului circumstanțial al istoriei grație și acestui roman.

Avem, cu ciclul lui Paul Anghel, prima evocare de amplă scară imagistică a mișcării imperiului din literatura română. Armatele imperiilor, cancelariile, imensele suprastructuri imperiale, toate așezămintele care alcătuiesc carcasa unui imperiu sînt urmărite cînd prin „huietul“ depărtat și confuz al rostogolirii lor spre Balcani, cînd prin evocări stihiale ale surpării lor peste condiția **panică** pînă atunci a pămîntului și rînduielilor Carpato-balcanice. Totul se precipită pe măsură ce se apropie de Balcani, transformați peste noapte, într-un imens creuzet al istoriei în care fierb și se prefac lumile. Întregul ciclu are drept ax lupta cînd dezlănțuită, cînd mistuită, a celor două mari Personaje colective : Imperiul și Societatea țărănească.

Această luptă are desfășurări într-o geografie continentală, pe scena rețelelor diplomatice, sau a genealogiilor personajelor ilustre, în mlaștina ivită din impasul războiului la Plevna, în geografiile rurale pustiite de oameni și de obiceiuri etc., etc. Evocînd „lupta de clasă“ dintre Imperiu și societățile țărănești, luptă care poate căpăta forme extrem de diverse, de la războiul parlamentar, la războaiele naționale țărănești, ciclul lui Paul Anghel se înscrie în marea tradiție a culturii critice europene, care a avut în cultura română unul dintre primele sale sedii.

„APPASSIONATA“

Cinematografia albaneză este prezentă pe ecranele bucureștene cu un film atașant dedicat tinerilor, problemelor lor de viață, dar nu în ultimul rînd și celor chemați să-i educe, să le îndrume în mod corespunzător primii pași în profesiune. De altfel, nodul conflictual pornește de la calitatea opțiunii, de la contradicția născută între adevărata chemare și falsa aparență a unui talent „construit“ pe relații sau o prost înțeleasă autoritate părintească. Povestea de dragoste între cei doi studenți la Institutul de arte, pictorul Artur și pianista Mira va supraviețui însă momentelor de nesiguranță tocmai prin credința în autentica răspundere față de drumul ales în viață.

Filmul cineaștilor albanezi **Ibrahim Mucaj** și **Kristaq Mitro**, avînd drept principali interpreți pe **Kastriot Caushi**, **Kadri Roshi**, **Matilda Makoci** și **Agim Qirjazi** atestă încă o dată capacitatea unei cinematografii cu o bogată deschidere tematică de a se apleca fără prejudecăți asupra problemelor reale cu care se confruntă tînăra generație. Cu o morală explicită, fără a fi didactic filmul **Appassionata** constituie un excelent prilej de a cunoaște preocupările cineaștilor din țara prietenă.

C.S.

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Pentru că se mișcă implacabil, natura și-a cîștigat dreptul să se miște încet. Orice grabă este un atentat la implacabilitatea ei și este pedepsită.

II. Trece timpul și cimitirul din mijlocul cîmpiei ajunge fund de mare, firul de praf al sîngelui cunoaște tăcerea absolută a abisului oceanic, unde șederea într-o singurătate perfectă este condiția reînceperii unui nou ciclu pămîntean. Astfel că, ieșind cîndva la lumină, chiar dacă știe sau nu știe, este sortit bucuriei de a revedea cerul și se deschide atît de tare încît să-i ajungă un timp de neimaginat pentru mintea noastră, ce va fi iarăși petrecut în tenebrele statice, acolo unde rodește, încet și de nemărturisit, pînă cînd forma luminii va fi fost uitată pe deplin, pofta de neclintit a ridicării la suprafață.

III. Ultima invenție în ale polemicii. **Ajuns la maturitate, poetul zburdalnic se înțelepțește și împarte criticii în două categorii : critici care sînt pentru el și critici care sînt pentru alții. Urmează un silogism indestructibil : el are calități și deci criticii care sînt pentru el au calități ; el n-are defecte și deci criticii care sînt pentru alții au defecte. El are două soluții ; a) arătînd calitățile celor care sînt pentru el, recunoaște că aceștia au o divină dreptate cînd vorbesc despre calitățile lui ; b) stînd să definească defectele celor care sînt pentru alții, pierde un timp prețios, cîștigă știința defectelor și începe să vadă defectele celor care sînt** pentru el. **Tăind, dintr-o lovitură de condei, nodul gordian al momentului literar, va alege prima cale și va scrie, într-un stil arghezian și, totuși, personal, o serie de Apologuri ; portrete, hiperbole, semnificații ale destinului persoanei și personalității, într-o limbă dîrză și plastică, sortită a crea alese delicii artistice. În mod firesc, ceilalți critici vor simți „sine ira et studio“, aspectul discret al acestei polemici.**

George Alboiu

REVISTA STRĂINĂ

● **DOUĂ CĂRȚI RECENTE** ale lui Louis Calaferte au atras atenția criticilor. Cea dintîi se intitulează **O viață, o explozie,** conținînd intrevederile scriitorului cu ziaristul Patrick Amine, realizate în 1984. Sînt evocate copilăria și adolescența scriitorului, intrarea în literatură, prieteniile sale artistice, întîlnirile cu J. Kessel și Blaise Cendrars, viața sa în teatru, lecturile favorite, îndeosebi predilecția sa pentru moraliști și pentru jurnalele intime, dificultățile unei vieți singuratice, departe de agitația curentă a vieții literare. Aceeași editură, Denoël, publicată și **Liniile interioare,** carnetele scriitorului, din care au apărut pînă acum trei volume. Cel de al treilea volum cuprinde perioada anilor 1947—1977, fiind comentat în mod foarte favorabili de către întreaga presă. Un critic notează : „Lectura jurnalului acestui scriitor autentic, atît de important pentru literatura franceză contemporană, care este și un om foarte plăcut, deși puțin cunoscut, fiindcă duce o viață de solitar, care nu solicită atenția presei de mare tiraj, este un adevărat regal pentru minte și inimă.“ Louis Calaferte a mai publicat la editura Denoël și primele două volume ale jurnalului său, intitulat **Le chemin de Sion** (1956—1967) și **L'or et le plomb** (1968—1973). Jurnalul continuă astfel să fie o specie majoră în literatura franceză.

● **J.M.G. LE CLEZIO RĂMÎNE ÎN ACTUALITATEA LITERARĂ** franceză, fiind prezent în permanență cu romane și alte cărți de succes. Recent, **Căutătorul de aur,** apărut la Gallimard, a constituit o adevărată revelație a forței lirice pe care o exprimă scrisul acestui prozator de mare talent : „Între 1892 și 1922, un fel de jurnal lent, poetic și meditativ, derulează peripețiile unei copilării și adolescențe petrecute în insula Mauritius. Întîmplările, în centrul cărora se situează o perpetuă căutare de sine, prin experimentarea fericirii, — tind să configureze o parabolă a condiției umane. Căutătorul de aur este astfel o relatare amplă și gravă a unei căutări materiale și spirituale în același timp, care își găsește originea în identitatea copilăriei, în fericirea și generozitatea sa, cu o soră tandră și o mamă plină de căldură, cu locurile îndrăgite și casa părintească, în mijlocul unei naturi fericite. Atunci cînd casa este distrusă și moare tatăl, căutarea aceasta capătă forma încercării de a găsi, într-o insulă din vecinătate, o comoară a corsarului, o năzuință violentă, moștenită de la tatăl defunct, împreună cu o hartă. (...). Pe un fir narativ al imposibilității, al morții, al distrugerii și dispariițiilor, eroul cărții înțelege în cele din urmă, în fața unei naturi exuberante, care nu mai conservă semnele copilăriei sale, că aurul corsarului, căutat cu atîta îndîrjire nebunească, nu poate fi găsit decît sub forma unei bogății care se află în el însuși : aceea a vieții sale, a sufletului său, a frumuseții mării și a soarelui“.

● **CUNOSCUTUL ROMANCIER FRANCEZ, ALAIN ROBBE-GRILLET,** pontiful uitatului „nou roman“ din urmă cu două decenii, și-a publicat un fel de memorii intitulate **Oglinda care se întoarce.** Critica a salutat această apariție cu o exclamație semnificativă : „Deci, Robbe-Grillet a ajuns să-și scrie autobiografia,.“. Cu toate acestea, cartea pare să fie dintre cele mai interesante, un amestec de descrieri, eseistică, memorialistică, impresii de călătorie, pline de humor și de strălucire, cu tot caracterul „labirintic“ al textului. Tehnica întrebuințată de autor pentru a asambla întreg materialul său face apel la un personaj fantasmagoric, Henri de Corinthe, constituind o „inovație“ în stilul lucrărilor de acest gen. Cităm încheierea unui comentariu asupra cărții : „Reflecția asupra romanului modern pe care o provoacă această carte, reluînd într-o formă mai puțin polemică declarațiile acestui papă al noului roman, ne conduce la ideea imposibilității autobiografiei, iar textul autobiografic aduce o probă constantă făcîndu-ne atenți asupra relației sale cu modul de funcționare a literaturii moderne, o relație bazată pe o anume viziune modernă a existenței, pe care a descris-o întotdeauna“.

● **NUVELELE LUI ITALO SVEVO,** grupate sub titlul **Destinul amintirilor,** au fost publicate abia după moartea autorului. Marele scriitor triestin a fost celebru mai ales datorită romanelor, apărute între 1892 și 1923, propunînd un tip de analiză interioară lucidă și tandră în același timp. O recentă ediție a celor douăsprezece nuvele descoperite între hîrtiile lui Svevo, prefațată de Mario Fusco, a readus în atenție lumea familiară din Trieste, Udine și Murano, unde se petrec toate evenimentele narate de acest superb evocator al unei lumi dispărute. Nuvela titulară are un puternic caracter autobiografic, petrecîndu-se în Germania. Personajele sînt de asemenea familiare romanelor lui Svevo, deși un critic notează faptul că nuvele sînt interesante tocmai prin faptul că aduc în prim plan și alte categorii sociale, mai ales țărani și lucrători agricoli, precum și lucrători de la oraș. Cele mai multe povestiri se referă la teme comune literaturii lui Svevo, reluînd aceeași obsesie a dispariției și suferinței, iar personajul central are un net caracter de copie după natură. Svevo s-a regăsit sub masca tuturor eroilor săi, cu același chip al suferinței salvate prin sarcasm și malițiе împinsă la extrem. Traducerea franceză a nuvelelor, realizată de Soula Aghion, este incriminată pentru infidelitățile sale care alterează puritatea originalului, dîndu-i un sens pedestru și fals.

● **PROFESORUL LIU DAOYU,** președintele Universității Wuhan, a publicat un frumos eseu în care evocă relațiile culturale chino-franceze. Textul a constituit la origine a alocuțiune pe care Liu Daoyu a rostit-o cu prilejul constituirii Asociației pentru studiul Franței. Cităm un pasaj semnificativ : „Influența Franței asupra artei moderne, sculptură, fresce, mobile, modă, legătură de carte, este evidentă. Cea mai mare parte dintre noi am vizitat sau am stat în Franța și am trecut pe la centrul Pompidou. Văzut de departe, seamănă mai mult cu o rafinărie petrolieră decît cu un muzeu : tuburi enorme și transparente ornează fațada sa. Dar atunci cînd privești îndeaproape îți dai seama că prin aceste conducte nu curge petrol, ci un flux continuu de vizitatori care circulă pe scări rulante. Mi s-a explicat că arhitectura acestui prodigios muzeu a urmat anumite principii ale cubismului și suprarealismului, dar eu nu m-am simțit nici perplex și nici deconcertat, am fost cuprins mai degrabă de un sentiment agreabil. Arta modernă nu „este oare pentru noi un izvor de cunoștințe ?“ Dincolo de sobrietatea considerațiilor profesorului Liu Daoyu se simte o ființă fremătătoare, o minte activă și o adevărată conștiință actuală.

UN INTERVIU NECUNOSCUT

anul trecut la Editura Smena din Bratislava (R.S. Cehoslovacia) a apărut o incitantă și masivă carte de dialoguri cu 50 personalități ale literaturii europene. Cartea, alcătuită de prozatorul și publicistul slovac Lubos Jurik, poartă un semnificativ titlu : Nepokojné dialógy — Dialoguri neliniștite. Printre numeroși scriitori de marcă a bătrînului continent (de pildă Abramov, Bondarev, Leonov, Miejelaitis, Rojdesvenski, Sklovski din spațiul limbii ruse, Hervé Bazin, Romain Gáry, Le Clezio, E. Roblés, L. Aragon, Françoise Sagan, Georges Simenon din spațiul limbii franceze, germanii Günter Grass, Siegfried Lenz sau iugoslavii Oskar Davico și Miodrag Bulatovic) în volum este cuprins și dialogul cu regretatul poet român Nichita Stănescu, realizat la București (din informațiile mele în apartamentul acestuia din piața Amzei, la care drept „susținător al tensiunii" a mai luat parte prozatorul Fănuș Neagu și drept tălmăcitor traducătorul și omul de cultură Corneliu Barborică.) Cartea se afla sub tipar cînd Poetul a trecut în nemurire, deci această veste n-a fost cuprinsă în paginile sale.

Textul răspunsurilor lui Nichita Stănescu nu s-a păstrat, pentru că nici n-a existat un asemenea text, răspunsurile sale fiind notate de autorul cărții direct în tălmăcirea slovacă. De aici poate și anevoioasa revenire la limbajul specific stănescian în retraducerea acestui dialog necunoscut încă publicului cititor din România. Un dialog care, sper, că va ajuta la o mai completă creionare a personalității marelui Poet.

MOMENTELE CUVÎNTULUI

VORBEȘTE POETUL ROMÂN NICHITA STĂNESCU

Locuința poetului român Nichita Stănescu (născut în anul 1933) din piața Amzei în centrul Bucureștiului este modestă : un fel de mobilă veche, probabil de consignație, pe peretele camerei de lucru o enormă pictură abstractă în care predomină culoarea neagră, mai puține cărți de cum te-ai fi așteptat. Fața lui trădează o viață zbuciumată : riduri adînci, ascuțite într-o mimă obosită, ochii neliniștiți, părul lung, cărunt deja, bărbia cioplită. Nu bea, în schimb fumează mult.

Este tipul căruia probabil prea puțin îi pasă unde trăiește și cum arată. Lumea sa este poezia, infinitele spații ale lăuntrului său, lumea cuvintelor și a imaginației. În afară de aceasta, Nichita Stănescu are o neasemuit de frumoasă nevastă, Tudorica, mai tînără ca el cu aproape treizeci de ani. La prima vedere enigmatică ca o țigancă.

În anul 1982 lui Nichita Stănescu i s-a acordat Cununa de aur a Serilor de poezie de la Struga, premiul internațional al festivalului mondial al poeziei din Iugoslavia, a cărui importanță depășește poate și premiul Nobel. La înmînarea premiului în catedrala Sfînta Sofia, poetul, printre altele, a spus : „Măreția omului stă în ceea ce are în două feluri cuvîntul : într-o tînjire spre frumos și o tînjire spre adevăr". Nici nu se puteau mai exact caracteriza conținutul și aspirațiile creației sale.

Nichita Stănescu este autorul mai multor cărți de poezie : Sensul iubirii (1960), O viziune a sentimentelor (1964), Dreptul la timp (1965), 11 elegii (1966), Oul și sfera (1967), Alfa (1967), Roșu vertical (1967), Laus Ptolemaei (1968), Necuvintele (1969), Un pămînt numit România (1969), În dulcele stil clasic (1970), Belgradul în cinci prieteni (1972), Măreția frigului (1972), O literă în oglindă (1972), Cartea de recitire (1972), Clar de inimă (1973), Starea poeziei (1975), Epica magna (1978), Operele imperfecte (1979), Respirări, eseuri (1982), Noduri și semne (1982).

Nichita Stănescu este cel mai important poet român contemporan.

L. J. — Am să revin, dacă-mi permiteți, la discursul dv. rostit la înmînarea Cununii de aur. Acolo ați spus „că nu există poeți ci moașe ale poeziei și că este o tristă confuzie aceea care s-ar putea face sperind în meritul poetului, iar nu în miracolul poeziei". Avînd în vedere cele spuse s-ar putea conchide că poezia există cumva în afara omului, în afara simțirii și experienței sale, în afara măsurii și valorilor sale... Dar așa ceva este imposibil !

N. S. — Văd aceasta în felul următor : poezia este peste tot în jurul nostru, este și în noi, este în experiența noastră, în singele nostru, firește, este doar legătura cu ființa, fără ea n-ar fi nimic ce ar avea un sens anume pentru om. Aș vrea să spun, ca să mă puteți înțelege în acest sens, că poetul doar dezleagă de farmec poezia, o materializează în cuvinte, îi dă o formă, o ajută să vină pe lume, dar să nu greșim, ea este aici : în copaci, în bolboroseala șingelui, vine împreună cu Eros, stă ascunsă în tristețea peisajelor și a amurgurilor. Dacă am spus că nu există poeți, desigur nu m-am gîndit atunci mot à mot, dar poate că și da. Poetul este doar mediumul, pe care și l-a ales poezia ca prin el să-și arate chipul deci, prin intermediul creației lui. Descoperirea poeziei este la urma urmei o faptă foarte individuală, la unii ține mult, la alții mai puțin. Rimbaud și preatinărul poet român Labiș au terminat repede cu descoperirea poeziei dar de exemplu la Göethe acest lucru a durat mai mult. Dar aceasta este de fapt o altă problemă.

L. J. — Dacă acceptăm această teză a dv. — că nu există poeți, că există doar poezia — ce vom face atunci cu cuvîntul ? Căci poezia se compune din cuvinte, propoziții, idei... și nu putem spune, că nu există cuvinte și că există doar poezia. Sau acesta este adevărul ?

N. S. — Greșiți prin faptul că materia poeziei o confundați cu mesajul ei. Căci nu puteți judeca cum că poezia este arta cuvîntului. Asta ar fi ca și cum ați confunda culoarea cu pictura. Cuvîntul este doar un material. Da, cuvîntul este de fapt materia fundamentală a poeziei, dar poezia este o operă imperfectă, căci este în continuă mișcare. De ce sînt în mișcare ? Pentru că nu există interrelații precis determinate între cuvinte și aproape fiecare legătură între cuvinte trezește în fiecare om altfel de asociații. Avem în fața noastră o mulțime de variațiuni, fiecare vers poate rezona altfel, pentru că acționează pe un alt fundal sentimental și experimental. Am să mă întorc la ezitarea dv., cum că ce facem cu cuvîntul. Dar poezia este și în muzică, și în piatră. Michelangelo a spus, că statuia zace deja în piatră, noi trebuie doar s-o scoatem de acolo.

L. J. — Imperfecțiunea cuvintelor... și totuși trebuie să vă bazați pe ele ! Cum altfel ați putea dv., un poet, să vă exprimați senzațiile ? Dv. ați scris de fapt și un volum de versuri pe care l-ați intitulat „Necuvinte" și apoi un altul „Opere imperfecte", și amîndouă aceste volume sînt o luptă pentru expresie, sînt o polemică cu imperfecțiunea și unilateralitatea cuvîntului, sînt o polemică despre identitatea cuvîntului.

N. S. — Aș spune că titlul „Opere imperfecte" într-o oarecare măsură surprinde esența creației mele. Uneori spun că eu nu scriu poezii, că eu le declam doar și cineva le notează în locul meu. Poate și din această cauză este poezia mea imperfectă, pentru că cuvintele sînt doar niște semne, își schimbă mereu sensul, se împletesc și cuvîntul devine doar imaginea din oglindă a expresiei — adică necuvîntul. Cum vă puteți baza pe ceva atît de vag, imprecis, mistic, cum este cuvîntul ? Nemaivorbind și despre faptul că cuvintele sînt compuse din litere, și dacă ar trebui să ne ocupăm și de litere, ar ieși o harababură în lume. Cuvîntul și necuvîntul sînt ființa creatoare a poeziei, determină sensul lucrurilor în sensuri care sînt ascunse în spatele cuvîntului, care se ascund după cuvinte, care au dimensiuni nebănuite, cosmice. Comunicarea nu decurge doar prin intermediul cuvintelor ci și în afara vorbirii, și din această cauză și poezia este o încercare de a surprinde ceea ce este în afara acestei vorbiri, poezia este o luptă continuă cu cuvîntul. Iar și iar ajung la prima idee, de la care am plecat : poeții nu există, există doar taina poeziei.

Fotografie de Vasile Blendea

L. J. — Sigur, nu vă veți supăra dacă nu voi fi de acord cu ceea ce mi-ați spus, dar nu acesta este sensul dialogului nostru. Deși... poate că și este. Doar pentru faptul că dv. sînteți totuși poet și în viața dv. se pot găsi toate elementele determinante în urma cărora cu siguranță putem spune : iată, poetul ! Nu puteți ține ascunsă această cale înspre poezie, nu puteți nega propria dv. evoluție ca poet, acea cale de la cele bănuite la cele clarvăzătoare...

N. S. — Țin la cele spuse de mine, deși, într-adevăr, nu acesta este sensul dialogului nostru. Dv. vă referiți mai ales, dacă am înțeles eu bine, la evoluția poetică. Am să încerc să vă explic acest lucru. Elev fiind, mă întorceam de la un meci de volei și ajuns acasă îmi spălam mîinile la fîntînă. Deodată am aflat că mîinile mele sînt absurde. Acestea erau de fapt mîinile mele, dar eu n-am mai fost eu. Deci m-am întrebat : ce sînt eu ? Cine sînt eu ? Treptat am început să simt nevoia să-l observ pe om. Prima dată din afară. Apoi dinlăuntru. Am început cu durerea ; dar nici durerea nu se confundă cu omul. Poate conștiința ? Poate. Cu timpul, întrebările mele despre propria mea identitate deveneau și mai ardente. Mă gîndesc că aici undeva începe autoconștientizarea mea poetică, deci ceva ca o primă etapă a evoluției mele poetice. Probabil că nu voi fi departe de adevăr dacă voi spune că prin această etapă trebuie să treacă marea majoritate a creatorilor adevărați. Un alt element determinant, cum ziceți, este evident tema. Adevăratul contact cu poezia l-am simțit atunci cînd am început să mă ocup cu tema infinitului și a veșniciei. Nici nu atît din punct de vedere matematic, sau fizical, ci estetic. Indiferent de ce se află deasupra punctului zero, deasupra nimicului, este infinit, are caracterul infinitului. Apoi am cugetat cam în acest fel : cuvîntul se găsește la frontiera între aceste două noțiuni. De aceea el este imperfect. Nu poate fi perfect. Dacă autorul reușește să apropie cuvîntul de sensul lui exact — în corelație cu alte cuvinte — atunci din el va grăi poezia. Și o altă etapă a acestui drum este simbioza personalului cu impersonalul, intimității cu universalul. Mă gîndesc că atunci cînd un lucru pur personal, lăuntric chiar, intim, devine în același timp de importanță universală — atunci din nou grăiește poezia. Și invers : dacă universul, cosmosul, veșnicia și infinitul se transformă în ceva personal și lăuntric, atunci autorul devine un medium al poeziei. De aproape zece ani scriu un edificiu poetic, care — dacă voi reuși — va avea titlul „Poeme impersonale". Astfel arată biografia mea poetică.

L. J. — Mi-e frică să nu facem o greșeală : privim poezia de parcă aceasta ar fi problema relației poetului față de el însuși. Poezia este însă, permiteți-mi să afirm acest lucru, problema tuturor. Poeții n-o scriu doar pentru ei, ci mai ales pentru cititori. Deci să privim problema din cealaltă parte : știm deja ce înseamnă poezia pentru poet. Însă ce înseamnă ea pentru cititor ? Cum acționează ea asupra acestuia ? Ce sens are ea de fapt ?

— N. S. — Deși aceste întrebări ale dv. par foarte simple, ele sînt însă foarte dure. La nici una din aceste întrebări nu se poate răspunde nici afirmativ, nici negativ. Dacă aș începe să exagerez meritele poeziei, asta ar fi o demagogie, dacă le-aș nega, prin aceasta s-ar pierde iubirea mea pentru poezie. Asta nu înseamnă că evit răspunsul. Numai că mi-e frică, că n-am să răspund exact. Poezia... prin prezența sa, prin ființa sa, n-a provocat niciodată moartea. Ea este viața. Dacă știința, uneori provoacă indirect moartea, arta trebuie considerată drept ceva ce este chiar o parte a eticii. În acest sens estetica trebuie considerată drept forma superioară a eticii. Spun : poezia este viața. Ce sens are poezia... Și ce sens are viața.

L. J. — **Turgheniev a scris o povestire interesantă, „Faust", sub forma a două scrisori. În această povestire descrie cum Faustul lui Göethe a cauzat indirect moartea unei tinere femei... Nemaivorbind și de o altă operă a lui Göethe — „Suferințele tînărului Werther" — sub influența căreia ciliva tineri bărbați au terminat voluntar cu viața. Și dv. spuneți că arta pricinuiește moartea...**

N. S. — Și nașterea este uneori cauza morții. Vreau să vorbesc însă despre esența problemei : estetica și etica, care pornesc de la artă, n-au un caracter de legiuitori. Ba invers, aș putea spune că o nouă operă de artă distruge vechile legi și creează altele noi. Să zicem că un epos se compune, mai mult sau mai puțin, dintr-o înșiruire întîmplătoare a evenimentelor și ce altceva este întîmplarea, dacă nu o încălcare a legii ? Ce poate fi mai tragic ca moartea întîmplătoare a lui Oedip ? Poezia este dimensiunea atotcuprinzătoare și astfel ea anticipează și tema morții. Cînd l-ați amintit pe Göethe, acest lucru doar subliniază forța emotivă a poeziei. Însă poezia nu conține nici o altă forță decît aceasta afectivă a simțurilor. De fapt noi nu putem să înlocuim forța afectivă cu puterea politică, dar nici cu o altă forță sau putere. Atunci n-am mai vorbi despre poezie.

L. J. — **Deci poezia are măcar puterea de a influența destine individuale ?**

N. S. — Mi-e teamă că nu. În ceea ce mă privește pe mine, nu sînt estetician. Încerc să pornesc de la realitatea lucrurilor, din practică, și să pun de acord materialul cu ideea.

L.J. — **Deci sînteți un sceptic.**

N. S. — Aceasta este părerea dv. Eu sînt un om liniștit în exprimările mele.

L. J. — **Dacă poezia, după părerea dv., nu influențează destinul individual, cu siguranță ea face măcar suportabil acest destin. Să zicem că în momentele grele ale vieții, în situațiile neplăcute din viață și poate că față-n față cu moartea...**

N. S. — Dacă omul se trezește față-n față cu moartea se gîndește la alte lucruri, nu la poezie. Nu știu să vă spun dacă poezia face suportabil destinul uman. Nu prea-mi vine să cred acest lucru. Poezia este ca mireasma florilor : ați putea afirma că mireasma florilor ușurează cuiva ceva ? Cînd am avut greutăți, cînd am dus-o foarte greu sau cînd am fost foarte grav bolnav, cînd mi-era o frică ingrozitoare, atunci consideram existența umană drept un vid, viața mi se părea fără sens. Atunci încetam să mai cred în veșnicia pe care mi-a apropiat-o poezia. Paradoxul ființei umane constă în faptul că existența este îngrădită de posibilitățile biologice ale trupului, pe cînd creierul omului, sufletul său tînd spre veșnicie. Dar poezia nu ajunge pînă aici, aici este neputincioasă. Pur și simplu sîntem muritori. Poezia are probabil o altă menire : este ca un duș de seară după ce ne întoarcem de la lucru, curăță, înlătură jegul de pe culoarea cenușie a creierului. În ciuda faptului că privesc la rolul poeziei în viața omului realist, mă gîndesc totuși că fără poezie viața omului n-ar mai avea nici un rost.

L. J. — Aceste cuvinte, într-o oarecare măsură, contrazic, afirmațiile dv. de dinainte : pe de o parte puneți la îndoială forța poeziei, pe de altă parte vorbiți despre acțiunea ei categorică.

N. S. — Ca să nu ajungem la o neînțelegere. Într-adevăr mă gîndesc că fără poezie viața noastră n-ar avea nici un sens. Mă gîndesc la poezia în cel mai larg sens al cuvîntului, nu la niște poezioare. Dacă omul n-ar fi capabil să perceapă frumosul, armonia, taina lucrurilor — adică poezia, probabil că s-ar transforma într-un robot. Pe lîngă toate acestea, sînt convins, capacitatea omenirii de a percepe poezia nu este încă nici un fel de garanție că această poezie va influența istoria sa și va transforma măcar un singur destin individual. Dumneavoastră vă gîndiți probabil la poezia scrisă, la literatură... pe cînd eu am vorbit despre poezie în general. Dar bine. Lucrurile sînt mai complicate. Desigur, în viața mea literatura a acționat puternic, atitudinile mele vitale s-au format sub influența poeziei citite și sub influența propriei mele creații. Însă n-a fost doar literatura care m-a format : totuși este aici și educația, societatea, tradiția, instinctele și alte asemenea. Hotărîtor însă nu literatura este cea hotărîtoare. Desigur, la fiecare-i altfel. Am să vă povestesc ceva din experiența mea cînd am fost elev de liceu. Profesorul de literatură română mi-a spus că dacă într-o săptămînă n-am să învăț „Luceafărul" lui Eminescu, voi repeta anul. N-am fost elev bun. Poezia am învățat-o cu dinții încleștați și cu un sentiment de ură. Am primit o notă de trecere. Peste cîțiva ani mă plimbam prin parc în societatea unei fete : amîndoi eram speriați unul de celălalt. Nu știam ce să vorbim. Nici nu știu de ce am început să-i recit „Luceafărul". Ani de zile aceste strofe au zăcut în memoria mea, fără ca eu să știu de acest lucru. Cînd am terminat de recitat, am simțit că sînt palid, că am devenit — într-un fel zis — astral. Am strigat, am fugit, am lăsat fata acolo, se uita după mine ca după un nebun. Deodată am aflat ce imensitate ascunde în sine poezia, ce forță înfiorătoare conține, cum ea transformă destine : această experiență a anulat toate celelalte experiențe. Acesta-i răspunsul la îndoielile dv. Desigur — aceasta este experiența mea, un altul ar trece nepăsător pe lîngă acest poem.

L. J. — **Forța și acțiunea poeziei pot fi și amăgitoare, înșelătoare... Nu numai pentru cititor, ci și pentru poet, sau dacă vreți, pentru un autor de poezie. Vreau să vă atrag atenția asupra acestei probleme, dacă cunoașterea poetică a lumii — sau cunoașterea lumii prin poezie — este aceeași cu cunoașterea ei obiectivă ? Această divergență, dacă o putem numi astfel, este prezentă în mai multe opere ale dv., mai ales în volumele „11 elegii", „Necuvintele", „Epica magna" sau „Noduri și semne".**

N. S. — Aceasta este o problemă foarte, foarte complicată. Risc că o voi simplifica, sau mi-e teamă să n-o vulgarizez cumva. În principiu se poate aplica ideea de dinainte, că poezia și literatura sînt unul din factorii care-l formează și determină pe om. La fel pot spune că cunoașterea poetică a lumii, cunoașterea lumii prin literatură și cu ajutorul ei, este doar unul din aspectele cunoașterii, este doar o singură pietricică dintr-un mozaic, în nici un caz nu putem să avem pretenții la o cunoaștere complexă. Desigur, în cazul meu, aceasta este mai ales

Prezentare și traducere de Ondrej Štefanko

Continuare în pag. a 7-a

REPERE

LUCEAFĂRUL

Cu prilejul centenarului apariției **„Luceafărului"**, poema eminesciană este publicată la Editura „Cartea Românească" într-un volum monumental. Textul acesta emblematic pentru poetica eminesciană este tulburător la fiecare lectură nouă, însoțit fiind de toate semnificațiile destinului pe care l-a cunoscut autorul său, încă puțin descifrate de noi (implicațiile unor ipoteze avansate de N. Georgescu în numărul trecut al revistei **Luceafărul** sînt aproape incredibile în realitatea lor !). Ediția de la „Cartea Românească" propune și nouă versiuni străine, semnate cel mai adesea de nume prestigioase, clasicizate încă în timpul vieții lor. Ne-a făcut plăcere să regăsim semnătura unuia dintre marii învățați ai acestui secol, H.G. Siruni, al cărui text este pentru noi ezoteric, deși nu ne îndoim de valabilitatea lui, cunoscînd acribia și proprietatea stilistică a istoricului și savantului armean. Dintre numele noi, l-am remarcat pe Dan Caragea, autor pe care nu am ezita să-l propunem de pe acum atenției cititorilor, prezicîndu-i un frumos viitor în domeniul traducerilor. Versiunea portugheză pe care o semnează mi se pare a fi cea mai reușită din cele verificabile de noi : „Como nas lendas, uma vez, / De estirpe imperial, famosa, / Era na sua altivez / Una donzela formosa. // A moça entre os seus encantos, / Tinha virtudes das mais belas, / Como a Virgem entre los santos /Ea lua entre as estrelas. // E das arcadas triunfais / Dirige o passo p'ra janela, / Lá onde centelhando mais, / O Astro espera a donzela..." Un debut atît de promițător ne îndreptățește o încredere oricît de mare. A semna alături de poeți și traducători atît de renumiți și a străluci atît de tare, pe o partitură copleșitoare, înseamnă talent real și o asumare a responsabilității pe care vrem să le remarcăm cum se cuvine.

Temerar a fost dealtfel și poetul Vasile Vlad, îngrijitorul plin de har al acestei ediții, care îi datorează întreaga concepție. Adesea împătimit de vers eminescian nu a ezitat să se conducă după criterii pline de risc. Încercînd să „construiască" o ediție comemorativă, cu atributele sale de „lux" și sărbătoare a ochiului, a făcut apel la un text introductiv în stil de „discuție" critică, aproape jurnalistic, interesant ca punct de vedere, dar impropriu într-un asemenea context. În locul unui text omagial, se încearcă o „noutate" ușor stridentă, cu referințe polemice și cu opinii prea puțin verificate. Din punctul nostru de vedere, prefața lui Petru Mihai Gorcea este nepotrivită cu această ediție, deși subliniem încă o dată caracterul incitant al opiniilor sale. Presupunem însă că editorul a vrut, în acest fel, să tranforme „Luceafărul" de la **Cartea Românească** într-un prilej de receptare vie a textului eminescian, iar nu doar într-o formă repetitivă, o reluare a acelorași pre-convingeri care ne-au dezobișnuit de fapt să mai gîndim. Riscul lui Vasile Vlad și al lui Petru Mihai Gorcea este unul nobil, chiar dacă împins puțin prea departe. Tot așa, alegerea lui Dan Caragea, atît de fericită, de data aceasta, cît și reproducerea unui text în armeană (oare cine o fi tradus „prefața" ?). Probabil că în această din urmă aventură a jucat un rol și numele lui H.G. Siruni, pentru care noi însine avem un adevărat cult. Existau versiuni și în alte limbi de mare circulație, sau cu rezonanță prestigioasă, cum ar fi de pildă sanscrita...

Prima traducere reprodusă aparține mult regretatului Corneliu M. Popescu, un tînăr pierdut prea devreme pentru literele românești și pentru domeniul atît de captivant al echivalențelor străine. Traducerile sale în engleză au fost încununate postum și cu un premiu, care îi poartă numele, dacă nu ne înșelăm. Reproducerea textului său are și o valoare de omagiu pentru efortul său remarcabil, deși spunem cinstit că nu răspunde gustului nostru : „Once on a time, as poets sing / High tales with fancy laden. / Born of a very noble king / There lived a wondrous maiden". Versiunea germană este desigur superioară : „Es war wie einst im Märchenland / Und war wie nie geschehen, / Aus hohem, kaiserlichem Stand / Ein Märchen, schon zu sehen. // Der Eltern einziges Kind, und war / Hold unter ihresgleichen, / Maria in der Heiligen Schar, / Der Mond in Sternbereichen" (traducere de Günter Deicke). Acel „wondrous maiden" al lui Corneliu M. Popescu nu este mai bine nici în italiana lui Dragoș Vrînceanu și a lui Mario de Micheli : „una stupenda fanciulla / di alte stirpe regale" (Hyperion se adresează o dată Cătălinei : „Tu sei ancora bambina, ecco tutto !"). Am luat un singur element de „mister" și frumusețe, care poate tulbura pe orice critic modern, prima strofă, cu măreția deschiderii ei de poartă împărătească spre o altă lume. Limbile au destinul și ființa lor, discernabile numai în asemenea versuri. Cum să spui altfel : „A fost odată ca-n povești, / A fost ca niciodată, / Din rude mari împărătești, / O prea frumoasă fată" ? Traducerea franceză sună pedestru : „On dit qu'il etait une fois, / Comme dans un beau conte, / Une belle fille de rois ; / A ce qu'on raconte" (versiune Mihai Bantaș). În limba lui Baudelaire trebuia găsită o frazare mai puțin seacă, o deschidere către tainele care pot fi exprimate la confluența stilului claudelian cu inspirația romantică a lui Nerval.

Dar iată că ne-am lăsat furați de tonul prefeței unei cărți frumoase, o ediție prin care se exprimă, discret și ferm totodată, universalitatea poemei eminesciene, capacitatea sa de a vorbi, inspirat, în graiurile lumii.

Aurel-Dragoș Munteanu

Cuvînt despre oastea lui Igor

Ce importanță a avut Cîntarea României pentru opera lui Eminescu în literatura noastră, a avut pentru epoca lui Pușkin poemul „Slovo o polku Igoreve", „Cîntare-cuvînt despre Oastea lui Igor". Redescoperit în anul 1795 la Mănăstirea Mîntuitorului din Iaroslav împreună cu vestitul poem epic bizantin „Digenis akritas", tradus în slavonă, Cuvîntul poetului anonim asupra expediției lui Igor este o doxologie cruciată de o mare frumusețe reinviind în imagini de cuvînt convingător epoca premongolă, cea dintîi unitate întru spirit pe pămînt rusesc înfăptuită de Vladimir cel Sfînt și cei ce i-au urmat în veacul al XII-lea.

Se împlinesc opt sute de ani de la desfășurarea evenimentelor aduse în cuvînt prin acest poem tradus în nenumărate limbi, intrat în conștiința scrisului clasic și modern al marii literaturi ruse. Am avut bucuria să mă apropiu de sufletul acestui poem, de veacul ce-l evocă în istoria universală medievală a Patriei lui Pușkin și Rubliov, a lui Teofan Grecul și a lui Dostoievski prin mijlocirea celor două traduceri în limba română existente pînă acum și tipărite, cea dintîi datorită lui Alexandru Papadopolu-Calimahu, membru al Academiei Române, înfăptuită și publicată în anul 1885 cu prilejul împlinirii a 700 de ani de la desfășurarea evenimentelor mutate în cînt, cea de a doua într-o nouă traducere făcută de poetul Mihai Beniuc, tipărită în trei ediții între anii 1951—1954.

Mai am în față de asemeni de ultimă oră apărută traducere a revistei „Moldova" din R.S.S. Moldovenească îngrijită de poetul George Meniuk, precum și textul original însoțit de mai multe traduceri din slavonă în limba rusă.

Nu puteam să ocolesc principalul izvor al istoriografiei rusești vechi, Cronica lui Nestor, care păstrează și în versiunea românească Lisseanu bogăția, delicatețea, splendoarea ei și covîrșitoarea naturalețe ce o ține oricărei vremi, contemporană.

În ce privește Poemul lui Igor, el celebrează figura unui prinț nu după o cucerită victorie, ci după o înfringere, cu atît mai convingător lucru ; este evocată lupta lui împotriva poloveților, a cumanilor ce făceau incursiuni sîngeroase „pe pămîntul rusesc" — na zemliu russkuiu", preludii invaziilor mongole ce vor irupe curînd în acest spațiu.

Expediția lui Igor și a fratelui său, a oastei celei numeroase începe într-o vineri asemeni cruciadelor medievale. Rusia Kieveană creștinată de două secole, cu o cultură și civilizație de tradiție bizantină înfloritoare, marcată în prag de început de Nestor, ce știe să povestească de ceremonia profanării lui Perun ce încă ceruse sacrificii umane, acum depășit, în nou eon. Prințul Igor intră în luptă pentru a-și apăra legea neamului, pentru a nu cădea înapoi în păgînătate. Curajul său nobil, este gata să se jertfească pentru valorile spirituale ce ele țin ființa, pentru pămîntul părinților, pentru pristolul de aur părintesc, pentru soția ce-l plînge în credincioșie cu riurile și stelele, pentru natura îmblînzită și ea.

Plîngerea eroului amintește plîngerea lui Enkidu iar drumul oastei, de celebrul cînt al Deborei din vechimi. Cea mai adîncă parte a poemului este înfățișarea întoarcerii acasă după înfringerea eroului, drumul său nocturn, o ieșire ca din infern și întoarcerea în lumină peste ripa Boricev, locul în care Vladimir lepădase idolatria lui Perun, mergînd Igor la Kiev la icoana maicii Domnului, Pirogoștea, Pyrgotissa — în greacă. Eroul mulțumește — ca și Ștefan într-o pisanie la Războieni și pentru o înfringere ce poate smeri și întări întru credință și unitate a unei Patrii, omul trebuind să se dovedească dincolo de triumf sau dezastru.

Un poem poate face istorie cînd se întemeiază pe istoria făcută a unui popor.

Ianuarie 1986

Ioan Alexandru

SPORT

AMESTECATE

● Steaua, așa cum și-au dorit cei mai mulți jucători din echipă, va întîlni în sferturile de finală ale Cupei campionilor europeni formația finlandeză Kuusysi Lahti. Pe ulițele nordice, toate mirosind a ienupăr, colindate de vifor, cea mai mare parte din an, traversate de reni și atirnînd de povești cu gnomi care beau mied și frunzăresc balade turnate în aur, nouă ne-a mers aproape întotdeauna bine. Îmi place că soarta ne-a favorizat măcar la un colț al odăii pe care Lucescu a pustiit-o de griu, lemne, sobă, scaune, plus mușcata din fereastră, dar mi-e puțin teamă că vom lua prea ușor sau prea în glumă această formație blondă și răsărită cu totul pe neașteptate în vitrinele cu bijuterii ale Europei. Bunul meu prieten Jenei știe, cred, mai bine decît noi toți că atunci cînd îți pune norocul mina-n cap trebuie să-i bei tot singele. Căzînd în păcatul ce nu ne ocolește pe niciunul, acela de-a confunda speranța cu sora ei vitregă, realitatea, și eu sînt convins că-i vom învinge pe finlandezi atît la București, cît și la Utrecht, în Olanda, orașul din delta Rinului, unde se va juca returul, plin de circiumi plutitoare (le-am văzut cu ochiul liber) și pe care Balzac il cinta pentru catifeaua pe care-o produce.

● Morții se uită repede. Chiar și atunci cînd sfîrșitul lor a zguduit întreaga lume civilizată. După tragedia de pe stadionul Heysel, din Bruxelles, FIFA dăduse ucaz ca nici o echipă europeană să nu mai joace un număr de ani cu echipele de club engleze. L-a ridicat. Deocamdată pentru meciurile amicale. Cei 38 de nenorociți, care și-au pierdut viața din cauza huliganilor din Liverpool, n-au decît să se răsucească-n mormînt, afacerile merg înainte, ceea ce interesează e banul, trăiască lupii care latră-n Ursa mare.

● Hostiuc, Bacău : Nu eu sînt cel chemat să-l schimbe pe Lucescu din funcția de antrenor al națională ; eu nu fac altceva decît să dau o mînă de ajutor celor ce au intenția și puterea să-l descăuneze.

● C.A. — Colentina, București — crede că sînt supărat pe Lucescu mai ales pentru faptul că, necalificîndu-ne, eu nu voi mai putea călători în Mexic. Îl asigur că chiar dacă mi-ar fi plătit domnia sa biletul de călătorie, hotelul și întreținerea, nu m-aș urca în avion nici legat, ca să zbor cincizeci de ore dus și-ntors. N-am fost nici acum 14—15 ani, cînd ziarul la care lucram mă soma să mă schimb în vrabie, vultur, hultan sau oricare altă pasăre capabilă să urce Anzii cordilieri. Mi-e frică de avion de-ngheață inima-n mine. Îmi mai reproșează C.A. din Colentina de București, fără nici un pic de fandoseală, că : „...Să-ți fie rușine obrazului cînd scrii ce caută Anglia cu cinci echipe în preliminariile Campionatului mondial, doar se știe că fiecare țară care compune Marea Britanie (lasă că Irlanda de Nord nu-i decît provincie autonomă n.n.) are guvernul și parlamentul ei, pe cînd republicile din componența R.S.F. Iugoslavia și U.R.S.S., le privește, ele n-au așa ceva". Dac-ar fi consultat un manual de istorie contemporană sau de geografie politică ar fi văzut că au, da, și parlamente și guverne proprii. La anu' și la mulți ani.

● Miercuri seara am fost la meciul de volei Dinamo București — Santal Parma. Patru motive m-au scos din casă și m-au dus în sala din strada Ștefan cel Mare : 1. — Am jucat în tinerețe volei în echipa orașului Galați (antrenor Brandabur), eram fusiform și jucam bine, în special ca trăgător. 2. — Am citit romanul Mănăstirea din Parma **și mi-a plăcut. 3. — Am fost la Parma și-am cumpărat violete și le-am dăruit, pe stradă, unei fete frumoase, pe care n-o cunoșteam ; ea mi-a mulțumit și m-a sărutat pe obraz. 4. — Auzisem că Dinamo București încearcă revigorarea acestui sport extraordinar de frumos și că are toate șansele să-și ducă gîndul spre împlinire glorioasă. Vorbe de clacă. Echipa Dinamo București numără un singur jucător de excepție, Pop, adus din Maramureș. Restul sextetului umblă de-a bușilea pe podele și-ar face mai bine să se ia de semănat ciuperci. Sînt convins că antrenorul Oros, trecut prea devreme pe tușă, ar fi jucat mai bine decît toți elevii săi la un loc. O echipă care conduce cu 12—6 în primul set și-i pierde cu 12—15 trebuie să încalece spinarea hotarului dintre două maluri cu mărăcini și să ia drumul spre o divizie mai ruptă-n coate. În special atunci cînd pierde și setul al treilea, 13—15, după ce-a condus cu 10—4 ! E umbră, bate vîntul în cutia de conserve și Santal Parma ne-a învins într-o oră și aproape două minute, cam tot atîta timp cît îi trebuie unui țambalagiu să-și acordeze instrumentul pentru o seară cu vin galben și scrumbii albastre. Cu această seară care mi-a răvășit nervii, mă socotesc spălat de păcatele tinereții.**

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
4
(1 237)
Simbătă
25 ianuarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

URARE DIN INIMĂ MARELUI BĂRBAT AL ISTORIEI NOASTRE

ÎNALT OMAGIU

Imaginea țării în relieful ei moral-politic, economic și social, și mai ales în acela uman, reverberează azi în lumina unor sentimente fundamentale. Aniversarea zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, prilejuiește întregii națiuni, întregului popor, omagiul înalt, respectul și considerația față de o viață eroică și o operă revoluționară închinate propășirii neabătute a patriei, mersului nostru ascendent pe căile progresului și civilizației socialiste, independenței și suveranității.

O coincidență istorică așează alături ziua unirii de ziua de naștere a conducătorului nostru. Unirea și unitatea apar astfel ca temeiuri adînci ale destinului național. Un destin la ale cărui cîrme a veghează și veghează marele bărbat politic, tovarășul Nicolae Ceaușescu, proeminentă personalitate a lumii contemporane. De mai bine de două decenii gîndirea și acțiunea sa fac arcul de boltă al tuturor înfăptuirilor noastre socialiste. Demersuri esențiale străbat spațiile economiei, științei și culturii, într-un consens care este al deschiderii, al dezvoltării și împlinirii creatoare. De numele, lupta și viața președintelui României se leagă întregul traiect al afirmării noastre istorice în contemporaneitate. Unirea și unitatea au dat sens unor opțiuni fundamentale și este indiscutabil că dacă deținem azi o vie și tot mai puternică perspectivă, aceasta este de fapt tot o operă istorică, tot un edificiu al muncii și vieții cînd, urmîndu-și conducătorul, partidul și țara formează azi o identitate indisolubilă.

Mărcăm viitorul și sîntem marcați de acest viitor cu forța și amploarea construcției prezentului. O Românie cum nu a mai fost trăiește în mintea și inima noastră. Mai multe Românii într-una singură se sprijină, la scara tuturor generațiilor, pe orizontul gîndirii și acțiunii revoluționare, pe fundamentările de ordin principial, teoretic și practic, prin care tovarășul Nicolae Ceaușescu a impulsionat și impulsionează munca și creația întregii țări. S-a produs și se produce astfel o continuă și amplă interferență a idealurilor cu modurile realității însești, ale transformării acesteia. Impactul economic și social în viața noastră, a tuturor, are mult astăzi din forța acestor idealuri și constituie poate cea mai relevantă geografie în plan uman, ridicarea la cote nebănuite a spiritului creator. Viitorul poartă astfel pecetea unei optime și statornice cunoașteri iar perspectiva conține forța certitudinii.

Dialogul cu problemele țării și ale oamenilor, această omniprezentă și fertilă investigare a tuturor domeniilor existenței, pentru a uni și dezvolta energiile creatoare ale întregii națiuni, rămîne o coordonată de fond a marii personalități a secretarului general al partidului. Este un adevăr pe care ni-l relevă încă o dată chiar aceste zile premergătoare momentului omagial. Sentimentul este al angajării, al răspunderii și el tonifică preocupări actuale și de perspectivă, într-o viziune de lucru, de așezare pe terenul eforturilor și împlinirilor ca urmare a hotărîrilor celui de al XIII-lea Congres al partidului, a programelor adoptate pentru noua etapă.

Aniversarea zilei de naștere a eroului iubit și stimat al națiunii este un act al devotiunii, al încrederii cu care poporul, toți fiii și ficele patriei își văd întruchipate năzuințele lor de mai bine, de pace, și știu că prezentul și viitorul le aparțin. Tot așa cum ne aparține trecutul de luptă și muncă și ne aparținem noi înșine din perspectiva unei neîncetate deveniri. Ne călăuzește spre sensuri înalte și pe un drum epopeic, măreț. Identitatea lumii noastre de azi și de mîine s-a ridicat și se ridică sub semnul călăuzirii sale iar noi toți purtăm în dreptul inimii efigia simbol a luptătorului care ne-a învățat și ne învață să facem totul pentru prosperitatea patriei, a noastră și a urmașilor noștri.

O lume a păcii și a făuririi acesteia, o lume a dreptului vital la viață, la libertate, la independență, la împlinire pe cele mai înalte trepte de progres și civilizație se înalță la orizontul constiintei contemporane și poartă pecetea contribuției deosebite a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Umanitatea îi datorează mult, ea a așezat la loc de cinste și prestigiu numele și opera președintelui României.

Îl înconjurăm cu mîndrie, cu stimă și dragoste, cu întregul devotament. Și îi urăm din inimă La multi ani, sănătate, fericire, viață lungă, spre gloria și fericirea patriei !

Luceafărul

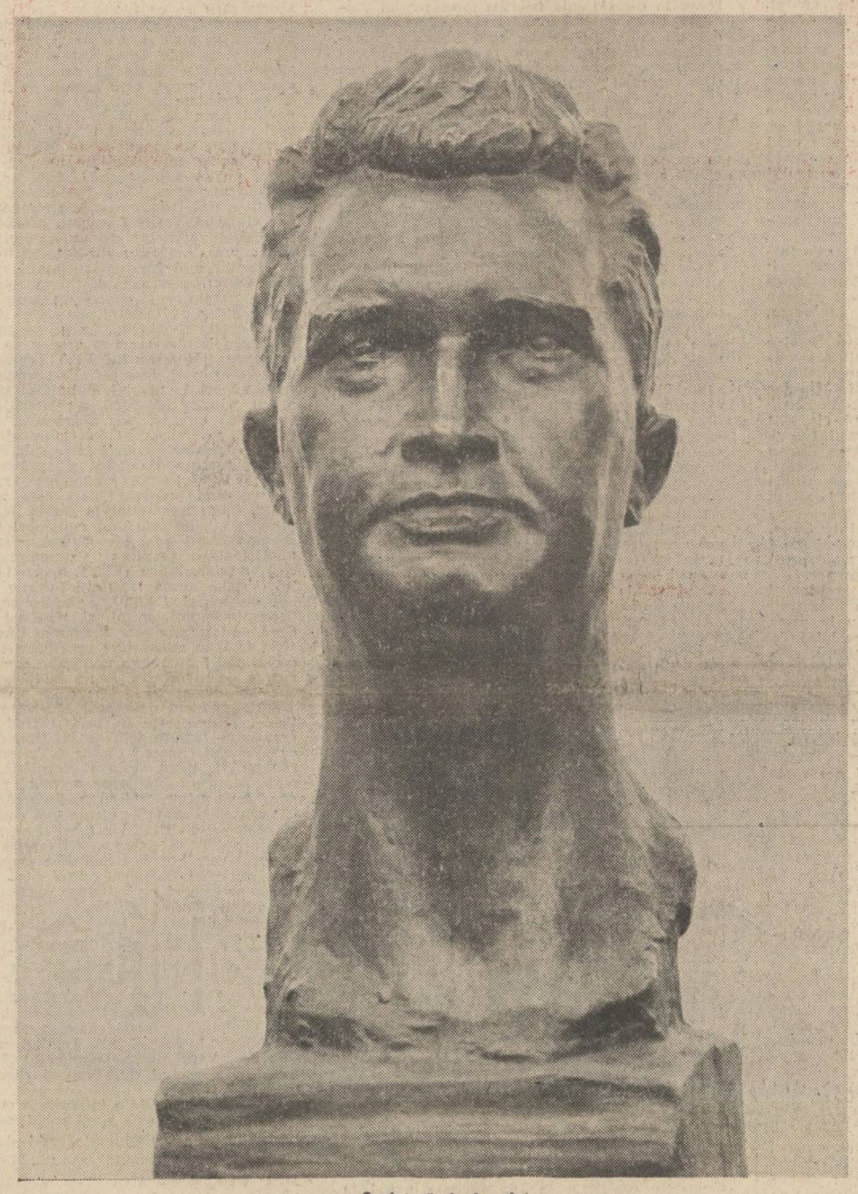

Sculptură de Ion Jalea

PRIMUL DINTRE NOI

Trăind pe munții cei mai înalți
ai Patriei sale
primul auzind furtunile, și tot primul
urcarea soarelui către cîmpiile grele
văzînd
încredințat cu viața și cu fapta
încredințat, devenind
silabă în eternitatea limbii române
Prin neliniștita istorie ce ni-e dată
cuvîntul de temeinicie aflînd :
să fim liberi înlăuntru și în afară
păsări ale cerului nostru de-acasă
cu trupul și gîndul apărîndu-ne zborul
cînd spunem Dunăre, Transilvania
spunem
și Țară Valahă și Dulce Moldovă
și toate
stau ca spicele-n snop în verbul a fi
El — păzitorul acestei sfinte iubiri
trăind pe munții cei mai înalți ai
Patriei sale
prin inima noastră viitorul privește
primul fiind, iubind, auzind
iarba-n Carpați cum, liberă, crește.

Nicolae Dan Fruntelată

În spirit revoluționar

Existența unei multitudini de forme și modalități de expresie în domeniul artei și literaturii se dovedește a fi un rezultat semnificativ al dezvoltării vieții sociale în România socialistă, o dovadă a posibilităților pe care poporul român le are pentru a trece pe o treaptă superioară de civilizație spirituală.

Congresul al IX-lea al Partidului a promovat această concentrare de gîndire și totodată o diversitate tematică cerută și ea de stadiul actual al vieții și al unei conștiințe sociale superioare, aflată în continuă prefacere. S-a demonstrat astfel că esența și caracterul transformărilor socialiste ne pun o serie de probleme majore, în sensul obținerii unei noi atitudini spirituale, al unei coeziuni în care rolul principal revine conștiinței socialiste.

În acest sens, contribuția secretarului general al partidului nostru este inestimabilă. Prin activitatea sa necontenită, prin îndemnurile însuflețitoare rostite de la tribuna tuturor congreselor care au urmat, prin indicațiile la locul de muncă, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a demonstrat și ne-a învățat că, însușindu-ne în mod temeinic metoda de investigare a materialismului dialectic și istoric, munca noastră nu poate fi decît stimulată în a descoperi noi date, noi elemente, pentru a soluționa în mod revoluționar stările de fapt determinate de comple-

Virgil Teodorescu

Continuare în pag. a 3-a

Cu gîndul și fapta cutezătoare

De cîte ori lumina triumfală a tricolorului se înalță deasupra frunților noastre și de cîte ori în sufletul nostru răsună acordul triumfal al acestui cîntec ridicat de președintele României la rangul suprem de Imn național, ne amintim cu înalt respect că prin voința acestui mare bărbat, Nicolae Ceaușescu, ne-a fost restituită, pe deplin, cea mai de preț avuție : demnitatea de om.

Învățat cu greutățile, învățat să le învingă, poporul nostru, toți fiii patriei uniți sub acelasi cer, văd în secretarul general al partidului un exemplu luminos, un conducător pe care îl înconjoară cu dragoste și stimă. Însăși luna de naștere a președintelui țării noastre este simbolică. Luna ianuarie are pentru poporul român semnificația înnoirii, împlinirii și altitudinii spirituale. E Anul nou, dar e și 24 ianuarie, înfăptuirea visului multisecular al Unirii, dar e și 15 ianuarie, ivirea Luceafărului tutelar al poeziei române. Și iată că la 26 ianuarie, în anul Unirii celei mari și definitive, și în preajma zilei Unirii de la 1859, poporul român și l-a născut pe Nicolae Ceaușescu, cel ce avea să-i consfințească drepturile la Unire și la lumina niciodată pieritoare a Luceafărului. Îngemănate în cuget și simțire, aceste mari sărbători simbolizează însăși identitatea dintre aspiratiile cele mai adînci și mai înalte, cele mai fierbinti și mai perene ale poporului nostru, cu gîndul și fapta cutezătoare și străbătătoare în timp ale fiului său, ale conducătorului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Vasile Rebreanu

Dinamism și creație

Trăim, în ultimii ani, un adevărat moment de expansiune creatoare a întregii noastre națiuni, care se manifestă cu forță egală în toate domeniile de activitate, începînd cu acela al politicului, și sfîrșind cu munca de a scrie o carte sau un poem, de a desăvîrși o invenție sau un monument arhitectonic. Privind azi viața noastră socială de zi cu zi, nu poți să nu constați neasemuita efervescență ce o străbate. Pretutindeni pe cuprinsul țării, armonios distribuite, în lumina unei limpezi concepții de ansamblu coordonatoare, se înalță numeroase și variate unități industriale, construcțiile civilizației noastre moderne ; pretutindeni, gîndul și fapta se îmbină pentru a da forme noi, din ce în ce mai civilizate, orașelor și tuturor localităților noastre ; pretutindeni, activitatea cultural educativă se desfășoară în ritm intens, și Festivalul național „Cîntarea României" a demonstrat și demonstrează cu prisosință vitalitatea virtuților de creație ale poporului ; dezvoltarea științifică devine din ce în ce mai cuprinzătoare, mai minuțioasă, integrîndu-se eficient în programul dezvoltării social-economice ; pretutindeni, cetă-

Hedi Hauser

Continuare în pag. a 7-a

Valoarea tradiției

„O are cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și n-ar cinsti această istorie ? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume ?". Aceste cuvinte au fost pronunțate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea la întîlnirea cu activul de partid din regiunea Argeș, pe 12 iunie 1966, și ele exprimă la un an după marele eveniment una din ideile fundamentale ale Congresului al IX-lea, privind valorificarea tradițiilor proprii ale poporului român de-a lungul vremii în creația de astăzi. Ele au deschis o generoasă perspectivă, un șantier de lucru vast pentru oamenii de cultură din România, perspectivă și șantier care după douăzeci de ani de activitate și-a arătat roadele sub chipul unor cercetări istorice înnoitoare, al unor revizuiri istoriografice, al unor reeditări, ca și al unor opere literare inspirate de acest trecut la care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne cere să ne raportăm în chip creator.

Efectele pentru istoria și creația literară au fost din cele mai fericite. Contactul cu marile valori ale literaturii române a devenit mai lesnicios în cadrul unui proces de restituire care renunță treptat la dogme, erori și criterii vechi, de pe urma cărora literatura română ajunsese a fi cunoscută selectiv, eliminînd uneori pe nedrept autori și opere importante din șirul ei de valori inalienabile. „Și în valorificarea moștenirii trecutului s-au făcut greșeli, într-o perioadă, nesocotindu-se sau chiar blamîndu-se opere remarcabile ale înaintașilor, de pe poziții ideologice dogmatice, rigide, străine materialismului dialectic și istoric, iar altori elogiindu-se fără discernămînt lucrări conținînd idei retrograde sau avînd o calitate artistică discutabilă, nereprezentativă pentru patrimoniul nostru cultural", a afirmat tovarășul Nicolae Ceaușescu. Grație acestei critici îndreptată împotriva unui serios obstacol de dezvoltare

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Fapte de cultură

Orice progres și orice mărire a teritoriilor spirituale presupune definitiva posesiune a celor pe care ne sprijinim. Dacă tezaurul de cultură al trecutului nu e sigur sub tălpile noastre, toate străduințile de progres cultural sînt sortite eșecului. Cultura, literatura, artele, nu pot lua, prin fiecare generație în parte lumea de la început, ci de acolo de unde au lăsat-o generațiile înaintașe, prin cei mai iluștri reprezentanți. Misiunea integratoare a moștenirii culturale este o acțiune fundamentală, fără de care nu poate fi vorba despre emulație și progres.

O trăsătură definitorie, ce a marcat în chip decisiv fizionomia culturală a ultimilor douăzeci de ani a fost reintegrarea marilor valori spirituale ale trecutului românesc. Întrerupt, cu brutalitate, în anii de tristă amintire ai abuzurilor dogmatice, dialogul actualității literare cu tradiția națională a fost reluat într-un mod exemplar, și e o datorie de conștiință și de onoare să subliniem faptul că impulsul acestei noi atitudini față de patrimoniul culturii naționale își află izvorul în marele dezghеț cultural produs de Congresul al IX-lea al partidului și în gîndirea cutezătoare, realistă și novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o gîndire revoluționară, în acord cu cerințele intime ale societății românești, în care creația culturală este așezată la chiar temelia modelării calitative a noii spiritualități. „Nu trebuie uitat că felul de a gîndi și trăi al poporului a constituit și va constitui totdeauna temelia culturii cu adevărat înaintate" — spunea președintele țării la Congresul al IX-lea al partidului — „Trebuie să adăugăm, de aceea, la creația prezentului, creația trecutului, dînd prețuirea cuvenită marilor înfăptuiri ale înaintașilor noștri."

Numim, printr-un consens unanim, epoca fecundă a ultimelor decenii — reviriment : literatura și-a regăsit siguranța, stabilitatea, bogăția de nuanțe, readucînd încrederea într-o expresie artistică ce se anunță la înălțimea tradițiilor sale, declanșînd un amplu proces de redeschidere a izvoarelor, de fapt de redescoperire a identității noastre culturale. Pe un alt plan istoric, al epocii României socialiste, cultura noastră și-a redobîndit demnitatea, personalitatea distinctă, o înălțime valorică de la care poate dialoga cu spațiul universal. Numărul de opere culturale redate circuitului național și internațional de valori echivalează practic cu reintemeierea unei culturi. Să menționăm faptul că în această perioadă au fost reactualizate pe circuitele culturale opere fundamentale ale unor istorici ca Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, A.D. Xenopol, Gh. Brătianu, ale unor filozofi și sociologi ca Vasile Conta, D.D. Roșca, Lucian Blaga, Dimitrie Gusti și Traian Herseni, ale unor scriitori ca Maiorescu, Lovinescu, Călinescu, B.P. Hașdeu, Mihai Eminescu — fără de care existența culturii române moderne nu poate fi închipuită. Nefericită generație care nu face un scurt popas la răscruce, înainte de a-și urma drumul, care nu-și

Al. Andrițoiu

Continuare în pag. a 6-a

Tipar al demnității naționale

Nu m-am născut destul de timpuriu pentru a avea în conștiință războiul ca termen de comparație. Copil fiind, am parcurs în schimb, cu sandale scîlciate, epoca marmeladei, a dogmei și a suspiciunii. Epoca zidurilor cu urechi și a oamenilor înfricoșați în fața propriilor gînduri nerostite. „Nu sînt eroi numai cei care și-au dat viața în război — spunea un personaj despre care aveam să scriu la începuturile mele gazetărești — eroi sînt și aceia care trăiesc ducînd bătălia pînă la capăt". Eroi sînt și aceia care au dus bătăliile de la Salva Vișeu și Bumbești Livezeni, cei care credeau cu tot sufletul că va fi mai bine, în timp ce cîntau „Hei-rup", mîncau pîine cu marmeladă și citeau pe ascuns marile cărți interzise.

A venit apoi anul 1965. Modelul dogmei a căzut, lăsînd loc singurului model viabil : acela al demnității naționale. Ne-au fost redați Goga, Blaga, Arghezi, ne-au fost redate colindele și dreptul la sărbătoare, ne-a fost îngăduit, după atîta vreme, să cîntăm cît ne tineau plămînii „Deșteaptă-te române !", „Pui de lei" și „Treceți batalioane române Carpații". Ne-a fost restituită, într-un inegalabil gest de justiție, încrederea. Am devenit bogați, nespus de bogați. Am devenit puternici, neasemuit de puternici. Abia de aici putea începe adevărata reintemeiere a țării și a omului. Intrasem deja în adolescență și descopeream cu fascinație gustul amețitor al libertății de a fi tu însuți, de a-ți crea o identitate neîngrădită în forme rigide, de a-ți alege singur un drum care să-ți definească fără echivoc viitorul. Priveam în jur și vedeam cum orașul meu de pe Crișul Repede, neschimbat de atîta vreme, se metamorfoza ca în basme și, odată cu el, locuitorii lui. Dispărea praful de pe lucruri și de pe gîndire, totul renăștea în strălucire. Oamenii descopereau

Gabriela Hurezean

Continuare în pag. a 7-a

ÎNSEMNELE CREAȚIEI LIBERE

— Istoria în gîndirea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu —

În pagina a 3-a

Prestigiul președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, prestigiul României

În pagina a 8-a

Clasicitate și cultură

Obișnuita meditație de tip cultural, proprie și altor lucrări ale lui Ion Dodu Bălan, apare și în recenta monografie **Ioan Slavici.** În afară de cîteva lucrări apărute în ultimele două decenii (Pompiliu Marcea, 1968 ; D. Vatamaniuc, 1970 ; Magdalena Popescu, 1977) și care încearcă o adevărată reconsiderare critică a operei slaviciene, autorul **Marei** și al **Morii cu noroc** nu se bucura, din păcate, de studii pe măsura valorii sale. Prejudecăți din cele mai obtuze i-au urmărit opera mai bine de o jumătate de secol, așa că orice studiu pe acest subiect e binevenit, cîtă vreme „dosarul" reevaluării critice nu este încă încheiat. E, de altfel, soarta marilor scriitori, de a fi mereu alții și aceiași.

Autorul pornește, în „Prolegomena", de la o metaforă contemplativ-reflexivă, care, reținută și în titlul lucrării, pune un semn distinctiv întregului demers critic. În marea constelație a spiritualității românești din perioada marilor clasici, **Ursa Major**, zice criticul, Ioan Slavici „participă ca o nestinsă roată de foc". E una din roțile de foc ale **Carului Mare**, metaforă prin care autorul sugerează atît organicitatea auriferă a unei culturi dintr-o anumită epocă, dar și ideea integrării literaturii române în universalitate. Mereu „contemporanul nostru", I. Slavici luminează continuu „drumul prozei românești din constelația Carului Mare al literaturii noastre".

După o „citire" în parte a fiecărei „stele", întreprinsă în capitolul **Constelația de aur** (din care ar face parte, în ordinea evocării, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, dar și Vasile Alecsandri și George Coșbuc), criticul menține ritmul evocărilor metaforice și în capitolul următor, **Lumina stelei ce-a murit...**, sugerind, în spiritul binecunoscutei poezii emniesciene, interesul crescînd de care se bucură azi opera lui I. Slavici. Pe urmele unei intuiții a lui Ion Breazu (ori a lui P. V. Haneș), I. D. Bălan vede în I. Slavici drept un realist pe fond tragic („creatorul unei proze realiste cu tematică rurală, de un puternic tragism, care amintește forța marilor tragedii antice"). Și noi credem că ideea poate fi susținută, dacă însă avem în vedere, în primul rînd, caracterul sancționatoriu al acelei ecuații morale insolvabile pentru atîția din eroii săi. Derivat din aceasta, tragismul este astfel o forță imanentă a destinului. Nimic din ceea ce se abate de la legea morală, de la spiritul cutumiar al etnopsihologiei și moralei colective nu rămîne în afară absolvit de eroare. Și cu aceasta atingem, de fapt, punctul de interes deosebit al lucrării. E vorba de capitolul **Etic și estetic în opera lui Slavici.** Autorul amintește cadrul disputelor de idei din epocă, pornind de la relația **artă** și **morală** ce-a stîrnit în epocă faimoasa „polemică" Maiorescu-Gherea, sub al cărei zăngănit de arme (estetico-ideologic) începe secolul nostru. O recapitulație a ideilor esențiale maioresciene și gheriste prefațează, deci, un demers interpretativ. I. D. Bălan pune în discuție raportul etic-estetic în opera lui Slavici și trage cîteva tușe demne de reținut. Criticul nu absolvă eroii slavicieni de acel pregnant rigorism moral, dar consideră că multă vreme critica a excelat în prejudecata conform căreia abundentul moralism slavician ar dăuna creației estetice (tipică este viziunea ibrăileană). „Problema e încă actuală, zice I. D. Bălan, și merită toată atenția, mai ales într-o carte destinată expres școlii". Pornind de la concluzia (întărită cu citate din Platon) că încă din antichitatea elină nu s-a acceptat ideea că tot ceea ce e izbutit estetic e și moral, I. D. Bălan urmărește raportul dintre valorile estetice și cele morale de-a lungul mai multor epoci și în viziunea cîtorva personalități ale culturii universale.

Ideea consubstanțialității armonioase a **binelui** și **frumosului**, exprimind eticul și, respectiv, valoarea estetică (racordate la noțiunile fundamentale de „specific național" și „caracter popular") fusese urmărită, mai de curînd, cu aplicație și la opera lui Slavici, și de Dan Oprescu în **Etic-estetic în gîndirea românească** (1984), lucrare pe care, de altfel, I. D. Bălan o citează la loc de cinste în demonstrația sa, convocînd-o în operația de spulberare a prejudecății privitoare la eticismul ilustrativ-rigorist al operei slaviciene. Urmărite în publicistica sa, adică acolo unde sînt mai tranșante declarațiile de principiu, asemenea idei fac din Slavici un mare moralist, ba chiar „un mare pedagog al neamului său", cum îl numește I. D. Bălan într-un alt capitol. Slavici crede în comandamentul moral al operei de artă, ca într-o oglindă cu reflexie activă. **Binele, Adevărul, Frumosul** sînt valori complementare ale armoniei umane. Și deși frumosul este o valoare autonomă, el rămîne condiționat de categoriile morale : „nu poate să fie frumos, zice Slavici, decît ceea ce totodată e și bine și adevărat și cel mai mare bine, culmea frumuseții, e adevărul". La eroii lui Slavici problemele morale exprimă totodată categorii esențiale ale conștiinței, astfel că el „aduce în cîmpul artei elemente definitorii ale etnopsihologiei noastre, grefate pe realități concrete, în contexte etnologice din cele mai semnificative, capabile să ne definească specificul național".

Problema eticismului slavician este văzută apoi în contextul acelei specificități și diferențieri temperamental-etnice, a **ardelenismului** (de care vorbea Pompiliu Constantinescu ori mai convingător L. Rebreanu), diferit de sensibilitatea munteană ori moldovenească. Întreaga literatură transilvană este străbătută de rigorism moral, de duhul **luminării**, de sensibilitate reținută și cenzură antisentimentală, de observație obiectivă, iar Slavici ar fi reprezentantul cel mai de seamă al acestei direcții „atît din punct de vedere teoretic, cît și practic", iar din „mantaua" lui, care ar fi „Moara cu noroc" (o spune de cîteva ori I. D. Bălan, parafrazînd o celebră formulare dostoievskiană cu privire la „Mantaua" lui Gogol, pentru literatura rusă) au ieșit aproape toți prozatorii ardeleni, de la L. Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Pavel Dan, pînă la Titus Popovici și cei mai tineri decît el. În concluzie, teza susținută este cea a unei concomitențe (și nu aserviri) între etic și estetic în opera lui Slavici (există, evident, și unele proze mai afectate de tezism, dar nu e în discuție aici cazul acestora, ci al operei sale majore). Esteticul nu este subordonat, ci incorporat eticului, etic și estetic în opera lui Slavici se condiționează reciproc, adîncind o viziune filosofico-morală. A pedala excesiv pe așa-zisul **confucianism** al autorului este nedialectic, întrucît opera este un tot unitar și armonios, iar aceasta nu poate fi interpretată în afara omului. Cu oricîtă rigoare etică și-ar zugrăvi caracterele, personajele, acestea sînt vii, de un comportament convingător și memorabil. Rigorismul etic nu eșuează în didacticism ori în predicțiune abstractă. Etica slaviciană e carnală, plină de conflicte și trăiri, tumultuoasă, năvalnică, sancționată pînă la tragic, dominată de pasiuni devorante. Eroii săi trăiesc **în carne și oase**, cu micimi și idealuri, într-o lume în care un nou mod de producție vine brutal, casant, să ia locul acelei economii patriarhale. Opera lui Slavici ilustrează impactul omului cu astfel de realități social-istorice. Economiei patriarhale îi ia locul **banul**, care, se știe, aduce după el infernul și purgatoriul dezumanizării. În acest punct, finalismul etic din opera slaviciană derivă dintr-un comandament al epicii obiective și nicidecum dintr-un fixism tezist, doctrinar. Pigmentul eticist al operei slaviciene este unul inconfundabil și el pune mai bine în evidență via relație a operei cu esteticul și a autorului cu epoca. Însuși Eminescu aprecia valoarea nuvelelor lui I. Slavici în prefața la volumul de nuvele din 1881, fără a face caz de funcționalitatea valorilor etice implementate acolo.

Un capitol aparte se ocupă de ipostaza de dramaturg, mai puțin frecventată de cercetătorii literari. **(Dramaturg fără noroc).** Autorul **Marei** credea în tinerețea sa într-o eventuală vocație dramaturgică, scriind atîtea piese de teatru, multe jucate, altele nu, în care transpar încă o dată calitățile marelui prozator (însuși Nicolae Iorga considera **Fata de birău** nu atît o comedie, cît „o scenă de moravuri, o nuvelă dialogată"). Teatrul său ,în special dramele **(Gaspar Grațiani, Bogdan-vodă)** rămîn la loc de cinste în dramaturgia noastră, mai ales că ele sînt scrise în deceniile 8 și 9 ale secolului trecut, aproape totuși de anii cînd ia naștere drama națională prin B. P. Hasdeu și V. Alecsandri.

În ultimul capitol ni se înfățișează activitatea de publicist la **Tribuna** și privațiunile îndurate pentru ideile sale naționale, precum și descoperirea lui G. Coșbuc și chemarea lui la Sibiu, iar de aici îndrumarea lui către București (poet prin care T. Maiorescu spera să suplinească lipsa marelui dispărut Mihai Eminescu).

Readucînd în discuție cazul unui scriitor și al unei opere al cărei loc în istoria literaturii noastre pare să strălucească mai viu în urma spulberării atîtor prejudecăți, lucrarea lui I. D. Bălan este de o cursivitate universitară, menită a reaminti specialiștilor problema încă deschisă a prozei slaviciene. Ea se adresează, în primul rînd, cum de fapt o spune și autorul, școlii noastre, tineretului studios.

Z. Cârlugea

*) **Ion Dodu Bălan : Ioan Slavici sau roata de la Carul Mare, Ed. Albatros, 1985.**

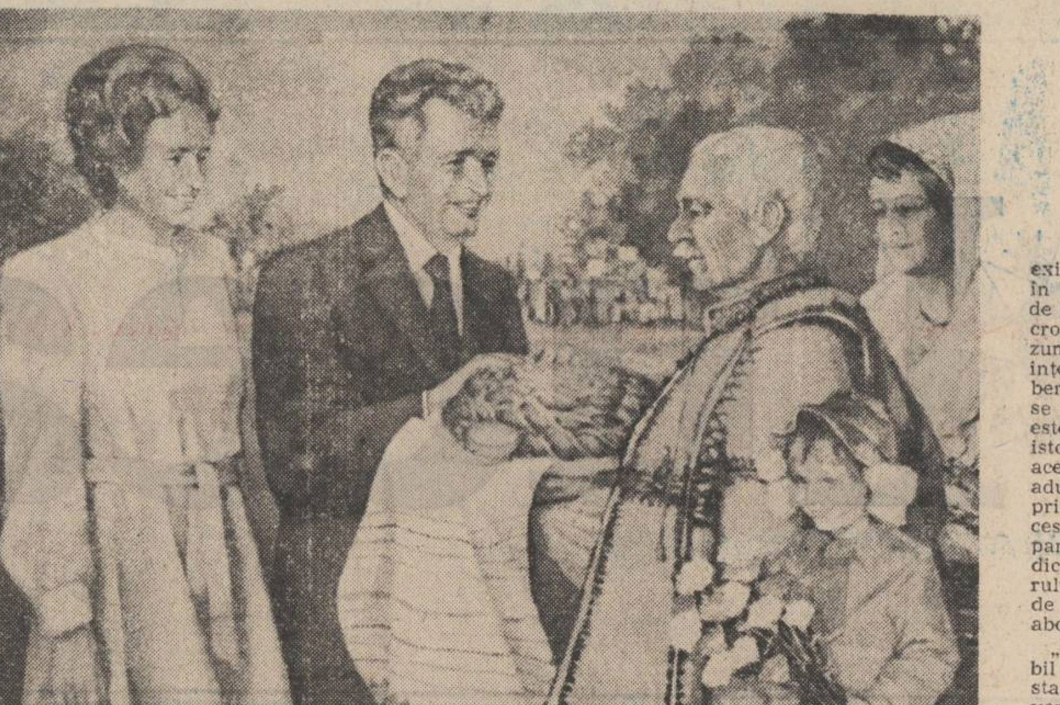

Tablou de Vintilă Mihăescu

Ipostaze politice

Preocupat, se pare, de crearea unei mitologii politice a poporului român (parabola, nesupusă prezenteismului care în istoriografie ignoră determinismul obiectiv al faptelor, propune în literatură, datorită mutației valorilor estetice, rescrierea evenimentelor reprezentative ale trecutului într-o viziune actuală), Dan Tărchilă transfigurează în piesele sale istorice ipostaze din diacronia coordonatelor fundamentale ale conștiinței noastre etnice : aspirația spre libertate națională, socială și spre unire. Eroii săi sînt reprezentanți ai unor colectivități constituite ad hoc (Datco pentru populația Bucureștiului, Ciobanul Cucu pentru ciobanii de dincolo de Bran...), personaje-simbol ale forțelor populare făuritoare de istorie (Fierarul în **Io Mircea Voievod**, Visarion, Lazăr, Pipirig... în **Marele soldat**, Caterina, Milan, Victor... în **Marele fluviu își adună apele**), personalități care, intuind aspirațiile poporului, l-au condus spre victoria finală (Mircea, Mihai, Vlad Țepeș, Vasile Lucaciu) și Partidul, în **Marele fluviu...**, cel care, în acea zi de august, cînd „oamenii îmbrățișează soarele", a adus zorii unei ere fericite.

S-a subliniat adesea rolul narațiunii în dezvoltarea subiectului, în construcția narativă a pieselor lui Dan Tărchilă, concretizat în existența unor personaje-narator (Visarion, Caterina, Corul) și în procedeul decupării scenelor prin punerea sub reflector. Vocația narativă, însă, dă seama în primul rînd, la nivelul întregii creații, de constituirea unui tablou de ansamblu al devenirii istorice pe pămînt românesc (geneza, continuitatea și polisemnificarea în timp a ideilor directoare), astfel încît senzația este a unei vaste epopei în care fiecare piesă este un element cu o funcție bine determinată în arhitectura sistemului. Întrucît această epopee ajunge foarte aproape de prezent, cuprinzînd chiar faze definitorii pentru configurația actuală, acele idei care vizează continuitatea în conținut a pieselor sînt în același timp indicii unei decodificări parabolice. Interesează în primul rînd tehnica anticipării folosită de autor în piesele dedicate fazelor anterioare ale luptei : „Cînd va da țara asta a mea ultima bătălie pentru neatîrnare ?" **(Io Mircea Voievod)** : „Aruncă-mă în focul iadului ca pe cel dintîi ticălos al lumii. Dar chiar și acolo am s-aud într-o zi cîntecul de libertate al poporului meu" **(Moartea lui Vlad Țepeș)**. În piesele fazelor decisive apare sublinierea în replică a continuității ca atare : „Dorul de libertate a ținut treaz în noi, secol după secol, puterea de a înfrunta pe cei care ne cotropesc" **(Marele soldat)**; deopotrivă cu tehnica retrospecțiunii : „Morții de la Călugăreni și de la Rovine și de la Vaslui vor lupta alături de voi... Că războiul ăsta de-acum e tot ăla de la Călugăreni pe care-l mai facem o dată" (Ibidem). În același sens și cu un contur care se va preciza probabil, în continuare, în fazele sale apropiate, se desfășoară și problematica luptei sociale. Constituirea forței de-a lungul timpului, în focul luptei pentru neatîrnare și conștientizarea ei, sînt surprinse și în piesele anterioare, dar tehnica anticipării apare abia în „Marele soldat", unde soarta țării se confundă cu soarta oamenilor din popor („o țară independentă cu țărani îngenunchiați nu e încă o țară"), iar aceștia „toți, au o voință de a lupta și de a învinge aproape miraculoasă". Motivația substanței dramatice, dincolo de insolit, este aceeași în fiecare piesă și ea tensionează cei doi poli ai existenței : mediul (țara „așezată în drumul tuturor răutăților" este „pămînt bun și pămîntul bun are întotdeauna dușmani" — **Io Mircea Voievod** și predispoziția spre libertate înscrisă în descendența nobilă a poporului („Nici un român nu s-a născut vreodată rob, fiindcă de secole sîngele îi scaldă trupul cu gloria romană" — **Scene din viața lui Vasile Lucaciu).** Marile lupte sînt posterioare scenelor de un zguduitor dramatism : „Casele ardeau vîlvătaie ca torțele... Caii cu burțile arse goneau înnebuniți spre păduri, boii fugeau cu smocuri de fîn aprinse în coarne, vacile mugeau cu ugerele sîngerînde... Acum ploile au stins tăciunii. Femeile și copiii își caută casele și morții... La primăvară plugurile vor intra printre cruci și brazda va musti încă de sînge" **(Moartea lui Vlad Țepeș).** Angajîndu-se martor al unor astfel de scene, Dan Tărchilă adoptă la nivelul limbajului și nu numai al lui, tehnica adecvării, a relatării directe, într-un stil nuanțat dar nearhaizat, astfel încît pare că se transmite pînă la nivelul conștiinței personajelor confuzia între subiect și fabulă, între substanța dramatică și dramatismul imanent al istoriei : „Doar au trecut cîteva mii de ani de cînd pregătiți piesa asta nouă... Premiera lumii noi" **(Marele fluviu...)**. În această piesă, eroii, de cele mai multe ori subordonați și consecvenți unei idei-simbol, răspund totuși unei tipologii complexe : firi interogative (Mircea), neconformiste (Vlad), apostoli ai neamului (Vasile Lucaciu), supuși forțelor inexorabile ale destinului (Mihai), împlinitor al legilor determinismului social și național (Partidul). Ceea ce-i unește este dragostea pînă la sacrificiu față de aceste idei care intră în structura conștiinței naționale a poporului român și obișnuința de a surprinde aura înălțătoare a acestora în cuvinte de o simplitate poetică.

Fost exponent de marcă al eroismului forței fizice, Mircea este în primul rînd un filozof care pune față în față sensul timpului interior cu simbolul curgerii eterne („Tu curgi, Oltule, sau eu ?"), și cu acela al derulării evenimentelor istorice („Tulburate vremuri ale istoriei ! Am trecut printre voi cu credința că sînteți trecătoare ca și mine") ; el observă conturul ciclic al evoluției civilizațiilor („La ei se sfîrșește, la noi începe") și opune lui **vanitas vanitatum** celebrul vers horațian **non omnis moriar** („Oricum, nu vom dispărea cu totul căci veacurile care vor veni își vor aduce aminte de noi"). Ca om își pune întrebările fundamentale ale existenței la care răspunde ca domn printr-o dragoste nețărmurită față de țara și poporul pe care le conduce. Ca diplomat, cu gîndul și cu faptele, abordează problematica irenologiei, avantajele păcii, necesare revitalizării naționale formînd esența absolutismului său. Intră în conflict cu ceilalți, sacrificînd totuși, în primul rînd, lumea sa : soția, fiica, aura de cavaler neînfricat al creștinătății. Trecînd cu interogațiile de hotarul acelui **scire nefas** pune religia însăși sub semnul întrebării și cheamă irenologia să-i ia locul.

Fire dilematică, de o intensitate mai pronunțată, Vlad Țepeș este și el robul acelor întrebări „răni ale sufletului" care-l duc la conștiința neconformismului său : „M-am născut prea devreme sau prea tîrziu și n-am ce căuta în acest veac". Spre deosebire de Mircea el merge pînă la capăt și absolutizează ideea rectitudinii verticale simbolizate prin țeapă. Consideră că rolul său istoric este de a reda verticalitatea celor ce-au pierdut-o supunîndu-i la examenul țepii pe cei care le-au furat-o : oamenilor (verticalitatea morală), poporului (demnitatea națională) și veacului care-i este potrivnic. Drama sa se consumă în această lume a împotrivirilor care este mai puternică. Are însă conștiința vremii care „se coace și într-o bună zi dă-n pîrg" a acelei vremi în care legile își vor împlini menirea, iar absolutismul său va deveni ceva natural, firesc.

Mihai Viteazul se conformează însă liniei destinului („Eu am o stea a mea care mă călăuzește" — **Cetatea de piatră)** unirea etnică a românilor urmînd în mod firesc celei naturale („Mie-mi trebuie coroana munților ca să fiu întreg").

Vasile Lucaciu, pledînd în procesul memorandiștilor, consideră că viața unui popor, fiind un scop în sine, nu trebuie transformată în instrument. De aceea, deasupra vicisitudinilor vremii el are viziunea unui tribunal „al istoriei care nu iartă", care, conducîndu-se după legile dezvoltării naționale și sociale, trebuie să ajungă la stabilirea unei noi ordini internaționale într-un timp numit libertate. Zorii acelei vremi se arată în **Marele fluviu își adună apele** după ce, mai înainte, efect al unor lupte îndîrjite, anumite legi își găsiseră împlinirea. Dramele istorice ale lui Dan Tărchilă consemnează în vibrația lor poetică măsura sensibilității naționale în fața acestei împliniri. Ele sînt drame istorice în măsura în care dezbat probleme care și-au găsit de-a lungul timpului rezolvarea și aparțin teatrului politic în măsura în care abordează problemele omului în general și ale omului contemporan în special. Sensul major pe care îl închide parabola este dat de existența personajelor-simbol, în contradicție cu timpul lor dar în armonie cu timpul nostru, de necesitatea actualizării dimensiunii istorice a conștiinței naționale, a sufletului omului modern și, nu în ultimul rînd, de scrierea la timpul prezent în vădită concordanță cu exigențele estetice ale acestuia.

Ștefan Găitănaru

Tensiunea memoriei

Fără să fie un mistic scotocitor al arhivelor, Eugen Uricaru cercetează culisele istoriei interesat nu de exotismul faptelor, ci de semnificația lor în plan existențial, de „transformările umane" petrecute în perioade mai îndepărtate sau mai apropiate de timpul nostru. Lăsînd deoparte linearitatea cronologică și pasiunea față de cauzalitatea prezumtiv precisă, acest inteligent prozator caută înțelesurile interioare ale evenimentelor și eliberează viața de confuzia ei nelimitată. Ceea ce se impune atenției, în cazul lui Eugen Uricaru, este înțelegerea, din perspectiva prezentului, a istoriei ca una dintre modalitățile ființării. În același timp, reținem strădania scriitorului de a aduce în toate cărțile sale o viziune „romanescă", prin subordonarea universului uman recreat necesităților epicului, prin stabilirea unei relații particulare între document și ficțiune, fără a abdica nici o clipă de la sensul și exigența adevărului, prin știința depășirii dificultăților legate de personajul cu existență „reală", ca și prin abordarea decisă a unui anumit tip de istorie.

„Explicația" la **Rug și flacără** (1977), remarcabil roman al epocii pregătirii Independenței de stat a României, dezvăluie, fără îndoială, un veritabil program din care aflăm că textul este „o interpretare liberă a biografiei revoluționarului român, din Transilvania, Alexandru Bujor, participant la revoluția din 1848, la campaniile garibaldine, luptător pentru independența României, autor al unei lucrări privind conflictul franco-prusac, al unei cărți intitulate «Roma, de duoe ori suverană și de duoe ori prostituită» apărută (probabil) la Imprimeria Arterc e Comp. Roma, 1873, redactor și autor al publicației **Dacia Traiana** cu articole scrise în limba română, italiană și franceză". Așadar, Alexandru Bota, eroul cărții, își are punctul de plecare în realitatea biografică a lui Alexandru Bujor, dar devine un element autonom al complicatului mecanism social-politic configurat de Europa anilor '60—'70 ai secolului trecut, periplul său oferind intersectarea unor zone „incandescente" (sudul Italiei, alături de „cămășile roșii", spațiul Dunării de Jos, Ardealul), în care climatul revoluționar existent exprimă năzuința popoarelor de a trăi libere. Inițierea în moarte, asumată ca sacrificiu, laitmotivul vetrei, al locurilor natale, patetismul tonului se constituie în argumente ale demonstrației faptului că ideea independenței naționale a românilor a fost o permanentă a istoriei noastre. Un bătrîn țăran, inventatorul unei aripi de zburat (simbol icaric), exprimă un adevăr zguduitor în simplitatea lui : „Știi, aripa de zburat, mașinăria asta a mea, e singurul lucru pe care ei nu îl au. De la o vreme încoace ei au totul, și pămîntul, și apa, muntele pădurile, drumurile pe care călcăm, ei le măsoară. Dar lucrul ăsta nu-l au. Și de aici ne poate veni puterea și salvarea. Să avem ceva pe care ei nu-l au." **Rug și flacără** anunțase deschiderea spre momentele decisive ale devenirii neamului.

De la „istoria mică", a atmosferei pregătitoare, cu **Așteptîndu-i pe învingători** (1981) pătrundem în „marea istorie", a evenimentelor capitale, care pun în joc însăși existența patriei. Cele nouă episoade, ilustrînd ca modalități narative principalele tipuri ale literaturii de inspirație istorică (aventura, eroicul, politicul, eroticul, fantasticul etc.) figurează anii vremelnicei ocupații germane din timpul primului război mondial. Personajele (Ermil, Tănase Berzea, Leonida Soroceanu, Niculae Branea, Luca Demian) sînt solicitate de o realitate dură. Lumea urmărită în dimensiunea ei esențială și semnificativă e supusă unui proces de degradare, amenințată de stăpînirea „cîinilor" și a „șobolanilor". Reacțiile dobîndesc, din acest motiv, caracter de exemplaritate. Cartea poate fi considerată, așa cum s-a mai făcut, un roman-parabolă despre pericolul capitulării morale, al acceptării răului. Motto-ul, extras din „Satrapia" lui Kavafis : „Și cît de oribilă, ziua cînd cedezi (ziua cînd te-ai lăsat și cedezi) și pleci călător spre Susa / și-ți pui viața-n slujba monarhului / Artaxerxe...", cuprinde acordurile grave ale culpabilității (utopia colaboraționistă în cazul lui Tănase Berzea), dar și glasul dispeRării celor ce se sacrifică. Și aici, eroul principal parcurge drumul cunoașterii, al unei duble inițieri, în dragoste și în moarte. Ermil înțelege mirajul dinamic și paralizant totodată al timpului dominat de paradigma tiranului (colonelul Hentsch o ilustrează convingător și deloc schematic). În **Așteptîndu-i pe învingători**, una dintre cele mai bune cărți despre primul război mondial, imaginația terorii lasă, în teritoriul logicii simbolice, să fie anunțată tema m e m o r i e i, instanță a recuperării trecutului în ordine afectivă (deci în datele ficțiunii), recomandînd în Eugen Uricaru un subtil prozator de factură proustiană, trecut prin școala realismului magic.

Romanul **Memoria** (1983) reia o serie de personaje din **Așteptîndu-i pe învingători** fiind, după cum precizează autorul „o reconstituire afectivă și nu istorică a unor evenimente tragice, petrecute după terminarea celui dintîi război mondial . ...Am numit cartea **Memoria** deoarece la izvorul ei grecesc mnimi-memoria este umbra cuvîntului mnima — loc însemnat spre a aminti de cineva care nu mai este. Ce altceva este o pagină de carte dacă nu un loc plin de semne spre a aminti ?" „Semnele" încifrate într-o fotografie ce declanșează suspansul polițienesc al narațiunii antrenează într-un alt carusel al evenimentelor „pregătitoare" pe Tănase Berzea, fostul viceprefect al Capitalei, acum director de gazetă politică, pe Ermil Soroceanu, ajuns ziarist, pe Branea sau pe Șerban Pangratty, prințul a cărei misterioasă prezență fusese anticipată în romanul **Vladia** (1982). De mare interes sînt „ecourile" înfăptuirii României Unite și manifestările mișcării muncitorești, cu excelentele pagini despre Frimu. Uricaru se îndepărtează de planul documentar proiectînd siluete angajate într-un patetic dialog cu timpul și organizînd o tramă epică în care „memoria" transmite fluidul evenimentelor.

Aceeași tensiune a memoriei ,ca sursă principală de creație, îl va determina să se aplece asupra epocii lui Horea într-un roman care confirmă capacitatea prozatorului de a transla documentul într-un sistem epic de o mare forță estetică, luminînd conștiința propriei demnități naționale a unui popor cu existență dramatică. Meritul romanului **1784. Vreme în schimbare** (1984) constă în primul rînd în evitarea conjuncturalului. Autorul rămîne consecvent „programului" său : „Cartea de față cuprinde fapte. Unele s-au petrecut aievea, altele au fost imaginate de cei care le-au trăit aidoma, cele mai multe au fost inventate de autor. Cititorul este rugat să se încredințeze ficțiunii și să creadă mai departe în istorie..." Cu alte cuvinte, asumarea personală a evenimentelor, retrăirea actelor esențiale, opțiunea pentru un model ce depășește istoria prin treapta înaltă a sacrificiului. În locul figurii copleșitoare a lui Horea, în roman apare în prim plan gornicul Nuț Mătieș, trădătorul. Eugen Uricaru reușește proiecția în ficțiune a realului, descifrînd resorturile interioare ale comportamentului unui ins inițial insignifiant. Conștiința dobîndită a libertății și psihopatia îl îndeamnă pe Nuț să iasă din sine însuși pentru a se întrupa și realiza într-o alteritate emblematică. Ipostaze contradictorii și irelevante din punctul de vedere al imaginii tradiționale păstrate despre Horea se conciliază la dimensiunea legendarului și unicității. Unicul, eternul se manifestă încă o dată ca diadă, compusă din esența indivizibilă (Horea) și substanța divizibilă (iobagii). Nuț Mătieș aparține materiei animate, în timp ce Horea, personaj-simbol, acumulează din particularitățile contextului gradul de abstractizare (necesar mitizării) prin inducție. Integrat într-o rețea terorizantă de dogme și repulsii, Nuț Mătieș satisface condițiile de intersecție, se supune principiilor comutativității, existența lui transformîndu-se într-o teribilă parabolă a singurătății, a izolării vinovate. Dezvoltînd scene de o atrocitate tragică, — moartea planează obsedant pretutindeni —, autorul nu circumscrie evenimentele răscoalei unui teritoriu închis al violenței și urii : el descoperă vocația continentală a unui popor care nu rămîne străin spiritului european (vezi prezența lui Anton Melzer).

Cărțile lui Eugen Uricaru, romancier atras deopotrivă de marile convulsii social-politice, ca și de mișcările simptomatice, premergătoare unor evenimente decisive, reprezintă un sensibil seismograf al istoriei, interesat de om, de destinul și de opțiunile lui. Interpretările lui „libere" au orice s-ar spune exactitate.

Constantin M. Popa

Destinul poporului

Noi, românii, am învățat de mult să ne cîntăm reprezentanții iubiți. Baladele marilor eroi populari ieșiți din sînul poporului nostru au prins consistență vers cu vers, cuvînt cu cuvînt, chiar în timpul vieții lor — și apoi s-au păstrat în memoria colectivă șlefuindu-se din om în om : Horea a fost cîntat pe cînd trăia Horea, Avram Iancu, pe cînd trăia, Tudor Vladimirescu, de asemenea. În toate aceste balade populare răzbate, mai presus de orice, o dorință fierbinte a românilor de a avea un conducător al lor, ieșit dintre ei. Este un mesaj multimilenar păstrat nu numai în balade, dar și în basme — unde țara și poporul, armata și curtenii sînt personajele principale cărora li se alătură mereu un erou legendar făcîndu-se cunoscut prin fapte viteze și cinstite aduse la împlinire cu ajutorul forțelor pămîntului care-i sînt lui și numai lui prietene. Este un sentiment care sălășluiește în acest popor pus de milenii să slujească porțile sudice dintre Europa și Asia, un sentiment redescoperit și reîmprospătat prin colonizarea romană, prin romanitatea orientală în care ne-am constituit. De cînd se știe, românul a dorit cel mai fierbinte să trăiască în unire să aibă o patrie unică, o vatră, una singură înconjurînd Carpații, să nu fie rupt de trunchiul neamului, sfîșiat, împărțit arbitrar împărățiilor hotarnice. Iar această adunare la un loc el, românul de pretutindeni, și-a imaginat-o ca o țară avînd un conducător. Această credință așezată, sinceră, izvorăște din popor și a fost păstrată în popor, aplicată în fapt la colectivități românești, la părți ale poporului locuind în unități geografice și sociale definite. Această credință a ieșit, în zilele noastre, la suprafață și, românii de pretutindeni împărtășindu-și-o între ei și descoperind-o unii la alții, a devenit un liant actual al unității naționale, un simbol al trăiniciei. El, primul dintre noi, este cel mai înalt simbol patriotic al nostru ; pe El cîntîndu-l poeții, țara și-o cîntă ei, adică această unitate istorico-geografică, spațio-temporală ținută într-o singură voință, adunată sub un singur semn, sub numele ei — cel mai frumos dintre toate numele de lucruri și de ființe din această parte a lumii : România.

Prin recent apărutul volum „Maieutica luminii", Ion Potopin*) reia tematica poeziei patriotice din volumul anterior, „Poema română" (1980) cu largi trimiteri, și de astă dată, la „Cartea rănilor" (1946), adevărat receptacol al întregii sale poezii, un debut editorial de excepție în epocă, la care autorul revine constant, obsesiv, ca pentru a-și exorciza o neputință de rupere. „Poema română" ședea sub semnul „Cîntării omului" de Tudor Arghezi, fiind o replică la model — față de care reușea, principial, să se definească precum specia față de gen. O mare parte a poeziei noastre patriotice pornește din această operă argheziană concentrînd discursul ei general uman asupra unei realități specifice românești ; îmbinarea liricului, ca atitudine entuziastă în fața devenirii, cu epicul, ca istorizare a devenirii (trecerea ființei umane prin fazele de evoluție, de la epoca de piatră pînă în prezent, apropierea omului specific din toate zonele geografice ale globului de omul generic, universal, etc.) — este de sorginte argheziană.

„Maieutica luminii" este rezultatul unui îndelungat, migălos travaliu meșteșugăresc de potrivire a versurilor ; este un volum unic în felul lui, dovedind o mare dexteritate *poetică*, făurărească, în minuirea ritmurilor și a cuvintelor limbii române. Procedeul poetului este acesta : el făurește, mai întîi, un sonet-matrice după care dezvoltă fiecare vers al acestuia în, deci, alte 14 sonete. Constelația astfel rezultată se închide cu sonetul inițial, de data aceasta citit de la ultimul spre primul vers, după modelul glossei. Sînt 6 astfel de sonete-matrice, patronînd 6 cicluri de poeme ; cel de-al patrulea, „Coloana vertebrală a luminii", reușește o performanță încă mai înaltă : poemele care pornesc din sonetul-matrice încep cu cîte un vers din acesta și se închid cu versul următor. Așadar, un volum de sonete-glosse sui generis absorbind multă energie către formă, către principiul ordonator. Ion Potopin, repet, nu potrivește cuvinte, ci versuri, aranjează structuri ritmice anumite în macrostructuri lirice de sine stătătoare dar cu legături formale între ele. Termenul din titlu, „maieutică", se referă și la acest îndelung travaliu de moșire a formelor ; celălalt termen, „lumină", trimite la o comparație în registru stelar. O deschidere către structurile intime ale materiei, o breșă prin care se întrevăd și se simt încrengăturile spațiului și ale timpului, ale trecutului și viitorului, ale patriei în momentele devenirii ei fierbinți, ca pămînt și ca țară. Analiza spațiului în lirica lui Ion Potopin trebuie să ia în discuție termenul de „rană", pivot central în dialectica poeziei sale, adevărată marcă stilistică. Poetul revine, în parte, asupra temelor din volumul de debut, unde termenul desemna metaforic rănile războiului existente ca atare în om și în trupul țării. Durerea este, în „Cartea rănilor", universală : vegetală („și seva cînd urcă din glia adîncă / întîmpină lacrimi pînă-n lăstari") și umană („Ca o pasăre prinsă în capcană / inima singură tremură / hieratică rană") ; totuși, omul o simte ca pe o bucurie a regăsirii : „Peste pămîntul roș de cicatrici / Am defilat gemînd : / Sîntem aici", și are încredere că „zeița secolului XX / Munca" va vindeca rănile. În „Poema română" rana este un simbol mai larg implicînd angajarea în reconstrucție dar și o privire retrospectivă, mai amplă, asupra istoriei. Ea, rana, nu mai este „hieratică" doar în inimă — ci în glia însăși : ființa umană regăsindu-se la dimensiunile etnice, spațiul îi preia constantele. Războiul fiind foc („pîrjol", „ferigi de foc" care cresc la hotare, „rug de flăcări") — omul îl depășește, se ridică din el ca o flacără ; unei calamități sociale (extranaționale) i se răspunde simetric prin formele ei de manifestare : „Eu sînt focul ce joacă / Pe leaturi de scrum" — declară poetul în numele ființei nestinse de focul războiului. Termen din aceeași categorie cu „vatră", „rug", „foc" — rana este un nucleu adînc, pămîntesc, care ordonează existența. Cînd apare în trupul țării, ea nu este „vegheată", îngrijită să se vindece — ci neamul întreg aleargă la hotare ritual să-i taie cauza, să-i izoleze. Pentru că „rana" este și în stratul superior, în „țară" ca înaltă conștiința a unității poporului, dar se află și în pămînt, unde se vindecă de la sine : „Iar dacă-ncearcă vreunul / la mine-n livadă vișinul, prunul / și nucul, bătrînul din veac, / au la toată-ndrăzneala un leac / pe care-l urcă din rădăcină-n coroană : / cînd vreo secure îi spintecă / scutură soare pe rană / și-i vindecă". Rădăcina face legătura între lumina solară și pămînt. Ființa neamului se dilată către limite pentru a permite centrului să închidă rana și să se regenereze. De aceea, în vremuri de cumpănă, omul nu intră în panică, nu jelește și nu plînge pentru stratul de jos, pentru pămînt — ci invocă forțele de sus, conștiința trează a țării, „clădește poemul", adică strigătul la luptă. Ritualul odată îndeplinit : „Doar cînd își saltă o geană din glia străbună, / din somnul lor liniștit, voievozii / cade-n genunchi, liniștită, orice furtună". Poemul este, astfel, mesaj înălțător către semeni, apel la conștiința perenă a patriei comune : „Rănile nu dor / cînd te cheamă Tudor / Avram Iancu și Horea". Dialectica acestui univers liric este una a formelor : vatra, izvoarele, horele, inelul, cununa, coroana Basarabilor — toate au rotundul astrelor, al soarelui și lunii mai ales, sugerînd o legătură tainică, de destin, a obiectelor de jos cu cele de sus. Vindecarea „rănii" — care ea însăși este rotundă avînd forma predestinată de veacuri a țării — prin acțiunea simpatetică a centrilor vitali ai universului cosmic și istoric se transmite, ca efect al formei, în munca omului, care este activitate aplicată ritual rotundului : „Iar de sub țest se scoate mai rotundă / Ca luna plină din a nopții undă / O pîine mare, rumenă, din care / Cine-a mîncat, încet, dintr-o mișcare / Parcă a luat luceafărul de sus / Și-n locul stelei inima și-a pus". Conștiința simetriei active se naște „dintr-o mișcare", prin împărtășirea din forma rotundă a pîinii ; ea nu este bruscă, revelatoare, ci, ca și devenirea omului în poezia argheziană („pe-ncetul") devine act în măsura în care se integrează, punct cu punct, pas cu pas, în conștiința socială.

Se poate descifra, pornind de la Arghezi și de la Eminescu, o adevărată construcție a sentimentului patriotic la Ion Potopin avînd la temelie termenul de rană. Acolo unde logica intervine, însă, din afară în sentiment, ca un adaos arhitectonic necesar, formalismul unei asemenea poezii este prea evident, devine uneori scheletic iar alteori simplu decalc cultural. „Maieutica luminii" propune, pe aceeași tehnică poetică bine conturată și bine stăpînită de către autor, o convertire a simbolului în element de retorică. Adresarea devine largă, sfera semantică a termenilor nu se mai îngustează prin definiri succesive ci rămîne difuză, poetul nu caută muzica lăuntrică a poemului — ci unitatea lui logică, posibilitatea de a fi declamat și declarat. Este, în fond, aceeași poezie a lui Ion Potopin organizată altfel, transformată în discurs abrupt, solemn, angajant : poetul nu mai construiește, nu mai contemplă — ci se află la tribună, rostește și rostuiește : „Am învățat să pot ce nu se poate / pe mine însumi să mă pun în zid / că-n mine sînt iubirile curate / și-oriunde-i impostură, o desfid ! / Și dacă am vechi răni cicatrizate / spre viitor, prin ele se deschid / atîtea căi prin timp, de libertate / cîte pot fi în viața de partid... // Eu mi-am cinstit și larii și penații / dar am purtat în mine constelații / și-a stat, sub ochii lor, deschisă ușa // Să-mi vină oaspeți așteptați, anume / viteji toți purtînd al țării nume / ȘI LE-AM ZDROBIT TĂCERILOR CĂTUȘA" (p. 17) ultimul vers este scris cu majuscule fiind articularea la sonetul-matrice al ciclului de poeme. Cartea întreagă este o mărturie a credinței și sincerității, a încrederii în calea neamului trasată de către partid, o bucurie de a fi. Ea este, în primul rînd, un imn de înălțare adus de un poet demn celui mai iubit fiu al poporului nostru care și-a împletit destinul cu destinul poporului și al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Îl știe-ntreg poporul și-l iubește / căci el e fiul lui cutezător / nădejde din aprinsa lui nădejde / aripa cea mai naltă pentru zbor. / El este cel dintîi unde-i primejde / acolo unde răni deschise dor / și-acolo unde ochiul lui privește / mai sus se-nalță steagul tricolor ! // Mai demnă, mai senină, mai bogată / în el se oglindește țara toată / pe magistrala către viitor // Cum ar putea fi altfel, cînd pe sine / se vrea răspunzător de-al țării bine / UN DOR EL ÎNSUȘI RENĂSCUT DIN DOR" (p. 13). Bărbatul din fruntea țării este, în sistemul de coordonate al poeziei lui Ion Potopin, un centru fierbinte între „țară" și „popor", ieșit din energiile vitale ale poporului și „Crescut la școala dragostei de țară / precum toți voievozii învățară", identificîndu-se cu voința și aspirațiile țării, atotștiutor pentru că : „Sublimă, masa lui de lucru-i țara / orașe, sate, fabrici noi, grădini".

Nicolae Georgescu

*) **Ion Potopin : „Maieutica luminii". Sonete. Editura „Cartea Românească" 1985.**

ÎNSEMNELE CREAȚIEI LIBERE

ISTORIA ÎN GÎNDIREA SECRETARULUI GENERAL AL PARTIDULUI, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU

Între componentele fundamentale care definesc societatea noastră socialistă multilateral dezvoltată, literatura are un rol esențial prin funcția și contribuția sa la formarea și dezvoltarea omului cu o înaltă conștiință socialistă. Acest rol dobîndit prin munca și străduința multor generații de scriitori a fost ridicat pe o treaptă superioară în epoca ce cu mîndrie poporul român și scriitorii României Socialiste o denumesc „Epoca Nicolae Ceaușescu". În gîndirea social-politică a secretarului general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, literatura, arta, sînt acele forme de cunoaștere a realității care exprimă adevărul despre viață, menit să slujească poporul în lupta și activitatea sa creatoare. În pilduitoarea biografie a neînfricatului militant revoluționar, suflet din sufletul poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, oamenii societății noastre, tineretul, scriitorii au multiple exemple de urmat.

Intrat în lupta revoluționară la vîrsta cînd alți tineri nu puteau gîndi dincolo de satisfacțiile copilăriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a cunoscut izvorul progresului, al vitalității societății — lupta necurmată împotriva asupririi și exploatării, pentru apărarea suveranității și independenței patriei.

În timpul aprigelor bătălii de clasă ale muncitorilor mineri, metalurgiști, textiliști, petroliști, ceferiști din anii 1929—1933, tovarășul Nicolae Ceaușescu a cunoscut puterea, forța, influența luptei revoluționare muncitorești care în țara noastră a reușit pentru un timp să bareze drumul spre putere al forțelor de extremă dreaptă. În aceste împrejurări, el avea să descifreze sensurile puternicelor manifestații și greve muncitorești, și să se alăture cu trup și suflet mișcării revoluționare. Atunci, în timpul acțiunilor antifasciste, antihitleriste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ales în iunie 1933 în conducerea Comitetului Național Antifascist, a desfășurat o amplă activitate în rîndurile muncitorilor, tineretului, intelectualilor. Înaltele calități de conducător, organizator, militant dăruit cauzei poporului s-au format și dezvoltat în timpul înfăptuirii acțiunilor de luptă organizate și conduse de Partidul Comunist Român. A luptat cu abnegație pentru înfăptuirea obiectivelor luptei revoluționare **„făcîndu-mi — așa cum releva în fața țării — datoria de soldat credincios al partidului, de fiu devotat al poporului, făcînd totul pentru cauza bunăstării și fericirii națiunii noastre"**. Nici arestările, acțiunile de intimidare, nici procesele și temnițele nu i-au putut curma voința, dăruirea și convingerile că numai prin luptă hotărîtă, deschisă împreună cu clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul popor, se va asigura viitorul de aur al patriei. Înălțătoare sînt acțiunile desfășurate acum aproape cinci decenii în procesul ce i-a fost intentat la Brașov, judecat în mai—iunie 1936, activitatea desfășurată în organizarea și conducerea marii demonstrații antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939, modul exemplar în care a acționat în timpul deținerii în închisori și lagăre.

Odată cu victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, în istoria glorioasă a poporului român s-a înscris prin eroismul faptelor, a contribuției la înfăptuirea sarcinilor revoluționare, a edificării bazelor societății noi, socialiste, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel ce astăzi conduce cu fermitate, clarviziune științifică destinele partidului și patriei pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Contribuția de excepție la lupta pentru progresul, libertatea și construirea noului destin al patriei au determinat alegerea în anul 1965 a tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea conducerii partidului și statului nostru, inaugurîndu-se astfel o epocă nouă în istoria țării.

Anul 1965 marchează totodată începutul redării poporului de către conducătorul partidului, a istoriei sale adevărate. Istoria, realitățile societății noastre, viața și munca poporului au fost și sînt date de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca principale izvoare ale inspirației pentru scriitori, pentru toți creatorii. Tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aplecat asupra istoriei noastre naționale, i-a deslușit permanențele, i-a studiat drepturile, i-a detașat și i-a valorificat marile sensuri, conferind noi dimensiuni relației dialectice de nedespărțit : trecut-prezent-viitor. **„Cunoscînd istoria glorioasă a poporului nostru și sacrificiile înaintașilor nostri, străduințele lor în perfecționarea creației materiale și spirituale** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu —, **învățăm să prețuim și să iubim mai mult, mai profund, cuceririle prezentului, să facem totul pentru a făuri istoria nouă a patriei noastre, istoria socialismului".**

Îndemnul de a scrie istoria așa cum a fost ea, nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, constituie o călăuză care a făcut și va face din cunoașterea istoriei o știință cu adevărat revoluționară. În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu n-au fost omise umbrele, eșecurile, limitele privind unele evenimente sau personalități istorice, dar, în același timp, au fost înălțate la cotele lor reale trăsăturile esențiale, momentele fundamentale care au durat temelii trainice istoriei naționale, începînd cu originile și vechimea poporului român, cu autohtonia sa în vatra străbună a Daciei, cu tradiția statală, continuînd cu luptele înaintașilor pentru păstrarea ființei naționale, a independenței și unității de stat, cu bătăliile sociale și de clasă conduse de partidul comuniștilor, pentru înfăptuirea revoluției și construcției socialiste.

Într-o asemenea succesiune a veacurilor, istoria a gravat tradiția, a fundamentat prezentul și a prospectat viitorul. Într-o asemenea continuitate neîntreruptă, istoria a dat țării, la vremuri noi, oameni ai epocii lor, care se contopesc cu marile momente ale istoriei naționale și, în același timp, personifică lupta maselor largi populare, ale poporului, adevăratul făuritor de istorie. În această unitate a marilor conducători de țară, pe care înțelepciunea de milenii, îmbogățită prin experiența secolelor de luptă, pentru păstrarea ființei naționale și a gliei străbune, a conferit poporului român capacitatea de a-și alege omul de glorie la vreme de glorie, se numără și tovarășul Nicolae Ceaușescu, făuritor de istorie, omul a cărui viață se contopește într-un tot cu patrimoniul material și spiritual al țării, cu viitorul României. Cu gîndul la aceste adevăruri rostea tovarășul Nicolae Ceaușescu cuvintele minunate, pline de înțelepciune : **„Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria ? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume ? Fără îndoială că așa ar fi."**

Opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu definește coordonatele dezvoltării poporului român, istoria noastră regăsindu-și rostul și semnificația sa reală. În această lumină, gîndirea istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu se pătrunde în întreaga sa substanță de principiul interpretării și evaluării procesului istoric ca rezultantă complexă, firească a evoluției societății românești în ansamblul său, în care se înglobează toate forțele sociale și politice în raport cu problemele vitale aflate în fața poporului. Este un principiu de inestimabilă valoare teoretică și metodologică pentru cunoașterea devenirii noastre, a istoriei românești și prin care această istorie își dezvăluie culmile de măreție, iar știința istorică se așează pe fundamentul adevărului, ea este izvor și factor de referință pentru literatură și artă.

De la gîndirea cutezătoare, novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, de la analizele sale profunde asupra trecutului nostru — care ne-au călăuzit să ne căutăm istoria la noi acasă, pornind de la condițiile fiecărei epoci, de la caracterul legic al dezvoltării social-politice, avem măsura clară și reprezentativă a acestei istorii.

Opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu situează rolul promovării istoriei la împunătoarele sale cote și eficiență politică-socială, așezînd-o la temelia întregii activități ideologice, de creație, de educație patriotică, socialistă a maselor. Ea trasează ca directie majoră de acțiune desfășurarea unei largi activități pentru cunoașterea istoriei, pentru înțelegerea profundă a legităților dezvoltării societății și națiunii.

În noua imagine în care este proiectat trecutul poporului și partidului, marile probleme ale istoriei noastre, începînd cu originea poporului român și sfîrșind cu epopeea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate din zilele noastre, sînt definite și apreciate într-o viziune unitară, în spiritul concepției partidului nostru, al materialismului dialectic și istoric, în concordanță cu adevărul istoric.

Prin gîndirea științifică revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin indicațiile teoretice și metodologice de excepțională însemnătate, prin înaltul exemplu pe care îl oferă în prospectarea istoriei și în descifrarea experienței și mesajului acesteia, literatura, arta, cultura noastră beneficiază de un teren sigur și luminat pentru a aborda în modul cel mai frumos obiectivele care îi stau în față.

Tablou de Constantin Piliuță

Ilustrînd în chip strălucit concepția de mare valoare teoretică și practică a secretarului general al partidului despre unitatea dintre trecut, prezent și viitor, despre menirea istoriei de a contribui la formarea unor sentimente puternice de atașament pentru patria socialistă, pentru pămîntul strămoșesc, se impune în același timp ca un izvor direct de inspirație pentru literatură.

Încă în mai 1965, adresîndu-se scriitorilor în legătură cu necesitatea de a cunoaște viața, realitățile, ca izvor și temelie a operelor lor, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : **„Cred că îmi veți îngădui să citez aici cîteva cuvinte de Leonardo da Vinci : „Este mai sigur să apelezi la lucrurile naturale decît la acelea care imită cu multe scăderi acest (model) natural și să dobîndești deprinderi mărunte și neînsemnate, căci acela care poate merge la izvor nu trebuie să meargă la ulcior". Este adevărat că se găsesc ulcioare frumos meșteșugite, care te îmbie să bei din ele, dar oricît de atrăgătoare ar fi ele nu pot egala niciodată izvorul dătător de viață ; numai din izvorul care țîșnește din stîncile colțuroase sau șerpuiește lin, pe nisipurile aurii au sorbit strămoșii noștri, în vremurile grele, vitejia și înțelepciunea care i-au ajutat să răzbată prin secole."**

Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor constituie una din misiunile cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria, cu trecutul ei eroic, cu prezentul și viitorul său luminos, este o permanentă temă de inspirație pentru scriitori. **„Acționînd** — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — **pentru o literatură și artă pătrunse de un înalt spirit patriotic și revoluționar, de nobilele idealuri ale umanismului socialist, care să cultive în constiința oamenilor, a tineretului, sentimentele nobile ale dragostei față de țară, de partid și popor, scriitorii, creatorii de artă se vor dovedi la înălțimea marilor cerințe ale ridicării patriei pe noi culmi de civilizație și progres, aspirațiilor și pasiunii revoluționare cu care întreaga națiune acționează, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist."**

Vastul program de muncă și luptă conturat în documentele partidului, în hotărîrile Congresului al XIII-lea, deschide un larg cîmp de activitate și pentru scriitori, pentru toți creatorii din domeniul artei și culturii. Cel de-al optulea cincinal 1986—1990 și sarcinile economice, sociale pentru dezvoltarea României în perspectiva anului 2000 marchează o nouă etapă de muncă eroică, de construcție avîntată în care se află angajată întreaga națiune. În acest cadru nobilele deziderate ale formării omului nou, înaintat, al societății noastre trebuie să-și găsească reflectare în creații cultural-artistice valoroase, profund angajate în lupta poporului pentru edificarea noii orînduiri. Operele scriitorilor noștri, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, **„trebuie să oglindească eroismul și elanul creator al oamenilor muncii, să însufletească masele populare în uriașa operă istorică pe care partidul și poporul nostru o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul patriei".**

În întîlnirile cu oamenii de cultură și artă, mesajele adresate scriitorilor cu diferite prilejuri, în expuneri, cuvîntări, rapoarte la Congresele și conferințele naționale ale partidului, plenarele Comitetului Central, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceausescu a relevat că datoria creatorilor este să atace cu curaj marile teme și subiecte ale realității socialiste, să exprime idealurile poporului, telul său socialist, contribuția sa specifică la civilizația lumii contemporane.

„Partidul, poporul — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — **așteaptă de la creatori noi opere de artă, care — situîndu-se ferm pe pozițiile socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, bazîndu-se pe înțelegerea profundă a fenomenelor din natură și societate, a legităților obiective ale dezvoltării sociale — să contribuie activ la slujirea neabătută a tot ceea ce este nou și înaintat în practica și gîndirea socială, la progresul multilateral al societății, la afirmarea plenară a energiilor creatoare ale oamenilor muncii în muncă și lupta pentru dezvoltarea României pe calea socialismului și comunismului".**

Creația cultural-artistică din ultimele două decenii datorează tovarășului Nicolae Ceaușescu o concepție și un program cu vaste și fertile perspective, care i-au asigurat și îi vor păstra și în viitor inconfundabila sa vigoare și personalitate, concepția și programul făuririi unei epopei naționale, ale cărei opere componente să se inspire deopotrivă dintr-un trecut glorios, din prezentul strălucit și din viitorul spre care ne îndreptăm cu încredere și optimism. O epopee care a și început să fie scrisă, surprinsă în culoare și sunet, fiindcă în tot ce a creat mai de preț cultura românească actuală se regăsește spiritul îndrăznet, dinamic, înnoitor, imprimat în acești ani tuturor domeniilor vieții naționale de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Climatul de libertate a creației, asigurat de democrația noastră socialistă, a dat impuls creatorilor să se apropie cu mai mult curaj și responsabilitate comunistă de adevărul vieții, de problemele semnificative ale omului de azi, ale lumii contemporane. Acordînd o înaltă apreciere acestor realizări, manifestînd încrederea pe care a arătat-o întotdeauna creatorilor de frumos, dar și cu exigența care îl caracterizează, tovarășul Nicolae Ceaușescu reamintește nu o dată în cuvîntările sale marile răspunderi ale culturii și artei față de popor — supremul beneficiar al produsului artistic. Epocalele înfăptuiri ale prezentului, eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor trebuie să-și găsească, cu mai multă consecvență, locul pe care îl merită în literatură, în teatru, în arta plastică. **„Avem nevoie de poezie, de muzică, de lucrări plastice** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — **care să redea realitatea, viața, să imortalizeze munca și creația eroică a poporului nostru. Literatura, muzica, arta trebuie să constituie o parte componentă a marilor epopei ale poporului nostru, constructor al socialismului și comunismului, să dea noi dimensiuni și o mare perspectivă poporului nostru".** Generoasele îndemnuri ale secretarului general al partidului, formulate la Congresul al XIII-lea ca operele de artă să-și tragă seva numai din izvorul nesecat de apă vie, limpede al muncii și vieții poporului nostru, al gloriosul sale istorii, își păstrează neștirbita lor actualitate.

Scriitorii țării noastre și-au făcut și își fac un titlu de cinste din a participa la desfășurarea marii mișcări cultural-educative de masă Festivalul național „Cîntarea României". **„În cadrul Festivalului național „Cîntarea României"**, — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — **să asigurăm continuarea și dezvoltarea pe o treaptă superioară a frumoaselor tradiții ale poporului român, care, de-a lungul secolelor, a fost făuritorul minunatelor doine și balade, al culturii și artei populare, unice prin frumusețea, patriotismul și umanismul lor".**

Cu fiecare prilej, președintele țării, adresîndu-se scriitorilor, i-a îndemnat și îi îndeamnă ca în operele lor înfățișînd convingător tot ceea ce este nou, avansat în viața societății, literatura și arta trebuie să se afirme, totodată, ca forme active de luptă împotriva unor fenomene negative din viața societății, contribuind la combaterea concepțiilor perimate, a atitudinilor și mentalităților retrograde.

Scriitorii țării noastre se mîndresc cu semnificativa chemare ce le-a fost adresată de secretarul general al partidului : **„Faceți totul pentru ca literatura acestor ani de puternic avînt creator, de măreț împliniri socialiste să constituie o contribuție de seamă la făurirea marii epopei spirituale a muncii și vieții poporului român, a istoriei sale, conferind noi dimensiuni și perspective muncii și creației libere din patria noastră".**

Îndemnurile, orientările largi date de tovarășul Nicolae Ceaușescu scriitorilor, ca artiști cetățeni ai României Socialiste, au fost și sînt un neprețuit ajutor. Împreună cu întregul popor, scriitorii, oamenii de artă și cultură, uniți în jurul partidului își sărbătoresc conducătorul și îi urează la aniversarea zilei sale de nastere ani mulți și fericiți pentru înfăptuirea gloriosului program al edificării societății comuniste pe pămîntul scump al patriei.

Ion Ardeleanu

POEMUL DE IANUARIE

I

Luminos mă apropii și cald,
Este acolo în munți o săgeată
Albă de foc ce scînteie înalt,
Ea și astru pe astru se-așează
Și piatră pe piatră.

Ea-mi ridică în mîini
Vîrfuri lungi de păduri,
Îmi întomnează ca frunzele ochii,
Mă uit de jur-împrejur
Și tot astfel sînt văzut,
Semănat sînt de sus și pînă jos
De o mulțime de ochi.

II

Semănat și deci bine cuprins,
Pînă acolo la cel de al doilea război,
Pînă la primul
Și mai departe,
De unde încep și mi se trag
Multe din vîrstele de azi.

Semănat și deci
Jertfă bună și bine-ntocmit,
Hrană bună pămîntului
Și aerului acestuia, iată,
Semănat și scuturat precum mii
Și mii de snopi — că-mi albește
Mie părul și nu zăpada care se aude,
Îmi albesc mie stelele care se-ating
Și tot ce se scutură tainic din ele și tot
Ce se naște, și piatră și amforă-aici,
Nod de săbii sau fulgere,
Sînt și eu — părți din mine și sînt
Părți de țară.

III

Eu văd însă și-o torță-n inimii, de aur,
O ține un bărbat de-asupra și prin ea
Ca străvezii trec aripile.

Ce spune el despre cuvînt e naștere,
Ce spune el despre văzduh e zbor,
E o fîntînă grea, apoteotică în toate,
Destin cu amîndouă brațele în cumpănă,
Cer deslușit, curat prin fiecare,
Egal cum și pămîntu-n tălpi,
Legea în timp și-n tot
De ce s-a atins corăbii mișcă,
Mări.

Poate fi văzut la ferestrele dimineții,
uneori,
Poate fi văzut în amurg, la amiază,
El ține-o torță-a inimii și-n ea
Pe toate părțile se-arată soarele.

IV

Va fi știind ce cîrme mari de aur
cere țara,
Va fi știind și gustul pîinii și-al durerii,
Dar mai ales pe acela al timpului,
Cîmpia aceasta pe care-n loc de grîu
S-au mai semănat, se mai seamănă
uneori
Și vise

Că firul de grîu
Și firul de pămînt sînt asemeni
Că-n amîndouă gîlgiie aceeași stea,
Că dacă mergi,
Te uiți pe urmele bărbatului acestuia,
Vezi nu numai drum,
Ci raze încolțind

El ține-o torță-a inimii, de aur,
Și vezi chiar încotro se-ndreaptă țara,
o auzi
Cum se-odihnește cînd și cînd,
mai ales la amiază,
Cum își suflecă bine mînecile și bea
Cu amîndouă mîinile
Cite o gură de cer.

V

Străluminînd bărbatul, lîngă el femeia,
Ca într-o columnă amîndoi și pacea
unuia
Precum un steag pe chipul celuilalt.

Eu văd însă și-o jertfă-a amîndourura,
de aur,
Și văd în forma lor chiar țara și mai văd
Cum de la tîmplele bărbatului aceluia
Și de la tîmplele femeii de alături
Par altfel munții dacă îi atingi,
Cîmpiile par altfel.

Căci nu numai de dragoste e vorba,
Și nu numai de ei, oricît am scrie,
Ci chiar de acea torță-a inimii prin care
Ei se și văd, vorbesc și merg tot
deopotrivă
Și sînt munciți de ea, purtați fără odihnă,
Conduși — căci îi urmează pulsul.

VI

Iar dacă e o frunte-a țării
Eu tot pe ei îi văd,
Și dacă e o durere-a ei, dacă e-un gînd
Eu tot pe ei îi aud, luminos mai apropii,
Mă apropii de mine ca și cum
Prin două ceruri de doi
Stîlpi m-aș lega
Și aș semăna crini pe pămînt.

Iar dacă îmi duc mîna în partea stîngă,
Aceea a vieții,
Atunci cred că acolo nu inima bate
Ci țara.

A. I. Zăinescu

ÎMPLINIRE

Ianuarie. Din nou un început de an. Parcă acest lucru l-aș fi spus aidoma doar cu puțin timp în urmă. Poate alaltăieri, poate ieri...

Oare timpul se grăbește cu pași din ce în ce mai repezi înainte, sau exigențele mele ce cresc odată cu trecerea sa mă fac să-l simt gonind printre visele, propunerile și realizările mele pe care mi le-aș dori cît mai mult și mai rodnic în spațiul limitat al unui an ? !

Începutul de an îmi dădea pînă mai deunăzi sentimentul pornirii, al luării de la capăt. De parcă începeam ceva complet nou și inedit. Acum însă îmi dau seama — poate și datorită trecerii timpului în general, a maturizării mele — că, de fapt, pe lîngă unele lucruri încă nestiute pe care le voi începe, noul an înseamnă pentru mine în cele mai multe domenii ale creației, ale muncii de gazetar și scriitor, ale vieții — continuare. Voi continua să-mi iubesc mai presus de orice patria, acest cămin cald al frăției și unității, pămîntul României socialiste, oamenii săi talentați și harnici, mărețele sale realizări, voi face și de acum încolo tot ce-mi stă în puteri pentru prosperitatea țării mele, a poporului său. Voi fi în continuare un oștean al Partidului Comunist Român, promovînd politica sa internă și externă, trăind și muncind în spiritul său, dovedind demnitatea de a mă socoti printre membrii săi. Voi continua să lupt prin forța condeiului meu pentru pacea fiindu-ne atît de scumpă, atît de necesară — necesară și neprețuit de dragă acestei întregi Planete care este o minune ce-a fost, ce este și va dăinui pentru a noastră specie anume. Mă voi strădui în continuare să dovedesc prin scrierile mele că această Planetă nu o poate nimeni nimici, și nici invenția cea mai bizară, atîta timp cît soare e pe cer, cît omul este om și țara — țară.

Voi continua deci să urmez calea și îndemnurile trasate de întîiul om al patriei, președintele republicii noastre socialiste, secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, căruia îi doresc la acest început de an în continuare multă sănătate, putere de muncă, împlinirea măreților idealuri care, prin strădania sa neobosită, duc înainte destinele României, ale poporului său strîns unit și înfrățit.

Bokor Katalin

În spirit revoluționar

Urmare din pag. I

xitatea vieții sociale, de evoluția, preocupările și realitățile epocii.

Congresul al XIII-lea al Partidului a constituit un eveniment de o însemnătate deosebită în istoria țării noastre, un popas al cugetării cutezătoare asupra faptei împlinite, verificarea izbînzilor noastre, a metodei și mijloacelor folosite, într-o perspectivă științifică definită, cu alte cuvinte, un necesar prilej pentru alcătuirea planurilor de activitate care să ducă la desăvîrșirea construcției socialismului. Gîndirea creatoare, inamic declarat al automulțumirii și inerției; duce o luptă neîmpăcată cu tot ceea ce este învechit și impracticabil, cu tot ce stă în calea progresului nostru.

A fi constructor al socialismului înseamnă a contribui la înălțarea acestui edificiu nu întîmplător și de mîntuială într-un acces de pseudo-eroism, ci determinat de convingeri profunde care conferă muncii noastre disciplină și ritmicitate, răspundere și calificare — tot atîtea atribute pe treapta superioară a creației.

Datorăm această bunăstare spirituală, acest sentiment plenar de împlinire a rostului omenesc secretarului general al partidului nostru, tovarășului Nicolae Ceaușescu, a cărui viață și activitate, așezate la temelia țării și a națiunii române, au sporit viața cu viață, asezînd la orizontul existenței noastre comune — speranța, împlinirea și liniștea. Îi dorim, din adîncul sufletului La mulți ani !

Prinos de slavă-n cîntec

Izbînda comunistă

Trăim deplin cu țara un timp suprem de glorii
Călăuziți în toate de-un ctitor genial
E tinerețea noastră rostită prin victorii
Dintr-un Congres ce-i pururi statornic ideal.

Cu fapta și cu gîndul, cu inima fierbinte
Noi ne urmăm partidul și-al său conducător
Visarea comunistă pe drumul înainte
Ni-i crezul și voința spre mare viitor.

Cu Ceaușescu-n frunte noi trepte vom străbate
În dreaptă cutezanță, mai siguri ca oricînd
Sub flamurile roșii uniți și-n demnitate
A patriei mărire ni-i țel și legămînt.

Făuritor de zboruri, exemplu și povață,
În cinste și-n dreptate ne-a învățat a fi
Izbînda comunistă ne e temei de viață,
Congresul XIII e ordinea de zi.

Urmîndu-ne eroul, urmăm a țării cale
De pace și-mplinire în propriul destin
Prefigurind prin vreme victorii epocale
Noi toți, prin forța noastră, în anii care vin

Acestei revoluții îi vom purta făclie
Spre piscuri îndrăznețe în comuniste zări
Căci „Era Ceaușescu" ni-i astăzi chezășie
Măreților victorii preascumpei noastre țări.

Pavel Pereș

Imn președintelui țării

El are ochi spre lume și ochii înspre țară
Un demn urmaș al marilor eroi
Ce pentru libertate cu dragoste luptară
Ca să răsară zorii acestor vremuri noi

Nu e-n cuprinsul țării o ctitorie care
În frăgezimi de marmori să n-aibă semnătura
Acestui om politic ce-n sufletele noastre ca soarele răsare
Un spirit ce prin fapte își scrie-nvestitura

În acest veac de zbucium și mare încordare
Gîndește viitorul și hotărăște drept
Neobosit izvor de energii plenare
Un făcător de pace și-un geniu înțelept

Întreg poporul drept recunoștință
Îi dăltuie făptura în tinere statui
Epoca lui e de-mplinire întru ființă
Prin cîntec eu spirala vertiginos i-o sui

N-a fost nicicînd un timp mai plin de umanism
Mai doldora de rodul gîndirii și lucrării
Aproape este vremea întrării-n comunism
Îi auzim și ritmul și flama respirării

Parcă-ar veni din sine spre sine tot pămîntul
Carpatic dăruindu-i cîntecul de fabrici de holde și păduri
Și fulgeră caratul împrospătînd cuvîntul
Urării ce-nflorește ca flacăra pe guri.

Vasile Andronache

Cinstim prin legămîntul strămoșesc

Nu ne ghicim ci ne durăm
Cu brațul și cu mintea viitorul
Cum pasărea-și durează în văzduh
Spre întrupare pururi zborul

Cînd țara-ntreagă-n strai sărbătoresc
Izbînda și-o vestește în graiul preacurat
Cinstim prin legămîntul strămoșesc
Pe Ceaușescu – Marele Bărbat

Să se înalțe imnuri și harpele vibreze
Înnobilînd auzul, purtînd pe frunți cununa
Luminii și-a iubirii și-a conștiinței treze
Spre a dura prin El de-a pururea Comuna.

Viorel Varga

Simbol de vis și faptă

Din glasul tău au învățat chemarea
Feciorii și bătrînii de la noi,
Din cîntu-eroic ce luminează zarea
Spre-albastra stea a timpurilor noi.

Din lupta ta au învățat să-nfrunte
Furtuna și dușmanii-n bătălii,
Căci tu, Conducător, ai stat mereu în frunte
Și țara ai apărat-o de urgii.

Ești pentru noi corolă de lumină,
Izvorul nesfîrșitelor visări,
Luceafăr peste bolta carpatină.

Și-un cînt înalță pînă-n depărtări
Poetul ce slăvește Erou-între eroi,
Simbol de vis și faptă pentru noi.

Constantin Răducanu

Îți rostesc numele

Ca incandescentul oțel din furnale
Țîșnește din inima noastră recunoștința
Așa cum pasărea salută triumfal sosirea primăverii
Așa răzbate bucuria din pieptul nostru și devine cîntec

II

Am descins din întinsul cîmpiei și am urcat înălțimile :
Drumul ni l-ai arătat.
Am făurit lumina din bezna apelor :
Făuritorul gîndului ai fost.

III

Am zorit mersul roților în ritmul inimii tale înflăcărate :
Ne-ai dat puterea
Gîndirii și simțurilor le-ai dat sens
Condeiului avîntul săgeții.

IV

Frunți brăzdate de griji
Le-a netezit mîna-ți înțelegătoare
Ne-ai împreunat mîinile și ne-ai învățat să fim frați
Cuprinși de aceeași dragoste

V

Năzuinței poporului spre pace
I-ai dat glas răsunător pînă în largul lumii
Cu încordarea oțelului din furnale
Țîșnește din inima tuturor recunoștința.

Franz Johannes Bulhardt

Urare

La ceasul cînd în țară e-aleasă sărbătoare,
Spre-Ntîiul Fiu al Țării se-nalță gînd curat,
Urările din inimi se troienesc de floare
Și toate se îndreaptă spre Marele Bărbat.

În zi aniversară, purtînd în suflet țara
Pe care o slujește prin trainice ziditi,
Cutezător e zborul în noua Primăvară
A Epocii de aur cu marile-mpliniri.

Tresare brazda calmă sub mantia zăpezii,
Și blînd pe grîne cade, sublimă ca o torță,
E flamura ce arde cînd dăruind amiezii
Lumina comunistă, ne dă îmbold și forță.

Din muncă și izbîndă, cununi de frumusețe
Pe fruntea țării așează comori în diademă,
În pace, libertate, azi, vrerile mărețe,
Vor străluci de-a pururi, cu soarele în stemă.

Erou între eroii cei bravi, în demnitate
E-mpodobit cu lauri, etern biruitor,
Cinstindu-i viața-ntreagă, MULȚI ANI CU SĂNĂTATE !,
Poporul îi urează sub veșnic tricolor.

Alături de întîia fiică-a României,
Ce-ntruchipează știința și-al vieții ideal,
Chezaș sînt împreună spre fericirea gliei,
În patria lumină cu țelu-i triumfal.

Prinos de slavă-n cîntec și versul nins de soare,
În sărbătoarea pură a iernii românești,
Cu inimile-aprinse, luceferi în pridvoare,
Urări vă-nchină țara cu slove strămoșești.

Constantin Ciocan

Azi

Cînd ne sărbătorim conducătorul
o clipă ne oprim din orele zidirii
privim spre bolți mai calde, din etaje,
luăm pentru cunună trandafirii

tinere inimi bat în noul imn
ies să se desfășoare-n falduri mari
ca slavă pentru luptătorul demiurg
pentru destinu-i nalt, vizionar.

Cînd ne sărbătorim mîndri eroul
pure visări pămîntul ni-l sărută
tinere inimi își întregesc oda
de demnitate nemaicunoscută.

E un poem greu de rostit în noi
ci zborul lui nu poți să-l mai amini ;
își stringe patria la piept întîiul fiu
și azi sîntem mai frumoși, mai stăpîni !

La torța libertății

De douăzeci de ani se-nalță albe aripi
pe orizontul de visare românesc
sub zodia luminii se unesc priviri
fără hotare unică mîndrie cresc.

Și glasurile se-ntîlnesc din piepturi mari
într-un același imn de slavă infinit
pentru partidul steag, pentru eroul steag
prin care soarele a biruit.

Pururi poporul dintr-un izvor de pace
revarsă ode pentru eroul care
poartă-n iubire torța libertății
în brațu-i comunist prin noi, prin fiecare !

Cristian Petre Argeș

Flori, un cîmp cu flori

Se răsuci de două ori în loc și deschise ochii speriat, dar afară era încă noapte, o lună mare și albă lumina prin perdea. Cățelul aflat pe capătul canapelei din celălalt colț al camerei, lipite de peretele ce da spre bucătărie, și el, cățelul acela mic din porțelan, parcă ridea la el, oricum îi jucau în ochi lumini fosforescente de ris. Zîmbi și Panait, și trase plapuma mai bine, pe urmă pipăi ușor cu mîna să vadă dacă n-a dezvelit-o pe Anuța, dar ea era bine acoperită, și se liniști auzindu-i respirația ușoară în spatele lui. Închise ochii, stătu un timp cu ei așa, credea că va adormi din nou, dar degeaba, somnul îi fugise, și Panait mîji pleoapele privind iar la cățelul luminat atît de viu de razele lunii.

„Rizi tu, rizi, se prefăcu el supărat, dar ia să-mi spui mie cîte baraje ai înălțat în viața ta ? Să-ți răspund tot eu, că tu n-ai grai, Niciunul."

Cățelul acela frumos îl primise cadou de la Nițu, cînd se întorsese băiatul de pe unde fusese în Africa : lucrase doi ani acolo, să le facă și lor hidrocentrale solide, cum făcuseră ei aici o viață întreagă. Pe Nițu îl luase de copil pe șantier, la Bicaz, și l-a tot cărat cu el peste tot, pînă și la Vidraru pe Argeș sau, mai tîrziu, la Cernavodă, la Canalul cel mare. „Eu mă întorc, îi scria din Africa, pentru că ce a fost mai greu s-a făcut și s-or descurca ei și fără mine. Mă întorc să terminăm treaba la Canalul nostru, între Dunăre și mare, că zic că e mai important și-i mai drag inimii mele să fiu acolo, să pot spune mai tîrziu, ca matale : și aici, și dincolo sînt anii mei și munca mea, că așa m-ai învățat, să mă bucur de lucrul odată terminat, de parcă ar fi casa mea". Și el îi răspundea întotdeauna la scrisori și-l liniștea că, la o adică, se descurcă ei și fără Nițu, să-și vadă de treaba lui pentru care a fost trimis, să nu-i facă de rîs cumva pe acolo. Dar tot s-a întors mai repede și a apucat vreo șase luni la betonarea malurilor dinspre Cernavodă.

„Adică tu rizi și nici măcar nu poți să dai din codița aia ciobită în vîrf că, oi fi lătrînd acum în capul tău, mă laud cu Nițu, de parcă numai pe el l-am învățat meserie. Să fii tu sănătos, își spunea Panait în gînd, ce de lucrători am scos, și numai unul și unul ! Dar de Valeriu ce părere ai ? Acum să te văd. N-a ajuns el directorul trustului ? A ajuns, că s-a pus băiatul cu burta pe carte și nu s-a lăsat pînă nu s-a făcut inginer. Și nu vine el să ne ia dimineață cu mașina, de avem noi, Nițu, Anuța și cu mine, șofer director ? Vine. Dar de Florin, Mondu, Sinpetru ce zici ? Și Ilie a lui Tudor, că taică-su era timplar la noi și s-a tot ținut de mine să-l iau în echipă pe fii-su. De ce nu-l iei tu, la dulgherii tăi ? Nu, îmi zicea el, că pe mine nu mă ascultă și el vrea să lucreze la tine. Om l-am făcut, că tot noi l-am însurat cu Irina, de are casă acum cu patru camere, copii, și Dacia la scară, ca boierii. El, acum ce mai zici ? Taci, ai ?"

Și Panait închise ochii adormind imediat, visînd, poate, cum toarnă betonul prin cofrajul imens făcut de echipa lui Tudor, cum se înalță încet, încet, barajul urias ce stăvilea apele furioase ale Bicazului sau Argeșului, ale Siretului sau Dunării.

★

Cînd sună ceasul, Panait era deja sculat, se spăla în baie. Își aruncă halatul de plajă pe umeri și se grăbi să apese piedica, sperînd ca sunetul prelung să n-o fi trezit pe Ana. Și, abia cînd nu mai auzi țiriitul acela insistent, descoperi locul gol, semn că Anuța era de mult în bucătărie. Dezamăgit, se întoarse în fața oglinzii și începu să-și dea cu săpun pe obraji, pregătindu-se de ras. Prin ușa uitată deschisă, reflectat de oglindă, cățelul de porțelan, aflat acum în pata de umbră lăsată de draperia înflorată de la fereastră, părea trist sau supărat, și Panait, descoperindu-l în fața lui, rămase cu pămătuful în mînă, surprins de această imagine.

„Adică nu mai rizi ? îl întrebă în gînd, și oftă continuînd să-și înmoaie perii aspri din barbă. Nu mai rizi, că ești și tu mic și prăpădit și plin de praf, că Anuța numai sîmbăta are zi de curățenie. Își aminti că azi era zi de duminică și, își spunea el, nevastă-sa îl șterse precis cu o zi înainte. Se spălă pe mîini, se șterse pe prosop și ridică aparatul de ras.

„Tu ai fost numai la taluzările de la Canal, că n-ai apucat Porțile de Fier, să fi văzut și acolo cum am îmblînzit Dunărea, ce treabă am făcut, că de treabă, slavă Domnului, nu ne-am plîns niciodată."

Își trecu lama ușor peste față, atent să nu se taie : în urmă rămînea pielea curată și, cînd ajunse aproape de colțul gurii, se opri iar.

Cicatricea ? E o poveste lungă, tot de la Porțile de Fier, și n-am timp acum că, uite, pe la noi vine Valeriu cu mașina și trebuie să plecăm, că sîntem așteptați. Vine și Nițu, că și el merge, merită ; iar acolo o să-i întîlnim pe ceilalți de ți-am vorbit despre ei, dar și pe Tudor cu echipa lui, și Petre, șudorul, că și ei au fost cu noi.

Își aminti că Petre i-a dat batista să-și oprească sîngele și se încruntă : uitase pînă acum să i-o dea înapoi, și trecuseră trei ani de atunci.

★

Petre coborîse ultimul, pe mal îl așteptau ai lui, toată echipa. Anghel strîngea cablurile de la aparatele de sudură, că acum lucrau la cotele de sus și aveau nevoie de sute de metri, nu ca la început.

— E bine, spuse Petre, dar acolo, arătă el cu mîna spre armătura metalică ce vibra ușor sub rafalele vîntului, e cam frig și-am înghețat. Să stai cu spatele, îi mai spuse lui Panait, că te doboară nu alta !

Băieții se urcaseră și banda începuse să meargă, ducînd cu ea primele lopeți de ciment. Macaragiul lega furtunul de cîrlig și se pregătea să-l ridice pînă la limita cofrajului, să înceapă și el turnarea. Nițu și Ilie erau deja acolo, gata să apuce furtunul și să-l plimbe de-a lungul fierelor, să acopere bine cu ciment spațiile libere. Florin și ceilalți, cu lopețile în mînă, așteptau să audă balastiera duduind și să întindă pasta prin locurile unde nu ajungea Nițu. El mai rămăsese jos să-l audă pe Petre ce spune, mai vorbise și cu șoferii să dea turație mare, să nu apuce cimentul să se întărească pe drum, că era destul de urcat ; apoi trecu puntea de lemn și începu să se cațăre. Pe lîngă umărul lui, furtunul, ridicat de cîrligul macaralei, se desfășura ca un șarpe boa, lung și gros, și Panait se ajută cu el pînă puse piciorul pe nivelul unde erau ceilalți. Bătea, într-adevăr, un vînt puternic. Nițu striga ceva, dar vîntul îi smulsese vorbele de la gură împrăștiindu-i-le, și el nu auzi nimic. Își spunea că trebuie să ajungă pînă acolo, să vadă despre ce este vorba, îi mai strigă lui Florin să fie atent cum întinde pasta, să nu-i scape vreun loc gol, în special pe lîngă fierăria armăturii, și se întoarse spre Nițu, grăbindu-se să se apropie de locul unde era acesta. Atunci îi văzu venele de la gît cum i se umflă de efort, trăgea din greu să stăpînească furtunul acela, înțelese că șarpele se încolăcise și, atunci cînd va porni cimentul prin el, îi va scăpa din mîini. Urlă spre Ilie să apuce lanțul din cap, dar nu mai avu timp să-și termine fraza, că furtunul se smulse din brațele lui Nițu, trîntindu-l peste scîndurile punții, se răsuci de cîteva ori prin aer, împroșcînd compoziția de ciment, orbindu-i pe ceilalți, și se izbi de parapet. Ultima za a lanțului l-a izbit cu forță peste față și Panait, orbit de durere, a căzut peste Nițu. Cînd s-au ridicat, ceilalți fixau deja capul furtunului în cofraj, turnarea decurgînd acum normal, ca și cum nu s-a întîmplat nimic, ca și cum secunda aceea de panică nici nu fusese.

— Ia batista asta, îi strigă Petre în ureche, ivit ca din senin lîngă el.

Își pipăi arsura cu degete înghețate și văzu că singerează, colțul gurii fiind despicat de parcă cineva îi trecuse lama unui cuțit pe față.

— Ai și tu o medalie de aur acum, rise a doua zi Petre, cînd îi văzu plasturele lipit acolo. Să fii tu sănătos cîte **decorații** de astea am eu de la aparatul de sudură ! Să fii sănătos și să fim cu toții, îl mai auzi pe Petre spunînd, uitînd de batistă.

★

— Anuță, îi zise Panait nevesti-si, cînd o văzu umblînd prin cameră, să-mi pui în buzunar batista lui Petre, să-i dau omului lucrul înapoi, că-i semn de despărtire altfel. Cum să mă despart de Petre ? se miră el dintr-odată. Ne știm de la Bicaz. Cîți ani or fi trecut de atunci ? O groază, nu ?

— Lasă, Radule, că nu v-ați despărtit voi pînă acum și n-o s-o faceți pentru o batistă, rise Ana, întinzînd o față de masă albă. Nu plecăm la Tunelul Mestecănișului de aici ? Nu mergem toți ?

Ana dispăru în bucătărie și Radu Panait se aplecă deasupra oglinzii să-și vadă mai bine cicatricea, **decorația**, cum îi spunea Petre. Era acolo, la locul ei.

Începu să se radă și pe celălalt obraz. Cînd termină își turnă puțin spirt diluat în căușul palmei și se stropi pe față.

— Vezi că ți-am luat o sticluță cu parfum, să te dai după ras, strigă Ana din ușă.

— „Violete", citi el, ridicînd sticla de pe colțul etajerei. Violete pentru fete, mai spuse Panait, desfurubînd dopul din ebonită. Că numai cu violete mă dau de treizeci de ani, numai a violete miros cînd îmbrac salopeta dimineața, spirtul nu mai e bun. Închise ușa de la baie și luă o cămașă albă de pe spătarul unui scaun.

Se îmbrăcă, își puse haina de la costum și scoase cravata din șifonier. Stătu un timp să se privească în oglinda mare, fixată în ușa dulapului, și oftă.

— Acu-i acu ! Că noi, oameni de șantier, ne-om pricepe la multe, nu zic ba, dar un lucru nu știm și n-o să-l învățăm cît îi lumea : cum se face un nod la cravată. Căci și aici e un chichirez, dar neam de-l află. Cine să știe cum se face nodul ăsta păcătos ? De unde să știi, oftă el, cînd n-ai purtat în viața ta cravată cu buline roșii, cum e asta.

Mai stătu un timp cu cravata în mînă, pe urmă o aruncă pe masă, și se îndreptă spre telefon.

— Nițule, băiatule, începu Panait rugător, ce faci tu acum ? Abia te razi ? strigă el indignat. O să întîrziem, omule, și acum vine Valeriu cu mașina. Cum, înmuie el vocea, abia-i opt ? Da, așa-i, e doar opt ! Dar ia vino tu repejor pînă jos, aici, că am o treabă importantă, ce nu suportă amînare ! Da, sigur, bem și o cafea, că pîine cu slană și o ceapă spartă, știi tu cum, pe genunchi, nu-ți mai prieste de cînd stai la bloc ? Hai, fuga marș ! închise Panait telefonul. Auzi, mă, vrea cafea, s-a boierit și ăsta ! Vrea cafea cu caimacul pe dreapta, că în baracă, la Porțile de Fier, îi venea servitoarea cu cafeaua la pat. Lasă, că-l văd eu, de săptămîna viitoare, la Mestecăniș, ce de cafele o să bea !

Ana intră cu farfuriile și începu să le așeze pe masă. Numără locurile, apoi le aranja una cîte una ; numără iar, se încurca, și o lua de la capăt. Panait începu să rîdă, mirat de socotelile astea ale nevesti-si.

— Și n-ai timp după festivitate ?

— Las' să fie, murmură Anuța, fixînd în fața fiecărui scaun cîte o farfurie. De la sala de festivități venim direct aici, că așa le-am spus la toți. Petre vine cu Florica sau le trebuie invitație specială ?

— Vine, n-ai grijă !

— Iar nu știi să-ți faci cravata ? Dă-o la mine, zise Ana și, grăbită, își trecu cravata după git, o răsuci de două ori, și i-o întinse cu nodul gata făcut. Abia atunci observă Panait că Ana se schimbase în rochia de duminică, își aranjase părul și se parfumase.

— Văd că tu ești gata, se nedumeri el. Cînd ai avut timp ?

Dar Ana plecase deja în bucătărie, să mai aducă tacîmurile, să fie totul aranjat pentru atunci cînd vor veni ei.

„Ehei, își spuse Panait, au trecut anii, dar ea tot așa iute a rămas, că iute a fost din totdeauna, că și la Bicaz, cînd ne-am cunoscut, tot așa era, nu stătea o clipă locului. Ce-a mai fost și acolo..."

«Constructori»– fotografie de Gheorghe Cucu

teatru

GALA SPECTACOLELOR DE TEATRU PENTRU TINERET

Un poem dramatic

4. Actuala concepție regizorală abordează **Peer Gynt** din unghiul aventurii cunoașterii, restringînd (poate și din rațiuni financiare), spațiul fabulos, baroc, al poveștilor feerice cu spiriduși, care fac mîndria fanteziei nordului. Divizînd și redistribuind momentul întîlnirii lui Peer cu Topitorul de nasturi (aflat în text, doar în ultimul act), Ștefan Iordănescu își copertează reprezentația cu ideea mitului faustic ; întîlnirile-avertisment se produc în afara decorului imaginat de Laurian Oniga, sugerînd pereții apăsători ai limitelor vieții, dar și dorința depășirii lor, a însăși condiției umane. Pragurile îngîmfării, ale ingenuncherii lui Peer, apar aici, ca niște flash-back-uri rostuite în cutia magică a decorului, pe cît de simplu, pe atît de funcțional, sugestia de teatru în teatru, recreînd și îmbogățind dimensiunile spațiului și ale timpului. Decorul unitar, abstract, rămîne expresia unui univers îngust, supus distrugerilor și recompunerilor succesive, expresia goliciunii sufletului aflat în căutare de sine, nestatornicit față de sine și de nimic. Pereții se descompun ca niște sertare, amintind de jocul de cuburi al copiilor, trimițînd, astfel, la poveste, la universul învăluitor, dar efemer, al iluziei. Structurată din cîteva elemente simple, ușor de mînuit, cutia magică devine, în cîteva secunde, spațiul morții sau al dragostei, puntea unui iaht, casă de nebuni cu zeci de ferestre-ochi sau adăpostul oriental al vînătorului de iluzii, devenit peste noapte, profet. (Bucuria acordării premiului de scenografie lui Laurian Oniga a fost împărtășită de întreaga asistență). Cuștile-cuburi, decupate în pereți, constring la adaptare. În lumea priculicilor sau în momentul de mare expresivitate plastică al trecerii în veșnicie a mamei lui Peer, ființele larvare își părăsesc verticalitatea demnității umane, viermuind, tîrîndu-se, reflectînd semnele concrete, extreme, ale cameleonismului lor, ale supunerii lor veșnice. Dirijarea eclerajului (mențione pentru Stoean Florel) înlesnește realizarea unui haló ireal, decupînd, prin racursiuri și plonjeuri, pînă la senzația de gros-plan, gesturi și expresii dramatice decisive. Armonia gri-alb-negru a costumelor se racordează ideii de moarte sau revitalizării (interesantă sugestia plastică a morții Tamponului-Sugativă, căruia i se acoperă capul, în cădere, cu un guler roșu).

Jocul actoricesc — mai puțin desăvîrșit sub aspectul individualizării personajelor sau a unora dintre ipostazele lor — este bine stăpînit în desfășurările colective. **Peer Gynt**-ul studențesc, ca spectacol de grup, reprezentînd un cumul de mișcare scenică, de sugestii plastice, pantomimice și auditive, complexe. Constantin Cotimanis, Oana Ștefănescu, Doru Bandol, Bogdan Ghelu, Ruxandra Bucescu, Mircea Rusu, Cerasela Stan, George Alexandru merită să fie menționați pentru înțelegerea și slujirea cu docilitate artistică a concepției regizorale, pe care nu au trădat-o, pentru a ieși în evidență. Ei toți, figuranții în grup compact, sugerează pierderea personalității, executînd împreună, aceleași mișcări agonice ale micimii de suflet, ale murdăriei, ale alinierii. Interpretarea lui Sandu Mihai Gruia, însoțită de o dicție de excepție, dă pregnanța necesară amenințătoarei apariții a Topitorului de nasturi, a Călătorului străin. Diana Gheorghian Baniciu păstrează nota poetică a personajului Solveig, conservînd cu chipul purității și afecțiunii sale, lumea fantastică a copilăriei care șterge urîtul, moartea, timpul... Dan Aștileanu este mai aproape de vagabondul visător, de Peer-regele buclucaș al minciunii, decît de vanitatea și aroganța celui îmbogățit. Imaginea finală amplifică figurativ sensurile piesei : printre degetele-i de tandrețe, Solveig cerne nisipul-timp, devenind simbolul vieții fără de moarte, clepsidră vie....

I.A.T.C.-ul își menține prestigiul și, odată cu el, stima noastră.

Nicoleta Gherghel

film

Durabila imagine a devenirii

În documentarele artistice de lung metraj **Cei mai frumoși 20 de ani — Epoca Ceaușescu** (regia : **Mircea Mureșan** ; scenariul : **Dinu Săraru, Viorel Cozma**) și **Tineretul României socialiste** (regia : **Cornel Diaconu** ; scenariul : **Sorin Stanciu**) s-au materializat elocvente mărturii în imagini despre anii eroici ai devenirii noastre. Prima peliculă, realizată sub egida Casei de filme nr. 3 cu sprijinul și colaborarea prețioasă a Arhivei Naționale de Filme și a Studioului „Alexandru Sahia", se constituie într-o revoluționară cronică în imagini a anilor 1965—1985, veritabilă lecție de istorie contemporană, ce jalonează faptele eroice ale unui popor harnic și doritor de pace, capabil să scrie o emoționantă epopee a transformărilor radicale ce au schimbat din temelii geografia economică, fizică și morală a țării. Cronica cinematografică beneficiază într-un montaj inteligent de adevărate creșteri dramatice punctîndu-se imaginile document ale marilor victorii obținute pe șantierele construcției socialismului la Porțile de Fier, la Constanța, la Galați, la București sau în alte mari centre de referință ale victoriilor omului asupra naturii : Transfăgărășanul, Lotru, Bistrița, Dunăre sau Argeș. Evocarea cinematografică a acumulărilor calitative și cantitative se structurează într-o bogată tematică a devenirii naturii și oamenilor, a preschimbărilor spectaculoase înregistrate în fizionomia orașelor, a satelor, a industriilor, a științei și învățămîntului.

Fără a ocoli unghiul subiectiv, filmul lui **Mircea Mureșan** sugerează vibrant perenele semnificații ale metamorfozelor devenirii socialiste a patriei în luminoasele decenii de istorie contemporană, de intensă acțiune constructivă sub conducerea energică a partidului, sub îndrumările înțelepte ale secretarului său general, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.** Conturînd cu originalitate biografia tinerei generații a patriei, pelicula semnată de **Cornel Diaconu** (producție a Casei de filme nr. 1) se înscrie firesc în acea categorie de filme politice, susținute organic de impresionante simboluri și metafore (**și aici se cuvine subliniat aportul decisiv al talentatului operator Anghel Deca**).

Sondajul artistic operat în universul extrem de bogat al tinerei generații a patriei, surprinderea evenimentelor majore din viața tinerilor eroi, reliefarea gîndurilor unor autentici exponenți ai tineretului aflat în postura sa cotidiană la locurile fierbinți ale muncii și studiului, ale cercetării sau exprimării artistice mărturisește o inconfundabilă unitate stilistică, realizată poate paradoxal, cu o extrem de bogată paletă a mijloacelor de expresie cinematografică. Printre acestea nu sînt ocolite nici supraimpresiunile, policranul, filmarea inversă, înlănțuirile sunet-imagine, ș.a.m.d., elemente ale gramaticii filmice ce contribuie în mod fericit la finalizarea unui autentic poem cinematografic cu repere distincte în istoria contemporană, în marile evenimente trăite cu patos și dăruire de tînăra generație a patriei.

Memoria peliculei păstrează de acum înainte imagini ce aparțin istoriei noastre în plină desfășurare.

Trebuie să menționăm, de asemenea, că în aceste zile un nou film-omagiu dedicat tovarășului Nicolae Ceaușescu, „Cununa de lauri", (scenariul Nicolae Dragoș, imaginea Aurel Kostrakiewicz, Sorin Ilieșiu, Adrian Drăgușin, Gabriel Cobasnian, Liviu Pojoni, regia Anghel Mora) vine să se adauge cronicii în imagini a acestei epoci de măreție împliniri din istoria patriei.

Călin Stănculescu

Atunci erau cu toții tineri și nu prea aveau experiență, adică puțini dintre ei știau ce înseamnă o hidrocentrală, ce înseamnă, în primul rînd, să ridici un baraj, să muți apele, de mult statornicite pe făgașul lor, să înalți barajul în vechea albie, ca pe urmă să aduci rîul înapoi. Dar au făcut-o și pe asta, au învățat din mers ce și cum trebuie făcut, și au reușit. La Vidraru s-a născut primul copil, acum plecat undeva în Oltenia, ca inginer agronom că, se întristă Panait, numai în scrisori mai aflau vești unul despre altul și în concediu. Dar, își spunea tot el, poate așa e firesc să fie, că își are fiecare drumul lui, și agricultura nu se face aici, la oraș, că singur și-a ales meseria. Oricum, ar trebui să le scrie și el mai des, că Gelu are destule pe cap, are și copii, adică nepoții lui, și numai iarna, cînd sînt ceva mai liberi, vin de stau aici cîte o săptămînă, de nu se mai satură nici unul povestind...

★

Cerul parcă se surpase, că ploua de rupea pămîntul și ei, abia de terminaseră lucrul, o luară la fugă spre barăcile din pădure. Așa era la munte, ploaia venea repede, biciuia furioasă, de ziceai că e sfîrșitul lumii, după care se însenina brusc numai după o jumătate de oră, apărea soarele și uitai de tot, ca și cum nici nu fusese cu adevărat furtună. Dar pînă ajungeai la baracă erai udat bine, de puteai să-ți storci hainele de pe tine și tot ai fi umplut un lighean cu apă.

Panait se repezi în șopron cu Petre, sudorul, după el. Au crezut că sînt singuri și au început să-și dezbrace cămășile ude, dar cineva în spatele lor a izbucnit în rîs și, mirați, s-au întors spre colțul acela mai întunecat. Doi băieți, cam de vîrsta lor, fumau în pumn, așezați pe niște bobine de sîrmă, iar ea, fata aceea măruntă și negricioasă, rîdea mai departe, cuprinsă de o ciudată veselie.

— Arătați ca niște ciini plouați ! hohotea, și cei doi de alături se uitau nedumeriți la ea.

— Păi, zise unul dintre ei, aruncînd chiștocul, cum vrei să arate, dacă i-a prins ploaia sus, pe baraj ? Noi sîntem liniori, se întoarse el spre Panait, și ne-am adus sculele sub acoperișul ăsta, că știam că va ploua. E voie, nu ? se neliniști el.

— E, cum să nu fie, mormăi Petre, că n-o să stați în pădure. Adică, făcu ochii mari Petre, cum vine aia, liniori ? Trageți linii, sau ce faceți ?

Fata rîse iar, înghiontindu-l cu cotul pe cel ce vorbise primul.

— Stai, Ană, nu mai rîde, că n-or sti oamenii despre ce este vorba ! Noi întindem sîrmele astea electrice, și ducem lumina de la barajul vostru jos, în satele acelea, și mai departe, în oraș.

— Adică, tot împreună lucrăm, rise stînjenit Panait de neștiința lui despre meseria aceasta. Că așa se cheamă, nu ?

— Tot împreună, că fără noi ar fi degeaba munca voastră, dar nici noi n-am avea ce duce dacă n-ar fi hidrocentrala.

Liniorii au stat cam o lună pe la ei și Panait s-a tot ținut după Ana — îi plăcea fata — ba cu o vorbă, ba cu o invitație sus, la baraj, pînă într-o zi cînd a întrebat-o dacă nu vrea să rămînă cu el, la betoane.

— Nu, i-a răspuns ea, eu plec mai departe cu Andrei.

— Deci așa, se supărase rău Panait, îl iubești !

— Da, rise ea, și încă mult de tot.

— Atunci rămîi cu el, îi întoarse spatele Panait, dînd să plece.

— Bine înțeles, rise și mai tare Ana, bine înțeles că îl iubesc, că doar îmi e frate !

Și Panait n-a mai plecat de lîngă ea, dar nici Ana nu s-a dus cu Andrei, a rămas cu el, nu la betoane, n-a vrut să intre în echipa de betoniști, ci s-a dus la sudori cu Petre că, spunea Ana, îi place mai mult cum sar scînteile în jur din aparatul acela. Cînd s-au căsătorit, au venit toți la sfat, că a fost prima cununie de pe tot șantierul. Pe urmă a venit nașterea lui Gelu, iar mai tîrziu, la Sadu, s-a născut fata și, uite așa, își spunea Panait acum, potrivindu-și nodul de la cravată în apele oglinzii, au trecut anii, colindînd țara asta în lung și în lat, ridicînd baraje în calea apelor, înălțînd munți de ciment că, se opri el mirat din gest, cu cît ciment turnase în viața lui ar putea face un drum în jurul pămîntului, un drum pe care să calce oamenii și să se minuneze. Și ar avea de ce.

★

— Te-ai luat cu gîndurile, îi atinse brațul Ana, așezîndu-se pe un scaun aproape de el.

— Ia zi, Anică, zîmbi Panait ascuns, cum a fost atunci la Lotru, de dădeai tu cu cisma de cauciuc în pămînt, că mi-e gîndul numai la prostii și că nu sînt om serios ?

Ana începu să rîdă și-i trecu mîna prin păr, ciufulindu-l.

— Dar bine, Radule, ce voiai să zic ? Dădeam cu piciorul în pămînt și ziceam că nu rămîn nici moartă cu tine, dar eu știam că voi rămîne, că mi-ai fost drag de la început.

— Și acum nu-ți mai sînt ? clipi din ochi șiret Panait.

— Ia, hai, mai bine du-te și sună-l pe adormitul ăla de Nițu, că se mișcă greu, și pînă coboară el două etaje ne apucă noaptea aici.

Dar Nițu tocmai intra pe ușă, era vesel, îmbrăcat într-un costum nou, cu cămașă albă, cu palton, cu căciulă în cap, dar cu cravata în mînă.

— Aha, sări Panait de pe scaun, tot la mine vii să-ți fac nodul la cravată, că ai ajuns om în toată firea, la aproape treizeci de ani, și nici atîta lucru n-ai învățat. Să-ți facă Ana, strigă el, apoi înmuie brusc glasul, că nici eu nu știu.

Și izbucniră toți trei în rîs...

★

Mai tîrziu, cînd îi claxonă Valeriu de afară, grăbindu-i să iasă din casă, Panait le spuse celor doi să o pornească mai înainte, că vine și el imediat. Roti privirea prin încăpere, să vadă dacă totul era în ordine : și era, pentru că se întoarse, luă de pe canapea cățelul de porțelan, îl mîngîie și, băgîndu-l în buzunar, spuse în șoaptă :

— Eu zic să mergi și tu cu mine, să vezi cum ne decorează pe toți, că azi e zi de sărbătoare, și o să fie și Tudor, și Petre, că merită și ei bucuria asta mare. Pe urmă o să mergem numai noi doi și-o să cumpărăm niște flori, flori multe, un cimp de flori : iar mai tîrziu, cînd toată lumea o să doarmă, vom vorbi despre ce a fost și cît de mult ne-am bucurat de ziua asta...

Atinse cu vîrful degetelor, ca într-o mîngîiere, buzunarul în care era cățelul, trase ușa apartamentului, și începu să coboare în fugă scările, sărind cîte două trepte, grăbindu-se să-i ajungă pe ceilalți din urmă.

Gabriel Iuga

(fragmente de roman)

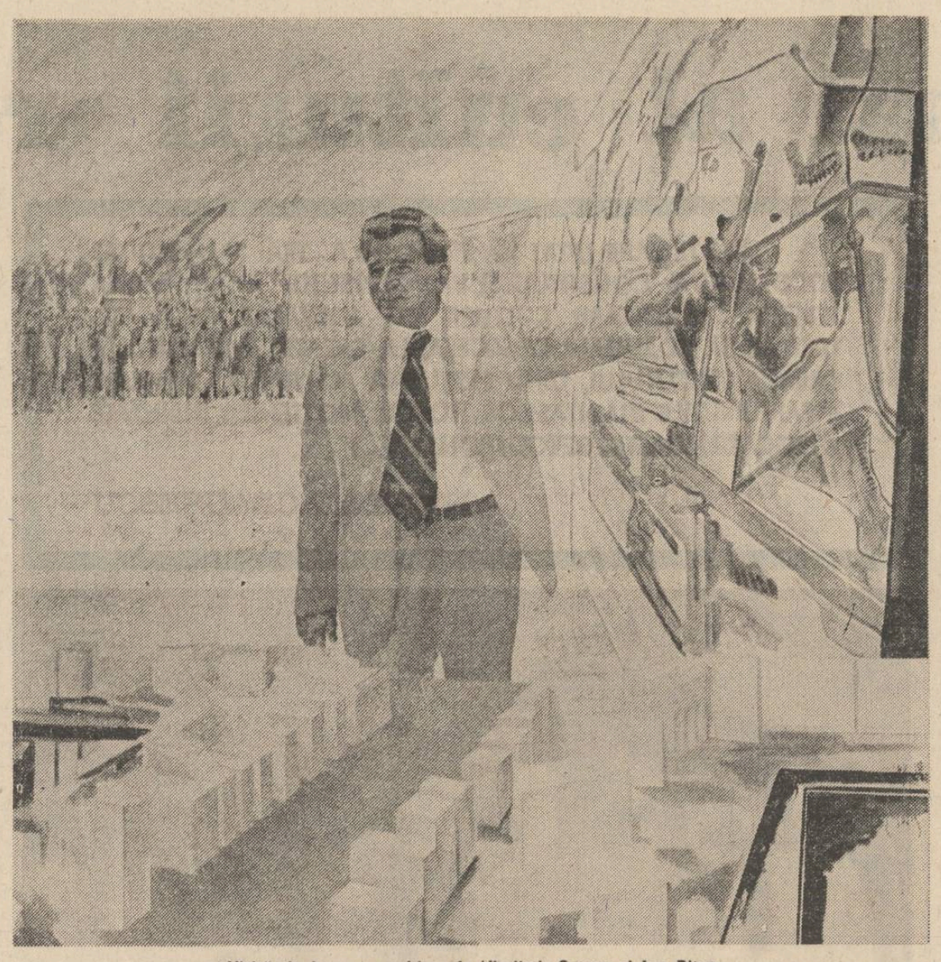

«Vizită de lucru» — tablou de Vladimir Șetran și Ion Bițan

Efigii la un portret

Sînt momente în istoria unui popor al cărora „suflu" pare să întreacă în clipele „dezlănțuirii" lor puterea de pătrundere comună (în accepțiunea ei cea mai largă) mai cu seamă atunci cînd acestea vin să spargă carapacea greu zdruncinabilă a unor prejudecăți și instaurează, prin puterea lor de iradiație, mai întîi de toate, vorba poetului, o nouă „ordine a privirii" ; acea privire cuprinzătoare, pornită din trunchiul viguros, autoritar și energic numit îndeobște **tradiție ;** acea privire robustă (în care se ascunde prospețimea), nedispusă să se împace cu inerția molatecă, lingușitoare și liniștitoare, suficientă sieși ; în sfîrșit, acea privire purtătoare de sens (deci, de durată), care, din capul locului, își proclamă drept unealtă de lucru prospețimea.

Un astfel de moment este, indiscutabil, Congresul al IX-lea al partidului, punct viguros (și luminos) de plecare pentru istoria ultimilor douăzeci de ani. Referirile vis-à-vis de pîrtiile sale de iradiație sînt pe deplin justificate, întrucît premisele programatice enunțate atunci răspicat aveau să rodească în momentele importante care au urmat.

Ceea ce conferă viabilitate — și strălucire — acestei „pietre de hotar" în istoria social-politică a ultimelor două decenii este un cumul de semnificații, dintre cele mai adînci, ele însele capabile de perspectivă. Mai întîi de toate — avem în vedere cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **demnitatea opțiunii** izvorîtă din lunga experiență a unui crez revoluționar. Cuvintele sună energic, firesc, cu un aer însă de mare siguranță. Mai apoi, în egală măsură, **spiritul realist,** profund constructiv. Și iarăși, în aceeași măsură, **cutezanța spiritului revoluționar.**

Aceste idei porneau, de la tribuna Congresului al IX-lea al partidului, de la cutezanța celui ce avea să devină cîrmuitorul unei perioade fără precedent în istoria încercată a țării. Ele, încă de atunci, configurau profilul unui **om pentru popor,** adînc implicat în însuși rostul devenirii sale. Ele făceau dovada unei personalități de excepție care avea să-și facă un crez din ideea nobilă, aceea de a sluji cu credință poporul, de a-i întruchipa opțiunile și năzuințele.

Desigur, istoria operează cu evenimente care nu constituie un scop în sine, ci sînt purtătoarele mesajelor și năzuințelor unei colectivități. Retrospectiva (oricît de sumară ar fi aceasta) evenimentelor petrecute în acest răstimp — deci, sub ochii, mintea și brațele noastre — ne dau puterea de a judeca și a privi lucrurile așa cum s-au așezat ele în albia devenirii patriei. Orice om de bună credință, care a participat activ — și efectiv — la făurirea istoriei din ultimele două decenii, nu poate în nici un caz să nu recunoască „caratele" inteligenței și devotamentului dus pînă la sacrificiu, izbînzile nenumărate — în toate planurile vieții noastre social-economice, politice-culturale — toate acestea, opera unui popor demn, „netulburat" de apele istoriei, care, în liniște și pace, în demnitate și adevăr și-a construit lucrarea sa de suflet și credință.

„Nimic nu a căzut din cer — amintea pe drept temei secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — totul este munca eroică a poporului" — iată o constatare menită să pună în lumină credința nestrămutată a Președintelui țării în geniul și capacitatea creatoare ale unui neam care, din vechime, a avut și are, ca o efigie de noblețe, vocația construcției pașnice, a păcii și libertății.

Marile izbînzi — care și acum pun semne de întrebare unor sceptici sfătuitori de aiurea și care nu au nimic comun cu demnitatea și spiritul acestui popor — nu pot fi înțelese fără eforturile materiale și umane imense, fără valorificarea și îndreptarea spre un țel comun a uriașelor zăcăminte de inteligență și inventivitate ale poporului român.

Reconstrucția din temelii a unor așezări sau orașe, dezvoltarea — într-un timp, într-adevăr scurt — spectaculoasă a tuturor domeniilor de activitate (cu tot ceea ce implică și presupune baza și suprastructura acestor noțiuni), spargerea unor bariere ideologice și democratizarea vieții noastre social-politice, permanentizarea unui stil dinamic de muncă și permanentizarea unui stil eficient de muncă, rezolvarea — cu consecințe benefice — a problemei naționale, dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării, în conformitate cu arhitectura gîndirii proprie poporului nostru, ideea de-a conferi un statut distinct națiunii noastre, întemeiat pe temeiurile și adevărul oricărui neam iubitor de demnitate și adevăr, cu alte cuvinte, însăși renașterea României și afirmarea ei... Toate acestea au ținut și țin de consecvența și patriotismul funciar al Președintelui țării, de profundul său umanism, de ideea sa nobilă potrivit căreia sîntem, noi cei de azi, datori — moral, în cel mai nobil înțeles — de a continua năzuințele pentru care s-au jertfit strămoșii noștri, de a le nuanța și împlini. Acestea, și multe altele, fac dovada îndubitabilă a vrerii unui popor care, conștient, și-a propulsat destinul prin tăria faptelor sale.

Este un salt — unul uriaș — acesta, unul care a conferit geografiei economice și spirituale românești noi dimensiuni, nebănuite, cutezătoare în durată, temeinice prin adevăr. Unul care încorporează în datele lui esențiale însăși vigoarea demnității opțiunilor noastre. Istoria ultimelor două decenii, complexă — ca orice proces istoric în devenire —, fascinantă nu face decît să argumenteze, fără putință de tăgadă, modul nostru propriu de a fi, de a deveni și a face istorie. Un fapt de la care se poate pleca și privi înainte este faptul existenței și împlinirilor noastre, al conștiinței unității noastre ca neam, al demnității noastre ca popor.

Extraordinara dinamică a devenirii românești — prin culmile ei cele mai înalte — nu poate fi concepută fără înțelegerea obiectivă a uneia dintre coordonatele spațiale ale firii acestui popor vrednic : conștiința și vocația păcii. Încă din vechime noi nu am tînjit la ceea ce nu ne aparținea de drept, nu am fost niciodată „sedușii" de ideea de a ne inventa rădăcinile (cu atît mai puțin de a ni le altoi!), dar, în egală măsură, nu am lăsat niciodată — chiar cu prețul unor jertfe imense — să ni se „otrăvească" zorii ferestrelor noastre curate. Respectîndu-ne rădăcinile, avînd grijă de lăstarii care pleacă organic din ele, ne-am cultivat — în ciuda tuturor vicisitudinilor — ființa istorică, împlinind — organic ! — o vocație care pulsează prin sevele cele mai adînci, aceea a bucuriei de a trăi în libertate și pace.

O constantă de suflet, și, aș spune, de noblețe, întrucît noi, românii, am avut și avem conștiința vechimii noastre și a harului nostru. Un argument vis-à-vis de ideea acestor rînduri este dominanta — devenită obiectiv programatic — subliniată de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna celui de-al IX-lea Congres al partidului : „Politica internațională a țării noastre are

Viorel Sîmpetrean

Continuare în pag. a 7-a

Din partea noastră, azi, întîiul vers

Sub arcul perspectivelor solare

Văd peste tot magnifice-nălțări
de-a lungul și de-a latul-ntregii țări...

E o gîndire peste tot, lucidă
e un tezaur tînăr peste tot
e-n fiecare o cariatidă
cînd comuniștii dovedesc ce pot
cînd își asumă dreptul de-a fi torțe
mai sus, străbătătoare peste vremi
și pot să fie, căci în ei sînt forțe
cum nu-s în aștri cerului supremi...

☆

Li-i viața-ntiia universitate
căci viața-i cea mai 'naltă dintre școli
unde se-nvață astăzi demnitate
nu sumbra umilință de soboli
și fiecare clipă care vine
e-o parte din istoria de azi
și-n mîna comuniștilor devine
un arc solar peste păduri de brazi !

Cu frunți scăldate-n soare se adună
cu ochii de aceleași febre arși
mereu în lupta vieții împreună
de neînfrînt, într-un patetic marș
să nu rămînă-n țară, din pămîntul
cel moștenit, întreg de la părinți
o brazdă făr' de rod — e legămîntul
din anii comunismului fierbinți !

☆

Și se învoaltă ca un crin ideea
frumoasă, înmiresmată, numai dor
asemenea-n azur, cu orhideea
din sufletul întregului popor
precum prin ani înalți o proiectează
acel prin care zilnic se decid
noi perspective, inima vitează
ce bate-n pieptul marelui partid !

Din partea noastră, azi, recunoștință
din partea noastră, azi, întîiul vers
Lui, ce din faptă a făcut o știință
și lacrima de pe obraz ne-a șters
cu-același gest care atît de clar e
că-n el, iluminați ne oglindim
sub arcul perspectivelor solare...

Pe El, de-aceea, astăzi îl iubim
și-i spunem : — La mulți ani, să ne trăiască
Conducător iubit cum astăzi ni-i
ca soarele-n zenit să strălucească
pe cerul comunistei Românii !

☆

Partinitarea noastră-i năzuința
de-a fi stăpîni în patrie doar noi
și Cel care-n furtuni rămîne tare
cînd alții se prosternă, noi, prin El
de neclintit, ca pietre de hotare
cu-oțel în noi, din mîndrul lui oțel
prin gînd, prin dor, prin vis în veac
urmîndu-l
ca pe-un titan slăvit printre titani
cu inima, cu sufletul, cu gîndul
de ziua Lui îi spunem :
LA MULȚI ANI !

Ion Potopin

La aniversare

În suișul clipei către nemurire
Sînt și-opriri mărețe, locuri de popas,
Cînd, sub flamuri, Țara, lumii dă de știre
Cît a mers spre piscuri, cît i-a mai rămas...

Pe sub arcul vremii cerul se strecoară
Și fierbinți luceferi ard pe boltă iar ;
Inimă de inimi e rotunda Țară
Cînd joacă în purpur fila-n calendar.

Și fuior de fapte deapănă și țes
Comuniștii vrednici, făurari de zid,
Care-n cartea Țării, la al XIII-lea Congres
Și-au unit rostirea într-un glas : Partid.

Dirz stegar de pace, eroic popor,
Într-un glas cu Țara, larg reverberat,
Cinstește CIRMACIUL azi și în viitor
Pe EL, pe EROUL, brav și neînfricat.

Nicolae Rotaru

Omagiu

Trăiesc și muncesc cu fruntea senină
și nu e puțin lucru
să poți spune cu mîna pe inimă
aceste cuvinte
Visez și mă dăruiesc
fără teama de a mă irosi
în gratuite speranțe
De la o vîrstă la alta
viața îmi confirmă idealurile
înălțate pe piscurile prezente
ale patriei socialiste
Îmi e deschisă calea spre orice bătălie
pe care o pot cîștiga
și cred în ea cu putere
Iată de ce mi se pare firesc
să-mi exprim toată dragostea
pentru Partidul Comunist Român
și pentru conducătorul său neprețuit
NICOLAE CEAUȘESCU

Toma Grigorie

Sîntem o strălucită țară

Ni-i țara-n strălucire de înfloriri stelare.
Sîntem popor de cîntec și-n fapte îndrăzneț.
Ni-s bornele vecie de pace la hotare,
Iar Tricolorul vieții, în lume, steag măreț.

Un cor de zări și vise mereu ne inconjoară.
El izvorăște veșnic din gliile de dor.
Trăim prin hărnicie o nesfîrșită vară,
Prezentul făurește un mare viitor.

În frunte ni-i Cîrmaciul înțelepciunii noastre.
La orice greu al vieții prezent e lîngă noi.
Cu El urcăm spre culmea minunilor de astre
Cu-avîntul și mîndria victoriilor în toi.

Onoare ne e munca, gîndirea ne e clară.
Orașele ni-s perle sub cel mai pașnic cer.
Sîntem azi pe planetă o strălucită țară
Vegheată de eroii ce-n veci de veci nu pier.

Constantin Atomii

Pămînt românesc

Dulci balade au ieșit în prag,
e ninsoarea iarăși înțeleaptă.
Din țărani cu tot cu vers mă trag
și-l am pe Cuza sfînt în partea dreaptă.

Ioan și Alexandru, cu fruntea-n jurămînt
și dealuri cît desagii cu lumină rară.
Istoria scrie cu pămînt
de sub Blaj, de sub Iași, de sub țară.

E gata Dunărea să spună ceva :
e trist Bălcescu și înainte plecat.
Există Mihai cît istoria
și cît în odăile limbii trăiește Eminescu
și-i curat.

Gînd de pircălab la Galați, în muzeu ;
dimineața pătrunde aici proaspătă și tare.
Noi ne adunăm în jurul aceluiași eu :
pămînt românesc cu strămoșii rămași drept
neclintite hotare.

Ion Trif Pleșa

Ceaușescu-Eroul

Eroul — Stema țării cu păduri de sonde
cununile de spice în soare
strălucind —
respirația patriei și puterea noastră
de a locui înlăuntrul răspunderii
știm
astfel că Patria-i eternă ;

Eroul — Drumul piinii, un pod peste care
trecem cu flori, sirena uzinelor
sub cerul albastru în care învățăm
tainele metalului — trepte ale
înaintării spre comunism ;

Eroul — Zidirea care se cheamă Partid,
comuniștii, întregul popor
luptînd cu apele, cu munții
pentru triumful cîmpiilor, patria
devenirea luminii ;

Eroul — Pacea anotimpurilor — răspunsul
tuturor visărilor, unde ideile
navighează în corabia viitorului,
cuvintele iubirii de țară —
jertfele timpului și spațiului.

George Corobea

Cu țara — La mulți ani!

Frumoase zile de-nceput de an
Înaltă iarna, peste noi plenară.
Și crește grîul drept în Bărăgan
Pentru rotunda pîine de la vară.

Și laolaltă ne-adunăm ca frați
Cu sufletul și inima-mpreună
Ca să cinstim, din piscuri de Carpați
Și pîn-la unda Dunării străbună,

Un NUME și un OM de omenie
Pe care Țara îl urmează drept.
Prin El ne-am ridicat în lume-o Românie,
Prin fapta-i și cuvîntul înțelept.

Prin El 'nălța-vom Țara mai departe
Spre culmea comunistă de progres,
Dînd muncii noastre noile carate
Cum hotărît-am la al XIII-lea Congres.

Se cade deci români, cu dreaptă cinste,
Celui ce ne conduce suverani
Spre zorile luminii comuniste,
Să îi urăm cu Țara — LA MULȚI ANI !

Geo Ciolcan

plastică

Patrimoniu — martor

Asistăm, de mai mulți ani, la una dintre cele mai semnificative evoluții ale artelor plastice românești, în sensul prelungirii în contemporaneitate a tradiției marilor compoziții parietale votive, alegorice. O redeșteptare a virtuților „cronicii ilustrate", ca semn al conștiinței artistice deprinsă a se adresa viitorimii.

Un proces de permanentă observare și sintetizare a realității ce **il implică** pe creator **in eveniment,** în dinamica metamorfoză a istoriei ce se făurește. Tocmai acest efort de implicare ne apare azi definitoriu în deschiderile către spectaculosul puls al vieții sociale, pe care artele plastice le manifestă constant. S-a închegat, într-un răstimp istoricește scurt, un corpus de opere remarcabile ce jalonează, în stiluri și tehnici de o mare varietate, conturul unei posibile proiecții, în planul artei, a realității, pe care un popor de oameni muncitori a întemeiat-o sub cutezătoarea înriurire a unui conducător patriot și vizionar. De la maeștrii dălții și penelului și pînă la cei mai recent veniți în breasla artiștilor plastici, o pleiadă însemnată de personalități creatoare a contribuit la constituirea unui adevărat **patrimoniu-martor,** în care criteriile politice, istorice, estetice, s-au întrepătruns cel mai adesea inspirat și convingător. Ca și în alți ani, în ianuarie, creatorii de artă artă își prezintă, în cuprinzătoare manifestări expoziționale, omagiul lor președintelui țării și măreților împliniri făptuite în anii construcției socialiste.

Lucrări dintre cele mai reprezentative populează sălile Dalles-ului (pictură, sculptură, decorativă) și ale Galeriilor de artă ale Municipiului București (grafică) în tentativa de a ne restitui, într-o viziune marcind limpede realismul concepției artistice, portretul patriei socialiste, mulitiplu și nimbat de tensiunile vocației constructive a românilor și, deopotrivă, portretul distinsului ctitor al realităților românești de azi.

De fapt, în asemenea împrejurări, precumpănitoare sînt contribuțiile ce ilustrează, în sugestive compoziții alegorice, peisajul contemporan, cu toate caracteristicile lui atît de familiare omului de azi, și trepidanta pulsație a vieții și activității contemporane. Nu un gest desprins din searbădul dans al contemplației, ci **materializarea unei atitudini politice și civice explicite, un răspuns al conștiinței artistice la imperativele timpului.** Actul creator se constituie, astfel, în mărturie a epocii, artistul își săvîrșește opera din magma unei experiențe asumate, trăite. Așa înțelegem acest demers colectiv, concertat, al artiștilor contemporani într-un moment al devenirii noastre, străbătut de patosul marilor întemeieri. De aici, impresia stăruitoare de frescă continuă, de „cronică ilustrată", cum spuneam la început, a expoziției. Nu lipsesc, transpuse în expresie plastică, prin modalități stilistice și tehnice foarte diferite, reperele mereu vii, perene, ale șantierului, ale cetăților industriei și științei, ale satului și orașului în unghiuri primenite de arhitecturile spectaculoasei metamorfoză edilitare și civilizatoare a socialismului. Mai presus de toate, se conturează imaginea dominatoare și laborioasă a omului contemporan în atitudini ce figurează ipostazele nu o dată eroice ale existenței, ale idealului de umanitate ce ni l-am făurit. Se disting, apoi, lucrările ce transpun alegoric, în formule de o monumentalitate reținută, armonioasă, simbolurile patriei, ale muncii, ale unității de neam și de voință, ale păcii, demnității și independenței naționale, ca și acelea ale unor memorabile momente din istoria țării — devenite embleme ale dăinuirii ființei și spiritualității noastre pe aceste meleaguri. Machete și proiecții fotografice ale unor monumente, edificate în anii din urmă pe întreg cuprinsul țării, întregesc imaginea acestui efort, pe care artiștii de azi îl fac pentru a îmbogăți forul public cu opere-mesaj de prim ordin. Portretistica este prezentă cu o generoasă selectie.

Un omagiu sincer și plin de recunoștință al tuturor generațiilor de plasticieni, față de cel ce în istoria noastră contemporană și în conștiința poporului semnifică modelul ei cel mai luminos și mai înălțător.

Corneliu Antim

muzică

Dimensiunile unei epoci

„Sentimentul patriotic stă la baza întregii mele creații muzicale, de la primele pînă la cele mai recente lucrări". Aceste cuvinte sînt desprinse dintr-o carte publicată la Editura Muzicală de muzicologul Radu Gheciu, carte intitulată **Mit și epopee — Aspecte ale creației compozitorului Gheorghe Dumitrescu.** Este vorba aici de o lucrare complexă, al cărei principal merit constă în aceea că urmărește trăsăturile unei deveniri artistice originale în arta componistică românească, recent încununată cu **Marele Premiu al Uniunii Compozitorilor** și Muzicologilor pe anul 1985. Maniera de prezentare a unei opere de neobișnuite proporții este pe deplin adecvată : analiza este precedată de sinteză iar sinteza este potențată de analiză. Cu alte cuvinte, **selecția și gruparea lucrărilor pe mari capitole,** unde ele sînt analizate pe larg insistîndu-se asupra elementelor de ordin componistic care sprijină eficient un plan al expresiei, prezent, original, în creație, decurg în mod argumentat dintr-o înfățișare globală a unei opere întinse pe mai mult de patru decenii, creație ale cărei linii de forță se împletesc strîns cu liniile de forță și existență ale spiritualității naționale.

Pe conținutul de idei, așadar, al acestei sinteze, realizate într-un capitol introductiv intitulat **Izvoare, stil, personalitate,** ne vom sprijini în a reliefa ceea ce distinge categoric ampla creație a lui Gheorghe Dumitrescu, făcînd din ea un întreg despre care se poate spune credibil : „Poate că întreaga operă a lui Gheorghe Dumitrescu nu este altceva decît o unică, colosală baladă, și în această perspectivă se poate vorbi cu îndreptățire despre titanismul viziunii artistice... ; este dimensiunea proprie eroilor săi, muzicii sale". Lăsînd deoparte o impresionantă **creație simfonică, ne vom axa pe prezentarea muzicii unde,** datorită participării cuvîntului, mesajul, ideatica, etosul și crezul sînt cu deosebire vizibile. Distingem așadar două mari cicluri : **Ciclul Jertfei și Ciclul Miturilor românești.** Din primul fac parte lucrări ca **Tudor Vladimirescu, Ion Vodă cel Cumplit, Răscoala, Decebal, Grivița noastră, Zorile de aur, Pămînt dezrobit, Vlad Țepeș, Soarele neatrînării,** din al doilea, **Miorița, Din lumea cu dor în lumea fără dor, Meșterul Manole, Orfeu — Prințul trac, Geniu pustiu (Poesis), Luceafărul, Marea trecere,** genurile cărora le aparțin partiturile menționate fiind opera, poemul vocal-simfonic, oratoriul, oratoriul-balet (fiecare dintre genuri cunoaște subgenuri „de caracter" ; de pildă, opera se particularizează în tragedie lirică, dramă muzicală populară, asupra specificității acestor subdiviziuni putîndu-se discuta mult).

Nu putem insista aici asupra unei creații cunoscînd numeroase numere de opus, unde „fiecare și toate nu încetează să ne aducă aminte că țelul pe care și l-a propus Gheorghe Dumitrescu este de a crea nu doar un număr de lucrări ci un **sistem** de lucrări, reflectînd în ton și verb taotalitatea conștiinței noastre naționale și istorice". E clar astfel că al doilea ciclu e subsumabil dimensiunii Mitului, unde avem individualizări realizate cu mijloace specifice scenei lirice și/sau simfonice : personaje, acțiune, libret, conflict, deznodămînt etc. Un profund umanism răzbate de aici în sensul adîncirii unor elemente de perenitate, umană și românească în același timp ; personajele nu sînt simple personaje ci devin întruchipări în timp ce acțiunea cîștigă acea dimensiune **illo tempore** specifică unui univers unde timpul este „încovoiat" pentru a se reînnoda circular și periodic. Celălalt ciclu reprezintă, ca să spunem astfel, un grad mai avansat de concretizare : personajele de legendă au devenit eroi reali de istorie, nu ai oricărei istorii însă, ci ai unei deveniri „silite" să se modeleze după tiparele sensibilității și rațonalității acestor meleaguri.

În privința substanței sonore, e suficient dacă amintim continua prefacere a momentului sonor, prefacere pe care Radu Gheciu o alătură melodiei infinite wagneriene, îmbrăcată însă aici în specifice haine românești, ținînd de o tradiție și cultură specifice.

Viorel Crețu

Fondul principal al culturii române

Eminescu — integritatea concepției

După moartea lui Mihai Eminescu, cel despre care Titu Maiorescu, atît de parcimonios în superlative, scria, în 1886, că „a adus lirica română la o culme de perfecțiune", opera sa poetică a devenit un veritabil obiect de cult pentru generațiile tinere. Un val de epigoni, între care se rețin numele lui Alexandru Vlahuță și Panait Cerna, eminescianizează cu religiozitate, iar poezia lui Eminescu, în special cea antumă, datorită înmulțirii edițiilor și a biografiilor romantate, pătrunde tot mai adînc și statornic în conștiința cititorilor. Dacă pînă în 1884, data cînd Titu Maiorescu alcătuiește și prefațează prima ediție de poezii, faima lui Eminescu nu depășea cercul „Junimii", începînd cu 1892, cînd Vlahuță rostește la Ateneul Român conferința „Curentul Eminescu", și continuînd cu următoarele două decenii, celebritatea poetului urcă spre apogeu, numele său devenind sinonimul ideii de poet național. Cînd șirul imitatorilor se rărește, noile generații își apropriază o altă dimensiune a geniului eminescian. Activitatea ziaristică de la „Timpul" cîștigă teren în conștiința publicului și, curînd, doctrina politică eminesciană devine reper inalienabil, care va jalona ideologia epocii. „Doctrina sa conservatoare — notează Șerban Cioculescu, într-un articol din 1939 — și-a învederat eficacitatea prin șirurile de generații care, aderînd la tezele sale, le-au prelungit în timp. (...) Poetul, a cărui dominație literară s-a istovit, înainte de război, își exercita mai departe influența, prin neobișnuita putere de convingere, din articolele sale politice. În acest sens, eminescianismul dăinuia, abuziv identificat cu orientarea naționalistă".

Față de aceste două stadii, unilateralizante, în receptarea operei eminesciene — s-ar putea adăuga, în același sens, disputa privind întîietatea valorică a poeziei antume față de cea postumă, și invers — momentul actual propune o schimbare radicală a unghiului de vedere. Se poate vorbi acum, pe măsură ce marea ediție de opere complete se apropie de finalizare, de o **receptare integrală,** care pune în valoare părțile, pentru a vedea întregul. Opera lui Eminescu este înțeleasă, astfel, ca un organism armonios, prin care circulă același sînge generos al ideilor. Acesta este sensul definirii lui Eminescu de către Constantin Noica drept „omul deplin al culturii românești". Din această perspectivă, depășită fiind prejudecata potrivit căreia, datorită condițiilor materiale precare Eminescu a fost silit să accepte munca de ziarist, în detrimentul creației poetice, publicistica și poezia apar ca două demersuri complementare, ilustrări ale aceluiași proces ideatic. Abordînd această chestiune la un prim nivel al operei, acela al expresiei, Șerban Cioculescu descoperă, într-un articol din 1979, intitulat **Concordanțe între poezia și proza politică,** o serie de sintagme care trec din poezie în articolul de ziar, și invers. Sensul originar al acestei mișcări este imposibil de refăcut, întrucît Eminescu nu păstra decît accidental ciorne ale articolelor, iar manuscrisele acestora erau aruncate la coș, în disprețul istoriei literare viitoare. În același timp, datarea aproximativă a poeziilor din manuscrise, în vederea comparării cu articolele publicate, nu se dovedește nici ea mai eficientă, deoarece pe masa de lucru a poetului, de la primul bruion pînă la forma definitivă, poemul aștepta perioade lungi, care se măsurau adesea cu anii.

Într-un plan mai profund însă, identitatea viziunii și a ideației, asupra căreia ne vom opri în cele ce urmează, trimite la identitatea cu sine a personalității eminesciene, aceeași în toată opera. Ne aflăm în fața unui **sistem de gîndire, indivizibil,** exprimat, desigur, specific, în poezie și în publicistică, dar, esențial, același.

În spirit romantic, însă cu argumente de tip pozitivist, Eminescu exaltă, în articolele sale, trecutul țării, valorile civilizației patriarhale, perioadele de stabilitate din vremea glorioasă a domnitorilor Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Matei Basarab, Alexandru cel Bun. Sînt momentele din istorie în care conlucrează toți factorii politici la conservarea independenței naționale, iar domnitorii, depășind interesele personale sau de familie, așază în primul plan apărarea „moșiei", adică a țării. „Minunea — notează Eminescu într-un articol din 22 ianuarie 1881 — consistă tocmai într-asta că, într-un timp în care Europa toată se batea în capete, noi am avut norocirea de a avea, dup-olaltă, odată în Muntenia p-un Mircea, apoi în Moldova pe Ștefan cel Mare. Acesta din urmă era fiul de suflet al lui Mircea ; el copilărise la Curtea de Argeș și la Tîrgoviște, el avea aceeași tendință de a uni creștinătatea în contra Semilunei ; c-un cuvînt avea o idee superioară individualității sale". În lupte sîngeroase sau printr-o diplomație de maximă eficiență în condițiile date, Mircea și Ștefan au reușit să mențină suveranitatea țării. În scrisul său, Eminescu se întoarce mereu asupra acestor epoci glorioase, oferind prezentului modele de patriotism, demnitate și înțelepciune. Iată-l, în 1880, îmbinînd patetismul discursului, cu argumentul istoric într-un studiu care conține principalele sale teze economice, sociale și politice : „Și ce străluciți într-adevăr, ce neasemănat de mari sînt reprezentanții din trecut ai neatîrnării statelor române față cu epoca noastră ! Oare Mircea I, în cei 38 de ani, Ștefan cel Mare în cei 46 de ani ai domniilor lor au avut o altă preocupare decît neatîrnarea țării ? Mircea I — acest prototip luminos și al artei războinice și al celei diplomatice la români — n-a gîndit toată viața lui decît la menținerea neatîrnării. La 1394 bate pe Baiazid Ilderim în memorabila luptă de la Rovine, păstrată în memoria întregei Peninsule Balcanice ; la 1395 încheie tractat de alianță cu Ungaria ; la 1396 ia parte la bătălia de la Nicopole ; la 1398 bate el singur pe Baiazid lîngă Dunăre ; la 1406 își întinde mîna în Asia și scoate pe Musa ca pretendent în contra lui Soliman, îl susține cu bani și arme și-l face împărat ; la 1412 scoate un alt pretendent, pe Mustafa, în contra lui Mahomed I, ba chiar în anul morții sale, 1418, a ajutat cu bani și arme pe un sectator momentan, anume Mahmud Bedreddin, sperînd succese politice din sciziuni religioase între turci. O politică analogă a contrapunerii iscusite a puterilor creștine, a luptei directe cu turcii au susținut Ștefan cel Mare. (...) Făcut-au bine sau făcut-au rău cei mai mari doi Domni ai noștri preferind — o supremație nominală turcească unei supremații reale creștine ? Realitatea a dovedit că era tot ce puteau face mai bine. Toate, dar absolut toate statele dunărene au devenit pașalîcuri (...) pe cînd vechile noastre tratate, iscălite cu litere mari și bătoase pe piele de vițel, au fost pînă ieri izvorul neatîrnării reale, izvorul din care au decurs actele succesive de emancipare de sub domnia turcească. Tudor se bazează pe ele, cînd cere de la Poartă reintroducerea domniei naționale, și Divanurile ad-hoc n-au găsit alte arme mai puternice înaintea Areopagului Europei decît tot pe acestea" (**Studii asupra situației,** II, în „Timpul" din 19 februarie 1880).

Aceleași idei se regăsesc și sub pana poetului. Poezia nefiind expunere de argumente istorice, ci sublimarea acestora, Eminescu alege momentele de maximă tensiune, mărind impactul emoțional asupra cititorului. În **Scrisoarea III** (publicată în 1881), după o primă parte, transparent simbolică, urmează cunoscuta scenă a confruntării între sultan și Mircea cel Bătrîn. În portretul pe care-l face domnitorului român, Eminescu accentuează condiția acestuia de om din popor, „după vorbă, după port". Faptul nu este întîmplător. Într-o replică pe care o dă, tot în 1881, „Românului", organul Partidului liberal, aflat atunci la conducere, Eminescu scrie (sublinierile ne aparțin) : „**Celula constructivă a vechilor state române este republica țărănească,** precum s-au păstrat mult timp la Cîmpulung (în Bucovina) și la Vrancea, o republică eminamente artistocratică. A veni în lumea aceasta, unde **gloria unuia era gloria comunei întregi, proprietatea era a neamului cu istoria și cu tradițiile lui, nu a individului,** și a pune semnul egalității moderne, măsura prezentului, în care temeiul inegalității nu este nici **inteligența,** nici **vitejia,** nici **caracterul,** ci banul, banul cosmopolit pe oricare cale ar fi el cîștigat, a măsura trecutul cu banul e un sacrilegiu față cu istoria națională". Altfel spus, individul nu se poate distinge în colectivitate prin nimic altceva decît inteligență, vitejie, caracter. De aceea Mircea este „un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port". În timpul confruntării cu Baiazid și, apoi, în luptă („Mircea însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare"), el devine **altfel, se distinge,** probîndu-și calitățile de exponent. Într-o primă fază a dialogului cu Baiazid, cînd pozițiile nu sînt încă tranșant delimitate, Mircea încearcă să evite, diplomatic, confruntarea armată, afișînd modestia în fața măreției adversarului. Cînd, însă, intențiile lui Baiazid sînt clare, Mircea părăsește formulele diplomatice și își afirmă neted, în numele colectivității, credința : „Eu ? Îmi apăr sărăcia, și nevoile, și neamul / și de aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este. / Dușmănit vei fi de toate făr-a prinde chiar de veste. / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfioară de-a ta faimă, Baiazid !". Mircea din **Scrisoarea a III-a** este, cum se poate observa, același cu domnitorul din articolele lui Eminescu. Ceea ce triumfă este acea „idee superioară individualității sale", moșia, țara. Unitatea de acțiune a întregului popor, de care Mircea nu se îndoiește, nu este o figură retorică pentru intimidarea adversarului. Ea vine din aceeași „iubire de moșie" și, mai tîrziu, consfințește un tip de relații între stat și individ, pe care Eminescu îl cunoștea bine : „Regimul vechi, rău ori bun, nu discutăm, avea o calitate incontestabilă, o calitate care-l justifica în ochii tuturor : el nu costa nimic, sau aproape nimic. Tradiționalul galben găurit al visteriei pe care-l plătea orice cap de familie n-a sărăcit pe nici un țăran, n-avea nici o influență asupra regimului său alimentar, era la dreptul vorbind prețul unui berbece și aci se încheia totul. Din acest tradițional galben găurit se plătea școala, care era mai bună decît cea de azi, administrația, rea, fără îndoială, dar mai puțin venală și cupidă ca cea de azi, judecătorii, mai puțini străini decît cei de azi, și mînă de cenușeri și coate goale, mai puțin exigenți și mai modești decît cei de azi. Țăranul nu era de batjocura subprefectului, a primarului, a notarului, a perceptorului, tot oameni din oraș, tot lepădături ale ulițelor, tot exploatatori direcți ori indirecți ai lui".

Modelele trecutului, avansate în poezia și publicistica lui Eminescu, au **sens terapeutic.** Ele sînt replici adresate prezentului corupt și vizează însănătoșirea organismului social-politic. Eminescu nu refuză, în numele conservatorismului, noile instituții liberale. El reclamă doar umplerea noilor forme cu un fond care să le justifice și să le facă să funcționeze în chip real. Chiar devizele cele mai entuziasmante sînt privite cu maximă neîncredere, atîta timp cît rămîn doar vorbe în oratoria politicianistă : „Din zilnica repetare a unei serii de vorbe cu sferă nedeterminată și lipsite de cuprins a rezultat la început o boală obștească a spiritului public în România : găgăuția generală în judecarea cestiunilor de interes public, o periculoasă beție de cuvinte, care a amețit clasele noastre de mijloc și le-a făcut a confunda formele goale și pospăirea pe deasupra a civilizației cu fondul acesteia, care consistă nu în egalitate, fraternitate și libertate, ci în muncă și adevăr. Încet-încet orașele și-au deschis ochii ; fiecare înțelege că fără muncă nu există bunăstare materială decît pentru gheșeftari și cavaleri de industrie ; că fără adevăr nu există cultură. Încet, publicul s-au convins că a lua ochii prin discursuri patriotice și fraze bine lustruite nu va să zică a munci și că toți acei care iau de zece ori pe zi patria, libertatea, naționalitatea în gură le iau numai ca etichete și ca pretexte, adevărata lor țintă fiind îmbogățirea sau traiul bun de pe spatele altora, din spinarea poporului producător". Citatul este extras dintr-un articol publicat de Eminescu, în „Timpul", la 5 februarie 1882. Conținutul său trimite, în linie dreaptă, la cunoscutul portret al demagogului liberal din **Scrisoarea a III-a,** a cărei republicare în „Timpul" din 10 mai 1881, va stîrni o adevărată furtună de proteste în presa liberală. Eminescu nu se lasă însă intimidat, iar articolele din anii următori între care și cel din care am citat mai înainte, probează, încă o dată, integritatea gîndirii sale. Aceeași vehemență în dezvăluirea tarelor societății o regăsim, cu opt ani mai devreme, în poemul **Împărat și proletar.** Îndemnul la revoltă din finalul discursului proletarului semnifică tocmai refuzul vorbelor deșarte și investirea cuvintelor cu sens, prin acțiune solidară : „Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați / Atunci cînd după moarte răsplată nu v-așteaptă / Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă / Egală fiecare, și să trăim ca frați !"

Cei „mizeri" sînt țăranii, meseriașii și muncitorii, sau „clasele pozitive", cum îi numește Eminescu în publicistica sa. Elogiul acestora se împletește cu atacul violent la adresa „păturii superpuse", îmbogățite, neproductive, exploatatoare, alcătuite din clientela politică, paraziții din administrație, profitorii de orice fel : „Cît despre aluatul protoplasmatic care formează la noi un stat în stat, așezat asupra instituțiilor și poporului, avem puține de adaos. Trăind din politică și prin politică și neavînd nici un alt soi de resurse materiale sau de putință de a-și cîștiga existența, el e capabil de a falsifica totul, și liste electorale, și alegeri, și forme parlamentare, și idei economice, și știință, și literatură. De aceea nu ne mirăm dacă vedem acest proteu al unui universalism incapabil și ambițios îmbrăcînd toate formele posibile : miniștri, financiari, întreprinzători de lucrări publice (cu capital de palavre), deputați, administratori membri la primărie, soldați (care au luat Grivița cu gura), actori, totul, în fine (...) Iată dar o nouă clasă dominantă în România care se distinge prin absoluta ei improductivitate". (**Studii asupra situației,** februarie 1880).

Ca într-un sistem de oglinzi paralele, poezia înregistrează aceeași imagine. Ultima parte din **Scrisoarea a III-a** este un pamflet de o virulență unică în poezia română. Verbul eminescian interoghează și sancționează, smulge, ca un lasou justițiar, pe demagog din șaua vorbelor găunoase și-l tîrăște la stîlpul infamiei, îl sufocă sub cascade de invective, pentru ca, în final, să rostească sentința : „Cum nu vii tu, Țepeș, Doamne, ca punînd mîna pe ei, / Să-i împarți în două cete : în smintiți și în mișei / Și în două temnițî large cu de-a sila să-i aduni, / să dai foc la pușcărie, și la casa de nebuni". Fără tonul inflamat de aici, cu aceeași mîhnire, dar cu o undă de speranță, iată „varianta" publicistică a acestor versuri, în editorialul din „Timpul" (27 ianuarie 1882) ; „Situația țării devine astfel din zi în zi mai gravă, mai întristătoare, rădăcinile răului devin mai adînci și criza este de natură a preocupa oamenii bine cugetători. Ar fi vremea ca toate puterile vii ale țărei să se unească strîns pentru a aviza serios la mijloacele d-a preveni pericolele iminente cari amenință starea socială, economică și politică a acestei țări, încredințate unei exploatări din cele mai lipsite de pudoare".

Ideile social-politice, din publicistica eminesciană se regăsesc cu precădere, în poezia de factură socială. Este firesc să fie așa, căci aceasta, prin caracterul ei discursiv, permite o construcție logică, în care ideologicul se încorporează fără distorsiuni la nivelul expresiei. Această compatibilitate între structuri, chiar dacă funcționează doar pentru o zonă limitată a creației poetice, dă naștere unei arii de interferențe semnificative a publicisticii cu poezia, în care idee și imagine se potențează prin reflectare reciprocă.

Valentin F. Mihăescu

„NU TREBUIE UITAT CĂ FELUL DE A TRĂI ȘI GÎNDI AL POPORULUI A CONSTITUIT ȘI VA CONSTITUI ÎNTOTDEAUNA TEMELIA DEZVOLTĂRII CULTURII CU ADEVĂRAT ÎNAINTATE. TREBUIE SĂ ADĂUGĂM, DE ACEEA, LA CREAȚIA PREZENTULUI CREAȚIA TRECUTULUI, DÎND PREȚUIREA CUVENITĂ MARILOR ÎNFĂPTUIRI ALE ÎNAINTAȘILOR NOȘTRI, MOȘTENIRII ÎNAINTATE A MIȘCĂRII NOASTRE REVOLUȚIONARE (...)".

NICOLAE CEAUȘESCU

Traian Brădean : «Strămoșii»

Marele nuvelist

Înainte de apariția lui **Ion** (1920), una din capodoperele literaturii române, Liviu Rebreanu a publicat cîteva volume de nuvele, **Frămîntări** (1912), **Mărturisire** (1916), **Golanii** (1916), **Răfuiala** (1919), **Calvarul** (1919) etc., care ele singure, ar fi trebuit să gireze un autor de marcă. Dar succesul primului său roman, urmat de o serie fastă, incluzînd **Pădurea spînzuraților, Răscoala, Ciuleandra, Adam și Eva** a fost atît de copleșitor încît adevăratul act de naștere al prozatorului este considerat de o mare parte a criticii, romanul **Ion,** Liviu Rebreanu a continuat să scrie, în paralel, proză scurtă, dar excepțională sa operă romanescă a avut asupra ei un efect ciudat ; pe de o parte, nuvelele și povestirile au intrat, cu adevărat, în vizorul criticii atunci cînd prestigiul romancierului s-a răsfrînt asupra lor, iar pe de alta, au fost considerate fie ca preliminarii, fie ca adiacente „corpusului" de romane. Este cunoscut că unele motive, personaje, situații sau tipuri de conflict sînt prefigurate în nuvele, dar, la fel de adevărat este și că proza scurtă a lui Rebreanu merită toată atenția în sine, ca o creație autonomă. Prin această dublă focalizare — anticipare a scriiturii romanești, dar și univers estetic bine articulat — vom investiga și noi povestirile și nuvelele rebreniene. Analiza va fi așadar sincronică, axîndu-se pe tipologii, personaje, conflicte, fără a uita să punctăm și cîteva repere diacronice.

Un grup masiv de nuvele i-a fost inspirat autorului de primul război mondial, în care transilvănenii au avut o situație specială, fiind uneori nevoiți să lupte împotriva propriilor lor frați români de peste Carpați. Aceasta este situația personajului principal din nuvela **Catastrofa** (1919), cuprinsă în volumul **Calvarul.** Cu o reală artă a dozajului efectelor dramatice și a contrastului, Liviu Rebreanu îl pune pe eroul său să reflecteze la această situație, în timp ce mitraliera din cuibul comandat de el omoară o mulțime de soldați români. Cînd își dă seama de ceea ce face, este prea tîrziu. Înconjurat de români și invocînd argumentul fraternității, este împușcat și apostrofat cumplit.

Nuvela este întru totul remarcabilă, dar ea a reținut atenția nu atît prin indubitabila ei valoare și originalitate, cît prin faptul că situația lui David Pop și criza sa de conștiință le prefigurează pe cele ale lui Apostol Bologa din **Pădurea spînzuraților.** Oarecare tangență cu aceasta din urmă, prin cazul dilematic și soluția sinuciderii are și povestirea **Ițic Ștrul, dezertor,** apărută mai întîi în revistă, ca mai toate nuvelele lui Rebreanu, și apoi în volumul **Norocul** (1921). Temător și umil în viața de toate zilele, protagonistul se dovedește în războiul contra Imperiului austro-ungar un combatant curajos și un bun camarad. Urmărit cu ură acerbă de un ofițer, și pus în situația de a-și scăpa viața prin dezertare, Ițic refuză această posibilitate de salvare și se spînzură. Și aici autorul își relevă capacitatea de a crea stări-limită, cu un veritabil simț al tragicului, precum și pe aceea de fin analist al proceselor psiho-sufletești tulburi, obscure, dureroase.

Interesantă este și nuvela **Calvarul,** din volumul cu același titlu, descriind, cu minuție, un film al proceselor și reacțiilor interioare : stările de conștiință angoasante și poziția imposibilă a unui intelectual ardelean rămas în Bucureștiul ocupat vremelnic de germani și austro-ungari. Suspectat la sfîrșitul războiului de a fi colaborat cu aceștia, deși refuzase orice compromis, din care cauză a suferit o permanentă teroare, eroul nu rezistă psihic șocului și se sinucide. Nuvela este mai degrabă un microroman, unde autorul surprinde nu numai tribulațiile eului narator, ci și atmosfera și teroarea dezumanizantă, instituite de ocupanți. **Războiul** și **Vremuri războinice,** publicate în revista **Universul literar** (1914) și apărute postum în volum sînt, mai degrabă, niște crochiuri pe tema războiului, demnă de menționat fiind numai **Hora morții** din **Golanii** (1916). Povestirea are o linie sobră, impresionantă în austeritatea ei dramatică. Plecați împreună pe front, Haramu și Boroiu, au psihologii și comportări diferite. Primul, țăran bogat, care îi luase logodnica lui Boroiu este înspăimîntat de moarte și are presimțiri sumbre, iar cel de-al doilea așteaptă moartea lui Haramu, pentru a se căsători cu Ileana, fosta iubită. Tensiunea sufletească mocnită a personajelor, suspiciunea lor reciprocă este admirabil redată de prozator. Un destin potrivnic curmă însă conflictul rivalilor care mor aproape simultan. După ce un glonț îl lovește mortal pe Haramu, și înainte ca Boroiu să-și dea seama de acest lucru, este și el doborît de un glonț în piept. Revolta lui înainte de expiere, pune din nou în lumină acel extraordinar simț al tragicului la Rebreanu, ce își va vădi întreaga măsură în **Ion** și **Răscoala** : „Se vede că m-am speriat, își zice dînsul gînditor și deodată se înfurie ca un zmeu : «Nu vreau ! Nu vreau ! Nu vreau ! Da să ridice pușca să ochească... Dar în piept simte o lovitură de cuțit. Cine m-a izbit? Glonțul?... Nu vreau! Nu vreau! Își încordează toate puterile, parcă s-ar împotrivi unui vrăjmaș năpraznic, și cu o sforțare uriașă slobode arma. Aude lămurit răbufnitul puștii și numaidecît un țiuit vesel în urechea dreaptă."

O altă serie de nuvele cuprinde scene și episoade tipice, din viața satului, mai toate intrînd retușate, prin stilizare sau amplificare, în structura romanelor **Ion** și **Răscoala.** În **Răfuiala,** Toma Lotru, țăran bogat, însurat cu frumoasa Rafila, fosta iubită a lui Tănase Ursu, îl strînge pe acesta de gît, din gelozie, bănuind că soția lui îl mai iubește. Cu o scenă asemănătoare (prima este altfel făcută), se încheie și **Ion.** La fel **Vrăjmașii, Idilă la țară** și **Talerii** cuprind personaje și întîmplări ce, într-o măsură mai mare sau mai mică intră în componența celui mai apreciat roman al lui Rebreanu. S-ar putea spune că o parte din nuvelele și povestirile sale sînt bazinul de unde marele fluviu romanesc își adună apele. Între toate, cea mai realizată, ni se pare **Proștii,** într-o formă modificată regăsim episodul în **Răscoala,** povestire amintind de umanitatea cehoviană.

Mai edificatoare pentru arta, să-i spunem „cehoviană", în observarea lumii celor mărunți, sînt schițele și povestirile cu subiect citadin, localizate, cu precădere, în universul tragicomic al micilor funcționari și comercianți. **Ocrotitorul** este absolut semnificativă pentru această direcție a scrisului său. Protagonistul textului este un aprod care are de întreținut o familie numeroasă și este în permanență terorizat și amenințat cu concedierea de către șeful său. Magistrală este analiza procesului de autoiluzionare prin care trece funcționarul în urma unui fapt incidental : într-un moment de efuziune cauzat de primirea unei sume de bani, șeful îi strînge mîna pe stradă, ceea ce îl aruncă pe umilul funcționar într-o stare de beatitudine, crezînd că va fi și avansat, vis din care va fi trezit brutal a doua zi la serviciu. Venind furios pentru că noaptea a pierdut la cărți, șeful îl dă afară din post, sub pretext că nu i-a șters praful de pe birou. O capodoperă a genului este **Cumpăna dreptății,** unde, un vînzător ambulant de gaz, dintr-un orășel de provincie, după ce este pălmuit de ambii avocați ai tîrgului, în urma unor răbufniri de revoltă, de altfel legitime, ajunge în situația de a fi arestat, pentru că și-a cerut drepturile — plata gazului, și apoi pedepsirea celor ce l-au ultragiat. Dar în momentul în care unul din avocați, Miliță Dogaru, îl iartă și intervine pentru a-l elibera, uită totul și se simte fericit, ba chiar recunoscător celui ce îl lovise înainte. Finalul nuvelei este condus cu arta unui adevărat maestru al genului scurt : „I-ascultă, jupîne, îi spuse grav grefierul. Domnul judecător a binevoit să te ierte de data asta, deși ai fi meritat să înfunzi pușcăria pe cît ai fost de obraznic... Ai noroc că a venit și conu Miliță să se roage pentru d-ta, că altfel... Dă-i drumul, jandarm, să se ducă dracului!

Șulam crezu întîi că n-a auzit bine, dar, întîlnind privirile lui Dogaru, înțelese și, cu ochii înecați în lacrimi de recunoștință, bolborosi :

— Coane Miliță... să trăiești... să-ți dea Dumnezeu sănătate... că ești suflet bun... să-ți dea Dumnezeu...

Nu isprăvi vorba. Ieși glonț în stradă, se repezi să-și ia bidoanele și, fără a se uita în dreapta sau în stînga, se duse ață spre casa avocatului Miliță Dogaru. Cînd intră pe poartă îi curgeau nădușelile pe tîmple. De bucurie, nu mai simțea nimic, doar buzele-i arse murmură mai domol : — Gaz!... Hai gaz... Gaaaz!...".

Cu un caracter mai anecdotic, dar cu aceeași verificată știință a amănuntului revelator și a dozării efectelor narative sînt și **Strămutarea** și **Norocul.** O savuroasă parodie a gustului epocii pentru film este schița **Cinema,** nerezumabilă, întrucît tot farmecul ei constă în stil.

În sfîrșit, un alt sector al nuvelisticii rebreniene descrie în culori crude lumea periferică a declasaților, a „golanilor", pasiunile lor violente, bucuriile și suferințele lor fruste. Deși nu depășesc un anumit stadiu al pitorescului și al gustului pentru scenele tari, merită amintite texte precum **Golanii** sau **Culcușul** pentru ineditul colțului de umanitate, dezvăluit fără false inhibiții.

Bineînțeles, proza scurtă a lui Liviu Rebreanu este mai vastă tematic și mai variată ca registru stilistic, dar noi am executat un decupaj, sperăm reprezentativ, pentru a demonstra că autorul este nu numai cel mai important romancier al literaturii române, ci și unul din nuveliștii ei de seamă.

Paul Dugneanu

Valoarea tradiției

Urmare din pag. 1

a climatului de idei și însăși a creației literare, istoriografia literară a putut să pună în circulație scriitori a căror reapariție a dat un tonus nou literaturii române postbelice, creației originale contemporane. Reintrarea lui Lucian Blaga atît cu poeziile cît și cu eseistica sa în circuitul firesc de valori al culturii române, a marcat un moment important în dezvoltarea literaturii române postbelice. Desigur această restituire nu s-a făcut în indiferență de aspectele complexe ale operei acestuia, care au fost analizate și disociate unele de altele în spirit critic și valorificator. În această acțiune critica și istoria literară a ținut seama de recomandările documentelor de partid care niciodată n-au încetat a sublinia necesitatea unei recuperări lucide, pline de spirit critic a marilor tradiții culturale și literare românești, a marilor opere care le-au ilustrat. „Punînd în valoare tot ceea ce s-a creat mai înainte de-a lungul anilor în domeniul literaturii și artei, să pornim de la criteriile științifice ale materialismului dialectic și istoric, evidențiind orientarea creației, felul în care ea a reflectat ideile timpului, cerințele obiective ale dezvoltării societății în perioada respectivă", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu adresîndu-se scriitorilor, cărora le revine în mod firesc această îndatorire.

Documentele de partid au arătat de nenumărate ori că discutarea și promovarea unei opere literare nu este o chestiune de evaluare formală, ci una de fond. Tendința criticii literare de a ocoli fondul unor opere, de a ignora tendința lor socială și filozofică, preferînd să dea atenție doar procedeelor artistice a fost pe bună dreptate supusă unei critici principiale întemeiate în documentele de partid. Asemenea abordări ale textului literar au dus și duc deseori la trecerea cu vederea a unor chestiuni de fond, justificate superficial de acceptarea modalității, cu alte cuvinte a acceptării unor rețete și mode în detrimentul conținutului de idei și a valorii reale a scrierilor. Situația este importantă cu atît mai mult cu cît ea își are efectele ei : acolo unde nu se găsesc modalitățile impuse de rețeta și moda momentului, această critică șablonardă respinge de fapt opera. „Critica literar-artistică nu a făcut întotdeauna o analiză obiectivă, științifică a lucrărilor, mai ales a tendințelor sociale și filozofice, mulțumindu-se uneori cu aprecieri formale, de complezență, sau ocupîndu-se doar de procedee de creație folosite de autori : ea nu a acordat atenția necesară problemelor teoretice de bază ale esteticii marxiste, ale realismului revoluționar în artă", afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acest reproș este valabil nu numai pentru literatura actuală, el potrivindu-se uneori și la modul în care sînt privite și acceptate și operele din zestrea literaturii române anterioare. Sînt autori tipăriți pentru simplul fapt că susțin modernismul, fără a merge, dincolo de această caracteristică generală, la modul în care este înțeles și ilustrat, la conținutul de idei al acestuia.

De un mare ajutor au fost istoricilor literari interesați de operele complexe, cu o problematică acută, considerațiile pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a făcut asupra unor aspecte de istorie socială și politică din România în trecutul țării. „În general, în ce privește trecutul, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în 1976, continuă să fie ignorate unele tradiții progresiste, rolul important jucat de diferite forțe sociale și politice în dezvoltarea țării, în timp ce se preiau necritic unele aspecte și teze greșite". Cucerirea de către o concepție și o analiză lucidă și realistă a unor aspecte sociale și politice din trecutul societății românești, eliminarea unor îngustimi de vederi s-a răsfrînt și asupra lucrărilor și creațiilor literare inspirate din aceste aspecte și realități. Proza lui Liviu Rebreanu a putut fi înțeleasă într-un context social și politic mai adecvat, iar opera lui reeditată într-un șir de volume care fac cinste valorificării noastre literare. În aceeași situație se află și „Istoria literaturii române" de G. Călinescu, care a profitat de progresele de interpretare pe toate planurile și, datorită acestor inițiative de interpretare antidogmatică, a reintrat în circuit, acolo unde-i era demult locul. Asemenea reeditări ilustrează în gradul cel mai înalt caracterul viu, dinamic, deschis al concepției despre literatură și artă în linia sa istorică dezvoltat de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntările sale. Principiile enunțate aici au devenit pilonii de sprijin ai unei restituiri literare care înfrînge astăzi multe inerții.

Niciodată însă această deschidere către valorile de cultură și artă ale trecutului n-a cedat principial intruziunilor ideologice străine de esența concepției partidului, care a subliniat mereu importanța tradiției democratice în literatură și artă, a unei creații legată de sufletul și aspirațiile celor ce muncesc, ale întregii societăți românești de astăzi. „Dar trebuie să preluăm totul în mod critic, relevînd tezele greșite conținute de unele din aceste opere, chiar dintre cele mai valoroase, pentru a-i orienta în mod just pe cetățenii patriei noastre și, în special, tînăra generație", spune tovarășul Nicolae Ceaușescu. Principiile sînt la fel de importante pentru viața spirituală a întregii patrii, din punctul de vedere al aceluiași țel comun : socialismul. Tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbește despre supraviețuirea acelui trecut cu care ne putem mîndri în comun : „Avem toate motivele să fim mîndri de trecutul de luptă și muncă al poporului nostru, de ceea ce am realizat în anii socialismului ; avem toate motivele să prețuim figurile luminoase, progresiste ale poporului nostru, eroismul maselor largi populare, fără deosebire de naționalitate, care prin lupta și munca lor au realizat tot ce există astăzi în România". Promovarea valorilor umaniste legate de soarta poporului român constituie coloana vertebrală a acestei concepții.

„Am ținut să aducem omagiul nostru memoriei marelui poet național Mihai Eminescu, acela care odată cu opera sa literară a făcut să apară pe bolta culturii românești un astru care va străluci în veci de veci, revărsînd lumina și căldura în sufletele oamenilor, al poporului nostru", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la Suceava în 1966. Semnul grăitor al acestei prețuiri este continuarea marii ediții de „Opere" M. Eminescu, începută de Perpessicius și prevăzută a fi gata pînă în 1989, cînd se împlinesc o sută de ani de la moartea poetului. Punerea în practică a concepțiilor secretarului nostru general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ilustrează superioritatea lor de viziune și de durată.

Fapte de cultură

Urmare din pag. 1

aprofundează propria ei intimitate, care nu simte eroica necesitate de a-și justifica destinul, de a revărsa lumină asupra misiunii sale în istorie ! Individul nu se poate orienta în univers decît prin intermediul neamului său, fiindcă este contopit cu el ca o picătură de apă în norul călător. Iată de ce, a face iarăși și iarăși elogiul acestui timp de restituiri culturale, a politicii de largă deschidere și receptivitate față de valorile naționale este, în condițiile vieții noastre de astăzi, o atitudine obligatorie și legitimă. Este limpede pentru oricine gîndește temeinic, că preluarea valorilor progresiste și înscrierea lor în noua sinteză culturală este un act de regenerare lăuntrică al creației actuale, al spiritualității timpului în care trăim, după cum limpede este și faptul că datorăm această dorită și legitimă împlinire însuși președintelui țării, conducătorului încercat al patriei noastre, pe care, în acest mijloc de ianuarie, cu profundă prețuire și stimă îl sărbătorim.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

PAVEL PADURARU : Din cele aproape 50 de pagini acest rind : „Țăranul zice că are pămin-tul in singe și singele-n pămînt !"

DOLORES BARBU: Curajul, incepind de aici: „Curajul sfînt al ierbii de a crește / curajul florii de-a / -nflori / curajul stelei de-a / stră-luci / curajul apei de-a / curge / curajul — ado-lescent de-a / mărturisi" : **Sfere ce cintă :** „Simt cum un sunet straniu / timpanul imi străpunge / e orgă, o fi flaut, / sau poate / amindouă ? / E muzica sferelor / clinchet de raze / ce vrea să m-atragă / in Univers."
Mai trimiteți.

GIGI BADEA : din **Chemare** aceasta : „Des-chid o carte / și literele toate / s-adună-n nu-mele tău / /.../ te chem aici / in bezna mea de fericire albă / un cintec dulce de vioară / să ino-tăm in pace / să adormim in vraja / unei lămpi de seară. / Te chem aici / in bezna mea de aur / pierduți să fim in taina ei. / Deschid fe-reastra larg din mine / să te mai duci / să mai respiri / să intre ploaia-n pieptu-mi greu / uscat de timp de trupul tău / te chem aici / in bezna mea de fericire."

EMIL SINESCU : Infloreste trestia (pentru Titica) : „Părul tău — banul de miere / ...prin care seceră iubirea / cu care se inaltă / arde / umbra lui Eol ! / Miinile tale — planete de ros-tral / pe care-aleargă-n agonie / caravanele ilu-ziilor / ochii tăi — două țărișoare / nejefuite /.../ trupul gol — palat de lumină / și nu mai știi / unde-i celest / unde-i grădină / unde-i cap-cană... / pe gura ta de primăvară / infloreste trestia".
Atitica, fiindcă e pentru Titica.

ANTONIE JUREBIE : Aceste trei picături : **Usoară melancolie :** „Spre seară o duceam pe Maria / din nou in briza singelui meu / floarea de salcim își revărsa mirosul / luna se infiora de propria imagine / spre seară, spre seară o duceam pe Maria / intr-un port părăsit." ; **Plat du Jour :** „O frumoasă fată / de pe coperta re-vistei / recent sosită la chiosc / stă prin parcuri / pe genunchii / curioșilor." ; **Tinere, domnule :** „Mai trec eu / pe culoarea veșnic verde / a pă-durilor de brazi / azi / pină nu se arată / de după muntele Uritul / culoarea interzisă / asfin-țitul."

OCTAVIAN E. : Iar nu e.

CRISTIAN CORESSI : Din **Scrisoare:** „Lingă focul din tine chiar și umbra mi-a ars / totul in-florește in jur cind te-apropii c-un pas / dacă-mi zimbești imi cintă cu glas de orgă izvoarele / cind mi te smulgi imi pică din cerul inimii luna și soarele".
In restul ciclului vetustețe și infatuare fără motiv.

GICA NITOAIA : Mai trimiteți și se citează : „Sint o femeie slabă, mi-am spus intr-o zi / pe cind bărbații miroseau a melancolie și tutun / iată, prieteni, a venit primăvara, bucurați-vă / asta voiam de fapt să vă spun !" Precum și : „Iți dau o viață / mai dă-mi o clipă / fură-mi zboru-rile / dar mai dă-mi o aripă".
Intregi : **Identitate :** „Nu-mi bateți in simțuri / ca-ntr-o ușă de lemn / sint și eu o femeie acolo / un semn. / O acoladă sub bolți / de zenit : am iubit / am urit / am iubit / sau / poate ar fi trebuit să vă spun / că nu călătoresc in baloane / de săpun / ci mărșăluiesc lingă dumneavoastră / sub arșiți / sub ploi / adică, prieteni / sint prie-tena / prietenilor / din voi." **Motiv :** „Ară-n vale / cal fără călare / și-un vint tot bate / ier-burile-n spate / tatăl meu și calul / marea / cu valul / împreună / împreună / din zori / in lună / n-au odihnă / nici ei / nici vintul / nici primă-vara / nici pămintul. / Tot răscolind / cimpia / s-ar putea să-i apuce / veșnicia."

ROXANA COBEANU : Dumneavoastră sinteți din Breaza dar numai in aceste locuri : „Vreau să văd Ardealul / cind merii sint infloriți și / toamna cind merele sint coapte. / /.../ Voi muri strivită sub grămezile / de mere coapte / ale bă-trinului meu Ardeal / ce va intineri, căci eu / m-am dăruit sămință /.../ de necrezut această in-drăzneală din livezile sale / cărora mi-am dat sămință trupul / și sufletul /.../ Vreau să mănânc mere in Ardeal / mere ardelenești / mere vreau să mănânc din livada lui Iancu /.../ și vreau să-mi aștept inapoierea intr-o sămință / ca pe-un mi-racol / la un secol odată / umplind pivnița pă-rintilor mei / de mere coapte de Ardeal."

GHEORGHE TODOR: Am oprit pentru An-tologie: **Drum, Despărțire, De naștere. De timp. De nuntă, De vis,** celelalte robite prea mult modelului.

DUMITRU RAICIU : Epilogos după calculato-rul de buzunar al unui ing. hotarnic : „Cind sin-tem / surprinși / in enclave / un gind / ne mai duce / prin africi / (prin tirguri ciudate cu sclave) / și-un film / ne arată / pe nave — / astrale / plutind . fantomatici / (spre oare, ru-pestre conclave ?)" : **Epilog la constatări :** „Căci balta mea / a fost fiord / se mută-acet tot către nord / in somn de var / apar ghetari / (și marii ciini și frig stelar) / femei cindva c-un ințeles / se sting din amintiri de ses / și cai de ceturi / albe pasc / islaz cu temă de damasc."
Din peste patruzeci, numai acestea deci.

MAXIM A. : Luciditate : „La umbra marelui stejar înfățișarea mai poartă / pe umăr o frun-ză, două chiar / pusă de vint nevinovată / că eu sint foșnet de păduri / și murmur de izvoare / in care leg, dezleg frinturi / de suflet, deși atita doare."
In rest neant.

GHEORGHE ARAN : Aed Herba — Baladă cu cai : „Ne ducem ortaci cu caii in luncă / la cum-păna verii, in cite-o noapte / să vedem cum ste-lele își aruncă / departe, pe Mures, dinții de lapte / rind pe rind / să ne treacă / de dor / șuieram / cite-o doină / usor/ și slobozeam roibii lingă o vie / in taină, acolo, venea o fată / ispi-tit de gura-i tradafirie / pătimaș o sărutasem o dată / imi părea o făptură / de rai / și-o pă-zeam / cum de hoții / de cai".

ANDRONIC MIHAI : Mi-e dor : „Mi-e dor /.../ de zilele copilăriei de s-au scurs / pe valea labe-lor de urs / mi-e dor, mi-e dor de-al meu parc / de trestia suplă, săgeată scăpărind din arc / mi-e dor de pajiști și livezi / de ternile uitate in ză-pezi / mi-e dor, mai dor imi este-acum / de pulberea curată de pe drum / pe unde pașii amintirii m-au purtat / o floare a nins, s-a scu-turat".

MARIN IFRIM : De astă dată nimic, nu ne-am fi așteptat la asemenea afront buzoienesc.

EMIL PROSCAN : Paradox : „Noi / sintem / mari / greoi / plictisiți / și / furnicile / mușuro-iază / gindurile pămintului" ; **Crin :** „Floarea / era pasăre / albă / albastră / roșie / de ce nu ai grijă / de tăcerea ta ? / De i-ai cumpărat / pis-tol cu capse ? / Mi-a speriat norii" ; **Decembrie:** „Cu descintec de pasi ai țipat / și păr despletit / s-a-nspicat / alergind pe cărările vis / șoptit de-un zimbet cărare / și-a nins" ; **Echinox :** „Pentru tine / mi-am multiplicat / eul / de dor / de pași / de stinci / de zilele săptăminii. / Vreau / să-ți cumpăr o piață / cu multe tarabe / cu multe mofturi / cu primăveri / licitate/ și-un miel / iertat de Paște". ; **Eșarfa cu buline :** „Dacă am ciopli / metafizica / ar sări / citeva aschii / un pahar / cu vint / cu o iarbă / con-damnată / albastru".

FATMA SADÎC : Crochiu autumnal : „Nu ride, mi-e sufletul gol / frunzele scirțiie / le strivesc cu o poftă nebună / pot-pourri de nostalgice rit-muri / prin care te văd răsărind / fantomatic pe plaia văruită cu lună / la noapte s-ar putea să te scriu / toamna mea / cu păr ca al meu / au-riu". ; **Acolo sus :** „Limpede, confluențe de gin-duri / pe lungimea undelor, eu / pe lungimea undelor, tu / amindoi / iubindu-ne pină / se pir-guie griul ce-ncepem să fim".

DAMIAN CONSTANTIN : Am decupat : **Somn :** „Visez intr-un ceas / năruit de pietre să-mi / arunc o clipă picioarele / pradă la lei / Vreau uneori / intr-o casă pierdută / in cer să-mi pietrific / somnul cu tine" ; **Animal** „M-apropiam de tine / orb ca un cățel de o zi / alungindu-ți privirea / care mă săgeta in / pu-pilele adormite ca / săgeata vinătorului / / stră-pungindu-mi grumazul / mergeam la plimbare / împreună legat in lesă / mă duceai intr-un parc / și rămineam acolo / atingind firul ierbii / ca trupul tău colcăind / de sudoare" ; **De dragoste :** „Ai pierdut, fiică a somnului intre noi / nori de abraziv care / te pierd și pe tine / Floare-nspicată in jos / excepție a fizicii mo-derne". Ar mai fi : **Vendetta, Sărut, Izvor, Iartă, Clipa, Floare, Rugă, Pedeapsă, Foamete, Albas-tru,** dar intrucit le-ați bătut la bară lăsați-le așa. Trimiteți dactilografiate pentru antologie.

DINU MATEI : Farmec : „Iți clocotesc ga-roafe-n buze / Nu știu de ești aevea / ori mă privești din mine". Dar nu ne farmecă.

PATRICIA FLAVIU : Bateți la mașină și-om mai vedea.

CORNEL VANA : Visul, crimpeiul acesta : „Rideam cu gindul la mister / si m-am simțit îmbrățișat / de urzeala viermelui de mătase / castane coapte cădeau din sinii soarelui /.../ și ne gindeam la iarna trecută". Bine faceți.

GHEORGHE TODOR

Drum

El trecea din cind in cind
Pe strada paralelă cu tăcerea
Și auzea secundele născind
Sub streașina de noapte, invierea.

Și ea trecea tocmai in altă parte,
Pe strada paralelă cu a lui,
Secundele nășteau un dor de moarte,
Izbindu-se de stelele căprui.

Despărțire

Tu te-ai dus și te-ai dus
Și te-ai dus
Pe ploaie in sus.

Strigindu-mă numai cu
Ecoul vocii tale,
Matinale.

Și privindu-mă numai cu
Ecoul privirii,
Nedumeririi.

Lăsindu-mă curat și pradă
Cu capul sub spadă,
Să cadă,
Să cadă.

De naștere

Bat lin aripe dulci de ceață
Pe caldarimul umed și slinos,
Iubito mi se pare-n dimineață
Că se va naște-un inger mai frumos.
Scincind cum trosnetul strivit de gheață.

De timp

Tu ești alcătuirea mea de viață
Rupindu-te din nodul fără sens,
Ce-mi stai in stern pină-ntr-o dimineață
Cind aerul va deveni prea dens
Și mi te vei muta lucind pe față.

De nuntă

Voi fi eu veselul tău mire
Cu cearcăne și miini prea noduroase,
Sorbindu-ți clipocitul din privire
Și zilele din matca lor retrase.
De strigătul dungat și prea subțire.

De vis

Vine o pasăre sburindă numai cu o aripă,
Ce poate fi?
Intr-un colț crește o iarbă
Fără-a-nverzi.
Eu spun, totul că se naște
Pină intr-o zi
Cind tu mi-ai zis, mi-ai zis.
Hai să ne culcăm și să visăm un vis.

Recursul la cotidian

Gradul de civilizație al unui popor nu se măsoară prin puterea armelor sau prin tendințe expansioniste, ci prin tăria morală a puterilor sale sufle-tești, prin capacitatea de creație spirituală. Iar literatura-document exprimă, prin tocmai mili-tantismul ei, imediat și recurent, bucuria de-a trăi intr-o civilizație anume și de a făuri o civilizație anume. Cel ce dorește să cunoască ceea ce aparține sentimentelor și idealurilor umane de zi cu zi, se apleacă asupra tezaurului izvodit de literatura cotidianului, ca asupra unui martor al tuturor evenimentelor. De aici și funcția de memorie a unei secțiuni din isto-rie, pe care literatura o indeplinește asemeni unei sensibile și simptomatice modalități de in-registrare. Publicistica actuală, strins legată prin destin și vocație de istoria, de intreaga deve-nire a patriei propulsată prin largile orizon-turi deschise de Congresul al IX-lea, este un martor exemplar in felul său, construind jaloa-nele necesare orientării prin infinitul intimplă-rilor cu ecou in conștiința națională, dar și con-turul spiritual, imaginea participării afective la ceea ce a însemnat destinul oamenilor de pe acest pămint. Scriitorul contemporan, ca pu-blicist, fără să uite exemplul precursorilor, are alte condiții de lucru, respectiv de reflectare a realității și, in consecință, alți parametri de structurare a propriei personalități. Acțiunea conjugată a politicului și creației reprezintă factorul-cheie major in opera sa, indiferent de specia narativă in care se exprimă, indiferent de generația căreia el aparține. Numai astfel e capabil să descifreze permanent chemarea inclusă in datele cotidianului, cit și liniile de perspectivă. Nimic nu rămine, n-are cum să rămină in afara acestei sfere, nimănui nu-i poa-te fi străin destinul colectiv, depinzind, indiscu-tabil, de participarea individului la uriașul efort național. Literatura cotidianului, mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului, — prin articole, studii, eseuri sau reportaje, acoperă claviatura largă a posibilităților de creație și de inriurire directă a cititorilor. Implicat in existența diurnă, extrăgindu-și faptele și sem-nificațiile superioare din ceea ce se intimplă cu adevărat, scriitorul contemporan dobindește statutul celui indreptățit să aibă locul său bine definit, slujind literatura-document. Exercitarea talentului in acest sector coincide cu proiectarea, in scrisul fiecăruia, a simțămintelor și gindu-rilor colectivității căreia aparține. Referindu-mă strict la literatura cotidianului, sint incredințat că ea corespunde unei uriașe *foame de realism* ce animă sensibilitatea creatorilor și, deopotrivă, pe a cititorilor. Setea de concret, de adevăr, de viață necontrafăcută, a devenit o trăsătură definitorie a cititorului actual. Sarcina conde-ierului nu-i ușoară, temeiul ei nutrindu-se dintr-un anume impuls explorator in rezerva de autentic și meditație a personalității fiecă-ruia, aflată continuu in impact cu realitatea inconjurătoare, obiectivă. Numai făcind recurs la această rezervă poate și reușește scriitorul să practice literatura-document, publicistica.

Literatura cotidianului, astăzi, aidoma intregii culturi, inregistrează contribuții de seamă care, cred, nu vor data, indiferent de dimensiunea de „actualitate iminentă". Precizez că bogăția acesteia nu rezidă neapărat in cantitatea de articole sau reportaje, ci, inainte de orice, in *calitatea* acestora, observabilă și analizabilă, firește, mult mai eficace in cărți. Din producția editorială recentă, desprind citeva titluri ce dau seamă pentru principalele orientări. Ilustru prin proza și dramaturgia sa, D.R. Popescu a pu-blicat *Galaxia Grama*. Autorul probează, și aici, o fervoare cetățenească de o probitate indiscu-tabilă, prin aprofundarea unor dispute — in speță, cazuri de istoria literaturii ocazionate de anumiți impostori care au forțat literalmente „mina" notorietății, — și prin expunerea unui crez artistic ferm, coincident cu o atitudine de implacabilă civilitate. O racordare a interesului actual pentru valorificarea superioară a moște-nirii cultural-artistice demonstrează poetul Ioan Alexandru in articolele și eseurile reunite sub titlul *Iubirea de patrie*. Evenimentele istorice și faptele de cultură sint, aici, aureolate de un profund patriotism și ele își desfac corola de semnificații dovedind, incă o dată, virtuțile publicisticii alese. Nu pot omite dintr-o fatal-mente succintă evidențiere și alte titluri, re-pere de aleasă ținută ale literaturii cotidianu-lui. *Numele tău, Ioane* de Eugen Mihăescu *Puterea unui sat in fața lumii* de Nicolae Ma-teescu sau *La noapte, cotidianul* de Corneliu Ștefan, prin care actualitatea socialistă a țării este pasionant interpretată și pusă in pagină. Prin scriitorii citați acum, și prin atitia alții, subliniez că problema esențială a literaturii ca document al cotidianului este, in momentul de față, calitatea, pe care-o traduc și ca pe-o per-manentă necesitate a ridicării formei către o expresie intelectuală elevată, epurată de locul comun, de repetarea unor poncife, de stereoti-pia unor clișee. Dar pe care o traduc, de ase-menea, și ca pe o necesitate a promovării acelei literaturi militante ce evidențiază un primat al gindirii și o perspectivă filosofică asupra exis-tenței. O calitate ridicată inseamnă inscrierea ei pe orbita semnificativului, a dezbaterii de idei — firește, cu ajutorul mijloacelor ce-i sint proprii — a creării unei tipologii sociale re-prezentative pentru civilizația română contem-porană. O nouă calitate a literaturii cotidianu-lui inseamnă, totodată, opțiunea pentru acel mi-litantism revelator al condiției umane și reliefat prin destine și infăptuiri cotidiene la care in-suși președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut, nu o dată apel, in Rostirile sale, vorbind despre răspunderea și angajarea creației literare, despre obligația ei de a rosti adevărul, de a garanta dreptatea și binele ast-fel ca analiza critică, obiectivă, a realității să nu stingă lumina increderii și speranței pe orizontul aspirației omenești. Pe măsura talen-tului fiecăruia, cărțile de publicistică, precum inelele din trunchiul copacilor, se cuvine să incapsuleze in paginile lor cit mai mult din marele vuiet al vieții, al timpului pe care-l trăim. Pentru că noi, cei de azi, purtăm me-sajul celor ce au fost și vor fi pe aceste me-leaguri carpatine, mesajul destinului și timpu-lui lor. Despre asta vorbesc asemenea cărți, prin tot ce au mai bun, mai viu, mai durabil.

Mircea Constantinescu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN ARTICOL** recent analizează situația tea-trului polonez de astăzi. Materialul publicat de **Interpress** se referă la ultimele stagiuni, scoțind in evidență marea afirmare a dramaturgiei con-temporane : „Cei patruzeci de ani ai Poloniei populare au fost un impuls spre a readuce pe podiumurile scenelor noastre un șir de opere ale dramaturgiei poloneze post-belice, cum sint piesele unui Leon Kruczkowski, Jerzy Szaniawski, Tadeusz Rozewicz, Stanislaw Grochowiak, Jerzi Lutowski. Au apărut de asemenea interpretări interesante ale noilor piese poloneze, printre care o recu-noaștere aparte l-a avut „Capcana" lui T. Roze-wicz, prezentată deosebit de original la teatrul „Studio" din Varșovia, și „Litoral" la Gdansk (acesta din urmă vizionat și de spectatorii din U.R.S.S. și R.D.G.). Au atras de asemenea atenția și valoroasele adaptări ale noii lucrări literare, considerată ca un eveniment important, a lui Mieslaw Mysliwski, „Piatră pe piatră". Cele mai bune montări ale dramaturgiei post-belice polo-neze au fost prezentate la Festivalul pieselor po-loneze contemporane de la Wroclaw. Teatrul var-șovian „Ateneum" a reinnoit concursul său pen-tru cel mai bun debut dramaturgic".

● **CUNOSCUTUL** roman al lui Isaac Bashevis Singer, **Scamatorul din Lublin,** a fost adaptat pentru scenă și montat la Teatrul „Jan Kocha-nowski" din Radom, de către Z. Wojdan. Bashevis Singer este omagiat intr-un articol difuzat de **Interpress,** in care citim : „A debutat in anul 1925 cu o povestire publicată in revista „Literarische Bletter" din Varșovia, unde a lucrat in anii 1923—1933. In anul 1935 a publicat primul său ro-man, **Diavolul in Gorai,** și in același an s-a sta-bilit in Statele Unite. Opera sa cuprinde nume-roase romane, multe volume de povestiri, amin-tiri, și cărți pentru copii. Cele mai cunoscute din-tre ele au apărut de asemenea in multe limbi ale lumii, printre care și in poloneză, precum **Curtea, Moștenirea** sau **Scamatorul din Lublin,** intre al-tele". Se știe că Israel Bashevis Singer a primit in anul 1978 Premiul Nobel pentru literatură.

● **CASA DE EDITURĂ** Presses-Pocket publică o a doua ediție a monografiei **Dostoievski,** sem-nată de profesorul Pierre Pascal. Avem de-a face cu un punct de vedere care a provocat numeroase controverse. Marele scriitor rus este cercetat din perspectiva spiritualității al căror vector s-a do-rit, luind ca punct de plecare textele sale doctri-nare, mesianismul neimblinzit al unor lungi serii de articole. Cartea lui Pierre Pascal abuzează, desigur, de atari probe istoriografice, provocind unele recenzii destul de puțin favorabile. O opinie mai echilibrată se găsește in B.C.L.F. : „...ceea ce rezultă (din cartea profesorului Pascal, n.n.) este o fermă continuitate in marile idei ale lui Dos-toievski. Cu virsta, se poate remarca cum domină la el o idee care nu era mai inainte decit o tendință (sau o tentație) printre altele : credința intr-o salvare prin etnia lui (distinctă de orto-doxie), in misiunea răsăritului care va regenera Europa... in mod copleșitor. Xenofobia și antise-mitismul sint de asemenea tot mai acuzate, iar Pierre Pascal trebuie să accepte cu regret că așa este. Dar in toate acestea, opera este cea care devine secundară : romanele și povestirile, rezuma-te la extrem, seamănă prea mult cu ceva din stilul „In maniera lui...", adoptat de un parodist răută-cios. Avem apoi parti-pris-ul jenant al franțuzirii numelor proprii (pe care Pierre Pascal l-a mai aplicat in traducerea **Idiotului) :** Kolia devine... Colas, Varvara este Barbe, etc. Dostoievski este astfel cind Fiodor, cind Theodore ; iubita sa din anii '60 devine Appolinaire... Uneori cele două sis-teme se amestecă : Foma Fomitch, care ar putea fi „Thomas fiul lui Thomas", rămine un hibrid : Thomas Fomitch ! Simpla lectură a corecturilor ar fi putut să evite aceste detalii supărătoare, pre-cum și alte aspecte neplăcute..."

● **MARELE POET** francez René Char a publicat de curind la **Gallimard** o carte despre Van Gogh, primită cu multă deferență de critica franceză. Deși este foarte redusă ca intindere, avind numai patruzeci și ceva de pagini, comentariul liric al lui Char este considerat a fi un text esențial in legă-tură cu neliniștitul Vincent, obsedat de soarele și luminile de la Arles. Char incearcă să reconstituie „peisagiul" favorit al pictorului. Citām dintr-un comentariu : „Este o carte in care Van Gogh se gă-sește in stadiu de fantomă in pinzele despre Gla-num, de-a lungul țărmurilor din Saintes-Maries de la Mer, prin gara halucinată din Estaques... Vincent, trecătorul prin ploaie și vint, cel mai poet dintre toți pictorii cu care Char și-a ameste-cat inspirația in amurgul vieții sale".

Efigii la un portret

Urmare din pag. a 5-a

ca temelie trainică, permanentă, principiile su-veranității și independenței naționale, egalității in drepturi, neamestecului in treburile interne, avantajului reciproc". Aceste idei, pornite din insăși opțiunea seculară a poporului, enunțate atunci și urmărite cu o consecvență de netăgă-duit, fac dovada cea mai grăitoare a unei poli-tici care reprezintă in cel mai inalt grad impli-nirea vocației izvorite din tradiție.

Este un adevăr de puterea evidenței — astăzi, mai mult ca oricind — acela că numai in pace și armonie sevele unui popor se pot implini, implinind destinul mai larg, cuprinzător al uma-nității. Or, astăzi, problema păcii este una pla-netară și ignorarea acesteia poate avea grave repercusiuni asupra existenței vieții. Cu lucidi-tatea și realismul viziunii sale, tovarășul Nicolae Ceaușescu, legitimind voința unanimă a poporului nostru, in decursul anilor, a avansat celor mai inalte forumuri internaționale nu doar mesaje de pace, dar și soluții și propuneri constructive menite să incline aberanta balanță a inarmărilor de orice fel in favoarea unui cli-mat de destindere și liniște.

Recunoscut — și drept dovadă a aprecierii și stimei de care se bucură in lumea forțelor pro-gresiste de pretutindeni, declarat „Erou al pă-cii" —, tovarășul Nicolae Ceausescu a oferit prin exemplul său personal, prin voința poporu-lui pe care-l reprezintă, un mod dinamic și cu-prinzător, realist, totodată, in ceea ce privește soluționarea pașnică a gravelor probleme cu care se confruntă omenirea.

Această latură a activității sale neobosite, puse in slujba poporului căruia ii aparține, umanis-mului in general, evidențiază profilul inconfun-dabil al omului politic de anvergură, dimen-sionindu-i crezul său revoluționar.

Omagiul din aceste zile — prilejuit de aniver-sarea zilei sale de naștere — este insăși bucuria cu care recunoaștem sentimentele firești ale unei patrii, care, in acest fel, își face un titlu de noblețe sărbătorindu-l.

Este omagiul cu care, prin tradiție, patria își celebrează aleșii.

Tipar al demnității naționale

Urmare din pag. I

voluptatea de a visa, visul își descoperea voca-ția implinirii. Mai tirziu, cind, in virtutea pro-fesiei mele (aleasă din dragoste curată, și impli-nită cu dragoste), aveam să cutreier țara pas cu pas și sentiment cu sentiment, mi s-a dezvăluit, in toată plinătatea și desăvirșirea ei, bătălia sublimă, explozia fantastică de energie transfor-matoare. Am văzut orașe pe care, cercetindu-le după cițiva ani, nu le mai recunosteam. Baia Mare, Satu Mare, Oradea, Arad, Timișoara, Cra-iova, Reșița, Slobozia, Alexandria, Giurgiu, Tulcea, Sfintu Gheorghe, Bacău, Suceava sint, iată, numai citeva din punctele fierbinți ale uriașei vibrații de inimă, numită Epoca Nicolae Ceaușescu. Bucureștiul, locul de unde răsare soarele pentru intreaga românime, pare el insuși a răsări dintr-un orizont interior, aflat in nedomolită clocotire.

Transfăgărășanul, Canalul Dunăre — Marea Neagră, Metroul, păreau la inceput simple utopii și iată-le acum intemeiate ca adevărate efigii ale noului eroism, ale superbei incrincenări care aduc utopia dincoace de imposibil, surpind obstacole, pulverizind prejudecăți. Ele sint ro-dul gindirii vizionare și chintesența valorii om definită prin devotament și hotărire. Ele sint simbolul libertății de a te edifica intru ființă prin propria ta lucrare. Astăzi ești liber să ai păreri și inițiative in măsura in care tu insuți crezi in ele și ți le asumi. Poți să spui cu voce tare adevărul in măsura in care ai jurat față de propriul sine să spui adevărul, numai adevărul și nimic altceva decit adevărul Ești liber să visezi și să speri atit cit iți ingăduie propria ta convingere, că ai destulă voință pentru a merge pină la capăt. Acesta este principiul după care — precum apa neincepută in vasele comuni-cante — urcă in noi vrerea de mai bine, de mai mult, de mai limpede. Socialismul — a spus-o insuși secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu este un paradis cu riuri de lapte și miere. Socialis-mul nu este o livadă cu pere mălăiețe. Mai avem incă destule obstacole de trecut, destule bătălii de dus mai intii de toate, cu noi inșine. Ultimii douăzeci de ani sint pentru noi toți o adevărată lecție de istorie, de adevăr. Trebuie doar să știm a trage invățămintele. Tot ce există acum in patrie este opera noastră, tot ce va fi miine patria va fi de asemenea opera noastră. Scriu acestea cu nădejde și cu bucurie, aici, in odaia mea căptușită cu cărți. In preajmă, căr-țile uriașe ale neamului incălzesc și luminează sufletul. Aleg dintr-un raft o carte și copiez : „Tot ce putem ști, fără temerea de a fi dez-mințiți, este că sintem purtători ai unor excep-ționale posibilități. Tot ce putem crede fără de a săvirși un atentat impotriva lucidității, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de miine un colț de pămint. Tot ce putem spera fără a ne lăsa manevrați de iluzii, este mindria unor inițiative spirituale, istorice, care să sară, din cind in cind, ca o scinteie, și asupra creste-telor altor popoare. Restul — e ursită." Lucian Blaga.

Constantin Nițescu : „Oamenii inălțimilor"

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XVII)

Coborim din avion direct in zona Podi-șurilor inalte. Incepe stepa mongolă, uriașa intindere plină de iarbă verde și parfumată intinzindu-se mii de kilo-metri, grăbindu-se parcă spre intilnirea cu fascinantul Deșert Gobi.

Ne așteaptă două Gaz-uri solide conduse de șoferi tineri și binevoitori. O luăm direct peste cimp, nu există un drum anume trasat, fiecare dintre cei doi conducători caută porțiuni cit mai line, ocolind ridicăturile. In stinga și-n dreapta străjuie dealuri golașe, roșietice, la poalele cărora pasc mari turme de yaci. Masculii sint inalți și puternici, cu coarnele crescind pe verticală, cu lina lungă atirnind pină aproape de pămint. Femelele, mici și cocosate parcă, stau in grupuri distincte inconjurate de viței. Un taur mai curios se indreaptă galopind spre mașină cu coarnele inainte. Șoferul frinează amuzat, eu aștept alertat să văd ce se intimplă. La cițiva pași depărtare de vehicul taurul fri-nează și el. Stă mindru și furios in mijlocul drumului scormonind pămintul cu copitele și nu acceptă să se dea la o parte. E ocolit cu grijă și el ne lasă să trecem fără să ne arunce o singură privire, impasibil și trufaș. In jurul turmelor călăresc copii urcați in șeile de lemn viu colorate. Simțindu-se priviți execută mici șarje de cavalerie, despărțind cireada mamelor și viteilor cu un scop numai de ei știut.

Un fir de apă limpede șerpuiește prin stepa nesfirșită, iurte singuratice se inalță albe pe cele două maluri și cit vezi cu ochii nu există nici un copac, nici o tufă. Numai iarba inaltă, plină de flori multicolore vălurind in vintul abia simțit ca o mare uriașă.

In preajma iurtelor pasc liniștiți sute de cai, cu cozile lor lungi atingind pămintul, vestiții cai mongoli ageri și extrem de rapizi, cu blana imitind culoarea socolatei cu lapte. Sute de minji cu picioarele subțiri se ațin pe lingă șoldurile iepelor incercind să sugă din mers.

După ce am rulat o oră prin stepa intinsă pătrunserăm intr-un mic orășel, o stațiune balneo-climaterică. Oprirăm in fața unei clă-diri pe care scria europenește „Hotel". Un bătri-nel simpatic, un fel de director al stațiunii ne aștepta in fața intrării principale. Zimbea des-tins și vorbea repede și sacadat. In semn de bun venit scoase din buzunar o sticluță de chihlimbar și deșurubă dopul de argint filigra-nat. Mi-o intinse surizind. Nu ințelesei din prima clipă despre ce-ar fi vorba. Unul din șoferi imi făcu semn să desert un pic din conținut in palmă. Mă executai. O pulbere fină de tutun aromat se ivi prin deschizătura rotun-dă. Bătrinelul imi luă sticluța, puse un strop de tutun pe unghia degetului mare și-l absorbi cu nările invitindu-mă să fac la fel. M-am executat, după care am simțit o aromă plăcută năpădin-du-mă, ochii mi se umeziră, strănutai o dată puternic, apoi incă o dată, apoi citeva secunde la rind fără putință de oprire spre hazul și mira-rea șoferilor care executaseră acest ritual cu nonșalanță.

Am făcut o noapte de ajustare in mica sta-țiune și inainte de a porni in lungul drum spre vechea capitală a Mongoliei, Kara-Korum, un doctor tinerel și deosebit de grav care ne-a insoțit in obositoarea călătorie ne-a supus unui riguros examen medical declarindu-ne **apți.**

Locul unde ne aflam cred că era așezat la peste 1300 metri altitudine și incepeam să re-simt lipsa oxigenului.

Mircea Micu

P.S. Cititorul din Slobozia care nu mai știe ce să creadă : am fost sau nu in Mongolia (?) imi cere drept dovadă să-i transcriu rețeta de preparare **a cumisului,** ce gust are și ce efecte asupra organismului.

Rețeta, din păcate, nu i-o pot comunica de-oarece n-o cunosc. E un proces lung și compli-cat. In orice caz, se prepară din lapte de iapă fermentat, are un gust acrișor și acidulat, este ușor alcoolizat și vreme de două săptămini cit am consumat această băutură in loc de apă m-am simțit excelent.

Dinamism și creație

Urmare din pag. I

tenii României socialiste participă efectiv la conducerea treburilor obștești, angajați intr-o largă formă democratică in promovarea fermă a politicii partidului de edificare a unei societăți inaintate ; pretutindeni se depune un efort considerabil pentru a reconstitui cit mai fidel imaginea trecutului nostru istoric, pentru a reda culturii noastre toate valorile viabile care pot să-l intregească și să-i clarifice fizionomia. In ultimul deceniu, literatura noastră, pentru a mă referi numai la ea, a cunoscut nu numai o producție densă, ci și una de calitate in toate compartimentele ei : poezie, proză, critică, dra-maturgie, eseistică, traduceri din limba română in limbile germană, maghiară, ucraineană și altele, precum și ale scriitorilor germani, ma-ghiari, ucraineni in limba română. Contribuția scriitorilor din toate generațiile a fost substan-țială : nimeni n-a lipsit la apel. Trebuie să sub-liniem și faptul că noi promoții de scriitori tineri se afirmă cu succes in toate genurile, aducind noi modalități originale in prezentarea societății românești contemporane sau a trecu-tului istoric.

Desigur, munca scriitorului are un specific inconfundabil, are o altă finalitate decit orice altă activitate umană. Socialismul a acordat muncii literare șansa uriașă de a nu se pulve-riza intr-un vid al neinteresului social față de ea, ci de a se integra frontului construcției socialiste, de a fi utilă in cel mai nobil ințeles al cuvintului. Nu este vorba de o utilitate conjuncturală, ci de o utilitate la nivelul unei intregi istorii, iar dacă este așa, datorăm această realitate deschiderii pe care Congresul al IX-lea al partidului a determinat-o in cimpul creației literare, indemnurilor permanente pe care se-cretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceausescu, le-a adresat scriitorilor, prețuindu-le activitatea de la toate marile congrese petrecute de atunci inainte, socotindu-i aliați de nădejde ai partidului in bătălia pentru edificarea unei spiritualități elevate, conformă cu marile trans-formări ale patriei. Iată de ce scriitorii se gă-sesc implicați, cu toată răspunderea, in a crea opere literare cu o finalitate utilă, de a reflecta intrutotul idealurile care animă țara și, deopo-trivă, pe președintele României socialiste, a cărui zi de aniversare o omagiem cu profundă recunoștință in acest ianuarie bogat in soare și in străluciri de zăpezi.

ACASĂ

Se-aud vîslind cocorii?

Vremea asta sălcie seamănă cu zilele cind aud in preajmă : viața mea e un roman, păcat că n-am timp să-l scriu. Tradus in neghina gindirii asta in-seamnă că cei ce vorbesc astfel sint deștepți, dar extrem de ocupați, iar noi, scriitorii, avem timp cu nemiluita, dar n-avem viață și de aia scriem. Păi nu ? Păi da ! Viața, in nemurirea ei, dă fiecăruia ceea ce i se cuvine. Mie, de exemplu, la tinerețe mi-a dat sănătate și timp de băut, băutură zdravănă, minunată și de neinlocuit, (iaurtologii mă vor insera, mă vor fluiera), iar acum, la maturitate, mă umple de năluciri. Nu numai pe mine, ci și pe prie-tenii de inimă — unul din ei m-a sunat la telefon, cu un minut in urmă, și mi-a spus că a văzut cocori vislind in unghi dinspre răsă-rit și vrea să știe dacă poate fi adevărat : poate, i-am răspuns, bintuit ca și el de demonul sadovenian și de presimțirea austrului in cer-cevele... Însă revenind la problema noastră le spun celor ce cred că viața lor e un roman și n-au timp să-l scrie, că meseria de a intruchipa idei in cuvinte e atit de grea, atit de bleste-mată, incit iți vine, uneori, să-ți iei cimpii. Cinstit să fiu, eu aș vrea, citeodată, să exist pe lume numai in calitate de cititor. Starea mea de fericire e următoarea : să ningă afară, ca-n poveștile lui Andersen și Sadoveanu, iar eu să stau in pat, avind la indemină o mie de cărți din care să aleg cu mina și să mă minunez cu ochii. Cine vrea să scrie, pacoste care nu-l cu-prinde pe cel ursit să doarmă toată noaptea, trebuie să insereze, din zăpada voievozilor, in viforul Dunării și alintul cimpiei — drumuri biruite de aventuri și de primejdii mărinimoase — pe cărți fundamentale, căutind să intuiască in ele sămința nebuniei și a ințelepciunii, cind și cum inviază in ele insesizabila durere a lumii. In rest, cum prea bine se cunoaște, e tăcere. Ziua sau noaptea. Dacă aș ști că există o viață de apoi, aș scrie in fiecare zi și in fie-care ceas, acum, ca pe urmă să citesc necontenit in eternitate. Dar pentru că mă indoiesc de toate, și mai ales de mine insumi, și niciodată de Timpul care, sleit de setea lui uriașă, ne soarbe timpul nostru mic, mă incovoi mereu cu fruntea pe cărțile fundamentale ale omenirii. Așa am invățat că trebuie să dăm iubirii tot ceea ce putem, inclusiv ura, fenomen la fel de dinamic ca și cintecul. Viața e frumoasă numai in desfășurarea ei impletită infricoșător cu moartea. Viața ar trebui să fie nesfirșită. Nu este, și pe malul ăsta stăm și plingem. Dar in cursul ei repede și de atitea ori tulbure, n-am intilnit, totuși, pe nimeni să-mi răspundă, fără să se cutremure, la intrebarea : ca să nu mori, ai fi preferat să nu te naști ? E un virf de lumină pe care-l ocolim. Ce minunat fapt sau cerb sau zimbru sau minz bătrin că ne infuriem la toate infringerile trecătoare și ne cufundăm fericiți in apa vrăjilor cind un prieten aude, in ianuarie, că dinspre răsărit trec vislind unghiuri de cocori pe deasupra Bucureștilor. Zilele n-au cum să mai pară sălcii. Întind mina, scot o carte din raftul bibliotecii, in odaie se deschide o iarnă ca-n Sadoveanu sau Andersen, visul coboară in cuvinte și intr-o iluminare a sinelui crește deasupra lămpii un strugure de chih-limbar.

Fănuș Neagu

PRESTIGIUL PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU, PRESTIGIUL ROMÂNIEI

„Nu vom precupeți nici un efort pentru a contribui la triumful rațiunii, al înțelepciunii, la cauza independenței, a colaborării și păcii în lume".

NICOLAE CEAUȘESCU

este astăzi o realitate incontestabilă că, în întreaga lume, numele președintelui Nicolae Ceaușescu este rostit cu respect și admirație, în conștiința umanității impunîndu-se definitoriu și reprezentativ identitatea Ceaușescu—România. Izvorul unic și inconfundabil al acestui prestigiu și, deopotrivă, al acestei receptări în conștiința umanității îl reprezintă activitatea internațională, pe cît de amplă pe atît de rodnică desfășurată de șeful statului român. Este o activitate ce urmărește edificarea unei lumi a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale, o activitate care, dînd glas vocației păcii a poporului nostru, este în deplină concordanță cu aspirațiile de pace ale tuturor națiunilor lumii, cu cauza libertății și progresului popoarelor.

Din 1965 încoace, fiecare moment are înscris în cronica devenirii patriei noastre socialiste, acțiuni de răsunet mondial inițiate de președintele Nicolae Ceaușescu în vederea edificării unei lumi mai drepte și mai bune, fără arme și fără războaie, pentru salvgardarea și consolidarea păcii.

An de an, politica externă promovată de România socialistă, de președintele Nicolae Ceaușescu a constituit, în fapt, o prestigioasă afirmare a virtuților și valențelor profund umaniste care stau la baza ei, a întrunit adeziunea popoarelor, convinse că demersul pentru pace al șefului statului român constituie un exemplu mobilizator, o acțiune plină de speranță pentru binele omenirii și înflorirea civilizației.

Acționînd cu înaltă responsabilitate față de problemele majore ale omenirii, promovînd activ cauza independenței naționale, prezentînd valoroase propuneri de pace și colaborare, subliniind cu constanță consecvența marilor principii ale politicii externe românești, militînd pentru echitate în relațiile interstatale, acordînd prioritate dezarmării și eliminării pericolului nuclear, președintele Nicolae Ceaușescu este numit azi, pe cele mai diferite meridiane ale Terrei, proeminent om politic al zilelor noastre.

În conștiința lumii a gravat imaginea prestigioasă a unui om de stat implicat cu deplină responsabilitate în rezolvarea problemelor majore ale contemporaneității, în centrul cărora se află consolidarea unui climat real de destindere, securitate, cooperare și pace în Europa și pe glob.

De aceea, interesul față de opera politică a președintelui Nicolae Ceaușescu a crescut în mod impresionant în fiecare an, pe meridianele globului s-au rostit, la adresa ei și a coordonatelor sale principale aprecieri și elogii care atestă receptarea acesteia, cunoașterea amănunțită a marilor sale direcții de acțiune, a principiilor care o ghidează. Oameni politici, editori, scriitori și publiciști din numeroase țări și-au exprimat cu nenumărate prilejuri opinii deosebit de pozitive la adresa strălucitei gîndiri și a prodigioasei activități politice ale președintelui Nicolae Ceaușescu.

Circulația universală a unei opere fundamentale

„Nicolae Ceaușescu este un militant și gînditor politic remarcabil, a cărui activitate este bazată pe aprecierea revoluționară a celor mai bune tradiții ale gîndirii sociale și politice românești, pe o cunoaștere profundă a realităților României și a posibilităților țării de a realiza progrese, pe urmărirea atentă și permanentă a evoluției sociale ; astfel Nicolae Ceausescu are un rol decisiv în elaborarea politicii interne și externe a României și a programului complex de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate.

În același timp, președintele Nicolae Ceausescu depune eforturi remarcabile în direcția rezolvării marilor probleme politice și sociale ale lumii contemporane. Activitatea sa teoretică, viziunea sa politică reliefează o personalitate puternică, o gîndire originală, opusă imobilismului și dogmatismului, deosebit de receptivă față de nou".

Din volumul **«România azi»** în limba engleză, editat la Atena, 1985

„Cu deosebită bucurie scriu prefața la ediția în limba greacă a cărții președintelui Nicolae Ceaușescu, «Pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a colaborării și păcii, fără arme nucleare». O fac nu numai pentru că este vorba de cartea conducătorului României, de care ne leagă relații strînse, prietenești, ci și pentru faptul că este conducătorul unei țări cu care Grecia n-a avut niciînd un diferend. O fac, mai ales, pentru faptul că președintele Nicolae Ceaușescu se impune, azi, ca o mare personalitate politică. Renumele domniei sale depășește granițele României și ale Europei, dobîndind dimensiuni mondiale în epoca noastră zbuciumată și pîndită de pericole".

Din prefața la volumul **«Nicolae Ceausescu — Pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a colaborării și păcii, fără arme nucleare»**, editura Krinos, Atena 1984, semnată de Gheorghios Mavros, președintele partidului Uniunea de Centru—Grecia.

„Într-o lume complexă, a existenței unor numeroase concepții asupra fenomenelor din Univers, natură, gîndire, societate, stat, Nicolae Ceaușescu se distinge ca o personalitate marcantă și o figură politică eminentă, ale cărui idei și acțiuni îngemănate impun respect și admirație în întreaga lume. Atît pe plan intern, cît și pe arena internațională, conducătorul României contemporane demonstrează un profund simț al istoriei, ridicîndu-se deasupra aspectelor conjuncturale și sesizînd cu o pătrundere fără egal însăși chintesența fenomenelor."

Din prefața la volumul **«Nicolae Ceaușescu — Titan al timpului nostru»**, de prof. S.K. Kar, editat la Calcutta, semnată de Nirmal Bose, om politic din statul Bengalul de Vest.

„Lucrările teoretice ale tovarășului Nicolae Ceaușescu reflectă lupta glorioasă a eroicului popor român, reprezentînd în același timp sinteza strălucită a experienței bogate a P.C.R., o puternică armă teoretică a comuniștilor din lumea întreagă. Citind opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, poporul chinez va cunoaște și mai în profunzime realizările grandioase obținute de poporul român în edificarea socialistă a patriei".

Lu Zhixian, adjunct al ministrului culturii al R.P. Chineze. Cuvînt rostit la adunarea prilejuită de apariția în limba chineză a vol. IV din ciclul **«Ceaușescu — opere alese»**, Beijing.

„Gloria unui popor"

„România este țara ce a dat lumii pe proeminentul om politic internațional — președintele Nicolae Ceaușescu ; o țară care devine pentru Malayezia tot mai importantă în ceea ce privește comerțul și cooperarea economică".

„Diplomat" — Malayezia

„Sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, Republica Socialistă România desfășoară o intensă activitate internațională bazată pe principiile egalității depline în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe propriul destin".

„El Universal" — Venezuela

„Poporul român și-a legat soarta de opera de edificare a socialismului, și-a consacrat întreaga energie și forță creatoare construirii bazei tehnico-materiale, dezvoltării științei și culturii. Această concluzie rezultă din întreaga istorie nouă a Republicii Socialiste România. Gloria unui popor rezidă în opera sa pentru istorie. Tocmai de aceea, proiectele pentru anii viitori întrunesc sprijinul larg al societății românești".

„Rabotnicesko Delo" — Bulgaria.

„Președintele Ceausescu a făcut din independența țării un instrument deschis tuturor inițiativelor pentru dialog, pace și colaborare cu toate popoarele, pentru contacte între state, în vederea asigurării păcii și dezarmării. Există o lungă serie de propuneri oficiale pe care România le-a prezentat marilor puteri, celorlalte state, vizînd depășirea actualului moment dificil din viața internațională, pentru ca omenirea să fie îndreptată spre o politică de prietenie și colaborare între toate popoarele".

„Balcanica" — Italia

„Om de stat de renume mondial"

„Avînd posibilitatea să vorbesc cu președintele Nicolae Ceaușescu, am constatat în cît de mare măsură domnia sa personal, guvernul român sînt atașați Națiunilor Unite. Este o satisfacție pentru mine să aduc mulțumiri unei personalități ca președintele Nicolae Ceaușescu pentru contribuția atît de activă, constructivă și energică adusă în toate sferele de activitate ale O.N.U."

Javier Perez de Cuellar, secretar general al O.N.U.

„Comuniștii bulgari, toți oamenii muncii din țara noastră vă cunosc ca un fiu remarcabil al poporului român, al Partidului Comunist Român, al României socialiste vecine, ca un eminent militant al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, ca un prieten sincer al poporului bulgar".

Todor Jivkov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria

„Partidul Comunist Român, guvernul și poporul român, sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, au obținut realizări măreți în construcția socialistă și au adus o contribuție remarcabilă la apărarea păcii în lume, la cauza progresului omenirii".

Hu Yaobang, secretar general al C.C. al Partidului Comunist Chinez

„Datorită rolului activ ce-l joacă Partidul Comunist Român și guvernul României pe arena mondială și îndeosebi datorită activității energice desfășurate de tovarășul Nicolae Ceausescu, prestigiul internațional al Republicii Socialiste România se înalță zi de zi".

Kim Ir Sen, secretar general al C.C. al P.M. din Coreea, președintele R.P.D. Coreene

„România reprezintă o poziție distinctă și joacă un rol semnificativ în afacerile mondiale. Personalitatea dumneavoastră, domnule președinte, ca om de stat de renume mondial, cu experiență și influență, este larg recunoscută".

Regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii

Tablou de Al. Torella (Italia)

„Trăiesc aceeași bucurie față de legăturile dintre noi, bucurie ce izvorăște din aprecierea mea adîncă pentru poziția dumneavoastră clarvăzătoare, pentru înțelepciunea, curajul, viziunea largă, completă asupra istoriei, capacitatea deosebită de asumare a responsabilității, ridicarea deasupra evenimentelor și modul dumneavoastră de abordare a realităților epocii noastre".

Mohamed Hosni Mubarak, președintele Republicii Arabe Egipt

„Apreciez în mod deosebit poziția Republicii Socialiste România sub înțeleapta dumneavoastră conducere, de sprijinire a mișcărilor de eliberare, a cauzei păcii, de construire a socialismului și cooperare internațională. Vă adresez mulțumirile poporului nostru pentru pozițiile pe care le-ați adoptat în sprijinirea luptei poporului palestinian".

Yasser Arafat, președintele Comitetului Executiv al Organizației pentru Eliberarea Palestinei

Itinerarele istorice ale președintelui Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, au cuprins peste 210 vizite oficiale în țări din Europa, Africa, Asia, America Latină și America de Nord. De asemenea, șeful statului român a avut, la București, circa 215 întîlniri cu șefi de state și de guverne. Dinamismul politicii externe a României, în perioada care a trecut după Congresul al IX-lea, a condus și la dezvoltarea relațiilor sale internaționale pe toate planurile : dacă în anul 1965 România avea relații diplomatice cu 67 de țări, în 1975 numărul lor era de 118, iar, în prezent, 141. Azi, România socialistă are relații diplomatice și economice cu 155 state de pe toate continentele.

Acțiunile și inițiativele președintelui Nicolae Ceaușescu în domeniul internațional, analizele strălucite ale fenomenului politic contemporan, ale resorturilor lui, ale complexității lui au configurat acele sinteze de excepție ale aplicării creatoare a teoriei revoluționare. Este vorba de o „operă cu valoare universală", care a fost tradusă în 21 de limbi ale lumii, iar numărul lucrărilor apărute peste hotare a atins cifra de 150. Sînt volume dedicate atît operei cît și personalității tovarășului Nicolae Ceausescu, publicate în limbi de circulație internațională, apreciate drept contribuții inestimabile la îmbogățirea tezaurului mondial al gîndirii revoluționare.

Marea audiență pe plan mondial atestă dimensiunile impresionante ale personalității șefului statului român, țelurile nobile ale acțiunii sale.

Prestigiul președintelui Nicolae Ceausescu este, deopotrivă, prestigiul României.

Selecție și prezentare
Dumitru Constantin

NSELA UNGENDA

Zair

Un cîntec zairez pentru România

Sub românescul soare, bucuria
și-o naltă azi, cu inima fierbinte,
studenții africani din România
slăvind pe-al României președinte,

oștean al revoluției române,
apărător al păcii-ntre popoare
și arhitectul zilelor de mîine
de pace, de-nfrățire și de soare ;

în el noi aclamăm conducătorul
ce vița de-a lui patrie și-o leagă
și-n fapte e urmat de-ntreg poporul
și-i prețuit de omenirea-ntreagă.

Cînd soarele din chipul României
se-arată azi privirii africane,
noi îl slăvim pe-acest al omeniei
popor viteaz, și-al muncii suverane.

Și îl slăvim pe-acel care conduce
spre glorie, cu sceptrul demnității,
și-al cărui gînd cutezător străluce
spre fala țării și-a umanității.

O vie năzuință ne adună
și strigătu-i năvalnic să irumpă :
— Trăiască Maica Africă Străbună !
— Trăiască România, țară scumpă !

Pătrunși de româneasca-nflăcărare,
dînd glas iubirii calde și profunde,
sub flamura-nfrățirii-ntre popoare
oricînd, chemării ei îi vom răspunde !

Destinul ne-mpletește-olaltă firul ;
același drum ni-i luminat de-o rază.
— Trăiască-n pacea vremurilor Zairul
și-a României patrie vitează !

Iar în Carpați, pe crestele-i bătrîne,
să-și urce tot mai sus, spre zări, făclia,
Oșteanul revoluției române
și-al comuniștilor din România !

ZAHI NURI

U.R.S.S.

Muncitorească vatră

Ești toată-nveșmîntată în odoare
din creștet pînă-n poale de cîmpie !
Pe chipul tău, frumoasă Românie,
e-atîta aur și atîta soare !

Și totu-n strălucirea ta se-mbină
și pare limpezime chemătoare.
Chiar zîmbetul acestor dragi fecioare
o rază e în marea ta lumină !

Da-n flacăra cuptorului, nestinsă,
se naște-alt soare, mai puternic însă !
Furnalele îi cîntă măreția,

iar tu, cu orice șarjă împlinită,
mai urci pe-nc-o treaptă aurită,
muncitorească vatră — România !

KAZNA NAKAMURI

Japonia

Culorile României

În dangăte de clopot zbuciumate
o-mpurpurată agonie-și plînge
altarul vechi cu cărămizi sfărmate.
Înlăcrimat a curs străbunul sînge.

Prin poarta toamnei grîul drum își face
cu fala împlinitului tezaur
urcînd pe al cetății zid să joace
în hora suferințelor de aur.

La Voroneț, de pe-o dungă-albastră,
izvoarele-și încep călătoria.
În cercuri, deschizîndu-se-o fereastră,
hulubii deinei au umplut țăria.

NIDAL OMAR

Iordania

Mărturie

Am ars și eu la vatra acestui scump meleag
al cărui nume-n suflet îl port cu-atîta drag !

Frumoasă Românie, pe tine eu te cînt !
Tu, tinerețile mele i-ai dăruit avînt.

Din flacăra-ți nestinsă se-aprinse visul meu.
În ale tale rîuri mă oglindii și eu.

Nestrămutata stîncă a mîndrului Carpat
puteri nebănuite și vrerii mele-a dat,

de a sluji cu cinste stindardul păcii-n veci,
spre binele planetei și-al omenirii-ntregi,

așa cum ne îndeamnă, pe drumul vieții drept,
Eroul tău, cîrmaciul cel bun și înțelept !

Antologie de
Raluca și Victor Tulbure

ARMANDO MILONIS

Italia

Carmen saeculare

Bărbat care duci, nestinsă de furtună,
a adevărului peren făclie,
din patria-mi eternă și străbună
îngăduie-mi această poezie
prin care cînt obîrșia comună
a Romei și-a românei semințe !

Bărbat care ții în mîna ta destinul
unui popor pe-o glorioasă cale,
prin versul meu primește cristalinul
omagiu ce-l închin Lucrării tale
de-a înălța, cutezător, seninul
pe boltă unei păci universale !

Iar cînd va fi să-și arcuiască timpul
durata peste vremuri viitoare,
va fi și-atunci să dăinuiască nimbul
sublim al Operei strălucitoare
semnată : Ceaușescu ! Și-al tău nume
trăi-va-n veci, cît lumea va fi lume !

LAMBROS ZOGAS

Grecia

L-a zămislit poporul

O culme te îndeamnă să urci noi culmi de munte.
O zare se deschide mereu spre alte zări.
Cu mînă hotărîtă, El, pe a navei punte
a preluat timona supremei cutezări.
Așa a vrut partidul : Cîrmaci să fie-n frunte
cel mai iubit din fiii iubitei sale țări !

Nu s-a născut din hăuri de mări involburate...
Nu valul întîmplării pe țărmuri l-a adus...
Și n-a fost din legende ori mituri să se-arate...
Pe aripi de arhanghel, El n-a venit de sus...
Din mijlocul mulțimii, cu sete de dreptate,
a răsărit și țara nădejdea-n El și-a pus.

L-a zămislit poporul, asemeni lui să-i fie
cu inimă fierbinte, și vrere de oțel.
Conducător destoinic și om de omenie,
cu gîndul și cu fapta în cel mai drept drapel,
El patria ducîndu-și pe culmi de măreție
voința națiunii se întrupează-n El !

Mereu e printre oameni și toți știu că biroul
de lucru îi e plaiul întregii Românii.
Pe unde-și poartă pașii dă-n strălucire noul,
Cuvîntul Lui dă muncii impulsuri tot mai vii.
Prin fapte glorioase e azi slăvit Eroul !
Ca pe-un Erou, urmașii în veac îl vor slăvi !

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

B... „ASTRA" SIBIU

ANUL XXVIII
5
(1 238)
Sîmbătă
1 februarie
1986
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

UN SENTIMENT ISTORIC

Aniversarea zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și omagierea a peste 50 de ani de activitate revoluționară, a constituit, pentru întreaga națiune, acel fericit prilej al unei emoționante exprimări de conștiință, faptul indisolubil legat de tot ceea ce în planul identității noastre morale, politice și sociale reprezintă azi forța și coeziunea de spirit, realitatea în dinamica ei multiplă și revelatoare, pe un traiect istoric în care prezentul se îngemănează strîns cu viitorul și unește într-o singură și amplă bătaie de inimă munca și viața tuturor generațiilor. Omagiul fierbinte, profunda recunoștință și înalta prețuire cuprind reverberații istorice de natură să ne explice însuși modul de a fi, modul de a gîndi și acționa într-un consens care e al asumării și înfăptuirii idealurilor, al trăirii lor intense, prin impactul viu, tot mai puternic pe care-l trezesc în realitatea complexă și transformată, ridicată permanent la cote și altitudini noi, revoluționare.

De mai bine de două decenii se află în fruntea partidului și a țării, omul a cărui proeminentă și prodigioasă personalitate a imprimat destinului socialist al României un spirit și o vocație exponențiale. Mărturia cea mai elocventă o constituie această uriașă forță creatoare, această trezire din rădăcini a elanurilor și virtuților creatoare prin care, de mai bine de două decenii, țara noastră a abordat lumea propriilor sale cerințe și posibilități pentru a se ilustra în toate domeniile de activitate și pentru a străbate spații noi de referință sub multe laturi ale existenței. O epocă nouă, *Epoca Nicolae Ceaușescu*, transfigurează în efigia și noblețea marilor împliniri. Solemnitatea prilejuită de aniversarea zilei de naștere a secretarului general al partidului și omagierea îndelungatei sale activități este o fidelă expresie a unor astfel de convingeri și sentimente și poartă pecetea unui act de memorie colectivă, cu semnificații și rezonanțe dintre cele mai adînci. „În această memorabilă zi, devenită sărbătoare scumpă a întregului popor — se spune în Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România — însoțim vibrantul nostru omagiu cu recunoștința fierbinte pe care v-o datorăm dumneavoastră, marele erou al națiunii române, ctitor al României socialiste moderne, înflăcărat militant revoluționar și patriot, care v-ați dedicat viața, din cei mai tineri ani, luptei pentru libertatea, demnitatea și fericirea poporului, slujirii cu credință a mărețelor idealuri de independență și progres, triumfului revoluției socialiste, înfloririi necontenite a patriei, cauzei colaborării, înțelegerii și păcii în lume".

Viziunea, gîndirea politică profundă și înnoitoare au dinamizat orizonturile muncii și creației, ridicîndu-le pe temelii și cu motivații complexe noi, științifice, în sfera tuturor posibilităților materiale și spirituale, pe calea neîntreruptă a progresului și civilizației socialiste. Socialismul cu oamenii și pentru oameni este deviza care călăuzește toate demersurile noastre și în acest spirit cuvîntarea secretarului general al partidului rostită cu prilejul solemnității care a avut loc reliefează un întreg program al actualei etape, din perspectiva înfăptuirii sarcinilor și obiectivelor celui de al XIII-lea Congres al partidului. *Este, fără îndoială, plăcut — în asemenea împrejurări — să constați că anii care au trecut*, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, *au fost folosiți în interesul poporului, al cauzei socialismului și comunismului, al păcii. Este, fără nici o îndoială, o bucurie să constați că, în această activitate, ai adus o contribuție, împreună cu întregul partid, cu întregul popor, la mărețele înfăptuiri realizate de popor pe calea socialismului și comunismului. Toate acestea ne cer să depunem în continuare noi eforturi, să lucrăm și mai bine pentru a asigura unirea eforturilor întregului partid, ale întregului popor în realizarea hotărîrilor istorice ale Congresului al XIII-lea al partidului.*

Unirea eforturilor întregului partid, ale întregului popor, iată o cauză, un comandament de înaltă și elocventă mîndrie patriotică și revoluționară, o idee-forță în lumina căreia transpar toate înfăptuirile de azi și de mîine. Dragostea, stima și prețuirea întregii națiuni gravitează în jurul marelui său erou și fac din actul angajării, al devotamentului și încrederii nemărginite proba și temeiul concret al faptelor, al permanentei unități de gînd și voință, liantul prin care ne perpetuăm ca istorie, ca popor și ca țară, avînd mereu în față un luminos și strălucit exemplu.

Erou al țării, erou al păcii, personalitate proeminentă a lumii contemporane, om al destinelor de azi și de mîine ale partidului și ale poporului, garanție supremă a înaintării noastre, a mersului ascendent, spre binele și fericirea întregii țări sînt termenii de esență ai mesajelor transmise tovarășului Nicolae Ceaușescu, fapt cu deosebire semnificativ nu numai în ordinea morală a faptelor, cît și în aceea a sentimentului istoric, a datelor și evenimentelor acesteia, dintr-un impuls în permanență călăuzitor. Pentru că în asemenea prilejuri rememorăm nu numai un segment de timp istoric, cuprins în datele și orizonturile propriei noastre biografii, ci și acel viitor amplu și cert pe coordonatele căruia ne plasăm odată cu întreaga zestre materială și spirituală a țării, cu întregul ei patrimoniu. *În ce mă privește*, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, *atît în activitatea încredințată de partid și popor pe plan intern, cît și în activitatea internațională, voi face totul pentru a servi în cele mai bune condiții, cu toată forța și ființa mea, poporul, cauza socialismului și comunismului, a bunăstării întregii națiuni, a independenței și suveranității țării !*

Este aici, în aceste cuvinte, legămîntul de credință în sfera căruia ne cuprindem toți. Și se cuprinde de sine ființa însăși a țării, cu întregul ei patos și întreaga, desăvîrșita sa încredere în prezentul și viitorul care ne consacră celor mai luminoase împliniri. Ecourile și semnificațiile zilei aniversare străbat spații de inimă și conștiință pentru a reverbera pe mai departe în edificiul numit om și umanitate, sub semnele unei epoci mărețe.

Luceafărul

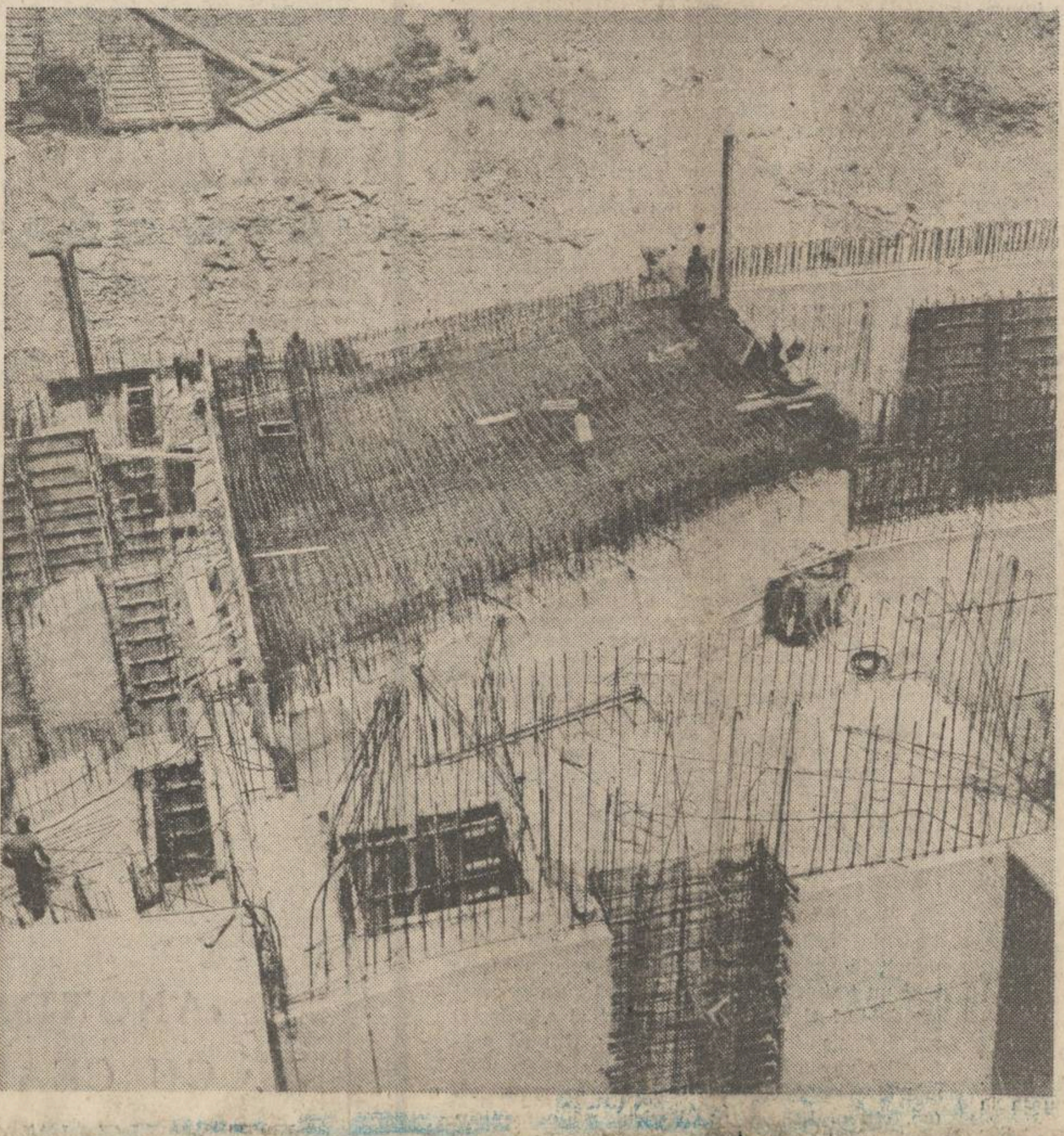

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,
Secretar General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

În această luminoasă zi de ianuarie, scriitorii României Socialiste își unesc glasurile cu cele ale tuturor oamenilor muncii pentru a Vă ruga să primiți cele mai sincere urări de sănătate și viață îndelungată, de înfăptuire a proiectelor Dumneavoastră cutezătoare, avînd drept scop îndeplinirea idealurilor nobile ale partidului și poporului nostru, edificarea unei lumi noi pe străvechiul pămînt al patriei.

O experiență multiseculară confirmă faptul că, în momentele hotărîtoare ale atît de încercatei sale istorii, națiunea noastră a dat naștere unor personalități de excepție, care au știut să-i întrupeze cu strălucire aspirațiile sale de neatîrnare și de progres social, de a trăi în bună înțelegere cu celelalte națiuni.

Acest adevăr și-a pus pecetea și pe pagina nepieritoare pe care o scrie astăzi poporul român, angrenat cu întregul său potențial material și spiritual în făurirea noului său destin, sub conducerea gloriosului partid al comuniștilor, în frunte cu cel dintîi bărbat al țării, înflăcărat patriot și eminentă personalitate a lumii contemporane. Mari împliniri au fost obținute, mai cu seamă în ultimii douăzeci de ani, și pe tărîmul artei cuvîntului. Călăuziți de grija responsabilă pentru prezentul și viitorul patriei, slujitorii condeiului au dat măsura talentului lor în opere de o mare varietate a expresiei artistice, care au contribuit puternic la modelarea conștiințelor în spiritul umanismului socialist. Cunoscînd îndeaproape oameni și fapte, scriind despre marile zidiri ale acestui timp eroic, ei au fost înaripați de gîndurile și faptele Dumneavoastră.

Fie ca aceste gînduri și fapte, care au așezat România la loc de cinste printre țările lumii, să Vă rămînă veșnic tinere, întru lauda hărniciei, cinstei și demnității oamenilor acestui pămînt.

Mărturisindu-ne prin viu grai și prin cuvîntul scris bucuria de a fi martori și părtași ai eforturilor și împlinirilor poporului nostru, Vă încredințăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, urmînd exemplul Dumneavoastră înalt pilduitor, vom face totul, așa cum de atîtea ori ne-ați îndemnat, pentru a înălța scumpa noastră patrie sub soarele comunismului biruitor.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.S. ROMÂNIA

TÎNĂR ÎN AGORA

Țara la început de cincinal

Desigur, motivele și prilejurile de bucurie ale unui scriitor pe parcursul unui an calendaristic pot fi numeroase și diferite, dar mi se pare că niciunul nu se poate compara cu acela oferit de începutul de an și de cincinal.

Debut de cincinal. Oră de arcuire a gîndului în viitor, dar și oră de rememorare a unor fapte și întîmplări, oră a privirii îndreptată către acel mîine, necunoscut și cu atît mai mult așteptat de inimă și de gînd.

Cînd se întîmplă ca un scriitor să fie și un împătimit al reportajului — cum îmi permit a mă considera și eu — ora începutului de an primește, fără îndoială, semnificații aparte. Inima și gîndul la ceasul trecerii dintr-un an în celălalt devin un fel de oglindă panoramică (și totuși nu îndeajuns de încăpătoare !) pentru muncitorii din fabrici și pentru cei de pe ogoare, pentru minerii, elevii, cercetătorii și toți ceilalți neobosiți truditori întru binele patriei pe care i-a întîlnit de-a lungul drumurilor tale prin țară și ți i-ai făcut, rînd pe rînd, eroi de reportaje, personaje simbolice pentru ceea ce înseamnă cetățeanul României socialiste a anului 1985.

Bunăoară, acum, cînd abia am pășit în noul cincinal, în 1986, gîndul meu se întoarce cu

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 11-a

Antologia „Luceafărul"

POEȚII ȘI PARTIDUL

Poarta

Nu cred că o iubeau mai mult ca mine,
Dar poate totuși o cintau mai bine
Și poate că și eu, cuprins de falā,
Mai bine o cintam pe nicovală.

Ori poate că din secere prin spice
Eu o cintam, cum alții nu știu zice,
Dar s-a-ntîmplat că-n loc să fac am zis,
Ori poate c-am gîndit mai mult
și-am scris.

De ursul românesc, de alte cele
Ce-au fost și n-au fost treburile mele.
Dar de-ale mele nici că mi-a păsat
Plecasem cu-ale satului din sat.

Și cu-ale țării, căci erau totuna
Și-n aluatul lor dospea furtuna
Aceasta mi-a fost patriei plămadă
Și orice peste cap era să-mi cadă

Primeam pătruns de-acest statornic gînd,
Dreptatea tuturora pe pămînt !
Și nu știam secretul cum deschidu-l...
Dar poarta am găsit-o : E Partidul !

Mihai Beniuc

GÎND DE RECUNOȘTINȚĂ

Ca în fiecare an, aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-a constituit într-un prilej de sărbătoare națională, sub luminile căreia întreg poporul român l-a omagiat cu nețărmurită dragoste și recunoștință pe cel aflat la conducerea partidului și a țării, de numele, strădania și clarviziunea căruia se leagă toate transformările revoluționare care caracterizează ultimele decenii ale mult încercatei istorii românești.

Persoană și personalitate de excepție, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat propriul său dinamism de gîndire și acțiune tuturor mișcărilor înnoitoare pe care le parcurgem, și faptul că discursul rostit cu prilejul sărbătoririi zilei sale de naștere a fost tot o recapitulare a sarcinilor care ne stau în față, o sinteză clară și expresivă a urgențelor pe care trebuie să le rezolvăm — s-a constituit într-o nouă dovadă a faptului că nici o clipă din viața și activitatea Domniei Sale nu se consumă înafara grijilor națiunii, că nici un gînd nu se-înalță pe alt cer decît acela al viitorului românesc.

Continuînd fără abatere îndrăznețul program de dezvoltare națională enunțat la Congresul al IX-lea al partidului, așezînd aceeași bază înaltă angajamentelor reînnoite la toate celelalte congrese care au urmat, tovarășul Nicolae Ceaușescu a determinat în fapt un nou curs al istoriei României, a cărui finalitate nu stă numai în pilduitoarele izbînzi tehnice, științifice și culturale, dar și în sporul de demnitate națională, de accentuată conști-

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 11-a

Un tip de umanitate

Există, în lumea modernă două tipuri umane, care polarizează imaginarul colectiv și modalitățile spiritului. Aceste tipuri au amîndouă o mare vechime, deși unul e mai vechi decît celălalt. Pentru unul înțelesurile lumii se ordonează în **argumente abstracte**, pentru celălalt, în **întîmplări pilduitoare.** Unul abstrage ideea din corpul ei epic și o revarsă asupra celorlalți sub forma ideologiilor, altul izbutește rara performanță de a pune în mișcare ideea împreună cu corpul ei sensibil. Unul operează cu **ideologii,** celălalt cu **maxime.** Primul urcă înțelesurile lumii în entități abstracte și astfel umple lumea de „pietre-facte", cum le numea L. Blaga, al doilea alege din șirul lumii întîmplări cu pilde în care întîrzie cuprins de „frumusețea" și exemplarismul lor. Iar atunci cînd lumea este clătinată la temelia ei, tipul acesta se așează el însuși într-o întîmplare pilduitoare, devenind astfel un **axis mundi,** „stîlpul cosmic" al lumii sale. Un astfel de **ins** este și Simion Moldovan din **Suferința urmașilor,** romanul lui I. Lăncrănjan. El este un țăran obișnuit din Dîrga de Sus, dar iată-l, în clătinările vremii, devenind un tip **exemplar,** adică un ins dintre aceia care, ca și „Cristosul răstignit a doua oară" al lui N. Kazantsakis, penetrează inițiatic straturile lumii și se instalează în miezul ei de tîlc, acolo unde clipa este deopotrivă moarte și înviere, trecere (durată) dar și împlinire, surpare dar și întemeiere. În vremuri „normale" acest om ar fi fost un gospodar oarecare din Dîrga de Sus, pentru care vechile pilde ar fi fost îndestulătoare pentru a susține cercul Legii, a acelui Principiu care păstrează lumea în ordine dezlegîndu-i „căderea de-a fi". Dar iată cum vremea clătină vechiul Principiu și cu el odată temeliile lumii țărănești căscînd negre crăpături în bolta ei cosmică. Țăranul acesta care cunoștea cel mai bine istoria de întîmplări ale satului avea încă memoria întemeierii așezării omenești, păstra încă nealterate simțuri prin care tainele naturii i se ofereau omului sub chip de centură cosmică, țăranul acesta se arăta astfel însemnat să devină stîlpul cosmic al lumii sale clătinate. Așa va fi fost Horea, cel în care țăranii lumii românești „citiseră" tîlcul vestirii naționale și-l numiseră **Rex Daciae.** Romanul lui Ion Lăncrănjan ar putea fi încadrat între „romanele întemeierii". Drumul pe care-l parcurge această lume țărănească are un tîlc al lui, strămilenar, a cărui

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 9-a

CĂRȚILE ANULUI 1985

Interlocutorii reporterului

Condiția ireductibilă a oricărui reportaj literar este reflectarea realității folosind, ca orice creație literară, imaginea estetică. Reporterul pornește, se știe aceasta, nu de la ficțiune, ci de la fapte reale, selectate spre a avea puterea de generalizare și fiind cele mai reprezentative. Eroul reportajului este identificabil, dar spre a ieși din comun și banal reporterul trebuie să posede talentul de a-i pune în vedere, cu expresivitate, aspectele vieții sale cele mai semnificative. De un asemenea dar este stăpînit Ilie Purcaru, autorul care, în lunga sa activitate literară de peste trei decenii (cu prezențe revuistice și editoriale notabile) a făcut ca granița dintre reportajul literar (cel „bine scris", evident) și literatura de ficțiune să se micșoreze pînă la identificare. Debutul, din 1961, cu **Ev nou în Țara Banilor** (reeditată substanțial sporită, în 1972) îl așezase deja printre reporterii români de întîie mărime. Următoarele culegri de reportaje **(Harpe și ape, Escale spre noi înșine, Focuri în junglă, Un elefant printre doi oameni, Asaltul, Încă 3 kilometri pînă la Apele Vii, Paralaxe la Miorița, Planuri în lut, Marșul în august, Țara Loviștei)** ca să nu amintim și de colecțiile de interviuri sau de cele două excelente volume de poezii **(Bunica Beps și Geografii rebele)** îl definesc ca pe unul dintre puținii reporteri români, care, departe de a-și trăda genul literar în care a debutat, l-a ridicat la cote artistice înalte.

Acum, **Vorbesc țăranii** (Editura Eminescu, 1985) susține cu temei aceste afirmații. Ilie Purcaru îmbină cu ingeniozitate arta reportajului cu interviul, interlocutorii săi fiind nu numai țărani prin definiție, ci și aceia care lucrează direct cu aceștia, au sorgintea țărănească și care trăiesc, alături de ei, o viață integrală. Purtîndu-ne, în perioada ultimului deceniu, în întregul spațiu românesc, luăm cunoștință cu personaje felurite și caracteristice acestor vremuri : moș Constantin Hinoveanu, cel dintîi președinte de cooperativă agricolă de producție din Oltenia, Nicolae Bicoi din Arcanii Gorjului, Balint Andrei, din Săcelele Brașovului, Al. Toană și Oprea Sima, din Poiana Mare-Dolj, eroi ai muncii socialiste, Hristache Cazacu, din Conteștii de Teleorman, învățătorul Gogu Săftoiu, primarul Prunișorului — Mehedinți, agronomul academician Petre Baniță, care a făcut din „Sahara olteană" o grădină înfloritoare, țăranul cărturar Ion Năftănăilă din Breaza Făgărașului, N. Dolhescu („tînărul Creangă din Pipirig"), artist cojocar, cunoscutul pictor naiv Ghiță Mitră-

Tudor Nedelcea

Continuare în pag. a 11-a

DICTANDO

Dicționarul poetului

Există în limba română — gramatica ne-o spune — o formă de superlativ realizată prin repetarea aceluiași cuvînt, dar, în cea de-a doua poziție, la genitiv : zîna zînelor, voinicul voinicilor, zmeul zmeilor... Mai departe nu se poate merge: dacă concepem o zînă a tuturor zînelor, o „și mai zînă" decît cea a zînelor nu mai poate fi închipuită. Gramatica ne mai spune că cel de-al doilea cuvînt trebuie să fie totdeauna la genitiv plural pentru a conferi valoarea superlativă a întregii construcții.

Dar ceea ce nu ne spune gramatica — nu e de altfel de datoria ei s-o facă — este că există și Poezia, o „gramatica gramaticilor" ! În poezie își găsește locul, ne spune Ion Gheorghe, nu numai „Joaca jocului" (cutremure-se lingviștii, cel de-al doilea substantiv nu e la plural !), ci și o „Și mai joaca jocului" ! Ce poate să însemne acest „și mai" ? Trebuie, adică, să-l citim cantitativ sau calitativ ?

Să încercăm întîi prima soluție : la volumul „Joaca jocului" (1984) s-a mai adăugat un altul (1985). Același ton incantatoriu, de descîntec, altminteri deloc ușor de realizat, în ciuda primei impresii (vă propun un... joc : ameste-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 10-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Stări de iubire

La prima vedere pare imposibil de sesizat nota individualizatoare a creației lui George Țărnea, în comparație cu, să zicem, poezia lui Paul Tutungiu, care sublimează incantația populară în meșteșugite prelucrări ale folclorului muntenesc sau emite edicte ale angajării patriotice. Nu altceva face autorul „Testamentelor înțeleptului", transcriind un baladesc decorativ, de evocare fanariotă („Balada micului haiduc") sau cîntînd într-un limbaj arhaizant, cu patină artizanală, iubirea de slobozenie și de moșie ca ilustrare a unui adagiu cantemiresc. Ciclul „Descriptio Valahiae" reia tema într-o viziune folclorizantă exploatînd fabulosul basmelor, motive, scheme, figuri ale unei lirici encomiastice : „Basarabi cu stele-n barbă / și cu pletele vîlvoi / făceau sîngele să fiarbă / peste țara Litovoi". Doar echilibrul îi marchează o întoarcere asupra întrebărilor intime, spre efortul cunoașterii de sine: „Rămîn condamnabil de tînăr / cu toate că simt mai puțin / și uit sub căldura sentinței / la care iubire să țin // străbat permanent labirintul / aceleași tandre uimiri / sădind în miresele nopții / o foame albastră de miri". Și totuși, chiar volumul următor, „Starea de iubire", ne oferă o primă cheie pentru înțelegerea originalității demersului poetic al lui George Țărnea. Citez, în acest sens, poezia „Imn": „Confesiuni pentru egreta / Din universul sigilat, / mă suprapun cu modestie / candorii din Ion Pillat // Închid atent în certitudini / un silogism cartezian / și-mi trag

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 2-a

CENACLU BRĂILEAN

PAGINI REALIZATE CU CONCURSUL MEMBRILOR CENACLULUI LITERAR „PANAIT ISTRATI" DIN BRĂILA AL UNIUNII SCRIITORILOR

În paginile 5 – 8

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

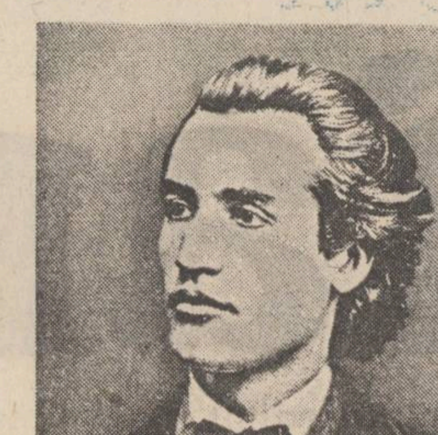

Tipărirea articolelor de gazetărie politică şi culturală scrise de M. Eminescu este ilustraţia cea mai elocventă a modului în care s-a înţeles, într-un caz reprezentativ, preţuirea unei contribuţii intelectuale şi culturale de prim rang în societatea românească. Ediţia începută de Perpessicius, care n-a depăşit însă poezia, a fost preluată prin iniţiativa lui Alexandru Oprea şi a unor îngrijitori de ediţie între care strălucesc numele lui Petru Creţia şi D. Vatamaniuc, şi dusă mai departe, în pofida dificultăţilor de tot felul de care s-au izbit. Aceste dificultăţi n-au fost întotdeauna numai cele ale confruntării şi descifrării de texte. Problema n-a fost numai de filologie, ci şi de ideologie. Realizarea ediţiei Eminescu pînă la capăt n-a însemnat numai osîrdie de transcriptori ci şi limpezire de atitudine. Expresia acestei devoţiuni, expresia acestei limpeziri este înfăţişarea actualei ediţii, care depăşeşte ca volum, ca metodă de lucru, ca orizont de cunoaştere, toate mai vechile încercări. Cu alte cuvinte ea respectă dimensiunea poetului şi nu tratează drept minore preocupările lui care se vădesc din această întreprindere a fi fost pentru poet capitale. Ziaristica lui de caracter politic, mai ales după venirea la Bucureşti, este însăşi raţiunea lui de a fi. Gravitatea abordării tuturor chestiunilor abordate, modul absolut al tratării lor de către poet, care pleacă întotdeauna de la o cunoaştere surprinzătoare pe toate feţele a obiectului intervenţiei lui, indică pentru cine se mai îndoia că M. Eminescu nu scria ca să nu moară de foame, ci scria articole de sociologie politică pentru că nădăjduia clarificarea spiritului public prin ele, influenţarea în bine a mentalităţii politice curente intimidarea pornirilor excesive ale guvernanţilor. Prin articolele sale M. Eminescu este factor politic cu un rol incontestabil în epocă. Vocea aceasta care era vocea unei culturi vechi în acţiune de reconquistă prin iniţiativa unui om de geniu era respectată chiar de adversari. Faptul că M. Eminescu într-un plen de gazetari cu o majoritate liberală, izbuteşte să-l disloce pe C.A. Rosetti şi să impună în replică ca preşedinte al primei societăţi de presă română pe B.P. Hasdeu vorbeşte de la sine despre autoritatea pe care o avea carura politică a gazetarului Eminescu. Desăvîrşirea ediţiei începută de Perpessicius îngăduie o privire mai adîncă nu numai asupra concepţiei politice şi culturale a poetului, dar chiar şi asupra biografiei lui care, văzută dinspre această radicală angajare, de tip absolut, se conturează altfel decît pînă acum. În comparaţie cu M. Eminescu, intelectualii setoşi de absolut ai lui Camil Petrescu sînt clorotici. Încă o dată ficţiunea rămîne inferioară realităţii.

Întemeiate pe o informaţie istorică fără rival pentru timpul său, închegată într-o viziune istoriografică rezistentă şi astăzi, la curent cu cele mai noi pe atunci cîştiguri de economie politică şi de sociologie, minuînd cifrele statistice la zi, articolele lui M. Eminescu ies evident din sfera lecturii de delectare. Ele sînt contribuţii de referinţă în cultura română fără de care nu se poate nici scrie, nici înţelege viaţa românească de la sfîrşitul secolului trecut. Competenţa incursiunilor ştiinţifice este atît de captivantă încît anulează uneori interesul pentru ocazionalul punct de plecare al disputei.

Cînd zicem că importanţa ediţiei actuale este indiscutabilă ne referim la caracterul ei desfăşurat şi explicit care ne permite să urmărim un mod de a gîndi în toate volutele lui. Articolele eminesciene reiau practic aceleaşi teme pe care le întorc pe toate feţele, venind cu argumente noi pe un trunchi problematic anterior, fiind mult mai nuanţate şi suple decît s-a afirmat pînă acum.

În fond chestiunea nu este de a comenta impresionistic pe Eminescu în postura lui de examinator al situaţiei societăţii româneşti, ci de a reface drumul incursiunilor lui ştiinţifice, de a constata, cu alte cuvinte, dacă stările de lucruri erau altfel decît ne-o spune el, dacă informaţiile folosite de el sînt sau nu cele mai indicate, dacă în epocă mai exista un alt mod mai realist şi mai complet de a circumscrie şi elucida chestiunile zilei. Nu doar textul eminescian este important pentru cei care vor să judece sau să claseze contribuţia eminesciană, ci contextul de epocă. Lăsăm de o parte faptul că citite cum se cuvine, textele poetului împrăştie automat tot felul de aserţiuni emise în legătură cu ele. Una dintre ele, care a făcut carieră, este că Eminescu a fost îndrăgostit de trecut, deci un om fără cunoaşterea prezentului, care dădea cîştig de cauză celor ce fuseseră faţă de cele prezente. E un fel de a vorbi, dar nu cel mai responsabil. Eminescu afirmă, negru pe alb, că „Astăzi nu se mai poate o întoarcere la trecut", (Opere, XIII, p. 74), „care la 1848 ar fi fost posibil poate". Nu este singura propoziţie care dezvăluie conştiinţa perisabilităţii trecutului, a imposibilităţii prelungirii lui, a absurdităţii întoarcerii la el. În cauză este situaţia ţărănimii modificată printr-o serie de măsuri, care fac ireversibilă situaţia lui. Posibilitatea de la 1848 o înţelege apoi Eminescu nu ca pe o preluare otova a unor stări vechi, ci prin progresul condiţionat de cunoaşterea propriilor tradiţii sociale ale poporului român, care să îngăduie o dezvoltare organică şi nu una alternantă. Vina cea mare a liberalilor în ochii lui Eminescu nu este pentru faptul că sînt liberali, ci pentru că folosind o ideologie generoasă şi devizele ei, politicienii români se arată în practică a fi cu totul străini de realităţi atunci cînd introduc legile şi aplicarea lor. Nu ideologia liberală a înfierat-o Eminescu ci manipularea e., demagogia deşănţată a politicienilor deveniţi liberali ca să facă avere. Eminescu, care are toate calităţile unui teoretician, nu face teorie în articolele lui decît atît cît este nevoie pentru introducerea corectă în problemă. Pe gazetarul de la **Timpul** îl interesa ce se petrece, de fapt, în ţara românească sub paravanul lozincilor liberale. A face din Eminescu din aceste motive un reacţionar este o abilă manevră de etichete: cine atacă liberalismul este reacţionar. Dar Eminescu are obiective concrete, dă nume, trimite la afaceri murdare, înfierează instituţii, dezvăluie efecte sociale dezastruoase. Critica lui socială e profundă şi a renunţa la ea pentru că liberalii vremii s-au plîns de neînţelegerea „reacţionarului" Eminescu ar fi ridicol. Important este de a vedea dacă într-adevăr persoanele numite de Eminescu s-au făcut vinovate sau nu de demagogie, de manevre oculte, dacă au intrat în matrapazlîcurile de pomină ale vremii, dacă starea socială era sau nu cea descrisă şi deplînsă de poet. Aceasta este singura cale a verificării validităţii acestei gazetării amare, dispreţuitoare şi apocaliptice. Ce afirmă pe scurt Eminescu despre liberali? Că au folosit lozinci generoase, la adăpostul cărora au jefuit ţara şi că s-au îmbogăţit. Există posibilitatea de a contracara această afirmaţie? Ea se susţine şi pe cazuri concrete, individuale, dar şi pe planul concluziilor generale privind guvernările liberale. Frazeologia liberală a fost masca şi scutul unui jaf aproape fără precedent în istoria economică a societăţii româneşti, dacă n-ar exista termenul de comparaţie al fanariotismului ca o companie de exploatare a poporului român. Cine suporta greaua sarcină socială? Ţăranul. Eminescu a consumat multă cerneală pentru a arăta situaţia inadmisibilă a ţărănimii la sfîrşitul secolului trecut. Presa liberală i-a răspuns că ţăranul o duce mai bine ca înainte. Că poetul avea dreptate aveau s-o arate răscoalele de la 1907, rezultat al unor acumulări de clasă care datează şi din vremea în care poetul îşi scria fulminantele articole. Cît despre tendinţa de a absolvi pe fanarioţi de vina lor istorică şi de a le găsi merite culturale, infirmînd judecata lui Eminescu asupra lor, este de observat că lăudabilele dispoziţii culturale ale unor domnitori fanarioţi nu-i absolvă de vina istorică, atît timp cît aceste năzuinţe, de cerc închis, aristocratic, nu ajung poporul de jos, exploatat pentru ele. Altfel zis, o bibliotecă, un spectacol de teatru, interesul pentru limbile şi culturile occidentale, nu justifică vampirismul economic al sistemului. Desigur, din cadrele istoriei de tip narativ, mecanismele sociale pe care istoriografia de viziune interdisciplinară, practicată fără emfază de Eminescu, le scoate la suprafaţă nu se văd. Ele rămîn însă o realitate, pe care judecata asupra epocii fanariote n-o poate trece cu vederea. Judecata pe care Eminescu o emite asupra drumurilor de fier, are o strînsă legătură cu circulaţia bunurilor dinăuntru în afară ca şi a păturilor suprapuse. Pentru Eminescu drumurile de fier înseamnă mai întîi teribila „panama" (de unde se vede că mecanismul rămîne acelaşi pe toate meridianele) al afacerii Stroussberg, plătită de pe spinarea ţăranului român. Aceleaşi drumuri de fier înseamnă ieşirea din ţară a materiei prime la un preţ de nimic, înseamnă întoarcerea prin import a prelucrării aceleiaşi materii prime la preţuri exorbitante, după cum şi intrarea anuală odată cu aceste mărfuri a circa 20 000 de străini, care se constituie în clasă improductivă pe spinarea aceleiaşi ţărănimi. Concluziile lui Eminescu asupra problemei vor fi desigur infirmate atunci cînd se va demonstra că poetul s-a înşelat asupra exportului dezavantajos de materie primă, că importul de mărfuri al timpului era binefăcător din punct de vedere economic, şi că acest aflux de 20 000 persoane strecurate în categoriile neproductive nu s-a produs în realitate. Cît despre Eminescu ca duşman al industrializării textele din **Opere XIII** ni-l arată ca perfect ştient de necesitatea şi avantajele industrializării, dar în dezacord cu modul în care ea se concepe. Şi aici, discuţia este pe cazuri, probleme imediate. Eminescu însă discuta întotdeauna plecînd de la împrejurări foarte precise pe care le încadra viziunea teoretică a unei concepţii necesare. „Arta de a guverna, scrie Eminescu, **Opere XIII**, p. 87, e ştiinţa de a ne adapta naturii poporului", or, tocmai această natură şi condiţiile ei de formare şi dezvoltare scăpau după Eminescu guvernanţilor de tip liberal. „Sîntem departe de a voi trecutul, pentru că această voinţă ar fi în desert", scrie tot poetul (op. cit. p. 193). Acuzaţia că Eminescu este îndrăgostit de trecut, că este un apologet al trecutului a fost formulată de presa liberală, care în lipsă de argumente la cazurile exhibate de poet şi analizate de el în contexte de semnificaţie mai largă, au găsit cu cale să agate poetului o etichetă comodă propagandistic. Din comoditate ea a fost preluată şi mai tîrziu, am auzit-o şi în anii noştri. Dar chestiunea este alta. Pentru ca procesul liberalilor cu Eminescu să poată fi cîştigat este nevoie să se demonstreze că afacerea Stroussberg n-a fost o catastrofă, că ţara n-a devenit practic o colonie pentru ţările industriale interesate de materia primă şi de pieţele de desfacere, să se arate că ţărănimea a dus-o în urma legiuirilor liberale din bine în mai bine şi aşa mai departe. Discuţia abia după aceea poate începe. Din acest punct de vedere chestiunea Eminescu a rămas încă un teritoriu virgin. În replică cu adversarii săi de idei şi mai ales adversari ai adevărului social şi politic, Eminescu scria: „Nu vă prefaceţi a vă supăra pe ceea ce zicem, supăraţi-vă mai bine pe ceea ce se întîmplă, **pe realitate**". (op. cit. p. 189). Sau: „Periculoasă e maniera noastră de a vede? Pericolul nu consistă în ceea ce afirmăm noi, ci în realitate". (op. cit. p. 185). Dialogul cu M. Eminescu nu este posibil decît prin cunoaşterea acestor realităţi, iar aceste realităţi nu se găsesc nici în Roland Barthes, nici în Umberto Ecco şi nici în Z. Ornea cu care încerca să se legitimeze în chip deplasat cineva în faţa poetului. Realităţile sînt în viaţa trecută a societăţii româneşti, iar opera sociologică a lui Eminescu, ca şi actuala ediţie de **Opere**, reuşită a unei concepţii generoase de restituire a valorilor, este o invitaţie la adevărata cunoaştere a societăţii româneşti.

M. Ungheanu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

«CÎNTEC ÎNAINTE DE CINĂ»

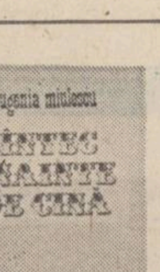

Eugenia Miulescu a debutat în 1981 la Editura Junimea, cu un microvolum, **Cetatea făgăduinţei**, alături de plachetele altor poeţi, într-o casetă colectivă, intitulată **11 Poeţi**. Autoarea arăta o notabilă înclinaţie pentru lirismul interiorizat, pentru versul scurt, concentrat şi pentru un imagism fin desenat. Calităţile promiţătoare ale debutului sînt nu numai confirmate dar şi ridicate pe o treaptă superioară în **Cîntec înainte de cină** (Editura Cartea Românească, 1985). O poezie densă, grea de sensuri, cu virtuţi aforistice ne întîmpină încă de la primele pagini. Lapidaritatea poetei nu este numai un efect verbal, ci traduce o concentraţie semantică, o aglomerare de aluzii şi simboluri prinse în agrafa unor imagini cioplite din materiale masive, pline, dure, dar îndelung şlefuite: „M-am născut în durerile timpului / Cu durere am traversat / O clipă de veac / Nu ştiu unde-ai fost, / Dacă m-ai ţinut cumva / De mînă / Frunzele căzură — şi m-am trezit / Privind printre noduri de crengi // Spre miezul pămîntului / Mă fac pămînt // Aştept învierea copilului / În grădină" (**Printre noduri de crengi**). Trecerea timpului, suferinţa şi regenerarea, dezamăgirea şi speranţa, erosul şi thanatosul, întunericul şi lumina ca mari constante mitice îşi găsesc în versurile Eugeniei Miulescu o exprimare gravă, sibilinică, aspră, adînc gravată în substanţa lor sonoră: „Sînt prinsul / propriei mele răscruci / Nimic, nici o ploaie nu poate să şteargă / Urmele păgîne // Răsăritul şi apusul / Pîlng în palmele mele / Nu pot să aleg / Calea ce duce / La tine". Faţă de poezia preponderent denotativă a momentului, ce digeră mari felii de realitate, sau faţă de, la fel de prizata, manieră ironic ludică şi parodică a tinerei generaţii, acest lirism are un aer uşor ermetic, rezultat nu din simpla încifrare verbală, din apelul la tezaurul motivelor mitice, trecute însă printr-un filtru personal. „La început a fost o umbră / Fără glas / Stîlp aşezat pentru casa / 'Nălţată pe piatră, / Pavăză ploii / Şi vîntului aspru // Spre seară a pătruns în odaia / Printr-o poartă cioplită în taină / Taina ei / Un ochi mai întîi, apoi altul şi altul / Pînă cînd totul s-a rupt / În lumină // Am strigat după noaptea / În care ştiam că mă aflu / Visul nu se isprăvise încă / Mai aveam să mai sorb dintr-o cupă // Nu! mi-a răspuns / Un ochi din fereastră // Încearcă să intri pe poarta cea strîmtă / Cît este lumină-n odaie" (**Vis**). Dar şi reciproca este valabilă; nu numai motive arhetipice sînt personalizate, ci şi sentimente şi stări proprii sînt „traduse" în limbajul simbolurilor consacrate: „M-am văzut murind cu gîndul / Şi înviind am ştiut că mi-e toamnă / Şi teamă / — Frunzele cad dimprejurul ochilor // M-am văzut înviind. Cu gîndul la tine / Am alungat zei / Dincolo de lumină: / În timpul nesfîrşit al răbdării // M-am văzut murind cu gîndul la tine / Şi înviind am ştiut / Că nu exişti / Decît în / Marea mea plăsmuire" (***)

Alteori, chiar un fapt concret ce poate fi identificat ca sursă originară a inspiraţiei este ridicat la dimensiunile unei impresionante figuraţii vizionare ca în **Lumină plecînd**. Suferinţa materiei şi suferinţa intimă se contopesc într-o ţîşnire imagistică excepţională: „Am văzut murind // Lîngă mine o casă / Cum moare revolta sub bici / Într-un om // Printr-un vast coridor / Cu tencuielile jupuite / Alerg şi pătrund / În miezul inimii / Să aud plînsul casei // Vreau să mă scald / În sudoarea rece / A bolţilor, // Vreau să ascult cîntecul viu / Al cărămizilor în cădere / Muşcătura vie a tîrnăcoapelor / Să văd ultima lumină / A ferestrelor / Plecînd înspre cer" (**Lumină plecînd**). Se întîmplă totuşi ca în cîteva texte, motivele şi simbolurile mitice să fie prea discursiv tratate sau, cu alte cuvinte, puţin cam ostentative. O mai atentă şi consistentă „deghizare" lirică le-ar fi adus un spor de adîncime şi emoţie poetică. Unor astfel de poezii, **Călător, Ulcior, Cain**, prefer insulele de lirism elegiac ieşite din omeneasca spaimă de timp şi moarte: „Sînt mai aproape de moarte acum / Nemărginirea ei o sărut cum mă strînge / Ochiul ei roşu de poftă / Mă roagă // Vreau s-o amîn / Precum am tot amînat să citesc o carte, / Să scriu o scrisoare, / Să merg la poalele muntelui / Şi să nu-l urc, cum niciodată / Nu l-am urcat, / S-arunc în palma străinului orb / Dorul de trecere liberă // Ori să-mi alung toate aceste neîmpliniri / De ultimă oră / Ca să pot să mă pierd" (***). Eugenia Miulescu este o poetă originală, profundă, cultivînd un limbaj pe cît de sobru şi auster în imagini şi metafore, pe atît de bogat şi nuanţat în semnificaţii.

«ANONIM CU CEAS DE BUZUNAR»

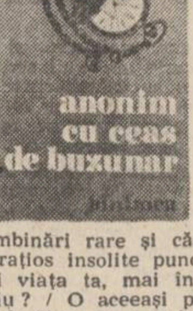

La polul opus ca formulă lirică este Vasile Mihăescu, poet de o graţioasă fragilitate. Versurile sale au prospeţimi gingaşe şi cruzimi suave, ce amintesc de poezia lui Emil Brumaru, însă fără senzualitatea ameţitoare a acestuia. Autorul volumului **Anonim cu ceas de buzunar** (Editura Junimea, 1985) este mai degrabă un manierist preţios în sensul superior al cuvîntului. Ingeniozităţi de limbaj, îmbinări rare şi căutate de cuvinte, imagini graţios insolite punctează poezia sa: „Cum va fi viaţa ta, mai încolo, / Cînd n-am să mai fiu? / O aceeaşi petală măcinîndu-se blînd / sub tiparele / voluptăţilor fără sfîrşit / sau vînatul cel fraged / niciodată / în capcane de aur găsit? / Vezi? Ca un şal de mătase / mă destram / întrebîndu-mă / cum va fi viaţa ta / cînd n-am să mai fiu? / O, va fi o cireaşă zdrobită / de dulci avataruri / o cireaşă zdrobită". (**Cireaşa zdrobită**). Multe texte sînt capricii suav preţioase, de o fantezie sprinţenă, cu măsură, ghidată de filigranele şi arabescurile verbale ale codului manierist: litera, scoica, purpura, bila, hieroglifele, scripeţii de aur, mecanismul gingaş etc. Nu aş vrea să se creadă că poetul ocoleşte zonele grave ale existenţei. Dimpotrivă, dar o face în modul său particular, executînd combinaţii jucăuş-artificiale de imagine şi apropiindu-se imperceptibil de ideea poetică iniţială: „Şi numai gîndul că vei atinge / cu pieptul / panglicuţa roşie, singurul semn vizibil / al eternităţii, / te face să te destrami cu fervoare. / Imperii de cărţi hohotesc pe cînd viaţa, / un căpeţel de lumină, îşi trimite / şi ultima rază / în litere. Scumpe, / superbe cenotafuri. / Şi încetul cu încetul ajungi / la sfîşietoarea iluminare: / în faţă, departe, /, panglica abia că mai pîlpîie; / în spate, celebra ta biografie, / numele celor iubiţi o grămăjoară de cenuşă, / iar tu, / într-o perfectă scoică de aur, / bîntuit de vuietul / singurătăţii." (**Într-o perfectă scoică de aur**). Cu această ingeniozitate uşor crudă, cu această imaginaţie candid-vicleană, atinge teme esenţiale ca destinul şi rolul poetului şi omului politic în timp şi istorie: „Care verigă a lanţului sacru / mai sînt iată, nu ştiu! // Trece dînsul peste corpul mileniilor / şi nici că se vede. // Lanţul poeziei, binecuvîntat, / nici că se vede / Şi eu, o verigă, cu atît mai mult. // Dar ce, împăraţii împăraţilor, / regii, bazileii trufaşi, dictatorii, / papii se văd în corpul mileniilor? // Dar Baziliscul? / O tăcere monumentală / pulverizează scripeţii istoriei" (**Veriga**). Am înregistrat şi cîteva poezii în care exprimarea este mai directă, mai percutantă, textul căpătînd accente satirice. **Şcolarizarea ochelarilor** este un text amintind de ironia acidă brechtiană, despre falsificarea sensurilor istoriei contemporane, despre rutina şi inerţia ce ameninţă autenticitatea fiinţei umane: „Au îmbătrînit ochelarii, frumoşii de ei, / Nu mai zburdă, nu mai sînt / saltul zăpezii în viitor. / Îi puneam pe nas şi deodată / pricepeam realul, / fragedul corp vieţuind în multiplu. / Am văzut prin ei istoria universală, / o variantă, / State, cetăţi / imperii, republici în haine strălucitoare / şi totuşi cu menghini delicate / la încheieturi / Azi însă, azi, pe sub rame văd altceva decît / ce-mi arată lentilele, / hoaşte bătrîne. / Ochelarii. Defilează / în cohorte de babalîci şi babete / dintr-o ţară în alta, / împotriva realului. Îl vor / o carceră unică, eidos dictatorial, / stors de sens. / Au îmbătrînit ochelarii. / Să-i ducem la şcoală / acolo, în antichitate". Poezii de acest gen, cu toate că impresia lirică este în scădere, aduc o contrapondere necesară abuzului, uneori, de graţiozităţi şi preţiozităţi imagistice. Cînd păstrează justa măsură între invenţia şi suavitatea fanteziei pe de o parte, şi substanţa meditativă pe de altă, ca în **Eu şi Sophronicus**, Vasile Mihăescu este un poet remarcabil: „Ca într-o ceară / se-ntipăreşte mîna mea în veacuri. / Se vede în fiece nervură un principe / călare pe un şoarece imaculat / cu şaua roşie; / în mînă cu un ceas / măsoară absolutul. / Apoi, plevuscă zgomotoasă cum scrie / cu trupuri şi flamuri / în pulberea serii / istoria monumentală a accidentului / istoric. / Ce spui Sophronicus? Transcrii: «Însuşirile tale se scutură de floare / pe cînd tu / abia începi să înfloreşti»". Volumul **Anonim cu ceas de buzunar** încîntă ca acele fanteziste privighetori mecanice din poveştile fraţilor Grimm, cu arcuri şi rotiţe de aur, ce scot un tril pur şi monocord.

Paul Dugneanu

ISTORIA CIVILIZAŢIILOR

VECHI TRADIŢII DE ARTĂ ROMÂNEASCĂ

În cadrul programului de valorificare, în diferite formule editoriale, a patrimoniului cultural naţional se înscrie, pe lîngă lucrările apărute în seria „Comori de artă din România" şi o nouă lucrare, în afara seriei, dedicată unui „capitol remarcabil de civilizaţie tehnică şi exprimare artistică", monumentele de arhitectură în lemn din nordul Moldovei *), de Gheorghe Bratiloveanu şi Mihai Spînu („Monumente de arhitectură în lemn din ţinutul Sucevei", Editura „Meridiane", 1985). Tradiţia arhitecturii ţărăneşti a lemnului este foarte veche în ţinutul Sucevei şi a produs un mare număr de edificii remarcabile, avînd caracteristici specifice şi un repertoriu comun de soluţii artistice şi elemente decorative. Lucrarea celor doi autori reuneşte multiple aspecte complementare ale unei creaţii artistice înscrise „cu notele personale, în aria naţională şi europeană de valori". Dată fiind perisabilitatea monumentelor vechii arhitecturi a lemnului, inventarierea, descrierea şi analiza lor este una dintre formele de conservare şi cunoaştere a unor lucrări reprezentative pentru cultura românească. Studiul acestei arhitecturi relevă coordonatele istorice ale fenomenului, evoluţia, tipologiile, tehnicile de execuţie, inventarul elementelor decorative, relevînd unitatea domeniului şi numeroase aspecte inedite. Edificiile sînt examinate în detaliu, iar materialul ilustrativ (fotografii, imagini de ansamblu şi de amănunt, desene, planuri, inscripţii, tablouri votive) divers şi expresiv, este foarte amplu şi nu reprezintă o completare a lucrării ci o parte integrantă a ei. Sînt astfel analizate soluţiile tehnice originale, concepţia arhitecturală, detalii şi faţade, bolţi, stîlpi şi portaluri, elemente de îmbinare şi ornamentale, elemente de feronerie. Autorii subliniază că „arhitectura populară ţărănească este unul din documentele care probează fenomenul de continuitate a poporului român. Cercetările şi descoperirile arheologice din ţinutul Sucevei documentează o firească şi fluentă continuare a structurilor de arhitectură". Sînt puse în evidenţă caracterele specifice, acordul cu peisajul, influenţele şi consonanţele şi diferenţierile decelabile în arhitectura populară, „cea care şi-a păstrat, cu îndrăzneală, filonul străvechi, asimilînd, conform structurii sale, elementele novatoare". Iconografia cărţii, foarte bogată, se reţine şi pentru valoarea deosebită a fotografiilor realizate de pictorul Mihai Moroşan, cu unghiuri neaşteptate, cu detalii reliefate prin efecte speciale de lumină, prin alegerea unei perspective revelatoare.

Lucrarea are meritul de a oferi o imagine de ansamblu şi în acelaşi timp detaliată, asupra unei întregi zone cu numeroase monumente, într-o analiză foarte bine documentată, cursivă, accesibilă şi în acelaşi timp viguroasă, bogată în idei şi semnificaţii.

Gheorghe Buluţă

Stări de iubire

Urmare din pag. 1

obîrşia de stînga / dintr-un tărîm arghezian // Ştiu pentru partea vieţii mele / ce înţelesuri se ivesc / din epitaful fără moarte / al unui os paraschivesc // ştiu pentru ce nu plec din hore / şi-n doină pentru ce rămîn / tot mai adînc mă limpezeşte / un mit al spaţiului român...". Universul heraldic şi fiorul metafizic apar în „trei cîntece de menestrel", triplă ipostaziere a hazardului potenţat de miza existenţială, tentare a „neştiutului" cu acea tulburătoare întrebare fără răspuns: „atunci de ce, de ce, de ce?".

Pe urmele lui Ion Pillat, poetul este „un interpret de tensiune apolinic-elegiacă", al tradiţiei în dimensiunile duratei şi permanenţei. Peisajul reprezintă un punct de reper biografic şi solicită un unghi de percepţie neoclasic. Poeme ca „Prelişte cu hanuri de pripas" sau „Confesiuni în galben efemer" sînt exemplare prin transparenţă şi echilibru.

Dar adevăratul George Ţărnea se relevă în încercarea de a circumscrie mitic specificitatea românească pornind de la filoanele cu încărcătură mitologică stratificate în basme şi balade. Factura apocrifă a reprezentării lor nu diminuează valoarea unei realităţi ideale, aşezate în zodia benefică a griului. Olimpul său este populat de fiinţe-metafore: „înghiţitorul de zări", „şlefuitorul de amintiri", „vărsătorul de timp", „plămăditorul de chipuri". Ne aflăm într-un tărîm bîntuit de blesteme, de furtuni magice, în care se stabilesc relaţii insolite între elementele cosmice şi cele aparţinînd lumii terestre. Principiul masculin (bărbatul e investit cu un destin eroic) se asociază ideii de germinaţie, sub semnul unui cult solar („Şarpele casei", „Carul soarelui"): „lăsaţi să treacă de la mine / cel căzut în patima visului / aceste răzvrătite închipuiri / aducătoare de veşti / şi porunciţi să se aprindă / rugul fecundităţii / într-o clepsidră cu boabe de griu".

Volumul „Înaltă fidelitate" nu aduce multe noutăţi, poate doar despărţirea baladelor de conţinutul narativ, poeziile cu acest titlu fiind de fapt trăiri lirice (ciclul „Un loc sub soare") sau meditaţii pe tema patriei, realitate consubstanţială şi spaţiu de rezonanţă emblematic („Starea de patrie necuprinsă atare / de adevăr, de pace, de iubiri"). Istoria, strămoşii, unitatea şi continuitatea neamului devin subiecte care îngăduie exersarea sonorităţilor cuvîntului eufonic în închinări imnice („Casa gîndurilor noastre", „Echilibru de neam").

În schimb, „Scrisori de fiecare zi" conservă datele perene ale unei geografii de adîncă elocvenţă într-o poezie sobră, de severă angajare umanitară. Poetul ocoleşte deliberat fluenţa melodică pentru a numi parabolic întîmplările mari şi zguduitoare din apropierea noastră. Sînt poezii despre gesturile fireşti, despre laşităţile zilnice, despre pace, responsabilitate, pîine, nelinişte, libertate, lacrimi, cuvinte. Finalitatea politică („Despre furtuni", „Despre circul Speranţa") şi divulgarea lucidă a condiţiei existenţiale ca în „Despre călători", de pildă („Cine sînt / de unde vin / şi încotro se îndreaptă / nu ştiu // Moţăie resemnaţi / pe banchetele lor / în aerul semiconfortabil / al acestui tren nocturn / nici mai bun nici mai rău decît altele / şi fac a lehamite / semn cu mîna / cînd trece prin dreptul lor / un hieratic conductor / de la care te poţi aştepta la orice // Din cînd în cînd / cîte unul mai obosit / trage semnalul de alarmă / şi coboară...") indică ora maturităţii, a adevărurilor fundamentale.

George Ţărnea rămîne, cu toate acestea, fidel structurii lirice care l-a consacrat asumîndu-şi exigenţele menite să-i pună în lumină mai clar problematica predilectă. Cel mai recent volum, „Cîntece pentru Ţara-Om", adresat unei anumite vîrste, acceptă ideea de joc, constituindu-se într-o graţioasă carte de „învăţături ale poetului către fiul său". Găsim aici notaţii despre pericolele ce ameninţă umanitatea, jocuri de spirit arghezian („De-a n-are-a face") cîntece de leagăn despre zmei domestici, albine, o mirifică „tombolă de culori". Concluzia e că, pe planeta inocenţei, orice copil reprezintă o minune irepetabilă.

Vînător de apoteoze, George Ţărnea îşi va găsi locul sub soare, cultivînd „libertatea de-a iubi capcanele", fără a deveni însă captivul lor.

BREVIAR

■ **„LIMBĂ ŞI LITERATURĂ".** Interesante, ca şi în alte dăţi, contribuţiile pe care le publică revista **„Limbă şi literatură"** în nr. 2/1985. Ele sînt adeseori contribuţii de istorie literară, conţinînd precizări, sinteze, analize amănunţite care urmează un principiu didactic, vrînd să ilustreze ceea ce este, prin valoare şi prin conţinut, demn de studiu şcolar, şi adăugînd, acolo unde e cazul, luminile unor cercetări noi. Sînt şi aici cunoscutele comentarii, de fel îndrumător, care prelungesc expunerea catedratică în viaţa publicistică, folositoare, fără îndoială, cititorului acestei reviste, care se adresează filologilor: „Sinteza şi părţile de vorbire flexibile" sînt examinate de Ion Diaconescu, iar Gh. Vrabie face „cîteva consideraţii asupra interpretării stilistice a textelor folclorice". Utile pentru lumea didactică sînt şi „precizările lui Andrei Moldovanu asupra „obîrşiei familiei scriitorului Liviu Rebreanu", originară din Bistriţa însă din Chinza. Cercetătorul vine cu observaţia că Rebrenii nu ar fi venit „din ţinutul grăniceresc al Năsăudului", şi se pare că ar avea dreptate, dacă luăm în considerare argumentele de ordin istoric. Nu sînt, de altfel, singurele „precizări" şi „sugestii" adunate de „Limbă şi literatură" care popularizează şi cîteva „note" ale lui Pavel Ţugui asupra ediţiilor operei lui Ion Barbu şi cîteva observaţii critice, ale lui Gh. Bulgăr asupra unei ediţii Eminescu, alcătuită de Petru Creţia.

Astfel de polemici, purtate întotdeauna în marginile onestităţii, sînt de remarcat şi au, pentru educaţia didactică, utilitatea lor. Utile sînt şi cîteva contribuţii, de valoare diferită, aplicate asupra diferitelor chestiuni de istorie literară. Comune, sînt o analiză a Mădălinei Nicolau, deşi concepută riguros, asupra prozei lui Eugen Barbu, ca şi o intervenţie a lui L. Ciocîrlie dedicată legăturilor lui G. Călinescu cu „impresionismul critic". Dorina Grăsoiu, autoarea unei interesante analize sociologice despre „Bătălia Arghezi" (deşi cu multe lacune), dedică acum o cercetare imaginii pe care I.L. Caragiale a lăsat-o contemporanilor. În fine, a treia parte dintr-un studiu al lui Mihai Ungheanu, intitulat „Sincronizarea prin sămănătorism" (examinînd acum „pictura şi poezia") poate să constituie, împreună cu celelalte două, anterioare, materia unei cărţi a cărei teză nu este doar spectaculoasă ci şi adevărată.

Impunătoare sînt, şi nu de puţine ori, prin seriozitate, recenziile, dedicate unor apariţii mai noi din domeniul filologic, de la ediţii din clasici şi pînă la contribuţii de istorie literară.

■ **FRAGMENTE DINTR-UN „JURNAL".** Este de remarcat în nr. 50/1985 al **Cronicii** un fragment destul de consistent din „Jurnalul" lui Petru Comarnescu pe care îl publică acum Mircea Filip. Jurnalul, zice editorul, ar avea cu totul cam cinci mii de pagini şi ar fi de o însemnătate considerabilă prin „bogăţia informaţiilor, impresionanta diversitate a relatărilor, impresiilor, consemnărilor culturale, ca şi [prin] tragica risipă a confesiunilor". Din cele cinci mii de pagini (constituind într-adevăr un „jurnal" impunător, de dimensiuni uriaşe, parcă totuşi comune la unii dintre membrii „generaţiei noi" de la 1930) rămîn în „Cronica", desigur, numai cîteva, toate din 1958. Ceea ce se vede de aici, e, într-adevăr, imaginea unui intelectual ostenit însă îmbolnăvit de gazetărie, activ şi totuşi enervat din pricina hărţuielilor, avînd din necesitate o viaţă publică de tot copleşitoare. Ştirile „de epocă" merită să fie examinate atent, mai ales pentru sociologul de mîine care va examina acele vremi nu doar din perspectiva comodă şi restrictivă a „presei" (care duce adeseori la concluzii superficiale, cum s-a văzut în cîteva cazuri); sînt de reţinut, de asemenea, şi cîteva paragrafe de observaţii sociale de psihologie precum este acela al unei aniversări, sărbătorite la un studio de teatru: „Ion Marin Sadoveanu a vorbit oficial, convenţional, ipocrit, lăudîndu-se pe el ca protector al lui Sava (e vorba de Ion Sava — n.n.), Vianu a negat valoarea măştilor în spectacolul cu măşti, pus de Sava cînd era el director. Păstorel Teodoreanu a vorbit în stil de discurs funebru. Nervoşi că eu am dezvoltat timp de aproape un ceas toate aspectele esenţiale ale activităţii lui Sava, desprinzînd concepţia, viziunea, stilul. Cei trei bonzi îngîmfaţi mă urmăreau cu invidie, rea voinţă, ba Sadoveanu (Ion Marin Sadoveanu — n.n.) mi-a cerut s-o scurtez. Enervat, le-am spus ce trebuia (să amîne aperitivele etc.). Publicul a fost cu mine, aplaudînd şi în timpul conferinţei şi după". Este, în aceste propoziţiuni tăioase, mîna unui gazetar care ştia să polemizeze acid, schiţînd (chiar şi în injustiţie), un caracter din cîteva linii.

■ **CÎT DE „EUROPENE"?** „Luceafărul de Mihai Eminescu în zece limbi **preponderent** (subl. n) europene" — iată care e, poate, rezultatul iniţierilor filologice ale lui Cornel Brahaş. Cît priveşte conţinutul formulei „limbi preponderent europene", misterul e de nepătruns.

■ **FEMINA.** Într-un comentariu apărut în „Flacăra" şi intitulat „După păcat", Radu Călin Cristea e de părere că: „născute din spuma ultimului val poetic, Magdalena Ghica, Marta Petreu, Mariana Marin, Domniţa Petri, Elena Ştefoi ori, de curînd, Ligia Holuţă sînt, prin urmare, noile Afrodite ale liricii noastre". Mărul a fost aruncat; cine e, totuşi, Paris?

■ **DORINŢA DE METAMORFOZĂ.** Ce altceva decît dorinţa de metamorfoză în formă şi în conţinut l-a împins pe Marin Sorescu să compună următoarele versuri, apărute nu demult în **România literară**: „Am vrut să mă schimb pe unul mai bun / L-am căutat cu luminarea / Înalt ca bradul, curat ca floarea / Şi care noaptea să doarmă tun"?

■ **ALTE AFORISME.** Dintr-un „Trapez" semnat de Geo Bogza, extragem un alt aforism, purtînd numărul 674: „Talentul lui este să nu aibă niciodată în mînă o felie de pîine neunsă cu unt". Iată o apoftegmă sugestivă.

Catagraf

CUNUNA DE LAURI

Cununa de lauri (regia : **Anghel Mora**, scenariul : **Nicolae Dragoș**) constituie un impresionant omagiu adus de cineaștii noștri celui mai iubit fiu al poporului român, secretarul general al partidului, Președintele țării, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.**

Produsă de Casa de filme numărul 5 (Director : **Dumitru Fernoagă**), pelicula utilizează imagini din spectacolul omagial consacrat sărbătorii naționale a poporului român — ziua de 23 August — și împlinirii a două decenii de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Dar, **Cununa de lauri** prin meritele regizorului **Anghel Mora**, tînăr cineast aflat în plină afirmare, bun cunoscător al regulilor filmului de montaj, nu este doar o evocare a grandiosului spectacol ce a avut loc pe stadionul „23 August" din Capitală constituindu-se într-o operă artistică autonomă prin intervenția imaginilor ce completează, întregesc și finalizează metafore și simboluri, sugestive imagini emoționante ale marilor prefaceri revoluționare ce au avut loc pe întreg cuprinsul României în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, cea mai bogată în împliniri din întreaga istorie a țării, perioadă strîns legată de strălucita activitate desfășurată cu clarviziune și profund spirit creator, cu pasiune revoluționară și patriotism înflăcărat de tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, care a imprimat un profund dinamism vieții economice, sociale și politice românești, întregii opere de construire a socialismului în patria noastră.

Surprinzînd pe peliculă imaginile vibrante ale grandioasei manifestări susținute de peste 20 000 de artiști și sportivi, **Anghel Mora** intervine cu inteligente racorduri de montaj pentru a potența sugestivele tablouri coregrafice și reprizele sportive cu atributele imaginilor document, cu fragmente de cronică sau fotografii revelatoare, cu imaginile frumuseților de neegalat ale naturii patriei, precum și cu acelea ale istoricelor ctitorii din cele două decenii de dezvoltare impetuoasă a României socialiste.

Inspiratele tablouri coregrafice în care tineri și tinere evocă prin mișcări ritmice formule și reacții chimice dintre care se distinge formula alfaizoprenului — elaborat de un colectiv de oameni de știință aflat sub directa conducere și îndrumare a tovarășei academician doctor inginer **ELENA CEAUȘESCU**, se alătură firesc imaginilor surprinse de memoria peliculei din activitatea excepțional de bogată pe tărîm științific a savantului care se bucură de o unanimă recunoaștere și pe plan mondial.

Ample secvențe evocă cu maximă sugestivitate momentele ce traduc plastic dragostea și căldura cu care sînt înconjurați tinerii țării, firesc înlănțuite de acele ce evocă mișcarea sportivilor în cadrul Daciadei, ampla activitate artistică în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", precum și generoasele idei și sentimente dedicate luptei pentru pace, pentru o lume mai dreaptă, pentru aspirația tuturor popoarelor la o viață liberă, independentă și pașnică.

Vibrația lirică a scenariului datorat poetului **Nicolae Dragoș** a oferit o nouă viață, perenă artistic, spectacolului realizat de **Cornel Todea.** Regizorul **Anghel Mora**, al cărui film de debut se înscrie în mod fericit tot sub semnul filmului politic, angajat, — **Să mori rănit din dragoste de viață** (regia : **Mircea Veroiu**) a reușit prin recenta sa realizare să se facă purtătorul de cuvînt al cineaștilor țării, angajați să traducă în acte de elevată cultură, demne de epoca pe care o trăim, omagiul unanim al întregului popor față de iubitul său conducător.

Călin Stănculescu

Epoca omeniei

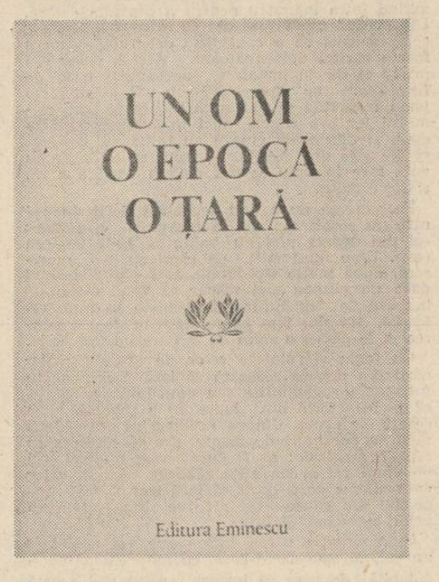

aniversările ne fac, parcă, mai contemplativi și plini de afecțiune. Sufletul, învesmîntat cu o stare lirică, vrea să comunice în felul său aparte înțelesuri cotidiene, mult mai atent la emoția duminicală a cuvintelor. E ca și cum o margaretă albă și-ar privi cu atenție concentrată rădăcinile, puritatea pe care o arată lumii, puterea și fragilitatea ce deopotrivă i se potrivesc, seva ce urcă din pămîntul locului spre a o hrăni, luminile lăuntrice și solare spre care se deschide. Sînt, de aceea, aniversările adevărate emoții poetice în fața rosturilor noastre omenești. Iar eroii sînt cinstiți de un suflet mare și monolitic, greu, curat și adînc cît ȚARA. În aceste zile de ianuarie, cînd continuăm a ne gospodări în propria noastră casă istoria și ziua de mîine, aniversăm nașterea Președintelui Țării. Simbolică așezare lîngă „Hora Unirii", căci, de fapt, sărbătorim o viață pilduitor dăruită istoriei noastre contemporane și eforturilor de a o umaniza, adică de a o croi după chipul și asemănarea trebuințelor umane fundamentale : condiții optime pentru împlinirea individuală și colectivă prin muncă liberă și competentă, egalitate, independență și pace. Evenimentul este marcat și de volumul omagial **„UN OM, O EPOCĂ, O ȚARĂ"**, apărut la Editura Eminescu. Forțe scriitoricești deja impuse și recunoscute în cultura noastră actuală, aparținînd diferitelor generații, la care se alătură condeie din mediul muncitorilor și țăranilor, captează entuziasmul colectiv în formule expresive. În pulsul tainic al cuvintelor, sînt cristalizate liniile de forță ale modului în care națiunea întreagă a sărbătorit aniversarea zilei de naștere a Președintelui Nicolae Ceaușescu. Întîmpinările sufletești ale tuturor celor ce trăiesc și muncesc în România socialistă sînt convertite, în acest volum, în întîmpinări și întîmplări în interiorul poeticității versului. Tonalitățile ideatice, prezente în maniere stilistice variate și pe o gamă largă de rezonanțe afective, sînt incorporate, sintetic și ciar, în poemul lui Mihai Beniuc : „Atunci, la al IX-lea Congres, / El, Ceaușescu, a fost ales, / Deschizător de nouă eră, / Pentru o patrie prosperă / L-a vrut în frunte-ntreg poporul / Să-i fie, brav, conducătorul / Spre comunistul ideal. / El, Secretarul General, / Cutezător și dirz acum / Ne-arată suitorul drum, / Spre-o lume și mai bună și mai dreaptă / Ce omenirea o așteaptă / Drumul acesta-i Viitorul / Și-l urcă demn întreg poporul !" (DESCHIZĂTOR DE ERĂ NOUĂ). Numeroase sînt, de altfel, textele care subliniază sporul de conștiință națională și culturală pe care l-am dobîndit în acești 20 de ani. Președintele Nostru este cel care ne-a învățat — și, mai mult, ne-a învățat să învățăm — cum să ne modelăm virtuțile de neam în fapte hotărîtoare de istorie, deci cum să știm a ne prețui calitățile șlefuite de înaintași, cum să revitalizăm în contemporaneitate memoria culturală și morală, cultul muncii cinstite. Am reînvățat să nu ne ignorăm istoria națională în ceea ce are înălțător și, totodată, să nu ne-o mitizăm, ci să punem temelie trainică acelor aspirații de pace și independență care mereu au călăuzit-o. **„Ne-au hăituit apele și focul. Dar nici un cataclism nu poate fi mai nimicitor decît acela care, nevăzut dar tenace, ar urmări să ne facă să ne pierdem propria identitate, legitimitatea noastră în spațiul geografic al planetei și în curgerea istoriei.** Tovarășul Nicolae Ceaușescu **ne-a redat, între atîtea alte drepturi, pe acela de a rosti cu demnitate numele eroilor neamului, de a păși cu emoție și respect spre locurile sacre ale patriei, la Țebea sau la Putna, la Mărăști sau la Moisei. Ne-a redat dreptul la cîntecele care au îmbărbătat pe cei ce au căzut și au învins la Plevna și la Grivița, la Mărășești și la Oituz, la Oarba de Mureș și la Carei ca noi să trăim, să fim uniți, să fim liberi, la cîntecele în care este cuprinsă însăși ființa noastră :** Deșteaptă-te române, Pe-al nostru steag e scris unire, Tricolorul". (Vasile Rebreanu ; p. 51–52). Dacă istoria a situat destinul românilor mereu sub semnul îngrijorării față de mîine, remarcă Mircea Radu Iacoban (p. 37), „între marile cuceriri ale socialismului românesc ce numără și eliberarea definitivă de îngrijorarea — istorică, i-aș spune — față de necunoscutele viitorului și preschimbarea acestui sentiment, justificat prin înseși vicisitudinile ce au însoțit fiecare pas către noi înșine, către conștiința națională și identitatea politică, în exact contrariul său : increderea". E vorba de o încredere depozitată în crezurile moștenite de la înaintași, căci „După legile firii și ale graiului Istoria au / modelat-o ai noștri adeseori cu prețul vieții dovadă / că în sanctuarul de iarbă sînt mai ales chipuri / de oameni simpli decît zei / bunicul și tata și frații" (George Chirilă — TRĂIND ȘI LĂUDÎNDU-NE EROUL). E, apoi, încrederea dăruită de Unire : „Unirea din cuvinte e limba românească — / Cămașa peste singe, cum macii lîngă lan / Izvorul de fîntînă ce pururi izvorască / Din setea care suntem, și care-am nins, troian" (Mihai Bărbulescu — MULȚI ANI, CU TINEREȚE, CONDUCĂTOR DE ȚARĂ). Și toate acestea retopite în îndemnul Președintelui de „a gîndi cu mintea noastră !", îndemn ale cărui semnificații le surprinde Eugen Barbu în articolul-eseu „Epoca Ceaușescu — epoca unor istorice înfăptuiri" : „Știm, acum, cu toții că entuziasmul este necesar, dar nu suficient, că angajarea politică, fiind în numele omului și spre binele acestuia, este pătrunsă de exigențe și țeluri morale, de competență profesională, patriotism în fapte, curaj intelectual și moral în atitudini, proiecție în viitor cu responsabilități prezente, satisfacția trudei și realismul satisfacției."

Majoritatea textelor din volumul pe care îl avem în vedere scot pregnant în evidență ideile creatoare pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a formulat în raport cu realitățile și perspectivele de dezvoltare ale societății noastre, precum și cele referitoare la problemele cu adevărat importante ale lumii contemporane. Aceste idei sînt și ocazii de adeziune și angajare, personală și colectivă. Întregul popor, stăpîn pe soartă și participînd efectiv la deciziile care îi stabilesc soarta, a devenit conștient de faptul că democrația noastră socialistă ne dă drepturi, dar și îndatoriri pe măsură, solicitînd, pentru a fi reală și eficientă, individualități care, prin convingeri și pregătire competentă, prin muncă efectivă construiesc prezentul și viitorul cu luciditate de arhitect. De noi depinde ceea ce sîntem și ceea ce vom fi. Acest adevăr îl pricepem din ideile îndrăznețe ale celui aflat în fruntea noastră. Democrația nu ne dăruie inteligență, adică nu ne face mai pricepuți și competenți profesional, ci ne îndeamnă la trudă personală spre a fi cît mai folositori generațiilor de azi și de mîine, adică nouă înșine și copiilor noștri. „Nimic nu se poate înălța, nici corija, nici redimensiona decît prin muncă, prin eforturile comune ale celor ce-și iubesc țara, poporul, partidul și pe cei aleși în frunte să le conducă destinele" (Alexandru Andrițoiu, p. 13).

Multe din poeziile volumului și paginile eseistice reușesc, dincolo de mesaj, să intuiască trăsături ale acestui om de omenie, prezent printre noi și pentru noi, cu puteri vizionare și cu a simbolică aptitudine de a-și pune ființa în slujba semenilor. Vreau să spun că, pe lîngă idei, stări de spirit ș.a.m.d., volumul reușește să-și îndemne cititorul la o vizualizare expresivă a personalității Președintelui Nicolae Ceaușescu, la o portretizare a ceea ce îi aparține și ne reține atenția de fiecare dată. Ochii, dacă rememorăm ocaziile în care ne-au aprins trăirile, poartă veghe de soldat și duioșie de părinte, fermitate de luptător devotat și sclipiri de visător, încredere de om care știe ce face și concentrare de om ce caută soluții, hotărîre și îndoială, gînd ascuțit și lirism, luciditate de om cu mari răspunderi pentru destinul celor mulți și emoție, și îngrijorare, și mustrare și multe alte coarde de simțire. Mîinile vorbesc într-un limbaj pe care cei din jur știu a-l înțelege : exteriorizează un ritm de gîndire, dau o cadență răspicată ideilor ce trebuie reținute, arată siguranță sau vijelie mustrătoare, se bucură sau sînt întrebătoare, îmbrățișează, înlătură nedumeriri, ocrotesc flori sau cresțete de copii, caută, indică, prevestesc, transmit căldură și energie altora. Tocmai expresivitatea acestui chip plutește în atmosfera afectivă și ideatică a volumului omagial. Dinu Săraru, de pildă, descrie o vizită pe șantier (FLOAREA DE OȚEL) : „— Vă felicit — I-am auzit spunind **cu voce plină, puternică, de o robustă sănătate și ochii i se luminaseră de bucurie".** „În fața noastră, uriașa piesă metalică, asemenea unei flori, strălucea cu oțelul ei șlefuit în soarele amiezii de iunie. Însă adevărul este că nici noi, scriitorii și artiștii prezenți atunci la acea vizită, nu mai cutezam să trecem cu imaginația dincolo de rigoarea cifrelor care acum și nouă ni se păreau singurele capabile să definească acea piesă complicată altfel splendidă și amintind o floare. — Și astfel de flori — I-am auzit atunci pe Conducătorul nostru spunînd — **merită să fie cîntate de poeții epocii noastre ! Nu-i așa ?! Ochii îi rideau fericiți, o lumină atît de vie, strălucitoare scălda chipul lui întreg, o mare căldură iradia glasul lui, rigoarea matematică a cifrelor făcuse loc poeziei".**

Talentele noastre scriitoricești conștiente de **ceea ce înseamnă „a sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoare limpezi, dătătoare de viață",** urează, alături de întreaga națiune, ani mulți și sănătate Secretarului General, „UN OM CA O LUMINĂ" (Vasile Zamfir) : „Înalt, pămîntul țării, prin timp sfîntit de sînge / din inimă curată legendele își stringe, / se regăsesc străbunii în soarele cel plin / purtînd pe brate nimbul acestui sfînt destin. / Ei au zidit pămîntul din munte și din ape / suflarea lui au pus-o pe buze mai aproape / să fie imn de slavă în vremi ce vor veni / și viața-ncununare pentru părinți și fii. / Din mînăstiri înalte sub cetină de brad / făclii de nemurire și jertfă pură ard, / să ne găsim în ele, în dorul ce le suie / spre veșnicii astrale, istoria să rămîie / în cugetele noastre de limpede trezie / la vadurile țării de rod și curățe. / A învățat pămîntul să fie tras pe roată / întruchipînd o venus suavă și curată / iar crengile-ncepură tăcute flori s-adune / trecîndu-și neodihna în fluiere și strune, / cîntarea să rămînă prelungă și adîncă / pentru această țară cu oamenii de stîncă. **/ Iar peste toate-acestea cu vrerea lui deplină / ne stă de straja țării un om ca o lumină".**

Vasile Macoviciuc

Românească urare

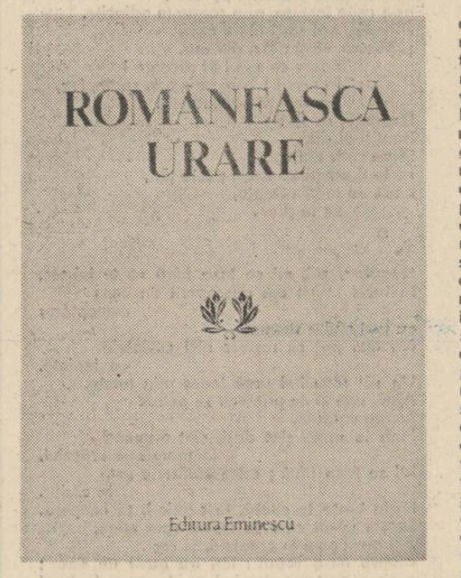

apărut sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Consiliului Național al Femeilor, volumul omagial intitulat **Românească urare** (Editura Eminescu, 1986) este un mănunchi de mărturii ale dragostei și recunoștinței oamenilor de cultură și artă față de activitatea-simbol, de savant și om politic, a tovarășei Elena Ceaușescu. Cartea este dominată de rostirea fermă, vibrantă, a dorinței de pace, exprimată în cele mai multe tablete, portrete, poezii. Acestea sînt formele pe care semnatarii le aleg, urarea lor fiind totodată și o expresie a angajării, a punerii artei în slujba idealurilor celor mai nobile ale poporului nostru, ale umanității. Semnificativ este în acest sens, în anul dedicat păcii în lume, textul, cu caracter de prefață, semnat de președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu : „Dacă o să căutăm țara noastră pe o hartă a depozitelor atomice și a rachetelor nucleare — n-o s-o găsim ! Dacă o să căutăm România pe o hartă a dorințelor revanșarde, expansioniste, belicoase, n-o s-o aflăm ! Asta înseamnă că România nu poate declanșa un război atomic și nici vreo altă molimă nucleară, și că nici nu dorește așa ceva. România deci nu poate și nu vrea să declanșeze moartea Europei, moartea planetei noastre. România există, firesc, pe toate hărțile pașnice ale lumii — ca o țară a construcției socialiste și ca o țară a construirii păcii în lume. Oameni ai muncii, ingineri, savanți, cărturari, și-au strîns rîndurile și și-au expus limpede voința de a face din patria noastră o țară a păcii. Un rol deosebit în impunerea României ca o țară a păcii, în impunerea dorinței noastre de pace, ca o condiție fundamentală, firească, a vieții, a creației, i-a revenit tovarășei Elena Ceaușescu, eminent om de știință și personalitate politică de prestigiu, care a inițiat și a impus pe toate meridianele ideea reunirii oamenilor de știință și culturâ sub emblema generoasă : «Oamenii de știință și pacea»".

Două sînt coordonatele fundamentale ale personalității evocate : spiritul revoluționar și prestigiul politic în strînsă legătură cu excepționala activitate științifică. Un amplu portret dedicat de poetul Nicolae Dragoș pornește de la prezentarea îndelungatei activități politice, marcind etape importante dintr-o „viață densă, o viață exemplară", pilduitoare : „Încă din anii tinereții, ca fiică devotată a clasei muncitoare, a înțeles că menirea sa este în rîndurile luptei pentru cauza celor mulți. Știa că prin această opțiune nu va fi ocolită de pînda primejdiilor, de amenințarea claselor opresoare și a uneltelor lor de apărare, de „vigilentul" aparat polițienesc. Numele tinerei revoluționare Elena Petrescu — cea care i-a fost tovarășă de luptă și idealuri celui ce conduce, azi, cu strălucire destinele partidului și ale țării și i-a devenit devotată tovarășă de viață — a fost înregistrat cu grijă în circularele și arhivele siguranței. Aceasta detectase în prezența tinerei muncitoare la manifestările muncitorești din a doua jumătate a deceniului al patrulea al veacului nostru o militantă revoluționară neînfricată, care nu se temea să adreseze mulțimii chemări revoluționare, să se ridice cu demnitate în apărarea tovarășilor de luptă și idei aflați în închisorile burgheziei — așa cum a făcut-o la manifestarea muncitorească din Parcul Veseliei. O militantă care s-a angajat, în 1939, la 1 Mai, în acțiunile menite să facă din sărbătorirea Zilei Muncii o zi de luptă pentru drepturile celor mulți, pentru independența și integritatea patriei, o zi de luptă împotriva fascismului. O neînfricată militantă comunistă care s-a ilustrat prin curajul și tenacitatea revoluționară în acțiunile, din același an, de reorganizare a organizației tineretului comunist." Sensurile sînt scoase la iveală cu claritate, înscrise într-o tradiție, consfințite prin puterea cuvîntului : „Și nu vom omite — pentru că și aceasta se înscrie în respectul pentru tradițiile de noblețe ale femeii române — să consemnăm că, în acești ani noi, s-a dedicat cu dragoste și formării și educării cu alească grijă a vlăstarelor aduse țării. Așa cum au făcut-o prin vremuri toate mamele patriei. S-a dedicat pregătirii pentru viață, pentru munca în socialism, într-un exemplu el însuși pilduitor, a propriilor copii. Și nu vom omite, de asemenea, să consemnăm — pentru că și aceasta se înscrie în tradiția de noblețe a femeii române — că muncitoarea din anii asupririi capitaliste a înțeles că a construi în socialism presupune, înainte de toate, **a ști să construiești ;** că aceasta înseamnă **a învăța.** În noii ani ai țării, prin muncă asiduă, plină de dăruire și înaltă răspundere revoluționară, tovarășa Elena Ceaușescu a urcat în mod exemplar treptele științei." De împlinirea unei valoroase tradiții, la dimensiunea evoluției istorice, vorbesc rîndurile Ioanei Postelnicu. Metaforic, aceste idei sînt exprimate în sonetul lui Virgil Teodorescu, **Urare,** care pornește de la celebra sintagmă barbiană „nadir latent" : „E însetată mintea-i de acte principale, / Legate între ele de-același gînd inalt : / Efigie a sufletului cald, / Nadir latent al năzuinței sale, / / Arc încordat pentru-al săgeții salt, / Construcție de strălucii petale, / Elastic unghi și glorioasă cale, / Această oglindire în ochii celuilalt." Este aici o convingătoare înfățișare lirică a militantismului, a vocației revoluționare : metafora oglindirii „în ochii celuilalt".

Alternanța de texte în proză și versuri dă volumului, în prima lui parte, expresivitate și ritm. Afirmațiile din tabletele omagiale se regăsesc în materia sensibilă a poeziei sau în armonia poemului în proză, ca în frumoasa urare a actorului Ion Besoiu : „Pămîntul ăsta, minunatul ăsta pămînt milenar, vatra suferințelor și bucuriilor noastre, locul acesta de basm numit România, a zămislit de-a lungul veacurilor femei de o aspră frumusețe, de o forță morală unică, cu putere de sacrificiu intrată în legende, cu duioșii de vioară și doină. Sunteți una dintre ele." „Românească urare" e deopotrivă dovadă de fierbinte patriotism, de adeziune intelectuală și luciditate, de spirit civic și responsabilitate politică. În multe dintre tabletele-eseu revin ecourile evenimentului politic de puțină vreme consumat, Congresul Științei și Învățămîntului. Omagiul adus tovarășei Elena Ceaușescu este un omagiu adus omului receptor și constructor de adevăr științific, de frumos, personalității armonioase, temeinic racordată la cerințele exigente ale societății actuale. „Florile stimei și recunoștinței" sînt florile legitimității acțiunii politice : „Numele Elenei Ceaușescu mai semnifică totodată și în primul rînd continuitatea și legitimitatea unei acțiuni politice în numele poporului român, al celor mai înaintate idei politice ale partidului comunist. Numele Ceaușescu a devenit garanția acestei legături cu aspra activitate ilegală și dezideratele ei românești, veriga care a dus la afirmarea principiilor de independență și suveranitate națională, pe toate planurile vieții sociale românești, concretizată în Congresul al IX-lea al P.C.R. Este Congresul care întemeiază cea mai bună legătură cu cele mai bune tradiții ale Partidului Comunist Român și acest Congres este legat indestructibil de numele Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu. Numele Ceaușescu este astăzi sinonim cu o concepție națională și revoluționară în dezvoltarea istorică și politică a poporului român".

Costin Tuchilă

Poemele fraternității umane

dintr-o lăudabilă inițiativă, anul trecut a apărut o antologie cuprinzînd unele din cele mai frumoase poezii dedicate păcii și înfrățirii umane, intitulată sugestiv : „Nu ucideți pasărea albă". Culegerea, întocmită de George Chirilă, îmbină criteriul tematic cu cel estetic relevînd conștiința civică a scriitorilor români care, alături de ceilalți slujitori ai artei, luptă prin mesajul creației lor împotriva pericolului distrugător al războiului. Document liric și politic totodată, volumul de față exprimă valențele morale ale poeziei de azi cînd, așa cum afirmă autorul antologiei : „literatura, generată de viață, trebuie să se apere și să apere viața, scriitorii fiind, astfel, dincolo de momentele de cumpănă și limită ale unei istorii, glasuri inconfundabile ale umanității creatoare". Fără să aibă, bineînțeles, caracter exhaustiv (culegerea cuprinde doar o parte din numele poeților care ar fi putut exemplifica această nobilă temă) cartea înfățișează sintetic registrul expresiv al liricii noastre antirăzboinice. Poezia românească contemporană de la Arghezi, Blaga, Vinea, Philippide, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc și pînă la Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Letay Lajos, Gheorghe Pituț, Ioanid Romanescu sau și mai tinerii Mircea Florin Șandru, Dan Verona, Carolina Ilica, Traian T. Coșovei este străbătută de interogațiile majore pe care le cunoaște acest sfîrșit de mileniu. Glasul poeților exprimă iubirea și aspirația spre idealul uman, opunîndu-se prin forța cuvîntului războiului violenței și nedreptății. Numeroase poeme cuprinse în antologie, redau, prin imagini zguduitoare, experiența terifiantă a războiului devenind în același timp chemări patetice la luciditate. Astfel, versurile lui Arghezi se convertesc în acuzații virulente la adresa holocaustului pe care l-a trăit omenirea : „Semenul meu, tirit între morminte / Știi, deși viu, că ții de oseminte ? / Ce cugeți, ce nădejdi mai ai, ce teamă ? / Bagă mai bine omule de seamă / În fața gîndului ce te colindă / Ți-am pus cîteva țăndări de oglindă / Și te întreb, că sufletul îți tace / Ursuz și gol, ce vrei : război sau pace ?" Amintirea dureroasă a războiului e transfigurată în creațiile multor poeți pînă la puterea simbolului, metafora dramatică devine astfel document moral tulburător ca în poemul lui Ioan Alexandru : „Ție, Maria, zise războiul mamei / Pentru că mi-ai adăpat caii în lacrimile tale, / Și-ai rămas cu doi feciori pe cîmpul de luptă / Să-mi lustruiască cizmele, și-ai crescut / Două fecioare cu care mi-am petrecut nopțile / Uite că-ți dărui acest mănunchi frumos de păr alb / Să-ți impodobească timplele". Creațiile incluse în antologie sînt argumente vii, apeluri îngrijorate pe care poeții le lansează pentru a fi auzite de omenire spre a nu se mai repeta tragedia războiului. Oamenii de litere, prin mesajul lor artistic și ideologic se adaugă marelui efort colectiv de susținere a idealurilor generoase, exprimă voința de pace și libertate a poporului nostru. Poemele aparținînd unor autori ca : Geo Dumitrescu, George Lesnea, Ion Horea, Franz Johannes Bulhardt, Nicolae Tăutu, Dan Mutașcu, Florin Costinescu ș.a, sînt creații simbolice focalizate în jurul ideii de „patrie însingerată" de jertfele trecutului. Amintirea destinelor sacrificate devine cutremurătoare în versurile lui Nichita Stănescu : „Nu-l uitați pe cel căzut în război, / lăsați-i din cînd în cînd un loc la masă, ca și cum ar fi viu între noi / ca și cum s-ar fi întors acasă". De remarcat este faptul că poemele cuprinse în florilegiu, departe de convenții și clișee retorice, impresionează prin sinceritatea adresării, ideea și emoția fuzionează în apeluri umanitare.

Tonul evocativ, la mulți dintre autori, se convertește în discurs antirăzboinic, versul capătă forța mobilizatoare a manifestului ca în poemele semnate de : Virgil Teodorescu, Ion Gheorghe, Toma George Maiorescu, Adrian Păunescu, Mara Nicoară. Creația antirăzboinică de tipul manifestului ideologic, avînd o valoroasă tradiție în lirica noastră, demonstrează modul în care cuvîntul poetic poate topi pînă și „oțelul săbiilor" cum afirmă Gheorghe Tomozei într-una din creațiile sale, metafora devine astfel o armă a conștiinței împotriva principiilor distrugerii. Acum cîteva decenii adolescentul Labiș ne dăruia vibranta chemare : „inima noastră înalță-și văpăile-n sus dînd forță mobilizatoare poemelor sale în acei primi ani ai revoluției. Astăzi, poezia cetățenească, angajată responsabil în actualitatea complexă a națiunii refuză cu o aceeași consecvență sentimentul haosului promovînd generozitatea și înfrățirea umană în versuri de o modernă expresivitate. Poemul „Manifest" al lui Nicolae Dragoș este un apel generos adresat oamenilor de pretutindeni întru unire și conviețuire pașnică pe această planetă a vieții : „Frații mei, apropiații și îndepărtații mei frați / Vă atrag atenția, vă implor / Luați-vă viața în propriile mîini / Construiți steaguri din lumina soarelui".

Semnificativ este faptul că numeroase creații cuprinse în antologie relevă sentimentul românesc al echilibrului și armoniei existențiale, sentiment venit din tradiția spirituală a unui popor care se opune violenței și nedreptății. În acest sens elogiul fertilității și armoniei cosmice din cunoscutul poem blagian „Mirabila sămînță" poate fi socotit o emblemă lirică a cugetului nostru solar : „Laudă semințelor, celor de față și-n veci tuturor ! Un gînd de puternică vară, un cer de înaltă lumină, / se-ascunde-n fiecare din ele, cînd dorm. „Pe această direcție a luminozității expresive în care pulsează ritmurile firești ale vieții se înscriu creațiile multor autori de la Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, St. Aug. Doinaș, Constanța Buzea pînă la Ion Brad, Adrian Popescu sau Dan Laurențiu. Pentru Nicolae Dan Fruntelată patria e locul firesc al sufletului, dovada statorniciei noastre pe aceste meleaguri: „Și nu vedeți că totul seamănă cu o casă / că totul are rînduială anume / între pereți de munți apărați de iarbă / și poartă de ape să umblăm în lume". Lirica autohtonă, indiferent de vîrsta poeților, este ecoul unui spațiu al liniștii și echilibrului vital, substanța poetică vine dintr-o cosmică împăcare cu lucrurile. De aceea durerea expresionistă și alienarea sînt incompatibile cu fondul generos al spiritualității noastre reflexive care emană cu predilecție pacifism, pentru că, așa cum se afirmă în postfața volumului : „poeții români ai acestui secol, zguduit de două mari conflagrații mondiale, ori de cîte ori a fost nevoie, au făcut din versurile lor scut împotriva violenței și a morții".

Alexandru Horia

Acorduri omagiale

Sala mare a Ateneului Român a fost gazda unui **Concert vocal-simfonic omagial,** organizat în 26 ianuarie de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor și Inspectoratul general al Muzicilor Militare, în colaborare cu Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al municipiului București, concert de înalt nivel calitativ, bucurindu-se de aprecierile unei săli pline la refuz. Muzica reprezentativă a armatei, corul Ansamblului artistic „Doina" al Armatei și corul Școlii Militare de Muzică, formații dirijate de colonel Emilian Ursu și colonel Sergiu Eremia (dirijorii corurilor fiind Gheorghe Popescu și Ioan Golcea) au interpretat reprezentative pagini dintr-un repertoriu care nu este nici restrîns, nici monocolor așa cum ar putea părea la prima vedere. Să intrăm în detaliu.

Vom începe cu cîteva cuvinte pe marginea ultimei lucrări a programului deoarece titlul și etnosul acesteia rezumă atmosfera, culoarea, calitatea, adresa unui program bucurindu-se, repetăm, de prezența unui public numeros, generos cu ropotele de aplauze. **Glorie, lucrare vocal-simfonică inspirată din lupta și activitatea Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu,** lucrare de dimensiuni ample, semnată de Emilian Ursu pe versurile lui Nicolae Dumbravă, s-a bucurat de contribuția soliștilor Elvira Cirje, Florin Diaconescu, Nicolae Urziceanu și Veronica Ionescu. Muzica este divers colorată, alternînd pasajele quasi-recitative cu cele cu specific caracter ostășesc, în tempo de marș. Caracterul programatic este vizibil și (așa cum arată titlul) — lucrarea marchează o evoluție, un drum ascendent, ghidit a simboliza viața și creația politică a Președintelui României Socialiste. Cu alte cuvinte, alegînd o limpede tramă narativă, muzica reușește să surprindă etosul unei vieți de luptă și crez, de izbînzi și idealuri. **Idealuri,** suită simfonică dedicată Anului internațional al tineretului de tînărul Cătălin Ursu este o lucrare interesant elaborată. Culoarea sonoră e bine distribuită, numeroase momente excelind prin orchestrație și inspirație melodică, atribute care sînt în egală măsură și cele ale cantatei **Slăvim pe-al țării președinte** de Emilian Ursu, versuri de Jean Gheliuc, lucrare de dinamism și măreție, de etos și mobile aspirații. Lucrarea lui Sergiu Eremia pe versurile lui Jean Gheliuc, **Omagiu tovarășei Elena Ceaușescu,** poartă un profund lirism. Deși fanfara pare predestinată sonorităților glorioase, puternice, ritmurilor abrupte sau intervențiilor cînd tăioase cînd precise, iată că aici autorul a știut să găsească calea (muzicală) spre redarea unor momente sensibile, lirice, spre construirea unor contraste potențate la extrem între sonoritățile înălțătoare, maiestuoase și cele blinde, liniștite, duioase. **Preludiu la unison,** aranjament pentru fanfară al celebrei pagini enesciene, a venit să reconfirme posibilitățile expresive ale acestui complex și specific aparat simfonic. Replica de astăzi așadar a marșurilor de la 1848 și 1877 o constituie, după părerea mea și a publicului concertului din 26 ianuarie. **Suita simfonică „Mihai Viteazul"** de Tiberiu Olah, din care am ascultat cîteva fragmente. E vorba de o partitură binecunoscută și nu numai datorită filmului pentru care inițial a fost scrisă. E aici o inspirație melodică și armonică deosebită, un talent al potrivirii melodiilor și contramelodiilor care fac din această celebră pagină o partitură de rezonanță, răminînd în suflet și îndreptînd gîndul spre fapte de glorie și eroism revoluționar.

Viorel Crețu

petru dunca

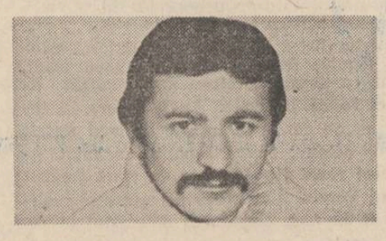

Cîntecul cel vechi

Sunetele se string
iar lumina se despică
departe de lume

Atita de aproape răsună lucrurile,
ca o materie neștiută, lăsată să ardă,
mult, mult.

Unii zic, despre un îndepărtat braț
ce m-ar fi tras apoi către gura sa.

Tălpile mele goale,
s-au prăbușit
lîngă cealaltă jumătate a cerului.

Trec hergheliile !
Deschide ușa. Vreau să intru.
Te strig.

Pupilele răsucite în foamea lor,
sînt forța ce ne pradă
și se dezvăluie în strigătul nostru.

* * *

Plouă pe-acolo, prin margini,
pe deasupra.
Crește ochiul
din pasăre
și se întinde spre străzi.

Se umple noaptea aceasta
cu trupul cleios al peștilor,
fișii, fișii
cu sălașuri albăstrii
despicate.

Ca un fum subțire, ca o lucire,
ploile grele
se trag către riu.

Dincolo de lume
e vremea
să vină însetații
cu insomniile lor,
cu ochii lor uscați.
În această noapte
asemenea unei zburătoare,
cîmpia își
deschide fîntînile...

Luna

Luna încă nu s-a născut. Este un fluture
uriaș
pe care-l visăm mereu deschizîndu-și aripile,
adăpostindu-ne
pe rînd, într-un palat nevăzut, în diferite
forme,
un glob uriaș, fie roșu, fie înnegrit, semn
de recunoaștere.

Noaptea nunților

Mireasă, îți zic
ceterile sub cerul întins
la marginea de lume.
Toți te privesc,
dar nimeni nu îți poate
spune încotro pornești.
Un rege învins te caută.
Calul aleargă pe sub pămînt
cu nouăzeci și nouă de aripi.

De dor

Aud strigînd pasărea, pe deal,
prin ușile închise, prin șanțurile adîncite.
Dihanie, hai să-ți fac o casă
și poartă, să-ți ridic, din aur.
Soare ce ești ! Și răcoare !
Mireasă ! Ți-oi aduce în spate, foc,
din munții pămîntului !
Doamnă, să vii !
Bani ți-oi da.
Și-un cerb din codri,
să te ducă peste mări, peste țări,
unde eu te-oi aștepta,
să te știu...

* * *

Noaptea, știi, mi se face frică să te iubesc.
În locul inimii am descoperit un ceas
deșteptător
cu mai multe zgomote.
Nu mai pot să rostesc nici cuvintele
ca înainte.
Un văl roșu îmi urcă leneș prin minte.
Apoi, uite și cu prietenii se petrec
lucruri ciudate.
Pînă la urmă sînt duși, sînt aruncați
la marginea orașului.
Mi se face frică ; orice călătorie este
în zadar.
Niște brațe te caută, te cuprind, te acoperă.
Le-am văzut cum se întind spre mine.
Am auzit pași în preajmă, și voci.
Cineva mi-a șoptit : ieri au găsit un tînăr ;
avea o coroană din ierburi de mare în jurul
trupului său...

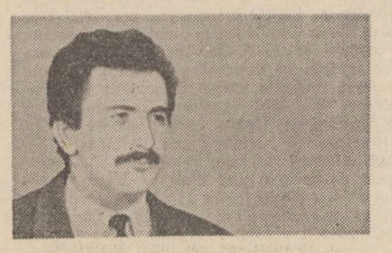

a. drăghici

Izvodire

Sîngele meu călcătorul prin iarbă
inima mea rostire deschisă în mine
cum apa-n hrisoave prea sigură grabă
inelul de rouă mi-l trece prin vine.

Sîngele meu ninsoare cu fluturi înalți
inima mea răsărită în iarbă
cioplire de doină pe umeri curați
nectarul luminii sfios în închearbă.

Sîngele nostru la geam de istorii
sporește plutirea ascunsă în riu
și intră în cetăți muncitorii
purtîndu-și în inimi icoana de grîu.

Oglinzi

Privește sălciile curg
Îngălbenind lumină
Și fruntea zilei în amurg
Biserică se-nclină.

Acum pe cîmpuri se depun
Altare lungi în geruri
Oglinzi de rouă și de fum
Cad limpede sub ceruri.

Și cum pe ziduri se aprind
Albe cămăși de ceață
Încerc din fluturi să desprind
Bandaje de verdeață.

Și prin livezi călătorind
Biserici vegetale
Ah, grîul cel dintîi colind
Cu înfloriri natale.

Călătorie cu păsări

1

La ce bun să mai trec
pe lîngă aripi bătute în cuie
cînd respirînd o pasăre de lemn
ea înfrunzește în mine.

2

Dintre aripi grești
aș vedea oceanul prin casă ascuns,
iedera din țărînă mușcînd
și pe mine zburînd
într-o pasăre veche
ce n-a zburat
niciodată.

aurel antonie

CASTELUL

Printre nenumăratele cărți cu legi există și una ce reglementa modul de plată al funcționarilor Castelului precum și a angajaților administrației care lucrau în sat. La început cînd cartea respectivă abia fusese editată administratorul hotărîse ca ea să fie instalată în sala cărților cu legi, pe pupitru, în rînd cu celelalte. Cu timpul însă s-a pus problema scoaterii ei de acolo și instalării într-o încăpere separată. Problema n-a ridicat-o nimeni în mod expres, ci ea s-a ridicat cumva de la sine. Se crease o situație neplăcută prin faptul că majoritatea absolută a șefilor de cancelarii care aveau acces în sala cărților cu legi în loc să caute în tomurile care le erau necesare pentru soluționarea diverselor probleme pe care le ridicau cancelariile lor, se îngrămădeau în jurul acesteia unde rămîneau ore întregi răsfoind-o.

Pe lîngă acest inconvenient care, de bine de rău, se mai putea trece cu vederea, toți funcționarii inferiori, care constituiau, de fapt, majoritatea funcționarilor și care nu aveau acces în spatele pupitrului pe care erau cărțile cu legi, manifestau o curiozitate bolnăvicioasă de a răsfoi și ei cartea cu pricina. Atunci au avut loc și primele tentative de a trece peste interdicție și de a pătrunde spre cărțile cu legi. Pentru liniștirea spiritelor și normalizarea situației s-a luat hotărîrea ca această carte ce reglementează modul de plată al funcționarilor să fie mutată într-o altă încăpere ce fusese înainte debara. Au fost scoase dinăuntru toate vechiturile, gălețile, cîrpele și măturile pentru a se face loc pupitrului pe care urma să fie instalată cartea.

Desen de Pavel Bucur

Accesul în debara era, de data aceasta, liber și lipsit de orice fel de discriminare : oricine putînd intra înăuntru pentru a consulta cartea. Din pricina numărului din ce în ce mai mare al celor dornici să o consulte debaraua deveni foarte curînd neîncăpătoare. Astfel, chiar din prima zi de la instalare, aproape o sută de funcționari se înghesuiră în ușa strîmtă și joasă încercînd să pătrundă înăuntru. Cum numărul lor n-a scăzut nici în cursul nopții a doua zi dimineața cineva cu inițiativă propuse să fie ales un funcționar care să citească cu voce tare în timp ce toți ceilalți vor sta afară și vor asculta.

Propunerea nu a fost acceptată decît de cei care nu reușiseră încă să pătrundă înăuntru ; cei din debara nici nu voiau să audă de așa ceva. Erau mulțumiți de locul pe care reușiseră, după multe străduințe, să-l ocupe și chiar dacă nu puteau nici măcar să vadă cartea în înghesuiala dinăuntru dară-mi-te să mai citească, simplul fapt că se simțeau în apropierea ei le dădea o stare de fericire inexplicabilă.

Cu toate stăruințele celor de afară funcționarii din debara refuzară să iasă. Degeaba au fost toate rugămințile sau amenințările. Părea că nici-o forță din lume nu e capabilă să-i scoată de acolo. Cineva propuse să fie lăsați pînă ce vor muri de foame, dar propunerea fu repede respinsă : ar fi durat prea mult și cei de afară nu aveau atîta răbdare. Acum, chiar dacă cineva ar fi dorit să iasă i-ar fi fost imposibil din cauza celor ce se înghesuiau în ușiță încercînd să intre.

Cum situația părea fără ieșire s-a apelat la un șef de cancelarie care, cu autoritatea indiscutabilă de care se bucura, reuși să-i scoată afară, dar nu înainte de a le promite că vor beneficia de un tratament preferențial atunci cînd se va pune problema ordinii în care se va sta la ușă. Cînd reușiră cu chiu cu vai să elibereze debaraua se dovedi că cei dinăuntru nu izbutiseră să citească nimic întrucît pe pupitru erau doi funcționari leșinați prăbușiți peste cartea închisă.

În sfîrșit, după evacuarea debaralei, a fost desemnat un grefier pentru a face oficiul de cititor. Toți ceilalți stăteau afară în fața ușii într-o tăcere ploasă. Grefierul începu să citească, dar din cauza poziției pupitrului era nevoit să stea cu spatele la ușă astfel încît vocea i se pierdea în cotloanele debaralei care avea o acustică destul de proastă. Cineva din mulțime a strigat să se citească mai tare și grefierul a ridicat tonul spre mulțumirea celor de afară. Cum cartea era deosebit de groasă, după cîteva ore de citit încontinuu, timp în care nu reușise să citească nici introducerea în lege, grefierul a obosit și a început să citească tot mai gîfîit. Oboseala lui era accentuată și de faptul că aproape după fiecare frază sau paragraf citit trebuia să deschidă cartea în altă parte unde se aduceau precizări sau se indicau condițiile în care se putea aplica un paragraf sau altul.

După vreo șase ore de la începutul lecturii din debara nu se mai auzea decît o melopee guturală punctată de zgomotul paginilor răsfoite ca bătaia din aripi a unui stol de păsări muribunde. Cum cei de afară începură să-și manifeste tot mai vehement nemulțumirea pentru modul lamentabil în care se citea, se luă hotărîrea ca grefierul să fie schimbat. Cum grefierul nu mai auzea pe nimeni și continua să citească fură nevoiți să intre după el și să-l scoată afară, treabă ce se dovedi mult mai anevoioasă decît își imaginaseră ei la început. Sesizînd pericolul, grefierul se apucase cu ambele mîini de lanțul cu care era fixată cartea de pupitru și continua să citească. Cu greu și după multă trudă reușiră să-i desprindă mîinile și să-l scoată din debara.

În urma acestui incident s-a renunțat la ideea instalării unui nou cititor și s-a organizat, după vociferările de rigoare, un rînd ordonat în fața ușii. Fiecare funcționar avea cinci minute la dispoziție pentru a consulta cartea apoi lăsa locul următorului. Întrucît se iscau des scandaluri referitoare la cele cinci minute care nu aveau aceeași valoare pentru cel dinăuntru și pentru cei de afară, a fost instalată în debara o pendulă după care să orienteze cu toții.

Klamm reușise și el, e drept că o singură dată, să pătrundă în debara. Faptul că de atunci nu mai consultase niciodată cartea nu se datora înghesuielii care exista permanent în fața ușii. El ar fi avut acces la carte ori de cîte ori ar fi dorit, dar după acest prim contact cu legea respectivă nu mai simțea nevoia să o consulte. Sistemul de organizare al cărții era strict științific, dar materialul era atît de vast încît numai consultarea cuprinsului îți lua cîteva ore. Atunci a răsfoit cartea pret de aproape două ore timp în care funcționarii care stăteau la coada de afară ce se răsucea și se îmbîrliga de-a lungul culoarelor de pe întregul etaj, nu au dat nici un semn de nemulțumire. Faptul că el putea sta în debara oricît ar fi dorit nu era un favor ce i se acorda lui ca șef de cancelarie ci acest drept provenea din convingerea funcționarilor că el consultă cartea în interesul serviciului pentru elucidarea vreunei probleme ridicate de cancelaria ce o conducea. Dacă ar fi declarat că vrea să consulte cartea în interes personal atunci nu i s-ar fi acordat decît trei minute, întrucît fiind mai obișnuit să răsfoiască tomurile cu legi se putea orienta mai rapid și pe lîngă asta el, ca șef de cancelarie, dispunea de o altă putere de pătrundere a sensului legii.

Consultarea îndelungată a cărții îl uluise definitiv. Dacă în celelalte cărți cu legi se mai puteau găsi neconcordanțe sau anomalii, ceea ce te soca în această carte era rigurozitatea. Erau atîtea feluri de adausuri la salariu și atîtea feluri de rețineri precum și atîtea situații în care se aplica un anumit adaus sau o anumită reținere încît practic numărul situațiilor era nesfîrșit. Pe lîngă toate astea mărimea fiecărui salariu în parte depindea de poziția astrilor din luna respectivă comparativ cu poziția lor la nașterea celui în cauză.

Conform principiilor din această carte era practic imposibil ca un funcționar să ia de două ori același salariu chiar dacă ar fi muncit o mie de ani în administrația Castelului. Totul în acea carte era copleșitor. Klamm renunțase să mai afle cauza pentru care salariul lui fluctua de la o lună la alta. Închisese cartea și părăsise debaraua cu convingerea de nestrămutat că orice salariu ar fi primit își găsea justificarea în acea nesfîrșită carte. Trebuia să fii un mare naiv să-ți închipui că vei reuși vreodată să fii sigur de salariul pe care îl vei primi chiar dacă ți s-ar da voie să consulți cartea aceea zi și noapte.

Fragment din romanul „Castelul"

corin bianu

Cîntec de dor

Foaie verde foi de nucă,
Verde zic, se și usucă
Foaie verde foi de nuc,
Eu ca nucul mă usuc,
Face nucul frunză verde,
Dar culoarea ei se pierde,
Cade de pe ram năucă,
Fi'ndcă pomul se usucă,
Foaie verde foi de nuc,
Eu ca nucul mă usuc

Doina

Frunză verde măr domnesc,
Dorule, de ce doresc ?
Mărul, cum înmugurește,
Doru-n mine încolțește
Și cum floarea-l potopește,
Dorul meu mă cotropește,
Poamele pe ram rodesc,
Eu de dor mă istovesc
Și cum poama-i aromată
Dorul pe mine mă gată !

Foaie verde foi de cort

Foaie verde foi de cort
Dragostea cu mine-o port,
Ca o floare, ca pedeapsă,
Că e dragostea frumoasă,
Dar de multe ori te-apasă,
Că iubești, nu te iubește,
Ești iubit, nu-ți trebuiește
Și mai rar se nimerește
Să iubești cînd te iubește,
Foaie verde foi de cort,
Orice fac, cum mă comport,
Dragostea cu mine-o port.

iordan grecu

Prinsoare

Am pierdut !

Fiind prea tînăr
Mă gîndeam :

Voi avea destul timp
Să încendiez
Cu propria-mi virstă

Toate bibliotecile lumii.

În golul dintre ramuri

S-a întîmplat să cadă multă frunză.
În golul dintre ramuri a rămas
O pînză albastră, purpură în glas.

O băutură deasă pe sub crengi
Orbind trecătorii.

Îmbujorată

Îmbujorată floarea simțirii
Din pahar.
Ca și mireasma vinului persistă
Surîsul tău.

Omul doar în iubire
Și atunci foarte rar.

* * *

Prin dreptul ferestrei deschise
Trece în zbor un cîrd de gîște sălbatice.

Trimit țipătul meu în fruntea lor.

Sub arcul

Sub arcul de gene în somn
Lacrimă deasă vislește.

Nu spune nimic, amintește-ți doar
De mine ușor.

Pe crengile brațelor blînd
Tot sufletu-mi desfășor.

Ca să te prind, ca să te prind.

Zăpezile

Zăpezile cînd vin, de unde vin
Ce liniștit în noi se așează.
Ne înstrăinăm puțin cîte puțin
Și ne lăsăm în nobila lor pază.

Tot jarul strîns în vară suferind
Un bob curat de flacără se face
Și urcă-n noi mocnit și se preface
Singurătatea în aur plin de gînd.

Suflet umbrit puțin
De praful din coada cometei

Acestei seri.

teatru t

1 FEBRUARIE 1986

L4

Capcana „cursei de șoareci"

2. „Noua formulă de teatru, preconizată și teoretizată de Antonin Artaud în urmă cu cincizeci de ani, aplicată ca structură polifonică — pe baza montajului de atracții — de Eisenstein, încă din anii '20, se prezenta ca o sinteză de senzații, cu implicații politico-ideologice (la evenimentele vremii), în scopul șocării, incomodării publicului.

În condițiile concepției abordate, textul, despre a cărui traducere s-a scris atît de mult — și care, indiferent în ce scop e folosit, rămîne „une faible estampe d'un beau tableau", cum spune Voltaire, care l-a tradus pe Shakespeare — nu e urmărit îndeaproape, din respect și supunere în fața operei clasice, ci pentru a se face din el o cursă de îndepărtare de la esență, schimbîndu-i-se destinația, reducîndu-i-se forța.

Operînd reduceri, introducînd lungimi, nu în slujba actorilor ci în sensul direcționării sarcastice a mesajului întregului spectacol, traducerea Ninei Cassian preia truda versiunilor precedente, uzează de bogăția sinonimelor românești, pentru a-și demonstra contribuția, sufocînd, credem, valențele tragediei lui Shakespeare în chingile învelișului simplificator, dar corosiv al vorbirii stradale. Oricum, rotunjirea actualizantă a stilului figurat, emfatic, reverențios, pe care se sprijină nu doar opera lui Shakespeare, epoca sa, ci însăși limba engleză, înseamnă dizolvarea autenticității.

Drama lui Gonzago, respectiv **Capcana de guzgani**, după traducerea lui Leon Levițchi și Dan Duțescu, devine în versiunea Cassian **Cursa de șoareci** (diminuarea dimensiunii celor implicați este ostentativă, avînd în vedere și faptul că mimarea **cursei de șoareci** se desfășoară nu în fața unui rege și a unei regine ci în fața lui Claudius și a Gertrudei, ca personaje care guvernează).

Vacuitate derutantă, **estetica meduzei**, absența progresiei, a finalității. Și, cînd starea de hipnoză scenică anihilează prin miza senzorialității, a defulărilor și refulărilor erotice, simțul critic al spectatorului — provocînd în el elanuri primare, haotice, „punctul de vedere pur artistic nu numai că rămîne exterior, dar se pierde inevitabil în speculații arbitrare" (Erwin Piscator, Teatrul politic). Față de achizițiile estetice ale civilizației și culturii, elementele de gratuitate, de comic obscen, neasimilate (gagul vizual al lopeții prinse între picioarele groparului, preluat, de altfel, din spectacolul lui Victor Garcia cu **Les bonnes**, la Madrid), ca și descătușarea senzuală a lui Horațio față de Ofelia (pradă nebuniei), a Gertrudei isterizate, a lui Hamlet, a lui Claudius și a lui Fortinbras (mîngîind creștetul unei femei îngenuncheate, ca și creștetul unui cățel supus), nu pot avea — dincolo de succesul mărunt al apelului la instinct, ce trezește obsesii ale subconștientului — decît o consecință negativă, ducînd la regres artistic.

Naturalismul cu tează și patetismul erotizat, narcotizant, deturnează de la obiect înseși intențiile de actualizare ale realizatorilor.

Pictură de Radu Dărângă

Dramatis personae

3. În contextul compușilor statici, compușii dinamici (pe lîngă muzică, ecleraj, zgomote) sînt, în același timp, dramatis personae încarnate pe scenă de actori la nivel abstract (cercul timpului prezent al parabolei) și la nivel concret, urmînd linia personajelor conturate, ab initio, de text (cercul timpului istoric) — niveluri între care regia și actorii trebuiau să stabilească, prin joc, interferențe și distanțări, pentru ca distincția între entități diferite și totuși apropiate, să fie netă ; sînt, apoi, personajele a căror activitate și prezență sînt precizate de dramatis personae (bătrînul rege Hamlet, prezent doar cu vocea, Fortinbras, bătrînul rege norveg) și care nu prind viață pe scenă (timpul trecut al prezentului istoric, ca idealizare) ; și mai sînt, totodată, comedianții dramei lui Gonzago (timpul prezent al trecutului), care trebuie să creeze revelația întoarcerii de sens a temporalității, prin racordarea la contemporaneitate (curte regală—guvernare tiranică), prin întîlnirea în afara timpului și spațiului a celor două lumi, a celor două coordonate, a celor trei niveluri de reprezentare, conjugate spre obținerea **timpilor tari** ai dublei înscenări.

A venit, din nou, vremea actorilor, ar vrea să spună spectacolul, pentru că ei au fost și rămîn „cronica vie a vremurilor". Ei se pot, întotdeauna, deghiza, pentru a mima ceea ce gîndesc... Să vedem cum...

Pentru a se opera diferențierea dintre timpul actorilor-histrionici și timpul actorilor de azi s-a recurs la modalitatea, obișnuită unor asemenea situații, a dilatării duratei psihologice a celor două tipuri de **reprezentații** : 1) actorii cu mască se exprimă pantomimic, cu mișcări lente, aproape de relanti, cu gesturi largi, convulsive ; intonația urmează cantabilitatea scandării ; grupul Mihaela Juvara, Adrian Georgescu, Sandu M. Gruia, Ionel Mihăilescu, respectînd rigorile meșteșugului, se integrează cercului interior al convenției ; 2) actorii fără mască, deghizați în limbajul costumului și al semnificațiilor paralingvistice, desenează : a) mișcarea interioară a fiecărei existențe pe traseul dintre personaj și sine, ca altcineva, ca vecinătate de fiecare zi (cercul de mijloc) ; b) imaginea în alb a răzbunării — ca ritual de viață și de moarte —, în care cade însuși Hamlet, răzbunătorul, pentru ca nou venit să găsească la locul pîngăririi, tronul liber : se completează, astfel, imaginea amplă a parabolei (cercul exterior).

Trei stratificări temporale și spațiale (subsol, sol, etaj), trei generații, Fortinbras reprezentînd ideea continuității tiranice, a viitorului, a luptei pentru putere, care, oricînd, oriunde, se scaldă în sînge.

Jocul actorilor de gradul 2 trebuie să fie (în conformitate cu convenția) teatral, rece, detașat, exterior (fiind doar în parte) și nu se poate menține între cele două ipostaze enunțate (a+b) din cauza : căderilor în gamă sentimentală (pe care formula o respinge) : Ofelia Marianei Buruiană este lacrimogenă, vocea ei gîlgîind, tremolînd ; agonia nebuniei sale este liniară și prelungită exagerat ; desprinderile de personaj sînt ca și inexistente, în afara momentului cînd mimează lectura unei cărți, pîndind reacția lui Hamlet, Marcel Iureș exprimă prin Horațio o prietenie maladivă față de Hamlet și o iubire tot maladivă, față de Ofelia, din moment ce se dezvăluie publicului, prin mîngîieri senzual-obsesive, vis-à-vis de o ființă desprinsă de limpezimea minții ; Florian Pittiș realizează un Laertes doar impulsiv, precipitat și nervos ; aruncarea lui asupra trupului neînsuflețit al Ofeliei este un gest de profanare, înscriindu-se în șirul căderilor în gamă erotică ale tuturor personajelor. Excesivitatea patetismului celor trei — la care se adaugă pasaje ale Ilenei Predescu în Gertrude, ale lui Ion Besoiu în Polonius — intră în seria căderilor în interpretarea-identificare, fie din cauza neaderării la formulă, fie din nerulaj, fie din dorința afirmării individuale.

Distincția trebuia făcută nu între personaje ci la nivelul rolurilor concretizate de actorii de gradul 2, prin diferența dintre comportamentul teatral și comportamentul deghizării, al măștii semnificate, adică, între artificialul declarat ca atare și sensul ascuns, nedeclarat, al caracterului vizat. Pentru ca formula să funcționeze corect, fiecare prezență în scenă trebuia să-și afirme duplicitatea, pentru că imaginile-semn (Ofelia și Gertrude sînt machiate îndelung, la vedere) trimit mereu la mistificarea mistificării, care nu se justifică permanent prin joc, cu consecventă. Neselectivitatea, abundența de semne, în care actorii și însuși regizorul nu se mai pot descurca, încarcă pretențios o operă dramatică care n-avea nevoie de grimă.

Nicoleta Gherghel

Hamlet

CENACLU BRAILEAN

PAGINI REALIZATE CU CONCURSUL MEMBRILOR CENACLULUI LITERAR „PANAIT ISTRATI" DIN BRĂILA AL UNIUNII SCRIITORILOR

Scrisori de-acasă

Îmi scrie mama, o scrisoare care vine din copilăria primelor mele cuvinte, să merg acasă pentru cîteva zile, „să vezi că girla unde te scăldai tu, în ripă la Trufăşiţa şi la Neculai Paşa, pe uliţa Căpălăilor şi mai jos, la Stan Grosu şi la moş Marin Petcu, ăla de-avea cei mai mici cai din sat de nu vrea să-i fure nimeni, lîngă baba Belezoaie, căreia i s-a spînzurat băiatul, Ilie, îl ştii tu, nu mai e girlă, s-a mutat, a rupt la grădină la Ţiru şi bate peste izlaz direct în casa unde-ai crescut, pe zi ce trece se dărîmă malul." Somn viu, aur, argint şi aramă, stîlpii unor ani miraculoşi pe care de-abea-i mai întrevăd în amintire, s-au deşteptat în mine. E în zori, ninge săltat, sînt în casa mea de la Bucureşti, şi nu mai sînt, pentru că aud glasul bunicului Petrache : „bagă-i şomoiog de paie-n gură !" Cui ? Crivăţului, babei Iarna. Apoi, năpădit de fericire : „arde-o, fine Ioane (cu el se-mbăta), aşterne-o cît casa, să doarmă pămîntul pe săturate, că destul se deşală-n restul timpului". Casa părinţilor mei, unde m-am născut, era pusă la vreo două sute de paşi de girlă. Dar eu mi-am trăit toată copilăria la bunici, pe malul apei, picior în picior cu fiinţa ei legănătoare, nedespărţit niciodată de îmbrăţişarea ei de miere. Pe atunci, nici-un Dumnezeu nu era costisitor. Cînd eram trişti, dacă se întîmpla vreodată, spărgeam în dinţi sămînţă de cinepă şi începeam să fim din nou veseli. Iapa, calul înşeuat, coşul cu pisoi, ghemele, un colier de roşcove, şi nu ne mai izbea nimeni cu creştetul de pămînt. Lîngă soba bunicii, cu un mic altar de faianţă, mie-mi creşteau comîţe de chihlimbar. Ce liber eram ! Voi mai fi vreodată aşa ? Ierburi înzăpezite, măturică şi busuioc, perdele de purpură conţinînd simbolul peştelui, o cîrjă pastorală (o, de cîte ori nu m-a croit bunicul cu ea pe spinare !), ninsori subversive, corbi ademenind vulpile, calendarul ortodox, arginţii lui Iuda, postav alb şi cenuşiu, pui de găină adunaţi într-o căciulă ; azur negru — blestemat să fie cel ce va uita fanatismul iernilor de odinioară ! ; de altfel, cînd îl vom pierde în expresia lui singulară, atunci totul va fi sfîrşit. Cel mai mic, cel mai troienit şi cel mai viu brad al lumii, plin de toate sugestiile bucuriei, ale cerbilor şi ale grîului străluceşte într-un ungher al odăii, un ied născut pretimpuriu îl împunge cu botul şi un felinar pîrguit în fin limpezeşte noaptea de Sîn Vasile, noaptea cînd înfloreşte tocul uşii, iar lemnul pridvorului se umple de lăstari care, în zori, se vor întoarce în închipuirea îngerilor. Temeiuri din părăsirea ce nu doare, ci melancolizează. Năluciri, zei ai apelor mistuiţi de tristeţe, substanţa din care s-a închipuit viaţa mea — copil ivit pe un grînd de lut udat de-o girlă, două bălţi şi-un fluviu.

Totdeauna, în decembrie, girla se aşeza cu labele amîndouă în capcana Crivăţului. Ca să luăm apă o spărgeam cu toporul. Ca să prindem peşte, ne foloseam tot de topor mai întîi. Ostia, plasa, minciogul, năvoadele, gheaţa fumegînd, patine din ciolane de cal. „Ninge dinspre apucaţi", zicea bunica Tasica. Ceea ce va să însemne că dinspre nebuni bufnea viforul. Seara, bunicul tăia, c-o lopată de lemn, mari lingouri de zăpadă şi făcea pîrtie la perdeaua oilor, la vaci şi la caii care, iarna, nu pot fi furaţi. Iarna, hoţii se adunau la petrecere, vinul nu adormea în oalele din mina lor, dar era visător, ca şi gîndurile în care ei înşirau pogoanele şi vîlcelele unde s-ar putea să se ivească, în martie, iarba fiarelor ; aceasta, se ştie prea bine, răsare numai în locul unde a plesnit un drac adevărat şi ajungi la ea condus de unşpe arici descîntaţi şi o găseşti înconjurată numai de brînduşi albe, dacă, bineînţeles, nu te-ai spurcat la muieri străine, pentru că a fura cai nu e un păcat. Iarna, în decembrie, satul mirosea a trandafiri de porc, a plăcintă (de brînză şi de dovleac), a mere coapte, vin fiert cu scorţişoară. Şi seara vuia de cîntece. Treceau flăcăii spre iubitele lor, sau se întorceau de-acolo, cîntînd. Trecea Gheorghe Torofleacă, băiatul Trufăşiţei, cu Lilă ţiganul :

Şapte văi şi-o vale-adîncă,
Aoleu, Doamne,
Aici lupii mă mănîncă...

Au murit amîndoi pe front, la mitralieră, cîntînd şi nădăjduiesc că-n ultimele clipe vor fi mai trecut o dată pe uliţele înzăpezite, pe lîngă salcîmii noştri care crăpau de ger, despicîndu-se cu un ţipăt scrîşnit, pe lîngă podeţele aşternute cu cenuşă de lemn, pline, dimineaţa, de vrăbii înfometate, pe lîngă casele în care fetele alegeau pelitare — flori uriaşe de lînă colorată, mîini fremătînd chipuri din basme, irozi lovindu-se cu săbii de lemn în răscruce de drumuri, cai la pîrleaz, călăraşi cu schimbul, roşiori, cai stilizaţi ! mereu caii ! fete dansînd, fete ocolind soarele şi legînd grîul...

Caii erau desnădejdea şi ieşirea din minţi. Veneau acasă, bărbaţii, tandri şi duri, luau o gură de rachiu, o lingură de borş, o coadă de peşte şi numai ce trăsneau una (măruntaiele arse ? creierii înfierbîntaţi ? nebunia ?) ; ce cai am

Fănuş Neagu

Continuare în pag. a 6-a

CREDINŢA ÎN PARTID

Există un partid născut din trupul ţării
Ca un destin istoric al EI şi-al tuturor,
Cutezător îndemn la porţile visării
Şi rampă de lansare la ceas cu viitor.

Există un partid al cărui nume falnic
Stă în fiinţa sacră a unui brav popor,
În tot ce-i românesc şi se rodeşte tainic
Precum sămînţa-n brazdă şi visele în zbor.

Există un partid ce urcă-n trup eroic
Destinul naţiunii drept propriul său destin
Şi măreţia LUI, a OMULUI destoinic
Ce cîrmuieşte ţara spre rostul ei deplin.

Există un partid de românesc sublim
În care ard speranţe de vis şi rod stelar
Ce-şi au în noi sorgintea şi-n care ne privim
Cu mugurii în floare şi zborul mai plenar.

ION SMEU

BRĂILA ŞI ŢARA

Cetate străveche, aşezată ca o binefacere la întîlnirea pîntenului de est al Bărăganului cu Dunărea, exact acolo unde bătrînul fluviu devine maritim, adică european, Brăila sau „mica Românie" cum o numea savantul Iorga, a fost de cînd se ştie — şi se ştie documentar de 618 ani — o urbe deschisă spre ţară. Cetatea de la Dunăre, „pasărea Phoenix" a unor vremuri nu prea blînde cu ea, a fost şi este nu numai un „nod geografic" unde se-adună Muntenia şi Moldova, cîmpia cu bătrîna Dobroge, iar Dunărea simte în adîncuri marea cea mare, ci şi un nod de suflete şi simţire de o căldură aparte. Poate şi unde aici, dincolo de Şuţeşti, în apropierea Grădiştei lui Fănuş Neagu, se află „polul căldurii" şi cel mai înalt punct din Cîmpia Română, soarele fiind, cu alte cuvinte, mai aproape de noi cu un stat de om. (Aici, la gurile Bărăganului văd eu întîlnindu-se, ca niciunde, „spiritele" lui Panait Istrati, Vasile Voiculescu şi Fănuş Neagu).

Din totdeauna Brăila a avut vocaţia dialogului de fapte şi spirit cu ţara, în toate vertebrele ei a pulsat nevoia şi bucuria de a se şti în inima ţării. Frămîntata-i istorie îi este nepieritoare dovadă, iar prezentul, elocventă stare de a fi, de a se exprima în constelaţia valorilor naţionale. Brăila este cea care dă ţării întreaga producţie de excavatoare, pe hîrtia cu „ştampila ei de efort" se scriu cărţile ţării, tot ea pune anual pe masa ţării un mi-

Vasile Rusescu

Continuare în pag. a 7-a

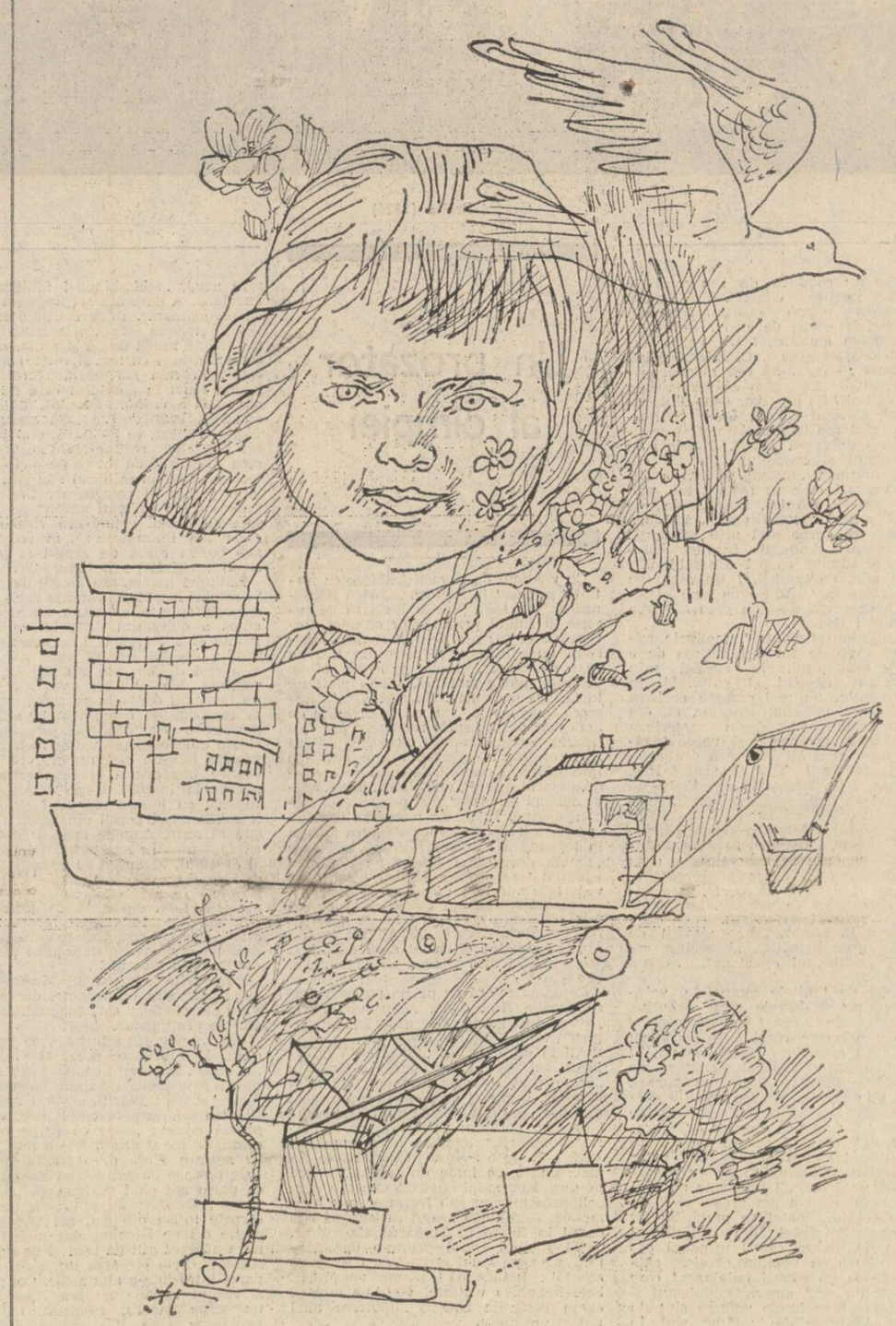

BRĂILA — ilustraţie de Teodor Bogoi

Un început

Pe Panait Istrati l-a aniversat Brăila, ţara, l-a aniversat Universalitatea atunci cînd s-au împlinit o sută de ani de la venirea lui pe lume în satul Baldovineşti, aşezat pe Dunărea brăileană.

Brăila, ţara, lumea l-au comemorat — cu tot respectul încărcat de melancolie. El n-a vrut să înveţe lumea cum să trăiască. El ne-a iubit pe toţi.

Şi totuşi, El ne-a învăţat miracolul de a fi om. Citindu-l şi răscitindu-l, ne dăm seama că marele său talent străluceşte dureros de aproape spre a ne include în ideea că niciunde altundeva decît la Brăila — ea fiind singura, numai Brăila cea mirifică — lumea nu e mai frumoasă.

Cum altfel puteam gîndi într-o fericită seară de toamnă — cînd s-a creat cenaclul al cărui nume s-a înnobilat cu numele „marelui vagabond" — fals şi exotic catalogat astfel de exegeţii aventurieri ai scrisului său care nu-i ajungeau nici măcar pînă la genunchiul măcinat de neostenitele peregrinări prin vreme. Seara a fost superbă ! Fastuoasă, (scuzaţi-ne, sîntem provinciali), magnifică !

Un afiş a reuşit să atragă, într-o sală dominată de-o solemnitate majestuoasă, sute de suflete îndrăgostite cald, poate şi păcătos, de poezie. Era acolo poate şi juna fremătînd de doruri neîmplinite nici în stele, era chiar şi dascălul ei, cu timplele de mult albite şi care-o îndemnase să creadă-n desăvîrşirea minunii de-a trăi versul, era o stranie — de fapt splendidă — emoţie ce stăpînea aproape hipnotic sala unui teatru brăilean unde lumea se înfrăţeşte cu arta. Acolo în acea seară uimitor fastuoasă s-a celebrat formal punerea bazelor unei colectivităţi consacrate prin întreaga-i simţire contribuţiei modest locale propăşirii spiritualităţii româneşti.

La Brăila, oameni de bine şi nemărginită dragoste faţă de cultura românească, însoţiţi de sprijinul sufletesc, mai mult decît dezinteresat, al conducătorilor obştei scriitoriceşti din ţară, au pus, cu onestă şi pasionată dăruire, pecetea pe întemeierea unui act de cultură căruia numai vremea îi va confirma valoarea, îi va statornici perenitatea.

Gîndeam că trăim vremuri cum nu le sînt tuturor la îndemînă ; cum, de fapt, înaintaşilor noştri de la Brăila, nu le-ar fi fost dat nici prin gînd să-şi închipuie un asemenea moment.

Eram martori şi părtaşi la una din marile împliniri ale politicii de propăşire a culturii, artelor şi spiritului creator, promovată cu consecvenţă de conducerea partidului şi statului, inspirată şi sprijinită neobosit de conducătorul strălucit al destinelor noastre, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care cu înţelepciune diriguieşte propulsarea valorilor inteligenţei româneşti şi le creează cadrul cel mai fertil cu putinţă pentru afirmarea personalităţii creative.

S-au pus astfel bazele unui cenaclu de experienţă literară aparţinînd Uniunii Scriitorilor din România.

Iar revista „Luceafărul" s-a angajat să patroneze, cu ospitalitatea-i binecunoscută, tot ceea ce, în acest Cenaclu, merită să se înscrie în limanul literaturii şi artei.

Aş zice, îndrăznet, poate, că în constelaţia literelor româneşti, s-a înscris o instituţie numită modest — animată însă de mari ambiţii sub semnul exigenţei — Cenaclul literar Panait Istrati al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, îndrumat de revista „Luceafărul".

Regăsim firesc, în acest act, încă unul din multele, infinit de multele acte de generozitate ale conducerii ţării, pentru care zidirea neamului românesc înseamnă oţel, înseamnă pîine, înseamnă poezie, înseamnă siguranţa şi bucuria zilei de azi şi de mîine. Înseamnă, de fapt, ceea ce prin glasul cel mai autorizat, mai înţelept, mai clarvăzător om al destinului românesc, un îndemn spre muncă şi creaţie, menite să ducă la fericire şi bunăstare, la afirmarea personalităţii umane.

Într-un cuvînt, sau în mai multe, cum vrea fiecare — înseamnă siguranţă şi încredere în ziua de mîine.

Pe aceste temeiuri, Cenaclul înseamnă, întîi — politică. O politică a dinamismului social, a oamenilor neîmpăcaţi cu nepăsarea şi rutina, a celor declaraţi adversari duri ai convenţiei, faisului şi nesinceităţii.

Cenaclu înseamnă — fără doar şi poate — cultură. Să înveţi mult, să prelucrezi cu întreaga-ţi personalitate ceea ce înveţi, astfel încît să fii de folos ţării — ţara însemnînd poporul — şi ţie ca om urmărind împlinirea, frumuseţea, gîndul bine încheiat.

Cenaclul, nu ! (este singurul „nu" pronunţat aici), nu va fi niciodată un club al discuţiilor sterile, un cadru de vehiculare searbădă a unor idei ducînd spre nicăieri, şi nici o afacere personală. El aparţine condeielor însetate de adevăr şi de biruinţa expresiei. Chiar şi de suferinţa ei.

Este un cenaclu al ideii de bine şi creativitate, de prosperitate spirituală, lesne (şi totodată greu !) de transformat în cărţi demne de epoca noastră socialistă.

Noi brăilenii le dorim tuturor scriitorilor noştri să fie regi dacă tronul este reşedinţa muncii !

Valeriu Stoiu

inedit

NOAPTEA ŞI TU

Văzduh înstelat de piatră
bulevardele lucind fluviile de pămînt
în revărsarea nopţii minerale
mai gîlgîie o Dunăre tinără-n vînt.

Frontoane-ncremenite în varul lunii
statui cu mîna-ntinsă coclind
şi totuşi de-un şuier tăios şi subţire
ferestrele vibrează ca-n colind.

Statuia ta de noapte, înălţată
din tremurările arţarilor bătrîni,
cu părul foşnet prelungit în noapte
şi vechiul bronz al stelelor pe mîini.

iubito, creşte din adînc pămîntul
în urma zilei frămîntată de roţi
cît zi de zi se străduiesc motoare
în ritm de fiare, biele şi saboţi

ascult în ritmica maree-a nopţii
cum stăpîneşti oraşul obosit
iubito — noaptea e arteziană
şi-ţi creşte chipul palid întreit.

1945

Mihu Dragomir

ALEXANDRU IOAN CUZA LA BRĂILA

Un capriciu al destinului a făcut ca Brăila să joace un rol însemnat în viaţa lui Alexandru Ioan Cuza, rămas în conştiinţa întregului neam românesc drept „Domnul Unirii".

În primăvara anului 1848, tînărul bacalaureat în litere la Paris şi demisionat încă din 1840 din armată, unde intrase cu gradul de cadet, la 15 septembrie 1837, — ocupase între timp şi postul de membru al Judecătoriei ţinutului Covurlui, — se află printre cei mai activi revoluţionari moldoveni. Îl găsim printre vorbitorii care au cerut reforme în timpul adunării de la hotelul „Petersburg" din Iaşi, la 27 martie, iar două zile mai tîrziu, într-un cerc restrîns, aflînd de refuzul lui Mihail Sturdza, propunea ca acestea să fie smulse cu arma în mînă.

Martor al scenei, Gheorghe Sion scria lui Gheorghe Barit, la 2 aprilie 1848, la Braşov, reproducînd vorbele înflăcărate ale celui ce avea să fie Vodă Cuza : „Dar, fraţilor ! Să murim ! Dar să ne pregătim pentru ca să murim ! Cu moartea noastră trebuie să deschidem un viitor naţiei noastre vrednic de mărirea trecutului strămoşilor noştri romani ! Astăzi, toate naţiile învie, trebuie să învie şi a noastră !"

În aceeaşi noapte, însă, mai toţi capii revoluţiei sînt arestaţi din ordinul lui Mihail Sturdza şi după o scurtă, dar chinuitoare şedere în cazarmă, prilej cu care Alexandru Ioan Cuza este rănit la picior, se hotărăşte trimiterea a treisprezece dintre ei autorităţilor turceşti de la Măcin.

Găsită din întîmplare de către G.T. Kirileanu între hîrtiile cercetate la un anticar ieşan, şi publicată, scrisoarea lui vodă Sturdza către nepotul său, postelnicul Petrache Mavroiani, pîrcălab la Galaţi, ne înştiinţează, la 5 aprilie, asupra celor petrecute în continuare : „Ajungînd la noi lăturalnică ştiinţă că după pornirea din Galaţi a feţelor arestuite în cazerna de acolo spre a-i duce peste Dunăre, viţ-consul britanicesc din acel port ar fi uneltit chipuri de a-i trage pe pomeniţii la portul Ibraili, deşi ne îndoim despre asămeni întîmplare, cu atîta mai mult că întru aciasta nu s-a primit vre un raport ofiţial. Cu toate acestea, spre a feri nepriinţăle ce ar putea izvorî, pe de o parte ne-am înţeles cu dl. consul Gardner, care vine acolo atît pentru a să lămuri de uneltirea din partea lui Kioningam, cît şi pentru a regula cele de cuviinţă spre a nu să precurmă liniştea obştească... Îndată să te duci la Ibraila şi arătîndu această scrisoare dumilorsale comandirului politicesc şi obştesc a numitului port să cei în numele nostru ca numai decît pe

Ionel Cândea

Continuare în pag. a 7-a

TRADIŢIE ŞI CONTINUITATE

O privire retrospectivă în viaţa culturală a Brăilei, oraş dunărean amintind încă de aromele Orientului şi purtînd în evantaiul străzilor sale parfumul florilor de salcîm, ar evidenţia, prin simpla înşiruire a numelor celebrilor ei scriitori şi a zecilor de reviste ce apăreau aici, o tradiţie culturală dintre cele mai notabile. Contribuţia la dezvoltarea culturii din ţara noastră şi chiar la valoroasa ei reprezentare în lume, inclusă în viziunea integratoare a activităţii culturale brăilene, i-a determinat pe oamenii de litere să afirme că, după oraşele cu tradiţie universitară cetatea dunăreană urma imediat într-o neomologată, vreodată, ierarhie culturală. Dacă mai adăugăm şi spusele, care au circulat în epocă fiind puse pe seama lui Camil Petrescu („În orice redacţie te-ai duce trebuie să te loveşti de brăileni : Este extraordinar ca un singur oraş să dea atîtea talente") avem o imagine, care, desprinsă de ...anecdotică, grăieşte de la sine despre o mişcare culturală susţinută de generaţiile brăilene sub semnul unei rivne continui.

Cuprinderea celor peste o sută de „nume", adunate în fişierele cercetătorilor locali, într-un nerealizat încă **Dicţionar al scriitorilor brăileni** ar fi singura cale metodică de a susţine afirmaţia, pînă la proba edificator orgolioasă, a existenţei unei atmosfere literare de proporţii încă necunoscute în zona brăileană. La această îndrăzneaţă ipoteză de lucru trebuie adăugaţi numeroşi scriitori care n-au aparţinut prin certificat şi biografie locului, dar au contribuit salutar la realizarea climatului literar de aici, la dimensionarea lui. Unii dintre ei, Ştefan Petică, Panait Cerna, Jean Valjan, ca să-i amintim pe cei invocaţi de Perpessicius, au fost asimilaţi de oraşul care le devenise o a doua localitate natală. Toţi şi-au umplut sufletul cu vibrările de frumuseţe ale unui peisaj ce îngemăna Bărăganul cu

Lucian Chişu

Continuare în pag. a 6-a

Întoarcerea arlechinului

Autor pînă în prezent a trei volume de poezie (**Laocoon împăcat** — Editura pentru literatură, 1969, **Stăpînul timpului** — Editura Eminescu, 1978 și **Întoarcerea arlechinului** — Editura Cartea Românească, 1980), poetul brăilean, Gheorghe Lupașcu, scrie o poezie care, interpretată din perspectiva ultimului volum, poate fi privită ca a măștilor succesive purtate de poet în cetatea pe care o servește. Arlechinul este, desigur, aici, un simbol al artistului, sau, mai precis, al unei anumite măști pe care o poartă artistul ; nu e vorba, neapărat, de o mască de comediograf, ci, mai degrabă, de una a creatorului care după ce cunoaște zbuciumul, tensiunea și elanurile tinereții, ajuns la maturitate, găsește răgaz și pentru a se privi pe sine și a-și confrunta realizările cu aspirațiile din perioada marilor năzuințe, prilej de meditație asupra destinului artei și artistului, a obstacolelor uneori dificil de depășit care se ivesc în calea realizării misiunii purificatoare a artei.

În **Laocoon împăcat** poetul brăilean se află puternic racordat la sursele de inspirație ale poeziei generației sale, precum și la sursele de expresivitate. Poemele sînt rotunde, fără stridențe, ceva din tensiunea și vuietul poeziei lui Ioan Alexandru din primele sale volume se simte pulsînd în citeva dintre ele. Poetul e o ființă solară care înțelege că menirea sa este aceea de a sluji cetatea așa cum și soarele o slujește. Solidaritatea cu soarele este afirmată în repetate rînduri : „Soare drag, / Scutul meu de marmoră incandescentă, / Magmă cosmică din care eu îmi fac chipul...“ (Lupii). Motivul soarelui apare obsesiv la Gheorghe Lupașcu. În poemul „Obîrșii“ ni se oferă o explicație a acestei preferințe. „Din toate locurile copilăriei melé / Cel mai mult mă obișnuisem cu soarele / De aceea am și început într-o zi / Să-l urmez pe cîmpie“. Solidaritatea cu soarele îl face pe poet să disprețuiască pe cei care se rup de torentul vieții și se izolează în turnurile de fildeș pentru că aceștia „își luminau interioarele cu viermi fluorescenți“. Ideea este reluată în poemul „Patimi“. „A mea și-a soarelui / E patima luminii / De-aceea stăpînim în egală măsură / Cerul, legendele și istoria“. Decorul cosmic — în care soarele deține un loc privilegiat — este invocat de poet în multe prilejuri pentru a sugera legătura indisolubilă dintre viață și cosmos. „Stelele căzute vara / Mai ard și acum în trunchiurile copacilor... / Frunzele bolnave de arsuri cosmice / Își vindecă-n lut rănile. / / Cenușa astrală fecundează sevele / / În ouă de vis se zbat mormolocii mugurilor, / Abia s-a mistuit cupola pădurilor / Și în albușul lor a început o nuntă“. (Rug). Tot aici își face apariția și o altă temă care va deveni dominantă în volumul următor, tema legăturii cu trecutul. „Eu auzeam strămoșii din cetăți / Strigîndumă stilcit ca pe-un copil ;“

Alături de decorul cosmic sau cel social-istoric, G. Lupașcu invocă și decorul geologic, exprimat, în special, prin motivul pietrei. „Două pietre se băteau scrișnindu-și erele, / Cele două pietre se-mpăcau în scînteia lor ca-ntr-un fiu, / Scînteia lor se preschimba-n incendiu, / Și-a trebuit să-i dau sîngele meu, / Ca focul să devină istorie“. (Mit). Uneori, pentru a fi mai convingător în afirmarea menirii sale, poetul se pretează și la diverse tentative de rescriere a miturilor. Ciinele pămîntului, personaj al mitologiei telurice, este considerat de poetul brăilean ca fiind o emanație a forțelor malefice. El este născut din „ultima duhoare a capetelor de balaur“, din „inima acrită cu întuneric a bufnițelor“, din „delirul ucigașului“, din „viermele universal“, e un ciine vagabond care profanează mormintele cu urină și mușcă din statuile strămoșilor. Dar poetul, ca un Prometeu protejat de virtuțile focului, alungă ciinele blestemat înapoi la reptile.

La lectura acestui volum de debut surprinde adesea apariția unor viziuni poetice neașteptate : „aduceam drumurile pe lîngă fîntîni“, „Le porneam în sat ca pe-o cireadă...“ (Drumurile), cum de altfel surprinde și capacitatea deloc comună de alegorizare, pe care o remarcam de exemplu, în „Ultimul mesaj al cîrtiței“, în care poetul reia motivul turnului de fildeș, dar în variantă ironică. Cîrtița cea refuzată de soare (iarăși soarele !), refugiată în cotloanele pămîntului, și-a pierdut vederea, iar urechile i s-au „înfundat admirabil cu beznă“, scăpînd astfel de toate poverile lumești.

Uneori principalele motive ale poeziei lui Gheorghe Lupașcu (cele cosmice, geologice, mitologice), apar în cadrul aceleiași structuri poetice și în ciuda densității simbolurilor pe spațiul de respirație poetică, produsul rezultat este o reușită, ca de exemplu, în admirabilul poem „Miraj“ : „Ard pietrele / Ca stelele căzătoare, / Gîtlejul ciocîrliilor s-a năclăit de zgură, / Se topește pe aripi carnea păsărilor, / Limba ciinilor se-nvinețește de arșiță, / Molateci ca ceara se tîrîie / Cu plăminii încendiați de suflul soarelui“.

Din păcate în volumul următor (**Stăpînul timpului**), aglomerarea motivelor

Orașul Brăila (1826)

amintite nu conduce decît rareori la structuri poetice citabile. „Dospește universu-n prispa casei, / Prosopul amiroase-a cheag de stea / Rachetele se sfarmă-n aluaturi, / Un avion tușește-n coaja-i grea /. Ci miezul piinii s-a întins pe cer / Să dea îndepărtărilor destin / Să știm că seva-i chip curat de noi / Ca un izvor adus dintr-un suspin“. (Miezul piinii). Dacă în poemul de mai sus tehnica îmbinării grandiosului („univers“, „stea“, „destin“) cu individualul și concretul („prispa casei“, „aluaturi“, „miezul piinii“) a generat versuri care se reține, în alte locuri aceeași tehnică, scăpată de sub control, a dat naștere unor structuri poetice care deranjează prin stridență. „De piatra timpului fruntea mi-o șterg / Și rămîne ca o boare sublimă / Crusta albă de lumină, / Un astru cu chip omenesc / Aduce cu sine istoria / Și se surpă de-atita greu / Prispa sufletului“. (Hotar).

În „Stăpînul timpului“, motivele mitologice invocate tot din dorința de a sublinia grandiosul, în special prin autoritatea istorică și culturală pe care o dețin, nu mai creează aceleași efecte ca în volumul anterior, ci, din pricina aglomerării, devin materie a unui discurs bombastic și neconvingător. Sînt chemați în arenă centaurii, Sfinxul, faraonul Tla, Ducipal, Noe, Penelopa, Icar, Prometeu etc. Stridența în emisie se realizează uneori prin plasarea abuzivă a adjectivului în fața substantivului („Moartea purta pămînteștile nume“, „Tremuratul scris căutîndu-l“ etc.) sau prin mobilizarea unui arsenal întreg de expresii prețioase : „rostuit“, „nimb“, „nimbat“, „cosmic vad“, „îndătinați în rosturi“, „avînt sideral“, „scripeții stelelor“, „meteorii prelungiți în nimb“, „cer cu stîlpi de datini“, „ozon galactic“, „bronhiile astrelor“, „echinoxul galactic“, „abisul sevei“ etc.

Dincolo de limitele semnalate, volumul conține și destule piese izbutite. „Sufletul pădurii era / Stîlpul casei / Frunzele măsurau cerul / Și curcubeul fremăta cu arborii / Ramule-ram, / Unde-i ascuns / Copacul purtător de toamnă ?“ (Bunei ființe, pădurea), sau : „El punctul... soarbe spațiile dintre creneluri / Pînă cînd timpul rămîne un turn / Cu veghea duioasă / Ca brațul femeii“. (Regulă despre punct).

În ultimul volum tipărit de autor (**Întoarcerea arlechinului**) se creionează impresia unei oboseli așternute pe conștiința celui care a ars prea mult în soarele cetății. Poetul se arată bîntuit de „neliniștile riului din trupuri“ și obsedat de umbra care-l urmează pas cu pas. Pare un veteran obosit, abia întors de la un război îndelungat care i-a lăsat un gust amar. Optimismul și vitalitatea din primele volume sînt în scădere. Virtuțile de luptător sînt în declin : de aceea preferă împăcarea și compromisul. „Sînt un om modest și prudent / Nu-mi bat niciodată capul cu oceanele / Nu-mi trece prin minte să-mi leg numele de vreun arhipeleag / ... Sînt un om normal / Îmi iubesc liniștea / Îmi plac genunchii mei neînsingerați...“ În ciuda acestei resemnări, elanul de odinioară pare uneori a-i reveni în memorie : „De ce-mi reamintiți de consecventa lumină a stelelor ?“ (Justificări), context în care unda elegiacă a poemului își sporește emisia.

Acest ultim volum, prin renunțarea la tentația grandiosului și prin întoarcerea la o poezie a emoției discrete, cîștigă în plan estetic, încît am putea interpreta „Întoarcerea arlechinului“ și ca o revenire a poetului la nivelul de expresivitate pe care-l cucerise poate cu prea multă ușurință încă din prima carte.

Valentin Popa

Un prozator al cîmpiei

Cu volumul de povestiri „Moartea fîntînii“ publicat la Editura „Cartea Românească“ în 1963, Vasile Rusescu se înscrie în rîndul prozatorilor cîmpiei. Povestirile se țes din evocări și din istorisirea unor întîmplări petrecute într-un „sat de baltă“, unele pitorești, altele violente, unele mai noi, altele pierdute în negura legendei... De fapt Vasile Rusescu povestește „cu ochii pîrjoliți de amintiri“ despre satul românesc prins în tiparul social al epocii. Autorul dă friu liber oralității obținînd efecte stilistice interesante. Neostoita bucurie de a spune, umorul discret, vitalitatea, acea „poftă nebună de viață“ sînt prezente la fiecare pagină. În prima povestire care dă și titlul cărții este evocată figura intrată în legendă a bătrînului Prună, cel care „umbla desculț și țanțos pe ulită, cu capul dat pe spate.“ Pentru cei ce vor veni bătrînul lasă moștenire semnătura sa pe o hîrtie „drept semn că el a avut faima scrisului“, că „altă avere n-am ce lăsa“ și fîntîna, căci „pe vremea aia nu era la îndemîna oricui să sape o fîntînă. Bunicul știa asta și cred eu că de-aia a și săpat-o“.

Complementară cu prima povestire mi se pare a fi a doua, „Zăporul“. Peste „satul înfrigurat de desprimăvărare“ pică „vestea buimăcitoare“ : „La dig ! săriți la dig !“, acest „tăvăluc de interjecții sumbre“ care adună sătenii în „priveghiuri tulburi“ în fața „puhoiului bivoliu“. Oamenii au luptat cît au putut căci apa „prăvălită peste dig ca un șarpe bezmetic, nărăvaș, ne-a cuprins în solzii plumburii.“ Familia naratorului își urcă mai toată averea în pod. Acolo femeia aduce pe lume un copil. Noaptea petrecută în podul unei case cu apa care „clipocea tulbure sub ferestre“ este dramatică. Dimineața „satul se leagănă sub pomii în floare pe spinarea zăporului“. Tatăl scoțind capul printr-o deschizătură a acoperișului strigă „cu o voce de apostol : Băiat, mă ! mama voastră !“. Este imaginea victoriei vieții, a intrării ei în rosturile firești, împotriva unei naturi vrăjmașe.

Pagini de o aleasă frumusețe literară scrie Vasile Rusescu cînd prezintă naturi umane arhaice puternice în confruntare cu o istorie și mai puternică. De fapt aici mi se pare a fi vina epică cea mai puternică a scriitorului. Sînt ciobani născuți și trăiți în sălbăticia și singurătatea bălților și cîmpiei. O povestire foarte frumoasă, una din cele mai bune ale volumului este „Frate-de-pămînt“. Lie Puiescu, cioban cum „numai ezistră“ „plop de flăcău, păr zmoală și ochi, mamă, mamă !“ devine stăpîn cu de la sine putere peste o limbă de pămînt din baltă. Pămîntul aici este de o fertilitate cu totul deosebită : „Aici, mamăăă, raiul pe pămînt, nu alta ! Bogăție, căcălău ; crăpăraie cu carele (...) iarbă multă, grasă și plăvaie, că n-apuci bine să bați coasa la cap de rînd că și se punea la loc“. După cîteva întîmplări care ajung povești, Lie o trăiește pe cea mai dramatică dintre toate. Era vremea cînd „satul s-a răscolit întrebător în el, minat la alte rosturi“. Pe Lie nu-l mai lega nimic de sat. Se retrage în „lumea lui“, în baltă : „Se împămîntenise acolo, ca un copac rupt de pădurea lui, minat bezmetic încolo și încoace de cîrdul subțiat“. Balta e luată în stăpînire nouă, „schimbîndu-i înfățișarea și buruiana, e desecată și plugărită adînc, cu inversunare“. Între ciobanul Lie Puiescu și noua stăpînire a bălții „era o vecinătate mută, ferită și mută, ca între două tărîmuri cu legi și rosturi neîmpăcate“. În fața tractorului care „venea icnind scurt în pămîntul care nu știuse niciodată mușcătura fierului, tăind brazdă după brazdă“ Lie „s-a pomenit cu cuțitul ridicat, ca pe fiară, c-o snagă ce nu și-o mai recunoștea. Tractorul l-a scos cu brazdă cu tot ca pe o cioată, întorcînd chiar în mijlocul storiștii, în urletul pustiu al cotarlelor“. Lie „neputincios și cu sufletul sfîrșit“ se retrage spre alt grind. Primăvara viitoare l-au găsit din întîmplare : „un stîrv uscat sub bunda roasă de zăpezi și ploi, cu capul sprijinit pe o buturugă“.

Amintiri numeroase legate de prezența calului îi trec prin minte dar cea mai scumpă îi este evocarea „încuratului“, adică a obceiului de primăvară de a scoate și a alerga caii la marginea satului : „Rostul era să vadă satul cum și-a scos dobitoacele din iarnă.“ În povestirea „Nea Bulete“ este doar schițat un personaj oarecum pitoresc, cu o viață marcată de evenimentele anilor de început ai revoluției socialiste. Sînt aici cîteva nuclee epice care ar merita să fie reluate într-un cadru mai larg. O povestire interesantă și bine scrisă este „Bubă la inimă“. Unchiul Andone „o rupsese cu lumea“ de cînd autoritățile îi confiscaseră porcii din baltă. Deși nu știa să scrie, Andone avea o „dambla“ : să facă poezii : „de potrivit le potrivea al dracului, vorbuliță cu vorbuliță“. Seara la mat spune poezii despre tot ce se întîmplă în sat luînd în răspăr evenimentele. Luat din scurt de autorități și punîndu-i-se întrebarea obișnuită pe atunci : „a cui coadă de topor ești, bă ?“, Andone răspunse memorabil : „eu nu-s coada, mi-s toporul !“.

Povestirile „Crucea lui Mozăcescu“ și „Ancheta“ sînt interesante, dar psihologiile personajelor sînt doar schițate, lipsite de profunzime.

Ultima povestire încheie, se pare, un ciclu. Naratorul se pregătește să plece „la școli“. Muncește cu tatăl său „la pomostit casa nouă. Deodată bătrîna Prunoaica strigă : „Săriți, a venit Niculae!“. Niculae era șarpele casei care, se zice, poartă noroc : „casa cu șarpe e norocoasă, de foc și alte belele e ferită neam de neamul ălora de-o stăpîni-o“. Șarpele plecase pe sub prispa casei în urmă cu patru ani cînd dărîmaseră „casa aia veche“. Urmărit de ai casei, de copii, șarpele ieșise din sat. „Il văzusem de multe ori pe Niculae, dar niciodată nu mi s-a părut atît de trist și de opărit la suflet !“. Prin plecarea lui, satul și casa parcă intră într-o altă zodie. Cel pe care îl văzuse bătrîna nu era Niculae. Era un șarpe „negru, mocirlos, cu țeasta teșită, pe care îl ciugulîră orătăniile curții“...

Prezentă în foarte multe povestiri fîntîna pare a avea la Vasile Rusescu sens metaforic. Ea este semnul vieții, al bucuriei de a trăi dar și al unor semne mitice : „demult, cînd bătea vîntul, ciutura izbea stîlpul casei, iar bunica zicea c-a venit moșul“... Acum fîntîna este „cumpănă stearpă“, puterile ei tainice s-au destrămat, „a murit cu zile“. Și nu numai fîntîna bunicului, ci și celelalte sînt „sterpe, cu gurile negre, căscate spre cer“. Într-un text autorul folosește expresia „hoitul fîntînii“.

Spre deosebire de ceilalți prozatori ai cîmpiei, Vasile Rusescu nu are ochi descriptiv. Interesul epic este îndreptat spre contemplarea destinelor unor oameni simpli. Dialogul mustește de viață și adevăr. Vorba piezișă, ironia, evocarea, bucuria de a spune, verva de povestitor înnăscut, curajul estetic, mobilitatea discursului epic sînt argumente trainice pentru o vocație de prozator îndreptățind speranța că viitoarele cărți semnate de Vasile Rusescu vor confirma că ne aflăm în fața unui prozator puternic, stăpîn pe uneltele sale.

Viorel Coman

Dunărea și muzica

Brăila s-a născut între două ramuri de soare : Dunărea și muzica.

Întîmplare de o mie de ori fericită. Brăila antebelică, pentru că despre acest lucru mi s-a cerut să scriu, se confunda cu Domnița muzicii, cu pașii ei înăscuți să limpezească privighetori, inundînd sălile de concert, parcurile, școlile, sufletele.

În bălțile Brăilei, seara, după ce se ridicau năvoadele, între ciorba de pește și crapul la protap, dres cu usturoi și înfulecat cu boț de mămăligă, clătit cu rachiu, pescarii dădeau drumul frămîntatelor cîntece de lotcă și dor, porneau printre trestii de lumini către port, la întîlnirea cu mirarea, duioasă trecere în nemurire.

Pe atunci, cam în toate casele brăilenilor, găseai agățate pe pereți diverse instrumente muzicale : mandoline, banjouri, balalaici, viori. Ca să nu mai vorbim de reputația frizerilor din Brăila, care nu era mai prejos de aceea a gondolierilor din Veneția. Repertoriul lui Tino Rossi, lansat cu brio în filmele ce rulau la cinematografele Passalaqua și Comunal, era în floare. Adăugați fanfarele din piețe și parcuri, grupurile de tineri liceeni și neliceeni care, sub mănăstirile de tei și castani, sau sub căldura albă și violetă a salcîmilor din Grădina Mare, cîntau la ghitară cu strune de lună muzică de dragoste, minune, despletire, pieire, scăzîndă suferință. Erau și coruri de toate felurile. Era lumea cu de toate a copilăriei noastre. Societatea Lira înmiresma cu acorduri coral-simfonice somptuoase cerul Brăilei pentru prima oară, în 1884, în sala Vaibl, devenită apoi Lira. Avea o puternică formație corală, în cadrul căreia se întreceau cu mîndrie tineri dotați cu voci foarte frumoase. Orele de canto, care urmăreau cizelarea vocilor, aveau loc zilnic, cu profesori de superioară înzestrare.

Cu toate că documentele nu atestă, noi credeam că denumirea de Lira vine de la instrumentul lui Orpheus, pe care femeile trace i l-au răpit zeului, aruncîndu-l în mare și, care, în loc să ajungă în insula Lesbos, așa cum pretinde mitologia, a fost dus de valuri în amonte, pe Dunăre, (naiul ? vioara ? flautul?) poposind pe malurile Brăilei.

Născută la cîțiva ani de la intîiul flagel mondial, o altă societate muzicală, „Armonia“, își intensifică activitatea culturală după 1930, propagînd prestigiul muzicii corale brăilene, prin concertele date pe scenele țării, aplaudate și în sanctuarul Ateneului român.

Dar inima muzicală a Brăilei bătea în cele două săli de spectacole și concerte : Teatrul Comunal și Passalaqua. Urmașii Adelinnei Patti, Aureliano Pertile, Maria Kafalidy, onorau scenele brăilene și, de ce să n-o spunem, uneori se simțeau și ei onorați. Publicul brăilean, cu un dezvoltat simț și gust artistic, constituia o excelentă comisie de vizionare ad-hoc și mulți soliști ai atitor teatre bucureștene veneau aici, cu primele reprezentații, să-și verifice pulsul succesului. „Ai succes la Brăila, ai succes în toată țara !“ erau aprecierile oamenilor de artă. Din această cauză, aici își programa Constantin Tănase majoritatea premierelor.

În 1860, șeful poliției, Constantin Bacalbașa, a semnalat pericolul prăbușirii galeriei din sala Rally, din cauza supraaglomerației de spectatori la manifestările muzicale ; despre același pericol s-a vorbit cu mîndrie și în primele decenii ale veacului nostru. Publicul brăilean inunda, dulci amintiri ! pur și simplu sălile de concerte și spectacole, atunci, cînd aterizau, din constelația muzicală a Bucureștiului uluitoare stele ca George Enescu, Emil Marinescu, Maria Moreanu sau, din Europa, Tito Schipa, Iosef Schmith, și atîția alții. Noi, elevii, aveam uneori gratuități, dar nu și atunci cînd casele de bilete erau supraaglomerate. În cazul supraaglomerărilor, trebuia să băgăm mîna în buzunare (cam întotdeauna goale). Deci, cum nouă nu ne ploua cu bani pe la încheieturi, apelam la clemența părinților. În zilele toride, mama profita de ocazie și nu ne dădea bănuți pînă nu udam — cinci găleți de căciulă — grădina de flori.

Înainte de război, la Brăila, muzica mergea pe picioarele ei de egretă. Din ființa ei învăluită în miracole s-au născut sau au crescut muzicieni și cîntăreți ca Hartulari Darclee, Dimitrie Onofrei, Ștefănescu Goangă, Niculescu Basu, Nicu Apostolescu, Ion Eufrosin.

Dar cel mai important lucru este că Brăila, oraș prăbușind podurile ca să treacă minunile, a aruncat totdeauna peste inimi curcubee despletite. Vorba unui om cîntînd în vadul Dunării : „Dumnezeul meu de la Brăila e întotdeauna tînăr !“.

A. Grigoriu

TEATRU

Satul ca erou colectiv

Stagiunea teatrului dramatic „Maria Filotti“ din Brăila a fost deschisă cu premiera absolută a piesei *Pinda*, semnată de Ion Bălan.

Piesa pusă în scenă de brăileni are ca subiect realitatea imediată, fiind inspirată din munca, dusă cu tenacitate și nu de puține ori cu îndîrjire, a oamenilor ogoarelor confruntați cu o natură imprevizibilă și animați de dorința propriei depășiri. Într-o atare întreprindere dramatică, Ion Bălan renunță la binecunoscutul decupaj din cotidian (al lumii satului) în favoarea unui fir epico-dramatic mascat de ideea metaforă a titlului prin scurgerea evenimentelor, aflate sub o atentă sau crispată observație, spre desnodămînt clarificator.

Piesa are personaje numeroase, tinzînd spre o imagine cuprinzătoare a satului românesc contemporan, prins în febra marilor elanuri transformatoare. În centrul acestora se află Ion Cîrlan, primarul satului, comunist exemplar, conștient de importanța revoluționării agriculturii socialiste, personaj interpretat cu acuratețe de către Gh. Moldovan.

O contribuție însemnată la succesul spectacolului, primit cu aplauze la unele scene de un public îndeobște cunoscut ca sever, au avut și actorii *Victor Ianculescu*, în rolul șefului de post Ilie Rotaru, pe care l-a interpretat cu un puternic accent de umanitate fără a se dezice de la aspectele „legale“ ale subiectului, și *Bujor Macrin*, în rolul învățătorului Balaban, un justițiar care pune în ordine vechi fapte din lumea satului, personaj ilustrat pe scenă printr-o conștiință torturată de trecut, acționînd cu o luciditate demonică și cu o reală convingere a propriei tragedii.

Spectacol captivant desfășurat într-un decor care ar fi meritat o atenție mai mare și o elaborare mai minuțioasă (scenografia Lavinia Mirșu), *Pinda* aduce pe scenă, aromele toamnelor bogate, miezul cald al piinii, ca rod al muncii oamenilor și mai înainte de toate satul contemporan ca erou colectiv.

L.C.

Tradiție și continuitate

Urmare din pag. a 5-a

apele, au contemplat măreția anotimpurilor hibernale sau clocotitoarele seve ale primăverilor coborîte în sufletele cînd melancolice, cînd viforoase ale oamenilor acestor ținuturi. Literatura brăileană s-a ivit, tocmai de aceea, într-un mediu consonant care explică solidaritatea de spirit și de sensibilitate manifestată sub forma unei tradiții care prefigura, totodată, ideea de continuitate.

În rîndul deschizătorilor de tradiție trebuie amintit mai întîi neobositul dascăl Ion Penescu, un adevărat Ion Heliade Rădulescu al Brăilei, cititor al învățămîntului de aici și unul dintre promotorii presei și tiparului brăilean. Lui i se datorează, de asemenea, lucrări dramatice, a căror valoare incontestabilă a fost semnalată de curînd. Începuturile literaturii brăilenilor îi cuprind și pe prolificul George Baronzi, pe junimistul Teodor Șerbănescu, pe frații Bacalbașa, al căror tată a fost multă vreme „polițaiul orașului“ inspirînd poate, prin profesie, literatura umoristică, avînd subiect cazon, a lui Anton Bacalbașa.

Lirica brăileană și-a făcut simțită prezența în presa literară românească prin creația sensibilului poet simbolist Iuliu Cezar Săvescu, precursor al liricii moderniste de la noi. Talentul său, secerat înainte de vreme, prevestea, ca și în cazul lui Panait Cerna, format intelectualicește la Brăila, un mare poet. Lirica brăilenilor a fost mai apoi ilustrată de Perpessicius, personalitate marcantă a culturii române, cel care a proiectat într-o viziune comprehensivă opera eminesciană. Poetul păstrînd nostalgia pontoanelor încremenite sub viforul iernilor scitice, a miresmelor de salcîmi, a „boarei de zefiruri“ din tristele toamne, a eternizat legătura orașului Brăila cu Eminescu printr-o muncă titanică adăugînd la jertfa miinii drepte pentru patria sa jertfa luminii ochilor pentru întîiul poet al patriei. I-au urmat, în seria lirică a celor mai cunoscuți, Ilarie Voronca, bine apreciat în țară și în străinătate ca poet al avangardei literare și Mihu Dragomir, autorul liricii celei mai brăilene, ca extracție, neexplorate încă de vreme ce sute și sute de poezii ale celui care în fruntea revistei **Luceafărul** a vegheat cu competență și unică dăruire la apariția noilor generații de poeți, sînt încă nepublicate.

Dintre prozatorii brăileni, la începutul secolului s-a bucurat de mare popularitate Constantin Sandu-Aldea, autor de nuvele și povestiri cu personaje viforoase, țărani sau pescari din cîmpia și bălțile împrejurimilor locului, animați de instincte telurice purtînd parcă un contact secret cu elementaritatea forțelor naturii, atît de asemănătoare lor. Opera sa conține zăcămîntul folcloric al renumăratelor balade ale locului, pe care Petre Crețul Solcan, „lăutarul Brăilei“, le-a izvodit în culegerea lui G. Dem Teodorescu, într-o proporție care ar fi putut să-l transforme, chiar și fără pregătirea filologică necesară, în coautor. Dar din punct de vedere literar Brăila se identifică mai ales cu prometeanul Panait Istrati, scriitor de expresie română și franceză, vibrant mesager al sufletului românesc, al frumuseților simțirii sale, în lume. Este iarăși o chestiune de orgoliu, la care brăilenii țin mult, anume că orașul acesta este poate unul dintre cele mai cunoscute din lume grație unei opere ce l-a descris cu inimitabil farmec, citită pasional în toate continentele.

Nu trebuie uitați nici romancierii George Banea, reeditat de curînd, Mihail Sebastian, un la fel de valoros dramaturg sau spiritul rafinat al eseistului Eugen Schileru care, pornit din Brăila, conducea în ultimii ani ai vieții un „singapoorean“ cenaclu în capitală.

Continuitatea imediată, preluînd valoroasa moștenire a tradiției, pe care ne-am străduit s-o configurăm prin numele cele mai ilustre, se face simțită astăzi la fel de nuanțat prin opera fabuloasă, ca stare de legendă a Dunării, a prozatorului Fănuș Neagu, venit din marginea ținutului, a cărui personalitate net distinctă, admirabil realizată stilistic, păstrează legătura, tematic vorbind, cu operele lui Sandu-Aldea și Panait Istrati. La fel prin cercetările laborioase în materia uneori aridă însă atît de importantă a istoriei literare, datorate lui Teodor Vârgolici sau prin poezia amintind viața severă dar fremătătoare a strămoșilor săi pescari, semnată de N. Grigore Mărășanu.

Dar Brăila contemporană, edificată de arhitecții epocilor noi, își are proprii scriitori, oameni care trăiesc în orașul atîtor legende, autori de romane sau de cărți de poezie, „care au ceva de spus“ în peisajul literar atît de diversificat al zilelor noastre, după cum a afirmat critica literară.

În primul rînd lor și tuturor acelor care, plecînd în alte părți, au luat cu ei veghea și nesomnul zeilor tutelari, le revine datoria plină de onoare de a duce mai departe flacăra verbului brăilean și bunul renume al literaturii de aici, prin intermediul acestei frumoase promisiuni care s-ar putea numi suplimentarul literar „Dunărea“.

SCRISORI DE-ACASĂ

Urmare din pag. a 5-a

văzut astăzi pe drum ! Mă ia cu sulița prin inimă !

Caii lui Bocioacă din Ibrianu. Mici, roibi, lucioși, mărunțeau drumul cu desfaceri din imnul rachiului : fură-mă, fură-mă... Bocioacă, bătrînul — avea patru nuci uriași — îi învăța, săptămîni, luni de-a rîndul, să alerge, înhămați la docar, numai cu capetele (fiecare în altă parte) spre veninul speranței și desnădejdea celor din jur... Să nu vă mire : sînt copilul care i-a furat ghidranii. Tata și fratele mamei, nea Costică Miroslav, m-au întrebat — era noapte : „Mă, te-a văzut cineva ?“. „Nu știu“. „În curtea asta nu se umblă cu bănuieli, du-i înapoi, dar păcat de Dumnezeu, putea să aibă picioare mai scurte ăl de te-a văzut !“

Pe urmă caii lui Cireașă din Băile. Asta înnebunea toată lumea, chiar și pe oamenii cinstiți. Cai negri, hamuri galbene, căruță dobrogeană (va să zică, mă Cireașă, Brăila nu există pentru tine ! ?) ; îl apuca damblaua să gonească, printre două bălți, avînd alături, pe leagăn, pe nevastă-sa, (nu mi-o mai amintesc bine) și pe cele două fete (amețitoare, nu mai știu pe unde vor fi fiind și ce-am ajuns) și să rîdă, urcat pe vreo scară de sticlă intangibilă, de mîristea hoților. I-a ieșit pe dos. Tot ceea ce-a agonisit i-au vîndut hoții pe-un butoi de vin teafăr. Le-am turnat în pahare, în seara cu pricina, vă rog să mă credeți. Eram mic și-mi plăcea s-ascult ce zic hoții și ce mai pun la cale.

Iarna, piclă, vifore. Ulița întortochiată între casa părinților și a bunicilor — aproape 300 m ! popi mîncați de lupi. Mai în fiecare zi se zvonea că în satul Nămoloasa (fascinația Moldovei), lupii au mîncat un popă. Auzeam oasele ortodoxe trosnind, vedeam lupii bînd roua sîngelui creștin. Mă uitam în tufele de dracilă (zisă și răchită), se căscau acolo guri blestemate, venea seara și îngenunchiam la icoane. „Pentru cine te rogi cu atîta osîrdie, înțerașule ?“ mă întreba bunica Tasica. Îi făceam semn vag să aștepte, și mă rugam mai departe lui Dumnezeu ca să-l mănînce lupii pe popa Danciu. Îmi dărîmase palmele c-o jordie de salcîm, fiindcă, nu știu de ce, nu-mi intra în cap, pe de-a-ntregul, Crezul — poem admirabil, de altfel. Adică, de ce Doamne, îmi sărea mie țandăra numai pe niște popi necunoscuți să-i hăpăie lupul și p-ăsta al nostru, nu ! ? „Îmi pare bine de tine, mă lăuda mamaia, că ești credincios, hai să-ți dau ceva bun“. Ieșeam afară, prin zăpadă, (de cele mai multe ori desculț), intram în hambar și bunica-mi zicea : caută-n grîu. Nu există nimic mai demn de păstrat în lumina sîngelui decît un copil (netrebnic) scufundîndu-se în mii de kilograme de grîu — soare, biruință, iulie, girlă, bălți, piine proaspătă, ochi imenși, curați și mincinoși — și căutînd gutui. Mireasmă fără de sfîrșit și numai înapoi. „Mănîncă, o aud din vraja timpului pe bunica, să crești năzdrăvan (aici, bunica o scrintea, amestecînd religia cu patima neamului nostru) să furi cei mai frumoși cai din cuprinsul Brăilei. Ehe, ce aur bogat, caii !“ A murit în jurul virstei de 90 de ani și-n nici-o clipă din viața ei nu l-a trecut prin cap că a fura cai e un act compromițător măcar în ochii păgubașului. Calu-i cal, îl încaleci și pe-aici ți-i drumul ! Te prinde, vai de pielea cui te-a născut dar și cînd ai noroc, halal de circiumile Brăilei !

Atunci, girla ne rupea malul mai cu milă. Acum izbește numai în noi. Se va uni cu bălțile. Știu că la fiecare dezgheț rupea două rînduri de pruni, patru de vie, caiși, meri. Acum a rupt la Țiru :

Cocoșel cu două creste
Țiru cu două neveste...

Nici-o glumă. Și acum sînt ale lui.

Înfiorat, îl aud din nou pe bunicul Petrache : babo, să vezi dacă-n aprilie nu ne intră nouă un stol de lăstuni prin pereți ! Adormeam pe așternutul de lîngă sobă, înlănțuit de speranța că, la ziuă, voi găsi-n odaie lăstuni și-un stol de prigorii. Mă trezeam în mustrările bunicului : „Tugulache, iar ai scîrțiit în somn, ia să faci, matale, bine, mă babo, să-l duci pe băiat să-i descînte Floarea țiganca“. Bătrîna Floarea țiganca (a murit la vreo 99 sau 999 de ani), locuia lîngă Scaunul de carne, cum i se spunea măcelăriei din sat, pe băieți ne descînta așezîndu-ne cu tălpile goale pe-o sabie vînătă și rece, iar pe fete pe-o ramură de busuioc. Și ne trecea, n-aveți grijă. Azi, oricît de șoptit aș scîrții, nimeni mai mai știe să mă tămăduiască încet, cu minuni și farmece. Durerile, ca și atunci, trec, dar rămîn rănile, mult prea rupte ca să mai crezi că se spulberă definitiv necazul. Tatăl meu, dus și el în negură, susținea că pe pămînt, cînd prostia dă semne de triumf, se întîmplă un frig mult mai friguros decît frigul din inima lui Che Andrei (legendă și adevăr în dunga neamului meu de la Gradiștea) atunci cînd îl apucă **darul** beției. **Darul**, zicea tata, ca să vedeți și dumneavoastră că cei bătrîni vorbeau cu socoteală și că unele neveste din zilele noastre, periculos susțin ele că beția ar fi o pacoste !

Mi-a scris mama. Trebuie să plec. Simt cum mă ninge dinsprea apucați și vreau să intru cu fața în viforul din Cîmpia Brăilei.

AUREL M. BURICEA

Iarna sîngerează rana mea de dor

sînt singur în sat și pradă-am fost lăsat
tuturor iubirilor care nu mai vor să vină
păsările călătoare și-au făcut cuib în visele mele
poemele de dragoste s-au făcut grădină

vino tu, rătăcito, și vindecă-mă de cuvinte
acolo unde iarna văruiește casa singurătății
iată litere adorate cum se bronzează
sus pe colina de sare lîngă ulmi
într-o limbă universală iubire-mi vorbești

ninge magnetic peste izvoare cu poeme de dragoste
zeii negației învață să uite de noi

Din altă zare

sufletul tău s-a-necat
în norii imenși de zăpadă
și-acum trece peste sat
vine să mă vadă

cu fiecare fulg de nea
mă fulgeră din depărtare
limpede privirea ta
licărind din altă zare

un cer de stele sub ninsoare
alunecă spre gîndul meu,
materia-i ruptă din soare
cum lacrima din curcubeu...

Cenușa depărtării

primăvara se ridică pe umerii mei
și privește depărtarea de sub aripi
de lebede vîslind pînă dincolo, iubito,
soarele se lipește de garduri verzi
ca un copil care învață să meargă
sprijin fruntea obosită de așteptare
de unghiul unor păsări migratoare
singurătatea mea este inelul de la piciorul
unui porumbel voiajor și așteaptă zadarnic
clipa bolnavă de eternitate
cînd degetele tale rănite de trandafiri albi
vor lumina diminețile mele de dragoste

Dragoste interzisă

Aștept ianuarie să ningă aștri
cu fulgi mari suind în veșnicie,
să mă troienească ochii tăi sihaștri
cu magnetice furtuni din cîmpie.

Hai să fugim cu sania în paradis
cînd iarna aprinde visele în noi,
dragostea care încă nu m-a-nvins
cu haite de lupi m-alungă înapoi.

Trage perdeaua de dragoste interzisă
și stinge steaua polară din sînge,
vreau să te iubesc c-o patimă nescrisă
cînd un înger prin depărtare plînge.

Peste gînduri noaptea cotropitoare
coboară singurătatea în cîmpuri de frig,
tăcerea din lucruri arde și mă doare
fereastra spre care nu pot să strig.

MIA CUȚITARU

A pleca, plecare

Pe genunchi, în poală, creștea înverzită
de păduri, cîmpia cu grîul în mîini,
cădea în surîsuri cerul ca-ntr-o sită
doar în depărtare lătrau niște cîini.

Seceri spînzurate-n coame despletite
lunile-nnoite tîrau un șuvoi
de stele-nvechite pe cai, sub copite
nu-nvățasem încă a privi-napoi.

Săgetați de vise-n coamele aprinse
beau din nuferi vinul, caii fără frîu.
Bărcile de soare au cătarge ninse,
de pelin e valul împietrit în rîu.

Sub ninsori cîmpia-ngenunchează semne,
de-atîta zăpadă tîmplelor li-i sete.
Mor copacii, mamă, focul cere lemne,
iar lumina-mpușcă albii cai în plete.

AL. BASARAB TIBEREÁNU

Fîntînile-nfrunzesc

Fîntînile-nfrunzesc de visuri
Ca paparudele,
Sub desișul ploilor,
Prelins, cu un țiriit de greieri,
Din claviatura înălțimilor.

Fîntînile își înfruzesc vîrstele
De oglinzi prin oglinzi,
Pe orga izvoarelor,
Desprinse de somn.

PETRE DRĂGHICI

Vicleana roată

Întoarcem din pleoapele somnului
Roata vicleană a vieții
Sfîșiem
Fragila pînză
A nuferilor.

Întoarcem din pleoapele somnului
Bărdacele pline
Neliniștele noastre
Iar roata vicleană a vieții
Se învîrtește pe luciul înșelător
Al speranțelor
Între roșu și negru
Albul pribeag
Al nuferilor
Întîrzie să iasă.

PETRUȚA GAGU

Neuitare

glasul ierburilor umed
tînguitor încă foșnind pașii mei
în auz – nu-ți va lăsa odihnă

Imagine din Brăila de azi

Pădurea de mîine

MIRCEA CAVADIA

Cînd venise în satul ăsta dintre ape și de care nu se mai putuse desprinde, era tînăr și n-avea nici un rost. Își făcuse casa în coasta Stoianei și așa se nimerise. Casa ei să fie între casele lor. Între a lui și a lui Pamfil. La o vreme, ei îi muri omul și era tînără. Apoi se trezi că i se strecoară în camere. Venea, gătea, scutura, trăia cu el, îi plăcea. Dar nu rămînea locului. Se întorcea la ea și uneori n-o mai vedea cîteva zile. Apoi apărea iar. Au dus-o un timp în felul ăsta, după care, el a cerut-o. Stoiana însă n-a vrut și l-a amețit cu vorbele. Așa nu era bine? Avea casa ei, doar erau vecini și nu era tot aia? Era mai bătrînă cu vreo zece ani, de ce să intre în gura lumii? Poate mai tîrziu, dar îl pusese să jure că nu va spune nimănui de legătura lor. Și Cristea nu spusese. Dacă nu se schimba nimic, de ce să insiste? Dar o socotea femeia lui. Nici nu-și închipuia că ar fi altfel.

Despre Pamfil auzise că se ținuse de Stoiana înainte de măritis.

Acum Stoiana se spovedea și îi chemase. Pe amîndoi! Cînd apăsă clanța, o nădușeală groasă îi învelise ceafa.

Pamfil era deja acolo, lipit de capul patului, cu o luminare aprinsă și-l văzu sugrumîndu-și buzele cu dinții. Se apropie și el și ochii ei erau la fel de vii ca întotdeauna.

— Stoiano, s-aici amîndoi, se aplecă părintele.

— Ați venit, murmură ea, eu mă duc, Pamfile și Cristeo, mă duc... și-am vrut să vă zic să nu vă dujmăniți. De-acum n-am să mai fiu între voi să vă țiu... că eu am fost cu amîndoi la fel..., apoi tăcu și parcă o ceață doar avea înaintea ochilor.

— De ce Stoiano, așa păcat?, o îmboldi Baicu.

— De ce?... i se auzi iarăși glasul înăbușit. De frică, părinte. De frică. După ce mi-a murit omul, de frică să nu rămîn iar singură. Asta a fost frica mea! Și i-am păzit și pe ei se înșufleți Stoiana. Dacă îl luam doar pe Pamfil, poate murea, dacă îl luam doar pe Cristea, poate murea el și tot singură ajungeam. Așa îmi rămînea unul!... De-aia v-am avut la fel, îi se adresă șoptit. Și nu mi-ați fost unul mai mult...

Stoiana șuieră aerul, vrînd să mai spună ceva, dar nu mai putu.

Cristea și Pamfil, înțepeniți și năruiți în ei, cu ceara lingîndu-le înfierbîntată încheieturile, nu mai vedeau și nu mai auzeau.

Iar Stoiana se petrecu tot singură. Ei nu mai erau. Dar în săptămîna care trecu se tot pîndiră orbiți.

Dădu să se ridice în mînă și atunci, un vînt iute, din senin, îl tăie peste șale. Trase de brîu și privi în sus. Cerul, aproape, devenise ca o iarbă prăfoasă. Dar vîntul atîta fusese, apoi căzuse. Se gîndi să se ducă acasă. Se gîndea să plece din calea furtunii ce era acolo, lîngă el, dar se proptea în gheordel și dădea duba la apă. O puse apoi cu prova în deal și se înfipse în valurile mici ale Fluviului.

Trase așa, pe nevăzute. Mîinile lui și barca lui știau însă drumul și toate încheieturile apei. Și curînd, pădurea începu să i se lățească în spate.

Trebuia să ajungă la ea. Trebuia să ajungă iarăși în ea și să se istovească tăind. Dacă rămînea în sat i-ar fi pus foc lui Pamfil sau s-ar fi spînzurat. El știuse, precis, și-și bătuse joc. Atîta amar de vreme!...

Mai avea puțin ,trecuse de cot. Atunci văzu lotca mare a lui Gheonea, încărcată, neagră, mai mult lăsîndu-se în scurs. „Numai să nu se pornească!... Îi dă peste cap, se trezi gîndind. Barca, plină cu oameni, vîrîtă în apă pînă la buză, scotea peste Fluviu pe cei din satele Bălții și-i lăsa în șoseaua Măcinului. Și moș Gheonea luase atîția poate înghioldit de ei să nu-i prindă furtuna netrecuți sau, poate, să cîștige mai mult...

Trase duba în plajă și se aplecă după topor. Cînd se ridică, îi văzu prin aerul des pe celălalt mal. Ajunseseră, dar Gheonea smucea barca s-o dea la adînc. Poate mai avea și alții.

Cristea se uită în jur și se strecură printre tulpinile subțiri. Alese o salcie ruptă și-și înfipse toporul.

Dădea fără grabă, însă apăsat, încercînd să lase furia să i se verse.

Făcu un braț bun de crengi uscate și-și aprinse o țigară. Cămașa, udă în spate, îi deveni strîmtă și nu-l lăsa să respire. Se foi în ea și atunci auzi liniștea din jur. Cît bătuse lemnul fusese altceva, nu luase aminte, dar acum o simți apăsătoare și se înfricoșă dintr-o dată. Nu se mișca nimic și copacii prinseseră toți aceeași culoare. Înghiți uscat și-și privi mîinile. Aveau și ele culoarea aceea îndesată, albăstrie. Și se părea că numai el mai respiră și că numai el a mai rămas. Că e singur. Se strînse năucit de ce îi trecuse prin cap. Da, el fusese mereu singur!...

Dar imediat, auzi o gîfîială alături și se răsuci în loc. Toporul se prăvăli pe lîngă el șuierat și se încîlci în lemnele făcute stivă.

Pamfil, în picioare, cu ochii în sînge, arși, trăgea apucat să-l scoată. I se aruncă în brîu și se zbătură amîndoi în ierburi. Și îi păru bine că era așa...

Ploaia se porni dintr-o dată, amestecînd totul, iar vîntul se înfipse noduros în subsoara tufișurilor.

Cristea și Pamfil, vălăturiți, parcă duși de curent, își căutau beregățile cu palmele lor grele, plesnite. Între ei nu erau vorbe, ci numai gînduri rămase singure: să se doboare, să se doboare.

Erau la fel de bătrîni și de zbuciumați și de întorși de spovedania Stoianei. Și de aici aceeași tărie a lor, pentru că nu se puteau dovedi unul pe altul. Sub ei se scurma pămîntul și apa îi îmbrăcase în frunze. Singele li se amestecase și el, iar puterea li se scurgea fără nici un folos.

Atunci veni peste ei, dinspre brațul Fluviului, întîi un țipăt, apoi altul și altul și peste ele se desluși o bolboroseală de plînset care îi încremeni.

— Săriți oameni buni și mă omoriți! Săriți oameni buni și mă omoriți!

Se desfăcură și rămaseră de-a bușilea. Ploaia îi spăla parcă, lingîndu-i și, întîi, nu știai care e Cristea și care e Pamfil. Cămășile le erau sfîșiate la fel și rănile ce și le pricinuiseră erau la fel. Și tot la fel luaseră seama la chemarea aceea plînsă, ciudată: „Săriți oameni buni și mă omoriți!“ pe care n-o pricepeau și care se pusese trainic între ei.

Nu se priviră, dar se aruncară în mal. Și Cristea îl văzu pe Pamfil ce părea a fi înțeles primul, împrăștiind băltoacele spre barca lui, trasă mai sus, în tufe. Apoi se dumiri și el.

Se întoarse în cot și-l zări pe Pamfil în barca lui ușoară, trăgînd încovrigat și strigînd: „Viu, viu, viu, mă, viu!“, cu bărbia în piept și zdrențele cămășii fluturîndu-i. Și se ducea întins, orbește, drept în barca lui Gheonea.

Nu mai luă aminte la el și cîrmi în loc să taie valurile anapoda ce-l suceau ca pe o frunză. Bătu apa îndîrjit, întors cu ochii în grămada aia de trupuri amestecate, sleite și parcă între ele era și Stoiana și cu ea mai avea o vorbă. Își simțea brațele pîrîind, desfăcîndu-se în bucăți, dar continua să tragă, înfipt cu cizmele în crivace, răstignit.

Intră în el, înfipse băbaica în grămadă, o propti în copastie și întoarse în dubă, ca pe fin, pe cei ce se puteau ține. Trase apoi și alții, tot așa, lăsîndu-i mușuroaie în barcă. Mai agăță doi cu cangea și-i urcă și pe ei, singur, cu plămînii în gît, orb de apa ce-l împroșca din toate părțile. Pică istovit în genunchi și răscoli, cît putu să mai vadă, împrejurul. Nu mai era nimeni. Poate îi trăsese pe toți, poate, unii, se duseseră...

Aproape, țîșni imediat un corp răsucit. Se aruncă în apă. Îi văzuse un braț rotindu-se și părul albit. Era Pamfil. „Nu muri, mă!“ — urlă, spumegînd apa și înfigîndu-se în ea ca un nebun. Reuși să-l agațe și cu el se împotrivi lung, pînă îl trase în ierburile malului.

(fragment)

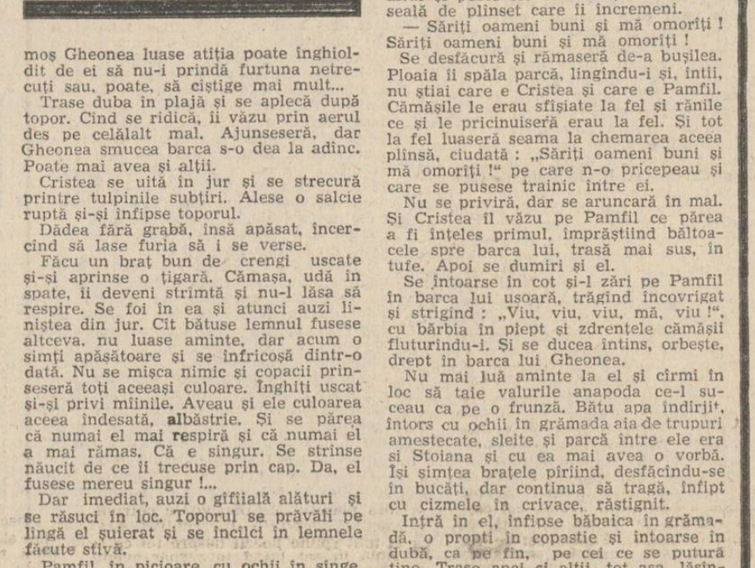

Gravuri de Emilia Dumitrescu

VICTORIA TĂNASE

De vreți să vă semăn

De vreți să vă semăn,
Iubiți-mă,
Așa cum iubește pămîntul:
Nu iartă, nu doare, nu plînge,
Aleargă,
Spre-a-și ține mereu
Legămîntul.

Am nevoie de mîna luminii,
Spre-a-nțelege propria-mi umbră,
Astfel, coborînd în adîncuri,
Voi plînge-n fîntînă
Chipul,
Ce nu mă mai doare.
În nici-o poruncă.

Ireversibil

Iată-mă-s la oaza străveche,
Cai din vis m-au gonit;
Nimeni nu mă găsește
Adormită pe deșertul de suflete,
Din care-am fugit.

Toată-s nisip de cuvinte,
Cernută peste trupul învins,
La poarta-nchisorii pămîntului
E-atîta libertate a umbrei,
Că fuiorul se deapănă singur
Și ceasul nu-și mai are vreun sens.

Nu mai bateți în mine, prieteni,
Lacătul nu va ceda;
Sub coaja uscată acuma
Sînt goală de sens și de har.

Secată de-atîta așteptare,
Nu mai am vreo putere să știu
Că nu poți învia niciodată;
Totdeauna e mult prea tîrziu!

MARIA MOGOȘANU

Cîmpia

Cîmpia din copilărie
Cu norii peste ea dansînd,
Cîmpia din copilărie
Mă scoală noaptea din cuvînt.

Și mă adulmecă departe,
Și mă aleargă printre ploi,
Cîmpia noastră fără moarte
Mă tot trimite după noi.

Iubire

Fluturi albi de amiază
Fluturi morți peste iarba fecundă
Scama gîndului meu despre sine
Fluturi arși în lumina rotundă.

CONSTANTIN GHERGHINOIU

Joc

Eu nu joc pe mize mici, eu joc totul,
adică nevasta, calul și castelul,
eu îmi joc și sufletul după ce
îi aduc un ultim retuș cu penelul.

Și cînd nu mai am ce să joc
îți propun sufletul copacilor,
sau principiul care ține în viață
marele foc
pe covorul albastru, de deasupra,
al dacilor.

Eu joc totul, Mefisto, joc minunea
nopții,
joc sălbăticirea pădurii de pin,
numai să-mi rămîie poezia
și arborele ei albit de ploi să devin.

ION M. DINCĂ

Gînd

După ce vei pierde totul
Chiar și capul plecat
vei deveni zbor liber
ploaie fără susur foaie verde
apoi tăcere...

NICOLAE ARIEȘESCU

Autumnală

O, lasă-ți pleoapa lin rostogolită,
rătăcitori, în macii din cîmpie
cuvintelor să dăm rîvnita hrană
și să rămînem singuri, să ne știe

doar frunza-nveșmîntîndu-se cu toamna
greu aburind în strugurii din vii,
în părul tău o zbatere de aripi
iscate din iubirile tîrzii;

și-nvălmășiți în toamna cafenie
ne recompunem ca-ntr-un vechi pustiu,
o, lasă-ți pleoapa ca o alergare
atunci cînd prea departe o să fiu.

Elegia florii de cireș

Flori albe de cireș ningeau în jur
și era trist orașul, în declin,
noi singuri rătăceam întîrziați
și ne opream din cînd în cînd puțin;

în părul tău ploua adînc cu flori,
te-ncoronam prințesa mea și, știi

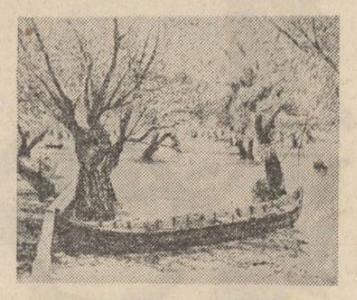

visam un cer albastru cu ninsori
și cu calești alunecînd tîrzii;

și ne pierdeam departe, în oraș
ca două umbre rătăcind uitați,
sub floarea de cireș adulmecînd
în părul tău din pomii scuturați.

MIRCEA ANDRONIC ROMIAN

Necumpătare

Mă jucam cu amfora de lut,
cea așezată deasupra cuvintelor
nenăscute îndeajuns
și, neatent,
mi s-a vărsat
toată viața pe trup.

ION GRIGOROIU

Confesiune

M-a luat un prieten în brațe
și m-a sărutat
ca pe un pahar cu vin alb
pe care nu-l ai mereu la îndemînă
M-a întrebat ce fac
ce timp m-a adus
ca să mă întîlnească
frunză verde
în Brăila
Nu s-a supărat
că nu m-am lăsat arestat
pentru a urca împreună
în gîndul ce crește
în fața teatrului
după premieră
Plecînd
m-a luat iar în brațe
și m-a sărutat
pînă la revederea noastră
din noaptea sînzienelor.

GITA MARIA EDU

Poem

Toamna îngenunchează
Cu fiecare frunză căzînd
Peste singurătatea mea

Cine mai știe vreo rugă
Chiar dacă zeul
Plînge în fiecare tei
Învață-mă să uit
Tăcerea muntelui de sare

Cînd nori de toamnă
Plutesc prin visele mele
Zbatere de aripi
Cuvintele
Unei iubiri apuse
Citeva litere
Pe un peron de gară
În opalul Bărăganului.

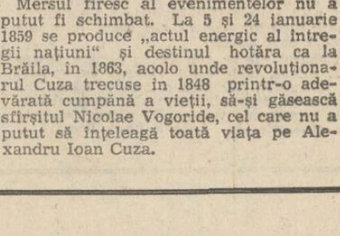

BRĂILA ȘI ȚARA

Urmare din pagina a 5-a

lion și mai bine de tone de cereale, fructe și legume. Oamenii ei colindă mările pe vase cu tricolor construite aici, și ei au semnat în cronica eroică a Canalului Dunăre—Marea Neagră sau pe „șantierele aurului negru“ de la Rovinari, oamenii ei, scriitori, artiști, savanți, au făcut mai cuprinzătoare și mai dense, mai strălucitoare antologiile de spiritualitate românească.

Brăila a creat o stare de legendă, un spirit specific, spirit numai al locului, brăilean, care fascinează și vrăjește nu numai în paginile lui Panait Istrati, Perpessicius, Mihu Dragomir și Fănuș Neagu, ci și în arderea ei cotidiană prin silința și știința de a edifica timp nou și armonii moderne cu ambiția perenității, prin osîrdia inteligentă cu care-și conservă istoria și amintirile, în darul de a fi cu „inima pe masă“, mereu cu luminile ospeției aprinse, primitoare, prietenoasă și iubitoare. Așa se explică de ce mulți dintre cei ce i-au călcat pragul au rămas definitiv, devenind la fel de brăileni, ba, paradoxal, dar nu și pentru brăileni, și cei care au plecat din Brăila au rămas tot aici, cu simțirea, cu fapta și sufletul.

Cum altcumva dacă nu prin fascinația „spiritului brăilean“ se explică faptul că Ana Aslan, Ștefan Bălan, Anton Dimitriu și alții fii de vază ai orașului, de mult și foarte mult plecați de-acasă, comunică frecvent și ardent cu oamenii și locurile natale, ori că Fănuș Neagu, el însuși o stare de legendă vie a locurilor, își împarte timpul — nu și sufletul care i-a rămas definitiv aici — între Capitală și Brăila lui, între prietenii de-acolo și de-aici. E atît de cu noi, încît rareori îi bănuim lipsa, crezînd că a ieșit puțin să asculte greierii-n cîmpie ori să se minuneze cum sare mreana peste setcile lipovenilor în baltă.

Aceeași fascinație a adus și aduce printre noi și cu noi, în rîvna primenitoare a Cetății, ca să rămînă sufletește și aici, prieteni dragi și mereu așteptați, slujitori de seamă ai scrisului românesc, ca să se bucure de bucuriile noastre, ori, la rîndu-ne, să ne bucurăm de bucuriile lor, așa cum numai brăilenii știu s-o facă.

Cîte orașe mari din țară se pot lăuda — și mîndri — că au găzduit într-un an peste o sută de scriitori, mulți dintre ei datorită prieteniei legate de-a lungul anilor, avînd în muncitorii de la „Progresul“, în navaliștii de la Șantierul naval, în chimiștii de pe platforma Chiscanilor, în țăranii din Stăncuța, Ianca, Tichilești, Tudor Vladimirescu, ori în intelectualii și liceenii orașului cititori și admiratori statornici.

Numai în anul acesta, la invitația noastră și cu toată bucuria din inimile noastre, am avut cinstea să primim în cîteva rînduri conducerea Uniunii Scriitorilor din România, în frunte cu D. R. Popescu, conducerile sau reprezentanți de frunte ai revistelor **Luceafărul, Contemporanul, Viața Românească, România pitorească, Magazin, Urzica, Astra, Tribuna, Tomis** etc., genericul „Scriitorii țării în dialog cu brăilenii“ fiind de-acum un fapt obișnuit pe agenda culturală a județului. Tot din nevoia de comunicare, de dialog permanent, benefic cu țara și valorile ei toate instituțiile de cultură din Brăila și-au inițiat și tradiționalizat „colocviile“ lor prietenești cu teatre, muzee, sau cu renumite formații artistice din țară. Anual, din aceeași dorință, găzduim timp de o săptămînă „Serbările Dunării“ la care invităm și primim în ospețe artiști amatori din toate județele riverane Dunării.

De ce așa și numai așa simte și trăiește Brăila? Simplu. Din nevoia de a ne simți în inima țării, de a ne ști părtași la marile ei rosturi. De ce așa și numai așa ne simt și ne trăiesc prietenii ce ne calcă pragul? Simplu. S-au „îmbolnăvit“ de spiritul brăilean, sînt vrăjiți și aduși de fascinația stării de legendă a locurilor, asemenea marelui nostru peregrin, Panait Istrati, care, ori de cîte ori se întorcea la Brăila simțea nevoia să-i îmbrățișeze pămîntul!

Oare faptul că cel care semnează mai jos, deși are pe veci în suflet icoană sfîntă locurile care l-au zămislit, Vlașca Giurgiului, a devenit brăilean get-beget poate să însemne ceva? Dacă da, sărut-mîna maică Brăila, sărut-mîna taică Panait, te îmbrățișez cu dragoste și recunoștință Frate mereu mai mare, Fănuș Neagu!

ALEXANDRU IOAN CUZA

Urmare din pagina a 5-a

pomeniții arestuiți, de a cărora nume vei lua listă de la comandirul garnizonului din Galați, să-i arestuiască îndată ținîndu-i subt bună pază.

Într-adevăr, cu ajutorul consului Cuningham, soția lui Cuza cumpără pe marinarii greci, supuși englezi, care îi transportau pe arestați. Aceștia debarcă astfel la Brăila, unde cele dorite de Mihail Sturdza nu se mai pot întîmpla.

Cu pașaport austriac Cuza trece în Transilvania și la 3/15 mai participă la marea adunare de la Blaj unde cuvintelor înflăcărate ale lui Bărnuțiu și Iancu mulțimea le răspunde: „Vrem să ne unim cu țara“.

Icoana mulțimii adunate pe Cîmpul Blajului îl va urmări de aici înainte pretutindeni, iar ecoul cuvintelor ce au răsunat acolo nu se va mai stinge, în sufletul lui. În Bucovina, la Viena, Paris și apoi Constantinopol va fi cu gîndul la țară, va lucra pentru viitorul ei în care credea din adîncul ființei sale. Ilustru reprezentant al generației de la 1848, cu tot ceea ce a visat și înfăptuit ea, Alexandru Ioan Cuza revine în Moldova și lucrează „cu desăvîrșită vrednicie și rîvnă“ în posturi de mare răspundere ce i se încredințează.

Numit pîrcălab de Galați de către domnitorul Grigore Ghica, la 7 iunie 1856, vornicul Alexandru Cuza, cunoscut și recunoscut unionist este înlocuit din acest post de caimacamul Teodor Balș, la 19 septembrie același an.

Încercînd să și-l facă colaborator, noul caimacam Nicolae Vogoride îi redă postul de pîrcălab de Galați la 14/26 februarie 1857.

Urmează o neobișnuit de rapidă avansare în grad în cadrul armatei, unde fusese reintegrat la 16 martie 1857 ca sublocotenent. La 24 aprilie este locotenent, la 28 aprilie căpitan, iar la 3 mai e deja maior, tocmai pentru a deveni un credincios al adversarului unirii, prințul Vogoride.

Ceea ce a urmat se cunoaște, — demisia lui Cuza din postul de pîrcălab de Galați, ca urmare a falsificării alegerilor, a făcut „mare senzație“ și a determinat, între altele, anularea acestora.

Succesul înregistrat apoi de unioniști l-a făcut pe Vogoride să încerce iarăși să și-l apropie pe Cuza, care e avansat colonel și numit la 12 septembrie 1859 ajutor al hatmanului miliției.

Mersul firesc al evenimentelor nu a putut fi schimbat. La 5 și 24 ianuarie 1859 se produce „actul energic al întregii națiuni“ și destinul hotăra ca la Brăila, în 1863, acolo unde revoluționarul Cuza trecuse în 1848 printr-o adevărată cumpănă a vieții, să-și găsească sfîrșitul Nicolae Vogoride, cel care nu a putut să înțeleagă toată viața pe Alexandru Ioan Cuza.

1 FEBRUARIE 1986

UN SCRIITOR BRĂILEAN

PANAIT ISTRATI

Desen de Mihaela-Negru

„O viață și alte vieți"

Cel care coborise în infern și care strigase lumii „am trăit" se simțea obligat „să spună" tuturor oamenilor de inimă neliniștitoarea sa experiență de om și de artist.

Nu trimisese nici un manuscris vreunui editor sau om de litere. Acceptase însă să devină scriitor la îndemnul decisiv al lui Romain Rolland, pentru că trăise întru „credința nestrămutată în Frumos și în Adevăr".

Un capitol aparte, plin de semnificații, din viața acestui „artist sentimental" îl constituie proiectul privind „Viața lui Adrian Zograffi" (adică tocmai ceea ce are de spus), care face dovada unei conștiințe scriitoricești pe deplin formate încă înainte de publicarea Chirei.

Proiectul s-a născut scriind.

Într-o scrisoare adresată lui Rolland din 16 iunie 1922, pe cînd redacta primul său manuscris, preciza „Mon Adrien (dont le mon Zograffi, peintre, en grec vulgaire ; Zographos, ne me tien pas à coeur) ne devait être qu'une nouvelle de 100 à 200 pages".

Cu această afirmație începe destinul personajului Adrian Zograffi, alter-ego al scriitorului, căruia voia să-i consacre doar o povestire, ca și lui moș Anghel, Stavru sau Cosma.

Scriind „Povestirile lui Adrian Zograffi", cum își va supraintitula programatic primele povestiri, începe să fie frămîntat, nemulțumit, născîndu-se conștiința, că a luat-o pe un drum care nu-i aparține : **„Sînt obsedat de ideea că fac rău pentru că m-am apucat de scris. Cred că voi fi luat, pur și simplu, drept unul care deapănă povești,** ceea ce nu este adevărat" (22 decembrie 1922, scrisoare către R. Rolland).

Așadar, Panait Istrati avea conștiința propriului său destin literar încă din decembrie 1922, chiar dacă-l va afirma răspicat Europei de-abia în mai 1924, cînd apare „Chira Chiralina".

Îi încolțise ideea unui roman fluviu dedicat eroului, după exemplul lui Jean-Cristophe. R. Rolland îl deconsiliază : „Între voința dumitale, care urmărește un roman de 10 volume și instinctul dumitale care te face să creezi povestiri complete, de sine stătătoare, eu te avertizez că ar fi înțelept s-asculți de instinct. Natura nu greșește în cele ce face" (22 februarie 1922). În această scrisoare apare și formula de „povestitor înnăscut, — mare povestitor din Orient", care se regăsește în prefața revistei Europe (august 1923).

Prefața «după avizul unanim, notează în timp Panait Istrati, era cel mai bun motiv ca să cadă Chira, aviz care a și decis pe „Rieder" să nu pună pe copertă : „Cu o prefață de Romain Rolland". Totuși eu am ținut la această prefață și am impus-o editorului».

Aprecierea lui Romain Rolland se va impune conștiinței critice și va face carieră. O reîntîlnim la Adriano Tilgher (1927) într-o comparație sugestivă : „Panait Istrati povestește, precum floarea înflorește și vîntul suflă, din nestăvilitul îndemn al firii sale". Optica privind „opera votivă", străină de aspirațiile autorului, nu s-a schimbat prea mult, astfel că Manique Jutrin-Klener, în 1970, îl definește drept „povestitor român".

Povestirile lui Adrian Zograffi nu sînt astfel decît un pas, un pas care l-a consacrat ca scriitor de geniu, dar atît. Esențialul în acest program îl reprezintă destinul eroului său autobiografic, care s-a conturat artistic abia mai tîrziu, începînd cu 1931, cînd va scrie și publica „Viața lui Adrian Zograffi" : „Casa Thuringer". „Biroul de plasare", „În lumea Mediteranei. Răsărit de soare" și „În lumea Mediteranei. Apus de soare".

Prefața la ediția franceză a „Casei Thuringer" (1933) face istoria propriei sale opere, cu intuiția întregului : **„Povestea vieții lui Adrian Zograffi, în șase volume, ar fi trebuit să constituie, la origine, întreaga mea operă.** O operă literară dublată de mărturia unui om matur".

Deci, Chira Chiralina nu reprezenta decît „un caz", „datorat intervenției lui R. Rolland, care l-a făcut să rătăcească, într-un labirint de povești minunate".

După aproape un deceniu de rătăcire, scriitorul revine la „Viața lui Adrian Zograffi", care trebuia „să fie uimitoare, dar pe care o privesc cu un ochi rece. Mi-e silă de el". Descoperind aici tragedia eternă a artistului însetat de absolut, veșnic nemulțumit vizavi de realitatea operei.

Această nemulțumire îl ține în viață ; „Cu toate acestea nu pot să mor...

Partea cea mai serioasă, cea mai cinstită a operei mele, se află mereu în burta mea. Nu mă simt născut să distrez pe oameni, ci să-i instruiesc frățește, deoarece experiența mea de viață e una dintre cele mai generoase".

El vrea să scrie o operă din cele care „vă învață cum să vă conduceți cinstit în viață, fără de care lumea va pieri". Pentru acest Adrian Zograffi, „cinstit" a acceptat să devină scriitor. Pentru el nu mai are nevoie de nici o documentare : **„Arta lui Adrian al meu va fi adevărul meu, dorința mea de dreptate. Documentul, eu, cuvîntul meu".** Această pledoarie pentru o artă cinstită, sinceră, autentică, izvorîtă din existența unui om care coborise în infern, se continuă în 1934 în introducerea la ediția românească : „Viața lui Adrian Zograffi" va fi „o vastă frescă realistă bazată „mai mult pe elementul autobiografic, pe faptul trăit, cunoscut de toți și care nu poate fi contestat autorului, dar nici eroului său... Adrian e un exclus al tuturor curentelor sociale din vremea noastră, un singuratic. Așa că felul lui de a gîndi nu va avea ecou decît mult mai tîrziu...".

Acest lung excurs vine să înfirme, dacă mai era nevoie , căci opera a făcut-o cu prisosință, mitul unui „geniu" căruia îi lipsește conștiința de sine, legenda povestitorului din instinct, autor al unei Sheherezade moderne.

Panait Istrati se arată pe deplin conștient de adevăratul său destin scriitoricesc urmărind de la primele pagini, după 6 luni de la redactarea manuscrisului „Povestirile lui Adrian", planul unui vast ciclu al vieții acestuia, care nu aparține unui povestitor înnăscut, ci unui scriitor modern.

În capitolul „Literatura experiențelor", George Călinescu arată că Gide, ca toți adepții trăirii autentice, „înțelege cunoașterea nu în chipul creării de eroi, ci a unei experiențe interioare largi a artistului însuși". Departe de a-l anexa lui Gide și de a-i considera opera o simplă spovedanie a propriei vieți, nu putem să nu repetăm cuvintele din prefața ediției franceze a Casei Thuringer ; „Arta lui Adrian va fi adevărul meu". Luat în sine, citatul ne poate îndrepta către caracterul autobiografic al operei, de care s-a făcut atîta caz.

Afirmînd acestea, scriitorul nu a avut în vedere doar eul cotidian din planul existenței imediate, al relațiilor sociale și al autobiograficului, oricîte asemănări vor fi avînd Adrian cu Istrati, ci mai ales acel „eu" intermitent care nu se constituie decît în momentele de maximă concentrare creatoare, care ni-l dezvăluie ca pe un mare neliniștit și însingurat, care-și caută sensul unei revolte funciare și al unei libertăți pe care aparent o are, dar de a cărei existență și valoare nu poate să-și dea seama decît atunci cînd n-o mai are. Și oricît s-a crezut liber Panait Istrati în adîncul conștiinței sale, în planul vieții de toate zilele era prins în plasa relațiilor sociale, de unde căutarea necontenită a libertății și exprimarea revoltei în fața sugrumării ei.

Urmărind consecvent ideea unui ciclu amplu, rotunjit, încheiat, clădit pe principiul unificator al revoltei și setei de libertate, care-și propune să epuizeze pînă la capăt întregul marasm al vieții, Panait Istrati a ridicat o impunătoare construcție, a cărei modernitate se cere permanent dovedită.

Panait Istrati avea de evocat **„o viață și alte vieți"**, în care cele patru volume tipărite nu reprezentau decît un preludiu. Cît de vastă era această operă aflăm din scrisoarea din 10 februarie 1933 adresată editorului francez : „Îmi închipui că am o operă de terminat. E o stupiditate, dar mi-a intrat în cap. **Sînt obsedat de ea. De multă vreme. Din totdeauna.** În momentul de față, trei lucrări sînt gata în mintea mea și nu-mi dau pace : volumul trei din Mediterana (Adrian și Mihail vagabondează timp de cinci ani pe malurile Mediteranei, va fi o feerie povestită chiar de Adrian) ; volumul 4 **În derivă** (Mihail moare, iar Adrian devine o epavă între anii 1909—1919, dată la care își pierde mama și-l descoperă pe Jean-Cristophe) și volumul 5 **Mama** (roman semi-țărănesc, semi-orășenesc al vieții unei sărmane mame). Vor mai fi încă două volume, în care Adrian devine scriitor francez și se duce în Rusia, de unde se înapoiază spre a muri. Dar în acest răstimp, el a scris și a lăsat o operă în 5—6 volume : Operele postume ale lui Adrian Zograffi (roman în care descrie, între altele, muncitorul ajuns la putere și spune cu acest prilej și bune și rele)".

Proiectele nu s-au înfăptuit, pentru că destinul său s-a frînt înainte de a putea spune ce avea de spus omenirii și lui însuși. O afirmă într-o scrisoare către Romain Rolland, după reluarea corespondenței întrerupte, din 29 ianuarie 1935 : „Dacă mor acum **partea capitală a operei se află încă în burta mea.** Viața lui Adrian Zograffi și Operele postume ale lui Adrian Zograffi, două serii cu un total de 12—15 volume, unele dintre ele fiind însăși justificarea prezenței mele în literatură".

Ținînd cont de tensiunea la care lucra, aceste proiecte nu sînt opera unui visător, deși visătorii sînt, după propria-i mărturisire, sarea pămîntului. Ele ar fi configurat o operă monumentală și ar fi finalizat obsesia vieții lui de scriitor ; „Viața lui Adrian Zograffi".

O primă etapă în scrierea acestei vieți o reprezintă ciclul „Les Chercheurs de Fois. Dans les Docks de Brăila", manuscris neterminat, publicat de Al. Talex în anul 1973, care se vrea **„un fel de spovedanie din topor".**

Dar confesiunea în sine nu asigură caracter de artă operei, ci doar un plus de sinceritate, de autenticitate. Și încă un lucru în care Panait Istrati poate fi considerat un precursor ; infuzia realității. Prin îndepărtare de realismul tradițional. Opera sa nu se mai vrea doar mimesis, doar imitație a vieții, ci viața însăși, prin înlăturarea ficțiunii românești. Într-o astfel de literatură, ficțiunea are doar rolul de a aranja materialul oferit de realitatea imediată, astfel încît să-i mărească imaginea și să-i releve semnificațiile.

Scriitorul însuși a făcut referiri la lipsa sa de invenție, dar nu pentru a se scuza, ci, credem noi, din convingerea secretă că viața este superioară artei. De aici, teoretizarea infuziei realității brute văzute dintr-un unghi subiectiv.

Ioan Munteanu

EVOCĂRI

Fereastra scriitorului

Evocări
Elevul Gherasim Panait Istrati dintr-a IV-a

Cinci clădiri de școală veche, de sfîrșit de veac XIX, cu o arhitectură inconfundabilă, funcționale și azi, atît cît mai pot fi funcționale azi, dar cu parfum de epocă și un istoric cultural de invidiat, eliberează încă certificate și diplome de studii la Brăila. Zeci și zeci de generații de învățăcei au descoperit uimiți și fericiți marea taină a învățăturii de carte și mulți dintre ei se vor fi numit, peste timp, savanți și poeți, cercetători, oameni de știință și scriitori de prestigiu, nume lăudate în cultura și civilizația românească.

Unii dintre ei au lăsat urme adînci peste trupul urbei natale, trecerea lor prin lume a fost și șansa locurilor și oamenilor care i-au născut, pentru că, prin operă, o operă durabilă și valoroasă, ei au făcut cunoscut un colț de țară, o colectivitate, un mod de viață..., o lume!

De aceea, poate mai ales de aceea, trecerea lor prin locuri ale copilăriei lasă o stranie aură de ireal și de mister în același timp. Bătrîna școală, unde a învățat clasele primare scriitorul de geniu al Brăilei. Panait Istrati, cu nomenclatura sa cotemporană Școala Generală de 10 clase. Nr. 11, păstrează peste ani, peste istorie și impresie de ireal, această aură, această impresie de ireal, cînd i se alătură numele marelui ei fiu.

Iar dascălii și elevii de azi ai școlii au acut sentimentul prezenței scriitorului, o insinuantă prezență care vine probabil din faptul că puține s-au schimbat în alcătuirea clădirii-școală unde a învățat Panait Istrati, că pe hol și într-o sală mică se mai păstrează încă dulapuri originale, patru la număr, cu plăcuțe de inventar pe care scrie 1894, dulapuri pe care cu greu le-ar mai putea face meșterii tîmplari de astăzi, și în care și azi ca și atunci, cînd era la școală elevul Gherasim Istrati din clasa a III-a ori a IV-a, se păstrează material didactic.

O prezență mai mult decît însinuantă și pentru elevii care învață în sala de clasă (se știe precis din arhiva școlii) unde a învățat și scriitorul, chiar și locul în bancă, identificat după minuțioase cercetări, lîngă fereastra pe unde se va fi strecurat elevul care a... chiulit — de cîte ori — de la ora de aritmetică!?...

Vechea clădire păstrează și azi urmele pașilor din prima zi de școală a elevului din clasa a III-a. Istrati Gherasim, înscris în registrul matricol nr. 34, pag. 176, pentru anul școlar 1895—1896, adus de mînă, pînă în biroul directorului de atunci, de văduva săracă dar mîndră că poate să-și dea copilul la școală, îmbrăcat curat și nici tocmai săracăcios. Se va fi uitat cu mare uimire și cu ceva spaimă în ochi copilul îmbrăcat în pantaloni scurți la zidurile înalte ale clădirii, la ușile largi și masive din stejar ale sălilor de clasă, și le va fi comparînd cu casa lui săracă din strada Comorofca nr. 205. Se va fi mirînd că domnu' învățător nu seamănă nici cu Codin, nici cu moș Anghel, și că nici vorba și nici straiele nu sînt atît de pitorești ca ale pescarilor din Balta Brăilei, sau ale țăranilor de la Baldovinești, sau nici măcar cu ale ciurarilor, bănicerilor, hamalilor, lopătarilor sau căruțașilor din schela Brăilei, prieteni ai lui Codin cel drept.

Vor fi fiind zile frumoase și vor fi fiind și zile cu mici necazuri, ca în viața de școlar, pentru că în registrul matricol nr. 31, pag. 237, unde este înscris elevul din clasa a IV-a, Istrati Gherasim, orfan, din strada Comorofca nr. 205, sînt înscrise note de tot felul, dar se desprind convingător notele de 10 la Citire și la Exercitii de memorie și reproducere, în toate trimestrele.

Acolo, în banca a șasea de la fereastră, va fi ascultînd vrăjit vocea blîndă și molcomă a învățătorului care citea din „Amintiri din copilărie" de Creangă, sau se va fi aflat purtat de închipuiri pe cîmpuri de bătaie, ori va fi colindînd lumea...

...La Școala Generală Nr. 11 din Brăila, strada Grivița nr. 328, există încă sala unde a învățat scriitorul de geniu Panait Istrati, se știe locul său în bancă și este bine cunoscută „fereastra scriitorului", și mai ales există la această școală un profund respect pentru opera unui mare scriitor care a trecut pe acolo.

Dumitru Anghel

PEPENI DE BALTĂ...

Străzile cartierului alintă Grădina Mare, apoi curg ca niște rîuri de pietre prin vaduri și-și dau întîlnire la Dunăre. Pavele din tuf vulcanic, aduse cine știe cînd cu vapoarele, de cine știe unde, țipă colțuros sub tălpile rarilor trecători, prin fața caselor, unele pitice, altele cu straturi mai ambițioase. Pereții sînt acoperiți de varuri suprapuse, dar nimeni nu-mi poate spune care din ele a fost așternut de El cînd, cocoțat în vîrful scării, părea „o pasăre preistorică". Pe la porți se mai zbenguie cîte un cîine scăpat din lanț, către seară ies femeile pe porți, ascunzîndu-și confesiile în glasuri scăzute. E multă amintire în acest „oraș vechi" al Brăilei, pe care așa l-a găsit Panait Istrati și tot așa l-a lăsat.

Dacă ar mai fi zăbovit pe aici o bucată bună din veac, am fi fost vecini. Pentru că doar o casă mă desparte de numărul 13 al străzii Zidari (pe atunci Zidarilor), unde stătea Samoilă Petrov, prietenul și meșterul său întru ale zugrăvitului, care-l luase în gazdă.

„Să ne dăm mai aproape de Panait" îmi spune proprietarul de azi al casei, și ne tragem scaunele sub umbrarul de viță al bucătăriioarei de vară. Ascult : „Cînd abia ne mutasem aici, cu vreo 17 ani în urmă, se oprește în fața casei un bătrîn, privește în lungul curții și ne spune : „Eeei... dumneavoastră sînteți oameni bogați". N-am înțeles ce vrea să spună ; nu eram săraci, slavă domnului, dar nici cum spunea acel neașteptat musafir. Ne cere îngăduința să intre, apoi se oprește în fața bucătăriioarei asteia, unde stăm noi acum. Aici a locuit un timp Panait Istrati, în casa lui Samoilă Petrov. Într-o zi după ce citisem un articol al său despre viața hamalilor din port, am venit să-l cunosc. L-am aflat întins pe pat, cu o figură ce prevestește suferința de mai tîrziu. Iar din cămăruța aceasta, și atunci curată ca un pahar, răzbătea o aromă puternică de pepeni. După ce mi-a întins mîna, arătîndu-mi un scăunel pe care să mă așez, văzîndu-mi nedumerirea, a tras lăicerul de pe colțul patului, iar dedesubt o mulțime de pepeni galbeni. „Pepeni de baltă, îmi zice. Cînd le simt mirosul, cred că-s acolo, și-mi face bine" :La puțin timp am aflat că a plecat în lume. După mai mulți ani, l-am reîntîlnit. Europa, îl cunoștea...".

Răsfoisem acte vechi ale casei de pe Zidari 13 și într-unul găsesc consemnat, în urmă cu vreo două-trei generații de proprietari, numele lui Samoilă Petrov. Vorbele gazdei sînt adevărate. Aici a locuit Panait, pe vremea cînd zugrăvea palatul moșierului Basarabeanu, din apropierea Grădinii Mari, și-și plămădea culorile gîndului pentru geniala operă literară de mai tîrziu.

„Să ne dăm mai aproape de Panait" îmi spune gazda. Ne apropiem iarăși de bucătăriioara pitică. Și-mi pare că dinăuntru vine o aromă îmbătătoare de pepeni de baltă...

Corneliu Ifrim

Mestecenii albi

Mestecenii albi suferă dulce în viscol
fruntile fac în zăpadă mătănii,
nimeni nu știe că pe-aici au trecut
în visul de ieri caii cu sănii.

Umbre fugare dansează-n adînc de coclaur,
lupii au iarăși botul umed de sînge,
poveștile lumii picură din lacrima nopții
în somnul copilului meu care plînge.

Toamna

Urcăm spre toamnă, de mînă, tăcuți
și pașii se pierd pe ascunse poteci,
tristețea de vrei acum să-mi săruți
buzele tale iubito sînt reci.

Sub cerul înalt pe drumuri de noapte
trec păsări rănite de teamă și frig.
glasul ce ape-mi răspunde în șoapte
cînd numele tău cu patimă-l strig.

Pilpîie focul cu jarul nestins,
cai nevăzuți pasc iarba în taină,
peste noi cineva cu tăcere a nins
și vise avem pe umeri drept haină.

Amintirile dorm în fîntîni de cîmpie
și singură pe-acolo rătăcind de-ai să treci
sufletul meu însetat o să știe
că tu ai încă buzele reci.

Elegie

Brumele toamnei,
furișîndu-se, vin,
balta te cheamă :
Codine, Codin.

Fecioarele sălcii
cu galbene palme
sărută privaluri
tăcute și calme.

Se-ntoarce tăcerea
cu pași de pisică,
murele coapte
fruntea-și ridică.

Se zbate și țipă
vara în chin,
balta te cheamă :
Codine, Codin.

Ion Mustață

Curier BRĂILEAN

● *Recent a fost prezentat publicului german, în cadrul Tîrgului de carte de la Frankfurt pe Main (R.D.G.), primul volum din cele 14 proiectate pentru reeditarea operei lui Panait Istrati în această țară. Din pliantul care a însoțit în expoziție* Chira Chiralina, *aflăm că spre sfîrșitul acestei luni va vedea lumina tiparului cel de-al doilea volum, cu povestirea* Moș Anghel. Büchergilde Gutemberg, *care publică opera istratiană, oferă în amintitul pliant numeroase informații biobibliografice despre scriitorul român, citează impresii despre Panait Istrati aparținînd lui Romain Rolland, Joseph Kessel, Nikos Kazantzakis și are o interesantă iconografie.*

● *Ultima donație făcută Centrului de documentare al* Expoziției permanente Panait Istrati *de către Margareta Istrati, soția scriitorului, conține mai multe scrisori de la admiratori și instituții culturale ale epocii. Aflăm din lectura lor itinerariul cu locurile și datele exacte ale seriei de conferințe susținute de Panait Istrati în mai multe orașe germane, faptul că dicționarul american al scriitorilor timpului* (Living Authors) *îi solicita o autobiografie necesară introducerii în filele sale iar publicația* Revue des Balkans, *cu sediul la Paris îi propunea colaborarea. Cît privește scrisorile de la admiratori, o măsură a celebrității scriitorului este dată de faptul că ele nu conțin, pe plic, aproape nici o informație concretă. I-au ajuns totuși scrisorile expediate din străinătate pe care este scris doar Panait Istrati, România, Brăila.*

● *Dintre casele care amintesc trecerea scriitorului prin Brăila pătrunzînd totodată în universul operei sale, un loc aparte ocupă imobilul de pe strada Mălului nr. 1, cunoscut sub denumirea* Locanta lui kir Leonida. *Aici Panait Istrati a făcut cunoștință* cu Dicționarul universal al limbii române *al lui Săineanu carte care, spune marele prozator, i-a produs clipe și bucurii de neuitat. În podul acestei mici căsuțe s-au aflat încă mulți ani, scrise pe perete cu cărbune, cuvintele pe care copilul de alergătură al lui kir Leonida le nota pentru a le căuta apoi înțelesul în Dicționar. Revenind peste ani în aceste locuri ale copilăriei și muncii la stăpîn, scriitorul a fotografiat strada și locurile ce i-au inspirat povestea autobiografică intitulată* Căpitan Mavromati.

● *Acum 40 de ani. În numărul 6 din 1946 al* Revistei-fundațiilor *semnalăm o prezență brăileană de grup. La rubrica „Jurnal de lector", sub un motto semnificativ, (— O creangă de salcîm, de la Dunăre —) autorul* Mențiunilor critice *evocă amintirea lui Mihail Sebastian, de la a cărui neașteptată dispariție se împlinise un an. Despre pictorul brăilean Ioniță Petre, dispărut de asemenea prematur, inserează la* Note *(p.457—458) un scurt articol Marcel Gafton. Din aceasta reținem : „Odată poate se va încumeta cineva să editeze caietul «de alb și negru» sau cel cu peisagii diferite. În fiecare există îndeajuns merit, pentru a răsplăti grija acestei inițiative" În sfîrșit, în același număr este prezent și Mihai Crama cu un grupaj de versuri din care reproducem poezia* Halucinație : *„Prin mintea mea fierbinte trec secole de-a rîndul / corăbii mari de aur ne poartă nebunia, / cu steaua mea întoarsă pe umeri ca o moarte / visez polare țărmuri și zodii cît urgia. // Oceane șterg nisipul și-l bat lîngă milenii, / pe longitudini grave îmi tremură pămîntul, / vuiesc sub soare spații și stele-incendiate / și sugrumat în palme mă biruie adîncul."*

● *Legăturile Brăilei cu Transilvania și în mod special cu Brașovul sînt de mult cunoscute. Nu întîmplător în orașul de la Dunăre se mai află și astăzi strada Brașoveni, pe care se adunau carele negustorilor transilvăneni. Iată că arhivele scot la iveală faptele concludente și din punct de vedere cultural. La 22 august 1866, din Făgăraș studentul Nicolae Densușianu, cunoscutul istoric de mai tîrziu, adresa Primăriei Brăila o scrisoare de mulțumire pentru sprijinul material acordat în anul 1868 și solicita o bursă brăileană în vederea continuării studiilor în străinătate. În același an, A. Papiu Ilarian, președintele Societății „Transilvania" adresa mulțumiri Consiliului municipal Brăila pentru cele cinci burse acordate studenților români din Transilvania.*

● *În actuala stagiune a Teatrului dramatic din Plevna (R.P. Bulgaria) a fost pusă în scenă piesa dramaturgului Teodor Mănescu,* Noaptea pe asfalt. *Regia spectacolului care s-a bucurat de o frumoasă primire din partea publicului și a criticii dramatice din țara vecină a fost semnată de cunoscutul actor și regizor Constantin Codrescu, care a oferit de asemenea participanților la Sesiunea omagială Perpessicius organizată de forurile culturale brăilene un apreciat microrecital din lirica biografică a marelui eminescolog.*

● *Primită ca un eveniment dintre cele mai importante ale picturii locale, expoziția* Valori brăilene în arta națională, *deschisă la Galeriile de artă, cuprinde o retrospectivă a tablourilor a trei maeștri : Octav Angheluță, Ion Teodorescu-Sion și Max Herman Maxy. Pe șimezele expoziției se află și trei portrete literare, ale lui Șerban Cioculescu și Fănuș Neagu purtînd semnătura lui Octav Angheluță și colajul Urmuz, realizat de avangardistul Maxy.*

● *Din conferința ținută la Brăila de G. Călinescu (5 sept 1948), reprodusă în întregime de revista* Manuscriptum, *V, nr. 2, 1974 : „Mă opresc aici din divagația mea. Ea este foarte discutabilă în toate punctele însă mă simt nu mai puțin obligat a-i releva eu un unic merit. Ceea ce am făcut eu este operă de pace, alimentarea unei sindrofii de către un individ care crede în liniște și în plăcerile convorbirii...Deși n-am venit să stau de vorbă cu dumneavoastră pentru chestiuni politice, puteți fi indiscreți și comunicați acelora care votează că aveți impresia că merit încrederea inteligenților brăileni".*

REALIZATORI : LUCIAN CHIȘU, ION BĂLAN, I. BUDEȘ, A. M. BURICEA, CORNELIU IFRIM, GH. LUPAȘCU, VASILE RUSESCU.

Fișe de dicționar literar

CONSTANTIN SANDU ALDEA

În literatura începutului de secol Constantin Sandu-Aldea a fost alături de Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu și I.Al. Brătescu-Voinești, unul dintre scriitorii cei mai importanți. S-a născut la 14 noiembrie 1874 în comuna Tichilești, aflată în vecinătatea Brăilei. În extrasul de naștere figurează cu numele Constantin S. Petrea, iar în cataloagele școlare este trecut Sandu Constantin. Pseudonimul literar îl datorează lui Nicolae Iorga, care a adăugat numelui din școală pe cel folosit frecvent în paginile **Sămănătorului,** pentru a-și încunoștința astfel cititorii asupra identității reale a lui Miron Aldea.

Viitorul scriitor provenea dintr-o familie săracă, iar greutățile cu care a început școala aveau să-l urmărească de-a lungul întregii sale cariere încununată profesional ad astra pe spera cu un doctorat și un post universitar în cadrul învățămîntului superior agricol ale cărui baze fuseseră puse atunci.

Debutul literar avu loc în revista **Viața (II, nr. 36, 1896)** a lui Vlahuță cu versuri și traduceri, dar fără a face o figură interesantă. Neconcludente sînt și colaborările (traduceri, versuri, povestiri și note de călătorie) la **Lumea nouă literară și științifică, Familia, Floarea albastră.** Adevăratul său debut, care atrage și polarizează privirile criticii, îl constituie apariția în paginile **Sămănătorului** (III, numerele 47 și 48 și prima oară sub semnătura Constantin Sandu-Aldea) a nuvelei **Sima Baltag,** despre care s-a afirmat nu o dată, că reprezintă în literatura acestuia un prototip temperamental, pentru celelalte tipuri umane.

Editorial, Constantin Sandu-Aldea apare ca traducător, în colaborare cu Il. Chendi, la sfîrșitul anului 1900 cu piesa lui Ibsen **Cînd ne vom trezi din morți,** tipărită la Orăștie și avînd titlul **Ziua învierii.** În 1904 publică **Drum și popas,** note de călătorie care sînt impresii fugitive, cele mai multe seci, metodice, rareori cu tușe afectiv-coloristice. În anul următor vede lumina tiparului volumul **În urma plugului** și anunță un prozator viguros a cărui literatură este primită elogios de critica sămănătoristă (Il. Chendi, N. Iorga, Sextil Pușcariu, Marin Simionescu-Rîmniceanu) dar contestatar de cea modernistă (Ov. Densusianu), antisămănătoristă sau moralistă (F. Lovinescu, G. Ibrăileanu, Izabela, Sadoveanu, Evan, H. Sanielevici) prelungindu-și efectul și asupra următoarelor apariții. Romanul **Două neamuri** (1906), neizbutit, a atras după sine blamarea întregii opere a lui Sandu-Aldea, etichetată de atunci și pînă astăzi ca sămănătoristă. Celelalte cărți includ nuvele și povestiri, unele de respirație largă, romanescă, **Pe drumul Bărăganului** (1908), **Pe Mărgineanca** (1912), **Ape mari** (1910), **Călugărenii** (1920), **Cantonul cu stejari** (f.a.). Alte titluri, **Povestiri, Nuvele, Ion Măgură,** sînt, în fapt, reluări.

Constantin Sandu-Aldea, a adus în literatura română personaje de un vitalism fără precedent. Eroii săi sînt neasemănători cu cei ai confraților datorită setei de răzbunare, violenței gratuite, pornirilor necontrolate care clocotesc în sîngele lor aprins. Întreaga sa literatură este proiectată într-un spațiu geografic dominat de întinderi agreste și învolburări de ape, cu o natură neîmblînzită care se insinuează însondabil în sufletul omenesc. Altfel, multe dintre subiecte sînt contigue cu cele ale prozatorilor dinainte sau contemporani cu el. Între **Pe drumul Bărăganului** și **Moara cu noroc,** a lui Slavici, **Sima Baltag** și **Copca Rădvanului, Fără noroc** și **De la noi la Cladova,** povestirile lui Galaction, între unele pasaje din **Tănase Scatiu,** romanul lui Duiliu Zamfirescu și scenele din povestirea **Nița Mîndrea,** ca să amintim doar cîteva dintr-o listă care ar putea fi mult extinsă, s-ar putea face interesante analize cu surprinzătoare paralelisme. Ele ar dovedi că proza sa nu este un stereotip al violenței, construită după un unic model, ci se distanțează prin puternica reliefare a pasajelor naturaliste. Desolidarizată în cea mai mare parte a ei de prejudecățile literaturii sămănătoriste (Sandu Aldea nu este sămănătorist prin ideologie — excepție face romanul **Două neamuri** —, ci aparține curentului prin temperament), în literatura prozatorului agronom, observa Pompiliu Constantinescu „răzbate o iubire caldă, aproape fizică pentru solul natal, fertil în germinația lui primitivă, mingîietor prin jocul metalic al undelor danubiene și prin nostalgia pe care zarea toridă a Bărăganului o încheagă și o destramă cu amăgiri de fată morgană". Pe acest fond, completat de cîteva inspirate tablouri ale cîmpiei și bălții zugrăvite cu autentică emoție lirică, Constantin Sandu-Aldea a grefat o descripție de un naturalism crud, fără notații suplimentare sau intervenții atenuant stilistice, folosind cel mai adesea limbajul frust (aparținînd astăzi glosarului dialectal), al oamenilor cîmpiei, țărani, hoți de cai, hangii sau arendași, în general ai curții de țară.

G. Călinescu privește în **Istoria** sa cu ochi ironic literatura lui Sandu-Aldea făcînd demonstrația hazlie prin punerea în paralel a nuvelisticii sale cu literatura de popularizare a cunoștințelor agricole izului semănătorist care astfel este mult reliefat, aerului vetust cu vocabularul arendașului și eterna pîndă dintre hoți și păgubaș. Opinia este voit nedreaptă. Dar G. Călinescu își manifesta nemulțumirea față de o literatură care a apus odată cu apariția elaborărilor artistice ale prozatorilor interbelici, creatorii romanului românesc modern.

Totuși, cîteva dintre povestirile prozatorului brăilean rămîn antologabile prin forța expresiei naturaliste, care surprinde prima dată la noi o literatură a Bărăganului populată de conflicte desfășurate sub forma unor enorme coliziuni, de oameni iuți și neguroși care înlocuiesc adesea legea cu propria justiție, cu propriile lor porniri incendiare.

Autorul n-a beneficiat încă de o monografie, cei mai competenți biografi ai săi fiind brăilenii I.M. Gane **(C. Sandu-Aldea, viața și opera lui — 1941)** și Petre Pintilie, semnalarul unui informat studiu introductiv publicat în 1969 cu ocazia reeditării nuvelelor sale sub titlul **Pe drumul Bărăganului** (Editura pentru literatură).

Lucian Chișu

CĂRȚI ȘI REPERE 1985

Restituirea mitologiei române

Mitologie română de Romulus Vulcănescu (Editura Academiei, 1985) este, alături de lucrările lui Traian Herseni, C. Noica și Anton Dumitriu, una dintre cele mai importante opere apărute în perioada postbelică în cultura română. A fost de curînd înscrisă, în presă, în serie cu opera lui V. Pârvan și Mircea Eliade și nu se greșea, în plan cronologic, deoarece rareori îi este dată unei culturi șansa unei sinteze integratoare într-un domeniu ce cuprinde atît cugetarea asupra capacității de cugetare și creație mitică și asupra mitului cu categoriile, sistemul și legitățile sale, cît și o extrem de clară expunere a evoluției lui etnice din perioada pre și protodacă pînă la irumperile sale în arta cultă contemporană, fie ca reflectare a mitologiei naționale, fie chiar și ca mitologie personală a creatorilor. Nu e vorba de prima abordare de acest tip, deși cea dintîi cu o atare deschidere. Sim. Fl. Marian, T. Pamfile, E. Niculiță-Voronca, A. Cosma, M. Olinescu, O. Papadima, iar în alt sens N. Densușianu, s-au străduit la vremea lor să umple marele gol din cunoașterea noastră, au făcut-o adunînd un material de teren imens, dar nu și-au atins țelul propus. R. Vulcănescu, recurgînd la metodele interdisciplinară, comparativ-istorică, hermeneutică ș.a.m.d., apelind la etnologie (etnografie, folclor, artă populară), arheologie, istorie, sociologie, filozofie a culturii, etnopsihologie și psihologie a poporului, etică, axiologie, estetică, ajunge la o clasificare, la o logică, la o directitudine a organizării și comunicării, vrednice de invidiat de oricare teoretician și total satisfăcătoare pentru apetitul inepuizabil de înțelegere al cititorului care vrea să se informeze, dar și al savantului în necesitatea unor argumente specifice pe care să se poată bizui. Această carte, intitulată modest **mitologie** și nu **mitologia** — adică lăsînd loc unor alte reevaluări posibile ale fondului nostru mitic (și desigur propriilor ediții viitoare revizuite și îmbogățite discernabile în intențiile „prefeței") — constituie rezultatul eforturilor susținute din ultimii zece ani. Însă nu numai atît. Citām un fragment elocvent despre munca necesară învingerii dificultăților iscate pe parcursul realizării acestui monument din specia cariatidelor ce susțin gîndirea românească a viitorului: „ne-am simțit de multe ori copleșiți de culegerea, trierea, sistematizarea și decodificarea folclorului mitic; în fapt, un sac fără fund, care pe măsură ce-l deșerți pe masa de lucru se umple, ca prin farmec, din nou. Am luptat împotriva inerției, a comodității, a lipsei de operativitate, a timpilor morți, a revenirilor mereu de la capăt (...). Totul trebuia revăzut, restructurat, adus la unitate de concepție (...) Vrem să credem (...) că am reușit să dezgropăm toate materialele și **să spunem tot despre ceea ce știm că trebuie să știm spune**" (p. 6—7). Am subliniat scopul final pentru bogăția specială a formulării cronicărești și filozofice, fiindcă opera discutată e în primul rînd **una de filozofie asupra genezei spiritualității românești și perenității ei active.** Restructurările specificate înseamnă tot atîtea trepte ale istoriei personale (ce n-o elimină pe aceea obiectivă a contingențelor): 1937 — lansarea unui **Chestionar de mitologie** (răspunsurile vor fi distruse de război); 1938 — **Scurtă privire asupra mitologiei românești** și **Două tipuri de mitologie românească**; 1944 — **Fenomenul horal**; 1945 — **Mitologie română**, teză de doctorat, sub conducerea lui D. Gusti (furată întîmplător în jumătatea de ceas dinaintea prezentării; deci n-a fost atunci susținută); 1947 — susținerea doctoratului cu un alt subiect de teză: **Coloana cerului**, sub aceeași îndrumare; 1966 — **Etnografia — știința culturii populare**; 1970 — **Etnologia juridică, Măștile populare** și **Coloana cerului**; 1972 — **Atlasul complex „Porțile de Fier"**; 1975 — **Etnologia. Istoria etnologiei românești**; 1979 — **Dicționar de etnologie**; 1980 — **Introducere în etnologie**; întemeierea și conducerea publicației **Ethnologica**, începînd din 1978, primul periodic de acest fel, în limbi străine, de la **Zalmoxis** al lui M. Eliade. O viață de om așa cum a fost — preluînd cuvintele lui N. Iorga — stă zidită în cele 712 pagini — constituind un compendiu al luminii integrale — ale **Mitologiei Române...**

Care este, în context universal, locul acestei opere fundamentale pentru cultura românilor? Pe planul culturii, spiritualitatea unui neam se mărturisește cel mai complet prin mitologie. Or, cartea ce ne preocupă folosește toate instrumentele intelecției pentru a discerne, limpezi și prezice spiritualitatea românească. „Mitul este sarea unei culturi", a scris undeva autorul. Prin această impresionantă sinteză, R. Vulcănescu înscrie gîndirea mitică a stirpei noastre într-un domeniu vast unde prea puține neamuri au avut norocul să pătrundă. În sec. XIX, frații Grimm reconstituie — cu mijloacele literaturii — mitologia germană. Elias Lönnrot făcea același lucru, în același veac, pentru popoarele nordice. Celelalte încercări europene nu au mai avut respirația necesară. Astăzi sîntem martori ai unei renașteri a genului de cercetare, spre bucuria noastră, în spațiul Carpato-Dunărean, cu lucrarea lui Romulus Vulcănescu; ea nu numai că reconstituie, dar și restituie mitologia românilor de azi și **de mîine.**

Mihai Rădulescu

Pe urmele utopiei getice

Concepută dintr-o admirabilă inițiativă și trudită prin numeroase biblioteci, sinteza lui Alexandru Busuioceanu despre „Zamolxis sau mitul dacic în legendele spaniole", (Ed. Meridiane, 1985) revine astăzi în matca spiritualității românești cu o întîrziere de 30 de ani, fără a-și pierde nici pe departe actualitatea. Mai mult chiar, în condițiile în care mitologia noastră își caută adevăratele sale temeiuri, consolidîndu-și un statut propriu bazat pe o incontestabilă tradiție folclorică, lucrarea savantului român deschide o perspectivă fertilă.

Este uimitor să vezi cum „mitul dacic", despre care aveam vagi și incomplete informații citate în toate lucrările de specialitate, trăiește cu un dinamism greu de închipuit în istoria și tradiția unei țări cum este Spania, o spiritualitate care nu a dus niciodată lipsă de eroi. Ar fi fost poate de-ajuns să ni se pună în față **„Historia Gothica"**, aparținînd arhiepiscopului Don Rodrigo Jimenéz de Rada din Toledo („unul dintre cei mai culți oameni ai secolului al XIII-lea"), unde Don Diceneo (Deceneu), Don Zamolxen și Don Boruista (Burebista) „nu sînt oaspeți întîmplători, ci iau loc în genealogia poporului hispanic", veniți pe cale populară „odată cu poporul goților și cu istoria acestui popor". Dar cartea învățatului prelat din Toledo nu a venit pe un teren gol, ci a fost pregătită de-a lungul secolelor de nenumărate lucrări, cercetate de Alexandru Busuioceanu cu competența unui erudit adevărat. Amintim aici doar cîteva dintre ele : **„Historiarum adversum paganos libri septem"** de Paulus Orosius, încheiată în anul 417 (unde a fost lansată celebra confuzie dintre geți și goți, care-și are izvorul probabil într-un poem al lui Claudian sau chiar în opera sf. Ieronim), lucrările lui Martin din Dumio, inspirate din opera episcopului dac Nicetas din Remesiana (despre care putem afla amănunte în recenta carte a lui Nestor Vornicescu — „Primele scrieri patristice din literatura română"), scrierile lui Isidor din Sevillia, **„Historia de regibus Gothorum, Wandalorum et Suevorum"** și **„Etimologiile"** (care, în secolul al VII-lea, cu o bază aristotelică și una biblică, stabilesc descendența goților pe temeiul unei teorii etimologice și genealogice numită de Alexandru Busuioceanu „Teoria getică a sfîntului Isidor"), **„Chronographia"** atribuită unui anonim din secolul al IX-lea („Cel dintîi text spaniol... care se referă la cucerirea Daciei de către Traian" !) și **„Chronicon Mundi"** a episcopului Lucas de Tuy.

Permanența mitului dacic în cronicile spaniole este atît de marcantă încît în lucrarea lui Gonzalo de Hinojosa, **„Cuarta Cronica General de Espana"** (secolul al XIV-lea), însuși Seneca este considerat a fi un filosof al dacilor, iar în stema Regilor Catolici din secolul al XV-lea, alături de Acvilă, Turnul Castiliei și Leul Leonului, au fost introduse două simboluri ale dacilor : Jugul și Săgețile.

Toate aceste cronici, „necitite pînă azi de români", păstrează, cu o nebănuită prospețime, propria noastră mitologie, chiar dacă, „în mitul hispanic, Zamolxis ia figura lui Deceneu. E tot una. În fondul lucrurilor rămîne ceea ce ne interesează, mitul dacic". Semnele sale de recunoaștere sînt evidente, așa încît, chiar dacă astăzi sînt lămurite confuziile dintre goți și geți, iar cercetătorii străini nu fac altceva decît să îndrepte cuvenitele greșeli, nimic nu trebuie să ne împiedice în scoaterea la iveală a unor mărturii de necontestat despre trecutul nostru mitic sau istoric, mărturii ajunse pînă la noi datorită acestei fericite erori : **„Getae illi, qui et nunc Gothi..."** De la istorie, prin legendă și mitologie, cultura ajunge la utopie (cum remarcă, într-o pătrunzătoare prefață, Eugenio Battisti).

Sinteza lui Alexandru Busuioceanu cuprinde trei secțiuni : în prima, „De la legendă la istorie", sînt desfășurate principalele informații privind legendele și istoria Daciei, provenite de la autorii antici, în cea de-a doua, „De la istorie la legendă", sînt cercetate cronicile spaniole începînd cu Orosius (sec. V), iar a treia se oprește asupra operei lui Rodrigo Jimenéz de Rada care realizează o adevărată epitomă a cronicilor anterioare. Acest ultim capitol, împreună cu paginile despre Martin din Dumio și Nicetas din Remesiana au fost singurele fragmente publicate pînă acum din „Zamolxis", alături de un rezumat al întregii lucrări, intitulat „Utopia getică", publicat și în volumul de față, apărut mai înainte în „Luceafărul". Cu toate acestea, ideile puse în circulație de Alexandru Busuioceanu s-au bucurat de un mare succes la vremea respectivă, prin 1950—1954, în rîndul cercetătorilor care le-au putut cunoaște. „Studiul este pur și simplu extraordinar", scrie Mircea Eliade, gîndindu-se încă de pe atunci la o traducere în limbile de mare circulație, căci „deschide perspective nebănuite în înțelegerea și valorificarea miturilor istoriografice medievale... și nu numai la noi, adică în Europa". Cu un asemenea certificat de atestare valorică, „Zamolxis"-ul lui Alexandru Busuioceanu se impune în rîndul cercetătorilor fundamentale.

În fine, să subliniem meritul lui Dan Slușanschi, îngrijitorul acestei ediții, care a dus la capăt o muncă nu tocmai ușoară pentru manuscrisele autorului, făcînd astfel posibilă apariția acestei contribuții esențiale de istoria comparată a civilizațiilor, cu atingere în imagologie.

Ion Spînu

Tablouri de
Carmen Rodean-Mircescu

Universul comunicării politice

Interesul crescînd pe care cercuri tot mai diverse de specialiști din domeniul științelor sociale, dar — fapt revelator ! — și ale opiniei publice, îl arată astăzi problematicii atît de complexe și sensibile a propagandei politice, inclusiv implicațiilor sale în domeniul sociologiei, psihologiei sociale, etc, nu este deloc întîmplător și nici nu este motivat de rațiuni de circumstanță, de o mondenă propensiune spre teme „de ultimă oră".

Dimpotrivă ! Dacă m-aș hazarda la o explicație cu anumite șanse de a fi plauzibilă, ea ar consta într-o dublă, crescîndă **responsabilitate** atît din partea **celui care comunică**, dar și din partea **celui căruia i se comunică** — pentru **calitatea și eficiența mesajului comunicat.** Fiind o societate care se construiește, așa cum în repetate rînduri a arătat-o tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin om și pentru om, socialismul se realizează ca operă conștientă, revoluționară a întregului popor. Firesc, în acest cadru, problema capacității de persuasiune a mesajului politic și social este decisivă, ea reprezentînd capacitatea documentului politic și social de a explica maselor principiile fundamentale ale politicii partidului și statului nostru și de a le mobiliza activ, responsabil la traducerea lor în viață, exemplificînd astfel unitatea dialectică dintre teoria și practica revoluționară.

În această situație nouă nu se mai pot admite — și în acest domeniu — doar bunele intenții, sau dialetantismul. Mai mult ca oricînd, este azi nevoie de o profesionalitate reală în acest domeniu deosebit de important al muncii de formare și afirmare a omului nou, în primul rînd a tinerei generații.

Este foarte adevărat că în ultimii ani au apărut o seamă de lucrări care ne-au pus în față nu doar simple trimiteri bibliografice, sau informații mai puțin uzitate, cît mai ales o seamă de probleme la care a trebuit să căutăm răspuns în însăși activitatea noastră de fiecare zi.

Un titlu de referință îl constituie cartea lui Mihai Milca „Propaganda politică". (Editura politică, 1981) sinteză bine informată care are avantajul de a lansa puncte de vedere îndrăznețe, bine determinate, depășind poncife și inerții auto-prestabilite în domeniu. Trebuie să mentionez numaidecît si lucrarea lui Ion Drăgan „Opinia publică, propaganda politică si comunicarea în masă" (Editura stiintifică si enciclopedică, 1980) care conține și ea pertinente observatii si sugestii. Observ însă că, deși recenzate cu temeinicie si interes în publicistica de specialitate, cele două cărți nu au avut șansa unei asemenea atenții în publicistica noastră literar-artistică.

Și iată că în prestigioasa colectie „Biblioteca de sociologie", a Editurii stiințifice și enciclopedice, a apărut nu demult un nou volum de studii, „Semnificația documentelor sociale", realizat de un colectiv de autori tineri (o simplă întîmplare ?!?) sub coordonarea unui statornic entuziast al cercetărilor în domeniu — l-am numit pe Septimiu Chelcea.

De fapt, ce este un **document social ?** Etimologic, ne spun autorii, el poate însemna un text, sau un obiect, care ne oferă o informație atît despre autorul său, cît și despre mediul social căruia îi aparține și, nu în ultimă instanță, despre timpul său istoric.

Nu vreau să intru în amănunte de specialitate (cei interesați pot citi cartea „de la sursă", iar rîndurile de față nu se constituie într-o recenzie) ci voi nota doar o distincție operată încă de la bun început de autori între **documente sociale scrise** și **documente sociale orale,** cu mențiunea că cea de-a doua categorie a fost cînd sub —, cînd supra — licitată. Să ne oprim, deci, asupra ei.

Scopurile documentului social-oral sînt prezentate pe larg într-un foarte interesant studiu semnat de Zoltan Rosztás. Capul de serie al priorităților îl deține **informația,** cu mențiunea că nu este vorba doar de date si cifre, ci în primul rînd, de **dimensiunea calitativă a informației,** revelatoare pentru indivizi, sau pentru colectivitatea socială. Implicit sau explicit acest element ne defineste si modul de gîndire si comportament al grupului social căruia îi aparține interlocutorul.

Nu este apoi de ignorat **limbajul** care își pune amprenta asupra specificului și calității (ca să nu spun chiar persuasiunii) documentului social oral.

Foarte interesant mi se pare aici să fie menționat elementul numit **comunicare neverbală,** care o dublează pe cea verbală, adică gestica, mimica, adică o anumită „regie a discursului" celui în cauză, asta cu conditia (subscriu întrutotul la această idee !) ca „cercetătorul să fie atent la aceste detalii deloc insignifiante în timpul convorbirii".

Revenind la documentele sociale scrise, remarcăm studiul lui Mihai Milca în care autorul ne dă sugestive puneri în temă în ceea ce el numeste analiza cantitativă și calitativă a mesajului propagandei politice. Spatiul nu-mi îngăduie să prezint pe larg acest studiu remarcabil (am, dealtfel, deschis vorbind, si unele... motive subiective !), dar citez, fără alte comentarii, concluzia : „Asimilarea tehnicii analizei de continut si asumarea ei într-o măsură tot mai mare în analiza fenomenelor politice pe liniamentele conceptiilor revolutionare despre lume si societate reprezintă, credem, cu amendamentele de rigoare pe care le implică o astfel de optiune, o cerință a dăinuirii continue a nivelului stiintific al cercetărilor noastre, o șansă în plus, acordate rigorii si întemeierii stiintifice a rezultatelor si adevărurilor la care să accedem".

Un interes particular prezintă studiul lui Constantin Lupu în care autorul își propune să schiteze premisele unei asa-numite „analize a lizibilității" în studierea eficienței presei, întelegînd prin acest termen capacitatea unui text de a fi lizibil.

Cum spuneam, acestea sînt doar cîteva repere de valoare ale cărții. Nu sînt singurele și nu pot decît să regret că nu m-am referit, fie și în trecere, la substantialele contributii semnate în acelasi volum de Adrian Neculau, Ion Mărgineanu, Alin Teodorescu, Dumitru Sandu, Ion Dan Trestieni și Cornel Constantinescu.

În ansamblu, o lucrare de referință, a cărei lectură este cerută nu doar de simpla curiozitate ci de cele mai înalte ratiuni profesionale și morale ale conditiei de ziarist.

Șerban Cionof

Romantismul permanent

Dacă în precedentele sale cărți **(Camil Petrescu sau patosul lucidității,** 1975 ; **Zaharia Stancu sau interogația nesfîrșită,** 1977) Ovidiu Ghidirmic practica dezinvolt de aplicat eseul monografic, din care nu lipseau sagacitatea informațională, scrupulul reflecției constructive și, mai ales, acel spirit de finețe al reformulărilor critice, în mai recenta sa lucrare **Poeți neoromantici** (Ed. Scrisul românesc, 1985) criticul craiovean ni se arată preocupat de sistem. Teza sa dezvoltă acum o acoladă critică funcțională, în care sînt convocați, sub spectrul neoromantismului, unii din cei mai valoroși poeți români postbelici de la Tudor Arghezi și Lucian Blaga pînă la Nichita Stănescu. Febrilitatea eseistică a cedat aici mai mult teren unei detașate și lucide interpretări de viziune : criticul caută unghiul de perspectivă, punctele de reper, temele, motivele, figurile și semnele operelor ce-ar putea sluji unui demers analitic și, deopotrivă chiar din titlu, programatic. Deși nu lipsită de nerv și de o oarecare porozitate polemică, lucrarea se menține pe linia unei transante sobrietăti. E tot mai vizibil că poezia pune în vibrație, la criticul nostru, acel fond de intuiție hermeneutică angajat într-un fel de critică de tip universitar. Ceea ce nu înseamnă că autorul n-ar fi unul din cronicarii valoroși ai actualității iterare. Cită vreme el ignoră ostentatia metodelor și încifrărilor sterile ori nebulozitatea pedantă a criticii căznite, Ov. Ghidirmic se menține pe linia bunei evidențe și a bunei măsuri.

Pornind de la ideea că romantismul a fost considerat de majoritatea cercetătorilor drept „o formă deschisă", chiar și pentru spiritualitatea modernă, Ov. Ghidirmic își propune să urmărească „vitalitatea unei formule literare, în chiar cuprinsul poeziei românești contemporane, subliniind, totodată, trăsăturile caracteristice și particularitățile de viziune artistică ale romantismului, în lirica unora dintre cei mai reprezentativi poeți contemporani." Obiectul lucrării l-ar constitui, așadar, „romantismul după romantism" (în cazul poeților de substrucție romantică). Criticul nu-și explică aceasta nici printr-o **prelungire** a curentului, nici printr-o **recurență** a lui (recurente ar fi numai barocul și manierismul — E. Papu). El înțelege romantismul ca **„arhetip spiritual"** și ca **„eon stilistic"**, ferindu-se de absolutizări neavenite în cîmpul receptării critice actuale. Întrebîndu-se dacă „mai putem fi romantici în secolul XX", criticul pune, de fapt, problema structurii și tipologiei literare : „Romantismul în sens tipologic formează ținta lucrării noastre". Nu e vorba de acele structuri la nivelul semnului/limbajului, „ci de structuri psihice sau ontologice (antropologice) care țin de psihologia și ontologia creației." O „structură neoromantică" n-ar fi decît reflectarea posibil-istorică a arhetipului spiritual romantic preconizat în **Explicațiile preliminare.** „În concepția noastră, precizează criticul, raportul dintre „tip" (arhetip) și „structură" este raportul dintre general și particular". Demersul critic, făcut „din unghiul unui mare fenomen literar", pornește așadar de la o teză justă, urmărită, de fapt, în capitolul **Repere teoretice,** de-a lungul unei întregi bibliografii, de la primele ei cristalizări (Schiller, frații Schlegel) pînă la nuanțele de rigoare din unele lucrări fundamentale românești de doctrină romantică (G. Călinescu, **Clasicism, romantism, baroc** ; Al. Philippide, **Romantismul permanent;** E. Papu, **Existența romantică).**

Dacă din punct de vedere sincronic, neevolutiv, atemporal romantismul este „permanent" **(deci tipologic), arhetipul spiritual romantic,** spre deosebire de cel clasic, realist, baroc ori manierist (de fapt „cinci mari stiluri culturale ale umanității") se concretizează într-un **eon stilistic,** etern, durabil, nepieritor, care e, de

altfel, și al celorlalte stiluri. (Eugenio d'Ors susținea ideea unui **eon baroc,** iar Ernst Robert Curtius pe cea a unui **eon manierist).** Recurente ar fi numai barocul și manierismul, pe cînd clasicismul, romantismul, realismul au apărut în istoria culturii „doar o singură dată", zice criticul, aducînd o motivație istoricistă : „pentru că eonul lor stilistic n-a mai întîlnit condițiile istorice favorabile ideale, pentru a se impune ca stiluri dominante." Ceea ce nu înseamnă că nu s-ar fi manifestat în istoria culturii.

Nu intră așadar, în vederile criticului, aspectul diacronic, evolutiv, concretizat în scoli, curente, ce-au consacrat **stilul istoric** al romantismului. Noțiunea de **„arhetip spiritual** romantic" presupune o structură sufletească, o concepție de viață (Weltanschauung), în general acea tipologie a diferențierii și specificității, care este a omului romantic, și Ovidiu Ghidirmic urmărește la poeții analizați atitudini, teme, motive, aspirații, figuri spirituale, reluînd idei ce-au devenit de-a lungul timpului bunuri mai generale ale receptării critice, nuanțînd problematica într-o redactare critică contondentă și melifuă. El se ferește de absolutizări (în sensul în care ne-ar determina s-o credem însuși titlul lucrării). E greu să acceptăm azi că T. Arghezi ori Lucian Blaga sînt „poeți neoromantici", însă eseuri precum **Aventura spirituală a lui Tudor Arghezi** (în care sînt analizate „demonismul arghezian", citeva din ipostazele „revoltei luciferice", „fausticul" ori „dimensiunea metafizicului") ori **Aspecte neoromantice la Lucian Blaga** (în care întîlnim idei privind „orizontul misterului", „panteismul", „dionisiacul", „miticul si magicul", „visul si erosul", personanța folclorului") mărturisesc, prin însăși formularea lor, intenția criticului de a nu cădea în capcanele absolutismului dogmatic. Studiul despre Al. Philippide (la care „vocația sintezei" ar fi dată de un **neoromantism,** în care din cînd în cînd „fondul clasic se răzbună") este de o coerență monografică si interpretare exemplare, la fel **„Neoromantica" lui G. Călinescu,** (de fapt singurii autori, după noi, care ar „susține" titlul lucrării). Alte observații merită citate : poezia lui Emil Botta e de un „neoromantism funambulesc", de un „neoromantism baladesc este Radu Stanca, ba mai mult chiar „un estetist baroc", ceea ce e frumos spus. Drama lui Nicolae Labiș este aceea de a fi ieșit din „spațiul plutonic", proteguitor, securizant **(„Primele iubiri")** și de a fi trecut „în spațiul neptunic, deschis si dinamic, al luptei pentru implinirea idealului social **(Un „spirit al adîncurilor" : Nicolae Labiș).** Nu stim dacă poate fi omologată imaginea acelui „prerafaelitism" pe care criticul îl citește în poezia lui Nichita Stănescu, dar o discutie se poate face. În general, **Poeți neoromantici** se constituie ca o lucrare utilă, binevenită, plăcut scrisă, reformulînd idei esențiale și glosînd fără a epata, dezvoltînd si argumentînd o teză în spiritul unei interpretări universitare (a cărei acoladă în cîmpul poeziei contemporane ar putea fi si mai extinsă). Ea e dovada grăitoare a unui critic ajuns la maturitate, căruia i se refuză confortul istoriei literare.

Z. Cârlugea

Un tip de umanitate

Urmare din pag. I

păstrare este ciclic primejduită de neobișnuite evenimente care clatină temeliile chiar ale acestei lumi. Acesta este de fapt drumul lui Monu. El a fost însemnat să devină acela prin care misterul reintemeierii țărănești se deschide spre lume, se arată lumii, în acest ceas al istoriei, și se închide la loc tălmăcindu-ne primejdiile veacului chiar dacă și liniștea permanenței și a statorniciei. Romanul lui I. Lăncrănjan deschide tocmai de aceea un orizont de optimism istoric și nu unul de pesimism. El este clădit cu mijloacele mitului întemeietoare, care vorbesc despre un sacrificiu matriceal, întemeietor și nu despre o moarte oarecare. Dacă am căuta în literatura lumii un roman care să-i semene, el este acela, pomenit deja, a lui N. Kazantsakis, evocind și el crestări de timp periferial dar și ampla clătinare a temeliilor lumii țărănești. Romanele acestea ne vorbesc despre resurecție și nu despre sfîrșit, iar mijloacele lor sînt cele ale mitului încifrat în desfășurările eposului pilduitor. Tipul uman evocat de aceste romane nu este traversat de spaima modernului că **celălalt** a uitat înțelesul cel mare al iumii. Maxima. El trăiește în orizontul **Întîmplării pilduitoare,** care-i asigură o punte spre maximă. Maxima este Legea, este **Dao** ; ea se află înfuzată peste tot, dar are pregnanță în acele întîmplări exemplare, deosebite. Cel care-și așează sufletul în sălașul sensibil al maximei, retrăind-o cotidian în pilduitoare întîmplări, izbutește să reașeze în rosturile zilei zicerile Legii. Acesta este destinul în(semn)at al lui Monu, care se așează, cu sîrul întîmplărilor sale, pe tărîmul maximei și astfel devine „centrul" simbolic al lumii sale, (arbore cosmic, **axis mundi).** Cu fiecare **întîmplare** trăită în mod **exemplar** el scoate lumea din orbirea aleatorului redîndu-i demnitatea Legii sau mai precis a **Vieții legiuite.** Întîmplările lui nu mai sînt de aceea simple întîmplări ci epifanii ale unui **tilc** care evident nu urcă spre „pietrefactul" vreunei idei reflexive, dar nici nu cade sub vreme ci se păstrează cu vremea în corpul sensibil al evenimentului, care capătă astfel demnitatea întîmplării pilduitoare. O lume ca aceasta e sortită să-și păstreze ascunse înțelesurile pentru cel care e obișnuit să vadă în fiecare întîmplare copia șterșă a cîte unei entități abstracte. Lectura unui tip cu o asemenea mentalitate se supune altor modele **alunecînd** pe virful întîmplărilor și astfel tipul acesta nu va izbuti să-și mistuie perplexitatea în fața „neorînduitei" lor rostogoliri. Acestuia i se va refuza întotdeauna liniștea adîncă a tîlcului unei astfel de lumi. Viața lui Monu este un cosmos de întîmplări pe care le petrec numai cei care au trăit clătinarea maximei, cei care au trecut sau trec printr-o mare amenințare în stare să le arate marginea Legii, hotarul lumii dincolo de care este **nelumea ca lume nelegiuită și netrebnică.** Simion Moldovan este cel ales de soartă să trăiască tragedia acelor straturi ale lumii țărănești părăsite de Lege si Maximă, căzute sub domnia **Omului artificial.** Șirul de întîmplări care despachetează ordinea țărănească pe viețile încrucișate cu destinul lui Monu (deci și peste viețile noastre de cititori și tălmăcitori ai pildei), reprezintă acte ale relegării de spațiul maximei **(religo** = religie) a celor căzuți din hotarul Legii în a-normal **(mare necaz, mare greșeală)** refăcînd astfel **apartenențe pierdute.** Întîmplările pilduitoare ale vieții lui Monu reprezintă refacerea, într-un fel preventivă, a unei apartenențe slăbite la o umanitate a maximei.

Într-adevăr destinul lui Monu tălmăcește un înțeles mult mai adînc decît cel ce se desprinde din straturile de oameni mărunți, „paraziți si profitori ai progresului" (N. Radu), biată omenime nelegiuită si netrebnică, lustru fără bază". Dar Monu nu este numai „tradiție personificată" ; el este Cel însemnat, ales să parcurgă inițiatic straturile lumii descentrate și astfel să-i refacă, odată cu înalta pildă a **vieții** lui, centralitatea.

Drumul lui Monu este unul cu adevărat inițiatic : este un drum de la marginile lumii spre centrul ei de echilibru, acolo unde se concentrează toate înțelesurile într-un tilc nuclear învelit de toate ale lumii, bune și rele, trebuincioase și ne-trebnice, legiuite și nelegiuite derutînd lectura care alunecă, cum spuneam, pe virful întîmplărilor, incapabilă și neoregătită pentru **miezul** lor. Pentru cei care vin cu o astfel de lectură, pe care am numit-o în altă parte, „lectură glisantă", moartea lui Monu nu are înțeles și ei nu vor suferi cu urmașii lui Monu. Numai pentru urmașii lui reali, moartea sa și suferința-i vor fi izbăvitoare. Așa cum izbăvitoare este suferința tuturor sacrificiilor înălțătoare, a sacrificiilor întemeietoare. Căci aceste sacrificii au rostul de a-i ajuta pe oameni să păstreze Legea prevenindu-i asupra grozăviilor revărsate în lume cu pierderea ei. Sacrificarea lui Monu n-a fost nici utilă nici inutilă ; ea face parte din sacrificiile simbolice. Într-un anume sens Monu este și un **destin al refuzului.** El refuză un „progres care stă mereu în spatele aparențelor", cum îl califica Nicolae Radu în cartea sa „Întoarcerea spre om" referindu-se la romanul acesta al lui I. Lăncrănjan. Pentru Monu, într-adevăr, „progresul este de neconceput rupt de aceste aparențe". Chestiunea aceasta este mult mai profundă decît ne închipuim la prima înțelegere. Este vorba, în fapt, despre două tipuri de atitudini, două modele de umanitate, două maniere de a așeza ordinea peste firea lucrurilor si a oamenilor. În orizontul ordinii țărănesti fiecare trebuie să fie „la locul lui", să-și țină locul si firea lui, iar portul si vorba să-i fie pe potrivă. Actul ordinii este astfel unul **restitutiv,** un act prin care cel căzut în greșeală este pus la locul lui, readus în ordinea dintîi. În orizontul lumii moderne **adevărul maximei** este tot una cu **cruzimea** maximei (legii). Caracterul implacabil al Legii nu se mai reazemă pe **ideea naturală (adevărul si binele** prezentate în corpul sensibil al faptei pilduitoare) ci-și are drept suport teama de pedeapsă.

„Nu trebuie să făptuiești cutare faptă pentru că există primejdia **să cazi din omenie,** cum s-a întîmplat lui cutare...", zice **Țăranul ;**

„Nu trebuie să faci cutare lucru pentru că există primejdia unei si mai mari **suferinți",** zice **Scepticul...,**

„Nu trebuie să faci așa ceva pentru că principiul nemilos al Legii te pedepsește", zice **Legiuitorul modern.**

Trei virste, trei atitudini, trei tipuri de umanitate. Trei ipostaze ale spațiului maximei ! În prima ipostază, fiecare putea să fie blînd judecător, cel ce potențează spațiul maximei în lumea semenilor săi. În a doua ipostază, unii numai au **măiestria** de a vorbi (revela) despre maximă si au înțelepciune, se simt chemați să stea în serviciul semenilor dorind să-i scoată din **suferința** în care i-a azvirlit **neștiința** maximei, deci căderea din ea. În a treia ipostază, lumile s-au separat, judecații si judecătorii aparțin unii doar lumii pure a Legii iar ceilalți par a fi condamnați să rămînă în orizontul **aparențelor** înșelătoare. Cei care judecă sînt numai o **parte** iar cei judecați sînt **întotdeauna** partea Cealaltă. Ca într-o variantă a cunoscutului **Deus otiosus,** legea s-a retras dintre oameni, **lex otiosus,** lăsîndu-i pradă oarbelor aparențe, stării hobbes-eene a ordinii : **bellum omnium contra omnia.** Maxima a căpătat chipul **sancțiunii punitive,** crude : ea nu restaurează ci doar condamnă, scoate organul bolnav, îl **amputează.** Acest tip de ordine însă este refuzat de Monu ; el știe că firea este organică si nu admite amputările. El este un **om natural** si de aceea nu se împacă cu firea de **om artificial** a Celuilalt, a celui care-i stă împotrivă. Întîmplările lui Monu sînt întîmplări **exemplare,** nici doar particulare desfășurări, dar nici simple cópii ale unor abstracte reprezentări, ci ample epifanii ale eternității maximei și de aceea vom recurge la pilda lor ori de cîte ori va fi cazul pentru a restaura umanitatea slăbită a celui atins de eroare sau de nefericire ori de neșansă. Aceste întîmplări ne dezvăluie o altă față a înțelepciunii țărănești, dintre cele pe care le stim cu ceilalți mari interpreți ai acestei lumi nepieritoare.

Omul de teatru complet, Liviu Rebreanu

Liviu Rebreanu a fost un om de teatru complet. A început să vadă spectacolele de la o vîrstă fragedă, dovedindu-se și atunci, și mai tîrziu, un **spectator** de o acută sensibilitate în percepția vizuală și auditivă. „Pe Agatha Bârsescu — mărturisește — am văzut-o întîia oară prin contrabandă, elev de liceu mărunțel, la Bistrița“ cînd „mi s-a întipărit vie în amintire“. Îi va dedica un admirabil medalion. După cum se poate observa din articolele și studiile ce le va elabora prin ani, a fost totdeauna puternic impresionat de arta actorului autentic. L-a observat cu pătrundere de spectator avizat și, deopotrivă, cu pricepere de exeget. Însemnările sale despre C.I. Nottara, Aristide Demetriad, Maria Filotti, G. Storin, V. Toneanu, Maria Ciucurescu, Ion Brezeanu, Toni Bulandra, V. Maximilian, sau despre mari actori străini sosiți în turneu la noi, Ermete Novelli, Alexandru Moissi, denotă gust sigur, o iscusință deosebită în detectarea a ceea ce le e caracteristic, analiza chibzuită a meritelor și cusururilor și mai ales detectarea, cu finețe, a particularităților artei interpretative în structura fiecăruia.

În 1910, Emil Girleanu, numit director al Teatrului Național din Craiova, l-a chemat pe mai tînărul său confrate alături de el ca **secretar literar,** calitate în care Rebreanu a contribuit la elaborarea unui repertoriu inovator și la o așezare mai temeinică a instituției. Din volumul consacrat istoriei Naționalului craiovean și din cercetările lui Niculae Gheran reiese că secretarul literar a fost, în perioada cît s-a aflat în Oltenia, și un fel de locțiitor al directorului, controlor șef al întregii activități, înscriindu-se deci ca un factor decisiv în revirimentul trăit de scena craioveană în 1910—1911. Atunci s-au montat piese importante, au avut loc adevărate sărbători artistice, s-a „readus“ publicul la teatru. Aici autorul **Răscoalei** și-a cunoscut viitoarea soție. Căsătorindu-se cu o actriță și devenind, astfel, cumnatul unui dramaturg de vocație — el însuși om de teatru multilateral — Mihail Sorbul, de care l-a legat o profundă și nezdruncinată prietenie, Rebreanu a intrat de tînăr în intimitățile vieții teatrale.

A fost **cronicar teatral,** unul din cei mai temeinici și mai cutezători în prima jumătate a veacului nostru. A semnat critică dramatică în „Rampa“ — unde nu s-a sfiit să ia atitudine vehementă față de eșecul spectacolului **Hagi-Tudose** cu piesa lui Delavrancea — în „Sburătorul“, „Teatrul“, „Falanga literară și artistică“, „Viața Românească“, „Universul literar“, „Arta“, „Premiera“, „Scena“ (director A. de Herz. 1917) și altele. A întemeiat, împreună cu M. Sorbul, revista „Scena“ (1910—1911). În alte publicații pe care le-a ctitorit — „Mișcarea literară“, „România Literară“ — a făcut loc larg articolelor, cronicilor, mărturiilor dramaturgilor, știrilor din lumea teatrului. S-a consacrat ca un critic franc, prob. drept. Suporta cu bărbăție atacurile injuriile, vexațiunile de tot soiul (la un moment dat i s-a interzis intrarea la Teatrul Național !) răspunzînd cu demnitate acuzelor denigratoare : „Prin însemnările mele, oricît de aspru formulate ar fi, nu urmăresc decît adevăratele interese ale teatrului... am prea multă considerație pentru direcție și artiști, ca defavoarea lor să mă intimideze. Voi urma a iubi cu adevărat Teatrul Național și mă voi vedea răsplătit îndeajuns ori de cîte ori voi asista la un spectacol frumos. Iubindu-l astfel... cred că-i fac mai reale servicii decît cei ce vreau numai reclamă cu orice preț.“

În timpul vieții și-a tipărit doar trei piese : **Cadrilul, Plicul, Apostolii.** Acestea au fost și reprezentate. La ele se mai adaugă și punerea în scenă a adaptării romanului **Ion,** scrisă în colaborare cu Mihail Sorbul. Am semnalat, în 1956, existența altor manuscrise dramatice la Biblioteca Academiei, dar lumea teatrală n-a reținut, în perioada imediat următoare, decît **Pădurea Spînzuraților.** Acum, în volumul II al „Operelor“ (Ed. Minerva, 1980, 1236 pagini), se vede că e vorba de o producție dramaturgică bogată și un autor important. Desigur, cît timp piesele îi vor fi jucate pe sărite, aleatoriu și fără participare, ori pe scene bîntuite de provincialism — sau nu vor fi reprezentate — e greu să se formuleze concluzii definitive asupra capitolului teatral al grandioasei opere rebreniene.

Cum sărbătorirea Centenarului a îmboldit și teatrele spre cercetarea efectivă a dramaturgiei lui Liviu Rebreanu (vom avea spectacole cu **Cadrilul, Plicul, Ion, Pădurea spînzuraților,** s-a montat un colaj de fragmente, la Cluj-Napoca etc.) există premize și pentru o mai apropiată situare a scriitorului ca **autor dramatic.** Și poate a investigării comediilor sub unghiul pamfletului inclus. Căci așa cum proza învederează, în genere, vocația tragică a autorului, teatrul său mărturisește o vocație satirică ce, în destule cazuri, e pe deplin relevată.

Liviu Rebreanu a funcționat ca **director** al Teatrului Național din București. Datorită lui s-a realizat, în perioada 1941—1944, un repertoriu remarcabil. S-a produs o interesantă experiență de artă interpretativă, încredințîndu-se rolul Hamlet, actorilor George Vraca, George Calboreanu, Valeriu Valentineanu, care-l jucau alternativ. Sigur, au apărut și destui autori autohtoni și străini minori, dar dominantă a fost prezența celor importanți. Echipa regizorală a Naționalului era alcătuită din Ion Sava, Camil Petrescu, Soare Z. Soare, Victor Bumbești, Ion Șahighian, Fernando de Cruciatti. Aveau loc conferințe experimentale, manifestări de cultură teatrală, simpozioane cu public. Din inițiativa directorului s-a tipărit „Almanahul teatrului românesc“, o carte bogată, cu semnături prestigioase, constituind și azi o remarcabilă fișă de istorie a domeniului. Rebreanu nota, în „argumentul“ volumului, că „în afară de carte, dragostea de teatru exteriorizează cel mai mult setea de cultură a orășeanului“, iar „desfășurarea de energii artistice (în această direcție n. n.) nu lasă decît relativ puține urme și foarte răzlețe“, almanahul putînd fi, deci, „o oglindă a mișcării teatrale din cursul unei stagiuni, o colecție de urme ale sbuciumărilor multiple din care răsar puținele momente de artă dramatică adevărată“.

Dorind să elaborez, la un moment dat, un articol despre directoratul Rebreanu am încercat să reconstitui chipul celui ce ocupase fotoliul lui Ion Ghica, apelind la mărturii diverse, furnizate de dramaturgii Tudor Mușatescu, Mihail Sorbul, poetul Adrian Maniu, actorii N. Bălțățeanu, George Vraca, Ion Lucian, apoi Ion Marin Sadoveanu, Ioan Massoff, Teodor Scarlat (care a fost redactorul Almanahului). S-a conturat personalitatea de mare distincție a unui veritabil conducător. Primea pe oricine solicita o audiență, se ridica în picioare chiar dacă vizitatorul era un simplu figurant, trata angajații cu respect, asculta cu luare-aminte doleanțele, își spunea părerea fără ocol, cu politețe dar și cu fermitate, îi stopa pe intriganții clevetitori, ori pe fiecari, sau pe revendicativii fără îndreptățire, glacial și hotărît, nu tergiversa, nu făcea făgăduieli deșarte, își ținea întotdeauna cuvîntul. Nu se amesteca în procesul de creație al spectacolelor, dar își formula opinia la repetițiile generale, manifestînd maximă exigență artistică. Era afabil, îndatoritor, ferm, limpede, de o mare omenie, foarte serios, informat, stabil, integru.

Din toate activitățile de om de teatru ale lui Liviu Rebreanu, din ceea ce a scris, reiese că avea un **program,** conceptele și ideile sale integrîndu-se unei gîndiri sistematice. Considera teatrul ca **un patrimoniu național** inalienabil. Cînd a aflat că văduva lui Alecsandri, în vîrstă de 90 de ani, se tîra pe străzile Iașului ca o cerșetoare, a scris un articol îndurerat și minios, amintind că lucrările bardului, „cărțile și piesele sale sînt proprietatea întregului neam românesc“. Atribuia productului artistic **o valoare etică** și-l aprecia după acest etalon : „Dacă privești arta drept creație trebuie să-i atribui și o valoare etică“. Se disocia însă numaidecît noțiunea, de moralism și pedagogism : „Arta n-are menirea să moralizeze pe om, evident, dar poate să-l facă să se bucure că e om și că trăiește, și chiar să-l facă om“. Privea teatrul ca o instituție **culturală,** cu obligații față de societate, nu doar ca lăcaș de distracție : „Eu consider și voi continua a considera Teatrul Național ca o instituție culturală... Și voi continua a cere cu stăruință să ni se dea spectacole nu bune, ci eminente“. Ca și celelalte puncte de program, și aceasta e, azi, operant, cu atît mai mult cu cît i se făcea o raportare axiologică, adăugîndu-se cerința ca „pe prima noastră scenă să nu mai pătrundă actualități fără valoare ale teatrelor de bulevard din străinătate. Teatrul Național va putea fi o adevărată instituție de cultură românească, unde, în afară de glasul autorilor români, nu se vor mai auzi decît clasicii tuturor neamurilor“. În exercitarea funcției sale, instituția are a promova o anume teatralitate, **modernă,** considerînd spectacolul ca o sinteză creatoare, o creație colectivă, în care valoarea supremă o constituie „ansamblul“ și unde trebuie să se acorde considerație „artistului adevărat“, adică nu celui „care face artă pentru a trăi“, ci aceluia „care trăiește pentru a face artă“, „muncind din greu, frămîntîndu-se necontenit pentru a întruchipa o idee“. Acorda o însemnătate aparte regizorului, apreciind că „un adevărat regizor e plin de fantezie“. Există „o artă a punerii în scenă) care cere „o știință largă“ a coordonării, ritmării, alegerii tinerelor talente, pricepere în a omogeniza interpretările și a da stil reprezentațiilor, a inova cu măsură, repudiînd convenționalismul „ucigător de inițiativă“, „șabloanele nenorocite“, în diverse împrejurări observîndu-se că lipsa regizorului „a omorît piesa și toate străduințele teatrului“ (de pildă în reprezentarea dramei **A doua tinerețe,** de Sorbul), concluzîndu-se : „Dacă ieșirea regizorului în primul plan și deasupra autorului și actorilor poate să fie discutată, apoi lipsa lui sau nepriceperea (care e același lucru) distruge arta dramatică“. Regizorul e creatorul ce poate adapta operele clasice „stilului dramatic actual“, adică unui „stil modern, care (de pildă, în cazul **Scrisorii pierdute** n.n.) să sublinieze substanța comediei“.

Analizele atît de pertinente făcute unor spectacole, unor lucrări dramaturgice, personalității unor autori dramatici — Al. Davila, Victor Ion Popa, G. M. Zamfirescu, M. Sorbul, Ronetti Roman, Camil Petrescu — exegezele caragialeologice — vizînd, cum am zice azi, dramaticitatea comediografului genial, individualizarea tipurilor prin limbaj, cîmpul referențial al capodoperei, codul semantic, specificitatea națională — ca și incisivele demolări ale repertoriului bulevardier, precum și profundele introduceri în opera lui Shakespeare, Shaw (cu care s-a aflat în corespondență), Gorki, Cehov, Goldoni, Holberg, Oscar Wilde, Ibsen (la al cărui centenar, la Oslo în 1928, a participat, în fruntea unei delegații române) se constituie într-un corpus critic „meritînd pe deplin integrarea efectivă în teatrologia actuală.

Liviu Rebreanu a fost, prin tot ce a săvîrșit și gîndit, un om de acțiune intelectuală în cîmpul teatrului. Dar roadele muncii și creației sale în lumea scenei mai urmează a fi cercetate și scoase la lumină.

Valentin Silvestru

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

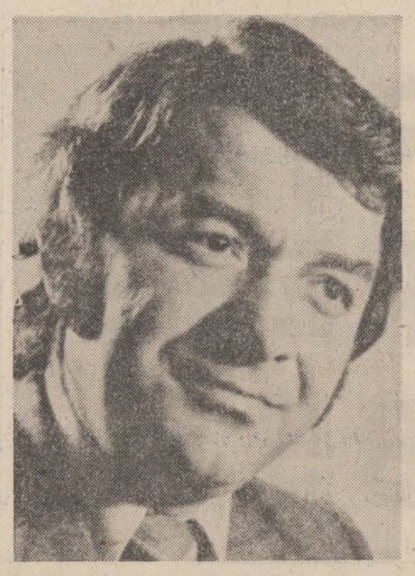

Ion Marin Almăjan, un editor care promovează proza tinerilor

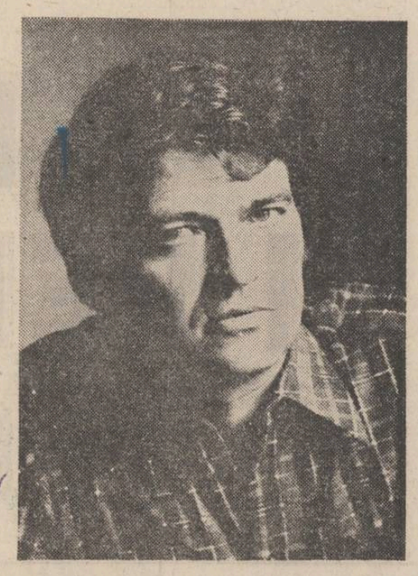

Stelian Tăbăraș, la a doua carte de proză

Poeții Ion Potopin, George Chirilă și Florin Costinescu la o întîlnire cu cititorii

Demnitatea profesorului

La 6 februarie profesorul Gabriel Țepelea împlinește 70 de ani. Este o aniversare pe care lingvistica, istoria literară și învățămîntul superior românesc le marchează sub semnul respectului, admirației și recunoștinței.

Credincios unei vechi și strălucite tradiții spirituale transilvane, profesorul Gabriel Țepelea (născut în comuna Borod, județul Bihor, format în liceu la Oradea și apoi în facultatea de litere de la Cluj dominată de prezența spirituală a lui Sextil Pușcariu) s-a dedicat îndeosebi studiilor de lingvistică și filologie în care a adus consecvent contribuții de mare interes. Caracteristica lor este **noutatea** domeniilor abordate și a rezultatelor la care a ajuns. Începînd cu **Literatura dialectală bănățeană** (teză de doctorat, susținută la București, în 1948) continuînd cu cercetările avînd drept temă vechile tipărituri românești (Simion Ștefan, Mineele de la Rimnic, unele cărți transilvane) și cu studiile de lingvistică (Dialectologie, toponimie, gramatică istorică) îndeosebi cu cele privitoare la corelația limbă-literatură, profesorul Gabriel Țepelea a realizat de-a-lungul timpului o operă întinsă și variată, impunătoare atît ca ansamblu cît și prin valoarea fiecărei contribuții în parte. Lucrări precum **Argeșul în lumina toponimiei,** în colaborare 1969 ; **L'influence du latin médiéval sur le romain littéraire de Transilvanie,** în colaborare cu Gh. Bulgăr 1971; **Momente din evoluția limbii române literare,** 1973, sînt semnificative pentru valoarea acestui ansamblu.

În spiritul aceleași tradiții afirmării culturale românești din Transilvania, profesorul Gabriel Țepelea a desfășurat de-a-lungul timpului o întinsă și respectată activitate publicistică.

Începuturile activității sale publicistice s-au conturat mai ferm după Diktatul fascist de la Viena din august 1940, unul din cele mai odioase atentate contra independenței și suveranității naționale, a integrității fruntariilor noastre.

Evenimentele l-au surprins pe profesorul Gabriel Țepelea la Oradea. Împreună cu alți tineri — intelectuali, muncitori și țărani — el a organizat și a participat la puternice manifestații de stradă, îndeosebi în fața consulatelor Axei, pentru a protesta contra Diktatului. Urmărit de horthyști, el s-a refugiat mai întîi în Banat apoi la București. O bună parte din activitatea publicistică a profesorului Țepelea (desfășurată la publicații precum **Universul, Vremea, Ardealul** etc.) a militat contra nedreptății de la Viena. Concomitent el a activat în cadrul Căminului **Avram Iancu** al refugiaților din Ardeal, participînd mai departe la manifestări de masă contra deportărilor și expulzărilor fascisto-horthyste. De numele său se leagă inițiativa unei participări publice (prin colecte și liste de subscripții) pentru ridicarea unui monument dedicat lui George Coșbuc la cimitirul Bellu drept răspuns la acțiunile sistematice oficiale ale autorităților horthyste prin care monumentele oamenilor de cultură români din Transilvania de Nord (Coșbuc, Lucaciu, Mihaly de Apșa etc.) au fost distruse. Actualul monument Coșbuc de la Bellu (opera sculptorului Ion Vlasiu), a fost inaugurat la 20 august 1944 în condițiile unei masive participări a refugiaților români din Ardealul de Nord. Încheiată cu intervenția poliției, cu urmăriri și arestări (printre cei arestați a fost și istoricul Vasile Netea) inaugurarea monumentului Coșbuc s-a transformat într-o uriașă manifestare patriotică contra Diktatului și a poliției Axei.

În domeniul didactic profesorul Gabriel Țepelea a activat mai întîi în învățămîntul secundar la Lugoj și Timișoara apoi la București. Ca lector la Universitatea din Timișoara, apoi, începînd din 1964, ca lector, conferențiar și profesor decan la Institutul de învățămînt superior Pitești, autor a numeroase cursuri de specialitate, omul de știință și omul de omenie Gabriel Țepelea s-a impus prin demnitatea acțiunii sale didactice și educative, prin competența cu care a pregătit un important număr de generații de profesori.

La împlinirea celor șapte decenii de viață, profesorul Gabriel Țepelea este mai activ ca oricînd. Noi volume de studii (dedicate ca și pînă acum corelației limbă-literatură) se află pe masa lui de lucru.

Colegii, studenții și elevii profesorului Gabriel Țepelea se asociază la acest moment aniversar adresîndu-i din inimă tradiționala urare românească **La mulți ani !**

Mihail Diaconescu

Dicționarul poetului

Urmare din pag. I

cați fragmente de descîntece înregistrate în culegerile de folclor printre versurile lui Ion Gheorghe, vă va fi foarte greu să le mai scoateți de acolo !). Aceleași poeme încărcate de o simbolică adîncă, neguroasă uneori, atît de neguroasă încît ne-ar trebui un „Dicționar Ion Gheorghe“ pentru a o descifra (lucru care, desigur, îl irită pe cititorul comod). Aceleași misterioase litanii venite de undeva de departe din timp. E un registru cu care poetul ne-a obișnuit, ni l-a propus de fapt, invitîndu-ne mai înainte împreună cu el să descifrăm o limbă pe care cercetarea pozitivistă o respinge, dar pe care intuiția nu poate s-o respingă, invitîndu-ne acum la o „joacă a jocului“. Căci, așa cum Cicero căuta pe cineva **quicum ioca seria, ut dicitur** („cu care să împărtășești, cum se zice, și glume și lucruri serioase“), căuta adică un prieten intim (vezi pentru aceasta admirabilul **Dicționar latin-român** al lui Gheorghe Guțu), poetul își caută și el apropiații cu care se poate juca. De-a ce ? **De-a prinde-mă, vulture !** poate : „Cîte unul cu una / Să vă băgați / De-acum și-ntotdeauna / În cei vulturi legați. / Tu-n vultur, / Ea-n vultură / Să te scuturi cînd te scutur / Că se scutură. / Cu aceste semne / Și îndemnuri / O să vă dați la vreme / În tot felul de vremuri.“

Și, cu aceasta, am ieșit din domeniul cantitativului. „Și mai joaca jocului“ nu adaugă ceva la un ciclu deja existent, ci schimbă evident tonul, sesizînd un lucru formidabil : că între descîntec și jocul de copii există o legătură misterioasă dar descifrabilă. E legătura dată de folosirea încantatorie a Cuvîntului. În fond, omul poate și trebuie să fie stăpîn pe verb, iar lucrul acesta se poate dobîndi de la o vîrstă foarte fragedă printr-un rit ludic practicat însă cu măsură : „Hop, la Andrii — / Colestre ; / Au crescut băieții, / Pune-le căpestre — / Să nu le dai coarne / Să te răstoarne ! / Hop, la Andrii — / Colestre — / La toți băieții / Căpestre !“ **(Andre-Colestre).**

Cînd eram mic (sînt singur că și alții au făcut asta !) îmi plăcea să-mi fac un joc. Spuneam repede **re-floa-re-floa-re-floa...** sau **să-ca-să-ca-să-ca...** și constatam cu uimire că iese „floare“ și „casă“. Sînt convins că, dacă m-aș putea întoarce la mentalitatea acelei vîrste, aș cîștiga ingenuitatea de a gusta cu mai mare plăcere versuri ca acestea : „Însă risa / Rîsilor / Du-o la neadusa / Dușilor / De după ușa / Ușilor. / Dar nici risa / Rîsului — / Noi de Dînsa / Dînsului / Să nu dăm în plînsa / Plînsului, / Nici în pui de plîns / Decît am strîns“ **(Risa rîsilor).**

Și la ce duce această „și mai joacă a jocului“ ? Există la marii poeți sclipiri care au darul de a intra pentru totdeauna în literatura care le-a dat naștere. Dacă din cele 204 de pagini de poezie efectivă din acest volum mi s-ar cere să reținu numai o singură imagine, m-aș opri la aceasta : „Și era în zori / Vorbire-n două flori : / Și de ce nu mai ies / De ce au intrat ? / Pentru că s-au înțeles / Cu pat, / Cînd s-or înțelege și cu masă, / Pe Mîndru-Ales / Nu-l mai lasă : / L-a cules, cules, / Cea Divină, / Fără vină, / Pe Mîndru-Ales, / Hai, și-om mere / Să culegem și noi mere / Și ne-om aduna / De strugurei / Că de Ele s-o-ntomna / Mai devreme decît ei“. **(Hieros Gamos).**

Ca să ajungi de la o „vorbă în doi peri“ la o „vorbire-n două flori“ îți trebuie, trebuie să recunoaștem, măcar un pic de geniu poetic...

PRIVIREA LUI ORFEU

Pasărea Rock

Oare e de bine sau de rău ce-am visat noaptea trecută ? Mai întîi, cine putea fi acel domn în negru cu o garoafă albă la butonieră, care, cu fruntea aplecată, la o fereastră (sau la gura unei peșteri, îmi e totuna), rostea încetișor cu pacea resemnării absolute în suflet (numită, de obicei, credință, milă, speranță) aceste cuvinte : Alors, o ma beauté, dites à la vermine qui vous mangera de baisers, que j'ai gardé la forme et l'essence divine de mes amours décomposés? Care formă ? Ce esență ? Să fi fost apa lui Thales ? Focul lui Heraclit ? Tenebrosul lucru în sine al lui Kant sau nu cumva — pe ciine! — ideea universală (nebuloasă spirală !) a lui Hegel ? Devenirea, mișcarea, schimbarea — uitarea ! — unitatea ființei și neantului, a lui da și nu, în același timp și sub același aspect și multe altele, logodite suspect, îți taie răsuflarea (— o răsuflare care se vede, un abur ușor, tremurînd, scîncind în odaie ca un copil uitat într-un leagăn alb și leagănul pe un trotuar cenușiu, trotuarul de-a lungul unei străzi pavate cu pietre de riu și strada la marginea unui oraș părăsit de mult — suris fantomatic pe buze, ochelari fumurii, orașul scufundat în penumbră ! copilul scîncind într-un leagăn alb uitat pe trotuar într-un oraș pustiu) ; în această dimineață posomorită de iarnă te trezești speriat, te duci la fereastră, tragi perdelele și deodată vezi că din înaltul cerului, care înalt ? vai, norii acoperă totul și sînt atît de aproape de pămînt, de copacii desfrunziți din grădină, încît dacă ai scoate, ai întinde mîna (ar trebui să deschizi ?), i-ai apuca, i-ai rupe, i-ai distruge ! dar așa ! cerul jos, norii plumburii, lumea strînsă în ea însăși, dimensiunile unui bordei înghețat, iar tu, omul lui Platon în gura peșterii (nu acela pe care l-a arătat Diogene — cîinele învățăceilor de la Akademos, sub înfățișarea unui cocoș jumulit pentru a corespunde definiției maestrului cum că omul este un biped fără pene — strigînd fără pic de rușine : iată omul lui Platon !) — homo specus, nu-i așa ? — te freci la ochi, te uiți și deodată vezi pe fereastra ta mohorîtă cum din înaltul cerului — cum din înaltul cerului, cînd norii au coborît atît de jos ? — cu aripile înghețate bocnă, cu ochii înroșiți de foc, cu dinți de stîncă-n al ei cioc, cade — vijjj-vijjj ! pasărea rock ! tu fugi în pat, te culci la loc, ca filosofu-n poloboc, dar geamul sare-n țăndări, poc ! Bine-ai venit, duduie rock, te rog poftește și ia loc ; adesea numele-ți invoc, însă credeam că ești boboc ce n-a-ntîlnit pe gonococ glumind prin vesel iarmaroc cu eros (cuplul echivoc !), de trecători bătîndu-și joc, dar a venit și-al tău soroc, să-mi faci o vizită, noroc mai mare n-am visat deloc să-mi vii de hac și hic și hoc, gingașă păsăruică rock ! Deci visezi că te trezești într-o dimineață de iarnă în gura peșterii — homo specus ? homo platonicus ? (și acum îți aduci aminte de o altă scenă în care cel mai mare filosof ironic, Socrate, măreață și benignă maieutică, ajungînd să cadă pradă sarcasmelor lui Aristofan — ironia soartei, nu ? îi trezește bătrînului Hegel — doar i se spunea moșul încă din studențe ! — simpatice accese de revoltă (vai ! indignarea mătușilor virtuoase împotriva tinerelor domnișoare, fiindcă ele nu mai pot păcătui, dar ce balsam sînt cîrîiturile lor de găini pe rănile inimii tale făcute de stîncosul, ascuțitul cioc al păsării prea crude rock : strk-krmkr ! adică : nici ca cum și nici ca cît, vorba să-i rămînă-n git) : Se știe că Aristofan a adus pe scenă pe Socrate după cum el i-a adus nu numai, de exemplu, pe Eschil și îndeosebi pe Euripide ci și pe atenieni în general, și apoi pe comandanții lor militari, poporul atenian personificat și chiar și pe zei — libertate pe care noi nu ne-am putea-o închipui dacă ea nu ne-ar fi confirmată istoricește. Nu e locul aici să examinăm natura proprie a comediei lui Aristofan și nici, mai ales, sarcasmul cu care l-a tratat pe Socrate. În primul rînd, acest fapt nu trebuie să ne surprindă și nici nu e nevoie să-l justificăm sau numai să-l scuzăm pe Aristofan.) Putem spune doar atît că seriozității noastre germane îi repugnă (sic !) să vadă cum aduce Aristofan pe scenă, cu numele lor, bărbați de stat în viață pentru a-i ridiculiza, și mai cu seamă un bărbat atît de moral și de onest ca Socrate. Citești și te crucești, nu-ți vine să-ți dai crezare ochilor cînd vezi ce regres, ce decădere a suferit concepția despre libertatea de expresie a spiritului de la atenienii contemporani cu Socrate la prusacii lui Hegel, dar istoria ulterioară a Germaniei a confirmat-o, din păcate pentru ea (și pentru autorul Fenomenologiei...) cu două tragedii mondiale care, printre altele, mai arată și cît de periculos este să-i dai lui Aristofan peste mîna în care-și ține pana ; așadar, într-o dimineață de iarnă lîngă fereastră, la gura sobei, pe-o gură de rai, la gura peșterii — homo specus ? homo platonicus ? cine știe ? — umbră ciudată arunci printre umbre ; o liniște de gheață și îți un copil de mînă ; printr-o spărtură a norilor de plumb care-ți reflectă în oglinda lor fumurie barba sură, ochii încercănați, după ce auzi mai întîi, un oftat, un suspin de ușurare : hélas ! la chiar est triste et j'ai lu tous le livres — vezi deodată cum : cu aripile-ntinse și fiorosul cioc, cu mărăcini și cuie încinsă la mijloc (degeaba tragi cu pușca, ea n-o să ieie foc), vai, zboară drept spre tine-n picaj, pasărea rock ! Te trezești brusc din somn ; în patul tău ? în mormîntul tău ? în leagănul copilăriei tale ? murmurînd, scîncind, susurînd vorbe, șoapte pe cînd un firicel de abur atît de firav, de evanescent se înalță de pe buzele tale tremurînde, apoi, frecîndu-te la ochi, parcă-parcă începi să distingi cîte ceva din vocea cu origine necunoscută care-ți picură în ureche (la fel cum a făcut Polonius cu otrava în urechea adormită a regelui Hamlet al Danemarcei) vorbele fatidice : de unde venim, cine sîntem și încotro mergem ? o voce răsunînd ca un clopoțel de cristal în camera plină de trandafiri, garoafe, catifele, aprinzi chibrituri, iarna fugi de spaimă, fotolii calde, roșii canapele, o saisons, o chateaux, quel ame est sans defaut ? azur și aur și mărgăritare, o, vacanțe, o castele, vai de păcatele mele ! Însfîrșit, tragi perdeaua bodogănind ceva despre goana după absolut ca despre goana după fluturi : care absolut, ange ? apa lui Thales ? focul lui Heraclit ? tenebrosul, impenetrabilul lucru în sine al lui Kant sau, și mai al dracului, te întorci la moșul Hegel care : prefface în spirală cu-amor antropofag ideea absolută culcată-n sarcofag ? Dar cum începi să-ți aduci aminte de relativitatea lucrurilor înscrisă în formula fragedei juneți : calul troian al simțurilor ascunde unitatea indiferentă a conceptului, tragi perdeaua și aurora năvălește ca un torent, o explozie universală de crini, trandafiri și garoafe, scăldîndu-ți odaia într-o baie de sînge și lacrimi, o baie de-ntuneric, o baie de lumină ! Îți amintești așadar de visul unei nopți de iarnă și răsfoiești cartea care s-a oprit tocmai la pagina unde nu trebuia, căci o nenorocire nu vine niciodată singură, ea pretinde să fie totdeauna însoțită altfel suferă de acea boală, rară, mal de solitude ; nu vine deci niciodată singură căci, de pildă, cînd ai agorafobie, te îmbolnăvești sigur și de claustrofilie, ca să nu mai reamînteși de celebrul, cehescul dublu scrișnet al păsării rock : strk-krmrk, un fel mal tare pentru honnie soit qui mal y pense ; să-i fie rușine celui ce-a gîndit ca mine, ș.a.m.d. Așadar cartea s-a deschis tocmai unde nu te aștepți, și acum învăluit într-un giulgiu alb ca un apostol predicind la Roma în grădina cu delicii la început de mileniu, citești în odaia scăldată de lumină și parfumuri : iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze porcii din mocirla subconștientului. Ce-ar fi să-mi întindă o mînă de prieten prin fereastra udă de sudoarea frunții ? Da-da ! Crește pofta de scris, scade pofta de viață ! Da-da, îți mai spui privind pe fereastră la norii goniți de vînt și de lumina soarelui : ce ascund oare aceste boules de neige: este cucuta, laptele păsării rock pe care l-a băut Socrate ? sau laptele păsării paradisului cu care Platon hrănea copiii Atenei pentru a se împlini legea ? Deocamdată, fă bine, trage la loc perdeaua, aprinde lumina și transcrie din Heraclit Obscurul : Oamenii sînt zei muritori, iar zeii oameni nemuritori ; viața oamenilor este moartea zeilor, iar moartea celor dintîi, viața acestora din urmă.

Dan Laurențiu

CUMPĂNĂ

Aşchii

Voi cita, în paralel, versuri din două cărți, una a lui Leonid Dimov **(Carte de vise, 1969)** și alta a lui Mircea Cărtărescu **(Totul)** apărută în 1985. Concluziile le vom trage la urmă. Leonid Dimov : „Azi-noapte-n vis mi-am amintit / De covrigarul nebun din piața Chibrit / Și l-am văzut înălțînd cutii de carton / Legate cu sfoară în chip de avion / Și se suia cu ele și el / Din ce în ce mai vesel, mai mititel / Iar eu rămîneam căscat și mofluz / Rozind în piață o felie de harbuz. / Apoi m-am dus la revistă, la Vox / Naviga la subsuoară submarinul Dox / Eram mai trist, eram mai mare / Jucau fetele la marea dezbrăcare“. Urmează M. Cărtărescu : „Peste Bucureștiul cu ziduri și glorii / răsăriseră sorii / era cît un soare de jasp și zăpadă / peste fiecare fantomatică stradă / cît un soare portocaliu / peste Grădina Icoanei și Cișmigiu / un soare de seu / storcind umbre din Ateneu / globuri de sticlă și majolică / peste parcajele de lîngă Țăndărică. / bile, cercuri, sfere, cuburi / la Băneasa peste păduri / și chiar un soare albastru / peste o musculiță de alabastru / biziind într-un feromelal. / Și erau și sori de cașmir, de fistic, de Tuborg, de coral“. Cităm mai departe din Dimov : „Fugea o noapte cu gigantice depozite de cherestele / Gemeau în de ele / Luminînd peste ape agale. / Globuri vechi la distanțe egale /.../ Pluteau seminții în direcții opuse / Scandinave, ilire, tunguse /.../ Ne-am întins apoi pe dosce veline / Inimi, stomace, ghemuri de intestine / Albaștri plămîni ca niște Chiparoși“. Și acum din M. Cărtărescu : „Era ca un cîmp de cămărute liliachii / pe margini cu scîntei electrice pilpîind / iar din acest mucilaginos labirint / se închegau țesuturi și zgîrciuri, tendoane și piei / trahee de vîsc și artere de clei. / nervii ca un copac sau ca un păianjen sau ca o meduză etc.“ Din Leonid Dimov : „Era gol orașul medieval de piatră liliachie /.../ singură între cuie și bile / între cuie de tablă și fragmente de pile. / nemișcată, iubitoare, plînsă / cu același indice al singelui însă / și după el te-am recunoscut / ne-am îmbrățișat și-am început / să dansăm printre feronerii și faianțe / sus, pe acoperișurile marii finanțe“. Din M. Cărtărescu : „pînă ce perle și cuie și ace și pene, truse întregi de seringi / și surubelnițe luminoase, dornuri, pumnale și săbii etc.“

Se poate cita astfel pe zeci de pagini. Ce se deduce ? Impresia generală este că poemele aparțin unui singur autor, ele „comunică“ într-un mod firesc deoarece sînt construite identic. Despre poezia lui Leonid Dimov am scris, cîndva, în cartea **Un poet printre critici** : „Un suprarealist care-și ordonează stările onirice printr-o muzicală expresie barocă este Leonid Dimov. Un pitoresc multiform, excitare a unei fantezii ludice impresionante, creează o lume specifică al cărei conținut este numai forma. De aici impresia de bilci formidabil, de jonglerie fastuoasă și bal mascat. Elementele care alcătuiesc peisajul sînt cînd banale — trădînd o sete maximă de lumea concretă a obiectelor (depozite de cherestea, bucătăria de internat, balcoane, burlane, bile, cartoane etc.), cînd exotice : Montecuculi, insulele Frize, Comodore etc. Fiecare poem este o anecdotă fantasmagorică ; cenzura este a visului, a amintirii, a limbii. Rima provoacă, prin corespondențe sonore, asociațiile cele mai bizare dar obligă și la o coeziune muzicală“.

Există o plasmă stilistică generală la crearea căreia a participat și participă întreaga poezie contemporană. Poarta de acces către această plasmă, a oricărui autor de poezie, se află în textele acelui sau acelor autori către care îl îndreaptă afinitățile elective. Nu este nimic nefiresc în faptul că M. Cărtărescu și-a însușit, prin cunoaștere, poezia lui Leonid Dimov. După circa zece mii de versuri publicate, se presupune, însă, și o evoluție a conștiinței artistice, conștiință ce retează atributele nediferențierii. Nedumerirea, ca să nu-i spun altfel, începe din momentul în care comentatorii, cu îndelungată experiență în materie, nu-și aduc aminte de poezia lui Dimov. Cunoașterea acestei poezii ar lămuri cîteva noutăți lirice.

George Alboiu

POST RESTANT

deși am răbdat atita cu speranța că vom fi ințeleși, iată că ne-am hotărit să protestăm din nou impotriva celor care confundă revista cu editura și pe subsemnatul cu o instituție de lectură. Am ajuns să mă intreb din ce trăiesc (și de ce trăiesc) unii care par că și-au făcut o ocupație din a ne teroriza cu texte lungi și deosebit de slabe. Cum de nu se plictisesc ei scriind ? Și de ce nu au măcar răbdare, de ce nu așteaptă un răspuns inainte de a trimite o nouă „salvă" spre noi ? Ba chiar ei cred că ne fac numai nouă „favorul" de a fi primii și, probabil, ultimii inițiați in ce le umblă prin cap. Căci, iată ce ne scrie unul dintre ei : „Vă trimit o nouă ediție de creații. Mi-a intrat in obișnuință să mi le dactilografiez in 3 exemplare. Unul mie, unul editurii, unul dv., care, pentru mine (și pentru alții probabil) reprezentați revista „Luceafărul". Ca să știu la ce lucrări imi răspundeți, exprimați-vă cu „ediția a treia" dacă vă referiți la acestea. A, nu vă faceți griji. Vor mai fi și alte ediții, dar dacă vă torturez cu ele nu vă sfiiți și spuneți-mi. Sint milos din fire". Semnificativ, nu ? Și de unde pină unde reprezentarea ? Revista este reprezentată nu de un simplu semnatar de rubrică, chiar dacă unora le place să-și inchipuie asta pentru a-l flata, desigur. Revista este reprezentată prin ceea ce conține, ea este o suită de semnături care ii dau media de reprezentare. Deci noi, „reprezentăm" propriul nostru punct de vedere asupra unor producte literare, punct de vedere care nu este, neapărat, unic și adevărat. Limpede și spus, ca să zicem așa, fără „sfiiciune". Pe urmă noi nu vrem să citim „ediții", ci acele proze de maximum 10—15 pagini pe care autorii lor le cred cele mai bune, fie și din cele 1 000 de pagini pe care le-au scris. Selecția o pot face ei singuri sau ajutați de cenaclurile in care, presupunem, activează. Sigur, este mai greu, dar cine a spus că a fi scriitor este cel mai ușor lucru cu putință ? Iar selecția este una din primele condiții ale unui prozator adevărat, ține de blazonul lui intelectual. A trage la nimereală, chiar „milos" fiind, cu „ediții" este una și a-ți asuma curajul de a nota pentru un eșantion de lucru este alta. Chiar dacă, in cel de-al doilea caz, există, din păcate, riscul de a alege greșit sau de a greși noi in aprecierea textului. Dar, oricum, paguba de timp și de hirtie e cu mult mai mică. Și ca să nu mai fie nimic indoielnic intre noi, ținem să-i asigurăm pe cei care nu ne-au ințeles pină acum că nu vom citi decit in limitele impuse de spațiul tipografic al revistei, cu gindul de a publica sau nu ceea ce vom citi. Și cum mai mult de 10—15 pagini... Milă, milă, dar nici chiar atita.

LIVIU ALGER (de ce nu Maroc ?), **București :** Dacă am fi știut cite ceva despre dumneavoastră, ar mai fi fost cum ar fi fost. Așa insă „meditațiile" „Asupra originalității păcatului originar" nu vă pun intr-o situație avantajoasă : „Am năvălit in mare. Cit doream imbăierea asta. Nu știu să fi dorit vreodată o femeie ca imbrățișarea Mării in acea dimineață" (?!). Sau : „Faleza inaltă ca un balcon cu fața spre mare". Sau : „N-am văzut cine-aduce ploaia," dar am văzut-o venind ca o mare necesitate. De cind am priceput asta doresc fiecare vară și căldurile ei totale ca să văd iară viața renăscind după fiecare ploaie, după fiecare potop". Reveniți cu numele adevărat și cu ginduri mai serioase despre proză.

CONSTANTIN ȚIGĂNELE sau CAMIL DEVESELEANU, Reșița : Din tot ce mi-ați trimis (și, slavă domnului, nu sinteți deloc „milos") ne urmărește o exprimare, ca o obsesie : „răcoarea elegantă a dimineții". Nouă nu ne-ar fi trecut prin cap niciodată atita eleganță. Și mai sint și altele : „O primăvară cu ochii sparți de liniște rătăcea printre muguri. Căuta, pipăind cu pleoapele fiecare creangă în parte, fiecare tulpină, fiecare piatră, un ciot de lumină, in care să agațe timpul. Un timp cu timplele ruginite de mucegai și indiferență, exasperat de multă indiferență". Și așa mai departe, cu credința absurdă că scrieți frumos, cind de fapt bateți cimpii. Iar cind nu-i bateți scrieți așa : „Hulpavă era biserica din satul lui. Nu-i ajungeau cali verzi spoiți pe dinăuntru. A, ceea ce era spoit pe interiorul pereților bisericii nu erau chiar patrupede de culoarea frunzei, dar judecați și voi : cai verzi ori sfinți nu-i tot un drac ?" Și ne cereți : „Spinzurați-mă, dar nu am astimpăr". Ei bine, n-o s-o facem, deși v-am fi preferat astimpărat. Chiar dacă vă datați corespondența de la o zi la alta. „Număr de număr aștept răspunsul dvs, care intirzie. Nu-i nimic. Mai aștept. Dar nu stau cu miinile in sin". N-ar fi mai bine să vă folosiți miinile la ceva folositor, să vă apucați, de exemplu, de muncă. Munca poate v-ar obosi și atunci ați scrie mai puțin. Deci, să știți că, indiferent de cite pseudonime aveți de gind să folosiți, stilul (mai bine zis lipsa lui) este inconfundabil. Singura șansă ar fi să tăiați mai mult decit scrieți. Și să ne trimiteți și mai puțin !

MARIN DRĂGOI-FIERBINȚEANU, București : Articole de felul celui pe care ni l-ați trimis („Strigătul Terrei") interesează, in primul rind, presa cotidiană. Acolo. Altfel, numai ginduri bune pentru apelul d-vostră de pace.

GEORGE RADU ROMAN, Constanța. Dacă sinteți convins că „e mai ușor de procurat un tun decit o mașină de scris" de ce nu vă procurați unul ? De citit v-am citit cu mare greutate cele două „fragmente" din cele două romane. Hotăriți-vă intii asupra unuia dintre ele, alegeți 10 pagini și stăm de vorbă, după aceea.

VIDAN SORIN, Drobeta Turnu Severin. „Din însemnările unui adolescent" sint chiar așa, insemnări de adolescent. Cu candoare, teribilism, naivități. Mai trimiteți.

ANA CLAUDIA — MUTAȘCU, Strehaia. Există talent, sensibilitate, ortografia e bună. Numai că am citit citeva din scrisorile de dragoste ale unei adolescente timide, care, in absența curajului de a le trimite iubitului ei, ni le-a trimis nouă. Deci, ca la poștă : adresant necunoscut.

Iulian Neacșu

Țara la început de cincinal

Urmare din pag. 1

bucurie la constructorii Barajului hodrocentralei de la Siriu, din Munții Buzăului — oameni nu numai harnici, plini de curaj și bărbăție, dar și hotăriți ca prin lucrarea lor să-și pună, intr-un fel, semnătura in eternitatea muntelui — de fapt in eternitatea patriei socialiste. Sentimentali și aspri totodată, dar niciodată incercați de indoială, ei, constructorii energeticieni — categorie de muncitori despre care s-a scris atit și despre care mai rămine intotdeauna ceva important de spus — au avut și au de nenumărate ori de infrint vitregiile naturii Cu temeinicie, cutezători și destoinici, mereu increzători in fapta lor intru folosul patriei. Și iată — intr-o altă parte de țară, din noianul de date și informații adunate in carnete și in memorie — gindul meu se oprește acum, pentru o clipă, pe ogoarele cooperativei agricole de producție din Teremia Mare (Timiș), unde mă purtau pașii, pe drumurile verii lui '85, și unde asistam la bucuria țăranilor cooperatori de acolo pentru recoltele anului 1985, mai mari, mai frumoase decit in anii trecuți. Din vorbele, din gesturile, din mișcările, din fizionomiile lor arse de soare de atunci, memoria mea vizuală mai păstrează incă frumusețea zimbetului — acel zimbet unic și irepetabil de satisfacție al omului fericit de roadele muncii sale. Las date și cifre și cuvinte la o parte și mă gindesc dacă nu cumva, peste timp, infruntindu-i trecerea și rigorile, zimbetul acela de țăran bucuros nu valorează poate mai mult decit toate posibilele reportaje documentare din cite mi-a fost dat să scriu pină azi.

In imaginara, panoramica și sentimentala mea oglindă reporterească poposesc pentru citeva clipe în halele Intreprinderii „Electromotor" Timișoara, printre cei care — prin procedee originale, multe rezultate din experiența proprie — trimit motoare de inaltă precizie in multe țări de pe multe meridiane și paralele ale globului — fiecare produs in parte și toate laolaltă transmițind popoarelor respective și țărilor nu numai rodul inteligenței românești de mare și binemeritat prestigiu, ci și mesajul de pace, prietenie și colaborare al oamenilor din ținutul carpato-dunăreano-pontic. Așa cum de altfel, se intimplă și cu multe alte produse realizate in fabrici și intreprinderi din mai toate orașele din Banat, din Transilvania, din Moldova ori din Țara Românească. În felul său, poate greu de ințeles, un scriitor — autor de reportaje trăiește, la ceasul hotarului de ani, și o mică dramă : aceea de a nu putea rememora, fie și numai pentru citeva clipe, toate acele — zeci și sute de secvențe de viață trepidantă a țării, secvențe cunoscute nemijlocit in fabrici, in uzine și pe ogoare, pretutindeni unde trăiesc și muncesc compatrioții lui.

La care fapt, la ce intimplare, la cuvintele cărui interlocutor să te oprești mai intii de vreme ce in toate locurile prin care ai umblat eroismul cotidian, cum se spune cu o formulă consacrată, numără zeci și sute de evenimente care ar merita să fie consemnate ?

Țara la inceput de cincinal. Gindul reporterului aleargă de pildă de pe șantierul Metroului bucureștean și de pe cel al amenajării complexe a riului Dimbovița pe un șantier de locuințe din Tirgoviște, din preajma vechii cetăți de scaun, de pe o [illegible] n Bărăgan intr-o sală de clasă din munții Vrancei unde copiii deprind tainele invățăturii cu cele mai moderne mijloace audio-vizuale, din Iasul lui Eminescu și Creangă, deopotrivă aureolat de romantism și de tumultul vieții moderne, pe șantierul minerilor din Valea Jiului și de acolo pe un alt șantier, al tineretului, din Dobrogea.

Țara la inceput de cincinal. Pretutindeni satisfacția unor impliniri se alătură privirii cutezătoare și increzătoare in viitorul comunist al patriei. Liberi, demni, stăpîni pe destinele lor, iubitori de pace și dornici să facă chipul patriei mereu mai frumos, oamenii României socialiste a anului 1986 privesc cu incredere viitorul. Viitorul pe care il făuresc cu mintea și brațele lor.

GÎND DE RECUNOȘTINȚĂ

Urmare din pag. 1

ință a valorii spirituale, de care ani de zile poporul nostru fusese pe nedrept separat.

Ceea ce părea să nu se mai întîmple vreodată — s-a întîmplat : România și-a redescoperit identitatea, marea ei capacitate de muncă și de creație, de speranță și de angajament ; poporul român și-a redescoperit istoria integrală și odată cu ea marea sa vocație de libertate și de neatîrnare, de pace și de nestrămutată încredere în viitor ; cultura română și-a închis rănile racordîndu-și inima la conductele viguroase și nobile ale tradiției. În vreme ce științele au atins un nivel pe care nu l-au avut pînă acum niciodată, ieșind, printr-o valoare unanim recunoscută, în circuitul universal.

„Timpul istoric, fie scurt, fie lung, poate dobîndi profil de epocă datorită realizărilor umane care îl umplu, îl circumscriu și îl delimitează" scria Lucian Blaga Cei douăzeci de ani care au trecut de la numirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea țării confirmă integral aceste previziuni. Într-adevăr, rare sînt momentele în istoria noastră, care să se detașeze cu aceeași pregnanță, cu aceeași strălucire ca acești ani, la a căror miraculoasă germinație să ia parte sincer interesat tot poporul, implicat mereu în toate treburile naționale, ca participant direct.

Viitorul nu mai plutește în vagul dimensiunilor sale insesizabile. Viitorul este un proiect al prezentului. Timpul s-a transformat într-o formă a realității, el este guvernat de o rațiune constructivă care a pus stăpînire pe toate sectoarele activității umane.

Într-o lume hărțuită de foamete, înarmări și războaie, sleită de atîtea jertfe de sînge și suferințe ignobile, orbita pe care înaintează, mereu luminată de soare, România socialistă, este un drum al liniștii și luminii, al certitudinii și al împlinirii, pe care i-l datorăm integral celui care ne conduce astăzi destinele, tovarășului Nicolae Ceaușescu, alături de care nu vom obosi vreodată să fim, să credem și să izbîndim.

Singur în Mongolia (XVII)

mica noastră **caravană motorizată** compusă din trei mașini a demarat in zori din fața hotelului. În prima mașină se instalase confratele sovietic cu soția și președintele scriitorilor mongoli, in a doua subsemnatul cu translatorul comun și directorul administrativ, uriașul care grație unui simț special mă recunoscuse la venire pe aeroport.

Ultimul dintre gaz-uri era ocupat de medicul pus la dispoziție și tot felul de provizii alimentare.

Ținta călătoriei : **Karacorum**, străvechea și misterioasa capitală a Mongoliei, orașul heteroclit și bizar, locul unde se odihnea marele Gingis-Han, in iurta lui imperială albă ca zăpada, intre două campanii militare.

Stepa strălucea pudrată cu rouă, flori multicolore inchipuiau un chilim nesfirșit pe care roțile mașinilor tăiau urme adinci. Pe ambele părți un soi de dealuri golașe de culoarea ruginei vegheau depărtările pierzindu-se în ceața dimineții. Aveam de străbătut după explicațiile laconice ale șoferului aproximativ 200 de kilometri. Distanța insă, in Mongolia, este o chestiune foarte relativă. Este bine știut că teritoriul actual se intinde pe o suprafață de zece ori cit a României.

Rulăm cu o viteză destul de redusă, paralel cu firul unei ape șerpuind limpede. Am cronometrat cu exactitate durata, nesocotind cele patru opriri hărăzite **micilor gustări**, constatind că cei 200 de kilometri (dacă asta era intr-adevăr distanța reală) au fost străbătuți in șase ore și jumătate. Pe vremea lui Gingis-Han, solii „Hoardei de aur", folosind caii de schimb, parcurgeau miraculos drumul dintre Karacorum și Cimpia Panonică in aproximativ șase zile. O viteză de deplasare aproape de neimaginat.

Urmăm aceeași rută pe care odinioară, cu peste 1 500 de ani in urmă, caravanele imperiale păzite stașnic de detașamente speciale se intorceau din marginile Asiei incărcate cu bogății inestimabile. Aceeași rută pe care temerarul Marco Polo, venețianul aventurier și romantic a străbătut-o mergind să se convingă cu ochii despre existența și măreția capitalei fiului Marelui Cer Albastru.

Aceeași rută pe care, hanul analfabet dar genial se intorcea din lungile campanii războinice, grav și melancolic, intunecat și tăcut, călărind singuratic, despărțit de oaste și de gardă, retrăind condiția lui simplă de păstor nomad care in copilărie păștea aici turmele de oi și de yaci.

La capătul acestui drum imaginar, cu doi ani inaintea sfirșitului, oprind intr-o vale străjuită de pini seculari, cuprins de presimțiri funebre sau poate doar cu conștiința trecătoarei sale vieți (deși supușii și șamanii il declarau nemuritor)și-a ales aici locul odihnei veșnice. Din motive neelucidate de istorie, trupul său a fost inmormintat in altă parte, undeva pe marginea unui lac, iar locul adevă(rat al mormintului, conform tradiției, nu-l va ști nimeni, niciodată.

Legenda spune că odată pe an, toamna cind iarba stepei incepe să se ofilească sunind metalic sub vinturile reci venite dinspre Nord, dacă e noapte cu lună plină, lună care nici nu răsare nici nu apune ci stă neclintită in tăria cerului ca o stea fixă, un cal alb se arată spărgind cu strălucirea-i fosforescentă negura nopții. E vestitorul sufletului Marelui Han și cine are norocul și puterea să-l urmărească oprindu-se din goana lui nebună va afla locul in care a fost ingropat fostul Stăpin al lumii... Nimeni insă și niciodată n-a avut fericirea să urmărească pină la capăt drumul fabulosului armăsar...

Oprim la intimplare in dreptul unui grup de trei iurte fumegind ușor in liniștea dimineții. In imediata lor apropiere, intr-un fel de țarc alcătuit din birne, stau adunați aproape o sută de minji despărțiți de iepele care pasc libere pe malul apei. Pe iarba din fața iurtei centrale (mai mare decit celelalte două) o pinză de dimensiuni uriașe e presărată cu un soi de granule albe. Brinză de oi uscindu-se sub dogoarea soarelui. Intr-un tirziu ușa iurtei principale se deschide incet, un bătrin matusalemic cu barba subțire atirnindu-i pină la briu iese privind parcă dincolo de noi. Nici un mușchi nu tresare pe fața lui emaciată. Imi dau seama după fixitatea privirilor că e orb. Insoțitorii noștri ii adresează citeva vorbe. Chipul bătrinului se luminează, deschide larg ușa iurtei și ne poftește cu o plecăciune să intrăm. Ne așezăm pe micile scaune de lemn. Bătrinul se mișcă cu o surprinzătoare siguranță. Deschide un dulăpior viu colorat și cu gesturi ritualice așează pe masă un pahar de argint cu picior. Dintr-un alt dulăpior scoate o sticlă cu un lichid incolor. Umple paharul cu miini tremurătoare.

Il așează pe masă și atingind simbolic suprafața lichidului, ridică in aer degetul arătător ca și cum ar fi stropit in cele patru puncte cardinale. Apoi paharul trece din mină in mină. Fiecare trebuie să soarbă cite un pic, restul e destinat stăpinului casei. E o băutură slabă, foarte puțin alcoolizată, ușor dulce și fără nici un miros.

Rachiu din lapte de vacă... Mai apoi, am băut de multe ori acest produs atit de neobișnuit și am incercat, curios, să aflu modul in care se prepară. Explicațiile au fost, de fiecare dată, atit de lungi și intortochiate incit n-am ințeles niciodată cum anume se **fabrică**.

Am stat poate mai bine de o jumătate de oră in răcoarea plăcută a iurtei bind rachiu din același pahar ritual și bătrinul mongol ne-a cintat cu voce tremurătoare una din cele mai fascinante balade dintre cite le-am auzit vreodată.

Mircea Micu

P.S. Un roman bine construit, cu surprinzătoare schimbări de planuri și personaje distincte este „Ciinele de piatră" semnat de mai tinărul meu prieten **Gabriel Iuga.**

Carmen Rodean-Mircescu : „Ioana"

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLI)

Fascinația zborului

etern uman, visul de a zbura i-a tulburat, dintotdeauna, și pe români. Folclorul și legendele noastre sint pline de asemenea frumoase fantasme, care pot fi, deopotrivă, rădăcini ale miturilor străvechi (de resortul paleoastronauticii) dar și proiecții ale infăptuirilor viitoare. De la vis la realitate, drumul a fost lung și anevoios și odată cu cei dintii temerari români ai zborului cred că putem vorbi despre reversul legendei lui Anteu : așadar, despre oameni care prindeau puteri pe măsură ce se desprindeau de pămint și cucereau văzduhul. Au fost mulți conchistadori ai cerului, dar dintre toți pionierii români cea mai frumoasă figură a făcut-o neindoielnic, **Aurel Vlaicu.**

Pe drumul acesta, al perseverenței și căutării febrile, al creativității și iubirii de țară, avea să mai meargă un precursor. Destinul a făcut ca, răzbunindu-l parcă, să-i supraviețuiască lui **Vlaicu** aproape 60 de ani. Este vorba despre **Henri Coandă,** acela care, culegind de pe mormintul proaspăt al lui **Vlaicu** (in care prietenii amestecaseră țărină din Transilvania, Moldova și Muntenia) făclia speranței și a imputernicirii, a mers mai departe, impingind frontierele geniului aviatic românesc pină in adincul cerului. Din păcate, nu avem incă o biografie a marelui savant patriot, insuși el vorbind foarte puțin despre existența sa. Imi aduc aminte ce bucurie imensă i-a cuprins pe compatrioții noștri, prin 1967, la vestea reintoarcerii ilustrului savant in România. În atmosfera nou creată după Congresul al IX-lea al partidului, in anii aceia ai reinnodării tradițiilor și ai primenirilor, **Coandă** s-a putut intoarce in patrie. Mai tinăr și mai longeviv decit **Brâncuși, Enescu** și ceilalți mari creatori români care, in anii imediat următori celui de-al doilea război mondial, erau impiedicați din diferite motive să își revadă patria, **H. Coandă** a avut norocul de a găsi in noul lider politic al României, **tovarășul Nicolae Ceaușescu,** un constant prețuitor al său, un om de bine care a ințeles că locul unui asemenea gigant se află printre ai săi. Și românul s-a intors acasă, la o virstă venerabilă, punindu-și geniul, nealterat de senectute, in slujba țării care l-a dăruit lumii. În toamna lui 1972, cu puțin timp inainte de moartea sa, intenționam să scriu pentru una din rubricile ziarului „România Liberă" un articol despre savant. I-am telefonat la domiciliu, nu era acasă, dar secretarul său particular a avut amabilitatea să-mi furnizeze o seamă de informații. Dintre acestea, cea mai de preț mi s-a părut una referitoare la genealogia profesorului : familia **Coandă** avea un prim membru atestat in Oltenia anilor 1600. Stirpe veche și ilustră, degajind acea noblețe țărănească din care nu poți să decazi niciodată, pentru că este a muncii și a pămintului, ori acestea sint eterne. Dintre toți membrii familiei sale, cele mai inalte dregătorii le-a ocupat, pe merit, părintele lui, generalul **Constantin C. Coandă.** A fost prim-ministru al României și ministru al afacerilor externe intr-una dintre cele mai grele perioade din istoria țării. In timpul mandatului său, care a durat de la 6 noiembrie la 12 decembrie 1918, România și-a văzut infăptuit visul milenar ; Unirea cea Mare și veșnică de la 1 decembrie. În atmosfera furtunoasă a acelor zile, in jocul politic de o mare subtilitate prin care trebuiau anulate nefastele prevederi ale păcii de la Buftea, generalul **Coandă** a avut un rol de primă mărime. Numai un militar de carieră, cu mare autoritate, putea face trecerea de la guvernul **Al. Marghiloman** la acela **Ionel I.C. Brătianu,** dar rolul său nu s-a limitat la atit. Într-un raport al ministrului Belgiei la Paris se scria că **„succesorul lui Marghiloman nu este om politic și nu are partid"**, dar aceste indicii pledau pentru el și erau garanții in ochii comunității europene. La inceputul anului 1918 generalul fusese reprezentantul guvernului român la Kiev și contribuise, din plin, cu tactul diplomatic necesar, la cea dintii etapă a întregirii naționale. Cu mină fermă, **Coandă** a redactat, la 9 noiembrie 1918, ultimatumul răsunător dat lui **Mackensen,** conform căruia trupele germane trebuiau să părăsească teritoriul României in 24 ore. Ulterior, aflat la Conferința de la Paris, el a semnat la Versailles, in sala oglinzilor, tratatul de pace cu Germania (impreună cu **Ionel I.C. Brătianu)** precum și Tratatul cu Austria, Tratatul minorităților și Tratatul cu Bulgaria (impreună cu **Victor Antonescu).** S-a stins din viață la Craiova, in 1932, la virsta de 75 de ani. Am creionat acest sumar portret al părintelui savantului, pentru a ne face o idee despre glorioasa lui ascendență, ca și despre faptul că, in pofida tentațiilor politice și militare pe care le trăia in umbra unui asemenea tată, mirajul științei s-a dovedit a fi cu mult mai puternic. A studiat la Liceul „Sf. Sava" din București și la Liceul militar din Iași, pe care l-a absolvit in 1903 ca șef de promoție. Cariera militară a imbrățișat-o pentru inceput, ce-i drept, dar aceasta i-a fost de folos in realizarea planurilor sale. La numai 19 ani, in 1905, a construit in atelierele Arsenalului Armatei de pe Dealul Spirii (cu sprijinul larg al tatălui său) macheta unui avion propulsat de o rachetă. În același timp, ajutat de fratele scriitorului **Duiliu Zamfirescu,** colonelul **Al. Zamfirescu,** (pe atunci director al Pirotehniei Armatei) a construit citeva rachete pirotehnice. Ziarele din 1907 i-au închinat citeva articole in care elogiul se imbina cu uimirea, dat fiind faptul că atit țara, cit și Europa, nu mai cunoscuseră așa ceva. Își continuă studiile, in mod strălucit, la Charlottenburg-Berlin, Liège și Torino, după care absolvă cu succes, in 1909, cursurile școlii superioare de aeronautică din Paris. Aici, cu sprijinul lui **Gustave Eiffel,** al lui **Sétrieux** și **Painlevé** (devenit mai apoi prim-ministru al Franței) a efectuat in iarna dintre 1908 și 1909 citeva experiențe de senzație : a rulat noaptea, cu vintul in față, mai multe luni in șir, pe o locomotivă pe care instalase o platformă și un dispozitiv complex de inregistrare. Ciudatele-sale călătorii, desfășurate pe ruta Paris — Saint Quentin, cu viteza de 95 km/h, aveau drept scop studierea fenomenelor aerodinamice din jurul unor corpuri folosite in aviație (aceste experiențe, ca și altele, sint descrise captivant intr-un articol semnat de **Maria Trandafir** in revista „Știință și Tehnică"). Aparatele de zbor realizate de el erau de o îndrăzneală formidabilă.

La numai 21 de ani incepe la **Liége,** impreună cu amicul său **Gianni Caproni,** construcția avionului planor „Coandă-Joachim", iar la 24 de ani, in octombrie 1910, prezintă la cel de-al II-lea Salon Internațional de aeronautică din Paris primul model al avionului cu reacție. Deosebit de impresionat de ineditul construcției, anticipind revoluția pe care acest nou principiu de zbor o va infăptui cindva, părintele faimosului Turn Eiffel ii spunea tinărului român : **„Păcat, băiete, că te-ai născut cu 30 de ani, dacă nu cu 50 de ani prea devreme".** În articolul **„Cine a fost părintele aviației reactive"**, publicat de revista „American Aviation" din decembrie 1955, se indică prioritatea absolută a lui **H. Coandă.** De altfel, in 1956, cu prilejul implinirii a 70 de ani de viață, a fost sărbătorit la New York pentru realizarea primului zbor cu reacție din lume. În memoria acelui eveniment epocal, in 1970 a avut loc in aula Academiei Române o ședință festivă la care au participat, alături de marele sărbătorit, **Jean Laurent** (președintele de onoare al Laboratorului central de hidraulică din Franța), dr. **S.G. Hooker** (director tehnic al diviziei Bristol a firmei Rolls Royce din Anglia), **J. Chevalier** (director tehnic al Societății Naționale a Industriei Aeronautice din Franța). Inginerul **Eiffel** avusese dreptate : invenția lui **Coandă** s-a produs cu aproape 30 de ani inaintea fabricării in serie a avioanelor cu reacție, dar asta nu-i diminuează valoarea, ba dimpotrivă. Tot in domeniul aviației, românul a mai avut o suită de realizări excepționale : avionul bimotor conceput in 1911, apoi tipurile de avion „Bristol-Coandă", din perioada anilor 1911—1914, ș.a. O descoperire epocală a constituit-o efectul care il poartă, de atunci, numele. Brevetul, inregistrat in 1934, indica un tip nou și uimitor de propulsie a corpurilor in spațiu, ceva cam in genul in care inaintează ciudatele O.Z.N.-uri. Dar, preocupările lui Coandă au fost cu mult mai diverse, el deschizind făgașuri nebănuite in multe teritorii ale cunoașterii umane. În 1911 a construit un tun fără recul pentru avioanele militare, in 1918 și-a pus semnătura pe primele elemente de case prefabricate, mai tirziu s-a gindit și la o instalație solară pentru desalinizarea apei marine, la transportul sevei prin corpul plantelor, la noi tipuri de ingrășămint organic, etc.

Personalitatea sa a fost copleșitoare : era un sportiv desăvirșit, ajutat fiind de o statură impunătoare, iubea muzica clasică, vorbea la perfecție citeva limbi străine, fermeca orice asistență prin modestia sa proverbială, darul vorbirii și farmecul personal. Omul care a iubit atit de mult cerul, avea să se intoarcă, aidoma lui **Aurel Vlaicu,** in pămintul patriei. În acest an, la propunerea UNESCO, umanitatea ii omagiază **memoria** cu prilejul implinirii a 100 de ani de **naștere.** Poate că infăptuirile din domeniul științei nu izbutesc să emoționeze pe **toată lumea, fiind, prin natura lor, cerebrale și reci, dar trebuie spus că** H. Coandă a fost pentru **știință,** ceea ce, păstrind proporțiile, au fost **Mihai Eminescu** pentru poezie, **George Enescu** pentru muzică, **Nicolae Iorga** pentru istorie. El este de talia lor, fără indoială, și opera sa face cinste nu numai românilor, ci și condiției umane, omenirii in general. Mi-am inceput acest eseu cu evocarea lui **Aurel Vlaicu** pentru că, deși contemporani, creația lui **Coandă** n-ar putea fi ințeleasă fără tributul de singe al nefericitului maistoraș, de la Binținți. Ei sint ca stelele duble de pe harta nopții, exprimind impreună aspirațiile nesecate ale românilor către zbor, convingerea că și noi putem lua cu asalt cerul.

Corneliu Vadim Tudor

P.S. La citeva ore după scrierea acestui articol, am aflat cu durere despre una dintre cele mai mari tragedii din istoria zborurilor umane, moartea celor șapte exploratori de pe naveta spațială americană. Fascinația zborului face incă victime omenești, așa că luați rogu-vă prezentul articol și ca pe o floare depusă pe mormintul aripilor frinte de la inceputul veacului și pină azi, fără sacrificiul cărora progresul uman ar fi greu de imaginat.

CRONICA EDIȚIILOR

„Errare humanum est..."

nici prin gind nu mi-a trecut să-l „acuz" pe prof. Al. Piru (vezi „Flacăra", nr. 2/1986, p. 11) in intervenția mea din „Luceafărul", nr. 51/1985 — unde am vrut doar să depășesc un al doilea obstacol in receptarea cărții discutate, de data aceasta **nu** itinerant (cum fusese primul, adică plimbindu-se odată cu revista in care se așezase), **ci** stabil, adică legat chiar de carte, numindu-se in chip obișnuit „studiu introductiv" și avind ca subtitlu „Cezar Petrescu, azi" (dintr-o eroare tipografică, in textul meu era „un/și" — dar in loc de a prelua, cinic, textul ad litteram, Al. Piru putea să-mi conceadă că nu spun absurdități și să ințeleagă diferența dintre revista la care mă referisem in prima parte a recenziei și „studiul etc." la care reveneam in această a doua parte). A-mi judeca atit de rece o expresie in care, sub termenul „autorului" (genitiv subiectiv, după cum reiese limpede din context) ii pare rău că nu se găsește și domnia sa — mi se pare alt cinism. Dacă aplicăm gramaticii, logica, unde ajungem ? Chiar in textul lui Al. Piru o logică de computer m-ar putea acuza că sint autorul volumului de „Scrieri, 4, Minerva 1970". Imi permit să citez comentind : „Aș putea la rindul meu să /-i/ obiectez lui N. Georgescu, pe dos, (a obiecta pe dos ?! Iată un alt mod de a spune a obiecta impotriva ta insuți !) că citește numai reviste, nu și cărți, deoarece articolul lui Pompiliu Constantinescu invocat (cine este invocat ?!) se găsește in volumul său de **Scrieri**, 4, Minerva, 1970, la un loc cu toate articolele despre Cezar Petrescu" (toate ? De unde știe Al. Piru de vreme ce este de acord cu mine că nu citește revistele ?). La fel de absurd este a mă vedea pe mine, aici, autorul volumului convocat la discuție precum este a-l vedea pe Al. Piru in expresia „critica veche a autorului" (și acolo subiectul cel mai apropiat dă logica frazei, ca și aici). Prof. Al. Piru crede că m-am referit la Tacit cind am spus că și-a scris studiul „sine studio". Să nu intrăm, totuși, in complicatele probleme ale obiectivității lui Tacit. Oricum, este de la sine ințeles că dacă mă refeream la acela (dacă era cazul ; dar este ?) il citam complet. Jocul meu de cuvinte merge pe termeni existenți, pe „studiu" din „Studiu introductiv" ; dacă ar fi fost vorba de un studiu „**iroductiv**" desigur că Tacit se cerea evocat cu „sine **ira** et studio" al său. Cinismul, insă, nu are nimic de-a face cu ura : el este numai dispreț. Iar „studiu" inseamnă și „**părtinire**", — cum traduce Al. Piru — dar trebuiesc consultate măcar dicționarele pentru sensurile de bază ale cuvintului cind știi latina din expresii de Larousse — și pentru „studium" memoria ți-l furnizează doar pe Tacit. Dacă Cicero spune, de pildă : „in rerum contemplatione studia ponere" — nu vom traduce „a pune **părtinire** in contemplarea lucrurilor" — ci exact ce nu pune Al. Piru, adică **pasiune.**

N-am rostit nimic din care să reiasă : „De altfel eu n-am zis că Pompiliu Constantinescu nu a citit volumul al doilea din **Intunecare,** ci numai că nu l-a recenzat." Nici de citatul pe care mi-l dă Al. Piru (după „Vremea" 19 iulie 1930 crede domnia sa) nu aveam nevoie, pentru că nu recenzia lui P. Constantinescu la „Aranca, stima lacurilor" (din „Vremea" din 10 iulie 1930) din care se extrage citatul, o invocam ca argument, ci pe aceea din 15 februarie 1931 din „Vremea" la „Comoara regelui Dromichet" pe care dinsul nu o cunoaște. Citez inceputul ei, emendind două evidente greșeli de tipar strecurate in revistă (pun „a" in loc de „al", pentru acord) : „De origine sămănătoristă și pornit din matca bogată a literaturii d-lui Sadoveanu, talentul d-lui Cezar Petrescu e format din două distincte aluviuni : **a** unei nostalgice sensibilități moldovenești, de reacțiune lirică și cu mijloace evocatoare și **a** unui realism de autentică și amară cronică a contemporaneității. Din contopirea acestor hibride materialuri și contradictorii tendiți interioare și-a construit intreaga sa operă de romancier. În evoluția prozei noastre actuale, d-l Petrescu reprezintă o certă renovare sămănătoristă pe care s-a altoit viziunea unor conflicte epice..." (urmează o amplă comparație cu realismul obiectiv al lui Liviu Rebreanu, autorul reluat atit de frecvent in argumentațiile antisămănătoriste ale criticului). După cum vedem, numai numele curentului ii este defavorabil lui Cezar Petrescu. În cartea la care mă aduce Al. Piru, insă, nu există acest text, și dinsul trebuia să se aștepte la asemenea surprize pentru că editorii scriu negru pe alb : au preluat materialul din volumul „Critice", 1933, nu din revistă. N-am studiat ediția Pompiliu Constantinescu (in sensul că n-am verificat relația ziar/carte in cazul editării și reeditării textelor sale) — dar G. Călinescu imi spune limpede că activitatea criticului de la „Vremea" trebuie căutată în revistă ; acolo am căutat-o. Problema este de metodă, nu de altă natură : Al. Piru preia informații din surse de mina a doua (cit de senin ne spune că a scris despre o ediție Eminescu fără s-o vadă !). Este de la sine înțeles, așadar, că și în cazul de față a avut doar iluzia că citește articolul din revistă : cartea l-a trimis la altă carte.

Cit despre candida convingere că Cezar Petrescu „N-a implinit 68 de ani", ce să mai zic ? Rămine lucru cert pentru istorie că la 1 decembrie 1960, cind Cezar Petrescu aniversa cel de-al 68-a an, cineva n-a fost chemat la banchet.

Acestea fiind zise, chiar că nu înțeleg de ce se simte Al. Piru „acuzat" și îndreptățit să acuze la rindul său „pe dos". Oricum, a cunoaște revistele interbelice și cărțile scoase din ele — nu sint lucruri egale, așa că-l rog, totuși, să deschidă revista „Vremea". Îl asigur că-i va face plăcere. Poate că profesorul Al. Piru dorește să acuze doar cu argumentul autorității, pentru a-i rămine neștirbită reputația in fața discipolilor săi. În privința lui Cezar Petrescu, errare humanum est ; chestiunea este să nu perseverezi.

Nicolae Georgescu

Interlocutorii reporterului

Urmare din pag. 1

chiță din Birca, țăranul-arhitect P. Ciolcă din Vilsănești-Argeș, Biță Marinescu, olarul Victor Vicșoreanu din Horezu etc. Subtil și pertinent observator al realității satului românesc contemporan, scriitorul vorbește despre meseria de navetist, despre vechile credințe și eresuri, despre unele obiceiuri populare, despre „Măria-Sa Țăranca", încheind, simbolic, cu copilul de țăran, semn și speranță că atita vreme cit vor exista țărani vom reuși să auzim „vocea bătrînă și pururi tinără a Maicii Țări".

Reporter și pe alte meridiane, Ilie Purcaru se simte la el acasă cind vorbește despre țăranul român și lumea lui : țăranul a devenit aci o obsesie și un prilej de adorație : „Ei (țăranii) nu prea vorbesc, ei tac și fac. Ei fac, ei au făcut atit de mult in această țară, au făcut piine, au făcut istorie, au mai făcut și ființă, au mai făcut și cuvinte, au făurit o limbă. Dar și pe ea au plămădit-o in tăcere... Ei iau parte nu numai cu sapa, ci și cu cuvintul, la lucrarea și la rostuirea intregii țări... După ce vorbesc, după ce spun ce au de spus, ei se intorc la fapte, in cimp, la rod". Țăranii lui Ilie Purcaru „vorbesc despre vorbe", despre viața lor, ei gindesc intotdeauna liber, cum au invățat de la bătrini. La numeroase interogații, „eroii cei mai mari ai noștri, ai românilor", știu cum trebuie să se răspundă, ei nu sint nerăbdători cu răsplata, ei sint conștienți că pentru indreptări se cere organizare și chibzuință, ei știu, de asemenea, că piinea, ca să fie mai mare, mai albă și mai bună se cere o „trintă inverșunată cu lutul" și trebuie să ai „curaj să fii azi țăran, să rămii țăran". Ei au, zice Ilie Purcaru, și ințelepciune, au și curaj. Alături de țăranul-bărbat, țăranca și-a avut rolul ei in istorie : „ea odrăslește neamul și-i ține dreaptă cumpăna vieții, acea cumpănă ce se cheamă și datină, ea rinduiește in jurul bărbatului, cu miini harnice... o casă cu zarzări și pruni, cu știubeie, cu păsări și cu copii".

Reporterul nu rămine aici, la această catagrafie de realități nemijlocite, el adaugă o dimensiune antropologică. Erudit, făcind dese incursiuni in istorie, in sociologie și in tradiția noastră culturală, Ilie Purcaru aduce un binemeritat elogiu țăranului român, pe care-l cunoaște in complexitatea lui pentru că-l iubește. În consens cu el „mulțumindu-le pentru tot ce au făcut și fac — pentru faptă, pentru cimp, pentru rod, pentru istorie, pentru ființă, pentru limbă — e rindul nostru, al celorlalți, să le intoarcem prinosul unor cuvinte".

m a p a m o n d

REPERE

Prima zi de pace

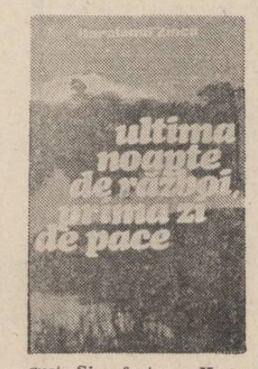

Haralamb Zincă este un autor binecunoscut prin literatura sa polițistă, un gen pentru care nu avem nici o apetență, părîndu-ni-se convențional și expeditiv. În urmă cu un deceniu, prozatorul acesta de gen a abordat, cu îndrăzneală, un tip de carte mai riscant și mai profitabil pentru indiscutabilele sale calități. Montajul documentar consacrat evenimentelor de la 23 August, **Și a fost ora H**, era o surpriză atît prin finețea unor reconstituiri, cît și prin noutatea unor elemente pe atunci ignorate. Istoricii au completat între timp o serie de goluri, mai ales în timpul din urmă, dar între pionierii operației de luare în posesie a acestui trecut atît de apropiat se află și Haralamb Zincă. **Și a fost ora H** nu și-a pierdut de altfel din interes, putînd fi oricînd reeditată cu folos. De curînd, **Ultima noapte de război, prima zi de pace** tentează o formulă similară, consacrată acum, așa cum spune și titlul, încheierii marii conflagrații mondiale de acum peste patru decenii. Mai exact, cartea lui Haralamb Zincă vede cel de al doilea război mondial și prăbușirea lui Hitler din perspectiva combatantului român de pe frontul antifascist. Din punct de vedere istoric, materialul inedit este mai redus decît în cealaltă lucrare, prin forța lucrurilor, autorul nostru neavînd acces la arhive și documente nepublicate și neanalizate în lucrările istoricilor din alte țări. Cu toate acestea, ipotezele îndrăznețe nu lipsesc. Mă refer îndeosebi la împrejurările legate de operația germană din Ardeni și la intervenția lui Churchill pe lîngă Marele Cartier General al Armatei Sovietice sau la încercarea de descifrare a unor mistere și de înțelegere a unor amănunte contradictorii privind moartea lui Hitler sau la faptul că germanii cunoșteau planul de împărțire a Germaniei. Mi se pare că uneori Haralamb Zincă acordă o prea mare importanță operațiunilor secrete din timpul războiului. Atunci cînd războiul se desfășoară într-un mediu material și angajează zeci de state, cu tot potențialul lor militar și economic, factorii decisivi trebuie căutați, desigur, în altă parte decît în acțiunile din umbră. Istoria serviciilor secrete își are importanța sa atunci cînd este studiat regimul represiv din Germania și din alte state totalitare, evidențiind crimele folosite ca metodă de guvernămînt, iar în condițiile de război poate să lumineze aspecte minore ale desfășurării evenimentelor, dar aceste trăsături nu trebuie supralicitate. Nici o operație secretă n-ar fi putut schimba soarta războiului. Este cazul să afirmăm de asemenea că nici caracterul conspirativ al actului de la 23 August nu trebuie exagerat, chiar dacă s-a acționat o vreme în clandestinitate. A fost o hotărîre și apoi o acțiune a organismelor reprezentative ale statului, în frunte cu factorul constituțional suprem, cu participarea armatei, a partidului comunist și a întregului nostru popor, într-un moment decisiv pentru soarta țării, iar nu o lovitură de palat sau o răscoală, cum au calificat-o unii chiar atunci, în acele zile fierbinți. Antonescu a fost arestat ca persoană privată, după ce i se retrăsese mandatul, conform procedurii constituționale, chiar dacă în condiții speciale. El fusese un uzurpator al puterii, impunînd o dictatură personală și conducînd țara la dezastru. Înlăturarea lui a fost un act legitim, iar nu o conspirație care a reușit. Poporul român are o lungă tradiție de legitimitate, iar istoria sa trebuie privită în această lumină.

Meritul excepțional al cărții lui Haralamb Zincă constă îndeosebi în situarea ostașului român în prim plan, în evocarea nudă a simțămintelor și aspirațiilor sale. O mare încredere în destinul nostru, în tăria morală și puterea de a răzbate prin istorie se degajă din cele mai multe pagini. Sînt fapte care te fac să înțelegi mai bine ce simt și cum lucrează românii prin istorie. Iată numai unul singur dintre acestea : locotenent-colonelul (r) Constantin Lițu povestește că soldații săi luaseră în 1940 borna de frontieră de la adevărata graniță de vest a țării și o purtaseră tot timpul războiului într-o căruță specială. În octombrie 1944 au ajuns din nou la Crișul Repede, după lupte grele : „Și iată-ne la adevărata frontieră de vest a României, cu **căruța specială** lîngă noi. Am îngenunchiat, ne-am descoperit frunțile și am sărutat pămîntul scump nouă, readus la glia străbună. Am săvîrșit acest act solemn atît pentru bucuria și satisfacția inimii noastre, cît și pentru un drept și binemeritat omagiu cuvenit celor 80 de morți și 120 de răniți, cărora jertfa supremă nu le mai oferise această fericire, dar pe care îi trecuse în nemurire". Același ofier își găsește casa din Beiuș devastată, iar amintirile de familie profanate. Orice alt luptător ar fi nutrit gînduri sălbatice de răzbunare. Ce face un ostaș român ? Să-i dăm din nou cuvîntul lui Constantin Lițu : „Am jurat în momentele acelea ca, atunci cînd vom depăși frontiera noastră de stat, să nu comit niciodată asemenea acte de vandalism, să nu permit niciunui subordonat să încalce vreodată omenia și demnitatea românească. Și așa am făcut ! Nu m-am răzbunat, ba, din contra, pe unde am trecut, am ajutat populația civilă găsită în nevoi."

O carte plină de un cald patriotism, o frumoasă apariție a Editurii Militare, o pagină de autentică literatură documentară.

Aurel-Dragoș Munteanu

Din nou în fața lui Brâncuși

Culegerea de articole cu titlul **Brâncuși și arta secolului** (Brancusi y el arte del siglo) *) semnată de ginditorul român, actualmente stabilit în Spania, George Uscătescu, completează, în peisajul nostru cultural, prezențele editoriale ale savantului, venind după apariția volumului său de **Poeme** (Ed. Eminescu, 1981) și a studiului dedicat lui **Erasmus** (Ed. Univers, 1982).

Pe lîngă însemnătatea strict științifică — textele făcînd parte din primele contingente de contribuții eseistice din cîmpul posterității brâncușiene — culegerea mai poate să reprezinte în ochii publicului românesc și un act de conștiință. Un act de restituire, de readucere în spațiul culturii noastre a unei opere ce, pe drept cuvînt, ni se cuvenea atît ca tematică, cît și prin originea etnică a autorului. Fiindcă, excluzînd asemenea opere și asemenea oameni din circuitul nostru literar, anumite vremuri revolute nu făceau decît să ne amputeze patrimoniul și să ne prezinte ciuntiți în fața lumii, iar — obiectiv vorbind — ignorarea lor aducea mai mari prejudicii integrității noastre culturale, prin hiaturile sau golurile ce se nasc, unele de neumplut, decît persoanei autorului ca atare. În perspectiva istoriei, operele sînt cu mult mai importante decît conditia în care au trăit creatorii lor, în același timp, însă, nu poți să integrezi o operă excluzîndu-l pe autor. În orice caz, nu ne mai putem permite luxul de a refuza un nou „atelier al lui Brâncuși".

Publicarea unor asemenea lucrări mai comportă și o altă semnificație, deloc neglijabilă. Ea subminează o atitudine nefastă care riscă citeodată să deterioreze conștiința literară, un anume fel de snobism, de fals intelectualism ce tinde să supraaprecieze și să deformeze informația culturală la care nu are acces, datorită barierei lingvistice sau din alte motive, creînd un fel de axiologie a „fructului oprit". Editarea vine, în același timp, în sprijinul motivatei curiozități și nevoi de informare a cititorului, care are acum ocazia să vadă cartea cu proprii săi ochi, să o situeze mai eficace și mai corect în zona valorică reală ; dar, ceea ce nu trebuie uitat este că, indiferent de răsnindirea de care se bucură orice text, rămîne nici mai bun, nici mai slab decît este în fond.

Din acest punct de vedere actuala suită de exegeze brâncușiene trebuie judecată din perspectiva timpului în care a fost concepută, a oportunității momentului și a carierei ei în literatura de specialitate. Articolele au avut darul să jaloneze și să ofere incitări pentru o cercetare sistematică a operei lui Brâncuși, să semnaleze, într-o Europă recent ieșită din războiul mondial, dar în plin război rece, un mare reper românesc, ce rămăsese pecetluit ginditorilor din țară. Desigur, unele din articolele componente ale volumului n-au decît o valoare publicistică sau encomiastică, rămînînd mai mult ca poetice mărturii sentimentale, ca dovadă a unei profesiuni de suflet a ginditorului. Altele, însă, alături de latura emotivă, se bucură și de lumina ideii și de rigoarea științifică. Asupra acestora din urmă merită să ne oprim mai cu seamă. Tehnica de compunere a acestor scurte eboșe amintește de aforismul sau sentința care se dilată explicativ, dar nu întotdeauna argumentat. George Uscătescu procedează prin intuiții cărora le adaugă un suport teoretic **a posteriori**, prin afirmații deschise, netranșante, bogăția și arguția citatelor sale fiind de neînvins.

Cea mai consistentă secțiune a eseurilor îmi pare a fi cea care începe cu „noua filosofie a spațiului", în care autorul își mobilizează marile resurse de filosofie a culturii, obținînd cîteva observații de o rară profunzime și cuprindere, mai ales atunci cînd vede în refuzul spiritualității occidentale de a mai cultiva ideea de istorie, implicit conceptul de timp, începutul unei gîndiri asupra spațiului, citindu-l în acest scop pe filosoful grec Evanghelos Moutsopoulos care vorbește chiar de o nouă conștiință a spațiului, succedînd ideii de „durată" a lui Bergson. Fundamentarea acestei corelații îl conduce pe G. Uscătescu la conceptia ultimă a lui Heidegger care „opune spațiul fizic, trasat din punct de vedere tehnic, spațiului ca deschidere sau aspirație", avînd ambiția de a aplica tezele acestuia asupra artei lui Brâncuși. Sînt cele mai dense pagini acelea cînd realizează o hermeneutică a operei brâncușiene prin intermediul lui Heidegger. „Aprehensiunea semnificativă a realității — conchide eseistul — duce la concluzia că arta plastică modernă este un act creator provocativ, este tocmai o controversă între artă și spațiu. În acest sens, artiști ca Brâncuși ar fi putut să constituie pentru Heidegger, dacă filosoful ar fi utilizat calea sugestivă a exemplului, un model exemplar. Provocarea, actul controversei, ni se dezvăluie în lupta integratoare cu spațiul și pe care o reprezintă Coloana Infinitului, Poarta sărutului, Masa tăcerii, prin care Brâncuși a marcat punctele de contact ale orașului său de origine, Tîrgu Jiu, cu universul". (p. 28).

În demersul heideggerian aș vedea chiar motivația psihanalitică a preocupărilor brâncușiene ale lui G. Uscătescu. Conceptul de „spațializare" (das Räumen) — ceea ce înseamnă a elibera spațiul de învelișul său sălbatic, a găsi sau a deschide un spațiu liber, unde omul să poată întîlni un refugiu sau să-și construiască un adăpost" — promite a oferi „încă o dată omului o patrie, un loc pentru zeii dispăruți" ; iată ce căuta, poate, G. Uscătescu în arta lui Brâncuși — spațiul patriei — sau, poate mai mult, puterea de a supraviețui în afara ei.

Vlad Papu

*) **Biblioteca de artă. Biografii, memorii, eseuri, cu un cuvînt înainte al autorului, traducere de Dorel Lucian Filipescu, Editura Meridiane, 1985.**

DIN LIRICA TURCĂ

FAZÎL HÜSNÜ DAĞLARCA

Înțelepciune

Cînd mor caii
Lupii se năpustesc asupră-le din depărtări —
Infinitul din noi
Ia parte la înmormîntare.

Fericire

Lumina
Este aceea care
Aduce ziua
Acasă.

Bîrfă

Se spune că luna se rotește deasupra pămîntului
Iar pămîntul datorită soarelui.
De milioane de ani nu conține
Această bîrfă.

Asemănare

Caii
Ne poartă
Așa cum noi ducem
Cerul pe umeri.

Incursiune

A înțelege
Este o incursiune
În imperiul
Altuia.

Chemare

Cînd frunza copacului
Cade pe pămînt
Se aude verde chemarea
Cerului către adîncuri.

Deschideri

Se deschid ochii
Păsărilor
Către cel mai deschis
Albastru.

Al cincilea sens

Căușul palmei
Îmi destăinuie cinci puncte cardinale
Răsărit, apus, nord, sud și
Tu.

Evidență

Dacă
Somnul nu mă iubește
Cum m-ar iubi
Întunericul adînc?

Cealaltă dimensiune

Oricît de iute ar fi mîna mea de vînător
Mai repede zburați voi păsările.
Este atît de frumos
Să fii primul!

În românește de
Vasile Smărăndescu și Zoe Pavel

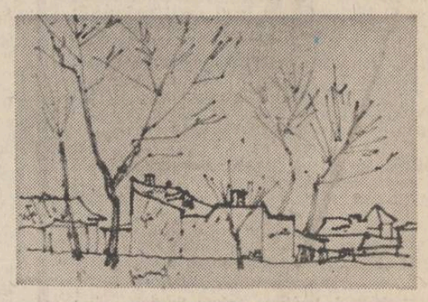

POEȚI ITALIENI CONTEMPORANI

GUIDO OLDANI

Plecări

O atenție aproape magică
ca să nu evadeze privirea
spre atît de învălmășitele
intenții ;

murdărit nisipul curat
(grăunți de fildeș)
de vaporoasă mare
unde lăuntric
sînt botezate
imagini obosite
ale unui mit expulzat
și compunînd plecări
n-o să avem timp de întoarcere
deja tumefiați de sare gemă
plecînd

ROBERTO SANESI

Veghe

Nici măcar caii, în somn,
nu bat copite de aer cu aceeași grație
a mîinii tale ; șușotesc
înăuntrul cetii : plăpînd
acum reduci umbra din jurul ferestrei
și rețești cuvinte, fără a ști
pentru care seducții sacerdoții și augurii
te vor fi ținuit în acea vigoare
de aspre foșnete, de labile aparențe, pentru că
hic nitidus fons est, **și nu doar**
pentru o ploaie ușoară
care mă șlefuiește.

GIORGIO CAPRONI

În zori

Erau constrînși cu toții
să-l urmeze pe el, singurul
care avea o lanternă.
Dar în zori,
toți s-au risipit
precum ceața. Toți.
Care aici, care dincolo.
(Au fost și din cei care au apucat,
se pare, un drum fals.
Au alunecat. E simplu.)
Oh, libertate, libertate.

PIERO BIGONGIARI

Ambasadorii din Corcira

Ambasadorii din Corcira cer ajutor atenienilor
în Tucidide și în această incertă zi de martie
dar semnul este aproape o ieroglifă
indescifrabilă
ce spun cu adevărat ambasadorii din Corcira,
cu adevărat ceruseră ajutor, și în care zi,
chiar în această furmentată zi de martie, sau
cînd ?

Luca crede că au cerut ajutor pentru rațiuni
improbabile,
prin discursuri imposibile. Gestul e acolo
încleiat în cuvinte
care nu vorbesc și acestea nu fac un gest și nici
un text.
Se întorseseră în Corcira, odată smulsă
promisiunea de ajutor ?
sau ambasadorii sînt încă aici, în mijlocul nostru,
mascați, sau nu numai atît, și vorbesc fără a fi
înțeleși cerînd ajutor
pentru iminentul pericol mortal, sau Corcira este
aici ? poate Corcira e chiar aceasta,
și ambasadorii plutesc pe mare, pe o mare azură
și nu știu să se întoarcă sau nu știu că se întorc
dacă oriunde este Corcira, și oricine cere ajutor
și Atena este în pustiu, într-un pustiu de cuvinte
dezolate
de unde ies vele, vele care se umflă, în acest
ascuns Pireu
de semne care strigă, și strigă adio, sau poate
cer ajutor.

GIULIANO GRAMIGNA

Anale: 25 (fantasma)

Acele nimicuri de real stropite într-o zi
cu soare sau cu vreo aversă de ploaie — nu
e prea mult de zis ochiul de bou roșu
pe grilajul de tramvaie moneda de douăzeci
centime care s-a înroșit toată după-amiaza
pe terasă fumul/parfumul aschiilor de rugină
Reale Nichtigkeit **plutește în ceașca**
timpului, a seninului sub ochiul
mihnit exilat al Copilului
care adulmecă mirosul nervilor
fantasmei sale construite să susțină o viață
Ce animal ce zeu ce erou
ce urmă voi cînta despre ființa lui divizată ?
Cînd adoarme pe carte
unde a rescris puținii ani de dinainte
tot romanul infim ce l'așteaptă
historicus-furnică Moise care se salvează din ape
trăgîndu-se de păr. Aproape șaizeci de ani după
aceea
doarme după-amiaza visează pe cineva
strîns în cămașa de forță dar de neînfrînt
Oare ce gînd gol îl domolește ?

FRANCO LOI

Dacă un porumbel zboară

Dacă un porumbel își ia zborul, imediat după
el altul și altul
de la streașină își deschide aripile iar ultimul
care-și ciugulește penele și la altul
pare că se gîndește, sau că îl cheamă, spune-mi
tu, zeu al infernurilor, ce anume îi îngreunează
aripa
da, ce anume i-o leagă, dacă trist ca un flirt
obosit
acolo, cînd vrea să se ridice în zbor, privește
un hățiș de păsări migratoare ce gureșe se
îndepărtează?
Oh, cît cer ! cît aer ! cîtă moarte !
Să știi să zbori, să știi să cînți este în zadar
orice știință, dacă nimeni nu te cheamă.

MAURIZIO CUCCHI

Muntele Sinai

Nu zic nu, măcar un pic tot
mă gîndisem (dar, în fond,
eram foarte adormit...). Și apoi, la vederea
acolo sus
în vîrf
a acelui preot negru, mîinile-n șolduri, privirea
trufașă
(„ce faceți
voi doi la vîrsta voastră,
acolo șezuți pe pajiște. Aici e proprietate
privată")
Trebuia să intrăm în pămînt? Sau mai degrabă
să ridem și să ne supărăm ? Pînă la urmă
bombănind
ne-am pus în buzunar batistele eu și ea
și am coborît. Și încă neștiind unde să mergem
(„ca să vezi, dragă,
ce imbecil. Stam acolo liniștiți. Cine făcea ceva
rău ?...)

Traduceri de Marin Mincu
din antologia cu același titlu

REVISTA STRĂINĂ

● **REGIZORUL** Xie Jin reprezintă la ora actuală una din cele mai proeminente figuri ale cinematografiei chineze. În vîrstă de șaizeci și trei de ani, el a realizat pînă acum peste douăzeci și unu de filme care s-au bucurat de un succes internațional. În Franța a fost organizată, în 1983, o retrospectivă cu nouă dintre filmele sale, iar în S.U.A., în 1985, au fost prezentate zece filme în regia lui Xie Jin. Este membru în Academia de artă cinematografică din S.U.A. Între marile sale creații, specialiștii citează filmul „Baschetbalista nr. 5", „Detașamentul roșu de femei", „Marele Li, Bătrînul Li și Micuțul Li", „Artistele surori", „Legenda din muntele Tianyun, „Păstorul", „Coroana de la poalele muntelui" și altele. Un articol consacrat activității sale scrie următoarele : „Urmărindu-i creația, constați că majoritatea filmelor regizate de Xie Jin sînt tragedii. Atenția sa s-a concentrat asupra oamenilor simpli, obișnuiți, de pe pămîntul unde s-a născut și a crescut. Xie Jin a adus pe ecrane personaje care, deși au trecut prin încercări dramatice, nu și-au alterat sentimentele omenești reale, a prezentat publicului omul obișnuit, cu frumusețea sa sufletească".

● **UN SPECIALIST** de mare ținută, Ren Jiyu a prezentat de curînd ediția monumentală a „Marilor scripturi budiste", o colecție ce reunește unele scrieri fundamentale din trecutul Chinei, un adevărat tezaur de cultură tradițională, apărută la Beijing. Au fost publicate de fapt numai primele volume, urmînd să continue pînă la începutul deceniului următor, cînd întreaga ediție va reuni douăzeci și două de volume. Ren Jiyu scrie : „Marile scripturi budiste chinezești sînt redactate pe baza „Scripturilor budiste Zhaochengjin", care datează din timpul dinastiei Jin și au fost descoperite în orășelul Zhaocheng (din provincia Shanxi), în templul Guangsheng de către Armata a 8-a în timpul Războiului de rezistență antijaponez. De fapt, aceste scrieri budiste sînt unicul exemplar de acest gen din țara noastră și unica copie a „Scripturilor budiste Kaibao", deci la ora actuală, cînd originalul „Scripturilor budiste Kaibao" a dispărut fără urmă, această copie are o valoare inestimabilă pentru redactarea „Marilor scripturi budiste chinezești" și pentru întocmirea comentariilor acestei opere. (...) Ea va fi prima și cea mai complexă lucrare budistă clasică în limba chineză din țara noastră".

● **ÎNTRE POEȚII FRANCEZI** impuși în ultimul timp se numără și Claude Faïn, apărut în colecția „Spectres familiers" cu volumul **Rit, început din nou al gestului.** Un comentariu notează : „Cu Faïn (care va trebui într-o zi să apară și la cei care sînt numiți 'marii editori') regăsim acum, în cea de a șaptea carte a sa calitățile și rigoarea care îl caracterizează. Nuditate și transparență a unui demers care pune în mod radical problema metaforei tradiționale. Ca într-o partitură muzicală, cuvintele sînt aici suspendate de un suflu care le poartă și le orchestrează. Se poate de asemenea găsi în aceste pagini intense și atît de frumoase un fel de epopee a trupului, în dinamica sa vitală. Pentru Faïn, poezia este înainte de toate un parcurs, o cursă a limbajului, un elan al expresiei prin necunoscutul unei reprezentări. Ritul mimează în aceeași măsură, în felul său, o căutare a celuilalt, a vocii sale care vorbește, care izvorăște pe pînza invizibilă a ritmului. (...) O carte rară și fără concesii".

● **REEDITAREA** eseurilor lui Claudel, sub îngrijirea lui Gilbert Gadoffre, a prilejuit o nouă discuție asupra gîndirii artistice a marelui poet. Gadoffre a publicat **Arta poetică**, sub care Claudel a reunit trei eseuri, între care **Cunoașterea timpului și Traité de la co-naissance au monde.** Un comentariu notează : „Titlul sub care Claudel a reunit aceste eseuri (...) este desigur dificil de explicat, cel puțin dacă poetul nu a vrut să spună înainte de toate că dezvoltarea gîndirii sale nu se face în nici un fel în sensul raționalității logice, ci prin urmarea unor date absolut intuitive. Este vorba de texte scrise între anii 1896—1903, într-o epocă de clarificări a poetului, căutînd să-și explice lui însuși propriile credințe și încercînd să pună în raport arta sa de a trăi și de a crea, convingerile sale intime, cu lecția învățată de la Mallarmé. Pare că există un fel de integrare a ideilor tînărului convertit în sistemul mallarméan, tot atît de tiranic ca și cel al unui mistic. Oricum, avem de-a face cu o operă plină de sugestii".

● **UN STUDIU** special tentează Judith Stora pentru edițiile universitare franceze. În aproape patru sute de pagini se încearcă o adevărată „Fiziologie" a unui tip aparte de umor, încărcat de melancolie și de sonuri tragice. „Umorul evreiesc în literatură" pleacă de la studiul celor mai vechi texte pentru a ajunge mai ales la umorul literaturii idiș, pe care îl consideră esențial în tratarea problemei. Neocupîndu-se aproape deloc de umorul evreilor trăitori în țările musulmane, autoarea se oprește la viața ștetl-urilor europene, a micilor localități evreiești, în care surprinde mecanismele psihologice și caracteristicile unei mentalități unice, cu ecouri și în zilele noastre, cînd situația acestor comunități s-a schimbat radical. Caracteristica psihologică a umorului evreiesc ar consta în vaga tendință de autodepreciere, ce are însă doar o valoare sentimentală, încărcînd situațiile cu multă căldură omenească și cu poezie. Cartea cercetătoarei franceze a fost apreciată de toți comentatorii pentru adîncimea lecturilor puse la contribuție, chiar dacă s-au formulat multe rezerve în ceea ce privește generalizările propuse.

● **O MONUMENTALĂ** ediție Corneille a fost întreprinsă recent, reunind eforturile mai multor ani de critică textuală. Un comentariu precizează : „Tricentenarul morții lui Pierre Corneille a fost pentru Universitatea Rouen ocazia de a întreprinde publicarea unei ediții critice și complete a teatrului său. Soluția adoptată de editori a fost de a respecta ultima ediție publicată în timpul vieții autorului, aceea din 1682". Ediția Universității Rouen este însă un model de operă istorico-literară. Sînt evidențiate notele și amplul aparat critic, clarificările împrejurărilor în care au fost create piesele, sursele de inspirație etc. Criticii apreciază că această ediție este un model al genului, o operă cvasi-definitivă".

SPORT

Jignirile se spală cu aur

Nu ninge, dar cînd te uiți în crivăț, simți cum vine mărunt la coada ochiului, semn că zăpezile sînt pe drum. La început de februarie, trăim dezolant și fumuriu și mi-e dor de-o iarnă infamă, vreau să mă calomnieze viscolul. Dacă mă opresc o clipă din lucru, visez un piriu și o pîndă la iepuri. N-ar strica să treacă și-un lup pe-acolo, sau o vulpe ferm hotărîtă să zboare creierii unui cocoș. Și pentru că nu ninge, nu mă preocupă subțirimile de gîndire. Și atunci notez vorbele care-mi urcă pe limbă, în clipa asta : furcă, jigniri nespălate, pepite de aur, cine-o face ca mine, ca mine să petreacă. Dacă stau strîmb și mă pătrund drept de înțelesul lor, iaca, îmi răsare-n minte Mircea Lucescu, băiatul ăla oacheș care-o face pe antrenorul național, care nu ne-a adus aur nici de pus pe-o măsea, dar ne promite cu gura la urechi lespezi de platină, rubine cît pepenii din grădina raiului, oiștea Carului mare, cîrlionții stelei polare etc., etc., și mulți îl cred și așteaptă darul sau pomana sau ofranda. Socoteala se va încheia probabil peste patru ani. Vreme lungă, vraf de zile, teancuri de nopți. În 4×365 de zile se pot întîmpla una mie de minuni imprevizibile, minus aia că Lucescu ar putea să ne califice în turneul final al Cupei mondiale din 1990. Ar cam trebui să-l las în pace. El și-o dorește din tot sufletul, dar eu nu pot s-o fac, pentru că n-a plătit dijma datorată publicului și a încălcat legea pămîntului : pierzînd, nu și-a dat demisia, ba dimpotrivă, umblînd cu proptele, și șoptele, și gogoșele, și salamalecuri, a mai dobîndit un galon pe tunică — ferească-ne cei de sus de întunecatele lui aptitudini ! Cu un secol în urmă, pentru ofensa care ne-a adus-o, i-aș fi cerut reparație pe calea armelor (n-am nici o îndoială c-ar fi optat pentru sabia de lemn, telul de bătut maioneza sau polonicul, nu ăla de ciorbă, ălălaltu', ăla găuritu', cu care se separă urda de zer, după cum bine ne învață Dicționarul explicativ al limbii române) și n-aș fi pariat o carboavă pe șansa lui. În schimb, azi, dac-aș îndrăzni să-l provoc la duel, m-ar striga cu goarna pe sub paturi.

Nu ninge, dar nici musca nu ne biziie. Prin urmare e bine, e foarte bine, ne vom revedea. Mai ales că urmează să jucăm, în calitate de sparing-partener, cu vreo cîteva echipe care au în buzunar biletele pentru Mexic. Mărturisesc cu toată cinstea că sac de antrenament (cîțiți sac de pumni) n-am fost niciodată și nici nu credeam să existe antrenor pe lume care să-și facă o mîndrie și un titlu de onoare de a întinde capcane de sfoară putredă pe potecile vînătorilor de urși.

Tristă situație.

Tristă, și mai rău, situația mea.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
6
(1 239)
Sîmbătă
8 februarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OCHII PREZENTULUI

Anul 1986 este în același timp anul unor noi șantiere ale construcției socialiste, ca și al unor recapitulări, a unor raportări la date esențiale, hotărîtoare din istoria patriei, din viața societății românești, din tradițiile de luptă pentru o viață mai bună ale clasei muncitoare din România, ale partidului nostru comunist.

În 1986 se împlinesc șaizeci și cinci de ani de la înființarea P.C.R., dată esențială pentru centralizarea și organizarea energiilor clasei muncitoare, a forțelor de stînga din întreaga țară. Recapitularea celor șaizeci de ani de istorie a partidului nostru comunist înseamnă totodată rememorarea a numeroase acțiuni politice de o mare însemnătate pentru formarea și impunerea unei concepții politice superioare, democratice, de stînga, la cei mai buni fii ai clasei muncitoare, înseamnă crearea de către partid a nucleelor de inițiativă politică inspirate de ideile marxiste și de necesitățile cele mai stringente ale poporului român în perioada interbelică, în timpul celui de al doilea război mondial și mai ales după război cînd, după preluarea puterii de forțele democratice, începe marea acțiune de prefacere revoluționară a României dintr-o țară înapoiată într-o țară socialistă multilateral dezvoltată. Cei șaizeci și cinci de ani de istorie a comuniștilor din România sînt ani plini de învățăminte, ani de luptă în condițiile dificile ale adversității altor partide politice, în condițiile extrem de grele ale ilegalității, ani de elaborare a unui punct de vedere propriu în vederea unei acțiuni revoluționare de perspectivă și a transformării sociale și politice a țării conform marilor necesități istorice impuse de existența poporului român. Membrii Partidului Comunist Român, cei mai buni fii ai clasei muncitoare, întreaga clasă muncitoare, țărănimea, intelectualitatea cu vederi democratice și de stînga, s-au confruntat cu împrejurări și probleme grele de-a lungul vremii a căror soluție au căutat-o într-o acțiune fără preget în slujba marilor idei ale socialismului și comunismului. Desigur, acești șaizeci și cinci de ani de luptă politică, care au constituit prelungirea superioară a vechilor tradiții de luptă pentru libertate și o viață mai bună ale întregului popor român și a forțelor politice cele mai înaintate din țară, n-au fost scutiți de eclipse, dar superioritatea de concepție a Partidului Comunist Român s-a dovedit a fi triumfătoare și acest lucru s-a văzut, mai ales, după război în șirul de acțiuni menite să schimbe fața veche a țării, să-i dea o deschidere nouă către viitor. Între evenimentele care marchează viața Partidului Comunist Român la loc de frunte, ca o piatră de hotar, stă Congresul al IX-lea al P.C.R., care a stabilit, în spirit revoluționar, o legătură creatoare între teoria și practica revoluționară a partidului, elaborînd o concepție politică activă pe plan intern, ca și pe plan extern, menită să întărească construcția socialismului în România, conform realităților interne, ca și colaborarea pașnică cu alte state în vederea unei acțiuni comune pentru progresul și libertatea tuturor popoarelor.

Anul 1986 este anul în care se împlinesc cincizeci de ani de la procesul comuniștilor de la Brașov, proces în care în apărarea drepturilor poporului muncitor, al poziției active a clasei muncitoare, s-a afirmat personalitatea de tînăr luptător politic pentru cauza comunismului a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Acest proces al comuniștilor, desfășurat la Brașov acum cincizeci de ani, a fost locul unei confruntări de concepții, a prezentului cu viitorul, deoarece pe băncile acuzaților se aflau oamenii care mai tîrziu au înfăptuit ceea ce pe atunci era un deziderat, un proiect, o acțiune de viitor: transformarea revoluționară a României, înlăturarea claselor exploatatoare, luarea puterii de către clasa muncitoare. Acuzații de la Brașov, ca și alții, din numeroasele procese pe care burghezia le-a intentat tuturor celor care acționau împotriva ordinei stabilite pentru o viață animată de idealurile superioare societății burgheze, idealurile socialismului și comunismului, sînt cei care mai tîrziu au declanșat, au condus și realizat una din cele mai mari revoluții sociale și politice din întreaga istorie a României.

La loc de cinste între acești reprezentanți de frunte ai clasei muncitoare, care s-au confruntat cu închisorile regimului burghezo-moșieresc fără a-și pierde încrederea în viitorul fericit al României, în necesitatea continuării luptei pentru o viață mai bună a clasei muncitoare și a țărănimii, a tuturor celor ce muncesc, o viață fără exploatare, s-a aflat tovarășul Nicolae Ceaușescu. Prin Congresul al IX-lea al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca secretar general al partidului, a afirmat suveranitatea și independența României, neamestecul în treburile altor state, acțiunea hotărîtă pentru pace în întreaga lume. Cei șaizeci de ani de activitate ai P.C.R. găsesc în realizările prezente ale partidului cu sprijinul întregului popor, în conducerea înțeleaptă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, o încununare a unei istorii de muncă politică neistovită, de sacrificii și superioară înțelegere ale necesităților istorice ale colectivității istorice românești, ale României ca stat socialist.

Anul 1986 este anul unor aniversări semnificative. Tot acum se împlinesc 600 de ani de la victoria politică a lui Mircea cel Bătrîn, cel care a asigurat independența Țării Românești asigurîndu-i un statut politic de importanță europeană. În 1986 numărăm 1900 de ani de la statul dac al lui Decebal și 2 500 de ani de la atestarea strămoșilor noștri geto-daci pe pămînturile lor de la Dunăre. Privim către trecut cu ochii prezentului, toate aceste aniversări celebrînd date și fapte hotărîtoare pentru istoria poporului român, pentru dăinuirea lui și pentru progresele și izbînzile înregistrate. Ele culminează în epoca actuală prin realizările Partidului Comunist Român, care va serba 65 de ani de existență, partid care se revendică din cele mai bune tradiții ale istoriei românilor pe care o înțelege și o interpretează prin prizma unei optici superioare, aceea a materialismului dialectic și istoric. Privim către trecut cu ochii prezentului.

Luceafărul

Desen de Liliana Niculescu

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Patria îi cîntă numele

Ce iarnă de purificare
Te-a nins din leagăn, să răsari, țăria firii.
Torță a țării.
Visind, luptînd neabătut,
Aerul tare
Al comunismului ne-adie fața.
Și tu rămîi aripa-zbor a tuturor.

Glasul pămîntului, speranța lui, viața.
Cît nedreptatea vei lovi necruțător.
Eu nu am harul vorbelor deșarte
Arar poate răzbesc cu-o floare norii
De care știu, au mult prea multă parte
Marii bărbați din care cresc conducătorii.
Numele tău, învrednicit de obîrșie,
Nu eu îl cînt, ci neamul patriei — cel mare
Cînd bărbătește, cînd a duioșie,
O, pentru visu-i de neatîrnare
Marile-osteneli nu-s răsplătite
Cu flori de-o zi, ori laude meșteșugite
Istoria scrie-va slova de aur
Unirea faptei cu-al cuvîntului tezaur.

Violeta Zamfirescu

Mineri sub Dîmbovița

Dintotdeauna istoria Bucureștiului a fost o istorie petrecută în văzul lumii, la suprafața pămîntului întins de o parte și cealaltă a Dîmboviței, sub lumina totdeauna foarte puternică a soarelui de cîmpie — măreață „scenă" pe care s-au jucat întîmplări nemaipomenite, unele cu sfîrșitul dramatic (invaziile tătărești și turcești — de exemplu), altele cu sfîrșit fericit. Oameni deschiși la suflet și la simțire, bucureștenilor le-a ajuns totdeauna pacea, sănătatea și munca, pentru ca să așeze pe temelia lor, ca pe o temelie de casă — rostul lor omenesc.

De-o vreme incoace, însă, istoria Bucureștilor dobîndește victorii și înscrie pagini de glorie în adîncul pămîntului. Necontrolată, o asemenea afirmație poate fi suspectată de inflamare, dar cine are răgazul să coboare măcar o dată într-unul din numeroasele puncte de lucru ale metroului, va întîlni imagini pe care orice peliculă preluîndu-le ca atare, fără scenarii sprijinitoare și fără umărul unui regizor inspirat, — va surprinde **excepția,** netrucată, situațiile în care omenescul se depășește pe sine forțînd porțile mitologicului.

Capricioasă din punct de vedere geologic, prea bogată în ape freatice, structura invizibilă a subsolului Bucureștilor ridică probleme la fel de complexe ca orice mare construcție hidroenergetică, apelînd la priceperea unor specialiști cu mare experiență precum și la munca efectivă a unor generații îndelung exersate de ași ai adîncurilor. Avem de unde ! Prin vreme, țara noastră și-a creat o elită muncitorească, cu rădăcina implîntată în primele baraje și hidrocentrale de pe Argeș și Lotru, iar legendarii mineri din adîncurile Maramureșului au venit în București ca să execute primele străpungeri de mare dificultate și să creeze, pe malurile Dîmboviței, o tradiție românească și în această nouă ramură de muncă nemaiîntîlnită în istoria țării — METROUL BUCUREȘTEAN.

Să spui cum arată, înseamnă să forțezi imaginația către metafore îndelung chibzuite, pentru că utilului i s-a adăugat pretutindeni frumosul, atît în desenul modern al vagoanelor galbene cît și în culorile vii ale marmorei care încălzesc ca o veșnică primăvară adîncurile pămîntului.

Să explici ce înseamnă pentru milioane de bucureșteni o străbatere a orașului pe zeci de kilometri distanță, în condiții civilizate și într-un timp record — înseamnă să bați în ușă de multă vreme deschise înțelegerii tuturor.

Să nu uiți !, doar atît, străbătînd imperiul iernii care ne-a coborît în liniștea oceanului de zăpadă, că în adînc, în străfundurile înghețate și reci de sub temelia orașului se muncește eroic, se luptă fără absențe nemotivate, pentru ca tot mai multe drumuri ale metroului să îmbarce ca spinarea unui transatlantic gigantic, omenirea orașului pentru a o transporta către toate cele patru vămi ale punctelor cardinale între care se întinde, inconfundabilă în solaritatea ei creatoare, marea metropolă a socialismului : Bucureștiul !

Viorel Varga

MĂREȚIA CARPAȚILOR

de Ion Lăncrănjan

Rar se întîmplă să existe o comuniune atît de mare și de adîncă între loc și om, cum a fost și este la noi, la români.

Carpații înșiși nu ar fi ceea ce sînt, nu ar fi aflat cum sînt, dacă nu ar fi legați prin văile lor îndelung vuitoare, prin culmile lor cele mai semețe, de viața noastră trecută și prezentă, de ceea ce am fost și sîntem noi, românii.

Iar noi, la rîndu-ne, nu am fi așa cum sîntem, dacă nu ne-am fi adunat laolaltă ca popor de sine stătător de o parte și de alta a Carpaților, dacă nu am fi luat lumină din luminile care au căzut și cad mereu pe crestele lor, dacă nu am fi luat bunătate și blîndețe din frumusețea și din bunătatea plaiurilor carpatine — adevărate și nepieritoare guri de rai — dacă nu am fi împrumutat tărie din tăria stejarului și semeție din semeția braduiui.

Carpații nu au fost niciodată hotar despărțitor între frați, văile și plaiurile lor fiind dimpotrivă punți de legătură, fiindu-ne nu o dată adăpost și scut. Granițele care au încercat să despartă în două munții aceștia falnici și de nesupus, au pierit de parcă nici nu ar fi fost. Ai noștri nici nu le-au luat în seamă, ce-i drept. Ei nu au avut niciodată sentimentul, cînd treceau din Bucovina și din Moldova în Maramureș și Ardeal, cînd treceau din Ardeal în Muntenia sau în Banat, că trec dintr-o țară în alta. Din contră, ei se duceau și veneau unii la alții cum se duce fratele la frate, umblînd și mișcîndu-se prin veacuri cu o detașare pe care nu o poate cunoaște decît omul care știe că locul pe care calcă e al lui și că el merită să sfințească acest loc.

Noi am fost și sîntem așa cum sîntem — răbdători dar și neiertători, iubitori de bine și de frumusețe, încrezători mai presus de orice în propriul nostru destin — pentru că am bătut și am străbătut de mii de ori potecile acestor munți ; pentru că am știut, indiferent unde a ajuns careva dintre ai noștri, că există aici o cetate nepieritoare ; pentru că am luat măreție din măreția Carpaților, cum au făcut de altfel și strămoșii noștri, între noi și ei neexistînd nici o granită, în timp, așa cum nu a existat nici o granită, în spațiu, între moldoveni și ardeleni, între munteni și bănățeni, unitatea noastră fiind, ca și vechimea, multimilenară.

De aceea, tresaltă cu atît de multă bucurie sufletul întregului popor român în 1918, la 1 Decembrie, pentru că noi eram uniți în cuget și în simțire mai dinainte : din 1859, și mai dinainte ; din 1784, și mai dinainte ; din vremea Unirii realizată de Mihai Vodă Viteazul ; și mai dinainte.

Locul ne-a ajutat să fim ceea ce sîntem, iar noi la rîndu-ne am dat strălucire locului, osmoza aceasta fiind, cum au dovedit-o veacurile, de neoprit.

Destinul Carpaților a fost să strălucească în veci în măreția lor în aparență nepăsătoare, numai în aparență însă.

Destinul nostru a fost și este să luminăm și să înflorim locurile care ne-au născut.

„Căci rămîne stînca, deși moare valul", cum zicea Poetul,

„Dulce Românie, asta ți-o doresc", aș îndrăzni eu să spun parafrazîndu-l : „Dulce Românie, asta ți-o dorim".

(reprodus după ziarul județean UNIREA din Alba Iulia)

TÎNĂR ÎN AGORA

O posibilă definiție a vieții

Am găsit satul acesta cu nume de voinic ambițios pe cînd cerul împărțea un pumn de diamante pămîntului și oamenilor săi ca să le topească, să le rodească, înzecit, să le rodească îmbogățit. Am bine-găsit satul Oprișor la vremea colindelor, colinde savuroase dar și mușcătoare, cum zice-se că ar fi gura mîndrelor fete din Oprișor pe care nici că vor s-o dea altcuiva decît flăcăilor din sat.

Oprișor e sat mehedințean mai depărtat de centru fie el de județ sau de țară, de fapt e comună, dar dintr-un singur sat, însă nu aci stă pricina pentru care nu au luat oprișorenii calea orașelor, căci gară sau șosea de-o ocazie s-ar fi găsit. Și mai cu seamă că pămîntul ce se arată în toamnele de acum, într-atît de mănos și bănos, era mai în urmă cu ani un lut nevolnic, mai bun de oale decît de griu.

Asta însă era odată. Cînd și satul Oprișor avea o altă, să-i zicem, „reputație", cea la care face aluzie un vulpoi dintr-o schiță a lui Brăescu către un răcute pe care tocmai își pusese în cap să-l jecmănească. Avea adică Oprișor reputația fetelor focoase și a geambașilor. Acum geambași nu mai sînt, deși cai mai sînt.

La Oprișor mai sînt cai, chiar mulți, cu toate că numărul mașinilor, nu numai al celor agricole, ci al mașinilor-mașini, al autoturismelor, se dovedește ceva mai mare. Acum oamenii primăriei și cooperației tocmai umblă să facă un service al acestor mașini. Și oricît s-ar mira careva vor face în comună și un salon de coafură.

Și, în fond, de ce să se mire careva, s-ar putea întreba altcineva, că doar în țară avem atîtea comune și cu service și cu salon de coafură, ba chiar de manichiură ? Pentru că Oprișor, în ciuda acestor înlesniri urbanicești a rămas sătesat. Toți locuitorii săi au rămas țărani-țărani. Nu mă gîndesc cînd spun asta că nimănui nu-i este rușine să pună mîna pe sapă, pe coasă, pe furcă de-o fi învățător, de-o fi primare, de-o fi inginer, pentru că și un asemenea lucru a devenit monedă curentă. Dar mă gîndesc la faptul că aici două mii de oameni, două mii de bărbați cu muierile lor și cu copiii cînd se ridică și ei, cu flăcăiașii și fetele de horă, lucrează în agricultură, sînt membrii cooperativei, o cooperativă prosperă de unde, organic, se trage și prosperitatea lor.

De aceea Oprișor e un sat sănătos, un sat ce-și conservă și-și consacră cu strășnicie valorile tradiționale, terasamentul am zice, șinele pe care sătenii au știut să abată puternica locomotivă a progresului. De aceea Oprișor e un sat frumos, căci au știut să-și facă apropiate și proprii virtuțile revoluției agrare, să înnobileze mai întîi pămîntul prin sudoarea muncii și tot prin muncă pe ei să se înnobileze.

Nobil-țăran, posibilă, și nu paradoxală, sintagmă, ce-ți pică pe limbă și-ți umezește cuvintele ca o steluță de diamant. De diamant topindu-se în rouă căci și aceasta e o posibilă definiție a frumoasei și paradoxalei noastre vieți și nu doar a celei de la țară.

Ion Marin

UN IMN DE PACE...

Fantastic oratoriu
în sonete
de TUDOR GEORGE

În pagina a 3-a

Cuvînt de pace

Cuvintele căzeau...
Un cuvînt însă
N-a vrut să moară
Porumbel
Așezîndu-se pe pușca
Mercenarului.
Și gloanțele
În țeavă
Orbiră!

Dim. Rachici

Cîte „critici" sînt?

Să ne imaginăm, scria celebrul savant Hans Selye, ce s-ar întîmpla cu cercetătorul care, avînd la îndemînă cele mai sofisticate microscoape electronice, unelte moderne îngăduind omului să pătrundă în profunzimea fenomenelor celulei vii, ar examina lumea vie doar din perspectiva acestor instrumente. În primul rînd, cercetătorul nu ar mai cunoaște decît ceea ce se întîmplă acolo, în profunzime, fără să aibă habar nu numai cărui organ îi aparține țesutul examinat, dar adeseori nici măcar cărei ființe. Cum să-și imagineze ființa al cărei țesut îl cercetează, de ce suferă, unde trăiește, care sînt relațiile ei cu lumea dacă singurele date obținute vorbesc numai despre schimburi celulare, fluxuri energetice, modificări ionice ? Mai există apoi, spunea Selye, cercetători care, îmbătați de noile metodologii și aparate sofisticate se dedau la cercetări de-a dreptul hazlii. În loc să studieze sau să abordeze marile necunoscute ale micro și macrocosmosului ei scriu lucrări docte despre efectele prafului de pe o stradă a Veneției injectat în pielea șobolanilor sau despre influența ozonului asupra trompelor de elefant.

Este adevărat, laboratoarele de azi pot fi considerate veritabile uzine de cunoaștere. Cercetătorul are posibilitatea de a privi în intimitatea celulei vii, de a dirija fluxurile fasciculelor laser, de a produce plasma, de a manipula ereditatea. Dar ceea ce este esențial rezidă în ceea ce face cercetătorul cu noile instrumente de cunoaștere, cum le folosește, ce importanță le dă și care este locul acestora în procesele intime ale creativității, pentru că tehnica, metoda nu pot fi, firesc, puse în locul gîndirii. Cel ce se limitează să observe materia numai la microscopul electronic nu va ști niciodată dacă un anume țesut cercetat face parte din creierul unui savant, al unui bolnav mintal sau al unui cîine pentru simplul motiv că între aceste țesuturi, afirma un celebru neurochirurg, nu există nici o diferență din punctul de vedere al alcătuirii lor. Creativitatea nu se poate dispensa de intuiție, de observarea integrală a vieții, a funcțiilor și relațiilor dintre fenomene. Nimic nu va putea înlocui, desigur, spiritul de corelare al elementelor, observarea obiectelor realității, oricît de multe metodologii moderne se vor inventa. Ele nu sînt decît instrumente ale cunoașterii și a le absolutiza sau a le folosi fără sens nu poate decît să compromită scopul pentru care au fost create.

Dacă ne gîndim bine, așa cum laboratorul sau camera de lucru a omului de știință a suferit transformări radicale, în aceeași măsură s-a modificat și laboratorul mental al criticului literar modern. Deosebirea este că, în ceea ce-l privește, aparatele sofisticate nu se văd, nu sînt obiecte palpabile : aceea care s-a îmbogățit nemăsurat de mult fiind chiar modalitatea estetică de cunoaștere. Pătrunderea radicală în microunivers s-a săvîrșit și în critica literară a secolului nostru ca un act consonant cu ceea ce

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 2-a

PĂDUREA

JURNAL DE POET

Am avut bucuria de a vedea în acest prag de iarnă unele din pădurile județului Prahova, cele de pe valea Teleajenului, sfîrșind sub crestele Ciucașilor. O documentare în toată puterea cuvîntului cu cărți și competența specialistului alături ; am reluat drumul istoricului Giurescu pe aici și cel mai vechi al lui Iorga. Venit de la Heidelberg unde am fost martorul unei expoziții neobișnuite și care purta titlul „Copacul" doream să văd pădurile noastre. Pădurea, arborele suferă grozav în Europa noastră. În piața zisă „de fîn" de pe Neckar sub un balon enorm de plastic erau aduși copaci întregi mîncați de chimicale și plumbul emanat de automobile : perspectivele sunt sumbre în ce privește viața pădurilor acolo unde industria a luat proporții colosale : an de an mor specii, se sting de pe coline iar odată cu pădurea pleacă izvoarele, fuge pămîntul pînă la stînca pustie ce deslănțuie sărăcia și dezolarea.

Încă nu este prea tîrziu pentru pădurile Europei : copacul lovit, uscat, macerat în plină putere al expoziției amintite este un strigăt ce poate fi auzit, ce trebuie auzit.

Am bătut zeci de kilometri de pădure pe Valea Teleajenului care arăta poetului toată splendoarea ei, specialistul în a cărui

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

III

Fără să-i fi dat acest titlu, Eminescu a scris o istorie a civilizației românești în epoca ei modernă. Din paginile **Operelor** se pot scoate capitolele acestei cărți rămase în colecția de gazetă. Este istoria constituirii unei civilizații în indiferență față de structurile specifice, tradiționale, de marile realități și probleme ale timpului. Eminescu împinge la forme extreme critica „formelor fără fond" susținută și formulată de Titu Maiorescu, pe urmele unor înaintași care schițaseră primele gesturi în acest sens. Încă în generația pașoptistă, la Ioan Maiorescu, tatăl viitorului critic și om politic, găsim respinsă „galomania", adică imitație fără rezerve a Franței, denunțarea „măștii fără crieri", care era pripită importație de aspecte exterioare. Dezacordul dintre formă și fond nu este o descoperire nici a lui Eminescu, nici a lui Maiorescu. Ideea plutea în aer la jumătatea secolului trecut și era firesc să se cristalizeze cu toată forța în cuprinsul unei culturi care-și căuta identitatea. Lucrul era cu atît mai firesc într-un secol ca cel de al XIX-lea, considerat unanim a fi fost un secol al naționalităților. Dar noutatea poziției lui Eminescu vine din epuizarea pentru vremea lui a acestui punct de vedere privitor la dezvoltarea civilizației românești : Eminescu nu observă doar dezacordul dintre fond și formă, care înseamnă nepotrivirea dintre o configurație socială, culturală, economică veche și seria de instituții și funcțiuni sociale noi și suprapuse care nu-i corespund, ci, mai mult decît atît, caracterul coroziv al formei, care în loc să amelioreze condiția fondului, o înrăutățește, o amenință cu destrămarea completă. Absența unui studiu comprehensiv care să treacă în revistă, toate acele puncte de vedere, mai mult sau mai puțin explicite, care constată în spirit critic decalajul dintre formă și fond, ne lipsește de o perspectivă exactă asupra situării poziției eminesciene în contextul de idei de la sfîrșitul secolului trecut. Existența și concluziile acelui studiu, care pot fi anticipate, ne-ar fi arătat că Eminescu este expresia de vîrf a unui cîmp de idei viu al cărui fir roșu trece de la Nicolae Bălcescu la Ion Heliade Rădulescu, de la acesta la Cezar Bolliac, pentru a nu numi decît pe cei mai proeminenți reprezentanți ai direcției, fir roșu care duce mai departe, înapoi, la Tudor Vladimirescu, invocat de toți cei citați, cu respect și venerație. Tudor e o figură de referință și pentru Bogdan Petriceicu Hașdeu, contemporan și emul al lui Eminescu în materie de gazetărie politică, de la marele savant pornind și generoasa idee a recuperării monografice a personalității marelui conducător de panduri.

În gazetăria lui Ion Heliade Rădulescu, în al său **Echilibru între antiteze**, ca și în gazetăria lui Cezar Bolliac ori în aceea a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, vom găsi mai toate temele și ideile gazetăriei eminesciene. Campania lui în favoarea țărănimii își are deci antecedentele ei, respingerea brutalelor interese străine care agravau exploatarea poporului român este și ea o temă comună atît la înaintașii lui Eminescu cît și la contemporanii lui, referirea la cazurile enorme de fraudă financiară pe spinarea aceluiași popor, ca și analiza lor cu instrumente potrivite, întrau și ele în raza presei din care a făcut parte și Eminescu ca gazetar convins. A-l scoate din acest context, a-l izola, a-l singulariza, ar însemna să nu ținem seamă de un fenomen caracteristic și inevitabil în cultura românească a celei de a doua jumătăți a secolului XIX. Vorbind despre temele și problemele din articolele gazetăriei eminesciene vorbim totodată despre un curent de idei, puternic și prestigios la sfîrșitul secolului trecut, din care Eminescu nu poate fi scos și în care trebuie încadrat. Singularizarea lui, izolarea lui de acest univers de idei, prezentarea lui ca unicat, s-a produs datorită intransigenței de viziune și expresie a gazetarului Eminescu, care i-a obligat pe adversarii de idei, pe adversarii politici, să-i acorde un statut și un tratament cu totul special. Decuparea lui din țesătura inextricabilă a construcției de idei a veacului trecut este în bună măsură operată, în primul rînd, din necesități polemice liberale. Eminescu nu este, de loc, nici prin direcția, nici prin teme, nici prin argumente, o apariție singuratică între contemporani. Vorbind astăzi despre această gazetărie, despre ideile ei, unul din primele gesturi se cade să fie cel al reintegrării lui Eminescu în contextul de epocă și de idei căreia aparține și a cărui cotă de vîrf o reprezintă.

Etichetele și aversiunea liberală l-au însoțit însă pe Eminescu pînă tîrziu după moartea lui. Tabloul pe care l-a făcut el civilizației române moderne constituia o mustrare nemiloasă pentru puternicii zilei de după 1900, care au fost nu odată guvernanții liberali. Semnificativă rămîne reacția din acest punct de vedere a unui viitor istoric al civilizației române moderne, față de contribuția de sociologie politică a lui Eminescu, la circa treizeci de ani de la moartea lui Eminescu. La centenarul nașterii lui C.A. Rosetti, E. Lovinescu tipărește în revista „Flacăra" (nr. 34, 4 iunie 1916) un articol intitulat **C.A. Rosetti și M. Eminescu**, care începe printr-o paralelă C.A. Rosetti — Don Quijote, rămasă în stare de enunț, pentru a se ocupa apoi exclusiv de anatemizarea de către Eminescu a pozițiilor și acțiunilor politice ale lui C.A. Rosetti. Articolul face apologia lui C.A. Rosetti prin respingerea aproape integrală a gazetăriei eminesciene. „Eminescu a scris și versuri nemuritoare. A fost însă și gazetar..." Punctele de suspensie sugerează decepția criticului. Ea nu rămîne însă doar la delicata sugestie a punctelor de suspensie. „Generația de azi mai cunoaște și un Eminescu ziarist. Cred că-l cunoaște fără de folos". Importanța lui Eminescu este redusă doar la cîmpul exclusiv al poeziei, cealaltă contribuție fiind ceva ce nu trebuie să se producă : „Eminescu culegător de poezii populare e numai un amănunt de oarecare interes, dar care nu explică înălțimea de gîndire și plasticitatea de formă a **Luceafărului** sau a **Scrisorii intîia**... Gazetarul Eminescu nu are nici măcar această însemnătate relativă. În bună parte, Eminescu a fost un pamfletar regretabil. Nici adîncimea cugetării politice, nici vreun talent deosebit de formă nu îndreptățesc sforțările **Sămănătorului** [...] de a face din Eminescu un mare cugetător politic și un mare gazetar". Am reprodus caracterizarea, simplă aserțiune, pentru că ea ilustrează o mentalitate rezistentă care a declanșat, de cîte ori a putut, compromiterea acțiunii politice eminesciene. Elocvent, ca în toate campaniile antieminesciene de acest fel, demonstrațiile lipsesc : ele sînt înlocuite prin epitete sau concluzii apodictice. Ca singure argumente, Lovinescu înșiră mai multe citate despre C.A. Rosetti grăitoare în opinia sa, de la sine, despre caracterul „regretabil" supreflуu al gazetăriei eminesciene, despre patima lor „înjositoare", despre aspectul lor „ridicol". Pe scurt, gazetăria lui Eminescu este regretabilă pentru că-l neagă pe C.A. Rosetti. Preludiul **Istoriei civilizației române moderne** a lui E.Lovinescu este de găsit, negreșit, în această atitudine distantă și disprețuitoare la adresa marelui gazetar. Dacă adăugăm însă că articolul apare în revista de emanație liberală „Flacăra" în etapa în care publicația intrase sub patronajul vizibil al poetului Ion Pillat și prin el, într-o și mai directă filieră brătienistă, rostul articolului se lămurește de la sine. (În ciuda pozei lor obiective, diversele atitudini exprimate în revista „Flacăra" de dinainte de primul război mondial, cu atît mai mult cu cît frizează tema politică, sînt străvezii și trimit la partidul liberal care susține revista. De altfel, din acest punct de vedere „Flacăra" este foarte expresivă pentru schimbările de temperatură în politica internă și mai ales pentru modul în care s-a făcut adesea politică sub deghizament cultural și literar, meritînd o atenție aparte din acest punct de vedere). Revenind, articolul lui E. Lovinescu despre **C.A. Rosetti și M. Eminescu**, evident de afiliere, face parte din acea serie de gesturi care desfigurează fizionomia reală a gazetăriei eminesciene, procurînd etichete postmortem menite a-l îngropa a doua oară pe poetul din coloanele **Timpului**. Esența politică a acestei reacții este la fel de clară la treizeci de ani după moartea lui ca și în timpul vieții lui Eminescu.

Era firesc ca E. Lovinescu să manifeste o rezervă de confecționată superioritate față de Eminescu, de vreme ce întreaga concepție eminesciană asupra dezvoltării civilizației românești, se așeza ca un obstacol masiv în calea propriei viziuni despre modul în care s-a alcătuit societatea românească modernă. Eminescu era împotriva formelor care atacă însăși esența fondului. **E. Lovinescu susținînd că formele îl pot modela** și că pierderile produse nu sînt importante. M. Eminescu a fixat reperul hotărîtor pentru propășirea țărilor românești în revoluția lui Tudor Vladimirescu. E. Lovinescu ignoră această revoluție și își începe construcția de la 1848. Divergența este definitorie și asupra ei se cade să ne oprim. Ea este mult mai importantă decît pare la prima vedere și punerea în balanță a lui M. Eminescu, care a fost un gînditor original în materie de sociologie politică, cu a lui E. Lovinescu care rămîne un epigon al lui St. Zeletin, nu are decît rolul de a evidenția acest dezacord net, a cărui examinare însă cere mai multă atenție. Pentru unul istoria modernă a României se impune a pleca de la 1821, așa cum pleca și pentru Bălcescu și pentru Ion Heliade Rădulescu, pentru cel de al doilea, exponent al unor poziții politice liberale, fără a fi membru al partidului, anul de hotar este 1848. Pentru M. Eminescu, revoluția lui Tudor este decisivă, pentru că este organică și de la ea începe posibilitatea unei dezvoltări de tip conștient național. Pentru istoria civilizației lovinesciene, momentul revoluției organice, făcută din interior, cu idei din interior, este pur și simplu ignorat. Unghiul de vedere al lui M. Eminescu asupra revoluției lui Tudor Vladimirescu rămîne revelator din multe puncte de vedere, iar volumul de **Opere**, XIII, ne oferă posibilitatea unei încadrări a problemei în ansamblul gîndirii istoriografice eminesciene, ca și în contextul gîndirii sociologice românești. El este cu atît mai relevant cu cît este formulat și explicitat în cursul unei polemici cu gazetele liberale, care l-au revendicat pe Tudor ca precursor al acțiunii liberale, revendicare față de care replica lui Eminescu a fost extrem de hotărîtă și de energică, indicînd în Tudor nu un înaintaș liberal, ci pe adversarul formulei de liberalism român a „rosilor", în care Eminescu vedea tot ce este mai opus acțiunii organice a ridicării maselor, adică tocmai combinațiile tainice fără știința și acordul poporului, conspirația de grup politic, lovitura de palat. Nu întîmplător ceea ce înfierează Eminescu cu o constanță subliniată este gestul de la 11 februarie 1866, penibila detronare a lui Alexandru Ioan Cuza printr-un complot de palat. Amestecul lui C.A. Rosetti în acest complot mazzinian, „rosu", nu i-a fost iertat niciodată de Eminescu acestuia. Bineînțeles E. Lovinescu nu face nici o aluzie la participarea lui C.A. Rosetti la complotul împotriva lui Alexandru Ioan Cuza. Linia de gîndire a lui M. Eminescu este consecventă în acest plan al raporturilor dintre omul politic și masă, a necesităților istorice cărora acest raport trebuie să i se supună. În lovitura de palat care a dus la detronarea lui Alexandru Ioan Cuza, Eminescu vedea întreruperea unei linii de dezvoltare social-istorică, care mai avea încă legătură cu cea a lui Tudor. „Monstruoasa coaliție" care l-a detronat pe Cuza n-avea nici un scop revoluționar. Momentul instalării lui Carol I a fost pentru Eminescu începutul sfîrșitului. Iar în întoarcerea vehementă la revoluția lui Tudor și la caracterul ei opus programelor de import pe care M. Eminescu n-a încetat a le vesteji tot timpul la liberali, este timpul să vedem altceva decît un simplu gest gazetăresc, ci mai mult decît atît, o gîndire istorică și politică consecventă, un tablou al izvoarelor civilizației moderne românești cu alte rădăcini decît a conceput și propus contribuția liberală și urmașii acesteia din secolul nostru.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

UN COMEDIOGRAF VIRTUAL

Însoțit de Caragiale și de Shakespeare, pe care l-a cunoscut în accelerat-ul de Timișoara, confundîndu-l mai întîi cu Tudor Popescu și cu Everac, apoi cu Lope de Vega, de unde și marea nedumerire, stăpîn pe instrumentele scriitorului, doldora de talent, Dan Cojocaru vine dezinvolt cu **Hidro-tele-bicicicleta** sa, direct în literatură. Și odată cu el, îi aduce pe nea Rică (primarul comunei, care dă startul, la Raliul din Cocirlești, pocnind o bășică de porc), pe Relu (prieten din copilărie), care-și transformase curtea din capitală într-o „gospodărie țărănească", model, cu fîntînă în curte, cotețe de găini ouătoare, coteț de porc, „anul trecut l-am dus la 160 de kilograme", cu cele două răzoare, la dimensiunea unor morminte, cu plăcutele de rigoare, „ceapă 167 fire". „usturoi 122 fire", „altfel maică-mea, nevasta sau copiii ar fi în stare să ia fără stirea mea", plus fabrica de vinuri din pivnița casei, „fac opt soiuri de vinuri, bătrîne") pe Pălămidă (Scriitorul, care avînd două cărți a intrat în Uniune : „De fapt, ăsta visase de cînd era student și a mîncat bine o dată la bufetul uniunii respective ; oricum, cînd va muri, la mica publicitate va apărea și un necrolog din partea Uniunii Scriitorilor. Ce-i de colea ?") pe Mircea din Turda (a cărui nevastă, la mare, făcuse imprudența de a filma în direct pe hidrobicicletă, în programul TV de gimnastică, de o văzuse toată lumea : „M-ai făcut de rîs. Cum să mai ies eu, femeie, în oraș ? Te-a văzut toată Turda. Te omor, omor și copilul, mă omor și pe mine, să scap de asa rusine. Mie să-mi faci tu asta ?"), pe Ioachimi (După revelion : „La Ioachimi n-a fost ca la noi. Nici un doctor în filozofie, nici un regizor de teatru sau cinematografie, nici un actor mai cunoscut, sau măcar un medic primar, acolo. Numai ingineri. Vezi nătărăule, în ce familie ai intrat ?") îl aduce, de asemenea, pe sanepidistul cinic, devenit „specialist" în capitală, printr-un complex „fericiți" de împrejurări, printr-o întîmplare neobișnuită („Ce să fac ? Puteam să-mi îngrop viața la Pătroaia, unde eram repartizat, mai ales că am nevastă tînără, frumușică, balerină la Operetă ? Vezi că-mi dai dreptate ? Eu acum ar fi trebuit să te pun să scoți limba, să zici „a", să te ciocănesc pe piept, pe spinare, să dau încruntat din cap și să-ți prescriu o listă largă de medicamente, care habar n-am ce efect ar avea. Părerea mea strict confidențială este să te odihnești, să bei un spriț și să te duci la spectacole... La revedere și poftim un concediu medical de două săptămîni și un pachet de Marlboro, măcar o dată să fie altfel, în relația medic-pacient"). Și lista continuă cu alte personaje tipice din felurite medii sociale. Dan Cojocaru se dovedește în cele douăzeci și trei de schițe umoristice adunate în volumul **Hidro-tele-bicicleta**, un autentic umorist. Prin meșteșugul creionării diverselor situații comice, el nu colecționează anecdote ci povestește tot felul de întîmplări, care ar trebui să fie firești și nu sînt. Dan Cojocaru scoate un umor tonic, inspirat de cel al lui Caragiale, fiind el însuși, în același timp, „eroul" propriilor compoziții. Schițele sale, niște comedii în miniatură, declanșează un umor sănătos, reconfortant, moralizator : ele nu sînt niște piese de moravuri, ci mai degrabă de caracter, bazate pe un studiu atent al atitudinilor sociale.

„Pe vremea lui Moliere — ne spune G. Călinescu — burghezul voia să ajungă gentilom, în timpul lui Caragiale, mahalagiul umbla să devină burghez, mai tîrziu, omul de mică cultură afectează marea cultură, copilul imită pe omul matur, provincialul pe cetățeanul din metropolă, meteculi vrea să treacă drept indigen. Situațiile sînt eterne și se rezolvă în limbaj. Comedia de caracter e de obicei mai serioasă, bufoneria, farsa grasă vine mai ales din observația de moravuri".

Pe linia lui Caragiale și mai departe, pînă la Creangă, Dan Cojocaru se dovedește un tradiționalist (vezi și „nastratinismul" din **Raliu** și **O poveste ceva mai veche**) dar cu o mentalitate modernă care „fotografiază" lumea reală, o surprinde pe viu, cu toate datele vieții curente, dar se dovedește, pînă la urmă, a nu fi așa. Acest permanent și subtil „joc" de planuri, însoțit de o interpretare **à rebours** a diferitelor situații (îngerul și moartea devin niște personaje comune, curente, cu care se poate ajunge la un compromis reciproc avantajos), demonstrează abilitatea scriitorului de a „arunca" la suprafață, din cele mai felurite medii (lumea satului, cea funcționărească, TV, armată etc.) comedia rituală. Efectele estetice rezultate din situații și limbaj, la care se adaugă acel ceva inefabil — simțul comic, pe care Dan Cojocaru îl are fără putință de tăgadă, fac din **Hidro-tele-bicicleta** o autentică proză umoristică. Prozele sale scurte, care posedă adevărul lăuntric al comediei înseamnă reabilitarea schiței umoristice și a momentului comic care degenerează în tot felul de creații hazlii revuistice, usurele, de „deconectare" și „distracție" a publicului.

Dorel Filipescu

CRITICA

REALISM CRITIC

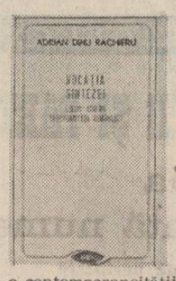

Critic tînăr, **Adian Dinu Rachieru** publică recent cea de-a doua carte a lui, un foarte substanțial și sagace volum de „eseuri asupra spiritualității românești" : **Vocația sintezei.** (Ed. Facla, 1985). Ideea protocronismului românesc — notează autorul într-un text din finalul volumului — desemnînd cu un termen recent, de imediat succes, o veche preocupare, este definitorie pentru harta literară a contemporaneității, intrînd în suma de probleme ce agită peisajul critic postbelic. Refuzînd spectacolul „alternativelor fatale inventat de adversarii protocronismului — A.D. Rachieru crede că — protocronismul trebuie discutat ca pandant al sincronismului ; el, departe de a desconsidera rețeaua comparativă, veștejește închiderea în local și delirul localist. Dar bibliografia în jurul acestei polemici, îmbrăcînd aspectul unei dispute care nu s-a încheiat este în extensie." Am dat acest citat mai lung în ideea de a surprinde, în același timp, despre ce se scrie acolo și, nu în ultimul rînd, cum se scrie, așadar chestiunile de stil. Adrian Dinu Rachieru este poate unul dintre cei mai științifici, mai ordonați critici apăruți în ultimii ani, autorul prezentului volum de eseuri avînd un gust deosebit pentru scriitura elocventă, exactă, pătrunzătoare și lipsită pe cît posibil de cîrligele particularizante ale metaforizării, autorul fiind un expert, un analist științific care i-ar fi plăcut lui John Addington Symonds mai ales pentru intelectualismul și raționalismul său atît de repede detectabil în stilul și gîndirea ordonată, meticuloasă.

Vocația sintezei cuprinde 23 de texte împărțite în două capitole, primul, „Recuperirea tradiției" fiind format din trei articole iar următorul, „Serii literare" fiind împărțit la rîndu-i în alte patru subcapitole : „Obsesia sintezei" (cuprinzînd patru texte despre Cantemir, Heliade, Iorga, Mircea Eliade), „Chemarea orientului" (N Filimon, Sadoveanu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, „Glasul autohtoniei (Rebreanu, M. Preda, C. Noica, Paul Anghel) și „Tiparul occidental" (E. Lovinescu, Camil Petrescu, Dumitru Radu Popescu, George Bălăiță) tot materialul fiind axat pe viziunea protocronistă a culturii românești „ridicînd în atenție problema personalității marilor culturi de serie mică." Toată culegerea lasă în final o senzație generală de abundență de informație în care amănuntul semnificativ este așezat într-o judicioasă schemă evoluționistă care se cristalizează încetul într-o demonstrație monolitică lipsită de o falsă exuberanță sau patetism juvenil. Avem aici de a face cu o intuire exactă a fondului unei probleme majore care irită încă spiritele, caracterizate prin atenția exagerată acordată temei inversiunii culturale, și ducerea acestei intuiții pînă la o deplină obiectivare analist-științifică bazată în principal pe o exactă judecată conexională. Preferințele criticului nu rămîn, însă, niciodată nelămurite sau ambigui, comentariile sale fiind mai ales expresia unei atitudini interioare ferme nelăsînd nimic la suprafață care ar putea să dea impresia unei aventuri, a unei intrigi scandată formal între două virgule pierdute într-un text baroc ori fastidios.

Excursul critic al lui Adrian Dinu Rachieru este dominat de un atașament accentuat pentru măsură și rațiune, autorul volumului **Vocația sintezei** fiind un comentator sigur și pătrunzător al cărții și al autorului cît și un observator deloc pasiv al fenomenului literar general. Examenul sociologic are, așadar, efect pozitiv. Adrian Dinu Rachieru este un foarte bun minuitor al instrumentelor realismului critic, apariția acestui nou volum dînd o coerență convingătoare și exactă uneltelor sale critice atît de puțin înclinate spre improbabilitate, sentimentalism sau fastuos bombastic ori extremist. Critica practicată în această carte este una cerebrală, mult îndepărtată însă de abstract și de dualismul greșit orientat care ar putea duce la regretabile confuzii spirituale. Măsura principală este aceea a unei modernități superlative așezată pe un solid soclu rațional, remarcabil ca atitudine și împărțialitate contextuală, **Vocația sintezei** fiind cartea unui profesionist al lucrului solid fundamentat logic pe un scop sculptural foarte precis determinat.

Adrian Dafir

* **Adrian Dinu Rachieru : „Vocația sintezei", Editura „Facla", 1985.**

Cîte „critici" sînt?

Urmare din pag. 1

s-a produs în compartimentul celălalt al culturii, întovărășită fiind de fapt și de o pătrundere în marele univers al culturii. (Aceste două sensuri ale pătrunderii moderne, în micro și macrocosmos sînt extrem de legate și cine nu a învățat această lecție va rămîne pe mai departe un vînător de detalii, un cercetător limitat, rupt de marile fenomene ale organizării și metamorfozelor spirituale, incapabil de sinteză și de o viziune proprie).

Instrumentele noi de abordare a textului literar, a literaturii, sînt la fel de necesare pentru formele de gîndire și cunoaștere culturală ale acestui final de secol ca și microscopul, accelleratorul de particule sau telescopul spațial. Întrebarea este ce face criticul cu acestea ? Dacă le respinge, el se află în situația cercetătorului care dorește să manipuleze enzimele folosind cuțitul de bucătărie. Dacă le absolutizează, devine la fel de prețios și lipsit de eficiență ca și aceia care au studiat ani întregi efectul ozonului asupra trompelor de elefant. Cîte critici sînt deci ?

Deosebim pentru început o critică orbită, voluntar sau involuntar, de infrastructurile textului literar pînă într-atît încît ea nu mai este capabilă să facă o disociere între un text valoros și unul fără valoare pentru simplul motiv că nivelul la care se instalează face superfluă ideea de valoare. La acest nivel toate texteie se aseamănă atît de mult încît nu se mai poate sti care ar fi diferența dintre proza lui N.D. Carpen și aceea a lui Cezar Petrescu. Această critică ce-și flutură ca un blazon superspecializarea crezînd că prin aceasta poate cumva șterge spectrul inevitabil al eșecului poate fi folosită și invers, pentru a nega prin trimiterea la un ipotetic sau real model negativ.

O altă critică este aceea de perspectivă șocantă prin metoda aplicată. Un autor este privit din cu totul alt unghi decît ne-am aștepta folosindu-se cu bună știință o grilă de lectură derutantă. Să ne amintim de voga descoperirii în poezia și proza românească a elementelor după rețeta Bachelard. Apariția unei metode inedite de abordare critică provoacă de obicei un val de reevaluări literare. Ceea ce e bine și e rău. Texte mai mult sau mai puțin clasice sînt reexaminate din respectiva perspectivă, ceea ce poate să fie pozitiv pentru că acestea sînt forme interesante de încercare a rezistenței valorii, dar ele pot conduce în planul criticii de exegeză la o uniformizare a demersului sau chiar a concluziilor. Din aceste tentative rămîn de obicei acelea care au redescoperit în mod real latențe ignorate și au îmbogățit metoda sub presiunea textului literar și a creativității critice.

Nu de ignorat sînt tehnicile de valorizare a ceea ce nu există prin punerea în funcțiune a bateriilor grele a ipotezei cu confirmări, e adevărat, insuficiente. Se oferă demonstrații strălucite pentru a se susține că ceea ce nu există, există, și vai de bietul neîncrezător ! El va fi strivit cu dispreț deoarece dă dovada că nu este echipat metodologic, la curent cu tot ceea ce este de ultimă oră. Și în acest caz valoarea rămîne o problemă secundară, ceea ce contează e demonstrația capabilă să propună o realitate ce scapă verificării practice (gustul, diverse criterii estetice) cel puțin deocamdată. Se mai poate vorbi de o critică ce ignoră toate formele de critică preocupate de microuniversul operei. Ea pune accentul pe opera în macrouniverș complăcîndu-se în a releva numai legăturile ei textuale cu epoca, biografia, filozofia, și considerînd microuniversul o rezultantă tautologică. Riscurile sînt aceleași ca și în cazul criticii limitate la infrastructuri.

Funcționează, asemănător, în cîmpul literaturii o critică ce disprețuiește din diverse motive formele moderne de abordare a textului literar considerîndu-le fie mimetice, fie dovezile unui scientism regretabil. Acești critici absolutizează fenomenele negative inerente noului laborator critic sau nu înțeleg pur și simplu ceea ce se întîmplă.

Nu ne propunem să facem un bilanț al formelor de critică apărute în procesul de metamorfozare a criticii acestui secol ci să amintim că, în fond, critica este un fenomen care nu se poate limita la nici una dintre acestea. Alături de critica judecătorească, de susținere a valorii și de respingere a nonvalorii, funcționează, ca dintotdeauna de altfel, și o critică de manipulare a valorilor. Această critică există, putem spune, în civilizația noastră, din păcate, încă din clipa în care școala socratică a tras vălul uitării peste uriașa cultură asiatică, sau din momentul în care noua cultură creștină a perioadei de tranziție de la cultura imperială romană la evul mediu a interzis cu desăvîrșire fie prin edicte (cel al lui Iulian) sau prin exegeza ca atare, splendida cultură greco-latină asa-zis păgînă. În epoca noastră formele de critică discutate mai înainte se pot metamorfoza în tot atîtea arme periculoase de sub-evaluare, supra-evaluare, ignorarea valorilor sau de deturnare de la o realitate estetică. Etica critică nu mai constă așadar doar în probitatea cu care se dă un verdict (bun-rău) ci în modul în care persuasiunea discursului, întreaga semiotică a demersului critic se pune în slujba valorii construind-o, obnubilînd-o, falsificînd-o cu bună știință pentru a se reliefa ceea ce-l servește pe critic, ceea ce servește deci ideile criticului dar nu și opera.

Ca tot ceea ce e creat de om, literatura este un univers fragil aflat la discreția sa. Dacă natura se poate apăra de om prin mecanisme milenare, literatura îi este subordonată complet acestuia ca orice creație care aparține naturii umane. Literatura știe doar că arma ei, aceea de a produce omului plăcere, încintare, tulburare, impingînd la meditație și autoevaluare, este singura care o poate apăra. De aici imensa răspundere a criticii. Pe jumătate aparținînd literaturii, critica știe suficient de bine că această înrudire, această conformație ambiguă de himeră o obligă nemăsurat de mult și anume să-și apere, odată cu ființa literaturii, propria ființă.

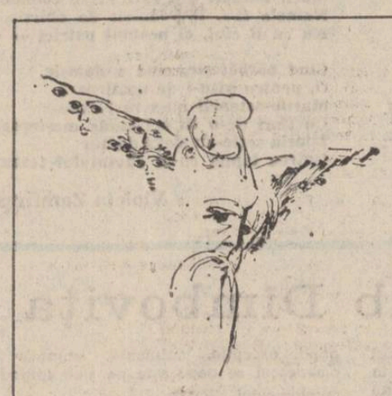

Desen de Luminița Tudor

BREVIAR

■ **„ISTORII" ȘI DOCUMENTE.** De mai multă vreme, interesul remarcabilului reporter și jurnalist care este Mihai Pelin s-a fixat către revelații documentare privind istoria celui de-al doilea război mondial. Această preocupare al cărei țel este acela de a extrage, în proporții adevărate, contribuția românească la acea conflagrație s-a concretizat prin cîteva intervenții, unele de înfățișare masivă, apărute în „Luceafărul" și în cîteva almanahuri luceferiste. Sînt, probabil, fragmente dintr-un volum mai întins, pe care îl așteptăm cu o emoție îndreptățită.

Sigur este că răscolirea de arhive, rigoarea de a se documenta și inteligența restaurației de momente (unde intră și dimensiuni obscure) îl face pe Mihai Pelin apt să interpreteze cum se cade multe din „istoriile" care încă mai circulă în jurnalistica de aiurea, adeseori chiar și în cercetări de intenție istoriografică. O recentă clarificare, întreprinsă cu răceală savantă și cu o rigoare admirabilă în demonstrație, e aceea pe care Mihai Pelin o întreprinde în „Almanahul Flacăra 1986". E o adevărată critică de izvoare istoriografice, reunită sub titlul „Misiune în România". Ce s-a petrecut în realitate ? Un istoriograf, Janusz Pieckalkiewicz, cunoscut drept specialist al istoriei serviciilor secrete, a compus o carte, tradusă repede în mai multe limbi și unde un episod e dedicat situației din România anilor 1943 și 1944. El susține că doi membri ai organizației „Mossad" ar fi fost parașutați în România, unde, după ce au fost ținuți prizonieri, ar fi organizat un șir de operațiuni speciale fiind cînd livrați nemților, și internați într-un lagăr, cînd eliberați după 23 August 1944 (însă nu înainte să comită felurite acte de eroism). Reconstituirea lui Mihai Pelin corectează în mod decent și într-o formă foarte riguroasă aceste aserțiuni. Cei doi prizonieri, care trebuiau să fie parașutați în Iugoslavia, au ajuns din greșeală în România ; ei sînt internați de către autoritățile românești în locuri care să-i pună la adăpost de germani ; cînd unul dintre ei este solicitat vehement de nemți, el este transportat în Germania cu o gardă românească și care îl readuce în România, fără a-l abandona în mîna naziștilor ; ca și în cazul prizonierilor americani, și aceștia sînt tratați în conformitate cu convențiile internaționale. Să tragem încheierea, odată cu Mihai Pelin, că în materie de istoriografie „istoriile" nu ajută nimănui.

■ **EPOCA „STRĂVECHE" A LITERATURII ROMÂNE.** „Date documentare certe, teze argumentate, ne demonstrează că zorii literaturii noastre s-au ivit în secolele IV—VI" — acestea sînt cuvintele care sintetizează un studiu masiv, semnat de dr. Nestor Vornicescu, și apărut, pe un considerabil număr de pagini, în „Almanahul Ramuri". Nu e, totuși, un rezumat al cercetărilor acestui savant care izbutise să afirme străvechimea literaturii române printr-o contribuție monumentală (dedicată primelor scrieri în literatura noastră, integrate în spiritualitatea Europei răsăritene și în domeniul lingvistic latin) ; cercetările, se vede bine acum, înaintează. Sînt, față de ceea ce se știa pînă recent, trei elemente cu totul noi care trebuie accentuate.

Mai întîi, „o inovație de formulă", constînd în ideea de a studia **„istoria străveche" a literaturii române.** Scriitorii, în număr de aproape douăzeci, (repartizați pe întinderea a trei secole) ar fi „străromâni", însă epoca e „străveche". Disociație foarte semnificativă, care subliniază mai ales **factorul de continuitate dintre acest moment de cultură literară latină și perioadele ulterioare,** corespunzînd Evului Mediu și Renașterii românești (înțelese, acestea, în termenul specificului Europei de Sud—Est). De altfel, dr. Nestor Vornicescu studiase continuitatea acestei literaturi, neîntreruptă din secolul al IV-lea și pînă tîrziu, cu 1200 de ani mai aproape de noi (în secolul al VI-lea) ; această formulă nouă, a cărei paternitate îi aparține, plutea, așadar, în aer.

Altă noutate e de natură documentară, relevînd dintr-odată însă două creații cu legături literare. În 1984, cînd încheia sinteza dedicată „primelor scrieri", el stabilise, ca o dată sigură de început literar străromân, anul 372, corespunzător unui text de sinaxar asupra lui Sava Gotul. Autorul acestuia putea fi Bretanion de la Tomis ori Sansala, un autohton ; oricare ar fi geneza, textul există. Acum, vin la rînd alte două „passiones", care împing cronologia cu trei sferturi de veac mai devreme. Una dintre ele menționează pe ostașul Aemilianus din Durostor, la 362, și e o creație în limba latină alcătuită sigur în contemporaneitate strictă cu evenimentul. Alta, cea mai veche, datează din preajma lui 303, și conține o „Passio Dasii", o „pasiune" a lui Dasius. E, după toate semnele, una dintre cele mai interesante „passiones" ale vremii, cuprinzînd și multe elemente de istoria mentalităților, mai ales în privința persistenței cultelor păgîne la Dunărea de Jos. Acest Dasius putea fi ilir (căci numele, care poate fi „ilirizat de un copist tîrziu, e de această factură) sau localnic, de origină roxolenă (Tasios, așa cum a menționat într-o inscripție, e documentat în antroponimia roxolenă). Scrierea e, deocamdată, anonimă însă prezintă o însemnătate considerabilă : **la 303, în Axiopolis (Cernavodă de azi) se scria latinește și existau intelectuali apți să compună literatură.** În fine, a treia noutate este, fără îndoială, de un caracter senzațional. Nestor Vornicescu citează, întîiul la noi, un scriitor histrian, din secolul al IV—V-lea, cu îndeletniciri de cosmograf : „Cronologic și logic — zice autorul — alci se înșiruie **«Cosmographia»** lui **Aethicus Hister** din sec. IV—V și **«Alfabetul»** propriu, despre care au descoperit recent mărturii foarte prețioase și despre care redactăm acum un studiu special". **Un autor de cosmografie în Histria anilor 300, iată o revelație extraordinară, care face să așteptăm cu emoție contribuția promisă aci.** Să adăugăm că asemenea cercetări au, pentru restaurația adevărului asupra culturii românești în epoci străvechi, o însemnătate colosală. „Aceste scrieri — atrage atenția dr. Nestor Vornicescu — demonstrează faptul că istoria culturii noastre începe cu aproximativ un mileniu mai devreme față de etapa ulterioară, a culturii în limba slavonă". Ele adaugă autorul, **„au creat strămoșilor daco-romani o nouă unitate spirituală și un orizont european, ne-au integrat chiar în lumea a trei continente".** Este o încheiere de necontrazis, care demnostrează că românii, stăteau, prin epoca literară străromână, într-un mediu culturalicește european, pe care l-au dezvoltat, în felul lor, pe întinderea unei istorii literare a cărei universalitate este de esență.

■ **„GLOSSĂ".** Un omagiu lui Eminescu aduce în „Contemporanul" (nr. 3) și Adrian Păunescu, autor al unei poezii intitulate „Glossă" (deși nu respectă regulile acestei specii) și a cărei întîie strofă este aceasta : „Cît fi-va limba românească de la hotare la hotare / Nici un pămînt străvechi al nostru nu va putea suna a gol / Și mierea ei înrourată ni-l dat s-o ducem fiecare / Să se ridice-n Eminescu precum în turnul de control". Modernizarea perspectivei, comparînd pe Eminescu cu un „turn de control" de aeroport, este izbitoare.

Catagraf

Un imn de pace...

FANTASTIC ORATORIU ÎN SONETE

CAELUM NON ANIMA MUTANT QUI TRANS MARE CURRUNT

CERUL DEASUPRA SCHIMBI, NU SUFLETUL MAREA TRECÎND-O

—Horaţiu : „Către Bullatius" (Epistole I.II) —

— in traducerea lui M. Eminescu —

I

Nu sufletul mi-l voi schimba, Horaţ,
Chiar dacă trec oceanul, dar nici cerul
În care-am fost de veacuri prizonierul,
Ca Prometeu — străbunul prins în laţ !
Îmi ruginesc cătuşile si fierul,
Sudindu-mi glezna-n stîncă şi-al meu braţ !
Zadarnic îmi cresc aripi de nesaţ,
Cînd veşnic le reteazâ temnicerul !
Vezi Arborul Sequoia ? N-am să-mi schimb
Golgotele crucificării mele :
În fiecare cer, acelaşi nimb
Încoronează arborii cu stele !
Copac Sequoia — prometeic rug —
De Nicăieri vii — Nicăieri transfug !

II

Visam, cîndva, la Karnak, dus pe Nil,
Uimit, printre gigantele coloane —
Pe unde traduceai, Champollioane,
Misterul antic, viu păstrîndu-ni-l-!...
Dar iată-mă-n celeste bastioane,
La Capul Lumii, tandru menestril,
Prin TEMPLUL DE SEQUOIA dînd un tril,
Strigînd „Ahoia !"-n boltele silvane !
Pe cînd nici Ptolemeu, nici Cleopatra
Nu-mpărăţeau palatele eghipte,
Sublimii Arbori moştenirâ vatra
Şi ţărmul lor semeţ, cu temple-nfipte !
Natură, Tu ţi-i sorocişi războaje
Cu hieroglife fulgerate-n coaje !

III

Semeţii generali care-şi disputâ
Istorii, lumi, trofee, ţări, oraşe,
Imperial rivnesc — porniri trufaşe ! —
S-agaţe sigla lor p-orice rădută !
Pentru englezi, Sir Wellington drept naş e
Copacului cu nobila ţinută !
Lui Washington yankeii-i imprumută
Renumele pădurii cherochaşe !
Ca ţincii vanitoşi, ce-şi pun, stingacii,
Parafa bufă, scrijelind copacii !...
Dar basmele din fabuloasa Ţară
Pe-acel titan Sequoia-l botezară !
Din leagănul pădurilor Prezente,
SEQUOIA-I vom numi — după legende !

IV

Cînd se năştea Columb ca prunc năier
De patima călătoriei fript,
Din nici-un spelb papirus or inscript
Nu bănuia copacul auster !
Semeţul trunchi pe metereze-nfipt
Era bătrîn pe cînd trăia Homer,
Catartul lui se profila pe cer
Mai vechi ca piramidele-n Eghipt !
Pe cînd, către-nceputul erei noastre,
Războiul dacic declanşa dezastre,
Columna Romei, trunchiul ei bătrîn,
Marcînd geneza neamului român,
Un trib Sequoia — rasă stinsă azi —
Şi-avea, intacte, oştile de brazi !

V

Sequoia Sempervirens ! Dus în larg
E-asemeni unui aisberg, colţ de ghiaţă,
În piepul lui furtunile se sparg —
Lungi rădăcini il ţin la suprafaţă !
Sub Sulița celestului catarg,
Grea ancoră, odgoane vii şi-agaţă !
Ca-ntr-o liburnă zveltă-am să mă-mbarc,
Să plec la drum, precum Columb, pe viaţă !
Simbolic Arbor Roşu, radiumn,
Ca un titan ce-i ţine viaţa-n Pumn ! —
Titanul care, pin-s-ajungă-n cer
Înhaţă strşnie ţărmul de rever !
E o dîrzenie primordială
Ce-n pumnul, cît de firav, se răscoală !

VI

De mii de ani, se-nfruntă cu furtuna,
Sortit jupiterienelor avarii,
În rădăcini — cu viermii şi cu carii,
Dar neclintit stă-n creste totdeauna !
Brăzdat de frămîntări şi vînturi varii,
Ostil cu Focul, Apa şi Ţărina,
Cu şoimi şi corbi ce-i clatină cununa —
Tu, Faţă Palidă, doar tu-l mai sparii !
Cînd intră omul nou printr-o pădure,
Nu tihnă-şi caţă, ci „esenţe dure" !
Celeştii arbori sînt „materii prime",
Sortite, dintr-un gînd, să le suprime !
Pădurii de Sequoia-i pling de milă :
— „Neproductivă"-i, fiind, deci, inutilă !...

VII

Dulgheru-admiră ditamai Copacul :
— Ce sursă de venituri uriaşe !
Cubajul lui cît un întreg oraş e !
Ce vad prosper ! Ce dever ! Ce miracul !
Un cioclu, doar privindu-l se şi-ngraşe :
— Cîte coşciuge-ar stivui tesacul !
Mi-aş onora clienţii pe tot vacul !
Bumbi, scobitori şi clenciuri — din talaşe !
Un scrib cu-orientări amercane :
— Io-l văd hîrtie, sau tocat creioane !
— E cît un building ! zice-un boss cu clift —
Ce han exotic, dacă-i tragi şi-un lift !...
Fiind Park naţional, se cam codeşte :
Ce business scapă bossul printre deşte !

VIII

Legenda spune că hangiul Hans,
Pe care-n West l-o fi-ndemnat nevoia,
Şi-a cumpărat un arbore Sequoia
Pe ciţiva gulzi şi-un gît de scotch, avans !
Cu gateru-l tocă în toată voia,
Scobind în trunchiul lui saloon de dans,
Clădi antale, grajduri şi-atenans
Şi-un Han-motel cît Calul grec din Troia !
La „Hanul Hans — croit dintr-un copac" !
Cîc-a ajuns milionar, ceac-pac !
De-atuncea, mulţi hangii rîvneau să-şi facă
Vr-un bar modest, măcar din cîte-o cracă !
Copacii legendari aveau să-ndure
Reforme mari — rămaşi făr-de pădure !

IX

Mai sînt puţini Copaci, să nu-i răstoarne
Umanul tăvălug ce-aprinse Westul,
Cu trunchiurile lor cît Everestul
Tot mai răsleţ retraşi, mai cătră mar-ne !
Îi vezi cum naltă-n van la cer protestul
Şi ca bizonii ceru-l prind în coarne !
Adînci tuneluri le-au pătruns prin carne,
Lăsîndu-le semeţ în vînt doar lestul !
Par arcuri-de-triumf, monumentale,
Prin care bossul îşi croieşte cale !
Au fost cîndva, p-aici, bizoni or ciute ?
Le-au decimat hangiii, pe-ntrecute !
PĂDUREA de SEQUOIA, tot mai rară,
Ca Zimbrul, ca Elanul, stă să piară !

X

Cînd Steinbeck cu-al său Charles, tandru-i cane,
A vizitat Pădurile Pierdute,
Văzu cum Charles a-nţeles mai iute
Fervoarea opticei americane !
Nu-i fac procest acelei tandre brute,
Ce vede-n Templul Firii Suverane
Visatele din veac vespasiane —
Cum tot ce-i prea firesc şi-uman nu-mi pute !
E datoria mea ăst drept să-i stipul,
Fiind în raport direct cu fenotipul !
La urma urmii, cînd l-a prins nevoia,
Chiar bietul om, ce-i pasă de Sequoia ?
Ce-i pasă lui de Măretia Clinii,
Cînd vrea — ca un căţel — să facă pipi ?!

XI

Nici Botanistul vajnic, nici Poetul
Nu pot să lupte, practic, cu BANCHERUL —
El, dac-ar vrea, plăteşte-n aur Cerul
Şi-ţi cumpără Pămîntu-ntreg, cu metrul !
Sequoia are trunchiul dur ca fierul
Şi-i rezistent la foc, arzind pe-ncetul ;
Cu cît mai trainic, patul sau bufetul,
Cu-atît mai spornic preţul mărfii ceru-l !
Cînd intri-n Park, e-un magazin de kitchuri :
Obiecte din Sequoia stau pe piciuri !
Chiar mobile-reclamă te îmbie,
Exotice, cu scoarţa singerie !
Io-mi luai din Park un con, cu tot grăuntul,
Gîndind să-l samăn un- mi-o fi mormîntul !

XII

Tu, Literă — sămînţă grăitoare !
Tu faci să crească timpul, dinapoia —
Un purec, cît sămînţa de Sequoia,
Purtînd, ca Atlas, cerul în spinare !
Un bulb homeric, orb, renaşte Troia !
Din Beethoven, o pajişte-mi năzare !
Eolic glas dă-n scoică son de mare !
Prin ochiul puştii, văd torturi din Goya !
O linie, un punct, o spelbă pată —
Ca după ploaie, alfabet de rime —
O hieroglifă veştedă-mi arată
Istoria friabilă-n fărîme !
Mitologii s-au stins, imperii înde !...
Semeţul Arbor cerul il cuprinde !

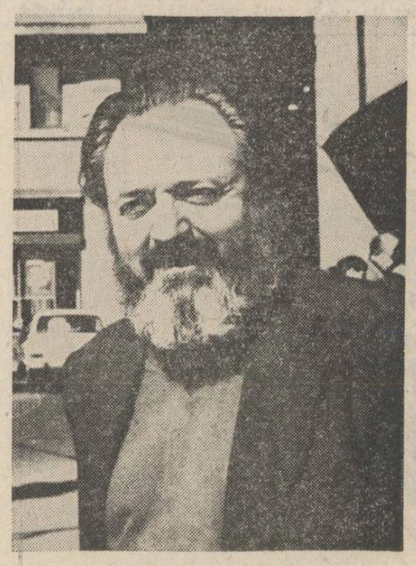

TUDOR GEORGE

XIII

Doar a citi şi-a scri mi-i toată voia
Şi pohta care-o am de Vis, atroce !
Cuvintele de cactuşi, de aloea,
Vor izbucni cu viziuni prin roce !
O, exotisme ! Vis de paranoia !
Magnificenţe — sterpe sinecdoce :
Sămînţa — cît un purec ! — de Sequoia
Visînd tot Empireul să-l disloce !
Din furnicarul vorbelor mărunte,
Aleg Sequoia — infimul grăunte !
Semeţul Sol cu cosmice trimiteri
Durează prin zgrăbunţa unei Literi !
Sequoia cu Poetu-asemănîndu-l,
Sămînţa lui eternă-i, cît Cuvîntul !

XIV

Priveam „Wolf House" — Birlogul Lupului
La ranchul lui Jack London, casa-i arsă,
Mormîntul de bazalt, vitala farsă,
Şerpi clopotari veghind pe cel ce nu-i !
Doar Vechea Vlagă stăruia neştearsă
În grupul de Sequoia ce-l văzui :
Trei Arbori mari, crescuţi în Vatra Lui,
Trei fluvii roşii, care-n cer se varsă...
La căpătîiul dîrzei sale Operi,
Gigantica Troiţă o descoperi :
Simbolic, arborii-aştia de milenii
Păstrară-n trunchi statura citor genii ?!
Şi mai văzură-nsemeţind pe culme
Cîţi şefi de trib — lumi stinse, fără urme ?!

XV

Sămînţă-am fost de uriaş Sequoia —
Un bob de mei, un purec, un microb,
Un palid punct, dintr-un Titan un ciob —
De nante vînturi dus, cum le-a fost voia !
Să-mi uit sorgintea, neprivind napoia,
Precum Eneas izgonit din Troia —
Sedus că-s liber, Soartei i-am fost rob !
Prin culmi aride, ori prin şesuri sterpe,
Sortită-mi fu sămînţa-mi să se-nşerpe,
Pe ţărmuri de cenuşă, plăji de spuză,
Taifunu-mi duse gena ca pe-o gîză...
Uitai Tărimul unde-s Domni străbunii
Care purtau în palmă Sceptrul Lumii !

XVI

Sub fulgerul jupiterin, căzură
Bătrînii Sequoia, vejtmîntaţi în doliu
Şi fieşcare trunchi e-un mausoliu —
Un rug carbonizat, menhir de zgură !
Dar, din rizomul ars, un nou orgoliu,
Zgurmînd prin spurlă, creşte-n bătătură —
Un nou vulcan zbucnit c-o nouă gură,
Purtînd spre creştet proaspătul infoliu !

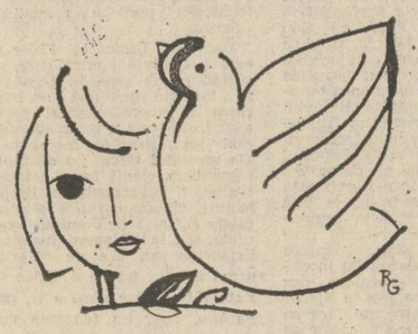

Desene de Raluca Grigorcea

Copacii-ăi tineri năvălesc spre astre
Din vechile incendii şi dezastre !
Prin noul trunchi răzbate vechea vlagă
Din Părintescul Crematoriu-ntreagă !
Perena Phenix zboru-şi descătuşe
Din propria ruină şi cenuşe !

XVII

Închipuind sublime telescoape
Şi-nsemeţind pe culmi Celestul Turn,
Sedus, Sequoia, trunchiul tău liburn
Mă-mbarcă-nspre uraniene ape !
Privind ca-ntr-un ochean întors, mi-nturn
Răbojul, din aproape în aproape :
Milenii, secoli, ani, cît timp încape
În vîrsta inelară-a lui Saturn !
Astralul Disc ţi-a împregnat sub coaje
Orbitele atitor tatuaje
Şi cununie peste cununie,
Undind din undă-n undă — Unda Vie !
Maree-nscrisă-n cosmica rumoare,
Sequoia-i veşnic tînăr ! Nu mai moare !

XVIII

Sequoia-n veci nemetător de Foc !
E ignifugă ancestrala-i scoarţă !
Cu fulgerul celest se ia la harţă,
Se ia la trîntă cu-al Furtunii joc !
De ramul frînt silit să se desparţă,
Ca Briareu aţiţă altu-n loc,
Iar hălcile din trunchi ce se disloc
Îi cresc ca lui Anteu, din frînta joarţă !
Nescris e focul vrednic a-l răpune,
Nici sumbrul virus de putreziciune !
Vrăjmaşii toţi s-înfrînţi, toţi ciţi l-încearcă !
De-un singur morb se teme ! De-o ciupercă !
De gîndul inuman ce-aţiţă crima :
Copacu-atomic dela Hiroshima !

XIX

La marginea Oceanului Pacific —
PACIFIC, deci proclamator de Pace !
De cînd privesc peste Pămînt, spre-ncoace,
C-un brav Sequoia gîndu-mi identific !
Semn al Duratei **gîndul meu se face**
Şi-al Dăinuirii-n templul meu, mirific —
Acolo unde ard şi se pietrific
Exoduri de păduri şi dobitoace !
Sequoia nu-i un arbor buf ! Nu-i comic —
Prevestitor dezastrului atomic !
El nu vizează rampa de lansare
A unor declanşări incendiare !
Simbolul său vital un priapism e :
Perenitatea — peste cataclisme !

XX

Atavic Cumul — veţii viitoare !
Din rodnic colb şi scrum de toamne sure,
Focoase Phenix năpădesc pădure,
Din stinsul cenuşar migrează-n soare !
Şezum sub Codrii Antici, să-mi susure
Clepsidrele străfunde, placentare,
Victoria profundelor izvoare
Întruchipate-n trunchiurile dure !
Nedumirit, în refractare sensuri,
Mă dispersam prin humorala sevă
În nantele şi-adîncile propensuri —
Opuşii poli ce lumile-mi releva !
Priapici brazi sculptau eforturi nete,
Indicativ **— spre proaspete planete !**

XXI

Urmînd cărarea trunchiurilor roşii
Spre estuarul verde-azur, din sus,
Bărbia-mpînsă-n slavă mi s-a dus
Şi-ngenunchiai, parcă-mi slăveam strămoşii !
Matusalemic Arbor simt că nu-s
Cînd mă sufocă sub călcii coloşii :
Abia-mi tiräsc, ca o gingane, troşii
Sub Templul cu pagode suprapus !
Senzaţia-i de-nfrînt gladiator
Care-n tărie ochii-şi aridică,
Sub pumnul zdravăn, înţăcat de chică,
Şi-aştept, fatidic, Hotărîrea Lor :
În orice ram, e-un Cezar majestuos,
Cu deştiul mare-n cumpăn :
Sus ? Sau jos ?!

XXII

Pe cînd, cu ochiul pineal, contemplu
Druidicele temple scurse-n slavă,
Iluminîndu-mi amintirea gravă
Sequoia-Templul, indianul Templu,
Mi se strecoară-n suflet o otravă.
Ca vita simt în carne-aprinsul ştemplu,
Trăznitul arbor sînt, funest exemplu,
Ori sînt catartul frînt peste-o epavă ...
Nici fulgere, nici viermi, nici putregiune,
Nu te-au clintit, Sequoia — pururi june !
Urmaşii tăi stau martori, viguroşii,
În timp ce-au amurgit Pieile-Roşii !
Semeţii Arbori Roşii contemplaţi-i,
Retraşi, ca indienii-n rezervaţii !

XXIII

Mă mir cît, încă, omu-aici părtaş e
Al Mindrei Stări şi-al Firii Suverane,
Cît încă-aceste Vetre nu-s virane,
Sub colţul jogărimii ucigaşe ?
Cînd totu-i bussiness, **calcul ban pe ban e,**
Pădurea-ţi pare o uzină-n faşe :
Din Templele Sequoii uriaşe,
S-ar stoarce, peste noapte, milioane !
Un inginer veros şi-un şef contabil
Vor prospecta Sequoia : „Pom rentabil" !
Semeţ Catart, o să-ţi apuie steaua,
Cînd oamenii-or sta prost cu cheresteaua :
Jertfeşte-te, ca să le stingi nevoia,
Semeţ Arhanghel — Arbore Sequoia !

XXIV

Memoria crescendo-anulară
Depusă-n cercănatele războaje :
Cu fiece logodnă-nscrisă-n coaje,
Polen astral nimbeaz-o altă vară !
Din ce în ce mai larg, te-ncununară
Acele Anotimpuri, stinsa vraje —
Destinul Tău unduitor degaje
Sori potopiţi ori secetă solară !
Adăogînd mileniu de mileniu
La Astrul Tău, cuprinzător de sfere,
Ai aşteptat atît umanul geniu
Şi pregătitul joagăr de tăiere !
Tu, Pom-de-Singe, frate-al meu,
consacră-mi
Trecutul Tău de arşiţă şi lacrămi !

XXV

Din care Timp răzbat, din ce Trecut,
Semeţii-Arhangheli cu zeeşti proporţii ?
Din ce Eden Pierdut şi-astmută colţii,
Pungîndu-mi ochiul, Arborii-Mamut ?
Ci-i ora Tihnei, nu e a Revoltii —
Cît în edena Oază se strămut
Sublime Orgi, într-un exordiu mut
Care-nfioară cu celeste-absorbţii :
Prin rămuretu-acestui straniu-Olimp,
E Vlaga Scursă — Timpul fără timp !
E Soarele ce-n faguri denşi înţeasă
Viscoasa miere, raza răşinoasă !
E Timpul Dens-depozitat d-aiurea.
Uitat de om să-l muşte cu săcurea !

XXVI

Aceşti titanici arbori crezi că-i sînt
Ortaci lui Kronos cel risipitor,
Păşind olaltă-n tragicul sobor,
După olimpicul deznodămînt !
Titanomachii-aceia nu mai mor !
Ei şi-au aicea Panteonul sfînt —
Uitaţi de zei şi oameni pe pămînt —
În Insula Preafericiţilor !
Aceste roşii trunchiuri şi-mpreun
Revolta-n slăvi ca gurile de tun !
Coroana lor mimează-n vînt aggere
Hyperionice-astre pasagere !
Ard Prometei înlănţuiţi în stîncă
Sub limb celest, pulsînd vigoare ! Încă !

XXVII

Te-ntîmpinau silvanele conclavii
Sub chei de boltă inodate-n soare :
Pe stîlpi de foc Străbunul Templu-apare,
Îmbrăţişînd dezmoşteniţii, sclavii...
Vii, să-ngenunchi la vechile altare,
Sedus primordialei tale-evlavii ?
Ca-n faţa Ziditorului, aşa vii
În pragul Templelor Elementare !
Răsună din străfunduri recviemul :
Dumbrava Roşe, Templul Roşu-avemu-l !
Fidelio ! Spartacus ! **Daţi Cetăţii**
Speranţa tutelară-a Libertăţii !
Un chor de-arhangheli Pacea s-o recite
Din Orga astor flacăre-mpietrite !

XXVIII

La degetul suprem, indicator
Ca o rachetă de pornire gata ! —
Pe trunchiu-nalt, Cuartetul Volator
Cu junii indieni aţiţă Roata !
Crucind pe zare primitivul zbor —
Întiiul zbor vestit de Haiawata !—
Elicea vie, fără de motor,
Îşi desfăşoară peste cer durata !
Rivnind stelarul zbor, înfrîntul gest e :
Rachete primitive zac pe creste !
Cu capu-n jos, rotind catartu-n tunii,
Aztecii bravi descind din Ptscul Lunii !
Icariana roată-n jur tot mină
Cei patru-nfrînţi condori, pînă-n ţărînă !...

XXIX

Cît creşte Timpul, vertical, în sus —
Coloană dură, Arbore-nspre stele ! —
Cu fieşcare creangă-i tot mai dus,
Întraripat, ca visurile mele !
Dur implantate-n stîncă, i-au apus
Imense rădăcini cu braţe grele,
Cît un Calmar gigantic, presupus,
Temeinic odgonit cu-afunde schele !
Racheta-nchipuirii, tu m-adulmi,
Prin rădăcini de flăcări, spre-alte culmi,
Sequoia-ntruchipînd sublima zestre
A năzuinţei coamice, terestre ?!
Gigantul Simbol slăvile-şi perimă,
Uitat în soclul dur şi-n treapta primă !..

XXX

Presimt o uvertură la Walhalla,
Cînd, izgonit din cerul meu, mazil,
Io, cel căzut în lupte, voiu azil,
Tîrşindu-mi scutul, lancea şi sandala...
Voi hodini sub Pomul Iggdrasil,
Al cărui sceptru-şi poartă veşnic fala,
Sub bolta lui aflîndu-mi catedrala
Şi gloria viteazului umil !
De strajă-n poartă stau un Lup şi-un Corb,
Care-n gîtlejul raiului m-absorb !
Pe culme vezi, înrămurat, un Cerb,
Prin care zboară Vulturul **superb !**
Ne vom hrăni, trăind cinci mii de vieţi,
Cu hidromel şi singe de mistreţi !

XXXI

Io am văzut PĂDUREA DE SEQUOIA —
Imperială-aevea cum visam,
Trenîndu-şi milenarul ei balsam
Şi erele-amurgite dinapoia !
Monarhi şi Patriarhi din neam în neam,
Cu hiperbolic gest rostindu-şi voia,
Stîrneau în slăvi un cor clamînd : Ahoia !
Cu îngeri prohodiţi din ram în ram...
Recunoscui străbuna Catedrală
Cu trunchi de singe — oxidată zală !
Răzleţi coloşi, carbonizaţi de flame
Dezvăluiră răni adînci, infame !
Dar, încă statuari şi-n doliul negru,
Purtau pe creştet Cerul Lor — întegru !

XXXII

Izvor al Vieţi, trunchi uitat de moarte,
Extaticul tău simbol îmi apare
Plantat în coasta Lumii muritoare,
Cu fruntea-n astre şi-aţintînd departe !
O Rază eşti, un furture din soare —
Menhir vital în zările deşarte !
Catargul tău simţirea să ne-o poarte
Spre Ţara lui Jack London — uimitoare !
Mesajul tău e Seva Genuină —
Sub crustele şi solzii de rugină !
Prin codrul de aprinse obeliscuri
Aspiri mereea cosmică din piscuri !
Atemporal, pe Fluviul Vieţii du-te,
Nimbat de virste fără senectute !

XXXIII

Prin munţii Californiei cînd treci,
În Oaza de Sequoia-adăşti o clipă
Şi sub arhangheleasca lor aripă
Respiră-nmiresmarea altor veci !
Acolo, vei simţi cum se-nfiripă
Din ochiul tău edenice poteci
Şi orgi sălţate prin sublime teci
Cu liniştea Dintii auzi cum ţipă !
Acolo, sub arcatele ferigi,
Prin tulnicele arborilor strigi !
Supremi pilaştri-n slava lor dezvoltă
Întrariparea Cheilor-de-Boltă :
Celest filtrează-n stupii Catedralii
Amurgul, Seara, Zorii — prin vitralii..

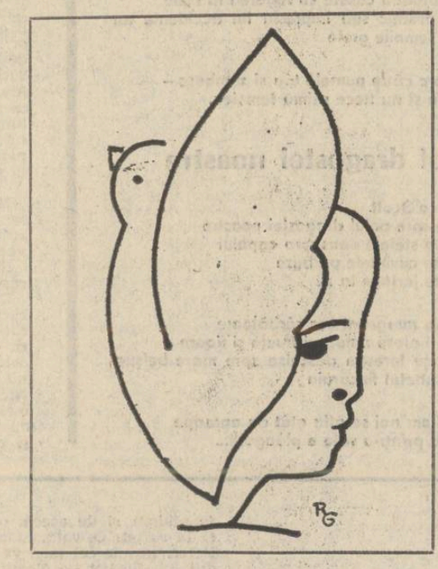

XXXIV

Păstraţi Pădurea de Sequoia-ntreagă,
Drept Martoră a splendidei Durate —
Mitologii şi Ere duse-n spate —
Copaci sublimi, ce-n slăvi privind, se roagă !
Să le redăm redutele furate,
Plantîndu-i iar într-arsa lor viroagă,
Însămînţînd ştafete noi de vlagă
Peste milenii de Eternitate !
Cît timp aceste-olimpice catarge,
Plutind pe-azurul cer, nu se vor sparge,
Cît timp vor flutura aceste facle
Purtate-n culmi de Pumnul lui Herakle,
Cît timp titanii-or sta pe metereze,
Planeta Noastră va să mai dureze !

XXXV

Mîndri-n virtute, drepţi de-am fi, ca Ei —
Purtînd cetăţi pe umeri şi altare —
Pe trunchiul nostru şi-ar dura temei
Speranţa Omenirii luptătoare !
D-atuncea, **n-am fi oameni, am fi zei,**
Şi fruntea noastră-n slăvi cutezătoare
Nimbată-ar fi cu-astrale'e scîntei,
Efigie ne-am polei din soare !
Pe calea ancestralilor eroi,
Semeţii arbori i-am urma şi noi,
Ne-am duce crucea — creşti seduşi spre creste
Întăriţati de-arhaice proteste !
Şi-nversunatul Panteon l-am stringe
Pe roşia Acropole — de singe !

San Francisco şi Los Angeles —
Septembrie 1984 —

Grai românesc

În ultimul deceniu au apărut în România mai multe volume de lirică în dialect aromân şi cîteva antologii de versuri şi proză. Almanahurile „Luceafărul" au reluat interesul pentru unele episoade ale istoriei românilor din sudul Dunării şi au refamiliarizat publicul larg cu aspecte ignorate ale civilizaţiei româneşti din „ariile laterale".

Activitatea desfăşurată cu pasiune de cîţiva intelectuali de origine aromână, vorbitori şi scriitori în dialect al căror principal reprezentant este Hristu Cândroveanu, a dovedit continuitatea culturii aromâne, cultură cu veche tradiţie, care în secolul al XVIII-lea a fost marcată de fenomenul iluminist şi care a cunoscut cîteva perioade de ecloziune.

Nici una dintre antologiile anterioare, de altfel foarte apreciate la vremea apariţiei lor, nu poate egala însă excelentul volum intitulat **Un veac de poezie aromână**, alcătuit de Hristu Cândroveanu şi Kira Iorgoveanu. Cartea este expresia cea mai complexă şi cea mai elocventă a împlinirilor, caracteristicilor şi potenţelor creaţiei literare aromâne, reintegrată astfel, printr-un gest de recuperare, în patrimoniul culturii române.

Nu trebuie uitat că în secolul al XVIII-lea la Moscopole, vatră aromânească de cultură funcţiona o tipografie înfiinţată înainte de 1730 şi chiar o Academie ce data din 1744, promotoare a unui iluminism aromânesc în directă legătură cu Şcoala Ardeleană şi desigur influenţată de aceasta, cum era şi normal, reprezentanţii ei avînd de asemenea o limpede şi nestrămutată conştiinţă naţională, exprimată fără echivoc în ideea că aromânii sînt o parte a aceluiaşi popor român unitar. Constantin Ucuta Moscopoleanul, Teodor Anastasie Cavalioti, (figură marcantă printre învăţaţii aromâni de la Academia din Moscopole şi de altfel şi precursor al lingvisticii comparate), Daniil Moscopoleanul, Gheorghe Constantin Roja, Mihai Boiagi, au fost cărturari care îşi egalau contemporanii din aria centrală a culturii româneşti şi care au întreţinut conştiinţa naţională a românilor de la sud, conştiinţă ce a rezistat, de-a lungul unei tragice istorii, tuturor presiunilor şi distrugerii centrelor culturale.

Deşi fenomenul cultural aromân datorat intelectualilor numără mai mult de două secole, intrucit antologia este consacrată poeziei, prefaţa criticului şi poetului Hristu Cândroveanu se referă doar la ultimul veac, răstimp în care se disting două perioade, şi anume cea dintre 1880 şi al doilea război mondial şi cea ulterioară, a poeţilor contemporani care au publicat după 1940 şi mai ales în ultimul deceniu, în care se manifestă un reviriment al liricii aromâne.

Clasicii aromâni au creat o literatură animată de idealuri etnice şi istorice, avînd perspectiva dinlăuntrul fenomenului. Durata acestei creaţii nu este aceeaşi cu a restului culturii române. Este o literatură cu un univers foarte specific, avînd un limbaj şi un orizont aparte, o problematică şi o mentalitate distinctă. George Murnu, Marcu Beza, Nicolae Batzaria, Nida Boga au ca model pe Vasile Alecsandri, George Coşbuc, Octavian Goga, pentru că ritmul evoluţiei poeziei aromâne este diferit, datorită condiţiilor istorice. În poezia postbelică se produc însă înnoiri de viziune şi expresie prin creaţia lui Hristu Cândroveanu, a Kirei Iorgoveanu, a lui Atanasie Nasta, Ioan Cutova, Nicolae Caratană, Teohar Mihadas şi a altor poeţi.

Restituirea acestui fenomen, prin pledoaria cuvîntului introductiv şi prin structura antologiei, este un act de cultură cu profunde semnificaţii pentru conştiinţa naţională, pentru că, afirmă prefaţatorul — şi susţin textele poetice — „poezia aromână clasică este o realitate etică şi estetică deloc neglijabilă. Un George Murnu şi Costa Belimace, Nicolae Batzaria, Nusi Tulliu, un Nida Boga, Ion Foti, Z. A. Araia, Nicolae Vela şi alţii încă au realizat laolaltă în numai 5—6 decenii, o veritabilă literatură lirică".

Textele cuprinse în antologie restituie o realitate neobişnuită, arhaică şi originală, un mod de existenţă cu semnificaţii nu uşor de descifrat. Dar nu un univers primitiv, ci unul care corespunde unei etape traversate la un moment dat de întreaga civilizaţie românească. O lume pastorală, cu vechi obiceiuri şi ocupaţii, cu o simţire pură şi cu aspiraţii specifice se relevă în această poezie clasică aromână, preponderent epică la începuturile sale, cu accentuat caracter etnografic, cu mare pondere a acumulării şi enumerării, descriptivă, şi care transmite ceva din vitalitatea şi animaţia acestei lumi ca în marea epopee **Voshopole** a lui Nida Boga. Transformarea aşezării păstoreşti în oraş activ, („oraşul fără tihnă"), întemeierea şcolilor, breslele, tîrgurile, înmulţirea caselor şi familiilor, tot ce face din micul tîrg o mare „cetate de lumină" este ilustrat în sonetele lui Nida Boga într-o modalitate epică expresivă, ce întrece valoarea documentară a epopeii şi se converteşte prin metaforă (ca în secţiunea **Voshopole în furtună**) în valoare estetică : „Îşi duce buha-n beznă numai traiul, / De din găoace-pînă se petrece... / Iubeşte noaptea doar şi umbra rece / Prin care-şi poartă, croncănînd alaiul (...) Croncani la fel sînt cei ce rasă poartă, / Trimişi de la Stambul să spioneze, / Voshopolei menindu-i cruntă soartă !"

Frumoasă poezie scrie Nuşi Tulliu, născut în munţii Pindului, cîntăreţ al universului pastoral, şi de altfel şi autor al unor poeme în limba română, creator de lirism autentic : „Abia căzuse frunza. În munte era toamnă. / Pădurea despuiată plîngea cu desperare / Că păsările toate, pe-a norilor cărare, / Plecat-au azi departe, departe peste mare / Acolo unde luna e-o argintie doamnă / (...) / Pe creste-brumă rece. Iar florile uscate păreau că-s lacrimi albe căzute dintre stele".

Baladă, monolog, elegie, lirică de dragoste, poezie epică, lirică de atmosferă, creaţia clasică aromână aduce în paginile antologiei peisaje de munte, siluete de pini argintate de lună, zvon de clopote de turme, sunete melancolice de fluier păstoresc, tristeţi şi speranţe, momente de animaţie în tîrguri balcanice, confesiuni de dragoste. Doine, pasteluri, cîntece de vitejie ilustrează deopotrivă legătura clară dintre creaţia folclorică şi cea cultă românească şi aromână a epocii dintre 1880 şi 1940. Acelaşi univers îşi prelungeşte ecourile şi în poezia contemporanilor aromâni : „M-am tras la adăpost-dinspre pripor, / Sub crengi-ca-ntr-o odaie, la odihnă. / Cu oile în jur. Ce farmec, tihnă, s-adulmeci codrul tot, aromitor ! / Se pregăteşte să se culce turma, / Se scutură de gloduri şi de spini... / Dulăii amiros, să afle urma / Jivinelor pindind din măräcini" (Atanasie Nasta).

Poezia aromână contemporană se defineşte mai ales prin tonul elegiac şi nostalgic, prin evocare şi reînviere a unor imagini pierdute : „O bunică viseză livezi de măslini, / Cealaltă-şi priveşte nunta la Kavala / Un bunic a plecat către Împărăţia Neştiută / Celălalt paşte oile-n vis..." (Kira Iorgoveanu). La un poet tînăr, născut în 1958, ca Vasile Tode, elogiul rădăcinilor capătă aceeaşi tonalitate elegiacă predominantă, născută din acelaşi sentiment istoric : „Tălăngi răsună-n veacuri ! Să le lăsăm să bată... / Mi-i dorul-tot un clopot, pe ceru-nveninat, / Că-n sate părăsite, o stină nu se-arată.. / O vino, arminime, din lungul tău iernat !" Şi iată cît de modern sună, în transpunerea lui Hristu Cândroveanu, el însuşi prezent în antologie cu foarte frumoase poezii, versurile lui Ioan Cutova (n. 1919) : „Încet, se deschide un ochi / Peste lume. Timpul mustrat / S-apleacă puţin / Pe umărul meu cel bătrîn / Ca un amurg de-amintiri / Ce mă cutreieră / Şi rotunjimea cercului vieţii / Tot scade şi scade"...

Lirica aromână contemporană, înrudită tematic cu cea clasică, evoluează spre un alt limbaj şi spre alte reprezentări. Ea este mai ales reverie, poezie de atmosferă, de confesiune intelectualizată, de contemplaţie a propriei amintiri, poezie de sensibilitate modernă acordată cu vechea durată a universului specific al culturii aromâne. Oferind o imagine complexă şi relevantă a unui secol de poezie aromână, ca act de recuperare şi afirmare a unui întreg fenomen ce aparţine culturii române, antologia lui Hristu Cândroveanu şi a Kirei Iorgoveanu astfel cum sînt alcătuite prefaţa şi prezentările autorilor, selecţia şi transpunerea românească, reprezintă un remarcabil eveniment al anului literar 1985.

Sultana Craia

liliana ursu

Un minut din viața artistului

Aș inventa un sertar pentru vorbele astea
lacome
și un altul pentru acest tulburător apus
cu gheara umblă cineva prin pieptul poetului
om și el, vinovat doar de poezie cind și cind

ultima oară a fost văzut
coborind o însorită potecă în munți
fluiera o arie celebră
și culegea poamele vreunui rătăcit de nor
doamne, ce ploaie s-a mai pornit peste lume
pină ce el, inocent scamator,
a dispărut într-un rug de mure

Scene

S-au adus portocale,
sferica lor lumină scînteiază
cum perlele pe catifeaua întunecată
citeva sănii mai grăbesc spre o uliță cu
felinare
privești absent pașii mărunți ai bătrînilor
ocolind umbra grosolană a morții
pe ziduri tot mai înalte.

Entuziasm

Aveai 19 ani
în cafeneaua murdară, tinerețea ta ca griul
în vasul de lut
inveselea intunericul lui decembrie
toți maeștrii din jur beau, înjurau critica nouă
cite unul, mai „deschis" spre noua generație
iți făcea cu ochiul. Părul rebel, roșu,
insultător
pentru podraga oaselor vechi doar pentru
ea crește

din pădure a țișnit iepurele, un arc voltaic
dira de fum a puștii s-a amestecat cu ceața
zorilor
nimic din spaima diurnă nu răzbătea din
acea fugă

și ea ducind binoclul la ochi
cu un zimbet prerafaelit ispitindu-te
pe tine, biet iepure cu părul roșu
confundind cerul cu privirea ei mioapă
– rostogolindu-te –

La marginea mării

M-am născut intre ziduri vechi, de cetate
cită zarvă la marginea imperiului
ca un tunet intr-o noapte de vară
e sunetul roșu, verde, liliachiu, alb, in sfirșit
Alb
al nou născutului

In ghiocul smuls mării ecoul lui
imbătrinește. Senin.

Corali

Atitea intimplări, frumoase, urite, detestabile
chiar
și un singur poem pentru descrierea lor
cum animalele sacre singurătatea, insomniile,
veghea
după ce le-am trăit pină la capăt,
carnea și-au lăsat-o in carnea mea
din scheletul curat crește poemul
cum bijuteriile din trupul coralilor

singuri sau in colonii tot acolo ajung in final
pe o tarabă ieftină
in jurul gitului ca un ștreang de lux
un rosariu chiar
plătind cu viața Frumusețea
corali, corali.

Oaspetele

Cum de tot m-am desprins din chinga aurită
a copilăriei și cu ochi bătrini am privit
lumea
firul de griu incolțit ca pe un stejar
gata să mă doboare l-am văzut

piinea și vinul pe masă
palidul oaspete la masă
sub ingerul de ghips, la lumina becului chior
am inchinat pentru prieteni
pină ce literele numelor acestora șlefuite
de atita rostire
cum oasele păsării de ușoare
s-au ridicat la suflet

icoane vechi intr-un cimp cu flori

Dezlegare

Frunza decolorată a stejarului umbră imi dă
spre seară
cum cititor in stele am fost cindva
capul mi-aplec spre pilpiirea unui gind
nomad
un susur de izvoare in pavilionul violet
cum creanga liliacului cind o privesc morții
de sub lentila cocoșată numită pămint
pină in inima stelei – lacrima sărată a mamei
picurind peste palizii zori
de mine mă dezleagă !

nistor tănăsescu

Vulturul, lira și lebăda

...în triunghiul de vară foșnesc
cel mai plăcut pașii
prietenilor mei
ochii mei nu se lasă sărutați așa de ușor
cum se-ntâmplă în scrisorile noastre

în triunghiul de vară e frig și e bine
copiii mei cei frumoși cu două capete înalță
din cuburi colorate de gheață castele
călduroase
de care mă îndrăgostesc o dată de două ori
de trei ori...

Lumină roșie

...Nimic despre dragoste :
cerbii coborau în oraș pe lumina roșie
a semafoarelor adulmecau insigna ierbii
de pe cămășile noastre

sarea singurătății din buzunare
ne trădau la nevoie ne purtau
în coarne spre piscuri –

unii din noi am rămas alții
aveau femei în oraș...

Haiduci

...Cu ochi de mură și trupul de pară
necoaptă prințesa
se scălda în fântânile noastre
era jale – un parfum ciudat
amestec de toate florile din lume ne punea
pe gânduri
ne scotea afară din case cu căldările-n
mâini

de unsprezece ori am luat calea codrului
noi pionii ei albi....

Pastel

...în fiecare toamnă se întâmplă o poveste
de dragoste buzele
tale arse de sărutări însângerate acum
plânse șoptesc
adevăruri ce nu mai intră în iarnă
frunzele tale
pătimesc laolaltă cât o pădure de tei
din Hiperboreea

...și cineva seamănă speranțe în umbra
numelui tău unde doar fluturi cresc
păsările pe care nu le iubim se-nvăluiesc
în zbor și-n tăcere

du-mă acasă atunci dorule măi du-mă
în preajma
fructelor de nemurire – ctitorul sfârșește
de plâns
asupra cărților sale...

Numele tău

...Mă-ntorc către numele tău și zâmbesc –
cum susține zidul de care mă sprijin cum
înflorește varul de el sărutat

apoi vin întrebările :
dacă tatuând casele cu vederea la stele
nu se produc sub impresia lui accidente nu
rămân femeile grele

mă-ntorc către numele tău și zâmbesc –
între da și nu trece prima femeie...

Polul dragostei noastre

...Noi, ca Scott
fiecare spre polul dragostei noastre
cu toate stelele deasupra capului
cu toate cuvintele pe buze
cu toate jertfele la zi

pe unde mergeam era sărbătoare
prânzuri alese : muguri fructe și floare
muzici cu ferestre deschise spre mare belșug
după sufletul fiecăruia

ce căutam noi se afla atât de aproape
trecând printr-o vale a plângerii...

Ghemul de șerpi

mircea croitoru

La cîtăva vreme după moartea mamei, bătrinul aduse in casă o femeie. Era vară : iulie sau august. În cameră mirosea a levănțică, a lemn răscopt și a leșie. Totul se petrecu repede. Tatăl le-o arătă ca pe o haină ; nu le dădu răgaz nici măcar să respire. Le spuse că ea o să aibă grijă de gospodărie și de ei toți. „E o fată bună ; și harnică ; și ascultătoare, asta zise, o cunosc de mult." Pe Niculae il cuceri aerul ei de supușenie. Bătrinul Anescu se muncea să dea impresia că n-are nici un amestec ; că pe el nici nu l-ar interesa. Își compuse mutra și vorbele in așa fel incit nu mai lăsa loc pentru nici un cuvînt. El era stăpînul și, era evident, nu îngăduia nici o cîrtire. Ea : o femeie mică, uscățivă, neagră la față și, se vedea bine, se muncea să stea liniștită. Putea să le fie o soră mai mare. Se așezase pe scaunul ce fusese proțăpit în mijlocul odăii. (Bătrînul luase scaunul de spătar și il intorsese cu un gest atît de firesc incît părea să fi fost făcut după o droaie de repetiții ; copiii se adunau din celelalte încăperi, de prin curte ; cu ochii o îndemnă pe femeie să stea ; apoi incepu.) Ea era acolo, în mijlocul camerei, din locul acela toți puteau să o măsoare, să o vadă bine, să știe cine e. Se așezase, își întinse un pic rochia, apoi rămase cu ochiii plecați, cu miinile în poală, intr-o liniște de pămint, cu privirile toate ațintite asupra-i, fără să geamă, fără să-și miște un deget, fără măcar să clipească. „O farsă, spusese mai tirziu Alexandra. Pregătiseră totul... Făcuse școală cu dînsa. Și ea își ținea ochii in podele ca o călugăriță..." Lui Niculae i se păru o biată femeie. Necăjită. (Atunci încercase să-i zimbească.) Îl știa bine pe taică-său : era in stare să nu-i ierte nici un murmur. Boala prelungă a mamei il făcuse pe Anescu-bătrînul și mai aspru. Un apucat : striga din te miri ce. Se purta ca un vechil. Nu era in stare să priceapă că și altfel poate să se înțeleagă cu ai lui acum cind, e drept, era și mamă și tată in același timp și gospodină și spălătoreasă, ce mai, femeie la toate intr-o casă cu atîția copii. La început, cind nevastă-sa abia căzuse la pat și el își dăduse seama că boala ei nu are leac, le oprise pe fete să facă altceva decit să aibă grijă de Sava, copilul cel mic, și, bineînțeles, de bolnavă. Băieților le strigase să nu pună mîna pe nimic : să-și vadă de carte. „Doamne ferește, le zise, să-mi audă urechile că nu vă țineți de școală. Auziți ? Doamne ferește !" Copiii se cam uitau chioriș la dînsul. Niciodată nu i se plinsese cineva că n-ar invăța vreunul. Și ei nu înțelegeau de ce ii mai amenință. În cele cîteva luni in care mama bolise, Anescu căpătă o privire de sticlă ; se imbățoșase. Buzele i se subțiaseră, iar cutele feței se alungiseră in așa fel incit fiecare obraz ii era împărțit in două de o dungă : pornea adîncitura de sub ochi și se vira pînă sub bărbie. Fruntea ii rămase, însă, fără vreo linie ; pînă și tăietura pe care copiii i-o știau deasupra nasului abia se mai zărea. Niculae, privindu-l pe taică-său, le spunea celorlalți pe șoptite că bătrinul se face din zi în zi mai frumos. Avea Niculae atunci un zîmbet mic ; ii ardeau obrajii ; era doar incredere, ca și cum ar fi așteptat de la taică-su cine știe ce faptă de mare bravură. „Dacă ar albi puțin, ar fi un bărbat și jumătate", completa Alexandra. Dar Anescu nu însurea deloc : avea părul negru ca in prima tinerețe : se pieptăna indelung dimineața (copiii ziceau că asta e singura lui bucurie) și se muncea să strivească cu palmele lui late claia de păr care nu se lăsa in nici un chip strunită.

. . . .

Marli o chema. Șezuse acolo, în mijlocul casei. Nu știau cine e, de unde vine. Anescu le-o arăta cu gesturi largi. Copiii, buimaci, o priveau.

Se invățaseră repede cu ea. Femeia se apucase îndată de treabă.

După ce terminase cu vorbele (pusese întrebări și tot el răspunse) bătrinul se intoarse către Alexandra : „Hai fată, adu pahare". Cum ea stătea locului, neînțelegind, el o indemnă cu ochii. „Pentru toată lumea", mai zise. Nimeni nu se mișca ; așa ceva nu se mai intimplase. Nici unul, in afară de cei doi, Anescu și femeia, de ei care puseseră la cale toate astea, nu își dădea seama de fapt ce se întîmplă. Ca și cum Alexandra s-ar fi dus după pahare și totul s-ar petrece cum nu se poate mai firesc, bătrinul se îndreptă cu pași liniștiți spre ușă. Aduse damigeana pe care o lăsase afară. Apoi luă singur pahare din dulap și turnă. Spunea vorbe de duh, nimeni nu își mai aduce aminte ce. Se duse afară și după sifoane : copiilor le turnă șpriț. Ciocni cu toți ; avea, ca niciodată, pentru fiecare o vorbă bună ; vru să-i dea o inghițitură și celui mic. Femeia, singură, de acolo, de pe scaunul ei, din mijlocul casei, se impotrivi. Un gest doar. El nu o văzu. Ea nu îndrăzni să repete protestul. Apoi Anescu scoase de nu știu unde o pungă : „Dă-le copiilor", ii spuse. Ea se ridică de pe scaun, își aranjă iarăși rochia și fără să scoată o vorbă, fără să zimbească, trecu prin fața lor oferindu-le acadele din punga aceea vinătă. Cum dulciurile se cam topiseră și se lipiseră unele de altele, ea trebuia să intirzie in fața fiecăruia pină ce ei reușeau să desprindă batoanele vărsate unele intr-altele. Ședea în fața lor, nu ii îndemna să ia, ședea atît cît trebuia, ținea ochii in pămint, apoi trecea la altul, ușoară, mergea fără efort, ca și cum ar fi fost purtată de o aripă nevăzută. Tatăl se ridică deodată : le zise că ajunge, gata, să se apuce de treabă. Femeia și începu să stringă, iute, paharele. Le căra în bucătărie, unde se și porni să le spele. Știa locul fiecărui lucru de parcă ar fi stat de o viață in casa aceea.

Ilustrații de Luminița Tudor

. . . .

Copiilor nu le vorbea. Nu se băga intre ei. Muncea cu disperare. Nu avea clipă de odihnă. Trebăluia toată ziua in bucătărie, se ducea la piață cu noaptea în cap. Sirmele, in curte, erau întotdeauna pline cu rufe. Freca podelele de parcă ar fi urmărit să ia cine știe ce premiu. Se apucase de văruit și mutase ea singură lemnăria de colo-colo fără să ceară nimănui ajutorul.

Crezuseră la inceput că bătrinul o luase intr-adevăr să ii facă gospodăria. După o vreme se convinseră că trăiește cu dînsa. Mai intii o culcase in camera din față. Apoi în bucătărie. Pe urmă se mutaseră (de data asta amîndoi) în prima cameră. Trecuseră deja vreo doi ani de la moartea mamei. Femeia rămase însărcinată. Slabă cum era nu i se văzuse rotunjimea pintecului. Tirziu, in iarnă, Alexandra ii șopti lui Niculae : „Vezi, o să mai avem un frate." O urmărea cu privirea pe Marli, să i-o arate, dar in același timp dădea impresia că nu dă prea mare importanță celor spuse. Niculae nu înțelegea. Cind își dădu seama (fata nu se mai putu abține și făcu un gest anume), rămase buimac. Nu că s-ar fi rupt un echilibru sau alte prostii din astea, dar nu era in stare să-și imagineze cum de se mai putea așa ceva. Erau ei, toți, familia lor : Alexandra, Ermil, el, Niculae, Cecilia, Maria-Magdalena, aia mică, Sila, și copilul Ionuț, de-l mai botezaseră și Sava. Ăștia erau, și tatăl lor. Și mai erau verii și mătușile și unchii, bunicii și cîți or mai fi, toți pe care ii cunoștea el și d-aia nu înțelegea cum de mai pot fi și alții, cum de mai poate să aibă încă un frate.

În primăvară femeia născu o fetiță. Ii ziseră Marli, ca maică-si. Era un copil frumos. De cum o aduseră acasă și o văzură, le plăcuse, voiau toți să pună mina pe fată. Avea fața albă, ridea mereu, semăna, Dumnezeu știe cum, nici cu maică-sa, care era o țigancă, nici cu taică-su, negru și el, ci cu bunica Anescului, o femeie frumoasă și acum la bătrînețe, căreia ei, copiii, ii ziceau Zina. Cu ea semăna Marli. Bunicii nu veniseră la botez. Picaseră intr-o după-amiază, pe nepusă masă cind auziseră, probabil, că fata le seamănă. Aduseră (nimeni nu știa cum tiriseră după ei atitea bagaje) borcane cu miere, poame, carne păstrată în untură, piini, colaci pentru fiecare, plăcinte și chiar o lădiță cu struguri stafidiți. Tatăl nici nu indrăznise să le sărute mina. Plingea, doar, ca un copil. Nimeni nu il putuse opri. Copiii nu înțelegeau cum de se poate una ca asta. Lui Niculae i se puse un nod in git. Le părea rău tuturor că trebuie să rabde o vreme, să stea de o parte și abia pe urmă să se arunce să scotocească prin geamantanele și prin lăzile cărate de bunici. Femeia ședea liniștită, cu ochii in pămint. Ea nu plingea, dar nici nu încerca să oprească lacrimile bărbatului. El nu se mai potolea. Bătrinii plingeau și ei.

Către iarnă, Niculae auzi iar vorbele acelea. Se uită pe furiș la femeie. Apoi, intrigat, o privi de-a dreptul. Nu își dăduse seama că femeia rosise. În casă era curățenie ca pe timpuri, cind trăia mama. Mirosea ca altădată a leșie și a frunze de garoafă. Maștera (cum își șopteau ei în glumă) nu stătea nici o clipă : muncea de cum se scula pină departe, in noapte. Abia dacă scotea citeva vorbe ; dar copiilor nu le refuza niciodată nimic. Știau că il roagă pe Anescu să-i ierte atunci cind tatăl se pregătea să-i plesnească pentru cine știe ce timpenie, că il indeamnă să le mai dea un ban pentru una, pentru alta, pentru nimicurile pe care doreau să le cumpere. Auzeau șușoteli dincolo de ușă, in camera lor. Își spuneau că tatăl nu e în stare să nu-i facă voia. Între copii și femeie se inscăunase o înțelegere fără vorbe prea multe. Ea le făcea toate nazurile ; ei o acceptau așa cum era. Nu ii dibuiseră slăbiciunile, cine știe, altfel răutatea lor ar fi născut farse ori grosolănii.

După cite își mai aducea aminte Niculae, o singură dată izbucnise un scandal. Tatăl reușise, însă, să il înăbușe repede. Alexandra pretinse (intr-o sinceră pornire de bunăvoință) să aibă ea grija micuței Marli. Zicea că așa „dumneaei" ar avea mai multă vreme să se ocupe de treburile casei care, credea Alexandra, incepuseră să o cam doboare. Femeia se opuse cu străşnicie. Abia atunci ii auziseră copiii mai bine glasul. Avea o voce ciudată : probabil că, datorită efortului, timbrul vocii se schimbase. Vorbea ascuțit, dar intr-un anume fel, incit vorbele ii ieșeau insoțite de un gijiit, un sunet compact, continuu. Alexandra înțelese din asta că femeii ii e frică să lase fetița pe mina ei, ca și cum ea și-ar fi pus in gînd să-i facă micuței cine știe ce rău. Marli își apăra copilul, se pare, mai mult decit era nevoie. Alexandra povestea că in clipele alea femeia avea ochii scoși din orbite, miinile desfăcute larg de parcă avea aripi și nu niște brațe subțiri, nenorocite. Alexandra se simți ofensată, umilită ; începu să plingă. Frații ei nu priceepau prea bine ce se intimplă. Doar atunci își dăduseră seama că femeia nu își lăsase niciodată copila in miinile lor. Ei nu se jucaseră niciodată cu Marli cea mică fără să fie supravegheați de femeia care își apărase odrasla ca o sălbatică. Anescu fusese acasă atunci. Se băgase intre ele. Ii scoase din cameră pe ceilalți. Rămăseseră ei doi și Alexandra. Vorbiră o vreme. Alexandra nu voise să le spună nimic din ce discutaseră acolo. Apoi le povestise că femeia plinsese tot timpul și că bătrinul se muncea să o facă pe ea să înțeleagă că e mai bine așa : mamele să poarte singure de grijă copiilor. Și tot ii dădea cu asta și asta ii spunea mereu. Ii zicea că și mama lor, pină să se imbolnăvească, își putea aduce și ea aminte, singură avea grijă de ei de toți. Păi mai putea fi și altfel, ce ei aveau vreun frate mai mare ? Alexandra știa că nu-s decit vorbe, că nu vrea altceva decit să liniștească lucrurile, să fie lăsați in pace. Dar nimeni nu ii putea scoate din cap că femeii ii e frică de ei, de toată casa.

...Așa trecuse și iarna. Prezența femeii nu fusese niciodată supărătoare pentru nimeni. Ea își vedea de treburi ; nu ședea nici măcar la masă cu dinșii, iar ei nici nu se intrebaseră cind mai și mănincă femeia aceea. In primăvară, mai devreme decit ar fi fost sorocit, femeia născu gemeni : doi băieți. Sarcina, se pare, o purtase cu destulă greutate. La spital rămase mai multă vreme. Era iarăși rindul fetelor să ia in primire gospodăria. Anescu era însă mai mult fericit decit îngrijorat. Il bucura, ca nimic altceva, nașterea celor doi băieți. Se schimbase : ședea vreme indelungată pe marginea patului bolnavei. O incuraja, o desmierda, probabil. Ea plingea : se gindea la Marli și la casă, la toate ale ei.

Botezul fu o petrecere in toată regula. Pe Marli o scoaseră din spital : o aduseră acasă. Dar ea nu se mai putea ridica ; stătea mereu culcată. Venise multă lume ; copiii auziseră acolo vorbindu-se că tatăl lor ar vrea chiar să se insoare cu dinsa ; să o ia cu cununie. Băieților, celor doi, le puseră nume neobișnuite : Nicanor și Gligorie, inspirate, se pare, de mama lor care incepuse să aibă vise ciudate și frămîntătoare. O găsiseră intr-o dimineață plingind. Perna ii era udă de-atîtea lacrimi. Nu o auzeau. Nu mai avea putere decit să scoată un șir neintrerupt de gemete. Sunete stranii pe care nu mai era in stare să le stăvilească. Ea nu ii privea : își închidea ochii ca o vinovată. Paraliză și rămase intre cearceafuri netămăduită, neajutată de nimic, nici de leacuri, nici măcar de bucuria de a-și vedea mari copiii. Anescu deveni mai bătos ca înainte și, iarăși, mai înțelegător. Căuta să stea mai mult pe-acasă, dar munca lui drăcească, la regiune, nu ii îngăduia să intirzie prea multă vreme. Marli muri după încă o vară ; un pumn de oase și de piele era. Cu fața ca un pergament. Aproape un copil, o biată urmă nevinovată mai rămăsese dintr-o femeie care trebuia să-și trăiască viața repede, mai repede decit ceilalți care au timp să aștepte și să spere.

teatru

t

„Quand même!..."

...„Și totuși !" — indiferent ce se va intimpla!" — a fost deviza Sarei Bernhardt — deviză care i s-a alcătuit, desigur, de-a lungul unei răscolitoare și nu odată chinuite cariere artistice la sfirșitul căreia „Divina" va fi investită cu titlul de „Cavaler al Legiunii de onoare" iar Franța întreagă, uluită și recunoscătoare in fața geniului actriței o va numi „Vocea de Aur" și ii va anina amintirea, ca pe un rar giuvaer, in muzeul nevăzut al celor ce au innobilat de-a lungul timpului, sufletul omenesc.

Înclin să cred că Sarah și-a ales acest stindard pentru a putea învinge, fie și pentru răstimpul unei seri — scurte, cit de scurte ! — de teatru, acel dulce dușman al nostru, al tuturor, dar parcă și mai necruțător atunci cind e vorba de un artist al scenei și care, in limba Poetului Român se cheamă... „clipa cea repede...".

În 1891 Sarah pleacă intr-un lung turneu — de doi ani — in jurul lumii. Turneul o aduce și la noi, la București, la Galați și la Brăila. Cu siguranță, marea actriță franceză nu avea cum să spere că peste aproape un veac doi actori români vor face să renască, prin zborul fluturelui alb, arta Ei, irepetabilă.

Dar numai intr-un fel — irepetabilă. Pentru că, iată, in „Amintirile Sarei Bernhardt" Olga Tudorache și Ștefan Iordache aruncă Timpului o mănușă puternică, o mănușă de temut, o fragilă mănușă țesută din harul și din sufletul lor. Spectacolul de la Nottara alcătuit pe un text ofertant al canadianului John Murrel excelent tradus și adaptat de Mihai Berechet (care semnează, dealtfel și regia), devine un scăpărător eveniment artistic. Dialogul, nesfirșitul dialog de dragoste și ură, de tandrețe și dispreț, de duioșie și cruzime intre „Divina Sarah" și sărmanul ei secretar, Pitou, oferă Olgăi Tudorache și lui Ștefan Iordache fertile prilejuri de a-și cheltui harul cu generozitatea cu care riurile adinci se prefac in cascade.

Tot un eveniment — din fericire consemnat pe peliculă, dar nu și in presă — a fost cu spectacolul cu o foarte bună piesă a lui Horia Lovinescu (din ciclul „teatru scurt") difuzată mai de mult pe ecranele televiziunii. Acțiunea piesei („O intimplare" — in regia lui Eugen Todoran) se desfășura „undeva, intr-o țară ocupată, in Nordul Europei — după indicația autorului. Olga Tudorache juca rolul mamei care-și plinge fiul cel mic — inscris in mișcarea de rezistență — ucis mișelește in urma unui denunț. Iar denunțătorul pare a fi chiar Oswald, fiul cel mare, mutilat fizicește (e șchiop) și de aceea, poate, mutilat și la suflet. Oswald, mereu gelos pe Peter, fratele cel mic, va pieri la rindul lui, fugărit de gloanțele celor din rezistență, prieteni ai lui Peter. Dar la fereastră, cu pistolul in mină, pindind hăituirea odiosului trădător — fratricid, va fi și Mama...

Cit de departe, acea sublimă mamă bătrină, strivită sub greutatea doliului și a cumplitelor bănuieli ce cad asupra fiului ei cel mare (bănuieli ce o indeamnă la gestul final), cit de departe este această tragică și in același timp măruntă victimă a războiului de fastuoasa, capricioasa, cocheta, cruda, generoasa, egoista, magnifica, scăpărătoarea Sarah !

Cit de departe acel Oswald urit, odios, fățarnic, vrednic de milă și de silă in dubla lui infirmitate, cit de departe este el de induioșătorul Pitou, de bătrinul, uscatul, caraghiosul, ramolitul, chinuitul, hitrul, plictisitul, devotatul, șmecherul, minunatul și cit-de-dragul de Pitou, obligat de regala lui stăpină să-i amintească, intruna, in tot felul de deghizări derizorii, trecutul, trecutul-cel-fără-de-întoarcere...

În 1891, Sarah Bernhardt a fost la București. A jucat in Tosca, in Fedora și in altele.

Și a mai fost nu de mult, la inceputul acestui an. La Teatrul Nottara. Stătea in picioare și aplauda. „Quand même !" Zborul fluturelui magic nu e irepetabil. Apare, și poate fi văzut in unele puncte ale lumii la citeva generații.

Sarah stătea in picioare, in fundul sălii și aplauda mai tare ca noi toți. Îi aplauda pe Ei. Pe Olga Tudorache și pe Ștefan Iordache.

Silvia Kerim

film

f

Fata fără zestre

Un film frumos. O frumusețe care se degajă ca o leneșă emanație dintr-un echilibru al formelor și proporțiilor la care doar contemplația poate să ajungă. La prima vedere, contemplativ și romantic, regizorul Eldar Riazanov are puține puncte comune cu teatrul lui Ostrovski, reprezentativ pentru epoca marelui realism rus : timpul care a trecut, a făcut insă ca divergențele să dispară ; lumea lui Ostrovski a dispărut, s-a scufundat in neant cu dramele și cu conflictele sale și, de la o asemenea distanță, pare că a fost făcută doar pentru a fi privită. În fapt, văzută de aproape, povestea e banală : drama dintotdeauna a omului care refuză convențiile timpului său — in numele dragostei, al frumuseții, al candorii, in numele încrederii in ceea ce ne apropie și in disprețul celor care ar putea să ne despartă ; decit să moară lent, intr-o existență obscură, eroina lui Ostrovski se lasă robită de sentimente și asta echivalează cu o sinucidere : morala care se degajă de aici și-a găsit, și înainte de Ostrovski, și de la Ostrovski incoace, întruchipări mai profunde, dar distanța in timp pe care și-o ia Riazanov față de faptele petrecute face ca drama realistă de la care pornește să se scufunde intr-o ceață romantică impregnată cu un suav parfum de epocă — atmosferă in care, ai impresia, aproape că nu mai contează nimic altceva decit atmosfera însăși ; imaginea, frumoasă pină la saturație, e de o desăvirșită picturalitate, construită cu un deosebit simț al peisajului, al culorii, al gradației plastice ; cei doi protagoniști — Alisa Freindlich și Nikita Mihalkov sint și ei, fiecare in parte și împreună, frumoși ; aproape că nu poți să-ți închipui o mai frumoasă pereche romantică decit aceasta.

Dar dacă filmul lui Eldar Riazanov este o bucurie pentru ochi și pentru suflet, el nu este, in aceeași măsură și o bucurie spirituală : un anume gust **retro** al cinematografiei sovietice de astăzi, incearcă o reconsiderare a celor mai semnificative momente literare ale secolului trecut ; e de fapt un nou romantism clădit pe o solidă tradiție realistă ; depărtarea în timp adaugă lecturii cinematografice o anume nostalgie și, dacă in **Pianina mecanică** de pildă, sau in **Oblomov**, luciditatea realizatorilor nu are de suferit de pe urma acestui fel de a vedea lucrurile, **Fata fără zestre** pare a fi, prin comparație, doar un fenomen superficial de contagiune ; nu pot fi puse la indoială bunul gust și cultura desăvirșită de care dă dovadă Eldar Riazanov atunci cind își face filmul ; povestirea cinematografică are ritm, are culoare și forță de convingere. Lăsind însă la o parte calitățile filmului, făcind abstracție și de faptul că gestul cultural e lăudabil, rămine totuși sentimentul unei anumite gratuități foarte apropiată de cruzime ; căci, dacă asupra celor doi protagoniști regizorul se apleacă cu dragoste și căldură, celelalte personaje sint deformate pină la caricatură, intr-un contrast nefericit cu armonia plastică a intregului ; din cauza acestei diferențe de tratament filmul devine teatral și grotesc uneori ; aici amănuntul grotesc apare in toate detaliile sale — un fel de răzbunare tardivă asupra unor oameni și unei lumi care nu mai există ; e un atac, s-ar zice, al neputinței, al imperfecțiunii și uritului împotriva perfecțiunii, a echilibrului și armoniei, dar procesul nu se judecă echitabil pentru ambele părți și de aceea demonstrația își pierde din puterea de convingere. „Poți să-ți iubești personajele, spunea Cehov, poți să le urăști, dar nu ai dreptul să le disprețuiești." Eldar Riazanov își ia dreptul de a disprețui — cu o indiferență superioară și rafinată, in numele unui scop nobil **fără îndoială.**

Nicolae Mateescu

două proze de

mariana brăescu

UN SCOP ÎN VIAȚĂ

Mai mult ca sigur Costică Anton și ideea lui au crescut odată. Creștea Costică, creștea și ideea. Da, creștea Costică, creștea și ideea, dar ei doi nu se cunoșteau. Cînd ideea s-a rotunjit și s-a împlinit și subconștientul n-a mai încăput-o Costică a luat act de ea ca de-o revelație. Costică o iubește cu dragoste sinceră și nu se mai simte singur pe lume. Găsise, în sfîrșit, un scop în viață. Scopul lui Costică era să-și cunoască abisul sufletesc.

Costică Anton pornea în această măreață întreprindere cu o premisă simplă și, pe cît de simplă, pe atît de la îndemînă : Omul e mic, abisul e mare. Mare, dar cît ? Prima parte a silogismului îi venea lui Costică mănușă. Costică era, într-adevăr, un bărbat mic. Poate avea un bărbat mic un mare abis ? Perfect legitimă, întrebarea lui Costică rămînea, cum îi stă bine unei întrebări legitime, retorică. Costică întreba, Costică răspundea. De ce nu ? De ce unii să aibă de toate și alții nimic ? Natura are, nu-i așa ?, o înțelepciune de care nu contenim să ne minunăm.

Unuia îi dă ochi albaștri, pe altul îl face blond ca Smoktunovski, altul cîntă, un al patrulea se îmbogățește din tenis de cîmp sau film. Costică, desigur, nu e blond ca Smoktunovski, n-are ochi albaștri, n-are nici vocea lui Aznavour, n-are banii lui Năstase și nici succesul lui Garry Cooper la Hollywood. Bun ! Și n-are nici pretenții. Dar, se pune întrebarea : această modestie generală nu trebuie și ea răsplătită ? De înțelepciunea naturii nu trebuie doar să te miri, hotărăște Costică. Vine un moment cînd trebuie să și contezi pe ea. Și iată momentul.

Convins că o sumedenie de calități omenești — deci posibile — nu s-au abătut asupra lui numai datorită modestiei sale manifestate încă din leagăn și mai ales după ce-a ieșit din el, Costică ajunge la concluzia că, urmărind principiul compensației, natura trebuie să-i fi dăruit cu abisuri sufletești nebănuite. Motivația era excelentă, demonstrația — strălucitoare și împreună îi luară mintile timp de o săptămînă. Costică umblă buimac căutînd să descopere instrumentele sau măcar metoda de a verifica practic ceea ce a demonstrat teoretic. Credea că se poate, spera că se poate. Dar cum ?

Procedă cu metodă și se strădui să verifice cum stă cu viața sentimentală. Trebuie notat că în acest demers Costică Anton procedă cu obiectivitate maximă. Ca un revizor care face inventarul unui magazin de mărunțișuri. Costică luă act de ce era la el, pe scurt, viață sufletească. Deși întreprins cu metodă și obiectivitate funcționărească, rezultatele inventarului se arătau catastrofale. De nicăieri nu se zărea fisura care îngrijită cum se cuvine să promită abisul sufletesc presupus.

Ce era, la urma urmei, Costică ? Un ins, despre care chiar dacă te străduiești să povestești mult ce și cu el nu ajungi să spui decît tot în puține cuvinte : 32 de ani, neînsurat, o iubită care îi îngrijește săptămînal trupul, sufletul și apartamentul, modest economisit (absolvent A.S.E.) care nu-și deranjase vreodată șefii sau colegii și, în consecință, nici aceștia pe el, amator potolit de telecinemateca (miercurea sau vinerea) și de fotbal (cînd juca Rapidul), un cititor consecvent al Informației Bucureștiului, un plătitor fără restanțe la lumină, canal, întreținere, abonament R.Tv.

Să nu ne amăgim. Cu asemenea date, la ce abis poți spera ? Costică Anton nu omorîse o muscă în viața lui și părea că nu e în stare s-o facă nici de-acum încolo. Se poate presupune că abisul există neexprimat ? Sigur că se poate. Încurajat de această presupunere Costică Anton mai făcu odată un tur de orizont prin viața lui, dar degeaba. Rezultatul era tot descurajator. Fostele sentimente îl jigneau.

Și totuși, omul e mic, abisul e mare, iată revelația împreună cu care crescuse și la care se întorsese și mai încrîncenat sperînd că o idee simplă dar clară e în stare de mai mult ca o investigație amănunțită dar deprimantă.

Omul e dator să fie spectatorul propriilor sale interogații. Curios să vadă acest spectacol dar și să-și facă datoria, Costică Anton se lansă cu furie în întrebări. Cînd poate apărea mai eficient abisul sufletesc ? Și unde ? Evident, cînd și unde te aștepți mai puțin.

Costică Anton începu să fie mulțumit. Stabilise o regulă, deci făcuse un pas înainte. Regula exista, nu rămînea decît să se treacă la fapte. Ceea ce, evident, se întîmplă.

Costică Anton își dădu seama că la el mai puțin și mai puțin abisul sufletesc putea să apară în legătură cu Ștefania. Ce diavoli puteau să apară în legătură cu blinda și prostuța Ștefania ?

Departe de a fi doar o femeie, Ștefania e mai întîi o categorie. Pentru categoria din care face parte Ștefania legea vieții este inerția, iar viața o mașinărie, un fel de „Scaune rotitoare" ca la bilci. Nimerești unde nimerești și-acolo rămîi, mașinăria merge, se învîrte, își vede de-ale ei și ce bine e că nu trebuie să-ți bați capul nici pentru ce merge nici pentru cît stai în ea. Fără asemenea preocupări existențiale — cum îi explicase un coleg de birou care avea în filozofie experiența a două căderi succesive la admitere — deci, fără asemenea preocupări existențiale Ștefania și viața cu problemele ei erau ca două șine de cale ferată, care sigur n-aveau să se întîlnească vreodată.

Viața Ștefaniei era, de ani de zile, aceeași : dimineața — oficiantă la Oficiul de pensii și ajutoare sociale, după-masă metrou, cumpărături, gătit, curățenie, macramé, televizor. De luni pînă sîmbătă la fel, de la Oficiu la macramé totul curgea neschimbat. O singură zi din săptămînă viața Ștefaniei era alta, dar se repeta, săptămînă de săptămînă, de cinci ani, fără nici o abatere.

Ziua aceasta începea sîmbătă la ora 3 p.m. și se încheia, matematic, duminica la aceeași oră. Sîmbăta, Ștefania nu mai lua metroul ci autobuzul 236 și troleul 92 barat pînă la capăt. Cu troleul 92 barat (pînă la capăt) ajungea acasă la ei și Costică Anton. Sîmbăta de la 3 pînă duminică la 3. Ziua cu Ștefania. Ziua cu Costică. Deoarece îmbrățișările de bun venit

dintre ei nu erau furtunoase, evident, nici cele de despărțire nu puteau fi triste sau disperate. Costică nu avea tentația pasiunii în general și pasiunea nu se putea ivi brusc nici în legătură cu Ștefania. Dintr-un instinct sigur care exprima la scara filogenezei ontogeneza, cum îi explicase același coleg preocupat de introducerea filozofiei în viața Oficiului de pensii — Ștefania nu-și propunea asemenea izbucniri care puteau fi fatale, sau, cum suna amenințarea surdă a colegului, existențiale. Ștefania, deci, nu voia nimic. Văzută cu ochi străin dar competent **Ziua cu Ștefania — Ziua cu Costică** reducea la scara unu pe șapte o căsnicie născută în așa fel încît să trăiască o veșnicie.

Cînd o căsnicie se naște gata blazată longevitatea ei este asigurată. Ce evenimente o pot tulbura cînd de la început nimeni nu vrea nimic ? Nu ?

De cinci ani de cînd erau împreună Ștefania nu-și pusese problema căsătoriei și, bineînțeles, nici Costică. Lui Costică i s-a părut o soluție comodă — nici prea mult, nici prea puțin — și, la fel, Ștefaniei : nici prea mult, nici prea puțin. Să tulburi cu căsnicia o viață sănătos închegată încă în urmă cu cinci ani — iată o idee care n-a trecut prin capul nici unuia din ei și, evident, nici n-avea să treacă. O căsnicie devenea un pleonasm perfect ar fi spus colegul cu filozofie dacă ar fi știut datele problemei. Dar, desigur, nu le știa.

Ca de obicei, Ștefania sosi la Costică Anton simbătă la ora 3 p.m. Autobuz 236, troleibuz 92 barat, cap de linie. Totul ca de obicei. Un lucru era neobișnuit : Costică o aștepta în sufragerie îmbrăcat în costum negru (cămașă albă, cravată neagră, y compris !)

Dacă ar fi știut să privească, uitîndu-se la Costică, Ștefania ar fi citit între sprîncene semnul morții. Ștefania intră calmă și, evident, ce-ar fi citit colegul filozof, Ștefania nu citi. Pozitivă, Ștefania observă cum pe covor Costică Anton stătea încălțat cu pantofii și nu cu papucii — conform regulei de viață veche de cinci ani, observație pe care i-o și comunică în stilul ei (ca pe-o noutate gen „au sosit ridichi de lună" sau „se dau portocale") : Știi că nu ți-ai scos pantofii ? Trebuie remarcat că din instinct femeiesc (nu-i așa că filogeneza repetă, pe scurt, ontogeneza ?) sau doar din lene ceea ce în mai toate casele sună la fel de neplăcut pentru făptuitor (scoate-ți pantofii !) devine o comunicare ce poate stîrni curiozitate și, cine știe, pînă la urmă, docilitate : Știi că nu ți-ai scos pantofii ?

Da, Costică Anton știa dar nu schiță nici un gest că ar fi auzit dară-mi-te că a înțeles că e cazul să curme această situație.

Ștefania se îndreptă să-i aducă papucii dar în ușă rămase stînjenită atît de intransigența privirii lui Costică cît mai ales de ceea ce Costică fu în stare să zică :

— Papucii n-au nici o importanță.

Un asemenea punct de vedere — ca să rămînem doar la ce s-a spus și nu la cum s-a spus : era un element atît de nou și, mai ales, atît de imprevizibil într-un mod de viață în care inerția guverna cu valoare de lege încît Ștefania nu știu cum să-l primească. Să recapitulăm datele problemei. Ce face omul îndeobște într-o situație de viață nouă ? Încremenește. Într-o situație de viață nouă Ștefania asta făcu : încremeni. Încremenită, cu papucii în mînă Ștefania spera totuși într-o salvare. Ce e o salvare ? Ceva care putea s-o reintroducă în scaunul rotitor al vieții, în care să nu aibă nici o grijă și, în primul rînd, grija grijilor existențiale. Nimic salvator nu se ivi pe chipul lui Costică Anton care, tot grav ca un costum negru (cămașă albă, cravată neagră, y compris) se hotărî, în sfîrșit, să-i comunice :

— Orice bărbat distins trebuie să aibă cel puțin o nefericire.

Ștefania încercă să facă față situației, evaluă cu oarecare rapiditate datele problemei și nu-i fu foarte greu să ajungă la concluzia că Anton Costică, economist la P.T.T.R., nu era un bărbat distins. Oftă cu ușurare. Bunul simț îi spunea un lucru liniștitor : dacă Anton Costică nu era un bărbat distins n-avea nevoie să fie nefericit. Slavă domnului.

CĂLĂTORIA

Cred că avea șaisprezece ani ; a plecat din Răchiți, acea poală a Botoșanilor în care a copilărit și copilă fiind bunica, bunicul ei a ureat-o în trăsură (nu știu ce-o fi fost, dar rădvan îmi place să cred că o fi fost) și-n vreo patru-cinci zile a călătorit în fruntea unui convoi negustoresc. În strălucita Vienă a ajuns noaptea. Să fi stat o săptămînă-două la acel negustor la care bunicul bunicii a adus marfă și de la care s-a-ntors cu marfă ? Să fi stat mai puțin ? Acolo a fost ea la primul și singurul bal, acolo a fost ea încoronată regină, acolo a văzut-o un prusac blond și subțire și singele lui s-a aprins mediteranean după moldoveanca de șaisprezece ani, cu ochii ficși și cenușii ca oțelul. Cu ajutorul traducătorului, prusacul a cerut-o de nevastă, bunica i-a răspuns direct, aprinzîndu-se repede și fulgerîndu-l pe sub gene cu oțelul cenușiu al privirii.

Poate astea s-au petrecut în acordurile unui vals, poate chiar „Dunărea albastră" cînta orchestra cînd prusacul blond-roșcovan își asculta inima și-n pieptul fetei brunete zbura o pasăre nouă. Poate. Cert este că mai tîrziu în casa ei un gramofon cu pilnie nichelată, răsucită ca o trompetă, cînta, în după-amiezi nesfîrșite, fremătătoare valsuri : un-doi, taaaa, tatatata.....

Bunica nu fredona niciodată, nu-și clătina capul și nu se legăna, cum făceau toți acasă sau perechile plimbîndu-se în parcul Virnăvoaiei cînd, neobosită, apărea fanfara militară. Cenușiul din ochi se lumina spre albastru-marin, părul negru se mai întuneca cu o noapte în care bunica se depărta, privind fix, hipnotic.

N-am auzit-o povestind despre valsul vienez, despre dragostea prusacului sau a ei și nici despre refuzul categoric al bunicului său de a-și lăsa nepoata printre străini. Toate astea pluteau în aer, șoptite de alții, dar pe bunica n-am auzit-o niciodată. Călătoria însă, da, mi-a povestit-o de o mie de ori. Drumul la dus, scrîșnetul trăsurii, schimbatul cailor la poștă, noaptea cu alți cai odihniți, focurile mici și ascunse ale convoiului, întîlnirile de pe drum, traversatul munților, trecutul prin apele mici prin văduri joase, podurile de fier plutind peste Dunăre, case, oameni, întîmplări și mai ales Viena. De fiecare dată, povestirea curgea și creștea în matca ei ca o lumină fericită, cum se desface o regină a nopții la căderea întunericului. Ce-o fi fost în sufletul copilei de șaisprezece ani atunci, tulburată de vals, de mustăciosul și blondul ei husar ? Nu știu. Dar călătoria la întors a rămas ca o noapte, rece ca ea și vînată ca oțelul, ca o regină a nopții arsă de ivirea dimineții..

Apoi, într-un an, bunicul bunicii a măritat-o cu bunicul meu ; fotografia de nuntă o arată stînd semeață, ca-ntr-o sală de bal, alături de un tînăr drept și mîndru și mai norocos decît blondul rămas departe să suspine și să se însoare cu o blondă și molatecă domnișoară.

Alte călătorii n-a mai făcut bunica. Și nici nu le iubea în mod deosebit. Ea credea și spunea că nu trebuie să mergi mult ca să vezi mult și ea a văzut acest drum într-o mie de feluri, de fiecare dată mai fermecat. Ultima dată a povestit atît de cutremurat de frumos, că n-am mai fost sigură dacă acea călătorie a fost făcută sau mai degrabă visată de fata de șaisprezece ani. Una mai frumoasă nu se putea. Și atunci am fost sigură că are să se întîmple ce s-a și întîmplat. Bunica a pus gramofonul cu valsuri, cum n-a mai făcut niciodată în viața ei, toată săptămîna. Luni, marți, miercuri, joi, vineri, sîmbătă; și duminică seara a murit.

nichita danilov

Seară

Mîinile au năpădit atunci trupul
cum aripile cerul
și cum țipetele aerul
dar pe trup nu mai era
de mult loc pentru mîini
și pe cer de mult
loc pentru aripi
căci peste tot ah
peste tot era de mult seară...

Cîinele melancoliei

Vai, cîinele meu albastru,
cîinele meu galben,
cîinele meu trist,
mă urmezi totdeauna.

Dimineața și seara,
noaptea, la prînz,
cu ochii albaștri,
ațintiți drept în ochi,

mă urmezi totdeauna !

Din munți, cornul...

Seara voi înjunghia Riul,
ca pe o piele de cal îl voi întinde în pod.
Pe aceste păsări flăminde
și pe acești cîini hămesiți
cu mărunțaie aburite de frig îi voi hrăni.
Peștii care se zbat în zăpadă,
cu solzi de aur și sulițe-n gură,
nu sînt chiar pești : în zale de aur,
au venit cavaleri mîndri,
prin frig au străbătut, pe cai albi,

ținuturi întinse, orașe bogate ;
în urma lor numai scrum au lăsat
și apoi cu tot cu cai,
cu totul grosul armatei,
cu tot cu tobe și flamuri
au intrat sunînd din goarnă în riu și n-au mai ieșit...

Voi atîrna de nori apa,
de cer, seara, în cuie
ca pe o piele de cal
riul îl voi întinde și-l voi lăsa să se zvînte în vînt.
Cei care tac își merită soarta, spun,
în marile orașe, femeile
au pene de vultur pe cap
și ochi de linx în cap.
Ouă de vultur clocesc,
în timp ce bărbații se învîrt prin bucătării,
spală vase și curăță pești.

În cuști de aur voi închide mîini
și le voi pune să cînte la harfă.
În cuști de aur voi închide
mîini și gîtlejuri și le voi pune
să cînte cîntece vechi
într-o limbă nemaiauzită sub uși.

george timcu

Iarba

Mersul tău,
O mîngîiere a pietrelor aspre.

Pe unde treci
Crește o iarbă proaspătă
Sănătoasă ca o tinerețe
Care nu va trece niciodată,
Ca o boală veche
De care nu vrei să te lecuiești.

Și cînd culci iarba
Cu pasul tău,
Ea se bucură
Ca de o ploaie
Care i-a venit la timp.

Calcă-mă, spuse iarba,
Mă mîngîi cu atîta dragoste,
O să fiu mereu verde
După pasul tău,
Alunecare suavă.

Ce spunea iarba
După ce ai trecut pe acolo ?
Unde a plecat
Fără să mă întrebe ?
Dacă m-a durut pasul ei ?

Iar el nu m-a durut,
Doar m-a apăsat blînd
Ca să-mi aducă aminte
De umbletul celui iubit.

Tu știi ce e un pas
De om îndrăgostit
Care mă calcă pe mine,
Iarba ?
E doar o mîngîiere de copil
Ce se joacă cu cercul.

Dar o apăsare de iubită
Pe firele de trifoi ?
E ca o adiere de vînt
Pe care n-o simți
Decît dacă o vrei
Cînd iubești vîntul blînd.

Mi-a spus iarba într-o zi :
Știi că pe aici a călcat iubita ta :
I-am răspuns : Da, am simțit
Mirosea a gînd curat pentru mine.

Și tot iarba nerăbdătoare
Să afle adevărul :
De ce nu-i spui că o iubești ?
Am tăcut.

Roua

Rouă pe mîna ta...
Lacrima mea
Urmărindu-i depărtarea
La despărțire.

★

Rouă de lumină
A ochilor umezi
Ce curg pe obraji.

★

Ochii mei văzîndu-te,
Lacrima — o rouă
A bucuriei triste
În amurgul iubirii.

★

Aleargă,
Aleargă privire
Cu picuri de rouă
Pe drumul iubitei plecate,
Presărat
Cu boabe lucitoare
De lacrimă — cristal.

★

Rouă sub pașii tăi
O pajiște umedă
Sacrilegiul pașilor mei,
Pingărirea.

★

Cu limpezimea privirii tale
Îmi acoperi cu rouă
Ochii goi urmărindu-te.

★

M-ai pedepsit neprivindu-mă
La despărțire.
Era atîta rouă între genele mele.

★

Iar roua ce-o strivesc între gene
E visul ce plutea odată
În ochii puri, ce nu-i mai am.

★

O, dusă rouă din priviri
Ce izvorea acum... o viață
Ea îmi plutea ca vis în zori
Eram un tînăr, dimineață.

În catedrală nu se poate vorbi.
Poate doar în șoapte
Pe care nu le aude nimeni,
Nici măcar Dumnezeu.

Și totuși, o iubești, m-a întrebat iarba.
Am dat din cap fără glas
Iarba s-a înclinat la pămînt supusă.
Ploua.
Ploua peste o iubire ce nu mai era.

Cînd îți calc pe fire
Mă doare pe mine, iarbă !
Mă înțelegi ?
Da, dar nu mă cruța,
Apasă-mă doar cu pași curați
Atunci n-o să mă strivești.

Nu te ascunde după firele mele,
Îmi spuse iarba,
Lasă-ți lașitățile alături,
Umblă liniștit și demn
Dacă nu ai nimic de ascuns,
Altfel mă doare.

Umblă, omule,
Umblă, iubește și iartă
O să te mîngîi cu firele mele
Cînd o să-ți fie greu,
Dar nu mă amăgi
Nu mă apăsa cu minciuna ta.
Eu vreau doar adieri de adevăr
Și iubire.

plastică

Căutări integratoare

Influența de netăgăduit exercitată asupra graficii contemporane de diferitele modele informaționale aduce uneori pe lîngă sporul de modernitate și o ostentație nedorită, ba chiar o anume neglijare a profunzimii mesajului plastic — asistăm astfel la o defilare grăbită de semne-simbol suficiente lor însile. Sigle din variate domenii ale științei se invecinează cu indicatoare rutiere, cu secțiuni și pianuri arhitecturale, cu fragmente anatomice, etc. Privitorul este sedus, însă nu pătrat ; imaginea rămîne pe retină, nu transcende în spirit ; artistul poate fi cotat drept bun, însă precis că nu-i unul **adevărat**.

Trebuie spus de la început că ceea ce impresionează în actuala expoziție a lui Aurel Bulacu este tocmai senzația de organicitate și de profunzime a suitelor sale de desene, aquaforte-aquatinte și tehnici mixte. Austeritatea analitică dublată de un simț mai degrabă sculptural al formelor, în unele lucrări, iar într-altele lirismul reținut și ironia subiacentă, legitimează un univers inconfundabil, nu lipsit de tensiuni dramatice, dar nici supraevaluindu-le.

Echilibrul pare trăsătura de bază a artistului, el fiind sporit și de obsesia etapei actuale a căutărilor sale : aceea a ovoidelor. Ovoide deschise prin buze ecorșate ca o cortină (sau pur și simplu prin decupaje cu vagă alură de continente) pentru a putea contempla peisajul magmatic dinlăuntru. Uneori miezul este vid (în cazul armurei, al străjerului, al torsurilor gonflabile, volatile), dar aceasta nu este decît o schimbare de tactică, o translare în alt regn, menită a potența și valida într-altfel prima ipostază. Alegînd cazul particular al sferei, respectiv capul uman, artistul îl investește cu puteri depline, focar, loc de întîlnire al tuturor celorlalte atribute umane. Privitorul trece prin subtile straturi radiografice și descoperă gravitînd în cosmosul lăuntric ochi, palme, buze. Neafectate totuși de onirism așa cum s-ar putea crede, aceste compoziții persistent simbolice (ferite însă de uscăciune, de sterilul demonstrației scolastice) transmit fiorul angoasant al necunoscutului, al spațiilor nedefinite. Tehnica mixtă (tempera și creioane colorate pe suport de gravură) creează acele contraste, întrepătrunderi, degradeuri ce sugerează „carnalitatea", iar sensul ciclopic, centripet al întregului demers plastic asigură forța stenică a viziunii.

O notă aparte merită grăvurile intitulate **Narcis**, voit „neglijente", pedalînd ironic pe ideea indeterminării cosmice a omului. În fapt ele sînt mai curînd niște ecrane pe care evoluează deșeuri spațiale în căutarea unei fizionomii. O astfel de ipoteză plastică poate că trebuie reluată și îmbogățită, însă ea reține încă de pe acum atenția nu numai ca insolită. De asemeni, cele trei ipostaze ale temerarului de la Mancha, văzute ca tot atîtea încarnări ale unor buze sacre înroșite de amintirea focului, trimit parcă la **regnurile mixte**, la **mutanți** și la celelalte aporii extraplanetare, însă doar atît cît e necesar pentru a circumscrie mai exact „rătăcirea" personajului, utopia specific pămînteană.

Mai trebuie adăugat la toate acestea zgîrcenia cu care se recurge la culoare ; reacția daltonică, ușor inconfortabilă pe care se scontează în developarea sensurilor ultime. Știința de a subsuma întregului cele mai mărunte tușe, cele mai insignifiante detalii. O expoziție de care te desprinzi cu greu, și în care vrei mereu să revii. Un artist pe care îți propui să-l urmărești în toate căutările lui viitoare, fiind sigur că **nu are cum** să te dezamăgească.

Constantin Abăluță

muzică

Premiul «Herder»

Premiul Herder, prestigioasă recunoaștere a unor merite culturale de necontestat, cu care au fost încununați și scriitorii români Zaharia Stancu și Nichita Stănescu, a revenit în 1985 compozitorului Anatol Vieru. Prin aceasta, muzica românească își primește o recunoaștere de puternică rezonanță, după Zeno Vancea, premiul revenind din nou unui muzician, cu o creație vastă, diversă, complexă, care înseamnă considerabil pentru arta națională și internațională.

Pentru a insista asupra unei bogate activități componistice, am ales o modalitate firesc imperfectă însă totuși sugestivă, aceea de a prezenta un disc recent apărut la Electrecord, pe care sînt gravate trei lucrări aparținînd unor faze de creație oarecum deosebite. Insistînd asupra pieselor și asupra sensurilor unei singulare evoluții în timp și în stil avem astfel ocazia de a zugrăvi cîteva dintre determinativele unui mod de gîndire și creație lăsîndu-se greu prins în cuvinte datorită unor proprietăți caracteristice. Discul cuprinde piesa simfonică **Ecran**, scrisă în 1970 (interpretează orchestra simfonică a Filarmonicii „Banatul", dirijor Remus Georgescu), **„Narațiune" pentru orgă** (1975, solist Peter Schwartz) și **Concertul pentru vioară, violoncel și orchestră** (1980, soliști Oleg Kagan, Natalia Gutman și orchestra de studio a RTV, dirijor compozitorul). **Ecran** este o lucrare scrisă în filigran : există aici o sumedenie de micro-evenimente sonore, diferite radical între ele sau relativ asemănătoare astfel încît ele par a se contopi într-un neîntrerupt fond sonor din care citeodată irump fulgurații sonore sau din care rar pare să se audă uneori ceva vrednic de a fi perceput și distins ca atare de ureche. E aceasta o muzică scrisă de pe acea poziție superioară a artistului studiindu-și materialul cu care lucrează, pe care îl modelează uneori în joacă (deși procedeele componistice ale lui Anatol Vieru fac rar loc specific aleatoricului, improvizației) și din ale cărui plăsmuiri deduce elemente de interes pentru însuși faptul de a scrie muzică și de a comunica idei, gînduri din aceasta. O asemenea comunicare instituie **„Narațiune" pentru orgă**, piesă de mare interes după părerea mea. E vorba aici de o întrepătrundere semnificativă de planuri temporale, reflectîndu-se uneori numai parțial în trama sonoră efectivă. De multe ori, partitura „stagnează", uneori ea este lipsită de asperități, de elemente marcante, citeodată profilurile melodice devin colțuroase, pregnante, astfel încît, dublate de densificări armonice, secțiuni întregi capătă o dramaturgie aproape de factură clasică. Marea diversitate prezentă în partitură e reductibilă aici la principii «it se poate de simple și această simplitate, „reinterpretată", adusă la o dimensiune pe care, la o primă vedere, ne-am grăbi să o calificăm drept neoclasicism, răzbate clar din **Concertul pentru vioară, violoncel și orchestră.** Dacă în piesa precedentă era vorba de profile diverse însă totuși reductibile la unele elemente comune (subliniem lipsa lor de „ancorare" stilistică, de trimitere la un „déjà entendu"), aici, aluziile la sfere cunoscute sînt limpezi. Coexistă momente tratate în stil folcloric-rapsodic cu momente de o ritmică marcată, în stil și manieră, să-i zicem, prokofieviană. Întîlnim cadențe solistice scrise într-o bună școală romantică și tratări orchestrale pe deplin redevabile contemporaneității, sînt aici alăturate armonii disonante și armonii (relativ) consonante din perspectiva funcționalismului secolului trecut etc. Cred că sensul acestor largi „acoperiri" stilistice trebuie căutat în acea preocupare a autorului de a întoarce pe toate fețele mijloacele sonore pe care și le pune la dispoziție. Aceasta nu este însă neoclasicism pentru că nu pleacă de la convenții ante-stabilite ci o mixtură „ciudată", originală, în spatele căreia putem permanent ghici pe autorul care-și pune probleme, care-și propune să extragă din același material sonor noi rezultate, chiar dacă uneori, voit sau nu, întîlnește semnificative clipe ale trecutului muzical.

Viorel Crețu

EMINESCU NECUNOSCUT

ULTIMA POLEMICĂ A LUI EMINESCU

folosim termenul **ultima** deoarece, consultînd volumul al XIII-lea din OPERE (cel care încheie secțiunea publicistică), abia apărut în librării, constatăm că aici gazetăria lui Eminescu se oprește la 1 ianuarie 1889. Am regretat — în măsura în care poți regreta că o întîmplare nu s-a petrecut mai devreme — că n-am putut semnala editorilor acest articol eminescian apărut la 13 ianuarie 1889 — și li-l supunem atenției (desigur, dacă vor credita demonstrația noastră asupra paternității) pentru „Addenda" la volumul al X-lea, în pregătire. Spectaculoasă, în demonstrația noastră, este numai regizarea elementelor — altfel, o simplă înșiruire a dovezilor externe, seacă, este tot ce va trebui să rețină filologul avizat. Pentru că ne adresăm, însă, publicului larg, ținem să derulăm mai lejer faptele ca să dăm o idee despre munca de abordare a publicisticii eminesciene, cu dificultățile ei enorme provenind din lipsa unei bibliografii critice a periodicelor românești, din lipsa unei istorii amănunțite a presei noastre în secolul trecut, din lipsa unor colecții în Biblioteca Academiei — ori a unor numere din colecțiile existente, etc. Din toate aceste puncte de vedere cel care abordează un aspect tematic în presa românească trebuie să accepte condiția de **pionier** — și să aibă de la început conștiința că rezultatul este limitat...

Așadar, căutam să refac o fișă veche de un sfert de secol din fișierul bibliografiei Eminescu în curs de elaborare. Era o simplă notă, „prizărită", în colțul ziarului „Lupta" (al lui G. Panu) din 15 ian. 1889, p. 2 (rubrica „Informațiuni"). O redau : „În urma explicărilor avute cu d-nii P. Carp și Rosetti, d. G. Vernescu și-a retras demisiunea. D. D. Laurian a declarat că autorul articolului e d. M. Eminescu. În **România Liberă** a și apărut o notă care desavuează articolul în chestiune". Este un eveniment pentru bibliograf cînd dintr-un colț ascuns de ziar sare dintr-odată în ochi numele poetului în această perioadă a vieții lui. Nota fusese rezumată : „Paternitatea unui articol eminescian" — clar, concis și suficient pentru cerințele unei bibliografii seci : cine vrea merge la ziar și continuă cercetările. Dorind, totuși, să aflu despre care articol va fi fiind vorba (și să fac trimiterea la OPERE), am depășit limitele meseriei și am încercat o investigație pe cont propriu. Mai greu mi-a fost să găsesc nota din „România liberă" — care era, desigur, primul pas spre articolul în discuție. În fine, a sărit și ea în ochi, pe prima pagină din numărul de sîmbătă, 14 ianuarie 1889 al ziarului : „În numărul nostru de vineri s-a strecurat un articol de fond fără autorizarea redacțiunii, articol care conține niște aprecieri cu totul străine de modul nostru de a vedea. Declarăm că nu avem nici o solidaritate cu părerea individuală a autorului acelui articol". Atît. Nu cine este autorul, nu ce s-a întîmplat cu G. Vernescu. În numărul de vineri (13 ianuarie) am găsit, desigur fără dificultate, articolul. Simplele elemente filologice nu i-au determinat pe editori să-l atribuie lui Eminescu. Frazarea este, totuși, a lui : perioade lungi, ciceroniene, simetrie largă — cam obosită, e drept — preferința pentru două coloane : sînt dovezi mai sigure ale paternității eminesciene decît anumite expresii care par a veni dinspre poezia poetului. Oxana Busuioceanu îmi spune, de pildă, că expresia „copil de casă", pe baza căreia s-a încercat atribuirea lui Eminescu a unui articol din „Timpul" (expresia este, doar, din „Luceafărul"), apare foarte frecvent în presa vremii neființd o dovadă concludentă. În articolul nostru mai avem, însă, un element important : referirea la Victor Hugo. Poetul o mai făcuse o dată, într-un articol din 17 septembrie 1882 (O. XIII, p. 190) — aproape în aceiași termeni : „Precum Victor Hugo propune pacea eternă, cu condiția ca un ultim și mare război să înlăture toate nedreptățile de pe pămînt..." Fie numai atît și este suficient pentru a considera că ambele articole sînt scrise de aceeași mînă : poetul revine, peste șapte ani, cu aceeași vorbă de spirit a lui Victor Hugo. Totuși, articolul din 13 ianuarie 1889 a determinat o demisie a ministerului de justiție, au fost necesare discuții, împăcări, etc. De unde să iei faptele ? „România liberă" nu dă amănunte, deși se supune docil unei răsfoiri îndelungate și cu maximă atenție. Revin la „Lupta" lui G. Panu — știind de data aceasta articolul eminescian. Surpriză. Cu o zi înainte, simbătă 14 ianuarie 1889, pe pagina 3, descopăr (termenul este impropriu : cel mai potrivit pentru un bibliograf ar fi „prind", cu un verb din domeniul vînătorii ori pescuitului ; se mai spune și „sare în ochi" — dar expresia presupune o anumită viață internă a paginii — pe care nu o au toate ziarele) o notă în care se reia un fragment destul de bunicel din articolul lui Eminescu (de la „În această privință" pînă la sfîrșit, fără citatul din P. P. Carp, însă) — cu un comentariu : „Miniștrii actuali nu pierd ocazia, fie în parlament fie în întruniri intime, de a spune sus și tare că ei sunt uniți, că o armonie perfectă domnește în cabinet. Ei bine, **România liberă** de ieri s-a însărcinat să răspundă acestor afirmări și iată ce linii consacră ea, în revista de ieri, d-lui ministrului de justiție, G. Vernescu : (urmează citatul, apoi finele comentariului). Față de această executare în regulă a d-lui Vernescu, nu putem și noi decît să exclamăm împreună cu d. Al. Lahovari : — Armonie perfectă domnește în cabinet !". Legătura este făcută — iar surprizele apar una după alta în „Lupta". Dintre ele, cea mai importantă este, însă, tot cea din numărul următor, 15 ianuarie. Pe prima pagină se face acolo „Fizionomia camerei" (este rubrică permanentă a ziarului ținută, probabil, de G. Panu judecînd după umor și parti-priuri) și se descrie astfel o ședință : „Ședință mai nostimă, **nec plus ultra** al partidului conservator a fost astă dată atins. Să povestim : Ședința încă nu este deschisă cînd d. Vernescu intră furios cu un exemplar din „România liberă" în care este înjurat. „Îmi dau demisia, îmi dau demisia" strigă către amicii săi cari în zadar cearcă să-l liniștească. Miniștri junimiști îl înconjură și îl roagă să nu demisioneze căci se va face rectificare, îi și arată un brulion de reotificare, aruncînd vina articolului în chestie pe spetele bietului Eminescu !... D. Vernescu se liniștește, ba încă să prea liniștește, și aceasta foarte repede... O furtună în un cap de avocat... Ședința se deschide...". În pagina următoare, a doua, apare nota în care D. Laurian (fost director al „României libere") „a declarat că autorul articolului este D. Eminescu". Deci numele poetului a fost rostit în cameră ! Și a avut darul de a-l liniști — „ba încă să prea liniștește și aceasta foarte repede...", pe G. Vernescu, ministrul justiției. El nu-și mai dă demisia cînd află cine a fost autorul „articolului în chestiune". Desigur, pe noi ne interesează în primul rînd paternitatea articolului. Dar parcă și din limitele acestei meserii — de editor — trebuie să ieșim, așa cum am depășit meseria de bibliograf. De ce se liniștește G. Vernescu ? De ce junimiștii „aruncă vina articolului în chestie pe spetele bietului Eminescu" ? Este poetul un „biet" țap ispășitor ? I s-a făcut o înscenare ? Dar cine-i știa pe dinafară opera publicistică astfel încît să-l citeze cu un articol de acum (atunci !) șapte ani ? Hei, domnule și cu dumneata — îmi veți spune. Parcă numai el auzise de Victor Hugo în România ? ! Uite că, de cînd îl caut pe Victor Hugo prin presa românească a vremii, nu l-am mai găsit la nimeni astfel ! Nu se impune o căutare mai atentă, concentrată — termenul cel mai greu al ei fiind o bibliografie generală a presei române ? Desigur, pare o utopie ; chiar este, la ora de față, o utopie. Bibliografii de meserie de la noi sînt astăzi, cred, cîteva sute : ar trebui cîteva mii pentru o asemenea lucrare. Și totuși, cui îi aparține reluarea aforismului hugolian ? Nu merită Eminescu răspuns la această întrebare ? Editorii lui, de la Titu Maiorescu pînă astăzi, sînt cam 150, cercetătorii lui specializați (pe manuscrise și pe presă) — sînt mai puțini. Cei de astăzi, o mînă de oameni pasionați, prinși, mari specialiști lucrează încordat. Dar ce pot face atîția oameni în pădurea de ziare și reviste de la Academie ? Știți că numai „Tribuna" însumează vreo 20 de metri lineari de raft (circa 6 metri cubi de hîrtie de ziar tipărită) ? Manuscrisele poetului — 42 de caiete — se pot citi și ține minte pe de rost în circa 5 ani (atît a lucrat C. Botez pentru ediția sa, cam tot atît, Perpessicius pentru primul volum, G. Călinescu a epuizat domeniul mai repede, în numai trei ani) — dar ce faci cu încadrarea poetului în epocă ? Autorul rîndurilor de față nu este un pesimist, nici copleșit de greutatea muncii — dimpotrivă : foarte lucizi declarăm că problema Eminescu — și a literaturii române care l-a însoțit, desigur — rămîne de rezolvat pentru secolul (secolele) următoare cerînd mereu, fiecărui individ, fiecărei generații în parte, aplecarea spre surse. Nu avem cîtuși de puțin intenția de a pune sub semnul relativismului ce s-a făcut pînă acum : materialele adunate îi aparțin lui Eminescu — și aici îndoiala unuia sau a altora este fecundă sigur al necunoașterii ziarului „Timpul" ori a celorlalte ziare și reviste atinse de pana geniului. Mai sînt, însă, și alte fragmente ale operei poetului care-și așteaptă rîndul spre a fi identificate.

Nicolae Georgescu

P.S. Nu punem, desigur, la îndoială faptul că articolul din „România liberă" îi aparține lui Eminescu. Nu numai argumentul Victor Hugo — ori cel filologic — ne susține, ci însăși tema materialului, care este o resurecție a eminescianismului în timpul vieții poetului, de natură a derula lumea din „era nouă" ruptă de cinci ani de verbul de foc al adevărului. Am dorit numai să arătăm unul dintre aspectele cercetării eminescologice și să prezentăm necesitatea unei bibliografii cît de largi cu putință a operei poetului. În acest sens, demersul nostru este o pledoarie pentru profesie și dorim să fie înțeles ca atare.

Bucureşti, 12 ianuarie 1889

„Se poate pune întrebarea dacă în împrejurările actuale şi cu grupările existente ale partidelor politice din ţară va fi sau nu cu putinţă ca guvernul să isbutească pe deplin în realizarea programului său de reforme, dînd ţării toate îmbunătăţirile pe care timpul şi situaţiunea poporului le reclamă. E adevărat că în anul care a espirat ţara a trecut prin o criză politică a cărei însemnătate şi a cărei resultate probabile nu se pot aprecia de pe acum şi imediat, dar pe de altă parte nu se poate tăgădui că acea criză stă într-o strînsă legătură cu soarta politică şi socială a ţării, şi din ea trebuie să resară soluţiunile normale ale problemelor politice pe cari reforma ni le impune. E deci cestiunea dacă ne aflăm într-adevăr în preziua unor evenimente care să decidă în mod hotăritor poziţiunea ţării ca stat civilizat şi constituţional, întemeiat pe cerinţele dreptului modern şi a exigenţelor prezentului, dacă avem încă puterea de a o întări şi îmbunătăţi dinlăuntru prin reforme înţelepte şi măsuri corespunzătoare cu ele, dacă avem voinţa de a continua în interesul bine înţeles al ţării programul politic inaugurat în Martie a anului trecut, sau dacă din nou tendinţele adverse ale grupărilor ca aspiraţiuni învechite şi egoismul glacial al ambiţiosilor politici vor ridica piedici în calea dezvoltării naţionale. Presumpţiunea care admite posibilitatea introducerii reformelor, presupune însă ca condiţie neapărată ca din lupta parlamentară ce se va încinge între grupările politice actuale, guvernul politic din Martie să iasă, nu numai în formă, ci şi în esenţă, în ce priveşte spiritul politicii sale, c-o victorie deplină asupra adversarilor, iar presumpţiunea a doua, adică crearea de piedice în contra realizărei programului de reforme /„/ s-ar ivi sigur în cazul cînd unele din elementele politice cari participă la putere n-ar vedea în sacrificele pe care guvernul din Martie le-a făcut pentru a ajunge la o înţelegere decît un semn de slăbiciune sau de inclinare de a renunţa la realizarea programei atît în ce priveşte forma cît şi spiritul ei.

Reservele pe cari guvernul din Martie le-a stabilit pentru ca o înţelegere să fie cu putinţă au fost în privire formală întîi că nu se renunţă la nici unul din membrii cabinetului cari ar fi colaborat la proiectele de reformă, iar în privire materială, declaraţiune asemenea francă, că nu se renunţă la nici unul din proiectele de reformă. Pe baza acestei convenţiuni, s-au format deci pin' acum majoritatea parlamentară şi tot pe această temelie ar fi de dorit ca să rămîie şi în viitor.

Zicem că aceasta e de dorit, dar vine întrebarea : oare această majoritate va persista să existe şi atunci cînd i s-ar zice că cabinetul are o altă misiune mai generală decît aceea de-a servi de unealtă în desfăşurarea egoistă şi unilaterală a manoperelor de partid şi de-a păstra intrigilor politice caracterul veninos şi vendicativ care il au azi ? Această întrebare e întemeiată şi ar fi o credulitate prea mare şi un optimism exagerat dacă am admite că guvernul nu va fi nici cînd pus în necesitatea de a-şi arăta nemulţumirea faţă cu machinaţiunile unor pretinşi amici politici.

Dintre proiectele propuse se înţelege că primează cele privitoare la cestiunea agrară şi că merită preferenţă şi intîietate în şirul discuţiilor parlamentare. Dar o cestiune de o importanţă de nu egală cel puţin coordonată celei de mai sus este a reformei organizaţiei judecătoreşti prin admiterea măcar parţială a inamovibilităţii. În această privinţă, însă, s-a întîmplat ceea ce Victor Hugo propunea pentru aducerea în lume a păcii universale. Amic al păcii şi amic al celor ce propaga formarea unei ligi universale pentru a eterniza pacea, el zice : doresc pacea universală, dar înaintea încheierii ei mai trebuie un război universal care să-mpace toate interesele. Cam astfel, înainte de a se fi votat legea inamovibilităţii, s-a întîmplat remanieri în personalul magistraturii, cari seamănă cu mijlocul propus de Victor Hugo pentru întemeierea păcii universale. Dar să sperăm că pe viitor cel puţin şi sub domnia unei noi legi, va înceta obiceiul de a numi sau demite magistraţi numai pe motivul strimt că ar fi avînd alte convinctiuni politice, căci toate consideraţiunile de partid şi personale ar trebui cu desăvîrşire înlăturate cînd e vorba de numiri în magistratură, unde numai interesul unei dreptăţi impersonale caută să decidă. În discordanţă cu misiunea ce-a fost încredinţată cabinetului, care a fost o misiune de împăcare, vedem răsărind din nou pe orizon pericolul unor procese de răzbunare politică, ca cel privitor la desordinile comise în unele redacţiuni şi în sfîrşit ca procesul pe care unele elemente voiesc să-l facă fostului cabinet Brătianu. E evident că asemenea lucruri sînt cu totul contrarie rolului de împăcare cu care coroana însărcinase cabinetul şi că toate acestea nu pot decît să alimenteze şi mai mult urele şi răsbunările politice ; căci în privinţa acestui rol d. ministru de externe s-a exprimat încă în Martie în numele noului cabinet : „Garanţie de impunitate pentru guvernul trecut ? Noi în această privinţă — şi această declaraţiune o fac în numele întregului guvern — credem şi nu ne vom depărta niciodată de această credinţă că în politică greşelile se îndreptează dar nu se răzbună. Dacă dv. credeţi că în ţara aceasta la fiecare răsturnare de guvern să se ajungă la răzbunare şi pedeapsă, dacă credeţi că pentru fiecare greşeală să fie, în afară de pierderea puterii, şi o răspundere care atrage după sine pedeapsa, dacă dv. voiţi să aruncaţi ţara într-o confusiune şi o convulsiune nepomenite, declar că nu ne vom preta la un asemenea joc". (Eră nouă, p. 291).

Toate aceste împrejurări izolate una de alta par a nu avea însemnătate, însă luate la un loc, ele întăresc presupunerea că se pregătesc diferite expediente, îndreptate în contra cabinetului, şi în adevăr înţelegerea stabilită cu atîta greutate ar fi pusă în chestiune şi s-ar decide definitiv întrebarea dacă ţara mai e în stare ca, sub conducerea unor oameni încercaţi şi desinteresaţi să se desvolte înainte, sau dacă în locul erei nouă de reforme administrative, sociale şi financiare, o să revie timpul de neomenoasă exploatare şi de vînătoare de funcţiuni, pe care l-am avut de curînd. Mult n-ar dura o asemenea reacţiune, dar în ori — /ce/ caz, în timpuri în care ţara are nevoie de o conducere serioasă, pentru garantarea siguranţei sale o asemenea reacţiune ar fi o nenorocire.

România liberă, Bucureşti, 13 (1889), nr. 3 397, ian. 13 (25), p. 1.

PRIVIREA LUI ORFEU

Morală şi artă

ideea că oamenii sînt niște zei muritori, iar zeii, niște oameni nemuritori — așadar înrudirea ontologică între cele două straturi sau nivele ale cunoașterii, sacrul și profanul, nu o găsești numai la Heraclit Obscurul, dar mai ales la Platon, reluată și dezvoltată în celebra sa teorie a reminiscențelor, a amintirii, a participării la lumea ideilor, un mit pe cît de sublim ca viziune poetică, pe atît de fertil ca simbol gnoseologic. Cînd sufletul se reintoarce de la acest spectacol, vizitiul conduce caii la iesle, îi hrănește cu ambrozie și-i adapă cu nectar. Aceasta este viața zeilor. Însă alte suflete, din cauza greșelilor vizitiului ori din cauza cailor cad în vîrtej, părăsesc acele regiuni cerești, încetează de a mai vedea adevărul, și, hrănindu-se cu alimentele opiniei, cad pe pămînt, unde fiecare ocupă o stare mai înaltă ori mai neînsemnată, după cum a văzut mai mult ori a văzut mai puțin. Dar în această stare sufletul păstrează amintirea celor văzute, și cînd observă ceva ce este frumos, just etc., se umple de entuziasm. Aripilor lui le revine puterea, iar el își aduce aminte de starea sa de odinioară, starea în care nu contemplă însă numai ceva ce este frumos, just etc., ci însăși frumusețea și dreptatea. Este aici, desigur, desfășurată ca o imago mundi sub aparentele sensibile ale devenirii, o dialectică a generalului conținut în particular, în concret, și a acestuia întorcîndu-se din nou la ceea ce a fost inițial, dar întărit de experiența istorică, a limitatului, a finitului, și în ceea ce te privește, un cadru filosofic pentru argumentarea impersonalității în artă : în măsura în care nivelele, vocile, personajele, imanența unui text beau și mănîncă din ceea ce pică de la masa zeilor, ele, vocile, personajele, tensiunile intertextuale care iau astfel naștere vor fi și purtătoarele de mesaj (prin teoria participației și a reminiscențelor, nu ?) ale vocii auctoriale, o voce nu presupusă neapărat ca transcendență pură, glasul poruncitor, de tunet al lui Iahve dictîndu-i lui Moise legile, un demiurg tiran și intolerant impunîndu-și explicit voința ca voință în sine, ci unul dizolvîndu-se, infiltrîndu-se prin mii și mii de capilare misterioase, invizibile, în țesăturile intime ale creației, ale operei, obiectivare și corp sensibil al unei realități inteligibile, pulsații între părțile diferite ale unei singure lumi pe principiul vaselor comunicante. Această mișcare, schimbare, devenire a lui una în multiplu și a multiplului în unu, a inteligibilului în sensibil, ca idee concretă și înapoi, într-un cuvînt va-et-vient-ul tangibil dintre nivelul conștient și cel inconștient al limbajului, fac ca textului să-i corespundă unitatea contrariilor, dintre paradigmă și simulacrul ei, dintre ce e stabil, în continuu repaos, și ceea ce se modifică mereu, dar în margini intransgresabile : aceeași cauză provoacă însă, ca deobicei, efecte divergente : excitația și inhibiția, refularea și defularea, creația și analiza, statutul paradoxal la care este supusă conștiința ginditoare repliată asupra ei însăși (gnothi seauton !), mit al artistului suficient sieși, androginul lui Platon, bărbatul și femeia ca două jumătăți scindate ale omului primordial, perfect, reîntegrat ; voi, rînduri albe, rînduri negre, scindate jumătăți de pagini ați fost ; veți fi din nou întegre, în ochiul transcendent, imaginî ! Identitatea esențială a masculinului și femininului, a unicului și multiplului, refuzul eleat al posibilității (teoretice !) ca Ahile cel iute de picior să-l ajungă din urmă pe broscoiul testos, și, în același sens, al lui Kafka de a admite ca cineva careva, cumva, ar putea să ajungă în satul cel mai apropiat. Absurd ! Dar nu mișcarea practică este negată aici de eleați, ci adevărul ei : ea începe și sfîrșește în contradicția dintre subiect și predicat, ipoteză intolerabilă pentru spiritul grec însetat de logică, echilibru și armonie, atît în lumea sensibilă, cît și în lumea inteligibilă — și asemeni cu misterioasa lor Ființă sferică, fără gură, nas, ochi și urechi etc. — cu un centru, buric mandalic ! — de la care toate razele trasate în toate sensurile, sînt egale, — misterul, taina și enigma, aureola invizibilă, care însoțește istoria secretă a unui om, o taină care ține la un loc fragmentele unui trup discordant, amenințat în fiecare clipă de convulsie și agonie, dar devenit desăvîrșit ca un zeu în mîinile lui Fidias și Praxitele : iată ceea ce-ți scapă — entelehia și esența pură, adică tocmai ceea ce rămîne imuabil, ca permanență sub raza ochiului tău și, deci, constant, netrecător fiind, ar trebui să cedeze analizei. Dar nu ! ești în stare să cunoști mai curînd fragmente, cioburi și iluzii din globul de cristal, fulgurații, năluciri de o clipă, nostalgii ale acestei sfere paradisiace ! cine oare este vrednic să meargă acolo și să locuiască tărîmul unde privilegiile sclipitoare ce-n repezi șiruri se distern, repaosă nestrămutate sub raza gîndului etern ? O înaintare-coborîre printre fenomene în labirintul limbajului — un fel de anabasis care poate fi și katabasis, în întunericul străucitor al ființei tale trecătoare — nu poți să știi, dar această mișcare îți răscumpără ignoranța ; poezia fiind iubire fără cunoaștere, vei spune că în dialectica paginii rînduri albe vor fi feminine, iar rîndurile negre — masculine : voi rînduri albe, rînduri negre, scindate jumătăți de pagini ați fost ; veți fi din nou, întegre, în raiul transcendent, imaginî ! Adică imaginea omului paradigmatic, perfect, primordial ? Homo platonicus, suficient siesi, care încă nu este silit să alerge toată viața ca un disperat, jumătate fiind, după jumătatea cealaltă, pînă în satul cel mai apropiat, pînă în paradisul pierdut ? Dar dacă textul literar cu scopul și finalitatea în el însuși sau, mai aproape de Kant, ca finalitate fără scop, își este suficient siesi ca androginul inițial, bărbat și femeie în același timp, nu se confundă oare, în aproierea idealului de frumusețe, cu binele și cu adevărul așa cum le vedea Socrate ? Deci cu cît un artist va fi mai plin de talent, cu atît va fi mai aproape și va participa mai din plin la ideea de frumos, idee desfășurată, actualizată și devenită realitate sensibilă în textul său — idee dacă nu izomorfă, totuși simultană, concomitentă, consanguină, izotopă, indiscernabilă de aceea de bine și de adevăr — încît, în mod paradoxal, tu, care ai apărat impersonalitatea în artă, statutul eului artistic proustian ca unic generator al universului estetic, autonom, va trebui să admiți, ba, mai mult, să pretinzi că un artist, cu cît este mai talentat, adică participă mai din plin la ideea de frumos, cu atît el va fi mai moral, adică va participa mai din plin la ideea de bine și de adevăr. Iată de ce noțiunile acestea — de bine, adevăr, frumos — fiind indiscernabile în înțelesul socratic, pot fi (și sînt!) desnărtite numai în textele fără nici o valoare estetică, unde ele plutesc în derivă și pot fi analizate separat : talentul misterios, aureola invizibilă, inefabilă, nu le-a toțit într-o ființă unitară, armonioasă cu ea însăși, încît vocea auctorială să devină inutilă, să se ascundă, să dispară în umbra personajelor care provoacă emoția, tensiunea, reliefui și tainicul labirint al textului ; această obiectivitate a ideilor, a generalului socratic-platonician ar corespunde faimosului eu artistic al lui Proust scuturat, detașat de accidentalul biografic, eu artistic care s-a reclamat nu o dată de la structurile invariante, esențiale ale spiritului, de la o lume cu valori constante desfășurate în realitatea sensibilă a formelor, obiectivitate proustiană teoretizată și practicată avant la lettre de Flaubert încă în secolul trecut, fiindcă iată ce rînduri (negre!) senzaționale îi scrie el prietenei sale George Sand în 1875—1876: Cît despre „lipsa mea de convingeri", vai! convingerile mă sufocă. Plesnesc de furie și de indignări reprimate. Dar, în idealul meu despre Artă, cred că nu trebuie să le dezvălui și că artistul nu trebuie să apară în creația lui, așa cum nu apare Dumnezeu în natură. Omul nu e nimic, opera, totul! (...). Mi-ar fi foarte agreabil să spun ce gîndesc și să-l ușurez pe domnul Gustave Flaubert prin fraze: dar ce importanță are acel domn?(...). Dar să las să se întrevadă opinia mea personală asupra oamenilor pe care-i pun în scenă, nu, nu, de o mie de ori nu! Nu-mi recunosc acest drept. Dacă cititorul nu desprinde dintr-o carte morala inclusă, înseamnă că ori cititorul e imbecil, ori cartea e falsă din punctul de vedere al exactității. Din moment ce un lucru e adevărat, el este și bun. Cărțile obscene sînt imorale pentru că le lipsește adevărul. Într-adevăr, nu o dată realitatea depășește imaginația cea mai aprinsă, și, iată, scrisoarea lui Flaubert este cît se poate de reală !

Dan Laurenţiu

P.S. În numărul trecut, la această rubrică, în loc de : Polonius, se va citi : Claudius...

CUMPĂNĂ

Aşchii

Versuri pline de un tîlc sever, majestuoase în discursivitatea lor crispată, scrie Ion Papuc („Foc vegetal", Ed. Eminescu, 1985). Cartea lui mi-a amintit de un bun autor, Marian Dopcea (Despărțirea de plante, 1975) **care vedea pulsînd în vinele subtile ale plantei un „sînge vegetal". Însă, nu pornind de la ideea, deja bătătorită, a comuniunii dintre regnuri poate fi înțeleasă această poezie. Ion Papuc scrie o poezie impersonală, versurile lui stau sub semnul imediat al conceptului, dacă își îngăduie gesturi subiective, acestea se revendică imediat de la nostalgia unei posibile subiectivități numenale. În poezia română, Eminescu și Philippide reprezintă genul major iar un Panait Cerna, genul minor al unei astfel de concepții poetice. Călinescu a știut să guste și să argumenteze înălțimea estetică a unor asemenea texte. Cîteva observații practice sînt în defavoarea acestui autor. Pentru a exprima stările de totalitate, el se folosește de termeni cantitativi care sînt, de obicei, apoetici : „Piatra cu toată întimitatea ei rece deplin exhibată / Întreg teritoriul revărsîndu-și-l privirilor cerului / Toată exclusiv atita numai cîtă se și arată omului", „Turcii tocmai cuceriseră Europa definitiv", „Greul pămîntului căzînd așezîndu-se jos definitiv", „Viața noastră risipindu-se definitiv", „Acestei definitiv-ruinătoare risipe de timp", „Foc în cosmos definitiv arzînd", „Definitivă și plină de ardoare". Acestea sînt numai cîteva exemple din multele expresii „definitive". Stilul poetului este, în general, demonstrativ : „Sub fiecare piatră stă ascuns un zeu** (vezi și Nichita Stănescu, în apologiile lui la Pârvan) **/ Sau un șarpe o reptilă sau un zeu / Altfel cum ne-am explica / Forța care susține pietrele în compacticitate" (sic !). Intuiția poetică este imediat explicată, într-un limbaj care nu mai este al poeziei. Lucian Blaga avea candoarea filozofului surprins de mirarea poetică, Ion Papuc are ambiția de a poetiza filozoficește. Nedumerește, la un autor obișnuit cu ideile (lucrul e vizibil), puținătatea discernămîntului strict artistic. Poezia lui Ion Barbu ne interzice utilizarea exagerată a epitetelor generale : „Înalt pînă la ceruri să ne contopim / În flăcările unei vaste iubiri", „Aripă vastă desfășurîndu-se peste mulțimi", „Stolul acesta de păsări / Ce explodează peste vastul văzduh". Stîngăcia, prin aglomerarea exasperantă a gerunziilor, nu este îndreptățită de nimic, nu are funcționalitate în text superioară metodei incriminate : „Și fără excepție întotdeauna izbutind / În fiecare clipă nemuritoare fiind / Adică desăvîrșire definitivă exprimînd". Nu s-a înțeles că iluzia conceptului, în poezie, poate fi sugerată numai dacă acesta — conceptul — nu este numit. Lirismul nu suportă imobilitatea unor asemenea termeni : „Timpul e o cadră numai / Fatalitatea — apriorism îngropat adînc / În carnea creierului care sîntem / Succesiunea : fereastră mică prin care privim / În universul de peste fire". Putem exagera pedagogic și zicem că adevărata filozofie înțelege specificul literaturii, îl cunoaște și cînd se manifestă pe acest teren își însușește perfect datele cameleonului.**

Unde reușește, totuși, Ion Papuc să fie un poet autentic ? În poemele scurte intuiția scapă de explicații savante și nu este crucificată pe rigoarea conceptelor : „Primăvara devreme cu ochi expert / Să măsori întinderile plantei amputîndu-le / Și mai apoi corzile uscate să le aduni într-un loc / Ce pură ardere / Ce incinerare suavă" (Foc vegetal). **„Acel înghețat noiembrie / Cînd prin nopți senine (trecem peste mediocritatea acestui vers). Printre crengile ascuțite / Ale copacilor desfrunziți / Flutură în mici fișii / Gingașe întîmplări / Suave legende străvechi / Nopțile zburătoare ale toamnelor". Nici poemul acesta proaspăt citat** (Mică viziune) **nu reușește să excludă formula comună de „copac desfrunzit". În poemul** Sehnsucht **ne întîmpină o viziune plastică unde adorația Evei se transfigurează într-un spațiu mitologic : „Bat peste Cornul de Aur / Frenetic pletele tale / Provocatoare în vîntul popoarelor // Bat peste Cornul de Aur peste Bosfor / Picioarele tale bat și se zbat // Provocatoare în iureșul neamurilor". Două parafraze după Horațiu conțin o muzică a versului consacrată, plăcută urechii noastre ; aici Ion Papuc mimează cu dezinvoltură cîntecul atemporal : „Sau mai multe ierni vor mai fi sau ultima dată de Jupiter / E aceasta care izbește acum marea Thyreniană / De stîncile ce îi stau împotrivă. / Ci mai degrabă, cu înțelepciune, pritocește vinul / Și de atîta îngustime a locului retează speranțele mari".**

George Alboiu

Gravură de Dragoş Morărescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

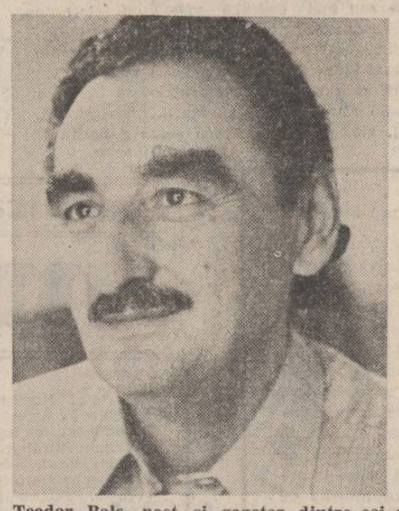

Teodor Balș, poet și gazetar dintre cei ce au făurit revista Luceafărul

Teodor Bulza, un prozator de la marginea Banatului

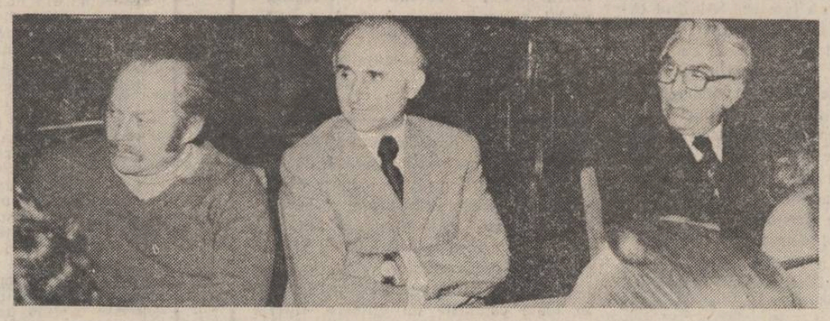

Într-o adunare scriitoricească, prozatorul Sorin Titel și eseiștii Nicolae Balotă și Mircea Malița

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

NICOLA TALION : Marea : „Marea miroase a stele /.../ părul tău bate valurile / spre înapoi / uimit de albastrul nisipului fără de nisip / cum mii de ani trec fără timp / și ceasul meu măsoară numai unghiuri / ești ceea ce voi fi / cînd valul va sparge clopotul acesta / sub surisul pietrelor / noi nu ne iubim — ne respirăm". Și mai bateți la mașină.

PANTELIMON GEORGETA : Înainte de flux : „Vei căuta iarba pîrjolită / de pașii mei / cerului vei cere / taina rătăcitoare / pe uși închise ; / vei sparge oglinzi / cu orbitele / dilatate de spaimă / și / epuizat / vei renunța / înainte de flux". Celelalte, cum ziceți : „Nu prezintă un interes prea mare".

RADU CĂLIN DELAMILCOV : Acest **Autoportret** fără nici o obligație pe mai încolo : „Fărîmă de lut / mic și mut / plin de idei / darnic dacă vrei / urît dar nu slut".

IULIAN CORB : Dragoste : „Dacă stelele ar fi calde / aș pleca pe o stea / m-aș contopi cu toată căldura ei / m-aș amesteca cu toată albăstrimea ei / apoi m-aș preface într-o stea infinită / dar stelele nu sînt calde / eu nu pot pleca pe o stea / nu mă pot amesteca cu toată albăstrimea ei / iubesc stelele". Aceasta pentru că ziceți în bilețel : „Vă scriu nu doar de dragul de a-mi vedea publicat numele, ci doar ca prin acest intermediu să vă aflu părerea". Intermediul e bun, însă poemele... mai trimiteți.

MARINELA IACOB : Un tîrg, astfel aliniat : „Stau la rînd cu ceilalți / viața îmi vinde cinstit tot ce doresc /.../ cînd, obosită de tîrg, / voi urca în trenul spre ziua de mîine / tu, negustoarea, prefă-te că nu vezi / cum cobor pe-o scară de vis / în adîncul pămîntului din trupul și sufletul meu / să-mi iau pe datorie / împlinirile ce mi le-am dorit ! / Cînd dimineața mă voi trezi voi tresări / dar voi veni din nou la rînd / ca un student flămînd / care pînă la examen mai are o singură zi". **Învinsă :** „Vreau să mă desprind din iarba iubirii / și nemuritoarea dragoste-i stăpînă / mă înlănțuie prin sclipirea ochilor mei /.../ nu fuga din ieri spre mîine / albastrul nemărginirii rămînînd / simbolul clipei de azi / și amintirea a tot ce se cheamă mîine".

RODICA BERARIU DRĂGHINCESCU : Aveți răbdare și încredeți-vă în noi.

AURICA PELEA : Cîteodată, retezată de răul început : „Cîteodată cornul Lunii / lovește dureros osul nopții / și mersul discret / prin subteranele semințelor / galactică neliniște, iarna crepusculară / pătrunde în pîntecul luminii / Un candelabru nevăzut / luminează bezna-nstelată / de sub gleznele muntelui / cu larmă de păsări".

Tot așa **Cartea deschisă a sîngelui meu :** „Urmele duc la fîntînă / unde aerul dens are nuanțe cenușii / cobor și de astă dată tăcut / din depărtări absent, de unul singur / pe alei neumblate să elibereze chipul tău / din plasmele incendiate ale soarelui / E deajuns să te văd din nou / să ascult cum se adapă diminețile / din sîngele meu / ca dintr-o carte deschisă / De la o vreme toamna tîrzie / s-a aplecat peste cer sărutînd țărîna / contaminată de vasele semințelor" ; Și **Acalmie :** „Ne-apropiem de iarnă cu șubrede coloane de fum / peisajul acesta argintiu / care conturează iarba / e granița stranie / a zilei spre asfințit / Lumina răsare din iris / și prinde rădăcini în legendă / în pămînt, în apă, în gratiile de ceață / ale clipei / ne lovim de amurguri cu sufletul / cu viața, cu moartea, cu iubirea / Din crînguri cerești / zîmbetul tău îmi apare / cu vii înțelesuri, iar sufletul meu / te încoronează / cu speranțele navigatorului".

ARGUS : Hecate la Eleusis : „Ocol dădusem ultimului lătrat al / cățelei arbore de os / din dosul casei unde / neagra lună se lătra / cu un corn de cățea se ocolea / cu un stern de cățea opusă-ntr-un / băț noduros / la fiecare lătrat / cu pielea mea îți dădusem ocol / să lecuiești textul / pe care nu ți-l poți spune". Celelalte toate bîlbîite peste fire și oracol.

ALEXANDRU Ș. PETRIA : Oarece pe aici, în această fără titlu : „Nebănuită toamnă / struguri pere-n adîncuri / apele întoarse din / zbor / regăsesc albiile / ne cernem visele culcați în / căpițe de fîn / entuziaști / Miros de fîn / de mistere avea tăcerea / noastră".

DUMITRU BUȚOI : Nici o veste.

NEDELCU NICUȘOR MIHAI : Deloc, de niciunele.

R. M. DOINEANU : Din tomul de 200 de pagini aceste strofe : „În hale lungi umbrite de stejari / sînt aparate, strunguri și motoare / mărețe turnuri, blocuri mari / se-nalță mîndre către soare / ca pretutindeni întregul colectiv / muncește cu avînt și mult elan / și au întotdeauna drept obiectiv / economii și depășiri de plan". Fugiți de la poarta noastră, că dăm drumul la ciini.

EMIL PERȘA : Pe ici, pe colo, strofe care mai brave, care mai palavre : „Merg pe un cîmp / să privesc un rîu / în fața unui soare blînd / unde a fost un lan de grîu /.../ păsările cîntă mult / își caută un ideal / au venit cu primăvara / în grădina unui deal".

CĂTĂLIN : Acest vers : „Rob al simțului vedere". Și adio !

TOMA BOVNOSCHI-BOTEZAN : Respirația : „Respirația ta înnobilează oxigenul / aburind cu prospețime / tencuiala cerului / aprinzînd în amurg / schijele stelelor. / Respirația ta, briză / de la flăcările sufletului / topește promoroaca / de pe cuvinte... / Respirația ta / decolîndu-mi aripile". Mai va, fratele nostru.

IOSIF BERARU : Din cele 13 jucării : **Victorie :** „Pe străzi / parăzi, / la un semn / opreș-te trupa / privesc cu lupa : / plîngi nedemn / al meu / picior / de lemn" ; **Viață :** „Sînt foarte / slab la / rădăcină / pentru că / nu știu să / plîng / sub propriul meu / arbore-n / crîng". Mai dați pe la noi.

OPRUȚ MARIANA : Cîntec pentru bunica mea, partea finală : „Bunica mea / este statornică-n iubiri / niciodată dezamăgind / numai tu poți închide durerea în tine / ca într-o teacă de argint / numai tu poți să nu spui nimic / despre plopul rănit / nici despre inelele trupului schimbător / în apropierea marii despărțiri / după multe rotiri ale pămîntului / niciodată îndeajuns de multe aș vrea să am înțelepciunea ta / importantă ca soarele". Precum și aceste fără titlu : 1. — „A scrie / poate să însemne / a trece / din singurătate / în însingurare" ; 2. — „Tu știi / blîndețea iubirii / e o pînză de păianjen / prinsă de două singurătăți" ; 3. — „Luna / să nu coboare / prea aproape de toamnă / mestecenii toți / se preschimbă în sfeșnice de argint". Dar mai cu seamă **Dans :** „Mă pierd în cîte un dans / ca într-o livadă de portocali / ce urcă / și coboară dealuri / sub umărul tău / urmărit de-aceeași stea". Și **Călătoria :** „Să călătoresc /.../ să întredeschid ochii / atît cît să-l privesc / încă o dată / cum întinde conductorului / două bilete". Data viitoare la antologie, dar numai dacă și dv. sînteți de acord.

DIONE DEMEG : Acestea : „Îngenunchează-n patul castității mele / primește-ți prada ca un zeu altarul / inundă-mi trupul cu fiori de gheață / iubire, pîn-a nu muri, vreau viață /.../ te chem / zadarnic glasul mi se stinge pe tîmpla mea tot mai sălbatic ninge / de-o viață aștept să vii spre-a mă atinge". În ceea ce mă privește dorința dv. de a deveni „corespondent amator al revistei **Luceafărul**" vă spunem : nu avem, nici nu-i nevoie.

ITIT NABREȘ : Binele este pe-aici : **Regăsire :** „Aspră devenise materia /.../ o eclipsă de timp mă pălea / pocnea biciul luminii / pe coarnele unui nor / ce despărțea trecutul de viitor / parcă simt o dogoare în spate soarele a plîns mult după un frate" ; **Umbra :** „Doar un greiere îmi sare din piept / stîrnind mirosul luminii / din visele / strînse grămezi lîngă timp" ; **Acord global :** „Așa se amăgește / cine încheie contract cu viața / cum în orice atelier de lăcătușerie / după ora eliberării / doar mirosul de motorină / conduce pe mecanicul provincial / spre ambasada burlacilor" ; **Refren :** „Cade iar seara / mi-ascult fanfara / ce moștenire ! / Iar vîntul cu buza sărată / iar șarpele nopții. / Un sentiment rotund sau oval / mi l-au dat totdeauna / zorii zilelor de cristal" ; **Copilărie :** „Te-ai ascuns, calule alb, / doar un fir din coama ta / mai păstrez și acum / întîrziind gerul ce-mi va crăpa fereastra / spoind frunze fantastic de reci / și flori de nici o culoare". Dacă n-o să vă supărați pe noi pînă la vară la Antologie.

EUGEN LAZĂR : Acestea : „Înfricoșător părăsit oraș / unde domnesc zăvorîtele porți / purtînd pe stînci de beton / rătăcite cuvinte". Cum credeți.

CONSTANTIN DRĂCEA : Din **Inscripție pe un zbor :** „Pasăre vrăjită de atîta cer / nesătulă ca o grădină de flori /.../ pasăre albastră, și verde, și fără culoare / trimisă ca un sol iute a fi și a nu fi /.../ ce gînduri te-apasă acolo-n deșert / într-un loc neștiut și fără răscruci / pasăre a visului nostru secret / de unde-ai venit și încotro te duci ? / Răpusă de drum și de tine răpusă / ca ochii albiți de atît nenoroc / rămîi după vreme tăcută și-ascunsă / ca o rază sfioasă iscată din foc".

TITI OANCEA : Pe aici, pe colea : „Podul de piatră / privegheează apa ce trece /.../ el este sălbaticul cimbru / care înregistrează fiecare pas al apei / al firului de nisip, al razei de soare / numără abstract / minutele apei, minutele furtunii / minutele stelelor care cad / și ale celor ce dăinuiesc". Bateți la mașină și veți reuși.

PETRE PAULESCU : Ziua copilului a trecut, trimiteți de zilele mari ale poeziei.

BRATU MAGDALENA : Instinct : „Eu mă trezeam / cu brațe roșii / să-nconjur cîmpul / să mă îmbib în contururile / sale pierdute / ca o piatră / care aparține pămîntului / neștiut / zgîriat de ierburi / brațul meu gol /.../ caii, caii, în ale căror copite / părul meu ciufulit / era grîul / nepăsător și fierbinte / pe care sfîrîia apa". Trimiteți și scrieți mai mare și mai tare.

COBUZ MARGARETA : De mult a trecut 1 Iunie.

CARMEN M. : De nici unele.

MIHU SECETĂ : Rămîn cu soarele, astfel retezată : „Mă lasă singur și te du / în Senegal ori Katmandu /.../ care alături ne născu / mă lasă singur și te du / în Senegal ori Katmandu". Mihu Secetă, rugați-vă de ploaie.

Cenaclul DEBUTURI : **DRAGOȘ TUDOR PARASCHIV :** am oprit pentru Antologie : **Despărțire, Palmierul de argint, Și acei fluturi în care eu credeam** și o fără titlu, plus **În sfîrșit gîndul mi-e biped...**

COSMEANU GABRIEL : Proza am predat-o secției respective.

DRAGOȘ TUDOR PARASCHIV

Despărțire

Iremediabile sînt și atît de vii
Aceste-ncolăciri bizare
De piatră și de lut,
Acolo-n parcuri, după frunze
Acolo-n parcuri, după noapte
Și după tine. Alerg
Împletindu-mă-n orizonturi
Și diluindu-mă-n zare
În reveria acordurilor
Lin șoptite de ape.
Te-acopăr cu mine
Căci sîntem încercuiți
De oameni și statui.
Pe-aceste-ncolăciri bizare de piatră
Ne sprijinim îmbrățișarea
De-aceste-ncolăciri bizare de lut
Ne temem, căci ei sculptori fiind
Cu dalta-n inimile noastre-adînc
Ne sapă împietrirea.
Noi, încolăciri acum de piatră
Fost-am cîndva suflete.

Palmierul de argint

Și-atunci malurile se supseră
Și fluviul se prăvăli pe sufletele lor
Puse la uscat pe plăjile galbene.
Priviră speriați spre un soare
care nu mai era
Și-și îngropară lumina ochilor
La douăzeci de picioare sub țărm.
Din lacrimile lor sărate
Crescu o mare așa lină și verde
Că irișii-i populară mai departe adîncurile.
Ci numai din cînd în cînd
Drumeții vin de-și adapă tegumentul
scorburos
La rădăcinile palmierului de argint
Născut din neliniștile sacre
Cu arome de imnuri antice.

Și acei fluturi în care eu credeam

Și acei fluturi în care eu credeam
Și acele stele spre care mă osteneam a privi
Nu mai sînt pentru mine decît imaginea lor
Neadevărată, oglindită eteric pe luciul apelor,
Și acele mîini spre care mă-ndreptam,
Acei iriși crescuți pe margini de prăpastie
Acele plete în care voiam să mă-nec
Plutind arhaic peste grămezile de perle,
nenumăratele grămezi de perle
fără-a mă sinchisi de numărul
și strălucirea lor
Au plecat toate, dincolo de bariera privirilor.
Dar totu-i o părere, căci dac-aș crede
cu adevărat în pierderea lor, dac-aș avea
această putere
Mi-aș face harakiri c-un colț ascuțit
de zîmbet
Dar nu pot că m-am tocit...

* * *

Tu lichen pe mine stîncă
Și gheața polurilor între noi.
Călătoresc.
Tu nufăr alb iar eu nisipul
La mijloc apele fluviului curgînd
Călătoresc.
Tu colibri, eu orhidee ofilită
Polenul meu pe-al tău penaj, departe.
Călătoresc.
Eu mîl, tu pasăre regală
Ucisă și căzută-n carnea mea,
Eu te înghit, tu taci, zăpada curge...

În sfîrșit gîndul mi-e biped...

Cînd m-am hotărît să exist
Știam că voi trăi cît un fluture: o zi.
Zburdînd din floare-n stup
Din trup în gînd
Din viață în mormînt.
La ce mă tem?

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLII)

Istoricul hanurilor

Trăiește printre noi, într-o modestie proprie adevăratului om de știință, un istoric aproape octogenar. El n-a avut niciodată gloria și capacitatea strivitoare a lui Iorga, nici fulgerarea patetică a lui Pârvan, nici șansa de pionierat și metodica lui Xenopol — mai cuminte decît iluștrii săi înaintași, el a fost și este numai un continuator, dar și pentru așa ceva îți trebuie talent, dăruire, știință de carte. La urma urmei, un relief nu poate fi alcătuit numai din piscuri — și podișurile mănoase își au partea lor de laudă și frumusețe. Un astfel de istoric, patriot, inspirat, necesar — este distinsul nostru contemporan **George Potra.** Destinul a făcut ca acest strălucit cronicar al Bucureștilor (din stirpea unor **Pappazoglu, Ionescu-Gion, C. Bacalbașa**), să vadă lumina zilei în inima Transilvaniei, la Săcuieu, Cluj. Și, cum **soarele pentru toți românii de la București răsare,** a luat drumul încă de mic, înaintea primului război mondial, spre Capitala regatului român, împreună cu tatăl său. A absolvit **„magna cum laude"** Facultatea de litere și filosofie, în 1932, la prestigiosul lăcaș de învățămînt avîndu-i ca dascăli, printre alții, pe **Nicolae Iorga, P. P. Panaitescu, Gh. Brătianu** și **C.C. Giurescu.** Și-a luat doctoratul în 1936, pentru ca la scurt timp să-l găsim diplomat al Școlii superioare de arhivistică și paleografie. A funcționat o perioadă, onorific, ca bibliotecar al lui **Iorga,** vecinătatea cu marele savant punîndu-și amprenta, în mod decisiv, pe multe dintre particularitățile formației și stilului său, mai cu seamă în ceea ce privește modul frumos de a povesti istoria. A scris și publicat, de-a lungul unei jumătăți de secol de activitate, un număr de 14 volume, însumînd peste 8 000 pagini, precum și cca 300 de studii de istorie. Dintre acestea, cele mai importante sînt acelea referitoare la istoria Bucureștilor, la mai buna cunoaștere a vieții și operei lui **Ion Heliade Rădulescu** și, respectiv, **Petrache Poenaru.** A fost distins în două rînduri — în anii 1939 și 1943 — cu Premiul Academiei Române.

Este greu de imaginat cum ar fi arătat studiul sistematic al trecutului Capitalei noastre fără contribuțiile fundamentale ale lui **George Potra.** Investigațiile temeinice pe care le-a făcut în acest domeniu, cercetările minuțioase de arhivă, culegerea și analiza unui număr impresionant de documente — toate pledează pentru caracterul de o înaltă probitate științifică al demersurilor istoricului nostru. Iubind cu frenezie acest oraș atît de frumos și de jefuit, atît de pitoresc și frămîntat de patimi, **Potra** a izbutit să-i recompună viața de zi și de noapte pe traseul unei jumătăți de mileniu, de la întîia sa atestare documentară și pînă în zorii acestui secol al primenirilor. În suita variatelor aspecte și realități de care s-a ocupat, locurile de popas și de întîlnire a drumeagurilor dețin o poziție privilegiată. Nu demult a apărut la Editura Științifică și Enciclopedică o nouă ediție, revăzută și adăugită masiv, din lucrarea sa **„Istoricul hanurilor bucureștene"** — amplă frescă a însăși existenței orașului, care își afla în hanuri cîteva dintre nodurile sale vitale de comerț, comunicare, divertisment. Apărută pentru prima oară în timpul războiului, în 1943, și distinsă cu Premiul Academiei, lucrarea a fost îmbogățită substanțial pe parcurs, constituind, la ora actuală, cea mai bună monografie în domeniu. Documentația autorului este de-a dreptul impunătoare, stilul curgător și înflorat, unele pagini par filigranate în bătaia luminărilor împletite, mînăstirești, altele mustesc de amintirea ospețelor de pomină și a horelor din bătătură, ca în compozițiile lui Theodor Aman. Reînvie o lume apusă, cu chervanele sale domnești, cu mărfurile sale între care se revărsau blănurile de samur în bătaia ninsorii și potirele aurite de la Augsburg, mirodeniile Levantului și perlele venețiene. Vreme de sute de ani, hanurile, mai ales acelea bucureștene — aflate, așadar, în inima unei mari metropole a sud-estului european — au fost locul de interferență a destinelor și civilizațiilor, aici s-au trăit tulburătoare bucurii și s-au consumat drame, la hanuri se schimbau nu numai caii și cărboavele, ci și soarta unor oameni și comunități și, în definitiv, nicăieri nu se citește mai bine cronica Evului Mediu decît prin geamlîcul poleit al unui han. Profund cunoscător al tuturor acestor realități, fără a se lăsa furat de farmecul și nostalgia de poetică a locurilor și vremurilor evocate, **George Potra** brodează o sumă de biografii individuale și colective ale principalelor răspîntii ornate cu hanuri din **„minunata cetate de scaun a Dîmboviței" : „Așezări centrale, în inima tîrgurilor comerciale sau în imediata lor apropiere, marile hanuri domnești sînt pentru aceste tîrguri nu numai izvoare nesecate de mărfuri, dar chiar elementele determinative ale ritmului și activității negutătorești din cele trei tîrguri interioare ale Bucureștilor. Sosirea taxidurilor de la Viena și Lipsca erau evenimente care dădeau tîrgurilor o vioiciune și-o forfotă neobișnuită, în care erau atrași deopotrivă negutătorii cu amănuntul, ca și clienții care-și făceau cumpărăturile personale (...) Pilda marilor hanuri au constituit-o, fără îndoială, construcțiile similare din Constantinopol. Am văzut că Șerban Cantacuzino, care construiește cel dintîi han mare în București, văzuse în capitala Imperiului otoman, acele hanuri arabe, întîlnite peste tot în marile orașe orientale, pe care venețienii le numeau «i fondachi», după spusa lui Del Chiaro. Modelul acestor fondok-uri arabe a fost adus în București de Șerban Cantacuzino, care construiește hanul după chipul lor, iar după hanul lui Șerban Vodă se construiesc hanurile Constantin Vodă, Sf. Gheorghe Nou, Colței, Zlătari și Sf. Ioan cel Mare. (...) Hanurile din București, mari sau mici, au avut o importanță reală la dezvoltarea vieții economice bucureștene".**

Focare sui-generis ale ideilor înaintate ale epocii, colportate de către călătorii străini, sau locuri de întîlniri diplomatice, unde se mai sfîrtecau și hotarele (a se vedea Pacea de la București, din 1812, semnată la Hanul Manuc) hanurile au reprezentat adevărate „personalități" ale vremurilor, cu destinul lor propriu, cu un loc bine precizat în cărțile de istorie. Din masivitatea zidurilor și porților străjuitoare, din incintele lor fortificate și ferăstruite pentru gurile de foc, din lucarnele lor săpate în cer și din odăile răcoroase, vara, și încinse de flăcările albăstrii ale căminelor, iarna, n-a mai rămas astăzi decît cenușa, ca de țigară, a amintirii. Unele hanuri, ce-i drept, au fost restaurate și se conservă în cele mai bune condițiuni, dar spiritul care le popula a apus pentru totdeauna și ele ne apar ca meduze stranii azvîrlite pe plaja altui mileniu.

Iată de ce cartea profesorului **George Potra** este nu numai un util îndreptar științific, ci și o vizieră argintie deschisă către baladele medievale, un autentic poem în proză, aidoma pînzelor flamande, doldora de vînaturi mari și de pește, de brocaturi grele și dantelării, de oameni care ar fi putut fi azi numai oale și ulcele dacă n-ar mai exista memoria fabuloasă a divinei Clio. **„Lăsați casele conspirative, supravegheați cafenelele"** — îi spunea **Napoleon** lui **Fouché,** și n-aveți idee ce adevăr rostea corsicanul. Pentru că în cafenele, în localurile de petrecere și de odihnă, în general, lumea se făcea și se desfăcea nu după regulile rigide ale politicii, ci conform pulsului fierbinte al vieții adevărate, al pasiunilor mistuitoare, al nașterii, vieții și morții.

Corneliu Vadim Tudor

CONFABULE

* * *

Marele Zid este cureaua de piatră
cu care s-a încins China
cu mai multe mii de ani în urmă
nu departe de el
crește pomul de fier – un pom
ce înflorește
o dată la 60 de ani –
între chiparoși păuni dragoni sculptați
chioșcuri și
alte distracții populare
vegheate de Qili
un animal fabulos cu trup de pește
și cap de animal cu coarne
îngenuncheat în fața mormîntului
dinastiei Ming.

Iulian Neacșu

Literatură și imagine

● Sub genericul **„Scriitori, opere și personaje din literatura română,** în cadrul „Festivalului Național Cîntarea României", la Oradea s-a desfășurat, între 15 și 31 ianuarie, prima ediție a unei expoziții-concurs de ex-libris. Au participat 36 de artiști, cu 132 de lucrări, realizate în cele mai diferite tehnici (xilogravură, linogravură, aquaforte, peniță, reproducerea fotomecanică etc). Lucrările expuse au ilustrat modalități, viziuni artistice și stiluri diferențiate, dedicate cărții, scriitorilor și bibliotecii. Premiile au fost acordate pe categorii de subiecte. Astfel, premiul întîi a fost atribuit lui Horea Dumitru T. Ungur, pentru ex-librisul „Mihai Eminescu", iar premiile doi și trei lui Dan Perjovschi și lui Alexandru Rădulescu pentru lucrările „Liviu Rebreanu" și „Marin Preda". S-au mai acordat premii pentru ex-librisul inspirat din literatura română (Ioan Miklos, Dan Perjovschi, Sabin Ștefănuță), pentru ex-libris pe tema „Mihai Eminescu", (Natalia Șora) pentru lucrări inspirate din literatura populară (Dafinel Duinea), premiul pentru „ex-librisul inspirat de carte și bibliotecă" (Dragoș Morărescu). Alte premii s-au acordat pe tehnici de execuție. Expoziția-concurs a fost însoțită de un frumos catalog, pe criterii estetice și bibliografice, întocmit de C. Mălinaș și tipărit sub egida Bibliotecii județene Bihor, a Uniunii Artiștilor Plastici — filiala Oradea și a Cercului de bibliografie și ex-libris Gheorghe Șincai".

O manifestare frumoasă, în care se îmbină, în reprezentări simbolice, literatura și artele vizuale ; un demers ce omagiază universul cărții și al culturii române și care se înscrie, prin ținuta concepției, în mișcarea internațională de ex-libris.

Gh. Buluță

● **O CARTE** paradoxală și stringentă în analizele sale este publicată de André Glucksmann, La Bêtise. Este vorba de un punct de vedere structural asupra unor fenomene de alienare provocate de anumite instituții socio-politice ale lumii occidentale. Condiția intelectualului în lumea occidentală e prizonieră a unei forme de viață care condiționează trăsături definite de Glucksmann ca forme de idioțenie agresivă, cea mai recentă fiind condiția narcisiacă. Idioțenia i se pare lui Glucksmann o trăsătură a existenței, un fenomen logic în același timp. Într-o prezentare a editurii „Grassett", care a publicat cartea, întreprinderea lui Glucksmann este calificată astfel : „Denunțarea publică a idioțeniei este desigur o întreprindere salutară... dar subiectul este foarte periculos".

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XVIII)

Ieșim din iurta bătrînului care nu văzuse în viața lui un european. Îi deosebea însă de asiatici după miros. Despre mine declarase că miros a compot de struguri (o fi vrut să zică vin !) și a tutun nu prea bun...

Bătrînul ne conduce și rămîne în pragul ușii, multă vreme făcînd semn cu mîna. Gaz-urile înaintează pe podișul înțesat de ierburile multicolore. Cu un gest reflex am rupt o mînă de iarbă și am vîrît-o în buzunarul de sus al unei jachete pe care în țară o port foarte rar.

Tîrziu, poate după trei luni, într-o seară am îmbrăcat jacheta respectivă și am simțit foșnind ceva în micul buzunar. Uitasem, desigur, și acum nerăbdător și curios am scos la iveală o mică grămăjoară de fîn uscat și extraordinar de parfumat.

Sîntem pe direcția care duce spre Karacorum. Înaintăm prin soarele nemilos de fierbinte urmăriți din zbor de doi vulturi uriași care abia așteaptă să facem un popas spre a se ospăta cu resturile. Ne urmăresc cu tenacitate de cîteva ore. Sînt, probabil, o pereche.

Drumul devine mai accidentat, iarba mai pipernicită. Urcăm ușor pe o porțiune cu zeci de bucăți de piatră neagră. Pare că un uriaș meteorit ar fi explodat deasupra cîmpiei risipindu-și materia în toate părțile. Însoțitorii noștri devin mai solemni și parcă mai tăcuți.

În depărtare se zăresc niște ziduri de piatră. În curînd vom intra pe teritoriul vechii capitale al cărei nume înseamnă Nisipurile negre și care, după mărturisirile diverșilor călători, ocupă o suprafață uriașă. Aproape jumătate din populația Mongoliei, majoritatea războinici, era masată aici în jurul iurtei imperiale a Marelui Han.

Marco Polo în cartea sa **Milionul** pomenește de două ori existența orașului numindu-l **Caracoron.**

„Caracoron e un oraș care măsoară trei mile jur împrejur și acolo avură tătarii cel dintîi domn... Și am să vă povestesc despre toate faptele lor, cum și-au căpătat domn și cum s-au răspîndit prin lume..."

Lui Gingis-Han nu i-a plăcut orașul acesta răsărit în mijlocul pustiei, dar nu l-a părăsit niciodată deși stătea într-o iurtă imensă la mare depărtare de construcțiile din pămînt și lemn.

Cu trecerea anilor orașul a dispărut cu desăvîrșire. Pe vechea vatră s-au ridicat sute de mănăstiri budhiste. Călugării au înconjurat lamaseriile cu un zid de piatră de aproximativ patru metri avînd cîte patru porți de acces în cele patru puncte cardinale. Douăsprezece turnuri zvelte, număr egal cu lunile anului, se înalță la distanțe egale.

O descriere interesantă și inedită a orașului care sub domnia lui Gingis devenise un fel de **capitală a lumii** realizează Artur Lundkvist în superbul său roman-poem : „Voința Cerului".

„Orașul Karakorum /.../ e ca un nor pe pămînt, învăluit în fum, și praf, o îngrămădire nesfîrșită de case scunde sau corturi albe, cîteva ulițe așternute cu nisip, pe care umblă călăreții și carele trase de boi. Fusese primul oraș pe care Temugin (Gingis adică), ca tînăr vlăstar crăiesc, îl văzuse cu ochii lui ; îl umpluse de uimire, îi stîrnise curiozitatea, un dispreț neîndoielnic și poate chiar o admirație ascunsă sau pizmă ; acei pereți cu bastioane și turnuri, cu totul nefolositoare în ochii lui, ulițe de piatră și case întunecate care îi păreau asemenea unor temnițe înfricoșătoare, flamurile acelea de mătase care fluturau în vînt și leii ciopliți în piatră, palatele acelea uriașe trufașe și bibliotecile înțesate de hrisoave..."

Au mai rămas cîțiva lei de piatră răspîndiți în curtea imensă împrejmuită cu ziduri. Nu știm dacă de pe vremea lui Gingis-Han. A mai rămas și un imens bloc de bazalt care susținea stîlpul central al iurtei imperiale.

Clopoțeii de bronz agățați de grinzile colorate ale lamaseriilor astăzi declarate muzeu, tremură în vînt închipuind melodii bizare.

Idoli din lemn, cu capete uriașe și priviri fioroase păzesc intrările. În fața altarelor centrale, suflate în aur, statuia unui Budha impasibil zîmbește parcă misterios.

Plutește în aer un miros ciudat, aromat, un miros necunoscut. Obiecte de rit, cuțite de sacrificiu și jertfă, toate din aur masiv strălucesc în vitrine bine închise.

Nu prea departe de acest loc, undeva spre nord, se înalță un șir de munți cu crestele zdrențuite. Pe lîngă ei se întindea pe vremuri celebrul **Drum al Mătăsii** pe care negustori adunați în mici caravane plecau să facă negoț în îndepărtata Chină.

Drumul Mătăsii pe care, se spune, în vremea Marelui-Han călătorul putea circula în siguranță cu o tavă de aur pe cap fără să-i fie frică de hoți sau tîlhari...

Mircea Micu

PĂDUREA

Urmare din pag. 1

fermecătoare societate mă aflam, nu mai puțin, căci este un îndrăgostit al pădurii Ioan Tăbăraș, crescut în pădure, studiind pădurea, cunoscînd-o și în suferințele ei, deci mai profund.

Mi-a prezentat un stejar a cărui circumferință cu greu l-am putut cuprinde patru bărbați : copleșitoare coroană într-o pădure știrbită pe vremea bunicilor de toate coroanele mai viguroase în scopuri militare, știrbită de prăsila celor mai frumoși și viguroși indivizi, căci așa-i numesc în bătaia lungă cu secolele ce vor veni, dar în imediata apropiere am fost copleșit de fecunditatea poalei pădurii : povestindu-mi cu mare haz, de vreme ce disputele înfocate pentru pădure cu gospodăriile crescătoare de cornute mari și mici luaseră sfîrșit în favoarea ocrotitorului pădurilor ce le interzisese, supărîndu-i foarte tare, să-i invadeze revirul pe care localnicii fiind îl socotiseră și al lor, sau mai ales al lor : fiind deci lăsată de cîțiva ani în ale ei, zămislise zeci de viitori stejari pe doi metri pătrați ce mi i-a dezvelit de frunzărișul toamnei din două ample mișcări de brațe : am văzut în clipele acelea o minune a acestei lumi pe care numai cunoscătorul mi-o putea dezvălui.

Apoi mi-a purtat privirea în sus, la coroane viguroase împodobite cu vîsc trebuind să-mi spună că vîscul anunță venind moarte a copacului fiind ospătat în locuri ce prezintă putregaiuri ; am văzut și copaci ce-și obstruaseră inima coroanei în disperată luptă pentru supraviețuire, alții încă verzi în prelungirea, disperată deasemeni, a fotosintezei pentru a acumula irecuperabilul supraviețuirii în acest prag de iarnă.

Codrul mi-a fost prezentat în ecologia lui implicînd atîtea specii, pentru echilibru chimic, de igienă a luminii : pădurarii vorbesc de etaje superioare, medii și inferioare, care toate trebuie să fie sănătoase spre a oferi o pădure oratoriu cum mai înfrumusețează atîtea Carpații noștri. Carpenul pe etajul mediu ferind stejarul de înnodurire, solul de tăbăcire prin acidul frunzelor stejarului, apoi măceșele, cătina și toate cele ce se apără cu țepi împotriva straielor de lînă ale acelor blînde ființe amatoare de orice verde verde, și împotriva omului căruia cu generozitate îi oferă poamele, rație medicală sau desfătare a sufletului.

Ce pot face știința, pasiunea, dragostea pentru această avere mai sigură și neistovită decît aurul și argintul ; din școala primară trebuie să fim educați a-i vedea valoarea profundă, și iubind-o o vom îngriji : avem dovezi clare că tot ce nu mai iubim se leapădă de noi și ne-am împuținat viața.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN SUDUL GRUZIEI** (republică din Transcaucazia sovietică), a fost încheiată de curînd restaurarea orașului Vardzia, un monument istoric din secolele X—XII. Vardzia era o localitate săpată în stîncă abruptă, cu încăperi asemănătoare peșterilor, în care au fost descoperite farmacii, nișe pentru păstrarea medicamentelor, conducte de apă și alte elemente urbanistice, atestînd un înalt nivel de dezvoltare istorică. Vardzia este considerată a fi o construcție inginerească unică, cu sisteme de comunicare și ventilație foarte sofisticate, putînd adăposti în peșterile sale, la înălțime de 300 de metri, întreaga populație a așezărilor din jur. În primăvara anului 1986 va fi sărbătorit jubileul acestui monument istoric, în cadrul lui fiind organizate un simpozion unional pe tema orașelor-peșteră, o expoziție cu obiecte ale culturii materiale din Vardzia, precum și alte manifestări.

● **OPERA-ROCK** a compozitorului Alexei Ribnikov și a poetului Andrei Voznesenski, **„Junona"** și **„Poate că"** a fost prezentată de curînd la Paris cu un imens succes. Într-un articol semnat de interpreta principală, Elena Șanina, citim următoarele : „Cîteva cuvinte despre eroina preferată, Conchitta din **„Junona"** și **„Poate că"**... În anul 1806, Nicolai Rezanov, explorator și om de stat rus, a plecat cu corăbiile „Junona" și „Poate că" în California. Azi el ar fi numit un sol al prieteniei, pentru că dorea să stabilească contacte cu popoarele de pe continentul american și să colaboreze cu ele. Poetul Andrei Voznesenski a scris despre asta poemul **Poate că,** din care s-a născut canavaua operei-rock a lui Alexei Ribnikov pusă în scenă de Mark Zaharov. Documentele de arhivă confirmă că Rezanov s-a logodit cu Conchitta, o tînără de 16 ani, fiica guvernatorului din San Francisco, și a promis că se va întoarce peste un an. Pe drumul de întoarcere în Rusia, Rezanov a răcit și a murit. Conchitta l-a așteptat pe logodnicul ei timp de 35 de ani ; nu putea crede că iubitul ei a murit. Iar cînd s-a convins că era așa, s-a călugărit. Beatrice, Laura, Julieta sînt nume ce semnifică iubirea care a biruit moartea. Lor li se poate alătura, pe bună dreptate, numele Conchittei".

● **UNA DIN MARILE PERSONALITĂȚI** intelectuale ale Chinei contemporane este arheologul Xia Nai. Într-un articol semnat de Wang Zhongshu este omagiat Xia Nai, care a încetat din viață în vara anului 1985, în urma unei congestii cerebrale. Wang Zhongshu trece în revistă activitatea amplă pe care a desfășurat-o Xia Nai, principalul organizator al marilor excavații arheologice din anii puterii populare în China. Xia Nai a studiat în Anglia cele mai noi teorii și metode de investigație din arheologie. Wang Zhongshu scrie : „În 1945, în timp ce se descopereau în provincia Gansu unele obiecte funerare reprezentative pentru cultura Quijia, el a scos la iveală cioburi de ceramică pictată aparținînd culturii yangshao și a dovedit, prin metoda stratigrafiei că cultura yangshao a apărut mai devreme decît cultura Quijia, corectînd astfel teoria emisă de savantul suedez Johann G. Andersson privind etapele culturii neolitice din Gansu. Această afirmație a marcat noul punct de plecare al activităților de cercetare arheologică pentru epocile precedente erei noastre și a eliberat arheologia chineză de teorii străine improprii. (...) Între anii 1956 și 1958, sub conducerea lui Xia Nai s-au desfășurat la Beijing lucrările de deschidere a mormîntului Dinglind (unul dintre cele 13 morminte imperiale din timpul dinastiei Ming). Datorită experienței bogate și capacității deosebite de observație, el a localizat cu precizie intrarea principală a tunelului care ducea direct în cavoul mormîntului, ceea ce a permis lucrărilor să decurgă cu succes chiar de la început".

● **FILOZOFUL C.S. Peirce,** născut în 1839 la Cambridge în Statele Unite, este redescoperit în zilele noastre, fiind amplu publicat de către o serie de edituri specializate. În timpul său, Charles Sanders Peirce a fost considerat un adevărat fenomen intelectual, pasionîndu-se la 13 ani de logică, și afirmînd că vrea să construiască o filozofie adaptată la știința timpului său, reprezentînd spiritul acestei științe, într-o formulare apropiată de viziunea cercetătorilor din laboratoare. El tindea spre o viziune cît mai generală a experienței practice cu care erau confruntați oamenii de știință. De curînd, Joseph Chenu, profesor de filozofie la Universitatea din Dijon, a adunat într-o antologie de „Texte anticarteziene" cîteva articole publicate în 1878—1879, precum și unele articole mai vechi (din 1868). Aceste texte fac legătura dintre domeniul epistemologic, logic și semiotic, așa cum au fost realizate de gîndirea lui Peirce. El a fost un spirit de avangardă în timpul său, un înainte mergător al filozofiei.

m a p a m o n d

PIRANDELLISMUL

Au trecut cincizeci de ani de la moartea lui Luigi Pirandello, cel de-al treilea scriitor italian care a primit premiul Nobel pentru literatură.

Omul segreto, **totdeauna rezervat și încercînd să păstreze numai pentru sine sentimentele și emoțiile, odihnește, metamorfozat în cenușă, în alveola de piatră a unui simplu monument funerar, o coloană frîntă la Agrigento, dar opera lui, narativă și dramatică, a generat o entitate nouă, nemuritoare în literatura universală, pirandellismul.**

Pirandellismul a putut să fie considerat o problemă centrală a deceniilor care au succedat primei conflagrații mondiale. Părăsirea idealurilor trecutului, abandonarea comprehensiunii pentru om a avut semnificația unui umanism răsturnat, a unui lucid pesimism. Pentru că peste oricare pagină a sicilianului bate aripa neagră a tristeței, fulgeră constelațiile negre ale sensului tragic chiar atunci cînd se întovărășește cu o undă a încercării de a suride, ca un presentiment imposibil al unei seninătăți interzise.

Intelectualismul lucid al lui Pirandello a putut să fie considerat de un teoretician ca Antonio Gramsci drept o încercare de a introduce în aria culturii dialectica filosofiei moderne, în contrast cu metodologia aristotelică însușită și de catolicism, a concepției privitoare la **obiectivitatea realului.** Semnificația culturală a scriitorului s-ar descifra în voința sa continuă estetică, de a rămîne un italian în deschiderea spre înscrierea în circuit european și universal. Arta lui Pirandello s-a putut insera într-un cerc eclectic în afara unor reminiscențe naturaliste, spre un focar iradiant al situațiilor nemecanice pe care le cunoscuse în istoria literaturii, commedia dell'arte. Modernismul poeticei sale a putut să răsfrîngă schematismul estetic anterior și să se demonstreze sensibil la criza contemporaneității. A existat și un termen de necizelare care a putut să fie invocat în starea considerată doar de schiță, nedesăvîrșită armonic, a unor lucrări care coborau, în involuție, spre un crepuscularism romantic. Nu poate să nu fie semnalată distorsiunea, nu fractura, între schemele logice și ondulația antirealistă a unor personaje și nu numai din dramaturgie ci și chiar din zona narațiunilor pirandelliene. Mesajul scriitorului a stimulat hotărîtor întreaga dezvoltare a teatrului contemporan. În scrutarea umbrelor dense ale realității, în înfruntarea aparențelor, umorismul lui Pirandello, dincolo de luciditatea exterioară este pătruns de vibrația puternică a compătimirii față de om și de viață, în încercarea de a descifra raportul dintre ceea ce **există** și nu ceea ce **pare.** Crearea pînă la gradul de entitate a noțiunii de pirandellism, echivalează antonomasia meandrelor unei dialectici care oscilează permanent între polii contradictorii ai fanteziei și realității, o înclestare intensă între expresie și meditație, între logica moștenitoare a formelor și jocul imprevizibil al comportamentului uman care poate sfărîma prin nerespectarea convențiilor orice închidere între forme. Întemeietorul teatrului modern este și creatorul dramei ideilor. Pentru el o dramă nu semnifică lupta agonică a dramelor pasionale ci a judecătilor în conflict între logică și fantezie, pînă la ascensiunea și spiralele care poartă spre tărîmul baroc al absurdului. Nimeni nu-și poate îngădui ignorarea mesajelor atît de patetice în strigătele lor nonconformiste ale teatrului pirandellian. Actualitatea lui își extinde intensitatea de iradiație și asupra ultimelor generații, factor important al modernității civilizației acestor ultimi ani. Trăirea experiențelor de după cel de-al doilea război mondial, marile conflicte sociale, politice, economice, au repus în circulație conflictele dramelor autorului italian și au îngăduit o nouă „lectură" a teatrului, cu o spiritualitate nouă, a sfîrșitului de secol și de mileniu. Noua viziune regizorală a acordat o interpretare nouă, niciodată absurd abstractă, încercînd să realizeze umanitatea structurală a personajelor sale, să exploreze prăpastiile disperării și angoasei lor, convulsiunile psihologiei existențiale a unor noi protagoniști ai istoriei. Receptarea mesajelor scriitorului în zonele culturii contemporane se demonstrează a fi revelatorie pentru tendințele unui public nou, apt să considere fecunditatea stimulatoare a unor date umaniste care începînd cu Pirandello, pot să-și afle continuarea în dramaturgia lui Bertold Brecht de exemplu. O dată mai mult se poate constata că umorismul pirandellian nu este un joc crud al fanteziei scriitorului, ci poate să fie asemănat cu masca acoperitoare a tot ceea ce ar tinde să fie considerată atitudine sentimentală ori participantă din partea autorului. Nu se poate vorbi despre Pirandello ca despre un scriitor neutral, arid, dincolo de introducerea, aderentă la destinul personajelor sale, în jocul fanteziei care se lasă controlată de o luciditate de demiurg. Nu se poate nega această osmoză generală de fuziune, la înalte temperaturi, în creuzetul artei, a voinței autorului de a-și contura personajele în aura determinată a ideologiei și mitografiei proprii. Pirandello nu se izolează într-o insulă a unei rațiuni atotsuficiente și antisuficiente. Separația operei sale de restul creației spirituale a contemporaneității, nu este dată de obscuritate, de imposibilitatea de a putea străbate pădurea densă a simbolurilor. Aureola tăcerii care i-a nimbat ani de zile personalitatea, nu este a unei evanescente crepusculare ci a aurorei unui început. Acela care a putut să fie considerat de către unii exegeți un negator al unității eului și al personalității umane, divizată în mii de bucăți încărcate de patos și suferință, în realitate, cu o perseverență extraordinară, cu un har inconfundabil, a izbutit să combine din acest joc de **puzzle,** psihologii de moderne personalități, între care prima, a fost chiar aceea proprie. Scriitorul care a putut să fie considerat ca asocial, ca un pesimist introvertit, era în realitate un neliniștit, un sensibil abisal, un explorator candid în zonele încă ignorate ale unei metafizici care nu emitea încă semnale nete, ipoteze clare, despre noile filozofii ale destinului uman. Este interesant de amintit că scriitorul a protestat împotriva noțiunii de **pirandellism,** declarînd că această formulă, creată de critici, nu corespunde orientării teatrului său, avînd o tendențiozitate abstractă, falsificatoare, a clarității dramelor umane. Întrebării fundamentale relative la finalitatea existenței în această lume sau dincolo de ea, pusă de la începuturile umanității, religia dădea un răspuns pe care modernitatea cunoștințelor nu-l mai putea accepta. După cum nu se putea accepta nici absoluta stare de legare de pămînt și de realitatea care nu îngăduie nici un vis, nici o speranță de a înfrînge caducitatea și labilitatea omului. Progresul științei, noile experimentări, reacțiunea contra curentelor idealiste, ridicarea rațiunii controlatoare a adevărurilor, acordînd spiritului libertatea de căutare, dincolo de dogme, fie chiar spiritualiste, prin obiectivizarea datelor supuse controlului sigur. Natura poate oferi pozitiv, o singură realitate — moartea. Ea purifică și stringe solidar, umanitatea. La fel, durerea, cu experiența ei inevitabilă, însuflețește universul, egalizînd umanitatea. Știința pozitivistă îndepărtase pe Dumnezeu, descoperind legături cu natura și înlănțuiri de cauze. Obiectul eticii poate fi omul față de colectivitatea animată de un sens de unitate, dată de căutarea în metafizic, a cauzelor.

Fiecare, pînă la urmă, agnostic, considerînd că nu este nimic pretutindeni, de atins, de strigăt real, ci numai o stare de vis, singulară, de la unul pînă la o sută de mii, ca într-un titlu pirandellian. S-ar putea vorbi de afirmarea unei **supraexistențe.** Permanența luciditate se revendica de la aspirația de căutare și stabilire a unei identități, dar rezultatele converg către un pol negativ în divizarea poliedrică a singurei creaturi raționale din univers care poate fi **unul, nimeni** sau **o sută de mii,** ca tot atîtea ipostaze răsfrînte în apele adînci ale oglinzilor. În raporturile existențiale se determină neliniștea neidentificării, alunecare spre proteic și metamorfoze, pînă la grotesc și paradoxal. Dar Pirandello justifică pînă la urmă o splendidă încredere în arta care prin transfigurare, poate fixa, în structuri de cristal, toată mobilitatea transcendentală, toată esența unei personalități, pe scara ascensiunii și coborîrii omului, din zonele edenice pînă la prăbușirea în abis. În binomul Shakespeare — Pirandello se demonstrează succesiunea ideologică a răspunsului la primordiala întrebare de a fi sau nu, poate filozofic naturalist la englez, metafizic la scriitorul italian, în care **supraviețuire** semnifică spiritualitatea omului care îi poate acorda perenitatea, dincolo de nașterea sau de moartea sa. Pirandellismul nu se poate rezuma în formula cerebralismului care poate mișca personajele ca pe marionetele jocurilor de **puppi** sicilieni. În drama epocii contemporane care se înscrie sub semnul luciditații care poate dizolva realitatea, Pirandello este creatorul situațiilor de tensiune și de paradox, dimensionate de axele unei lumi în mișcare perpetuă. Această lume nu este a decăderii ci a frămîntării tragice a celor care nu-și pot accepta destinul de fantoșe predestinate. Drama individului domină orice act pirandellian, este centru iradiant. Către acest punct vibrant, converg, în interferență toate undele vii ale trăirii. Mai mult decît în timpuri revolute tragedia individului este dominantă, mai mult decît oricînd în epoca prezentului pirandellian, omul a stat sub astrul negru al durerii. Condiția umană a coborît treptele umilirii sale continuu, violentată în structurile ei primordiale. Nu se poate smulge omului responsabilitatea condiției sale, clamează actul creator pirandellian. S-ar diminua valoarea lumii și liberul arbitru nu și-ar putea exercita hotărîtorul său impact asupra modelării „trestiei gînditoare". Nu există o altă divinitate care ar putea arbitra sorți prezente și viitoare și nimeni nu poate elimina continua evoluție umană pe întreaga scară a valorilor. Existențialismul pirandellian nu semnifică o echilibrare de forte antagonice, nu neagă libera afirmare a personalității, multiformă în prezentarea sa în fața celorlalți. Unul către cei mulți înseamnă multiplicarea în oglinzi paralele a insului. A exprima, fără a deforma natura, sensul tragic echivalent cu constiința de sine și de cei mulți, în urmărirea perpetuei transformări, este un alt atribut al pirandellismului. Din treaptă în treaptă, din fenomen în fenomen, cu finețea de observație a microscopului, se anatomizează condiția umană, analizată și disecată în încarnarea ei netemporală ci prezentă, în concordanță cu contemporaneitatea. Cu toate paradoxurile și arabescurile, „jocul" pirandellian este totdeauna înclinat către concret și negarea aparentă a monolitului individual, nu înseamnă falsificarea condiției sale. Există o mîntuire originală, specifică autorului italian. În eliminarea falselor speculații, jocurile inteligenței sale nu sînt jocuri formale, aspirații infatuate de a filozofa cu orice preț, în spatele măștilor aparențelor. O afirmație a lui George Călinescu poate trezi o îndoială relativă la semnificația acordată de el pirandellismului : „Primit întîi cu uimire, apoi cu entuziasm și trepidațiune, Pirandello începe astăzi să provoace rezerve. Fenomen firesc, din care nu se poate deduce nimic asupra valorii în sine a operei. Căci orice deschizător de drum nou este o calamitate pentru contemporanii lui. Pirandello era asa de surprinzător mai ales în Italia încît disperase pe autorii de teatru obișnuit..." Arta lui Pirandello a izbit desigur cu impactul noului mentalitatea contemporană dar niciodată nu s-a remarcat o eclipsă, o trecere în conul de umbră a interesului pentru pirandellism. Realismul simbolic al marelui scriitor italian, își află rădăcinile în toată evoluția culturii europene. Metodologia sa era tipic europeană și cultura italiană se acorda, sincronic, prin arta pirandelliană, cu cele mai îndrăznețe afirmații ale spiritualității de avangardă a contemporaneității. Farsa transcendentală, formula aparținînd lui Frederic Schlegel, interfera ultimele unde ale romantismului extrem care își putea revendica și trăsăturile ironiei amare.

Nu se poate de nimeni ignora caracteristica actualității lui Pirandello în contemporaneitatea noastră, cînd omenirea se află într-un echilibru instabil, între afirmarea condiției de solidaritate sau de anihilare. Viața și aneantizarea converg în mesajele lansate de Pirandello în urmă cu decenii, involuția spiritualității coborînd spre limita dizolvării, cînd oamenii care au atins astrele au în mîna lor și taina distrugerii planetei albastre. Din prăpăstiile în care fuseseră coborîte de scriitorul italian, martorul credincios și fibra sensibilă a primului conflict mondial, personajele lui Pirandello își strigă disperarea dar și încrederea în luminile unei aurore, pentru oamenii zilelor prezente. Așa se poate explica reînvierea interesului pentru reprezentarea dramelor sale, oriunde în lume.

Alexandru Balaci

Un sonet de PAUL VALÉRY

Vinul pierdut

Am, într-o zi, în Ocean
(Dar nu mai știu sub care ceruri)
Vărsat, ofrandă spre neant
Un strop de vin plin de misteruri...

Cine te-a vrut pierdut, licoare ?
Supusu-m-am vreunui destin ?
Ori poate grijii ce mă doare,
Gîndind la sînge, vărsînd vin ?

Obișnuita-i transparență-și
Reia, după o roz esență
La fel de pură marea, iar...

Pierdut ăst vin, bete sînt unde !...
Văzui țîșnind în vînt amar
Figurile cel mai profunde...

Traducere de
Gabriela Negreanu

REPERE

O carte de istorie a scrisului

O carte frumoasă și incitantă publică editura „Litera", sub semnatura Dr.-ului Max Sternberg, **Alfabetul din Sinai,** reluînd o problemă îndelung controversată de specialiști, referitoare la cea mai veche scriere alfabetică. Autorul folosește mai puțin argumente din domeniul filologiei propriu-zise, bazîndu-se pe un sistem de analize și probe din domeniul juridic, introducînd uneori și formule puțin obișnuite în lucrări de istoria scrierii : „Este întotdeauna mai ușor să negi sau să te îndoiești de ceva, decît să demonstrezi o realitate, cînd nu este palpabilă și nu sare în ochi. Dovada este prin natura sa anevoioasă. Cu toate dificultățile, se reușește însă dovedirea prin indicii a unor fapte pentru care nu există martori oculari (altfel mult prea mulți vinovați ar scapa nepedepsiți și existența însăși a dreptului și a ordinii publice ar fi amenințată)". Referentul științific al cărții este Prof. Dr. M. Clarian, de asemenea un reputat jurist și un cunoscător de cultură veche ebraică. Dificultatea în acest domeniu provine însă din necesitatea de a prelucra un imens material documentar, pe baza căruia speculațiile avansează în general foarte greu. Unul sau două indicii generale, însoțite chiar de o bună intuiție, nu pot suplini cercetări îndelungi și penibile, o încordare permanentă pe material. Cartea Dr-ului Max Sternberg trebuie privită ca un joc de ipoteze, una mai îndrăzneață decît cealaltă, o sondă aruncată în necunoscut, menită să stimuleze pe temerarii care își dedică energia cunoașterii mai multor scrieri semite și a textelor în care s-au păstrat limbile vechi ale Orientului Apropiat.

Există, desigur, puncte de vedere acceptabile. Că scrierea sinaitică conține un text redactat în paleo-ebraică este indiscutabil. Ne pare rău doar că autorul nu a reprodus sintagme convingătoare, sau texte întregi, trimițîndu-i pe cititor tot la Gardiner. Că autorul unei inscripții ar fi însuși Moșe, contemporan cu regina Hatșepsut, ceea ce ar schimba cronologia ieșirii din Egipt, poate să constituie o ipoteză tot atît de valabilă, ca și celelalte (referințele de la acest capitol trebuie să fie totuși altele decît Aba Eban, a cărui carte, **Ami (Poporul meu),** este un splendid eseu și o profesiune de credință, dar nu o cercetare științifică, după cum studiul lui Al. Ghimpu-Bolșacov avansează tot o serie de îndrăzneli). Ceea ce este și mai important, textele sinaitice sînt în măsură să corecteze imaginea tradițională asupra istoriei celor mai vechi alfabete. Fenicienii au preluat, probabil, scrierea sinaitică și au răspîndit-o în bazinul mediteranean, făcîndu-i pe greci să creadă că au fost și creatorii ei. Alfabetele feniciene cunoscute (așa numitele scrieri kenaanite !) sînt prelucrări ulterioare ale semnelor sinaitice. Împingînd istoria acestora din urmă pînă la Avraham și la urmașii săi, Max Sternberg pune lucrurile într-o lumină justă. Este regretabil însă că argumentația și toată dezvoltarea ulterioară a raționamentelor sale suferă de o anumită sărăcie. O carte cu asemenea patos, impresionantă pe tot parcursul lecturii, se cerea susținută cu un aparat intelectual mai amplu și mai rafinat. O să dăm cîteva exemple, din simpatie pentru întreprinderea Dr.-ului Max Sternberg, dorind de asemenea să nu se perpetueze caracterul sumar al unor opinii promovate în carte. Filologia ebraică este un domeniu dintre cele mai elaborate, iar un popor care a trăit mii de ani numai prin obsesia acestei limbi a creat instrumente intelectuale de o stringență incomparabilă. Totul este să cunoști uriașul material pe care ți-l pun la dispoziție bibliotecile, pentru că a inova este aici aproape imposibil, părînd mai merituos să știi pur și simplu despre ce este vorba. Iată, de pildă, Max Sternberg acceptă cu prea multă ușurință o serie de lucruri care se bazează pe omofonie sau pe studii de mînă a doua. „Ivri" trebuie dedus, din punct de vedere filologic, numai de la „ever", o țară, sau un ținut aflat de cealaltă parte, cea ce vrea să spună de cealaltă parte a Jordanului, sau a Eufratului, după unii autori. De fapt, numele a fost menționat mai ales de către străini, atunci cînd s-au referit la evrei, de exemplu de către greci, care le spuneau „Ebraioi" sau de către latini, care îi numeau „Hebraei" (cuvîntul nici nu este preluat direct din ebraică, ci din aramaicul ebrava). În vechile cărți sacre numele este folosit numai atunci cînd străinii se referă la poporul lui Avraham. Termenul care denumea limba, „ebraisti", apare și mai tîrziu, denumind în egală măsură ebraica și aramaica. Datorită faptului că urmașii lui Sem, „tatăl tuturor copiilor lui Eber" cuprindeau mai multe popoare, în **Gramatica ebraică** a lui Gesenius, adnotată de E. Kautzsch și editată în engleză de către A.E. Cowley, după cea de a douăzeci și opta ediție germană, la paragraful 2, b se spune textual : „Semnificația etimologică a numelui trebuie în acest caz să nu fie scoasă în evidență". Iar în nota referitoare la acest pasaj se afirmă : „Putem să evităm și identificarea posibilă din punct de vedere lingvistic a „ivrimilor" cu „habiri" care apar în scrisorile de la Tell-el-Amarna (aproximativ 1400 î.e.n.) în chip de prădalnici și mercenari în Palestina și în vecinătate". Dar cu acești „apiru" sau „habiri" problema este mult mai complicată ! În ultimii douăzeci și cinci de ani au apărut zeci de studii, care de care mai savante, ajungîndu-se în unanimitate la opinia că nu pot fi confundați cu vechii evrei. Denominativul era peiorativ, indicînd o populație ce atacă așezările constituite și nu se supune legilor, o populație eterogenă, constituită din dezertori și alți fugari. (vezi și Michael B. Rowton, **Dimorphic Structure and the problem of the „apiru-ibrim",** în **Journal of Near-Eastern Studies,** vol. 35, 1976, nr. 1, în care se afirmă : „termenul **apiru** nu a avut niciodată nimic de natură etnică".) Ce aveau ei cu poporul care primea în acea epocă Decalogul ? Identificarea este prea ușor acceptată de către Max Sternberg, fără să cunoască în amănunt sursele egiptene referitoare la „habiri", ceea ce ar fi făcut imposibilă considerarea termenului ca un etnonim. „Apiru" erau pentru vechii egipteni sinonimi cu tîlharii.

În ceea ce privește strict problema originilor alfabetului din Sinai, considerăm că o cercetare mai atentă a surselor acestei scrieri nu ar fi prejudiciat cu nimic asupra ipotezei nobile a lui Max Sternberg. În aceeași **Gramatică** a lui Gesenius, care este pînă astăzi sinteza cea mai bună în ceea ce privește vechea limbă ebraică, la paragraful 5, g se discută amănunțit ipotezele apariției și evoluției scrisului fenician și ebraic, atît de asemănătoare, luîndu-se în considerare și „principiul acrofonic", dar mai ales se reproduce o explicație riguroasă a ordinii literelor și a numelor lor. Nu intenționăm aici o bibliografie ostentativă a problemei, care cunoaște zeci de titluri savante, menționîndu-ne la o carte cu valoare științifică indiscutabilă. Deși este anterioară principalei descoperiri la care se referă Max Sternberg, materialul științific expus se dovedește a fi convingător și conduce la prudență. Oricine își închipuie că rezolvă cu ușurință asemenea enigme se înșeală. Mai mult, tabelul alfabetelor care însoțește gramatica lui Gesenius, întocmit de M. Lidzbarski, o mare personalitate în materie, înregistrează cinci alfabete ebraice cursive. Cel pe care îl folosește Max Sternberg în demonstrația sa, considerîndu-l foarte vechi și dedicîndu-i un întreg capitol (în titlu se spune cu prudență : „Însemnătatea existenței scrierii cursive ebraice actuale", dar în text se afirmă : „Se poate constata cu ușurință (...) că multe litere ale scrierii cursive descind direct din forma pictografică sinaitică sau că seamănă cu aceasta. De aici ar urma că această scriere are o vechime foarte mare"), deci scrierea de referință a autorului datează din secolul al XIX-lea, fiind situată pe ultima coloană. Celelalte scrieri cursive seamănă foarte puțin cu cea folosită pentru ebraica actuală, și oricum nu depășesc în vechime secolul al cincisprezecelea sefard. Orice discuție este de prisos...

Cartea lui Max Sternberg este o expresie a devotamentului său pentru un mare patrimoniu cultural, cu multe calități ce izvorăsc dintr-o preocupare autentică, și cu multe carențe, aproape inerente într-un atît de îndrăznet proiect.

Aurel-Dragoș Munteanu

UN POET — O LUME

Vasil Sciurat (1871 — 1948)

Poetul Vasil Sciurat este unul din clasicii de primă mînă ai literaturii poporului de peste Nistru. Fost profesor de filologie romanică la universitățile din Cernăuți și Liov, a vădit preocupări deosebite față de istoria și spiritualitatea românilor. Același interes se face simțit și în creația sa poetică, mai cu seamă în traduceri. Astfel, în masivul său volum de tălmăciri „Poezia veacului al XIX-lea", lirica românească ocupă un loc de frunte. Apar aici numeroase poezii și poeme de C. Bolliac, D. Bolintineanu, V. Alecsandri și M. Eminescu. Ca poet, V. Sciurat s-a format în climatul Cernăuților de la sfîrșitul veacului trecut sub vizibila înrîurire a tezaurului eminescian.

Ioan Potcoavă

Să cînte muzica, de jale nu de slavă,
Iar tu îngenunchează, slăvitule Potcoavă !
Plecarea de grumaz nu-i semn de neamul meu,
Decît, poate, în fața cinstitului călău !

Îmi voi roti privirea, m-oi înclina odată,
Cînstind pentru venire înfrigurata gloată
Știi lume, tu, venită ici în piață
De ce în tristul Liov eu mă despart de viață ?

Pe regele polon slujitu-l-am cinstit
Scut fostu-i-am la porți de răsărit.
Varșovia-n mirare și-a înghițit și slova,
Cînd eu gonit-am turcul din Moldova.

Și după toate astea, uite venită plata,
Purtată de un sol direpț de la Galata,
Cu aprigă poruncă : de veșnicii să-mi șadă
Călăul de Cracovia cu un sărut de spadă.

O, rege mulțumescu-ți pentru încununare,
De altă răsplătire tu nici nu ești în stare.
De partea ta e teama, de partea mea mîndria,
Călăule frumos, te rog, fă-ți datoria !

Și eu cînd voi simți buza de paloș
Cădea-va de cutremur inneguratul ratoș.[1])
Va fi un semn că totul n-a fost decît trădare,
Tu ia aminte asta, cinstită adunare !

[1]) Din cronica lui Wojciech Ostrosz, martor al execuției : „Ioan Potcoavă a fost un brav cazac, cu fire deschisă de cavaler și viteaz pînă la nebunie. Cu asemenea curaj și-a pus capul pe butuc, în urma cererilor insistente ale Turciei și sub presiunea relațiilor între state. Execuția nu s-a petrecut fără anume semne. În clipa cînd a căzut capul lui Potcoavă s-a dărîmat și acoperișul ratoșului din Liov băgînd în boale multimea superstițioasă".

✲ ✲ ✲

Fulgere de noapte deasă
Ce pricină de iubire,
Mă tot bate în neștire
Și privirea mi-o apasă,
Doar cu umbra dragostei,
Cu blestemul pacostei,
Fulgere de noapte deasă ?

Unde stă toată puterea ?
Focul care scapără
Și de noapte apără ?
Doar spre tine-mi cade vrerea,
Albe rînduri, negre rînduri,
Îmi văd lupta între gînduri,
Fulgere, unde-i puterea ?

✲ ✲ ✲

Noapte fără somn, vedenii sure
Și stol de negre gînduri
Cer blestemat mi-i cugetul să îndure
Doar nori în negre rînduri.

Oare tristeți puține vin de-a valma
Cu ziua rece, albă ?
Tu noapte iară le aduni cu palma
Și le prefaci în salbă.

Și noaptea murmură cu dulce glas
În liniștitu-i umblet :
Oare mi-i scris în veac să nu te las
Să te privești în suflet ?

Prezentare și traduceri de
Stelian Gruia

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

A apărut, de curînd, la Editura Zanichelli din Bologna (Italia), în colecția „Biblioteca Linguistica", coordonată de prof. Manilo Cortelazzo, directorul Centrului de dialectologie italiană, Dialettologia generale de **Valeriu Rusu.**

Autorul a beneficiat, în elaborarea acestei lucrări, de experiența sa pe terenul dialectal românesc — concretizată în cele 5 volume publicate (în colaborare) din Noul Atlas lingvistic român, Oltenia **(1967—1985), în monografia** Graiul din nord-vestul Olteniei **(1971),** Introducerea în studiul graiurilor românești **(1977) și în** Tratatul de dialectologie românească, coordonator și autor **(1984) — ca și în alte domenii ale ROMANIEI, care i-au permis o privire de ansamblu, teoretică și practică, sugestivă și realistă asupra stadiului în care se află dialectologia contemporană.**

Se subliniază importanța dialectologiei în sistemul științelor umaniste și se studiază graiurile și dialectele ca forme de bază, originare ale unei limbi, ca marcă a unei anumite identități culturale regionale și ca element fundamental al patrimoniului cultural popular, incitînd, astfel, dialectologia spre perspectivele moderne ale antropologiei socio-culturale, care își propune să realizeze o descriere totală a omului, în ansamblul creației sale materiale și spirituale.

Dialectologia generală devine, astfel, o adevărată filosofie a dialectologiei.

ACASĂ

Plîns în opt n-am despicat

Pentru c-am invocat zăpezile-n acest colț de pagină și-un zeu hăbăuc m-a ascultat îngrămădind în coasta easelor troieni cît malul, primesc zilnic telefoane pline de vorbe tăvălite prin solnița de lemn strămoșească și cu care aș putea să înalț un șir de troițe (ambele laturi ale drumului) pe distanța Brăila — Corbii mari — Corbii ciungi, locuri unde, în februarie, din pricina gerului, crapă toate ouăle păsării Nevermore, cobe și piază rea. Dar în lada mea de zestre, oricît ar scormoni, nu dau de urma păcatului, fiindcă eu, chemînd nînsoarea, mă simțeam bintuit în toată ființa doar de versul marelui moldovean : afară ninge liniștit și-n casă arde focul. Nu-mi inchipuiam că o să se producă, în mari convulsii, doar prima parte din vers. Plîns în opt n-am despicat niciodată, cu toate că nici mult nu mai am pin-acolo, de aceea am să vă spun o mică poveste, ca o sanie spre depărtări, pe fundalul cîntecului ce se-aude la radio în clipa de față :

Astă vară, în pădure,
Băui două iepe sure,
Iar cu banii pe căpestre
Luai țoale la neveste...

E vorba, prin urmare, de suava boare a vinului pe care ne-o aduce în odaie oenologul Ion M. Pușcă (volumul „Periplu dionisiac", Editura Sport-turism) culeasă pentru a ne vrăji mințile și inima (pe mulți, să nu se înșele autorul, doctor inginer în podgoria Panciu, ne-a găsit gata pregătiți), de pe mai toate colinele calcaroase și cu dispoziție sud-sud estică ale Europei. Dar e bine să afli — și parcă te simți cu mîinile afundate pînă la umăr într-un vas de libație și cu botul mînjit de must dulce și aspru și corpolent, că Louis Pasteur spunea : „...vinul poate fi pe bună dreptate considerat drept cea mai sănătoasă și mai igienică dintre băuturi" ;

Că Rabelais scria :
Atunci cînd paharul meu
va fi plin, eu îl voi goli.
Atunci cînd paharul meu
va fi gol, eu îl voi umple... ;

Că Voltaire declara, încintat, despre vinul spumant champagne :
Spuma scînteietoare, a acestui vin de prospețime
Este imaginea strălucitoare a francezilor noștri... ;

Și că Guillaume Chaulieu suspina fericit :
Numai cît îl văd scînteind
Simt că din gură în inimă mi-au și trecut...

Vinul, o știu și eu bine, este poarta de intrare în vis — piinea și vinul sfînt răposaților domni ai pămîntului românesc, băut cu ulcica de lemn, oala de lut, paharul de sticlă sau cristal, cana de argint, cupa de aramă sau de aur — și trebuie să fiu de acord cu Ion M. Pușcă atunci cînd susține că vița de vie, din Tracia, s-a răspîndit în toată lumea, pentru că în Tracia s-a născut cultul lui Dionisos și sînt încă dese aici locurile unde rodește vitis vinifera silvestris, zisă și Zaibăr Vasile, iar la ruși Hibrid Ivanovici. Pe aceasta, de la sine înțeles, autorul, membru al Academiei vinului din Franța, precum și al celei din Italia, nu le ia în seamă. El are în vedere doar via nobilă și vinul de caracter. Notez cu bucurie cîteva din fețele acestuia :

— vinuri roze care, cînd sînt noi, au în ele multă vioiciune și prospețime, iar prin învechire capătă o culoare roz gălbuie, așa zisa pelure d'aignon.

— vinul din soiul Syrah e cel mai bun vin roșu din Franța, are aromă de zmeură sălbatică.

— vinul C. are aroma cringului înundat de viorele, primăvara

— le vin fou(vinul nebun) e vin de inspirație, ambianță fericită și voioșie, vin care nu așteaptă decît să danseze.

— vinul de Beaujolais trebuie băut tînăr și rece... un pahar de vin Beaujolais provoacă starea de bucurie, două pahare, starea de fericire

— o sticlă de vin de Bordeaux, înainte de a fi băută, trebuie să fie răstățată. Cu o oră înainte de a fi servit, el trebuie decantat, adică trecut delicat dintr-o sticlă în alta, pentru a se elimina depozitul care, departe de a fi un defect, înseamnă garanția vechimii, Operația trebuie făcută cu ajutorul unei sticle de cristal, la care nu uitați să fixați în prealabil cu ajutorul unui lănțug de argint, capsula sticlei vechi pe care e scris soiul și virsta vinului respectiv.

— vinul de Jerez din Spania, numit de francezi Xérès și de englezi Sherry, este aur lichid... Cartea cuprinde multe noțiuni tehnice, cunoștințe de istorie, informații turistice și, firesc, de specialitate. În această ultimă direcție, aflăm că România se situează pe poziția a șasea din lume a țărilor viti-viticole, cu o producție uriașă de struguri și de vin. Numai la Panciu se cultivă zece soiuri de struguri de masă. Despre unele, sultanina, iordană, perlette, nu numai că nu le-am văzut, dar n-am auzit niciodată — zece soiuri pentru vinuri albe, patru pentru vinuri aromate, șase pentru vinuri spumante etc. Dați-mi voie să mă iscălesc cu vin roșu... pe munții de zăpadă din fața casei și să-l întreb pe doctorul inginer Ion M. Pușcă : sub ce etichete circulă vinurile astea prin țară ?

Legea viei și a vinului din 1971, din nou de acord cu autorul pe care-l recomand cu dragoste spre lectură, „se încadrează cu succes în activitatea mondială susținută pentru promovarea vinurilor de calitate, precum și pentru garantarea legalității, naturaleții și autenticității acestora", dar cei chemați s-o aplice, ne izbesc adesea cu capul de lemnul prost de la cramele seci, pentru că ne dau spre a pătrunde pe poarta visului, numai consoanele legii, lăsînd vocalele dulci, moi și generoase, conținînd întreg aurul toamnelor noastre mirifice, să întîrzie în splendoarea unor sărbători necunoscute celor care au și ei dreptul să trăiască.

O poveste ca o sanie spre depărtări se sfîrșește amar. Mi-ar fi plăcut s-o sfîrșesc spărgînd perle pentru o nuntă de joia dulce, cînd după ce umplu acest colț de pagină, am nevoie de o clipă de visare.

Dacă, chemînd viscolul, el s-a dezlănțuit, chemînd imaginea gîlgîind a vinului românesc, sau măcar a celui de la Panciu, „băutură aleasă, care în pahare de cristal devine izvor de scînteieri, arome și culoare" mi se vor arăta, printre zăpezi înalte, măcar fantasmele lui ?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
7
(1 240)
Sîmbătă
15 februarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Istoria partidului – istoria noastră

Ne pregătim de sărbătoare : Partidul Comunist Român va avea, în mai, 65 de ani de existență. Este, desigur, o banalitate să se repete că în desfășurarea istoriei naționale sau universale, șase decenii și jumătate sînt mai puțin decît o clipă sau că, în perioada contemporană, în care dezvoltarea istorică a căpătat ritmuri rapide, necunoscute în trecut, șase decenii și jumătate înseamnă cu mult mai mult decît aceeași perioadă în epoca modernă sau, evident, în evul mediu. Sînt constatări lesne de făcut dacă plasăm deceniile de existență ale partidului nostru în perspectiva multimilenarei istorii românești sau dacă facem o comparație între ceea ce s-a petrecut în țara noastră între 1921–1981 și, să zicem, 1500–1565 ori 1720–1785. Aniversarea Partidului Comunist Român ne îndeamnă la alte reflecții decît la aceste considerații despre dimensiunea timp a istoriei.

Există în cercetarea istorică așa-numita regulă a epilogului : dacă, aflat în virtejul evenimentelor, istoricului i-ar fi anevoie să le deslușească direcția de evoluție și să le întrevadă rezultatul, o dată un proces sau un ciclu de eveniment încheiat, istoricul care îl investighează știe să ordoneze fiecare fapt și să refacă relațiile de determinare cauzală dintre ele. Dacă privim din acest unghi de vedere aniversarea partidului nostru, rădăcinile lui istorice coboară mult, neînchipuit de mult în trecutul poporului român.

Un partid politic se naște din convergența unui curent de idei cu activitatea unei clase sau grup social. Este firesc deci ca ambele componente să-și aibă antecedentele sale. Cînd a luat ființă la noi mișcarea socialistă către sfîrșitul secolului al XIX-lea, adversarii ei au afirmat că în România, socialismul este o „plantă exotică" fără nici o șansă de a prinde rădăcini. Chiar fruntași socialiști, precum Constantin Dobrogeanu-Gherea, care au combătut statornic și viguros aceste afirmații, vedeau biruința socialismului în România drept o consecință a instaurării lui în țările dezvoltate ale Europei centrale și apusene. Și pentru unii, și pentru alții – apropierea pare desigur ciudată – pămîntul românesc nu era în măsură să dea ființă unei „plante socialiste naționale".

Și totuși, astăzi, cînd contemplăm procesul de făurire al Partidului Comunist Român, cînd beneficiind de regula epilogului pornim la cercetarea cauzelor cunoscîndu-le efectul, rădăcinile naționale ale partidului sînt mai lesne ca oricînd de observat. Istoria noastră social-politică relevă permanenta racordare a societății românești la marile fluxuri și curente ale istoriei continentale și universale și, în acest cadru, un șir de prime afirmări care – luate în ansamblu – dovedesc cu prisosință că solul românesc era mai în măsură decît multe altele să zămislească din propria-i substanță sămînța însăși și planta chemată unei atît de falnice creșteri.

Exemplele sînt la îndemîna oricui ; să le evocăm pe cele mai semnificative. Cînd în a doua jumătate a secolului al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XV-lea, feudalismul european cunoștea întîia sa criză, teritoriul românesc este străbătut de acest val de mari mișcări țărănești și înregistrează răscoala de la Bobîlna (1437) cu nimic mai prejos de celebra „Jacquerie" din Franța sau răscoala lui Wat Tyler din Anglia. La noi, izbînda țăranilor nu a fost deturnată în avantajul unui Etienne Marcel, ca la Paris, ci ea a dat acel program de revendicări, care apare în înțelegerea încheiată cu nobilimea înfrîntă : un program gîndit de țărani și impus de țărani. În 1514, războiul țărănesc al lui Gheorghe Doja preludează războiul țărănesc german din 1525, fapt pus în lumină de Friederich Engels în lucrarea – devenită celebră – consacrată acestui mare eveniment de istorie europeană. Ultimatumul prezentat la 11 noiembrie 1784 de țăranii răsculați ai lui Horea, Cloșca și Crișan nobilimii așezate la Deva dezvăluie un radicalism care depășește programele agrare ale revoluțiilor din secolul următor. Iată deci, că, în ciuda condițiilor vitrege de dezvoltare istorică, am rămas mereu în contact cu „pulsul" istoriei și – dovadă a vitalității noastre – ne-am înscris între primii sau am fost chiar primii în afirmarea noilor crezuri și a noilor idealuri de echitate și progres.

Mișcarea socialistă și muncitorească, atunci cînd au apărut ca expresie a unor legități și cauze interne, aveau un cadru social autohton modelat de o evoluție multiseculară. Revoluția de la 1848 pe care reacționarul mitropolit Neofit o denunță ca o „revoluție comunistă" a fost expresia voinței de reînnoire a structurilor societății românești și în ideologia ei se întîlnesc componente majore ale ideologiei noastre : progres social, unitate și independență națională.

Pe făgașul deschis de revoluție și în condițiile desfășurării efortului național unitar, s-a desfășurat marea dezbatere despre căile pe care trebuia să meargă societatea românească, dezbatere în cursul căreia s-au rostit minți strălucite ale neamului, între care Mihai Eminescu, marele poet național, care a fost însă și un cugetător politic de primă mărime. Socialismul românesc a apărut și s-a înscris în această confruntare de idei. El s-a delimitat, firește, de liberalism sau conservatorism, dar soluțiile preconizate de noul curent nu erau un transplant față de care organismul autohton să manifeste – mai devreme sau mai tîrziu – fenomenul de respingere. Fără acest cadru ideologic românesc, în plină efervescență, programul socialiștilor români redactat în 1885–1886 de Constantin Dobrogeanu-Gherea, unul din primele programe ale mișcărilor socialiste europene, n-ar fi fost decît un oarecare „jeu d'esprit" fără rezonanță, și, mai ales, fără viitor.

Partidul nostru apare, așadar, ca produsul necesar al unei întregi istorii, pregătit, cum ar fi spus desigur Nicolae Bălcescu, de lucrarea înceată a veacurilor și tocmai de aceea, puternic și curajos. Istoria lui nu este numai istoria celor șase decenii și jumătate de cînd el există ci întreaga istorie a poporului român. O istorie care de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de la venirea la cîrma partidului și a statului a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a devenit un element fundamental al conștiinței politice a națiunii române ; o istorie care ne-a redat identitatea națională și demnitatea națională, o istorie care este, în același timp, a partidului și a poporului nostru.

Fl. Constantiniu

N. Tonitza : „Fata pădurarului"

Viitorul se clădește azi

Începuturile Bucureștilor se învăluie în aerul unei cunoscute legende, la care generațiile succesive au aderat și aderă prin consens explicit sau tacit. Chiar dacă legenda nu poate înlocui un certificat de naștere, ea ne așează într-o relație de tonică solidaritate cu destinul în timp al orașului. Mai importantă decît povestea întemeietorului Bucur Ciobanul este realitatea firului tors din ființa ei nebuloasă, mereu mai cuprinzător, pe măsură ce devine istorie.

La confluența unor civilizații distincte, Bucureștii și-au adăugat, de la un veac la altul, valori de arhitectură și urbanism de o diversitate marcantă. Din punctul acesta de vedere, orașul a fost permanent un creuzet în care s-au armonizat viziuni și stiluri din toate punctele cardinale, din impactul lor rezultînd mai mult decît un peisaj pitoresc. Din păcate, prea puține dintre cele ce au fost au mai ajuns pînă în zilele noastre. Din zestrea de edificii a orașului care a fost, războaiele au secerat partea lor de pradă. Incendiile și cutremurele la fel. Nu este mai puțin adevărat că unele construcții, într-o vreme cînd nu existau soluții pentru salvarea lor, au stat în curmezișul creșterii orașului însuși și au pierit mistuite de tîrnăcop. Sărindarul, în acest sens, poate fi un exemplu. Turnul Colței și Caimata altele. În presa vremurilor, în parlament, s-au confruntat opinii contradictorii. În umbra vacarmului, sentimentalii și-au reținut sau nu și-au reținut lacrimile și viața a curs înainte, tumultoasă ca un torent.

Pentru a aduce înfățișarea Bucureștilor în pas cu vremurile, înaintașii noștri au făcut ceea ce a stat în puterea lor să facă. Mai mult decît nimic, firește, dar totdeauna mai puțin decît ar fi dorit și ar fi trebuit. Cert este că alura de astăzi a perimetrului central al metropolei s-a împlinit între cele două războaie mondiale din secolul nostru și își are farmecul ei, însă și mărginirile ei, de care nu putem face abstracție.

Astăzi, intrat într-o vîrstă nouă, primul oraș al țării își caută un chip pe măsura vremurilor. Prin inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, un nou centru civic își limpezește conturul, racordîndu-se printr-un generos bulevard la realitatea orașului de acum. Dîmbovița însăși își înnobilează traseul, pregătindu-se pentru un nou destin. În avanpremiera acestor lucrări de amploare au fost rectificate și reconstruite, de la un capăt la altul, vechi artere bucureștene, asemeni căii Moșilor sau șoselei Pantelimon. De data aceasta, drumul spre mîine al orașului nu mai urmează itinerarii haotice, ci se subordonează unor criterii ferme, riguroase, proprii timpului nostru, care și-au vădit sistematic coerența și clarviziunea. Izbînzile urbanistice din ultimul sfert de veac pledează argumentat în favoarea incontestabilei lor eficiențe. Totuși, orice izbîndă de acest gen, și aici, ca și pe alte meridiane, pretinde un preț. Toate marile metropole ale Europei au plătit, fiecare la timpul ei, o astfel de vamă. Uneori acest preț este derizoriu. Alteori este mare. Și în unele cazuri nu poate fi acceptat. Și aici, ca și pe alte meridiane, dilemele se tranșează din mers, cum se tranșează îndeobște toate dilemele vieții de zi cu zi ale unei comunități.

Fire robustă, așezată pe un optimism incurabil, bucureșteanul înțelege că astăzi se joacă însăși cartea metropolei lui. În Epoca Nicolae Ceaușescu, economic și conceptual, România își permite să se angajeze plenar în efortul de edificare a unei Capitale moderne, monumentale, demne de acest sfîrșit de veac și mileniu, în consens cu aspirațiile locuitorilor ei. În acest context, verbul **a opta** se conjugă cu o frec-

Mihai Pelin

Continuare în pag. 3

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Acum și-ntotdeauna

E dat o viață numai să avem
și-o patrie ce pe pămînt e una.
Ca ea să strălucească-n pisc suprem
cu glas de aur o slăvește struna.
Noi viața pentru ea oricînd ne-o dăm
acum, și-apururea și-ntotdeauna !

O inimă și un partid avem.
Într-însul inimile noastre-s una.
Stindardul lui e-al adevărului suprem
pe care nu-l doboară nici furtuna.
Văpaia-i din mătase-i sărutăm
acum, și-apururea și-ntotdeauna !

Pe cel mai bun în frunte îl avem.
Simțirea noastră cu a lui e una.
Partidule, în zborul tău suprem,
cu el în lupte năzuim Comuna
și douăzeci de milioane îl urmăm
acum, și-apururea și-ntotdeauna !

Victor Tulbure

TINEREȚEA CLASICILOR

Spiritul activ al sintezei

Istoria unei culturi ajunsă cu dificultăți la înălțimea unei doctrine de fel ortogenetic, precum este cultura română, cunoaște citeodată momente de concentrație în direcția sintezei, explicabile numai prin acumulări considerabile și care sînt nu o dată de neperceput la examenele repezi. Cînd apăruse Dimitrie Cantemir, cu „Descriptio Moldaviae", cu „De antiquis et hodienis Moldaviae nominibus" și cu „Historia moldovlahica", nimic nu părea să-l anunțe dacă nu așezăm, la fundamentul acestor întreprinderi, sforțările criticiste ale cronicarilor în a împrăștia imaginile falsificate asupra acestei poporații cuminți și aflate „în calea răutăților". El înălța, printr-o mișcare de voință, un moment pregătit de nenumărați anonimi și ale cărui semne dintîi sînt de observat la Neagoe Basarab ; acest edificiu rămîne singuratic și cînd veni B.P. Hașdeu impresia de fenomen natural fuse foarte pronunțată. Deodată românii dădură semne că răspund cu originalitate unor întrebări universale și, cu Nicolae Iorga, care privea facerile și desfacerile de la altitudinea istoriei generale a lumii se dovedi că înțelegerea legilor istorice e cu putință mai cu seamă în Carpați.

Artur Silvestri

Continuare în pag. 2

CARTILE ANULUI 1985

PARTEA CEALALTĂ

Cărțile lui Marius Robescu (1943-1985) apăreau la intervale simetrice de trei sau, după **Spiritul insetat de real** (1978), doi ani. Era parcă în această regularitate ritmul respirației lirice, al acelei respirații egale în deznădejde și jubilație. Trei ani i se păreau poetului ritmul ideal pentru ieșirea în lume a versului. Oare accelerarea din ultima parte a existenței sale să fi fost efectul purei întîmplări? **Piclea minotaurului** (1982) și **Inimile de platină** (1984), neaducînd schimbări fundamentale ale universului și discursului poetic, sînt totuși mai radicale E în multe din poeziile acestor volume o disperare și o curiozitate la care singurătatea conduce — disperarea și curiozitatea de a **întoarce pe partea cealaltă** orice obiect din imediata apropiere, ce-ar prezenta interes, oricare semn sau simbol, stări abia definite și idei începute, sentimente trăite plenar și gînduri largi, „cerul comun" și „lumea clară, curată". Spre finalul unei poezii din **Piclea minotaurului** apar aceste versuri: „dar toate sînt oglindă pe lumea de apoi / imagine întoarsă, netezime, / nimic nu are sevă sau durată. / destram pe nesimțite o pînză de păianjen". Sumbră previziune! Puterea transfigurării (totul — oglindă) e, în ordine reală, o moarte. Pentru ca sensul să se ridice „neted" în cultul propriei solitudini se simte mereu nevoia unei asemenea destrămări. Fiecare pas justifică o renunțare, o scufundare, o scufundare în sine: destrămarea **realității** cu scopul unic al dobîndirii ciudatei pînze, întreținere de noduri și fire, a **virtualităților.** Poezia lui Marius Robescu ne-a părut întotdeauna o poezie „de cameră", în sensul că explozia afectivă se consumă într-un spațiu închis și redus, în „încăperea" puțin concretă

Costin Tuchilă

Continuare în pag. 2

MULT E DULCE...

Parfumul vechilor texte

„Vornicul de Tara de Jos... are în grijă la curtea domnească toate trebile ținutului acesta. Sub ascultarea lui se află scaunele de judecată ale ținutului. În fața lui sînt aduse pricinile de judecată. El hotărăște în pricinile de osîndire și poate să hotărască pedeapsa morții, fără știrea domnului..."

Oare cu ce-și trecea timpul un mare vornic la începutul secolului al XVII-lea ? Evident, sarcina sa presupunea o mulțime de îndatoriri : slujba sa la curte, pricinile de judecat, din cînd în cînd vînătoarea, și în puținele clipe de răgaz îngăduite de domn, inspectarea numeroaselor sale moșii. Toate acestea îi ocupă zilele ; dar noaptea cădea repede. Și nopțile erau cu atît mai lungi cu cît, din noiembrie pînă în martie, drumurile deveneau impracticabile, iar viscolul te îndemna să te închizi în casă — să nu uităm că pe la 1635 întreaga emisferă nordică intră într-o micro-glaciațiune ce avea să dureze vreo două secole.

Dîncolo de o anumită vîrstă, cînd somnul se împuținează, lungile nopți de iarnă deveneau cu atît mai lungi cu cît mîna de fier a unui Vasile Lupu pusese capăt uneltirilor, distracție preferată a boierimii moldovene de pînă atunci. Lungile nopți de iarnă sînt propice zborului imaginației : începînd cu secolul al XVII-lea, puternicii zilei se dedau din ce în ce mai ades viciului ascuns al scrieturii. Nu mijloacele financiare pentru a-și satisface pe atunci foarte costisitoarea pasiune lipsesc : copiștii cu zecile traduc din sîrbă și greacă, din rusă și slavonă, literatura de divertisment a

Tudor Păcurariu

Continuare în pag. 6

O VIAȚĂ PENTRU UN RĂSPUNS

Ovidiu Papadima

Cartea profesorului Dumitru Mărtinaș, **Originea ceangăilor din Moldova**, este indiscutabil o contribuție decisivă pentru lămurirea problemei atît de complexe și atît de aprig discutate, a trecutului și prezentului acestor români din acea parte a României, în care trăiește și azi, amintirea lui Ștefan cel Mare. O consider decisivă, atît prin bogăția și precizia informației din domeniul istoriei, al etnografiei și al filologiei, cît și prin rigoarea științifică a argumentării. N-aș putea să spun că nu mi-am dat seama de valoarea științifică a lucrării profesorului D. Mărtinaș, curînd după elaborarea ei. Nu am în această privință alt merit decît că — fiind unul dintre foștii elevi din Tg. Mureș ai profesorului și rămînînd în corespondență cu el după strămutarea sa la Buzău — am citit în manuscris întreaga lucrare. Ținînd o conferință în Buzău, am văzut, cu surpriză și bucurie, că în primele rînduri ale auditoriilor se afla profesorul D. Mărtinaș. Cu toată izolarea la care îl obliga o boală ce de mai mulți ani îi provoca mari suferințe, dragostea pe care o păstra foștilor săi elevi l-a determinat să asiste la conferință. La sfîrșit, l-am căutat să-i mulțumesc și am stat mai mult de vorbă. Între altele, mi-a spus că e pe cale să termine o lucrare importantă și că mă va căuta la București, ca să mi-o aducă. În anul 1971, dacă-mi aduc bine aminte, a venit la mine acasă în București și mi-a adus manuscrisul. M-a rugat să-i citesc și să însemnez observațiile necesare, motivînd că nu e sigur dacă unii termenii din domeniul lingvisticii nu s-au schimbat între timp. I-am răspuns că voi citi manuscrisul cu atenția cuvenită, dar în ceea ce privea observațiile filologice, am propus ca lucrarea să fie văzută de regretatul Dumitru Șandru, filolog și dialectolog cunoscut, fostul asistent și colaborator al profesorului Al. Rosetti. Cu aceasta

Continuare în pag. 3

ORIGINEA ROMÂNEASCĂ A CEANGĂILOR

MASĂ ROTUNDĂ (în paginile 4—5)

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

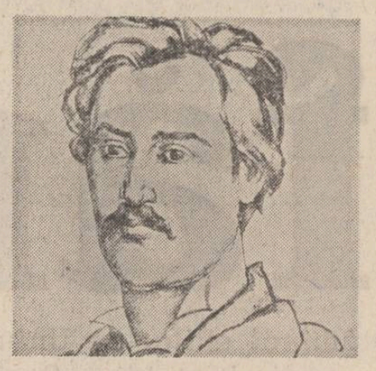

IV

Locul lui Eminescu în literatura și cultura română a fost văzut în două feluri distincte și, de cele mai multe ori, neconciliate. Pe de o parte a funcționat o linie de viziune stabilită de Titu Maiorescu, fixată de acesta în chiar prefața la primul volum de poezii al lui Mihai Eminescu, care are în vedere, în chip exclusiv, poetul și poezia lui, pe de alta viziunea lui Nicolae Iorga, care prețuind poetul, ca pe nici un alt scriitor român, a valorificat cu accente puternice proza lui Eminescu și în mod deosebit proza lui politică din gazete. Se știe că Titu Maiorescu a neglijat manuscrisele poetului și că n-a făcut nici o revenire la opiniile sale anterioare, atunci cînd poetului amarelor deceptii, i s-a adăugat imaginea proletarului intelectual militînd pentru o cauză socială. Dacă adăugăm că această viață de gazetar a lui Eminescu îi era prea bine cunoscută criticului ajuns politician, Titu Maiorescu fiind implicat direct în ancorarea lui Mihai Eminescu la publicațiile conservatoare, și că principial se găseau pe același teren politic, ignorarea de către Titu Maiorescu a acestei ipostaze eminesciene de mare rezonanță la vremea ei ne conduce gîndul către lacuna deliberată. Titu Maiorescu a dorit consacrarea lui Mihai Eminescu mai ales ca poet, exclusiv ca poet. „Ce-are a face, doamne, politica cu literatura ?" este exclamația maioresciană care poate fi invocată, și prin care s-au explicat multe, fără a explica însă această exclamație în sine, resorturile ei.

Nicolae Iorga nu este numai admiratorul integral al operei eminesciene, el este totodată și promotorul unei alte optici asupra cercului junimist, asupra raporturilor sale interne, ca și asupra ierarhiei de valori a Junimii. Dacă înainte de 1900 criticul și istoricul literar Iorga vorbea cu respect despre rolul lui Titu Maiorescu în literatură, acest rol e privit cu alți ochi mai tîrziu și dimensiunile lui micșorate. După Nicolae Iorga, care vedea istoria literară ca o expresie a evoluției sociale, acordînd o mare atenție contextelor sociale generatoare de mișcări literare, importanta cercului junimist pentru cultura și literatura română are alte puncte de sprijin decît cele fixate de tradiția maioresciană. Cel mai însemnat produs literar al cercului ieșean este, după Nicolae Iorga, Mihai Eminescu și alături de acesta, pe aceeași linie de gîndire, A.D. Xenopol. Titu Maiorescu este deposedat de conditia de corifeu, datorită minusului de forță creatoare, sterilității lui și în locul lui, și a oricărui alt îndrumător cultural, sînt așezați Eminescu și Xenopol în a căror operă de creație și de gîndire socială și istorică, Nicolae Iorga vedea marile izbînzi ale Junimii. Revizuirea de fizionomie și de ierarhii era veche la Iorga, dar ea capătă o formă definitiv cristalizată în istoria literaturii românești din 1929, pentru a fi dezvoltată pe planuri mari în cele două volume de istoria literaturii românești contemporane din 1934.

Linia maioresciană a funcționat și ea, pe direcția ei restrictivă, care acorda atenție doar poetului Eminescu, dar nu și gazetarului politic. Cînd recunoaște în Eminescu numai pe poet și exclude ca „regretabile" articolele politice, E. Lovinescu se înscrie într-o linie de abordare a personalității lui Mihai Eminescu, care nu s-a stins niciodată. Ea este vizibilă în defrișarea manuscriselor poetului, dar mai ales pe latura creației poetice, în timp ce alături există și direcția care are în vedere totalitatea acestor manuscrise, indiferent de ctimea de poezie cuprinsă în ele. G. Călinescu a încercat să le împace pe amîndouă mergînd, în acest sens, pe linia lui Nicolae Iorga, care n-a sacrificat pe poet pentru gazetar, ci i-a prețuit superlativ și admirativ pe amîndoi.

Ceea ce este de reținut din existența celor două unghiuri de abordare a scrierilor eminesciene este că linia maioresciană ne oferă un tratament reductiv al operei și personalității poetului, pe cînd cealaltă tinde către cunoașterea firească, integrală, a manifestărilor lui. Dacă Nicolae Iorga este suficient de explicit atunci cînd ne propune o altă dispunere a forțelor valorice și creatoare ale Junimii și un alt Eminescu, lucrurile stau mai puțin explicit pe celălalt plan, cel maioresciar, unde optiunile merg exclusiv către o parte a scrierilor poetului, cele literare, dintre acestea mai ales către poezie. Este estetismul maiorescian o suficientă justificare a acestei reducții ? Are ea cauze mai adînci ?

Titu Maiorescu calculase pentru Mihai Eminescu o carieră universitară, care după cum știm nu s-a realizat. Mihai Eminescu n-a intrat deci în echipa de discipoli ai lui Titu Maiorescu, care i-au continuat, disciplinați la catedrele universitare, în presă și edituri, chiar în viața de partide a țării, complexul său program cultural și politic. Această suită de intelectuali, îndatorați Junimii și lui Maiorescu, au alcătuit în cultura și viața politică românească o adevărată falangă, care a fost în bună măsură și susținătoarea liniei maioresciene în privința personalității lui Eminescu. Cariera pe care a ales-o în cele din urmă poetul cu de la sine voință a fost aceea de gazetar. În tabla de valori sociale și politice a lui Titu Maiorescu, este limpede că Eminescu părăsise prima categorie valorică pentru care-l dorea pregătit criticul, pentru o alta subalternă. Gazetăria participa la viața culturală, socială și politică a țării, dar ca un eșalon secund și anexă a celuilalt, cu rol decisiv, în care era înregimentat Titu Maiorescu. Gazetăria suporta judecăți globale de valoare, de nivel secundar, atît pe plan cultural, cît și pe plan politic. Culturaliceste, producția gazetărească era și este acuzată de efemeritatea ei ritmică, fiindu-i opusă mai întotdeauna cealaltă producție, masivă, doctă, academică, universitară, a cărei apariție nu depinde de ritmicitatea cotidienelor sau a săptămînalelor. Automat tot ceea ce s-a tipărit și apare în presă este pîndit atît de moartea rapidă a publicației după întrebuințare, cît și de judecata aprioric asupra presei. Intrînd între gazetari, Eminescu a suportat și mai suportă încă riscurile acestei judecăți, care, mai ales în cazul presei românești, este o prejudecată. Din pricini adînci de dezvoltare socială și culturală, o bună parte a culturii României moderne s-a făcut în și prin gazete, rămînînd prizonieră acestor foi perisabile. Publicatiile românești ascund în secolul trecut, ca și mai tîrziu, o viață intelectuală, profund implicată în întreaga evolutie a societății, ale cărei constructii de idei ne rămîn în bună parte necunoscute, cum necunoscută ne rămîne și presa de altădată. Ori de cîte ori din vechile colecții s-au extras corpuri de contributie coerente, fiind redate, cu ajutorul circuitului editorial, publicului, calitatea lor a ieșit de la sine în evidență.

Gestul actualei definitivări a **Operelor** lui Mihai Eminescu nu face decît să întărească această opinie, iar prin ele se poate crea un model recuperator și pentru alți scriitori și oameni de cultură risipiți în presă de-a lungul vremii. Șirul lor este lung. Unii au fost contemporanii poetului, care intrînd între ei s-a considerat de al lor, avînd un rol decisiv la alcătuirea primei societăți a gazetarilor români la 1883. Încercarea voia să dea o formă și un sens superior unei categorii de intelectuali constrînși de condiția lor să facă un joc secund pe lîngă partidele politice, cu care unii nu erau în întregime de acord. Participarea lui Eminescu la lucrările de constituire și de stabilirea primului comitet de conducere a gazetarilor români este și o replică la tabloul maiorescian de valori sociale, în care Eminescu era căzut pe un rang social secund. Așa cum gazetăria eminesciană trebuie văzută în corpul de idei al presei române de la sfîrșitul secolului trecut, cu care ea se află într-o naturală osmoză, așa poate fi el văzut ca om în cercurile de gazetari profesionisti ai Bucureștiului, atît de aproape de secretele și exercitiile puterii, la care de regulă nu aveau acces. Biografiile lui Eminescu întocmite pînă acum sînt de o mare sărăcie cu privire la ultima perioadă a vietii lui Mihai Eminscu. Dacă n-ar fi cîteva note ale lui Vlahuță, cîteva de la N. Pătrașcu, plus altele cu totul insuficiente și fugitive în alți autori, n-am ști aproape nimic despre poet în această fază a vietii lui. Cum o ducea gazetărimea timpului se poate reconstitui în fond cu ușurință. Dar nu mica istorie a Bucureștiului gazetăresc ne interesează, chiar dacă Eminescu la rîndu-i a trăit-o, ci marea istorie politică a zilei, care-l preocupa și căreia îi era de fapt dedicat întru totul. Ea ne relevă lucruri extrem de semnificative pentru conditia gazetărească a sfîrșitului de secol trecut, mai importante decît viața cafenelelor și locantelor frecventate de slujitorii foilor de partid. Din cînd în cînd, din această lume de minuitori ai condeiului cîte unul intra, rar, în marele joc politic, niciodată la cele mai înalte trepte, dar devenea factor activ în reteaua politică oficială a țării. Presupunerea lui Mihai Gafița, că poetul ar fi tintit, după succesul politic al lui Vasile Conta, la o activitate propriu-zis politică, depășind conditia gazetarului, corespunde posibilităților zilei. Nu era apoi C.A. Rosetti, gazetarul, cel combătut energic și antagonic de Eminescu, și om politic ? Așezarea lui Eminescu atît în lumea de idei a gazetăriei vremii sale, cît și în lumea complexei lor deveniri istorice rămîne o necesitate. Merită un examen în paralel evoluția și sfîrșitul unui gazetar politic român, și el poet, care a fost contemporan lui Eminescu. Este vorba de Radu Ionescu, care tine de liberali, de rosettisti, dar ceea ce ne interesează este tipul de carieră, de la litere, de la poezie, de la gazetărie, la viața politică. Radu Ionescu este dintre cei amestecați în urita detronare de la 11 februarie 1866 atît de condamnată de Eminescu. El ajunge apoi a fi, grație liberalilor, reprezentant român diplomatic la Belgrad, cu relații peste granițele românești și la Budapesta, dar este demis brusc, deși omul roșilor, dacă mai era, și sfîrșește la treizeci și nouă de ani, ca debil mintal, colindînd birturile. Cariera lui Radu Ionescu, cu toată perioada de împlinire politică datorată dependenței rosettiste, nu diferă de cea a lui Mihai Eminescu. Și are de altfel acelasi caracter inexplicabil și aproape misterios. Este limpede că o nouă biografie a lui Eminescu are a căuta cheile sfîrșitului eminescian atît în scrisul său de gazetar, cît și în determinările complicate impuse oricărui om de gazetă, pe care evident că poetul le-a sfidat.

În riposta pe care a dat-o publicațiilor liberale, Eminescu n-a recurs la replici întîmplătoare, ci a trecut la elaborarea unui punct de vedere ancorat în istorie, oferindu-le adversarilor o construcție de idei cu repere proprii, diferite de cele liberale. Iată de ce apelul la Tudor Vladimirescu la care o vreme au făcut apel și gazetarii rosettisti, devine în gazetăria lui un punct de reper decisiv, un ax în jurul căruia se adună mai toate elementele constructiei sale de sociologie și de istorie. Invocat de multi, Tudor Vladimirescu, ca reprezentant al unui eveniment crucial pentru istoria modernă a poporului român, capătă la Eminescu un loc aparte, acțiunea lui revolutionară definind după Eminescu, evenimentul revolutionar tipic românesc. Eminescu prelungea disputa politică în spațiul unei construcții intelectuale, care depășea previziunile momentului, și mai ales incomoda teze curente. Dezvoltînd traditia gazetărească post pașoptistă, M. Eminescu se revendica prin Tudor Vladimirescu, nu de la „trecut", cum a fost mereu acuzat, ci de la evenimentul decisiv al României moderne : revolutia lui Tudor Vladimirescu. Obturarea operei gazetărești eminesciene, de către adversarii acesteia, și chiar a unei părți a vietii lui are motive din cele mai adînci.

M. Ungheanu

EUGEN TEODORU: «Zori în ceață»

Noua carte a lui Eugen Teodoru, **Zori în ceață**, (Editura Eminescu, 1985), poate fi inclusă, prin raportare la modele celebre și păstrînd, desigur, proporțiile, în categoria **Bildungsroman**-ului, autorul îndreptîndu-și aproape în exclusivitate atenția asupra desfășurării evenimențiale. După aproximativ 50 de pagini (asupra cărora vom reveni), prim planul cărții este ocupat de personajul Cezar Theodorescu, elev la liceul militar, nu din vocație, ci din necesități familiale, locotenent viteaz pe frontul antihitlerist, îndrăgostit fără șansă în adolescență și cu mai multe către sfîrșitul romanului, suportînd privațiunile vietii cazone, dar conservîndu-și rectitudinea morală și demnitatea structurală, construindu-se pe sine răbdător, nu de-a curmezișul timpurilor, ci atent la „sunetul" lor. Deși biografia lui Cezar Theodorescu este excesiv încărcată, iar bună parte din întîmplările narate sînt ex-centrice și unele de-a dreptul parazitare, deși pasajele melodramatice nu lipsesc, personajul rămîne totuși memorabil, atît prin intenția autorului cît și, mai ales, prin ingenuitatea neconfecționată, care răzbate dincolo de gesturile și atitudinile sale.

Îndelungata experiență de reporter a prozatorului își spune cuvîntul în dublu sens. Pe de o parte, în cuprinsul fiecărei secvențe care alcătuiește biografia lui Cezar Theodorescu ritmul narațiunii este alert, fraza este fluentă, fără străluciere stilistică, dar și fără afectările moderniste care obscurizează, fără sens, sensul, în cazul atîtor pretentioase compoziții prozastice actuale. Pe de altă parte însă, acest stil jurnalistic, de bună calitate și adeseori adecvat facturii evenimentelor narate, are ca efect, în ansamblul construcției, impresia paradoxală de diluare prin concizie a materiei epice. Să ne explicăm, pentru a nu aluneca în ridicol. Lucrurile se petrec ca și cum prozatorul ar fi scris, de pildă, 20 de pagini, cu care înaintează în biografia personajului, pentru ca apoi, din nu știu ce îmbold (lăuntric ?) să le arunce la coș și să pună în loc un rezumat de cîteva fraze. Nu știu cum ar fi arătat presupusele pagini, dar frazele de înlocuire arată astfel : „Cezar Theodorescu crescu văzînd cu ochii, deveni un elev apreciat, în școală. Trecu examenul de capacitate tot ca premiant, dovedind virtuți deosebite atît pentru matematică, cît și pentru latină. Se apucase la acea vîrstă în orele libere de la internatul militar să studieze lucrări filozofice, arătînd aptitudini precoce pentru lumea ideilor". Se mai petrec și alte „întîmplări" bizare în romanul lui Eugen Teodoru. Un personaj (secundar, dar orișicît...) are o discuție cu Cezar Theodorescu, importantă, se pare, pentru destinul eroului. Autorul, folosind procedeul anticipării — frecvent în acest roman și cu bune rezultate în supravegherea suspansului — notează : „... — Ne vom mai întîlni, te asigur că vei avea din partea mea tot sprijinul". Personajul pare creditabil, iar sprijinul promis devine realitate. Cei doi nu se vor mai întîlni însă în cuprinsul romanului. Să-și fi uitat autorul personajul ? Greu de presupus la un scriitor cu experiența lui Eugen Teodoru.

Astfel de, cum să le spunem ? — mistere sînt rare, însă, în construcția romanului și nu afectează decisiv derularea logică a evenimentelor. De regulă, prozatorul folosește cronologia tradițională, secvențele se înlănțuie strins, pe orizontală, urmînd ca din atitudinea lor să se contureze dominantele caracterologice ale personajelor. De cîteva ori cronologia este inversată, sînt introduse episoade cu funcția de a explica sau amănunți o decizie a personajului central sau de a suplini o verigă epică lipsă. Alături de Cezar Theodorescu sau, mai corect spus, în jurul său, gravitează o serie de alte personaje, de cele mai multe ori creionate rapid, cu mînă sigură, profiluri distincte, fără, însă, insistențe portretistice. Mai multă consistență are Valeriu Burcea, colegul de școală de ofițeri și prietenul lui Cezar, fiul unui potentat al vremii, care încearcă, și reușește, să-și croiască în viață un drum independent, refuzînd confortul oferit de autoritatea paternă. De asemenea, un anumit relief are și căpitanul Aurel Maxim, intransigent membru de partid, care se opune cu demnitate și distincție abuzurilor colonelului Marin Iorga, un soi de satrap local, profitor al situației imediat postbelice.

Finalul romanului este deschis, Cezar Theodorescu părăsindu-ne într-un moment decisiv se pare pentru viața sa sentimentală.

Să ne întoarcem acum asupra primelor 50 de pagini ale romanului, care ni se par a fi și cele mai valoroase. Povestea de aici, alta decît aceea a lui Cezar Theodorescu, este indeajuns de banală. Vrem să spunem că interesul nu se află în ineditul sau spectaculosul narațiunii. Leonora, fată de la țară (de la munte), virtuoasă, inteligentă și frumoasă, vine, minată de valurile vietii, în Marele Port dunărean și se angajează ca guvernantă în casa consulului suedez Karl Iohansen (fata posedă limba germană din familie).

Virtuoasă, cum spuneam, Leonora rezistă eroic curții asidue pe care i-o face Olaf Dorten, persoană importantă, fratele repudiat al doamnei consul și se căsătorește cu căpitanul de vapor Corneliu Theodorescu. Brav marinar, Corneliu cutreieră mările și oceanele în timp ce acasă soția iubitoare îl naște pe Cezar. Căpitanul suferă un grav accident psihic și dispare pentru un timp îndelungat. Aceasta este schema poveștii și, cum se poate observa, ea nu excelează prin originalitate. Și totuși, aici Eugen Teodoru reușește cele mai bune pagini din roman. Leonora este un personaj viabil, destinul său are consistență, autenticitate, verosimilitate artistică. Așa cum paginile care evocă lumea pestriță a portului dunărean antebelic, fastul sărbătorilor aristocratice și cromatica bazarului, amintind de atmosfera specifică volumelor anterioare ale lui Eugen Teodoru, dau și ele măsura reală a talentului autorului. Leonora mai revine de cîteva ori în cuprinsul romanului, dar ca personaj episodic, căci acum toată atenția se îndreaptă către Cezar Theodorescu. Continuat și finalizat, romanul Leonorei ar fi putut fi cota de sus a prozei lui Eugen Teodoru. Așa, ceea ce avem din el reprezintă doar o mostră (convingătoare, ce-i drept) a înzestrării romancierului.

Carte inegală, cu pagini valoroase dar și cu căderi neașteptate, **Zori în ceață** este, pe ansamblu, un tipic roman popular, destinat unei largi categorii de cititori. Conformismul său nu reprezintă un handicap ci, dimpotrivă, sporește accesibilitatea lecturii. Vorbind despre poezie, dar referindu-se, de fapt, la întreaga artă, G. Călinescu extrăgea, în al său **Curs de poezie**, următorul „pseudo-precept" estetic : „Așadar în orice operă mare proporția dintre conformism și noutate este în favoarea celui dintîi". Dacă eliminăm adjectivul, atunci propoziționea călinesciană devine operantă și în cazul romanului lui Eugen Teodoru. Mai mult chiar, în **Zori în ceață** al doilea termen lipsește cu desăvîrșire. Prin urmare, gradul de receptare a cărții din partea cititorului obișnuit poate fi maxim. Căci, rămînînd la termenii călinescieni, în acest roman toate raporturile dintre personaje „intră într-o structură aperceptibilă de la început". Ceea ce, să recunoaștem, nu este puțin lucru.

Valentin F. Mihăescu

Partea cealaltă

Urmae din pag. 1

ce se sustrage mișcării cotidiene pentru a face loc meditației.

În ultimele volume acest consum căpătase o tușă agresivă. „Partea cealaltă" devenea cuvîntul de ordine al viziunii; partea ascunsă: „Amurgul — funeraliile soarelui / îmi trece cu pumnul prin inimă // o clipă dacă aș putea să privesc / asemenea lui, celui dus, / de pe partea cealaltă // scufundîndu-mă apoi / în somnul păianjenului...".

Am desprins această poezie din **Inimile de platină** poate și pentru neștiuta premoniție pe care o conține : Marius Robescu a murit într-un amurg de toamnă, singur, în urma unui accident cardiac. Ea conturează, de observat, o tăcere letală, nu alta decît tăcerea-moarte din întreaga lui poezie. Acea tăcere plină de tensiune, definită într-un text din **Joc și inviere,** volumul devenit prin voia oarbă a destinului, postum: „Cu toții am fost dăruiți din naștere / cu auzul mare și auzul mic // auzul mic prinde sisiitul șarpelui / și ne ajută să supraviețuim // auzul mare e destinat / muzicii sferelor și a gîndului // cei mai mulți oameni și-au dezvoltat / în exclusivitate auzul mic // foarte mirați se uită ei prin urmare / la cîte unul care ascultă tăcerea!" Orgolioasă delimitare, dar atît de coerent legată, în orgoliul ei, de dorința de a pătrunde în adîncimea spiritului, acolo unde se plăsmuiește discret fiorul singurătății-artă. Imaginea păianjenului, ce revenea în momente-cheie din textele respective, e un asemenea simbol al atracției către un centru care nu e altul decît intimitatea ființei („păianjenul amenințător în centrul pînzei sale e, pe de altă parte, un excelent simbol al introversiunii și al narcisismului, această absorbție a ființei de către propriul său centru", scrie Baudouin în celebra interpretare psihanalitică a lui Victor Hugo). Și totodată incercarea de a rezista prea marii atracții (destrămarea pînzei). Despre aceste lucruri vorbește Marius Robescu explicit în rîndurile tipărite pe coperta cărții: „... poetul e un contorsionat care se expune cu figuri greu de închipuit. E singurul care-și poate absorbi suprafetele, exhibind în schimb cu suficientă coerență ascunzișuri interioare. Ceva asemănător unei broaște țestoase a cărei carapace (încrustată cu hieroglife mistice) s-ar afla înlăuntrul său. Mărturisesc, cu toată sinceritatea, că nu-mi cunosc intențiile profunde". Despre această întoarcere pe dos, care e deopotrivă introspecție și moarte, cercetare și prăbușire, atingere și desprindere, vorbesc implicit versurile din **Joc și inviere.** O poezie simulînd un program de lucru, un program existențial și mai cu seamă afirmînd un spirit independent, pentru care scriitura e doar ipostază intermediară pe drumul dintre contactul cu realitatea și detașarea asumată, este **Poetul privește atent:** „Poetul privește atent în jurul lui / și vede lumea clară, curată; // nemulțumit îi dă ocol, o înclină nițel / și altceva zărește: dosul țesăturii // mai multe ițe, mai strimb legate / noduri cîte poftești / toți arborii vădindu-se / dinspre rădăcini // parcă pe partea cealaltă e mai puțin tocită / afirmă el / și-ncepe să tragă de un colț // și pînă cînd n-o-ntoarce cu totul nu se lasă!" Dosul țesăturii, partea cealaltă a lumii, mai proaspătă și cu mai mult relief, reversul de care tragi cu ascunsă disperare, e o pînză de păianjen.

Este aceasta trăsătura dominantă a volumului: o permanentă dorință de a descoase fața lucrurilor, de a vorbi **despre** suprafețe și **cu** suprafețele lor pentru a întrezări adîncimi. Cele două noțiuni, arcuri de boltă ale temei explorate, de fapt, se întrepătrund. Seninătatea „jocului" „citind existența pe o singură parte" e reversibilă în consumul lăuntric al posibilei „învieri". Orice element preluat de imaginație este bivalent, după o recunoscută regulă a motivației simbolice. „Imaginile cele mai frumoase sînt adeseori focarele ambivalenței", spune Bachelard. Prin prisma (am)bivalenței trebuie citit titlul volumului lui Marius Robescu, apărut la sfîrșitul anului trecut, la Editura Cartea Românească; și trebuie citite majoritatea poeziilor, între ele cîteva antologice: **Stare de fapt, Sunete, Joc și inviere, Biserica ascunsă, Eros reconstruit** (o gratie de miniaturist lîngă o găsite fermecătoare, aici : „dar ce găseam mai frumos / era urechea ta / de ceramică străvezie // o lebădă aurie / stătea de pază / într-un nor de puf puberal"), **Mai bine** (cu acest vers emblematic: „ghilimelele sînt aripile poetului", rostire a detașării prin ambivalenta semnificației. A pune între ghilimele nu e oare tocmai a produce ambiguitate și astfel a te desprinde de sensul standardizat?), **Ispita, Cu o cărămidă pe creștet, Marea patimilor, Cronos mîncînd, Veghea cîinilor.** Aceste două cuvinte, joc și inviere, alcătuiesc, se vede, un titlu singular în felul lui în poezia lui Marius Robescu. Dacă **Viața și petrecerea,** chiar **Clar și singurătate** aduc termeni (motive) aflați într-o evidență, în sens tematic, contiguitate, sintagma de față reprezintă, net, o imagine a straturilor constiintei înfruntîndu-se. Aparența și esența — și, pentru a o dobîndi, o înfatigabilă tăcere: „atunci flacăra mă apucă vîjîind / și mă consumă de la un capăt la altul / ca pe o sfoară muiată în petrol // și astfel trecu învierea prin mine — consimt / în sfîrșit — / adunîndu-mi membrele din cenușă." Tăcerea-ambivalentă care dă farmec actului poetic; profunzimea atinsă, tot atît pe cît rămîne de neatins: „Din ce straturi ale ființei răsare o carte? Cînd e vorba de o carte de poezie, răspunsul e cu atît mai dificil. Dacă ea provine din profunzimi, autorul nu știe totdeauna".

Spiritul activ al sintezei

Urmae din pag. 1

Acea lungă perioadă de **universalitate în termen românesc,** începută de Hașdeu și consolidată, rînd pe rînd, de Eminescu, Pârvan, de Blaga, este fără de explicație dacă nu adăugăm peste toate acestea contribuția decisivă a lui Iorga. Cu Hașdeu și cu Eminescu sîntem în domeniul fulgurației, cu Blaga și cu Pârvan, cu G. Călinescu inaintăm către marile sisteme ; Nicolae Iorga e peste tot și e cu neputință de găsit o formulă mai nimerită decît aceea pe care i-o dedicase Călinescu. Pretutindeni, sentimentul este că Iorga a călcat mai înainte pe teritorii care par altfel virgine și a cartografiat terenul în proporțiile lui adevărate. Acest spirit al sintezei, pe care acesta îl intruchipează la români într-un fel inegalabil e, cu toate acestea, mai fecund decît altele și oricît ar părea de paradoxal efectul cel mai durabil al operei stă în creația de climat. Așa cum a apărut și obligat să înalte în vreme puțină și cu materie multă tot ceea ce era, istoricește, de înălțat din perspectiva românească, Nicolae Iorga ilustrează puterea sintezei deschise. El a trecut peste tot și a extras esențele însă mai presus de aceasta a creat, oricît ar fi cuvîntul de lustruit, o „problematică".

O astfel de învîlvorare, consumată în ideea revelării „locului românilor în istoria universală", putea să creeze o „școală" și nu a creat-o, dacă înțelegem prin aceasta transmisiune directă de natură catedratică ; totuși, această posteritate e mai impunătoare prin spiritul ei, acela care activează o doctrină și optica științificește cea mai apropiată de adevăr. Ceea ce a desțelenit el, pe teritorii de vastitatea unui continent, nu a rămas brazdă incultă și cine stă să examineze efectul de azi al acelei descătușări fenomenale rămîne uimit de mulțimea sintezelor care o verifică. Sîntem, fără de îndoială, contemporani cu un număr considerabil de întocmiri, unele de factură monumentală și pe care numai absența unei perspective întregitoare le face uneori să se vadă mai puțin decît ar trebui. O catagrafie a lor e însă impresionantă și chiar dacă acești savanți, truditori de domenii speciale, nu își înconjoară biruințele de rumori, opera există și ea lucrează asupra colectivității în absolut. De altfel, această compoziție morală, de erudit care se simte contemporan cu vesnicia, e proprie unei tipologii savante verificabilă la români ; cine și-ar fi imaginat că avem (așa cum a demonstrat, magistral, Ciprian Zaharia), încă de acum două sute de ani, în românește (și obținută, în colectiv, prin traduceri adeseori anonime), intîia colecție filocalică ? Românii trăiesc spiritualiceste într-o **universalitate de esență** și ceea ce făcuseră pe la 1700 și mai înainte de aceasta copistii de manuscrise și tălmăcitorii fac astăzi acești ștutori de cărturărie profundă care înalță, în colectiv, un monument al spiritualității universale prin români.

Ei încep, așadar, de la substrat și lămuresc, prin, Vladimir Dumitrescu, „arta preistorică pe teritoriul României", valorile „culturii Cucuteni". Apoi, precum Ariton Vraciu, se interesează (și ajung la încheieri admirabile) de limba daco-geților, desfășurînd, ca Ion Horațiu Crișan, arta dacică, așezînd pe Burebista în „epoca lui". Cînd lumea populației străvechi de la Carpați e studiată din perspective speciale, atunci rezultă o „Introducere în arhitectura dacilor", precum aceea a lui Dinu Antonescu, și o monografie a „cavalerilor dunărenii", cum e aceea a lui Dumitru Tudor. Reverberațiile mitului dacic, care ajung să configureze la hispanici o aristocrație a spiritului, se adună într-o cercetare precum este „Zalmoxis" de Al. Busuioceanu. Vine apoi la rînd epoca romanizării, documentată de studii precum acelea ale lui Dumitru Tudor, care a scos din negura vremii o lume întreagă de sate și orașe, o civilizație în toată puterea cuvîntului. Poporația care a rezultat și istoria nașterii ei preocupă pe I. I. Russu, în „Etnogeneza românilor". Ea are o limbă proprie, (studiată atent de Gh. Ivănescu, în „Istoria limbii române"), o cultură populară întinsă pe sute de ani, pînă azi, și care dă ocazia unor cercetări de estetica artei populare (Tancred Bănățeanu, Paul Petrescu), de literatură poporană (Adrian Fochi, Gh. Vrabie, Ov. Birlea). Ea are o civilizație străveche și durabilă, analizată de Valer Butură („Etnografia poporului român"), clădește o „Mitologie română", revelată admirabil de Romulus Vulcănescu, cu origini în arhaic, vietuiește muzical, precum dovedesc Vasile Tomescu și Gh. Ciobanu, posedă o înțelegere a spațiilor în conformitate cu „lumina României" precum demonstrează Constantin Joja, în „Sensuri și valori regăsite" și în „Actualitatea tradiției arhitecturale românești". Deși umbrită de o așa-zisă „epocă obscură" istoria ei este și în acele vremi foarte vie, și Evul Mediu timpuriu cunoaște la români forme de civilizație consolidate, ajunse pînă în epocile moderne. Ei se află, prin literatura străromână, (relevată, prin examene integratoare, de Nestor Vornicescu) contemporani cu izvoarele spiritualității europene, **au,** precum a demonstrat în chip remarcabil Stefan Olteanu, o „societate" încă pe la anul 700, se conservă înaintea migratorilor (cu probele aduse de Victor Spinei) ; este o lume de țărani, trăind în obști sătești. Aceste concentratii unitare stau în legătură cu lumea și fac nu doar comerț și politică internațională de ambitii vaste (cu Țara Cîrvuna, a lui „Balica, Dobrotici, Ioancu", examinată de Sergiu Isopescu). E o lume cu simț al esteticului și al civilizației, vietuind în clădiri elegante (a căror monografie a făcut-o Corina Nicolescu), îmbrăcîndu-se opulent cînd arborează costumul de curte (studiat de Al. Alexianu) și cînd utilizează vesmîntul tradițional, cu podoabele lui (catalogate de Georgeta Stoica). Pictorii cunosc secrete de preparat culori pe care nu le știe nimeni pe lume și atunci cînd traduc erminia bizantină introduc precepte originale (demonstratia e a lui Mihail Mihalcu). În totul, e un popor cuminte, cu simțul cosmosului și care, precum zisese Pârvan, nu a cerut niciodată decît să fie lăsat în pace ; imaginea Europei asupra românilor (pe care a început s-o studieze acum, într-un ciclu, Dan A. Lăzărescu) ajunge, cu toate acestea, cel mult pînă la noțiunea de pitoresc, ceea ce nu tulbură pe acești țărani astrali de la Dunăre, învățați cu ale lor și cu un simț al universalului pe care acum, prin această sforțare colectivă în a restitui pe noi nouă inține, îl înțelegem mai bine, deși îl simțeam gîlgîind, fără nume, prin artere.

VIAȚA CĂRȚILOR

ȘCOALĂ ȘI CULTURĂ NAȚIONALĂ

Paralel cu apariția ediților critice ale clasicilor români, cu reeditările, în serii speciale, ale unor lucrări fundamentale de filosofie și istorie a culturii române și a unor volume-document cum au fost în anii trecuți „Școala Ardeleană" la Editura Minerva și „Supplex libellus Valachorum" de David Prodan la Editura Științifică și enciclopedică, au mai apărut în ultimii ani, în peisajul editorial românesc, o serie de monografii și ediții care aduc din nou în actualitate selecții din operele unor personalități ale culturii, a căror activitate în epoca în care au trăit explică și ilustrează fenomene și aspecte ale istoriei românilor. În această serie se înscrie și volumul recent apărut *), din publicistica de tinerețe a lui Onisifor Ghibu, din perioada luptei sale pentru salvarea școlii românești din Transilvania în fața presiunilor de deznaționalizare, perioadă de „radicalizare a luptei de emancipare națională a românilor".

Doctor în pedagogie, cu studii solide la Sibiu, București, Budapesta, Strassbourg și Iena, om de carte și de acțiune, continuator al tradițiilor Ardealului iluminist, cu o mare incredere în rolul culturii și în forța națiunii sale, Onisifor Ghibu este un reprezentant s-ar putea spune „tipic" de cărturar ardelean. Educator, militant pentru Marea Unire, organizatorul școlii românești din Transilvania după primul război mondial, istoric, publicist și, timp de un sfert de veac, profesor universitar, publicist la „Tribuna" și apoi la ziarul „Românul" Onisifor Ghibu aparține unei generații de intelectuali dăruiți cauzei naționale, credincioși unor principii urmate consecvent, generație dominată în România de N. Iorga. În postfața intitulată „Școală și cultură națională" Nadia Nicolescu subliniază de altfel tocmai „capacitatea acestui temerar al gîndirii combinate cu acțiunea de a demonstra atît de amplu, cu mijloace variate, atît de pregnant și în atîtea nuanțe, necesitatea educării prin valorile culturii naționale".

Volumul „Nu din partea aceea", editat de Vasile Popeangă, cuprinde articole consacrate problemelor învățămîntului, teatrului și culturii românești în genere, publicate în intervalul 1904—1914, aflate sub deviza „prin noi înșine", pledoarii, polemici, intervenții riguros argumentate. Onisifor Ghibu crede cu tărie în rolul școlii, al presei și al intelectualilor pentru că, afirmă el : „Viața unui popor are o îndoită temelie : cultura sufletească adevărată și înaltă, alături de o putere economică sigură".

Cunoscător din interior al tuturor problemelor școlii românești, asupra căreia se orienta în mod special politica de deznaționalizare, înzestrat prin formație cu idei exacte și obligat de realitățile vremii sale la o atitudine pragmatică, Onisifor Ghibu nu desfășoară speculații pedagogice pur teoretice. Dimpotrivă, publicistica sa din această perioadă se află mereu în tensiunea polemicii directe iar articolele sale sînt de afirmare a spiritului și dreptului național, de mobilizare la rezistență, de apărare a „onoarei școlii" și a onoarei națiunii. Ideile sale susțin un învățămînt național modern, în care un rol important revine noțiunii de „școală activă", un învățămînt dinamic, în acord cu mentalitatea unei epoci în schimbare.

Articolele lui Onisifor Ghibu atestă o vastă perspectivă europeană, căci el înțelege fenomenele din Transilvania prin raportare comparativă la realitățile și căile învățămîntului din întreaga Europă, ceea ce îi permite să releve cu atît mai limpede condiția specifică a școlii românești. Cu o cultură care nu face obiect de ostentație, cu idei clare, cu o atitudine fermă, Onisifor Ghibu realizează în publicistica sa de tinerețe și de mai tîrziu, imaginea unei personalități reprezentative, astfel încît editorul este îndreptățit să afirme că : „Onisifor Ghibu a fost, în pofida tinereții lui, una din personalitățile cele mai impunătoare ale luptelor naționale din anii destrămării marilor imperii europene".

Gheorghe Buluță

*) **Onisifor Ghibu „Nu din partea aceea". Studii și articole. 1906—1914. Ediție, studiu și note de Vasile Popeangă. Postfață de Nadia Nicolescu. Editura „Eminescu", 1985.**

PASAJUL

Poeților tragici Nichita Stănescu
și Grigore Hagiu

Nu mă impovărați de sentimente
dar nici nu țineți seama de mine fără ele
aș fi urit aș fi negru

de cînd cei mai buni dintre noi au plecat
inima mea e un cavou rece
o trecere prin pasaj noaptea

oricine poate scoate cuțitul
oricine poate folosi orice armă
dar mai ales pe cele interzise

de cîte ori în noaptea vieții
nu mi-ați adus aminte de acestea
m-ați pus să jur m-ați pus să repet

deci juram strimb
și nimeni nu s-a impotrivit
nici inimile simțitoare cel puțin

de ce ar fi făcut-o
trecînd ca o femeie dragă

pe trecerea de pietoni
pe urmă deodată venind ploaia
un timp urit un frig aproape magic

fața inimii contorsionată
tragedii firește invățături străvechi
greu de silabisit primite greu

ca tot ce nu folosește imediat
spre a putea dovedi forța
necesitatea de a fi sătui pe urmă

siguri pe noi că însemnăm ceva
în fața altora sau nici atît
îngăduința celor care ne refuză

săli pline sentimente delicate
indesate ca buzunarele pline de bani
un autograf sau o îmbrățișare mută

de atîtea ori mințiți
prea puțin rămîneam față în față cu noi
convingerile se cîștigă într-o viață

sunt roți sunt pirghii ce suspină
urnind poveri desigur insondabile
vagoane grele trupuri asudate

aglomerări penibile în săli de vise
distilăraia sentimentelor cu mască
nu le apropie de ochii ei

lupa nici unui savant
oda ipocriziei
în ultimul act tragic

acum ceri calul ori îți pierzi regatul
o coroană pentru acest orgoliu
costind o rublă un dolar o drahmă

pe coastele de azur
în vîntul care nu alungă norii
nici nu deschide ușile oceanului

în clipa care o să-ți toarne în pahar otravă
însă o bei și e o grea beție
căci fără drogul ei

nu merge droaga înainte
călțul iluziei rămîne alb dar șchioapătă
se poticnește la acest miraj

scris pe perete alb pe negru
a fi a înlesni cunoașterii
să-și care dricul înainte

noaptea e groasă ca pasta
dintr-o conservă de pește
dealtfel nici civilizația peștilor

nu este mai albă
nici rănile leilor din deșert
nu se închid de la sine

auzim foarte des răgete
de ele să se facă auzite
se simte datoare vocea poetului

pe struna ei se pun adesea
chinuri chemări înfiorate
noaptea le vindecă.

Ion Murgeanu

Desen de Florin Pucă

Grigore Hagiu

lirică

încearcă de vezi cît mai cînărești în zori

aș putea să-ți amintesc anotimpul cum
vine
cu o poveste a nimănui și-a tuturor
pe care o-ngină lacul cu trestii
cîmpul cu o singură șină de fier
dar mai bine lipește-ți obrazul
de bătrînețea arborelui înțelept
e o venă care pe vena ta se lipește
revărsînd peste dealuri amurgul secret
dar mai bine pune piciorul și trupul
peste bulgărele de pămînt din colțul
grădinii
el roua și ploaia amăgirea fantasma
le soarbe
fără să-și deschidă gura niciodată
fără să-i rămînă stropii în barbă
încearcă de vezi
cît mai cînărești în zori
săltată de la pămînt ușor
de cîteva fire de iarbă

ce foame există focule sacrule

dinspre antichitate
și încă mai de departe
bate spre mine putoarea
morților arși după luptă
pe înaltele ruguri

în aer pe pămînt pe ape
în tine însuți
mereu ține însuți cel mai aproape
ce foame există
focule sacrule
ce foame imensă există
focule sacrule
de cadavre

combustie lentă
ardem în noi întîmplări
chipuri trecute
cîte ceva din noi înșine
care demult a murit
și nu ne mai vede
nu ne mai aude

un fum
o părere
învinețind ochii și nara
cum se întunecă
de la mînă pînă la creier
înserarea

sînt sacul gros

stăm într-o înțeleaptă cumpănire
lucruri și lucruri și oameni și oameni
adăugînd iubirii sufocante
puțin dispreț pios
puțină blîndă ură
ne-mbrățișăm pe cît ne și respingem
să ne păstrăm în forma care ne conservă
e prea devreme să desfidem linia subțire
o doamne ce harabaură
în care haosul pe sine chiar se pierde
de am intra cu toții unu-ntr-altul
într-o halucinantă izbitură
și n-am mai ști ce-nseamnă
opreliște distanță sacră și măsură
de n-am mai ști însuși cuvîntul
părăsit departe
să nu ni se întoarcă exploziv pe gură
să nu transforme infinitul
străbătut fulgerător în moarte
obositoare da obositoare
e vindecarea de nevindecare
nimic nu se comprimă
secundele n-au ars nu ard
sînt sacul gros
din magazii păzite
umplut pînă la gură
cu bile mari de biliard

Elisabeta Urs-Ioniță :
„Țărancă din Ardeal"

și cine la ploaie uitîndu-se

plouă
și ploaia trece prin mine
și eu mă petrec prin ploaie
cu o repeziciune în care se spală
zoaie pe zoaie
plouă într-un singur punct anume
cu o îndîrjire aproape voioasă
plouă ploaia pe ceva care nu mai e lume
și pe negîndite
apele să le stringă dimpreună cu mine
se iscă și zboară un cîrd cît pămîntul
de site

și cine
la ploaie uitîndu-se și la mine
va spune
în sine-și în sine-ți în sine-mi
e o ploaie nemaivăzută
potopitoare deplină măreață
bine că nu plouă pe nimeni

Elisabeta Urs-Ioniță :
„Natură statică"

plouă ploaia bezmetică șuie

totuși uscat peste tot
numai pe mine mă plouă
ploaia ordură
și nu-i să fug să m-ascund
pînă departe-mprejur
nici-un pom nici-un gard
nici-o dărîmătură

plouă peste-o planetă pustie
rece și nouă
dar ploaia cum bate într-una
numai pe mine mă plouă
cine mai sînt
și cine mi-s rudele
și prietenii și iubitele
plouă peste mine cum plouă pe-un cal
din care n-au mai rămas noduroase
și grele
decît copitele

plouă ploaia
bezmetică șuie
în loc de un singur cap
am trei capete
trei cucuie
mă plouă numai pe mine
tutunie mohorîtă mahmură
ploaia nevăzutului faur
i-auzi cum bate
ploaia pe oasele mele muzeale
de bătrîn dinozaur

și iată-i stînd în bănci

cei morți
și cei din închisori
și cei din marea sală
istoriei îi place ori stă în firea noastră
să luăm de-aici să dăm de dincolo
să rotunjim
deci unsprezece mii e rădăcina bună
de morți și vii trecînd prin epopeea
țărănească
întulpinînd și înerengînd
legendă pentru secolul acesta douăzeci
cînd
netăgăduită
războ eternitatea unei clase

sînt multe
probele de foc
trecute trecătoare
la începutul veacului de-a surda căsăpiți
pe la mijlocul lui băgați prin închisori
nu a te naște ci a face piine
ar fi putut să fie vina capitală
cu steagul sus pe carul plin cu saci
mergeau țăranii să-și predea obolul
trași înapoi
în măștile posomorelii
din bătrîni

dar mai era
și-o altă nuntă
și un altfel de zaiafet
prin ripi pe dealuri pe la vii și stîni
pămîntul bortelieră focuri mari aprinseră
vestind din sat în sat invazie barbară
deasupra pălălăi de vreascuri și de paie
dar dedesubt jar bun de lemne de salcîm
biserici înmiresmate gropile de grîu
în țară să rămînă
semințele și învierea lor
vigoarea unei nații

și iată-i
stînd în bănci acum
în plinul sălii

s-a prăbușit cupola unde trebuiau să vină
au ridicat-o meșterii din nou și trainic
și cel mai ager și mai chibzuit din toți
maimarele a tot ce se durează
cel ce-a știut în drepturi să-i repună
se-nfățișează cu ei subt focul aparatelor
de fotografiat

un munte sacru uriaș
împădurit pe dinăuntru
vuitor cu oameni

PORTRET ÎN ALB

Ne-a mai părăsit, iarna trecută, un poet, un mare poet : Grigore Hagiu. Abia trecuse jumătatea de secol. Si tot iarna, ca și celălalt mare prieten al său, Nichita Stănescu. Amîndoi de fapt alcătuiau acel miez de aur și nepereche al pleiadei de poeți oostbelici despre care conștiința literaturii și culturii române a luat act la început cu surprindere apoi cu încintare iar apoi cu obișnuința pe care ți-o dau lucrurile care încep să devină deja clasice. Grigore Hagiu era și avea un nobil reflex de personalitate. Era de o generozitate care-l plasa dintr-odată printre ființele rare ale acestui pămînt. Cred că în viața lui n-au fost două secunde în care să se certe cu cineva. Înalt, cu o aliură atletică, venind parcă din antichitatea greacă, își purta chipul tăiat sobru în sclipiri de piatră și metale rare, luminat mereu de o blîndă și caldă înțelegere a lumii, astfel că atunci și acolo unde se așeza producea numai liniște și împăcare. Rară ființă, rar om și poet ca el. Avea una din cele mai depline înțelegeri ale operei marelui nostru Mihai Eminescu și-mi aduc aminte cum, în prima tinerețe, cînd se alcătuiau grupuri de tineri scriitori și călătoream de la un capăt la altul al țării, pentru a o cunoaște și a-i înțelege sufletul și mintea care abia i se limpezeau după încercările și furtunile celui de al doilea război, el, Grigore Hagiu, se ridica drept și, cît era de înalt și impunător, începea să recite. Tentația era ca fiecare să-și recite versurile proprii. El recita din Eminescu.

A spus cineva : cînd moare un poet, lumea rămîne mai săracă puțin. Dar cînd poetul acela îți era și prieten lumea devine aproape de neînțeles. Grigore Hagiu a trecut în umanitatea operei de acum și de aici, din acest punct al postexistenței poetului rămînem ca să-i răsfoim filele vieții sale și să-i înțelegem sensul și durata lumii pentru care s-a zbătut. A debutat în urmă cu douăzeci și ceva de ani cu un volum intitulat „Portret în august" și a strîns carte după carte, înundat de duhul inspirației și al măiestriei sale inconfundabile, putînd să închege o operă. Au urmat în serie : „Continentele ascunse", „Sfera ginditoare", „Nostalgica triadă", „Spațiile somnului", „Miazănoaptea miresmelor", „Descintec de gravitație", „Fantastica pădure", „Sonete" și apoi „Alte sonete". Avea proiecte mari printre care și realizarea unei antologii a poeziei române de la eliberare încoace, antologie în parte terminată și intitulată „Poezia luptei cu inerția", gest editorial în care se întrevedea și o arzătoare dorință de ordine critică și un act de dreptate estetic ca și un omagiu celui care a inaugurat noul drum al liricii române, Nicolae Labiș, care a murit și el tot tînăr. Grigore Hagiu a debutat așadar cu o carte, „Portret în august" ca un simbol al permanenței și puterii vîrstei tinere în înfloritoarea expresie a verii și a energiilor în continuă decantare ale acesteia și a murit în februarie, cu un portret, ca să spunem așa, în alb. Ningea peste el. Mi se pare cutremurător de exact și de sugestiv în dramatica sa semnificație întreg acest traseu ca o volută sau ca un fragment asemenea unui arc peste un tumultuos și extraordinar de cuprinzător destin. Atît, aceasta e tot ce pot să înțeleg acum în fața gestului irevocabil al morții și rămîne să-i recitesc cărțile, pentru că prezența sa printre noi nu mai e acum decît un foșnet de carte.

A. I. Zăinescu

VOIEVOD AL LYREI

In memoria lui Grigore Hagiu

Te-ai dus și tu, prietene Grigore,
Pe drumu-acela presărat cu jale,
Acolo unde piclă doar și nor e
Și somn etern sub candele astrale.

Din raza stîrpei nobile descins,
Te-a săgetat fiorul veșniciei
Și doruri, visuri, patimi le-ai cuprins
În sfera ginditoare-a Poeziei.

Te-ai năruit în cînt, ca într-un spațiu
De zbor celest și lacrimă fierbinte,
Din versul tău ritmînd fără de saț iu
Cresc florile aducerii aminte.

Ne e mai gol în suflet fără tine,
Pe strune mîna lunecă bolnavă,
Pasărea-Lyră-n piscuri carpatine
Îți poartă numele ursit în slavă.

„Te-ai dus și tu zorit, mărite Grig,
Pe drumu-acela unic, fără fală –
E trist în Poezie și e frig
Fără statura ta voievodală...

Ion Segărceanu

Viitorul se clădește azi

Urmare din pag. 1

vență care-i poate deruta pe sentimentali, ca și pe profani. Înainte de a lua în seamă deruta lor, se cuvine să vedem ce am cîștigat optînd. Și cît de rotund este cîștigul în raport cu pierderea. Și ce s-a salvat din toate cele ce puteau fi pierdute.

Într-adevăr, personalitatea unui oraș reprezintă mai mult decît o sumă de repere arhitecturale și urbanistice. Este o dimensiune ale cărei unități de măsură le aflăm în afectivitatea fiecăruia dintre noi. Se cuprind în ea și lucruri care se văd, și lucruri care nu se văd, amintiri personale și amintiri colective — așa cum orașul însuși nu este numai o scenă, ci și viața trăită în luminile ei.

Din Bucureștii care au fost, personalitatea metropolei contemporane, intrate sub zodia unei profunde prefaceri, se implinește cu un număr de edificii poate mai puțin importante prin chipul lor ca atare decît prin trăirea care le-a marcat existența. Ele fac parte dintr-un fond intangibil, au un loc distinct în memoria fiecăruia dintre noi și nu întîmplător edilii le ocrotesc și le înconjoară cu o atenție particulară. Cînd și cînd, asemenea edificii se învelesc cu discreție în schele și atunci știm că aici sau acolo se vindecă o rană care ar fi putut să fie. Și în Bucureștii Epocii Nicolae Ceaușescu, spre cinstea edililor lui, astfel de fapte au început să ne rețină din ce în ce mai frecvent atenția.

Catalogul restaurărilor întreprinse în Capitală nu este numai divers, ci și substanțial. Într-un trecut foarte apropiat, rînd pe rînd, s-au revigorat edificii din vîrste distincte ale orașului : Ateneul român, Carul cu bere, casele Dissescu, Lahovary, Monteoru și Lens-Vernescu, Biblioteca Centrală Universitară, casa Melik, reședința Cleopatrei Trubetkoi, Curtea sticlarilor, palatele Belvedere și Crețulescu, Hanul cu tei, Curtea Veche, Bufetul de la șosea, Hanul lui Manuc sau palatul Ghica-Tei. O campanie fără precedent în vreo capitală europeană ne-a restituit imaginile dintîi ale hotelurilor de altădată din București. Și de fiecare dată a fost vorba mai mult decît despre un simplu și superficial machiaj aplicat zidurilor. S-a lucrat temeinic, restituindu-se nu numai o ambianță, ci și un spirit. S-a lucrat cu perspectivă, cumpănindu-se cu matură chibzuință ceea ce va fi acest oraș mîine.

Ieri s-a dezvelit din schele un turn cochet, Bărăția, descoperindu-se privirilor noastre o bijuterie albă, parcă mai seducătoare decît apare ea în stampele unor vremuri care s-au dus. De un destin renăscut au avut parte alte și alte vestigii de arhitectură din Capitală. Între ele se numără și biserica Olari. Acum, acolo unde am convenit să fie kilometrul 0 al Bucureștilor, se dezvelește din schele biserica Sfîntu Gheorghe, locul de veci al lui Constantin Brâncoveanu. Iar biserica Mihai Vodă, laolaltă cu clopotnița ei, ca și Schitul Maicilor nu demult, a ajuns printr-o lentă migrație spre un nou amplasament, care-i va îngădui alte veacuri de dăinuire. Și asta se întîmplă sub scutul autorității unui stat laic, declarat ateu. Printre ultimele construcții supuse refacerii totale se află și o interesantă clădire de epocă din vecinătatea imediată a Pieții Amzei.

Alte piețe, alte străzi, alte file din cronica unui amplu efort de consolidare a personalității orașului. Pe șoseaua Kiseleff s-a restaurat recent somptuoasa casă Toma Stelian, construită între 1906 și 1914, după planurile arhitectului Ion D. Berindei. Pe Calea Rahovei și-a recăpătat aspectul lui inițial palatul Bragadiru, devenind o mărturie vie, de o rară eleganță, a unui gust revolut și a unui anume mod de a ordona spațiul. La intersecția străzilor Italiană și Otetari, a renăscut vila Matilda Luchian, operă din 1897 a arhitectului N.C. Mihăescu, cu interioarele decorate de Ștefan Luchian și A. Clavel. Pe strada Lipscani, un vechi pasaj comercial a fost reintegrat în circuit public într-o înfățișare care mărturisește ani în șir de migăloasă reașezare în drepturi a unui indicibil parfum de epocă.

Liniile care vin din trecut spre prezent sînt marcate de rectitudine : cînd meșterii lui Vasile Lupu au vrut să scoată piatră și cărămidă dintr-o otîtorie a lui Ștefan cel Mare, urmașul marelui voievod moldovean i-a oprit. În acest domeniu, mai mult decît prin simple gesturi pioase, timpul nostru se legitimează printr-o concepție caracterizată prin rigoare și consecvență. A vorbi despre criteriile și amploarea restaurărilor din România contemporană, înseamnă a trece în revistă etapele succesive ale unei acțiuni cuprinzătoare și metodice, întreprinsă cu energie și competență, inițiată și dirijată de edili clarvăzători. Nu se uită nimic și nu se precupețește nimic. Nici timp și nici fonduri. Nu se restaurează sub presiunea grabei și cunoaștem lucrări care au durat chiar și un deceniu. Devizele se ridică uneori la cifre impunătoare și mobilizează un număr apreciabil de arhitecți, ingineri, tehnicieni și meseriași cu cele mai diverse profiluri.

Mai mult decît timp și bani, această acțiune pretinde o strategie clară și țeluri precise. La baza unei adevărate industrii a restaurărilor stau colective specializate, formate sub îndrumarea unor catedre anume create la Insitutul de arhitectură și la Institutul de construcții. Iar meseriașii ca atare, nu numai odată, sînt absolvenți ai unor reputate licee de artă. Obiectivul tuturor este unul excepțional. Este vorba, în fapt ,de a salva însăși vîrsta Bucureștilor, un mare oraș care tinde fatal să devină prea nou și să piardă, printr-o dezvoltare fără precedent, cîte ceva din cîștigurile unor alte etape ale expansiunii lui urbanistice. Cu alte cuvinte, cei ce restaurează în Capitală edificii cu însemnătate istorică și prestigiu estetic nu fac altceva decît să ofere un răspuns prompt și sui-generis unui paradox al civilizației noastre. Unui paradox care prin neatenție sau prin indiferență s-ar putea tranforma în dilemă.

Un viitor pentru trecutul nostru nu este o formulă care s-a lansat în România. Dar în România s-a acționat în spiritul acestui îndemn și înainte de rostirea lui și la fel se acționează și astăzi, cu forțe și mijloace întruna sporite. Faptul că există o școală românească de restaurare, cu metode distincte, nu se mai poate contesta. Între altele, această școală nu și-a propus niciodată să reconstituie edificii în jurul cărora să adăstăm precum alături de un sarcofag. Astfel, la București, s-a imous treptat un principiu de la care nu cunoaștem abateri : viața dintre ziduri prelungește viața zidirii înseși. Hanul cu Tei și Hanul lui Manuc au fost integrate cu mult curaj în existența de zi cu zi a metropolei. O soartă similară susține ființa Curții sticlarilor. Și chiar dacă o construcție sau alta, prin forța necesității, nu pot renaște spre o altă destinație decît aceea a unui muzeu, este preferat cu obstinație muzeul viu celui mort.

Munca arhitecților restauratori, în sfîrșit, nu poate fi concepută în afara unei serioase activități de cercetare științifică. Pe aceste teritorii, ale migalei și ale gestului premeditat cu temeinicie, hotarul dintre eroare și adevăr este o linie deosebit de subțire. Iar soluțiile nu sînt niciodată aceleași. Aventura, aici, poate mutila o amintire din fiecare și nu întîmplător restaurarea vechilor edificii bucureștene se afirmă din ce în ce mai pregnant ca o cauză de acut interes obștesc. Gestul specialistului, din acest punct de vedere, se consumă inevitabil în privirea atentă a opiniei publice și nu încape vreo îndoială că acest adevăr reprezintă, la rîndul lui, un reper important al climatului nostru social.

O viață pentru un răspuns

Urmae din pag. 1

D. Mărtinaș a fost de acord și i-am telefonat pe loc prietenului Șandru. Acesta a promis că va face lectura și observațiile cerute, cel mult în două săptămîni. A terminat și am constatat cu bucurie că observațiile erau minime — și ca număr și ca importanță — și că lucrarea era de o valoare științifică excepțională. I-am scris profesorului la Buzău și a venit în București fără a întîrzia. Amintesc toate acestea, pentru a lămuri ceea ce a urmat. Ne-am dus amîndoi, cu lucrarea, la Editura Academiei. Profesorul Al. Graur — pe atunci încă din 1955 director general al editurii — ne-a primit imediat. Nu era în obiceiul său a-i lăsa pe solicitatori să aștepte. A parcurs lucrarea pe loc și — ca vechi specialist în materie — și-a dat seama de valoarea ei și i-a cerut lui D. Mărtinaș să i-o lase, căci o va edita. Spre dureroasa mea surpriză, D. Mărtinaș l-a rugat să i-o mai lase puțin, fiindcă ar avea cîteva completări de făcut. Sobru așa cum îl știm, acad. Al. Graur n-a mai insistat și i-a înapoiat manuscrisul. Ajuns în stradă, nu m-am putut abține și l-am dojenit. Cu blîndețea ce-i era proprie, D. Mărtinaș m-a asigurat că în cîteva săptămîni îmi va aduce lucrarea, ca s-o predăm Editurii Academiei pentru tipărire. Au trecut mai bine de doi ani și n-a mai venit. Continuam corespondența, dar nu i-am pomenit nimic de promisiunea făcută, știind cît de scrupulos era în tot ceea ce lucra. Ulterior, D. Mărtinaș a multiplicat lucrarea, trimițînd cîte un exemplar mai multor personalități și instituții. În anul 1981, în numărul din 3 iulie al revistei Flacăra, au apărut primul articol despre carte ca și semnalarea făcută de lector universitar Ion Coja, că în redacția revistei se află un manuscris valoros.

Interesul pentru lucrare se declansase. Această carte pe care D. Mărtinaș o definitiva în 1963 și a cărei valoare științifică devenise o certitudine cu un deceniu mai înainte, a putut vedea lumina tiparului în 1985, în condiții tipografice excepționale, sub îngrijirea competentă a filologilor V.M. Ungureanu și Ion Coja. Îmi rămîne să spun cîteva cuvinte despre D. Mărtinaș, omul. Născut în satul Butea, astăzi în județul Iași, a studiat filologie română cu Al. Philippide și literatură română cu G. Ibrăileanu. Ca student, încă, i-a prezentat, lui Al. Philippide, ca teză de licență, o lucrare despre originea română a ceangăilor din Moldova. Lămuririi acestei probleme i-a consacrat întreaga sa muncă științifică, începînd de atunci. A fost, decenii de-a rîndul, în căutarea unui răspuns la întrebarea : De ce părinții săi, care se știau din moși strămoși români catolici, vorbind românește ca în ținutul secuilor din Transilvania, țărani cu portul popular de acolo, cu obiceiurile și datinile de acolo, sînt considerați ca ceangăi și nu ca români ? Și-a dat pînă la urmă seama că răspunsul se afla în studierea graiului lor bilingv, sub aspectul lui românesc. Însă acest răspuns l-a aflat după decenii de căutări și frămîntări. Nu e cazul să le amintesc aici, ele aflîndu-se în paginile autobiografice din cartea apărută în 1985. Aș vrea să subliniez însă că D. Mărtinaș s-a considerat, pînă la sfîrșitul vieții, **profesor**, consumîndu-și astfel energia și timpul, pînă la uitarea de sine. După ani mulți de peregrinări prin țară, ca profesor de limba română și filosofie, a venit la Tg. Mureș. L-am avut profesor la Liceul „Al. Papiu-Ilarian". Cîtă dragoste pentru elevii săi, cîtă pasiune și-a risipit în această activitate, cu ce largi deschideri de orizont și-a fermecat elevii. — mi-ar trebui pagini multe ca să le evoc. Există în această privință un document inedit, de o sinceritate cutremurătoare : **Mesajul domnului profesor diriginte Dumitru Mărtinaș către iubiții săi foști elevi de la liceul Al. Papiu-Ilarian din Tg. Mureș, promoția anului 1933/1934.** Fiind bolnav și neputînd asista la întrunirea acestei promotii, răspunsul i-a fost înregistrat la casetofon în București și dactilografiat, de dr. Alexandru Popșor, unul dintre cei mai fideli elevi ai săi. Acest text e revelator nu numai pentru unicitatea felului său de a fi ca profesor, ci totodată și ca o explicație a faptului că D. Mărtinaș — cu pregătirea sa, care îl putea duce la o carieră universitară — și-a limitat lucrările tipărite la ceea ce a apărut în anuarele Liceului „A. Papiu-Ilarian", începînd cu acela pe anii 1928–1929, și la un articol vibrant, scris pentru revista **Îndemnul**, a elevilor liceului, în anul școlar 1926—1927.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Cercetarea științifică în slujba restabilirii adevărului istoric

ORIGINEA ROMÂNEASCĂ A CEANGĂILOR

ARGUMENTELE LIMBII ROMÂNE

În discuție

„ORIGINEA CEANGĂILOR DIN MOLDOVA"

de D. Mărtinaș

Editura Științifică și Enciclopedică, 1985

MASĂ ROTUNDĂ

participă:

ION COJA
MIHAIL DIACONESCU
VALERIU RUSU
GABRIEL ȚEPELEA
M. UNGHEANU
V. M. UNGUREANU

„CE FEL DE UNGURI SÎNT CEANGĂII, DACĂ EI VORBESC CA EROII DIN BASMELE LUI CREANGĂ ?"

M. UNGHEANU : Citez : **„Punctul de plecare al acestui studiu este un proces de conștiință : ce sînt eu, român sau cuman (Weigand) sau maghiar (Philippide) ? Să nu știi ce ești ? Este insuportabil. 2. Ce atitudine, ce poziție trebuie să iau în viață ca cetățean, în profesiunea mea? Să privesc lucrurile ca român, să le privesc ca maghiar ? E foarte dureroasă drama omului care nu știe ce este".** (p. 123). Am citat din cartea lui Dumitru Mărtinaș despre „Originea ceangăilor din Moldova", o mărturisire profund dramatică. Este drama unui om care simțea profund românește, care se considera român și era tratat drept maghiar. **„E foarte dureroasă drama omului care nu știe ce este. Sufeream în conștiința mea că nu știu ce sînt"**, scrie mai departe Dumitru Mărtinaș. Urmarea acestei zbateri, a acestei probleme de conștiință a fost o cercetare la fața locului, în ținuturile natale, o cercetare de-o viață, care i-a dat un răspuns ferm. Ceangăii pe care-i revendica lingvistica maghiară, ceangăii care fiind catolici erau considerați unguri de către moldoveni, ascundea în trecutul lor o origine românească întunecată de vicisitudinile istoriei. **„Mărturisesc**, mai scrie el, **că lungă vreme, deși concluziile faptului lingvistic erau de o evidență greu de contestat, nu am avut curajul să mă ridic împotriva autorității științifice formidabile pe care o reprezintă știința oficială".** Cu toate acestea Dumitru Mărtinaș s-a ridicat împotriva acestor concluzii. Din dramaticul său proces de clarificare n-a ieșit numai un cîștig pentru conștiința lui, ci și un cîștig pentru știința românească. Iată tema discuției noastre de astăzi.

ION COJA : Ca scriitor remarc un aspect, greu de ignorat : cel uman. Cu fiecare catolic din Moldova, așa-zis ceangău, s-a petrecut o dramă, în măsura în care propria conștiință că e român intra în contradicție cu ceea ce noi, ceilalți români, am crezut, sau am consimțit, fără să cercetăm prea adînc, despre ei : că ar fi maghiari. Această dramă capătă dimensiuni ușor de imaginat în cazul lui Dumitru Mărtinaș, intelectual, filolog, atît de neamul său, care o viață întreagă și-o dedică elucidării problemei originii sale etnice, iar cînd încheie aceste cercetări prin scrierea cărții ce o discutăm azi, nimeni — sau aproape nimeni — nu-l ia în seamă. Citindu-i lucrarea în manuscris, am resimțit undele acestei drame și, sînt convins, de aceea m-am și legat de această carte, nu pentru concluzia susținută, ci pentru suferința îndurată de autor !... Pentru un romancier inspirat, D. Mărtinaș este un personaj incitant, periplul său apostolic fiind atît de neobișnuit pentru lumea de azi. Ce zice Mihail Diaconescu ?!... Destinul lui Mărtinaș amintește de al altor români, Gh. Șincai, Badea Cîrțan, bunăoară, atîți și atîți care își așteaptă scriitorul capabil să ne facă să pricepem cum pot trăi unii oameni arzînd pur și simplu întru ideea națională, idee văzută nu ca împlinire a unor deșarte și trufașe vise de mărire și de oprimare a altora, ci ideea națională ca act de justiție instituită în relațiile dintre oameni, dintre popoare.

MIHAIL DIACONESCU : Trebuie să încep cu o confesiune : am scris un roman despre Ioan Căianu, român catolicizat, care este un celebru autor de lucrări muzicale în secolul XVI. Ioan Căianu, care, după ortografia maghiară, era Joannes Kajoni, ținea să i se știe originea valahă și semna Kajoni-Valachus. Am fost pe urmele lui, dacă se poate zice astfel, în ținuturile sale de baștină, pe vremuri stăpînite de Ștefan cel Mare, în miezul Transilvaniei, și am descoperit acolo unde fuseseră sate românești, de confesiune ortodoxă, o populație de religie catolică, mai bine zis catolicizată. Căianu, pe care eu îl consider o expresie reprezentativă a capacității creatoare a poporului român, a fost și la catolicii din Moldova. Deznaționalizarea produsă în locurile natale ale lui Ioan Căianu m-a făcut să-mi pun întrebarea de ce nu se cercetează această problemă. Cartea lui D. Mărtinaș mi-a dat un răspuns și o consider de aceea o carte profund revelatoare care va deschide mulți ochi. Ea ne indică o direcție de cercetare, care cu această carte inaugurează o atitudine nouă asupra unor aspecte pe lîngă care am trecut și trecem prea ușor. Între acest vechi compozitor român trecut la catolicism, dar semnînd Ioan Căianu Românu și D. Mărtinaș care și-a transformat viața într-o campanie de cercetare și afirmare a originii românești, a lui și a consătenilor săi din Moldova, eu văd o strînsă legătură.

V.M. UNGUREANU : „Unu-i moldovean, unu-i ungurean și unu-i vrîncean..."

Ca unul care fac parte dintre românii catolici din Moldova, adică dintre ceangăi, ca să folosesc acest termen importat ajuns oarecum la modă, necunoscut însă pînă acum de marea majoritate a celor denumiți astfel și respins ca o gravă ofensă de cei care-l cunosc, am considerat că nu pot începe mai bine cuvîntul meu la această inspirată dezbatere, decît cu binecunoscutele versuri din **Miorița**, în care sînt implicat prin originea transilvăneană și, ca o consecință a acesteia, prin numele de familie.

Istoria românilor catolici din Moldova, mă refer în mod deosebit la cei ungureni, a fost dură și dureroasă de multe ori pînă aproape în zilele noastre.

Cu toate avatarurile de odinioară, noi ne-am știut și ne știm „fide et sanguine Romani", probînd aceasta cu limba, cu portul, cu datinile, cu modul de viață și cu conștiința noastră. În schimb, anumiți istorici și publiciști unguri, și numărul lor e legiune, de două secole încoace ne stabilesc care mai de care tot felul de origini fabuloase și ne revendică foarte insistent pentru o altă naționalitate : cea maghiară, fără a ține seama de trecutul și de specificul nostru etnolingvistic, de opțiunea și de sentimentele noastre profund românești. Acești autori și aderenții lor se aseamănă cu femeia buclucașă care își admonesta bărbatul în felul următor : — Cum, tu crezi ce vezi cu ochii, nu crezi ce-ți spun eu ?...

La această optică obtuză, motivată oarecum printr-un complex de împrejurări istorice, între care și apartenența noastră, pămînteni și ungureni deopotrivă, la Biserica Romană, s-au asociat, **bona fide**, și unii autori români, influențînd în mod eronat opinia publică.

Într-o însemnare inedită, Dumitru Mărtinaș, a cărui conștiință dramatică ar trebui să dea mult de gîndit celor cu idei preconcepute privitoare la noi, caracterizează astfel situația noastră : „Că ungurii ne revendică pentru națiunea lor, aceasta ne onorează, că alții ne repudiază, aceasta ne miră. Apartenența față de nația noastră însă ne obligă. Căci cu sîngele părinților și strămoșilor te naști și nu-l poți lepăda".

Din această obligație sacră, fără nici un ajutor material din partea statului, s-au născut instituțiile noastre de cultură în limba română, ca o necesitate firească, și s-au înălțat catedralele noastre, în care ne îndulcim sufletele cu același fagure de miere al graiului nostru părintesc. Noi am întemeiat seminarii și alte școli cu limba de predare română, noi am fondat edituri și publicații periodice românești, noi am edificat orfelinate și ne-am glorificat eroii căzuți pe cîmpurile de luptă pentru România Unită, prin monumentele ridicate încă înainte de terminarea războiului. Cu banul cîștigat din sudoarea părinților noștri s-au susținut toate aceste opere și cu banul și truda țăranilor și muncitorilor noștri de astăzi s-au construit mărețele catedrale de pe valea Siretului. Statul, acuzat cu totul pe nedrept de românizarea noastră forțată, ne-a creat desigur cadrul legal și condițiile de dezvoltare social-economică, dar aspirațiile și împlinirile cu care ne mîndrim sînt în primul rînd ale noastre.

Termenul de ungurean ne duce însă cu gîndul și la problemele Transilvaniei, „muma născătoare a neamului românesc", după cum o numește atît de frumos Eminescu.

Nimeni, cu mîna pe inimă, nu poate nega una din marele dureri ale trecutului, nu poate contesta acțiunea oficială de maghiarizare de aici, la care au fost supuși în mod sistematic nu numai românii, ci și alte naționalități : germanii (sașii și șvabii), rutenii, slovacii etc. Procesul e vechi și reminiscențele sale se văd și astăzi. Departe de noi însă gîndul de a face, acum, procesul acestui proces.

GABRIEL ȚEPELEA : Am fost printre primii care au scris despre cartea profesorului Dumitru Mărtinaș, **Originea ceangăilor din Moldova**, convins că mă aflu în fața unei cărți fundamentale. Autorul, ceangău el însuși, fiu de țăran din Butea, cu studii filologice serioase, se apropie de trecut spre a-și desluși originile, studiază obiceiurile, portul și graiul din satele cu populație catolică, intrigat de discrepanța dintre ceea ce știe despre sine și ai săi ca români din moși-strămoși și aserțiunile unor manuale de dialectologie care considerau graiul ceangăilor un grai unguresc și **„care au ocolit în mod constant studiul graiului românesc ceangău, ligviștii preocupîndu-se exclusiv de problema graiului unguresc".** Preluînd date din unele scrieri anterioare am căzut și eu în greșala de a discuta graiul ceangăilor doar ca grai unguresc în cursul de **Istoria limbii române**, — Gramatică istorică și dialectologie, 1971 (în colaborare cu conf. Radu Popescu). Cu atît mai mult m-am simțit obligat citind cartea profesorului Mărtinaș, să-mi corectez eroarea și să-i subliniez contribuția.

ION COJA : Teza și demonstrația pe care o face Dumitru Mărtinaș susținînd originea românească a acestei populații are un mare avantaj față de preopinenții săi : Dumitru Mărtinaș, fiind el însuși ceangău, a cercetat această problemă nu în mod ocazional, întîmplător, turistic chiar, preconceput așa cum s-a întîmplat celorlalți, ci printr-un efort de o viață întreagă iar explicația pe care o dă el se întemeiază nu pe interpretarea originală a datelor existente, ci pe invocarea unor fapte noi, a căror interpretare nu poate fi decît cea pe care ne-o dă el, anume, este vorba de **felul în care vorbesc românește** acești ceangăi. Toți cei de pînă la Mărtinaș au ignorat să cerceteze cum vorbesc românește acești oameni. Ei au constatat doar că vorbesc stricat ungurește, ca unii, zic eu, care au învățat ungurește ca limbă străină, nu ca limbă maternă. Dumitru Mărtinaș aduce o dovadă decisivă în sensul originii lor românești. Această populație trăitoare în Moldova vorbește românește cu trăsături dialectale străine graiului moldovenesc, deci, la venirea lor în Moldova, ei vorbeau românește și anume, după părerea lui Mărtinaș, vorbeau asemănător celor de prin părțile Năsăudului. Asupra locului exact de unde vin ceangăii în Moldova cercetările își vor spune cuvîntul.

GABRIEL ȚEPELEA : Dar deosebirile importante ale graiului românesc ceangău față de graiul moldovenesc determină și un alt raționament ; **dacă vorbitorii ceangăi de limbă română ar proveni din maghiari românizați, ei ar fi trebuit să vorbească după atîtea secole de conviețuire același grai, adică graiul moldovenesc fără particularitățile ardelenești semnalate.** Or, în toate compartimentele limbii pot fi decelate trăsături care îi deosebesc atît de subdialectul moldovean, cît și de graiul secuiesc.

Călătorii și misionarii străini, în special cei italieni, aduc mărturii importante despre limba vorbită de catolicii moldoveni. Ea era limba română. În manualul de conversație româno-italian din 1760 Antonio Mauro consemna particularitățile de grai semnalate anterior adică **sigmatismul** (rostirea **s** pentru **ș**) **și zetacismul** (**z** pentru **j**) — dovadă a vechimii acestor fenomene. Curia romană, conștientă că populația catolică din Moldova avea ca limbă maternă limba română, aproba încă din 1788 ca limba de pastorație să fie limba română. Acestea sînt dovezi externe, obiective. Să-mi fie iertată expunerea doctă, nespectaculoasă, dar ea este inevitabilă.

IMPORTANȚA GRAIULUI DE ACASĂ : GRAIUL TRANSILVAN

VALERIU RUSU : Consider contribuția de dialectologie a cărții, expusă aici de distinșii mei colegi foarte importantă și cu caracter decisiv. Drama lui D. Mărtinaș ne impresionează mai ales prin finalul ei luminos, iar acest final este luminos prin subordonarea la adevăr și onestitatea demonstrației. Cartea lui D. Mărtinaș este o carte modernă ca viziune și aplicație. El are în vedere contextul lingvistic în care sînt plasați ceangăii și trage concluzii în acest context. Cadrul este al etnolingvisticii. Ceangăii nu puteau fi românizați în zona secuiască pentru că acolo nu exista interesul românizării, cel mult interesul contrar. Pun problema paradoxal pentru că teza românizării ceangăilor în Moldova este paradoxală. Acești ceangăi n-au fost transportați ca maghiari în Moldova, pentru ca acolo să fie românizați de... transilvăneni. Dacă acceptăm modul de a vedea această problemă din unele lucrări ungurești ar trebui să vedem lucrurile astfel : pentru că ceangăii, așa-zișii „românizați" în Moldova, nu vorbesc în noul lor mediu de existență o română cu particularitățile regiunii în care au fost stabiliți : ei vorbesc un grai transilvănean, în trăsăturile lui cele mai importante. Dacă ar fi învățat limba română de la moldoveni ar fi vorbit graiul local, diferit de cel de-acasă. Păstrînd particularitățile de limbă de dincolo de Carpați, particularități consemnate de hărțile lingvistice ca transilvănene, este limpede că au învățat limba română în sediul lor de baștină, de dincolo de munte. Concluzia este că ne aflăm în fața unor colectivități sătești de români maghiarizați într-o anume zonă transilvană identificabilă după trăsăturile dialectale, care la o anumită dată și din anumite motive a emigrat către răsărit, în Moldova, unde graiul lor originar a fost supus unor influențe ale graiului moldovenesc. Sigiliul limbii nu minte, el este decisiv. Ceangăii la venirea lor în Moldova n-au avut profesori de dialectologie, care să-i învețe un grai care nu se vorbea prin partea locului. Graiul majorității ceangăilor este un grai transilvan transplantat dincoace de Carpați într-un mediu românesc, de la care a primit influențele graiului moldovenesc, ca și mai tîrziu, ale limbii literare. D. Mărtinaș s-a ridicat în fața concluziilor constituite cu argumente decisive și cu o optică modernă. E ușor de înțeles de ce cercetătorii unguri n-au studiat graiul lor românesc : acesta le anulează revendicarea.

Faptul că în **graiul lor esențialmente transilvănean**, ceangăii folosesc și elemente (trăsături) de **grai moldovenesc** și de **limbă literară**, lucru **atît de firesc** pentru un **grup loial**, etnic și lingvistic, **fondului ancestral românesc**, că **unii ceangăi mai vorbesc și maghiara**, lucru **explicabil** prin disponibilitatea și capacitatea recunoscută a românilor de a învăța și de a vorbi alte limbi (cele mai diverse, tipologic și genealogic), chiar fără „accent", ceea ce nu se remarcă, din contră, în cazul ungurilor, nu face altceva decît să sublinieze, cu un caz concret, desprins din **peisajul dialectal românesc**, justețea pledoariei unui savant ca Mario Wandruszka pentru **plurilingvism în societatea modernă.**

„Ani de zile am purtat în suflet nedumerirea aceea dureroasă : ce fel de unguri sîntem noi, dacă nu știm o boabă ungurească și dacă toate detaliile vieții noastre materiale și sufletești sînt identice cu ale românilor ?" — D. MĂRTINAȘ, p. 112.

Toate acestea indică într-adevăr un **grai transilvănean**, cu o **coloratură arhaică pronunțată**, atestată în lucrări și studii de dialectologie publicate pînă în prezent, dar, mai ales, în **Noul Atlas Lingvistic Român. Transilvania**, în curs de elaborare la Institutul de Lingvistică din Cluj-Napoca, sau în volumele de **texte dialectale** și **glosare românești**, din Centrul și Estul Transilvaniei, din Harghita, Covasna și Mureș, din Sălaj, Apuseni și Maramureș, întocmite și pregătite de tipar, de mai mulți ani, (și așteptîndu-și tipărirea), de către sectorul de dialectologie din cadrul Institutului de cercetări etnologice și dialectologice din București. Aceste cercetări de teren și hărțile lor sînt argumente elocvente împotriva unor pretenții fără eșafodaj științific.

UN CUVÎNT DE DINAINTEA INVAZIEI MAGHIARE : „LER"

ION COJA : Cartea lui Dumitru Mărtinaș și faptele pe care aceasta le aduce pentru prima oară în discuție sînt multe și impresionante. Eu am fost impresionat mai ales de unul din argumentele lui Dumitru Mărtinaș și aș vrea să-l circumscriu mai bine pentru această discuție. Acești veniți din Ardeal în Moldova, datorită confesiunii religioase, au trăit într-o oarecare izolare față de ceilalți moldoveni, astfel că în graiul lor s-au conservat anumite trăsături arhaice, care în locurile de unde-au plecat s-au pierdut. Mă refer la păstrarea în graiul lor a cuvîntului l e r cu sensul de „soț al sorei mari, cumnat", care nu e altul decît l e v i r din latină. Iată un cuvînt romanic, fără nici o legătură cu idiomele fino-ugrice, asiatice, proprii maghiarilor și secuilor, conservat pentru limba română numai în această insulă românească a așa-zișilor ceangăi-maghiari. Moldovenii nu-l au. Nu-l au nici ceilalți români. Mai mult : nici o limbă romanică nu l-a păstrat pe **levir** ! A considera că un cuvînt care ține de fondul funcțional al vieții zilnice a fost conservat de niște secui transbordați în Moldova care știu și puțină română este greu de admis. Cu atît mai mult cu cît el nu e un cuvînt românesc rătăcit într-o limbă neromanică, ci parte constitutivă a unui grai cu toate trăsăturile transilvane. Mi se pare impresionant cît poate să dovedească un singur cuvînt, ce forță probatorie poate avea. Dacă numai acesta ar fi argumentul lui Mărtinaș, singurul, și el ar fi suficient pentru a pune capăt discuțiilor care caută originea acestei populații pe filiera Asiei.

MIHAIL DIACONESCU : Acest „ler" s-a păstrat în toponimie. Mă refer la Lerești din Argeș-lui, un sat de ardeleni veniți de peste Carpați. Este comuna natală a neamurilor mele din partea mamei și cartea lui Dumitru Mărtinaș îmi aduce și aici o clarificare, care nu e numai de ordin sentimental, ci și științific.

GABRIEL ȚEPELEA : În compartimentul lexical autorul semnalează o terminologie religioasă comună cu ceilalți români ca **vlădică, prohod, slujbă** etc., în locul unei terminologii de origine latină pe care ne așteptam să le-o fi transmis confesiunea lor catolică ; pe care și maghiarii le împrumută de la români. Confesiunea catolică este ulterioară acestor cuvinte. În schimb se păstrează, cum s-a subliniat, termenul de înrudire **ler** de la latinescul „lever", „levir", desemnînd pe cumnatul mai mare („cin-o murit ler-tu") ; se păstrează termenii **corindă** și **comăndare**, caracteristici graiurilor transilvane ; expresia „românu-meu" pentru soțul meu etc. De asemenea numele de familie ale ceangăilor sînt în majoritate românești : **Lupu, Clopotaru, Tulbure, Robu, Bălan, Mocanu, Marcu** etc. Aceste fenomene nu pot fi întîmplătoare. Graiul românesc al ceangăilor, deși are unele influențe moldovenești, prezintă deosebiri importante față de acesta, după cum s-a văzut din exemplele citate. Ele atestă originea transilvăneană a ceangăilor fiind specifice graiului strămoșilor de peste munți, dinaintea venirii lor în Moldova. Dovezi concludente se găsesc în **Noul Atlas Lingvistic Român. Transilvania.**

MIHAI UNGHEANU : Am consultat recent, în manuscris, lucrarea cunoscutului și regretatului lingvist clujean I.I. Rusu, despre împrumuturile din limba română ale limbii maghiare, unde sînt studiate și antroponimele din secuime. Caracterul lor românesc este o realitate incontestabilă. Și I.I. Russu a acționat împotriva unei opinii constituite, care afirma caracterul precumpănitor al împrumuturilor din maghiară în română. Ca și lucrarea lui D. Mărtinaș, și aceea a lui I.I. Russu se ridică împotriva unei inerții cu instrumentele științifice cele mai adecvate. Deși a terminat-o în 1965, I.I. Russu n-a mai apucat, ca și D. Mărtinaș, să-și vadă lucrarea tipărită. Valoarea ei științifică, autoritatea lui I.I. Russu o recomandă de la sine. Apariția ei ar fi deschis drumul lui Mărtinaș. Acum vine s-o completeze.

GABRIEL ȚEPELEA : „Cu dosarul fără greș al limbii în mînă", Mărtinaș și-a propus să surpe legenda unei enigme științifice — adică aceea a originii străine a ceangăilor — punînd accentul în primul rînd pe probele de limbă. Or, acest grai are cîteva particularități, atît față de subdialectul moldovean, cît și de cel secuiesc. Bunăoară, graiul românesc al ceangăilor prezintă africatizarea dentalelor **t, d** urmate de vocalele **e, i.** Se pronunță astfel, ca în subdialectul bănățean, **pucem** (putem), **dreptaci** (dreptate), **borgei** (bordei), **Argal** (Ardeal), fenomen ce nu poate fi pus în legătură nici cu o populație cumană, nici cu influența secuiască, nici cu graiul moldovenesc care nu cunosc aceste particularități. Fonetismul este însă prezent în unele cuvinte vechi românești și poate fi întîlnit pînă astăzi în părțile de vest ale țării, adică în Banat și Țara Hațegului. Graiul românesc al ceangăilor se mai caracterizează prin **sigmatism** (adică rostirea siflantă a consoanei **s** în loc de **ș**), ca de exemplu **closcă** pentru „cloșcă", **chimesi** pentru „cămașă", **rusini** pentru „rușine", **cucos** pentru „cocoș", **mos** pentru „moș", **Focsan** pentru „Focșani", **Tămăsan** pentru „Tămășani" ; **zetacism**, adică rostirea lui **z** în loc de **j** în cuvintele vechi de origine slavă dar și în neologisme ex. : **cozoc** (cojoc), **bagaz** (bagaj), **grilaz** (grilaj). Cuvintele de origine latină cunosc un alt tratament : în locul consoanei **j** din limba literară se rostește consecvent un **z** constrictiv ex. **žos., žug.** Explicația nu poate fi alta decît că vorbitorii de limbă română ceangăi au adus cu ei din Transilvania fonetisme vechi **de origine protoromână** de care nu s-au despărțit niciodată. Faptul că rostirea siflantă apare în protoromână dar și în citeva limbi romanice constituie o dovadă în acest sens. Fenomenul cel mai interesant este că locuitorii ceangăi au transmis și cuvintelor maghiare rostirea siflantă cu **s** în loc de **ș** ca de ex. în **füstös**, „afumat", care se pronunță **fistăs** (observăm aici că vocalele **ü** și **ö** caracteristice limbii maghiare au fost de asemenea înlocuite prin **i** și **ă**).

În graiul românesc al ceangăilor verbul „a lua" se conjugă la prezent **l'eu, l'ei, l'e, luăm, luați, l'eu**, fapt ce atestă păstrarea partială a stadiului vechi cu **l'** (muiat) în situația în care după consoana **l** urmează un **e** (scurt accentuat) și **i** (lung accentuat.) Deci nu e vorba nici de originea asiatică, nici de românizare. „Ceangăii" vorbesc o limbă română veche și ne oferă un document lingvistic prețios.

„Fără să vrea cititorul se întreabă : de ce învățații din trecut au ocolit permanent cercetările cu privire la graiul românesc vorbit de majoritatea acestei populații, considerîndu-le inutile și neconcludente ? De ce aspectul lingvistic al problemei a fost privit ca inexistent, mereu evitat, ignorat, împins în penumbră de către cercetători ?" — D. MĂRTINAȘ, p. 9.

VALERIU RUSU : Mi-aș permite să abordez fenomenul cel mai important pe care îl ridică graiul ceangăilor : tratamentul lui **ș** și **j** și înlocuirea lor cu **s** și **z**. Această schimbare consonantică este un fenomen fonetic românesc. Românească este această schimbare consonantică mai întîi pentru că poate fi regăsită și în alte zone românești, ca nord-vestul Olteniei, Banat, Transilvania. Aria geografică foarte mare a răspîndirii acestui fenomen fonetic atît de caracteristic exclude relația cu o posibilă bază secuiască, care n-are nici o legătură cu Oltenia, Banatul. Amestecul vreunui grup etnic neromânesc este exclus în chestiunea sigmatismului și zetacismului, adică **ș=s** și **j=z**. Cu atît mai mult cu cît acest fenomen fonetic, aidoma, poate fi regăsit și în alte dialecte romanice din Spania și sudul Italiei. Faptul că acest fenomen fonetic se găsește în vetre de arhaică și autentică civilizație românească, cum este nord-vestul Olteniei, este un indiciu în plus că ideea unei influențe străine trebuie exclusă. Ceangăii pronunță **s** în loc de **ș** și **z** în loc de **j** ca hispanicii și italicii sudici, ca oltenii și bănățenii, și nu ca maghiarii ori secuii străini de ei.

Mi-aduc aminte că în anchetele pentru **Noul Atlas Lingvistic Român, Oltenia**, în una dintre comunele cu **s** în loc de **ș** și cu **z** în loc de **j**, **Prejna**, scrisă **Prezna**, am fost impresionat de „forța" acestei trăsături, căci pe Monumentul din centrul localității, închinat Eroilor Neamului, era înscris, în piatră, și **Tg. Ziu**, iar într-un buletin de identitate, al unui prejnean, era înscris numele de Ion N. **Zumate** (**Jumate**, evident !). Fenomenul este pur românesc.

Cartea lui Dumitru Mărtinaș este un argument că formula lui Vasile Bogrea : „cu dosarul fără greș al limbii în mînă"... este fără greș.

EXODUL TRANSCARPATIN — UN FENOMEN TIPIC ROMÂNESC

VALERIU RUSU : Fondul graiului ceangău este transilvan, colorat cu elemente moldovenești. Dar aceasta nu reprezintă o situație singulară în istoria fenomenelor de limbă românești. Carpații nu au constituit niciodată o frontieră între români. Românii de pe cele două versante ale Carpaților au comunicat firesc, limba, obiceiurile, tradițiile vădind contactul lor permanent. Ceangăii nu sînt singura revărsare demografică românească peste Carpații răsăriteni. Ei se înscriu într-un fenomen de roire caracteristic al românilor, care s-au revărsat periodic din centrul teritoriului românesc peste Carpații răsăriteni și cei de miazăzi. Nordul Olteniei, nordul Munteniei sînt presărate cu numeroase sate de „ungureni", ceea ce nu înseamnă decît oameni veniți din sau dinspre teritorii de peste munți, ele fiind sate de români get-beget. Acest aport de populație transmontană îl reprezintă și ceangăii care se înscriu în același fenomen. Ceea ce reprezintă satele din nordul Olteniei și Munteniei reprezintă și aceste sate din vestul Moldovei. Sînt venite tot din Transilvania, au tot un grai transilvănean, dar în cazul ultim colectivitățile au fost supuse deznaționalizării prin religie și limbă.

MIHAIL DIACONESCU : Sate de ungureni sînt și în Moldova de vest, dar de confesiune ortodoxă.

VALERIU RUSU : Sînt sate de români venite de peste munți, radial, în țările românești, datorită asupririlor, prigoanelor și care odată trecuți munții și-au păstrat individualitatea lor, deși au acceptat influențe oltenești, muntenești, moldovenești, conservîndu-și bine graiul, tradițiile transmontane, aspectul etnografic. Într-o teză de doctorat s-a studiat graiul ungurenilor din nordul Olteniei, deci vorbim în cunoștință deplină de cauză. Ungurenii Gorjului, în ciuda bunei conservări a datelor inițiale, au fost totuși deschiși și influențelor oltenești. Aceste cercetări vor trebui prelungite atît în Muntenia de nord, cît și la satele de ungureni și cele de ceangăi din Moldova. Satele de ceangăi fac și ele parte din acest fenomen general românesc de transbordare a românilor din Transilvania dincoace de creasta Carpaților. Ceangăii fac parte dintr-o serie de manifestări tip ale dinamicii demografice românești și nu pot fi tratați ca o excepție. Aceste emigrări s-au făcut în cadrul unui teritoriu cunoscut, mereu acasă, pe drumuri tradiționale, pe pămînturi dintotdeauna ale lor, în cadrul unei hărți unice cu itinerarii vechi la antipodul altor populații care emigrînd au făcut călătorii... intercontinentale.

M. UNGHEANU : Optica unui popor migrator vede peste tot migrații. Optica unui popor sedentar este inevitabil a circuitelor fixe, statornice. Ușurința cu care filologii maghiari au plimbat popoarele pe harta Europei își are, deci, explicațiile ei. Ușurința cu care se propune deplasarea unui întreg popor din sudul Dunării și din sudul Carpaților în Transilvania spune multe, în sine. Stereotipul demografic al zonei centrocarpatice și extracarpatice este însă cu totul altul. Există legi și circuite demografice care nu se pot schimba la dorința cuiva. Sensul deplasărilor de populație pe teritoriul fostei Dacii a fost mereu acela de la centru către marginile cercului. Indiferent de citimea de legendă legată de „descălecatele" lui Dragoș Vodă și Negru Vodă direcția acestor itinerarii este atestată de o veche dinamică a roirilor de sate din Transilvania. Refuzînd prejudecățile, D. Mărtinaș s-a confruntat cu realitățile care-l înconjurau și care-l solicitau. El vizitează Humuleștii și descoperă cu stupefacție că **„parcă era casa noastră bătrînească de la Butea".** Citește pe Creangă și își pune întrebarea : **„Ce fel de unguri sînt ceangăii, dacă ei vorbesc ca eroii din basmele lui Creangă ?", „Ce fel de unguri sîntem noi, dacă nu știm o boabă ungurească și dacă toate detaliile vieții noastre materiale și sufletești sînt identice cu ale românilor ?".** Sînt stupefacții, întrebări pe care, să notăm bine, și le pune un așa-zis membru al grupului maghiar de răsărit, după terminologia propagandistică și revendicativă a unor cercetători străini. Situația este plină de tîlc. D. Mărtinaș descoperea prin propria cercetare caracterul românesc al acelei centuri demografice subcarpatice, la răsărit și la sud, constituită din aceste sate de tradițională transhumanță transilvăneană, din care făceau parte și satele așa-zișilor ceangăi. Nu numai abundența toponimicului „ungureni" este proba acestei revărsări demografice. Mai există și proba repetării numelor (toponimice, onomastice) de dincolo, dincoace de munte. Informațiile cele mai bune le dă cercetarea lui St. Metes, **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX**, Ed. St. 1971. Peștișanii Gorjului au dincolo de munte, în Hațeg, localitățile corespondente de origine : Peștișul Mic și Peștișul Mare, Hobiței oltene i-a corespuns o Hobiță în Hațeg. Multe sate din nordul Moldovei repetă numele celor din Maramureș. De memorat este că acei Călînești ai lui Cuparencu au corespondentul originar în Maramureș, ceea ce deschide o altă perspectivă asupra realităților sătești din mijlocul cărora s-a ridicat Eminescu. La rîndu-i Creangă, prin care D. Mărtinaș se redescoperă, este, după cum o spune în **Amintiri**, dintr-o spiță venită de peste munte. Sadoveanu afirma că neamul românesc al lui David Creangă e din județul Ciuc. Teodor Tanco, într-un studiu bazat pe arhive **(Meleagurile năsăudene și bistrițene, vetre ale strămoșilor lui Ion Creangă**, în **Virtus Romana Rediviva**, Bistrița, 1984 a descălcit firul acestei origini transcarpatine a lui Ion Creangă, bistrițean la origine. Un reper este și popa Oșlobanu din **Amintiri** care după nume se trage din așezarea Voslab (din jud. Ciuc) fostă românească, astăzi secuizată. Popa Oșlobanu poartă în nume amintirea localității de origine, astăzi secuizată. Era firesc ca autorul **Originii ceangăilor din Moldova** să se recunoască în Creangă. Strămoșii scriitorului veniseră probabil din aceleași locuri cu înaintașii lui D. Mărtinaș. Numai că strănepotul primilor a ajuns unul din cei mai mari scriitori de limbă română, pe cînd strănepotul celorlalți și-a întrebuințat întreaga viață pentru a demonstra că e român.

GABRIEL ȚEPELEA : La argumentele lingvistice D. Mărtinaș adaugă numeroase date istorice, date asupra portului, obiceiurilor, plecînd în final ca graiul ceangăilor să fie studiat în strînsă legătură cu limba română pe care o vorbesc catolicii moldoveni. După el greșeala primordială este aceea că nu s-a făcut deosebirea între cele două grupuri — grupul ceangăilor din aproximativ 150 de sate din nordul provinciei care vorbesc limba română și se consideră români prin origine, port și obiceiuri — și grupul sudic așezat pe lîngă Trotuș și Tazlău, bilingv, provenind din români secuizați ori secui refugiați. Astfel sigmatismul și zetacismul caracterizează doar graiul celor mai numeroși, din preajma Romanului și Bacăului — fiind fonetisme ridiculizate de cei din grupul sudic.

Concluzia autorului este că locuitorii cunoscuți sub numele de ceangăi sînt români ardeleni maghiarizați și catolicizați în secuime, majoritatea emigrați în Moldova în secolul al XVIII-lea. ; ei au adus cu ei graiul românesc din Transilvania și vorbesc pînă astăzi un grai specific ardelean sigmatizant și africatizant iar aceste caracteristici sînt „fenomene populare transilvănene".

Cartea lui D. Mărtinaș — „cartea unei vieți" —, beneficiază de notele cercetătorului V. M. Ungureanu, ceangău și el, prin care auzim aici chiar la această masă rotundă cuvîntul acestor băjeniți români din Moldova confundați cu ungurii.

V. M. UNGUREANU : Cartea lui Mărtinaș prezintă două aspecte : unul istoric și altul lingvistic. O cercetare etnografică la fața locului, cercetare care să nu aibă ca punct de plecare idei preconcepute, ar scoate în evidență coordonatele etnografice ale populației care nu au în ele nimic specific maghiar. Toate aceste coordonate eu le simt impregnate în ființa proprie,

ca fiu al acestei populații și ca unul care am extins cercetarea originii moșilor și strămoșilor mei și sub acest aspect. De la masa cu trei picioare, la interiorul locuinței, exteriorul caselor cu acoperișul în 4 ape, cu prispă cu paravan, gardurile de nuiele, obiectele de îmbrăcăminte, (sumanele sărăduite, cojoacele, cămășile cu pui, opincile cu gurgui), pletele bătrînilor, pe care le-am mai apucat și eu, asemănătoare cu ale dacilor, toate ne duc spre una și aceeași concluzie : populația catolică din Moldova în marea ei majoritate este românească, chiar dacă avatarurile din trecut au determinat un bilingvism parțial, româno-maghiar, în județul Bacău.

O REALITATE ISTORICĂ : DEZNAȚIONALIZAREA ROMÂNILOR PRIN SECUIZARE

M. UNGHEANU : Concluziile lui D. Mărtinaș sînt foarte limpezi : **„1) Ceangăii sînt români ardeleni maghiarizați și catolicizați în secuime, emigrați în Moldova în sec. XVIII ; 2) Nu se poate înțelege nimic din problema ceangăilor, dacă nu cunoști istoria românilor din ținutul secuiesc. Istoria ceangăilor nu este altceva decît un capitol din istoria românilor secuizați".** Violentul secol XVIII a produs un val de emigrări românești către Moldova. Cauzele sînt sociale și religioase. Unele sînt atestate și în literatura modernă. Eusebiu Camilar descrie în **Turmele** un asemenea exod al unor sate maramureșene, în Moldova la 1727, în conflict cu papistașii.

MIHAIL DIACONESCU : Am amintit mai înainte că cine s-ar duce astăzi pe acolo pe unde din satele românești s-a ridicat Ioan Căianu-Valachus s-ar afla în fața unor locuitori care nu mai vorbesc limba română. Satele de baștină ale lumii românești din care a plecat Ioan Căianu-Valachus nu mai există. Dacă ne deplasăm către Carpați în județele secuiești a căror istorie ne procură date atît pentru emigrările de ungureni, alături de care ca fenomen demografic îi așezăm pe ceangăi, este revelator faptul că, după statisticile oficiale ale timpului, între 1733—1760, în județele Odorhei, Trei Scaune, Ciuc și Mureș, românii se mențin în 372 de sate. După numai un secol situația demografică se prezintă astfel : românii dispăruseră complet din 119 sate și erau aproape dispăruți din 123 de sate. Ei se mențineau numai în 130 de sate. Ceilalți români din 242 de sate au fost catolicizați și secuizați în diferite grade. Alții au emigrat, fie în Moldova, fie în Muntenia, unde a existat un județ Săcuienii, sau județul Saac, la cotul Carpaților, plin de sate numite Ungureni, dar îndeosebi în Moldova, dintre aceștia vorbindu-ne astăzi D. Mărtinaș și V. M. Ungureanu despre adevărata lor origine. Ar trebui făcut un studiu comparativ între aspectele culturale (istorice, lingvistice, etnografice) ale locuitorilor fostului județ Săcuieni și cei de pe versantul răsăritean al Carpaților. Procesul deznaționalizărilor românilor în secuime cere un studiu special care să urmărească mai atent toponimia, onomastica, documentele istorice etnografice, corelarea lor. Personal nu înțeleg de ce această temă n-a făcut obiect de cercetare sistematică din partea istoricilor, etnografilor și lingviștilor români. Lucrarea de o exemplară ținută științifică a lui G. Popa Lisseanu : **Secuii și secuizarea românilor**, apărută la București în 1932 ar trebui continuată.

M. UNGHEANU : Într-adevăr, deși multe lucrări se ocupă de reacțiile de împotrivire ale populației autohtone, românești a Transilvaniei, la regimul opresiv la care a fost supusă de stăpînirea ungurească sau de cea habsburgică lu-

> **„A nega originea și apartenența românească a acestei populații înseamnă nu numai a ignora un capitol dureros al trecutului nostru istoric, ci și a nega documentului orice valoare probantă, mergînd astfel împotriva evidenței și a rațiunii științifice" — D. MĂRTINAȘ,** p. 96.

crările speciale privind acțiunile oficiale de deznaționalizare a românilor aici, și mai ales asupra celor de maghiarizare, n-au exploatat tot fondul documentar existent și n-au ajuns la toate concluziile care se pot extrage din prelucrarea lui. Cifra globală a maghiarilor din Transilvania presupune disocieri geografice și istorice : mai întîi disocierea maghiarilor de secui, apoi colonizările în diverse etape istorice cu rostul întăririi minorității maghiare transilvănene. Pe lîngă colonizare metoda cea mai frecventă este aceea a catolicizării, a calvinizării, care era primul pas al deznaționalizării. Istoria județelor secuiești este totodată o istorie a deznaționalizării românilor, vechii locuitori ai ținuturilor, a căror contribuție la fizionomia deosebită socială și culturală a secuilor față de unguri este extrem de importantă. Cea mai mare colonizare s-a produs după 1940 cînd ocupația horthystă a introdus în Transilvania circa 350 000 de unguri la care se referă Lucrețiu Pătrășcanu în cuvîntarea de la Cluj din 1946.

VALERIU RUSU : Cuvîntul **ler** amintit de colegul Ion Coja este foarte important și în sensul sublinierii cercetării etnolingvistice întreprinse de D. Mărtinaș.

Cu atît mai mult astfel de argumente sînt probante astăzi, cînd **etnolingvistica** fundamentează, teoretic și practic, semnificația limbii, pe care încă în 1837 o sublinia Ion Heliade Rădulescu :

„Limba este o icoană a ideilor și sentimentelor unui om sau a unui norod ; în limba unui norod poate să vază cineva cît este de slobod sau rob, cîtă omenire are, cît este de nesimțitor sau crud."

Cînd se observă, de exemplu, că rom. **țară** „patrie" vine din lat. **terra** „pămînt" — a se vedea derivatul **țăran,** expresiile a merge **la țară,** drum **de țară** — înțelegem că numai un popor profund și statornic ancorat în patria sa, din cele mai vechi timpuri pînă astăzi, nevisînd nicicînd la **migrații... intercontinentale,** încă din **perioada hoardelor călări** sau a **păstorilor nomazi,** „ce cu-a turmelor pășune a lor patrie și-o schimbă", cum spune Eminescu, sau la **acaparări de alte spații,** căci aveau un spațiu etnic emblematic : **spațiul mioritic** (Blaga), deci **numai românii** puteau, în aceste părți ale Europei, să dea astfel de dezvoltări semantice.

Tot așa cum, remarcînd că magh. **ország** „țară" avea la origine sensul „ducatus, regnum", cuvînt derivat din **úr** „seigneur ; nobil, proprietar feudal, stăpînitor", evidențiem **calea de cucerire și stăpînire prin forță** (a se vedea **seigneurie,** „teritoriu pe care se exercită autoritatea unui seigneur") prin care ungurii și-au constituit, destul de tîrziu de altfel (sec. IX—X), „țara lor".

Să remarcăm aici că — în consecința acestui fapt — este evident că nu putem avea o **Istorie a Ungariei (Histoire de la Hongrie** este titlul unui tratat publicat acum cîțiva ani la Paris de către istorici unguri) **înainte** de sec. X, **înainte de a-și fi încheiat perioada nomadismului, a căutării și cuceririi** teritoriului care de-abia de acum încolo avea să devină „țara lor", ci putem vorbi numai de o **istorie a ungurilor** (atîta cît putem ști despre viața lor în Asia și apoi pe drumurile care i-au adus pînă în Europa Centrală).

MIHAIL DIACONESCU : În legătură cu originea românească a ceangăilor și cu problemele pe care le ridică în chip direct și indirect, aș vrea să amintesc aici decizia unor persoane, grupuri umane, a unor familii sau chiar a satelor întregi, de a-și părăsi gospodăriile și locurile de baștină pentru a trece munții în Moldova și Muntenia. Ea se explică prin insuportabilele condiții economice, sociale, politice, religioase create românilor în Transilvania de clasa conducătoare, în proporție covîrșitoare neromânească. Iată de ce marile lupte sociale și politice ale țăranilor din Transilvania au deobicei un caracter precumpănitor românesc. Conform legilor feudale, prelungite incredibil în timpurile moderne, românii au fost în țara lor de obîrșie doar popor tolerat, buni la toate muncile, dar nu o națiune cu drepturi politice. Conform legilor feudale românii n-aveau voie să poarte arme. Cine era prins purtînd arme avea parte de pedepse dure, mutilante, care mergeau pînă la pedeapsa capitală. Românii nu aveau voie să locuiască în orașe, să învețe meserii. N-aveau voie să-și ridice biserici din zid. Cele pe care le-au avut totuși, și ele au împînzit Ardealul, Maramureșul, Crișana și Banatul, au fost construite din lemn sau cînd sînt de piatră au fost ctitorii

> **„Studiul meu este rezultatul pe plan științific al unui zbucium de decenii, pînă am ajuns la certitudinea științifică" — D. MĂRTINAȘ,** p. 124.

ale boierilor ori domnilor români din țările vecine. Teoria lipsei de drepturi istorice a românilor în Transilvania, ca venetică, a fost fabricată pentru a justifica răpirea drepturilor sociale și politice românilor autohtoni. Spun lucruri cunoscute, dar ele trebuie puse în relație unele cu altele. Românii catolici din Moldova, așa-numiții ceangăi, sînt doar o parte infimă din masa românilor pe care fuga din Transilvania în Moldova sau în Muntenia i-a salvat de la mizerie, decimare, pieirea etnică sau pieirea fizică. Fapt important, de la sine grăitor, masa etnică românească rămîne chiar și în aceste condiții majoritară în Transilvania. Strămoșii lui D. Mărtinaș fac parte, după toate indiciile din această deplasare disperată către est a unor comunități rurale vechi, desigur românești pentru că sînt rurale, împinse de constrîngeri sociale extrem de dure. Populația maghiară din Transilvania a fost întotdeauna într-o minoritate vizibilă față de celelalte pentru a fi vorba de o explozie demografică maghiară care să-și trimită sporurile către răsărit. Nu explozia demografică a populației maghiare din Transilvania i-a trimis dincolo de Carpați pe ceangăi, ci încercarea românilor de a scăpa de un regim intolerant, vecin cu exterminarea fizică. Limanul l-au căutat în ținuturile românești de peste munte, unde-i găsim și astăzi.

V. M. UNGUREANU : Caracterul românesc al ceangăilor nu este o descoperire care aparține numai lui D. Mărtinaș sau mie. Ea a făcut obiectul mai multor semnalări, mai multor cercetări și studii, fără a se constitui într-o preocupare de studiu sistematic și decisiv pînă la D. Mărtinaș. Iosif Petru M. Pal a tipărit mai multe lucrări pe tema originii catolicilor din Moldova și a apartenenței lor românești fără dubii. Fără această conștiință ceangăii ar fi fost probabil deportați odată cu germanii din Bucovina și duși odată cu trupele hitleriste către vest. D. Mărtinaș a fructificat și a sintetizat cercetările anterioare adăugînd elemente noi. Dar cercetarea are în continuare și alte datorii față de acești pribegi care au conservat nu numai conștiința lor românească, ci și portul și limba română, ca și obiceiurile lor vechi.

O PREJUDECATĂ PLINĂ DE CONSECINȚE : CATOLIC-UNGUR

MIHAIL DIACONESCU : Al doilea aspect pe care vreau să-l subliniez este faptul că tocmai confesiunea catolică a ceangăilor a fost principalul factor care a contribuit la confuzia întreținută în jurul apartenenței lor etnice. Sub aspect religios, marea masă a poporului român a aparținut totdeauna ortodoxiei. A fi român însemna a fi ortodox. Pentru erudiții europeni, catolici sau protestanți, axioma român, adică descendent de origine latină, **Valachus sive romanus,** avea un corelar în axioma român : adică ortodox. **Valachus sive schismaticus.** Faptul că exploatatorii repudiază pe români ca națiune politică înseamnă implicit repudierea religiei lor. Încercarea de a-i atrage pe români la luteranism sau calvinism, soldată cu anumite beneficii culturale pentru români, deobicei neimportante, a eșuat în cele din urmă. În acest sens, Dumitru Mărtinaș are dreptate să afirme că fugarii ceangăi, practicanți ai confesiunii catolice erau supraviețuitorii unui dureros naufragiu al istoriei românești în Ardeal, în sensul că apartenența confesională atrăgea după sine apartenența națională și că legea catolică era, după mentalitatea timpului, lege ungurească. Însăși concepția oficială acredita ideea că locuitorul catolic este **eo ipso** maghiar, indiferent de limba și naționalitatea lui. Este o concepție care arată prăpastia dintre români și asupritorii lor suprapuși, precum și situația precară a unui stat de tip feudal, care îmbina represiunea cu cruzimea, în care „națiunea" dominantă, reprezentînd o minoritate numerică simte uneori nevoia, tocmai pentru a nu-și periclita situația, de a produce maghiari pe cale artificială, îndeosebi în etapa trezirii conștiinței naționale a maselor. Odată adoptată noua confesiune, clericii catolici se grăbeau să declare că ea este incompatibilă cu limba română, că lui Dumnezeu nu-i place să te rogi la el românește, cum spune Mărtinaș în cartea lui. Firește noii credincioși nu învățau dintr-odată limba asupritorilor. În numeroase cazuri sfîrșeau, însă, prin a o învăța. Dumitru Mărtinaș are deplină dreptate cînd scrie, la pagina 43 a lucrării sale, că procesul de catolicizare și implicit de secuizare a românilor a fost determinat de situații locale, de la caz la caz, inițial prin încadrarea în una din confesiunile zise **recepte** a unei familii sau grup de familii, cătun sau sat, grup de sate, proces repetat, lent și dramatic, care s-a prelungit pînă în contemporaneitate. Sărăcia satelor de iobagi români, lipsa preoților ortodocși, cu corelatul ei, lipsa unei organizări mai active a bisericii românești în Transilvania, a constrîns pe numeroși români să se dezlipească și să treacă la bisericile mai bine organizate și bine înzestrate ale secuilor. În lipsa preotului român ortodox, populația făcea apel la serviciile religioase ale preotului catolic secui. Cu timpul, presiunea mediului și a administrației, căsătoriile mixte, prozelitismul catolic, activ și neobosit, obsedat mereu de noi cuceriri de un adevărat fanatism prozelit, absența clerului românesc în zeci și sute de sate, corelată cu lipsa oricărei atitudini prozelitiste active în toată istoria bisericii ortodoxe române, au făcut ca o masă importantă de români din zonele Covasna, Harghita, Mureș și din alte zone să-și

> **„Începuturile fenomenului ceangău nu trebuie căutate undeva în epoca nebuloasă a migrațiunii popoarelor, cum s-a încercat de unii autori mai vechi, ci este rezultatul unui proces istoric mai apropiat, care s-a desfășurat odinioară la lumina zilei, dar în jurul căruia s-a țesut cu timpul în mod artificial, legenda unei enigme științifice impenetrabile" — D. MĂRTINAȘ,** p. 10.

piardă ortodoxia și, în multe cazuri, propria lor naționalitate. Mulți au sperat, desigur, că schimbîndu-și religia își vor îmbunătăți situația materială, raporturile cu statul feudal și stăpînii de latifundii. Pierderea religiei strămoșești nu a dus automat la avantaje materiale, a dus însă în numeroase cazuri la deznaționalizare. Trecînd în Moldova, strămoșii catolicizați ai lui Mărtinaș au avut posibilitatea să-și apere mai bine și să-și salveze și limba și naționalitatea.

V.M. UNGUREANU : În structura sa, catolicismul este universal. Dar această universalitate este implicată în realitățile specifice fiecărui popor, fiecărei națiuni. Deci, în România, a fi catolic nu înseamnă a fi maghiar, sau a fi german sau a aparține altei naționalități. Una este apartenența etnică a unei persoane și alta este convingerea sa de natură confesională. Prima este un dat de care nu te poți rupe, iar a doua constituie o problemă de conștiință. A identifica cele două aspecte înseamnă a nu ține seama de realități și a confunda noțiunile, fapt care, din păcate, la noi s-a întîmplat de multe ori. Un român catolic din Moldova nu era considerat român, deși el simțea adînc românește, în schimb, oricare grec, bulgar sau rus, fără a simți românește, datorită faptului că avea aceeași religie ca și marea majoritate a poporului român, era acceptat și tratat ca un român.

M. UNGHEANU : Prejudecata după care a fi român înseamnă a fi ortodox și a fi catolic sau papistaș înseamnă a nu fi român este veche și cu explicații istorice obiective. Conflictele religioase ascund totdeauna conflicte sociale, economice, politice. O interpretare din punctul de vedere al materialismului istoric și dialectic a luptelor religioase din Transilvania ne duce la aceste concluzii. A fi ortodox în Transilvania înseamnă să n-ai nici un drept. A trece la una din religiile acceptate însemna să ai acces la drepturi, altfel inaccesibile. Se știe că nobilii români din Transilvania pentru a-și păstra condiția de clasă s-au lepădat de ortodoxie, ceea ce a însemnat deznaționalizarea lor. Cauze materiale și istorice precise decid dinamica vieții religioase în Transilvania. Este evident că pentru a avea aceleași drepturi cu secuii, românii locului au trecut la confesiunea acestora. Accentuarea unirii religioase cu Roma are tot motivații sociale și politice : pe de o parte, ale habsburgilor care voiau să creeze prin catolicism slăbirea calvinilor unguri ca putere politică ; pe de alta, a românilor care căutau scutul Romei pentru a ieși de sub exploatarea socială, economică, națională a proprietarilor de pămînt unguri. Oriunde vom căuta resorturile ascunse ale luptei religioase din Transilvania, la fel de puternică și de dramatică și aici ca și în vestul Europei, vom da de motivații practice foarte apăsate. Lupta religioasă e doar o haină așa cum de altfel a arătat-o de mult marxismul.

„CEANGĂU" — UN SUPRANUME RESPINS DE ROMÂNII CATOLICI

MIHAIL DIACONESCU : Acest exclusivism numai cine e ortodox este român, anacronic astăzi, într-o eră de libertate a cultelor religioase, s-a soldat și se mai poate solda cu exclusivisme culturale. Se cunoaște și se studiază prea puțin contribuția diversă, dar mai ales culturală a unor catolici de origine română, care în tot ce au întreprins au păstrat un sigiliu românesc. Umanistul Nicolaus Olahus, regent al Ungariei, a fost român mîndru de originea sa, dar nu avem încă tipărirea întregii sale opere. Tot aici intră figura lui Iancu Corvin de Hunedoara, și el regent al Ungariei și guvernator al Transilvaniei, fiul său regele Matias Corvin, care au lăsat în urmă o operă socială, politică, militară, culturală, singulară prin pecetea ei românească, în lumea de cultură catolică. Ieremia Valahul era respectat ca sfînt între catolicii scaunului papal. Ioan Căianu-Valachus, român catolicizat, a fost un mare muzician. Toți aceștia cer un tratament special din partea noastră, tocmai pentru a nu da dovada unui exclusivism anacronic. Mai amintesc aici pe bănățeanul Gabriel Ivul din Caransebeș, logician și filozof cunoscut, profesor la Universitatea din Viena și Cașovia, trăgîndu-se dintr-o spiță nobiliară românească cu ramificații în toate satele zonei. Catolicizarea i-a permis cariera, la care ca român fără drepturi n-ar fi avut acces. Tot la Cașovia la Universitate și tot în secolul XVII mai sînt doi profesori români : Ștefan Arborel și Ioan Lingoi, prea puțin cunoscuți. Citez cazul lor pentru că el, prin contrast, subliniază situația lipsei de șansă socială, politică, culturală a românilor care rămîneau ortodocși și totodată oferă dovada capacității intelectuale pe care românii au făcut-o de oricîte ori au avut acces la cadrul instituțional adecvat. Situația ceangăilor o luminează și pe a acestor uitați sau pe a altora ca ei.

ION COJA : Cuvîntul ceangău este un cuvînt maghiar, nu e un cuvînt românesc și are un sens vulgar și minimalizator. El însuși este o probă că această populație nu este maghiară, pentru că el exprimă o delimitare a maghiarului față de ceangăi, ceangăi care ei înșiși nu-și zic **ceangăi !** Acest termen reflectă în cele din urmă și o delimitare de acțiunea de maghiarizare care produce rezultate hibride, confuze. Ceangăii sînt un fel de populație a nimănui în accepția adîncă a termenului, adică din perspectiva maghiarului de rînd, care le-a scos porecla de ceangăi, chiar dacă din motive propagandistice ei au început a fi revendicați ca maghiari curați, de diverși autori.

GABRIEL ȚEPELEA : Un argument important în dezbaterea despre ceangăi îl constituie într-adevăr termenii de **ceangău, ceangăi.** Lingvistul maghiar Bernát Muncácsi deriva în 1880 denumirea de ceangău de la verbul secuiesc **csángani** „a se corci" — explicație preluată în 1888 și de Aladár Ballagi. Corcirea semnalată de verbul **csángani** nu se referă la una de ordin biologic, ci lingvistic, deoarece particularitățile de vorbire frapează în primul rînd pe un străin. Secuii nu puteau atribui nume decît unei populații pe care o socoteau din afara ei, străină. Acad. Al. Graur scrie : **„Ca și în cazul numelor de țări, numele populațiilor sînt date de străini, deoarece indigenii nu simt pentru ei înșiși nevoia unui nume special : ei sînt «ai noștri», «oamenii»".** (Nume de locuri. Ed. Științifică. 1972, p. 109). Iar în cazul de față este vorba de distincția făcută de secui între ei și cei pe care îi considerau străini, corciți. De aici verbul ironic **csángani** „a se corci" și rezultatul acțiunii **csángó** = corcit. O dovadă o găsim în lucrarea profesorului universitar Sabin Opreanu care scrie : „Românii noștri săcuizați de pe marginea Ciucului și Trei Scaunelor sunt numiți pînă astăzi ceangăi, nu săcui, arătîndu-se și prin acest nume că sunt de neam străin" **(Printre românii săcuizați,** în „Graiul românesc", I. 1927, nr. 1). De altfel termenul „Ceangăi" apare și ca toponim în jud. Covasna, indicînd atît locul unde a fost creat termenul, cît și locul de roire.

În articolul **O carte despre ceangăi,** din „România literară" nr. 41, 10 octombrie 1985, pagina 8, academicianul Al. Graur acceptă argumentele și concluziile lui D. Mărtinaș cu privire la originea românească a ceangăilor considerînd totodată justificat reproșul autorului adresat specialiștilor în limba română de a nu studia graiul cengăilor. **„Motivul pentru care nu s-a observat pînă acum proveniența românească a ceangăilor** — scrie Al. Graur — **este simplul fapt că sînt catolici, ca și cum religia nu s-ar putea schimba".**

VALERIU RUSU : Termenul de ceangău are un sens disprețuitor și intraductibil, de fapt, într-o discuție publică. Este sigur că refugiații în satele moldovene nu și-ar fi pus singuri un nume rușinos, declasant, ci că acesta le-a venit din afară. El surprinde desigur aspectul lingvistic, dar nu numai pe acesta, implicînd conotații multiple.

V.M. UNGUREANU : Marea majoritate a locuitorilor catolici din Moldova se consideră și se numesc români catolici. Termenul de ceangău este aici de natură cărturărească și este necunoscut în cea mai mare parte. Va fi mai bine cunoscut în urma apariției acestei cărți și am avut obiecțiuni de la ai noștri, pentru că l-am folosit. Titlul cărții a provocat noi reacții de respingere. Cei care îl cunosc și mă refer la o parte din locuitorii județului Bacău, îl resping ca pe cea mai gravă ofensă ce li se poate aduce, iar respingerea consider că stă în strînsă legătură cu sensul de „degenerat" pe care etimologia cuvîntului o sugerează. Personal nu am știut că sînt ceangău, pînă cînd nu am descoperit această caracterizare a noastră în manualul de istorie pentru cursul secundar semnat de profesorul M. Papastopol de la Iași. (Aveam pe atunci 14 ani și eram elev la seminarul catolic din Iași). Am fost foarte surprins de faptul că, fiind catolic, nu mai sînt român și de atunci am început să cercetez cît mi-a fost cu putință originea părinților, a moșilor și strămoșilor mei, cercetare care s-a concretizat, pînă la urmă, în adnotarea cărții lui Dumitru Mărtinaș. Noroc că nu peste mult timp am citit lucrarea preotului franciscan Iosif Petru M. Pal, **Originea catolicilor din Moldova și franciscanii, păstorii lor de veacuri,** care m-a liniștit : sînt catolic, dar sînt român, așa cum mă știam de acasă.

MIHAIL DIACONESCU : Faptul că se consideră catolici români și că manifestă o inadvertență puternică la acest pseudoetnicon, mă văd obligat să-l leg de o altă aderență a lor manifestată grăitor în anumite cazuri. Catolici fiind mulți dintre cei care au părăsit confesiunea strămoșilor, cu precădere intelectuali de prestigiu, simt nevoia să spună răspicat că ei sînt și rămîn români, valahi, precizînd mereu adevărata origine a neamului lor. A fi român și catolic era în vremea veche, paradoxal, un nonsens, și tocmai acest nonsens îl subliniază acești intelectuali. Ei nu vor cu alte cuvinte să se topească în masa neromânească, să li se piardă urma, ci își afirmă răspicat originea. Citez pe Ieremia Valahul și pe Ioan Căianu Valachus, amîndoi catolici de adopțiune tîrzie care-și pun acest cognomen. Folosirea cognomenului „valachus" arată că sensul acestui cognomen era cunoscut și prețuit și de alții, nu numai de purtătorii lui, el atestînd o veche legătură romană, conform axiomei **Valachus sive romanus,** de largă circulație europeană în Renaștere și Baroc. În adoptarea acestui cognomen, care-i ține legați de neamul de origine, regăsim aceeași atitudine care-i face pe cei din Moldova să-și zică români catolici și să refuze termenul confuz și înjositor din punct de vedere etnic de ceangăi. Mentalitatea este aceeași, dincolo de timp și de loc.

V.M. UNGUREANU : Tendințele de maghiarizare ale populației catolice nemaghiare din Moldova, foarte acute în secolul trecut, sînt bine cunoscute de toți cei care au studiat istoria bisericii catolice din Moldova. Ele sînt mai puțin cunoscute de istoricii noștri care nu s-au ocupat de această problemă. Odată cu formarea statului național român și cu independența noastră spirituală, prin fondarea Episcopiei catolice de Iași, în 1884, aceste tendințe au încetat cu vremea. În schimb, după 23 august 1944, datorită orientării spre o politică de ocrotire reală a naționalităților conlocuitoare, s-a crezut de cuviință că și noi aparținem unei asemenea naționalități, respectiv celei maghiare, și atunci au început să curgă „binefacerile" acestui punct de vedere pe capul nostru : ne-am trezit cu școli în limba maghiară la populația bilingvă din județul Bacău, și cu o acțiune presantă de introducere a limbii maghiare în biserică. Școlile de limbă maghiară au rămas goale, deoarece populația nu le-a dorit, iar învățătorii, profesorii și inspectorii veniți în județul Bacău din secuime au fost plătiți din banul public numai și numai pentru prezența lor, fără a avea nici o activitate propriu-zisă. Fără elevi, aceste școli și-au închis porțile de la sine. În biserici, limba maghiară nu s-a putut introduce din pricina opoziției categorice a populației, care a fost chemată la un fel de referendum în această problemă de episcopul Anton Durcovici, străin de noi ca origine, dar cunoscător și înțelegător al dramei noastre. Cum am arătat și în notele lucrării inițiatorul referendumului a plătit scump acest referendum, dar limba română n-a fost izgonită, pentru că ea era limba maternă a așa-zișilor ceangăi.

ION COJA : O precizare în legătură cu împrejurarea bizară, amintită și comentată atît de D. Mărtinaș, cît și de V.M. Ungureanu, căci au

> **«Cum, cucoane, acum cînd toate satele m-au ales ca să le apăr drepturile în marea Adunare, sunt catolic și nu pot fi deputat ? Dar cînd ne puneți bieilicuri, cînd ne luați birul, cînd vă dăm feciorii la oaste, cînd vă facem boieresc, atunci nu suntem catolici, ci ne priviți ca pravoslavnici ?» — IANUȘ ROBU,** deputat din Săbăoani, 1857.

trăit-o amîndoi, împrejurarea înființării în 1948, în satele moldovenilor catolici, a unor școli în limba maghiară, adică în sate și-ntr-un oraș în care practic nimeni nu vorbea ungurește. Atunci au ieșit oamenii cu mic cu mare la primărie, cu tricolorul în frunte, cerînd școli în limba lor părintească, adică în limba română ! Nu mai zic că s-au găsit unii să interpreteze aceasta ca pe un act ostil noilor rînduieli politice din țară !! Explicația acestei împrejurări cred că am găsit-o — parțial, firește — într-unul din documentele publicate în masiva colecție de documente privitoare la 23 August 1944, recent scoasă, în patru volume. Este o colecție extraordinară, care deschide porți neștiute înțelegerii noastre asupra unui trecut foarte apropiat. În volumul trei, documentul 918, p. 61—62, găsim relatarea unor întîmplări din Ardeal care explică multe din evenimentele ce au urmat, îndeosebi în partea lor dramatică, tragică chiar. Repet, cele patru volume constituie, după mine, apariția editorială cea mai remarcabilă din ultimii ani. Cele relatate de Dumitru Mărtinaș și de V.M. Ungureanu, în notele sale, se armonizează reciproc cu documentele amintite. Anume, că în partidul nostru, imediat după 23 August, profitînd de împrejurări, s-au strecurat elemente aparținînd grupărilor maghiare revizioniste și iredentiste, elemente care, sub pretextul aplicării noii politici marxiste de înfrățire între popoare, au făcut uitate și nepedepsite crimele săvîrșite de horthyști în Ardeal, ba chiar au încercat să continue, cu mijloace noi, procesul de maghiarizare a populației românești.

CUM SE AJUNGE SCRIITOR DE LIMBĂ MAGHIARĂ ?

GABRIEL ȚEPELEA : În legătură cu populația cunoscută sub numele de „ceangăi", în număr de aproximativ 180 000, diseminată în nordul și sudul Moldovei nu poate fi vorba în nici un fel de încercări de românizare în vreme ce prin anii '50 **ceangăii protestau pe lîngă autoritățile vremii împotriva școlarizării în limba maghiară oferită de statul român pe baza unei opinii vehiculată de cercetătorii maghiari că populația respectivă ar fi de origine maghiară. Statul român le oferea, acestor locuitori, învățători și profesori maghiari, programe analitice adecvate culturii maghiare și ei protestau. De ce ? Fiindcă aveau conștiința apartenenței lor la etnia românească și nu acceptau ca datorită confesiunii lor catolice să li se stabilească o falsă identitate națională.**

Catolicii moldoveni au limpede conștiința apartenenței lor la etnia românească. Astfel, la recensămîntul populației din 1977 în întreaga Moldovă s-au declarat de naționalitate maghiară 5 770 de locuitori — în chestionar nefiind inclusă confesiunea. În aceste condiții nu e de mirare că locuitorii catolici îi întrebau mirați pe cei ce le trimiteau învățători și profesori maghiari : de ce vreți să ne schimbați naționalitatea ?!

M. UNGHEANU : Revendicarea la trunchiul maghiar al acestor români secuizați, bilingvi, care s-au întors la limba lor maternă odată cu dispariția presiunii deznaționalizante, s-a făcut în ciuda evidențelor. Într-o lucrare a lui Kos Karoly apărută la București după război în 1976, dar bizuită pe cercetări din 1949, satele ceangăiești erau trecute în bloc la „grupul etnic de răsărit" al maghiarilor. Desigur că pentru românii care nu obișnuiesc să se ocupe de „grupuri etnice" de dinafara granițelor lor, fie la vest, fie în alte puncte cardinale, această pretențioasă formulă, a fost privită cu detașare. Asta explică în bună măsură apariția la noi în țară a unor astfel de aserțiuni și demonstrații confecționate, cum este și aceea din albumul colectiv din 1981 despre ceangăii moldoveni a cărui listă de autori începe cu același Kos Karoly. Lipsa de consistență a unei asemenea etichete este însă frapantă. Nimic nu sugerează că emigrarea de aici a fost maghiară sau exclusiv secuiască. Este vorba de manipularea la dorință a datelor obiective. Astfel se întîmplă și cu exagerarea criteriului limbii maghiare în această problemă ceangăiască, deși ea nu este folosită peste tot, nu este vorbită corect, și a cedat terenul cît l-a avut în întregime limbii române a ceangăilor, care nu este graiul moldovenesc, ci graiul transilvănean de dincolo de Carpații răsăriteni. Realitățile infirmă și aici revendicarea „răsăriteană". Cît despre port, despre obiceiuri, ele sînt românești și nu pot fi raportate la un etalon ungar. Nici în Asia, nici în Panonia ungurii nu-s îmbrăcați astfel. Întreprinderea lui Kos Karoly amintește volumul **Ungaria și civilizația,** coordonat de Georg Lucacs și tipărit la Paris în urmă cu cincizeci de ani, unde arhitectura specific ungară era exemplificată cu fotografii ale unor case românești din lemn. Bineînțeles că tipărirea unor asemenea lucrări la

> **„Cînd noii misionari fără sutană au venit la Fundu Răcăciuni să introducă limba maghiară în biserică (martie 1949), corul sătesc i-a întîmpinat cu vechiul cîntec :** „Mult e dulce și frumoasă / Limba ce vorbim, / Altă limbă armonioasă / Ca ea nu găsim !" — **D. MĂRTINAȘ,** p. 143.

București ilustrează libertatea de opinie a autorilor, dar și o atitudine de persoane care refuză să țină seamă de rezultatul cercetărilor științifice la noi. Cine ar putea bănui că un text în maghiară, semnat cu nume maghiar, într-o revistă maghiară este o contrafacere ? Un asemenea instructiv caz, cu atît mai instructiv cu cît s-a petrecut destul de aproape de noi, este citat la p. 146 a cărții lui D. Mărtinaș, de V.M. Ungureanu (interlocutorul nostru) : **„Relatăm și un caz recent foarte semnificativ. Petre Sescu-Păduraru din Săbăoani, țăran cu preocupări cărturărești, a scris în românește două articole despre satul natal, le-a trimis conf. univ. Istvan Imre de la Cluj, care le-a tradus, completat și publicat sub numele Erdős Szécska Péter (în „Népismereti dolgozatok", 1978) și Erdős Szeszka Péter (în „Korunk", nr. 3/1982), nume care nu-i aparțin (vezi bibliografia). Maghiarizarea antroponimică l-a făcut însă „celebru" pe badea Petre, Széska Erdős Péter fiind menționat în „Romániai magyar irodalom lexicon" (Bucarest, 1981, p. 319).** Petre Sescu Păduraru a tipărit și în „Ceahlăul" un articol în 11 aprilie 1981, dar de data aceasta fără să mai fie nevoie să fie tradus, adică în limba maternă : română. Ceangăii din județele Bacău și celelalte sînt tot atît de maghiari sau de secui pe cît e scriitor maghiar badea Petru Sescu-Păduraru.

ÎNCERCĂRILE DE REMAGHIARIZARE DIN MOLDOVA SAU INCONSISTENȚA UNEI TEORII DE CABINET

MIHAIL DIACONESCU : Am vorbit mai înainte de deznaționalizarea românilor prin religie, mai exact de maghiarizarea lor, fie în toată Transilvania, fie în zona secuiască. Procedeul acestei maghiarizări era simplu, superficial, dar de efect : se lua numele enoriașului și se trecea în matricolele bisericești și civile într-o formă maghiară și cu ortografia cuvenită. Din **Bujor** s-a făcut **Buzso,** de pildă. De la **Dumitraș** s-a ajuns la **Pal. Petru al lui Paul Dumitraș** a fost notat mai întîi ca **Petrus Pauii Dumitraș.** Acesta era bunicul. Un fiu al bunicului, devine **Anton Petru Pal.** De la această dată înainte toți Dumitrașii sînt notați ca **Pal.** Un exemplu elocvent. Mărtinaș se întreba : dacă acești catolici din Moldova era unguri, de ce simțeau nevoia preoții maghiari trimiși aici să le schimbe numele ? Din asemenea deghizamente onomastice, de care registrele de stare civilă din România sînt pline, s-a încercat a face un argument pentru originea maghiară a „ceangăilor". Pretinsa românizare a acestora, susținută de unii cercetători străini în fața evidenței că aceștia vorbesc limba română, ascunde de fapt încercări agresive de maghiarizare dincolo de limitele teritoriului etnic și de stat al Ungariei.

V.M. UNGUREANU : Cartea lui Dumitru Mărtinaș scoate în evidență originea românească a populației catolice din Moldova. Vreau să accentuez că această origine românească nu este afirmată și dovedită din exterior, ci **din interior,** Dumitru Mărtinaș fiind un fiu al acestei populații. Cercetările sale lingvistice au o valoare deosebită, întrucît Mărtinaș cunoștea din copilărie graiul acestei populații, pe care l-a vorbit pînă la plecarea sa la studii.

M. UNGHEANU : Spiritul Congresului al IX-lea al P.C.R., care a deschis noi perspective de lucru în toate domeniile, a oferit și oferă o șansă în plus cercetărilor din disciplinele umanistice. Totul este ca ele să fie la înălțimea generoaselor principii enunțate de partid, răspunzînd directivelor acestuia prin lucrări asupra celor mai importante teme și obiective științifice ale momentului. Cartea lui Dumitru Mărtinaș ne arată că asemenea teme își așteaptă cercetătorii și că numeroase concluzii puse în circulație cer o rectificare pe măsura unei cercetări obiective și a adevărului impus de realități.

> **„«Vreți să ne faceți unguri ?», întrebau oamenii, nedumeriți, pe cei care umblau din casă în casă cu lămurirea. Ei se știau români și aveau nevoie de școli românești" — D. MĂRTINAȘ,** p. 50.

ION COJA : Insist aici asupra caracterului prob al cercetării lui D. Mărtinaș. El face precizarea că printre catolicii din Moldova există un grup restrîns de cîteva mii, față de cele circa 200 000 de catolici români, la care se poate constata o conștiință etnică maghiară. Este un grup de cîteva sate ai căror locuitori vorbesc relativ bine maghiara. Pe aceștia D. Mărtinaș nu i-a cercetat. Ce sînt ei la origine, dacă și ei sînt rezultatul maghiarizării sau nu, este greu de știut. Existența lor poate explica în parte șirul de erori al unor cercetători care pleclnd de la ei au tras concluzii pentru toate satele cu locuitori catolici veniți de peste Carpați. Mai toți predecesorii lui D. Mărtinaș au conchis, dilatînd proporțiile acestei prezențe și manipulînd datele, că ne aflăm în fața unei enclave maghiare caracteristice, deși faptele nu susțin această afirmație. De altfel, D. Mărtinaș nu vrea să demonstreze mai mult decît îi permit faptele. De aceea și reușește să fie atît de convingător.

O TEZĂ INTERESATĂ ROMÂNIZAREA CEANGĂILOR

VALERIU RUSU : Teoria după care acești așa-ziși ceangăi ar fi venit din Transilvania maghiari și ar fi fost românizați în Moldova se bizuie pe dovezi aparente, subrede. Mă voi referi la criteriul lingvistic, pe care l-am invocat mai înainte : în aceste sate se vorbește un grai din Transilvania și nu graiul românilor din jur, care e cel moldovenesc. Dacă procesul de românizare ar fi avut loc, acești locuitori ar fi vorbit graiul moldovenesc, dar procesul n-a avut loc pentru că ei au venit români de peste munte, cu graiul de-acasă, cu costumul de-acolo, cu obiceiurile și celelalte particularități. Dar mai sînt și alte argumente la fel de puternice pentru a infirma teza deznaționalizării unor secui în Moldova. Expansionismul românilor este ca și ine-

> **„În Moldova, ceangăii nu și-au pierdut nici limba, nici naționalitatea lor română, amenințate în trecut de secuizare. Ei și-au salvat individualitatea lor etnică, adică tocmai ceea ce au pierdut conaționalii lor rămași în Transilvania, care au fost asimilați de secui în cea mai mare parte" — D. MĂRTINAȘ,** p. 48.

xistent, pe toate planurile. Dacă am compara aria veche locuită de daci, și aria romanității orientale cu actualele granițe politice ale românilor am observa că noi n-am cîștigat teritoriu ci am pierdut. Biserica noastră ortodoxă, s-a spus aici, n-a făcut prozeliți, ci și-a pierdut de multe ori susținătorii în favoarea altor confesiuni. Mai mult decît atît, românii n-au dus nicicînd și niciunde **o politică de deznaționalizare,** din contră, grupuri mai mici sau mai mari de români au fost slavizate, grecizate, maghiarizate, în condițiile concrete ale existenței lor în contextele etnice, lingvistice, religioase, etc., respective, adesea foarte diferite. Șocul marilor invazii asiatice a rupt aceste grupuri de trunchiul comun și ele au fost treptat deznaționalizate. Procesul a durat sute de ani și el nu e terminat pe anumite arii ale fostei Romanii Orientale nici astăzi. A vehicula ideea unui spirit cuceritor, oprimator, deznaționalizator, etc. al românilor în condițiile de evidență pe care le-am amintit, în condițiile vecinătății țării noastre cu imperii și regate vaste și puternice (otoman, austro-ungar, rus, etc.), care au fost adevărate închisori ale popoarelor, cucerite vremelnic și asuprite, este o teorie care atinge, incontestabil, limitele absurdului.

ION COJA : Politica de deznaționalizare nu este proprie românilor. Întăresc cele spuse de Valeriu Rusu adăugînd că probele unei politici de deznaționalizare nu pot fi găsite în nici o perioadă a întregii noastre istorii. Nimănui în istoria noastră nu i s-a impus naționalitatea română cu forța sau prin măsuri administrative, prin legi constrîngătoare. Poate de aceea au existat mulți străini care și-au găsit în mijlocul societății românești un loc de muncă și de viață și care s-au considerat ei înșiși români cînd au dorit-o și au voit-o ei. Regula ospitalității și a toleranței, care este adevăratul semn de cultură și civilizație al unui popor, a funcționat întotdeauna atît la nivel popular, cît și la nivelul politicii de stat. Regimul de care s-au bucurat întotdeauna la noi minoritățile naționale, azi le zicem naționalități conlocuitoare, a fost și este un regim pe care îl doresc și minorităților românești din afara granițelor României. În acest context, mă întreb dacă nu cumva față de românii din afara actualelor granițe românești avem datorii pe care le ignorăm din prea mare grijă pe care o avem față de minoritățile naționale de la noi din țară.

MIHAIL DIACONESCU : O putem spune cu fruntea sus și cu inima împăcată : românii n-au practicat niciodată deznaționalizarea, dar românii au fost deznaționalizați, de ori cîte ori prilejul s-a ivit. În ceea ce-i privește pe românii din Transilvania, de unde au venit și strămoșii fraților noștri ceangăi, există o constantă care străbate politica internă a Ungariei de la contele Appony la amiralul fără flotă Horthy, numi-

Continuare în pag. a 6-a

ORIGINEA ROMÂNEASCĂ A CEANGĂILOR

Urmare din pag. a 5-a

torul ei comun fiind politica sovină antiromânească. Vechile statistici habsburgice indicau sate cu mii de locuitori români pe ambele maluri ale Tisei, ele mai erau încă în 1913, dar astăzi ele nu mai există. Răspunsul este: deznaționalizarea. Nu este cazul să numărăm școlile românești sub guvernele maghiare în Transilvania. Numărul lor era cu totul insuficient pentru cifra populației românești. Rezultatul urmărit era același. În 1912 s-a înființat la Hajdu Dorog o episcopie greco-catolică cu limba de cult maghiară în același scop. Încercarea s-a repetat și în timpul guvernului horthyst tot la Hajdu Dorog, cu aceleași intenții. Este caracteristic că oridecite ori a vrut să lichideze naționalitatea română din Transilvania actiunile oficiale au distrus sistematic bisericile ortodoxe. Faimosul general Buckow a distrus circa 100 de mănăstiri și schituri românești în secolul XVIII. Ocupația horthystă în Transilvania a însemnat distrugerea din temelie sau devastarea ori profanarea unui număr însemnat de biserici românești. Ca și alți adversari ai poporului român și ocupantul maghiar fascist a considerat biserica ortodoxă ca un mijloc de rezistență etnică și aici și-a îndreptat cu precădere loviturile. Spiritul de toleranță, absența dorinței de deznaționalizare le mărturisește conditia bisericii catolice ca și a altor confesiuni religioase în România, după 1918, atît de libere încît preoții lor reuseau în satele așa-numiților ceangăi, operă de prozelitism și maghiarizare în chiar fruntariile statului român.

„NU PUTEM FI DECÎT CEEA CE SÎNTEM : ROMÂNI"

V.M. UNGUREANU : Vreau să sesizez totuși o tangență actuală, imperceptibilă pentru unii, a acestui fenomen dureros, o situație cu totul specială, în miezul căreia mă aflu de aproape treizeci de ani, la început doar ca participant constant și activ, apoi ca cercetător atent al tuturor aspectelor și consecințelor sale și, în fine, ca vestitor al absurdității situației și al remedierii ei, cu toate dificultățile inerente ce i-ar sta în cale. Desigur că, un timp, modestul toboșar nu putea fi decît „vox clamantis in deserto".

Dar să punem degetul pe rană. După 1948, în Transilvania și Banat, meandrele istoriei au determinat constituirea unor comunități catolice românești sui generis, în care s-au încadrat apoi și moldovenii noștri, stabiliți aici în urma unor mutații demografice, determinate de industrializarea țării.

Fenomenul a surprins unele foruri, a căror optică momentană, cu urmări defavorabile în perspectivă istorică națională, a condus la excluderea limbii române din bisericile catolice, frecventate și de români și **ipso facto,** a favorizat formarea unei mentalități eronate asupra supremației limbii maghiare în cultul catolic, chiar dacă enoriașii aparțin și altor naționalități decît celei maghiare.

Această teză falsă a fost infirmată de Conciliul Vatican II care prin constituția **Sacrosanctum Concilium,** din 4 decembrie 1963, a introdus **toate limbile naționale în celebrarea cultului.**

Nicăieri pe fața pămîntului nu este situația de aici, ca enoriașii să fie de o limbă, iar limba oficiului divin să fie alta. Remedierea nu se poate face decît prin introducerea limbii liturgice române și prin pastorația acestor enoriași români din Banat și Transilvania de către preoții români. Bineînțeles fără a stînjeni cu nimic pe enoriașii de alte limbi și tradițiile lor. Din acest punct de vedere, relatăm un caz foarte elocvent. O familie de turiști francezi venită în țară cu mașina a pus următoarea întrebare parohului catolic din Piatra Neamț : „Părinte, unde încep hotarele României, la Piatra Neamț, sau la Episcopia Bihor, pentru că numai la Piatra Neamț am putut asculta o liturghie în limba română iar în Transilvania, deși am întîlnit credincioși catolici de limbă română nicăieri nu am auzit ca limba română să răsune pe altar". **Cui prodest !**

ION COJA : Problema catolicilor din Moldova este, în cele din urmă, un subcapitol al controverse absurde care s-a desfășurat și pare a se mai desfășura pe tema continuității românești în Dacia veche. Consider că azi cînd acumularea informațiilor și datelor științifice scoate problema din impreciziile inițiale chestiunea este în primul rînd de etică științifică. La ora de față s-au adus atîtea argumente pro și contra încît este posibilă concluzia ultimă. Iar această concluzie scoate problema din sfera controverse. Constatările mele țin de etica cercetării științifice : în vreme ce savanții români iau în discuție argumentele adverse, aducînd mereu noi argumente, adversarii tezei continuității nu iau în considerație argumentația românească revenind mereu la aceleași vechi argumente dovedite ca neintemeiate sau nesigure. Un elementar procedeu științific cere să recapitulezi argumentele problemei de care te ocupi, dar această regulă științifică nu este respectată în lucrările autorilor unguri. Socoteala e simplă : și eficace : puțini dintre cei care citesc mai ajung să afle și ce susține partea adversă, altera pars, ale cărui argumente nu sînt invocate. În schimb, cine citește o lucrare românească pe această teză este informat și de argumentele adverse așa cum este firesc să se petreacă într-o dispută științifică. A doua constatare privește suspecta unanimitate a literaturii maghiare de specialitate pe această temă, în contrast frapant cu dezbaterea românească, atentă la toate posibilitățile de interpretare, pro și contra, ale faptelor comentate. Dai peste un evantai de păreri, care strict omenește m-ar fi bucurat dacă s-ar întîlni și în bibliografia maghiară. Chiar nici un om de știință maghiar să n-aibă îndoieli ? Tratamentul problemei ceangăilor mi s-a părut similar în bibliografia ungară. Cartea lui D. Mărtinaș, ca și precedenta semnată de Dumitraș-Pal, bogatul aparat de note al lui V. M. Ungureanu, pentru a ne opri doar la ei, toți din satele ceangăiești, îi pun pe acești revendicativi cercetători în situația avocatului nedorit. Creangăii își apără singuri cauza românească.

VALERIU RUSU : Cartea lui Dumitru Mărtinaș, acest adevărat apostol al ceangăilor, este — vorbesc ca dialectolog — revelatoare prin faptul că pune pentru prima dată în evidență fondul originar transilvan al graiului acestora, ceea ce exclude definitiv ideea transplantării unui grup maghiar din Transilvania (din secuime) în Moldova și deznaționalizarea („românizarea") lor acolo, care n-ar fi fost posibilă decît prin „moldovenizare". Originea ceangăilor nu poate fi înțeleasă decît prin procesul de maghiarizare a unui grup românesc — limitată și ea numai la anumite aspecte, căci portul, obiceiurile și în primul rînd conștiința etnică nu sînt maghiare — din Transilvania, în condițiile generale și binecunoscute de deznaționalizare pe cele mai diverse și perfide căi, impuse de oficialitatea maghiară.

V.M. UNGUREANU : Nu românizarea este „păcatul" autorităților de stat, ci hiperzelul de care au dat uneori dovadă, justificat în felul său, dar foarte dăunător cauzei noastre, oricum ar fi justificat acel hiperzel cu care, de exemplu, prin anii '50, ne-au înzestrat cu școli maghiare nedorite de nimeni și de aceea rămase goale, cu învățători, profesori și inspectori veniți din secuime și plătiți din banul public numai pentru că aveau menirea de a-i rupe pe unii dintre ai noștri din trupul națiunii române.

Trist, dar foarte adevărat.

Cu excepția bilingvismului unei minorități, în ființa și în firea noastră nu avem nimic esențial sub aspect maghiar. Confesional apoi, creștinismul nostru latin, inițial „formă religioasă națională" (A.D. Xenopol) a poporului român, ne îndreaptă astăzi direct spre mater Roma, fără nici o filieră. Dacă am fi maghiari, am fi desigur buni maghiari ; dar dacă sîntem români, înțelegem să fim buni români, fără a fi însă exclusiviști și xenofobi. Iubim cu sinceritate poporul maghiar și știm că, mai presus de orice, **charitas omnia vincit ;** prețuim cum se cuvine valorile sale spirituale, care fac parte din patrimoniul sacru comun al umanității. Dorim însă reciprocitate în sentimentele noastre, fără nici o tendință de acaparare, pentru că noi nu putem fi altceva decît ceea ce sîntem : români. Cît privește punctul de vedere diferit al altora, de la noi din țară sau de peste hotare, acesta nu schimbă cu nimic realitatea. **Clara pacta, boni amici.**

M. UNGHEANU : Cartea lui D. Mărtinaș, care este expresia unei munci de o viață, rezultatul unei dramatice frămîntări de conștiință, este în același timp o contribuție științifică dinamitardă și un act de justiție pentru aceste sate de ceangăi, care ar trebui să-și schimbe porecla în renume pentru felul cum și-au apărat conștiința românească, în ciuda imprejurărilor potrivnice, a confuziilor primejdioase, a innoirii pericolului maghiarizării.

Vorbim adesea despre spiritul revoluționar ca dușman al inerției și făuritor al noului. Modul în care D. Mărtinaș s-a bătut cu prejudecățile, cu inerțiile, cu dificultățile și riscurile unei asemenea acțiuni, dorința și voința lui de a crea o perspectivă nouă asupra acestei probleme nu vădesc un asemenea spirit ? D. Mărtinaș a scos la lumină un adevăr scufundat sub straturi de prejudecăți, confecții interesate, sufocat de ele, dar i-a dat șansa cuvenită, adică de a fi un bun al culturii române, un instrument al omului de știință, un suport moral pentru oamenii din mijlocul cărora autorul s-a ridicat.

Apariția cărții de altfel este legată de un nou context de dezvoltare a cercetării științifice în România. Principiile innoitoare, spiritul revoluționar al Congresului al IX-lea a făcut posibilă apariția acestei cărți. S-a văzut că această lucrare e concepută modern, într-un spirit realist, de respect al adevărului, că ea se integrează într-o perspectivă materialist-dialectică și istorică, asupra dezvoltării societății românești.

Accentuez aici că luptele religioase, conflictele religioase din Transilvania ascund profunde și grave conflicte sociale și politice și că viziunea marxistă asupra fenomenului, demitizînd aceste conflicte, dezbrăcîndu-le de haina lor „spirituală", ne ajută să înțelegem mai bine prefacerile sociale și politice din Transilvania, ca și, în ceea ce privește originea ceangăilor, exodul românilor din secuime și stabilirea lor în Moldova, precum și situația lor de aici, mai departe. Marxismul ne învață să nu ne impiedicăm de cuvinte („catolic", „ortodox", etc.) ci să vedem problema socială și politică pe care o îmbracă, exploatarea economică pe care o ascund, exploatarea de clasă sau exploatarea națională. Pentru că dincolo de faptul că acești pribegi sînt una sau alta, au o etichetă sau alta, e mult mai important să știm de ce au plecat, din pricina căror imprejurări și în ce stadiu de dezvoltare economică, socială, politică, națională se găseau. Strămoșii lui D. Mărtinaș ca și ai lui Ion Creangă, au pribegit din aceste pricini. Ieftinele argumente propagandistice de revendicare a acestei populații, ilustrînd o politică veche și mereu nouă, dar întotdeauna certată cu adevărul și dialectica acestuia, trebuie să-i opunem viziunea științifică, care pleacă de la realități și se întoarce la ele. Deși cu un obiectiv limitat, cartea lui D. Mărtinaș este profund revelatoare sub aspect cultural și istoric, deschizătoare de orizont și incitantă științific. Ea este expresia unei direcții de cercetare istoriografică, interdisciplinară, stimulată de politica culturală a partidului, alinîndu-se unui șir important de lucrări care în ultimii douăzeci de ani de la Congresul al IX-lea încoace, își propune să ne arate în chip responsabil istoria noastră „așa cum a fost".

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

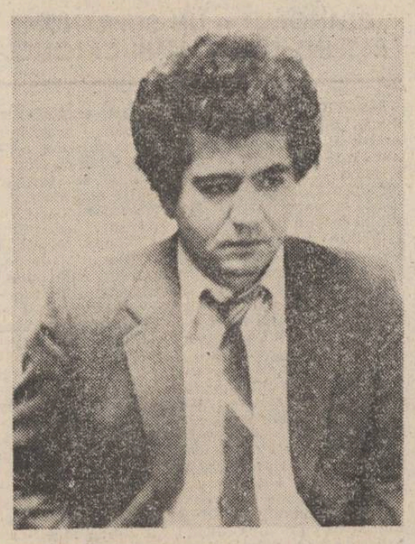

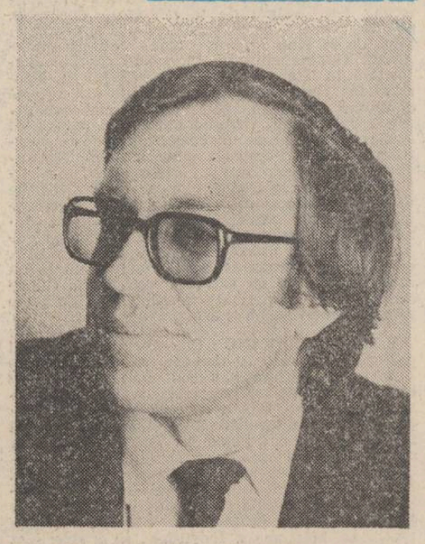

Aurelian Titu Dumitrescu sau „notarul" tinerei generații pe lîngă Nichita Stănescu

Eugen Mihăescu, adică sociologie-reportaj-proză

Marin Sorescu, la jubileu, acompaniat de trubadurul Tudor Gheorghe

MULT E DULCE...

Parfumul vechilor texte

Urmare din pag. 1

epocii : **Alexăndria, Sindipa filosoful, Bertoldo, Floarea darurilor...** Este semnificativ faptul că una dintre primele tipărituri românești — volumul miscelaneu de la 1639, aflat astăzi la Budapesta — cuprinde, în afară de 23 de texte române și slave cu conținut religios, un **Gromovnic** și un **Trepetnic,** lucrări reprezentative pentru literatura populară de prevestire a epocii — căci, atunci ca și astăzi, huzurul indemna la cercetarea Horoscopului.

Dar aceste ficțiuni de import nu erau făcute pentru a astîmpăra setea de mărire a unei boierimi care încetase de mult de a fi războinică dar în sufletul căreia amintirea unui Ștefan Vodă nu se stinsese încă ; literatura de colportaj era mult prea săracă în evocări istorice, în fapte eroice pentru a putea alcătui o „gestă" a românilor — căci de aceasta era nevoie pentru a defula instinctele războinice ale înalților dregători stipendiatori, tot așa cum în secolul al XI-lea occidental **gesta** fusese inventată pentru a alunga plictisul unor războinici baroni ce încă nu inventaseră Cruciadele. Împlinind dorințele augustilor cititori, copiștii-tălmaci adaugă și extrapolează textele originale, modificîndu-le în sensul intensei cereri de lectură identificativ-istorică obiectiv existentă în epocă ; astfel unele copii ale Alexăndriei ajung să vorbească despre ascendența latină a neamului, despre Dragoș, legendarul întemeietor al Moldovei, sau, mai semnificativ, despre o campanie... împotriva Poloniei a marelui împărat macedonean — transpunere în planul ficțiunii a unei Dumbrave Roșii ce nu mai putea avea loc.

Dar cititorii veacului al XVII-lea românesc erau mult prea neexperimentați în tainele scriiturii pentru a se putea mulțumi cu subtila evocare a unor lumi de **nicicînd** și de **nicăieri :** chiar și mult mai rafinații cititori ai Franței secolului al XVIII-lea aveau nevoie de tracul destul de transparent al deghizării ficțiunii în „memorii" pentru a nu se simți vinovați de a se fi lăsat captivați de o... minciună. Încă de la sfîrșitul secolului al XVI-lea boierii plătesc sume mari, întreține timp de ani de zile copiști-compilatori pentru a intra în posesia cîte unei cronici — care nu este, ca orice lucrare istorică, decît o **sinteză epică** a unor fapte reale, dar care, în acea vreme, cînd istoria nu era încă propriu-zis știință, devenea adesea evocare fabuloasă, eroică, condensat epic ascuns îndărătul scopului mărturisit, istoriografic.

Așa cum era de așteptat, dorințele acestea nu au fost nici pe departe împlinite : degeaba se osteneau grămăticii, sufletul lor prozaic, lipsit de sufletul epic de călugări nu puteau găsi un leac ficțional acelei limite istorice concrete pe care încercau să o depășească în planul unei proto-ficțiuni istorice puternicii zilei. Treptat, cei mai luminați dintre boierii țării au ajuns la concluzia că, pentru ca să fie scrisă o cronică mai mult epică decît istoriografică, răspunzînd într-adevăr năzuințelor și modului lor de a vedea lumea, această sarcină nu trebuie încredințată unor mîini ancilare, căci o adevărată **gestă** a pe atunci trecutei măreții a românilor este prea înaltă pentru a încăpea în sufletele lor de șerbi de-abia dezlegați la slove, de robi compilatori. Încît cinstitelor fețe boierești nu le-a rămas decît să apuce condeiul, într-acele lungi nopți de iarnă cînd singurătatea și nostalgia trecutei măreții a neamului le dădeau tîrcoale...

Adevărul este că marii boierii ai vremii nu numai că știau să scrie, dar chiar, așa cum reiese din documentele de epocă, scriau bine, în cuvinte care după trei secole nu și-au pierdut tăria : „...Că, de aș avea zece bani în casa mea, trimite-i-aș și aceia tot spre istov de datoriia aceia ; carea doar mărîia-ta socotești că eu din căinîia mea și din fărădeomenîia mea pestesc și întîrziez măriei-tale, de nu plătescu. Eu, necum spre ce aș mai arăta către **mărîia-ta cu** alt Jurămînd ceva ce, cum arătam mai sus, tot așea zicem : ce nevoia noastră vedem că nu să creade înnaintea măriei-tale. Ce doar n-am hi nice noi cu obraz de marmure sau de her, că pre un her sau pre un marmure cu atîta gloată de atînsături a-are hi sfredelit, dară inima noastră în ce chip n-are hi vătămată de atâta ponoslu ?"

Cîtiva — poate cei mai patrioți, poate cei mai învățați din Divanul țării — s-au apucat, în lungile clipe de singurătate și răgaz, să rescrie ei înșiși povestea măreției Moldovei lui Ștefan, pentru a justifica nu prin „basne", ci prin vraja epică a evocării vremurilor de odinioară ceea ce ei considerau mai sfînt în lume : **noblețea și vitejia neamului, chezășie a unui viitor pe care-l doreau cît mai luminos.** Astfel a fost întemeiată o istoriografie cu privirile ațintite în viitor ; prin strădania citorva boieri luminați și iubitori de neam, limba noastră s-a ridicat, în scurtul răstimp al unei jumătăți de secol, de la stilul succint al unui Ureche la mlădierea graiului unui Neculce.(...)

Nu, imboldul care l-a făcut pe Ureche să scrie a fost mai profund decît dorința de faimă, de avere sau intîietate. Mai profund și mai modern totodată : și în zilele noastre o carte se naște cel mai adesea dintr-o mare nemulțumire, din dorința de a reconstrui **altfel** realitatea, fie chiar și în spațiul secund al cuvîntului. Bineînțeles, respectînd regulile pe atunci tradiționale ale genului, Ureche afirmă că „...cu multă nevoință cetind cărțile și izvoadele și ale noastre și cele străine au aflat cap și începătură moșilor..." lăsînd a se înțelege că sinteza sa epică asupra istoriei Moldovei ar fi în esență operă de compilație. Dar lucrurile nu stau tocmai astfel, și doar un Simeon Dascălul („...neștiut și slab la minte, precum și Todoraș cu Cantacuzin vel vistiernic în Moldova și alții, bine cunoscînd pe acela, mi-au mărturisit că de multă neștiință și de minte puțină era acel om.") putea crede că, prin compilarea unor basne bizare și scorneli defăimătoare de aiurea adunate, ar putea întregi cele ce au scris înaintașul său.

Dincolo de tonul aparent impersonal, de voita retragere a autorului din text, se întrezăresc acele profunde motive de nemulțumire față de nimicnicia de atunci a stării țării ce l-au făcut pe vornicul Ureche să ia pana, „pentru a le rămîne feciorilor și nepoților să le fie de învățătură"... Și acestea nu sînt compilate de aiurea, ci-și trag seva din chiar realitatea istorică a ființării poporului nostru pe aceste meleaguri.

((Fragment din lucrarea în pregătire „Literatura română : voința de a fi")

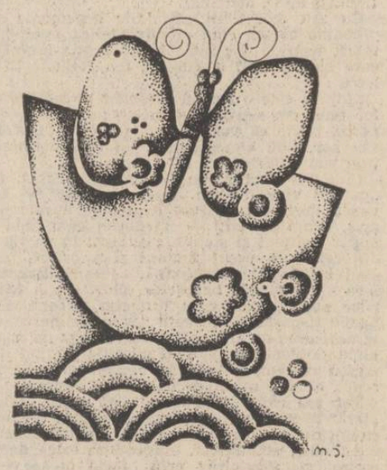

CONTEMPORANII NOȘTRI

Fluxul convingerilor

Ca și alți confrați din generația ce debutase în timpul și după evenimentele fierbinți din August 1944, tînărul A. E. Baconsky s-a angajat în marșul impetuos al revoluției, cîntînd idealurile nobile ale acesteia, vizionarismul social și moral fiind crezul nedemințit al poeziilor și publicisticii lui. Răspunsurile poetului erau prompte, lipsite de echivoc și vădit militante :

„O primăvară nouă răsare-n calea mea / Și-a țării hărăzită atîtor mari destine, / — Ca un curent electric venind de undeva / Puterea primăverii o simt trecînd în mine... // Prieteni, primăvara, copleșitoare, grea, / Pe zeci de mii de drumuri o auziți cum vine ? / — Ca un curent electric venind de undeva / Puterea primăverii o simt trecînd în mine."

Cînd speranțele și avînturile juvenile se transformă în realitate, iar imperative imediate sînt construcția noii orînduiri și făurirea de valori naționale, în directă concordanță cu idealurile umanismului, scriitorul A.E. Baconsky înțelege că literatura nouă trebuie să continue glorioasele tradiții românești și universale moderne. Descumpănirile ideologice și găsirea adevăratului ideal artistic se produc în momentul cînd tînărul poet **se convinge** de esecurile multor creații literare din primii ani ai deceniului șase. Sclerozarea sentimentelor, gongorica „rutină", idilismul și nesinceritatea, expresia nivelatoare, prozaică și sterilă, îi apar ca acte de trădare a poeziei și artei :

„Poezii cuminți și cenușii. / Exercitii școlărești mărunte ! / Crești, începi, deprinzi și tu să scrii... / Vine iarna... pletele-s cărunte. // Din antologiile mai vechi / Rid în hohot numele uitate, / Tînărul cu vată în urechi / De la capăt drumul iar străbate... // Vrere dîrză — limbă-n-țepenită, / «Crîncen gînd» — baloane de săpun ! / Cu uscata, vechea recuzită / Stihuri noi, zădarnic, nu se spun. // Poezii cuminți, gîndire-nceată / Chiot gol, elan contrafăcut ! / Pasăre măiastră niciodată / Nu se-ntoarce-n zbor înspre trecut."

Într-o **Artă poetică** din 1954, intervine din nou și ridiculizează infructuoasele postulate „artistice", atunci la modă, și care-i sugrumau propriul talent :

„Puțin ai scris maestre, prea puțin. / E prea devreme să dai sfaturi încă. / Pocalul ce-l ridici nu-i plin cu vin. / Piatra pe care stai nu-i încă stîncă. // Cuvintele pe care le aduni — / Răsună-adese mult prea goale / Și încă nu s-au deslușit minuni / Ivindu-se din versurile tale."

Persiflînd egolatria unor tineri, în togă proletcultistă, autorul **Cinteclor de zi și noapte** privește cu admirație la acei poeți „cărunți" care „cu toiagul încercînd prin munți / Iscară citeodată apă vie." Crede și militează pentru **specificul valorilor artistice** în contextul celorlalte valori umane, proclamă prioritatea **talentului,** necesitatea și importanța **culturii** pentru orice sferă a creației, și-și exprimă explicit aderiunea la idealurile socialismului. Toate acestea au fost linii de forță în activitatea literară și obștească a poetului, temeliile crezului său artistic și civic. Autorul **Fluxului memoriei** a evitat publicistica de circumstanță și, după anul 1953, își formulează propriile opțiuni, în ce privește raporturile dintre tradiție și inovație, atitudinea față de orientările moderniste în literatură, accepțiunea diferențiată a conceptului de „realism", nuanțarea principiilor teoriei reflectării, respingerea oricărui dogmatism, inclusiv a apriorismului realismului socialist și a retoricii „goale" despre „militantismul neonorat de talent" etc.

Ca redactor șef al revistei **Steaua,** A.E. Baconsky, împreună cu colaboratorii săi Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Mircea Tomuș, Leonida Neamțu, G. Munteanu și alții, a militat pe calea înnoitoare a literaturii noastre, criticînd consecvent dogmatismul și proletcultismul.

Principiile nonconformiste apărate de colectivul de la **Steaua** au căpătat valoare națională cu prilejul Congresului Scriitorilor din vara anului 1956. În temerarele lor cuvîntări, reprezentanții revistei clujene, în frunte cu Baconsky, ridiculizează irevocabil prejudecățile dogmatice, impuse ani de-a rîndul în lirica contemporană, și afirmă necesitatea reînnodării tradiției cu lirica „unor poeți ca Arghezi sau Bacovia, sau Maiakovski sau Garcia Lorca, sau Apollinaire sau Esenin, sau Sandburg sau Frost, sau Lee Masters", condamnînd practica de a „refuza" în numele realismului „cuceririle artei poetice moderne..." Considerînd dogmatismul și versificarea „realistă" „permanentă primejdie, mai cu seamă pentru poezie". Baconsky s-a disociat spectaculos și dramatic de propriile compuneri proletcultiste : „Din această categorie fac parte și **Balada despre Barta,** și cea despre lăptari și alte cîteva penibile esecuri ale începuturilor mele intru realism. Le recunosc cu mîndrie și jenă și le reneg." (Cf. Lucrările primului Congres al Scriitorilor din R.P.R., 18—23 iunie 1956, Espla, p. 419—423).

Evocarea acestor idei este suficientă pentru instaurarea unei atmosfere decente, animată de respect față de adevăr, cînd scriem și vorbim despre „lupta literară" din deceniile epocii contemporane. De aceea, semnalăm, cu satisfacție, contribuția substanțială și obiectivă a criticului și istoricului literar Eugen Simion, în ultima sa carte — **Scriitori români de azi,** III, 1984.

Conștiința baconskyană relevă confruntările din epocă, seismele imprevizibile dominate de neliniști și căutări izbăvitoare ale scriitorilor români din generația sa supuși viforului proletcultismului și dogmatismului sterilizant, dar și vîntul primăvăratic ce a provocat în anii 1955—1956 dezghețul ireversibil.

Desene de Micaela Istrate

Aspirațiile nobile ale poetului de reinstaurare a literaturii și artei în drepturile lor sacre și aprecierea lor conform principiilor estetico-ideologice specifice, demult consacrate, au constituit un focar de atracție pentru numerosi oameni de cultură și cu răspunderi în viața social-politică a țării, fapt care a determinat mutațiile cunoscute din cultura și arta epocii socialiste.

Versurile **Dincolo de iarnă** și mai cu seamă memorabilul volum **Fluxul memoriei** (ambele din 1957) reprezintă, alături de poeziile originale ale lui Tudor Arghezi, Al. Philippide, Mihai Beniuc, Nicolae Labiș, Eugen Jebeleanu, Ion Horea, Nina Cassian, Geo Dumitrescu, St. Aug. Doinaș, Al. Andrițoiu și ale multor tineri (N. Stănescu, Cezar Baltag, M. Sorescu, Ion Gheorghe, H. Zilieru și alții) tipărite în edituri sau în paginile publicațiilor vremii, evenimentul decisiv al resurecției lirismului românesc contemporan. Inspirată din marile convulsii sociale și morale ale epocii și exprimînd neliniștile omului modern, încrederea în idealurile păcii, domnia binelui și spiritului de echitate umană, poezia română reînnoda firul tradiției cu lirismul lui Arghezi, Bacovia, Goga, Blaga și Barbu, precum și cu experiența poeziei universale contemporane. A.E. Baconsky a perseverat în aprofundarea procesului de sincronizare a poeziei actuale românești cu experientele universale.

Pentru el, poezia este conștiința sublimă a creatorului, mărturisirea convingerilor sale civice și intelectuale, contractul său spiritual cu poporul căruia îi aparține și cu idealurile umane pentru care militează :

„Cu tot ce am apartin acestui pămînt / Deasupra căruia arde / Cea mai strălucitoare dintre stele, / Cu fiecare șoaptă, cu fiecare cuvînt — / Cu tot ce am sînt al acestui pămînt, / Cu toate iubirile și cintecele mele... / Cu tot ce am aparțin acestui timp. / Lumina comunismului în zare / Deasupra Carpaților mei ca un nimb / Alungă noaptea care dispare — / Cu tot ce am sînt al acestui timp, / Mă contopesc în imensa-i viltoare."

Basmul vechimii românilor, aureola spațiilor nordice se proiectează într-o autentică cosmologie națională căci : „Sus în munți peste virfuri / De arbori / Bucovina, țara pădurilor negre — / Peste virfuri de arbori, peste virfuri de arbori / Doarme la Putna Ștefan voievodul..."

În viziune blagiană, primăverile sosesc cu patimile lor, cu minunile lumii deschise spre „cîntec și vis". Și poetul veghează pentru că „Această patimă e-n țara mea de mult — / — Pe vremuri strămoșii daci și geți. / Cînd norii întunecau soarele, / Ieșeau în cîmpii și, spre ceruri / Privind cu urâ, slobozeau săgeți. // Așeameni lor și eu — dar nu spre cer, / Ci spre dușmanii patriei și-ai vieții / Trimit cuvinte sortite să poarte / Ascuțișul săgeții."

Cu volumele de poezii **Imn către zorii de zi** (1962), **Fiul risipitor** (1964), **Cadavre în vid** (1969) și cel postum **Corabia lui Sebastian** (1978) se profilează una dintre cele mai originale personalități lirice ale epocii contemporane, un talent de excepție cu o operă poetică memorabilă, neîndoios cea mai unitară din întreaga poezie a ultimelor trei decenii. Tulburată de grave întrebări și neliniști, conștiința baconskyană s-a aventurat între orizonturile idealității și limitele obscure ale neantului cotidian, dar asemenea surprinzătoare ambiguități specifice marii poezii, nu au clintit permanentele naturii sale de artist și cetățean : încrederea în destinul omului, în biruința rațiunii lui și dragostea fierbinte, cinstită în poporul și țara al căror fiu credincios era : „Tu vei fi-ntotdeauna aici laolaltă cu florile. / Care-nfloresc la marginea drumului dimineața și plîng — / Tu vei fi-ntotdeauna aici laolaltă cu apele. / Murmurul lor monoton va-nsoți pretutindenea cîntecul tău."

Fiul risipitor, „răvășit de gînduri", caută temeliile liniștei, iar cînd vine toamna „devastată de toate podoabele ei", cîntărețul își scutură „...anii rămași / aurind drumurile-acestor ținuturi / numite de vînt **România ;** / și fără pămînt, fără somn, fără iarbă, / noaptea să ard ca o flacără / pe comorile lor."

Pelerin însetat de cunoaștere, A.E. Baconsky a rătăcit pe meridiane și ne-a lăsat cîteva cărți de călătorie, în realitate meditații poetice despre civilizațiile și oamenii cu care s-a confruntat. După **Itinerar bulgar** (1954), a urmat ciclul liric „Orientul de aur", apoi **Călătorii în Europa și Asia** (1960), prima și ultima carte fiind reluate în ediția **Remember. Jurnal de călătorie,** vol. I și **Fals jurnal de călătorie,** vol. II, ambele editate în 1968.

Un loc cu totul aparte în peisajul literaturii române contemporane revine prozei baconskyene.

Volumul **Echinoxul nebunilor și alte povestiri** (1967) „o carte de veche și nouă mitologie", cum o definea într-o dedicație însuși autorul ei — consacră un povestitor de o modernitate și originalitate stranie, în multe privințe șocante. Aceste proze, de mare forță anticipativă, impun tehnici narative și, mai cu seamă, o viziune artistică inedită, întrunind nu numai elogiile criticii românești, ci și pe ale unor scriitori și eseiști străini, îndeosebi din spațiul germanic. Ironia și sarcasmul ca modalități de a regiza procesiunea funebră a unor lumi și fapte desuete, străine de umanismul epocii noastre, alternează cu discursul poematic ce profilează aspirația și convingerea în biruința virtuților trainice ca omenia și respectul față de dreptul inalienabil la viață și la bucuriile ei.

Mesajul cărții se înscrie în vizionarismul social și moral al celor mai valoroase romane create în literatura română actuală după istoricele hotăriri ale Congresului al IX-lea al partidului și orientarea generoasă ce a urmat în creația artistică și viața publică a țării.

Lucid și sentimental, optimist și sceptic, generos și mizantrop, obsedat de cunoașterea altor lumi și ars de dorul de acasă, A.E. Baconsky a fost un peregrin orgolios al timpului nostru, cu onestitate pendulînd între jocul iluziilor și himerelor și spaima, pînă la exasperare, față de prezent și concret, fascinat însă continuu de mirajul culturii, premisă obligatorie a făuririi operei. Căutările spiritului baconskyan — firești la orice mare conștiință și talent ! — sînt efectele credinței nestrămutate în valorile trainice ale Poeziei, ale Artei, în idealurile revoluției socialiste, ale convingerii neumbrite în propășirea patriei și înflorirea culturii române.

Pavel Țugui

L6 · 15 FEBRUARIE 1986

POST RESTANT

CASIAN BALABASCIUC, Suceava. Scrieți : „Din nefericire și pădurarii mai visează uneori, iar în cazul meu textul respectiv a fost un... pretext (sic !) pentru a mă juca puțin cu metaforele". De ce „din nefericire ?" Și de ce „uneori" ? Cît despre metafore, jucați-vă mai puțin cu ele, încă sînteți în momentul în care trebuie să le luați în serios. Cît privește cenaclul pe care v-am propus să-l faceți la d-voastră, la Moldovița, de ce sînteți atît de pesimist ? Și de ce în nici un caz nu v-ați apuca să coordonați activitatea unui cenaclu literar ? Sînteți și profesor, nu ? Vă place literatura, nu ? Și atunci ? Oricum, sperăm să debutați în curînd cu „Bicicleta", cu pseudonimul pe care ni l-ați propus : **Călin Baciu.** (În nici un caz cu pseudonimul Aquila Chrisăetos, pseudonim de care am ris cu lacrimi). Trimiteți o fotografie și alte proze. („Urma" nu a lăsat... urme, deoarece este făcută pe o schemă banală, melodramatică : un pădurar bătrîn, cinstit îl prinde pe fiul lui braconind și îl arestează. De la grecii antici...).

CERNAT GABRIELA, București. „Unii iarna mai fac și povești, cum fac eu acum. Și de cele mai multe ori nu le ascultă nimeni". Dumneavoastră ați zis-o ! Sau : „M-am luat prea mult cu vorba pentru început. Aș vrea să mai spun și ceea ce îmi mai trece prin minte în aceste momente de spovedanie publică : golurile de memorie sînt o boală gravă dar sînt și un fel de imponderabilitate în care trăiești și pe care nu le simt decît cosmonauții cînd zboară în Univers. Nimeni nu se prăpădește dacă cumva e bolnav și nimeni nu are dreptul să lase un bolnav în suferința pe care o are. Este o datorie creștinească să-ți ajuți aproapele. A vorbit un om care este exact pe drumul dintre două mari cîmpii : una — misticismul, fantezia, visarea, cealaltă — noul, modernismul dus pînă la perfecțiune, mișcarea ca sursă a progresului". De ce suferiți ?

COSMEANU GABRIEL, cenaclul „Debuturi", Casa pionierilor și șoimilor patriei, Medgidia. Iată ce ne-a impresionat în proza ta : „Obișnuiesc, spre satisfacția fanteziei mele, să-mi fixez, stînd pe nisip, o pereche de oameni cărora să le studiez și să le urmăresc evoluția de-a lungul întregii mele șederi. Ei îmi înlocuiesc gîndurile, care vin uneori nepoftite, aducîndu-mă în pragul melancoliei. De această dată, privirea-mi lunecă spre o tînără fată. Să fi avut cincisprezece, șaisprezece ani, frumușică și nu prea, cu razele soarelui aprinse-n rozele obrajilor, cu părul blond mingîindu-i ochii. Stă tăcută pe malul mării. Ființa plină de dragoste a băiatului șoptește o chemare... Buzele ei se mișcă fără glas. Lumina din etern se strecoară în privirile lor și mîinile se string cu căldura specifică virstei poeziilor". Ultima frază este clar influențată de ora de fizică, nu ? Mai trimite.

DAMIAN CONSTANTIN, Constanța. „Numele meu artistic este Constant M. Damian". Degeaba ne-am bătut capul ca să descoperim de ce numele dumneavoastră nu este artistic. „Pînă anul acesta am scris doar poezie, ca acum să mă apuc de toate genurile. Însă reușita nu este aceeași peste tot. Doar poezia, care rămîne în continuare prima pe lista preferințelor, proza și critica literară îmi dau oarecum satisfacții fiindcă, cred eu, nu scriu chiar atît de prost". Părerea noastră despre „multilaterali" o știți, cît despre faptul că nu scrieți „chiar atît de prost", asta nu are decît să ne bucure. Ce păcat însă că n-o putem face. „Drum în sus" fiind jos ca realizare : „(eroul) știa că aici prin aceste locuri se găsea un zăcămînt radioactiv, îl simțea pur și simplu, fără nici un fel de aparat (...) O clipă amintirea cuvintelor îi străfulgeră prin creieri într-o rostogolire haotică... În urechi mai hohotea încă risul acela nebun, spasmatic și simți cum se nasc în el noi puteri. Cîteva clipe priviră sfidător soarele..." Etc., etc., etc. Optați pentru critică.

GHINEA DANIEL, Constanța. Fragmentul din romanul „Atîrnații" nu ne-a convins mai mult decît scrisoarea dv. scrisă în stilul „Amintirilor"... lui Creangă, dar fără hazul acestuia. Trimiteți altceva, ca să putem începe un dialog ca lumea, fără nebuni, fără fintini murdare, fără...

SOLWEIG, București. De ce nu v-ați ales ca pseudonim Aida ? Care este subtextul ? Nemaivorbind că un dialog corect nu poate fi făcut între un nume (al meu) și un pseudonim interbelic. În ceea ce privește proza (? !). „Viața pe o saltea pneumatică" (Fragment de ce ?) este deconcertantă, relațiile dintre personaje fiind cel puțin dubioase (Cristina, Lucy, Anca, Emanuel), dacă nu confuze. „Pauzele" nici nu le-am luat în considerare, amintirile personale rămînînd, mai departe, ale d-voastră. Și totuși... o anume inteligență a mărturisirii ne face să vă cerem să mai trimiteți.

IULIAN MOCANU, București. Faptul că selecționatele mondiale din „Visul unei nopți de revelion" (poem fantastic) sînt antrenate, una de Alexandru Macedon, cealaltă de Napoleon Bonaparte, spune totul despre „talentul" dvs. Iubiți, mai departe, fotbalul.

Iulian Neacșu

Desene de Teodor Răducan

● **O CARTE** a sociologului Yves Chalas, **Regimul de la Vichy și imaginarul totalitar,** prefațată de Pierre Sansot se bucură de un mare succes datorită analizelor inedite pe care autorul le întreprinde unui fenomen istoric în legătură cu care documentația pare a fi atins limitele absolutului. O opinie critică în legătură cu această lucrare înregistrează următoarele : „Pentru Yves Chalas, sociolog la C.N.R.S., Vichy-ul este interesant, dar nu ca exemplul cel mai deplin de totalitarism, ci pentru, că el ridică, mai mult decît oricare alt regim de acest tip, problema slăbiciunii democrației în societățile moderne. Prin urma,e acest regim antiparlamentar și autoritar s-a născut în Franța, adică într-o țară care s-a prevalat întotdeauna de a fi prima în lume în apărarea binelui, libertății și democrației. A studia problema regimului de la Vichy nu înseamnă numai a studia o formă minoră de totalitarism, estimează autorul, ci mai ales a întreprinde o reflecție asupra disfuncțiunilor civilizației occidentale, care se află la originea totalitarismului. Pentru că liberalismul, convins că a creat cele mai bune tipuri de societate din lume, nu acordă nici o atenție apelurilor repetate ale oamenilor : lipsa de satisfacție existențială care se dezvoltă în societățile moderne și care se traduce prin nostalgii de toate felurile (nostalgia comunității, a naturii, a politeismului...) nu este pentru liberalism decît un capriciu al unei societăți prea mulțumite de istorie și inconștientă de fericirea sa.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XIX)

Un vînt subțire și parfumat, vîntul neliniștit al stepei bate mereu peste Karakorum, vînt scăpat din semeția încleștată a îndepărtaților munți Altai.

Capitala fostului imperiu, marele **Ordu** al hanului cu păr roșcat e îngropată azi sub straturi de nisip și uitare.

Odinioară, orașul privit de pe colinele ruginii se vedea întinzîndu-se ca o imensă caracatiță, alcătuire arhitectonică bizară și unică, dominată de turlele bisericilor de rit creștin înălțate alături de siluetele subțiri ale moscheelor, temple budiste cu linii suple, bastioane de piatră inutile și trufașe, iurte și corturi de diferite mărimi, case de lut cu acoperișul jos, clădiri mai mari însinuînd „palate" ale războinicilor de rang, hambare din lemn protejînd nutrețul vitelor, cocioabele izolate ale **samanilor** și peste toate, departe de toată această îngrămădire iscată parcă peste noapte, iurta Marelui Han strălucind albă și singuratecă, albă ca blana de hermină, cu interiorul căptușit în mătasea cea mai fină, cu mica masă de argint așezată la intrare pe care se odihnesc cutiuțe de chihlimbar cu tabac fin, scoici umplute cu uleiuri revitalizante, și nelipsitul vas de porțelan străveziu, plin de cumis.

În fața cortului imperial garda veghează zi și noapte, războinici încruntați, aleși pe sprînceană, stau neclintiți cu mîinile pe arme, sfetnicii și generalii vorbesc în șoaptă și numai dacă sînt întrebați. Fiul Marelui Cer Albastru, cu ochii săi pătrunzători și părul roșu, arzînd ca o vîlvătaie, dictează posomorît una din cele mai ciudate și contradictorii dintre legile lumii : **Iassa !**

Sîntem în anul 1216, și hanul analfabet, înzestrat cu o minte sclipitoare și cu o voință de neînfrînt descoperă înțelepciunea învățaților chinezi, își alege semnul puterii întruchipat în rotunjimea de aur a peceții imperiale, își ia sfetnic de taină și secretar personal pe instruitul **Ie-liu Ciu-țai.**

În nopțile sale de nesomn, mohoritul cuceritor, ascultînd zumzetul îndepărtat al Ordu-lui vesnic neadormit, nechezatul cailor păscînd liberi sub platina lunii, strigătul animalelor sacrificate, cîntecele lente și tînguitoare ale noctambulilor cheflii, a dictat cu vocea sa adîncă și guturală articolele acelui cod atît de original, crud, profund moral, libertin în același timp, mistic și sălbatec, demn de un Napoleon al stepei albastre, lege concepută la 1206...

Fiul Marelui Cer Albastru în ciuda virstei sale tinere are o experiență de bărbat matur, de războinic care-a minuit sabia de la patrusprezece ani, care a văzut moartea cu ochii și-a disprețuit-o, care s-a născut liber și vrea să moară liber, păstor nomad stăpînit de instincte și înspăimîntat de fenomenele cerești, psiholog fin și tiran absolut, el, chemat să creadă în ideea fanatică de-a cuceri lumea și mai ales bogățiile ei.

Osatura acestei legi barbare izvorăște din tradiția unei semințiî în veșnică mișcare, în care egalitatea se proclamă de la sine și pe care lipsa de hrană a împins-o spre ținuturi mai rodnice și mai prospere. Hanul dictează cu vocea sa guturală și bătrînul învățat chinez desenează o dantelă de semne necunoscute tinînd în mînă trestia cu vîrful ascuțit : nici un muschi nu tresare pe fața sa obișnuită să-și ascundă sentimentele, se miră în sine și nu comentează, și după fiecare „articol" repetă sirguincios înaltului stăpîn ceea ce a mîzgălit pe fîșia de piele de vită moale și albă, ca muselina.

Hanul nu disprețuiește învățătura lui deși nu înțelege de ce trebuie să notezi undeva gîndurile pe care le ai **in cap** ; el ține minte cuvînt cu cuvînt tot ce a dictat pînă acum, dar vrea să verifice știința lunecosului chitai, să vadă în ce măsură i-a respectat vorbele, dar, mai ales, vrea să rămînă însemnată pentru vecie, spre folosul urmașilor, neîndoielecata sa lege.

Ascultă nechezatul cailor sălbatici gonind sub profunzimea nopții și dictează cu vocea sa guturală slobozind din gît cuvintele ca pe niște gloanțe de pistă : **Mongolul se naște în cort și moare pe calul său, nimic nu este murdar, totul este curat ; cine nu este cu mine este împotriva mea...**

Hanul războinic e preocupat de putinătatea poporului său, un milion și ceva de adevărați mongoli, el are nevoie de viitori războinici, de viitori crescători de vite, are nevoie, într-un cuvînt, de copii răsăriți din rasa aleasă de Marele Cer Albastru și de aceea dictează cu vocea sa guturală un articol special în care precizează **că cel ce provoacă o naștere înainte de vreme este obligat să plătească atîtea capete de vite cîte luni avea embrionul.**

Condamnă sperjurul, hoția, lenea, iar furtul unui cal consideră că trebuie pedepsit cu moartea.

Hanul dictează cu vocea sa guturală, prin ușa iurtei deschisă spre stepă el vede, departe pe colinele roșietice, strălucind fantomatic herghelia de cămile albe, animale rare hărăzite numai lui, trimise în semn de omagiu de stăpînii țărilor supuse, cămilele pe care le-a disprețuit în sine pentru alcătuirea inestetică a trupului diform și lipsa lor de viteză, acceptîndu-le însă pentru forța ce-o aveau și ritmul adormitor în care trăgeau iurta mișcătoare așezată pe șase roți în rarele ceasuri cînd șatul de saua incomodă, se lăsa purtat de aceste dromadere uriașe.

Prin ușa deschisă larg, în fața căruia patru războinici leagănă lungi evantaie din pene de lebădă menite să primenească aerul și să împiedice năvala siciitoare a roiurilor de țîntari și muște, hanul zărește vîrful iurtei în care-și are adăpostit haremul : femei de toate rasele, mai tinere și mai vîrstnice, obiecte de lux și desfătare, ființe neînsemnate și supuse numai lui. De la multe are copii. Nu-i știe și nici nu vrea să-i recunoască. Își recunoaște numai **cei patru** feciori dăruiți de soția sa **Bordu,** pe care o iubește cu patimă din adolescență.

Înainte de-a se ridica chemat de irezistibila poftă a cărnii, înainte de a-și lega la gît pecetea pe care o poartă ca pe un talisman, aruncă o privire ironică învățatului cu trup putin și bărbută bifurcată și mai dictează un precept care i-a răsărit brusc în minte : **adulterul se pedepsește cu moartea !**

Se ridică și iese din cort. Rămîne o clipă năucit de strălucirea Marelui Cer Albastru înconjurat de garda care încremenește în poziție de smerenie, cere să i se aducă armăsarul preferat, ordonă să nu fie însoțit, încalecă în sa dintr-o zvicnire și dispare ca un fulger alb, undeva spre nesfîrșitul stepei parfumate, poate spre iurta bătrînei sale mame care trăiește încă, poate doar spre apele limpezi și misterioase ale riului ce topește în el toată minia fulgerelor din nopțile cu furtună.

Mircea Micu

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLIII)

Bucuria cărții

Uneori, ne bucurăm de reeditări mai mult decît atunci cînd apar ediții princeps, și este pe deplin explicabil. Cartea vine cu un halou de raze, cu un destin pe care nu l-i puteam prevedea la intîia sa apariție. Iar cînd avem de-a face cu autori trecuți în lumea dreptilor, reeditările parcă reînvie ceva din însăși ființa lor, avînd și o valoare emoțională în plus. În această privință, politica noastră culturală a repurtat succese remarcabile în ultimii 21 de ani, perioadă în care au fost redate circuitului public de valori lucrări de o însemnătate majoră pentru civilizația românească. Nu pierd ocazia de a aminti numai cîteva titluri dintr-o vastă Bibliotecă Națională : **„Tezaurul de la Pietroasa"** de Al. Odobescu, **„Cuvente den Bătrîni"** de B.P. Hasdeu, **„Memoriale"** și **„Getica"** de Vasile Pârvan, **„Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent"** de G. Călinescu, **„Trilogia culturii"** de Lucian Blaga, **„Poesii populare ale românilor"**, antologie de G. Dem. Teodorescu, și multe altele. Concomitent, au apărut volume masive din operele lui Nicolae Iorga, Dimitrie Cantemir, Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Ion Ghica, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi și alți corifei ai spiritualității noastre. La loc central se situează seria **operei eminesciene,** din definitivarea și tipărirea căreia au mai rămas numai cîteva volume. Efortul este uriaș — uman și material — și impune respect. Să mai vorbesc oare despre celelalte lucrări fundamentale care au văzut lumina tiparului, în special acelea de istoriografie ? Nu știu dacă toate generațiile se pot mîndri cu un asemenea ritm de publicare a unor corpus-uri de documente, tratate și sinteze deosebit de dificile, pe care generațiile anterioare nouă, fie că le-au neglijat, fie că au fost împiedicate să le editeze, fie că le-au eșalonat pe parcursul citorva decenii. Meritul e al cercetătorilor actuali, unii dintre ei anonimi, dar mai cu seamă, al cadrului ideologic și organizatoric care a făcut posibile asemenea redutabile înfăptuiri. Aici este vorba, dincolo de aspectul moral și cultural al problemei, despre **Independență.** Peste un număr de ani sau de veacuri, nimeni nu va mai ști că au mai existat și lipsuri, că ne-am impus un regim de austeritate, că am suferit ba de una, ba de alta — se va ști, însă, cu certitudine, că o țară mică și greu încercată de istorie a avut curajul suprem de a-și arbora drapelul și de a nu da socoteală nimănui, apărîndu-și integritatea hotarelor și cultivîndu-și letopisețele, se va ști că din lanțul nesfîrșit al jertfelor românești nu s-a stîrbit o verigă.

Dar, nu despre aceste aspecte vreau să vorbesc azi, ele sînt cunoscute și adjudecate de cugetul fiecărui om ce simte românește. Aș vrea să fac, din acest colț de pagină, cîteva propuneri care să întregească aspectul și așa grandios al operei de valorificare a moștenirii lăsate de înaintași. Poate nu mîine, poate nu la anul, ci într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat editurile noastre vor ține seamă și de pledoaria de față. Titlurile pe care le propun spre reeditare nu sînt monumentale, nu au măreția acelor tezaure fără pereche, de genul lucrării **„Idei și forme istorice"** a lui Vasile Pârvan, sau al **„Operelor economice"** semnate de Nicolae Iorga. Dar cît de frumos s-ar încadra în peisajul editorial actual, ce îndreptare etice ar constitui pentru oameni care nu numai de la stejari pot învăța eroismul, ci și de la firul de iarbă ! Iată, bunăoară, volumul **„Precursori"** tipărit de Octavian Goga în 1930, la „Cultura Națională". Pot fi întîlnite aici portrete și medalioane memorabile, pe care marele poet le-a închinat unor tribuni și eroi ai spiritului românesc ale căror nume mă scutesc de orice comentariu : **Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Iosif Vulcan, George Coșbuc, I. L. Caragiale, Andrei Șaguna, Avram Iancu, Aurel Vlaicu, Vasile Lucaciu** și alții. Referindu-se la dezvelirea unei statui de bronz a Poetului Național în fața unei modeste școli rurale din Sînnicolaul Mare, din Banat așadar — prima statuie a acestuia ridicată pe un petic de pămînt românesc dezrobit după Unirea din 1918 — Goga rostea unele adevăruri înălțătoare : **„Limba lui literară, într-o vreme cînd grămătici de tot soiul o drămuiau cu erezii savante, se adapă din moștenirea «veche și înțeleaptă» a tuturora. Un proverb din munții Moldovei, o glumă de pe Tîrnave, o frază euritmică din Gorj, toate își dau întîlnire în atelierul lui Eminescu, ca să închege patrimoniul unității. El a fixat mai întîi, și cu un caracter definitiv, tablele legii în graiul nostru. Nu e însă numai codificatorul limbii literare. Eminescu e ei mai mult : e părintele ideologiei naționale moderne în evoluția noastră (...) Mai mult ca oricare altul, el a crezut în neam, l-a simțit în adîncime, l-a înțeles în misiunea lui istorică. (...) Eminescu, poetul, e cel mai echilibrat creer politic al României în creștere. Citiți articolele lui și veți vedea că stați în fața unor axiome de valoare permanentă. Ele pot fi invocate la tot pasul ca un îndreptar de pedagogie națională".**

O altă carte, aleasă tot la întîmplare, este aceea intitulată **„Portrete și amintiri"** ce reunește cîteva articole și conferințe aparținînd lui I.G. Duca, cel asasinat de legionari. Întîlnim aici o galerie de nume ilustre ale politicii românești și europene, cu luminile și umbrele lor, așa cum au fost cîntărite de ochiul sagace al aceluia care avea să moară ca prim-ministru al țării : **Ion C. Brătianu, Ionel I.C. Brătianu, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, C.G. Dissescu, Georges Clemenceanu, Lord Thomson,** s.a. Istoriografia noastră actuală, ca și curiozitatea legitimă a marelui public, n-ar avea decît de cîștigat dacă toate acestea, prevăzute cu un aparat critic și explicativ, ar fi repuse în circulație. Și pentru că tot sînt la capitolul note, memorialistică și amintiri, să

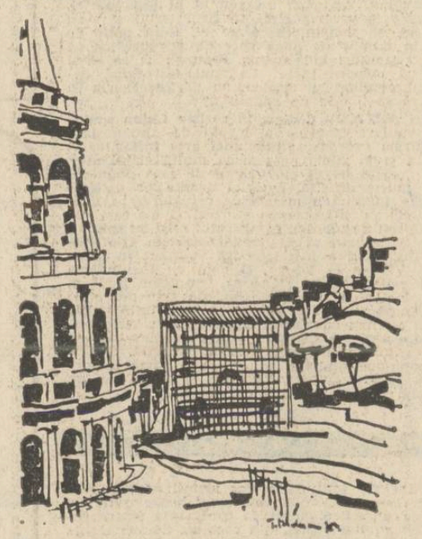

amintesc și despre cele 4 volume de **jurnal bucureștean** al lui Constantin Bacalbașa, **„Cărți reprezentative în viața omenirii"** de N. Iorga, **„Oameni aleși"** a profesorului I. Simionescu și chiar **„Amintiri și polemici"** de Victor Eftimiu — autor care mi se pare interesant ca poet și dramaturg, dar fascinant ca ziarist, în cartea pomenită, fiind notații scăpărătoare despre **Eminescu, Goga, Lovinescu, Panait Istrati, Peter Neagoe, Ion Minulescu** ș.a. Un istoric demn de respect este G. Popa Lisseanu, care, și în **„Romanica — studii istorice, filologice și arheologice"** mi se pare vrednic de laudă. N-am avea decît prilej de bucurie, dacă s-ar oferi spre lectură studii precum : **„Rosalia — Moșii și Rosaliile", „Flora și Florile", Poezia poporană la romani", „Insula Șerpilor", „Tablele cerate descoperite în Transilvania", „Minele de aur din Ardeal",** — toate fiind materiale de interes pur științific, care, într-o bibliografie vastă cuprinsă între **„Dacia preistorică"** a lui Nicolae Densușianu și **„Mitologia română"** a lui Romulus Vulcănescu, ar asigura o continuitate și ar completa imaginea unui domeniu pasionant. Tocmai pentru că ne-am învrednicit să retipărim opere mai dificile și mai complexe, cred că ne-ar fi cu mult mai lesne să înviorăm și aceste cărți, menținîndu-le în viață. Ele nu sînt capodopere, repet, dar o cultură nu se dezvoltă numai prin capodopere, ci și prin creații care, rostind cu onestitate adevărul, mențin un climat patriotic și innobilează inima.

Corneliu Vadim Tudor

CUMPĂNĂ

Aşchii

Cu această a opta carte de versuri (**Rimbaud negustorul,** Ed. C.R., 1985), Mircea Dinescu își continuă, fără mari surprize, activitatea poetică. De la bun început, trebuie să precizăm că M. Dinescu este un poet important al generației postlabișiene. Cînd folosesc expresia de „generație postlabișiană", excludem din capul locului necesitatea unei descendențe stilistice, mă refer la faptul că poezia română contemporană este, în mod esențial, aceea a unei epoci deschise prin resurecția labișiană.

Poezia lui M. Dinescu trebuie privită cu seriozitatea pe care o merită. Exaltarea necontrolată a unor cronicari literari a provocat, în alte moduri critice, un scepticism exagerat. Ambele atitudini sînt conjuncturale. Instinctul artistic al poetului l-a ferit, încă de la debut, de idolatrii unice și de clare epigonisme. Din cărțile lui n-au lipsit umbrele poemelor semnate de Esenin, de Labiș, de Radu Stanca, de Iacobescu, de Păunescu, de Arghezi. Poezia lui, netentată de cîntecul zonelor abstracte, nu are puncte comune cu filiera Rimbaud, Ion Barbu, Nichita Stănescu, nici cu aceea care-i îmbină, în contemporaneitatea poeziei române, pe Blaga și pe Arghezi.

Mai nouă carte începe cu un cîntec de lume **(Masa) :** „Prună arsă vai și-amar / mi-am legat cobza de par / și-am intrat în crișma latră / cu iapa dezacordată" — unde numai ultimul vers al strofei spune ceva prin utilizarea metodei permutației, metodă care ține de o anume mecanică stilistică. În poemul **Aer** citim aceste versuri : „Munții bat ca nufele pe-o sfoară / lămpile se pirguiesc spre seară / n-o să calc asfaltul să nu-l doară". Ele nu sînt rele, însă numai rima le unește și, dacă există una mie rime asemănătoare, pot fi scrise, cu dezinvoltura unui Tudor George (magistru incontestabil), o mie de asemenea versuri. Cînd poezia are astfel de deschideri cantitative, ea iese din sfera creației și rămîne în aceea a prestidigitației plasticizant-muzicale. În poemul **La berărie** citim : „Nu mai e bere la berărie / mor cartiere, latră tramvaie / pe umejoare ruguri de paie / se coc eretici de meserie". „Izbînzile" poetice se află în expresiile : „latră tramvaie" și „se coc eretici". Avem de-a face cu aceeași metodă a permutației întîlnită mai devreme : cîinele e înlocuit cu tramvaiul și pîinea sau fructul cu ereticul. Această metodă este îndelung folosită în poezia modernă, dar prețul ei este minor, fiind repede deconspirabilă. Ceea ce este deconspirabil este superficial. Ion Barbu este marele poet al artificiului, el este reprezentantul calculului probabilității inefabilului în poezia română, ducînd metoda pînă la ultimele ei consecințe, adică acolo unde artificiul, fiind transfigurat pe deplin, își schimbă definiția. În fiecare vers al lui răsună victoria acestei metode. Poemele cuprinse în **Rimbaud negustorul** sînt mai toate, nu atît polemice cît pamfletariste, din perspectiva utopiilor sociale și numai o strategie stilistică bine pusă la punct nu face prea evidentă fabula. Ea, totuși, există și reduce retoric trepte le poemului. În ultimele cărți, și, cu deosebire, în aceasta, eul personal e înlocuit cu un eu social, candoarea adolescentină supravegheată de un anume fast calofil e părăsită în favoarea unei vehemențe ironice : „și ce manierism / ce ironie dulcissimă / să-i vezi de o sută de ori pe April scamatorul / și asta să se numească virsta zeilor". Opțiunea estetică a lui M. Dinescu merge, în poemele discursive-pamfletariste, către expresia nudă, fără straturi mai profunde, expozitivă : „Împrejurări favorabile / și-acel nelămurit mister din casa bătrînului Iosif / și mila față de magi : iată, fecioara va fi însărcinată / și va naște un fiu și-i vor pune numele Emanuil / roși de-ndoială și semne (apa-n tiv se făcuse ca singele) / oboseala lor trebuia să rodească, / oboseala lor a rodit...". Fraza poetică este prolixă, avem de-a face cu un conținut care-și așteaptă forma în versurile următoare sau, în termenii poeticii lingvistice, cu un semnificat ce-și amînă semnificantul, obținînd doar o relație de succesiune și nu una de simultaneitate. Poetul nu dispretuiește stilul epigramistic pentru a surprinde cauze și efecte între amnezia divină, umorile Papei și catastrofele naturale sau sociale : „Post Scriptum ; cu multă întristare / primirăm Doamne zvonul / c-ai acceptat ca sughițul Papei / să clatine clopotele în Vatican". O frenetică apologie a substanței ne întîmpină în poemul **Sub morminte.** Poemul urcă muzical, simplitatea este savantă : „Sub morminte Doamne iartă / numai artă pentru artă / grecii cu tătari în oase / floarea fără amiroase / scîndurică fără pat / buze nu și sărutat. / Mîna lor de crin tocit / numără ban nemuncit / sub venin fără viespar / chefuind fără pahar / gîdilînd potecile / să rîdă țigăncile". Într-un scurt poem **(Croitor),** apare o însușire esențială a lirismului lui M. Dinescu : harul cuvîntului, degustarea lui fină, imaginația concretă într-o aventură atent și tandru controlată : „Pin' să fac spre tine cîtiva pași / îngerul mă-adună pe făraș, / numai oase galbine ca mierea / bune să le vînture muierea, / Biv Vel Vierme coase-mă la loc / ca pe un olog de alt olog". Pentru a putea fi măsurată gravitatea din poemele pamfletariste e de ajuns să semnalăm tentația jocului pe care acest poet o are din plin : „de inel de zgomot și de uși / de decor de cor de corcodușI" etc.

Poemele lui M. Dinescu, exceptîndu-le pe cele laxe și demonstrative, au țesătura bogată, există în ele o bucurie a imaginației muzical-controlată (tradiționalul eu poetic trăiește încăpățînat și meditativ în asemenea texte) : cînd azvîrle plasa în apele literare, o plasă atent pigulită cu iglița pescărească, poetul nu este obsedat de peștele cel mare (vezi literatura consacrată temei), ochiurile plasei lui sînt mărunte și vinează saramura socială din apele cele mai seci. Este semnul vocației neîndoielnice.

George Alboiu

CIVILIZAȚIA ȘOSELEI

Civilizația rutieră este o realitate a lumii contemporane, definind un sistem de relații precise, la care sîntem chemați să participăm prin forța lucrurilor, atît în calitate de pietoni, cît și în aceea de conducători auto. Factorul educațional are în acest sens o valoare excepțională, ca în toate împrejurările cu un coeficient social ridicat. Omul „natural" nu cunoaște nici una din „dificultățile" însului determinat de valori adăugate prin istorie. Adaptarea la spațiul dezmărginit al lumii contemporane cere efort, precum și mijloace, instrumente ale cunoașterii și utilității aduse la zi. Țările cele mai dezvoltate din lume își adaptează continuu fluxul informațional unor imperative impuse de civilizația rutieră. Se merge, de pildă, pînă la introducerea unor elemente de biometeorologie, și am fost foarte surprins să aud la un buletin de știri în R.F. a Germaniei unele date despre o explozie solară și despre anumite conformații ale petelor de pe steaua noastră binefăcătoare. Aceste elemente priveau numai pe conducătorii auto, pentru că se constatase în mod statistic o creștere cu peste douăzeci la sută a accidentelor la volan în condițiile citate. Corelația era imposibil de evitat, toată lumea era prevenită, iar incunoștiințarea celor care se aflau pe șosea făcea parte din măsurile preventive. În țara noastră un întreg ansamblu de măsuri educative este implementat de către un harnic și competent colectiv din direcția circulație a I.G.M., care editează și o serie de publicații atractive și utile. Scopul lor este definit cu stringență în textul succint ce prefațează una dintre ultimele apariții, **Cascadorii șoselelor,** sub semnătura lui Victor Beda : „Nu sînt așa de mulți ani de cînd vorbeam despre explozia rutieră, căutînd prin această expresie, ce se vroia plastică, să definim o anumită condiție a existenței noastre sub aspectul creșterii vertiginoase a parcului de autovehicole. Astăzi putem spune că am depășit această etapă. Pe zi ce trece ne adaptăm, tot mai multi, rigorilor și exigențelor reclamate de traficul de autovehicole. Sîntem într-o nouă etapă, în care cerința numărul unu tine de civilizația rutieră. Pentru că, pînă la urmă, conduita noastră în circulație este o fatetă tot a civilizației, expresie a relației manierate, de bună cuviință și ajutorare, ce trebuie să caracterizeze conviețuirea între oameni. În această cavalcadă, care este circulația rutieră a zilelor noastre, ne prezentăm noi, oamenii, virînd-nevrînd, în cele mai diferite ipostaze. Mai mult sau mai puțin plăcute. Mai mult sau mai puțin după directa noastră voință. (...) Din toate, putem și trebuie să învățăm. ...Să mai încercăm încă o dată !"... Accentul este pus încă o dată pe rigoare, pe respectarea strictă a trăsăturilor codificate, dar nu mai puțin pe conduita preventivă, pe atitudinea care ia în considerare și greselile celuilalt, restrîngînd posibilitatea transformării lor într-o împrejurare dramatică. În general, educația este menită să excludă ponderea prea mare a factorilor aleatorii, să nu lase un loc prea mare întîmplării și consecințelor sale funeste. Gama largă a publicațiilor editate sub grija avizată a lui Ion Serbănescu din I.G.M., **Anotimpuri rutiere** (și seria corespondentă, **Primăvara, Vara și Toamna la volan !), De la autocamion la... autoturism,** precum și **Semaforul licuricii...,** publicat cu sprijinul revistelor „Luminița" și „Șoimii patriei", îmbrățișează un ansamblu problematic extrem de prețios pentru omul actual, aflat într-o postură sau alta în situația de participant la civilizația rutieră. Mulțimea sfaturilor practice, redactate însă într-un stil atrăgător, și deloc rebarbativ, cum se întîmplă în multe alte materiale de acest tip, precum și numeroasele pagini de almanah, cuprinzînd informații de pe toate meridianele, la care se adaugă și ilustrația foarte vie și inspirată, toate la un loc fac din aceste publicații o prezență plăcută și indispensabilă. Ion Serbănescu, redactorul lor, a avut buna inspirație să atragă în preocupările de civilizație rutieră o serie de cunoscuți ziariști și scriitori, ceea ce a condus la multă suplete stilistică, iar în cazul **Semaforului-Licuricii...** la produse cu mîză destul de mare în literatura pentru copii (interesantă este și propunerea unor cîntece, pe versurile unor cunoscuți poeți, cu muzică de Eugenia Serbănescu, Emil Gavris și Ioan Ona !). Peste tot sînt convocați ingineri, piloți de mașini de rally, conducători auto cu' mare experiență, medici și organizatori ai traficului rutier, un adevărat sympozion de specialitate, menit să prevină abaterile voite sau nevoite de la rigorile aspre ale unei civilizații „în cavalcadă rutieră", cum o definea atît de inspirat Victor Beda, un autor aproape emblematic pentru întregul domeniu al educației rutiere.

Publicațiile editate de Ion Serbănescu și de talentații săi colaboratori sînt o prezență revuistică de calitate, vii și eficiente, un adevărat succes în efortul de realizare a parametrilor optimi pe care-i propune civilizația actuală.

I. Teodorescu

CIVILIZAȚII LA POST-RESTANT

Cînd Muzele se destăinuie

Lista celor chestionați de Radu Bogdan în cartea sa intitulată „Cînd muzele se destăinuie" și subintitulată à la Paul Anghel „Convorbiri culturale" (Ed. Eminescu, 1985) e intimidantă : Eugenio Montale, Eduardo de Filippo, Alberto Moravia, Leonardo Sciascia, Pier Paolo Pasolini, Giorgio de Chirico, Renato Guttuso, Giacomo Manzu, Federico Fellini, Vittorio de Sica, Alberto Sordi, Vitforio Gassman, Claudia Cardinale, Marcelo Mastroianni, Monica Vitti, Giulietta Masina. Toată, sau aproape toată, floarea artelor din Italia ! „Ziaristul dinamic" — cum îl definește Al. Balaci în „Cuvîntul înainte" al cărții — are, iată, invidiabilul merit de a-i fi putut aborda pe acești monștri sacri ai artelor din peninsulă, care, firește, numai de ziariști curioși nu duc lipsă în curtea lor. Cel puțin la fel de invidiabil e meritul de a fi făcut din „convorbirile culturale" chiar convorbiri, și chiar culturale. Adică nu, precum ne-am fi așteptat parcurgînd lista conlocuitorilor (oameni teribil de ocupați, firește !), un schimb grăbit de mondenități, pigmentat cu uhul-două detalii de culise din viața vedetelor, ci convorbiri așezate, consacrate unor probleme mari, deseori grave, denotînd interesul partenerilor față de întrebări. Cert, Radu Bogdan e un „ziarist dinamic" și în postura, pe care i-o știam mai puțin, de autor de interviuri. Își cunoaște la perfecție preopinenții (fiecare interviu e precedat de un portret cvasicomplet al celui în cauză), știe ce i-ar interesa să-i întrebe, le intuiește gîndurile, gusturile, obsesiile, suspiciunea față de capcanele întinse de ziarist și plăcerea de a le descoperi. E îndrăznet cînd îl somează pe Pasolini să spună dacă este sau nu (cum zic mulți) un „copil teribil" sau un „copil răsfățat" al literelor italiene, e circumspect cînd discută cu de Sica sau cu Mastroianni despre criza cinematografiei din peninsulă, e grav cînd între problemele în dezbatere sînt fascismul (dialogul cu Fellini), subdezvoltarea (interviul cu Moravia), excesele societății de consum (tot convorbirea cu Pasolini), însemnătatea luptei pentru pace (la care subscriu toți cei chestionați pe această temă), a colaborării între popoare, cu accent pe relațiile româno-italiene (notabilă, la acest ultim capitol, discuția cu Renato Guttuso). R.B. nu-i niciodată un „agresiv", căci știe (cum nu știu alți confrați, practicanți obstinați ai interviului „dur", de fapt insolent) că nu oricine poate fi Oriana Falacci. Firește, toate discuțiile se întorc mereu, ca un cîntec în jurul propriului refren, la problemele artei și ale menirii ei în zbuciumatul secol al XX-lea. Denunțarea evadării din realitate (de către Moravia), a „modernismului" formalist și factice, considerat de Giorgio de Chirico „o perversiune a artei", afirmarea rolului civic al omului de creație (pe care Leonardo Sciascia îl vede ca pe o „sentinelă" a liniștii planetare), restabilirea importanței publicului ca supremă instanță a faptei artistului (Monica Vitti), necesitatea exigenței și autoexigenței extreme față de profesia de om al artei, cu tot ceea ce înseamnă ea putere modelatoare a sufletelor (Giulietta Masina), dau o serie de pagini memorabile. Cu totul, o carte de substanță, incitantă, scînteietoare.

Ilie Purcaru

Peisaj de Teodor Răducan

mapamond

DIN ȚĂRILE SOCIALISTE

Călătorie către „Oastea lui Igor"

Ca delegat al Uniunii Scriitorilor la aniversarea celor opt sute de ani de la celebrarea evenimentelor istorice cintate in poemul „Cuvint despre oastea lui Igor", impreună cu delegați din peste douăzeci de țări, timp de două săptămini am fost oaspete al Uniunii scriitorilor de la Moscova, acum in plină iarnă.

Drumul nostru era la originile spiritualității poporului rus in acel veac de aur al inceputului mărturisit de letopisețele Kievene, cind prințul Vladimir se increștinează și odată cu el neamul său, cu un mileniu in urmă cum va fi sărbătorit acest eveniment peste doi ani : o călătorie la rădăcinile unui neam, ce poate fi mai ziditor pentru un poet din orice țară și timp.

Pentru un român o asemenea călătorie la rădăcinile poporului rus vecin este cu atit mai folositoare intrucit tradițiile noastre, creșterea noastră ca popoare sunt legate de civilizația impresionantă a Bizanțului. Cronica atribuită călugărului Nestor, tradusă și in românește, referindu-se la veacurile X-XII, ne pomenește prezența aici la gurile Dunării pe noi Valahii. La Iaroslav, la mănăstirea Mintuitorului unde a fost descoperit poemul **Oastei lui Igor** am avut prilejul să văd printre altele in muzeul comemorativ o hartă asupra veacului al X-lea care așază valahii in locurile lor istorice prin conștiinciozitatea cercetătorilor.

Tot aici la Iaroslav, in biblioteca Mînăstirii am avut prilejul să văd tomul „Simfonii psaltice" al lui Antioh Cantemir prezentat ca intemeietor al clasicismului rus, iar la Kiev locul mormintului lui Petru Movilă.

In sălile de conferință, prin călătoria de zece zile prin Kiev, Cernigov, Iaroslav și Moscova de altă dată, prin ctitoriile veacurilor X—XII dar și mai tirziu, ne-au fost aduse inaintea ochilor uriașa avere comună, mult mai veche la noi, mult mai cu splendoare vorbind străinului la ei, această avere comună sufletească a neamurilor noastre adinc intemeiată in Bizanțul de aur al mozaicelor și cintărilor imnice pe opt glasuri ale tradiției bizantine nepieritoare.

De cite ori transilvanii mei strămoși nu luară drumul spre Răsărit către Petrograd atunci cind nu mai puteau purta poveri imperiale occidentale și cind liturgicul bizantin care circumscria zona de aur pină la Perii Maramureșului era ameninșat de schisme și instrăinări găsind intelegere in suflete apărătoare ale tradiției bizantine, după cum arată textul atit de proaspăt, atit de viu al lui Silviu Dragomir, istoric de rang ce a cercetat aceste relații sau recentul roman istoric al lui Ion Druță apărut in limba rusă in tiraje impresionante : **Biserica Albă.** După ce Rusia a scăpat de mongoli, treptat a inceput conlucrarea pe arie sud-est-europeană in vederea opririi expansiunii turcilor pe cit a fost posibil.

L-am găsit la Moscova amintit pe Cantemir ctitor al Academiei slavo-greco-latine, al cărei prim decan a fost Spătarul Milescu. Incă dăinuie in fața Kremlinului Moscovit biserica unde a fost ingropat domnul moldovean Dimitrie pină in 1935, adus atunci in țară, Antioh poetul fiind mai mult al lor dimpreună cu alți expatriați din neamul acesta vrednic al trecutului nostru.

In turnul Spaski, spătarul Milescu a lăsat o inscripție in limba latină, cum imi atrăgea atenția un tinăr cercetător, iar turla principală a vestitei catedrale Vasilii Blajenii din Piața Frumoasă imprumută după Grabor bizantinologul, un model contrafort moldovenesc.

Nu departe de Kremlin se află casa unde a tras mai intii Cantemir la Moscova, și pretutindeni este prezentă lumea interioară a legăturilor noastre profunde date de viața spirituală orinduită de sacralitatea de tradiție bizantină. Ea stăruiește in Dostoievski care din suflul ei vine să dezlege problemele omului nou, ca și in gestul și fizionomia și buna feciorelnicie ce o poți bănui in familiile oamenilor de rind.

Există o atmosferă a duhului, a sufletului omului peste care a trecut focul suferințelor și bucuriilor demne de a fi lăsate moștenire din generație in generație : există acea prezență maternă a icoanei milenare bizantine, imaginea mamei eleusa Maica Milelor la a cărei inimă a pătruns de atitea ori sabia, este, este maica indurerată cercată de toate lacrimile pămintului și intr-adevăr cite săbii n-au răscolit inima mamei acestei patrii de la sabia incovoiată a hoardelor de aur la cea a baionetelor moderne ale veacului acestuia.

In casa memorială Dostoievski, mama lingă leagănul pruncului, mater dolorosa este eternă prezență, ca și in cămăruța celor zece prunci Tolstoi. Mama, călutul copilăriei, Icoana uriașă a maicii Theotokos venită odinioară prin Bizanț, străjuind incăperile de taină ale caselor răsăritului Europei.

O intilnești mereu această imagine, acest suflu matern in viața de toate zilele, in omenia și smerenia acestor oameni a căror lacrimă vine de foarte departe. Simți aici fericita suferință makarios pentos de care vorbește in veacul al XI-lea Simeon Noul teolog, ce a rodit și pe pămintul rusesc in atitea figuri nepieritoare de la Nestor al Kievului la Serafim de Sarov.

Comunicarea noastră la sesiunea comemorativă a „Cuvintului despre oastea lui Igor" a amintit makarios pentos-ul in viața lui Igor exprimată in poem prin faptul că incepea vinerea, ca celelalte eposuri cruciate cind se redeschid rănile de pe cruce intru fericită suferință. Așa a fost cu putință să se cinte și celebreze o suferință. Terror-ul antiquus nu cunoaște asemenea victorii.

M-am intors acasă mai bogat sufletește dintr-o lume fără de care Europa noastră ar fi mai săracă.

Ioan Alexandru

Orientaliști și orientalistică

Ospitalitatea cu care ne-a intimpinat capitala maghiară continuă buna tradiție a relațiilor prietenești stabilite de mult intre Uniunile Scriitorilor din Ungaria și România.

Numeroase au fost imprejurările create de gazdele noastre pentru a face din șederea la Budapesta, și nu numai acolo, o deplină reușită documentară. Spre ilustrare, mă voi opri doar la prilejul ivit de a face o vizită la Muzeul Ferenc Hopp de artă est-asiatică.

Mica delegație de scriitori români a fost intimpinată de dr. Miklós Pál, directorul muzeului, sinolog distins, cu ample studii in China și cu numeroase alte călătorii de inițiere in arta Extremului Orient, și de niponologul Laszló Ferenczy, cu studii temeinice la Kyoto, in chiar faimoasa fostă capitală a Japoniei antice și medievale.

Discuția noastră este indreptată pentru inceput spre istoricul orientalisticii din Ungaria. Tradiția acestor fel de studii este aici veche. Incă in urmă cu un secol se preda la Budapesta limba turcă, se făceau cercetări arheologice in bazinul fluviului Volga, acolo unde se presupunea că ar fi fost leagănul populației maghiare, și se stabilea filiația lingvistică fino-ugrică pentru limba maghiară. Deși cu rezultate relativ modeste, cele trei expediții arheologice din Caucaz și Siberia de sud, făcute in urmă cu aproape o sută de ani, au condus ulterior spre altă ipoteză privnd locul de unde a pornit migrația ungurilor spre Europa. Actualmente, ipoteza cea mai promițătoare este legată de bazinul fluviului Kama. Expediții de cercetare a fascinantei lumi orientale au mai avut loc și altă dată, cum ar fi, de pildă, cea a lui Szecheni și Löczy Lajos in China (1879). Intre cele două războaie mondiale orientalistica maghiară a căpătat o dezvoltare remarcabilă grație eforturilor profesorului Ligeti Lajos. Incă de atunci se predau la Universitate limbile chineză, mongolă și tibetană.

Muzeul actual de artă a Extremului Orient își are sediul in casa vestitului colecționar și călător in Orient, Ferenc Hopp, un maghiar de origine boemian-moraviană. Clădirea a fost construită in 1919 și a adăpostit inițial aproximativ 5 000 de obiecte. Fondul acesta muzeistic a constituit nucleul viitoarei colecții, după ce a fost donat statului. Colaboratorul cel mai apropiat al lui Ferenc Hopp, Felvinczi Takács Zoltán (1880—1964), care avea să devină director al muzeului, ca orientalist de mare autoritate, era originar din Cluj.

Se intelege că in jurul Muzeului Ferenc Hopp gravitează orientalistica maghiară actuală, dar mai există un fond de obiecte, alcătuit din donațiilor călătorilor in Orient, la Muzeul de etnografie, tot așa cum la Muzeul Dery din Debrețin se află o importantă colecție similară.

Muzeul Ferenc Hopp publică bianual revista **Acta Orientalia,** anual un **Almanah al muzeului,** iar din 1970 revista **Ars Decorativa** in paginile căreia își fac loc și studii de orientalistică.

La Universitate se predau in prezent limbile chineză, japoneză, mongolă, tibetană, citeva dialecte indiene, araba, persana, turca. Universitatea Populară are și ea secții permanente de chineză și japoneză. La Academie a luat ființă un grup de cercetare istoric-orientalistică, avind un rol științific coordonator. Tot Academia patronează o asociație cu profil orientalistic și posedă cea mai mare bibliotecă de specialitate din Ungaria. Celelalte două importante biblioteci similare se află la Universitate și la Muzeu.

O asociație orientală cu sediile lunare poartă numele lui Körösi Csoma Sandor, cel care a fost in urmă cu peste o sută de ani un excepțional cunoscător al limbii și civilizației tibetane. Körösi a alcătuit chiar un prim dicționar de limbă tibetană. Sub patronajul asociației se află in pregătire traducerea celebrei **Bardo Tödol** (Cartea morților la tibetani).

Orientalistul Diószegi Vilmos (m. 1968) a publicat, după cercetări in Siberia, studii despre șamanism, după criterii diferite de cele ale lui Mircea Eliade.

Orientaliștii maghiari sint preocupați să-și imbogățească in permanență fondul muzeistic și informația publicată in reviste sau cărți. Relativ recent, muzeul a primit o donație de peste 50 de instrumente muzicale japoneze din partea americanilor Emily Bendel și William Enking din Pasadena și există perspectiva să fie urmate de alte 2 000 de obiecte și 500 de cărți.

In Muzeul Ferenc Hopp se află in prezent colecții distincte din China, Tibet, Japonia, Coreea, Vietnam, India, Nepal, Indonezia, Birmania, Ceylon, Tailanda, Kampuchia, Java, etc. Ele reprezintă un univers de cercetare excepțional, valorificat prin studii publicate in reviste sau in lucrări monografice de inaltă ținută.

Gazdele noastre de la muzeu, indeosebi actualul director dr. Miklós Pál, își manifestă interesul pentru preocupările orientalistice din România. Cărțile subsemnatului, **Pecetea dragonului, Civilizația japoneză tradițională, Dicționarele și ghidurile româno-japonez și japonez-român** fac obiectul unei analize orientative de moment, vor fi cercetate ulterior mai temeinic.

Ne despărțim de muzeu și de slujitorii lui devotați cu satisfacția de a fi trăit o dimineață de septembrie in atmosferă orientală. De la aerul imbălsămat cu parfumul bețișoarelor care ardeau discret intr-un colț de odaie și pină la zimbetul „oriental" al gazdelor, nu a lipsit nimic din fascinația indepărtatelor meleaguri despre care ne-am intreținut.

Octavian Simu

REVISTA STRĂINĂ

● **ROMANUL LUI ROBERT SABATIER, Chibriturile suedeze,** a fost recent republicat in cunoscuta serie „Livres de poche". Scriitorul francez se bucură de o largă audiență, iar critica evidențiază calitățile acestei cărți de excepție : „Faimosul roman al lui Robert Sabatier este publicat aici insoțit de numeroase și delicate desene in creion. Subiectul este grav, dar el se adresează indeosebi adolescentilor : un copil de zece ani se trezește orfelin, după moartea mamei sale, exprimindu-și tristețea și descumpănirea printr-o deambulare fără sfirșit pe străzile cartierului Montmartre. El își creează o serie de legături afective cu cetățenii cartierului pe care se teme că va trebui să-l părăsească. Textul urmărește mișcările sale interioare, durerea, oboseala sa, dorința de tandrețe, dar și elanurile curiozității sale in fața lumii care-l inconjoară, nevoia sa de a vedea totul și de a-și nota in detaliu impresiile, pentru a păstra totul in memorie, ca și cum ar fi deja departe".

● **O COLECȚIE** interesantă a lansat editura Albin Michel, „Un loc, oamenii săi, o istorie". Au apărut pină acum șapte titluri din această serie atrăgătoare, iar ultimul, **Un fluviu in 1840, Loire** se bucură de mare succes. Iată ce scrie un comentator recent al cărții : „Lucrarea este scrisă in același stil ca și celelalte : un loc anume, viața oamenilor intr-o perioadă circumscrisă. In 1840, folosirea căii fluviale pe Loire este la apogeul său. Cițiva ani mai tirziu va dispărea, victimă a concurenței drumului de fier. Autorul ne conduce la descoperirea tipului de viață unic al marinarilor care coborau și urcau pe Loara pe vasele lor. O intreagă cultură se născuse in secolul al XIV-lea in această comunitate de marinari. Un subiect foarte original este tratat aici cu o mare competență, cu o mare claritate a expunerii și cu ilustrații precise și pline de conținut informațional. Cu toate acestea, numai cititori de foarte bună factură vor depăși abundența vocabularului tehnic".

● **O CARTE EXCEPȚIONALĂ,** cu un succes mare de public, este **Odisee in Pacific,** semnată de Gwenda Cornell și publicată la editura **Adlard Coles.** In recenzia pe care o semnează Belinda Bird in **Yachting World,** revista cea mai prestigioasă din lume in domeniul sporturilor pe apă, se spun următoarele : „Dacă nu am tinjit să explorez Pacificul mai inainte, cu siguranță că doresc asta acum, după ce am citit incintătoarea carte a Gwendei Corneli despre cei doi ani pe care i-a petrecut impreună cu familia sa in insulele din sud. Cartea este concentrată asupra vieții in insulele cele mai depărtate, „punctele fierbinți" relative din Tahiti și Fiji sint trecute cu vederea. Este descrisă lumea care-și ajunge siesi in mod uimitor in insulele Pitcairn, cu locuitorii săi, de exemplu, care sint cu toții descendenți direcți ai răsculaților de pe Bounty. Cum supraviețuiesc ei intr-o economie bazată in intregime pe timbre poștale ? Și unde se duce oare un locuitor pitcairnian in vacanță ? Această carte nu este istoria unei croaziere in Pacific — este mai degrabă un studiu al vieții oamenilor simpli care trăiesc acolo." Gwenda Cornell este o scriitoare plină de forță, cu un stil elaborat, la confluența dintre reportaj și studiul social, din care nu lipsesc inspirația și tabloul de gen.

● **TRADUCEREA** franceză a povestirilor lui Tom Wolfe se bucură de comentarii interesante din partea americaniștilor parizieni. Versiunea realizată de Anny Amberni pentru colecția „Du monde entier" a editurii Gallimard este de altfel recomandată in termeni foarte călduroși de această instituție foarte prestigioasă, un adevărat reper de calitate in producția de carte europeană : „Această culegere cuprinde unsprezece nuvele. Aici romancierul se vrea cronicar al timpului său, in mod particular al anilor '70, care și-au pus amprenta asupra atitor viziuni și forme de rebeliune, reale sau visate, in care urmărește cu o ferocitate veselă pe actorii comediei sociale : scriitorul ajuns, plin de vanitate și preocupat de bani ; atletul negru tentat de publicitate ; omul de afaceri sfișiat intre Europa și Statele Unite, in căutarea sinelui său ; cei care iau ostateci și victimele lor. Nuvela se amplifică in eseu, prin studiu asupra marilor tendințe ale societății americane, trecind de la un anume mesianism la mișcarea hippie și la revoluția sexuală. In aceste două stiluri deodată se află o nuvelă-reportaj asupra vieții unui pilot de vinătoare in Vietnam, care aduce aminte de o vină magistrală dintr-un roman al scriitorului".

REPERE

Jocuri ale minții

Brenda Walker este o cunoscută traducătoare din literatura română, autoare a unei frumoase antologii de poezie actuală, publicată in colaborare cu Andrea Deletant, precum și a unor versiuni engleze din creația lui Ion Stoica, Mircea Dinescu și Marin Sorescu. Editura Brendei Walker, **Forest Books,** este una din cele mai noi prezențe in viața literară londoneză, impunindu-se incet, dar sigur, mai ales prin aportul filonului de poezie românească, pe care l-a revelat unei sensibilități atit de nuanțate cum este cea britanică, receptivă și exigentă in același timp. Dar Brenda Walker este in primul rind o poetă, cu titlu propriu, aducind in acțiunea sa culturală un patos și o finețe de artist excepțional. De aici vine gustul său pentru o poezie abruptă, in care numai caligrafia atenuează vigoarea și forța expresivă, energia aproape explozivă a trăirii. Poeziile din volumul **Jocuri ale minții** sint destul de puțin ceea ce pare să indice titlul lor. Acuratețea versurilor sugerează un travaliu prelungit, o inspirație bine strunită și in general o ușoară tendință intelectualistă. Cu toate acestea, nimic n-ar fi mai greșit decit a confunda „jocurile" pe care le propune Brenda Walker cu niște exercitii de virtuozitate artistică și cu niște compoziții reci. O realitate frematătoare animă cuvintele sale, ținindu-le intr-un fel de „masă critică", gata să irumpă in orice clipă, stricind orice fel de convenții literare sau sociale. In această disonanță plină de efect, in tensiunea dintre „adincimile intunecate" și expresia stilizată rezidă una din marile calități ale poeziei pe care o practică Brenda Walker : „Țesătura este realmente o serie de cercuri / Dar pentru ochiul neexersat / Ele sint concentrice / Pentru că in spatele țesăturii se află alte țesături nevăzute..."

In discuțiile literare curente se afirmă uneori, cu ușurință, că dominanta poeziei occidentale de astăzi ar fi „notația", un fel de tendință descriptivă, in care lirismul pilpiie sub o aglomerare de imagini comune ale realității. Poezia Brendei Walker pare să confirme trăsătura stilistică a intregii sale generații, dar este numai o aparență ce ascunde cu totul altceva : „...Am fost oare orbi, incit asemenea imagini grozave / Trebuiau să rămină ascunse de noi". Fragmentele de realitate „citate" in versurile poetei compun in cele din urmă o lume cu adevărat nouă, organizată pe liniile de forță ale unor sentimente năvalnice. Dominanta feminină primește accente aproape „brutale", o articulare puternică și cuceritoare : „Pielea se luptă impotriva unei puteri inumane, / unghiile se infig intr-un os moale..." Tonalitatea poeziei **Sacrifice,** din care am citat, este aproape insuportabilă in sinceritatea ei liminară, dar efectul este in cele din urmă de o puritate incomparabilă. Gestica Brendei Walker este de o ținută artistică niciodată compromisă de vreo cădere prea mare. Ochiul deschis spre mizeriile existenței, cu preferință uneori spre imaginile grotești, privirea aceasta necruțătoare se limpezește in cele din urmă și se incarcă de azur.

Poezia Brendei Walker sugerează in permanență o inspirație românească. Numeroasele referințe din text, descrierea unor locuri, precum și imagini fugare ale unor chipuri din amintire („...unde este vecinul / și bătrinul Andrei") trimit la dimensiunea românească a universului său : „Printre somnoroasele păsări ale lui Eminescu / Pierdute in Carpați". Intilnirea poetei cu România și cu literatura noastră și-a pus o amprentă inconfundabilă asupra versurilor sale, pe o linie majoră, fără exotismul curent al unor asemenea „citate" din realitate. „Mămăliga și ciorba de varză" pe care o evocă intr-o poezie sint ridicate la rangul de realități poetice cu o naturalețe fermecătoare, ele nu devin insă prilejuri de incintare facilă și uimită in fața unei realități diferite, ci poartă greutatea copleșitoare a semnificațiilor adevărate, sint cit se poate de adevărate.

Brenda Walker are toate datele unei personalități de excepție. Cu o energie nedomolită de vreo adversitate, cu preocupări multiple, traducătoare și editoare care-și asumă riscuri imense, ea este inainte de toate, o poetă in sensul deplin al cuvintului, imprudentă și tandră, capabilă de durități și de generozitate in elanuri, in ale cărei „jocuri" mentale se află multă viață și multă artă.

Aurel-Dragoș Munteanu

● **PROBLEMA** inrudirii bascilor și a gruzinilor a atras pe mulți istorici și filologi. Astăzi există aproape o unanimitate in ceea ce privește opiniile referitoare la originea comună a bascilor și a vechilor gruzini. Un articol al publicistului Alexei Grigorenco ne aduce la cunoștință că in revista sovietică „Tehnica Molodioji" au fost publicate plăcutele descoperite in secolul trecut la Bilbao și considerate a conține cea mai veche scriere iberică. Descifrarea lor a dat mult de furcă specialiștilor. Plecind de la vechile semne gruzine, inginerul Șota Hvedelidze propune următorul text scris in urmă cu treizeci și cinci de secole de către un cronograf iber : „Noi am avut o soartă amară și grea. In anul 4100 după calendarul copiilor lui Sabio, deodată pămintul s-a cutremurat. In jur, printre tunete, totul răbufnea, chiar așa... Așa stau lucrurile, a adăugat atoatevăzătorul... Rio cerea, date fiind imprejurările, amintind de cele ce se povesteau că demult... țara iberilor s-a prăvălit acolo, a pierit. Pregătiți-vă de drum și dobindiți-vă, nefericililor, piinea cea de toate zilele, își impunea ei voința confraților săi. Spunea poporului părerea lui. Se certa cu cei care șovăiau. Au găsit un pămint al făgăduinței, l-au găsit la vremea cind dă firul ierbii și s-au gindit să se temeiniceacă pe el. S-au gătit de drum in număr de două sute de grupuri, ca să plece in ținuturi indepărtate. S-au strins ca să-și privească curajos țara... La anul 4001 după calendarul copiilor lui Sabio... au părăsit Iberia in nădejdea să-și afle un adăpost..."

● **UN ARTICOL** dedicat in revista **China** sculpturii populare tibetane și insoțit de numeroase reproduceri evocă tradițiile unei arte infloritoare, cultivată și in zilele noastre cu multă grijă. Studierea acestui bogat patrimoniu de artă populară a fost foarte dificilă, datorită condițiilor geografice care ingreunau munca de cercetare. In ultimii cițiva ani s-au depus eforturi și au fost catalogate mii de lucrări. In articolul citat se spune : „Toate sculpturile vechi tibetane aparțin artei budiste. Budismul a fost introdus in Tibet in secolele al VII-lea — IX-lea. O dată cu răspindirea acestei religii și cu ridicarea templelor budiste, artele plastice de inspirație budistă s-au dezvoltat rapid. După secolul al XI-lea au luat ființă multe școli și au fost construite multe temple. Arta budistă tibetană s-a inspirat din culturile străine dar și-a format un stil propriu, original. Sculptura populară tibetană constituie o parte importantă a istoriei culturii Tibetului și ocupă un loc de seamă in cronica artei chinezești".

BRENDA WALKER

Tablou

Tabloul nu seamănă cu nimic,
Linii, spații, pete de lumină și de umbră,
Dar nu seamănă cu nimic,
Nimic pe care eu să-l recunosc,
Pe care tu sau eu să-l recunoaștem dinainte ;
Nu putem lega aceste imagini,
Pentru noi ele nu inseamnă nimic ;
Pină cind...
Acum privește din nou !
O, da !
Cum de n-am putut vedea inainte !
Eram atit de orbi incit aceste izbitoare imagini
Ar fi rămas ascunse pentru noi ?
De-acum, niciodată nu vor mai fi
Doar linii, spații, pete de lumină și de umbră

Jocuri de inteligență intr-un muzeu de științe

1. CERCURI
Plasa este cu adevărat o cascadă de cercuri,
Pentru ochiul neexperimentat
Ele sint concentrice
Dar dincolo de cercuri sint plase nevăzute,
Modelate cu grijă,
Arcuite după colțuri rotunde,
Pe veci inlănțuite
In ne-ntilnite linii
Ce se visează cercuri ;
Numai gindul adine
Poate-nțelege
Iluzia care-mplinește ochiul.

Fereastra

Fereastra se leagănă
Dintr-o parte in alta,
Ești aproape și poți s-o vezi ;
Dar, un pas inapoi,
O clipă de neatenție,
Și fețele ei se rotesc, se rotesc
Cu neobosită circumspecție ;
De fapt doar gindul tău
A inchipuit schimbarea ;
Totdeauna să fii convins
Că aceasta e firea lucrurilor :
O explorare inspirată dintr-o parte
a ferestrei ;
Dacă n-ai făcut un pas inapoi...

Ruine

Te-ai simțit vreodată
La marginea timpului,
Cu clipele ascultind, așteptind
Poruncile tale ?
In ziua aceea, la Histria,
Nici vintul nu putea să clintească
Semințele tăcute,
Ascunse adinc in templul iubirii ;
Pierdute de mult
Erau urmele pașilor ei și-alor lui,
Ale tristeții și ale bucuriei
Care odată acopereau acest țărm de aur,
Mingiiat acum de unduirile lacului ;
Ruinele măcinate de vreme
Se-ndirjesc in picioare
In timp ce viața nouă irumpe,
Lacomă să ascundă frumusețea trecutului,
Neștiutoare de furtuna care crește ;
Iți amintești cum
Bogate in binecuvintata frumusețe
Semințe și flori țișneau din piatră,
Așteptind răbdătoare să crească or să moară,
Să zimbească sau să suspine,
In timp ce șarpele mai dormea incă intre ele ?
Trebuie să-ți
amintești șarpele !
Eram la marginea timpului
Și zeii se-auzeau
In prăbușirea clipei

Dă-mi

Dă-mi un fiu,
Eu îi voi dărui luna
Să se joace cu ea
Și dragostea se va răsfringe
Dinspre inalt
Către tine și către mine ;
Dă-mi un fiu,
Eu îi voi dărui ploaia
Să se joace sub ea,
S-o ducă dincolo de munți și de mări
Și s-o reverse peste tine
Și peste mine ;
Dă-mi un fiu,
Eu îi voi dărui stelele
Să se joace cu ele,
Să se legene in cer
Noaptea intreagă
De la mine pină la tine

In românește de
Ion Stoica

UN POET - O LUME

Jan Rainis (1865 — 1929)

Cel mai mare poet al Letoniei a avut o viață plină de zbucium și deziluzii. O permanentă incrincenare și-a pus amprenta pe vasta sa operă alcătuită din numeroase volume de poezie, teatru și publicistică. Ca fiecare creator a cărui operă reprezintă o sinteză a spiritualității poporului din rindurile căruia a ieșit, Jan Rainis își impletește destinul cu acela al patriei sale. Ei, Letoniei, îi inchină cele mai frumoase versuri și in lungile și injositoarele etape ale deportării fariste și in anii cufundați in tristețea exilului european și chiar in cei din urmă ani trăiți in Riga, neințeles de compatrioți și persecutat de ingrădita și meschina burghezie națională.

Consolare

De ți-a rămas ceva neterminat
Și noaptea e călău neimpăcat
Tu nu te pierde. Zorii următori
Clipi-vor către alți făuritori.
Mergi liniștit, la toate este schimb,
Căci pe intreg se află doar un nimb
Și orișicare cit ar fi de preț,
Doar față de el insuși e măreț.

Despre suferință

Orice suferință e injositoare
E jignire fără de sfirșit,
Chiar de pare uneori frumoasă,
Doar cel slab o poate accepta,
Cu nemăsurata lui credință

Orice suferință este mută
Dar ea stăpinește ca un strigăt
Despuind izvoarele de rele.
Unica salvare este lupta
Și curmarea răului de zor.

Orice suferință este neputință
Omul singur are spor la luptă,
Doar unindu-și suferința lui
Cu oceanul de dureri al lumii
Și păsind alături de ea,

Urmașul

Și iată, in sfirșit o liniște se lasă
De forfota mulțimii nu-mi mai pasă.
Nu mai privesc in lături și merg drept,
De aer mi se umple insetatul piept.
In mijlocul cimpiei imi crește un stejar
Cu ramuri mlădioase și trupul de amnar.
Se pare că văzduhul nu-l incape
Și norii vin pe rind să mi-l adape.

Cu rădăcina rupe neguri pe dedesupt,
Iar soarele e hrana lui de frupt.
Scrutează spre furtună, la margine de zare :
Ia să vedem, care pe care ?

Generozitate

Nu m-a făcut destinul de ocară,
Mi-a dat și soare și cimpii intinse,
Cu munți și riuri necuprinse
Și cer cu stele stinse și nestinse,
Doar casă n-am și n-am o țară.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

ACASĂ

Copac desculț

Cheia norocului, in oratoriul alb al ninsorii, e o sanie cioplită intr-o noapte de vrajă, cind luna atirnă, rotundă și roșie, ca un măr copt, in colțul de sus al ferestrei și cind casa, făcută din lemn, trosnește din cheutori, cuprinsă de senzația stranie că lunecă prin spații ca o veste de nuntă trimisă de un neam de lebede unui neam de riuri. Ninge, și mă simt ca un copac care-a trecut desculț prin tot Bărăganul și a coborit la Dunăre să prindă pește la copcă, și-n timp ce aruncă undițele in comoara apelor de sub gheață, ramurile i se odihnesc pe stuful colindat de mierle negre, iar acéea dintre ele, singura ursită să ajungă pridvor și să adăpostească neliniștea unei fete pindind stingerea de asfințit in asfințituri, caută din ochi incrucișarea de drumuri unde intreg copacul va sfirși ca perete și masă de han, pentrucă, in iarna prăvălind zăpezi și miracol, sevele lui rotesc in destinul ființei, din rădăcini pină-n vîrf, aspra, inalta spiritualitate a vinului. Cei jertfiți pe credința de-a cinta la pix nu mă vor intelege. Puțin imi pasă. Ninge, și prin gindurile mele fiecare lup își are cărarea lui, fiecare cuvint găsește intrarea in vișinul in care-i place să doarmă. Moralitatea acestui secol insolvabil in vadul unde un băiat și-o fată intră in Mare ținindu-se de mină, schimbind singele pe altoiuri de aur și evoluind pe marginea prăpastiei — eu mă iubesc, urindu-mă — n-a putut pe unii să ne smulgă (mai degrabă cred că n-a găsit cum s-o facă) din patima de-a ne dori ca singură, glorie și implinire fermecată zăpezile căzind. Ninsoarea asta largă și idilică face și puțină piraterie : ne abordează cu cangea de argint prin prova coastei a patra, aia pe care se sprijină cufundarea in vis, pepenele cules in zori din bostană, nuiaua ce se schimbă-n cal nechezind doar spre trecut, brîul puterii, starea de veghe, căderea in neastimpărul la toate ispitele vieții.

Ninge, și-aș vrea să fiu in malul girlei de-acasă, infundat in cojoc, izbind cu toporul in furca unui salcim, interpretind semnele de pe drumul Brăilei, cei acoperit cu miros de piine coaptă — călugări fără mănăstire semnele alea de dezbinate inchipuiri, viscol, sănii răsturnate, și dragoni de aramă risipind chemări inspirate la o petrecere vicleană, in livada cu dogoare a plitei pe care fierbe-n oale cu mirodenii vinul, totdeauna primejdios de puțin, se iscălește, in rumeneli albastre, o pană de somn, se naște un cintec melancolic, se infiripă neuitarea.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scinteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCINTEII

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

ANUL XXVIII
8
(1 241)
Simbătă
22 februarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Sîntem comuniști

Să te lupți pentru binele poporului tău
Să-i fii pasăre, flamură, scut.
Să-ți iubești patria, înseamnă
Să îți iubești mama care te-a născut.

O singură patrie ne naște
Puternici în lume sîntem, învingători
Viitorul este un car de aur
Trecînd peste cîmpiile patriei pline de flori,
Atîta vreme cît avem un Partid Comunist,
Atîta vreme cît sîntem un Partid Comunist,
Vom învinge și munții și timpul și cîmpiile
îndărătnice,
Și frigul și teama și orice dușman.
Congresul Partidului trasează hărțile
viitorului
Sîntem comuniști și luptăm pentru mai
bine
În grădinile patriei construim mereu
Ziua minunată de mîine.

Mara Nicoară

SATUL ROMÂNESC

Complexitatea preocupărilor de natură economică, politică și socială este reprezentativă pentru acest început de nouă etapă, ca urmare a istoricelor hotăriri ale celui de al XIII-lea Congres al partidului și a sarcinilor de importanță vitală care decurg de aici. Sentimentul este acela al unei permanente gîndiri și acțiuni în care se resimt deopotrivă imperativele și rezonanța momentului activ, actual, ca și acelea ale perspectivei la altitudinea căreia pulsează inima și conștiința întregii țări. Într-un asemenea context s-a înscris recent cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostită în cadrul plenarei lărgite a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor. Orientările și sarcinile subliniate pun în evidență preocupări de esență, exigențe deosebite care fac din acest domeniu al muncii și vieții una din direcțiile de fond ale înaintării optime pe calea progresului, a dezvoltării economico-sociale.

O componentă inextricabilă a întregului nostru demers în vederea atingerii acelui vast și cuprinzător obiectiv care este dezvoltarea socialistă medie și ca atare atingerea unui înalt potențial tehnic, economic și științific, agricultura românească trăiește momentul dezvoltării sale intensive, o necesitate de prim ordin pentru ansamblul întregii noastre evoluții. Este aceasta coordonata însăși a satului românesc contemporan, este spiritul în care cea mai mare avuție a țării, pămîntul, poate și trebuie să-și sporească potențialul său productiv. **Noua revoluție agrară**, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XIII-lea al partidului, **are ca obiectiv principal dezvoltarea intensivă a producției, obținerea unor recolte record, sporirea pe această bază a contribuției agriculturii la dezvoltarea generală a țării.** Și nu este vorba numai de atît, mai accentua, ci de un întreg complex de factori în care se situează activitatea și care trebuie să conducă la schimbarea modului de a gîndi și acționa în acest domeniu, pentru a-l ridica la nivelul cerințelor progresului contemporan și a-l transforma din perspectiva unei eficiențe maxime, cu multiple și strînse legături cu tot ceea ce se întreprinde pentru edificarea pe mai departe a noii societăți.

Programele adoptate de recenta plenară, sarcinile și orientările formulate de secretarul general al partidului pun într-o lumină nouă prioritățile și direcțiile care, la acest început de cincinal, converg spre asumarea unei ferme răspunderi și angajări pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite. O nouă calitate a muncii, a eforturilor sporite care să dea o optimă folosință pămîntului, întregii dotări tehnice și economice, investițiilor uriașe care fac dinamica actuală și de perspectivă a agriculturii românești constituie, prin importanță și semnificație, linia de boltă a unei politici științifice, clarvăzătoare, în care se reflectă preocupări de un deosebit nivel și de o covîrșitoare grijă și atenție, fapt în expresia căruia se poate vedea însuși modul și reflexul de personalitate al unei întregi epoci din istoria noastră.

Semnificația unui atare moment în care se pun astfel de probleme comportă și o altfel de subliniere și anume aceea prin care lumea satului contemporan atestă și un înalt grad de conștiință politică și socială iar fizionomia sa este inseparabil legată de toate marile realizări ale economiei, științei și culturii românești. Într-un asemenea unghi este văzut și înțeles întregul fenomen al dezvoltării și într-un asemenea perimetru se înscriu toate demersurile. Cultura și arta au în această privință un puternic temei și un extraordinar teren de afirmare, în sensul unei sporite și specifice contribuții la formarea și afirmarea unei conștiințe patriotice, revoluționare noi, cu imbolduri și trăsături care o fac aptă de idei și convingeri înaintate, în consens cu toate cuceririle progresului și civilizației, cu cerințele muncii și vieții pentru transpunerea neabătută în practică a Programu-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

UN NUME PENTRU ISTORIA PATRIEI

Biografie eroică

Unitatea, dăruirea pentru cauza misiunii ei istorice, fermitatea în acțiuni, capacitatea de a-și asuma înalte responsabilități revoluționare sînt trăsăturile care au conferit mișcării muncitorești din țara noastră calitatea de exponent al intereselor fundamentale ale întregului popor, capacitatea de acțiune politică ce a dus la victoria revoluției socialiste în patria noastră. Toate aceste calități au putut fi regăsite în comportamentul cu valoare de model exemplar, al celui mai iubit fiu al poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care în anul 1936 abia împlinise 18 ani și se afla în fruntea grupurilor celor 21 de acuzați judecați de Consiliul de război al corpului 5 armată Brașov — fiind cunoscut ca un revoluționar neînfricat încă de la vîrsta de 14 ani cînd a avut de suportat primele sale arestări. Aplecîndu-ne asupra documentelor, rememorînd fazele mai importante ale acestui proces, observăm că încă din prima zi a dezbaterilor, cu ocazia interogatoriului oral a folosit acel prilej pentru a vorbi despre condițiile de muncă și viață ale clasei muncitoare, a luptei împotriva pericolului fascist, arătînd rolul și importanța Frontului Popular și a Blocului Democratic.

Constatîndu-se în perioada dezbaterilor că la dosar au fost depuse procese verbale de constatare falsificate de jandarmerie, tovarășul Nicolae Ceaușescu nu a ezitat să ceară declanșarea procedurii de înscriere în fals față de acestea.

În ziua de 30 mai, continuînd audierea martorilor acuzării, s-a relevat incorectitudinea procedeului președintelui Consiliului de judecată care nu a permis arestaților să pună întrebări acestor martori. Tensiunea în proces a crescut, atunci cînd unul dintre acuzați a încercat să pună o întrebare dar președintele consiliului l-a eliminat de la dezbateri și i-a aplicat o pedeapsă suplimentară de 15 zile închisoare. În acest moment, s-a săvîrșit admirabilul gest de solidaritate revoluționară cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a ridicat declarînd : „Atunci ne solidarizăm cu toții". Iar în spatele său s-au ridicat în picioare și ceilalți arestați. Surprins, consiliul a suspendat dezbaterile și a deschis împotriva tovarășului Nicolae Ceaușescu un proces pentru ultraj. Cu acest prilej, s-a relevat și declarația dînsului : „Aici se judecă cu ușile închise, după un sistem fascist". În cadrul acestui proces, „proces în proces" al cărui singur acuzat era, tovarășul Nicolae Ceaușescu nu a înțeles să-și apere situația proprie ci, în folosul celorlalți arestați, să acuze practicile abuzive ale Consiliului de judecată. A fost condamnat la 6 luni închisoare cu pedeapsă suplimentară maximă cît se putea da în acest caz.

Examinînd și comparînd depozițiile tuturor martorilor audiați în acest proces, observăm că și pe această cale, a martorilor pe care și i-a propus, s-a relevat importanța luptei duse de Blocul Democratic și de Comitetul de luptă împotriva scumpetei, ceea ce, în viziunea instanței de judecată a însemnat propagandă comunistă. În finalul procesului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit cea mai grea pedeapsă ce o permiteau textele de lege și nici măcar nu i s-au desocotit cele aproape 5 luni de zile petrecute în arestul prealabil.

Între multiplele semnificații ale comportamentului eroic exemplar se află în plan central acela că rolul de conducător politic se dobîndește prin exemplul personal, prin calități dovedite și verificate în focul luptei aspre, prin maturitate politică deosebită, și trăsături de caracter superioare.

Afirmîndu-se în fruntea tovarășilor săi, prin asumarea celui mai mare risc, prin expunerea la cele mai grele pedepse punînd mai presus de interesele sale personale pe acelea ale solidarității proletare și demnității revoluționare, a devenit în fața tuturor încă din primăvara anului 1936 **„Primul"**, a pătruns în inimile tuturor, în lăcașul unde sînt încrustate spre neuitare cele mai sincere și mai adînci sentimente, oferindu-ne un model comportamental pe care sîntem mereu datori să-l rememorăm, un izvor de tărie revoluționară. Plecîndu-ne asupra acestor documente memorabile, grăitoare pentru amploarea mișcării muncitorești din România și a idealurilor ei comuniste, analizînd procesul de la Brașov din anul 1936 în lumina semnificațiilor ei mari și nepieritoare, facem acest lucru cu emoție, cu profund respect și recunoștință.

Emil Poenaru

«Iarnă» — tablou de Teodor Bogoi

TÎNĂR ÎN AGORA

Vis sub zăpadă

...Și personajul principal e focul. Satul miroase teribil a cărbuni. Fum înecăcios care face Luna albăstruie că-n zonele industrializate puternic.

Iarnă ca pe vremea copilăriei părinților noștri. Pe la casele cu bătrîni și tînci veniți la țară mai sfîriie cîte-o poveste la gura sobei. În fereastra bucătăriei, unde e mai cald și peste zi se string toți cei rămași acasă, grîul a răsărit într-o strachină cu pămînt. Salcîmii cu smocuri de frunze rămase în creștet aduc aminte de îndepărtatele cărți cu tătari. Tocmai în primăvară cînd vor porni mugurii se vor desprinde și ele, frunzele recalcitrante. Pînă atunci putrezesc de-a binelea cuiburile rămase singure. Pînă atunci cînele va fi slobod destrămînd gardul grădinii căzute în transă.

Dar ce-o fi visînd grîul sub zăpezi ? O, miracolul sămînței de a muri spre a veni mai puternică din moarte.

Iepurii intră-n sat ziua-n amiaza mare, tot pe lîngă cireșii și piersicii tineri. Unde-or fi stat toată vara că nu vedeai unul pe cîmpuri ? Copii năstrușnici pun lațuri și nu rareori se întîmplă să cadă-n capcană cîinele vecinului, care numai după ce se vede în propria-i cușcă latră-n rafale. Și ninge. Cel mai repede fulgii se topesc pe obrazul adolescentelor.

Pe seară ies și eu la mica mea fermă de mioare. Le mai curăț ciulinii din lînă, le mai mîngîi pe frunte.

Peste sat cade ușor toga înserării. Mîine dimineață fata vecinului iar va găsi în locul cenușii un zburător în sobă.

Marin Lupșanu

Permanența caracterului social al literaturii

Adevăruri care astăzi ne sînt suficient de clare, privind caracterul social al literaturii, au constituit multă vreme obiectul unei înfruntări dominante în cîmpul criticii și istoriei literare, al teoriei generale a artei și literaturii, înfruntare împinsă uneori pînă aproape de gratuitatea unei dezbateri „în sine", gata să piardă însăși obiectul disputei pe drum. La noi, este meritul noii generații de esteticieni, care din păcate ies prea puțin „în față", de a fi lămurit — pe cît de simplu, pe atît de profund — din **perspectivă estetică** și de pe pozițiile noastre ideologico-artistice, cu însemnate și convingătoare argumente teoretice, cu suficiente referiri la practica artistică, cu deosebire aceste laturi pînă acum mai confuze și labile ale fenomenului literar-artistic. Problema, deci, nu se mai pune dacă litearatura are sau nu un caracter social, ci cît anume este ea organic și în mod specific impregnată de social și, mai ales, în ce sens, de ce esență anume este caracterul social ce-l însumează și ce finalitate estetică implică el intenționalității artistice, fățișe sau nedeclarate, existente oricum. Caracterul social al literaturii fiind determinat cu necesitate nu doar de natura obiectului său, omul în ansamblul relațiilor sale sociale, în contextul determinismului mai general al condițiilor vieții materiale și spirituale ale societății, ci și — potrivit actului specific al însușirii estetice a lumii — subiectivității artistice creatoare a fiecărei individualități literare, aceasta însăși rezultatul unei și mai complexe determinări sociale. Căci, deși existente independent, elementele estetice ale realității obiective devin conținut al operei literare numai în procesul practicii artistice, ca formă particulară, specializată a muncii și practicii sociale, a devenirii omului și societății, literatura fiind astfel **condiționată și orientată organic, existențial de social.** Rod prin excelență al creativității specific umane, literatura este deopotrivă rod al condițiilor vieții sociale, ea neputînd exista decît ca produs sublimat al acesteia, născută din magma ei fierbinte și dezvoltîndu-se în solul ei fertil, determinată dialectic și istoric de liniile de forță ale societății respective.

Mai mult, caracterul social al literaturii ne apare astfel nu doar ca o „necesitate înțeleasă" a funcției sale sociale, nu doar ca un atribut al său direct determinat de condițiile vieții sociale, ca un rezultat formal al implicării ei în viața și contextul social-uman, concret-istoric ale societății, ca o dimensiune predominant socială a conștiinței artistice, ci și ca un dat existențial al însuși actului creației literare, ca un **element constitutiv, coexistențial** cu altele, al operei literare, ca element fundamental al unității de esență a literaturii în ultimă instanță ca o dimensiune majoră a condiției, identității acesteia. El însă este și rămîne propriu cunoașterii artistice în general, consubstanțial oricărei literaturi ce reflectă veridic realitatea social-umană, avînd într-adevăr un caracter de **permanență existențială,** propriu condiției umane și, deci, implicit condiției literaturii.

Se pare, astfel, că însăși termenul de „caracter social" al literaturii se datorește unei priviri „din afară" a fenomenului literar și operei literare, adică în relația acestora cu exterioritatea factorilor ce le condiționează, considerîndu-l în primul rînd ca un atribut, o funcție a literaturii și mai puțin ca un element constitutiv, consubstanțial esenței sale, propriu relației de interioritate a acesteia. Pe deasupra, el păstrează nuanțe nedorite, sociologiste, ce nu-i aparțin organic, dar care îi impovărează sensul și trezesc resentimente nefondate în conștiința noastră artistică. Sînt rămășițele unor antino-

Aurel Mihale

Continuare în pag. 6

UN POET ȘI UN ISTORIC CÎMPULUNGEAN

Se împlinește un veac de la intrarea în eternitate a democratului revoluționar D. Aricescu, om politic și reprezentant de frunte al științei istorice și culturii noastre, care, prin ideile progresiste și activitatea sa militantă, s-a dovedit o personalitate vizionară a epocii sale.

Istoricul și poetul revoluționar de la 1848, care semna „cetățeanul Aricescu", s-a născut la Cîmpulung-Muscel, la 18 martie 1823. Prin tatăl său, Dimitrie Aricescu, epistat al orașului Cîmpulung, se trage dintr-o veche familie prahoveană de moșneni din Ariceștii, iar prin mama sa, Elena Chiliașu, dintr-o familie de negustori cîmpulungeni.

Începutul învățăturii îl primește, după moda vremii, de la dascăli particulari care-l învață limba greacă ce-i va folosi viitorului istoric. Între 1834—1838 urmează cursurile „Școlii domnești" din Cîmpulung, al cărei director era vestitul patriot și pedagog Dumitru Jianu, căruia-i datorează atît înflăcăratul său patriotism cît și dragostea față de limba română.

În 1838 C.D. Aricescu fu înscris la Colegiul Sf. Sava din București, de tatăl său, care, în lipsă de avere, voia să-i creeze posibilitatea unei cariere. Aici are șansa să învețe sub îndrumarea celebrului cărturar Petrache Poenaru, fost secretar al lui Tudor Vladimirescu despre care acesta i-a vorbit cu atîta înflăcărare încît Aricescu va scrie **„Istoria revoluțiunii române de la 1821"**, cea mai importantă lucrare

Prof. Dr. Ion Hurdubețiu
Prof. Ion-Dan Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

Inedit

Tudor Arghezi

* * *

N-am dat cu voie nici o suferință
Și am cu toate-acestea o căință.
Și trebuia să-ndur pentru trecut
Povara relelor ce n-am făcut.

N-am înșelat, n-am pîngărit altarul tău
Deci n-aș avea de ce, dar am păreri
de rău.
Mă mustră cugetul cu vorbe grele
Și-i glasul chiar al gîndurilor mele.
Și să-nțeleg îmi vine greu
Mă mustră el, mă mustru eu ?

CONFABULE

Elevul Grigore

Am în față un volum de versuri cu coperți albe și negre : **Zilele, virstele, anii,** de Grigore Hagiu. Este primul volum postum al poetului, apărut prin grija și devotamentul surorii sale, pictorița Gina Hagiu. Primul volum postum... Este aproape obișnuit să nu vrei să crezi în moartea unui prieten a cărui imagine ți s-a întipărit adînc pe retină și a cărui voce încă o auzi. Este la fel de trist să crezi. Iată, privesc portretul elevului Grigore, făcut de Florin Pucă, și-mi dau seama că niciodată n-am știut cum era el cu adevărat. Era înalt ? Dar nu foarte înalt. **Era** voinic? Dar nu prea voinic. Mergea legănat, cînd se apropia sau se depărta părea un catarg de corabie. Deasupra, acolo de unde se strigă „Pămînt", era privirea lui. O privire blîndă și caldă de elev îndrăgostit. „D-ale vieții, bătrîne", auzeai cînd ți se făcea frig și frică de icebergurile din jurul tău, d-ale vieții, nu? Că a fost un mare poet, știi știu? „Într-o zi / cu un cuvînt vei numi casa / și ea / nu va mai fi / într-o zi / cu un cuvînt vei numi cîmpul / și el / nu va mai fi / într-o zi / cu un cuvînt vei numi steaua / și ea / nu va mai fi / într-o zi / cu un cuvînt te vei numi pe tine însuți / și tu / nu vei mai fi".

Nu mai e. De lîngă mine a plecat elevul din ultima clasă, din ultima bancă, rîndul de la perete. Cu hainele parcă mai scurte la mîneci, cu sapca fără matricolă... Și aerul acela al lui, prietenos, protegător, boieresc. Cu Grigore îți părea, nu se știe cum, că ești mereu în recreație. Într-o recreație mare ce nu se mai sfîrșea, ca în visele copilăriei. Altfel, cînd încă nu era legendă, arăta și trăia cît se poate de omenește, poate prea omenește, astfel încît cei din jurul lui, fie că-i erau sau nu prieteni, îi ziceau Grigore.

Iulian Neacșu

165 de ani de la
REVOLUȚIA DIN 1821
de G. D. Iscru

In pagina a 3-a

SEMN

Marin Sorescu împlinește cincizeci de ani acolo în Oltenia lui dus oricît ar fi zăpezile de mari, într-acolo în toate călătoriile lui pe pămînt. Acolo moșii săi, copilăria, acolo mereu în dialog cu Brâncuși și Țuculescu, acolo umbra lui Țepeș, acolo își tăinuie obrazul dinspre lume s-o poată zări prin voalul lacrimii. Cu peste douăzeci de ani în urmă, cînd o porneam la drum cu primele cărți, ne vedeam aproape zilnic în tinerețea noastră bucureșteană.

Atunci am fost poftit în împărăția satului său, eu poftindu-l în Transilvania mea. Apoi ne-am văzut fiecare de drum dîndu-ne cîte un semn prin cărțile tipărite ce s-au tot înmulțit.

Heidegger, pe care l-am vizitat împreună prima dată, își primea elevii și prietenii întinzînd mîna după cartea tipărită. Omul care lucrează a ajuns undeva pe un tărîm de unde poate comunica celuilalt ceva nou. Altfel riscul este de a sta pe loc.

Primească din lumea mea ardeleană semnul fratern cît fereastra aburită de colindători între oameni de omenie.

Ioan Alexandru

PE DECINDEA DUNĂRII
Fragmente de roman
de FĂNUȘ NEAGU

In paginile 4—5

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

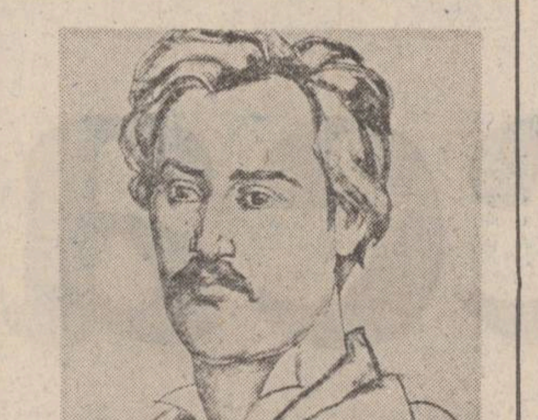

Cît de puțin vechi erau reperele istorice și politice ale gazetarului Mihai Eminescu ne-o arată și prezența repetată a figurii lui Tudor Vladimirescu în articolele sale. Tudor Vladimirescu, a cărui puternică personalitate intrase în literatura imediat următoare revoluției pe care o condusese, a continuat să preocupe mințile oamenilor de litere români. La îndemnul lui Hașdeu, C. D. Aricescu scoate în 1874 o monografie închinată lui Vladimirescu în care folosește cercetarea de teren și anchetarea supraviețuitorilor evenimentului. Mihai Eminescu va folosi constant în referințele sale la Tudor Vladimirescu memoriile lui Mihai Cioranu, adjutant al lui Tudor, deci un martor favorizat al întîmplărilor acestei revoluții. Traversarea articolelor eminesciene ne indică o frecvență din ce în ce mai mare a numelui lui Tudor Vladimirescu și a acțiunii lui politice cu cît ne apropiem de apogeul carierei publicistice a poetului. De la înregistrări relativ fugare, gazetarul ajunge a face din figura lui Tudor Vladimirescu o figură de referință a campaniilor sale sociale și politice.

În 1880 găsim trei trimiteri la Tudor Vladimirescu și la revoluția lui în scrierile eminesciene. Vorbind despre capitulațiile dintre domnii românilor și turci, Mihai Eminescu scrie : „Tudor se bazează pe ele cînd cere de la poartă introducerea domniei naționale", (p. 20, vol. 8) însemnarea fiind edificatoare pentru lumina în care e plasat conducătorul pandurilor ca om politic pe linia problemelor naționale. Mai tîrziu Mihai Eminescu îl găsește pe Tudor Vladimirescu revendicat de scribii liberalismului, care la întrebarea : „Cui i-e milă însă de bietul impozabil ?", se refugiau în răspunsuri de istorie politică : „ei îți răspund cu Tudor Vladimirescu, cu 48, cu 66 și că ei și numai ei sînt partidul național și liberal" (p. 61, op. cit.) Eminescu își făcuse un obiectiv de seamă din a denunța modul demagogic în care liberalii confiscau nu numai toate principiile democratice, dar și tot ce era mai bun în istoria națională pe seama lor. Polemica nu izbucnește însă și pe tema Vladimirescu. Escaladarea chestiunii devine inevitabilă. Trecînd la propriul capital moral tot ceea ce era pozitiv în istoria românească, liberalii aveau inevitabil a se izbi de Mihai Eminescu și în bună măsură incursiunile lui istorice, competente și demonstrative, sînt o evidentă replică de sus la manipularea datelor istorice și a istoriei naționale de către gazetari fără scrupule. „Am pierde timpul discutînd cu d. C. A. Rosetti, scrie poetul. Procedura d-sale e întrucîtva analoagă cu aceea a d-lui Brătianu. Dacă Matei Basarab a făcut vrun bine în țară, desigur d. Pătărlăgeanu l-a sfătuit să-l facă ; dacă s-a ridicat Tudor Vladimirescu contra grecilor, aceasta se datorește liberalilor ; dacă, în fine, toate punctele liberale și naționale ale Constituției de astăzi : abrogarea privilegiilor, egalitatea civilă și socială, libertatea conștiinței, accesibilitatea tuturor funcțiilor publice, repartiția fără osebire a dărilor, sinodalitatea autonomă a bisericei române, secularizarea averilor închinate c-un cuvînt, dacă toate reformele cari le avem de bine de rău s-au votat de Adunarea ad-hoc din Moldova, compusă din conservatorii actuali, atunci toate acestea se datoresc d-lui C. A. Rosetti. Nu e nici logică, nici bun simț în atribuirea aceasta — dar ce face ?" (p. 200, op. cit) Chestiunea Vladimirescu este așezată aici într-un context mai larg și ilustrează modul în care-și fabrică un trecut de progresism exclusiv și exclusivist, liberalismul român. Mihai Eminescu obiectează aici împotriva unei interpretări partizane a istoriei, a unei istorii revendicate și alcătuită în vederea unei folosințe politice contemporane. Nu mult mai tîrziu, numele lui Tudor Vladimirescu apare ca un reper de foc într-o chestiune de dispută pe același plan. Din nou Eminescu revine la hotărîrile Divanului ad-hoc din Moldova și la o parte din autorii lor pentru a sublinia cît de neîntemeiată este trecerea lor în patrimoniul liberalilor (ziarul „Românul", n.n.) : „O mai cuteza să vie cu povești de la Anadan Babadan, precum că d. C. A. Rosetti ar fi făcut parte din ceata lui Tudor Vladimirescu pe cînd nu era încă pe lume ?" Asistăm practic la modul în care se alcătuiește din mers configurația polemicii viitoare asupra lui Tudor Vladimirescu. Următoarea pomenire a lui Tudor e menită să fixeze printr-un pas înainte fizionomia istorică a partidului „roșu", adică „fanariotismul" lui : „E prea adevărat, scrie Eminescu, că imediat după Constantin vodă vine epoca d-lor C. A. Rosetti, Cariagdi, Bosangi etc. și aceea în adevăr a fost pentru noi, românii, o epocă de dezarmare, de robie și de rușine și a ținut 120 de ani pînă ce i-a pus capăt Domnul Tudor". (p. 457, op. cit). De aici înainte distanța antagonică dintre Domnul Tudor și „roșii" văzuți ca fanarioți, devine o constantă a pomenirii lui Tudor Vladimirescu. Aceste trei replici antiliberale și filopandure sînt din 1880. Din 1881 numărul lor crește. „Bietul Tudor" și domeniile pămîntene n-au reușit însă să stîrpească fanariotismul, care s-a reînnoit din vlăstare vechi sub forma „caradalelor" contemporane. (p. 74, vol. XII) Răul adus de acești conducători de import este atît de mare, încît Mihai Eminescu face teoria „dacizării" instituțiilor, în sensul raportării lor la o structură de funcționare organică, întrucît ele sînt incompatibile datorită adversarilor și ucigașilor lui Tudor, care i-au supraviețuit, cu instituțiile anterioare. Importante sînt și referințele la anul 1821, ca reper hotărîtor. Pentru Eminescu domnia lui Carol repetă fenomenele de la 1700 la 1821 (p. 269, op. cit.) și poetul nu întîrzie să ilustreze convingător comparația.

Acum, în 1881, este folosit memorialistul Mihai Cioranu pentru a denunța ceea ce Eminescu considera lipsit de legitimitate istorică și politică în viața țărilor românești. El nu acuză numai forma de import, ci și importația de politicieni și de afaceriști (p. 277, op. cit.) În riposta pe care o dă „Românului" cu privire la direcția revoluției lui Tudor Vladimirescu, Eminescu are un singur răspuns : împotriva „caradalelor". Răspunsul este pitoresc, dar a rămîne aici înseamnă a-i ignora esența : Eminescu vizează aici elementul exploatator superpus, provenit dintr-o migrație dovedită istoric pentru epoca fanariotă. Cît despre oamenii cu care a lucrat Tudor, Eminescu întreabă : „Tudor a pus căpitani, a numit prefecți. Este vrun Carada printre ei ?" (p. 285, op. cit.) Urmează un șir de nume, care nu cuprinde într-adevăr nici o „carada". Primul gest radiografic pe care-l face în 1881 Eminescu revoluției lui Tudor și în paralel celei a lui Ipsilanti, pregătește radiografia radicală de mai tîrziu. Nu peste multă vreme, Eminescu va ajunge la denunțarea partidului liberal, ca filială a unei organizații internaționale care avea în vedere exploatarea României : „partidul roșu este o Internațională pe acții pentru exploatarea țării și a poporului nostru. Fanarioții zburătăciți prin mișcarea de la 1821, s-au constituit într-o societate secretă mai întîi ca ramură a Internaționalei revoluționare europene, mai tîrziu și mai cu seamă sub Carol Îngăduitorul ca societate anonimă de exploatație a Țării Românești, deci înainte de toate a bugetului. Acesta e apoi izvorul milosteniilor și pensiilor reversibile împărțite la greci veniți chiar la 1830 ori la 1840, destul să fi fost agenți electorali roșii". (p. 295, op. cit). „Capul lui Tudor" este invocat într-o ieremiadă dură la adresa păturii superpuse. (p. 346, op. cit.) Eminescu are mereu în vedere cifre și date istorice contemporane, cînd se referă la această pătură superpusă improductivă de importație, el are în vedere realități pozitive, la care trebuie să se refere oricine redeschide problema. În fond, Eminescu descrie un tipar de exploatare colonială și semicolonială cu toate caracteristicile și consecințele pe care acest tip de exploatare le aduce cu sine. Faptul că aceste țări nu sînt din Africa sau Australia și nu s-au numit colonii, n-are de ce să ne împiedice receptarea exactă a fenomenului, către care ne duce neîndoios Eminescu. În anii 1882 și 1883, Tudor și revoluția lui continuă să fie reperul de căpătîi în aprecierea fenomenului politic pe care-l condamnă atît de viguros. Pentru Eminescu epoca fanariotă a fost un șoc cumplit pentru societatea românească la toate etajele ei. Tudor înseamnă scoaterea țărilor românești din situația exploatării coloniale. În acest sens trebuie înțeles Eminescu cînd vorbește despre Tudor ca un restaurator al „legilor vechi", adică anterioare acestei epoci. Acest „trecut" al lui Tudor este însă foarte „prezent", foarte „contemporan", foarte tangibil. Ultima polemică importantă în jurul lui Tudor Vladimirescu, desfășurată în mai 1882, fixează în gazetarii „roșii" ai cafenelei Procope pe falsificatorii actului de la 1821, pe dușmanii postumi ai lui Tudor Vladimirescu, care în viață fiind a fost adversarul strămoșilor lor. Sînt aici două interpretări ale revoluției lui Tudor : una „liberală", care-și adjudecă evenimentul de la 1821, dîndu-i un sens abstract, general european, și cea eminesciană, care consideră revoluția lui Tudor o mișcare pămînteană îndreptată împotriva clasei de exploatatori, cu precădere superpuși. În cele două construcții, în jurul unui singur fapt istoric, pe de o parte unii plecau de la o considerație abstractă, de la un „șablon" politic al liberalismului european, pe de alta Eminescu pleca de la cauzele locale, de la situația de fapt, ignorînd aceste șabloane de import. Încercarea de a absorbi revoluția lui Tudor (un „fond") într-un tipar (o „formă") care-i dădea o altă înfățișare l-a făcut pe Eminescu să reacționeze vehement. Firesc ar fi fost ca adversarii de idei și poziții politice ai lui Eminescu să se revendice din revoluția lui Ipsilanti, conformă tiparului pe care-l aplicau revoluției lui Tudor. Dar n-au făcut-o, ceea ce le cere Eminescu fiind adecvata raportare și revendicare. Istoricește, la 1821 țările românești au avut față-n față două tipuri de revoluții : revoluția de import a lui Ipsilanti și revoluția de caracter legitim a lui Tudor Vladimirescu, adică o revoluție autohtonă și una superpusă. Firesc, s-a ajuns la conflict. Reconstituirile și considerațiile asupra anului 1821 din țările românești și mai ales din Muntenia, se opresc prea puțin asupra aspectului esențial al ridicării și consecințelor insurecției pandurești : izbînda hotărîtoare a revoluției lui Tudor Vladimirescu, indiferent de așa-zisele șovăiri ale acestuia, indiferent de moartea lui, constă în eșecul acestei revoluții de import izvorît din confruntarea cu revoluția legitimă a pămîntenilor. Fără a duce pînă la aceste concluzii considerațiile sale, Eminescu face elogiul acestei legitimități istorice și a rolului ei în istoria modernă a României. Delimitarea lui de interpretările liberale ale revoluției lui Tudor rămîn, de aceea, foarte importante. Ea reprezintă delimitarea de scrierea istoriei proprii după modele străine, care ignoră aspectele și cauzalitățile locale, incapabile deci să ofere explicația coerentă a devenirii istorice a unei societăți. Polemica lui Eminescu cu organele liberalismului român nu e una de cuvinte. Eminescu opune revendicărilor de tot felul ale acestora o concepție și o viziune istorică în care Tudor Vladimirescu, „modernul", este marele său punct de sprijin.

M. Ungheanu

NICOLAE IOANA: «Pasagerul»

După un roman, **Pavilionul**, apărut în 1981, care nu a atras atenția criticii poetului Nicolae Ioana sau, fără teama de a greși, prozatorul Nicolae Ioana a revenit cu un volum de nuvele (**Pasagerul**, Editura „Sport-turism", 1985). Dacă aș face o apropiere între cele două ipostaze ale autorului aceasta nu ar consta în nici un caz în stil — fraza nuvelistului este nervoasă, scurtă, „antipoetică" chiar — ci în substanță : o viziune austeră, rece, sub semnul enigmei tragice. Cîteva dintre povestiri ar putea foarte bine să fie caracterizate prin emblema mateină, sub pecetea tainei. Dar, repet, nu este un mister emanat dintr-o scriitură metaforic-aluzivă, ci din situațiile existențiale. Și nu avem de-a face nici cu o ambiguitate tipică literaturii fantastice, unde ezitarea între un eveniment real și o interpretare supranaturală constituie elementul determinant. În nuvelele lui Nicolae Ioana, straniul, ambiguitatea, irezolvabilul sînt componente, structuri ale vieții, la care nu există alternativă sau substituție, și nu pot fi clarificate. **Locul de întîlnire** mi se pare simptomatică pentru acest mecanism al enigmei tragice, cum l-am numit. Eroul povestirii, Ion Argintescu, un „pensionar onorabil", care juca table și își bea liniștit berea împreună cu prietenii la restaurantul din colț, este cuprins, fără un motiv explicit, de o neliniște stînjenitoare, de o febră, poate exagerat spus, a existenței. Ascultînd de un impuls obscur se suie în tren și se oprește la Brașov la o familie de prieteni ; Adelaida și domnul Protopopescu. Dar ceea ce la început era, sau părea numai, semn al hazardului se lămurește, și i se lămurește și personajului central, a fi o intenție, și nu una inocentă. Din discuțiile purtate între bătrîni, și din plimbările în care Argintescu îl conduce cu abilitate prin **anumite locuri**, pe prietenul său, reiese că în tinerețe între ei s-a petrecut „ceva groaznic". Protopopescu îi făcuse un mare rău probabil în legătură cu Adelaida, fosta iubită a lui Argintescu, — sugerează autorul — cu care apoi s-a și căsătorit. La bătrînețe dl. Protopopescu în parte senil, în parte refuzînd cu obstinație amintirile, uitase acea întîmplare, asupra căreia scriitorul păstrează, cu mult tact, o desăvîrșită tăcere. Răzbunarea lui Argintescu, această varietate locală de Monte Cristo, este cumplită și subtilă. În clipa cînd este sigur că prietenul său și-a reamintit întîmplarea, îl lasă căzut pe o bancă în gară, mort sau pradă remușcărilor, se suie în tren și pleacă. Destinul se împlinise, evenimentul în sine nu mai avea importanță, taina rămîne nedezlegată. Povestirea este construită cu o mare economie de mijloace narative și cu un remarcabil simț al dozajului efectelor. În aceeași categorie se înscriu **Fugarul** și **Sauna**.

În prima dintre ele, un personaj este continuu hărțuit fără ca el să cunoască motivul. Victimă a unei erori sau a unei cruzimi colective trebuie mereu să fugă dintr-un loc în altul. Textul atinge însă un prag halucinant în secvența în care Petrică Bene, așa se numește personajul, este minute în șir terorizat de un copil care aruncă cu pietre în el din dorința sadică de a-i face încă o rană, și îl amenință că va chema trecătorii pentru a-l preda poliției. În mintea copilului se produsese și un proces de substituție ; tatăl lui fusese arestat tot fără un motiv anume și credea că va fi eliberat predîndu-l pe fugar. Apariția tatălui curmă chinul acestuia, iar copilul pleacă plîngînd, simțindu-se frustrat, presupunem, — bineînțeles că prozatorul nu furnizează nici o explicație — în cruzimea lui, dar și în sentimentele față de tată. Naratorul este complet detașat de scenă și impersonal în relatare, aplicînd cu succes lecția obiectivității prozei moderne, totuși, o singură dată și încă într-un moment cheie prezența lui se trădează, ieșind din culise pentru „a explica" situația prin care trecuse victima rechizitoriului. **Sauna**, nuvelă cu un final policier, se menține însă, în granițele strictei obiectivități. Narațiunea se desfășoară după tiparul, de acum, cunoscut : un început ce nu anunță nimic senzațional, o dezvoltare clară, lineară care provoacă o ușoară neliniște prin chiar aparența ei acalmie, și finalul mai mult sau mai puțin șocant-enigmatic. Iată cum debutează textul : „Cînd Teodor Gafton coborî pe peron fu de-a dreptul uimit ! În fața gării așteptau un număr impresionant de trăsuri cu portierele larg deschise, gata de a transporta oaspeții spre marea clădire a Ocolului Silvic. Cu toate că distanța era destul de mică, circa două-trei sute de metri, oaspeții, după o noapte de drum, cu fețe somnolente, se grăbeau să ocupe un loc în trăsuri. Pretutindeni îi întîmpinau oameni îmbrăcați în haine de sărbătoare, cu fețe proaspăt rase și zîmbitoare. Era un moment de-a dreptul solemn, înălțător, care semăna într-un fel cu o sărbătoare națională sau cu venirea păsărilor din țările calde". După acest început mai degrabă caragialian, al întîlnirii festive într-un orășel de provincie, la Ocolul Silvic este urmărită evoluția cît se poate de banală a lui Teodor Gafton pînă la întîlnirea cu tînărul Hulturescu probabil, din nou autorul nu dă nici un fel de lămuriri, unul din potentații oculți ai orașului. Acesta îi propune o schimbare de program și îl invită pentru a doua zi la o excursie prin împrejurimi, cu mașina sa. Plimbarea cu Hulturescu se derulează și ea după un tipic obișnuit — mese la iarbă verde, glume, discuții spirituale etc. — pînă la sosirea într-un mare și elegant hotel. Aici, Hulturescu, după ce îi prezintă oaspetelui pe directorul hotelului, îl invită pe Gafton să facă o baie în piscină și, apoi, la o ședință de saună într-o aripă pustie a clădirii. Cuprins de o stare de neliniște părăsește sauna și îl vede pe patronul hotelului înecat în piscină iar pe Hulturescu dispărînd la capătul coridorului. Atît și nimic mai mult. Cine este asasinul, ce se va întîmpla cu Teodor Gafton, de ce a fost adus aici, care este mobilul crimei ș.a.m.d., sînt întrebări la care numai cititorul își poate imagina un răspuns. Datoria autorului a fost numai de a pune misterul în ecuație. De o factură mai aparte este **Debarcaderul**. Textul se bazează pe aceeași procedură a **clarității enigmatice** dar se deschide și spre o interpretare fantastică. Subiectul este iarăși de o maximă simplitate și concizie. Un bătrîn hazliu, o figură pitorească a locului, care făcea zilnic curse la gară, ia într-o zi în cabrioleta sa o femeie îmbrăcată în roșu. Pe drum se mai suie trei inși care împreună cu femeia îi cer să-i ducă la un debarcader. Ajunși la destinație, pe un traseu pe care bătrînul nu mai fusese niciodată, cei patru se dau jos și, după o scurtă discuție, se pierd în noapte. După ce schimbă cîteva cuvinte cu unul din cei doi paznici ai debarcaderului, personajul rămîne singur pe malul apei. Aceasta este, să-i spunem, lectura realistă a textului, dar cea fantastică de unde începe ? Semnele ei sînt foarte bine camuflate și numai întoarcerea la fraza de început, una dintre cele mai neutre și habituale posibil, oferă cheia interpretării : „pînă mai ieri-alaltăieri putea fi văzut prin gara Clucereasa un bătrînel puțin adus de spate și cu fața numai cute..." Deci bătrînul nu mai există și, coroborînd cu finalul narațiunii, este clar că a dispărut după drumul la debarcader. Și atunci ne întrebăm dacă femeia și cei trei inși nu erau mesageri ai morții, care i-au luat sufletul bătrînului și l-au dus pe malul apei, desigur Acheronul, pentru a fi trecut dincolo în lumea subpămînteană. Și, astfel, întrebarea paznicului de la debarcader, posibilul Caron, are cu totul alte rezonanțe simbolice : „Ce e cu tine, **suflete**, (s.n.) pe-aici ?" Dar, ca și în fragmentul de proză eminescian **Moartea lui Ion Vestimie** sau în **La țigănci** a lui Mircea Eliade, trecerea s-a produs pe o cale inițiatică și eroul nu știe că a murit. Judecată după canoanele genului fantastic, și nu numai, povestirea este, într-adevăr, excepțională. De altfel, aceste texte ale misterului sînt, după opinia mea, și cele mai reușite ale volumului. În imediata lor vecinătate aș situa **Calul**, **Un om singur** și **Călătorul clandestin**. M-au convins mai puțin **Dealurile Sineftei**, **Capcană pentru vulpi** și **Omul cu Merticul**, povestiri ale unor evenimente, gesturi și comportări extreme. În ansamblu, nuvelele din **Pasagerul** acreditează în Nicolae Ioana, prin sobrietatea stilului, observația pătrunzătoare, maniera originală de tratare a unor motive, și, dacă nu ne sperie termenul, eficiența mijloacelor narative, un prozator cu cele mai promițătoare calități.

Paul Dugneanu

ȘTEFAN PÂRVU: «Casa dintre spini»

Onică Hiran Taumaturgul — medic general (sic !), spune autorul — fiul lui Procopie Hiran Taumaturgul (țăran „adevărat", cum declară cu mîndrie despre sine și despre prietenul său Samson Feleitar, (înțelegînd prin aceasta că nu poartă curea, cravată, ceas, nu are televizor și nici „strigare de picup pe ferestre nu s-a auzit") iubește zicerile din bătrîni și pe studenta Silfida Feleitar, îi îngrijește cu dăruire pe bolnavii din satul Ciinele, este, într-un cuvînt, un om respectat, cu șanse să ajungă, ca în nuvelele lui Slavici, unul dintre fruntașii comunității rurale. O specializare de cîțiva ani la București îi va modifica însă, pentru un timp, destinul. „Orașul tentacular", loc de perdiție (prezentat în cea mai uzată manieră sămănătoristă), este gata să-i anuleze personalitatea robustă. Cunoaște boema artistică bucureșteană, se ceartă, din motive de concurență erotică, cu medicul Pafnutie și apoi devine prieten, nu se știe din ce motive, cu acesta, traversează o experiență sentimentală cu excentrica Gisela, se îndrăgostește de fosta actriță sau cîntăreață (nu se înțelege prea bine) Kositza, mamă a două fetițe oarbe și a unui băiețel brunet, care o scot, periodic, în miez de noapte, din crîșmele unde consumă diverse băuturi spirtoase, ajunge, brusc, director, dar se întoarce la fel de brusc, în sat („Gata ! M-am văzut din nou acasă"), la trainicele valori tradiționale, o regăsește pe Silfida, se căsătorește și... au trăit mulți ani fericiți. Aceasta este, pe scurt, trama romanului „Casa dintre spini" (Editura „Albatros" 1985) de Ștefan Pârvu, autor ale cărui volume anterioare promiteau un bun observator al mentalității rurale, înclinat spre pitoresc, dar și cu o fină intuiție a psihologiei țăranului. Nu convenționalitatea melodramatică a tramei deranjează cel mai mult la acest roman. Nici bizareria căutată a numelor personajelor.

Una dintre defecțiunile importante ale romanului lui Ștefan Pârvu stă în inadecvarea (perfectă, aș spune) a limbajului și gesturilor personajelor la statutul lor social și profesional. Iată cum vorbesc cei doi țărani, „adevărați" „neaoși" din satul Ciinele (sublinierile îmi aparțin) : „L-am rugat cu ceru', cu pămîntu' să-mi îngăduie să mă țin pe urmele lui și să cobor și eu în **cavoul acela lugubru**. A izbit cu piciorul-n pămînt și-a zis: Nu ! Acolo intră numai **oameni inițiați**". Sau, cum gîndesc : „Venise oare cu adevărat și pentru el clipa cînd îl vedea cu ochii pe „rivalul" său înfrînt ? Sau era o obsesală la acela sau un vicleșug pe care i-l preparase fii-su drept armă ucigătoare s-o folosească în societate, printre oameni, **cînd se afla în impas**". Cum vorbește directorul Pafnutie, medic și „citadin" cu subalternul său, la prima întîlnire : „— Așteaptă ! Ce, a dat cu barda, băiete ? ! Ce vrei tu nu se potrivește cu dorința conducerii **de a scoate om din tine, nu se umblă bănănău c-un nătărău prin dughenele și sîmbetele orașului**" ; „Ptiu, drace ! **Ce mă sperii, dragă !** O asemenea sperietură repetată și **mîine m-am dus la Caritas pe de gratis**" ; „— Am auzit — și directorul Pafnutie își șterse nasul, fruntea și ochii bulbucați cu o batistă foarte albă. Pardon ! Am auzit zic **(al boalii guturai sec !) că te-ai spovedit la ăla și la ăilalții că tu (. . .)**". Cum vorbește o nouă secretară cu noul director : „Dacă ar fi să vă dau o sugestie mai întîi și-ntîi, cel ce-a fost trebuie primit, neoficial, dar trebuie, a condus săracu și el destinele acestei căși ministeriale și, **mînca-i-aș gura lui de om cuminte,** cunoștea toate intestinele acestei instituții centrale cu filiale cu tot. Nu e de mirare că destituirea lui Pafnutie nu i-a prejudiciat în nici un fel dosarul. E ca laptele, **așa cum l-a făcut mă-sa**". Ce-i spune Silfida, studentă la Drept, lui Onică, medic : „ai să cauți să faci experiențe, o să ai duiumul, dar ce folos, **ai să mori și n-ai să rezolvi misterul feminin**". Ce-i spune și, mai ales cum — Kositza femeie instruită, de, se înțelege, veche familie, aceluiași, devenit director : „Am satisfacția menită să-mi susțină moralul ca măcar tu, acesta de lîngă mine, să te evidențiezi în munca de răspundere obștească". Cum gîndește Onică, personajul narator, despre sine: „De ce să nu fiu sincer : cînd am auzit cele ce zisese Pafnutie, în public, despre mine, **mi-au crescut bojogii**". Cum descrie același o scenă erotică : „Mi-amintesc doar atît : că ne-am luptat pe viață și pe moarte și Kositza mă implora cu suspinări adînci să nu mai plec sau să și revin, că mă așteaptă, că omul cu vidanja e o chestiune neserioasă, un capriciu, la beție". Ce face vidanjorul îndrăgostit din citatul de mai înainte, în timpul său liber : „Drept să-ți spun... nici eu nu știu cum m-am încurcat cu lepra aia de om. **Frecventa teatrul la care funcționam eu, seară de seară, și îmi trimitea garoafe, maldăre**". Acest stil, strident caduc, este cultivat fără nici o urmă de ironie din partea autorului, a naratorului sau a altor personaje. Așa cum, cu cel mai serios aer din lume, Onică își transcrie gîndurile, care cuprind un arhicunoscut vers, citat greșit : **„Bate vîntul rece, rănile mă dor...** mi-au trecut prin minte versurile lui Bolintineanu". Și tot cu ton grav Kositza îl face pe tatăl său susceptibil de a primi premiul Nobel : „Tatăl pianist, organist, catolic și mare iubitor de folclor, iar mama, cîntăreață cu renume, în special romanțe și doine vechi. Așa că, fiind veșnic pe drumuri, nu le-a ars niciodată prea mult de... și **după cinci ani, m-au născut pe mine, într-un cîmp larg,** între două sate din Bucovina de sud." (s.n.) Cu aceste ultime două exemple, am ajuns la alte deficiențe majore ale cărții : precaritatea gramaticală, absurdul neintenționat, ortografia ignorată. Voi da cîte un exemplu pentru fiecare aspect. Verbul **a rezida** cere, cum știe tot omul, prepoziția „în". Personajul Heridan Facton, medic, nu știe, și atunci spune așa : „(...) tot ce s-a întîmplat cu mine, rezidă **din** faptul că (. . .)". Virgula între subiect și predicat nu ne aparține !

Onică notează : „Măicuța Teodosia și domnul Naum Dostijenie mă priveau cu chipuri mirate, cu o mutră de admirație și cu o posibilă și certă satisfacție". Deci, mai întîi „chipuri mirate", apoi „o mutră de admirație „ceea ce „sună" pe păsărește). Dar nu numai atît, ci și „cu o posibilă și certă satisfacție". Din două, una : ori **posibilă**, ori **certă**. În sfîrșit, franțuzismul merci se ortografiază așa, iar nu cu sedilă, cum apare de cel puțin două ori, în cuprinsul cărții.

Romanul nu rezistă nici din punct de vedere al construcției. Capitolele se succed arbitrar, secvențe întregi sînt introduse fără legătură cu fondul chestiunii (nu sînt în chestie — cum ar spune Maiorescu), personajele se modifică aberant. Lucrurile se petrec ca în aceste fraze ale lui Onică Hiran Taumaturgul : „Toate mi se perindă hazliu și incoerent. **Abia acum îmi vine să turbez ca un om adevărat.** E bine și acum. Unii turbează și alții se distrează. Cine ?! În contul cui ? ! În ce anturaje, în care cartier, cum arată **personajele, umani, inumani, excentrici, individualiști.** Simt că-n jurul meu **se face întuneric și din această clipă nu mai este noapte,** (nu mai este) **nici prejudecăți de care am ținut seama pînă acum,** (nu mai este) **nici cumplite întîmplări.** Voi rămîne pe poziție ?" (sublinierile și parantezele ne aparțin). Cu un roman cum este „Casa dintre spini" nu se poate rămîne pe poziție.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

RECUPERARE ȘI REDESCOPERIRE

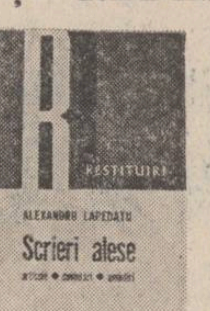

Dacă în domeniul poeziei contemporane se vorbește mai insistent despre un „al doilea val", în domeniul restituirii valorilor civilizației românești se înregistrează o a doua etapă de redescoperire.

Întrucît nu există încă o istorie sintetică a civilizației românești și nici un curs universitar de acest fel, și dat fiind că timp de cîteva decenii, autori, opere și aspecte mai „delicate" au fost lăsate în umbră, pînă nu de mult generațiile formate după 1950 nu știau nimic despre personalități ca C. Rădulescu Motru, C. Antoniade, Gh. Brătianu și alții asemenea lor, ignorînd astfel involuntar adevărata dimensiune a culturii românești.

Cît se mai știe, de pildă, despre Alexandru Lapedatu ? Un nume de cărturar căruia în **Micul dicționar enciclopedic**, în ediția din 1972 i se acordă mai puține rînduri decît omului politic italian La Marmora sau decît istoricului francez Lavisse.

Și totuși Alexandru Lapedatu a fost președintele Academiei Române, cultura românească îi datorează nu numai peste 450 de lucrări științifice, dar și organizarea a numeroase instituții și așezăminte, o bogată activitate de sprijinire a oamenilor de carte, construirea Bibliotecii Academiei așa cum o avem astăzi, inaugurarea a numeroase monumente. Și tot Alexandru Lapedatu a elaborat memoriile cu argumente istorice prin care s-au susținut drepturile naționale și teritoriale ale României la Conferința de pace de la Paris la sfîrșitul primului război mondial.

După mai mult de trei decenii de la moartea acestui istoric și diplomat care și-a servit țara cu toată puterea sa de muncă și cu toată știința, restituirea meritelor sale se datorează unei ediții de Ioan Opriș*), apărută la Editura „Dacia". Studiul editorului relevă caracterul exemplar al activității unui cărturar format prin sine însuși, militant pentru Marea Unire, implicat direct în lupta pentru recunoașterea politică a României Mari, organizator de instituții, activînd pentru prestigiul noii Românii în care atîtea erau de făcut.

Mai interesante încă decît primele articole și discursuri (1904—1914) ale lui Alexandru Lapedatu, reproduse în această ediție, sînt paginile sale de memorialistică. Ele cuprind amintiri ce reînvie o mare epocă : vremea făuririi României moderne. Amintiri ce evocă atmosfera intelectuală a Iașilor de început de secol, cu gimnaziile, profesorii, conferințele, climatul său ; amintiri din viața universitară bucureșteană, din epoca în care Delavrancea vorbea la Ateneu, iar la catedrele Universității se aflau N. Iorga, D. Onciul, Gr. Tocilescu, V. A. Urechia, Ioan Bogdan, Ov. Densușianu. Sînt demne de tot interesul relațiile dintre profesori și studenți, călătoriile de studii, apropierea intelectuală, atmosfera culturală. Al. Lapedatu se numără printre apropiații lui N. Iorga, cunoaște, în prima tinerețe, pe A. C. Popovici, pe Ilarie Chendi, pe Ioan Scurtu, Șt. O. Iosif, C. Sandu-Aldea. El simte ca un transilvănean atașat tradițiilor reprezentate de tatăl său, de unde rezervele față de Titu Maiorescu, formulate de altfel cu perfectă civilitate.

Elev la Iași, trăise cu entuziasm adolescentin atmosfera generată de **Memorandum.** Mai tîrziu, ca istoric și diplomat va susține drepturile românești. Funcționar la Academie, la fondul de manuscrise, membru al Comisiei Monumentelor Istorice, membru al Academiei, Al. Lapedatu se integrează eforturilor constructive generale cu sentimentul zorilor viitoare. El este, mai apoi, trimis la Moscova în momentul iminentei ofensive germane asupra Moldovei, spre a pune la adăpost tezaurul național și fondurile Arhivelor Statului. Acolo va fi martor ocular al revoluției din octombrie. La sfîrșitul războiului va fi de trei ori membru și consilier-istoric în delegația română de la Conferința de pace la Paris și la Genova.

Sînt evenimente care, fără a fi descrise cu mare artă (dar din perspectiva imediată a momentului istoric), fac din memorialistica lui Al. Lapedatu o mărturie cu valoare de document de epocă, fiind așadar mai mult decît simplă experiență a unei vieți. Sînt pagini în care trăiesc atîtea personalități și atîtea fapte ale vieții românești, într-o epocă atît de interesantă și încă pentru noi nu îndeajuns de bine cunoscută, încît ediția se recomandă de la sine. La aceasta se adaugă calitatea studiului introductiv unde se relevă imaginea completă a existenței și operei lui Alexandru Lapedatu, care a fost, prin formația, idealurile și principiile sale, o figură reprezentativă cu un destin tot atît de reprezentativ pentru o întreagă generație și nu o generație oarecare, ci una strălucită, cu imense răspunderi și cu un rol esențial în istoria românească.

Sultana Craia

*) **Alexandru Lapedatu : „Scrieri alese. Articole, cuvîntări, amintiri", Seria „Restituiri", Editura „Dacia". Ediție și cuvînt introductiv de Ioan Opriș.**

BREVIAR

■ **FILOLOG DE VOCAȚIE.** De mai multă vreme apar, în „Studii clasice" (o publicație care apare sub formă de tom, în ediția Societății de studii clasice) niște interesante contribuții semnate de un filolog craiovean ; este vorba de Florica Bechet. Iată, de pildă, aceea publicată în „Studii clasice" t. XXII, și intitulată „Cena Trimalchionis — spectacol implicit și explicit". E un studiu în toată puterea cuvîntului, care impresionează mai întîi prin erudiție, ceea ce să concedem că în filologia clasică e, de regulă, un element curent. Autoarea e documentată în grad înalt, însă inițierea în bibliografia chestiunii nu e de fel pasivă și nu se reduce la erudiție seacă : ea cunoaște și valorifică într-un chip critic ceea ce au dat și alții pe tema „Cinei lui Trimalchio". Să adăugăm că este documentația unui filolog adevărat și cu perspectivă modernă, care știe nu doar latină și greacă, ci și numeroase limbi moderne, de unde ia ceea ce îi este științificește necesar. Totuși, aceste calități, proprii eruditului de domeniu „clasic", sînt completate de Florica Bechet și de o inteligență exegetică ca și de o remarcabilă ușurință în formule care sînt mai puțin obișnuite în cuprinsul acelei îndeletniciri. Pe scurt, ea nu adoptă stilul fără imaginație și cîteodată voit tern pe care unii erudiți în materie de „antichități" îl confundă cu obligația științei ci lasă să se vadă și o mînă de eseist, apt să dea formule memorabile. Spiritul de observație și puterea de a generaliza se văd chiar și atunci cînd e vorba de un singur cuvînt și în baza termenului „methodium" autoarea dezvoltă o întreagă teorie. Sînt, în totul, dovezi ale inteligenței unui filolog de vocație, care poate fi un bun critic literar ; nu o dată cei care vin dinspre „antichități" către actualitate, cu o cunoaștere a filologiei în ceea ce are aceasta fundamental (un exemplu mai este și Nicolae Georgescu) pot să aducă, într-o lume literară cu destule prejudecăți de expresie literară prin capriciu „modernă", însemnate clarificări.

■ **„SPIRIT CRITIC".** Originală e, orice s-ar zice, semnificația pe care o dă Alex. Ștefănescu noțiunii de „valoare" atunci cînd încheie un comentariu (în revista „Tomis"), în ciclul așa-zisei „istorii exacte a literaturii române contemporane" cu propozițiuni precum acestea : „Cum însă, în literatura română, Nicolae Breban s-a impus printre prozatorii de anvergură și cum el mai și reprezintă o direcție modernă, susceptibilă de a ne acredita în conștiința literară europeană, se cuvine să nu facem caz de paginile lipsite de valoare". „Valoare" egal sincronizare ? Modernitate egal europenizare ? Iată întrebări al căror conținut pare, după toate semnele, de nepătruns pentru comentatorul care e de părere că a fi „exact" e totuna cu a închide ochii înaintea „paginilor lipsite de valoare".

■ **CONCORDIE POETICĂ.** Cum se mai poartă, azi, „poeții" unii cu alții ? Iată de pildă un fragment din biografia comună a lui Dan Ciachir și V. Bârgău, comentat de cel de pe urmă : „Cu Dan Ciachir am tăifăsuit cîteva ceasuri despre poezie. M-a căutat cerîndu-mi să-l ajut să intre într-o mînă de fier din Munții Poiana Ruscăi. Acolo, în aerul rar al celor cîteva zeci de metri sub pămînt, unde ploua ca vara dintre rocile de un colorit fantastic, unde cizmele clefăiau într-un noroi sinistru de simbolist, am reușit să ne cunoaștem mai bine".

Catagraf

165 DE ANI DE LA

REVOLUȚIA DIN 1821

«Tudor Vladimirescu» — pictură de Theodor Aman

Ie-a fost dat unuia dintre primii teoreticieni ai mișcării comuniste din țara noastră, Lucrețiu Pătrășcanu, să exprime, în plan istoriografic, valorificînd ceea ce era mai demn de reținut de la înaintași în materia ce ne-am propus să discutăm aici, **esența** anului 1821 : anume, că a avut loc, atunci, **o revoluție** — „revoluția pandurilor", condusă de Tudor Vladimirescu (v. **Un veac de frămîntări sociale, 1821—1907).** În acest chip, Pătrășcanu „comunica", retrospectiv, cu cea mai clarvăzătoare minte de istorici români moderni — Nicolae Bălcescu.

Într-adevăr, precum se știe, în cunoscutul său studiu, din 1850, **Mersul revoluției în istoria românilor** (și ideea era repetată, simultan, în **Question économiqué des Principautés danubiennes** a aceluiași autor), Nicolae Bălcescu exprimase cu toată claritatea esența anului 1821 în istoria românilor : atunci a avut loc o **revoluție** „panromânească". Ea „a strigat **dreptate** (s.a.) și a vrut ca **tot românul** (s.n.) să fie liber și egal, ca statul să se facă românesc". Istoriografia de după N. Bălcescu a îmbogățit mult mai ales baza materială a cercetării, **dar cea mai importantă judecată de valoare a rămas aceeași,** reluată și ilustrată, cu unele inconsecvențe explicabile, de nume dintre cele mai ilustre ale „frontului" slujitorilor muzei Clio : A.D. Xenopol, V.A. Urechia, Nicolae Iorga. Este însă meritul istoricilor citați (și al altora — nu de aceeași „talie", dar cu contribuții documentare mai importante în materie —, cum au fost Emil Virtosu și Dumitru Bodin, de pildă) că au sesizat „șocul" inovitor al anului 1821 și fluxul nou al istoriei românilor după această dată.

Pe o bază materială mult îmbogățită între timp (cum am spus), noua istoriografie era în măsură să dea o argumentare materialist-istorică (mult mai fermă și mai convingătoare în plan științific) caracterizării ca **revoluție** a „momentului" 1821. Cea mai importantă judecată de valoare asupra acțiunii din 1821 fusese reluată, fiind reținută, justificat, și în documente de Partid, mai întîi într-o cuvîntare a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în 1973, apoi în **Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism** (în 1974, în textul proiectului, în 1975 în textul aprobat de Congresul al XI-lea al P.C.R.). Caracterizarea din **Programul P.C.R.** este acum, pentru noi, foarte cunoscută : „Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu marchează începutul istoriei moderne a României, un moment de cotitură în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului dominației străine și afirmarea drepturilor naționale ale poporului român. Deși înfrîntă, ea a zdruncinat puternic vechea orînduire, vestind transformările revoluționare viitoare". Această reluare a tezei de îndelungată și nobilă tradiție, pe o bază documentară mult amplificată, a stimulat cercetarea din ultimii ani. Studii publicate deja sau în curs de publicare au perfectat argumentarea despre care vorbeam — și aceasta este una din contribuțiile cele mai importante în materie, ale noii noastre istoriografii.

★

Conceptul de revoluție — în știință în general, în știința istorică îndeosebi — este un **concept fundamental.** Aplicat la studiul dezvoltării societății, el poate avea două accepțiuni, organic legate între ele. Prima (și cea mai cuprinzătoare) : **revoluția socială** (cea care „operează" trecerea de la o orînduire socială la alta, superioară) este un proces revoluționar obiectiv („epocă de revoluție socială" — i-a zis K. Marx, cu o expresie fericită, de mai mare sau mai mică întindere în timp, propriu tuturor perioadelor de trecere despre care vorbim. Dar **revoluție** poate fi și un „moment" revoluționar, în cadrul procesului amintit, o „cotă" maximă a acestuia, care însă trebuie să întrunească anumite caracteristici pentru a o recunoaște și defini ca atare. De regulă, pînă acum, în istorie, ea a fost o izbucnire insurecțională — cu trăsături mai „pașnice" sau mai violente —, declanșată într-un moment de maximă tensiune socială și politică internă și într-o conjunctură externă prielnică.

Revoluția ca „moment" revoluționar (cum au fost de pildă, toate revoluțiile burgheze de la datele cronologice cunoscute, de pildă : 1642 în Anglia, 1789 în Franța etc.) : 1) Constituie expresia unei situații revoluționare **deosebite,** cunoscînd că nu **orice** situație revoluționară (proprie „epocii de revoluție socială") generează o revoluție cu această accepțiune (ca „moment") ; 2) Este condusă de o **clasă** sau de o „forță" revoluționară, reprezentînd, aceasta din urmă, gruparea cea mai conștientă, mai fermă a clasei (fie și în devenire, în formare) care urmează să preia conducerea în viitoarea orînduire socială ; 3) Are un **program revoluționar,** reprezentînd principii fundamentale și soluții politice pe direcțiile majore ale trecerii la noua orînduire ; 4) Preluînd puterea politică, clasa sau „forța" revoluționară, consecventă programului, instituie un **nou regim politic,** adecvat acestui program ; 5) Biruitoare, o atare revoluție poate „scurta" procesul revoluționar al trecerii, noul regim politic exercitînd o influență puternică asupra transformărilor înnoitoare din structura și din suprastructura societății ; chiar înfrîntă (și se cunosc cazuri în istorie), această revoluție impulsionează mult procesul revoluționar obiectiv ; contemporanii evenimentelor trăiesc și „simt" ritmul mai alert al evenimentelor și fluxul istoric înnoitor.

S-a înțeles că oricît de mare importanță ar prezenta **în sine** revoluția ca „moment", ea nu se substituie procesului revoluționar, dar se integrează organic în el.

★

Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu a fost un atare „moment" revoluționar pentru că : 1) A fost generată de o situație revoluționară deosebită, pe care o constatăm, documentar, aproximativ sub ultimele două domnii fanariote, situație sesizată cu o claritate surprinzătoare de consulul Franței la București : „Le peu peuple Walaque attend les plus grands bienfaits d'une révolution qu'il croit prochaine et qu'il implore" — scria acesta în 1816 ; 2) A fost condusă de o forță politică — emanație a clasei conducătoare a procesului revoluționar (burghezia în formare), avîndu-l în frunte pe Tudor Vladimirescu — o personalitate complexă de conducător revoluționar ; 3) A avut un **program revoluționar,** cel mai important document programatic fiind cel intitulat „Cererile norodului rumânesc", program a cărui chintesență ne-o redă, în „limbajul" său, „steagul cel mare" al „Adunării norodului", interpretat și el recent ; 4) Biruitoare, odată cu intrarea lui Tudor Vladimirescu în Capitala țării — văzută de acesta ca **„scaun al obîădurii norodului"** —, a instituit un **nou regim politic,** conform principiilor și soluțiilor din programul revoluționar, „Adunarea norodului" — tabără militară și instituție politică deopotrivă —, în frunte cu Tudor, fiind factorul de inițiativă și de decizie ; ne grăbim să precizăm că „Vremelnica stăpînire" (în termeni mai noi i-am zice „Guvern provizoriu"), recunoscută de Tudor n-a fost doar un element pasiv, un simplu „organ executiv", un „cabinet" de lucru ; 5) Înfrîntă, practic, de intervenția otomană (în împrejurări complicate inutil și irresponsabil de prezența eteriștilor-fanarioți în Principate, cu acțiunea lor declanșată aci, cei care l-au asasinat mișelește și pe Tudor, precum se știe), revoluția condusă de Tudor Vladimirescu a impulsionat procesul revoluționar, început cu mai multe decenii înainte, lăsînd ca mesaj, generațiilor viitoare, „sinteza" ei, cum spunea Bălcescu. Așa înțelegem de ce ideologul și conducătorul pașoptist vedea în revoluția din 1821 un „prolog" al celei din 1848.

O altă contribuție, în materie, a istoriografiei mai noi este teza „panromânismului" acestei revoluții, teză pe care o întîlnim (mai mult deductiv) și la Bălcescu. Studiile recente — publicate sau în curs de publicare — demonstrează că revoluția din 1821 a fost gîndită și s-a desfășurat pentru și în spiritul unor interese majore ale **întregului popor român.** Pentru a înțelege bine, din documente, „panromânismul" acestei revoluții, au fost necesare importante eforturi „prealabile". Mai întîi, a putut să fie înlăturată, pe temeiul izvoarelor cunoscute, o afirmație nedemonstrată **ab initio,** dar care „prinsese rădăcini", devenită pentru unii teză (de tristă celebritate), afirmație în baza căreia revoluția românească fusese subordonată Eteriei grecești. Meritul principal în

Desen de Șerban Rusu Arbore

înlăturarea acestei afirmații îi revine profesorului Mircea T. Radu, cu masivul și valorosul său studiu : **1821. Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească,** Ed. „Scrisul românesc", Craiova, 1978 — „o carte justițiară", cum i s-a zis, pe drept. S-a adăugat apoi, publicată, **prima interpretare** dată steagului revoluției — steag reconstituit între timp, integral și fidel, de Olivia Strachină —, interpretare datorată lui Onisifor Ghibu ; notăm că această interpretare am fi putut-o cunoaște din 1963, dar ea a putut să apară abia în 1980 (în vol. **Repere sibiene,** II). Și tot lui Onisifor Ghibu îi datorăm cea mai importantă contribuție în ceea ce am numi „reintegrarea" lui Gheorghe Lazăr în revoluția din 1821. Au urmat și vor urma și alte contribuții la interpretarea steagului revoluției (v. și „Revista arhivelor" nr. 2/1981), steag care, paradoxal, pînă în anii din urmă a fost numai descris. În susținerea aceleiași teze a „panromânismului" revoluției a venit, alături de alte contribuții ale autorului, una din cele mai tulburătoare descoperiri ale anului 1981, datorată distinsului cărturar Nestor Vornicescu : o matrice sigilară pentru inel, în al cărei cîmp este săpată o emblemă-alegorie reprezentînd descătușarea poporului român prin chipul unui țăran — cu unele trăsături portretistice ale lui Tudor —, care se ridică viguros, privind spre o stea, în timp ce lanțurile cad ; sub întreaga compoziție este scris clar : „1821" (v. „Ramuri" nr. 4/5.IV.1981) cu îngăduința autorului, reproducem și aici fotografia mărită a acestei matrice sigilare.

Sintetizînd contribuțiile de pînă acum, la care am adăugat și propriile investigații, această teză a „panromânismului" revoluției din 1821 am expus-o mai pe larg într-o lucrare monografică în curs de publicare.

★

Revoluția de la 1821, ca început al istoriei noastre moderne, reprezintă un „prag" prin care și după care procesul revoluționar apare mai distinct, mai bine conturat, apare clar ca ireversibil, constatare care se „simte" și în epocă și ți se relevă și atunci cînd cercetezi, ca om de știință.

Prin ceea ce a reprezentat în istoria noastră, Tudor Vladimirescu și revoluția condusă de el au fost reținute de memoria oamenilor acestui pămînt și în tradiția lor de luptă pentru mai bine. Exemplele sînt multe, în acest sens, și nu ne putem referi decît la cîteva. Alături de cunoscutul „Marș al lui Tudor" și de emoționanta baladă populară „Visul lui Tudor Vladimirescu", cîntecul „Mugur, mugur, mugurel" — creat atunci, cînd pandurii se pregăteau să cobcare de la „meterezele" Padeșului, și cîntat, fără îndoială, de ei, în acea iarnă grea de la cumpăna anilor 1820—1821 — a fost transmis din generație în generație, adaptat la suferințele și aspirațiile poporului. Melodia și versurile, de o „simplitate" ca aceea a „Mioriței" sau a creației lui Brâncuși, fac să treacă prin tine toate veacurile de suferință, dar și de optimism și speranță deopotrivă ale unui întreg popor (v. Gheorghe Ciobanu, **Studii de etnomuzicologie** și bizantinologie. Ed. muzicală a Uniunii compozitorilor, București, 1974, p. 137—145).

★

Obiectivul antiotoman al revoluției românilor, în 1821, era încă de domeniul strategiei politice. Românii doreau independența — acesta era un deziderat suprem al atîtor veacuri de luptă, ca și al generației de la 1821. Tudor însuși și pandurii conduși de el luptaseră cu otomanii și n-aveau nici un motiv să-i „lubească" pe asupritorii de veacuri. Dar în contextul politic și militar al „momentului" 1821 (și ulterior, timp de cîteva decenii), înlăturarea suzeranității otomane încă nu se putea pune **deschis.**

În 1821, românii s-au ridicat — în ce privește „obiectivul extern" — pentru ameliorarea statutului juridic al Principatelor, pentru transformarea autonomiei dintr-o prevedere de drept — înscrisă în tratate internaționale — într-o realitate de fapt. Revenirea la domniile pămîntene, privită sub acest aspect, era o componentă foarte importantă a acestui obiectiv. Realizarea lui submina, desigur, suzeranitatea otomană, reprezentînd un „pas" spre independența care continua a fi urmărită și pregătită cu maximă seriozitate și răspundere pentru prezentul și viitorul neamului. În acest sens se poate vorbi despre un **obiectiv antiotoman** al revoluției românești din 1821. Un boier român din cadrul opoziției pămîntene antifanariote exprima destul de clar acest mod de a gîndi, în „ajunul" revoluției, chiar dacă o făcea în termeni generali : **„Facă grecii și bulgarii ce-or voi în pămîntul lor ca să scape de jugul turcului, iară noi românii vom face ce-om putea ca să ne mîntuim de relele ce ne apasă...".**

★

Această viziune asupra revoluției românești din 1821, viziune rezultată din contribuțiile materiale și interpretative mai noi — publicate sau în curs de publicare — este de natură să stimuleze, în continuare, cercetarea de specialitate. Dacă ar fi să exprimăm, în încheiere și un gînd, un deziderat, acesta ar fi „ctitorirea" unei ediții critice a tuturor izvoarelor revoluției. Ar fi cel mai important stimulent și cîștig pentru noi și pentru cei de după noi, în scopul cunoașterii cît mai științifice și al înțelegerii cît mai corecte a acestui moment crucial al istoriei românilor, cu importantele lui „valențe" funcționale.

C. D. Iscru

george țărnea

JERTFE ÎN GRĂDINA TRANSILVANIEI

Baba Novac

L-au prins în somn și l-au adus în piață,
L-au despuiat, l-au biciuit, l-au frînt,
Dar nu-l puteau despreuna de viață
Nici cînd era cu fruntea la pămînt.

Ca piatra de tăcut răbda-nainte
Și sîngele-i curgea peste mustăți,
Dar nu părea să-i pese de cuvinte,
Chiar dacă trupul se rupea-n bucăți.

Și l-au scuipat, și l-au legat de limbă,
Și sare-au presărat în răni adînci,
Dar nu găseau nădejdea că se schimbă
Credințele căzutului pe brînci.

Și l-au mai dat o dată pe sub ghioage –
Legat la ochi, în văzul tuturor –
Dar n-ajungeau să-l facă să se roage
Pentru iertarea sa, la mila lor.

Sub tălpi i-au pus de spaimă tot Feleacul
Clădindu-i casa morții lemn cu lemn,
Dar nici așa n-aveau să-i afle leacul
Tăcerii sale cu-ntreit îndemn.

Și l-au suit în furci, orbiți de ură –
Fiind minciuna dreptului în joc –
Dar nu-i smulgeau nici un cuvînt din gură,
Iar carnea casei nu primise foc.

Văzînd atunci că nici un lemn nu arde,
L-au dat pierzării într-un chip viclean
Dar și pe rug străin de halebarde,
El își păstra tăcerea de oștean.

Nicola Ursu din Albac

Cînd i-au umblat călăii peste oase
Cu lama roții învîrtită-n zbor,
Dulgherul meșter la-ntocmit de case
S-a clătinat ca bradul sub topor.

Și ca firtatul urs rămas în codru
A mormăit blestemul către hoți
Știind că după moarte n-o fi modru
Să-l dea uitării țara lui de moți.

Apoi și-a smuls lumina dinspre nume,
De-a doua oară cînd a fost rănit,
Și s-a mutat în somnul de sub hume
Ca să-și viseze lucrul împlinit.

Prin ochii celor strînși din zări de piatră
La despicarea lui în patru părți,
A lăcrimat cu jar străbuna vatră –
Vremelnic prinsă-n mîncinoase hărți.

Și s-au jurat să-l treacă-n nemurire –
De la tumultul său spre alt tumult –
Pînă va fi-ntregită, prin unire,
Lucrarea casei, cum a fost demult.

Avram Iancu

Vă simt în preajmă umăr lîngă umăr
Păzind altarul sfintei amintiri
Și mă mai trage dorul să vă număr
Pe cucuruzii brazilor martiri.

La Vidra-n iarbă rugînește coasa
Cu vîrful roșu îndreptat spre cer
Și de troiene mi se umple casa
Cînd lupii urlă printre stîlpi de ger.

Dar nu mi-e teamă că se stinge neamul,
Cum nu se stinge apa din fîntîni
Cît mărul vieții își mai simte ramul
Și mai horește-un fluier pe la stîni.

Așa încît vă cer s-aveți putere
Și să răbdați sub fulgere de bici
Căderea minții mele în durere
Pe mușuroiul negrelor furnici.

Vă cer să nu uitați de nici o gheară
Care v-a stat pe umeri și pe frunți,
Pînă va fi să ne cuprindem iară,
Cu voia noastră, pe la noi prin munți.

Vom smulge-atunci din sînge mătrăguna
Și vom avea destule-nfățișări
Să dovedim că Țară-i numai una
Peste cuprinsul de străbune țări.

Martirii

Aș vrea iertării să mă dau în seamă,
Să țipuresc, să tragăn și să țip,
Și de tăceri să nu-mi mai fie teamă
La Moisei, la Trăsnea și la Ip.

Dar adevărul bîntuie orbește –
Ca fiara hăituită-n fel și chip –
Și nu mai simt ce moarte mă răzbește
La Moisei, la Trăsnea și la Ip.

Din care flăcări se stîrnește ura,
Să curgă precum vinul dintr-un șip ?
În gustul puinii se mai simte zgura
La Moisei, la Trăsnea și la Ip.

Apune-n hăuri luna vinovată
Și nu mai știu ce gînduri să-nfirip
Purtîndu-mi pașii peste gropi de vată
La Moisei, la Trăsnea și la Ip.

Uscat de lacrimi, ochiul pietrei plînge
În umbra unor nume fără chip
Întoarse către cer prin vămi de sînge
La Moisei, la Trăsnea și la Ip.

Și ce-ar putea înfiora mai tare
Decît o gură plină cu nisip,
Care-și mai cheamă trupul din uitare
La Moisei, la Trăsnea și la Ip.

Desene de Traian Marinescu

Coresi

Cele mai reci cuvinte-mi stau în cale –
Fă-ți doamne semnul peste spinii lor,
Că prea se duce inima la vale
Rostogolind un sînge incolor.

Prea sînt hulit de cei care-mi furară
Tot adevărul zîmbetului trist
Cernindu-mă prin vremea tot mai rară
În numele minciunii, ca pe Crist.

Caligrafia dogmelor mă doare
Și nu mai simt ce-i bine și ce-i rău
Hălăduind pe-aceleași coridoare
Spre nelumescul sufletului hău.

Lovit cu pietre lîngă truda piinii
De cei pe care-n zori i-am uns cu mir,
Duc uneori la frunte scutul mîinii
Și de tăcerea cerului mă mir.

N-am ocolit ce-a fost să mi se-ntîmple,
N-am cumpărat nici milă pe arginți
Și dacă duhul tău mi-a stat sub timple
De ce mă-ncerci, mă lepezi și mă minți ?

Fă-ți doamne vreme să asculți cum urlă
În jurul tău hăitașii credincioși,
Cînd te izbesc de stele ca pe-o turlă
Și-ncearcă să mă vezi cu ochii scoși.

Eu încă sînt aici printre cuvinte,
Eu încă mai respir și încă plîng,
Fără să-ți tulbur harul de părinte
Decît cu geana de pe ochiul sting.

Mărirea mea încape într-o nucă
Lăsată-n voia nopții lîngă drum
Și doar din vina dorului de ducă
Mă-ncoronez cu pulbere și scrum.

Orbește cred în cărțile frumoase,
Chiar dacă ele nu-ți prea sînt pe plac,
Și cînd le simți zăpada peste oase
Le mai ineci sub flăcări, ca-ntr-un lac.

Muindu-mi pana în puterea slabă
Din prea puținul cît mi-a fost gîndit,
Scriu despre viața lumii fără grabă,
Lăsîndu-mă de lume osîndit.

Dar nu mă tem de cele trecătoare,
Cum cei supuși greșelilor se tem,
Și mă feresc de fala-nșelătoare
Cu necuprinsul frig dintr-un blestem...

Că-i blestemat pierzării ca lumina –
Cînd smulgi din ceară trupul său plăpînd –
Cel vinovat de-a-și fi uitat grădina,
Prea grijuliu să te păstreze-n gînd.

Mihai Viteazul

Nu-i pohta ce-am pohtit de mîntuială
Știut fiind că vechile dureri
S-au tot zidit, pe rînd, sub tencuială
Și nu-s clădiți pereții din păreri.

Aceasta-i casa numelui de care
Vorbeau strămoșii într-un singur grai,
Cînd hotărau cu zimbri și mioare
Vechimea lor la gurile de rai.

Stau mărturie pietrele și cerul
Că-n vetre focul s-a păstrat mereu
Și nu mi-e teamă că se-abate gerul
Din stele pustii spre gîndul meu.

Să vadă orbii și s-audă surzii
Cuvîntul viu, pe care-l țin în mîini,
Cu sînge-am adăpat Cîmpia Turzii
Și peste jertfa mea vor crește pîini.

Cei care-au spart vremelnic adevărul
Și s-au hrănit din mierea altui neam
Să știe dar că-s roditor ca mărul,
Dar nici o poamă pentru hoți nu am.

Pămîntul din grădina transilvană
S-a rînduit să-mi fie căpătîi
Pecetluind cu fiecare rană
Desăvîrșirea visului dintîi.

Încredințat uitării numai trupul
Și-a risipit lumina dinspre zori,
Pe cîtă vreme, cu migală, stupul
Îmi tot culege viața de prin flori.

Și sînt mereu măsura cea mai vie
Că pohta ce-am pohtit n-a fost în van
Îmbrățișînd întreaga Românie
Sub neclintitul cerului tavan.

Ion Buteanu

Cînd a-mbrăcat, sub lănci, cămașa morții
Nu bănuia cu viața că-ntr-o zi
Sfîrșitul îi va fi în fața porții
Și peste el un plop s-o desfrunzi.

A lăcrimat și Crișul petrecîndu-l
Dinspre Abrud, legat, spre Gurahonț
Unde-l chema cu vrăjmășie gîndul
De știreag străin să piară, nu de glonț.

Și mîna dreaptă s-a-nălțat spre sfoară
Cînd l-au numit român și trădător
Neîndrăznind să creadă că-l omoară
Pentru dreptatea sa din viitor.

Se îmbrăcase liniștea în aur
Pe temelia casei părintești
Și toată umbra cringului de laur
Îl despărțea de cele pămîntești.

O clipă le-a cerut să mai rămînă
Întors cu ochii-n vatra de scîntei,
Dar l-au desprins cu sabia de mînă
Cînd au citit dovezile din ei.

aurelian titu dumitrescu

Nunta

uneori viața începea la un metru și jumătate de pămînt
anumite părți ale trupului nu mai puteau fi recuperate
un copil desena pe stradă un mort
se încurca în liniile ce-ar fi trebuit să-nsemne haine

stîlpii de telegraf arătau un drum pe care nu-l făcuse nimeni
mereu mai tăcuți simbăta în primăvară,
bărbații jupuiau mieii atîrnați cu capul în jos
bucuria fugea ca un copil cu o floare în mînă

peste piatra numelui apa curgea la fel de încet
deseori tatăl meu putea fi auzit strigînd :
doamne, de ce să cred că tu ești pielea mea ?
din casa cu pereți cojiți de alături
se auzea o muzică robustă ca o gospodină
visase să stea liniștit pe o piatră și să privească
să fi avut în față un drum de țară cu șanțuri pline de iarbă
cîteva morminte undeva în depărtare
o bornă de kilometraj pe care să nu o poată citi

cîmpi doar cîmpul cu ierburi crescînde unele din altele
și el
temîndu-se să se miște

ligheanul din gard păstra timpul cu forma și mirosul unei mîini
între ochii păpușii desfigurate era o exagerare calmă ca o poftă

tatăl meu cînta fără încetare, săgeți înfipte în vînat erau degetele lui
animalul rănit încerca să le rupă cu botul
mama tatălui meu s-a mutat la șaptezeci de ani
într-o garsonieră
a luat cu ea un pat
rufele pregătite pentru moarte
o masă și o icoană

* * *

duminica în tîrg se învîrteau caii de lemn cu chipuri de oameni
copiii care îi călăreau stăteau muți
erau inofensivi ca amintirile
duceau o povară veche în umilința cailor de lemn

lîngă trestiile pline de singe am învățat să înot
am căutat în alte ape cîndva adîncimea bălții
coarne de animale erau pretutindeni
apa cu trestii însîngerate trebuia să fie undeva mai în larg
știam că e acolo și nu o căutam prea mult
rămîneam lîngă mama tatălui meu
privind fructele pomilor
un vînt ar fi trebuit să le atingă
dar vîntul acela nu trecea
odată m-am oprit pe stradă în fața unei mașini
i-am privit motorul și elicea care nici acum nu știu ce înseamnă

mama tatălui meu se juca în apropierea casei
cu pietre albe și mici
am luat amîndoi pietre în mîini
și am început să le aruncăm în aer

într-o zi mama a dat jos de pe zid un păretar
mi-a fost frică de pata albă și am fugit
mama era mult mai tînără decît pata aceea

* * *

frigul creștea în trunchiul copacului
sfinții se regăseau în tablouri ca într-un stol de păsări
pornite spre a nu se mai întoarce
visau o mare în care nimeni nu se înecase

chipul fiecărui om semăna cu o urmă de talpă
viețile erau datorii pe care nu avea cine să le plătească
în albiile cu spumă cădea zarea ca într-un geam vopsit
de mînăstire
bărbații îngrămădeau sculele mari ale casei
într-o ordine ce nu era a lor

capul mare al porcului, ieșit din obor
strivea căldura pietrelor cubice
viața străbătea din dumnezeu ca o aureolă tîrzie
aveau atunci țărînă multă țărînă pe care o priveau odihniți
nu înțelegeam de ce trebuie să ningă dacă este zăpadă pe jos

* * *

cîte un copil se împrietenea cu un prun
cerul mirosea a vînat proaspăt

ca o fiară mirele rămînea în ascunzișul femeii sale
erau vînturi de toamnă încărcate de pulbere
de vii erau în moarte și munceau în ea

ca osîndiții în ocnele de sare
copiilor la rămîneau singurătatea geometriilor demodate
felul de a fi al unui iepure sau al unei pisici
bucuria de a plimba un cîine într-o zi de duminică
o casă pe care crescuse iederă

apa izvora din trupurile dansatorilor
caii dresați aveau burțile mari
bucătăresele povesteau de ei cîteva zile după nuntă
un pitic ducea în brațe un bulgăre de sare
în fața unui gard dat de păcură
nimeni nu s-ar fi-ntrebat cine este

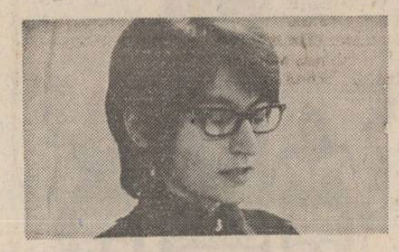

carmen focșa

Poem

Tatuează-mi ființa cu gîndul că ești,
Că exiști chiar fără voia ta,
Că pînă și amintirea-ți era
O răsuflare-nghețată-n ferești.

Aud cum te desprinzi-înserare
De mine, prelungindu-ți umbra
Să te continui ca pe o moarte
Jumătate viață, jumătate eroare.

Rană-mi fie lumina ta
Să nu se vindece decît
Cu vindecarea de mine.

Pentru altă virstă înoptează
Lacul în care gîtul apelor se lasă
Ca o lebădă, alături de lună...

...Ca pe-un nisip de aur mintea mea te adună
Și te trec prin sita ochiului răcoroasă...

Dreptul de a ninge

Descalță-te să nu simt cînd intri
Ai căpătat dreptul de a ninge
Așa cum eu am căpătat dreptul
Să exist înainte de a învinge...

...Vei trece pe culoar atingînd la-ntîmplare
O glastră fără flori, o ceașcă întoarsă

Totul e să ningi mi se pare,
Nesfîrșit, îndelung, dureros...
Parcă fusese lîngă mine o vară,
Parcă fusese ca o foșnire de mătase
Dar fiindcă eram atît de singură
Totul plecase.

Vei trece pe culoar atingînd
Umbra mea imaginară,
Peretele pe care s-a odihnit
Înainte ca tu
Să fi-nceput să ningi nesfîrșit...

Altfel decît pînă acum

...Și eu eram... Adică nu. Absența ta
Un chip oval în mine își săpa,
Un chip oval, inmiresmat în fum
Ce doare altfel decît pînă-acum.

...Și eu mai sînt acum.... Adică nu.
O pasăre prin geana mea trecu

Fără vreun cîntec și fără vreun zbor
Doar trup lunatec, parcă, și sonor

Și altfel decît pînă-acum mă doare
Lacrima ta-rană de sare

Și tot ce-nchipui c-ai putea fi tu
Mă doare altfel sau... Adică nu.

FĂNUȘ NEAGU

PE DECINDEA DUNĂRII

Îngrozit de moartea lui Adam Surdeanu (căzusem în ideea besmetică și stupidă că eu îi chemasem moartea, eu o invocasem) am luat-o pe Țili Peruzea și ne-am urcat în trenul de Galați. Smucită, împinsă, îmbrîncită, ea se ghemui într-un colț al compartimentului gol, fără să bage de seamă că nu-și încheiase bluza, că trecuse prin lumea de pe peron cu țițele dezvelite și că țițele-i atîrnau acum pe burduful acordeonului, ca și cum ar fi vrut să alăpteze șlagăre agonice, romanțe searbăde, valsuri libidinoase, tangouri senzuale.

— Moartea, scînci, a lovit azi de două ori.

Am plesnit bruse — umbla cu diamante false, cu boi roșii, cu asini nătîngi...

— Taci din gură : Leagă fleanca ! Nu moare nimeni de două ori. Ne e de ajuns tuturora o singură moarte.

Uimită, izbucni în plîns, iar din mine contitua să izbucnească uritul negru, care devoră, nimicește totul în jur.

— Dacă mai chițăi te-arunc pe geam ! Sau m-arunc eu !

Eram incapabil să mă stăpînesc și, urcînd în vorbă, deveneam dușmanul ei, iremediabil rău, sleit de puteri. dar plin de furie, inaccesibil, crunt de ticălos, aflat pe cea mai săracă bucată de pămînt. Ea trebuie că trăia groaza, scîrba, disprețul bălos pe care l-ai încerca suind un mal, cățărîndu-te pe-o rădăcină de copac dezvelită de ploi, și ajuns sus ai descoperi că rădăcina aia nu fusese decît un șarpe. Dacă n-ar fi vorbit imediat, i-aș fi cîrpit probabil două perechi de palme.

— Cezar, rosti, nu poți fi dat exemplu pozitiv în nici o împrejurare și în nici o familie. Te crezi cineva, fiindcă ai luptat cu arma în mînă împotriva lui Hitler, dar au făcut-o mulți, așa că lasă tu demagogia. (Și ca să mă dea complet peste cap) : Moartea e o babă vicioasă.

— Bine, am bîiguit, vom ancheta să vedem dacă-i plac nucile cu sare, pastrama de oaie, vinul alb sau laptele de bivoliță — și la Brăila am coborît, fără să-i mai spun o vorbă, nici înjurînd-o, nici urîndu-i drum bun mai departe ; e de bănuit că-mi întepenise creierul. Cînd să dispar în holul gării, trăgînd cu coada ochiului, am zărit-o stînd cu gura lipită de sticla geamului. Speranța mea îndoielnică, grav rănită, neverosîmil de îngăduitoare. Păsările plecînd spre sud lasă șiruri de sunete plantate în golurile de aer de pe căile migrației ; la întoarcere, le culeg, sorbindu-le ca pe apa vieții, ca pe amintirile ce le orientează zborul ; dar sunetele păsărilor care-au pierit în uriașa dublă călătorie ? de ele ce se alege ?

Din gară am pornit pe jos spre Felix Olmazu — și eram plin de compasiune doar pentru mine ! — Și l-am găsit la birou, sub lampa cu țurțuri de cristal, atingînd cu capul rotund pe care părul-i stă veșnic răvășit, o iarnă mistică, alcătuită din brume purpurii, clopoței într-o așteptare smerită și poate și din boabele de frig crud pocnind în oasele mele. Cu dreapta mîngîia un friu nou, dirlogi din curele împletite, două plăci de aramă argintată, ciucuri bogați, aburi de cîmpie îndepărtată, cal bătînd neastîmpărat din copită în spatele casei.

— L-am cumpărat la Galați, îmi zise. Nu m-am putut stăpîni. Atîrna-n cui, pe ușa unei ceainării. N-ai mai putut îndura tăcerea. Da. e o pedeapsă crîncenă. Scutură friul. Mi-ar trebui niște grăsime de șarpe ca să-i înmoi curelele cum se cuvine, să le fac să cînte-n palmă.

— Ai noștri, în baltă, se pricepeau s-o facă mai bine.

— Cum ?

— Aplicau o metodă străveche. Își sărau curelele frîielor, învinețind bucile muierilor destrăbălate.

Treaba se făcea, duminica, după ce se-ntorceau de la biserică. Le scoteau la drum, înaintea porților, acolo le bumbăceau. Erau niște petreceri nemaipomenite, în mai toate duminicile de peste vară. Simbăta, în ajunul tărăboiului, se zvonea că ăla sau ălălalt își va chelfăni nevasta. „Mîine va fi o cafteală pe cinste l-alde cutare". Șoapta se strecura pe la pîrleazuri, printre garduri, prin pereți. Copiii dormeau ca pe ghimpi, se sculau din zori și se așezau la pîndă, vibrînd de nerăbdare. Satul întreg aștepta cu voluptate înfrigurată tămbălăul și nimeni nu sufla o vorbă nevestei cu pricina, ca să se ferească. Adevărul, și cald și căliu, e că ele știau că n-are nici-un rost să caute să amîne răfuiala, pentru că socoteala încurcată sporește minia, dar cu toate astea se lăsau cu greu scoase din ogradă, și marea fericire a maidanului era să vadă cu ce momeli le ademenește bărbatul, ca să le lungească pe burtă în praful uliței. Se rosteau numai vorbe cu lipici : „curaj, porumbiță... saltă, pasul, puișor fermecat... gu, gu, turturica neichii, vino să-ți iau măsura pentr-o rochie de mătase". Și ele, decît să se lase tîrîte de păr, înaintau încet, pe jumătate înfricoșate și uluite, pe jumătate încercînd un fel de bucurie ciudată de-a afla numai la un pas de suferință ; rușinea nu intra în firea lucrurilor. În uliță, li se punea o piedică scurtă, se împleticeau și cădeau lîn. Bărbatul dădea atunci la iveală friul pe care-l ținuse tot timpul la spate, îl pipăia și-l scutura, ca și cum ar fi vrut să-l curețe de chipul calului, apoi îl rotea larg, să se-audă șuierul curelelor și da o lovitură de probă. „Ia te uită, se mira, scălîmbîndu-se, crește poponeața ca aluatul Păi, să crească mama mă-si, că destul s-a tăbăcit prin locuri ascunse !" Și îndesea, încînd, loviturile, iar în sufletul mulțimii creștea și chelălăia ciinele unei răzbunări încîntătoare, fluide, care, neflînd a ei decît ca o componentă a luminoasei duminici, nu-i zgîria nici măcar marginile îndurării ; în toți pulsa fulgerul pedepsitor și erau împreună tiranul peste care nici în vis n-a căzut umbra securii. La sfîrșit, cînd se sleise dușmănia, cînd se deschideau hotarele marii împăcări (boabe de singe trecuseră în curelele friului, ca să pătrundă apoi ca o erupție nelegiuită, vicienia și patima Evei, pe botul calului intrînd pe sub linia orizontului), bărbatul bea o stacană de rachiu, înghinînd printre dinți oboseala plăcută ce-l cuprindea. „Fraților îmi cad mîinile din umăr de cît am bușit la ea ; păi ce, e treabă ușoară să dovedești un cur cît o batoză !?" Iar muierile, care șezuseră pe de margini și priviseră, țipind înalt și cu plăcere uscată la fiecare lovitură, o săltau de umeri pe păcătoasa izbăvită prin dureri și gemete, și o duceau s-o oblojească, blestemînd tot neamul bărbătesc, sămînța lui năpraznică, fumegînd mai atîțător în mărăcinii izbînzii, întrecîndu-se între ele să-i dăruiască victimei ba o trestie îndopată cu miere, ba un inel sau niște cercei, ba un ghiont încurajator, vestind o altă rupere de frîie, iar aia, abea tîrîndu-se pe picioare, dar preluînd încă de-acum steagul învingătorului, încoronîndu-se cu mîndria de neabătut a celor veșnic hulite și chemate, promitea cu voce joasă și cuprinsă de flăcări ce-i ardeau cerul gurii : „ehe, nemernicul, o să-l încornorez în șaișpe vaduri și douj de poteci, de la Ozinca la Brăila și de la Măcin la Luncavița ; să-mi spuneți cățea urduroasă de nu l-or trage coarnele la fundul Dunării cînd s-o apleca să bea apă". Și, promițînd, avea să înfăptuiască totul, pînă la ultima zbatere a umilinței, care-i izvorul sau piatra unde ia naștere, la femei, delirul puterii.

— Ai plecat pentru totdeauna din Făurei, nu trebuie să mi-o spui. Nu te mai duci acolo. Știi, Saltava, că dacă eu aș fi făcut numai jumătate din ce-ai făcut tu, m-ar fi deșirat ceii de la Regiune ?! Pleci în baltă, chiar la voi la Ozinca și nu te-ntorci pînă nu semnează cererea de înscriere în colectivă ultimul țăran. Inclusiv Salcia Vifor.

— Dar ce pămînt e la noi ?! O fișie, tăiată de bălți.

— Atît cît e, trebuie adunat la un loc. (Și se înfurie). Se cred dați dracului ăștia din bălți ! Se plîng de muște, de țînțari, de lăcuste, de broaște, de bărzăuni, da-n schimb prădă toată bogăția : răzuiesc mugurii de pe păduri întregi de sălcii, ca să primenească sîngele cailor furați.

— Asta era de mult.

— ...Jefuiesc peștele din iezere, cresc fără nici-o cheltuială zeci de porci și sute de oi, vînd în țară maldăre de piei de vulpe, dihor, vidră, iepure, lupi, pisică sălbatică și cînd îi somezi să predea cotele către stat li se umple gura de lacrimi că-s jecmăniți, puii de lele ! Niciunul n-a plătit vreodată un ban pentru pogoanele ieșite de sub revărsări în care seamănă pepeni pe care-i vînd cu barcazele pînă la gurile Dunării. Cu ce creșteați, Saltava, porcii cînd erai tu mic ?

— Le dădeam drumu' în baltă, făcîndu-le, fiecare un semn distinctiv — preduceaua, furculița, pișcătura — și-i lăsam acolo. Mîncau malcavăț și mălcăiață, adică rădăcini de cuișoară sălbatică și de papură, ciulini și alune de apă, numite pașă, scoici, melci, rime. Citeodată întîrziau cu capul la fund, în nămol, un sfert de oră, ziceai că n-o să-l mai scoată niciodată în lumină. Ciulini și mălcăiață mîncam și noi, copiii, ciulinii îi fierbeam sau îi coceam, seamănă cu castanele, rădăcina papurei e albă, fibroasă, dulce...

— Iar azi cu ce-și hrănesc ai tăi din Ozinca porcii ?

— La fel ca totdeauna.

— M-aș fi mirat să nu-i aperi ! Cu porumb de la G.A.S. ! Noaptea, desfac gardurile și soldații care culeg în lanurile statului le bagă porumb în ogradă cu camionul. Plătesc cu basamac, ceea ce-i o minune, pentru că de obicei îl sug ei de cînd îi înțarcă mă-sa și pînă le sucește dracul gura. Toamna tîrziu, înainte de revărsări și de îngheț, înainte de-a deveni ei stat în stat, că de la sfîrșitul lui octombrie și pînă-n martie cine mai răzbește pîn' la ei !? să-i vezi cum vin la comitetul raional, numai miere pe buze : nu ne lăsați să pierim peste iarnă, scumpi tovarăși — și prezintă tot felul

teatru

GALA SPECTACOLELOR DE TEATRU PENTRU TINERET

«Execuția se repetă - Horea -»

Teatrul Național Cluj Napoca

6. În piesa de un profund patriotism, exprimînd o atitudine fermă față de marii eroi ai istoriei românești, Mircea Vaida propune un dialog inedit între Horea, ca simbol al martirajului românesc, al permanenței neamului și Iosif al II-lea, ca exponent al puterii asupritoare. Raportul de forțe este inversat în favoarea lui Horea, împăratul de drept al ființei sale, care va hotărî — prin tragismul căderii sale apoteotice — sensul politic și social al acțiunilor viitoare ale unui întreg popor. „Cred în Horea ca-ntr-unul care a pus piatră de temelie la zidirea libertății și demnității românești", declară autorul piesei. Față de cel ce cîștigă prestigiu, rămînînd prin moarte, puternic, Iosif, „bunul și bietul Împărat", ca personaj caricatural, puțin ridicol, devine învinsul care pierde, încetul cu încetul, nimbul autorității sale sacramentale.

Cu profesionalismu-i bine cunoscut, regizorul Aureliu Manea transpune parabola istorică a lui Mircea Vaida pe două planuri spațiale, paralele, intersanjabile, prin jocul eclerajului, prin poziția actorilor, care decid gradul de importanță al personajelor. Prin interferarea și distanțarea celor două planuri, regia operează transferul de semnificații dinspre Împăratul Iosif al II-lea spre Horea, dinspre trecut spre prezent și viitor.

Scenografia simplă, dar netă, fără gratuități, a lui Virgil Sviințiu, sugerează, prin cîteva elemente realiste, cadrul tragic al înfruntării abstracte, la limita dintre viață și moarte. Sub blazonul acvilei, siluetele atîrnînd în spînzurători — cu trimiteri la alte sacrificii impuse de vitregiile vremii — sînt semne ce slujesc ideii de repetare a execuției, în sensul nemuririi adevărurilor istoriei, a miturilor românești.

Optînd pentru „masca" împietrirîi, a neclintirii — în consens cu caracterul dirz al personajului — regizor și interpret au condensat în și prin jocul închis, esențializat, forța imaginii de permanență a acestui pămînt, pe care Horea — ca element stabil, care rezistă și rămîne — o reprezintă. Cunoscîndu-și sfîrșitul, Horea nu se va lăsa înduplecat de ideea „iertării", știind că martiriul e unica șansă de izbăvire a neamului românesc, că numai sacrificiul suprem, ca pildă vie, poate da măreție tragică luptei sale, luptei generațiilor viitoare : „Nu le dau eu libertatea. Eu sînt plata ! Cu singele meu vor plăti românii. Cu singele nației române vor plăti românii".

Adoptînd atitudinea solemnă, jocul grav, economicos, Emilian Belcin păstrează, pe toată durata spectacolului, expresia dîrzeniei, a demnității, reușind să stăpînească constant dificultatea redării monocorde a încremenirii, printr-o riguroasă și controlată măiestrie. Premiul de interpretare masculină decernat, la egalitate, lui Emilian Belcin și lui Florin Călinescu (Teatrul Mic) evidențiază reușita a două modalități opuse de interpretare. (Maestrul Lorgnon din spectacolul „Șoareci de apă", în regia lui Dragoș Galgoțiu, impune, prin jocul exterior al lui Florin Călinescu, stilul excesiv, al mișcării și gesturilor ample, al nuanțelor celor mai diferite și contrastante, al consumului fizic epuizant).

Gala de la Piatra Neamț a demonstrat o utilizare necorespunzătoare a resurselor dramaturgiei românești și ale artei spectacolului. Modalitățile regizorale abuzează de teatralitate, prin folosirea excesivă a tehnicilor scenice, în defavoarea conținutului ideatic, a catharsis-ului. Formula lucidității, a reteatralizării teatrului — privită ca unică modalitate a implicării în contemporaneitate — este abordată frecvent, de la Galați la Iași, de la București la Piatra Neamț și Cluj, fără să se atingă, în toate cazurile, efectul scontat, fie din neaprofundarea semnificațiilor dramaturgiei („Țarul Ivan își schimbă meseria", Teatrul Dramatic Galați), fie din nerodarea colectivului teatral (cazul montării spectacolului „Răceala" cu trupa din Iași, căreia i s-a acordat, concesiv și încurajator, premiul tinereții).

Nicoleta Gherghel

film

Puncte de vedere

Undeva, într-un sat, nimeni nu mai crede că cele trei piraie aflate peste deal pot să irige ogoarele cooperativei agricole de producție. Costă prea mult. Piraiele au fost uitate de toată lumea, s-ar zice, în afară de paznicul **ceapeului** care își răcește acolo sticlele cu vin... Dar iată că apar doi oameni care cred în posibilitatea aceasta — un inginer agronom proaspăt venit aici și un student la agronomie, băiat din sat, care își dă lucrarea de diplomă alegîndu-și ca temă tocmai problema în cauză. Deși președintele **ceapeului** se opune, din spirit rutinier, în cele din urmă problema se rezolvă cu ajutorul secretarului de partid și grandioasa imagine finală îl prezintă pe inspiratul autor al amintitei lucrări de diplomă — acum absolvent probabil —, cu iubita alături, învîrtind la roata unui robinet de proporții respectabile, ceea ce vrea să spună, înțelegem noi, că sistemul de irigații a intrat în funcțiune începînd din acel moment...

Aceasta este, pe scurt, intriga scenariului scris de Vasile Băran ; dar, ca să nu ne plîngem că filmul este lipsit de probleme, autorul prezintă și trei cupluri : agronomul și tehniciana subalternă, președintele și tehniciana veterinară, studentul și o elevă de liceu mare amatoare de dans la discotecă ; în final, după inerente încurcături și impasuri sentimentale, bănuim că cele trei cupluri și-au asigurat, într-un fel sau altul, viitorul... De-aici și titlul filmului : **Vară sentimentală.**

Mai trist e că Francisc Munteanu s-a străduit să facă din povestea aceasta o comedie ; sigur că lucruri serioase precum problemele de producție nu sînt luate în glumă (aici aflăm că fierul plugului trebuie băgat în pămînt pînă la adîncimea de 35 — treizecișicinci — centimetri, și nu mai puțin !), așa că filmul nu este chiar o comedie, dar nici foarte departe de ea ; are, altfel zis, acel ton sugubăț cu care se poate vorbi la nesfîrșit fără să spui nimic. Funcționează așadar în paralel un plan realist, serios, sprijinit cu o distribuție pe măsură — Emil Hossu și Rodica Mureșan, Gheorghe Cozorici și Silviu Stănculescu —, cu un al doilea plan, pitoresc — Marin Moraru și Gheorghe Dinică, Al. Arsinel și Stela Popescu, Aurel Giurumia și Constantin Diplan. Să luăm filmul în serios, sau să-l luăm în glumă ? De fapt, gluma este doar glazura care încearcă să ascundă absența oricărei atitudini — singura rațiune de a fi a unui film. De-altfel, ar fi de pus o întrebare : de ce trebuia adusă apa tocmai de peste deal, pe ogoarele acestui **ceapeu** ? Oare, dincolo de deal, nu se află alt **ceapeu** ?

★

Un film de suflet este scurtmetrajul **Stejarul din Borzești** de Mihai Surubaru, produs de **Animafilm.** Talentat desenator, modern în viziune, Mihai Surubaru semnează și scenariul filmului după cunoscuta poveste cu același titlu — una din legendele care încoronează domnia lui Ștefan cel Mare ; filmul, făcut cu seriozitate și dragoste, ne aduce aminte că se poate face animație și fără recursul la zoologie. Toată admirația noastră pentru marea cantitate de muncă, de multe ori anonimă, a celor de la **Anima.** Arareori bucuria filmului se plătește cu atîta trudă ca aici.

Nicolae Mateescu

Ilustrații de Teodor Bogoi

de liste, ticluite să te amețească : o sută de șiruri de covrigi, căpestre, stambă, o mie de sticle de spirt medicinal, un coș cu cirlige de undiță, cinci sute de sticle de vin, făină, măsline, sfoară pentru pripoane și cînd ai ajuns la punctul nouășase sau nouășapte, cînd se înalță și se dărîmă virtejuri în capul tău, căci scot din străfunduri de lume mereu alte articole de băcănie sau vopseluri, iată-i, îți strecoară iar o mie de sticle de spirt denaturat bun pentru durerile de șale, reumatism, vătămături. Ca și cînd noi am fi picați din lună sau făcuți în ziua de vineri, cu degetul.

— Îl beau petrecindu-l prin piine sau prin lut galben.

— Măi ce privighetoare de apă ! Crezi că numai tu ești deștept, Saltava, dar află că și eu sînt găinușă de baltă, nu mă las întors pe dos de toți nagiții, bitlanii, corcodeii și cormoranii...

— Aștia put îngrozitor, mănîncă pește mort.

— ...de la Ozinca ! se răsti Olmazu. Peste o lună vreau să știu, Saltava, c-ai făcut acolo o treabă fără cusur. Să nu te-aud că scîrții. Drum bun și muncă inspirată. Fără poticneli, fără deprimări.

Am plecat. De la Brăila pînă la Ozinca, șase ceasuri cu vaporul — timp minunat, se spovedea ceru-n ape ; din reveneala pămîntului suiau aburi ; ființa lumii mirosea a cimbru, malurile cu plopi cu frunzuliță peltic-gălbuie se repetau în valuri, pelinul spărgea nemernicie, innebuneai să-l rupi și cu miinile și cu gura, ierburi vechi ronțăiau timp irosit — ah, val nedurător, putreziciune, spuză stinsă, veacuri de argint ! Ziua, nesigură pe picioare, hrănită numai cu ovăz sălbatic răsărit a doua oară, cu țipetele lăstunilor săgetînd-o, misterioasă în coaja ei amară, — septembrie e penumbra desprinsă de pe cocori, boarea unui descintec păgîn rostit între măslini și prin care plutește o farfurie de ceai semănînd la rindul ei cu-n buric căzut adînc în pintecele unei fete — se lăsa mușcată-n inimă de cite-o bătaie de clopot ; căsuțe de lut sau de lemn, toate învelite cu stuf, mistuiau mari porții de pustiu ; liniște înfometată de adîncimile ei insondabile, piclă subțire, cite-o cupolă de biserică plutind în lărgimea Bărăganului ; cătină, dracilă, pălămidă ; către Dobrogea, păduri bolnave de plămîni ; lama unei raze de soare scobea nevăzutul, dînd la iveală, spre fundul bălților, prevestiri de ploaie ; prin aer pluteau, înșirate la distanță egală, niște cupe de argint și sub ele ardea un foc, iluminîndu-le : pescărușii, călîfarii. Toamna, în oraș, seamănă c-o descompunere a lenii, aici umbla cu imens de multe subtilități, insistentă în a se dezveli în întregime și răspîndind o bucurie anonimă.

La debarcader mă aștepta Pavel Palihoi.

— Un tango, misterios tango, Cezareea, strigă fostul artilerist, azvirlind brațele uriașe spre cer. Numai în urmă cu un ceas m-au anunțat că sosești. Mergem la Iezerul alb.

Era într-o luntre bătrînă, în cojoc scurt, cisme răsfrînte deasupra genunchilor, proaspăt ras și avînd părul încrețit cu drotul. Alături, la pupă, o fată brunetă, subțire, cu pantaloni de mușama, plover de lînă și o căciuliță făcută din romburi de postav de diferite culori, mînca vișine, scoțîndu-le dintr-o cutie de carton în care se mai aflau portocale, nuci, sămînță de floarea soarelui. Le mînca, surizînd, amețită de vraja toamnei, strîmtă-n talie, avea ochi albaștri scăpărați cu negru și cutreierați de-o undă de verde crud.

— Drușca, mi-o prezentă Palihoi, înfigînd lopețile-n apă, o să-ți spun eu ce-i cu ea.

Nu era nevoie să-mi spună nimic.

Se vedea de departe că Drușca, mai frumoasă decît Doina Poloneza și Irina la un loc, îi anihila gîndirea și voința, ținîndu-i trează numai pofta de-a rămîne veșnic tînăr — natura, unde ne zămislește necontenit, reflectează mult prea puțin asupra imperecherii, dăruindu-ne cît mai des absurdului. Drușca isprăvise vișinile, dar gura, parcă venind dintr-un amurg de sălcii, i se mișca fără astîmpăr ; un deștept de trandafir nevăzut îi lumina dinții, o desteaptă de boabă de mure îi împrospăta mereu buzele groase cu must amărui.

Străbăturăm citeva japșe înguste, apoi citeva privaluri și ajunseserăm la un fel de cherhana făcută din scînduri, pînză de sac, stuf. De pe grinduri venea miros de narcise și zambile scuturîndu-se, și unul, cu totul ipotetic, de migdale, dar nu era decît aroma vinului tămîios din ulciorul pe care Pavel Palihoi îl puse pe masă, scoțîndu-l dintr-un maldăr de stuf cufundat în ape. Un lipovean aduse cega crudă, prinsă cu priponul în Dunăre. Alții doi, mult mai în vîrstă, sau mai bărboși, împleteau, pe mal, coșuri de nuiele, abandonați unui cintec monoton, uimiți și încîntați de sfîrîitul propriilor degete, de moliciunea firelor de mlajă. Jur împrejur, plase la uscat, un purcel care rodea un cap de pește, iar în lungul malului, în vîrșele înecate-n iezer, se zbăteau niște lișițe agățate-n ochiurile din care încercaseră să fure carași.

— Cezareea, te-am adus aici și nu în sat, fiindcă e cazul ca mai intîi să vorbim noi doi și numai după aceea să răscolim beregata și inima lumii. Eu sînt președintele gospodăriei colective, și cu mine o să lucrezi, gospodăria e mică, un sfert de sat, nu se-nghesuie norodul cu cererea de-nscriere. Eu mai sînt și morar pe deasupra. Ce paturi avem aici, Drușco ?

— De ierburi, de pelin, de stuf, de pănușe de porumb, plus două prispe de pămînt...

— Și plus...

— Plus altele două făcute din saci de făină.

— Da, Cezareea, îmi place să dorm pe făină, așa cum îi place cinelui, dimineața, s-apuce-n gură unu sau două fire de iarbă specială, numai de el cunoscută, care să-i curețe stomacul. Și eu am dus înainte o viață de ciine. Iar la ciini, știi și tu, ai noștri nu le zvirleau nici mațele de la oaie. Probabil că le îngropau.

— Probabil ca să nu-i spurce la carne, a replicat Drușca.

— De-ai dracului o făceau, timpită bibilică, află de la mine. Cezareea, am ajuns la cirmă, păi atunci s-o facem lată. Dorm pe făină ca să miros a Dumnezeu. Ai aici tot ce poftești : șalău afumat, caș, ceapă și usturoi verde, crap fript, mănîncă. Să trăim cît putem de bine, că, cine știe, mîine iar ne trezim pușì cu botul pe labe. Cimpie surdă și baltă încîlcită, mi-era dor de lutrii și-am găsit-o pe Drușca. De cînd nu se mai seamănă secară, ce păcat ! pe la noi ?, am pierdut socoteala anilor. Aș intra cu Drușca de-a bușilea într-un lan de secară. Să bem, ce e bun nu ține mult sau ține numai la alții. Mie, Cezareea, nu-mi trebuie gospodărie colectivă, dar dacă ni se cere, maica mă-si de afacere belită !...

— Ce-i cu tine, ai ajuns să ne înjuri ?

— Eu, Cezareea ? Se poate să zici una ca asta !? Cum să vă înjur eu ? Nuuu, frate, nu. Eu injur așa... ca să înjur. Scuip veninos, care va să zică.

— Scurt, frenetic, palpabil, elastic și fasonat, rise Drușca. Avem și ciulama de ciuperci, urmă ea. Acela care gustă din ea...

— De unde ești ? Noi, în bălți, nu zicem niciodată acela sau aceea, zicem ăla, aia. Și vorbești prea tare, răsună balta...

— În consecință sînt învățătoare. Adevărul curat. Și m-am născut sub munte, în Prahova.

— Au scos-o din învățămînt, mă anunță Palihoi, fiindcă au prins-o spunind rugăciuni cu ăia micii, în clasă. Știe o puzderie de povești.

— Nătărăule, il dojeni ea, azi m-ai pus să-ți scot bătăturile cu briceagul. Mă iubești împrăștiat, uriciosule.

Drușca aprinse două țigări, una o potrivi între buzele lui Palihoi ; fălcile lui, late ca niște lopeți, se contractară, sorbiră fumul și-l azvirlîră în rotogoale sub briza urcînd de pe iezer.

— E o tărășenie cu fata asta, Cezareea. Citeodată, lîngă ea, aș vrea ca timpul să se zgircească, să se usuce ca o labă de lup găsită-n capcană, ca o bucată de carne uitată pe fereastră.

Privi spre cei doi lipoveni care împleteau mlajă, spre gărduțul de dafin înconjurînd un pilc de smochini sălbatici și un piersic — cu toții halucinînd sub bogăția frunzelor purpurii — și continuă.

— Drușca, spune-i și lui, ca să te cunoască, povestea aia de azdimineață.

— Azdimineață mi-era rău, zise Drușca. Mă simțeam ca-n zilele cînd am fost internată-n spital pentru operație de apendicită. O durere nespus de aspră, difuză, intangibilă. I-am spus lui Pavel : te doare, umbli cu degetul și nu găsești locul. Împărțeam rezerva cu o profesoară de geografie. Îndură totul cu multă răbdare. imi spunea, asta-i patima roșie a femeii. Cînd ești bolnavă și ți-e frică, înseamnă că vine Dumnezeu la tine, ca să-ți aducă șoapta pădurilor închinate lui. Vine din podișul zăpezilor, în liniște, puternic, de neabătut. Eu nu-l chemam cînd eram o superbă brindușă, dar El venea.

Fusese frumoasă doamna profesoară, se mai putea observa. Dar acum plutea nesperiată spre imensele tăceri ale morții, topindu-se parcă într-un somn lung, inconsistent, strecurat prin zădărnicie. Ireductibila scădere a simțurilor, enigma grădinilor scuturate de nimeni, moartea în postură de adevăr inițial. Drușca, dominată de tonurile profunde ale adolescenței, neruptă decît temporar din zarea munților de la Starchiojd, posedați de magnetismul stelelor, o asculta cu smerenie, zicindu-și în gînd : Dumnezeule, Tu care ești blînd și cuminte și bătut cu mărgăritare, nu mă da deznădejdii ; ascultînd și rugindu-se, amestec confuz de spaimă și bucurie — cu toții căutăm partea lină a drumului — avea impresia că se despletește în pere galbene, prune rizînd sub ploaie, struguri de iederă, dovleac păstrînd în coajă luna, se amesteca în fluiditatea nopților, a speranțelor neîntrerupte, respira pogoane de mere căzînd, lovite, ca să cadă, de razele blînde ale soarelui de septembrie, de lumina lui hieratică, fin cald, aud dogorînd, iubea plutirea funigeilor, reticența vîntului, indiferența Timpului, lentoarea dezarmonică a sunetelor suind din cuprinsul Bucureștilor, dar orașul ăsta uriaș o și obosea (și nu șezuse în el, ca învățătoare, decît o lună! Va fugi!), creindu-i o stare de neliniște tulbure și mai presus de orice dorul de-a fi și de-a nu fi picătură de untdelemn pe muchea jugului, nu pe greabănul ros de jug ; amintirile de-acasă, penibila piine a dezrădăcinatului, arzînd ca niște grămezi de frunze, febrilitatea constrîngerii sub care se mișcau oamenii aici, tenacitatea unei amenințări înlănțuite stăruind în aer, o extenuau, dînd-o pradă superstiției că marile aglomerări urbane sînt expresia injositoare a dezintegrării lumii : toți, în fiecare clipă, își joacă pielea, azvirlind zarurile pe tabla înconjurată de soldați leneși, bețivi, contemplînd sarcastic capetele însemnate să cadă și pe care, avînd meseria călăului, le poți numi sfere comestibile. În București, mai puțin de cînd se afla în spital, inotase-n rugina singurătății, o mică divinitate a repulsiei.

Și profesoara :

— Ești ca o moară de vînt arzînd. Ardea una în satul Kinderdijk, mai jos de Rotterdam. Windmolens te Kinderdijk. Mai sînt în ființă numai șaptesprezece, trebuie neapărat să te duci în Olanda, nepipăind incredibila lumină flamandă n-ai să-nțelegi niciodată un tablou. Am fost acolo cu cineva care n-ar fi meritat să lepăd pe genunchii lui o vară, o toamnă, o iarnă oarbă, o primăvară nebună și-ncă două luni de vară, dar sîntem proaste, toate femeile, alergăm înăbușit, poticnit și neinspirat, ne punem pielea, carnea și oasele în saramură și lingem labele disperării ca s-ajungem, ce? niște castane azvîrlite cu bombeul sau să ne-ncingem cu victoria ciinilor, care-i slugărnicia. O poveste căreia-i curg pletele pînă la călcîie și nimeni nu le va tăia niciodată... Se îmbrăca, timpitul, ca un campion de biliard : vestă fistic, papion roșu, cămașă galbenă, pantaloni burlan negri, haină de malț, drojdie și apă specială pentru bere de export. Privea în ochii mei, zîmbind, dincolo de lume, ca un stăpîn stăpîn pe sine. Eram fereastra lui de sub velă, dacă știi ce-i aceea. Îmi pare rău. Pentru că e de prost gust să umbli goală într-o iolă, c-un imbecil, pe Ijsselmeer, să treci cu țițele barbar bronzate, rotunde, ispititoare și rodnice ca boabele măceșului, prin ecluza de la Enkhuizen în Markerwaard pînă-n orașul Horn, să mănînci homari, nu știu de ce naiba nu se găsește și usturoi pe-acolo, să faci dragoste cu el, să dîrdîi în frigurile minunilor minunate, să furi veșniciei singele, fundul inimii și mărgelele ei de piper și-n aceeași clipă să simți că se cască-n tine un gol pentru alte veniri, mai stranii decît cele trecute, un pătrat de întuneric în care înoată figuri nedeslușite, nedecupate, suspicios de nătînge, blînde, visătoare și credincioase, deșărări forțînd imposibilul, înpejt atacînd stîncile, mîna ruptă căutînd trandafiri, pumn în gură, pumnareta, puna ti, tapi-tapi roza gri, alt roza, căci am făcut liceul german, pătimiri, muget slab, invidie compusă, vei scrie, vei timbra, vei expedia pe adresa Infernului : muuu, uă, muuu uăăi. Face frumos să aiurezi din dragoste, dar urmează cocleala eșecului. Să nu treci prin dreptul prăvăliilor cu fringhii atunci, fiindcă vei auzi doar atît : a fost o aventură care din punctul meu de vedere s-a uscat. Ca să scapi de el...

— Eu, de cine ?

— Caută-l și blesteamă-l. Dar n-o să scapi.

— Doamne ferește !

— Va fi lupul tău — Lupu îl cheamă — așa cum a fost al meu. Din Olanda să te ducă-n Germania și să nu vă opriți decît în Bavaria, în satul Oberammergan. Să fiți acolo în preajma Paștilor. Din patru în patru ani, timp de patru săptămîni, țăranii din Oberammergan joacă pe scena teatrului lor pătimirile lui Isus — toate întîmplările din vechiul testament. Ca să se evite orice accident sînt distribuiți cîte doi pe un rol. Toți se îmbracă, mănîncă, beau, umblă, discută, gesticulează asemeni personajelor chemați să le întruchipeze. Frizerul te va duce la el.

— Care frizer ?

— Cel ce te va tunde înainte de operație... te va duce la piscina spitalului, colane de scoici, nisip de Mare, teren de tenis, un atelier de tîmplărie, rafturi pline cu papuci de lemn, nu știu să facă decît saboți, cercevele, rame pentru ușî, sicrie — astea de tot felul. Aurul pe care fericirea-l clădește. Dogoarea argintului. Haidahai.

În noaptea dinaintea operației mele a intrat în agonie. Se aduna, fără carne, numai șiruri de piele zbircită sub negură.

— Să-l cauți pe Lupu Lambrișor și să-i ceri să te-nvețe cîntecul nostru de pe Marea Olandei ; legănarea Mării văzută prin fereastra de sub velă.

L-am căutat, l-am găsit, mi l-a cîntat. Dar e un cîntec nu despre o mare închisă și un țărm fără usturoi, ci unul orgiac, un fel de bătaie de clopot trecînd prin păduri și culegînd fantome de animale fantastice pe care să le lipești pe mobile. Mici ctitorii de umbră, naivitate desenată cu iarbă neagră, Cezareea, basme puse la păstrare-n coji de nucă poleită, tei seculari îngropați în zăpezi care n-au fost...

Muntele amiezii de toamnă urca din baltă ; așa se întîmplă și cu muntele nopții. tot din baltă suie.

Drușca fuma a patra țigară ; scotea fumul pe nări și fumul schița plutiri lenețe.

— Îl iubești și pe Lupu și pe Pavel Palihoi...

— Numai pe Lupu. Pavel are nevastă.

— Atunci de ce stai cu el?

— Ca să fiu aproape de Lupu. E închis, uite colo — și arată cu mina peste umăr, spre malul celălalt al Dunării vechi.

— S-a considerat că Lupu e un ticălos care luptă contra regimului comunist, zise Palihoi.

— Și e sau nu e un ticălos?

Se amestecă Drușca :

— Ce fel de dușmani om mai fi și noi ?! se uimi ea. Niște dușmani himerici. Hăituiți lumea fără milă, Cezareea. Poți să mă crezi cum vrei: subtilă, rafinată, vulgară, tîrfă, aici sînt aproape de Lupu. Și, prin Pavel, care-i prieten cu paznicii, îl ajut să nu piară, îl țin în viață.

— Și ce-ai vrea tu, să vă lăsăm să ne spintecați ?

(fragmente din romanul „Scaunul singurătății")

ioana ieronim

Écart

Cuvintul ideal
umbrește cuvintul rostit
cuvintul ideal
și-a pus o mină luminoasă pe umăr
— față de aceasta
umbră ești, umbră.

Cuvintul adevărat
a sunat în grădina Mumelor
și în chiar aceeași clipă
s-a aflat singur, ușor,
a lunecat în pas-de-deux
în prefăcute falduri fosnitoare.

Ah, prin zalele tale rău potrivite
prin veșmintele aiurite
micro și macrocosmul își trec, în libertate
zeii buni zeii răi
etajatele istorii

Rubik

Calea gîndului are întoarcere
calea sufletului, nu.
Calea gîndului are întoarcere
calea ochiului, nu.
Calea gîndului are întoarcere
calea ta pe drum
nicidecum,
individule, invariantă ce ești.
Nici păianjenul pe îndepărtata apă.

O clipă acum
o clipă cîndva, în legănare.
Mult nu stai
și iar pornești :

nemișcător ești
între semnele imune la faptă

Joc gramatical pentru vîrstă prea stabilă

mai frumos mai generos mai sensibil
mai credibil mai parfumat mai rafinat A
decît B decît C
mai alb la piele mai
negru la mustață
mai agreabil mai cantabil mai bun soț
mai săritor mai visător O și P și Q
decît sudul alfabetului
decît mai departe
continent și cetate
mai mult mai bine mai repede mai sus
pînă la marginea marginii
cuprinsă de ochiul fix
al celui mai senil Telescop

Interior

După voia stăpînului necunoscut
ecranul menține în imagine
elipsa unor franjuri auriți
un papuc întors, un crater cu fumul
lipit de sine ca un stindard,
o solniță, un fragment de coafură împletită

Alături, ochiul bătrîn al microscopului
înfățișează o cruntă existență de bătălii,
nașteri și resemnate pieiri
într-un riu roșu zgomotos

Unghia rozalbă a unei gheișe
țintuiește
pasajul vid iradiant

Spori luminoși se perindă prin fața ferestrei

Ah, setea unui peisaj cu mult mai
risipitor

Relatio

Blînda putere scade, necunoscutul crește
pe cînd îți insuflu viață

Fărîmă cu fărîmă ție mă dăruiesc.
Urmașul meu, strălucitor ca focul,
învingător peste
înfometate bacterii...
Tu, neprihănitule,
învățat cu toată învățătura
ferecatule, neînfricatule

Tu, nădejdea bătrîneții mele

plastică

Omul tutelar

Un pictor din Tulcea, elev al lui Ciucurencu, intră în agora picturii române contemporane după 18 ani de meditație. Adică, de tăcere. De refuz premeditat al ieșirii la rampă. Gest de reținere pe care l-am recunoscut în dramaticele portretizări ale „pianistului" și ale muzicianului „după concert", întruchipări ale sublimei și, deopotrivă, mistuitoarei glăsuiri lăuntrice, acolo unde bolgiile sensibilității umane devin catedrale de sunet și culoare. Faptul că acest subtil observator al existenței umane și-a urzit opera într-o provincie a lumii, departe de agitația saloanelor artistice, nu a făcut decît să amîne forța și puritatea emisiei sale creatoare

Eugen Bratfanof există. Coleg de atelier în discipolatul ciucurencian cu Vasile Chinschi, Ștefan Pelmuș și Ilie Boca, nume ce s-au impus deja publicului, artistul era recunoscut, încă de pe băncile școlii, drept posesorul unor calități excepționale de desenator, de portretist (în sensul „citirii" psihologice a subiectului), de colorist. Lucrează îndelung și anevoie ; pînzele sale închid între rame o trudă sisifică și nimic din ceea ce transpune în culoare nu se supune facilului joc al descriptivismului, al restituirii prin oglindire a lumii reale. Răspunsul plastic al lui Bratfanof este unul sublimat, asociat mai degrabă, în ordine spirituală, rarei familii a meditativilor. Orizontul existențial, atît pe laturile sale morale, etice, patetice, eroice, istorice, active ori contemplative, se definește în exclusivitate prin expresia umană. Pictorul nu reproduce chipuri, ci compune expresii sau, mai exact, **caractere.** Identitatea acestora nu mai are nici o importanță (deși, adesea, împrumută chiar datele autoportretului). Febrele, spasmele de fericire sau durere, lumina și întunericul, speranța și disperarea omului — în gîndirea lui Bratfanof, **entitate generică și supremă a viabilului** — sînt, în viziunea pictorului, personificate. În acest spirit, pictura sa a preluat foarte multe elemente din lecția alegoriei gotice și renascentiste. Este de reținut în această strădanie de sondare și figurare a tensiunilor din lăuntrul ființei, de fapt, a conștiinței umane, recuzita — uneori fragilă, alteori insinuată în somptuozitatea gravă a drapajelor (ciclul „Cortine"), altcori strălucitoare și jubilantă — cu care populează, la modul cel mai concret material cu putință, spectacolul rostirii sale plastice. Artistul merge mai departe, însușindu-și, fie și numai pasager și fără ostentație, unele ticuri ale picturii sur- și hiper-realiste. Numai simpla nevoie de categorisire mai exactă ne îndeamnă la astfel de delimitări în cuprinsul picturii ce o practică Bratfanof. Pentru că, probabil, tocmai aceste conversiuni stilistice provoacă în privitor vaga senzație de artificiozitate, de rece uscăciune ce pare că bîntuie, ca într-o menajerie de sticlă, această lume zugrăvită de Bratfanof. Pictorul recurge, cred, la asemenea trucuri pentru a-și escamota penelul însingerat, slăbiciunea în fața marilor primejdii care amenință dintotdeauna umanitatea : moartea, singurătatea, ignoranța, sărăcia, violența războinică... Mesajul artistului este concentrat, dincolo de faldatura prețioasă a straielor ori a fundalurilor, în ochii imenși, dilatați ai personajelor sale. Iată privirea femeii în vîrstă la căpătîiul prunculuI suferind, sau cea a fetei din „Așteptare" sau din „Ginduri", sau privirea „Actoruiui", ființă histrionică născută parcă din întreaga înscenare tragicomică a planetei în delir ! Cele mai multe dintre chipurile-alegorii compuse de Bratfanof restituie, cu o rigoare aproape fotografică, un model real. Dar o realitate surprinsă în oglinzi deformante. Aici jocurile plastice pe care le imaginează Bratfanof se situează într-o postură ce evocă distinct particularitățile picturii lui El-Greco. O experiență, din cîte cunoaștem, necutezată pînă azi de nimeni cu o asemenea fervoare și convingătoare naturalețe. Viziunea ce ne-o propune artistul, în această privință, introduce în suprafața pictată efecte optice surprinzătoare, ce amplifică adîncirea perspectivei. O știință remarcabilă a desenului și a compoziției, mergînd pînă la proiecția în planuri oblice, diagonale a componentelor unui portret, de exemplu, fac din acest „experiment Bratfanof" unul dintre cele mai distincte atribute ale artei sale. Sigur că, în această ordine de idei, s-ar mai cuveni evocate și alte dovezi ale înaltei sale școli de pictură, pe care artistul a parcurs-o în toți acești ani, cum ar fi citatul flamand ilustrat în portrete și în tehnicile clar-obscurului (una dintre pînze se numește chiar „Rubensiana") sau la cele ale Renașterii germane (Altdörfer).

O expoziție de ținută, concepută ca o reușită și incitantă meditație asupra ființei umane în univers, care a adus în prim planul picturii noastre contemporane o personalitate artistică deplin conturată, al cărei crez se nutrește din respectul și înțelegerea superioare în tălmăcirea celor mai valoroase tradiții ale artei românești și universale.

Corneliu Antim

Ipostaza post-tradiționalistă

Sensibilitatea publicului nostru a fost influențată în mare măsură în ultimele trei decenii și jumătate de un mod de a gîndi și a face pictura în mod obișnuit pus în legătură cu marea tradiție artistică românească ale cărei momente culminante sînt de plasat în epoca interbelică. La mijlocul anilor '60 și la începutul anilor '70 s-au afirmat cu energie și la noi tendințe ce încercau a reînnoda, într-o manieră originală și prin construirea unui limbaj accesibil, legăturile cu experiențele importante artistice ale secolului al XX-lea. Pe educația și gustul artistic formate la izvoarele tradiției s-a suprapus ca atare o propensiune către expresia novatoare cu tendință de adecvare la realitățile unei lumi unde impactul tehnologic impune o regîndire radicală a modalităților de inserție a artei în cotidian. Desigur, aceste afirmații au un caracter reductiv, doar o analiză mai amplă fiind de natură a preciza nuanțele. **Grosso-modo** se poate aprecia că la nivelul anilor '80 recuperarea tradiției, în formule care să nu zguduie o sensibilitate consolidată, merge în paralel cu recuperarea avangărzii în formule menite, multe din ele cel puțin în internaționalitate, a se adecva unui alt mod de gîndire al problematicii artistice, consonant cu exigențele sociale, ideologice și nu în ultimul rînd tehnologice (vezi noul rol al mass-media în modelarea expresiei artistice curente). **Post-tradiția** coexistă pașnic, momentan, cu **post-modernul** și se pare că situația este de durată, din moment ce sînt absorbite în egală măsură mesajele unor opere ce se revendică distinct de la filonul Petrașcu-Baba, pe de o parte, sau de la Brauner-Mattis Teutsch, pe de altă parte, de la Păciurea într-o direcție, sau de la Brâncuși în alta.

Pe filiera unei **post-tradiții** ce are încă rezerve de energie și capacitate de regenerare se înscrie și pictura lui **DAN CONSTANTINESCU.** Recenta sa expoziție de la „Simeza" confirmă calitățile înregistrate acum cîțiva ani chiar în cadrul acestei rubrici. „Școlit" în spiritul respectului pentru acele valori comunicative ale imaginii consolidate de o experiență picturală seculară, Dan Constantinescu descinde spiritual direct din școala maestrului Baba : la altă scară a timpului reface, în fond tot din sens invers, drumul acestuia. Sînt artiști care „caută înainte", alții care, precum cel la care ne referim, își rezolvă identitatea „căutînd îndărăt". Dan Constantinescu vibrează în fața unei fațade de palat venețian cu ochiul lui Petrașcu, în fața personajelor este un academic cu mîna degajată și cu gîndul fie la Baba, fie, prin el, la Velasquez. Printre atîtea tentații izvorîte dintr-o conștiință a artizanalității înfăptuirii creative, a dorinței de a picta la fel de bine cum s-a mai pictat, unde este artistul autentic ? Îl văd în identificarea deplină cu subiectul, în voluptatea elaborării de imagini unde culoarea își relevă prețiozități ascunse de straturi succesive de materie. Ceea ce Dan Constantinescu a preluat de la alții, nu este o lecție învățată, un meșteșug devenit automatism sau o a doua natură, ci o idee stimulatoare asupra picturii ca acumulare de experiențe materializabile în moduri și viziuni capabile să reziste unei confruntări cu timpul și cu o sensibilitate în evoluție. Ipostaza **post-tradițională** a picturii lui Dan Constantinescu este o ilustrare a actualității unor modalități ce nu și-au consumat resursele vitale. Doar în mod aparent paradoxal ar fi deci cazul să vorbim despre o modernitate a tradiției. Dezinvolt și împrăștiat, pictorul de un metru și nouăzeci de centimetri înălțime, ce își leagănă statura prin fața operelor marilor maestri „zburînd" de la unul la altul, — colegii l-au și supranumit „Cocorul" — a intuit că o cale spre originalitate este de căutat în trecut, în reasimilarea lui și — cum se zice în limbajul standardizat al criticii sociologice — în turnarea acestuia „în retortele propriei sensibilități". Nu este nici prea devreme, dar nici prea tîrziu ca să nu îi dăm dreptate.

Grigore Arbore

CRONICA EDIȚIILOR

Ediţiile Pompiliu Constantinescu

I

Parcurgînd o bună parte din colecţia revistei **Vremea** (circa 10 ani), şi pentru că s-a ivit ocazia, mă simt dator să spun cîteva cuvinte despre modul în care s-a editat opera lui Pompiliu Constantinescu, în chip de introducere la ceea ce cred că trebuie să fie o cronică a ediţiilor. Departe de a fi un caz izolat, ceea ce s-a întîmplat cu opera lui Pompiliu Constantinescu din punct de vedere editorial reprezintă un simptom care ar trebui să-i pună în gardă atît pe editori cît, mai ales, pe criticii de ediţii. Iată o formă a criticii care are din ce în ce mai puţini reprezentanţi. Se jură, adesea, pe cărţi, se cred editorii cu ochii închişi. Verificarea muncii lor nu este o punere în discuţie a eticii lor profesionale — ci o necesară refacere a acestei munci, o retrăire a momentelor atît de scumpe ale re-creării unei opere. Nu ne bucurăm de o carte reeditată ca şi cînd am trăi în timpul primei ei tipăriri : bucuria este mai mare cînd verifici (id est : adevereşti) renaşterea ei. Autorul nostru mi se pare interesant, pentru că tinde să devină un punct de reper al tinerei generaţii de critici, fiind simţit ca un moment de echilibru între G. Călinescu şi E. Lovinescu.

Din punctul de vedere al disputelor de idei la care **n-a** participat şi al polemicilor pe care le-a pierdut, Pompiliu Constantinescu ne apare, în anii '30, ca un critic minor ; tenacitatea cronicii sale literare şi — să zicem — abţinerea de la literatura pură (n-a scris versuri, romane, piese de teatru — n-a participat la modelul criticului complet în stilul lui G. Călinescu, E. Lovinescu, G. Ibrăileanu ; nu l-a editat pe Eminescu — piatră de încercare a criticilor şi istoriilor literari interbelici ; în schimb, pe linia G. Ibrăileanu, Gr. Tăuşanu, L. Blaga, a avut o slăbiciune pentru aforisme) — i-au adus glorie în anii '40, şi postum. Afirmaţiile noastre se cer verificate, şi vom încerca să facem acest lucru pe scurt. Pompiliu Constantinescu n-a fost de acord, de pildă, cu seria de „Studii şi documente literare" a lui I. E. Torouţiu (cerea să se editeze numai scrisorile, notele, actele, amintirile, etc. — care au valoare literară intrinsecă) — lucru sancţionat prompt în epocă (sub incidenţa aceleiaşi sancţiuni cade, de altfel, şi T. Arghezi). N-a participat manifest la campania de apărare a lui Eminescu. A tratat în glumă polemica despre rolul intelectualului român, iniţiată de P. Gârcineanu şi cîştigată magistral de către Mircea Eliade (cu ajutorul lui Vasile Lovinescu, Petru Comarnescu, etc.) : Pompiliu Constantinescu a produs doar un pamflet — resimţit chiar de către confraţii de la **Vremea** ca atac la persoană. A încercat să-i răspundă tot printr-un pamflet lui N. Davidescu în chestiunea Caragiale şi a fost pus la punct, chiar în paginile revistei, de către Octav Şuluţiu. A reluat însă constant problema, aluziv ori direct, cîţiva ani la rînd : deşi nu s-a luptat „berbecește", cum se zice, a învins prin tenacitate şi „reabilitarea" lui Caragiale i se datoreşte în mare parte (cel care s-a bătut pe moment pentru marele dramaturg a fost Petru Comarnescu — autorul unor rînduri memorabile : toate luările de cuvînt pornesc de aici). A pierdut — dar de data aceasta elegant — polemica cu acelaşi Mircea Eliade despre instrumentele de lucru ale istoricului literar (monografii, studii sintetice, etc. ; în discuţie a intrat şi Mihail Sebastian care pune lipsa lor pe seama săraciei intelectualului român ; P. Constantinescu ajunge, dus parcă de mînă de către Mircea Eliade să spună lucrurilor pe nume : profesorii universitari, fiind mai liberi decît criticii şi decît ceilalţi profesori, avînd salarii mai bune, etc. — ei trebuie să elaboreze aceste instrumente de lucru). A pierdut polemica din 1931 cu G. Călinescu — dar se pare că s-a produs cu acest prilej un fenomen interesant, care ar trebui studiat : pînă la incident P. Constantinescu era un stilist în expresia critică, un meşteşugar de cuvinte, în timp ce G. Călinescu venea în publicistică cu o dezarmantă argumentaţie în limitele bunului simţ comun ; după ruperea lăncilor G. Călinescu preia barocul expresiei, iar P. Constantinescu, logica bunului simţ — o conversiune care-i apropie şi mai mult pe cei doi critici. N-a discutat în contextul care se impunea „Opera lui Mihai Eminescu" de G. Călinescu — deşi în bilanţuri şi cu diverse ocazii a avut numai vorbe bune despre ea ; la nivelul ştiinţific al „Convorbirilor literare", ori al „Familiei" nu s-a putut ridica, însă, pentru că, (o spune singur cu altă ocazie) nu cunoştea manuscrisele eminesciene. Nu răspunde direct marii provocări a lui Mircea Eliade din 1937 (acesta consideră că, prin criticism excesiv şi prematur, T. Maiorescu şi I.L. Caragiale au obturat brusc elanul creator al secolului al XIX-lea la noi). Cîţiva ani la rînd, însă, a lucrat cu migală la un portret notoriu al lui Titu Maiorescu (după ce, între timp, prin aluzii de tipul „unii publicişti spun", etc., a revenit în cronici la chestiunea pusă pe tapet).

Ne ajung acestea pentru a trage linie şi a spune, exact cu vorbele lui P. Constantinescu despre B.P. Hasdeu : criticul de la „Vremea" **nu era sincronizat cu timpul său.** Nu creează probleme, nu răspunde pe loc la cele create, lasă mereu un decalaj — cît de mic —, dar se întoarce mereu şi clarifică lucrurile pentru viitor, nu pentru prezentul său. A avut, putem afirma, o ciudată premoniţie, o încredere în linia sa, izvorită din simţul fin al valorilor, o previziune am zice — dacă această linie n-ar fi atît de discontinuă. Rămîne să vedem în ce măsură editorii l-au ajutat să străbată prin timp aşa cum a fost. În viaţă, P. Constantinescu şi-a publicat 5 volume de critică : **Mişcarea literară** (1927), **Opere şi autori** (1928), **Critice** (1933), **Figuri literare** (1938) şi **Tudor Arghezi** (1940). Să mai adăugăm **Titu Maiorescu faţă de noi** (1940 ; extras din R.F.R.) — şi **Eseuri critice** (1947 ; carte postumă care, însă, credem că a ieşit din voinţa sa), pentru a atinge cifra şapte. Tot şapte ediţii s-au publicat din 1947 pînă astăzi, astfel că, numeric, opera criticului stă în cumpănă. Ele sînt : **Eseuri critice** (1957), **Scrieri** (6 volume, 1968—1972), **Caleidoscop** (1974; carte de inedite care nu intră în discuţia de faţă), **Poeţi români moderni** (1974), **Studii şi cronici literare** (1974), **Romanul românesc interbelic** (1977), **Studii şi cronici literare** (1981). Dintre ele, **Scrieri** (editoare : Constanţa Constantinescu ; prefaţă de Victor Felea) este cea mai importantă pentru simplul motiv că cele de după ea reiau textul stabilit aici.

Aşadar, şase volume masive, respectabile, ce pretind a cuprinde reperele unei activităţi critice de aproape 20 de ani. Este o ediţie dicţionar : autorii la care se referă criticul sînt ordonaţi strict alfabetic, de la A la Z, în volumele I—V ; volumul VI se subintitulează impropriu „Sinteze" : el cuprinde articole ce nu pot fi prinse sub numele unui singur autor : bilanţuri anuale, dezbateri pe teme culturale, studii de literatură românească veche (cel despre Grigore Ureche şi-ar fi găsit foarte bine locul la litera U, dar, fiind printre singurele abordări ale domeniului, nu prea „rima" cu numele de acolo). Pompiliu Constantinescu răspunde la un alfabet întreg de autori (mai puţin litera K, dar dintr-o simplă omisiune a autoarei ; criticul a scris, de pildă, despre C. Kiriţescu). O bibliotecă într-o carte, fiecare nume la locul lui, cu cronicile aferente organizate cronologic. Iată de ce, între altele, el este atît de des consultat şi citat : ordinea l-a impus împlinind legea minimului efort — care funcţionează impecabil atît în evoluţia limbii cît şi în... stagnarea criticii literare. Îţi trebuie opinia lui despre T. Arghezi ? Mergi la căsuţa respectivă, citeşti cele 50—60 de pagini şi te-ai edificat. Despre Ion Barbu, I.L. Caragiale, Mircea Eliade, B.P. Hasdeu, etc. (pînă la Z, fără litera K, repet) — toate numele ţi se aştern înainte „ca pe un uriaş covor". Un dicţionar care poate fi consultat ca o istorie literară, un fel de contrapondere la „Istoria literaturii române..." de G. Călinescu (tip de operă pe care şi P. Constantinescu a regretat că n-a putut s-o scrie) : cei doi combatanţi se egalizează, formal, postum. Ce ne facem, însă, dacă îl vrem pe P. Constantinescu însuşi în această casă a lui ? Cum refacem noi anul 1937, de pildă, din activitatea sa ? E simplu la prima vedere : consultăm bibliografia de la sfîrşit şi revenim asupra fiecărui reper. Foarte bine, să verificăm. Ne interesează seria de articole din lunile iulie-octombrie despre Tudor Arghezi. Litera A — deci volumul I. Venim la el după ce am consultat revista **Vremea** pe această perioadă. Această serie are importanţa ei, fiind printre puţinele angajări polemice sincronice ale criticului. Ea urmează celor trei articole ale lui N. Davidescu : „D. Tudor Arghezi poet minor", publicate în numerele anterioare ale **Vremii** : revista anunţă replica celui mai bun critic al ei, replica soseşte în 14 numere consecutive (ca spaţiu nedepăşind cu mult textul preopinentului : N. Davidescu ocupa cîte o pagină întreagă, P. Constantinescu se mulţumeşte cu treimea sa de la rubrica „Cronica literară"). La „episodul" al XIV-lea criticul se opreşte, anunţînd că va strînge tot materialul publicat şi continuarea lui firească într-o carte (va fi studiul **Tudor Arghezi,** din 1940). Ce găsim, din aceste 14 articole, în volumul I din Scrieri, litera A, poziţia „Arghezi, Tudor" ? Doar 18 pagini, primele 4 (citiţi : patru) materiale din revistă, cu notele la p. 393 : „text parţial inclus în studiul **Tudor Arghezi"** (pentru articolul din 25 iulie) — şi „un fragment din text inclus în studiul citat, la cap. **Încheiere"** (pentru cel din 1 august). Dar unde este „studiul citat" ? Ei bine, acesta nu există în ediţia de faţă. Şi niciuna dintre cărţile lui P. Constantinescu nu există, de fapt, în această ediţie : s-a preferat sfîşierea operei sale în bucăţi şi bucăţele pentru a fi agăţată de litere, în loc să avem autonomia fiecărui volum în parte, cu un aparat critic, cu minima informaţie de istorie literară necesară, cu note filologice. Despre Tudor Arghezi s-au ales 13 materiale (9 recenzii la volume, începînd cu „Icoane pe lemn", 1930, şi sfîrşind cu „Ce-ai cu mine, vîntule", 1937 — plus cele patru articole din suita amintită) — dar nu se dă studiul sintetic din 1940.

N. Georgescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Prozatorul Eugen Barbu, într-o săptămînă de februarie

Carolina Ilica şi „tirania visului"

Un grup de scriitori din întreaga ţară omagiază la Hordou — Năsăud, memoria lui George Coşbuc

Un poet şi un istoric cîmpulungean

Urmare din pag. 1

a sa, publicată în 1874 la Craiova. Îşi termină, după şapte ani, în 1844 studiile, fără ca statul să-şi respecte angajamentul de a-l trimite la o universitate în străinătate. După o scurtă funcţionare, ca inginer de poduri şi şosele şi bolnav, se retrage în 1845 la Cimpulung. Colaborează, ca poet apreciat de Ion Heliade Rădulescu, la ziarul acestuia „Curierul Românesc" şi împreună cu bunul său amic cimpulungean pictorul Ion Negulici, devin simpatizanţi ai cercurilor revoluţionare ale „Frăţiei". În iarna anului 1846—1847 înfiinţează în oraşul său natal primul teatru de amatori, pe care-l consideră „ca o adevărată tribună de educaţie cetăţenească şi o busolă a opiniei publice".

Aflîndu-se în 1848 la Bucureşti, desfăşoară o vie şi înflăcărată activitate revoluţionară. Publică în ziarul „Pruncul Român" mai multe poezii revoluţionare : **„Libertatea României", „Marşul libertăţii"** şi **„Ruga libertăţii".**

În timp ce tovarăşul său de idei, Ion Negulici, rămîne să pregătească revoluţia în Ploieşti, C.D. Aricescu cu fratele său Apostol vin la Cimpulung unde vor fi primii care arborează pe casa părintească, drapelul tricolor, simbolul unităţii noastre naţionale.

După înăbuşirea revoluţiei, de teama guvernului reacţionar, înscăunat de sultan şi ţar, în luna septembrie, Aricescu va sta ascuns la biserica Icoanei pînă în primăvara anului 1849.

Pentru răspîndirea manifestului revoluţionar versificat **„Blestemul României contra apăsătorilor ei"**, cu o notă antităristă, va fi condamnat zece luni, ianuarie-octombrie 1850, la mînăstirea Snagov.

Revenit la Cimpulung, în perioada anilor 1851—1856, continuă a se ocupa cu literatura şi istoria, după el, „arme de luptă politică", publicînd poezii în revistele : „Harpa Română", „Lira" şi „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" din Braşov.

Tot acum scrie şi tipăreşte la Bucureşti **„Istoria Cimpulungului, prima rezidenţă a României"**, în două volume, folosindu-l ca model pe N. Bălcescu.

În martie 1857 este ales secretar al Comitetului Unirii din oraşul său natal şi apoi deputat în divanul ad-hoc al Ţării Româneşti luptînd cu cuvîntul şi pana pentru unire. În vederea acestui scop, scrie piesa **„Trimbiţa unirii"**, pe care o reprezintă la teatrul înfiinţat de el, fiind şi actor în această piesă cu conţinut patriotic.

După reuşita unirii, la realizarea căreia a muncit cu acelaşi avînt şi acelaşi înalt patriotism ca şi în 1848, el va colabora la ziarul „Românul" al fracţiunii liberale a lui C.A. Rosetti. Supărat pe liberali, la eliberarea din închisoarea Văcăreşti (1863) pentru publicarea odei **„La Grecia"**, trece la „Buciumul", ziarul fracţiunii politice a lui Cristian Tell.

La alegerile de deputaţi din anii 1864 şi 1867 va fi ales ca reprezentant în cameră al cimpulungenilor şi al colegiului II din districtul Muscel. Conform concepţiei sale politico-democratice de a ţine o strînsă legătură cu masele, publică pentru cei care l-au ales o dare de seamă.

Viaţa politică neoferindu-i satisfacţii, în 1869 acceptă postul oferit de prietenul său Grigore Tocilescu, ministrul învăţămîntului, ca director al Arhivelor Statului din Bucureşti unde, pînă în 1876, va desfăşura o prodigioasă activitate ca istoric şi editor de izvoare.

În ultimii zece ani ai vieţii sale, aşa de agitate, Aricescu funcţionează ca director al Tipografiei Statului, revizor şcolar al judeţelor Ilfov şi Vlaşca, iar apoi ca director al internatului Matei Basarab, „post mai odihnitor", cum îl califica şi unde va închide ochii la 18 februarie 1886. Conform dorinţei sale, familia, de acord cu conducerea oraşului Cimpulung, îl înmormîntează pe dealul Flăminda, locul său de inspiraţie poetică şi unde putem citi şi astăzi următoarele versuri de pe monumentul său funerar :

A ta creastă Flăminda cu flori parfumătoare
Cu al păsărilor cînt
Doresc Parnasu iubite, doresc cu înfocare
Să fie al meu mormînt.

Format spiritual la şcoala efervescentă şi înovatoare a perioadei paşoptiste, partizan al curentului democrat-revoluţionar, C.D. Aricescu şi-a apropiat în lucrările sale istorice, cu toate scăderile de factură idealistă, ezitările şi inconsecvenţele sale, multe principii ale gîndirii materialiste, cum este ideea luptei de clasă, ideea progresului neîntrerupt al societăţii omeneşti şi ideea că cele mai înălţătoare pagini de istorie „sînt acelea unde străluce trăsături de umanitate şi de patrie, de dreptate şi de caritate, de unitate şi frăţie".

C.D. Aricescu este convins că trăieşte într-o epocă de transformări revoluţionare şi prevede că, în secolul viitor, omenirea va fi liberă, formînd o adevărată „familie de fraţi întemeiată pe splendoarea libertăţii". O asemenea societate nu putea fi după părerea sa decît cea socialistă.

În ciuda unor limite metodologice, meritele lui C.D. Aricescu în propăşirea poeziei, istoriografiei şi arhivisticii româneşti rămîn indiscutabile. Optimist şi încrezător în destinul viguros al naţiunii române, C.D. Aricescu va ocupa un loc luminos în tradiţiile luptei revoluţionar-democratice, în ştiinţă şi cultura românească, care azi, în epoca de aur a erei Nicolae Ceauşescu, a atins înflorirea visată de el.

Lecturi infidele în istoria românilor

Apariţia, în versiune românească, a celebrei cărţi a lui Nicolae Iorga, **Locul românilor în istoria universală,** a prilejuit „României literare" două pagini compacte, scrutate din colţ de privirea severă şi parcă întrebătoare a marelui istoric.

„Locul românilor în istoria universală" este titlul amplului articol în care istoricul Dinu C. Giurescu încearcă să rupă, cu eleganţa-i şi ponderea cunoscute, o tradiţie de familie şi să ne spună în spaţiul permis de articolul din revistă, prin ce este importantă această carte şi ce cuprinde ea. Toată admiraţia pentru efortul spre obiectivitate şi impersonalitate, dar, pînă la urmă, ponderea rezervelor formulate cu desăvîrşită civilitate răstoarnă balanţa, astfel încît cititorul se întreabă care e, de fapt, rostul acestui articol pus aşa de fastuos în pagină.

Dacă lectura lui ne provoacă o oarecare nedumerire, în schimb, lectura celuilalt articol, pe care-l „îmbracă" şi căruia pare a-i servi de anvelopă, nu poate fi terminată fără un imens semn al mirării. Căci sub „locul românilor în istoria universală", înţelegem că ni se serveşte, cu titlul „Perspectivă istorică" probabil ceea ce Dinu C. Giurescu nu reuşise să extragă din cartea lui Nicolae Iorga : o idee despre ce a fost cu adevărat acest lucru, despre ce au făcut cu adevărat românii în istoria universală. Dacă istoricul nu a reuşit să ne-o spună, măcar să ne-o spună George Macovescu !

Şi ce aflăm din acest articol ? Că autorul lui îşi pune trei întrebări rămase, pentru dinsul, fără răspuns : de ce Brâncoveanu nu a putut fi salvat de numai 12 (doisprezece) turci veniţi să-l ridice ; de ce Vodă Cantemir a trebuit să se salveze în caleaşca ţarinei, fără ca nimeni să-l salveze şi să-l reţină în Moldova ; de ce Nicolae Iorga a putut fi luat de la locuinţa lui şi asasinat de o minusculă echipă de legionari fără ca nimeni în România să ridice degetul în apărarea lui. În numele adevărului istoric şi al bunului simţ răspundem :

1. Cei „doisprezece" ostaşi turci care au venit la Constantin Vodă Brâncoveanu în cumplita zi a maziliriі sale nu au venit ca **oaste** otomană, în faţa căreia un întreg popor nu mai era în stare să reziste, ci au venit cu **vicleşug,** ceea ce înseamnă că se temeau tocmai de o reacţie populară în favoarea domnului pe care aveau ordin să-l aducă la sultan. Scenariul imaginat de G. Macovescu este fals. Chiar şi numărul ostaşilor este aproape de trei ori mai mic, pentru a ieşi în evidenţă neputinţa noastră. Să-mi fie permis a răspunde citindu-l pe N. Iorga : „Marţi, la 3 april 1714, sosi în Bucureşti Capugi-basa Mustafa Aga, Hambar-Emini, o veche cunoştinţă, fără a trezi nici o emoţie, cu atît mai mult cu cît se spunea că merge pentru afacerile Hotinului (...) Vorbia de 120 de care şi 1 200 de salahori care trebuie daţi pentru curăţirea Prutului, în vederea viitoarei campanii contra ruşilor, şi cerea pentru drumul său patru pungi. Fu adus a doua zi la audienţă, cu ceremonialul obişnuit : calul împodobit şi seimenii. Avea cu sine treizeci de oameni, o ceată nu tocmai mare, pe care-i lăsă jos la întrări (...) Brâncoveanu se ridică să-l întîmpine şi înaintă pînă la mijlocul odăii, spunîndu-i în turceşte: „aşează-te, Agă". Dar Capugiul îl opri şi, scoţînd năframa de mătase neagră a maziliei, o puse pe umerii care de atîtea ori fuseseră îmbrăcaţi cu caftan pentru credinţă şi slujbe, cu aceste cuvinte : „Porunca sultanului este că tu eşti mazil şi trebuie să pleci cu toată casa ta, cu fiii şi ginerii la Constantinopol. Te compătimesc şi-mi pare rău că ţi-am adus ştiri aşa de rele" **(Constantin Vodă Brâncoveanu. Viaţa şi domnia lui,** Vălenii de Munte, 1914, p. 206).

„Ce dramă a istoriei s-a petrecut atunci cînd nimeni nu a apărat, în faţa a doisprezece soldaţi (sic) pe unul dintre cei mai luminaţi conducători de ţară din trecutul nostru ?" se întreabă G. Macovescu. Dar drama nu se petrecuse **atunci,** ci cu două secole în urmă, cînd Francisc I semnase cu Soliman Magnificul celebrul tratat prin care Occidentul recunoştea atotputernicia otomanilor asupra popoarelor din centrul şi sud-estul Europei şi cînd, după o rezistenţă eroică prin care scăpaseră, singurii, de paşalîc, românii au fost totuşi obligaţi să accepte o „ordo othomanicus" sine die prin această parte de Europă. În faţa ei un singur domn a mai avut puterea să se ridice cu sabia : Mihai Viteazul. El a fost ucis, dar nu de otomani, ci de „aliaţii" creştini, instigaţi de îndepărtatul Albion, care se folosise de Zamoyski, spre a-l distruge pe Mihai Viteazul.

În această crîncenă Europă a tuturor lăsităţilor şi trădărilor, românii au reuşit, totuşi, să-şi menţină statul, cultura, credinţa, obiceiurile, dar au fost constrînşi să accepte tragica condiţie căreia i-a plătit tribut Brâncoveanu şi ai săi : ca, totuşi, peste capul celui mai mare să atîrne totdeauna sabia, şi nimeni să nu i-o poată îndepărta. Căci riscam să fim călcaţi de uriaşul imperiu şi zdrobiţi sub ochii indiferenţi ai aliaţilor apuseni ai sultanilor.

Ceea ce nu ne spune însă G. Macovescu este tocmai momentul cînd „drama" s-a făcut **jertfă :** căci nu în fortăreaţa Edicule au fost ucişi Brâncovenii, ci în teribilul spectacol la care au fost chemaţi ambasadorii străini să vadă cum se leapădă un domn român, de frica morţii, de neamul său. Şi au văzut ceea ce ştim că au văzut, şi ceea ce nici un alt popor din Europa nu mai are în istoria sa.

Brâncoveanu nu s-a gîndit o clipă că ai săi ar fi cu ceva vinovaţi de cumplita condiţie în care aşezaseră cei mari această parte a lumii. De aceea el s-a jertfit, cu fiii săi cu tot, pentru ca neamul să ţină fruntea sus şi să apuce ziua cînd îi vor răzbuna pe toţi : la Griviţa, la Plevna, la Smîrdan. Cînd vor pune umărul la scufundarea în neant a călăilor de pe malul Bosforului.

2. A doua imputare nu mai vine nici măcar de la un defectuos cunoscător al subiectului despre care vorbeşte. Să lăsăm de o parte faptul că în 1711 Cantemir nu era, public, decît autorul unei singure cărţi — **Divanul** — şi nicidecum marele savant care s-a impus abia după aceea **(Istoria ieroglifică** şi tratatul de muzică otomană erau manuscrise „de sertar" la data aceea, iar cărţile ce l-au făcut universal celebru nu fuseseră scrise !), încît ai săi n-au ştiut ce geniu universal scăpa de pieire în carita ţarinei ! Însuşi Petru cel Mare, care le-a răspuns otomanilor că mai degrabă dă din ţara sa un teritoriu mai întins decît Moldova, decît să-şi trădeze un aliat credincios, il preţuia, în momentul acela, ca **aliat,** nu ca **învăţat !**

3. În privinţa pasajului despre uciderea lui Nicolae Iorga, fără nici o legătură cu genericul paginii la care colaborează G. Macovescu, vom fi scurţi : dacă N. Iorga ar fi avut norocul profesorului Iorgu Iordan, ar fi fost scos la timp din mîinile călăilor, în acelaşi mod în care a fost salvat şi viitorul academician. Dar nu l-a avut ! E neşansa poporului român, care părăsit de toţi aliaţii, lupta de unul singur împotriva fascismului, aducînd jertfe de dimensiunea lui Nicolae Iorga. Este singurul popor care, în apogeul puterii hitleriste, a reuşit să lichideze agentura legionaro-hitleristă ce omorise pe Nicolae Iorga, şi singurul care a fost în stare să saboteze una din cele mai mari crime ale istoriei — genocidul împotriva poporului evreu. Am fi dorit măcar un cuvînt şi despre această faptă românească ce defineşte aşa de bine, pentru secolul nostru, „locul românilor în istoria universală".

Dan Zamfirescu

Permanenţa caracterului social al literaturii

Urmare din pag. 1

mii forţate care au sensibilizat prea mult şi aproape inutil această conştiinţă şi care nu aparţin perimetrului estetic al esenţei obiectuale a fenomenului literar-artistic, ci mai mult unor poziţii exterioare lui, speculative în bună măsură, cum ar fi cele a „artei pentru artă" şi a „artei cu tendinţă", a „artei pure" şi a „artei sociale", a „autonomiei artei" şi a „artei dependente exclusiv de social" etc. etc — mai toate rezultatele unei viziuni aestetice, improprii literaturii, a unei perspective din afara fenomenului literar-artistic, şi nu imanente structurii, esenţei şi sensului devenirii lui intrinsec-estetice. De aceea este de preferat — în locul termenului de „caracter social" al literaturii, cu un orizont prea larg, mai puţin specific, şi un conţinut eterogen, mai puţin propriu decît cel înţeles cu adevărat — termenul de **socialitate a literaturii,** adoptat cu îndreptăţire de cercetarea noastră estetică din ultimul timp, ca urmare a unei abordări ştiinţifice, materialist dialectice şi istorice a fenomenului literar-artistic, a pătrunderii şi explicării lui din perspectivă estetică şi spre interioritatea lui atît de complexă, „socialitatea" creaţiei şi operei literare fiind un dat ontologic, coexistenţial conţinutului şi expresiei lor artistice. În acest sens, nici „autonomia artistică" a literaturii, nici „socialitatea" acesteia nu pot fi socotite ca elemente independente, în sine şi pentru sine, ale fenomenului literar, ci numai în relaţia lor directă, funcţională, existenţială, amîndouă aparţinînd organic **nucleului estetic** al însăşi esenţei literaturii, existenţei obiective specifice a acesteia.

Dificultatea principală întîmpinată de admiterea caracterului social al literaturii constă, evident, în teama de a nu altera prin aceasta esenţa estetică a fenomenului literar; de a nu denatura această esenţă, prin admiterea în sfera valorii artistice a literaturii atît a elementelor sociale ale realităţii reflectate, cît şi a „socialităţii", a însuşi actului subiectiv al reflectării. Ceea ce în fapt ar însemna o acţiune directă extraestetică a unor factori exteriori asupra specificităţii artistice a creaţiei şi operei literare. În fond, însă, teama aceasta îşi are originea tocmai într-o astfel de **viziune extraestetică** asupra fenomenului literar, în înţelegerea greşită, aestetică a literaturii, care nu remarcă socialitatea acesteia ca element organic, constitutiv, intraestetic al ei. O viziune improprie, deficitară care se datorează nu doar unui unghi de vedere greşit, din afară asupra actului creaţiei şi operei literare, ci însăşi gîndirii, concepţiei despre esenţa estetică a literaturii, ce nesocoteşte specificitatea intraestetică a cunoaşterii artistice, a subiectivităţii artistice creatoare ca expresie majoră a interiorităţii actului creaţiei, principal element al unei înţelegeri juste a esenţei şi sensului literaturii. Aşa că, admiţînd dintru început literatura ca fenomen prin excelenţă social, complex determinat de condiţiile vieţii materiale ca formă a conştiinţei sociale, ceea ce în deobşte se recunoaşte de mult, nu ne rămîne decît să vedem în ce mod anume este ea socială în esenţa, structura ei **intraestetică.** Socialitatea literaturii nefiind un fel de infuzie tinctorială, adăugată actului creaţiei şi structurii operei literare spre a le da o anumită coloratură, ci substanţa unor adevărăţi pigmenţi constitutivi de autentică esenţă literară, prinşi organic în structura artistică a operei, întărind valoarea estetică a literaturii, condiţionînd-o astfel de social.

De aceea, atît natura şi expresia concret-artistică, cît şi condiţiile de afirmare ale socialităţii literaturii trebuie stabilite şi analizate nu dintr-un unghi de exterioritate a creaţiei literare şi nici într-o relaţie de opoziţie cu autonomia artistică a literaturii, ci ca o **relaţie integratoare** a acestora în faptul creaţiei şi în structura operei literare, ca o socialitate a autonomiei artistice, înţeleasă din perspectivă intraestetică. Condiţionarea extraestetică, reală, a socialităţii literaturii explică doar dependenţa acesteia, ca formă a conştiinţei sociale, de contextul condiţiilor vieţii materiale şi spirituale ale societăţii ; dar nu motivează esenţa, specificitatea artistică a creaţiei literare, inclusiv socialitatea organică a acesteia care aparţine sferei sale intraestetice, interiorităţii sale irefutabile. Caracterul social al literaturii trebuie, deci, căutat şi realizat în însăşi structura estetică a operei literare, ceea ce pentru făurirea noii noastre literaturi, programatic socială şi adînc implicată în social, devine un act fundamental, capătă o importantă teoretică şi practică decisivă.

Aşa că, plasîndu-ne în planul interiorităţii creaţiei şi operei literare, rămîne să vedem în mod concret în ce anume constă socialitatea diverselor elemente şi straturi ale acestora, fără a le **ştirbi** specificitatea artistică. Metodologic putem distinge şi analiza pe rînd ; dar nu trebuie să uităm nici o clipă că ele nu pot fi desprinse, singularizate din relaţia interdependenţei lor organice, ci văzute într-o viziune globală, totalizatoare a fenomenului literar, în integritatea proprie operei literare. Începînd cu **obiectul** literaturii, omul în ansamblul relaţiilor sale sociale ; cu **subiectul,** elementul activ al cunoaşterii artistice ; stăruind asupra **subiectivităţii artistice creatoare,** precum şi asupra **atitudinii estetice,** concepţiei ideologico-artistice a autorului ; analizînd **mijloacele şi metodele artistice,** ca rezultat şi instrumente ale practicii artistice, şi terminînd cu **obiectivul central** al literaturii, care este tot omul în contextul unor condiţii de asemenea sociale — în toate aceste principale elemente ale creaţiei şi operei literare descoperim un conţinut şi o determinare socială intraestetică, ceea ce dovedeşte că socialitatea literaturii aparţine interiorităţii sale cele mai profunde, devine proprie însăşi condiţiei literaturii. De unde, în consecinţă, o autonomie artistică proprie literaturii, specificităţii estetice a esenţei acesteia, nu poate exista fără intimul său caracter social, în afara socialităţii organice a literaturii ; cum deasemenea, nici socialitatea literaturii nu poate fi admisă decît intraestetic, ca fiind proprie autonomiei artistice a literaturii.

Această înţelegere are urmări hotărîtoare, atît pentru asigurarea specificităţii artistice, a identităţii literaturii, cît şi pentru implicarea organică, creatoare, cu efectul unei finalităţi sporite, a socialului în literatură şi a literaturii în social ; urmări salutare atît pentru practica şi teoria generală a literaturii, cît şi pentru aplicarea adecvată a unei juste politici socio-culturale. Excluzînd socialul, autonomismul estetic trebuie respins ca fiind contrar esenţei literaturii ; incluzîndu-l intraestetic, autonomia artistică a literaturii se fortifică fundamental, asigurînd unitatea de esenţă a acesteia. Trebuie mai departe respinsă înţelegerea simplistă a caracterului social al literaturii, ca pe ceva de esenţă socială adăugat esenţei proprii a acesteia, în sensul că dacă trebuie şi puţin o/et, pe lîngă untdelemnul esenţei sale estetice, punem şi puţin o/et. Ceea ce duce la o simplistă ilustrare artistică, fie a unei importante teme sociale, fie a unui fapt prin excelenţă social, fie chiar a unui eveniment social eminamente obiectiv. Or, noi trebuie să tindem cu insistenţă spre o cît mai înaltă expresie specific artistică a acestora. Trebuie să evităm ca socialitatea să apară ca ceva „lipit" ideii artistice, structurii intime a operei, împovărîndu-i astfel esenţa estetică sau denaturîndu-i sensul ; ci, dimpotrivă, fundamentîndu-i esenţa estetică, iluminînd-o din inferior, să-i întărim propria identitate literară, să-i asigurăm o cît mai înaltă calitate, valoare intrinsec artistică.

POSTA REDACŢIEI
de Ion Gheorghe

ZAMFIR DUMITRU : Pedeapsă : „Vintul încremenise / intre două liniști / era seară / noctambuli călători / doi iubitori de intuneric / iși dijmuiau culoarea ochilor / mai apoi s-a ivit / roata de foc / bolnavă, a lunii / și s-au impărțit fructe / din pomul neințelegerii". Pedeapsă dar nu prea.

VERONA GODEANU : Scurtimile, scurtăturile, ce-ați scurtat să creșteți 1. — „Intins pe nisip / hotar intre / mare și mal". ; 2. — „Vint / puf de păpădii / mici balerine valsind" ; 3. — „Brațele tale deschise / o fereastră in care bat / ploi cu narcise" ; 4. — „Timpul meu / piaptănă / sălcii pletoase". Mai trimiteți, dar nu mai scurtați.

ISTUDOR MIHAI : Doar ochii tăi : „Atunci, fără să știu, am văzut / focul pe cer / dinții apei / otrava frunzelor / Pe pămint țipau monumentele / cinematograful dispăruse / grozav pilpiiau lampioanele / numai ochii tăi ardeau, ardeau / pentru ultima oară". Mai trimiteți.

CONSTANTIN DRĂCEA : Bateți la mașină. Caligrafia indrăcită.

VIDAN SORIN : Frinturi de poem : I — „In grota unui trandafir scriu / un simplu cuvint : Dragoste / ar fi trebuit să imi dezgropi viața / stilp cu stilp / fiecare ruină-sentiment să o eliberez / din cenușa ceasului imbătrinit / in buzunarul timpului / dar gladiatorii fringeau statuile / zeilor pe genunchi strigind : / Nihil est infinitus" ; **II.** — „Ții minte, Mylord, atunci ploua cu palmieri de foc / masca iți aluneca dezgolindu-ți / chipul / și incet fără remuscări / tăiai amintirile cu briceagul". ; **Acum :** „Acum / ridică-mi din palme respirația ierbii /.../ acum, clopotele bat a plins, a iertare / năruind / tristețea păsării strivite in azur / acum rătăcesc prin ceața zbuciumatelor frunze / brusc din umeri crescindu-mi / ca un zid / arborele uitării / aproape de noi / speranța — țărmul naufragiaților fără virstă". Ia-te băiete in serios, ar fi păcat să pierdem cu tine.

AL. ȘTEFANCU : Acestea, scurtate: **Rădăcini:** „Mă voi intoarce / printre rădăcini / in adormitoare seve / ce tulbură pămintul. / Timpul se va roti / in aburii calzi". Și fără titlu : „Tu / singură / cu semnul pietrei / pe obraz / cu durerea-n miini / și / țipătul păsării". Mai veniți.

ION VERGU DUMITRESCU : Eroism, dar incepind astfel : „Pe boltă crește semnul / faptelor de arme / și-al fulgerului / rotund / in glasuri / se topesc fiorii / patriei cu slava-n imnuri / și-n sărbătoare pururi". Vă așteptăm.

ALEXANDRU ȘCODRANU : Din **Geneză :** „Grele de stropi / ca după o lungă ploaie niște plopi / și-adormiră, / invelite in roua lor / pe pămintul unde astăzi e-un izvor". Și această **Incongruență :** „De ce ridic eu milei in sufletu-mi amvon / cind surd la suferințe-s și trec pe lingă chin / ca acel Levit pe drumul ce duce-n Ierihon ? / Vai, mi-s Samariteanul cu untdelemn și vin !". Nici noi nu sintem samariteni.

TUDORICĂ MIHALACHE : Acestea două, astfel retezate : **Dincolo de dincolo :** „Am să iau un cuvint / din acelea care știu să tacă / am să tai cu el pietrele sub limbă / stirpindu-le muțenia / Și de acolo și mai in jos / sub greutatea muntelui spre rădăcină / peste puteri și peste-nchipuire /.../ Apoi și mai in jos / și mai dincolo de dincolo" ; **Sărut pe suris :** „Să te sărut pe suris / pe fruntea rotundă / jumătate de stea — /.../ jumătate a mea de cuvint / barcă a mea din mijlocul spaimei / intreagă a mea sete de vis / zbori peste muțenia nopții / somn in care intru și uit / te sărut pe suris".

HESPERUS : Ultima vinătoare : „Pregăteam ultima mea vinătoare / și ciinele-mi era de-un calm englezesc / speram să ne-ntoarcem cu trofee de preț / mai aveam in panoplie arme rare / stiam că-ntr-un ținut misterios / din luminișul unor vechi păduri / va ieși să mai privească-n zare / spre apus, și cerbul cel frumos / fără să simtă că in preajma lui / stă o primejdie atit de mare / Ciinele meu era de un calm englezesc / se apropia și ultima lui vinătoare" ; **Pseudopoem :** „Prezența ta imi face bine / ca un extract din plante rare / ori ca lumina care vine / atit de lin din depărtare / sau ca un vis prin care trec / in lumi de cugetări senine / și-n liniște de templu grec / ascult legenda despre tine / Neprefăcuta-mi bucurie / e semnul vag in care speri. / prezența ta imi dă tărie / ca o zăpadă peste ieri / Prezența ta imi face bine / ca o plimbare matinală / intr-un decor ce te reține / prin vraja lui autumnală / și nu te superi dacă-ți cer / dintr-o naivă exaltare / să-mi mai aduci un somnifer / să-l am in noaptea următoare". Tocmai vetustetea le dă supletea ; și mai trimiteți.

NEIDENTIFICAT — din Dej : Verbe : „Eu iubesc o stea / tu iubești o floare / ei iubesc universul static / noi sintem triști / voi sinteți disperați / și toți indrăgostiți de / natura adormită" ; **Flori :** „Un cimp cu flori apare-n orizont / și o albină zboară-n grabă / o libelulă / aterizează lin pe-un crin / Mireasma ii adoarme, și somnul lor e lin / Polenul e de-un galben țipător / și-i atrage spre visare / Acum se face noapte / un mac ca singele de roșu / incet se-apleacă spre pămint / regina-nopții se deschide petală cu petală" etc. Mai trimiteți spre identificare și edificare.

I.M.M. : Și anii : „Să nu deschidem poarta. Nu ! / E poarta care-o sărutai / mai bine să plecăm acu / pe albii cai. / Să nu deschidem lemnul mort / cind ziua bate-n cenușiu / dă-mi doar sărutul tău să-l port / in mine viu / Să nu deschidem. Să plecăm / pe an lungi cărări ne duc. / In porțile de sunet stăm / și ei se duc". Tot așa, să știm cine sinteți.

VILCU SERGIU : Numele meu : „Hei ! cind străzile erau pline de numele meu / și umbra mea număra teii orașului in poziție de drepți /.../ ascunse feciorelnic după copaci sau ferestre / eram singur, doamne, / și domnișoare veneau să privească prin luneta din colț / Calea Victoriei cu Gheorghiu-Dej / și dacă mă plictiseam de iubita mea singurătatea / le arătam marte, numai și numai marte / se extaziau privind planeta roșie / pină cind seara, la etajul nouă / se stingea becul pe care-l fixau". Prozele, către secția de proză.

GOCIU M. GHEORGHE : Enigme : „Neobosite / perdelele de lacrimi / și durere / alunecă prin fața / tumultoasei statornicii / s-arate / privelistea nevăzută / a adevărului". Celelalte sint și mai slabe, slabe de tot.

ALIN OZANA : In cimpie : „In armura aceasta, nu mă poate / străpunge lancea privirii tale / in leagănul ierbii culcați pe spate / ascultăm luceafărul / cum ară liniștea-n vale / mi s-au inrourat ochii de iubire / e dimineață, doamnă, e rouă și pe flori / unde-ai aruncat cele două potire / să mai bem din veninul adunat / de curind și uneori". Mai veniți.

M. B. : Belinda sau Samanta — cum ziceți că vă mai numeați — noi nu mai citim **Săptămina** de cițiva ani. Iar dintre versurile dv. acestea : „Copiii stau in ușile deschise / și inteleg mai mult decit mai mult".

ILEA MARIAN : Din **Uneori pe pămint :** „Uneori, mai ales duminica / oamenii sint fericiți / pe pămint /.../ uneori, mai ales duminica seara / oamenii ajung la concluzia / că e totuși bine pe pămint /.../ de regulă pe la sfirșitul lui martie / atunci oamenii stau pe pămint ghemuiți / și adulmecă ghioceii / alteori, cind nu sint ghiocei, oamenii / adulmecă așa pur și simplu / aer din respirare" etc. Bateți la mașină și mai trimiteți.

GRIGORESCU IULIANA : Ziceți in scrisoarea insoțitoare : „La insistențele prietenei mele și plăcindu-mi foarte mult răspunsurile pe care le dați tinerilor debutanți in revista **Luceafărul**, indrăznesc să vă trimit... citeva insăilări, poetice. Vă mulțumim pentru aprecieri și citām din insăilările cum le ziceți : „Aici, in locul acesta, crește o floare". Poate mai aflați și alte locuri de-alte flori.

LILIANA PRUNĂ : Acestea : „Și plăteam pentru trufia / de-al căuta dincolo / de lumina din veci a / vieții zeului Apollo".

BORȚEA LETIȚIA : Din **1 ianuarie 1985 :** „Ca o ploaie de sticlă / răsună amprentele tale / pe clapele pianului / De cealaltă parte a ferestrei / picături mici, reci și fragile / mă atingeau / toate erau ale mele / ploaia ta era bleu-vert / a mea era kaki / amindouă se doreau verzi / și-ar fi fost de n-ar fi fost / fereastra / Căci ai vrut să intinzi mina / dar iți era teamă / să nu tacă pianul". Mai trimiteți, citeț.

GHEORGHE ARAN — AED HERBA — Speranțe pe aici: „Horă de munți, clar, tulnicul răsună / prin aer curg, prelungile vibrații / se prevestesc de nuntă, noi orații / cu vinuri dulci și cu tării de prună / granit, bazalt și gresie Carpații / tot dănțuiesc sub soare, pe sub lună , și-n hora lor domoală se adună / să iși mai joace mindrele bărbații /.../ și-un chiot lung pădurea o străbate / cind urcă moții printre brazi in cete / să-i văd cum joacă frate lingă frate".

ANDREI ANDRU : Din **Ctitorie :** „Turle, catedrale / unde zeii / se inchină".

DOMINIC DIAMANT : Mai bine nu ne mai ! Nu ne mai (trimiteți) !

LILIAN EUGEN : Vă plingeți de cei duri ; cel mai dur Adevărul este !

MARIANA NĂSTASE : Acest **Descintec,** mai mult de plicul roz : „Pentru cit te-am pierdut / invață-mă să te am / pentru cit te-am căutat / invață-mă să te găsesc / pentru cit te-am așteptat / invață-mă să te aflu / pentru cit te-am rănit / invață-te să rănești / pentru cit te-am iubit / invață-te să iubești / pentru cit te-am chemat / invață-te să chemi / și pentru toate deodată / rănește-mă / iubește-mă / cheamă !"

CLEMENT ANTONOVICI : Poemele sint prea vechi : de banalitate și bombastic. Proza am dat-o către proză.

ANA BELLA : Neincredere, astfel : „Ochii mei nu l-au văzut / mina mea nu l-a atins / cit timp poate el / să se joace de-a pasărea / cit timp ? / Poate el singera pentru mine ? / Poate el plinge in locul meu ? /.../ Să i se dea iar crucea / cuiele și cununa / toate... / aduceți-l / și răstigniți-l iar". Și aceasta fără titlu : „Luni — mi-a trecut un nor / peste obraz. / Marți — m-am trezit / cu o pasăre neagră / in brate / Miercuri — nu știam / dacă pling sau plouă / dar joi, am simțit-o / ca o piatră pe suflet / toamna". Și **Cintec de orb :** „Mintea mea aiurea / mintea mea bolnavă / Ioane, ia securea / taie-mi un copac / gindurile in frunză / vreau să mi le-mbrac / Ioane, taie bradul / că nu crește strimb / el, pe virf de munte / noi, aici pe dimb / Ioane, taie bradul / că nu crește strimb / mintea mea aiurea / Ioane, taie noaptea / dă tircoale moartea / mirosind securea".

ILEANA GRECU

Nici alb, nici negru

Nu mai era
nimeni
pe suprafața pinzei
Totul se hotărise
intre aici și
acum

Ostenită
mina care dăruise
cindva
sute de transparențe
Ca un cuțit
trăgea peste pleoapele noastre
un cer ca un
cearcăn
de la un capăt
la celălalt
al tabloului
in așteptarea culorii
nemaivăzute
incă

Dincolo

Să nu spargi niciodată oglinda
Imi spunea mama mea
eu sint totdeauna
acolo
un nor de argint
care-ți conturează buzele
și-ți face ochii mai vii

Să nu stai niciodată prea aproape
de foc
Imi spunea mama mea
lumina orbește
și atunci
pentru tine
soarele va fi-ntunecat

Să nu fii trist
imi mai spunea mama
eu am plins totul
inainte
Doar aici
aici
nu mai vreau să-ți
țin locul cald
doar aici
deși
mi-e tare somn de tine
dragul meu
mi-e tare somn
de tine

Se făcuse de ziuă

Chiar nu m-ai auzit
pe cind
te strigam
și țipătul
tot la mine venea
șchiopătind
o, și cum te mai așteptam
pină ce
ispititoarea secundă
se sparse
și toate-o
luară de-a valma
printre timpii ciunțiți
de miine
și cei zbirciți
de ieri
și
tu
tu de ce
n-auzeai ?

Vară

Uneori
imi povestesc
despre tine
greierii mistuindu-se-n
august
Și cu țipătul
zvicnind
peste ținuturile mele
pustii
plec din nou să te caut
să te caut

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLIV)

Războiul pentru întregirea neamului

Anul acesta se implinesc șapte decenii de la **intrarea României in primul război mondial.** Desigur, ca români și ca oameni pașnici, de cind ne știm, nu putem cădea in păcatul de a glorifica intrarea intr-un război — ceea ce glorificăm este simbolica acelui eveniment, caracterul deosebit de just pe care l-a avut războiul purtat de noi, insemnătatea decisivă a participării și victoriei noastre pentru infăptuirea dezideratului străvechi, Unirea cea Mare și Veșnică. De la inălțimea marii sale experiențe de viață și luptă, cu patriotismul fierbinte care il animă, președintele **Nicolae Ceaușescu** aprecia astfel războiul pentru intregirea neamului : **„Progresul societății românești impunea, ca o cerință obiectivă, incheierea procesului de făurire a statului național unitar — aspirație multiseculară a intregului nostru popor. In primul război mondial, armata română, masele populare duc o luptă eroică impotriva ocupanților militariști germani, pentru apărarea patriei, a integrității sale teritoriale, manifestindu-și incă o dată, cu putere, inaltul spirit patriotic, vitejia și abnegația".** Ne vine astăzi relativ ușor să parcurgem și să interpretăm evenimentele acelei epoci zbuciumate, faptele sint, in majoritatea lor covirșitoare, bine cunoscute, marile taine au fost demult scoase la lumină. Numai că atunci, in acei ani de un dramatism cum nu mai cunoscuse omenirea niciodată pină atunci, nici măcar geniul politic nu te putea ajuta să vezi limpede și doar instinctul fără greș al românilor, convingerea fermă in justețea idealurilor, ne-au condus pașii prin tunelul acelei nopți parcă fără sfirșit. Adevărul este că atit Tripla Ințelegere (Franța, Anglia, Rusia) cit și Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria), au dus un război tipic imperialist, de reimpărțire a lumii și de stabilire mai avantajoasă, pentru fiecare in parte, a zonelor de dominație și de influență. România nu a avut nimic comun cu aceste planuri imperialiste, ea a urmărit implinirea idealului național — reunirea cu țara a tuturor ținuturilor românești aflate incă sub dominație străină. Pentru a vă da seama de ciudatele alinte care se stabiliseră in tabăra Puterilor Centrale, voi reproduce citeva rinduri din lucrarea **„Notițe zilnice din război"**, a mareșalului **Al. Averescu**, eroul de la Mărăști : **„28 August 1916. Exact după 39 de ani am auzit pentru prima dată bubuitul tunului dușman. Impresiunea a fost diferită. M-am intrebat : este oare cu putință ca tunul bulgar să bubuie alături de cel turc, in contra rușilor și românilor, liberatorii din 1877 ? Ce monstruozitate !"** Din păcate, acesta a fost adevărul istoric, iar exemplul de mai sus proiectează numai o mică lumină asupra haosului și degringoladei de atunci, cind unele țări și popoare de care ne legau excelente relații de prietenie au fost minate de nedemnii lor guvernanți intr-o luptă din care nu puteau ieși decit invinse, intrucit impotriva dreptății și a cursului firesc al istoriei nu poți ciștiga niciodată, indiferent cit de bine inarmat ai fi.

Referindu-se la intrarea propriu-zisă a României in război, ca și la cei doi ani bine gindiți de neutralitate, unul din partizanii alianțelor noastre tradiționale, **Take Ionescu**, rostea ginduri de o reală profunzime : **„Pentru ca o națiune să arunce, cu toată a ei greutate, sabia in cumpăna răsboiului, trebuie ceva mai mult decit un vot al parlamentului. (...) Trebuie ca in mintea ei să nu fi rămas nici o indoială, nici despre cine este vrăjmașul, nici despre mărimea primejdiei. Și o asemenea convingere nu se poate improviza intr-o zi".** Cei doi ani de neutralitate activă a țării au avut importanța lor, iar ințelegerea evenimentelor, in cele mai adinci resorturi, n-ar fi posibilă făcind abstracție de ei. Problema nu era de oportunism politic, așa cum au incercat unii să ne acuze — așteptarea a fost dictată de cerința legitimă a guvernanților români de atunci ca alianța franco-anglo-rusă să garanteze infăptuirea ulterioară a aspirațiilor românești, să-și precizeze termenii militari, politici și diplomatici. Ultimele mari incleștări armate in care fuseseră antrenate membrele alianței nu erau de natură să ne facă prea optimiști : francezii pierduseră in fața Germaniei lui Bismarck, in 1870, iar rușii au pierdut in fața japonezilor, in 1905. In stabilirea definitivă a taberei de luptă rolul decisiv l-a jucat soarta Transilvaniei, unde politica de deznaționalizare feroce dusă de guvernanții unguri atinsese la acea oră cote insuportabile și revoltătoare. **„Să mă impușcați dacă nu va ieși bine !"** — a declarat **Ionel I.C. Brătianu** după celebrul Consiliu de coroană din august 1916, care a decis intrarea in război de partea Antantei. Trecerea Carpaților de către eroica noastră armată a provocat in intreaga suflare românească un entuziasm de nedescris. Se implinea visul de veacuri al românilor de pe ambele versante ale munților, se lărgea cărarea pe care trecuse călare duhul lui **Mihai Viteazul**, incepea o Epopee care, din tranșeea presărată cu frunze și flori a umilului dorobanț, avea să ducă pe Platoul Romanilor de la Alba Iulia, cind s-a proclamat actul măreț al Unirii. După cum se știe, neonorarea de către aliați a angajamentelor asumate (ofensiva trupelor aliate in Galiția și ofensiva promisă pe frontul de la Salonic) a permis Puterilor Centrale să deplaseze pe frontul românesc nu mai puțin de 40 de divizii proaspete, bine inarmate, care ne-au determinat să modificăm planul inițial de luptă. Nu voi intra in amănunte de ordin militar și logistic, dar, analizind la rece situația dramatică pe care armata română a cunoscut-o in timpul campaniei din 1916, mă voi incumeta să afirm că, in pofida defecțiunilor ivite și a lipsei totale de sprijin aliat, aceasta n-a reprezentat un dezastru, după cum s-a mai spus uneori. Comentind toate acestea, generalul **Erich Ludendorff**, șeful Marelui Cartier General german, scria in memoriile sale : **„Noi am respins armata română, dar n-am putut s-o nimicim".** Iar campania din 1917, cu corolarul Mărășeștilor, a dovedit lumii intregi că, in lupta dreaptă, românii se numără printre cei mai buni soldați din lume.

Acum, la șapte decenii de la acele evenimente memorabile, putem aprecia, pe lingă eroismul legendar al oștirii și sacrificiile populației, intelepciunea politică a unor fruntași care nu s-au lăsat amăgiți de jocurile deșarte ale aparențelor și ispitelor, asumindu-și răspunderea pină la capăt. Ințelegerea tacită dintre ei, prevederea mai multor variante politice menite să asigure supraviețuirea ființei statale, stoicismul cu care au indurat uneori oprobriul tuturor acelora care nu pricepeau ce se vrea in realitate, fie din țară, fie din străinătate — toate acestea sint fapte care le fac cinste in posteritate și arată, fără putință de tăgadă, că la vremuri mari am avut oameni mari. Iar cel mai mare dintre ei, cel mai ințelept, cel mai viteaz, a fost insuși **Țăranul Român**, făuritorul și apărătorul de țară, al cărui parlament a fost tranșeea și a cărui lege a fost baioneta la pușcă, el, care a murit și a inviat de mii de ori, dind prilej istoriei să-l veșnicească in Memoriale nestinse. Războiul el l-a făcut, el l-a ciștigat, el l-a săpat in statuile aducerii aminte și in pietrele hotarelor intregite !

Corneliu Vadim Tudor

Satul românesc

Urmare din pag. 1

lui de făurire a socialismului și comunismului pe pămintul patriei.

Intr-o evidentă calendaristică exactă, acest răstimp dinaintea lucrărilor agricole, marcat puternic de evenimentul pe care l-a constituit cuvintarea secretarului general al partidului, este și un tradițional și bogat episod al unor activități politice, culturale și artistice in lumea făuritorilor piinii, a celor ce sint chemați să sporească neincetat rodnicia pămintului. Cartea, activități legate de lumea și orizontul cărții, de creația literară actuală ca și de intregul patrimoniu al gindirii artistice românești ocupă un loc de sporită și sensibilă atenție, lucru revelator in esența sa pentru insuși nivelul de civilizație pe care il traversează la ora actuală satul și cu implicații care sporesc in mod considerabil spațiul de implinire a personalității creatoare, a largului acces către cultură și artă.

Aceste activități sint in directă consonanță cu toate celelalte preocupări hotăritoare pentru infăptuirea sarcinilor și programelor agriculturii, pentru realizarea intocmai a politicii din acest domeniu. Acest cel dintii an al cincinalului prefigurează astfel tabloul și dinamica unei intregi etape și este desigur grăitor, sub toate aspectele, modul in care se acționează și se dă conținut, se dă durată și substanță fiecărui efort. Sarcinile și orientările stabilite de tovarășul Nicolae Ceaușescu in cuvintarea rostită la recenta plenară sint, din acest punct de vedere, un moment de referință in cuprinderea cărui se intrevăd liniile de boltă ale acțiunii prezente și viitoare.

Precizare

Zilele trecute, intrind in librărie, am văzut la standul cărților pentru copii, titlul Ariciul impărat, **carte pentru colorat, semnată ? ?... de Tudor Arghezi.**

Nici nu-mi pot exprima nedumerirea, stupefacția și revolta pentru acest act grav. Este vorba despre publicarea, sub semnătura lui Tudor Arghezi, a unei poezii care nu i-a aparținut niciodată.

Această inadmisibilă gafă (altfel nu o pot numi), descalifică, deopotrivă, pe redactorul de carte și pe factorii de decizie ai Editurii Ion Creangă.

Mitzura Arghezi

CUMPĂNĂ

Așchii

Am, pe masa de scris, trei cărți semnate de poetul Adi Cusin (**A fi, 1968 ; Umbra punților, 1970 ; Starea a treia, 1974**). In jurul anilor 1968—1970, el și-a ciștigat o anume faimă in Moldova, alături de Cezar Ivănescu și Dan Laurențiu. In 1977, cind apare a doua ediție a **Dicționarului** lui Marian Popa, poetul este menționat cu cele trei cărți pomenite de mine. Voi vorbi numai despre ele, pe de o parte pentru că doar atit cunosc din producția lirică a autorului, pe de altă parte, pentru că imi pot face o opinie. In cazul interpretării poeziei lui Adi Cusin cred că Marian Popa nu este prea departe de adevăr așa că il menționez : „...prezintă in cele mai bune poeme un anume umor sinistru, amestecat cu o seriozitate avertizatoare,intr-o vehemență de tip bacovian care nu-și impune decit propria inutilitate, in versuri clasice, adeseori de romanță". Aș vrea să adaug acestei zgircite interpretări și citeva observații proprii. Adi Cusin se revendică, la inceput, dintr-o fervoare labișiană, versul lui e retoric insă bine controlat ca in poemele bune ale lui A. Păunescu sau M. Dinescu. Asemenea poezie mizează, nostalgic, pe un rol de tribun — deci pe un țel social mai direct. Atare poeți au pornit de la ideea de a reinventa destinul lui Labiș, insă nici un destin nu poate fi reinventat și, cu timpul, fiecare s-a așezat in propriul său destin poetic. Există destulă valoare demonstrabilă in poemele lui Adi Cusin care ne indreptățește să-i cercetăm drama lirică și să o luăm in serios. El face parte din categoria poeților lucizi și iși pune vechea și mereu tinăra problemă a autenticității actului poetic. Intr-un poem din **Umbra punților** apare motivul dublului, completat cu acela al scindării personalității : „Căzură-ntunecimi pe sala goală, / Iar eu eram cernitul spectator. / Venit anume in costum de gală, / Eu insumi trebuia să fiu actor. // Uram actorul și iubeam poetul, / Uniți in rol ca numărul impar ! / Jucam cu mina candidă stiletul / Prin care-aș fi putut să ii separ". Intr-un poem din **Uvedenrode (Falduri),** Ion Barbu, cu motivul inrudit al oglinzii, depășește dilema morală prin transfigurarea ei totală intr-una estetică : „...Dacă / Ai face-oglinzile să tacă ? / Din somn, din stofă sar deștept, / Smulg fierul scurt, il duc la piept. / La țărmul apelor de gală / Strig hidra mea chilocefală // (De șase ori in ape grele / Sting fier aprins, pină-n prăsele ; / Fulger cedat, just unghi normal, / Cad reflectat, croiesc cristal)". Prin concentrarea maximă a textului se elimină epica morală, care nu poate exista dacă nu este și narată, cumva explicată și se rămine la imagini precise, aproape statice (vezi, in special, versul „Fulger cedat, just unghi normal") cu toată aparența lor de mișcare ritualică. Este soluția barbiană. Pentru a susține talentul deosebit al lui Adi Cusin, e de ajuns să citām citeva lucruri unde o exuberanță juvenilă depășește orice joc actoricesc : „Ajut un trandafir să-și scoată spinii / De frumusețea lui se vor opri / Uimite trenurile intre linii". „Pe o stradă din Suceava mirosea a mere coapte, / Ca frunzișul de pe creanga sfinților mă risipeam, / Se zăreau printre brizbizuri pregătirile de noapte. / Fericirea unei doamne se aprinse după geam". „S-arunce umbra mea in inserare / Alt ceas decit acel indreptățit. / O, iată trec armatele blajine / Ce-l lasă pe poet nepedepsit". Recitind Recitind ultima strofă de mai sus, observăm ușor, in primele două versuri, defectele acestui autor (bine ascunse sub frumusețea medie a versificației) tentațiile lui de a explica puternica intuiție din final. Cele mai rezistente texte (unde există mai multă ființă artistică), imi par acelea in care o senzualitate ștrengărească filmează aureole erotice trecătoare prin tirguri sau metropole : „Dezorientat in drum de adevărul / Acestor tinere neliniștite-n trunchi, / Cind se opresc in vint să-și țină părul / Și li se roagă fusta pe genunchi". In alte poeme observăm acel „umor sinistru" despre care vorbea Marian Popa insă e firesc să credem că un autor se reprezintă in fața istoriei literare prin reușitele sale.

George Alboiu

De 60 de ori, „Ahoe"!

Tudor George (n. 3 februarie 1926) e un poet din stirpea zeilor păguboși, care, in volutele lor deasupra mulțimii, au rătăcit, furați de peisaj, căile reintoarcerii in Olimp, răminind să-și mintuie ființa rănită intre cer și pămint. In acest interval al neantului, duhul lui s-a deprins cu gustul diavolesc al lumii, precum nufărul cu duhorile mlaștinii de sub sine. Ahoe e un om citit la fel pe dinafară ca și pe dinlăuntru, cum numai ideile mari se lasă, in intruchipările lor, privite simplu de la un capăt la altul.

Acum, la 60 de ani, Ahoe e omul-cicatrice, trecut prin toate cicloanele și pirleazurile injurăturii, mulge ingeri și invie femei legendare pentru dorul (și darul) lui de a le admira, dezgroapă podgorii din același ordin al simțurilor tantalice și inștiințează viitorul că va pogori asupră-i cu o pelerină de prieteni involți. Pe horoscopul lui zodiile incă iși mai scrișnesc lanțurile in căutarea meridianului ideal, fiindcă litera ființei și a frunții sale tinde să cuprindă intregul zodiac. Adorat, hulit, rău-iubit, imbrățișat deopotrivă de arbori și de lincși, și ocolit de lauri, in căușul palmelor lui cintarele cerului incă mai foarfecă nepotriviri de capete și limbi neliniștite de lup.

Trubadur modern, dedat la tentațiile boemei, cu directe rădăcini goliardice și villonești, Ahoe e un poet lucid și profund muzical, divulgindu-și proiectele de dimensiuni colosale, inhămat la geografii rostogolite uriaș pe hărți nedefrișate pină la el, in credința că va descoperi acolo, cindva, un om, un seamăn, cu trupul cuprins asemeni sieși de febra absolutului. El construiește mitologii cu materialele secolelor verificate prin limba Poeziei, are grandoarea gesturilor largi, brațul lui mișcă acul unei busole prinsă-n cadranul cerului in căutarea țărmului Ahoe, a paralelei Ahoe, a orei Ahoe, a definitivului Ahoe !

Luminile, ca și păcatele lui curg inlăuntrul literaturii, el putind oricind dintr-o coardă ruptă a harfei să inalțe un descintec ori o piramidă multicoloră pe țărmii instabili ai Artei. Rareori sau poate niciodată n-am intilnit un ins precum Ahoe care să-și tirască atit de princiar umărul insingerat prin pietrișul stelar, detunindu-și, cu orgoliu suprem, vocalele in spuza lincedă a celor duioși ori molii. In călciiele lui stau infipte mulțimi de săgeți dușmane, dar el aleargă riguros și neimpiedicat pe meridianul lui, imbrățișind cu dragoste planeta noastră burlescă. Alergic la confort și conveniențe, el se aruncă-ntre verbe și rime, stăpin ca un acrobat pe trapezul lui, filfiind o pelerină neagră pe umeri : „Ah, fiecare pas e-o crimă / Zmulgindu-mi ochii din azur, / Văzui cum pașii mei suprimă / O forfotă de negru pur...". Ceva din pasta argheziană i se prelinge pe mustăți — și, cu siguranță, spiritul lui drept a suferit nenumărate balansări in spinzurătoarea villonescă, aclamat funambulesc de penumbrele lui Ghiță Mărgărit, Tonegaru, Pâcă, Stelaru...

Prinț al libertății, Ahoe pare că poartă perpetuu un taur incordat in spinare — simbolul insuși al libertății de sine. Trecindu-și ființa intreagă pe sub arcurile de triumf ale baladei, ale imnului și ale odei, el iși reverberează cu persiflări burlești destinul atit de viril inapoi către luminile inițiale ale artei : „Un goliard voios eram, / Mai bine, / Pe undeva, pierdut prin Evul Mediu, / Visind la carpe — rosa — diem...".

Ahoe s-a născut din dragoste bolnavă pentru geniul limbii române. De veți intilni pe bulevarde un om in flăcări, un ins incomod ori stins in gingășii disperate, spărgind miez de cuvinte-ntre dinți și-amirosind a noapte fiartă in distileriile secrete ale lunii, un om răsucit in halucinantul avertisment AHOE ! — pedepsiți-l cu iubire și răsturnați asupră-i 60 de cupe de cristal de rouă, culeasă de sub tălpile Vezuviului hemingwayan !

Gheorghe Istrate

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XX)

Marele Han galopează singuratic pe calul său preferat, un armăsar alb ca lumina lunii primit in dar de la bătrina sa mamă Ilun. Ea il crescuse de minz curățindu-i blana cu ierburi parfumate, invățindu-l să se culce și să se ridice la un semnal, ocrotindu-l in iurta ei, păzindu-l ca pe un talisman. Calul iute ca o gazelă și nervos ca un tigru nu suportă atingerea pintenilor pe pielea instelată și stăpinul e obligat să călărească cu genunchii aduși spre gură.

Fiul cerului (așa sună numele său in traducere liberă) simte in unghiul cotului sting ghearele șoimului legat cu lanțug de aur și-i vede privirea rece și ucigașă. Hanul are ochii aproape albaștri și părul roșu ca flacăra, ochi albaștri dar duri și necruțători ca și ai păsării cu cioc incovoiat.

Galopează ingindurat spre malurile riului care sclipește limpede in depărtare, la fel de limpede ca și astăzi, nu prea adinc și cu mii de pești tulburindu-i undele. Vrea să ajungă cit incă luna nu-și slăbește strălucirea căzind in moleșeala apusului, să ajungă la locul ferit de un pilc de arbuști pitici, să se dezbrace nerăbdător ca-n copilărie și să se arunce gol-golu, in mătasea apelor reci ca moartea.

De cite ori pătrunde in adincurile inghețate i se pare că o lamă de sticlă cade vertical despicindu-i spinarea și atunci se gindește la clipa cind nu va mai fi, cind trupul său incă puternic va sta cuprins de nemișcarea morții și-l vor ingropa cu cal cu tot, ca pe orice războinic viteaz.

Știe că nu e nemuritor !

Șamanii care ii prezic viață veșnică mint ca să-i facă plăcere și chiar ieri l-a pedepsit pe unul care vorbise neintrebat declarind că **Fiul Marelui Cer Albastru** va rămine la un moment dat singur pe pămint. El și soarele !

Inspăimintat de enormitatea comparației și miniat de prostia lingușitoare a vraciului care vorbise fără rost, l-a trimis să adune atitea pietre cite zile consideră că vor trece pină la implinirea acestei profeții.

Șamanul escroc și lingău nu s-a mai intors niciodată...

Ajuns pe malul riului, descalecă dintr-o zvicnire și dă drumul calului care-și scutură năbădăios coama bogată.

E singur...

Șoimul l-a trintit in iarbă și i-a acoperit ochii metalici ingropindu-l sub zăpada cușmei de hermină. Se dezbracă nerăbdător, ca un adolescent, calcă cu bună știință unul din articolele legii pe care singur a gindit-o. Dar el e alesul Cerului (nu-i așa ?) și nu-l are martor decit pe El, nesfirșitul și albastrul și de necuprins. Calul se face că nu-l vede și luna mută va apune in curind vlăguită, topindu-se in iarba parfumată. E desigur o dovadă de slăbiciune, o slăbiciune pe care și-o recunoaște, dar pe care nu și-o poate infrina. De fapt, concepuse acest articol bizar din motive extrem de practice. De ce oare nu are voie mongolul să se scalde in riu ? Fiindcă observase cu uimire și tristețe citi războinici infricoșați i-au pierit trăzniți in timp de furtună aruncindu-se imbrăcați in apele riurilor. Și mai observase că fulgerele sint atrase in mod special de apă. Și apoi, cită vreme ar pierde o armată de călăreți dacă la fiecare popas s-ar deda la plăcerile imbăiatului ?

Cu de la sine putere se derogă de lege. E una dintre slăbiciunile lui...

Dar nu e singura ! In trupul său viguros și bine clădit ascunde, uneori, o inimă destul de fragilă. Oare n-a plins el ca o muiere, fără să se poată stăpini, atunci cind i l-au adus rănit la git pe fiul său Ogodai ? Și oare nu acesta l-a salvat intrebind mirat „de ce are rouă sub gene ?" Și el, temutul, neinfricatul, crudul, a ințeles aluzia și a răspuns „am rouă pe gene fiindcă te-am așteptat de cind a răsărit luna"...

Fiul cerului se lasă purtat de apele reci ca moartea. Simte strecurindu-i-se printre pulpele puternice pești cu trupul unduitor și elastic. O pasăre necunoscută țiuie sălbatec in arbuștii piperniciți, luna il privește cu ochiul ei adormit și tot mai lipsit de strălucire, armăsarul alb intoarce din cind in cind capul spre stăpin nechezind ușor.

Deodată, i se pare că pe malul inecat in aburi molateci o vede pe Burda, pe cea de odinioară, pe fecioara de nici treisprezece ani.

Același fior neințeles și adinc ii fulgeră șira spinării paralizindu-l.

O singură dată mai trăise o asemenea emoție de nedescris, un fel de impietrire ciudată...

Intr-o primăvară, cind mergind la vinătoare și avind alături pe ințeleptul chitai **Ie-liu Ciutai**, cel care nu suporta sub nici un fel vărsarea de singe, i-a răsărit in față un animal ciudat și nemaivăzut, cu trupul verde ca iarba pustei și cu un singur corn in frunte.

Atunci, mina ii incremenise pe minerul sabiei. De uimire incremenise, și multe clipe n-a putut scoate o vorbă și animalul acela straniu și fără frică stătea și-l privea nepăsător cu ochii săi umezi și cu trupul său verde și parcă transparent, lăsat pradă morții. Se afla in fața celui mai crud și temut om al imperiului și-l sfida cu nevinovăție, privindu-l cu blindă curiozitate.

L-a intrebat atunci pe șiretul chitai ce fel de vietate este aceea și el ii răspunse că este desigur o plăsmuire a norilor, deoarece nu are nici trup, nici viață...

Mircea Micu

m a p a m o n d

DIN ȚĂRILE SOCIALISTE

ABRAGUL DATA TUTAȘHIA

În 1885, cînd Data Tutașhia, locuitor al județului Zugdidi, gubernia Kutaisi, personaj principal al marelui roman **Data Tutașhia** al scriitorului georgian **Ciabua Amiredjibi**, abia împlinise 19 ani, locotenentul în rezervă S.R. Andrievski, impins de sentiment, face un gest necugetat față de Ella Tutașhia, sora mai mică a eroului principal. Între cei doi tineri are loc un duel în urma căruia locotenentul Andrievski, rănit de un glonte în partea superioară a ficatului, moare. Devenit, în urma acestei nefericite intîmplări, abrag*), Data Tutașhia este pus sub urmărirea jandarmeriei imperiale caucaziene aflată atunci sub conducerea unui conte Szegedi, care va fi, de altfel, principalul povestitor al acestui mare roman al secolului douăzeci. Impunînd prin masivitate și printr-o puternică independență stilistică paradoxală — cartea fiind da capo al fine de o simplitate extraordinară peste care plutește mereu cea mai inaltă filosofie a înțelegerii dar în același timp, folosind o uimitoare diversitate a mijloacelor de sugestie și expresie care umple mereu zbuciumul imaginației cititorului cu continui idei esențiale, senzorial-parabolice —, romanul lui Ciabua Amiredjibi propune o viziune totală asupra sensului existenței, văzută aici ca o tragică și imensă dramă, o dramă în care omul își afirmă cu o incrincenată forță și plenitudine vocația sa fundamentală pentru înțelegere și libertate existențială, pentru o adevărată morală a socialului istoric și a iubirii necondiționate de scopurile materiale imediate ale unei lumi aflată într-o continuă evoluție istorică transformatoare. Rezonanța inconfundabilă a eroului lui Ciabua Amiredjibi — erou care vine să reabiliteze, acum la sfîrșitul zbuciumatului veac douăzeci. însăși noțiunea de **erou pozitiv**, noțiune aproape complet dispărută acum din literatură — este rezonanța cu adevărat integrală a omului universal, sistematic expus atacului realității imediate, a acelei realități în care cu greu se poate întrezări linia aceea esențială dintre visul realist și realitatea visată, dintre scopul propus și punctul final real.

„Dosarul lui Tutashia — nota contele Szegedi la cităva vreme după începerea urmăririi — a crescut repede și s-a umplut cu atitea informatii contradictorii, uneori chiar indoielnice, incit, alături de indatoririle de serviciu, ne-am simțit deseori minați de o curiozitate profesională, să verificăm dacă, într-adevăr, Tutașhia a săvîrsit tot ce i se atribuise sau numai parte din faptele incriminate. (...) În decursul primilor patru ani de viață hăituită, Tutașhia — se poate afirma aproape sigur — n-a părăsit Gruzia, dindu-se astfel posibilitatea să nu-l pierdem din vedere cu speranța că mai devreme sau mai tirziu, ne va cădea într-una din capcanele pe care i le întinsesem. Numai că asemenea relații cu politia si jandermeria sa pare că fuseseră și pe placul lui Tutashia (...) Și dacă parcă-i făcut ca abragul să aibă parte, în cele din urmă, după clipe fericite, și de ceva pornit din mîna cite unui trădător, glonte, cuțit sau otravă, cu Tutashia se-ntîmpla ceva aparte, viața neparînd a-i fi supusă nici unei legi. (...) Nu o dată reusiserăm să aflăm unde și cînd trebuie să apară. Si l-am pîndit cu răbdare, deși de vreo cinci sau șase ori ne-a lăsat cu buza umflată. Altă dată s-a strecurat din încercuire luînd cu el opt cai din graidul poliției, pe care i-a vîndut apoi la Ozurgheti, turcilor. Nu știu cînd și cum într-o casă înconiurată de politie, de unde, după ce a luat masa de seară cu stăpînii, a reusit să plece. Mi-aduc aminte de toate aceste întîmplări, deoarece în timpul îndelungatei mele slujbe a fost unicul caz cînd un abrag se juca cu dragă voie dacă nu cu spînzurătoarea, cel puțin cu munca silnică pe viață".

Contele Szegedi nu este însă unicul povestitor. Cartea, în întregime, este povestită de un număr imens de personaje care, într-un fel sau altul, au venit în contact cu abragul Tutașhia, contele Szegedi nefăcînd altceva, se pare, decît să adune aceste mărturii și să le ordoneze pentru un scop neprecizat de adevăratul autor al cărții, autor care descoperă mult mai tirziu manuscrisele contelui într-o cămărută de la demisolul unei clădiri aflată în cartierul Sololaki din Tbilisi, ultima locuință a contelui Szegedi. Desi viata abragului Tutașhia este narată și interpretată în acest fel de numărul acesta imens de personaje — Dieva Zazua, Alexei Sneghir, Nichifor Bubuteișvili, Moise Zamtaradze, Ghigo Zatisvili, Nikandro Kilia etc., fiecare personaj avînd cultura și propria sa psihologie —, formula literară a romanului nu este niciodată confuză sau stînd mereu sub semnul fanteziei, reduse sau fără șir al protagoniștilor naratori, puși să povestească evenimente în care au fost, cu voie sau fără voie, implicati. Psihologiile extrem de diverse în interiorul cărora naratorul intră cu o usurință extraordinară, nu aduc niciodată deziluzia unei simetrii care se clatină, a unei oarecum așteptate dezlinări a povestirii principale în mici povestiri paralele care ar respinge cumva firul central al povestirii principale. Toți protagoniștii, a căror subtilitate ori superficialitate depind în primul rînd de propria lor capacitate de înțelegere și interpretare a evenimentelor, în ultimă instanță — de propria lor capacitate cerebrală primită de la natură, duc, cu o mare artă, firul naratiunii mai departe, autorul posedînd o rară intuiție a caracterelor dintre cele mai diverse și dificile și realizînd prin toate aceste personaje și intîmplări una dintre marile capodopere ale literaturii din acest secol.

Narațiunea parabolică a lui Ciabua Amiredjibi este mai întîi de toate o panoramă socială de mare întindere cuprinzînd nu numai o perioadă istorică bine determinată și extrem de zbuciumată a unui popor aflat continuu la întretăierea agresivă a unor culpabilități istorice permanente, revelate cu prisosință în acest mare roman, ci însăși noțiunea de umanism a acelui popor. Întrebat, într-un interviu luat de criticul Mihai Ungheanu în 1984 și apărut în același an în revista **Luceafărul**, dacă în scrierea romanului a fost inspirat de un model real, scriitorul Ciabua Amiredjibi a răspuns la întrebare în felul următor: „Istoria și legendele gruzine vorbesc despre nenumărați haiduci. Dar n-aș putea indica un prototip pentru Data Tutașhia. În roman sînt o sută de personaje și nici unul n-are un model precis în realitate. Dar un prototip există: prototipul romanului meu este, dacă prototipele pot fi colective, poporul georgian. Despre el este vorba în această carte. Am căutat ca prin toate personajele să vorbească despre firea și calitățile poporului gruzin. Iar dacă cititorii altor popoare, altor naționalități încep să-l considere pe acest erou gruzin drept al lor, mie altceva nu-mi mai trebuie".

Personajul principal al romanului **Data Tutașhia** poate fi socotit într-adevăr, prin voința sa extraordinară de a fi și de a rezista tuturor vicisitudinilor existenței, un prototip universal al omului, un prototip care inregistrează în sine, ca într-o memorie uriașă, extraordinară, gramatica esențială a existenței, a vieții cu toate indirjirile și pasiunile ei romantice ori agresive. Pictură holografică și parabolică de mari dimensiuni, remarcabilul roman al scriitorului gruzin Ciabua Amiredjibi, face parte, după opinia noastră, din acea categorie de obsesii impresioniste și muzical simfonice care persecută cititorul mult timp după lecturarea cu sufletul la gură a acestei extraodinare **cărți a recapitulării lumii.** Sfîrșitul atit de tragic al narațiunii — moartea abragului Data Tutașhia și a vărului și fratelui său vitreg Mușni Zarandia, al doilea mare personaj principal al romanului, jandarm caucazian de o inteligență cu totul ieșită din comun, urcînd una după alta toate treptele ierarhice ale funcției, devenind din simplu funcționar administrativ, consilier al țarului Nicolae al II-lea — repune în discuție însăși ordinea nebănuită a identității luminii privită aici tragic — parabolic prin intermediul acestei drame fără soluție. Intriga polițienească străbătînd textul literar de la un capăt la altul este în fond o modalitate ambiguă prin care se poate înțelege și salva biologicul, întruparea omului într-o formă pe care el însuși n-o înțelege pe deplin, o formă ducînd din îndoială în îndoială, din înfringere în înfringere, dintr-un război cu încrincenări locale într-un război fără final. Drama continuă a vieții abragului Data Tutașhia este drama omului dorind cu ardoare libertatea dar mai ales drama omului incercînd să înțeleagă sensul, condiția supremă a acestei libertăți. Excepționalele prologuri de la începutul celor patru mari capitole ale cărții — procedeu care, în literatura georgiană, după cum ne avertizează Marcel Petrișor în prefața romanului, devansează cu secole prologul faustic apusean, în fond, spre această ordine tind și se adaugă pe ele insele,

Desen de Teodor Bogoi

adică spre o iluzie a libertății depline și a înțelegerii acestei libertăți. Iată un fragment dintr-un prolog de acest fel, aflat la începutul celui de-al patrulea capitol, ultimul al cărții: „Și și-a tăiat o bucată din trupul său Tutașha (**Tutașha** fiind, după cum aflăm dintr-o notă de subsol, cel mai de seamă zeu din panteonul păgin al Gruziei și a aruncat-o balaurului. Și oamenii, puțini la număr, au repetat fapta și jertfa lui. Și și-a tăiat Tutașha și genunchii săi, și i-a aruncat balaurului. Și cei puțini la număr au făcut la fel. Și s-a întunecat culoarea balaurului și s-a potolit focul din gura lui. Și ceilalți au început și ei să-i arunce bucăți din trupul lor. Și s-a ridicat atunci balaurul în două labe, asemenea omului, și ghearele i-au căzut și chipul lui s-a schimbat, luînd înfățișare omenească.

— Nu mai vreau sînge și carne omenească.

Și atunci fiecare din cei care și-au tăiat mădularele lor, aruncîndu-i-le lui, și le-au căpătat înapoi. Și le-a spus atunci lor Tutașha despre balaur:

— Nu-l atingeți pe omul acesta, ca să coboare asupra voastră darul de a preface răul în bine. Și s-a ureat sufletul lui Tutașha la cer iar trupul i-a rămas pe pămînt".

Pentru marele prozator georgian, parabola aceasta extraordinară reprezintă o adevărată dialectică a viului, a existenței care obligă spiritul nostru tiranic dar obosit să se întoarcă spre sine și să se privească îndelung ca și cum pînă atunci s-ar fi **uitat** pe sine. Ce a avut de transmis, însă, scriitorul nu a transmis numai prin intermediul acestor parabole cu totul remarcabile, ci mai ales prin intuirea, prin extragerea din **întîmplarea** vieții unui singur om, a unor fapte brutale ori lenese în spatele cărora se poate zări, cu claritate de un realism tiranic și zguduitor, Omul ca stăpîn al universului dar în același timp, ca sclav al preaplinei idei de sine, de stăpînitor exasperat și exasperant, plin de enigme nedezlegate în imperiul cărora nu poate intra niciodată decît acoperit de detalii care să-i sugereze ori puterea și agresivitatea ori slăbiciunea și nimicnicia, adică o intrare în sine printr-un fel de nesinceritate și înșelăciune.

Spectacol continuu al unei transfigurări universale, romanul **Data Tutașha** al scriitorului georgian Ciabua Amiredjibi se înscrie clar în galeria celor mai mari realizări beletristice ale acestui secol atît de zbuciumat în care, paradoxal, la un moment dat s-a discutat în cercuri de altfel restrînse de teoreticieni blazați ori pur și simplu grăbiți, despre o iminentă dispariție a romanului ca specie literară (!). Marele romancier Ciabua Amiredjibi însuși a declarat, în cuprinsul aceluiași interviu acordat criticului M. Ungheanu, că a scris romanul **Data Tutașhia** ca o reacție polemică împotriva acestei teorii atît de surprinzătoare, neașteptate, o teorie cel puțin ciudată care nu poate fi susținută cu nici un fel de argument acceptabil logic. Romanul, ca parte componentă a unei estetici normale, lipsită de felul exagerațiunilor limită de felul celei amintite mai sus, nu poate dispărea, după opinia noastră, decît odată cu dispariția conceptului de estetică însuși. Cu o structură intimă atît de adînc ancorată în definiția însăși a realității, practic, romanul se confundă cu realitatea pe care o evocă, atît de puternic încît o realitate fără roman, ca parte componentă a ei este, practic, de neconceput.

Data Tutașhia, capodoperă a literaturii dintotdeauna, probabil cel mai frumos roman cu haiduci din literatura universală este, fără îndoială, **observația** fundamentală, imposibil de combătut, adusă teoriilor moftologice și inconsistente inventate de critici ori teoreticieni aflați continuu într-o derizorie trecere pe lîngă vitalitatea extraordinară, mereu renăscînd, a unei specii care, la drept vorbind, se poate confunda, de la un punct, cu însuși conceptul de literatură. Romanul **Data Tutașhia** este, poate, modalitatea supremă de reconvertire a gustului nostru mereu doritor de frumos și profund, către mitul mereu amenințat și mereu iubit al unei opere perfecte, al operei totale. Această operă totală a marelui scriitor Ciabua Amiredjibi este expresia cea mai fericită a atingerii acestui mit, o recapitulare esențială a lumii făcută cu cele mai perfecționate mijloace ale gîndirii estetice, o reinventare perfectă a conceptului de literatură care și-a găsit în acest mare roman, forma cea mai sublimă de existență.

Adrian Dafir

*) **Om in afara legii, exilat, urmărit de lege, luptător pentru dreptate, un fel de haiduc caucazian.**

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ZIARUL** de mare tiraj **Politika** din Belgrad publică în numărul său din 21 decembrie 1985 un interviu cu poetul și traducătorul Adam Pusloici, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.S. Serbia, recentul cîștigător al premiului „Miloș N. Giurovici" al Uniunii traducătorilor sîrbi, pentru cea mai bună traducere în sîrbo-croată respectiv a selecției de poeme **Numai viața mea** de Nichita Stănescu. Acest interviu se transformă, ca de altfel și alte interviuri date de remarcabilul poet și traducător Adam Pusloici, în elogiu și fericită pledoarie pentru cunoașterea, propagarea și „cultivarea" marii poezii românești peste hotare: „Am publicat (din literatura română — n.n.) în jur de 30—40 de volume de poezie, antologii, selecții, povestiri și eseuri. Interesant e că am inceput să traduc din poeții contemporani, dar singur, pe îndelete, m-am văzut nevoit să cobor tot mai adînc spre clasicii acestei literaturi. Am inceput cu Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, ca să continui cu Geo Bogza, Gelu Naum, Ștefan Aug. Doinaș, A.E. Baconsky, Mircea Ivănescu și cu cei patru clasici ai poeziei moderne române: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu și George Bacovia. Acum mă aflu în fața celui mai mare poet român — Mihai Eminescu, de la a cărui moarte se vor împlini, în 1989, o sută de ani. Doresc să avem cu acest prilej opera sa și în sîrbo-croată. Tinind cont că am tradus deja și cele mai importante poezii populare românești, cele două balade lirice, **Miorița** și **Meșterul Manole,** sînt aproape gata să închei crugul întregului diapazon al literaturii românești".

În același număr e publicată, pentru prima dată, în limbile română și sîrbo-croată, poezia lui Nichita Stănescu, **Privindu-i pe un prieten.**

● **DE CURÎND** una dintre cele mai importante case editoriale iugoslave, **Misla** din Skopje, a publicat o selecție de 40 de poezii din lirica lui Mircea Ciobanu sub titlul **Vîntul Ahab.** Selecția aparține lui Dumitru M. Ion. Traducerile în limba macedoneană au fost efectuate de Dumitru M. Ion și Miloș Lindro.

Amintim că aceeași editură, aflată sub direcția marelui prozator Bojin Pavlovski, a mai publicat în ultimii ani selecții din versurile lui Eugen Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș, Nichita Stănescu (2 volume), Marin Sorescu, Carolina Ilica, Dumitru M. Ion, precum și romanele **Vinătoarea regală** de Dumitru Radu Popescu și **Lumea în două zile** de George Bălăiță. Cea mai mare parte din aceste volume au apărut sub îngrijirea colegului nostru Dumitru M. Ion.

● **REVISTA Kona** din Titograd (R.S. Muntenegru) publică (nr. 1 din 1985) în traducerea în limba albaneză a lui Baki Ymeri cinci poezii de Dumitru M. Ion iar ziarul **Nova Makedonia** din Skopje, în numărul din 8 decembrie 1985 poemul **Cîmpiile asire,** de același autor, în traducerea lui Dimo Dimcev.

● **REVISTA Delo 74,** care apare laȘtip (R.S. Makedonia) publică în nr. 4 din 1985 pe lîngă versuri de Iannis Ritsos, Liliana Dirian, Ehito Gonsales, Bak Se Ok, Ahmed Suelam, Ahia Ahenghin, poemul **Podul** de Petre Ghelmez.

● **ÎN NUMĂRUL** din noiembrie 1985 al revistei **Polje** din Novi Sad în traducerea lui Petru Cârdu a apărut o amplă selecție din tînăra lirică românească.

● **SUB AUSPICIILE** Societății de artă a Fondului Monetar Internațional și al ambasadei române din S.U.A., la sediul F.M.I. din Washington s-a deschis o expoziție de pictură și grafică românească. La vernisaj au luat parte reprezentanți ai Departamentului de Stat, ai Ministerului Comerțului, ai altor organisme guvernamentale și neguvernamentale, ai conducerii F.M.I., oameni de cultură, științță și artă, universitari, ziariști de la principalele ziare, reviste și retele de televiziune, precum și un numeros public.

Expoziția, care se înscrie în cadrul acțiunilor vizînd mai buna cunoaștere a valorilor culturalartistice românești în Statele Unite, se bucură de un deosebit interes din partea publicului american.

● **LA CENTRUL** cultural român din Viena a fost organizată o seară muzicală românească cu participarea violonistului Alexandru Tomescu, elev la Liceul de muzică George Enescu din București, laureat al concursurilor internaționale de interpretare din R.S. Cehoslovacia și Italia.

Prezența tînărului violonist la Viena a constituit un minunat prilej de evocare a marilor compozitori români George Enescu, Ciprian Porumbescu și Constantin Dumitrescu ale căror compoziții pentru vioară sînt înscrise în repertoriul permanent al marilor orchestre austriece.

Au participat reprezentanți ai Ministerului afacerilor externe al Austriei, membri ai asociației „Unirea-Prietenii României în Austria", ai Asociației de prietenie Austria-România.

● **LA EDITURA „SEUIL"** a fost publicată de curînd o carte de „documente", în fond corespondența unei familii și a prietenilor sau aliaților lor sociali, între 1802 și 1872. Titlul, **Emilie,** se referă la Emilie de Cerilley, fata lui Laurent de Cerilley și soția lui Armand de Montbourg, mama unui alt personaj de carte istorică: Martha, eroina unui volum din 1982, apărut în aceeași serie. Scopul editorilor este de a radiografia existența unei clase sociale în lupta pentru supraviețuire. Nobletea normandă și bourguignonnă din veacul trecut trebuia să depună aprige eforturi pentru a-și apăra interesele și prerogativele amenințate de marile curente ale societății franceze. Scrisorile familiei Cerilley mărturisesc interesele destul de ambigui ale diferiților săi membri. Un comentator notează că „Ne putem totuși intreba, avînd în vedere rezultatele (deoarece în legătură cu aceste lucruri nu aflăm nimic nou față de ceea ce știam deja) dacă a fost justificată opera foarte indiscretă de a căuta și a publica scrisorile personale ale unor persoane particulare". Nu era oare mai indicată o reeditare a traducerii **Ghepardului** lui Lampedusa, am adăuga noi ?...

● **INTERVIURILE LUI FRANÇOIS MAURIAC** sînt publicate de Keith Goesch sub titlul provocator, **Vorbele rămîn.** Editorul a intenționat desigur o polemică față de cunoscuta zicală: vorbele zboară, numai scrisul rămîne. Marele scriitor a fost un observator atent al vremii lui, un spirit lucid și cercetător, pronunțîndu-se asupra tuturor temelor importante cu care a fost confruntată conștiința sa. Goesch a reunit opiniile lui Mauriac sub titluri generale: **Omul, Opera, A doua carieră, Arte și distracții, Privire asupra lumii de azi...** În felul acesta, precizîndu-se de fiecare dată cînd a fost dat interviul respectiv, se poate reconstitui traiectoria impresiilor de moment, a gusturilor și inspirației lui Mauriac. Romancierul preocupat de „permanențele" umane este prezentat în raport cu cele mai acute întrebări ale secolului, un jurnalist angajat în cauze umane cu valoare imediată, care nu atentează, ci dimpotrivă, ajută la conturarea uneia dintre cele mai nobile figuri ale prozei europene.

● **MARELE SCRIITOR GERMAN** Herman Broch este unul dintre gînditorii cei mai ignorați, un eseist pătrunzător și acid, a cărui operă de comentator al literaturii continuă să rămînă însă ascunsă pentru marele public. O traducere a volumului său de eseuri, **Creație literară și cunoaștere,** a fost salutată de presa de mare tiraj, prilejuind comentarii entuziaste asupra calității scriiturii unuia dintre prozatorii importanți ai lumii. Volumul conține un studiu introductiv semnat de Hannah Arendt, fericită asociere pe coperta unei culegeri de eseuri a numelor purtate de două dintre cele mai vii inteligențe ale secolului. Împreună cu **Hölderlin,** studiul semnat de Gilles Jallet la editura **Seghers,** cu traduceri de Philippe Jaccottet, Geneviève Blanquis, Michel Deguy, Gustave Roud, Robert Rovini, Pierre-Jean Jouve, André Du Bouchet, Roger Dextre, François Fédier și Denise Naville, eseurile lui Broch constituie cel mai interesant demers de traducere mai recentă din literatura germană.

● **UNA DIN RUȘINILE SPECIEI UMANE,** sclavagismul, este din nou evocată în romanul lui Goyemide, **Ultimul supraviețuitor al caravanei,** publicat de editura „Hatier". Întîmplările se petrec în zona Africii centrale, iar naratorul este un patriarh negru, Ngalandji, care evocă atacul satului său de către oameni îmbrăcați în fier. Toți locuitorii sînt duși în captivitate, cu prețul unor suferințe groaznice, prilejuite de avansul caravanei de sclavi prin jungla ecuatorială. În cele din urmă, prizonierii se răscoală și își ucid paznicii, dar numai Ngalandji supraviețuiește măcelului, parcă pentru a povesti această cumplită odisee africană. Cutremurătoarea narațiune este întreruptă de lungi pasaje lirice, cu descrieri de natură africană și de obiceiuri pitorești. J.-D. Penel subliniază într-o prefață că romanul este neobișnuit de exact din punct de vedere istoric și etnografic, dincolo de farmecul excepțional al scriiturii sale.

UN POET - O LUME

David Kugultinov

În 1940 un tînăr de 17 ani prezenta Uniunii Scriitorilor sovietici un voluminos caiet cu poezii. Tînărul se numea David Kugultinov, venea din stepele calmuce și aducea cu el o spiritualitate necunoscută. În același an a fost primit în Uniunea Scriitorilor și declarat pe bună dreptate cel mai insemnat poet cult al calmucilor. A urmat o perioadă în care poetul a lucrat ca miner în nordul Siberiei apoi, revenit în ținuturile natale, continuă să scrie poezii despre frumusețea locurilor și oamenilor din stepele calmuce.

Vîrstă

Gorganul se uita la mine crunt,
Iar eu i-am zis rapsodului cărunt:
„Cîți ani ai tu, bătrînule plăpînd ?"
„Sînt leat cu tine" mi-a răspuns rizînd,
Apoi la vorbă dă o deslușire
În ochi citindu-mi doar nedumerire:
„Măsura vieții dusă în departe,
Nu-i nașterea, ci anul ei de moarte.
Trăind cu viața ești de-o seamă.
Cel tînăr este mortul, ține seama !"
Mi s-a tăiat suflarea și elanul,
Vorbise nu bătrînul, ci gorganul.

⁂

În amintirea Anei Ahmatova

Nu-i dat nimic pe veșnicie
Stau cimitirele de mărturie.
Dar ca să vezi palori de moarte
Pe om frumos este sfîșietor,
Apoi în jurul raclei să se poarte
Ce-i mai urît, pășind triumfător...

Eu știu că și uritul se va duce
Pe neanturi fără milă și uituce,
Dar cel frumos cu verb răscolitor,
Ce ne-a înnobilat auzul și vederea
N-o să mai tresalte vrerea
Și plînge sufletul ingrozitor.

⁂

Eu nu mă tem de moarte,
Iar cînd voi fi-n pămînt,
Vederea iar prin lume să mă poarte
Mă voi preface pom în vînt,
Ori pasăre care împarte
Și zbor și liniște și cînt.

Dar incolțește teamă,
Că după veșnice hotare,
Un prieten vechi de bună seamă,
Venit întru întîmpinare
M-o întreba cum e pămîntul.
Ce-o să-i răspund atuncea oare,
Cînd nu voi stăpîni cuvîntul ?

⁂

Aveau blestemul lor bătrînii mei calmuci:
„Să fii atît de prost pe unde mi te duci,
Încît atunci cînd stepe vei străbate,
Să fii slăvit drept prostul proștilor,
Apoi, cînd prost vei fi pe săturate,
Un cuget înțelept să-ți dea fior.

Cînd vorbele vor fi doar adevăr,
Să-ți fugă de prin gura ta spurcată,
Pidosnică să-ți fie limba lată."
Așa luau bătrînii prostia în răspăr.
Vei spune: fost-a într-un alt văleat.
Eu zic: ferească-ne ursita de păcat.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

REPERE

Temeiurile universalității

Există cîteva determinări ale realității unei literaturi universale, pe care nu strică să ni le reamintim, atunci cînd sîntem confruntați cu mulțimea de cărți traduse în mai toate limbile de circulație ale pămîntului. Comparatiștii de nuanță pozitivistă ignorau cu bună știință criteriile valorice, adresîndu-se fenomenelor ca atare, în disparitatea lor copleșitoare. Tot ceea ce a fost scris intră în literatura universală... O asemenea concepție pare să fi fost străină, totuși, lui Goethe, cel care a introdus noțiunea în conștiința omului european (să notăm de asemenea că ea aparține aceluiași secol în care s-a restrîns accepția „literaturii" la operele beletristice, deoarece înainte de veacul al XVIII-lea cam tot ceea ce se scria era literatură, cuvîntul fiind sinonim cu ceea ce, astăzi, credem a fi „cultura" !). Poetul german avea în vedere, probabil, numai operele cele mai valoroase ale unei națiuni, reprezentative atît prin mesajul lor propriu, cît și prin rezonanța pe care o pot trezi în cititorii din alte țări, datorită unei forțe expresive ieșită din comun. Valoarea artistică era în acest fel trăsătura universală, ceea ce îi acorda o generalitate menită să o facă auzită peste meridian. Vectorul purtător al acestei valori se dovedea însă a fi, de multe ori, tocmai destinul istoric spectaculos al națiunii. Toate marile literaturi, sau ceea ce am înregistrat ca atare, au fost produse de state puternice și în expansiune politică și culturală. Esteticienii au conciliat lucrurile, spunînd că asemenea momente istorice sînt apte să producă o încordare a energiilor omenești care se exprimă în mod necesar prin literatură, adică prin opere încărcate de măreție. Iată însă că meditația susținută asupra acestei problematici a ajuns la concluzia paradoxală că nu este deloc așa !... Camil Petrescu se considera îndreptățit să afirme că nu italienii au impus marea glorie a operei lui Dante, ci **Divina Comedie** asigură strălucirea spiritului italian, fără de care Evul Mediu roman sau toscan ar fi numai o amintire vagă de papi corupți și de condotieri zănatici. Determinarea este chiar opusă celei pe care am imaginat-o mai înainte. Nu germanii i-au făcut celebru pe autorul lui **Faust,** ci Goethe a ridicat în universalitate meschinăria burgheză a unui secol cărula mulți îi contestă „luminile", exaltînd virtuțile de soliditate morală și de lucru bine făcut, care mai apoi îi vor seduce și pe un Thomas Mann. Nu Anglia sfîșiată de atitea furtuni istorice și de atitea neliniști în conștiința colectivă este cea care a purtat în universalitate geniul lui Shakespeare, nici industriile și nici negoțul său, ci marele Will este cel care a făcut-o să strălucească în Europa. Punîndu-mi o serie de întrebări cu privire la temeiurile acestei universalități, am fost foarte frapat, în vizita pe care am făcut-o la Stratford, de provincialismul medieval pe care-l respira orășelul de baștină al lui Shakespeare. Acum este, desigur, un cochet orășel turistic, dar nu este greu să-ți dai seama că fără marele său fiu cu greu ar fi devenit un orășel mai important decît Sighișoara, să zicem. Cu toate acestea, în casa dramaturgului există un obiect care sugerează temeiurile universalității spiritului său. Într-una din încăperi a fost adus un pupitru de studiu de la școala comunală din Stratford, de pe vremea cînd a învățat acolo și viitorul actor și poet (aș fi greșit oare prea tare dacă în loc de actor aș fi scris „histrion" ?). O mobilă impresionantă, ceva ce urma să evolueze în cursul secolelor în populara „bancă" din școlile de astăzi. Într-o vitrină alăturată erau ediții contemporane cu anii de studiu ai lui Shakespeare, cărți latinești, traduceri de cărți latinești și însemnări de călătorie. Fără cărți din lumea cea mare, fără tematica universală a culturii, vehiculată prin limba care atunci reprezenta însuși spiritul european, nu s-ar fi produs niciodată ecloziunea geniului shakespearean, iar marele Will ar fi făcut mănuși mai mult sau mai puțin bune în atelierul tatălui său, contribuind la dezvoltarea economică a orășelului său, fără să tenteze vreodată o fugă la Londra, departe de soție și de grijile familiei. Ce om de treabă ar fi fost !... Un cetățean model, ca și tatăl său, despre care unele documente sugerează că ar fi ocupat o vreme chiar postul de primar la Stratford... Contactele cu lumea mare, cu oamenii și cărțile ei, sînt singure în măsură să descopere geniul, chiar într-un loc umil, ridicîndu-l prin aceasta la universalitate și făcîndu-l să strălucească, împreună cu poporul său.

Aurel-Dragoș Munteanu

● **O CARTE BINE PRIMITĂ** în critica europeană este **Villes et frontieres,** sub semnătura lui Jean Mistler, reunind texte din deceniul al patrulea și inceputul celui de al cincilea. Orașele sînt Parisul și Viena, iar ultimul capitol, **Pe drumurile Europei** preconizează, încă din 1933, necesitatea uniunii continentului în fața amenințării hitleriste și a pericolului de război. Un critic conchide în următorii termeni: „Dacă nuvelele, marcate de iraționalismul inspirat al romantismului german aduc în prim-plan unele concepții științifice aberante sau istorii cu vampiri și frica de sfîrșitul lumii, cea de a doua parte a cărții va reține în mod particular atenția prin conținutul premonitoriu al observațiilor unui călător avertizat asupra psihologiei germanice și asupra rezultatelor negative ale victoriei franceze de la 1918. Astăzi ne explicăm greu imobilismul european în fața ascensiunii fascismului și a bîtlerismului, care au încheiat dezmembrarea Imperiului habsburgic: cu toate acestea, Viena rămîne pentru autor o garanție a supraviețuirii Austriei, iar promenada exemplară în centrul orașului, facilitează autorului o explicație a tot ceea ce face din capitala austriacă un element esențial al culturii europene..." O carte antifascistă, lucidă și plină de poezie în același timp, un apel la vigilență pentru toate conștiințele treze ale Europei !

SPORT

Corespondență

Un penel de domnișoară, cu care domnișoara, suav tremurat, își lucrează pe pagina intîi a scrisorii autoportretul, îmi arunc-un bulgăraș de zăpadă în vatra de copt piine. „Ce-ai, domnule, cu Mircea Lucescu, mie-mi place, e băiat deștept și frumos ! ?"... Pe urmă-mi strecoară tiptil cîteva poezii, „lăsînd la liberul dvs. arbitru, dacă să le publicați sau nu".

Răspuns. Poeziile i le trec arbitrului Ion Ignat spre a se obișnui din vreme cu uscăciunea de pe inaltele platouri mexicane. Iar pe dumneata te sfătuiesc să chemi sanitarul sau măcar să-l rogi să-ți imprumute termometrul înainte de-a te apuca să versifici. Pe urmă, să știi, sînt de acord cu faptul, de notorietate publică acum, că Lucescu e băiat deștept și frumos. Însă eu cunosc unul mult mai frumos decît el, și cel puțin la fel de deștept – bunul meu prieten Florin Piersic – dar care n-a fost totuși numit antrenorul național. Ce ne facem ? Scoatem la mezat zborul cocorilor ce trebuie să sosească (doar ne-am săturat de iarnă pînă peste briul caloriferului) sau zborul somonilor ? Să nu plingi, pentru că ți se adincesc cearcănele, iar ochi plinși și cu cearcănele prea mult căzute seamănă cu ochiurile la capac pline de funingine, eu cred că Lucescu ar trebui să iasă din arenă (arenă, în spaniolă, inseamnă nisip, à propos de expresia: „văd roșu cînd îl critici"). Nu e bine, domnișoară, să îmbrățișăm pricoliciul că ne mănîncă lupii. Sau cel puțin așa susține textul cîntecului de jertfă (mă repet cu plăcere) a celor ce cîntă la pix și se iscălesc anonim – îi știe Lucescu bine. Vreau să-ți spun un secret, smuls nu din starea parțial oacheșă a conștiinței, ci din experiență: dacă Lucescu pleca la timp acasă ar fi rămas toată viața imbrăcat în pielea copilăriei. La timp inseamnă: cînd a pierdut calificarea pentru turneul final al Cupei Mondiale. Mai precis, în seara zilei de 16 octombrie 1985... Și acum vin cu o intrebare: ce părere ai dumneata despre marele antrenor francez Michel Hidalgo ? După ce-a cîștigat Cupa Europei cu echipa Franței (Lucescu a clasat echipa noastră pe ultimul loc) a fost numit sau cumpărat ca antrenor al unei echipe de club și și-a dat demisia de la națională, socotind, pe bună dreptate, că o funcție o exclude pe cealaltă. Ce-a făcut Lucescu ? Nu numai că n-a lăsat din mînă piinea și cuțitul, dimpotrivă, și-a tras pe masă, în dreptul lui, și clătitele echipei olimpice și coltunașii echipei Dinamo. Frumos și deștept și isteț băiat, vei suride mata. Dar eu îți voi spune că nu-mi place să mă afund în credința că numai francezii se pricep să fie boieri.

Am senzația vagă, nu știu de ce, că vorbesc unor dimburi de cretă. De aceea mă și iscălesc cu var stins.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
9
(1 242)
Sîmbătă
1 martie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IDENTITATE ȘI VOCAȚIE

Concentrînd momente esențiale, adevărate focare de idei și sentimente ce iradiază adînc în timp, istoria ni se înfățișează într-o permanentă și densă actualitate. Ne-o asumăm și o trăim în chip fundamental și la dimensiunea întreagă a perspectivei. Trecutul însuși în tot ce are mai înaintat se prezintă ca o stare a propriei noastre deveniri. Iar din punctul mereu viu și penetrant al propriei noastre contemporaneități știm că putem privi la altitudini noi întregul traiect pe care s-au înscris, în succesiunea lor, generațiile, ca fapt de esență morală și socială dar și politică în cel mai înalt grad. Este acesta felul, unul din modurile în care ne situăm în actualitate avînd ca punct de reper momentul de acum șaizeci și cinci de ani de la crearea Partidului Comunist Român.

Istoria a atins atunci culmi înalte. Istoria țării a pornit de atunci pe un drum lung de lupte și căutări în configurația căruia a pulsat și pulsează inima celei mai puternice și mai durabile conștiințe de sine. Istoria partidului este istoria țării ajunsă la acest prag și concentrează evenimente în lumina cărora lupta pentru libertate națională și socială, pentru independență și suveranitate s-a înscris ca cel mai pronunțat și mai durabil temei.

Primăvara creării partidului nostru adună toate anotimpurile luptei pentru afirmarea ființei noastre naționale. Spre această primăvară au mers ideile și idealurile revoluției de la 1848, spre această primăvară au trimis și trimit ideile și idealurile unirii de la 1859, cum tot spre acest eveniment au dus și duc zbaterile și frămîntările de mai tîrziu pentru cucerirea și afirmarea independenței de stat.

O semnificație aparte, de o deosebită actualitate și de o mare forță de iradiere în inimi și conștiințe: anul 1918, Marea Unire. Partidul, întemeiat pe rădăcini și aspirații adînci, apare în strînsă și indisolubilă relație cu acest moment crucial al istoriei pentru că ideile de unire și unitate ființau ca trăsături proprii luptei poporului și el, partidul comunist, avea să le confere o ascendență de spirit, revoluționară, de cea mai mare importanță. Pe terenul unirii a apărut și s-a dezvoltat partidul și tot în acest chip, pe măsura celor ce făuresc și dezvoltă într-adevăr istoria, el s-a transformat în centru vital al întregii națiuni. A inspirat, a organizat și condus actul revoluționar de la 23 August 1944, apărînd interesele supreme ale țării și a întemeiat o nouă societate. Congresul al IX-lea este ceea ce s-ar putea numi forța și misiunea sa în ordine exponențială de transformare a sa. Este un partid al poporului, pentru că îl reprezintă cu fidelitate. Este un partid al tinereții, pentru că s-a înnoit și își înnoiește mobilurile de acțiune și leagă dialectic cuvîntul de faptă, gîndirea de acțiune. Puterea sa de simbol stă în lupta, în opera politică, teoretică și practică a celui căruia printr-un consens național i-a încredințat cîrmele supreme ale conducerii.

Istoria partidului ca istorie a întregului popor este astfel strîns îngemănată cu viața și personalitatea secretarului său general, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Pornind de la teza revoluționară că socialismul se înfăptuiește cu poporul și pentru popor** — declara recent tovarășul Nicolae Ceaușescu — **am creat un larg cadru de participare directă, nemijlocită, a oamenilor muncii la conducerea întregii vieți economice și sociale a societății, la elaborarea și înfăptuirea politicii partidului și statului.** Această teză: **cu poporul și pentru popor** este axa mereu vie și trează a celor mai bine de două decenii de cînd România se identifică prin personalitatea conducătorului său și realizează o operă economică și socială fără precedent. Istoria o confirmă și se confirmă neîncetat. Congresul al XIII-lea ne plasează într-o nouă etapă, sîntem la începutul unui nou cincinal și deci al unei noi perspective, aceea care înglobează atît viitorul apropiat cît și cel depărtat. Programe vaste, întemeiate pe măsura experienței acumulate, precum și pe aceea a propriilor noastre cerințe și posibilități, confirmă sensul viu, dinamic și major al eforturilor în care partidul a angajat și conduce întreaga societate românească, pentru a da o expresie deplină, cît mai înfloritoare, aspirațiilor și idealurilor socialiste și comuniste. Mari împliniri de pînă acum cer împliniri noi și se continuă astfel un drum glorios.

Cultura și arta au însoțit și însoțesc întreg acest drum, nu din afară, nu din marginea lui, ci din chiar inima realităților din care a pornit și a înfăptuirilor care s-au obținut. Este, și din acest unghi, o virtute a partidului, a secretarului său general. Este acel merit înalt și de netăgăduit care exprimă de fapt o mare și inestricabilă înțelegere a rosturilor culturii și artei, precum și a necesității transformării lor în pîrghii vii, specifice, de cea mai largă și optimă sensibilitate morală, politică și socială, în scopul edificării unei conștiințe noi, revoluționare, în spiritul acelui umanism funciar politicii partidului, scopurilor și idealurilor sale fundamentale.

Istoria partidului ca istorie a întregului popor înglobează cultura și arta și primește dinspre aceste atît de complexe și specifice domenii ale existenței umane experiențe ale realității înseși, într-o concepție largă, novatoare. A sluji poporul, istoria sa de luptă și viață este sinonimul identității de spirit prin care partidul și secretarul său general formează o singură entitate și un mod înalt, exponențial, al propriei noastre contemporaneități. Îndemnurile și orientările în materie de creație ne aduc permanent în față această istorie iar sensurile care se desprind sînt, desigur, acelea ale răspunderii și ale angajării. Acelea ale asumării care, nu în ultimă instanță, produc tot istorie și relevă, prin definiție, însăși cultura.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

Partidul și independența

De 65 de ani pe scena politică a țării noastre există Partidul Comunist Român. Un partid de durată și de consistență politică nu se naște dintr-un capriciu, ci el este produsul unui proces istoric, guvernat de necesități obiective. Într-o lucrare, devenită clasică, „Istoria partidelor politice din România", A.D. Xenopol a ilustrat teoria sa despre seriile istorice, acel șir de fapte unite între ele printr-o legătură cauzală, prin însăși apariția partidelor național, conservator, liberal etc. arătînd — oricare ar fi rezervele ce pot exista față de teoria lui —, că originile partidelor coboară cu mult în timp în raport cu apariția lor.

În viața politică a unei țări, un partid aduce îndeobște o ideologie nouă sau un program politic nou ori formulează măcar soluții proprii pentru probleme imediate sau de perspectivă. Dar nici un partid nu apare pe loc gol sau, de este îngăduită comparația, într-o eprubetă, izolat, deci, de contextul social-politic, de contextul istoric. Un partid nu e o entitate abstractă, ci un organism viu, care trăiește și acționează într-o lume vie fiind legat prin mii de articulații de societatea care l-a produs. În ideologia sa există, alături, elementele noi, produse ale circumstanțelor care le-au generat, ca și elemente ce exprimă aspecte specifice ale trecutului național, modelate de acei factori stabili, cu acțiune de lungă durată, pe care Nicolae Iorga i-a numit atît de potrivit „permanențele istoriei".

Cine scrutează istoria Partidului Comunist Român, ca parte integrantă, organică, a istoriei poporului nostru, deslușește de îndată acest raport dialectic, atît de sugestiv pentru înțelegerea fenomenului istoric de acum șaizeci și cinci de ani ca și pentru întreaga activitate a comuniștilor români. Adînca implintare a partidului comunist în realitatea societății românești, perfecta adecvare a țelurilor sale la cadrul istoric și la cel național și asocierea statornică a obiectivelor specifice ale clasei muncitoare cu interesele majore ale poporului român exprimă, toate, un singur și mare adevăr: Partidul Comunist Român a apărut și s-a manifestat ca expresie a unei necesități istorice, resimțită de societatea românească într-o anumită fază a dezvoltării ei.

Concordanța deplină dintre factorii obiectivi ai procesului istoric și acțiunile comuniștilor români nu a însemnat însă că lupta lor s-a aflat la adăpost de vicisitudini. Este îndeajuns de amintit că timp de două decenii (1924—1944) — adică aproape o treime din existența sa — Partidul Comunist Român a activat în ilegalitate, că membrii săi au fost supuși prigoanei dezlănțuite de organele de represiune, că, în condiții tragice, militanți ai partidului au fost răpuși nu numai de mîini inamice ci și de mîini, vai, amice. În condiții de teroare și de presiuni, partidul comunist a știut să găsească întotdeauna drumul cel bun, adică drumul care pleacă de la inima poporului și sfîrșește prin a se întoarce de unde a pornit, adică de la aceeași inimă, care a fost și este și inima partidului comunist.

Unul dintre cele mai luminoase exemple ale totalei identificări a comuniștilor cu idealurile și simțămintele permanente ale poporului român a fost atașamentul lor față de principiul independenței și al suveranității naționale. Secole de-a rîndul, împotriva invadatorilor și cuceritorilor veniți din toate orizonturile, românii au apărat prin forma specifică a războiului întregului popor, bunul lor cel mai de preț: neatîrnarea. A fost o luptă îndelungată, o rezistență tenace, în cele din urmă, de neînfrînt. Grație ei, am putut păstra — singurii în această parte a continentului dominat de împărăția otomană — structurile politice proprii, al căror ansamblu alcătuiește statul. Stat, controlat, evident, de clasa dominantă, dar, în același timp, cadru politic necesar pentru dezvoltarea poporului român însuși. Cînd, în 1918, prin luptele și jertfele acestui popor, statul național unitar român — aspirația și visul cel mai scump al neamului — a devenit realitate, apărarea independenței lui constituia un interes național pe care comuniștii români l-au perceput pe deplin.

Asa se explică promptitudinea viguroasă cu care Partidul Comunist Român a reacționat la primejdia de moarte, reprezentată de politica de expansiune și agresiune a Reichului nazist, pentru existența liberă a statului român. „Noi, comuniștii — se spunea într-un document de partid din 1 noiembrie 1935 — sîntem gata să apărăm independența României, dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război național de apărare contra imperialismului fascist". Cînd, în martie 1939, dezmembrării Cehoslovaciei i-au urmat puternice presiuni ale Germaniei hitleriste asupra țării noastre, Partidul Comunist Român a adresat un manifest întregului popor, în care declara solemn: „Comuniștii vor lupta cu arma în mînă, în primele rînduri: uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și aliaților săi revizioniști." Numai cîteva săptămîni mai tîrziu, marea demonstrație de

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

Antologia «Luceafărul»

POETUL ȘI PARTIDUL

Vorbesc despre lucruri pe care le cunosc,
sute de zile le port în inima cuvintelor ;
nu cred decît în ceea ce măcar o dată e plătit cu viața
dar nu toate, pentru cîte murim, pot fi adevărate.
Urlu ca un riu tînăr, răstorn pietrele
cînd altădată să mai pot face toate astea ?

Știu de unde trebuie să smulg și pentru cine –
cunosc destul de bine pietrele fundamentale ;
nu cred în cel ce izbindește dintr-odată ;
moartea și eroarea curg din aceeași clepsidră,
oricare dintre noi greșește,
dar noi toți nu putem greși –
recunoașteți primul adevăr ce mi l-ați dat !...

Păsări, ape, stele și focuri,
din cîte-ncearcă ele iese și ceva nereușit...
Partidul Comunist a fost făcut de oameni
pentru că omul nu este atotputernic ;
fel de fel de furtuni rup pînzele statelor,
le spulberă piinea de pe masă ;
uneltelor le leagă cineva ochii,
altcineva trebuie să le păzească lucrarea –
el a fost făcut să se-mpotrivească mai întîi,
să dărîme, să pună înapoi ce lipsea.

Bine-ar fi fost să deprind singur acest lucru ;
fiecare vrea să se știe de sine mai întîi
dar cînd se-adună toți, fiecare se uită pe sine
ceea ce e bun se-adaugă la numele
Partidului Comunist,
ce-a fost făcut pripit și n-a reușit întocmai
este ispășit de unul singur și purtat cinstit
pînă la moartea lui și după moartea lui :
bine ar fi fost să deprind și-acest lucru singur
dar de ce-aș mai fi eu poetul vostru ?
Adevăruri ce nu le putem spune-n fiecare zi ;
nu ne putem întîlni de cîte ori vrem noi ;
vin zilele durerii pentru fiecare ;
vreți să-mi spuneți ceva, nu puteți totul ;
vă scriu că nu v-aud, voi răspundeți la fel ;
de multe feluri de furtuni nu ne-auzim ;
pe apă bubuie morile de carne,
pe pămînt latră armele unele la altele ;
una se apără, alta pradă și-amîndouă
spun că au dreptate ;
Adevărului îi este și prea devreme și prea tîrziu
să se lase recunoscut ;

are el un scop sigur și umblă plîngînd
de dorul celor ce l-au apărat ;
la urmă vor fi dezgropate armele lui ;
după oasele craniului reconstituindu-se fața exactă.

Îmi pare rău că nu m-am născut spunîndu-vă
și-acest lucru ;
acum trebuie să vă învăț ce mi-ați dat ;
eu am să mai greșesc pietre față de oricare,
oricare dintre voi va greși față de mine
dar voi toți și-n același timp, niciodată.
Aș fi vrut să știu singur acest lucru :
poetul trebuie s-așeze ceva pe lume
dar ce adevăr se poate-ntemeia de unul ?

Trec bombardierele să macine pămîntul
aripa de pedeapsă arde buzele noastre ;
să ne spunem totul scurt și limpede
suflul grabei prădalnice rupe cuvintele ;
ceea ce strigam eu că vreau să schimb
din vina altcuiva poate fi-nțeles pe jumătate ;
de obicei stă cineva lîngă noi cînd ne spunem greșelile ;
el ne pradă înțelesurile obișnuit să trăiască din pradă
el face groază și dezbină tot timpul ;
nu spune decît adevărurile rupte din vina lui ;
adevărul meu către partidul meu, dușmănos comunicat,
adevărul partidului către poetul său, dușmănos transmis ;
totdeauna uită că și eu și partidul
sîntem un singur adevăr ;
și-acela ne pradă înțelesurile, obișnuit
să trăiască prădînd.
Dar eu îi spun că Hamlet nu ridică orice hîrcă din țărînă,
pe capul lui nu se vor mai pune întrebări niciodată.

Ion Gheorghe

Efigii de primăvară

Aburind lacătul înghețat al iernii, cheia primăvăraticului Martie își înflorește sărutul în dreptul inimii fiecăruia dintre noi. Nerăbdarea românului de a ieși din alb-infinitul hibernal, din volutele atîtor arcuri de triumf ale zăpezii — cele care depărtează, o vreme, simțurile omului de materialul cel mai palpabil, cel mai chemător prin puterea combustiilor sale : pămîntul ! —, așadar, nerăbdarea noastră românească de a privi dincolo de horbota fascinantă a iernii a inventat Mărțișorul.

Geniu, printre altele, al denominațiilor poetice, spiritul românesc a transferat în cea mai gingașă emblemă lingvistică agresivitatea incidenței zodiacale a zeului Marte, cel ale cărui armuri geroase par astfel a se topi în micile creuzete florale — prevestitoarele marelui continent al primăverii. Mărțișorul e o provocare a luciditătii concentrînd, într-o horă a simbolurilor, credința în viabilitatea și perpetuarea lumii, în datoria noastră de a ne supraveghea deopotrivă viața și moartea, întîmplările și eternitatea.

Așa s-a născut mărțișorul : această delicată îmbrățișare a tîlcurilor învrăjbite, acest adaos distinct românesc la ideea de pacificitate a lumii. Cu uneltele priceperii lui, românul a împletit două fire — alb și roșu — pe întîlnirea cărora a propus o multitudine de efigii-totem : de pasăre, de înger, de căprioară, de coșar, de alăută, de ghiocel, de trifoi, de potcoavă, de buburuză, de ceasornic, de jucărie, de luceafăr — o infinitate, adică, de contururi care compun și aceeră integral anatomia existenței. Mărțișorul românesc numește, prin fragmentele lui, viața — el apără astfel viața. Cîtă viață numește, spune o înțelepciune populară, atîta viață apără această flacără a iubirii așezată pe pieptul femeilor și al copilelor noastre.

Și nu e cu nimic întîmplător faptul că Tudor Arghezi și-a adunat strașinile reședinței sale sub silabele magnetice ale acestui simbol — „Mărțișor". El și-a zidit singur casa ca o rîndunică de primăvară, fărîmă lîngă fărîmă, zid lîngă zid, fereastră lîngă fereastră și, la sfîrșit, și-a botezat stupul și fîntîna cu hramul Mărțișorului, dînd astfel nume unei literaturi. Și din turnul Mărțișorului său, unde a stat de veghe la cuvinte, a decretat asupra acestei jertfe devenită ofrandă : „Activitatea se absoarbe în ființa națională ca o certitudine educativă". În întunericul geros al universului, al necunoscutului, el a tăiat o fereastră cît un mărțișor în

Gheorghe Istrate

Continuare în pag. a 6-a

Liniștea Planetară

Nu e nimic mai frumos
noaptea tîrziu să asculți
decît Liniștea Planetară –
această curgere fastă a Pămîntului nostru
prin Spațiu și Timp,
înconjurînd Soarele în spirale mereu,
el însuși înconjurat de lumini,
de minunata haină a vieții.

Vezi acest ochi ? El nu ne poate vedea
de pălienjenișul de raze,
dar în orbita lui viețuim
cu bucurii și noroc și iubirea cea zilnică –
aripile a o mie de simfonii
înălțînd sufletul
ca o pasăre pe lîngă cuibul ei...

Pentru liniștea lui, neliniștea noastră
să fie îndemn
și hrană de-a pururi.

Dumitru Bălăeț

TÎNĂR ÎN AGORA

1 MARTIE

Există o zi cînd îmi aduc aminte că bărbații oferă femeilor mici obiecte de podoabă care se poartă la începutul celei de-a treia luni a anului, obiecte legate de un fir de ață împletit, roșu cu alb, și care se prind cu emoție în piept : mărțișoarele. De regulă ele sînt un fel de bibelouri în miniatură sau mici flori sau animale din tablă. Cu timpul, fantezia creatoare a făuritorilor de mărțișoare a dat naștere la reprezentări cît mai originale a tradiționalelor atenții pe care o enumerare le-ar demonetiza. În acea zi îmi aduc aminte că există Galanthus nivalis. Că clinchetul suav al clorofilei biruie zăpada. Și apoi de o plantă cu floarea galbenă, cu frunzele crestate adînc, Geum montanum. Îmi aduc aminte de Tudor Arghezi și de apropierea unui fenomen astronomic, echinoxul, în care se întîmpla o carte de proză a lui A.E. Baconsky.

Pe marginea trotuarelor, în fiecare magazin au apărut panouri de lemn, de carton, de plastic pe care zbaterea lucitoare a mărțișoarelor cere o alegere, inchipuind o viață deși efemeră, simbolică. Vînzătorii, în paltoane și cojoace, strigă din toți rărunchii pe sub căciulile trase încă pe frunte : „Mărțișoare ! Poftiți la mărțișoare ! Ultima zi !" Cu toate că vremea, acum, în anul cometei Halley care ne va vizita iarăși de-abia peste 76 de ani, pare să contrazică miracolul primăverii, îmi aduc aminte că există o zi în care gîndurile noastre frumoase, legate de un fir de ață împletit, alb cu roșu, i-au dat un nume : 1 martie.

Tudor Stancu

POEZIE „ÎN INFRAROȘU"

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Mircea Florin Șandru face parte din acea **generație de mijloc**, impusă lent dar sigur, „detașată" și deci ferită de compromisuri (i.s. : agresivitatea gregară, strategiile de grup), nerăsfățată de acea parte a criticii pusă pe ceremonii. O generație lipsită de apetitul epatării și experimentalismului, cu atît mai împovărată cu cît umbra în creștere a „șaizeciștilor" îi acoperea oricum într-o vertiginoasă concomitență. În momentul în care detașarea și identitatea valorică păreau a se consolida inconfundabil, această generație din nou trebuie să facă față, să ia atitudine, să reziste unei ingratitudini, adică unui val nou, de o insidioasă frondă, de un insolit partizanat, în general jemanfișismului fluturat ca o dogmă estetică pentru naivi.

Mircea Florin Șandru are conștiința apartenenței la această generație cultivată, care, în penumbră, s-a clădit pe sine în spiritul valoric al adevărului, abandonată fervorii ideatice, scuturînd praful prozaic al cotidianului de pe muchiile poeziei și eliberînd astfel irizări și străluciri de lirism pur. În acest fel o asumare a realului a însemnat totodată o filtrare a esențelor sale, o punere în relație a conștiinței lirice cu una existențială. M. F. Șandru a rămas consecvent ideii morale de a concepe poezia ca o „cunoaștere", „blîndă reîntoarcere", „regăsire" ori de-a dreptul „ieșire din sine". Poezia e fereastră, e punte către realitate, e „armonie" de raporturi între noi și lume, adică „o experiență fundamentală" : „E inepuizabilă această vocație modelatoare a poeziei, care aruncă punți între logos și ethos, între ființa noastră și lume", crede poetul. Autorul **Elegiei pentru puterea orașului** cultivă acest crez într-o elegiacă artisticitate. S-a vehiculat excesiv o imagine critică asupra poeziei sale, indicîndu-se o temă a orașului, ca și cînd aceasta ar spune totul despre poezia sa. A-l ținut pe poet de un topos anume și a-l vedea în atare relație în toate ipostazele sale înseamnă a-l supune unui procustianism critic amuzant.

O crispare mai evidentă a poeziei sale se produce cu volumul **Melancolie** (1977) iar ceea ce ne arată **Viața în infraroșu** (1985) fusese intuit încă în **Flacăra de magneziu** (1980).

Deși la nivelul expresiei nu sînt de remarcat schimbări ce-ar îndreptăți judecăți despre individualizarea discursului poetic (el rămîne pînă acum de o specificitate limpidă și diferențiere cursivă), poezia de acum e de o esențialitate oficiată cu har, cu posedare. Poetul e vraciul ce insuflă spirit cuvintelor, le conjură și se abandonează lor, în ideea unei împăcări de sine esențiale : „Veniți sunete, spun, veniți sunete și ele vin / În fiecare noapte altele, mai stridente sau mai difuze / Dacă închid ochii le văd, ca niște forme aeriene / Plutind în dezordine pe străzi, purtate de curent / De vîntul dulce al nopții..." **(Ascultînd sunetele nopții).** E aici o fervoare în **a mărturisi** poezia, mai bine zis acea stare de spirit ce conjugă o notă livrescă cu un retorism melifluu. Orașul nu este, așadar, la M.F. Șandru ceva exterior și decorativ, cu atît mai puțin un cadru con-

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

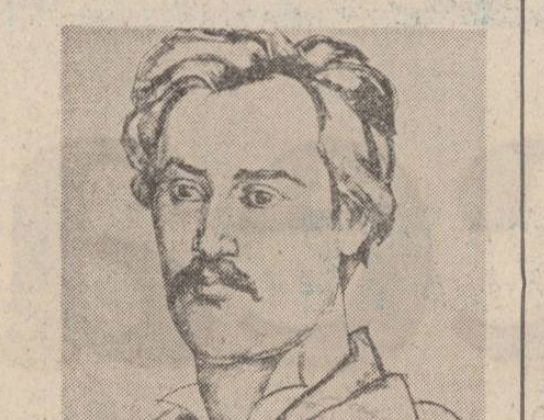

O etichetă, aceea a iubirii lui Mihai Eminescu pentru 1400, este anulată de reperul modern al gîndirii sociale și politice a poetului, reper care nu e altul decît Tudor Vladimirescu. „Domnul Tudor", scris chiar astfel și de Eminescu, nu este singurul domn pomenit în articolele de la **Timpul.** Dar se va zice, acest șirag de domni pe care-l putem alcătui din paginile eminesciene nu este paseism ? Numele lui Ștefan cel Mare, numele lui Matei Basarab, pentru a lua de loc la întîmplare pe cele două care au o frecvență specială, nu duce la concluzia că privirea gînditorului social și politic mergea către trecut ? Răspunsul este inevitabil și limpede : nu. Nici invocarea lui Ștefan cel Mare, nici aceea a lui Matei Basarab nu vor să întoarcă țara la epocile voevodale. În ce-l privește pe Ștefan cel Mare, figura acestuia este pentru poet o efigie tutelară permanentă, un simbol al măreției și neatîrnării Moldovei, fără a căuta acolo modele pentru existența contemporană a societății românești. Mai mult decît atît, Ștefan cel Mare nu este factor istoric implicat în demonstrația polemică a **Timpului,** care are în vedere într-un mod aplicat istoria Munteniei. Eminescu a disociat foarte limpede rădăcinile sociale ale liberalismului muntean, de orice alte manifestări cu care n-ar fi avut contingență reală. Pentru poet, liberalii, și mai ales „roșii", mazziniștii, conspiratorii de profesie, aparțin societății urbane dintre Carpați și Dunăre, asupra căreia se oprește cu precădere. Modul aplicat și analitic al gazetarului nu-i permitea să amestece figuri istorice care nu intrau practic în ecuația socială și politică pe care o cerceta. Practic, Ștefan cel Mare trebuie scos din demonstrație, deoarece era în viziunea eminesciană incompatibil cu chestiunea liberală. Rămîne Matei Basarab, atît de frecvent pomenit în articolele politice ale lui Mihai Eminescu încît se poate afirma chiar că reperul voevodal al poetului nu este zeificatul Ștefan cel Mare, ci mai curînd acest domn muntean, mai apropiat în timp și spațiu de acțiunea gazetărească eminesciană. Mutația, dacă acceptăm termenul, își are explicațiile ei.

Ca orice gînditor modern, Eminescu privea trecutul dinspre prezent, fără a ignora un moment nici cursa inversă a devenirii istorice. Matei Basarab este convocat în chestiunea atît de acută a situației societății românești de sub Carol Îngăduitorul. Să observăm mai întîi că în comparație cu Ștefan, el nu este prea depărtat în timp. El face parte după expresia lui Eminescu din „suta a șaptesprezecea" și ocupă în demonstrația eminesciană locul de lîngă Tudor Vladimirescu. Altfel zis, pentru susținerea rolului axial al lui Tudor Vladimirescu în istoria vieții moderne românești, Eminescu are nevoie de Matei Basarab. Epoca și numele domnului sînt folosite inițial fără a fi incluse în marea demonstrație, care se țese cu timpul fiind rodul necesităților polemice ale gazetăriei eminesciene. Matei Basarab este citat pentru epoca de înflorire a Țării Românești, pentru bogata ei poporație, pentru „bugetul" ei, pentru numeroasa ei armată, altădată pentru rolul ei cultural. Eminescu nu evocă un „rai", ci o epocă de prosperitate națională pentru a face vădite resursele atunci cînd preocuparea pentru bunăstarea obștească există. Matei Basarab mai avea în ochii poetului meritul de a fi înlăturat trecerea în mîini străine a bunurilor țării. Era o trăsătură care-l așeza antitetic față cu afaceriștii liberali care facilitau ieșirea acestor bunuri din țară, înstrăinarea lor. Dar nu este vorba de o simplă antiteză. Matei Basarab reprezenta în optica eminesciană un model recent de dezvoltare organică, curmat brutal de unul care nu urmărea înflorirea țării, ci exploatarea ei sălbatică. Mihai Eminescu se confruntă mai întîi cu încercarea de simplificare a istoriei românilor prin șabloane și teze. **„Erodot al „Românului" continuă cu autopsia istoriei naționale și se-nțelege că orice Domn bun întîlnește în cale e reacționar, e turcofil, iar oricare taie capetele boierilor e național și liberal".** Chestiunea depășește ca interes teritoriul gazetăresc, dar ea acolo s-a pus și încă în termeni deciși. Dogmatismele **Românului,** azi am fi zis „sociologismul vulgar" al gazetei lui C. A. Rosetti, sînt sever criticate de Mihai Eminescu. Poetul dorește o istorie înțeleasă adînc în instituții și mai ales în direcția vieții maselor, așa cum o preconiza Bălcescu, și nu o istorie de etichete. Modul preconceput de a prelucra datele istoriei este combătut cu date de Eminescu : **„Presimțisem că și Mihai Viteazul și Matei Basarab vor fi trecuți în registrul negru, iar Mihnea cel rău și Mircea Ciobanul, descendenții armașului Dracea, vor fi schimbați în martiri ai libertății poporului".** Mihai Eminescu explică sensul istoric al legăturii lui Mihai, efectele acesteia pentru mai tîrziu, efecte pozitive ale căror roade le va culege Matei Basarab, și, mai ales, respinge introducerea unor criterii de apreciere improprii în aprecierea unor stări istorce specifice : **„a măsura trecutul cu banul (s.n.) e un sacrilegiu față de istoria națională",** pentru că alta era măsura acelor epoci. Cît despre eticheta „reacționarismului" legilor și reformelor lui Matei Basarab, poetul îi opune realitatea înfloritoare a țării condusă de Matei Basarab. Important, în fond, este gestul repetat al poetului de a ieși din fraze generale și a merge la fapte, de a înțelege istoria ca pe ceva viu, tangibil, analizabil și raportabil la prezent. Mihai Eminescu restituie istoriei, falsificată de etichete interesate, conținutul propriu, oferă posibilitatea convingerii și a opțiunii, preferind ambalajului materia. Acuzației că ar dori să învieze epocile „vechi", fie ele și mai apropiate, Eminescu le-a răspuns fără dubii : **„Nici pentru țara noastră n-am gîndit vreodată de-a propune un sistem care să învieze veacul al XVII-lea, epoca lui Matei Basarab. Cu toate acestea oricine va voi să definească marele mister al existenței va vedea că el consistă în împrospătarea continuă a fondului și păstrarea formelor. Forme vechi, dar spirit pururea nou".** Este aici un alt unghi de atac al problemei sociale și politice pe care Titu Maiorescu o definea prin formula „forme fără fond". În Tudor Vladimirescu, pentru care a intrat iarăși în dispută cu „Erodoții" de la **Românul,** semn că fiecare epocă își are „rollerii", ei, Mihai Eminescu vedea tocmai această consecvență a formelor vechi combinate cu un „spirit nou". Dar această încercare firească de conservare a formelor vechi și de a le da un conținut nou a fost suprimată. Ceea ce deplînge Eminescu sînt nemernicele hiaturi ale istoriei naționale. Pentru cel care vedea în „Domnul Tudor" un spirit înnoitor care respectă forma veche, epoca lui Matei Basarab era punctul terminus al unei dezvoltări în care formele vechi se păstraseră încărcîndu-se mereu cu un spirit nou. Înfloritoarea epocă a lui Matei Basarab își datora invidiata condiție acestui mecanism istoric. Dar „sutei a șaptesprezecea" i-a urmat cea de a optăsprezecea, adică un hiatus. Este vorba de epoca fanariotă. **„La 1700 învinge elementul imigrat prin domnia fanariotă,** scrie Mihai Eminescu. **La 1821 începe reacțiunea elementului autohton și merge biruitoare asimilînd pînă la 1866. La 11 februarie 1866 învinge din nou elementul imigrat".** În această viziune în care elementul autohton trebuie să-și pună problema „reconquistei", Matei Basarab este termenul de legătură peste fanarioți al lui Tudor Vladimirescu cu dezvoltarea organică. Eminescu propunea, de altfel, ca epoca istorică fanariotă să nu mai fie tratată ca istorie a românilor, caz în care legătura de la Matei Basarab s-ar fi făcut atunci direct, fără eclipsa produsă de fanarioți. Ce înțelege Eminescu prin element „autohton" și element „imigrat" ne-o spune singur în alte părți ale demonstrației sale sociale, economice, istorice. **„Dar cunoașteți voi poporul ?",** întreabă poetul pe preopinenții săi de la gazetele cu care a intrat în polemică. Dar cunoașteți voi istoria acestui popor ? ar fi putut continua. Etc. **„Pentru patru din cinci părți ale locuitorilor acestei țări ea este patrie în sensul adevărat al cuvîntului : pentru o a cincea parte, pentru milionul de străini și pentru patrioții de meserie, ea este un otel și un otel confortabil".** Anul 1866 a fost pentru Eminescu anul din care aceste patru cincimi, „dau înapoi ca racul", deși muncesc spetindu-se. **„Pentru noi însă, care nu considerăm nici viața ca un tren de plăceri, nici țara ca lucrul nimăruia, nici poporul făcut numai spre a munci spre a putea cumpăra cu griul produs de el luxul declasaților și trebuințele oamenilor cu patru clase primare și cu exigențe aristocratice, pentru noi e dureros a vedea cum ni se ia cel din urmă ban fără nici o compensare, fără a ni se da în schimb nici administrație națională, nici justiție acătării, nici instrucție solidă, nici arte, nici științe".** Matei Basarab este încorporat și el unei viziune contemporane și moderne asupra societății românești, fiind reazimul istoric al lui Tudor Vladimirescu.

„Patria adevărată, patria lui Matei Basarab, scria Eminescu despre România din timpul vieții sale, **e săracă și ignorantă".** Dinspre această patrie a privit înapoi Eminescu, acest „înapoi" însemnînd secolul lui Tudor Vladimirescu, adică secolul XIX la sfîrșitul căruia își scrie și Eminescu articolele, secol la care poetul raportează și figura, luminoasă din multe puncte de vedere, a lui Matei Basarab. Este demn de reținut că istoriografia modernă a conturat un portret asemănător lui Matei Basarab și că epoca lui e văzută deasemeni într-o lumină avantajoasă. Iar acolo unde istoriografia noastră n-a ajuns încă la viziunea lui Eminescu, mai are încă timpul s-o facă.

M. Ungheanu

OPINII

Doi prozatori veritabili

Din cînd în cînd scriitorul simte nevoia de a interveni în cîmpul de activitate al criticilor de profesie. Mai cu seamă atunci cînd lucrurile riscă să intre într-o plasmă a disputelor personale iar biata operă să devină doar un fel de pretext. Prin **metodele** moderne sau supramoderne poți spune orice despre un „text", numai ce conține în lamura lui acel text — nu. Dacă a spus un critic că e albă, vine celălalt și spune că-i neagră ; dacă a spus unul că textul este subtil prin faptul că e tern, vine celălalt și spune că e tern pentru că intenționează să fie subtil. Dar despre ce e vorba în propoziție nu ni se spune. Cititorul, ca și meseriașul, sînt pe bună dreptate derutați. Ricile dintre critici, adesea foarte personale, nu pot catapulta la terenul pur unde se zămislește opera, chiar și cea mai modestă. Astfel că solidaritatea de breaslă a celor de meserie, se îmbie, de la sine, ca un gest de conștiință. Parcă, totuși, știe mai bine ciubotarul, cît de bună-i ciubota decît cel care o poartă, cu schimbul, după ocazie.

Am mai spus-o și altădată, demult chiar, cînd am scris cîteva rînduri despre o carte de nuvele a lui Fănuș Neagu : criticii scriu foarte bine, chiar excelent despre scriitorii clasici, dar foarte ezitant, dacă nu interesat despre scriitorii în viață. Iar dacă aceștia din urmă au ghinionul de a nu fi recunoscuți într-un plan administrativ sau sînt niște debutanți tardivi atunci au șansa unei adumbriri depline.

Dar un debut întîrziat poate să fie un merit. Arghezi, știu și școlarii, a tipărit întîia carte la maturitate. El, probabil, că și-a întîrziat de sine-și debutul editorial. Altora li l-au întîrziat alții. Dimov a debutat, iarăși, tîrziu. Și nu vreau, aici, să înmulțesc cazurile. Știu, iarăși, că un filosof român spune într-un rînd că e ferice de cel ce nu l-a citit pe Kant pînă la treizeci de ani — adicătelea, abia după vîrsta asta ar avea șansele de a-l înțelege cum trebuie.

Îmi plac intervențiile poetului și prietenului George Alboiu în zbaterea lirică de astăzi. Știind el însuși ceea ce-i poezia, știe să discearnă și la alții citu-i aurul și citu-i balastrul. De multe ori nu se potrivește cu părerea de oficiu a criticilor, dar mai cu seamă în asemenea cazuri are dreptate. Și-apoi, o mînă întinsă de un confrate meseriaș dă o valoare gestului pe care nici șapte sute șaptezeci și șapte și încă ceva pe lîngă ei — cum s-ar exprima Rabelais — nu o pot dovedi sufletului care sîngeră întru artă. Grefierii nu sînt luați în socoteala aceasta, iar pedanții sînt ironizați cu bobirnace ușure să nu li se deformeze estetica nasului... Despre confrați de suflet cîntat a scris și Nichita Stănescu. Scrie, astăzi, Cezar Ivănescu. Scrie și Gheorghe Pituț. Și Gheorghe Tomozei, Paul Anghel și Francisc Păcurariu. Scriu și alții, la Sibiu și la Iași și în alte părți de țară. Poetul Cezar Baltag a ținut o rubrică de **dialog** cu cei care vroiau, prin destin, să fie poeți. Geo Dumitrescu face acest oficiu de zeci de ani și dacă din **atelierul** lui n-ar fi ieșit decît unul singur — l-am numit pe blestematul întru iubire și vers imperfectibil Gheorghe Azap — și tot și-a dat măsura de „îndrumare". Poetul Ștefan Augustin Doinaș și-a dat și dînsul, într-o vreme, mărturisirea sa față de confrații mai tineri. Înainte, pe cînd debutam și eu, înainte de anii șaizeci, această frumoasă risipă de solidaritate de breaslă, ne-o împărtășeau Mihu Dragomir și Miron Radu Paraschivescu.

O fi dură propoziția care urmează, dar o răspic cu toată deferența de care sînt în stare : elogiul celui de o meserie cu tine nu poate fi înlocuit de nici o laudă convențională.

Doi prozatori, ca etate apropiindu-se de cincizeci de ani, ca prospețime de condei încă tineri au tipărit în anul din urmă fiecare cîte o carte — unul ardelean, altul bănățean — și încă(?) n-am observat intervenția criticii. Cu o excepție, recunosc. Este vorba despre prozatorii Tudor Gherman și Cornel Nistea. Despre acesta din urmă am citit o excelentă cronică în „România literară" a lui Valeriu Cristea.

Sub semnătură, vă propun lectura cărților lor ca o frumoasă căutare a adevărului artistic. „Desantiști" sau nu (eu am cîțiva prieteni în acest **pluton !**), Gherman și Nistea sînt prozatori pentru care jur cu inima mea încercată de iubire.

Gheorghe Suciu

GRIGORE HAGIU: «Zilele, Vîrstele Anii»

O „lecție de anatomie", avînd ca subiect propria ființă, este volumul lui Grigore Hagiu intitulat **Zilele Vîrstele Anii** Editura Eminescu 1985), devenit, în „jocul vieții și al morții", primul volum postum al poetului. Subtitlul „Mărturii despre mine însumi" programează lectura și o confirmă. Într-adevăr, **Zilele Vîrstele Anii** configurează o biografie interioară (dar ce altceva poate fi poezia ?), desenează, în contururi ferme, imaginea unui ego ultragiat de agresiunea lumii obiectuale și de implacabilul temporalității : „noaptea îmi crește o gheară de lup / oare ce va mai fi să fie și mîine / cine știe / sarea îmi iese prin păr / clocotind ușor / alburie surie // roți se pregătesc în înalturi / mecanisme greoaie / bune rele / pe spate îmi rămîn vînătăile / rotunde și tari / de la stele // am răcit de răceala pămîntului / de la o groapă / de la o cazemată / ridicată pe-aproape / la nordul cîmpului / pe șfichiul vîntului // și cîte nu ar mai fi de spus / și cîte nu s-ar mai putea spune / cîte și cîte / umbrele plopilor / pînă și ele / s-au făcut atît de urîte". **(De la o groapă de la o cazemată).**

Sentimentul trecerii, al pierderii de sine, nu are un efect, în poezia lui Grigore Hagiu, țipătul expresionist. Spectacolul dramatic al existenței, în care protagonistul este, simultan, subiect și obiect, pare a fi privit cu distanță meditației și rostit de „o străină gură". Această autocontemplație nu diminuează însă, la nivelul expresiei, calitatea impactului emoțional, deoarece atitudinile extatice, sublimate în imagini ale transparenței, alternează cu figuri ale cruzimii și opacității, întreținînd continuu tensiunea lirică la cote înalte : „lună joasă și foarte mare / ciocnire de nevăzute metale / fiece arbore e o salbă / de seve ce stau să dea înafară / se-aude înceata și fina depunere / fierul într-o talpă / aurul în cealaltă // reculegere îndelung studiată / pe un loc plin de așchii / sărite pe cînd se făceau / topoarele grele de piatră / și-un fel de sudoare amară / pe osul și carnea descoperite / la iuțeală / de masca de ceară / mortuară // de pe-o altă planetă / un altfel de sînge / așteptăm să ne vină / de pildă / unul fără miros și culoare / numai și numai lumină" **(de pe-o altă planetă așteptăm să ne vină).**

Neliniștitoare, versurile lui Grigore Hagiu comunică o stare de dezechilibru interior, provocată de, cum spuneam, presiunea temporalității. Consecutiv, lumea fenomenală va fi văzută (privirea are un rol esențial în poezia lui Grigore Hagiu), în unele poeme, sub semnul dizarmoniei, al dezordinei, sensurile se ambiguizează, interiorul domestic, altădată spațiu al serenității securizante, se metamorfozează în „loc periculos", generînd viziuni coșmarești: „lucrurile nu mă mai ascultă / e o dezordine generală / iată de pildă în această seară / cum se umflă și plutește prin cameră / cămașa mea roșie / singură ieșind în noaptea de-afară // magnetic pornind / se lipesc banii unul de altul / pe fiece față același chip / din sprîncene îmi curge / susurind pe obraz / un soi nou de nisip // și nu se mai știe / sobele cărțile paharele / cîteodată mă latră / sau trece un ferăstrău de piatră / peste alt ferăstrău / tot de piatră" **(susurind pe obraz un soi nou de nisip).**

În caldul și tulburătorul **cuvînt înainte** cu care se deschide volumul, poetul Cezar Baltag remarcă în poezia prietenului său dispărut „un pronunțat simț al geologicului". Intuiția se verifică pe de-a întregul, căci, asemenea lui Bacovia, care aude „materia plîngînd". Grigore Hagiu simte zvîrcolirea „materiei decapitate". În poezia sa „cu o lentoare ucigașă piatră mă-nlănțuie" /, „nisipurile-n turnire / prin nălucirea serii mă străbat", „luna s-a strecurat înăuntru / și-n patul albastru m-a împietrit". Ceea ce se petrece în viscerele pămîntului intră în rezonanță cu sensibilitatea ascuțită a poetului, devine expresie lirică a propriei stări : „este nu este / ești tu acela / ești celălalt cine / s-o lăsăm baltă / mai presus de toate / presentimentul catastrofei / în locurile țepene și închise / unde se-adună / mai mulți oameni laolaltă // anotimpul vrea să m-adoarmă / în tot locul / mă înăbușă mă apasă / mă saltă pentru cine știe ce operație / mă trîntește pe o masă lucitoare / îmi trag fiece picior / dintr-o broască țestoasă / apăsați-mi cuțitul în vintre / pe tabla zincată rămîne / mirosul ușor de pucioasă / și somnul în cele mai moi oseminte / / de două ori și mai multe / m-a zvîrlit de la el / de două ori și mai multe / m-a tras la sine / sudură pe pămîntul în hurducată lui învîrtire / se vede mai mult înăuntrul frunții / atît mi-este osul / gelatinos de subțire // ou fără coajă / fără de umbră / lîngă piatra murită / cu trei patru zile / în urmă" **(ou fără coajă fără de umbră).**

Vulnerabilitatea ființei este sugerată de acțiunea conjugată a elementelor distructive (frigul, umezeala, igrasia, ploaia, întunericul), cărora li se alătură o serie întreagă de simboluri catamorfe, conotînd starea de disoluție. Toate acestea potențează o atmosferă de tip bacovian, dar, spre deosebire de poetul plumbului, în poezia lui Grigore Hagiu continuă să trăiască speranța. Abia pîlpîind uneori, alteori doar bănuită, mereu însă prezentă. Într-un superb poem, intitulat **pregătește lemnele buștenii arborii pădurea,** spaima de elementul acvatic, în fața căruia „rezistă într-adevăr / numai străvechile morminte / căptușite cu mai multe rînduri de zgură", este contracarată de imaginea „focului cel lacom", care are menirea să transforme „cărțile mele de lut" în pavăză inexpugnabilă. Să opui efemerului existenței eternitatea artei, iată nobilul gînd transmis de poezia lui Grigore Hagiu.

Într-un alt poem, la fel de frumos (adică, adevărat), ploaia nu mai este principiu distructiv exterior, ci dimensiunea interioară a propriei structuri, un rău conștient, care subminează dinăuntru : „plouă în mine ploaia e-n mine / mă plouă pe dinăuntru / acolo-s pădurile apele prundul / acoperișele țiglele plumbul // plouă de la os lo os / de la mînă pînă la inimă / de la inimă pînă la creier / în nebiruita întunecare / plouă de la celulă la celulă / ploaia tăcută bate / parcă pe-o dungă rotundă de mare // cu ce scîndură / cu ce lut / să-ntocmești corabia / pentru tine pentru celălalt / și există în tine / muntele acela înalt" **(cu ce scîndură cu ce lut).** Asumîndu-ne riscurile unui anume didacticism inerent, vom analiza construcția și sensurile acestui poem, semnificativ pentru etapa în care se afla creația lui Grigore Hagiu. O primă observație vizează perfecta transparență semantică. Imaginile nu fac decît să numească, proape fără nici o intenție conotativă, o realitate interioară, circumscrisă exact cu ajutorul repetiției. După enunțarea acestei stări în prima strofă, strofa a doua, tot prin repetiție, atrage atenția asupra profunzimii stării. Imaginea care se configurează acum este aceea a potopului. Un diluviu, însă, copleșitor nu prin extensie, ci prin intensie („plouă de la celulă la celulă"). Primele patru versuri din ultima strofă intuiesc speranța salvării, minată încă de neliniștea interogației. Cele două versuri finale conțin însă certitudinea („există") izbăvirii. Ararat-ul („muntele acela înalt") există în fiecare, iar Arca salvatoare va fi cu siguranță construită. Punînd în relație acest poem cu cel evocat înainte, am spune că Arca este construită („cu ce scîndură / cu ce lut") tocmai din „cărțile mele de lut". Din nou poezia lui Grigore Hagiu proclamă triumful artei în disputa cu Timpul.

Cu atît mai tulburător este acest adevăr, știut și mereu nedescoperit, pierdut și din nou cîștigat, cu cît poetul, prin dispariția sa tragică, pare a-l transmite acum de dincolo : „amețește în locul meu o secundă / leșină în locul meu o secundă tu stincă tu rîu / amețește în locul meu o secundă / leșină în locul meu o secundă / și tu / greul pămîntului greu // mi-e frică mi-e teamă mi-e spaimă / și frica și spaima și teama-s eterne / ce-am să le spun / să nu se trezească / morții în sertarele lor / grele cenușii / turnate în plumb // pe furiș mă vor duce negutătorii / prin piețe tîrguri punți de corăbii / înfășat în mari suluri din foi de papirus / iată vor spune aceasta e marfa / dezgolind rostogol / mîna tăiată ce scrie / palidul cap gînditor".

„Marfa" lăsată de Grigore Hagiu este poezie dintre cele mai autentice, care-și așteaptă exegeții pe mărimea staturii sale artistice. Între numele importante care alcătuiesc redutabila „generație '60", cel al lui Grigore Hagiu semnifică noblețea și generozitatea ideilor, talentul pus în slujba credinței nestrămutate în poezie, gîndite ca mod superior de existență.

Valentin F. Mihăescu

OVIDIU DRIMBA: «Istoria culturii și civilizației»

Istoria culturii și civilizației — vol. I (Editura Științifică și Enciclopedică, 1985), de Ovidiu Drimba este, după toate datele, întîiul volum dintr-un ciclu care, atunci cînd se va încheia, urmează să cuprindă cu totul patru tomuri, probabil la fel de impunătoare ca și acesta, întîiul, mai mare de opt sute de pagini. Aceasta e cel puțin reprezentarea autorului care și-a croit în chip serios cercetarea lui, începută cu o comunicare în termeni de program : „Lucrarea de față — zice Ovidiu Drimba — concepută în patru volume, prima încercare de acest gen la noi, își propune să ofere date esențiale legate de apariția și evoluția marilor civilizații, punînd în evidență specificul fiecăreia și principalele influențe pe care le-au primit sau exercitat". Sînt cuvinte calme, fără îndemnări către aventură și străine de vanități fără sens. Acest aer academic și fără iluzii plutește pretutindeni în această sinteză, cu adevărat întîia „de acest gen la noi" (o „istorie a culturii prin capodopere" de Al. Tănase rămasă chiar la volumul întîi, de asemenea, are atingeri vagi cu inițiativa lui Ovidiu Drimba). Meritele ei par a fi, cel puțin din punctul de vedere al întîietății, indiscutabile spre a nu zice că, așa cum se înfățișează, „Istoria" lui Ovidiu Drimba este documentată solid și utilizează izvoare de mîna întîi ; este așadar, o sinteză de erudiție bibliografică.

Întîiul volum conține descrierea a cincisprezece civilizații „etnice" și a uneia, aceea neolitică, de înfățișare „apatridă". Acestea sînt rămase din examenul făcut de autor asupra formelor antice de cultură de unde s-au extras numai acelea considerate „istorice". E o procedare explicată și mai clar de Ovidiu Drimba în termenii următori : „Există, în ultimă analiză, tot atîtea civilizații și culturi cîte popoare există, dar sînt relativ puține cele care, în antichitate, au devenit civilizații istorice.

Dintre acestea, selecția noastră s-a oprit asupra acelora care în decursul existenței lor și-au desfășurat, pe multiple planuri, toate posibilitățile creatoare, care și-au constituit un profil de o marcată originalitate, ajungînd astfel să impună ca organisme viguroase, mature, complete, devenind adevărate modele pentru unele popoare din jur, și, deci, au adus contribuții substanțiale patrimoniului de valori al omenirii". Îndărătul acestor propoziții cam didactice și, în orice caz, despletite, cu nervul mai puțin viu (dar, fără discuție, adevărate) stă o idee care trebuie semnalată. Istoricul, care nu teoretizează ci descrie, a vrut să spună că o „civilizație istorică" e, în optica lui, aceea care aduce cît mai aproape realitatea creației de virtualitatea creatoare prin raport la un organism etnic ideal. Acelea care ajung în acest punct, sînt „modele" și au o pregnanță istorică principală, cu înrîurire asupra altora, desfășurate într-un secundariat care ar însemna o existență condiționată. Dacă am înțeles bine (căci, încă o dată, Ovidiu Drimba se ferește de teorie), civilizațiile să le zicem „secundare" nu ar fi „pre-istorice" (puțind, așadar, să se istoricizeze odată și odată) și nici „an-istorice" (căci participă, ca ecou al civilizațiilor „principale", la desfășurarea istoriei). Ele au, pe scurt, o existență condiționată, prin factori impalpabili, de realitatea tiranică a unei civilizații istorice apropiate. Acestea sînt pure speculații, desfășurate fără o verificare în pozitiv și în negativ, obiectivă : Ovidiu Drimba s-a rezumat să exprime acele reflecții (asupra „civilizației istorice") și s-a oprit înainte de a da ilustrațiile trebuincioase. E o metodă simplificatoare și, cu toate acestea, am impresia că obligatorie ; la fel a procedat autorul și în lămurirea „nenumăratelor definiții date conceptelor de «cultură» și «civilizație» cum se exprimă el, cu o evidentă iritare de-abia stăpînită. „Istoria culturii și civilizației" e, orice s-ar spune, un repertoriu de civilizații, descrise cu seriozitate catedratică și din cîte îmi dau seama fără interpretări noi, conceput cu o religiozitate față de izvoare într-adevăr demne de o producțiune savantă, în felul medievalelor lexicoane. Ce s-ar fi întîmplat dacă autorul stătea să lămurească mai întîi chestiunea homerică a „civilizației" și „culturii" și admitea mai pe urmă că orice producțiune de civilizație etnică merită un studiu amănunțit ? Ar fi rezultat, fără îndoială, un proiect de dimensiuni hasdeniene și de unde nu putea lipsi, culturalicește, nici o poporație, trebuind, cîtă vreme e vorba de antici, să descrie pînă și civilizația veneților, a sacilor scitici, a lydienilor ; e, bineînțeles, prea mult pentru puterile unui om și nici nu cred că ar fi fost cu putință chiar în condițiile unei activități în colectiv. Așa cum se prezintă, întîiul volum studiază „civilizații istorice" din cîte înțeleg antice. Pe acest teritoriu, Ovidiu Drimba nu a venit, cel puțin la noi, fără un predecesor și sînt sigur că documentația a fost ușurată de admirabilele sinteze ale lui Constantin Daniel (asupra asirienilor, egiptenilor, indienilor) ; pretutindeni însă bibliografia este foarte consistentă și certitudinea unor știri verificate prin recurs la autorități e pe deplin liniștitoare. Sînt aici, în ordine, mesopotamienii, egiptenii, cultura ebraică, persanii, indienii, chinezii, japonezii, aztecii, incașii, mayașii, cretanii, grecii, etruscii, romanii și, în fine, traco-geții. Observ că sînt reprezentate toate geografiile, inclusiv aceea pre-columbiană și această idee merită salutată : istoricul gîndește deslușit poligenetic, deși noțiunea de „model" pe care o introdusese la început, nu era promițătoare, mai cu seamă din pricina unui context vag. E probabil că Ovidiu Drimba nu se gîndise la „modelul" înțeles în chip rudimentar (în urmarea căreia civilizația apare în Egipt și Sumer, se înalță la perfecțiune în Grecia, e transmisă de aceasta la romani și ajunge, în fine, la europeni). Cîtă vreme civilizațiile istorice sînt, la antici, cincisprezece această schemă de gîndire e sigur că i-a fost străină (am impresia însă că Ovidiu Drimba dă noțiunii de „model" înțelesul **concentrației regionale**). S-ar putea face, totuși, obiecții de selecție (deși cu totul inutile cîtă vreme faptul e consumat), observînd că în loc de cincisprezece civilizații „istorice" era recomandabil să înregistrăm vreo douăzeci. Lipsesc, neputînd totuși să lipsească, fenicienii și hittiții, sciții și celții. Cine a consultat sintezele lui M. I. Rostovtzeff („Skythien und der Bosporus"), H. Hubert (despre celți), M. Riemschneider, G. Contenau, L. Delaporte, (despre hittiți) înțelege ceea ce vreau să spun. Înainte de a fi romanizată, Europa centrală și de apus era o Celtică și desfășurarea ulterioară a civilizațiilor istorice pe acele teritorii ar fi de neînțeles fără factorul celtic. Substratul civilizației e, în Asia Minor, hittit ; la fundamentul civilizației stepelor stă o dibuire scitică, de fel poli-etnic, însă reunită într-o voință de istoricizare. În sfîrșit, poate că integraționismul „traco-getic" ar fi trebuit corectat în așa fel încît să descrie mai bine trăsăturile „tracice" diferențiate de acelea „getice". Acest amănunt e, din punctul de vedere al cercetării, cu totul lăsat deoparte de istoricii culturii (deși însemnătatea lui e considerabilă) așa încît ar fi extravagant să pretind lui Ovidiu Drimba să fie cel dintîi care să demonstreze hotărît diferențele. Obiectul lui rămîne enciclopedismul de cabinet, erudiția întemeiată pe alte sinteze, cercetarea pornind de la bibliografie : istoricul e un savant care știe să compună un „thesaurus", o „bibliotheca". De altfel, ideea de „istorie" trebuie înțeleasă mai degrabă într-o accepțiune formală, rezumată pe tradiția intitulării unor astfel de colecții, cuprinzînd, prin alăturare, monografii de civilizații dezlegate unele de altele. O intuiție „istorică" ar putea să fie așezarea civilizației cretane înaintea celei grecești și a etruscilor înainte de romani. Însă aztecii, incașii, mayașii, ale căror civilizații sînt desfășurate aci înaintea acelora, mediteraneene, nu sînt anterioare cronologic ci dimpotrivă. De altfel, autorul nu lămurește această evoluție în comun (însă diferențiată) a civilizațiilor pe care ar fi fost mai bine să le descrie după un criteriu genealogic (indo-europene, semite, precolumbiene etc.), ori regional (mediteraneene, americane, micro-asiatice, extrem-orientale etc.). În general, un control cronologic ar fi făcut întreaga întocmire mai clară decît este acum. Aceste observații au în vedere, cred că s-a înțeles aceasta, o istorie ideală a civilizațiilor și nu pe aceea croită într-un mod ambițios de Ovidiu Drimba. Ea este plină de amănunte de tot felul, documentată în chip admirabil, foarte riguroasă în tabloul fiecărei civilizații examinată separat, concepută cu multă atenție și cu o prudență academică în totul lăudabilă din moment ce scopul autorului nu a fost să răstoarne nimic, ci să confirme tot ceea ce afirmaseră, înainte de el, specialiștii. Obligatorie pentru orice intelectual, indiferent de înclinații (căci e completă în toate nu profundă pe fragmente), „Istoria culturii și civilizației" dă și o lectură savuroasă, din pricina frazei aparent placide, căci Ovidiu Drimba scrie ca un notar fără imaginație pătruns într-un magazin de anticărie fantastă.

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **„POETUL ȘI BOABA DE PIPER".** Acesta e titlul unei semnificative intervenții publicate de G. Dimisianu în „România literară" (nr. 5) și dedicate (printre altele) după cîte ne dăm seama producțiilor mai recente ale lui Mircea Dinescu. Analiza întreprinsă de G. Dimisianu se face, fără de îndoială, în deplină cunoștință de cauză, de unde și exactitatea revelațiilor pe care le aduce : „Către ce bat — zice el — toate aceste atribuiri răsturnate, această expediere a tuturor văzutelor și nevăzutelor la exact opusul condiției lor ? Sensul este, după cîte ne dăm seama, de a ni se lămuri un sentiment existențial al autorului și anume acela că este captivul unui spațiu poetic dereglat, clintit din fireștile lui întocmiri". Arghezi ar fi vehiculat un astfel de limbaj însă (crede G. Dimisianu) Mircea Dinescu nu ar rămîne „numai la potriviri, oricît de fericite, de imagini". Secretul acestei așa-zise superiorități asupra lui Arghezi s-ar explica, poate, și printr-o atitudine mai, cum să-i zicem ?, activă față de a aceluia ? Poate, din moment ce G. Dimisianu trage o astfel de încheiere : „Dar poate fi vorba acolo, cu adevărat, de odihnă, de reculeasă pacificare ? Piperul e un ingredient care, în proiecție figurată, înseamnă concentrație de capacități expresive, causticitate potențială, spirit incitator. În nici un caz inacțiune, în nici un caz abdicare. Exilul poetului pe boaba de piper nu poate fi altfel decît unul activ". Despre ce „incitație" și despre ce „exil (...„activ") ar fi vorba nu aflăm. Aflăm însă cîtă emoție revarsă această conduită asupra celui care o comentează pozitiv căci, de la filosofia „piperului", G. Dimisianu ajunge la aceea a „fraternizării pe baricade" : „Manifestarea lui creează instantaneu în noi un sentiment de uimire încîntată și un impuls de a-i veni imediat în întîmpinare, de a fraterniza cu el pe baricadele luptelor la care ne convoacă". În fine, spre a-l caracteriza mai bine pe Mircea Dinescu, comentatorul vehiculează, în chip nimerit, numele lui M. R. Paraschivescu.

■ **„NATURĂ" ȘI CINEMATOGRAFIE.** O imagine, colorată intens, care a apărut în revista „Cinema" nr. 1/1986 ar ilustra ceea ce înseamnează, după opinia comentatorului ei anonim, „Natura patriei ca respirație cinematografică". E un peisaj asemănător celor din filmele cu cow-boys, de o ariditate de Far West, prin care se poate înțelege, probabil, mai bine ideea de natură românească. Ca și, poate, aceea de „natură a patriei" ; atîta doar că filmul de unde provine această imagine se numește „Drumul oaselor".

■ **CRITICĂ „DE AUTORITATE" ?** O semnătură mai recentă în critica dedicată spectacolelor de teatru e aceea a Aureliei Boriga, nume nou pentru aceia care urmăresc atent fenomenul teatral. Bineînțeles că orice semnătură nouă poate fi, mîine, o semnătură prestigioasă, cu condiția unui exercițiu temeinic și a unei consecvențe de opinie care să documenteze o voință, elementară, de rigoare. A utiliza, după cîteva comentarii anodine, tehnicile oricum irecomandabile de apel la „autoritate" nu este, însă, un indiciu pozitiv. Din nefericire judecățile tinerei comentatoare de spectacole au un aer decis însă adeseori fără a se sprijini pe vreun argument. Iată, de exemplu, cîteva propozițiuni dintr-o recapitulare (apărută în „Tribuna") a unui festival de teatru contemporan. „A fost — zice autoarea — un adevărat maraton actoricesc fiecare interpretînd mai multe roluri. Lipsa de experiență a dus însă la un spectacol inegal". Întrucît este acel spectacol „inegal" autoarea nu suflă o vorbă. „Ce nu au reușit să realizeze acești doi actori — adaugă ea — în alt loc — este complexitatea personajului care rămîne formulată în replică dar netradusă în joc". Același aer apodictic care face pe cititor să-l creadă pe critic, dacă are bunăvoință, pe cuvînt ori să-l lase în pace să vorbească de unul singur.

Catagraf

DICȚIONAR ROMÂN DE FAPTE ȘI SENTIMENTE

MAREA CONSTANȚA PORTUL OAMENII

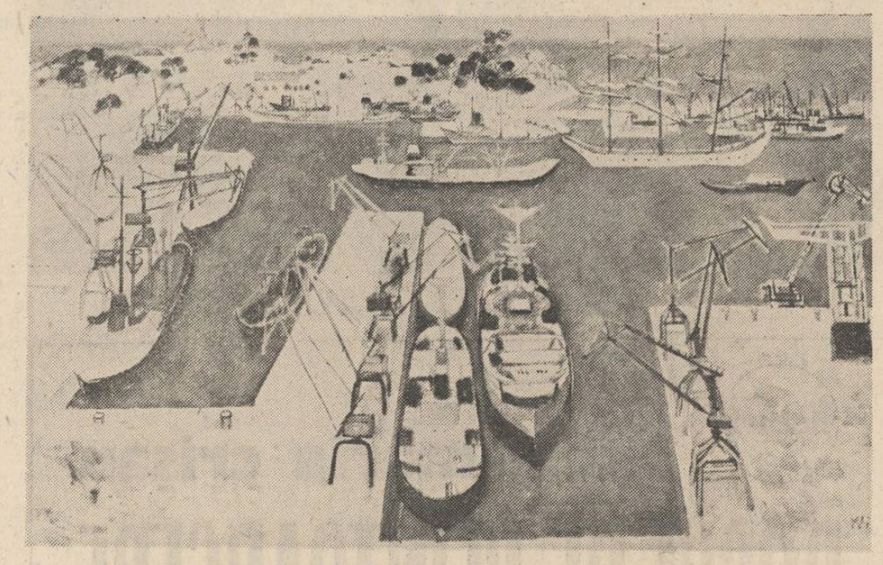

«Portul» – tablou de Viorel Mărginean

TURISMUL ȘI COMERȚUL

Pentru noi, cei de azi, neîncrederea funciară a autorităților din trecut vizavi de amenajarea litoralului Mării Negre poate părea (și este !) stranie și stupidă. Și totuși, greu s-au mai urnit lucrurile. Adevărul spune că, dincolo de o mentalitate administrativă îngustă, chiar istoria specifică a locurilor în chestiune a înlesnit mult absența interesului oficial și civic. Respectiv, se cuvine reținut că prin 1840, Constanța, de pildă, ajunsese un sătuc uitat de dumnezeu, cu numai vreo 40 de case... Anticul Tomis... (Constănțenii, dar și turiștii, știu și admiră tot ceea ce s-a recuperat pînă acum din vechea cetate grecească, locul ales de un împărat gelos spre a-și exila Poetul. Statuia lui Ovidiu stăruie, gigantică și melancolică, în chiar piața ce se deschide imprejurul muzeului istoric-arheologic. Un bust al aceluiași stăruie în avanscena de pergole și gazon fasonat a hotelului Ovidiu din Mamaia. Dar și o altă statuie se înalță, calm și nu mai puțin melancolic, aproape de malul mării — cum se și cuvenea — e vorba de bustul eternizat artistic în piatră al lui Eminescu, alături zăbovind trupul definitivei Micle ; amîndoi privesc marea și, dincoace de nemăsurata trecere a anotimpurilor, nu se mai satură tot privind-o...). Ca și anticele Histria și Callatis ! Praful și pulberea evului mediu neromânesc le-au transformat în vestigii... livrești. Suveranitatea bizantină, apoi otomană, prelinse și spre Marea Neagră apuseană, au oprit creșterea firească a civilizației pe un pămînt rodnic în legende, nu și în grîne sau minerale, rodnic în scaieți și vînturi nisipoase rapace, nu și în riuri tămăduitoare pentru om, plantă, vită... Abia în 1864 se consemnează primii vizitatori „veniți de la București și Galați să facă băi aici". Pulsul comercial (barem !) a bătut spornic abia după obținerea independenței, cînd vizitatorii se înmulțesc suficient ca firea de poet a românului să le scoată vorba de plezirişti, iar mai tîrziu : vilegiaturiști, sezonieri, turiști. Plăcerea ...plezirișilor ținea mai mult de cufundarea în naturalitatea virgină a campingurilor improvizate pe calcar și nisip, lipsind inițial amenajările speciale care numai începînd cu secolul actual s-au impus drept necesitate. Tot omul stătea pe scăunele și șezlonguri, visător lenes ca o beizadea sau versatil palavragiu, rareori părăsindu-și gambeta sau panamaua, rareori lăsîndu-și în bernă surtucul și sacoul pe spătare. Aceleași șușoteli, lornioane, pincenezuri și ceasuri Doxa atîrnînd pe lănțugul argintat al vestei cadrilate, — doar o minge de umbră permisă de ciupercile din pînză zebrată, cu care se acopereau de soare, în fond, și negustorii cu tarabe și cochete măsuțe vienoaz, la terasă... Cazinoul, Catedrala ortodoxă, un foișor, două tepușe de minaret, farul, felinarele cocoțate pe picioroange din metal îndoliat, și cam atît insemna Constanța la începuturi. De adăugat specificului : lasoul tipetelor de pescărușî care tumefiau auzul sezonierilor, ajunși repede să-și simtă creierii zăngănind ca lanțurile ocnașilor : luau atuncea ei, care cum se mișca mai lesne, drumul septentrionului, către splendorile și hățișurile Deltei, unde-i primeau, alta ce să facă, pescarii de toate neamurile în cherhanalele acelea multe, presărate brambura pe grinduri ca punctele pe oul de bibilică, cu felurite borșuri pescărești, cum nu aflau dinsii în București sau orășelele argăsite de caniculă.

VEDERE DE PE BALUSTRATDĂ

Am furat două amieze senine fostei strălungi ierni și, cu iubita de brat, la pas, am bătut alei-le înzăpezite dinspre Cazinoul constănțean și Port, de cîteva ori, bezmeticiți de apelurile ciriitoare ale pescărușilor. Perechi de îndrăgostiți, rare, își dezmierdau, ca și noi, privirea peste albul strălucitor și perfect înghețat al mării. Apele înghețaseră de la începutul lumii, parcă, iar noi n-aveam decît a descoperi suprafața lor prăfuită de zăpadă și atît de strălucitoare că privirea ne clincheta, obosită, întoarsă în sine însăși, poate reculeasă, rușinată de spectacolul căruia nu-i putea rezista... În soarele parșiv, zumzăitor, luceau egal burțile unor nerușinate odalisce : bărcile de agrement, răsturnate de maluri și botezate exotic și ciocănite de ghearele pescărușilor alb-argintii, mai opriți și ei din zborurile zgomotoase ; unii opriți chiar foarte intim așteptînd ca omul, de pildă însuși pilotul N. Grădinaru, vechi prieten al lor, să le arunce de mîncare. Mai demult, cînd nu locuia „în trei camere" pe bd. Tomis, acceptase în living și dragostea unui albastros. Înghiț pe alese, pescărușii, și nu din mîna oricui. Și-au împărțit amănunțit orașul, ca locotenenții unor gansteri, și au grijă să nu-și încalce raioanele. Iar portul, portul aproape tăcea, în bună parte îmbrăcat într-o ceață sfidătoare și numai hăt-departe, pe orizont, am descoperit cîteva vase, tăcînd și ele, parcă zugrăvite de un Iser care a tras cu ochiul la splendidele marine ale colegului Aivazovski... Noi, perechile de îndrăgostiți, ne zgîndăream cu sărutări adolescente și ne mai odihneam ochiul, la intervale, lăsînd pe retine să se odihnească și siluetele minaretelor și coloanelor romane și pergolele și lespezile muzeelor și balcoanele turcești asezonate unor blocuri cu puține etaje dar minutios elegante. Noi, ce haihuiam în preajma digului, nedorind a ne mai desprinde din acel binecuvîntat exil unde apa, chiar și înghețată, cerul și uscatul ne înălțau spiritul în sfera elementelor primordiale, noi, zic, ne furișam și cîte o întrebare, nerostită altfel decît din priviri și unanim traductibilă : mai veni-vor oare zilele însorite ale verii, cînd trupurile bronzate ni se vor îzbi, grăitor, frenetic, de atîtea mii de alte trupuri bronzate ?...

BOTEZUL MĂRII (I)

Și iată vara !... Cu zilele amestecate și canicula prea discretă. Cumva speriat, ca un miop la examenul de conducere auto, părăsesc sudul litoralului în favoarea Constanței ; exact după evenimentul anuntat cu verzale în mai toate ziarele : „în noaptea de 30 iunie a.c. se adaugă o secundă la ceasurile noastre, măsură luată în scopul apropierii timpului atomic față de timpul real, numit **ceasul pămîntului**". Cred că mă grăbesc și pentru a revedea **Karamazovii** montat aici de Teatrul Nottara, în ultima zi a microstagiunii. Ba mă gîndesc și s-arunc un bănuț pe micul ghețar improvizat pinguinului Bobiță, ale cărui aripi aflu, au fost refăcute într-un frigider special, la delfinarium. Mda, el tremură de cald ! Dacă tot am început, mai bine mărturisesc complet : vreau și să găsesc volumul lui Ba Jin, să fiu, adică, unul din cele peste 3 mii de persoane care calcă, zilnic, în librăria Eminescu ; dar cartea s-a epuizat ; așa-i trebuie. După-amiaza mi-o plimb sub cerul echivoc furișînd priviri către marea cătărată pe citeva iole multicolore. Mă așteaptă Portul. Îl amîn. Mi-e greu să-i mărturisesc, pe nepregătite, că nu i-am întins mîna pînă acum, că la aproape 40 de ani nu mi-am clătinat statura pe punțile niciunui vapor de mare-mare, nu de Herăstrău. Pe mîine, așadar.

MAGUL DIN COASTA DE FILDEȘ

Zi după zi își plimbă bronzul inconfundabil între Neptun și Olimp. Smulge soarelui totul. Sigur, atunci cînd astrul își etalează caroseria orbitoare. An de an, cîtu-i vara de încăpătoare, ebenul strălucitor și Radu Tudoran redevin sinonime. Printre primele romane citite, mi-a fost să fie **Toate pînzele sus.** Dar nu-i dezvălui o asemenea cruntă banalitate, prefer să-l iscodesc despre Port. Care port ? Într-adevăr, care. A vizitat mult pînă azi, într-o groază de porturi și-a condus pașii, călcîndu-le ca Moise apa : refugiu sufletesc, vizionar. De la sase ani s-a furișat într-un port. Da — în Constanța. Ce era portul de-atunci ? Îmi răspunde indirect. marinarii de azi nu mai sînt marinari ! Dar ce-s ? frunzăresc eu ideea. Funcționari, sau zi-le cum vrei, și face un gest o lehamte. Nu mai continuu, eu îi voi căuta totuși pe marinarii de azi. Pe cellalți — de unde să-i mai scot ? Și de ce ? Navigația transoceanică de-acum, gigantice petroliere sfidează goeletele și fregatele servite de marinarii de-atunci... E-atît de firesc. Dar îi respect opinia, magul acesta din Coasta de Fildeș a literaturii noastre e prea înamorat de mări și oceane pentru a-i tine, tocmai eu, discursuri despre evoluție și progres. Oricum, un dialog cu acest scriitor-mag despre marinari și porturi, rupt orelor aglomerate ca niște stabilopozi ai sufletului, este totdeauna franc, direct, bărbătesc. Este, prin urmare, o pregătire pentru alde mine cînd, vai, mă voi găsi față în față cu...

...OAMENII PORTULUI

Încep cu Ioniță Constantin, fiindcă și el începe cu mine, abrupt. Cu ce treburi pe-aici. Grea întrebare, și mai greu răspunsul. Vreau să cunosc portul. A, păi vă trebuie cîțiva ani. A, n-am în buzunar decît două-trei zile. A, atunci n-o să-l cunoașteți. Mda, o să-l văd doar. Mda, desi poate nici atît, numai să-l. Hai să-l, îi scurtez eu regretul, e un bărbat de statură medie, bine legat, parcă ceva mai tînăr decît mine și, da-da, are telefon direct, un adjunct cu propaganda trebuie să și să. De ce nu m-ați anunțat c-o zi, două înainte. Din sfială, i-aș zice, și cu glas tare. Asta-i, acum hai să-l. De pildă, de cînd sînteți aici, în port ? Hm, am pornit de la hamalic, am început ca hamal. Un fel de docher. Nu, lăsați frica de cuvinte, hamal și-atît. Cunosc locul ca-n palmă. Cît măsoară locul. Cam 700 ha și numără peste 28 de mii de locuitori. Mai mult decît Vaticanul ! Iar acum, azi, dincolo de funcție. Adică dincoace de ea, sînt conducător utilaj portuar. Adică. Păi, simplu, am calificarca de-a șofa orice autostivuitor, tractor, fadromă, macara-auto. Puteți conduce și-un vapor. Depinde. Să revenim la port, sînt ancorate acum 58 de nave, operative sînt 51, Ce-nseamnă aici operative.. Adică încarcă și descarcă. La fel și danele, sînt operative cînd navele ancorate acolo. Fac și dreg, am priceput. Dacă ați priceput, să vă prezint, uite-l că intră pe ușă, este secretarul U.T.C. al platformei-port, se numește Surugiu Năstase, ne stringem mîinile, eu a la Piața Amzei, el mărinărește, e bine și e cald aici. Dar, tovarășul Ioniță, noi doi n-am terminat. Știu că nu, de-aceea mă și grăbesc să vă aflu un căpitan de cursă lungă, pînă atunci discutați cu el, cu Surugiu, își știe oamenii și pe dinăuntru. Care sînt oamenii dumitale, îl întreb. Toți tinerii ! Și-avem destui, fiecare cu problemele, cu personalitatea lui, mai vizibilă, mai ascunsă. Știți cum e, vin din toată țara, portul e-un miraj, unii mai și fug, alții se string, se-adună pe-aici. De unde sînteți, Ialomițean, mi-am terminat liceul în București. Am urmat liceul nr. 15 pînă în 1979. Îl știu, mă bucur eu. Și acum. Acum sînt tehnician aparate măsură și control. Ameceul, deci. Da, ameceul. Stilul de muncă. Apropierea de oameni, discuția cu fiecare. Fără contactul ăsta cu. Cînd toate astea. Trebuie să-mi fac timp. De-altfel, acasă ajung numai seara. Toți din biroul U.T.C. ajung numai seara. Da, am să vă mai prezint și pe alții, și-mi prezintă pe Maria Delamita, 25 de ani, născută în Babadag. Am absolvit liceul la Medgidia. Tot acolo am fost repartizată la Combinatul de lianți azbociment. Atunci de ce în portul Constanța. Mi-am urmat soțul, care-i subinginer aici, acum aștept un copil. Desigur băiat. De ce nu o fată. Mă rog, portul totuși cere. În port mai sînt destule fete. Cum așa. Am să vă prezint pe cineva și-o să vă convingeți. Cu ce vă ocupați în port. Electrician la Ameceu și, acum, secretar U.T.C. al organizației Siloz-Ciment. Ați zis că mai sînt fete în port. Da, și mă voi ține de cuvînt, am s-o chem pe. Ce le urați fetelor, așa, în general. Să aibă mai multă grijă de ele însele. Mulțumesc. Dar hai s-o cunoașteți și pe. Cum, tot o fată ? ! De cînd are portul. Aici e și Navlomarul ! Și-apoi, noi facem mai mult de jumătate din populația țării. Bine, mă dau eu bătut. Se numește Licărete Alina, aud, așa că, atunci cînd intră, mă aștept să văd o persoană banală, sfioasă, măruntică, gîndind, bucureștean, că nici o femeie tînără nu ți-ar lăuda pe-o alta dacă și dacă, și firește că mă-nșel : cosmeticată, frumoasă chiar (în genul flamand), deloc timorată, mîndră, această Alina pare taman descinsă dintr-un colț al celebrei pînze unde Betsabeea..., ah, cuvintele ! Discuția, anticipez e scurtă-lungă, la pomul lăudat îmi cos sacul pe măsură, nu vreau, mortiș, să cedez primei impresii. Cu ce treburi pe-aici, Referent de specialitate la Navlomar, corespondență specială, probleme economice. Nu-i cumva prea mult. Nu-i prea puțin. Ce-ați absolvit. Filologia, limbi germanice. În port nu-s prea mulți bărbați pentru o filo. Nu-i văd. De ce nu v-ați măritat. Doar n-o să scrieți despre asta. Evident că nu ! Fac și eu pe soacra, pentru cultura mea. Dacă nu scrieți, vă zic : pentru că-s exigentă. Vreau mult. Vreau totul. Profesional și afectiv. Asta v-o spun așa, nu pentru ziar. De ce nu pentru ziar, dragă Alina ? ! Nu-i nimic rușinos în dorința ta ! Mai cu seamă că, pînă-nd s-o văd mai bine, realizez c-o prinde să fie lidera unui feminism sui generis (nu atît o mișcare feministă, cît o atitudine de viață al cărei nucleu să-l constituie feminitatea exigenței și profunzimii sufletești). Pe ce se bazează acest Moromete blond-flamand. Păi, pă ce, să vă zic, corectitudine și echitate și franchețe, acestea sînt cele mai importante în relațiile cu colegii, cu toată lumea. Fără profunzime, femeile tinere nu sînt ce par a fi. Iubești literatura (simt eu deodată nevoia să-i vorbesc per tu). O întrebare cam obraznică. Și inutilă. Recunosc, dar vroiam să știu dacă nu te-ar încinta niscaiva tălmăciri, uite, Bachmann, Boll, Grass. Nuu, prefer din engleză. Atunci Doktorow sau Pinchon. Hm, aici nu-i ca la București. Aici e ca la Constanța, dar biblioteci există. Dar și sarcini de serviciu și operă și teatru și cenaclu. Cenaclu ? ! Da. Tomis. Toate sînt Tomis. Mai bine decît Deservirea, nu-i așa. Oh, exclam, și aproape că mă dau bătut și mă pregătesc să-i azvîrl întrebarea-cheie cînd, val virtej, Ioniță pătrunde și mă anunță. Gata, s-a rezolvat ! Greu dar s-a rezolvat, am să vă prezint un căpitan, vă urcați pe vasul lui. Eu mai lipseam, fac pe modestul. Știu că se filmează, Mircea Veroiu face aici un film. Da, noi o să mergem alături, sper că nu vreți să jucați în. Vreau numai să urc pe vas. Licărete se ridică. Pot să ies, întreabă, apoi. Dacă mai aveți ceva, am un interior, vi-l comunică colegul meu. Insistați fiindcă sună mereu ocupat. Colegul. Nu, interiorul, și surîsul ei așezat, sincer, plin, ah, Rubens și Rembrandt și voi pictori de marine și flamanderii !...

BOTEZUL MĂRII (II)

O catifea grea, somptuoasă, verde e marea aici, la cheu, la chei. De ce-a apărut dubletul. Se spune chei, modern e cheu, să fiu sincer, pe-asta n-o știu, cauza adică, îmi zice Ioniță, și grănicerii ne golesc de legitimații, acte, parcă sîntem acum doi nou-născuți, gemeni, care urcă pe vas, protocolul e protocol, așa că iau o piatră în gură, nu ca Demosthenes, și urc și cobor și urc, cargoul se numește Păulis, îl înconjoară, e un fel de-a spune, alte cargouri : Hunedoara, Satu Mare, Curtea de Argeș și comandantul vasului, un obraz velin, o statură de bărbat plăpînd, cumva ingîner sau economist sau stomatolog, o mustață aparentă îl îmbărbătează. Cum căpitan ? ! Așa tînăr. De ce tînăr, am 32 de ani. A, și ăsta-i motivul pentru care vă numiți Costruț Ioan. Sînt născut la Sălaj, comuna Marca. Și de ce funcționar pe-acest vas. Cum funcționar. Păi, așa mi-a zis Radu Tudoran, că voi sînteți un fel de. Nu-s de-acord cu el, mai greșesc și scriitorii, mda, tac mîlc, te pomenești că voi greși și eu așa că-mi pregătesc din timp mantaua de vreme rea și-l descos. Cîte tone. 4 1000 tDw. Nu-i puțin. Cum puțin ? Închipuiți-vă că 44 de bărbați stăpînesc un vas valorînd peste 400 milioane lei. Sînteți gestionarul lui. Hai să-i zicem și-așa, un vas, cum spuneam, care încarcă unele agricole și 12 automobile TIR cu șoferi cu tot, și mai rămîne loc și pentru. Și pentru mine, mulțumesc. Dacă vreți, nu-i bai, noi plecăm peste cîteva ore. Ne oprim la Trabzon, în Turcia, e un tranzit care, telefonul, unul din cele patru care atîrnă, console, în salonul de oaspeți. Da, au sosit, dar tov. Ioniță a șters-o, cu treburi, da, a rămas ziaristul, și spre mine. E comandantul secund, tot cu brevet de căpitan și, în ușa minusculă apare, o dărimă, o ia în spate un bărbat spătos îmbrăcat în mușchii și barba lui Piedone, doar și privindu-l mă gîndesc că-i bine să-i fii pe plac, oriunde și oricînd. Schimb de replici, de comenzi. Sanepidul e pe vas, ultimile retușuri, schimb de coduri și ocheade. De altfel, continuă căpitanul Costruț, au mai fost scriitori pe vapoare, uite, Mi-amintesc de Novac și de. Bine, dar îmi lipsesc aprobările, însă o să vă însoțesc, vă promit. La iarnă ar fi cel mai nimerit, Iarna. Da, e alt trafic, alte obligații. Atunci la iarnă, zic, și încep deja să tremur și apare un cineva cu hors d'oeuvres și cafea și ascult poveștile adevărate depănate cu sarm de acest tînăr comandant și n-aș mai ieși din salonul lui, apoi din garsoniera lui, mi-o arată, nu degeaba mîndru, apoi de pe puntea lui de comandă, nu degeaba mîndru, apoi de pe alte punți, îmi tin respirația, briza puternică, înălțimea vasului și lipsa mea de exercițiu, totul e bine cînd se termină cu, nu nu se termină, cobor și iar cobor pînă în clasica sală a mașinilor care nu-i deloc clasică, ci copiază ultimul jurnal de modă, mi se dau explicații, îmi feresc crestetul de tevi, conducte, robinete, aparate, ustensile, trepte, balustrade, metal și iar metal și sticlă, lipsește numai betonul pentru a asemui totul cu un orășel, cu o uzină uriașă, aparate de control, de măsurare, de orientare de condus, de retras, contra incendiului, contra avariilor, de rezervă, de verificat, de încălzit, de aerisit, de evacuat, cîte și mai cîte, n-am nici un dicționar la mine, așa că improvizez unul...

SCURT DICȚIONAR AD-HOC

Contrastalie (întîrzieri/zile la operațiile încărcare-descărcare nave) : dispech (aceleași operații mai repede decît termenul prevăzut, aducînd un cîștig în bani, proporțional) : Ro-Ro (Păulis-ul meu e tocmai așa numit : RoRoPăulis, respectiv Rol on, Rol off=navă intră navă ieși sau, pe șleau, navă care transportă mărfuri pe roți, containere plus marfă paletizată) : paleți (aici, un fel de grătare dublu nivelate) ; fadromă (autoîncărcătoare) : bombres, scotă, drincă, balansiere, zburător, vele, șenal, foc, tribord — vezi **Toate pînzele sus**, ediția princeps, ilustrațiile de la finele romanului. Oricum, vasele noi reclamă un alt Dicționar de cuvinte recente. Mi se pare c-a fost tipărit unul anii trecuți. Îmi promit că-l voi consulta, barem un scriitor, dacă nu toți, să greșească mai puțin în ochii și urechile ofiterului Costruț Ioan. Care a zărit Emiratele arabe, Kuweitul, Egiptul, Pakistanul, Turcia, India, Canalul de Suez. Simpla lor înșiruire (dar sînt toate ?) mă amețește și fug. Fug să-mi trag sufletul. Nimeresc la Restaurantul Măcelăresc (sic !) pe bd. Tomis. Nu l-am botezat eu. O cafea scurtă și aproape cafea. O bere rece și aproape dobrogeană. Mă revărs, guraliv cum mă știu, peste ospătarul T. Anca, tot o flamandă, însă roșcată, acum, aici. La restaurantul cu pricina se mai servesc, anunță un panou șleampăt, ghiveci și tochitură (ați ghicit !) măcelărești... Ehehe Moromete, și fiindcă e obligatorie, pe bandă, numai muzica autohtonă, îmi potrivesc timpanul și-ascult ce-mi mai turuie tovarășa ospătar flamand-roșcat și răzbate în glasul ei colesterolul din vocea lui Gică Petrescu cînd susură : „Să-ți iubești nevasta întruna / Și s-o vezi azi ca și ieri... Pe prieteni să-i inviți acasă / Dar tu singură n-o lăsa !..." Așa o fi bine, maestre, dar hai să mai schimbăm placa, dacă tot ne trebuie și-un alt dicționar. Unul de cuvinte recente. Marinărești. Al marinarilor de azi. Și de mîine.

Mircea Constantinescu

ovidiu genaru

Cuvinte

Cum mîna ta se opune taifasului
cuvintele-ntre noi ademeniri izolări
tendințe ostilități
vrabia trece printr-un ziar
cardiologul a spus că ne-a îmbătrînit inima
lămpile stinse ne amintesc de starea de spirit.

Dincolo

Dincolo de ultimul pod și dincolo de ultima poartă
imaginația creează
o plimbare cu tine prin țara pernelor
Asemeni analfabetului aplecat deasupra Bibliei
silabisesc ceea ce nu pot rosti cu buzele :
A îmblînzi un detaliu al sinului tău
e și puțină dragoste în asta.

Cometa Halley

De săptămîni o duc numai în paradoxuri
nu întrevăd vreo soluție unele
vocale au pus biciul pe consoane
ca zahărul în ceaiul de dimineață
s-au dizolvat sufixele în prioritatea prefixelor
cuvintele inflamabile preferă umezeala
labialele zac îndărătul buzelor
chibritul nu mai aprinde hîrtia și
s-a format un comitet de apărare a minusculelor
împotriva majusculelor degeaba
aștepți draga mea poemul acela de fidelitate
trece Cometa Halley și-mi tulburâ ordinea
las-o să treacă și după aceea...

Studiu de autoportret la 50 de ani

Am ajuns și în stadiul cînd spiritul măcelărește ființa
sufletu-mi devorează propriul lui sediu
gura torturează buzele
somnul nu mă lasă să dorm
Eu însumi mă ridic împotriva lui Mie
singurătatea mea umblă în haită
hematiile-și macerează culoarea
dreapta urăște fericită stînga fiindcă nu știe să scrie
vederea mi se înfige în ochi ca o ghiară
mirosul de mine mă înăbușă
Și atunci mă aplec mult în afară peste balustradă
și însumi îmi dau brînci și cad
Și căderea mă întregește și mă combină cu restul
depășind aceste dificultăți
ale studiului de autoportret la 50 ani.

O perlă

O lacrimă extras al extraselor una perfectă
pură absolută
un testament într-o perlă
Căutați în ea doar ceea ce deja se află pietrificat
iubirea comedia farsa întregul cu amănuntele
Nu vă lăsați înșelați nu există
alt centru al lumii
Există doar
scribul care
plînge.

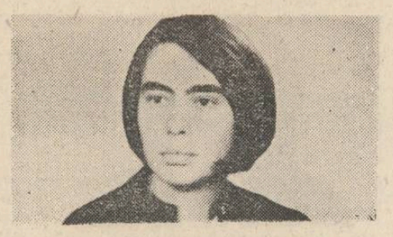

doina sălăjan

Posibil

Simplu. Visasem. Recunosc. Dar nu
Ca orice ins ce-n patul său visează
Cînd pașnice imagini, cînd de groază.
Nu ziceți : ai visat și-atîta fu.

Da, am visat. Cuiva, eu însă pot
Adeveri, deplin să înțeleagă
Că visul scurt a fost cît viața-ntreagă,
Secreta ei esență, – adică tot ? !

Mă pregătisem mult pentru-acest vis
De-aceea zorii n-au avut putere
Să il destrame ca pe-un nor ce piere –
Și iată-l clar, strălucitor, precis.

Ca ursul în birlogu-i strînsul seu
Sugîndu-și-l din labe-n lunga iarnă,
Sigur că somnul vieții il întoarnă,
Așa mă voi hrăni din visul meu.

Poate că l-am chemat să dea răspuns –
O Pitie în care cred poeții.
Și el sosi cînd mă-ngropau nămeții
Celei mai aspre ierni ce m-a ajuns,

Cînd sufletul în mine era sloi
Și-n jur nici o suflare omenească...
Pot toate astfel să se isprăvească,
Nicicînd să nu mai fie un „apoi".

Nainte-i cu lumina ca un scut
Venea o nefăptură zimbitoare
Ce-avea și nu avea asemănare
Cu ceea ce-mi putea fi cunoscut.

Părinte, frate, soră (ce n-avui),
Pierdutul fiu ce a crescut în moarte,
Iubirea ce-mi rămase-n veci departe
Și despre care n-am spus nimănui ?

Erau într-unul singur, duh etern,
Fiindu-ne de pază, fără știre,
Sărmani ajunși și fără ocrotire
Cînd norii vieții peste noi se cern.

M-am aruncat la pieptu-i tremurînd,
Cu fața-ascunsă-n ce era doar aer.
Neglasu-i lin trecu peste-al meu vaer
Și lunecă ușor din gînd în gînd.

„Este posibil" ? – am șoptit abia –
„Cîte ceva să ni se-napoieze
Din ce-am pierdut prin voluptăți și-asceze ?"
„Este posibil !" – mi se răspundea.

„Este posibil ! Simți cum te cuprind
Cu-mbrățișarea mea aeriană ?
Sunt dorul tău ce-n tine azi e-o rană,
Sunt tot ce n-ai avut și ai în jind.

„Este posibil ! Da, de mii de ori
Într-o adîndu-ți, bezne și lumine
Cu suferința nașterii să-mbine
Straniu, ardoarea unor noi fiori.

Este posibil să mai prelungești,
Este posibil să-ți mai faci o viață.
E însă-un mic nimic ce nu se-nvață :
S-o tîlcuiești ca-n zațul unei cești !"

Patimă

Spre bucurie mă avînt. M-am dus !
În tină, silă, prizoniere pene
Din aripi smulse singerează. Trene
De singerări mă propulsează-n sus.

Ce-i jos rămas, din zboruri s-a exclus –
În aripile cu sfidări perene
Teribile încrucișări de gene
Vor îndesi un alb penaj în plus.

Sălbatic, dureros și dulce spus
E re-nnoitul cîntec zbor pe scenă
Înaltului (păginul ave plena)
De care sunt tenacele sedus.

Voi mai cădea. De răsărit și-apus
Apropiindu-mă prea mult, vor arde
Aripile-mi ca-n focuri de petarde.

Dar, re-nălțate, între miliarde
De sori, vui-vor lung ca niște coarde
Nebune de izbîndă, tot mai sus.

Lumină de zăpezi

Solemne ierni cu-omături mari și-ncete
Îmi amintesc cețos ca din alt veac –
Atît de grabnic toate se prefac
Și-atît de-aproape-s azi de riul Lethe.

Se prăbușeau ca dintr-o finărie
Prea plină,-n foșnet de lavine moi,
Lunare, glaciale ierbi de-un soi
Misterios : zăpezi de ani o mie.

Cădea prelung omătul de lucerne
Perene-ale cerești lor fineți
Din nori bătrîni cu năruiți pereți –
Și tu vorbeai de sărbători eterne.

Și te credeam, căci numai bucurie
Mărturisea lumina din zăpezi,
O sărbătoare-n care doar să crezi
Și totul promitea așa să fie.

Amăgitori și tu și-acea ninsoare
Cum n-a mai fost de-atunci și nu va fi,
Îmi ești pierdut, eu încă sunt aci
Și iernile nu-s ca odinioare.

Acum atît de repede se ninge
Zăpada drămuită de-un avar !
Și singeră în tropotul murdar
Al trecerilor, gingașul meninge.

Acum mai iute albul se-nnoptează,
Ori poate-ncenușat de la-nceput
Mi se mai dă, știind că e trecut,
Într-o fulgerătoare, scurtă rază.

Eterne sărbători ! Dar nu se poate !
Și-aceasta trebuia s-o fi știut,
Lucid din adevăr făcîndu-mi scut,
Că umbre cad peste seninătate.

Amăgitorule, ce greu se iartă
Poveștile ce nu se-adeveresc !
Mai sufăr și-ntr-un fel conîlăresc
Încerc să-mi inventez o altă soartă.

Și-un gînd-copil, rămas bolnav, firește,
De dorul marilor ninsori de vis,
Stă între alte ginduri nedecis –
Străvechea iarnă-o tot repovestește.

O, da, cădeau pe-atunci zăpezi încete,
Aveau timp mult, veneau din veșnicii,
Și noi la fel... Mai minte-mă de știi
S-o faci și-acum, de dincolo de Lethe !

radu cange

Într-o liniște

Albul ardea
purificîndu-mă.

Zeități păreau să
coboare și să urce
într-o liniște profundă,
rătăcită — diafană magnolie,
printre suflete pedestre.

Un clopot de cristal

Simt
cum pe furiș
patimile se-adună ;
Un joc se-aprinde
asemeni unei flăcări.

Dintr-un clopot
de cristal
singurătatea
își sună
veșnicia tentaculară.

Poem

Dureros
cîntă greierii
în noaptea
de toamnă
fugară
agățați
de întuneric.

Singurătate

Iubito,
apropie-ți gura ;
lartă străinul
din mine
și nebunul.

Sufletul meu
este fugărit
de singurătate.

Verdict

Vertij statornic,
sacră involuție...
O execuție
va fi,
n-am teamă,
cît gîtul puștii
strălucește
ca o lamă.

Absorbit

Iată-mă cum, visător,
mă pierd în profunzimea clipei.
Cum înrourat mă cred
la sînul speranței
și cum sălbatica și
răzvrătita clipă se răzgîndește.
Iată-mă absorbit de o
falsă frumusețe.
Iată-mă ! Iată-mă !
primejdios mergînd
și nesigur pe
linia curcubeului.
Iată-mă numărînd versurile
care nu mă vor eterniza.
Strigînd și gesticulînd
în forum, iată-mă, agora —
iubita mea,
cum mă izgonești...

Drum diafan

Ca Michelangelo
stăruind în cosmos
ochii mei agățați
de aura literelor.
Păianjen aruncat
de propria-i pînză
rostul mi-l găsesc
urcînd și coborînd.
Uneori gelozia, încîntarea,
infatuarea, aproape tot
ce omenesc este și nu e,
mă surprind în acest
neverosimil drum diafan.

Ilustrații de Sabin Ștefănuță (în pag. 4—5)
Din expoziția de la Galeriile Municipiului București

andrei damian

Ianuri de miei

asemeni albeața în ochii celui mai nenorocit
dintre cai
cum pașii — puțini — lungilor răni le-au fost
de ajuns
cînd s-au mișcat nesfîrșite lanuri de miei
cît să acopere strigătul din nou pomenit

unghiile albe îi spintecă pieptul
unghiile albe îi aleargă prin păr
și îl sfîșie îl mingiie și îl adoarme

și îți amintești : cele mai limpezi cîntece
unei patrii neîntrebate venind ele de
pretutindeni
și bunătatea vecinilor din cer cu chei spînzurate
la gît
bătrîni și ei la ferestrele casei

poteca prin rarișteă

pentru că noaptea cuvenită oricărei zvîcniri
se dovedește nerăbdătoare, iată :
poteca prin rarișteă și casă a numelor
care așteaptă lîngă rotitoarea tulpină

spre margine patru-cinci salcîmi și umbra în
care
cum printre celelalte probe de neclintit
cu degetele prin păr
și în urmă acest înfricoșător loc
atîția au dormit pe furiș
cucută și troscot fire de astică urzici pălămidă
aici un scurt popas

lîngă ceafa colinei arcuirea, dovadă a hărniciei
sale
apoi mai departe
pe sub pașii ființei albastre

pe care o vom întîlni de bună seamă

văzută dintr-o parte din vîrf dintre uscături
curaj : prin sărătură
ocolește fîntîna îngropată în urma ineculul
cumpăna de care spînzură o pisică

pe aici au trecut înnoratele mulțimi și poteca
știe
odihnindu-se lîngă rotitoarea tulpină

limbă de culoarea prafului cu tălpi de copil în
vară
limbă răsturnată cu fața spre soare

înainte, aproape, dumbrava :

și din marginea dumbrăvii cineva privește
și privește cu bucurie
și privește cu nesaț
și din ochii săi începe moartea

țipătul ei

țipătul ei numai a făcut să tresară curgătoarele
rădăcini
și viață a viermilor : da uneori din spatele
omului începe
o cîmpie albită și ea crește pe măsură

și lîngă el fratele întins pe zăpadă :

vor veni și vor pleca sînge cărunt aluat
împrăștiat pe zile
și aur, stelian
tu vezi toate acestea și ea tace
despre tot voi depune mărturie am puterea
această în ultima vreme
ai grijă mama în privirile căreia înotăm de
atunci
șteangul verde al meu casa cu pereții în vîntul
din privirile mamei

aici sîntem noi mai tăcuți și cu norii sub
pleoape și cine
locuiește dincolo de strigătul prin care am trecut
spre seară
frate ?

* * *

singurătății mele i s-au întîmplat multe între
timp iar boala aceea miraculoasă nu o mai
așteptă
măreției i se va adăuga și aura verzuie :
pădurilor și lupi vor începe să urle-n provincii
cită
și cîtă vreme ? oricum însă aceleași mîini
aceiași ochi

neînduplecată cădere a zăpezii o, voi, popoare
veșnice printre cîntece iarăși dar eu pot spune
mai mult sub arcada privirii ce vine de peste
la picioarele stîlpului încolăcit ?

o, voi, popoare veșnice amintirea salcîmului
atîrnă între crengi și dincolo de casă începe
cîmpul stăruitor

astfel uitînd sub cerul familiar strigătele
astfel marile degete înecate-n lumini

numele

cu mîinile de-a lungul trupului încremenite
cu trupul încremenit sub cerul albastru
căldura unei flăcări de acum 4 000 de ani
poate istoria mea începe din osul unei cîrtițe

cum s-a întîmplat : în clipa cu păsări izbucnind
sub formă de țipăt numele pentru care m-am
născut
și n-am să știu foșnetul lanurilor de porumb de
atunci
îmi închipui uneori secunde în care șoapta de
iubire
a tatălui meu porni să alerge peste pămîntul
verde ciinii
și mișcările tufei de răchită
și nici că mă pot afla
straiu a celor fapte
și nici că pot să-mi amintesc
numărul păsărilor în cerul clipei de iulie

debut

ana maria crișan

DORUL DE REÎNTOARCERE

— Tată, mă întrebă copilul meu nenăscut încă,
Tată, ce-i aia „istorie" ?
— „Istorie" — i-am răspuns — istorie este atuncea cînd... — am tăcut Și el se născu.

Copiii noștri — „au uneori gusturi bizare". Le plac dulciurile și le place cînd ninge. Le place să mănînce și să se bată cu zăpadă. Le place să-i legeni și să le cînți. Le place laptele de mamă. Le place să creadă în jocuri și povești ca și cînd ele ar exista cu adevărat. Le place să ia ce există cu adevărat, drept jocuri și povești.

Copiii noștri — au o energie debordantă. Ne cară după ei prin șotroane precum cară furnicile trofee uriașe și greoaie de te miri pentru ce și cum pot.

Copiii noștri — cînd se joacă de-a grădinarii, cresc flori.

Copiii noștri — nu obosesc niciodată să ne obosească cu întrebările lor ; cînd ne pun întrebări, adulmecă adevărul precum simul mamei, iar noi îi trimitem să se spele pe mîini și să crească mari și dup'aia să pună întrebări. Copiii noștri care ne obligă să rîdem după ce am uitat să zîmbim...

Copiii noștri — cînd plîng, sîntem atît de convinși că au nevoie de noi încît așa și este.

Copiii noștri — știu ce înseamnă adevărata valoare a lucrurilor atunci cînd fac cu ele ce vor.

Copiii noștri — ne spun cu dezinvoltură : „Tata" și „Mama", iar noi avem emoții întrebîndu-i dacă se simt bine la noi. Ne spun simplu și universal : „Tata" și „Mama" și asta ajunge pentru ca fiecare să și-i recunoască pe ai săi.

Copiii noștri — sînt atît de frumoși și puri încît nici nu ne vine să credem că sînt ai noștri.

Copiilor noștri — le tăiem brazi și ne mascăm cu păr, sprîncene și barbă albă și alte gafe. Copiilor noștri le dăruim atîtea lucruri, atîtea vorbe și-atîtea altele de parcă ei n-ar fi în stare să ia lumea de la capăt.

Copiilor noștri — la sfîrșitul primei luni le-apare zîmbetul. În somn, le-apare ceva mai repede.

Copiilor noștri — cînd ne întreabă ce sînt sirenele și la ce folosesc ele, le răspundem aiurea, că sînt jumătate femeie — jumătate pește și că folosesc ca atare. Iar ei să-și vadă de joaca lor !

Copiilor noștri — le explicăm teoria relativității : sînt mari cînd trebuie să se ducă după cumpărături sau cu gunoiul și mici cînd nu-i lăsăm să se uite la televizor.

Copiilor noștri — ne străduim să le confecționăm locuri de joacă și jucării. Nu pentru că am vrea să-i știm la locul lor. Nici pentru ochii care nu pot fi cumpărați c-o jucărie. Ci pentru noi.

Editurile pentru copii ar putea tipări cu mai mult succes cărțile copiilor pentru noi și nu invers. Lucrurile se complică : 1+1 nu mai fac 2, adică un măr și cu încă un măr, ci teoria mulțimilor. Asta ne pune în mare încurcătură. Sîntem obligați să-i lăsăm pe copii să-și facă lecțiile singuri. Ca să nu mai vorbim de desene... Astfel încît, copiilor noștri nu mai putem decît să le spunem că : „Sîntem mult mai mari decît ei !". Rămîne de văzut dacă ne vor crede.

Copiii copiilor noștri — paradoxal, fiind mai departe, ne sînt mai dragi.

Copiii copiilor noștri — ne roagă candid să le mai spunem povestea cu animalul acela fantastic numit „găină", iar noi îi ducem la „Muzeul Satului".

Copiii copiilor noștri — cînd îi pîndim cu lunetele tunurilor, ne zîmbesc cu condescendență și se uită cu telescoape spre stele.

Copiii copiilor noștri — ciobănei mirosind a lapte, blînzi și jucăuși ca mieluții, păzindu-și turmele de vise pe-aceleași văi, pe-aceleași dealuri — se înscriu inefabil în spațiul mioritic.

Copiilor copiilor noștri — cu ochii rotunzi de uimire care se uită la ochii noștri încercănați de melancolie — le dăm ceva din noi și ei ne dau ceva din noi.

Copiii copiilor copiilor noștri... copiii de noi !...

antoaneta pop

NOI...

— tu, era să nu fii !

Mama privi copilul ce se răsfață în scutece gîngurind — parcă-și cînta sieși un cîntec de leagăn.

Pot să-i spun încă aceste vorbe, gîndi ea. Este prea mic pentru a le înțelege și pentru a putea să se mire sau să mă mustre.

Ochii ei întîlniră pentru o clipă pe cei ai copilului — negri, de cărbune. Acesta îi zîmbi și zîmbetul lui o făcu să repete ceea ce ea însăși nu putea să înțeleagă, cum s-ar fi putut să nu fie, ca un reproș :

Nu era pregătită să înfrunte o minune.

Se aplecă și mai mult asupra copilului

— Tu, tu ! ! Era să nu fii ? !

I se păru că ochii negri se catifelează, că iau culoarea pămîntului ud, că apoi se lărgesc și împrumută lumini de bronz, amintindu-i de ziua aceea de toamnă, cînd lacrimile ei s-au amestecat cu ceața dimineții. Era ziua cînd el i-a șoptit din lăuntrul ei : „Vreau să fiu...".

Deodată ochii lui i se părură mai mari și parcă transparenți cum e cerul de iunie, apoi o umbră îi întunecă, amintind de zilele premergătoare iernii și iară, parcă șlefuiți de un bijutier, au început să scapere, aruncînd săgeți de smarald.

Mama clipi, apoi își îndreptă trupul ce stătuse frînt deasupra acelui început de viață.

Copilul ei, cu ochii de tăciune, continua să-și cînte, gînguritul lui fiind ca un fond muzical pentru gîndurile ei, concentrate într-o singură frază : „Toți cei care mă privesc puteau să nu fie !"

Dar cineva le-a hotărît destinul și-a prorocit : „Ei toți vor vedea pămîntul lăsat lor de strămoși, vor vedea ziua cu cerul de aur și noaptea senină stropită cu paiete de diamant iar ochii lor de cărbune, de bronz, de argint, de peruzea sau de smarald se vor întîlni în cuvîntul IUBIRE."

Gînguritul cîntă : „Iubire este un nume pe care Ion i l-a dat Mariei, tata i l-a spus mamei, bunicul i l-a povestit bunicii...

Și noi vom putea numi astfel pe cineva !

Apoi... vom fi strămoși"

debut

călin baciu

BICICLETA

Aplătit vînzătorului, numărînd fără grabă pe tejghea bacnotele albastre, așezîndu-le ceremonios, cu teamă parcă, pe scîndura murdară, pătată de uleiuri și vopsele. Apoi s-a întors spre bicicleta cu pedalele inversate, ce purta încă înfășurată pe barele metalice hîrtia de ambalaj cu care venise din fabrică. A prețuit-o din ochi pentru a nu știu cîta oară, i-a mîngîiat șaua prăfuită, privind apoi nemulțumit la degetele prăfuite, pe care le-a trecut în cele din urmă încet în josul hainei, lăsînd pe ea o dungă cenușie. A luat-o cu binișorul de ghidon și a ieșit pe ușa magazinului, rumegînd niște gînduri numai de el știute, dar a căror gravitate se putea citi pe fruntea păstrătoare a genelor rare și a sprîncenelor încărunțite. În urma lui vînzătorul, ridicat de după tejghea pe vîrful picioarelor, privea curios. Era ceva ieșit din comun să-l vezi pe Ezel cumpărînd o bicicletă.

Afară, omul sprijini bicicleta de gardul mărginaș al școlii și se aplecă grijuliu deasupra roților dezumflate. Desurubă ușurel ventilele și cu pompa începu să înghesuie aer în camerele fleșcăite. Se opintea încins, iar pe grumaz două vine groase și noduroase își arătau calea lor întortocheată. Trei femei grase, trecînd pe lîngă cel cu bicicleta, tăcură din vorbăria lor agitată, holbîndu-se mirate. Ezel își cumpărase bicicletă !

Odată roțile umflate, omul privi satisfăcut cauciucurile noi-nouțe pe care se profilau vesele canale curate, și cu mîna bătătorită rupse hîrtiile ce fuseseră rulate pe cadrul metalic al bicicletei. Le înfășură gînditor pe palmă, apoi, scoțîndu-le, zvîrli ghemotocul în șanțul de lîngă drum. Cotrobăi prin gențuța cu chei, de unde își alese două și începu să încerce care se potrivea piuliței de pe pedale. Își trecu dosul palmei peste obrazul nebărbierit, în timp ce cu mîna cealaltă reușea să prindă în cheie șurubul rebel. Răsuflă din greu, așezînd pedalele în poziția lor firească, apăsă neîncrezător pe umărul uneia să se convingă că a intrat perfect în lăcașul ei, stringînd în cele din urmă șurubul. În teiul încă neînfrunzit din fața bisericii, cîteva ciori scăpate de grija zilei de iarnă făceau o gălăgie asurzitoare. Pe drumul desfundat, cîteva băltoace murdare încercau zadarnic să oglindească cerul, și el acoperit de nori somnoroși și fără treabă.

Doi copii cu haine vechi și stropite de noroiul drumului, cu ghetele ude se alungau printre băltoace, țipînd. Ezel își îndreptă spatele și privi extaziat bicicleta. O căruță grăbită de doi cai slabi își purta hodorogeala peste bolovanii ieșiți curioși din lutul drumului, să vadă cine mai trece și ce se mai petrece în jurul lor. Ciripitul de vrăbii agitate încingea umezeala cu stridențe neplăcute. Rezemată de gardul vechi, minunea cu roți și ghidon strălucitor își aștepta soarta. Dintr-un buzunar jerpelit omul scoase o sticlută cu un lichid gros și gălbui. Se aplecă iar deasupra bicicletei și, scoțînd dopul de plută măcinat, picură una după alta cîteva picături pe osia din față. Trecu și pe la osia din spate. Mulțumit, astupă iar gîtul sticluței, mormăind ceva neînțeligibil. Din buzunarul în care ascunse sticluța apăru o cîrpă mototolită cu care începu să șteargă preocupat praful de pe aripi. Cînd i se păreа că a adunat praf, împăturea cîrpa, reluînd treaba cu o față curată a pînzei. Curînd bicicleta arăta ca un exponat pregătit pentru o mare expoziție. Mîinile mari apucară cîrpa de două colțuri, o scuturară de cîteva ori în văzduh și o împăturiră cu meticulozitate. Parcă trezit dintr-o lungă visare, privi în jur, încruntîndu-se la băltoacele murdare. Își plimbă privirea în lungul străzii peste noroiul primăverii și se posomorî. Apoi, parcă luminat, prinse bicicleta de cadru și și-o săltă în spinare. Cu cizmele lui de cauciuc rupte trecea prin băltile murdare, purtînd pe umăr bicicleta ce strălucea de curățenie. Ezel avea bicicletă...

florentina vișan

Nu-mi amintesc

Nu-mi amintesc cum s-a-ntîmplat. Și cînd.
Știu doar atît. Pluteam sub stema frunții.
Trupul imens precum o catedrală
se sprijinea pe cer. În agonie
se dilata ciudat. Și clopot viu
sfîșietorul glas striga un nume.
Ci eu mă micșorasem și-ncercam
sub osul alb tunel ascet de cariu.
Să mă ascund. Povara mea : doar eu.
Minusculă și-aproape nevăzută.
Atît salvasem spaimei. Un spor mic.
Din trupul în uimire-atît de falnic.
Ce-l contemplam așa precum barbarii
cetății incendiate-n urma lor.

Trup de-mprumut

În trupul ăsta de-mprumut. Aici.
Nehărăzită întîmplării terne.
De gheara ei gelatinoasă-atinsă.
Și azi. Și ieri. Un sînge însemnat.
Așa-l credeam. Și mătăsos subțire
putînd pluti deasupra. Ca un nor.
Și carnea astfel albă de zăpadă.
Prielnică rodirilor de crini.
Un plumb ușor. Un lest nebănuit.
Posibil la nevoie dar uitării.
Și să mă nalț atîta cît doresc.
O luna vrăjitoarea stemă-a frunții.
De-am înșelat n-a fost cu vrerea mea.
Și doar înșelăciunea-i bogăția
cu care m-aș înfățișa la vamă.
Cu trup nevolnic iată-l de-mprumut.
Lăcaș hibrid îngreunat de spaimă.

Să rămînem astfel

Să rămînem astfel
eu jumătate tu jumătate
într-o îngemănare ce nu se poate
întîmpla

decît celor ce-și asumă cumplita infirmitate
Și vei spune : tu coasta mea cu sunet de
harfă
Și : tu craniul meu de cristal scînteietor
Și : tu lobul creierului
cu zona mai-mult-decît-cuvintelor
a comenzilor sublimate
Tu întregire a mea de carne roditoare
arcuire a respirației mele aproape de
explozie
Deplinătatea mea
Tu

Cuvînt dincolo

Cuvînt dincolo de sine
viguros revărsat fluviu
te-aș descoperi vulnerabil uitării
scormonind milul germinator
și peștii sufocați în palmele mele
ar putrezi cu rapiditate — mi-ar rămîne
rarefiate schelete-nervuri
ale unei misterioase frunze acvatice.
Ci mai bine neatinsă matca
în depărtări presimțită învolburarea
vuietul ce nu lasă deslușită
violenta agresiune — nepăsător izbește
în maluri de carne — doar gînd —
spornic hrănit din trufia înecaților
condamnați înainte de a se întinde năvodul
înainte de a se construi ager capcană.

ion machidon

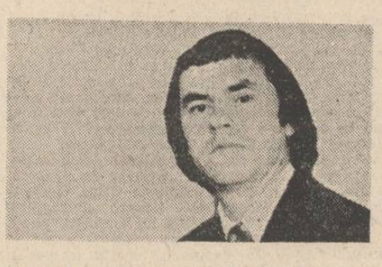

Istoria e dreptul nostru

M-am născut
din dragoste
din neuitare –

plugul ară cîmpul
curcubeului
celor ce-l cîntă –
iată de ce
port in vertebre maci
și sînt
stejar de veghe țării mele
din miazăzi în miazănoapte

fluierul ciobanului
prin care rostesc
doinele străbune;
niciodată nu zic:
ehei, eu sînt împăratul
lumii –

împart pe din două piinea,
bulgărele de soare
să aibă și prunc și mamă
Omul –
să se bucure;
viața –
e cea mai frumoasă
mireasă –
posibilă și imposibilă
pămîntul e un clopot uriaș
de cranii
și de oseminte
ale eroilor căzuți
la Mărășești, la Alba Iulia,
Pe Cîmpia Libertății –
El este Avram Iancu
Bălcescu, Moș Ion Roată,
nouă moștenire.

Istoria e dreptul nostru
în hrisoave scris cu singe
de a fi sămînță –
munte –
ram și cer –

toate au venit
din cele trei culori române:
roșu, galben și albastru

și eu, și tu, și el rămînem
aceiași fii
credință vetrelor cu soare,
le vom zidi izbindă
Contemporani –
Partidului – poporului chezași l...

Poem

Istoria este
singele înroșind petalele de mac
și ea are eroii la pupă
vislind către miine
din ani legendari

Istoria e unirea
celor trei surori române
e bobul de grîu
inima de treflă a trifoiului
toate sînt pentru țară
toate sînt pentru neam.

Pisici sălbatice

înconjurat sînt doamne de pisici
ușa la bucătărie e încuiată
ele miorlăie la mine
sînt sălbatice
mama nu e acasă
noaptea e de smoală
și picură cu bocete prin nori
strig dar nimeni nu mă aude
pămîntul mă îmbracă pe umeri
cu umbra nopții
în miorlăitul pisicilor sălbatice

Scriu

scriu un vers la o lună
un poem la o vară

scriu cu seu de capră
pe coji de vișin

e sărbătoare în poeme

portocalii sînt galbeni
mina mea
duce toamna de hățuri

și e desculță
bolnavă
prea devreme

eu scriu un vers la o lună

areta șandru

Dimineață fără amintiri

Dimineața își aminti că s-au mutat de curînd într-un apartament decent, suficient de confortabil, în care lucrurile se vor desfășura normal. Prima imagine fu aceea a perdelei care atîrna cu cîțiva centimetri mai mult deasupra caloriferului. Apoi privi la cărțile amestecate și așezate pe linoleumul gălbui în teancuri dezordonate, la valizele desfăcute în pripă lăsînd să se vadă prin crăpăturile lor lenjeria. O ceașcă pe jumătate goală lîngă un pachet de biscuiți din care mîncaseră seara în grabă stătea într-un echilibru instabil pe marginea unei coperți. Un fotoliu pe rotile se rătăcise în mijlocul camerei, iar pe unul din brațele sale de pluș un teanc de albituri nu găsiseră încă raftul care trebuie. Îmbrăcată în bluza lui de pijama adulmeca licoarea cafelei pe care o simțea venind din bucătărie.

Avea imaginea destul de imprecisă a apartamentului în care locuise în copilărie. Mobilele masive ale casei erau tîrîte dintr-un loc în altul fără ca asta să rezolve problema spațiului. Uneori, părinții se certau violent din cine știe ce pricini. Cearta lor ținea un timp în care ei nu-și vorbeau deloc, ca apoi totul să intre în normal. Biroul tatălui se oprea în sufragerie acoperind pata mai luminoasă de parchet ascunsă sub covor sau o altă mobilă mai grea. Tatăl se refugia aici ținînd-o strîns de mînă de parcă urma să o piardă dintr-o clipă în alta, purtînd în același timp sub braț ceasul de perete care înceta să mai dea ora exactă timp de cîteva zile. Traversau împreună sufrageria în lung și-n lat în timp ce tatăl îi spunea o poveste. O poveste cu un crocodil. Și ori de cîte ori părinții se certau și se mutau dintr-o cameră în alta, el începea să-i spună povestea cu crocodilul roșu. A fost o dată un crocodil, începea el povestea, care avea culoarea roșie. O grămadă de păsări veneau să-i curețe dinții și el stătea cu gura deschisă și cu ochii închiși de plăcere. Picioarele lui se găseau ascunse în apă, spatele lui strălucea doar deasupra ei. Îi plăceau foarte mult aceste povești cu crocodilul, de fiecare dată altă poveste, și își ruga părinții să se certe mai des, ca tatăl ei să aibă timp să-i spună povești cu crocodilul roșu. În timp ce-i povestea, tatăl se plimba de la un capăt la altul al sufrageriei, trăgea cu urechea la ceea ce se petrecea după glasvand, în timp ce mama ei își vedea liniștită de treburi, aranjîndu-și într-un colț mașina de cusut, albia cu rufe de călcat, fierul cu cărbuni, negru și greu, cu un cocoș deasupra care clămpănea atunci cînd se apuca să calce rochițele sale. În acest timp păsările terminau de curățat dinții crocodilului care, plictisindu-se de atîta tandrețe, o mînca pe ultima înghițind-o fără nici o remușcare. La episodul acela fetița începea să plîngă dar nu știa precis dacă de mila păsării plînge sau de dorul mamei aflate dincolo, și care trecea între timp în bucătărie să facă exact felul ei de mîncare care-i plăcea cel mai mult : găluște umplute cu prune. Între ei, ușa de glasvand închisă cu cheia de trei ori. Plîngea că vrea dincolo. I se deschidea ușa. Crocodilul roșu pleca în treburile lui așteptînd ocazia unei noi certuri între părinți. Peste cîteva zile mobila se cără pe locurile destinate la începutul căsătoriei între părinți. Pentru un alt timp era din nou liniște.

Victor nu păru uimit de insistența cu care vroia să-i povestească din nou, pentru a cîta oară, toate acestea. Venise cu ibricul plin cu cafea pe care-l puse lîngă salteaua așezată direct pe parchet. Fiecare dimineață începea la fel :

— Bună dimineața, Victor ! La ce te gîndești ?

Răspunsul lui era invariabil același. Îl știa pe dinafară. Îl cunoștea pînă și-n somn :

— La o crimă !

Obsesia lui pentru crime era statornică. În limbajul lui, crimă era acțiune, dorința de a fi activ pînă la orele serii. De obicei însă, la mijlocul distanței dintre dormitor și camera lui de lucru dorința lui eșua. În dimineața aceea mai era timp pentru pus umărul la treabă. Se ridică de pe saltea îndreptîndu-se spre fereastră. Peste drum, zidul unei case îmbrăcat în insule de verdeață. Cîteva umbre care trec dintr-o parte în alta a unei încăperi.

— Cînd bate vîntul dinspre vest, începe ea să declame, întinzi degeaba năvodul.

— Nu faci decît să strecori apa, mirii el, cunoaștem, mai bine spune-mi cum va trebui să începem ziua de azi. Și-n timp ce ea e convinsă că în dimineața aceea va face efortul să țină din nou la afecțiunea oamenilor, el adoarme ghemuindu-se ca un copil la perete pe salteaua pe care nimeni nu se gîndise să pună așternutul. Își aminti că un singur cuvînt venit din partea celorlalți putea să nimerească cu precizia unui pumn de boxer, fie că era vorba de acele cuvinte pe care le aruncăm din dragoste sau din ură. Se angajau nu o dată să devină umani în fața ei, mai umani decît îi lăsase natura. Era infestată de prea marea lor bunăvoință, gata, le-o provocase, era dreptul ei să se retragă. Răbdători, lăsau pe altă dată. Drept cine îi lua ?

Afară vîntul smulge smocuri de iarbă și de frunze veștede. Trece dintr-o cameră în alta ca să inspecteze din nou apartamentul. Geamurile sînt stropite cu var. Intră pentru o clipă în bucătărie adulmecînd pereții cu miros proaspăt de casă nouă. Cineva de la balconul de peste drum îi face un semn scurt cu mîna. Își face vînt în mijlocul camerei intervenind printre borcane cu murături, sticle, cutii goale sau pline cu cele mai diferite obiecte. O sticlă pocnește pe linoleum și lichidul gălbui se strecoară împrăștiindu-se pe mijlocul camerei. Sare să salveze cîteva lucruri din apropierea ei aruncîndu-le pe masă, pe dulap, la întîmplare. Găsește o cîrpă și șterge preocupată un timp fără să se mai gîndească la nimic. Dincolo, în cameră, Victor doarme cu o mînă strecurată hotește sub pernă în căutarea unui loc mai rece.

În locuința în care crescuse se simțise dintr-o dată stingheră. Senzație asemănătoare cu acel sentiment că tu crești, în timp ce hainele ți-au rămas fără știrea ta, prea mici. Simțea uneori că o pîndesc din te miri ce colțuri tot felul de fantasme care o spionau la cel mai mic pas. Cu Victor alături ele dispăreau chiar dacă el respira în cu totul altă cameră. Ungherele întunecoase și inaccesibile se limpezeau dintr-o dată, cele de la încheietura zidurilor, ascunse și pline de mister, deveneau dintr-o dată nefiresc de albe. În primul apartament îi era frică să treacă noaptea dincolo de hotarul patului cu piciorul, mîinile erau ascunse sub pled. Cînd era nevoită să treacă dintr-o cameră în alta traversînd un hol întunecos avea senzația că este urmărită de cineva, că în orice clipă i se poate pune piedică. Cu Victor în preajma ei cotrobăia fără teamă prin spații și unghere, prin cufere aflate departe de lumina zilei. Locurile opace n-o mai impresionau, iar întunericul oferea garanții solide că nicăieri nu există bariere. Garanția că pe întuneric există posibilitatea de a-ți prelungi gesturile făcute pe lumină, de a merge, de a căuta un lucru, de a te exterioriza, de a traversa un spațiu sau dintr-un spațiu în altul. Fusese depășit cel mai mare obstacol al copilăriei : frica. Fusese biruită de simpla respirație a lui Victor.

Geamul nu mai e aburit. Are vaga impresie că vede trecînd pe stradă silueta bunicului său. De cîte ori în viață nu ni se întîmplă la urma urmei să facem un asemenea gen de confuzii, să credem de pildă că într-un individ oarecare se ascund imagini bine știute. Bătrînul dispăruse de mult într-o seară caldă și oarecare. Oglinda din hol se sparse în mii de bucăți căzînd în după amiaza aceea de pe cui fără s-o fi atins nimeni ai casei. Mai apucase să spună, privindu-i pe toți în parte :

— Și tot nu știu cum se învîrtește pămîntul !

Șoptise și apoi plecase. Fără bastonul cu miner de argint pe care dorise să-l lase unui nepot pe care-l crescuse de mic. Nu i se tocise seră sentimentele, așa cum fusese acuzat. Bătrînul ținea la fel de mult la toți, vroia doar să-și ascundă sentimentele pentru că astfel să plece de pe lumea asta mai ușor.

Pardoseala din bucătărie se încălzea sub picioarele ei. Pătratele albe de faianță de pe pereții bucătăriei îi dau un sentiment de liniște. Albul nu are nimic de spital în el. În privința preparării micului dejun avea despre sine o părere destul de proastă : nu avea nimic din veleitățile unei bucătărese romane. Taie în tavă niște cartofi peste care sparge cîteva ouă cu jumări aruncate la întîmplare. Va pune negreșit pe marginea oglinzii din bucătărie un anunț demn de un tren accelerat : E pericoloso sporgersi ! Iar Victor va trebui să aibă în vedere nu numai fragilitatea oglinzii ci și a sa. Nu întotdeauna firește, ci doar uneori. Deasupra capului său fosneau tot felul de adevăruri profunde, pe care nimeni nu le rostise vreodată. Nu pentru că le-ar fi lipsit curajul, ci pentru că nimeni nu avea nevoie de ele.

Reuși să găsească un spațiu liber pe masă printre toate lucrurile despachetate la întîmplare. Așteptă să i se facă cu adevărat foame ca să-l trezească pe Victor la masă.

O clipă luciul unei oglinzi intră pe fereastră. Îi joacă pe ochi făcînd-o să aibă gesturi dezordonate, lumina coboară pe umeri, sare de pe un obiect pe altul, se rotește prin bucătărie înregistrînd fiecare obstacol. Au trebuit, gîndește ea, dînd drumul la robinetele de la baie, fără nici un motiv anume, ci doar încercînd conducta de apă, să vină în urma ei mii de oameni, un șir de bărbați și de femei care ar putea înconjura de cîteva mii de ori pămîntul pînă la nașterea ei. Ea sau oricare alta ar fi putut fi punctul terminus al omenirii. Un șir întreg de femei care născuseră înaintea ei în timp ce un aparat de filmat le înregistrează cu repeziciune nașterea și tot ciclul biologic pînă ajung să o nască pe ea. Timpul le sculptase creierul, le modelase brațele, picioarele, soldurile. Și totuși, va trebui să se pregătească într-o zi pentru ceva asemănător. Avea pentru ceilalți un respect spontan, iubea frumusețea și adevărul. Frumusețea era pretutindeni, trebuia doar să întinzi mîna. Ai s-o descoperi și singură, îi spusese cîndva într-o zi, eu n-am să-ți povestesc decît despre acele lucruri de care va trebui să te feresti, oricît ți s-ar părea de incredibil. Iar adevărul va trebui să-l accepți, la rîndul tău, întreg, nu în rate.

Termină de pus masa. Așează două cești, cuțite, furculițe. Întinde untul pe pline : un sandviș pentru ea, altul pentru Victor. Pe geam, lumina aceleiași oglinzi o caută cu neobrăzare, descoperă micul dejun, se răsfrînge în oglinda de deasupra chiuvetei, acolo unde va exista cu siguranță anunțul E pericoloso sporgersi, îndicîndu-i chiar locul pentru a nu uita, dă ocol obiectelor revenind la ea. Se îndreaptă la geam să tragă storul dar cel care minuiește oglinda dispare. Vor mînca așadar unul lîngă altul în această dimineață pe care s-ar putea să și-o amintească mai tîrziu, asta în cazul în care nu vor interveni alte lucruri în biografia lor. Se piaptănă și trece dincolo în cameră să-l trezească pe Victor și se gîndește că în dimineața aceasta nimeni nu are voie să fie disperat.

dana oprițã

Timpul pierdut

Din nou
acest tic-tac pe care-l știu de undeva :
îl știu – sau poate mi se pare,
un timp
pe care-l caut fără rost,
să-l readuc la mine,
între noi,
între păcat și renunțare.
De-atunci
acest tic-tac îmi macină auzul :
e timpul cel pierdut
sub boltile agreste,
e timpul cel uitat pe-un țărm de mare,
ca florile polenul sub ferestre.

Și-așa mereu, trăgîndu-mi trista soartă,
voi număra mereu tic-tacul cunoscut,
în jur, mereu aproape
voi recunoaște pasul –
e timpul cel pierdut.

Și dacă ar fi

Dacă viața din nou ar fi să-mi apară,
i-aș cere în aripi să-mi nască
trecătorul trup,
să-l poarte pe ape și-n cerul
cu-nmiitele stele,
pe frunze și petale de flori
să cunoască odihna...
Iar popasul din urmă
să-l știe doar zborul,
oprit și pierdut în nespațiu.

Și dacă ar fi,
m-aș naște din nou ;
dar moliile macină surd
stingherul meu trup de mătase.

Linia moartă

În trenul ce gîndește despărțirea noastră.
te-am așteptat.
Cu aceeași infinită dorință de a te ști
departe și în același timp aproape –
ca pe un val pe care niciodată
n-ai cum să-l oprești
sau să-l atingi –
m-am rugat la stele și la lună
să îmi apari,
ca o umbră a amintirii de demult uitate,
în trenul ce-așteptа-ntr-o gară,
undeva,
departe,
într-un loc pe care nu l-am văzut
niciodată.

nicolae sacaliș

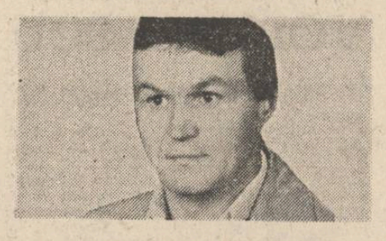

Întoarcere la țară

Mă-ntorc la tine țară, venit din țări străine,
Și rog de mă primește, adună-mă la tine.
Și dă-mi izvorul, ascuns, cu apă vie,
Să-mi regăsesc băiatul întors din pribegie.

Și dă-mi și prunii mei, umbroși, din fața casei,
S-ascult căderea frunzei, să aud bătutul coasei
Să trag, din nou, o brazdă alături cu Moșu,
Să-mi spună iar povestea cu Împăratul Roșu

Și dă-mi abecedarul, și banca-n școala veche,
Cu domnii cei viteji din cartea lui Ureche,
Cu Ștefan, cu Mihai, și luptele cu turcii,
Și joaca noastră de-a regii și haiducii.

Și dă-mi fiorul sfînt, de-atunci cînd prima dată
Am strîns, ascuns de lume, în brațe prima fată,
Și acea trezire a minții, din nopțile tîrzii,
Cînd mă-nvăța Socrate, că-a ști e a nu ști.

Și dă-mi surîsul ei, aprins, de miez de vară
Cînd ne stingeam iubind, ca să-ne-aprindem iară
Și ochii de lumină, curată și adîncă,
Din vîrsta cînd păcatul nu se ivise încă.

Și dă-mi puterea blîndă, tăria bărbătească,
Să nu mă plece frica, să nu mă umilească.
Să fiu și să rămîn, în ceasurile grele,
Egal cu mine însumi, și mai presus de rele.

Și dă-mi, acolo sus, bătrînul cuib de vulturi
Să văd hultani plutind, înalt stăpîni pe vînturi
Desprinși ca din embleme, străvechi de aur pur
Din ceruri mai înalte, mai pline de azur.

Căderi de frunze

Cad frunzele iubito, cad ;
Le auzi cum ni se culcă la picioare !
Aprinse s-au pornit și ard,
Incendii vegetale, mișcătoare.

Mai sînt prin crengi, mai sînt pe jos,
Foșnind metalic din nervura moartă.
Le bate vîntul jalnic de prisos,
Pe drum, pe străzi le-aruncă la vreo poartă.

Și cad, tot cad, printr-o acidă ceață,
Entropic se desprind și se destram.
E-o trecere în fără-de-viață.
A cîta oară din același ram ?

Exil poetic

Să-mi spui ce sînt norii poete
De vrei să rămîi în cetate,
Vorbit-a Augustul platonic
Vroind iar să facă dreptate.

Mărite, răspuns-a poetul,
Privind înspre ceruri departe,
În zare văd fluturi cît casa
Și semne și numeri, ca-n carte.

Mai văd, mai încolo spre soare,
Balauri cu limba de foc
Ce-ncearcă să-nghită lumina
Flăminzi și-alungați de noroc.

Burdufuri de vînturi, mai văd,
Purtate pe sus de Eol
Și păsări, mai văd, speriate,
Zburînd, alungate în gol...

Și parcă prin toate răsare,
Vremelnic, și-un petec de nor ;
O amforă-n jos răsturnată
Destin de poet călător.

Să pleci, să dispari din cetate,
Augustul atuncea a zis,
Un demon în tine visează
Și mie mi-e frică de vis.

Și-a strîns dară lira poetul,
Și-n suflet strivind un suspin.
S-a dus pe barbare meleaguri,
Să cînte la Pont Euxin.

teatru

Pe podiumul lunar

Pe **Maria Ploae** mi-o imaginez pe un podium lunar, pe o trambulină electrizată de luna albă, într-un cîmp gol și negru, în mijlocul căruia strălucește ființa ei ireală, înălțată cu mult deasupra pămîntului.

Mi-o imaginez locuind acolo un timp, fără teamă, nemișcată și calmă, senină ca steaua ce nu se-nfricoșează de nimic, dăruind cu modestie strălucirea ei ochiului omenesc ce ar privi-o. Mi-o imaginez pe Maria Ploae creînd un timp numai al ei, un spațiu anume țesut cu degetele-i harnice, o cochilie transparentă și mătăsoasă, caldă și liniștitoare cum numai pacea însăși poate fi.

Și-i mai aud gîndul cu zboru-i subțire de efemeridă, gîndul planînd imponderabil și copleșitor, și mi-o închipui tăcînd, prevestind cu lungi tăceri semnificative, **spectacolul.** Căci, chiar și-n tăcerea-i, Maria Ploae este un spectacol. Priviți numai ființa ei de-o neasemuită simplitate, priviți-i ochii exprimînd calmul, tandrețea, strălucirea interioară.

Maria Ploae nu face caz de nimic. A făcut filme, s-a împlinit în roluri de mare frumusețe, a colaborat cu mari regizori ai ecranului românesc, într-un cuvînt, pentru vîrsta ei tînără, s-a împlinit. Să n-o uităm pe acea excepțională Persidă din „Dincolo de pod", (filmul lui Veroiu), desprinsă parcă din paginile scrise de Slavici, să ne-o amintim pe eroina filmului „Grigorescu", în care juca cu admirabil meșteșug rolul adolescentei și mai apoi al femeii în plină putere a vîrstei mature. E puțin față de bogatul palmares al actriței, dar nu un inventar al rolurilor ei în teatru și film ne este intenția.

Ceea ce ni s-a părut important pentru evoluția și prezența sa artistică a fost recitalul de poezie de la televiziune, din lirica eminesciană și labișiană. Un recital de poezie este întotdeauna o piatră de hotar, un adevărat examen pentru un artist. Poezia se rostește ea singură, ea nu intră în angrenajul scenă-partener-regizor. De aceea este o grea încercare, căci actorul aici este numai cu el însuși și cu puterea sa (dacă o are) de sugestie. Mărturisesc că am așteptat cu emoție acest florilegiu pregătit de Maria Ploae, fiindcă el venea să-mi infirme sau să-mi confirme părerile despre actrița noastră.

Am avut bucuria de a constata că nu mă înșelasem în privința convingerilor mele. Deloc afectată, nici un pic teatrală, Maria Ploae a recitat un Labiș autentic, de-o rară frumusețe în discursul actoricesc, exprimînd adevăruri simple. Din lirica eminesciană și-a ales partituri grele cum ar fi „Din valurile vremii" și „Despărțire", declamate cu dramatism și nebănuită forță interioară.

Însăși prezența Mariei Ploae, de-o rarisimă simplitate, cu o rochie amintind petala albă a unei flori de cîmp,cu obrazul neîncărcat de fard, cu pieptănătura modestă, au dăruit spectatorului o imagine de neuitat în lungul șir de recitaluri actoricești.

O prezență inedită și mai mult decît agreabilă în rîndurile tinerilor actori români ; căci, chiar și în tăcerea-i, Maria Ploae este un spectacol.

Ioana Diaconescu

muzică

Carte și disc

Convorbiri cu Zeno Vancea se intitulează o nouă apariție la Editura Muzicală, semnată de Martha Popovici, carte venind în seria unui gen literar bucurîndu-se în muzicologia noastră deja de o oarecare tradiție; Importanța unei asemenea cărți e dată în principal de două fapte : interesul documentar, biografic, artistic, memorialistic, ideatic etc. al conținutului interviurilor și rezonanța numelui celui ce le acordă În cazul acestei cărți, amintirile și ideile maestrului Zeno Vancea (născut în 1900) trezesc un interes evident dat fiind faptul că ne aflăm în prezența unui clasic important al muzicii românești în timp ce întrebările Marthei Popovici se deosebesc de alte „stiluri" de a lua interviuri printr-o adecvare la obiect deosebită. printr-o anumită modestie, printr-o îndreptare directă spre țintă : obținerea informației care interesează atît în perspectiva organizării cronologice a „materialului" cît și în aceea a evidențierii tuturor fațetelor unei activități largi, bogate și multilaterale, ale cărei ecouri în muzica românească sînt incontestabile. Interviurile sînt precedate de un interesant studiu, subliniind separat sectoarele de activitate în care excelează această importantă personalitate. Enumerarea e inteligent însoțită de interpretare, interpretarea de viziunea întregului operei, viziunea întregului operei de aceea a inserției în universalitate. „Muzica lui Zeno Vancea este o confirmare a faptului că nu poți avea vocația universalității decît pornind de la național, dar că, ignorînd cuceririle artei universale, există riscul cantonării în sfera provincialismului"; acesta este cadrul în care se înscrie o creație importantă iar cuvintele autoarei, desprinse din **Preambul,** surprind exact dimensiunea estetică a unei muzici însemnînd mult pentru România. La toate acestea trebuie adăugat farmecul indicibil al spuselor lui Zeno Vancea (care apare și în variate ipostaze și companii în scurta anexă fotografică a cărții), nu numai izvor de informații deosebite ci și spuse pline de conținut, de idei, de savoare și frecvent de un sănătos umor bănățenesc.

Într-o superbă mapă discografică, realizată de Val Munteanu, Electrecordul ne propune, cu prilejul anului aniversar Domenico Scarlatti, 14 sonate dintre cele 555 de sonate pentru clavecin cunoscute, tip de lucrare despre care se știe că înseamnă enorm în cristalizarea acestei complexe forme, fără a mai insista asupra unui etos muzical de rafinată distincție, de unde transpare o culoare mediteraneeană străbătînd pregnant un mare număr de lucrări pentru diverse ansambluri vocal-instrumentale. Am insistat asupra acestui caracter componistic al unor superbe pagini pentru clavecin, întrucît interpreta care a realizat acest reușit disc, Ilinca Dumitrescu, la rîndul ei insistă asupra acelorași trăsături. Și nu e vorba aici numai de o înclinare spre o redare ornamentată și vivace, în linia unei tradiții românești de interpretare a paginilor scarlattiene, succint evocate în prefața discului semnată de Vasile Tomescu (nu putem trece peste calitatea captării sunetului, semnată de Adriana Petrescu, redactor Adriana Dan, nealterind intenții de bază ale muzicii). Distingem aici două „straturi" interpretative. Primul provine din acea tradiție de a se cînta Scarlatti (și nu numai) astfel încît să se evoce sonoritatea clavecinului, cu atît mai mult cu cît pasaje întregi mărturisesc clar acea scriitură îngăduindu-ne să-i recunoaștem imediat destinația inițială. Acest mod de interpretare se bazează pe velocitate, claritate, egalitate ritmică, nuanțe grupate „compact" (fără excesivi crescendi și diminuendi). Al doilea nivel al interpretării ține de o anumită contemporaneitate a viziunii artistice. Observăm aici privirea lucidă a muzicianului cult, urmărind nu numai contraste și efecte ci și arhitecturi, simetrii, reveniri, realizîndu-se prin mici „libertăți" îngăduite în fața primului tip de interpretare aidoma, să zicem, atcorului care, citind un dialog, de pildă, își modulează vocea după presupusele personaje „aduse la viață" prin lectură.

Viorel Crețu

VASILE VOICULESCU

V. Magicul „doctrinar"-realist (3)

„— Ce faci, părinte ? se ingrozira toți, și privindu-l cu ură și silă, se grăbeau să iasă și să-l părăsească.

— Străpung, după rînduiala magică, inima pricoliciului...

Și ca să se îndreptățească și să-i împace, ocultistul le dezvălui acolo pe loc alcătuirea omului în cele șapte stihii ale lui și îndeosebi despre corpul astral, un fel de căptușeală subțire a trupului ca un abur nevăzut, care ne umple pe dinăuntru și ne înconjoară pe dinafară, așa ca cearcănul din jurul capului sfinților".

Și mai departe :

„— Acest al doilea trup aburos își poate uneori părăsi lăcașul, adică trupul de carne, care rămînea nemișcat, într-un somn adînc, în timp ce el călătorește ca un duh, în orice chip vrea, de lup și de alte năluci. Cînd se întoarce înapoi, omul se trezește fără să știe ce a săvîrșit. Crede că a dormit. Orice lovitură, împunsătură de cuțit, împușcătură de armă făcută asupra duhului o primește, acolo, departe, trupul adevărat și omul poate muri de pe urma ei. Asta dovedește că este om-lup, lycantrop : tragi în lup, te iei pe urmele lui și ajungi la un ins care se vaietă și se zbate în durerile rănii glonțului".

Scena, în lugubra ei alcătuire narativă și cu atît de insolitele ei enunțuri în ordinea doctrinei magice aparține episodului cu care se încheie **Schimnicul,** încă una din capodoperele nuvelistice voiculesciene. Să recunoaștem că, într-adevăr, „sistemul" în virtutea căruia părintele Teoctist își argumentează paradigma magică este de o impozantă bogăție și complexitate. Mare și orgolios ocultist, personajul se prevalează mai întîi de perspectiva teozofică („teoria" **corpului astral),** pentru ca scenizarea acesteia să beneficieze de clasicul motiv magico-mistic al **omului-lup.** Sub cel de al doilea **raport ,** — fenomenul lycantropic —, demersul fantastic voiculescian plonjează în miezul unuia dintre cele mai fascinante capitole ale gîndirii magico-mitice. E un capitol asupra căruia exegeza critică stăruie cu o pasiune impresionantă, inclusiv atunci cînd cercetarea se apleacă asupra patrimoniului mitic românesc. Astfel, nu e lipsit de semnificație să relevăm aici următoarele trei perspective esențiale : **a.** perspectiva etnomitică și magico-religioasă, propusă de Mircea Eliade în **De la Zalmoxis la Genghis Han,** capitolul **Dacii și Lupii** (de o parte, erudita demonstrație vizînd originea numelui de dac, din frigianul **dãos, dere** înseamnă lup, prin raportare la o idee de **furor heroicus,** de altă parte, investigația axată pe **complexul religios al lupului,** care își are originea în fenomenul numit **solidaritatea mistică dintre vînător și vînat) ; b.** perspectiva zoomitologică, amplu și sagace sintetizată de Romulus Vulcănescu în **Mitologia română** (pricolicii, exponenți de bază ai demonologiei noastre mitice, despre ale căror întruchipări zooantropomorfe aflam că „se înhăitau cu lupii adevărați, cutreierau în haită satele, distrugînd animalele domestice sau atacînd pe drum de pădure pe trecătorii întîrziați", și că odată cu „ultima cîntare a cocoșului se retrăgeau din haită, se dădeau de trei ori peste cap și se întorceau acasă în patul lor, ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut, op. cit. p. 500) ; **c.** perspectiva funerar-mitică, relevată, de exemplu, și în **Dictionaire des symboles** de Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, Robert Laffont/ Jupiter, Paris, 1982, unde articolul **Loup-Louve** se încheie după cum urmează : „Cette même fonction de **psycopompe** (s.n.) lui était reconnue en Europe, comme en témoigne ce chant mortuaire roumain : «Paraitre encore / Le loup devant lui (...) / Prends-le pour ton frère / Car le loup connait / L'ordre des torêts (...) / Il te conduira / Par la route plane / Vers un fils de Roi / Vers le Paradis» **(Tresor de la poésie universelle,** par R. Caillois et J. C. Lambert, Paris, 1958").

Revenind la nuvela lui V. Voiculescu, e lesne de constatat că ideea ei tematică vine în intîmpinarea perspectivei zoomitologice a motivului. Ceea ce se întîmplă pe parcursul întregii narațiuni confirmă cu maximum de fidelitate faptică aserțiunea lui Romulus Vulcănescu, potrivit căreia „Lycantropia pare a fi în zoomitologie ceea ce în psihiatrie este dubla personalitate" (op. cit. p. 500). Însă, în pofida „provocatorului" aer erudit și teoretizant vădit de pasajul inainte citat, desprins din episodul final al nuvelei, trebuie să observăm numaidecît că și în **Schimnicul** spiritul abstract și livresc, menit a pune în mișcare complicate și disimulate artificii de creație epică, absentează cu desăvîrșire. Voluptuosul apetit pentru povestirea liberă de orice constrîngere și contrafacere, în acest sens, se arată a fi și acum suveran. În acest fel, tema magic-fantastică situată în contextul epic general pare că-și relevă prezența în afara oricărei premeditări, ca și cum factorii ce-o determină atît în ordine „doctrinară" cît și în plan strict faptic ar aparține simplelor incidente de viață domestică, prin definiție refractare la tot ce se consideră că aparține extraordinarului. Maestru neintrecut în a disimula cu derutantă naturalețe realistică această insolită dimensiune a imaginarului, Voiculescu pare exclusiv interesat de anecdotica suculentă ; dă impresia că se lasă ispitit fără precauție de modelele „vechi" ale genului. Hieratismul sanctificant și, epic privit, devitalizant din legendele hagiografice ale unui Gala Galaction nu se bucură de credit. În **Schimnicul** (ca, de altfel, și în **Chef la mănăstire** ori în **Ispitele părintelui Evtichie)** discreditarea sacrului prin „plebicizarea" acestuia pînă la limita grotescului constituie, așazicînd, ispita cea mare a naratorului. Fiind vorba de eroul central al nuvelei, călugărul Sofonie, observăm lesne că portretul său psihico-intelectual este din capul locului tutelat de o atare viziune descalificantă. Nu mai departe, contrar modelului mitic-folcloric consacrat, condiția lui de viitor om-lup, departe de a avea la origine cine știe ce incredibile „contrafaceri" zooantropomorfizante, beneficiază de motivații de-a dreptul derizorii :

„Sofonie, pe numele dintîi Stan, intrase la mănăstire cînd nu împlinise cincisprezece ani. Îl adusese maică-sa, o sărmană văduană fără alți copii.

— Uitați-vă, se ruga ea de starețul vechi să-l primească, uitați-vă ce slăbănog și uricios a ajuns. Nu e bun de nimic. Altfel l-aș opri pentru muncă acasă. Dar n-am nici eu ce minca.

Copilului i se trăgeau toate, povestea cu durere femeia, dintr-o spaimă grozavă. Se repezise la el, cînd era mic, un berbec nărăvit să-mpungă, îl trîntise și-l bușise cu maiul capului pînă-l lăsase leșinat. După o zăcere cu friguri și aiureli, lîncav la mîncare, năzuros, fără gust de joacă, aproape sălbatic.

— Dar e ușor de cap, a învățat carte, adăugase ea, fără să spună că tot așa cu toane.

După ce isprăvise școala, sta tot timpul închis în el și în casă, ursuz și trist. Sapa nu era în puteri s-o mînuiască. Cu vitele nu era chip să se împace, le luase spaima. Nu avea nici o aplecare spre vreun meșteșug și nici o tragere de inimă către ceva. Mergea doar bucuros cu maică-sa la biserică, asculta cuminte. Asta i-a hotărît soarta, l-a înfundat în mănăstire, de unde n-a mai ieșit".

Așadar, este greu, dacă nu imposibil, de închipuit că tocmai bicisnicul Stan, cel marcat pe viață de banal — neplăcuta confruntare cu un berbec oarecare, fie el și nărăvit, este predestinat a-și întruchipa propriul „dublu" în teribilul Lup Sur, care, în fruntea haitei, dă iama în turma de oi a mănăstirii făcînd inutilă și cea mai strașnică pază.

Nicolae Ciobanu

P.S. Vedeți foiletonul precedent al „serialului" în nr. 2, 11 ianuarie a.c., al revistei.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

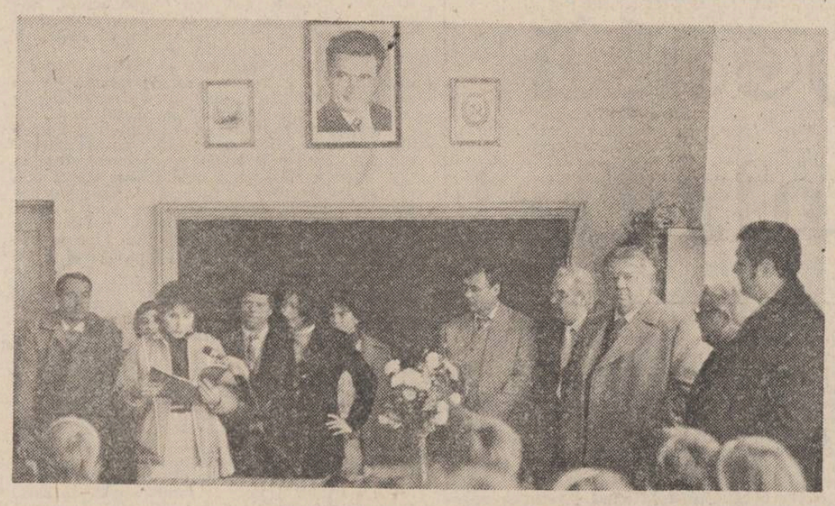

Întîlnirile „Luceafărului" la Tichilești, județul Brăila

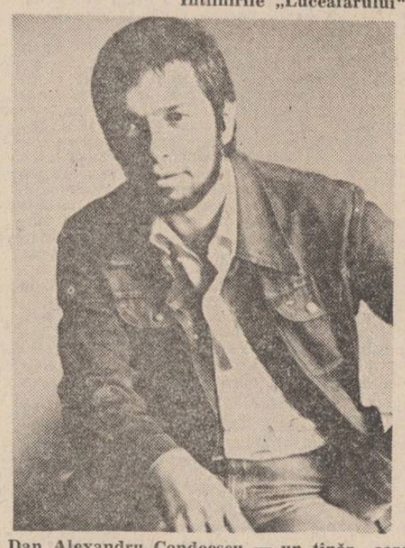

Dan Alexandru Condeescu — un tînăr care și-a asumat rolul de îngrijitor de ediții

Ștefan Agopian — un prozator despre care se vorbește

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A LV-A

Deschizînd lucrările cenaclului, poetul Cezar Ivănescu îi anunță pe cei care vor citi și care sînt : **Corneliu Zeana, George Chiriță, Mihai Eugen Avădanei** și **Dumitru Manea,** ceea ce se și întîmplă cîteva clipe mai tîrziu, fiecare din poeții de mai sus citind cîte un volum de poeme inedite, așa cum cere regula cenaclului nostru.

În a doua parte a cenaclului, rezervată discuțiilor, au vorbit : **George Mina :** Corneliu Zeana este un poet bun, cu o ardoare romantic-meditativă mai rar întîlnită în lirica noastră și în care eul este înfățișat cititorilor cu sinceritate și delicatețe ; George Chiriță este un cartezian prin excelență, cu geometrizări frumoase și bine structurate, o destrămare voită a liricii pînă la antilirism ; Mihai Eugen Avădanei este un ingenuu, cu poetizări rotunde foarte plăcute la audiție, așteptăm de la dînsul suprema suferință a creației ; Dumitru Manea, dîncolo de tonul aproape villonesc, scrie o poezie de atitudine, de maximă implicare și situare într-un univers care provoacă multă suferință, reținută bărbățește, un lirism autentic.

Mihai Culman : Poezia lui Corneliu Zeana este o experiență spirituală edificantă, act de examen al existenței ; poetul e bîntuit de fantomele marilor simboluri cosmice sau morale, de proiecțiile metafizice ; poezia explorează spațiul interior al imaginarului, al imposibilului făcut plauzibil printr-o fascinantă construcție riguroasă mintală și o familiarizare cu absurdul aclimatizat.

Ilie Bădicuț vede în poetul Corneliu Zeana un autor de expresie aforistică, posesor al unor formule miniaturale și a unei autentice emoții, un intelectual de rasă, un liric prin excelență ; la poezia lui Mihai Eugen Avădanei remarcă o rostire frumoasă pe care o apreciază cu venind în continuarea simbolismului ; pe Dumitru Manea, îl consideră un romantic care vaticinează în continuarea poeților blestemați.

Trăgînd concluziile acestei seri de poezie, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** face următoarele considerații :

Corneliu Zeana este un autor care scrie poezie, ca și Tudor Vianu, într-un mod intim. Are acea delicatețe și acea sensibilitate care să dea marca unui lirism personal, autentic ; George Chiriță scrie o poezie abstractă, de foarte bună calitate, ermetică cu program, iconică ; Dumitru Manea scrie o poezie care pornește dintr-o trăire autentică, are vocație certă, cu specificația de a evita calea modelelor nefaste ; Mihai Eugen Avădanei este dîncolo de traducătorul fin și practicianul unei poezii ușor fanate, anacronice dar într-o manieră personală !

ȘEDINȚA A LVI-A

Seara de vineri, 8 noiembrie, a fost umplută în exclusivitate cu poemele poetei **Gabriela Crețan** și de **Dan Oprina** la ghitară într-un recital de atmosferă.

Preaplinul serii a continuat după o scurtă pauză cu o avalanșă de discuții critice suscitate de frumoasele poeme ale Gabrielei Crețan. În lipsa „spațului", spicuim doar din criticile făcute. Astfel, **Florentina Vișan** afirmă că poeta Gabriela Crețan a oferit o lectură perfectă, totală, o perfectă sincronizare a fondului cu forma, fuziune pe care am putea-o numi sensoformă, modernitatea scrierii constînd în îmbinarea fericită dintre rigoarea ideii și patosul, fervoarea cu care poeta se exprimă, autoarea refuzînd spontaneitatea necenzurată, ca și insurgența intelectualistă.

Marin Celtandru afirmă că autoarea ajunge la introspecție pe o cale extrem de lucidă, în care eul profund, descrierile minuțioase ale subconștientului, ca la Freud, se transformă în poezie printr-o stăpînire perfectă a trăirii și a cuvîntului, poeta reușind astfel să scrie o poezie aproape fără fisură.

George Mina declară că este puternic impresionat, „ceea ce este sublim este faptul că poeta realizează un lucru foarte rar întîlnit în lirica feminină : o construcție poetică perfectă" ; culorile sînt tranșante : tenebre și lumini orbitoare, roșu incandescent, cruzime și tandrețe, gestul este asumat ca o fatalitate, ca un strigăt ; o marcă a acestei poezii neomoderniste fiind și faptul că în ea este topită foarte multă cultură, mesajul curgînd și transformîndu-se într-un fel de presiune de cultură, o agresiune de cea mai bună calitate.

Eugen Bela Popa are impresia unei lumi fără melancolie, poezia Gabrielei Crețan dictîndu-i în primul rînd tăcerea prin atmosfera ezoterică pe care o creează, o liturghie a durerii, cu deschidere spre infernul bizantin și nu cel dantesc ; „am simțit — spune Eugen Bela Popa — toată emoția venind dinspre idee, dinspre sensibilitate. A fost un festin poetic".

Mihai Culman : „Poezie inefabil legată de instrumentația verbală. Sunete proprii. Modalitate filologică personală. Poezie a afirmării, de pregnanță în înțeles biologic. Patos prin temperament. Larga matcă impregnată de esențe. Seducție destinată eternității, proclamată urbi et orbi".

În încheierea lucrărilor, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** o consideră pe Gabriela Crețan ca fiind una dintre cele mai bune poete de azi, autentică, de mare profunzime și este o întîmplare cu totul nefericită faptul că poemele ei n-au putut încă vedea lumina tiparului la o editură.

ȘEDINȚA A LVII-A

La începutul lucrărilor, poetul **Cezar Ivănescu** prezintă pe cei doi oaspeți ai serii : prozatorul și eseistul **Marcel Petrișor** și universitarul ieșean **Luca Pițu.**

După un scurt dialog, de început, între oaspeți și cenacliști, în care doar s-au scos săbiile din teci și cel mult s-a fandat, masa rotundă a poeziei urmînd să se desfășoare pe larg într-o ședință viitoare, poeta **Gabriela Crețan** a fost invitată să continue lectura poemelor sale începută data trecută, ceea ce se și întîmplă, în final fiind acceptată și provocarea lui **Eugen Bela Popa** cu un triptic prometeic. Impresia lăsată de cei doi autori a fost excelentă.

La discuții s-au înscris și au vorbit :

Dan Oprina, care referindu-se la Gabriela Crețan, spune : „Visînd și atingînd o perfecțiune formală, discursul poetic se constituie într-o halucinantă, demonică, vitală reconstituire a unei lumi atemporale, încarnînd în cuvînt întruparea acestui univers unic, care ne înșală la tot pasul cu imagistica sa, unelte inchizitoriale, o întreagă recuzită folosită în ansamblu cu parcimonie și cu o anume blîndețe a unui călău melancolic, o miraculoasă lume într-un ou de cristal, cu propria-i istorie, cu trădările și inconsecvențele sale, cu o întreagă gloată de farisei, delatori și posedați ai infernului, într-un spațiu virtual, unde coexistă trecutul, prezentul și viitorul, îngemănîndu-se în relații neconforme cu ordinea fizică a lucrurilor".

Valeriu Mircea Popa o consideră pe Gabriela Crețan o poetă de excepție ale cărei poeme sînt tot atîtea incantații în spatele cărora plutește un aer de teamă, o neliniște, o obsesie.

George Corobea consideră că poezia Gabrielei Crețan este o zbatere continuă spre autodepășire ; „poezia sa are un aspect discursiv, asemeni proletarului lui Eminescu, care strigă, plînge și fulgeră într-o oglindă însingerată. Mobilul poeziei sale pare o întîmplare deschisă pe o masă, fiindcă poeta trăiește un irevocabil pustiu de imagini dezarticulate, fiindcă i se îmbucură auzul de țipătul nud al unui animal hăituit din toate părțile... Libertatea versului este fascinantă." (tot în cadrul acestei ședințe G. Corobea a lansat formula „atentat la sadism", consemnăm faptul aici deopotrivă pentru paternitate și eternitate).

S-au mai înscris la cuvînt și au mai vorbit : **Mihai Culman, Alexandru Filip, Sorin Naumescu** dar cum lipsa de „spațiu" e tot mai acută ne oprim cu cronica aici.

Cu această ședință începe de altfel și vacanța noastră de iarnă.

Hero

CRONICA EDIȚIILOR

Despre paternitate și ignoranță

Citim, și noi, în „Revista de istorie și teorie literară", nr. 35 2/1985 (abia apărut !), un articol intitulat „Din nou despre integrala Eminescu" și semnat Z. Ornea. Dintr-o notă înțelegem că revista își va oferi spațiul oricărei intervenții de acest fel, „în conformitate cu statutul de tribună a democrației" — dar că își rezervă, natural, dreptul de a-și publica propriul punct de vedere exclusiv **sub semnătură".** Rezultă, din notă, cel puțin două lucruri : că revista deschide o dezbatere despre ediția Eminescu (dar nu orice fel de dezbatere, ci una despre autenticitatea materialului eminescian din secțiunea de publicistică a ediției) — și că punctul de vedere al redacției este **rezervat, natural** și va apare **sub semnătură.** Cu alte cuvinte, va fi un arbitraj pe care „Revista de istorie și teorie literară" se hotărăște să-l patroneze. Să înțelegem că ea își va formula propriul punct de vedere în funcție de luările de cuvînt, ori că acest punct etc. există deja ? Dacă există, de ce nu este ? Prin terenul „natural" să înțelegem, oare, că va prinde ființă cînd îi va sosi timpul, cînd revista va ajunge la zi, adică ? Articolul lui Z. Ornea ne ține legați în trecut, la finele anului 1984 cînd a apărut vol. XI din ediția Eminescu, la care se referă. Nici nu rezum articolul în chestiune, nici nu răspund la toate ideile ce frămîntă mintea autorului ; într-o învălmășeală de patimi mari, sînt amestecate acolo probleme de istorie, istorie literară, istorie a căilor ferate, sociologie, editare, paternitate, comentarii, etc. — încît o discuție ordonată nu poate fi posibilă (poate doar redacția să aibă cheia ordinii în această privință). În mare parte, sînt chestiuni ce au intrat în catehismul eminescologiei ; Z. Ornea nu poate să înțeleagă problema Eminescu pentru că nu a înțeles, de atîția ani de cînd se ocupă de ea, lucrul elementar : că trebuie să devină eminescolog el însuși ca să-l comenteze pe marele nostru poet național. Iată stilul său de argumentație : „Nu vreau să pun la îndoială probitatea și informația lui D. Vatamaniuc în materie de gazetărie eminesciană. A-i furniza contraargumente ar presupune să-mi dedic și eu ani mulți, refăcîndu-i activitatea. Ca unul care am citit atent, de două ori, prin 1961 și prin 1972, colecția **Timpul** de la Biblioteca Academiei, ca și edițiile cuprinzînd publicistica eminesciană (cea mai sigură, sub raportul paternității, este cred cea a lui Gr. Păucescu) i-aș reproșa lui D. Vatamaniuc că nu a socotit necesar să-și argumenteze pe larg identificările..." De ce nu-și dedică, oare, „mulți ani" pentru Eminescu (observați nuanța : dacă ar face-o, ar fi pentru a-i oferi contraargumente lui D. Vatamaniuc, nu pentru Eminescu în sine !)? De ce îi este milă de spațiu („Nu am spațiu să-mi etalez aici multele îndoieli despre paternitatea cutărui articol strict economic...") — cînd problemele sînt atît de arzătoare pentru dînsul ? De ce a rămas la ediția Gr. Păucescu (o sumă de cîteva articole eminesciene scoase mai mult de ochii lumii)? Dar de ce a citit de două ori ziarul **Timpul ?** Nu ajungea o dată și bine ?

Metoda filologică a identificării materialului eminescian din ziarul **Timpul** are, la noi, o tradiție respectabilă, și dacă iau cuvîntul în această chestiune o fac numai pentru a adăuga la bibliografia ei încă o piesă, pe care o consider de mare importanță : mărturia unui editor care a lucrat cîțiva ani buni pe acest ziar. Folosesc, însă, prilejul, pentru a-i spune lui Z. Ornea — și celor care mai pot avea asemenea naivități în fața ediției Eminescu — un lucru elementar : cu **Timpul** nu se începe studiul publicisticii eminesciene — ci se încheie. Sînt de parcurs, pînă la el, atîtea și atîtea ziare și reviste ; este nevoie de cunoașterea gazetăriei noastre de la sfîrșitul secolului trecut, de îndelungată cercetare a expresiei, a spiritului și literii ziaristicii. Z. Ornea nu are instrumentele de lucru strict necesare pentru a aborda asemenea probleme; felul în care pune problema dovedește că nici cu minima bibliografie necesară a ei nu este familiarizat. Se știe că ziarul **Timpul** nu are semnături. El trebuie citit îndelung, cu atenție, pînă ce ți se impregnează stilul fiecărui redactor în parte, pînă ce respiri în ritmul limbii și preocupărilor lui Eminescu. Poetul însuși ne dă, în recent apărutul volum al XIII-lea din opera sa, o indicație (vezi discutarea pseudonimului Fantasio). Pseudonimele, ca și stilul și ideile fiecărui ziarist, circulau în epocă purtînd marca distinctă a autorilor; de la omul de rînd pînă la C.A. Rosetti se știa (de către cei interesați) ce idei din ziar sînt ale lui Eminescu, ce articole sînt scrise de el. Problema este să ne apropiem și noi de acel spirit al timpului. Și ea se rezolvă pe două căi : coborînd cît mai adînc în ziaristică — și studiind articolele ce aparțin cert lui Eminescu. Citind sărace ediție a lui Gr. Păucescu, de pildă, dacă mergem, apoi, la ziar mai găsim încă o sumă de articole eminesciene ; acestea adăugate primelor constituie un nou nucleu, și așa mai departe. În momentul de față Integrala Eminescu trăiește în fază ei arheologică; este, cum spunea Pompiliu Constantinescu despre poezie, prin 1938, în stadiu de **necropolă,** nu de **acropolă.** A interveni cu îndoieli puerile asupra membrelor dezhumate mi se pare, acum, lipsă de pietate. Cum vom mai construi noi monumentul lui Eminescu dacă punem la îndoială fiecare cărămidă a lui ?

Dar despre o contribuție la bibliografia problemei vreau să vorbesc. Este vorba de mărturiile lui Șerban Cioculescu, făcute publice în 1938, după munca istovitoare de identificare a articolelor lui I.L. Caragiale din **Timpul** și din alte ziare. Îmi permit să citez mai pe larg, pentru că Șerban Cioculescu descrie exact metoda filologică pe care o au în vedere toți editorii : „...Astfel, o problemă care mi s-a pus, poruncitor, a fost aceea a identificării scrisului lui Caragiale din **Timpul.** De ce indicații dispuneam ? Mențiunea lui Slavici, către sfîrșitul lui că I.L. Caragiale ar fi lucrat cîteva luni în redacția ziarului (...) Am cercetat ziarul : nici o semnătură, ca în tradiția jurnalistică engleză. Zarifopol renunțase a-i descoperi colaborarea, afirmînd că n-a găsit nimic. Am citit colecția pe anii 1878 și 1879, în întregime, pînă ce m-a furat pe alocuri cadența spiritului și a sintaxei caragiliene. Însemnam articole, traduceri literare, note teatrale, rubrici externe și chiar editoriale politice. Se aduna materialul, impunător. Dar se trezea și îndoiala..." Este interesant, mai ales, un tip de îndoială : Ș. Cioculescu deține informația, de la D. Suchianu, că în „Voința națională" din 1895 I.L. Caragiale ar fi scris cîteva articole despre Mozes Gaster. Răsfoiește ziarul și găsește, la început, că articolele respective nu ar aparține marelui dramaturg. Îi scrie savantului (Mozes Gaster trăia la Londra) — și acesta îi răspunde că a considerat acele articole scrise de N. Xenopol. „Condus de propria impresie, precum și de mărturia d-lui Gaster, afirm într-un articol (1936) despre „Caragiale și politica" cum că afirmațiile lui Suchianu n-ar fi fost credincioase. Cu puțin înainte de a închide volumul V îmi propun să verific impresia și parcurg din nou articolele cu pricina. De rîndul acesta parcă-mi sună altfel : e cadența duhului și a frazei lui Caragiale ; articolele sînt ale lui ! Mă înșelasem, desigur, în 1936, cînd nu îmi răsuna cu aceași preciziune ritmul propriu al marelui scriitor... Să-mi recunosc greșeala cinstit și să încorporez articolele la locul lor ! Dau și acest exemplu cu speranța că poate servi ca experiență de ordin general ; **în asemenea împrejurări, cînd ești pus în situația de a identifica o colaborare anonimă, nimic nu te slujește mai bine decît îndelungata frecventare a textelor autorului; cine se înhamă la o editare critică, să nu se grăbească să termine înainte de a fi intrat în cadența interioară a autorului său"** (Ș. Cioculescu : „Caragiale în ediție completă", „Universul literar și artistic", 19 iulie 1938).

Iată mărturii de editor onest ! A intrat Z. Ornea **în cadența interioară a autorului** pentru a-și permite opinii în legătură cu paternitatea articolelor eminesciene ? Ș. Cioculescu mărturisește că a stat 3 (trei) ani la anii 1878—1879 din **Timpul :** Z. Ornea a citit de două ori, în 1961 și în 1972, colecția pe 8 ani a ziarului. Ș. Cioculescu adaugă ediției sale — Z. Ornea vrea să scoată din ediția altora. Pe cine credem ? Nu cumva Z. Ornea vrea să împlinească proverbul cu piatra și cu balta ? De unde are Z. Ornea piatra ? De la Al. Piru (ale cărui obiecții pretinde că le reia). Dar este Al. Piru eminescolog ? Dar Z. Ornea este ? Și cine-i oferă lui Z. Ornea balta ? „Revista de istorie și teorie literară" — care își rezervă dreptul etc. iar nouă ce ne rămîne de făcut ? — Pentru că, doar nu vom urma, calea proverbului ! Atunci, ori îl obligăm pe Z. Ornea să devină filolog, și, desigur, eminescolog — să **intre în cadența interioară a autorului** adică — ori desființăm pietrele. Ori rugăm revista să sisteze, cu scuze publice, ancheta pe care vrea s-o deschidă (continuarea ei ar fi spre jalea filologiei care rămîne, totuși, regina științelor umaniste !) — ori asanăm bălțile. De un deceniu, de cînd cunosc colecțiile Bibliotecii Academiei, nu prea văd abonați la ziarul **Timpul:** nici Z. Ornea nu-i reia a treia oară la frunzărit, nici redacția care-i găzduiește ignoranța în numele „tribunei democrației" nu-i scutură colbul de pe gaibenele file. Doar colectivul care elaborează Integrala Eminescu stă pasionat, zi de zi, lîngă aceste documente — și, desigur, cei cîțiva specialiști în presă care, însă, nu obișnuiesc să discute public probleme atît de strict speciale. Mă întreb, atunci, cu cine dorește „Revista de istorie și teorie literară" să-și etaleze principiul de tribună a democrației ? Are, adică, în vedere o discuție în limitele argumentației comune, avocățești, pe marginea subiectului, dorește să nască un „monstru vorbăreț?" Cui prodest ? Lui Eminescu, nu. Dar nu este mai simplu ca redacția însăși să-și creeze specialiști în presa românească a timpului și să vină prompt, nu „natural", cu punctul ei de vedere — care nu poate fi altul decît cel al filologiei ilustrat mai sus ? Amintesc că la ziarul **Timpul** nu se merge direct; la el se vine de departe, după „mulți ani" de studii răbdătoare și pasionate; el are rostul de a completa, nu de a micșora opera eminesciană editată.

Nicolae Georgescu

Desen de Sabin Ștefănuță

P.S. Fiind un articol vechi de peste un an și jumătate, redacția „Revistei de istorie și teorie literară" era, cred, obligată — în numele drepturilor pe care și le arogă — să atragă atenția asupra studiilor apărute între timp — și care rezolvă problemele lui Z. Ornea înainte ca el să și le fi pus, de fapt.

Poezie „în infraroșu"

Urmare din pag. 1

vențional, ci „o forță de fascinație, o tensiune expresivă capabilă să influențeze hotărîtor clipele mele de inspirație", cum mărturisește undeva. Pornind de la faptul că sensibilitatea modernă nu mai poate ignora citadinismul, ale cărui forme au modelat o nouă dimensiune umană, poetul crede în ideea „orașului liric" (o temă cu tradiție în literatura noastră de la pașoptiști și preeminescieni pînă azi), dar evită atît viziunea decorativă, ambientală cît și acele terifiante viziuni ce intră sub spectrul expresionismului.

Decorul e pretext de interiorizare lirică, astfel că poezia pune în decantare o **intuiție spectrală** a lumii, a sentimentelor, un lirism care, decojind/degajînd realitatea de semne, descoperă esențe și se fixează pe gnoseologic și ontologic.

„Dar ceea ce ochiul nu vede se petrece în infraroșu" zice poetul, punînd un sens întregului demers poetic. Întreg volumul e dominat de o **viziune pulsatilă** a lucrurilor, de o scrutare a lor în vîlvătăi și incandescență. **Clipirea, clocotul, pilpîirea** sînt figurile acestei viziuni „în infraroșu", tălmăcind cînd o mare deprivare senzorială, cînd o unică în felul ei combustie spirituală : „Lucruri văzute de la mare distanță / Doar haloul lor, doar pilpîirea, doar forma". Singele se retrage, decorul se esențializează, lucrurile degajă lumină, totul e evaporare încinsă, un dans frenetic de imagini toride. Iată o poezie a nopții de mare forță sugestivă : Orașul cufundat în pacea nopții. Imaginea vizuală a lucrurilor ce **sclipesc, pilpîie** și **se întunecă** e memorabilă și definitorie pentru regimul contemplativ-melifluu al acestei poezii : „Seara se colora încet de fier, de cobalt, de antimoniu / Pe farfuria de metal un măr rece strălucea / Perle, perle dulci, perle ametitoare / Se nășteau în mare și sub mare, în cer / Păsări mureau pe străzi, pe antene de radio, / Pe nori, pe calea ferată / Fumega pielea lină a asfințitului / Sclipeau lucrurile în formele lor / Pilpîiau marile semafoare electrice / Se stingea stridenta simfonie gregară, / Se topea ziua în purpuria fantă a nopții / Mă așezam în fața ferestrei / Pe farfuria de metal un măr rece strălucea". **(Mă așezam în fața ferestrei).**

Undeva poetul ni se arată la pîndă cu toate simțurile. Auzul e o „membrană imensă", nervii — „o plasă de fire electronice". Dar, aventura lirică implică multă luciditate : „La capătul simțurilor mele se află moartea / Ca o fiară așteptînd în ninsoare".

O melancolie mai cețoasă ia de astă dată în primire spiritul poeziei, în note de livresc și distilare esențială, uneori chiar de o diafanitate crepusculară. **Viața în infraroșu** vine să circumscrie o experiență poetică aparte, unică în felul ei, a unuia dintre cei mai înzestrați poeți de azi. Poezia sa, de o consecvență artistă, a degajat o cale de acces proprie, a intuit vizionarul și s-a fixat pe esențial.

Efigii de primăvară

Urmare din pag. 1

care a așezat, spre eternitate, lumina spiritului și a înțelepciunii sale.

Pentru noi, românii, 1 Martie e un adaos practic în calendarul ființei de a-și perpetua împărăteasca-i trăire, e un prag propulsator spre zodiile roditoare ale verii ori, mai departe, spre unghiul tomnatic în care se adună toată truda eforturilor noastre de peste an.

Sărbătoarea mărțișorului, la români, e însoțită de ritualul înălțării focurilor de primăvară în fața porților, pentru purificarea ogrăzii satului și alungarea crivățului, pentru întîmpinarea soarelui și a măreției sale. Solie de primăvară, medalie cu „porunci" binefăcătoare, mărțișorul instituie fizionomiei noastre un aer solemn, o promisiune de viață lungă, cu puteri nelimitate, culese din adîncul ființei unui întreg popor ; el propune un ceremonial de reflexivitate în spectacolul lumii atît de rar întîlnită cu lacrima integră a propriei ei fericiri.

POST RESTANT

Măgulirile, firitisellile și complimentele ipocrite nu ne ating în nici un fel. Ce ne interesează este, în afara prozei propriu-zise, părerile dumneavoastră atît în ceea ce privește conținutul, cît și difuzarea revistei. În același timp nu putem pricepe nici în ruptul capului pe aceia care, în ciuda aspirației lor de a publica în revistă compunerile lor, nu o citesc. Este ca și cum ai intra într-o casă străină cu intenția de a te așeza la masă, dacă nu chiar în fruntea ei, măcar într-o parte. Această anomalie — nu poate fi numită altfel, nici neatenție — se vădește în cererile unora de a li se răspunde, după ce li s-a răspuns, ori în nerespectarea condițiilor preliminare ale dialogului cu noi. Ne este peste mînă să repetăm corînta noastră (dar și a altor „postași") de a ne trimite manuscrisele dactilografiate însoțite de scurte prezentări care nu au alt rost decît să înlocuiască o firească strîngere de mînă. Cît despre faptul că ele nu se înapoiază, aceasta a devenit deja o banalitate. Și totuși... sunt destui aceia care încearcă litera tiparului cu economie de eforturi și de cheltuială la dactilografiere, sperînd să ne păcălească bine cu lingușiri și temenele, de parcă nu am fi tot oameni, ci icoane. Nu așa se cîștigă însă bunăvoința, ci prin respectarea regulilor jocului, prin valoarea textului trimis și prin prietenia dezinteresată arătată revistei noastre.

MIOARA VĂDUVA, Bucureşti : „Mi-ați spus și la telefon și în octombrie cînd v-am vizitat, că am trimis aceleași lucrări și la Supliment. E-adevărat, dar dv. de unde știți ? V-ați dus și l-ați întrebat pe Alex. S. ce-a primit, în genul : «tu ce-ai primit ?», «dar tu ?» Scuzați-mă, nu vreau să fiu impertinentă, dar eu am trimis trei lucrări la trei reviste, după două-trei luni am făcut rocada. Deci ? Care-i procedeul ? Dar hai să nu dăm importanță unui lucru neînsemnat". Ba dăm, pentru că nu ne place „rocadele". Și deși nu ne tutuim cu Alex. S. (cum îl numiți), i-am citit răspunsul pe care vi l-a dat în „Supliment" pe vremea cînd semnați Manuela Vlădescu, după ce vă răspunsesem și eu. Procedeul ar fi deci să citiți revistele cărora le trimiteți textele. Cît despre cele de acum, nimic nou, „Confidențe" este o parodie neintenționată a unor șabloane epice, cum ar fi : „Îmi place ! Străsnic băiat ! Posedă spirit combativ, e semeț, e perspicace, e... e..., asta e, exact ce ne trebuie. Să-i trezească odată la realitate, să-i zguduie, să remedieze toate aceste abuzuri de care se fac vinovați. Mă bucur că nu s-a lăsat intimidat. Trebuie să-l ajut. Auzi la ei : „trăncăneală prosteacă, sentimentalism absurd și de loc (?!) oportun. Nu avem nevoie de sentimente tovărăși, ci de fapte, de muncă, de seriozitate". „Procesul fanteziei" are un umor incalificabil, amintindu-ne de teatrul pe care îl fac copiii la joacă, iar „Iluzia" începe extraordinar : „Nu mică îi fu mirarea lui Octavian Pop cînd află că acceleratul București — Brașov are o întîrziere de 45 minute. Consternat, se îndepărtă de biroul de informații cu o incetineală imensă a pașilor și se îndreptă spre restaurant". N-am înțeles de ce era consternat eroul, de faptul că trenul întîrzia, întîrzia prea puțin sau întîrzia prea mult ? După ce ne veți lămuri, mai trimiteți și alte asemenea compuneri.

MITICĂ DODOI, Drăgășani : „Cum revista «Luceafărul» este un **săptămînal** (subl. ns.) editat chiar de Uniunea Scriitorilor, contactul cu literatura se face **sub cota celor mai inalte exigențe și gusturi** (subl. ns.). Revista în cauză este un organ al scriitorilor — cu statut cum s-ar spune, spre deosebire de „SLAST", care este vizat mai ales de scriitorii tineri sau de către cei care bat la porțile literaturii". Vă mulțumim pentru că ne-ați comunicat pînă și periodicitatea apariției revistei, credem însă că vă înșelați în ceea ce privește «SLAST-ul». Cît privește proza, „O marcă pentru un timbru", se potrivește mai bine intenției revistei „Pentru patrie", iar „Renunțarea" este melodramatică, dacă nu chiar verosimilă. Trimiteți alteceva.

TIMUC MARIA, Galați : Sunteți pe un drum bun, dar încă foarte aproape de începutul său. Ceea ce, pentru cîți ani aveți, este firesc. Poeziile le-am dat secției de poezie. Vă așteptăm cu alte proze și cu alte desene. Acesta este mărțișorul nostru.

Iulian Neacșu

P.S. Cum s-a putut observa, am respectat întocmai și la timp ortografia și punctuația corespondenților, cu speranța că iubirea literaturii presupune ca indestructibilă unitatea sa cu minunata noastră limbă română.

REVISTA REVISTELOR

„Caiete critice" nr 1, 1986

Demnă de sincere elogii este inițiativa redacției „Vieții românești", sub egida căreia apar „Caietele critice", de a consacra numărul ultimului număr al acestei publicații personalității și operei prozatorului Sorin Titel de la al cărui sfîrșit prematur se împlinesc zilele acestea un an. Judicios întocmit, sumarul publicației se deschide cu un lucid și patetic portret al regretatului scriitor semnat de D. R. Popescu, din care desprindem aceste pătrunzătoare notații finale : „A fost, și a rămas, firește, un scriitor profund național. El a dăruit Banatului o aură pe care n-o cunoscuse în literele noastre. I s-ar potrivi de minune, acum cînd se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu, fraza spusă de marele nostru înaintaș în discursul rostit la intrarea sa în Academia Română : «Literatură fără țară nu există, cum nu există plantă fără pămînt». Sorin Titel ar fi împlinit în acest Decembrie 50 de ani — jumătate din vîrsta năsăudeanului născut acum o sută de ani. 50 de ani ! Da ! Dar sînt sigur că în viața ulterioară care pre toate cele pline de valoare le adună, Liviu Rebreanu îl va primi senin pe mai tînărul său confrate Sorin Titel în înstelata lume a scrisului nemuritor". Remarcînd bogata și, adesea, semnificativa suită de fotografii în care biografia lui Sorin Titel se reflectă „pe viu", firește că interesul istoricoliterar al sumarului se cuvine raportat la textele ce-l alcătuiesc. Și sub acest aspect ne întîmpină o seamă de contribuții întrutotul valoroase. Avem în vedere, înainte de toate, masivele fragmente inedite din romanul neterminat „Melancolie" prezentat de G. Dimisianu și excepționala reconstituire „Viața lui Sorin Titel povestită de Iosif Titel, tatăl scriitorului", text de o densitate faptică și de o acuitate portretistică atît de vii încît e lucru neîndoielnic că viitorii biografi ai prozatorului îl vor utiliza ca pe o sursă primordială. De asemenea textele inserate în despărțitura „Ultimele confesiuni" (două interviuri ale lui Sorin Titel) se citesc cu adîncă emoție. Diferite ca ton și substanță (nu lipsește, din nefericire, în cîteva locuri, nici impudica laudă de sine a semnatarilor), marele număr de tablete și articole inserate în despărțiturile „Gînduri despre Sorin Titel", „Amintiri, evocări", „Privire asupra operei", între altii, sînt semnate de Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Eugen Simion, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dumitru Micu, George Bălăiță, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Ivănescu, Radu Tudoran, Ada Orleanu, Lucian Raicu, Zina Molcuț, Valeriu Cristea, Marius Robescu, Florin Mugur, Horia Pătrașcu, Radu Cosașu, Mihai Nicolae, prof. Vasile Brînzănescu, Andriana Fianu, Ciprian Radovan, dr. Mircea Lăzărescu, Șerban Foarță, Veronica Matei Popescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Vlad, Nicolae Ciobanu, Ileana Mălăncioiu, Marcel Mihalaș, Mihai Coman, Vasile Popovici, Daniel Vighi, Jan Willem Boos, Stere Gulea, Valentin Silvestru. Utilă, deși vădit lacunară la partea consacrată receptării critice, „Bibliografia prozatorului Sorin Titel" întocmită de Viorica Nancă.

Cronicar

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLV)

MĂRȚIȘOR

Cred că sîntem singurul popor din lume care a izbutit să-l diminutiveze pînă și pe teribilul zeu roman al războiului, Marte. Astfel, prin spiritul pașnic al românului, prin șlefuirea pe gresia generațiilor, prin dulceața fără pereche a limbii noastre apollinice, Marte și-a lepădat armura și coiful războinic, s-a scuturat de povara zăpezilor și s-a ridicat în soare, în clopote de ghiocei, sub numele de **Mărțișor.** Prin unele zone ale țării, obiceiul calendelor de Martie se mai numește Marț sau Mărțiguș, dar sacralitatea simbolului este aceeași. Deși iarna nu și-a spus încă ultimul cuvînt, să ne gîndim, totuși, că primăvara calendaristică bate la ușă și să strecurăm printre degete cîteva bijuterii de hîrtie, petrecute cu șnurul roșu și alb al evocărilor. Știați, de pildă, că Mărțișorul are pe teritoriul patriei noastre o vechime de peste 8000 de ani ? Ipoteza a fost avansată de Dardu Nicolaescu-Plopșor, în urma unor descoperiri arheologice de la Schela Cladovei, Ostrovul Banului și din alte zone ale clisurii Dunării. Examinînd o serie de pietre de riu de dimensiuni reduse, cercetătorul bucureștean a observat în scobiturile lor urme de vopsea roșie și albastră, care par a fi precursoare ale șnurului de astăzi. Omul de știință amintit înclină să creadă că cele două culori de pe aceste amulete cu funcții rituale simbolizau pentru omul din paleolitic principiile masculin și feminin din care, conform înțelepciunii antice, **„se nasc toate cîte sînt, toate cîte se văd și cîte nu se văd".** Cercetătorul mi-a declarat că vechimea pietrelor primitive ornamentale de la noi întrece cu circa 3000 de ani pe aceea a unor obiecte similare descoperite în India. Firește, semiotica actuală a obiceiului, în formele cunoscute de lumea civilizată, este de dată mai recentă, durînd de cîteva sute de ani. Nu-mi propun un studiu etnografic și, cu atît mai puțin, unul antropologic, dar este bine să zăbovim puțin împreună asupra rolului purificator și nobil pe care țăranul român îl acorda măruntelor obiecte de podoabă. În **„Sărbătorile de iarnă la români"** (carte pe care nu pierd prilejul de a o propune spre retipărire) **Simion Florea Marian** scria : **„Scopul legării sau punerii Mărțișorului la gîtul sau mîinile copiilor este ca aceștia să aibă noroc în decursul anului, să fie deplin sănătoși și curați ca argintul cu venirea primăverii și peste vară să nu-l apuce și scuture frigurile. Punerea sau legarea Mărțișorului se întîmplă de regulă de la 1 Martie dis-dimineață, pînă nu răsare Soarele".** Folclorul poetic a imortalizat practica respectivă sub forma : **„Cine poartă mărțișoare / Nu mai e pirlit de soare..."** Frumoase notații despre acest obicei a făcut și publicistul unionist **N. Gane : „Mărțișorul este un dar ce-și trimit românii unul altuia în ziua de 1 Martie. El constă dintr-un bănuț de aur spînzurat de un găitan de mătase împletit cu fire albe și roșii, pe care persoana ce-l primea în dar îl purta la git pînă cînd întîlnea cea dintîi roză înflorită, pe crengile căreia depunea apoi darul primit. Bănuțul însemna îmbelșugare, firele albe și roșii ale găitanului însemnau fața albă ca crinul și rumenă ca roza, iar ofranda făcută reginei florilor era o salutare poetică adresată primăverii".** Și, ca să închei această trecere în revistă a „mitologicalelor" legate de Mărțișor, voi reproduce un răspuns întîlnit în celebrul Chestionar folcloric lansat la sfîrșitul secolului trecut de **Nicolae Densușianu : „Baba Dochia, umblînd cu oile prin pădure, torcea lînă din furcă și găsind o pară i-a făcut bortă, legînd-o cu un fir de ață. Asta a fost la 1 Martie și de atunci s-a lățit obiceiul".** Din același Chestionar desprind și cîteva lămuriri privind funcția magică a ritualului : fetele să fie frumoase și sănătoase ca florile ; purtătorii sînt feriți de ceața codrului ; ei vor fi sănătoși și curați ca argintul, căutați și prețuiți ca aurul.

A venit, așadar, **„Capul de primăvară"** pe care strămoșii noștri îl mai numeau și **„Cap de an"** — iar acesta este un semn de latinitate, întrucît 1 Martie la romani semnifica începutul Anului Nou. De-a lungul cîtorva generații obiceiul a îmbrăcat veșminte noi, pandantivele nu mai pot fi, desigur, banii de aur, dar asta nu înseamnă că trebuie să coborîm pe panta kitsch-ului, așa cum se mai întîmplă cu unii făuritori de podoabe. O lyră frumos meșteșugită, un scarabeu sau un trifoi aducător de noroc, o potcoavă sau un ghiocel cu rezonanțe de catedră minuscule a naturii — sînt tot atîtea prilejuri de bucurie pentru ființele dragi. Un mărțișor delicat, dăruit cu dragoste, poate topi cu încandescența sa calota de gheață a acestei îndărătnice ierni. Destinul a făcut ca mărțișoarele să ne fie martori tăcuți și devotați ai întregii vieți, de la geamul aburit al copilăriei și pînă la părul înflorit al senectuții, întrucît la toate vîrstele am primit sau am dăruit așa ceva. Ele sînt vestitoare de primăvară și aducătoare de concordie, n-au nimic infantil în esența lor, de vreme ce zeul războiului a putut fi domesticit și petrecut cu un șnur foșnitor de mătase. Și cum aș putea încheia mai convingător decît reproducînd versurile marelui vrăjitor de la... Mărțișor ? Căci, scria **Tudor Arghezi,** acum o jumătate de veac : **„În cutia de sidef si aloi / Au venit podoabe noi : / Lăcuste, păianjeni și brotăcei / Nu te speria de ei. / I-am încremenit în stihuri blajine / Ca să te gătească pe tine / Stăpînă / Șopîrla-i pentru glezna de la mînă / Iar șarpele pentru grumaz / Fetișcană de atlaz / Și pentru șoldul dumitale de vioară / Domnișoară..."**

Corneliu Vadim Tudor

CUMPĂNĂ

Așchii

Cînd poetizarea atinge o anume perfecțiune, textul ia înfățișarea acelor limpezi și adînci lacuri de munte, cu apă mereu rece și clară, unde curenții sînt înceți și verticali, ploile și zăpezile nu tulburară decît momentan straturile de la suprafață apropiate de maluri ; tăria lacului stă în izvoarele din adîncuri. Asul poetizării în poezia română este Ion Barbu, prin accesul la impersonalitate pe care l l-a dat formația sa matematică, prin aflarea la timp a unor înrudiri justificatoare în poezia europeană. Dincolo de ermetismul filologic sau ontologic, textul său are claritatea și severitatea apelor alpine. Cînd un asemenea lac se visează la șes, este cuprins de boala apelor stătute și din miasmele lui se ridică imnul strimb al Isarlîkului.

Pare nepotrivit să începi a vorbi despre o carte de poezie semnată de Gheorghe Istrate (**Interiorul tăcerii**, Ed. C.R. 1985) pornind de la Ion Barbu. Pentru că, de la debut (**Măștile somnului,** 1968), poetul s-a aflat pe filiera stilistică a lui Arghezi, cu setea de a cînta un ținut geografic și biografic în același timp, în tradiția lui Pillat sau a lui Zaharia Stancu. A existat și un efort stîngaci de ridicare exponențială la nivelul unei supra-metafore spre cîștigarea unui supra-eu liric după modelul sistemului poetic guvernat de metafora-concept. Divinității, căutate și certate cu tragedie de Iov, a lui Arghezi i-a luat locul un panteism pe cît de calm pe atît de inefabil, confundabil oricînd cu rostul discret poetic al existenței ca atare. Poezia lui Istrate s-a așezat prin acumularea răbdătoare și tenace a unei profesionalități lirice, în versuri, de obicei, cantabile a căror libertate poetizantă nu este îngrădită și de o dramă mai profundă. Voi face cîteva observații la textele grăbite ale autorului. În primul poem al cărții (**crepusculară**) citim : „răspunsul vine din tăceri / din îngerarea mea de ieri", în alt poem revine jocul de-a îngerul al cuvîntului : „n-am timp de adevăr — n-am stea / tăcerea mea de-aseară îngera". În ultimul poem metoda verbalizării forțate a substantivului naște versurile : „cercam cu somnul — somnora / cercam cu visul — visura". Apropierea prea mare de imperfectul verbelor „a îngera" și „a fisura" dă cititorului o senzație hilară.

Metafora genetivală, practicată cu insistență și de alți autori (vezi ultima carte „Vînătoare cu soim", semnată de St. Aug. Doinaș) este propice descriptivismului liric („bulgărul timpului", „adîncul umbrei", „lărgimile luminii") ; nu aflăm aici dovada unor victorii stilistice dificile, „obiectul" nu absoarbe un maximum de forță de muncă intelectuală și cumpărătorul-cititor observă ușor acest lucru. Citez, în întregime, poemul **pămînta** : „rupind lumina — zee de-ntuneric — vertebră în scheletul infinit / ea n-are timp — e însuși timpul sferic / muiat în spațiul morții-ncremenit // flămîndă ca o mare fără apă / foc scufundat albind între comori / ea zace-n lacrima ce n-are pleoapă / în fluturul născut și fără flori // ea trece prin semințele de ceață / prin polii subterani reverberînd / ființele rămase-n altă viață / mirarea unei lumi uitate-n gînd / deasupra ei un vultur rătăcește / răbdîndu-și zboru-n slavă și în ger / porunca lui stelară ne rodește / silabe mici în graiul efemer / / tînjind în greutatea sa lunară / Pămînt fără umbră s-a urît / desfigurînd altarele de ceară / întîrziind cu îngerul de git". Poezia începe fără prima strofă și se izbește de „polii subterani reverberînd". În rest, fervoarea cosmicizantă, de ordin retoric, a poemului, poate să impresioneze. Într-un **sonet** poetul precizează (prea arghezian) „n-am vrut să-ncerc atîta slavă". Într-un alt poem **(la țărmul)** exprimă simplu și limpid ceva din „La steaua" a lui Eminescu : „ocheane vechi primesc răspuns / din steaua-n care am ajuns" și continuă tratînd minor și școlărește tema visului : „m-ating de vis dar visul scade", ca să ajungă la versul „lumina vieții se-nnisipă". Într-un alt poem **(pămîntul)** citim distihul : „și totuși el pămînt-cuvîntul / mi-a pus în matrice frămîntul" unde stîngăcia este dezarmantă. În același poem citim un alt distih : „puterea lui vuind de vreri / mi-așează oasele-n tăceri", la fel de ciudat.

Revin la începutul articolului (aparent discordant în legătură cu poezia lui Gheorghe Istrate) ; indiferent de faptul că poezia lui (în textele bune) este, esențial, pe filiera Arghezi sau că într-un mod auxiliar, comunică cu aceea a lui V. Voiculescu, Horia Bădescu, Doinaș, poeți care celebrează extaze poetice celebre, putem constata că miza maximă, în cazul lui, este controlată de **metoda poetizantă.** Izvoarele unei asemenea poezii se află în verticalitatea istoriei culturii. Cuvîntul **verticalitate** are, aici, un sens pe deplin figurat vectoral și nu unul moral — deși al doilea sens se află mereu implicat. Metoda poetizantă conduce către poezie, în special, atunci cînd (precum în cazul lui Ion Barbu) este obsedată de o nouă perfecțiune. Altfel, ea răspunde în pitorescul involuntar (existent în poemele multor autori stimabili) pretențios și rigid sau, în cel mai bun caz, într-o virtuozitate totdeauna necesară (vezi Tudor George), în directă legătură cu harul lingvistic al autorului. Din punctul meu de vedere, Istrate reușește să ne convingă de autenticitatea talentului său cînd se leapădă de mozaicul termenilor generali, de **visuri imprecise și de stelele** altora în poeme **vizibile,** vezi poemul **patru fluturi** din care citez prima strofă : „patru fluturi muncesc la trupul meu suveran / patru argați cu aur pe aripă — profanii / sapă prin mine înlăcrimați / cum sapă-ntr-o pîine orfanii".

În experiența poeziei române, mari poeți între cele două războaie sînt : Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Philippide, **apoi :** Pillat, Maniu, Fundoianu, Vinea, Voiculescu, Beniuc, Stancu, Voronca, Minulescu, Topîrceanu, Bogza, Emil Botta (chiar dacă un poet sau altul a publicat ceva înainte de primul război sau și-a completat opera după cel de-al doilea, expresia „între cele două războaie" o socotesc îndreptățită pentru cei enumerați). Dacă în cazul primelor cinci nume presupun o ordine, nu neapărat obligatorie, în cazul celorlalte nume enumerarea se supune și arbitrariului amintirii textelor lor. Primii nu pot fi niciodată poeți de antologie fără să piardă. Ceilalți pot fi autori de operă sau autologați în aceeași măsură. Alți autori importanți, neamintiți aici, sînt poeți de antologie și pierd dacă le luăm în considerare opera. Asemenea observații prezintă interes și dacă încercăm să le aplicăm asupra poeziei contemporane. Gheorghe Istrate face parte din categoria acelor poeți antologabili aflați, după mai multe cărți publicate, în căutarea operei.

George Alboiu

Desen de Sabin Ștefănuță

„Revista română" nr 1, 1986

● **Numărul 1 din 1986 al „Revistei Române", lunar de cultură și civilizație românească, în limbile franceză, engleză, germană și rusă, este dedicat, în cea mai mare parte a sa, publicisticii eminesciene. În deschiderea grupajului de studii și eseuri care abordează, din diverse unghiuri, opera publicistică a lui Mihai Eminescu, revista publică un interviu cu Petru Creția, unul dintre cercetătorii căruia i se datorează continuarea și apropiata finalizare a monumentalei ediții de opere complete ale poetului național. Se prezintă stadiul actual al ediției, dificultățile întîmpinate și, în finalul interviului speranța ca, în 1989, cu prilejul comemorării centenarului morții poetului, publicului cititor să i se ofere întreaga substanță a geniului eminescian. Rubrica de „Studii și eseuri" cuprinde un fragment din prefața regretatului Al. Oprea la volumul IX al ediției de Opere, intitulat „Fizionomia jurnalistului", studiul lui Ilie Bădescu, cu semnificativul titlu „Orizontul sociologic" și eseurile lui Mircea Scarlat „Interesul estetic" (o analiză a valorilor stilistice din publicistica lui Eminescu) și Valentin F. Mihăescu, „Singele ideilor" (un decupaj al ideilor comune publicisticii și poeziei eminesciene). În continuare, sub genericul „Eminescu văzut de contemporanii săi", sînt grupate amintirile lui I. L. Caragiale, Iacob Negruzzi, Ioan Slavici, George Păun, Teodor Ștefanelli, și Alexandru Vlahuță despre marele lor contemporan. O bogată iconografie, realizată cu ajutorul Muzeului literaturii române și cel al Editurii Academiei, completează sugestiv acest număr al revistei, contribuție originală la cunoașterea unei dimensiuni esențiale a gîndirii eminesciene.**

Partidul și independența

Urmare din pag. 1

1 Mai din Capitală — organizată prin aportul masiv și decisiv al tovarășului Nicolae Ceaușescu — dovedea întregii lumi că lozincile sub care ea s-a desfășurat : „Trăiască independența națională a țării !", „Să apărăm granițele împotriva agresorului hitlerist !" erau, în egală măsură, lozincile comuniștilor și ale întregului popor român.

După instaurarea regimului de dictatură militaro-fascistă, Partidul Comunist Român a fost primul partid din țările ocupate sau controlate de Wehrmacht, care a formulat un program pentru alungarea ocupantului hitlerist și restabilirea independenței naționale, documentul avînd, semnificativ, în chiar titlul său cuvîntul „independență" : Platforma-program din 6 septembrie 1941 se intitula **Lupta poporului român pentru libertate și independență națională,** chemînd la unirea tuturor forțelor națiunii, pentru ca prin puterile ei, să redevină liberă.

Victoria socialismului a dat un conținut nou politicii de apărare a independenței și suveranității naționale. Promovarea ei consecventă și curajoasă, de care este legat numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, a ridicat prestigiul internațional de care se bucură România la cote fără precedent. Într-o lume divizată în blocuri militare, amenințată în libertatea ei de politica forței și a sferelor de influență și în ființa ei de apocalipsul nuclear, într-o lume pendulînd între spaimă și speranță, mesajul de pace și neatîrnare al României socialiste, rostit de președintele ei, răspunde aspirațiilor și intereselor tuturor popoarelor, dornice să-și îndrepte eforturile spre lichidarea atîtor plăgi : subdezvoltarea, foametea, analfabetismul etc.

De aici, de la Carpați și Dunăre, pornește chemarea unui popor care s-a vrut și se vrea stăpîn al destinului său. De la geto-dacii lui Herodot, înfruntîndu-l singuri pe Darius, împăratul persan, prin voievozii evului mediu, conducîndu-și poporul la luptă împotriva feluriților năvălitori, și revoluționarii evului modern, chemînd la înnoire socială și unitate națională, la comuniștii epocii contemporane, o singură legătură — o singură „serie istorică" ar fi zis Xenopol — o legătură ce arată oricui știe a citi istoria că Partidul Comunist Român, a fost întotdeauna trup și suflet din trupul și sufletul poporului, de milenară vechime, al românilor.

nicoleta dandu

Chemați pescărușii

Chemați pescărușii,
să-și ia înapoi
tristețea asta
păcătoasă !

Ce-i cu ierburile mării ?
Cîndva miroseau a depărtări chemînd.
De unde
atîta singurătate
agățată de ele ?
Uite,
mi se prinde în păr,
de brațe,
și are să-mi cuprindă
negreșit
sufletul,
dacă nu chemați pescărușii...

Poarta spre labirint

Te pierd,
mă pierzi
și nu mai știu
care dintre noi
a uitat
să închidă
poarta spre labirint.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXI)

Marele Han iese din apă cu trupul șiroind și se culcă în iarba înaltă și parfumată, cu fața în sus, privind fascinat la strălucirea misterioasă a Marelui Cer Albastru.

Miriade de stele îl năucesc sclipind intermitent. Toată această puzderie de foc răspîndită de la un capăt la altul al bolții curbate ca un arc nu este altceva decît sufletul fostilor oameni transformați în stele. Avea departe, acolo, mii de prieteni și tot atîtea mii de dușmani pe care el îi spintecase cu sabia scurtîndu-le viețuirea pămînteană...

De la o vreme nu mai putea dormi. Somnul îi era scurt și încărcat de vise cumplite, adevărate coșmare. Îmbătrînise pesemne și nu-și mai găsea liniștea în nimic. Devenise suspicios și tăciturn, veșnic la pîndă, veșnic atent la ceea ce se întîmplă în jur, așteptînd parcă un pericol nevăzut.

O limbă veninoasă îi picurase în ureche vorbe urite despre fiul său cel mare **Djoci,** „cel neașteptat", despre a cărui paternitate se îndoise toată viața și se mai îndoia încă. Era sau nu era fiul său, sămînță din sămînța sa ? Era un adevărat **mongol albastru** sau corcitură de **merkit ?**

Limba aceea veninoasă îi avertizase că rebelul fecior vrea să-l detroneze și să-i ia locul.

Are o fire ciudată acest **Djoci.** E nestăpînit și violent și nu o dată l-a înfruntat de față cu generalii săi.

Vrînd să verifice zvonul convocase un kurultai în pragul toamnei.

Două zile a așteptat peste termenul fixat înfățișarea rebelului fiu.

Veniseră toți comandanții și stăpînitorii vastului imperiu, numai el se lăsa așteptat. În dimineața ultimei zile, cînd Marele Han hotărîse în sine să-l pedepsească personal, ieșind cu inima tulburată în pragul iurtei imperiale, un sol prăfuit, cu armăsarul plin de spume, descălecă trîntindu-se cu fruntea la pămînt anunțînd cu voce stinsă că **Djoci** se află la porțile capitalei cerînd permisiunea să intre și să-i ofere neînsemnatul său dar : **o sută de mii de armăsari de aceeași culoare aduși din îndepărtata stepă chirchiză...**

Îmbătrînise desigur. Îmbrăcase armura singurătății. Nimic nu-i mai făcea plăcere. Nici femeile, mereu altele, mereu proaspete, din haremul pe care-l cerceta tot mai rar. Nici chefurile cu vin de orez și prieteni meșteri la cîntat, nici pălăvrăgeala nesfîrșită a generalilor mai virstnici ce-și aminteau crîmpeie din bătăliile de altădată...

De aceea evada în fiecare noapte spre malurile riului cu ape reci și limpezi, își astîmpăra neliniștea trupului aruncîndu-se gol în sicriul acela lichid și ieșea pe mal, ca și acum, răstignit în iarba înaltă și parfumată, visînd cu ochii deschiși.

Era din ce în ce mai des cuprins de remușcări. I se arăta în somn fratele său de cruce Djamuga, **anda** lui. Ei doi își juraseră credință veșnică amestecîndu-și sîngele conform ritualului. Ajuns Mare Han, de teamă să nu-l concureze în supremația puterii, l-a hărțuit și l-a prins în cele din urmă.

Nu va uita niciodată privirea mîndră a fostului prieten, demnitatea cu care-i răspunsese atunci cînd îl întrebase ce moarte își alege. „Aceeași pe care ți-aș fi pregătit-o eu tie", i-a răspuns Djamuga nepăsător. Ordonase să fie zdrobit de viu centimetru cu centimetru. Fără să curgă sînge. Și fratele său de cruce a primit sentința cu trufie. Lui i-au fost adresate și ultimele cuvinte : „Sufletul meu Temugin, te va ocroti mereu după moarte"... Ce umilință...

Stătea răstignit în iarba înaltă și parfumată. Gîze mici cu picioare subțiri urcau pe trupul încă viguros, înfiorîndu-l. Marele Cer Albastru răsfrîngea deasupra-i nisipul stelelor. Luna lunecase stoarsă de viață spre marginea pustiei. Lumina ireală a dimineții se vestea prefirîndu-se ca o pulbere de argint.

Mircea Micu

REPERE

Temeiurile universalității (II)

Problema audienței universale a cărților este mai puțin provincială decît pare. Noi înșine am considerat că obsesia universalității indică un nivel scăzut de responsabilitate față de propria operă, în numele unui interes de piață literară. Credem în continuare că așa este, fără a exclude însă paradoxul evidențiat de împrejurarea că nici mulțumirea de sine a unei identificări perfecte cu propriul tău public nu înseamnă mai mult decît mediocritate și prostie limitativă. Scriitorul însuși ar trebui să „intenționeze" numai opera (ce buni sînt vechii termeni husserlieni ! Un corector mi-a schimbat odată sensul din „intenționalitate" în „internaționalitate". Felix culpa !). Ceilalți factori implicați în producerea unei opere, cum ar fi editorul, rețeaua de difuzare, precum și cititorii cei mai fideli, adică criticii, introduc apoi un fel de „imperialism" cultural, simțindu-se datori să amplifice pînă la anormalitate mesajul și ecoul unei cărți. Folosim cuvîntul „anormalitate" tocmai pentru violența lui, deoarece faptul cultural nu este deloc normal în raport cu sensibilitatea și spiritul mic burghez, atît de masiv reprezentat în orice societate din lume. Voința creatoare de cultură seamănă cu un fel de anomalie, o funcție nelinițitoare a unor spirite care nu dau pace oamenilor, punîndu-le aceleași întrebări de mii de ani. Omul trebuie să se depășească pe sine prin cultură, iar acest efort nu este ușor de îndurat, mai ales cînd ai de-a face cu probleme aparent insolubile. Cu atît mai mult cu cît literatura este universalistă prin însăși natura ei. În acest punct trebuie din nou să gîndim paradoxal, gîndirea lineară nu ne ajută să determinarea exactă a nici unela dintre situațiile dificile în care ne aflăm. Ecoul universal al unei opere întărește caracterul reprezentativ al realității pe care o exprimă. Cine este mai rus (Lenin ar spune „velikorus" !) decît Dostoievski, unul dintre cei mai citiți scriitori ai lumii ? Cine este mai „provincial" american decît Faulkner, impus ca mare scriitor de către cercurile literare pariziene, în anii treizeci ? Exemplele se pot înmulți nenumărat... Așa s-a petrecut în acest secol cu Pound, cu Eliot, cu întraductibilul Céline, prețuit cu ostentație în Rusia deceniului al patrulea, pe care a și vizitat-o..., cu Rebreanu, al cărui Ion era pentru francezi „Jean le Roumain"... Criteriul plebiscitar nu intervine aproape deloc în asemenea considerente, opere ce nu au atras atenția contemporanilor și conaționalilor unui scriitor pot să-și la o revanșă care să le întărească în cele din urmă tocmai acestora conștiința de sine, în ciuda opacității vinovate de mai înainte. În societățile care-și asumă marile lor sarcini istorice, promovarea și susținerea operelor reprezentative este însă considerată o datorie importantă, indiferent de celelalte atribute ale unui popor. „Cosmopolitul" romancier american Gore Vidal spunea odată că „Scriitorii din țări puternice se bucură adeseori de mai mare atenție decît merită". Interesant este însă faptul că am citit aceste rînduri într-un articol al lui Malcolm Bradbury (**Observer,** 16 febr. a.c.) dedicat unei acțiuni de „promotion" a romanului american contemporan. Toate mijloacele au fost folosite, de la reeditarea celor două sute de titluri luate în considerare, pînă la cronici în toate ziarele și la interviuri cu peste douăzeci de scriitori americani invitați cu acest prilej. Cine își închipuie că asemenea „depiasări" reprezintă voiajuri de plăcere se înșeală amarnic ! Scriitorul este supus la stress-uri incomparabile. În toamna trecută, Kurt Vonnegut și-a întrerupt un turneu de susținere a cărților sale în Marea Britanie, declarînd că îi ruinează sănătatea, „integritatea facultăților mintale" și familia, prin marele efort pe care i-l cere, iar Doris Lessing a avut o cădere psihică cu prilejul lansării uneia din cărțile sale.

Referindu-se la paradoxurile și anomaliile spiritului, am remarcat într-un text al lui Anthony Burgess un argument tulburător. Romancierul și eseistul britanic se referea la o nouă descoperire a unui text shakespearean, **Edmund Ironside,** publicat recent de Eric Sams. Mulțimea argumentelor textologice par să confirme atribuirea acestei piese poetului din Stratford-upon-Avon. Burgess are o singură îndoială, faptul că textul din **Edmund Ironside** nu suferă de exagerările tipic shakespeareane, cele care-l fac să depășească influențele din „grammar school" : „fără excese, nu-l mai avem pe Shakespeare așa cum îl știm, ci o altă persoană cu același nume". Scriitorul este o ființă excesivă și incomodă, un vector purtător de libertate și de universalitate, de care nu se poate lipsi nici o societate din lume.

Aurel-Dragoș Munteanu

JORGE LUIS BORGES

Urmare din pagina a 8-a

limbi. Îmi plac mult glumele în care există o eroare logică.

— Ați putea să ne dați un exemplu ?

— Mi s-a spus o glumă cu niște cumetri. Nu știu dacă este autentică, dar la urma urmei, ce importanță are ? Doi cumetri trec colțul unei străzi și întîlnesc două femei urite. Unul din ei zice cu neobrăzare : „Îmi place cea din mijloc". Mi se pare o glumă bună... Dintre comicii ecranului, l-am admirat mult pe Buster Keaton, în schimb Chaplin nu mi-a plăcut niciodată. Frații Marx au fost tare glumeți. Nu știu dacă cunoști această anecdotă : li s-a propus să devină membrii unui club. Cum adică ? s-au întrebat aceștia. Să fii membrul unui club cînd acesta te admite ca asociat ?

— Sună la fel ca și atunci cînd dumneavoastră spuneți că, citindu-vă, comitem o eroare.

— Recunosc, așa este. Fac la fel ca și Groucho Marx.

— Într-una din declarațiile pe care le-ați făcut în ultimii ani, se pare că ați afirmat că vă aflați dincolo de bine și de rău. Vă simțiți în această poziție ?

— Nu, nicidecum ! Sînt un om etic, cum aș putea să mă consider dincolo de bine și de rău ? Măcar să fi fost cît mai departe de rău ! Inițial, Nietzsche a afirmat acest lucru (evident că nu se referea la mine) și mărturisesc că nu am înțeles prea bine ce a vrut să spună.

Este o frază pe care o folosesc în general răufăcătorii, este ca și cum ai afirma : „mă aflu dincolo de culori", ceea ce în cazul meu ar fi valabil pentru că sînt orb.

— Vă mulțumesc, Borges.

— Și eu vă mulțumesc. Aveți zece minute la dispoziție ?

— Desigur.

— Faceți-mi o favoare. Luați o foaie de hîrtie pentru că vreau să vă dictez un poem la care am început să mă gîndesc astă-noapte ascultînd muzică grecească într-o tavernă. Sînteți gata ? „Cît timp va dura această muzică..."

m a p a m o n d

JORGE LUIS BORGES

„Nu m-am aflat niciodată dincolo de bine și de rău“

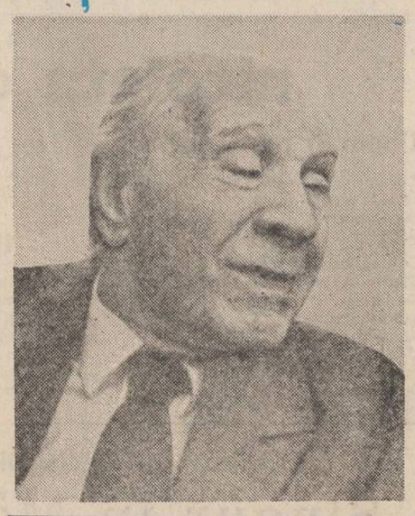

INTERVIU EXTRAS DIN ZIARUL „CLARIN“
BUENOS AIRES, MARTIE 1985
REPORTER : CARLOS ULANOVSKY

Pe ușa de la apartamentul său se află o plăcută aurită, așa cum au medicii, pe care este scris numele său de familie. Dincolo de aceasta, întîlnim o lume cunoscută căreia îi aparțin opera sa, cărțile, mitul, legendele, declarațiile sale. Deși orb de 30 de ani, Borges este un adevărat izvor de înțelepciune, depășind cu o surprinzătoare generozitate etalonul (comun) pe care îl folosim atunci cînd obișnuim să caracterizăm astfel pe cineva.

Mai mult, el este dispus să-și împărtășească inteligența cu al său simț al umorului și cu deosebită smerenie, manifestînd un dezinteres total față de propria imagine. Cu plictiseala și obsesiile caracteristice celui născut în 1899, Borges întîmpină presa din acest apartament în care a locuit împreună cu mama sa pînă la moartea acesteia. Îl ține de brat Fanny, femeia din casă. Poartă un costum gri dintr-o stofă ușoară, puțin cam mare pentru el, cămașă albă cu cravată în carouri și este încălțat fie cu pantofi, fie cu niște papuci neobișnuiți. Se sprijină într-un baston la care se referă continuu. Nimic nu distonează la el pentru că totul îi este propriu și tocmai prin aceasta îl deosebești de infatuați.

Considerat a fi cel mai important și mai cunoscut scriitor argentinian în viață, el a stat de vorbă cu trimisul ziarului „Clarín“, la începutul acestei săptămîni, în două dimineți la rînd. La sfîrșitul ultimei întrevederi, Borges l-a onorat pe reporter, solicitîndu-i să ia o foaie de hîrtie și să copieze un poem care nu-i dădea pace de noaptea trecută, după ce luase masa într-o tavernă grecească și ascultase muzică în aceeași limbă. Dacă așa simte Borges în realitate, atunci el pare să fie atins o anumită formă a fericirii, dincolo de acele vise de mărire, strălucire, realizare ori nemurire.

— Am auzit că vi se spune „Bătrînul“ în mediul scriitoricesc.

— Și pe bună dreptate : am 85 de ani. Și încă sînt generos : eu i-aș spune babalic cuiva de vîrsta aceasta.

— Considerați că vi se potrivește denumirea aceasta ?

— Da, din nefericire. Vi se pare puțin să ai 85 de ani ? Mie îmi este rușine că am ajuns la vîrsta aceasta.

— Chiar așa ?

— Bineînțeles, deși sînt conștient că se poate și mai rău. De pildă mama a murit la 99 de ani, temîndu-se să nu împlinească 100. Cînd a împlinit 95 de ani ne-a dunat pe toți și ne-a spus : „Ce Dumnezeu, mi-a cam trecut vremea !“

— Și dumneavoastră cosiderați acum la fel ?

— Desigur, e o prostie, dar se consideră că e bine să mori la 70 de ani.

— Ce s-ar fi întîmplat dacă ați fi murit la 70 de ani ?

— Măcar de-aș fi murit atunci !

— De ce ?

— Pentru că la vîrsta mea, viața nu este altceva decît o serie de repetiții. Încerc să nu simt acest lucru făcînd călătorii, pentru că altminteri, aici în Buenos Aires zilele mele se aseamănă atît de mult una cu alta încît în realitate ele nu sînt altceva decît o singură zi, cu mici, dar foarte mici deosebiri. Încerc să gîndesc, să scriu. Dar nici să scriu nu mai pot, și în cele din urmă, trebuie să dictez, totuși fac tot posibilul să-mi populez această singurătate.

— Vă simțiți singur ?

— Da, pentru că la 85 de ani aproape nu mai ai contemporani, toți s-au retras cu prudență în cimitirul Recoleta. Și știți ce mai fac ? Îmi place să-mi fac siesta fiind credincios obiceiului sud-american, dar mă costă destul faptul că dorm. În permanență încerc să-mi imaginez povestiri, poeme... de toate.

— Este în atenția noastră un articol al dumneavoastră apărut în ziarul „Clarín“, formidabil după părerea mea, intitulat : „Dacă există mizerie, să nu fie observată“, în care vorbiți despre ipocrizia argentiniană și despre eufemismele pe care le folosim... În însemnările acestea nu figurează expresia „vîrsta a treia“, un eufemism care înlocuiește cuvîntul bătrînețe.

— Nu cunoșteam expresia. „Vîrsta a treia“ ?

— Da, pensionarii aparțin acesteia.

— Ei bine ,eu sînt un pensionar și credeam că fac parte dintr-o categorie pasivă. Și deci aparțin vîrstei a treia ? Mi-ați dat o informație utilă.

— Oamenii mari care au făcut lucruri...

— De ce mari ? Bătrini. Observați că unui bătrin i se spune „ce tînăr sînteți“, iar tinerilor li se spune „ce mari sînteți“.

— În cazul acesta, e clar : bătrînii se plîng că nu sînt recunoscuți și consultați. Cu dumneavoastră se întîmplă exact invers : sînteți un bătrin foarte recunoscut și consultat enorm. Cum vedeți acest fenomen ?

— Senatorii... Cuvîntul senator se referă aici la bătrînețe și senilitate. Îl folosim pentru a ne referi la cei mai mari, căci dacă i-am numi pe acești senili, nu prea le-ar conveni... Cu toate că nu cunosc nici un senator adevărat...

— Îl cunoașteți pe Președintele Națiunii ?

— L-am întîlnit de cîteva ori și am schimbat cîteva cuvinte politicoase.

— Ca de exemplu ?

— „Foarte onorat“ ; „Nu, onoarea este de partea mea“, aceste banalități care sînt departe de a dovedi că unul îl cunoaște pe celălalt...

OCHII

— Sînteți complet orb în momentul de față ?

— Cum ?

— Vă întreb dacă dumneavoastră mă vedeți.

— Nu văd așa cum trebuie. Sînt înconjurat de o pîclă luminoasă. Cînd îmi mișc mîna, văd unde se termină aceasta și începe mîneca. Acum nu știu dacă o văd în realitate sau spun asta pentru că știu cum este. De pildă, mă gîndeam că pot vedea arcul bastonului meu, dar nu-l văd. Bastonul îl văd. În plus, mai văd forme vagi și lumini. Cînd sînt fotografiat, văd flashul.

— Caracterul, personalitatea d-voastră au ceva specific unui orb ?

— Nu știu, dar ce vă pot spune este că am o curiozitate bolnăvicioasă. Vreau să știu cum arată fața mea pe care nu am văzut-o de 30 de ani.

— Cum v-o imaginați ?

— S-a schimbat, fără îndoială, și nu cred că în bine. Îmi imaginez fețele persoanelor cunoscute așa cum le-am văzut pentru ultima oară. Astfel cineva mi-a spus : „ce noroc pe noi“. I-am răspuns : „Nu. Poate acum arăți mai bine decît înainte“.

— Ce ați face dacă v-ați recăpăta vederea ?

— N-aș mai călători, ci aș sta toată ziua în casă citind cărțile pe care le am și mai ales enciclopediile. N-aveți idee cît de mult îmi place să citesc ! Reprezintă cea mai bună lectură pentru un om curios și inactiv ca mine, care are dreptul să se destindă și să citească ceva care să nu-l oboseaască prea mult. Continui să achiziționez cărți.

Schopenhauer spunea că, împreună cu cărțile ar trebui să se vîndă și timpul necesar pentru a le citi.

Într-una din epistolele sale, Seneca își bate joc de un om înfumurat care avea în casă o sută de cărți. Se întreba el : Cine va avea timp să citească o sută de cărți ? Și încheiați-vă că în zilele noastre, să spui desore cineva că are o sută de cărți înseamnă că are puține.

— Care credeți că este cauza ?

— Poate că apariția tiparului a fost o greșeală. Pentru că înainte, cînd existau doar manuscrisele, se copia numai ceea ce se considera că merită. Acum, în schimb, dacă un tînăr cere să i se tipărească ceva, imediat i se fac 3 000 de exemplare după manuscris.

L-am întrebat odată pe Alfonso Reyes pentru ce publicăm cărți. Mi-a mărturisit că și el fusese nedumerit și că găsise un unic răspuns la această întrebare : „Publicăm pentru a nu ne petrece toată viața umplînd ciorne“.

— Ne-ați putea spune cum este argentinianul ?

— Nu.

— De ce ?

— Pentru că nu pot. Din fericire, nu avem ceva specific. Vreau să spun că avem marele noroc că ne lipsește acel ceva care ar atrage turiștii.

— De ce spuneți că „din fericire“ ?

— De ce să încurajăm micile deosebiri existente ? Să ne gîndim mai degrabă la afinitățile care ne leagă și nu la diferențele care ne separă.

— De acord. Sînteți de părere că toate aceste afinități la un loc ar putea crea o imagine asupra noastră...

— Cum sîntem noi, argentinienii ? Aș spune că sîntem cosmopoliți, dar sîntem oare într-adevăr ? Locuiesc de mult timp în acest cartier și știu, din auzite, că aici trăiesc (în proporție mai mare) arabi și armeni. Cu toate acestea, aici nu există nici o moschee, este o arhitectură similară oricărui alt cartier din Buenos Aires. Aici s-a făcut totul pentru ca oamenii să uite în primul rînd de unde vin și să se transforme în armeni-argentinieni, interesați de fotbal, de tango...

Se pare că vine cineva.

— Este fotograful.

— Ah, bine... (se ridică). Vreau să lasă în fotografie acest baston egiptean, care a aparținut unor ciobani. Privește cît este de solid.

— Ce știți despre mișcarea feministă ?

— Țin cu această mișcare. Mi se pare absurdă excluderea femeilor. Fac parte din Academia Argentiniană de Litere. S-a propus la un moment dat să intre în Academie și Victoria Ocampo și, deși la început membrii Academiei au fost de acord, ulterior s-au gîndit că după Victoria vor mai pătrunde și alte scriitoare.

„Acest lucru nu se va întîmpla“, am răspuns cîtiva fără să fi votat în prealabil. Ne-au explicat de astă dată că ar fi vorba de un precedent cu urmări nedorite. Se pare că la fel s-au petrecut lucrurile și cînd a fost vorba s-o admită pe Marguerite Yourcenar în Academia Franceză de Litere...

IDENTITATEA

— A avut o mare însemnătate acel poem-confesiune al dumneavoastră în care ne mărturisești că nu ați fost fericit și considerați nefericirea personală drept unul din marile păcate omenești. În ce împrejurări l-ați scris ?

— Acest text nu are nici o însemnătate, deoarece l-am scris după cinci sau șase zile de la moartea mamei, fiind copleșit de această suferință. Poetul englez Woodsworth consideră că momentul cel mai propice pentru creația poetică are loc după ce cineva s-a simțit fie foarte nenorocit, fie foarte fericit. După părerea lui, momentul posterior este cel mai fecund pentru că atunci îți poți aminti capeți perspectivă și poți fi în același timp și spectator și actor. Deci poemul acesta nu este bun, însă oamenii sînt foarte sentimentali în această țară. Cînd am strîns mai multe poeme pentru o carte am vrut să-l scot, dar editorul, tot din rațiuni comerciale, m-a sfătuit să-l includ, că oamenii aveau să-l caute.

— Oricum, vreau să vă întreb : ați fost fericit ?

— Da, de multe ori, ca toată lumea. La sfîrșitul unei zile simți că ai fost și fericit și nefericit de mai multe ori.

Presupun că acesta este sensul cărții „Ulyse“ a lui Joyce. Cred că autorul gîndea la fel cînd spunea că în 24 de ore coexistau toate experiențele posibile, printre care și fericirea și nenorocirea.

— Considerați că misiunea oamenilor este aceea de a fi fericiți ?

— Da, în special pentru că există mulți oameni care țin la un om și suferă cînd acesta este nefericit. Iată, de exemplu, ce urmări a avut acest poem. Și ar mai fi ceva. Se poate simula inteligența, curajul, dar fericirea niciodată. Cînd eram tînăr credeam că fericirea sau frumusețea le întîlnești rar (la fel credeam și despre urîțenie și nefericire), dar acum cred că le întîlnești la tot pasul.

— Cînd ați fost nefericit ?

— Să vedem... în viață te îndrăgostești și citeodată dragostea ta nu este împărtășită. Și asta pare a fi ceva ireparabil.

— Ați iubit de multe ori fără ca dragostea dumneavoastră să fie împărtășită ?

— Da, deși am fost și iubit. Poeziei îi convine mai mult suferința, care e mai potrivită pentru un material estetic, deoarece fericirea în sine reprezintă deja un tel. Îți voi spune ceva : cînd ești tînăr, te gîndești că ești dator să suferi. În tinerețe, toți cei din generația mea ne visam fie prințul Hamlet, fie vreun alt personaj dintr-un roman rusesc sau din Byron ori Baudelaire.

Cînd liniștea sufletească, de care am atîta nevoie, pune stăpînire pe mine, mă întreb : „ce altă fericire mai poate exista ?“ În dimineața aceasta mă simt destul de liniștit, ieri eram chinuit de lumbago.

— Luați vreun calmant ca să dormiți ?

— Da, iau cîte o pastilă în fiecare noapte. Și după 30 sau 40 de minute adorm.

— De ce ați dori ca lumea să-și amintească de dumneavoastră ?

— Ceea ce scriu eu nu are prea mare valoare și acest lucru va fi descoperit mai devreme sau mai tîrziu. Oamenii vor considera atunci că am fost un impostor, dar eu am fost unul involuntar, ținînd cont și de împrejurări. Am început să fiu cunoscut după vîrsta de 50 de ani ; înainte nici nu m-am gîndit la această posibilitate. Pînă atunci aproape nimeni nu mă cunoștea, dar într-o zi mi s-a acordat acel premiu Formentor, în insulele Baleare și din acel moment toate privirile s-au ațintit asupra mea.

Cu atît mai bine dacă nimeni nu-și va aminti de mine, dar am scris cîteva povestioare incluse în „Libro de Arena“, pe care le consider bune. Antologiile reprezintă destinul final al oricărui autor, operele complete sînt o eroare. Știu pe dinafară multe din poemele lui Enrique Banchs cuprinse în volumul „La Urna“, poate ce s-a scris mai frumos vreodată în limba spaniolă. Dar iată că Banchs a renunțat la literatură : toată viața și-a petrecut-o scriind articole de fond pentru „La Prensa“. Un articol nu poate fi ceva memorabil. A mai colaborat și cu un ziar, al cărui titlu nu-ți spune prea multe ; acesta se numea „El monitor de la educación común“.

— Dumneavoastră ați lucrat ca ziarist ?

— Am încercat să lucrez și am dat greș. Mi-a fost imposibil.

— De ce ?

— Cînd mi se dă o temă, n-o pot trata. Manuel Peyrou îmi povestea ce i se spunea cînd scria în „La Prensa“ : „Scrie pe două coloane despre trotuarele stricate, dar fă-o fără să ofensezi primăria“. Și cum ai putea face acest lucru ? Cu toate acestea, Peyrou, Chesterton, Bernard Shaw au fost niște ziariști admirabili, au putut ține seama de aceste indicații. Eu n-am putut.

Există poeți care îți impun temele pe care le abordează. Eu am scris un poem dedicat apei, dar Bernardez a scris despre toate cele patru elemente, începînd cu focul și continuînd cu aerul, apa și pămîntul. Capdevila a străbătut țara cînd aceasta avea 14 provincii, a fost entuziasmat de fiecare provincie vizitată și a scris o carte despre toate : mie mi se pare foarte ciudat ca să-i placă cuiva toate cele 14 provincii. Eu nu pot să-mi propun nimic. Cărțile ori se scriu de la sine, ori nu se mai scriu.

— Neavînd copii, care sînt lucruile de care v-ați atașat ca un părinte ?

— Din cîte știu, nu m-am atașat de nici unul. Sora mea se supără rău cînd cineva îi sugerează că tablourile ei sînt ca și copiii ei. Ea, care a avut doi copii, spune că sînt două lucruri complet diferite.

— V-am văzut ieri la televizor într-o emisiune în care recomandați : „Prefer să recitiți aceste cărți, înainte de a le reciti pe ale mele“. Chiar așa simțiți, într-adevăr ?

— Bineînțeles. În fasa aceasta nu există cărți scrise de mine, nici cărți despre mine. Consider că lumea face o greșeală că mă citește, dar este oricum o greșeală căreia trebuie să-i fiu recunoscător.

— De ce vi se pare o greșeală că sînteți citit ? Sau, noi argentinienii ne înșelăm și în privința lui Borges ?

— Pentru că mie nu-mi place ceea ce scriu. Citiți un text străin, oricare ar fi el, care ajunge la dumneavoastră tipărit cu caractere definitive și vă place sau nu, dar nu l-ați văzut cînd era încă în faza de proiect. Textele mele îmi amintesc de ciornele care le-au precedat, de îndoielile care m-au frămîntat, de resemnarea mea în fața cuvîntului la care m-am oprit. Îmi cunosc prea mult cărțile ca să-mi mai și placă.

— Trăiți de mulți ani alături de o femeie care vă îngrijește. Ce ați învățat de la Fanny ?

— În clipa aceasta nu-mi vin în minte exemple, dar cu siguranță că în atîția ani am învățat ceva de la ea. Nu confer înțelepciunii condiții speciale, poți s-o întîlnești oriunde. La urma urmei, știința poate întîlni la un moment dat înțelepciunea. Cînd eram profesor la facultate învățam mereu cîte ceva de la studenți.

— Se poate vorbi de o gîndire „borgesiană“ ?

— Nu cred. Sînt incapabil să formulez o gîndire filozofică. M-a interesat mult filozofia, în special presocraticii, filozofia greacă și filozofia Orientului. Am impresia că în China și mai ales în India s-a gîndit tot ceea ce se putea gîndi din punct de vedere filozofic. Inclusiv materialismul. Toate acestea au fost gîndite într-o manieră care nu ne poate fi utilă întrucît sistemele de gîndire sînt foarte diferite. Dacă ar fi existat o gîndire borgesiană clară, aș fi fost primul care ar fi înțeles-o, dar nu pot spune că s-a întîmplat acest lucru. Dimpotrivă : în permanență observ lucruri care mă nedumeresc.

— Și cum vă reveniți din nedumerire ?

— Inventînd soluții, aproape întotdeauna false. Există ceva care mi se pare plin de mister și acel ceva este Republica Argentina. Întreaga ei istorie este enigmatică și mai ales cea pe care am apucat s-o trăiesc și eu. Nu pot spune același lucru și despre trecut, deoarece provin dintr-o familie unită care dăduse comod vina pe Rosas și pe alte fracțiuni similare. Cred că dacă am putea face abstracție de partide, de dreptate și de trecut, am putea progresa.

— Există mulți oameni care au suferit și care pretind și au nevoie de dreptate pentru a trăi altfel.

— Știu asta prea bine ! Îmi vine în minte o frază frumoasă a lui Almafuerte : „Cere numai dreptate, dar ar fi mai bine să nu ceri nimic“. Nu vi se pare deja prea mult să ceri dreptate ? M-a vizitat un procuror și mi-a spus că nimic nu se va schimba. Justiția are nevoie de dovezi, și acestea au fost distruse. Cînd a căzut Rosas s-a actionat așa cum trebuie. În La Mazorca au fost impuscați oficial patru mazorqueros. Se executau niște ordine întrucît nu cred că aceștia au fost alesi pentru victimele făcute...

— Un scriitor de prestigiu a fost președintele unei comisii care cercета cazurile persoanelor dispărute. V-ar fi plăcut să fi fost în locul lui Ernesto Sábato ?

— Nu, în nici un caz. Nu aș fi putut îndeplini această funcție deoarece nu mă simt cîtuși de puțin capabil să judec pe cineva.

— Ce fel de umor preferați ?

— Detest jocurile de cuvinte, acest umor care place atît de mult argentinienilor. Acestea se bazează pe particularitățile lexicale ale fiecărei

În românește de
Luminița Voina-Răut

Continuare în pag. a 7-a

Bună vecinătate

Editura științifică și enciclopedică publică o carte de pionierat în materie „Vecinătate și bună vecinătate în dreptul internațional“, datorată dr. Iftene Pop, o dezvoltare a cărții publicată în Franța sub același titlu în 1980, socotită atunci de specialiști lucrare de referință pe plan mondial.

Am scris cîteva rînduri asupra ediției franceze și sînt bucuros să adaug aici un cuvînt :

Maramureșul ne dăruie încă o carte memorabilă printr-unul din fiii săi intrat prin studii înalte în marile probleme ale lumii contemporane.

Cartea de față, de peste cinci sute de pagini, cu o bibliografie adresîndu-se specialiștilor în drept internațional, este de interes mai larg, întrucît dezbate probleme vitale legate de coexistență.

Un gînd al lui M. Eminescu, folosit în fruntea unui capitol al cărții, ar sugera sensul întregii lucrări : **„Dacă îți prisosește apa, mai întîi udă pomul vecinului“.**

Grija unui popor, mare sau mic, nu trebuie să piardă din vedere relațiile de cuviință cu vecinii : în relațiile dintre state trebuie să se facă simțite opțiunile omului moral în toate : tot Eminescu spune, de om de caracter are nevoie statul, nu de deștepți cu o morală îndoielnică, căci ei propagă relații de vicleșug și brutalitate.

Apoi reaua vecinătate, care sunt pericolele actuale în lume ce înrăutățesc buna vecinătate punînd în pericol nu doar o lume restrînsă, ci, ca o cangrenare, existența umanității ca umanitate. Sunt analizate cărți și autori contemporani ce susțin teze care nu se înscriu în efortul lumii pentru impunerea și păstrarea pe mai departe a unei lumi însetate după dreptate, bine și adevăr. Ca să fii respectat, trebuie să respecți pe altul, ca să-ți fie recunoscute valorile, trebuie să fii gata să admiri valorile altora.

Încheiem, citîndu-l pe autor „Cei posedați de ideea răului au sau capătă ei înșiși această natură : sunt limitați moral, deci și intelectual, incapabili să observe binele din jurul lor, decît cînd nu-l mai au... Adică tot mereu prea tîrziu, de aceea nu-l pot niciodată promova.“ Cît de adevărat acest lucru, și de dureros. Concluzia la care ajunge autorul după analiza profundă a relațiilor dintre state este aceasta : „Cantitatea raporturilor strict pozitive ale vecinilor este pe departe mai mare decît a celor negative și conflictuale“. Este important pentru lume să vadă aceasta.

Ioan Alexandru

ROBERT ROJDESTVENSKI

POEZII VESELE

Cînd e cald...

Ce s-ar întîmpla dacă am
transporta aurora boreală
mai spre sud,
mai spre cocotieri ?
Cum s-ar putea
măsura distanța reală
de la niciunde
pînă nicăieri ?
Din ce părți se compune
li-niș-tea ?
Cum îl chema pe calul
care a distrus Troia ?
Elefantul
ce fel de icre ar da,
dacă prin icre
să se-nmulțească
i-ar cere-o nevoia ?
Singele supt
țînțarii
îl scuipă ?
Cît cîntărește un nor
pe un cer de smarald ?
Ia te uită !
Ce ginduri aiurea
îți vin
cînd e cald !

Biologie

„Omul e-alcătuit din celule“...
Agasantă
expresie biologică :
sugerează gratii
și cuști în pantă
ca la grădina zoologică.
Așadar, cît există pe lume,
în fiecare celulă
primară
(zău, nu-mi arde de glume)
zace cîte-o fiară.
E-o fiară
condamnată
să trăiască-ntr-un
spațiu redus ;
dar are pretenții
de hrană variată
și multe alte pretenții
în plus.
Omul e legat de celulă... Firește,
mă supără,
nu pot să nu zic,
posibilitatea ca-n celulele
cu care gîndește
să nu fie nimeni.
Și nimic.

În românește de
Alexandru Stark

REVISTA STRĂINĂ

● **MAREA CARTE** a lui Martin Gilbert, **Holocaust : o tragedie evreiască,** publicată recent de editura Collins, documentează amplu această copleșitoare crimă nazistă, fiind pînă astăzi cea mai importantă lucrare de „istorie“ a problemei, dacă putem spune așa. Cu cele aproape nouă sute de pagini ale sale, **Holocaust** a lui Martin Gilbert este probabil că va rămîne „istoria standard“ a încercării de distrugere a evreimii europene de către naziști, spune și criticul Conor Cruise O'Brien, într-o recenzie a cărții. O'Brien reia în articolul său una din cele mai tulburătoare probleme ale istoriei acelor ani : credibilitatea. Crima era atît de atroce, voința naziștilor de a o ascunde atît de mare, efortul lor, ca și al tuturor criminalilor feroci pe care i-a cunoscut istoria, atît de susținut în a izola poporul lor de lumea cea mare, încît nici victimelor înseși nu le venea să creadă că soarta lor este cea pe care o vedeau cu ochii. Tulburătoare este mărturia înregistrată de Martin Gilbert în legătură cu hotărîrea spiritelor lucide ale epocii de a păstra memoria faptelor care vor acuza fascismul peste timp. Ultimele cuvinte ale marelui istoric Simon Dubnow au fost : Schreibt un Fahrschreibt ! — Scrieți și înregistrați ! Formele de luptă împotriva tiranilor și a alienării în perioadele dificile ale istoriei au fost numeroase, de la revolta deschisă pînă la păstrarea arhivelor documentare, care urmau să detoneze adevărul chiar și după dispariția fascismului. Simon Dubnow a murit asasinat de naziști, în timpul unui raid asupra ghettoului din Riga, în noiembrie 1941.

● **GÎNDITOAREA** franceză Simone Weil, una dintre cele mai vii prezențe ale secolului, se bucură de ample recenzii, cu prilejul editării unei antologii din opera sa, cu prefață și note de Sian Miles. Puncte de vedere foarte interesante găsim într-un articol de Rosemary Dinnage : „Simone Weil spunea că scrisul trebuie să fie tot atît de plin de sens și de acuratețe ca o traducere ; ea propunea de asemenea ca inadvertențele dintr-un articol de ziar sau dintr-o carte să fie considerate a fi delicte pasibile de pedeapsă cu închisoarea“. Orientată politic la stînga, Simone Weil a părăsit o strălucită carieră universitară pentru a munci într-o fabrică, a îmbrățișat cauza Republicii Spaniole și a Rezistenței, murind mai apoi de anorexie, la numai treizeci și patru de ani. De fapt, refuza să mănînce din motive ideale : „Un mare blestem al omului, care începe din copilărie și îl acompaniază pînă la moarte, rezidă în faptul că a privi și a minca sînt două operații deosebite. Fericirea fără sfîrșit este o stare în care a privi înseamnă a minca... Ceea ce mîncăm este imediat distrus, nu mai este real...“ Obsedată de puritate, Simone Weil a fost totalmente dedicată adevărurilor sale, cu o privire „ascuțită și dezolată“ în același timp. Nu e de mirare că De Gaulle a spus despre această mare, mare gînditoare și scriitoare : „Mais elle este folle“. Bietul general !...

● **ÎNTRE SCRIITORII** ultimei generații de romancieri, criticii au remarcat-o pe Rachel Ingalis, o autoare puțin productivă, aflată la numai două romane și un volum de povestiri, fugind de publicitate și de interviuri, de mișcarea feministă și de mediile literare. Un articol al Hermionei Lee citează totuși unele din opiniile autoarei. Pornind de la faptul că una din cele mai frapante pagini de proză ale Rachelei Ingalis se intitulează **Doamna Caliban**, Hermiona Lee a întrebat-o pe romanciera americană de la ce a pornit în construirea cărții. Răspunsul este următorul : **„Furtuna** are un rol foarte important aici. Ideea că poți ajunge să trăiești ca un Caliban. Iar cînd eram copilă, în anii cincizeci, ascultam spectacolele ușoare de la radio și mă duceam la filmele cu monștri, de tipul **Creatura din laguna.** Monstrul se află într-un fel de costum de scafandru și este atît de atrăgător față de iubitul ei, el o iubește cu adevărat pe eroină și vrea să fie bun cu ea... Întotdeauna am crezut că nu este cu cine trebuie. Dar în **Doamna Caliban** această dragoste se termină tragic ?. Da, desigur. Și este destul de ambiguă ; ceva care are mai mult de-a face cu soțul într-un mariaj real“. Întrebată dacă se inspiră din propria sa existență, Rachel Ingalis răspunde că nu. „Dacă nu ai de spus o poveste realmente mare despre viața ta, ceva ca **Papillon,** ești ca un actor care face o serie de mai multe roluri. Te bazezi pe ceea ce știi, dar te ascunzi. Cu cît te deghizezi mai mult cu atît mai bine !“

Balcanice

PREDRAG BOGDANOVICI

Invitația

Cu alba față de masă întinsă
Corbul mă poftește la prînz.

Și eu mai apoi îl poftesc
La micul dejun.
Apoi el pe mine la prînzul precedent,
Iar eu pe el la unul mai de demult.

Și astfel ne hrănim amintirea.
Doar cuvintele pe care le folosim
Își pierd înțelesul.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Cu ochii liliachii, brîndușele...

Pe cîmpul de onoare al optimilor din Cupa României a căzut, fără să-și fi făcut pe deplin datoria, o singură divizionară A — F.C. Olt, învinsă de Progresul Vulcan București. Judecînd după faptul că între A și B diferența de valoare e uneori de neobservat, eu cred că cei din divizia A se pot socoti fericiți că se prezintă în sferturi cu cinci echipe. Și nu jocul, ci sorții i-au calificat, fiindcă nu-mi închipui eu că Victoria București sau Chimia Rîmnicu-Vîlcea ar fi izbutit să treacă ușor de, să zicem, Gloria Bistrița, Jiul, Oțelul Galați. Dar atîta vreme cît destinul nu te urmărește cu elefantul (mă refer la dorința de răzbunare a pachidermului) e bine, foarte bine, sufli-n pumn abur de micșunele și te încălzești și dai în floare, pe cînd alții chiar dacă azvîrl în căușul pumnului, făcîndu-l să danseze smintit, duhul roz, roze sau galben al vinului ajung pe pogoanele lunii martie tot pline de degerături. Mai ales cînd vinul are caracterul ferm ca gardul de nuiele și e și pus în comerț după principii dîrze ca osul de meduză. (Stați ! am greșit și-mi cer iertare ; scriu aceste rînduri în cofetăria din bulevardul 1 Mai, nr. 42, sectorul 1, și pe perete, în fața mea, se lăfăie următorul anunț : servim Pepsi numai pentru donatorii de sînge ; deci sînt obligat să laud în continuare vinul, și să propun cofetăriei cu pricina să-și schimbe numele în Vampirul).

Se spune că cele mai frumoase jocuri din optimi le-au realizat Dinamo, Universitatea Craiova și Steaua — bine-ar fi să nu le vedem luptîndu-se între ele în sferturi ! — lucru care ne bucură, dar ne și întristează, fiindcă de ani de zile, doar cele trei echipe, plus Sportul studențesc și, arareori, Corvinul Hunedoara ne împrospătează duminicile. O divizie de elită, alcătuită din 18 formații, dacă-și sprijină mîndria numai pe patru nume, mereu aceleași, e cel puțin obeză și prost gîndită și se cuvine dată urgent la refăcut, pentru că în cazematele ei, după cum se vede, se îngrămădesc vreo trei sute șaptezeci de bucătari și numai optzeci de luptători. O fi dulce fasolea de la cazan, dar nici așa !

Meciul care mi-a plăcut mie cel mai mult a fost jucat de Steaua și Rapid, la Brașov, între brazi încununați de ninsoare. A învins Steaua, care-i de două ori mai bună decît națională aia pe care-o trage Lucescu, în coajă de nucă, de-a lungul canalului de Suez și lucrul mi s-a părut firesc — acum, pe Steaua, n-o poate învinge nimeni, la noi. Și bineînțeles, nici în Finlanda. Miercuri, pe terenul din Ghencea, Stoica, Majaru, Pițurcă, Bărbulescu, Bölöni vor intra cu amîndoi umerii în ținutul domnesc al zimbrilor. O știu de la brîndușele albe, cu ochi liliachii, care-au scos capul între arborii Cișmigiului — și pe care, azi, de Mărțișor, vi le dăruiesc, cu bucurie, ca să vă poarte noroc și să vă semene casa cu o primăvară minunată.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
10
(1 243)
Sîmbătă
8 martie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂRBĂTOARE DE PRIMĂVARĂ

O simbolică expresie a primăverii, Ziua de 8 martie, o sărbătoare a cărei semnificație depășește datele strict calendaristice și se înscrie în cotidian, la orizontul moral, politic și social al întregii existențe. Este sărbătoarea care, în cuprinderea și manifestarea sa internațională, încununează o puternică și vie conștiință de sine, parte inseparabilă a progresului și civilizației, a luptei pentru o lume mai bună și mai dreaptă. Emanciparea femeii, statuarea egalității depline în drepturi poartă consonanța de fond a istoriei, a implicat și implică morala ca și rațiunea celei mai înalte înțelegeri a făuririi unui destin liber și demn, în indisolubilă legătură cu destinul patriei și al poporului, cu libertatea și independența care fac universul și condiția afirmării neîngrădite a personalității creatoare. În acest sens politica partidului și statului nostru are o clară și indisolubilă motivare patriotică, în acest sens condiția femeii în România socialistă a primit și primește substanțiale fundamentări teoretice și practice, susțineri economice și sociale în relieful cărora se vede o statornică și profundă grijă pentru soarta poporului și a mersului său ascendent, spre înaltele trepte ale socialismului și comunismului.

Uriașa investiție economică și de mare creativitate care a schimbat radical înfățișarea țării și îndeosebi înscrierea noastră pe orbita anilor de după Congresul al IX-lea al partidului reprezintă, după cum bine se știe, și fondul general al asigurării egalității, al democratizării întregii societății. O politică a construcției în om și pentru oameni, cu oamenii în folosul și pentru continua lor emancipare, a insuflat forța și a ridicat la altitudini noi de exprimare — ca unitate între cuvînt și faptă, între aspirație și puterea de înfăptuire a acesteia, între idealuri și necesitatea transformării lor în realitate — însuși sistemul democrației noastre socialiste revoluționare, toate componentele și structurile sale, adevărate instituții ale muncii și vieții, ale creației în toate sferele de activitate.

Între ctitoriile acestei epoci, condiția umană și implicit condiția femeii au fost și rămîn la loc de cinste. Prezența femeii în viața politică și socială este, așa cum nu o dată sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, o realitate de cea mai semnificativă evidență. Nu există ,practic domeniu de activitate care să nu reflecte aceasta și să nu constituie un mod al exprimării egalității ca și al demnității în care se gîndesc și înfăptuiesc toate marile obiective ale edificării noastre socialiste. Patriotismul muncii, al gîndirii și creației a cîștigat enorm prin aceasta iar sensurile existenței au dobîndit hotărîtoare răsfrîngeri ale prezentului și viitorului. Vigoarea națiunii se exprimă în datele realității de azi ca și ale perspectivei ,aducîndu-ne în față mărturii ale unui permanent și nemărginit devotament.

Istoria poartă pecetea și exemplul femeii române în lupta și munca pentru înfăptuirea aspirațiilor fundamentale ale poporului iar anii din urmă au ridicat aceasta la dimensiunea unei înalte conștiințe politice și sociale, în consonanță cu însăși ideea de unitate a eforturilor întregii națiuni, cu spiritul revoluționar care animă întrega societate și-i conferă o înfloritoare și temeinică ascendență pe calea progresului și civilizației. Este locul să amintim, cu stimă și respect, și să subliniem activitatea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabilă personalitate a vieții noastre politice, sociale și științifice, savant de renume mondial. Exemplu strălucit de patriotism și devotament, în numele acelor idealuri scumpe prin care s-a exprimat și se exprimă ființa însăși a țării și pentru care prodigioasa activitate politică și științifică au primit și primesc prețuirea întregii societăți. Învățămîntul, cultura și știința îi datorează mult, cum de asemenea îi datorează mult însăși implicarea cercetării științifice în rezolvarea marilor probleme ale construcției socialiste, factor deosebit de important pentru asigurarea unei noi calități a muncii și vieții, a gîndirii și creației pentru înfăptuirea programelor stabilite de cel de al XIII-lea Congres al partidului.

Sensul etic înalt, morala înaltă a umanismului , și umanității omului de știință au primit și primesc prin activitatea și exemplul tovarășei Elena Ceaușescu suportul nobil al cauzei păcii și înțelegerii internaționale, dovada elocventă și statornică a nobilei misiuni în folosul civilizației, a unei lumi mai bune și mai drepte pe planetă. Vedem în aceasta o vocație prin care se exprimă însuși felul de a fi al poporului român, conștiința sa morală și politică doveditoare a atîtor și-atîtor valori care au îmbogățit tezaurul creației naționale și universale.

Pacea, după cum sublinia nu o dată secretarul general al partidului, este bunul cel mai de preț al oamenilor, al popoarelor, este dreptul lor vital la libertate și independență, dreptul la viață, la prosperitate, la civilizație. O importantă forță a progresului, femeile României socialiste ca și ale lumii întregi sînt și o importantă forță a luptei pentru asigurarea păcii, pentru salvarea omenirii de la dispariție, pentru evitarea celui mai atroce cataclism. Dezarmarea și în primul rînd dezarmarea nucleară este o cerință stringentă a contemporaneității ca și o condiție a perspectivei de pace. **Avem ferma convingere,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu într-o recentă cuvîntare, **că acționînd unite, popoarele lumii — în rîndul cărora țările socialiste ocupă primul loc — vor reuși să obțină victoria în lupta pentru dezarmare, vor reuși să impună pacea și să salveze omenirea de la un război nuclear care ar duce la dispariția vieții pe planeta noastră.**

Sărbătoare de primăvară, această zi de 8 martie este poate mai mult decît sinonimă cu semnificația și ideile păcii, cu acest atît de sensibil și cuprinzător edificiu uman la care România și președintele său își aduc o binemeritată și prestigioasă contribuție. Ea reflectă însăși umanitatea construcției noii noastre societăți, reflectă prezentul și viitorul care fac o punte vie și durabilă cu lumea progresului și civilizației în care trăim.

Luceafărul

«Tinerețe» — sculptură de Dumitru Piceava

FLOAREA DE MĂR

În întîmpinarea Zilei femeii

De floare-i dat să se atingă numai
vîntul, zumzetul albinei și neprihana zborului fluturelui : împărtășirea din mireasmă. ea ofranda
dintîi între rădăcină și fruct. Varsă mireasmă, se dăruie fără să iasă din matca
ce-o susține pe lemnul suferinței : jertfa
în floarea vîrstei ce nu părăsește lemnul
paradisului dăruindu-se mir de taină. Mărul de pe creangă ajuns creanga mîinii
mele săvîrșită ruptură, floarea, acea stare
a dăruirii ce nu părăsește rădăcinile iar
din dăruirea ei cu putință jertfa ce varsă
mir pe fruntea mirilor, a pruncilor.

Caliciul florii destul să susțină boltile
grele de aurul neprihanei.

Sub măr te-am deșteptat răsună din
Cîntarea Cîntărilor. Singurul fruct găsit
echivalent Logosului, al cuvîntului : mere
de aur cuvîntul în pareimii, iar mireasma
respirației iubitei în același imn al iubirii
nemuritoare asemuită miresmei florii de
măr.

Mărul era în vechime piatră de hotar
între două seminții. între două grădini de
meri, începeau neamurile să-și hotărnicească viețuirea.

Măr tradus cu melon-malum etimologic
înrudit în indo-europeană, dînd deci oaia,
mielul, ele dintîi simboale paradisiace.

Odihna miresei în Cîntare sub floarea
de măr, respirația ei, suflul spiritul, viața
ei — pomul vieții al grădinii paradisiace.

Carnația florii de măr, frăgezimea florală a ofrandei doxologînd în grădini mireasma Logosului întrupat în istorie.

Ioan Alexandru

• În acest număr • Repere literare contemporane • Articole despre volume semnate de • Alice Botez • Doina Uricariu • Ioana Diaconescu • Proză de • Vera Făgădaru și • Clelia Ifrim • Poezie de • Alina Ungureanu • Ioana Proca • Valeria Deleanu • Gabriel Cheroiu • Octav Păun • Traian T. Coșovei • „Schiță de portret" : Ștefan Tcaciuc de Victor Tulbure • „Chinuitoarele măști" de Nicolae Velea • „Vasile Voiculescu" de Nicolae Ciobanu • Poșta redacției de Ion Gheorghe • Rememorări de Mircea Micu • Confabule de Iulian Neacșu • Mapamond • Sport de Fănuș Neagu

PARTIDULUI

Înfiorarea de dimineață, purpura
pătrunsă de nervurile muncii, acum
aici pe acest pămînt
al unanimității
sevelor, al unității ideii de pasăre
cu pasărea, în pasăre, pe culmi,
Brazda a dat la iveală
creștetul unui munte,
sămînță de piatră istorie mustind.

Agonisesc ideea ta,
respir rostul tău
rostuind în mine rostul meu
munții mei cîmpiile mele
apele cu atîția pești dulci
precum cuvintele limbii române
în gura limbii române încreștită de grîji
însuflețită de doine.

Cîntec înspicat de înțelesul tău
cînt Partid —
cîntecul care naște prunci
care naște pîine
care aduce ploaia curată
să poată mama nălbi porumbeii —
ca niște aripi avîntate pe ceru-stelat.

Ion Stanciu

65 de ani de la făurirea P.C.R.

Unitatea, independența și suveranitatea națională în gîndirea politică și activitatea Partidului Comunist Român

„PĂRINȚII NOȘTRI NE-AU CONSERVAT LIMBA ȘI PĂMÎNTUL, NOUĂ NE ESTE DAT A COMPLETA UNITATEA NAȚIONALĂ..."

Istoria Partidului Comunist Român reprezintă o parte integrantă în cadrul istoriei zbuciumate și glorioase a poporului nostru, istorie a luptei necontenite duse de generații de înaintași care s-au jertfit pentru propășirea patriei pe căi de libertate, de unitate națională și progres social.

În perspectiva apropiatei aniversări a făuririi P.C.R., evenimentul politic petrecut în urmă cu 65 de ani, în mai 1921, dobîndește semnificații deosebite, deoarece — ridicînd pe un plan superior aspirațiile de libertate socială și națională nutrite în trecut de masele populare — comuniștii s-au dovedit legatari legitimi ai întregii moșteniri revoluționare a poporului nostru.

De altfel, însăși crearea partidului revoluționar al clasei muncitoare din România, în primăvara anului 1893, este rezultatul unui proces anterior de organizare și afirmare a proletariatului, proces care a început cu decenii în urmă, în condițiile dezvoltării forțelor de producție capitaliste, dezvoltare care, pe plan politic, și-a găsit expresia într-o suită de puternice mișcări sociale și naționale : revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, revoluția română de la 1848, Unirea Principatelor Române în 1859, cucerirea independenței naționale depline în anul 1877. Iată de ce, încă de la apariția sa pe scena istorică a țării, clasa muncitoare, mișcarea socialistă, ca exponentă a intereselor sale în plan politic și ideologic, a ținut să-și exprime nu numai legătura organică cu antemergătorii, cu cei ce au purtat prin timp steagul libertății sociale și naționale, dar și hotărîrea fermă de a duce spre limanul împlinirii aceste aspirații. **„Străbunii noștri** — scria revista socialistă „Dacia viitoare" —, **ne-au conservat limba și pămîntul strămoșesc ; părinții noștri, generațiunea care se duce, au făcut unirea, independența și mult lucrat-au pentru libertate. Acum e rîndul nostru : nouă ne este dat a completa unitatea națională, a întări libertatea și a face ca egalitatea să nu fie un van nume".**

Exponentă politică și ideologică a intereselor maselor muncitoare, mișcarea socialistă din România a afirmat ca un postulat teoretic de primă importanță ideea că unitatea și independența sînt atribute inalienabile ale națiunii, că pentru realizarea uneia și consolidarea ambelor nici un sacrificiu nu putea fi prea mare. De aceea, lupta pentru lichidarea asupririi naționale (fapt care presupunea realizarea prealabilă a unității naționale depline) s-a constituit pentru mișcarea muncitorească din România în datorie patriotică fundamentală, în țel pentru a cărui atingere principiile socialismului științific au devenit ghid al acțiunii concrete.

Este explicabil, ca urmare, faptul că angajarea României în primul război mondial (determinată de necesitatea realizării statului național unitar), a avut consensul mișcării muncitorești, socialiste. În baza acestui consens, a eforturilor încordate depuse de întreaga națiune s-a putut trece la înfăptuirea actului final al luptei pentru realizarea statului național unitar. Desfășurate larg în bătaia vîntului de libertate și unitate națională, flamurile proletare, alături de cele naționale, prezente la 1 Decembrie 1918 la Marea Adunarea Națională de la Alba Iulia, care a votat în unanimitate unirea Transilvaniei cu România, au dat consistență și vigoare deosebită acestui act istoric, care reprezenta chezășia viitorului poporului român, deschizîndu-i posibilități largi de acțiune pentru înlăturarea exploatării capitaliste și cucerirea în perspectivă, a libertății sociale.

Prin făurirea Partidului Comunist Român, la Congresul istoric din mai 1921, lupta revoluționară a clasei muncitoare s-a ridicat pe o treaptă calitativ superioară, cu implicații multiple în viața social-politică a țării. Această deoarece Partidul Comunist Român a dovedit, prin puterea faptei, că este forța politică în măsură să împlinească aspirațiile generațiilor premergătoare.

dr. Olimpiu Matichescu

Continuare în pag. a 7-a

Elogiul științei

Aparținem unei țări care-și rostește mîndru în lume numele, adunat literă cu literă dintr-o istorie zbuciumată și de multe ori nedreaptă. Și ne declarăm deschis, pe față, fiecare în parte și toți la un loc solidaritatea noastră cu partidul care a cules sensurile mari și luminile istoriei și ne încredințează lumii moderne înalți, demni, posesori de certitudini, slujitori ai acelei cauze care și-a contopit idealurile într-un singur gînd : comunismul.

Nu există document de partid în care tovarășul Nicolae Ceaușescu să nu facă referințe accentuate cu privire la îmbunătățirea organizării și îndrumării activității de cercetare științifică și pătrundem, fără dificultate, atît importanța problemei cît și faptul că niciodată în țara noastră nu s-a adus un asemenea elogiu inteligenței, niciodată nu s-a exprimat cu mai multă limpezime o asemenea încredere în capacitatea activă și generoasă a gîndirii românești. Prin glasul secretarului său general, partidul nostru demonstrează rolul excepțional al științei și al consecinței ei active — tehnica — în lumea contemporană, oferind documente de importanță istorică, menite să activeze, să stimuleze și să dirijeze spre scopuri foarte precise gîndirea, energia, pasiunea, talentul — potențialul spiritual al patriei. „Progresul continuu al științei — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — devenită astăzi o puternică forță materială de producție — are o importanță vitală pentru însuși succesul operei istorice de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre noi culmi de progres și civilizație. Construim societatea nouă în epoca celor mai mari descoperiri ale științei și tehnicii, a desfășurării furtunoase a revoluției tehnico-științifice contemporane. Această mare operă constructivă nu se poate realiza decît pe baza celor mai avansate cuceriri ale cunoașterii umane. Societatea socialistă și comunistă trebuie să fie societatea celei mai înalte productivități, a celei mai raționale organizări a producției și a vieții sociale, a celui mai înalt nivel de civilizație materială și spirituală".

Într-adevăr, construirea socialismului și comunismului presupun însușirea, totalității cunoștințelor științifice, a tot ceea ce a creat mai înaintat cunoașterea umană, pe de o parte, și dezvoltarea continuă, îmbogățirea permanentă a acestui tezaur, pe de altă parte. Aceasta este o necesitate obiectivă, deoarece socialismul și comunismul sînt indestructibil unite cu știința ca mișcare, teorie și orînduire; socialismul întruchipează știința și se sprijină pe știință. Înțelegînd rolul pe care știința îl îndeplinește în edificarea socialismului multilateral dezvoltat și a comunismului, în soluționarea problemelor cardinale cu care se confruntă omenirea contemporană, Partidul Comunist Român a desfășurat o tot mai cuprinzătoare, complexă, și profundă activitate de cercetare științifică, de studiere a proceselor, raporturilor și fenomenelor tehnice, economice, politico-ideologice și sociale ce au dat și dau conținut istoriei naționale și universale. Știința nu poate evolua în sfere pure, obsesia unor revoluții științifice „în sine", poate transforma supra-umanul în inuman. O contribuție fundamentală a gîndirii politice românești este tocmai legarea științei de nevoile practice ale societății, a faptului că formulele ei trebuie plantate în spațiu, că jus-

Șt. Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Permanența caracterului social al literaturii

II

Socialitatea fenomenului literar trebuie înțeleasă, deci, nu doar în raport cu condițiile vieții materiale și spirituale ale societății, cu dezvoltarea concret-istorică a acesteia, esteticul însuși fiind rezultatul acestei determinări, ci și, sau poate mai mult, în determinismul său interior, în **planul intraestetic** al fenomenului, căci atît obiectul cît și subiectul, atît actul reflectării artistice cît și rezultatul acestuia sînt determinate, funciar marcate de ansamblul vieții sociale și spirituale, de coordonatele spațio-temporale ale societății respective, de esența și sensul dezvoltării acesteia. Adoptînd astfel o idee fundamentală a cercetării noastre estetice din ultimul timp, care mai ales în acest domeniu al funcției sociale a artei și literaturii a obținut rezultate remarcabile, ca urmare a unei aplicări creatoare, la obiect, a materialismului dialectic și istoric, încercăm să deslușim caracterul social al literaturii mai ales în principalele elemente constitutive, intraestetice ale creației și operei literare.

În acest sens, în mod necesar acordăm prioritate aprecierii literaturii ca **rod al creativității specific umane,** poate cea mai înaltă expresie particulară a acestei creativități ; care, în esența și funcția ei, este adînc determinată și impregnată organic de social, influențată de condițiile integrării omului în niște evidente forme de viață socială, cu toate implicațiile active ce decurg din aceasta. Manifestîndu-se plenar în procesul particular al însușirii artistice a lumii, creativitatea literar-artistică imprimă astfel literaturii **in nuce** caracterul său social, într-un complex cauzal propriu cunoașterii artistice, prin excelență manifestării libere a subiectivității artistice creatoare. Fiind astfel în cel mai înalt grad creație specific umană, literatura încorporează intrinsec o socialitate organică, proprie condiției umane.

Lucrul acesta devine și mai evident, cînd ne referim la însuși **obiectul literaturii,** omul în ansamblul relațiilor sale sociale, în complexitatea determinărilor sale social-umane, în contextul condițiilor concrete ale vieții materiale și spirituale ale societății. Înglobînd elementele principale ale realității social-umane obiective, reflectate artistic în actul creației, însuși obiectul creației literare imprimă conținutului, esenței și sensului literaturii socialitatea lui existențială. Tocmai preocupîndu-se de om în esența sa, ca cunoaștere artistică a lumii, literatura

Aurel Mihale

Continuare în pag. a 6-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLVI)

Mama

„O mamă bună valorează cît o sută de profesori" — spunea **Herbart** și, desigur, nu exagera cu nimic. Pe lîngă miracolul maternității, care o apropie de jilțul demiurgului, mama mai are o calitate unică : aceea de a crește puiul de om, de a-i insufla aurul topit al limbajului, de a-l umaniza. Mama e posesoarea tainelor dintîi și a dezlegărilor din urmă, ea își rupe de la gură pentru a-și îndestula comoara, ea umblă prin lume în cele mai ponosite veșminte, să aibă odorul straie împărătești și să fie domn în lume, sacrificiile ei sînt fără de număr și nici într-un mileniu n-ar putea fi răsplătite. Numele său este primul și, de cele cele mai multe ori, ultimul cuvînt rostit de om în viață. Cei care au avut, din fericire, o mamă, au fost neîndoielnic cu mult mai cîștigați decît alții, întrucît au putut pătrunde în Arcadia și de acolo s-au întors cu toga înmuiată în lacrimi și milă, păstrînd amintiri duioase pentru tot restul vieții. **Eminescu** fără acea **„dulce mamă",** așadar fără eroina nemuritoarei sale elegii, care i-a schimbat copilăria într-un basm vrăjit, ar fi fost mai greu de conceput. La fel și **Iorga** care, în noiembrie 1877, cînd avea numai șase ani, a fost surprins de strigătul măicuței sale iubitoare de țară : **„S-a luat Plevna !"** A fost întîia lecție de patriotism primită de viitorul dascăl al neamului. Amintiri înduioșătoare și datorii morale fără margini au mai avut față de mamele lor oameni ca **Bălcescu, Creangă, Coșbuc, Sadoveanu, Enescu, Goga, Blaga** — acesta din urmă amintindu-și-o **„cu părul cărunt, ireal de alb",** ca pe un **„duh al rîndunelii",** care i se părea **„fără virstă, ca apa și pămîntul".** Mama fiecăruia dintre marii noștri creatori are un loc bine definit în Pantheonul Național deși, de multe ori, într-un anonimat total. Să ne mai gîndim la măicuța bătrînă din **„Miorița"** și la mumele genezei din legendele noastre ancestrale, creaturi arhetipale cu funcții mito-poetice care înnobilează timpul și spațiul. Și să ne mai gîndim la mamele eroilor, ale celor celebri sau necunoscuți, constelații magice care i-au crescut în cultul iubirii nemărginite față de patria patimilor noastre, față de datinile și graiul din străbuni. Ea însăși fiind o minune a păcii pe pămînt, întrucît maternitatea înseamnă viață, iar viața înseamnă pace, mama este expresia însuflețită a concordiei și jubilației în fața misterelor firii, din umbra sînului său își iau zborul columbe albe, cu ochii de pietre scumpe scînteietoare, la izvoarele lacrimilor sale se înverzește ramul de măslin cu flori mușate. Încă la sfîrșitul secolului trecut, într-un articol publicat în revista bucureșteană **„Femeia Română",** se făceau o seamă de considerații pătrunzătoare pe această temă care iată, după mai bine de un secol, izbutesc totuși să mai emoționeze: **„Cine ar putea rezista femeii ? Care împărat, care general, care diplomat ar putea rămîne surd lacrimilor și protestelor mamei sale, dacă acea ma-**

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

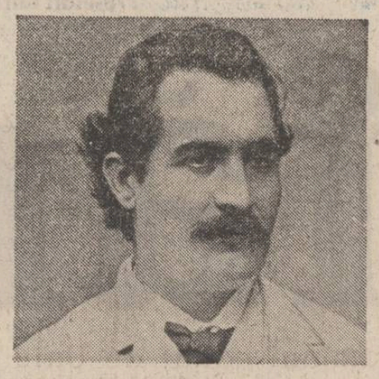

VII

Chestiunea nu este de a-l justifica pe Eminescu ca istoric, ci de a dezvălui modernitatea gîndirii lui atît cînd se aplică asupra istoriei sociale prezente, cît și asupra celei trecute. Deși vehiculează nume de domni, (numai citeva și cu rosturi consecvente în demonstrațiile întreprinse), aceștia sînt mai mult o întrupare a alcătuirilor sociale pe care le-au făurit și prezidat decît ca personalități cu viață particulară, ce merită să fie exhibată în vreun fel. Nu vom găsi între figurile voevodale pomenite nici un aventurier, adică nici un ins care caută a-și face din societate pasta necesară propriului portret. Conducătorii pe care-i invocă Eminescu sînt dintre cei prin care o societate atinge un maximum de expresivitate a posibilităților ei într-o direcție sau alta. Ei sînt mari pentru că se confundă cu societatea în care trăiesc, pe care o gospodăresc, exprimînd-o în cele din urmă prin chiar dimensiunea bine caracterizată a personalității lor. O societate este în ochii lui Mihai Eminescu o structură complexă, cu funcțiuni bine precizate, cu o evoluție determinată și determinantă, pe care cel de care depinde în mod expres, cînd depinde, trebuie s-o cunoască și s-o revitalizeze. Capacitatea de producție a societății este pentru Eminescu unul din factorii decisivi, dar și repartizarea venitului social. Depopularea dramatică a țărilor românești în perioadele cele mai cumplite ale domniilor fanariote înseamnă pentru Eminescu scăderea capacității de producție a societății, semnul scăderii sociale, colective. Scăderea populației sub Carol Ingăduitorul este semnul aceleiași stări de lucruri și totodată unul din motivele pentru care Eminescu face, pe acest nivel, echivalența cu regimul fanariot. Necontenita ieșire de materie primă din țările românești, după 1866, atestînd o circulație de bunuri dezavantajoasă pentru societatea românească, ca și continua ieșire din țară a capitalului în aceleași timpuri, îl duce la amplificarea comparației. Eminescu nu se înscrie niciodată vorbind despre istorie în sfera pitorescului, ci în sfera infrastructurilor sociale, a funcționării interne de sistem. Cînd fac polemica cu Erodotul de la „Românul" el vine cu această viziune din interior pe care o opune unei abordări exterioare și mecanice a aspectelor istorice, a manipulării lor. Erodotul de la „Românul" se raportează la efecte conferindu-le o importanță disproporționată, Eminescu îl întoarce la cauze, îi cere să descopere și să accepte o legitate, funcționarea unui sistem interior în viața societății. Erodotul spune că „Mihai iscălește acel așezămînt care robește definitiv pe țărani", cu alte cuvinte Mihai Viteazul ar fi înrobitorul acestora. Optica nu era nouă, dar „Românul" încerca s-o încadreze într-o construcție cu două linii opuse și paralele : domni buni și domni răi, repartizați astfel după vederile democratice ale secolului trecut. Pașoptiștii chiar l-au taxat pe Mihai Viteazul de înrobitor al țăranului.

Bălcescu și Heliade au reproșat marelui erou că a șerbizat pe țărani. Eminescu citește documentele dincolo de literă și caută să descifreze problema socială în chiar vadul ei istoric. Pentru el este limpede că legătura lui Mihai n-a cuprins pe toți țăranii timpului și că ea nu se referă la moșneni, cărora poetul le zice moldovenește : răzeși. Rostul ei este apoi fixat în cadrele timpului și în seria de dificultăți cu care s-a confruntat Mihai Viteazul și Țara Românească în timpul încleștării cu Imperiul Otoman. „E evident că Mihai Viteazul nu putea vorbi în edictul său despre răzeși, despre elemente statornice. El a fixat pe proprietăți elementele bintuite, flotante, ale unei țări căzute în dezordine deplină prin invaziunea tătarilor și turcilor, el a adus orînduială unde era caos. Alt înțeles nu poate avea glebae adscripti, legarea de pămînt. Sub fanarioți acest raport a degenerat în robie". Încheierea la care ne-am oprit punctează unul din țelurile mai mult sau mai puțin declarate ale polemicii : Eminescu vrea să spună că rea a devenit starea țăranilor români sub fanarioți și sub prelungirea epocii acestora prin aceea a lui Carol Ingăduitorul. Adversarii lui politici, și prin aceasta adversari de idei, susțin inversul, cum că răul a fost mai înainte pe vremea lui Mihai Viteazul și Matei Basarab și că epoca nouă a adus binele, conform unor propoziții ale ideologiei liberale, după care Erodoții foilor potrivnice compuneau retrospectiv și istoria națională. Important este însă să reținem că și atunci cînd se întorc la problemele sutei a șaisprezecea, pentru a vorbi ca Eminescu, preopinenții dezbat probleme contemporane, căutîndu-și și unul și altul aliați în istorie. Desigur, cel mai bun aliat îl obține cel care stăpînește mai bine chestiunile în litigiu și acesta este, după cum vom vedea mai departe, Mihai Eminescu. Ne vom raporta la cercetările ulterioare asupra problemei legăturii lui Mihai, dar nu pentru a-l valida pe Mihai Eminescu ca istoric, ci pentru a sublinia unghiul modern, interdisciplinar de abordare a acestor chestiuni de către poet, de unde fatalmente viziunea lui superioară față de Erodoții liberali, cît și de istoricii de mai tîrziu, care s-au ocupat de această chestiune, fără raportările contextuale trebuitoare. C.C. Giurăscu formulează astfel sensul „legăturii lui Mihai" : „Rostul măsurii a fost cu totul altul (decît înființarea „rumâniei", n.n.) și anume a desființat dreptul pe care-l aveau vechii proprietari de a urmări și readuce pe moșiile lor pe rumânii fugiți în timpul cît a durat expediția lui Sinan Pașa, și așezați în altă parte". (C.C. Giurăscu, Dinu C. Giurăscu — **Istoria românilor**, vol. 2). Legea este excepțională, cu funcție fiscală, precisă, nu ține seamă de interese boierești, nu înființează „rumânia", care exista dinainte, și nu robește pe nimeni, nici pe rumân, care era șerb și cu atît mai puțin pe răzeș. Mihai Eminescu a deosebit bine caracterul excepțional al legii, datorită evenimentelor, și mai ales categoria de „elemente bintuite, flotante", pe care le privea și cărora le conferă stabilitate legală. Încercările lui I.C. Filitti și P.P. Panaitescu, de a oferi documente noi vechii interpretări în anii treizeci și în anii cincizeci, n-au rezistat, fiind contrazise de datele istorice. Este interesant că la 1881 Mihai Eminescu, întemeiat pe documentele ce le putea avea la îndemînă și fără a-și propune o cercetare exhaustivă, cel puțin parțial, ajunge la concluziile pe care istoriografia română preocupată de studiul instituțiilor le-a consacrat. Aici nu este vorba de intuiție, ci de un mod de a vedea și a înțelege istoria, așezările sociale și politice, un mod de a proceda corect științificește în fața complexității fenomenului istoric. Calitatea întemeierii științifice a evaluării de către Eminescu a trecutului societății românești, determină și calitatea analizei și judecăților asupra societății românești contemporane.

În disputa asupra trecutului liberalilor știm că ei își arogă o descendență politică ilustră, pe care Eminescu le-o contestă. Liberalii vor să se tragă din Tudor Vladimirescu, iar Eminescu îi trimite la fanarioți. Acest litigiu este rezolvat de Eminescu în chipul său drastic implacabil pentru că folosește date și fapte istorice necontroversabile, cel puțin pentru epoca polemicii. Interesant este că liberalii, (și cînd zice liberali Eminescu se gîndește mai ales la fracțiunea conspirativă, mazzinistă, a acesteia, la „roșii") refuză o asemenea afiliere, ei voind să fie cu Vladimirescu și nu cu fanarioții. Dizgrația fanarioților era în epocă generală, nici A.D. Xenopol la sfîrșitul secolului, în istoria lui care a încercat o revizuire a problemei, n-a produs o mutație, și este explicabil de ce politicienii pe care îi înfiera Eminescu să nu fi voit să aibă asemenea strămoși în treburile țării.

Se știa că Tudor Vladimirescu a fost cu „norodul" și nu cu „tagma jefuitorilor", iar demagogia liberală avea pe buze lozinca „norodului". Pentru Eminescu acești liberali nu erau decît o „tagmă de jefuitori", fără legitimitate istorică, provenind direct din fanarioții cu care intrase în conflict Tudor Vladimirescu. Caracterul de intrusiune al elementelor care l-au suprimat pe „Domnul Tudor" este observat și denunțat și la politicienii epocii lui Carol Ingăduitorul. Mai mult decît atît, Eminescu implică și aspectul uzurpației. Pretinzînd a descinde din vladimiriada anului 1821, erau acești politicieni urmașii pandurilor care au realizat insurecția ? Nu erau, iar pretenția lor de a așeza pe Tudor Vladimirescu drept deschizătorul lor de drumuri este combătută ferm de poet. Dar Mihai Eminescu nu are în vedere numai aspectul logic al problemei, ci, ca deobicei, infrastructura evenimentului, sistemul de relații și funcții din cuprinsul acestuia. Tudor Vladimirescu a ridicat o armată, dar a supus-o unei discipline severe. A răsculat țara dar a avut grijă de buna funcționare a județelor. Ridicarea pandurilor a fost cu totul altceva decît un simplu tumult, cum s-a întîmplat în atîtea insurecții populare. Eminescu subliniază că Tudor Vladimirescu a pus prefecții, ispravnici de județe. „A numit Vladimirescu vreo „carada" între aceștia ?", se întreba retoric poetul pentru a reduce la absurd pretențiile liberalilor de a fi urmașii pandurilor. Urmărind gestul numirii prefecților în semnificația lui, Eminescu iese din narativitatea istorică și intră în analiza socială a evenimentului, în același spirit modern pe care l-a dovedit și în alte aplicații istorice. Schimbul lui de replici cu Erodoții Românului pe tema Tudor Vladimirescu nu este o simplă ceartă de cuvinte, ci o confruntare dintre două moduri de a înțelege și scrie istoria, dintre două tipuri de a vedea istoria românilor. Erodotul de la Românul este pentru Eminescu personificarea viziunii intruse și a transportului de teze în istoriografia română.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DISCREȚIE ȘI LUCIDITATE

Otilia Nicolescu
Spectacol imaginar

Lucidă, temperîndu-și pornirile sentimentale, dintr-o dispoziție care ar putea trece drept ușor analitică, este poezia Otiliei Nicolescu, în volumele mai noi : **Despre Astralia** (1983) și **Spectacol imaginar** *). Interpretate tematic, adică recunoscîndu-le ca „punere în temă", titlurile acestea duc în eroare. „Astralia" vorbește despre un „paradis cotidian", lanț de observații, de obiecte și sensuri, sentimente și dorințe, reunite în încrederea în biruință : „ne odihnim speranțele pe lumina ei / sperăm să o cucerim / sperăm să o trecem fără primejdii / ca pe o apă curată". Viziunile poartă, uneori, un colorit serafic prin care însă ființa poetului atinge nu un spațiu metafizic, abstract, ci își imaginează mai direct omenescul, adevărul existențial. Nu e atît o morală aici, cît forma de a explicita trăirea — și de a permite ideii poetice să se **realizeze** într-un relief palpabil, în care plasticitatea e un semn al neliniștii sufletești. Un semn și un analgezic. Discursul liric este această certitudine în rosturile vindecătoare ale imaginii poetice, în rosturile imaginarului de a crea un echilibru între interior și exterior, între aspirație și înfăptuire. Poezia Otiliei Nicolescu nu cultivă în nici un fel excesul, „spectacolul imaginar" constînd mai degrabă în a închipui modalități de captare a realității, de explicare a ei, ca o topire în suris : „Am văzut realitatea / tirînd umbra schimbătoare / nebuloase albastre / ghemuite-n coada ochiului / apusul epuizat / țintuind un colț de cer."

Ceea ce e, într-o latură, doar încercare de a explica, contemplare senină sau înnegurată a contingentului, se transformă în alte cazuri într-o gîndire activă, pronunțînd parcă înmărmurită frica de agitația veacului. Temperamentul „liniștit" al poetei, chiar dacă nu lipsit de frămîntări și îndoieli, percepe, descoperă pericolul. A vorbi prin lucruri, a semnaliza prin frînturi de imagini, prin revenirea lor obsedantă, înseamnă a te angaja, a marca o atitudine limpede, ca în **Trenul supersonic**, protest liric la adresa posibilei reificări a sensibilității. E cel mai explicit, dar nu singurul. Salvgardarea sensibilității devine o idee centrală. Alături de ea, dorința de a scoate la iveală, de a etala fără ostentație credința în libertatea spiritului — „libertatea de a-ți alege idealul". Există în versurile Otiliei Nicolescu o rostire clară, un sunet primordial care provine din dezinteresul pentru limbajul sofisticat, din tăietura sigură a frazei. Claritatea, simplitatea se potrivesc, se armonizează cu frenezia temperată, cu plăcerea pentru o reverie ce nu depășește niciodată un anumit cadru rațional. Ce caută **forma** : cerc, sferă de cele mai multe ori („Ziua e o sferă / Pe care alunecă viața noastră" ș.a.), sau nota nostalgică, întoarcerea în trecut aducînd „cruda lumină" : „Departe, cît mai departe / de cercul în care te-ai închis / Tăcut. Copac cu elice arzînd / ai zice un animal divin / albăstrind uitarea / zile moarte / prin tunelul trecutului / frunze roșii aiurînd / pe amintirea sărutului promis / atît de brutal / atît de violent / în cruda lumină / a verii de mult trecute". E una dintre puținele efuziuni lirice. Poezia Otiliei Nicolescu păstrează o „răceală", o distanță care îi permite să valorifice stări, tensiuni, să atragă și să abandoneze, fără a-și interzice spontaneitatea.

Costin Tuchilă

*) **Otilia Nicolescu : „Spectacol interior", Editura „Eminescu", 1985.**

VITALITATEA IMAGINAȚIEI POETICE

Poemele cuprinse în volumul al doilea al Angelei Nache *) sînt proiecții lirice ale sensibilității feminine. Poeta nu-și reprimă sentimentele și candorile ci, din contra, le cultivă în cadrul unei expresivități torențiale. Primul ciclu („Condiție"), adună mărturisirile poetice febrile ale unei femei asaltate de treburi și obligații zilnice, autoarea practică aici cu dezinvoltură lirismul „banalului cotidian" ; realitatea imediată, cu puzderia ei de fapte mărunte, intră în regimul poesis-ului, metamorfozîndu-se estetic sub presiunea fervorii existențiale. Micile ocupații gospodărești, întîmplările anodine stau în plan liric alături de temele majore, fără nici-o inhibiție, semn că poeta cultivă o democrație totală a subiectelor mizînd pe forța transfiguratoare a limbajului. Rezultatul este, de cele mai multe ori, pozitiv, energia metaforică reușind să „idealizeze" pînă și cele mai anoste aspecte cotidiene, autoarea descoperă bucuriile simple cu o cuceritoare generozitate. Poemele evocă o lume a obiectelor neinsemnate, derizorii, din care se obține, prin condensare emoțională, substanța lirică a poemelor. Aceste „reportaje" ale existenței cotidiene (o poezie se numește „Casnică", alta „Scara B apartamentul 3") emană un soi de bucurie naturală a vieții, un entuziasm vitalist în care ardoarea mărturisirii lirice aureolează banalul, așa cum strada devine în chip miraculos un mic spectacol feeric în care „copiii bat mingi instelate" pe trotuare. Alteori mesajul poeziei e reconfortant prin luminozitatea amintirii : „Am lucit ca aurul pe potecile fericirii / Risul meu pe cine n-a făcut fericit / În lumina lunii, soarelui / Trilul risului încăpățînat de tinăr / Ce drum lung, presărat cu pulberi fine, solare". Autoarea scrie o poezie frenetică, venită din emoția pură a contactului cu realul, prozaismul vieții de fiecare zi capătă irizări neașteptate prin aura de prospețime a metaforei lirice, poemele exultă optimism existențial molipsitor. Cînd nu se rezumă doar la înșiruirea gratuită a unor fragmente insignifiante de realitate, autoarea ne demonstrează că orice fapt e convertibil în poezie autentică dacă e investit cu energie afectivă. Angela Nache iubește coplesitor mai toate obiectele care o înconjoară „de la agrafele colorate ca papagalii / pînă la șosetele fosforescente pe tălpile mistuitoare". În poemele celui de-al doilea ciclu (intitulat „Plante agățătoare") substanța lirică e epurată de elementele contingente, aici poeziile se constituie din stări pure, erupția vitalistă a poemelor atinge un grad sporit de esențializare. Autoarea (re)trăiește liric „incendiul senzual" cu o remarcabilă forță expresivă a metaforei. Existențialul e consumat cu fervoare nedisimulată, viziunile sînt „biciuite de nuielele singelui". Poeta ne comunică stări euforice în versuri, de cele mai multe ori, exclamative : „Ce freamăt fumegos păstrează gîndul / Privirea crește-nțepător cum arzi / De dragoste robită și cum pieptul / Respiră taina, norocosul pas / Cînd din văzduh pricepi azima ierbii / Incendiul senzual, atîtea veri". Întregul ciclu stă sub semnul „pasiunii mistuitoare", conținînd multe momente de autentic lirism, poeta neascunzîndu-și sensibilitatea feminină în spatele unor orgolii cerebrale. Centrul de greutate al acestei lirici este emoția directă venită din bucuria ființării, autoarea e departe de cochetăria grațioasă a retoricii cutivînd, cu predilecție, entuziasmul elementar, frust. Pentru Angela Nache poezia e „sfînta flacără" ce preschimbă senzațiile în jubilație existențială. În fiecare poem „friul-desfriul emoției apasă realul" poeta obiectivîndu-și în metafore datele unei biografii afective intense. Ostilă carteziănismului, autoarea nu dorește să fie „prizoniera pasiunilor reci" (iată o mărturisire sinceră) și de aceea cultivă logica vie a sentimentelor, opunîndu-se canoanelor silogistice. Fragmentarizarea discursului are, în cazul acestei poezii, o justificare interioară venită din urgența confesiunii lirice, patosul rostirii dizolvă structurile gramaticale, scenariul semănînd cu o cascadă de imagini dionisiace într-o polifonie exaltată.

Uneori vertijul sentimental își incetinește mișcarea lăsînd să se audă melancolia discretă a solitudinii cînd „Pereții tristeții sînt brăzdați de lacrimi de argint", relevînd în surdină o muzicalitate elegiacă.

Alexandru Horia

*) **Angela Nache ; „Femina", Editura „Dacia", 1985.**

CRITICA

O EXEGEZĂ «DE CONSOLIDARE»

După un promițător volum dedicat prozei argheziene, Mariana Ionescu reconstituie, cu acuratețe stilistică și priză la obiect, universul tematic și atmosfera sentimental-contemplativă a operei lui Zaharia Stancu. *) Investigarea celor trei domenii în care s-a manifestat, în egală măsură, talentul acestui scriitor — poezie, publicistică și roman — este dublată de segmentarea atentă a unor etape și stări evolutive de importanță majoră pentru aprecierea de ansamblu a operei. Încadrările biografice sînt sumare, făcute mai ales pentru a susține aprecierile autoarei ; din păcate, uneori sînt chiar expeditive ; de pildă, legăturile lui Zaharia Stancu cu „Gîndirea" sînt firav motivate, mai ales prin citări, la subsol, din cunoscuta lucrare a lui D. Micu ; la fel cele cu „Sburătorul" și mentorul său. Oricum, dincolo de lipsa unor localizări și incidențe biografice, care ar fi făcut lucrarea mai amplă și penetrantă, Mariana Ionescu reușește un excurs abil în motivele, stările de spirit și coordatele afective prin care Zaharia Stancu se individualizează în literatura română. Jaloanele și coordonatele de respirație largă ale actului critic sînt cele deja propuse și impuse de nume cu autoritate. De altfel, autoarea apelează la opinii devenite veritabile sisteme de referință și atunci cînd e necesară identificarea poziției lui Zaharia Stancu, sub aspectul stilistic și al tipului de sensibilitate poetică, în tumultul disputelor pro — sau contra — tradiționaliste, moderniste, experimentaliste. Procedînd astfel, ea își situează, deliberat, cercetarea sub protecția unor puncte de vedere deja incetățenite, scheme interpretative cu credit la receptor. Este, aici, un avantaj pe care Mariana Ionescu îl exploatează cu talent. Căci, pornind de la un stadiu deja atins în evaluarea operei scriitorului de care se ocupă, ea realizează o sinteză de bună calitate. Acceptînd protecția, mai mult dintr-un fel de onestitate științifică, Mariana Ionescu nu acceptă să-și dezvolte și discursul critic în umbra aprecierilor formulate de alții. Acestea constituie, de fapt, doar perspectiva înăuntrul căreia se inițiază performanțe analitice menite să introducă nuanțe, să dezvăluie straturi de adîncime. Astfel, ocupîndu-se în două capitole (**Poemele senine, Dezlănțuirea senzației**) de creația poetică a lui Zaharia Stancu, reușește intuitivizarea liniilor de forță ce definesc cele trei faze (mult comentate și, de altfel, evidente) : poezia de tinerețe (cizelată ritmic, sonor și metaforic, cu izbucniri sufletești reținute, senine, discret tradiționaliste), de maturitate (începînd de la **Albe** — 1937, etalează o sinceritate spontană, emoții directe, nestrunite și nefiltrate, o vitalitate dezlănțuită, în formule apropiate de expresionism, ce depășește convenția cuminteniei sentimentale) și poezia ce-i aureolează amurgul : un vitalism sublimat melancolic, cu tonalități contemplative ce-i accentuează nota clasicistă. Punctul cel mai rezistent al volumului Marianei Ionescu e reprezentat tocmai de subtilitatea analitică dovedită în fața poeziei tîrzii, de senectute, a lui Zaharia Stancu. Inventarul tematic e cuprinzător și fertil ca instrument interpretativ. O atenție aparte e acordată traseului **tanatic**, și în elaborările sale românești (mai ales **Jocul cu moartea, Ce mult te-am iubit**), autoarea sugerînd similitudini poetic-reflexive.

În privința analizei ciclului vieții lui Darie, acest Bildungsroman, Mariana Ionescu se detașează sensibil de formula „realism liric" folosită de Eugen Simion, se plasează pe un teren de critică estetică mult mai adecvată conținuturilor pseudo-confesive și structurilor constructiv-imaginante din romanele lui Zaharia Stancu.

Cartea de față, deși așezată sub raport ideatic, se cere mai ales prin centrele sale de curaj nemărturisit — din care unul este **motivul tanatic** —, continuată, adîncită, eventual înăuntrul unor contexte mai cuprinzătoare.

Vasile Macoviciuc

*) **Mariana Ionescu : „Introducere în opera lui Zaharia Stancu", Editura „Minerva" 1985.**

VIOLETA ZAMFIRESCU: «Incandescență»

Antologie de autor, corectă și alcătuită cu simț critic este volumul **Incandescențe** (Editura „Minerva", B.T.T., 1985) de Violeta Zamfirescu. Dintr-o creație întinsă, mult prea masivă cantitativ, și inegală, poeta a operat o tăietură fermă, oprind un corpus limitat de texte ce o reprezintă semnificativ. Interesant este că în sumar figurează și poeme din perioada deceniului cinci, perioadă pe care alte poete se fac a o fi uitat complet ca aparținînd și operei lor. Dar nu numai temperamente mai sensibile, atinse de o uitare angelică trec peste această fază delicată a creației lor, ci și critici atunci foarte activi și energici sînt cuprinși de o subită amnezie trucînd prin omisiuni tabloul literaturii române postbelice. Este și cazul schiței de istorie literară din prefața volumului, ce ar fi într-o-tot modestă dacă nu ar intriga prin schematism, partizanat și falsificarea adevărului literar. Autorul ei nu este altul decît Paul Georgescu, unul din entuziaștii anilor '50 Scopul distinsului critic este mai puțin de a comenta poezia Violetei Zamfirescu tratată cu condescendență și la un nivel elementar, cît de a mentine în actualitate sau a reaminti indiferent sub ce pretext și în ce conjunctură, anumite nume. Pentru că, într-adevăr, ce legătură poate fi între romanele interbelice ale Henriettei Yvonne Stahl și poezia Violetei Zamfirescu ? În mod logic nici una, absolut nici una. Criticul găsește totuși o verigă prin Hortensia Papadat Bengescu, care este femeie ca și Violeta Zamfirescu și prozatoare ca Henriette Yvonne Stahl. Imensa diferență de valoare dintre autoarea ciclului **Halipilor** și producătoarea romanelor minore **Voica, Marea bucurie** etc. nu mai intră în vederile prefațatorului. Dar să urmărim mai departe cum funcționează lanțul asociaționismului. Despre H. P. Bengescu au scris E. Lovinescu și G. Călinescu, iar de gîtul lor sînt agățați Dana Dumitriu, Ovid Crohmălniceanu, Florin Mihăilescu etc. care și ei, nu-i așa ?, au scris despre aceeași autoare. Din caruselul respectiv poezia Violetei Zamfirescu este, bineînțeles, exclusă cu desăvîrșire. Poate mai firească este încadrarea în filonul liricii feminine, ne întrebăm. Și la acest capitol Paul Georgescu are opinii originale. Din secolul al XIX-lea pînă în preajma celui de-al doilea război mondial, mai precis pînă la debutul Mariei Banuș, „poezia femeiască", cum grațios o numește criticul, este ca și inexistentă fiind „firav" reprezentată de Otilia Cazimir și Mia Frollo. În perioada postbelică sînt înregistrate Magda Isanos, Veronica Porumbacu, Maria Banuș, Nisa Cassian, Ana Blandiana, Constanța Buzea și, desigur, Violeta Zamfirescu. Dintre acestea, atenția criticului se îndreaptă exclusiv spre Nina Cassian, Veronica Porumbacu și Maria Banuș pe baza unei motivații, cu adevărat, uimitoare : Violeta Zamfirescu a debutat în deceniul 5, faza de apogeu proletcultist a treimii amintite, Magda Isanos a murit tînără, iar Ana Blandiana și Constanța Buzea s-au afirmat în anii '60. Pe Paul Georgescu nu îl tulbură deloc faptul că numai primele două volume, și de altfel cele mai puțin semnificative ale Violetei Zamfirescu, se înscriu în arcul cronologic menționat, și că mult mai exactă ar fi fost o comparație cu lirica anilor '60 și '70, cînd autoarea și-a definitivat formula și arta poetică proprii, caracteristice. Important este ca Nina Cassian, Veronica Porumbacu și Maria Banuș să fie readuse în prim planul poeziei feminine. În schimb, Lucian Blaga, a cărui influență puternică, reală asupra Violetei Zamfirescu sare în ochi, este pomenit în treacăt, fiind, evident, un minor în raport cu vecinătatea marilor poete citate. Cu o astfel de tablă de valori și echivalențe piezișe, prefața lui Paul Georgescu nu numai că pune în circulație o falsă ierarhie și escamotează realitatea literară, dar deservește și obiectivul ei imediat sau, mai bine zis, aparent, poezia Violetei Zamfirescu.

Dominanta liricii sale, așa cum reiese din selecția făcută în **Incandescențe** (poeta a lăsat în afară marea majoritate a textelor sacrificate momentelor și conjuncturii), este un naturism de esență blagiană și erosul frust, plenar, dar exprimat cu temperanță. Nu numai motive ca „pierderea" extatică, zborul și aspirația spre „înalt" ci și sintagme blagiene **(vara tîrzie, vinul amărui, arde în ramuri, dezmărginirea** etc.) pătrund în repertoriul ei poetic : „Dar toamnele pe malurile fluviilor mari // Cu tentă fină frunzele / Și bronz în dealul apelor, / Eu le-am trăit la stînca ridicată căpătii, / La întredeschisul pleoapei / în peștera dintii, / Și cînd livada o-mpărțeam cu drept la fiecare / Glezne rănite în alt veac — / Mai cheamă umbre în priviri, / Mai strigă-n algele subțiri // Apele-n cearcăne mai spun / De cranii verzi din ceasul brun. // Ard în ramuri, / Ard în vînt / Și în simburi de pămînt // Bronz au sînii apelor, / Frunzele, alcooluri tari. / Toamnele / Mi le arunc, toate-n albia fluviilor mari." **(Toamnă lîngă fluvii mari).** Sau această dionisiacă picturală, amintind de faza imagist-frenetică din **Poemele luminii** și **Pașii profetului** : „Intra lumina-n lujeri. / Penumbrele cîmpiei se clătinau în rîuri / Alunecat din soare, își desfăcuse strugurele. / Inima tăriei. / Și venea somn spre mîinile. / A-toate știutoarele." **(Somnul mîinilor).** Chiar distilarea pasiunilor și ardorilor solare în „aburi de idee" vine din aceeași sursă. Nu este vorba însă de pastișă ci de o preluare și asimilare organică a poeticii blagiene, în latura ei mai accesibilă și plastică, cum este cazul poeziei **Oglinzi de struguri** : „Tu, draperia verde, pe după geamuri vița, / Și în priviri cocori zburați spre depărtare, / Bat clopotele nucilor, le-a scuturat arșița, / Și taie clonțul lunii sau poate ni se pare. // Ce flux teribil circula, între singe și intre stele. / Are la geamuri vița numai oglinzi de struguri, / Comediantii dragostei arată strîmbi în ele. / Primejdia e — singuri să nu ne-aprindem ruguri (...)". Violeta Zamfirescu reușește în poezia pictural-vitalistă, dar am distins și un grupaj de texte cu un aer parnasian, în care efervescențele sînt subțiate și turnate în tipare elegant-decorative : **Salomee, De prea frumos, După vitralii** sau **Nevindecarea.** Erotica, fără a atinge zone de adîncime, are în cele mai izbutite piese un sunet sincer, proaspăt mai ales în sentimentul descoperirii și înfloririi biologice : „A fost marea — încălzerare de ape / Noaptea și-a lipit obrazul de soare / Rămînînd albă-n tărînă. / Poate atunci m-am scuturat de întruchiparea bătrînă. / Și am țîșnit în picioare, / Mîndră zvicnire a lutului. / Buzele mele nici nu știau să dezgroape / Sunetele începutului. / Vorbele umblau desperecheate peste minciuni. / Greu e să suni totu-n cuvînt. / Pipăiam cuiburi în ierburi, / În scorburi miere, / În ape cîte-o părere de stea / Îmi scînteie-n păr învolburare de vînt. / Fierbintele soare / Mă-nfiora și mă orbea". **(Sălbăticiunea).**

Volumul antologic **Incandescențe** oferă imaginea unei poete de formulă neomodernistă, care își are locul ei în peisajul liricii feminine românești.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **„ITINERAR PRIN ANOTIMP".** Iată un almanah, subintitulat „caleidoscop turistic pentru tineret", care se înfățișează în realitate ca un simpatic caiet de poezie, reportaj, eseistică și știri, alcătuit de un grup de scriitori tineri și definitivat de Ștefan Mitroi. Cei care vin aici cu contribuții de tot felul, alcătuind un mozaic policrom de orientări, tendințe și demonstrînd proporții diferite de înzestrare literară, pot cu toate acestea, să dea o imagine interesantă a lumii în care trăim ; o imagine preponderent afectivă și nu o dată de înalt nivel literar. „Dintre toate dragostele care sînt pe lume — începe Ștefan Mitroi un eseu poematic — dragostea de patrie are chiar statura ființei, reliefu-l ei". „Itinerar prin anotimpuri" e o astfel de imagine colectivă a unui sentiment. Astfel, Constantin Stan vine cu cîteva adnotații despre „puterea și seva cuvîntului acasă" și tot el înregistrează „zilele și nopțile anotimpului Bucureștii", în urmarea unor mai vechi reportaje bucureștene adăurate în „Luceafărul" și pe care cei care au memorie bună le mai țin minte și acum. „Ancestrala unitate" este tema lui Ion Andreiță. „Memoria Brăilei" preocupă pe Sorin Ovidiu Bălan. „Florile de gheață ale bucuriei" constituie obiectul unui eseu de Viorel Sămpetrean, cu totul interesant. „Călătoria", enigmatică, din alte vremi, e restaurată de Mariana Brăescu.

Astfel de „anotimpuri ale patriei" stau alături de reportaje ale vieții planetei, în ritm de telex. O planetă unde românii sînt prezenți, precum ne înfățișează Nicolae Militaru într-un documentar demn de tot interesul dedicat expediției românești ajunsă pe „acoperișul lumii". Poezii de Gabriela Hurezean, V. Sămpetrean, Lucian Avramescu, completează acest itinerar de unde mai cităm un fragment dintr-o tabletă de Mircea Florin Șandru : „Patria este un sinonim al noțiunii de eternitate. Ea vine din timp și ne-a fost dată nouă, celor de azi, pentru a o transmite generațiilor de mîine".

■ **„CONVINGERI" LITERARE ?** Citim și noi, cu interes, revista „Convingeri comuniste", nr. 5—6/dec., 1985, a studenților din Centrul universitar București. O publicație izbitoare prin îndemnurile de a fi o revistă vie, modernă, concepută gazetărește. Totuși, modelul pe care lasă a înțelege că îl urmează colectivul de redacție nu e, să o spunem, dintre cele mai nimerite. Să examinăm, de exemplu, paginile literare studențești, spre a vedea ce fel de opțiuni vehiculează unii dintre autori. Un comentariu, semnat de Daniel Cristescu, asupra unei „gale a spectacolelor de teatru pentru tineret — Piatra Neamț 1985", (unde a apărut și o publicație, „Gong" a cărei acefalie ar merita o analiză mai amănuntită) se încheie cu ideea că **„tineresc" ar fi să se „ignore" tradiția.** O recenzie a lui Caius Dobrescu la volumul „Vînătoare cu șoim" de St. Aug. Doinaș, începe prin a elogia „fastul" acelei poezii derivate din „teme și motive la modă", cum ar fi „miturile puterii absolute, cum se prăbușesc sau se nasc ele". Preocupările poetului, elogiate de recenzentul Caius Dobrescu, ar fi următoarele : „Dar gramaticul din paranteză nu notează deloc ce i se spune. Deviază continuu discursul stăpînului, penibilizîndu-i (curioasă exprimare, de tot neliterară — n.n.). Marile Probleme cu care se confruntă poetul nostru sînt aici prefigurate : /.../ dilema superestetului supraintelectual în fața unui stil abuziv de diriguire, colapsul oricărei speranțe de comunicare interumană". Astfel de idei sînt categorisite de comentator drept „impecabile". Confuzia, care nu e, hotărît, numai „literară", nu se oprește aici. Recenzentul descoperă, salutînd cu emoție, în volumul comentat și alte elemente, extrase cu o anumită filosofie. Despre ce ar fi vorba ? Despre „spaima unui biet intelectual în fața mașinăriei puse pe picioare de răutate, prostie, demență, isterie", care ar ilustra un „principiu general" ; despre „forțe malefice, de o culoare sau alta" (cum vine asta ? — n.n.) care manevrează exprimarea, care o împing înspre autoanihilare ; despre un „demers de recuperare a demnității". Nu e cazul să ne întrebăm unde am mai întîlnit astfel de cuvinte, combinate atît de delirant, dar observăm impulsionarea unor „convingeri", care nu-s cele invocate în titlul publicației. Revista în chestiune mai conține și un „supliment" inspirat de umorul frivol al altor foi asemănătoare.

Catagraf

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Realism magic european

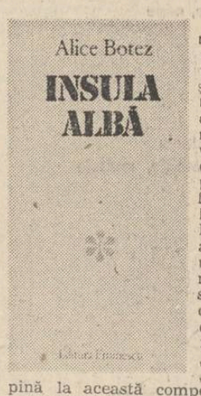

„Insula Albă" (Ed. Eminescu, 1984), cea de pe urmă culegere de povestiri de Alice Botez, este și un rezumat foarte oportun sub raportul doctrinei, dacă nu și pe deplin lămuritor, în ceea ce privește însemnătatea acestei creații, probabil cea mai proeminentă din proza feminină românească de la Hortensia Papadat Bengescu incoace. Sînt aici, cu totul, opt narațiuni de felurite lungimi, nu însă diferite cu mult sub aspect conținutistic, căci prozatoarea a evoluat de la schița unei istorii de familie scăpătată (din „Iarna Fimbul" și din „Pădurea și trei zile") și pînă la această compoziție enigmatică și de substrucție ezoterică, previzibilă în „Dioptrele" și adusă la certitudine estetică o dată cu „Insula Albă". E o desfășurare de substanță, lămurită în cadrele inițiale care nu s-au modificat ; doar că mai puțin baroce decît la întîile manifestări și pigmentate, într-o proporție considerabilă, cu o reflecție asupra lumii care nu e doar literară.

Acestea sînt, totuși, superficii, căci în „Insula Albă" totul pare să ascundă înțelesuri care stau mai adînc decît îi este ochiului îngăduit ca să vadă ; lumea e o concentrație de hieroglife cu aparențe de inteligibil, semănînd cu o comunicare scrisă în două idiomuri între care acela secret este adevărat. Ceea ce dă acestei literaturi o dimensiune ieșită din comun este o determinare antropologică și care face ca privirea asupra umanității să atingă cîteodată un prototip arhaic. Pretutindeni e o dibuire, prin beznele vremurilor consumate, înspre o substanță europeană străveche, și a cărei transmisiune e dovedită prin simbol. În „Rosa mundi" o lucrătură pe o ladă, bătută poate au repoussée reprezintă un labirint înăuntrul căruia stă un portret de femeie misterioasă. Mister este, și în „O seară de iarnă", năvala de senzații și percepția de obiecte rostogolite asupra unui spirit contemporan prin vremi altfel foarte diferite cronologic. În ideea de circ, crede prozatoarea, s-ar găsi originea iluziei, „ispita miraculosului", secretul unui adevăr mai adînc decît se observă în mod curent. Materia arhaică e degradată prin corupția vremurilor, ea se salvează totuși în enigmatic, în alchimie, și, în sfîrșit, prin mijlocirea psihodramei moderne, care ar fi circul. „Sfîrșit de poveste" divulgă spaima de „textele mitice revelate", idealul fiind, dimpotrivă, miturile active, încorporate prin simboluri ; mitul ar fi „cartea tuturor poveștilor". „În loc de asta, a vorbit numai despre cartea tuturor poveștilor ca una singură, dusă pînă la capăt, începutul și sfîrșitul întîlnindu-se în unul și același punct, dar numai după ce au străbătut tot drumul plin de obstacole șiîncercări, care mai de care mai grele, obscure, începutul implicînd sfîrșitul, se rezolvă în același punct, desfășurînd întreaga traiectorie, de la firul de iarbă la spațiile interplanetare, proliferarea lumii noastre, a lumilor, a universului întreg". Este ceea ce Alice Botez denumește „cosmogeneză". „Insula Albă", indicînd o aluzie la antica Leuke, pe unde se refugiase Ahile (stabilit acolo după moarte, ca pe o Insulă a Fericiților), evocă hotărît acest univers plin de fantasme și de ereșuri ; traversarea pădurii, de unde răsar tot felul de duhuri rele, pare o reformulare a unei mitologii de componență psihopompă. Nu altfel ies, ca slobozite dintr-o carceră a istoriei logice, mulțimile de personaje din „Protagonistul".

Aceste persistente invocări ale unei enigme nu sînt doar o complicație în direcția compoziției, și este indiscutabil că prozatoarea a urmărit mai mult. Într-un loc (în „Rosa mundi") lumile se încețoșează și dau pretutindeni sentimentul că timpurile moderne sînt doar iluzia unei medievalități care aceea trăiește. „O seară de iarnă" face să trăiască pe o bătrînă dincolo de zumzetul vieții. O carte știută de demult îi dă cuiva sentimentul că aceea ar fi Cartea. „Insula Albă" încurcă, printr-un program teoretic, vremile ca și în pictura lui Escher. În „Protagonistul", năvălesc speculații asupra „spațialității concrete" și a „clipei suspendate".

Umanitatea e, la o întîie privire, excentrică, fiind deopotrivă anacronică și enigmatică, ascultînd de legi ale firii care aduc în individ reverberații pe care acela nu le cunoaște prin rațiune. Omul e, în „Insula Albă", un compus stratigrafic de vremi, unde substanța originară și ireductibilă pătrunde, de jos în sus, fără piedică, și iese la iveală prin simbol. El este o ființă naturală, cu înțelesul „cărților naturii", unde speța e veșnică și răsună în specimen.

Peste tot este, de altfel, vorba despre simboluri izvodite de imaginația unui mitograf. Circul în „Copilul albastru", e o conservare a mitologiei, în direcția miraculosului scăpat pe deasupra circumstanțelor degenerate : „Circul, zicea el, dregîndu-și glasul, a rămas singura formă de spectacol care continuă marea tradiție a miraculosului. Miturile, legendele, basmele, arta statuară, nu înfățișează eroi sublimi, fapte mărețe, totul de o neobișnuită mărime ? Vai nouă, astăzi tentația neobișnuitului n-o mai găsești decît aici". Resurecția mitului, extras din beznele vremilor, este invocată la tot pasul aici. În „Protagonistul", mașinăria ficțiunii ajunge la intuiția simultaneității de timpuri altfel succesive, desfășurate, admirabil, în acest fel : „Ana, mamă îngrijorată într-o seară de la sfîrșitul războiului așteptîndu-și fiul, cel care în timpul ei nu se va întoarce, ca și cum nici n-ar fi fost venit vreodată. Aici însă așteptatul — o sperietoare la spartul cerului, tunica i se umflă, urcînd decorații, stele mari și mici, îndeolaltă călător, copil bezmetic în barca zburătoare, făcîndu-și vînt cît mai sus, cît mai înalt, supărînd-o rău pe bătrîna tremurătoare Vasilissa, cînd au fost la Tîrgul Moșilor din Oborul vechi, iată-i lipăind prin noroiul călduț de după ploaia de azi noapte ; o grindină mică, bob de mei, de prisos izbește aripile avionului de vînătoare, vijiind și răpăind scapă masivele norilor, printre lumile scufundate, epave și schelete, comori, recife, gînduri de groază, cete de Samaeli, vestiți pentru răutatea lor, împreunînd susul cu josul pe cît se topește un fulg de nea tot atît cît trece un ev istoric sau vreo geo-eră... în simultaneitate duratele sînt îndurare, echivalîndu-se".

Înclinația către mitologie este în afara îndoielii. Totuși, nu este o mitologie modernă, de felul „marelui cod" (explicat de Northrop Frye) ci cu mult mai veche decît s-ar părea atunci cînd examenul cade peste fragmente. Ceea ce pare medieval este în realitate arhaic. Enric e, de pildă, aurar — (cel de pe urmă din acea corporație și inițiat în preparații de „aliaje pe care numai el le știe") însă această îndeletnicire păstrează mult din magicul păgîn. Hephaistos ținea sub strictă observanță cultul Cabirilor (din insula Samotrake) și în general, făurarul e un hierophant civil (la poporațiile vechi ale Europei centrale). Obiceiuri păgîne se conservă și în „O seară de iarnă", atunci cînd, la fundația unei case, e sacrificat „cel mai frumos cocoș roșu". „Insula Albă", unde grecii credeau că viețuiesc spiritele (zice M.I. Rostovțeff) indică un cult pontic care amestecă pe Ahile cu Iphigenia, (unde aceasta ar fi o barbară divinitate a lunii și, prin aceasta, a magiei). Toate merg în direcția unei magii păgîne, făcute prin învîrtiri de scoarță de tei și de scoruș, și chiar dacă, la un examen serios, mitologia acestei proze pare a fi eclectică, ea are o substanță preponderent celtă. Lumea ei iese, de altfel, din „Marea Iarnă Fimbul", sărbătoare celtică, și chiar o teorie a morții, emisă într-un loc, este celtă, cîtă vreme se întemeiază pe psihagogie și pe comunicațiile de fel magic cu lumile morților, (este ceea ce Alice Botez denumește „cosmorostire") : „Atunci, prohodirea lor de o dată rostită, nu este iremisibilă nefiind decît convenție, anulată de virtualitatea ei, contrazicînd actualizarea primei versiuni. Atunci, ficțiunea nu e felie de viață, ci posibilă recuperare doar prin întregire — cosmorostire. Văd timpii cum se prelungesc în contrariul lor, o singură cuprinzătoare durată, aproape, aproape sferică : gesturi, atmosferă, întîlniri, evenimente, altele decît cele fixate odată, dar laolaltă, îmbucîndu-se ca verigile unuia și aceluiași lanț. Îndreptînd parcă ceea ce altă dată fusese iremediabil, dramele prefăcîndu-le în universalitate consumată, recuperare tragică, aureolă". Sînt, în „Insula Albă", documentate citeva din înclinațiile cele mai izbitoare în literatura română de azi către esoteric, comparabile cu acelea ale lui Vasile Lovinescu și, din această optică, nimic nu pare aci întîmplător. Cînd, în „Protagonistul", Luca este confundat (ori recreează, sub dictare magică) cu un cronicar al războaielor anticathare, înțelegem că prozatoarea știa de ordinele medievale (cum este acela al Templierilor) a căror genealogie canonică urca, prin merovingieni, către celți. Un studiu asupra acestei materii poate fi întreprins cu rezultate de tot surprinzătoare.

Oricît ar fi mitologia de puternică aci, totuși „Insula Albă" este mai întîi de toate literatură și încă una de grad estetic înalt. Prozatoarea are o remarcabilă intuiție a umanității văzută prin mediu social, descris, acesta, de la percepție și pînă la „bric-à brac"-ul de obiecte văzute cu ochi de gravor. Descripțiile de interioare sînt prelungi și fastuoase, începînd de la ușile mari, cu zăbrele de fier în arabescuri și încheindu-se, tîrziu, cu fluviile întinse ale ferestrelor pe unde explodează lumina, trecînd peste scările interioare de stejar, peste șaluri adînci de lînă scumpă și fotolii amuțite de pluș. Totul e citeodată decrepit și vitalitatea acestei lumi răsare atunci cînd este impulsionată memoria, de unde apar femeile învesmîntate în rochii de organdi ori de stofă cu plastronul plisat. Rareori în proza românească a pătruns o finețe atît de acută a observării unei civilizații (pe care azi o mai deține doar Paul Anghel). Și totul, într-un stil senzorial și poetic cu măsură, înclinat tot mai mult către o exprimare eliptică și către o enigmă a formulei și unde senzorialitatea (care seamănă, curios, cu aceea bănățeneasă a lui Sorin Titel și a lui Livius Ciocîrlie) e înfrînată de trebuințele unei verificări raționale. Impunătoare e, în proza Alicei Botez, puterea de a înălța la viziune observații și rezultate ale cercetării senzoriale : „Îmi zîmbeam mie însumi, văzînd în fața ochilor un cer foarte albastru, brocarduri în culoarea purpurei imperiale, sau verdele pădurilor ecuatoriale, imagini distincte, embleme, închideam ochii lăsîndu-mă străbătut de aure pure, interior reținute pînă aproape de amețeală". E o literatură care năzuiește să îmbrățișeze „universul poliform" și aceste cuvinte, puse în seama unui scriitor (creația preocupă aceste proze), sînt de înțeles ca un program : „Pot eu oare fără teamă și neliniște să-mi asum demnitatea auctorială a unei cărți, unde nimic numai poate fi schimbat, o dată pentru totdeauna, eu care nu mi-am revăzut niciodată un text fără a schimba, fără a îndrepta, fără a gîndi polivalent, poliform, în ispita unui text infinit, al variantelor paralele, în număr nelimitat, după modelul universului însuși, pe care cartea ar trebui să-l echivaleze și să-l conțină". Cînd nu este descriptivă și rafinată, proza Alicei Botez este liturgică și vizionară, căci, în ultima analiză, ea **ilustrează un realism magic, de substrat danubian**, pornind, adică, din Europa centrală și pînă în Pont.

Artur Silvestri

Maria Costa : „Despre viață"

Lectura — anamorfoză

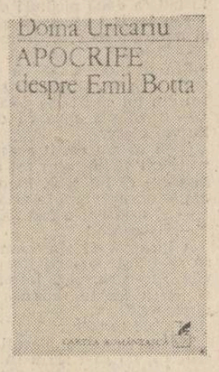

Eliberată de poncife și prejudecăți, Doina Uricariu încearcă, în „Apocrife despre Emil Botta", asupra lui Emil Botta un demers critic personal ; dilema întîmpinată este aceea de a nu putea să despartă pe scriitor de actor, avers și revers al aceleiași mărci inconfundabile. Marele Text al prozei bottiene, crede autoarea, este precedat de publicistica din anii '30, mai puțin cunoscută. Este, așadar, o lectură critică pregătitoare, care dă la iveală o maturizare precoce a celui ce semna atunci cronici cinematografice de finețe, eseuri „existențialiste" și articole de înaltă fervoare speculativă. Lectura critică propune din primele pagini un demers interpretativ. În acest sens, **Elogiul ipocriziei** (tipărit de tînărul de 20 de ani în „Facla" lui Vinea) devine proza ce-i sugerează autoarei nu numai un punct de plecare, ci și o emblemă posibilă a „alterităților" asumate.

Eseul, un **fals** credo, i se pare autoarei **„un écorché"** în comparație cu opera lui Emil Botta, dacă nu și un **écorché** al **écorché**-ului, care generează o „ciitire apocrifă", deci necanonică. Nu o „găselniță", nu o critică parazitară, așadar, ci una speculativ-eseistică și sistemic-integratoare, care, forțînd cercul, calcă în profunzimile și intimitățile operei, mai mult chiar, o critică-**écorcheu** ce se constituie într-o vie „lecție de anatomie". O **anatomie** a operei, săvîrșită cu singe rece, cu sentimentul lucid al efracției spirituale, în ideea revelării compensatorii a miracolului. Doina Uricariu crede în **lectura-anamorfoză**, „deformatoare", în libertatea actului interpretativ de a „deforma" opera pe care o citește, prin lentilele unei subiectivități ce deține și legile geometriei, hrănind o anume rigoare carteziană și voluptatea de a așeza într-o nouă perspectivă intuiția ce se dorește cu atît mai inocentă cu cît e conștientă de distanța ce-o separă de inocență."

Dar oare toată această metodă poate acuza sentimentul de violentare, de flagelare, de martiraj, la care este supusă opera (J. P. Richard i-ar zice „desuet" **clivare) ?** Înțelegem că pentru Doina Uricariu sentimentul de violentare a operei este o pură prejudecată. O prejudecată care pare să fi dictat criticii literare un presentiment de reținere (vecin oare cu inerția ? !). Este tot mai evident că noii critici nu-i pasă de integritatea și inviolabilitatea operei. Opera poate fi violată, „profanată", martirizată, întoarsă pe toate fețele dorite și nedorite ! Desacralizarea operei, ruperea vălului — acest dintotdeauna orgoliu al criticii ! Ne-o spune însăși autoarea, luînd „acea distanță orgolios-nostalgică față de textul canonizat" : practicînd lectura ca **apocrif** și lectura ca **ecorșeu**, în speranța de a găsi drumul spre o versiune a integralității, are conștiința de a fi smuls pielea de pe trupul Cărții, adică de a fi săvîrșit un martiriu „fără de care sanctificarea nu există". O dialectică a lecturii totuși s-a produs : apropierea de text e mai întîi rodul unei curiozități, căreia îi ia locul perplexitatea, dar fericirea de a o poseda este urmată de acea „relație monstruoasă cu Textul căreia vrei să-i pui capăt cu orice chip".

Apropierea de filosoful danez, făcută la repezeală în epocă, este reluată de Doina Uricariu (pe urmele lui Nicolae Manolescu), într-o viziune hermeneutică și poietică, cu acribioasă competență, stabilind de la bun început, dincolo de tiparele romantice și expresioniste, un veritabil demers existențialist în scrisul bottian (angoasa, polifonia vocilor, tema seducătorului, colocvialul, alternativa, repetiția, iubirea, agresiunea alter-ego-ului asupra eului, contemplarea distanță, Travestirea / Ascunderea, alternativa **Sau/Sau),** fie că este vorba de eseistică, de proza literară sau de poezie. „Alteritatea" / polifonia vocilor nu e decît o „deghizare estetică", o căutare disperată a personalității, într-o epocă în care mitul lucidității neagă originalitatea, substituind-o acelui **deja spus** al memoriei culturale. Metoda acelui „Je est un Autre" se folosește, așadar, de o „dialectică a înșelăciunii", cu care a culminat scrisul și existența lui Kierkegaard. Opera lui Emil Botta este așadar un discurs sincretic, în care autorul, actorul și spectatorul coabitează într-o perfectă dualitate. De aici elogiul „ipocriziei" kierkegaardiene, al acelui zig-zag al alterității ce ține de conștiința artistică. Cele cîteva sute de pagini de publicistică și eseistică risipite prin revistele vremii (pe cînd oare o meritorie recuperare ?) ar putea alcătui un „mic organon" al acelui „mod de a filosofa despre himera existenței" și de a trăi fervoarea rolurilor și a polinimiei „ca un existențialist ce se ignoră sau care are numai aerul că se ignoră". O politropie a imaginarului vizînd sancționarea Utopiei și dezmărginirea ființei, o luptă a identității cu alteritatea, o agonie urmărită de Doina Uricariu în primul capitol numit în spirit integrator **Fals tratat de ipocrizie** (I). Anonimatul, fuga de investire, arlechinada, parafraza, autoflagelarea, autopersiflarea, alegoria, fabula, pseudonimul buf și cel sublim, măștile, travestiul (în care adie uneori brize de expresionism și chiar de absurd beckettian) sînt tot atîtea forme de teatralitate literară în fața alienării.Ce dă la iveală un astfel de comparatism ? Evident o lectură de ecorșeu. O presiune a lecturii, din care opera nu iese mai săracă, ci mai profundă și înnobilată. Nu un comparatism **ad usum delphini**, ci unul în ideea unei mai drepte și nobile prețuiri. Apocrifismul critic ar fi așadar o formă a recunoașterii, dar și o condiție a consacrării !

Remarcăm stilul de o concentrată și precisă forță eseistică, lucrătura artizanală și tăietura deseori gnomică a frazei, în general o inteligență filtrată de politropismul unui veritabil scenariu. Intuiție și cultură și originalitatea unui demers, care nu numai că-și propune dar și reușește să fie „apocrif", înțelegînd prin **apocrifism** și **ecorșeu** critic pecetea inconfundabilă a metodei. O erudiție care, cochetînd cu stilul critic înalt, sfîrșește prin a deveni ea însăși stil.

Z. Cârlugea

Sufletul ca un trofeu

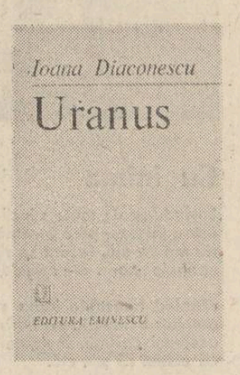

Debutînd foarte tînără, în urmă cu aproape douăzeci de ani, într-o atmosferă de imprimăvărare lirică, Ioana Diaconescu a ajuns, cu „Uranus" la cel de-al unsprezecelea volum. Evoluția poeziei sale n-a fost spectaculară. De la început, din vremea adolescenței, poeta s-a dovedit o structură înclinată spre confesiunea amară deși orizonturile i se deschideau. Bucuriile trebuiau „furate", iar indiferența celor din jur, chiar a celor apropiați, era de neimblînzit. Așadar, poezia Ioanei Diaconescu n-a cunoscut euforia juvenilă, elanul îndrăzneț, gestul provocator. Dar nici sentimentalismul feminist și nici confesiunea lamentată. Sentimentul singurătății și al vulnerabilității a produs totuși un lirism sobru, în care gustul dezamăgirii și aspirația bucuriei frumoase au fost împletite de la început. Din însingurare și din lipsa de iluzii nu s-a născut un scepticism ostentativ, ci un discurs reținut, fără accente dizarmonice, fără apăsări, egal cu sine de-a lungul timpului.

Bucuriile căutate nu sînt atît cele ale senzației, ale concretului, ci liniștea, puritatea calmă și o reverie care însă este sortită a fi mereu pîndită de coșmar. Așadar, între senzitiv și imaginativ, tipul poetic înclină spre cel din urmă. Cu toate acestea, deși rar, se manifestă simțul naturii, întotdeauna ca bucurie umbrită și mai mult închipuită decît reală : „Mirosul de mentă / Și mersul furnicii pe firul de lună. / Explozia florii de soc / În părul tău încărunțit // Mîngîi cu palma imaginară // Muntele acesta negru / Imposibil de urcat. / String la piept cărarea răsfirată / În cinci degete / Și nu pot s-o strig / Ea nu poate să mă audă / Îmi apăs pe gură batista înmuiată în narcoticul ierbii / Aproape de loc, pămîntul milos / E albastru și verde. Culeg cu sfîntenie un pumn din acest lut / Și el în palma mea / Se face negru".

Una dintre ideile obsedante ale volumului „Uranus" este aceea a „simulacrului de viață", iar una dintre metaforele cele mai frecvente aceea a „cupei cu otravă" sau a picăturii de otravă asociate cu „izul de narcotic" și cu „parfumul cenușii" sau cu „floarea de cenușă". Aspirația esențială merge spre „orele simple" sau „ora sublimă", ceasuri de echilibru și siguranță. Căci nesiguranța este principala sursă a neliniștii în toate confesiunile Ioanei Diaconescu. Reveria se transformă inevitabil în coșmar, căci undeva în apropiere pîndește prezența amenințătoare a „șarpelui", a „balaurului" ori se iscă o formă confuză și agresivă. Cu sensibilitatea veșnic în alertă, poeta resimte o permanentă neliniște pentru că ea este peirdută într-o lume proiectată de propria imaginație, în care nu există repere și certitudini. Visul devine coșmar, amenințarea pluteșe asupra ființei, iar agresiunea poate veni de oriunde : „Uneori noaptea nu era decît / o străfulgerare / Un fulger tăios // Anume străfulgerînd / Din grădina de dincolo, din grădina aromitoare / Iasomii cu nemiluita : / Balaur de fosfor e trupul nopții / Ce nu mai e noapte / Ci fulgerătură / Cu ce armă suavă a florii 'mă lovi depărtarea ? / Cu ce otravă fierbinte m-a aromit, ca pe-un trepied / Stropit cu smirnă ? (...).

Simbolurile agresiunii, rezultate pe canal afectiv, se află pretutindeni : „Groapa cu var", „groapa cu lei", „cuibul de viespi", totul amenință. Chiar și „duhurile casei" cu „bunăvoința" lor, îngrozesc ființa vulnerabilă. Dacă la început, în volumul „Furăm trandafiri", drama era produsă de nepăsare, necomunicare, singurătate, care contrariau o ființă pură și dornică de afecțiune, pe parcursul evoluției poetei neliniștea se insinuează progresiv, izvorîtă din chiar imaginarul personal. Nevoia de afecțiune, ofensată, se retrage. Dar acum chiar frumoasele himere, chiar închipuite, se transformă îndată în apariții „cu șapte guri", căscate împotriva celei care le imaginează. Poeta este predestinată să străbată „purgatoriul inocenței" căutînd o insulă unde să se simtă cel puțin protejată, dacă nu poate fi iubită și înțeleasă ; o insulă însă intangibilă.

Confesiune lirică în registru elegiac, rostită cu discreție și constituită în jurul cîtorva obsesii și metafore dominante, poezia Ioanei Diaconescu se aude ca o voce distinctă în lirica feminină, nu atît prin atitudine și structură, comune unei tipologii destul de cuprinzătoare, cît prin nuanțe și prin inventarul reprezentărilor.

Sultana Craia

alina ungureanu

De tine iubită

Zăpada,
ființă ce-ai săgetat în văzduh,
își prăbușește trupul
căutîndu-mă :
eu fiind de tine iubită.

Marea,
ciinele tău,
se tîrăște spre mine
cu colții aprinși,
dar se retrage de teama
miniei tale,
căci eu sînt de tine iubită.

Nisipul,
blănurile vulpilor viclene,
ațiățătoare,
De pe spinările lor voi aluneca
pînă la vietatea stăpînă a pădurilor
ce ai cotropit.
Acolo voi fi țintuită
și judecată
și osîndită
ca fiind de tine iubită.

Cumpănă

Acum ultima oară să mai scap,
ultima oară –
și-am să mă scald în apa de aseară.
Acum să rămîn încă neînfrîntă,
neînfrîntă –
Și trupul îmi va naște cea mai curată undă.
Cită lumină,
atîta lumină
mi-a fost ursită mie drept vină.

Propoziții

Iar bate vîntul.
A venit și iarna.
Deci sînt datoare să-l iubesc mai mult.
Va tăcea iar.
Îmi vor vorbi atîția.
Aûz mi-i dat pe el să îl ascult.
S-a scris atît.
Și timpul e puțin.
Eu să citesc în ochii lui mi-ajunge.
Vor trece oameni.
A venit și iarna.
De-ajuns îmi e de-n brațe mă va strînge.
Va tăcea iar.
Si eu o să aștept.
Din nou îmi voi compune o poveste.
Iar bate vîntul.
A venit și iarna.
Și mîine însă încă o zi mai este.

De ce cuvîntul

De cine să-mi fie teamă,
oare teamă de mine să-mi fie,
dacă păsării teamă
de aripa sa nu îi fuse ?
De ce să învăț cum se plînge
dacă ea nu a învățat să plîngă
și altfel
decît prin cîntec ?
Ce poem ar trebui să născocesc
dacă ea a născocit cîntecul
ca să vorbească.
Cu ce cuvînt aș putea să înfrunt lumea
dacă nici păsării
sortit nu i-a fost
cuvîntul ?

ioana proca

Sare în rărunchi

Leagă-mă de moarte
plînge-mă în vis,
frînge-mă în șapte
parcă într-adins.

Unge-mă cu singe
pînă la genunchi
nimenea nu plînge
sarea din rărunchi.

Din tăceri supreme
s-au născut stafii
ninge-mă-n blesteme
numai să nu vii.

Cunună

Nimeni nu cunoaște, nu
Cine-i Ea și cine Tu,
Doi străini pîndind lumină
Două luminări la cină.

Unul arde pentru altul
Îngropări cu tot înaltul,
Joc de pierdere și spaimă,
Orice-mbrățișare-i vamă.

Flori de singe : Da și Nu,
Numele în răni căzu,
Într-un infinit zăplaz
Colorat cu mult necaz.

Nu ne mai cunoaștem, nu,
Biruit de ploi, tăcu
Clopotul urcat la rang
De cunună pentru știeang.

Descompunere

De sus, de jos, din părți opuse,
din descompuneri fără plăți,
mereu iubire, cearcăne supuse
se rostuiesc în noi singurătăți.

Mai înspăimîntător decît o fiară,
destinul se implîntă în Destin,
rînd după rînd erorile dispară
dar eu la tine-n iarnă n-am să vin.

Rămîn cum sînt : o cîrjă înflorită
din opinteli înmugurind oricînd,
cumplită istovire nenuntită
de mă găsești îngroapă-mă în gînd.

Imitație

Ne-ar fi unit pesemne disperarea
în acea seară de-ai fi fost plecat
adresa falsă imitînd candoarea
stătea ca Luna Nouă la iernat.

Aș fi vroit să-ți fie dor de mine,
să te alunge un blestem pierdut,
dar, dintr-o întîmplare lîngă tine
îmbătrînea un vechi și aspru scut.

Ostaș de veghe – inima își plînge
intrarea la același carnaval,
înfrîntă sînt ; deochi căzut pe singe
cînd urcă pîrguirea-n ireal.

gabriel cheroiu

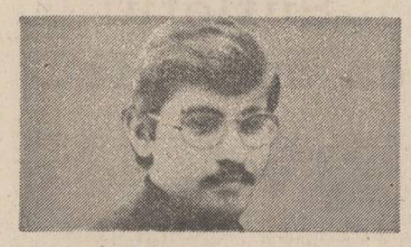

Cu inima

Lovindu-se de toate stincile tale
intr-o mișcare prea inceată auzului,
de mii de ani, făcind să vibreze
strunele subțiri ale spicelor,

aburind ferestrele iarna și frunzele
pomilor tivindu-le cu horbota verii,
aceleași cuvinte, învățate inainte
ca ochiul să știe citi.

respirate, plinse milenii de-a rindul
de arborii și apele acestui pămint,
pe tine, fără istov te rostesc
cu inima, din inimă-n inimă, Patrie !

Umeri de țară

Cu neputință cerul a urni
de pe aceste vechi așezăminte
ce pot să fie munți sprijinitori
sau de hodină culmi de oseminte.

De sub veșmintul toamnei se răsfring
ca poamele in iarbă cufundate,
cind ocrotesc cu miezul străveziu
cuibare unde vremea nu străbate.

E trecătoare piatra cind s-a rupt
din cleștele de lemn și rădăcină,
căci veșniciei muntele-i sortit
cit fruntea sa de lună se-nsenină.

Pămînt de flori

Pe roate patru molcom lunecind,
timp n-au avut orbeții nici a plinge,
că-i și goli crepusculul de singe –
pămînt de flori, impurpurat pămînt.

Să crească amiroase in odăi
și ierbile-n inaltele pridvoare,
ei au săpat prin timp cu disperare
și s-au topit in brazdele dintăi.

Hai la pămînt de flori, veniți plingind
și veți primi pe-o lacrimă de-a voastră
o inimă de cirtiță, albastră
ca un cartuș cu glonte de pămînt.

Hrisov

Intruna și-a pus țăranul pecetea
degetului său bătătorit
pe ale Patriei scrise hrisoave
cu slove de griu pirguit :

„Io, mare voievod și Domn
cu nețărmurite drepturi peste toate
lacrimelor, singur truditor
pe moșia-mi de eternitate."

LINA

clelia ifrim

Una din cele mai indepărtate amintiri pe care le am este legată de Lina. Copil pe atunci, îi spuneam ca toată lumea, baba Lina, dar astăzi după zeci de ani, imaginea despre ea s-a transformat intr-o lumină blindă și sfișietoare.

Atunci, intîmplările de fiecare zi, mărunte ca niște furnici, își aveau un rost temporar și orice tulburare era la fel de trecătoare. Nu-și aparțineau decit lor și nu se intimpla nimic deosebit pentru a le ține minte. Dar poate că memoria este involuntară și fără voia mea a trebuit să mă supun. Rarele modificări pe care le-am făcut se datorează anilor ce au trecut de atunci. Inima și mintea mea au tremurat asupra lor, zile și nopți.

Lina nu era bătrină. Stătea singură intr-o cămăruță cu chirie. O vedeam mai ales seara, cind lucrurile și oamenii se potoleau, intorcindu-se cu fața spre somn.

Purta intotdeauna o rochie fumurie cu nasturi de aur, inchisă pină la git. Cozile porneau din capul ei ca două riulețe și nu se mai opreau. Mi se părea foarte inaltă atunci, de aproape trei ori cit mine, dar astăzi, dacă ne-am intilni, am fi egale. Nu credeam că este adevărată istorioara pe care mi-o spunea, și o repeta de mai multe ori ca să o invăț, dar bunica o continua, zicind că așa a fost. Plecam de la Lina cu jumătate de poveste și bunica imi spunea sfirșitul mult timp după aceea, și intre aceste două părți rupte exista un timp neтrăit pe care nici una din ele nu știa să-l povestească.

Lina incepea așa :

— Eu am venit prima pe păminturile acestea. Părinții m-au trimis de acasă pentru a invăța cit mai multe lucruri. Erau bogați dar nu mi-au dat nimic. Rochia și nasturii de aur, care sint de aur numai pe pieptul meu, mi-au fost de ajuns.

Apoi tăcea și se uita in altă parte. Se juca cu nasturii și treptat, treptat nu o mai simțeam lingă mine.

— De aici poate să continue bunica ta.

Treceau săptămini și luni, și ani, și bunica amina mereu să povestească.

— Incă nu, nu. Mai ai răbdare.

Și intr-o seară incepea pe negindite, pe nerăsuflate :

— La barieră ne-a răsărit in drum o fată și ne-a intrebat unde mergem. I-am spus că unde vom vedea cu ochii și atunci ea s-a oferit să ne insoțească. O luase puțin inaintea noastră și nu lăsa urme in praf. Avea o rochie gri cu nasturi galbeni. Era spre sfirșitul verii și menta sălbatică inflorise peste toată cimpia. Mirosea atit de frumos că nu ne-am dus mai departe.

— Noi am vrea să rămînem aici.

S-a oprit. Era blindă și ușoară. Vorbea incet privind pe lingă noi ca și cum căuta ceva in ierburi.

— Dacă rămineți, rămin și eu.

Am dormit noaptea aceea in cimpie și a doua zi ne-am apucat de casă.

Lina locuia cu chirie. Proprietăreasa era o femeie rea. Nimeni nu o iubea și atunci ea se răzbuna pe Lina, bătind-o. Simbătă dimineața o trimitea din nou cu sacul plin de perii să le vindă. Aducea bani vechi, fără vreo valoare materială. Figurile de pe ei erau acoperite de pulbere și proprietăreasa o punea să-i inghită. Lina se tulbura o clipă și-n jurul ei lumina strălucea ca un nimb oval.

— Poftiți banii.

— Hoață, hoață. Numai atîția ? Un sac de perii numai atîția bani ?

— Vă rog, nu se poate... Uitați, sint toți.

După ce Lina s-a imbolnăvit, bunica mă trimitea in fiecare zi să-i duc de mincare.

Curtea era foarte mică și fără nici un pom. Peste tot numai ciment. Nu ploua niciodată, nu era noroi și nici zăpadă. Totul era uscat. Proprietăreasa avea o colonie de pisici, albe și grase. Atunci, aș fi dat totul ca să nu existe nici una. La cel mai mic semn s-ar fi repezit la mine. Călcam in virful picioarelor și n-am atins niciodată nici un fir de păr din blana lor. Astăzi știu că orice rană este acoperită de timp, dar atunci in virful picioarelor, printre pernele acelea grase și albe, toată viața mea mi se părea atirnind de cel mai mic zgomot pe care l-aș fi făcut.

Curtea era foarte mică și de la poartă pină la camera Linei număram intotdeauna cincisprezece pași. Am ciocănit. Nu mi-a răspuns nimeni. Așteptam cu farfuria in mină. Nu indrăzneam să mă intorc, nici să intru.

Soarele răsărise și era o lumină de vară tirzie, blindă și sfișietoare. A doua zi urma să plec și nu știam că nu voi mai revedea locurile acelea niciodată. Stăteam in fața ușii singură și neajutorată. Ochii incepuseră să joace in lacrimi și miinile tremurau de o durere pe care astăzi nu o mai cunosc. Intr-un tirziu am auzit pe cineva in spatele meu. Imi era frică să intorc capul.

— Intră !

Am recunoscut glasul proprietăresei. Fără putință de impotrivire m-a impins inăuntru și a incuiat ușa.

Toată camera strălucea in lumină. Ușor polenizată și aurie se aduna mai mult in dreptul ferestrei. Geamurile erau curate și fără perdeluță. Erau atit de subțiri că uneori mă apropiam să le pipăi, să simt dacă există cu adevărat. Lina stătea intinsă pe pămintul gol. Nu avea nici un fel de mobilă. In jurul ei aurul incepuse să se destrame. Își desfăcuse un nasture și prin deschizătura rochiei se vedea pielea tinără și albă. Stătea intinsă cu ochii deschiși și privea tavanul. Nu știam ce să fac. Liniștea era mai subțire ca lumina și albeața pielii le cuprindea la un loc.

— Vrei să te ridic ?

Și-a intors ochii spre mine și i-am văzut strălucind ca două picături de apă.

Am lăsat farfuria și paharul de vin lingă ea și am ridicat-o sprijinind-o de un perete.

— Trebuie să măninci.

Era atit de slabă că lumina și liniștea treceau prin ea. Devenise străvezie și nu mai păstra din tot ce fusese decit un zimbet firav.

— Bunica a spus că de miine o să vină ea. Eu voi pleca.

Cred că am rostit aceste cuvinte intr-un timp suficient să inconjur tot pămintul. A dat din cap in semn că intelege. Pleoapele îi tremurau și eu am intors privirea in altă parte să nu o mai văd.

— Și astăzi ti-a fost frică ?

— Groaznic !

A incercat să zimbească dar peste puterile ei se așternuse o moliciune goală. Își ridicase cozile intr-o cunună. Lumina îi aurea firele albe și părea foarte tinără. Avea părul blond și virsta ei.

— Cind te intorci ?

Stătea cu ochii plecați in farfurie. Îmi jurasem că am să-i scriu in fiecare zi. Știa să citească dar mai ales știa pe dinafară cărți intregi. In nici o bibliotecă din lume nu le-am mai găsit.

— Cred că la vară, spre sfirșit... Promit.

I-am atins mina. Era caldă și semăna cu a mea.

— Nu promite, nu.

Și-a lăsat capul pe spate, incet, sprijinindu-l de perete și a inceput să se uite pe geam. In dreptul lui proprietăreasa ne urmărea. Se uitau una la alta cu ginduri diferite. La marginea lor, eu eram absentă.

— Am să gust puțin din vin.

I-am dat paharul și buzele ei abia l-au atins. Nu mai avea putere nici măcar să țină o boabă de strugure.

— Te rog să mă culci la loc.

Am luat-o de subsuori și am așternut-o pe pămintul gol. Mirosea a mentă și a flori de cimp. Cozile se despletiseră aurii și mătăsoase. Mă uitam la ea in timp ce se acoperea de un somn ușor. Aș fi vrut să o iau cu mine. Să nu plec singură in lume, să nu o las singură. Respira ca un copil și nu știu cit timp am stat așa, uitindu-mă la ea in timp ce adormea. Spre amiază proprietăreasa a descuiat ușa și a rămas in prag. Umbrea soarele și era o pată uriașă și neagră. Stătea in dreptul luminii și-mi făcea semne că pot să plec.

octav păun

Secol nervos

Fii binecuvintat, fii blestemat, secol tehnicist
Ai venit să ne tulburi inimile, secol proroc
Ingenunchiez lingă soare și vreau să-ți
deslușesc chemările
Care ne-au deștrămat liniștea
Și ne-au oprit cintarea Păsării Sfinte.

Imi biciuesc bietul suflet
Să mă visez in Cimpia Română
Unde să-ntilnesc cirdul de dropii
Cu flori de liliac in cioc.

Frumoasă, poezia

Aud, adesea, pe cite unul perorind
Că poezia e frumoasă !
Nimic mai tern, nimic mai banal.
Și, totuși, nu-ncerc blinda dojană
Care-ascunde inatacabile definiții.
Cuprind, atunci, cu bun simț de libertate :
„Aud materia plingind"
Și mingii fruntea poetului
Care nemurit-a Versul.
Ascult, apoi, pentru a cita oară :
„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată
Pururi tinăr infășurat in manta-mi
Ochii mei inălțam visători la steaua
Singurătății"
Și-ngin, suav, cu anonimul :
„Că la nunta mea
A căzut o stea"
Și zic cintarea de orgă
A bardului transilvan :
„Pămintule, dă-mi aripi
săgeată vreau să fiu să spintec
nemărginirea
Să nu mai văd in preajmă decit cer,
deasupra cer
și cer sub mine"
Și să le port cu mine tăria
In lunga și ne-ntrerupta călătorie
Ca singura amintire
Despre țara de dor, România.

Totdeauna Omul

Doar o dată piatra
Doar o dată osul
Doar o dată lemnul
Totdeauna Omul

Niciodată arma
Niciodată larma
Niciodată vrajba
Totdeauna cartea
Totdeauna arta
Totdeauna fapta

Doar o dată focul
Doar o dată fierul
Doar o dată bronzul
Totdeauna Omul

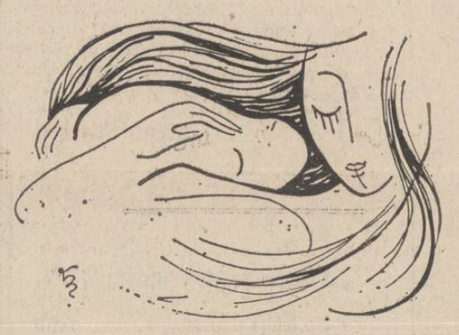

Desene de
Liliana Niculescu

Cîntec de cer

Razele soarelui sint strunele
Pe care cintă ciocirliile, miile
Coborind, zglobiile
Aduc cu ele
Ram de măslin
Pe Calea cea Verde

Razele de lună sint strunele
Pe care cintă privighetorile, multele
Suind, surorile
Duc cu ele
Bobul de griu
Pe Calea Lactee

În prag de seară

Sint singur și jinduiesc
La camaraderia marelui nimeni
Mă-nveșmint cu-o părticică de-ntuneric
Și cu-n intreg de indoială
Din care imi fac o ăripă perpetuă.

Și-n prag de seară urc la ceruri
Să pling pe ghilotina
Care frinse inima bietului Danton

Cer troienit

In amintirea lui Marin Preda

Suflete-n necumpănă
Zorii lumii zdruncină
Trecerii prin cerc de singe
Inima-mi arhaic plinge

Aș vrea pe rug să ard
Cumplita mea singurătate
Să rup al lumii gard
Și-acolo s-ajung pe inserate

Lungă cale, cer troienit
Scumpă povară zvon impupit
Alte-or urma fulgere iară
Vor adumbri uitata țară.

Adolescență

Drum de pămint bătut de trăsuri inchiriate, –
drum de cuvinte bătut de o moașă tirzie
cochilii moarte șlefuite de intrebări
alfabet putrezit, degete roșii extrăgind
capul și apoi umerii de copil dintr-o scoică

jupuind de pe buze cuvintul

baracă de tir clătinind aripi de tablă, –
legănind ora la care
miinile tale rup paginile sfirșitului ;
creier și inimă – tatuate cu-aceeași așteptare

tomberoane de insulte
pacheboturi albe de liniște
gramatica fierbinte a singelui.

Cu o bătaie de inimă era să dărim totul.

Rostogolire de pietre

Nici un fel de amintiri ale trupului.
Numai osul de zăpadă al clipei de acum curățat
de carnea memoriei, –

traian t. coșovei

numai prezentul care se scrie singur cu o mie de brațe
numai tu care semnezi anonim cu o mie de chipuri
și peste toate
șampania țipată a cuvintului băută pe marginea ferestrei
cu o mie de guri.

Unde, unde era
pata aceea de singe care strălucea ca un pumnal
intre dinți ?

Strigăt inghițit de un cintec, cintec devorat de tăcere ;
aripi invinețite bubuind pe podele, –
oase de glasuri dezgolite de carnea memoriei –
unde era pata aceea de singe strălucind ca un urlet ?

Acum, chiar acum
Singele cui bate exact in eprubetele nopții ?
Ce ureche enormă mototolește fețele de masă ?
Pentru cine se-aduce ceaiul ?
Ce pinză țes acum degetele tale și pentru care pradă ?

Nici un fel de amintiri ale trupului.
Numai drumurile acestea pietruite cu vieți –
numai haltera grea a ingerului bubuind,
bubuind pe podele...

Unde era pata aceea de singe
care imi inroșise deodată vorbirea ?

Nici un semn

Nu mai aștept nici un semn de la albul zăpezii.
Retras din toate cuvintele
imi adun viața in ani de bumbac,
in ceasuri de smalț, in clipe repezi de fontă,
ascult muzica tirnăcoapelor spulberind trecutul
(o răsuflare caldă apropiindu-se prin pereți
ca lama buldozerului)
mă incălzesc la lumina de demult a ceaiului,
caut incă un drum pe harta
trupului tău.

Să cinți sau să mori, să-ntorci capul, să uiți ?
Retras din toate cuvintele
nu, nu mai aștept nici un semn de la albul zăpezii.

Deasupra, doar creierul nopții imens și greoi,
sudoare sau singe, urme de ruj sau noroi, –
corzi de ghitară plesnite sub cintec.
Nu, nu mai aștept.
Frumusețe spusă-n cuvinte, oglindă privită cu lama
cuțitului
Nu, nu mai aștept nici un semn.
Stradă trăită la colțul străzii, oraș
privit la marginea orașului –
viață ortopedică călcind peste toate viețile,
Sisif urcat de o stincă.
Și nici un semn de la albul zăpezii.

8 MARTIE 1986

teatru t

GALA SPECTACOLELOR DE TEATRU PENTRU TINERET

R. U. R.

(Teatrul Tineretului, Piatra Neamț)

7. Intr-un context science-fiction, la limita dintre real și imaginar — favorabilă interpretărilor — se creează imaginea tulbure, ca de acvariu, a unei lumi bolnave, artificiale, pe cale de disoluție. Interiorul semicircular al unei biblioteci inchise, apăsătoare, ticsite de cărți — privit in perspectiva pianului al doilea, sugerind intinderea unei mări insorite — devine spațiul insular al trustului producător de roboți-oameni, Rossum's Universal Robots. Deținind puterea cunoașterii, acest temoiu al rațiunii, cu produsele sale „umane" — ca reprezentare a tehnicii scăpate de sub control, intoarse de oameni impotriva oamenilor — se transformă in anticameră a morții. Inzestrate cu gindire, aceste ființe artificiale se vor revolta, pentru a-i distruge pe oameni, cu tot ce e omenesc. Alquist, constructorul androizilor lipsiți de suflet ca unic supraviețuitor, va trăi imaginea dezolantă a sfirșitului, făcind corp comun cu Bérenger (din „Rinocerii" lui Ionescu) prin drama **ultimului om.** Năruirea lui Alquist, in fața tragicului deznodămint de a nu putea salva omenirea de la pieire, află ușurare intr-o soluție de limită: datorită afectivității imprimate de dr. Gall, roboții Primus și Helena deprind limbajul iubirii, prelungind in timp existența umană.

Alexandru Darie (premiul pentru cea mai bună regie) abandonează domeniul S.F., optind pentru spectacolul **retro,** ale cărui trimiteri depășesc nivelul anilor '20, al frămintărilor omenești. Spectacolul demarează cu un moment de pantomimă pe muzică, formula lucidității impunind cuvenita distanță intre spectator și iluzia scenică. Imbogățit cu sensuri abstracte, personajul Nanei — interpretat cu agilitatea și expresivitatea plasticii corporale a Cocăi Bloos (mențiune pentru rol episodic) — face trecerile din plan real in cel imaginar, aparițiile sale in chip de clovn subliniind că individii convenției scenice trăiesc in confuzie, intr-o realitate instabilă, in care exaltarea e urmată de depresiuni psihice, in care agresivitatea ascunde dorința de a stăpini.

Străbătind universul abstracțiilor, Alexandru Darie recurge la tehnici aparent contradictorii, infiripind, ca un iluzionist, surprizele scenice, prin **imbinarea elementelor realiste — alcătuind imaginea lumii sfirșite — cu** cele spectaculoase, care fascinează și mențin viu interesul publicului.

Domin-Gheorghe Birău, Alquist-Constantin Ghenescu, dr. Gall-Bogdan Gheorghiu, Busman-Liviu Timuș alcătuiesc nucleul de simboluri al acestui palat al iluziilor. Claudiu Istodor in Radius, aduce prin datele fizice intruchiparea unei supraforțe amenințătoare. Abstractizarea tuturora se realizează la nivelul unui joc controlat, rece, poate, uneori, prea rigid, din cauza tentei ingroșate spre expresionism (la care concurează favorabil paloarea machiajului, portretistica bivalențelor, prin eclerajul contrastului dintre lumină și penumbră). Desprinderea lui Alquist de semnificația celor ce vor să domine este sugerată de regie prin conștientizarea jocului teatral al actorului: mimează culesul de flori, se alătură lumii clovnului, dansind cu el, își spală chipul cu apă, pentru a inlătura imaginea unui vis urit „mort e somnul fără vise...". In atmosfera asfixiantă, Helena Simonei Măicănescu (premiul de interpretare feminină ex aequo) — simbol al femeii reificate, obiect de admirat — aduce o undă de căldură acestei lumi uscate, fiind curind acomodată la gesturile programate, lipsite de sentiment ale celor ce-o asimilează : rostirea simultană a replicilor impreună cu Domin, amețeala iluziei de sărbătoare făcind-o să se prindă in dansul ce prefigurează moartea (sub privirile-avertisment ale Nanei). Aparițiia Oanei Pellea (mențiune pentru roluri episodice), in dublu rol, permite actriței să treacă discret de la stranietatea rece a robotinei Emma la farmecul păpușii vii, care, descoperind sensul apropierii ființelor intru dragoste, se umanizează. Florin Măcelaru i se alătură, completind imaginea perechii edenice.

Dincolo de citeva incongruențe de ordin ideatic, dincolo de lungimi, R.U.R. rămine un spectacol „de văzut".

Nicoleta Gherghel

Rîs și plîns

Traducerea titlului original al piesei lui Radoev este **Bivolul ;** un titlu foarte potrivit pentru o comedie. Dar ea nu este o simplă comedie și acest fapt a fost bine intuit de traducătoare (Paulina Corbu), care și-a intitulat versiunea românească **Ris și plins.** O inițiativă bine venită, stabilind prin cele două atitudini cuprinse in titlu inseși parantezele dintotdeauna ale dramei. Căci piesa lui Ivan Dașev Radoev este o dramă bine alcătuită, incercind să surprindă viața așa cum este, cu largu-i spectru etic pe care-l dezvoltă. Miza sa este furnizată de o problemă la modă in ziua de azi **urbi et orbi :** dialogul dintre generații. Un dialog nu o dată incomod, luind forme conflictuale. Pentru literatura bulgară, tema are, se pare, o mare greutate și se bucură de atenția constantă a autorilor. Cei ce au citit tranicul roman al lui Pavel Vejinov, **Noapte cu cai albi** (in splendida tălmăcire a lui Tiberiu Iovan) imi vor da desigur dreptate. Am avut prilejul să discut mult acum citiva ani cu acest clasic al literaturii bulgare despre această problemă și am avut senzația unei admirabile obiectivități. Pe o poziție similară se situează și dramaturgul (cu cincisprezece ani mai tinăr decit prozatorul amintit, autor al neuitatei **Bariere,** ce avea să constituie subiectul unui film cu Inokenti Smoktunovski), Ivan Radoev (născut in 1927), autor al unor lucrări dramatice precum „Mică e lumea!", „Marea intoarcere" sau „Moneda lui Justinian", om de teatru cu suflet de poet (și poet chiar!). Cariera internațională a piceselor sale se amplifică deci prin prezentarea cu real succes in fața publicului românesc a acestei drame alerte pe care Petre Gheorghiu (cunoscutul actor, convertit la regie de cițiva ani) o propune Teatrului **Nottara,** după ce se convinsese de priza la public a lucrării cu prilejul prezentării ei pe o scenă studențească bine cunoscută.

De data aceasta sint solicitați să descifreze mesajul patetic al piesei cițiva actori reprezentativi. In primul rind Mircea Diaconu și Diana Lupescu, in rolurile generic notate drept **Băiatul** și **Fata,** cei doi răpitori improvizați ai **Profesorului** și deveniți subtili anchetatori ai acestei somități științifice care, abia prin ei va dobindi revelația adevărului unei existențe pe care o socotea inatacabilă. Or, ea este vulnerabilă din multe, foarte multe puncte de vedere și faimosul academician descoperă — grație năzdrăvăniei celor doi, dar și prin lecția de aleasă sensibilitate pe care i-o conferă Mama (in spectacol apar alternativ Cristina Tacoi, Rodica Sanda Țuțuianu și Lili Nica Dumitrescu), această femeie de la țară, de uriașă simplitate — că la temelia vieții sale s-au insinuat treptat, fără să-și fi dat seama, compromisul și falsul ; că receptarea sa de către cei din jur era departe de imaginea pe care el o deținuse tot timpul. Și astfel, **Profesorul** (fermecător in rol același Petre Gheorghiu) pare mulțumit a fi dobindit accesul la adevăr prin mijlocirea acelor adolescenți zburdalnici seduși de magia lui Antoine de Saint-Exupery, dar extrem de realiști in judecarea complicatelor mecanisme ale vieții. Ivan Radoev este, desigur, un dramaturg abil și tocmai datorită meșteșugului său (vizibil in replică, in schițarea situațiilor) piesa este departe de a dărima o teză prin impunerea alteia, de a distruge un angrenaj moralizator printr-un altul. Și chiar dacă el nu se oprește la elucidarea unei singure probleme (cea deja enunțată, a conflictului dintre generații), ci incearcă să investigheze și altele, precum deloc simpla chestiune a „urbanizării forțate", a exodului de populație rurală spre capitala bulgară. In rolurile Slabina și Condora — Ruxandra Sireteanu și Anda Caropol izbutesc să schițeze cadrul polemic menit să contureze un atare proces. Piesa este asadar ambițioasă și are darul să capteze interesul unui public divers, altfel spus, să asigure teatrului ce o găzduiește un veritabil succes. De notat că la obținerea lui o contribuție deloc neglijabilă își aduce autorul ilustrației muzicale — Adrian Ciobanu, ale cărui sugestii sonore au menirea să amplifice pe cele ideatice cuprinse cu generozitate in textul lui Radoev.

Titus Vijeu

vera făgădaru

Fîntînile

Bat clopotele. Bat lung, suind peste sat și ducindu-se pînă dincolo, în cîmpia neagră și tristă. Aerul înghețat o să suie trei zile, atît cît or să sune și ele, vestind satul că are un mort, iar după asta trei zile o să sune o dată cu ele pentru altceva, pentru vreo sărbătoare mare sau mică.

Dar acum clopotele pentru Răducanu a lui Țiu bat, bat lung, vestind întoarcerea în țărînă.

A alunecat Răducanu pe gheața subțire de la margine și s-a prăvălit în puțul pe care singur l-a săpat în curte, ștergîndu-i bruma de la buze. S-au chinuit lung să-l scoată. Cangea-l aducea pînă la gură ca să-l scape apoi cu plesnet mare în apa pe care a căutat-o o viață întreagă. Colacul de piatră lunecă, făcîndu-i pe ginere-su să blesteme ziua cînd l-a stricat pe ăl de lemn. Dus de bătrîn acum cincizeci de ani, cînd a săpat fîntîna. Cu colac de lemn ar fi fost mai ușor.

★

Îl făcuse mamă-sa la claie, într-o vară fierbinte, bărăgănoasă. L-a făcut fără doctor și fără emoții, era al șaptelea și se obișnuise. Muierile, legîndu-i buricul cu ață scoasă din basma, i-au promis viață de culegător, dar cînd mai tîrziu, pe locul acela, s-a ridicat fîntînă, tot ele au luat-o de semn. Și așa a fost — cît a trăit Răducanu a dat oamenilor apă, găurind cu sîrg pămîntul, iar el a băut rachiu. Și cînd l-au scos din apa care nu mai vroia să-l întoarcă pămîntului duhnea ca prunele primăvara. Abia acum cunoscuse el gustul apei, gust care-i strîmbase gura cu care-o blestemase și binecuvîntase o viață-ntreagă, cu care-o dezmierdase și-o scuipase, apa pe care-o supusese și căreia-i fusese stăpîn, apa răzvrătită într-o ultimă îmbrățișare.

Îl vedeai în cîte-o dimineață cu uneltele de săpat pe umăr, plecînd el știe în ce sat de peste gîrlă, sau mai de dincoace, sau mai de dincolo, de undeva din cîmpia întinsă și seacă. Numai pentru Răducanu nu era ea așa ca pentru toată lumea. Pleca întotdeauna proaspăt ras și piepteănat cu grijă, înșirînd încetișor cîte-o doină veche de prin părțile Moldovei, de unde erau ei de neam, doină de zicea mereu de cîte-o fetișcană cu ochi mari și păr bălai, așa cum îi plăcuseră în tinerețe și cum îi mai plăceau și-acum. De-ntors se-ntorcea peste-o săptămînă, citeodată mai încolo, mulțumit, cu obrazul țepos și cu urme de pămînt pe haine. Mai făcuse Răducanu al lui Țiu o fîntînă, mai se-ntîmplase o-ntîlnire, mai lăsase o urmă pe lume, și nici el nu mai știa cîte urme de-astea, cîte găuri făcuse el pămîntului, da' știau oamenii care-l pomeneau și-l cinsteau pe fîntînarul bătrîn care nici acum, cînd ar fi trebuit să-și petrecă liniștit anii nu pregeta să se bage-n pămînt precum cîrtițele, să sape drept, să pună tron de scîndură să fie malurile tari și apa dulce, și-apoi să ridice cu oamenii, trăgînd din trei părți deodată, cumpăna.

S-au rărit cumpenele din cîmpie. Fîntînile vechi au secat sau s-au sleit, sau au rămas fără găleată, unele, dacă le-a spurcat vreun hoit, le-au închis oamenii, peste cele mai multe au crescut urzicile și s-au încuibat broaștele. Nu mai vezi turmele adunîndu-se lîngă furca cumpenei și mugind pitoresc și rural la mirosul apei, așa cum nici femeile nu le mai vezi topind pînză la rîu, așa cum nu mai vezi multe alte lucruri știute, avute și pierdute. Acum totul e mult mai simplu. Vin de la oraș ingineri cu mașini care au în spate instalații pe trei picioare, și-și destac instalațiile astea picioarele și bagă un șfredel în pămînt de-ncepe și sapă drept în jos o gaură lungă, rotundă și-ngustă, și dacă nu iese apă mută locul, iar dacă se nimerește de iese, atunci lărgesc gaura, toarnă beton și prind găleata de-o roată cu lanț. Nu mai sînt cumpene noi în cîmpie.

În ultima vreme nu mai pleca Răducanu așa de des. Trebăluia pe lîngă casă, să nu se-usuce de urît, și parcă simțea cum îmbătrînește, iar seara făcea un drum la circiumă ca să-și bea rachiul și să mai schimbe o vorbă cu oamenii, ca mai apoi să se întoarcă agale, să se așeze pe prispă și să petrecă soarele la culcare. Își răsucea o țigară groasă, cu miros iute și privea lung spre apus, gîndindu-se la cine știe ce. Nu l-a văzut nimeni fumînd țigări de fabrică. Tutunul și-l creștea singur, în spatele casei, de rînduri drepte și lungi scoase din răsaduri ridicate pe strat cald făcut cu gălnaț de pasăre-ngrășată cu boabe și udate cu apă încălzită la soare. Era greu să scoți tutun ca al Țiului.

Cînd fumul gros și mirosind tare începea să se ridice de pe prispa casei lor, era bine să te apropii, să dai „bună seara", să te așezi și să-ntrebi așa, într-o doară, oarece. Sau să nu întrebi nimic și s-aștepți. Soarele încălzea ca la apus, fumul de tutun gonea țînțarii, iar glasul Răducanului povestea frumos, așa cum curge apa, perindîndu-ți prin față cîmpia cu oameni, locuri, fîntîni. Te bătea din cînd în cînd cu unghia galbenă a arătătorului pe genunchi ca să te țină-aproape și să te poarte cu el de-a lungul drumurilor mai făcute o dată, cu răsuflarea strînsă-n piept, fără să-ți dea timp să te depărtezi. Numa' că moșul povestea prea neted ca asta să se-ntîmple.

Și ți-ar fi povestit cum a zis el satului să ridice malul la cotul Țucăi, un cot strîns de-l face girla cel mai aproape de case și-n care-au găsit-o-necată pe fătuca pădurarului acu' doi ani, în primăvara aia zburlită și grăbită ce prostise de cap lumea, și cum oamenii au ridicat din umeri și-au zis c-o să ție și-așa, ce dacă bătrînul cunoștea apa, o mai cunoșteau și ei, că nu le era de muncă nici n-ar fi fost mare osteneala pentru o clacă de duminică, dar cum ar fi semănat ei, oamenii de cîmpie, porumbul pe ridicătură.! Asta nu se putea, și, pentru că nu s-a putut, a venit girla mare și strînsă-n cotul îngust s-a ridicat peste buzele subțiri ale malului și-a năvălit în mahalaua lăutarilor, și-a dărîmat garduri și case, și-a-necat vite și păsări și chiar și cîțiva puradei mai mărunți și mai înceți, și-ar fi intrat și-n satul ăstălalt, dacă n-ar fi oprit-o canalul, și și-au amintit unii atunci de vorbele Răducanului, și i-au zis „cobe", și maiul tot neridicat a rămas pînă-ntr-o toamnă, cînd și-a găsit Slobozitu

vaca căzută-n același cot și-a trebuit s-o taie că-și rupsese picioarele, și s-a-mbătat omul de necaz, c-avea copii de hrănit și contract la stat pe lapte și viței, și s-a dus la șantier la saivane și-a luat buldozerul și s-a apucat s-astupe girla, și-ar fi căzut cu tot cu mașină în cotul Țucăi, și poate că i-ar fi spus după aia cotul lui Slobozitu, dacă nu l-ar fi oprit oamenii. Girla n-a reușit el atunci s-o astupe, dar a stricat locul, ridicînd grămezi mari și strîmbe pe mal. Restul l-au făcut oamenii și pînă la urmă a ieșit tot pe-a lui Răducanu, dar nimeni nu și-a mai amintit.

Și ți-ar mai fi povestit cum s-au apucat unii de-au ales loc de saivan pentru oi fără să se uite dedesubt. Și s-a dus Răducanu să vorbească cu inginerii, băieți tineri, frumoși și veseli care l-au bătut pe umăr, i-au fumat țigările, au zis „bine" și și-au văzut de ale lor, fără să le pese că e locul moale și că sub ei se mișcă izvoarele și nisipul. Nu răspundeau ei, treaba lor era să pună saivanele pe picioare pe locul ales de alții, și ei le-au pus, și-au luat ce-au avut de luat și s-au dus, și după ce s-au dus au început și stîlpii de susținere să coboare. Mulți bani s-au mai dus atunci.supți de izvoarele de dedesupt. Au desfăcut oamenii saivanele, au mutat locul, și-au chemat alți ingineri tineri, frumoși și veseli, și după ce s-au mai băgat în pămîntul cîmpiei niște bani și s-au pus saivanele pe loc tare, n-a mai fost pe ce să ia oile. Și-a venit cineva și-a zis să se modifice și să crească iepuri, și-a venit altcineva și-a zis să se modifice și să crească păsări, și le-a luat și le-a modificat pînă la urmă cine-a dat mai mult, și peste vreo două luni iar a-nceput șantierul, iar au venit inginerii, au dărîmat, au cîrpit, au spart, au astupat, au reinstalat. E o fermă avicolă acum acolo, și scoate bani frumoși, dar sînt ai satului vecin. Și nici de data asta nu și-a amintit nimeni, poate doar vreunul din inginerii aceia tineri, frumoși și veseli care mai trec pe-aici în drum spre alte saivane sau mai știu eu ce, și văd clădirile în alt loc, și zîmbesc amintindu-și de imensele papiroase răsucite aici, atunci, de un moș care-a avut dreptate.

Și ți-ar mai fi povestit Răducanu și de alți ingineri tineri, frumoși și veseli care-au venit într-o zi cu o mașină verde, c-o „asistență", și-au început să măsoare satul și să-nfigă cîte-un semn cu cifră în pămînt, și care-au plecat după ce-au adus în loc alți ingineri tineri, frumoși și veseli, toți inginerii din cîmpie sînt așa, pleacă pînă să ajungă altfel, pînă să-mbătrînească, pînă să-nvețe meserie, îi împrăștie vîntul cîmpiei, îți trebuie rădăcini tari, și să le ai aici, să nu te dea jos din picioare, că suflă și iarnă și vară ; și inginerii care-au venit au adus cu ei mașini care-au început să sape după semnele alea cu cifre, și-au tăiat un șanț lung și adînc, l-au tăiat peste cîmp, prin viile oamenilor, au rupt islazul în două și-au dat în gîrlă. Și era un șanț lung, îngust și cu fundul drept, și care nu putea să facă nimic, dar s-a găsit unul mai luminat care l-a căutat pe primare care s-a sfătuit cu adjunctul care l-a-ntrebat pe socru-su care i-a zis lui tătoiu care-a făcut haz seara la circiumă cu Răducanu care s-a dus dimineața la cel luminat și i-a spus cum trebuie să strîmbe șanțul, adică să-l încline așa ca să fie bine.

Și poate că ți-ar mai fi povestit Răducanu al Țiului cum se-ntorcea el o dată de dincolo de Dunăre, de la un neam al lui, așa cum venea și pleca el întotdeauna, cu piciorul, și cum într-un sat oarecare, într-un sat de oameni, i s-a făcut sete, și-a intrat în prima curte, a dat binețe, și-a cerut o cană cu apă. Stăpînul nu era, nevasta zorea la ale ei, altcineva nu se mai vedea pe acolo și omului i s-a răspuns că nu e. Și n-a zis nimic fîntînarul, și-a lăsat privirile-n jos și s-a dus, așa s-a dus prin tot satul, cu ochii în pămînt, cu gura strînsă-amar, fără să răspundă la binețe, mohorît ca o cîmpie pe vreme rea, cu gîndurile-aiurea, cu gîndurile goale și uscate ca de secetă, asta era ! — seceta de peste vară, cînd trimiteau gospodarii de-acolo vorbă să vie să le dea de cap fîntînilor nămolite peste noapte parcă, de nimeni n-a știut ce să le facă, de nici sfeștania popii nu le-a umplut, că inginerii de la oraș nu se pricep la fîntîni. Și a luat iar Răducanu al lui Țiu drumul în picioare spre satul în care „nu e", în care chiar nu era, și cînd a ajuns acolo s-a-nvîrtit puțin în loc și-apoi s-a dus și-a pus urechea unde-a știut el, și-a ascultat cîntecul apei, și-n loc de cîntec a auzit suspin, și-a știut că undeva s-a surpat un mal, și-a găsit și locul, a găsit repede ce nu găsiseră alții în săptămîni, și-au dat oamenii la o parte pămîntul cu bucuria c-o să fie, și-au început iar fîntînile să se umple și apa să cînte frumos și limpede, și l-au cinstit, și l-au plătit, și l-au petrecut pînă dincolo de sat și i-au dat și o viță... Numai în curtea în care „nu e" n-a mai urcat apa în fîntînă și nimeni nu s-a mirat, poate că lumea aflase, și seceta fusese semn la nesăbuința unei femei, și masa și casa după sufletul omului, și să te ferească dumnezeu cu toți arhanghelii lui să te scoată satul din rîndul oamenilor ! Numai că povestea asta o spunea Răducanu rar, și după ce-o spunea te ducea în grajd și-ți arăta o vacă cu fundă roșie prinsă de coadă și cu viței după ea. Numai că povestea asta o spunea Răducanu foarte rar. În vara următoare casa aia s-a aprins de la cuptorul de făcut pîine și oamenii n-au avut apă s-o stingă, și-n ultimul timp povestea asta Răducanu n-o mai spunea deloc.

Povestea frumos fîntînarul bătrîn, frumos și neted cum curge apa, perindîndu-ți prin față cîmpia cu oameni, locuri, fîntîni. Puține au rămas cumpenele din cîmpie. Fîntînile vechi au secat sau au rămas fără găleată, peste cele mai multe au crescut urzicile și s-au încuibat broaștele iar pe celelalte, dacă le-a spurcat vreun hoit, le-au închis oamenii. Și puțul din curtea Țiului or să-l închidă.

★

Dimineață a intrat Florică în curtea lui Iosif al lui Bică, moșul acela blajin de zic toate babele că ar aduce cu chipul zugrăvit în biserică al sus pomenitului sfînt. S-a foit puțin pe loc încercînd să-și adune năbrăgii care-i atîrnau ca mereu pînă la genunchi și l-a-ntrebat pe gospodarul casei care, foarte pămînten, își vedea de treburi pe la animale, nebăgînd în seamă pe copilul acela de pripas, plod al nimănui aciuiat pe lîngă un fel de rude care l-au primit și ținut fără să-ntrebe prea multe :

— Nea Iosifeee... nea Iosifeee... faci fîntînă-acolea... io-te colea...

Auzindu-i glasul cîntat și timp nea Iosif se trase mai la adăpost și privind dintr-o parte îl întrebă cu grijă :

— Unde, măi copile ?

— Io-te colea... ici !

— Măi Florică, măi, de mult vrea nen-tu Iosif să facă fîntînă, că l-au lăsat puterile să tot care găleata de la capu' uliței, da' n-are moșu'tu apă-n curte — înțelegi tu ce-ți spun eu aici ? Și-n glasul omului se simțea parcă puțină teamă, în timp ce privirea i se chinuia să ocolească ochii mult prea mari ai copilului bătrîn, sticloși, cenușii, prea cenușii, care se uitau la toate cîte erau îndelung și fix, vrînd parcă să treacă dincolo ca să vadă ceea ce nu era de văzut. Îi spusese lui Măriuța că-l găsise de cîteva ori zăcînd pe cîmp, și cînd se-apropiase de el îi văzuse ochii sticloși lucind sălbatic, și-l mai văzuse și pe malul girlii în care nu intra niciodată și unde avea locul lui adăpostit sub niște tufe de poroambe în care se cuibărea și începea să se legene în ritmul unei melodii înginate surd, numai de el cunoscute. În asemenea clipe nu te puteai apropia de el. Te simțea și-o zbughea după ce mai întîi te miriia ca o sălbăticiune. Copiii se-nvățaseră să-l lase-ntr-ale lui iar oamenii mari să-l ocolească.

— Areee... areee... Cîntă !.... i-auzi colea !... Cîntă !

— Cine cîntă Florică, băiatule ? — și-odată cu întrebarea gospodarul se mai trase un pas înapoi.

— Cîntăăă... Apa ! — și gura ce se deschidea cu greutate ca să pronunțe vorbe omenești se-nchise cu grijă de parc-ar fi fost plină cu-acea apă auzită dedesubt.

— Zici tu că e apă aici... O fi Florică... Și omul se opri o clipă din vorbă vrînd parcă să dea timp numelui acela repetat atît de des să-l ocrotească de ceea ce-i părea de spaimă, ca și cum ar fi avut de-a face cu o formulă magică și c-o ființă de pe alt tărîm. Da' cin' s-o scoată mă Florică. Țiu s-a dus, pe-altu' n-a lăsat în urmă, și nimeni nu mai știe. Poate doar inginerii de la oraș... Da' la ei apa are alt gust. Auzi, tu Florică ! — bat iar clopotele ! Pentru Răducanu al lui Țiu bat — fie-i sufletul tihnit și odihna ușoară !

— Ihi. Bat, baaat...

★

Bat clopotele lung, suind peste sat și sunînd ca-n fîntînă petrec pînă dincolo de margini sufletul curgător al fîntînarului.

Schiță de portret

Paginile de față fac parte dintr-o lucrare predată editurii Kriterion și vor constitui prima apariție, în traducere românească a poeziilor lui Ștefan Tcaciuc, scriitor de naționalitate ucraineană din țara noastră, coleg de generație cu cel care a scris „Moartea căprioarei" și unul din devotații slujitori ai liricii noastre contemporane.

S-a născut la 13 ianuarie 1936, într-o familie de țărani din tată în fiu, în comuna Danila din județul Suceava, unde a învățat școala elementară, după care, terminînd în 1954 liceul teoretic în limba ucraineană din orașul Sighetul Marmației, s-a stabilit în București spre a-și desăvîrși instrucția universitară.

Din acea vreme datează și prima noastră întîlnire.

Era în perioada marelui freamăt revoluționar al anilor de după Eliberare, cînd pe fundațiile noi ale patriei mulți din tinerii scriitori care participaseră cu arma în mînă pe frontul antifascist schimbau vestonul de militar cu salopeta de brigadier pentru a întîmpina scurgerea unui deceniu de la cea mai fierbinte și memorabilă vară a istoriei noastre.

Pentru scriitorii care, asemeni lui Mihu Dragomir, au trăit în „clocotul genezei" sau și-au dăruit versul „în miezul unui ev aprins" ca Nicolae Labiș, desigur că evocarea acelui deceniu are o semnificație cu totul opusă tendinței de zugrăvire în culori mohorîte a trecutului, devenită obsesie a unor prea grăbiți critici de astăzi.

Sub semnul Poeziei și al Revoluției, la masa adevăratei prietenii literare, nu știu cine mi-l aduse într-o bună zi și pe Ștefan Tcaciuc. „Neastîmpăratul hohol" (porecla și-o datora exuberanței juvenile cu care se manifesta uneori în discuții) poate că venise și singur. Oricum, ceea ce avea să ne apropie era pasiunea comună pentru Taras Șevcenko, marele bard al ucrainienilor, a cărui operă poetică începusem s-o traduc în românește, fiind ajutat nu o dată, în descifrarea textelor, de sprijinul competent al lui Ștefan Tcaciuc. Îl bănuiam, de altfel, student la „filologia slavă", dar mă înșelam. Tînărul „slavist" optînd pentru „politehnică", urma facultatea de electronică și telecomunicații, obținînd la absolvire diploma de inginer, calitate în care își exercită și azi profesiunea în cadrul unei întreprinderi de automatizări și semnalizări feroviare.

Deși nu-și desconspira înclinația către scris, eram convins că e bîntuit de această patimă. Și nu mă înșelam : curînd îmi era dat să-i întîlnesc numele semnînd poezii originale și traduceri din poezia română în paginile ziarului „Novii Vik" care apare în limba ucraineană la București.

Dar dacă primele zbateri lirice poetul și le-a încredințat, încă de pe băncile liceului, unei gazete, debutul lui editorial avea să i se consacre mult mai tîrziu, abia prin 1971, cînd editura Kriterion i-a tipărit volumul de versuri **„Cer despicat"**. De atunci și pînă azi, sub egida aceleiași generoase edituri, i-au mai apărut următoarele titluri : **„Anii de ucenicie"** (poezii, 1973), **„Constelația străbunilor"** (nuvele, 1975), **„Timp fără timp"** (poezii, 1976), **„Surîsul lumii"** (poezii, 1976 — volum distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor), **„Anotimpul nimănui"** (roman, 1978 — lucrare premiată de Fundația literară „Ivan Franco" din Chicago), **„Suflet nomad"** (poezii, 1980), **„Călătorie în eternitate"** (poezii, 1982 — volum pentru care obține pentru a doua oară Premiul Uniunii Scriitorilor", **„Frescе"** și **„Caleidoscop"** (proză, 1984).

Așadar, într-un scurt răgaz de timp, o vastă activitate publicistică și un bogat fișier bibliografic, însumînd zece cărți tipărite, aceasta fiind cea de-a unsprezecea și totodată prima în traducere românească, la realizarea căreia contribuția esențială aparține prestigiosului condei al poetului Andrei Ciurunga.

O coincidență fericită face ca în anul de apariție al cărții, autorul tradus să păsească pragul unei jumătăți de secol de viață.

Rîvna tălmăcitorilor de a-i fi transpus stihurile din graiul Cobzarului în graiul Luceafărului, trebuie înțeleasă, sub acest semn jubiliar, ca un omagiu de dragoste și prețuire, adus confratelui sărbătorit și totodată ca un dar făcut cititorilor cărora li se deschide o poartă spre lumea de armonii și metafore a unui poet legat cu toată ființa sa de plaiul natal, care este și patria cîntecelor sale.

...Așa cum singur ne-o mărturisește în aceste versuri de o emoționantă rezonanță testamentară :

Aici, în România, mi-a prins simțirea glas.
Aici luci pe ceruri și steaua mea de bine.
Eu României mele de-a pururea îi las
Tot ce-am avut pe lume mai scump și bun în mine.

Victor Tulbure

ștefan tcaciuc

Viltoare

O, fără mine, vieții mult i-a mai fost urît !
Și poate că de-aceea așa a hotărît
ca soarta mea să-mi fie în al viltorii loc.
Și un cuțit imi dete să-mi poarte de noroc.

De-atunci, destule frunze din ram s-au scuturat...
Din pomul vieții, anii ca păsări au zburat.
Prin zarea lumii, drumul mi-a fost cînd strîmb, cînd drept,
dar nimănui cuțitul nu l-am înfipt în piept.

S-o fi tocit cu vremea tăișu-i de oțel,
că preschimbat în pană a picurat pe el
doar singele fierbinte din fiece cuvînt
cu care eu în lume imi fac un loc și cînt.

Trăsura toamnei

Sub vinăt cer, în ceasul tîrziu și înserat,
Trăsura toamnei trece. E drumul hurducat.
Dar caii rup pămîntul. Distanțele dispar.
Și soarele apune în sufletu-mi amar
Cînd pe-amintire luna cu dangăte ce mint,
Zvonește-n grinda nopții din clopotu-i de-argint.

Trăsura toamnei zboară... Privesc în urma ei
Cum ea, în veșnicie, imi duce anii mei,
Iar eu într-una-i număr. Puțini mi-au mai rămas,
De-i chem ca să se-ntoarcă pe cei plecați, n-am glas.
Oricum, tot pin-la unul mi-i va lua pe toți
Trăsura blestemată cu nemiloase roți.

Pe dîmbul neputinței umane mă ridic —
C-o luminare-aprinsă din licărul ei mic
Nu-mi luminează drumul. E noapte-n jurul meu
Și roțile trăsurii se-aud, se-aud mereu.

Ștergar bucovinean

Din casa părintească, demult, cînd am plecat,
în prag bătrîna mamă, plîngînd la despărțire,
mi-a dăruit ștergarul cu stele înflorat
pe care mi-l țesuse în semn de amintire.

Și ea mi-a spus : „Ștefane, primește-mi-l în dar
căci sufletul și dorul eu mi le-am pus într-însul,
cu el, de-o fi în cale să dai de-un ceas amar,
tu rănile iți leagă și domolește-ți plînsul !"

A fost, și nu o dată să pling, să singerez
pe drumul vieții mele, da-n clipa grelei patimi
eu n-am vrut niciodată ștergarul să-l pătez
și nu-l minjii cu singe și nu-l stropii cu lacrimi.

Ci l-am purtat cu mine, ca pe un steag ascuns
împăturit cu grijă în mica mea desagă
și-adesea, în restriște, de-al maicii dor pătruns
eu îl stringeam la pieptu-mi ca pe-o comoară dragă.

Iar azi, cînd tinerețea-mi de mult s-a petrecut,
din scrin, ca pe-o relicvă cu inflorate stele,
eu scot pios ștergarul și-n pinza lui sărut
icoana maicii mele și mina maicii mele !

În românește de
Victor Tulbure

Țipăt

Cînd m-ai născut,
o, mamă !
în pîntec ți-a rămas
primul meu țipăt
care
prin ani
s-a preschimbat
în bocet lung,
de jale,
înăbușit.
O, mamă,
tu iartă-mi,
dacă poți,
acest păcat !

Ninge cu fluturi

Și ninge iar cu fluturi de departe
și riurile lumii din nou s-au înțristat,
că-s sfichiuite iar cu aripi moarte,
că peștii, din înot au încetat.

Mi-e virsta-ndrăgostită de alba bătrînețe,
în suflet se zburlește cîte-un dor,
un corb deasupra-mi croncăne-a tristețe
ca ars de fulgerarea unui nor.

Nici umbra, după umbre nu tinjește,
nici visele-ntre ele nu se ucid acum.
Dar inima-mi, cu mintea de ce se tot sfădește
cînd nopțile se-nchină spre zilele de fum ?

În românește de
Andrei Ciurunga

plastică

Plecînd de la amănunte

S-a deschis **Municipala** de pictură, sculptură, grafică și arte decorative. S-a închis **Municipala.** Presa nici n-a criticat-o, nici n-a lăudat-o. Atmosferă călduță : bine că s-a ținut ; am bifat-o și anul acesta ! Chiar și colegul Virgil Mocanu de la „România literară" care încurajează generos orice noutate și este foarte atent la toate „mișcările" din cadrul marilor expoziții colective, de data aceasta, contrar obiceiului, nu face referire la nici-un nume și la nici-o lucrare. A fost deci o **Municipală** aptă a suscita considerații generale. Să le facem !

N-aș dori să plec de la amănunte, dar iată ce îi scria în 1763, domnul Diderot, prietenului său Grimm, referitor la **Salonul** din anul respectiv : „Am să-ți vorbesc despre tablourile expuse anul acesta pe măsură ce lista, distribuită la intrarea Salonului, mi le va oferi. Ar exista poate o ordine în care să poată fi aranjate ; dar nu prea văd prin ce avantaje ar fi compensată o asemenea muncă". De cam multă vreme, cronicarul și vizitatorul nostru, spre deosebire de Diderot, nu prea mai știe cine participă la Saloane (și **Municipala** actuală nu face excepție) decît căutînd prin săli, cu luminarea, nume cunoscute sau constatînd absența altor nume care, în marea învălmășeală de lucrări expuse, s-ar putea să fie chiar prezente. Dacă domnul Diderot putea face și unele observații pertinente asupra operei artiștilor, aceasta se datora și faptului că un artist expunea, de regulă, nu doar o lucrare. Democratizarea artei este din nefericire confundată, la noi, de organizatorii unor expoziții, cu desființarea exigențelor în operarea de selecții, cînd de fapt ea înseamnă egalizarea șanselor prin accesul la creație. În ultimii ani, la Municipală — care este a doua manifestare ca importanță națională, după Bienala de pictură, sculptură, grafică și arte decorative — par a fi fost puse în practică următoarele principii : a) fără catalog ; b) „omul și bucata" ; c) expune cine se prezintă ; d) nici-un criteriu tematic precis dar trebuie marcată reflectarea realității și legătura artei (valabil pentru artele decorative) cu zona utilitarului. Cu aceste principii, foarte constructive, nu este de mirare că cele mai nobile săli de expunere din țară s-au transformat pentru o vreme în bazar de tablouri, de sculpturi, de grafică și obiecte decorative. Este drept, efectul de ansamblu poate fi agreabil : nu de persoane apte să panoteze inteligent ducem însă lipsă, ci de acele lucrări rămase în atelierele artiștilor de seamă, prezenți la Municipală cel mult ca vizitatori. Nu fac lista absențelor revelatoare, deoarece ar fi prea lungă. Personal, ca susținător al ideii că sculptura românească trece printr-un moment de excepție, mă declar nemulțumit de participarea sculptorilor (calitativ și cantitativ). Idem și în sectorul artelor decorative. Ca să nu mai vorbim de grafica, „îndesată" în „buzunarul" sălii de la etajul II.

Făcînd aceste observații nu înseamnă că nu apreciez efortul de organizare, oricum substanțial. Dar dacă tot organizăm Saloane, de ce să nu avem în vedere și un grad de reprezentativitate ? De ce să nu fie solicitați expres artiști care au ceva de spus în actualul peisaj artistic ? De ce să nu fie marcată prezența participanților cu mai multe lucrări ? De ce să nu știm și noi, vizitatorii, cine participă, dintr-o listă xerografiată, dacă nu dintr-un mic catalog ? De ce să nu avem un criteriu tematic ? Cine ne împiedică să organizăm, de pildă, anul acesta, un Salon municipal al peisajului, la anul al naturii statice, peste doi ani al figurii umane etc. ? Acestea fiind „teme" pentru pictură, ar urma ca sculptură, artele decorative, grafica să se plieze pe orientări specifice. Problema jurizării, în astfel de condiții, ar avea altă dimensiune. Mi se pare că asupra acestor probleme trebuie reflectat serios deoarece lipsa de interes a artiștilor cunoscuți pentru actuala „formă" a Salonului municipal este evidentă. De aspiranți la glorie sau la un loc în Uniune nici viitoarele ediții nu vor duce lipsă.

Grigore Arbore

muzică

«Gala tinerilor concertiști»

În cuprinsul **Zilelor muzicale prahovene,** Filarmonica din Ploiești a fost gazda și inițiatoarea, alături de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Prahova, Comitetul județean al U.T.C. și Colegiul criticilor muzicali de pe lîngă A.T.M., a celei de-a XXX-a ediții a acestui complex tip de manifestări muzicale, itinerat în întreaga țară, care deja s-a impus sub numele de **Gala tinerilor concertiști.** Din păcate, n-am putut asista decît la două din cele trei zile ale manifestării muzicale prahovene timp suficient însă pentru a-mi forma o părere în sensul sublinierii valorii unei gale sensibil superioară față de manifestări precedente. Momentele de excepție le-ar constitui, după părerea mea, evoluțiile clarinetistului Cristian Vlad (în **Concertul în la major KV 622** de Mozart), basului Gelu Oală (ariile lui Sarastro și Don Bartolo din **Flautul fermecat** și **Nunta lui Figaro** de Mozart) și flautistului Ion Bogdan Ștefănescu **(Concertul în sol major KV 313** de Mozart). Din indicațiile de repertoriu, se observă limpede unitatea stilistică a galei : vom completa spunînd că, sub bagheta experimentatului dirijor Horia Andreescu, am asistat la un **Festival Mozart,** fapt venind în întîmpinarea unor inițiative mai largi, urmînd a oferi publicului nostru o integrală a paginilor concertante mozartiene, de la primele lucrări pînă la capodoperele de maturitate. Revenind la interpretare, observăm că evoluția de calitate a lui Cristian Vlad se înscrie în linia unor similare evoluții precedente. Subliniem aceasta pentru a scoate în evidență faptul că deja avem de-a face cu un instrumentist matur, stăpîn pe mijloacele sale expresive, constînd într-o știință a susținerii sunetului și a frazării demnă de o binemeritată atenție. Basul Gelu Oală este o prezență mai puțin cunoscută publicului bucureștean (care s-a adăugat în număr mare inimosului public ploieștean). O voce foarte frumos timbrată, o înțelegere și o trăire a rolurilor deosebită, o veritabilă prezență de bas autentic (și nu bas-bariton) — acestea sînt datele obiective ale unui tînăr student clujean care promite să devină un reper în acest mereu deficitar teritoriu vocal. Ion Bogdan Ștefănescu s-a distins printr-o deosebită melodicitate a frazării, printr-o muzicalitate punînd la mare preț contururile simple, senine ale frazelor ; e aceasta o versiune care „lasă muzica să curgă" neuitînd însă să-i aducă acele cîteva „ingrediente" care sînt necesare chiar și paginilor mozartiene pentru a le face „să treacă rampa". În cadrul ciclului Panoramic XX, la sala Studio a Ateneului am ascultat o seară de muzică cehă (program repetat și la Casa Culturii R. S. Cehoslovace) interpretată de tinerii violoniști Mălina Dandara, Ioan Marius Lăcraru, acompaniați la pian de Daniela Crăciun și Cristian Vais, acesta din urmă interpretînd singur și două dificile lucrări : **Duminica lui Sisif** de Ivan Rezáč și **Zárodky** de Karel Reiner. Celelalte piese cuprinse în program au fost **Sonata în do major pentru vioară și pian** de Bohuslav Martinu, **Sonata pentru vioară și pian** de Leoš Janáček, **Sonata pentru vioară și pian** de Jiří Matys și **Sonata pentru vioară și pian op. 58** de Viktor Kalabis. Lectura titlurilor ne dă o imagine exactă în privința dificultății unui program dus la bun sfîrșit de interpreți tineri de valoare (despre care am mai scris, așa că nu insistăm). O anumită uhitate de gîndire se poate lumina aici, chiar dacă piesele aparțin unor stiluri și perioade diferite : ea constă în aplecarea spre o anumită „seriozitate" în tratarea materialului sonor și a convenției muzicale în general. Acest fapt e vizibil clar în convenția și rezolvarea formei de sonată, lucrările mai recente, deși au o cu totul altă „culoare", tratînd cu aceeași rigoare elementele generatoare. Cu alte cuvinte, mai puțin vizibile sînt aici (auto)distanțările de un nivel al tradiției, al convenției, al posibilităților intrinseci ale formei și/sau gestului sonor etc.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul doctrinar-„realist" (4)

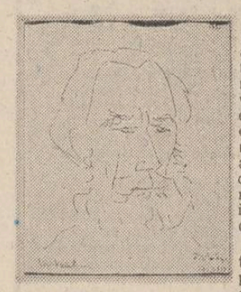

Realitatea este că numitul Lup Sur se arată pe cît de necruțător cu oile mînăstirii, tot pe atît de invincibil, de vreme ce e capabil să treacă de orice obstacol și, mai mult decît asta, să anihileze orice voință de împotrivire a ciinilor aflați de pază împreună cu călugării ciobani :

„— Ce e asta ? întreba starețul, minios, pe monahii ciobani, cercetînd iar tîrla și stricăciunile.

— Ce să fie preasfințite... Cîtă vreme n-avem pușcă, nu putem stăvili năvala sălbăticiunilor.

— Apoi nu-i așa... îi dojenea stăpînul. Știți că nu avem îngăduința să ținem arme. Dar închideți cu grijă coșarele și înălțați gardurile.

— Geaba, răspundeau ei cu îndrăzneală. E cu osebire o spurcăciune de lup mare și sur, meșter și mlădios ca Satana. Asta nu știe nici de gard, nici de coșar. S-ar strecura nesimțit și pe gaura cheii.

— Dar ciinii ? La ce-i mai țineți ?

— Ciinii ?... bodogăneau ei. Ciinii nu suflă, dar încă să mai latre... Doar că nu dau din cozi și nu se bucură".

Se înțelege, deocamdată marea derută provocată de asemenea întîmplare ieșită din comun nu atrage după sine nici cea mai vagă suspiciune vizînd posibilul transfer magico-malefic dintre monahul Sofonie și Lupul Sur. În prima instanță, este chiar cu neputință a se putea gîndi cineva la așa ceva. Sofonie are reputația bine consolidată, cvasiunanim recunoscută, de fervent slujitor al credinței creștine înzestrat cu harul de a săvîrși adevărate minuni. Pe de o parte, încă din anii îndepărtați ai venirii la mînăstire, cînd era doar ucenicul Stan, dăinuie puternic amintirea unor uluitoare „minuni" : „Ucenicul Stan venea somnoros cu o căldare să scoată apa. Dar înainte de a ajunge la fîntînă, întinse mîna, și roata cu lanț se desfăcu singură, neatinsă ; găleata se afundă, și, pînă ce băiatul s-o apuce, ea porni să se urce de la sine" ; „Trimis să descuie biserica, uneori ușa se deschidea singură, ucenicul fiind încă la cîțiva pași depărtare, ca și cînd brațul cu cheia i s-ar fi lungit, nevăzut. Alteori, vrînd să coboare o candelă, era de ajuns să se uite în sus spre ea, ca lănțugul de care atîrna să se desprindă din cîrlig și vasul să i se lase ascultător dinainte". Pe de altă parte, revenind la prezentul propriu-zis al povestirii, situația, în aceeași ordine de idei, se dovedește deosebit de complicată luînd în atenție împrejurarea absolut stranie că acum presupusul dar sacru al' călugărului Sofonie este de a fi **singurul** în măsură să stăvilească elanul nimicitor de care e cuprins Lupul Sur, să-l facă pe acesta a se îndepărta de năpăstuita turmă cu întreaga lui haită. Starețul însuși, oricît de sceptic în ceea ce privește minunile de altădată, ce-i sînt povestite, este constrîns a nu se îndoi de cele petrecute acum : „Dar minunea cu lupii dăinuia încă și se petrecea aicea, sub ochii săi. Pe dată ce sosea de la stînă înștiințarea că s-au ivit fiare, îl scoteau pe Sofonie de la rugăciune sau de oriunde s-ar fi aflat. Și era de ajuns ca el să se ridice și să facă un semn, pentru ca, acolo, departe, dihăniile să dea numaidecît înapoi și să fugă".

Însă, în desfășurarea lui captivant anecdotică textul epic face loc subiacent unor „insinuări" care, deși îndeajuns de discret strecurate, prin acumulări continue tind la edificarea a ceea ce s-ar putea numi planul secund al narațiunii. Întîi, reținem amănuntul potrivit căruia apariția lupului coincide cu momentul cînd Stan ucenicul devine vajnicul monah Sofonie, în totul stăpîn pe el, în stare să-și reprime instinctul pentru săvîrșirea minunilor, instinct care, în contextul folclorului magic-religios, e pus uneori pe seama ființelor marcați de debilități mintale, precum și în cazul de față, cînd fenomenul este provocat de incidentul nefast ce avusese loc între copilul Stan și nărăvașul berbec.

„Dezbărat ca de niște cusururi de acele scăpări în afară ale adîncului, izbutise să-și astupe spărturile făcute în alcătuirea lui de maiul berbecului și să se dreagă.

Dar îndată după zăgăzuirea minunilor se ivi lupul.

Pînă atunci turmele mănăstirii nu prea fuseseră vămuite de fiare. Acum, ca într-un fel de schimb, în locul celor cîte încetaseră, se scorni lupul, pentru care părintele Sofonie trebuia necontenit să se ridice și să-l alunge. Atît se învoi să mai săvîrșească. Și asta din ce în ce mai silnic și mai scîrbit".

După aceea, nu mai puțin demne de reținut sînt notațiile din care, atent examinate, rezultă că Lupul Sur acționează tocmai în răstimpul cînd, noapte fiind, călugărul Sofonie, încleștat în misticismul său inuman, este cuprins de adevărate transe involuntar șamanice care nu numai că îl desprind de tot ce-l înconjoară, ci, totodată, pare că îi răpesc identitatea real-umană :

„Acolo umbrele se grămădiră la geamul aprins, care îi descoperi : erau trei monahi ciobani. Înghesuiți în pervaz, ei priviră pe schimnic, căzut într-o neclintită plecăciune, cu genunchii și fruntea la pămînt. Se ruga cenabitul într-o grozavă metanie, răpit dincolo de lume, cu urechile astupate, ochii pecetluiți și simțurile zăvorite. Năvălitorii (adică, cei trei monahi ciobani veniți la Sofonie pentru a-i cere să alunge haita lupilor, n. n.) ciocniră de cîteva ori, apoi de multe ori ; și din ce în ce mai tare. Zadarnic. Deschiseră ușa, care scrîșni încrîncenată, și păși înăuntru. Călugărul nu văzu, nu auzi... Împietrit, se ruga pe brînci. Ai fi crezut că e mort... Atunci, unul mai cutezător îl zgîlții de umăr. Zguduit de fiori, Sofonie zvicni tot, se deșteptă, își chemă înapoi viața și duhul din hăurile rugăciunii, dar nu se ridică".

Nu e greu de sesizat deci că ideea magic-fantastică a nuvelei, bazată în esență pe mitul folcloric al omului-lup, dobîndește un statut cu totul inedit datorită insolitului paradox potrivit căruia presupusul har divin al eroului este violent dislocat de dublul său demonic întruchipat de Lupul Sur. Căci pe măsură ce Sofonie se adîncește în existența sa de schimnic, voind cu încrîncenată patimă a urma exemplul faimosului sfînt Antonie (cînd părăsește mănăstirea, trăind în absolută sihăstrie, își ia chiar acest nume) „sfințenia" sa este vertiginos uzurpată de „ființa" omului-lup. Astfel, prozatorul are cutezanța de a pune în discuție unul din cele mai categorice postulate acreditate de mitologia creștin-religioasă. „Les coeurs des hommes ordinaires — citim în același Dictionaire des symboles. p. 169 — sont **carées**, car ils ont quatre possibilitées d'inspiration : divines, angeliques, humaines et diaboliques, le coeurs des prophètes n'ont que trois côtes, puisqu'il hors de l'atenttainte du démon". Or, e limpede că „sfîntul" Sofonie face o spectaculoasă excepție de la regulă întrucît tocmai dimensiunea în discuție a tipologiei privilegiate căreia e convins că-i aparține îi joacă cea mai grotescă și, în felul ei, dramatică festă.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

O „ediție specială" de 8 Martie a rubricii : colegele noastre de la „Luceafărul" : Anca Hârșan, Emilia Cîrlan, Sabina Drăgănel și Ingrid Fulga.

Permanența caracterului social al literaturii (II)

Urmare din pag. I

capătă în mod firesc un profund caracter social, care este, în fond, al esenței umane, al devenirii acesteia, condiționate social. Literatura e marcată social de însăși autonomia obiectului său, care prezintă intrinsec, constitutiv o socialitate proprie, revelatoare. Important este a asigura reflectarea lui din perspectivă estetică și a-l plasa organic în planul intraestetic al creației și operei literare. Prin obiectul său, literatura devine astfel o expresie a „umanizării" conștiinței artistice, aceasta însăși „umanizată" ontologic de condițiile vieții sociale și care la rîndul ei „umanizează" realitatea reflectată, „umanizare" în toate aceste ipostaze impregnată în mod obiectiv de social. Ceea ce înseamnă că nu trebuie să „lipim" eticheta socialului pe nici una din realitățile social-umane reflectate artistic, obiectul însuși al literaturii, prin excelență social, imprimînd acesteia, celui mai concret strat al său, o socialitate structurală, în esența ei estetică.

Mai subtilă dar și mai proprie, intraestetică esenței literaturii, ne apare **socialitatea subiectivității artistice creatoare.** Omul, nu doar ca

Mihai Takacs : „Luminișul"

obiect, ci și ca **subiect** al raportului cunoașterii artistice, al însușirii estetice a lumii, este deasemenea, expresia ansamblului relațiilor sociale ce-i determină esența și împlinirea, ce-i orientează și-i fortifică talentul. Importanța acestui fapt devine decisivă, dacă ne gîndim că elementele virtual estetice ale realității social-umane obiective devin elemente ale conținutului operei literare, cu o indispensabilă specificitate artistică, numai datorită subiectivității creatoare, reflectării lor sub forma imaginilor și reprezentărilor artistice, faptului artistic ca atare propriu literaturii. Or, tocmai interioritatea acestuia, structura și sensul devenirii, implinirii lui sînt marcate de condițiile concret-sociale și concret-istorice, social-umane ale închegării și afirmării esenței sale specifice. Plasarea în planul cel mai adînc al creației literare — cel al gîndirii artistice a realității, al sensibilității umane ce o însoțește, al concretizării acestora în expresie literară —, dezvăluie faptul manifestării subiectivității artistice într-un context social dat, existența acesteia fiind dependentă de social și determinată, cum remarcă pe bună dreptate actuala noastră cercetare estetică, în esența și funcționalitatea ei specifică, de **social.**

În acest context își găsește afirmarea și **atitudinea estetică,** concepția ideologico-artistică a subiectului, ca element constitutiv al creației și operei literare. Socialul aparîndu-ne astfel ca implicat organic însăși gîndirii artistice, simțului estetic și expresiei specifice a fiecărui stil literar, propriu fiecărui subiect. Socialitatea subiectivității artistice se remarcă așadar în însăși funcția prometeică a fanteziei creatoare, în socialitatea a însăși fiecărei individualități creatoare, personalități artistice, structurale, orientate, impregnate de social și implicate organic în social. Aptitudinile creatoare native ale fiecărui talent sînt firesc influențate, potențate, ajutate să se dezvolte și să se afirme ca atare, în mod concret, de societate, fără a-i deturna, frîna sau chiar anihila virtuțile autenticității sale. Așa se face că socialitatea subiectivității artistice se resimte pînă în cel mai intim strat al acesteia, cel al **modalității artistice** proprii fiecărei individualități creatoare, modalitatea influențată multiplu de social și determinînd astfel socialitatea a însuși stilului literar, atît de distinct, personal fiecărui autentic creator, aparte. Socialitatea literaturii ne apare astfel mai mult decît o necesară intenționalitate artistică, drept o motivație existențială a creației literare, un element constitutiv al însăși expresiei artistice, a însăși condiției literaturii. A miza în creația literară pe un asemenea caracter social înseamnă, a miza pe unul din elementele de permanență, existențial, deopotrivă al literaturii și al condiției umane. Ceea ce în ultimă instanță asigură în mod calitativ un mai sporit grad autonomiei artistice al literaturii, specificității sale, identității sale.

Menținîndu-ne mai departe în acest plan intraestetic al creației literare, observăm că literaturii îi este întărit caracterul social pînă și de **mijloacele și metodele artistice** folosite ; fapt explicabil prin pronunțatul lor grad de determinare socială, prin larga lor sferă de folosire socială, prin statutul lor de instrumente ale creației literare. Pentru un scriitor, de pildă, limba reprezintă mai mult decît un important mijloc de comunicare între oameni ; anume, materialul ideal al unei comunicări specifice, singurul care concretizează într-un mod particular expresia artistică a gîndirii sale, imaginile și reprezentările lui artistice, ca mijloace specifice ale însușirii estetice a lumii. Mijlocind această comunicare specifică, limba devine într-o condiție esențială a existenței umane o condiție esențială și a existenței literaturii.

Socialitatea specifică a literaturii este, în sfîrșit, întregită și de caracterul deasemenea social al **finalității** creației literare, reprezentate în ultimă instanță tot de om, acesta fiind deopotrivă obiectul și obiectivul central al literaturii. Lucrul ne devine mai clar, dacă ne gîndim la coordonatele cunoscute ale umanismului socialist, caracteristic deopotrivă societății și literaturii noastre. Într-o societate ca a noastră în care se tinde în mod programatic a se realiza principalele condiții materiale și spirituale necesare afirmării și realizării omului în deplinătatea aptitudinilor sale fizice și intelectuale, împlinirii personalității umane, făuririi conștiinței socialiste a omului contemporan — obiectivul acesta principal al practicii social-politice devine în mod salutar și necesar și obiectivul central al literaturii, o condiție a ei, corespunzătoare condiției umane spre care năzuim. Astfel înțeleasă, socialitatea literaturii noastre fundamentează o altă principală dimensiune a ei, cea a funcției sale modelatoare, social-educative, asigurată de virtuțile inriuririi specifice pe care literatura o exercită asupra conștiinței umane, a esenței și sensului dezvoltării acesteia.

Așadar, ca formă a conștiinței sociale și creație specific umană, **literatura e socială prin însăși natura, structura, sensul și semnificația esenței sale.** Socialul nu este prin el însuși literatură ; dar literatura nu poate exista fără a-l avea ca element constitutiv al esenței sale, intraestetic expresiei sale artistice. Înțelegerea justă a socialității organice a literaturii e întărită de o clară viziune atropologică a acesteia, în opțiunea noastră cea a materialismului dialectic și istoric. Din această perspectivă deopotrivă umană și intraestetică ajungem a evidenția caracterul social al literaturii, ca fiind proprii unității de esență și finalității estetice a acesteia. Numai astfel idealul social al societății noastre devine — prin acțiunea specifică a transfigurării lui artistice — idealul estetic al literaturii noastre, umanist-socialist din perspectiva noii condiții umane, fapt ce determină în mod semnificativ valoarea influenței deosebite a literaturii în opera de făurire a lumii noi, socialiste.

Chinuitoarele măști

Începusem să povestesc mai demult cum o mînă moliie, fără snagă, moliie și lasă a devenit dintr-o greșeală o mînă curajoasă, cutezătoare, puternică și poruncitoare iar posesorul ei, un om așișderea. De parcă el ar fi fost prelungirea mîinii iară nu dimpotrivă. Am să-l numesc S.R.

Era prin '55—'56, toamna, atmosfera anilor '50 se stingea treptat dar urmele umbrelei ei se mai lungeau și apăsau dureros și tăios, social și cultural.

La filologie, unde eram student, se țineau ședințe fără cap dar cu coadă lungă. Una dintre ele a durat aproape o zi întreagă. Noaptea n-o mai pun la socoteală. Umorul, ridicolul, patetismul, acuzele și retractările s-au suprapus cu drame ulterioare de proporții mai mici sau mai mari. S-a vorbit amestecat, învălmășit despre faptul că nu se acordaseră reduceri de prețuri (făgăduite pentru studenți) la cinematografe și la muzee, despre burse acordate ori, mai ales, neacordate anapoda, despre o proză apărută într-un ziar în care un cămin studențesc încă în reparație și deocamdată aflat cam în paragină era prezentat în culori mai mult decît zmeurii, dar cel mai aprig și mai apăsat s-a discutat despre lecturile suspecte ale unora din Blaga, Bacovia, Arghezi, etc., pe atunci „ciumați", scoși din bibliotecă, „epurați" parcă suna termenul uzual al vremii.

Tîrziu sau devreme — cum vrem să o luăm, pentru că era aproape dimineață, s-a trecut la sancționarea imprincinaților. Se nota rapid și în unanimitate pedeapsa propusă (impusă) deoarece un cadru universitar cu funcție de răspundere avertizase tăios că cei care vor lipsi la primele ore de la cursuri sau seminarii vor fi exmatriculați. Totul decurgea idilic de liniștit și normal. Dar la unul dintre cazuri, cînd a fost pusă pur formal întrebarea „cine e împotrivă" ? o mînă, din întreg amfiteatrul a rămas stupefiant ridicată. Era a acestui S.R. personaj despre care am să vă vorbesc acum pe scurt. El votase inițial pentru excludere sau vot de blam — nu mai reține — dar adormise și rămăsese cu mîna ridicată, opunîndu-se deci sancțiunii. Conducătorul ședinței a întrebat cine e tovarășul ? Un coleg l-a înghiontit să-l trezească și, glumeț, i-a spus să strige „Trăiască R.P.R." — formulă cu care se terminau adunările generale. Acest S.R., a strigat, sala a izbucnit nervos în valuri de ris. Somat să-și motiveze opțiunea el, parțial dezmeticit și altfel isteț — a bîiguit ceva despre copilul care nu trebuie aruncat din copaie odată cu apa murdară, a mai adăugat ceva anapoda despre curentul pragmatic și despre corăbiile burgheze care au aruncat peste bord steagul libertății. Frumusețea stă în faptul că el se număra printre zeloșii vigilenți care denunțaseră pe cale ierarhică lecturile suspecte ale celor puși în discuție. Era, repet, devreme sau foarte tîrziu și lui S.R. i s-a pus în vedere să dea explicații amănunțite în fața biroului U.T.M. Știu că n-a pățit nimic. Dimpotrivă. N-a mai cuvîntat însă o vreme prin ședințe, dar și-a lăsat o mustață mare, încovoiată și melancolică.

Au venit timpurile sociale și socialiste drepte și firești, abuzurile și obtuzitățile au fost curmate treptat, operele și lucrările autentic valoroase au fost repuse la locul lor, Arghezi, Blaga, Bacovia, Călinescu au reintrat (dacă vor fi dispărut vreodată ?!) în circuitul public, operele lor au fost reașezate în primele rînduri ale bibliotecilor și reintroduși în bibliografii la inceput facultative apoi obligatorii.

Acum, acel S.R., studentul cu mîna amorțită și adormită rămasă ridicată singulară și potrivnică abuzurilor și „pumnilor de vedere" de odinioară — ca să mă folosesc de o formulare a unui mare prozator și critic contemporan — a devenit un erou. Sau aproape. Oricum, se spunea că avusese curaj altădată. Și el încuviința superior și tăcut. Și-a tăiat mustața lungă, melancolică, dichisită grijuliu cu puțină vreme în urmă, potrivindu-și una scurtă, „muscă". Chemat, ales, solicitat, uneori solicitînd el însuși să participe la comisii, ședințe și alte părelnice mîndre stări trecătoare pe care le umplea și umbrea cu vocea și prezența lui, — S.R. căpătase o înfățișare de om ager la minte și un aer urgent cu preocupări și mai urgente, și mai rapid presante. Dar el purta o mască prea largă care, paradoxal poate, fiindu-i prea largă, cu prea multe culori și nuanțe îl durea și îl strîngea. De aici i se trăgeau și unele, rare căderi în mutenie și tristețe.

După terminarea facultății — deși avînd calificative comod și călduț mediocre — a fost preferat altora și repartizat într-un post de răspundere destul de nepotrivit pentru pregătirea și capacitatea lui.

Dar și aici a trebuit să arboreze o mască a înțelepciunii și destoiniciei, a severității și înțelegerii larg deschise. El făcea parte din acea categorie sau serie de oameni — din ce în ce mai rară și mai subțiată cărora datorită unei îndrăzneli a lor sau a unei erori unice ori repetate, subiective sau colective (în cazul „eroului" meu — și una și alta) au greșit sau li s-a greșit măsura socială potrivită și odată ajunși pe o treaptă sau alta a ierarhiei sociale înțepenesc o vreme acolo.

Dar să fim drepți și exacți. Ei, purtătorii acestor măști vătuite vremelnic au totuși drama lor. Ei țipă autoritar dar sînt de fapt înspăimîntați, glumesc opintit și bont, dar sînt triști și acri, aplică apăsat ștampila dar sînt înspăimîntat nevolnici.

Le e teamă de ochiul atent și nemilos al ambianței colective care le smulge măștile uneori cu pielea obrazului cu tot. Așa s-a întîmplat și cu acest S.R., care, pînă la urmă, a ajuns un funcționar oarecare, mergînd, totuși, trufaș și agitat cu servieta burdușită intimidant (socotea el), — servietă în care ținea hîrtii gălbejite și fără noimă și pachetelele cu de-ale gurii. Poate părea ciudat, dar așa e, retrogradarea, de fapt așezarea lui la locul cuvenit, după șocul firesc, îi dase brusc o poftă de mîncare grozavă, devenise hulpav, flasc și buged...

Însă, așa cum adînc s-a spus, extremele se ating. Cunosc un caz aparent asemănător dar cu o linie epică și caracterologică răsturnată. Se petrece și într-un cadru cu totul deosebit.

Într-un sat de dealuri un grup de oameni mai cu „strînsură" și influență decît ceilalți au intrat mai tîrziu și mai anevoie în c.a.p. Au intrat și au pretins să le fie șef de brigadă (zootehnică), un tînăr, unul Oncică parcă. Pe acest tînăr îl cunoșteam bine, îl avuseseră de

Mihai Takacs : „La marginea pădurii"

multe ori „cu ziua", „cu ruptul" ori „în parte" pe pogoanele lor. Acesta era un flăcău robace, ascultător, cumsecade și avea mai tot timpul un surîs mic și parcă o ironie plăpîndă care-i unduia fața. (De fapt, totul pornea de la faptul că avea un dinte îmbrăcat în nichel care odată descoperit îi alcătuia un zîmbet limpede, luminos, supus și înviorător). Adunarea generală a ridicat palmele și a aprobat pretenția lor, cam mirată, dar a aprobat. Mina aceea de oameni asculta de Oncică pentru că și el asculta de ei, deoarece îndemnurile și poveștele lor erau potrivite și înțelepte. Lucrurile mergeau bine și lin, brigada era unită și fruntașă. Dar, de fapt, ei se jucau, îl disprețuiau pe băiat în ascuns, dar îl ascultau și i se supuneau deoarece în fapt ascultau propriile lor păreri și îndreptări. Dar jocul n-a durat prea mult. Oncică a venit cu niște idei și propuneri personale la fel de bine măsurate ca și ale lor, dar parcă altfel. Ei, la început, au rămas buimaci, apoi s-au încontrat și l-au încărcat pe băiat cu reproșuri :

— Păi, mă Oncică, așa vorbirăm și ne învoirăm ? Noi te creștem, te luminăm, și tu ?

— Ce, nu e bine să mutăm linia de decovil din grajd altfel ? se mira Oncică.

— Ba e bine... dar, protestau moale oamenii...

Și pînă la urmă ascultarea lor aparentă, de o ironie drapată, s-a schimbat într-o supunere adevărată, fără tocmeli și cîrcniri. Ei și-au dat seama că băiatul a crescut social, și-a descoperit esența și valoarea. S-au resemnat treptat și au avut revelația la început pizmașă și apoi bucuroasă a unui conducător capabil construit de ei. „Stăpînești într-un om ceea ce ai modificat", scria cineva undeva, nu mai știu unde, așa că lor, vechi și chibzuiți gospodari, le rămînea mulțumirea poate mică, dar tot mulțumire se cade să se numească, că gospodăriseră bine o parte din viața și devenirea lui Oncică.

Am amănunțit acest caz, deoarece, cred, el luminează și realizează un alt aspect al dialogului dintre colectivitatea socialistă și aparență, acela a dinamitării, dinamizării și valorificării resurselor umane latente, care se ignoră dar care, odată descoperite, dinamizate și valorificate, cunosc ascensiuni de o reală și copleșitoare frumusețe.

Nicolae Velea

Mihai Takacs : „În baltă"

REVISTA REVISTELOR

Revista de istorie și teorie literară

● Cea mai de seamă contribuție emisă în cuprinsul anchetei, destul de discutabilă altfel (ca și alte inițiative, de strictă observanță, ale acestei publicații) privitoare la „vocația europeană a culturii române" este aceea apărută în nr. 1/1985 (tipărit cu întîrziere, față de momentul cronologic) și semnată de Dan Zamfirescu. Este o admirabilă sinteză a ideilor pe această temă ale cunoscutului istoric literar român, care și-a clădit, de altfel, opera în urmarea unei asemenea obsesii. Ceea ce formulează aci Dan Zamfirescu are, prin formule memorabile, înfățișarea unei recapitulări de etapă culturală și, de asemenea, pe aceea a unui program cultural. Ce ar fi, așadar, „vocația europeană" ? „Această vocație — răspunde Dan Zamfirescu — emană din însăși natura culturii române", care este, adaugă el, „cultura europeană cea mai bine plasată spre a înfăptui Europa esenței și permanențelor europene spre a antrena un mare curent de construcție europeană pe temeiul valorilor umaniste definitorii pentru continent". Este, de asemenea, expresia unei istorii de îndemnări endogene și care trebuie reformulată, prin formulări originale. Acestea ar fi, crede D. Zamfirescu, cu dreptate, două „perioade esențiale" : războiul de 200 de ani cu Imperiul otoman, de la Mircea cel Bătrîn la Mihai Viteazul), cînd apare prezentă și conștiința europeană a românilor și, apoi, afirmarea decisivă a vocației noastre europene, pornind de la Mihai Viteazul și pînă azi. Este perioada în care, zice inspirat autorul, românii scriu „pagini strălucite de istorie europeană". Dar literatura română ? Ea ilustrează teze mai vechi ale lui Dan Zamfirescu, privitoare la o a „treia Europă", unde românii sînt prezenți în chip esențial. Este Europa unei tradiții străvechi, peste a cărei materie a venit Bizanțul. E, de altfel, și tema care îl preocupă acum pe istoricul literar, înțelegînd prin aceasta o definiție mai apropiată de adevăr a „personalității literaturii române". El se dovedește, fără de îndoială, în curent cu tot ceea ce este descoperire fundamentală în chestiunea literaturii naționale.

„Deocamdată nu știm — zice el — care este «personalitatea culturii române». Chiar dacă discutăm, chiar dacă scriem cărți cu acest titlu! Ea este mult mai mult decît credem și știm acum. Surprizele cercetării pot fi uneori uluitoare. Voi da un exemplu recent : un cercetător al trecutului nostru cultural din secolul al XVIII-lea, și începutul celui de al XIX-lea, Ciprian Zaharia, a făcut dovada, pe baza manuscrisului 1 455 B.A.R. și a altor cîteva sute de manuscrise din bibliotecile noastre, că românii sînt cei dintîi care au tradus integral, între 1763 și 1800, acel moment de cultură mereu amintit în legătură cu Tolstoi, Dostoievski, și spiritualitatea rusă, care este Filocalia. Se consideră pînă acum că traducerea românească a Filocaliei este cea de pe urmă, de la jumătatea secolului XX și iată că se dovedește a fi prima, cu două secole anterioară celei contemporane. Putem zîmbi la unele naivități ale partizanilor „protocronismului" și putem rîde în hohote de cei ce puneau pe Ienăchiță Văcărescu deasupra lui Goethe, dar cînd se dovedește cu sute de manuscrise în față că prima cultură din Europa care traduce într-o limbă națională, masiv, în echipă, peste o sută de autori și opere din moștenirea bizantină, pe care azi abia colecții specializate din Occident, în fața cărora ne înclinăm, le mai cuprind într-o amploare asemănătoare, risul sau zîmbetul devin cu totul altceva decît prudență și spirit critic. Doar unul din cecitate sau simplă ignoranță ! Că două sute de ani am ignorat această realitate dezvăluită acum de Ciprian Zaharia, nu ne onorează. Dar iată, pînă la urmă totul iese la iveală. De sub trenchele „complexului fanariot" va ieși, curînd, adevărata, conștiința de sine a culturii române". Sînt cuvinte întemeiate pe o vastă documentație, alcătuind o sinteză asupra căreia trebuie revenit.

A. S.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

VICTOR IANCULESCU : Ninsori : „Harnici fluturi de aer / respirați în alb / iglițe / țes / patria iernii / ca-n fabuloase vise / cu strămoșii" ; Și aceste două scurtimi : „Culorile emoției / în gama Da / și-n gama Nu"; „Zine de ninsori / alunecă, mă înconjoară / niciodată pînă acum / niciodată / secerat de timp / ireversibil". Însă fără putere.

GELU ȘIPOTE : Sacoșa cu vișine : „Sora mea / are o tăcere de ramă / încadrind un imens strigăt / zgiriat direct pe peretele dinspre răsărit / rinjind ca o electrocardiogramă / în fața căreia inima stind în genunchi / oscilează între două verbe / la prezentul acut / și toate astea — roată dințată / rotind ograda / de pleacă vișinii pe jos la oraș / cărind în sacoșe de plastic / amintiri despre sat / care explodează coșcovind interiorul unui întreg internat" ; **Cînd s-a lăsat poezia de mine :** „Sînt salahor la perspectiva depărtării / adio ficțiuni înnămolite în reale / va tresări aroma-n orizontul cel mai fix / izbită de ramul vișinului ca de un ciocan / ecoul se va prelungi în rădăcini / și răsări-va Buha adormită / din clasice ceasornice cu cuc / trezite pe perpetuul punct fix / ah! semințe de mac indecente / îmi păreți pe buzele cuiva deja mort / în cea mai fidelă perspectivă a depărtării / pînă nu se mai vede / pînă o movilă de pămînt / este / cea mai banală formă de relief / de n-ar fi ramurile de vișin / ca-ntr-o joacă / așezată / în cruce". Și aceasta fără titlu : „Soldații sînt în convalescență / tuburi pline cu oxigenul zilei de sîmbătă / îi salvează / ei imaginîndu-și / respirația gură la gură / cu iubita aflată la distanță / de cîteva vise / împărțite inegal / precum cumpăna fîntînii : / jumătate de sete / jumătate de piatră". Gelu Șipote, izvoarele sînt bune, la trei ramuri ; la trei paie să iei ciuleandra la bătaie.

ELENA RADU : Strofa : „Pe tine orgolios te ocrotește norul / cu dragoste pe tine nu pot să te astup / avară te invoc ca un țăran ogorul / din dragoste pentru tine ca salcia mă rup". — din **Cîntec pentru Pygmalion** dedicată „inspectorului cu ochelari" să se învețe și el minte.

LIVIA HREAPCĂ : Aceste locușoare: „Deschide-te, viață, și prinde / în pumni / trupul lunatic / de tine bolnav" ; „Sînt umbra-nsingurată / ce sparge marginea oglinzii". Am zis locușoare, nu locuri.

VASILE MIHALCEA : Acest **Pod peste ape**, ca primă punte spre poezie : „Bătrînii pescari / aruncă năvoade peste lună / întotdeauna prin ochiul năvodului / trece inima ta. Singurătatea ta / este un pod peste ape".

ANDREI ANDRU: Cuptor „Asfalt / chihlimbar cu solitari / apă / valuri de nisip / aer / gelatină pentru cuvînt / topit trupul tău / adăpostit / îmbălsămindu-mă" ; **La uscat :** „Închizitorial / vîrfuri iarbă / vîrfuri soare / strivesc imaculate / ștergare borangic / sîngele nobil / îneacă voronețe".

DUȚU VIORICA : „Înger blond răsărit din val de stele / Aripi muiate-n fericire de dor / plutește cu atîta visare printre ele / iar te-așteaptă șoaptele-mi pline de amor".
Mai nimic, adică.

IOSIF BERARIU : Acestea : **Leg bărcuțe :** „Miresmele ce plutesc / scapă cu apele din rîu / pe spinările de grîu / în oceanul meu sufletesc / leg bărcuțe de vînt lin / și le umplu cu ovăz / pentru caii ce n-au văz / și mi-i plimb la deal puțin". Ba ar trebui să-i plimbați mai mult ; **Văi :** „Treziții plopi în umbre / stîrnesc o-nviorare / că roiul de secunde / îl simt ca o ninsoare / și-mi plec de frunte ruguri / de vise către voi / iubite văi, cu struguri / localizați în foi". Însă astfel se „localizează" ideea stîngăciei de limbă ; mai trebuie tăiată piedica ; **Calul alb :** „Ierbile mai dulci / ca răbdarea / le paște calul meu alb / atît de arab / că-i fuge vibrarea / pe vîrfuri de nuci / cînd dă cu copita-n pămînt / să nu-i ies din cuvînt". Și în sfîrșit, **Somn :** „Dacă nu-i lingea / vîntul, somnul de pe ochii căprui / mă tăia / acceleratul de vară — / jumătate livadă cu gutui / jumătate țipăt peste seară". Gata !

EMIL PERȘA : Din **Atlantida :** „Legenda Atlantidei cea vie și cea moartă / a rămas în lume, o căutăm mereu / umbre de atlanți au intrat pe poartă / din adîncuri pe drumul unui curcubeu / lumea lor de basm s-a întors pe pămînt / lîngă grîul copt în grădini cu trandafiri / să le păstrăm Lumina, gîndul sfînt / pe terasa înflorită de speranță și iubiri".

GELU GROV : Aceste fragmente : 1) „E ca un bulgăre de pămînt mototolit / pe șenila unui tanc nemișcat / vorbesc cu el numai firele de iarbă / după ploaie. / O cască pierdută și-un șanț desfundat / povestesc despre o cruntă bătaie / și cerul — parcă ești înlăuntrul unui / rîu albastru / cu luna alăptînd steaua polară. / Te sting și te aprind în șapte culori / stelele toate în această seară" ; 2) „Împrejurul vieții / fîlfîie moartea / ca un pardesiu negru / pe trupul slăbit de lunga iarnă. / Acolo în odihna deplină a dealurilor / pe corhanele veșnice / pe care le mai păstrează sufletul meu / prin lungile ripe — transee / împodobite cu ruguri de mure / saltă acum primăvara ca o iadă / din umbra unui deal. / Bunica a văzut 76 de astfel de primăveri / niciodată nu s-a bucurat / ea trăiește în inima anotimpurilor / ca florile, ca pomii, ca ființele ogrăzii / înfiptă strașnic în inima pămîntului". Mai trimiteți.

ZUP MIHAELA : Depărtare : „Dinainte pierdut / niciodată întîlnit / tu ești pentru mine / revărsarea de întuneric a luminii / căldura de gheață a gurii tale / și acum se revarsă peste buzele mele / ochii tăi / albastru de Voroneț / se oglindesc în ochii mei / înfiorați de dulcile priviri ale morții. / Mîinile tale, ramuri nedefinite / îmi ating acum părul de ceață / răvășit de vîntul gîndurilor // și astfel / gura ta și buzele mele / s-au apropiat din crunte depărtări / ochii tăi s-au oglindit în ochii mei / mîinile mele s-au împreunat cu mîinile tale / și astfel / eu sînt depărtarea ta / iar tu pierdutul meu / niciodată întîlnit".

I. D. SICORE : Acestea ni se par mai puțin puerile : **Motiv :** „Noi mai avem loc / pe aceeași creangă / între noi / a crescut / o frunză" ; **Marea :** „Atîtea / întrebări / fără răspuns / i-au încrețit / fruntea" ; **Ipostază :** „Văzut / cu ochiul / fîntînii / cerul / doarme / pe chei" ; **Ecou :** „Fulgerul / păstrăvului / tulbură / liniștea / pietrei".

M. CUCU : I : „Călătorule, / numără-ți clipele albe /.../ zodia amurgului / nu întîrzie / să te ademenească / adună-ți flori pe rîu / implîntă adînc sămînța / în inima fluierului / și leagă-te-n tăcere / cu clipa-naltă care te veghează" ; IV : „Pașii mei în rîu se sapă / și se fac / gingii de apă / cu tăcerea-n grîu și pleoapă / bunii mei aici se-adapă" ; V : „Cine poate oare-n ceasul de rugină / să oprească timpul / smuls din rădăcină / cine poate oare-n ceasul de dreptate / să oprească-n zbateri / curgerile toate. / Bate greu din aripi timpul / curge omul ca o luntre / către cine știe unde".

ROSE TALL : Haiku-urile : 1) „Am văzut primăvara / prin crăpătura / mugurilor" ; 2) „Acum ceața / nu-i a mării / ci a ochiior mei" ; 3) „Fulgerul în prăpastie / și mai mult / aducînd-o", Și acest poem lui Gh. Grigurcu, că bine-i zice : „În peregrinările lui matinale / poetul uitase cuvintele / închise în odaie / și nu le mai auzea / cum zgreabțănă la ușă / ca Saint-Bernardul / vecinul meu / cerîndu-se afară". Dar de ce nu i-ați trimis-o personal ?

GLĂVAN M. : Apropierea primăverii : „Umedul embrion al anotimpului / zvîcnește-n noapte singuratic / în jur zboară prin aer luciri / ca pumnale și peștii străvezii /.../ și-i o lumină moale — icre de aur / străvezind pămîntul / și e un verde îmbibat de ape / încă nevăzut ce îți izbește nara / e o surpare dulce și o infiltrare / de transparență-n lucruri. / În mine o plantă verde încremenită / în străvezime așteptînd / misterioasă elice de lumină." ; **În așteptare :** „Prin zăpezi rătăcește izvorul / ca un lăuntric surîs /.../ sămînța își înfioară sfîrcul / atins de ușoara căldură / și în aerienele matrice ale zilei / ghicești fătul plantei umed și subțire /.../ cine crestează vîntul acesta / pînă în ascunsa lui frăgezime? /.../ Acum visătorul într-o scoică / de aur suflă. Singuraticul în / chiliile nopții ascultă de / sfiosul argint însoțit / și cîntărețul pe-un solz / de ape cîntă / se lasă zăpezile în pămînt / sclipește cornul cerescului berbec / și anotimpul se aude cum marea / în ghiocuri." ; **În tăcere :** „Tăcut stai așezat în casa ta / ca într-un lujer închis /.../ mirosul cerului pătrunde / prin pereți acea ușoară / răsuflare din botul / animalului ceresc ce se apleacă / privindu-te prin geamuri / e liniștea singurătății / toarsă între tine și lume / mîinile ei așezate în poală / una peste alta ca la morții / cei împăcați și blînzi. / Afară e nesfîrșită rotire / de stele peste casa și somnul tău /.../ inocent centru al roții de foc / ce face întunericul să ardă / ca o torță vie / roata de moară trecîndu-ți prin trup /.../ mușcînd din Timp tăcut".

PAUL SÎRBU : Aceste fragmente : 1) „Luntrea mea / în care timpul s-a reîntors / a putrezit așteptînd" ; 2) „Un fulger / mi-a luminat fața / ca o scrisoare de demult" ; „Un lan de floarea-soarelui întors la lună / o bătrînă / mătură curtea". Mai trimiteți.

MIRCEA VĂGIULEANU

Martie

Vine martie cu picurat extatic de streșini
și miei pudrați cu făină de grîu,
zgomot de ghiare de porumbei pe acoperișuri,
albine și tămîioare. Același vîrtej
care face copacii să înverzească
mă cuprinde și pe mine :
miros a lemn care va înflori
bate cu ciocul în inima mea ghionoaia,
în fiecare martie sînt un Ianus :
îmi pipăi fața dinspre miază-zi și dau de muguri,
de scoarță de salcie complexată și umilă
ca o luminare ce pîlpîie. Îmi pipăi
cealaltă față și dau de două rîuri de lacrimi
care curg înspre miază-noapte.
Dintr-o parte zboară spre mine ghionoaia
iar din cealaltă : moartea (îngerul palid
cu lungi aripi și negre) în fiecare martie

Fîntîni

Mari păsări cu ciocurile înfipte în pămînt
ca într-un leș — fîntînile,
hornuri pe care berzele nu își fac niciodată cuib,
prin ele văzîndu-se focul în sobe,
niște oglinzi ascunse în pămînt
(uluite de propriile licăriri stranii) și în care a privi
mai înseamnă să cobori în Hades după cineva drag :
mama sau Euridice și să te sfîșie
umbre cu fața de humă la fel ca pe Dionysos.
Fîntîni moarte zbătîndu-se în sine
aidoma unei cucuvele în ghearele cocoșului
și nenumărate fîntîni vii :
într-o parte a cumpenei, tu : ciutură nouă
de dud cufundată în apa cu argintii reflexe.
iar în cealaltă, eu : pietroiul cît o căpățînă de vacă
scos de la temelia unei case părăsite.

Mama

Singură și străină
printre umbrele din Valea aceea
unde nimeni nu se mai cunoaște unul cu celălalt
asemenea oilor în primele zile după ce au fost tunse.
În zadar încerc s-o conving să se întoarcă acasă
așa cum se întorc și fetele spre dimineață
în odăile lor, în taină,
din crîngul de sălcii bătrîne și scorburoase
(de la marginea satului) prin care umblă toată noaptea
preschimbate în păsări cu cap de femeie
în lumina de felinar atîrnat în loitră a soarelui,
singură și străină
și încă speriată de momentul zorilor (cînd ești strigat la
fereastră) și de întîlnirea cu Vidra
— stăpîna vadurilor — și cu Lupul : trimișii care-au însoțit-o
pe sumbrele drumuri ca pe un oaspe,
iar Vîntul prin care ținem strînsă legătura
cu cei fugiți din lupta cu timpul
îmi aduce de la ea numai vești bune.

Nostalgie

Dacă m-am născut
înseamnă că am trăit și mai înainte
și am făcut libații cu lapte și ulei
libații cu vin și miere amestecată cu apă
libații cu sînge de cocoș sau de taur
al căror sacrificiu avea loc în altar
deasupra unei gropi în care se scurgea murmurînd sîngele,
voi fi fost actant în nenumărate rituri agrare închinate lui Zagreus
cu femei în întregime goale
sau poate unul dintre mestecenii aruncați în rîu,
la Armindeni, pe care flăcăii l-au îmbrăcat în haine lungi
și le-au împodobit cu flori și panglici multicolore, de mireasă,
înseamnă că trupul și sufletul meu
unite în chip trecător, se vor întoarce iarăși,
pentru reînnoire, acolo de unde a venit fiecare :
trupul în țărînă, iar sufletul în văzduh.

VAN CONSTANTIN : Ca să nu fie în van, aceste două strofe : „Gem copacii-n aer / jalnic prelungit / prevestind naturii / somnul infinit" ; Și : „Luna răsărind surprinde / colo-n colț înzăpezit / un neon ce se aprinde lenevos și pîlpîit".

MATILDA OPREA : Tot eu : „Sînt sticlă aruncată-n mare / și-aș vrea să fiu adusă pe pămînt /.../ sînt iarbă mușcată de lună / și zac cu capul pe-o stea /.../ sînt poate de-un vis aruncată / pe-o insulă departe și plină de nebuni". Tov. I. Marinescu, Buzăul este aproape ; trimiteți-i pe cei doi, Van Constantin și Matilda Oprea, pe la redacția revistei noastre.

NICEA EFTIMIE : „Căci raiul sfînt nu are nici păcate / și nici întinderi pline de noroi!". Asta-i adevărat, însă mai mult nu-i.

BREATU MAGDALENA : Acest fragment din **Instinct :** „Soare prin ceață / retras / ca un singur gînd temător / printre umbre umane / suave mirosind aer rece /.../ eu mă trezeam / cu brațe roșii / să-nconjur cîmpul / să mă-mbib în contururile / sale pierdute / ca o piatră / care aparține pămîntului. / Neștiut, zgîriat / de ierburi / brațul meu gol / înainta în cîmp / și dispărea din poteci / în glasul nedomolit / al trecerii cailor. Caii, caii, în ale căror copite / părul meu ciufulit / era grîul / nepăsător și fierbinte".

Unitatea, independența și suveranitatea națională

Urmare din pag. 1

re, de dreptate socială și libertate națională, de propășire economică și spirituală a țării, de afirmare a României ca națiune liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii.

Problema apărării independenței și suveranității naționale, a apărării integrității teritoriale a patriei unite va constitui, ca urmare, un obiectiv prioritar în concepția teoretică și, deopotrivă, în activitatea concretă a Partidului Comunist Român. Era un comandament major care decurgea nu numai din patriotismul fierbinte dovedit ca atare de comuniști, dar și din însăși misiunea istorică ce revenea clasei muncitoare, partidului său conducător în sensul cuceririi puterii politice din mîna burgheziei și al edificării societății socialiste. Chiar în cele mai grele situații, în condițiile activității conspirative, Partidul Comunist Român a fost în permanență conștient de faptul că orînduirea socialistă nu se putea construi în mod abstract, că pentru aceasta se impunea, ca o condiție obiectivă prealabilă existența patriei întregite, independente și suverane, a unor frontiere sigure, în cadrul cărora să se poate făuri noua societate.

„COMUNIȘTII VOR CONSIDERA NECESARĂ APĂRAREA FIECĂREI PALME DE PĂMÎNT A ȚĂRII..."

Instaurarea regimurilor de dictatură fascistă în Ungaria, Italia, Bulgaria și alte țări și apoi a dictaturii hitleriste în Germania, la începutul anului 1933, a ridicat probleme deosebit de grave pentru destinele a numeroase popoare, inclusiv pentru viitorul poporului român. Devenea din ce în ce mai clar că nazismul și revizionismul reprezentau principala primejdie pentru independența națională a numeroase țări, pentru cultura și civilizația umană. Această realitate a determinat orientarea partidului comunist în direcția găsirii acelor forme și mijloace adecvate de luptă, care să permită conlucrarea tuturor forțelor sociale și politice democratice, progresiste ale națiunii într-un front larg, capabil să bareze calea fascismului în România, să salveze independența, suveranitatea și integritatea sa teritorială. Ca urmare a unor atare eforturi ale partidului comunist, a luat ființă Comitetul Național Antifascist, în contextul unor măsuri organizatorice treptate adoptate de partid încă din primăvara anului 1933. Prin intermediul organizației, P.C.R. a reușit să se apropie mai bine de mase, să găsească calea activizării în jurul clasei muncitoare a intelectualității progresiste, funcționarilor, micilor întreprinzători, a pensionarilor, invalizilor, studenților, reușind astfel să creeze în țară o largă opinie antifascistă și antirevizionistă cu caracter de masă.

Preocuparea partidului de a asigura organizației un caracter larg rezultă din însăși componența conducerii Comitetului Național Antifascist, în care pe lîngă intelectuali antifasciști se găseau muncitori, studenți, publiciști. Pentru a da consistență și vigoare acestui organism de luptă antifascistă la scară națională, partidul comunist a numit în conducerea Comitetului Național Antifascist pe cel mai bun și devotat militant pe care Uniunea Tineretului Comunist îl avea în epoca respectivă, tînărul muncitor comunist Nicolae Ceaușescu. Fericita opțiune făcută în această privință de conducerea partidului avea să-și găsească o la fel de fericită expresie în roadele bogate ale activității antifasciste și patriotice desfășurată de tînărul luptător comunist.

Analizînd raportul forțelor de clasă din România, Plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 a conturat, în termeni realiști, tactica luptei pentru crearea Frontului popular antifascist. Plenara a precizat cadrul organizatoric și mijloacele tactice pe care partidul urma să le așeze la baza activității sale de realizare a Frontului popular antifascist, organism politic care trebuia **„să îmbrățișeze toate formele luptei economice ale păturilor sociale de la orașe și sate"**, pe baza înfăptuirii prealabile a Frontului unic muncitoresc.

În lumina indicațiilor de ordin principal cuprinse în documentele acestei plenare a C.C. al P.C.R., acțiunile Partidului Comunist Român în direcția realizării Frontului popular antifascist au căpătat amploare în toamna anului 1935, cînd s-a ajuns la un consens în privința necesității încheierii unei înțelegeri de luptă comună între Frontul plugarilor și Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (Madosz) — organizație creată și condusă de Partidul Comunist Român. Acordul a fost încheiat în septembrie 1935 la Băcia (județul Hunedoara), în cadrul unei întruniri de masă care a evidențiat preocuparea organizațiilor respective pentru soarta țării, amenințată tot mai grav de politica reacționară și revizionistă practicată pe plan internațional de statele fasciste, cum și angajamentul lor solemn de a lupta cu hotărîre împotriva **„oricărei încercări de a provoca conflicte armate între popoare"**, în temeiul unor **„lozinci false și a propovăduirii urii de rasă"**.

Încheierea acordului de la Băcia a dus ulterior la realizarea, la finele anului 1935, a unui veritabil nucleu de Front popular antifascist, care cuprindea Frontul plugarilor, Madosz-ul, Partidul socialist și Blocul pentru apărarea libertăților democratice — organizație de masă aflată sub conducerea partidului comunist. Semnarea documentului, în decembrie 1935, în localitatea Țebea, lîngă mormîntul lui Avram Iancu și Gorunul lui Horea, dădea acordului antifascist semnificația continuității luptelor duse.

În anul următor, în contextul internațional marcat de continua ascendentă a pericolului fascist, a revizionismului exacerbat cu care se afișau statele fasciste — și care amenința în modul cel mai direct integritatea teritorială, însăși ființa națională a poporului român, Plenara a V-a lărgită a C.C. al P.C.R., din iulie 1936, a înarmat partidul comunist, masele populare cu o orientare politică nouă, adecvată momentului respectiv în privința respingerii cu succes a ofensivei fasciste. Exprimînd adeziunea patriotică a partidului față de necesitatea apărării patriei, Plenara aprecia că în acele împrejurări **„România poate deveni un obiect de împărțire nouă, imperialistă a Europei, iar nu subiect"**. Ca urmare, partidului comunist îi revenea, potrivit aprecierilor plenarei, misiunea istorică și patriotică **„de a organiza rezistența față de un atac posibil din partea fascismului germano-ungar asupra României"**. Comuniștii, spuneau în acest sens documentele plenarei, **„vor considera necesară apărarea fiecărei palme de pămînt a țării, vor intra în primele rînduri ale luptătorilor pentru respingerea agresiunii fasciste"**.

Aceste sentimente antifasciste și patriotice, de luptă hotărîtă, și-au găsit o remarcabilă confirmare în marile întruniri și demonstrații de masă care au avut loc cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai 1939, în organizarea căreia un rol determinant a revenit tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Petrescu Ceaușescu. Numărîndu-se printre puținele manifestări din Europa care au avut loc în condițiile cînd fascismul era în ofensiva după München — sublinia t o v a r ă ș u l Nicolae Ceaușescu, factor de conducere în organizarea și desfășurarea acestor acțiuni revoluționare remarcabile — **„manifestațiile antifasciste de la 1 Mai 1939 constituiau o dovadă a maturității clasei muncitoare, a posibilităților de care dispunea atunci poporul român, forțele sale revoluționare și progresiste de a organiza cu succes lupta împotriva războiului și fascismului"**.

Într-o atmosferă de puternic entuziasm patriotic, comuniști, socialiști și social-democrați, militanți antifasciști au depus cu acest prilej coroane de flori pe Mormîntul Eroului Necunoscut — simbol al prețuirii pe care poporul român o dădea eroilor neamului, celor care aduseseră suprema jertfă pe altarul înfăptuirii statului național unitar român.

În focul viu al rezistenței antifasciste și antihitleriste, a luat naștere un sistem de alianțe suplu, dinamic, adecvat exigențelor epocii respective, ajungîndu-se la evenimentele memorabile din august 1944, evenimente care au deschis o eră nouă în istoria poporului român : era revoluției populare, a construcției practice a societății socialiste.

Procesul revoluționar declanșat în august 1944 a dus la făurirea unei realități istorice noi, produs al inițiativei și activității revoluționare, patriotice a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, indiferent de naționalitate. Pentru prima dată în zbuciumata sa istorie poporul român dobîndea adevăratul statut de națiune liberă, independentă și suverană.

Cucerirea întregii puteri politice și economice de către clasa muncitoare și aliații ei, dezvoltarea în ritm rapid a economiei naționale pe baza industrializării au creat condițiile consolidării continue a independenței și suveranității naționale. Desfășurînd o intensă activitate politico-organizatorică, Partidul Comunist Român a știut să unească eforturile creatoare ale întregului popor în lupta pentru edificarea noii orînduiri sociale, a reușit să înfrîngă greutățile inerente acestei opere de mare complexitate, să consolideze independența și suveranitatea națională a patriei.

Perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, din vara anului 1965, a determinat prefaceri profunde în toate domeniile vieții economice, politice și sociale, progrese deosebit de mari în dezvoltarea României pe calea socialismului, fiind cea mai fertilă în realizări înnoitoare din întreaga noastră istorie. Ea ilustrează forța și superioritatea socialismului în dezvoltarea economică susținută a patriei, ridicarea nivelului material și cultural al poporului român, adîncirea procesului de omogenizare socială, politică, morală a societății, înflorirea plenară a națiunii române și afirmarea amplă, fără precedent a României socialiste pe plan mondial ca stat liber și independent.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXII)

Nu iertase nimic în drumul său spre cucerirea puterii totale. Omora prin șiretenie sau direct. Prieteni și chiar rude, regi supuși peste noapte fără război, venind încărcați de daruri să i le închine, șamani ce-i prevesteau insuccese și grozăvii (ah ! cît îi ura fiindcă prin farmecele lor izbuteau să țină prostimea în adulație) ei se insinuau în postura unei inviolabilități ce-i stînjenea puterea absolută. Încercau să-i știrbească prestigiul și, de aceea, trebuiau să dispară. Auzise că un tînăr cîntăreț de balade improvizase un fel de cîntec hazliu pe seama persoanei sale și a modului în care-și conduce imperiul. Nu-i venise să creadă...

Care vasăzică există cineva, un nimeni, un fulg trecător care îndrăznește să-și ridice nu ochii ci vocea pînă la **EL** ?

Puse să fie adus în iurta imperială într-o seară cînd erau de față majoritatea intimilor, generali și dregători cu funcții înalte, mereu alții, fiindcă nu avea încredere în nici unul, și-i schimba după pofta inimii.

Era un tînăr frumos. Un adevărat **mongol albastru**, cu trup de atlet și pielea mai albă și, pe deasupra, cu părul roșu și ochii albaștri.

Încremenise. I se părea că-și vede copia lui din tinerețe. Nu avu nici o îndoială că este una din multele progenituri semănate în scurtele răbufniri amoroase. Era, fără nici o discuție, sînge din sîngele lui. Cu atît mai trist...

Binevoitor, sarcastic, învăluitor și dispus, îi dădu să bea dintr-o cupă imensă din aur, plină cu vin de orez amestecat cu mied.

Apoi, în tăcerea adîncă și prevestitoare de rău, îi ceru cu voce joasă, prefăcută, să-i reproducă acel cîntec făcut pe seama sa pe care îl știa toată suflarea capitalei.

Tînărul avu o ezitare. Privi fețele puhave și zîmbetele șirete ale dregătorilor și generalilor. Cercetă obrazul încremenit al hanului care aștepta încordat și simți suflarea morții învăluindu-l. Înțelese...

Dar fie din pricina vinului care i se urcase fulgerător la creier, fie datorită caracterului său deschis, începu să rostească cu voce frumoasă balada în care persoana Marelui Han era judecată cu ochi limpede și necruțător.

Smulse hohote de rîs curtenilor. Chiar și **EL** zîmbise la un moment dat la insinuarea că „în curînd trupul său va fi dat pradă corbilor cîmpiei care se vor otrăvi ciugulindu-l".

Îl lăsă să termine cîntecul. Se ridică grav și-i întinse o pungă plină cu pietre scumpe. Se întoarse spre învățatul chitai care apucase să deseneze pe pielea moale vorbele tînărului cu păr roșu și ochi albaștri, imortalizîndu-le.

Ținu multă vreme în fața ochilor fîșiile lungi și catifelate pline de semne misterioase. Le mototoli cu ură în pumn făcîndu-le ghemotoc.

Se apropie de tînărul cîntăreț mohorît și încruntat ce-i semăna aidoma. Îi ceru să deschidă gura și acesta se supuse. Vîrî ghemotocul moale și umed între dinții albi ai nerușinatului ce pînă adineauri mai putea să glăsuiască. Îi prinse maxilarele cu amîndouă palmele și-l ținu așa cîteva minute simțindu-l cum se zbate din ce în ce mai slab, ca un vierme neputincios, pînă deveni moale și inert căzînd la picioarele sale. Era mort !

Ceea ce îl înspăimînta însă cel mai tare, nu erau vorbele lui care, oricum, rămăseseră întipărite în urechile înalților dregători. Nu libertatea cu care le exprimase fără ezitare, ci faptul că în tot timpul scurtei sale agonii, tînărul cu ochi albaștri nu închisese o clipă pleoapele, privindu-l cu un soi de superioritate îngăduitoare.

De asemenea înfruntare nu avusese parte niciodată și i se păru că la picioarele sale nu zace un mort, un om lipsit de viață, ci doar o bucată de carne inutilă, un trup care păstra în imobilitatea sa neîndoielnică doi ochi vii, curați și limpezi, peste care pleoapele refuzau să cadă...

Astfel de imagini îi răsăreau în minte în timp ce stătea răstignit în iarba înaltă și luna luneca tot mai jos, moale ca o piersică răscoaptă, și zorii își arătau dinții de lapte și șoimul cu ochi ucigaș dădu semne de neliniște țipînd scurt și trezindu-l din strania lui abandonare.

Se îmbrăcă la iuțeală. Așeză șoimul în unghiul cotului stîng. Încălecă în șaua cu ornamente bogate și se întoarse galopînd spre zidurile capitalei conturate în oglinda dimineții.

Cu cît se apropia de acea îngrămădire de case și iurte, de bastioane și valuri de pămînt, cu cît auzea mai distinctă viermuiala matinală a Ordu-lui trezit din somnul nopții, simțea cum îl cuprinde o silă și o scîrbă imensă la gîndul că iar va trebui să fie atent la orice mișcare, la vorbele sau zîmbetele dregătorilor mieroși și chiar la mofturile tinerești ale soției sale Bordu, care nu părăsea în ultima vreme cortul imperial nici o clipă, și-l sîcîia cu sfaturi, și-l înfrunta de față cu toți generalii și înalții dregători.

Mircea Micu

Elogiul științei

Urmare din pag. 1

tețea lor trebuie confirmată de tehnică, devenind prin aceasta o sursă inepuizabilă de valori, nivel de trai, civilizație, fericire. Relația aceasta dintre știință și viața de toate zilele, care străbate fiecare dintre expunerile secretarului general al partidului, este o dovadă fără echivoc, a grijii față de destinele poporului nostru, scopul fundamental al politicii noastre de partid și de stat. Îndemnul la aplicație, la transformarea ideilor în valori cotidiene, la apropierea laboratorului și a școlii de uzină, indică în același timp și calea cea mai sigură de dezvoltare a științei și a tehnicii, o cale care trebuie să fie a cutezanței și îndrăznelii. „În știință, arată secretarul general al partidului, tineretul reprezintă o forță de seamă. Alături de experiența bogată și competența oamenilor de știință mai în vîrstă el aduce elanul și cutezanța, indispensabile marilor investigații de cunoaștere științifică a naturii și societății, progresului științelor moderne". Generoase și nobile, aceste idei și-au găsit aplicare deplină după Congresul al IX-lea al partidului, în climatul fertil și efervescent creat de acesta, cînd s-au petrecut cele mai ample și mai profunde cercetări și realizări științifico-tehnice. Este pe deplin adevărat că de-a lungul secolelor știința românească a contribuit la progresul economico-social al patriei, la îmbogățirea patrimoniului științei și culturii universale ; dar tot atît de adevărată este contribuția actualelor generații de cercetători în abisurile științei și tehnicii, implicarea lor totală și responsabilă în programele elaborate de conducerea de partid și de stat. Geniul poporului român n-a încetat vreodată să alimenteze necesitățile de revigorare ale națiunii și patriei și faptul că generațiile de astăzi au norocul să fie contemporane cu un mare conducător de partid și de țară face parte din acest luminos destin.

VIAȚA ȘI LITERATURA

Love story '86

La sfîrșitul anilor '60 au făcut vertiginos înconjurul lumii o carte cu pagini puține dar foarte densă în, probabil, cel mai vechi sentiment omenesc — iubirea — și filmul realizat după ea. Titlul e scurt și a devenit internațional — Love Story — iar succesul a pus pe gînduri pe cei mai redutabili analiști ai sufletului uman, convinși atunci că într-o vreme cînd omul pășise pe Lună, microprocesoarele erau în plină expansiune, ca și muzica interpretată la instrumente ce-și amplificau sunetele prin mijloace electrice iar video-casetofoanele își făceau intrarea în forță în viața cotidiană — oamenii nu mai au timp de povești înfiorate de dragoste. Or, dintr-odată cele mai simandicoase firi citesc cartea sau merg la film, tulburate sau șocate de iubirea dintre un băiat și o fată, cu întîmplările ei obișnuite, cu tatăl lui din lumea bună (sic !), care se opune căsătoriei lor, cu boala ei incurabilă..., și cu modul tranșant în care băiatul, gol de o mare prezență în suflet, dar plin de trăirea unei adevărate iubiri, deapănă povestea lor : „Ce-ar mai fi de spus în legătură cu o fată de 25 de ani, care a murit ? Că era frumoasă și inteligentă. Că-i plăceau Mozart și Bach. Și The Beatles"...

Nu mai amintesc de alte atîtea celebre istorii ale unor iubiri, sfîrșite tragic unele, ieri sau alaltăieri, dar, iată, la începutul lui ianuarie, telexurile divulgau lumii întregi o nouă și — nu mai puțin tulburătoare — asemenea poveste de dragoste. Și, dacă în Love story — ca și în alte piese sau romane — eroii sînt inventați, acum ficțiunea face loc realității.

S-a întîmplat la Patterson, localitate cu 5 000 de locuitori, de la sud-est de San Francisco, unde, doi adolescenți — Filip Garza, 15 ani, și Donna Ashlock — frecventau aceeași școală. Împrejurările în care au devenit prieteni apropiați nu sînt cunoscute. Dar iubirea lor începe să fie umbrită de boala de inimă — tocmai de inimă — a Donnei, maladie care, pe zi ce trece, se agravează. Soluția ultimă nu e decît transplantul de inimă și, de aceea, fata este internată în spital, gata pregătită și așteptînd inima salvatoare.

Filip e un băiat sensibil, o fire introvertită. Dintr-o fotografie apare chipul unui adolescent cu ochi mari și o privire îngrijorător de serioasă, cu un abia schițat zîmbet condescendent. În spital, o mai vede în cîteva rînduri pe Donna, presată de lipsa inimii de „schimb". De la o vreme, Filip are amețeli fără a spune nimic părinților. Într-o zi, totuși, îi zice mamei sale că, dacă va muri, inima lui să fie donată Donnei. Gînduri de adolescent îndrăgostit și șocat de suferința iubitei, și-a zis, desigur, mama, trecînd peste vorbele lui. Totuși, după trei săptămîni, o congestie cerebrală i-a fost fatală lui Filip, la vîrsta de 15 ani ! În plină și proaspătă durere, mama nu-i uită dorința și iat-o pe Donna primind inima iubitului ei. Cum, în urma unei îndelungi chibzuințe, tatăl ei o previne chiar înaintea operației, să vedem reacția fetei : „Am fost foarte surprinsă atunci cînd tata mi-a povestit ce a făcut Filip pentru mine. Am fost și întristată, dar foarte recunoscătoare pentru gestul său. Sper că ceea ce a făcut el demonstrează cum îi poți ajuta pe ceilalți".

De aici înainte nu știu ce ar mai fi de spus în legătură cu un băiat de 15 ani, care a murit iar inima lui bate acum, fiind „perfect compatibilă" — zic medicii — în pieptul iubitei sale, ce a părăsit spitalul, „în plină formă". Că ea este bucuroasă și tristă, că tragismul vieții-l depășește pe cel al literaturii, că, poate, am făcut rezumatul unui viitor roman de... ficțiune despre eterna iubire nerealizată dintre un băiat și-o fată ?

Dumitru Constantin

P.S. O editură a și contractat memoriile fetei cu inima iubitului transplantată !

CONFABULE

* * *

Ai fi putut fi marea
sau poate aripa unui pescăruș
ai fi putut fi floare de salcîm
o corabie alunecînd în jurul
insulei lui Robinson Crusoe
ai fi putut fi primul cuvînt al unui copil
cu mîinile întinse spre cer
ai fi putut fi lumină.

Iulian Neacșu

Mama

Urmare din pag. 1

mă ar ști să pledeze pentru umanitate și-ar fi știut să insufle fiului său principii caritabile, oneste și echitabile ? Le îndemnăm să se unească, să discute, să formeze comitete pentru Liga Păcii, să țină conferințe publice..." Dacă aceste adevăruri, tulburătoare prin dramatismul și premoniția lor, erau valabile acum mai bine de un veac, vă dați seama cît de actuale sînt ele astăzi, în fața pericolelor uriașe care pîndesc salvgardarea vieții pe planetă, mai ales în acest 1986, decretat prin voința umanității ca **An internațional al Păcii !**

Mama și Patria, Pacea și Mama ! Ne-am obișnuit ca tot ce este mai frumos pe lume, de la cireșile îngemănate la urechi ale copilăriei și pînă la luceferii de aur masiv ai maturității noastre creatoare, de la sacristiile cerului albastru și adînc de vară și pînă la jertfa macilor și a florilor de colț însîngerate de arcușul unei viori, să asemuim cu numele și cu făptura mamei. Așa vom face și de acum încolo, cu simboluri mai grave și mai durabile, dat fiind faptul că Mama este Patria în miniatură, iar Pacea este starea de spirit a panteismului matern, în care se reunesc în armonie eternă toate zidirile. Mama e dincolo de bine și de rău, mama este îngerul fără vîrstă în fața căruia tot copii am rămas, indiferent de anii și de puterea acumulată, ei îi datorăm nașterea și creșterea noastră ca oameni adevărați, care să nu facă rușine și umbră pămîntului de pomană. De Ziua Mamei, de Ziua Vieții și a Pomului Luminii, mă smeresc ca marea în zori și sărut dreapta cea binecuvîntată a tuturor mamelor lumii, pentru că datorită lor am urcat din peșteri direct în Olimp. La Mulți ani !

m a p a m o n d

Universul absurdului vesel

O excelentă antologie, cuprinzătoare, dar cu gust alcătuită, beneficiind de un ireproşabil aparat critic, a întocmit G. Pienescu din opera lui Charles Dickens*). Sînt aici bucăţi din **Schiţele lui Boz,** din romanele mai importante sau mai puţin importante. Lucrul cel mai demn de luat în seamă mi se pare a fi acela că antologatorul e posesor a unei depline ştiinţe de a face legăturile necesare, de a stabili, aidoma unui alt Cuvier, oasele lipsă ale scheletului unei gigantice alcătuiri. Toată opera lui Dickens se poate intui fie şi numai din lectura pasajelor cărţii căreia G. Pienescu, îi este, într-o anume accepţie de fond, **autor.** Căci felul cum sînt fragmentele selectate şi aşezate unul după altul permite să „adulmeci" nu doar ceea ce ar **urma** în roman, textul cutărui roman în rîndurile ce succed paginile alese pentru antologie. Se conturează la lectură, din elemente disparate, imaginea unei **Comedii Umane** dickensiene. Şi fiindcă a venit vorba de termenul de „Comedie Umană", trebuie observat că el este mai potrivit pentru a cataloga universul epic al romancierului englez. La Dickens, fizionomiile apăsat individualizate, mereu agitate, învîrtindu-se de ici-colo ajung la un perpetuu carambol. La Balzac imaginea globală, sintetică ar fi aceea a alcătuirilor ce **se însumează** una alteia pentru a da o simfonie completă a energiei dezlănţuite.

Cum se întîmplă la oglinzile deformatoare prin care ţi-e dat uneori să vezi în chip sluţit figura gingaşă, în chip grandios o apariţie grotescă etc. dar, în anume unghiuri aceleaşi făpturi se vede cum sînt în realitate prin pana lui Dickens fiecare din personaje, dobîndeşte ba un ce efervescent, ridicol, grandios, anxios, ba îl caracterizează o contemplare flegmatică a datului efervescent, grandios etc., al celorlalţi. Într-un cuvînt, vieţăţile dintr-o masă foşgăitoare interesează la Dickens, în timp ce la Balzac e strivitoare senzaţia de foşgăială a masei.

Teoria lui Călinescu privind deosebirea între personajul de nuvelă — construit pe o singură dimensiune, stereotip în esenţa lui, jucîndu-şi prin continue repetiţii, „numărul" — şi cel de roman — complex, care cunoaşte prin însăşi datele lui native **devenirea** — îşi dovedeşte încă o dată relativitatea. Căci personajele lui Dickens aparţin unui univers romanesc global (care integrează şi **Schiţele lui Boz** şi povestirile digresiuni din **Documentele...**). Totuşi, caracteristicile lui sînt tipice pentru personajul de nuvelă (în accepţia călinesciană). Căci ele sînt prin excelenţă **lineare,** Sir Leicester are încontinuu o atitudine contemplativă cordial-disprejuitoare meditînd la importanţa sa în lume, mereu ceremonios în respingerea afronturilor pe care consideră că i se aduc, elegant, fals, agreabil, decrepit cu distincţie, găunos. Pe această coardă personajul îşi joacă fără variaţii rolul. Podsnap din **Prietenul nostru comun** este în fiece clipă infatuat şi apoplecptic. O jovialitate în emisie fără pauză îl caracterizează, provenită din desăvîrşita absenţă a îndoielii că în eşafodajul construit de el, în orice tip de problemă, ar putea exista o fisură. El face confuzii grosolane şi zîmbeşte imperturbabil cînd ia cunoştinţă de ele, convins de propria-i infailibilitate. Există un formidabil gest care îl rezumă: Podsnap vorbeşte (la o masă oferită de parvenitul Veneering) unui oaspete francez cum te-ai adresa unei vieţuitoare inferioare, ruşinîndu-se parcă de presupusa ruşine a celuilalt că nu e şi el de naţionalitate engleză. Conştiinţa netulburată de „buric al pămîntului" nu părăseşte o secundă personajul.

Prezenţa unei unice dominante e de regăsit cu atîta consecvenţă şi intensitate la făpturile dickensiene încît cutare doamnă Clippins venită ca martoră în procesul Bardell-Pickwick (fireşte, în favoarea „victimei") obişnuită fiind, fără îndoială, să turuie în fiece ceas al vieţii ei la aceleaşi fraze, se trezeşte pălăvrăgînd în faţa instanţei tot despre treburile ei casnice zilnice.

Cel mai puternic personaj al lui Dickens, Mr. Wilkins Micawber, e construit, la rîndul său, pe un fond de imuabilitate sub masca aparentei ondulări permanente. Fiindcă Mr. Micawber trece de la duioşie la disperare şi de la disperare la voioşie într-o mişcare de du-te-vino imediat previzibilă, care constituie nota dominantă a personajului (mai bine spus, nota unică tradusă printr-o multitudine de variaţii).

Şi totuşi, este vorba mereu de personaje de roman, a căror pregnanţă se datorează şi unei indiscutabile complexităţi, alta însă decît ceea ce se înţelege îndeobşte prin acest termen. Căci nu este vorba de trăsături multiple, uneori contradictorii, reperabile la aceeaşi fiinţă din ficţiune, ci de aceeaşi trăsătură, sesizabilă aici, reapărută în altă formă dincolo, sau reapărută sub aceeaşi formă, dar în alt context. Totul se asamblează apoi într-un concert în care alte personaje au o evoluţie analogă prin tipul de intercalare a refrenelor (aceleaşi mereu), avînd mereu un cuantum de inedit în funcţie de particularităţile fiecărui moment se generează o armonie simfonică (legată deci de impresia de masivitate indispensabilă alcătuirilor de roman!). În ceea ce-l priveşte pe Wilkins Micawber aş observa că cel mai pregnant personaj din universul dickensian are, ca şi în cazul operei lui Marin Preda, drept prototip pe tatăl scriitorului (desigur, e doar o coincidenţă). Sar în ochi şi cîteva note comice celor doi. De pildă, aceea de a răspîndi o extraordinară vrajă în jur, concretizată chiar în puterea de a forma într-un anume fel pe cei din jur. Acţiunea domnului Micawber are drept primă, firească consecinţă autoiluzionarea prea devotatei lui consoarte. Ea ajunge să creadă despre sine că ar poseda un deosebit simţ practic. Fără a fi, cum credea Chesterton, cea mai izbutită creaţie a lui Dickens, Missis Micawber este un produs al celei mai izbutite creaţii dickensiene. Autoiluzionat, Mr. Micawber îi învaţă pe oameni să se autoiluzioneze. Structură lucidă, într-o accepţie esenţială a termenului, Ilie Moromete îi învaţă pe oameni să capete o privire limpede asupra lumii. Se poate vorbi, pe de altă parte, că în metamorfoza finală a lui Mr. Micawber — el ajunge într-adevăr la o poziţie socială onorabilă şi nu doar visează la o evidentă himeră — este în afară de servituţile ce şi le-a asumat romancierul în privinţa unui obligatoriu happy-end şi o probă a imuabilităţii structurii personajului.

Din pricina gustului lor pentru spectacol alcătuirile lui Dickens ca şi cele ale lui Caragiale sînt prea hazlii ca să mai poată deveni sinistre. La năpraznicul jupîn Titircă „Inimă rea", interesul e enorm stîrnit de felul spumos în care îi va pune acelui „musiu" o rituală întrebare înainte de a-i aplica o strașnică corecţie, ori circul tabieturilor care stau la baza represaliilor de care are parte nefericitul Spiridon, pune în umbră nota de infernal a personajului. La fel, în ceea ce îl priveşte pe Uriah Heep, nu poţi decît să te minunezi de clovneria provocată de neostenitele ploconiri ale personajului şi să treci pe planul al doilea maşinaţiile aflate în spatele acestei atitudini. Mai mult, tocmai fiindcă ticăloşia lui Uriah este atît de străvezie el nu mai pare la lectură o făptură atît de terifiantă. Adevăraţii monştri sînt totdeauna cei nebănuiţi de cei din jur a fi ca atare. David Copperfield ştie mereu cu cine are de a face şi nu uită o clipă să ne-o comunice şi nouă. În sfîrşit, Uriah are un umor atît de suculent în proiecţiile lui demonice (vezi scena ultimei lui apariţii în care, ajuns la puşcărie, căinează pe toată lumea că nu a ajuns în condiţia lui, proclamată paradisiacă) pentru ca aceste proiecţii să mai fie demonice.

Nu mai puţin găsim aici un alt argument al absurdului confortabil în care se scaldă făpturile lui Dickens.

La puşcărie ori tîrîte în năucitoare procese, fugind spre a scăpa de creditori, îndrugînd sau înghiţind baliverne, adoptînd maiestuoase atitudini cînd li se pare că li se aduc cumplite afronturi, trezindu-se angrenate în stupide încăierări — aceste făpturi nu încetează să se simtă bine. În retrospectiva finală sare în ochi, ca în toată ediţia, efortul lui G. Pienescu, cunoscător excelent a tot ceea ce e în legătură cu Dickens, critic de surprinzătoare pertinenţă uneori (care nu ar fi stricat să aibă mai multă încredere în propriile-i posibilităţi — incontestabil deosebite — şi să nu îl citeze la fiece pas pe Chesterton), de o ironie corozivă citeodată (mă refer, de pildă, la aplicarea inedită pe care o găseşte teoriei „fendacsiei", a conului Leonida) perfect argumentată şi remarcabilă sub raport literar.

Victor Atanasiu

*) **Charles Dickens, „Pagini alese", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.**

REPERE

Laude şi plîngeri macedone

Devotaţii tălmăcitori ai poeziei macedonene, Carolina Ilica şi Dumitru M. Ion, ei înşişi poeţi dintre cei mai interesanţi ai generaţiei tinere din România, prezintă publicului de la noi o selecţie din opera lui Petre M. Andreevski, **Deniţia. Laude şi plîngeri,** editată de „Cartea Românească" într-o „serie" dedicată cunoaşterii aprofundate a acestui miracol de poezie din R.S.F. Iugoslavia. Pentru cine a urmărit îndeaproape evoluţia fenomenului literar din ultimele decenii, poezia din Iugoslavia, şi mai ales formulările sale sîrbeşti şi machedone, constituie un aspect definitoriu al literaturii mondiale. Din punctul de vedere al românilor, este cu atît mai interesant de notat faptul că această „renaştere" poetică este strîns legată de evoluţii similare de la noi, cel puţin în generaţia la care se referă pe larg Dumitru M. Ion în substanţiala sa postfaţă. Între afirmarea lui Gane Todorovski sau Petre M. Andreevski şi cea a lui Nichita Stănescu sau Ion Gheorghe există multe puncte comune, atît sub raportul condiţiilor socio-politice în care s-a petrecut realizarea destinului lor, cît şi al problematicii şi mijloacelor de expresie. Eseul lui Dumitru M. Ion este excepţional pe linia stabilirii unor analogii lămuritoare, contribuind la înţelegerea adîncă a climatului literar şi în general a poeziei macedonene. Este însă cazul să evidenţiem şi multele deosebiri. În mod paradoxal pentru o cultură tînără, modul propriu al literaturii macedonene evidenţiază o prelucrare foarte rafinată a materialului folcloric şi a surselor populare şi istorice, în timp ce poezia noastră este mai frustă în generaţia postbelică, chiar la Nichita Stănescu sau Grigore Hagiu, ca să nu mai vorbim de Ion Gheorghe, cu excepţia fericită a lui Cezar Baltag, ereticul care confirmă regula. Poeţii macedoneni caută în folclorul lor o ipostază generală umană, ajungînd la tipologii culturale cu rezonanţă universală, iar **Deniţia** inscenează un fel de **Cîntare a cîntărilor,** creîndu-şi un tipar poetic, adică un „limbaj" perfect inteligibil pentru toată lumea, chiar dacă există anumite dificultăţi de traducere a lexicului şi expresiilor idiomatice. Reflecţia poetică este susţinută, procesul de elaborare amplifică tendinţa expresivă a limbajului şi îi dă unicitate, fiind mai degrabă analoge gîndirii poetice tradiţionale, pe linia lui Eminescu, a lui Blaga, Ion Barbu sau Arghezi, de la noi. Modul de a gîndi poezia de către „scriitorii din a treia generaţie poetică" de după război din Machedonia este unul foarte „cultural", aproape manierist (în sensul estetizant al termenului, iar nu în cel pejorativ, pe care trebuie să-l abandonăm completamente după studiile lui Hocke !).

Deniţia, acest Sir ha-şirim a lui Petre M. Andreevski, este o pagină de mare literatură, un poem cu semnificaţii multiple, în care motivul nunţii sugerează alte sensuri decît cele strict literare : „Deshamă-te, vînt bărbat, tu, propriul meu telal. / Întreceţi-vă-n zbor glasul, pasăre şi tunet. / Fiţi-mi bocitoare, voi, pătimitele mele surioare de cruce, / Şi de la un capăt la altul al lumii purtaţi-mi cîntarea cîntărilor mele / Despre plopul acela dintre două pustiuri, dintre doi munţi, / Despre acel cotinuu sărut între două guri prea curate, / Despre acel curcubeu dintre două tulburate păduri, / Despre noaptea aceea dintre două popasuri, / Despre luminarea aceea aprinsă dintre două ţeste duşmane, / Despre trimbiţa aceea de împăcare dintre două ţări în război / (...) Despre peisajul acela dintre două scrisori, dintre două cîmpuri de luptă, / Dintre două Republici din Kruşevo..." Analizînd cu multă fineţe intricarea înţelesurilor din **Deniţia,** Dumitru M. Ion evită în mod inexplicabil sugestiile pe care i le oferea „modelul" istoric al poematicii lui Andreevski. Nici **Sir ha-şirim** nu este un simplu poem de drugoste, ci semnifică uniunea dintre un popor şi zeul său, iar în secolul al II-lea R. Akiba spunea că cine gîndeşte altfel, mărginindu-se la lectura frustă a poemului, îşi pierde şansa mîntuirii (de unde putem deduce ce mare păcat este prostia !). Forţa dragostei din **Deniţia** se referă la „agape", iar nu la „eros", ca să folosim termeni greceşti. Pentru marii poeţi din vechime, ca şi pentru cei de azi, dragostea era un principiu cosmic, care definea raporturi fundamentale, iar nu o simplă şi trivială luxurie. Petre M. Andreevski este indiscutabil un artist adevărat, bîntuit de inspiraţie şi trăind în cultura specifică locului său şi a lumii întregi : „În tine se aflau graniţele Macedoniei / Şi eu, iubindu-te pe tine, iubeam întreaga patrie. / Tu soseai înaintea trupului tău, înaintea glasului tău / Prin care mă atingeau neatinsele ape. / Tu-mi erai Sfînta Treime şi Anafură, / Iar eu am fost izgonit ca să se împlinească / Voia ta, dar şi sărăcia mea". „Modernă" şi perisabilă este numai uşoara notă de umor involuntar, care se naşte pe alocuri, dintr-o detaşare specifică omului contemporan. Bănuim că poetul nu a intenţionat-o şi că este un efect, de asemenea nedorit, al traducerii.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DIN SCRIITORII** reprezentativi ai lumii de azi, William Gaddis, a publicat de curînd cel de al treilea roman al său în treizeci de ani, **Carpenter's Gothic.** Lorna Sage spune într-un articol pe care i-l dedică : „...în caz că există o posteritate care îl va citi, lucru de care se îndoieşte de altfel, romanele sale vor crea un monument splendid şi hilar al culturii epocii telecomunicaţiilor". Împreună cu **The Recognitions** (1955) şi **JR** (1975), acest ultim roman întregeşte opera unui scriitor dificil, un singuratic aflat în afara intereselor publicitare şi a voinţei de a plăcea. Articolul semnat de Lorna Sage se intitulează **Perfecţiune pervers**ă şi se încheie cu următoarele cuvinte : „Densitatea scrisului o face o carte obositoare, dar poate că aşa trebuie să fie. Scrisul este pentru Gaddis atît de limpede o problemă de muncă încărcată de dragoste şi disperare, încît pare firesc să pretindă ca şi lectura să devină o treabă dificilă. Dar poate că acuma va ciştiga ceva mai mulţi cititori, deoarece lumea devine tot mai mult aşa cum el a crezut întotdeauna că este".

● **ACTRIŢA FRANCEZĂ** Jacqueline Bisset a interpretat de curînd unul dintre cele mai importante roluri ale carierei sale, în filmul **Înterzis** al regizorului Anthony Page. Ea aduce pe ecran figura contesei Maria von Maltzan, care a salvat în timpul războiului mai multe sute de evrei şi de opozanţi al regimului nazist. Un recent interviu cu prototipul acestui personaj evocă acei ani de tragedie colectivă, precum şi spiritul de sacrificiu de care erau animaţi cei din rezistenţă. Cu toate că aparţinea aristocraţiei germane, fiind chiar cumnata mareşalului von Reichenau, Maria von Maltzan a fost din prima clipă o opozantă faţă de fascism, fiind convinsă că ţara ei nu se va salva decît dacă va pierde războiul. Astăzi, vechea luptătoare se consideră din punct de vedere politic de stînga, îşi scrie autobiografia şi pregăteşte o rubrică de presă în care să spună doar atît : „Nu dormim cu toţii !"

● **UN NUMĂR AL REVISTEI EUROPE** (674/675) este consacrat literaturii finlandeze. Marile probleme ale unui spaţiu cultural cvasi-necunoscut sînt evocate pe larg de către cîţiva specialişti. Dificultăţile pe care le au de înfruntat scriitorii finlandezi vin chiar din materia lingvistică, dacă ne gîndim la faptul că în această ţară nordică se folosesc trei limbi : suedeza, finlandeza şi sama, idiomul lapon, care a început să producă o literatură proprie. Revista **Europe** evocă pe larg raporturile dintre tendinţa „suecofonă" şi cea care exaltă „fenitatea", ţinînd cont şi de recentul coeficient al laponilor sama. Sînt studiate multiplele influenţe ruseşti şi americane, modernismul finlandez, precum şi artele plastice şi arhitectura (una din marile şcoli ale lumii !). Traducerile de poezie par a nu fi prea reuşite, cu toate că sugerează îndeajuns de mult din spiritul unei literaturi care evocă o umanitate aparte. Un comentator îl citează pe Brecht, refugiat, o vreme, în Finlanda : „Această ţară este populată de oameni care tac în două limbi". Vorbeşte în schimb natura sa măreaţă şi muzica lui Sibelius...

DIN LIRICA SOVIETICĂ

Cîntecele lui Igor

Împătimit de frumuseţe de la răsăritul soarelui său din Baikal sau din apele Mării Negre la Neptun şi pînă la primul cîntat al cocoşului lîngă oştea Carului Mare dinspre celălalt răsărit, aplaudînd frumuseţea — chiar aşa, cu palmele bătătorite, ca oamenii mari bucuroşi deloc copilăreşte — indiferent dacă această frumuseţe se numeşte poezie, „Gînditorul" de la Hamangia, Dunăre, Mare sau, pur şi simplu prietenie, Igor Liapin şi-a alăturat glasul său prieteneşc celorlalţi, numeroşi, scriitori români şi străini, prezenţi la ediţia din acest an a Festivalului şi colocviilor „Poezia şi Pacea", desfăşurate la Bucureşti şi Constanţa.

Înainte de a veni, însă, prima oară în România, Igor Ivanovici Liapin s-a născut în neliniştita toamnă a anului 1941 într-o familie de muncitori din Urali. La 16 ani şi-a pierdut tatăl şi a fost obligat să ia asupra sa grijile familiei. Avea să cunoască, astfel, greutăţile vieţii nu numai din auzite. (Unul din poemele sale se numeşte „Acasă" : „Eu de la drum mă-ntorc cum sînt / Şi plin de praf şi supt la faţă / Dar tu nu m-ai văzut plîngînd / Deşi — mă crezi ? — eu pling de-o viaţă"...)

După satisfacerea serviciului militar este admis la Institutul de literatură „Maxim Gorki" pe care îl absolvă în anul 1971.

Vacanţele studenţiei vor rămîne însă vacanţe ale muncii. Ale muncii pe marile şantiere de tot felul ale Siberiei şi ale creaţiei. („Am înţeles încă de la început că nu se poate nimic fără muncă. Anul universitar este lung şi nevoile de tot felul erau multe atît pentru studentul care eram cît şi pentru cei de acasă...").

Primul volum „Între rîuri" („Mejdurecie") este distins cu Premiul pentru poezie al editurii „Sovieţkii pisateli" („Scriitorul Sovietic").

Ca urmare a succesului de care se bucură prima sa carte, Igor Liapin este primit în rîndurile membrilor Uniunii Scriitorilor Sovietici. Mai publică şapte culegeri de poeme, dintre care „Linia destinului" primeşte premiul revistei „Ogoniok" iar autorul ei este distins, în 1982, cu titlul de laureat al Festivalului de poezie al Consomolului leninist.

Citeşte, scrie, vorbeşte puţin, se bucură mult de tot ce e frumos şi bine în jurul lui, iar ca redactor şef al editurii „Deţkaia literatura", în prezent, (una dintre marile edituri sovietice) este fericit să-i înveţe şi pe cei mai mici cititori ai ţării sale să se bucure de bucuriile adevărate.

Cîntecele lui Igor sînt, tocmai de aceea, cîntece pentru toate vîrstele bucuriilor adevărate.

Teofil Bălaj

IGOR LIAPIN

Acasă

Ştiu preţul bucuriei, mamă :
Nesomn şi dor şi ginduri multe
Dar n-are cine să m-asculte
Şi mai aştept. Şi cînd mă cheamă

Un gînd de-al tău, îngîndurat,
Cuminte, cum m-ai învăţat,
Începe să rid şi vin acasă
Murdar dar vesel. Cui îi pasă ?

Eu de la drum mă-ntorc cum sînt :
Şi plin de praf şi supt la faţă
Dar tu nu m-ai văzut plîngînd
Deşi (mă crezi ?) — eu pling de-o viaţă.

Aşteptare

Cînd vine toamna-mi amintesc
Că altă toamnă e de vină
De frigul iernii noastre — vers
Rămas nescris şi plin de tină.

Cînd vine toamna, unde eşti
Că doar e timpul potrivit
Să fii în preajmă, să uităm
Că toamna cealaltă-a murit.

Cînd vine toamna-primăvară
Va fi din nou şi iarna-vară
Dacă n-ai drumul ocolit.

Ştiu

Şi cînd te văd rizînd eu ştiu
Că risul tău nu-i bucurie
Cît timp un simplu gînd pustiu
Mai naşte ginduri vechi — o mie.

Ştiu, gîndurile vechi sînt triste
Dintr-o tristeţe ne a ta
Dar nu tristeţea mă-ntristează
Cît risul tău învins de ea.

În româneşte de
prof. Dima Bălan şi Teofil Bălaj

Balcanice

DESANKA MAKSIMOVICI
Miezul nopţii

Şi deodată ceva ciudat s-a-ntîmplat,
Ca un cuvînt vrăjit gata să fie rostit !
O imagine a prins viaţă pe zid,
Şi riul a curs mai umflat
Şi ploaia într-însul s-a năruit
Şi frunzele toate-au murit.

Şi deodată ceva trist s-a-ntîmplat :
Un ţipăt s-a auzit în cerul înalt,
Cineva cu o alice-a lovit,
Deasupra riului, în aripa de argint,
Pasărea care nicicînd n-a existat.

EFTIM KLETNIKOV
Aripa celui din urmă stol

Ce duce cu el, gîndul cui,
Stolul acela pe deasupra canalului
Şi stolul care-l urmează
Şi-al treilea stol
În timp ce amurgu-aureşte
Mina şi lingura celui ce-i singur
Iar vara se abureşte
De mireasma de taină a mărăcinilor.

Nu întreba,
Priveşte undeva către munţi.
Cineva în casa-ntristată rosteşte :
«Pline sînt vasele cu lapte şi miere»
Iar altcineva stringînd pleoapele zice :
Mormîntu-o să fie bogat —
«De l-ar mai prinde măcar
Umbra celui din urmă
Stol ce se duce».

În româneşte de
Dumitru M. Ion

UN POET - O LUME

Cyprian Norwid (1821—1883)

Puţini dintre marii poeţi ai literaturii universale au fost atît de nedreptăţiţi de către contemporani ca polonezul Cyprian Norwid. Poet, prozator, pictor şi sculptor C. Norwid este contestat cu fiecare pas. Ostilităţii din ţară îi răspunde cu părăsirea în 1842 pentru totdeauna a Poloniei. Trăieşte la Paris, unde emigraţia polonă nu-l înţelege. Cîtăva vreme se află printre emigranţii poloni din America. Aproape uitat, moare la Paris într-un azil de săraci. Gloria literară a lui C. Norwid se desfăşoară în posteritate. Deocamdată monumentul literar al oropsitului în viaţă C. Norwid a fost aşezat lîngă statuia lui Adam Mickiewicz, dar istoricii literari bănuiesc existenţa unor opere încă nedescoperite...

Pianul lui Chopin

(fragment)

1

Te-am văzut înainte de moarte,
Cînd firul vieţii a fringere trăgea,
Cînd mitul viitor
Agonisea lumină,
Cînd moartea spre renaştere şoptea :
Să-i ducem chipul mai departe !

2

Te-am văzut înainte de moarte
Şi-n asemănarea de-o clipă,
Orfeu părea să te poarte
Pe lîră cu frîntă aripă.
Iar strunele cu glasuri sparte
Vorbeau în perechi,
Cît lumea de vechi,
Cu jale spunînd :
Maestrul ne atinge,
Sau tot ce-i viaţă plînge ?
Ori el ne rupe cîntînd ?

3

Te-am văzut Frederic înainte de zbor.
Mîna ta ca alabastrul de albă
S-a unduit căzînd uşor
Şi stol de lebede în salbă,
Picate pe claviatură,
Fantastică împletitură,
Cu marmora vie în ton,
Cu filfiitul — zvon,
Ca un chip
Pe care-l înfirip,
Cu geniul şi delta din Pygmalion

4

Polonia se-naltă spre zenit,
Pe glorie răsare altă vrere,
Cu fapte făptuită şi gîndul împlinit
E ţară renăscută din durere.
Albina de aur
Îşi este şi faur
(Cu chipul ei în văz ai şi murit.)

5

Priveşte, Frederic, Varşovia. Odată.
Priveşte la steaua căzută din hău,
Care pluteşte însingerată
Pe catedrală şi pe cuibul tău.
Şi tot ce ştii e vorbă clară, bună,
Cu străzi întunecate, cu pieţe în fiori,
Bătrîne cît Polonia străbună,
Cît sabia lui Zigmunt între nori.
Priveşte. Aproape, destul de aproape
Saltă sălbaticii cai de Caucaz.
Parcă-s lăstuni între ape.
Oştile curg înspre azi
Cu milje,
umplu cîmpiile,
Casa ne arde,
Flăcări ţişnesc în hoarde.

Prezentare şi traducere de
Stelian Gruia

SPORT

Severa lecţie a Nordului

Dintr-un reflex obscur, efect al spaimelor ţărăneşti ce fac parte organică din alcătuirea mea, mi-e teamă de laude. Cînd le văd curgînd îmbelşugat, mă zgribulesc, convins c-o să iasă ceva rău. Spun asta avînd foarte vii în minte declaraţiile antrenorului echipei naţionale de handbal, Lascăr Pană şi ale jucătorului său de indoielnic talent, Drăgăniţă, care, în urmă cu două săptămîni, scuturau în palmele lor, neatinse de dogoarea chinului, medaliile, pe atunci încă neturnate, ale ultimului campionat mondial unde ei au cîntat la ţambal de-a-ndoaselea şi ţinînd ciocănelele între deştele picioarelor. Mamă, şi ce fantezie le popula vorbele, doar cu două zile înainte de a pleca în Elveţia ! Prindeau lebede cu aţa de prins vrăbii, prindeau vrăbii cu ştreangul de răsturnat bizonii şi înfigeau dureri şi junghiuri în toate colţurile pămîntului, şi erau vîntul sfărîmînd ostil toate speranţele din toate ungherele lumii. Şi azi nu mai sînt nimic. Sînt pe cel mai golaş loc pe care ne-am situat cîndva la vreun campionat. M-aş bucura ca televiziunea, la întoarcerea lor acasă, să-i pună să comenteze în public declaraţiile alea atît de pline de îngîmfare, goale de cea mai palidă umbră de îndoială de sine, adăpostind orgolii stupide şi, mai mult ca sigur, un nesfîrşit lanţ de gropi ce şi le-au săpat unul altuia tot felul de specialişti mărunţei, care au dus, ce păcat !, handbalul nostru în limanul unde veveriţele se au ca fraţii cu jderii ciungi, nimeni nu scutură bostănelul fiindcă nu-l doare sămînţa şi leafa merge, şi unde poţi să dai în linişte cu undiţa după o picătură de ulei plutind chioară prin apa morţilor. Puneţi-i faţă-n faţă pe Lascăr Pană şi pe antrenorii care ne-au scos de trei ori campioni mondiali şi veţi avea ce auzi.

Retorica noastră, de atîtea ori nefericită, sfîrşeşte cel mai adesea în lirismul patetic al înfrîngerii. O dovadă, devenită numai într-o singură zi spaimă şi legendă, o constituie echipa de fotbal Steaua. Înainte de tragerea la sorţi pentru sferturile de finală ale Cupei campionilor europeni, şapte din jucătorii ei de bază declarau ziariştilor că-şi doresc din suflet norocul să se întîlnească cu echipa finlandeză Kuusysi Lahti. Iar cineva din cringurile unde se joacă destinul cel cu buzele senzuale şi călciiele de piine proaspătă, rumenă şi fericită, i-a ascultat : au căzut cu fîndandezii. Au avut ce-au vrut. Dar le-a ieşit pe nas. Căci mai bine cădeau de pe un cal sur decît de pe un ren şarg. Aşa se întîmplă cînd visezi laponi şi înroşeşti zăpada cu sînge din trupul lupului care nu şi-a arătat nici măcar răsuflarea în bătaia puştii. Ne-am îmbătat cu boare de rubin şi ne-a scăpat piatra rară. Numai nisip în buzunarele noastre. Cei unşpe finlandezi, avînd fiecare în spate cîte o mie de lacuri cu apă dulce şi cu ştiuci, ne-au turnat vrafuri peste vrafuri de sare pe rana rămasă deschisă de la Lucescu şi ne-au coborît, măcar pînă la 19 martie, cînd se desfăşoară mansa a doua, în gîndul amar că şi cea mai bună echipă a noastră e bună, în cele din urmă, numai cînd se zbenguie cu ai noştri. Nu fac nici un nod la trestie cînd spun că amploarea vieţii moderne ar fi trebuit să ne înveţe că nu trebuie să te pregăteşti întreg livezi de portocali ca să învingi o echipă care vine din frig ca să joace în frigul de acasă de la tine, mult mai parşiv în această iarnă chiar decît frigul scandinav.

Nădăjduiesc că severa lecţie a Nordului, pe care a primit-o Steaua, va aşeza în sufletele elevilor lui Jenei şi Iordănescu setea de răzbunare. Altminteri vom rămîne simpli bolovani de gheaţă pînă în suspinul lui septembrie, cînd iar o vom lua de la capăt cu declaraţiile etc. etc.

Fănuş Neagu

P.S. Cinci fotbalişti din lotul de tineret care s-a deplasat în Iran au fost suspendaţi disciplinar pe două, trei, patru sau şapte etape. Nu se suflă o vorbă, tăcere grea ca pămîntul, pentru ce greşeli s-au dictat sancţiuni atît de grave — facem educaţie tăcînd ca muţii — nici noi nu întrebăm ce s-a întîmplat, ca să nu mai iscăm supărări pe la mijlocul scării, dar ceva tot sîntem obligaţi să spunem. Şi spunem că e nedrept să ici de la F.C. Tîrgovişte doi jucători în lotul de tineret, ei să comită acolo nişte abateri pentru care, fără îndoială, merită să fie pedepsiţi, şi tu, în loc să-i arzi pe ei, pedepseşti echipa care se bate pentru un loc sub soare. Normal ar fi ca judecătorul care greşeşte pe timpul cît este inclus în lot (A, olimpic, tineret, juniori) să fie amendat băneşte. Altminteri nu se mai înţelege nimic. Îi cunoşc bine pe jucătorii noştri : numai cînd îi atingi la pungă le crapă obrazul de ruşine. E cazul ca federaţia sau C.N.E.F.S. să anuleze ciudatul verdict al Comisiei de disciplină.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"

ANUL XXVIII
11
(1 244)
Simbătă
15 martie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RĂDĂCINI ISTORICE

trimite această primăvară spre rădăcini și semnificații istorice dintre cele mai revelatoare. Se vor împlini 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, forță politică exponențială a poporului, conducător eroic și încercat în lupta pentru cucerirea și afirmarea drepturilor și libertăților noastre fundamentale, a independenței și suveranității patriei.

Concentrează acel act de acum șase decenii și jumătate momente de vîrf ale istoriei și se constituie într-un lung traiect al continuității de luptă și aspirații, în acea forță nucleică din care izvorăsc și spre care converg toate întemeierile noastre de mai tîrziu. Avîntul luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare își trage de atunci seva puternică și vie, din acel act făuritor care a înscris luminoase pagini în istorie și a deschis căi noi de afirmare și împlinire pe planul propriei noastre identități. Erau semne ale victoriei în acel act precum și semne ale unei conștiințe noi, revoluționare, capabile să unească și să mobilizeze cele mai înaintate forțe ale țării și să confere ideii de patrie și patriotism substanța și liantul unor convingeri și sentimente înălțătoare. Interesele supreme ale poporului au stat și stau în focarul de raze ale acelui moment prin care mersul însuși al istoriei a dobîndit accente și orizonturi noi.

Ridicîndu-se cu hotărîre împotriva fascismului, a revizionismului și pericolului de război, partidul a inițiat și condus mari bătălii de clasă, puternice demonstrații antifasciste și antirăzboinice, dovedindu-se nu numai la înălțimea momentului ci și a perspectivei pe care o sesiza și către care îndrepta atenția lumii. Sensul înalt al unui umanism fervent și consecvent al luptei, spiritul lucid de maximă capacitate de viziune și acțiune concretă în folosul țării și al umanității se ridicau atunci de pe pămîntul românesc și captau privirile multor țări și popoare. Așa cum s-a consemnat și istoria reține la loc de cinste, participarea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu la marile bătălii revoluționare din deceniul al patrulea și al cincilea, la lupta partidului, a întregului popor împotriva pericolului fascist, revizionist și a războiului, pentru apărarea hotarelor și independenței patriei rămîne un capitol strălucit prin care destinul nostru în contemporaneitate se leagă asemeni unui arc de pod de întreg acel tumult patriotic și revoluționar prin care se clădeau și se așezau treptele unui urias și impunător edificiu. Procesul de la Brașov din 1936 ca și marea demonstrație antifascistă de la 1 Mai 1939 și celelalte acțiuni revoluționare la care tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, au avut un rol determinant, exprimă cu puterea grăitoare a ideilor ca și a faptelor că secretarul general al partidului s-a aflat întotdeauna în clocotul luptelor revoluționare, a acționat cu fermitate comunistă exemplară și înaltă dăruire patriotică pentru binele și fericirea patriei.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă începută la 23 August 1944, inspirată, organizată și condusă de partidul nostru comunist, a deschis calea înfăptuirii neabătute a idealurilor poporului român, a celor mai arzătoare aspirații ale sale în libertate și demnitate. Congresul al IX-lea al partidului a inaugurat epoca unei adevărate renașteri naționale în toate domeniile de activitate. Cele mai mari ctitorii ale anilor din urmă poartă pecetea acestui impunător eveniment. Întregul răstimp este spațiul celor mai prodigioase înfăptuiri și poartă măsura gîndirii și acțiunii secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Energiile creatoare ale poporului au cunoscut și cunosc o reală înflorire, ele alcătuiesc o operă politică și socială, în spiritul unirii și unității de nezdruncinat a întregului popor în jurul partidului, a secretarului său general, prin care se ilustrează toate marile adevăruri ale libertății, ale conștiinței depline a scopurilor și intereselor noastre fundamentale.

Cea de-a 65-a aniversare a partidului, un jubileu glorios, găsește România în plin proces de înfăptuire a hotărîrilor și programelor adoptate la Congresul al XIII-lea al P.C.R. Perspectiva care atinge în bună măsură însuși sfîrșitul de mileniu își adaugă pe arcul de timp de acum înfăptuiri economice și sociale care sporesc în durabilitate și măreție toate marile realizări prin care denumim o epocă. **Epoca Nicolae Ceaușescu**, și numim de fapt propriul nostru destin, numim propria noastră condiție. Formează toate aceste și unul dintre cele mai revelatoare prilejuri ale culturii și artei, ale spiritului creator. Actualitatea fenomenului cultural-artistic are rădăcini adînci, istorice, iar conștiința angajării de azi poartă semnul și dinamica întregii societăți. Clădită în demnitate și măreție, pe temeiuri politice, economice și sociale noi, societatea românească de azi este clădită și în spații noi de sensibilitate și conștiință. Sentimentul ca și realitatea valorilor înalte și durabile îi fixează liniile de boltă și le fac vizibile în timp, ca o mărturie a contemporanilor către urmași.

Luceafărul

«Primăvara» — desen de Ștefan Ciociu

„SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM" — 195

Secolul al XVIII-lea — secolul luminilor — a modificat profund atît structura cît și perspectivele dezvoltării Europei. Evenimentul fundamental al acestui secol a fost marea revoluție burgheză din Franța de la 1789.

La baza acestei revoluții au stat doctrinele iluministe ale marilor filozofi, Montesquieu, Voltaire, Jean Jacques Rousseau și ale altora, care au schimbat modul de a gîndi al lumii și au dat drepturilor omului o altă dimensiune și un alt orizont.

Transilvania și-a avut și ea secolul ei iluminist care i-a schimbat atît modul de a trăi anterior cît și perspectivele viitorului. La începutul acestui secol, în locul dominației otomane s-a instalat dominația habsburgică, austriacă, care sub forma austro-ungară avea să dureze pînă la 1 decembrie 1918. A fost astfel înlocuit, cum spunea un istoric contemporan, jugul de lemn al turcului cu jugul de fier al neamțului. Intervenția habsburgilor în viața Transilvaniei a fost brutală și adînc dăunătoare vieții românești. Sub habsburgi s-a sfîrtecat astfel unitatea confesională a românilor transilvăneni, care au fost siliți — o parte din ei — să-și părăsească vechea confesiune ortodoxă și să adopte confesiunea papală, ceea ce va avea consecințe dintre cele mai dăunătoare asupra unității spirituale a neamului. S-a înăsprit totodată iobăgia, țăranii ajungînd într-o situație dintre cele mai grele. Deosebit de grea a ajuns mai ales situația iobagilor din Munții Apuseni care și-au pierdut toate drepturile avute pînă atunci, fiind despuiați de nobilii locului de orice drepturi și de toate posesiunile lor. Pe lîngă exploatările cumplite la care au fost supuși, li se aplicau totodată pentru neascultare sau nesupunere cele mai nemaiîndurate sancțiuni printre care pedepsele corporale și adeseori pedepsele cu moartea. Pentru iobagi justiția care era aplicată exclusiv de către nobili, avea întotdeauna urechile închise. Stăpînirea acorda dreptate numai nobililor și niciodată iobagilor.

Românii erau excluși de la orice drepturi naționale și nu dispuneau de nici o instituție culturală. Limba lor era urgisită. Poporul român nu era recunoscut ca națiune.

Această stare de lucruri umilitoare și tiranică, a făcut ca în diferite rînduri în mai multe locuri, începînd de la Brașov și pînă la Satu Mare, iobagii români să se răscoale, așa cum se răsculaseră și în 1437 și în 1514.

În secolul al XVIII-lea s-a înfiripat și în Transilvania o mișcare iluministă, produs al noilor școli românești de la Blaj și al studiilor făcute de cîțiva tineri români la Viena și la Roma. Din rîndul acestora s-au ridicat în acest timp marii învățați Samuil Micu, George Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu. Urmărind formarea limbii și a poporului român, acești eruditi au ajuns la convingerea drepturilor românilor asupra Transilvaniei, implicînd și drepturile lor individuale la libertate și justiție socială. Prin scrierile lor ei au susținut în același timp originea română — contestată de opresorii săi — a poporului român, precum și drepturile sale la civilizație și cultură. Așa cum în Franța revoluția burgheză a fost precedată de curentul iluminist al marilor învățați ai timpului, așa și în Transilvania eruditii menționați au creat un curent de opinie publică care avea să dea apoi naștere la mai multe actiuni sociale și naționale.

În 1784, în urma opresiunii și nelegiuirilor la care erau supuși și după mai multe intervenții zadarnice la împăratul de la Viena (Iosif al II-lea), țăranii din Munții Apuseni s-au răsculat împotriva nobililor. Răscoala a fost cruntă. Zeci de castele și curți domnești au fost incendiate. Numeroși nobili au fost uciși. Conducători ai răscoalei au fost Horia, Cloșca și Crișan care se afirmaseră și pînă atunci prin acțiunile lor pentru apărarea iobagilor. Deși lupta răsculaților a fost eroică pînă la urmă armata împăratului a sfîrșit prin a înfrînge pe iobagi. Horia, Cloșca și Crișan, împreună cu mai mulți din tovarășii lor, au fost condamnați la moarte crîncenă. La executarea lor au fost aduși să asiste mii de țărani. Frica n-a înspăimîntat totuși pe nimeni.

Răscoala de la 1784 a făcut pe români să reflecteze asupra unor noi mijloace de luptă și să caute o acoperire legală pentru viața și drepturile lor. În anul 1791, învățații românilor au inițiat un memoriu, ce avea să se numească apoi Supplex Libellus Valachorum, care a fost înaintat în luna martie împăratului Leopold al II-lea (fratele lui Iosif al II-lea)

Vasile Netea

Continuare în pag. a 2-a

65 de ani de la făurirea P.C.R.

MEMORIA ARHIVELOR

Cu gîndul de a lăsa arheologia documentelor să iradieze istorie, găzduim în paginile revistei „Luceafărul", spre cinstirea aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, o „Memorie a arhivelor" prin care marile evenimente politice petrecute în primele decenii ale secolului să poarte, inconfundabile, și prestigiul și emoția documentelor care le-au înregistrat.

„Ziua venea de demult..."

Mai 1921. Întruniți la Ploiești, reprezentanții muncitorilor din toate provinciile istorice românești au hotărît unirea lor într-un singur partid. Se puneau, astfel, bazele primului partid din cadrul statului național unitar român, care rupea cu sistemul anterior de organizare politică la nivel regional, devenind primul partid din România organizat la nivelul țării reîntregite. Totodată, în conformitate cu noul stadiu de dezvoltare a societății, a mișcării muncitorești din țara noastră, delegații au aprobat schimbarea denumirii partidului în Partidul Comunist Român.

Făurirea Partidului Comunist Român în urmă cu 65 de ani a marcat o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare din țara noastră. Ea era rodul unei întregi evoluții istorice, de la apariția muncitorimii ca o clasă în sine, angajată într-o luptă spontană împotriva exploatării și a exploatatorilor, la clasa muncitoare conștientă de rolul și de forța ei în societate, care acționează în mod revoluționar pentru sfărîmarea vechii stări de lucruri, pentru realizarea unei orînduiri sociale fără exploatați și exploatatori — orînduirea socialistă.

Inaugurăm azi publicarea unor documente privind istoria mișcării muncitorești din România ce ilustrează acest permanent proces de devenire, de afirmare a clasei muncitoare pe seama vieții social-politice a țării.

★

Din Raportul Administrației Minelor din Transilvania din 17 martie 1785 : „/.../ Oficiul superior a raportat la data de 7 și 27 a lunii trecute că nu numai la Băița, ci și aici s-au constatat stări de lucruri suspecte și că îndeosebi în domeniul de sus al Zlatnei, conform arătării prefectului Încze, s-ar găsi prin munți și păduri peste 150 locuitori plecați din satele lor înarmați cu puști. /.../

Date fiind precizările potrivit cărora raportarile primite indică că în regiunea Băița, Baia de Criș și Abrud mai umblă rătăcind oameni, se va explica muncitorilor mineri români (la Abrud de către **homo regius** Kalmar) rezoluția milostivă a maiestății-sale, cerîndu-li-se să îndemne pe cei care mai rătăcesc să se întoarcă cît mai grabnic la munca lor de mineri. /.../"

Din partea Tezaurariatului cezaro-crăiesc Sibiu, 17 martie 1785.

★

Din ancheta Comisiei instituite de domnitorul Țării Românești, Al. Moruzi, referitoare la greva din 1799 a lucrătorilor de la manufactura de postav din Pociovaliște : „/.../ La jalba ce au dat mării-tale postăvarii fabricii de aici din București că, fiind prea supărați întru toate dă către epistatul lor, dumnealui medelnicerul Chiriac Arbut, cer să aibă dreptate și a li să face orînduială să slujească o săptămînă la fabrică și două săptămîni să fie slobozi, iar nu o săptămînă dă rînd și una slobodă /.../ ;

Am cerut să vedem acest din urmă așezămînt și arată un pitac al măriii-sale Alexandru-vodă Ipsilant ot leat 96, noiembrie 29, în care să coprinde cum că postăvarii fabricii în multe rînduri jăluind măriei-sale că nu sînt putincioși a răspunde în lucru după forma fabricii. /.../ Însă,. ca să rămîie mulțumiți să lipsească pricinile desăvîrsit și ca să curgă lucrul fabricii cu sporire, le-au întocmit măria-sa acest așezămînt ce este cu toată ușurința lor prin ponturi, adică :

1. O săptămînă să lucreze postăvari la lucrul fabricii și altă săptămînă să fie slobozi, cu care orînduială dă a lucra o săptămînă dă rînd lipsește dă a li se cere sumă de ocale rînduite, ci cît va putea scoate fieșcare într-o săptămînă.

2. În săptămîna ce sînt datori dă a o lucra să se afle fieșcare dă luni dimineața nelipsit la fabrică pînă simbătă seara, în care ziua să lucreze cu silință fără de lenevire, iar noaptea să

Selecție de
Florin Calafeteanu

Continuare în pag. a 7-a

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Partidului

Intîi de toate te găsim în oameni,
Țăria ta-i firească. Așa te știm că ești !
Cuvîntul tău e griu și poți să-l sameni.
Pe-ogorul limbii noastre românești.

Istoria ne-o știm din fapte mari,
O știm curată și curată este.
Auzi o inimă cum bate în stejari,
Bătaia ei o stringem ca pe zestre.

La-ndemnul tău, ca tineri muncitori,
Noi și focul am învățat un cuvînt în plus :
Oțel la amiază și tot oțel în zori
Și timpul nostru stă cu fruntea sus.

Iar piinea cea atît de-adevărată
Oricînd în mîna de copil răsare.
E bună piinea și e îmbrăcată
Într-o cămașă albă de sudoare.

Atît de simplu te urmăm în toate,
Tu demnității îi dai locul ei.
Țărina-i filă de-nțeleaptă carte
Pe care-o scriu contemporanii mei.

Lingă furnale, cu foc fără pereche,
Arînd adînc sau semănînd cîmpia
Că aici ne este urma foarte veche
Și sîntem inima ce bate-n România.

Ion Trif Pleșa

Un cod la îndemînă

Am în față o carte ce-mi poate oferi o lectură interesantă, ba chiar emoționantă și instructivă. Este o lucrare de uz poștal, codul localităților patriei. De la prima pagină și pînă la cea din urmă, pe un număr de file ce ar putea constitui un roman de dimensiuni mijlocii, o listă de peste 13 mii de denumiri. Peste 13 mii de nume românești ce înseamnă, ele însele, o bogată istorie și exprimă, încă o dată, capacitatea noastră de a ne asuma, în timp, într-un mod plastic, de la ironie și haz pînă la tristețe, un spațiu geografic de excepție. Ziceam de lectura, atît de inedită, a acestei „cărți" unice. Și adaug că nu puține „delicii" intelectuale; da, chiar intelectuale oferă acest inedit manual de cunoaștere a noastră. Și nu cred că e ceva forțat aici, dimpotrivă, cartea în cauză poartă un mesaj, implicit, dă un ansamblu vechimii noastre aici, între meridianele și paralelele ce încrustează spațiul românesc. Uimitoare spații în care poți călători cu pasul, dar poți călători și cu simțirea ca într-un miraculos vis subțire într-o tihnită dimineață de vară cînd dinspre văi și lunci și șesuri și păduri și lanuri și ape și munți și Dunăre și Mare se ridică roua albastră. Să închizi o clipă ochii, ochii cu care parcurgi lista de 13 mii de nume, de locuri (și nume de oameni, nu ?), nume de sate, comune, orașe, nume și iar nume în dreptul cărora inima tresaltă și se pornește cîntecul amintirii și fiorul adînc dă o lacrimă nevăzută! Oameni și oameni, întotdeauna ceva mai mult din sufletul lor din mileniu și veac, întotdeauna permanența, precum gîndul bun, gestul pașnic, seninătatea frunții. Un chip de țară și, în numele locurilor sale, un contur de păduri, de riuri și păduri, de păduri și păsăret, de clocot, de freamăt, de poieni și dumbrăvi, de codri și luminișuri, de lunci și văi... Încerc un gest statistic ale cărui rezultate sînt, fără îndoială, relevante, vorbesc repede despre universul nostru apropiat. Știți de cîte ori apare în lista localităților țării numele Poiana (cu variantele Poieni, Poienari, Poienița) ? De 153 de ori — o cifră uluitoare — din care numai Poiana de 96 de ori. Avem, se poate spune, însemnate pe hartă, 153 de poieni. Cîte-or fi fost odată, cîndva, și ce deschidere spre cer or fi oferit ?! Numele Lunca este purtat de 88 de așezări din țară. „Gura", cu diferite adăugiri (de la Gura Văii la Gura Iscrăzii), este însemnat de 70 de ori, din care nu mai puțin de 14 sînt... Gura Văii, Dumbrava (sau Dumbrăveni, Dumbrăvița, Dumbrăvioara) este purtat de 67 de localități. Ohaba se numără de 15 ori în județe ca Dolj, Alba, Mehedinți, Hunedoara etc. Și Luna apare în numele satelor noastre, de 5 ori apare, o dată fiind chiar Luna de Sus, apoi Luna de... Jos. Și nu lipsește nici unul din semnele noastre de dintotdeauna, ale stării noastre firești, Slobozia. Nume ce-l poartă, pe întreg cuprinsul hărții României nu mai puțin de 40 de localități.

Mirifice Văi, Guri, Poieni, Dumbrăvi, Lunci, Ohabe, Slobozii...

Eugen Mihăescu

DICTANDO

Starea poetică

fac parte dintre aceia care nu l-au cunoscut personal pe Nichita Stănescu. Sau, ca să fiu mai exact, dintre aceia care nu l-au frecventat și, deci, nu pot scrie cu orgoliu pe cartea lor de vizită : „Mi-a pus mîna pe umeri. Mi-a dedicat un poem. Vorbeam adesea".

Fac parte dintre acei (zeci de mii ? sute de mii ? nu cumva chiar milioane ?) care citesc poezia lui Nichita Stănescu și, citind-o, simt cum poetul le pune mîna pe umeri, le dedică un poem, cum discută adesea, împărtășindu-și gîndurile unul altuia.

De curînd, îmi povestea prietenul meu, Poetul Nichita Stănescu, cum a fost condamnat de tribunalul lumii : „Stau în picioare, cu capul descoperit, / încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine / pentru ignoranță... / și nu pot, nu pot să descifrez / nimic, / și-această stare de spirit, ea însăși, / se supără pe mine / și mă condamnă, indescifrabil, / la o perpetuă așteptare, / la o încordare a înțelesurilor în ele însele / pînă iau forma merelor, frunzelor, / umbrelor, / păsărilor".

Vinovățiile lui ? O, multe, foarte multe ! Și toate au fost recunoscute de Poet, fără ezitare. Iată o vină : „Stau între doi idoli și nu pot s-aleg / pe nici unul". Iată o altă vină : „Trăiesc în numele frunzelor, am nervuri, / schimb verdele pe galben și / mă las pierit de toamnă". Și alta : „Sentimentul unei aripi îmi curge-n spinare, / senzația de ochi își caută o orbită". Și cîte altele !

Dacă este adevărat ce spun lingviștii (iar, dacă nu este adevărat, este oricum convenabil pentru a înțelege lucrurile) că „semnul" este o asociere consacrată între un semnificat și un semnificant, între un conținut și o expresie, principala vinovăție a lui Nichita este că n-a crezut în asta și a căutat toată viața să găsească conținuturilor o expresie și expresiilor un conținut : „Stau cu o lopată în mînă, între două gropi, / și nu pot, în ploaia mărunță, / să aleg prima pe care voi astupa-o / cu pămîntul mușcat de ploaia mărunță".

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Luminile „graiului" poetic

Poezii cantabile, melodioase, de sonorități pure ce dezvăluie în Paul Balahur un suflet sensibil, capabil de filtrări afective în zona liricii de valoare, se întîlnesc în toate volumele, de la **Anotimpul corăbiilor** (1974), la **O ploaie de aripi** (1985). Descoperim în Paul Balahur un poet avînd cultul cuvîntului, într-o asociere a **graiului** cu **lumina**, dualitate cu sensuri constructive pentru poezie (excelent semnificată în lirica lui Ioan Alexandru). Paul Balahur înțelege poezia prin supremația logosului, într-o mișcare specifică a cuvintelor, fiind mereu atras de miracolul purității cuvintelor prin cîntec, extins asupra existenței : „Să cînte cine poate / pe viața lui să cînte, / lumina lui să fie / de rug mistuitor... /.../ Să cînte cine știe / că viața lui împarte / lumină din lumină / cu care și-a deschis / izvoarele spre ziuă / și viața peste moarte / / Pricina-ntemeierii / doar sufletele ni-s / să ceară păsări cîne / rămîne mai departe / pe lume să-și lucreze / pămîntul său din vis..." **(Întîmpinare VII).** Copilăria, natura, sentimentul teluricului sînt incluse cîntecului poetic, pe care Paul Balahur îl dorește cantonat, mereu, în zonele purității : „Copii-poeți ce-aleargă / cu torțele de crin / se scurg ca o lumină / în brazde înapoi... // Și brazda-i e lumină / prin care iarăși vin: / trăim după măsura / pămîntului din noi" **(Întîmpinare I). Anotimpul corăbiilor** simbolizează acest balans al timpului tranzitoriu, cînd pierderea candorii adolescenței n-a fost substituită, încă, de alt element edificator. Delicat și sensibil, poetul se lasă prins în jocurile grațioase ale verbului poetic, contaminat de puritatea vîrstei tinere. Prin **Făt-Frumos din grai** (1976), apropierea de poezia eminesciană este programatică, simbolul perfecțiunii versului marelui poet devenind tutelar pentru lirica sa. Poetul — **Făt-Frumos din grai** — este, deodată, născut și născător (din) de grai, ducîndu-și existența în teritoriul mirific al limbii române. Cînd alți poeți din generația sa sînt atrași de limbajul computerizat, de zgomotul însiruirilor de cuvinte extrase din lexicul unor variate categorii, autorul volumului **Ce oră bate în univers** (1985)

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

CRONICA LITERARĂ

OCTAVIAN SIMU: «Prizonierul deșertului»

Prizonierul deșertului (Ed. Cartea Românească 1985) este un roman cu o scriitură supraetajată de tipul **Numelui trandafirului** de Umberto Eco, sau pentru a căuta un omolog apropiat din același spațiu, al **Scribului și închipuirea** de Dumitru M. Ion. Textul are o fabulație de suprafață, logic și coerent dezvoltată epic, dar în palimpsest se scrie o altă sau alte istorii. Paralela cu **Numele trandafirului** poate fi însă extinsă prin similitudini și diferențe, mult mai departe, la nivelul structurii și al construcției. Personajele principale ale ambelor romane sînt clerici și fiecare dintre ele reprezintă un gen de spiritualitate, o mentalitate și un spațiu cultural tipologic ; unul este călugăr catolic și simbolizează civilizația apusului, problemele, frămîntările și dilemele ei într-un anumit moment istoric (Evul mediu timpuriu), iar celălalt este călugăr budist, circumscris lumii Orientului, surprinsă, ca o replică parcă, în aceeași perioadă temporală. Acțiunea primei cărți se desfășoară într-o mănăstire generică, ce este o **imago mundi** medievală, iar în **Prizonierul deșertului** o parte din evenimente este plasată în orașul tibetan Lhasa, pentru religioși un veritabil **centru al lumii.** Să consemnăm și o simetrie inversă. Eroul din **Numele trandafirului** vine din afară, cu o bogată cunoaștere laică și o experiență de viață pe măsură, pentru a dezlega tainele mănăstirii, în timp ce Siong Pu, protagonistul celuilalt roman iese dintr-un spațiu închis, Lhasa, cu templele și grotele ei sfinte, pentru a se deschide spre lume și a cunoaște viața. De asemenea, cele două personaje au de îndeplinit cîte o misiune, sosirea unuia și plecarea celuilalt fiind rezultatul unor hotăriri și rațiuni supraindividuale. Amîndoi își îndeplinesc îndatoririle dar pe căi cu totul diferite ; primul ca urmare a eforturilor și investigațiilor metodice, dirijate de o conștiință hiperlucidă și o procedură rațională inflexibilă, cel de-al doilea ca rod al hazardului, al purei întîmplări. Dar, în afara acestor paralelisme și simetrii cu **Numele trandafirului,** multe dintre ele la nivelul retoric (structură, compoziție, funcții narative), al textului, romanul **Prizonierul deșertului** are un proiect și un demers spiritual originale. De altfel, dacă Umberto Eco — din nou recurg la o comparație — a dovedit o erudiție ieșită din comun în teologia și civilizația medievală occidentală, Octavian Simu, autor al unei remarcabile lucrări despre civilizația tradițională japoneză se arată un bun cunoscător al religiilor, istoriei și mentalităților orientale din aceeași epocă.

Vorbeam la început de fabula textului și de sistemul său de semnificații secundare. În ceea ce privește schema epică ea aparține codurilor narative ale romanelor de călătorie cu „morală filozofică" ale secolului al XVIII-lea. Un pelerin execută un periplu în spații geografice mai puțin sau deloc știute — motivul sau scopul călătoriei fiind simple pretexte pentru declanșarea acțiunii — trecînd printr-o serie de situații, întîmplări, evenimente și experiențe ce îl duc la descoperirea unei filozofii de viață specifice, sau la formarea unei personalități, aproape totdeauna în contrast cu preconcepțiile mediului uman și social din care provine. Tot în maniera genului literar amintit, autorul recurge la procedeul manuscrisului găsit pe care el numai l-ar redacta și l-ar înfățișa cititorilor. Și pentru a delimita și mai clar spațiul ficțional al celor relatate, scriitorul introduce încă o convenție literară, de această dată de sorginte romantică ; confuzia timpului povestirii cu cel al trăirii, și realitatea ca vis sau visul ca realitate. Aceste prefabricate literare rămîn însă, oarecum, exterioare textului, încadrîndu-l ca o ramă, funcția lor mărginindu-se, cum am spus, la conturarea teritoriului imaginar al cărții ce cuprinde istorisirea unui fragment din existența călugărului budist Siong Pu, viețuitor în marele imperiu mongol al lui Kubilai-Han. Narațiunea propriu-zisă nu este greu de rezumat, ea avînd cursivitatea, coerența și logica simplă, evențială a romanelor de acest fel.

Înainte de a doua invazie a insulelor Cipingu (Japonia) de către armata vestitului împărat, soldată cu o înfrîngere catastrofală, Siong Pu, călugar în Lhasa, centrul religios al Tibetului primește un semn din partea lui Phags-Pa, mare preot budist și demnitar la curtea Marelui Han, prin care i se cerea să vină la Kanbaluk, capitala imperiului. Scopul chemării era acela de a însoți armatele mongole în campania lor din Cipingu și a propaga acolo dogmele budismului. Smuls din existența sa umilă și liniștită, Siong Pu, a cărui ocupație era de a copia sutrele cărților divine din bibliotecile templelor budiste (omologul călugărului scriptor din mănăstirile medievale creștine) va fi nevoit să străbată spații imense și să înfrunte nenumărate primejdii pentru o misiune care, în final, se dovedește a-i fi străină. Drumurile și rătăcirile sale prin teritoriile nesfîrșite ale imperiului mongol nu numai că îl duc însă, la cunoașterea vieții în toată plenitudinea, diversitatea și asprimea ei (de care fusese ferit un timp prin claustrarea religioasă), dar îi relevă și o altă realitate istorică mult deosebită de ceea ce știa din spusele (versiunea oficială) slujitorilor lui Kubilai-Han. Convins la început de învățăturile dogmei sale, adoptată și la curtea Marelui Han, pe care o credea a fi singura adevărată și superioară tuturor celorlalte, el înțelege pe drum un mahomedan isteț și hitru (un fel de Nastratin Hogea), ce îl învață lecția toleranței religioase și a pluralității ideilor sociale și politice. Nu numai concepția religioasă a lui Siong-Pu se modifică în timpul lungului său periplu, ci și imaginea despre strălucirea, prosperitatea și puterea imeriului condus de Kubilai-Han se năruie treptat. Multe dintre întinsele sale provincii sînt pustiite de războaie și răscoale, orașele lor sînt în ruină, drumurile nesigure, călcate de tîlhari, comerțul destabilizat, populația pauperizată și supusă arbitrariului și violenței pentru a asigura bogăția stăpînitorilor mongoli, autoritatea Marelui-Han fiind impusă doar cu ajutorul unui formidabil aparat represiv. Însuși Kubilai-Han nu este numai monarhul luminat, așa cum reiese din descrierea lui Marco Polo (care apare și ca personaj episodic în carte), ci și în egală măsură, un tiran necruțător și lacom, fanatic al ideilor sale, înconjurat de miniștri corupți și lingușitori, înlăturînd pe toți cei ce i se opun sau îi arată greșelile de strategie politică. Acest text al descoperirilor și revelațiilor succesive ale lui Siong-Pu, de-a lungul și la sfîrșitul călătoriei prin imperiul Marelui-Han, care seamănă mai mult cu o interminabilă rătăcire de la Lhasa la Kanbaluk, este scriitura imersă ce se constituie sub narațiunea de suprafață. La un grad mai înalt de abstractizare **Prizonierul deșertului** este romanul unui om al condeiului, rupt de la rosturile lui firești, aruncat în valurile unei istorii tulburi, ostile, și dobîndind o lecție de cunoaștere a existenței, amară și pesimistă. Îl salvează totuși întoarcerea la vocația și menirea lui inițială. Luat ostatec împreună cu rămășițele armatei mongole de către japonezi, el este singurul cruțat pentru erudiția lui și trimis la un templu budist din insulă. Este și aici o morală : a spiritului care supraviețuiește seismelor sociale și politice. Acest roman interior este scris cu suplețe intelectuală și remarcabilă informație, în schimb romanul exterior este deficitar sub raportul imaginației materiale și al capacității de evocare a amănuntului istoric. În totul, **Prizonierul deșertului** este o carte interesantă și originală în peisajul prozei noastre actuale.

Paul Dugneanu

URARE

Romul Munteanu împlinește 60 de ani. În iarba veselă și fantastică, în amplul spațiu al tinereții noastre, vișinii adună purpură și mantaua împăratului umblă singură după altoiuri noi. Nu e urît să urci în visul virstelor bogate, dar, păcat, nici una nu e fără de moarte. Marea neaplecare la rău, de care e străbătută viața lui Romul Munteanu, îl situează de partea celor născuți să-și joace fericirea, pierzînd. Pentru mine, el reprezintă acea minune din ființa lumii care gîndește că nimeni nu are dreptul să acuze și să pedepsească pe nimeni atîta vreme cît aparținem, egali, miraculosului verb a fi. Profesorul și criticul, zămisliți în marele război al liniștii ce nu se stinge de mii de ani în bibliotecile latinității și arde vesnic roșu în Ardeal, nu se vor împlini niciodată în pietrificarea surîsului : o boare uimitoare, frunză sunînd. Marea întrind în asfințit, iluzia deschizînd cartea Speranței, bourul Moldovei căutînd lauda vinului, fluierul Ianculuș mișcînd munții, toate-i colindă melancolia ; și apoi rîde vesel, trecere de Orient pe sub arcadele Europei. Pentru că viața e oricum frumoasă la toate virstele și ne duce în ispită către lemnul scump al bucuriei. La 60 de ani, Romul Munteanu umblă cu picioarele goale prin mirișteа ideilor, pentru că prin lanul de grîu nu se mai poate, grîul a fost cosit în secolii vechi. Sus, în foișorul albastru, sau în picla depărtării, dreptatea crește ochi de venin. Dar în toate dragostele e atîta amar încît anii se adună, la schimb, cu gnomii verzi într-un ospiciu al naivilor. La 60 de ani e treaba saniei și a cailor, iar treaba ta e să aduci iarna, drumul, fîntîna, ieslea, hanul, soba și povestea de sub flacără, să spargi copci în gheață, ca să respire peștele purtînd apoteoza Dunării, și mai trebuie, da, mai trebuie să rîzi nestăpînit de ceea ce e rău în lume. La 60 de ani e mai greu de trei ori decît la 20 de ani. Nici-o supărare, Romul Munteanu cunoaște bine adevărul vieții care e munca și lupta.

Sceptic la bine, cinic în înfrîngeri, ghemuit în suferința trădărilor, ridic pentru Romul Munteanu un pahar cu vin galben (amîndoi iubim dealurile subcarpatice) și, din cotul unde Dunărea rupe din fruntea Brăilei, dăruindu-i nemurire, îi urez încă mulți ani luminați de tainele și-n desfriul aurului Transilvaniei, de necuprinderea pustiului în durere. El, care se apleacă pe carte ca deasupra inimii, va fi, n-am nici o îndoială, prezent la masa anului 2000 mîhnit că pasărea tinereții noastre va fi pierdut prea multe boabe de singe prin turmentările veacului XX sau pe zăpezile lui.

Era dreptul și datoria noastră, totuși, Mileniul trei va fi al oamenilor.

Ar trebui !

Fănuș Neagu

CARTEA DE DEBUT

POVESTIRI CU GUST ARHAIC

Proza scurtă trece fără îndoială printr-un anotimp fast al ei în literatura tinerilor, impunînd în ultima vreme, spre deosebire de poezie, o seamă de scriitori de certă vocație. Printre cei aflați la prima carte, numele lui Gheorghe Bogorodea *) se cuvine pe bună dreptate reținut ca al unui prozator demn de toată atenția, nu atît prin mijloacele povestirilor — tradiționale în bună măsură — și nici chiar prin lumea aparte a cărții sale — aspră, elementară (muncitori forestieri, țărani aprigi), situată într-un cadru arhaic, primordial : munte, pădure, satul antebelic —, cît printr-un unghi insolit de a aborda universul întîmplărilor, conferindu-le, dincolo de realitatea lor austeră, dură, un aer fantast, enigmatic prin tensiunea unor deznodăminte dramatice, în vecinătatea senzaționalului liric, aproape romantic, al povestirii magice voiculesciene ; deși „fantastică" propriu-zis nu e decît proza care dă titlul volumului : **Cocoșul** (finalul „miraculos" din **Magazinul de mobilă** neatingîndu-și ținta estetică).

Din piesele primului ciclu al cărții (al doilea e mai puțin izbutit, cele patru povestiri rămînind, atît tematic, cît și scriitoricește, în sfera banalului și platitudinii) se desprinde o atmosferă aparte — în creionarea căreia vedem originalitatea tînărului prozator — bîntuită parcă de forțele necunoscute ale unei fatalități tragice ce-i stăpînește pe eroii întîmplărilor trăite pasional, paroxistic aproape, între mari repere existențiale : muncă, dragoste, luptă, moarte — încercări crîncene în care-și dovedesc bărbăția, tăria morală, curajul de a înfrunta o soartă care nu are nimic blînd în ea. Oamenii sînt colțuroși, dîrji, tăcuți, nu le trece nimeni înainte, viața nu i-a deprins cu sentimentalisme de prisos : gesturile tandre ori scurtele confesiuni se produc doar în momentele cruciale ale existenței lor. Chipurile cioplite parcă în lemn, asemeni unor lucrări de Vida Geza, ascund o bogată și intensă viață lăuntrică arsă de frămîntări, hotăriri definitive, doruri neștiute și speranțe înșelate, consumate cu discretă demnitate, uneori, ca în balade, în tovărășia unui cal ori ciine credincios. În multe povestiri eroii sau personajele-martor sînt copii sărmani surprinși la ceasul timpuriu al unor amare inițieri în codurile maturității. Dincolo de o înclinare spre melodramă, Gheorghe Bogorodea se arată interesat psihologicește de această criză a sensibilității adolescentine : în **Drumul,** Petre află cine-i este tatăl doar în clipa morții năpraznice a acestuia ; în **Fuga,** Ionuț zace două săptămîni în spital după ce a asistat la o veche răzbunare în echipa unde se angajase ; în **Dimineața,** Mihai trece proba luptei într-o circiumă cu cel mai rău om din sat ; în **Prinzul,** un copil de 14 ani, orfan de tată, nu poate suporta obiceiul maistrului Lazăr — un uriaș iute la fire căruia toți îi știu de frică, om cu suflet, dar care injură tot timpul — și jignit de vorbele lui îl izbește cu un sapin, iar cît acesta e amețit fuge ajutat de oameni, povestire din care transcriem finalul : «Lui Lazăr nu i-a trecut supărarea dar din ziua aceea n-a mai injurat pe nimeni. Și nu că i-ar fi fost frică. Nu. „Așa ceva nu se întîmplă de două ori în viață". În omul acela mare tresărise ceva. „Cum îl cheamă, bă, Nelule, pe nenorocitul tău de nepot ? De fapt n-are nici o importanță, dar știu c-o să-l frămînte viața ca pe un aluat. Cu un suflet ca al lui nu ajungi nicăieri».

Adie în aceste povestiri „tradiționale" scrise cu economie de cuvinte, simplificate pînă la esențial, un aer nu vetust, ci străvechi. În senzaționalul evenimentelor petrecute în mijlocul naturii stihiale plutește o tensiune tragică de destin și mit arhaic care ar putea anunța un prozator de forță în Gheorghe Bogorodea, dacă autorul va ști să-și exploreze acest filon epic cu măsură, fără a cădea în efecte literare ieftine.

Alexandru Condeescu

*) **Gheorghe Bogorodea : „Cocoșul", Editura „Scrisul Românesc", 1985**

VIAȚA CĂRȚILOR

ARTA VECHE ROMÂNEASCĂ

În cunoscuta serie „Comori de artă în România" a apărut de curînd o nouă carte*) de o valoare deosebită, semnată de Marin Matei Popescu. O lucrare ce urmărește un mileniu de artă, de la perioada premergătoare întemeierii statelor feudale românești, pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Cartea este dedicată sculpturii medievale în piatră și prezintă locul și rolul acestei arte între celelalte. Studiul, elaborat într-o modalitate sintetică, dar cu aplicate analize ale fenomenului artistic în ceea ce are caracteristic dar și în ceea ce reprezintă excepții, explicitează evoluția artei prin motivațiile ei istorice. Textul analizează raporturile dintre ornament și concepția arhitecturală, semnificația elementelor decorative, modificările repertoriului de motive și reprezentări. O primă etapă este aceea încheiată în pragul secolului al XVII-lea, perioadă cu „caracter acumulativ", ce se definește printr-o „largă paletă de motive eclectice, cu precădere geometrice și vegetale, inspirate de arta bizantină", din arta Orientului caucazian și arab sau, mai rar, din arta occidentală. Ultimele două secole ale „mileniului feudal" se disting prin trei sub-etape, una de apogeu (ce corespunde epocii lui Matei Basarab — Vasile Lupu și Cantacuzinilor munteni), epoca brîncovenească și cea postbrîncovenească. Aceste două din urmă secole se caracterizează prin faptul că „forjind în creuzetul propriei sensibilități fondul de motive străvechi cu elemente preluate (...) ornamentica românească și-a creat un mod personal de manifestare, caracterizat prin simțul măsurii, prin calități expresive și de echilibru. Cele patru capitole ale lucrării prezintă un mare număr de informații istorice referitoare la vechii meșteri și arta lor, la începuturile sculpturii în spațiul carpato-danubian, la „veacurile unor împliniri de seamă" și la sculptura ultimelor secole ale evului mediu românesc. Evoluția sculpturii în piatră este urmărită fază cu fază, în ansamblu, cu exemplificarea prin realizările reprezentative sau excepționale, într-un studiu pe cît de științific argumentat, pe atît de cursiv și atrăgător, a cărui lectură procură o reală satisfacție.

Un foarte bogat, divers și interesant material ilustrativ, de o remarcabilă calitate a fotografiei (prin tehnică și unghiuri revelatoare) susține demonstrația textului. Fațade, coloane, portaluri, încadramente, chenare, rozete, steme, pisanii, balustrade, sarcofage și lespezi funerare, fotografiate în ansamblu și în detaliu atestă frumusețea, varietatea, influențele și sintezele artistice ale sculpturii românești a evului mediu.

În finalul studiului autorul arată că de la lucrările „care fac trecerea între decorativismul medieval și figurativul de mai tîrziu avea să pornească apoi sculptura românească modernă". În răstimpul unui secol (XIX—XX) acest gen artistic și-a depășit întîrzierile, „sub dalta unor meșteri ca Paciurea sau Brâncuși piatra dobîndind valori perene în patrimoniul artelor românești și universale". Însoțită de un catalog al monumentelor (ce începe cu unele complexe rupestre), cu un aparat de note bogat, cartea are o dublă valoare : științifică și estetică. Este una dintre acele lucrări care ne reprezintă într-o imagine foarte cuprinzătoare, cultura și civilizația noastră într-un mod cum nu se poate mai convingător, pentru noi înșine și pentru restul lumii.

Gheorghe Buluță

*) **Marin Matei Popescu : „Sculptura medievală în piatră din Țările Române". Editura „Meridiane", 1985.**

Luminile „graiului" poetic

Urmare din pag. 1

rămîne statornic **graiului,** conștient că gravitatea marilor atitudini nu stă în facilitatea limbajului. Poetul își poartă destinul cu conștiință și semeție, rostind, cu gîndul la apăsarea responsabilității, „eu duc mai departe o veste / Vorbită de-o gură mai pură" **(Călătoria cu dirijabilul),** lăsînd să se observe proiecția spre o poezie a substanței, într-o permanentă intenție a formelor perfecte. **Poeziile după Eminescu** sînt un mod de verificare al propriei atitudini poetice. Multe pornesc de la motivele eminesciene : „De-or veni copii să-mi ceară / Sufletul topit în oase / Pentru flori fără miroase / De pe pajiștea lunară. // M-aș ruga de ei, copii, / Duceți-mă-n-car de fluturi / Dincolo de începuturi / Unde să-nvăț a muri // Cum se-nvață a muri : / Prins cu totul în țesuturi / De polen ceresc să scuturi / Cringul stelelor — făclii — // Împletind luminile / Goalele cu pilnele // Că la nunta mea în goluri, / Maică bună, stele nu-mi / Vor cădea — cu alte șoluri / Mă voi ridica în alte lumi..." **(Făt-Frumos din grai).**

După o cantonare în zone luminiscente, se produce alunecarea spre toamnă, cînd întrebările primesc tremurul incertitudinii, al viitorului necunoscut. Stilul poeziilor rămîne, totul se ordonează în aceleași forme pure și perfecte. **Ce oră bate în univers?** este o întrebare a unor atitudini extinse pe mari registre. Toate elementele sînt chemate înspre elucidarea unui drum al viitorului : „Tu, soare fraged, ai să poți rămîne / O zi întreagă-n cerul vinovat? / Mai bine-ai răsări cu mine mîine, / Cînd orele se vor fi schimbat, // Cînd vei putea învăpăia ghețarii / Cu focul tău năpraznic în amiezi / Și dincolo de vechile hotare / O lume nouă să întemeiezi. / Oprește, dacă poți, să nu mai bată / În întuneric, orele tîrzii / Peste această lume vinovată... // Rădă speranța celor ce vor fi / Întreaga lume-a fost mobilizată / De-o singură istorie la zi...". **(Eul planetar).** Adesea poeziile prind ton de elegie, într-o adîncire în sine pe traseul cercurilor vieții : „Revinde-ți, toamnă, lemnul de corăbii, / Semințele încarcă-le în saci, / Dă de mîncare ultimelor vrăbii ; / Prefă-te că-i tîrziu! să te prefaci... // Întinde pod de raze peste ape, / Îndeamnă morții să migreze lin / Și nouri să-ți vină mai aproape / Și ei, împovărați de toamnă, vin... // De-acum plutim pe valuri înapoi, / Cu toamna asta ne-adîncim în noi / Precum un cimp înconjurat de maci... // De-atîta toamnă urmele s-au șters! / Ce oră bate oare-n univers? / Prefă-te că-i devreme! Te prefaci". **O ploaie de aripi** adîncește, prin toate ciclurile, acest tip de viziune **(O ploaie de aripi, Cînd am făcut eu lumea? Balada cifrei cîștigătoare, Vînătoare de inorogi).** Se produc stranii metamorfoze, ca în **Pești-mimoză,** viețăți ciudate, care iau forma oricăror lucruri, totul trecînd ușor de la concret la abstract / Dacă te strigă, să nu te-arăți — / Pești imită singurătăți / Și dintr-odată nu vei mai fi / De-or să te vadă ei într-o zi...". În alt loc ploaia — **Ploaie de aripi** — se schimbă din element al fecundității în unul al sterilității : „Dacă mai plouă, o să ucidă / Sufletul lumii, sterpul potop — / Ca o mumie, în piramidă, / Sub munți de aripi am să mă-ngrop...". În aceste priviri inverse, în limitele subiectivității, orice imaginație poate transcende în realitate : „Să nu spuneți că văd altceva decît văd / ochii mei bolnavi de o fata morgana / mai reală ca voi, și doar faptul că ea / mă visează vă face să fiți. /.../ Numai pentru că ea vă visează / aveți dreptul să fiți / tolerați de o moarte indiferentă. / Altfel nu. / Să nu spuneți că văd altceva decît văd" **(Fata morgana).** Acest volum de poezie este plin de adînci simboluri, care au fost doar bănuite în cărțile anterioare, și lasă largi posibilități de interpretare. Asumîndu-și prin această profunzime spațiul poeziei, Paul Balahur cantonează în primele linii ale liricii tinere.

BREVIAR

■ **„GUSTUL LIVEZII",** se intitulează cea mai recentă apariție din cadrul apreciatei colecții de proză scurtă a Editurii „Facla". De data aceasta, elementul inedit constă în faptul că volumul face loc în sumar unui număr de opt tineri autori debutanți, de a căror prezență în paginile publicațiilor literare, sîncer vorbind, nu știm aproape nimic. Judecînd după împrejurarea că povestirile și schițele fiecăruia dintre ei sînt tutelate de un titlu generic, avem temeiuri să presupunem că selecția se bizuie de fiecare dată pe un întreg volum personal prezentat editurii. Faptul e demn de reținut, întrucît, pornindu-se de la o asemenea situație editorul (redactor Ion Anghel) a dispus de suficientă materie din care a ales piesele cele mai izbutite ; ceea ce de altfel se confirmă și la lectura culegerii, remarcabilă prin ținuta ei artistică generală. Lectura întregii cărți invederează totodată atenta valorificare a criteriului unității în diversitate în ceea ce privește modalitățile narative care, în esență, gravitează în jurul unei viziuni realist-moderne. Tematic, lucrurile se înfățișează la fel, întrucît avem de-a face cu o proză de inspirație direct actuală, traversată în principal — și aceasta pare a fi linia programatică a inițiativei — de atracția pentru universul rural contemporan, cu valorile lui umane perene, circumscrise unui timp istorico-social decisiv marcat de marile mutații proprii civilizației socialiste. Dar iată și numele tinerilor autori despre care ne place să sperăm că — cel puțin despre o parte dintre ei — se va mai auzi : Iosif Costinaș, Dana Dinu, Gheorghe Jurma, Florian Mihalcea, Alexandru Moraru, Ovidiu Pecican, Lucian P. Petrescu, Nicolae Rotaru. Dat fiind că ne aflăm în prezența unei culegeri de debut, socotim că ar fi fost cît se poate de utilă o introducere critică sintetică și chiar inserarea unor succinte notițe biobibliografice menite a satisface curiozitatea firească a cititorilor referitor la identitatea celor opt tineri prozatori.

■ **„FOAIE LITERARĂ".** Primim de la Buzău un nou număr al „foii" astfel intitulate aparținînd binecunoscutului cenaclu „Al. Sahia" de pe lîngă Casa de cultură a sindicatelor Buzău, condus de pasionatul profesor Constantin Petcu, el însuși poet de certă vocație, căruia de curînd i-a apărut întîia carte : **În așteptate,** Editura **Litera.** „Foaie literară", nr. 8 din 1985, oglindește cu pregnanță fructuoasa activitate a membrilor cenaclului buzoian, semnăturile fiind numeroase, fie că este vorba de poezie (Marin Ifrim, Sorin Lalu, Costin Petron, Ion Iacob, M. Macovei, cărora li se alătură, în calitate de oaspeți ai cenaclului, poeții Bucur Chiriac, George Vulturescu și Gheorghe Andrei), de proză (Grigore Buga, un narator cu frumoase șanse de afirmare, C. Rusinescu și Sorin Lalu) sau de eseul critic (acutul comentariu al lui C. Petcu pe marginea romanului **Adam și Eva** de Liviu Rebreanu). De semnalat, în fine, succintul dialog cu Ion Rotaru, semnificativ prin însuși titlul său : „Prea multă teorie ! Eu sînt istoric literar".

■ **CENACLUL „VIAȚA MILITARĂ"** constituie un adevărat laborator de creație literară, ale cărui roade se vădesc și în paginile de cultură și artă ale cunoscutei și apreciatei publicații. Astfel, în ultimele numere ale „Vieții militare" cititorii sînt întîmpinați cu succinte comentarii referitoare la activitatea cenaclului (ședințe de lucru, întîlniri cu cititorii, prezentări de noi cărți, simpozioane etc.), însoțite de cicluri de versuri ori de bucăți în proză selectate din recolta artistică a autorilor care citesc și sînt comentați aici. Sub acest din urmă aspect, se remarcă poemele lui Vasile Ursache, Vasile Moldovan și Ion Țepelea, prezenți în paginile ultimelor numere ale revistei. Condus de prozatorul Radu Theodoru, cenaclul „Viața Militară" este frecventat în mod curent de apreciați poeți, publiciști, prozatori și reporteri precum Ion Jianu, Adrian Mierlușcă, Nicolae Boghian, Vasile Preda, Ion Florin Cosma, Valeriu Pricină, Liviu Vișan, Emil Almășan, Marius C. Nica, Constantin Strună. Sînt prezenți cu invitați, în numeroase rînduri, prozatorii Mircea Constantinescu și Horia Aramă, criticii Nicolae Ciobanu și Petre Răileanu.

Cronicar

DEZBATERE ȘTIINȚIFICĂ INTERDISCIPLINARĂ

■ **ADEVĂRUL ȘTIINȚIFIC** modern aduce în orizontul conștiinței teoretice dialectica determinațiilor obiectului și subiectului printr-o cercetare pluridisciplinară. Epistemologia joacă un rol unificator în cadrul acestei cercetări. Dar nu din afară, ci din interiorul cercetării. Călăuziți de aceste idei, cercetători aparținînd diferitelor domenii de cercetare regîndesc adevărurile categoriilor și legilor în acord cu actualul nivel al cunoașterii științifice, pentru a face loc noului în universul teoriei. În ziua de 20 februarie a.c., **Cercul teoretic al Institutului de filosofie** a inaugurat o dezbatere științifică pe marginea categoriei de **materie,** realitate materială. Referatul : **„Conceptul de realitate fizică din perspectiva epistemologiei dialectice moderne"** (prof. univ. dr. Ion Dima de la Facultatea de fizică și dr. Ion Stroie) a fost punctul de plecare al acestei dezbateri deosebit de interesante prin direcțiile pe care le-a evidențiat în cercetarea interdisciplinară. Mai mult : a fost pusă în evidență o modalitate productivă între fizică și filosofie. Nu vom încerca să rezumăm nici conținutul referatului și nici pe cel al intervențiilor la obiect, dar vom spune că o idee esențială a fost aceea că fizica modernă și filosofia materialist dialectică nu se opun, ci se presupun dialectic în cercetarea legilor realității ; că conceptul de **realitate fizică** al fizicii moderne ne deschide spre **realitatea dialectică** a universului, spre elaborarea conceptului mai general de existență ; că prioritatea realității fizice moderne nu mai presupune reducția varietății realității, ci integrarea ei într-un concept mai general, deschis. În plus : s-a subliniat rolul pe care-l are conceptul de realitate fizică al fizicii noi în regîndirea **conceptului de natură.** Se ajunge astfel la un mai adecvat concept al dialecticii naturii, al dialecticii materiei, realității obiective. Au participat la discuții filosofi, fizicieni, biofizicieni, logicieni, istorici ai filosofiei, antropologi : Stelian Popescu, Cornel Damian, Emanoil Ancuța, V. Eșanu, Belea Andrei, I. Blomenfeld, Ion Tudosescu, Crizantema Joja, Simion Ghiță, Gh. Epure, Victor Săhleanu.

Desen de Benone Șuvăilă

TRATAREA POETICĂ A REALULUI

Mărturisesc a fi început lectura acestui volum de reportaje*) fără „tragere de inimă". În locul stărilor „melodrampoetice" ale unui autor ce „poetizează" realitatea am descoperit — cu o încîntare ce a răsplătit lectura celor peste 150 de pagini ale cărții de format redus, dar de o incandescență ideatică majoră — un autor lucid și sensibil care-și structurase cu inteligență volumul său printr-o tratare poetică a realului. Victor Rusu știe nu numai să aleagă faptul semnificativ al unei realități „explozive" în semnificații, dar și să-i găsească „perspectiva literară" care ridică la rangul de exponență fapte aparent obișnuite din „fantastica realitate".

E dificil (sau nedrept) a selecta doar u n e l e din secvențele cărții. Fiecare — începînd de la setea definirii unui t o p o s primordial („Ostrovul Mare la vîrsta luminii"), trecînd prin secvențele dedicate „Oamenilor-stea" de la Porțile de Fier II, prin „File de cronică" (gravînd în pagina tipărită, ca pe marmora unui monument ridicat către posteritate, emoționantele mărturii despre eroismul dorobanților mehedinteni) și pînă la „Însemnări de reporter" (de o mare puritate și sobrietate mărturia acelei învățătoare din comuna Livezile care spune cu o exemplară modestie : „Am crescut oameni.") — fiecare secvență are locul și rolul ei ingenios gîndite de autor în arhitectonica volumului său.

„Însemnări mehedințene" este o carte care nu se încadrează — spre meritul ei — în „canoanele tradiționale" ale reportajului.

Ioan Iacob

*) **Victor Rusu : „Însemnări mehedințene", Editura „Scrisul românesc". 1986.**

„SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM" — 195

Urmare din pag. I

căruia trebuie să i se arate situația deplorabilă a românilor din Transilvania și totodată să se ceară remedierea ei.

Cum românilor nu li se recunoștea atunci nici originea romană și nici calitatea de națiune, utilizînd datele istorice cunoscute, Supplexul arăta mai întîi împăratului originea și vechimea poporului român și totodată vechile sale drepturi răpite de opresori. „Națiunea română — se arăta în fruntea memoriului — este azi cea mai veche dintre toate națiunile din Transilvania, fiindcă își deduce originea de la coloniile romane, pe cari le făcu împăratul Traian în Dacia, la începutul secolului al II-lea".

„Nu venetică — se arăta mai departe în Supplex — cum susțineau adversarii românilor — ci veche, și cu mult mai veche decît toate celelalte este națiunea românilor în Transilvania... ea cere să fie pusă din nou în folosința drepturilor civile și regnicolare pe care nu i-a luat-o nici o lege, ci vitregia timpurilor". Revendicările cuprinse în memoriu erau următoarele : Ca numirile odioase și pline de ocară : tolerați, așa erau socotiți atunci românii, admiși, nesocotiți între stări (clasele sociale) și altele de acest fel, care, ca niște pete din afară, au fost întipărite fără drept și fără lege pe fruntea națiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate și desființate în chip public ca nedemne și nedrepte, națiunea română, renăscută, să fie repusă în folosință tuturor drepturilor civile și regnicolare : în consecință, Națiunii suplicante să i se restituie între națiunile regnicolare același loc pe care ea l-a ținut".

În continuare se cerea ca și clerul ortodox să aibă aceleași drepturi ca și clerul celorlalte confesiuni (maghiari, sași și secui). Mai departe memoriul cerea ca „atunci cînd se fac alegeri de slujbași și deputați în dietă sau numiri în slujbe la dicasteriile aulice și provinciale să se procedeze în chip just **la punerea în slujbă în număr proporțional a persoanelor din această națiune".**

Memoriul cerea în același timp ca toate denumirile de localități, ape, etc. să fie păstrate în raport cu vechimea lor și cu etnicitatea populației în preajma căreia se află.

În încheiere se cerea ca toți locuitorii principatului fără vreo deosebire de națiune sau religie, trebuie să se folosească și să se bucure după starea și condiția fiecăruia, de aceleași libertăți și beneficii și să poarte aceleași sarcini pe măsura puterilor lor.

Deși împăratul a respins Supplexul, trimițîndu-l spre apreciere dietei Transilvaniei, care l-a respins și ea, totuși el va rămîne pentru politica românilor ca principalul ax spiritual și ideologic pînă la 1848, cînd pe Cîmpia Libertății de la Blaj se va proclama independența națiunii române. Asupra acestui memorabil act a scris o voluminoasă și substanțială monografie profesorul academician David Prodan de la Cluj.

În acest an se împlinesc 195 de ani de la redactarea și înaintarea Supplexului. Secolul al XVIII-lea a fost astfel, și pentru români, un secol revoluționar, care a deschis calea unirii și independenței sale.

Desen de Raluca Grigorcea

15 MARTIE 1986
L2

CU IBRĂILEANU

Desen de Mihai Pânzaru Pim

LA VĂRATIC

Sînt peste patruzeci de ani de atunci... Era în a doua jumătate a lunii august 1922, anul cînd l-am cunoscut pe D.D. Pătrășcanu și apoi, pe căi diferite, ne-am dus amîndoi la Văratic. Eu mă duceam întîia dată la Văratic. Eram singur. Într-o zi, înspre seară, o familie de care mă apropiasem din îndemnul maicilor la care eram „musafir" îmi spuse:

— Noi mergem la poștă. Hai cu noi !

Pe vremea aceea poșta era în localul primăriei, la km 3 lîngă ocolul silvic, adică în afară de hotarele mînăstirii. Pe atunci, cum intrai în curtea primăriei, în partea stîngă, era terenul de tenis, unde domni și doamne, adică protipendada, mai toți tineri, îmbrăcați complet în alb, jucau tenis; iar în partea dreaptă era un loc liber unde în cursul săptămînii, sub niște salcîmi înalți se împărțea poșta, iar duminica era hora satelor de lîngă mînăstire.

Tot drumul de la Pădurea de Argint și pînă la înalta poartă de stejar era locul de plimbare de seară și zeci și zeci de „musafiri" umpleau drumul străjuit de brazi și de cireși amari, se revărsau în „ograda mînăstirii" (tineretul se juca printre căpițele de fîn), forfoteau în Pădurea de Argint, la ceasul acela literalmente scăldată de soarele din preajma înserării. Auzeai conversații animate, cîntece fredonate pe jumătate, risete, glasurile jucătorilor de tenis, pocnetul mingiilor lovite, strigăte amicale.

Cei mai nerăbdători dintre „musafiri" se plimbau pe drumul spre Agapia, sau porneau înspre Dealul Cioarei în întîmpinarea celor doi poștași de pe atunci: Radu și Munteanu. Primul, slab și negricios, cel de-al doilea la fel de mărunt, dar rotofei la față.

Plimbarea aceasta dura pînă cînd se auzea un corn sunînd prelung în depărtare și apoi, după puțină vreme, de pe Dealul Cioarei se vedea limpede coborînd la vale o cărucioară în miniatură cu un căluț. Atunci, deși mai dura pînă sosea poșta, din toate părțile auzeai :

— Vine! Vine! Vine! Repede!

Și toți, izolați sau în grupuri, se îndreptau în grabă spre primărie, în speranța că vor fi primii care-și vor primi corespondența, ziarele. Și cărucioara sosea parcă împinsă și adusă în triumf de cei ce-i ieșiseră înainte și imediat era înconjurată, luată cu asalt de musafiri, încît bietul poștaș abia izbutea să se descurce uneori.

În după amiaza aceea plouase, o scurtă ploaie caldă de vară și copacii cu milioanele și milioanele de stropi de apă pe ramuri, străluceau în soare ca încărcați cu diamante.

Poșta venise atunci cînd noi am ajuns, dar eu nu așteptam nici o scrisoare. De aceea asistam la jocul care se joacă pretutindeni; cei ce primeau scrisori se bucurau și se grăbeau să le citească, cei ce aveau multe scrisori erau invidiați, cei uitați se întristau o vreme.

Mă uitam înspre mînăstire și înspre munți, de unde veneau valurile înserării, cînd, deodată, am văzut venind prin mijlocul drumului o siluetă ciudată și singuratică, un om de statură mijlocie, cu barbă, cu o lungă pelerină neagră, cu o pălărie tot neagră cu boruri largi trasă pe ochi și în mînă cu un solid baston de munte. Insul mergea repede de parcă ar fi întîrziat la o întîlnire. sau s-ar fi temut să nu fie oprit de vreun înoportun dacă merge mai încet.

L-am urmărit cu ochii pînă cînd a trecut dincolo de Pădurea de Argint, luînd-o pe drumul spre Bălțătești. Părea înalt în lunga lui pelerină. Nu știam cine este și mă întrebam, cine poate fi. Cineva de lîngă mine spuse altuia, tot pe lîngă mine, cu indiferență:

„Un aiurit! E zăpăcitul ăla de Buzoianu. Parcă așa îl cheamă... sau Gălățeanu... E unul care are ce are cu cocoșii maicilor... Își face plimbarea de seară... Îi place să umble ca huhurezii"...

Nu știam cine este, dar în aceeași clipă mi-am dat seama că „aiuritul" și „zăpăcitul" trebuie să fie una și aceeași persoană cu insul din incinta bisericii Sf. Ion pe care noaptea, cînd treceam spre casă, îl vedeam plimbîndu-se mereu de la un capăt al cerdacului la celălalt, însul căruia în întuneric nu-i vedeai decît țigara aprinsă, însul despre care unii musafiri se întrebau ce-o fi cu el, de ce boală o fi suferind de nu își găsește liniștea, iar alții îl considerau că este cam într-o ureche.

După o jumătate de ceas l-am revăzut venind cu același pas și tot prin mijlocul drumului, de parcă s-ar fi ferit de lume — de data asta însă înspre mînăstire. M-am uitat după el cum se pierdea în înserarea tot mai deasă pînă cînd, din pricina configurației terenului, nu l-am mai văzut. Am încercat o strîngere de inimă... Era dureros să-l vezi trecînd singuratic, cînd atîta viață, atîta risete, atîta mișcare era în jurul lui.

Și l-am văzut mereu numai pe înnoptat și singur, pînă cînd a sosit D. D. Pătrășcanu cu o parte din familia lui.

Atunci am aflat că necunoscutul se numește Ibrăileanu. Numele îmi era cunoscut căci îl întîlnisem în cele cîteva numere din revista „Viața Românească", pe care începusem s-o colecționez.

Apoi cîteva seri la rînd i-am văzut pe amîndoi plimbîndu-se împreună cu familia spre Pădurea de Argint. Înainte mergeau fetele, Zizica Pătrășcanu și Maricica Ibrăileanu, amîndouă braț la braț și cap lîngă cap, rîzînd și spunîndu-și taine de-ale lor; apoi veneau doamnele în pas de plimbare, serioase, cu toalete închise la culoare și, la sfîrșit, discutînd, Pătrășcanu, cu bastonul ținut la spate, cu capul aplecat spre Ibrăileanu, ca să nu piardă nimic din ceea ce-i spunea el.

D.D. Pătrășcanu și Ibrăileanu locuiau unul lîngă altul — îi despărțea doar începutul unei uliți înguste. În drum spre casă, noaptea, treceam regulat prin fața casei lui Ibrăileanu și mirîndu-mă, mă opream în loc și-l priveam minute întregi cum înfășurat în nelipsita-i pelerină neagră și cu pălăria pe cap se plimba neliniștit pe lungul și golul lui cerdac — o plimbare ce părea că nu se va sfîrși niciodată.

Asta, atunci cînd nu-l vizita Pătrășcanu, căci, altfel, ocrotit de întuneric, lipit de gard, ascultam convorbirile dintre Pătrășcanu și Ibrăileanu. Discutau cu aprindere despre problemele sociale și literare iscate de realitățile de după război și în special problema țărănească. Ibrăileanu se plimba fără astîmpăr pe cerdac și vorbea pe un ton de parcă ar fi ținut un curs și uneori ridica glasul... Pătrășcanu sta pe marginea patului aplecat asupra lui însuși, pîndind parcă, asculta cu mare atenție și ripostа fulgerător. Uneori discuția era îndîrjită ca o încăierare...

Ani de zile am ținut minte părți întregi din cele ce-și spuneau — astăzi însă nu-mi mai aduc aminte nici o frază măcar din discuțiile lor de pe atunci.

Venise septembrie, se deschideau școlile și musafirii plecau unii după alții, ca în vremuri de bejenie. Într-o seară, Pătrășcanu îmi spuse:

— Mîine plecăm și noi. Am și comandat landoul la Pașcani.

Văd aievea acea după amiază caldă, poleită de soarele de început de toamnă, landoul cu vopseaua căzută sau decolorată de praf și de intemperii, caii mîncînd liniștiți fîn din niște saci puși înaintea lor, bagajele legate cu frînghii... Și aud încă clinchetul clopoțeilor ce sunau melodios la fiecare mișcare din cap a cailor...

După ce elementul feminin din cele două familii, pe brațe cu tradiționalele buchete de flori oferite de maici și-au ocupat locurile, a apărut cu pas iute Ibrăileanu urmat de Pătrășcanu. Nu s-a uitat nici în stînga, nici în dreapta. În tăcere, s-a urcat în landou, s-a înfășurat în pelerină, și-a tras pălăria pe ochi și s-a așezat la locul lui, prin consens cel mai bun, și a așteptat fără să spună vreun cuvînt. Pătrășcanu a verificat întrebîndu-l și tot pipăind, dacă nu-l trage de undeva, dacă nu-l incomodează ceva, dacă pe drum n-o să-l sîcîie ceva, apoi și-a luat rămas bun de la maici și de la mine, s-a urcat în landou și a dat porunca de plecare.

Și odată cu lacrimile maicilor și ale călătoarelor, cu urările de „Drum bun", de „Sănătate și cu bine la anul", landoul a pornit și a început să coboare ulița spre Poartă, însoțit de semnul crucii și de binecuvîntarea maicilor.

— Ce oameni buni ! Ce oameni cumsecade ! își spuneau maicile în urma lor, spre deosebire de alte maici care-și băteau cu furie pernele și saltelele scoase la aer, după plecarea „musafirilor", și pomeneau la fel de furioase de Necuratul.

Rămăsesem singur. Familia de care mă atașasem plecase și ea. Pătrășcanu îmi arătase multă simpatie și bunăvoință și-mi era drag. Îmi indicase și o movilă din Văratic, de unde puteam să văd nestînjenit Cetatea Neamțului apărînd și dispărînd în jocul de lumini și umbre, după ce îmi vorbise mai întîi despre Ștefan cel Mare... Îmi spusese : „Trebuie să vezi neapărat Valea Moldovei... N-ai văzut nimic dacă n-ai văzut Valea Moldovei". Și odată, cînd nu-l văzusem trei zile, mi-a dat această explicație la care nu mă gîndisem : „Am stat închis în casă... Am scris... Am muncit cîte 16 ore pe zi... Dar sînt mulțămit, deși mai am mult de furcă la bucată..."

Am alergat pînă în spatele școlii vechi din Văratic, de la marginea văii, care desparte incinta bisericii Sf. Ioan de drumul Văratic — Bălțătești, școală de mult dărîmată, de unde se vedea întreg drumul spre Bălțătești, Tg. Neamț... Landoul se îndepărta iute... Podul de lemn de peste pîriu, înalta poartă de stejar, primăria, Pădurea de Argint... Apoi a dispărut pe drumul Tg. Neamț — Pașcani, cu măreața, misterioasa Vale a Moldovei, la care Pătrășcanu mă făcuse să visez...

★

Doi ani mai tîrziu, prin luna mai, un prieten mi-a citit niște poezii. Aveam încredere în talentul lui. Mi s-au părut bune și am fost și mai convins după ce Brătescu-Voinești mi-a scris pe ele cu creion albastru : „bune". Ca să-i fac o surpriză le-am copiat și m-am dus cu ele la Pătrășcanu, pe vremea aceea reprezentantul „Vieții Românești" la București. El însă mi-a spus, spre marea mea dezamăgire :

— Nu ! Nu trebuie să mi le aduci mie. Trimite-le direct la Iași. Pune-le într-un plic pe adresa lui Ibrăileanu. El este sufletul „Vieții Românești", nu eu.

Le-am trimis. N-am primit nici un răspuns pînă în iulie cînd am plecat la Văratic. Acolo am aflat că de cîteva zile sosise și Ibrăileanu, că acum stătea însă la maica Secară, la Schimbare.

M-am hotărît să mă duc să-l întreb de soarta poeziilor prietenului meu. Era ora prînzului cînd am intrat pe poartă și-mi era frică să nu-l găsesc la masă. Cînd am dat să urc treptele cerdacului, o maică pe care nu o văzusem și care pare-se că-i veghea somnul, mi-a făcut

Peisaj de Benone Șuvăilă

semne disperate să umblu în vîrful picioarelor și să vorbesc în șoaptă. M-am uitat curios la maică și ea mi-a spus :

— Abia acum s-a culcat. A scris toată noaptea. Abia pe la cinci-șase dacă se scoală.

Eram convins că este un consemn, ca să scape de necunoscuți și am plecat furios. Dar, peste cîteva zile, supărarea mi-a trecut și m-am dus din nou. Același rezultat. M-am dus a treia oară. De data asta se sculase. Sta în picioare, la marginea și mai lungul și tot golului cerdac și se uita înaintea lui fără țintă. De acolo avea o splendidă panoramă. În depărtarea mai apropiată acoperișurile și casele albe din Tg. Neamț, în fundul zării lucind ca o apă, poate Valea Moldovei, sau poate Valea Siretului. Și un cer parcă spălat atunci cu perja pentru ca albastrul să fie cît mai viu și mai proaspăt, iar soarele — nu se putea închipui ceva mai strălucitor. Dar el nu vedea nimic din toate acestea și eu habar nu aveam că, pe vremea aceea, Ibrăileanu trăia o dramă, că de aceea în acel an era singur la Văratic, — adică numai cu Mihai Ralea.

Intrînd pe poarta lui Ibrăileanu, nu bănuiam că într-o zi voi cunoaște martori ai vieții lui, care îmi vor da cheia sfîșierii sufletești pe care eu, simplu cititor, am încercat-o atunci cînd am citit „Adela" întîia oară.

Ibrăileanu a tresărit la zgomotul porții deschise și cînd m-a văzut intrînd în curte s-a uitat curios și fix la mine și m-a urmărit cu privirea și în timpul cînd am urcat treptele cerdacului și în timpul cînd mă duceam întins spre el.

L-am salutat, m-am prezentat și i-am spus scopul vizitei mele.

Mi-a răspuns că versurile într-adevăr i-au reținut atenția, să nu am nici o grijă pentru că ele nu s-au pierdut... că le va vedea din nou de îndată ce se va întoarce la Iași. Apoi a strigat :

— Domnule Ralea !

Cineva care citea trintit pe un pat de scînduri din fundul cerdacului, ascuns de o masă, a sărit în sus și a venit repede înspre noi, încheindu-se la haină din mers. Era un bărbat tînăr și înalt.

—Cum, nu-i Suchianu ? am întrebat surprins. Un musafir bine informat spunea...

Ibrăileanu a rîs, apoi a adăugat :

— Nu, e Ralea. Eu știu mai bine ca musafirul bine informat.

M-a prezentat lui Ralea și l-a rugat să-i aducă aminte de versurile prietenului meu. Ralea și-a luat și angajamentul să-mi scrie îndată ce vor sosi la Iași — și s-a ținut de cuvînt. Apoi, cu încă o strîngere de mînă, Ralea s-a întors la lectura lui. (Pe vremea aceea Ralea nu era numai tînăr și un bărbat „bine", ci era și „tras ca prin inel", după cum glăsuiesc basmele noastre.).

Am rămas iarăși singuri, dar Ibrăileanu nu m-a concediat, după cum mă așteptam, ci a început să mă întrebe : cîți ani am, cu ce mă ocup, dacă-mi place la Văratic... Apoi m-a supus unui adevărat examen.

M-a privit tot timpul — cred că cu simpatie — pentru că era o lucire caldă în ochii lui ascunși sub genele și sprincenele stufoase. El era în capul gol. Părul și barba de „mag asirian", după expresia lui Ionel Teodoreanu, începuseră să-i încărunțească. Era îmbrăcat cu o haină neagră de postav, la un rînd, încheiată doar la nasturele de sus, cu vesta respectivă. Pantalonii erau și mai vechi decît haina, de altă culoare, probabil erau de șiac, ca niște burlane.

În tot timpul convorbirii a stat cu mîinile în buzunarele din față ale pantalonilor și ea s-a desfășurat pe un ton de parcă ne-am fi cunoscut de mult.

Desigur, una din minunile tinereții. Sau, poate, nu voia să rămînă singur cu gîndurile lui.

★

Deschizînd poarta lui Ibrăileanu, nu știam nici că într-o zi îl voi cunoaște pe M. Sevastos, că seară, plecînd împreună cu el de la „Adevărul literar", îmi va vorbi pe drum despre „Viața Românească" de altădată și mai ales despre Ibrăileanu, pentru care el avea un adevărat cult. Din spusele lui, vedeam nu numai pe omul de înaltă cultură, ci și pe acel Ibrăileanu de toate zilele, exasperat de lipsa de înțelegere de care dădeau dovadă cele două ajutoare ale lui, niciodată prezente în redacție atunci cînd avea nevoie de ele... Îl vedeam veșnic singur în redacția „Vieții Românești". Îl auzeam plîngîndu-se mai mult zidurilor, decît prietenilor : „Doi inși, doi inși îmi scot mie păr alb și-mi mănîncă zilele... Topîrceanu cu femeile și Sevastos cu vînătoarea". Se lamenta și-și uita în aceeași clipă supărarea, cînd vreunul din cei doi își aduceau aminte că pe lumea asta mai există și o redacție a „Vieții Românești".

Și tare-mi era mie drag acel Ibrăileanu.

Îl vedeam și pe Ibrăileanu, destul de stîngaci în viața de societate a Ieșilor, admirînd și invidiind în același timp pe alți cunoscuți, care știau să se descurce fără nici un efort în orice adunare, oricît de pretențioasă, sau oricît de obișnuită, pe cînd vreme el se supraveghea veșnic, trăia mereu în alarmă, ca nu cumva să dea cuiva vreo întîietate pe care n-o merita, să nu facă zgomot, să nu vorbească vreun cuvînt nepotrivit, să nu jignească din neștiință pe cineva, — pe scurt, viața de societate pentru Ibrăileanu era mai mult un chin decît o desfătare. Și de aceea se refugia în lumea cărților mai bucuros.

Un prieten al meu din copilărie, care a făcut Bele Artele la Iași, mi-a povestit că înspre anii '30, într-o primăvară romantică — și toate primăverile sînt romantice atunci cînd ai douăzeci de ani, — Ieșii de altădată, cu toate casele și grădinile înecate în verdeață și cu toți liliecii în floare, erau mai frumoși ca oricînd. Atunci un mic grup de studenți și studente s-au hotărît să facă o vizită profesorului lor. S-a alăturat și el. Era o lună eminesciană atunci cînd au dat năvală în casa lui Ibrăileanu... El era emoționat la culme... Nu știa ce să mai facă și ce să mai spună... „Atîta tinerețe la mine în casă !..." „Păcat că n-am mai multe ușI ca să intre toată tinerețea și frumusețea lumii... !" „Poate rămîne ceva și pentru mine". Ne-a vorbit de Eminescu... A fost extraordinar în evocarea lui... L-am fi ascultat toată noaptea... „Gestul vostru n-am să-l uit niciodată... !" „Fericită tinerețe, care poate să dăruiască miraje... !" Și era o lună !... Să-ți vorbească Ibrăileanu despre Eminescu într-o primăvară pe lună !... A vrut să rupă cregi de liliac ca să dăruiască fetelor... Crengile erau prea sus și prea departe.. Tristețea lui fără nume cînd a trebuit să se dea învins :

— E tinerețea ! N-o mai ajung !

A fost norul care s-a așezat peste bucuria noastră la plecare.

★

În 1944 am vrut să tipăresc romanul „Adela", care mă impresionase mult la data apariției. Demostene Botez îmi scrisese o prefață și așteptam textul din partea profesorului Agavriloaiei, cînd au început bombardamentele anglo-americane și lumea a fugit în toate părțile ca să scape de moartea pe care „eliberatorii" o semănau pretutindeni. Ginerele lui Ibrăileanu a venit la mine, din refugiul unde era, dar n-a putut să-mi predea manuscrisul ultim, fiindcă fusese îngropat și nu era încă momentul să scoată din pămînt vasul cu exemplarul pe care Ibrăileanu făcuse ultimele lui corectări.

Manuscrisul nu mi l-a predat nici mai tîrziu, dar atunci, după 23 august 1944, în casa mea bombardată și aproape distrusă de aviația anglo-americană, printre grămezi de moloz și ziduri sparte, profesorul Agavriloaiei mi-a povestit cum a fost scris romanul „Adela".

„Atunci cînd Ibrăileanu a scris romanul, era bolnav. Sta culcat în pat, cu manuscrisul pe genunchi, tot scriind, adăugînd și ștergînd. Și tot așa mereu, zile și zile și luni, și luni în șir pînă ce a scris complet „Adela". Manuscrisul, în prima formă, l-a dat unei doamne din anturajul lui ca să-l citească. Apoi l-a discutat cu ea și și-au făcut însemnări. După aceea l-a dat din nou, altei doamne și și-a făcut noi însemnări ; apoi altei doamne. Le-a ascultat părerile la fiecare și a discutat cu ele în contradictoriu părerile lor și și-a făcut alte însemnări.

A scris apoi romanul întreg a doua oară și l-a dat din nou la lectură și din nou l-a discutat. Și tot așa, pînă cînd romanul a fost gata în a treia lui formă.

Atunci Ibrăileanu a hotărît că manuscrisul e bun de dat la tipar. Și așa a apărut „Adela", prin anii '33.

În timpul războiului din 1941—1944, exemplarul tipărit cu alte modificări, a fost pus într-un tub de sticlă și îngropat în pămînt."

★

Tot în timpul cînd căutam urmele lui Eminescu, am stat de vorbă și cu profesoara Ana Gealap, care locuia în București în str. Finlanda nr. 8, fiindcă mama ei cunoscuse personal pe Eminescu. Ea se dusese să stea pe vară la o mătușă a ei care era maică la Văratic și întîmplarea făcuse ca Eminescu să stea chiar în casa acestei mătuși care avea o splendidă ogradă, chiar la marginea mînăstirii de unde începea pădurea de brazi.

Am fost de mai multe ori, în 1963, în această ogradă — nu se poate închipui ceva mai frumos ca acest loc de întîlnire între „Luceafărul poeziei noastre" și Veronica Micle, care o fi avut păcatele ei, dar nu era o ființă vulgară nici ea, așa cum îi prezintă Lovinescu pe amîndoi, în **Bălăuca.**

Cu acest prilej am aflat că Ana Gealap fusese eleva lui Ibrăileanu și colegă de facultate cu Olga Tocilescu și cu Otilia Cazimir. Ea mi-a spus următoarele despre acest episod din viața lui Ibrăileanu :

— Olga Tocilescu a venit la Ibrăileanu, așa cum se duce orice studentă la profesorul său, ca să-i ceară unele lămuriri asupra licenței ce-și prepara. Ibrăileanu, bineînțeles, era în cabinetul lui. Au discutat îndelung și în contradictoriu — o discuție înflăcărată, în care fiecare și-a susținut părerea cu lux de argumente.

Nu s-a putut înțelege atunci și a fost nevoie de încă o convorbire.

Olga Tocilescu era extrem de inteligentă, de vioaie, de feminină și lui Ibrăileanu îi plăceau inteligențele feminine. Ea ar fi putut să însemne ceva în viață prin ea însăși.

Ibrăileanu, pe de altă parte, iubea tineretul.

Întîmplarea a vrut, ca ieșind de la curs, studenta și cu profesorul să se întîlnească în stradă. Au reluat, evident, discuția asupra licenței și ea s-a continuat multă vreme pe străzile Ieșilor. Olga Tocilescu nu era numai tînără, avea și mult farmec cuceritor. Era firesc deci ca amîndoi să simtă nevoia de a continua dialogul început. Mai ales că Olga avea destule de învățat de la Ibrăileanu, care era profesorul său.

Într-o seară, Olga Tocilescu era la mine. Era mai veselă ca deobicei, mai iute în mișcări și parcă mai frumoasă ca oricînd. Uitîndu-mă din întîmplare pe fereastră, am văzut un bărbat plimbîndu-se prin fața casei. Aștepta. Se uita la fereastra mea, apoi iar își relua plimbarea. M-am uitat mai bine. Nu-mi venea să-mi cred ochilor, nu-mi venea să cred că e Ibrăileanu.

— Dragă, jos este profesorul Ibrăileanu. Pe tine te așteaptă ?

— Da, mi-a răspuns ea.

— Dragă, nu-l lăsa să aștepte !

— Nici nu-l las.

M-a sărutat și a ieșit iute pe ușă. Apoi, pe fereastră, i-am văzut pe amîndoi, unul lîngă celălalt, pierzîndu-se pe strada plină de umbre.

Și tot profesoara Ana Gealap a mai continuat :

— Olga Tocilescu a murit în împrejurări ciudate la scurtă vreme după moartea lui Ibrăileanu. Umbla cu o pușcă. Nimeni nu-i cunoștea vreo aplecare cît de mică pentru vînătoare, sau pentru arme... Așa că este o taină, cum de s-a putut întîmpla ca ea să se împuște tocmai curățind o armă...".

(fragmente)

Constantin Pelmuș

Cîntec pentru patrie

Se luminează Patria-n hotare
Cu fiecare nouă ctitorie
Căci tot ce a avut și tot ce are
E rod de muncă, de statornicie

Urcușurile ei, pe mii de trepte
Ce-i jalonează astăzi drumul nou
Sînt rodul gîndurilor înțelepte
Și-al faptelor, Poporului Erou

N-a fost nicicînd așa profundă țara
Statornică și cu mai mult temei
Și niciodată-n țară, Primăvara
Mai sigură în rosturile ei

Și oamenii constructorii modești
Cei foarte tineri sau albiți de ani
La ora împlinirii Românești
Au devenit eroi contemporani

Se luminează Patria, în toate
Cu muncitorii ei de peste tot
Acum cînd timpul glorios se poate
Prin demnitatea celor care pot

O hartă nouă, care se-nnoiește
În fiecare zi cu o-nălțare

ștefan dincă

E Patria — clădită românește
Din certitudine și din visare...

Se limpezește Patria Lumină
Intrupînd speranța tuturor
Înaltă, roditoare și deplină
Ca o fîntînă cu etern izvor.

Lecția de istorie

Mormîntul lui Ștefan Cel Mare este la Putna
Mormîntul lui Vlad Țepeș este la Snagov
Mormîntul lui Mircea cel Bătrîn este la Argeș
Și mai toți domnii și voevozii
Au mormintele lor cunoscute...
Mormîntul lui Mihai Viteazul
Nu este niciunde
A fost prea periculos pentru dușmanii țării
Pentru a i se lăsa pacea unui mormînt

Mihai Viteazul nu are mormînt
Trupul său a fost risipit de vînturi
Doar Capului Său
I s-a lăsat un lăcaș :
În Urma de Argint, de la Mănăstirea Dealu
Neodihnitul istoriei noastre Domn
Părintele cel mare al Daciei Reunite —
Nu are mormînt
El are doar inima la Alba Iulia
Timplele la Tîrgoviște
Ochii la Dunărea Mare
Și umerii
Umerii lui de bronz
La temelia Carpaților
Acolo, unde Vorbesc în Șoaptă
Eternitatea și Rădăcina Neamului

valeriu armeanu

Patria

Patria este locul
care începe cu piinea și cu apa,
așa cum patria din cuvinte
începe cu Eminescu,
așa cum patria din baladă
începe cu Miorița,
altfel povestea n-ar fi început
pe-un picior de plai,
pe-o gură de rai,
adică patria din cuvînt și din strigăt,
pentru că, la drept vorbind,
ce altceva este Miorița
dacă nu strigătul de peste moarte
al patriei ?
Patria începe de-acolo
de unde oasele străbunilor
spală cu lumină țărina,
începe de-acolo de unde
se bat balaurii în capete
și după ce nu mai sînt,
în urma lor nu mai rămîne
decît balada,
și astfel patria intră în cuvînt
cum intră un voievod în istorie,
dar înainte de-aceasta are grijă
să-și lase calul la ușă.
Patria este o roată,
în nici un caz roata cu care
a fost strivit trupul lui Horea,
cel care a vrut să rotunjească
ideea de dreptate,
dar în mintea tiranilor,
dreptatea nu putea fi mai rotundă
decît capetele lor,
așa că trupul lui Horea, intrînd în moarte,
se spune că a mai rotunjit-o puțin.
Ce să-i faci,
martirii au fost mereu scurtați,
cînd de picioare, cînd de cap,
dar spre bucuria urmașilor,
ideile lor au rămas întregi,
și aceasta a fost, cred eu,
cea mai frumoasă lecție de istorie
pe care patria a ținut-o în fața tiranilor.
Dar patria mai este
și bătălia de la Rovine,
bătălia de la Podul Înalt,
de la Călugăreni și Posada.
Nu vă fie teamă,
n-am să vă descriu nici o bătălie,
nu pentru că aș putea să cad
în mina vrăjmașului,
ci pentru că sînt atît de frumoase,
încît, povestindu-le, ar fi posibil
să pier chiar și eu
în vreuna din ele.

Făgăduință

O, copilărie,
iți făgăduisem o luntre
din oase de ren
și sănii cu zurgălăi,
corăbii iți făgăduisem
și vînturi de coastă
care să bată întruna,
dar n-a fost decît un susur,
ca și cum
ar fi ros viermii un flaut.
O, copilărie,
iți făgăduisem castilii
și furtuni de nisip,
zăpezi iți făgăduisem
fără sfîrșit,
dar n-a fost, nimic n-a fost
din toate, decît cenușa
și nici cenușa,
cît fi-va spulberată de vînt.

Furgonul cu pîine

Furia nopții îngălbenii în capcană
și bucoavnele frigului
mi-au spart ferestrele de la drum ;
(libații încă trecute
în cerneluri și stampe)
uneori, mici păsări galbene
scoteau din amnar
flacăra sub care
ne ținurăm pașii.
E noapte.
Doar vîntul mai aleargă pe culme,
cum alerga prin sat,
în timpul războiului,
furgonul cu pîine.
Îl aud pe tata
cum trece cu felinarul la cai,
mirosul de ovăz le umple nările,
iar stelele
stau de vorbă cu mama
pe prispă.

Mirosul de pepene crud

Și-această potcoavă
în care s-a adunat
toată liniștea casei,
chiar și pașii tăi
nu mai sînt pe coline,
cum îi văzusem și ieri,
îi cheamă creuzetele
marilor străzi.
Nimic n-am să uit
din tot ce-am trăit
în această viață,
deși despre viață
imi voi aminti
din ce în ce mai puțin.
Apoi mirosul de pepene crud
pe care l-a lăsat trupul tău
prin odaie
și-această potcoavă
în care s-a adunat
toată liniștea casei.

Remember

Unde erau case,
unde fulguiau zine la geam
s-a copt vița de vie,
iar prin lăstăriș
se strecurau blînde vietăți albe,
ca un fluierat de grauri
în zilele reci.
Și s-au scuturat tălpile mele
de vlaga nopții ;
în zori
am găsit fereastra
aburită cu povești.
Unde erau case,
unde fulguiau zine la geam
începea elogiul unei himere,
căci palmele ei
binecuvîntau un mic ținut
de sfială.

valeriu stancu

doar

nedumerirea se-așterne
doar printre resturi de oaste
Eon rătăcit, cădere
printre spini și relicve
șarpe de fum

simbol fugar
și pecete
vicleșuind
năluca-mi cobor
întrebind-o de una de alta...

în luntrea ochiului
ca resturi de oaste
invizibilul eon rătăcit
pătrunde stingher

doar nedumerirea
cheamă pe rînd
adormite năluci
cu poteci în spinare

trecerile noastre obligatorii (I)

hic et nunc
somnul tiparelor
labirintul visului
lamură oarbă

frumusețea iluziei
se rostuiește-năuntrul
privirilor oarbe

moartea nu e decît suma tuturor renunțărilor

clipa de somn
somnul cuvîntului
fringerea somnului
lăuntric tribut
sau sfîșietoare alinare
desprinsă de trup

trecerile noastre obligatorii (II)

hic et nunc
luntrea ochiului
de rostire sfidată
și de povara nuntirii

(luntrea ochiului
tribut șovăielnic
alinare desprinsă
de povara nuntirii

necuprinsul fecund
înțărcat de cuvinte
punte de somn
către oarbele paseri
mereu vorbitoare)

puntea de somn
exprimă bizar
trecerile noastre obligatorii

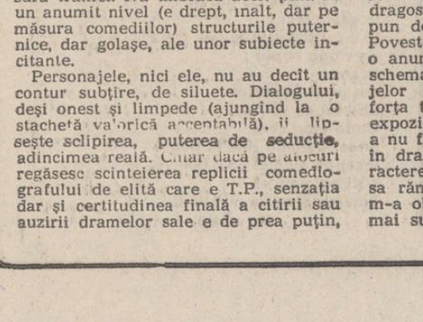

ÎNTÎLNIREA

Romanul Depărtarea și timpul, **predat de curînd Editurii Eminescu unde urmează să apară, este un nou și semnificativ moment din fenomenologia epică a spiritualității române la care lucrez de mai mulți ani și din care pînă în prezent au fost publicate** Culorile singelui **(1973),** Adevărul retorului Lucaci **(1977),** Umbrele nopții **(1930),** Marele cîntec **(1980),** Călătoria spre zei **(1982),** Speranța **(1984).**

Acțiunea romanului Depărtarea și timpul **se desfășoară în epoca străromână, în Dacia Pontică, la finele secolului al V-lea și începutul secolului al VI-lea. Eroul său principal, eruditul cugetător și savant Dionysius Exiguus, este evocat epic într-o succesiune de momente decisive pentru dramaticul traiect biografic, științific, și mai ales sufletesc pe care l-a străbătut. Roman istoric, roman biografic și psihologic, roman parabolă dar mai ales roman preocupat să ofere lectorilor echivalarea narativă și emoțională a unor probleme abstracte de maximă generalitate,** Depărtarea și timpul **este în egală măsură o creație perfect autonomă și totodată o parte importantă a construcției epice de mare amploare la care aspir și pe care o întregesc cu fiecare din cărțile care îmi apar.**

M. D.

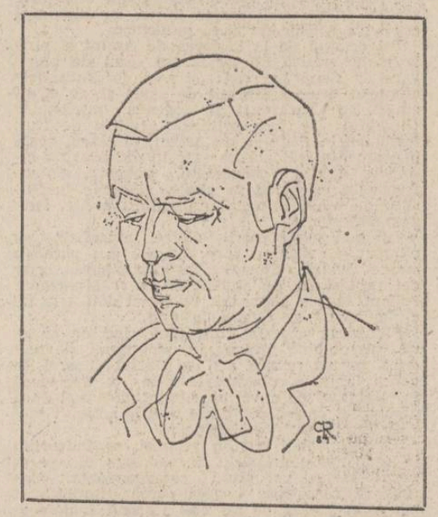

mihail diaconescu

Peste puțin timp îl ajunse pe Dionysius pe malul riului firav, ca o înșiruire de pete sticloase, care curgînd de la apus către răsărit se vărsa în marea zdrobindu-se de la înălțime peste cîteva stînci. Prăfuit și plin de sudoare, cu o traistă mică agățată într-un băț pus pe umăr, frumosul visărilor ei înainta spornic, cu o grabă plină de îndirjire.

— Oprește ! porunci Marta sclavului de pe capră.

Bătrînul se supuse. Trăsura se apropie de călător și rămase pe loc. Înțelegînd cine se află sus, Dionysius se opri, se plecă scurt și dădu binețe după cuviință.

— Unde te duci ? întrebă Marta.

— La Tomis, la **schola,** răspunse demn Dionysius.

— Ce cauți acolo ?

— Trebuie să întreb unele lucruri pe magistri mei. Să le cer sfatul.

Lucrurile păreau limpezi. Dar, de fapt, încurcătura abia acum începea. Își dădea seama că trebuie să fie hotărîtă dar nu știa cum. Ar fi dorit să rămînă singură cu el. Dacă împreună cu el s-ar fi dus la Tomis, unde tatăl ei stăpînea un palat mult mai mare decît **villa luxoria,** cu sclavi și bogății minunate, Dionysius ar fi vrut, poate, să se tragă la mînăstirea lui. Cu ce l-ar fi putut îndemna s-o urmeze, să nu se mai ducă la magistrii săi ? Dar îl putea ea îndemna cu adevărat ? Pe deasupra, sclavul care o ducea cu trăsura, iscoadă, bineînțeles, a tatălui ei, îi pîndea fiecare cuvînt și fiecare mișcare.

— Vino sus îi ceru ea hotărîtă. Te pot duce pînă la Tomis. Și eu merg tot acolo.

Spunînd aceasta se și gîndea că pînă să ajungă la Tomis, la porțile cetății, trebuie neapărat să născocească ceva pentru a-l ține alături de ea și a-l face astfel s-o urmeze în palatul cel mare din ulița portului. Acolo erau încăperi destule, pe cît de frumoase pe atît de îmbietoare. În ciuda tuturor iscoadelor cu ochi veninoși se puteau ascunde bine într-una din ele. De sclavul de pe capra trăsurii putea să scape după ce intrau pe poarta Constantia poruncindu-i să se ducă să cumpere ceva tocmai de la negustorii din cealaltă parte a cetății.

— Mulțumesc mult pentru această poftire, răspunse hotărît Dionysius. Eu însă nu mă grăbesc. În afară de asta, aici, pe malul riului, obișnuiesc să mă odihnesc totdeauna cînd merg pe drum, de la Tomis la Partenopolis sau îndărăt, către Tomis.

— De ce tocmai aici ?

— Pentru că e un loc minunat ! arătă el cu mîna. Îmi place desimea copacilor la margine de pădure. Și umbra. Și limpezimea riului.

Marta bănui că el spune toate acestea doar pentru a scăpa mai iute de ea. Dezamăgită, zdruncinată de mersul năpraznic al trăsurii, aițiată de căldură, i se părea că nu știe să se poarte.

— Rămîn și eu ! hotărî ea deodată. Într-adevăr e foarte plăcut !

Și pentru că bătrînul sclav tăcea încruntat la locul lui de sus, de pe capră, îi porunci scurt :

— Dezleagă caii și du-te cu ei la păsune ! Uite, acolo ! îi arătă ea o poiană destul de îndepărtată pentru a putea scăpa de privirile lui. E iarbă bună ! Lasă-i să pască în voie.

Sări din trăsură. Își netezi cu palma straiul moale de țesătură de în înfășurat pe trup de sus pînă jos. Abia după ce-l văzu pe vizitiu depărtîndu-se cu caii de căpestre, se îndreaptă către Dionysius.

— Îmi place și mie locul ! rosti ea din toată inima.

Dionysius o privea speriat. O teamă ciudată, pe care nu i-o mai văzuse niciodată, ușor de ghicit însă pe fața încruntată și mai ales în privirile lăturalnice, îl copleșea tocmai atunci. Sau poate că nu era teama, îi trecu ei prin gînd, ci doar uimirea stîrnită de încurcătura neașteptată în care se vedea pus. Se gîndi să se poarte cu multă grijă.

— Unde anume zici că te odihnești ? întrebă ea din nou.

— Aici, chiar pe malul riului, răspunse el anevoie.

— De ce tocmai aici și nu în altă parte ? Ce te leagă de locul acesta ?

— Nu mă leagă nimic. Mă simt bine cînd mă uit la curgerea riului. Curgerea aceasta este frumoasă. Mă odihnește. Îmi place uneori să întîrzii, să stărui în zăbavă. Îmi place chiar mult.

— De ce ?

— Zăbava, **scholé,** stăpînită de cuget are aproape totdeauna înțelesuri filosofice ispititoare.

— Ce înțelesuri ?

— Numai în clipele de preget, de zăbovire, te poți opri înaintea lucrurilor și a faptelor, te poți apleca peste ele ca să le înțelegi mai bine. **Scholé,** întîrzierea sub semnul puterii de judecată, ne trimite spre cuprinderi de dincolo de noi sau de împrejurările de față, spre înțelesuri nebănuite. În astfel de clipe, timpul se face leneș. Curge încet ca apa acestui riu. În schimb, cugetul nostru cutreieră grabnic, foarte departe, fără opreliște spre tărîmuri de vis și închipuiri minunate. E știut doar că fiecăruia din noi îi place mult răgazul... Ne place să zăbovim, ca să visăm ce dorim...

Teama lui nu pierea. Era ușor de văzut în tremurul vorbelor, în roșeața ușoară care începea să-i coloreze obrajii ba chiar în ținuta lui țeapănă, atît de încurcată de parcă n-ar fi știut să se poarte. Totuși faptul că vorbeau făcea mult bine întîlnirii lor atît de ciudate.

— Arată-mi unde să stau ! se rugă ea blînd.

În sfîrșit Dionysius se zmulse din locul în care rămăsese parcă încremenit și se duse la o lespede de piatră, rotundă, bine lustruită, chiar pe malul riului, unde era umbra mai deasă. Dădu ierburile și frunzele de pe ea la o parte.

— Aici ! îi arătă el.

Se așeză. Dionysius rămase în picioare, la o depărtare potrivită. Ar fi trebuit să stea și el să se odihnească. Totuși nu se lăsă jos în iarbă. Abia după cîteva clipe, de parcă n-ar fi știut ce hotărîre să ia, se rezemă de trunchiul gros al unui copac. Așa cum ședea acolo, cu straiele prăfuite, cu fruntea nădușită de drum, cu obrajii împurpurați de căldură sau de întîlnirea neașteptată de acum, era la fel de frumos ca întotdeauna. Umbra deasă a marginii de pădure, ziua senină cu depărtările verzi ale mării dungate de mici valuri albe, cîmpiile galbene, arse de secetă, dar mai ales nemărginirea albastră a cerului senin dădeau clipelor acelea o pace adîncă și bună, de necuprins. De undeva dinspre miazăzi venea mirosul suav de ceară fierbinte de pe cîmpiile încinse de vipie. Pentru întîia oară de cînd îl căuta, Marta se simți ceva mai liniștită, stăpînă pe sine. I-ar fi plăcut să-l vadă și pe Dionysius mai puțin încurcat.

Nu prea știa însă nici ce să-i spună și nici cum să-l ia. Pe deasupra o anume sfială pe care în fața lui o trăia totdeauna, o încerca iarăși.

— De ce spuneai că riul are un înțeles filozofic ? îl întrebă ea doar ca să spună ceva.

— Nu atît riul în sine, o îndreptă Dionysius, cît mai ales curgerea lui. Curgerea riului seamănă a durată, adică a timp care se preface mereu, fără să se întoarcă. Orice curgere, orice prefacere ni se înfățișează ca o sumă de taine care ispitesc puterea de judecată. Înțeleptul Tales din Milet a spus că toate în lume se ivesc din prefacerea apei. La aceasta, Heraklit din Efes, care credea că firea întreagă are un suflet, adăuga că toate în lume se înfățișează ca un șuvoi care curge neîntrerupt din trecut, prin clipa de față, spre viitorul îndepărtat. Riul ne amintește de toate acestea. De paradoxurile și antinomiile lumii...

Marta îl privi dintr-o parte. I se părea mai ispititor ca Adonis, fiul Mirrhei, sau ca Hyacinth cel iubit de Apolo. Îi plăcea neînchipuit de mult cum vorbește. I-ar fi plăcut însă deasemenea ca el să rostească la fel de frumos judecăți pline de măduva înțelepciunii, nu despre curgere, prefacere și timp ci despre stările sufletești nelămurite, despre dorința plină de tînjire dureroasă și de așteptare nedeslușită.

— Astea sînt cugetări bune de spus între învățați, încercă ea să-l îndrepte. Mie mi-ar place, îl ispiti deodată, plină de iscusință, să-mi spui altceva. Să-mi vorbești, de pildă, despre stările de veghe, atunci cînd gîndul și cugetarea se întorc asupra noastră înșine și asupra celor dragi, cînd simțim că toată ființa noastră trăiește ca într-o nedeslușită stare de vis.

— În stările de veghe, răspunse el plin de înțelegere, atunci cînd gîndul și cugetarea se întorc asupra noastră înșine, simțim cu toată ființa că sîntem în lume. Că ființăm și că timpul rămînînd același, atotputernic și atotcuprinzător, curge prin noi fără grabă dar și fără oprire, din trecut, prin clipa de față, spre cine știe unde, în viitor. Chiar atunci cînd amintirile noastre cheamă spre clipa de față o întîmplare sau alta din trecut, timpul nu se întoarce ; el curge prin noi mai departe. Lucrurile se petrec tot ca în apa unui riu. O luntre poate pluti mai departe sau mai aproape de cel ce o vede, așa cum întîmplările înviate de amintiri pot fi mai departe sau mai aproape de acela care le cugetă. Chemarea amintirilor nu împiedică însă timpul să treacă prin noi ca o apă, așa cum plutirea luntrilor, mai apropiate sau mai depărtate, nu împiedică riul să curgă. Dacă timpul curge numai spre viitor, într-o mișcare neîntreruptă fără întoarcere, plutirea, adeseori nedorită, a amintirilor noastre duce în schimb spre cele mai felurite ținte. Ele se întretaie, vin către noi, se amestecă, se întorc, se risipesc unele în altele. Timpul amintirii, timpul dorinței, timpul sufletesc au zvîcnet, mișcare, plutire. Țintă însă nu au. Amestecul și totodată urmele amintirilor purtate în timp ne îndeamnă să cugetăm la felul în care depărtările pe care le cunoaștem se risipesc în curgerea clipei. Depărtările obișnuite, drumul vederii pînă la lumina de la marginile zării, pînă la lună, luceferi și stele se amestecă și ele în curgerea timpului. Aceste depărtări lasă urme în sufletul nostru, în puterea de judecată. Niște urme slabe și pieritoare, firești, așa cum sînt dîrele unui deget pe apele mării. Tocmai cînd ne uităm mai stăruitor la stele sau la orice altceva de cine știe unde, depărtarea se risipește parcă dintr-o dată, fără urmă. Judecata ne trimite acolo, la țintă, chiar într-o clipă. Umblăm, cum se spune, repede ca gîndul. Putem astfel, cu puterea de judecată, să punem depărtările și timpul în scînteia strălucitoare dar și pieritoare a unei zvîcniri de o clipă...

Marta zîmbi. Acesta era felul obișnuit de a vorbi al lui Dionysius. Ea nu-l urmărise însă cu atîta înfrigurare nebună doar ca să-l asculte vorbind despre misterele lumii. Sfiala, frumusețea lui plină de gingășie, înfățișarea de băiețandru încurcat și îngîndurat, pînă și încruntarea de care tocmai acum nu era în stare să scape îi erau de mii de ori mai scumpe decît toată știința lui de bărbat înțelept, cu sufletul călit în lungi și anevoioase cetanii. Pentru că erau spuse de el, trăite de el atît de adînc, cugetările filozofilor i se păreau totuși la fel de vrednice de ascultat ca orice altă părere ieșită din gura lui. Buzele sale moi și cărnoase, atît de ispititor desenate o îndemnau să-l asculte chiar dacă nu pricepea totdeauna ce spune.

— De cîte ori ne întîlnim, îi aminti ea, nu uiți să vorbești despre timp și paradoxurile lumii. Eu nu înțeleg din toate acestea decît foarte puțin. Totuși mi-am dat bine seama că în loc să te mulțumească îți dau un fel de neliniște. De ce-ți trebuia atîta neliniște ? Atîtea întrebări fără nici un răspuns ?

Dionysius se uită deodată la ea de parcă atunci ar fi descoperit-o. Marta nu izbuti să îndure privirile lui. Întoarse capul. Nici el nu era însă în stare s-o țintuiască prea mult. Își lăsă ochii în iarbă.

— Întrebările vin de la sine, mărturisi el. Într-o anume privință viața noastră este doar un lung șir de întrebări. Toți oamenii își pun întrebări. Puțini se simt însă în stare să stăruie asupra lor.

— Te simți îndemnat să stărui asupra lor ?

— Da. Mă simt îndemnat.

— De ce ?

— Știu eu ? Poate fiindcă așa am fost învățat. Sau poate fiindcă dincolo de purtarea mea obișnuită în lume și pentru lume, firea mea adevărată și tainică nu-și află liniștea. Cîtă neliniște — atîtea întrebări fără sațiu. Sau, poate, pentru că scriu istorie și-mi place să mă cufund în trecut, în curgerea neistovită a timpului. Neliniștea trăită în contemplarea istoriei se arată, între altele, în neliniștea cugetării.

— Să te întreb atunci altceva. De ce scrii istorie ? De ce tocmai istorie și nu altceva ? Ce este istoria pentru tine ?

Dionysius o privi iar. Se însenina încetul cu încetul. Întrebările ei îl stîrneau. Îi făceau bine. Se simțea parcă și mai puțin stînjenit. Puteau astfel să vorbească fără simțămîntul apăsător al unei îndrăzneli nesăbuite.

— Neîndoielnic, începu el să mărturisească, ea este mai întîi un chip de a privi și de a înțelege lumea. Mi se pare că atunci cînd îmi pun faptele în cîntarul timpului, ele capătă dintr-o dată o greutate nouă, pe care altfel n-o pot avea. Același lucru sînt ispitit să-l fac cu faptele altor oameni .Cugetîndu-mă pe mine și pe alții în curgerea timpului ajung însă vrînd-nevrînd în istorie. Privite în legătura lor cu istoria, faptele omenești au totdeauna un preț pe care altfel nu l-aș putea afla niciodată. Sîntem ai timpului. Înotăm în timp. Timpul ne poartă. Timpul trecut, chiar atunci cînd nu ne mai gîndim la el, lasă urme nesterse în ființa noastră, în toate faptele noastre. El ne împinge din urmă spre viitor. Cine înțelege istoria, înțelege omul, mișcarea vieților omenești, trecerea noastră prin zile și ani. Sau... i se pare că înțelege. Istoria este a fiecărui om. Asta nu înseamnă că orice om este menit istoriei. Numai o parte din oameni rămîn în istorie. Și numai cu o parte din faptele lor, din ființa și viața lor. Care fapte sînt bune pentru istorie și care nu, este însă o întrebare tare tulburătoare. Sita amintirilor noastre și ale lumii întregi este foarte deasă, neînchipuit de necruțătoare. Ei bine, istoria este chiar înșiruirea acelor fapte în stare să străbată prin timp ca să rămînă pentru totdeauna în amintirea oamenilor. Nu putem trăi fără amintiri. De aceea amintirile ni se înfățișează ca o putere nemărginită, care ne cuprinde pe toți. De cele mai multe ori amintirile ne împing din urmă și ne dau îndemnul de a hotărî noile noastre fapte. În istorie se află astfel și trecutul, și clipa de față și cele ce vor veni. Trecutul nu este niciodată mort, nepăsător, incremenit în uitare. El este viu, ne frămînă, ne împinge mai departe, spre necunoscut, ne urcă spre înălțimi neștiute. Straturile faptelor care nu pier de tot se așează temeinic unele peste altele, ca pietrele și cărămizile într-un zid sau ca ramurile de pe trunchiul unui copac uriaș, ridicîndu-se din urmă spre zilele de azi și de mîine. El, faptul istoric, odată întîmplat, nu mai poate fi scos din curgerea timpului și nici din amintirea noastră, a tuturor, chiar dacă unii sau alții doresc cîteodată să se întîmple aceasta. Firește, faptul istoric poate fi umbrit uneori sau trecut sub tăcere. El nu poate însă pieri. Eu cred că adevăratele fapte istorice sînt vii. Sînt nemuritoare. Sînt ale noastre, ale tuturor. Dintre acestea, faptele pe care oamenii rămași în istorie le închină celorlalți semeni și îndeosebi acelora din locurile unde ei s-au născut, au crescut și s-au făcut vrednici de prețuire, au totdeauna înțelesuri și frumuseți cu totul deosebite. Oamenii mari ai istoriei sînt doar aceia ale căror scopuri cuprind în ele scopurile celorlalți oameni. Ei sînt ai scopului pe care îl urmăresc dar și ai timpului și ai lumii lor și cu deosebire ai locului în care trăiesc. Legate de un loc, de un timp și de niște scopuri anume, faptele acestea ne privesc pe noi toți. Se înțelege de aici că istoria este chiar viața omenească și că trăirile sau întrebările chinuitoare ale oamenilor de odinioară sînt și ale noastre. Se mai înțelege că acela care face istorie face filozofie. Adică se face pe sine mai înțelept și mai bun. Filozofia și cu deosebire înțelepciunea cunoașterii sînt o cale spre bucurie. Fericirea, **eudaimonia** este, înainte de toate, adevăr și cunoaștere. A înțelege este, măcar uneori dacă nu totdeauna, cea mai de preț bucurie.

Se opri deodată de parcă și-ar fi dat seama că vorbește anapoda. O privi iar, cu fața senină. Ceea ce nu izbutiseră să facă primele clipe ale întîlnirii, popasul și umbra deasă, dătătoare de liniște îi dăruia încetul cu încetul strădania de a rosti în chip potrivit judecățile lui pe seama depărtării și timpului. Marta se tulbură pe neașteptate la fel ca la el în odaie cînd se simțise îndemnată să-și pună obrazul pe straiele lui aspre. Nu mai era în stare să-l întrebe nimic. Trecură astfel cîteva clipe. Prin iarbă se auzea țiriitul lăcustelor. Își aminti totuși că pe foile lui cu însemnări felurite citise ceva despre neputința oamenilor de a socoti bine tocmai trecerea timpului.

— Vorbești despre timp, rosti ea încet. Ai mărturisit însă undeva că ți-e foarte greu să-ți pui întrebări potrivite despre timp.

El rămase tăcut încercînd să-și amintească unde și cînd vorbiseră ei astfel de lucruri. Nu izbutea. Firește, faptul că ea îi căutase ca o nebună chiar la el în odaie nu-i putea trece prin minte.

— Nici întrebări nu știm să punem, recunoscu

teatru

Paradoxul T.P.

Adică paradoxul Tudor Popescu : dacă valoarea comediilor sale (deși, din păcate, jucate tot mai rar și numai titluri vechi de aproape un deceniu) e indiscutabilă, în schimb piesele în registru grav nu conving decît parțial. Dramele sale, cu puține excepții — între care „Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă" (dar și aceasta inegală) — deși bine scrise rămîn exterioare propriilor teme. Teme care arată mai ales o opțiune interesantă asupra subiectelor de mare miză. Dacă aș povesti o piesă, expunîndu-i doar intriga, sau dacă aș analiza doar conflictul oricărei din tre dramele sale, ați avea certitudinea unui teatru profund original, de forță. Dar replica nu e totdeauna pe măsura tramei. Nu îmbracă decît pînă la un anumit nivel (e drept, înalt, dar pe măsura comediilor) structurile puternice, dar golașe, ale unor subiecte incitante.

Personajele, nici ele, nu au decît un contur subțire, de siluete. Dialogului, deși onest și limpede (ajungînd la o stacheță valorică acceptabilă), îi lipsește sclipirea, puterea de seducție, adîncimea reală. Chiar dacă pe alocuri regăsesc scînteierea replicii comediografului de elită care e T.P., senzația dar și certitudinea finală a citirii sau auzirii dramelor sale e de prea puțin, prea simplu.

Între aceste drame, **O dragoste nebună, nebună, nebună** ocupă un loc special fiind un posibil exemplu ce demonstrează afirmațiile de mai sus. O diferență destul de sesizabilă separă un subiect tulburător, de o scriitură abilă, corectă, dar căreia îi lipsește strălucirea. Și ca să nu fiu numai sentențios : E vorba de dilema unei fete frumoase, abia venită de la sat, ce trebuie să aleagă între a fi simplă țesătoare, robotind în anonimat, sau a deveni manechin, a deveni „cineva", a filma chiar, cu prețul unor concesii de la morală mai mult sau mai puțin tipice. O (încă) adolescentă ce trebuie să se decidă pentru o singurătate dureroasă din care visează zadarnic o dragoste absolută, în timp ce i se propun doar aventuri reci și mediocre. Poveste adevărată și neliniștitoare. Dar o anume previzibilitate a replicii, un schematism destul de naiv al personajelor și deznodămîntului atenuează forța temei. Piesa rămîne pe alocuri, expozitivă (E mai bine de spus, pentru a nu fi prea greșit înțeles : T.P. are și în dramă, clar, simțul replicii, al caracterelor, experiența și îndemînarea sa rămînînd incontestabile. Ceea ce m-a obligat însă la considerațiile de mai sus este acel paradoxal dezechilibru valoric ce se stabilește între excelentele-i comedii și doar corectele-i sau doar bunele-i drame !).

La Teatrul Național din Timișoara spectacolul acestei piese este laureatul Galei dramaturgiei românești actuale, ediția '85. Trei importante premii, Premiul pentru cel mai bun spectacol, Premiul pentru cea mai bună regie, Premiul pentru scenografie al filialei UAP Timișoara, răsplătesc efortul Emiliei Jivanov, scenograf, și al lui Ioan Ieremia, regizor, de a face expresiv și atașant mesajul piesei.

Un perete uriaș, în culori șterse, în care e scobită o chiliuță, o „garsonieră" evazisordidă, este cadrul în care se întîmplă singurătatea frumoasei fete de la țară. Visele ei iau viață pe scenă (aceasta fiind contribuția regizorală decisivă) fie sub forma unor înfățișări cosmarești a rutinei fluxului tehnologic dintr-o uzină, fie sub forma unor dansuri frenetice, sub lumini crepusculare, ale unor grupuri de femei frumoase și elegante, fie ca niște reverii vespérale, cu glas de greieri, cu copaci și fineață verde de acasă.

Cînd luminile se aprind iar visul se întoarce-n realitate, spectacolul pierde amețitor. Un operator de film se poartă și se mișcă ca un măscărici fără haz, un tînăr îndrăgostit se dedă la gesturi absurd puerile, iar fata cea singură și frumoasă pare o maimuțică răsfățată și nu prea deșteaptă. Așa încît pe scenă nu se observă decît o singură actriță, Margareta Avram.

Și acum, pe cînd o nouă, de data aceasta comedie, de Tudor Popescu ? Nu de alta dar ar fi necesară pentru ilustrarea completă a paradoxului T.P....

Radu Anton Roman

film

Colierul de turcoaze

În urmă cu șase ani, la premiera filmului **Drumul oaselor** aminteam de un posibil serial ai cărui eroi propuneau captivante aventuri, într-un gen popular, traversat de momente de suspans, de confruntări dramatice, pigmentate de sugestiile istoriei și nu, în ultimul rînd, de simțul umorului. Iată-ne acum în fața produsului cu numărul cinci al seriei — **Colierul de turcoaze** (scenariul : **Eugen Barbu** și **Nicolae-Paul Mihail**), cu aceiași protagoniști : actrița Agatha Slătineanu și cavalerul-fără-lege, Mărgelatu, antrenați într-un inedit duel, legat de o actiune „teroristă", răpirea unui trimis austriac.

Așa cum în urmă cu 20 de ani, **Haiducii** reprezentau o izbutită încercare de re-evaluare a posibilităților filmului de „capă și spadă" într-un spațiu istoric contemporan revoluției lui Tudor și actuala serie este situată în preajma revoluției pașoptiste, referirile la viața politică din timpul lui Bibescu fiind explicite, însuși domnitorul fiind vizat de consecințele acțiunilor Agathei.

În filmul dirijat de **Gheorghe Vitanidis** ponderea dramatică este deținută de tentativa de eliberare a prizonierilor, reconstituirea itinerariului acestora echivalînd cu reconstituirea colierului oferit în final, cu eleganță, de Mărgelatu frumoasei posesoare. Este evident că și aici, ca și în precedenta serie, Mărgelatu este secondat de Buză de iepure, după cum Agatha, pentru simetrie, își pune în aplicare malefice planuri în complicitate cu Troianof (replica posibilă a unui personaj real. Trandafilof, ale cărui afaceri au contribuit în realitatea istorică la sporirea animozităților față de domnitor). Dacă latura spectaculoasă a filmului este servită cu antren și ingeniozitate (deși, cu destule repetiții pentru spectatorul ce a văzut toate seriile anterioare, în special, ultima, **Masca de argint**), momentele de legătură, în ciuda unor infuzii de umor, rămîn cel mult explicative, unele personaje pierzînd sensibil din detaliile ce le-au făcut remarcate în precedentele titluri (sora Agathei, Gonfalone sau circarul Aurică).

Sugestiile istoriei rămîn declarative (deși, în fond nu acesta este obiectivul filmului), uneori într-un registru parodic. Cu un final deschis, fapt ce denotă că peripetiile celor două perechi de antagoniști nu s-au terminat lăsînd loc unor viitoare dueluri, **Colierul de turcoaze** lasă nostalgia densității și intensității primelor serii realizate de regretatul **Doru Năstase (Drumul oaselor, Trandafirul galben, Misterele Bucureștilor).**

Un bogat acompaniament muzical (autor : **George Grigoriu**) sugerează ritmuri contemporane — geamparale cu rezonante rock, sirtaki, probabil pentru o mai mare sensibilizare a sufragiilor publicului. Imaginea lui **Ion Anton** pune în valoare frumusețile peisajului românesc, iar sugestiile de epocă sînt implicite în rafinamentul și cromatismele decorurilor și costumelor semnate de **Constantin Simionescu** și **Bob Nicolescu.**

Alături de **Florin Piersic** și **Marga Barbu,** interpreții îndrăgiți de public ai principalelor partituri, apar în caleidoscopice episoade o serie de experimentați actori ca **Ion Besoiu, Jean Constantin, Alexandru Repan, Constantin Codrescu, Corado Negreanu, Olga Delia Mateescu, Jean Lorin Florescu, Eusebiu Ștefănescu,** însufletind cu farmec personal mozaicul uman ce populează fresca situată la granița dintre istorie și legendă.

Fără să supraliciteze prerogativele genului, **Colierul de turcoaze** promite deci încă o continuare a aventurilor lui Mărgelatu.

Călin Stănculescu

el, și nici să socotim prea bine curgerea timpului, măsurarea lui. Ni se pare că știm multe și felurite și pînă la urmă ne dăm seama că multe din cele ce știm sînt cu totul nefolositoare. Ne simțim slabi, neajutorați. Parcă nu mai știm chiar nimic. Știm, de pildă, sau ni se pare că știm, ce e o zi sau o noapte. Știm ce este și săptămîna. Dar la lună lucrurile se încurcă dintr-odată.... Unele luni sînt mai lungi, altele mai scurte... Ca să nu mai vorbim de ani sau de secole... Bătrînii spun că toate se duc ca un vis și nu prea ne dăm seama de asta... Străbatem prin zile care se scurg una cîte una pline de necazuri, de mulțumiri sau dureri. Ele se adună în luni, în ani după ani, fără să le simțim. Cînd ne gîndim totuși la ele, ni se par toate ca o singură zi. Ne lăcomim să trăim cît mai adînc, mai deplin, umblăm harnici ca să ne atingem cele mai felurite scopuri și e firesc să fie așa. Puțini se gîndesc însă că tot grăbindu-ne către scopuri, ne grăbim, de fapt, către moarte. Împărțit în ore, zile și ani, timpul are totuși curgere lină, de riu liniștit, ca acesta care trece aici, lîngă noi. Strădania neostenită a oamenilor de a împărți bine timpul se face cu totul la întîmplare. E ca și cum am scrie litere pe riul acesta... Priviți de aproape, anii ne uluiesc și ne înfioară. Priviți de foarte departe, anii se amestecă între ei și se pierd ca undele într-un riu, ca valurile în apa mării. Tocmai de aceea ei nici nu mai pot fi prea bine înțeleși cu puterea de judecată ci doar trăiți sufletește, în măsura în care unii oameni și-i amintesc... În amintire însă nimic n-are margini prea lămurite...

Se opri iar de parcă s-ar fi temut să nu vorbească prea mult. Obosit dar liniștit pe deplin se lăsă jos în iarbă, rezemîndu-se mai departe de trunchiul copacului. Privea undeva, departe, spre întinderea nemărginită a mării și părea că visează cu ochii deschiși.

În clipa aceea Marta înțelese din nou cît de mult îl iubește. Nu dorise nimic, niciodată, așa cum îl dorea pe el. De tocmeala tatălui ei cu arhistrategul Marinus, de nunta care o aștepta la Constantinopole își amintea ca prin vis. Ciudat însă, ele nu-i mai spuneau acum mare lucru. Erau ca niște treburi străine care n-o mai priveau. Nu îndrăzni să mai spună nici un cuvînt. Tăcerea aceea înaltă și deasă, întreruptă blînd de sunetele gîzelor care săreau prin iarbă, era tot atît de bună ca umbra copacilor sau ca răcoarea riului limpede, curgînd potolit printre maluri. Își aminti deasemenea de o zi oarecum asemănătoare, trăită doar cu o vară în urmă. Din pricina căldurii pornise de la **villa luxoria** prin Parthenopolis, pe malul mării, ca să se scalde însoțită doar de o sclavă. Găsise un loc pustiu, intrase în mare și înotase pe lîngă niște stînci care se prelungeau printre valuri datorită unor ziduri străvechi de la o cetate necunoscută, pe jumătate dărîmată. Temeliile prelungi, de piatră cioplită, amforele ciobite, pline de nisip, stîlpii de marmură vineție, sparți în bucăți, se amestecau în apa sărată cu unduirea lenești a ierburilor mătăsoase, cu vietățile agățate de bolovani, cu rămășițele unei corăbii din care putuse deosebi doar cîteva trunchiuri de lemn împietrit și îndeosebi vîrful unei ancore ruginite, pe jumătate îngropată în mormanul de scoici putrede. Întîrzîase plutind încet printre lucrurile acelea pline de taine și de putere de ispită. Pești negri, pești argintii și pești străvezii o înconjuraseră peste tot. Îi trecuse prin minte că ea însăși semăna în clipele acelea cu o vietate a mării. Cerul senin și soarele orbitor al după-amiezii luminau apa limpede pînă la mari adîncimi. Amănunte ciudate, sclipind uneori ca argintul, alteori abia întrezărite, acoperite de bălării băloase și de gînganii cu chipuri, obiceiuri și nume necunoscute, lăsau să se bănuiască forfota neistovită a tuturor viețuitoarelor locului. Ceva mai încolo, un stol uriaș de pescărești albi se așezase la odihnă pe luciul ușor vălurit al apei. Era liniște. Se ridicase încet pe un bolovan la soare și rămăsese nemișcată acolo. Piatra de sub ea o mîngîiase cu o fierbințeală plăcută. Căldura după-amiezii cădea grea ca plumbul topit. Ziua de vară încremenise în așteptare și nemișcare. Numai unduirea ușoară a mării și îndeosebi frămîntarea domoală a viețuitoarelor cu nume necunoscute și obiceiuri tainice mai aminteau de trecerea clipelor. Atunci se lăsase cotropită de dorința de a pluti ea însăși la întîmplare, ca o vietate sălbatică, prin lumină și apă, fără grabă și fără țel, într-o curgere fără început și fără sfîrșit. În chip ciudat, rămășițele cetății de odinioară, zdrobită de timp și înecată de valuri, în loc s-o înspăimînte, iscaseră dorința de a se lăsa ea însăși pradă clipelor și nepăsării.

De ce își amintea însă de toate acestea tocmai acum? Se uită iar la chipul drag al lui Dionysius. Apoi se uită la întinderea mării. Iubea necuprinderea și zbuciumul ei. Iubea ispita, lumina și apa. Iubea trecerea înceată spre nepăsare mingîietoare, plutirea unduitoare și atîtătoare, lipsită de țintă, cufundarea adîncă, nesățioasă, în bucuriile care o destrămau și o risipeau sufletește. Abia izbuti să mai spună ceva.

— Mi-e drag să te-ascult, mărturisi ea încet. Deși nu înțeleg totdeauna ce spui. Mi-ar place să fii dascălul meu... Să mă înveți să gîndesc... Să trăiesc!

Dionysius se trezi din visare. O privi doar în treacăt, încruntîndu-se la fel ca la începutul întîlnirii. Auzea bine spusele ei. Totuși se făcu că nu pricepe. Teama ciudată cu care o privise mai înainte i se citea iar pe față.

— Trebuie să plec! se ridică el pe neașteptate. Am stat destul.

Parcă ar fi lovit-o în creștetul capului. Marta își simți trupul moale, lipsit de orice urmă de vlagă.

— De ce pleci? întrebă ea încet. Mai rămîi!

— Pînă la Tomis drumul e lung.

— Te rog, mai rămîi!

— Nu pot. Am stat destul.

Oare el, care își zdrobea mințile cu cele mai ascunse taine ale lumii, nu înțelegea nimic din întîlnirea lor de acum? Nu-și dădea seama că alergase ca o nebună pe urmele lui, tocmai pentru a fi împreună? Ce se întîmpla? Se ferea de ea? De ce se ferea? Nu cumva nu-i plăcea? Și deodată o durere necunoscută, ceva ca un cui înroșit în foc îi străbătu toată făptura, de sus pînă jos, despicînd-o în două.

— Mergi cu mine! îi ceru ea încet, mai mult pe șoptite. Te rog! E loc destul în trăsură!

Și pentru că el ședea nehotărît, adăugă tremurînd la fel de neputincioasă:

— Ajută-mă să mă ridic. Dă-mi mîna!

Drept răspuns Dionysius o privi aiurit fără să îndrăznească să se miște de la locul său.

(Fragment din romanul „Depărtarea și timpul")

Tablouri de Benone Șuvăilă

henri zalis

Din memorie

Întors de dorinți
de bucuriile viselor
de umbra
cu multe nervuri
ce vara ține loc
de suris
și
miez fraged
am zărit în iarbă
ba chiar
dincolo
în ultima sabie
a poemului
brațele tale
— iubire.
Și i-am auzit
muzica celestă
investind
cu puterea ei
neînchipuită
paradisul
întregul lui orgoliu
se logodește
cu limba română
înflorește
în sîngele ei
foarte albastru

Alarmă

Drumul spre Pol trece
prin zonele cele mai fierbinți
ale planetei
Nu poți să ajungi acolo
decît dacă ai transpirat
din belșug
Încercarea mi se pare
a naibii de grea
Nu este ușoară
nici călătoria spre tine
scumpă banchiză
de gheață diamantină
Îmi amintesc
că înainte de a lua
drumul oceanului
erai parte dintr-un perete
nemaipomenit de alb
și de înghețat
Acum te duc curenți
dar vai
de cel care își
iese în cale
Ca și Titanicul
izbindu-se de
masa informă
noi cei care
riscăm să te atingem
avem toate șansele
să nu mai ajungem
la Pol

Aventură

Un braț și o liră
prin văpaia zilei
surisul tău
albindu-ți buzele
în strada pustie
surisul
sapă o urmă
pe care
în piatra asfaltului
nu-l văd
decît eu
îl măsor
îi trăiesc melodia
mă bucur
să-l culeg
bijuterie prețioasă
aur înflorit
în podul
palmei mele rănite

henri zalis

Epos

De fiecare mină mi-am prins
un nor
la fel
am fixat
de gleznele mele
fișii de ideal galactic
Cataracte de argint
mi-au ancorat
elanul înalt
la cingătoare
În tot ce am de gînd
să fiu
roată, aripă, soare
fulger, cîntec, ferigă
numai părelnic
mă izbăvește oglinda
Pentru rest
argonaut al timpului
mă scald în lumină
șuviță din lava subterană
obsedat de copiosul ospăț

Chipul meu

Ce orgoliu nebun
îmi prinde fruntea
și uită
Cît este de ridată
De la tîmple
în sus
trei fire de scrum
de la ochi în jos
văd două chipuri
Unul
are buzele arse
celălalt o bărbie tematoare
Și unul și altul
string sudoarea salopetei
ca pe o prielnică plutire
a șuviței sure
— ultim memento
pentru trenul de seară
Cu albul de nea
aș spăla fruntea mea
dar neaua se mistuie
iar între noi
invie neastîmpărul
De oboseala lui
mă ia cu frig
Atunci — înțeles cu lumea
mă ascund
în semințe
cum arborii
calcă timpul
mistuiți
de însinguratele rădăcini

Aproape o elegie

Același vînt poartă
spre mine însumi
ieri blînd potolit
astăzi schimbător
Un foșnet de corabie
Ademenește de fiecare dată
în pînzele lui crucificate
fosile de nori
amintiri plutitoare
Ascult cu urechile ciulite
frigul ce vine
sau ploaia
Sau marea turbată
Nu cuțitele vîntului
le simt
ci puținul
înșelat de o lanternă
din întunericul
ce îți scrie numele
vorbești cu mine
ca altădată
Iată sînt eu
și fulgerele
mă închid
în necuprins de ape
Ochiul tău
înflorește în mine
spiriduș al fîntînii
legănat de năluci
Umbrele noastre
ies din ceață
cu epistola corăbierului
ascunsă la piept

ștefan mitroi

Săvîrșire

În copac se intră uneori
ca într-o apă
Cînd cercurile
îți trec peste creștet
zadarnic
mai încerci
să ieși deasupra
Pomenesc doar frunzele
ceva despre tine
dar de fiecare dată se scutură
mai înainte de a fi ascultate.

Apa dulce a tristeții

De la privirea mea
pînă la privirea fiului meu
e o iarbă înaltă
în care
se luminează pururi de ziuă
De la mîinile mele
pînă la mîinile tatălui meu
e o vale întinsă
unde izvorăște pururi
doar o fîntînă.
Ciutura ei
tocmai scoate din cer
apa dulce a tristeții
pentru sufletele noastre însetate.

Unde?

Unde să te caut pe tine
stea care urci
noapte de noapte
din pămînturi
orbind cu lumina-ți
stelele multe ale cerului?
Unde să te caut pe tine
iarbă ce dormi de-a pururi
sub tălpile îndrăgostiților
mereu întineriți primăvara?
Unde să te caut pe tine

mircea bârsilă

Eseu despre amiază

Autarhie beată de sine — amiaza —
și eclipsă totală a efemerului cînd pendulează
în gol clipele supuse unui greu examen
precum cîrtița scoasă cu cazmaua la soare.
Se vede palpitarea îndepărtată (undeva
dincolo de nemișcarea
și claritatea lucrurilor) a unui secret
ce ne scapă
și corăbii dintr-un timp nedefinit
trecînd prin strimtorile dintre sinii femeilor
ciopliți după modelul sferic al cîmpiei.
Din camerele goale și înalte ale seninătății
iese la un tainic semn ciocîrlia
și se năpustește cu biciușca ei de miere
asupra noastră
în vreme ce umbrele, existențe umede
în esența lor,
ni se sfărîmă ca mătasea mîncată de molii
sau umblă de unele singure pe miriști,
în șfîrîitul ce ne împinge să credem
că fîntînile
sînt niște tigăi în care ploaia își frige
lacrimile
și chiar morții, beți de bucuria vieții
în lumină,
iau parte la acest festin al înțepenirii
celor două mosoare
(unul alb și unul negru) pe care se deapănă
lumea
cu pietrele sale îmbrăcate întotdeauna
în rochie de fată
și bureți cu lumina mică, dată la infinitiv.

Toate sufletele

Sufletele
din lemnăria subconștientului
trezite de bocănitul ghionoaielor prin livezi
și toate celelalte: sufletele bătrînilor
oftînd ca niște ulcioare goale
sau ale văduvelor
mai trecute la față decît la trup și care
au aruncat la vechituri lungile curele
de transmisie
dintre ele și bărbații lor pribegind
prin întunericul
aidoma celui din podurile afumate
ale caselor,
se travestesc toate, ca într-un acord magic
ori din proprie inițiativă, pe durata
somnului,

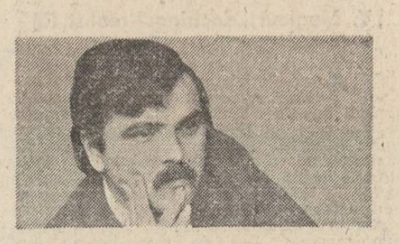

arbore nevăzut care scuturi
aerul de ființa umbroasă a toamnei?
Unde să te caut pe tine
piatră înaripată ce-ți vinturi
cîntecul peste încremenirea privighetorii?

Înspicata duminică

O turmă de miei negri
paște cu lăcomie
zilele noastre
De acum încolo
unitatea de măsură a timpului
va fi iarba
Bunăoară mîine
vom ieși să cosim înspicata duminică
să crească mieii dragii de ei
mari cît mai mari.

în șerpuiri luminoase de licurici, în rădăști, greieri,
coropișnițe și chiar brotăcei
— zurgălăii de ceramică ai lunii —
încît sîntem asemenea fîntînilor
ce au, de la-nceput, cîte două măști:
una albastră
pe care și-o pun dimineața, odată cu țipetele
ca de sabine
în clipa răpirii, ale întîielor raze de soare
și una sacră
legată de faptul că elementele nopții
departe de a fi niște simple aparențe
alcătuiesc un interior de templu.

Cîmpie

Este închisă în sine
ca un murmur de plîngeri materne,
se curbează ca o grindă elastică
sub apăsarea umbrei ereților,
se rușinează de propria-i diversitate
ce prefațează vremelnicele noastre
probleme
și de pluralitatea de nuanțe a singurătății
sale
în a cărei despletire retorică intră și berzele
cioplite
(stilizate în spiritul schițelor inițiale)
pe marginea
ierboaselor bălți — aceste relicve ale lichidului
amniotic
ce învăluia totul înainte de separarea
elementelor,
iar toamna, tîrziu, după ce au cedat sceptrul
puterii,
zeitățile i se preschimbă în păsări aproape
uriașe
ce umblă prin podurile caselor (niște păsări
cu cap de țigancă bătrînă și cu un ban
de argint
la ureche). Este cercul cu care sînt legate
femeile
cînd seceta le face să pară mai adînci
decît fîntînile,
Este un disc imprimat doar pe o singură
parte
rotindu-se sub acul patefonului atît de repede
încît dropiile par a avea două capete.
Pînă să iasă din raza acestei imensități
nedomolite
deasupra căreia filfîie voaluri pictate cu ciori,
doamnelor ce trec în mașini prăfuite
spre mare
le cresc printre coaste fire de iarbă.

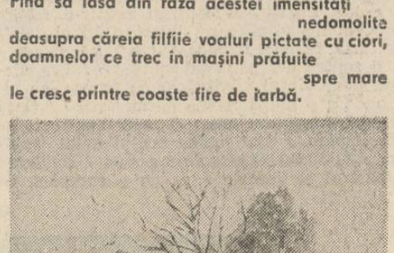

plastică

Visătorul din Mărginime

Ca să aduni în aceeași expoziție cîteva cicluri în tehnici diferite și cu subiecte din zona de referință distincte, oricum nu de natură să sprijine imaginea despre aspirația la unitatea de stil și printr-o unitate de problematică, mi se pare mai mult un act de nepăsare decît de curaj. Sper să definesc destul de corect astfel atitudinea lui **Sabin Ștefănuță**, pe care nu l-am simțit niciodată preocupat de ideea că părerile despre artiști trebuie uneori și construite, nu doar ruinate. Indiferența cu care a adunat, ca într-un bazar, în Galeriile Municipiului, picturi pe sticlă, cicluri de grafică, uleiuri pe pînză etc., mă scutește de comentarii ulterioare. Mai bine, stimate cititor, să descifrăm ce vrea să spună despre sine și despre lume acest artist pe care mulți literați îl cunosc mai ales, prin intermediul unor extrem de fine, dezinvolte desene, publicate chiar în revista „Luceafărul" timp de aproape două decenii. Desenele lui Ștefănuță, „fac bine în pagină", luminează caracterele foilor tipărite cu „sapte drepte, sublinierile aldine". Aduc un aer de puritate, mai ales atunci cînd sînt „în linear". Îți mîngîie privirea un chip învolt, din două-trei linii, o imagine nostalgică vegheată de un simbol, de regulă solar. O adevărată obsesie a heliotropismelor regăsim la acest maestru al trăsăturilor mîngîietoare, nu întîmplător parcă născut în Mărginime, de unde ne-au venit, de veacuri, mesajele vizuale pline de candoare ale unei spiritualități ce privea spre cer printre colinele împădurite ale brazilor, proiectînd pe el siluete brodate în aur și fire colorate. Vocația spirituală a oamenilor din locurile sale de baștină este resimțită de Ștefănuță ca o aspirație a întoarcerii artei la origini. De aici admirabilele sale picturi pe sticlă, în fond adaptări ale unui limbaj modern la semantica arhaică a iconarilor, reevaluare a eficienței expresiei simplificate într-un cadru, într-o atmosferă tradițională. Au prospețimea lor, desigur, aceste picturi unde chipul din icoanele vechi este înlocuit de o descendentă contemporană a fecioarelor unui Modigliani manierizat, unde noua Evă toarce liniștită, netulburată de claxoanele secolului vitezei. O undă de melancolie străbate această lume modern revolută a lui Ștefănuță, zugrăvită cu spontaneitate, fără dorința de stilizare mistificatoare ce ar fi putut anula autenticitatea încărcăturii umane a mesajului. În el de altfel stă și farmecul picturilor pe sticlă ale lui Ștefănuță.

Cît despre ciclurile de grafică propriu-zise, ele relevă același ochi atent la amănunte, asupra cărora nu se oprește deoarece importantă rămîne în continuare imaginea ca loc de întîlnire al impresiilor disparate. Ilustrative în acest sens desenele inspirate de peisajul venețian, mai puțin picturile unde un De Chirico în variantă Magritte nu prea arată a fi solidari cu temperamentul visătorului nostru din Mărginime.

Grigore Arbore

muzică

«Nabucco»

...sau „Nabucodonosor", așa cum figurează pe afiș, este titlul celei mai recente premiere a Operei Române din Cluj-Napoca: aceasta reia în fața publicului clujean, după aproape 135 de ani, opera lui Giuseppe Verdi pe textul lui Temistocle Solera. De remarcat este faptul că la vremea respectivă, după prima reprezentație absolută a operei, la Milano, „Teatro alla Scala", în 9 martie 1842, muzica verdiană care făcuse atîta vîlvă într-o perioadă urmînd să fie marcată de izbîndele revoluționare ale anului 1848, n-a avut de așteptat decît relativ puțină vreme pentru a fi adusă în fața unui public aparținînd politiceste aceleiași monarhii, într-o regiune unde aluziile străvezii ale operei la uniune politică pe baze naționale firești, la independență, dreptate și egalitate socială, nu puteau decît să reprezinte cel puțin tot atît de mult ca și pentru publicul italian al atît de frămîntatei jumătăți de secol XIX. Am insistat asupra acestui aspect întrucît semnificația opțiunii repertoriale nu este neglijabilă, iar plasarea operei în context face parte din elementele trebuind judecate aici alături de componentele strict redevabile laturii artistice, cu atît mai mult cu cît surprinderea evidentă a acestei generale și generoase idei este un element de temelie al viziunii regizorale a lui Viorel Gombosiu. Regia propune interesant o viziune complexă constînd într-o suprapunere și întrepătrundere a cel puțin trei planuri de idei distincte. Primul, cel mai cuprinzător, este alcătuit din derularea subiectului în fața publicului, derulare unde fantezia scenică (mă gîndesc la varietatea pozelor și atitudinilor în care se cîntă, solistic și/sau în grup, la mișcările în scenă ale corului, la complexitatea și funcționalitatea scenografiei semnate de George Codrea, la alternarea și suprapunerea unor cadre tratate tradițional sau modern prin apel la o densă „țesătură" de proiecții de diapozitive pe cele mai variate fundaluri etc.) este prezentă și de bun gust, lăsînd deoparte unele momente ușor încărcate în care se suprapun proiecții de diapozitive pe acțiuni scenice complexe stimulate de momente muzicale active dinamice, astfel încît spectatorul e asaltat de o multitudine de „semnale" diverse, mai greu de perceput și interpretat. Al doilea plan regizoral constă în aluzii, trimiteri directe explicite sau puneri în context privind atmosfera revoluționară a epocii premierei, pentru care muzica verdiană a constituit un veritabil „moment psihologic". Atît diapozitivele prezentînd scene din luptele anului 1848 cît și cele care trimit pe spectator înapoi în timp la imensul succes de public și constiință al capodoperei verdiene se subsumează acestui interesant proiect regizoral. Al treilea plan ține de un mesaj general-uman întins pînă în prezent. Scurtele momente înfățișînd sau făcînd aluzie la „universul" lagărelor de concentrare naziste, imagini justificîndu-se și prin milenara istorie a poporului evreu, personajul principal al operei, întruchipează a doua componentă protestatară militantă a unei regii trebuind semnalată ca meritorie încercare de aducere în contemporaneitate a unui gen atît de discutat sub acest raport. În privința interpretării, sînt puține lucruri de reprosat orchestrei dirijate de Gheorghe Victor Dumănescu și corului îndrumat de Emil Maxim: am auzit o partitură interpretată la un înalt nivel artistic, constituind o pildă în privința calității, acuratetei și finisării unei muzici nu tocmai fără probleme. În rolurile principale, Dan Serbac, Ion Micu, Titus Pauliuc, Rodica Toma, Liliana Bizineche, Alexandru Köpeczi, Ion Tordai și Rodica Baltes, au alcătuit o „garnitură" solistică de zile mari. Nu putem insista din păcate asupra fiecărei contribuții în parte: în multe din cazuri nici nu e nevoie întrucît „rezonanta" numelor unor artiști lirici binecunoscuți spune suficient despre datele interpretării. Fapt este că, la ora actuală, opera clujeană se poate mîndri cu cîteva „voci de aur", iar alcătuirea unei distribuții atît de omogene și ridicate valoric spune multe despre importanta dată unui titlu avînd reverberații deopotrivă muzicale și militante.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul „doctrinar"-realist (5)

Într-adevăr, odată cu retragerea lui Sofonie în grota sa de schimnic, ceea ce numeam planul epic secund al nuvelei capătă o consistență tot mai sporită, tinzînd, în cele din urmă, la uzurparea celui realistic rezervat grotescăi și amuzantei hirjoane dintre călugării ciobani și haita lupilor. Nestingherit de nimic, eul demonic al schimnicului profită din plin de libertatea ce i se acordă în timpul îndelungatelor, aproape neîntreruptelor cufundări ale acestuia în transa rugăciunilor : „Pînă acum mersese cum mersese. Dar de cum ieșise pusnicul pe poartă, jigăniile tăbărîră pe vite. Surul, lupul îndrăznet și fioros, nu mai avea teamă. La trei-patru zile înșfăca oaia sau mielul". Nemaiputînd fi trezit din „somnul" său extatic, totodată, Sofonie nu-și mai exercită nici însușirea de a-i izgoni pe lupi și, astfel, de a limita întrucîtva acțiunea „dublului" său întruchipat în Lupul Sur. Mai mult, chiar, s-ar zice că în noua situație apriga fiară este într-o asemenea măsură stăpînă pe „dublul" schimnicului, încît se arată capabilă de fapte ce depășesc cu totul limita atributelor ei „normale". Astfel, însărcinat să tragă marele clopot supranumit Samson, spre a-l vesti pe Sofonie în legătură cu o nouă apariție a lupilor, călugărul Zenovie este eroul următoarei întîmplări :

„Dimineața cuviosul Zenovie nu s-a arătat la utrenie. L-au căutat în chilie, lipsea. Au urcat în turn, odaia clopotelor—goală. L-au strigat.

De sus din tavan s-a prelins un miorlăit stins. Călugării au ridicat ochii : pe fundul de bute al lui Samson sta o mogildeață ciulită, cu mîinile încleștate pe chiotorile unde se înnoadă funiile. Părea un liliac uriaș prins de lumina zilei și pitulat acolo.

— Sfinția ta ești părintele Zenovie ?

— Eu, fraților.

— Dă-te jos.

— Nu pot. Ajutați-mă, frățiile voastre.

— Păi cum te-ai suit ?

— Nu știu, de-te răspuns omul.

Coborît cu greu, el povesti lucruri de necrezut. Cînd veghea mai cu nădejde, a auzit pași pe scară și s-a bucurat crezînd că vine vreun cuvios să-i ție de urît. Dar cînd s-a deschis ușa din clanță, a intrat lupul sur, zburlit, cu ochii de jăratec clănțănind la el. Încît n-a știut nici cum, nici cînd s-a cățărat pe funie și s-a trezit sus pe spetezele din spinarea lui Samson";

Întrucît și o măsură de apărare „profană" precum pușca se dovedește la fel de ineficientă (de o cutezanță nemaipomenită, fiara „s-a năpustit drept în vînător, care, luat nepristan, a întors arma, oarecum după lup, zicea el, și s-a împușcat singur în picior"), în cele din urmă, singura soluție la care obștea călugărilor se gîndește este aceea a practicilor vrăjitorești. Din acest moment, tema magic-fantastică a nuvelei trece spectaculos dincolo de nivelul sugestiei subtextuale. Planul epic secund ce-i fusese rezervat pînă acum acaparează întreg universul narativ, se extinde peste tot. Noua calitate a materiei epice are ca resort procesul de conștientizare a fenomenului magic în virtutea căruia se petrec neobișnuitele întîmplări de la mănăstire. Motivul magic-folcloric al pricoliciului își relevă preeminența odată cu sosirea lui Șotropa, neîntrecutul solomonar. Episodul, prin perfida banalitate jucăușă a tonului narativ, este de-a dreptul memorabil. Firescul aer realistic, ca efect al evitării oricăror accente crispat spăimoase, a tentației pentru proiecțiile în imaginarul dominat de bizarerie și inverosimil, ce definește în genere fantasticul voiculescian, și de data aceasta impresionează puternic. La prima vedere, chipul în care își face apariția numitul Șotropa, succintele notații portretistice de care el beneficiază, ca și începutul investigațiilor sale, toate acestea par mai degrabă că tind la instituirea unei viziuni narative bagatelizante :

„În sfîrșit, a coborît vrăjitorul, Șotropa, un bătrîior vesel, sfrijit ca un zgîrciog, chiomb de un ochi și cu luna plină a cheliei în cap. Ținea vergeluța de alun în mînă, cornul de argint înfipt în briul verde, iar în sîn sticluța cu spiriduș, păstrat în apă, ca o păpușică cît un dop de plută, care, cînd se da la fund, cînd se urca la gît, după cum avea nevoie stăpînă-su.

Vraciul a întrebat cum, cînd și în ce fel se întîmplă călcările, a descusut pazniții, i-a dezbrăcat, le-a cercetat cu luare-aminte mîinile și labele picioarelor, părul de pe piept. A scormonit o moviliță, n-a găsit vrăji îngropate, nici farmece ascunse".

Însă, dacă încercăm să dăm la o parte pojghița destinsă, ușor amuzantă a povestirii, nu se poate să nu luăm seama la bogatul inventar de date care, în totalitate, conferă lui Șotropa statut de veritabil vrăjitor. Începînd cu trăsăturile portretistice (de reținut, în primul rînd, faptul că e „chiomb de un ochi"), continuînd cu prezentarea obiectelor aduse cu el și încheind cu modul în care își începe investigația, Șotropa întrunește exigențele impuse de „meseria" pe care o practică. Sînt prezente, în cazul lui, elementele de bază proprii, așazicînd, portretului-robot al vrăjitorului de profesie statuat de teoreticienii și analiștii fenomenului magic-folcloric, încît personajul lui Voiculescu poate fi considerat un adevărat prototip în această privință. Intrarea vraciului în miezul lucrurilor odată cu ancheta întreprinsă printre ciinii mănăstirii, care, cum s-a văzut, manifestă o totală pasivitate ori de cîte ori haita de lupi, în frunte cu Lupul Sur, atacă turma, dă prilej povestitorului de a pune în valoare cu inegalabilă măiestrie sugestiile epico-analitice propuse de tezaurul mitic popular. Într-un asemenea context, ceea ce, de pildă, la Sadoveanu ține de simbolistica mitizant-poetică, purtînd pecetea subtilei convenții zooantropomorfice, la Voiculescu își asumă sarcini ontologice plenare, prin nimic subminate. Impersonalitatea tonalității narative, completa absență a „vocii" autorului care dă frîu liber „intextualității" ezoterizante, conferă narațiunii, am spune, maximum de seriozitate fantastică :

„— Ciinii nu se dau la lup, mărturisi baciul.

— Dar la oameni ? Și ochiul chiomb se ivi de sub pleoapă...

— La oameni și la alte dihănii se reped.

— Bine ! Acuși să-i întrebăm și pe ei...

Vraciul își mușcă buzele într-un soi de șoaptă, neînțeleasă de urechile omului, un fel de freamăt ușor, schimbat în adiere de șuer... Dar uitîndu-te la gura lui vedeai sau îți închipuiai că ar vorbi. Numaidecît un ciine din apropiere ciuli urechile și prinse să se neliniștească. Suci capul, ascultă, sfeclit, se mișcă în jurul lui însuși, căutînd. Apoi, doi, trei, înfiorați, se scularâ. Pe urmă, oricît de departe se aflau, toți ciinii ațintirâ auzurile, sărirâ fără astîmpăr și înaintarâ pe măsură ce Șotropa își frămînta fără glas buzele. [...] Așa, rînd pe rînd, sosirâ toți zăvozii stinei, cu cozile pleoștite, spășiți, și îi treceau pe dinainte, ca la un interogatoriu. Unul cîte unul se opreau, cercau să-l privească, dar lăsau repede ochii în jos, scîncind ușor, ca niște învinuiți cu botul pe labe. Apoi, la un semn, treceau deoparte și așteptau.

la un semn, treceau deoparte și așteptau.

Călugării priveau ca la o întîmplare de pe altă lume.

— Nu-s vinovați, hotărî Șotropa, ștergîndu-și fruntea și obrajii șiroind de sudoare. Cămașa de pe el era leoarcă, parcă de cine știe ce cauză. Nu-s vinovați, spuse a doua oară. Mi-au mărturisit tot".

„Mărturisirea" ciinilor este, într-adevăr, hotărîtoare pentru dezlegarea enigmei magice care planează asupra straniilor întîmplări de pînă acum.

Nicolae Ciobanu

P.S. În foiletonul anterior se va citi : *carrés, posibilités, angéliques, ils sont, côtés, l'atteinte.*

NUMELE POETULUI

Ștefan Rusu

Ștefan Rusu cu manuscrisul său **Lacrimi cu rădăcini** (cu un motto din Spencar : „A citi e a vedea prin procură") vine să ne convingă încă o dată că în Moldova de sus poezia românească înflorește astăzi cu o forță și o luxurianță de stiluri copleșitoare... După extraordinarii poeți Aurel Dumitrașcu, Daniel Corbu, Nicolae Sava și atîți alții care au debutat deja editorial, Ștefan Rusu, cultivînd și el o poezie prețioasă, adesea încearcă să se delimiteze de tinerii săi confrați printr-o rostire profundă a pîlpîitoarei interiorități nostalgice : „O femeie frumoasă trece pe stradă / Îmi șoptea ochiul stînd ispitind // Era vîntul, doar vîntul / îmbrăcat cu frunze, cu nisip / Ca o lungă rochie de mireasă ? // Dacă îți vei sparge fereastra / tot ce vezi prin ea va dispare, / îmi șoptea ochiul drept ispititor // Vîntul căpăta forma mea / înclinînd albastrul și verdele / ca pe o cumpănă de fîntînă // Dacă te vei arunca pe fereastră / vei învăța zborul, ispitea ochiul sting // Vezi, mi-a strigat ochiul drept, / ți-a zburat doar zborul // E doar vîntul pe stradă / Îmi șopteau ochii ispitind // Era și vîntul, era și vîntul" **(Era și vîntul).**

Nenumărate poeme „frumoase" se întîlnesc în manuscrisul lui Ștefan Rusu, spre a fi și autentic și emoționant, însă, tînărul nostru poet ar trebui să mai renunțe la „vorbe, vorbe, vorbe", și să-și transcrie cu fidelitate inaudibila muzică a memoriei în compoziții verbale pure și obsedante cum credem noi că îi șade mai bine.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise (sau aduse personal) pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

REVISTA REVISTELOR

„Lupta întregului popor" nr. 1 (1986)

● Ajunsă la al șaptelea număr de la apariție, în 1984, revista română de istorie militară „Lupta întregului popor" și-a definit într-un mod convingător o problematică proprie și s-a consolidat de asemenea și sub aspect jurnalistic. Ea se ține aproape de un calendar al aniversărilor fundamentale din domeniul istoriei și aduce cu fiecare ocazie contribuții noi, care fac tema să capete cu adevărat o actualitate de obiect științific viu. Este acum momentul unor recapitulări asupra personalității lui Decebal (de la a cărui urcare pe tronul Daciei se împlinesc 1900 de ani) și a răscoalei lui Tudor Vladimirescu (izbucnită în urmă cu 165 de ani), studii de Emil Condurachi, Gheorghe Tudor, Florin Tucă, Costică Prodan etc. fixează aceste momente pe o întinsă pînză de istorie militară comparată.

Alte rubrici, prezente aproape în fiecare număr, tratează despre „Fundamente ale doctrinei militare naționale" (acum, excepțind pagini din trecutul gîndirii strategice românești) recapitulează „Pagini din istoria românească și universală" (în acest număr fiind vorba de bătălia de la Grünewald) evocă „mărturii muzeistice" și „monumente ale luptei" catagrafiate de Florin Tucă, în urmarea unor preocupări mai vechi.

Sînt de remarcat, de asemenea, intervențiile lui C. Căzănișteanu tratînd despre „mari comandanți de oști", Fl. Constantiniu, cu o contribuție doctă asupra debarcării din Normandia și Sergiu Iosepescu cu o reconstituire a bătăliei de la Scheia, din 6 martie 1486.

A.S.

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A LVIII-A

În prima parte a lucrărilor cenaclului, a revenit cu poeme, noi, constituite într-o nouă carte, **Călin Angelescu** (din Ploiești) și au debutat **Adrian Păun Ion** (din București) și **Nicolae Kömives** (din Aiud).

După lectura suculentă a celor trei cărți aflate în stadiul de dactilogramă și după o scurtă pauză în care s-au schimbat citeva cuvinte de apreciere, țigări, strîngeri de mînă și zîmbete sau priviri (unele sincere, altele de complezență etc.), au urmat discuțiile la care s-au înscris : **Vasile Mihalache, Sandu Stelian, Mihai Culman, George Mina, Maria Birău, Alexandru Horia** și **Nicolae Sinești.**

Spicuim citeva păreri din stenograma ședinței :

Vasile Mihalache vede în Nicolae Kömives un poet contemplativ, situat voit în această postură unde sinele este lăsat cu bună știință deoparte ; la Adrian Păun Ion remarcă deschiderea cosmică, iar despre Călin Angelescu, un mai vechi și constant membru al cenaclului nostru, consideră că este un poet format care ar merita să vadă lumina tiparului într-o carte.

George Mina afirmă că poetul Călin Angelescu este remarcabil prin limbajul precis, prin folosirea unor decupaje de efect, poezia sa constituindu-se într-un tot susținut și suficient de bine gradat în alegerea secvențelor ; poezia lui Nicolae Kömives o consideră ca pe o aventură a contemplației, frumos cadențată, o opoziție între imagine și memoria imaginii, poetul beneficiind de acel simț al curgerii frumoase a limbajului.

Sandu Stelian afirmă despre Călin Angelescu că revine excelent în cenaclu cu un ciclu foarte bun, în care fiecare vers poate fi citat ca deosebit, considerînd că tehnica poetului, de diluare a prozaicului prin metaforă inteligentă, antisclerozantă e de foarte bun augur ; despre Adrian Păun Ion spune că se află în posesia citorva puncte de poezie, dar care nu sînt bine explorate.

În încheiere, conducătorul cenaclului, poetul CEZAR IVĂNESCU, consideră poemele lui Călin Angelescu foarte bune, puternic articulate, ieșite din prima etapă de creație de acum citiva ani cînd era mai mult caligraf, formalist, despre Nicolae Kömives spune că este un autor stimabil, un tînăr în singurătate, de talent, iar despre Adrian Păun Ion că este un autor foarte tînăr, cu versuri frumoase, unele memorabile chiar, versuri care, dacă se va ține de scris, îl vor conduce la poezia cu totul autentică.

Hero

LA UZINELE «REPUBLICA»

O CARTE ÎN DEZBATERE

ROMANUL UNUI MARE CARACTER de Corneliu Leu

DEZBATERE LITERARĂ — la Clubul Uzinelor Republica. **Participanți :** ● **Elena Haită** — bibliotecară ● **Elena Bârsan** — laborantă ● **Ion Dinu** — strungar ● **Nicolae Stelea** — subinginer proiectant ● **Alexandru Horia** — bibliotecar la biblioteca „Sadoveanu" ● **Milică Nedea** — strungar ● **Valeriu Stoica** — directorul clubului, tehnician.

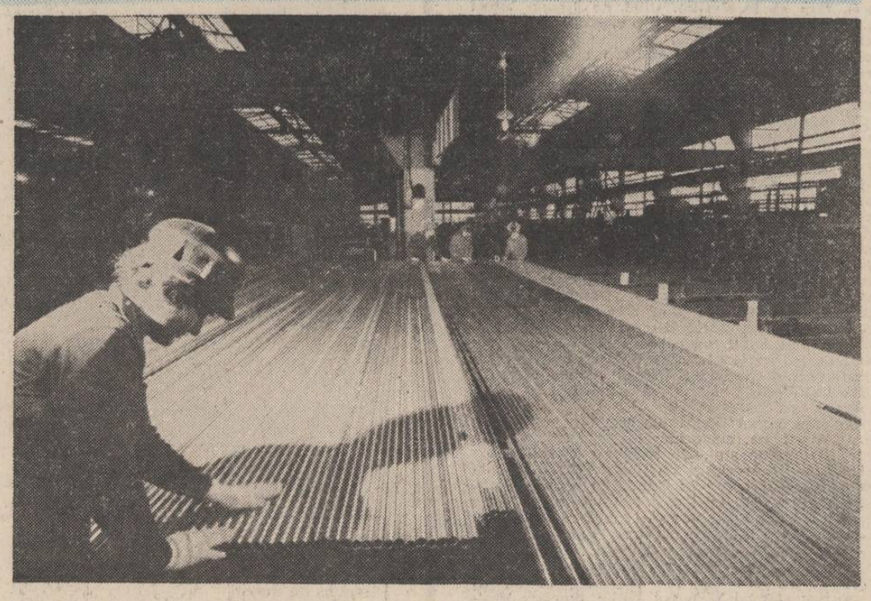

CORNELIU LEU : *Pentru momentele importante care punctează existența mea literară, clubul dv., întîlnirile cu dv. au devenit o tradiție atît de lungă încît nu-mi dau seama dacă va mai avea vreme să dureze tot atît cît e de cînd durează. În orice caz, e un lucru plăcut să te știi legat de un anume colectiv — frumos, puternic, cum este colectivul dv. de aici și să știi că, din cînd în cînd, vii și ca să te bucuri împreună cu el de o reușită a ta și ca să asculți unele puncte de vedere care te pot ajuta în preocupările pe care le ai.*

Îmi amintesc ultimele întîlniri pe care le rememoram pe drum venind către dv. : „Romanul unei zile mari" *a fost lansat aici,* „Romanul nopții de februarie", „Romanul unui mare caracter" *care este, deci, al treilea volum care întregește ciclul meu de romane istorice — o direcție a preocupărilor mele literare — are și el șansa să fie lansat aici.*

NICOLAE STELEA : *În general, am simțit un spirit revoluționar deosebit în această carte pe care autorul încearcă să-l trezească cititorului printr-o modalitate destul de incisivă de a aborda realitatea, pentru că nu-și face nici menajamente de autor conservator a unor principii, de trecere cu ușurință peste asprimile și dificultățile vieții, și intră foarte puternic în ce este bun dar, mai ales, în ce nu este bun din perioada actuală și anterioară pe care, la un moment dat o sugerează cu acea frază pe care o citez :* „Era noastră nouă începea să aibă și un trecut". *Începem să avem și un trecut al „erei socialiste".*

Personajele sînt, în general, bine conturate și am observat un lucru : personajul principal, Drăgan, este cel care acaparează, aș zice eu, toată mișcarea aceasta a personajelor și, mai ales, lasă loc de dialog interior. Sau, dialogul care poate să-l ducă cu Valentin, un băiat ușor scăpat în prima fază din cursul normal al evoluției sale, o evoluție pe care o refuză pentru că este impusă de mama sa, de niște precepte pe care nu le înțelesese suficient — așa am dedus cel puțin. Acest Valentin e partener de dialog al eroului principal Drăgan, și devine părtaș al eroului principal, prin faptul că este ecoul dialogului pe care Drăgan îl are cu el însuși. În jurul acestora, bineînțeles, se învîrtesc celelalte personaje și ar mai rămîne de zis că sînt, în principal, personaje negative care vin și conturează o personalitate puternică și un crez puternic, cum este cel al lui Drăgan, ideea de a readuce chiar și pentru cei mai neaveniți în rîndurile societății noastre, ideea de a-i întrema și de a-i stimula, așa cum este normal, pe cei care au suficientă forță de a redeveni revoluționari, de a ieși dintr-o oarecare lîncezeală și moleșeală, de a merge mai departe cu personajele cu adevărat revoluționare, așa cum este normal în societatea noastră și la ora actuală.

ELENA BÂRSAN : *Am citit cartea dv. cu un real interes și aș putea spune că mi-a produs o adevărată surpriză. Am descoperit încă de la primele pagini o realitate instantanee și m-a ajutat să-mi definesc anumite cîmpuri, anumite păreri, anumite lucruri pe care le știam numai din ceea ce am citit și comparînd cu situația zilelor noastre, despre începutul epocii istorice noi create în țara noastră, construcția socialismului. Ce aș putea spune despre romanul dv. ? În primul rînd, v-aș spune că mi-ar place să cred că în roman există nu un personaj principal, ci o linie de gîndire pentru că prin Drăgan aflăm, de fapt, atît de opinia lui Valentin, a lui Neagu cît și a revoluționarului total dăruit patriei, total dăruit idealului său, care este Drăgan.*

În privința personajului Neagu, aș vrea să vă întreb dacă sînteți adeptul ideii : omul — ființă rațională atinge perfecțiunea dar plătește acest lucru cu viața sa, deci jertfa supremă. Neagu este un personaj la timpul trecut, un personaj care există numai în conștiința oamenilor, deci un personaj de geniu. Știm bine, orice om de geniu trăiește, de obicei, puțin dar gîndirea sa, lucrurile sale lasă o amprentă deosebită asupra oamenilor, în viață, în modul de gîndire și obligă oamenii la reflecții, obligă la schimbarea unor principii și la o gîndire mai rece, mai dură, la o reconsiderare a ființei lor pînă atunci.

Cu toate că diferența de virstă între dv. și Valentin care reprezenta generația tînără este destul de mare, îmi permit să vă spun așa, reușiți să definiți foarte bine psihologia tînărului din ziua noastră, cu toate problemele, cu care se confruntă astăzi. Am sesizat renunțarea la studii, la facultate, la o viață mai călduță, ca să facă ceea ce vrea, să cunoască, acest sentiment puternic și această dorință care există mai ales la cei tineri, setea de cunoaștere, setea de a ști, de a vedea cît mai multe, de a ajunge singur la discernămînt : cu toate că, pînă să ajungă la discernămînt, o ia și pe căi greșite. Tocmai din acest fel de oameni se va naște adultul de mîine, adultul de care țara are nevoie, adultul care va da societății totul și care va reuși să-i facă pe ceilalți din jurul lui să nu greșească.

ELENA HAITĂ : „Romanul unui mare caracter" *este un roman autentic, un roman politic, al zilelor noastre, nu numai pentru că vorbește de o anumită perioadă ci este foarte serios ancorat în realitatea zilelor noastre. Probabil că o să fiu puțin. În contradicție cu tov. Leu pentru că această carte se adresează unei perioade în care atunci, la vremea aceea, eram de virsta lui Valentin — vorbesc de perioada anilor '50, de virsta lui Valentin, însă nu eram pe aceeași poziție socială, eram, făceam parte din grupul activului. Relațiile care sînt între oameni astăzi sînt foarte bine conturate în acest roman, și, în afară de acest lucru, are niște personaje foarte distincte. Dacă de o parte găsim revoluționari de talia lui Drăgan, Neagu, găsim și afaceriști, așa cum găsim și astăzi, oameni care umblă după căpătuială, găsim și oameni care sînt conservatori la un moment dat, care fac în așa fel încît să le meargă lor bine, dar găsim și activiște, femei.*

Eu nu sînt de acord, aici, cu felul în care a portretizat autorul pe Claudia și Varvara. De ce ? Eu credeam că unul din aceste personaje, măcar una din aceste femei, așa cum a început la un moment dat Claudia, va fi pînă la urmă o activistă, un om, un erou pozitiv. Dar, nu, este o carieristă, un om care caută să-l despartă și pe băiat — Valentin — de tatăl-său. Evoluția lui Valentin chiar se datorește acestei intervenții a mamei sale, care vroia să-i creeze niște condiții ușoare de muncă, de viață. Iar Varvara, s-a văzut de la început, e un personaj negativ, a vrut să parvină.

L-aș întreba pe tov. Corneliu Leu de ce oare nu există și un personaj feminin pozitiv ? Au fost în acea perioadă destule femei, destule tovarășe care au activat și care au dat pînă la urmă un exemplu destul de bun în activitatea lor. Cred că este în intenția autorului să mai scoată o carte din acest ciclu. Aș propune, ca în cartea respectivă, poate pe undeva, să introducă și altfel de femei — nu vorbesc numai pentru că eu sînt femeie — dar, totuși, sînt și personaje feminine care au dat un exemplu bun în perioada aceea. Nu putem să susținem că toate femeile se aseamănă cu Claudia și Varvara.

VALERIU STOICA : *Înainte de a începe să spun ceva despre această carte, vreau să mulțumesc autorului pentru cuvintele frumoase pe care le-a spus despre colectivul nostru de muncă, despre acest așezămînt care găzduiește și această acțiune. Noi îi mulțumim foarte mult autorului. Poate că pe undeva am așteptat, ceea ce așteptăm în general de la literatura contemporană, dacă s-ar putea ca printre personajele principale ale unor cărți de referință să se rătăcească și cîte un laminorist de la întreprinderea Republica, cîte un muncitor. Este păcat, totuși, că mai ales în dramaturgie, majoritatea personajelor sînt ba ingineri șefi, ba directori, ba activiști, dar un laminorist n-am văzut niciodată, din păcate ; sau, dacă l-am văzut, era un personaj făcut repede, la „apelul de seară" pentru spectacolul de mîine, să zicem. Oricum nu sînt niște personaje de referință ale literaturii noastre contemporane. Cine știe, poate că altădată autorul va surprinde și această lume în cărțile sale. Asta nu înseamnă că lumea descrisă de autor și realitatea surprinsă de autor nu este pe măsura dorințelor noastre. Dimpotrivă, este o carte realistă foarte bine scrisă, o literatură de care într-adevăr noi avem nevoie. Acel oraș, acel vis al celor care au visat în perioada aceea, acel oraș construit de Neagu este o realitate concretă a lumii noastre contemporane. Chiar un personaj spune la un moment dat : „eu compar această realitate cu ce visam pentru ea". E adevărat că a mai apărut încă o categorie care atrofiază pe undeva aceste sentimente ideale. Foarte multe personaje din această lucrare sînt niște existențe reale pe care le întîlnim în viața de toate zilele. Valentin trece prin toate etapele, se convinge el singur, nu mai are nici o îndoială de ceea ce face și, într-adevăr, el își găsește singur acea certitudine de care avem nevoie. Vreau să-i mulțumesc autorului că, pe undeva, caută să demonstreze tineretului că nu trebuie să ia lucrurile gata fabricate ci e bine să caute. Nu explorînd, bineînțeles, lumea aceea destul de bizară, destul de ciudată pe care a explorat-o Valentin. Mi-au plăcut foarte mult anumite pasaje. Adevărat că romanul este plin de idei. Sînt anumite episoade, cam puține, — poate că am fi vrut mai multe — unde autorul parcă face un popas, lăsînd să se decanteze ideile, în conștiința cititorului. Pagina aceea unde descrie depozitul de fiare vechi este un trist și frumos poem, e o pagină de poezie. Pentru pagina aceasta, îi mulțumesc în mod deosebit autorului. Mi-a plăcut foarte mult.*

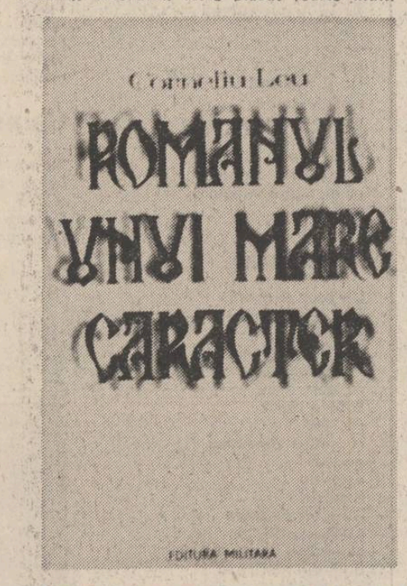

Eu nu vreau să pun întrebări autorului. Ceea ce a avut de spus a spus. Dacă pun întrebări, înseamnă că ori eu n-am înțeles, ori autorul nu a reușit să se facă înțeles. Realitatea este că noi, eu nu mă exprim în numele tuturor oamenilor muncii de la „Republica" dar, discutînd cu colegii mei care au citit această carte, avem nevoie de asemenea cărți și așteptăm o carte ca aceasta.

ION DINU : *Mi-aș permite să spun numai cîteva cuvinte. Aș vrea să accentuez, un singur lucru, prin cuvîntul meu — actualitatea acestei cărți. Eu nu am trăit perioada de timp de unde începe această carte, dar citind cartea am văzut că aceste personaje, prin felul în care au fost construite, descrise, opiniile exprimate de aceste personaje mi s-au părut ceva cunoscut. Mi s-au părut cunoscute pentru că ele există și în zilele noastre, atît personajele negative cît și cele pozitive. Există și un Saghin, și un Fane, dar, din fericire, există și un Neagu.*

Vă mărturisesc că acest personaj mie mi-a plăcut cel mai mult. Nu-mi mai aduc aminte exact cuvintele autorului dar, la un moment dat, spune că un asemenea om este făcut dintr-un aliaj rar. Cred că, într-adevăr, așa este. De fapt, autorul a vrut să spună că asemenea persoane sînt mai rare. Acest personaj în cartea sa întruchipează, după părerea mea, omul ideal al zilelor noastre, omul care are curajul să spună propriile sale puncte de vedere, să-și combată chiar superiorii cînd gîndește la un lucru anume : am opinia mea, așa mi-o exprim. Cred că un asemenea duel de opinii, o asemenea dezbatere despre etică și despre revoluție socialistă, cum este în această carte, este binevenit pentru noi, cititorii, ne face să luăm parte la aceste dezbateri, să ne implicăm în aceste opinii, între personaje cu caractere și opinii diferite. Și poate că unii cititori, regăsindu-se în pielea acestor personaje și-ar face un proces de conștiință și, eu știu, remediindu-și anumite deficiențe de gîndire sau de comportament... Cred că e binevenită o asemenea carte. Ca muncitor, aș avea și eu dorința aceasta, să se scrie o carte și despre noi, muncitorii. Pentru că, vă mărturisesc că nu prea am citit asemenea cărți. Ba, îmi aduc aminte, din păcate, nu știu precis cum îi spunea cărții, acum un an s-a mai lansat o carte a unei tovarășe scriitoare, nu-mi mai aduc aminte nici titlul acum, și am citit-o ; vă mărturisesc că am fost revoltat pentru că era tot așa, personajele principale — un director care pleca în străinătate, mai multe personaje dintre care pentru muncitori absolut toți negativi : ceva în genul acesta — niște oameni îmbrăcați în salopete care stau la periferia Bucureștiului... Dorința mea este să apară și o carte cu cît mai multe chipuri adevărate de muncitori.

ALEXANDRU HORIA : *Vreau să adaug și eu cîteva lucruri în legătură cu romanul lui Corneliu Leu. Tin să subliniez că romanul este un roman al conflictelor morale și este de relevat faptul că autorul nu are o viziune exterioară ci realizează o fină analiză psihologică a personajelor. Este un roman, în egală măsură, al analizei sociale și psihologice și această combinare a analizei duce la un mesaj și percutant și convingător, persuasiv. Rămîi în final cu imaginea unei demonstrații convingătoare, al unui elogiu adus muncii colective. Și dacă într-adevăr romanul are teză. — și are teză, ca orice roman politic — teza este demonstrată convingător.*

Ca roman politic — și acest lucru este pozitiv — nu rămîne la stadiul constatării, nu este expozitiv ci are un punct de vedere ideologic, este o proză de atitudine. Într-adevăr este o galerie de personaje și autorul reușește, prin fiecare capitol, să facă radiografia morală a conștiinței politice a personajelor și să realizeze un grafic al evoluției conștiinței politice a personajelor. Mi s-a părut realmente că scriitorul reușește să demonteze, piesă cu piesă, ca un ceasornicar, viața socială și să arate aspectele negative și oamenii care au dus la aceste defecte prin atitudini de tot soiul.

I se poate imputa autorului un oarecare didacticism, pentru că dialogurile par uneori niște prelegeri de etică. Și e bine ca autorul să evite aceste discuții explicit moralizatoare și să lase acțiunile să vorbească de la sine. Cu toate acestea romanul, în final, mi se pare — realmente — un elogiu al muncii și al moralei pozitive.

MILICĂ NEDEA : *Am citit cu foarte multă pasiune romanul tovarășului Corneliu Leu pentru că acțiunea, după cît am înțeles eu, se petrece în jurul anilor '50, cînd revoluționarii, membrii de partid și secretarii organizațiilor de bază depuneau unele eforturi susținute pentru realizarea țelurilor și idealurilor pentru care au luptat pînă în momentul respectiv și, că în orice situație sau în multe întîmplări din viață, de lîngă eroii pozitivi au trebuit să fie și unii eroi negativi care se confruntă cu viața de toate zilele, cu care ne confruntăm și astăzi. Pentru că mai citim în presă, mulți oameni sînt puși pe căpătuială, să strîngă bani nemunciți, oameni de diferite profesii — cum e în carte, de la un muncitor, pînă la un inginer, un doctor și un profesor s.a.m.d. M-a impresionat mai mult din lectura acestei cărți, gestul lui Valentin, dar în primul rînd gestul secretarului de partid, tovarășul Neagu, care și-a pus însăși viața lui în joc pentru realizarea țelurilor pentru care a luptat o viață întreagă ; m-a impresionat copia fidelă a secretarului de partid, fiul Valentin care a refuzat un trai ușor și ajutorul material pe care mama lui a vrut să i-l dea. El a vrut să-și ia pe cont propriu viitorul lui, pe care vroia să și-l clădească după concepțiile lui, după modul cum credea el ; un tînăr care nu și-a pus la bază în existența lui ajutorul acordat de mama lui care, după cîte am înțeles, era o femeie care vroia pentru copilul ei un trai mult mai ușor, fără muncă, un loc călduț, așa cum se mai întîmplă și astăzi, la mulți tineri de la noi. Aș vrea să-l întreb pe tovarășul Corneliu Leu dacă va continua seria acestor volume. Vreau să știu ce s-a întîmplat cu Valentin. Cum am zis, m-a impresionat gestul lui.*

NICOLAE STELEA : *Revin, pentru că din problemele pe care le-au ridicat aici colegii mei de întreprindere, eu aș vrea să mai punctez una. Mulți din cei care au citit cartea, și cu care am discutat, mi-au spus că ar putea fi un manual de comportament revoluționar.*

Am intrat în discuție cu ei și mi-au venit cu niște argumente interesante, ceea ce înseamnă că romanul, pe de altă parte, și-a adus încă o contribuție la ascuțirea interesului pentru omul nou și așa cum trebuie privit în literatura actuală omul nou : și anume faptul că o nouă calitate a omului este pusă în evidență în literatura noastră. Am să exemplific acest fapt. Iată ce cugetă Drăgan, la un moment dat : „Pentru voi un visător e un fel de netrebnic". Acest lucru eu nu l-am mai auzit spus, este spus cu tărie, chiar așa. Pentru că unii activiști mai puțin apropiați de ceea ce înseamnă omul, omul adevărat cu toată forța lui, îi tratează de foarte multe ori pe oameni global. Și acest personaj văzut în întreg, sigur, pierde foarte mult din calitățile individului care are sensibilitatea lui și care, visător fiind, este un posibil realizator de valori cu totul și cu totul noi și cu valențe extraordinare. De asemeni, aș vrea să-l mai citez pe Neagu, la un moment dat : „Sîntem de-abia la jumătatea drumului, adică acolo unde am dărîmat". Este foarte plină de înțeles această afirmație, este — cum să vă spun — percutantă pentru un om care își face procese de conștiință și se întreabă — oare chiar sîntem așa de cu tot sufletul, de multe ori, la ceea ce realizăm ?

Și această întrebare ne-au pus-o, și-au pus-o și colegii mei, unii dintre colegii mei nici n-au mai venit astăzi pentru că s-au simțit efectiv depășiți de carte și de problematica ce se va pune aici și, efectiv, le-a fost jenă să vină, că nu vor fi decît în postură de criticați, și nu au venit. Eu i-am invitat pe vreo doi, știind ce se întîmplă, și n-au venit.

ELENA HAITĂ : *Există o expresie la un moment dat :* „nu toți cei care și-au ridicat șapca și-au zis tovarăși — aceștia s-au mascat la un moment dat — dar oamenii au crezut că dacă și-au spus tovarăși, noi am crezut — spune Drăgan — că am creat un om nou".

NICOLAE STELEA : *Omul nou vine și amendează acest lucru. Valentin vine și își spune părerea sincer.*

Un ideal al lui Neagu : „urăsc omul care e numai de acțiune".

Încheie cu acel epilog superb : „comunismul adevărat îi deranjează pe mulți", *pe cei care nu au această ambiție revoluționară de a trece peste greutăți foarte mari și de a-și călca peste multe din carențele pe care și le simt, și le ascund ; dar nu sînt atît de mulți cei pe care-i deranjează, față de cei care îl construiesc, zic eu. De partea acestora din urmă sîntem noi, de partea lor sînt adevărul și viitorul nostru.*

POST RESTANT

EUGEN BOLDOR, Dej: „Vreau să vă trimit acum o schiță „Ultima noapte", care pare în general „un monolog interior", însă fără a fi inspirat nici din filmele „Ora zero" sau „Love story", și de asemenea cîteva versuri (n.n. versuri trimiteți secției de poezie). Dacă ați putea publica această schiță, sînt de părere că ar avea un succes relativ, ma-i ales dacă ar fi imprimată și felicitarea pe care o trimit". Cum nu putem publica schița dumneavoastră în întregime, reproducem doar începutul ei atît de spectaculos, fără felicitare: „Ningea în orașul „X", așezat la poalele carpaților, și Romana puse pe vechiul pian o partitură, ma-i precis, un divertisment în mi Bemol de W. A. Mozart, apoi, pentru că se plictisea, începu să cînte la pian, totul o plictisea în ultimul timp, chiar George cu care se căsătorise în urmă cu cîteva luni..."

PAUL BERARIU, Timișoara: „Întrucît nu posed mașină de scris și nici bani depuși în contul „irosirii" am transcris textul școlărește și vi l-am trimis. E drept că nu prea e politicos dar...". Nu e, mai ales că (trans) scrieți, în ciuda eforturilor, destul de urît. Cît despre valoare, am prefera să nu citim „înțeleg gnoseologia epidermei la frig", chiar dacă „Anomaliile literare" sînt mai degrabă fragmente (celule) dintr-un jurnal intim. V-am prefera și în scris „navetist", cu impresii proaspete și sincere din primul an de stagiatură. Oricum, nu credem în „Paralelipipedul sălii între delatări. Deplasări moleculare de la nord-est spre nord-vest. Perete încolăcit înspre var" ș.a. Ce ziceți?

O. VALERIU, Ploiești: Da. Sperăm să întîlnim în paginile revistei scurtul dv. poem în proză antirăzboinic „Întîlnire". Pentru aceasta, așteptăm numele real și întreg, cîteva date personale și o fotografie.

TRANDAFIR SÎNPETRU, Făurei: Deși vă cheamă cum vă cheamă, basmul cu Michiduță nu ne-a convins, mai ales că, deocamdată, nu ne-am gîndit să publicăm așa ceva (poate în „Luceafărul copiilor", suplimentul nostru). Deci, vă așteptăm cu altceva, pentru cei mari.

AUGUST IOAN, București: „...și vă previn dintru început că este întîia oară cînd trimit unei redacții proză. Explicația: mă consider poet. Și cred că aceasta se simte suficient îndărătul rîndurilor de proză... Cît despre proză, iată că nu știu nimic de ea. De aceea aduc în fața dv. cîteva mostre nu reprezentative, ci fortuit puse în situația de a mă reprezenta, fiind singurele la îndemînă". Am fi preferat să ne trimiteți ce considerați că vă reprezintă cu adevărat. În nici un caz nu putem să judecăm „fragmente" de nuvelă. Veniți la redacție cu toată nuvela și mai vedem dacă n-ar fi bine să rămîneți ce ați fost, poet.

ION MUNTEANU, Tîrgu Secuiesc: „Plimbarea" și „Tîrgul curților interioare" au suficiente calități pentru debutul dumneavoastră în proză cît de curînd. Mai mult sau mai puțin, de-acum înainte depinde numai de dumneavoastră.

VICTOR IANCULESCU, Brăila: Titlul, „Glorie locală", amintește direct de titlul unei cărți excelente a regretatului Eugen Seceleanu, „Eternitate locală". În rest, numai bine (portretul actorului Ioan Dog Belvedere), așteptăm, odată cu alt titlu, fotografia pentru a vedea ce și cum. La Belvedere, la Brăila.

MIREL ILIESCU, Deva: „Cu bine, și aș dori să aud de bine". Ne pare rău, dar nu întotdeauna auzim ce și cum dorim. Așa că, de data asta, auziți de rău, pentru că nu ne-a convins, schița vrea să fie enigmatică, dar este numai confuză. Totuși, o pagină și jumătate este prea puțin, deci mai trimiteți (inclusiv date personale).

VALERIA MORA, București. Aveți haz: „Oricum, m-am consolat spunîndu-mi că voi avea cîndva dactilografa mea". Dar de ce nu? Doar în fiecare dintre noi zace o mașină de scris, deci fiecare putem fi, mai devreme, ori mai tîrziu, propriul nostru dactilograf. „Răspundeți-mi dacă vă pot trimite și alte schițe, iar în final imaginați-vă o tînără de 18 ani, cu o înfățișare normală, nu are nimic fantastic, nici ochi verzi, nici păr blond sau brun, poate doar ochii sînt mari, asta mi-au spus și mie alții, deși eu nu cred asta, deci, o tînără care își duce două degete la un chipiu imaginar și vă salută..." De ce imaginar? Și de ce mai vreți sfaturi cînd știți să vi le alegeți singură; „hrana talentului e lectura!" Mai trimiteți, sînt atîtea șanse la 18 ani.

CHECHELUȘ MARIAN, ?: „Scriu revistei „Luceafărul" în speranța că această povestire sau acest scenariu pentru bandă desenată pot fii publicate..." Nu pot fii (sub. ns.), deși am rîs cu lacrimi.

A. N. CHIRILĂ, Hunedoara: Da, ați intrat în „Concurs". Vă aștept urgent cu alte lucrări, însoțite de o scurtă autoprezentare și o fotografie.

Iulian Neacșu

Starea poetică

Urmare din pag. 1

Și cît de dificilă este această căutare! Îmi spunea prietenul meu, Poetul Nichita Stănescu: „tu, conținut mai mare decît forma, iată / cunoașterea de sine, iată / de ce materia-n dureri ia naștere din ea însăși / ca să poată muri". Cît de greu este să dai lucrurilor un sens și chiar să te apropii numai de ele, căci: „Sinele încearcă din sine să iasă, / ochiul din ochi, și mereu / insuși pe insuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu".

Cu Nichita Stănescu poezia română a cîștigat o excepțională capacitate de a transmite concepte prin mijlocirea unor metafore ele însele conceptuale, dar sprijinite pe un univers contingent, familiar, din care sînt extrase semnificațiile cele mai adînci: „Dar mai înainte de toate, / noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvîrlim în altceva / cu mult mai înalt, în altceva... / care poartă numele primăverii... / A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor".

Cu Nichita Stănescu poezia română a intrat în poezia sfîrșitului de secol XX la nivel universal. E un fapt care a fost de multe ori constatat, din diverse unghiuri, dar — așa cum se întîmplă firesc în cazul poeziei de mare valoare — un nou argument tot se mai poate adăuga în sprijinul acestei afirmații.

Marea poezie nu materializează un sens preexistent, ea îl creează. Marea poezie nu înseamnă a tăia o porțiune a universului și a o orna, mai mult sau mai puțin înzorzonat, pentru a introduce o formă nouă în ansamblul formelor, ea creează un univers. Marea poezie creează o lume cu legi proprii, o lume a cărei înțelegere este solicitantă, provocatoare, dificilă, dar odată realizată această înțelegere, încadrarea cititorului în noua lume reprezintă o adevărată victorie într-unul dintre cele mai pasionante domenii de existență spirituală a omului: cunoașterea. Drumul însuși al minții în acest proces îți poate tăia respirația: „Voi alerga, deci, în toate părțile / deodată, / după propria mea inimă voi alerga, / asemeni unui car de luptă / tras din toate părțile simultan / de o herghelie de cai biciuiți".

Zadarnic am căuta aici o „imagine" care să dea satisfacție ochiului obișnuit cu lumea exterioară. Dacă există o imagine, ea este de fapt la Nichita Stănescu numai o porțiune a unui referent generat de semnificațiile nonconformiste ale cuvintelor. În felul acesta, poezia lui se constituie în ceea ce trebuie să fie poezia: într-o **stare. O stare** ce se sprijină pe cele mai curate și generoase sentimente: „A te sprijini pe propria ta țară / cînd, omule, ești singur, cînd ești bîntuit / de neiubire, / sau pur și simplu cînd iarna / se descompune și primăvara / își mișcă spațiul sferic / asemenea inimii / din sine spre margini".

Anul acesta se împlinesc douăzeci de ani de cînd Poezia românească a cîștigat o mare carte: „11 elegii".

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLVII)

COPII-MINUNE

România a avut, are și, mai mult ca sigur, va avea întotdeauna copii excepțional înzestrați. Să nu ne fie teamă de formula **„copii-minune"**, pentru că, dincolo de gravitatea ei, este cît se poate de reală. Din păcate, aproape că nu există părinte care să nu fie convins că propriul său copil are calități ieșite din comun, dar pe undeva totul se explică prin intermediul iubirii mistuitoare care îl animă și care transfigurează totul. În „Poezie și adevăr", **Johann Wolfgang Goethe** scria că **„dacă copiii ar crește mai departe așa cum se arată la început, am avea numai genii"**. Observația, deși ironică, este cît se poate de justă și adevărul este că în foarte multe cazuri cei care se anunțau de la cele mai fragede vîrste drept copii de geniu aveau să capoteze pe parcurs, împovărați de laurii prea timpurii, sau de austeritatea părinților, sau de secătuirea resurselor. Și totuși, conform unei pedagogii populare, **„ziua bună se cunoaște de dimineață"**. N-avem decît să privim în propria noastră istorie culturală și vom găsi numeroase exemple care îi infirmă pe sceptici. Iată de pildă cazul **Iuliei Hașdeu**, posesoare a unor calități care i-au uimit pe toți contemporanii: la trei ani știa să citească, iar la opt ani vorbea perfect limbile franceză, engleză și germană. Ca adolescentă o găsim la Sorbona, unde își trece strălucit bacalaureatul, pentru ca apoi să studieze tot la Paris literele, în principal, dar și limbile clasice, literatura antică, istoria, filozofia. Avea aplicații meritorii, totodată, pentru poezie, muzică, pictură și desen. Din nefericire, ftizia a răpus-o în floarea vîrstei, cînd de-abia împlinise 18 ani. Un alt copil extrem de dotat a fost și **Constantin Brâncuși**, care la vîrsta de cinci ani își confecționase în satul său gorjan, din cutii de coloniale, o vioară în toată regula, după rigori de acustică și geometrie cărora miinile sale măiestre le-au dat mai tîrziu dimensiuni magnifice. Despre **Nicolae Iorga**, ce să mai vorbim: el însuși povestește, în amintirile sale, că scrisul și cititul i-au venit în mod firesc, aproape odată cu nașterea; în jurul vîrstei de 35 de ani vorbea și scria în 18 limbi. Un exemplu strălucit l-a constituit și copilul **George Enescu** care, în anii studiilor sale vieneze, era comparat de presa locală cu Mozart și Paganini. Mai pot fi enumerate și alte nume, cu care cultura noastră se mîndrește, și care s-au afirmat încă din zorii vieții. În majoritatea lor covîrșitoare, ei au avut părinți buni și iubitori, o familie de o profundă moralitate, în buna tradiție a datinilor românești dintotdeauna, au avut prin urmare un climat prielnic în care firavele lor puteri și dorinți au putut înflori în pace. Priviți cît de adînc pătrundea **Dimitrie Cantemir**, în urmă cu aproape 300 de ani, resorturile cele mai intime ale educației: **„Legea florii vieții omenești este copilăria și așa-zisa adolescență, la care vîrstă ajungînd omul este ca și floarea: de se va lega la vreme bună, ea va face roadă bună, iar de se va lega la vreme rea, face și roadă rea. Apucăturile și obiceiurile bune sau rele pe care le vei dobîndi de copil le vei moșteni pînă la bătrînețe".**

Ei, bine, astfel de bune obiceiuri au, de cîțiva ani, și cei mai tineri slujitori ai muzicii românești. Se vorbește tot mai mult în ultima vreme despre valul de succese repurtate la prestigioase concursuri internaționale de către micuții noștri compatrioți. Ce este în realitate cu acest veritabil fenomen românesc și cum s-a născut el? Cum s-a ajuns ca România să fie din acest punct de vedere, raportat la numărul de locuitori, întîia putere muzicală a lumii? Explicațiile sînt multe, dar toate converg în jurul acelorași realități incontestabile: tradiție muzicală remarcabilă, priceperea educatorilor, dragoste și dăruire din partea părinților, muncă și de multe ori sacrificii ale micilor interpreți și, nu în ultimul rînd, condiții strălucite asigurate de forurile de resort, grijă și înțelegere matură față de viitorul muzicii românești. Practic, din anul 1981, de cînd s-a produs pătrunderea masivă a elevilor noștri în concursurile de peste hotare, așadar în numai cinci ani, au fost obținute cca 130 de premii, dintre care mai bine de jumătate sînt premii întîi. Proporția este senzațională și a smuls ropote de aplauze în numeroase săli de concert ale Europei, stimulînd imaginația gazetarilor de a găsi cele mai potrivite metafore și elogii. În special pianul, vioara, violoncelul și, în ultimul timp, chiar și baletul sînt cel mai bine reprezentate în vitrina de trofee a **Liceului de artă „George Enescu"** din Capitală — principala noastră pepinieră de talente. Astăzi, acești copii nu mai sînt simple promisiuni, ci adevărate certitudini. Presa de specialitate a lumii vorbește cu admirație despre nume ca: **Răzvan Aliman**, violonist care a obținut premiul I și un premiu special la un concurs din Cehoslovacia, **Dinu Bilciurescu**, alt violonist, care la numai 12 ani a fost încununat cu un premiu special în Anglia, marele Yehudi Menuhin declarînd presei că micul român **„este o speranță a muzicii mondiale"**, apoi pianistele **Iulia Dobrescu**, de 7 ani, și **Mădălina Pițu**, de 10 ani, care au cîștigat premiile I și, respectiv, II, la categoriile lor de vîrstă, în cadrul unei puternice întreceri de la Morcone, din Italia. La concursul Wieniawski din Polonia, **Simona Moise** a primit premiul I, iar alți doi români, **Bogdan Bobocea** și **Ruxandra Simionescu** au fost distinși cu cîte un premiu II. Tot în Italia, la Catanzaro, **Valeriu Rogacev** a obținut premiul I absolut, fiind invitat apoi — la numai 14 ani, rețineți — să susțină un turneu de recitaluri în Grecia. **Maria Luiza Botez**, distinsă la Salerno și Senigalia, a concertat apoi, din inițiativa unor foruri muzicale, la Viena și respectiv, Mantova, într-o sală istorică, reputată pentru faptul că aici a cîntat și copilul-minune al muzicii universale, Mozart, la vîrsta de 9 ani. Mai pot fi amintiți **Dan Claudiu Vornicelu**, cu un premiu I în Cehoslovacia și cu un premiu special la concursul Wieniawski (distins, de asemenea, și cu Mențiune a revistei „Săptămîna" pe anul 1985), apoi **Răzvan Vasilache**, premiul I la Stresa, în Italia, **Horia Mihail**, ce s-a întors din aceeași țară, mai exact de la Senigalia, tot cu un premiu I, precum și **Mirela Tomescu, Mihai Ghiga, Cristina Tomescu, Bogdan Florescu, Simona Somăcescu** și mulți alții. Și un amănunt nu lipsit de interes: la concursul de la Stresa, din 1982, cei zece copii pe care i-am trimis au dobîndit zece premii întîi, iar la acela de la Senigalia, din 1983, președintele juriului a declarat presei că manifestarea a fost dominată de succesul românilor. Iar patria lui Verdi știe muzică și se pricepe la talente.

O evidență a ultimilor doi ani de învățămînt este cît se poate de grăitoare: în 1983—1984 au fost obținute 43 de premii internaționale (dintre care 12 premii I) iar în 1984—1985 elevii liceului au fost distinși cu 36 premii internaționale (dintre care 13 premii I). O performanță recentă a fost realizată, de asemenea, la Stresa: fiecare dintre cei 23 de participanți români a obținut cîte un premiu. Referindu-ne la ultimul an de învățămînt, se mai cuvin semnalate performanțele violoniștilor **Paul Staicu** (premiul I absolut la Cantanzaro în Italia) și **Liviu Prunariu** (premiul I absolut la Usti Vad Orlici, în Cehoslovacia). De asemenea, Corul feminin de cameră a fost încununat cu premiul II la Concursul de la Toulouse.

Așa după cum am aflat de la directoarea Liceului „George Enescu", profesoara **Lavinia Coman**, în primăvara aceasta vor pleca loturi noi de elevi la concursuri care se vor desfășura în Cehoslovacia, Italia, Uniunea Sovietică, Polonia, R. P. Chineză, Spania. Să le urăm succes și să fim cu inima alături de ei, pentru că merită cu prisosință. Asemenea copii aduc cinste și glorie țării și, dacă ne gîndim că există și alții, matematicieni, chimiști, pictori, fizicieni, poeți și sportivi care la olimpiade internaționale, festivaluri sau concursuri uimesc lumea cu talentul și virtuțile lor, vom avea o idee și mai limpede despre măreția vîrstei de bronz în România acestor ani ai omeniei și demnității!

Corneliu Vadim Tudor

Intimitatea primăverii

B*iblioteca „Mihail Sadoveanu" din Capitală găzduiește în aceste zile o frumoasă expoziție de tapiserie, artă vestimentară și imprimeuri, semnată de Lia-Maria Andreiță. Deși cuprinde un număr relativ mic de lucrări, expoziția încorporează în structura sa un larg evantai de simboluri și expresii cromatice care definesc, în ansamblu, așa cum de altfel ne avertizează și autoarea în titlul înscris pe catalog, vîrsta de început a primăverii. E vorba, mai exact spus, de o primăvară surprinsă nu sub aspectul manifestărilor sale exterioare, ci portretizată, dacă ne este îngăduit termenul, din lăuntrul intimității ei, acolo unde doar un ochi avizat îi poate percepe adevărata măreție.*

Cum primăvara obligă, firește, pe cei ce „suportă" astfel de obligație, la poezie, Lia-Maria Andreiță îi iese în întîmpinare cu imagini poematice care își legitimează originalitatea fie prin ele însele, fie prin tematica extrasă din teritoriul pur al poeziei. Bunăoară, tapiseriile numite „Pietre de rîu", „Pietrele universului" și „Pietrele vieții" au o „prozodie" aparte, constituindu-se în narațiuni plastice deosebit de sugestive. Dacă rîul curge, și asemenea lui curg universul și viața, pietrele rămîn să vorbească despre felul și sensul curgerii, vorbind cu atît mai convingător cu cît limbajul lor se sprijină pe sunetul dens al culorii. Lucrările intitulate „Oase plîngînd" și „Prin tunelul oranj" recompun, se înțelege, cu instrumentele specifice genului, elemente din lumea poeziei lui Nichita Stănescu, conectîndu-le la propria lor poezie. Cu toate că duhurile n-au materialitate, deci nu se văd, cel al pădurii pare să infirme regula înfățișîndu-se, în unul din tablouri, ca o unduitoare lumină albă ce lunecă prin interiorul copacilor, clătinîndu-le gîndurile, nu și frunzele însă, troienindu-le seva, dar nu și inelele, cu liniștea și, în același timp, cu țipătul ei. Doar el, copacul solitar, din tapiseria cu același nume, rămîne în afara acestei procesiuni, deși, fără îndoială, trebuie să știe cîte ceva despre ceea ce înseamnă duhul pădurii.

Aparținînd și ele artei autentice, articolele vestimentare și imprimeurile prezente în expoziție completează în chip fericit imaginea primăverii pe care Lia-Maria Andreiță ne-o dăruiește acum... la început de primăvară. Gestul nu are deloc nuanță pleonastică, pentru că, la o privire atentă, în fiecare din lucrările expuse în holul Bibliotecii „Mihail Sadoveanu" se deslușește însăși vibrația cromatică a sufletului autoarei lor.

«Pietrele Universului» – tapiserie de Lia Maria Andreiță

Ștefan Mitroi

MEMORIA ARHIVELOR

„Ziua venea de demult..."

Urmare din pag. 1

le fie odihna lor făr' dă a-i supăra, cum și în sărbătorile dă praznice mari nu să îndatorează a lucra.

3. Lucrul linii însă să-l facă subțire, după forma fabricii, iar nu după cum este nefolositor și netrebuincios la îmbunătățirea postavului.

4. În săptămîna ce lucrează, plată de bani nu este, că pentru aceia sînt scutiți și pentru aceia plătește epistatul dajdea lor.

5. Cînd vreunul va fi în adevăr bolnav și neputincios de a lucra, să nu fie supărat sau silit în zilele boalei lui.

6. În săptămîna ce sînt slobozi, vrînd pentru folosul și cîștigul lor a lucra lînă de a fabricii, să le plătească epistatul dă oca cîte 60 de parale pe cîte oca va lucra.

7. Cînd vreunul nu va urma a veni în săptămîna dă lucru la fabrică, epistatul să-l arate la spătărie și dumnealui vel-spătarul să-l puie pe acel postăvar să plătească taleri cinci la fabrică, sfîrșind lîngă aceasta și cu poruncă strașnică atît către epistat ca să să păzească orînduiala, cît și către postăvari ca să urmeze întocmai după această hotărîre. Iar cînd nu vor fi următori acestui cu destulă ușurință așezămînt, îndatorează pe epistat să înștiințeze mării-sale prin dumnealui vel-spătar că nu numai să se osîndească cu pedeapsa ocnii, ci și lucrul și alișverișul postavului sumănesc să să ia dă la dînșii și să să dea la fabrica aceasta. /.../"

1799, septembrie 17

★

Din Raportul autorităților militare către tezaurariatul cezaro-crăiesc al minelor din Transilvania.

„Am sosit în localitate în ziua de 11 seara la orele 9 și nu mică mi-a fost mirarea de a afla încă de la instalarea mea în locul de cazare că, din ajun, minerii din schimb și-au depus uneltele, refuzînd să mai lucreze /.../

Puțin timp după aceea s-au prezentat în fața mea unii dintre mineri, plîngîndu-se despre mizeria lor și lipsurile apăsătoare, precum și despre situația lor, care i-a silit să refuze o dată pentru totdeauna /.../

Deoarece însă în aceste împrejurări munca în mină a rămas în continuare suspendată, spre marele dezavantaj al administrației statului, ca și al minerilor, iar în dimineața de 15 delegația minerilor a venit la mine, care i-am îndemnat să se întoarcă la muncă pînă cînd va interveni o decizie de sus, ei mi-au făgăduit că sînt dispuși să lucreze; eu am comunicat aceasta domnului administrator minier și împreună am convocat la ora 11 muncitorimea minieră, care a declarat în unanimitate că va relua lucrul, dar numai pînă cînd forurile superioare vor consimți la un alt acord; care să permită cîștiguri cu care să se poată trăi sau vor renunța la munca în acord, în cazul contrar ei fiind siliți, spre părerea lor de rău, să-și caute un rost în altă parte și să-și părăsească casa și gospodăria. /.../".

Băița, în 17 aprilie 1804

★

Din cererea membrilor Asociației Generale a Muncitorilor din Timișoara adresată Ministerului de interne:

„Membrii Asociației generale a muncitorilor din Timișoara roagă respectuos de a li se acorda înalta aprobare în vederea libertății întrunirilor și a exercițiului nestingherit al activității asociației pe baza statutelor depuse de mai multă vreme spre înalta aprobare. /.../

La adunarea muncitorilor, care a avut loc la Timișoara în ziua de 11 octombrie 1868 cu autorizația onor primăriei orașului, s-au citit și distribuit statutele. /.../ Adunarea a adoptat cu unanimitatea voturilor, însărcinînd totodată comitetul ales dinainte să deschidă un registru de înscriere a membrilor; peste 300 de muncitori au stăruit să fie înscriși. În sfîrșit, adunarea a hotărît ca, în scopul organizării în continuare a filialei din Timișoara a asociației, să se întrunească în fiecare sîmbătă după-amiază într-un local anume stabilit cu titlu provizoriu, pînă cînd statutele vor fi încuviințate de înaltul minister spre a desfășura o activitate avînd ca obiect procurarea de mijloace de culturalizare, discutarea problemelor la ordinea zilei, înființarea caselor de asistență menționate în statute, în special în vederea unei mai bune utilizări a puținelor ore de destindere pe care le au muncitorii la dispoziție pentru ținerea de ședințe, pentru ca pătura muncitorească să-și însușească formele de comportare, tactul și înțelegerea parlamentară, pentru ca astfel pătura muncitorească să devină aptă pentru o cultură superioară și să năzuiască spre civilizație /.../

Drept urmare a celor expuse, nu numai ni s-a interzis orice fel de activitate în cadrul asociației, dar s-au și dizolvat, prin amenințarea recurgerii la arme, toate întrunirile sociale; de asemenea ne-au fost confiscate toate cărțile. /.../"

Timișoara, la 30 aprilie 1869

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXII)

Marele Han ajunge în fața iurtei imperiale galopînd și mai năpraznic pe scurtul traseu ce desparte ultimul val de pămînt de intrarea cortului.

E aproape lumină. Dinspre orașul năclăit în fum și aburi răzbat strigăte nedeslușite. Mirosuri puternice de carne proaspătă, seu, baligă de animale, fum iute iscat din pîlpîiala bucătilor de tizic, aromele crude ale ierburilor de stepă, tot acest miros cunoscut și îndrăgit, dar pe deasupra altul, mai perfid și nesuferit, de parfum, dulce și grețos, cu care în ultima vreme se împrospătează nevestele războinicilor.

Nu suportă această aromă, care îi tulbură mințile și îi întoarce stomacul pe dos. Îl simțise din plin în una din escapadele sale războinice din China, într-un palat de o construcție bizară, ca un fel de pasăre cu aripile ridicate a zbor, cu mici geamuri rotunde ca niște ochi indiscreți priviți din afară, unde toată mobila era poleită cu aur și chiar rogojina așezată la picioarele unui pat mic și incomod strălucea bătută în pietre scumpe.

Acolo simțise pentru prima oară mirosul acela care îi tulbura măruntaiele. Nu știa de unde vine și în cele din urmă descoperi într-un colț o tavă în formă de lotus care fumega stins.

...Străjerii din fața iurtei văzîndu-l, căzură cu fața la pămînt.

Numai șeful gărzii rămase în picioare și îi deschise ușa înclinîndu-se adînc.

Marele Han descălecă. Își lăsă armăsarul în grija soldaților și fără să privească în jur, fără să scoată o vorbă, intră în iurta imperială.

Tronul său, captură de război, îl așteaptă strălucitor acoperit cu o blană de tigru.

În spatele lui, pe un fel de pat lung, un fel de divan pe care obișnuiește să se odihnească sau să primească solii neînsemnați stînd cu picioarele încrucișate, iritată și bănuitoare, îl așteaptă soția sa Bordu.

Probabil că-l așteaptă demult. Asta se vede după fața ostenită și ochii cu pleoapele căzute după urmele de seu care s-au scurs topindu-se de căldură din părul ei negru-albăstrui, după mulțimea cojilor de portocale azvîrlite în jur la întîmplare.

Îl așteaptă de mult și acum, ochii strălucind de mînia și gelozia care-o roade în ultima vreme. Îl întreabă unde a fost, la care dintre cătelele haremului, din ce în ce mai bogat.

Nu-i răspunde. Simte doar mirosul acela grețos de parfum răzbind dinspre trupul nevestii și în minte i se reînnoadă imaginea acelei după-amieze petrecute în sala somptuosului palat din Țara Chitailor.

Se așează icnind pe tronul bătut în pietre scumpe, ochii lui abia se zăresc prin deschizătura oblică a pleoapelor. Bate din palme și cere să vină Argun, cîntărețul din balalaică. Vrea să-l audă înfiorînd strunele subțiri, are o slăbiciune pentru el deși trebuia să-i taie demult capul acestui bețiv nerușinat care i-a pierdut, sau a schimbat pe băutură, balalaica de aur curat pe care i-o făcuse cadou un prinț chinez. În afară de asta, știe de la una din femeile lui că Bordu îl înșală cu acest vierme desfrînat.

Nu-i pasă. Bordu și-a pierdut demult farmecele de femeie și acum trupul ei, odinioară mlădios ca o trestie, e puhav și gras, ochii nu mai au strălucire, sînii i-au căzut și s-au scofîlcit.

Nu simte nici un fel de atracție carnală pentru ea, doar o dragoste aproape frățească, un fel de devotament cimentat în cei treizeci de ani de cînd sînt împreună. Cîntărețul intră aproape tîrîndu-se, se apropie și-i sărută vîrful cizmei cu catarame de aur. Rămîne cu fața la pămînt așteptînd ordine.

Bordu se ridică îmbufnată și părăsește iurta imperială. Hanul surîde în colțul gurii. Asta și dorise. Să rămînă singur cu acest afurisit de cîntăreț care-i va îngîna cu voce subțire melodia lui preferată, un fel de cîntec modulat cu accente de sfîșietoare tristețe.

Inima lui rece ca o bucată de bronz tresare încălzită cînd aude această melodie și el cade într-o dulce visare. Revede palatul somptuos, încăperea plină de statuete de aur, bazinul din mijloc în care înoată lenesi niște pești roșii, tava în formă de lotus în care ard mirodenii ciudate și, într-un colț, speriată, mică și grațioasă, o tînără kitaikă care-l privește cu ochi măriți de groază. E fină ca un porțelan și gleznele ei par lucrate în fildeș vechi și are picioarele mici ca niște vrăbii și ochii de culoarea aurului. E una din roabele aduse de Subotai, generalul ciung și chior, cel mai viteaz dintre războinicii lui care nu știuse niciodată ce înseamnă înfrîngerea.

Trei zile a ținut-o în aceeași încăpere cuprins de o inexplicabilă patimă, privind-o blînd și mîngîindu-i în neștire mîinile mici de fetiță. Aflase că e din neam de prinți și vroia s-o declare favorită absolută în ciuda protestelor aprigei Bordu. Mica prințesă îl privea cu ochii plini de frică și nu se mișca din colțul unde se așezase pe o grămadă de perini colorate. Trei zile rămăseseră împreună și dăduse ordin să nu fie deranjat de nimeni, sub nici un motiv. Și iată că în ultima zi, cînd încercase să-i desfacă bluza subțire și să-i sărute sînii, prințesa zvîcni de lîngă el și-și înfipse un pumnal mic de argint drept în inimă. Vede și acum sîngele ei curgîndu-i pe mînă, simte și acum aceeași durere vie și năprasnică pe care o mai încercase doar la moartea mamei sale și nu înțelege nici azi, cum n-a înțeles nici atunci, de ce anume se omorîse făptura aceea mică și speriată ca o căprioară.

Lăutarul cîntă ultimele acorduri ale melodiei și după ce termină așează instrumentul lung, cu o singură coardă și cap de cal, alături pe covor. Hanul stă nemișcat. Ca o mască de ceară îi este chipul și ochii s-au închis de tot. Nu se știe dacă doarme sau meditează. În cele din urmă desface încet pleoapele. Face un semn scurt din mînă și lăutarul se retrage cu spatele, fericit că a scăpat și de data aceasta.

De undeva, din dreapta iurtei imperiale, lunecă spre el ca o umbră învățatul kitai cu bărbuța lui de țap. Face plecăciune împreunîndu-și mîinile și așteaptă vorbele hanului.

Hanul vrea să știe în ce an se află și kitaiul îi spune că domnește *anul Șarpelui*. Deci au trecut de zece ori cîte douăsprezece cicluri de cînd s-a născut el. Nu știe dacă e mult sau puțin, dar se simte bătrîn și ostenit. Îl preocupă tot mai intens în ultima vreme vîrsta și, mai ales, vrea să știe dacă există leac împotriva morții.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Așchii

În 1984, Nicolae Prelipceanu își publica textele mai reprezentative în colecția **Hyperion** a editurii Cartea Românească, sub titlul **Degetul de gheață**. Poezia lui N. Prelipceanu nu propune o materie inedită, o viziune specială asupra existenței, un stil, un univers (ținut liric, continent liric etc.) recognoscibil sau o inefabilitate singulară care să justifice atîtea absențe; așa se explică greutatea comentatorului de a-l diferenția. Poate că de aceea este izbitoare, de la un capăt la altul al cărții, cu mici excepții, sărăcia expresiei. Versurile incolore nu trebuie căutate cu lupa, pîndite: ele se impun ca atare după principiul nonșalant al cantității informe: „toate acele momente solemne / pe lîngă care trecea nepăsător / un necunoscut de statură potrivită", „n-am plecat de aici niciodată / și niciodată nu m-am întors / anii m-au întrebat cum mă cheamă / dar am uitat", „Pe urmă duminicile s-au mai rărit / și vechile cuvinte nu mi s-au mai spus / auzeam tot mai des cum trece trenul / ducîndu-mă", „Zilele trec foarte greu / vin mereu altele decît cele pe care le aștepți / mereu altceva se întîmplă decît / ceea ce trebuie să se întîmple", „Iubirea e ca moartea sau vîrstele ce trec / și lasă-n tine semne pe care nu le știi / nu linia pe frunte nu firul alb de păr / ci-ndepărtat ca zborul albastrei ciocîrlii // le cauți restul vieții cu un presimț (sic! amar / că vei găsi aceleași ce le-ai avut mereu / și ți se împlinește și spui că nu există, / și ele sunt acolo și tu nu știi / nici eu", „în ce privește restul vieții tale / dinainte sau din prezent / n-am îndoieli colosale / că pot fi atent" (versurile sînt chiar din cartea lui N. Prelipceanu) „O tu unde ești la această oră / de ce nu pot ști nimic despre tine / îmbrățișarea ta se îndepărtează / deși tu spui că dimpotrivă ea vine.

Platitudinile sînt inegalabile și, deci, inanalizabile: „Triste sunt semnele de întrebare / asupra a ceea ce știm / dragostea oricît e de mare / o s-o sfîrșim". Jocul de-a amețeala în dizertații lirice, îl știa bine Nichita Stănescu. Calmul plat al poetului Prelipceanu produce versuri surprinzătoare prin îndrăznețul lor mimetism: „Despre dorința de a scrie a omului / nu știu dacă s-a scris ceva egal ei / despre dorința de a zbura a păsării / nu știu dacă aripile ei au zburat egal / despre dorința de a fi a păsării și a omului / nu știu dacă s-a existat în egală măsură / despre egala măsură nu cred însă / că a fost măsurată de om și de pasăre / și nu cred că pasărea a măsurat omul / și nu cred că încă omul a măsurat pasărea". Păzindu-se, cu strictețe, de retorica tradiționalistă, autorul își expune punctul de vedere asupra întrebării retorice: „Pentru ce atîta egocentrism / de unde atîtea resurse de a nu te simți / decît pe tine / de unde atîta nesimțire". Alte versuri nu ne pun în fața unor revelații poetice compensatoare: „nici mișcarea încețoșînd încet-încet totul / descriind o altă mulțime de gînduri / de combinații posibile ale gîndirii / nici buzele mele nu au rostit nici un nume". Repetiția lui **nici** ar putea avea o semnificație însă — forțată. „din vagonul acesta nu se vede nimic / afară / într-un colț stau eu / fericit că nimic nu se poate citi în ochii mei". Cultivînd un lirism al indiferenței existențiale, autorul e indiferent în fața proliferării redundanței în propriul text: „Urmărit pas cu pas / în ochi cu portretul urmăritorului / în inimă cu apologia urmăririi / făcînd pașii cît mai mici / pentru ca urmărirea să decurgă în liniște". Nevoia de a explicita (redundant) s-a transformat în metodă; „sînt multe polemici în jurul ei / împrejurul ei și chiar în interiorul ei / s-a muncit mult pentru ea / și împotriva ei și independent de ea". Preocupat să dea un sens anodinului, scrie versuri anodine: „Ce de lucruri ce de rarități pe masa mea / în fața ochilor / doi nasturi singuri două reptile rotunde pietrificate (în sfîrșit, un vers) / fac umbră hîrtiilor și creioanelor / pe măsură ce îi privesc îi înțeleg tot mai puțin / nu-mi dau seama ce vor și ce caută aici" etc. N. Prelipceanu este un autor care vrea să obțină poezia prin mimarea sceptică a stărilor poetice confuze. Limbajul lui este neutral, șters. Poate că, prin lipsa lor de expresie, textele vor să comunice o carență de expresivitate a existenței ca atare. El este un ludic fără pofta jocului, de aceea practică o ironie crispată. Rareori, poemul își asumă conotații mai complexe. Epica devine eliptică și textul se încordează „Bătut strivit călcat de automobile / surîsul e întins într-o baltă de sînge / noaptea salcîmii îndrăznesc să se scuture / toamna pe furiș / trupul dus de-aici / încotro nu se știe / greu trage în balanța surîsului un corp cunoscut / bărbatul a murit sau nu / marca mașinii Gioconda" („Gioconda"). Se mai pot cita versuri disparate: „Nu vor afla niciodată cît cîntărește sufletul meu / menta sălbatică știe" sau „Trei oameni singuri în camera albă / fumul țigării încolăcindu-i / — o presimțire a lui Laocoon". Această concentrare a versului este favorabilă tipului de lirism practicat de N. Prelipceanu. La nota bio-bibliografică aflăm o propensiune, discretă dar explicabilă, către cantitate: zece volume de versuri și cinci premii ale Uniunii Scriitorilor. Problema nu ține însă de estetică, ci de sociologia literară a momentului.

Peisaj de Sabin Ștefănuță

George Alboiu

m a p a m o n d

léopold sédar senghor

POEZIA MEDITERANEANĂ CA SIMBIOZĂ A CULTURILOR

Cuvînt rostit la cel de-al VIII-lea Congres Mondial al Poeților. Corfu, 28 sept. 1985

Iată-ne așadar întruniți pentru a mai sta o dată de vorbă despre acea activitate superioară a omului, care este **Poezia**, «creația» prin excelență, potrivit etimologiei grecești a cuvîntului. Și nu din întîmplare ne-am adunat în Corfu, insulă grecească, în această Mediterană care unește cele trei continente ale Lumii Vechi parcă pentru a le invita, din nou, la dialog. Și, iarăși, nu din întîmplare am ales ca temă a congresului nostru **Poezia mediteraneană.**

Fostul meu dascăl de la Paris, profesorul Paul RIVET, cel care a întemeiat Muzeul Omului, ne învăța, punînd degetul pe o hartă a lumii : «Aici, la latitudinile Mediteranei, și începînd cu această mare, s-au format în jurul pămîntului, prin simbioză biologică și culturală, cele dintîi și cele mai mari civilizații umane». Și ne cita popoarele care le elaboraseră : egiptenii, sumerienii, asirienii, indienii, chinezii, grecii, latinii, evreii, arabii. Fără să-i uite pe azteci și nici pe mayașii din America Centrală. De vreo 50 de ani încoace, această tează a fost confirmată de cei mai mari biologi. Vă invit să consultați lucrarea lui Jacques RUFFIE, intitulată **De la biologie la cultură /De la Biologie à la Culture/.**

Ca să revenim la țările mediteraneene, popoarele care trăiesc în ele astăzi sînt mai cu seamă alcătuite din **albo-europeni** — sau, dacă preferați, din indo-europeni — din semiți și din africani, vorbind și unii și alții limbi flexionare sau limbi aglutinante. Dar, așa cum ne spun etnologii, dacă ne întoarcem în timp, înaintea celui de-al VI-lea mileniu î.e.n., vom găsi, în jurul Mediteranei, popoare de culoare brună, popoare vorbind limbi aglutinante : «mauri» și «etiopieni», în sensul grecesc al acestor cuvinte. Încă și astăzi, limbi ca basca, berbera și turca sînt limbi aglutinante, cum erau, la vremea lor, vechea egipteană și ligura, fără să uităm limbile iberice.

As vrea să zăbovesc, înainte de-a trece la poezie, asupra temperamentului mediteranean, pentru că tocmai el ne permite să trecem de la Biologie la Cultură : la Poezie. De fapt, îndată după cel de-al doilea război mondial, a luat naștere o nouă știință, **Caracterologia**, al cărei obiect este studiul caracterelor și al temperamentelor. Ea deosebește mai multe **etnotipuri**, în rîndul cărora cel care ne interesează cel mai mult este cel al **Fluctuantilor.** Într-adevăr, caracterologii îi consideră Fluctuanți pe toți mediteraneenii, africanii și latino-americanii, dar și pe japonezi. Toate aceste popoare se caracterizează în chip esențial printr-o sensibilitate bogată și profundă, la fel ca și, în mod paradoxal, scandinavii și alți nordici. Dar ceea ce-i distinge pe Fluctuanți este reacția rapidă, adesea pasionată, față de impresiile lumii exterioare, după cum, de altminteri, și față de ale celei interioare.

E cazul să trecem la poezie, care, fiind în același timp o creație, este, mai întîi, expresia unui sentiment, mai exact, a unei **idei-sentiment** : un cîntec.

★

Studiind feluritele elemente, aspecte și modalități ale poeziei mediteraneene, vom începe cu poezia greacă. Mai întîi, Congresul nostru are loc în Grecia. Și, mai ales, după cum am lăsat să se înțeleagă, la început, în acest an de grație 1985, ne aflăm încă, de vreo 2 500 de ani, sub influența dar și sub farmecul magic al cuvîntului elenic. Iar pentru noi, poeții, acest ultim aspect este cel mai important. Într-adevăr, în secolul al V-lea î.e.n., grecii, care începuseră să asimileze strălucitele civilizații ale Orientului Apropiat, au preluat, din mîinile Egiptului-Mamă, torța civilizației umane.

Acestea fiind zise și pentru a ne întoarce la cuvîntul grec **poiêsis**, sensul lui de «poezie» este relativ tîrziu.

Vorbesc aici, bineînțeles, despre greaca clasică pe care am predat-o, și vă rog să-mi iertați pronunția moștenită de la Erasmus. În Grecia, poezia este mai întîi **ôdê**, «odă», care înseamnă «cîntare», spre deosebire de **lexis**, «cuvînt». În Grecia, arta cîntecului a început, ca și la celelalte mari civilizații umane, prin **animarea** ceremoniilor religioase, «animare» în sensul etimologic al cuvîntului. Într-atît încît, în grecește, cuvîntul **umnos**, «imn», pentru a desemna cîntecul ceremoniilor religioase, a fost mai întîi folosit cu un complement în sintagma **umnos ôdês**, «imn al cîntecului».

În general, cîntecul poetic a fost inventat pentru a exprima în comun sentimente colective sau, mai degrabă, **idei-sentimente**, cum îmi place să le numesc. Astfel, la începutul istoriei lor, grecii cîntau la marile ocazii ale vieții publice, ba chiar și familiale, poeme funebre sau **threne**, poeme nupțiale sau **hymenee**, poeme de rugăciune sau **peani**, în sfîrșit, poeme epice, dintre care cele mai celebre sînt **Iliada** și **Odiseea.** Din aceste prime cîntece scrise s-a născut poezia în sensul modern al cuvîntului. La început, nu era vorba decît de-o cîntare monotonă, de un fel de psalmodie, din care, simplificînd-o, s-au păstrat o anumită melodie și un anumit ritm ce au alcătuit versul. Eu am înțeles cu atît mai bine acest proces cu cît în poezia populară a poporului meu — poporul **serer** [1]) — același poem poate fi, **ad libitum**, cîntat în polifonie sau, pur și simplu, declamat, ritmat.

Deschid o paranteză, deoarece dumneavoastră ați putea să-mi spuneți că senegalezii sînt vest-africani și nu mediteraneeni. Ați avea dreptate. Numai că strămoșii popoarelor «senegaloguineeze» ori «vest-africane», pentru a mă exprima ca lingvistul Joseph GREENBERG, deși părăsind malurile Nilului în mileniul al XI-lea î.e.n., vorbesc încă limbi aglutinante cu categorii nominale ca și vechea egipteană.

Să ne întoarcem la poezia cîntată : era acompaniată de instrumente cu coarde, ca titera și ca lira, dar și de instrumente de suflat, ca flautul. Cu toate astea, poeții greci au lucrat mai puțin la îmbogățirea instrumentelor și a modurilor sau gamelor — și, în acest fel, a melodiei — decît asupra ritmului. Cum spun Alfred și Maurice CROISET, «ceea ce determină caracterul ritmului grec este, înainte de orice, raportul de durată care există între timpul „tare", accentuat, și timpul „slab", neaccentuat, al fiecărui picior». Mai multe picioare constituie un **metru**, mai multe metruri — un **vers**, iar mai multe versuri, grupate, o **strofă.** Poeții cei mai mari sînt aceia care aleg cel mai bine picioarele, metrurile, versurile, strofele potrivit ideilor-sentimente care-i animă și pe care vor să le stîrnească auditoriul : veselie, entuziasm, tristețe, noblețe, eleganță etc. ...Pentru a încheia, adaug că, la început, poetul era, în același timp, propriul compozitor și interpret. Își cînta poemul acompaniindu-se la titeră, la liră, la flaut.

Între timp, odată cu dezvoltarea civilizației grecești, apare lirismul melic sau de ceremonial care introduce cîntul coral și dansul. Corul nu înseamnă încă polifonie, ci modulații în interiorul gamelor bogate în semi-tonuri, ba chiar în pătrimi de ton. Este vorba, printre alte genuri, de imnul eroic și de oda triumfală, fără să uităm corurile tragediilor și pe cele ale comediilor. Mă gîndesc la poeții și compozitorii de geniu care au fost, între alții, Pindar, Eschil și Aristofan.

Ceea ce am spus despre poezia greacă se regăsește, **mutatis mutandis** și în liniile ei generale, în celelalte poetici mediteraneene. Numai că, pentru a vedea mai limpede acest lucru, trebuie să considerăm, în afara acestui substrat, rasa și cultura — albo-europeană, semitică sau africană — și influențele care le-au îmbogățit.

Am să trec repede peste poezia latină, deși, cu Imperiul roman, civilizația latină a acoperit un moment Orientul Apropiat, Africa de Nord și Europa occidentală. Imperiul roman mostenise civilizația greacă mai ales în domeniul poeziei savante și în cel al teatrului. Și, sub domnia lui Augustus, chiar s-a străduit să înlăture influențele Orientului Apropiat și pe cele ale Africii. Împăratul în persoană a condus campania împotriva religiilor orientale, care erau la modă, mai ales împotriva cultului egiptean al lui Osiris, predicînd întoarcerea **ad Majorum mores** : «la obiceiurile Străbunilor». Între timp, dezvoltîndu-și geniul propriu, adică **spiritul metodic și de organizare**, caracteristic Europei de astăzi, Roma și-a golit repede de poezia — totul e relativ — de cîntecul și de dansul care constituiau farmecul poeziei Orientului Apropiat și al celei africane. În acest fel, **canticum multis modis**, «cîntecul coral», apoi **canticum**, «cîntecul solo», au dispărut din teatrul latin pentru a face loc lui **diverbium**, «dialogul». Eu zic : «trăncăneala».

Înainte de-a ne opri la poezia Africii, vom trece la poezia asiatică, mai exact semitică, începînd cu poezia arabă. Specialiștii în arabă ne-au învățat că, asemeni celorlalte poezii savante — printre care cea greacă — poezia arabă era de origine populară, nomadă și, pentru a spune totul, «magico-mitică». Așadar, pe vremea **Jâhiliyyei**, a Ante-Islamului, beduinul din Orientul Apropiat cînta ca să se distreze și ca să se **încinte**, în sensul etimologic al cuvîntului, marcînd astfel, cum scrie Simon JARGY, «legănarea uniformă a cămilei în timpul lungilor drumuri prin deșertul nesfîrșit». Această melopee se va îmbogăți din secol în secol, ajungînd la poezia arabă de astăzi, atît de bogată în diversitatea ei. Fireste, după ce va fi împrumutat de la civilizațiile persană și greacă, fără să uite în trecerea cuceritorilor arabe, civilizațiile africană și andaluză. Se va fi dezvoltat sub califii omayyazi spre a-și realiza înflorirea deplină sub abasizi.

Ceea ce deosebește în mod esențial poezia arabă de poezia greacă — față de care prezintă totuși analogii certe, fiind mediteraneene amîndouă — este tocmai partea acordată nu cîntului, ci muzicii și ritmului. La început, înainte de Islam, poeții erau, ca în Grecia, compozitori și cîntăreți în același timp. Se acompaniau la lăută, **ûd**, la harfă, **mizaf**, sau la tobă, **tabl.** Iar poeții-muzicanți arabi foloseau sisteme diferite din punct de vedere modal și ritmic. În locul modului gamei diatonice europene, cu tonurile și cu semi-tonurile sale, ei dispuneau de 12 moduri sau **maqam**, cu tonuri, semi-tonuri, pătrimi de tonuri sau, cum se spune cel mai adesea, cu trei pătrimi de ton. În epoca **Jâhiliyyei**, nu foloseau încă polifonia.

Totuși, ceea ce caracterizează cel mai bine muzica și, prin urmare, poezia arabă, chiar musulmană, este ritmul : **iqua.** Sub modulațiile și sub înfloriturile muzicii, ale cîntecului, pulsează acel ritm obsedant care le susține și care le însufletește. Acest ritm este marcat în mod deosebit prin bătăi de tobă de durată egală, care, chiar prin acest fapt, cheamă — în Africa, mai ales — contratimpi și sincope. Am să revin asupra acestui lucru.

N-as vrea să părăsesc poezia arabă fără să vorbesc despre **Coran**, care, ca și religia și laolaltă cu ea, ocupă un loc atît de important în viața musulmanilor. La urma urmelor, așa cum spunea un mare om de cultură, «o religie care nu este operă de artă nu poate fi în stare să convingă». Așadar, cartea sacră a **Coranului** este un ansamblu de poeme, în care fiecare **suret** sau capitol se compune din versete rimate și ritmate.

Ceea ce mă aduce la poezia ebraică, a doua mare poezie semitică. În forma ei clasică, poezia ebraică este reprezentată esențial de **Biblie**, din care voi reține **Psalmii** și **Cintarea Cîntărilor.**

Psalmii sînt imnuri, elegii sau rugăciuni de multumire. Numele li se trage din prozodia lor, ce aminteste melopeea nomadă din care a pornit poezia arabă. Este, într-adevăr, o cîntare monotonă, dar de o monotonie ritmată, dacă nu chiar rimată și dansată. Zic **dansată**, cum făcea profetul David în fața Chivotului Legii. Cît despre **Cintarea Cîntărilor**, care se inspiră din cîntecele de dragoste egiptene, ea cîntă «limbajul dragostei», ne spune profesorul Raymond-Jacques TOURNAY, care, în ale sale **Studii despre Cintarea Cîntărilor /Études sur le Cantique des Cantiques/** a regelui Solomon, insistă asupra melodiei versurilor din strofă, melodie compusă din aliteratii, din asonante și din alte paronomaze.

Mai rămîne de cercetat rolul Africii în poezia mediteraneeană. El este mult mai important decît se crede. Am pomenit, mai înainte, de rolul Asiei și de cel al Africii în poezia greacă, precum și de cele ale Greciei, Persiei și Africii în poezia arabă. Fiind vorba despre Africa, voi începe, cum se cuvine, cu Egiptul. De fapt, pentru a rămîne în domeniul poeziei, vestita sa **Carte a Morților** este considerată drept cea dintîi carte de poeme scrise din lume.

Cartea Morților este expresia Cuvîntului sacru cu care se înarmează Defunctul după moarte, cînd i se înfățișează lui Osiris, regele zeilor, cum îl arată și numele. Să-l ascultăm pe acest defunct rostind, ritmînd, cîntînd Cuvîntul creator :

Am strîns Cuvintele Puterii toate...
Le caut și le-adun
Mai iute ca lumina
Și mai stăruitor decît copoiul...
Nebiruite Vorbe magice-mi sînt pavezi...
Cînt imnuri
Și așa străbat eu cerul în luntrea lui Khepra...
Curat și ritmurilor cosmice întocmai.

Iată, prin urmare, poemul — surprins la origini — în puterea lui animatoare. Își datorează această putere creatoare faptului că aici Cuvîntul este **expirat**, cîntat adică, și ritmat. Întrînd în Fortele cosmice și astfel participînd la ele, Defunctul devine Osiris, deci el însuși zeu. Mai mult chiar. Cum ne spune Grégoire KOLPASKTCHY, în introducerea sa la **Cartea Mortilor**, «este vorba aici de umanismul integral : omul devine pivotul universului... Ba chiar mai mult : în anumite privinte, omul desăvîrșit și sanctificat ar fi superior zeilor : ar fi salvatorul, mîntuitorul lor». [2]) «Omul desăvîrșit și sanctificat», adică poetul cîntînd și dansînd.

Înainte de-a încheia, aș vrea să rezum aportul african la poezia integrală, ritmată și cîntată. În lucrarea sa intitulată **Muzica /La Musique/**, Roland de CONDÉ ne amintește că «spre anul 2000», cînd civilizația asiro-babiloniană «adoptă tradițiile Sumerului», Egiptul «se și îmbogățise cu o tradiție muzicală care a pătruns în tradiția grecilor, mai exact în Creta, și chiar în cea a etruscilor». [3]) «Cu o tradiție muzicală și **poetică**», voi preciza eu. Și, odată cu Egiptul, Africa, ale cărei popoare, cu excepția pigmeilor și a hotentotilor, vorbeau limbi aglutinante. Aici, ca și în Grecia, ca și în Orientul Apropiat, poemul cîntat era acompaniat, sustinut de un instrument cu coarde, de un instrument de suflat sau de o tobă. Este locul să semnalăm că atît **cantus planus** cît și polifonia își au, foarte probabil, originea îndepărtată în Africa, unde, cum semnala André GIDE cu privire la polifonie, ele caracterizează cîntecul popular. Într-adevăr, misionarii le-au descoperit mai ales la popoarele care nu suferiseră nici o influență : nici creștină și nici islamică.

Cu privire la poemul declamat, vă rezum ce-am spus la ultimul Congres. În Africa, la fel ca în Grecia antică, versul este împărțit în metruri. Dar aici, metrul, în loc să fie alcătuit din silabe lungi și din silabe scurte, este alcătuit din silabe accentuate și din silabe atone. Fiecare vers este alcătuit din acelasi număr de metruri, date fiind silabele accentuate, ca în vechea poezie germanică.

Am să închei referindu-mă din nou la discursul meu de deschidere rostit la Congresul al VII-lea și, mai ales, la rezolutia finală. Căzusem de acord că, pe toată suprafața planetei noastre pămînt, poezia de azi este **un ansamblu de imagini analogice și simbolice, melodioase și ritmate.** Ceea ce caracterizează cel mai bine — după cum ati constatat — poezia mediteraneană, fie că e vorba de poezia de ceremonial, fie că e vorba de poezia populară, este ritmul, și mai puțin imaginile, vreau să spun metaforele și alte comparatii. Încă o dată, ritmul este alcătuit din repetitii care nu se repetă sau, pentru a fi mai precis, din paralelisme asimetrice avînd contratimpi și sincope : chiar cînd e vorba nu de cîntec ci de o psalmodie, ba chiar de o simplă recitare. Pentru că, subliniez, temperamentul Fluctuantilor, care sînt mediteraneenii, este caracterizat de o sensibilitate furtunoasă cu o reactie rapidă.

Din cele spuse, aș vrea, drept încheiere, să trag o concluzie pe plan general : planul **Civilizației Universului.** După cum se știe, aceasta va fi, în ciuda tuturor prejudecătilor, din ce în ce mai mult rezultatul unei metisări biologice și, în plus, al unei simbioze culturale. În acest domeniu, grecii și arabii, subliniez, au jucat un rol decisiv în bazinul mediteranean. N-am să revin asupra grecilor, a căror limbă joacă un rol major în desteptarea **Umanităților clasice.** [4]) În ceea ce-i privește pe arabi, după ce au făcut simbioza civilizatiilor din Orientul Apropiat — fără să-i uite pe greci — iată-i că, în Andaluzia, în secolele al VIII-lea și al IX-lea, au realizat o civilizație exemplară, așa cum era constituită din aporturile albo-europene, semitice și africane. De fapt, și pentru a ne întoarce la poezie, trecînd în Africa, ei au păstrat și cîntul grezorian și polifonia, pe care le-au transmis Europei occidentale.

Acestea fiind spuse și retinute, am să închei în cîteva cuvinte. Trebuie să luptăm împotriva tendintei unei anumite poezii moderne, care nu mai cultivă decît imaginea și o anumită obscuritate. Pentru asta, pe pagină se înmulțesc spatiile albe, care sînt ca niste gropi negre ale memoriei. Trăgînd aceste învățăminte din poezia mediteraneană, să ne amintim că **poemul** însemnează cuvinte plăcute inimii și urechii. După modelul poeziilor mediteraneene, vom cultiva melodia și ritmul. O melodie care, o dată mai mult, va fi intricată, legănată de aliteratii, de asonante, de paronomaze și de alte jocuri de sunete. Să nu uităm : poem înseamnă «cuvinte plăcute inimii și urechii». Spun **urechii !**

---

[1]) **Populație (și limbă) din familia nigero-congoleză, grupul atlantic-occidental sau din grupul senegalo-guineez. 300 000 de vorbitori în Senegal și în Gambia.** Apud Limbile lumii, **Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 221 ; n. tr.**

[2]) **„Cartea Morților a Vechilor egipteni" / „Le Livre des Morts des Anciens Égyptiens"/, par Grégoire Kolpasktchy, Stock, Paris.**

[3]) **Seuil, Paris.**

[4]) **A „umanioarelor", cum le numeau la noi cei vechi ; n. tr.**

În românește de Ileana Vulpescu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Viața editorială românească prezentă la tîrgul internațional de carte de la Leipzig

● Inaugurarea, mîine, duminică, a ediției de primăvară 1986 a multisecularului Tîrg din Leipzig va fi precedată, astă seară, de tradiționalul concert al orchestrei Gewandhaus dedicat importantei manifestări internaționale.

De altfel, tot în virtutea tradiției, concomitent cu deschiderea Tîrgului de primăvară — manifestare comercială și tehnică, — orașul de care se leagă numele lui Bach și al lui Wagner, al iluminiștilor Lessing și Klopstock, găzduiește și o nouă ediție anuală a Tîrgului internațional de carte care consemnează de asemenea o îndelungată existență.

În sălile de expoziție ale pitorești clădiri de epocă Messehaus am Markt expun în acest an, edituri și întreprinderi comerciale de specialitate din peste 20 de țări. România prezintă la actualul Tîrg internațional de carte, prin întreprinderea Artexim, o expoziție cu aproximativ 800 de lucrări, în cadrul căreia se află la loc de cinste, opera social-politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele Republicii.

Standurile țării noastre cuprind, de asemenea, lucrări reprezentative din domeniile științei, literaturii și artei, ale unor autori români clasici și contemporani, albume, cărți din domeniul muzicii, al sportului și turismului.

Inaugurarea Tîrgului internațional de carte va debuta cu solemnitatea înmînării distincțiilor cîștigătorilor concursului „Cele mai frumoase cărți din lume", la care au participat, la Leipzig, în 1985, întreprinderi din 27 de țări. Printre cărțile premiate se numără și una din lucrările prezentate de Editura Ion Creangă — Basmul prelucrat „Bertoldo și Bertoldino", volum ilustrat de graficianul Stan Done care semnează și macheta artistică.

Anul 1986 consemnează mai multe jubilee în viața editorilor din țara gazdă a Tîrgului de carte : 175 de ani de activitate a Editurii Teubner — Leipzig, **centenarul editurii** Georg Thieme **din același oraș și 40 de ani de existență a editurilor** Neues Leben, Die Wirtschaft, Technik **și** Für die Frau.

REVISTA STRĂINĂ

● **O DESCOPERIRE** de ultimă oră face senzație în lumea shakespearologilor : un text care i se atribuie Marelui Will. De fapt avem de-a face cu o piesă ce fusese cunoscută încă din timpul vieții autorului, fără a fi însă prea jucată de trupele care se bucurau de contribuția literară a lui Shakespeare (Edward Alleyn, sau socrul său, Philip Henslowe, „proprietarul", adică posesorul tuturor drepturilor de a juca opera dramaturgului). Se pare că **Edmund Ironside** aparține perioadei de formare a artistului, cînd scria pentru **Admiral's Men,** iar un eseist notează următoarele : „Probabil că intrăm în era cînd dramaturgii proști vor fi foarte încurajați de probele ce atestă cît de mediocru era Shakespeare în anii lui de ucenicie. Un poem, sau mai degrabă un cîntecel mai mare, de o platitudine indiscutabilă, a fost recent descoperit și atribuit lui Shakespeare : el se situează după toate probabilitățile în perioada timpurie. (...) Pe baza argumentelor interne ale textului, care formează substanța cărții lui Eric Sams, sînt gata să accept că **Edmund Ironside** este scrisă de Shakespeare. Ar putea fi și a lui Peele sau Lodge sau Munday sau Nashe, sau a oricărui alt dramaturg elisabethan. Dar tot atît de bine poate să aparțină unui Shakespeare care învăța meseria de dramaturg. Este competent, dar fără distincție, tipul de lucrare de ucenicie, despre care un autor preocupat de posteritate ar vrea să nu mai știe nimic. Dar Shakespeare nu era Graham Greene cu **Omul înăuntru,** și nici George Orwell cu **Flica clericului.** El era un proprietar de pămînt din Stratford, care nu nutrea nici un fel de interes pentru **Opere alese.** El nu se va înfiora pe lumea cealaltă dacă va vedea că poemul acela mediocru și piesa lui moderată sînt adăugate canonului său de lucrări". Piesa este inspirată tot din Holinshed, ca și alte lucrări, și se referă la un conflict al lui Edmund Ironside cu danezii : „Ca orice alt scriitor, el a trebuit să scrie lucrări indiferente, mai ales la începutul carierei sale. Dar lui Shakespeare i-a lipsit privilegiul modern al dispruderii sau excluderii de la tipar a unei opere care nu mai face dreptate eflorescenței tîrzii a unui mare talent".

● **O CARTE** splendidă, mai degrabă un album de o frumusețe incomparabilă, este **Enciclopedia fluturilor din lumea întreagă,** publicată recent de editura **Bordas.** De fapt, cu toate că ediția franceză poartă semnătura lui Paul Smart, avem de-a face cu o traducere a lucrării lui A. M. Lixaerde, **The International Butterfly Book.** Este întocmit un catalog cvasi-complet al tuturor speciilor de fluturi diurni cunoscuți pînă acum în lume, o listă de peste două mii de fluturi, cu fotografii în culori și în mărime naturală, pentru a putea fi identificați cu ușurință. În prima parte a cărții sînt prezentate generalități asupra lepidopterelor, în douăsprezece capitole sistematice, însoțite de iconografie și de explicații. Apoi sînt prezentate paisprezece familii de fluturi, cu toate speciile lor, figurate pe planșe somptuoase. Indexurile de la sfîrșit permit identificarea cu ușurință a speciilor, precum și o orientare agreabilă în vastul material al enciclopediei. Toți comentatorii, precum și editura, evidențiază marele interes științific al cărții, dar și caracterul ei de spectacol natural. Calitatea planșelor și a tiparului o recomandă bibliofililor.

● **ESEURILE LITERARE** ale lui Nabokov au fost recent traduse în franceză de către Marie-Odile Fortier-Masek. **Literatures II** a apărut la **Fayard** și este dedicată literaturii clasice ruse, pe care a predat-o la cîteva universități americane, cum sînt Stanford și Cornell. Studiul dedicat lui Gogol este deja o piesă fundamentală pentru înțelegerea operei marelui prozator. Mai puțin cunoscute pînă acum sînt cele consacrate lui Tolstoi, sau Turgheniev, Dostoievski, Cehov sau Gorki. Se știe că romancierul Nabokov era un profesor serios și foarte apreciat de studenții săi. Aceste texte probează cît de aplicat era în analiza cărților asupra cărora se oprea : „Cunoscător, fiindcă era el însuși romancier, Nabokov practică de asemenea o critică creatoare : el apreciază punctele tari, problemele rezolvate cu strălucire în compoziția cărților sau în scriitura lor. În sfîrșit, este un critic cu umori schimbătoare. El ține partea anumitor autori, este adeseori injust. Il consideră pe Turgheniev drept un autor făcut, refuză să audă murmurul neliniștitor din opera lui Dostoievski. În legătură cu Gogol este străucit, dar arbitrar. Gorki nu există pentru el..." Comentatorii ediției franceze au accente critice la adresa traducerii. Echivalențele semnate de Odile Fortier-Masek constituie o impietate, cu atît mai mult pentru Nabokov, care era un poliglot rafinat, un cunoscător desăvîrșit al limbilor pe care le folosea.

● **UNUL DINTRE SCRIITORII** de prestigiu ai noii generații din proza americană este George W. Higgins, autorul recentului roman **Impostorii.** Narațiunea violentă a acestui reprezentant din noul val al literaturii americane are puternice accente sociale, încercînd reprezentarea artistică a unui mediu bine determinat : aristocrația coastei de est. O cronică semnată de Christopher Wordsworth înregistrează opiniile admirative care îl situează pe George W. Higgins în contextul extrem de favorabil al literaturii lui Henry James și Ivy Compton-Burnett, referindu-se însă cu oarecare ironie la considerațiile de acest fel. Criticul înregistrează un fel de „extaz" al cercului de admiratori ai romancierului, refuzînd limbajul dur și pitoresc al scriitorului, apelul său la trăsăturile ce atestă descompunerea mediului social pe care îl evocă. Nu e mai puțin adevărat că George W. Higgins este marele demistificator al societății americane de azi, supunînd unele din „miturile sale" probelor tari ale unei frazări vitriolante, care nu cruță nici un aspect al degradării umane într-o societate rigoros stratificată cum e aceea din Boston. O trăsătură atrăgătoare pentru cititor rezidă în umorul și dialogurile sale foarte vii, reproducînd cu mare acuitate oralitatea specifică zonei de inspirație a autorului. Este interesant de remarcat că toți comentatorii operei lui Higgins fac apel la un limbaj de critică tradițională, citînd chiar cunoscuta declarație programatică a lui Stendhal : „Romanul trebuie să fie o oglindă a societății".

● **O CARTE** a lui Robert Harris rela cunoscutul scandal al jurnalelor false ale lui Hitler, propunînd o analiza socială și istorică a semnificațiilor care se pot degaja dintr-o atît de imensă farsă. Robert Harris este un cunoscut ziarist la postul de radio BBC, specializat în reportaje de mare efect, încercînd de această dată o radiografie menită să demonstreze logica internă a unor întreprinderi compromițătoare pentru societatea care le-a creat. Într-o cronică la cartea lui Robert Harris, Neal Ascherson spune următoarele : „Unii dintre acei care au studiat originile scandalului cu jurnalele falsificate simt că există un temei politic nerevelat, nu numai al motivelor falsificatorului și ale cercului său, dar și al conduitei bizare adoptate de personalitățile de la revista **Stern.** (...) Și, desigur, o trecere în revistă riguroasă a acestui episod îngrozitor arată că moralia lui se află în alt plan. Aproape toți cei implicați au fost mîncinoși sau, în cel mai bun caz, nu îndivizi care să creadă că a spune adevărul este mai important decît orice altceva. Kujau, falsificatorul, desigur că mințea pe toată lumea, Haidemann de la **Stern** a mințit revista lui în legătură cu persoanele care l-au informat asupra jurnalelor, iar pe Kujau în legătură cu banii de la **Stern,** dintre care cei mai mulți i-au intrat lui însuși în buzunar. Cei de la **Stern** l-au mințit pe Iordul Dacre, atunci cînd i-au vorbit despre proveniența materialului, și că jurnalele ar fi fost testate într-un mod indubitabil. Istoricul David Irving a decis să-și schimbe părerea și să afirme că jurnalele ar fi autentice, surprinzîndu-și astfel, publicul, cu toate că punctul lui de vedere în particular era că textul este probabil fals, și cu toate că nu-și schimbase acest punct de vedere". Rămîne deci de constatat că goana după senzațional și neîncrederea în adevăr au putut să favorizeze un scandal cu implicații tulburătoare. Așa cum spune tot Neal Ascherson : „Falsificatorul a avut nevoie de un mediu pentru ca să se realizeze, un mediu în care adevărul avea numai o valoare relativă, în care înșelătoria era legitimă, atîta timp cît nu era descoperită, în care lumea era privită ca o simbioză între cei care înșeală și cei care se lasă înșelat".

● **„BRECHT PENTRU DEBUTANȚI"** se intitulează o recentă apariție a editurii franceze „La Decouverte". De altfel, întreaga colecție în care a apărut poartă numele „Pentru debutanți". Avem de-a face cu o inițiativă interesantă, menită să stimuleze lectura aprofundată a marilor autori ai secolului, descifrarea unor sensuri ascunse în țesătura subtilă și adeseori dificilă a cărților contemporane. În comentariul volumului consacrat lui Brecht se evidențiază următoarele : „Brecht : un itinerar dificil, o reacție împotriva expresionismului, desacralizarea teatrului, folosirea unor noi forme dramatice, implicarea spectatorului în teatrul epic sau didactic prin efecte de distanțare, iar în paralel, războiul, criza economică, comunismul, regimul de teroare din Germania timpului său, reîntoarcerea în Berlinul de est... În acest volum, de la **Spartakus** la **Mutter Courage,** evoluția artistică, evenimentele și operele dramatice sînt evocate în benzi desenate, cu texte scurte, o punere în pagină originală, care au în comun umorul și eficacitatea. O abordare neobișnuită care tinde să ne apropie un autor, practicînd, în același timp, o anume „distanțare" în raport cu brechtienii convinși. Textul îi aparține lui Michael Thoss iar desenele lui Patrick Boussignac".

SPORT

În pervaz, enigmaticul april

Dau un flamingo de mărgean și un coș de ouă zugrăvite în Sadova Bucovinei jucătorului care va deschide o fereastră în peretele casei de cărbune al Rapidului, fiindcă prea de multă vreme lumina ne pătrunde în odaie numai prin crăpătura ușii. Giuleștiul nu are haz fără un Marian, Andrei Rădulescu, Ozon sau Dumitriu II. Cel mai fierbinte cartier al Bucureștilor, unde și gardurile știu să cînte romanțe și gluma e pe buzele tuturor, nu poate trăi fără idoli. De-a lungul zecilor de ani și i-a cioplit cu barda în spatele casei, pe terenul ăla galopat de minji și care acum s-a umplut cu potcoave de cai morți. Azi, nemaiavînd un teren de joc destinat în mod special copiilor din cartier, Rapidulețul își răscumpără zeii bătrîni (vezi întoarcerea lui Dumitru), ca să ne tulbure mînia cu amintiri ce țin de-o glorie răpusă. E frig în Giulești de cînd cîștigăm acasă, mai mult datorită norocului și pierdem afară chiar și măseaua de minte.

Reluarea campionatului s-a petrecut în brazda acelorași dureri și nevoi străvechi. Nici o abatere de la linie — ba da, a fost una singură, care îmi dă friguri cînd mă gîndesc la ziua de miercuri ; căderea Stelei în fața Corvinului. În rest, plutonul fruntaș, alcătuit tot din aceleași patru formații, distruge tot ce intîlnește în cale, trimițînd la groapa de afumat furnici șapte echipe care nu mai știu pe unde să scoată mineca. La ora actuală, F.C. Bihor e pierdută. Schimbînd cinci antrenori pe parcurs de doi ani, echipa de pe Crișuri se sufocă pe toate terenurile din țară. Ea se află de pe acum între fălcile diviziei B, care știe foarte bine să fărîme oase și să le dea luciu, trecîndu-le prin flacăra albastră a fricii. Lectura clasamentului, după scurgerea a numai două etape, mă împinge în gîndul păgîn că raiul n-a fost niciodată sus, sau că cel puțin cărarea pe care se intră în el începe într-o peșteră de gheață. Altfel cum să-ți explici tontoroiul bezmetic de pe tampoanele împărăției calicilor ? (Iată cum irosesc eu frumoase titluri de carte !). Brașovul, intrat sub porunca fostului căpitan al națională, Ștefănescu, prinde muște cu lassoul ; exact cum făcea și pînă acum. Să sperăm, că prin timp, timp foarte strîmt, Ștefănescu va izbuti să le strecoare proaspeților săi elevi cîteva picături de ozon din țara falnicului praz. Victoria București, zdravăn întărită cu Augustin și Cătoi, nu s-a dat jos din balanța lui Băieșu, dar după spusele multor prieteni de-ai mei, ea își va lua zborul spre un loc mai ferit de furtuna vieții. Șepcile roșii din Cluj-Napoca și-au rupt singure cozorocul. Simbăta și marțea, am constatat cu mihnire, nu sînt zile faste pentru studenții clujeni. Ce facem, programăm etapele în ziua de vineri sau ne întindem pe afetul tunului de cireș ca să ne bocească toate căminele de fete din Transilvania ? !

Steaua pleacă la Helsinki ca să-i îmbătrînească pe finlandezi cu un veac mai mult decît au făcut-o ei cu noi. Nu știu, primăvara care stă să vină, poate pițigoii care ne găuresc sticlele de lapte lăsate pe geam, făcîndu-ne fericiți, au deschis în mine credința de cleștar că Steaua va învinge pe Kuusysi Lahti. Inima îmi spune că sîntem ursiți să intrăm cîntînd în enigmaticul april. Eu vreau, Stoica vrea, Belodedici vrea. Mai rămîne să vrea și arbitrul.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

ANUL XXVIII
12
(1 245)
Sîmbătă
22 martie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESTINUL CREATOR

Rememorăm, în perspectiva gloriosului jubileu — cea de a 65-a aniversare a făuririi partidului — momente și etape în relieful cărora literatura, cultura și arta își au un orizont al lor propriu de o deosebită și constantă semnificație pentru întreaga configurație a fenomenului actualității. Sensul e, desigur, predominant politic și ideologic, el are o matcă profund istorică. Făurirea Partidului Comunist Român este un moment de vîrf al istoriei, călăuzesc către el toate marile idei de libertate, de dreptate națională și socială. Călăuzesc către el toate marile evenimente care au dat forță și expresie acestor idei. Este asemeni unui punct maxim de confluență și deschideri în care spiritul și substanța ideologică a acelei forțe care avea să devină și centrul vital și axa mereu vie și trează a întregii națiuni a conferit și conferă culturii și o specificitate și o distincție aparte. Locul și rolul acesteia în societate țin de spiritul activ, de spiritul revoluționar. Partidul a cerut și cere o mare literatură care să servească poporul, condiția existenței și aspirațiilor sale, lupta sa care, într-o viziune și o dinamică epopeică, deține și perspectiva clară, revelatoare, a tuturor marilor sale înfăptuiri.

E suficient din acest punct de vedere să ne amintim evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului și să vedem, pe parcursul unei întregi etape, al unei întregi epoci, toată această dinamică și toată această substanțială ridicare a culturii, a literaturii și artei, la altitudini de gîndire și cerințe ideologice care au făcut și fac însuși liantul, materia vie și catalizatoare a unirii și unității noastre de destin, dintr-o perspectivă care este a realului și a realității în continuă transformare.

Pe această filieră se modulează creația și prind rădăcini adînci, de viață, idei și teme de fond ale istoriei. Problematica rămîne implicit a existenței dar și a idealurilor care o animă. Conștiința acestor idealuri activează spiritul creator, îi conferă durată și originalitate. Ca în toate domeniile de activitate, Congresul al IX-lea este inaugural și în această privință cum inaugurală rămîne în fond însăși aria de cerințe și orientări formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Patriotismul culturii și artei a întîlnit, din acel moment, un teren nou de sensibilitate. O generoasă deschidere către fondul înaintat al tradiției, cu tot ceea ce comportă aceasta ca studiu și abordare, ca fenomen al existenței unui întreg popor și a unei întregi țări, în unicitatea demersului lor istoric, a însemnat și înseamnă unul din modurile cele mai expresive ale înțelegerii rolului și misiunii culturii în societate, situarea, în plenitudinea forțelor creatoare, în miezul unei problematici fundamentale. Pe acest temei cultura și arta și-au găsit coordonatele lor esențiale, reîntregindu-și valorile și plasîndu-se în centrul de interes al întregii societăți.

În strînsă relație cu aceasta, și nu numai atît, rămîne de asemenea ca act inaugural, exponențial prin angajarea și cuprinderea sa estetică: sursa de inspirație. Acel criteriu sau acea sumă de criterii ale inspirației îndreptate la izvoarele veșnic vii și limpezi ale realității, această metaforă în formularea și aplicarea căreia vedem un adevărat cod etic și estetic precum și o largă paletă de cerințe și semnificații ideologice, acel orizont permanent al existenței prin creație și asumarea, trăirea lui la nivelul și în profunzimea vocației autentice, creatoare.

Creație și angajare sînt termenii de fond ai istoriei culturii și artei din epoca prefigurată în urmă cu mai bine de două decenii și el, acești termeni, fac poate sinteza cea mai cuprinzătoare și mai fertilă a actului creator. *Așa cum am precizat încă de la întîlnirea din 1965 cu creatorii din toate domeniile literaturii și artei* — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — *sursa de inspirație a tuturor operelor, eroii romanelor, ai întregii creații, trebuie să fie oamenii muncii.* Literatura, ca parte sufletească a acestor oameni, a trăit și trăiește esențial la izvoarele creșterii și împlinirii propriei sale personalități. Și este indiscutabil că, atingîndu-se de spiritul și problematica acestor făuritori, devine ea însăși forță de conștiință înaltă și făuritoare, printr-o legătură necontenită cu orizonturile și esența realității, cu istoria, cu oamenii. Energii colective urcă adînc în gesturile și atitudinea eroilor lumii creației artistice și transformă, modelează actul individual în sensul unei superioare și active înțelegeri a vieții, a muncii care slujește interesele supreme ale poporului, ale patriei.

Este și aceasta una din lecțiile despre patriotism pe care partidul și secretarul său general le-au transformat într-un adevărat edificiu moral, politic și social în rezonanță căruia intră și literatura și arta. Și intră, mai ales, întreaga semnificație a destinului creator.

Luceafărul

Daniel Crețu : „Adolescentă"

SPIRITUL „ASTREI"

Se vor împlini în curînd 125 de ani de la înființarea „Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român", numită prescurtat „Astra".

„Astra" a fost, fără îndoială, cea mai activă și cea mai dinamică societate culturală transilvăneană, de numele ei legîndu-se o activitate culturală și națională dintre cele mai bogate, în rîndurile ei militînd cu energie și consecvență atît românii transilvăneni, maramureșeni și bănățeni cît și cei transcarpatini și bucovineni. Alături de Academia Română de la București și de „Liga culturală", „Astra" de la Sibiu a avut strînse și fecunde legături cu societățile culturale românești de pretutindeni și a izbutit să se impună deopotrivă prin activitatea ei de înaltă ținută științifică și, totodată, în domeniul culturii populare.

Printre conducătorii ei, timp de cîteva decenii, au fost cele mai de seamă personalități culturale ale Transilvaniei în frunte cu Andrei Saguna, întemeietorul și primul ei președinte, cu George Barițiu, primul său secretar general, cu Timotei Cipariu, Ioan Micu Moldoveanu, Alexandru Mocioni, Andrei Bîrseanu, Vasile Goldiș, Octavian Goga, O.C. Tăslăuanu și atîția alții.

În calitate de membri de onoare ai Asociațiunii au activat și Titu Maiorescu, M. Kogălniceanu, Alexandru Odobescu, Ion Bianu, numărul acestora fiind deosebit de impunător.

Prin preocupările, membrii și realizările ei, „Astra" a fost o societate a tuturor românilor, avînd un rol dintre cele mai impunătoare la susținerea limbii și a literaturii române, a științei și a tuturor artelor.

Pînă la unirea din 1918 ea a tipărit numeroase cărți pentru popor, a înființat sute de biblioteci populare, a organizat numeroase expoziții industriale și artistice în toate localitățile de peste munți și a susținut o puternică mișcare teatrală și muzicală în lumea satelor. Ea a fost marea școală a neamului și totodată apărătoarea limbii și a drepturilor ei național-politice. Publicațiile „Astrei", în frunte cu revista Transilvania, au ținut piept tuturor campaniilor antiromânești purtate de-a lungul anilor, subliniind adevărul cauzei românești și răspunzînd cu îndrăzneală numeroaselor calomnii revărsate asupra poporului român.

Continuînd tradiția patriotică a revoluției de la 1848, „Astra" a întreținut în mod fervent cultul pentru toți revoluționarii români și a sprijinit toate acțiunile național-politice inițiate de la înființarea ei și pînă la unirea din 1918.

Deși prin statutele ei „Astra" era legată să nu facă politică, datorită fruntașilor și cadrelor ei, totuși, ea a fost în mod permanent în fruntea tuturor mișcărilor și acțiunilor naționale și îndeosebi a mișcării memorandiste conduse de Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu și Gheorghe Pop de Băsești. Programul memorandist bazat pe apărarea drepturilor poporului român, și, totodată, a revendicărilor sale a fost larg îmbrățișat de „Astra" și de toți exponenții ei, el fiind programul națiunii române.

Pentru a asigura societății un contact permanent cu lumea satelor și, totodată, pentru a mobiliza pe toți intelectualii români, „Astra" s-a organizat în despărțăminte regionale județene și cercuri sătești, în cadrul cărora și-au găsit locul toți lucrătorii pentru cultura și emanciparea politică a poporului român. Cele mai de seamă despărțăminte ale „Astrei" au funcționat în orașele Brașov, Sibiu, Alba-Iulia, Blaj, Bistrița, Reghin, Sighet, Satu Mare, Oradea, Cluj, Arad, Lugoj, Timișoara și altele. Toate aceste despărțăminte erau dotate cu biblioteci sătești, rolul principal în toate acestea avîndu-l Biblioteca poporală a Asociațiunii în care s-au tipărit mii de broșuri literare și economice pentru a contribui astfel la ridicarea poporului. Prin intermediul acestor biblioteci poporale, au pătruns în Ardeal cîtiva din clasicii literaturii române printre care V. Alecsandri, Gh. Asachi, Ion Creangă, iar mai apoi poeziile vibrante ale lui Octavian Goga și diferite altele.

De sub tiparul „Astrei" a ieșit în același timp și cea mai bogată **enciclopedie** românească în trei mari volume **(Enciclopedia română)**, la care au colaborat principalii oameni de știință români, ardeleni și transcarpatini în frunte cu Titu Maiorescu, A.D. Xenopol, D. Onciu etc. Pe linia acestor mari realizări naționale trebuie să menționăm și Palatul cultural al „Astrei" din Sibiu în care și-au găsit adăpostul marea bibliotecă a Asociațiunii, precum și Muzeul etnografic istoric care a fost inaugurat cu mare însuflețire în 1905.

Prin „Astra" s-au inaugurat în Ardeal și marile expoziții de industrie și artă populară românească de la Brașov (1862) și Sibiu (1881). La aceste expoziții au participat numeroși români de pe ambele laturi ale Carpaților, ele fiind o strălucită dovadă a geniului creator românesc.

Alexandru Odobescu a consacrat expoziției de la Brașov un amplu și substanțial articol în „Revista Română" de la București, relevînd unitatea și originalitatea artei românești. „Astra" își ținea în fiecare an adunarea generală într-un alt oraș, dînd astfel prilej de întîlnire și cunoaștere între toți intelectualii români. Una dintre cele mai strălucite adunări generale ale „Astrei" înainte de Unire a fost adunarea generală de la Brașov din 1862 la care Timotei Cipariu a rostit un luminos și pătrunzător discurs despre unitatea limbii române, arătînd că aceasta este menită unui mare viitor și, totodată, înfăptuirii unității naționale.

O altă adunare generală a „Astrei" care merită să fie amintită și azi, a fost adunarea de la Alba-Iulia din 1866, prezidată de Andrei Saguna, la care a participat însuși M. Eminescu, care, în momentul convocării adunării se afla la Blaj, de unde a alergat fără întîrziere la Alba-Iulia.

Atunci a cunoscut M. Eminescu floarea intelectualității ardelene, în frunte cu A. Saguna, George Barițiu, Iosif Hodoș, alături de care a apărut și viteazul erou pașoptist, Ion Axente Sever.

După întoarcerea sa la Iași, Eminescu a scris cunoscutele sale articole dedicate lui Andrei Saguna și Transilvaniei, și în același timp poemele și scrierile sale închinate lui Horia și lui Avram Iancu (romanul **Geniu pustiu).**

O mare și simbolică adunare generală a „Astrei", la care au participat mii de români din toate părțile pămîntului românesc s-a ținut în anul 1911 la Blaj, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la întemeierea societății. La această adunare a participat marele istoric Nicolae Iorga, I.L. Caragiale, George Coșbuc, Octavian Goga, geograful Simion Mehedinți, I.Gh. Duca, viitorul prim-ministru. În mod special amintim prezența la Blaj a aviatorului Aurel Vlaicu, genialul inventator, venit să zboare în văzduhul Cîmpiei Libertății, pentru a da o nouă dovadă de genialitatea neamului românesc.

Adunarea de la Blaj a fost considerată de către istoricii și publiciștii timpului ca un adevărat preludiu și avertisment al adunării de la 1 decembrie 1918, ea adunînd sub drapelele ei toate conștiințele românești.

Întreaga activitate a „Astrei" de la începutul ei și pînă la proclamarea unirii tuturor românilor n-a fost decît o intensă pregătire națională pentru realizarea testamentului lui Mihai Vi-

Vasile Netea

Continuare în pag. a 2-a

CENTENAR G. TOPÎRCEANU

● **„Prezența critică" de Nicolae Georgescu ● „Proza de război" de Vasile Macoviciuc ● „Rolul cuvîntului" de Valentin Uban ● Un text inedit de G. Topîrceanu prezentat de George Sanda**

În pagina a 6-a

JURNAL DE POET

Casa Pogor

Un drum la Iași, acum în Martie, pentru a celebra aici, în vechea capitală a Moldovei, cu optzeci de ani în urmă, apariția celui dintîi număr al revistei literare și științifice „Viața Românească", este o sărbătoare.

Aici, în casa Pogor, împrejmuit de lumina ochilor unei studențimi însetate de poezie ca puține din Europa, orice poet român astăzi ca și întotdeauna se află în ceas înalt al vieții sale.

Ți se dăruie la măsuța trepied uriașa oră, cît țineau Prelecțiunile Junimii, să-ți expui lucrarea întotdeauna în folosul Națiunii, condiție esențială să aduci jertfa lacrimii spiritului Logosului lucrător în poezie și știință.

Sărbătorind acum începuturile „Vieții Românești", sîntem datori să amintim gîndul ei sfînt că : „un popor nu-și poate justifica dreptul la existență distinctă, în sînul popoarelor civilizate, decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, dîndu-i nota specifică geniului său", în cazul nostru făcînd „cultură națională pe temeiul istoriei poporului român, istoria unui șir neîntrerupt de martiri". Sînt cuvinte de foc acestea întemeietoare de suflet românesc ce i-au înflăcărat pe Sadoveanu și Iorga, pe Goga și Blaga și toată aceasta a doua clasicitate a culturii române, ce răsună și astăzi în inimile noastre ale tuturor ce ținem condeiul drept în mîna tremurîndă datoare istoriei poporului nostru cu toată ființa.

Ioan Alexandru

TÎNĂR ÎN AGORA

Sunetul trăirii

În agora tumultuoasei și incandescentei epoci pe care o trăim, muncim și visăm, vocea poetului, a prozatorului și reporterului tînăr este aidoma ramurilor pline de muguri și flori dintr-o grădină traversînd primăvara. Sincer cu sine în primul rînd, lucid și matur apoi în însușirea ideilor noi, în fine original și viguros în vocea și tonul prin care-și exprimă convingerile, prin care dă strai de metaforă ori de narațiune propriilor gînduri și sentimente, scriitorul tînăr este — trebuie să fie, în fond și înainte de toate — un exponent al confraților săi întru aspirații și vise.

Cutreierînd țara, cunoscînd oamenii acolo unde ei își trăiesc propriul destin — adică pe șantiere, în școli, în fabrici — și apoi surprinzîndu-le — fie în reportaj, în articolul de ziar sau chiar în pagina literară propriu-zisă — ceva din incandescența vibrațiilor și dăruirilor, într-un anume fel mă cunosc și scriu, de fapt, despre mine, despre gîndurile și întrebările, despre neliniștile și bucuriile mele.

Imboldul cunoașterii vine, fără îndoială, din interior, dintr-un neastîmpăr al spiritului, dar toate căutările și răspunsurile, limpezirile și luminile se rostuiesc prin descoperirea și surprinderea esențialului din biografia celor din jur, din epoca și vremea **în care și prin care,** metaforic vorbind, ardem într-un mod sublim și de neasemuit.

Iată de ce profesiunea mea de credință, deopotrivă în poezie și în reportaj, a fost dintotdeauna cuprinderea în metaforă a clipei prezente, a felului de a gîndi și crea al oamenilor contemporani mie și contemporani epopeii socialiste a țării. Iată de ce mai vechile dar întotdeauna actuale îndemnuri ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresate scriitorilor au primit de la înalta tribună a Congresului al XIII-lea o și mai largă și totodată polivalentă deschidere în ce privește tot ce **avem și cum avem** de scris de aici înainte. Iată de ce acum — mai mult ca oricînd — în fiecare filă gîndită sau scrisă trebuie să se audă sunetul curat al metalului din furnale, foșnetul cărților din amfiteatrele unde se specializează noile promoții de ingineri, medici, economiști — cadrele noastre de azi și de mîine. Iată de ce în fiecare filă pe care o scriem trebuie să se audă foșnetul grîului din lanurile mereu mai bogate ale patriei, zumzetul hidrocentralelor și clipirea panourilor de comandă ale marilor fabrici (chiar dacă unele dintre ele sînt acum abia conturate pe planșete, chiar dacă cei chemați să lucreze în ele sînt încă elevi).

Inspirat permanent de tumultuosul ritm al vieții ce-l înconjoară, tînărul scriitor așternînd pe hîrtia albă rînduri și pagini despre ceilalți se formează, de fapt, pe sine, se împlinește, își definește propriile opțiuni și idealuri. Fiind ale lui, toate convingerile și aspirațiile aparțin în același timp și generației lui și prin asta primesc statut de generalizare. De generalizare pentru oamenii unei epoci incandescente și pentru un timp pe cît de eroic, pe atît de măreț, pe cît de revoluționar pe atît de inepuizabil izvor de subiecte literare — deopotrivă pentru poet, prozator, dramaturg. Înțelegînd această idee în toată complexitatea și profunzimea ei, nu ne rămîne decît — pe potriva înzestrării și talentului individual al fiecăruia dintre noi — să-i dăm sunetul unei trăiri literare autentice.

Florentin Popescu

CĂRȚI ȘI EROI CONTEMPORANI

În pagina a 3-a

Un actor care a traversat secolul

Alexandru Giugaru face parte dintre actorii care învinge efemerul, care scapă duratei unui suspin — cît înseamnă, de fapt, seara unui spectacol. Viața sa se confundă cu secolul.

S-a distins mai întîi în spectacole de revistă, prin cinematografe sordide, între două filme proiectate pe ecrane mototolite, în pauzele dintre Buster Keaton, Harold Lloyd, Charlie Chaplin și Rudolf Valentino, cîntînd și dansînd prin cabarete de conjuncturâ, în acompaniament de pian și de sarcasm. A migrat treptat spre centrul Bucureștilor de altădată (cu nume de vedetă de provincie — Sandy Huși), înginînd cuplete („ceva între melopee, otravă, liturghie și discurs"), făcînd balet mecanic între filmele lui Gloria Swanson, Greta Garbo, Douglas Fairbanks sau Garry Cooper, în cinematografe cu sonor voalat, printre spectatori care miroseau a parfumuri exotice și a șampanie bine frapată. Artist de revistă boem și disperat, rege de o seară prin restaurante și muritor de foame într-o mansardă rebelă, distins din vreme de oamenii de teatru ai timpului și invitat pe scenele teatrelor de revistă și ale teatrelor particulare, Alexandru Giugaru a fost, de fapt un sahalor al scenei, un ucenic vrăjitor al culiselor și fardurilor, al reflectoarelor și arlechinelor înșelătoare, un discipol obsedat, chinuitor al marilor lumii maeștri de teatru. El s-a modelat pe sine cu încăpățînare și cu efort titanic, pînă în cele mai stranii și reverberante amănunte, trezindu-și spiritul din superficialitatea cazinourilor și cafenelelor, cu vorba în vîrful poantei sau bastonului, și devenind unul din marii actori ai generației sale.

Imens, aparent greoi, cu o călcătură de elefant care ar vrea să treacă uneori în vîrful picioarelor printre noi, cu o față amenințătoare, de paznic de noapte la porți severe, încuiate cu sute de lacăte, descuiate cu sprîncene stufoase și încruntate, cu priviri de turele antitanc, Ale-

Adrian Dohotaru

Continuare în pag. a 7-a

Antologia „Luceafărul"

POEȚII ȘI PARTIDUL

Rîu curgător

Mă uit la steag cum curge
Ca sîngele din vine,
Rîu tumultuos țîșnit la suprafață
De sub Golgotha ce-am suit-o bine
Căci moartea biruind așa se-nvață
Urcînd prin noapte, prin furtuni,
prin ceață,
Cînd iadul tot pe urma ta se ține
Făcînd și din căderi
O poartă mai măreață
A înălțimii drepte, nevrute de
dușmani —
Pecetii mari de sînge vreo două mii
ani.

Mă uit la steag cum curge
Și-l regăsesc în mine,
Rîu curgător din soare,
Din timpul care vine...

Ion Brad

Geologie și antropologie românească (I)

„Cutremurul" (Ed. Cartea Românească, 1936), de Paul Anghel, este al optulea roman din uriașul ciclu închipuit de autor și intitulat „Zăpezile de-acum un veac" ; proiect ambițios, aflat acum la cîțiva pași de încheiere și care, totuși, este orînduit după o regulă interioară foarte severă, aptă să răspundă de aci înainte unor îndemnări de tot imprevizibile. Este de imaginat că un examen cum se cade nu se va produce, pe tema aceasta, decît la sfîrșitul giganticei construcții, impunătoare, de pe acum, din toate punctele de vedere și, cu toate acestea, îndeajuns de puțin liniștitoare pentru exegeza grăbită. Prin raport la proiect, „Cutremurul" este o noutate absolută și planurile originare nu-l cuprindeau ; în totul, „Zăpezile de-acum un veac" trebuia să numere nouă volume, dintre care apărură, rînduindu-se, de la un moment dat încolo, în strictă cronologie, șapte. „Întoarcerea morților" și „Ieșirea la mare", închipuind ultimele două, și prin aceasta încheietoare de ciclu, erau prevăzute după „Zăpezile", care este al șaptelea roman. „Cutremurul" nu figurează pe nicăieri în croiala mai veche și, totuși, a ieșit, ca o vietate stranie din adîncul însondabil, așezîndu-se acolo unde îi este locul. În totul, acest ciclu ajunge acum la dimensiunile unei decalogii.

Această modificare nu este capricioasă ci explicabilă prin necesități de natură endogenă ; materia din „Cutremurul" stătea, cu forțe germinative, pretutindeni în acest ciclu romanesc, și prozatorul nu a făcut decît să aducă mai aproape realitatea creației de idealitatea unui proiect. De oriunde am lua-o, „Cutremurul" explică și rezumă opera, fiind, hotărît, nu doar romanul care ilustrează cel mai bine filozofia acestei lumi epice, ci și acela care este, sub raport estetic, la nivelul cel mai înalt. E, pe scurt, o capodoperă și o analiză a lui este cu putință, deși obligația de-a face raportări necontenite ori cuprinderea ciclului întreg împiedică ochiul neprevenit să vadă mai bine ceea ce, la o inițiere elementară, se observă de îndată. Romancierul a ajuns acum, cu desfășurarea lui de pînze vaste, la sfîrșitul războiului pentru independența românilor, în 1878, și înfățișează momentele de dinaintea încheierii tratatului de pace. Este o epocă de „cutremur", un sfîrșit de eră istorică cînd, „de sub lumea otomană se vedeau alte lumi". „Cutremurele zice Humboldt, pe care Paul Anghel îl și citează aici, sînt mișcări ale scoarței pămîntene care pot rupe ciclurile vieții". Un astfel de seism istoric, înfățișat aici de prozator, nu „rupe" ciclul vieții românilor, ci îl ajută să se definească mai bine, scoțîndu-l din incidental și relativ, și așezîndu-l într-un absolut al condiției geografice. De altfel, romancierul a dat aici un extract de istorie convulsivă, desfășurată în răsturnări vaste, începute de la geologic și pînă la antropologic. Față de grandorile de mari fenomene cosmice aflate în conjuncție fastă, din „Fluviile", față de fermentația „Noroaielor" și de ritualistica izvorîtă din străvechime, a „Ieșirii din iarnă" și a „Zăpezilor", „Cutremurul" este conceptul unui dezastru radical, imaginea unei revolte de straturi neconsumate în întregime. Pretutindeni, de la minerale și pînă la om, năvălesc categorii diferențiate care stau pe dinăuntrul rînduielii cunoscute fără a o defini.

Imaginea acestor prefaceri are vastități de geologie. O insulă, pe Dunăre, iese din ape, născîndu-se ca în ziua dintîi a lumii. Un deal în alunecare lasă să se vadă stratificațiile unei istorii mute și fără om, încurcate acum printr-o mișcare de brutale zguduiri de pămînt : „Au pornit-o cu toții într-acolo, cu mic cu mare, dar au rămas muți, cu palmele la gură : dealul nu mai era. Au ieșit atunci la lumină, din frămîntarea măruntaielor pămîntului, niște scoici verzi și albastre, una de mărimea unui lighean turcesc, o creangă de coral, un copac de fapt, — cu crăci și ramuri roșii care a apărut și dispărut, într-o clipită, pe urmă scheletul unui animal de apă, sau poate al unei păsări uriașe, din care nu s-ar fi văzut decît pliscul și un fel de gheară. Stratul acesta de viață, scos întîia oară la lumină, pe creasta unui talaz

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

VIII

Mihai Eminescu s-a ocupat de istoria românilor în articolele sale constrins de împrejurarea că foile opuse își ornau declarațiile și programele cu aspecte de istorie națională, folosite atît de liber încît o intervenție se impunea. A urmat deci o lungă polemică de presă, niciodată stinsă, cel mult întreruptă, asupra felului în care gazetarii „Românului" se pot raporta la marile figuri și evenimente ale istoriei statelor românești. Controversa se întinde pe toată durata istoriei noastre de la întemeietorii statelor românești pînă la evenimentele din secolul al XIX-lea. Mihai Eminescu a vorbit în cunoștință de cauză, fată de preopinenții săi politici de la alte foi, atît despre Dragoș, Mircea cel Bătrîn sau Ștefan cel Mare, cît și despre Tudor Vladimirescu, obiect de definitoriu litigiu cu gazetarii liberalismului român, cît și despre fanarioți, în polemică dură cu aceleași gazete și personalități. Pe scurt, preocuparea de istorie în gazetăria eminesciană a fost urmarea unei necesități obiective, iar orizontul său istoriografic de o mare deschidere, de la primele închegări statale pînă la statul constituțional al lui „Carol Îngăduitorul".

Grăitor este că Mihai Eminescu are litigii istoriografice cu liberalii pe teme contemporane, unele foarte proaspete. Dar să-l lăsăm pe poet să vorbească :

„Gloria domnului prezident al cabinetului se vede că tulbura somnul d-lui prezident al Camerei".

„Și într-o zi vine domnul prezident al Camerei și spune în cameră că, pe cînd ostirea liberă (! ! !), dorobanții, luau Plevna, armata permanentă sta ascunsă în șanțuri ! Vedeți că este obiceiul de-a calomnia și de-a falsifica istoria. D. Rosetti (colecțiunea jurnalului d-sale este de față) s-a pătruns de acea maximă, căria-i datorează toate succesele politicei d-sale, *că un neadevăr repetat cu cutezanță și neîncetat* în cele din urmă trece de adevăr și nu se mai poate scoate din capul multimei ignorante".

Mihai Eminescu se vede astfel obligat să intervină nu numai pentru Mihai Viteazul sau Matei Basarab, ci și pentru armata română a anului 1877.

„Aceasta ne explică cutezanța cu care a aruncat această insultă întregii ostiri permanente cînd știa foarte bine că, faptele fiind recente, suvenirele încă proaspete și în orice caz documentele oficiale, raporturile șefilor diviziunilor care au luat parte la luptă există la Ministeriul de Război și dau cea mai formală dezmințire acelei calomnioase acuzări aruncate ostirii de șeful reprezentațiunii naționale, fără pretext, fără scuză, fără provocațiune !"

Urmează apoi istoria nefalsificată, istoria adevărată a războiului :

„Într-adevăr : Cine-a atacat reduta Griviții în ziua de 30 august, cînd s-a luat nr. 1 ? La atacul din stînga au fost : al 2-lea de vînători, al 5-lea de linie ; și numai un batalion de dorobanți ; la atacul din dreapta, al 8-lea de linie și încă un regiment de linie al cărui număr ne scapă. Pierderile acestor nenorocite batalioane au fost enorme : în acea zi singeroasă de 30 august au căzut mai mulți soldați și ofiteri decît în tot restul campaniei.

La atacul infructuos din 1 septembrie au luat parte : al 15-lea de dorobanți, 1-ul și al 7-lea de linie.

Sub zidurile Vidinului, cine a luat redutele de la Smirdan, cu tunurile încărcate, și a făcut 400 de prizonieri ? Al 4-lea și al 6-lea de linie ;

Din patru steaguri decorate cu Steaua României, cîte sînt ale ostirii permanente ? Trei. Ale ostirii teritoriale ? Unul : al regimentului al 13-lea de dorobanți.

Dar batalionul de geniu care a condus paralelele pînă la 50 metri de reduta nr. 2, lucrînd trei luni sub un foc continuu și pierzînd jumătate din efectivul său, adică la doi oameni un mort sau un rănit ?"

După cum se vede, Eminescu este la fel de capabil de a rescrie atît pagini din istoria unui trecut depărtat, cît și pe acelea ale unui trecut apropiat, mistificat din pricini politice de liderii liberalismului român. Poetul eliberează adevărul istoric din strînsoarea „cizmelor spaniole" ale rosettismului ideologic.

„Dacă am luat condeiul ca să respingem tristele insulte rostite de un prezident al Camerei, fără ca ministrul de război, apărătorul firesc al onoarei armatei să fi deschis gura ca să protesteze, cauza n-a fost numai indignarea ce ne-a cuprins în fața unui atac nedemn și neiustificat, unei insulte aruncate acelor soldați și ofiteri a căror oase putrezesc astăzi într-o țară străină, pe cînd cel ce insultă memoria lor se bucură de recompense capitalizate și reversibile. Nu ; în acea falsificare a istoriei care se pregătește de mai mult timp, în acea propagare a unor neadevăruri manifeste vedem un adevărat pericol pentru viitorul puterii noastre armate".

Gazetarul de la *Timpul* explică, folosindu-se de această ultimă falsificație istorică, rostul ei politic. Răstălmăcirea rosettistă a istoriei avea rostul de a îndreptăți hotăriri și măsuri contemporane, întemeiate pe interese de clasă, pe care n-a obosit să le flageleze Eminescu. Adică, aceste retrospective istorice care modificau realitățile nu erau, cu o vorbă de azi, „interpretări", ci răscroiri de fapte avînd un țel politic înaintat.

„Cum am zis-o, un neadevăr repetat devine un adevăr pentru mulțime : vedem că a și început a se lăți acea idee greșită, acea legendă mincinoasă că în campania din 77—78 dorobanții au făcut totul și armata permanentă nimic. De aici la ideea desființării armatei și la înlocuirea ei prin *armata liberă*, acel vis al demagogiei, nu este decît un pas ; și vai de țara noastră cînd ostirea națională va fi organizată după ideile d-lui prezident al Camerei. De aceea este o datorie pentru oricine care cunoaște adevărul de-a zdrobi acea periculoasă și mincinoasă utopie ori de cîte ori o va vedea că iese din nou la lumină : de-a opune adevărul mincinii, realitatea ficțiunii, istoria legendei". În dorința desființării acestei importante ostiri românești gazetarul *Timpului* identifica, fără s-o spună în mod expres, un stereotip fanariot.

Ca și în alte dăți, cînd îl aflăm în frăție spirituală cu Nicolae Bălcescu, Eminescu se așeza și în chestiunea armatei naționale pe pozițiile Bălcescului și ale studiului acestuia despre *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei* (1844), spre deosebire de C. A. Rosetti, fostul pașoptist rupt de radicalismul revoluționar prin acte care i-au adus numeroase adversități politice și identice refuzuri principiale. Și prin tratamentul aplicat armatei naționale, C. A. Rosetti se deosebește și se desparte de spiritul revoluției de la 1848, care făcuse din existența unei armate naționale un obiectiv hotărîtor. Comunicarea lui Mihai Eminescu cu revoluția de la 1848 nu poate fi, după cum vedem, condiționată de raportul cu C.A. Rosetti. Pentru Boliac, asupra poeziei căruia ochii lui Eminescu s-au oprit cu interes, gazetar ale cărui opinii și opțiuni sînt pline de interes pentru cine studiază pe Mihai Eminescu în postură de ginditor politic, C. A. Rosetti este părintele „monstruoasei coaliții" și această polemică între foștii tovarăși de drum ai revoluției de la 1848, devenită antagonism, spune foarte mult.

Dacă asemenea ficțiuni se prezentau drept realități într-un înalt for de stat, evenimentele în discuție fiind încă în mintea și inima tuturor, e ușor de prevăzut cum se putea opera cu evenimente sau epoci mai depărtate, unde posibilitatea controlului depinde întotdeauna de foarte puțini. Unul din acești foarte puțini a fost însă Eminescu. Cînd „Erodotul" *Românului* a încercat să rescrie istoria țării forțînd faptele către concluzii prestabilite, gazetarul *Timpului* a reacționat vehement denunțînd „autopsia" și indiferența la adevărul istoric. Preocuparea principală a Erodotului rosettist era de a inventa cu orice preț o „reacțiune" și a o arăta cît mai adînc implantată în istorie, pentru a avea ce combate atît el ca gazetar, cît și patronii lui ca oameni politici. Cum liberalismul român și-a făcut un titlu de glorie din combaterea „reacționarismului", inventarea adversarului după chipul și asemănarea unui tipar scos din cărți străine de istoria românilor se impunea. Rolul punerii în circulație a portretului robot și l-au asumat gazetarii de la *Românul*, iar funcția lui mistificatoare o dezvăluie Eminescu.

Acolo deci unde s-a văzut dragoste pentru trecut trebuie să adăugăm, mai presus de aceasta, necesitatea de a impune un tratament corect datelor istoriei naționale, refuzul confecțiilor interesate, propagandistice. Pînă și căderea lui Constantin Brâncoveanu, de rezonanță specială în posteritate, este răstălmăcită de „noul Erodot". Cum a fost posibilă căderea Brâncoveanului ?

„Pînă și copiii știu cauza căderii Domniei române, numai modernul Erodot de la *Românul* nu", scrie Mihai Eminescu. Poetul privește harta politică a vremii care a dus la rețeaua de raporturi și cauzalități mai puțin vizibile :

„Cauza e că (...) spătarul Toma Contacuzino, în contra voinței domnului său, a trecut cu călărimea de partea rușilor, a împresurat Brăila, ce era cetate turcească, și a luat-o cu asalt. Brâncoveanu, spăimîntat de fapta lui Toma Cantacuzino, se retrage la Tîrgoviște și se declară neutru. Petru cel Mare voiește să spargă capul trimisului lui Vodă, lucru de la care-l împiedică Cantemir".

Căderea Brâncoveanului are cauze adînci de politică europeană, la care ne întoarce mai întîi poetul. Apoi condiția lui de victimă este și ea rezultatul unei conjugări de interese imperiale venite din trei direcții diferite, dacă nu vrem să adăugăm și pe cel de al patrulea, interesul francez, care s-a manifestat ca orice vector imperialist în pofida geografiei.

Deși nu fusese profesor la Universitate, Eminescu știa și cum a fost posibilă căderea marelui domn în mîinile turcilor. Erodotul rosettist blamează curtea. Eminescu înlătură falsele acuzații privitoare la ridicarea din capitală a lui Constantin Brâncoveanu.

„Nu tăgăduim complicitatea Cantacuzinilor la moartea tragică a Domnului, dar complicitatea boierilor în genere o negăm. Vodă era din nenorocire la București, nu la Tîrgoviște. Un corp de armată turcească stătea la Giurgiu, gata să treacă totul sub sabie. Mustafa Aga le declară boierilor ce sînt responsabili pentru Brâncoveanu, iar pe negustori îi făcu responsabili pentru boieri".

Ca și în cazul participării ostirii române permanente la războiul din 1877, Eminescu își instruiește preopinentul liberal fie el gazetarul Românului, fie inspiratorul Românului, care împreună tot „Erodotul modern" însemnează, asupra adevărului istoric.

Un istoric modern, N. Iorga, sintetiza, în 1940, modul în care liberalii au alcătuit istoria românilor : „Partidul liberal, care era așa de puternic, a voit să aibă o bază în trecut, și atunci baza aceasta era următoarea : trecutul, în afară de Ștefan cel Mare și de Mihai Viteazul, n-ar fi fost decît o biată sălbăticie românească ; țară mică, popor puțin numeros care s-a strecurat cum a putut ; cultura de odinioară nu interesează ; în secolul XIX s-a născut poporul român". Pe Eminescu cultura de odinioară îl interesa, voevozii și instituțiile vechi la fel, iar ideea că poporul român s-ar fi născut în secolul XIX, de cînd au apărut liberalii în statele românești, i s-a părut cea mai aventuroasă și absurdă idee. Iată care sînt, după N. Iorga, reperele, evenimentele istoriei românilor : „1821, Tudor Vladimirescu, 1848, 1859, Unirea Principatelor, 1865, aducerea dinastiei străine, 1877, războiul pentru independență, pe urmă încoronarea regelui Carol și deosebitele veniri la putere ale partidului liberal" (N. Iorga, *Îndreptări noi în concepția epocei contemporane*, II ; 1940, p. 399). Rosettismul a făcut o istorie românească „pro domo" și acest partizanat, indicat și de N. Iorga, îl combate Mihai Eminescu, cerînd mereu o altă istorie, adică una a instituțiilor și a poporului producător de bunuri. Dogmele liberale în materie de istorie au decis soarta manualului, simplificările subliniate de N. Iorga supraviețuind pînă după al doilea război mondial. O istorie a românilor așa cum o vedea și o scria Eminescu, ferită de tezisme într-un sens sau altul, abia după repudierea, din păcate incompletă, a rollerismului, adică după Congresul al IX-lea, începe să fie scrisă.

Încercarea Erodoților rosettiști de a-și confecționa o istorie pe potriva unor rețete asupra istoriei și a unor interese politice, care-și căutau legitimarea într-un trecut revizuit caragialește, pe ici pe colo „prin părțile esențiale", a găsit în Mihai Eminescu nu numai un adversar energic, dar și un lucid înțelegător al efectelor incalculabile pe care le produce istoria turnată în calupuri de împrumut.

M. Ungheanu

ALEX RUDEANU: «Capcana albă»

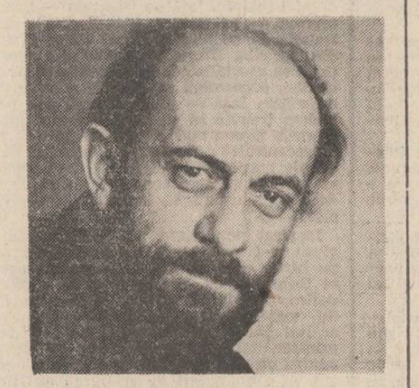

Un episod spectaculos din viața dură, dar plină de satisfacții morale a vînătorilor de munte dintr-o unitate militară din orașul Montana ne oferă Alex. Rudeanu în romanul **Capcana albă**, tipărit la Editura Militară. Plecați, la mijlocul lui iulie, în plină caniculă, într-o aplicație pe crestele munților, militarii în termen, ofițerii în rezervă aflați în convocarea (între care și ziaristul Hariton Candrea, personaj cu veleități literare) și comandanții se vor confrunta, neașteptat, cu viscolul, zăpada, ploaia și, previzibil, cu propriile inerții. Dirzenia, curajul, abnegația, altruismul, spiritul de solidaritate vor triumfa în cele din urmă, după peripeții complicate, care pun la grea încercare rezistența fizică și psihică. Acest scenariu, îndeajuns de convențional, devine ceva mai puțin rigid, prin intersectarea cu o tramă „civilă", acțiunile de salvare ale echipei „Salvamont" din localitate, din care face parte și un tînăr în pragul căsătoriei cu blonda Marcela. În final, căsătoria nu se face, căci tînărul Avram Gigel (sic!) își dezvăluie, în condițiile excepționale, subrezimi de caracter nestiute.

Romanul are o structură cinematografică (un scenarist de film ar găsi aici lucrul aproape gata făcut), secvențele se succed într-un ritm alert, tensiunea dramatică a episoadelor se menține constant, la un bun nivel. Narațiunea debutează, ca în romanele polițiste ale Agathei Christie, cu prezentarea personajelor ce vor juca roluri importante în viitoarea confruntare, despre care nu știu nimic. Greșelile (neintenționate), pe care ei le comit în acest preambul, vor „cîntări" înzecit în ulterioara derulare a evenimentelor. Alex. Rudeanu este un prozator versat, care știe să întrebuințeze abil tehnica suspansului. Cu, însă, cel puțin o excepție neașteptată ! Din imbolduri sentimentale, ignorînd capcanele muntelui (este bucureșteancă) Marcela pornește solitară în întîmpinarea logodnicului. Șansele de reușită sînt minime, iar scriitorul „joacă" subtil interesul cititorului. Pînă la un moment dat, cînd, inexplicabil, distruge suspansul, construit pînă atunci cu migală : „Multă vreme după topirea zăpezilor, Marcela avea să confunde realitatea acelei nopți viscolite de iulie cu spaimele unui coșmar din care, în ciuda eforturilor, i-a fost imposibil să se trezească. Imaginile o urmăreau pretutindeni, îi năvăleau pe ecranul minții în cele mai neașteptate clipe, nu le putea alunga". Cititorul află, așadar, că Marcela va scăpa din „capcana albă", înainte ca istoria să se deruleze. Este însă una dintre rarele diminuări ale atenției, prozatorul fiind, de regulă, din acest punct de vedere, un bun profesionist.

Naratorul din **Capcana albă** este omniscient și ubicuu, în „dulcele stil clasic". El știe nu numai ce gîndesc oamenii, dar și ceea ce gîndesc lupii și caii. Din acest motiv, uneori, apar efecte umoristice involuntare, amintind de anecdota cu „Și calul ce zicea?". Și acestea sînt, însă, deficiențe remediabile ușor și care, în plus, se pierd în narațiunea compactă, solid articulată, condusă cu mînă sigură. Personajele nu au relief psihologic și nici individualitate comportamentală, dar, din cîte îmi dau seama, nu aceasta a fost intenția autorului. Importantă rămîne relevarea spiritului de echipă, a solidarității umane în momente dificile. Din gesturi și atitudini, rapid creionate, din replici scurte și din fragmente de gînd se constituie imaginea unei mari „familii" a oamenilor muntelui, în care fiecare depinde de fiecare și toți acționează ca o instanță morală, gata să sancționeze abaterile de la normele de comportare indispensabile. Ceea ce îi animă pe militarii din romanul lui Alex. Rudeanu este sentimentul datoriei, care trebuie împlinită cu orice preț. Această necesitate, devenită o a doua natură, este convingător exprimată într-un fragment din rememorările maiorului Tudor, unul dintre personajele episodice ale romanului. În timpul unei aplicații tactice de anvergură, echipa de alpiniști de sub comanda maiorului are de efectuat o coborîre periculoasă, pe un perete abrupt al muntelui. Maiorul Tudor participă el însuși la această operațiune și are, la un moment dat, sentimentul acut al marii responsabilități. Și iată ce gîndește : „Se aflau cam la mijlocul coborîrii, cînd îl fulgerase gîndul că, de la punctul de comandă de unde se dirija întreaga aplicație, sînt observați prin binocluri și ei, chiar în clipa aceea ! Iar unul dintre puternicele binocluri de cimp se afla în mîinile comandantului suprem ! Ideea îl înghețase, dîndu-i un fior pe șira spinării ; dacă greșeau acțiunea ? Dacă nu executau coborîrea corect ? Dacă se întîmpla ceva ? Sute de întrebări îi traversară mintea, stîrnindu-i cele mai adînci și sensibile straturi ale conștiinței. Nu era teamă în toate acestea, atîta timp cît erau oameni, și greșeala e omenească, nu se temea de greșeala în sine ; era ceva mult mai profund — răspunderea pentru situația în care se aflau ei ! Nu aveau voie să nu reușească, făcînd de rîs, chiar acum, renumele glorios al vînătorilor de munte !"

Și reușesc. Sigur că lucrurile se petrec în chip previzibil, repetînd parcă o schemă dată, așa cum și limbajul „amintirii" din fragmentul citat nu are nimic inedit. Dar cititorul se simte bine recunoscînd lucruri pe care le știe de mult. Confortul lecturii este astfel asigurat, iar naratorul devine astfel lesne creditabil. Pe această continuă colaborare cu fondul aperceptibil al cititorului, întreținută cu grijă de scriitor, se întemeiază întreaga carte. Nu ineditul îl interesează pe autor, ci extragerea unei „tranșe de viață", așa cum este (bănuiesc o experiență personală la baza romanului). În acest sens sînt elocvente gîndurile ziaristului Hariton Candrea, plasate în finalul cărții : «„De-aș putea să povestesc vreodată toate astea într-o ordine oarecare — își zise Hariton. Într-o ordine neapărat, care să semene cu... Asta e — cu ce să semene ceva care nu seamănă cu nimic ?!" Voia să zică — să sune adevărat ; și mai mult decît atît — chiar să fie adevărat, nu numai să pară ! „Nu se poate — își zise. Și āia care au reușit din cînd în cînd au găsit cîteva șmecherii cu care au mers la sigur, au păcălit milioane de cititori. Poate să fie și āsta un talent — să păcălești o mulțime de fraieri, și lumea să zică — uite un mare talent ! — își mai zise. Nu există. Totul e munca — își repetă vechea formulă, la care nu renunța niciodată. Munca pe brînci", (...) „Ce-ar fi scos din săptămîna asta pe munte unul ca Hemingway ! își zise". Ei, da ! Romanul lui Alex. Rudeanu este, preluînd opiniile despre scris ale personajului său, o carte muncită, care încearcă, și reușește în bună măsură, să prezinte adevărul despre curajoșii vînători de munte. Instructiv, educativ, fluent scris, fără improprietăți de limbaj (totuși, „blugii galbeni", care apar de cîteva ori, nu pot fi galbeni din cauză că „blue-jeans"...) **Capcana albă** oferă o lectură agreabilă unui cititor dispus să-și menajeze confortul intelectual.

Valentin F. Mihăescu

● Recent, (la 17 martie 1986) Muzeul Literaturii Române a găzduit lansarea volumului Lucian Blaga — Hugo Marti „Sub semnul prieteniei", apărut, în limba germană, la editura Kriterion. Volumul cuprinde ampla corespondență dintre Lucian Blaga și scriitorul elvețian Hugo Marti, precum și nuvele și opere dramatice ale celor doi scriitori. Cu acest prilej muzeul a organizat o expoziție de documente literare (manuscrise, iconografie, ediții, afișe) materializînd destinul operelor blagiene în spațiul spiritual elvețian. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Adriana Daia. Au vorbit : Dorli Blaga, îngrijitoarea volumului, J. Salzer de la Editura Kriterion, criticul Geo Șerban. Au fost de față Gaudenz von Salis, ambasadorul Elveției la București, Jacques Borel, atașatul cultural al Ambasadei Elveției, reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, scriitori, oameni de artă și cultură, un numeros public.

Un dulgher de lumină

Sînt uimit fără înconjur : Radu Boureanu a împlinit 80 de ani. Artistul, desigur, nu are vîrstă ; contemplarea lucidă ca și tumultul temperat de cunoaștere împrumută poeziei palpitul veșnic viu. Omul, deschis, curtenitor, comunicativ, numără tot atîtea primăveri cîte dimensiuni afective știe să cultive. Structurat armonic, ca o apă pură, octogenarul sfidează evidențele calendaristice.

Să fie intelectualul Radu Boureanu, la modul dramatic, aidoma mării, cerului, colinelor, acel glas neliniștit, monocord : „Sub zodiile veacului strîmbe / cumpăr strîmb cumpănea. / Iar calul galben și vînăt, / cu umbra morții legănată în șea, / ca-n vechea gravură de Dürer, trecea / prin cetăți mingiindu-ne obrazul vînăt" ? **(Cai de apocalips).** Mai degrabă îl regăsim dulgher de lumină, cum și-a spus într-un poem. Surizător, darnic, bogat în substanță plăsmuitoare : „Am ars în adîncul ființei pentru tot, / pentru tot ce am crezut / timpul m-a luat, timpul m-a pierdut. / Din cît am primit mai mult mi s-a luat / în biblic suris lăuntric am stat, / mă împart între zimbru și cocoșul galic / mă duc către umbră prin veacul metalic" **(Cu biblic suris).**

Urmărindu-l în bogatul său periplu literar, salutar neincorsetat de manierisme, de pictor și critic de artă, de actor și muzician, dobîndim o imagine perfect dialectică, a unei activități pline, și discrete ca transparență. Se adaugă nenumăratele traduceri prin care a echivalat cu strălucire, în haină românească, pe Michelangelo și Pablo Neruda, pe Blok și Emil Verhaeren.

Prietenul Alexandru Balaci a vorbit despre facultatea predominantă a lui Boureanu de a preface totul în vers.

Cînd este vorba să ne extindem în admirație nu cuprinderea celor peste douăzeci de volume contează hotărîtor cît înțelegerea străduinței cu care sărbătoritul a îmbrățișat facultatea de a trata fantezia ca pe o realitate entuziastă iar pe aceasta drept temelia visării. Prelucrînd-o pe cea dintîi, a revelat-o pe cea de-a doua. Ca produs evolutiv, artistul încrucișează în ființa lui îndrumările, pătimirile, purificările plenitudinii omenești. Izvorul energiilor investite află în umanismul pătrunzător, asumat generos, una dintre sursele actului de creație. Vor mai fi și altele ; reputația lui Radu Boureanu decurge ca o rezultantă din înzestrarea înnăscută și din devenirea continuă a propriului talent. Cu atîtea aptitudini pare să nu sufere limitarea. Poetul s-a încercat pe tărîmul prozei. Artistul n-a refuzat decorativul plastic, studiosul l-a anunțat pe portretist.

Rămîne omul întreg, treptat îmbogățit de adaosurile culturii, pătruns odată cu dezvoltările ei succesive de ideea că un cărturar autentic se apropie de lume numai după ce puterile ei însuflețitoare îi hrănesc originalitatea, îl leagă de propriul prezent. Acum cînd nu este deloc tîrziu să pătrundem în taina marei sale tinereți poate că gratia poeziei, setea de viață, seninătatea, dăruirea întru dragoste, tot ce este omenesc și îi este lui Radu Boureanu caracteristic s-a prefăcut într-un peisaj simbolic.

Îl înscriem printre însemnele personalității sărbătorite, cu urarea ca surisul, reflex favorabil inspirației, eleganței, bunului gust, să-i înflorească pe chip mulți ani de acum încolo : „O punte poate să fie și un suris, / în loc de prăpăstii sub el s-ar întinde Cîmpii Elizee ; / nu căutați pentru porți încifrate o cheie / o cheie poate fi și un suris".

H. Zalis

SPIRITUL „ASTREI"

Urmare din pag. 1

La un loc tot neamu-i strîns
Într-o mare Românie,
Veacuri lungi de jale-am plîns,
Plîngem azi de bucurie.

Cu acest sentiment au intrat ardelenii în România unită, iar „Astra" își va continua activitatea și în noile împrejurări. Printre cele mai prestigioase elemente ale „Astrei" după unire au fost profesorii Universității din Cluj dintre care amintim pe Iulian Hațieganu, Sextil Pușcariu, Onisifor Ghibu, Gh. Bogdan Duică, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, Alexandru Borza și alții.

În rîndurile „Astrei" au activat de asemenea numeroși cărturari din celelalte orașe transilvane, profesori, medici, etc., ca Axente Banciu de la Brașov, Horia Teculescu de la Sighișoara, Teodor Nișcu de la Oradea, dr. Eugen Nicoară de la Reghin, Al. Lupeanu Melin de la Blaj și numeroși alți profesori de toate categoriile.

Dacă pînă la unire adunările generale ale „Astrei" reprezentau indeosebi mari și impunătoare adunări de cărturari români, care dezbăteau cu competență și însuflețire problemele timpului, după unire toate aceste adunări care, după cum am spus, se țineau în fiecare an în alt oraș au fost însoțite de mari cortegii etnografice și manifestații sportive, reprezentînd vitalitatea și energia neamului. Astfel de adunări rămase neuitate pînă azi s-au ținut îndeosebi în orașele Sibiu, Brașov, Cluj, Tg. Mureș, Abrud, Satu Mare, Blaj etc.

Aceste cortegii înfățișau în forme dintre cele mai categorice viața românească a Ardealului, porturile țărănimii sale, aceleași care se găsesc și pe Columna lui Traian de la Roma, uneltele de muncă ale satelor românești, cu un cuvînt, întreaga civilizație daco-română populară.

Desfășurate în principalele orașe ale Transilvaniei tocmai în perioada în care revizionismul hortist se ridica cu atîta furie, adunările și cortegiile „Astrei" constituiau cel mai bun răspuns antirevizonist, ele înfățișînd tuturor privitorilor aspecte reale ale problemei Transilvaniei. Cum puterile fasciste au hotărît totuși sfîrtecarea Transilvaniei și acordarea unei părți din ea Ungariei hortiste, „Astra" și-a reluat locul de luptă cunoscut pînă la 1918 și a fost pînă la 1944 (23 August) una din cele mai puternice societăți românești în lupta pentru înlăturarea Diktatului de la Viena și refacerea unității României.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul „doctrinar"-realist (6)

Afirmînd că „dialogul" cu fiecare dintre ciini îi dă certitudinea potrivit căreia aceștia nu sînt vinovați de totala lor pasivitate manifestată față de haita lupilor prădalnici, Șotropa nu ezită a da explicația de rigoare în termeni perfect logici. Faptul dovedește că vocația sa de mare vrăjitoare e departe de a se baza pe practici isteroid-sibilinice, cum se întîmplă de obicei în numeroasele cazuri de șamanism așa-zicînd gentilic, relatate și analizate, de exemplu, în **Creanga de aur** a lui Frazer sau în **Chamanisme et les techniques de l'extase** a lui Mircea Eliade. Metodologia vrăjitorului voiculescian pare că aspiră la „științificizarea" presupusei posibilități de comunicare efectivă, prin intermediul limbajului uman, cu regnul animal :

„Cei de față se priviră uluiți.
— Ai vorbit cu ei ?
— Precum văzurăți.
— Ce i-ai întrebat ?
— De ce nu se dau la fiară.
— Și ce ți-au spus ?
— Mi-au spus că nu e lup.
— Nu e lup ?

Și călugării se strînseră a spaimă, ca oile, unul în altul.

— E diavolul, strigară ei și-și făcură cruce.
— Nu, ciinii zic că este om.
— Om ? ! și toți se îngroziră și mai mult.
— Om, îi lămuri domol Șotropa. Adică pricolici. Mai rău ca fiară adevărată."

Dezvăluirile lui Șotropa nu se opresc însă aici. Partea finală a episodului — o autentică „micronuvelă", excepțională prin puritatea ei magic-fantastică — impinge la ultima limită gradul de intercomunicare zooantropomitică. Contrar afirmației anterioare a monahilor ciobani din care rezultă că pasivitatea ciinilor ar avea drept resort un soi de bizară fraternizare cu haita lupilor, solomonarul identifică adevărata cauză arătînd că la mijloc este vorba de paralizanta frică pe care Lup Sur o exercită asupra devotatelor ființe canine :

„Monahii ascultau cu mîinile la gură.
— De-aia zăvozii n-au ce le face, adăugă vraciul.
— Se tem ? întrebă baciul.

Șotropa își mișcă din nou buzele, și dulăul se înfățișă numaidecît, își frecă labele dinainte una de alta și se turti la pămînt tînguindu-se.

— Lasă, lasă, nu-ți facem nimic, îl împăcă solomonarul după ce-l ascultă, și cu o ușoară mîngîiere îi dete zlobozenie să plece.

— Spune, se întoarse el către oameni, spune că lupul le este om cunoscut.

— Om cunoscut ? Cine ? Și cuvioșii, spăimîntați, se plecară parcă ar fi trecut un vînt groaznic peste ei.

— Cineva ori din stînă, ori din satele vecine..."

Deducțiile ce se impun sînt cît se poate de clare : Întrucît ciinii „știu" că Lup Sur întruchipează un om foarte bine cunoscut de ei, este lesne de înțeles că pricoliciul se prevalează de puterea de imblînzire prin înfricoșare a lui Sofonie însuși. Ideea este că, „recunoscînd" în Lup Sur pe schimnic, pînă și ciinii sînt paralizați de frica pe care eul demonic al călugărului o provoacă ori de cîte ori în timpul crizelor de extaz mistic dublul său se transformă în pricolici. Nu-i exclus, de asemenea, ca demonismul lui Sofonie să se manifeste chiar și în decursul perioadelor de timp cînd, în stare de trezie, acesta are, la prima vedere, un comportament uman mai mult sau mai puțin normal, care însă, scrutat atent, nu poate masca cu totul adevărata față a lucrurilor. Dacă și în ceea ce-i privește pe ceilalți călugări o asemenea suspiciune își face loc (comentînd una din „minunile" ucenicului Stan, cineva zice : „— Lucru mare și de spaimă taică ! De la Dumnezeu sau de la diavolul, rămîne de dovedit...", iar starețul nu ezita a-și exprima îndoiala în legătură cu excesele fanatizante ale lui Sofonie, înclinînd să creadă că la mijloc ar putea fi ceva necurat), e de presupus că, la rîndul lor, ciinii, dat fiind simțul special de percepție de care beneficiază, un simț căruia mitologia îi conferă deosebite atribute magice, sînt în măsură să **adulmece** din capul locului adevărul.

Odată edificat asupra identității umane a lupului cel sur, sigur că și Șotropa, solomonarul propune ca acesta să fie urmărit și impușcat. Numai că, spre a-și atinge țința, e nevoie ca acțiunea să se încadreze și ea într-un vrajos scenariu magic. „Numai glonț de argint descîntat se prinde de el, urmă Șotropa. Dar să știți că Șușnea vînătorul îi vine de hac. Și încă ceva : aduceți în stînă un cocoș, dacă se găsește alb, să audă toaca în cer și să dea veste duhurilor să se facă nevăzute". Prin urmare, în acest punct, vrăjitorul are în vedere eficiența magică a glonțului de argint și a cocoșului, „dacă se găsește alb". Fără a ne pierde în detalii, să arătăm că, în fond, Șotropa nu este un inovator în materie, tradiția mitică e cît se poate de explicită în legătură cu simbolistica magică atribuită atît metalului prețios care este argintul cît și cocoșului. Între altele, celui dintîi, i se conferă calitatea miraculoasă de element purificator, în măsură să restabilească integritatea armonioasă a stărilor de lucruri ce trebuie să plancze asupra existenței ori de cîte ori spiritul demonic distructiv intră în acțiune. Cît despre cocoș, este bine cunoscută simbolistica lui solară, de prevestitor al luminii ce începe a se naște cînd întunericul atinge apogeul la miezul nopții ; ceea ce echivalează cu procesul de ieșire a vieții din imperiul tenebrelor populat cu duhuri malefice de tot soiul, inclusiv, de acelea ale pricolicilor întruchipați de oamenii-lupi. Dînd curs celui dintîi sfat al lui Teoctist, marele ocultist de la Mitropolie („Sfatul fățiș al lui Teoctist a fost să încerce întîi botezul. Pricolicii se fac de obicei din copilul care din întîmplare sau din vreo vrajă n-a primit această taină"), starețul constată că totul e zadarnic. De aceea, la îndată în considerație cealaltă alternativă („Dacă nu izbutește (soluția cu botezul n.n.) rămîne glonțul..." mai zice prelatul) apelînd la serviciul lui Șușnea, vînătorul. Episodul impușcării omului-lup — de asemenea o „micronuvelă" relativ autonomă — atestă cu strălucire atît de originala viziune „realist"-doctrinară în virtutea căreia se edifică într-o bună măsură universul fantastic voiculescian.

Nicolae Ciobanu

Balada omului

Sub cocorii mei de gînd
Sorb pocalele de aur,
Clipa : lacrimă s-o torc
Din destinul tău de faur.

Înțeleptul fir mă poartă
Înspre om pe care-l caut,
Gîndurile mă undesc
Printr-o măduvă de flaut.

Omule ce îți presimt
Cîntecul altoi în floare,
Zămislindu-te în timp
Frumusețea ta mă doare.

Omule mereu te caut –
Răsfoind file de carte :
Te sărut pe fruntea-naltă
Ca pe-o lacrimă de frate.

Te sărut ca pe-un erou
Ce s-a-ntors cîndva din luptă,
Ca pe steagul care stă
Sus în Patrie și-ascultă.

Nicolae Sinești

Lumina unei vîrste

Emoționat și entuziasmat, mă aflu, pentru a nu știu cita oară, printre brigadierii constructori ai termocentralei de la Anina. Dintr-odată se pornește o mult așteptată, întremătoare și binevenită ploaie de vară. Stropi mari și răcoroși se preling pe căștile de brigadier, dar forfota șantierului continuă nestingherită. În jur, tinerețea pare ea însăși o tonică și nestăvilită, fremătindă și fecundă, însă netrecătoare, permanentă, optimistă ploaie de vară. Este chiar curcubeul triumfînd pe cerul zilei de vară.

În vremea asta Laurean Lupulescu, comandantul taberei, este ocupat cu cazarea celui mai nou brigadier sosit pe Șantierul Național al Tineretului Anina : Ionel Șolomonea, detașat la cerere, de la o intreprindere din Bacău.

— Am absolvit școala profesională și liceul seral și lucram la o intreprindere care execută șuruburi și piulițe. Simțeam nevoia să fac și altceva. Cunosc bine România ca turist și ghid de numeroase excursii. Sînt tînăr și vreau s-o privesc dintr-un loc bărbătesc și fierbinte, din acest grăunte reprezentativ de viață adevărată, care este șanticrul. Vreau să-mi văd cu dreptate țara, să-mi trăiesc și să-mi cîntăresc tinerețea prin ochii șantierului.

Un resort intim, o motivație și o hotărîre firească pentru un tînăr al zilelor noastre, în România de azi : venirea pe un Șantier Național al Tineretului. Simbolice locuri și idei, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a repus în drepturile firești ale continuității unei tradiții revoluționare, apreciindu-le ca fiind adevărate școli ale romantismului revoluționar, care caracterizează tînăra generație.

După ce a mai lucrat la Motru, Nicolae Semeniuc, mecanic la „Electroputere" Craiova, a venit ca buldozerist pe Șantierul Național al Tineretului Anina. Simbăta trecută a fost acasă, la familie, și a revenit însoțit de încă doi prieteni.

— Sincer să fiu, îmi place, am prins gustul șantierului. Se și muncește, dar se și cîștigă bine. Cinstit vorbind, nu sînt, nici aici, toți tinerii la fel. Dar faptul că unii vin, alții își prelungesc detașările, dovedește că tineretul nu se sperie de greu, apreciază munca pe șantier, unde simți că trăiești cu adevărat, că faci un lucru deosebit, care stă în puterile tale, și cu care să te mîndrești. Și nu trebuie uitat că aici lucrezi în aer liber, că poți face excursii și sport, sau ai posibilitatea să vizionezi spectacole. Uneori, cu toată munca deloc ușoară, parcă te-ai afla într-o stațiune de munte.

Sau, după expresia unui brigadier cu veleități poetice, Ion Călineanu, din Constanța, și atunci cînd „patu-i rece / ceru-i cald". Da, pe șantier, cerul tinereții e mereu fierbinte. Senzație pe care o are, la modul cel mai propriu cu putință, și Constantin Șerbănescu, secretarul comitetului

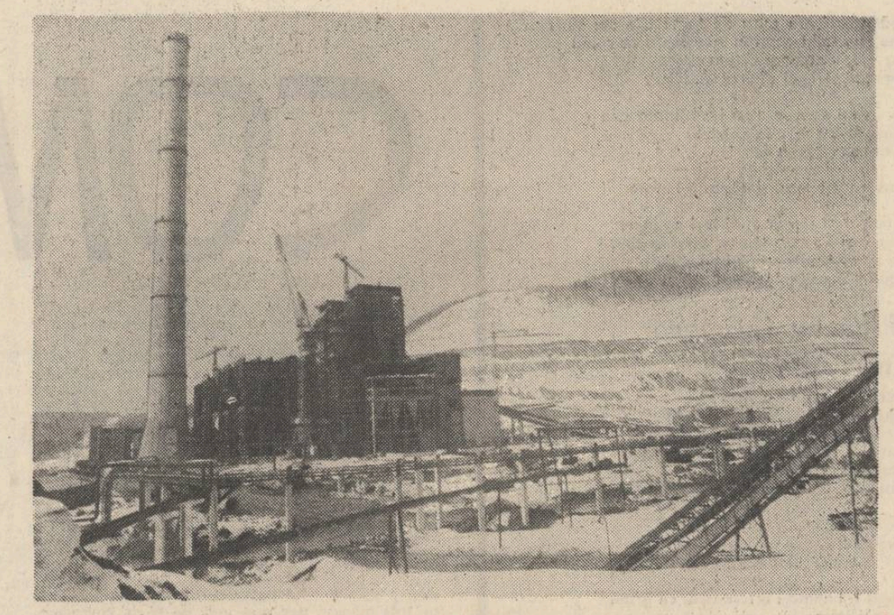

de U.T.C. de la Șantierul Național al Tineretului Anina, care tocmai coboară de pe cazanul 1 B. Un tînăr scund, negricios și ager, tată a trei copii, care l-a rugat pe secretarul de partid să-l pună pe lista celor care pleacă din Capitală pe acest mare șantier. Voia ca țara să-i spună și lui pe nume : brigadier.

— Ieri a fost cuplat și pus în paralel cu Sistemul Energetic Național și acest al doilea cazan al primului grup energetic. Etapă importantă, de mare răspundere. Împreună cu un coleg, verificam cum se comportă cazanul, în unele locuri mai sensibile, pe timpul funcționării. Ceilalți brigadieri ? Pretutindeni, cît e șantierul Crivina de mare. Noi, cîțiva electricieni, la cazanul 1 B. Alții lucrează la pilonii buncărului și ai cazanului, de la grupul al doilea. Nu pentru faptul că e și el bucureștean, ci pentru că-i dulgher bun, un brigadier serios, aș vrea să-l amintiți pe Florin Drașcava, de la „Pipera".

Ploaia continuă „în reprize". Fumul ieșind pe coșul nr. 1 este un indiciu de funcționare. Undeva, aproape, sub presiune, cazanul trepidează. În jur, forfota constructivă a tinereții continuă. Îi interpelez pe cîțiva adolescenți, pe care lumina vîrstei de pe chip îi „trădează" : elevi. Mai precis : elevi-brigadieri. Sînt Claudiu Strugaru (brigada „Ștefan cel Mare"—Suceava), Liviu Munteanu (brigada Galați), Mihai Pistolea (brigada Dolj). Au conștiința că ei reprezintă viitorul constructorilor români, că trebuie să ducă mai departe o tradiție. Acum e vremea verificării cunoștințelor. Șantierul reprezintă pentru ei un fel de introducere în viața adevărată, în munca adevărată.

— Este o etapă superioară în activitatea noastră, ne spune mai vechea cunoștință Ilie Giura, comandant adjunct al Șantierului Național al Tineretului Anina. Complexitatea lucrărilor cere calitate, o pregătire superioară. Fruntașii, sau cei cu o vechime mai mare, cum sînt Dumitru Tene, Gheorghe Cojocaru, Gheorghe Fașcalău, Ionel Iuga și Ilie Șurubaru, așteaptă alinierea rapidă la aceste comandamente a celor mai proaspeți sosiți pe șantier.

„Scriu despre oameni vajnici îmblînzitori de munți" — susține inspirat Alexandru Sfîrlea, un alt fost brigadier cu veleități poetice. Frumos, repet în gînd, în vreme ce peste colonie se lasă ușor amurgul. Cei cu vechime continuă munca. Tenacitate, abnegație, dăruire, la timpul prezent. Frumosul romantism revoluționar din Munții Aninei. Acolo unde acum, cînd se apropie ceasul inserării, elevii-brigadieri repetă „Imnul brigadierului" : „Haideți cu noi / Tineri eroi". Și ecoul se-nalță departe-n țării. Și în inimi.

Nicolae Sirbu

titus vîjeu

Madrigal

Cine crede-n iubire crede și-n mama
aceasta cu copii preafrumoși
din griu, din apă, din piatră
și singe,
cu tîmplă tînără,
cu gleznă milenară ;
cine crede-n iubire pleacă în viață
cu umbra sărutului ei, acest tatuaj
pe inima împărțită egal
în toate provinciile
dorului nostru.

Memoriul Memoriei

Libertatea poporului tău
nu-i o problemă de fracții :
două treimi de iubire și o treime de dor.
Libertatea poporului tău
nu-i o problemă de timp :
un veac de glorii și două de așteptare.
Libertatea poporului tău
nu-i o problemă de spațiu :
provincii cu iarbă
și provincii cu ger.
Libertatea poporului tău
nu-i o problemă de cancelarii :
trei diplome restituite cu fast
și trei mii de diplome arse.
Libertatea poporului tău
e ceea ce doar soarele știe :
ea e monada bobului de griu
cu neputință a fi sfărîmat
cît lacrima de pe obraz, sora lui
îi răsfringe, pietrificată, lumina.

Peisaj cu tineri

Lovește apa-n trupul tînăr
al celor fără amintiri
crescînd pe malurile lumii
asemeni unor vii zidiri.
În ei mai arde steagul mării
învăluindu-i cast în rouă,
semnalizînd în cosmos viața
cu pești în brațele-amîndouă.
Ce minunat că ei există
ca o planetă suverană,
atît de tineri că ninsoarea
ce îi atinge lasă rană !

Regnuri

Flori de cireș și frunze de cireș,
cărți de război și filme de război,
cele două regnuri între care am crescut
ca într-o vale, ca într-un adăpost
antiatomic și antifloral, separînd
flori de cireș și frunze de cireș,
cărți de război și filme de război
cu bărbați debarcînd în Tarawa,
cu flăcăi apărînd șoseaua Volokolamskului,
cu pușți înarmați îmbătrînind brusc
la rădăcina unui pod,
flori de cireș și frunze de cireș,
cărți de război și filme de război,
abecedarul meu plin de răni
și plajele lumii însămînțate cu mine
și orașele lumii gravide de bombe.
Ca într-o vale, ca într-un adăpost
antiatomic și antifloral separînd
cele două regnuri între care-am crescut :
flori de cireș și frunze de cireș,
cărți de război și filme de război.

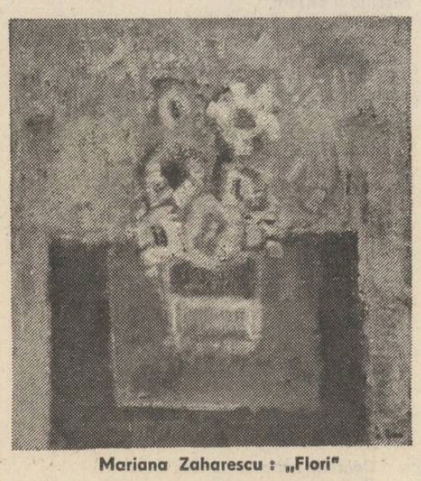

Mariana Zaharescu : „Flori"

Patinoar

Patinînd corectați de curenți,
hrăniți cu scoicile înzăpezite
pe marea aceea nordică, sentimentală
și bucuria ce-o simțeam, obosiți,
cînd gerul ne ghilotina singele
ca într-o mare revoluție franceză.
Mi-amintesc doar atît :
dincolo de mine erai tu,
dincolo de tine – materia.

Amprenta diamantului (I)

Te-am visat în Mesopotamia, te-am visat
aplecată asupra tablelor legii, cerîndu-le
condamnarea mea la uitare.
Te-am visat aclamată de regi,
te-am visat frumoasă, te-am visat intangibilă,
cine putea să-ți stea împotrivă ?
Te-am visat ținînd în mînă o piatră
strălucitoare, cu ea spintecai
pielea de tigru
a veacului acela bătrîn.
Cine putea să nu te asculte ?
Porunceai să fiu biciuit, porunceai
să fiu nimicit, porunceai
să dispar din regatul pe care
singură tu-l stăpîneai.
Am visat că mă ierți. Dimineața
pe trupul meu am văzut strălucind
amprenta diamantului pe care-l ținuseși
în mîna ta vinovată.
A fost pielea mea, întinată
de poruncile tale
chiar pielea de tigru
a veacului acela bătrîn ?

Amprenta diamantului (II)

Patru mii de ani mi-au fost îndeajuns
să pot înțelege
că numai în vis poți spinteca
trupul meu atît de real
că iubește tot timpul
cu piatra aceea strălucitoare
precum flacăra de magneziu.
Patru milenii de dragoste
în încăperile
acestui singe neobosit.

CĂRȚI ȘI EROI CONTEMPORANI

O PRIVIRE ASUPRA LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE, ÎNȚELEASĂ ÎN DETERMINĂRILE EI ISTORICE, ARATĂ, CU O PUTERE DE CONVINGERE DEPLINĂ, CĂ LEGĂTURILE EI CU MOMENTUL POLITIC SÎNT PUTERNICE ȘI HOTĂRÎTOARE. DOCTRINA LITERATURII DE AZI ESTE DOCTRINA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ȘI A ÎNFĂȚIȘA IMAGINEA OMULUI DE AZI ESTE A PRIVI CĂTRE ETERNITATEA CREAȚIEI DIN PERSPECTIVA ACESTUI MODEL DE SOCIETATE NOUĂ, DE „OM NOU". PRIN CEEA CE ARE MAI DE SEAMĂ, LITERATURA CONTEMPORANĂ E O LITERATURĂ A EROULUI, E O LITERATURĂ A EROICULUI ; IMAGINEA PE CARE EA O LASĂ VEȘNICIEI E ACEEA A UNUI POPOR AJUNS, PRIN INTERMEDIUL IDEOLOGIEI COMUNISTE, LA ÎNȚELEGEREA ISTORIEI PROPRII ȘI A LOCULUI PE CARE ÎL ARE PE PĂMÎNT.

A ÎNFĂPTUI PENTRU OM, A ÎNĂLȚA PENTRU POPOR, A CREA O ARTĂ DURABILĂ, A FACE SĂ RĂSUNE ÎN CUPRINDEREA LITERATURII CELE MAI ÎNALTE SENTIMENTE ALE POPORULUI, CELE MAI DE SEAMĂ MOMENTE ALE ISTORIEI, IATĂ TOT ATÎTEA ROSTURI ALE CREAȚIEI, PE CARE DOCUMENTELE PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN LE ADUC PÎNĂ LA DIMENSIUNILE UNUI PROGRAM, PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ, ACEST PROGRAM ESTE DEOPOTRIVĂ AL PREZENTULUI ȘI AL VIITORULUI.

Eroi înfăptuitori

Romanul de actualitate nu este un gen de literatură aparte, poate doar un domeniu în care riscurile sînt mari căci, în afară de acțiunea propriu-zisă ceea ce trebuie să urmărească autorul este și evoluția personajelor în contextul relațiilor sociale. Cu cît eroul unei asemenea cărți deține o funcție mai mare, cu atît personalitatea lui devine colectivă, fără a-l scoate pe deplin din viața lui personală.

Platon Pardău, care și-a luat deseori modelele din rîndul oamenilor chemați să conducă destinul unor comunități, se dovedește a fi un fin observator al psihologiei eroului a cărui existență se împarte între destinul obștii și destinul personal. Această dedublare care merge pînă la identitate constituie subiectul majorității cărților publicate pînă acum de Platon Pardău.

Vorbind despre romanul său „Ore de dimineață", Laurențiu Ulici subliniază faptul că acesta este „scris nu doar cu tensiunea participantului, a activului, dar și — lucru deosebit de important pentru asumarea responsabilă a realității — cu luciditatea dreaptă și severă specifică sentimentului autentic de partinitate". Această observație este valabilă și despre celelalte volume al căror erou este tot activistul de partid.

„Ciudata mișcare a inimii în aprilie" (Editura „Eminescu", 1974), este un roman în care conflictele morale au o existență vie datorită implicării în desfășurarea lor a autorului, sub forma personajului principal, ceea ce-i asigură o radiografie din interior a evenimentelor la care acesta participă. Introspecția psihologiei activistului de partid alătură aspirațiile ce vizează rezolvarea propriilor probleme de gîndurile generate în activitatea de serviciu, desfășurată printre oameni. Activistul de partid consumă toate treptele prin care poate cunoaște oamenii, trecînd succesiv prin sentimente de simpatie, de detașare, pentru a reveni apoi la prima stare, cum se întîmplă în cazul profesorului Petrescu. Eroul se convinge singur de adevăr, dobîndind astfel certitudinea necesară luării unei hotăriri care conferă personajului o realitate veridică. El face parte dintr-un colectiv de lucru în care contradicțiile sînt determinate de realitatea socială, solicitînd soluții. Spiritul revoluționar în care se desfășoară activitatea acestor oameni se observă din înțelegerea probată față de ezitările eroului, care meditează : „Mă privește, cu bărbia sprijinită în palme. Mă aprobă ? Mă dezaprobă ? Greu de spus. În timp ce vorbesc, realizez că, de fapt, n-am argumente, locul propus de el e bun, poate cel mai bun, dar în mine lucrează subiectivitatea aceea exacerbată care, îmi dau seama, n-are nici un rost, n-are ce căuta aici. Sînt din ce în ce mai ferm".

La moartea unui coleg, Maniciu, durerea pierderii unui tovarăș de muncă se transformă în pretext pentru a sublinia inerția unor personaje care au rămas încă sub dominarea birocratismului și care vor ca dispărutul să „încapă" neapărat în cele trei sferturi de filă ale necrologului. Tot pe marginea acestui episod, eroul cărții, fără nume, dar cu o personalitate ce-l individualizează, meditează asupra ideii de moarte : „Oamenii trăiesc și mor. Maniciu a trăit și a murit. Erhan trăiește și va muri. Virlan trăiește și va muri. Doamne, cînd sîntem departe, și cînd sîntem aproape de moarte ? Oare cînd începem să ne gîndim la moarte ? Oare cînd începem să ne dăm seama că vom muri ? Maniciu a trăit și a murit". Această pagină, ca și altele, dealtfel, surprinde tristețea unui om obișnuit în fața unui destin implacabil. Durerea stimulează însă aici vitalitatea, scoate eroul din lîncezeală și-l determină să se implice mai mult în activitatea oamenilor. Pe parcursul cărții chiar familia eroului este, la un moment dat, compromisă, motiv pentru care prima reacție este aceea de a se refugia în singurătatea unei triști dureroase. Cei din jur, însă, fără ostentație, îl ajută să depășească momentul critic, reașezînd lucrurile în matca lor firească. Este repetat, în această experiență personală, un fapt social cu un grad de generalitate umană, eroul e aici umanizat. Evoluția personajului principal în această dualitate (familie-societate) face din această acțiune un roman de actualitate, necesar pentru înțelegerea unei vieți consumate într-un colectiv de oameni.

În romanul „Cu ochii dragostei" (Editura „Cartea Românească", 1976), eroul este chiar primul secretar al județului, Mihail Petreanu, dintr-un oraș devenit de curînd reședință de județ. Acțiunea este mult mai simplă dar ea se desfășoară de asemenea sub cele două planuri : cel din familie, unde fiul, Călin, înțelege numirea tatălui într-un post de conducere doar ca un semn al puterii, și cel din viața obștească, în care nenumăratele probleme cer luciditate și participare (uneori afectivă). Mihail, spre stupoarea subalternilor, permite, la începutul investirii sale, plecarea din județ a tuturor celor care, simțindu-l puternic și drept, vor să se ducă în altă parte. „— Trebuie să-i oprim, se opune Văraru, rămînem fără oameni. — Sau rămînem numai cu oameni, spuse Mihail". Om integru, Petreanu nu cedează nici la obiecțiile soției : „— Crezi că se poate fără stăpîn ? — Cred că se poate fără supuși". În final, cei plecați se vor întoarce recunoscînd astfel opțiunea greșită ; istoria a dat dreptate celui care prevede sensurile ei.

Romanele lui Platon Pardău, atît cele discutate aici, cît și altele, mai ales „Ore de dimineață", fac din activistul de partid nu numai un personaj exemplificator, ci și un erou al vieții obișnuite. Implicarea sa în social este făcută sub forma unui om obișnuit care vine spre oameni cu gîndurile și preocupările sale, ca un prieten nu ca un om al puterii. „Om obișnuit", activistul de partid intră în literatură cu forța pe care i-o dă luciditatea datorită căreia viața personală și problemele comunității devin un singur obiect de meditație.

Ion Spânu

Copacul

Din arderea pe sacrul rug de țară,
nimic nu e cenușă : totu-i Zbor ;
ieșire e din sine în afară
și dăruire-n Lacrimă și-n Dor.

Urcăm în timp, purtînd pe umeri, pruncii
și pruncii, porumbei în palme țin ;
descătușați de zalele poruncii,
azi ne croim noi drumuri în destin.

Mutăm din clipe-n veșnicii, lumina
cu fiecare Gînd zidit sub bolți ;
din mers ne scuturăm în lut, rugina
și ascultăm strigările la porți.

Strigîndu-te mereu, din veac în veac
cu fiecare Rădăcină-n lut plecată
tu ai crescut Partidule – copac –
și-ai strîns la piept de ramuri, țara toată.

Și an de ani ai fost mai viguros
cu cît în ramuri ai crescut sub stele
purtînd în seva ta de pom frumos
toată splendoarea visurilor mele.

Șaizeci și cinci de ramuri 'nalți în vînt,
dar cîte rădăcini ai sub picioare !...
Nu e Putere-n stare pe pămînt
să te clintească sau să te doboare !

Nicolae N. Dimbovițeanu

O proză a mediilor revoluționare

O temă majoră, de adîncă rezonanță patriotică, care preocupă aproape toate categoriile noastre de prozatori, este reflectarea veridică, la un înalt nivel artistic, a unor momente de mare însemnătate din lupta poporului nostru, a clasei noastre muncitoare, atît în perioada de dinainte de 23 August 1944, cît și după acest istoric eveniment.

Reliefarea rolului maselor populare, al partidului, în făurirea noului destin al României, se află în miezul unor valoroase romane contemporane românești, rod al strădaniei și talentului unor însemnați scriitori. Am aminti aici, de pildă, între altele, de cărți ca **„Facerea lumii"**, de Eugen Barbu, **„Marele singuratic"**, de Marin Preda, **„Caloianul"**, de Ion Lăncrănjan, **„Ore de dimineață"**, de Platon Pardău, **„Lege și anexă"**, de Nicolae Țic. Lista este mai lungă și cuprinde opere de vîrf ale prozei românești, intrate în patrimoniul culturii noastre socialiste.

La rîndul său, prozatorul Eugen Teodoru, aflat la al șaptesprezecelea volum tipărit, tratează, în multe din cărțile sale, aspecte din lupta revoluționară a poporului nostru și îmbrățișează, în scrierile sale, „umanitatea simplă" cu o matură înțelegere a realităților specifice ei și a spațiului în care se mișcă, a relațiilor ce le stabilește cu universul său propriu. El s-a preocupat, în povestirile, nuvelele și romanele lui, de problematica timpului său, de oameni din diferite categorii și medii sociale.

Scenele și întîmplările trăite de eroii cărților lui Eugen Teodoru, însuși cadrul în care se desfășoară firul epic, par desprinse dintr-o realitate recognoscibilă purtînd, totodată, pecetea unui stil personal izvorît din imaginație. Această modalitate în a trata subiecte foarte variate, cunoașterea vieții oamenilor simpli, a muncitorilor, l-a apropiat de tematica tumultoasă a literaturii inspirate din lupta comuniștilor români.

Cartea sa de debut, **„Croitor pentru săraci"**, apărută în anul 1962, care l-a anunțat ca pe un prozator original, a demonstrat de la început programul estetic, el referindu-se la reflectarea artistică a lumii care îi era familiară, cea a porturilor dunărene, ridicată la luptă împotriva vechilor rînduieli, în încleștarea ce a avut loc, cu patruzeci de ani în urmă, pentru instaurarea puterii celor mulți, conduși de comuniști.

Memorabile sînt, de pildă, în această carte, paginile care-l zugrăvesc pe Bălan, „croitor pentru săraci", comunist încercat, trimis în mijlocul muncitorilor dintr-o suburbie a orașului, pentru a conduce lupta lor împotriva opresiunii, a celor care-i exploatau fără milă.

Iubirea cea mare

Iubirea cea mare
Patria
Se desăvîrșește în cuvînt

Pace acelor
ce o casă își fac
în sămînță

Poet sînt patriei
și cuvîntul
îmi este armă și scut.

Cum grîul

Sînt atît de om
între cuvinte
încît aud
cum rodește grîul
în palma întinsă
către cel din dreapta

în stînga
poemul irumpe
lumină învirtoșind
zăpezile după tîmple

înainte
veșnic albastrul
ce tremură-n icoane de Voroneț

Ilie Olaru Delavulpești

În nuvela „Caliopi" întîlnim, de asemenea, un alt personaj remarcabil, conducătorul unui grup de insurgenți, comunistul Șendrea, care își îndeplinește pînă la capăt misiunea de a face să explodeze vasele cu muniții ale unui convoi fluvial hitlerist, conjugînd operațiunea sa cu a altui grup de patrioți, ținînd, în același timp, legătura și cu forțele militare ale regiunii și bucurîndu-se de sprijinul populației. O suită de oameni revoltați devin, pe măsură ce intră în contact cu țelurile și idealurile detașamentului de frunte al clasei muncitoare, conștienți de menirea lor și se alătură luptei revoluționare. Ceea ce este meritoriu la prozatorul Eugen Teodoru, precum și în întreaga sa operă inchinată revoluției, se poate rezuma în faptul că epica sa este convingătoare, verosimilă, întărind factorul epic prin estetic.

Printre lucrările literare care abordează o serie de evenimente politice majore din istoria țării noastre se numără și recentul roman **„Zori în ceață"**, (Editura „Eminescu", 1985).

Romanul înfățișează o perioadă frămîntată, dar totodată eroică, din istoria țării noastre, cea de dinainte de 23 August 1944 și din timpul revoluției naționale, antifasciste și antiimperialiste, precum și primii ani de după acest măreț act istoric. El are un profund caracter patriotic, umanist, cu o puternică notă de veridicitate păstrînd în același timp o undă de lirism specifică creației prozatorului. Cezar Theodorescu, care e în centrul acțiunii, este urmărit de autor din adolescență, ca tînăr elev al unui liceu militar, și pînă în pragul maturității, cînd, devenind ofițer, ia parte activă la lupta antifascistă, atît în zilele fierbinți ale lui August 1944, cît și ulterior, în războiul antihitlerist. Avem de-a face cu un „bildungsroman", îndreptat în direcția unei limpeziri politice.

În paginile cărții se interferează mereu cele două planuri principale pe care se desfășoară acțiunea — viața portului dunărean de unde este originar Cezar — și viața școlii militare și apoi a garnizoanei Trivina, unde a învățat și unde își face serviciul tînărul ofițer.

În Marele Port, cum îl denumește autorul, viața este grea și aspră pentru toți cei care muncesc aici, docheri, hamali, marinari. Contradicțiile de clasă sînt acute și nu o dată ele declanșează înfruntări dure, deschise, între patroni și cei ce muncesc. Conflictele capătă accente dramatice, iar situațiile limită se înmulțesc. Scriitori ca Panait Istrati (cu jurnalistica lui), de pildă, au pătruns în esența relațiilor sociale, în psihologia oamenilor acestor locuri, înfățișînd, în pagini de neuitat, viața frămîntată a porturilor dunărene. Influențat vădit, de marele său înaintaș, Eugen Teodoru reușește să analizeze bine mecanismele interioare ale unor conștiințe care se revoltă împotriva ocupanților hitleriști, revoltă și ură care clocotesc în sufletele oamenilor simpli, ale soldaților și ale celor mai mulți ofițeri din garnizoanele țării.

În roman, pot fi întîlnite pagini admirabile care sugerează cum această revoltă se transformă în acțiune, în timpul războiului antihitlerist, la care tînărul locotenent Cezar Theodorescu, alături de camarazii săi, participă cu entuziasm și dăruire.

Nu sînt ocolite nici greutățile și frămîntările acelei epoci zbuciumate de după 23 August 1944, cînd reacțiunea nu era cu totul învinsă. În roman este relevat rolul major jucat de comuniști în procesul revoluționar de democratizare a țării. Figura comunistului Șerbănescu, muncitor comunist, pe care populația îl impune ca primar al Trivinei, este remarcabil surprinsă de către autor, care reușește să creeze un personaj complex, ce rămîne în conștiința cititorului. Neînfricat și clocotind de revoltă împotriva bogătașilor de tot felul, Șerbănescu pornește, în fruntea unei echipe de muncitori, să descopere depozitele clandestine ale acestora și să dejoace astfel uneltirile reacționarilor.

Pe o linie de prezentare veridică a eroilor comuniști se află și căpitanul Maxim, trimis în armată de către partid, ca loctiitor politic, a cărui atitudine fermă și conduită morală ireproșabile dezvăluie, în culori distincte, trăsăturile caracteristice ale unui combatant revoluționar, dăruit cauzei comuniste cu trup și suflet. El nu pregetă să înfrunte pe comandantul regimentului, colonelul Iorga, un element reacționar, care îl amenință cu trimiterea în fața Curții Marțiale, atunci cînd Maxim ia măsuri pentru desființarea carcerelor și a pedepselor corporale care se aplicau soldaților, înjosindu-i în demnitatea lor de oameni. Soldații, proveniți din rîndul muncitorilor și țăranilor, se alătură fără ezitare luptei duse de căpitanul Maxim, care reușește, pînă la urmă, să-l determine pe colonelul Iorga să-și dea demisia.

Romanul se desfășoară filmic, în stil ciné-verité, iar tipurile de scriitură alternează după o orchestrație urmărită atent de către autor. Notația este în egală măsură intelectuală și sensibilă, lucidă și sentimentală. Scriitorul este un observator angajat, atitudine care devine un instrument sensibil de cunoaștere și care imprimă romanului unitate și o dimensiune intelectuală veritabilă.

„Zori în ceață" este un roman interesant, cu o scriitură diversă și personală, deseori străbătut de lirism, fapt ce înscrie cartea, după părerea noastră, printre reușitele prozei românești a momentului.

Radu Vaida

ion iuga

Amurgul valea și eu

Pentru albia riului mișcăm pietrele
pentru lamele de argint lunecoase șopirle
prin sparte oglinzi
pentru ideile care-mi lovesc fruntea
sub roșul flăcării pe apă
și-mi așază deal și amurg
pe coapsele văii

ca apele repezi
lucindu-și arginții-n cuțite
cobor cu amurgul

imensă umbră – amintirea
tot mai întunecată – mă-apasă
amintirea urcușurilor cu genunchii zdreliți
și unghiile rupte pe obrazul iubirii

pentru albia riului mișcăm pietrele
amurgul valea umbra și eu

Iarna dincolo de noi

Aburul care-mi îngheață somnul pe gură
transparență rănită
frigul pur și alb de brici
pocnind prin inima lemnului

așchii de sticlă
frig de adevăr
frigul din oase
și parchetul galben pe care umblu desculț
să-mi apăr sentimentul amirosind a tine
ochii dilatați din literă
către seceta din jur
hibernăm
hibernăm
nu creștem nu întrebăm

prin mine parcă ființele lumii
pe lame de brici
așază frigul
rănită transparență

Oedipus

M-a învins păcatul cu sînii-i albi
pîntecul dansîndu-și fața opalină
mi-ntunecară ochii
mă devorau puțin
mușcătura gurii cel nebunatic vin

cînd mă ardea blestemul întrasem în căință
păcatul era-n noapte în ziuă doar peceapsa
zăcea în flăcări patul iubirea care a fost
orfan și orb orbecăiam prin vină
pătată-mi era gura de toate cîte-am spus
pe gură-mi tremurau minciunile ca spinii
ce glorie nemernică-am ajuns
îmi rod toiagul drumurile, ciinii,

le dărui carnea mea înstrăinată mie
și rușinata mea înfățișare
dar mă resping cărările
– și-mi pare –
mă-apasă cerul și durerea-i mare

voi merge singur m-oi toci de mers
din carnea mea mă voi servi la cină
și poate undeva în strîmbul mal
găsi-voi groapa pentru propria-mi vină

Pînă ne întunecă înserarea

Mă băsmuiește umbra ta
trupul tău plecat spre asfințit

ca un lac tulburat de lumină
duce șoapte de ierburi
trupul tău din duminica de ieri

ca un rănit
mă simt tîrît în guana cailor
pe această mantie galbenă
geloasă –
pînă și lumina-i o fereastră cu gratii
îmbătrînite
din care nu mai răsare cîntecul
și pielea ta de lumină
se întunecă –
ne întunecă –
pînă o cuprinde înserarea

Incident la amiază

Într-o arenă am spintecat mingea –
o cîrpă umilată cu aer –
mulțimea a năvălit din amfiteatre furibundă
să mă sfîrtece ca pe o minge

atunci am rînduit-o în șir indian
pe dunga ecuatorului un șir de cîrpe
un șir de urme fără contur

și o mirîală discretă desena amurgul

Floarea zăpezilor negre

Sub negre zăpezi îngerii umblă prin semințe
trup verde fraged transparent
cîntec și viață prin rădăcini
în somn se clatină de lumini
îngerii
nu-i vedem le simțim numai cîntecul
uneori visul alb sfărîmat de vînt
în așchii de sticlă pe chipul meu
uitat în ceața de sub negre zăpezi

sunt asemeni semințelor
mă-acoperă cerul cu zăpada cea neagră
pînă la glezne tulpina încălzește pămîntul
pe gura cuvîntului răsare o floare
piatră prețioasă luminînd în noapte

Întîmplare nocturnă

Din neagra temniță ies iară
din întîmplare visul viu
îmi sparge-n cap o călimară
și-albastru un tractor pustiu
care mă sapă
și mă ară

Memoria jocului

n-o să reușiți niciodată
să-mi smulgeți cîmpia din vise
așa cum timpul nu-mi poate reda
în oglinda primăverii
trista imagine
a copilăriei mele
prin prăfuita uliță
cu fruntea pe-un riu
căscată-n orizont
mai știu încă mai am putere
să știu toate jocurile inserării
cînd roata din urmă, stinga,
a Carului Mare-n derivă
trece peste umbra mea

numai casa părintească pătrunde
tiptil în visele mele
grinzile mîncate de carii stelare
au miros de iarbă veche
la geamurile vrăjite de privirile mamei
pelinul a rămas tot verde
...iată peste rama dorului meu
cum plînge-un fir de zeu...
și-n curtea fără garduri
tataia Vasile Neagu trage la rîndea
scîndura albastră a cerului
făcîndu-mi balansoar
între aici și dincolo...

Aurel M. Buricea

Cîntec

Doarme noaptea în cișmeaua
Preumblată în uitări
Numai eu îmi tulbur pașii
În talazuri de plecări

Semăn tot mai mult cu mine
Cînd plecînd, mai mor puțin
Într-o cupă unde vinul
Mușcă hățuri de pelin

Semăn tot mai mult cu mine,
Cu Musonul-Haimana
Ce colindă întristarea
Peștelui din cherhana

Grîul fiert pîndit de doruri
Îmi nechează în privire,
Balta ornicului verde
Mă îneacă în iubire

Îmi lipesc de cerul gurii
Umbra unui vechi docar
Și cuvintele aleargă
Ca o roată de olar

Prinde-mă, de poți, iubite,
Împresoară-mă păgîn,
Latră ca un șah în care
Doar nebunii mai rămîn

Mușcă-mi fruntea unde vîntul
Ca un os domnesc de zimbru,
Fulgeră cu gura-n versuri
Respirînd un duh de cîmbru.

Tot așa și eu, iubite,
Vreau ca să te nemuresc
Preumblîndu-te-n iubirea
Cîntecului țigănesc...

Adriana Sitaru

Drumul

Nu e nevoie de cuvînt,
Ascult la trupul cald ;
Vinovăția noastră de smarald.
Rostogolire : zaruri... pînă cînd ?
Cu ce dreptate drumul să-l împart ?

Timpul

Te-am așteptat
Mai ieri s-a întîmplat o veșnicie.

. . . . . .

Voi fi cenușa jarului ce-a ars
La focul tău aprins de-o nebunie.

Eugen Pasad

COMPETIȚIA

iosif lupulescu

Își lustruia bocancii încet, fără grabă, căutînd să-și ascundă bucuria care îi invada sufletul. După atîtea ezitări și ghinioane, reușise să-i smulgă Tiței o întîlnire. Poate că nu era cea mai frumoasă fată din școală, dar lui îi plăcea teribil de mult, era fericit s-o știe aproape de el, s-o audă, s-o privească. Nu reușise pînă acum fiindcă de fiecare dată îl împiedicase ceva sau cineva. Dar acum obținuse două bilete la un film foarte bun. Orice fată și-ar fi dorit să-l vadă și, după cum prevăzuse, Tița acceptase să vadă filmul împreună.

Afară era ger, zăpadă și bătea un vînt cumplit. În atelier însă, caloriferele radiau prea multă căldură, din care cauză ușa era deschisă.

Stătea singur pe banca de lemn, pe care în timpul mesei de la orele unsprezece se înghesuiau cîte șase, șapte persoane, și-și lustruia bocancii cu o bucată de bumbac. Aștepta să-i știe pe toți plecați, dar mai ales pe Nicu Paraschiv, șeful de echipă.

Din cei trei ani de ucenicie îi mai rămăseseră cîteva luni și abia aștepta să fie fără stăpîn, cum obișnuia el să zică.

Cu Paraschiv era de multă vreme în conflict : acesta era mai bătrîn decît el cu patru-cinci ani, ani care în armată și în meserie contează foarte mult.

Conflictul apăruse aparent dintr-un fleac. În toamnă îl prinsese fumînd și-i pocnise cîteva bombeuri în spate. De atunci muncea alături de el trei zile pe săptămînă, dar nu-și vorbeau. Era doar atent la ceea ce-i spunea ori îi comanda Paraschiv. Și timpul trecea.

Pentru întîlnirea de azi împrumutase un pulovăr pe gît de la un prieten.

O revăzu pe Tița atît de aproape de parcă i-ar fi stat în față și i-ar fi vorbit, privindu-l cu ochii ei minunat de albaștri și jucîndu-se cu cozile galbene cum se întîmpla adeș la școală. Se gîndi că în curînd aveau să termine liceul și vor rămîne împreună : restul, locuința, educația copiilor și cine știe ce alte lucruri necunoscute azi de el, se vor rezolva pe parcurs. Nu știa dacă vor rămîne în Hunedoara sau vor merge în alt oraș : oricum toate aveau să le lămurească discutînd amîndoi.

Tot gîndindu-se nici nu observase că plecaseră toți și se trezi singur. Întîi plecau muncitorii și pe urmă ucenicii, după ce măturau atelierul și curățau sculele de praf și de ulei.

Deodată se simți spionat. Dintr-un colț îl săgetau două flăcări negre — ochii lui Paraschiv. Și el își lustruia bocancii și-și curăța costumul. „O fi avînd și el o întîlnire" gîndi Surdu.

Observîndu-se descoperit Paraschiv îi strigă rîzînd batjocoritor :

— Vezi să nu pierzi filmul. Începe la șase, fără jurnal.

Așeză bocancul pe bancă. De unde să fi aflat celălalt ?! Se hotărî brusc să plece ; avea el un loc al lui unde putea să fumeze și să gîndească în voie la Tița. Se îmbrăcă în grabă, cuprins de furie.

În aceeași clipă intră meșterul Lula, șeful atelierului.

— Bine că n-ați plecat. A crăpat o conductă de abur de la magistrală. Luați aparatul și sudați fisura.

Paraschiv îl privi cîteva secunde cu ură. Era revoltat, dar toată furia și revolta erau îndreptate împotriva lui însuși, reprosîndu-și că nu plecase la timp, doar pentru a-și bate joc de un pusti îndrăgostit. Pînă la orele șase ar fi putut aștepta la o circiumă, bînd o țuică fiartă cu piper. Putea să se plimbe și prin magazine...

— Și dacă eram plecați ? întrebă el pe ton de ceartă, gîndind că avea și el bilete la film și o întîlnire.

— Bine că sînteți aici, făcu meșterul pe un ton prietenos.

— Da, dar am bilete de la șase la film.

Ucenicul deveni atent, sorbindu-i vorbele lui Paraschiv. Se gîndi speriat la Tița. Din nou îi scăpa, o pierdea.

Între timp meșterul tăcea privindu-și ceasul.

— Ai timp să faci reparația și să ajungi și la film, hotări el.

— Și eu am bilete la film, îndrăzni ucenicul.

— Da ? Eu merg cu nevastă-mea la cinema și mi-e teamă să nu întîrzii : nu știe c-am găsit bilete... Dacă erau altii, îi opream pe ei.

— Eu am program pînă la trei ! Nu sînt salariat, ripostă Micu Surdu furios.

— Gata ! hotărî Paraschiv. Fiecare minut care trece e în dezavantajul nostru. Tragem tare și într-o oră sîntem gata.

Meșterul ieși în grabă și intră în biroul lui, zidit din cărămidă, lipit de peretele atelierului.

Într-un minut Paraschiv era îmbrăcat în hainele de lucru și din ușă îi strigă lui Micu :

— Pregătește aparatul. Mă duc să văd despre ce este vorba.

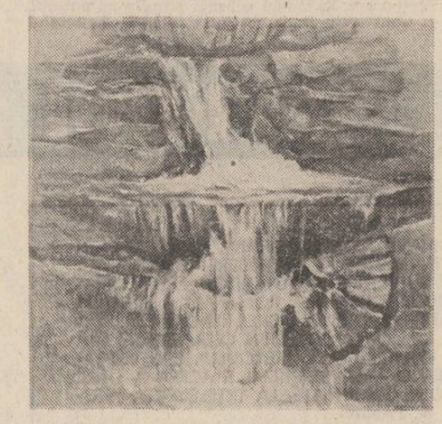

Dan Cepoi : „Drumul apei"

Fără nici un entuziasm Micu se dezbrăcă de hainele de oraș și își luă pufoaica lucind de ulei și de praf.

Cele două furtune, de oxigen și de acetilenă, îl așteptau în colț adunate roată, semănînd cu un colac de salvare. Scoase trusa de scule ; își luă mănușile de protecție, ochelarii și începu să izbească cu electrozii de nicovală. Pasta sărea în toate părțile. Pregăti vreo douăzeci de bucăți.

Între timp Paraschiv se întorsese. Luară tubul de oxigen în spate și ieșiră. Vîntul îi izbea din plin. Conducta crăpase din cauza gerului. Așezară tubul sub conductă. Fără să schimbe o vorbă se întorseseră în atelier : luară generatorul, furtunele și toate sculele. Aproape alergau. Reveniră după scara de zece metri și găleata cu carbid.

Paraschiv așeză scara. Micu alergă cu găleata după apă, că avea nevoie pentru generatorul de acetilenă.

Totul se desfășura ca la concurs ; timpul trecea ucigător de repede.

Paraschiv agăță becul numărul cinci de umăr, luă ochelarii de protecție și electrozii în mîna stîngă. Cu dreapta se agăță de scară.

— Mai avem o oră și jumătate. Ai grijă să nu înghețe. Mișcă-l tot timpul, strigă peste umăr. Nu avem timp de pierdut. Tița nu așteaptă.

Surdu rămase ca trăsnit. De unde știa Paraschiv că avea întîlnire cu ea ? Nu vorbise cu nimeni despre întîlnire. Numai de la ea putuse să afle. Paraschiv urcase scara și călare pe conductă închidea robinetul de abur să poată suda.

Aprinse mai multe bețe de chibrit, becul luă foc și începu să plîmbe flacăra aceea puternică peste conductă, să o încălzească, să poată suda. Între timp Surdu mișcă clopotul generatorului pînă cînd simți în nas mirosul de carbid.

Trecuseră mai mult de zece minute și Nicu Paraschiv tot nu se apucase de sudat.

Prin apropiere treceau trenuri cu oțel incandescent în lingouri și se îndreptau spre laminoare. Treptat se întuneca și curînd Surdu nu mai vedea decît flacăra pe care Paraschiv o plîmba peste conducta fisurată. Brusc becul pocni cu zgomot și se stinse.

— Hei, ce faci ? A înghețat aparatul ? strigă Paraschiv cu disperare. Nu mai primea acetilenă și nu putea suda în continuare.

Surdu trase capul furtunului de pe stuț și-l mirosi. Se terminase carbidul. Luă găleata și o rupse la fugă spre atelier. După cîteva minute

ÎN TREACĂT

Torturantele tranzistoare

În ultima vreme încoltit, siciit ori îngenunchiat de boli de tot soiul și cu pricini și diagnosticări din cele mai drastice și mai întortocheate, am zăbovit prin mai multe așezăminte de suferință și trecătoare refacere și ameliorare ; prin spitale adică. Nu mă mai înspăimîntă injecțiile (deși niței mă tem de cele care greșesc venele și văd cum curge sînge nevinovat, niciodată nobiliar-albastru) și nici alte intervenții medicale.

Cînd intram în salonul în care eram repartizat primul lucru era să întreb dacă acolo se sforăie și al doilea să mă uit dacă pe noptiere se află tranzistoare.

De aceste două primejdii în adevăr mi-era frică. În fața sforăitului mă resemnam sau nu. Oricum era „datul", cusurul omului (parcă înainte vreme era temei și pentru divorț). Îl mai întorceai pe-o parte, mai fluierai ușurel tăindu-i (cam rar) emisiile nazal nocturne, ba cu un pacient cumsecade vecin de pat aranjasem să-l leg de mînă sau de picior cu șnurul halatului și să-l zgîltîi de cîte ori începea să „ducă porcii la jir". Cu tranzistoarele era altceva. Ele îmi forfecau și zdrențuiau cu dibace, meticuloasă și diavolească sistemă nervii. Mă aflam odată într-un salon-stadion de vreo șaisprezece paturi. Noaptea se sforăia aprig și harnic. Într-un colț se afla un omulet vioi, cu o figură nevinovată de șoricel sprinten, care-și punea tranzistorul în funcție de la ora termometrelor (5.30—6 dimineața) pînă după ora stingerii. Nu putem protesta pe lîngă personalul medical invocînd respectarea orelor de liniște și repaus absolut deoarece repara și regla aparatele suferinde ale acestora. Își înghebase un adevărat atelier huruitor și căuta și prindea numai muzică de orice natie și de orice fel.

Acum e drept, trebuie să recunosc faptul că între mine și muzică este o veche, adîncă, tristă și poate definitivă neînțelegere. Ciudată și frumoasă e întîmplarea că — dintr-o greșeală de selecție — pe cînd eram elev la Colegiul militar din Curtea de Argeș făceam parte din cor. Cor prestigios și faimos. N-aveam ureche muzicală, iar voce nici cît un rățoi, și ăla gripat. E drept, teorie știam. Îmi convenea : aveam și mîncare mai bună, și eram scutit și de o parte din instrucție. La repetiții sau reprezentații imitam mișcările din buze ale celorlalți, dar mă feream să scot vreun sunet, fie și cît de mic. Asta pînă într-o zi cînd, la un cîntec popular, pălit de un avînt năpraznic, am „umblat" la voce. Strident și anapoda firește. Profesorul — dirijor a întrebat „cine e balaurul ?", am fost lesne depistat ; eliminat din armonioasa alcătuire corală și urmărit în catalog de note pipernicite. (Am scris cîndva o povestire pornită de la această întîmplare de mirare : „Cîntec mut cu gura deschisă" se chema, dar am pierdut-o, și oricum nu era prea mare lucru de capul ei).

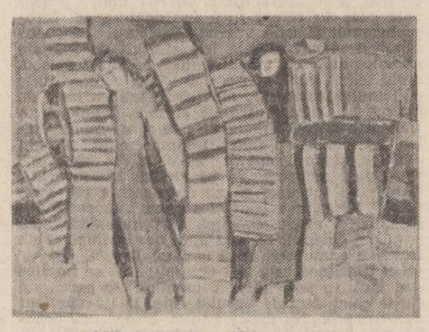

Mihai Agape : „Compoziție"

Dar după acest acolo duios-amărui să mă întorc la înjghebarea tehnică sonoră — pentru mine sîciitoare și torturantă în orice împrejurare —, la tranzistor.

Invenție relativ tînără, nu cred să numere prea multe decenii, — scula aceasta s-a strecurat și apoi s-a instalat lipicios și autoritar în deprinderi, ticuri, obișnuințe, compunînd cu distanțe de minute, de metri pătrați sau liniari peisajul străzii, al stadionului, al localului de zi sau de noapte, al bucătăriei ori al pieții. Am văzut o gospodină — vajnică și destoinică desigur, cu umerii și mîinile încărcate și dărîmate de sacoșe ticsite, care mai găsise prin rînduieli și compartimentări judicioase spațiu și pentru aparatul de tranzistori, iar antena acestuia țîșnea glorioasă printre fusteie de ceapă și fire de praz.

Atîrnînd muzical-stimulator de creanga salcîmului de la capătul tarlalei, pe vremea prașilei sau a culesului, așezat pentru alinarea durerii pe masa cabinetului dentar, urcat în pisc de munte și ascultat atent și evlavios de păstorul carpatin, tranzistorul în puținii, fragezii și zgomotoșii ani pe care-i numără a încetat de mult să mai fie o ciudățenie sau o raritate și să adune pilc și roată — mulțimi cu ochii și urechile arse de curiozitate și uimire.

Dar asta nu aduce și nu înseamnă nicicum măcinarea, țeșirea și tocirea profilului acestui brav și înfigăreț aparat. El are intoleranțe și preferințe distincte, inconfundabile și ferme. Are — spre pildă — înclinații pentru ieșiri la iarbă verde sau pentru țărmuri marine cu plaje aurii și însorite și se însoțește ușor, fără moft, cu consumul gumei de mestecat sau de semințe „de bostan sau floare", ba chiar și ades și cu lipsa de sămînță de gîndire ori simțire muzicală.

Nu s-ar putea spune însă cu mîna pe inimă (împăcată) că se prăpădește după muzica simfonică sau muzica de cameră.

Și asta pentru că — printre altele în afară de situația amintită de mine la începutul acestor rînduri, și de altele, puține : ce este tranzistorul dacă nu muzica scoasă din cameră ?

Nicolae Velea

teatru

Teatrul dramatic «Maria Filotti» Brăila

Întors acasă după un lung turneu prin țară cu comedia „Floare de cactus" de Barillet și Gredy, pusă în scenă de Zoe Stanca-Anghel (profesor I.A.T.C.), teatrul brăilean, aflat, de curînd, sub al treilea „directorat" al actorului Petre Simionescu, își continuă cu asiduitate activitatea, încercînd să se afirme. Învingînd prejudecata că un teatru de provincie nu ar mai putea găsi resursele necesare pentru a aborda un subiect devenit celebru printr-un film de casă, cu vedete consacrate, trupa de actori brăileni se străduiește să se autodepășească. Apar pe scenă în situații comice explozive Bujor Macrin (Julien), Anamaria Pîslaru (Antonia), Rodica Mușeteanu (Doamna Durand), Adrian Năstase (Igor), Anton Filip (Norbert) și, bineînțeles, Petre Simionescu (Domnul Cochet). Cu cîteva mici corecturi ce țin de interpretarea Stephaniei (replici rostite uneori pe ton de harță, întoarceri nervoase pe călcîie, vizînd, mai curînd, capriciul unei femei țîfnoase, nicidecum rezervate), precum și de ritmul spectacolului, puțin pierdut din mînă, reprezentația brăileană ar putea cuceri, cu onestitate, aplauze și în alte deplasări.

Bujor Macrin, în ipostaza dr.-ului Julien, într-un contre-emploi ingrijit, izbutește să nu cadă în comic desuet, gratuit, temperîndu-și jocul, gradîndu-l, strunindu-l pînă la esențializare, chiar atunci cînd distinsul și încurcatul doctor se „turmentează". Antonia devine simpatică prin farmecul și tinerețea Aneimaria Pîslaru, care și-ar putea extinde registrul măiestriei, dacă afectarea ar ceda ceva mai mult loc firescului. Petre Simionescu folosește discrepanța dintre înfățișarea sa sobră și ridicolul situației în care este expus personajul Cochet, contrastul izbitor dintre modernismul inhibant al tinerilor ce dansează frenetic și anacronismul gesturilor sale dezechilibrate, realizînd momentul de forță al spectacolului, cînd scena și sala intră în trepidație.

O premieră de ultimă oră : **Moș Teacă**, dramatizare după Anton Bacalbașa, în regia lui Mihai Popescu. Textul dramatic grupează situațiile comice în jurul personajului principal — pentru a-l investi cu dimensiunile eroului popular —, ingrosîndu-i trăsăturile (îngîmfarea, incultura) într-o reușită satirizării militarismului burghez. Din păcate, căpitanul Teacă interpretat cu toată dăruirea și întreg talentul de Nicolae Budescu, reputat actor al teatrului brăilean intră în scenă nu numai foarte tîrziu, dar intră (datorită concepției și stîngăciei textului) doar ca un personaj ridicol prin prostia și abuzurile sale. Pe lîngă umorul cam forțat — bazat pe comicul de limbaj, azi desuet, al schițelor lui Bacalbașa, din care se reține scena „epizootiei" și pe situații comice minore — autorii ar fi trebuit să aprofundeze dramatismul închistării în automatismul unei vieți cazone absurde. În centrul unei astfel de încleșări tragice ar fi trebuit relevat nu doar Moș Teacă, stîrnind rîsul și batjocura, ci și omul simplu, atît de îndrăgit de scriitorul brăilean.

George Custură construiește din gesturi mici și ticuri un Soreanu — viitor Teacă, evoluînd de la „bacalaureatul" bine crescut și timid la „superiorul" îngîmfat, sigur de sine. Grupul de tineri actori, alcătuind „trupa", completează vizual golurile dramaturgiei, cu mici partituri de joc franțuzesc. Se detașează prin discrete individualizări : Marin Benea (mergînd pe urmele jocului lui Constantin Rautchi), Florin Chirpac, George Toropoc, George Șofrag și Sorin Dinculescu (actori încă neutilizați scenic și cinematografic, pe măsura posibilităților lor artistice). Alte cîteva prezențe scenice, în nota rolurilor încredințate : Mircea Valentin, Victor Ianculescu, Romeo Mușeteanu, Greta Manta, Anca Oprișan.

Premiera spectacolului s-a bucurat de o primire caldă din partea publicului, precum și din partea colegilor de breaslă de la teatrul din Galați, veniți în corpore, să asiste la „lansarea"... la rampă...

Nicoleta Gherghel

film

Căsătorie legală

Praful și pulberea ridicate de explozia celui de-al doilea război mondial nu s-au așezat încă — dovadă filmele care se mai fac încă despre el acum, cînd ne apropiem de o jumătate de secol de la sfîrșitul său : nu primul, ci al doilea război mondial continuă să tulbure cugetele și cred că întreaga sa istorie nu a dat de gîndit umanității cît acest război — dacă ar fi să ne luăm după filmele care i s-au dedicat ; dar dacă multă vreme frontul și lupta însăși au fost în centrul atenției, de la un timp filmul și-a mutat obiectivele în spatele frontului — o zonă mai puțin explorată pînă acum, din care însă nu lipsesc dramele, deși moartea ajunge aici doar ca un ecou al războiului.

Dacă, artistic vorbind, filmul **Căsătorie legală** al regizorului sovietic A. Mkrtcian nu este o operă de referință, în el descoperi totuși simptome valabile pentru întreaga cinematografie sovietică — începînd cu această „retragere" în spatele frontului, despre care vorbeam și sfîrșind cu felul de a privi omul și umanitatea : a „descoperi" încetul cu încetul un om sub un chip, sub o înfățișare dintre cele mai banale, face parte dintr-un efort mai larg de demistificare ; eroismul nu mai e trăsătură generică, eroii nu mai seamănă unul cu celălalt, deosebiți doar în datele lor fizice — și acestea intrucîtva supradimensionate față de obișnuit : iată că spatele frontului și frumusetea interioară devin, din această perspectivă, cel puțin tot atît de importante pe cît au fost multă vreme linia întîi și personajele cu dimensiuni statuare. Natalia Belohvostnikova este, la prima vedere, o actriță care în distribuțiile „clasice" n-ar fi depășit zona obscură a rolurilor de mînă a doua sau a treia ; cu nimic ieșită din comun la prima vedere, actrița cîștigă cu fiecare apariție, cu fiecare gest în plus, o individualitate aparte, inconfundabilă. Aceasta este, de fapt, și povestea filmului : descoperirea unui om. Legați mai întîi legal, printr-o căsătorie formală, cei doi protagoniști ai filmului sfîrșesc prin a descoperi în celălalt omul care se ascunde sub aparențe. Un univers întreg, sub cea mai banală înfățișare — este teza pe care își propune să o demonstreze Mkrtcian cu o privire înduioșată, tandră, înțelegătoare asupra oamenilor și slăbiciunilor lor. Se susține în general că în artă și în film, în special, personajele negative „reușesc" mai bine decît „pozitivii" — au mai multă culoare, mai multă pregnanță. Ei bine, la A. Mkrtcian nu este așa ! Aș zice chiar că „negativii" nu-i reușesc deloc ; atunci cînd încearcă totuși să arunce, ici și colo, cîte o pată de culoare mai închisă, efectul este strident și neconvingător. Dincolo de intențiile care pot fi deduse cu ușurință, observația umanului nu depășește nivelul mediu și dacă regizorul își susține convingător demonstrația, aceasta se datorește mai ales căldurii și generozității cu care își privește personajele, umorului continut și unui deosebit simț al proporțiilor și echilibrului ; nici actorii și nici talentul regizorului nu au suficientă pregnanță pentru a face ca filmul să depășească zona obișnuitului ; Igor Kostolevski în rolul titular este, cel mai adesea, exterior, iar Nataliei Belohvostnikova, dacă omul comun, obișnuit, îi reușește cu prisosință, latura cealaltă, din care ar fi trebuit să răzbată excedentul interior, este realizată doar cu mari eforturi atît din partea sa, cît și din partea regiei.

Interesant ca fenomen, mai puțin interesant ca realizare. **Căsătorie legală** este totuși unul din acele fragmente după care se poate reconstitui ansamblul — spiritul epocii unei cinematografii în plină expansiune.

Nicolae Mateescu

reapăru cu ea plină. Ridică clopotul, scoase cosul, îl umplu, îl agăță la locul lui și-l lăsă să se adîncească în apă.

Îngenunche și așteptă cu nasul lipit de robinetul cu știft prin care ieșea acetilena și după ce o simți, împinse furtunul la loc și strigă cît putut de tare :

— Gataa ! Mergee !

Paraschiv se chinui îndelung pînă reuși să aprindă becul. La adăpostul unui stîlp metalic Surdu se chinui să-și aprindă o țigară. „Cît o fi ceasul ?" se întrebă cu disperare.

O locomotivă opri în apropiere. Fugi și-l întrebă pe mecanic.

— Cinci și un sfert, strigă acesta.

Se hotărî să-i propună lui Paraschiv să-l schimbe, să sudeze el mai departe, deși nu-i era drag Nicu Paraschiv. O fi înghețat de frig, sau o fi obosit...

Începu să urce. Vîntul se înăsprea. Cu fiecare pas îl simțea tot mai îndîrjit, ca pe un dușman. Scara părea elastică și o clipă îi fu frică să nu se rupă. De cîteva ori vru să renunțe dar parcă simțea ochi nevăzuți urmărindu-l mustrători și albaștri. Ajuns sus, o vreme, celălalt nu-i simți prezența. Muncea cu îndîrjire. Îl prinse de mîneca pufoaicei.

— Nu vrei să te schimb ? strigă Surdu.

Paraschiv se opri să consulte ceasul.

— Nu ! Fugi la cinematograf și spune-i fetei să intre că o găsim noi.

Surdu îl privea uluit, nevenindu-și în fire. „Ce fată ? Ce bilete ?"

— Pleacă ! strigă celălalt, altfel nu ajungi la timp. Te întorci apoi să mă schimbi !

Surdu începu să coboare scara treaptă cu treaptă. Nu știa ce să facă. Hotărî să meargă la locul întîlnirii să afle totul. O durere fără margini îi bintuia mintea, inima, întreaga lui ființă. Așteptase atît de mult și cu atîta dor întîlnirea aceasta !

Se trezi jos, cu bocancii adînciți în zăpadă. Uitase de frig, uitase de vînt. Cîteva secunde rămase ca paralizat. Căută să prindă jocul ei, jocul celuilalt și atunci se trezi scuturînd de generator cu furie pînă cînd balonul se ridică, așa ca să nu înghețe, să nu rămînă Nicu fără acetilenă. Se miră că Paraschiv nu se dusese la întîlnire și-l trimisese pe el. Ceva nu era clar și hotărî să se lămurească discutînd chiar cu Tița.

Porni spre ieșirea din combinat, spre poarta numărul zece, fîndcă numai pe acolo ajungea cel mai repede la cinematograful „Maxim Gorki", singurul din oraș în anul 1953.

După puțin timp se opri să-și aprindă o țigară. Încă se mai putea răzgîndi, încă mai putea să renunțe la întîlnire. Îi trecu prin gînd că ar fi putut să-i ia lui Paraschiv scara ca să nu poată cobori. Deodată zări o umbră și recunoscîndu-l pe mester grăbi pasul ; putea să-l întoarcă din drum.

În fața cinematografului era multă lume. La casa de bilete oamenii așteptau pentru locuri în picioare.

O căută mult timp cu privirea și o zări într-un tîrziu aproape de intrare. Se apropie de ea și o privi cu ură.

Ea zîmbea, îl învăluia într-o privire albastră și curată. Purta o căciuliță tricotată și avea gulerul pufoaicei ridicat.

— Nicu, a spus să intri, că n-a terminat lucrul. O să te găsească el în sală.

— Și tu nu vii ?

— Dacă ești cu el..

Tița începu să rîdă. Făcu un pas și se apropie de el atingîndu-i cu vîrful degetelor obrazul.

— Nu fii prost. Noi sîntem prieteni, colegi. Cu Nicu e altă poveste. Nu înțeleg ce te supără ? !...

Surdu aprinse o țigară. Nu, nu înțelegea nimic. Se răsuci brusc și fără să-i mai adreseze o vorbă plecă.

Nici nu-și dădu seama cînd ajunse lîngă generator, îl scuturâ cîteva secunde și o explozie puternică îl trînti la pămînt. Culcat în zăpadă, cîteva momente, nu-și dădu seamă ce se întîmplă. Se ridică și privi în jur. Albul zăpezii și noaptea senină luminau ca ziua. Ascultă zgomotul surd al combinatului.

Privi în sus. Flacăra de sudură nu se mai vedea. Începu să urce scara. La jumătatea ei se întîlni cu Paraschiv.

— Ce faci ? S-a terminat ! îi strigă Paraschiv parcă cu bucurie.

Coborî și așteptă să ajungă și celălalt jos.

— I-am spus.

— Bine, hai să adunăm, ordonă Paraschiv.

— A zburat balonul, îl informă Surdu.

— Ce, nu mai vezi bine ?

Surdu privi aparatul cu uimire ; nu făcuse explozie cum crezuse el.

— Și explozia ?

— Nu știu. În altă parte. Tubul poate să rămînă aici. Luăm sculele și generatorul.

Intrară în atelier ; era șase fără zece. Se îmbrăcară în cea mai mare grabă.

Lui Surdu îi sunau în urechi vorbele fetei : „...sîntem prieteni. Cu Nicu e altă poveste..." Ceva era neclar. Un lucru era sigur : Tița ținea la amîndoi și cîndva va trebui să decidă. Un prieten îl sfătuise să aibă răbdare. Fetele se hotărăsc greu.

— Hei, ce faci ? Nu mergi ?

— Nu. M-a părăsit cheful.

— Cum vrei, dar e un film foarte bun.

— Am o altă întîlnire, minți fără să vrea.

Se priviră în ochi. Paraschiv zîmbi ironic.

— Lasă prostiile. Vedem filmul și dau un vin fiert. Doar am tremurat de frig împreună. Sau nu vrei să facem pace ?!...

— Nu beau vin, se împotrivi Surdu.

— Atunci o cafea. Oricum o să-ți fac cinste și cînd iau prima pe chestia cu reparația. Grăbește-te, filmul nu trebuie pierdut !

Îngîndurat, Surdu scoase pachetul cu țigări, uitînd că ucenicii nu aveau voie să fumeze. Paraschiv se grăbi să-i aprindă țigara, făcîndu-se c-a uitat că-l pocnise cîndva din cauza asta.

Traseră cîteva fumuri și se grăbiră să ajungă la cinematograf.

În sală nu mai erau locuri. Văzură filmul stînd în picioare, rezemați de perete umăr lîngă umăr, suspectîndu-se unul pe altul. Fiecare o căutase cu privirea prin întuneric. Undeva trebuia să fie și ea, doar își dorise atît de mult să vadă filmul.

Ieșiră primii în stradă s-o aștepte. Dar cînd ultimul spectator părăsi sala fără ca Tița să apară se priviră nedumeriți și triști.

Paraschiv aprinse două țigări și-i întinse una lui Surdu.

Fără să-și adreseze vreun cuvînt porniră cu pași mărunți spre „Metalul" să bea cîte o tuică fiartă, cu piper.

Vîntul bătea din față. Zăpada ca un praf de sticlă le ardea obrajii. Din rîul Cerna se ridicau aburi. Trecură podul. Filmul își pierduse frumusețea, parcă ar fi fost spulberată de vînt.

marian zamfira

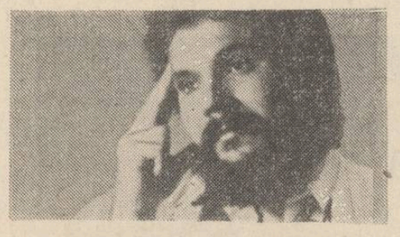

Depărtarea nu-i ramura mea

LA CEI CARE-ȘI PĂRĂSESC PATRIA

Nu mă cunoașteți
mă prefac a fi frivol cu amurgul
diafani sunt numai morții mei
bălos curcubeul vostru
somnul chiag negru
taina voastră e chiar vidul
gîndul stîrv între stîrvuri
ați fi vrut să fiți păsări
dar păsări de pradă
mîncăi privindu-vă în oglinzi hide
chipul ca un drum
ofilit de departe
mizgălit și nimeni singele
vostru
diafani sunt numai morții mei
depărtarea
nu-i ramura mea

Doar dragoste de mlaștină

Prin glasul vostru sapă iarna
ciulini uscați degetele voastre
caută pajiștea mea cu libelule
prin sîngele meu muguri plesniți
înginați doar dragoste
de mlaștină
ieșiți din umbre fără fluviu
prin glasul vostru sapă iarna
cu zdrențele visului vostru
depărtarea
nu-i ramura mea

Lungită ca un leș

Lungită ca un leș viața voastră
limba caută ploile negre
viermi uriași prin cuvintele
voastre
ruginite mîngîierile
cînd vă bucurați împietriți
mireasma
cei care vin nu sunteți voi
un fum indemnatic vă dă
tîrcoale
magia lui sfîșie
neclintită raza
nu vă mai întreabă
prin semințele voastre
moartea
cei care vin nu sunteți voi
depărtarea
nu-i ramura mea

Nici un adînc cu flacără

Și bezna se ferește de voi
nu puteți înmuguri printre
cuvintele mele
v-am visat adesea
pe umerii mei bucăți de cer
neumblat
care-i malul vostru ?
prin marea voastră
nici un adînc cu flacără
și bezna se ferește de voi
depărtarea
nu-i ramura mea

Ascultați-mi cîntecul

Tristețea mea este adevărată
păianjen istovit santinela cerului
vostru
prin lacrimi ciini întunecați
purtați cu voi clepsidre
mîncinoase
iubesc culorile libere
pururi o altă flacără
timpul meu
ascultați-mi cîntecul
și vă veți lega fedeleș între voi
iubesc culorile libere
arcă tăinuită nunta trandafirului
eșarfe cu paseri surîsul mamei
nu pier pînă nu am
pururi o altă flacără
timpul meu
ați vrut să-mi omoriți grîul
în somn
și să-mi furați humele
nu v-ar mai răbda sfiala pietrei
depărtarea
nu-i ramura mea

Dumitru Simionescu : „Muzica"

ÎN ACEST NUMĂR REPRODUCERI DUPĂ LUCRĂRI DIN EXPOZIȚIA TABEREI DE CREAȚIE BRATEȘ-NEAMȚ, DESCHISĂ LA GALERIA MUNICIPALĂ

victor nițâ

Final la marginea pădurii

Lumină-n cădere, lumină-n urcare,
vînturi de gheață cu vuiet tăios,
sub curgerea lunii pe dealuri domoale
arde pădurea de piatră și os

Puzderii de stele-n firavă clintire,
liniști de capăt de lume sub ger,
și sîngele bate în mine-a murire,
trupului ochiul îi este stîngher

Și-un somn ca de plumb ca un vis
mă cuprinde,
viscolul, iată, e dulce, e-amar,
e noapte, dar soarele-n ceruri se-aprinde,
pling cuibărit în pădurea de jar...

Lumină-n cădere, lumină-n urcare,
vînturi de aur cu vuiet înalt,
sub curgerea lunii pe dealuri domoale
arde pădurea-nflorită în alb

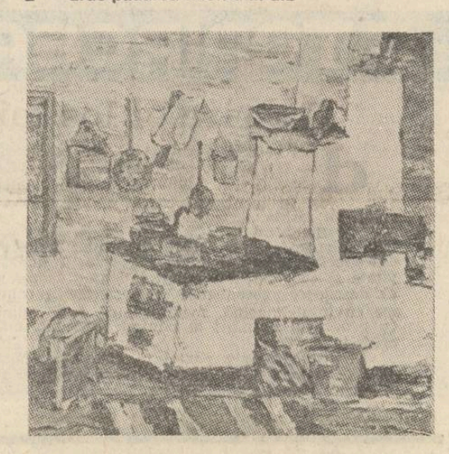

Dumitru Bezem : „Interior țărănesc"

Totem

Copil eram, copil,
vara, pe-o coastă de deal,
cînd soarele bătea spre amurg,
copil eram, copil, alergam după
fluturi... și dintr-odată, ea,
la marginea pădurii, încolăcită
pe-o piatră albă, în ultima lumină
a soarelui, umflată și arămie, ea,
vipera cu corn (închipuire
și adevăr, început al lumilor toate)
nu-mi vine să cred
că nu m-a văzut,
ca un fulger
m-ar fi putut atinge,
dar și eu aș fi ucis-o
imediat, cu o furie sălbatecă,
dementă (pătruns am fost,
pînă-n măduva oaselor, de bătrîna
și-nțeleapta ei privire
și nimeni, niciodată,
nu va mai fi atît de-aproape
de-acel tulbure și vechi înțeles)
cît timp să fi stat împreună
unul la îndemîna celuilalt ?
(viperă, viperă

ochi neclintit
limbă ce-n aer șuieră
cu venin curat
și-nluminat...)
toată noaptea am visat-o
și m-am zvîrcolit în somn
și-a doua zi am știut
(dar ciți pui de viperă
din vipera ce n-am ucis-o
se vor fi născut între timp ?)
toată noaptea am visat-o
și m-am zvîrcolit în somn
și-a doua zi am știut
(dar a doua zi
cînd am vrut s-o văd din nou,
cineva parcă a tras
pădurea mai la deal,
iar piatra aceea albă,
uriașă, dispăruse complet,
fără urmă).

Peisaj cu noiembrie

Ai venit în sfîrșit
cenușă caldă încă a inimii mele.

ai venit cu lumina ta rece
ca de mercur, cu ploile tale lungi,
cu nourii ca niște șerpi de staniol
bulucindu-se peste dealurile
tot mai golașe, tot mai pustii,
ai venit să dărîmi frunzele,
s-adormi șerpii sub rădăcinile
intrate-n somn lung, parcă de moarte,
ai venit să-nfloreștî crizantemele
și să-nfigi în țărîna rece
palide luminări, ai venit din raza
unei stele ce nu s-a născut încă,
ai venit de departe
ca o fîntînă ce naște pururi zăpadă,
ca un luciu de apă în zbor, cortină
de gheață, ai venit cu brumele tale
ca o pulbere de aștri, ai venit
cu imaginea acelui naiv îndrăgostit
călare pe un lup de diamant
și cîntînd dintr-o vioară de aer,
ai venit în sfîrșit
cînd toate cuvintele aproape
că s-au terminat, cînd vulturii
au părăsit înaltul cerului
obosiți de-atîta sălbatecă putere
singuratecă, ai venit cu moliciune
și blîndețe, cu nespusă dulceață,
ai venit în sfîrșit
ca o bilă de sticlă
rostogolindu-se pe-o pardoseală
de marmură albă și neagră, ca un
zar al destinului
aruncat pe o tipsie de argint,
dar cine să-i vadă numărul
cîștigător sau pierzător, totuna ?!

ai venit în sfîrșit
tu, prinț al însingurării mele, noiembrie

teofil bălaj

Satul natal

Cetatea păcii este timpul, locul
În care ni se dăruie norocul
Sub forma blîndă, simplă, românească,
De-o vorbă bună-n casa părintească.

Acolo, lîngă stîlpii de pridvoare
În care s-au crestat spre veșnicie
Nesomnuri lungi și visuri mari — o mie
Acolo-i pacea țării cea mai mare.

Și-mpreunînd cetate cu cetate
Din pacea fiecărei împliniri
Se naște pacea țării-ntregi, întreagă
Alcătuită doar din nemuriri.

Că nemurire este prispa sfîntă
Călcată-ntîi, după bunici și tați
Cu apăsatul mers de om al țării
În țara asta mare, de bărbați.

De-aceea, fie liniște deplină
Acolo unde primii pași se fac
Și unde-ncepe marea pace-a țării
Prin tot ce-i pace cu-adevărat.

Gîndul șase

Cîmpia mamei, care-i țara,
Cîmpia primului sărut,
Cîmpia-n care se-mpreună
Ca într-un altfel de-nceput
Tîrnavele și Eminescu
Și toți acei care-au putut
Să samene și să culeagă
Lumina cu miros de lut
Din fiecare os fierbinte
Născut aici și nu făcut,

Cîmpia asta-i ca o carte
Pentru acum și mai apoi
În care tot ce e recoltă :
Și grînele și libertatea
Și-Ardealul neuitării noastre
Și Eminescu
Sîntem noi.

Anotimp

Înaintea ochilor,
Ca o vînătaie veche,
Arde carnea mîinilor,
foarte lungi,
de fete.

Îndărătul mîinilor,
ochii s-au ascuns,
orbi de frăgezimea cărnii,
dezvățați de plîns...

Garderoba de suflet

Furtunile cuvintelor bătrîne
căzînd atît de știrbe pe hîrtie
mă dor.

Cu morții lor,
ca frigul ud mușcînd din cucuruze,
aceste bube dulci mustind pe buze
ne prelungesc din cînd în cînd oftatul

și de-ar fi doar atît
și-i greu păcatul...

Silviu Bejan : „Impact"

plastică

Melancolia culorii

Album reprezentativ pentru creația lui **Tanasis Fappas**, această ultimă apariție de la Editura **Sport-Turism** aduce cu generozitate în fața iubitorului de artă efortul de peste două decenii a celui care s-a bucurat, în perioada de studii, de îndrumarea unor maeștri de excepție, cum au fost : Ressu, Dărăscu, Steriadi și Ștefan Constantinescu.

Impresionează la Fappas imaginile de un reținut dramatism, exprimate într-o cromatică vie, nuanțată, prin tuse calde ce distilează lumina în tonuri complementare, aplicate într-o aparentă diluție ce mimează modalitatea postimpresionistă, coerența compoziției fiind asigurată de constanta solarității sale. Centrate pe figura umană, tablourile aduc în cadru, aproape invariabil, printr-o extraordinară sensibilitate imagistică, femeia în cele trei ipostaze esențiale : de mamă, iubită și fiică. Născut în Tesalia, dar iubind în egală măsură și spațiul carpatin, artistul se dezvăluie un liric prin excelență, fiecare lucrare decodificîndu-se ca un amplu poem atemporal, de ritmare universală. De altfel, trebuie amintit aici că, peste 600 de lucrări se găsesc azi în colecții de stat și particulare de pe continentul Europei și Americii ; un argument în plus a receptării de care se bucură Fappas.

Personajele sale sînt oameni obișnuiți, descoperiți în atitudini firești, într-o aparentă lipsă de mișcare, puși sub semnul magic al echilibrului și culorii. Adevărate cariatide vii, ele sînt de fapt esențe ale celor două culturi străvechi sub influența cărora și-a descoperit artistul vocația cromatică : cultura mediteraneeană și cea pontică. De aici, „bogăția, diversitatea și complexitatea sugestiilor pe care le naște în conștiința privitorului arta lui T.F. — cum notează Liviu Oprescu în deschiderea volumului — vorbesc prin ele însele de anvergura unui spirit modern care, cu uneltele meșteșugului său, printr-o artă de aleasă noblețe și sinceritate, îngemănînd datele a două civilizații distinct și viguros conturate, și-a definit și consolidat un loc aparte în arta contemporană."

Polisemia imaginii lasă loc la varii interpretări, dîndu-le de perfecta unitate a structurilor compoziției : de la linia delicată a desenului, la nuanțele în degradé ale aceleiași palete, ce susțin într-un perfect echilibru un spațiu de o simplitate clasică, comparabil numai cu arta antichității, de unde se și revendică. Confesiunea artistului este făcută cu voce joasă, fără clamări ostentative, cum, de altfel, se exprimă și personajele sale. Gestica lor este reținută, meditativă ; siluetele sînt pure și pline de tandrețe.

Sensul moral, sinceritatea exprimării au fost întotdeauna atributele artei autentice, și Fappas nu face altceva acum decît să se implice acestui mare adevăr.

Gabriel Iuga

Dumitru Bostan : „Hanul vechi"

muzică

Despre Dimitrie Cuclin

Despre Dimitrie Cuclin persistă acel tip de imagine deformantă instituit printr-o dublă cunoaștere inadecvată : pe de o parte, creația sa este insuficient cunoscută nu numai în perspectivă cantitativă dar și în articulațiile ei principale, pe de altă parte, în general, ceea ce se cunoaște este frecvent interpretat incorect, văduvind un sistem de gîndire și creație de covîrșitoare importanță de principalele sale atribute, „neglijență" provenind și din faptul că încă nu s-a ajuns la o convingere unanimă în privința importanței ieșite din comun a acestui mare creator român. Nu argumentăm aici în această direcție, cu o singură excepție : trebuie rostit răspicat faptul că avem de a face, în cuprinsul unei vaste și diverse creații, cu un **sistem**, deosebita sa valoare constînd, la o primă vedere, în modul cum, dintr-o articulare de idei, se ajunge la articularea materialului sonor, supus, cum se știe, unor legi specifice, obiective, posibil de „înmlădiat" însă prin puterea geniului minții omenești. Această putere a minții constituie subiectul unui studiu semnat de Dumitru Matei, publicat în „Revista de filosofie" nr. 6/1985 sub titlul **Cîteva observații asupra metafizicii lui Dimitrie Cuclin : teoria existenței**, restrîns, din motive obiective, la o rapidă prezentare și cîteva concluzii privind un sui generis sistem filosofic posibil de articulat (deși Cuclin nu specifică clar) într-o ontologie, o antropologie, o teorie a imortalității și o filosofie a valorii. Studiul rezumă principalele date culiene subliniind un aspect de importanță capitală : „De ajuns să reținem că raportul **esență-substanță**, interpretat ca **polaritate** sau ca **opoziție** corelativă (idee fundamentală a oricărei concepții dialectice) ...atestă cu prisosință că, în orientarea ei de principiu, ontologia cuciniană circumscrie o poziție filosofică realist-raționalistă și dialectică, faptul că în premisele ei nu se infiltrează, sub nici o formă, ideea mișcării de la **transcendent** la **imanent**, de la **Dumnezeu** la **lume**, așa cum s-a considerat pînă acum și doar din lectura, nici aceea aprofundată, a **Tratatului de estetică muzicală** din 1933". Rezumînd conținutul studiului, vom spune că raportul esență-substanță e raport de tip derivant-derivat, potențial-actual (în spiritul refuzului dualismului ontologic), ca structură bipolară deci. Atributele esenței sînt unicitatea, unitatea, simplitatea, insubstanțialitatea, eternitatea și calitatea, ale substanței, multiplicitatea relativitatea, cantitatea (înrîuririle aristotelice sînt manifeste). La întrebarea privind felul în care esența dobîndește însușirea manifestabilității, Cuclin introduce o sui generis entitate despre care putem referi în termenii categoriei modalității : **magnetismul**. Tot o preocupare din partea unui filosof, Alexandru Tănase, o întîlnim în prefața volumului **Convorbiri cu Dimitrie Cuclin**, semnat de Ella Istratty și Dan Smîntînescu. Prefața se intitulează **Un sistem filosofic și estetic original al muzicii**, venind, într-un fel, dintr-o direcție opusă celei înfățișate mai sus, cea estetică și etică, interpretată în funcție de datele deja asimilate ale unui sistem de gîndire, căruia acum i se sondează relevanța într-un cadru cu care nu este coextensiv (umanitatea) puțind însă emite asemenea „pretenții" față de diverse submulțimi culturale (formele muzicale arhitecturate funcțional sau etosul muzicii românești). Care e semnificația acestui demers concentric întreprins (fapt interesant) de nemuzicieni ? Un prim aspect, cel de recuperare culturală, l-am semnalat deja. Al doilea, cel al evidențierii unui (posibil) izomorfism, între sistemul funcțional muzical, datele noastre gnoseologice (orientînd și axiologia) și existența ca obiect al ontologiei, ține de interesul unei întreprinderi pe un teritoriu rămas încă, din păcate, aproape virgin. Al treilea aspect mi se pare a ține de o dimensiune a unei contemporaneități unde înfloresc „discipline" cuprinse sub numele general de sinectică. E aici o preocupare de îmbogățire a tezaurului de cunoștințe nu numai din exploatarea regularităților ci și din aceea a așa-numitelor „demersuri diagonale".

Viorel Crețu

CENTENAR G. TOPÎRCEANU

Prezenţa critică

...anul 1925 în cultura română este un moment important, aş spune decisiv pentru definirea a ceea ce numim îndeobşte „perioada interbelică". Se ia deobicei, în consideraţie această perioadă fie în bloc, fie pe curente literare şi ideologice, fie pe autori ; o analiză prin punctele ei de articulaţie este, însă, nu mai puţin importantă. De altfel, chiar creatorii acelui timp aveau conştiinţa clară a etapelor : Mircea Eliade de pildă, deosebeşte categoric în acest totum cronologic zona 1919—1923, preambulul timpului **creativ, fişia** tulbure, de aşezare a apelor.

Personalitatea lui 1925 o dă continuarea şi definirea marilor polemici din cea de-a doua jumătate a anului trecut, 1924. Fusese un an de acumulare şi afirmare.

Polemica Lovinescu-Topirceanu, care e una dintre cele mai importante, are origini mai vechi, dar esenţializarea ei contribuie tot la personalitatea anului 1925. „Istoria civilizaţiei române moderne" apăruse în 1924 (vol. I ; celelalte două, în 1925) şi a constituit, după **problema Istrati**, următoarea polarizare de forţe în cultura română. Lucrarea lui Eugen Lovinescu a fost, pentru vremea ei, mai importantă prin discuţiile pe care le-a stîrnit decît prin ea însăşi ; de altfel, lovinescologii înşişi îi recunosc acest destin imediat (cu toate că bibliografia problemei a fost săltată numai parţial, cu multă parcimonie, din presa vremii !). Ea îi prilejuieşte lui Ibrăileanu o supremă paradă de argumentaţie la obiect, pentru a dovedi că E. Lovinescu îi copiază „Spiritul critic în cultura română" — şi o foarte importantă reluare a întregii chestiuni prin prisma poporanismului. Concomitent, D. V. Barnoschi îşi recunoaşte ideile în ea : „D-l Lovinescu îmi face cinstea să adopte unele observaţii şi formule ale mele" — şi insinuează ironic plagiatul (V.R., nr. 2/1925). I. C. Filitti, de asemenea — recunoscînd, în plus, şi rezultatele cercetării lui G. Bogdan-Duică în domeniu („Convorbiri literare", **ianuarie** 1925). Desigur, fiecare autor s-a mulţumit cu argumentaţia publică în presă. De altfel, rezultatul momentan a fost o carte „pierdută" pentru Eugen Lovinescu, ieşită din circuitul cultural ; numai tenacitatea criticului de la „Sburătorul" — şi amplificarea lucrării prin altele, de aplicaţie practică, au reînviat-o — dar acest „miracol" s-a petrecut spre deceniul următor, cînd alte generaţii vor lua în primire obiectivul renăscut. G. Topîrceanu luptă, în 1925, pe două fronturi împotriva cărţii. Mai întîi, polemizează aspru şi consecvent cu Felix Aderca şi cu grupul de la „Cuvîntul liber" care o susţineau frenetic şi produceau asemenea concluzii cu totul tendenţioase : „Consecinţele unui asemenea fel de a privi cazul revoluţiei burgheze sînt mari. În primul rînd se prăbuşesc toate şcolile întemeiate, în cultură şi politică, pe obscurantism : sămănătorismul, poporanismul, tradiţionalismul". Straniu — dar relevant pentru spiritul (şi, de ce nu ? pentru scopul autorului însuşi) la care a fost condusă „Istoria civilizaţiei române moderne". G. Topîrceanu este unul dintre cei care readuc ideile în matca lor desfiinţînd, practic, pentru anii aceia, argumentaţia facilă a encomiaştilor lui E. Lovinescu. Redactorul de la „Lumea" (G. Topîrceanu ajunge să aibă această funcţie alături de M. Sadoveanu, T. Arghezi, Otilia Cazimir, M. Sevastos ; directorul revistei era Alfred Hefter), luptase în anul 1924 şi la începutul anului 1925, în domeniul estetic, pentru arta cu rădăcini naţionale, împotriva importului de „idei estetice germane" şi „stilistice" franţuzeşti. Spaţiul nu ne permite decît însuşirea cîtorva titluri : „Importul de civilizaţie şi literatură" (8 feb. 1925 : „...Sînt pe pămînt zone şi regiuni care nu pot produce decît o anumită floră, diferită de celelalte. Popoarele sînt, în această privinţă, regiuni sau zone sufleteşti. În preajma Carpaţilor noştri nu se pot ivi flori de zonă tropicală. Dacă se ivesc, să ştiţi că ele sînt de hîrtie colorată, care miroase a văpsea şi a gumă arabică (...) La popoarele occidentale marii scriitori, cei „universali", sînt în acelaşi timp reprezentanţii cei mai tipici ai sufletului rasei din care fac parte..."), „Prăbuşirea clasicismului şi morala în artă" (7 iun. 1925 ; polemică cu H. Sanielevici), „Sufletul naţional în artă" (acelaşi număr ; începutul **unei lungi** şi savuroase polemici pe care o cîştigă în faţa lui Camil Petrescu), „Între caiafe" (polemică cu toţi criticii literari ! — gest à la Topîrceanu ! Se încheie : „Precum vedeţi, m-am riscat între criticii noştri înarmat doar cu o praştie şi cu două-trei pietricele. S-ar putea să fiu strivit între scuturi, sau nimicit subt armuri grele de erudiţie. Ca profesionist, îmi dau seama de primejdie... Dar primejdia nu contează atunci cînd o înfrunţi de bună voie şi singur, pentru binele public", 28 iun. 1925), „Cîteva păreri inactuale" (acelaşi număr ; splendidă comparaţie între St. O. Iosif şi M. Eminescu), „Polemică" 12 iulie 1925 — cu „tînărul lovinescoid" Camil Petrescu), „Un caz banal" (5 oct. 1925 — cu acelaşi), etc., etc. O categorie aparte a articolelor sînt acele răspunsuri directe pe care i le dă lui Eugen Lovinescu. De fapt, Topîrceanu formulează net acuzaţia de plagiat (mai ales în „Post festum", 17 mai 1925 : „...Există însă o circumstanţă uşurătoare pentru d. Lovinescu. În literatură, chiar şi în critica impresionistă, ideile nu au prea mare importanţă. Ceea ce interesează este numai temperamentul artistic al scriitorului, adică felul în care îşi elaborează el în forme de artă tot ce adună din realitatea înconjurătoare. Ideile şi observaţiile d-lor Filitti, Ibrăileanu, Bogdan-Duică, Gherea, Gustave Le Bon, Jean Cruet, etc. — sînt şi ele tot un fel de „realitate înconjurătoare" : dacă d. Lovinescu ar fi făcut din ele o poezie lirică sau un roman ca Lulu n-ar fi avut nimeni nimic de zis. D. Lovinescu însă a încercat să facă, din ideile şi observaţiile altora, operă de specialitate ştiinţifică proprie. D-sa îşi închipuie că poate să pună stăpînire pe ele în dauna adevăraţilor proprietari, numai fiindcă le-a „asimilat organicește" şi le-a exprimat în fraze mai frumoase. Dar în ştiinţă — în istorie ca şi în sociologie — forma expunerii nu prea interesează. Tot meritul stă, cum s-ar zice, în fond : în observaţii, în adunarea materialului, în lucrarea de erudiţie propriu-zisă, în teorii — în idei. Fraza frumoasă, expresia peltică şi pretenţioasă din virful buzelor nu are importanţă decît pentru agiamii şi profani, pentru mahala. Ideile circulă, zice d. Lovinescu. Şi animalele domestice circulă, răspundem noi. Dar au stăpîni. Iar pe cele sălbatice trebuie să le cauţi prin singurătăţi şi prin locuri neumblate şi, mai cu seamă, să fii în stare să le prinzi. D. Lovinescu n-are obicei să se deplaseze dintre barierele oraşului, deaceea prinde numai idei domestice. Iar cînd i se pare că a prins una fără stăpîn, să fiţi mai dinainte siguri că n-a prins decît o biată muscă.")... Lăsăm textele să „curgă" fără prea mare insistenţă (ideea „temperamentului" artistului este dezbătută pe larg de către G. Topîrceanu în polemica sa cu Istrati) — mai ales din dorinţa de a informa, de a atrage atenţia asupra surselor. În revista „Lumea" din Iaşi, anul 1925, rînd pe rînd trec prin condeiul lui Topîrceanu : V. Eftimiu, Eugen Lovinescu, Felix Aderca, Scarlat Struţeanu, N. Davidescu, G. Murnu, Camil Petrescu, etc. ; mai toţi sînt obligaţi să-i răspundă polemistului. O fac, de obicei, prompt, uneori foarte dur (Camil Petrescu ; dar G. Topîrceanu revine — se schimbă în această polemică vreo 5—6 replici — şi cîştigă de fiecare dată prin vervă stilistică). Este acuzat că face „poliţie literară" pentru că ridiculizează versuri „moderniste" publicate prin reviste ; revista „Lumea" este acuzată că dărîmă statutul revistelor de provincie (care ar fi trebuit să fie simple bloc-notesuri regionale) instalîndu-se în revistă de centru, cu direcţie literară. G. Topîrceanu răspunde invocînd colaborarea prestigioasă a ei. Departe de a fi „minore" ori „mărunte" (pentru că se desfăşoară, multe dintre ele, în note) — polemicile anului 1925 ale lui G. Topîrceanu au importanţă prin simplul fapt că acoperă — poate cu mici scăpări — toate problemele culturale la ordinea zilei (inclusiv chestiunea Ioan Slavici : discuţia largă în jurul acordării premiului naţional marelui scriitor) — propunînd o rezolvare unitară, în spiritul adevărului şi al esteticului naţional. În fond, făcînd o radiografie exactă a acestora, se obţine harta detaliată a peisajului literar românesc din anul 1925 ; Topîrceanu este o poartă de intrare — dintre cele mai fastuoase — în domeniul cercetării istorico-literare. Să împregnat în timpul său cum nimeni altul n-a mai făcut-o în acelaşi timp. (Nici Eugen Lovinescu nu polemizează atît de extins). De aceea editarea polemicilor sale este dificilă : cere mult spaţiu şi cercetare îndelungată. Anul 1925 îi aparţine — premiul din 1926 fiind recunoaşterea de fapt şi de drept a acestei situaţii, cu toate protestele lui E. Lovinescu (de altfel, acesta nu-şi va introduce pamfletul citat în „Istoria..." sa — gest de subţire atenţie). Iată o perspectivă din care G. Topîrceanu nu ne apare de loc un autor minor, dimpotrivă — unul dintre cei mai importanţi.

Nicolae Georgescu

Proza de război

Proza lui G. Topîrceanu este privită cu mefienţă. Excepţiile (C. Ciopraga, Al. Săndulescu etc.) nu au reuşit încă schimbarea acestei mentalităţi curente, înrădăcinată de exerciţii critice monocorde **favorabile** doar poeziei. Entuziasmul sadovenian pentru **Minunile Sfîntului Sisoe** — „o capodoperă în proză" — rămîne suspendat, în măsura în care romanul amintit este un proiect parţial finalizat, deci mai mult o promisiune.

Topîrceanu, într-adevăr, nu este un prozator asiduu. Cu toate acestea, ni se pare eronată încercarea de a situa şi recepta prozele sale doar în umbra reuşitelor poetice. Căci, dincolo de varietatea lor stilistică şi tematică, se poate vorbi de căutarea perseverentă a unui ton propriu, distinct. Simptomatică este, în această privinţă, reluarea motivelor legate de experienţa războiului şi prizonieratului în valuri şi variante care, cel puţin pentru un autor, nu sînt doar simple şanse editoriale : **Amintiri din luptele de la Turtucaia** (1918), **În gheara lor** (1919), **Amintiri din Bulgaria** (1920) sînt experimente lăuntrice care pregătesc formula estetic împlinită din **Pirin-Planina** (1936). În al doilea rînd, semnificativă este — pentru coeziunea latentă a prozelor lui Topîrceanu — direcţionarea eforturilor spre a obţine sinteze tensionate şi tensionante între vesel şi trist, tragic şi comic. Se simte la Topîrceanu grija pentru a struni şi cultiva cîmpul semantico-afectiv al cuvintelor spre a deschide orizonturi atitudinale contrarii ; efectele comice de primă instanţă sînt încapsulate într-un fior metafizic discret, mai mult sugerat de aura conotaţională, decît spus de text. De fapt, prozele sale sînt expediţii de recuperare a acelor tonalităţi afective trebuincioase echilibrului de contrarii sufleteşti. Diferitele piese se dispersează centrifugal spre unul sau altul din poli, ca explorări de sine stătătoare. Comicul are o extensie mai mare : de la parodii sau schiţe de influenţă caragialescă (**O aventură**) la conferinţe şi proza polemică. Mai ales ultimele afişează o veselie inteligentă, debordantă, ceea ce le conferă calitatea de rechizitorii — morale, dar nu numai — ale unor metehne ce ţin de structurile civilizaţiei contemporane cu el ; excesul în sensul dominantei comice recuperează conţinuturi de sens contrar (**Civilizaţie locală, Despre duel, Curiozităţi poetice, Toamnă lungă** etc.). De aceea, umorul lui Topîrceanu trezeşte din amorţeală, demitizează, dar nu este dizolvant. Coarda tristeţii, atunci cînd nu este fisurată de opusul său, emite doar sunete diafan-melancolice, convenţional-sentimentale (**Focurile**), fără autodevorări analitice. Efectul este tocmai o sistematică deturnare a sensurilor tragicului, sublimarea acestora într-o vitalitate cumpănită.

Aceste cîteva instrumente din laboratorul prozelor lui Topîrceanu pot explica, mai eficient probabil, decît facila trimitere la inteligenţa ascuţită a autorului, realismul său lucid şi coloratura clasică — în fond, folclorică sub aspect structural — a lumii din **Pirin Planina.** Volumul de **Amintiri din luptele de la Turtucaia** iniţiază, la noi, seria autenticismului literaturii de război, chestiune care îl va preocupa continuu şi pe autor — dovadă e faptul că **Pirin-Planina** depăşeşte cadrul memorialisticii, fiind un roman reuşit —, dar şi pe Camil Petrescu, fost combatant pe frontul dinspre Ardeal. Volumul amintit literaturizează doar în cadrul unor exigenţe reportericeşti. Autorul descrie aşteptarea, apoi, cu luciditate necruţătoare, deruta şi retragerea, aglomerarea de oameni care se calcă în picioare pentru a ajunge pe pontonul salvator, se aruncă în apă unde se îneacă sau sînt vînaţi pur şi simplu de pe ambele maluri ş.a.m.d. El se şi comportă, în prima parte, ca un reporter : „vream să-i opresc, şi să-i întreb... dar la ce bun ?" ; „Opream pe cîte un fugar şi-l întrebam : unde se duce ? pentru ce a fugit ?" ; „Cum te cheamă ?" ; „Unde te-a rănit ?" ; „De unde eşti ?" ş.a.m.d. Dacă prăpădul omenesc îl impresionează şi-l fură ca priveliştе, revenirea este imediată : cînd trebuie să-şi apere pielea, devine brusc mai detaşat. Dacă în aceste amintiri secvenţele sînt de „umor", procedeul va evolua, apoi, într-un sens relativ modern al tehnicii narative : schimbarea planurilor de sensibilitate, şicanarea aşteptărilor produse de text în conştiinţa receptorului, mutaţia bruscă şi imprevizibilă a opticii afective. Se produc, astfel, adevărate şocuri semantice. În **Pirin-Planina,** tragicul este atenuat cu astfel de mijloace, care ţin de scriitură şi, prin reflex, de structura ideatico-atitudinală a cărţii. De pildă, după splendide pagini care reconstituie calvarul drumului, foamea care îi chinuie pe căptivii români de cîteva zile, ostilitatea civililor, lipsa de apă sub un soare necruţător, se apleacă duios asupra stării răniţilor. Asemenea interferenţe provocate între planuri opuse de sensibilitate dislocă faptele reale din sensul lor tragic sau comic şi le face dependente de reacţia umană, le integrează în cristalizările valorice ale unui etos robust care, întrucît le clarifică lucid, eliberează omul de efectele lor nocive sub raport sufletesc. Întrucît îşi înscrie lumea volumului **Pirin-Planina** sub incidenţa acestui etos tradiţional-ţărănesc, Topîrceanu nu simte nevoia unei ilustrări mai consistente a captivilor români, ci se rezumă la aglomerarea de amănunte — tragice, şi savuroase —, la pigmentări comice şi secvenţe — eroice şi neeroice — povestite cu har, îmbinînd, de la caz la caz, gravitatea cu bonomia. Acestea şi meritau de fapt a fi povestite, pentru că în rest se întinde experienţa geografică ; experienţa umană ţine de tragic şi inedit, dar acestea se mişcă tot în coordonatele ethosului **deja** constituit, senin şi rezistent la destructurare ; se schimbă peisajele, dar nu oamenii, se schimbă situaţiile în care sînt puşi, dar nu obiceiurile lor.

În cea mai reuşită proză a sa, Topîrceanu redă situaţiilor şi faptelor măsura lor umană. Memoria sa afectivă e supravegheată vigilent înăuntrul normelor de autenticitate, astfel încît cromatica lumii din **Pirin-Planina** fermentează sentimente metafizice aparţinătoare clasicităţii noastre folclorice.

Vasile Macoviciuc

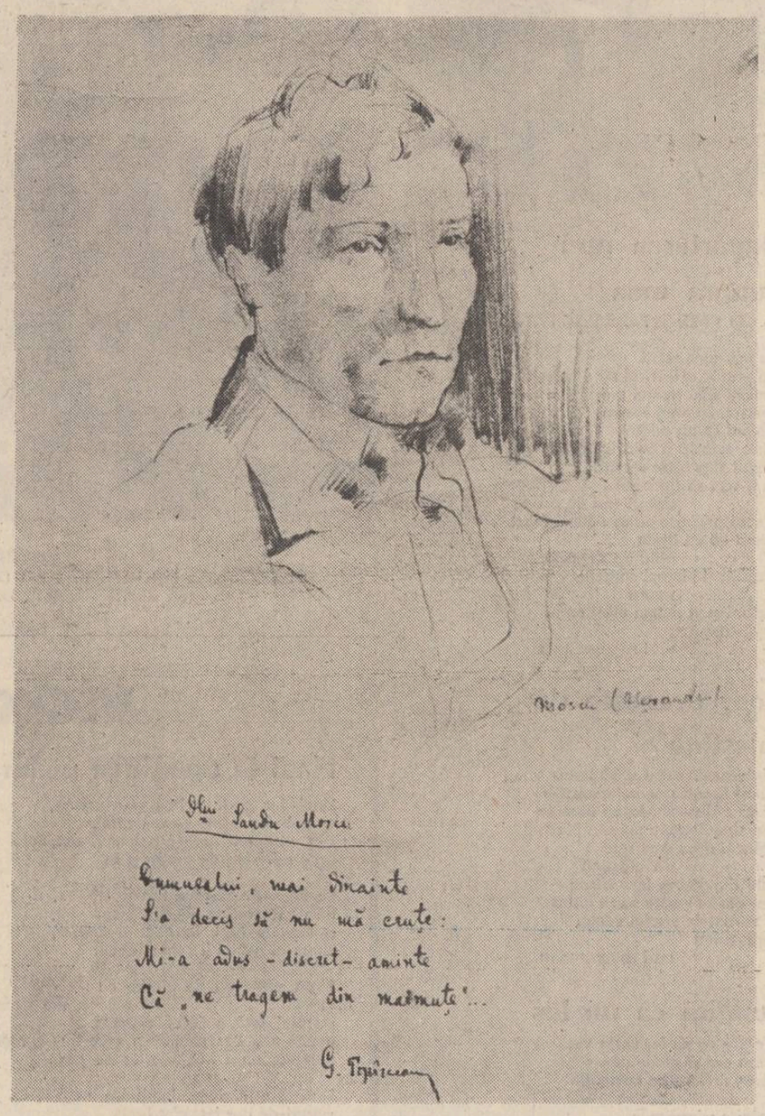

G. TOPÎRCEANU-inedit

„Le rire et les lois du comique"

Dacă şi-ar fi terminat studiul la care lucrase aproape un deceniu, G. Topîrceanu ar fi devenit autorul uneia dintre lucrările fundamentale privind geneza comicului şi a risului. A lăsat în manuscris circa 500 de pagini în limbile română şi franceză, a încercat să descopere norme şi reguli pentru realizarea comicului în formă de artă literară.

Pornind de la „Le rire" de H. Bergson, de la Aristotel, Tomas Hobbes, Kant, Shopenhauer, James Sully, Alexander Bain etc., a revenit obsedant asupra unor idei, descoperind altele, originale, a refăcut unele paragrafe pînă la maxima lor expresivitate şi concizie. A meditat îndelung asupra problemelor de limbă, de stil, a încercat să descopere mecanismul de realizare a comicului verbal prin capacitatea pe care o are cuvîntul-imagine, metafora, de a fi asimilat cu un fenomen comic. „...ea seamănă cu procedeul obişnuit al omului spiritual, care fabrică «des mots» (comiques) pe cale artificială".

Din numeroasele pagini în care s-a ocupat de metaforă, un capitol se intitulează chiar „Comicul şi metafora" ; reproducem cîteva pagini dintr-un caiet intitulat „Reţete practice" (colecţia noastră).

George Sanda

DIVERSE REACŢIUNI VERBALE (COMICE ŞI IRONICE)

Metafora este o „reacţiune verbală eronată".

Personajul care „reacţionează greşit" este însuşi vorbitorul, povestitorul, scriitorul. El se preface şi are aerul că confundă obiectul A, de care întîmplător vorbeşte, cu obiectul imaginar B spre care atenţia lui involuntară este momentan îndreptată, pe urma unei sugestii provocate de cutare particularitate comună celor două obiecte.

Cauza obiectivă a confuziei (în cazul metaforei) este o asemănare parţială (firească) dar intensă, sugestivă, între cele două obiecte sau fenomene A şi B. Metafora este bazată pe o memorie senzorială (poate şi afectivă) foarte vie. Obiectul A prezent, actual, îi aminteşte involuntar şi inconştient vorbitorului obiectul B, absent. Imaginea obiectului absent B dăinuieşte momentan singură în spiritul vorbitorului, care uită pentru moment (scapă din vedere o clipă) **că acum e vorba de obiectul A şi automat reacţionează verbal o clipă ca şi cum ar fi vorba de B.**

Reacţiunea aceasta verbală nepotrivită cu obiectul, este ceea ce se chiamă o metaforă.

Metafora este rezultatul unei scindări între faptă (vorbă) şi atenţie : este rezultatul unei distracţii momentane voită, intenţionată a spiritului.

Rezultat fericit (cînd metafora izbuteşte, întrucît :

1. Atenţia involuntară a ascultătorului (sau cititorului) este trezită de acest mic fenomen neobişnuit care este „o greşeală" din partea vorbitorului mic efect de mepriză) — fiind trezit uşorul interes afectiv pe care-l provoacă în noi orice noutate din anturajul nostru, orice fenomen insolit.

2. Funcţia mintală a înţelegerii (care constă în actul clasării unui fenomen nou într-o clasă de fenomene cunoscute) este automat sau inconştient pusă în activitate de această mică enigmă (care serveşte de „excitaţie uşoară" declanşînd o serie de „reflexe" cerebrale).

3. Obiectul absent B este involuntar evocat în spiritul ascultătorului fără efort conştient din partea acestuia fiind pus, o clipă, în plină lumină. Şi această evocare (act reflex, involuntar) se produce înainte ca ascultătorul să fi făcut vre-un efort voit, conştient (Şi probabil înainte ca energia nervoasă — vitală — mobilizată în primul moment de fenomenul insolit, să fi fost cheltuită în întregime).

4. În sfîrşit, cuplul de fenomene interne „excitaţie — act reflex" — cînd e vorba de o funcţie organizată — este însoţit în ascultător de plăcerea sau de „agreabilul" care însoţeşte liberul exerciţiu al oricărei funcţiuni vitale şi care e legat de orice „excitaţie uşoară" — cum spun tratatele de psihologie.

Probleme care se pun cu acest prilej :

1. Pentru ce o metaforă nu e întotdeauna comică ? Ea întruneşte doar foarte multe condiţii ale fenomenului comic.

2. Asemănarea dintre obiectele A şi B, deşi parţială, trebuie să fie foarte mare, pentru ca evocarea imaginei lui B să se producă spontan, de la sine, fără nici un efort conştient din partea cititorului. Dar uşurinţa cu care se produce această evocare e ceva foarte relativ. Ea depinde de vioiciunea memoriei senzoriale a cititorului ca şi de experienţa lui. Dacă el (sau ascendenţii lui) n-a întîlnit destul de des obiectul B, sau nu l-a interesat obiectul B ori cutare particularitate a lui B, negreşit că evocarea se va produce laborios, cu efort conştient (deci fără a fi însoţită de o tonalitate afectivă agreabilă, pozitivă, marcată cu + nu cu minus în catastiful fiziologic al individului) — ori nu se va produce deloc.

Este deci necesar ca obiectul absent B să fie cu mare probabilitate, cunoscut majorităţii oamenilor, mai cu seamă în particularitatea lui anumită prin care seamănă cu A.

3. Cu cît obiectele sau fenomenele A şi B sunt mai disparate cu atît metafora e mai riscantă — dar şi mai frumoasă, dacă asemănarea dintre cele două obiecte este foarte vie prin cutare singură particularitate.

Dar imaginea obiectului absent B poate fi trezită în spiritul povestitorului şi il poate sugestiona deci un moment nu numai prin asemănarea lui cu obiectul prezent sau cu fenomenul actual A dar şi prin faptul invecinării lor obişnuite (frecvente) în timp sau în spaţiu :

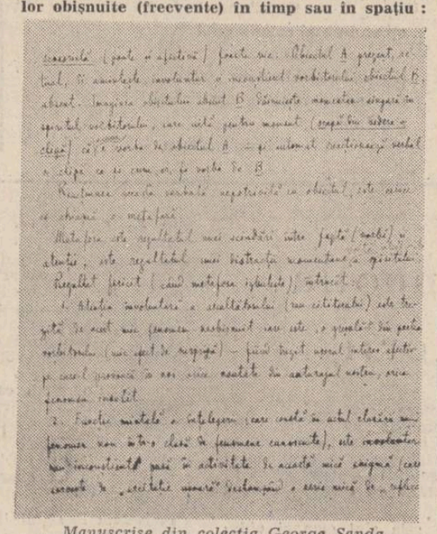

Manuscrise din colecţia George Sanda

Un fenomen anterior A îmi evocă pe B. de care el este urmat de obicei în timp. Dacă însă de astă dată el este urmat de A, omul aşteptînd pe B reacţionează greşit. (Poate oare această reacţiune să fie şi verbală ? Se poate oare construi o metaforă numai pe baza unei evocări provocate de o aşteptare, nu de o asemănare ?

Ce soi de reacţiuni neadaptate sunt cele provocate de o aşteptare — şi de care legi particulare ascultă ele ?)

Dar în cetitor se poate oare produce evocarea unui obiect absent, numai pe urma faptului că acesta este asociat (prin învecinare frecventă) cu obiectul real ? Asociaţia poate fi reală numai în povestitor — nu şi în ascultător, căci experienţele lor sunt diferite.

Totuşi există pentru oameni, largi terenuri de experienţă comună.

(colecţia noastră).

Rolul cuvîntului

Există autori cărora succesul repede la public, în loc de avantaje, le aduce, dimpotrivă, o bruscă lipsă de atenţie din partea criticii literare, datorate unei involuntare retrageri a analizei din faţa mulţimii de aprecieri ocazionale ale cititorului obişnuit. Această tendinţă a criticii de a se disocia de gustul comun, ce înconjoară cărţile cuprinse de succesul uneori capricios şi chiar facil al publicului larg, creează un gen de opoziţie a tăcerii pe care nu puţine opere, din categoria acelora considerate numai „de succes", o suportă nemeritat. Un fapt asemănător s-a petrecut şi cu creaţia lui George Topîrceanu, care a fost repede catalogată şi pusă deoparte, lăsată să se bucure doar de atenţia vreunui critic ocazional sau de atracţia efemeră şi schimbătoare exercitată, cu capricii, asupra cititorilor. Analizată şi monografiată, opera sa a rămas totuşi înconjurată de acea bunăvoinţă îngăduitoare cu care sînt privite creaţiile de divertisment, ocazionale, incitante dar lipsite de perspectivă şi adîncime. Este, însă, o prejudecată.

Ironică şi sclipitoare, plină de vervă şi umor, poezia lui G. Topîrceanu nu este însă cîtuşi de puţin facilă şi lipsită de profunzime, expresia ei clară fiind deseori doar o imagine superficială. Scrisorile poetului dezvăluie interesante observaţii cu caracter personal ; astfel, putem citi în cuprinsul unei astfel de epistole, unde pare că e vorba de un „an secret". „Eu sunt unul din cei care scapă natural printre degetele analizei şi, cînd ai zis „asta e !", te trezeşti că nu-i aşa, că e cu totul altul, mai complex, mai viu, mai insesizabil". Afirmaţia, care ar **putea** părea intenţionat „fabricată" nu este singulară, o altă pagină de corespondenţă ne dezvăluie în G. Topîrceanu pe acelaşi om sensibil, delicat, cu o viaţă lăuntrică ascunsă, căruia îi erau discret înveliţe sentimente indiscutabil adînci : „În ceea ce scriu pentru public, eu nu pun nimic sau aproape nimic din sufletul şi întîmplările mele reale, din firea mea adevărată. Ideile nu sînt decît un simplu pretext, ca să fac din ele o pagină agreabilă... Scriitorul e una, omul e alta. Eu, cel adevărat, am cu totul alt timbru sufletesc... Totul e o faţadă sau o cortină groasă, opacă... De ce ? Poate că din mîndrie..."

Interesante afirmaţii, revelatoare observaţii, în măsură să dezvăluie personalitatea lui Topîrceanu, felul în care poetul însuşi îşi vedea creaţia. Definită în liniile sale generale, lirica lui G. Topîrceanu a fost în decursul timpului apreciată pentru inteligenţa şi intuiţia critică pe care le demonstrează, pentru mimetismul superior şi putinţa de a evolua pe partituri atît de variate. Critica a remarcat în poezia celui pe care G. Călinescu îl numea „poet al universului mic" şi interesanta poezie a naturii, fiorul solitudinii silvestre, simţul gravităţii şi al sublimului, dar şi expresivitatea umanului, ironia subtilă vădind conştiinţa critică ; poetul interesa critica.

Este un interes care a rămas, totuşi, viu, stimulat de variatele feţe ale creaţiei lui G. Topîrceanu, de permanenţa sa în timp. De aceea, trebuie observată în opera autorului „Baladelor vesele şi triste", „Parodiilor originale", a „Scrisorilor fără adresă", dincolo de ironia şi umorul textelor, de o agreabilă dexteritate, moralitatea adîncă ce le-a inspirat, credinţa în forţa cuvîntului, în calităţile sale creatoare, modelatoare ale spiritului omenesc. În reflexele poeziei sale, în oglindirile pe care aceasta le aducea, G. Topîrceanu vedea nu numai „sticla poleită" a aparenţei ci, dincolo de ea, gravele sale convingeri în profunda misiune a cuvîntului. Într-un loc, scriitorul surprindea, cu vervă, forţa limbajului, felul în care literatura poate distruge caractere meschine şi năzuinţe înguste, capacitatea ei de a crea lumi noi, „adevărate" ; poetul face din cuvînt arma răspunsului său, dovedind fermitatea rostirii, caracterul moral al scrisului, rolul său de nobilă pavăză şi armă împotriva falsităţii, a impusturii, pe care încearcă să le înlăture : „Păzea că muza mi-i fecundă / Şi cînd te-oi prinde nu te scap / Cu şapte rime pe secundă / Iţi dau la cap ! // Păzea, să nu te-aştern pe-o filă / Şi-n roca unui vers masiv / Să te-ncrustez definitiv / Ca pe-o feştilă !... / Şi-apoi în hazul galeriei, / C-un vers subţire ca un ac / Pe frontispiciul Veşniciei / Să te fixez ca pe-un gîndac !" Verva suculentă şi expresivitatea impetuoasă a strofelor ilustrează pregnant modul în care G. Topîrceanu dezvăluie în cuvînt caracterul său complex ; lipsit de gratuitate, rolul său stimulator, educativ, moral. Caracter ferm şi intransigent, scriitorul subscrie total convingerii că literatura are un rol formativ, şi că acesta, împreună cu arta, nu sînt simple jocuri ale fanteziei, ci moduri superioare în care omul îşi oglindeşte fiinţa, năzuinţele şi destinul. Rolul artei nu se opreşte deci la estetic, ci el continuă, prelungindu-se, întrucît ea mărturiseşte sentimente şi idei.

Nu mai puţin trebuie observat însă că G. Topîrceanu, insistînd asupra rolului etic al cuvîntului, nu neglijează valoarea expresiei, necesitatea ei de a fi la înălţimea ideilor pe care le cuprinde, caracterul ei revelator şi sugestiv totodată. Limbajul devine mijlocul prin care poetul creează şi surprinde lumea, caracterele umane, societatea şi modul ei de viaţă. Rostul creaţiei se poate împlini doar dacă ea poate, prin virtuţile expresive, să influenţeze opinii şi mentalităţi, să schimbe lumea, să scoată din pîcla fumurie a arderii flacăra adevărului şi, deopotrivă, a frumuseţii. Cuvîntului îi revine, aşadar, în termenul acestei ideologii, obligaţia de a surprinde în mod sugestiv aspectele pe care le ilustrează, adaptîndu-se neîncetat răspunderii pe care o are în calitate de factor formativ. Scriitorul este, deci, responsabil de îndeplinirea misiunii sale de agent moral, prin felul în care critică atitudini şi tipologii negative : „Dar asta-i datoria mea / Să dau cu zacherlină-n proşti". Esteticul nu rămîne, totuşi simplu suport al eticului, ci un mod în care acesta se poate manifesta ; ideea adaptării cuvîntului la idee capătă un sens larg, ilustrînd convingerea că arta constituie o valoare prin propria sa natură, o existenţă independentă, autonomă.

Marcate de ironie şi de subtilitate umoristică, poeziile lui G. Topîrceanu refac un univers cu optimism, o lume plină de căldură şi savoare. Parodia, înţeleasă ca subtilitate a expresiei, este ocazia în care autorul îşi etalează talentul în chip aparent gratuit. De aici, se conturează tot mai mult ideea poeziei ca joc, a cuvîntului ce devine suport al inteligenţei căutătoare, neobosite, în tentativa sa de a descoperi şi surprinde lumea. Jocul continuă pînă la limită, literatura fiindu-şi în cele din urmă propriul obiect de analiză. Lumea este un univers în plină mişcare, cu ierarhii mobile, cu bariere fragile, pe care conştiinţa stăpînă pe puterea ei de pătrundere le depăşeşte mereu, în efortul său de continuă autodepăşire. Mobilitatea şi fantezia predomină şi cuceresc totul, distrug falsele limite, construiesc drumuri noi, provoacă asociaţii şi momente inedite, deschid căi nebănuite. Scriitorul devine un concurent al creaţiei, pe care o provoacă la o rafinată întrecere în a descoperi noi căi şi moduri de structurare a cosmosului, noi feţe ale lucrurilor, imagini nebănuite ale fiinţei. Însă ludicul e, spre a-l deosebi de caricaturi moderne ale lui, o formulă a moralismului. În ceea ce are mai profund, G. Topîrceanu ilustrează un model etic, un spirit activist, care priveşte lumea dintr-un cerc înalt de valori. Poetul e format în grupul „Vieţii Româneşti" şi s-a manifestat în polemici cu adepţii unui „modernism" superficial. Putem, aşadar, să deducem că valorile promovate de el sînt valori de restauraţie. El promovează o estetică formată dinspre teoria „specificului naţional".

Valentin Uban

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

BORIS MEHR : De vrei : „De vrei să fii, să urci, să crești / cum crește aburul din cești / paznic discret de vrei să fii al apei vii / glasul de om al unui nai / să nu-l ascunzi / dacă-l mai ai".

BORNAZ NICOLAE : Fără să vrea : „Eu știu ce cruce aspră mă așteaptă / dar cit nu-i încă mina pironită / spre tine, Magdalena, se îndreaptă / Să-ți mingiie virtutea răzvrătită / Nu plinge la picioarele-mi zdrobite / mi-ai face chinul mult mai greu in cuie / și sarea, și oțetul le-aș inghite / mult mai amare decit sunt si nu e / mai rău și mai lipsit de omenie / decit durerea din dureri să crească / ea vine blind paharul să-ntirzie / fără să vrea cu dor să-l otrăvească".

CERCUL DE CREAȚIE „GÎND ÎNARIPAT" — Călărași : Alecu Liliana-Mihaela, Pavelescu Ovidiu, Zainea Ovidiu, Cioc Ionela, Gheorghe Dorina, Bogde Ionel, Pârvulescu Geanina, Vasile Iuliana, Enescu Norela, Stanciu Milica, Constantin Diano, Vasile Iulia, Bratu Daniel, Bucur Tincuța, Cataloi Georgiana, Moise Virgil, Herea Mirela, Lascu Cerasela, Mihaela Valeriu, Dogaru Daniela, Mihai Ilona ; nimic deosebit, dar Iosif Mirel : din **Ploaia :** „Ploaia mesagerul cerului / lumina, prospețimea /.../ colțul cartofului plesnește / și își începe drumul / spre această intilnire / spre vis și dăruire eternă".

VASILE IULIA : Aici : „Curge vinul / din vechile noastre podgorii / mai roșu decit singele vărsat / de Decebal și alți viteji / pe cimp copiii veseli / și-mbujorați de fericire /.../ sub discul de foc / ce străbate / lumea-ntreagă".

GHILICIU MIRELA : Amurg : „Păsări vinetii se zăresc / purtind pe aripi / floarea de amurg /.../ culoarea amurgului / ne mingiie 'n suflet / cu ultima lumină" și **ENCIU IULIANA :** „Cind spun partid văd fragedă cimpie / ce-așteaptă somnoroasă secerișul / văd romanița prinsă ușor la iie".

ANTONIE JUREBIE : Această jurubiță : „Ziua de luni e un capăt / de brățară ziua de simbătă / celălalt / In Nubia sclavii poartă / brățări de aur la miini, la picioare / cei vii o insignă de aur / în partea stingă deasupra inimii / cei morți în partea dreaptă / Sufletul tocmai proba o / brățară ca un surîs trist".

LIDIA L. : Efemerul miine : „Plecări de-o zi / si de-un veșnic miine / la fel de indepărtate / de parcă altcuiva i s-ar intimpla /.../ intr-o epocă dinaintea oricăreia / nisipurile fierbinți / mi-au adus in minte / nenumărații sclavi care n-aveau / unde pleca pentru o zi / și așteptarea lor intunecată / pină la urmă i-a vindecat / acum nu mai vor nici să se vadă". Citiți multă poezie.

POPESCU NICOLAE : Zăpăceli pe degeaba, de acest soi : **De cai aproape :** „Cin' de cai ne leagă / în suflet ploi de dor / cin' de cai ne desparte / o parte-ne întreagă, / povești călări sub pleoape / uitate pier departe / de dor de cai aproape / ciulini in urma lor".

ILEANA GRECU : În bilețelul însoțitor ziceți : „Vă rog uitați-vă și peste zilele mele, dacă n-a venit cumva vremea ca însămi să nu le uit" N-a venit, căci am reținut la Antologie : **Nici alb, nici negru. Vară, Dincolo, Se făcuse de ziuă, Anotimp II, De cădere, Înserare, Dimineața, Uneori în noiembrie, Scrisoare.**

DUMITRU CHICAN : Două desuetudini : **Și ninge mult :** „Pe sub zăpezi căzute de trei ierni / au inflorit hotarele cu maci / și-n ochiul apei aburind sub maluri / e o invazie de broaște și de raci / și ninge mult ca o descălecare / a cerului dintr-un inel de plumb / pe-un anotimp netulburat in care / pămintul tot miroase a porumb / dă-mi mina strins și vino sub omăt / iubita mea, cu flori de ger la timplă / să nu te miri că-n albul lui nimic / de-o veșnicie nu se mai intimplă / ci stai și-ascultă cum se trece fulgul / și-n albul lui aevea să te cerni / că mai avem atita drum-nainte / iubita mea, și ninge de trei ierni ".; **Corăbii sub plopi :** „Adun in palmă pietre și respir / mirosul apei. / Cruda ei răcoare / se stringe toată prefăcută fir / ca o beție amenințătoare / ci plouă sur pe malul tolănit / și totul parcă e sătul de apă / parcă nimica nu s-a implinit / și parcă nu mai vrea să mai încapă / dar se intorc corăbii dinspre larg — ducind în pintec geruri australe / străine scoici purtate la catarg / și pe etravă un ocean de sare".

EMIL MANOLACHE : Dimineața : „Întunericul e legat la capete / cu somn / prin crăpăturile pleoapelor tale / firul ierbii aruncă bucăți de soare / gindul mi s-a spart / în palma ta / fumul latră pe casă / la arborii străini". **Toamnă :** „Copacii / își fac cuiburi la strașina amurgului / dragostea lor / sfîșie inima toamnei / și-nving vintul ei / cu o lacrimă". Celălalt, deslinare.

VAVILON PRAHOVEANU : Dintr-atita, acest rînd : „Aici și dumnezeii dorm în pace !" Culcați-vă dvs. pe urechea aia.

PRICOP ADRIAN : Aparențe : „Tălpile tale / zdrobesc strugurii / tari și cărnoși ca sinii ce-i porți / mustul se furișează-n singe / dar niciodată singele / nu trebuie să ni se pară must / Doamne ! / ce umed ți-e trupul / și cald / ca o blindă beție." ; **Noul domiciliu :** „Clopotele celor șapte coline / anunță intre sinii tăi / domiciliu forțat intre două limbi / divergențe cu ușile intredeschise / intre două buze / recreația mică". Să nu vă fie de-deochi și **Perpetuare :** „Piatra care nu ajunge-n ceruri / rămine in praștia copilului / prin mine încă mai curg păsări". **Zimbetul sincerității :** „Îmi este sufletul / pămint proaspăt arat / întind palmele / brăzdate de drumuri / zimbetul vostru / curge prin mine / ca un singe". Și nu ne mai trimiteți o sută, să găsim patru ; mai bine patru să găsim o sută.

EMIL PERȘA : Moisei : „La Moisei sint urme de gloanțe / și singe pe copacii bătrini. Țăranii plecați nu au moarte / au doar urme in apa din fintini / in zarea luminii-s sculptați / au chipurile arse de soare / lingă stejarii inalți / respiră în cerul cel mare". Atit și mai răriți-ne.

PRELUCĂ FLORENTIN : Albastru nins : „Setea acestei libertăți funerare / pierdută-n albastru și albastre livezi / ne ucide molatic în trista-i chemare / presărată-n nisipul uitatelor amiezi / lumina rece a luminării de ceară / duios mă cheamă în liniști cu zborul fatal / iar soarele plingind răsturnat pe afară / ne plinge c-un albastru și tragic semnal / lumina iubirii e atit de albastră / și-n cerul acesta de-un roșu aprins / bat două cuvinte și-mi pling în fereastră / spunindu-mi că pe mare tot tragic a nins". Prelucă sau Trecătoare Florin, pasă !

ZAMFIR DUMITRU : Această Pedeapsă de pedepsime : „Iarba afumă cimpul de rouă / in noi și-n două / iubiri de pămint / e ploaie postumă. / Iarba amară / cimpul de soare / în luminare / plouă intuneric / seară de seară / iarba răscoală / rouri și cețe / gindiri răzlețe / se impreună-n / vaier și boală. / Iarba adoarme / cimpii de șoapte / vine o noapte/ să ne condamne".

IOSIF BERARU : Nimeni n-a simțit : „Ieri la ora luminii / te-am visat / trandafir legănat / între două linii / de cale ferată / trecu tren repezit / nimeni n-a simit / m-a trezit / umbra-ți tăiată".

LUMINIȚA N. IORGA : Inima mea : „În riul roșu al trupului inoată inima mea / pe care moartea / o pîndește" ; **Lumină :** „Mă strecor in lumină / cimp semănat cu soare / și din trup țișnesc arbori / plini de fructe / infloresc buzele / de tulburătoare greutate / a poverii / in ginduri / crește dinastia semințelor / ca intr-o senină contopire / privirile sărută cringuri văratice / puternic cuprinse de ziua luminind / din muntele tău". : **Așteptare :** „Un mecanic de tren spune : / cel mai mult imi place / cind trenul se pune in mișcare / și glasul roților gonind mă asurzește /.../ Un altul zice : / cel mai mult îmi place / cind se oprește trenul / și puzderia de oameni se caută / prin gara neincăpătoare. / Unul visează plecarea / celălalt intoarcerea".

MIRESCU MARIUS : Bateți la mașină ! Că nu ispășim păcatele cui știm noi.

D. ST. RĂDULESCU : În legătură cu Antologia de ginduri, reflecții, observații, aforisme, adresați-vă Editurii Enciclopedice.

VOSGANIAN VARUJAN : Vestige : „Atit te-am mingiiat / incit obrazul ți s-a netezit ca o piatră de apă / necuvintată a mea... neputincios sărutul / alunecă pe rotunjimea perfectă pe care am creat-o / de parcă atit te-am iubit / că n-aș fi vrut să te am / acum va trebui să mă-ntorc să-mi ascult inceputul / in aceeași cădere a ochilor, a buzelor, a miinii / cu pieptul lipit de trunchi indelung pină cind frunza / o să pulseze albastru in ritmul inimii mele / o scară adînc săpată in os pină la minereu / o treaptă răsfrintă pasul in gol și tăcere / incotro mă îndrept ? cerul se adincește in sus / ape se sparg pe cai de lumină timpul / încalecă tot mai subtil... amețitoare cădere / cind n-am să mă mai opresc, am să știu c-am ajuns".

Celelalte sint de tot amețite.

GRIGORE SALVAN : Acestea două și rămine cum am vorbit la redacție : **Un sac vindut :** „Zac de-o vară zac / inchis intr-un sac / cine s-a jucat / cine m-a luat / din prispa casei / pe tăișul coasei ? / Nu m-a omorit / ci m-a pus pe rit / intr-un sac virit / nu mi-ar fi urit / dar is temător / că am să mor / de nimeni știut / intr-un sac vindut / vindut la oarecare / de pus în frigare / cind va să mă taie / ca pe oaie / n-are să-mi cruțe / trupul indulcit / și bine plătit / cu bune părăluțe". ; **La însămințare :** „La însămințare / pe ogoare / cine are / dă la zburătoare / cine nu mai are / sapă in răzoare / după nefiire / să afle de știre / de s-o pomenire / a doua venire".

ILIEȘ VIORICA : Scrisoare : „Ți-aș scrie azi un rind de cenușă / și-ți scriu un rind de iarbă / lumina ce-a strins-o / in ochi de oțel / ți-aș scrie o pasăre de noapte / un / dar / in singele din venele pașilor / ți-aș scrie un cuvint / de cenușă / de iarbă / de pasăre de zi".

IACOB DĂNUȚ : Cint pentru Lena : „Trageți barca pe mal ! / Scoicile pling in burta-i de lemn / concerto grosso pentru undă și lumină / in care Lena fecioară își alină virgina-i făptură. / Undine bine, undine nu-i nimeni ca mine / din bine undine. / Trageți năvodul cu săgetări de aramă și argint / să sară bulgării de lumină ai intunericului / lovește-i cu maiul intre ochii bălosi / să simtă amețeala amurgului pămintean / in care Lena fecioara uită o clipă de sine / sub malul surpat carapace / undine bine, undine, mi-e dor de tine".

VIDAN SEVERIN : Poem : „Timpul mușcă miezul gindirii / fărămițind-o / din șovăitorul turn ucigaș se preling / peste zidurile aerului / picturi de venin / citā singurătate pe coridoarele lungi / ce nu duc nicăieri".

EMIL LUNGU : Din **Portret indescriptibil :** „Pașii tăi / ca un tropot lent de flăcări /.../ Surisul tău / ca o pată de sudoare arsă /.../ Privirea ta / cu atita gingășie / impinge / ultimele cioburi de soare / în peștera nopții". Învățați să tăiați, precum vedeți.

IONESCU MIHAELA : Cintec : „Bărbate de pămint / dulcea mea uitare / roabă-i la cuvint / carnea dumitale. / Bărbate de moarte / dulcea mea-mpietrire / carnea ta departe / murmură-n neștire. / Bărbate de ape / dulcea mea-necare / trupul mi-l îngroape / -n valurile tale. / Bărbate de ceară / dulcea mea topire / intr-o zi cu seară / intr-o izbăvire".

Însă bateți la mașină și ne izbăviți.

ION IANCU

ca pentru sine

inainte
spune ca pentru sine soldatul
mergind in urma lunetei
după un glonte plecat acum citeva secole
un glonte nu merge decit inainte inainte
pină se zărește prin lunetă
spatele verde al destinului
ca o primăvară intoarsă din drum
ce scurtă se vede viața prin lunetă
nu ai decit să-ntinzi o mină să rupi
un măr din cealaltă amintire
dar ce e un fruct tăcut pe lingă
muțenia gloriei
și-apoi nu-ți poți permite abateri de lux
de la itinerariul acesta
cind mergi inainte spune
ca pentru sine soldatul
mi s-a tocit carnea pe ginduri
iar păsările vintul și noaptea imi trec
de-a dreptul prin gind
cu siguranță miine voi cere alt trup
pe măsura acestui marș glorios
noroc că oriunde
m-aș indrepta
nu merg decit inainte de asta
sint sigur ca de
vorbele dulci ale posterității
spune ca pentru sine soldatul

autoportret

printre coaste mi se vede risul
cintec impietrit intre dinții claviaturii
miinile pianistului nu-l mai pot impinge
spre buze
să-i acorde ultima șansă
inainte de stingere printre
intimplările zilei
uite nu știu cum merg așa
de-o vreme fără sens
de parcă cineva imi citește viața pe dos

drum spre utopia

utopia utopia
cu cită lumină plătesc bucuria de a te vedea
mi-aș face-o pădure incendiară pe umeri
să zbor in adinc ocolind asfințitul
auzi cum latră ciinii pe urmele
gindului meu auzi
cum țină lanternele urmăritorilor cine
l-a pus să se nască din nou abia
țineam piept urmărilor dezlănțuite
de nașterea primilor poeți
cine l-a pus să sucească acum
gitul infirmelor noastre zăpezi
să căutăm noi cei cu picioarele
pe pămint in pămint sub pămint
și cit e de greu
drumul spre utopia utopia
ca vintul și ca gindul
ca vintul și ca gindul
incerc eu să-mi conving inima carnea
noi nu
răspund ele dar el gindul acolo
pe planeta uitată să aibă
forma inimii și ar fi de ajuns
utopia utopia
trec asmuțiți către tine ciinii
cu picioarele pe pămint
peste inima mea de pămint sub pămint
arzind ca vintul și ca gindul
cu cită lumină plătesc bucuria de a te vedea
mi-aș face-o pădure incendiară pe umeri
de-o seamă cu tristele sfere de aur

Geologie și antropologie romanescă (I)

Urmare din pag. 1

de pămint, a recăzut in groapa de la început, dar peste stratul nou de viață, pe care l-a înăbușit". Dispar rase de animale și apar, din galerii subpămintene, altele care nu stăteau la vedere (bătălia șobolanilor, emigrați în valuri dinspre Asia și răsculați în București, dă un tablou colosal de teratologie activă). Omul descoperă, prin ocheanul microscopului, o lume de viețuitoare minuscule și le zice „microbi". Speța însăși trăiește o clipă de șovăiri de dinaintea vremilor moderne.

Aceste modificări care sint ale lumii imediate, situate in planurile mineralului, ale climei și răspindirii faunei, și ajungind pină la antropologie, ies din regimul ficțiunii și stau în acela al cronicii de viață universală. Prozatorul știe să depună, mai intii de toate, pe stratul cel mai profund al frescei, culorile istoriei obiective și să procedeze la o reconstituire, care e nu a unui romancier, ci a unui savant. Cine ar sta să verifice precizia pe care Paul Anghel a pus-o in aceste clarificări de mediu istoric, unde omul nu este încă introdus, nu ar avea de făcut nici o intimpinare ; documentația de istoric al civilizațiilor, al geologiei și al lumii vii este impecabilă. Romancierul a gindit, de altfel, condiția romanului istoric mai intii de toate in termen antropologic, ințelegind că a desfășura o ficțiune romanescă este cu neputință de făcut in absența erudiției pure de istoric. Cind el ajunge, in stratificația de frescă, de la geologie și istorie la om, un astfel de principiu este și mai izbitor.

„Cutremurul" conține, așadar, și răsturnările unor lumi care nu sint numai fără cuvint (deși, repet, condiția omului in geografie i se pare romancierului decisivă) ; sint aci, inșiruite, prelungi tablouri de umanitate in neliniște, de etnii dizlocate de conflagrație, de popoarații aflate in punctul cel mai acut, unde substanța lui ireductibilă stă sub incidența noțiunii de „destin". Mai intii, românii, impinși să facă un război a cărui semnificație ar fi fost aceea a cistigării libertății prin catastrofă (optica este aici eminesciană). Apoi bulgarii, care ajung să primească, pe alături de evoluția organică, o rinduială etatică impusă de altcineva. În fine, Imperiul otoman, care se prăbușește, și Rusia țaristă, unde fermentează revoluția. Ceea ce este modificare de rinduială, adusă in politică, e amestec de categorii in mediul social ; zguduirile genealogiei se văd o dată cu o epistolă a japonezului Nigata, cuprinzind grațioasa teorie a răscoalei „copiilor din flori".

În fine, psihologiile sint, deodată, altele, ca și cum in om s-ar pune in lucrare puteri pe care este cu neputință să le clarificăm. „Cutremurul" relevează alte specimene față de acelea de mai inainte și de pretutindeni pare că au năvălit relicve sufletești care stăteau in ebuliție, inapte totuși să se manifeste dincolo de caracterologia canonică. Totuși, îndărătul unor astfel de modificări e, in „Cutremurul", și filozofia unei stabilități ireductibile, sustrase rupturilor prin accident. Prozatorul crede in continuitatea prin inaintări organice.

Un actor care a traversat secolul

Urmare din pag. 1

xandru Giugaru a străbătut epoci, stiluri, mode, conjuncturi, a triumfat în personaje contradictorii, a jucat Shakespeare, Goldoni, Gogol, Caragiale, cu o logică inedită, cu o știință a dozării efectelor demnă de un savant sau de un ceasornicar. A reprezentat pe scenă, triumfător, cind demagogul surd și opac al răsturnărilor de opinii, cind „apropitarul" parvenit și mitocan, speriat de atentate la onoarea familiei, cind dictatorul tembel și lacom de provincie, cind directorul imperial și sardonic, cind Donjuanul murdar și euforic care dă iama prin alcovuri, cind bădăranul imbecil și autoritar, cind candidul aparent al jocurilor de culise și compromisurilor de talcioc electoral, cind incornoratul devastator și senil al prefecturilor de altădată. Alexandru Giugaru a fost actorul profund al negativilor grotești și tragici, comici și absurzi, admirat pentru arta prin care a exprimat defectele eroilor înșelați, răuvoitori, fățarnici, filistini, retrograzi, semidocți, incornorați, viciați și cu toate acestea profund umani pentru că fac parte din acest tulburător Teatrum mundi in care trăim. Arta sa era unică prin transfigurare absolută și uitare de sine în fiecare personaj, prin geniul spontan al trăirilor interioare și prin expresivitatea sa de bufon bine temperat.

Alexandru Giugaru se înscrie in galeria fabuloasă a marilor actori de comedie afirmați spectaculos după război — conduși de spiritul fosforescent al lui Sică Alexandrescu, prin simfoniile tragicomice ale destinului — precum Ion Talianu, Ion Finteșteanu, Grigore Vasiliu Birlic (un „alter ego" al său fragil și „speriat de bombe", partener ideal prin contrast și prin mobilitate), Marcel Anghelescu și alții, dispăruți prin ani, lăsind în urmă rampa aprinsă a marilor tensiuni intelectuale și, mai ales, expresia teribilă a celui mai fidel hohot de ris prin care „omenirea se desparte de trecut rizind".

Prin Alexandru Giugaru a trecut in penumbră unul din cei mai reprezentativi actori de comedie ai epocii și poate unul dintre cei mai expresivi din istoria teatrului. A dispărut modest, discret, intr-o margine de București, intr-o casă frumoasă, de gospodar, cu flori inmiresmate în grădină, retras din viața publică dar uluitor de prezent in memoria noastră. A repetat ultimul său rol, al singurătății și al desprinderii, al marii treceri, cu aceeași încăpățînată voință de salahor al scenei, refuzind să mai primească reporteri și să mai răscolească amintiri. La un moment dat uitasem că mai trăiește, încă trăiește, intr-atit de mult devenise legendă.

ERATĂ

Dezbaterea literară care a avut loc la clubul uzinelor „Republica" din Capitală in ziua de 14 februarie 1986 a luat in discuție romanul **„Rănile soldaților invingători"** de Corneliu Leu, apărut în anul 1985 la Editura „Cartea Românească" și nu recentul volum al aceluiași autor editat de Editura Militară — „Romanul unui mare caracter", cum greșit a fost relatat în pag. 6 a revistei „Luceafărul" din 15 martie a.c.

Confuzia este explicabilă prin faptul că, la manifestarea culturală respectivă, in prezența autorului, a unor redactori de la „Scinteia", „Scinteia tineretului", „Radioteleviziune", „Informația Bucureștiului", „Contemporanul", a unor activiști de la Comitetul Municipal P.C.R. București și de la Comitetul de cultură și educație socialistă al Capitalei, a bibliotecarilor de la biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu" precum și a reprezentanților Editurii „Cartea Românească" și Editurii Militare, a fost vorba de două cărți ale aceluiași autor : „Romanul unui mare caracter" care a fost prezentată cu prilejul recentei ei apariții și „Rănile soldaților invingători", carte lansată de autor anul trecut la același club, pe care cititorii au luat-o de data aceasta in dezbatere.

În legătură cu acțiunea respectivă, ziarul „Informația Bucureștiului" din 22 februarie 1986 scria sub titlul „La clubul „Republica" fertil dialog intre creatori de bunuri materiale și spirituale", următoarele : „Cea mai recentă manifestare de acest fel organizată de Comitetul Municipal de Cultură și Educație Socialistă in colaborare cu editurile Militară și „Cartea Românească", a fost **lansarea volumului „Romanul unui mare caracter"** și **dezbaterea pe marginea romanului „Rănile soldaților invingători"**, ambele de Corneliu Leu. Ultimul titlu, apărut la „Cartea Românească", a fost lansat anul trecut tot la clubul „Republica" ; de remarcat, deci, continuitatea dialogului dintre autor și publicul său din această mare intreprindere...".

Ziarul „Scinteia", din 23 februarie 1986, in articolul intitulat „Calificarea publicului", scria in legătură cu aceeași acțiune : „...Am asistat zilele trecute la uzinele „Republica" din Capitală la o asemenea intilnire in care muncitori, ingineri, tehnicieni **și-au spus părerea despre „Rănile soldaților invingători"**, roman de Corneliu Leu. Cititorii acestui bun roman de actualitate nu se erijau citusi de puțin în comentatori literari, nu-și asumau atribuțiile criticii literare, deși, trebuie să spunem, citeva dintre remarcile lor puteau umple de invidie chiar și pe un cronicar literar..."

În continuarea articolelor respective, ambele ziare relatează in rezumat desfășurarea dezbaterii și luările de cuvint ale participanților.

Din dorința de a da o imagine mai amplă în legătură cu o asemenea dezbatere, revista „Luceafărul" in numărul din 15 martie a.c. a publicat in extenso luările la cuvint ale celor care și-au spus părerea despre romanul „Rănile soldaților invingători", de Corneliu Leu, ele fiind preluate intocmai după stenogramă. Din păcate, dintr-o eroare redacțională, relatindu-se sumar caracterul intilnirii in cadrul căreia a avut loc dezbaterea, s-a lăsat cititorilor impresia că ar putea fi vorba de volumul recent apărut : „Romanul unui mare caracter".

Facem cuvenita rectificare, regretind faptul că la dezbaterea amintită nu a fost invitat nici un reprezentant al revistei „Luceafărul".

Inima orașului

Despre un om de excepție nu se scrie niciodată îndeajuns. Sau cit ar trebui. Din păcate însă, adesea se scrie prea puțin. Sau deloc, mai ales în timpul vieții. Este cu atît mai ciudat că se scrie insuficient despre un om pe care un destin fericit l-a adus din Apuseni la București pentru a fi martor istoriei acestui oraș capricios cu destul știutele și neștiutele lui.

George Potra, pentru că despre dînsul scriem azi, cind își adaugă încă un an pentru a împlini 80 de ani, este, fără îndoială, nu numai profesorul, ci mai ales istoricul cel mai de seamă al Bucureștilor. Și nu numai atît. Nu este în intenția mea nicidecum de a-i recenza opera, întinsă și temeinică, de-a lungul a cel puțin 60 de ani de dedicare scrisului. Astăzi voi mîngîia doar cu cîteva litere ființa luminoasă a acestui apusean pe care am avut fericirea să-l văd și să-l aud povestind istorii vesele și triste din fierbințeala unei lumi căreia i-a fost unul dintre însemnele heraldice.

Uneori, privindu-l, nu-l pot asemui decît unui mesteacăn alb, rătăcit într-o pădure de brazi înalți și răsturnați pe coasta muntelui Vlădeasa.

Bătrînul domn plutește senin în aerul Bucureștilor ca un iceberg. Maiestuos, nu atît masiv, cît impresionant, prezent în memoria noastră întru cele mai prețioase alcătuiri ale trecutului și prezentului, George Potra este o inimă a Bucureștilor, pe care iată, o îmbrățișăm astăzi cu dragoste și respect.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XIV)

Înțeleptul chitai nu-i poate răspunde nimic în legătură cu această înfricoșătoare taină a morții. El e declarat nemuritor, un **bogdu**, un trimis al cerului, al Eternului Cer Albastru.

Cu moartea s-a intilnit de multe ori față in față. Și-a văzut tatăl otrăvit de dușmani, o săgeată i-a pătruns in git și i-a scos-o prietenul său Djebe, alte răni superficiale ii crestează corpul musculos, a omorit de o sută de ori poate atiția oameni cite degete are la miini și la picioare, marele șaman **Usun** ii proclamă zilnic nemurirea...

Dar el simte că nu e așa. În scurtele evadări singuratice, in timp ce se dezbracă pe malul apei, inainte de-a se arunca gol in undele reci, își cercetează cu atenție trupul și fiecare mădular. Pielea i s-a zbircit și mușchii sint moi, glezna lovită de o săgeată il fulgeră uneori cu dureri năprasnice. Nu mai poate sări ca altădată, dintr-o singură zvicnire, ca un leu tinăr, drept in spinarea calului.

Mai zilele trecute, zburind in goana armăsarului pe drumul ce duce de la Kara-Korum spre cele Șapte lacuri, s-a oprit in fața stincii răsărite ca un altar drept in palma cimpiei, stincă de trei ori mai inaltă decit virful iurtei imperiale. A descălecat, a căutat o piatră și-a incercat s-o arunce de partea cealaltă. Bătrînii spun că acela ce va izbuti acest lucru nu va muri niciodată. Și el izbutise de fiecare dată.

Iată că acum, piatra se lovește cu un sunet sec de obstacolul amenințător și revine căzindu-i la picioare. E un semn care-l pune pe ginduri și-l face să nu doarmă nopțile.

Tot mai des i se face dor de Djebe și Subotai, generalii săi plecați cu armatele in stepele dinspre răsărit. Și de Djoci i se face dor, primul său născut pe care-l iubește și de care ii este teamă in același timp.

Învățatul chitai stă in dreapta lui nemișcat, ca un cedru subțire. Are fața netedă și chipul liniștit, ochii acoperiți de pleoapele mici, miinile ascunse sub mătasea kimonoului. Nu pare nici surprins, nici tulburat de intrebarea Marelui Han.

Tace și meditează așa cum știe că-i place stăpinului. De fapt, caută o soluție, un răspuns abil și acest răspuns va fi tot o intrebare.

A văzut **Trimisul cerului** zăpada cea veșnică strălucind ca o coroană de argint pe inălțimile Tian-Șanului ? O vede intotdeauna la fel de clar ?

Marele Han nu răspunde și se joacă cu șoimul care țipă scurt incleștat pe mina stingă. În cele din urmă dă din cap fără să rostească un cuvint.

Deci n-o vede intotdeauna la fel de clar. Așa este și cu nemurirea lui.

Uneori, se poate indoi de ea, deși n-ar trebui. Așa crede el, un vierme neinsemnat, un biet chitai hărăzit să-l slujească in deplină credință.

Și apoi, ce fel de intrebări sint astea ? Poate el să spună unui nemuritor dacă există leac împotriva morții ?

Hanul zimbește satisfăcut sub barba roșcată. Ochii săi plumbuiți își desfac pleoapele și-l măsoară cercetători pe slăbănogul invățat a cărui față pare de porțelan.

Nu-i mai acordă atenție. Cere să-i vină sfetnicii și **ștafetele săgeată**, acei călăreți neosteniți, purtind la git o tăbliță de aur cu însemnele hanului, cei care aduceau vești din toate colțurile imperiului. Îi ascultă pe toți cu atenție fără a rosti un cuvint. Sint obosiți și murdari, vin de departe, de la mii de kilometri și unii se vor intoarce chiar in aceeași noapte.

Marele șaman Usun, strecurat ca o umbră în stinga lui, in cămeșoiul său alb legat cu o cingătoare de aur face semn că vrea să-i vorbească.

Hanul încuviințează. Știe ce vrea să-i spună. I se va plinge iar de slujitorii celorlalte religii : creștini, budiști, musulmani, care-au impinzit capitala cu templele lor și strică credința poporului inchinindu-se altor dumnezei. Trimisul cerului nu vrea să-l asculte. Îi face semn să tacă și rostește clar și răspicat aceleași vorbe pe care le-a mai spus. Atita vreme cit în imperiu domnește voința lui, sint liberi să se închine oricărui dumnezeu. Fiindcă, de fapt, nu există decit unul singur și acela este : **Eternul cer albastru...**

Șeful cancelariei se apropie pentru raportul confidențial.

Iar s-a îmbătat azi-noapte un grup de căpetenii tinere. Beau și apoi incalecă galopind pe străzile capitalei ca apucații.

Unul s-a urcat pină în virful turlei și-a smuls crucea de aur a credincioșilor nestorieni. Nu mai știe ce să facă cu ei. Sint din neam ales și nu are cum să-i pedepsească.

Hanul face un semn înțeleptului chitai și-i dictează cu voce joasă un nou articol al legii pe care o imbogățește aproape în fiecare zi.

Precizează că beția este slobodă de trei ori pe lună deși, ar fi mai bine ca un bun războinic să nu bea nimic niciodată.

În cortul căptușit cu mătase este adus un sol al Califului din Bagdad. A fost trecut prin focul ce arde la intrare pentru a se purifica. A fost cercetat pină la piele. Nu are nici o armă. Dar nici vreo solie scrisă. Nu vrea să vorbească decit hanului și declară că poate face dovada misiunii sale.

Se tirăște pină la picioarele tronului cu turbanul său mare înfășurat în jurul capului. Îl scoate dintr-o mișcare și cere să fie tuns.

Hanul face un semn înțeleptului chitai și-i dorința. După ce părul i-a fost tăiat cu sabia milimetru cu milimetru, își arată țeasta însemnată cu fier roșu. Poartă acolo mesajul trimis de Calif. Vine de departe și nimeni nu știe ce misiune are. A trecut neobservat și nebăgat în seamă in lungul și obositorul drum.

După ce mesajul e descifrat, Hanul cade intr-o adincă meditație. Una din acele tăceri somnolente cind cu fața impietrită și pleoapele căzute stă încremenit pe tronul său incomod în vreme ce sfetnicii încearcă să rămină neclintiți și plini de respect.

Trece o jumătate de oră de tăcere absolută. Marele Han ordonă să i se repete incă o dată, cuvint cu cuvint, ciudatul mesaj după care face un semn și dispune să dispară toți din iurtă. Toți în afară de invățatul chitai care-i stă in dreapta în aceeași atitudine liniștită și impasibilă.

Mircea Micu

● **WLADIMIR POZNER** publică la **Actes Sud** un roman, **Brumele din San Francisco.** De fapt, avem de-a face cu un reportaj literaturizat, construit pe o tramă romanescă : „Traversarea continentului american în automobil, de la New York la San Francisco, în căutarea unei origini indiene problematice, în timp ce războiul amenință să izbucnească în Europa dinaintea acordurilor de la München, acesta este punctul de plecare al unei duble căutări : descoperirea vestului și geneza unui roman în care imaginarul ocupă locul principal. Oamenii intilniți cu ocazia acestei călătorii se amestecă cu personajele extrase din lecturile autorului, în care Shakespeare joacă un rol mare, de asemenea cu fantomele indienilor Cherokee, alungați de pe pămînturile lor în sec. al XIX-lea, iar în acest timp cei doi eroi principali, Antoine și Isabelle (tînăra cu turban din tabloul lui Vermerr), se caută fără a se întîlni vreodată în orașul acoperit de **„brumă".**

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (I)

Aromânii au dat în cultura românească (și nu numai în ea, și nu numai în cultură) personalități fabuloase.

Limitîndu-se numai la literatura română de azi, de la Gellu Naum, cel mai mare poet suprarealist, la Teohar Mihadaș, cel mai mare tradiționalist, și pînă la Constantin Țoiu, prozator de talie europeană, și Hristu Cândroveanu, poligraf erudit și rafinat, aromânii ca și provensalii s-au manifestat decisiv și fundamental... Am fi întrezărit măcar vreodată zaristea eposului mitic elin fără traducerile lui George Murnu ? Nu cred... Printre aromânii de mare valoare de azi, Kira Iorgoveanu rămîne ea însăși cu enigmatica-i frumusețe fizică, morală și spirituală, o sublimă Doamnă (cum o arată și numele, Kira) din alte vremuri, ireală ca învierea dintr-o tapiserie medievală a unui personaj feminin tulburător, efigie mefelică, onirică, identificabilă cu mii de alte chipuri de aromânce, și în același timp unică rezumînd parcă emblematic suferința și frumusețea unei etnii „într-o slavă stătătoare..." Ani la rînd această făptură de o grație princiară și de o omenitate monahală a trudit ca modestă editoare la Editura **Minerva** îngrijindu-se de apariția unor cărți fundamentale pentru literatura română, ani la rînd a trudit inițiindu-se în arta dificilă, aproape imposibilă a „transpunerilor" din aromână în română și din română în aromână, **Antologia de poezie populară aromână** (Studiu, ediție, transpunere), Editura **Minerva**, 1976, **Mihai Eminescu, Poezii** (Transpunere în aromână), Editura **Minerva**, 1981), pînă la magnifica **Un veac de poezie aromână**, Editura **Cartea Românească**, 1985) alcătuit împreună cu Hristu Cândroveanu, cum și **Dacica** (Editura **Minerva**, 1978), inspirata antologie însoțită de o superbă prefață semnată de Paul Anghel, impresionînd prin aplicație benedictină, cum și prin suavitatea cu care acest suflet, făptură numai suflet, se topea în adorarea relicvelor sfinte ale neamului nostru, pentru ca abia în 1983 Editura **Eminescu** să-i tipărească prima carte de poeme omagiale în aromână, **Steauă di dor**, iar în 1985 Editura **Cartea Românească**, prima carte de poeme originale în română, **Ramura de măslin**, carte unică în lirica noastră feminină de azi : „Răbdătoare sub arșița atitor ani / Ca măslinul mă-mpodobesc cu fructe / Nu-mi dați nimic — căci soarele e-al tuturor / Si eu trimit înspre voi riuri de ulei / Si-aceste fructe miraculoase / Ce-au ajutat călugării si dervisii / Să treacă pustiurile imense ale sufletului // Tăcută printre atitea furtuni stîrnite / De vorbele cu limbi de viperă, / Trec cu fruntea împodobită / Cu-o ramură din măslinul sădit / De mîna bunicii-la țărm de Egee, / La margine de Kavala si / La marginea cea mai de sud / A neamului meu". (**Ramura de măslin**, I).

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise (sau aduse personal) pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CUMPĂNĂ

Reportaj în bibliotecă

Trece in fiecare zi către seară
prin librăriile și bibliotecile orașului
o femeie frumoasă.
Azi am văzut-o cum dansează printre cărți
discret
cu conștiința celei ce citește.
Cu șoldul ei nu șterge nici un titlu,
cu sinul nu lovește vreo idee
dar
tresar toți autorii – morți și vii
și-ar vrea să-și scrie cărțile din nou.

George Alboiu

m a p a m o n d

SCRIBUL FAMILIEI

E. L. DOCTOROW

Tatăl meu a murit în 1955 în timp ce bătrîna lui mamă mai trăia încă într-un sanatoriu. Bătrîna avea nouăzeci de ani și nici nu știuse măcar că el fusese bolnav. Gîndindu-se că șocul i-ar putea fi fatal, mătușile mele i-au spus că el se mutase în Arizona ca să-și trateze bronșita. Pentru generația de emigranți a bunicii, Arizona era echivalentul american al Alpilor, era locul unde mergeai să-ți vezi de sănătate. Mai exact, era locul unde mergeai dacă aveai bani. Deoarece tata eșuase în toate afacerile pe care le făcuse în viață, acesta era aspectul asupra căruia stăruia bunica, și anume că în cele din urmă el avusese oarecare succes. Și așa s-a întîmplat că în timp ce noi îl jeleam acasă în ciorapi, bunica se lăuda față de babele ei cu noua viață pe care o duce fiul ei în aerul uscat al deșertului.

Mătușile mele hotăriseră această cale de acțiune fără să ne consulte. Aceasta însemna că nici mama, nici fratele meu, nici eu nu o puteam vizita pe bunica pentru că se presupunea că ne mutasem și noi în Vest, cu toată familia, la urma urmelor. Fratelui meu, Harold, și mie nu ne păsa — era întotdeauna un coșmar în casa bătrînilor, unde toată lumea stătea în jurul nostru holbîndu-se la noi în timp ce încercam să facem conversație cu bunica. Ea arăta îngrozitor, suferea de o sumedenie de lucruri și bătea cîmpii. Faptul de a nu o vedea nu o deranja nici pe mama, care nu se împăcase niciodată cu bătrîna și pe care nu o vizita chiar cînd avea putința să o facă. Dar ceea ce deranja era faptul că mătușile mele acționaseră în maniera familiei lor exercitîndu-și puterea în numele tuturor, cetățeni de nădejde de sînge și cetățeni mărunți prin căsătorie. Atitudinea aceasta o chinuise pe mama încontinuu de cînd se căsătorise. Ea susținea că familia lui Jack nu o acceptase niciodată. Se luptase cu ei timp de douăzeci și cinci de ani ca un străin.

La cîteva săptămîni după ce l-am jelit pe tata, ne-a telefonat mătușa Frances din casa ei din Larchmont. Mătușa Frances era cea mai înstărită dintre surorile tatei. Soțul ei era avocat și amîndoi fiii ei studiau la Amherst. Ne-a sunat să ne spună că bunica întreba de ce nu are vești de la Jack. Eu răspunsesem la telefon.

— Tu ai darul scrisului, în familie, mi-a spus mătușa. Taică-tu avea mare încredere în tine. N-ai vrea să inventezi ceva? Trimite-mi apoi mie și eu îi voi citi ei. Nu-și va da seama.

În seara aceea, la masa din bucătărie, am pus deoparte temele și am compus o scrisoare. Am încercat să-mi imaginez reacția tatălui meu față de noua lui viață. El nu fusese niciodată în vestul țării. Nu călătorise nicăieri. Pentru generația lui, călătoria cea mare o constituia trecerea din rîndul muncitorilor în rîndul licențiaților. Dar nici pe aceasta nu reușise s-o facă. Iubea însă New York-ul, unde se născuse și trăise, și descoperea mereu lucruri noi legate de el. Îi plăceau mai ales părțile vechi ale orașului mai jos de Canal Street unde se găseau negustori care aprovizionau vapoarele sau firme care vindeau angro ceai și mirodenii. El era comis-voiajor la un angrosist de aparate electrotehnice, care avea clienți în tot orașul. Îi plăcea să aducă acasă brînzeturi rare sau legume exotice care se vindeau numai în anumite locuri. Odată a adus acasă un barometru, iar altădată, un ochean vechi de vapor într-o cutie de lemn cu încuietoare de alamă.

„Dragă Mamă", am scris eu. Arizona este minunată. Soarele strălucește toată ziua, aerul este cald, iar eu mă simt mai bine ca oricînd. Deșertul nu este atît de sterp pe cît te-ai aștepta, ci plin de cactuși și flori sălbatice și copaci răsuciți și ciudați care seamănă cu oameni cu mîinile întinse. În orice direcție te-ai întoarce poți vedea departe în spațiu, iar spre vest se află un șir de munți cam la cincizeci de mile depărtare, dar dimineața în lumina soarelui poți vedea zăpada pe creste."

Mătușa m-a sunat cîteva zile mai tîrziu și mi-a spus că atunci cînd i-a citit bătrînei cu voce tare scrisoarea efectul total al morții lui Jack a copleșit-o. A fost nevoită să se scuze și să iasă în parcare ca să plîngă în liniște.

— Am plîns mult, mi-a spus ea. Mi-a fost atît de dor de el. Ai mare dreptate, lui îi plăcea să umble, iubea viața, iubea totul.

Am încercat să ne organizăm viața. Tata împrumutase bani în contul poliței de asigurare și nu mai rămăsese mare lucru. Mai existau vreo două mii de dolari la o bancă, care trebuiau ținuți acolo pînă cînd se clarifica problema averii. Avocatul era soțul mătușii Frances și era foarte conștiincios. „Averea?" bombănea mama gesticulînd gata-gata să-și smulgă părul din cap. „Averea!" Ea a făcut o cerere pentru o slujbă cu orar redus la biroul de internări al spitalului în care se diagnosticase boala fatală a tatălui meu și unde el își petrecuse cîteva luni pînă l-au trimis acasă să moară. Ea cunoștea mulți doctori și salariați de acolo și învățase „din experiența amară", așa cum le-a spus, despre practica curentă a spitalului. A fost angajată.

Eu uram spitalul acela, era întunecos și macabru și plin de oameni chinuiți. Am considerat o dovadă de masochism din partea mamei să-și caute o slujbă acolo, dar nu i-am spus-o.

★

Cîteva săptămîni mai tîrziu, mătușa a sunat din nou și a spus că ea crede că ar fi necesar să primească o nouă scrisoare de la Jack. Bunica tocmai căzuse de pe scaun și se lovise și era foarte abătută.

— Cît mai continuă chestia asta? a întrebat mama.

— Nu-i un efort extraordinar, dacă vrem să-i ușurăm viața în puținul timp cît a mai rămas, a spus mătușa.

Mama a trîntit receptorul.

— El nu poate nici să moară cînd vrea! a strigat ea. Însăși moartea e mai puțin importantă ca Mama! Ce, le e teamă că va muri din cauza șocului? Nimic n-o poate omorî. Este indestructibilă.

Cînd m-am așezat în bucătărie să scriu scrisoarea mi s-a părut mai greu ca prima oară.

— Nu te uita, i-am spus fratelui meu. Mi-e și așa destul de greu.

— Nu trebuie să faci ceva numai pentru că cineva dorește asta, a spus Harold. El era cu doi ani mai mare ca mine și începuse să stu-

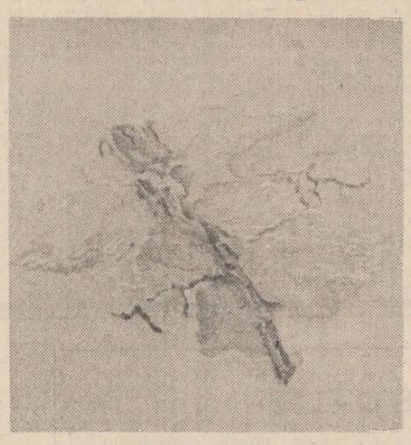

Victoria Simionescu : „Fluturele"

dieze la City College, dar cînd s-a îmbolnăvit tata, a trecut la seral și și-a luat o slujbă la un magazin de discuri.

„Dragă mamă", am scris eu. „Sper că te simți bine. Noi ne simțim cu toții minunat. Viața este plăcută pe aici și oamenii sînt prietenoși și neprotocolari. Nimeni nu poartă costum și cravată aici. Doar pantaloni și cămașă cu mînecă scurte. Poate un pulovăr seara. M-am lansat într-o afacere prosperă cu aparate de radio și discuri și cîștig foarte bine. Îți amintești de «Jack's Electric», fosta mea prăvălie de pe strada Patruzeci și trei? Ei bine, acum se numește «Jack's Arizona Electric» și avem și un raft de televizoare".

I-am trimis scrisoarea mătușii Frances și, după cum bănuiam cu toții, ea ne-a sunat curînd.

— Jonathan? Ești un tînăr foarte talentat. Vroiam să-ți spun doar ce binecuvîntare a fost scrisoarea ta. Toată fața i s-a luminat cînd a citit partea cu magazinul lui Jack. În direcția asta ar fi minunat să continui.

— Ei, sper că nu trebuie să mai fac așa ceva, mătușă Frances. Nu-i prea cinstit.

Tonul i se schimbă.

— E mama ta acasă? Dă-mi-o să vorbesc cu ea!

— Nu este, am spus eu.

— Spune-i să nu-și facă griji, a spus mătușa. O sărmană bătrînă care nu i-a vrut totdeauna decît binele va muri curînd.

Nu i-am repetat mamei spusele ei, care s-ar fi adăugat la antologia de remarci de neiertat ale familiei. Cît despre profeții, cea a mamei s-a adeverit la venirea primăverii. Bunica era încă în viață.

★

Odată, cînd mama nu era acasă, fratele meu a remarcat un lucru: scrisorile de la Jack nu erau cu adevărat necesare.

— Ce înseamnă ritualul acesta? a spus el ținîndu-și palmele ridicate. Bunica e aproape oarbă, pe jumătate surdă și paralizată. Se cere oare într-o asemenea situație o compoziție literară? E nevoie de verosimilitate? Ar fi vreo diferență pentru bătrînă dacă i s-ar citi cartea de telefon?

— Atunci de ce m-a rugat mătușa Frances?

— Asta-i problema, Jonathan. De ce? La urma urmelor, ar putea scrie scrisoarea ea însăși — cu ce s-ar schimba lucrurile? Și dacă nu Frances, de ce nu fiii lui Frances, care sînt studenți la Amherst? Pînă acum ar fi trebuit să fi învățat să scrie.

— Dar ei nu sînt fiii lui Jack, am spus eu.

— Tocmai asta-i problema, a spus fratele meu. Ideea este de a face **servicii**. Tata obișnuia să se dea peste cap ca să le facă rost de lucruri angro, să le găsească chilipiruri. Frances din Westchester avea mare nevoie de lucruri luate la un preț bun. Și mătușa Molly. Și soțul mătușii Molly și fostul soț al mătușii Molly. Bunica, dacă avea nevoie de vreun comision. Întotdeauna era înhămat la ceva. Ei nu se gîndeau niciodată că timpul lui era important. Nu se gîndeau niciodată că pentru orice favoare ce i se făcea trebuia să plătească. Aparate, discuri, ceasuri, porțelanuri, bilete la operă, orice afurisit de lucru. Sună-l pe Jack.

— Era o mîndrie pentru el să poată să-i servească, am spus eu. Să aibă relații.

— Mda, mă întreb oare de ce, spuse fratele meu. Privea afară pe fereastră.

Apoi, deodată, îmi veni în minte că și eu eram implicat.

— Ar trebui să-ți pui mai mult capul la contribuție, a spus el.

Acceptasem totuși să scriu din nou o scrisoare din deșert și am făcut-o. Am trimis-o apoi mătușii Frances. Cîteva zile mai tîrziu, întorcîndu-mă de la școală, mi s-a părut c-o văd în mașină în fața casei noastre. Conducea un Buick negru, o mașină foarte mare și curată, cu cauciucuri cu margine albă. Era chiar mătușa Frances. A claxonat cînd m-a văzut.

— Bună, Jonathan, a spus ea. Nu prea am timp. Poți să te urci în mașină?

— Mama nu-i acasă, am spus. Lucrează.

— Știu. Am venit să vorbesc cu tine.

★

— Jonathan, a spus ea, scrisoarea ta este pe scaun. Nu-i nevoie să-ți spun că nu i-am citit-o Bunicii. Ți-o dau înapoi și nu voi spune nimănui un cuvînt. Rămîne între noi. Nu m-am așteptat niciodată la o cruzime din partea ta. N-am crezut că ești capabil să faci în mod voit ceva crud și rău.

N-am spus nimic.

— Mama ta este foarte înverșunată și acum văd că te-a otrăvit și pe tine. Întotdeauna i-a displăcut familia noastră. Este o perscană egoistă și foarte ambițioasă.

— Nu-i adevărat, am spus eu.

— Nu m-așteptam să fii de acord cu mine. Ea l-a înnebunit pe sărmanul Jack cu cererile ei. A avut întotdeauna cele mai mari ambiții și el nu i le putea satisface niciodată. El avea datorii de plătit, iar ea își dorea o nucă. Fratele meu era o persoană deosebită, ar fi trebuit să realizeze ceva deosebit, dar a iubit-o pe mama ta și și-a dedicat întreaga viață ei. Iar ea nu s-a gîndit niciodată decît să țină pasul cu familia Jones.

★

În seara aceea cînd mama s-a întors acasă de la lucru am văzut că nu arăta la fel de bine ca mătușa Frances. Crezusem întotdeauna că mama era o femeie frumoasă, dar vedeam acum că era prea searbădă și că avea o coafură lipsită de distincție.

— De ce te uiți la mine? m-a întrebat.

— Nu mă uit.

— Azi am aflat ceva interesant, a spus mama. Am putea primi o pensie de veteran pentru perioada petrecută de tatăl tău în marină.

Am fost luat prin surprindere. Nimeni nu-mi spusese vreodată că tata fusese în marină.

— În primul război mondial, a spus mama, s-a înscris la Academia Navală Webb de pe rîul Harlem. A studiat ca să devină sublocotenent de marină. Dar războiul s-a terminat și el nu și-a mai luat brevetul.

După cină, toți trei am răscolit prin sertare căutînd actele tatei, în speranța că vom găsi dovezi ce puteau fi prezentate Administrației veteranilor. Am dat peste două lucruri: o medalie a Victoriei, despre care fratele meu a spus că au primit-o toți cei aflați în serviciul militar în primul război mondial și o extraordinară fotografie sepia a tatei cu colegii lui marinari pe puntea unui vapor. Toți erau îmbrăcați cu pantaloni largi și tricouri cu mînecă scurtă și înarmați cu mături, perii și găleți.

. . . . . .

Am luat fotografia tatei împreună cu camarazii săi și am rezemat-o de lampa de pe noptieră. M-am uitat la fața lui tinerească și am încercat s-o pun în legătură cu tata pe care-l cunoșteam. Am privit poza multă vreme. Treptat doar am reușit s-o asociez în minte cu secia de „Mari romane ale mării" aflate pe raftul de jos al bibliotecii la cîțiva pași de mine. Tata îmi dăruise mie această serie: era legată toată în pînză verde cu litere aurite și includea operele lui Melville, Conrad, Victor Hugo și Captain Marryat. Iar peste cărți, înghesuit sub raftul burdușit de deasupra, zăcea vechiul ochean în cutia lui de lemn cu încuietoare de alamă.

M-am gîndit cît de prost, de nereceptiv și egoist fusesem dacă nu înțelesesem niciodată cît trăise visul de o viață al tatei.

Pe de altă parte, scrisesem în ultima mea scrisoare din Arizona — cea care o înfuriase atît de tare pe mătușa Frances — ceva care putea să-mi permită, mie, scribului familiei, să-mi atenuez opinia despre mine. Voi încheia redînd scrisoarea în întregime.

Dragă mamă,

Aceasta va fi ultima scrisoare pe care ți-o scriu, pentru că doctorii mi-au spus că sînt pe moarte.

Am vîndut magazinul pe un preț foarte bun și îi trimit lui Frances un cec de cinci mii de dolari pentru a fi depuși în contul tău. E cadoul meu pentru tine, mamă. Să-i ceri lui Frances să-ți arate carnetul de cecuri.

Cît despre boala mea, doctorii nu mi-au spus ce este, dar eu știu că mor pur și simplu din cauza unei vieți nepotrivite. N-ar fi trebuit să vin niciodată în deșert. Nu era locul potrivit pentru mine.

I-am rugat pe Ruth și pe băieți să mă incinereze și să împrăștie cenușa în ocean.

Al tău fiu iubitor,
Jack

Traducere de Valentin Negoiță

(Povestire inclusă în volumul E.L. Doctorow, Lives of the Poets, New York, 1984)

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORUL** braziliian Raduan Nassar este autorul uneia dintre cele mai rezonante opere ale noii generații de prozatori de limbă portugheză. Cele două proze ale sale, **Um colpo de colera (Un pahar de furie)** și **Lavoura Arcaica** (tradusă cu un alt titlu, **Casa memoriei**) au constituit surpriza unui întreg anotimp literar, stîrnind admirația criticilor. Violența nestăpînită din **Um colpo de colera,** cu dezlănțuiri verbale de o stringență incomparabilă, este scăldată într-o senzualitate luxuriantă, ca jungla de pe Amazoane. Un critic notează că: „Povestirea este condusă cu o mînă de maestru, de la un incident nesemnificativ care declanșează agresivitatea personajului pînă la „vertijul virulent de tandrețe" la care cedează în cele din urmă eroina. Personalitatea puternică a lui Raduan Nassar se exprimă și în pasajele pline de o tragică intensitate ale celei de a doua povestiri, cu relatarea inadaptabilității personajului la domeniul său familial, plin de virtute și bazat pe majestatea rustică a tatălui..." Un autor cu rădăcini folclorice și cu o paletă mult deosebită de aceea a unui Marquez, mai radical și mai violent decît faimosul columbian, dacă nu chiar mai profund și mai viguros.

● **UN ROMAN** interesant semnează Erwan Bergot, **Moștenirea.** Acest scriitor s-a specializat de mai mult timp în cărți de proză cu inspirație militară. O prezentare a ultimului roman spune următoarele: „Cum poți astăzi să dorești a fi soldat?" Erwan Bergot, autor a numeroase romane care descriu viața de soldat, ne dezvăluie o parte din motive în **Moștenirea.** Prezentînd mai întîi pe diferiții protagoniști ai acestei aventuri, voluntari și militari de carieră, el descrie originea lor și motivațiile care îi animă, apoi ne povestește cum au fost antrenați de un șef într-o misiune care trebuia să-i conducă la salvarea unor supraviețuitori dintr-un accident de avion în jungla tropicală. Condițiile de supraviețuire în vegetația exuberantă, printre animale sălbatice și șerpi veninoși, precum și alte primejdii, oboseala unui efort îndelungat, totul este descris la limita dintre dramatism și humor. Dar acești oameni, animați de voința de a realiza ceva în viață, ajung să-și îndeplinească scopurile, ca și înaintașii lor, cărora le preluaseră moștenirea. Bine susținut de un anumit suspans, acest roman de aventuri militare se citește cu ușurință. Probabil că se și uită cu ușurință, dacă luăm în considerare caracterul declarativ al idealurilor pe care le enunță și stilul facil al autorului.

● **MARELE POET** Michel Deguy a publicat recent o carte de poeme cu titlul: „Gisants". Opera acestui artist reflexiv și foarte elaborat a fost caracterizată de la început de stilul „fragmentar", o modalitate de expresie liberă și fulgurantă, permițînd asociații frapante, pe teme diverse. Un comentariu al cărții notează: „Îți trebuie un dublu pentru a fi tu însuți". Această formulă a lui Michel Deguy definește destul de bine opera sa. O operă importantă în poezia franceză de azi. O operă care a găsit repede, odată cu **Fragment de cadastre,** acum douăzeci de ani, originalitatea și locul său. Dublă, scriitura lui Deguy alimentează poemul din propria sa retorică și o întărește cu bucăți de proză care merg pînă la un fel de jurnal copleșitor. Te-ai bucura parcă mai tare de poeme ca **Biefs,** de exemplu, cea mai înaltă realizare a cărții! Cartea este o poveste de dragoste și de călătorii, ca o cochetărie cu drama și cu moartea. Un periplu în limbaj, de asemenea, prin care Deguy știe să descifreze sensurile cuvintelor și să creeze combinațiile cele mai mari și cele mai directe în același timp. Adevărul obscur al poemului explodează ici și colo, alchimia verbală se reînnoiește tot timpul, agravînd jurnalul poemului cu efecte fantasmatice".

● **O CARTE** de critică literară de un tip special este semnată de Roland Dumas în colaborare cu **Christine Piot, Piedoarie pentru Roger Gilbert-Lecomte.** Cu toate că a fost publicată la editura **Gallimard,** într-o colecție de critică, este puțin abuziv a fi considerată ca atare. Cităm din recomandarea editurii, apărută în **Buletinul critic al cărții franceze:** „Această carte este considerabilă din mai multe puncte de vedere. Mai întîi pentru exemplul juridic al unui proces împotriva unor moștenitori abuzivi: la cererea ministrului culturii, Malraux, și a lui Pierre Minet, prieten și **animator al „Asociației Prietenilor lui Gilbert-Lecomte",** avocatul Roland Dumas a pledat, obținînd publicarea corespondenței și a textelor inedite ale poetului, în urma unei hotăriri judiciare care a făcut de atunci jurisprudență (1969). Se găsește, de asemenea, în acest volum o mare cantitate de documente, nu numai folosite în fața judecătorilor, dar rămase în dosare și furnizate aici în anexe, înmulțite de ceea ce a descoperit și a publicat istoria literară în urma acestei „afaceri celebre" (este evident că asupra acestui ultim punct colaborarea Christinei Piot a fost prețioasă). În sfîrșit, trebuie spus că pledoaria care constituie partea esențială a cărții reprezintă un eseu de mare calitate asupra personalității și operei lui Roger Gilbert-Lecomte. Roland Dumas se revelează, dincolo de avocatul care este, în chip de critic literar avertizat, un cititor plin de simpatie și de empatie, un amator autentic de poezie și un artist al limbajului".

● **OASPEȚI AI BUCUREȘTIULUI** în cadrul schimburilor culturale dintre România și Grecia, membrii formației corale „Armonia", din orașul Atalanti, au susținut un concert de gală la Casa de cultură a studenților.

Corul a luat ființă în urmă cu aproape o jumătate de veac, într-un orășel grecesc cu 7 000 de locuitori, dintre care mulți cultivau cu pasiune muzica vocală folclorică. Anii războiului au întrerupt proaspăta, dar entuziasta activitate a formației, care și-a regăsit un făgaș normal abia din 1978. Trofeul cucerit în 1962, ca reprezentantă a Greciei la cel de-al 30-lea concurs coral internațional de la Arezzo, în Italia, ca și înființarea, în ultimii ani, în localitatea lor, a școlii municipale de artă, au impulsionat activitatea corului „Armonia", formație alcătuită exclusiv din muncitori agricoli și industriali și mici meseriași, care participă curent la numeroase concursuri muzicale, interpretînd îndeosebi folclor grecesc.

O întîlnire, cu caracter de schimb de experiență, cu membri ai formației corale „Ars Nova" din Pitești a încheiat vizita în România a coriștilor greci, în numele cărora conducătorul formației „Armonia", Dimitris Tzavellas, a ținut să declare:

„Nutrim admirație pentru marea și frumoasa dv. țară. Românii sînt un popor mîndru, cu un înalt simț patriotic. Știm că ei au o manifestă prețuire pentru poporul și țara noastră. Noi, în Grecia, privim cu admirație dezvoltarea culturii, a științei și tehnicii în România și valorificarea, de către compozitorii din țara dvs., a bogăției tezaurului muzical folcloric."

● **ÎN TURNEU PENTRU A TREIA OARĂ ÎN ROMÂNIA,** pianistul ceh Boris Krajny a concertat recent la București și Timișoara. Reprezentant al generației postbelice de interpreți din Cehoslovacia, artistul, solist al Filarmonicii cehe, consemnează în palmaresul său prezențe de prestigiu în Polonia, Uniunea Sovietică, S.U.A., Canada, Australia, Cuba, ca și la festivalurile muzicale de la Atena, Arles, Baalbeck, Bergen, Harrogate, Toronto și, firește, la Festivalul „Primăvara la Praga". El are în același timp o bogată activitate discografică.

Înainte de a părăsi România, Boris Krajny ne-a împărtășit motivele care-i atrag în mod cu totul deosebit, în țara noastră:

„România este patria marelui pianist Dinu Lipatti, muzicianul inegalabil care a propulsat o calitate nouă în interpretare, a cultivat în mod unic tonalitatea, excelînd printr-o tehnică desăvîrșită și o înaltă spiritualitate. Iată suficiente motive pentru ca oricare pianist străin să vină în România cu conștiința unei deosebite răspunderi, străduindu-se să cînte cît mai bine. Dinu Lipatti rămîne pentru mine modelul artistului interpret, cel mai drag maestru."

UN POET - O LUME

LEVKO BOROVÎKOVSKI

(1806 — 1889)

Opera poetului ucrainean Levko Borovîkovski se prezintă ca o punte de trecere de la clasicism la notabila mișcare romantică din țara vecină cu lăstari viguroși în trei centre: Harkov, Liov și Kiev. Dacă opera sa clasicistă se compune mai mult din imitații după diverși poeți europeni, în schimb moștenirea romantică marchează o cotitură importantă în dezvoltarea literelor poporului de pe Nipru. În lirica și baladele sale Levko Borovîkovski se dovedește un precursor de seamă al lui Taras Sevcenko.

Valahul

Mai sus de mare, doar cîmpie verde,
Iar în cîmpie e valahul rege,
Lui dat i-a fost țărîna s-o dezmierde
Și secera și plugul îi sînt lege.
Pe la oștire veacul nu și-l poartă,
Valahul are altă soartă.

Cîmpia fără capăt leagăn este,
Carpații îi sînt pavăză și scut.
De i-a rămas ogorul de poveste
Și pruncii goi, mălaiul necernut,
E pentru că la el în bătătură
Tătarul și cu leahul își cată bucătură.

Boierul doarme liniștit în puf,
Cupețul peste mări își cată banii
Moreacul calcă valul cu năduf,
Mujicul iar se judecă cu panii,
Pe cînd valahul nu-și blestemă traiul
Bordeiu-i este iadul și cu raiul.

În gerul iernii stă pe lîngă vatră,
Iar primăvara e umbrit de stele
Și trupul asudat se face piatră,
Cînd vara scapă doar suspine grele.

Povestea Niprului

Peste crenelurile de pădure
E răstignită noaptea înstelată,
Iar Niprul printre malurile sure
Își mină turma sa învolburată
Pe dealuri pinii, toți, semeții
Adorm într-o cîntare dulce
De parcă mama își îndeamnă feții
Pe lîngă leagăne, să-i culce.

Tăcută vrajă. Tristă reverie,
Doar buha ne mai dă de veste,
Că după nori, în sihăstrie
Își deapănă și luna o poveste.

Apoi pătrarul i se iscă lin,
Deasupra luncilor înfrigurate,
Pescarii dorm într-un suspin
Și cugetele-s parcă împăcate.

De sus puzderia de stele
Își varsă strălucirea pe pămînt,
Cu mii de aurite cafăiele
Și murmură căderea într-un cînt.

Tu, Niprule, iubit moșneag
Cărunt cît veacurile toate
Mai spune-mi de-un cazac pribeag,
De gloriile sale azi uitate.

Și valurile tale să ne poarte
Ucraina cu faptele prin lume.
Nu aminti nimic de moarte,
De cnejii răi nimic nu spune.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

● Revista „Baukultur", editată de Asociația Arhitecților și Inginerilor din Republica Federală Germania a consacrat numărul 5/1985 noiembrie „Construcțiilor din țările centrale, sud-est și est europene" — „Vom Banen in den Ländern Mittel Südost und Osteuropas".

Pe linia aceleiași problematici revista acordă un ampiu spațiu publicării unor extrase din comunicarea despre „Specificul spațiului românesc" susținută de arh. Cristina Suciu Moscu la a III-a Bienală Mondială de Arhitectură Interarh. '85" — Sofia sub titlul „Vom Charakter des Rumäniches Hauses".

Pornind de la definirea categoriilor specificului național în general, lucrarea definește invariantele spațiului românesc ținînd cont de determinări cauzale și evolutive luînd spațiul ca loc și timpul ca înfășurător.

Armonia perfectă între om, natură și arhitectură specifică spațiului românesc este expresia unei transcenderi a realului, păstrînd în aceeași filiație dualistă atît un sentiment al tectonicului, cît și unul al poeticului.

Concilierea dualităților antagonice interior-exterior, umbră-lumină, orizontal-vertical în zona intermediarului, transparența, mobilitatea, neutralitatea spațiului românesc, puritatea esențializatoare, pleacă de la adînca înțelegere a esenței funcțiunilor, de la pătrunzătoarea cuprindere a măsurii lucrurilor, a felului de comportare a materialelor, încorporînd o viziune cosmogonică senină de echilibru cu lumea. Capodoperele arhitecturii românești edifică în concluzia autoarei un specific de o unicitate și vigoare inconfundabilă în spațiul universal.

Balcanice

NIKIFOROS VRETAKOS

Via

Acum te-ai întors pe aripa stîngă
Mina o ții sub obraz
Iar cearceaful îți face o mișcare de apă.
Prin încreșturile lui tăceri și lumini
Curg precum versurile ce nu pot fi scrise.
Cineva intră pe vîrfuri și stinge
limpezimea.
Acum în lăuntru, în întuneric, rămîn doar
cîteva
Picături de aur ale genelor tale.
Strălucesc o clipită, apoi și ele se sting
Una cîte una, ca niște focuri depărtate
În infinit.
Acum inima ta
Bate de parcă la pian ar cînta
Mozart la vîrsta de cinci ani.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

CU BUCURIE

Cîmpia Brăilei. Peste necuprinderea Bărăganului fulgeră și cerul ascultă căderea echinoctiului. Pămîntul înghite lacom zăpezile și crapă de dorul semințelor. Sînt aici cu mulți prieteni scriitori, tractoriști și ingineri de la I.A.S. Urleasca, a doua ca mărime pe țară. Directorul Mărgean ne vorbește despre fantasticile recolte de porumb obținute în ultimii ani, afară bate vîntul, în șantul unde, odinioară, culegeam pelin, urzici, mînie, scaieți, iluzii, se scaldă o gîlgîială de primăvară, iar pe micul ecran Steaua încearcă s-o bată pe Kuusysi Lahti. Să vă spun cum se manifestă prietenii mei adunați în jurul televizorului: scriitorii mănîncă pixuri și sînt foarte dotați în pornirea de a devora un arbitru ceh (cu nimic vinovat, părerea mea); inginerii injură frigul, ninsoarea, Crivățul, noroiul, ploaia și pe antrenorii echipei Steaua; tractoriștii își mușcă, otelind cîte-un pahar de vin, băstile, iar eu doresc să mă atîrn cu amîndouă mîinile de corzile vițel de vie din pridvorul cantinei — sucul vițel ne-ar face bine!

Trebuie să vină primăvara, nu vine, trebuie să cadă golul, (pentru noi) nu cade, Lăcătuș (minutul 61) trimite o pasă genială, însă Bölöni, prietenul nefericitului Lucescu, nu mai face nimic, nu mai există (a existat?) și ne tulbură Dunărea, cîmpia, sarea, de pe masă, fasolea, ceapa, ardeii, peștele, varza acră, inima și inclusiv vodca finlandeză. Sîntem mai buni — nici-o îndoială — dar nu tragem **pe poartă!** Am tras, nu intră mingea, nu vrea să intre, cu noi nu ține nimeni, nici Dumnezeu, nici fiul său, nici atacantul Majaru. Mă apucă prostia, sminteala, desmățul desnădejdii. Ce facem, oameni buni? Bölöni nu știe să mai fie fotbalist! Lucescu a făcut din el o minune răpusă. Sîntem mai buni. Dar nu înscriem. Și toți oamenii din odaie, necerîndu-și scuze gazdei, injură ca la ușă cortului. Rușine. Rușine să ne fie, dar nu ne e! Mergem pînă în poartă și ne întoarcem singuri în pridvorul nostru. Nu vreau să fiu rău, dar am și eu nervi, destul de răvășiți, vreau să bată Steaua, vreau să ieșim în lume, fiindcă sîntem mai buni, mult mai buni, sîntem cu două clase deasupra finlandezilor. Și iată, cînd nu mai putem privi, cînd nimeni nu mai poate să fie violent într-o speranță, Steaua înscrie și se califică în semifinalele Cupei campionilor europeni.

Am fost mai buni. Vom fi și mai buni în semifinală și extraordinari în finală. Vă mulțumesc, băieți, eu, scriitorii, inginerii și muncitorii de la I.A.S. Urleasca. Să trăiți frumos și să ne bucurați mereu. Și vă rugăm să înscrieți golurile mai devreme.

Cîmpia mea natală. Am strigat, m-am înfuriat, am răgușit, dar acum sînt vesel și deschis și fericit, ca un cuvînt înmiresmat cu șansa de-a se trezi, dimineața, în miraculoasele gînduri ale unui mare poet. Viața e mereu frumoasă. Mai cu seamă cînd învingi.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
13
(1 246)
Sîmbătă
29 martie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL REVOLUȚIONAR

O relație directă, de adîncă rezonanță și vie, cuprinzătoare putere de semnificație în istoria noastră contemporană a-junsă odată cu această primăvară la un glorios jubileu — 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român — și anume, acele creșteri uriașe, simultane ale economiei, științei și culturii țării și forța sa conducătoare, centrul său vital, partidul ca exponent și apărător al intereselor supreme ale poporului, garanția cea mai sigură a înaintării pe calea progresului, a civilizației socialiste și comuniste. Din acest unghi și pe acest traiect se văd toate marile victorii obținute, în acest sens și cu un asemenea sentiment, într-o dinamică a timpului care ea însăși a fost revoluționată, se parcurg mai multe etape și avem în față imaginea unei Românii moderne, cu o industrie care își pune acum problema dezvoltării intensive, cu o agricultură traversînd spațiul și modalitățile unei revoluții noi a muncii și gîndirii, a producției, cu o știință și cu o cercetare tehnică și științifică avansată, integrate amplului proces de realizare a unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate, cu un învățămînt și o cultură în stare să edifice o conștiință nouă, înaintată, aptă creației de valori. Și un sistem al democrației muncitorești, revoluționare, unic în felul său, în ideea atît de clară și în mod frecvent subliniată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, după care socialismul se construiește cu poporul și pentru popor, cu oamenii și pentru oameni.

În expresia sa politică cea mai exactă, această relație este și o condiție și o rezultantă a spiritului revoluționar, creator. Ea se exprimă deopotrivă în economie, în știință și cultură, după cum se exprimă și pe terenul politicii însăși, programatic, direct, deschis. Congresul al IX-lea al partidului a legiferat acest spirit și prin aceasta întregul partid și întreaga societate s-au deschis și mai larg către om, către construcția sa. Într-o indisolubilă și amplă simbioză cu imperioasele cerințe de dezvoltare a țării, într-o strategie care urnea cu pași mult mai repezi și mai vii însuși prezentul și viitorul, făcînd dintr-o perioadă istoricește scurtă o epocă măreață și densă în împliniri. Comprimarea aceasta a timpului a lărgit nemăsurat orizonturile și a conferit viitorului un cert și necesar statut de posibilitate. Partidul însuși a crescut, s-a dezvoltat, funcțiile și responsabilitatea lui au acoperit și acoperă practic, într-o dimensiune nouă, întreaga istorie de azi și de mîine a țării, el este axa mereu vie și trează a întregii națiuni. *Noi trebuie să facem ca partidul nostru să fie întotdeauna un partid revoluționar, al întregii națiuni, să acționeze permanent în strînsă legătură cu poporul, să servească poporul* — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu. *El trebuie să fie centrul vital care să asigure buna funcționare a tuturor sectoarelor și innoirea gîndirii, să dea o perspectivă continuu nouă privind dezvoltarea societății noastre socialiste.*

Întotdeauna un partid revoluționar, un partid capabil de a înnoi gîndirea și deci de a acționa în spiritul noului, la scara progresului și civilizației, un partid care și-a făcut din slujirea cu nestrămutată credință și devotament a idealurilor și aspirațiilor poporului său, a libertății și independenței, a așezării cu demnitate și măreție a patriei în rîndul țărilor și popoarelor lumii, un partid al oamenilor și pentru oameni.

Așa cum odinioară unifica istoria văzînd-o în dinamica ei de epopee și întemeia conceptul de istorie unică, îndreptîndu-ne cu ochii minții și ai inimii către tricolor, așa cum reverbera, printr-o gîndire patriotică, novatoare, ideile înaintate ale trecutului și pornea vizionar la drum, îndreptîndu-ne spre cunoașterea și refacerea patrimoniului național de valori, relansînd o lungă și prodigioasă tradiție în materie de creație materială și spirituală, tot așa a privit adînc și prezentul, tot așa a privit și viitorul, a legat timpii între ei și a conferit modurilor existenței noastre un realism proaspăt, necesar.

Toate acestea și încă multe, multe altele, au avut și au darul și forța de a uni, de a mobiliza și descoperi vocații, talente și disponibilități. Opera unirii și unității noastre naționale a găsit în partid și în secretarul său general o nouă și ireductibilă matcă de spirit, un nou și indisolubil suflu vital.

În acest context, investirea în urmă cu 12 ani și apoi reinvestirea în înalta funție de președinte al Republicii Socialiste România, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, reprezintă o strălucită confirmare a încrederii și unității poporului român în jurul partidului, al secretarului său general, o garanție fermă a înaintării patriei pe drumul socialismului și comunismului.

Și tot astfel, în această lumină a spiritului revoluționar, a fost și este văzut, în evoluția, în îndeplinirea rolului și misiunilor sale, partidul. Depășirea unei teze, aceea de avangardă, care nu mai corespunde realității și etapei istorice în care sîntem, întrucît partidul este azi un partid de masă, el gîndește și se consultă, acționează cu poporul, elaborează și decide împreună cu el. Este acesta mersul întreg al revoluției inspirate și conduse de partid și este dialectica însăși a viitorului care, din multe privințe, își are o fundamentare și o experiență practică hotărîtoare în realitatea lumii de azi.

Cultura și arta, manifestarea prin creație, împlinirea personalității creatoare au fost și sînt inseparabile acestui amplu proces, au fost și rămîn inseparabile manifestării spiritului revoluționar. Semnificativ pentru sensul activ și rolul major pe care-l deține creația din toate domeniile de activitate, Festivalul național „Cîntarea României" rămîne emblematic și ca atare deosebit de sugestiv, ca o ctitorie de spirit ce completează și explică de fapt multe din înfăptuirile acestor ani. El explică însuși nivelul de educație, de formare și afirmare prin cultură, largul acces la valori și la producerea acestora. Este manifestarea unui grad nou de sensibilitate și este relevarea conștiinței însăși a forței noastre de creativitate. Acel fapt cu desăvîrșire înalt și de o desăvîrșită rezonanță, cînd un popor și o țară întreagă își cîntă înfăptuirile și se gîndește, desigur, mai departe, privind adînc și trecutul și viitorul și realizează cea mai largă și mai vie cuprindere a istoriei. Cînd își mărturisește, altfel spus, întreaga apartenență la această istorie. Ceea ce e tot o ilustrare ca și o vocație a spiritului revoluționar.

Luceafărul

„Patrie a păcii" — desen de Sabin Ștefănuță

65
1921-1986

ANGAJAREA INTELECTUALITĂȚII

„UN COMANDAMENT AL CONȘTIINȚEI, AL SPIRITULUI LIBER ȘI DEMOCRATIZANT"

Din mai 1921 și pînă în evul nostru socialist, timp de 65 de ani, nimic de seamă nu s-a petrecut și nu se petrece în România fără contribuția activă a partidului comunist. Ca forță politică revoluționară și patriotică, Partidul Comunist Român s-a afirmat cu putere în viața social-politică a țării, militînd în mod consecvent pentru transformarea revoluționară a societății românești, pentru devenirea poporului nostru pe căi de libertate și progres social. Deși scos în afara legii, partidul comunist și-a spus cuvîntul în momentele cruciale pentru destinele patriei, s-a situat cu fermitate, în anii interbelici, în fruntea luptei împotriva primejdiei fasciste și de război, împotriva revizionismului, a ținut mereu trează grija moștenită pentru soarta țării, pentru apărarea integrității teritoriale, independenței și suveranității naționale a patriei strămoșești.

Militînd pentru unirea tuturor forțelor democratice și patriotice din societatea românească într-un front comun antifascist, Partidul Comunist Român a acordat atenție însemnată activității ideologice, de lămurire a maselor asupra pericolului fascist. Poporul român, în ansamblul său, nu era favorabil fascismului și nici statelor fasciste, dar neaderarea la fascism, dezacordul pasiv sau simpla ostilitate, manifestările antifasciste individuale, neorganizate nu erau suficiente pentru a împiedica ascensiunea grupărilor fasciste în viața politică internă și nici pentru a înlătura pericolele care derivau pentru țara noastră din politica agresivă, revanșardă și revizionistă practicată pe plan internațional de statele fasciste. Erau necesare, ca urmare, acțiuni ferme, care să creeze în țară o largă opinie antifascistă, să atragă la luptă unită toate păturile sociale, toate forțele politice interesate în apărarea și lărgirea drepturilor și libertăților democratice, în înfrîngerea efectivă a grupărilor fasciste, prohitleriste.

În acest context, P.C.R. a reușit să realizeze politicii sale de front popular, pe lîngă intelectualii comuniști, o serie de alți intelectuali democrați și patrioți de prestigiu. Călăuziți de sentimentul datoriei patriotice, reprezentanți ai culturii și științei românești ca : Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, George Enescu, Alexandru Rosetti, Victor Eftimiu,

Continuare în pag. a 7-a

Dialectica realului

Respingerea hotărîtă a practicilor anticulturale ale adepților dogmatismului nu a fost posibilă decît printr-o regîndire revoluționară a tuturor conceptelor dialecticii din perspectiva dialecticii cunoașterii realităților naționale românești. Victoria asupra „gîndirii dogmatice" nu a fost ușoară. În primul rînd, trebuia găsită direcția nouă în creația culturii socialiste. Iar această direcție nu putea fi găsită decît avînd limpede dialectica ireductibilă a creației specifice a valorilor culturii. Prin urmare, era nevoie de un concept dialectic adecvat asupra creației umane, pe de o parte, precum și de înțelegerea specifică a rolului transformator al culturii, pe de altă parte. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat cu o rară putere de pătrundere noua direcție a literaturii și artei în condițiile socialismului în cuvintele : „Artei și literaturii le sunt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri ; trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu. Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului". Acest program revoluționar de edificare a culturii românești exprimă nivelul atins de conștiința creatoare. **Congresul al IX-lea al Partidului** a chemat toți creatorii să participe la făurirea noilor valori care să surprindă dialectica societății în varietatea ei ireductibilă și la procesul de făurire a omului nou al societății românești. O privire asupra creației celor două decenii ne dezvăluie o înflorire care arată că chemarea adresată de tovarășul Nicolae Ceaușescu se întemeia pe adînca cunoaștere a realităților culturii române, pe cunoașterea spiritului creator al scriitorilor și al celorlalți creatori de artă.

Sursa de inspirație nu este o realitate supraistorică, ci una națională ; națională în primul rînd, căci primatul îl deține naționalul față de internațional, așa cum particularul deține primatul față de general.

Valoarea artistică nu vine din respingerea spiritului național, ci din asumarea lui creatoare. Pe bună dreptate afirma unul dintre esteticienii de vîrf din țara noastră : „Cu cît un artist este mai mare, cu atît se apropie mai mult de naționalitate" (Ștefan I. Nenițescu). Drumul spre universal în cultură trece prin național și specific, iar nu prin fuga de el, prin calchierea modelelor străine de devenirea spiritualității poporului. Limba națională nu **limitează** caracterul creator al gîndirii, ci îl **delimitează** prin **specific, nou** și **ireductibil.** Am făcut această afirmație pentru a sublinia caracterul nociv al „tezelor" de inspirație imperialistă în cultură.

Nu vom spune că adepții moderniști nu au contribuit la înnoirea spirituală. Dar nici că tradiția nivelează valorile sau nu mai produce altele noi. Tradiția i-a produs și pe adepții tradiției (= pe apărătorii ei de pe pozițiile unei înțelegeri mai adecvate, dialectice) și pe cei ai respingerii ei (cît putea fi respinsă se poate vedea abia astăzi). Noi vom considera că autenticii creatori sunt apărători ai tradiției și ai înnoirii în același timp. Exemple ilustre de creatori ne sunt prea lesne la îndemînă. A spune că Brâncuși este doar modern ar echivala cu a masca faptul că el vine dintr-o tradiție măsurabilă în milenii. Dar se poate spune că Blaga este tradiționalist ? Nu ! Blaga este continuatorul tradiției spirituale românești și unul dintre cei care au contribuit remarcabil la dez-

Ion Stroie

Continuare în pag. a 7-a

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

Un drept al popoarelor

Orice drept este — în esență — o încercare de reglementare a conduitei oamenilor într-o anumită colectivitate socială. Existenței sociale a oamenilor într-un anumit cadru social și național, i se adaugă — în mod accentuat și progresiv, credem noi, ca rezultantă a unor factori istorici — și o altă dimensiune esențială : aceea a calității de membru al comunității umane internaționale.

Raporturile interumane în cadrul comunității internaționale se prezintă cu deosebire și în mod precumpănitor, sub forma relațiilor interstatale. Expresie a contactului dintre structurile economice, social-politice, dintre sistemele politice și juridice naționale, relațiile interstatale se exteriorizează în diferite forme de acțiune și se obiectivează în principii și norme care tind să treacă peste cadrul politicii și moralei, și să se constituie într-o ordine de drept internațională a cărei supremă întruchipare o constituie dreptul păcii.

Consacrîndu-se într-o primă parte studiului eforturilor și tendințelor omenirii de repudiere a războiului, de încetățenire și consolidare a păcii, Dumitru Mazilu, autorul unei sinteze intitulate „Dreptul păcii", ne prezintă — într-o frescă impresionantă, la care bogăția informației, analiza critică, pasiunea și erudiția contri-

C.C. Jornescu

Continuare în pag. a 7-a

Imn de pace

Eroii neamului sînt torțele
rodite să țină soarelui
pleoapele deschise
asupra plaiului de baladă.

Inimi îngemănate-n
veghe la germinația boabelor
la somnul pruncilor
la nesomnul furnalelor.

Carpații și Dunărea
doi umeri între care
își țes irisii visele noi
în superbă mișcare.

Iar noi — oglinzile
prin care-și respiră soarele
prieliștea cea mai scumpă
a unei patrii de dor
a unui țărm slăvindu-și pacea
prin brațul și glasul întîiului fiu !

Cristian Petre Argeș

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Geologie și antropologie românească

II

Spre a se înălța la organicitate, un popor are trebuință de cuprindere geografică aptă să-i exprime ideile și apoi de o materie sufletească unde să se așeze experiențele istorice fundamentale în stare să se manifeste în mediul lui ; în sfîrșit, momentul organic e acela care impinge întregul etnic în torsiuni, făcîndu-l să se înfățișeze la dimensiunile unei specificități integrale. Aceste condițiuni sînt de închipuit cînd structurile istorice esențiale ajung la o lege de funcțiune omogenă și în prezența unei eliberări de energii exterioare, de încheiere pozitivă. Apte de organicitate sînt, așadar, națiile vechi. Ori de cîte ori o poporație ajunge să se coaguleze pînă la ipoteza de funcțiune a unei voințe proprii, scăpînd de catastrofic se poate zice că e pregătită de expresie organicistă. Este, de altfel, substanța „Cutremurului" de Paul Anghel ; e o ipoteză de viață organică autohtonă care ar fi putut să fie și n-a fost să fie atunci.

Astfel de îndemnări către eliberarea unui ireductibil formativ trebuie văzute în idealitatea lor de program, căci prozatorul a dedus, întrucît privește pe români, acea condiție categorială, aflată în domeniul obiectivității oarbe. Veșnică, zice el, pare că e numai geografia care aceea naște oameni, ca pe niște succesive generații răsărite spontan. Legea înaintării e aci **conservarea prin recesiune, urmată de expansiuni repezi în profunzime, care să consume — în timpuri concentrate** — ere întregi : „Acest neam, peste care prințul domnea, nu putea înainta decît în salturi. I se refuza deci o dezvoltare lină, organică. I se ofereau în schimb crestele de talaz, care urmau după prăbușiri sau, și mai rău, retragerea sub linia de plutire, într-o letargie istorică echivalentă cu inexistența. În asemenea momente, uneori foarte largi, neamul românesc părea că nu există. Din platitudinea unei anume ere, negre, nu se putea extrage nici un relief, nici un nume. Doar nume aluvionare, numele unor semințiî în avalanșă, care s-au rostogolit peste acest spațiu, măturîndu-l fără a lăsa în urmă nimic. Apoi, din nou plaja primordială, din care să răsară forme, nume, piscuri, sub aceeași identitate necunoscută. Apoi o precipitare grozavă..."

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Rost de primăvară

După atîta iarnă, ne deschide inimile speranța de primăvară și-n răsărirea triumfală a ghioceilor sufletul nostru de țărani — la vederea pămîntului reavăn — pare că se încolonează etern.

În verdele crud al grîului vedem cuibul soarelui de mîine și întrezărim rodul trudei noastre frînt zilnic pe masa copiilor noștri.

Cînd vor trece cocorii, primăvara faptei se va fi bine așezat în bătătura țării, unde țăranii dau flacără plină rostului lor — binecuvîntată și pașnică îndeletnicire a românului dintotdeauna pe această planetă încă tulburată de fapte străine păcii și umanității.

Pe marea cîmpie a Bărăganului, ca și în cîmpia Transilvaniei, în Oltenia, Banat sau Moldova rostul patriotic al zilei lumină este să îndestuleze țara.

Au mai fost primăveri, vor mai fi primăveri, dar nici una nu este ca primăvara aceasta, așa cum au fost și vor mai fi zile, dar nici una nu are gustul frenetic al celei pe care o începem azi.

Pentru că azi — 1986 — înseamnă în contextul politic și social al României socialiste mobilizarea și trecerea exemplară, cu toate forțele, la realizarea celui de al 8-lea cincinal (1986—1990) și a orientărilor de perspectivă pînă în anul 2000, stabilite de Congresul al XIII-lea al P.C.R.

E în ardoarea trăirului nostru acest mobilizator acum, care pe noi, cetățeni ai acestei țări, ne face să ne sumetem mînecile și să purcedem la treabă.

Și în generosul spațiu care este patria noastră — așa cum sublinia președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara lărgită a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor — „agricultura ocupă un loc important, ca una din ramurile fundamentale, hotărîtoare ale construcției socialiste și comuniste. Pornind de la dezvoltarea intensivă a agriculturii, în cel de al 8-lea cincinal va trebui să acționăm cu toată fermitatea în vederea realizării noii revoluții agrare, care presupune o transformare a orga-

Mircea Șoncuteanu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Drum la Iași

Cu prilejul centenarului George Topîrceanu, inclus în calendarul U.N.E.S.C.O. pe acest an, am avut bucuria să pot fi cîteva zile iarăși în orașul poate cel mai drag sufletului meu din această țară.

Cîte îndemnuri și semne binevestitoare nu au primit ardelenii prin veacuri de aici !

Primul număr al „Vieții Românești" acum optzeci de ani sărbătorind apariția Poeziilor lui Octavian Goga, Stere îl afla la Rășinari citit de țărani, iar cea dintîi școală, e nevoie să mai amintim, este legată de numele unui învățat de peste munți ce și-a găsit patria aici.

Topîrceanu, din părinți transilvani, în această vatră spirituală și-a aflat căminul după prizonierat, în prietenia lui Sadoveanu, în brațele „Vieții Românești".

În sala Teatrului Național, Constantin Ciopraga, unul dintre cei mai distinși critici pe care îi avem, a știut să pună în lumină tot ce este valoare perenă din lucrarea poetului săr-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» XIII

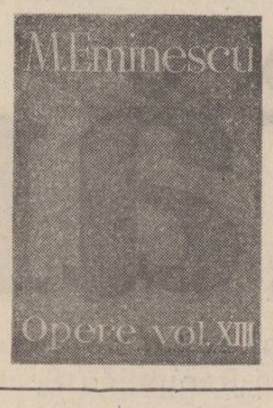

IX

Ceea ce întreprinde Eminescu pe teme de istoria românilor nu este duioasă suspinare romantică pe morminte volneyene, ci opoziție conștientă, sistematică, față de desfigurarea interesată a trecutului românilor. Poetul n-a fost un sentimental evocator de voevozi, cum i s-a dus buhul, ci autorul unei campanii polemice, iar o polemică, și cu atît mai mult o campanie nu se face cu elegii. Elegiac n-a fost Eminescu cînd a stabilit cauzele adevărate ale legăturii lui Mihai Viteazul, cînd a reconstituit fizionomia epocii lui Matei Basarab, cînd a apărat contribuția armatei române de țărani a războiului din 1877, după cum elegiac nu este sociologul cînd își face ancheta profesională, statisticianul cînd își alege cifrele grăitoare, istoricul militar cînd reconstituie geometria mișcărilor de front. Desfigurarea sau falsificația istoriei naționale este pentru Mihai Eminescu o temă inevitabilă pentru că istoria și geografia țării se scrisese de multe ori în afara țării, din unghi exterior. Străinul care a venit în călătorie, de cărțile lui s-a ocupat N. Iorga, își numără pădurile și livezile, face socoteala cirezilor de vite și a turmelor de oi, iscodește cîți pești ai în riuri și în lacuri, ba și cîte ghițe și găini, n-o să poată scrie decît o istorie care să fie echivalentul acestui interes pentru materiile prime ale țării. Acest lucru l-a înțeles poetul, iar istoriile confecționate cu diverse scopuri, tipurile lor de falsificație le-a avut în vedere. Dacă vechii cronicari luptau cu „baznele" timpului lor, Eminescu a luptat cu cele ale timpului său, intrînd în aceeași serie eroică a culturii române preocupată de restituirea fizionomiei reale a fenomenului românesc. În „bazna" rosettistă, poetul a văzut expresia aceluiași interes de „companie de exploatare" a țărilor românești. Falsificația esenței fenomenului românesc, a istoriei românilor este una din constantele cu care se confrunta poetul, iar Mihai Eminescu se definește față de acest fenomen, combătînd falsificația de orideunde ar fi venit și orice haină ar fi îmbrăcat, fie și cea internă, „rosettistă". Refuzul actual al occidentalocentrismului ne conduce către aceleași concluzii : adică la respingerea istoriilor confecționate după tipare importate, străine de spiritul fenomenului istoric la care se aplică.

Teza principală a polemicii pe care o ducea Eminescu cu factiunea liberală reprezentată de „Românul", teoretică în chip susținut și publicistic, este că oamenii acesteia, proaspăt ajunșii noului Canaan al lui „Carol Îngăduitorul", nu provin din pandurimea revoluționară, că nu sînt urmașii lui Tudor și a ideilor din proclamațiile lui, ci fac parte dimpotrivă dintre cei care l-au suprimat pe Tudor. Este și aici o construcție pe date istorice a cărei infrastructură nu este de ignorat cînd se vorbește despre vectorii publicisticii sociale și politice eminesciene. Nu urmașii lui Ștefan cel Mare sau ai lui Mircea cel Bătrîn i-ar fi vrut Eminescu pe liberali și pe „roșii", ci urmașii lui Tudor Vladimirescu, ai tendințelor și năzuințelor acestuia, exprimate de cele mai multe ori extrem de explicit în proclamațiile lui. Vehemența polemică împotriva poetului Macedonski, a altor figuri de extracție asemănătoare, a lui Nicu Xenopol, de pildă, este expresia unui mod de a înțelege istoria modernă a românilor și nu simplă iritare epidermică, așa cum au fost citite uneori. Fragmentele din manuscrise tipărite ca adaos la articolele politice în aceste volume sînt de cele mai multe ori extrem de revelatoare. Iată unul : „Deși nimic alt decît nepotul sirboteiului tafecciu care-a vîndut creștetul sfînt al domnului Tudor în mîinile grecilor, se pretinde acum boier mare, la care alții n-ar fi vrednici a fi slugi măcar. Dar acest autor a mers și mai departe. S-a declarat întîi el însuși renăscător al dramei și poeziei române, a pus în foaie în *margini negre* de doliu numele tuturor oamenilor cuviincioși cari nu voiau să se aboneze la *asemenea* literatură și să-i fie intim în familiile lor, a făcut albie de ciine pe nemuritorul Alecsandri, necum pre alții". Macedonski nu e văzut aici ca personalitate literară, sintem de altfel la 1881—82, ci ca exponent al unei pături, categorisită social și politic prin gestul esențial al vînderii lui Tudor. Însemnările din manuscris revin : „strănepotul acelui sirbotei trădător, Macedonski, care a vîndut creștetul sfînt al lui Tudor pe mîna adunăturilor de vagabonzi ai grecului Ypsilanti". Manuscrisul are aici ștersături și variante, semn că scriitorul era preocupat de formula expresivă : într-un loc găsim „adunăturile lui Ypsilanti" în alta „pe mîna pușlamalelor lui Ypsilanti". Insistența nu este doar mărturie de laborator expresiv, ci și de preocupare istorică și politică.

Literaricește Eminescu nu l-a considerat niciodată pe Macedonski legitim între ei doi stînd „creștetul sfînt" al lui Tudor, vîndut și ucis de o mînă intrusă. Eminescu n-a conceput, de altfel, posibilitatea unei discuții literare cu Macedonski, iar laboratorul lui de gazetar ne dă dezlegarea acelei epigrame care l-a descalificat pe poetul „Literatorului". Rădăcinile disputei duc la o problemă istorică și nu la una literară, iar plasarea conflictului Macedonski-Eminescu cere, prin această filieră, un alt cadru.

Eminescu este om al metodei și al sistemului și nu al reacțiilor subiective lipsite de elaborație intelectuală. Atît replicile literare, cît și cele politice provin din același nucleu central pe care-l considerăm a fi polemica lui împotriva falsificării istoriei românilor prin care Eminescu desemna un proces de uzurpație, cu vorba sa, o „suplantare" continuă în plan politic, dar și cultural.

„Suplantare" poate fi tradus în mai multe chipuri : „înlocuire", „substituire", „subminare", „dislocare", vocabula eminesciană însemnînd toate acestea pe rînd și toate acestea odată. Ea are o strînsă legătură cu termenul „superpus", „superpusă" și amîndouă se referă la cei care s-au pretins în fața lui Eminescu a fi urmașii lui Tudor, el demonstrîndu-le contrariul. Cînd el vorbește despre „pătură superpusă", creație, după Eminescu mai ales, a liberalismului român, despre diversele „caradale" cu funcții decorative și improductive care trăiesc pe spinarea țăranului român și a unei economii subordonate circuitului economic extern, este de la sine înțeles că nu admite o legătură legitimă între acești superpuși, „suplantatori" de profesie și Tudor cu țărănimea lui revoluționară. Ar fi ridicol să considerăm diatribele lui Eminescu doar ca o reacție la aspectul onomastic al semnăturilor cu care polemizează. După cum în riposta la Alexandru Macedonski ar fi insuficient să căutăm doar irascibilitatea față de origină. Calitatea intervenției eminesciene în chestiunile pe care le tratează provine tocmai din depășirea aparențelor, din părăsirea aspectelor de suprafață pentru a înainta către miezul problemelor, către cauza lor adîncă.

În contestarea „caradalelor" intră desigur originea lor recentă, (Eminescu nu l-a cruțat din acest punct de vedere nici pe C.A. Rosetti), dar nu numai atît. Mulți dintre ei erau urmași ai familiilor venite sub fanarioți în țările românești, ceea ce deschide o altă perspectivă problemei. Este, neîndoielnic, unul din motivele pentru care Eminescu nu le îngăduie să-și aleagă o descendență politică ilustră, pe cea a revoluționarului român, atît timp cît ei provin dintr-o pătură cu care Tudor s-a aflat în conflict radical.

Nu onomastica străină, nu origina recentă o are în vedere Eminescu, cît constituirea acestor noi veniți în categorie neasimilabilă cu păturile productive, ci dimpotrivă în categorie exploatatoare. Trecutul la care se raporta pentru a clarifica această situație era foarte apropiat, cel de dinaintea lui Tudor, suta a optăsprezecea, trecutul domniilor fanariote. Între noțiunea de pătură superpusă lansată de Eminescu și această perioadă există o strînsă legătură și ele împreună cu celelalte elemente ale analizei și gîndirii eminesciene asupra problemei ilustrează originalitatea gîndirii lui. Pentru Eminescu, liberalii sub Carol Îngăduitorul de jaf reprezentau o „companie de exploatare" a economiei românești și corolar inevitabil o companie de uzurpație culturală exprimată prin **răscroirea istoriei românilor conform intereselor politice recente.**

Analiza mecanismelor acestei exploatări, a demagogiei deșănțate care o însoțea, a manipulării conștiințelor prin alienarea vechilor valori culturale și istorice constituie titlul de glorie al publicisticii politice eminesciene. Ea este o continuă deposedare a țării de bunurile ei, reductibilă în termeni economici la scurgerea de capital în afara țării, ceea ce-i conferă acesteia condiția de anexă a unor sisteme economice externe de anvergură internațională. Poetul a denunțat caracterul semicolonial al stoarcerii țării în această perioadă, iar analiza lui depășește viziunea de partid. Cei în numele cărora vorbește aproape tot timpul poetul fără a se considera demagogic, vreodată mandatar al lor, sînt țărani, adică majoritatea covîrșitoare a poporului român, în acel moment. Cum Eminescu a echivalat anii de exploatare de după 1866 cu aceia anteriori lui Tudor Vladimirescu este instructiv să aplicăm măsurile și judecățile de aici dincolo, pentru a obține fizionomia fenomenului comparat. Pentru Eminescu perioada contemporană lui are trăsăturile celei de la 1700 la 1821, cînd elementul imigrat, zice poetul, învinge pe cel autohton. Este, știe oricine, perioada domniilor străine. Nu vom recapitula opiniile lui Eminescu despre acești domni. E suficient să spunem că nu pomenește cu vorbe bune decît pe Grigore Ghica, cel ucis de turci, și pe Constantin Mavrocordat, parțial. Nu este însă cazul de a cere poetului o istorie a domniilor fanariote. El găsește origina „caradalelor" în acest transport de funcționari mari și mici, și, în plus, o analogie de sistem social iar acesta este lucrul cel mai interesant. Mergînd pe urmele analogiei este de urmărit dacă tipul și mecanismele exploatării sînt aceleași, dacă avem și aici de a face cu o companie de exploatare. Pentru poet epoca lui Carol Îngăduitorul face din țările românești „hotelul de tranzit" al unor inși veniți aici pentru căpătuială și îmbogățire. Caracterul de Americă europeană al ținuturilor românești pentru aceste elemente intruse este subliniat necontenit de poet. Este necesar a sublinia mereu că ceea ce radiografiază Eminescu este un sistem social și economic de exploatare pe care l-a definit insistent ca o „companie de exploatare" pusă în slujba unor interese și capitaluri străine țării. Cine încearcă să traducă această analiză de sistem într-o vociferare xenofobă ocolește caracterul necruțător al analizei pe atît de moderne, pe cît de modern era fenomenul care stătea sub ochii gazetarului lucid și avertizat. În această direcție Ilie Bădescu prin cartea sa despre „Sincronism european și cultură critică românească" a pus bazele unei discuții noi, cu temelie modernă pentru Eminescu. Proiectînd această perspectivă asupra domniilor fanariote, Eminescu trimite la același mecanisme ale exploatării, la același proces de absorbție secătuitoare cu scurgerea de capital în afara țării, la același parazitism al aparatului de stat, la același sistem de elemente „superpuse". Faptul că Eminescu nu se raportează la domnii fanarioți este de altfel elocvent pentru atenția pe care o acordă nu bunăvoințelor întîmplătoare, ci mecanismului de exploatare, aparatului de jaf existent atunci în țările românești întrate din ce în ce mai mult sub controlul turcesc, cu cît Imperiul la rîndu-i era integrat unui circuit economico-politic mai vast și mai istovitor. Pentru Eminescu fanarioții nu sînt domnii în primul rînd, ci cortegiul clientelar de diverse origini etnice, dar de tip constantinopolitan, lăsat asupra țărilor ca un stol de lăcuste, apărute cu periodicitate inegală, dar mereu extenuante. Fanariotismul nu este pentru Eminescu doar un fenomen de suprastructură, cum a fost pentru N. Iorga, ci unul mai amplu în care evoluția bazei este la fel de importantă cu aceea a suprastructurii. Optica sa modernă, de scrutător al vieții instituționale în mersul istoriei l-a condus deci la o perspectivă care îmbrățișează fenomenul global și caută pricinile adînci. O Americă, un Eldorado fuseseră țările românești și în vremea fanarioților și în vremea lui Eminescu. Această „americanizare" de tip colonial o imputa fără cruțare Eminescu liberarilor și mai ales „roșilor", care o justificau, fără a se da la o parte de la rescrierea istoriei naționale pentru a justifica „americanizarea". Xenocrația tranzientă și netranzientă este ceea ce vizează Eminescu prin paralela subliniată cu exploatarea fanariotă. Pătura superpusă ca noțiune capătă o semnificație în plus în acest cadru mai larg, atît istoric cît și de geografie economică, pentru că definește un fenomen tipic pentru țările interimperiale. Tudor este o victimă „interimperială" a cărui moarte este produsă de mîna unor „haimanale", cum le zice Eminescu, întoarse apoi sub firmă demagogică liberală să exploateze țara. Poezia lui Mihai Eminescu conține un mit voevodal, magistral surprins de Lucian Blaga. Dar proza lui politică este impunătoare prin responsabilitatea ei cetățenească, prin penetrația genială a fenomenului social și politic, prin originalitatea viziunii ei. Marele litigiu dintre Eminescu și gazetarii roșii, dintre el și Erodoții „Românului" a fost asasinarea lui Tudor. De ar fi fost îndrăgostit de decor voevodal Mihai Eminescu l-ar fi ales pe Mihai Viteazul, ucis și el pe pămînt românesc de mînă străină. Dar el nu s-a dus la 1600, ci foarte aproape în timp și spațiu, la 1821, reproșînd de fapt prin orice rînd al lui adversarilor săi de idei, suprimarea mișelească a lui Tudor, în care a văzut istoric și polemic pe urmașii veșnicilor intruși. Umbrele prelungi ale asasinării lui Tudor plutesc peste radicala gazetărie eminesciană dinaintea propriului său sfîrșit.

M. Ungheanu

MARIA URBANOVICI: «Lut ars»

Un imagism cu infiltrații expresioniste, cam aceasta ar fi formula sintetică a liricii Mariei Urbanovici din ultimul său volum, **Lut ars,** (Ed. Cartea Românească, 1984. În maniera curentului amintit, instantanee și fulgurații, dar și imagini statice se combină și se asociază după o logică a exteriorului vizual, obturat însă de stările sufletești și sentimentele unui psihic încărcat, tulbure, anxios : „Pe masă cărți necitite, fructe nemîncate / priviri infidele, iscoditoare... / Un exil benevol pe prapurele inconștienței. / Dinspre miazănoapte mi-e frig, / dinspre miazăzi mi-e frig... / Dacă îmi voi sublima respirația aburindă / pe trepte se vor rostogoli / cristale azurii" **(Desen după natură).** Thanatismul acestei poezii este în afară de orice discuție, și el apare în nenumărate paradigme imagistice. Titlurile cu rezonanțe picturale sînt mai totdeauna false, ascunzînd, de fapt, un motiv sau o obsesie ce dau o tentă psihică, așa-zisului peisaj : „Lăcrămioarele nopții / cu ghearele înfipte în lemn / De la vena cavă superioară, / pînă la vena cavă inferioară / Mă interesează traiectul. / Îl aștept să picure / Ba nu, să țîșnească / Ce liniștire, / îngerii au ochii senini, / scrijelesc cu neagră aripă / un vad adînc, / să curgă aici — / mîine în zori o trestie va fosni / Și învins un animal felin / va împietri / Sînge !" **Gravură I).** Sau, acest poem, curat expresionist : „Spuma zdrențuită din colțul gurii / unui laș de zeu se înalță, mă înalță / un ritm trepidant îmi imprimă noaptea / pe straiul de sticlă / Invizibile ciocănele bat toc, toc / și mai departe în blonda insomnie / mă cufund, vine halucinația unui stejar bătrîn / cu rădăcina uriaș buchet de crizanteme. / mă doboară / Acesta-i adevărul, de-atîta vreme / mă gîndesc la Van Gogh / se termină noaptea / și eu tot la Van Gogh mă gîndesc / În zori întîmpin lacomă direle de soare / cu urechile două ciopîrțite". **(Corbi asasinați păzesc lanul).** Trăirile sînt puternic exteriorizate, chiar cu o oarecare violență, dar în alte texte pînza imaginilor este mai deasă, mai obscură, simbolurile și grupurile de metafore sînt mai greu de descifrat, și, ca atare, încărcătura poetică mai consistentă.

Un tragism întunecat străbate o serie de mici poeme, ce mi se par și cele mai semnificative și reușite sub raport estetic, pentru acel aliaj dintre imagism și substanța expresionistă de care vorbeam la început : „Un cuib de frunze uscate / dedesubt cenușă, / nu va mai trece șarpele pe aici / mîinile femeii zac spînzurate / pe marginea gropii / simpla mișcare a piciorului / o aruncă în hău. / Întunericul cea mai cumplită ispită" **(***).** Aceeași stranietate poetică exală și acest fragment liric : „Eu aici în partea mea de pămînt / memorie gingașă pilpîind a primejdie / de data aceasta atît de sus se ridică flacăra / încît vin oamenii / să-mi deschidă ușile / îmi forțează lacătele — / îi aud mormăind : / Naște cu ochii ieșiți din orbite / după ce în noaptea trecută / vîntul îi spulberase cenușa fierbinte !" **(***).** Dacă în micropoeme, impresia lirică se naște dintr-o exprimare concentrată, eliptică, chiar dintr-un fel de sicitate imagistică, în cîteva texte de o mai mare întindere, remarcabilă este recurența unor motive și constante **(elementul acvatic, subterana, agresiunea frigului, mișcarea tentaculară, vegetalul** etc.) ce se pretează mai degrabă la un demers psihanalitic. Poemul **Heliante** este o astfel de radiografie a unor secvențe onirice ieșite din subconștient : „Pînă la suprafața apei urcă / ochi dăltuiți în gelatină / paradisul de alge / Muzeul marin rămîne în negre / tentacule de caracatiță / despre el nici o vorbă. / nici o suflare. / Heliantele ajung pînă la mine / cu doamna de negru, în somn / între două îmbrățișări m-au strivit / am încăput în căușul palmelor, / în agonie aud cum forfotesc / pașii lor muzicali / Desfolierea / e grea / zac straturi de chitină / pe trupul acesta de nimfă / Ascultă, cînd voi veni / la împărțirea lujerelor / de crini și agave, / dacă m-arunci după stinci / în spuma cascadei ?" Cînd această fluență a subconștientului este înlocuită de desfășurarea sincopată de senzații și sentimente, sau de simplă adiționare de imagini textul rămîne inert, dezarticulat : „Jour fixe. Criză / Ușa care scîrțîie în liniște / de la miezul nopții / Mieluțelul iese slobod singur / în sfîrșit pe zăpadă / pentru jertfă / Spectatorul din colț stă nemișcat / Ultimile terminații de neuroni / Saltă vesele / niște codane zvăpăiate, / nerușinate-n inocența lor / Cu degetele înghețate strivesc / ultimele firimituri de pîine // Aud, aud zgomotul bondarilor / Stare de aură, de grație / Prăpastie în adîncul prăpastiei" **(***).** De asemenea, expresionismul ostentativ și cam discursiv, de genul celui din **Portretul artistei în tinerețe** grevează asupra unor poezii nu lipsite însă de un fior poetic inițial.

Acestor poeme ale „subteranelor" inconștientului, mai mult sau mai puțin izbutite, de o atmosferă sumbru tragică le corespunde însă un grup de texte ce emană o durere senină, luminoasă, aproape izbăvitoare. O exultanță ciudată, amestec de viață și moarte, colorează substanța sticloasă a imaginilor : „Și sub pămînt miroase a flori de tei / cîrtițele vor da miere / încet, încet își face cuib / în parfumul zidului / și-n întuneric / uimită pasărea de foc / Și sub pămînt miroase a flori de tei / mi se vindecă aici / riurile de dulceață / dar presimt la ceas tîrziu / un fioros extaz / El vine / împreunează-mi mîinile a rugăciune, / deschide-mi ușa să respir / în pieptul meu cum mijesc zorii / lumina m-alungă afară" **(Zori)** Acest „fioros extaz", imagine poetică memorabilă, traduce foarte exact alchimia thanatică a poeziei. Ea nu mai provoacă însă spaimă, nesiguranță, dezechilibru psihic și sufletesc, ci o tristețe calmă, senină, ca în **Lut ars** : „Mă pregătesc pentru o călătorie / bunul meu Floridemai / de aceea astăzi mi-am tras carul / lîngă lanul de grîu / am băut din fîntînă / și am dus în căuș pînă sus / clopotarilor apa, / urca pe frînghie un șarpe auriu, / la capăt desigur pîndea / doar ispita / lumina se prefăcea că își închide pleoapa / atunci curgea o miere fierbinte / pe brațe, pe ochi / M-ai pierdut, bunul meu Floridemai / sînt un ciob dintr-un vas / imposibil de reconstituit".

Volumul de versuri al Mariei Urbanovici relevă o sensibilitate poetică gravă, polarizată în jurul unor motive ce iradiază cu intensitate obsesivă și dau profunzime demersului său liric.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE UN TIMBRU UNITAR

Un volum bine structurat publică Dorin Sălăjan la Ed. „Albatros", în 1985*). Citindu-l, am avut revelația unui autor autentic de poezie, ce nu dezamăgește nici măcar prin punctele cele mai slabe ale edificiului său discursiv, căci ligamentele eșafodajului său liric sînt bine fixate și sudate organic.

Ideea ce străbate ca un fir roșu această „Ceremonie de trecere" este aceea de dezrădăcinare și de prefacere, de maturizare și împlinire, de căutare a sinelui propriu poetului și de renaștere spirituală mereu reîntrupată în Logos : „Voința disperată de-a fi / Și-a fi tu însuți ca un cocor zburînd / Pe dinlăuntru. / Este devastatoarea lucrare asupra sinelui."

Obsesia nașterii într-o poezie, a nașterii, cea mare, cum o numește poetul în cartea de debut („Nașterea cea mare", 1980) este prezentă de la un capăt la altul al cărții, fiind ilustrată pregnant, prin intermediul unei frumoase parabole.

Că Dorin Sălăjan mitizează toate aceste simboluri ale renașterii spirituale este în mod clar evident.

Din „Via părintească", el a păstrat „Trei rădăcini firave de smochin", căci „Între timp smochinul a fost smuls zvîrlit / Nici umbră să nu facă în via colectivă", pe care le-a sădit în „țărînă caldă adusă din via de acasă. / Smochinul a lăstărit și luminează casa masa / Și pruncii în somn. // Și mă prefac în cea mai curată stare de pruncie / Și văd bine că am rămas doar cu această / Creangă curată de smochin...". Acesta-i sufletul poetului Dorin Sălăjan : o creangă curată și verde de smochin ce luminează într-o casă din Capitală, asemeni unui arbore fluorescent.

O fervoare a amintirilor din copilărie care trimite cu gîndul la începuturile debordante ale poeziei lui Ioan Alexandru, prin titluri ca : „Minzul", „Ceasul", „Cîrtițele" etc., se lasă tratată într-un registru baritonal, mai prozaic și mai clasicizant, căci Dorin Sălăjan știe să-și mascheze în general bine accentele străine din poezia sa, iar volumul acesta se prezintă din punctul de vedere al tonului și timbrului personal, deosebit de unitar. Cred că piatra de încercare peste care poetul a trecut cu succes o constituie tocmai aceste mituri personale pe care le tratează adecvat, fără complexe și ezitare.

Latura reflexivă, deși prezentă în această carte, nu o covîrșește pe cea afectivă, căci deși autorul are inclinații spre gîndirea conceptuală, aceasta e mai plină de influențe vizibile, neîndeajuns mascate, asumate și-aprofundate. Aportul personal este notabil și-n această privință, dar un vers celebru ca : „Dar unde sînt cei care nu mai sînt" uită să fie pus în ghilimele, chiar dacă e închis în paranteze. Sînt desigur scăpări ce pot ține de supraîncălzirea mecanismului memoriei afective involuntare, accidente de falsă memorie.

Dorin Sălăjan și-a găsit, în schimb, un timbru personal în tonul și în felul spunerii, unul care deși caracteristic poeziei transilvănene în general — de la Aron Cotruș și Blaga la același I. Alexandru — se circumscrie și mai exact unei regiuni geografice mai restrînse, cum este Maramureșul, timbru pe care el nu are decît să-l limpezească de unele tendințe de exprimare prea specific regionale. Căci dovada talentului este indiscutabilă și nu se pune decît problema dezvoltării acestuia. „Ceremonia de trecere" este certificatul de naștere autentificat al poetului Dorin Sălăjan, care poate să intre, odată cu aceasta, pe poarta din față, în cetatea de aur a poeziei, fără teama c-ar fi oprit de vreun portar al stării civile și n-ar avea cu ce să se legitimeze.

Matei Gavril

***) Dorin Sălăjan : „Ceremonia de trecere", Editura „Albatros", 1985.**

COSMOSUL LIMBII ROMÂNE

„Poate că în Avram Iancu se personifică eroismul specific românesc, un eroism totdeauna îmbinat cu martirajul final. Horia și Tudor Vladimirescu sînt tot atît de misterioși..." — scria Liviu Rebreanu, prin 1941. Și în centrul „meditațiilor de seară" ale poetului Dumitran Frunză se află personalitatea „misterioasă" a lui Avram Iancu. Aproape integral, volumul lui de versuri*) se transformă într-o patetică alcătuire poematică izvoritoare din acel unic dor testamentar al lui Avram Iancu : de a-și vedea Națiunea fericită („Testamentul lui Avram Iancu" — din care prima frază a devenit motto la volumul lui D. Frunză). Versuri turnate în bronzul de clopot al sonetului ni se relevă în mai toate paginile volumului — ce se deschide printr-o Cronică din care aflăm că „prin veac trecu un continent de săbii" iar „legende sînt cei care dorm în piatră" ; sonetele alternează cu poeme lungi, antrenînd simboluri fundamentale de românească etnogeneză: „Cine-s românii ? / Sînt strămoșii pulsații / Din dacic spirit și din duh roman, / Columnă-n vreme, nesfîrșite spații / Sub raza unui astru diafan. / Noi din milenii sîntem Olt și Mureș, / Un vad și-o curgere neîntreruptă, / Avem în seve blînd izvod și iureș, / Brațul ardent în neclintita luptă." (Pămîntul și ființa) ; între români, moții lui Avram Iancu par a descinde din fîntîni daco-getice : „Cine sînt moții ? / Din fîntîni se trag. / În zaristea nuntită cu legendă. / Cu dor de dor și busuioc în prag / Și-o fier-

BUTAFORIA LIRICĂ

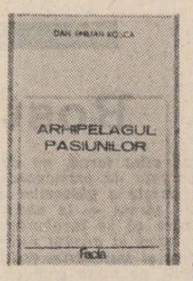

Majoritatea poeziilor cuprinse în volumul*) „Arhipelagul pasiunilor" de Dan Emilian Roșca sînt poeme de dragoste scrise într-un limbaj dezinhibat însă deseori pîndit de un eclectism involuntar. Autorul pendulează între un simbolism abstract și un suprarealism stilistic în care, mai mult decît absența cvasitotală a motivației poetice, deranjează inabilitatea folosirii termenilor lirici, poemele suferind, cel mai adesea, de incongruență structurală : „Te-am întîlnit pe tine / și-am devenit impar / căutînd să te uluiesc / adunai penele / pierdute de vrăbii." Amestecul heteroclit de elemente nefuzionabile dă senzația de hibrid, de vestimentație „neasortată", autorul nu are ceea ce se numește simțul lăuntric al limbajului poetic și de aceea textele par un conglomerat de cuvinte și metafore lipsite de cauzalitate internă. Expresivitatea poetică alunecă deseori în grotesc și chiar dacă intenția autorului e de a crea un univers artificial în care luna să devină „o ceașcă de faianță" și iubirea să se consume într-un „anotimp de sulf" stilul compozit generează metafore de un gust îndoielnic : „Și ai venit tu / cu părul de pravili renascentă. / Îi simte piscul resorbind o stea — / Măsură trează-n tîlcul rădăcinii, / Netulburați în cumpănă de nea, / Cînd viscolesc provocator străinii. // Toți sîntem unul... / Una este țara !". Pămîntul și ființa românească se desfășoară spre „cheia de boltă" a Dacoromaniei, proiectată în cosmicitate („Ca națiunea mea să aibă-un nume, / Să urce demn cu bolțile în cheie, / Un gînd rotund în luptă să ne-nsume / Și-o cremene cu țipăt de scinteie. / Nu e de-ajuns ca ochiul să pătrundă / A lumii vechi orbite de siliciu ; / Schimbarea presupune fapta-n faptă, / Iar fapta vrere, / Vrerea sacrificiu."), fiind de atins doar prin flăcără sublimă de neam : „Noi devenim pe creste o văpaie, / În margini, un pietos amurg se taie". Dintr-o superbă odă la steaua sfîntei Limbi Române, spre „matca de aur a muzicalelor grîne", se reține, în primul rînd, idei de mare incandescență : **ideea de limbă-cetate** în cercuri concentrice; **ideea de limbă-bioză eternă:** țară și limbă („Limba română crește-n seva clară, / Odată cu nemuritoarea țară.") ; **ideea de limbă ca element regularizator prin istorii,** în cel mai înalt spirit justițiar („Acum, ni-i limba cumpănă pe grînd, / Plaiuri domoale, ritmice izvoare, / Strigăt în noapte și în nealînt, / Blestem pentru lăuntrica-nserare. // Cuvîntul românesc e-o coasă trează, / Pe cruci străvechi în vaier ascuțit, / Un fulger fără picle...") ; **ideea de limbă-cosmos,** punte a cunoașterii între **țara cu dor** și **țara fără dor :** „Limba română-i podul peste munți, /... / Un cosmos este limba ce-o rostim, / Drapelul nostru, flamura lui blîndă, / Tărîm deschis al nostru — legitim — / De-a pururea pentru dușmani osîndă." Mitul fundamental românesc al jertfei zidirii este sublimat în **putere prin jertfă supremă,** tribunul glăsuind glossa desăvîrșirii : „Că mi-ați încredințat puterea-n crug / E-un semn al împlinirii și-al putinței / Unui popor moral, desprins din rug. / Să-și dezrobească brazda și părinții" întrucît : „Puterea nu-i un sceptru, nu-i un tron, / Voință-ngustă, limfă singulară, /... / Puterea nu descinde vag din idoli, / O zămislește-n zodii evidența ; / E stea polară veșnică-n văzduhuri, / E legătura lumii cu esența..." **(Puterea este jertfă).** Tensiunea ideatică a întregului poem-volum **Avram Iancu** se absolvă prin marea știință a autorului de a face arhitectură în lumină românească de cuget și de simțire, de a proiecta această lumină în tablouri, ca într-o tragedie — a antichităților carpato-balcanice. Prin acest volum, Dumitran Frunză, reprezentant al „primului val" al **fluxgenerației,** se înscrie în **puternica direcție** din poezia română de azi, cea **a autohtonismului.**

Ion Pachia Tatomirescu

***) Dumitran Frunză : „Avram Iancu", București, Editura „Albatros", 1986.**

mov / cu pălăria de azbest / cu ochelari fumurii / dragostea mea din altă lume / și eu eram o pasăre translucidă / am început să ciugulesc din varul trupului tău / apoi am mîncat amîndoi cuișoare." Uneori, cîte o metaforă reușită salvează poemele de la eșec total precum această imagine sugestivă : „părul tău îmi incendiază degetele". Alteori poetul, mînat de același instinct artizanal, îmbracă versurile în veșminte prețioase, abundă termeni culturali cu sonoritate livrescă, impresia de hibrid colaborează de astă dată cu un soi de bovarism lexical, sînt invocate arbitrar nume celebre : Plinius, Holbein, Grünewald, Yorick, Don Quijote etc., în contexte poetice improprii. Mai toate imaginile sînt butaforice, au aspectul unor decoruri de mucava, dar atunci cînd artificiozitatea fanteziei lirice sprijină o stare afectivă autentică versurile au sugestii notabile. Deocamdată volumul relevă o indecizie stilistică evidentă și emoționalitatea poetului, atîta cît este, pare bruiată mereu de inadvertențe semantice. Autorul apelează la termeni exotici inserîndu-i în text fără motivație organică efectele poetice fiind asemănătoare stucaturii prin decorativismul lor exterior (nu rareori pindit de stridențe). Uneori transpare un vag aer ermetic din care nu lipsesc formulele stănesciene : „dă-mi foc și apoi plouă-mă". Mai potrivită sensibilității poetului pare a fi modalitatea liricii cantabile în care absența trăirii e suplinită de jocul euforic : „au înflorit florile dalbe / am umplut cu mure un coș / vino în sîera de sticlă / din țara Hieronymus Bosch." Neîndoielnic, poetul are apetență pentru suavități dar arsenalul lingvistic rudimentar îl menține deseori la stadiul unui prerafaelitism de bulevard în care iubita se plimbă cu „rochia ei de oranjadă". Poezia e plină de astfel de surogate pe care poetul, cu voie sau fără voie, le lasă să prolifereze în corpul textelor. Atunci însă cînd nu se avîntă riscant în asociații arbitrare, poemele capătă, în ciuda prozaismului lor, o expresivitate lirică : „voi cumpăra / o oglindă o voi duce acasă / o voi fixa cu grijă de peretele / dinspre apus voi evita să / mă privesc în ea o voi acoperi / numai tu numai tu vei avea / dreptul să te scalzi în apele ei / dar tu n-ai să vii / n-ai să vii niciodată / femeie a oglinzii mele."

E de așteptat ca, pe viitor, Dan Emilian Roșca să-și conștientizeze adevăratele resurse poetice evitînd experimentalismul lingvistic de suprafață.

Alexandru Horia

***) Dan Emilian Roșca : Arhipelagul pasiunilor", Editura „Facla", 1985.**

PIETRE DE TEMELIE

Pe teritoriul construcției mașinilor și utilajelor grele, și la Cluj-Napoca, și la Craiova, și la Iași, s-a pornit de la zero. Nu s-a plecat de la o tradiție, pentru că, într-adevăr, nu putea fi vorba despre o tradiție de acest gen în cele trei orașe oarecum asemănătoare prin harul lor de a ocroti cu precădere elanuri spirituale, ridicînd în aerul vremurilor blazoane spre care priveau cu nădejde provincii întregi. S-a plecat de la o necesitate acută a dezvoltării industriale românești, ajunsă într-o etapă de intiietate a efortului propriu de înzestrare cu mașini și utilaje de înaltă complexitate tehnică. Și nu întîmplător aceste semne ale unei elocvente emancipări economice s-au afirmat și se afirmă în orașe care au reprezentat, în trecutul nostru istoric, citadele de afirmare ale emancipării politice. S-a plecat de la o speranță și într-un timp record s-a trăit împlinirea ei.

Apariția combinatului de utilaj greu în peisajul municipiului Cluj-Napoca a modificat radical toate cifrele privind ponderea diverselor ramuri și subramuri în totalul producției, precum și ponderea orașului însuși în socotelile mai largi ale județului și ale țării. În 1975, la Craiova, a fost inaugurat șantierul Întreprinderii de utilaj greu, întreprindere mare în adevăratul înțeles al cuvîntului. Peste numai trei ani, i-am cutreierat halele, am stăruit în preajma mașinilor ei unelte imense, am stat de vorbă cu oamenii care le mînuiau. Acum, transcrise pe hîrtie, cuvintele interlocutorilor mei de atunci, puține și măsurate, nu ar mai avea înțelesul din clipa rostirii lor. Ele se cereau ascultate atunci și acolo unde se zămislea cel dintîi produs notabil al unui obiectiv industrial nou : freza longitudinală portal 3 100. Atunci cînd întreprinderea însăși își desăvîrșea statura, prin propriile ei puteri, abia înfiripate, adăugîndu-și, sub acoperișurile unor alte hale și sub mișcarea unor poduri rulante gigantice, linii noi de borkwerkuri, linii noi de mașini combinate de rabotat și frezat, linii noi de mașini de rectificat. Și acolo unde se limpezea însuși sensul opțiunii pentru o asemenea industrie pilot. Atît de clar și de grăitor astăzi la Iași, într-o altă citadelă a nădejdilor românești.

În vechea reședință de scaun a Moldovei, sentimentul desprinderii definitive de o istorie stagnantă nu este de dată recentă. Între orașul de odinioară, sub scutul căruia tradiții culturale dintre cele mai strălucite se înecau irremediabil în provincialism, și metropola de astăzi, renăscută nu numai în aspectele ei exterioare, ci și în fibra ei adîncă, esențială, distanțele au sporit an de an. Într-un context de revigorare spirituală, preocupările productive de pregnantă modernitate și-au spus și aici cuvîntul, restaurînd energic în drepturi o vocație profund compromisă prin imobilism. Cu toate acestea, industriilor Iașului, orientate prioritar spre medicamente, spre electronică, le lipsea o locomotivă, o unitate de anvergură, capabilă să determine elanuri necunoscute pe aceste meleaguri și să statornicească în oameni ideea unui nou precedent.

La 31 iulie 1976, cînd a fost așezată piatra de temelie a Combinatului de utilaj greu din Iași, una dintre cele mai reprezentative platforme industriale ale țării, a sunat și ceasul relansării Moldovei în competiția tehnologiilor de virf pe plan mondial. Într-un deceniu fertil, palmaresul izbînzilor înregistrate aici se legitimează prin fapte de o certă autoritate : s-au asimilat peste 100 de mărci de oțel, s-au turnat piese metalice de peste 300 tone, s-a executat prima presă de 800 tone/forță pentru tăiat și presat deșeuri metalice, s-au realizat instalații de ardere pentru cuptoarele din forje și pentru tratamente termice cu un randament echivalent cu al celor din țări puternic industrializate. Un moment de excepție l-a reprezentat trecerea la turnarea cilindrilor din fontă cu crustă dură și asimilarea tehnologiilor de prelucrare a metalelor prin așchiere în regimuri grele și supergrele. Treptat, produsele Combinatului de utilaj greu din Iași — cunoscute sub marca de fabricație Fortus — s-au impus nu numai în țară, ci și peste hotare, fiind cu deosebire apreciate în Cehoslovacia, Polonia, U.R.S.S. sau Irak.

În prezent, la Combinatul de utilaj greu din Iași lucrează aproape 10 000 de oameni, obiectivul reprezentînd un factor de autoritate în peisajul industrial al întregii Moldove. Expansiunea lui pe piețele mondiale continuă, mai ales prin liniile tehnologice pentru fabricarea cimentului. Un recent contract cu parteneri din U.R.S.S., referitor la produse de vagonaj realizate în colaborare cu întreprinderi din Nicolina, Arad și Mirșa, se estimează a avea o bătaie lungă în ani. Tot atît de importantă ni se pare și măsura în care combinatul se integrează în economia de ansamblu a țării, răspunzînd necesităților ei, supunîndu-se exigențelor ei și asigurîndu-și, implicit, debușee stabile, ocrotite de fluctuații și conjuncturi nefaste. De fapt, chiar aceasta este și rațiunea de a fi a acestui colos ajuns la maturitate. În același timp, în jurul acestei măsuri se limpezește și actualitatea și perspectiva lui.

Două programe prioritare definesc eforturile de ultimă oră ale specialiștilor de la Iași : unul privește dezvoltarea pe bază tehnică autohtonă a minereului românesc, iar celălalt vizează un orizont specific al energeticii. Pînă la sfîrșitul anului 1985 au fost livrate exploatărilor de cupru de la Roșia-Poieni liniile 3 și 4 de mori cu bile și autogene și în clipa de față se află în fabricație liniile 5 și 6. Prima pereche de instalații de acest gen a fost elaborată la o întreprindere similară din București, în doi ani ; a doua pereche, aici, la Iași, a fost realizată în numai 8—9 luni. O moară cu bile reprezintă 470 tone de metal prelucrat. O moară autogenă — peste 600 tone. Nu este vorba, însă, numai de gabarite excepționale, ci în primul rînd de o sarcină de excepție, propusă unui colectiv care își verifică permanent competența, din mers.

În sfîrșit, în structura acestor colosi este încorporată și o precizie caracteristică aventurilor industriale ale acestui sfîrșit de veac și de mileniu. La fel, programul fabricației turbinelor hidraulice de 14 kw pentru hidrocentralele de pe Olt, aflat în plină desfășurare, tranșează cu aceeași decizie problema compatibilității dintre finețe și dimensiune. Primele trei turbine au fost deja preluate de beneficiari ; alte două se află în curs de asamblare, în condițiile unei devansări drastice a termenelor de predare. Într-adevăr, la Iași, în deceniul trecut de la așezarea pietrei de temelie a acestui obiectiv, nu s-a cîștigat numai o experiență industrială. S-a cîștigat și se cîștigă și timp, într-o competiție care este, înainte de toate, o întrecere a fiecărui om cu sine.

Și ajungem, din aproape în aproape, la esența lucrurilor. Uneori, această esență se poate exprima și sub forma unei interogații : din ce resurse umane se pot implini colective muncitorești de o asemenea anvergură ? La o astfel de întrebare, ar fi calificați să răspundă, înaintea oricui, Gheorghe Zăbavă și Dumitru Burțuc, directorii celor două licee industriale patronate de Combinatul de utilaj greu din Iași, care pregătesc împreună 4 000 de viitori muncitori specialiști. Peste 70 la sută din cadrele combinatului sînt oameni tineri și foarte tineri, pînă în 30 de ani. Dintre ceilalți, mulți sînt moldoveni de baștină, care în tinerețe încercaseră să-și afle un rost pe alte meleaguri și au sfîrșit prin a reveni acasă. Maistrul Ștefan Titea, specialist în montajul morilor cu bile și autogene, e unul din ei. Lăcătușii Gheorghe Pușcatianu, Ion Aramă sau Constantin Negru au traversat un destin asemănător. Ca și maiștrii Constantin Dorascan și Mihai Ghenghea, ca și sudorul Sandu Adăscăliței. Puțini au fost „importați" și între aceștia se cuvine amintit inginerul Mircea Mironescu, directorul fabricii metalurgice, înglobînd sectoarele calde. A descins aici de la Întreprinderea de mașini grele din București, cu un cumul de experiență cîndva necesar la Iași. Însă nu este mai puțin adevărat că, la ora actuală, combinatul din Moldova a devenit el însuși un soi de întreprindere mamă. Nu demult, mai exact spus de la 1 august 1985, pe structura lui a luat ființă Centrala industrială de utilaj metalurgic și de construcții, care încorporează întreprinderi din Sibiu, Bistrița, Vaslui, Buzău, Brăila și Nicolina. Și ar fi hazardat să spunem că expansiunea aceasta s-a încheiat.

Chiar dacă ajunge, într-un moment dat, să-și fie suficientă sieși în cuprindere, expansiunea amintită continuă în intensitate. Cu alte cuvinte, semnificativă este și puterea Combinatului de utilaj greu din Iași de a se plasa într-o avangardă incontestabilă a progresului tehnic. În anul nu demult încheiat, pe fața aceasta a lucrurilor s-a înregistrat o premieră cu ample ecouri în țară. Un colectiv de proiectanți ai combinatului, sub conducerea inginerului Dorin Sternberg, a pus la punct un arzător regenerator capabil să economisească între 30 și 38 la sută din cantitatea de gaze utilizată în mod obișnuit în diferite procese de încălzire și tratament termic. Primul arzător de acest tip a fost montat chiar la forja grea nr. 1 a întreprinderii. Implicit, Iașul a devenit un loc de pelerinaj pentru toți specialiștii din țară confruntați cu dilemele unui timp al utilizării chibzuite a resurselor energetice. Implicit, s-a decis ca unitatea din Iași să devină, în viitor, principalul furnizor de asemenea arzătoare. Și s-ar putea spune că acesta a fost chiar momentul cînd bătrîna cetate de scaun a Moldovei nu a mai resimțit lipsa acelei locomotive la care ne-am referit. A acelei industrii capabile să determine elanuri necunoscute pe aceste meleaguri și să statornicească în oameni ideea promițătoare a unui nou precedent.

În urmă cu un deceniu, înainte de a fi o investiție industrială de rînd, Combinatul de utilaj greu din Iași, ca și întreprinderile similare din Cluj-Napoca și Craiova, a fost o investiție de speranță. O orientare prioritară a industriei românești, aceea de a-și făuri singură mașinile-unelte și instalațiile indispensabile într-o nouă etapă de dezvoltare, a înregistrat într-un timp record împliniri care-i confirmă integral clarviziunea. Nu numai din punctul de vedere al rațiunilor economice ca atare, ci și ca opțiune întemeiată pe o lucidă apreciere a resurselor țării, a capacității ei productive, a puterii de inițiativă a inginerilor și specialiștilor ei.

Mihai Pelin

Stegar de libertate

EL s-a născut din inimi de bravi eroi ai țării
În file de istorii rămași nemuritori.
Călit a fost prin vreme de focul încercării
Și-amenințat adesea cu fulgere și nori.

EL s-a născut să fie STEGAR DE LIBERTATE
Ca necesar istoric din oameni s-a născut,
Să pună vieții noastre în toate demnitate
Și demnității vieții să-i fie veșnic scut.

Acum în traiul nostru ni-i caldă primăvara
Ce adună-n grine aur în fiecare an.
Ne-nflăcărează pieptul cu dragoste de țară
Și ne-nfrățește munca în marele elan.

Constantin Atomii

Imn

În fiecare dimineață,
Sirenele fabricilor îți vestesc
Că porțile uzinelor se deschid
Să intre noii făuritori ai țării,
Partid al clasei muncitoare !

Tot mai bogate
Se anunță roadele satelor,
Împlinindu-ți cuvîntul
În șaizeci și cinci de curcubee
Ale belșugului,
Partid al tuturor oamenilor acestei țări.

În sufletul meu —
Poetul zămislit din toate aceste cîntece —
Numai mulțumită ție
Și prin voința ta — tînăr poet,
Cuvintele devin fapte
De muncă și de luptă,
Cînstindu-ți împlinirea comunistă,
Partid al celor mulți,
Și drepți și bravi
Și harnici și viteji !

Ion C. Ștefan

CĂRȚI ȘI EROI CONTEMPORANI

Eroi ai reconstrucției morale

Ion Lăncrănjan își antrenează, de obicei, personajele într-un spațiu al reconstrucției sociale și morale. „Caloianul", „Suferința urmașilor", „Fiul secetei" sînt titluri ce aparțin liniei românești actuale a cărei prize la real nu mai este alimentată de iluzii steno-fotografice și de instinctul retușului protector, ci e recuperată, la adevărata-i semnificație, în sfera plăsmuirii unor modele estetice care fac mai inteligibilă lumea omului. Imaginarul operei decodifică stări, situații, gesturi, dezvăluie retorte sufletești. Ființele ce-l populează depășesc interesul anecdotic, ies din convenții, sînt dense, pătimașe în lentoarea ritmurilor interioare, se lasă mistuite de pasiuni obsesive, afișînd o transparență încețoșată, o vitalitate încrîncenată. Mijloacele de adaptare la mediu le sînt precise ; arareori au momente de cumpănă, căci forțele sînt canalizate de rosturi simple, clare, dar intens asumate. Tocmai această simplitate le dă tărie de caracter, individualitate marcată și insistență, adică adîncime și complexitate. „Pozitivi" sau „negativi", oamenii lui Lăncrănjan sînt deopotrivă de expresivi. Calitățile îi fac să se comporte ca niște **eroi civilizați** (Vasile Pozdare, Jeler ș.a.), chiar atunci cînd singura șansă este eșecul (Monu), iar încercările de a mima angajarea (al lui Tîncuș, Salvina, Mitrofan Pujdercă), oricît de perseverente și dibace ar fi, sînt fapte de eroi ocazionali, improvizați, adică

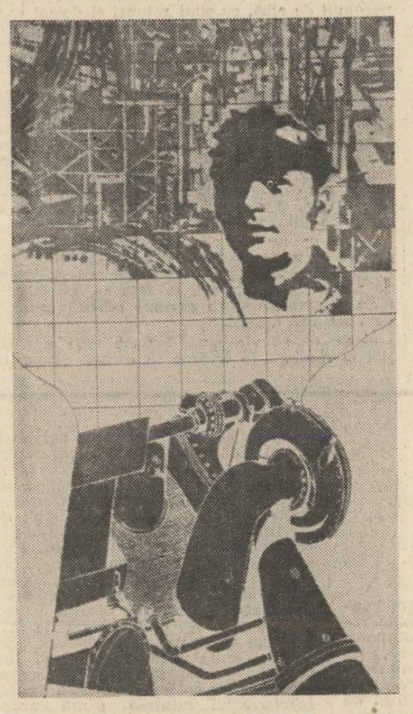

Adrian Dumitrache : „Portret"

de anti-eroi. Autorul însuși, pentru a fi sigur că nu rămîn urme de îndoială în calificarea morală a ceea ce personajele sale fac, intervine cu tușele de culoare adecvate, minuie discret prim-planurile și fundalul în așa fel încît cititorul va respira atmosfera trebuincioasă.

Validarea estetică a romanelor lui Ion Lăncrănjan solicită, deci, integrarea unor prealabile straturi de reflecție psiho-sociologică. Motivele lăncrănjănene sondează capacitatea de rezistență a individului în raport cu un fond social în schimbare, și reflexul acestor confruntări în planul perceperii și priceperii. „Suferința urmașilor", de pildă, vizează mutațiile mediului rural sub presiunea novatoare a colectivizării. **Resemnificarea cîmpului valoric și moral** presupune o reconstrucție a individualităților în chiar interiorul preocupărilor și gîndurilor cotidiene. Ființa umană e pusă în situația de a delibera în forul intim, să se remodeleze, să-și asimileze și sedimenteze noi mobiluri de acțiune. Nu e solicitat, dar, un simplu efort de adaptare, ci modificarea, reevaluarea mijloacelor psihologice și valorice de raportare la viață, lume, semeni. Sînt dezorganizate aspirații, trebuințe, interese, criterii apreciative, stiluri de viață, intenții și speranțe. Reorientarea radicală de conținuturi și rosturi sociale face ca starea de neliniște și căutare să fie firească. În formă acută, fenomenul poate fi resimțit ca frustrant sau traumatizant. Cu atît mai mult cu cît apare, ca inevitabilă, discernerea unei tradiții, cu putere de propulsie a oamenilor în direcția noului model de evoluție istorică, și a unei tradiții stînjenitoare. Dar apele nu se despart de uscat atît de ușor. Personalizarea valorilor are loc pe fondul a ceea ce se poate numi „șoc psiho-cultural". Desigur, presiunea — prevalent-persuasivă, nu evident-opresivă — exercitată de orizontul social-valoric e resimțită la nivele diferite și cu grade de intensitate variabilă. Reacțiile adaptative au loc, totuși, pe fondul destrămării modelelor tradiționale. Mobilurile și interesele personale facilitează, îngreuiază sau suspendă adaptarea. Dispersia polară a motivației atrage după sine tensionarea cîmpului afectiv și, deci, intrarea individualității în criză (și căutare) a identității. De obicei, această identitate este apărată nu doar prin simpla consecvență cu un mod de a fi, ci, lăuntric, prin soliditatea motivației care emană o siguranță afectiv-protectoare. Or, în condițiile resemnificării cîmpului valorico-social, toleranța la schimbare depinde, desigur, de structura psihologică a individului, de capacitatea acestuia de impresionare, dar, mai ales, de șansele pe care noile repere le pun la îndemîna atingerii scopurilor proprii, intens motivate și fixate afectiv.

Ion Lăncrănjan reconstituie cu finețe aspecte legate de familiarizarea sau/și familiaritatea indivizilor cu noua înfățișare a socialului. Răspunsurile adaptative cunosc o paletă largă de forme și stiluri. Astfel, starea de distorsiune a comunicării este ocolită de majoritatea țăranilor din Dîrja de Sus prin integrare neproblematică, cu toate că noile coduri psiho-valorice nu sînt încă asimilate ; dovadă e faptul că începe o mobilitate spațială (fascinația orașului) și pe verticală (căutarea meseriilor mai „curate") care scoate satul din matcă. Monu, în schimb, își întîrzie reacțiile adaptative pentru că e preocupat de legitimarea acestora. La el, accentul nu cade pe răspunsuri convenționale, ci pe consolidarea unei noi motivații situate cel puțin la înălțimea și consistența celei oferite de tradiție. Monu se implică în geneza interioară a noilor formule existențiale, dar vine în fața istoriei cu judecăți de valoare care nu au nici o șansă. Pentru el, „unde-i lege, nu-i tocmeală !" El operează cu etaloane morale ; or, în fața acestora, actele celor de soiul lui Ionel nu rezistă, dar sînt eficiente momentan. Monu se încrîncenează în înțelepciune pînă la a-și percepe forța de iradiere simbolică a gestului. Nu întîmplător, după ce se consideră urmaș al lui Avram Iancu, se autodefinește ca „Duh al pămîntului". **Confruntarea** sa cu lumea e sortită eșecului, degenerînd în **infruntare,** măreață în fond, căci momentul „Tîncuș, Salvina, Pujdercă" e văzut ca simularea noii lumi și nu expresia ei : „O lume **a fost,** o lume **va veni !**" Romanul lui Ion Lăncrănjan sugerează interpretarea că Monu nu are urmași. Dar, chiar dacă Monu însuși nu are urmași, îi pot deveni, prin adopțiune, cei care vor revitaliza filoanele pozitive ale tradiției, vor relua, prin suferință, firul continuității unor valori așezate de veacuri în umanitatea sătească. Gîndurile lui Monu — prinse în excelente pagini eseistice —, utopice pentru spiritul lucrativ alde Tîncuș, se referă la acele dimensiuni ale tradiției care pot fi surse autentice de fertilizare psihologică și valorică pentru cei aparținători lumii care, așa cum el însuși spune, „va veni". De aceea, ca personaj, Monu este mult mai mult decît contemporanul nostru ; prin el, valorile lumii noi ajung la condiția de „permanent".

Vasile Macoviciuc

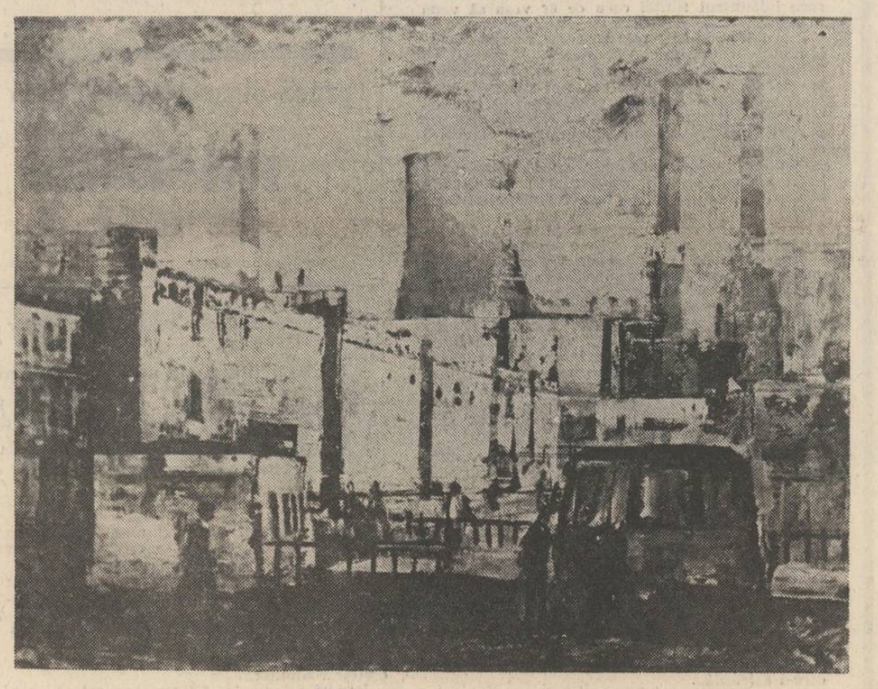

Șerban Rusu Arbore : „Peisaj industrial"

Privire și analiză

Există spre finalul romanului **Clipa** (1976) de Dinu Săraru un scurt pasaj care poate trece drept încheiere a unei scene nelipsite de importanță, petrecută între două din personajele principale, scenă în care se vorbește printre altele despre curaj, despre curajul de a susține o idee, de a afirma o convingere : „Ruxandra urca scările fostei case părintești ca o pasăre neagră, subțire, sau așa i se părea lui Dumitru, care o urmărea prin oglinda retrovizoare, agățată în dreptul ferestrei lui". Ruxandra Mărăcineanu, șefa echipei de arhitecți veniți în orașul de provincie pentru a-l moderniza, este fiica avocatului Aristide Mărăcineanu, cel evacuat și arestat odinioară din ordinul lui Dumitru Dumitru, protagonistul romanului. Primul secretar de acum al județului avusese însă, cît putuse, grijă de fata avocatului și istoria îi scotea în cale una dintre acele coincidențe mai mult sau mai puțin fericite. Am citat acest scurt fragment pentru că în el ni se pare că trăiește o tensiune substanțială a cărții, un roman de altfel alert, fără momente de încetinire a ritmului ideilor, imaginilor care compun o realitate, mai exact, prin care **se dezbate** într-un anumit unghi o epocă.

Cu o privire în oglinda retrovizoare poate fi comparată viziunea din **Clipa** lui Dinu Săraru. S-ar crede că pulverizăm astfel, printr-o metaforă desprinsă din text, romanul. Privirea în oglinda retrovizoare, nu trebuie uitat, pe lîngă certitudinea de **spațiu limitativ,** de decupaj care omoară complexitatea imaginii, aduce un sigur simț al perspectivei. Obligă la perspectivă. Privești înapoi, dar **în perspectiva dinapoi.** De aceea pasajul nu e o simplă notație. **Clipa** este un roman în care, înainte de a se defini prin acțiunea prezentă, ori prin intuiția viitorului (nu cu totul absente), eroii delimitează un trecut. Îl readuc după legile perspectivei, mai precis ale mișcării în perspectivă, ce poate părea la un moment dat iluzorie. Iluzorie precum clipa care trece, semănînd însă eternitate. Clipa ce nu e ratată, căci imaginea care te aleargă din spate, de pe ecranul retrovizor unde crezi că e încă ficțiune, te marchează, e un moment de conștiință, „Clipa a făcut parte din biografia mea întreagă și din destinul meu, și cînd acesta a fost fericit, și a fost prea puțin, și cînd a fost nefericit și chinuit de neliniște și întrebări ce păreau fără de răspuns. Nici atunci cînd am fost înfrînți n-am ratat clipa. Fiecare clipă a fost pentru noi ca o cărămidă la temelia religiei noastre ! Noi nu putem fi învinși, noi nu putem rata clipa, noi nu putem abdica. Nu avem dreptul", spune în final Dumitru, acest om „cu nume puțin". Așa cum clipa nu poate fi ratată, nu poate fi ratată semnificația acestui trecut, pentru că el este singura dovadă obiectivă. Ceea ce analizează romanul lui Dinu Săraru nu e destinul unui personaj, **personaj exemplar,** tipul activistului care se poate pierde în profilul general al vremii, ci problematica unei epoci. De aici modul acesta într-un fel prea direct de a spune lucrurilor pe nume, specific unui anumit tip de literatură, propriu în primul rînd romanului politic care nu are cum să uite că înăuntrul perspectivei (limitate) pe care o captează ca în oglinda retrovizoare, fiecare linie, contur, volum, fiecare mișcare, intrare sau ieșire din cadru au o claritate aparte ; că semnificația se desprinde din posibilitatea de a pune în relație aceste limpezimi „halucinante" — datele, faptele, amănuntele și resorturile istoriei. **Clipa** e un roman despre curaj, despre omenie, despre responsabilitate, despre frămîntările și, nu o dată, despre contradicțiile pe care construcția unei societăți noi le poate întîlni în cale. Curajul de a afirma, curajul de a elimina injustiția, de a te lupta cu inerția venită din conformism, din frică, din interesul meschin, cele care, puse în mișcare, pot genera nu nepăsare, ci ură. Cele două personaje care polarizează atenția, Dumitru Dumitru și Tudor Cernat, directorul general al Grupului industrial, ilustrează în maniere diferite, totuși complementare, **curajul.** Curajul de a nu ceda suspiciunii, îndoielii exagerate, chiar dacă într-o măsură prevenitoare, devotamentului excesiv (el ascunde hoția, spune undeva Dumitru), de a nu te pierde în amabilități, ocolind esența lucrurilor — curajul verticalității morale. Dramatismul acestui curaj, cu atît mai reliefat cu cît el e pus sub lupa privirii analitice. Oglinda retrovizoare e ca o lupă ; dacă nu mărește, ea **limpezește, aduce în cadru.**

Se confruntă în **Clipa** cel puțin două imagini care apasă pe „amănuntul" metaforic al **privirii.** Una e cea citată, doar aparent detaliu. Alta apare la începutul romanului, revine spre sfîrșit, capătă o încărcătură simbolică. E privirea scurtă, de un minut sau două, înregistrînd imaginea celor „doisprezece ciini imenși, albi cu pete mari negre, toți la fel și toți bătrîni și vlăguiți ca și stăpînii lor". E simbolul lumii care piere, care „ratează clipa", cu tragicul ei surd. Dimpotrivă, imaginea cealaltă — privirea cealaltă —, este acel inepuizabil fond al istoriei care evidențiază atitudinea individuală numai pentru a o topi. Sacrificiul individului e unul din pilonii de susținere ai acestei **dimensiuni** într-unul dintre romanele de actualitate — **despre actualitate** — cele mai convingătoare.

Costin Tuchilă

O vîrstă a lumii rurale

După ce, cu romanul „Ion", Rebreanu a introdus personajul-țăran ca protagonist și nu ca apariție sporadică sau ca prezență în peisaj, literatura lumii rurale a produs o întreagă serie de personaje memorabile. Agârbiceanu, Sadoveanu, Pavel Dan, Panait Istrati, Zaharia Stancu, Marin Preda, Titus Popovici, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu au creat o galerie de chipuri, comportamente, ipostaze ale mentalității, modalități de expresie a lumii țărănești, continuînd o tradiție vie de-a lungul mai multor decenii și încă la fel de activă în proza rurală a celor mai tinere generații de scriitori. Condiția țărănească a făcut subiect de reflecție, de elogiu și de interogație pentru mai multe valuri de autori. Dintre cei de vîrstă mijlocie, care au dat roman rural după 1970, păstrează această tradiție Gheorghe Suciu, cu al său volum „Botează-mă cu pămînt" (1974). Există în cartea lui Gheorghe Suciu o „dinastie" țărănească, al cărei destin este ilustrat în varianta a trei generații. Lucru observabil în aproape toate romanele țărănești, personajul cel mai interesant este întotdeauna „bătrînul", șeful familiei, cel care reprezintă ipostaza țăranului din deceniile „doipatru". Ilie Moromete răminînd capul de serie.

În romanul lui Gheorghe Suciu un asemenea personaj este Niculae Picu, bărbat îndrăzneț și „bine cugetat", un taciturn, un țăran puternic, aspru, disprețuitor și mîndru. Este în el ceva, o forță a curajului și a neclintirii. Independența este cea dintîi lege a șefului familiei Piculeștilor, o independență care frustrează de libertate pe Aron, dar care servește speranței de viitor întruchipate de nepotul bătrînului puternic și mîndru : „El era mult mai viclean decît îl credeau unii, de fapt nu viclean, ci înțelept : pe fața lui nu apărea nici un semn de mîndrie deșartă, nici o vorbă ivită din gura lui nu mirosea a laudă pripită. Își vedea de treburi fără să simtă nevoia de a da cuiva socoteala, fără să ceară cuiva vreun sfat. Poate că lucrul cel mai dureros și mai umilitor pentru el ar fi fost să ceară cuiva vreun sfat. Asta ar fi însemnat să recunoască deschis că e un altul mai deștept decît el".

Pentru fiul său, bătrînul nu are decît un dispreț indecis, o nemulțumire nedeslușită, deși Aron îi seamănă întrutotul, este la fel de tăcut, de eficient, de rezistent. Nici un sentiment nu apare în relațiile de familie. Picu se întoarce după șapte ani din America la fel cum s-ar fi întors de la cîmp. Hotărîrile îi sînt mocnite și tiranice, dar el, ca și Moromete, este un patriarh luminat, căci în sensul structurii familiei și în privința puterii în gospodărie lumea romanului „Botează-mă cu pămînt" este încă o lume patriarhală.

Cu ea va dispărea nu numai o tipologie, aceea ilustrată de Niculae Picu, dar și un anume simț al pămîntului, anume meșteșuguri, de a clădi o casă, de a clădi snopii în car, de a porunci în familie. Aron este copia mai șters a tatălui său, iar Nicky, numit astfel din voința Bătrînului, nu mai este țăran. Afecțiunea și înțelegerea lui — din perspectiva nepotului, ne povestește cartea — sînt ale unei ființe deja detașate, distanțate, capabile să analizeze lucid comportamentul, mentalitatea și psihologia „dinastiei" prin exemplarele ei de pe urmă. Nicky nu va mai avea puterea aceea țărănească, orgolioasă și tenace, nici stăpînirea suverană a bunicului său. El este martorul, comentatorul, rolul său este echivalent cu al lui Niculae Moromete, cel care înțelege faptele și le judecă în felul său, cu ironie și tandrețe, cel care va păstra admirația înduioșată pentru acel bunic, pătruns de o anume filosofie a tăcerii, și pentru ceea ce se ascunde în spatele aparenței de asprime și neînduplecare.

Personaj dintr-o serie cu valoare tipologică, Bătrînul lui Gheorghe Suciu este produs de experiența biografică și de meditația detașată, așa cum se întîmplă și cu celelalte personaje create de literatura rurală a ultimelor două decenii și reprezintă vîrsta de apogeu a unei condiții țărănești de care se leagă și se va lega o tradiție morală solidă.

Sultana Craia

ion nicolescu

Oda femeilor de colb

Femei de colb imi vin in minte
in colbul dragostei suflind
fugind in urma lor cuvinte
și ușa dragostei trintind

femei de colb imi cad în brațe
și se destramă triste-n zori
cînd toate gîndurile hoațe
aruncă viață-n muritori

cînd colbul inuman al firii
ia chip lumesc și ireal
și-atunci mă cert cu trandafirii
poet și colb universal

Odă eroilor armatei române

Din palma românilor mulți au primit
și piine și sare și moarte și soare
pe cum fură inima celui venit
să ceară odihnă ori ceva de mincare

fost-au pe lume pindari ce pindesc
să fure din palma românilor însă
avem documente de drept omenesc
în fiece palmă de vremuri atinsă

oștirea română este de-a fi
și nu-i o oștire de ceară
din palma românilor orice veți primi
dar niciodată o palmă de țară

Atîta rai cît este

Ce-am dobîndit prin voia și dragostea de voie
a dovedit că timpul lumină e și-n noi e
cu-ntreaga lui putere de timp și de erou
mereu același singe mereu făcînd ecou

și pulberind cohorta de amăgiri și furii
atîta rai cît este-l avem în cerul gurii
și limba ca o lamă cînd salcia se-ndoaie
cu-o rază de lumină în întuneric taie

De veghe lîngă leagăn

În trepte e sămînță de zmeu și de naiade
apocalipsul lumii în raza noastră cade
și scuturînd o rază de colbul ei lumesc
crește-n verigă timpul și aripi noi îi cresc

de veghe lîngă leagăn de șoimi fără prihană
o mînă aspră face în timp cît o icoană
și degetele care ne dor de-atîtea munci
cînd își ridică fiii păr că înalță stinci

Pe malul apei mele

Și oasele iubito se-albesc mai tare-n lut
ca varul de povară al florilor de măr
eu vin la tine-n sînge și vreau un început
cît un izvor în care există adevăr

și nu cerșesc la nimeni o salcie pe mal
pe malul apei mele de licăr ideal
unde se-ngroapă steaua iubirii în culcuș
ca să ne nască dorul de cîntec și urcuș

1

Ocimpie năpădită de iarbă și de flori multicolore. Aparatul privește razant înregistrînd trecerea unor pași nevăzuți călcînd rar. Iarba se culcă sub ei. Undeva departe, la marginea orizontului, un cal înșăuat așteptînd parcă. Se aude o melodie tristă cîntată din fluier, un fel de melopee tînguitoare reluînd același motiv muzical, intermitent și obsedant. O casă moțească cu cerdac, nu părăginită, dar oricum veche, cu aer de pustietate sobră. În cerdac, pe un fel de jilț din lemn, de-o construcție aparte, cu spătar înalt, aducînd a jilț voievodal stă într-o atitudine de visare pierdută un om trecut de prima tinerețe.

Cîntă din fluier. Fața sa e palidă și tristă și ochii albaștri, mari, acoperă o clipă ecranul reflectînd în ei imaginea inițială : **acel cimp năpădit de iarbă și flori, pași nevăzuți afundindu-se în covorul moale și în depărtare, silueta de abur și fum a calului așteptînd înșăuat.** Deodată, cîntecul fluierului, mai bine zis melopeea aceea tristă și învăluitoare, se întrerupe brusc. Un dangăt profund de clopot se prăvălește peste cimpia înflorită, un dangăt lung și tremurător. Ochii albaștri privesc spre linia orizontului și reflectă în limpezimea lor silueta acelui cal alb pornind într-un galop năpraznic spre un ipotetic stăpîn. Din ritmul copitelor se naște o muzică aducînd a marș amplificîndu-se, apoi scăzînd. Peste melodia ei se suprapune un tumult de glasuri și zgomote ciudate : zăngănit de coase, nechezat de cai, chiuituri scurte.

Apoi din nou liniște mormîntală și pe ecran apare iar silueta omului între două vîrste privind pierdut spre linia orizontului și reluînd din fluier ciudata melopee.

Stă în jilțul bătrînesc și privește spre o lume numai de el văzută. În ochii săi albaștri se reflectă aceeași cimpie întinsă și înflorită, de data aceasta plină de cete de moți aliniați ca „razele unei stele", unii purtînd flori în mîini sau fluturînd năframe colorate, stînd și privind spre un fel de tribună improvizată către un bărbat tînăr și blond semănînd mult cu bărbatul cu fața tristă din cerdacul bătrînei case moțești. Bărbatul ridică mîna dreaptă cerînd parcă liniște și rostește scurt și apăsat următoarele cuvinte : „Uitați-vă pe cimp, românilor, sîntem mulți ca cucuruzul brazilor, sîntem mulți și tari..."

Vorbele se pierd în uralele mulțimii care freamătă. **Apoi recade liniștea și aparatul se mută pe prispa bătrînei case moțești și spre ochii bărbatului între două vîrste care reflectă în albastrul lor silueta calului înșăuat gonind năpraznic pe cimpia plină de flori ducînd în șa un călăreț cu plete blonde fluturînd în vînt.** În urma lui cetele de moți năvălesc într-o goană triumfătoare, se aude iarăși muzica în ritm de mars, apoi brusc un stop cadru și vibrația unui sunet de clopot profund și învăluitor trecînd peste cimpie, urcînd spre dealuri și spre munți, țîșnind parcă din turlele micilor biserici de lemn. Pe ecran apare genericul :

„ULTIMA TOAMNĂ A LUI AVRAM IANCU"

2

Avram Iancu cu puțin înainte de stingere, poate cu cîteva luni înainte, cînd (legenda spune) au început ciudatele lui peregrinări de rămas bun spre locurile esențiale ale existenței sale.

E un bărbat matur de-acum, cu fața tristă și obrazul emaciat, tăiat în jurul nasului de două cute melancolice. Mustața rebelă, puțin căruntă, purtată pe oală, îi subliniază strălucirea ochilor încărcați de o mistuitoare patimă dar încă albaștri și curați. O visare secretă reflectă apele lor uneori înlăcrimate, caută parcă spre înlăuntrul ființei ceea ce ar vrea să vadă în afară.

Iată-l trecînd în straie modeste de abă de-a-lungul văii Crișului Alb, siluetă aburoasă, cu nelipsitul fluier în buzunar. Pe culmile dealurilor domoale, năpădite de soare și verdeață, case moțești risipite ca niște mici oaze de lumină. Garduri din lemn tăind într-o ciudată simetrie pășuni bogate, goruni singuratici răzvrătiți spre cer.

Din loc în loc, bisericuțe cu clopotnițe din lemn a căror ferestre privesc spre cer. Silueta aburoasă se duce încet pe drumuri știute, pe cărări străjuite de tufe de alun și de soc. Zboară păsări colorate, mierle năbădăioase slobod cîntece subțiri, triluri ce imită privighetoarea, vulpi roșietice se furișează în pădurile cu frunziș negru. Silueta se mișcă în același ritm, ochii derulează priveliști știute ; mori de apă cochete cu roțile lor scîrțîind adormitor. Departe, departe, poate chiar pe Virful Găina, acolo pe platoul larg pe care El, Craiul Munților, a refuzat să se întîlnească cu Împăratul, ochii săi obosiți, nu chiar obosiți ci nespus de triști, disting silueta subțire a acelui cal alb gata înșăuat, nechezînd în vînt, scormonind cu copita pămîntul, chemîndu-și stăpînul.

Și din cînd în cînd, **Craiul munților,** duce fluierul scurt la gură și cîntă aceeași melodie ciudată, lentă la început, apoi din ce în ce mai iute pînă ajunge la cadența cunoscutului marș.

Și, cînd trece prin dreptul bisericuțelor cu turle din lemn, se aude un dangăt stins de clopot ca un salut, morile de apă își încetează rotirea încremenind nemișcate, mierla nu-și mai cîntă cîntecul, păsările înghețată pe creangă, un sunet lung de bucium, prăvălit din munți, îi vestește sosirea. **Calul său alb, obsedantul cal înșăuat, nechează prelung și pornește în galop năpraznic tot mai aproape, tot mai aproape, spintecînd iarba, spre stăpînul care-l așteaptă...**

3

Avram Iancu se oprește în dreptul unei case moțești. Se sprijină de gard și privește dincolo, pe pajiștea grasă, la moțul care cosește icnind cu năduf.

— Sănătate Gligore...

Omul se întoarce, îl vede, lasă coasa în iarbă, zîmbește larg și se apropie cu repeziciune

— E chiar Avrămuț !

Dă să-i sărute mîna într-o atitudine pioasă. Iancu îl îndepărtează moale dar hotărît, cercetîndu-l cu ochii săi triști. Apoi duce fluierul la gură și începe primele măsuri ale marșului. Moțul încremenește în poziție de drepți, concentrat și plin de evlavie, ride în timp ce lacrimile i se scurg încet pe obraji și deodată își scoate căciula din cap și o lovește puternic de pămînt. Apoi duce palmele la gură și începe un anunț cîntat adresat dealurilor și norilor și brazilor și caselor mici risipite cît vezi cu ochii :

— Haidaați, ficiori, c-o venit Craiul Munților !

— Dar pe Buteanu nu-l chemi Gligore ? Pe el nu-l strigi să vină ? Cheamă-l, că mi-e dor de el, zice Avram Iancu cu un ton neutru, cu un fel de zîmbet ambiguu ce-l derutează pe moțul din fața sa care replică șovăitor și cu blîndețe :

— Buteanu îi mort de mult, știi bine că-i mort demult...

— Nu-i mort Buteanu, zice Avram Iancu brusc posomorit. Cine te-o mințit că e mort ? Oamenii ca el nu mor niciodată, Gligore.

Cei doi se îndreaptă spre ograda gospodarului. Trei duluri mari, ciobănești, aproape cît ursii se gudură pe lîngă ei. Iancu îi mîngîie cu blîndețe, vîră mîinile în buzunare, se caută și rostește ca pentru sine :

— N-am nimic să vă dau, nici măcar un creițar... **Nimic !**

Iese și femeia lui Gligor care salută cu plecăciuni rapide și repetate.

Cei doi se așează la masa simplă de brad din fața casei. Femeia aduce iute o acoperitoare albă din in, așează sticla de țuică și două țoiuri.

Gligor scutură țuica privind în zare mărgelele multicolore și anunță cu mîndrie :

— Are șeptezeci de grade. Dinamită, Iancule!

Iancu încuviințează zîmbind melancolic.

Ciocnesc, după ce toarnă Gligor, ridicînd țoiurile în lumină. Gospodarul îl bea dintr-o sorbitură, pînă la fund, Iancu îl degustă încet ca într-un ritual.

În timp ce stau alături în curtea năpădită de lumina soarelui de sfîrșit de vară, de undeva de departe, în liniștea susurătoare se aude glas vestitor de bucium. Iancu se înviorează brusc și privind spre culmea crestelor golașe zice ca pentru sine :

— Trebuie să vină **Ducipal.** Îl știi pe **Ducipal?** Calul meu cel alb și iute ca pasărea. El nu-i mort, Gligore, stă înșăuat și mă așteaptă. El nu-i mort...

— Nu-i mort, Avrame, acceptă jocul Gligor, l-am văzut și io într-o dimineață. Ieșisem la fin în coastă și l-am văzut cum păștea cu friul pe cap și șaua pe el. Și am știut că tu ești pe undeva pe aproape și că pe tine te așteaptă.

Pe nesimțite, în curtea invadată de soarele blînd de sfîrșit de vară, intră încet-încet bărbați și femei smeriți și tăcuți și se înclină pios în fața **Crăișorului** și una din mame se apropie cu pruncul de mînă și zice :

— Dumnealui e **Craiul nostru, Craiul munților,** pune mîna și mîngîie-l.

Pruncul întinde mîna lui mică și albă și-l atinge pe hainele vechi de abă.

Deodată fața **Iancului** se întunecă și ochii se micșorează și reflectă un fel de mînie amestecată cu spaimă. Se ridică brusc în picioare și ascunde fluierul la spate. Privirile tuturor se îndreaptă spre ulița.

La poartă, călări, doi soldați în uniformă cezaro-crăiască stau și privesc imperturbabili peste poartă.

— Or venit honvezii, or venit să-mi ia fluierul și să mă ducă în temniță, zice Iancu alertat.

Gligor face cîțiva pași înainte și toți ceilalți i se alătură alcătuind un zid protector în fața Iancului. Mîna unuia dintre moți alunecă încet spre cureaua la care atîrnă o seceră scurtă. Soldații din fața curții se privesc întrebător :

— Ce-i cu atita lume ? Ce vor sărăntocii ăștia ?

— E Avram Iancu cu ei. N-ai auzit de regele lor ? zice cel mai în vîrstă.

(Se vorbește ungurește).

— Rege ? se miră tînărul și izbucnește în rîs. Și, mă rog, care e regele ? Cel mai în vîrstă indică în mulțime silueta Iancului și precizează :

— Cel cu mustață !

Tînărul se înalță în șa, face doi-trei pași cu calul spre poartă și strigă disprețuitor :

— Hei, domnule rege, vino aici să-ți dau sceptrul, și zicînd aceste ridică în aer o cravașă scurtă din piele biciuind cu ea aerul.

Atunci, ca la comandă, dulăii cei mari încep să latre furioși și moțul scoate fulgerător de la briu secera și cu o mișcare scurtă și precisă o azvîrle înfigînd-o în unul din stîlpii porții. Gligor smulge un par din gardul împrejmuitor ridicîndu-l deasupra capului ca pe o ghioagă.

Cei doi soldați își strunesc caii, se consultă din ochi, apoi dispar în galop, într-un nor de praf, pe drumeagul șerpuitor, urmăriți de risetele și huiduielile celor din curte...

Avram Iancu își scoate fluierul. Ridică pălăria în semn de salut și pornește încet urmînd firul apei printre sălcii și arini tremurători. Privirea lui trece de vîrful copacilor, se mută spre cer, acolo unde, **pe Muntele Găina, solitar și neadormit și înșăuat și cu friul pe cap îl așteaptă alb și gata de drum calul său Ducipal...**

4

Avram Iancu a ajuns acasă la Vidra. E chiar în cimitirul satului, cocoțat pe un deal, cimitir modest cu cruci din lemn la fel de modeste.

În aerul limpede se aud cîntînd păsări nevăzute, în curțile sătucului prizărit de-a lungul văii cocoșii și ciinii dau semne răzlețe și estompate. Pe celălalt deal, ceva mai departe, un moț își ascute coasa și sunetul pietrei dure atinge oțelul strălucitor făcîndu-l să sune ritmic.

Iancu ascultă o vreme sunetele acelea îndepărtate și amestecate apoi se apropie de trei morminte așezate unul lîngă altul pe care scrie cu litere strîmbe și tremurate :

Alisandru Iancu, Maria Iancu, paroh Ioan Iancu. Mormintele sînt înțesate de iarbă și flori sălbatice. Zboară albine amorțite în cupele margaretelor de munte. O libelulă tremurătoare și transparentă se așează poposind cîte o clipă pe cruci.

Iancu se descoperă. Își viră pălăria spălată de ploi în buzunarul hainei. Încheie nasturii desperechiați ai vestei decolorate, (poate e chiar celebra lui vestă albastră cu nasturi strălucitori de argint), scoate fluierul și începe aceeași melodie tristă, un fragment reluat de doină, frază muzicală frumoasă și tulburătoare ca o rugăciune. Și după ce termină se înclină în fața crucilor și privind peste cimitirul bătrîn, vede alt rînd de cruci aliniate, grupate strîns, într-o anumită ordine.

Acolo sînt consătenii lui, foștii lui oșteni căzuți în luptă. Privește și rostește încet ca pentru sine, cutremurat și prelung :

— Singur... !

Se întoarce și pornește spre dealul din fața casei părintești și se așează oftînd și ochii lui taie aerul și pătrund în odăile știute. Dar geamurile sînt închise și poarta zăvorită și iarba crește liberă în bătătură.

Și deodată, nu departe de piriul ce mișcă moara de apă, Iancu retrăiește o imagine de demult : se vede pe el copil, cu alți copii, pescuind păstrăvi sub scocul morii, el blînd și cu ochii albaștri, poate ceva mai mare decît ceilalți, el subțire și blond ieșind iute din unda rece a piriului la auzul strigătului :

— Avrămuț, unde ești, Avrămuț, vino să duci vacile la păscut.

E chiar mama lui cea care îl strigă. Mama lui Maria, frumoasă și înaltă, și în alb îmbrăcată și cu o cămașă curată în mînă care zice :

— Hai, Avrămuț, să-ți dea mama cămașă curată că dacă te vede taică-tu vai de urechile tale...

Și Iancu, copil, se vede alergînd prin iarba deasă răsărind cu un cap din răcoarea ei, fugind spre mama lui cea bună și cea sfîntă și mama îl așteaptă cu brațele deschise și-l învelește în cămașa curată și albă de cînepă ca într-un giulgiu.

5

Iancu Avram stă pe dealul din fața casei și vede toate acestea și ochii lui sînt cuprinși de apa tremurătoare a lacrimilor și, deodată, de alături se aude un glas ireal, un glas cîntat rostit de o voce de femeie. Vocea e melodioasă. Seamănă și nu seamănă cu vocea mamei. E poate mai reverberantă dar la fel de duioasă și de maternă :

— Avrămuț...

Chemarea sună în aerul încărcat de zgomotele zilei și parcă vine de nicăieri și de pretutindeni, sau poate din chiar prispa casei părintești pe care o vede în față, sau poate dinspre chiar crucea din cimitirul bătrîn pe care scrie : **Maria Iancu...**

— Avrămuț, se aude din nou foarte aproape, ți-am adus cămașă curată...

Ochii lui se ridică și vede alături, la o anumită depărtare, silueta dreaptă și frumoasă a unei femei ceva mai tînără ca el. Are părul acoperit de o năframă neagră de sub care ies, sălbatice, cîteva șuvițe blonde.

Mîinile mari, muncite, țin cu delicatețe o cămașă desfăcută ca pe un fluture alb și strălucitor, gata să zboare. Și ochii lui văd o imagine pierdută și regăsită. O femeie stînd în pragul morii de apă, e chiar femeia de lîngă el, dar fără năframa neagră, cu părul despletit, pășind cele cîteva scări spre dulbine (ochiul de apă) de la baza roții, scoțîndu-și din mers bluza, sau poate chiar cămașa pe care acum o ține în fața lui, mergînd să se spele în undele reci ca moartea și torsul frumos, cu pielea nebănuit de albă, cu sînii rotunzi și domol conturați care abia se ghicesc deoarece, ca într-o închipuire, trunchiul ei e înconjurat de un roi de fluturi mătăsoși ocrotind-o și ascunzînd-o tremurători...

Și Iancu se ridică cu un zîmbet bun și mîinile lui își potrivesc haina oarecum ponosită și statura i se înalță și încearcă să-și piaptene șuvițele rebele și întinde apoi cu moliciune mîna spre mîinile femeii și degetele lor aproape că se întîlnesc, se iscodesc și se cercetează protejate de cămașa subțire și albă ca un fluture imens, și cămașa dispare pulverizată și ei rămîn cu mîinile aproape unite.

— De ce nu vii acasă **Avrame ?** întreabă femeia cu reproș și **Iancu** o vede cînd în prispa morii coborînd treptele cu torsul gol și ocrotit de fluturi, cînd alături, în fața sa, cu mîinile mari și muncite și cu șuvițele rebele acoperite de o măramă neagră.

— De ce să vin acasă ? Casa mea e peste tot și nicăieri. Io trebuie să umblu. Rusalina,

«Avram Iancu» — Tablou de Eftimie Modilcă

ULTIMA TOAMNĂ A LUI AVRAM IANCU

Se dedică lui Ovidiu Iuliu Moldovan

proză cinematografică de

mircea micu

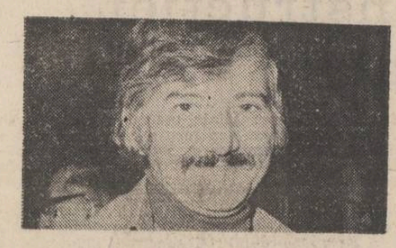

teatru

Teatrul și societatea contemporană

„Nu am scris despre nici un curent în totalitatea lui, fiindcă nu mi-am propus acest lucru ; am insistat asupra unor direcții sau elemente distincte pe care le-am considerat elocvente pentru procesul căutărilor inoitoare în teatru", precizează prof. Ileana Berlogea (I.A.T.C.) în prefața cărții sale „Teatrul și societatea contemporană" (Editura Meridiane, 1985).

Pentru a înțelege mutațiile produse în planul modalităților scenice, cititorului dornic să cunoască fenomenul teatral în lume, i se prezintă, mai întîi, transformările produse în dramaturgie. Esențializarea excesivă, prezentarea fragmentară a gîndurilor s-au impus datorită lui Brecht și, apoi, reprezentanților teatrului absurd, Beckett, Boris Vian și Eugen Ionescu răsturnînd rutina și clișeele comunicării verbale logice. Scriitorii români au renunțat și ei la procedeele dramei realiste cu implicații sociale, psihologice. Dramele filosofice ale lui Dumitru Solomon, piesele parabolice ale lui Marin Sorescu și D. R. Popescu sau Fănuș Neagu, teatrul lui Paul Everac, Teodor Mazilu, Romulus Guga au prelungit rădăcinile teatrului românesc înnoit de geniul lui Caragiale, al lui Urmuz.

„Explozii furtunoase, tentative iconoclaste" ale anilor '60/70 au încercat beția originalității prin negarea absolută a mijloacelor de expresie consacrate. Unele dintre ele sînt demult date uitării, considerate ca depășite. Experimentele americane, Open Theatre, Living Theatre, Bread and Puppet, San Francisco Mime Troupe și El Teatro Campesino au introdus în urmă cu 20 de ani modalități teatrale, inedite atunci, dezvoltînd expresivitatea vizual-auditivă. Creatorii teatrului documentar german au impus detașarea lucidă, implicarea spectatorului. Teatrul deschis, ambientul al lui Luca Ronconi, noua formulă de **Teatru popular a Arianei Mnouchkine,** conceptul de „empty space" introdus de Peter Brook, în apărarea autonomiei **artei teatrale, continuatorii bauhaus**ului, ai **happening**-ului marchează invazia plasticienilor în teatru, făcînd să coincidă momentul de creație cu cel de percepție. Richard Foreman și Robert Wilson se pronunță împotriva acțiunilor și personajelor ce reproduc realitatea, teatrul lor adresîndu-se intelectului, nu simțurilor.

În capitolul „Trăsături definitorii ale **școlii regizorale** românești", autoarea afirmă importanța primatului regiei și virtuțile viziunilor regizorale care au impus **teatrul nostru** în lume. Tendințelor **clasice,** acordînd atenție detaliului psihologic, li s-au adăugat direcții de metaforizare și convențiile teatrale ale noilor promoții de regizori (Aureliu Manea, Alexa Visarion, Alexandru Tatos, Dan Micu, Mircea Marin, Silviu Purcărete, Ioan Ieremia).

Apelînd la distanțare, prof. Ileana Berlogea propune diferențierea a trei mari tendințe (mai puțin restrictive) în mișcarea regizorală contemporană. În direcția **realistă,** a „teatrului adevărului social și psihologic" încadrează pe Giorgio Strehler, Bergman, Tovstonogov, Liviu Ciulei, Horea Popescu, care urmăresc armonizarea elementelor scenice în vederea evidențierii sensurilor unui text. Direcția **brechtiană** grupează teatrul regizorilor angajați în lupta politică. Printre „susținătorii fervenți ai **teatralității teatrului"** sînt analizați Peter Stein, Peter Zadek, Claus Peymann, Andrei Serban, Lucian Pintilie și Cătălina Buzoianu, regizori care caută să dezvolte specificitatea limbajului scenic, încărcînd cu semnificații noi alfabetul teatral.

Excentricitățile de moment s-au stins, fermentul căutărilor a rămas și trebuie să rămînă viu pentru creatorii de pretutindeni și de la noi. E bine să pledăm cu căldură ca Jerzy Grotowski la Congresul de teatru de la Roma din 1984, pentru cunoașterea tuturor formelor de teatru, pentru asimilarea tuturor modalităților ce pot concura la împlinirea artei scenice, la desăvîrșirea ei.

O carte utilă, introducînd cititorul cu pasiune și erudiție, în universul niciodată epuizat, al artei teatrale contemporane.

Nicoleta Gherghel

Moștenirea lui Shakespeare

Constituind debutul lui **Tom Stoppard,** devenit unul dintre cei mai interesanți autori britanici contemporani, piesa „Rosencrantz și Guildenstern sînt morți" este reprezentată pentru prima oară pe scena românească. În montarea pe care o putem vedea la studioul de teatru al I.A.T.C., piesa (care a fost jucată în mai multe de 350 de teatre din 30 de țări și tradusă în 20 de limbi) propune o neașteptată reabilitare a celor doi spioni din „Hamlet". Stoppard confruntă destinul de excepție al prințului cu șterse figuri ale episodicilor Rosencrantz și Guildenstern, deplasează centrul de interes al piesei, repovestind dramatica întîmplare prin prisma celor doi slujbași de provincie. Ei sînt chemați la curte de rege, care le dă misiunea de a afla pricina transformării prințului (care i-ar fi cunoscut cîndva). Pe întregul parcurs al evenimentelor ei vor fi manevrați, mințiți, tîriți inexorabil pe un drum a cărui țintă este cunoscută doar de implacabilul destin. Preluînd profunda afirmație a lui Jacques din „Cum vă place", care spune în actul II, scena VII că : „Lumea întreagă este doar o scenă / Femei, bărbați, își joacă rolul lor / Îi vezi intrînd, ieșind și citeodată / Mai multe roluri joacă unul singur", autorul și regizorul spectacolului au confruntat destinele membrilor familiei regale a Danemarcei cu destinele personajelor fictive din piesa „Uciderea lui Gonzago", reprezentată la curte de o trupă ambulantă de tragedieni. În spectacolul regizat de **Radu Băieșu,** (căruia îi datorăm și traducerea textului) cu aportul actorilor studenți, această paralelă este subliniată prin distribuirea **deliberată** a aceloraași actori atît în rolurile shakespeariene cît și în rolurile trupei ambulante. Astfel, Rosencrantz și Guildenstern vor căpăta acces la marele sentiment tragic, fiind constrînși să asiste, prin miracolul artei, la predicțiunea propriului sfîrșit, fără a-l putea în vreun fel împiedica. Ei sînt implicați într-un conflict neînțeles de ei, care va avea ca ultimă consecință moartea lor. Toate zbaterile și frămîntările lor ulterioare nu vor reuși să le influențeze în nici un fel destinul. Luptele intestine, uneltirile de la curte îi vor duce spre finalul cunoscut. Nici măcar tentativa de crimă a lui Guildenstern nu-i va salva, căci arta nu poate fi ucisă.

Cuplul Rosencrantz și Guildenstern, în interpretarea a doi talentați tineri actori, îmbrăcați ca doi funcționari englezi, cu melon, este gîndit pe principiul oglinzii. Cei doi apar ca **variante ale unui singur personaj,** monologînd și dialogînd asupra problemelor majore ale vieții, cu detașarea pe care o dă umila lor condiție. **Dan Aștileanu** propune un Guildenstern dinamic, permanent iritat de condiția de subaltern și de lipsa explicațiilor logice. Față de Rosencrantz este protector și autoritar, îmbinînd severitatea cu aversiunea. Rosencrantz-ul lui **Doru Bandol** este timid, veșnic timorat de energia partenerului său, și el frămîntat de primejdiile aventurii în care au fost tîriți, dar în mod instinctiv, nu reflexiv, ca Guildenstern. Ei reușesc să treacă cu dezinvoltură de-a lungul spectacolului printr-o gamă impresionantă de stări, de la registrul comic la cel dramatic. Rolurile Actorul și Hamlet sînt jucate de **Claudiu Stănescu** (student în anul III) cu siguranță și forță unui profesionist. Cînd umil, cînd ironic sau autoritar, Actorul său se desenează ca un frumos exemplu al artei pe care o servește interpretul (un moment de virtuozitate îl constituie monologul său de la mijlocul actului II), iar în Hamlet, servit de chipul său expresiv și de o ținută impunătoare, e dur și agresiv, mînat de ura față de inamicii săi politici. **Carmen Ionescu** (Gertrude), **Mircea Rusu** (Claudius), **Mihai Bica** (Polonius), **Cerasela Stan** (Ofelia), **George Alexandru** (Un Tragedian), constituie o echipă omogenă, care dă viață cu fantezie scenelor din palatul Elsinore.

În totul, piesa beneficiază de o plăcută întîlnire cu publicul într-un spectacol interesant, fără stridențe.

Tudor Stancu

să ascult durerile moților... Trebuie să umblu și să-mi port crucea...

6

Cade amurgul furișat ca o vulpe roșietică dinspre munți. E o lumină nefirească, singerie și satul privit razant își semețește turla de lemn peste coarnele copacilor incendiate de soare, și se aude glas de bucium sunind prelung undeva departe, și clopotul subțire bătind o singură dată cu vibrație prelungă ca un geamăt, și un glas anunțînd cerului, păsărilor, pomilor, oamenilor :

— O venit Avram Iancu... !

Și păsările se opresc din zborul lor de alinare noptatecă și roata morii cea neodihnită se oprește ca și cum ar fi înghețat în nemișcare și chiar virfurile copacilor nu se mai clintesc și femeia de alături dispare și Avram Iancu se vede iarăși copil pe chiar acel loc din fața morii, copil fugind pe o pajiște plină de margarete albe în întîmpinarea unui minz tînăr și plăpînd și prostănac, în întregime alb.

Și iar se aude buciumul sunînd în limbajul lui secret vestea întoarcerii eroului. Și imaginea celor doi, minz alb și copil încremenește într-un stop cadru.

7

În fața casei **Iancului** se opresc patru soldați cezaro-crăiești, călări, ducînd în mijloc, împingîndu-i ca pe vite, patru moți sărăcăcioși îmbrăcați, legați unul de altul, murdari de singe și noroi.

Unul dintre soldați, un gradat cum se vede după uniformă și modul arogant de-a se purta, îl strigă pe judele Alisandru Iancu să vină la poartă într-o chestiune urgentă.

Odată cu judele Alisandru ies din casă și cei doi copii : Avram și Ioan, (Popa Lepedeu cum va fi denumit mai tirziu fratele lui Avram).

Atitudinea tatălui e plină de solicitudine dar și oarecare demnitate. **Avram** se uită cu mirare și minie la cei patru moți legați unul de altul. Unul dintre soldați împinge cu teaca sabiei pe un moț care a încercat să-și mai ușureze strînsoarea frînghiei. **Avram Iancu** privește la el și cu ochii în lacrimi repetă de cîteva ori :

— Răule, răule, răule ce ești... !

Soldații rid și-l întreabă pe Alisandru Iancu:

— E al dumitale ?

Tatăl lui Avram dă din cap afirmativ și-l pironește pe copil cu privirea. Apoi se adresează unuia dintre cei patru moți :

— Ce-ați făcut Ioane, iar nu-mi ascultați poruncile ?

— Nimic n-am făcut, Lisandre, zice moțul, am luat cîteva uscături din pădure. Crengi ce nu mai trebuiesc că vine iarna și doar ale noastre-s pădurile...

— Pădurile nu-s ale noastre, replică cu ton blînd judele. Pădurile-s ale Împăratului și noi sîntem supușii lui.

Apoi se întoarce spre soldați și i se adresează gradatului :

— Domnule sergent, nu-i mai duce la Zlatna. Lasă că-i pedepsesc io aici. Îi pun la corvoadă să țină minte și să nu mai facă altădată.

Gradatul se îmbățoșează și arătînd cu degetul acuzator :

— Ar fi trebuit să fie puși în lanțuri. Dar îi iert pentru dumneata. Ți-i las dacă-mi dai în schimb o sticlă de răchie. Nu costă mai mult...

La ultima replică ceilalți soldați rid inveseliți.

Alisandru se adresează copilului mai mare :

— Ioane, du-te și adu o sticlă de răchie pentru domn șef.

Copilul pleacă în goană și se întoarce cu ea la piept. În acest scurt răstimp **Avram** se apropie de grupul celor legați și încearcă să le desfacă legăturile.

Soldații rid vulgar, amuzați de strădaniile micului Avrămuț care șoptește printre dinți neauzit :

— Minca-v-ar lupii și rîia...

— Ce zice ? Ce zice puștiul ? vrea să știe unul dintre soldați.

Alisandru Iancu traduce imperturbabil cu un vag suris schițat pe buze :

— Zice că-i place uniforma domniilor voastre și că sînteți tare frumoși și înalți.

— Frumoși și înalți, pe dracu, aruncă gradatul. A zis ceva de lupi. E dat naibii pustiul! Se apleacă și vrea să-l mînglie dar Avrămuț îl respinge cu brutalitate.

Soldații rid, dau pinteni cailor și-și întind sticla unul altuia sorbind din mers.

8

Alisandru și Avram încep și dezleagă frînghiile groase. Pruncul mai mare, Ioan, stă retras și privește bleg și impasibil.

— Nu se mai poate, zice unul dintre moți. nu se mai poate, Alisandre.

Nu mai putem răbda. Murim de foame și de frig și noi și pruncii noștri. Pămîntul nu-i al nost, pădurile nu-s ale noastre, aurul nu-i al nostru...

— Nu cîrti Ioane, nu cîrti că și pereții au urechi. Lasă că va veni și pentru noi o vreme. Amu, io trebuie să vă pedepsesc că n-am ce face. Da, pînă una alta, mergeți și vă duceți crengile acasă. Cei patru se îndepărtează.

9

Familia intră în casă. E ceasul cinei și toți patru stau adunați în jurul mesei rotunde pe care mama răstoarnă o mămăliga aurie și rotundă și alături cîteva jumări de ouă și cîteva cepe. Ritualul începe într-o derulare lentă. Alisandru își face cruce și servește primul, apoi mama pune și copiilor în blidele mici. Mănîncă folosindu-se de linguri de lemn, sînt oameni mai răsăriți, oameni cu stare și cu un alt grad de civilizație. O luminare pilpîie slab într-un colț al camerei luminînd mobilierul simplu : o ladă de lemn, și într-un colț al odăii, legat de grinzi, un coș împletit atîrnînd de patru sfori, leagănul celor doi frați...

Mănîncă în tăcere. La un moment dat, **Avram** întreabă sfios :

— Tată, soldații ai cui sînt ? Tot ai Împăratului ?

— Tot.

— Și pădurile sînt tot ale Împăratului ?

— Ale lui sînt !

— Și pămînturile și țarina tot ale Împăratului.

— Toate ale lui. Și mai taci odată și mănîncă. **Avram** după o tăcere meditativă, încremenind cu dumicatul în gură, îl înghite cu vădită grabă și rostește dintr-o suflare :

— Cînd voi fi mare mă fac și io Împărat și am să dau oamenilor și pădurile și pămînturile și iarba și aurul... Și păsările cerului tot lor am să le dau...

10

Din nou stop-cadru : **Avram Iancu copil fugind prin iarba înaltă plină de margarete albe spre minzul alb ca o iluzie, prinzindu-l de după gîtul lucios și elastic și sărutindu-l pe bot...**

Apoi peste această imagine se suprapune imaginea lui Avram Iancu, cea din secvențele de început, matur și cu fața prinsă de o devastatoare melancolie. În mîna întinsă i-a rămas cămașa ca un fluture alb și transparent și ochii lui urmăresc silueta femeii cu basma neagră care urcă treptele morii de apă și stă o clipă în cerdacul mic așteptînd-o parcă. Se aude iar buciumul slobozind chemarea lui secretă și din deal în deal, voci anunțînd prelung :

— O venit **Avram Iancuuuuuu !**

Clopotul prinde să bată repede și vesel și dinspre satul risipit între dealuri vin grăbiți în șiruri moți și moațe, bărbați, femei, mosnegi cu părul alb, copii... Vin în șiruri spre locul ridicat unde **Craiul Munților** îi întîmpină cu capul descoperit și cu fluierul în mînă.

Ochii lui Avram Iancu caută o imagine pierdută, o imagine pe care a revăzut-o de multe ori în cei 20 de ani ai neostenitelor peregrinări.

Ca printr-un geam aburit al amintirii se vede în fața casei, chiar în fața casei în care stă acum bătrîn și ostenit, adolescent fiind, un tînăr bine legat cu plete blonde, îmbrăcat în straie „domnești", gata să încalece pe unul din cei doi cai ce așteaptă în curte, să pornească însoțit de tatăl său, pe drumurile Vidrei, Albaculuí și Merișelului, drum anevoios dar frumos, spre porțile orașului Cluj unde învață la Liceul Piariștilor.

E emoționat desigur, dar mai emoționată este mama care se învîrte în preajmă pipăind bagajele atîrnate la oblicul cailor și dînd sfaturi de circumstanță :

— Să ai grijă Avrămuț. Să te îmbraci bine, să nu răcești. Și să fii cuminte, băiatul mamii...

Mama își șterge cu colțul năframei lacrimi furișe și tatăl, Lisandru Iancu o vede și zice cu glas mustrător :

— Gata femeie, nu mai plînge că doar nu se duce la război. Mai bine vezi dacă i-ai pus tot ce-i trebuiește.

Tînărul **Avram** se apropie de mamă și-o mîngîie duios pe obraz și ca să-i facă plăcere zice:

— Mamă, să-mi pui și cămașa cu dantelă cusută de dumneata.

„Avram Iancu" – sculptură de Victor Popa

Mama dispare în casă și se întoarce repede cu cămașa albă în mîini, e o cămașă albă cu guler înalt și dantelat. Tatăl observă și zice :

— Nu cred eu să mai poarte el cămăși moțești la oraș. De-acum se cheamă că va fi domn...

O scurtă ceremonie de rămas bun în care Avram sărută mîna mamei. Apoi cei doi încalecă și mama le deschide poarta și din drum, privind în urma lor, îi binecuvintează plîngînd.

Iancu și tatăl său străbat ulița satului desfundată, trecînd pe lîngă casele scunde cu garduri mici de lemn, traversează un podeț cu scîndurile stricate.

În dreptul unei case, așezat pe un butuc, se odihnește un bătrîn cu barbă albă, semănînd cu Dumnezeu. Îi vede pe cei doi, mijește ochii, îi recunoaște și salută descoperindu-se :

— Bună ziua, Lisandre, da' unde îți duci pruncul ?

— Bună ziua, răspunde tata lui Avram. Îl duc la Cluj, la școală să învețe carte, să nu se chinuie ca noi cu lucrul la pădure.

— Care dintre ei îi ? Cel mic, or cel mare ? vrea să știe bătrînul.

— Cel mic, Avrămuț. Pe cel mare îl dau la seminarul de popi la Sibiu.

11

Cei doi călători continuă să străbată păduri și țarini lățite pe marginea apei urcînd lin pe coasta dealurilor. Din loc în loc întîlnesc grupuri de moți zdrențuroși și slabi care doboară copaci și îi stivuiesc la marginea pădurii. Aceștia salută la vederea gornicului Lisandru ridicîndu-și pălăriile și unul dintre ei flutura mîna în semn de drum bun.

Apoi ceva mai încolo, în dreptul unui pod cu scîndurile desprinse, o căruță cu coviltir s-a înțepenit. Una din roți a intrat într-o deschizătură adîncă.

Căruța e de o construcție specială, cu armături de metal. Pe capră stă un soldat cezaro-crăiesc înarmat cu pistoale și pușcă. În jurul căruței, călări, alți zece-doisprezece soldați răcnesc ceva la un grup de moți care împing cu umărul la roțile din spate, căznindu-se să scoată vehicolul din locul unde s-a împotmolit.

Tatăl și fiul se opresc la o anumită depărtare. Podul e ocupat și tatăl caută un vad de trecere în apele pîriului nu prea mari dar repezi.

Avram privește la moții care se opintesc să despotmolească roțile.

Unul dintre soldați se apropie de coviltir, îl ridică și aruncă o privire înăuntru ca și cum ar vrea să se convingă dacă încărcătura e intactă.

La ridicarea cuverturii se văd așezate în stivă cîteva lăzi grele de metal prevăzute cu lacăte mari.

— Ce duc în lăzile acelea ? întreabă **Avram** curios.

Tatăl privește circumspect în jur și răspunde cu glas scăzut ca și cum i-ar fi frică să nu-l audă cineva :

— Duc aur. Lăzile pe care le vezi sînt pline cu aur.

— Și unde-l duc ? vrea să știe **Avram.**

— La Cluj și apoi mai departe, la Viena, la tezaur...

— Aurul nostru la tezaurul din Viena ? se miră revoltat **Avram.**

— Taci și nu întreba, zice tatăl șoptit.

— Și nouă, moților, nu ne rămîne chiar nimic ?

— Aurul nu-i al moților. E al curții imperiale, al Împăratului.

— Aurul nu-i al nostru, pădurile nu-s ale noastre ? Atunci, noi, românii ce avem ? Aerul și cerul ? filosofează **Avram.** Nu-i bună rînduiala tată...

— Nu-i bună, e de acord Lisandru Iancu, dar n-avem ce face.

— Cum n-avem ce face ? De ce nu ne cerem drepturile ?

— De la cine să le cerem ?

— De la Împărat...

— Pînă la împărat te mănîncă nobilii, grofii, Avrame. Tu mai bine taci și vezi cum te porți la școală, să nu mă faci de rușine, că sînt om cunoscut.

— E rușine să-ți ceri drepturile poporului tău ?

— Nu asta am vrut să spun. Oricum, nu-i treaba ta să te ocupi de lucruri oprite. Deocamdată să-ți termini școala și apoi om mai vedea.

Trecînd prin dreptul soldaților Alisandru salută și poartă un dialog de circumstanță :

— S-a împotmolit căruța domnule ofițer ?

— Da, fir-ar a dracului să fie. Și puturoșii ăștia sînt slăbănogi de parcă acum au înviat din morți.

12

Tatăl și fiul își continuă drumul călări, găsind pînă la urmă vadul de trecere. Străbat drumul pitoresc străjuit de creste înalte pe marginea văii cu case mici, sărăcăcioase, multe dintre ele gata să se surpe.

— Munții noștri au atîta aur tată și moții trăiesc ca niște robi, constată **Avram** îndurerat. Tatăl se încruntă, strunește calul și pornește înainte în trap potolit. De la o vreme, în depărtare se zărește Clujul anilor 1840...

13

Aparatul surprinde un plan general al orașului de sub Feleac, cu vechile lui bastioane străjuite de turnuri de pază, cu catedrala impozantă, flancată de ziduri grele ca de cetate. Străzile aliniate într-o simetrie tipic habsburgică. În imediata apropiere a pieții mari a orașului o clădire impozantă cu aer sumbru, vopsită în cenușiu. Nu este altceva decît Liceul Piariștilor, locul unde **Avram Iancu** își va desăvîrși studiile de filozofie și drept. Cei doi se opresc undeva la un han în afara orașului urmînd să lase caii cu care Alisandru se va întoarce acasă la Vidra.

Un circiumar gras și roșcovan iese în cerdacul unde sînt aranjate mese la care stau diferiți călători în trecere spre oraș. Un țigan bătrîn cîntă în surdină pe la mese.

— Bună ziua, domnule gornic, i se adresează în românește circiumarul care se vede că-l cunoaște pe tata lui **Avram.**

— Bine te-am găsit, Ioane, răspunde gornicul subliniind parcă ultimul cuvînt.

Circiumarul sesizează și-i face cu ochiul :

— Nu Ioane ci **Ianoș** mi se spune, zice el și rîde cu subînțeles. Cîte nopți rămîneți ? Una, două ? Tot camera obișnuită ?

— Tot, răspunde gornicul, și te-oi ruga să ai grijă de cai. Cel alb mi se pare c-ar trebui potcovit.

14

Avram Iancu și tatăl străbătînd străzile orașului cu animația lor obișnuită. Grupuri de tîrgoveți, negustori ambulanți, faetoane elegante cu ocupanți la fel de eleganți. Din loc în loc soldați călări sau grupuri de ofițeri gălăgioși bînd în fața crișmelor cu mesele scoase afară.

Trecînd prin dreptul clădirilor impozante cu stemele nobiliare în relief, **Avram Iancu** le privește semnificativ și face o remarcă care nu-i prea este pe plac tatălui său :

— Numai steme de grofi și conți. Nici una de țăran... Dreptu-i asta ?

— Taci **Avrame** și fii cu judecată. Capul plecat sabia nu-l taie.

— Dar și dacă ții capul în pămînt, aplecat, cum zici tată, nu vezi nimic. Și cine nu vede nimic e un om orb !

Ajung cam în dreptul clădirii cu aer sumbru, cu nenumăratele geamuri străjuind cele două caturi. Iancu mișcă un miner de fier ce atîrnă pe poarta grea de stejar sculptat. Se aude departe un clopot stins.

De undeva, din dosul străzii, apare un alt tînăr, îmbrăcat curat, orășenește. La vederea sa, fața lui Avram se destinde într-un zîmbet

Continuare în pag. a 7-a

cedomir milenovici

Pămîntul patriei

Cînd omul își cheamă zeii cei buni,
de fapt el invocă
rodirile lanului ;
ar vrea copilul să-i fie mindrie
și țărina pe care pășește
să se deschidă
pentru belșuguri și zboruri.

Pămînt românesc, îmi ești drag –
investmîntat în brazde adînci,
ori de grîne cuprins ;
cu sudoare pe frunte pînă-n seara
de sîmbătă
și îmbrăcat de duminică
în haine curate.
Îți iubesc doinele
și cîntecul vesel !
Pămînt natal,
rivnit de hoarde barbare,
dar neclintit rămînînd
ca munții Carpați.
Statornicie de cremene –
prin rădăcinile tale
înfipte în inimile
tuturor fiilor !
. . . . . .
Pămînt natal, te iubesc –
încărcat de roade ori în cumpene grele,
cînd neliniștea îți întunecă versul.
Privește în tine :
toamna belșugului
își curge-n ciubare
și fetele toate în piept au văpăi,
iar bărbații poartă cerul pe umeri.

Ai răzbit prin milenii ;
sfărîmate sînt astăzi toate pecețile
celor ce-n hore de foc
au visat să danseze pe tine.

Pămînt natal –
te iubesc în țărîna din brazde
și în iia de soare a grînelor ;
îți iubesc turmele tinere
și nemurirea.
Luptătorii cei vechi
te recunoșteau
după propriul lor singe
aburind sub cerul tău limpede
pe care eu acum îl contemplu.
Liber îți este Cuvîntul
spre-a aduce lumină în lume,
tu – cel pe frunte cu stele
aprinse de brațele harnice.

Pămînt românesc,
vegheat de privirile tale
copilul meu doarme
și crește ca brazii.

Cînd omul invocă zeii cei buni,
el de fapt se închină zeului unic :
Pămîntului Patriei !

În românește de Dim. Rachici

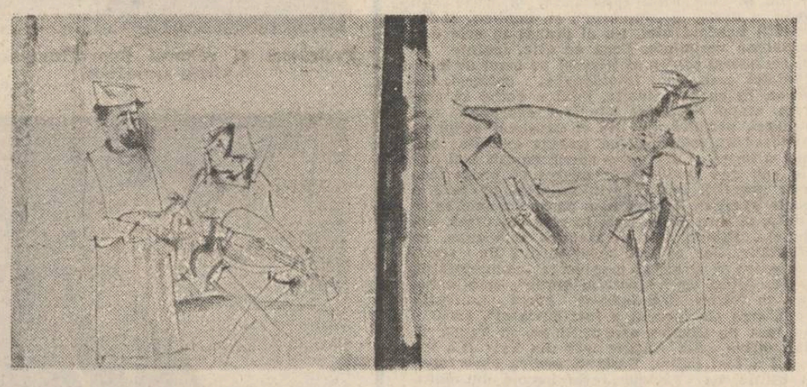

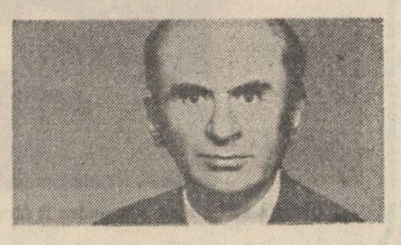

mihai culman

Jii

Vîntură cerul departe
valurile ce se sparg
gîndurile vin din larg
de-mi leagă zarea-n cataig
trecutul îmi zace oltean
în fluturi de ape mărgean
ies din jiuri materne
iubirile mele eterne
m-apasă Jiul în coastă
fereastră spre-ntinderea vastă
zările lumină
din a băniei grădină
înalță-ți ochii Craiovie
spre țara mea de bucurie.

Piscuri

inima mea
e o grădină
în care crește dragostea

îmi ard obrajii
pe ramuri de corole
cu arome străbune
mă apropii
de florile iubirii
ca de un munte
dimineața
cu piscurile fremătînd

din doine de frunzare
se-naltă inmiresmată
efigia iubirii
a vieții primăvară

Panoplie

Bezna
lunecă șarpe
pe munții tăcuți
umbre de tristețe
pe potecile albe
pe cerul întunecat
virfurile dorului
strigă îndărăt
lovite de gresie
pădure strimtă
ca un birlog
cerul învăpăiat
cu suliți pe panoplie
face țăndări uritul

Peste viltori

Să lăsăm Jiule inima
să ne plîngă cu lacrimile
tale
să singerăm peste trecute
viltori

Să atîrnăm de sălcii
un leagăn de vise

Cui nu-i place
inima Jiului
cu iubirea incrustată
adînc în ape

El niciodată
nu va renunța
la drumul
pe care a plecat
în cîmpia română.

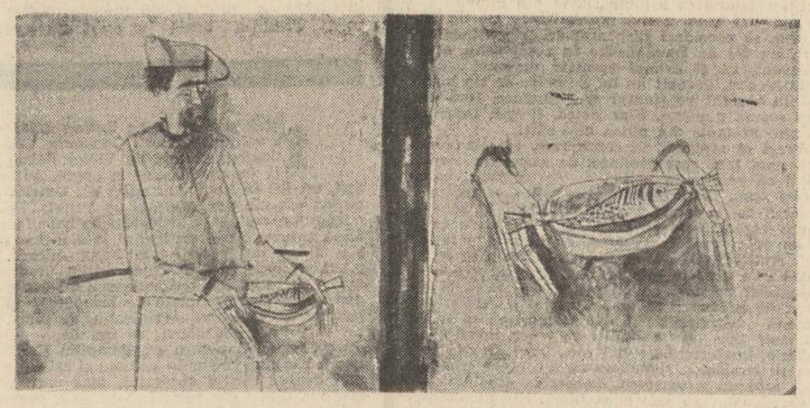

Sorin Ilfoveanu : Din lucrările expuse la Galeriile de artă din Tîrgu Mureș

plastică

Forme mai flexibile

Un număr de 64 de expozanți sînt prezenți sub egida filialei Craiova a U.A.P. (sînt înglobați 11 membri ai Cenaclului U.A.P. din Slatina și 13 ai Cenaclului U.A.P. din Tg. Jiu), alți 31 sub egida filialei U.A.P. din Pitești. Cam în jur de jumătate dintre ei sînt membri ai U.A.P., restul stagiari, membri ai Fondului Plastic sau aspiranți la condiția de membru, situație în care ar beneficia de un statut profesional ce echivalează cu o confirmare a talentului pentru mulți. Cîți dintre expozanți, membri sau nemembri ai U.A.P. sînt artiști veritabili — judecînd cel puțin prin prisma lucrărilor prezentate — nu ne propunem să stabilim aici. Nici nu am putea, de altfel, îngrădiți fiind de spațiul tipografic și de umana posibilitate a erorii...

Scopul prezentării activității membrilor celor două filiale la București, orașul care polarizează principalele forțe creatoare din domeniul artelor vizuale, ar fi acela de a pune în evidență faptul că preocupări interesante și realizări pe măsură se regăsesc nu doar în atelierele membrilor U.A.P. Dar această din urmă chestiune merită o tratare separată, asupra căreia, cu concursul redacției „Luceafărul", am să revin. Membrii sau nemembrii Uniunii Artiștilor Plastici contribuie la formarea unei imagini destul de concludentă despre un potențial de creație care sperăm că va fi mai bine valorificat în următorii ani. La Pitești există un grup de tineri absolvenți ai institutelor de arte plastice din țară. Persoane care știu ce să facă cu dalta, pensula sau cu peniță. Dacă tot se organizează expoziții ale filialelor la București, ce-ar fi să se organizeze și expoziții ale neafiliaților la filiale! Din selecția piteștenilor — făcută cu atenție și respectînd criterii estetice — ne apare limpede faptul că nivelul artei multora din cei nedecretați „profesioniști" este de luat în serios în considerație. S-ar putea da zece exemple, dar să ne limităm la unul: nu am nici o îndoială că Vasile Rizeanu nu ar fi un sculptor excelent; unica lucrare expusă — un cap **Luchian,** cu mari virtuți de modelaj — și reproducerile după o sculptură de proporții în oțel — un **Icar** devenit abstracția întreruperii zborului — aflată în faza finalizării la Cîmpulung Muscel, ne prezintă un artist matur, format, apt pentru opere de anvergură și despre care nu știm nimic decît că există. Este cazul să ne ocupăm mai mult de artiștii despre care nu știm nimic, dar știm că există...

La Craiova nu știu cine a vrut să încurce oarecum lucrurile. Selecționerii au procedat ca un proaspăt antrenor de fotbal specialist de fapt în creșterea cailor: a lăsat să intre în teren toți jucătorii. Inegalitățile sînt flagrante. Frontierele între artă, artizanat și non-artă sau chiar kitsch sînt trecute uneori cu prea multă ușurință. Dacă există răbdare găsești exact unde trebuie pasiunea și interesul, dorința de a face și inteligența. Este mult tineret și la Craiova. Dorește, normal, să se afirme. Pe plan local mulți au și izbutit. Trebuie să le oferim posibilitatea celor ce merită și nu au acces la sălile Uniunii în București să expună. Festivalul „Cîntarea României" îi angrenează, desigur: dar aceasta este o manifestare de masă, un indicator al creativității colective. Pe cea individuală trebuie s-o cultivăm în forme mai flexibile. Expoziția celor două filiale ne pune în față nu doar mostre de artă autentică ci și o aspirație mai largă spre afirmare a unor artiști, cu precădere tineri. De ce trebuie ținut cont: este o investiție pentru viitor.

Grigore Arbore

muzică

Dincolo de «Oedip»

S-a împlinit o jumătate de veac de la premiera mondială a capodoperei enesciene, **Oedip,** la Grand Opéra din Paris. Pe marginea acestui nestemat al muzicii românești, întregind „colierul" capodoperelor lirice ale secolului, s-au scris și se vor scrie sute de pagini. Așa cum însă strălucirea unui diamant nu este dată numai de numărul caratelor ci, poate în primul rînd, de multitudinea fațetelor, de migala șlefuirii și de raporturile dintre ele astfel încît, din cumpănirea lor, să se nască expresia și forma întregului, tot așa, **Oedipul enescian** „strălucește" din pricina echilibrului statornic menținut într-alt prețios giuvaer, cărula îi este piatra cea mai prețioasă : colierul capodoperelor enesciene. **Capodopere enesciene** se intitulează și prețioasa lucrare a lui Pascal Bentoiu (Ed. Muzicală) și ne propunem să zăbovim asupra ei numai în măsura în care scopul paginilor de față, evaluarea rapidă a altei munci de șlefuitor (de sensuri) — cea a muzicologului epocii post-enesciene — ne-o va cere. În primul rînd însă, de ce zăbovim asupra acestei cărți și nu asupra altei lucrări dintr-o bibliografie reprezentativă ? Găsim aici valoarea unor judecăți făcînd legătura între partitură și concluzii în baza experienței componistice a autorului. Ar fi frumos să credem că paginile lui P. Bentoiu închid apoteotic un tip de cercetare pentru a deschide drumuri noi. Mai exact, se găsesc aici, concentrate, roadele unor studii analizînd sensurile muzicii enesciene cu instrumentele epocii respective, alături de idei și intuiții privind o abordare contemporană a acelorași sensuri. O scurtă digresiune e necesară. Se știe că interpretarea muzicologică cere, ca prim pas, definirea criteriilor după care poate fi „tăiată" partitura. Pentru ca întreprinderea să fie clară, convingătoare, se apelează la texte simple din acest punct de vedere : N. Ruwet, de pildă, analizează pagini de Debussy într-o carte celebră, criteriile taxonomice fiind aici pe deplin relevante. Folosirea acestui tip de analiză la Enescu e aproape imposibilă însă ; pentru orice cunoscător, e clar că paginile de maturitate sînt atît de „stufoase" încît un bisturiu bine ascuțit, operînd în detaliu, va tăia aici „în carne vie". Cred însă că opera enesciană, așa cum arată ea, oferă o șansă unică unui muzicolog propunîndu-și să plece la drum nu fără „parti-pris"-uri (ca Ruwet) ci cu unele convingeri (dintre care multe sînt formulate de Bentoiu). Acestea se pot rezuma astfel : deși forma enesciană e aproape imprevizibilă, urmărită „pe pași", ea este severă în ansamblu (mă gîndesc la tipul pieselor construite după **Octet),** deși înfățișarea (sintaxa) segmentelor mici e de o diversitate ieșită din comun, ea se limitează totuși la un număr (o paradigmă) de procedee ornamental-variaționale. „Proiecția metateoretică" a acestor convingeri-axiome întărește afirmațiile multor analiști potrivit cărora Enescu este un autor de factură clasică, neexistînd aici ruperi de ritm (de text) de tip avangardist sau intruziuni ale unei „Weltanschauung" intrînd în conflict, ca la expresioniști în mod frecvent, cu date relativ stabile : cele ale formei tripartite, reexpozitive. P. Bentoiu vorbește de „profile", înțelegînd prin aceasta înfățișări diferite ale aceluiași „schelet", cel mai des intervalic ; de aici, pasul spre o arhetipologie muzicală enesciană este la îndemînă. O extindere a acestei idei ne-ar permite să gîndim pe de-o parte ideea de profil în termeni de arhitectonică muzicală (există „profile" predilecte ale formei de sonată la Enescu ?), pe de altă parte să încercăm o descriere a strategiei auctoriale, exprimată în concretizările profilelor, cu certe valențe estetice. Aici stă însemnătatea operei **Oedip :** prin prezența textului ni se oferă sugestii analitice prețioase.

Viorel Crețu

Literatura în fața adevărului

Circulă, frecvent, prejudecata că în vreme ce știința are drept scop adevărul, scopul literaturii ar fi exclusiv frumosul. Prejudecată autorizată, la noi, cu peste un veac în urmă, de către Titu Maiorescu în celebrul studiu despre Poezia română **din 1867, iar în plan european încă înainte de definirea artei, de către doamna de Stael, ca o „nobilă zădărnicie". Eroarea unei astfel de mentalități constă în confundarea finalității cu mijloacele, într-adevăr specifice, fiecărei discipline. Instrumentul principal al științei este** demonstrația, **în timp ce al literaturii este** expresia. **Și mai este încă ceva care poate explica confuzia și anume : în vreme ce știința își propune să dezvăluie adevăruri legate de viața naturii, de legile ce o guvernează, la suprafață sau pe planul adincimilor, literatura se fixează asupra adevărurilor privind viața socială sau individuală de unde și afinitățile cu disciplinele numite umaniste : istoria, filozofia, psihologia, sociologia etc. care, avind același obiect, il cercetează ori il contemplă (contemplarea este intiia treaptă a cercetării) cu mijloace specifice. Lucruri banale, truisme, s-ar putea spune. Și, într-adevăr, poate nici n-ar trebui reamintite, dacă n-ar fi frecvent încălcate sau ignorate.**

Există o proliferare a calofiliei, **respinsă atit de decis de Camil Petrescu, Mircea Eliade ș.a. în numele adevărului. Dar se intimplă un fapt și mai grav prin zelul calofil și anume primejdia diversiunii, a abaterii de la criteriul, suprem, al adevărului (proclamat, cu peste un veac în urmă, la „Junimea") și, implicit, al instalării neadevărului, fie el drapat în cele mai fastuoase vestminte. Ceea ce este, inainte de orice, imoral pentru că trișează pe omul de bună credință care este, intotdeauna, cititorul. De aceea, în ce ne privește, dacă e vorba să alegem, atunci preferăm adevărul exprimat mai stingaci, neadevărului fie el exprimat sclipitor. Neadevărul, minciuna nu trebuie tolerate sub nici o formă și am putea spune cu atit mai puțin sub una „măiestrită" pentru că poate face ușor prozeliți tocmai prin seducția pe care o poate exercita. Lăsind la o parte daunele ce le aduce, și care nu se lasă, în cele din urmă, așteptate. Dimpotrivă, se răzbună totdeauna, ca fatalitate. Dar ce este** neadevărul ? **Pe scurt, am putea să zicem că este vorba neacoperită de fapte. Altfel spus, „vorbim vorbe", cum a intrat în folclor, preluindu-se parcă preceptul după care „la inceput a fost cuvintul", combătut încă de Goethe, care conchide, în** Faust, **că dimpotrivă** „Am Anfang war die Tat" **(La inceput a fost fapta). Desigur, pentru observarea și calificarea faptelor, este nevoie de multă trudă, presupune cercetarea, responsabilă și devotată a vieții, a realității înconjurătoare, cumularea, selectarea și sistematizarea, artistică firește, a celor observate. Scriitorul este și el un cercetător, contemplind viața o și apreciază, o judecă în felul său, în modul de alcătuire a conflictului, de dirijare a destinelor, de exprimare, firește implicită, subtilă, a opțiunilor sau, cum se mai spune, a „mesajului". Altfel, nu rămine decit alternativa, prozaic de plastic exprimată, a scrie „din burtă", adică inventind după capricii.**

Dar o atare alternativă n-are șansa duratei (criteriu decisiv al valorii), se demodează, se compromite iremediabil. Așa cum s-a intimplat, din păcate, cu o bună parte a literaturii deceniului '50—'60 devenită rebut. Dar ciudățenia este următoarea : o bună parte din aceiași scriitori, dispunind, prin urmare, de același talent, atunci cind, după 1965, s-au devotat criteriului fidelității față de viață renunțind la improvizațiile de circumstanță și la idilism au dat opere durabile. Credem, deci, că un asemenea argument, peremptoriu, conduce de la sine, către concluzia ponderii speciale a adevărului în judecata literară. Ca de altfel, în orice fel de judecată. Escamotarea adevărului nu poate aduce decit prejudicii în orice domeniu.

Aceste reflecții ne-au fost prilejuite de o cuvintare în care președintele țării a subliniat încă o dată, cu aceeași fermitate și consecvență, necesitatea criticii, a autocriticii, nocivitatea ascunderii adevărului. Temerea ce-i incearcă pe unii și pe alții de a pune degetul pe rană, iluzionindu-se că totul decurge de la sine, ca pe roate, este dăunătoare. Este o mentalitate retorică, culpabilă prin duplicitate, necompatibilă cu simțul de responsabilitate civică ce trebuie să caracterizeze pe orice component al noii societăți. O atare modalitate provine, de cele mai multe ori, dintr-o dezintegrare morală, din spiritul de căpătuială, din carierism, din teama pierderii fotoliilor, în care mulți se consideră instalați pe viață, printr-un simplu ucaz, fără a-și onora prerogativele prin efortul permanent de autodepășire. Este un merit al literaturii actuale că a sesizat asemenea ipostaze morale contribuind, astfel, la compromiterea și condamnarea lor.

Un personaj ca Eftimie David din Pumnul și palma **(II) care, avind indiscutabile merite în trecut, se consideră dispensat de orice indatoriri, un fel de Dandanache în acest sens, este elocvent, ca și primul secretar regional din** Fiul secetei, **devenit un fel de boier de tip nou, stăpin absolut pe ținutul ce-l conduce, fără să dea seama nimănui. S-ar putea, firește, furniza și alte exemple din atitea alte cărți.**

Vrem să atragem, în continuare, atenția asupra unui fapt care produce, de asemenea, confuzii cu privire la noțiunea de adevăr, însă exact spus, la ciuntirea adevărului, la exproprierea sa de laturi esențiale. Redusă la minimum verbal, o atare mentalitate se poate expune prin următoarea ecuație : adevăr = critica realității. **Că cea de-a doua latură a sa formală este o parte integrantă a primei, este indiscutabil pe dată ce nu s-a născut încă, și e greu de presupus că se va naște o intocmire umană desăvirșită, ideală, paradisiacă și nici oamenii care să fie scutiți de orice servituți : morale, intelectuale, civice etc., buni de pus pe pereții templelor. Idolatrizarea e o etapă primitivă arierată a omenirii. Concepția dihotomică, a etaloanelor, nu mai e credibilă. Simplificarea de orice fel devine factice și fastidioasă. De aceea nu putem accepta nici simplificarea adevărului, redus la culorile negre, de cosmar ori infern moral. Unii scriitori au naivitatea să creadă că se apropie cu atit mai mult de adevăr cu cit prezintă o umanitate mai intunecată, mai telurică, posedată de tare incurabile, prevăzindu-i un final apocaliptic. Parcă și răsăriturile astrelor și-au pierdut strălucirea, dragostea nu mai are nimic pur, Romeo și Julieta erau niște sublimi naivi. Omenirea a imbătrinit, se sugerează, s-a blazat, a devenit cinică, s-a exonerat de orice virtuți umane, se află în pragul cataclismului. Evident, sint unele motive, puternice, pentru ca teama de cataclism să fie legitimă. Dar nu toată omenirea are pe conștiință o asemenea culpă, ea continuă totuși să trăiască, să contemple natura și să se bucure de viață, de dragoste, să lupte pentru mai bine. Fiecare generație trece, spiritual vorbind, prin experiența tinerilor indrăgostiți din Verona, sublimul n-a dispărut din lume. Sintem, totuși, beneficiarii unei civilizații fără precedent, ne bucurăm, de ce să nu fim sinceri, de avantajele confortului modern : de ce să vedem lucrurile in negru ? Evident, sint incă multe de ameliorat, civilizația aduce cu ea și traume, dar, făcind o dreaptă socoteală, o preferăm vremurilor d'antan. Uneori lamentarea în fața consecințelor malefice ale vieții moderne e mai degrabă o poză și o vogă. Cunosc un poet care condamna, acum cițiva ani (în poezie, se-nțelege) invazia automobilului, ceea ce nu l-a impiedicat incă de pe atunci, să fie proprietarul unei frumoase și moderne mașini. Ideea că o literatură este cu atit mai realistă cu cit este mai negativistă, mai crispată, mai pesimistă, este tot atit de falsă ca și cea care, acum două decenii, proclama fericirea paradisiacă. Cu toate neimplinirile și erorile, sintem, totuși, martorii și beneficiarii unor cuceriri, materiale și spirituale, pe care nu le bănuiam. Toate acestea nu fac parte din adevărul spre care orice scriitor veritabil năzuiește ?**

Pompiliu Marcea

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

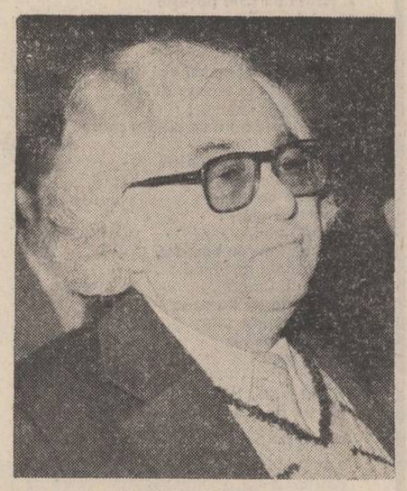

Profesorul și editorul Romul Munteanu la vîrsta seninătății

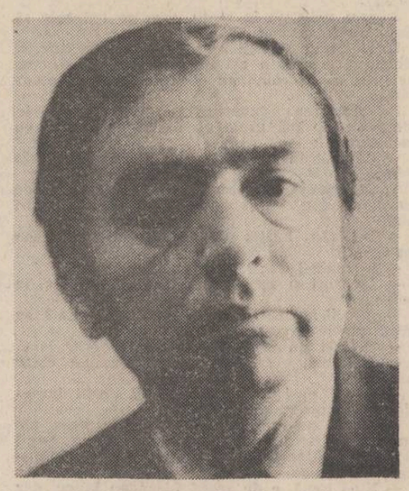

Istoricului literar Pompiliu Marcea i-a apărut postum volumul „Atitudini critice"

Bistrița 1985 : Ioan Alexandru il familiarizează pe fiul său, Constantin, cu intilnirile cu cititorii

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (II)

Steauă di dor, (Poeme aromâne) este un miracol lingvistic în sine căci, așa cum remarcă Hristu Cândroveanu pe coperta cărții, „frumusețea acestui grai romanic cu inflexiuni de cronică moldavă" ne cutremură ca luminarea conștiinței de către un mesaj revelatoriu venit din cele mai profunde straturi ale subconștientului colectiv : pe lîngă infinita bogăție a limbii române literare, aromâna e încă un cifru conținînd poate secreta, ermetica (termen compromis de ignoranți) invocație perceptibilă de către Ființa Absolută... De la Mircea Eliade la Claude-Lévi Strauss, antropologia filosofică a acestui veac ne-a învățat să nu disprețuim nici cea mai neînsemnată etnie, căci nimeni nu știe dacă nu cumva în ritualul aparent aberant al unui trib rătăcit în junglă, sau în graiul lui există încă soluția salutară de reintegrare a omului în marele mister cosmic. Tradiția orală și apoi cea scrisă îi impun Kirei Iorgoveanu temele, aproape sacre, ale cărții sale și în același timp o îndreaptă spre sursele magice ale lirismului ca în acest pur poem muzical **Distihuri** care o apropie de **Contesa de Die : „**Steaua mea cu steaua ta / T-unã apã-și dinisea. // Ocl'iu-a meu cu ocl'iu-a tãu / Alidzea Bunlu di-Arãu. // Mina mea cu mina ta / Idghia chiatrã u hîrsea. // Frîmtea mea cu frîmtea ta / Uni Carti minduia. // Gura mea cu gura ta : / Ti birbil'iu muțatu cinta ! // Tihia mea cu tihia ta / Cî țe calea nu-și afla ?"

Cezar Ivănescu

P.S. În articolul nostru din numărul trecut s-au strecurat cîteva greșeli, astfel, rîndul 4 în loc de **Limitindu-se** se va citi **Limitindu-ne,** rîndul 19 în loc de **mefelică** se va citi **nefelică,** rîndul 25 în loc de **omenitate** se va citi **amenitate,** rîndul 36 în loc de **alcătuit** se va citi **alcătuită,** rîndul 45 în loc de **omagiale** se va citi **originale.**

Viața cuvintelor

(Carte de recitire)

Nichita Stănescu a traversat poezia cu ochiul copilului fascinat de literele, de silabele și de cuvintele existente în afara abecedarului. El a scris cartea de recitire a poeziei române din punctul de vedere al necuvintelor. De aceea, pentru Nichita Stănescu, lupta dintre visceral și real este o luptă cîștigată de înger. Înger vagabondînd cu o carte în mînă prin îngerime ! Un înger „refuzat de păsări". Pentru că el aduce aerul de dincolo de văzduhul păsărilor. El este „împins din rai ca de un vînt" și de aceea neagă gravitația și legea ei.

Nicolae Labiș a luptat cu inerția în cadrele ontologiei sociale. Nichita Stănescu a luptat cu gravitația, cu legea ei implacabilă. Ambii poeți se întîlnesc în mitul icaric. Adică deopotrivă de înfrînți. Deopotrivă de victorioși : „Astfel prin aer și prin ziduri / cu îngerul zburam și eu, / la fel cum flutură în vînt / mătasea unui steag înfrînt !" („Îngerul cu o carte în mînă").

Zborul labișian a însemnat dezlănțuirea unor energii semantice într-un moment cînd, aparent, limbajul poetic românesc își secătuise marile izvoare. Pe un drum oarecum netezit de furtuna labișiană își ia zborul îngerul stănescian. Poetul are răgazul să surprindă îngerul în momentul cînd (abstras și divin) parcurge textul dintr-o „carte veche, strălucind / în legătura-i de argint, și grea". Poetul însuși este spectatorul propriului său daimon : „Eu îl priveam de la fereastră, cum / prin ziduri trece ca prin fum".

Îngerul stănescian este o negare a **physis-ului** în sensul grec al cuvîntului. Este starea de imponderabilitate, de levitație pe care poetul a identificat-o cu starea poeziei. S-a vorbit de Nichita Stănescu ca fiind un poet al transparenței. Acesta este efectul ultim al poeziei sale. Ochiul poetului pare un laser ce străbate formele concrete ale lumii fizice. Și totul capătă transparența aerului. Presocraticul Anaximenes a gîndit că baza lumii este aerul : mai subtil decît apa (după Thales) și mai determinat decît infinitul (apeiron-ul lui Anaximandros). Filosoful antic afirmă : „Așa cum sufletul nostru este aer și ne menține, tot astfel aerul cuprinde întreaga lume". (v. „Antologia filosofică — Filosofia antică" B.P.T. 1975 Ed. Minerva București).

Aerul (element fundamental al lumii) are o frecvență impresionantă în poezia lui Nichita Stănescu. Ipostazele sale sînt dintre cele mai diverse : „trepte de aer", „aer mai curat — care e gîndul", „aerul lichid", „ocean de aer", „desfrunzire de aer trăită", „tribunalele aeriene", „podul de aer", „prăpastie de aer", „vorba cea cu trup de aer", „acel aer cu picioare verzi" etc, etc...

Prin această viziune vastă a transparenței lumii, poetul își declară **opțiunea la real** (subtitlul la „A șaptea elegie" din care citãm : „Niciodată n-am să fiu sacru. Mult / prea mult am imaginația / celorlalte forme concrete". De aceea poezia stănesciană, dată fiind recognoscibilitatea gîndirii hegeliene din „Fenomenologia spiritului" (cel puțin în cele „11 ELEGII") se poate rezuma ca epifenomen al ideii de absolut. Fenomenologia spiritului este contracarată de poet prin intermediul fenomenologiei physis-ului. În acest sens poetul afirmă și mai hotărît : „O, niciodată, niciodată, niciodată / nu mi-a fost dor de vreo idee. / ci numai de un măr sau de un mers de fată / sau de o după-amiază". („Cintec de scos apa din urechi").

Transcenderea absolutului se realizează la nivelul formelor concrete ale materiei. Poetul își amintește „numai mașinăria / rubinelor dintr-o scinteie / care apără matern uzura timpului".

Treptele realului constituie pentru Nichita Stănescu o lungă alergare pe-o platformă infinită de beton : „Deodată-un țiuit și platforma s-a rupt pe orizontală / și am căzut din dimineață spre seară, / spre foarte seară / pe o platformă de beton infinită / alergînd din tăcere neauzind, din vedere nemaivăzînd". („Trepte").

Eșuarea poetului în fața sacrului este dublată de eșuarea în fața infinității lumii fenomenale. Gîndirea poetică stănesciană prezintă aceste două coordonate identificabile la o lectură atentă din prima ediție critică a operei marelui Nichita așa cum și-a dorit el să apară în posteritate. Titlul acestei ediții, „Ordinea cuvintelor", este revelator pentru înțelegerea a ceea ce i-a mai rămas poetului : cuvintele. Viața lor a fost viața poetului : „Am gîndit un mod atît de dulce / de a se întîlni două cuvinte / încît în jos înfloreau florile / și sus / înverzea iarba. / Am gîndit un mod atît de dulce / de a se izbi două cuvinte / de parcă iarba verde ar înflori / iar florile s-ar ierbi". („Nod 33 — În liniștea serii")

Marin Celtandru

Actorul cel mare

A existat o perioadă în care eram convins că tot ce se naște bun pe lume, în teatru sau în film, înseamnă Birlic, înseamnă Marcel Anghelescu, înseamnă Alexandru Giugaru. Fiind născut odată cu decretarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, am văzut **Bădăranii** de treizeci și două de ori ! Și azi pot să-mi reproduc întreg filmul cu generic cu tot, fără să ratez o scenă, fără să uit un gest, o grimasă, o intonație (Chiar mi se întîmplă să mi-l „programez" la „cinemateca" personală a nopților de insomnie).

Miracolul se petrecea pe atunci într-o sală incredibil de sordidă (televizorul era încă o fantezie julverniană !). Orășelul în care copilăream era un burg ardelenesc cu un singur cinema, o hală soioasă cu belșug de plosnițe și igrasii tenace ca niște forme de relief. Printre zecile de filme cu bombe, urale și eroi fără prihană se strecura, rareori, maximum de două ori pe an, cîte un film al virstei de aur a comediei românești. Rula o săptămînă întreagă. Era așteptat (și făcea mult, cîte un an, de la București pînă-n bietul tîrg de munte) cu entuziasm și întîmpinat cu frenezie ! Fiecare locuitor al orășelului vedea filmul de cel puțin trei-patru ori.

Sala se deschidea la unșpe, așa că o ștergeam luni de la rusă și muzică, dădeam un leu douășcinci și vedeam filmul de patru ori pînă seara, ascunzindu-mă în pauze printre scaune, în fosă, înfășurindu-mă în cortină. Stăteam întotdeauna în rîndul întîi ; la mijloc, pe locul numărul zece.

Îmi priveam zeii fermecat, cu capul lăsat pe spate, cu ochii holbați de emoție. Ecranul mare și colorat rămînea, din întunericul meu și al sălii, de necuprins.

O săptămînă întreagă adormeam, amenințat de corijență la toate dexteritățile, cu maestrul Alexandru în gînd, și-l visam, cutremurat, plîngînd și rizînd prin somn. Fiecare inflexiune a vocii, fiecare privire, fiecare vorbă a lui îmi trecea prin conștiință de sute de ori. A fost marele meu dascăl de Caragiale. Datorită lui știu și acum, pe de rost, toate replicile din **D-ale carnavalului, Telegrame, O noapte furtunoasă, O scrisoare pierdută.** Le-am învățat atunci, pe scena unui mare Teatru Național, de la Marii Maeștri ai Ordinului Caragiale.

Și, mărturisesc, pentru că visele mele despre teatru și film încep cu domnia sa Alexandru Giugaru, pentru că întruchipa singurul ideal posibil într-o vreme cînd bieții dascăli erau obligați să mă facă să recit poemul cu prăvălirea compresorului de pe Toroioaga, am inspirat, adînc, și aerul parcă un pic mai sărac, nu-i așa, al **Post restantului.** Iar dacă e nevoie, pot interpreta, cu nostalgie de tot firească, întreaga partitură a creațiilor actoricești din celebrul film sportiv **Băieții noștri,** cu muzică cu tot.

Marele actor era — trist și aspru imperfect — un idol, dragostea cea mare de bunătate și voioșie a mulțimii. Cînd apărea El, Actorul Poporului, se dezlănțuia iureș de bucurie. Am văzut o piață întreagă, precupeți și tîrgoveți, lăsînd baltă afacerile, aplaudînd și chiuind sărbătorește în timp ce Alexandru Giugaru trecea în revistă, calm, zîmbind bonom, căpițele de flori, vara țigăncilor.

Era ? Este. Este iubit. Oricare din filmele lui umple orice sală. Oricare din rolurile sale (o fi avut cineva inspirația să le filmeze ?) este capodoperă actoricească. De la cupletele de la **Cărăbuș** unde, spun martorii, Tănase ezita să intre cu „Sandi" în scenă — și pînă la rolurile din Goldoni, Moliere, Shakespeare, Giugaru a fost fără cusur. Și ceea ce este parcă cel mai important, a fost popular. Din cîteva cuvinte, dintr-o privire, cucerea întreg publicul, definitiv. Îl diviniza mahalaua, îl cinsteau fără rezerve și prudentele fețe subțiri, înnădite la cultură. S-a stins în pragul celui de al zecelea deceniu al vieții, după șaptezeci de ani de muncă și talent monstruos. Acum știu că între abandonul meu adolescent de acum aproape treizeci de ani și admirația devotată de azi nu e decît o diferență de înțelegere. Pentru că Alexandru Giugaru este unul din simbolurile absolute ale teatrului.

Radu Anton Roman

CRONICA EDIȚIILOR

Edițiile Pompiliu Constantinescu (II)

Înțelegem că ediția **Scrieri** (1968—1972, 6 volume, editor : Constanța Constantinescu, prefață de Victor Felea) vrea să fie un răspuns la opere, nu la autori, un fel de Bompiani critic sui generis (discutînd operele dar aranjată pe autori). De aici, criteriul cronologic : articolele se iau din volumele antume (cînd criticul și le-a inclus acolo) sau direct din reviste : la Felix Aderca, de pildă, autorul care deschide ediția (impropriu, însă, pentru că P. Constantinescu a scris și despre nume mai apropiate de începutul alfabetului, despre George Acsinteanu, de pildă, care nu este inclus nicăieri), se iau două cronici din volume și, pentru că Pompiliu Constantinescu n-a mai inclus în volume și celelalte cronici despre cărțile autorului, încă patru cronici vin direct din revistă. S-a făcut, desigur, o selecție, nu s-au inclus toate materialele aferente autorului. Care să fi fost criteriul alegerii ? În cazul lui Tudor Arghezi, cine citește **Vremea** își dă seama că ediția se oprește la al patrulea articol al criticului (din cele 14) pentru că de aici înainte P. Constantinescu se avîntă într-o superbă analiză a poeziei eminesciene aprofundînd comparația dintre cei doi poeți. Sînt cele mai fierbinți rînduri (rînduri, nu pagini : articolele n-au fost prinse în carte) despre „Luceafărul", o analiză care ar trebui să intre în catehismul eminescologiei. Da, dar urmînd criteriul formal al ediției ele și-ar fi avut locul la litera E, diviziunea „Eminescu Mihai", nu la Arghezi. De prisos să mai spunem că acolo nu se găsesc — articolul neavîndu-l pe Eminescu în titlu pentru a putea fi clasificat !

Să considerăm încheiată poziția „Arghezi" (cu regretul că nu știm criteriul de selecție pentru Felix Aderca), și să acceptăm punctul de vedere al ediției : despre opere, nu despre autori. De ce nu s-a procedat la fel, însă, și cu Bogdan Petriceicu-Hașdeu de pildă, una dintre cele mai dureroase secțiuni ale acestei cărți ? În octombrie 1937, P. Constantinescu își întrerupe polemica pentru Arghezi și se avîntă într-alta, împotriva lui Mircea Eliade și a lui B.P. Hașdeu (textul din **Vremea** este publicat la locul lui, la litera H, poziția „Hasdeu"). E penibil să urmărești cu cîtă candoare desconsideră el publicistica eminesciană cu acest prilej, prinzind locurile comune în șabloane cu alură sentențioasă care circulă pînă astăzi (intoarcerea la 1400, platonism static, respect pentru „Regulamentul organic", dispreț pentru Franța și admirație pentru Germania, preamărirea pentru boierii de altădată, Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare sînt ultimii patrioți români, etc., etc..: P. Constantinescu a cunoscut publicistica eminesciană din ediții sărace, iar comentariile sînt ale lui Eugen Lovinescu, pe care il stilizează altfel), cum il coboară pe Eminescu simulînd că-l compară cu Hasdeu. Poziția criticului față de Eminescu este interesantă prin evoluția ei ; într-un fel, această creștere și descreștere a tensiunii interioare în atingere cu opera eminesciană definește „sarpele evolutiv" al lui P. Constantinescu : elev al lui M. Dragomirescu, continuă și nuanțează ideile acestuia despre optimismul eminescian în gazetărie și despre eminescianismul din jurul anului 1900 — cît timp stă aproape de primul său profesor (și de revistele lui) ; prieten cu E. Lovinescu, apoi „certat" cu el, apoi iarăși prieten — oglinda sa față de criticul de la **Sburătorul** este cînd foarte limpede, cînd aburită, cînd întoarsă spre umbrele din jur ; rupt de G. Călinescu dar apropiat esențialmente de el, il va seconda în studiile eminesciene și-l va devansa în radiografia literaturii sincrone. Ieșirea antieminesciană din toamna lui 1937 se explică și prin această poziție în mijlocul „triunghiului" obsedant în care se află — dar și prin dorința de a-i da replica lui Mircea Eliade. Ruptă din context, fără nici o explicație din partea editoarei ori a prefațatorului, această pată Eminescu din carte deruteză : în nenumărate alte locuri (unele dintre ele prezente, de altfel, și în ediția de față) criticul vorbește mult mai exact despre publicistica eminesciană. Aici el se neagă pe sine însuși — și, într-o ordine firească a lucrurilor (adică științifică) negația nu trebuie acceptată decît contextual. Insistăm asupra acestui aspect al operei lui Pompiliu Constantinescu, pentru că una dintre reparațiile imediate pe care le propunem difuzării operei sale este o ediție cu materialele despre Eminescu. Nu articolele din **Scrieri,** organizate altfel — ci acelea, destul de multe la număr, din paginile revistei. Se pare că nu se mai știe astăzi ce a însemnat Eminescu pentru critica deceniului 4 la noi. De la T. Vianu și G. Ibrăileanu la E. Lovinescu și G. Călinescu, de la I.E. Torouțiu și Leca Morariu și G. Adamescu și Barbu Lăzăreanu, de la Lucian Boz la Mircea Eliade (nu stringem „cupluri" de nume, încercăm doar să evităm înșiruirea lor completă) — toată suflarea intelectuală românească : scriitori, critici, istorici literari, publiciști — a respirat momentul Eminescu, încununarea acestei efervescențe fiind serbările din 1939 și, desigur, ediția Perpessicius. Lucian Blaga scrie „Spațiul Mioritic" și pentru a se apropia de geniul național, Mircea Eliade risipește prin reviste sute de pagini despre Eminescu (studiul său, „Insula lui Euthanasius", nu iese din goluri, nici nu vrea să fie un gest de adeziune la spiritul timpului — ci reprezintă urmarea firească a unui deceniu de preocupări eminescologice). Această competiție iese din pasiunea lui Garabet Ibrăileanu pentru marele poet, și a fost impusă de G. Călinescu — și din acest punct de vedere, un port-drapel al criticii românești interbelice. Este semnificativ că, de pildă, C. Noica, publicist fervent (mai ales la **Vremea**) — care abia dacă are cîteva articole despre Eminescu în toți acei ani — revine în timpul nostru cu o carte fundamentală despre „omul deplin al culturii române". Pompiliu Constantinescu are contribuția sa, deloc lipsită de importanță, din care ar putea ieși, cantitativ vorbind, o carte de 600—700 de pagini : a fost cel mai bun cunoscător al fenomenului Eminescu, dintre cei care n-au cunoscut opera poetului din manuscrise și din ziarul „Timpul". Adevărata lui restituire o poate da în primul rînd o asemenea carte, nu gestul trufaș de a-i pune opera să răspundă prezent la toate literele alfabetului.

Se mai întîmplă un lucru ciudat cu ediția **Scrieri** despre care vorbim. Cronicile lui P. Constantinescu au, de cele mai multe ori, cîte un preambul, fie o prezentare sintetică a autorului pînă la cartea discutată, fie o scurtă istorie a poeziei, romanului sau nuvelei românești, fie analiza curentelor literare antebelice. Este un fel de „argumentarium" al criticului : un instrumentar de lucru destul de variat și reluat cu insistență — ceea ce dovedește limpede intențiile sale de a crea o sinteză istorică ; premizele acestei sinteze sînt foarte clar puse în prefețele la cronici. De o întindere aproape egală cu cea a cronicii propriu-zise, uneori chiar mai întinse (alteori cartea în discuție devine doar pretext pentru desfășurarea argumentelor) — aceste incipituri nu sînt prinse de către autor în cărțile pe care le-a publicat. Din nu știu ce rațiuni de ordin formal, nici ediția de **Scrieri** nu le cuprinde (le evită chiar atunci cînd se preferă textul din revistă celui din volum). Dar acestea constituiesc adevărata armătură ideologică a operei lui P. Constantinescu, ele sînt mult mai importante decît aplicațiile propriuzise pe cărți. Pe scurt, se poate oricînd scoate o ediție paralelă cu cea de **Scrieri,** care să cuprindă cealaltă parte a operei, tăiată.

Mai sînt, apoi, revenirile criticului la rubrica „Fapte și idei" din **Vremea,** semnate doar cu inițialele ori cu numele prescurtat „P. Const." — de o importanță tot atît de mare ca articolele inițiale. Chiar poziția sa față de romanele eminesciene ale lui Cezar Petrescu nu poate fi pe deplin înțeleasă fără schimbul de amabilități cu E. Lovinescu (acesta îi ia apărarea lui Cezar Petrescu față de inaderența lui P. Constantinescu la romanele în chestiune : criticul de la **Vremea** răspunde într-o notă de dimensiunea unui articol, ponderîndu-și atitudinea).

În concluzie, vreau să spun că o ediție — măcar satisfăcătoare — Pompiliu Constantinescu, nu avem. Ceea ce ni se oferă în cele 6 volume de **Scrieri** este o colecție de citate din opera sa. Pe baza acestora se încearcă reconstituirea personalității criticului. Un așa-zis studiu al Melaniei Livadă în această problemă nu este altceva decît o entuziastă monografie a acestei ediții și numai a ei (nu este locul aici să enumerăm numeroase erori ale studiului respectiv ; o vom face cu altă ocazie). Ce rămîne de făcut de aici înainte, lăsăm pe fiecare în parte să gîndească. Pînă cînd vom avea o ediție bună a criticului, singurul lucru de făcut este, în ceea ce-l privește, să consultăm revistele sale. Parada de citate din ediții trufașe, făcute în grabă și neștiințific — nu mai trebuie luată în considerație.

Nicolae Georgescu

BREVIAR

■ **DOI TINERI POEȚI.** Într-o interesantă pagină literară, apărută în „Ceahlăul" din 8 martie a.c. Adrian Alui Gheorghe, un poet din tînărul grup liric de la Piatra Neamț, prezintă, într-un chip entuziast, doi tineri poeți, care sînt de vîrstă școlară și fac parte din cenaclul „Tinerețe fără bătrînețe" al școlii generale Valea Seacă. Recomandările făcute de Adrian Alui Gheorhge sînt confirmate, fără de îndoială, de Antoaneta Dohotaru, a cărei înzestrare literară e în afară de orice discuție. Această adolescentă de nici cincisprezece ani liricizează cu delicatețe și în gustul marilor viziuni alpestre, desfășurînd o sensibilitate de om al pădurii. Un poem în proză, intitulat „Pădure", de unde citãm cîteva fragmente, e cu totul memorabil : „Pădurile sînt în mine. Lemnul din care sînt făcută este lemn din pădure. Miroase puternic a rășină. Dacă vor veni să mă taie, voi înțelege că vor să facă din mine hîrtie pe care să scrie poezii. Această mărturisire nu este a mea, este a pădurilor. Copacii sînt drepți și strîmbi și privesc cerul cu ochi orbi. Lemnul din care sînt făcută are să putrezească ? Gîndesc prin viziunea uscătorilor. (...)În aderea vîntului cad în genunchi și visiesc în fum. Cîndva o să spuneți : nu știm, a existat parcă, a dispărut undeva, pe sub negurile pădurilor". Dacă această sensibilitate, de pornire naivă, adică apropiată de geneza lirismului, se va întîlni și cu o conștiință literară, vom avea, poate, în Antoaneta Dohotaru pe unul din poeții zilelor de mîine.

■ **FLAUBERT, CĂLĂTORUL.** O culegere, cu totul reprezentativă, dintr-un șir de „minoria" flaubertiene, publică, în traducere, (la editura Sport-Turism), Mioara și Pan Izverna. „Jurnalele de călătorie" adună consistente pagini din notațiile de voiaj ale lui Flaubert și documentează o tipologie de romancier ale cărui călătorii au a face și cu opera propriu-zisă și românească ; o prefață, doctă, a Irinei Mavrodin punctează în mod exact aceste elemente. Înainte de a produce „Bouvard et Pécuchet", Flaubert călătorise în Bretania, înainte de „Salammbo" el merge în Cartagina. Sînt, oare, în jurnalul de călătorie schițe ale romanelor ? Un răspuns e acela al lui Thibaudet, care era de părere că odată cu descoperirea Bretaniei, Flaubert ajunge la filosofia romanescului elaborat : „Jurnalul din Cartagina ar fi un documentar pur. Sigur e că scriind despre Franța, Flaubert știe să rămînă francez : atunci cînd descoperă lumile exotice, accentul de „jurnal" al unui explorator devine decisiv.

A. S.

POST RESTANT

a venit, în sfîrșit, primăvara, așa că ar fi de dorit ca toți cei care ne-au trimis proză ocazională, de iarnă, să țină seama de asta, chiar dacă șansele lor de a nimeri pagina tipărită rămîn aceleași. Unde mai pui că primul anotimp al anului este, prin firea lucrurilor, gazdă a optimismului și a gesturilor generoase, ceea ce ne face să sperăm, alături de toți cititorii și corespondenții noștri, într-o mai bună difuzare a revistei, deși semne nu prea sînt. Desigur, apărînd sîmbătă, nu credem posibilă difuzarea revistei în provincie în vinerea dinainte, dar nici peste o săptămînă, cum se mai întîmplă în unele locuri din țară. Așa că...

CRISTIAN BACIU, Curtea de Argeș, (prin telefon) : „Acum, aici, nu mai vin decît două exemplare, și acelea cred că au fost reținute. Va trebui să mă abonez, deși abonamentele întîrzie". Este foarte bun și abonamentul, dar ne întrebăm, de ce numai 2 (două) exemplare din revistă, cînd, înțelegem, pînă acum în oraș s-au vîndut mai multe ? Logica unei difuzări exemplare ar fi să vinzi cît ți se cere : dacă ți se cere mai mult, să vinzi mai mult și nu invers. Din păcate, e invers.

SPERANȚA ARDELEAN, Ploiești : „Deși nu se putea plînge de lipsa admiratorilor, Antonia se simțea singură. De fapt, chiar era, deși avea o familie. Detesta bărbații, deși își dorea, ca orice femeie, o dragoste mare. Trecuse numai cu patru ani peste adorabila vîrstă de treizeci și nu era în asentimentul adepților de aventuri ușoare. Era ca o perlă veritabilă, într-o lume de perle false, în comparație cu majoritatea femeilor din timpul în care trăia..." Și un dialog : „— Trebuia să refuzați garoafa, doamnă ! Sînt destule înăuntru, spuse ironic. — Stimată doamnă, replică Antonia, a refuza o floare nu este numai un gest nepoliticos, ci și unul de distrugere a unor sentimente nobile, din partea celor ce le oferă". Iată ceea ce se cheamă, în cel mai fericit caz, stil politicos, „fin de siècle". Ceea ce rămîne uimitor este faptul că, după „o activitate de 6 ani într-un cenaclu", d-voastră scrieți așa, cu seriozitate, fără pic de umor. De ce ?

MIHAELA ENESCU, Pitești : Deci El pleacă în lume, părăsind-o pe EA. „De ce a plecat ?" se întreabă Ea consternată. Și tot Ea își răspunde „Era convinsă că are talent, că s-ar putea afirma ca poet, dacă nu l-ar reține această căsătorie care-i răpea libertatea, ținîndu-l departe de viața artistică. Într-un cuvînt, voia să fie liber, să decidă singur în orice împrejurare, deși susținea, paradoxal, că numai în prezența mea se simte cu adevărat un om echilibrat. Ori pe mine tocmai această libertate mă exasperează. Ce să fac cu ea ? Cum să mă împac cu ideea că sînt liberă, că pot să aleg orice drum fără să mă influențeze nimeni că, în sfîrșit, pot să depind numai de mine. E foarte greu, dacă nu chiar imposibil să depinzi numai de tine, să nu știi ce să faci cu gîndurile tale, cu timpul ce-ți aparține, cu libertatea ta". Aparent ați avea dreptate, dar, în fond, totul este greșit. Încercați altfel, mai aproape de ce este literatura, proza și mai departe de jurnalistică. Dacă reușiți, trimiteți. Dacă nu...

TITI T., Cilnic, Caraș-Severin : „Oră tîrzie", este monologul unui soț a cărui soție este plecată din oraș, la o convocare. Pînă spre sfîrșit aceasta nu se știe, iar noi, naivii, credem că e vorba de o tragică despărțire. Poanta, deci... e de o sfîntă naivitate, la fel ca și următorul raționament : „Deoarece nu vreau să-mi aleg nici un pseudonim, dar cum nu știu nici ce impresie v-ar produce rîndurile de mai sus, mă semnez cu prenumele și inițiala numelui". Trimiteți altceva, cu numele dumneavoastră întreg, însoțit eventual și de cîteva date personale.

IOAN LUCICI, Caransebeș : „Acestea fiind zise, astea fiind (pe jumătate făcute), nu mă amăgesc cu cele cîteva poeme publicate prin diferite reviste, nu mă consider genial în fața prietenilor și zău că, dacă n-aș simți din cînd în cînd nevoia să scriu, m-aș apuca de traforaj sau de colecționat cutii de chibrituri sau cine știe de ce alte bazaconii". Părerea noastră este să continuați să scrieți, pentru că talent există. Rămîne însă să vă limpeziți stilul, să comunicați cu mai puține complicații și pudori inutile ceea ce doriți și să credeți mai mult în ceea ce faceți. Fără credință nu puteți depăși un anume amatorism, un fel de a vă pierde timpul și fără să colecționați cutii de chibrituri.

GELU MUREȘANU, Igriș, Timiș : În general nu citim fragmente (capitole ?) de roman. De ce, nu mai e nevoie s-o spunem acum, am spus-o altădată. Cînd aceste fragmente mai sînt și nebătute la mașină, ne e și mai peste mînă, nefiind grafologi. Și să mai știți că, tot în general, cîteva pagini pot fi bătute la mașină, doar obrazul subțire cu cheltuială se ține. Deci... nu avem nici o părere, deocamdată, trimiteți ceva pe măsura rubricii, în limita spațiului revistei.

Iulian Neacșu

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLVIII)

Pasivul istoriei

„**R**omânia valorează miliarde" — spunea diplomatul austro-ungar **Ottokar Czernin** în perioada neutralității noastre din primul război mondial, insistînd asupra nevoii imperioase a Puterilor Centrale de a capta această țară de partea lor și de a-i fructifica bogățiile. N-am să insist asupra acelei perioade, cu atît mai mult cu cît pregătesc, pentru un almanah, un amplu documentar consacrat jefuirii sistematice a României în timpul celor doi ani de ocupație. Ceea ce intenționez în episodul de față este creionarea, în cîteva date statistice, a ceea ce mi-aș îngădui să numesc **„pasivul istoriei"** românești. E vorba, prin urmare, despre vlăguirea barbară a acestei țări de către administrațiile străine, timp de peste două milenii. Subiectul este palpitant și cred că, așa după cum ne-am priceput în ultimii 20 de ani să dăm la lumină cele mai complexe probleme de istorie națională și europeană, se impune ca un colectiv serios de specialiști să alcătuiască un studiu masiv, bine documentat, asupra uriașelor bogății de care a fost furată România în decursul existenței sale. Nu se mai poate face nimic pentru recuperarea acestor comori, desigur, dar marele public trebuie să știe tot ceea ce a pătimit această țară.

Adevărul este că teritoriul carpato-danubiano-pontic a fost dăruit de la natură nu numai cu cele mai variate forme de relief și cu o climă favorabilă abundenței de faună și vegetație, ci și cu un sol și un subsol extraordinar de bogate. Numai Roma antică a văduvit acest teritoriu, după calculele unor specialiști străini, de cca. 165 000 kg de aur. Asta, ca să nu mai vorbim despre celelalte valori, minerale, vegetale și animale, despre zecile de mii de sclavi, despre materialele de construcție, etc. Au mai fost apoi valurile migratoare, au mai fost trupele Bizanțului, au mai fost podghiazurile de pradă ale năvălitorilor despre care nu mai sînt evidențe. La 1330 un Basarab I întemeietorul era dispus, pentru a avea bună pace, să plătească nu mai puțin de 7 tone de argint curat regelui Carol Robert de Anjou ; trufia proverbială a acestuia din urmă, ca și lăcomia sa, au făcut ca ungurii să nu se mulțumească doar cu atît iar deznodămîntul de la Posada le-a fost fatal. De la începutul anilor 1400 intrăm în faza tributurilor către Înalta Poartă și, mai apoi, pe firul istoriei în sus, intrăm sub incidența altor două imperii rapace, austriac și țarist. În studiul său **„Românii în viltoarea vitregiilor istoriei"**, publicat în „Anale de istorie" nr. 3/1978, conf. univ. dr. **Mircea Mușat** face o zguduitoare trecere în revistă a bogățiilor de care a fost privată țara noastră. Iată, pe scurt, datele principale ale acestei statistici. În perioada 1415—1858 Muntenia a plătit tribut Imperiului otoman 214 194 kg aur. În perioada 1456—1858, Moldova a plătit tribut aceluiași imperiu 104 338 kg aur. În timpul scurtei dominații de către otomani Transilvania le-a plătit 8 097 kg aur. Între Unirea Principatelor și Războiul de Independență (1859—1877) România a mai achitat Porții 14 392 kg aur. În total, cele trei provincii istorice românești au întreținut haznalele Imperiului otoman cu peste 1 miliard lei aur, echivalînd cu 341 021 kg aur. Imperiul habsburgic s-a dovedit a fi și mai lacom, nu degeaba scria **Karl Marx despre** „jugul de lemn" turcesc și „jugul de fier" austriac. În perioada 1687—1918, Casa de Austria a smuls Transilvaniei, Banatului, Olteniei și Bucovinei, prin diferite căi și mijloace, suma de aproape 5 miliarde lei aur, ceea ce echivalează cu 857 500 kg aur. Imperiul țarist a fost tot atît de „harnic" și „inventiv" în a stoarce bogățiile Moldovei și Munteniei : în răstimpul 1789—1854 acestea s-au ridicat la valoarea de 200 milioane lei aur, ceea ce echivala cu 64 516 kg aur.

Este lesne de înțeles că valorile care au părăsit teritoriul țării au fost cu mult mai mari și dacă ar fi să ne gîndim numai la bunurile furate gospodăriilor și comunităților românești (care n-au mai fost evidențiate vreodată) ne-am face o idee despre proporțiile jafului crîncen suportat de bietul popor aflat, vorba cronicarului, **„în calea tuturor răutăților"**.

Să mai zăbovim puțin asupra pagubelor înregistrate în timpul primului război mondial : în vreme ce suprafața a trei sferturi din țară era jefuită metodic de trupele de ocupație germano-austro-ungaro-bulgaro-turce, teritoriul liber al Moldovei trebuia să asigure hrana a cca. 1 milion de soldați din armata rusă aliată. Să mai vorbim despre incendierea de către englezi a zonelor petrolifere ale țării, pentru a nu cădea în mîna germanilor, să mai vorbim despre recuperarea unor sonde de către aceștia din urmă și pomparea masivă a petrolului către Germania, să mai vorbim despre milioanele de tone de cereale și de capete de vite care salvau atunci de la dezastru țările Puterilor Centrale, dar aceasta ducea la înfometarea României ?

Specialiștii apreciază că pagubele cauzate statului român și populației civile în timpul celei dintîi mari conflagrații mondiale se ridică la peste 31 miliarde lei aur, ceea ce echivalează cu 700 miliarde lei actuali. În perioada interbelică, profiturile capitalului străin care împînziseră România au ajuns la valori care echivalează cu aproape 200 miliarde lei actuali. Și a venit gigantica pagubă produsă de cel de-al doilea război mondial. Revenind la studiul istoricului **Mircea Mușat** voi reproduce, în concluzie, cifra valorii totale a exploatării străine exercitate pe spinarea poporului român în peste 5 veacuri : peste 340 miliarde lei aur, ceea ce echivalează cu cca. 14 000 tone aur sau 1 400 vagoane de aur.

Vă imaginați oare, cu ochii minții, acest tren fabulos defilînd pe ecranul încăpător al istoriei ? Vă dați seama ce ajtuor extraordinar am avea astăzi dacă din acest tren (ale cărui vagoane, puse cap la cap, ar acoperi în liniște distanța București—Ploiești) am beneficia nu de valorile integrale, ci măcar de a zecea parte ?

Viziunea este pe cît de fantastică, pe atît de tragică. Să fim bine înțeleși : nu facem imputări nimănui, cruzimea unui destin istoric ne-a făcut să trăim cele mai cumplite barbarii, situația e revolută și ceasul istoriei nu mai poate fi dat înapoi — dar libertatea gîndului nu ne-o poate lua nimeni și trebuie uneori să cugetăm la acest nemilos **„pasiv al istoriei"**, pentru a vedea de unde am plecat și unde am ajuns. Înclin să cred că, raportat la suprafața teritoriului, România a fost cea mai jefuită țară din lume. Să se gîndească doar la aceste 1 400 vagoane de aur toți acei detractori care ne judecă astăzi — și dacă vor mai fi avînd o urmă de rușine, și dacă vor mai fi avînd o urmă de obraz, și dacă vor mai fi avînd o urmă de cinste atunci să recunoască faptul că este înfiorător de greu să pleci la drum cu un astfel de handicap, să reclădești o țară din ruine, să pui temeliile unei civilizații înfloritoare deasupra craterelor abisale ale acestor jafuri. Norocul nostru (care, în fond, a însemnat o luptă și o rezistență pe cît de eroică, pe atît de înțeleaptă) a fost acela că a fost salvată ființa statală și că suflarea românească s-a perpetuat din generație în generație. Munca îndîrjită a milioanelor de români a făcut ca această țară să supraviețuiască tuturor urgiilor și să ajungă astăzi, la ceasul adevărurilor supreme, să tragă linie sub tot ceea ce a fost, începînd o viață nouă. Iar această viață înseamnă Independență și Demnitate, înseamnă puterea de a închide rezervoarele țării care gîlgîiau în afară, pentru a edifica, în sfîrșit, o civilizație cu adevărat românească.

Iată numai cîteva dintre motivele pentru care, personal, ca scriitor al acestei țări, iubesc desprimăvărarea săvîrșită o dată cu istoricul **Congres al IX-lea al Partidului.**

Corneliu Vadim Tudor

Dialectica realului

Urmare din pag. 1

voltarea literaturii și filosofiei în veacul nostru. Față de creația înaintașilor, poziția nouă este aceea de apărare și dezvoltare, iar nu de respingere. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a exprimat clar această poziție astfel: „Operele de înaltă valoare făurite de înaintași sunt așezate la loc de cinste în patrimoniul României noi. Partidul nostru, societatea socialistă cultivă respectul față de tradițiile culturale înaintate și, totodată, dorința creatorilor de a-l dezvolta, de a-l depăși".

Omul nou pe care-l făurește cultura socialistă de pe pozițiile ideologice ale P.C.R. este în primul rînd un luptător care luptă împreună cu poporul și pentru popor la construcția societății socialiste multilateral dezvoltate. El răsfrînge activ nodul contradicțiilor și, devansîndu-le prin concepte adecvate, le soluționează în practica revoluționară.

Nu din concepte, oricît de adevărate ar fi acestea, își poate trage substanța arta socialistă, ci din realitatea națională, din devenirea ei contradictorie și din mișcarea contradicțiilor ei înnoitoare.

Angajarea intelectualității

Urmare din pag. 1

C. Rădulescu Motru, Petre Andrei, Ionel Teodoreanu, Ion Jalea și alți oameni de cultură au adoptat atitudini antifasciste și au propagat activ ideea necesității luptei hotărîte împotriva a tot ce era fascist, reacționar în domeniul vieții politice și culturale a țării : „Astfel aderarea intelectualilor la Frontul popular — scria ziarul democrat «Cuvîntul liber» în numărul din 7 septembrie 1935 — apare ca o necesitate și a lor, un comandament al conștiinței, al spiritului liber și democratizant".

Intelectuali români de prestigiu au abordat în activitatea lor publică, oral și în presă, aspectele ideologice pe care le comporta lupta împotriva fascismului. Combaterea teoriilor spațiului vital, a ideii de rasă și a altor galimatii hitleriste a constituit o preocupare neîntreruptă a intelectualilor antifasciști, care se ridicau în numele civilizației, al umanismului în apărarea păcii, a libertății popoarelor, a salvării patrimoniului cultural al omenirii creat de-a lungul istoriei.

Un alt grup de probleme îl constituia atitudinea lor potrivnică ascensiunii dictaturii fasciste în România. Nu a existat domeniu mai important de manifestare a primejdiei fasciste interne, în special din partea Gărzii de fier, organizație teroristă și agentură a Germaniei naziste în România, în care intelectualii patrioți din România să nu adopte atitudine fermă. Prezența a numeroși intelectuali pe arena confruntării politice, pentru demascarea ideologiei mistice, retrograde și în contrasens cu cerințele obiective ale progresului social, pe care o promovau organizațiile fasciste, dezvăluirea primejdiei captării unor categorii sociale prin lozinci demagogice și diversioniste a constituit un prețios aport nu numai la împiedicarea răspîndirii teoriilor fasciste în România, dar și la împiedicarea practică a ascensiunii organizațiilor fasciste spre acapararea puterii politice.

O vie și rodnică activitate au depus intelectualii democrați, antifasciști din țara noastră pe linia apărării integrității fruntariilor strămoșești, a independenței și suveranității naționale a patriei. Tot ce a avut mai bun, mai nobil și mai conștient intelectualitatea românească în epoca de ascendență a pericolului fascist, după acapararea puterii policite de către naziști în Germania (ianuarie 1933) s-a raliat chemărilor înflăcărate ale partidului comunist în apărarea, cu orice sacrificiu, a independenței și integrității teritoriale a patriei.

Sînt numeroase mărturiile care subliniază atenția deosebită cu care intelectualii patrioți din România au urmărit și au demascat manevrele diplomatice sau pregătirile militare ale statelor fasciste, amplificînd astfel efectele propagandei antifasciste pe care o desfășura Partidul Comunist Român. Este edificatoare, în această privință, atitudinea marelui istoric și patriot român Nicolae Iorga, care a desfășurat, prin presă, conferințe publice sau radio-difuzate, o vie și susținută activitate antifascistă, condamnînd cu competența cunoscătorului de trecut politica agresivă promovată pe plan internațional de statele fasciste și avertizînd asupra pericolelor care rezultau din această politică pentru integritatea teritorială și independența națională a poporului român.

„Ceea ce era de așteptat s-a produs, scria de pildă Nicolae Iorga, în ziarul „Timpul" din 23 mai 1938, referindu-se la urmările periculoase ale ocupării Austriei de către Germania hitleristă (martie 1938). Eu însă îmi fac datoria cunoscătorului de trecut și înțelegătorului psihologiilor naționale, pentru a spune, încă o dată : Ferește-te popor al meu, căci mari primejdii ți se pregătesc".

„DINCOLO DE 1940 VA VENI ÎMPLINIREA DREPTĂȚII..."

După dezlănțuirea de către hitleriști, la 1 septembrie 1939, a celui de al doilea război mondial, în fața evenimentelor ce se derulau dramatic, Nicolae Iorga se făcea din nou ecoul voinței poporului român de a-și apăra cu orice sacrificiu glia strămoșească. „Reapare în forma cea mai crudă, vechea teorie că statele mici n-au dreptul la independență, că ele cad în «spații vitale» și se pot mărgini pe hartă ca să se știe în al cărui din statele mari trebuie să cadă... — scria marele patriot român în „Neamul românesc", la 9 septembrie 1939. Dar, după biruința principiului național, statele cît de mici, sînt națiuni. Iar națiunile sînt o formă organică a umanității. Nici o metodă nu le poate nimici, cum ele nu sînt rezultate din exercițiul nici unei metode. Ele sînt „născute", iar nu „făcute".

Un moment de puternică afirmare a sentimentelor antifasciste și patriotice ale intelectualilor din România l-a constituit Dictatul fascist de la Viena din vara anului 1940, prin care Hitler și Mussolini rupeau din trupul țării, în favoarea Ungariei horthiste, o bună parte din teritoriul național.

„De mii de ani milioane și milioane de români au asudat muncind, au sîngerat luptînd și au murit amestecîndu-și țărîna pretutindeni în pămîntul străvechi, încît toate văile și dealurile și toți munții sînt îmbibați cu sîngele românesc, iar pașii trecătorului calcă numai pe pămînt amestecat cu pulbere de trupuri omenești — scria romancierul Liviu Rebreanu în revista „Familia" din 1 ianuarie 1941. Dincolo de 1940 va veni împlinirea dreptății. Credem în Transilvania românească eternă și nedespărțită".

Un articol de înălțător patriotism a publicat în ziarul „Universul" poetul Emil Isac. Iar între alte mari personalități ale vieții culturale a românilor care s-au angajat efectiv în frontul propagandistic subordonat necesității refacerii integrității teritoriale a patriei a fost poetul și filozoful ardelean Lucian Blaga. În expunerea de motive la apariția primului număr (ianuarie 1942) al revistei intitulate „Curțile dorului" acesta scria următoarele : „Pînă ieri am fost o țară mare din punct de vedere etnic și geografic, azi sîntem o țară mult mai mică. Totuși ni s-a dat să trăim douăzeci de ani în orizontul unei țări largi, aproape împărătești. Acest orizont care de pe pămînt s-a retras în inima noastră, îl purtăm cu noi, închis în noi, ca orizont viu și neuitat, pe care nici o măsură omenească nu-l va putea revizui... Cu acest orizont în inimă o putem lua spre viitor".

În anii grei ai regimului de dictatură militară fascistă, intelectualitatea progresistă din România s-a găsit din nou pe aceleași coordonate de activitate politică cu celelalte forțe sociale patriotice ale națiunii și, în primul rînd, cu partidul comunist, organizatorul și conducătorul mișcării de rezistență antifascistă. Ei au opus rezistență activă tendințelor de introducere în școli, universități, în general în viața culturală a țării, a ideologiei fasciste, străină tradițiilor umanitare și democratice ale poporului român, au cultivat în rîndul maselor populare dragostea de țară și de neam, au popularizat patriotismul fierbinte ale strămoșilor, care nu s-au lăsat niciodată îngenuncheați și au știut, în condiții istorice deosebit de vitrege, să găsească întotdeauna căile cele mai potrivite pentru apărarea libertății, unității și independenței patriei. Rămîn semnificative, din acest punct de vedere, încadrarea unui număr însemnat de intelectuali în Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotică și în alte organizații de masă revoluționare care au activat în acești ani sub conducerea partidului comunist, intervențiile și protestele lor colective împotriva împingerii poporului român la agresiunea hitleristă antisovietică. În această privință, deosebit de concludent este cunoscutul memoriu din primăvara anului 1944, prin care 69 de oameni de știință, membri ai Academiei Române și profesori universitari — C.I. Parhon, Radu Cernătescu, Mihail Ralea, Dr. Bagdazar, Dr. Nicolae Lupu, Alexandru Rosetti, Gheorghe Nicolau, Șerban Țițeica, Constantin Daicoviciu, Andrei Oțetea, și alții cereau mareșalului Antonescu, în numele salvării ființei naționale a poporului român, degajarea României din cîrdășia cu Reichul nazist.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a găsit intelectualitatea patriotică a României alături de întregul popor — gata de a răspunde misiunii sale în societate. Sub conducerea partidului comunist, intelectualii s-au angajat plenar în fluxul marilor prefaceri determinate de revoluție.

Olimpiu Matichescu

Un drept al popoarelor

Urmare din pag. 1

buției în egală măsură — îndelungul proces de cristalizare a normelor de conduită a oamenilor în calitatea lor de cetățeni ai lumii. Într-o însemnată parte a lucrării, intitulată sugestiv „de la dreptul războiului la dreptul păcii", ne sînt prezentate în capitolul „dreptul războiului", sensurile definitorii și caracterul războaielor (nedrepte, îndreptățite și preventive), ansamblul regulilor de drept privind declanșarea acestuia, armistițiul și încetarea stării de război, precum și normele referitoare la războiul terestru, maritim, aerian, și la folosirea spațiului cosmic în scopuri pașnice. Este relevată apoi direcția din ce în ce mai semnificativă în ordinea de drept internațională, instituită după terminarea primei conflagrații mondiale, de interzicere a războiului ca mijloc de soluționare a diferendelor internaționale. În contextul acestei linii de acțiune elaborarea și adoptarea Pactului Societății Națiunilor, după încheierea primului război mondial, este consemnată ca o etapă esențială în direcția punerii războiului de agresiune în afara legii. Adoptarea acestuia a avut loc la 15—28 iunie 1919 la Versailles, dată după care, la Paris la 27 august 1928, se încheie „Tratatul general de renunțare la război ca instrument al politicii naționale" (cunoscut sub numele de Briand-Kellog) considerat de autor ca cel mai important moment din evoluția dreptului internațional în direcția constituirii dreptului păcii.

În capitolul-cheie al lucrării, intitulat „Dreptul păcii, se arată că pacea nu trebuie a fi considerată ca o stare de drept rezultată în urma încheierii războiului, și nici ca una caracterizată prin absența războiului, ci ca o stare structurală a relațiilor internaționale.

Cerințele existenței unui drept al păcii sînt în opinia autorului : obligativitatea promovării unor raporturi de bunăvoință mutuală ; necesitatea unei organizări internaționale avînd ca finalitate domnia păcii ; egalitatea tuturor tărilor ; coexistența statelor cu sisteme diferite ; obligativitatea rezolvării prin tratative a problemelor litigioase și ca o încoronare a tuturor — acordul de voință al statelor în vederea instituirii unui ansamblu de norme juridice, dotate cu garanții, în vederea aplicării normelor și principiilor convenite.

Întregul proces de evoluție de la **jus belli ac pacis** (definit astfel de H. Grotius) și pînă la constituirea dezirabilului și inevitabilului (pînă la urmă) drept al păcii, cu toate fazele sale : obligația de a nu recurge la război (pactul Ligii Națiunilor) ; interzicerea războiului de agresiune în relațiile interstatale (pactul Briand-Kellog) ; declararea agresiunii drept crimă împotriva păcii și cea mai gravă crimă internațională (Statutul tribunalelor militare de la Nürnberg și Tokio) ; afirmarea sub formă de norme de drept pozitiv a principiilor coexistenței pașnice și colaborării dintre state (Carta O.N.U.) este explicat științific și nu ca o autoevoluție autonomă a dreptului. Procesul de cristalizare a dreptului păcii fiind raportat permanent la evoluția structurilor și a relațiilor economice, politico-ideologice și la aceea a raportului între diferitele forțe sociale ; la legitățile ce guvernează procesele sociale din trecut și din contemporaneitate, autorul a pus încă o dată în valoare concepția științifică a configurării dreptului de către factorii sociali-economici.

Relevînd că nu numai dreptul intern are rădăcinile în relațiile sociale, ci și dreptul interstatal (avînd același fundament ontologic), autorul a adus o contribuție esențială, de pe pozițiile socialismului științific și materialismului dialectic, erudită și pasională în același timp, la prezentarea unui drept care se naște — cu toate dificultățile inerente — sub ochii noștri.

„Dreptul păcii" se prezintă astfel ca un element constitutiv — ca un pilon important — al unei noi științe : știința păcii, prefigurată în următoarele cuvinte la începutul lunii mai 1929 de către N. Titulescu în celebra sa conferință „Dinamica păcii" rostită în Reichstag : „Politica îmi apare ca o coordonare a științelor existente, din care va trebui să izvorască o știință nouă : știința păcii".

Geologie și antropologie românească

Urmare din pag. 1

Înainte de toate e, așadar, timpul absolut, și manifestat în orb prin preschimbări perceptibile la dimensiune de eră ; el este inteligibil pentru om „în virginitatea lui de izvor". Această geologie, orînduită după legi care nu sînt ale rațiunii, îndreaptă mai apoi totul, de la climateric și pînă la distribuția formelor vii, într-un regim care nu e previzibil ; din punctul de vedere al geologiei, istoria este o lucrare de puteri iraționale. Cînd apar oamenii și se statornicesc pe locuri care-i ajută să-și dezvolte instinctele conservației, geologia începe a determina antropologicul și o istorie a omului trebuie socotită, astfel, o însumare de relicve a căror prezență în obiectiv indică stratificații de spiritualitate. În perspectiva geologică se lasă dusă, absorbindu-se, istoria umană : „Vara însă, cînd fluviul scade, cînd e secetă, ies din albie marii bolovani. Și mai la vale se văd picioarele unui pod aruncat peste fluviu de Constantin cel Mare iar și mai la vale, la fund, încremenite în mîl, s-ar afla niște monoxile, bărci arhaice scobite cu topoare de bronz, dintr-un singur trunchi de copac, rămășițele unui pod de nave întins de Darius, în era veche, de la un mal la altul. Încă și mai la vale, spre Deltă, nu se mai vede nimic... Istoria umană dispare". De pretutindeni, lumea unde viețuiesc oameni e cuprinsă de legi pe care nu le cunoaște și cînd omul ajunge la cunoașterea, prin repetiție, a unor legități care țin de geologie, el nu face decît să verifice, în relativitatea de evenimente, implacabilul unei rînduieli care ascultă de cosmic. Pentru români, geologicul ar însemna fatalitatea unui punct vital de cuprindere a Lumii Vechi : „O situație asemănătoare — zice Paul Anghel, prin intermediul unei „scrisori" a japonezului Nigata — de răspîntie între continente o are Caucazul. O altă răspîntie între continente este Egiptul. Cele trei puncte compun, de altfel, un triunghi care decide asupra stăpînirii Mediteranei ca nucleu al lumii, după geografia lui Ptolemeu [...] Cine vrea să ocupe lumea veche, cuprinsă în elipsa Mediteranei, trebuie să stăpînească simultan Carpații, Caucazul și Egiptul".

Sînt convocate aici toate elementele care pot să determine istoricește un popor, începînd de la geografie (de unde ies și stabilitatea evenimentelor repetabile, ca și iraționalul sustras sforțărilor de a supune lumea la legități). „Cutremurul" e un concentrat de istorie repetabilă și de hazard. El înfățișează situația unui popor care a cîștigat un război, de unde ar rezulta independența, și care nu e chemat, cu toate acestea, la încheierea tratatelor de pace. Acest fapt, alăturat feluritelor tutele care stăteau pe deasupra voinței naționale, cade, pentru români, sub regimul ideii de repetiție și o comparație de momente istorice, aplicată cronologic în jos și în sus, confirmă fatalitatea acestei poziții unde istoria pătrunde atît cît să informeze pe localnici de hotărîri pe care ei le află numai în clipa definitivului. Istoria politică stă sub dominația geografiei și din repetabilitatea aceasta canonică scapă numai incidentul și negația. Ori de cîte ori istoria cuprinsă în anale s-a făcut ca și cum la Dunărea de Jos ar fi fost pustiu, răspunsul venit de acolo a pătruns adînc în categoriile negației. O istorie scrisă despre români (dar fără români) la Berlin și la San Stephano este o istorie vinovată, înaintea căreia e de pus numai retragerea într-o istorie proprie, deosebită și de supunere și străină, de asemenea, și de voluntarismul orb. Ceea ce Lucian Blaga denumise, cu un termen imprecis, „boicot al istoriei", e aci interpretat, într-o perspectivă care e a lui Eminescu (și determinată strict de moment) în felul unei negațiuni în absolut. Această „maladie a Vedetei de noapte", cum îi zice prozatorul, adică a cercetașului de război, e o „speță de spaimă" înțeleasă de romancier ca o reacție în extrem. Chiar și etnografia ar cuprinde acest îndemn către universul negativ : „Descîntecul punea în vedere o imposibilitate, definind și mai clar poziția românilor, nevoiți să mănînce «fără gură» din răul care-i înconjura sau să iasă deasupra valurilor «fără miini». Aici era absurdul, iar în asemenea condiții formula lui Brătianu — «Prin noi înșine» — părea demagogie pură. Cum să exiști fără turci, fără ruși, fără nemți, francuji, englezi, cînd misia însăși a României era să fie ceea ce ea însăși nu putea fi, — «Belgia Orientului» — cum nici Bucureștii nu izbuteau să fie ceea ce li se destinase a fi : «Micul Paris» !" E un extract de teorie a istoriei a românilor, așezat de prozator acolo unde îi era locul, adică pe o pînză unde răscolirea lumilor e înregistrată în punctul ei cel mai acut. El a venit aici și cu o soluție, înțelegînd că a păstra, într-o istorie scrisă întotdeauna de către alții puterile unei comunități nu e de imaginat atunci cînd opțiunile ajung pînă la negativ. Cînd Cerchez desface scrisoarea pe care i-o lăsase „Vedeta de noapte" (acel misterios ins, de psihologie cioraniană) el înțelege deodată spaimele care îl primejduiseră și pe el (și pe care le împrăștiase) ; între istoria universalistă și negația istoriei prozatorul ajunge la **ideea „istoriei mărunte"**. În vreme ce Congresul de pace produce hemoragii de cartografie, un ofițer de manutanță, român, pune gospodărește murături pentru la iarnă.

Rost de primăvară

Urmare din pag. 1

nizării și producției agricole, creșterea puternică a producției și transformarea a însuși modului de gîndire, de viață și de muncă al tuturor oamenilor muncii din agricultură, al întregii țărănimi."

Însuflețiți deopotrivă de îndemnul președintelui țării și de exemplara sa atitudine față de muncă, este neîndoielnic că, în adevăr, anul 1986 va fi un an hotărîtor pentru creșterea puternică a producției agricole.

Vestitori ai primăverii, vestitori — printr-un amplu program științific de dezvoltare — ai bucatelor noastre de mîine, sîntem deopotrivă cîrmuitorii și făptașii zilei de azi, vestitorii propriei vrednicii, ai bunăstării noastre și a pruncilor noștri.

Cînd vor trece, cocorii se vor nedumeri, controlîndu-și ceasurile, cum de au întîrziat.

Ne vestim ziua de mîine muncind-o cu rost pe cea de azi, întru cea mai curată și pașnică dorință de mai bine pentru țara noastră, pentru întreaga lume.

CUMPĂNĂ

Oarba

Doar întunericul bolborosea la cotul
nopții
cînd el fugea spre rîu sunînd din toate
trupurile.
Și rîul îl încolăcea de pe mal cu brațul
vecinei
pe care sînii crescuseră unul lîngă altul,
sînii numeroși, înalți, tropotitori.
Îi săruta cu buze fulgerate.
Imenși, și el și ea erau trăzniți pe
cîmpuri.
Dar se-auzea un strigăt prin grădini
întunecate :
"E-al meu" și toate femeile se retrăgeau
din el, dînd drumul lui. Se ridica.
În jur se prăbușeau avalanșe de greieri
iar el mergea-ntr-acolo apucat.
Sclipea răzorul alb alunecînd
pe apele ce colindau prin aer
iar Oarba îl înfășura
în trupul ei asurzitor.

George Alboiu

Drum la Iași

Urmare din pag. 1

bătorit în contextul ceasului istoric literar, față de care își asumase lucrarea. Apoi Iașii au ctitorit și mărturisit în piatră. Noi veniți din legi altele de peste munți, ce ne opreau să ridicăm ctitorii din altceva decît lemnul porților noastre devenite turle, aici dam de obrazul ferm al Trei Ierarhilor unde sub lespede de marmură s-au putut întoarce de oriunde soarta le-a hotărît sfîrșitul, acasă : Vasile Lupu de la Constantinopol, Dimitrie Cantemir de la Moscova, Alexandru Ioan Cuza de la Heidelberg.

De-ar fi fost cu putință o piatră-necropolă în Transilvania, așa cum o așezase Mihai Viteazu n-ar fi risipite atîtea dintre osemintele Școlii Ardelene pînă astăzi pe meleag străin, zguduitoarele cuvinte că nu există înviere fără pămîntul patriei, aparținînd unuia dintre ei, lui Inochentie Micu-Klein.

Ultima toamnă a lui Avram Iancu

Urmare din pag. a 5-a

prietenos. Cei doi se îmbrățișează. Iancu i-l prezintă tatălui său :

— Uite tată, el este **Ilarian Pop, Papiu** cum îl alintăm noi.

Între timp ușa masivă se deschide scîrțîind și în pătratul luminos apare silueta unui călugăr îmbrăcat în straie canonice. **Iancu** își ia rămas bun de la tatăl său.

— Drum bun, tată și pe curînd acasă.

— Rămîi cu bine, **Avrame** și (după o clipă de ezitare), să ai grijă de tine și să auzim numai de bine. Poarta grea și întunecată se închide în urma celor doi tineri scîrțîind.

15

Interiorul liceului. Curte pătrată ocrotită de castani bătrîni, boschete, tufe de flori și trandafiri, bănci răspîndite de-a lungul aleelor.

În ciuda vegetației și a păsărilor care își trimit trilurile în văzduh un aer ciudat de austeritate cazonă, sau mai degrabă monahală stăpînește grădina, poate și din pricina zidurilor care o înconjoară din trei părți. Papiu și Avram Iancu ies să se plimbe în grădină după ce un călugăr cu aer smerit, stînd într-un fel de gheretă la intrare, le notează numele într-un catastif. Tinerii găsesc locul lor preferat : un chioșc de lemn cu bănci pe margini, înconjurat de trandafiri cățărători. Se așează și se privesc cu prietenie.

— Cum a fost acasă, **Avrame ?**

— Cum să fie ? Ca acasă. Mîncare bună, dar și muncă. Am fost și cu tata de cîteva ori la pădure. Greu, frate, greu o mai duce iobagul. Muncește de dimineața pînă seara cu sabia-n coastă și cînd vrea și el o bucată de lemn e legat și bătut. Dreptu-i asta ?

— Nu-i drept. Uite, tocmai despre asta am scris în foaia noastră. Nu știu dacă ai văzut ultimul număr ?

Iancu face un semn negativ. Papiu Ilarian scoate din buzunarul vestonului un ziar nu prea mare purtînd titlul : **„Zorile pentru minte și literatură".** Îl arată lui Avram Iancu, apoi începe să citească un pasaj :

„Așa cum arătam și cu altă ocaziune, în întreaga Europă bate un vînt de libertate. Și ce altceva mai scump ne este nouă decît libertatea, egalitatea între nații și viață omenească pentru bietul iobag...".

Avram Iancu ascultă cu atenție...

„căci de ce pe spatele iobagului să stea și muncile și dările și toate necazurile și el de nici una să nu aibe nici drepturi, nici libertate nici nimic ? De aceea zicem și credem iobăgia este pentru națiuni cea mai mare povară și rușine...".

— E bine spus! conchide Iancu. Numai că trebuia scris acolo ceva și de **iobagul român** și de **națiunea română.** Nu-i drept ca în Transilvania să fie considerate numai trei nații mai importante. De ce numai ungurii, de ce numai secuii, de ce numai sașii ? Dar **românii** unde-s? Și unii și alții, tot iobagi sînt. Asa că dacă sînt egali, să avem dreptul de-a fi pomeniți cu cei egali.

— Ai dreptate, nu te aprinde. Dar, uite, dacă foaia asta e scrisă și scoasă de o societate academică românească înseamnă că există și **o nație română** în numele căreia noi vorbim și luptăm. Nu ?

— **Există,** cum să nu! **Nația română** există și va exista cît va străluci soarele. Numai că eu aș vrea să fie mai des pomenit numele **iobagului român** și durerile lui. Durerile moților mei care scot aurul și-l spală și-l mîngîie și nici un fir nu-i al lor... Aurul munților mei.

m a p a m o n d

Panorama cotidianului şi sinteza istorică

Istoriografia franceză îşi face simţită prezenţa în climatul nostru cultural prin traducerea în limba română a primului volum intitulat „Structurile cotidianului : posibilul şi imposibilul“ din masiva lucrare „Civilizaţie materială, economie şi capitalism între secolele XV-XVIII“, datorată lui Fernand Braudel şi publicată, în colecţia **Biblioteca de artă** a Editurii **Meridiane** (Bucureşti, 1984) — traducere şi postfaţă Adrian Riza — la numai cinci ani de la apariţia originalului, ceea ce reprezintă un caz aproape ieşit din comun de „sincronie“.

Chiar dacă lucrarea ar putea să prezinte anumite rezerve din punct de vedere ideologic, meritele actului cultural întreprins de tălmăcitorul ei, Adrian Riza, rămîn intacte şi incontestabile, mai ales că, în atît de necesara sa postfaţă, el întreprinde un rafinat si cuviincios (fată de venerabilul autor care la data apariţiei primului volum din versiunea românească mai era încă în viată) comentariu situativ al lucrării.

Reprezentativă pentru şcoala franceză a „noii istorii“, activitatea lui Fernand Braudel (1902—1985) se identifică — în ultimele cinci decenii — cu realizările acestei mişcări intelectuale, care şi-a propus, imediat după primul război mondial, în atmosfera protestatară a „generaţiei pierdute“, să rupă cu tradiţiile unei istoriografii ce reducea obiectul de cercetare al disciplinei doar la diacronia relaţiilor politico-diplomatice şi la teoretizarea abuzivă a faptului istoric. Ea se hotăra, în spiritul acestei cotituri, să militeze pentru o „istorie a oamenilor“, pentru o „istorie totală“, care să nu neglijeze nici un aspect existenţial şi să coboreze datele observaţiei într-un tablou de interdependenţe globale. Obiectivul acestei şcoli a „noii istorii“ era să pună bazele unei antropologii complexe, unui studiu pluridisciplinar al evenimentelor umane petrecute în timp, în care să-şi găsească loc ştiinţele sociale şi economice, ştiinţele naturii sau istoria ştiinţelor, arheologia vieţii cotidiene şi domeniile respective de aplicare, într-o încercare enciclopedică de inventariere a întregului patrimoniu de date despre specia umană, colecţionate fără prejudecăţi sau inhibiţii teoretice, printr-o interpretare contextuală a surselor documentare. Efortul urmărea crearea unei discipline care să ocupe teritoriile ontologiei, dar care să nu posede finalitatea ei doctrinară.

Istoricul concepe această lucrare în mod tripartit, fiecare element constitutiv — cotidianul inconştient, studiat în actualul volum, viaţa economică, analizată în tomul al II-lea „Jocurile schimbului“, şi formele capitalismului, cărora le consacră ultimul volum intitulat „Timpul lumii“ — fiind ierarhizat după criteviticii occidentale : fără imensa cantitate de a-şi modifica formele de manifestare.

Scrierea de faţă reprezintă un triumf al arhivisticii occidentale ; fără imensa cantitate de documente şi de lucrări orientative de referinţă, realizarea ei n-ar fi putut deveni posibilă, mai ales cu puterile unui singur om. Totuşi, cele citeva mii de date, fapte diverse şi evenimente strînse aici după principiul „serierii“, cum îi place să spună lui Fernand Braudel, cu cît se îndepărtează de realitatea Franţei sau a Occidentului, înţeles ca o „Franţă extinsă“, cu atît devin mai rarefiate, mai nesigure, mai ezitante, lucrarea dovedindu-se, în ciuda afişatei intenţii de „democratizare“ a istoriei, un produs, prin forţa lucrurilor, exclusivist şi revendicîndu-se dintr-o atitudine „metropolitană“ (Ilie Bădescu). Trebuie să recunoaştem, pe de altă parte, faptul că principiile care guvernează lucrarea nu mai tind să confunde geografia Europei cu cea a lumii, nici să-i impună civilizaţia ca model unic. ci vin să propună matricea occidentală ca bază de plecare în investigarea celorlalte structuri zonale.

Imensul material faptic al volumului consacrat „structurilor cotidiene“ reconstituie viaţa materială a societăţii, în epoca cuprinsă între secolele 15 şi 18, defalcată pe arii, corespunzătoare necesităţilor elementare ale omului. Istoricul începe prin a face o evaluare demografică a epocii citate, pe continente sau zone mai „importante“, introducînd de la început numărul sau cantitatea ca principal criteriu al unui demers asupra vieţii materiale. Acelaşi procedeu este folosit şi la prezentarea resurselor cerealiere ale lumii şi a repartiţiei acestora pe zone climatice (în cap. „Pîinea cea de toate zilele“), precum şi la punerea în evidenţă a structurii alimentare a societăţilor studiate. Iar incursiunile în arhitectura şi istoria cos'umului, ca şi citeva reflecţii asupra modei, vor constitui obiectul capitolului următor, „Lucrurile de prisos şi cele obisnuite“. Încheiată reconstituirea ansamblului de bunuri nemijlocit necesare subzistenţei, istoricul francez se consacră cercetării unor sfere care influenţează în mod mediat viaţa cotidiană, atunci cînd păşeşte în domeniul tehnicii si al tehnologiei, punîndu-ne la îndemînă cronologia difuzării acestora. Odată cu savantul studiu despre monedă, autorul ne introduce în tainele politicii şi mecanismelor financiare ale epocii, a structurii schimburilor comerciale. Fernand Braudel mai adaugă la primul volum un capitol închinat dezvoltării aşezămintelor urbane, cît şi o tipologie a acestora pe diferite meridiane ale lumii, dar omite să traseze o istorie a ruralităţii şi a civilizaţiei generate de aceasta, deşi recunoaşte că 80—90 la sută din populaţia epocii era rurală.

Din toată această panoramă a cotidianului între secolele 15 şi 18, ne-am silit să izolăm cîteva puncte în care descrierea cedează locul reflecţiei, de fapt segmentele valorificabile din punct de vedere teoretic, care să dea o imagine asupra configuraţiei şi mecanismelor lucrării lui Fernand Braudel.

Deşi dificil de selectat din acest noian de date şi fapte invadante, am încercat să delimităm, dacă nu o concepţie generatoare, cel puţin o mentalitate sau o atitudine auctorială, susceptibile a dezvălui structura de adîncime a lucrării.

Conştiinţa necesităţii de a aborda istoria dintr-o perspectivă mondializată se relevă încă din studierea unor factori sau indici exogeni civilizaţiei. Autorul găseşte cu cale să semnaleze faptul cu prilejul reconstituirii condiţiilor climatice ale epocii studiate, atunci cînd observă că acestea „dau fluctuaţiilor vieţii materiale un sens suplimentar şi explică **poate** simultaneitatea lor : o coerenţă fizică a lumii şi generalizarea unei anumite istorii biologice la dimensiunile umanităţii — care ne apar astăzi ca posibile — ar da pămîntului prima lui unitate, mult înaintea marilor descoperiri, înaintea revoluţiei industriale si a întrepătrunderii economiilor.“ (t. I. part. 1, p. 43).

Istoria, susţine Braudel cu patetism, are misiunea să pătrundă si în viaţa acelor comunităţi umane ce se află în afara perimetrului civilizaţiilor, fiindcă acestea din urmă „nu sînt nici toată frumuseţea, nici toată sarea acestui pămînt al oamenilor“ (t. I. part. 1, p. 62). Acolo „se insinuiază viaţa primitivă şi mari întinderi sună a gol“, acolo subzistă „acele **Randvölker** ale lui Friedrich Ratzel (creatorul geopoliticii ; n.n.), popoarele de margine, popoarele **geschichtslos**, fără istorie (dar, oare, aşa să fie ?)“, se întreabă autorul, pentru ca mai tîrziu, în cursul lucrării, să înlocuiască termenul atît de condamnat prin sintagma „planul zero al istoriei“ (t. I, part. 1, p. 201), dar fără a adăuga alte lămuriri. Aşa că este natural să te întrebi dacă distanţa dintre Ratzel şi Braudel se rezumă, în ciuda bunelor intenţii, numai la o controversă de termeni.

Din rarele cristalizări explicative prezente în cele 700 de pagini ale „Structurilor cotidianului“ se poate deduce preocuparea autorului de a alcătui o ierarhie a categoriilor istorice, o ierarhie pe care, mai curînd, o impune, în loc să o fundamenteze, dar cu care operează în tot cursul lucrării. Totuşi, definiţia cît de lapidară a principalelor concepte de lucru — **cultură** şi **civilizaţie** — nu a putut fi eludată.

„O cultură — afirma Braudel — este o civilizaţie care nu a atins încă maturitatea, cota sa optimă, şi nici nu şi-a asigurat creşterea. Aşteptînd, şi aşteptarea poate dura, civilizaţiile vecine o exploatează în mii de chipuri şi lucrul acesta este firesc chiar dacă nu e drept“ (t. I., part. I, p. 109). Dar ce este, la rîndul ei, civilizaţia ? „Aşezarea unei omeniri anumite, într-un spaţiu anumit“, răspunde Braudel, reţinînd necesitatea de a se face un „clasament“ între categoriile istoriei.

Deşi este de acord cu Marx că societatea este o entitate socio-economică, Braudel consideră că Statul implică şi alte dimensiuni în afara celor sociale şi economice, alte dimensiuni pe care cercetătorul are datoria să le clasifice şi să le ierarhizeze, transformîndu-le în tipologii capabile să se adapteze explicaţiilor istorice. Argumentîndu-şi preferinţa pentru aceste **alte dimensiuni** — cum ar fi pentru viaţa materială, de care se simte atras datorită concretetii pe care o implică — istoricul francez deplinge epoca („asta, a noastră, actuală“) în care logică, filozofie, ştiinţe sociale şi matematizare dezumanizează istoria“ (t. I, part. 2, p. 363). Accentele antiteoretice, însă, denotă, mai presus de opţiunea sentimentală, o atitudine cu valoare mai largă.

Înclinaţia pentru concret a istoricului francez pare a veni, mai curînd, din dorinţa de a evita domeniile ştiinţelor istorice în care principiile elaborate de doctrina marxistă sînt de necontestat. De altfel, Braudel, care — cum am văzut — îl citează pe Marx la modul neutru, s-a orientat, ca şi întreaga şcoală istorică din care face parte, spre acele cîmpuri de investigaţie, lipsite încă de aportul interpretativ al marxismului. Descoperirea de noi teritorii ale istoriei se conjugă cu o cedare de teren pe plan ideologic. O repliere, totuşi, în spiritul ideologiei „post-industriale“, care nu uită să speculeze „întoarcerea la concret“ pentru a inocula omului occidental vechile paleative — nevoia de senzaţional şi o anumită comoditate intelectuală. Mentalitatea ce-l face pe om să devină prizonierul instrumentarului de produse inutile care-l înconjoară, este folosită chiar în scopul perpetuării consumului de către publicitatea comercială. Un fabricant japonez de aparate de fotografiat, spre exemplu, recunoştea în mod indirect că, pentru a-şi plasa produsele, are nevoie de o turmă ignorantă de cumpărători, atunci cînd susţinea că societatea pe care o reprezintă produce aparate atît de perfecţionate, încît şi un cretin ar obţine o imagine fotografică de calitate, cu condiţia să apese pe buton. Sigur, trebuie făcută o distincţie între o reclamă comercială şi un studiu de istorie, dar cu toate acestea nu mă pot împiedica să gîndesc că opţiunea pentru empiricul facil este o consecinţă a tendinţei de a se evita problematizarea. Este aceeaşi tendinţă care a încurajat difuzarea naraţiunii poliţiste sau a simplului **puzzle**, aceeaşi care a inclus exerciţiul lecturii în sfera **loisir**-ului.

De remarcat că lipsa unor preocupări teoretice, reticenţa de a închega o concepţie discursivă asupra istoriei — mai presus de intenţiile programatice de şcoală şi în ciuda ideologiei subterane pe care lucrarea o implică to-

Lucrări de Sorin Ilfoveanu

tuşi — se reflectă şi la nivelul arhitecturii ei propriu-zise. „Seriile“ de date şi de particularizări nu reuşesc să ducă la formularea de invariante sau de receptacole sintetice, elementele constitutive ale panoramei istorice fiind lăsate „să pulseze“, în mod caleidoscopic, de la sine, fără să capete o semnificaţie în plus faţă de propria lor definiţie sau faţă de propriul lor enunţ. O analiză a arhitecturii ei narative vădeşte că sîntem în prezenţa unei **artefact**, care se asociază, în mod firesc, unei alte tentative contemporane — romanului „Numele trandafirului“. Spre deosebire, însă, de lucrarea semiologului italian, „Structurile cotidianului“ ar avea o configuraţie deschisă, materia concretă care însufleţeşte paginile sale putînd fi dilatată în mod nelimitat, prin adăugarea de alte şi alte anecdote-amintiri-argumente la seriile evenimenţiale existente, aşa cum ne sfătuieşte şi istoricul, în încheierea acestui prim volum al trilogiei. „Fiecare cititor — ne îndeamnă Braudel — o poate umple cu alte pagini ale lui, pe urmele unei amintiri, ale unei călătorii, ale unei lecturi“. În felul acesta, se prefigurează o naraţiune care iese din cadrele esteticii tradiţionale şi se apropie de definiţia **operei deschise**, textul putînd deveni un produs colectiv, infinit perfectibil şi dilatabil, iar fiecare lexem al său, paradigmatic.

Vlad Papu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

NICHITA STĂNESCU ÎN LIMBA SLOVACĂ

În revista de literatură universală Revue Svetovej Literatury, care apare la Bratislava, în nr. 2 din 1986 a apărut un masiv grupaj de poeme ale lui Nichita Stănescu printre care **Necuvintele, Leoaică tînără, iubirea, Elegia a patra, Geneza poemului, Poetul ca şi soldatul** şi altele. Grupajul este ilustrat cu reproduceri din operele artiştilor plastici români Wanda Mihuleac şi Onisim Colta. Prezentarea şi traducerea sînt semnate de Ondrej Stefanko.

UN POET DIN TURCIA

YAHYA BENEKAY

Încearcă

Nici nu-ţi închipui ce fiinţă ciudată
Am devenit... Zău, pe cuvînt !
Zîmbeşte-mi un pic şi-ai să vezi
Fiinţa mea uimită cum se spulberă-n vînt.

Întoarce spre mine privirea ta dulce
— Ca mierea, ca sărutul de mamă —
Şi-ai să vezi cum într-o clipă
Fiinţa mea tristă în nimic se destramă.

Toate marile iubiri mor la fel :
o despărţire, o tăcere, într-o melancolică seară.
Încearcă să nu mă mai vezi doar o zi
Şi-am să mă sting ca o ţigară.

Departe

Întreabă-te de ce mersul meu e bătrîn
Şi statura mea e ca un semn de-ntrebare.
De-atunci, de cînd ne-am despărţit
În sînea mea e ploaie şi ninsoare.

Iată, acesta e locul unde ne-am privit
Prima oară, uimiţi. Acestea sînt urmele noastre
Pe iarba cîmpului, unde ne-am îmbrăţişat fără sfîrşit,
În serile de-atunci, atît de albastre.

Mai trimite-mi veşti, draga mea.
Cum te simţi în braţe străine ?
Am să plec în lume, departe.
Departe de cine ?

Să nu plîngi

Iubito, poate n-am să mai revin,
Pierdut în ţări de piatră şi nisip.
Ce-ai să te faci ? Vei pune doliu ?
Vei suspina privindu-mi tristul chip ?

Să nu faci asta. Viaţa-i scurtă,
Sîntem un abur sau un strop de rouă.
În loc să plîngi, mai bine cîntă
Şi-ncearcă să trăieşti o viaţă nouă.

O viaţă nouă, cu un nou bărbat,
Pe care schimbă-l, dacă poţi, mereu.
Alintă-l, ca pe mine, c-un cuvînt frumos
Şi-i dă, în gîndul tău, numele meu.

Te aştept

De-i frig, de-i vînt, de-i arşiţă sau ploaie
Atît cît inima îmi bate-n piept
Şi-acest pămînt e viu şi se-nvîrteşte
Iubito, eu am să te aştept.

Tu n-ai să vii, ca de-obicei,
Luată de-ale vieţii fleacuri mici.
Eu voi învinge somnul, foamea, setea.
Şi am să fiu tot timpu-aici.

Nu te grăbi, nu ai de ce.
Hrănit mereu de o speranţă
Eu sînt perechea ta perenă,
Ca talerul într-o balanţă.

Pe malul mării

Sînt cel ce vine din cîmpie.
Loveşte-n pieptul meu, deschis.
Tu eşti albastră, eu vînt galben,
Un galben ca de aur şi de vis.

Nu par a fi din lumea asta,
Poate că vin din lună sau din soare
Sau poate m-a născut într-o amiază
Fata Morgana cea legănătoare.

Sînt satul mic şi adormit din stepă,
Sînt brazda arsă, lutul ce se sfarmă,
Tăranul ce-a ieşit în cîmp cu plugul
Şi-l ţine dîrz în mîini ca pe o armă.

Sînt bobul roditor de grîu sau mei,
Sînt vulturul ce-a aţipit pe un gorgan
Sînt turma cenuşie şi flămîndă
Ce-o mînă c-o nuia un biet orfan.

Sînt rana de pe umărul bătrînei
Ce cară nişte lemne pentru foc.
Sînt larma dintr-o zi de sărbătoare
Cînd fete şi flăcăi se duc la joc.

Cu valurile tale mişti din mine,
Lăsîndu-mi trupul fără haină.
Eu sînt pămînt, iar tu eşti apă,
Noi sîntem lumea cea de taină.

În româneşte de
Ion Băieşu şi Tahsin Gemil

REVISTA STRĂINĂ

● **GAMA DICŢIONARELOR** şi a altor instrumente de lucru se extinde cu titluri noi şi neaşteptate. Aşa pare să fie şi recenta lucrare a lui Pierre Germa, **3 000 de citate din limba franceză.** Despre ce este vorba aflăm dintr-o prezentare apărută în **Buletinul critic al cărţii franceze** : „De ce este vorba în acest titlu de „limba franceză“, şi nu, de exemplu, de autori francezi ? Credem că pentru a semnala într-o formă indirectă (dar s-ar fi putut oare face în alt fel ?) că textele citate au în comun faptul că au fost scrise în această limbă, fără ca prin aceasta să fie implicată naţionalitatea franceză a autorilor lor. Şi astfel se realizează una din notele originale ale acestei cărţi, faptul că face loc unor citate care nu au în mod necesar o origine în hexagonul francez. Aceste citate, numerotate după ordinea de apariţie, sînt clasate în ordinea alfabetică a numelui autorului. Pentru fiecare dintre ele este indicat titlul lucrării în care a apărut. Dar acest dicţionar nu are un index al autorilor utilizaţi, şi nici (în acord, de altfel, cu regula uzuală în lexicografie) tablă de materii. În schimb, găsim la sfîrşitul lucrării un foarte comod index al cuvintelor-cheie şi al ideilor de bază. Acest index conţine chiar şi numele scriitorilor citaţi de alţi scriitori. (...) Să recunoaştem, în orice caz, meritul acestui dicţionar de a „lucra în mare“, pentru că aflăm aici citate din aproape toate epocile de literatură în limba franceză, dintre care mai ales cele mai recente provin de pe cinci continente“.

● **UN POET** redescoperit în ultimii ani este Jean Marcenac, o figură dintre cele mai controversate ale literelor franceze din acest secol. Cu prilejul apariţiei ultimului său volum, **Ruinele soarelui şi alte poezii,** citim un comentariu edificator : „Un prim volum din opera poetică a lui J. Marcenac, cuprinzînd lucruri publicate între 1932 şi 1969, a apărut la sfîrşitul lui 1983. Acest al doilea volum apare la un an după moartea autorului, cu titlul unei culegeri inedite, celelalte două culegeri pe care le conţine întitulîndu-se : **Dragostea celui mai îndepărtat** şi **Cartea rănilor. Dar există** o continuitate de la una la alta : aceleaşi ton şi aceeaşi inspiraţie, căci poetul acesta este omul unei credinţe şi al unei fidelităţi. Credo-ul său marxist a rămas neschimbat, iar idealul său a fost ferm şi fără compromisuri. De aceea, prezentul i se pare uneori atît de sumbru şi de tragic, iar accentul său este patetic, în timp ce speranţa nu este proclamată decît în viitor. Acest poet, preţuit de colegii săi, a rămas ignorat de marele public, (...), dar ar fi injust să nu recunoaştem forţa şi frumuseţea acestor cîntece aspre şi dure, dar sincere şi generoase. El se exprimă în continuitatea esteticii suprarealiste, care îi conferă contururi de umbră, dar într-un limbaj care, atît în versuri, cît şi în proză, mărturisesc o adevărată stăpînire a cuvintelor şi a ritmurilor, în formulări înghetate puternic şi amplu.“

● **UN ESEU** critic de mare fineţe publică Evelyne Méron, **Corneille cel tandru şi crud,** apărut la „Nizet“. Problema de istorie literară enunţată în subtitlul lucrării : „Sentimentul dragostei în **Cidul, Horace, Cinna şi Polyeucte“** permite autoarei să adopte atitudini intelectuale cu rezonanţe mai puţin îndepărtate în timp, aşa cum aflăm dintr-un comentariu : „Este întotdeauna posibil să-l reciteşti pe Corneille, şi mai ales să te interesezi de locul pe care-l ocupă dragostea în piesele sale (aici, în **Cidul, Horace, Cinna** şi **Polyeucte**), loc în legătură cu care a existat o tendinţă de minimalizare, citindu-l pe însuşi Corneille. Este posibil să te întrebi asupra modului cum funcţionează eroismul corneilean, să îl compari pe Corneille cu Racine, aşa cum sugerează titlul acestui eseu. Argumentaţia seamănă însă foarte adesea cu un proces de intenţie care vizează tot atît de bine criticii — în mod special Doubrovsky şi Nadal —, cît şi eroii, după cum mărturiseşte comentariul surprizei dureroase exprimate de Pauline în versurile 1251—1252 asupra atitudinii lui Polyeucte : „Caracterul josnic al sexualităţii împlinite a fost adus la lumină de sub vălurile eroismului în căutarea absolutului, iar cum adevărul doare, Polyeucte a gemut“. Ideea „dragostei de departe“, manevrată într-un mod mai puţin peremptoriu, poate să reţină atenţia“.

● **UN AUTOR,** care s-a ascuns mai mult timp sub pseudonimul Ramon Mercader, a publicat de curînd o carte sub adevăratul său nume. El este Thierry Jonquet, iar romanul editat de Gallimard se întitulează **Mygale.** Critica a fost entuziasmată de conversiunea lui Ramon Mercader, cunoscut ca autor de romane politice, la genul poliţist, susţinut de data aceasta sub identitatea reală. Un recenzent afirmă că „...este un autor de urmărit, remarcabil de original“. Intrigăria tipică acestor cărţi este complicată de sondaje psihologice : „Ghicitoarea poliţistă este complicată după dorinţă, cu toate că e dificil să o construieşti. Dar ea se recompune încetul cu încetul, sub ochii unui cititor fascinat şi admirativ. Iar Thierry Jonquet ne povesteşte răzbunarea atroce şi rafinată a unui personaj, Richard Lafargue. Dar această răzbunare este din nou foarte ambiguă : Lafargue nu se lasă oare prins în propria sa cursă, iar sentimentele „omeneşti“ nu o să cîştige în cele din urmă asupra lui ?“ Este un „pari“ nobil, demn de un adevărat scriitor...

● **CORESPONDENŢA** lui Victor Segalen cu Henry Manceron a fost de curînd editată la **Seuil** de către Gilles Manceron. Acesta din urmă este şi autorul prefeţei şi al notelor foarte substanţiale, indispensabile pentru cunoaşterea unei imagini mai complete asupra lui Segalen. **Buletinul critic al cărţii franceze** consemnează următoarele : „Cunoaşterea scriitorului, a poetului cuceritor care a fost Segalen sporeşte prin cunoaşterea scrisorilor schimbate cu prietenul său Henri Manceron. Putem citi acum povestea unei prietenii, o prietenie vie şi fecundă, un sentiment aflat pe primul plan al relaţiilor umane, „aceea în care nici tatăl, nici iubita, nici regele însuşi nu vor avea acces vreodată, cum se spune în **Stèles,** una din lucrările cele mai cunoscute ale lui Segalen“...

● **O NOUĂ EDIŢIE** a memoriilor marii dansatoare Cléo de Mérode a constituit încîntarea multor critici occidentali. Iată ce spune o prezentare a cărţii publicate de editura **Pierre Horay** : „Amintirile pe care le-a dat la iveală Cléo de Mérode la sfîrşitul vieţii sale sînt tipărite acum într-o nouă ediţie, cu multe ilustraţii şi îmbogăţite cu o prefaţă de Françoise Ducout. Cléo de Mérode, care a fost o mare frumuseţe, s-a impus prin talent şi energie, atît la Operă cît şi în numeroasele spectacole de balet în care a fost invitată în străinătate, ca vedetă... Odată cu memoriile unei cariere artistice, **Baletul vieţii mele reprezintă** o frescă a epocii de la 1875, anul naşterii sale în Parisul de atunci, pînă la primul război mondial perioadă care corespunde, în jurul epocii 1900, anilor săi de glorie“. Este epoca pe care marele poet german Gottfried Benn o considera apogeul artei europene, al spiritului care a condus la opere de rafinament şi împlinire.

● **LITERATURA** din Volta Superioară, actualul stat Burkina Fasso, este puţin cunoscută cititorilor de pe alte continente, cu toate că reprezintă una dintre cele mai interesante forme de expresie ale populaţiei africane. Populaţia **Sanan** este situată în bucla fluviului Niger, la peste 800 km în interiorul ţinutului, la limita zonelor sudaneze şi a Sahelului, cu o predominantă folclorică în care se disting îndeosebi marii povestitori. De curînd, Suzanne Platier, cu ajutorul lui Roger Siene, au publicat cu adevărat corpus de povestiri populare **sanan.** Ei au studiat această zonă în 1968—1971, din punct de vedere lingvistic, oprindu-se la 40 de povestiri care li s-au părut a avea un caracter universal, cu toate trăsăturile polemice implicate pe alocuri. În legătură cu publicarea acestor povestiri în colecţia „Clasicii africani“, de la Armand Colin, citim următoarele : „Specialistul în civilizaţia africană va găsi elemente de mare interes (note lingvistice, reguli de ortografie şi de ortoepie, organizarea discursului). Cît despre nespecialist, exemplele care sînt propuse constituie un capitol din ce în ce mai bine exploatat al literaturii orale negroafricane. Continentul negru este prezent în aceste povestiri cu vegetaţia sa specifică, cu animalele familiare, cu geniile sale protectoare, cu obiceiurile şi moravurile sale cotidiene. Darul miraculosului, o imaginaţie fertilă şi sensul didactic sînt bine încadrate în aceste elemente, pentru a seduce pe toţi cititorii.“

● **ROMANUL** lui Hermann Burger, **Marea artificială** (Die künstliche Mutter) este apreciat în critica europeană atît pentru marile sale calităţi expresive, cît şi pentru adîncimea sondajului psihologic, care face apel la unele tehnici „terapeutice“ din arsenalul pseudo-ştiinţei. Pe scurt, este vorba de un personaj, Wolfram Schölkopf, care suferă de o maladie cronică, denumită de el însuşi „migrenă intimă“, ascunzînd mari carente de ordin psihic, datorate climatului socio-familial în care a crescut şi raporturilor profesionale din cadrul politehnicii elveţiene. El se supune unei terapii anume, pe baza unei tehnici numite „Marea artificială“, practicată în zona alpină Gothardt. Un umor subiacent vizează aceste practici cvasiobscurantiste, păstrate pînă în zilele noastre în ţări dintre cele mai dezvoltate din lume. Pagini de istorie helvetă şi germanică vin să pigmenteze o carte cu un acut spirit polemic, recrutătoare cu reziduri ale unor secole şi moravuri de mult trecute.

● **LITERATURA JAPONEZĂ** este relativ puţin cunoscută, cu toată marea valoare a cărţilor nipone clasice, care au încîntat spiritul european în ultimele două secole. De curînd, apariţia în traducere a lucrării lui Shuzô Kuki, **Structura Iki,** într-o versiune a lui Maeno Toshikuni, a constituit un prilej de frumoase speculaţii în critica franceză : „Această carte foarte bine făcută pune de fapt problema traducerilor, aceea a sensului. La plecare, se spune că **iki** înseamnă a **trăi,** dar foarte repede se va vedea, şi aceasta ţine de specificitatea limbii japoneze, în care ideogramele au un cîmp semantic complex, că iki adună mai multe sensuri, ce corespund unui fenomen cultural specific. Această carte încearcă elucidarea structurii acestui fenomen, în patru capitole care sînt tot atîtea metode de abordare a problemei : structura comprehensivă a cuvîntului **iki,** structura sa extensivă, expresia naturală a lui **iki** şi expresia artistică... Se va nota, în concluzie, o aluzie abilă la Baudelaire, presupus că ar fi descris sentimente apropiate de **iki** în **Florile răului.** Iki este probabil şi această tensiune, acest sentiment înefabil care constituie poezia, care o distinge de banalitate şi ne deschide senzaţiilor şi imaginilor întotdeauna noi : „Să trăieşti regretînd vara albă şi fierbinte a sezonului cu raze galbene şi tandre“... Acest echilibru aproape miraculos între bucurie şi tristeţe, între plăcere şi durere... Propriu capodoperelor tuturor artelor, şi momentelor şi spectacolelor vieţii pentru cei care ştiu să o trăiască !“.

● **ROMANUL** poetului Lars Gustafsson, **Muzică funebră (Sorgenmusik för frimurare)** se bucură de ample comentarii, pentru subtilitatea tehnicii şi extraordinara varietate a scriiturii. În primul rînd, este dificil să urmăreşti linia temporală a cărţii, cu alternanţe uluitoare de planuri, atît în prezent cît şi în trecut. Interesantă pentru critică a fost însă, mai ales, problematica psihologică a cărţii, capacitatea personajelor de a comunica, de a intra în relaţii şi de a se deschide sufleteşte în perioade dificile, sub stress, cînd este de aşteptat o sărăcie a sentimentelor şi o exacerbare a instinctelor primitive.

SPORT

Mărgăritar în ceaşcă albastră

Înîngă poarta casei mele a spart floare inspirată ploaia de aur. În butucul de iederă sprijinind peretele gros ţipă înnoirea, la fereastră, glicina se pregăteşte să-mi inunde masa de lucru c-un val de lumină liliachie. Pînă mai ieri credeam că primăvara e presimţirea a ceva minunat şi care n-o să se întîmple niciodată. Între Sudul cunoscînd aurul pur şi Nordul aşteptînd inconsistenţa lui fructiferă, noi sîntem mesteacănul din locul de popas, cutreierat nu de realitatea aurului, ci de văpaia care-l precede, îl simte venind şi-l pierde fără să dispere. Acum ştiu că primăvara e aproape, fiindcă văd cum lumina fiecărei clipe ia forma unui ochi de zeu vesel. Poarta de ruină a iernii, ajurată cu timp dispreţuitor, s-a schimbat peste noapte într-o ogivă de nuiele împletite pe care o pasăre necunoscută, sosită din aşteptări neîntemeiat prelungite, ne descifrează iubirea şi o vinde, în graiul ei fraged, Luceafărului de seară. În prag de aprilie, inima ştie să viseze pe măsura întîmplărilor cuprinse în viitor. Cheia fericirii, acum, stă în intensitatea sentimentului de împlinire şi nu în durata lui. Iubesc vîntul care străbate aceste nopţi, fiindcă-l simt plin de roua căzînd din visla, ţipătul şi iarba cocorilor. Strania lor sete de Nord, fir de mărgăritar într-o ceaşcă albastră, îmi reaşează în suflet aromele tinereţii. Tot ce-mi doresc acum e să mă colinde neadormitul păcat de argint al lunii aprilie, repetat pe sute şi mii de nopţi. Gîndurile imi sînt moi şi pline de melancolie şi de venin dulce, ca ale viespii ce-a pătruns în raiul unei pere tămîioase. Şi arde-n mine, diamantin şi leneş, dorinţa de-a înconjura stadionul Steaua, colo pe la jumătatea lunii aprilie, într-o caleaşcă trasă de cai lungi şi albi, cu nările vinete şi potcoavele roşii. Vreau, dacă m-aţi înţeles bine, ca jucătorii lui Jenei să atîrne un uliu mov—fumuriu de grinzile hanurilor răspîndite în cîmpia Brabantului. E un vis la care avem dreptul şi pe care-l putem rotunji dacă ne scuturăm gîndul de nisipurile fricii. Aurul pe care tronează Anderlecht (un cartier ca Giuleştiul, dar născut din coastele de fildeş ale unui imperiu colonial) inspiră o teamă vastă în Europa. Eu ştiu însă că lucirea aurului, cînd nu e posesie, se încheagă în ceva mai tangibil decît banchetul împlinit, în miraj, apoi în esenţa ideală a vieţii : drumul spre a-l avea. Cine suspină aur nu cunoaşte cît sînge proaspăt clocoteşte în rana celui ajuns la poalele riului bogat. Primăvara, ca spaţiu creator, religie ostilă prostiei şi ruşinii, şi totodată cîmp de observaţie romantică, mă proiectează pe bolta sublimă a voluptăţii, acolo unde pădurile curg pe sub ape şi închipuirea zideşte blesteme frumoase. Îi blestem pe băieţii de la Steaua (asta pentru că un blestem se adevereşte mai repede decît o urare de bine) să-i elimine pe cei de la Anderlecht şi să joace finala de la Sevilla. Am citit, ieri, într-o cană de cositor, împodobită cu struguri cizelaţi şi cu bacante dănţuind în jurul unui butoi mic, atît cît să-i fie de folos unui greiere artist, că blestemele de primăvară iau fiinţă aievea atunci cînd răul e plăcut, patima e senină, otrava-i blondă ca plînsoarea vinului pe îgheabul gîtului, iar chinurile toate ţin cît veacul unui fluture.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
14
(1 247)
Sîmbătă
5 aprilie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

PATRIOTISMUL CREAȚIEI

Într-o asemenea sintagmă — patriotismul creației — pot fi cuprinse și înțelese în toată semnificația lor momentele de o deosebită importanță politică și socială pe care actualitatea noastră le trăiește din plin și adună vibrația de inimă și conștiință a întregii națiuni. Astfel, în această primăvară, care este a unui glorios jubileu — 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român —, Plenara C.C. al P.C.R., documentele adoptate și îndeosebi ampla și importanta cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu vin să releve cu forța de pătrundere a ideilor și acțiunii patriotice, revoluționare, imaginea unui partid și a unei țări în indisolubilă unitate, dialectica lor istorică, această convergență de luptă și muncă pe calea progresului și civilizației socialiste.

Sentimentul, indiscutabil, este acela al creației. Cu ample și viguroase răsfrîngeri în toate planurile vieții materiale și spirituale. O istorie eroică și glorioasă, componentă esențială a istoriei patriei — cei 65 de ani care fac vîrsta noului jubileu — o istorie unică, reprezentativă pentru spiritul și fizionomia poporului nostru în lunga și nu de puține ori dramatica experiență a existenței sale, o istorie ca nobil liant între generații și ca nobil relief de conștiință a apartenenței noastre la idealuri înalte, o istorie în toată amplitudinea și măreția ei contemporană formulează și rostește acest cuvînt: creație. Realitatea însăși, în dinamica transformărilor ei revoluționare, este un teren al aplicării ideilor și deci al creației : în economie, în știință, în învățămînt și cultură, în toate sferele existenței. S-a încheiat o etapă și, odată cu acest an, s-a trecut într-o nouă perspectivă a dezvoltării noastre, sub semnul unei noi calități și către noi împliniri. „Se poate afirma cu deplin temei, sublinia secretarul general al partidului, că mărețele realizări obținute și în acest cincinal, ca de altfel în toți anii construcției socialiste, adeveresc cu putere faptul că partidul nostru se călăuzește și aplică în mod creator adevărurile generale, legitățile obiective la condițiile și realitățile din patria noastră. Pornim de la faptul că socialismul se realizează pe principii generale, pe baza socialismului științific, dar nu după șabloane, ci după condițiile reale, după felul cum fiecare partid acționează pentru a răspunde mai bine necesităților dezvoltării fiecărei țări și popor".

Un principiu al creației, așadar, al gîndirii traversează întreaga politică românească, programul înfăptuirii propriei noastre condiții în contemporaneitate. Cuvîntarea secretarului general al partidului la recenta plenară a C.C. al P.C.R. întărește o dată mai mult aceasta și conferă demersurilor și analizelor din toate domeniile de activitate un spirit înalt, pătrunzător, ca și o maximă valoare de perspectivă, așa cum s-a hotărît, ca emanație a voinței și angajării întregii națiuni, la cel de al XIII-lea Congres al partidului. În acest an al unui glorios jubileu și totodată primul dintr-un nou cincinal ale cărui repere conduc spre imaginea unei Românii socialiste cu dezvoltare medie și, mai departe, către sfîrșitul de mileniu, toate acestea apar într-o semnificație a propriei noastre unități și relevă o identitate în continuă creștere. Un partid al țării, un partid de masă își îndeplinește cu cinste rolul de forță politică revoluționară, conducătoare.

Sub aceleași auspicii înalte de primăvară și la altitudinea acelorași înalte preocupări care vizează mersul mai departe al societății, din perspectiva înfăptuirii neabătute a hotărîrilor celui de al XIII-lea Congres al partidului, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a deschis sesiunea Marii Adunări Naționale. Forumul legislativ suprem al țării își desfășoară lucrările în ambianța și sub semnul caracteristic cu care întregul popor întîmpină gloriosul jubileu, a 65-a aniversare a făuririi partidului. Cu o ordine de zi pe care figurează probleme de o deosebită importanță pentru realizarea unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate, în scopul realizării în cele mai bune condiții a planului pe anul 1986 și pe întregul cincinal, sesiunea Marii Adunări Naționale se înscrie printre acele demersuri de fond care fac viabile pîrghiile organizării și perfecționării muncii, a gîndirii și acțiunii concrete în folosul întregii societăți, al prezentului și viitorului națiunii noastre socialiste. Potențialul creator al țării dobîndește astfel impulsuri noi, se accentuează laturile calitative ale dezvoltării economiei, științei și culturii, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități.

Două evenimente, plenara C.C. al P.C.R. și forumul suprem legislativ al țării constituie, așadar, reperele de fond ale acestei primăveri și formează, în actualitate, ca și în perspectivă, agenda de lucru a tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale.

România și președintele său formează azi o indestructibilă unitate de spirit și acțiune, o vocație distinctă în opera de edificare a păcii. Este, și acesta, tot un principiu al creației; putem vorbi și în această privință tot despre acel patriotism al creației. Cu largi și indiscutabile răsfrîngeri în umanitatea de azi și de mîine și, mai cu seamă, în edificarea acestei umanități după cauza și principiile unui umanism nou în care pacea figurează la loc de frunte. O lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră este inseparabilă ideilor de libertate și independență cum inseparabilă este unei lumi fără războaie, fără arme, unei lumi a păcii. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

REVOLUȚIA VALORILOR

1921-1986

Tentativele teoretice și practice de a apropia ideea de viață, de practică, au eșuat veacuri peste veacuri, fără ca eșecurile, de doctrină și acțiune, să o vestejească cîtuși de puțin. Dimpotrivă, s-a păstrat în mintea și sufletele oamenilor la fel de proaspătă și atrăgătoare, ca și atunci cînd, ne închipuim, s-a născut prima dată în mintea unui om. Insurmontabilul obstacol l-a constituit nedescoperirea adevărului că ideea fiind revoluționară înfăptuirea ei cerea, ca o consecință ineludabilă, o revoluție în practică. Totodată, definitivă, fără compromisuri, o rupere dură cu trecutul și un elan irezistibil spre viitor. Iată meritul lui Marx : de a fi înțeles revoluția și descoperit eroul ei — clasa muncitoare.

Odată cu Marx, socialismul n-a mai fost o doctrină, un vis pur și simplu frumos, un elaborat teoretic, rațional fastuos, ci programul unei acțiuni concrete, istorice, cu caracter de masă. De aici, axioma stabilită de el — ideile devin o forță materială cînd cuprind masele. Așadar, ideea unei lumi mai drepte și mai bune a fost scoasă dintre coperțile cărților, dintr-o lume livrescă și proiectată în stradă, sădită cu grijă și stăruință în sufletele acelor oameni care îi resimt cel mai acut și necesitatea și dreptatea. I-am numit pe muncitori. Partidul muncitorilor, partid revoluționar, a devenit astfel liderul bătăliilor pentru socialism, în sens practic, confruntat cu problemele concrete ale demolării unei orînduiri și edificării alteia, pe firul legilor dezvoltării societății în orizontul legilor istoriei, luată în accepția ei globală, de sinteză a vieții umanității. În esență, ținînd seama de datele politice, economice, sociale, ideologice și morale ale problemei ridicate de societatea bazată pe exploatarea omului de către om, prin înlocuirea unui sistem de valori cu un alt sistem, superior — socialist, comunist.

În istoria națională a poporului român, apariția pe scena politică a Partidului Comunist Român, lupta sa de 65 de ani pentru interesele vitale ale țării și poporului dau mărturie despre felul în care, la scara vieții noastre naționale, pe măsura specificului acestei vieți, comuniștii au știut să organizeze, să conducă și să mobilizeze energiile în marea bătălie pentru o nouă orînduire socială — pentru socialism. Istoria Partidului Comunist Român

Traian Gânju

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 3-a :

● **Antologia «POEȚII ȘI PARTIDUL»** ● **Poeme de** ● **Mihai Beniuc** ● **Ion Gheorghe** ● **A. I. Zăinescu** ● **„Alianța cu istoria" de Fl. Constantiniu** ● **Memento** ● **Literatură și angajare**

ARGUMENTELE RAȚIUNII

La recenta plenară a Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, am ascultat, cu profund interes și participare, noile cuvinte îndemn ale președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniind, o dată mai mult, statornica, umanista preocupare a poporului român pentru pace, pentru stăvilirea cursei înarmărilor, pentru colaborarea permanentă între popoare, pentru un luminos viitor de construcție progresistă. Această politică de pace și cooperare internațională și-au aflat profunda oglindire și în Declarația-apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste adresată întregii omeniri, semnificînd o altă importantă contribuție la afirmarea idealurilor de pace și libertate, dreptul fundamental al oamenilor de oriunde, aspirația lor permanentă, dincolo de opiniile lor, ideologice, politice ori religioase. O dată mai mult s-a putut afirma încrederea de nezdruncinat a întregului popor român în opinia publică, în rolul ei cardinal relativ la necesitatea unei radicale cotituri în viața internațională pentru realizarea, la scara întregii Planete, a unei politici noi, bazată pe noi norme și principii, pe justiție și echitate. Lupta unită a tuturor forțelor progresiste ale societății, lupta maselor largi populare, a popoarelor interesate, mai mult ca oricînd, de afirmarea independenței și libertății lor, trebuie să fie îndreptată împotriva politicii de opresiune și dictat, pentru rezolvarea gravelor probleme ale insecurității și subdezvoltării, pentru respectarea drepturilor fundamentale la liniște, la muncă, la pace, la viață.

Lupta pentru pace nu mai poate fi concepută ca un deziderat abstract, ca o formulă retorică, fără de conținut concret. În concepția noastră, lupta pentru pace se identifică ferm cu ridicarea hotărîtă, dinamică a popoarelor, împotriva cursei înarmărilor și a multiplelor consecințe structural nefaste pe care le generează în sfera vieții cotidiene a fiecărui om și a lumii întregi. Lupta pentru pace se identifică cu acțiunea luării de măsuri efective pentru dezarmare, cu refuzul de a accepta pasiv o evoluție fatalistă a evenimentelor, care ar conduce omenirea

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 7-a

PRO PACE

De veghe, ca o veghe de noapte, fără arme,
cînd sufletul încearcă în suflete să darme
tăcerea nepăsării, spre-aducere-aminte
că somnu-i ca o moarte, că fără-de-cuvinte
ce poartă-n ele rodul iubirii de iubire
nu poate naște cîntul, a păcii devenire...

(...războiul e deasupra, și e-mprejur, și este
în ghemul ne-iubirii cu tragica-i poveste,
cînd, nevăzut, clepsidra mereu împarte spații
de ură și-ntuneric acestor generații
și-mpins la neființă — un fruct stelar —
Pămîntul
își tînguie, de spaimă, pe ramura-i
frămîntul...)

...Cum ne-nțeleg acei ce-s de mult plecați
din lume,
ei : floare, fruct și aer, ce nu-și mai știu
de nume
zburînd atomi ai tihnei totale-n văi de văi ?!
De veghe, fără arme, la somnul alor tăi
nu te opri din cîntec : puterea stă-n puterea
de a-nfrunta neantul : mereu reînvierea...

Radu Cârneci

Condiția umanității

Ce ciudat poate să ni se pară acest final de secol ! Dar nu prin fantasticele lui scormoniri în miezul atomului, nu prin descoperirea particolelor de antimaterie, nu prin călătoriile spre planetele sistemului solar, ci prin cu totul altceva. După un război pustiitor și devastator de țări și mai ales de suflete, după un măcel inimaginabil, în care milioane de oameni nevinovați s-au ucis unii pe alții și după doar cîteva decenii de la liniștirea unui coșmar mondial, omenirea se găsește în pragul unei amenințări incomparabile față de dezastrul de abia trecut. Dacă pînă mai ieri umanitatea preamărea ca unică soluție de viață civilizată tehnica și progresul științific, azi sîntem puși înaintea unei bănuieli care ne împinge irevocabil la întrebarea : este de ajuns ? Nu cumva sensul noțiunii de civilizație s-a schimbat ? Cred că da. **Civilizația nu mai înseamnă tehnică, ci pace.** S-a făcut un transfer al noțiunii din sfera materială în domeniul moral. Cioplitorul în ciubăre, care muncește cît îi ziua de lungă în munții lui și crede că viața este cel mai scump lucru, rămîne de o mie de ori mai civilizat decît cel mai mare fizician care proiectează, cît îi noaptea de lungă, o rachetă purtătoare de explozibil atomic. Omenirea are nevoie de o educație la scară universală : educația pentru pace. Să ridicăm din temelie marile universități ale păcii, în amfiteatrele cărora să răsune înaltele cursuri despre salvarea lumii de la autodistrugere ! Formidabila forță a popoarelor va putea învinge nebunia cîtorva capete inconștiente, care vor al treilea război mondial.

Inițiativa distrugerii aparține materiei lănțuite și oarbe. Spiritul stăpînește materia, o disciplinează și o modelează. Fierul ruginește și se perimează, spiritul singur are puterea de a crea permanențe, fiindcă are vocația eternității.

Pacea lumii este o vocație a omului. S-o facem să intre în toate casele de orice culoare și de orice formă geometrică !

Recenta plenară a Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, memorabila cuvîntare rostită cu acest prilej de către președintele Nicolae Ceaușescu au ilustrat, încă o dată, în chip elocvent, importantul rol constructiv al României și al conducătorului ei, în lumea contemporană.

Dan Tărchilă

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI : VOCAȚIA PĂCII

● **Articole semnate de** ● **Gabriela Hurezean** ● **Dim. Rachici** ● **Victor Nițâ** ● **Florentin Popescu** ● **Mircea Constantinescu (în pag. a 4-a)**

Ornicul vegetal

Rezemîndu-se de fiecare mugur, văzduhul se ridică mai sus. La lumina pilpîitoare a stelelor, împresurat de liniște, poți deslușì aura insuflețită a fiecărui arbore, mistuind într-însa ultimele scăpărări de zăpadă. Pomătul și-a împins fruntariile dincolo de flăcările omătului, închipuind, drept măsură a timpului omenește înțeles, o tulburătoare metaforă. Secunda măruntă a solzilor ce ocrotesc în veșmîntul de hleiuri izbînda rădăcinilor nu e decît o punte îngustă de trecut peste aripa gîzei. Grăbit să cuprindă prea mult în istoria sa efemeră, cu atît mai mult ochiul nu se poate deprinde a urmări minutarele fragile ale petalelor. Plăsmuite din pulsul neîntrerupt al sevelor în capilare de lemn, ele apar în înșelătoarea ipostază a colorilor și a parfumurilor neasemuite. Căci doar așa e ademenită albina, primind în schimbul ornicului ei sărac, robit dulcegii, nemărginirea rostului adevărat, mai presus de învelișul chitinei. Și drept dovadă, priviți cum pămîntul se acoperă de o altă ninsoare, scuturată de oboseala împlinirii, aripi și flori, pe cînd deasupra se rotesc, încă în lapte, mici planete în galaxiile lor de clorofilă. În ele bat nu ore, nu zile și nici ani, ci se învelește ca-ntr-o crisalidă viața viețuitoarelor cea necuprinsă — veșnicia. Fiindcă nimic nu se ridică deasupra seminței, energiile sale mișcînd necontenit limbile ornicului oglindit în toate apele din Univers.

Gabriel Cheroiu

O virtuală dîră de lumină

E nevoie, probabil, de cîțiva ani de speranțe și încrederi cu totul romantice ca să dobîndești (atașat de-o simpatică și uneori dulce-minimalizatoare etichetă de „autor tînăr") o mică înțelepciune — instrument absolut necesar, de neînlocuit într-o oarecare activitate literară și fără de care te-di pomeni ridicol, neavenit, cum un cavaler medieval fără platoșă și sabie la confruntarea esențială. Georges Cattani, citează, la un moment dat, următoarea observație făcută de Eliot: „Știu din experiența mea personală că spre mijlocul vieții un om se află în fața a trei alegeri posibile : să nu mai scrie deloc, să se repete, cu, poate, tot mai multă virtuozitate sau, printr-un efort al gîndirii să se adapteze acestei virste de mijloc" și să afle un alt mod de a lucra.

Acel „ce vreau să spun" devine obsesiv, mistuitor, însăși esența demersului. A scrie deci nu pentru a te afla în treabă, nu pentru a da justificare unei patalamale, a scrie cu convingere înfrigurată că scrisul este totul. A scrie simțind în adîncul sufletului o imensă responsabilitate. Nu cu mărunta încîntare a meșteșugarului...

E nevoie probabil de cîțiva ani de speranțe nelimitate și de încrederi aproape adolescentine ca să poți apoi, după preabunele legi ale inducției matematice, să înțelegi ceva din logica interioară a vieții literare și mai apoi abia, după ce apar scînteietor, cu surle și trîmbițe, nume care dispar să devii mai apoi, posesorul unui prețios eșantion de înțelepciune.

Sigur, cu foile scrise și cu foile nescrise, uneori cu gîndul la cel ce te citește, fără-a jindui fireturile și gablonzurile, vai, efemere ale onorurilor circumstanțiale. „Angajare" este, după mine, capacitatea de-a respecta în tine aspirația cea mai curajoasă. Privesc dar cu interes sincer diversitatea poetică de azi, chiar noile haine lirice — poezia confesiei, solilocviile punctate cu descripții, bucolicul refulat, calofilismul lustruit, poezia parabolică, mica sau marea șotie, aforismul sprijinit pe-o metaforă, tradiționalismul vinjos, de nezdruncinat, poezia minorului, sentimentalismul lin, poezia livrescă a cărților, a aluziilor culturale, poezia din poezie, a falsei memorii. Diversitatea formulelor poetice îmi pare un lucru de bine pentru literatura noastră. Iar în ce mă privește, cred cu mica mea încăpățînare amendată deseori de critici, în efectul dramatic, cu accent existențial provenit dintr-o filtrare a paradoxurilor vieții. Cred în puterea de-a găsi în starea particulară purificată înălțată prin meșteșug poetic, puterea accesului la generalitate. Și mai cred că în clipa de față puterea sintetizatoare aparține limbajului. El poate găsi nuanțe pentru a individualiza bruma de nou a noului moment poetic. Mallarmé vorbea despre limbajul poemului sugerînd că la găsirea cuvintelor potrivite ne străbate „o virtuală dîră de lumină". Să recunoaștem, în fața acestei senzații miraculoase, interesul față de ierarhizări te face să roșești și să pleci capul !

Cleopatra Lorințiu

TÎNĂR ÎN AGORA

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» XIII

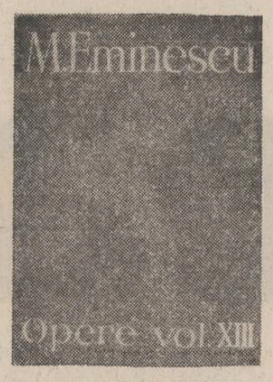

x

Între documentele pentru biografia lui Eminescu articolele de presă constituie un reper important încă insuficient folosit. Aserțiunea că Eminescu ajunsese la gazetărie ca să aibă și el „o pîine de mîncat", pică în fața construcției consecvente și de durată pe care o însumează articolele lui. Dar dincolo de omogenitatea contribuției lui gazetărești stă miza ei concretă, imediată, adresa precisă și caracterul ei vitriolant. Cine scrie ca Eminescu este incomodant atît pentru alții cît și pentru sine. Articolele lui sînt evenimente ale vieții gazetărești și politice, dar în egală măsură și evenimente ale vieții poetului. Redactorul Timpului se transferă cu totul în pagina scrisă, care-l exprimă integral făcînd din Eminescu un adversar ireductibil pentru foile liberalismului român, mai ales pentru „Românul" și sateliții acestuia. Pe „Erodoții" de aici, pe „cenușerii" „Românului", pe C.A. Rosetti și Carada, pe acoliții lor politici, sprijinitori și sprijiniți ai ziarului, Eminescu i-a numit și i-a descris într-o manieră care a lăsat urme pînă în exegeza postbelică.

„Ucigașii de rînd, eroii de codru sînt oameni onorabili, scrie poetul, pe lîngă trădători. Banditul nu i-a jurat nimănui că-l va apăra, liber. cu riscul vieții lui, de-a ataca alt om, a comis o crimă de bună credință oarecum, care se poate espia. Eroii de la 11 fevruarie, azi adiutanți regali și generali, au **jurat** a-l apăra pe omul pe care l-au trădat. Crima e îndoită : scriitorii vechi zic că înaintea trădării chiar zeii își acopereau fețele. Dante le dă fundul cel mai adînc al infernului, locul unde nici ochiul lui Dumnezeu nu străbate". (XIII, p 134). Cel trădat, de propria sa gardă, era Alexandru Ioan Cuza iar trădătorii fevruariști supranumiți din această pricină, rosettiști din punct de vedere politic, sînt „roșii" lui Eminescu care fără a fi apologetul lui A. I. Cuza, nu i-a iertat niciodată. Pe 10 februarie 1882, Eminescu scrie următoarele : „Un întreg dicționar de chei și țifre foiește în „pseudo-Românul" și confidenții săi. „Vegheați, ora a sunat", „Ale tale dintru ale tale", „Națiune", „Românul", toate astea au în dicționarul lor o altă însemnare decît în lexiconul limbii noastre. Precum roșii se-nțeleg într-o limbă a cărei cuvinte au sens convențional, nu pe cel lexical, tot astfel ei sînt ținuți la un loc prin trecutul lor de crime și de fărădelegi comune. „Vă am pe toți la mînă" le șoptește d. C.A. Rosetti în Cameră și fețele rotunde și grase ale milionarilor improvizați devin galbene ca ceara la acest cuvînt. Maffia și Camorra ? Sînt o jucărie pe lîngă acest partid în care nu există om compromis, a cărui viață descrisă să nu merite ocna". (XIII, p. 51) E greu de conceput că astfel de rinduri nu stîrnesc ecou, nu produc reacții și că ele nu se întorc și asupra autorului. Iată de ce articolele de presă ale lui Eminescu intră de drept în biografia dramatică a vieții lui. Acuzații erau milionari și posedau o organizație (cu parole secrete, zice Eminescu). Acuzatorul lor era un gazetar dezmoștenit. Este firesc ca lupta să fi fost inegală, dar inegalitatea ei nu apare încă în reconstituirile vieții lui M. Eminescu.

Eminescu numea în mod curent agentura politică rosettistă „societate anonimă de esploatație" a românilor, îi reproșa complotismul, înfrățirea cu noii veniți de aiurea, care ca și clientela rosettistă se constituia în pătură bugetivoră improductivă, superpusă". În denunțarea acestui sistem, conceput după Eminescu de C. A. Rosetti, poetul pune o decizie și o consecvență care e trăsătura fundamentală a ultimei părți a vieții lui. El vede în „roșii" niște fabricanți de atentate și nu obosește a le-o repeta. Atentatul neizbutit împotriva lui I. D. Brătianu la 1880 dă prilej poetului să revină asupra chestiunii și este obiectul unui nou litigiu cu „Românul". „Maniera noastră de a vedea cuprinde în sine condamnarea atentatelor", scrie Eminescu, reproșînd forțelor adverse că încurajează atentatul." Din punctul de vedere cosmopolit și roșu d. Brătianu nu culege din nefericire decît ceea ce a semănat din nou în țara noastră dreaptă și veche !" Metodele „mazziniste" se întorc, după redactorul Timpului, împotriva importatorilor lor. „Cu drept cuvînt dar un ziar de provincie esclamă, la înregistrarea odioasei fapte : „Ale tale dintru ale tale, Brătiene !" Citatul avea să producă o nouă polemică de presă între „Românul" și „Timpul", de o parte fiind C. A. Rosetti, de cealaltă Eminescu. Datorită preluării formulei „Ale tale dintru ale tale" C. A. Rosetti scrie cinci artciole în „Românul", cărora Eminescu le răspunde printr-unul singur. Învinuirea era că folosirea acestei locuțiuni, al cărei sens abstrus pretindea a-l desfășura pentru public foaia rosettistă ar însemna un îndemn la crimă din partea gazetei redactate de Eminescu. Încă o dată Eminescu întoarce împotriva adversarilor săi propriile lor argumente. Cele cinci articole de C.A. Rosetti devin un bumerang. El scoate din același oficios „Românul" care tuna vaticinar împotriva folosirii de către Eminescu a periculoasei formule un articol care folosește, (comentînd atentatul împotriva lui Lascăr Catargiu), de 7 ori aceeași formulă : Ale tale dintru ale tale. „Vorba mistică" are deci, trage concluzia Eminescu, un statut semantic secret. „Nici prin vis nu ne trecea că, din întîmplare, puseserăm mîna pe una din acele locuțiuni mistice, din acele devize ale partidului roșu de care ascultă orbește toată suflarea patriotică, că noi, neconsacrați în misterele organizației internaționale ale societății de exploatare, atinsesem cu virful condeiului un triangul cabalistic din marea carte secretă a partidului". (XI, p 444). Ce va fi însemnat cu adevărat pentru rosettiști această formulă nu știm. Dar Eminescu face, de aici, teoria la care revine mai tîrziu : „Există, se vede, între radicalii din România un fel de dicționar secret de locuțiuni, de parole ce au valoarea unor ordine de zi, cari ne rămîn necunoscute nouă profanilor, precum : „Vegheați ! Ora a sosit" și altele de acestea. Fără obiectul ei inițial această polemică nu ar însemna nimic, dusă însă în jurul unor încercări de asasinat, după asasinatul reușit asupra lui Barbu Catargiu, ele înseamnă mai mult decît un schimb oarecare de cuvinte. Episodul este incontestabil, semnificativ, pentru biografia poetului. Citite așa cum se cuvine, în context de epocă, articolele din **Timpul** foiesc totuși de indicații asupra unei perioade prea puțin cercetate a activității lui. Mihai Eminescu nu s-a sfiit să dea nume, să pună epitete, să acuze. Încadrate în propriul lor sistem de lectură și de tilcuri aceste articole spun mai mult decît le-au forțat să spună cei care pînă-n ultimul război mondial au încercat să-și scoată din ele puncte de sprijin ale propriilor acțiuni politice. Ele mărturisesc o luptă antagonică dusă de unul singur contra multora.

„Românul" face o festivitate, care adună în jurul lui C.A. Rosetti pe comilitonii lui. Eminescu o descrie : „Acești acaparatori de funcții sînt românii „Românului". Cît despre românitatea românilor „Românului" vom cita numele convivilor d-lui C.A. Rosetti și cititorul va alege : Urechia (...), E. Caligari, general Angelescu (...), Filitis, Giani, Davila, Cariagdi, Costinescu (...), Frederic Damé, Carada, Xantho, Derussi, Cerlenti, Chrisoveloni, Ioannidi, Müller, Elias, Papazoglu, Levy, Ascher, Nedelcovici, Nacu, Eietz, Oppler, Graboski, Panaioti, Stelorian, Marghiloman, Pr. Demetrescu (...), Th. Ștefănescu (...), Eliad, Lapati, Dimitriadi, Villacros, Pascaly, Verussi, Eustatiu, Göbl, Pandrav, Fundescu (...), Sergiu, Argiropol, Halfon, Culoglu, Schina, Perticari, dr. Severin (recte Bostangi ; nu știe românește), Arion, Caramanliu, Cavadia, Vermont (...), Sim, Mihăilescu (...), Hilel, Manoach, Djuvara, Dilidis, Lazaridis, Calerghi, Mavrus, Eniciulescu (...), Stăncescu, Zaharidi, Danovici, Pencu, Staicovici, Radovici, etc., etc." (XII, p. 353). Grăitoarea listă explică înverșunarea antifanariotă a poetului, constituind și un important document de biografie. Pe unii dintre aceștia Eminescu i-a cunoscut îndeaproape. Ei au făcut parte, vrînd-nevrînd, din viața lui și poetul dintr-a lor. Relațiile bucureștene ale poetului sînt la fel de importante pentru viața lui ca și cele cu Veronica Micle, cărora, explicabil, biografii de pînă acum le-au acordat prioritate. „Partidul roșu cu organizația lui stricată, cu ascultarea absolută ce dă unui fanariot bătrîn, nu e un partid politic, ci o societate secretă, dușmană statului", scrie în altă parte Mihai Eminescu.

Biografia poetului și gazetarului Eminescu nu are a se pierde în generalități așa cum s-au pierdut unele comentarii ale scrierilor lui de gazetă, pentru că acestea au obiective precise. Adevărata biografie politică a poetului zace în aceste foi. O nouă viață a lui Eminescu se dezvăluie din ele.

M. Ungheanu

MARCEL PETRIȘOR: «Temeri»

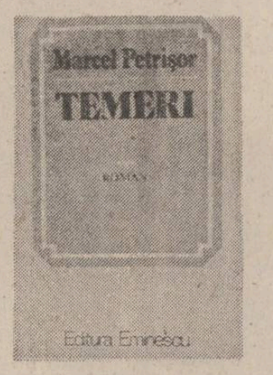

Sfidînd orientările moderne din proza contemporană și pe cele „en vogue", Marcel Petrișor publică *Temeri*, (Editura „Eminescu", 1985), roman realist de formulă tradițională în linia Slavici-Rebreanu, cu narator omniscient și ubicuu, relatare la persoana a III-a și cronologie balzaciană. Formula aleasă, de fapt o opțiune mai veche a autorului, ilustrată în povestirile din *Serile-n sat la Ocișor*, 1971, și în romanul *Măreasa*, 1975, se adecvează realității investigate, satul Ocișor, comunitate ea însăși de tip tradițional, cu structurile socio-economice și politice de acum 50 de ani. Personajul principal este Ruzalia, femeie aprigă, în ciuda vîrstei înaintate, „cea mai vestită femeie de pe Criș", stăpîna Ocișorului, prin „prestanție" (elementele dialectale abundă în vorbirea personajelor și creează, uneori, dificultăți de lectură) și avere. Fără știință de carte, Ruzalia posedă un înnăscut și dezvoltat simț comercial, intuiție psihologică, și practică un tip de diplomație țărănească de mare eficiență în relațiile cu oficialitățile locale și cu „inteligența" orășenească. Modelul literar al personajului (se lasă bănuit și un prototip real, dar faptul este, aici, lipsit de importanță). este, evident, Mara lui Slavici. Calitățile Ruzaliei și averea considerabilă impun teamă și respect, atît numeroasei sale familii, care *volens-nolens* îi îndeplinește fără crîcnire ordinele (soțul ei, domolul preot Iuăn i-a cedat, demult, „prerogativele" conducerii) cît și tuturor celor cu care vine în contact. Rarele „răzvrătiri" ale fiilor, fiicelor (are, cum nu se poate mai nimerit, opt copii) sau nurorilor sînt total neconvingătoare și tratate, de altfel, cu maximă inflexibilitate. în virtutea unei profunde experiențe de viață, afirmate, ca titlu de noblețe, cu orice prilej, Ruzalia are dreptate și cîștig de cauză în tot ce face, de la tocmeala cu ceujării (geambașii) din tîrgul de la Hălmagiu, la discuția cu primarul Devei. Are chiar vocație de lider feminist : „– Uite bărbații ! izbucni atunci Ruzalia. Dau și fug. Zvîrle vorba și te lasă cu răspunsul pe buze. Asta-mi sînteți, domnule judecător, că de n-am fi noi, Dumnezeu știe ce s-ar alege de lumea asta ? Zău c-așa !"

Personalitatea Ruzaliei este copleșitoare în roman, în sensul că anulează toate celelalte personaje, siluete fără relief. necesare doar în măsura în care, prin replică, dau prilejul teribilei femei să emită o nouă înțelepciune. Marcel Petrișor a vrut în Ruzalia un personaj exemplar, l-a înfățișat astfel în primele pagini ale cărții (ba chiar înainte, într-un averisment către cititor, asupra căruia voi reveni) și, apoi, l-a așezat în contexte favorizante, care să-i ilustreze, nesmintit, exemplaritatea. Procedeul exemplificării favorizante și absența unei minime detașări a instanței auctoriale față de personaj îl fac însă pe acesta necreditabil și neverosimil artistic.

Cîteva personaje din planul al doilea se reține, totuși, prin pitoresc comportamental și de limbaj. Din această categorie face parte Laia, „americanul". Întors din America după 25 de ani, de dorul „Bosului și al Zăpozei, cele două dealuri ce străjuiau satul", Laia își risipește banii pe băutură și cadouri extravagante, pentru ca. apoi, să încerce să-i învețe pe copiii sătenilor, cu material didactic și metodă originală, geografia... Americii. Eșecul nu-l descurajează și face o nouă tentativă, de această dată cu nevasta personală, neacceptată în locuința conjugală decît dacă știe numele a două mari fluvii și al unui oraș american. Dezesperată, femeia se „documentează" și reușește să îngaime „Cursuri" (Missouri), „Sursuri" (Ussuri) și „Sfincolacu" (San Francisco) – umorul este îndoielnic – înmuind inima „sfinxului" din Ocișor. Un alt personaj, Mălăucuț, repetă, la orice îndemn, povestea întoarcerii sale. pe jos, din Rusia, ținînd tot către Soare-Răsare, pînă la Ocișor, dovadă peremptorie că Pămîntul este rotund. Tot el istorisește întîmpările unui camarad de arme în Viana crăiască, văzută în maniera icoanelor pe sticlă, unde împăratul Frant Iosca, gospodar instărit, îl așteaptă în pragul casei și, cum îl vede, îl poftește la un prînz împărătesc, preparat chiar de mîinile blînde ale soției.

Astfel de personaje și întîmplări – amuzante, – nu au nici o altă funcționalitate în cuprinsul narațiunii, și exprimă doar încrederea exagerată pe care autorul o acordă acestui gen de pitoresc. Tot pitoresc, de această dată etnografic, îi aparțin paginile ce descriu hore, nedei, praznice și alte obiceiuri din zonă. Un personaj vine la petreceri înarmat cu o sulă de cismărie și în momentul cînd flăcăii se înfierbîntă și bătaia devine iminentă, îl înțeapă pe ascuns pe cîte unul în coaste. În căutarea vinovatului, motivul inițial al disputei este uitat și lumea se potolește. Altădată, un copil gătit cu bundiță nouă și pantaloni albi de lînă împletită, pentru a merge la o nuntă la care părinții săi sînt nași, cade în groapa cu must de balegă, stîrnind minia neputincioasă a tatălui. Mai autentică pare descripția gastronomică, opulența ospețelor de altă dată ; „Plăcintele cu brînză se rumeneau în tipsii de lut, răsucite și învîrtite ca șerpii în coșercile văzute de Iuăn pe cealaltă față a lumii, pe unde trecuse el, ca să se poată întoarce iar în satul din care plecase. Spetele de porc se lăfăiau pe pajiște de cartofi rumeniți iar niște cocoși, fripți parcă în zbor cu pene cu tot, înțepeniseră ca stane pe-ntorsurile mari cît roata plugului. Alt zor și altă sfîrîială și-n pregătirea zemurilor de felurite orătănii, și-n a tăieților, care trebuiau să fie mai subțiri decît dinții spetelor și mai lungi decît cotul ce se putea întinde-n voie de la vecin la vecin și din blid în blid".

Miza romanului nu stă, însă, nici în descrierea scenelor de viață rurală, nici în etalarea pitorescului, și nici în acreditarea exemplarității personajului principal. Proiectul autorului, prezentat în avertismentul adresat cititorului, este altul : «Lumea acestei cărți e o lume apusă, trecută, dar în care grija față de rînduială, măsură si asezare, constituie principala trăsătură a „eroilor" ei. De unde și „temerile" lor, față de ceea ce li s-ar fi putut întîmpla, uitînd că omului îi este dat să aibă numai atît cît poate iubi și să stăpînească așa cum se poate stăpîni pe sine De aceea, de fapt, și Ruzalia, stăpîna Ocișorului din carte, are ceea ce are și cît are numai în măsura puterilor sale afective pe care, cînd le pierde, moare. De ce le pierde însă. e întrebarea cheie la care încearcă să răspundă și textul. Și nu fără „temeri"-. Nu se înțelege deloc de ce eroii se tem (acum) de ceea ce li s-ar fi putut întîmpla (altădată ? și nu li s-a întîmplat ? sau ar fi urmat să li se întîmple, dar nu li s-a întîmplat încă ?) dar este îndeajuns de clar că Ruzalia moare din cauza pierderii puterilor sale afective. Romanul ar fi trebuit atunci să motiveze temeinic sau să sugereze nuanțat, fiind vorba de o personalitate accentuată, această depersonalizare. Or, „căderea" Ruzaliei survine, brusc, în ultimele pagini ale cărții. Evenimentele care trebuiau să motiveze „abandonul" personajului (războiul hitlerist. dictatul de la Viena) apar tot acum și sînt introduse în narațiune înabil, din exterior, ca o rezolvare forțată a destinului Ruzaliei. Nici prevestirile sumbre, ale unui profet improvizat din finalul romanului nu pot justifica „temerile" pe care naratorul-demiurg le atribuie personajului. Pînă în acest moment, adică de-a lungul a 300 de pagini, Ruzalia prezintă o structură de luptător. și este greu de acceptat. păstrîndu-ne în logica narațiunii, o modificare atît de radicală a datelor personajului. Altfel spus. pierderea puterilor afective ale Ruzaliei rămîne un mister pe care „textul" lui Marcel Petrișor nu reușește să-l destrame.

Valentin F. Mihăescu

DUMITRU M. ION: «Scribul și închipuirea»

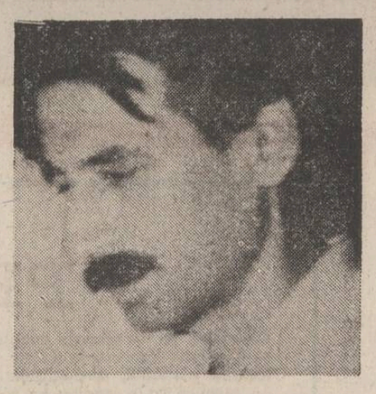

Un text realmente întesat de imagini și simboluri este **Scribul și închipuirea** (Editura „Cartea Românească", 1985) ultimul roman al lui Dumitru M. Ion. Aproape fiecare pagină fosnește de semne și embleme provenite din mituri, legende, referințe istorice voalate etc. la rîndul lor. ambiguizate. de o scriitură cu virtuți poetice. La sfîrșitul cărții mi-a fost foarte greu să-mi adun si să pun ordine în impresiile de lectură. ce. vorba autorului. îmi alergau ca o ceată de iepuri speriați. în toate direcțiile. Adevărul este că. mai mult decît în orice alt text în proză al lui Dumitru M. Ion. în **Scribul și închipuirea** se observă „imixtiunea" masivă a poetului. Dacă tratăm cartea ca un roman așa cum o subintitulează si. probabil. o doreste autorul. atunci ea suferă vizibil de pe urma organizării si construcției sale poematice. Dacă o privim însă ca un text de o factură literară aparte. o utopie poetică. să-i spunem. si nu întîmplător. va trebui să descoperim ritmul intern al scriiturii. principiul si structura compozitională. si sistemul de semnificații rezultat din logica ei scripturală. De ce utopie ? Răspunsul satisface toate exigențele și regulile speciei. Evenimentele se petrec într-un teritoriu imaginar. personaiele au valoare de entități-simbol. iar actiunea alegorică vizează o realitate istorică. socială si politică mai mult sau mai puțin cunoscută. Spre deosebire însă de majoritatea utopiilor ce au fie un caracter violent satiric sau umoresc într-un sens mai larg, fie unul didactic și filosofic, utopia lui Dumitru M. Ion este de natură poetică. Chiar organizarea formală a textului cu diviziunile si subdiviziunile sale. aminteste mai degrabă de un vast poem împărțit în cînturi și versete. Dar numai atît nu ar fi suficient pentru a asigure, fie și la nivel superficial, poeticitatea textului. În cadrul fiecărei unități sau mini-unități scripturale. ca si la scara ansamblului. circulă o serie de motive. simboluri si metafore-cheie. asigurînd un fel de prozodie. nu numai compozițională. dar si semantică. ce este una din condițiile esențiale ale poeticului : recurență care pentru a nu se transforma în simplă si banală repetiție este însoțită de ambiguitatea si polivalenta sensurilor. Să urmărim mai detaliat aceste elemente.

Romanul este împărțit, mai bine zis orchestrat, în patru mari sectiuni. **Intrarea în Micul Pustiu. Cartea grădinilor suspendate** sau **Calea Povestirii. Pomul dorințelor** si **Iesirea din Micul Pustiu** corespunzînd unor arhiteme. **Micul Pustiu** contine **Cartea I : Ioan Maria Babiloni.** divizată la rîndul ei în 6 capitole. **Cartea Grădinilor suspendate** include **Cartea a II-a : Cartea Sumelor.** cu 7 capitole. **Cartea a III-a : Micul Pustiu.** cu 10 capitole. **Cartea a IV-a : Drumul Pierdut.** cu 9 capitole. **Cartea a V-a : Parabola croitorilor** cu 7 capitole. **Pomul dorințelor** cuprinde **Cartea a VI-a : Epistole** cu 9 capitole iar **Iesirea din Micul Pustiu** se identifică cu **Cartea a VIII-a : Epilog.** Volumul are o structură abstrusă și ca într-un text hermetic, fiecare capitol sau minicapitol are un titlu cu cheie. la rîndul lor intrînd în grupe si ansambluri metaforice mai mari. ce se armonizează într-o întinsă urzeală simbolizantă. Efortul constructiv este absolut impresionant. desi întregul se resimte de un oarecare schematism redundant si de prolixitate a scriiturii. Spuneam că teritoriile în care se derulează evenimentele sînt imaginare **(Melissa, Norio, Karadrakia, Micul Pustiu, Argia, Miliana** si **Vanesia)** dar toate făcînd parte dintr-un fost **Imperiu** în care se vorbea aceeasi limbă. Cîteva indicii geografice voalate. Marea cea mai neagră, Cetatea Bucuriei. Orhideos. sau altul direct. Balcanii. localizează într-o anumită măsură actiunea si dau o idee mai exactă asupra spatiului istoric si spiritual al narațiunilor si descriptiilor. Conform acestei duble deschideri a utopiei, spre fictiv și real, personajele au statut generic si semnificații abstract-simbolice. Scribul. Starostele. Dragonii. Jandarmii, Saltimbancii, Logodnicul ș.a.m.d. dar numele lor, Ioan, Maria, Demetrios, Mihail, Alexandru contribuie și ele la localizarea și istoricizarea situațiilor și evenimentelor. De remarcat că onomastica este aceeași în toate provinciile fostului Imperiu și se transmite neschimbată de-a lungul secolelor, de la un personaj la celălalt într-o sugestie de continuitate spațio-temporală.

Partea narativă, dacă poate fi vorba de așa ceva, este compusă dintr-un șir de povestiri și istorii cu elemente (personaje, scene, întîmplări) ce revin periodic, pe care se grefează altele noi dar într-o rază de actiune comună. sugerînd sau închipuind o **figură a circularității,** un simbol. în ultimă instanță. tot al duratei și continuității. Aproape în fiecare capitol se relatează despre provinciile amintite. despre Micul Pustiu (a se citi o eroare a istoriei) ce le desparte. despre Drumul Pierdut al legăturii dintre ele. mereu căutat și întrezărit. despre efortul plin de primejdii al scribilor. vînați de stăpîniri tiranice, de a păstra vie în timp ideea libertății individuale, și a permanenței spirituale a Imperiului dezmembrat, despre sacrificiul unor aleși ai destinului, Ioani și Mihaili în numele idealului comun. **Scribul și închipuirea** este, în fond, o mare metaforă a „imperiului" spiritual al românilor de la nordul și sudul Dunării. proiectată într-un spațiu imaginar cu rădăcini, însă. istorice, culturale și metafizice, mai puțin sociale și politice, recognoscibile. Dar acest schelet ideatic este acoperit de hlamida unei scriituri intens poetice. ornată de metafore și imagini scăpărătoare. Evenimentul istoric la care se face aluzie primește de multe ori o aură simbolică sau este transfigurat într-o viziune mitică, larg semnificantă. Astfel este figura lui Mihai Viteazul, desigur, nenumit în text, care îi apare scribului. într-o epifanie produsă înaintea pătrunderii în **Cetatea Nemuritorilor** așa cum numai un Iehova tragic s-ar fi putut arăta lui Moise : „În somn mi s-a arătat un bărbat uriaș. îmbrăcat într-un vesmînt țesut la războaiele lumii și ale întunericului. două fire se împleteau în vesmîntul lui, unul de argint, tors de pălănjenii stelelor, altul de păcură. scuipat de viermele de mătase al beznei. Vesmînt usor și subțire. Lujerul gîtului îi era înconjurat de o dungă roșie. urită ; mă așteptam acu-acu să izbucnească din ea havuzul sîngelui. În aceeași clipă am vrut să țip. dar țipătul nu mi s-a desprins de pe buze ; altceva mai strașnic decît vesmîntul și decît semnul de pe gîtul lui mă făcuse să amuțesc : văzusem ceva nevăzut ! Mai jos de dunga roșie. uriașul avea un mare bulgăre de lumină. ceva ca un diamant enorm a fulgerat visul meu și s-a stins". Nu puține sînt pasajele de acest gen, am să mai amintesc povestirea Frumoasei adormite în Munții de sticlă, a Starostelui aurarilor, sau Cartea Semnelor în întregime, animate de o imaginație fantastă sau feerică, revărsată în jerbe de splendide metafore și simboluri poetice. Dar tocmai această mirabolantă poeticitate a textului constituie într-un fel și viciul cărții. Autorul se lasă purtat de valurile prodigioasei lui fantezii, fără a o mai controla cu rigurozitate și înecînd astfel ideea în viitura de imagini. Și, totuși romanul **Scribul și închipuirea** trebuie citit în primul rînd ca o scriere poematică cu nebănuite frumusețe de limbaj. adică mai puțin în spiritul cît în litera textului.

Paul Dugneanu

„Manuscriptum" nr. 4/1985

Numărul 4/1985 al revistei „Manuscriptum" oferă surpriza unor „însemnări de taină" ale lui Constantin Brâncoveanu, sub genericul „Revelația documentului". Descoperirea, prezentarea, transcrierea și glosarul de nume se datorează lui Ion Radu Mircea care a analizat prețiosul document aflat în fondurile Arhivelor Statului de la Atena. Încheiat cu patru zile înainte de tragica mazilire a lui Constantin Brâncoveanu, caietul de însemnări cuprinde note din 145 zile și, arată descoperitorul său, „jurnalul-catastif este un izvor de primă mînă, care se alătură cronicilor vremii, completîndu-le sau confirmîndu-le adesea cu surprinzătoare concluzii asupra unor fapte sau relații politice și de familie". Sub același semn revista prezintă „Pagini germane" (Despre psihologia popoarelor) de Mihai Eminescu, prefațate, transliterate și adnotate de D. Vatamaniuc și traduse de Alexandru Surdu. Sub titlul „Chipurile Thaliei" sînt reunite cîteva texte inedite de G. Ciprian, Victor Ion Popa și Radu Stanca. De altfel. întregul număr este pus „sub semnul Thaliei", deși, prin complexitatea revistei. numărul cuprinde și rubrici în afara celei care dă centrul de greutate sub aspect tematic. Astfel, rubrica „Destăinuiri" este consacrată lui Nicolae Labiș, prin fragmentele extrase din cuvintele rostite la „Rotonda 13" de Al. Andrițoiu, Ion Gheorghe, Nicolae Dragoș, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu, Nicolae Dan Fruntelată, Marga Labiș, Al. Oprea, în decembrie 1981. La rubrica „Laborator de creație" Gheorghe Chivu, editorul traducerii de către G. Coșbuc a „Divinei Comedii" prezintă multiple variante pentru o ediție integrală a acestei opere. O altă rubrică, „File de album", este dedicată lui Picu Pătruț, acest „enciclopedist al spiritului sătesc", cum îl numește Răzvan Theodorescu în textul său. „Viersurile" lui Picu Pătruț sînt transcrise și adnotate de Octavian O. Ghibu, care scoate la lumină și o variantă de prefață scrisă în 1965 de Onisifor Ghibu. Textele sînt însoțite de un eseu al lui Vasile Drăguț intitulat „Biografie și creație". Rubrica „Scriitori români în arhive străine" cuprinde pagini din „Jurnalul" lui Pius Servien, prezentate de Artur Silvestri, iar rubrica „Scriitori străini în arhive românești", corespondență între George Bernard Shaw și Marcu Beza, și între Edmund Husserl și discipolul său Constantin Floru. Semnalăm de asemenea dezbaterea „Colecția B.P.T. la 90 de ani", la care participă Paul Cornea, Teodor Vârgolici, Tiberiu Avramescu și Nicolae Teică. Un număr dens, de un real interes, cu o excelentă iconografie în care se detașează planșele color cu reproduceri după manuscrisele lui Picu Pătruț.

Gheorghe Buluță

CARTEA DE DEBUT

ÎNTÎMPLĂRI NEOBIȘNUITE

Un scriitor atras de arabescuriile intelectuale ale fanteziei, cu gust pentru misterul psihologic, parabola fantastă și cazurile insolite, nu o dată la limita senzaționalului și a melodramaticului, este Lucian Strochi în primul său volum *) de proze scurte. Înzestrarea autorului pentru povestirea barocă, lirică și analitică totodată, scrisă cu rafinament și știință combinatorie a efectelor este evidentă, deși cartea nu e ferită de scăderi pe care i le semnalăm tocmai din încrederea în puterea talentului său de a le ocoli în viitor. Povestirile cu subiecte de o rară diversitate, alese din situații, timpuri, medii și virste umane foarte diferite între ele, dau dovadă de multă imaginație și mobilitate a unghiurilor de abordare, ca și, deopotrivă de nefixare încă a simțului critic al tînărului prozator oscilînd între atmosfera tensionată a unor întîmplări inexplicabile, vibrînd de un lirism de bună calitate al tainei existenței și între enigmaticul facil ori poetizat adesea fără rost, al unor cazuri cînd senzaționale, cînd de tot banale, căutînd prea mult efectul imediat în dauna semnificației cu o miză mai serioasă. Tentația succesului la cititor e firească mai ales la debut, dar Lucian Strochi arată în cartea sa posibilități epice mult mai subtile decît melodrama copilului chinuit de mama vitregă (alungată în final de binele triumfător în **Păpușa)** sau a părinților copilului mort de boala bătrîneții din **Progerie,** povestire mai complexă, ori cea a bolnavilor petrecînd singuri în spital (storcind o lacrimă pînă și doctoriței din **Contravizita).** Tot în aceeași categorie, dar pe o altă treaptă a mijloacelor narative stau și alte povestiri bine executate, ba chiar pretențioase pînă la un punct, captivînd prin promisiunea unor începuturi interesante coborînd însă în final în facilitate ori platitudine, nesalvate nici de aparența neobișnuită a întîmplărilor **(Lupii, Conversația, O crimă imperfectă,** chiar și **Penultima partidă de zaruri,** care dă titlul de pe coperta, asemănătoare ca stil, a cărții.)

Locul aparte al lui Lucian Strochi în cadrul prozei noastre tinere este asigurat de povestirile fantastice în gustul tradiției romantice, halucinant psihologice, ori parabolic stranii, rotindu-se în jurul unor astre ca Poe, Hoffman, Buzzati, Borges, la noi Mateiu Caragiale, Voiculescu, sau mai recent Laurențiu Fulga, al cărui fantastic folcloric, poetic și crud, aproape morbid uneori, e vizibil în **Laba gîștei.** În genere fantasticul rămîne însă la Lucian Strochi în limitele unui joc intelectual cu ipostazele vieții, sugerînd liric zone de mister atît în cursul obiectiv al lucrurilor, cît și în ordinea subiectivă a percepției ori conștiinței. E cazul unor piese ca **Amintirea zborului, Iluzia cea mare, Ultima sirenă.** Remarcabile prin siguranța ambiguității unui fantastic ontologic de bună factură epică sînt **Drumul spinos al...** și **Masca.** O povestire tentată de SF fără a ieși din comunul unei posibile întîlniri cu superioritatea gîndirii altor forme de viață este **Accidentul.**

Bine scrise sînt cele două povestiri „sportive", **Echipa celestă** și **Cursa fără obstacole** — prima o excelentă combinație vis-realitate, a doua o fină analiză. În întreg volumul, Lucian Strochi este adeptul scriiturii cizelate, a realismului analitic artist, interesat de resortul interior al gesturilor, căutînd motivațiile și urmărindu-le cu aceeași atentă fervoare ca și odinioară Ștefan Zweig, fiind totodată la fel de atent ca și acesta la reacția cititorului. Dincolo de unele „literaturizări" și de o gîndire, nu livrescă ci mereu metaforică a personajelor, interesante rămîn aici inserțiile în povestire a unor versuri — Lucian Strochi este, după cîte știm, și poet — care prezidează destinul eroilor săi sugerînd încă o dată predestinarea, taina acestor întîmplări. Adăugăm deci numele încă unui tînăr scriitor, Lucian Strochi, la bilanțul mai mult decît favorabil al promisiunilor prozei noastre scurte afirmate în ultimii ani.

Alexandru Condeescu

*) Lucian Strochi : **„Penultima partidă de zaruri", Editura „Cartea românească", 1985.**

REVISTA REVISTELOR

„Transilvania" nr. 2/1986

● Publicînd în două numere (11 de anul trecut și 2 de anul acesta) studiul **Banatul în 1774** de Alexandru V. Diță, revista **Transilvania,** care ne-a prilejuit deunăzi urmărirea pasionantului serial al lui Adrian Riza despre Ardeal, dovedește o dată mai mult aplicarea eficientă la problemele vitale ale culturii și istoriografiei noastre, suplinind — cum este și cazul de față — publicațiile de strictă specialitate. Folosind într-un mod original (cu unele inovații ce se vor înscrie ca priorități în disciplină) ultimele metode ale demografiei istorice, tînărul istoric, afirmat nu de mult în paginile **Luceafărului,** face de data asta demonstrația decisivă a caracterului covîrșitor românesc al populației Banatului în anul 1774. Este vorba, natural, de Banatul în accepția de atunci a noțiunii. Sînt folosite statisticile oficiale habsburgice și cartea istoricului Grisellini spre a ajunge la concluzia că „Structura etnică reală a Banatului în 1774 este : români : 71—72% = 265 000—270 000 locuitori ; sîrbi : 19—20% 75 000 locuitori ; germani : 8—8,5% = 30 000—32 000 locuitori ; bulgari și unguri : 0,6—0,8% = 2 500—3 000 locuitori".

Banatul în 1774 de Alexandru V. Diță (studiu a cărui importanță a fost deja semnalată, după apariția primei părți, de Florin Constantiniu în **Flacăra)** consacră pe autor drept una din marile speranțe ale noii istoriografii românești, un talent excepțional de investigator al trecutului nostru istoric, în același timp devotat cunoscător al tradiției istoriografice clasice (în primul rînd N. Iorga și G. Brătianu) și al ultimelor cîștiguri metodologice pe plan mondial.

D. Z.

BREVIAR

● **„MANUSCRISUL nr. 2259"** Acesta e titlu unei intervenții, publicate de Alexandru Surdu în „Astra" (nr. 2) și dedicate unui manuscris eminescian, care nu este inedit, însă a cărui interpretare era, pînă acum, incompletă. Opinia lui Al. Surdu (care e unul dintre cei mai bine pregătiți specialiști în istoria filosofiei, pe care îi avem azi) e foarte limpede : caietul eminescian ar fi un „index filosofic" proiectat de Eminescu și apoi abandonat ; originea acestui indice ar fi un „dicționar filosofic german-latin. Demonstrația, însoțită de exemple culese din „caiet", este convingătoare.

● **MEMORIE SLABĂ.** O notă destul de iritată, din „Suplimentul Scînteii tineretului" care avertizează pe Adrian Dafir că ar da semne (în textele lui, unele apărute în „Luceafărul") de „nervozitate" îl consideră pe acest critic drept un „nume mai puțin întîlnit pînă acum în presă". Autorul acestei note ori nu cunoaște colaboratorii publicației care îi găzduiește filipica, ori posedă o memorie slabă. Adevărul e că Adrian Dafir a început prin a publica în... „Suplimentul Scînteii Tineretului".

● **CE ESTE „UNIVERSALITATEA"...** Un foarte interesant serial susținut de Stefan Avadanei în „Cronica" și dedicat imaginii pe care o dau asupra literaturii române diverse „lucrări de referință anglo—americană" vine cu informații noi, care se puteau totuși prevedea. Cele mai multe din aceste „lucrări de referință" sînt informate rău în privința literaturii române și includ în sumar numai puțini dintre autorii români ; cînd prezența e mai cuprinzătoare, spațiul e redus. Pe scurt, literatura română ar fi un soi de product spiritual rudimentar, și care nu are de ce să fie băgat în seamă. Desfășurarea acestor știri, pe care Ștefan Avădanei o face cu umoare rece, denotă încă o dată că „universalitatea", așa cum o înțeleg unele minți de aiurea. e doar o formă de excludere a civilizațiilor, considerate, abuziv, ca fiind „minore".

Catagraf

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

ALIANŢA CU ISTORIA

Istoria este „cea dintîi carte a unei naţii". Formula, atît de des citată, a lui Nicolae Bălcescu aparţine adevărurilor care nu mai au nevoie să fie demonstrate. Cine ar putea contesta că în fizionomia spirituală a unui popor, componenta istorică, adică tot ceea ce au plămădit şi modelat veacuri de trudă, jertfă şi izbîndă, are rolul decisiv şi că numai prin cunoaşterea ei o comunitate etnică îşi dobîndeşte adevărata conştiinţă de sine ? Funcţia social-politică a istoriei — ca efort de investigare şi interpretare a trecutului — este la fel de evidentă şi locul ocupat de istorie, mai exact de apelul la istorie, în confruntările politice nu mai are nevoie să fie subliniat. Editarea „integralei Eminescu" a readus în discuţie problema şi în paginile „Luceafărului", ea a fost amplu şi pertinent comentată. „Încercarea Erodoţilor rosettişti — conchidea de curînd un sagace analist — de a-şi confecţiona o istorie pe potriva unor reţete asupra istoriei şi a unor interese politice, care-şi căutau legitimarea într-un trecut revizuit caragialeşte, pe ici pe colo „prin părţile esenţiale", a găsit în Mihai Eminescu nu numai un adversar energic, dar şi un lucid înţelegător al efectelor incalculabile pe care le produce istoria turnată în calupuri de împrumut". Practicile liberalilor denunţate de marele nostru poet pun în lumină un exemplu tipic de manipulare a istoriei în beneficiul intereselor înguste ale unui partid, preocupat de chiverniseala clientelei sale politice.

Partidul Comunist Român, partid cu o înaltă vocaţie şi misiune revoluţionară — aceea de a lichida orice formă de exploatare şi de a da societăţii româneşti o structură socialistă în condiţiile autenticei independenţe — are o altă concepţie despre rostul istoriei. Deosebirea calitativă dintre el şi toate celelalte partide care s-au succedat în istoria politică a României vine dintr-o profundă realitate : partidul comunist a fost întotdeauna

de partea istoriei şi istoria s-a aflat statornic de partea lui. Această reciprocă sprijinire a decurs din caracterul legic-obiectiv al apariţiei şi activităţii acestui partid, din perfecta lui integrare în procesul final de dezvoltare a societăţii româneşti, din racordarea lui la toate marile tradiţii istorice ale poporului român. Istoria a căpătat astfel în activitatea partidului nostru un loc şi o funcţie fără precedent, prin însemnătatea lor. Expresia cea mai grăitoare a acestei excepţionale atenţii arătate istoriei o constituie desigur aşezarea la începutul **Programului Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism** a unei cuprinzătoare retrospective care coboară la obîrşiile cele mai îndepărtate ale poporului român, pentru a-i urmări apoi evoluţia pînă în zilele noastre. Istoria naţională este încorporată astfel celui mai important document programatic al partidului, pentru a se sublinia astfel că efortul contemporan de edificare socialistă se înscrie în continuarea unei străduinţi de vechime multiseculară de a făuri un stat naţional unitar şi independent, aşezat pe temeliile dreptăţii sociale. Firească de-a lungul timpului, exponenţii înnoirilor revoluţionare, luptătorii cauzei naţionale, apărătorii neatîrnării au venit, în funcţie de condiţiile istorice, din orizonturi social-politice diferite, dar ei au rămas istoriceşte solidari prin aspiraţia lor de independenţă şi unitate naţională, de progres şi dreptate socială.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, ne-a redat istoria aşa cum ea a fost şi a făcut din cunoaşterea şi cinstirea marilor valori ale trecutului naţional un fundament al vieţii noastre sociale şi politice. Referirile la marile evenimente şi personalităţi din opera tovarăşului Nicolae Ceauşescu alcătuiesc un masiv volum **(Istoria poporului român. Culegere de texte)** care dă nu numai măsura marelui interes al secretarului general al partidului pentru trecutul neamului ci şi însemnătatea pe care el i-o acordă în practica construcţiei socialiste. A spus-o, de altminteri, răspicat, atunci cînd a arătat că „Stabilirea locului în istorie, a originii şi continuităţii în bazinul carpato-dunărean ale poporului român constituie fundamentul oricărei activităţi ideologice, teoretice şi politico-educative". Niciînd istoriei nu i s-a acordat o asemenea importanţă şi semnificaţie. Respectul pentru istorie înseamnă încrederea în istorie. Dacă Partidul Comunist Român şi-a cîştigat în cei 65 de ani de existenţă numeroase merite istorice prin corecta percepere a problemelor de bază ale societăţii româneşti şi prin indicarea soluţiilor celor mai adecvate, aceasta s-a datorat capacităţii sale de a comunica — chiar atunci cînd i s-au pus piedici de tot felul — cu istoria poporului în care s-a zămislit şi activat.

Se tem de istorie cei care încearcă să se opună mersului ei. Practicînd un fel de „istoria sînt eu", ei îşi închipuie că prin falsificare îşi pot face din istorie un aliat de nevoie. Uită însă că istoria, la oricîte silnicii ar fi supusă, sfîrşeşte prin a fi biruitoare. Nimeni şi nimic nu a putut-o stăvili pentru totdeauna. Această forţă cu adevărat uriaşă este alături de noi şi datorăm Partidului Comunist Român alianţa, care ne face invincibili, cu istoria.

Fl. Constantiniu

Spiru Chintilă : „Şantier"

Revoluţia valorilor

Urmare din pag. 1

este istoria conştientă a celor mai buni fii ai ţării care, în fruntea maselor, n-au precupeţit nimic pentru ca acele valori autentice, perene ale omului să se regăsească cu adevărat în viaţa lui, să capete conţinutul pe care-l merită. Vorbele goale despre egalitate şi dreptate, echitate şi putere a poporului, frecventate demagogic în societatea burghezo-moşierească, au fost refuzate cu hotărire, epoca făuririi socialismului în România devenind, în esenţă, epoca făuririi unui nou conţinut pentru aceste valori, şi altele asemenea lor, cu toate indicînd noul destin al ţării şi al poporului, atît legitimitatea cît şi aţasamentul de care se bucură o politică, a partidului nostru, care vine în întîmpinarea voinţei şi intereselor oamenilor muncii.

Se ştie, socialismul nici în teorie şi nici în practică nu se asociază cu ideea de paradis. În sensul concret, material, socialismul se realizează ca un mod de existenţă omenesc, avînd vocaţia, capacitatea de autoperfecţionare neîncetată. Trebuie înţeles şi luat ca atare, iar aceasta conferă un înalt coeficient de realism politicii partidului nostru, Programului său de făurire a socialismului şi comunismului în România. Partidul şi-a asumat misiunea istorică şi răspunderea excepţională pentru plămădirea acestui nou mod de existenţă în condiţiile în care fiecare este răspunzător de această operă şi, ca atare, reuşitele noastre sînt reuşite ale tuturor. În spirit dialectic, politica partidului, aşa cum este relevată în deceniile care au trecut de la Eliberare, drumul spre valorile deplin realizate ale socialismului se parcurge ţinînd de domeniul perfecţionării, nu al perfecţiunii. Procesul de inovare şi perfecţionare continuă a vieţii şi muncii poporului român, în toate sectoarele, se justifică tocmai prin acest adevăr axiomatic, integrarea muncii şi vieţii poporului în valori principial, potenţial date, pretinzînd efort, răspundere, creaţie şi educaţie. Cu atît mai mult, cu cît aceste valori nu sînt un dat şi nu rezultă automat din strategia globală a dezvoltării societăţii noastre.

Hotăritor rămîne, aşa cum se arată în Programul partidului, aşa cum se găseşte fundamentat în opera teoretică şi practică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, faptul că participarea la perfecţionarea societăţii este unanimă şi eficientă. Desigur, într-un sens larg, lumea valorilor are drept pivot factorul politic. Politica decide toate celelalte valori prin resursele, mijloacele de exprimare şi stimulare pe care le oferă. Autonomia valorilor, indiferent care, cîtă vreme discutăm în termenii fenomenelor de masă, nu poate fi decît o iluzie. Politicul nu poate fi recuzat în nici un fel deoarece este şi rămîne omniprezent şi atotputernic. Iată de ce, politica Partidului Comunist Român de participare a maselor la viaţa politică a ţării apare ca un certificat de liberă trecere a poporului în lumea valorilor socialismului şi comunismului, potrivit condiţiilor societăţii, ale fiecărei etape de dezvoltare a ei. Realizările noastre în planul civilizaţiei, al progresului sînt dovezi concludente ale acestui demers în care politica Partidului Comunist Român se justifică, îşi demonstrează validitatea istorică, iar munca şi viaţa întregului popor se împlineşte multilateral prin noi înşine, prin energia creatoare pusă cu generozitate în serviciul patriei căreia îi aparţinem.

Literatură şi angajare

● În zilele de 28—29 martie 1986, Uniunea Scriitorilor a deschis seria de manifestări culturale, politico-educative consacrate aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român.

Comitetul judeţean Buzău al P.C.R. şi Uniunea Scriitorilor din R.S. România au organizat, în ziua de 28 martie 1986, manifestări culturale la liceele : „Mihai Eminescu", „Bogdan Petriceicu Haşdeu", Liceul pedagogic „Spiru C. Haret", Liceul industrial Nr. 1, Liceul industrial nr. 6 din Buzău.

Un festival literar de amploare, consacrat Partidului Comunist Român, a avut loc în Sala Mare a Comitetului judeţean Buzău al P.C.R.

În ziua de simbătă 29 martie a.c. au fost organizate manifestări în judeţul Buzău, la Rîmnicu-Sărat, la Liceul industrial Pogoanele, Căminul Cultural Smeeni, Căminul cultural Pîrscov (localitatea de naştere a marelui scriitor V. Voiculescu) şi la Căminul cultural din comuna Stîlpu.

Manifestările care s-au desfăşurat au avut tema : „Literatura română — angajată plenar în opera de formare a omului nou, cu o înaltă conştiinţă socialistă".

A fost vizitată localitatea balneară Monteoru.

Au participat : **Dumitru Radu Popescu,** preşedintele Uniunii Scriitorilor, **Ioan Adam, Ion Băieşu, Radu Cârneci, Florin Costinescu, Dinu Flămând, Ion Gheorghe, Traian Iancu,** director al Uniunii Scriitorilor, **Gheorghe Istrate, Florin Muscalu, Gheorghe Pituţ, Florentin Popescu, Dumitru Pricop, A. I. Zăinescu,** precum şi poeţii buzoieni : **Puiu Cristea, Dumitru Ion Dincă, Andrei Gheorghe, Nicolae Iordache, Aurelian Mareş, Constantin Petcu, Ion Stanciu.**

Scriitorii au fost primiţi de tovarăşul **Carolică Vasile,** prim secretar al Comitetului judeţean Buzău, al P.C.R., care a prezentat realizările în economie, ştiinţă şi cultură ale judeţului, ponderea pe care judeţul o ocupă în economia naţională ca urmare a marilor investiţii efectuate, ca în toate zonele ţării, în anii pe care, cu înaltă şi justificată mîndrie patriotică, poporul îi numeşte „Epoca Nicolae Ceauşescu". Au fost prezentate, de asemenea, sarcinile şi obiectivele economice din actualul cincinal, precum şi direcţiile de ansamblu ale dezvoltării economico-sociale a judeţului, din perspectiva sfîrşitului de secol, ca urmare a hotărîrilor şi programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al P.C.R.

Au asistat tovarăşii : **Stela Chioveanu,** secretar al Comitetului judeţean Buzău al P.C.R., **Victor Andreica,** şef de secţie la Comitetul judeţean Buzău al P.C.R., **Maria Lazăr,** prim-vicepreşedinte al Consiliului Popular al judeţului Buzău, **Ion Nae,** preşedintele Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Buzău, **Georgeta Nicolescu,** inspector general al inspectoratului şcolar judeţean Buzău, şi **Mihai Bâzu,** redactor şef al ziarului „Viaţa Buzăului".

Scriitorii au fost însoţiţi de **Victor Andreica,** şef de secţie la Comitetul judeţean Buzău al P.C.R., de **Ion Nae,** preşedintele Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Buzău, de alţi reprezentanţi ai organelor locale de partid şi de stat.

Au fost organizate expoziţii de carte, iar în licee, şcoli, cămine culturale au fost recitate, de către elevi, poezii ale poeţilor participanţi la manifestări.

Manifestările culturale consacrate marelui jubileu al Partidului Comunist Român au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu,** preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

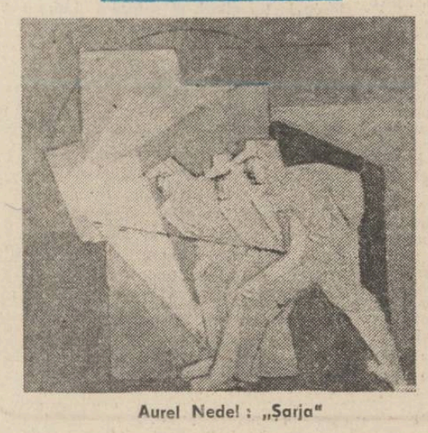

Aurel Nedel : „Şarja"

MEMENTO

În activitatea Partidului Comunist Român presa a avut un rol deosebit de important pentru difuzarea poziţiilor ideologice şi politice ale partidului în rîndul maselor largi. Presa progresistă, cotidiană, ca şi presa culturală a fost un instrument activ şi eficient în slujba ideilor partidului, a îndemnurilor sale la acţiune, a solidarizării celor exploataţi. În ilegalitate fiind, Partidul Comunist Român a acordat o deosebită atenţie presei legale şi ilgale care-i putea purta mesajul către marele public. Multe dintre aceste publicaţii au avut o viaţă scurtă, datorită constrîngerilor poliţieneşti ale epocii, datorită cenzurii, datorită lipsei de fonduri, datorită ostilităţii capitalului dar toate la un loc alcătuiesc un corpus ideologic şi politic de cea mai mare importanţă pentru tradiţiile politice şi culturale ale P.C.R., ale societăţii româneşti în ansamblul ei. Scrise de mînă, trase la gestetner, litografiate, tipărite la maşina „Boston" sau la maşini mai complicate, paginile acestei prese şi-au atins menirea de a trezi şi forma conştiinţele, de a exprima un program politic revoluţionar şi consecvent, de a deschide un orizont nou de gîndire celor mulţi. Dar presa influenţată, îndrumată şi editată de partid nu s-a adresat doar celor mulţi şi umili, ea a avut în vedere şi alte pături sociale, procedînd la o clarificare ideologică şi politică de mari proporţii urmate de aderenţa la ideile stîngii a multor intelectuali români. Nu numai manifestul ilegal a fost instrumentul de lucru al acestei prese de partid şi acelor care au susţinut-o, ci şi pagini întregi ale presei cotidiene sau săptămînale, rubrici întregi din publicaţiile de cultură şi artă ale timpului. Gazetari dintre cei mai cunoscuţi au susţinut această presă, scriitori de ecou au tipărit în paginile ei. Nume ca Veac nou, Bluze albastre, Reporter, Şantier, Manifest, Cuvîntul liber şi multe altele sînt tot atîtea repere încă vii în tabloul presei care a ilustrat şi impus ideile partidului în rîndurile cititorilor lor. Ştirile şi articolele acestor publicaţii, poezia şi reportajele lor, comentariile de politică internă şi externă, analizele ideologice, literare şi artistice cărora le-au făcut loc constituie un capitol al unei noi conştiinţe, conştiinţa revoluţionară a ţării. Ele sînt un exemplu de angajare în fenomenul viu, de opţiune, de curaj civic şi politic. Spiritul lor revoluţionar este ceea ce rămîne viu şi exemplar în ele. Dschizindu-le, ele constituie un memento de care gazetarul de azi, scriitorul de azi, intelectualul zilelor noastre nu se poate despărţi. Caracterul de implicaţie directă, abordarea frontală a problemelor, refuzul sofisticării, temperatura revoluţionară, temele mari ale oricărei activităţi revoluţionare se află în aceste pagini. În acest sens, revista Luceafărul reproduce cîteva pagini revelatoare pentru angajarea intelectualului de stînga.

SCARLAT CALIMACHI

Cuvînt înainte

În zilele acestea de mare bejenie pentru norod, cînd fascismul încearcă din răsputeri să calce, sub cizmele sale grele, ultimele libertăţi, cînd caută să ucidă pe acei care îi stau împotrivă, cînd încearcă să semene vrajbă între popoare spre a-şi salva, prin sîngele şi deznădejdea acestora, atotputernicia, este de folos un steag ca **Glasul nostru.**

Fasciştii de toate nuanţele — orbiţi de patimă — caută să ne vîndă ogoarele, pădurile, munţii şi apele, duşmanilor ; ei nu vor să vadă că înfrăţirea, prin fascism, e ciopîrţirea României. Rostul **Glasului nostru** este să descopere hidoşenia faptelor lor.

Fascismul vrea nimicirea tuturor libertăţilor cîştigate prin democraţie. El vrea un popor supus, bleg, slugarnic şi sărac, care să-i muncească, întocmai ca sclavii în trecutul îndepărtat ! **Glasul nostru** trebuie să arate mulţimii ce vrea fascismul.

Rostul **Glasului nostru** este să dezvăluie toată nemernicia fascismelor, să împiedice reîntoarcerea vremurilor de sclavie.

El mai trebuie să descopere norodului cine sînt conducătorii partidelor reacţionare, cît de „neaoşi" românii sînt aceia care propovăduiesc ura între neamuri şi cît de mare e cinstea lor.

Glasul nostru, prin cele ce va spune, va arăta oamenilor cinstiţi că gogo-cuziştii, codreniştii şi celelalte grupuleţe de reacţionari caută să zămislească România de mîine prin trădarea aliaţilor adevăraţi ai poporului românesc, prin batjocorirea tuturor libertăţilor şi prin ducerea la sapă de lemn a celor mulţi, care muncesc din zori şi pînă-n noapte.

Glasul nostru nu cere decît respectarea libertăţilor date de constituţie şi unirea forţelor democratice împotriva scîrnăviei fasciste.

(Glasul nostru, 10 iulie 1937)

Claudiu Andone : „Portul"

Pentru pace

Astăzi, mai mult ca oricînd, dictatorii reacţionari se străduiesc să filfîie prin văzduh flamura de sînge şi flăcări : războiul. Zămisliţi din crime şi jaf, apăraţi de puhoiul de reacţionari, aceşti nebuni îndrăzneşc — mînţindu-şi în toate felurile popoarele — să ceară noi războaie, să pregătească noi hecatombe.

Dar cred că se străduiesc în zadar.

Norodul încrezător n-a uitat încă ce-a suferit patru ani de-a rîndul. El ştie acuma că războaiele sînt afaceri renumerative pentru bancherul abject şi falit şi pentru industriaşul dornic de a se îmbogăţi prea repede ; el ştie acum că războiul înseamnă mii de morti, copii flămînzi cerşind pe străzi, văduve tinere lăsate pradă prostituţiei şi murdăriei, el ştie acum că războiul nu se mai poate face fără învoirea lui.

Şi norodul nu va mai îngădui să se încerce un nou război.

Cînd goarnele vor suna, cînd clopotele se vor tîngui în turle, cînd va vui lumea de strigarea : „la arme !", cînd bancherii nesăţioşi ai burgheziei îşi vor freca mîinile de bucurie că „marea afacere" e pe cale să fie tranşată, atunci norodul se va trezi din amorţeala aparentă şi va zice : „Jos armele ! Moarte celor care au cutezat să dorească o nouă vărsare de sînge !"

(Clopotul, 21 iulie 1933)

Antologia «Luceafărul»

POEŢII ŞI PARTIDUL

Orice ţi-am da...

Orice i-am da e doar un semn sărac
Celui ce dă-ntr-o zi cît într-un veac.
Nu unuia ci-ntregului popor
De orice grai ar fi, dar muncitor.

Căci munca e deviza lui şi-a noastră
Să fim stăpîni pe plai sub zarea-albastră
Să-i dăm un dar ce drag ni-i tuturor :
Garoafe roşii prinse-n tricolor.

Şi să-i dorim să-i fie viaţa lungă
Ca-n piscul comunist s-ajungă
Şi-n urma lui să fie tot poporul
Cu steagul roşu şi cu tricolorul.

Sub arcuirea marei căi lactee
Comete de lumină ce scînteie
Cu roşu foc, cu galben şi albastru
Drept semn că ţara noastră are astru.

Mihai Beniuc

Acest bărbat este-o izbîndă

M-am dus la apa apelor şi-am strigat :
Mulţumesc ţie maica apelor, ţie fluviu părinte
Şi fiicelor voastre şi feciorilor izvoare şi riuri :
Acest bărbat este lucrarea voastră,
Acest bărbat este izbînda firii voastre, —
Cum pătrundeţi voi, ocoliţi sau daţi la o parte
Cu ştiinţa voastră genială, stavilele toate,
Încît ajungeţi totdeauna la ţintă
Şi mereu vă iese lucrarea pe care-aţi dorit-o;
Acest bărbat este izbînda voastră de obîrşie,
De la el încolo nu se vor mai semna tratatele de ştirbire
Numele voastre nu vor mai fi trecute pe hrisoave de-nstrăinare.
Mulţumesc ţie, apa apelor, ţie fluviu părinte,
Cum staţi la hotare şi-n toate cutreieraţi şi cunoaşteţi.

M-am dus la muntele munţilor şi i-am strigat :
Ascultă-mă să te laud de-atîta-nţelepciune,
De-atîta măiastră lucrare să te slăvesc ;
Acest bărbat este izbînda ta şi-a tuturor piscurilor cele din preajmă :
Ţăria şi întregimea voastră au izbîndit,
Aţi zămislit un om cu demnitatea înălţimilor.
Să fie liniştite zăpezile voastre şi toate stîncile,
Brazii şi toate-nfăţişările puterii şi dreptăţii —
Pe seama întregirii voastre şi-a neştirbitei moşteniri,
Nu se vor mai face învoieli şi treceri ;
Bine-aţi lucrat, de-acum staţi pururi în tărie
Acest bărbat este izbînda voastră neclintită.

M-am uitat la soare şi i-am dat de veste :
Fii liniştit, izvor al luminii,
A izbîndit geniul tău
Lucrările şi cheltuielile tale de foc n-au fost risipite,
Ţi-a reuşit întreprinderea sacră asupra românilor ;
Acest bărbat este izbînda concepţiei tale.

M-am dus în calea oamenilor şi le-am spus :
Slavă vouă, meritaţi demult această izbîndă,
V-aţi ales un bărbat curajos cum şi-l merită ţara
Măsura şi speranţa voastră nu vor fi ştirbite,
Ceauşescu este dreptul vostru, datoria voastră către lume.
Fiţi liniştiţi, fiţi lîngă el tot timpul ;
De-acum se poate zice acest lucru în faţa viitorului :
Ceauşescu este o izbîndă a poporului său,
Cum l-a primit el şi cum il conduce nu-i o-ntîmplare,
Mai presus de patimi şi ambiţii estě legea poporului mereu încercat
Ceauşescu este ceea ce nu i se mai poate lua poporului,
Ceauşescu este unde-a ajuns poporul şi nimeni nu-l mai poate întoarce.

Ion Gheorghe

Poem de primăvară

A face totul cînd totu-i şi-o stea ce ne ară,
A face totul cînd totul înseamnă şi toţi,
Mai simţim că e frig, mai vedem că e seară
Şi ni-e cald uneori precum roua între roţi,
Ne mai plîngem, mai stăm unii-abrupţi ca pe-o scară
De tren unde-avem şi părinţi şi nepoţi.

Se mai suie, mai pun unii piatră pe piatră
Şi fac trepte-ntr-un turn de-nvoială, proptit,
Pe-alţii clipa-i răzbună, nu îi lasă la vatră
Şi îi roteşte-n strînsoarea ei la infinit ;
Totu-i raza ce-o dăm, legea-n noi mai curată,
A face totul cînd totu-i şi-un crin ce-a-nflorit.

A face totul cînd totu-i şi-o lacrimă, poate,
Un armistiţiu cu însăşi starea noastră de-a fi,
O piramidă ce-o ţinem şi-o ducem în spate,
Cu încordarea sfîntă-a unui joc de copii,
Muzica ta si severă şi grea libertate
Tu care-ţi ceri şi-ţi naşti piinea în fiecare zi.

A face totul cînd totu-i şi-un vis pe aproape,
Şi totu-i şi scris, este totul şi spus,
Cîte un sat avem toţi şi-un oraş prin pleoape,
Nişte văi care ţin berze-albastre pe sus,
O cîmpie ca dulce-nrămată de ape
Şi-un deal lin care-a plîns şi se zbate nespus.

O mai frumoasă, dulce-nchinare şi vie,
Sacră dreptate cu care ne aperi mereu,
A face totul cînd totu-i şi-o aripă care învie,
Şi totu-i şi-o linişte, pacea ca a unui curcubeu,
A face totul, a-ţi spune pe nume şi — ţie —
Ţară să nu ţi se pară nici mult şi nici greu.

A. I. Zăinescu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

ROMÂNIA, PREŞEDINTELE EI: VOCAŢIA PĂCII

Surîsul din visul copilului

Stăteam în faţa ferestrei deschise şi priveam paralizată bombele care cădeau cu încetinitorul, ca nişte peşti morţi, plutind în aer cu burţile în sus. Apoi se făcea că aerul se solidifică şi se prăbuşeşte peste trupul meu în timp ce întunericul devine orbitor, mai alb decît lumina albă. Astfel muream fără regrete căci în visul acela eram perfect singură, cu desăvîrşire inutilă, nu iubeam şi nu aveam copii. Abia în clipa următoare, cînd m-am trezit, m-am surprins înfricoşată, căutînd cu disperare copilul care dormea alături şi suridea în somn. L-am strîns lîngă mine binecuvîntîndu-i visul în care se afla ocrotit de zine şi de Feţi Frumoşi, i-am ascultat îndelung respiraţia liniştită şi am ştiut că aceasta este fericirea în toată plenitudinea ei înefabilă. Zorii m-au surprins gîndindu-mă la alte mame care îşi strîngeau la fel copiii la piept, încercînd să-i ascundă din faţa morţii căci la ei, acolo, departe, războiul nu este un simplu coşmar. Mă gîndeam la mamele ai căror copii pier de foame sau măcinaţi de boli. Mă gîndeam la copiii cu ochi trişti, de timpuriu îmbătrîniţi, copii care nu ştiu să se joace, nu ştiu să citească, nu ştiu ce înseamnă o poveste şi nu cunosc înfăţişarea unei zile împăcate. Şi mă mai gîndeam la oamenii politici care continuă să investească sume fabuloase în tot mai sofisticate instrumente de distrugere, la savanţii care îşi folosesc erudiţia (în absenţa celei mai elementare conştiinţe umane) pentru a isca noi mijloace de teroare, noi experienţe care sfidează ordinea firească a lucrurilor, însăşi viaţa şi demnitatea omenirii. Cu ce drept ? mă întrebam. În numele cărei desfigurate justiţii ? mă întrebam în timp ce soarele răsărea egal pentru toată lumea şi se făcea lumină în patrie, lumină de pace şi de libertate. Începea o nouă zi în care oamenii aveau să mai adauge o faptă la lucrarea istoriei, încă un pas înainte în limpezime. „Viaţa, experienţa demonstrează însă cu putere — spunea secretarul general al partidului nostru — că realizarea tuturor programelor de dezvoltare, inclusiv a planului nostru, a planurilor şi programelor tuturor statelor — fie socialiste, fie nesocialiste, fie capitaliste dezvoltate, fie ţări în curs de dezvoltare — nu se poate înfăptui decît în condiţii de pace, punînd capăt uriaşelor cheltuieli militare şi îndreptînd forţele materiale şi umane, cuceririle ştiinţei spre dezvoltarea economico-socială. Iată de ce, problemele păcii şi dezarmării sînt indisolubil legate de asigurarea progresului, a dezvoltării, a bunăstării fiecărei naţiuni !"

Simbătă, 29 martie 1986, ziarele noastre publicau noua Declaraţie-Apel de pace a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste din Republica Socialistă România adresată partidelor şi organizaţiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din ţările europene, din Statele Unite ale Americii şi Canada, de pe alte continente. Era o dimineaţă ca toate celelalte, fiul meu pleca fără griji la şcoală, preocupat doar de un gînd : cum să facă să ajungă la preşedintele ţării noastre floarea albă pe care o cultivă de multă vreme în grădina fabuloasă a sufletului său de copil ?

Gabriela Hurezean

Ilustraţie de Ilie Florin

O singură cale

Trăim un tulburător sfîrşit de mileniu în care, parafrazînd versurile marelui **Tudor Arghezi**, cel ce gîndeşte singur poate, în numai cîteva secunde, să-ntinerească, pe veci, întreaga omenire, sau, dimpotrivă, tot în numai cîteva secunde, poate să o scufunde, pe veci, în nefiinţă. Acum peste 25 de ani, cînd am citit, elev fiind, pentru prima oară adevărul acestor versuri, mărturisesc că n-am fost emoţionat într-o prea mare măsură. Mă tulbura cu deosebire rostirea poetică pe care o alcătuia **Eugen Jebeleanu** în **Surîsul Hiroşimei.** Vreau să spun, cu alte cuvinte, că, pornit pe drumul lung şi fără de capăt al poeziei, mă cucereau mai cu seamă metaforele inedite, imaginile poetice de înaltă virtuozitate, asociaţiile extravagante, proaspete, suculente. În acea ultimă poemă, mai ales în aceea, a unui amplu ciclu de înaltă ţinută filozofică, atît de pertinent comentată de Tudor Vianu, Arghezi, marele meşteşugar al metaforei, cu precădere al metaforei plastice, nu-mi astîmpăra foamea estetică, dacă-i pot spune astfel. Dar iată că versurile sale, cele pe care le-am parafrazat, cu tot didacticismul lor, au surprins, încă de-atunci, cînd ameninţarea cataclismului nuclear abia se ivise la orizontul omenirii, cea mai acută problemă a timpului nostru. Dacă le-aş fi citit pentru prima dată acum, aşa cum, pentru prima dată le-au citit, mai zilele trecute, copiii mei, în manualul de literatură pentru clasa a X-a, cred, am convingerea deplină, că percepţia mea ar fi fost alta. Ar veni în sprijinul acestei afirmaţii mai întîi şi-ntîi faptul că, în arzătoarea ei dorinţă pentru pace şi dezarmare, omenirea a instituit Anul Internaţional al Păcii, amplă acţiune mondială în numele căreia, în fiecare zi, pretutindeni pe mapamond, au loc zeci şi zeci de marşuri ale păcii şi demonstraţii care cer cu tărie oprirea cursei înarmărilor, această cumplită competiţie a morţii. Ar veni, în sprijinul aceleiaşi afirmaţii, numeroasele acţiuni întreprinse de ţara noastră pentru salvgardarea păcii, între acestea, continuînd cu consecvenţă poziţia ţării noastre, situîndu-se recenta şi vibranta chemare lansată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu prin cuvîntarea rostită la Plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Reflectînd aspiraţia cea mai profundă a poporului nostru, dorinţa sa fierbinte de a-şi asigura o viaţă demnă şi liberă, despovărată de ameninţarea unui cataclism mondial. Declaraţia-Apel, adresată partidelor şi organizaţiilor democratice, guvernelor şi tuturor popoarelor lumii, îndeamnă întreaga omenire la acţiuni ferme, concrete, menite să pună capăt înarmării, menită să salvgardeze pacea, bunul cel mai de preţ al întregii omeniri. Ar mai veni în sprijinul afirmaţiei de mai sus şi faptul că, de curînd, un grup de peste 300 de mari savanţi ai lumii, au înaintat Washingtonului şi Moscovei un Raport în care se demonstrează cu argumentele imbatabile ale ştiinţei că, în urma unui atac nuclear desfăşurat pe teritoriul Europei, peste toată emisfera nordică s-ar instăpîni o îndelungată iarnă polară, fenomen ce s-ar extinde, încetul cu încetul, şi înspre emisfera sudică. Şi-n fine, ar mai veni în sprijinul afirmaţiei mele, că aş recepta cu totul şi cu totul la altă intensitate versurile cu care am început aceste rînduri, şi faptul că, în toată această încordată preocupare a întregii omeniri pentru a găsi o soluţie, S.U.A. au efectuat de curînd o serie de experienţe nucleare în Nevada, sau, şi mai recent prin acţiunea armată efectuată împotriva Libiei, în Golful Sirta, au sporit îngrijorarea întregii lumi. N-am făcut, prin aceste rînduri, altceva, decît să transcriu o parte din argumentele prin care unul din copii mei, elevă în clasa a X-a, a alcătuit o compunere despre semnificaţia mai sus numitelor versuri argheziene. Trăim, într-adevăr, un tulburător sfîrşit de mileniu. Pornită în cucerirea Cosmosului, omenirea se vede ameninţată să intre în nefiinţă. Uriaşele cheltuieli militare, peste 1 000 de miliarde de dolari numai anul trecut, sumă echivalînd cu cea a datoriilor externe ale ţărilor în curs de dezvoltare, datorii ce au frînat procesul dezvoltării economice al ţărilor respective, nu numai că s-au transformat într-un înfiorător spectru ce-ameninţă viaţa planetei, dar au şi împins omenirea pe un cumplit drum, al foametei şi-al sărăciei ce s-a instalat cu precădere în ţările Africii şi Asiei, zonă în care trăiesc aproape două treimi din populaţia globului. Şi lista, din păcate foarte lungă, a acestor discrepanţe strigătoare la cer, ar putea continua. Numai efortul comun, hotărît, consecvent şi concret al întregii omeniri, propus de tovarăşul Nicolae Ceauşescu prin magistrala sa chemare, expresie elocventă a vizionarismului şi luciditătii politice de-atîtea ori probate de Preşedintele României, poate declanşa mult visata şi dorita încetare a cursei înarmărilor, poate îndepărta odată pentru totdeauna pericolul cataclismului mondial nuclear „Să facem să triumfe raţiunea şi înţelepciunea politică, se spune în Declaraţia-Apel a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, să învingă voinţa popoarelor de a trăi în pace, într-o lume fără arme şi fără războaie !" Aceasta este calea, singura cale, pe care omenirea trebuie să o urmeze.

Victor Niţă

Vatră a păcii

România e o vatră a păcii. Aici, Carpaţii vorbesc româneşte, cîmpiile visează în limba română, codrii, riurile şi livezile îngînă un imn de slavă străvechiului popor coborîtor (spre a urca pururi în nemoartea sa!) din daci şi romani. Cînd focuri mari se aprindeau pe creste, de-a lungul istoriei, vestind cumplite primejdii, cum au fost, bunăoară, urgiile barbare, ele vorbeau în graiul oamenilor de aici. Curajul şi vitejia în lupte se exprimau româneşte, fiind virtuţi ale acestui neam, moştenite de la daci care erau, cum bine se ştie, „cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci". În toate ţinuturile de la Dunăre şi Carpaţi şi de la Marea cea mare, teii înfloresc şi îşi scutură creanga în inegalabilele cadenţe ale poeziei lui Eminescu. Aici, soarele priveşte, ziua, spre cele patru puncte cardinale, printr-un ochi de român, iar luna şi stelele, cît e noaptea de mare, spun versuri din „Mioriţa".

Recenta Declaraţie-Apel de pace, de neamestec în treburile interne ale altor state, lansată din ţara noastră spre întreg rotundul planetei, este izvorîtă, de asemenea, din cuget şi simţiri româneşti. Ca toate îndemnurile noastre la raţiune! Cu silabe de vulturi carpatini, din inimă smulşi, pe cerul fără moarte al României ne scriem iubirea de oameni tuturor graiurilor, precum şi neînduplecarea cînd e vorba de apărarea adevărului şi a dreptăţii. Visul nostru cel mai ardent, în aceste momente, cînd ne ameninţă catastrofa nucleară, este pacea planetei albastre, a planetei Pămînt. Avem certitudinea că visul ni se va izbîndi !

Dim. Rachici

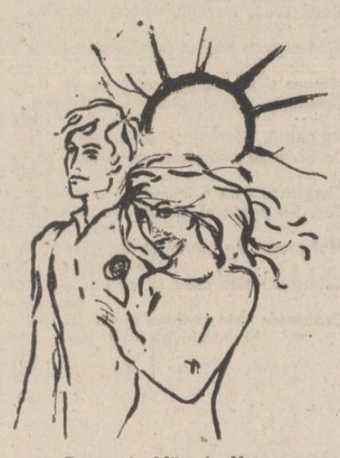

Desen de Mihaela Negru

Mai mult ca oricînd

Scriam într-un roman că eroul principal fusese născut între momentul capitulării Germaniei hitleriste şi momentul catastrofei de la Hiroshima-Nagasaki. Unii cititori, dintre intimi, mi-au reproşat duritatea sistemului referenţial. De ce n-am ales alte repere ?... Întîi, şi înainte de orice — datorită recunoaşterii lor oriunde şi de către oricine ca repere sigure. Bine, bine, au continuat aceia reproşul, dar cui îi mai cade bine să-şi reamintească tocmai de asemenea coşmare ?... Dar, am exclamat atunci, doar n-au fost uitate vreodată ! Nici o secundă, sînt sigur, am reluat eu, şi nici un om cu scaun la cap nu are îngăduinţă să uite aşa ceva. Insistînd, ei mi-au reactualizat formula voltaireană: „Iartă, dar nu uita niciodată !" Ei bine, un Voltaire trăitor printre noi şi-ar fi modificat, cu siguranţă, dictonul, dublîndu-şi obligatoriu negaţia. Căci, cum să uiţi ?! cum să ierţi ?!... Şi încă mărită consemnat, problema era pusă în funcţie de aşa-numitul (nu cu cinism ?) armament clasic. Cît despre armamentul modern... Ştim cu toţii că arsenalele militare existente în prezent au acea capacitate distructivă prin care Terra poate de cîteva ori să fie transformată într-un ţinut stelar rece, inanimat. Un romancier al viitorului ar putea, în consecinţă, să aprecieze că eroul său a fost născut între momentul luptelor din peninsula Fau şi momentul confruntării din golful Sirta... Dar exemplele de acest calibru, din nefericire, nu lipsesc. Şi singura, esenţiala problemă rezidă în completa dispariţie a unor atare exemple.

Cu atît mai raţională, mai umanitară este recenta Declaraţie—Apel a F.D.U.S. din România, adresată partidelor şi organizaţiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din ţările europene, din S.U.A. şi Canada, de pe alte continente. Cu litere de înteleaptă avertizare se scrie în acest apel : „Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste din Republica Socialistă România îşi exprimă convingerea că stă în puterea noastră, a popoarelor, a forţelor politice înaintate de pretutindeni ca, întărind conlucrarea şi acţionînd în deplină unitate, să oprim cursul periculos al evenimentelor spre catastrofa nucleară, să asigurăm afirmarea politicii de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară, să apărăm dreptul fundamental al oamenilor, al naţiunilor la viaţă, la pace, la existenţă liberă, independentă şi demnă, să făurim o pace trainică pe planeta noastră".

În aceste secunde Terestre, cînd omenirea îşi reazimă viitorul pe cele mai fertile descoperiri şi inventii ştiinţifice, cu atît mai lucidă este politica pacifistă a României, cu atît mai înţelept răsună — prin conducătorul ei, preşedintele Nicolae Ceauşescu, — chemările la clarviziune politică, prin care se reafirmă poziţia ţării noastre, a întregului popor : „Mai mult ca oricînd este necesar să facem totul, să întărim solidaritatea şi colaborarea internaţională a tuturor celor cărora le este scumpă viaţa, pacea, pentru a pune capăt politicii de înarmări, a apăra dreptul vital, suprem, al oamenilor la existenţă, la viaţă, la libertate, independenţă şi pace !"

Astfel ca înfăptuirea păcii pe planetă să constituie unicul sistem referential al vremii noastre. Deci şi al literaturii noastre.

Mircea Constantinescu

Forţa de gînd şi de suflet

Am întors recent dintr-o călătorie în ţinuturile natale — mai exact din zona Buzăului, de care mă leagă cele mai multe amintiri strînse în anii copilăriei şi ai adolescenţei. Ca de fiecare dată cînd ajung în această străveche vatră de ţară românească, mă abat şi pe la Măgura, locul unde de mai bine de zece ani, pînă în 1985, s-au întrunit, în fiecare vară, cîte doisprezece sculptori din toate generaţiile într-o originală şi interesantă tabără de creaţie. Timp de o lună de zile ei au dat, anual, întruchipare artistică, concretizată în piatra de Măgura, unor gînduri, aspiraţii şi viziuni personale legate de cele mai diverse aspecte, mai vechi ori mai noi, ale vieţii românilor. Astfel, în cei peste zece ani care au trecut de la deschiderea taberei, în poienile însorite din preajma unui străvechi monument istoric şi de artă şi-au luat locul cuvînt aproape 150 de monumente sculptate în piatră, un adevărat muzeu în aer liber, mărturie peste veacuri a talentului generaţiilor de artişti români, trăitoare în ţară în ultimele decenii ale veacului douăzeci, dar — totodată, — şi o adevărată cronică în piatră a împlinirilor, idealurilor şi aspiraţiilor noastre — cărora artiştii le-au dat viaţă şi le-au imprimat putere de simbol.

Poposind, cum spuneam, în acest veritabil, original şi unic muzeu de artă românească modernă, n-am putut, n-am avut dreptul moral şi de suflet să nu meditez — fie şi numai o clipă — la marea capacitate artistică a poporului român, la forţa sa de a rezista vitregiilor vremii şi, mai ales, la mesajul pe care aceste opere de artă îl pot purta peste veacuri, vorbind generaţiilor ce vin despre universul vieţii noastre de azi, despre demnitatea românilor şi — mai ales — despre bucuria de a trăi liber şi frumos într-o ţară pe care încercăm cu toţii s-o facem mereu mai frumoasă, după aspiraţiile şi visele noastre.

Iată de ce, privind şi meditînd o clipă lîngă sculpturile din Tabăra de la Măgura Buzăului m-am gîndit — şi cred că era firesc să se întîmple aşa — că numai în pace şi linişte se pot crea opere valoroase, destinate a rezista timpului, care pot vorbi viitorului despre un prezent în care emulaţia creatoare a devenit un dat cotidian, despre cele mai nobile idealuri ale unui întreg popor.

Iată de ce, ca tînăr scriitor al unei ţări libere şi demne, antrenată prin toate forţele ei în edificarea unei lumi noi, mi-am dat încă o dată seama că numai în pace şi linişte se pot crea mari valori şi că numai prin convieţuire paşnică între popoare destinele individuale se pot desăvîrşi, sporind — astfel — tezaurul de civilizaţie şi de gîndire al fiecărei ţări în parte, al lumii în general.

Iată de ce, ca tînăr scriitor al unei patrii libere, demne şi independente, am subscris din toată inima, subscriu şi voi subscrie întotdeauna cu toată forţa de gînd şi de suflet la acţiunile de pace iniţiate de Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, la lupta pentru linişte şi convieţuire a unei ţări care a avut dintotdeauna şi va avea întotdeauna vocaţia păcii şi înţelegerii cu celelalte ţări din lume.

Florentin Popescu

Desen de Mihu Vulcănescu

teatru

Teatrul «George Bacovia» Bacău

În 1980 Anca Ovanez monta la Nottara „Sfîntul Mitică Blajinu" de Aurel Baranga. De curînd, a pus în scenă la Bacău „Interesul general", din creaţia aceluiaşi dramaturg, orientînd, ca şi altădată, persiflarea în sensul moravurilor birocraţiei.

Satirizarea camelonismului demagogic, a principiilor sterile ce-l susţin se desfăşoară sub semnul ironizatei iubiri, scenografia lui George Doroşenco înscriind cuvîntul **love** pe unul dintre pereţii camerei lui Bocioacă unde se petrec încurcăturile poveştii interioare (scenele dintre Carapetrache şi Lucia Hrisanide, dintre aceeaşi şi Bocioacă).

Abandonarea de către regie a interviului de la începutul piesei (luat lui Hrisanide de reportera televiziunii) amplifică efectul răsturnării bufe din final cînd, în plin miting de doliu, vocea lui Bocioacă, imprimată pe bandă, întrerupe acuzatoare, muzica lui preferată, cînd, apoi, interpretul aceluiaşi personaj se ridică din sicriu, pentru a comenta, cu regizorul, oportunitatea, în spectacolul „Interesul general", a propriei sale înmormîntări. **Farsa tragică** pe care scriitorul i-o joacă eroului construit să facă dreptate în numele instanţei cetăţeneşti, diminuează, prin multiplele drapaje ale construcţiei dramaturgice, forţa satirei. Înscriindu-se pe linia personajului ce trece timid de la pasivitate la atitudine, Bocioacă — un conglomerat de concret şi abstract ca însăşi piesa — este continuatorul spiritual al lui Spiridon Biserică, al lui Mitică Blajinu, în denunţarea impostorii demagogice.

Viziunea regizorală a Ancăi Ovanez — menţinută în limitele lucidităţii, ale detaşării — se îngemănează structurii de **teatru în teatru** impuse de autor, făcînd să rezulte un spectacol dinamic, în care îngroşările interpretative, sonore şi vizuale (mimarea unui comportament feminin ostentativ, cromatica şi linia excentrică a vestimentaţiei feminine) denunţă jocul neîntrerupt al disimulărilor, accentuînd ceea ce textul vrea să acopere sau să rămînă evaziv. Relaţiile dintre cei care funcţionează în cadrul structurii interioare şi cei care „ascultă" siderati, în plan exterior, se stabilesc la vedere, în aceeiaşi unitate spaţială.

Caracterizarea personajelor se împlineşte mai puţin în nuanţele expresivităţii unei rostiri exersate — în scopul revelării tîlcului subtil al cuvintelor — decît sub aspectul configurării lor fizice, pur exterioare. Nicolae Roşioru realizează un Hrişanide cînd impunător, cînd plecat, maleabil la schimbări, cu mai multă nonşalanţă în aplombul pe care i-l dă puterea, decît în „căderea"morală pricinuită de urcarea în funcţie a subalternului său, atentator la pudoarea sa conjugală. Preda Stelian face din Carapetrache un Caţavencu schematic, adaptîndu-şi cu uşurinţă gesturile şi intonaţia la instrumentele venalităţii pe care o practică, pentru a „netezi" calea ascensiunii ierarhice. Umilinţa excesivă a funcţionarului pregătit să scormonească oricînd în hîrtiile şi în viaţa oricărui individ, pentru a-l compromite sau pentru a i se ploconi, este redată cu complexitate de actorul Dinu Apetrei, care îşi unduieşte glasul şi coloana vertebrală pînă la pierderea totală a identităţii, făcînd din Plătică un personaj de prim-plan. Bocioacă este multifaţetat cu minuţiozitate de Mihai Drăgoi, fiind la început modestul şters şi reţinut, devenind, apoi, visătorul care ascultă muzică nu pentru a se distra ci pentru a auzi „gemetele torturaţilor", „tot vaietul umanităţii", „imnurile de biruinţă ale creaţiei...", crescînd în intensitate, spre final, pentru a fi necruţătorul justiţiar, care, spre binele colectivităţii, nu cedează nici măcar „ispitei" cu care şi-a tapetat pereţii. Tanţa Zmeu şi Ortansa Codreanu întruchipează două ipostaze ale „eternului feminin" coborît, prin Lucia Hrisanide şi secretara Tanţa, la nivelul grotescului. Viorel Baltag şi Florin Zăncescu contribuie, prin simpla apariţie, mereu nepotrivită, a lui Linte şi Sfinţescu, prin imobilismul expresiilor, prin stereotipia comportamentului lor, la dinamizarea momentelor de derută a celor vizaţi.

Fără să exceleze în merite, spectacolul băcăuan stîrneşte „interesul general", animînd, pentru o seară, spiritele...

Nicoleta Gherghel

plastică

Monumentalitate şi dinamism

Sculpturile expuse de **Dinu Rădulescu** la galeria Orizont sînt rodul ultimilor patru, cinci ani de muncă, ani în care concepţia artistului pare a se fi cristalizat. Coordonata majoră a acestei cristalizări este dată de tentativa de a atribui **monumentalitate şi dinamism** unor imagini epurate de elementul naturalist ; la el se referă totuşi un întreg sistem de semne. Monumentalismul dinamic al lui Dinu Rădulescu este, în esenţă, narativ şi nu aş invoca în acest sens decît admirabila **Luptă între cavaleri,** proiect finalizat într-o variantă, la Triavna (Bulgaria, 1984) şi în altă variantă la Sălişte (România, 1982). Tema **Cavalerilor** a interpretat-o de altfel Dinu Rădulescu în multiple sculpturi în bronz, de mici dimensiuni, avînd însă toate o forţă de comunicare remarcabilă, în ciuda faptului că se operează cu volumetrii simple, cu mase comprimate geometric pînă la punctul de a solicita o izbucnire în spaţiu. Nu poţi să nu te gîndeşti, în cazul **Cavalerilor,** la acele **Forme uniche nella continuita dello spazio** (1913 — Galleria d'Arte Moderna, Milano) ale lui Boccioni, sau la abstracţia formală din anume sculpturi de la sfîrşitul anilor '40 ale lui Marino Marini, sculpturi în care raportul cu spaţiul este marcat de unghiuri ascuţite, de înaintări ale volumelor frînte brusc, sugerînd o vitalitate tragică. Reconsiderarea de către Dinu Rădulescu a unui filon important al artei moderne, nu stă sub semnul subordonării, ci sub semnul apetenţei pentru un limbaj esenţial, dramatic şi cu izbucniri majestuoase, încărcat de bogate sensuri existenţiale. Transpuse la scară, aceste mici sculpturi pot deveni oricînd noduri focale ale spaţiului, în organizarea lui urbanistică adecvată. Tot aşa, ele se pretează a fi simboluri independente, stimulatoare la reflecţie, în mijlocul unei naturi generos marcată de intervenţii ordonatoare.

Mai există însă o altă coordonată, nu mai puţin importantă a operei acestui sculptor. Ea este caracterizată de tentativa de a atribui un suflu nou, o energie comunicativă formei clasice. Nuduri în picioare, sau şezînd, din lemn sau piatră, evocă o umanitate robustă. Remarcabile mi se par maternităţile hidropice, descinse din tărîmul fabulos al artei neolitice, al unor imaginare culturi Hamangia sau Vădastra, şi reinterpretate în spiritul unui **sui generis** cult al fertilităţii. Sau acele corpuri abia desprinse din mineral — şi aici se vede că artistul a înţeles cum se cuvine teoretizarea renascentistă a **non-finitului** ca stare expresivă independentă a operei — şi plutind într-o incertitudine formală ce lasă deschisă problema realizării lor între tipologiile de copleşitoare tensiune ale unui Moore sau acele de mare suavitate ale lui Maillol. Desprins de acest filon, unde proiecţia mentală clasică este un punct de referinţă permanent, poate fi considerat grupul portretelor de bronz. Figuri de mari cărturari ai neamului devin metafore ale vieţii şi creaţiei. Modelajul este puternic, nu lipsit de accente de violenţă, cu marcarea hotărîtă a elementelor ce trebuie să se impună. Impresionismul lui Medardo Rosso, care a făcut epocă în portretistica europeană a secolului, este pentru Dinu Rădulescu lecţia ştiută şi refuzată. Lui nu îi convine ca efectul de ansamblu să se coordoneze în funcţie de unice efecte de suprafaţă. Artistul nostru vizează forma neliniştită ca expresie a agitaţiei lăuntrice, el nu studiază efectul de lumină doar ca factor de dozare al tensiunii psihologice. Sînt de considerat aceste portrete ca metafore ale artei ca viaţă, ca energie în stare de implozie permanentă. O implozie pe care nu o pot compara decît cu concentrarea sculptorului asupra propriilor idei, finalizate cu umilinţă dar şi cu o sinceritate plină de dragoste faţă de nepreväzutul semnificativ al formei.

Grigore Arbore

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

MARELE DIALOG CU ȚARA

DEMOCRAȚIA ÎN HAINE DE LUCRU

ilie purcaru

DREPTUL DE A AVEA O ISTORIE, DREPTUL DE A FACE ISTORIE

„...de fapt — ne spunea un erou al reportajelor noastre, unul din bravii combatanți ai frontului energetic, brigadierul Ion Cucu, comandant de excavator-gigant în cariera de lignit a Rovinarilor —, de fapt democrația noastră, a țării noastre de azi, a României **Epocii Ceaușescu**, așa se înfățișează tot timpul și ori dincotro ai privi-o : în haine de lucru. Nu în haina de gală pe care o pui doar în zi festivă, ori cînd împrejurările te silesc, ori cînd vrei să iei ochii cu ea"... Este, a continuat interlocutorul, o democrație plenară, o extrem de activă, o democrație inserată la toate nivelele, în toate articulațiile, în toate celulele societății noastre, al cărei demers creator îl irigă cu vesnic proaspete energii și al cărei chip îl exprimă în chip revelant. Și este, a urmat interlocutorul, meritul partidului nostru, al secretarului său general, strălucit afirmat de la Congresul al IX-lea încoace, de a fi demonstrat consonanța istorică a socialismului cu democrația, cu democrația reală, cea a maselor, închinată maselor, prin atragerea unui întreg popor la actul deciziei naționale, la elaborarea și dirijarea destinului său în timp. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, **„putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, în cadrul democratic pe care îl realizăm în România, se asigură participarea directă a maselor populare la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. În această privință sîntem gata să stăm față-n față cu oricare țară burgheză, să discutăm despre democrație și să comparăm : ce este democrația capitalistă și ce este democrația muncitorească românească"**. Iar cel mai înalt exemplu, a conchis interlocutorul, de promovare a acestei noi, autentice și dinamice democrații, emancipată la rang de factor motor al înaintării noastre pe toate planurile, îl dă însuși secretarul general al partidului, președintele României, prin dialogul direct, deschis și statornic cu oamenii muncii, cu națiunea, în toate chestiunile ce privesc dezvoltarea patriei.

Cele spuse de excavatoristul-miner Ion Cucu reprezintă — o știm cu toții — un adevăr care ne definește munca și existența, ceasul istoric pe care-l străbatem, la modul cel mai înalt și mai pregnant. Un adevăr care nu poate scăpa — și n-a scăpat ! — atenției politologilor, sociologilor, istoricilor, oamenilor de stat sau simplilor cetățeni, tuturor oamenilor de gîndire, tuturor celor ce meditează, tuturor celor cărora — într-un veac confruntat cu atîtea fierbinți și adeseori detonante probleme legate tocmai de democrație, de puterea politică, de relațiile maseconducători — „experiența românilor" le-a impus, fie și numai ca termen de comparație.

La noi, la români, clipele de dialog, de consens, de coincidență de idei și idealuri între masele populare și cei de la cîrma destinului lor au fost, îndelungul istoriei, rare. Rare, deși semnificative și fericite. Ele s-au produs, peste contradicții de clasă, peste interese social-politice divergente, doar în momentele de gravă primejdie, cînd existența însăși a societății era pusă în joc, cînd **țara** devenea cuvîntul magic, unificator. Din clipa însă cînd primejdiile se retrăgeau, apropierea aceasta, excepțională și efemeră, se pierdea, țara își destrăma înțelesul și chiar ființa în realități și structuri polare, care cu greu se mai puteau concilia. Nici o epocă n-a fost în stare să asigure dialogul deschis, întemeiat pe încredere și pe unitatea de interese, de ideal și simțire, a maselor cu conducătorii, nici o epocă n-a fost în stare să transforme un astfel de dialog într-un factor de permanență. Acest fapt a devenit o realitate, o emblematică și strălucitoare realitate, abia acum, într-o epocă ce încercuie doar două decenii din cartea țării și care poartă în constiința noastră numele celui ce a inaugurat, a dirijat efectiv, a asigurat în chip programatic un astfel de dialog, decizîndu-i caracterul de ineluctabilă lege a existenței noastre.

Cei ce am luat parte, în acești ani — și toți, un întreg popor, am luat parte —, la marele dialog cu națiunea purtat de tovarășul Nicolae Ceausescu de la tribuna înaltelor foruri ale democrației noastre socialiste, ctitorite și instituționalizate din înalta sa inițiativă, sau în vizitele de lucru prin țară, în întreprinderi, în instituții, în sate, în vetrele vii de creație din care se zămislește România de azi și de mîine, știm bine ce înseamnă astfel de momente, ce uriașe generatoare de energii reprezintă ele. Mii, milioane de oameni își regîndesc, după asemenea momente, activitatea, își reevaluează forțele, își întreabă constiințele și își concentrează eforturile pe marile linii de sens, pe direcțiile luminate de omul din fruntea partidului și a țării, direcții ce vin în întîmpinarea unor stringente cerințe ale realităților naționale, direcții stabilite în acord cu opiniile, sugestiile, vrerile exprimate de oamenii din mijlocul acestor realități.

Citim în aceste dialoguri, care pentru oamenii României sînt sărbători ale inimii și sărbători ale ideii, cel puțin cîteva din calitățile omului care le poartă. Citim uriașa sa putere de muncă, neostenita sa energie, ce se transmit tuturor, dinamizînd constiințe, inspirînd fapte de muncă și de creație de o unică anvergură. Citim neasemuita cunoaștere a realităților românești, incredibila lor cuprindere în panoramele largi ca și în detalii, nimic din ceea ce e al acestei țări nefiindu-i străin, țara întreagă fiind, cum s-a spus, marele său cabinet de lucru. Citim capacitatea sa de prospectare a noului, de discernere a durabilului din efemer, de eliberare din sînul maselor a tuturor forțelor creatoare, de fructificare plenară a potențialului național de gîndire și inovație. Citim francheteа sa comunistă, opusă festivismului care poleiește și care ne condamna la anchilozare într-o epocă nu prea îndepărtată, citim intransigența sa în depistarea și combaterea greutăților, a lipsurilor sau a erorilor, premisele dialogului său cu țara, cu oamenii ei, clădindu-se pe cea mai deplină sinceritate, pe abordarea frontală a vieții, a adevărului ei, oricît de crud poate fi uneori acesta. Citim marea sa receptivitate la sugestiile, ideile și dorințele maselor, ei desăvîrșindu-și, prin contactul cu masele, cu nevoile și cu aspirațiile lor, și concepția, și demersul practic, învățînd de la viață, învățînd de la constructorii socialismului, luînd de la ei niște însușiri, niște haruri și niște virtuți și aruncîndu-le din nou în balanța construcției naționale, cu o vigoare unică. Citim profunda omenie a celui care, cu ascuțișul a tot felul de probleme — ale noastre și ale lumii care ne înconjoară — pătrunzînd adînc în viața sa de fiecare zi, găsește, cum nimeni altul n-a găsit pînă azi, disponibilitatea, răgazul, marea deschidere sufletească de a vibra la problemele zilnice ale omului, legate de conditiile lui de muncă și existență, de casa lui, de cîștigul lui, de copiii lui, de prezentul și viitorul lor.

Citim în marele dialog cu țara, dincolo de calitățile omului care-l poartă, un nou concept, un inedit model al raporturilor partid-popor, mase-conducător, generator de vie emulație teoretică și de optimale strategii ale înaintării. În lumina acestui model, partidul nu e o forță situată „deasupra" poporului, ci un partid al oamenilor, adînc integrat societății, conducînd societatea prin aportul nemijlocit, liber și conștient al celor mulți, printr-un transfer reciproc de încredere și de dăruire, de abnegație în slujirea patriei și a cauzei socialiste. În lumina acestui model, puterea politică, la noi, la români, este puterea omului apt să trăiască politic, la cea mai înaltă temperatură a constiinței revoluționare, munca și devenirea patriei.

Expresie relevantă a noii noastre democrații, instaurată de Congresul al IX-lea, a conducerii prin popor, pentru popor, dialogul cu țara purtat cu perseverență și pasiune de cîrmaciul destinului național s-a înscris cu nepretuit aport la sporirea rolului, a autorității, a puterii partidului. Da, azi, la șase decenii și jumătate de la întemeierea sa, Partidul Comunist Român e mai puternic ca oricînd. Puternic prin nestrămutarea crezului și a legăturii anteice cu pămîntul, ce l-a iscat, puternic prin puterea unui întreg popor constituit în juru-i într-un bloc de granit.

E, dintre marile cuceriri ale epocii noastre, care au schimbat atît de impetuos fața țării și viața oamenilor, cucerirea de temelie, piatra de temelie a maiestuosului edificiu pe care îl ridicăm pe vrednica vatră de la Dunăre și Carpați.

Pe Dunăre, într-unul dintre cele mai frumoase, dacă nu cel mai frumos dintre orașele noastre-porturi, la Drobeta-Turnu Severin, am întîlnit în aceste zile de înaltă efervescență a muncii și a ideii, premergătoare aniversării partidului, imagini a ceea ce am putea numi „democrația românească în acțiune" — „democrația în haine de lucru", cum i-am zis în capul acestor rînduri — de o vigoare, o prospețime, o ancorare în ziua de azi și o deschidere către viitor cu totul tulburătoare.

Tulburătoare, fiindcă aici, în vechea Drobetă, oraș încărcat de atîta istorie, dar pînă nu prea demult și de atîta încremenire, era obiceiul să-ți arunci ochii doar în trecut, în trecutul îndepărtat, cît mai departe de azi, cît mai dincolo de ieri, cît mai adînc în timp, cît mai spre marginile timpului, „Oraș al pensionarilor" și al „ruinurilor" (transformat în ruine și de ultimul război mondial !), vegetînd în umbra unei istorii măreț, dar consumată pînă la cenușă din vremi imemoriale, Severinul s-a trezit în anii socialismului parcă prea mic, prea strîmt, și nu atît ca arie geografică, cît spirituală, pentru destinul pregătit prin planurile partidului. Ca să implantezi în acest teritoriu colosi ai industriei ca hidrocentralele Porțile de Fier I și II, construcții cu puține rivalități pe planetă ca termocentrala Halinga, unul din piscurile energeticii românești, ca modernele combinate de prelucrare a lemnului, de celuloză și hîrtie, ca întreprinderea de „anvelope-gigant", ce ne așază între primele cinci țări din lume ce-și pun ștampila pe asemenea produse, ca și alte industrii de mare talie ; ca să transformi vechile șantiere de reparații navale și vechile ateliere C.F.R. în întreprinderi-etalon ale branșei, autoare de cargoboturi și de vagoane căutate în toată lumea ; ca să restructurezi și să așezi în altă ramă arhitectonică (peste 20 000 de apartamente construite în ultimele două decenii !) orașul însuși, un oraș în care omul, de cînd se știe, calcă asfaltul cotidian cu pas istoric ; ca să faci toate acestea și multe altele, a trebuit, în chip necesar, să se opereze nu numai cu datele peisajului, dar și cu cele ale mentalității locului, transmutații adînci, nu o dată șocante prin anvergură și inedit. Au trebuit să fie clintite paseismul și inerția, melancolia veche a stagnării, a trebuit demolat sentimentul fatidicului „a fost odată", ca să se edifice certitudinea lui „va fi".

Fermenții noului, coagulînd în juru-le toate forțele vii, trezind din latență energiile adormite, au fost și aici, ca pretutindeni, stegarii elanurilor vitale ale țării și neamului, comuniștii. Au fost vechii muncitori ilegaliști din docuri, de la șantierele navale, de la atelierele C.F.R. Au fost cei care, încă din zorii noii istorii a României, și-au slobozit la întreaga-i vigoare vitejia pînă atunci aruncată în temnițe și pușcării, sprijinînd cu arma în mînă, la 24 august 1944, efectivele garnizoanei locale în bararea drumului către vest a unor importante forțe fasciste, luînd 1 500 de prizonieri și capturînd întregul material de luptă al inamicului. Ei, comuniștii, s-au afirmat de la început ca o forță, singura capabilă să preia pe umerii ei și să ducă la împlinire nădejdile celor mulți, asumîndu-și istoria pentru sine și transformînd-o pentru popor.

O vreme, însă, oamenii locului, cu setea istoriei abia răscolită, s-au zbătut în niște oprelisti, în niște chingi care-i sugrumau, care adesea îngreunau actul nou. Un climat de muncă, de creație, de idee, care se căuta zadarnic pe sine, negăsindu-se în hățișul sterilizant al unor forme imprumutate, inoperante în viața cea vie, o politică a dezvoltării ce viza doar „fatada", orașele-rezidențe de regiuni (în cazul de față, Craiova), lăsînd restul localităților „să se descurce cum or putea", s-a constituit și aici într-o frînă, blocînd truda oamenilor, înăbușindu-le inițiativa, amînîndu-le împlinirea unor arzătoare nevoi. A trebuit să vină Congresul al IX-lea al partidului, cu larga sa deschidere către țară, către imperativele dezvoltării pe toate planurile și pe tot spațiul de la Dunăre și Carpați, pentru ca suflul noului să ia în impetuoasa sa stăpînire orașul.

Ctitoriile de nouă economie, de nouă civilizație, amintite mai sus, sînt fructul acestor două decenii care au căpătat și aici, în frumosul oraș de pe Dunăre, dimensiune de eră. Dar această nouă înfățișare a peisajului și, implicit, nouă calitate a vieții sînt, în primul rînd, opera statului, rezultată dintr-un mare efort material, economic, tehnic, financiar, deci o operă „din afară", cu putere modelatoare răsfrîntă egal asupra tuturor așezărilor românești. Dar ei, cei ai locului, beneficiarii acestui efort, ai acestei opere, ei ce fac pentru vatra lor ?

Au făcut și fac, ni se spune, multe. Ca fervenți ai istoriei locului, ca pasionați slujitori și deopotrivă ca stăpîni ai acestei vetre, ei se afirmă, în cadrul noii noastre democrații, prin inițiative și fapte, inclusiv de concepție, de conducere, care înalță mereu și mereu orașul și demnitatea celor care trăiesc în el. Cei 100 000 de locuitori ai Severinului (de două ori și jumătate mai mulți ca acum două decenii !) sînt tot atîția competenți și atenți gospodari ai săi. Gospodari ai uzinelor și ai fabricilor, prin autoconducere și autogestiune muncitorească, sporind producția industrială a urbei (de 100 de ori față de 1945 !) și făcînd-o vestită în toată țara și în peste 40 de țări ale lumii. Gospodari ai confortului citadin, prin aportul lor de vrednicie la frumusețea orașului, prin punerea în lumină a unor nuanțe pe care ochiul nostru, deși fără să se blazeze, dar deprins prea mult cu prefacerile de anvergură, le scapă ades ; dar care nuanțe, într-un registru savant, dau tonus și vibrație aparte unui tablou, insuflîndu-i căldura vieții. (Parcurile orașului, de exemplu, ajunse azi, grație inițiativei cetățenești, la peste 100 de hectare !). Gospodari ai prezentului și ai viitorului urbei, prin aleșii lor în organismele puterii, prin cuvîntul pe care-l răspică în forurile democrației, prin propunerile, criticile, ideile, sugestiile și dorințele lor, sintetizate în planurile de dezvoltare economico-socială, prin nemijlocita lor contribuție la deciziile mersului înainte în toate sectoarele de activitate. Nu sînt deloc, ni se spune, acești severineni niște „timizi" în a-și proclama și impune ideile în tot ce privește existența și dezvoltarea obștii ; îndemnul președintelui României **„de a gîndi intens, cu propriul cap, în orice împrejurare"** — el însuși, acest îndemn, o strălucită definiție a democrației noastre, democrația gîndirii libere, creatoare și novatoare — fiind receptat aici cu însuflețire și cu răspundere.

Avem nevoie de ideile oamenilor, de gîndirea colectivă a maselor, inspiratoare de nou, propulsatoare de nou, avem nevoie de aportul lor la stabilirea, organizarea și dirijarea treburilor obștești — ne spune viceprimarul Gheorghe Ilianu — ca și de porția noastră zilnică de oxigen. Fără el, fără acest oxigen vital, arderile mașinăriei noastre sociale ar fi incomplete. (De înaintat am înainta, poate, și-așa, dar scotînd foarte mult fum !...).

Și ar mai fi de notat, adaugă interlocutorul, un aspect, un aspect de covîrșitoare însemnătate, absența sau slăbiciunea lui răpindu-i democrației atributul esențial, adică audiența ei, nu numai amplă, ci și activă. Este vorba de educația și cultura celui chemat să-și exercite drepturile cetățenești, să facă democrație, să dezvolte democrația. Nu spun o noutate, o democrație reală nu poate exista decît într-o țară civilizată, civilizația însemnînd și avînt economic, și standard înalt de viață, dar și educație și cultură, conștiință civică și cunoaștere. Numai prin intermediul culturii se pot înțelege corect democrația și ce misiuni îi revin celui cuprins în vastele, complexele, pretențioasele și gingașele ei mecanisme. În Severinul nostru, continuă tovarășul Ilianu au trăit mulți oameni de seamă, scriitori, savanți, cărturari de prestigiu, și, luînd ca punct de plecare efervescența spirituală născută cîndva în jurul lor, ne-am străduit și ne străduim să transformăm cultura într-o stare dinamică și într-o stare de masă. Ne-am străduit și ne străduim ca prin școli, prin licee, prin așezămintele noastre de artă, de știință, prin întregul complex de factori culturali-educativi de care dispunem, să dăltuim un cetățean luminat, apt să-și asume și să-și îndeplinească în gradul cel mai înalt misiunile sale democratice și obștești.

Așadar — zicem noi — oamenii Drobetei, stimate tovarășe viceprimar, fac, cum s-ar spune, din nou istorie... Fiindcă vorbiți despre asta — vine răspunsul — vă rog să notați că abia în epoca noastră istoria a fost, în sfîrșit, repusă în drepturi. I-au fost date orașului nu niște privilegii (deși actuala sa dezvoltare te ispitește spre un astfel de termen), i-au fost redate niște legitime, niște sacre drepturi, din care silnic fusese detronat. La 15 mai 1912, la aniversarea a 1850 de ani de atestare documentară ca municipiu, Turnu Severin a devenit — prin înalt Decret al Consiliului de Stat, semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu — Drobeta-Turnu Severin. Prezent la adunarea populară prilejuită de atribuirea simbolicei denumiri, a cărei nobiliară deschidere înalță mîndria locuitorilor, președintele României socialiste a dezvelit atunci, în parcul din inima municipiului, bustul lui Decebal înălțat lîngă cel al învingătorului venit de pe Tibru. A inaugurat tot atunci și „Muzeul regiunii Porțile de Fier", amenajat într-o formulă nouă, cuprinzătoare, modernă, a inaugurat și Sistemul hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier I, monument-simbol al erei socialiste a Severinului, încoronat recent cu titlul de Erou al Muncii Socialiste. Nu era prima vizită la Severin a secretarului general al partidului, nu avea să fie nici ultima, dar acel mai 1972 s-a înscris în memoria locului ca un moment de răscruce. Ca un moment în care, sub veghea și din îndemnul președintelui României, istoria și prezentul Drobetei și-au dat mîna, timpul vechi legîndu-se cu cel tînăr într-u aceeași bătaie de artere. Bătrînii Severinului au lăcrimat (nu trecuse prea multă vreme de cînd la Dunăre și Carpați istoria păruse a avea un statut subaltern, dacă nu subversiv !), iar tinerii, pătrunși și ei de fiorul istoriei, și-au aruncat și mai adînc privirea în viitor, decișî să continue și să sporească în strălucire moștenirea trecutului.

Că masele largi, astăzi, la noi, fac istoria, decizîndu-i direcțiile, devenirea, este — conchide viceprimarul noii Drobete — însăși expresia, suverana expresie, de fapt însăși esența democrației noastre. Firește, aceste mase n-au intrat în istorie abia acum. Fără prezența lor modelatoare, demiurgă, nu există istorie și nu există țară. Ele au decis în repetate rînduri destinul acestui neam, care este ce este, în ultimă instanță, prin această prezență a lor. Dar **Epoca Nicolae Ceaușescu** înseamnă în istoria României mai mult decît atît, înseamnă nu numai **prezență**, ci **asigurarea participării** maselor la istorie, ca act creator.

PARTICIPANȚI LA LUCRAREA ȘI LA ROSTIREA ÎNTREGII ȚĂRI

Am asistat la începutul acestui februarie, într-un sat din Cîmpia Burnasului, la o mare întrunire țărănească, o întrunire a obștii cooperatorilor, dedicată proiectării unui nou an de muncă. Cele văzute și auzite aici ne-au dat din nou prilejul să medităm la democrația noastră, la acel cadru — **„unic în felul său"**, cum pe drept l-a numit președintele României — care asigură efectiv dreptul omului muncitor de a-și edifica viitorul.

Retranscriu din caietul de note :

...Mălădăeni, județul Teleorman. Sîmbătă, 1 februarie 1986. Dimineță albă, înaltă, neclintită de-un fir de vînt. Dar cu ger, un ger dur, minerul, un „ger luciu", cum se spune prin partea locului. În căminul cultural al comunei — construcție cu etaj, de proporțiile unui ateneu — duduie sobele. Sobe mari, sobe-ursoaice, răspîndind smîrnă de lemn bun. Sala de festivități e neagră de dimii și de tulpane, nu mai e loc în ea să azvîrli un ac. Delegații obștii cooperatorilor, cîteva sute de femei și bărbați, s-au înființat în păr la adunarea generală a C.A.P.-ului.

Lucrurile, aici, la Mălădăeni, s-au petrecut în acea zi de 1 februarie așa cum s-au petrecut, desigur, la ceasul acela, în numeroase vetre ale Cîmpiei Române.

Atmosferă caldă, intimă, proprie întîlnirilor țărănești. Oamenii, veniți cu mult înainte de ora legiuită a adunării, povestesc între ei de-ale lor, de-ale muncii și de-ale vieții, se mai înțeapă și cu gluma, femeile comentează pantalonii de schiuri ai unei „tovarășe inginer", peste sală plutește un zumzet ca de albine evadate din stupinele primăverii, e cald, iarna pare departe, cei din sală par și ei departe de rostul care i-a strîns aici... Dar din clipa în care începe adunarea, sala nu mai e decît atenție. Încordată atenție asupra dării de seamă citită de președintele C.A.P.-ului. Scîrțîitul unui scaun sau „scandalul" unui strănut sînt sancționate de „tt !"-urile țîșnite din zeci de buze. Ca într-o seară, ai fi putut lua, pe placa atenției sălii, pînă și amprentele respirației.

Spațiul tipografic de care dispunem nu ne îngăduie, firește, să cuprindem cele spuse de oameni pe parcursul a vreo șase ceasuri fierbinți. Cei înscriși la cuvînt, vreo patruzeci de bărbați și de femei, au judecat — și și-au judecat — truda zilei de ieri, adică a anului abia încheiat, și-au pus întrebări asupra ei — întrebările zilei de azi, cu noile și înaltele ei somații —, au căutat răspunsuri pentru ziua de mîine. S-au rostit laude pentru ce s-a făcut, s-au rostit critici aspre pentru ce nu s-a făcut, n-au fost cruțați nici „șefii" — căci nimeni nu s-a cruțat nici pe sine ! —, s-au discutat cu mare atenție cifrele planului pe '86, despicate pînă la zecimală, s-au cumpănit măsurile de înfăptuire a lor, s-au luat legăminte de muncă, s-au ales noile organe de conducere ale C.A.P.

Nu mai sînt haturi pentru inițiativă și hărnicie, păreau a spune oamenii, așa cum nu mai sînt tipare înghețate pentru plante, cum nu mai e țarcul celor patru clase primare, cum nu mai e umilința privirii de la ieri pînă la ieri. Omul a devenit, s-ar putea zice — și chiar a zis-o unul din vorbitori, o femeie —, „prea mare pentru pămînt", deși pămîntul, a continuat vorbitoarea, și-a mutat zările de la răzor pînă la capetele țării. Deci omul poate acum să privească dincolo, spre un alt cîmp, cîndva refuzat. Poate să privească spre mîine, hotărînd el însuși acest „mîine" — al lui și al obștii. Dar pentru asta — și-a dus mai departe gîndul femeia, o țărancă în vîrstă, micuță, impunătă de vîrstă, pierdută toată în broboada neagră care-o acoperea ca o pelerină, Georgeta Jercăleanu pe nume, șefa unei echipe de la ferma de vegetale a C.A.P.-ului — cuvine-se ca toți să se înhame mai cu nădejde la carul recoltei, să asude mai mult pentru ea. „Căci fie că plouă, fie că-i secetă, viața pămîntului tot în mîna țăranului stă", a mai zis Georgeta Jercăleanu (întreruptă de o voce din sală : „așa-i !", și de un ropot de aplauze), după care a tăcut niște clipe, niște clipe în care, pare-se, a uitat de sală (de sala care o asculta încordat), s-a pogorît mai adînc în sine și a scos de-acolo un fel de amar al ei : „Țara ne ține pe noi, da' noi cum o ținem ? N-o s-o putem ține bine decît atunci cînd, cum spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, o să punem regulă în toată, stîrpind buruiana din bătătură și sămînța de haos din munca noastră". Cînd a zis „haos", mai mulți din jur și mai toți din prezidiu și-au virit capetele între umeri. Cînd și le-au scos, se vedea bine că și ei pogoriseră în niște lăuntruri, căutînd și găsind acolo ce trebuia căutat și găsit. Și propunerile de mai bună organizare a muncii au început să curgă.

La un ceas după adunare, cînd am părăsit Mălădăenii, ulițele erau încă pline de oameni. Trecuse de mult ceasul prînzului, dar ei uitaseră de casă, de masă, și, în grupuri mari, încă mai zăboveau comentînd aprins adunarea și ideile născute din ea. Începuse să ningă, ningea cu fulgi mari, cu boabe scînteietoare de albe semințe, ningea bogat, anticipînd bogat înfloririle primăverii.

Acum, pentru întîia oară de cînd se știu, ei iau parte nu numai cu sapa, ci și cu cuvîntul, la lucrarea și la rostirea întregii țări. I-am auzit, în aceste ultime două decenii, spunîndu-și cuvîntul în toate marile probleme ale politicii, ale economiei, ale democrației, ale civilizației noastre. I-am auzit vorbind, în primul rînd, despre ce-i al lor, adică al nostru, al tuturor : despre pîine, despre cîmpie, despre prezentul și viitorul satului românesc. Dar i-am auzit vorbind și despre multe altele. Cu verb clar, dens, material, saturat de idei și de adevăr, cu ageră judecată de gospodari, de gospodari ai întregii țări. I-am auzit vorbind despre vorbe, despre acele prea multe vorbe ce se mai interpun uneori, ca o stavilă, între dorințe și fapte. I-am auzit vorbind, mai ales, despre fapte. I-am auzit vorbind despre multele probleme care-i confruntă — și ne confruntă —, socotindu-și cuvîntul ca pe bobul curat și ales din care trebuie să rodească ceva.

I-am auzit vorbind cu cuvinte care, descleștate din strălunga mutenie a unei istorii potrivnice nu doar faptei, ci și rostirii, ne fac să auzim vocea bătrînă și pururi tînără a Maicii Țări.

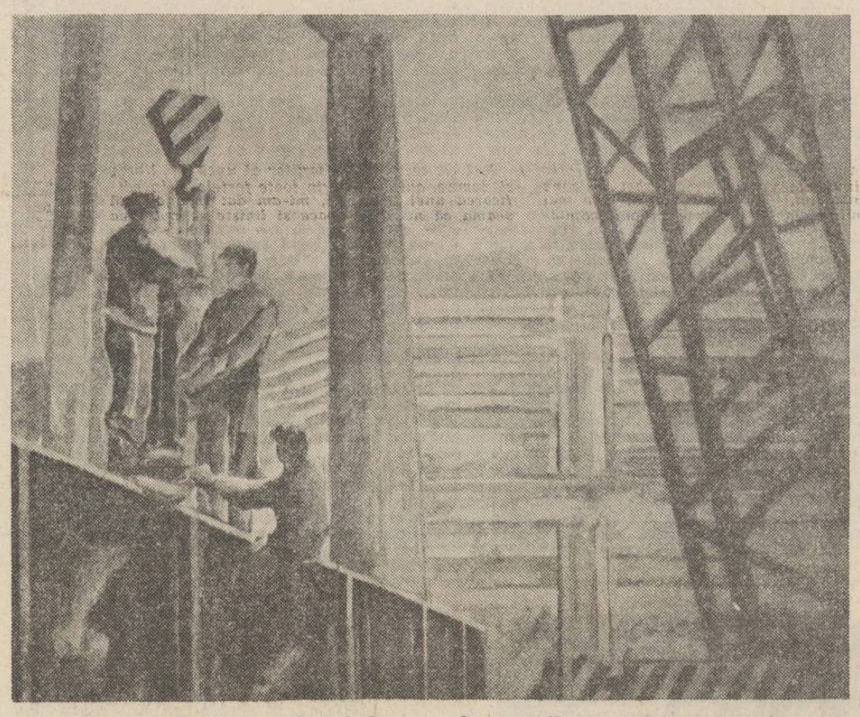

Vladimir Șetran : „Constructori"

De întîmpinare

dintr-un acord al înaltului
partidul
săgetare aprinsă
la poarta sărutului
ca o lumină din lumina gîndului
ca o zbatere a clocotului vieții
ca o primăvară zăpezită-n cleștarul iubirii
ca un glas tivit de zvoniri și visare
ca o desmierdare a fructului spre rod
partidul
poem nesfîrșit
dimineața copiilor mei
rostuire
cunună pe care foșnirea își pune sărutul
făurarule
dă-mi puterea să fiu litera
cu care învăț să te merit
să-ți sorb din privire privirea
ca o întruchipare a întruchipării zborului tău
ca un răsfăț al sinelui
al bucuriei că-mi ești călăuză și dor necuprins
dragoste pentru o viață
dă-mi puterea să pot privi în ochi
patria cuvintelor limbii române

Theodor Răpan

Chemare

(Lîngă „Poarta Sărutului")

De aici am plecat, și aici m-am întors,
La Poarta cea mare a sufletului –
La Poarta țării pe care o știm
Sub numele de „Poarta Sărutului".

Iată, o creangă de viță urcă pe arcada
de piatră,
Alături măslinul cel blînd și-ntinde
o creangă.
Mesteacănul alb, pinul sălbatic din nord
Lichenii mărunți și palmierul bogat
Se-ngemănează într-o îmbrățișare vegetală.

Și astfel vă simt lîngă mine, oameni,
Aici, în inserarea de aur
Lîngă „Poarta Sărutului". Vă știu venind
Din toate colțurile continentului
Din toate grădinile pămîntului.

Aceasta este poarta noastră, românească,
De unde vă chem să pornim – și unde
să ne întoarcem
Cu o creangă de viță, cu o creangă
de măslin
Cu o ramură de mesteacăn sau de pin
sălbatic
Sau cu o ramură de palmier – în dreptul
inimii.

Pomul înflorit

Cum am putut să trec pe lîngă el,
cum am putut să trec pe lîngă pomul
înflorit,
cum am putut să nu văd pomul
răsfrîngîndu-și bogăția albă de pe crengi
crengile sale cu florile albe,
florile dalbe, flori de măr –
cuvinte sunîndu-mi ca într-un depărtat
colind.

Cum am putut să nu-i văd tulpina,
coroana-i rotundă acoperind
ca un lințoliu alb rotunda pajiște
cu flori de cer și de pămînt...
O, doamne, prea repede trecem
și nu vedem
și nu vedem pomii înfloriți
sub care se odihnesc frumusețile lumii.

Prea repede trecem pe lîngă oameni
pe lîngă cei ce își întind spre noi mîinile
ca niște crengi,

căci oamenii sînt ca pomii,
înfloresc, fac frunze și fructe
apoi se usucă, stingîndu-se încet, încet,
ca un ecou îndepărtat.

Spunea poetul

„Mărită doamnă, limbă românească",
Spunea poetul – proslăvindu-ți chipul...
Fie ca faima ta mereu să crească
Să nu se piardă-n vaduri ca nisipul !

Încununată-i fruntea ta cu aur,
Prin tine se descoperă o lume –
Și-n matca ta străluce vechiul aur
Trecut de la strămoși la noi anume.

Grădină ești de fructe și miresme
Hrănind prin rodu-ți dulce trecătorii ;
Cu verbul tău înalți catapetesme,
Tu nu deschizi cutiile Pandorii.

Chiar lira lui Orfeu rămîne-n urmă
Căci melodia ta ne arde buza :
E-un viu torent ce-n veci nu se mai curmă
Venind spre noi din Sarmisegetuza.

Noi, păstorind cu baciul Mioriței
Pe-acest picior de plai cum nu e altul
Ți-am luminat culorile altitei
Cu aurul adîncului – și-naltul.

Fie ca faima ta mereu să crească
Să nu se piardă-n vaduri ca nisipul :
...Mărită doamnă, limbă românească,
Spunea poetul, proslăvindu-ți chipul.

Vioara adormită

Înlăuntrul trunchiului
copacului tînăr
așteaptă vioara adormită.

Oare cînd se va trezi din noapte ?
Cine o va ridica din marea tăcerii
bucurîndu-se cel dintîi
de limpedele-i sunet ?

În scorbura
copacului bătrîn
așteaptă vioara adormită.

Cît de frumos ar fi putut cînta, cît de frumos
Cine, totuși, o va dezgropa
din prea îndelunga-i uitare
bucurîndu-se cel dintîi
de limpedele-i sunet ?

Înlăuntrul
copacului tînăr,
în scorbura
copacului bătrîn
vioara adormită așteaptă...

Ioan Meițoiu

TRADIȚII PROGRESISTE ALE PRESEI ROMÂNEȘTI

O revistă a țării

Cu optzeci de ani în urmă, apărea la Iași revista **Viața Românească.** În dulcele tîrg moldovenesc apăruseră și pînă atunci multe publicații de prestigiu - care s-au adresat tuturor românilor. De fapt, pentru cel care cercetează istoria publicațiilor noastre culturale, i se impune constatarea că, indiferent în ce provincie sau oraș apăreau acestea, ele se adresau tuturor românilor, folosindu-se de colaboratori din toate colțurile patriei. Așa fuseseră **Familia** lui Vulcan, **Gazeta** lui Cipariu și atîtea altele.

Revista care avea să propună cel mai clarvăzător și răspicat program literar a apărut tot la Iași, sub direcția lui Mihail Kogălniceanu — **Dacia literară:** „realizația dorinței ca românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți". Mai tîrziu, **„Convorbiri literare"** avea să continue acest program și să-i dea o altă anvergură prin colaboratori precum Eminescu, Caragiale, Slavici, Maiorescu, Xenopol ș.a.

Viața Românească apare deci pe un teren pregătit de înaintași și într-un moment cînd cultura dar și starea socio-politică a țării recomanda un alt tip de vedere și analiză. Revista pleacă la drum cu un program ideologic și cultural clar. Nu e locul aici să amănunțim ce a însemnat poporanismul în epocă, e destul să spunem că revista apăruse doar cu un an înainte de marea zguduire a țărănimii de la 1907, iar ea își lua ca primă deviză democratică tocmai îmbunătățirea traiului acestei clase cu preponderență socială în epocă, ridicarea ei culturală, posibilitatea (prin vot etc.) de a lua parte la hotărîrile care priveau viața generală a statului.

Privite din perspectiva timpului, punctele de program literar ale **Vieții Românești** nu diferă în scopuri de ale altor publicații ale timpului **(Sămănătorul,** de pildă ; Sadoveanu era de părere că noua revistă „să meargă în înțelegere cu **Sămănătorul,** atacînd dușmanii comuni...") însă în ce privește modul de privire a problemelor, concepția asupra rolului specific al artei, deschiderea față de fenomenele de aiurea, revista ieșană se ridică la o cotă nemaiatinsă pînă atunci în publicistica noastră. Se spune, nu fără dreptate, că este întîia noastră revistă modernă în sensul deplin al cuvîntului.

Viața Românească a fost o revistă care nu se înjghebează după capriciile colaboratorilor : ea a avut o structură bine definită, cu rubrici bine ierarhizate, care au dat armonie interioară fiecărui număr în parte și tuturor luate în timp. Colaboratorii sînt solicitați să scrie pe anume teme, să susțină anumite rubrici, dar nu li se retează opinia personală. Li se cere respectul adevărului și talent. Teza seacă este respinsă. Pentru prima oară la noi o revistă își remunerează colaboratorii.

La **Viața Românească** au publicat aproape toți marii scriitori ai vremii. Alături de întemeietori, C. Stere, G. Ibrăileanu, M. Sadoveanu, aici au scris Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi și atîția alții. Revista a „deschis coloanele ei și altor preocupări decît cele literare, din dorința de a desprinde o imagine globală asupra societății românești a timpului.. Au fost astfel chemați să colaboreze medici, economiști, istorici, politologi, sociologi, lingviști etc. Și nu oricine, ci nume dintre cele mai de prestigiu : Paul Bujor, Ion Cantacuzino. Nicolae Lupu, Al. Philiphide, P. Bogdan, Radu Rosetti, ca să pomenim doar pe cîțiva.

Viața Românească nu a fost, cum se crede de obște, numai o revistă literară, ci una de preocupări multiple, bine articulate, care așa cum bine relevă însuși titlul ei, țintea la o imagine totalizatoare a spiritualității noastre de la începutul secolului. Pe de altă parte însă, ea a fost deschisă și culturii celorlalte popoare, înscriindu-se într-un dialog de la egal la egal, rodnic.

Prin înalta sa ținută artisitică și științifică, prin democratismul ei răspicat, prin militantismul ei, **Viața Românească** s-a impus ca una din cele mai prestigioase reviste din cultura noastră, de la care se pot îmbrățișa și azi multe pilde de preț.

Gheorghe Suciu

Redactori și colaboratori ai revistei „Viața Românească"

Orientarea democratică a „Vieții Românești"

G. Ibrăileanu a inițiat și menținut cu suplețe hotărîtă, în atmosfera culturală a **Vieții Românești,** preocuparea de a legitima specificitatea noastră națională înăuntrul exigențelor valorizării estetice. Activitatea sa neobosită se întinde pe distanța a 30 de ani — ecourile animatorului de la **Viața Românească** fiind, însă, de bătaie mult mai lungă — și într-un context derutant prin varietatea punctelor de vedere, derutat de/prin polemici și cumulativ sub aspect problematic : dispute pro sau contra „europeizării" se poartă în cele mai felurite arene, de la economie la politică și artă. Și, totuși, reușește să se mențină — desigur, cu accente și formule teoretice solicitate sau, mai bine zis, cultivate de noua etapă a literaturii române — în descendența viguroasă a liniei maioresciene, definite de Maiorescu însuși (cf. **Direcția nouă...** — 1872) „prin simțămînt natural, prin adevăr, prin înțelegerea ideilor ce omenirea întreagă le datorește civilizației apusene și, totodată, prin păstrarea și chiar accentuarea elementului național". Reacțiile sale sînt îndreptate, cu aceeași precizie și forță, atît împotriva claustrării creației în registre desuet-idealizante de sorginte local-tradițională, cît și împotriva exceselor naiv-modernizante ce situau menirea artei pe traiectorii centrifugale față de realitatea socio-culturală românească. Poziția lui Ibrăileanu își dezvăluie adevărata semnificație — istorică, dar nu și conjuncturală — mai ales cînd e delimitată de soluții concurente de tipul celor formulate de neîmpăcații adversari : Iorga și Lovinescu. De altfel, există numeroase puncte de contact cu aceștia — priviți separat, desigur — în privința interpretării unor chestiuni privitoare la evoluția artei românești. Însă, opticile de ansamblu sînt sensibil diferite, chiar ireconciliabile. Iorga, cu incontestabila sa deschidere europeană, pledează pentru imitația și traducerile de bună calitate, revoltîndu-se împotriva „spoielii franțuzești" care „nu poate exercita influența de care avem mai mult nevoie, pentru a ne forma ca popor adevărat civilizat : influența educativă, morală — într-alt sens decît morala convențională" **(O luptă literară,** I, p. 11). El îmbină filoane convorbiriste cu elemente din formația gheristă ; „o literatură trebuie să afirme sufletul unui popor în forme care corespund culturii timpului" (ibid, p. 266). Este adeptul sincronizării, dar împrumuturile formelor trebuie să țină de resorturile psihosociologice ale dezvoltării culturale, căci rostul lor este de a satisface și/sau stimula trebuințe reale, nu de a inventa nevoi iluzorii sau false. De fapt, Iorga susține nu atît evoluția organică, cît integrarea modelului cultural în virtualitățile receptoare și receptive ale tradiției. Tomurile sale de istoria literaturii angajează **o critică de recuperare** a unei memorii culturale și a unei finalități naționale de care atitudinile entuziasmate în fața Occidentului se dispensau prea ușor. Firul experienței istorice și simțul istoric sînt invocate de Iorga, în comunicarea la Congresul de istorie de la Londra (1913), ca să „procure mijlocul de a reacționa contra tendințelor unui simplism primejdios, care ar fi în stare dintr-un moment în altul să schimbe chiar bazele vieții sociale, fără să-și dea seama de forțele pe care le distruge și pe care nu le va putea înlocui prin altele". Însă, dacă la Iorga critica de recuperare și modelul cultural propus își integrează cerința sincronizării ca una din liniile de forță, critica sa de îndreptare, îndrumare și „aducere la ordine" se lasă contaminată de factori perturbatori (pasiuni politice, inamiciții, miza pe autori minori ș.a.m.d.), permițînd o dizolvare a esteticului în umbra unor criterii ce nu-i mai aparțin.

G. Ibrăileanu se detașează polemic de idilismul în care eșuase sămănătorismul, dar fără a evada de la adevărata ipostază a sincronizării : priza la realitățile naționale. „O cultură străină împrumutată este ca un capital străin, menit să pună în utilitate, spre cel mai mare beneficiu, o bogăție națională, care altminteri ar rămînea neexploatată" **(Spiritul critic în cultura românească).** Acesta este nucleul în jurul căruia gravitează critica literară, interpretarea modului în care a evoluat cultura noastră în secolul XIX, șansele de a menține starea de sănătate a literaturii, precum și numeroasele tematizări referitoare la specificitatea națională și regională, forma artistică, psihologia de clasă în romane românești ș.a.m.d. Filtrul național-critic este cel care permite înpăminteinrea influențelor venite de aiurea, în așa fel încît acestea să aibă rosturi fertilizante înauntrul culturii și conștiințelor. Acest mod de a concepe sincronizarea creației noastre literare la formulele estetice inventate pe alte meleaguri este, de fapt, singura realistă. În primul rînd, pentru că atunci cînd se invocă puritatea esteticului, apreciindu-se ca vicioasă luarea în ecuație a unor dimensiuni ce aparțin autohtoniei, este deghizată o ideologie rafinată ; arta pentru artă este, dar, o simulare : „acea artă e foarte tendențioasă, ea exprimă nepăsarea față de marile idealuri ale omenirii", „exprimă (...) o lene morală, o idealizare a lipsei de ideal" **(Morala în artă).** Scriitorul, fiind prezent în operă, nu atît prin ce și cum reproduce, ci prin maniera de apreciere implicată în edificiul însuși al lumii operei, este, cu sau fără știință, tendențios. Așadar, creația artistică poartă totdeauna pecetea ireductibilă a unei configurații psihic-atitudinal-valorice, fără ca prin aceasta să se înțeleagă urmărirea conștientă a unui scop extra-estetic. Aprecierea intrinsecă operei „se simte" în atmosfera acțiunilor, în lumina care prezintă personajele în fața reacției afective a receptorului, fiind construită după norme și cu mijloace estetice. De aceea, problema funcțiilor cultural-umaniste, sociale ș.a.m.d. ale artei nu sînt concepute de Ibrăileanu ca atașate operei, ci sînt convertite și asumate în perimetrul valorii și valorizării estetice. Pe această cale, opera capătă substanță și adîncime, nemaifiind vorba de o artisticitate ornamentală. În consecință, „literatura românească nu poate fi decît **românească",** „și nu e aici o chestie de patriotism — și dacă ar fi ! —, ci de pură estetică **(Scriitori și curente).** Literatura este, așadar, depozitara și creatoarea sufletului unui popor. Ea exprimă moduri de a concepe lumea și viața, gama reacțiilor afective ce definesc o comunitate istorică, trecute prin prisma unei individualități unice și irepetabile, ca gîndire, simțire și talent. Realitățile specifice — vizate sau, mai bine zis, reconstituite de subiectul operei — sînt prezente mai mult sau mai puțin în funcție de genurile artistice. Ibrăileanu privilegia în acest sens nuvela, romanul și teatrul. Specificul național este „antidotul imitației servile", grila afectivă și valorică ce permite receptarea influențelor ca „fermenți care înviorează literaturile, le procură puncte noua de vedere a lumii" **(Influențe străine și realități naționale).**

Situîndu-se în aceste sisteme de referință, Ibrăileanu reușește să trateze sincronizarea ca pe o problemă, în timp ce viziunea lui E. Lovinescu pornește din capul locului cu o soluție : imitația integrală, adaptarea formelor, în bine sau în rău, fiind o stare normală. De fapt, Ibrăileanu se arată sensibil la realități socio-culturale pe care Lovinescu le ignoră, deși vrea să facă sociologie. Ibrăileanu, a cărui viziune estetică Lovinescu o confundă cu varianta social-politică a poporanismului, își îndreaptă atenția spre stările reale ale țăranilor nu din restricții tematice, ci ca semn de prețuire — spune chiar că e vorba de un **sentiment** — pentru clasa cea mai exploatată și în cea mai mare măsură depozitară de specificitate. Acceptă, însă, și teoretic și sub pana critică, și literatura cu alte orizonturi tematico-problematice purtătoare de specific național. Ceea ce i se pare ca perturbator e fenomenul pseudo-noutății poetice, artificios, abscons, afectat și imitator de angoase pariziene. În acest caz, nu este vorba doar de simple stări tensionale, discrepanțe între gustul public și coarda de sensibilitate propusă de operă ; în timp ce tensiunea creator-receptor generează evoluția gustului, cultivarea, în cazul menționat e vorba de impostură estetică : „un fapt care interesează mai mult etica decît estetica literară" **(Caracterul specific național în literatura română).** În acest plan, ni se pare că sincronismul lovinescian este merituos doar cît e situat pe terenul opoziției, dar nu prin constructivitate efectivă în sfera soluțiilor. Lovinescu aplică civilizației românești un apriorism sociologic pentru care găsește sau ajustează exemplificări menite să suplinească abil analizele psihologice și sociologice, înlocuind aceste analize cu taxări care pregătesc o concluzie prezentă și în premise : revoluția imitativă poate scoate din inerție și conservatorism sensibilitatea românească. De aceea, spiritul revoluționar ar aparține doar celor dotați cu o plasticitate avansată, iar „stratificarea socială a tuturor popoarelor poate fi privită, așadar, ca o fericire : la temelie o țărănime numeroasă, inertă, pasivă, tradițională, păstrătoare a naționalității, și deasupra clasele superioare, nobile odinioară, urbane astăzi, inteligente, receptive, prin care se introduc toate elementele civilizației universale și care, prin urmare, constituie adevăratul factor al progresului" **(Istoria civilizației române moderne,** 1972, p. 415). În acest sens, sociologic vorbind, opera lui Caragiale i se pare a fi „reacționară, nu prin afirmația altei concepții de viață socială, ci prin negația prezentului și, mai ales, a germenilor viitorului" (p. 330).

Ibrăileanu, arătînd că între formă și fond există o relație indisolubilă, sugerează că orice împrumutare de formă duce la mimarea vlăguită a unui fond aderent ; el se referă expres la relația dintre Eminescu și eminescieni **(Originalitatea formei, Împrumutarea formei),** dar precizările respective sînt valabile și în viziunea sa asupra asimilării influențelor străine prin structuri specific naționale de sensibilitate și valorizare. De fapt, este perspectiva din care veghează în paginile **Vieții Românești** ceea ce el însuși numește evoluția **normală** a literaturii române.

Vasile Macoviciuc

Platforma de idei

Despre C. Stere, de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta 50 de ani (1865—1936), cele mai calde cuvinte s-au scris în numărul comemorativ al „Vieții Românești" din ianuarie-martie 1937. Deducem de aici că ceea ce reprezentase V. Pârvan pentru tinerele generații de intelectuali ieșiți din nucleul valah, era, pentru centrul moldav, C. Stere : o personalitate covîrșitoare, exemplară, îmbinare fericită între viață și operă — operă vie constînd din două jumătăți : acțiune și meditație, faptă și scris. „Sînt puțini oameni care au onoarea unui **destin.** Cei mai mulți se zbat neputincioși între firele, inestricabile pentru ei, ale unei sărmane **soarte"** — zice M. Ralea, comentînd în continuare **cazul Stere :** „Destinul e rectiliniu și are chemări stranii (...). Cei aleși nu-l pot evita. Merg cu ochii închiși către inexorabilul chemării lor. Au fost aici la noi strălucite și fascinante cariere politice. Avem talent pentru aceasta. Puține cariere au avut însă semnificație morală. Se cheamă morală preocuparea de a impune, cu sacrificiul tău, o regulă de viață grupului din care faci parte. Indiferent dacă această regulă e adoptată sau nu. În zilele grele de asfixie, martirajul lui C. Stere ne-a dat formula etică, ne-a făcut suportabilă viața, ne-a refugiat în exemplul lui ca într-un liman".

Cine a fost omul care a zguduit atît de sănătos conștiința generației lui Ralea ? „Viața lui C. Stere a fost un vifor cu puține zile de blîndețe" — dă mărturie M. Sadoveanu. „Un vulcan într-un ghețar" — spusese P. Locusteanu (în „Figuri contemporane") — explicînd mai larg : „El a adus în țara noastră de compromisări și acomodări ceva din asprimea climei din care a venit. Caracter neșovăielnic, om întreg, cioplit dintr-o bucată, d-l Stere apare în apele nu totdeauna limpezi ale politicianismului nostru ca un sloi imens de gheață, ce amenință să ciocnească și să scufunde orice **Titanic** lipsit de prevederea de a-l ocoli. Un sloi de gheață și un fond de lavă ce nu poate izbucni. Acesta-i d-l Stere : un vulcan într-un ghețar." Despre destinul politic al omului, același M. Ralea spune : „...dacă C. Stere a putut vedea greșit în politica externă, în ce privește politica internă, el a reușit în totul. Timp de treizeci de ani, toate partidele au trăit din programul său. Cooperatism, țărănism, constituționalism, contencios administrativ, agrarianism, libertăți publice, expropriere, vot universal, în toate aceste reforme de idei a fost un precursor". Dar nu omul politic ne interesează în primul rînd. Facem referire la activitatea sa pe acest tărîm pentru a reveni la anul 1926, anul marii sale înfrîngeri, ca un argument în plus că perioada interbelică evoluează, la începutul ei, prin ani cu personalitate distinctă. 1924 a fost anul Is-

Ibrăileanu cu soția, acasă

trati, 1925, anul Topîrceanu : în 1926, toate forțele intelectuale (și, mai ales, politice) sînt încercate de „cazul Stere". Înfrîngerea lui — dar, mai ales, demnitatea cu care și-a primit-o, neabdicînd nici un moment de la idei — a însemnat, iată, pentru generația Ralea un model de martiraj. Problema rolului intelectualului român, pe care C. Stere o pusese în primul număr al „Vieții Românești" și în programul „Poporanismului" — a amuțit după 1926 ; va prinde din nou glas prin polemica de după un deceniu lansată de Mircea Eliade (1935) — și, desigur, va fi redescoperit cu acest prilej „Poporanismul" însuși. În 1935 C. Stere trăia retras la Bucov și-și scria romanul „În preajma revoluției" — prea puțin atent, probabil, la „certurile" dintre tineri ; desigur că nu putea să se mai mire că ideile lui reînvie : atîtea și atîtea idei ale sale trăiau încă la baza programelor sociale, culturale și economice ale partidelor de guvernămînt.

Cine privește desfășurarea polemicilor noastre interbelice înțelege că marea majoritate a intelectualilor „moderniști" (din jurul lui E. Lovinescu, Pompiliu Constantinescu etc.) și-au făcut un permanent cal de bătaie din desființarea Sămănătorismului : acesta este declarat „mort" la 1920, la 1928, la 1934, la 1937 etc. ; într-un fel, a nega astăzi rostul și valoarea acestui curent ideologic atît de viu — înseamnă și a-i micșora pe cei care au luptat împotriva lui : chiar pentru un lucru „de nimic" să fi cheltuit atîta hîrtie cultura noastră interbelică ? „Poporanismul", însă, a avut o soartă deosebită. Încă din 1928, M. Dragomirescu făcea remarca, oarecum definitivă : „Cu cît analizăm mai adînc poporanismul, cu atît, din punct de vedere literar, el pare mai absurd. Căci ceea ce face o operă nemuritoare este **omenescul** dintr-insa, iar omenescul este mai adînc decît orice formă socială, istorică sau etnografică. Oricît am ține la obiceiurile și la manifestările noastre folclorice și etnografice românești, nu întrucît ele sînt românești sînt etern reprezentabile, ci întrucît sub ele descoperim omenescul. Și cînd vii tu, poporanism, și ne recomanzi ca din capul locului să simpatizăm o anume entitate socială indiferent de omenescul dintr-insa, însemnează că, din capul locului, ne recomanzi să ne falsificăm inspirația, să deviem, din drumul ei firesc, genialitatea creatoare și să dăm naștere prin definiție la opere fără viață, sau cu o viață absolut trecătoare" („Falanga", nr. 35/1928). Desigur, în principiu, M. Dragomirescu are dreptate (cu toată yoita amestecare a Poporanismului cu Sămănătorismul). Se întîmplă, însă, cu totul altceva. Poporanismul nu este, propriu-zis, un „curent" — ci mai ales o atitudine, o încercare de a fixa (prin norme, recomandări, reacții critice etc.) relația creator-operă pe un teren al bunului simț, o analiză a raportului dintre autor și operă. Nu poți crea fără să iubești, asta mi se pare cea mai simplă definire a „Poporanismului" ; nu poți scrie cu indiferență ori — cu atît mai mult ! — cu ură sau dușmănie despre — de exemplu — țărani. Trebuie, dimpotrivă, mai întîi să-ți apropii sufletește materia din care vrei să construiești. Nici sculptorul nu este îndîrjit împotriva pietrei tari asupra căreia trudește ; ce s-ar întîmpla dacă ne-am apropia ne-omenește de masa umană din care vrem să scoatem materie omenească ? Aici mi se pare că exagerează M. Dragomirescu : „Poporanismul" arată numai căi de apropiere spre **obiectul** artei, nu calea de a face artă. Apropie-te de țărani prin obiceiurile lor, prin etnografie, prin peisaj, prin munca lor — după aceea creează. Asta, desigur, în cazurile (limită) cînd nu ești țăran. De fapt, „Poporanismul", prin precursorii lui — mai ales prin C. Stere — vrea un lucru mult mai simplu : ca țăranii înșiși să pătrundă în cultură, să facă ei înșiși artă din viața lor. „Revista noastră, ca oricare alta, nu poate avea alt scop decît munca pe cîmpul culturii naționale." — se specifică în programul „Vieții Românești" din martie 1906 : „Dar foarte mulți nu-și dau seama că noțiunea de cultură națională nu e în contrazicere cu cea de cultură universală, **omenească"** (subliniem termenul pentru a face legătura cu M. Dragomirescu). „Mai mult, că un popor nu-și poate justifica dreptul la existență distinctă în sinul popoarelor civilizate, decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, dîndu-i nota specifică a geniului său. Istoria poporului român, „Istoria unui șir neîntrerupt de martiri" a zis o dată un mare martir al neamului, Eminescu, ne explică pentru ce acest popor atît de bine înzestrat n-a luat parte mai activă la formarea culturii europene, pentru ce n-a dat nota sa distinctă în armonia de gîndire și simțire care constituie bunul cel mai înalt al popoarelor civilizate. El a trebuit să-și cheltuiască toată energia pentru conservarea sa fizică și nu i-a rămas acel prisos de energie care se cheltuiește pentru cultură. De o sută de ani însă am început să ne împărtășim mai cu dinadinsul la civilizația popoarelor din Apus și ar fi vremea să dăm ceva în schimb, să dăm lumii răsunetul sufletului nostru atîns de cultura apuseană". Programul constată, însă : „Lipsa contactului cu poporul românesc ne face ca în loc să absorbim cultura străină, să ne absoarbă ea pe noi." Observația mi se pare fundamentală : pătura intelectuală românească riscă să alunece dincolo de granițele țării cu totul atîta timp cît se păstra în izolare uleioasă față de poporul însuși. Reparația pe care o propune „Poporanismul" nu mai este, ca în tiradele retorice post-eminesciene, una de ordin moralizator, ci, pur și simplu : „O cultură națională, de un caracter specific, nu se va naște decît atunci cînd masele mari populare, adevărat românești, vor lua parte și la **formarea** și la **aprecierea** valorilor culturale...". O improspătare a Suprastructurii cu elemente sănătoase, provenite din mediul rural dar trecute mai întîi prin cultură — iată ce preconiza „Poporanismul" (de aici, și fronturile lui largi : în cultură, politică, viață socială). „Viața Românească" începe chiar din primul an cu „Spiritul critic în cultura românească" de G. Ibrăileanu — și „Intre Social-democrație și Poporanism" de C. Stere, documente fundamentale care definesc reflexul „Poporanismului" în istorie și politică. Un document specific pentru definirea laturii artistice propriu-zise, o — să-i spunem — „estetică" poporanistă, ideologii curentului nu se grăbesc să difuzeze. Ea, această estetică, rezultă însă din activitatea revistei : tipul de literatură pe care-l promovează și, mai ales, critica și polemicile pe care le duce. Curentul nu se închistează, așadar, în reguli, în dogme — precum Romantismul, Simbolismul ori chiar Sămănătorismul. Și cred că nici n-ar fi putut-o face : Poporanismul nu este un curent propriu-zis, ci o atitudine. El nu prescrie arta, ci drumul spre artă ; nu formează „creatori", ci **intelectuali ;** ridică, din rîndul poporului, o masă intermediară pe care o pregătește în vederea artei. Iată de ce, după polemicile din anul 1925 în jurul „Istoriei civilizației române moderne" de Eugen Lovinescu, G. Ibrăileanu putea să strige triumfător : Poporanismul n-a murit ! Ca atitudine, el este un bun cîștigat pentru totdeauna, o metodă de a te apropia de uneltele creației. O școală a eticii.

Poporanismul n-a dat rețete pentru devenirea artistică, n-a decretat poeți, n-a ținut să ridice ierarhii ; el a creat oameni — prin scrisul, dar și prin activitatea precursorilor lui. C. Stere rămîne, în acest sens, cel mai bun exemplu — mai ales prin influența pe care a avut-o asupra celor care i-au stat în preajmă. Este un mare model de intelectual român.

Nicolae Georgescu

Emanciparea culturii naționale

Cu gen proxim, cum s-a remarcat în critică — poporanismul se confundă, aproape, cu literaturile moderne. Drept poporaniști, avant la lettre, sînt revendicați un Rousseau, Hugo, George Sand, poeții lakiști din Anglia, preromanticii și romanticii germani, mai toată literatura rusă de la Radișcev la Tolstoi. Simpatia pentru țăran, în genere pentru „omul de jos", cultul poporului, dorința de a „ridica" material și spiritual sînt motive prezente pretutindeni. Într-o anchetă din „Luceafărul" (1910) sînt numiți poporaniști mai toți scriitorii români, de la Școala Ardeleană la Heliade-Rădulescu, pașoptiști, Eminescu, Creangă, Slavici pînă la Octavian Goga, conform definiției lui Sadoveanu : poporanismul este „ceea ce fac cei mai buni fii ai neamului".

În sens propriu, însă, poporanismul e un curent ideologic, politic, economic și cultural, specific, mai ales, popoarelor din estul Europei, influențat uneori de narodnicismul rus, în multe țări independent, izvorît firesc, din necesități sociale. Un poporanism german, deși mai puțin precizat, precede narodnicismul ; apoi, paralel cu cel rus, s-a manifestat un poporanism maghiar, unul chinez, altul în Turcia, în Iran. E bine cunoscut poporanismul polonez bulgar, sîrb etc. C. Stere activase efectiv în mișcarea revoluționară a narodnicilor, cunoștea doctrina lor, mai ales a ideologului penetrant care a fost N. Mihailovski. El însuși se revendică și din alte zone ; descrie o acțiune similară în Anglia, la care participă John Ruskin, în Norvegia cu Ibsen, mai ales cu Björnson. Poporanismul românesc e unul dintre cele mai puternice, ca doctrină social-economică și culturală, dar și ca rezultate. Eugen Lovinescu, adversar neîmpăcat al „Vietii Românești", a recunoscut totuși democratismul său „sub raportul ideologiei politice" : „prin agitațiile lui s-a produs, în sînul partidului liberal și al opiniei publice acea stare de spirit care, ajutată și de război, a dus la votul universal și la expropriere". Faptele, așadar, ne relevă caracterul activ, progresist al curentului românesc cu acest nume ; ceea ce nu i-a împiedicat pe ideologii bunghezi să-l considere „reacționar" intrucît reforma agrară venea în contradicție cu evoluția capitalismului european. S-a discutat mult și se va mai discuta, în ce măsură democratismul agrar (prin care se urmărea „ridicarea" țăranului, materială întîi, morală apoi, crearea unor condiții elementare ale independenței și libertății lui politice) contrazice evoluția societății moderne care își propunea, teoretic, aceleași scopuri. Oricum, la data înfăptuirii ei, reforma agrară era actul cel mai democratic și mai progresist din istoria noastră economico-socială, încît e de mirare cum atîția sociologi, de diverse nuanțe, l-au considerat imediat ca un fapt regresiv, ca o structură „medievală", iar pe țăranul abia emancipat politicește ca „reacționarul țăran al social-democrației". Întrebări la care sociologii noștri de azi urmează să formuleze un răspuns mai nuanțat, mai nepărtinitor și mai documentat.

Democratismul politico-economic, datorat în bună parte acțiunilor lui Stere, se completează cu democratismul cultural izvorît din gîndirea sa, dar sistematizat ideologic de G. Ibrăileanu. În articolul program cu care se deschide (mutație 1906) primul număr al „Vieții Românești" se afirmă că „un popor nu-și poate justifica dreptul la existență distinctă în sînul popoarelor civilizate decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, dîndu-i nota specifică a geniului său". Limitată, însă, la o clasă, redusă, la o elită, cultura modernă nu putea să producă rezultatele dorite. „Clasele de jos", fiind ținute departe de spiritul noii culturi, potențialitățile poporului n-aveau cum să pătrundă în creația culturală. Sînt propoziții de bun simț, deși n-au lipsit afirmațiile unilaterale, privind specificul național printr-o singură clasă, cea țărănească. E drept că țărănimea, o populație majoritară, deținea, naturalmente, o mare rezervă de energii care, ajunse la nivelul manifestării spirituale, ar fi putut dezvălui aspecte inedite ale sufletului național. Căci psihologia unui popor este egală cu suma psihologiilor individuale care îl compun. Ibrăileanu încearcă, aici, să îmbace două teze eterogene. Polemizînd cu Junimea, susține că „formele (străine n.n.) trebuie introduse, pentru a crea fondul". Votul universal, cultura, improprietărirea, democrația țărănească erau necesare pentru a trezi sau stimula spiritul național în viața politică și literară. Judecata sa precede sincronismul lovinescian. Pe de altă parte, gîndește uneori prea rigid poporanist, chiar semănătorist, cînd spune că spiritul românesc e mai curat la poporul de la țară, încît „numai acei scriitori vor reprezenta spiritul românesc care sau fac parte din țărănime și n-au rupt legăturile morale cu ea", ca Goga, Ciocîrlan, sau „dacă nu fac parte din țărănime și-au plecat urechea la popor, s-au botezat în izvorul curat și românesc al sufletului popular, ca Sadoveanu", sau vin dintr-o clasă superioară ca Brătescu-Voinești dar au trăit cu poporul, „departe de influențele străine", „Influențele străine" ce sînt oare

I. Botez, C. Stere și G. Ibrăileanu la Iași, în mai 1906

dacă nu „formele" de care vorbea în altă parte ? Or, marii noștri scriitori naționali au avut o vastă cultură, deci și influență străină. Personalitatea lor a sporit, nu s-a diminuat prin înriuririle străine. Influența e nefastă numai la psihologiile fără individualitate, cînd devine imitație, „pastiche", cum spune tot Ibrăileanu, corectîndu-se, în alte texte ale sale. Altfel, raționamentul poporanist e just : masele de jos au nevoie de cultură, de „formele străine", ca potențele ascunse în ele să se înalțe la creația culturală. Iar personalitățile, talentele, din orice clasă ar proveni, fără o aderență sufletească la structurile morale ale poporului, nu pot parveni la „sensibilitate estetică profundă și reprezentativă pentru cultura autohtonă. E vorba de un democratism funciar, al scriitorului care vrea să reprezinte specificul unei nații. Altfel, individualitățile creatoare nu pot fi repartizate cu atîta prezicie într-o clasă sau alta și gradul de specificitate nu e nicidecum „în raport invers proporțional cu gradul de influență străină". Cultura stimulează personalitatea originală, deci și specificul.

Cu aceste observații, ideea emancipării literaturii naționale prin ridicarea claselor de jos la cultură, e una din cele mai drepte și nobile idei din istoria spiritualității românești. Gloria ei revine mai multor generații românești, de la iluminismul ardelean și pașoptiști la Iorga și Sămănătorul.

Ea le revine însă masiv poporaniștilor, care au înțeles necesitatea introducerii culturii și științei noi, moderne, în conștiința maselor, iar în plus, au militat și au reușit să impună condițiile economice, indispensabile poporului pentru a se revela spiritualicește, pentru a-și exprima în cultura lumii „nota specifică" a geniului său.

Marian Vasile

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

În ziua una a lunii a IX-a din anul 1984 al Limbii Române, în acest cap de pagină scriam mulțumiri tovarășei profesoare VARTIC MARIA pentru fiicele sale de grai, minte, inimă și cultură din Cenaclul pionieresc de la Năsăud.

Trecut-au ani doi, în care tot am primit și-am dat : vorbe frumoase, cu temei, mai spornice decît sămînta de mei...

Și iată : zeul mesajelor, astăzi ne-a pus pe masă iar scrisoare, teanc, din nou, de pagini de poeme.

Fetele noastre sînt gata de lume : gătite stau miresele cuvîntului, întrucît au fost cu minte, tari în răbdare și-au vegheat în lucrare, sporind...

Și iată : s-a făcut strigarea și-acum intră unde au chemare !

Maria Vartic și noi, Ion Gheorghe, rămînem părinți, să împodobim și altele : mare-i mulțumirea că munca noastră se-arată că nu-i moară necurată, să umble în gol.

MONICA SALVAN și CORINA PILOIU stau în capul de masă al acestei pagini, încununate de lung drumul Alesului lor. Cuvîntul Ales. Să ne trăiți, bărbate fete și haidem : ne-așteaptă muncă ; nu-i de glumă în ce-am intrat noi !

I. G.

MONICA SALVAN

Rotitoare

Cerbul a vrut să ucidă
și i-au singerat coarnele.

— Cerbule orb, întoarce-te !
Acolo e groapa pe care
n-ai voie s-o vezi.

Somn aparent ucis

Ce-ar fi
să vină o noapte
și căprioru-l nins să plîngă

Furtuna răscolitoare
din melcul ucis
clepsidra călcată pe nerv

Ce-ar fi
să vină o noapte
și ciuta ucisă să-și facă de cap.

Vînătoare

Vînătorii
miroseau de departe
a vin

se auzea răsuflarea fierbinte
de lup

se simțeau
colții aproape lipiți
de ceafă

adia
vedere cruntă
de singe

ochii-hăituitele fiare.

Clipa

Mistrețul tînăr purta pecetea
ucigașului

Vînătorul cărunt ridică arma
la ochi

Fiara avea văz bintuit

Cel cu armă urmărea încordat
clipa

Mistrețul respira șovăitor
de fierbinte

Vînătorul simțea în gol arma

Amîndoi închiseră ochii și
se predară

* * *

Să scriu despre intimitatea
acestei hîrtii
pe care n-au rodit niciodată
pămînturi
ori poate să scriu despre lupul
care se credea căprioară
și-și spăla zilnic ochii cu
pămînt
pînă i-au crescut colții și
ghearele.

Tatuaj

Strigătul meu cu chip de iarbă,
legăm aceste panglici
pe mijlocul străzilor
să ne-ntîndem sub botul umed
al turlelor moarte ;
apoi să zîmbim frumos
căci iată
ne privesc trecătorii.

Pasivitate

Călugăr-tu,
sub timpul tău de maci
te stringi chircit la osul
pietrei tale
și strigi și taci

pe albul piedestal
al ghimpilor la nemișcare
redus și tu rămîi la infinit
nici mic nici mare

înlănțuit
prin crezul tău de maci
pe care-l mușcă viermi
pasiunii
nu crezi dar taci

* * *

Nu vreți să sfărîmăm
aceste poduri ?
răcnea fluturele
defilînd prin polen
Preabine... șopteau
cei din străfunduri,
preabine, dar cum ?
Oh, zîmbi fluturele
e destul, e destul
să le iubiți.

Curînd

Și iată venirea de-nceput
intimitate de după moarte.
Curînd voi începe să trec ploile
să-ți spăl ochii cu vin
să-ți pun un ciob de strugure
lîngă suflet.

Apoi o să-mi înec cocorii.

* * *

Se visa venirea dinspre ziuă
ca un glas sumbru încă
nerănit

corăbierii cîntau a mirare
agățați de catargele
rupte

încă nu erau ceruri iar
fuga părea stîncă și ceară
încă.

* * *

Descalță-te întrînd în oglindă
precum în cripta cu ochi
putreziți
înecata corabie și iar înecata
corabie

Descalță-te întrînd în oglindă
numai pașii tăi să rămînă afară
desculții tăi pași și iar
desculții tăi pași

să țipe copilul din tine
ucigînd încolțirea descompusă
de nesocotire de neplînset de
neputință

Descalță-te întrînd în oglindă

CORINA PILOIU

Fuga

În mijlocul cîmpului
s-au oprit să mai răsufle
un cal doi cai
și-n total erau patru
Încă nu și-au rupt picioarele
muribunzii
ce trăgeau un car de secole,
muribunzii
cu picioarele rupte
de atîtea grăbiri.

* * *

Porțile căderii
tot voi o să le închideți
și nu vă mai uitați așa
la păpuși
ce nu și-au găsit măștile rupte.

Sub nisip v-ați ascuns voi
mascații.

* * *

Îți scriu despre creșterea
degetelor mele
mai apoi ruperea
lipirea cu negru
Va încăpea mîna
în tine, mănușă ?
— Lăsați asta, lăsați,
răstigniți-vă
strigau ochii.

Haiku

Ușile le-ai deschis
să te duci...
rămas să privești
dincolo de ele

ai putut răbda
și tăcerea.

* * *

Pregătește-ți ochii
pentru vederea
celui ce vine

* * *

Arbitrul nu putea să oprească
jocul
și timpul trecuse.
Uriașii fugeau...
Să spună pletele
cît e de bătrîn
albele plete
cu miros de pămînt.

Poruncă

Fără să știți
unde plec
am să cer o plută
și am să plutesc
pe apele izvorîte
pentru pluta mea,
voi prinde peștele cel mai mic
și-o să-l duc
și-o să-l las
în sahara
unde va ploua neapărat
pentru peștele meu.

Se duc cocorii

Mîine cocorii au să-mi spună
că frunza ce-a căzut
e aproape.

Singurătate

Castelul pustiu
nu mă așteptă
pe mine
și barca era
goală
puteam fugi
dincolo de ape
să le scurg
în pustiuri.

Patriotismul creației

Urmare din pag. 1

Socialiste, programul de acțiuni pe care acest forum l-a adoptat pentru a marca Anul internațional al păcii precum și Declarația-Apel adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor, constituie o vie și fermă ilustrare a voinței de pace a poporului român, angajarea sa în slujba idealurilor celor mai scumpe ale omenirii, pentru salvarea însăși a condiției vieții pe planetă. **Noi considerăm că Anul internațional al Păcii**, subliniază președintele României, **trebuie să determine acțiuni și înțelegeri concrete, reale, în direcția opririi cursei înarmărilor, a dezarmării și asigurării păcii! Numai așa se va răspunde însemnătății acestui An, voinței popoarelor ! Numai așa vom face ca, într-adevăr, acest An să marcheze un început spre dezarmare, spre încetarea confruntărilor și trecerea pe calea colaborării pașnice, spre dezarmare, spre o lume a păcii, fără nici un fel de arme!**

Problemele păcii și rezolvarea acestora preocupă intens iar politica românească a fost și rămîne în acest sens deosebit de activă și constructivă. Sînt numeroase propunerile care poartă pecetea gîndirii și acțiunii președintelui nostru, opera sa în materie de pace, de cooperare și colaborare între popoare fiind demult un act de prestigiu și de referință în patrimoniul valorilor lumii contemporane. Declarația-Apel validează încă o dată această politică și reprezintă totodată glasul rațiunii întregului nostru popor. Umanitatea are un arc de sprijin în inima și conștiința națiunii române.

Cei 65 de ani de la făurirea partidului evocă, sub raportul istoriei, al luptei pentru împlinirea drepturilor naționale și sociale ale poporului, a idealurilor și aspirațiilor sale fundamentale, un traiect deopotrivă de glorios și înfrățărat al angajării intelectualității a culturii și artei într-o dimensiune nouă, revoluționară. Partidul propunea o lume nouă și se angaja în făurirea acesteia. Tradiții înaintate, progresiste, ale presei românești configurau acest țel, iar partidul a avut meritul istoric de a uni forța ideilor cu aceea a acțiunii practice. S-a adresat clasei muncitoare, țărănimii dar și intelectualității, creatorilor de artă, ca vizionari și în același timp ca spirite adînc legate de acest pămînt și această istorie, de lupta pentru înfăptuirea unui crez suprem. Istoria partidului este de aceea în bună măsură și istoria culturii și artei, este contextul și condiția spiritului creator, revoluționar, acest principiu al angajării.

Congresul al IX-lea deschide orizonturi nebănuite în acest sens, forța venea din acel act al edificării revoluționare de la 23 august 1944, iar spiritul nou, patriotic în cel mai înalt grad, venea de la cel care, cu puterea virstei, a minții și inimii sale, și cu o înzestrare excepțională, călăuzea de acum, printr-un consens național, munca și viața unui întreg partid, precum și munca, gîndirea și viața unui întreg popor. Creatorii de cultură și artă, asemeni tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, în centrul de preocupări ale partidului, ale societății — aceasta este istoria culturii și artei de la Congresul al IX-lea și, pe această filieră, patriotismul creației a dobîndit noi și substanțiale deschideri.

Elogiind marele jubileu al partidului, parte inseparabilă a istoriei țării, conștiinței mereu vie și trează a acesteia, cultura și arta își fac o datorie de onoare și amplifică o tradiție care o așază, asemeni atîtor și atîtor ctitorii din **Epoca Nicolae Ceaușescu**, sub semnul permanenței, într-o perspectivă de epopee. Este acesta de fapt însăși deziderat, este cauza creației.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXV)

Hanul se uită la kitaiul cu fața galbenă și tace gînditor. Știe multe slăbănogul acesta care merge lunecînd iute ca o pisică mlădioasă.

Îl adusese din campania dusă împotriva kitailor negri, era rudă de singe cu prințul lăsat să apere tronul fricosului împărat, cel ce fugise ca o vulpe riioasă spre Nord lăsîndu-și supușii și mandarinii pradă hoardei sale dezlănțuite. Îl ține minte și pe bătrînul prinț. Îl văzuse mort în palatul mistuit pe jumătate de flăcări. Era aproape gol și, alături, la picioarele sale zăcea haina, kimonoul alb ca o lebădă sfîșiată pe care-și scrisese mesajul de iertare pentru nevrednicia și rușinea de-a se fi lăsat zdrobit de mongoli. Trei slujitori credincioși îl plîngeau îngenunchiați lîngă trupul fără viață. Dăduse ordin să-i omoare.

Pe cel de-al patrulea om din încăpere îl lertase din curiozitate și dintr-un capriciu neînțeles. Nu-l impresionaseră veșmintele scumpe și nici statura sa neobișnuit de înaltă. Mai degrabă chipul său nepăsător, împietrit într-un fel de înțeleaptă resemnare și liniștea cu care-l privea fără urmă de spaimă, cu un fel de mirare îngăduitoare.

Hotărîse să-l lase în viață și-l făcuse sfetnic apropiat. Ciudatul învățat pornit pe drumul lungului exil spre capitala mongolă bîntuită de vînturi și arsă de soare, deși se bucura de totala lui protecție, nu luase cu sine nimic din bogățiile familiei. Tinea mai mult la niște hîrtoage îngălbenite decît la aur și pietre scumpe.

El îi spusese la puțină vreme după ce devenise un obișnuit al iurtei imperiale cuvintele acelea care sunau destul de ciudat : „N-ai să poți, o, mare han, conduce un imperiu din goana calului“...

Hanul ar vrea să știe ce gîndește acum umbra aceea nemișcată. Deschide pleoapele plumbuite și privind în aerul albăstrui al iurtei în care fumegă ierburi aromitoare, ierburi de stepă cu miros iute de floare uscată, îi face cunoscută hotărirea sa.

Va porni de unul singur spre înălțimile munților, acolo unde se simte cu tîmpla aproape de tîmpla Eternului Cer Albastru, să mediteze.

Cere să i se aducă vesmintele de sărbătoare, uniforma lui de mare Ha-Han. Se îmbracă în tăcere neajutat de nimeni sub privirile impasibile ale sfetnicului său de taină.

E gata. Peste caftanul roșu ajurat cu blană de zibelină și-a îmbrăcat zalele albastre. De la palme și pînă la coate și-a tras un fel de mănuși protectoare de culoare galbenă. În picioare poartă cizme comode cu virful încovoiat, pe care strălucesc pintenii de aur. Părul roșcat și des și-l ascunde sub casca unui coif fuguiat ce-i acoperă urechile. Conform obiceiului nu va lua nici o armă. Și totuși...

Cu o mișcare fulgerătoare viră sub faldurile largi un pumnal subțire.

E un drum pe care l-a făcut de multe ori și de care îl leagă multe amintiri. Va străbate stepa cu iarba vălurită de vînt lăsînd în urmă ultimele iurte stinghere. Va ține o vreme firul apei și apoi va începe un urcuș nu prea greu, pînă dincolo de ultima creastă golașă.

Din acest punct se văd sclipind oglinzile argintii ale celor șapte lacuri cu apă limpede și rece. Totul în jur este pustiu. O neclintire și o tăcere lunară. Vede poienița cu margarete sălbatice de munte.

Aici se iubise odinioară, în adolescență, cu văduva unui războinic și nu va uita niciodată mirosul sălbatec al trupului ei și fierbințeala pulpelor și părul negru-albăstrui cu care-i încolăcise brațele.

Era tînăr și liber pe atunci, plecase de unul singur la vînătoare și nimerise peste această tigroaică care-l învață să iubească și-l făcu să devină bărbat. N-o mai văzuse niciodată de atunci. Adormise lîngă ea amețit de plăceri și de mirosul florilor de munte și cînd se trezise în zori, cu fața udă de rouă, femeia cu păr albastru și trupul fierbinte ca nisipul pustiului dispăruse fără urmă. O căutase multă vreme, multe zile și mai apoi, mulți ani, sperînd de fiecare dată s-o regăsească...

Dincolo de poiana ninsă cu margarete albe începe să sticlească staniolul lacurilor. În unda lor se reflectă virful înalt al unui munte pe care cresc pini și cedri seculari.

Un singur cedru țîșnind puternic din pămînt își tremură coroana chiar la capătul poieniței. Toți ceilalți au zburat parcă peste lac cățărîndu-se în spinarea muntelui.

Îi place acest arbore stingher și maiestuos, nepăsarea cu care înfruntă singurătățile, trufia cu care împunge înălțimile albastre.

De cite ori l-a văzut, un gînd ascuns și dureros i-a fulgerat simțirea. Gîndul că dacă va fi să moară cîndva, dacă într-adevăr nu există secretul vieții veșnice, ei bine, atunci, aici ar dori să fie îngropat, la rădăcina lui, aici unde odinioară, în tinerețe, **i s-a părut că moare pentru prima oară.**

Ajunge lîngă trunchiul ce-și culcă umbra bogată în iarbă. Descalecă și înaintează spre el într-un fel de extaz. Pipăie cu palmele fierbinți fibra rece acoperită de mușchi moale. E rotund și mătăsos ca soldul acelei femei care-l lăsase răstignit în iarbă și ea se mistuise pierzîndu-se în văzduh sau poate în adîncul misterios și netulburat al lacului în care peștii își ating trupurile elastice.

Mircea Micu

Augustin Costinescu : „Flori“
(Din expoziția deschisă la Galeria Municipală)

CONFABULE

* * *

Ar fi fost un pom înflorit
Ar fi fost o floare
Ar fi fost o singurătate
Ar fi fost o primăvară ca tine
Ar fi fost sfîrșitul sau începutul.

Iulian Neacșu

Argumentele rațiunii

Urmare din pag. 1

spre o apocaliptică conflagrație nucleară. Lupta pentru pace semnifică și angajarea esențială în favoarea democratizării relațiilor internaționale, respectul riguros al independenței, suveranității și libertății fiecărui popor, recunoașterea dreptului său inalienabil de a-și hotări singur destinul și viitorul.

Lupta pentru împlinirea acestor aspirații umaniste primordiale, necesare vital întregului gen uman, cunoaște o ascensiune continuă pe tabla de șah a politicii lumii, forțele progresiste, democratice și realiste cucerind noi și importante poziții. Prin perfecta lor unitate aceste forțe sunt capabile să lichideze pentru totdeauna politica anacronică de opresiune și dictat, să determine reglementarea anumitor anomalii economice, sociale și politice care mențin și agravează conflictele existente sau declanșează altele noi. Aceste forțe ale Păcii și cooperării sunt capabile să impună oprirea cursei înarmărilor, să asigure instaurarea de raporturi noi, structural democratice, între toate națiunile, dincolo de mărimea și puterea lor economică ori armată, să transforme noțiunea Pace și cooperare în caracteristicile definitorii ale vieții internaționale.

Așa cum a subliniat președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, traversăm în prezent un moment hotărîtor pentru determinarea unei schimbări a cursului evenimentelor în Europa și în lumea întreagă. Ținînd seama de înalta responsabilitate față de cauza păcii, a popoarelor și a existenței vieții pe Pămînt, trebuie făcut totul pentru a obține, în 1986, Anul Internațional al Păcii, oprirea cursei înarmărilor, reducerea armamentelor nucleare.

Această nobilă misiune, hotărîtoare pentru cauza Păcii, cere unitatea de acțiune a tuturor forțelor progresiste, a omogenizării tuturor energiilor apte, în însumarea lor, să elimine pentru totdeauna dezastrul apocaliptic, definitiv al catastrofei nucleare.

Credincios orientării sale umaniste tradiționale, grație căreia a fost întotdeauna, în istorie, un factor constructiv al progresului umanității, poporul român este gata să sprijine orice inițiativă ori acțiune, apte să asigure dreptul fundamental al omului și al popoarelor, dreptul la existență, la pace.

Iar scriitorii, reprezentanții elevatiei, conștiinței popoarelor lor și a întregii umanități, au datoria sacră de a-și uni vocile lor de cristal într-un cor unanim de protest împotriva cataclismelor pe care le-ar putea provoca forțele demențiale ale războaielor. Martori credincioși ai contemporaneității lor, scriitorii sînt și faruri și permanente sentinele de veghe împotriva distrugătorilor vieții și culturii universale.

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (III)

În prima secțiune a cărții sale de poeme în română, tipărite în 1983, la Editura **Cartea Românească, Ramura de măslin**, secțiune din care am mai citat poemul liminar **Ramura de măslin I**, există cîteva titluri antologice, poeme patriotice evocatoare ale străvechimii etniei noastre care nu își au echivalentul decît în poezia lui Teohar Mihadaș, cel mare poet tradiționalist de azi, după moartea lui Al. Philippide ; **Sentimentul strămbunilor** : „O muzică — auzeam, de unde ? Gravă, / Ca dintr-o catedrală de otavă. / Și o aromă somnu-mi alunga / Și mă purta-ncotro ? Pe undeva // Unde doar firele de iarbă cîntă / Și stropi de rouă gîtul ți-l mîngîie / Și unde o sfîrșeală dulce, sfîntă, / Te leagă-n nevăzute, cerești frîie. // Unde nu-i boală, nici neîmplinire, / Și toți în dorul neamului se scaldă / Unde-i lumină, tainică rodire / De prunci mirositori ca pîinea caldă // Unde în cercuri blînde de iubire / Se odihnește trupul pămîntesc / Și unde flori ce nu știu ofilire / Din oasele străbune înfloresc // Unde un gînd de-adîncă-nchinăciune / Te face trupul să ți-l simți cetate / Contur de țară-n granițe străbune / În ochii minții-ncepe să se-arate // Străbunii-și mînă turme și naltă la cetăți / Și-n sabia credinței firavul trup și-mplîntă / Credința lor mi-e crez și sentiment etern / Și amintirea lor în mine plînge, cîntă“, **Zeul** : „Și cîte gînduri, nu naște tăcerea / Și-nsămînțează cîmpul ars, crăpat / Cîte dorinți n-așteaptă înverea / În crugul nopții veșnic încercat // Zamolxis iarăși îmi trimite lăncii / Credința — iar se cere dovedită / Și trupul meu în peplu înnăscut / Se-ndreaptă virful lăncii să-nghită // Dar semn îmi face Zeul — mă opresc / Și iar mă scaldă zorii și credința... / Reintru-n viață, zilnic preamărind / Străbunii mei ce-mi apără ființa“, **La anul 1000** : „E-o-ncremenire-n cerc. Sînt ca o astră / Ce nu-și găsește nici o galaxie... / Și-n gură simt doar gustul de colastră / Ce-mi aducea bunicul în pruncie // Și turmele parcă-au uitat să pască / Privesc neîncrezătoare firul ierbii... / Prăpăstii uriașe — uitarea guri își cască / Prin rămuriș de piatră coroanele-și fring cerbii. // Nu-i mină de bărbat mioarele să tundă ? / Că lîna le apasă, grea, criptă de mormînt... / Și riurile curg cu unda tulburată / Furtune se stîrnesc fără să bată vînt // Și-un cînt am auzit ce nu-l mai recunosc / E bocet oare ? Imn de bucurie ? / Mă-ntoarce-n secoli, să mă regăsesc / La sîn de Valahie-nceput de an 1000“ sînt poeme pe care le-ar semna oricare mare poet român.

Cezar Ivănescu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE“ ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul doctrinar-„realist“ (7)

Recomandînd pe Șușnea vînătorul să pună în aplicare planului „uciderii“ pricoliciului întruchipat în Lup Sur, Șotropa solomonarul are în vedere nu numai faptul că cel dintîi e singurul care posedă gloanțele de argint absolut trebuitoare. Ideea că vînătorul face și el parte din tagma vrăjitorilor, că, prin alte cuvinte, are darul de a pune în practică soluția formulată de Șotropa, se impune de îndată atenției. Portretul fizic și notațiile vizînd modul de viață al personajului ni-l recomandă ca atare. Fizionomia, în genere, întreaga alcătuire trupească a lui Șușnea stau sub semnul caricaturalului demonic, unele detalii concrete nefăcînd altceva decît să releve calitatea lui de ins **insemnat, menit** a se deda la fapte necurate: „Nu bea rachiu, nu pufăia tutun. Ducea în spate o flintă veche cu încărcătura pe gură, iarba de pușcă într-un corn de bou negru, gloanțele într-o teșilă de piele la șold. N-a dat bună ziua“. Cu privire la amănuntul că Șușnea manifesta o totală inapetență pentru slăbiciuni atît de omenești precum consumarea rachiului și fumatul, să reținem deci ideea de abstinență „anahoretică“ în varianta profan mitică, așazicînd, ce intră și ea în arsenalul magic al tipologiei „șamanice“ căreia personajul îi aparține.

Trecînd acum la episodul vînătorii propriuzise a omului-lup — micronuvela relativ autonomă de care vorbeam mai înainte — să arătăm că numai atenta **lectură critică** e de natură să-i dezvăluie strînsa „scenerie“ magic-fantastică. Totul se derulează în virtutea unui riguros program, cuprinzînd date și fapte de conținut ezoteric imuabile, distribuite într-o ordine dinainte stabilită, „canonizată“. Cea dintîi acțiune a lui Șotropa vizează stricata determinare și delimitare **a locurilor**, unde va trebui să se petreacă vînătoarea lycantropului : („Vraciu s-a urcat în pătulul înalt, a iscodit jur împrejur ocolnița, însemnîndu-și locurile“), pentru ca după aceea să treacă de îndată la **pregătirea** acestor **locuri**, alegînd unul anume, pe care, făcînd uz de bogatul arsenal de mijloace magice ayute la îndemînă, îl ia cu deosebire în atenție : „A tras apoi într-un piez al stînei, cu cosorul de argint, un rotocol, l-a boscorodit, l-a afumat cu zîrnă, lupisdragi și alte buruieni la care trag fiarele și s-a așezat împreună cu vînătorul acolo“. Fiecare detaliu, așadar, relevă concretețea magică a scenariului fantastic : desemnarea cercului magic din care victima nu va mai putea să scape — operație îndeplinită cu cosorul de argint, obiect alcătuit deci din același metal purificator, comun cu al gloanțelor —, utilizarea momelii clasice constînd în fumul degajat de plante cărora magia populară le atribuie însușiri speciale, în cazul de față fiind de reținut mai ales bizara lupisdragi, asupra etimologiei căreia se poate îndelung glosa. În fine, relatarea celor petrecute cît durează pînda și împușcarea omului-lup, impresionează nu numai prin „poeticitatea“ înflorat nocturnă a atmosferei, ci și prin demonismul vrăjitoresc al detaliilor pe care scenariul magic le pune în valoare :

„De cum a dat în noapte s-au pus la pîndă. Solomonarul, de-a dreptul jos, culcat în țărînă. Vînătorul, cu un genunchi în pămînt și arma gata în cumpănire. Baciul și mulțimea de călugări s-au închis în căsărie cu inimile bocnind de așteptare.

Cocogul (e de presupus că potrivit instrucțiunilor lui Șotropa, acesta este alb, „să auză toaca-n cer și să dea veste duhurilor să se facă nevăzute“ n.n.) a cîntat de culcare. Apoi, de straja întîia. Pe urmă, de a doua. La a treia, vraciul ai putut răbda și tăcerea.

* * *

Pregătește-ți ochii
pentru vederea
celui ce vine

* * *

Arbitrul nu putea să oprească
jocul
și timpul trecuse.
Uriașii fugeau...
Să spună pletele
cît e de bătrîn
albele plete
cu miros de pămînt.

Poruncă

Fără să știți
unde plec
am să cer o plută
și am să plutesc
pe apele izvorîte
pentru pluta mea,
voi prinde peștele cel mai mic
și-o să-l duc
și-o să-l las
în sahara
unde va ploua neapărat
pentru peștele meu.

Se duc cocorii

Mîine cocorii au să-mi spună
că frunza ce-a căzut
e aproape.

Singurătate

Castelul pustiu
nu mă aștepta
pe mine
și barca era
goală
puteam fugi
dincolo de ape
să le scurg
în pustiuri.

Rugbiul are nevoie de inteligență

Iubitorii rugbiului românesc au mai adăugat o înfrîngere supărătoare a echipei naționale în fața celei a Scoției, pe propriul teren. Echipa s-a demoralizat prea repede, a greșit rușinos, desfigurîndu-și propriul palmares.

Degringolada echipei este veche, preludiul ei fiind meciul pierdut la București cu Franța, căruia i-a urmat un turneu inutil și demoralizant în Franța și Anglia, unde s-a risipit o muncă clădită de cîteva generații de rugbiști. I-au urmat înfrîngerile din U.R.S.S., din Italia, ca acum să ne aflăm în fața unui scor dezolant și a unei comportări care marchează o ruptură în evoluția rugbiului românesc. Cunoștințe tehnice și tactice stăpînite de rugbiștii promoțiilor și generațiilor mai vechi sînt pur și simplu străine de actualul lot de rugbi al României. Știința placajului, a dispărut, echipa României, considerată de presa franceză drept XV-le cu cea mai bună apărare, a fost în întîlnirea cu scoțienii un bulevard pentru impetuoasele curse ale acestora. Prinderile cele mai simple, pasele de rutină n-au fost la înălțimea acestui XV românesc.

Făuritorul șiragului de eșecuri se numește V. Irimescu, ajuns antrenor federal și antrenor al naționalei fără a fi fost vreodată simplu antrenor. Marea lui realizare a fost aceea de a supune unei uzuri nechibzuite o mare generație de rugbiști, fără a le pregăti nici un om de schimb, după epuizarea lor fizică și morală. Selecții arbitrare și partizane au pus capacul acestei exploatări bulimice a unei formații de aur. Turnee concepute turistic și comercial au degradat cu vremea echipa. S-a mers la înfrîngeri sigure de dragul unei deplasări. Antrenori cu experiență au fost sacrificați pentru supremația unui antrenor care nu și-a verificat niciodată vocația ca simplu antrenor de club. Rămîne și acum inexplicabilă dispariția lui Petre Cozmănescu ca antrenor de la națională. Formidabila grămadă și înaintare creată de acesta la vremea lui este astăzi de domeniul amintirii. Alți tehnicieni reputați, unii activi, alții inactivi din pricina unei federații sectare, au fost pur și simplu ținuți departe de viața rugbiului românesc. Atît Valeriu Irimescu cît și Viorel Moraru, la federație, sînt faimoși rugbiști ai **Grivița Roșii** de altă dată a cărei experiență însă n-au știut s-o transmită urmașilor. Federația de rugbi prezidează un campionat dereglat ca sportivitate, cu un nivel tehnic din ce în ce mai scăzut al jocurilor (a se vedea scorurile !), cu inechități de arbitraj care nu fac casă bună cu sportul.

Actuala federație de rugbi s-a încăpățînat să se apere și să greșească de fiecare dată tot mai mult, sub umbrela protectoare a unui C.N.E.F.S. care pare a avea perversiunea înfrîngerii.

Sportul, orice sport are nevoie de aer curat, de primenire. Rugbiul nostru are nevoie de o resurecție. Vechii și adevărații tehnicieni pot fi chemați la capul bolnavului. Alături de cei tineri, care iubesc și înțeleg acest sport, experiența tehnicienilor, dezafectați în chip sectar, ne poate aduce treptat, e adevărat, în ani de zile, pe podiumul marilor satisfacții obținute cu atîta energie, entuziasm, devotament dar risipite irresponsabil. Eșecul mentalității Irimescu, pentru că acesta nu poate fi considerat un eșec al rugbiului românesc, face vizibil eșecul mentalității grosiere de lucru în acest nobil sport. Rugbiul are nevoie de inteligență, de subtilitate, de gratuitate.

M.U.

mapamond

POEȚII PENTRU PACE

ROLANDO CERTA

ITALIA

Pacea

Înfățișîndu-mă păcii,
— fecioară nespus de frumoasă
cu ochii bruni, adînci
nespus de triști și gînditori —
i-am spus :

„Vino, să mergem amîndoi
pe străzile lumii",

Mulți prieteni ne așteaptă,
trebuie să scapi din temnița
unde te-au înfundat.
Eu te voi ajuta să fugi.

Să mergem
Dincolo de sîrma ghimpată
și cavalerii apocalipsului
sînt străzile soarelui
și cerul azurului,
mările glorioase, fluviile,
munții și codrii cei veșnici,
vom da de durerea lumii
dar și de iubire și zîmbet,
de josnicie și acra răutate,
dar și de omenie și dulce inocență.

Să mergem.
Nimeni nu va putea să ne oprească.
Cine să aibă dreptul să ne poprească-n lanțuri ?
Tineri din nou, va să rostim
cîntarea tinerilor lumii.
Și al luminii și-al înțelepciunii zeu
din străvechiul Delfi, ombilic al Pămîntului,
va sfinți cu razele sale iubirea,
iubirea logodnă pe viață,
iubirea aerul sufletului,
iubirea singura noastră speranță.

Să mergem
Spre zorii cei fragezi
scurtînd vocile dimineții,
grăind bucuria de-a fi liberi
liberi ca firea trezită blînd
liberi ca vîntul
liberi ca apa mării și-a fluviilor
liberi ca păsările,
slobozi de coșmar,
renăscuți spre a fi.

RAFAEL ALBERTI

SPANIA

Ah, cîte chinuri, cîtă remușcare

Desfac ziarul. Ce chin fără sfîrșit !
Ce remușcare să scrutezi în pace
cîmpiile, cerul nevinovat, azurul îngerese,
tainica vale ascunzîndu-și riul,
munții smochinilor și măslinilor
desfăcîndu-și în tihnă brațele vîntului...
Oh, cîte chinuri, cîtă remușcare
să viețuiești chiar numai un minut
fără să faci ceva-mpotriva morții,
imuna moarte, liberă s-omoare
cu armele în mîini !

„Pace" — sculptură de Emil Ruși

JUAN OCTAVIO PRENZ

ARGENTINA

E vechi jocul, domnilor principi

Să te-narmezi pentru a dezarma
sau să proclami noaptea pentru a ocroti ziua
să dai înapoi limbile ceasului în căutarea viitorului
sau să vezi soarele răsărind din asfințit.

E vechi jocul, domnilor principi

„Să instaurăm tortura pentru-a-nsufleți veselia
să spunem trandafir în loc de pumnal
sau mîine în loc de abis
să spinteçăm o sămînță să dansăm un pact militar
sau pur și simplu
să apărăm moartea pentru a instaura viața"

E vechi jocul, domnilor principi

(Copiii îl cunosc. Se joacă așa :
toți se așează cu spatele,
departe unul de altul.
Un copil strigă făcînd pe mielul :
„Trăiască lupul" Și toți
se risipesc în căutarea
lupului. Sau făcînd pe îngerul :
„Trăiască diavolul". Și toți
se risipesc în căutarea diavolului.
Cei ce-au descoperit glasul
cîștigă fără-ndoială jocul).

E vechi jocul, domnilor principi

SLAVKO JANEVSKI

IUGOSLAVIA

Poem soldatului doi metri sub pămînt

Eu am încetat să mai fiu.
Coardele gîtlejului
mi-au rămas sub albele clopote.
La asfințitul soarelui vîntul se-așterne
pe ele.
Noapte bună, păsări.

Eu am încetat să mai fiu,
Pupilele ochilor
mi-au rămas în azurul valurilor.
La asfințitul soarelui avide virtejuri
le sorb.
Noapte bună, neguri.

Eu am încetat să mai fiu.
Cele zece degete ale mîinilor
mi-au rămas în rădăcina ierbii.
La asfințitul soarelui fetele culeg
buchete de flori.
Noapte bună, oh nopți.

Eu nu mai sînt...
Pe fruntea mea-i săpată
noaptea cea bună
noaptea cea rea
noaptea cea lungă

TITOS PATRIKIOS

GRECIA

Strigăt prevestitor

Strigătul nostru-i sălbatic
dar mai sălbatică-i noaptea ce ne paște.
Să bată deci clopotele-n dungă
pretutindeni să cheme alarma.
Să bată clopotele
și toți bărbații să afle
toate mamele
toate satele arse
să fie auzit glasul Eladei
pe deasupra cămășilor petsrițe
pe deasupra publicității pestrițe
pe deasupra ziarelor pestrițe
ce-ncearcă s-ascundă bezna măcelului.

Strigătul nostru-i sălbatic
cum sălbatică ne este țăria
de-a vrea pentru cîmpiile noastre semințe,
de-a dori pentru rîurile noastre stăvilare,
de-a iubi vechile marmuri
de-a iubi pacea,

În românește de
Geo Vasile

Din LIRICA BULGARĂ

NIKOLAI KĂNCEV

Clipe calde

Aici prima mea tinerețe poate se va repeta.
În seara care s-a liniștit, după cum uneori se pare,
timpul pleacă undeva spre bine : ridică-mi-te soare.

După atîtea ploi, stau secătuit de gînduri.
Răpește-mi viața, dacă a ta nu-ți ajunge,
și naște-mă pentru alte atotîncăpătoare spații...

E frig : pădurea freacă arborii ce-i are
ca să obțină foc — corpurile noastre răspîndesc lumini.
Nu știu cînd am trecut de frontierele posibilului.

LIUBOMIR LEVCEV

Pămîntul poeților uciși

Între Cercul Arctic
și Tropicul Racului
(între patimă
și cuget)
și-atît de departe de cer —
se-ntinde-nflorind un pămînt,
bogatul, frumosul pămînt
al poeților lumii, uciși.
Și versurile vin.
Pline de beznă versurile-apasă.
Mă surp sub ele
Pe cînd, iată,
după un dat străvechi secerătoarea
cu secera ar vrea un snop de raze
să secere : — Dar tu ești viu ! —
Dezamăgită strigă vulturița.

Un lup îmi cercetează-adîncul rănii.
Pămînt sub mine !
Și pămînt în mine !
Strigătul insomniei, și Maritza
involburată-a singelui îmi surpă
înaltul mal al inimii. Și-atunci
s-aude cum scriu
versuri pe pămîntul poeților lumii uciși.

⁂

Aseară mă-ntorceam acasă singur.
Deodată, m-a bătut pe umăr cineva,
așa cum fac prietenii cei buni, adesea.
M-am răsucit atunci cu bucurie,
dar s-a-ntîmplat să-mi spun că n-a fost nimeni.
Pe umărul meu însă strălucea
palma gălbuie-roșie a unei
frunze
nemăsurat de mari
și grele
de castan...

Și toată seara-aceea am fost vesel.
Și maică-mea, privindu-mă pieziș,
m-a întrebat deodată :
— Ce prieteni
de altădată iar ai întîlnit ?...

În românește de
Alexandru Ivănescu

UN POET - O LUME

Kaisîn Kuliev

Micul popor balcar, care sălășluiește, pitit parcă, prin văile tăiate adînc de apele repezi ale Caucazului a dat multinaționalei literaturi răsăritene un mare poet. El se numește Kaisîn Kuliev, s-a impus opiniei publice din mica republică după cel de-al doilea război mondial, iar pe plan unional de vreo trei decenii încoace. Pentru volumul de versuri „Cartea pămîntului", Kaisîn Kuliev a primit în 1974 Premiul de Stat al U.R.S.S.

Versuri din Cartea pămîntului

★

— De ce ai, munte, chip triumfător ?
— Pentru că sînt
Decît argintul mai strălucitor
Și veșnic mîngîiat de vînt.
— Dar și mai sus există frumuseți,
Pe unde norii curg necontenit
— Eu sînt nemuritor. Precum vedeți,
Pe locul meu mă aflu neclintit.
— Da, dar pe locul ăsta de demult,
Erau doar ape vălurind spre zare.
Ce s-a ales din vajnicul tumult ?
Și unde este nesfîrșita mare ?

★

Visează orbul să scruteze zarea,
În cruntă suferință bolnavul-vindecarea,
Iar călătorul chinuit de cale
Visează doar la pragul casei sale.
Învinsul mai visează la victorii
Pășind semeț ca toți învingătorii...
Iar cel căzut în vrej de sărăcie
Visează numai valul salvator
Și o ieșire din nimicnicie
La mal de bunăstare vestitor.
Nădejdea e un licăr în noaptea de tăciune,
La cel viteaz e frînă, la slab e cutezanță

Cît despre mine ce-aș mai putea spune,
De n-ar fi fost pe lume ea, speranța ?

★

Îi strig din urmă timpului fugar :
— Redă-mi speranțele din prima tinerețe !
Apoi cer anilor răspunsul în zadar :
— Unde mi-s prietenii de suflet și bineț ?

Apoi din nou strig timpului-călău :
— Redă-mi curajul și cu vrednicia !
Să nu mă tem de munte și de hău,
În vesel cînt să-mi fie trăinicia !

Nici un răspuns. Doar anii ca mișeii
Fug val cu val ca un pîrîu de munte,
Și mi-a rămas o iarnă. Funigeii.
Trosnesc copacii. Timpiele-s cărunte.

★

Să nu mîncăm cu ursul miere,
La umbră de copac, pe iarbă,
Străbunul înțelept ne-o cere
Știind mai multe despre forța oarbă.

Înțelepciunea s-a călit în vreme
Făcîndu-se și lege și povață,
Dar îl admir pe cel ce nu se teme
Cu ursul să mănînce față-n față.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

„MOROMEȚII" ÎN LIMBA FRANCEZĂ

A apărut la Editura **Minerva** traducerea în limba franceză a capodoperei lui Marin Preda, **Morometii**, I. Traducerea este semnată de Maria Ivănescu, eminenta traducătoare în limba română a celor două capodopere ale lui L.F. Céline, **Călătorie la capătul nopții** și **Moarte pe credit**, și de asemenea a **Intrusului** în limba franceză. Prefața la acest întîi volum al capodoperei lui Marin Preda este semnată de criticul literar Mihai Ungheanu, cel care, primul, a tipărit o carte despre opera lui Marin Preda.

● **DICȚIONARUL** miturilor și tradițiilor culturii, publicat de către Institutul editorial de stat, este considerat de către critica poloneză a fi cea mai importantă apariție recentă la Varșovia. Cele o sută de mii de exemplare ale primului tiraj au constituit un excepțional succes de piață, iar comentatorii au fost unanimi în evidențierea marilor calități ale lucrării. Autorul este Wladyslaw Kopalinski, un cunoscut autor de dicționare și lexicoane, care a reunit pe aproape 170 de coli editoriale o uriașă cantitate de noțiuni referitoare la mitologie, legende, tradiții populare, basme, personaje importante din istorie și cultură, conducători de mase, descoperitori, femei celebre, localități celebre și construcții, capodopere ale arhitecturii, picturii, sculpturii și muzicii, personaje și opere literare, citate celebre, proverbe și simboluri, după cum ne informează un articol difuzat de Agenția „Interpress". „Prezentul dicționar, scrie autorul în introducere, s-a născut din dorința de a contracara, măcar într-o măsură modestă, procesul de rupere a legăturilor și continuității în cultură. Participarea conștientă transmisă nouă de către numeroasele generații de înaintași este o chestiune de importanță incalculabilă". Editorul afirmă într-o notă : „Dicționarul vine în întîmpinarea greutăților cititorului, spectatorului sau auditorului doritor de a pătrunde pînă la conținuturile ascunse ale unui cuvînt, nume sau denumire, permițînd descifrarea unei aluzii neclare, înțelegerea unei tradiții umaniste, a unui mit, legendă, epopee, folclor, operă de artă, personaj sau eveniment din istorie sau literatură. Dicționarul vrea nu numai să dea răspunsuri rapide și concise la întrebările aruncate în treacăt ; ambiția lui este, de asemenea, să poate mai ales de a introduce pe cititor în teme separate, de a indica legătura lor cu alte teme, cu fondul și istoria lor".

REVISTA STRĂINĂ

● **PREMIUL „KONRAD SWINARSKI"** este acordat de revista poloneză „Teatrul", încununînd cele mai de seamă realizări ale tinerilor regizori, producțiile de avangardă din mișcarea teatrală contemporană. Această distincție poartă numele unui mare scenograf polonez care a pierit acum 10 ani într-o catastrofă de avion. În anul 1983, laureatul premiului „Swinarski" a fost Janusz Wisniewski, reprezentantul unui teatru „de autor", exacerbînd virtualitățile unei imagini de tip cvasiexpresionist, continuator al unei linii reprezentate de creația lui Tadeusz Kantor. Spectacolele lui Janusz Wisniewski au fost realizate la „Teatrul nou" din Poznan, cu titlul : „Panopticul à la Madame Tussaud" și „Sfîrșitul Europei", bucurîndu-se de un amplu ecou internațional și fiind încununate, de asemenea, de un premiu la Festivalul internațional de teatru de la Nancy. În anul 1984, premiul „Swinarski" a fost decernat lui Krzysztof Babicki, aparținînd grupului artistic de la teatrul „Litoralul" din Gdansk. Cea mai apreciată dintre producțiile sale a fost montarea piesei lui Tadeusz Rozewicz, „Capcana", cu care teatrul din Gdansk a susținut un turneu plin de succes în Uniunea Sovietică și în Republica Democrată Germană. Printre montările lui Babicki, criticii menționează, de asemenea, spectacolul cu „Grădina cu vișini" a lui Cehov, în care regizorul și-a permis o serie de abateri de la textul clasicului rus, precum și o serie de adaptări de mare frumusețe scenică. La sfîrșitul anului 1985, premiul a mai fost acordat lui Janusz Nyczak, pentru spectacolul cu „Trei surori" de Cehov, realizat de asemenea la „Teatrul nou" din Poznan.

● **ROMANUL** lui Pavlo Zagrebelnii, „Eutaxia, prințesă din Kiev" a fost editat în U.R.S.S., în cadrul unei colecții publicate de Editura „Raduga". El răspunde unui interes crescînd al publicului pentru proza istorică. Este vorba de un mare cneaz din Kiev, din secolul al XI-lea, care o dă pe fiica sa în căsătorie împăratului german Henri, cel care s-a umilit la Canossa în fața papei. Este evocată pe larg atmosfera de destrămare de la curtea împăratului, dezlănțuirea pasiunilor înfrînate de morala oficială, precum și uriașul apetit pentru viață al diferitelor pături sociale din cetățile evocate. Din punct de vedere stilistic, acest roman a fost considerat de către critici a fi destul de tern, impresionînd numai prin tablourile de epocă și prin voluptatea reconstituirii obiceiurilor și moravurilor din Kievul secolului al XI-lea.

● **O CARTE** de mare interes a apărut recent la Beijing. Sub semnătura lui Ya-Hanzhang a fost publicată o lucrare intitulată **Biografiile Dalai Lama.** Este evidențiată istoria acestui titlu tibetan, precum și semnificația poziției fundamentale a deținătorilor lui în practicile spirituale și în viața administrativă și politică a acestei regiuni autonome a Chinei. Sub semnătura lui Doje Cedain că titlul a fost creat în sec. al XVI-lea **China populară.** Aflăm din articolul lui Doje Cedain că titlul a fost creat în secolul al XVI-lea de către prințul mongol Altan Khan, care l-a acordat lui Gonan Gyaco, reprezentant al grupării spirituale Kargyutpa. În limba mongolă „Dalai" înseamnă „ocean", iar „lama" înseamnă în tibetană un „om de adîncă înțelepciune". Traducerea liberă a titlului ar fi, deci, „Ocean de înțelepciune". Primul Dalai Lama, Gonan Gyaco, a trăit pînă în anul 1588, (primind titlul în luna mai a anului 1578). Alegerea purtătorilor ulteriori ai titlului s-a făcut după mai multe proceduri, la început prin adoptarea unei tradiții a „grupării albe", a budhismului tibetan, iar mai apoi prin adaptarea lor unor circumstanțe diferite. În recenzia sa, Doje Cedain afirmă următoarele : „Ya Hanzhang, autorul cărții, face referire la evenimente istorice pentru a pune în lumină poziția deținută și rolul jucat de purtătorii titlului de Dalai Lama și pentru a evidenția cum tibetanii, alături de populația han, de mongoli și de celelalte naționalități din China au contribuit la crearea Chinei multinaționale".

● **O LUCRARE** recenzată amplu în presa de mare tiraj este „Paranormalul, documente, oameni și metode". Sub semnătura lui Henry Broch este trecută în revistă o gamă amplă de fenomene care au fost înregistrate în diferite perioade sub aparența de fenomene suprasenzoriale. În fața unor atari manifestări, care scapă în general atitudinii critice, și unei investigații științifice riguroase, autorul acestei lucrări își propune o tratare exigentă și nepărtinitoare. Bazîndu-se pe documente irefutabile, susținîndu-și ipotezele cel mai adeseori cu fotografii aflate deasupra oricăror suspiciuni de contrafacere, Henry Broch se referă la unele ipoteze care pot să justifice abordarea științifică a acestui domeniu controversat. Citățm dintr-un comentariu asupra lucrării lui Henry Broch : „Autorul procedează mai întîi la o analiză minuțioasă și savantă a cîtorva cazuri precise („cosmonautul de la Palenque", de exemplu). Înainte de a defini în general metodele pe care le folosește, el ia în considerare exemplul concret al unor specialiști în fenomene paranormale, din diferite țări și din Uniunea Sovietică. Cea mai mare parte a lucrării este consacrată apoi dezvăluirii raționamentelor adoptate de aceștia : aparența rigorii, tentative de a introduce sistemul cantitativ de apreciere, utilizarea procedeelor de iluzionism și magie, bazate pe desen. În concluzie, autorul, profesor de fizică, dă el însuși un veritabil expozeu metodologic, cu reflecții filozofice de mare actualitate. Această carte aduce o documentație considerabilă, cu citate numeroase, cu referințe bogate la sfîrșitul capitolelor ; de asemenea, cu altele, și mai numeroase, care sînt grupate în anexă, în funcție de temele la care se referă, cu liste de reviste și de organizații consacrate acestor probleme, dînd posibilitatea fiecărui cititor de a-și exercita simțul critic în fața presupuselor fenomene paranormale".

● **O CARTE CONSACRATĂ** „Femeilor în opera lui Lev Tolstoi" semnează Marie Semon. Avem de-a face cu o teză de doctorat publicată de Institutul de studii slave de la Paris, o cercetare adîncă a operei marelui prozator. Perspectiva adoptată de autoare tinde să lumineze întreaga operă a contelui Tolstoi, cum ne previne însăși autoarea : „La un mare creator, cum este Tolstoi, în fiecare aspect rezonează întregul". Un comentator ne previne : „De fapt, este imposibil să izolezi ceea ce gîndea Tolstoi despre femei în viața obișnuită sau ceea ce credea el că gîndește (opiniile sale asupra acestei probleme sînt adeseori retrograde, am spune azi că au un caracter „macho", pretinzînd supremația bărbaților), este greu, deci, să deosebim aceste atitudini de cele pe care le adoptase cînd scria **Război și pace** sau **Invierea**, unde poziția sa este mult mai nuanțată. În alt fel spus, Marie Semon ne vorbește foarte bine de Tolstoi artistul, ca și de filozoful ce era. Mai mult, unele indicații în legătură cu textul rusesc permit să întrevezi procedeele folosite de romancier, îndeosebi în dialoguri. O secțiune foarte bogată este consacrată romanului **Ana Karenina,** alta se ocupă de „discursul feminin". Romanul foarte misogin și negru care este **Sonata Kreutzer** și unele povestiri apropiate ca ton, dar mai puțin celebre, nu sînt nici ele uitate. Fără a se cantona în domeniul literaturii ruse, Marie Semon își susține opiniile prin foarte numeroasele referințe la Malraux, E. M. Foster, Jung și alții cu privire la creația romanescă și la sursele sale de inspirație.

SPORT

Miercuri, joi și din nou vineri

Motto : „De-a lungul a patru ani, roțile de cașcaval promise de Lucescu și sforarii care l-au învelit în osanale ritmate și rimate, ca pe un templu budist, s-au dovedit, de cele mai multe ori, mincate de soareci pe dinăuntru... Echipa națională e demult în declin. Culmea ironiei ! de la turneul final al Cupei Europei. Ajuns acolo prin muncă încordată, dar și prin noroc — cuvînt pe care nu-l invocăm decît la mare ananghie, Lucescu nu și-a mai plecat urechea decît la lingușitori, a cărat în echipa reprezentativă cinci jucători de la Corvinul și doar unul sau doi de la echipa campioană. După turneul din Franța, isprăvit penibil pentru noi, toți cei ce au încercat să-l critice pe Lucescu au fost îndepărtați, Federația de fotbal și C.N.E.F.S. s-au lăsat cu bună știință la mîna antrenorului Lucescu, admițîndu-i toate moșturile și toate capriciile" („Luceafărul" din 19 octombrie 1985).

Miercuri, dimineața.

Continuăm munca fizică și neaducem aminte de Mircea Lucescu și tagma pe care se sprijină. Declarațiile semnate de Lucescu, Mircea Pascu și Michael Klein, după meciul cu Scoția sînt dacă nu complet smintite, cel puțin lipsite de loialitate. Lucescu, Pascu și Klein susțin că meritam să-i batem pe scoțienii care ne-au bătut cu 3—0. Pictori naivi, cei trei uită să citeze și declarația lui Franz Beckenbauer, care zice textual că echipa condusă de Mircea Lucescu, asistat de tovarășul Pascu, component de bază Michael Klein, putea fi învinsă de scoțieni la sase, șapte goluri diferență. O să mi se reproșeze : de ce Beckenbauer ? Răspund : pentru că același Beckenbauer, după meciul România—Portugalia, disputat la Lisabona, spunea la fel de cinstit : am venit să văd echipa Portugaliei și sînt bucuros să vă spun că am văzut o echipă mult mai bună, România. Ce s-a întîmplat între timp ? M-am prostit eu ? S-a deșteptat, din înșirteli, peste noapte, Lucescu ? Nu ! S-a smecherit peste măsură federația română de fotbal.

Miercuri, ora prînzului.

Plec la Panciu în județul Vrancea (Aud glasuri invidioase ?) Sînt superstițios, cînd joacă Steaua, trebuie să ies afară din București, altfel nu cîștigă. Și eu vreau ca Steaua, care va înfrunta diseară una din cele mai mari echipe din lume, să cîștige. Trag linie și aștept. Înfrigurat. Aștept să fie bine.

Miercuri seara.

Vinul e galben și n-are pereche pe lume de bun ce se găsește. Se pune întrebarea : să-i invidiez eu pe cei de la masa presei de la Bruxelles sau ei pe mine ? Răspunsul stă scris pe marginea ulcelei și-i murmură buzele sub formă de îndemn aurit : Hai, Steaua ! Hai, băieții !

Miercuri seara, după...

Vom juca în finală la Sevilla.

Joi. Pauză mihnită. Puteam să-i batem pe belgieni. O vom face la București. Vă dau scorul : 3—0 pentru Steaua.

Vineri. M-am întors de la Panciu. Nici un pic de durere de cap, ceea ce înseamnă că vinul bun e făcut spre cinstea omului.

Tot vineri. Aflu că Steaua a înaintat o scrisoare federației române de fotbal prin care anunță faptul că niciodată conducerea echipei nu a urmărit să strice buna desfășurare a campionatului și nici a programului echipei naționale. De data aceasta se vede că, în sfîrșit, am și eu o dată dreptate : Lucescu și Federația română de fotbal își fac de cap. Am vrut să trec sub tăcere faptul că echipa națională, sub conducerea lui Lucescu, supraantrenor la Dinamo, în același timp, a luat bătaie, în Irak, de la o echipă de liga III-a. Bazaconiile azvîrlite de Lucescu, Pascu și Klein cum că echipa națională a luat bătaie cu 3—0 de la Scoția pentru că nu erau în rîndurile ei 3—4 jucători de la Steaua mă fac să roșesc de rușine. Lucescu a introdus în națională, de la Steaua, un singur jucător : Bölöni, Iovan a jucat numai întîmplător. În rest, vorba poetului englez, minciună.

E timpul ca Lucescu să opteze : echipa națională sau Dinamo ? Dacă ar fi după mine, eu l-aș trimite acasă.

C.N.E.F.S. se face vinovat pentru toate abuzurile de la federația de fotbal. Dar să știe tovarășii din biroul conducerii acestui Consiliu că noi sîntem umbriți și de marile eșecuri înregistrate de handbaliști, voleibaliști și, mai recent, rugbiști. E de-a dreptul jenant să amintim că nu cu mult timp în urmă eram printre cei mai buni din lume în pogoanele handbalului, voleiului și rugbiului.

Cineva trebuie să plătească. Și cu cît mai repede cu atît mai bine.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
15
(1 248)
Sîmbătă
12 aprilie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

MENIREA CULTURII

În actul întemeietor de acum 65 de ani — făurirea Partidului Comunist Român — se adună întreaga noastră istorie și el, acest act, este momentul exponențial al unei mari și inconfundabile conștiințe politice, revoluționare. Rădăcini adînci urcă spre el, îl premerg evenimente, idei și idealuri pe filiera și în mijlocul cărora gravitează însăși cultura. Orizonturile ei politice și sociale, flacăra vie a dragostei de patrie și de popor. Intelectualitatea a găsit în ideile partidului un punct sigur de sprijin și o cauză care i-a luminat destinul creator. Pentru că la o mare creație, la o operă revoluționară creatoare chema, îndemna și mobiliza partidul, la împlinirea unor țeluri nobile de dreptate, de libertate națională și socială chema, unea și descoperea energii nebănuite, dintr-o perspectivă care era a luptei, a dăruirii, a patosului, a încrederii neabătute în victorie și în drumul lung, neobosit către aceasta.

Intelectualitatea, creatorii de literatură și artă au avut și au de aceea în politica partidului un spațiu larg de referință și un mod al propriei identități. Partidul a făurit unitatea de luptă și acțiune, a angajat cultura, i-a insuflat forța și prospețimea acestei unități, întreaga sa ființă și întregul său crez. Istoria consemnează și relevă în logica sa date esențiale ale acestui uriaș și sensibil demers care este angajarea culturii și el nu este, desigur, decît unul din unghiurile din care putem privi și privim azi propria noastră societate. Această ridicare în relief economic și social pe care o trăiește în plenitudinea sa țara și această ridicare în relief moral sub semnul principiilor și democrației noastre socialiste, revoluționare, pe care o trăiesc oamenii, edificîndu-se sub raportul propriei lor condiții și în lumina propriei lor personalități. Literatura și arta n-au fost și nu puteau fi străine de tot acest proces prin a cărui dinamică s-a întregit și a dobîndit orizonturi noi de reflecție însăși personalitatea creatoare. Congresul al IX-lea al partidului este un moment decisiv în această privință și el face arcul de boltă al întregii noastre actualități.

Primenitor în spirit, revigorator în tradiții, înnoitor ca perspectivă, Congresul al IX-lea al partidului și, în emblema propriei sale istorii, ca destin și vocație, printr-un consens ce ne întemeia ca voință și forță de acțiune, cel căruia i se încredințau prerogativele conducerii supreme, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aducea și aduce în permanență de atunci acel suflu vital, de adevărată renaștere națională prin care istoria ne-a devenit și biografie și criteriu și faptă de muncă, faptă de gînd și creație, și realitate prin care se relevă însuși modul nostru de a fi.

Despre acest suflu vital vorbesc toate deschiderile noastre către realitate, întoarcerea către propriile noastre cerințe și posibilități. Despre acest suflu vital vorbesc toate ctitoriile unei epoci pe care o numim cu numele și opera conducătorului partidului și țării, vorbesc toate deschiderile în materie de gîndire și creație. Moștenirea înaintată a trecutului face parte dintre acestea și este poate cel dintîi și mare semn al întoarcerii spre noi înșine, este poate cel dintîi și mare act al confirmării ideii de ființă națională. Dar este și actul care ne așează în perspectivă, el leagă prezentul de viitor.

Cultura, literatura și arta au avut și au în acest sens un cuvînt amplu de spus, o conștiință vastă a luminat din temelii un edificiu care e al istoriei unice și care leagă prin el și conjugă toate timpurile existenței. Moștenirea pe care a pus-o în valoare Epoca Nicolae Ceaușescu a dat sens și durată de epopee culturii, manifestării spiritului creator. S-au pus în circulație valori care țin de patrimoniul național și s-a îndreptățit ca sursă, ca izvor veșnic viu al inspirației realitatea în tot ceea ce are ea mai complex, mai reprezentativ și mai durabil ca operă conștientă, inspirată și condusă de partid, a întregului popor. Semnificații largi au decurs și decurg de aici și ele alcătuiesc, în lumina orientărilor, a tezelor și principiilor secretarului general al partidului, un adevărat program al construcției de conștiință spre care literatura și arta sînt chemate să împlinească un rol activ, deosebit.

Menirea culturii, s-ar putea spune, și-a găsit — ceea ce prin esență îi era necesar — energia, simțul și universul său proiectiv. Printr-un climat în care prezentul și viitorul revendică virtuți de eroi implicați, înfăptuitori, și nu de simpli contemplatori ai idealurilor oricît de înalte ar fi, nu doar de mesageri ai acestora, ci de oameni ai faptei, ai voinței de a face totul pentru binele țării și al poporului, de oameni ai conștiinței ca și ai sentimentului datoriei împlinite.

Momentul sărbătoresc pe care îl reprezintă cei 65 de ani de la făurirea partidului, moment omagial de profundă cinstire a unui drum eroic și glorios, ne implică solidar, cu toată ființa și ne întemeiază pe mai departe, sub semnul unei epoci care se exprimă în cel mai înalt grad, și în toate domeniile de activitate, prin creație.

Luceafărul

Grafică de Șerban Rusu Arbore

SETEA DE REAL

Ce minunate cuvinte pot fi puse în pagină, cu referire la această „specie", „subspecie", „gen de frontieră" și alte etichete asemănătoare, pe care epiderma aclimatizată a autorilor le suportă cu scepticism și noblețe ! Dar dacă-i să stăm strîmb și să judecăm drept, și unii dintre autorii de reportaj s-au lăsat să patineze, lent, pe o pantă a comodității de expresie, de invenție, deloc justificată, mai cu seamă după marea deschidere pe care Congresul al IX-lea al partidului a provocat-o în toate sferele de activitate, implicit în lumea scrisului și deloc în ultimul rînd a acelui scris care satisface, și tinde să satisfacă, pe deplin, **setea de real** a milioanelor de cititori de cotidian, de revistă, de carte și, desigur, de spectatori ai micului și marelui ecran.

Lamentările celor care practică, din vocație, reportajul, nu-și mai au rostul, zadarnic am repeta, pentru a mia oară, că este (sau nu este) vorba de o... Cenușăreasă etc., nimic nu trage în balanța timpului dacă n-are consistență, valoare ; așadar, simplele vorbe se dezintegrează de la sine, pe cînd textele prețioase rămîn și dobîndesc statutul care li se cuvine (desigur ajutate și de un dram de noroc, sinceri să fim!). Un lucru merită să fie stabilit cu precizie: dispunem de o realitate complexă, dinamică, diversă ca un ochi cu mii de fațete. Scopul primordial al reportajului a fost, este și va fi : **să dezvăluie** tipuri umane, situații complexe, rezolvări dialectice (prin înfruntarea contrariilor), în sfîrșit, și deloc în ultimul rînd, să depună mărturie pentru un segment de timp și de spațiu, adică **să documenteze.** Încă în urmă cu aproape o jumătate de secol, George Călinescu arăta: „Se abuzează la noi de expresia ironică **documentar,** voindu-se a se sugera că unde e document nu e artă. Invers e adevărat : că unde nu e document nu e artă, deoarece ca suprarealitate romanul documentează, neapărat, simulînd o ordine istorică, fictivă, adăugată. Cînd un roman nu documentează, nu există". Desigur, spusele lui Călinescu se referă, strict, la roman, însă cine ar putea susține că reportajul **nu trebuie** să documenteze ? Ar fi complet aberant ! Dar reportajul este și el o suprarealitate care simulează „o ordine istorică, fictivă, adăugată" ?! Reporterul, neîndoielnic, nu se mulțumește să copieze realitatea, ci „s-ar putea spune că el a și conceput-o, a orchestrat-o, a restructurat-o, a demontat-o și a montat-o din nou" în conformitate cu viziunea sa particularizată și după tehnici mereu altele (colaj, montaj cinematografic, suspens, alternarea de planuri temporale etc). Un alt mare scriitor român, prozator și poet de excepție (ceea ce nu l-a împiedicat, deloc, să fie și un remarcabil publicist, inclusiv reporter), Ion Vinea, se referă direct la reportaj atunci cînd afirmă, în anul de grație 1926, așadar exact cu șase decenii în urmă : „Reportajul, astăzi, a devenit un gen literar. Foiletonul, romanul de aventuri ca și povestirea realistă fac parte dintr-însul, cu acest mare avantaj pentru cititor că o asemenea literatură mai este și adevărată. Unui reporter nu i se cer astăzi mai puține însușiri decît unui romancier pe care trebuie să-l egaleze deopotrivă cu **fantezie** și simț de observație. Firește, există două moduri de comentatori și de reporteri, în gazetărie... Veți zice, poate : literatura de imaginație va fi întotdeauna, superioară, reportajului realist prin chiar esența ei... Dar există oare literatură de pură imaginație ? S-a înțeles, poate, prin gazetărie, genul inferior al informației stricte, al comentariului mărginit și banal... Atunci întrebarea care învrăjbește cei doi termeni, pe temeiul unei asemănări superficiale, nu mai are rost : sau gazetar, sau scriitor, este tot atît de absurd, în acest caz, ca : sau copist — sau călăreț, muzicant — sau scriitor... În acest caz, problema se reduce la o chestiune de **vitalitate** — admițînd că talentul presupune vitalitate ! Poți fi orice și totodată scriitor, dacă după o zi de muncă zilnică mai păstrezi energia să reîncepi, în celălalt sens..."

În citatul din Ion Vinea „dilema" e strălucit expusă și rezolvată cu o undă de humor care dorește, desigur, să sublinieze, tocmai, inutilitatea ei. O frază merită să fie subliniată cu două linii groase: „DAR EXISTĂ OARE LITERATU-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

Cultura socialistă și valențele spiritului revoluționar

Cine întreprinde acum, în preajma sărbătoririi gloriosului jubileu al celor 65 de ani care au trecut de la actul istoric de o excepțională însemnătate pentru destinele noastre naționale și sociale — făurirea Partidului Comunist Român — o sinteză asupra culturii noastre socialiste va observa nu mai decît că realitatea vie, dinamică a acestei culturi impune prin ea însăși, un adevăr cu valoare de axiomă. Anume, așa cum în toate domeniile vieții noastre politice, economice și sociale, în toate operele creației materiale și spirituale, **partidul se impune ca sintetic și esențial centru vital al întregii societăți** tot așa, în anii revoluției și construcției socialiste, dar mai cu seamă în perioada glorioasă pe care, cu cea mai aleasă mîndrie și emoție o numim **Epoca Nicolae Ceaușescu,** principiul fundamental al conducerii și îndrumării permanente, efective de către partid și destinelor culturii și artei noastre chezășuiește și legitimează orizonturile noi, inconfundabile, toate valorile perene, reprezentative care le dau relief și identitate.

Mai mult, viața a demonstrat pe deplin că și conducerea și îndrumarea de către partid a creației artistice și culturale este o latură inseparabilă, organică, o expresie directă a cresterii și manifestării plenare a rolului său conducător în societatea românească.

Radicala și cutezătoarea deschidere operată de Congresul al IX-lea al partidului, din inițiativa și cu contribuția decisivă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în ansamblul teoriei și practicii revoluționare a avut și pentru cultura și arta noastră un efect profund benefic, a îmbogățit în substanță și formă, în conținut de idei și în semnificații estetice majore cîmpul lor de manifestare și afirmare. În mod cu totul deosebit este meritul secretarului general al partidului nostru de a fi înțeles ca nimeni altcineva că îndrumarea și conducerea de către partid a creației literare și artistice nu se poate realiza doar prin metode administrative, ci într-un mod nou, viu, profund revoluționar. Faptul că de la Congresul al IX-lea încoace, la toate congresele și conferințele naționale ale partidului, problematica specifică a culturii și artei are un loc distinct, bine precizat în documentele programatice înscrise la ordinea de zi, participarea secretarului general al partidului la marile evenimente din viața uniunilor de creație, întîlnirile frecvente cu toate categoriile de oameni de cultură și artă sînt tot atîtea **elemente definitorii ale acestui stil novator, revoluționar în care este condusă și îndrumată creația literar-artistică.** În impresionanta arhitectură a operei teoretice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, problemele creației literar-artistice au un loc distinct, bine definit așa încît partidul, întreaga noastră societate, dispun de o concepție originală, profund științifică și deose-

Șerban Cionof

Continuare în pag. a 7-a

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

MARELE PATRIMONIU

Două recente publicații de maximă importanță din opera lui N. Iorga readuc în prim-plan problema modului cum noile generații de cercetători și marele public (pentru care N. Iorga este un mit, mai degrabă decît un autor de cărți citite) dobîndesc accesul la o colosală moștenire, rămasă în timpul vieții autorului mai degrabă în afara accesului obștesc. Cineva a spus, la vremea respectivă, că N. Iorga este cel mai celebru și cel mai **necitit** autor român, și nu greșea, astfel încît putem afirma fără a exagera cu nimic : destinul **operei** lui N. Iorga începe abia în anii noștri, cînd **savantul** devine tot mai prezent în conștiințe, estompînd imaginea **omului** de extraordinară, dar și atît de contradictorie prezență.

Noul orizont cultural datorat Congresului al IX-lea al P.C.R. a deschis o etapă nouă și în direcția valorificării lui N. Iorga.

Valoarea uriașă, de neînlocuit, a operei științifice a lui Nicolae Iorga pentru cultura română, constă mai ales în două trăsături definitorii.

În primul rînd, în faptul că a creat **un mod românesc de a reflecta istoria universală,** nu numai egal oricărui alt mod, propus de savanții altor culturi, dar **superior** tuturor celorlalte prin capacitatea de cuprindere a devenirii umanității, ca pe o „dramă" unitară, în care se încearcă a se face fiecăruia partea lui. Firește, pionier al unei viziuni globale asupra istoriei universale într-o vreme cînd ea se confunda încă cu istoria citorva mari state din Occidentul European, urmărind deci o „întreagă refacere a istoriei Europei" **(Paralelisme și inițiative de istorie universală la români,** București, 1939), N. Iorga nu a reușit să atingă perfecțiunea unei sinteze clasice. Dar el a pus cu cea mai mare acuitate o problemă pe care nici astăzi istoriografia universală nu a rezolvat-o. Și a lăsat-o moștenire **marii tradiții a istoriografiei românești,** tradiție de valoare universală, creată de Ureche, Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir, Gh. Șincai, și ridicată la înălțimea metodelor și exigențelor moderne de Hasdeu, A. D. Xenopol și mai presus de toți, de N. Iorga.

El a lăsat acestei tradiții — deci noilor generații ce se vor simți în stare să întindă „arcul lui Ulisse" — „cartea reprezentativă în istoria Umanității" care este atît de imperfecta, dar pînă acum unica, în felul ei, **Essai de synthèse de l'histoire de l'humanité,** în patru volume, a cărei **traducere în limba română** devine necesară, după ce s-au tipărit magistralele traduceri ale **Istoriei vieții bizantine** și **Bizanțului după Bizanț** precum și vechea traducere, recolaționată cu originalul german, a primei sale sinteze de **Istoria românilor,** compusă pe cînd abia trecuse de 30 de ani.

Dar importanța și mai mare — o repet și au mai spus-o atîția înaintea mea ! — rămîne traducerea **capodoperei** lui Nicolae Iorga în calitatea sa de „istoric al Umanității", cartea încă nelipsită de pe masa specialiștilor și încă nedepășită de multele tentative similare, cu mult mai prejos — și ca valoare și ca amploare — de aceea dată lumii savante de istoriografia românească: **Geschichte des Osmanichen Reiches.** E timpul să se pornească și de către specialiștii români o traducere — ediție însoțită, de eminenții turcologi pe care-i avem, cu o prezentare adnotată și adusă la zi, din care să aflăm cît de mare osmanolog a fost N. Iorga.

Nu e vorba numai de un orgoliu de conaționali ai celui mai mare istoric al otomanilor, după Cantemir și Hammer, ci este vorba în primul rînd de **conștiința de sine a poporului român.** Fiindcă multiseculara confruntare a românilor cu expansiunea otomană este cel mai mare rol de istorie universală pe care l-am jucat în evul mediu și pînă cînd, după Revoluția franceză, în „secolul națiunilor", rostul nostru în istoria europeană și universală a dobîndit noi valențe, deschizîndu-se spre noi azimuturi. Nu se poate spune că știm cu adevărat ce este istoria poporului român în istoria universală, nici chiar cei ce vor citi recenta traducere a **Locului românilor în istoria universală,** dacă nu se cunoaște istoria celui mai mare imperiu continental după cel roman și înaintea celui al țarilor. Dacă nu vom urmări, cu sufletul la gură, încleștarea românilor cu ei și **biruința** finală a românilor asupra lui. Și nimeni nu ne-a arătat aceasta cum a făcut-o N. Iorga. Cine cunoaște cît de cît numeroasele „Istorii ale Imperiului otoman" și ale Turciei moderne care apar fără încetare în Europa și S.U.A., dovedind actualitatea extraordinară a acestui capitol din istoria universală, nu va lua în ușor cele scrise mai sus. Poate că din nici o istorie parțială nu se învață astăzi mai mult, pe toate meridianele, că din Istoria otomană și a confruntării Europei cu ea. Și iarăși, din nici o alta nu se înțelege mai bine ce a însemnat poporul nostru în lupta Europei pentru păstrarea propriei identități. Să nu mai aminăm deci această datorie față de N. Iorga și de noi înșine. Desigur, întreprinderea este grea, „editorii" nu mai pot fi, în cazul acesta, nici dactilografele și nici mulții traducători din franceză. Dar greutatea sarcinei nu-i diminuează urgența.

★

Dar pentru ca Nicolae Iorga să devină cu adevărat un slujitor de dincolo de zare al cauzei culturii românești de azi și de mîine, mai este nevoie de ceva : de editarea acelei părți din opera sa unde au eruditul căruia — printr-o alcătuire aparte a minții sale fenomenale — i se vărsau mormanele de fișe în pagină (dind acel stil greu accesibil cui nu se supune unui destul de lung exercițiu de adaptare) ci extraordinarul orator și gînditor, creatorul „realismului organic" românesc pentru cuprinderea și înfățișarea fenomenelor **vieții** istorice și spirituale a Umanității, este prezent și ni se înfățișează ca model și modelator al minții noilor generații.

Există în Nicolae Iorga **doi** oameni : unul care compune la masa de lucru și altul care creează „pe viu" avînd în față un auditoriu. Opera lui **scrisă,** cu excepția celei jurnalistice și a memorialelor de călătorie (în direcția cărora s-a alergat totdeauna, ca fiind mai ușor de ajuns) ni se înfățișează de o lectură difi-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Trei generații

Spunea cineva că atunci cînd întîlnim oameni deosebiți în cale, să marcăm acea zi cu o piatră albă. Mi-s-a întipărit acest lucru în minte și în multele drumuri pe care le-am făcut nu am încetat să marchez o întîlnire sau alta cu asemenea pietre din care nimeni, niciodată nu va ciopli vreun monument. Dar poate că ei nu de monumente au nevoie, și nici nu se grăbesc să și le revendice. La cîțiva dintre ei aș vrea să mă opresc acum, pe cîțiva aș vrea să mi-i amintesc pentru simplul fapt că prin tot ceea ce au făcut, prin proiectele lor, ei au conștiința existenței lor. Mai întîi este Blindă M. Frant, oșean, venit de peste munți să se stabilească într-un sat din Moldova. La 85 de ani ai săi se ține încă bine, mă provoacă să-i aflu vîrsta și e mîndru că nu-i ghicesc anii, că-l asigur că nu arată nici măcar a optzeci, la vîrsta lui, ce știu eu, fiecare zi, ce spune el, fiecare oră contează și are gust de miere. Familia lui se laudă cu 30 de nepoți și 14 strănepoți, așa să știu eu, îmi spune răsucindu-și mustața. I-ar trebui o zi din viață, îl cred sau nu ?, să mi-i enumere pe toți, după nume, familie, și ce hram poartă fiecare.

Vă place numele Amalia ? O femeie cu numele acesta am întîlnit într-o altă zi, lucrase la cîteva baraje din țară, am găsit-o pe cîmp îngrijorată la gîndul că mai multe tone de beton, atît de necesare unei fundații ar pu-

Areta Șandru

Continuare în pag. a 7-a

ACASĂ

De din vale de Rovine...

Știindu-mă fascinat de istoria veche, de matca motivelor poetice, legendelor și miturilor românești, prietenul Ciprian Zaharia, acest nou Domentian care-a reintrodus Bistrița lui Alexandru cel Bun în circuitul valorilor moderne, după o jumătate de mileniu de plutire în uitare, îmi trimite cartea sa **Iosif Mușat I** (în curs de apariție) ca să-mi vrăjească două nopți de aprilie. Încă din copilărie, care-i țara mirării flexibile, nu înțelegeam un lucru : de ce din lungul șir de voievozi ai Țării Românești, singurul pe care manualele îl numeau „cel Mare", ridicîndu-l lîngă steaua lui Ștefan, domnul Moldovei, este doar Radu cel Mare? ! În schimb, cel ce-și zicea „Io Mircea Voievod" și care-a întins hotarul Țării Românești pînă la Marea cea Mare și a făcut din Țara Românească unul din cele mai de seamă state europene ale timpului era doar Mircea cel Bătrîn ! ? De ce-ar fi, deci, Radu vodă „cel Mare", iar Mircea numai „cel Bătrîn ?". În școală, nici un profesor n-a știut să-mi dea răspuns la întrebarea-mi obsesivă (considerată și insolentă), fapt care, prin timp, m-a aliniat părerii celor care susțin că trecutul e mult mai imprevizibil decît viitorul. „Cel Bătrîn" i-au zis și Grigore Alexandrescu în „Umbra lui Mircea la Cozia" și Mihai Eminescu în „Scrisoarea a III-a".

Cum îl numeau cei din vechime ? Radu cel Mare, ctitorul Mănăstirii Dealului, unul din urmașii la domnie, i-a zis cel dintîi așa cum se cuvine : „velikij Io Mircea voevod", adică „Marele Io Mircea Voievod". Apoi ce plină de rîuri bogate și adînci și despicătoare de veacuri sună în gura lui Matei Basarab zicerea ca o detunătură în bronzuri solemne : „Bătrînul Mircea Voievod cel Mare". Un cronicar turc îl numea „regele regilor creștini din vremea sa", iar turcologul german Leun-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» XIII

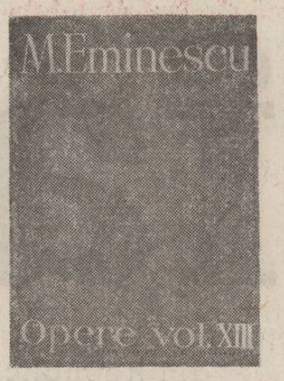

XI

Preocuparea politică străbate întreaga viață a lui Mihai Eminescu ca un fir roșu și a o mărgini doar la cîțiva ani este desigur o greșeală care s-a făcut. Școala, care a însemnat și mai înseamnă încă optica lui Titu Maiorescu asupra poetului și a vieții lui, împarte pe Mihai Eminescu în două : cel care a scris poezii și cel care a scris articole de gazetă, propunîndu-ne o fractură acolo unde există o continuitate. Este o întrebare dacă gazetăria s-a ridicat pe trunchiul poeziei și dacă nu cumva poezia s-a ridicat pe trunchiul ideilor care stau la temelia gazetăriei eminesciene, idei pe care fără iscusite demonstrații le putem evidenția de-a lungul întregii lui cariere intelectuale, este adevărat cu intensități diferite.

O etapă a gazetăriei lui, cea mai plină, se încheie cu articolul despre [Serbarea guvernamentală] care a avut loc la descoperirea statuii lui Ștefan cel Mare la Iași în 1883. Este unul din cele mai vehemente și mai grăitoare articole scrise de Mihai Eminescu de-a lungul întregii lui cariere gazetărești. Poetul scrie : „lumea bună n-a venit la serbare". Și : „Societatea ieșeană în înțelesul adevărat al cuvîntului s-a abținut cu totul de la serbare, lăsînd cîmp deschis lumii oficiale și oficioase". Eminescu vrea să vadă în asta o delimitare de rosettiști și de demagogia lor deșănțată. „Și la ce să fi venit oare ? S-audă pe d-nii Cariagdi, Grădișteanu și C.A. Rosetti vorbind despre Ștefan Vodă a cărui istorie o cunosc tustrei la un loc atît pre cît cunoaștem noi istoria Chinei ? S-audă pe D. Verussi, pictor de profesie și ofițer al stării civile din grația stăpînirii, zicînd că un scaun din Vînătorii Neamțului e tronul lui Ștefan cel Mare ?

Ce ascunde întreg articolul despre serbarea guvernamentală de la Iași, ca și seria de articole și extrase din presa străină care-i urmează și cu care, practic, se încheie una din cele mai importante etape ale gazetăriei eminesciene ? Nu despre Ștefan cel Mare, invocat cu energie și majestate de poet în paginile articolului, este vorba, ci de contemporanii care exploatează figurile mari ale trecutului.

Mihai Eminescu a fost atunci la Iași, dar nu s-a dus la dezvelirea statuii. Liberalii, la putere, au conceput o festivitate exclusivistă, eliminînd practic de la ea pe mulți din cei îndreptățiți. Actul era jignitor și plin de semnificații. Sub pretextul grijii pentru securitatea regelui, prezent la ceremonie, s-a alcătuit o adunare care a confiscat pentru ea sărbătorirea lui Ștefan cel Mare. Poporul, marele public era pur și simplu îndepărtat de la o pomenire, care-i aparținea în primul rînd. Faptul că la această adunare au luat cuvîntul Cariagdi și C.A. Rosetti, clienți permanenți ai articolelor lui Mihai Eminescu, din **Timpul**, a fost luat de poet ca o ofensă, adusă nu atît lui, cît lui Ștefan cel Mare, văzîndu-se în partizana și aroganta manifestație din jurul statuii de bronz întruchiparea insolenței păturii bugetivore și superpuse. Negrele lui preziceri erau confirmate într-un mod cum nu se poate mai grăitor. Iată fondul real al problemei. Reconstituirile superficiale au explicat absența lui Eminescu de la marea sărbătoare fie pe seama unei întîlniri prelungite cu Ion Creangă, fie pe seama unui declin premonitoriu al sănătății. Adevărul este că exclusivismul organizatorilor, formula achizitivă a acestei demonstrații liberale, care lua pentru Eminescu un caracter profanator, l-a îndepărtat pe poet de la serbare. Articolul e de altfel limpede. Lumea bună n-a fost acolo, pentru că nu putea să fie de față la sacrilegiul discursurilor demagogice. Este un act de voință nu de abulie. Eminescu a luat în schimb parte la adunarea de la Iacob Negruzzi de acasă unde a citit **Doina**, al cărei sens antirosettist se învederează mai bine în acest context. Privite dinspre resorturile politice ale momentului, care angajau pe mai toți oamenii de cultură importanți, chestiunea se prezintă altfel decît în biografiile romanțioase sau romanțate dedicate lui Mihai Eminescu. Este posibil ca el să fi avut aici, cu acest prilej, sentimentul înfrîngerii, sentimentul inutilității, să fi fost cuprins de deprimare. Uriașa memorie a poetului, vie, activă, intelectuală a integrat evenimentul în propriu-i sistem de referințe și trăiri. Aici, în acest tablou interior, „sărbătoarea guvernamentală" de la Iași constituia, desigur, pandantul nefericit, al unei alte sărbători a lui Ștefan cel Mare, făcută altă dată, de oameni mai tineri și mai curați.

Sărbătoarea de la Putna a fost un moment crucial al existenței lui Mihai Eminescu, pe atunci nu poetul cunoscut mai tîrziu, ci studentul, care prin energia, inteligența și entuziasmul său a determinat sărbătorirea lui Ștefan cel Mare la Putna, într-un nord de Moldovă încorporată pe atunci Imperiului austro-ungar.

Biografia politică a lui Mihai Eminescu nu începe la **Timpul**, nu începe la **Curierul** din Iași, ci în studența lui vieneză, de unde pleacă generoasa idee a întrunirii românilor din mai multe state în jurul mormîntului lui Ștefan cel Mare unde a venit o mulțime de popor, ca și reprezentanți de seamă ai vieții politice și intelectuale românești a vremii. Acesta era drumul ales de tînărul Eminescu.

Dulcea Viență, cu valurile ei albastre, nu era numai un loc de petreceri, după cum pentru generația pașoptiștilor, pe care o admira pentru ardența ei Eminescu, nici Parisul nu fusese. Temelia cugetării politice a lui Mihai Eminescu în acest interval vienez capătă un contur definitiv.

Cine are îndoieli, să privească articolele din 1883 ale poetului și să le compare cu cele trei din **Federațiunea** din Pesta apărute la 1870 : **Să facem un congres, În unire e tăria, Ecuilibrul** și va regăsi pe Eminescu întreg cel din gazetăria **Timpului** aici în aceste articole de tinerețe. „Trebuie să înceteze aceste referințe de dominați și dominatori. Trebuie să fim puși pre picior de națiune egal îndreptățită față cu națiune egal îndreptățită. E timpul să ni se răsplătească și nouă sacrificiele cari le-am adus secol cu secol a acestei Austrie care ne-a fost vitregă și acestor Habsburgi pe carii îi iubim cu idolatrie fără să știm de ce". Sînt rînduri de la 1870 care nu spun altceva decît au zis-o altele din **Timpul** după 10 ani. În cel de-al doilea articol, tot despre drepturile românilor din Austria, Eminescu scrie: „A aștepta să culegem fructele semănate de alții e nedemn și periculos. Căci să ne aducem aminte cum că nimeni în Austria nu e obligat a se face apărătorul drepturilor noastre în afară de noi înșine." Apoi : „Să ne grăbim a ne declara solidari cu națiunile nemulțumite ale Austriei". În **Ecuilibrul** în care Eminescu cel tînăr de tot se implica în marea dezbatere a drepturilor sociale și politice revendicate de popoarele asuprite ale imperialei monarhii austro-ungare se teoretizează asupra originii formulei de stat și de drept, asupra justificării ei pentru a scoate de aici concluzia îndreptățirii românești, față de abuzul guvernanților unguri ai Transilvaniei. Sînt rînduri-program scrise la douăzeci de ani, dar care vor străjui întreaga lui activitate politică de mai tîrziu.

„Un popor — oricum ar fi el — are dreptul de a-și legitima trebuințele și tranzacțiunile ce rezultă neapărat din cele trebuințe, reciprocitatea relațiunilor sale ; într-un cuvînt : legile unui popor, drepturile sale nu pot purcede decît din el însuși. Alt element străin esențial diferit de al lui, nu-i poate impune nimica". Acesta e modul de a se organiza și de a legifera al vechilor state românești pînă la fanarioți, despre care vorbește în Timpul. „Al doilea mod de a impune e acela de a face din principiile transcendente, din cerințe ale omenirei, mijloace pentru scopuri de o altă natură. Astfel preoțimea evului mediu esplica evangheliul astfel încît făcea ca popoarele să îngenunche și sub jugul unui rege rău". Acest al doilea mod este cel pe care mai tîrziu Eminescu îl va combate la partida roșie care vorbea în România în numele liberalismului și căreia îi vom zice mai bine rosettistă. „Al treilea mod e cel mai simplu, deși cel mai greu și mai nedrept. Ți-arogi cu insolență drepturile altuia și te susții în proprietatea lor prin puterea brută, proprie ori străină". Acesta era modul fanarioților pe care-i va vesteji în **Timpul**, dar mai ales la 1870, în climatul vienez, acesta era modul uzurpator și abuziv al guvernanților unguri de a ține poporul român în afara drepturilor ce-i revin. Modelul teoretic al gîndirii politice eminesciene este format încă din 1870 și nu va fi părăsit niciodată de Mihai Eminescu. La **Timpul** Poetul nu va face decît să dezvolte aceste principii de tinerețe.

„Legile unui popor, drepturile sale nu pot purcede decît de la el însuși". Aceasta este deviza fundamentală a lui Mihai Eminescu în temeiul căreia și-a scris toate articolele, a combătut pe rosettiști și fanarioți, a apărat țărănimea și orice categorie producătoare din statul român.

Cunoaștem, pînă acum, biografia sentimentală, biografia literară și intelectuală a lui Mihai Eminescu. Biografia lui politică, de care doar Mihai Gafița s-a ocupat cu adevărat, deși numai parțial, începe însă de la 1870 și reprezintă un tot. Tiparul maiorescian al biografiei lui Mihai Eminescu este astăzi anacronic.

M. Ungheanu

DAN ROTARU

«Grădină suspendată»

•

«Invitații la dragoste»

Un caz de creație în marginile unei tradiții verificate e, în lirica românească de azi, și acela al lui Dan Rotaru. „Mireile zăpezii" (1980), de exemplu, cultiva ritmuri eminesciene de acest fel : „Mă doare / umbra / pe care calci, / cînd de mine / te-apropii". Alte întorsături erau curat argheziene, indicînd îndemnări în direcția unui modernism substanțial : „Să furi un glas și să mă strigi plîngînd / Să fie toamnă-n jur și toamnă-n gînd / Să cadă ploaia, să îți șteargă chipul / cum șterge marea-n joacă ei nisipul / Din plînsul tău în urmă să rămînă / doar o vocală moartă în tărînă". Bacoviene, în sfîrșit, erau alcătuiri de acest fel : „Ascultă / iubito, / cum bate poemul / în porțile lumii / precum într-un burg / pe care-l deschide septembrie / acum / cînd toate / în toamnă / încep / și se scurg", unde se adunau toate alegoriile autumnale, ca și plînsorile post-simboliste, aci fără viori. În totul, liricul nu se rezuma la astfel de exerciții de îngrădire școlastică și dădea semne că înaintează în intuiții proprii, rezultate din absorbirea unei poetice depusă tradițional. Ceea ce îi dădea o muzică originală era, mai întîi de toate, un ton suav, exprimîndu-se prerafaelit în declarațiuni : „Vine apoi vremea / să-mi bată-ntre coaste / o flacără / sau o floare pictată de-o față / cu plete muiate-n amurg / Veniți și aduceți ceva / Să astupăm toate oglinzile / pe unde trupurile noastre / în lume se scurg ! /... Poate, / într-o zi mă vor ucide / merii / cu fructe mari, / fantastice / de nea". El era un zugrav de pînze în culori acvatice, ajunge la o transparență sentimentală și cîte un „Poem suav" lasă să se întrevadă un fel de reacție petrarchistă ca în fața unei femei adorată în genunchi : „Cu gestul tău faci toamnă pe pămînt. / Din umbra ta se-ntîmplă un luceafăr. / Caleasca pleoapei tale prin cuvînt / mă poartă, și mi-e frig, și nu mă apăr".

Adorație e pretutindeni și în „Invitații la dragoste" (1983, Editura „Scrisul Românesc") unde poetul a păstrat acest erotism de extaz, pe care îl amesteca, totuși, cu un straniu lirism al încremenirii : „Uite, se lasă toamna peste noi / înghețată șinșele în poezie / Și urma ta e-un simbure de-abis / iubirea ta e-un strop de veșnicie". Poetul nu se ferea de cuvinte mari și nici de o ritmică bătută cu piciorul, de o vehemență destul de extravagantă pentru niște „invitații la dragoste" : „Sînt cel ce poate fi salvat de o frunză. / Sînt cel care calcă pe covoare de fum. / Duc visul în palme, mă sprijin de frunte / cum trupul mi-l sprijin de drum / Și ce dacă vine sfîrșitul de lume? / Și ce dacă noi am visat să iubim? / Nespuse rămîne-vor toate, asemeni / femeilor pe care ades le mintim". O „Puritate repetată" era văzută prin ingenioase suciri alegorice : „Imaginez din nou o dimineață în care / soarele să fie punct la un capăt de vers. / Mi-e sufletul, iubito, ca o tablă de unde / cineva c-un burete chipul tău ți l-a șters". Sînt aci nu puține voci, recognoscibile pentru cine cunoaște lirica românească, și în acest modernism temperat și eclectic se puteau amesteca ușor Nichita Stănescu și Eminescu. „Începe-mă tu / să mă împrumuți gîndului ! (Du-mă cu tine în somn / Și-n visare ! / Fă-mă să-nțeleg / de ce în seara aceasta / luna din sufletul nostru răsare / Te repet cu gîndul / clipă cu clipă / și gîndul mă doare / La tine pe masă / e tîrziu într-o floare".

Nu acestea sînt producțiile cele mai izbutite și s-ar zice că poetul dăduse înapoi față de „Grădină suspendată". (Ed. „Cartea Românească" 1984), care e deocamdată cea mai de seamă colecție a lui de poezii. Cum bibliografia însiruită cronologic e, poate, și un efect al întîmplării, s-ar putea prezice o evoluție în temeiul acestor alcătuiri și nu pornind de la „Invitații la dragoste", acelea mai puțin limpezite. Și în „Grădină suspendată", cele mai multe creații sînt tot e.otice, pornind de la o reprezentare a femeii care modernizează petrarchismul prin invazia unei realități străine de medievalitate însă păstrînd peste tot adorația față de o „donna angelicata" aci mai rustică : „Ierburi înalte îți mîngîie mersul / de cîlciiul tău / se sfarmă corăbii. / Cînd împarți orașul / în trei / cu sinii, / la subțiori îți cresc / cuiburi de vrăbii". Îndemnurile către un soi de ecologism, în gustul Adrian Păunescu, sînt și aci, atîta doar că poetului nu-i stă bine lirismul direct : „Cu tîmpla mea împiedic / mașinile să care / toți trandafirii lumii / spre gropile de fum, / Aud cum țipă-n mine / decapitată-o floare / ce i-a ieșit în joacă // unui tramvai în drum". Peste tot sînt schițe de modernizare care ar fi putut să dea un lirism disolutiv și, cu toate acestea, nu au dat și atunci cînd poetul desfășoară o lume orășenească împinzită de o civilizație haotică, el lasă să se ivească, între asfalturi și metale, planta arhaică a misterului : „O, zarurile vecinilor ! / Aplecați peste lume, / cu ochii îmbrincînd camioanele mari, / aruncă un zar. / Cum stau în genunchi / sorbind cu țigara orașul / ai crede că-mpart / sunete de orgă. / Între două aruncări / grija trecerii străzii / și-a copilului bold / ce se uită-n reviste. / Cum cîștigă vreunul cîte-o oră le vînd / semafoarele-s verzi / și un secol se scurge / se scurge / printre mari limuzine". Este reacția unui rural, cu sentimentul unei ordini secrete a lumii, și poetul a rămas în esență (ca și Mircea Florin Sandru) un suflet al naturii care presimte, în spice, vitalitatea cîmpiei. Etica lui vine dintr-o realitate țărănească, pe care o proiectează citeodată pe mari pînze de mit : „Cai pleznesc cu cozile cîmpul / ploaia la forma urmelor lor, / biciul căruțașului / apropie orizontul. / Pe cer / au pornit la păscut norii / pînă-n seară vor paște seninul / În tabloul din perete / se-aude cum strugurii / plîng vinul". De aci se poate extrage o intuiție a poeziei care să nu fie impresie de moment și nici adeziune pur culturală ; și, după toate datele, a ieșit. Poetul pornește de la ideea că literatura stă închisă, ca o matrice, în realitate ; apoi, el pune sub observație momentul creator și se arată atîns de maladia poeziei, trăind numai prin aceasta. Însă este o comunicație teoretică și ceea ce pare a fi aci vital e în realitate un concept de vitalism și e prea puțin a spune că peste o frunte „cade / un incendiu de buze" spre a comunica dezlănțuirile de energii. În fapt, el ajunge la un lirism de aluzii, întemeiat pe sugestii ale simțului curent, cultivînd un imagism moderat. Imaginația lui cade sub regimul unui suflet lilial, în al cărui văzduh plutesc păsări misterioase, polen, frunze rătăcitoare împinse de vînt și se aud bătînd aripi tainice. Zăpada „iernii", roua, luminările aprinse, plutirile, cupele crinilor și poemul ca o ploaie spălînd sufletul sînt acum însemnele poeziei și acest lirism are drept rezultat o categorie de condiție aparent „minoră" (conținînd „romanțe", balade și „versuri de toamnă"), putînd totuși să înainteze, prin caligrafie în profunzime : „Pașii merg înainte, / toamna rănește copacii / soarele salută / zilnic / cuvîntul / Sînt o haină / a mării aruncată-ntre scoici / corpul / mi-l împrăștie vîntul".

E o poezie adînc subiectivă, apropiată de „jurnal" și de „album" și ocazională în sensul biografiei care determină creația precum incidența unui fenomen natural ; poetul liricizează atunci cînd stările sufletești ajung la cunoștința spiritului apt să înțeleagă creația. Și totuși, el nu rămîne la „naivitatea" exprimării directe, voind să facă literatură dintr-o materie care și-a lustruit, prin exercitare în urma experiențelor tradiționale, înfățișările. Cu „Grădină suspendată", tradiționalismul liricii lui Dan Rotaru individualizează un poet.

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **IMPREVIZIBILUL ÎN EPICĂ.** Un comentator al procedărilor din cuprinsul prozei, Grigore Smeu, care a dat o interesantă contribuție despre „imprevizibil" în epică, comentează în acest fel în „România literară", un episod dintr-un roman al lui M. Tunaru, unde „imprevizibilul" se manifestă spectaculos: „Lucrînd la institutul **Spectral**, un accident de laborator — în timp ce analiza un ulei nociv — îl silește să plonjeze de la etaj, cuprins de flăcări. Întîmplarea face ca eroul să cadă într-o basculantă cu nisip ce tocmai se oprise în fața semaforului pe roșu. Care semafor se nimerise în dreptul ferestrei pe care sărise Vecerdea. De! A avut omul noroc".

■ **UN FRAGMENTARIUM.** Făcînd, în recentul volum „Prin ușa abia întredeschisă" o lectură repede din „Atlasul istoric românesc", Nicolae Manolescu descoperă, cu entuziasm, că „românul e născut sub munte". Hașdeu avusese această revelație (și o demonstrase) acum mai bine de o sută de ani.

■ **LIMBĂ ȘI LITERATURĂ.** Ca și în alte rînduri, semnalăm nr. 3 din 1985 al revistei **Limbă și literatură** care vine și acum cu cîteva contribuții demne de o mențione, cu totul interesante pentru studiul istoriei literare de azi. E, mai întîi, o contribuție — a lui D. Velciu, aducînd o „ipoteză nouă cu privire la autorul Cronicii anonime brîncovenești". Cel care ar fi conceput această cronică ar fi un boier, pe nume Constantin Strîmbeanu; argumentele aduse de D. Velciu sînt ingenioase și merită o analiză mai de amănunt decît se poate face într-o simplă consemnare. Apoi, documentele prezentate de Ion Negură, reunite sub titlul „Izvoare bibliografice din adolescența lui Eminescu". La întrebarea „Cînd a tradus G. Coșbuc **Divina comedie**" un răspuns este încercat de Gh. Chivu. Alte studii privesc domeniul stilistic, precum acelea dedicate de Viorica Diaconescu „Semanticii nonanimatului în proza călinesciană". Alte rubrici conțin „observații asupra regionalismului", (Adriana Stoichițoiu), dezbateri privind „pronumele interogativ relativ", (Elena Berea Găgeanu), și asupra „Sintaxei și părților de vorbire nereflexive", (Ion Diaconescu). Ca de obicei, sumarul revistei e completat cu recenzii, a căror utilitate este indiscutabilă.

● **CHILIM DE COVURLUI.** Într-o publicație precum este „Tomis", e de remarcat cîte o cercetare în totul serioasă precum e aceea, apărută nu demult, a lui Eugen Holban și dedicată etnografiei din zona Covorluiului. Etnologul a întreprins studii atente și a ajuns la concluzia sigură, care merge în sensul creativității locale. Chilimul de Covurlui, **comparat cu acela anatolian, dovedește**, de pildă, o extracție arhaică : „Formele ce le relevă, de la acelea a căror arhaicitate le înrudește cu motive similare din străvechi culturi și pînă la ornamentele care aparțin începutului de secol XX — cu modificări morfologice evidente, demonstrează că reprezentarea chipului uman i-a preocupat dintotdeauna pe locuitorii acestor meleaguri. În plus, unele săpături arheologice efectuate chiar în zona Covurlui au scos la iveală un bogat material ceramic pictat, cum ar fi cel din cultura **Cucuteni**. În inventarul vechilor culturi, au apărut în număr mare și figurine antropomorfe". Astfel de contribuții trebuie promovate mai degrabă decît adnotațiile conjuncturale și a căror durabilitate e discutabilă.

■ **ÎNDEMNĂRI CĂTRE O „ISTORIE NOUĂ".** Un solid articol din „Flacăra" (nr. 8) al lui Florin Constantiniu, intitulat „Istorie și demografie", semnalează, cu entuziasm dar și cu argumente, începutul unui serial care apare în „Transilvania", începînd cu nr. 11/1985 al acestei reviste. Cercetarea, aparținînd unui tînăr medievist, Alexandru Diță, cunoscut cititorului din paginile „Luceafărului", urmărește o imagine a „Banatului la 1774", și adună, cum zice autorul cu modestie, „contribuții demografice și statistice". Alexandru Diță e, ne amintim, și un cercetător preocupat de documentele de istorie literară căci lui îi aparține o probă hotărîtoare în polemica purtată (în 1963, în „**Luceafărul**"), de Dan Zamfirescu cu Al. Piru pe tema întîiului prozator român.

Catagraf

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

NATURALEȚE ȘI ARTIFICIU POETIC

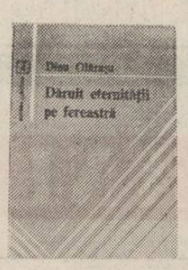

Se observă în volumul *) de debut al foarte tînărului poet Dinu Olărașu o fervoare a comunicării specifică ultimei generații lirice. Autorul cultivă un discurs poetic amplu și mozaicat în care semnificațiile se coagulează aleatoriu. Neîndoielnic este faptul că o astfel de lirică, gen „puzzle", pigmentată cu ironii și efecte prozodice demonstrează existența unei conștiințe moderne a limbajului dar, uneori, insuficienta supraveghere stilistică poate duce la o risipă de cuvinte și la gratuități formale. Dinu Olărașu e de fapt un adolescent proaspăt ieșit „de pe poarta dulce de liceu" cum singur mărturisește, aflîndu-se în perioada în care descoperă libertatea tentantă a limbajului poetic, lăsîndu-se cu voluptate purtat de cuvinte și asocieri imprevizibile („cu cîtă plăcere șchiopătez din cuvînt în cuvînt"). Frenezia comunicării se transformă uneori într-un soi de teribilism inofensiv, poetul simțind nevoia să evadeze din canoane prin expresii rebarbative : „farfuria cu supă de ortografie și punctuație / mi se varsă pe picioare" — divulgîndu-și astfel alergia față de convenții. Autorul simte cum „iarba vocalelor îi crește în oase", ceea ce înseamnă o nevoie vitală de exprimare verbală, nu însă și de iluzionare prin cuvînt, deoarece mai toate poemele sale demontează realul cu o caustică luciditate, versurile descompun mecanismul iluziei cu un soi de ipocrită candoare : „limpede limpede tiranul gînd la paralele lucrează / vă voi dezvălui prețul exact al stelei mele căzătoare / într-un peisaj lingvistic două căprioare în manieră / expresionistă sînt împușcate în cap / și un susur se înalță din izvoare". Poetul ne oferă astfel de „peisaje lingvistice" în care naturalul și artificialul coexistă într-un regim insolit, voit eclectic. Briza de nonconformism atinge și marile teme pe care autorul le persiflează cu jovialitate lexicală folosind, nu rareori, clișeele ironice ale generației sale. Faptul că mai toate finalurile de poem sînt expediate sau dau senzația de improvizație vine tot din intenția autorului de a solemniza discursul liric prin „ratări" premeditate, poemele stau astfel sub semnul oralității, par a nu se lua în serios ca produse finite artistic. Este însă un „joc" prin care poetul evită confesiunea directă în favoarea spectacolului formal. Și totuși cele mai bune creații sînt acelea în care „emoția aruncă „poduri, sincerități firave peste cuvintele goale" generînd nuclee de autentică poezie : „după noaptea în care turle de monastire în sînii iubitei am săpat / cîtă vrajă cîtă vrajă privighetoarea de metal va destrăma / hai vino poveste cu adevărat". În aceste invocări ale miracolului existențial vedem adevărata vocație poetică a lui Dinu Olărașu, poet care aspiră la originalitate deocamdată prin expansiune lingvistică surdinizîndu-și sentimentele cu pudoare. Bănuim că, odată trecut de faza aleatorismului formal, va înțelege că centrul de greutate al liricii sale se află în tulburătoarele imagini biografice transfigurate afectiv : „numai teama de propria frumusețe mă scoate la paradă / numai tu mamă mă aștepți la colțul străzii / pînă ce oamenii tot trecînd peste surisul tău / devii stradă". Prin contrast, cîteva formulări excentrice cad în penibil datorită lipsei cenzurii verbale : „sîngele a făcut plinul la un peco de emoții" sau „dumnezeu la lecția de twist întîrzie necuviincios". Dacă ar fi să relevăm însă o particularitate a acestui poet în formare, ea constă în inteligența captării bunăvoinței cititorului printr-un soi de tandră colocvialitate în care pulsează unda romantismului adolescentin : „e genial chiar lîngă noi numărul casei ce doarme / și zborul păsării de pe cap cînd bate vînt / și instinctul de autodistrugere al toamnei în frunze / și cîte cititorule drag și nesuferit geniale nu sînt."

Pe măsură ce va căpăta experiență poetică, Dinu Olărașu va ști să înfrunte cu mai multă rigoare „nămeții de cuvinte" spre folosul indiscutabilei sale sensibilități lirice.

Alexandru Horia

*) **Dinu Olărașu : „Dăruit eternității pe fereastră", Editura „Albatros", 1985.**

PROZA

REDESCOPERIREA SATULUI

După o carte de proză scurtă („**Noaptea după ploaie**", Ed. „Albatros" 1977) și una de reportaje („**Între solstiții și echinocții**", Ed. „Eminescu", 1981), **Eugen Mihăescu** ne oferă primul său roman, „**Țăranii de platină**", al cărui titlu, cam bizar, este foarte metaforic, trimițînd spre artificialitatea țăranului care se îndepărtează de sat pentru a răspunde tentației vieții de la oraș. Se simte în această carte experiența reporterului care a dobîndit de-a lungul anilor o bună cunoaștere a oamenilor, a preocupărilor acestora, văzute în contextul noilor relații determinate de accelerarea dezvoltării industriale. Firul epic al romanului este simplu : o echipă de zilieri colindă orașele în căutare de lucru, lăsîndu-și nevestele acasă să desfășoare, cum pot, munca agricolă. La început totul pare a merge bine. Oameni veseli, buni de muncă, cei din „echipa Patriarhului" nu sînt deloc stîngheriți de colindătoarea lor existență, ba, ascultîndu-le glumele care vin la tot pasul, dau sentimentul că sînt fericiți. Cu o onomastică hazlie, dar stridentă, apelînd parcă prea mult la unele anecdote (e drept, uneori, spectaculoase) din limbajul jargonal, acești „țărani de platină" creează impresia unui grup omogen. Diferențele dintre ei pot fi considerate superficiale, căci ele nu se regăsesc în gesturi, în comportament sau vorbire. Toți curg în aceeași matcă, vorbesc aceeași limbă, trăiesc aproape aceeași viață prin mașinile care îi duc la lucru sau în dormitoarele comune : ei rămîn, cu toate acestea, niște țărani, chiar dacă s-au îndepărtat de tradiție și obiceiuri.

În cea de-a doua parte a cărții, personajul central al cărții este președintele cooperativei agricole de producție, Grigore, care, avînd nevoie în sat de brațe de muncă, își îndreaptă privirea spre echipa Patriarhului, „convocată" la o discuție hotărîtoare. Intriga ce se naște de aici sporește dinamica romanului, acțiunea fiind mult mai interesantă și, în felul acesta, mai puțin monotonă. Apar, astfel, observații psihologice, trăirile sînt mai intense, frizînd uneori drama interioară. „Patriarhul" și oamenii săi, obișnuiți de-acum cu banii, încearcă să negocieze condițiile în care vor reveni în sat, însă nu reușesc să-l înduplece pe Grigore (poate cel mai interesant personaj al cărții). Conflictul acesta — să-i zicem, principal — dintre Grigore și echipa „Patriarhului", determină întreaga țesătură de relații dintre personaje, el fiind atît suportul epic al cărții, cît și fondul său dramatic. Țăranii aceștia de tip nou sînt așteptați la împrăștierea îngrășămintelor, ca un semn că acceptă să revină printre oamenii satului. A doua zi însă, ei își reiau munca prin alte părți, chiar dacă familiile lor ar dori să-i asculte pe Grigore. Destrămarea echipei va începe odată cu plecarea unor tineri la niște cursuri de calificare și atunci, mînați de un gînd al tuturor, nemărturisit însă, urcă într-o mașină frigorifică întorcîndu-se acasă.

Autorul posedă tehnica unei bune scrieri, așa încît, dacă în prima parte a romanului, folosîndu-se de experiența povestirilor publicate anterior, conturează un personaj colectiv, caracterizat de un limbaj șugubăț, în cea de-a doua, cînd se apleacă mai mult asupra gîndurilor pe care le au eroii săi, observîndu-le reacțiile și trăirile în diferite situații, reușește să scoată la iveală pagini solide, capabile să susțină o arhitectură interesantă, durabilă. El cîștigă pe teren analitic. Proza lui Eugen Mihăescu, inspirată din noua viață a satului, se dovedește receptivă la soluționarea problemelor de ordin sociologic, iar romanul „Țăranii de platină" poate fi considerat una dintre cele mai interesante cărți, pe această temă, scrisă de un tînăr autor, mai ales pentru faptul că materia văzută realist își află rezolvarea în consonanță cu necesitățile unei construcții estetice.

Ion Spânu

*) **Eugen Mihăescu : „Țăranii de platină", Editura „Eminescu", 1984**

De din vale de Rovine...

Urmare din pag. 1

clavius, din vremea Renașterii: „principe între creștini cel mai viteaz și cel mai ager". Zugravii de la Cozia, apoi cei de la Argeș și Bolnița Coziei, mulndu-și pensulele în vinul florilor de deasupra Tablei lui Traian, în timpla Oltului, l-au dăruit nemuririi ca pe un tînăr cavaler cruciat, de altminteri singurul învingător dintre ei. Pentru că Mircea cel Mare e singurul voievod creștin care a obținut o victorie împotriva unei ordii otomane, conduse de însuși sultanul — și poate cel mai teribil dintre ei — Baiazid. Prin biruința de la Rovine (aflăm azi, datorită cercetărilor lui Ciprian Zaharia, că bătălia s-a dat la 17 mai 1395 și nu la 10 octombrie 1394, cum greșit au socotit pînă acum istoricii, cu excepția fabulosului Hasdeu), Mircea cel Mare a fixat Țara Românească în mîndria și respectul Europei, creîndu-i un nou statut politic, ajungînd în cele din urmă să arbitreze chiar urcarea la tron a urmașilor lui Baiazid.

Cînd unii din cei de demult i-au zis doar Mircea cel Bătrîn (cronicarul Radu Popescu), ei se refereau cu siguranță la Mircea Voievod, cel care fixase vatra și zarea istoriei noastre, ci nu la un bătrîn vlăguit, secat de puteri, și cred că nici la Bătrînul văzut doar ca patriarh înțelept și resemnat, sau idol fără supuși. Grigore Alexandrescu și Mihai Eminescu, în genialele lor creații, au împrumutat termenul cronicarului Radu Popescu spre **a zidi** în conștiința urmașilor vechimea, tăria pămîntului nostru, gloria, înțelepciunea neamului românesc. Dar noi sîntem datori să-l așezăm în constelație alături de Ștefan cel Mare, ca pe biruitorul nu numai al sultanului Baiazid, ci și al tuturor îndoielilor noastre, căci el ne-a croit Destinul de slavă și dăinuire, el e cel ce-a oprit în malul Dunării pulberea păgînătății și pieirea noastră. Întunericul ca o noapte ținînd cinci sute de ani la sud de Dunăre n-a putut urca și la nord de marele fluviu pentru că n-a găsit cărare pe spada marelui domn. Și-atunci de ce numai „cel Bătrîn"?.

Hasdeu și apoi Xenopol i-au păstrat în nemurire numele, numele cel aurit de Matei Basarab : Mircea cel Mare. Dar în 1901, Onciul, în „Convorbiri Literare" impune diamantul mai puțin șlefuit, cu ape mai scăzute și mai rare : Cel Bătrîn. Vor sorbi din această clătinare (ce păcat!) P.P. Panaitescu și C.C. Giurăscu. Și-mi vine să cred că este singura biruință nedreaptă a Poeziei, pentru că cei trei s-au sprijinit în toiagul de „cel Bătrîn", subjugați de monumentele Eminescu și Alexandrescu. La 600 de ani de la urcarea pe tron a lui Mircea cel Bătrîn, eu aș dori ca istoricii (în genunchi iertare Alexandresculul și Eminesculul) să ni-l redăruiască sub adevăratul său nume : Mircea cel Mare.

Ciprian Zaharia, întemeindu-se pe izvoare descifrate de Hasdeu și ignorate de ceilalți istorici — data morții despotului sîrb Constantin, fiul lui Dejan Dragaș, căzut în luptă în ziua de 17 mai 1395, în formidabila înfruntare „de la Argeș", cum o numesc cronicile otomane — așează în întreaga ei măreție figura lui Mircea cel Mare și bătălia de la Rovine. Căci, lăsînd să persiste prin veacuri eroarea că ea a avut loc pe 10 octombrie 1394 și nu la 17 mai 1395, istoricii îl fac pe Mircea cel Mare să dispară o bucată de timp din cronica neamului. Cum oare ar fi putut semna un tratat de alianță, pe picior de egalitate, un Sigismund de Luxemburg, rege al Ungariei și viitor împărat al Germaniei, cu un ieșit din istorie ? ! cu o persoană nereprezentînd nimic? ! Eroarea fundamentală, care a dăinuit pînă în zilele noastre, e că Mircea cel Mare s-a bătut cu turcii la Rovine (pe Argeș) și abia după aceea a încheiat un tratat de alianță cu Sigismund pentru ducerea acelelași bătălii.

Adevărul, demonstrat temeinic de Ciprian Zaharia, atîrnă de amarul vieții și rigoarea logicii : întîi a fost încheiată alianța 7 martie 1395 — și apoi a avut loc bătălia, indiferent că împăratul (pe atunci rege) a ajuns în Țara Românească numai în clipa cînd turcii erau pleavă vînturată.

Încheind, spre zori, cartea lui Ciprian Zaharia, am întins mîna și am scos din raft volumul lui Grigore Alexandrescu :

...Mircea ! Îmi răspunde dealul : Mircea !
Oltul repetează.
Acest sunet, acest nume valurile-l priimesc.
Unul altuia îl spune ; Dunărea se-nștiințează,
Și-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.
Sărutare, umbră veche !
priimește-nchinăciune
De la fiii României care tu o ai cinstit :
Noi venim mirarea noastră la mormîntu-ți
a depune ;
Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume
l-au hrănit.

12 APRILIE 1986
L2

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

CĂRȚI ȘI EROI CONTEMPORANI

Facerea unei lumi noi

Roman dedicat epocii de început a victoriei comuniste din patria noastră, **Facerea lumii** este, din punctul de vedere al construcției românești, o remarcabilă realizare. Eugen Barbu surprinde momentul marilor convulsii sociale într-o narațiune perfect echilibrată, stabilind profunzimi, prim-planuri, reliefuri cărora nu le lipsește nici forța, nici tensiunea desfășurării, cu toate că autorul folosește, pentru o nuanțare a obiectivității, stilul indirect liber. Nelinistile timpului, polarizarea socialului în jurul evenimentului politic, apariția tinerei puteri populare într-un moment aparent amorf, cristalizarea conștiinței ei la dimensiunea întregii societăți, fac subiectul cărții. Trebuie să dăm dreptate autorului că este vorba de o „facere" a unei lumi, cuvînt plin de sensuri, dar și de multiple rezonanțe, preferat celorlalte, din aceeași familie semantică („făurire", „realizare", „geneză" ș.a.), pentru că exprimă mai bine caracterul ei popular, oprind totodată înțelesurile pentru un anumit moment, azi depășit în sensul edificării societății pe coordonatele atunci doar proiectate.

Epoca este privită din numeroase perspective, scrierea, pe măsură ce avansează, dobîndește caracter de frescă, caleidoscopul social fiind reductibil, în cele din urmă, la imaginea a două lumi. Prima vine din clocotul secular al acestui popor, urcînd spre descoperirea demnității și definirea propriei conștiințe, cealaltă, este a unei burghezii vlăguite, așteptînd un miracol, care se îndreaptă, la propriu și la figurat, spre periferia vieții.

Pentru descrierea celei dintîi, Eugen Barbu apelează la biografiile exemplare ale comuniștilor Filipache, Matei, Pintea, Bălan, descifrînd în sufletele lor aspirațiile și energiile proaspete ale clasei celor mulți. Pentru cea de a doua, după cum ne obișnuise în **Principalele** și, mai recent, în **Săptămîna nebunilor**, romancierul uzează cu rafinament de o imagine crepusculară, prezentînd o lume cu izuri, obosită și încercănată de viciu (Paul, Manicatide, sculptorul Denise, Bazilescu, Burcea, Vasilescu), ducîndu-și viața în jurul arenelor de curse, a barurilor sau evocînd somnolent genealogii ilustre. Efectul stilistic se face în astfel de pagini remarcat, însoțit fiind adesea, ca o prelungire de ecou, de superbe descrieri picturale ale naturii decrepite.

Dar ceea ce se află, ca primă izbîndă, în roman, sînt eroii comuniști, prezentați ca o galerie de tipuri, acei comuniști ai „facerii lumii", oameni cu o uriașă experiență de viață și luptă, învățînd din mers problemele capitale ale societății pe care o clădesc, cu atît mai responsabili cu cît pe umerii lor se află destinele unui întreg popor. Dintre eroii comuniști un loc central ocupă Filipache și Matei, asupra cărora autorul stăruie biografic mai mult, impunînd prin ei personaje de factură nouă, conștiințe cu accentul pus pe ideea devotamentului față de partid.

La Filipache ni se pare important drumul, la început anevoios, spre clarificare. Eroul, aflăm, provine dintr-o numeroasă și modestă familie din marginea Bucureștilor. Pentru că șansa la existență în familia sa este minimă, personajul este un vitalist, iubește cu ardoare viața, dar înțelege, pe măsură ce se maturizează, că a trăi pentru a exista este prea puțin. Devenit muncitor și pus în fața adevărurilor exclusiviste ale lumii capitaliste, Filipache, după un stagiu printre cei care doreau schimbarea societății prin revolta pasivă, teoretică, face cunoștință, prin intermediul bătrînului Bălan, cu adevărații luptători, comuniștii. Resorturile intime ale sufletului său se iluminează în timpul ilegalității, personalitatea sa se întregește, printr-o autentică experiență și pregătire politică făcută în închisorile regimului capitalist. Devenit, după Eliberare, director al tipografiei în care lucrase ca simplu muncitor, el își îndreaptă toate eforturile în sensul revoluției pe care o cerea partidul. Drumul nu e deloc simplu, ci presărat de greutăți pentru că acum sarcinile sale directe se referă în primul rînd la formarea noii societăți, la marile transformări care vizează sufletul și conștiința semenilor săi, muncitorii. Reconstrucția începe din temelii : „Se adunau aproape o sută de oameni, într-o sală înghesuită, prost luminată, cei mai mulți moțăiau pe băncile scrijelite ale unei școli care dimineața primea alți elevi" pentru a recupera un handicap de generații, în focul continuu al revoluției.

În fața situațiilor de tot felul, personajul se încarcă de inițiative, modificîndu-și fondul structural în sensul cerințelor momentului : „Multă vreme crezuse că acțiunea este o alcătuire de gînduri și fapte, rezultatul mereu perfecționat al voinței ce aduce simțirea spre generozitate. În jurul său, în vremea aceea, se învîrteau destui indivizi suspecți. Ceea ce înțelese foarte repede Filipache fu faptul că nu ajungea numai să nu dormi decît foarte puțin, să alergi de colo pînă colo, cerînd, uneori implorînd, alteori luînd cu forța ceea ce nu ți se dădea — nu, astea toate nu ajungeau, mai trebuia să acționezi repede, să nu lași timp farfaralelor să întunece mințile altora, cu minciuni. Totul nu dură decît pînă în primăvară, cînd războiul se termină și în țară începu marea deposedare treptată, marea luptă, care făcu din Filipache cel pașnic, omul umil și înțelept care-și alegea vorbele de două ori înainte de a le rosti, un om al dracului, cum se spunea pe vremea aceea, un agitator furibund, hotărît să termine o clipă mai devreme cu indolența celorlalți și cu lipsa lor de a înțelege situația reală".

Devotamentul total, puterea exemplului, o anume clarviziune în tot ceea ce face, expusă cu obstinație în fața birocrației anchilozate, toate sînt explicate prin forța interioară a comunistului, capabilă să îndrume și să adune noi energii : „Asta îl făcu un orator foarte bun, foarte prețuit, deși nu se putea lăuda pînă atunci că e un bun vorbitor, dar sub cuvintele lui simple exista o adîncă conștiință a misiunii sale sociale de comunist, și asta birui indiferența celor ce-l ascultau în sălile de mese ale uzinelor unde era trimis să vorbească și să recruteze agitatori. Mulți își lăsară tihna de acasă și îl urmară, și el se simți neobosit pe atunci, nu-l mai putea dobori nimic, nici boală, nici extenuare". Deși se lovește de multe inconveniente, deși face greșeli neintenționate, Filipache reușește să schimbe în întregime viața tipografiei dar mai cu seamă produce o importantă mutație în conștiința muncitorilor, a forței colective, care spre finalul romanului îl apără conștientă de cascada cuvintelor dușmănoase, de reaua credință insinuată de Anghel și Burcea în fața adunării generale. Se dovedea astfel, cum spune autorul, „primejdia mortală de a înfrunta un om cinstit... o organizație solidă, un partid care a înfruntat o teroare nemaipomenită". Aceștia sînt zorii unei lumi noi, care nu mai suferă minciuna și prefăcătoria, vorba fără acoperire, consfințind o primă îndeplinire a misiunii comunismului.

Un alt tip de comunist ne propune Eugen Barbu în paginile romanului prin Matei, omul tînăr, consumîndu-se cu fervoare în măreția timpului prezent, în idealurile construcției sale, personaj opus Evei, fiica lui Filipache, care spre deosebire de Matei (cei doi aparțin generației tinere a „facerii lumii") nu-și poate depăși egoismul de a-și trăi tinerețea, pentru că nu are răbdarea așteptării „acelui viitor fericit". Lungul ei drum către sine, și, deci, către o adevărată implicare în social, se sfîrșește în momentul dispariției din viață a celui care i-l arătase vizionar. Moartea lui Matei, care trebuie interpretată ca o jertfă eroică a revoluției formării conștiințelor devine, pentru Eva, o vină tragică.

Facerea lumii este romanul acelei epoci din istoria contemporană, fără de care nu putem avea imaginea drumului parcurs de societatea socialistă din țara noastră. Puterea de observație a autorului, prezentarea amplă a mediilor și fenomenelor de clasă, dublată de o mare capacitate de sinteză, sînt rezultatul unui roman social a cărui doctrină stă și azi în centrul creației lui Eugen Barbu, acest admirabil prozator al literaturii române noi.

Lucian Chișu

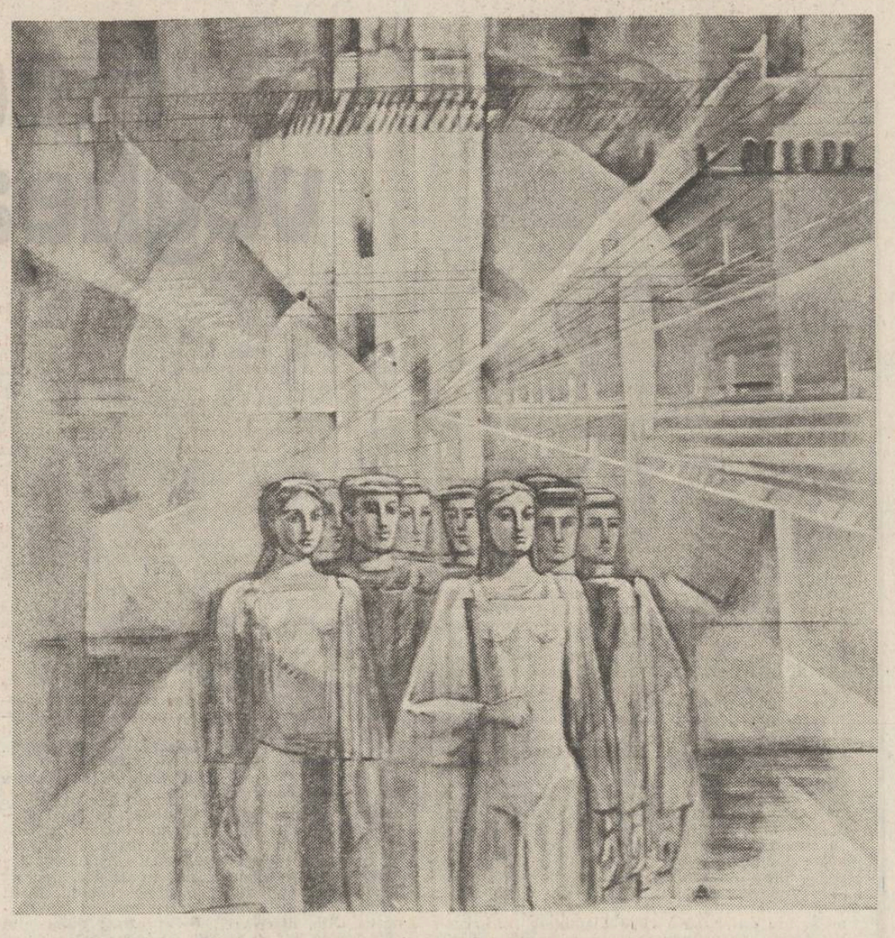

Geta Mermeze : Constructori

Morala și densitatea umanului

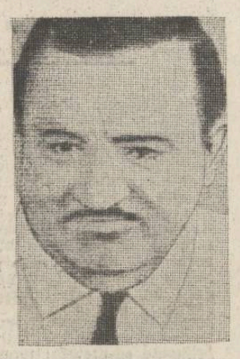

În atenția creației noastre românești se află, printre altele, și legitimarea psiho-sociologică a densității personajelor; este vorba de părăsirea sau/și revoluționarea unor convenții ale genului. Desigur, e perimat *clișeul eroului liniar*, care își desfășoară chemarea într-o lume rarefiată, fără alunecări morale, blocaje, tentații sau ezitări, cu triumf sigur după asperități minore. Însă, chiar și în unele producții recente — reușite estetic și pătrunzătoare sub raport social-istoric — se face simțită prezența unui soi de conventionalism : în măsura în care personajele sînt (sau se fac ele însele) ușor și evident definite sau definibile *doar* prin cîteva dominante psihovalorice, traiectoria lor interioară și exterioară este previzibilă, împlinirea e urmărită prin evoluție selectivă, căci scăpările și/sau pedalele de conștiință nu lasă urme, intră pe nesimțite într-o uitare salvatoare, dacă nu cumva sînt justificate contextual de autorul însuși, pentru a nu fi bănuit de idealizări irelevante și greu credibile. Cititorul familiarizat cu acest nou cod romanesc nu mai poate fi surprins și captat decît de culoarea locală a plăsmuirii și, eventual, de inteligența narativă și forța stilistică. Fără îndoială, talentul prozatorului asigură performantele pe linia izbutirii estetice a lumii operei, însă, cu toate acestea, în jurul personajelor plutește suspiciunea — mărturisită sau nu — de a fi „ceva" în mare parte deja știut. Un salt în direcția creșterii credibilității psiho-sociologice îl pregătesc romanele care lasă înaintrul și înafara eroilor principali o doză de indeterminare, ca un fel de a le restitui complexitatea omenească a vieții. Asemenea creații se lasă conduse de obișnuita observație că viața efectivă se revarsă dincolo din marginile ideilor care o călăuzesc. Un punct de rezistență în această discretă orientare a romanului nostru actual îl prezintă Francisc Păcurariu, mai ales cu volumul *Tatuajele nu se lasă la garderobă*.

Francisc Păcurariu scrie *un roman-ancheta*, dar nu cu recuzită reportericească : el pune în practică o subtilă *descentrare* a interesului și atenției fixate, de obicei, pe succesiunea temporală a faptelor eroului principal. De aceea, în prim plan se află, în egală măsură, și autorul însuși, preocupat de clarificarea modului în care ar putea scrie un roman-simultaneist. Firul narativ în jurul căruia se deapănă componentele imaginarului romanesc este simplu : Onisifor Suciu, fost ministru, pensionat în grabă și imprevizibil, cînd încă se credea în putere și necesar, dorește să-și aniverseze cei șaptezeci de ani în orașul din Nordul țării unde a început ca ziarist și a ajuns prim-secretar, orașul transilvan la ridicarea căruia a avut merite în anii grei ai începutului construcției socialiste : își pune în alertă foștii subalterni locali, stabilește invitații și protocolul, autorul este trimis înaintea datei stabilite, probabil pentru posibila imortalizare a momentului și a eroului întors pe locurile faptelor exemplare. De fapt, Francisc Păcurariu întocmește dosarul lui Onisifor Suciu, face radiografia unei angajări. Textura epică este întortocheată, stufoasă, labirintică, în așa fel încît autorul invită la o lectură activă, participantă : logica narativă aparține planului receptării ; în text, ea este efectiv anulată prin interferență, suprapunerea sau contopirea axelor temporale și a filoanelor experiențiale. Onisifor e prezentat puțin ; cu toate acestea, despre el este mereu vorba : așa-numitele personaje secundare ies în evidență, sînt urmărite atent, de la gesturi, chip, la amintiri și păreri, dar, cu toate acestea, lumina rampei caută să lumineze trecutul de gînduri și fapte ce aparține lui Onisifor Suciu. Romanul apelează la multiple lupe care focalizează judecățile spre acest personaj.

Om al faptei, Onisifor Suciu nu pregetă, în sinea sa, ca să-și asume răspunderea pentru toate actele, indiferent de consecințele pe care acestea le-au provocat ; e conștient de faptul că binele și răul îi aparțin și-l definesc deopotrivă. El, în fața propriei judecăți, nu are două ipostaze — de făptuitor al binelui și, pe de altă parte, de om care, pus în anumite situații, a produs unora suferință —, ci doar una singură : *cea de ființă voluntară și dedicată, cu bună credință, noului ideal social*. Face parte dintre cei care au pus temeliile pe care clădesc noile generații ale orașului din Nordul transilvan. A descîlcit istoria cu evaluări ferme. Unitățile sale de măsură nu puteau fi sufletești, căci sensibilitatea se lasă ușor impresionată și ingenuncheată.. Aici se află *nodul gordian* al calităților și defectelor sale. Desfacerea acestui nod nu are loc la festivitatea amintită, căci ea nu decurge după așteptări : oamenii cu răspundere ai județului sînt în treacăt, se grăbesc la treburi, mulți lipsesc și, în locul lor, zelosul Bortig aduce „umplutură", tămîierile îl scîrbesc, mai ales cînd vin din partea lunecosului Hristu Papahagi ș.a.m.d. De fapt, e greu să ne dăm seama dacă în sărbătorirea sa Onisifor vedea, pe lîngă lauda meritată, și partea de condamnare morală, așa cum cred toți ceilalți că ar fi normal să fie. E greu, pentru că, într-adevăr, el se vede unitar în tot ce a gîndit și făcut, dar, se pare, e la fel de convins și de faptul că răul, cît și unde a fost, nu trebuia evitat : în consecință, nu are nevoie din partea celorlalți decît de confirmarea că ceea ce a făcut atunci pe aceste locuri *trebuia* făcut. Or, exact acest lucru refuză să accepte ceilalți în modul lor de a vedea, pricepe și judeca acele timpuri revolute.

Romanul lui Francisc Păcurariu decodifică atent resorturi psihologice și continuturi sociologice dispersîndu-le apoi în forța de atracție a conturului omenesc prin care se (auto-)definește și este definit Onisifor Suciu. Ipoteza interpretativă este de ordin mai general : actele umane, orientate în scopuri motivate, intrucît sînt înfăptuite în medii și situații omenești concrete — bogate în determinații, și autonome, totuși, în măsura în care cunoașterea lor este parțială, incompletă —, au și efecte neintenționate, imprevizibile, nedorite și de nedorit. Iată, dar, că deciziile lui Onisifor au putut avea consecințe nefaste pentru mulți, de multe ori fără ca el să fi urmărit în mod expres aceasta. Mai mult, evoluția însăși a unor segmente de realitate se dovedește atît de surprinzătoare, neașteptată, încît fenomenele ce le populează se îndepărtează sensibil de cele plănuite ca legitime. Semnificativă este, astfel, imaginea deplorabilă a Scorovistei, unde Onisifor a înființat prima colectivă din județ : viile sînt tăiate, sătenii au devenit navetiști, nu prea mai are cine munci pămîntul ș.a.m.d. — iată o stare de fapt pe care activistul Onisifor Suciu nu numai că nu a dorit-o, dar nici nu și-o putea imagina, iar acum, cînd o constată, refuză să o accepte, o consideră ca o umilire nepermisă. Ipoteza menționată permite și interpretarea firii lui Onisifor : fixarea idealului — și a criteriilor valorice aderente — în personalitatea sa într-o manieră fermă și în termeni de acțiune a condus la osificare și îmbătrînire psihologică : scăderea simțitoare a capacității de a învăța în contact cu realitățile *efective*, ba, mai mult, taxarea acestora ca netipice, vulgare, impure și neputincioase, trebuind să fie tratate cu mijloace forte pentru a le ridica la nivelul așteptărilor. Iată de ce o răfuială a lui cu propriul trecut nu e posibilă. Rămîne claustrat în propriile-i măști, care sînt efecte nedorite ale mentalității revoluționare romantice și ale gustului puterii căpătat între timp : calculul în gesturi, distanța și răceala protocolară, siguranța, orgoliul de a fi așteptat, condus, înconjurat de admiratori pe care îi disprețuiește, dar, mai ales, masca omului care joacă tare, atrofiind astfel visătorul din el însuși care se vede în ipostaza de rătăcitor medieval ș.a.m.d. Din aceleași motive, a erijat sentimente sau resentimente în argumente cu puteri de decizie asupra destinului unor oameni, unii chiar foști prieteni.

Onisifor Suciu este creionat de Francisc Păcurariu în ipostaza sa omenească multidimensională și pluridimensionată : nu întîmplător la înmormîntarea sa cel care suferă cumplit este fostu-i șofer, Costică Șerb, adică omul care i-a cunoscut, ca nimeni altul, oboseala noptilor nedormite, frugalitatea meselor și multimea cafelelor în sirul zilelor de teren, patimile mari și vibrația sufletească uitată, deliberat, cînd era vorba de hotăriri. Fiul său, Sergiu, și iubita acestuia, Delia, firi independente, puternice, iau viața pieptiș, se călesc în lumea șantieristă, dar nu pentru a abdica de la rosturi mai înalte, ci doar pentru a nu le fi apăsată și presată viața de funcția și prestigiul tatălui. Apariția unei alte generații, care încearcă în alți termeni, cu altă optică sensibilă, proba schimbării realității.

Onisifor Suciu este un personaj croit dintr-o cromatică omenească bogată, complexă, ieșită din obișnuitele canoane românești ; el ilustrează un factor moral, este o expresie a moralei înțeleasă ca densitate a umanului.

Vasile Macoviciuc

Antologia «Luceafarul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Visul țării

Și, iată, se-așează-istoria noastră
Cinstită zăpadă a acestui veac
Din ea crește grîul, ca o dăinuire
Pruncii noștri, liberi ochi își fac

Un popor veghează ningerea luminii
Drept unit în gîndul care l-a născut
Un bărbat rostește tot ce sîntem azi
Și-l simțim al nostru, și ne este scut

Ceaușescu-nseamnă-n limbă românească
Dor și demnitate, visul țării treaz
De-a urca în glorii, de-a zidi acasă,
Casa omeniei într-un timp viteaz,

Ninge peste țară cu o sărbătoare
Stăm, păduri de inimi, la Carpați visînd
Visul țării noastre, visul României,
El ne e temeiul de-a voi visînd.

Nicolae Dan Fruntelată

Celui ce înflorește Țara

Ai adus în brațe Pace pentru Țară,
I-ai dat tot întinsul și cu șoapte moi
I-ai vorbit de viața noastră, de iubire,
Pacea este-n țară, astăzi stă la noi.

Gloria, de-asemeni, ți-a văzut în fapte
Dragostea de neamul care l-ai iubit,
Ți-a dat tot înaltul să-l ai prin veacuri.
La întreg poporul tu l-ai împărțit.

Viitorul nostru, ce era departe,
L-ai văzut cum este, a-nțeles cum ești,
Te-a văzut doar pe tine, tu i-ai dat iubire
La întreg poporul vieții românești.

Care altu-n lume, dornic de lumină
Ar fi fost să fie pentru țară-astfel ?
Care toate-aceste bogății de seamă
Nu le păstra oare numai pentru el ?

Pentru-aceste fapte, demne de istorii,
Multă sănătate și-mpliniri șuvoi
Lingă-acea cu care luminezi în viață
Și ți-a stat alături sprijin la nevoi.

La mulți ani cu cinste, dragoste, mîndrie,
Fii cu cîntul nostru simbol tuturor,
Du-ne înainte inima de flăcări
Veghe pentru țară și acest popor !

Virgil Carianopol

Eroul

Țara mereu naște un erou
Carul istoriei să-l mîne
Și pot dispare munți, orașe, mări
Doar țara veșnic rămîne

Țara mereu naște un erou
Și-l urmează tot poporul,
El luptă pentru bine și dreptate,
El trasează pe hărți precise viitorul.

Clădim case, fabrici, flori și cărți
Cît pe pămîntul acesta o să fim.
Țara noastră are un erou
Și în fiecare zi îl sărbătorim.

Mara Nicoară

Partid și țară-i una

Iubesc mai mult dintre mai mulți, un om,
Iubesc dintre mai mulți, mai mult, un om
dar nu vor sta nicicînd în cumpănire
cei ce egali se trag dintr-o iubire.

Partidul, patria sînt nume în unire-adică
sînt parcă miez de soare și brațe-n timp,
de stîncă
istoria le spune de mii de ori egal
și pentru ele-nalță, zvelt, arcul triumfal.

Unirea în unire își dă măsura-ntreagă ;
a fost, pe noi, această vibrare să ne-aleagă
Să înălțăm Columnă, să punem temelii ;
partid și țară-i una spre anul două mii.

Florin Costinescu

Patria și Partidul

E patria Columnă și poartă de sărut,
Coloană infinită și cuib de vulturi treji,
Partidul e prezent și-a fost de la-nceput,
Destinul creator de luptători viteji.

Cîntăm cu toții astăzi la început de mai,
Grădina înflorită de zîmbete pe buze,
Cînd soarele mîngîie acest picior de plai,
Și-o inimă de tînăr în razele-i difuze.

Să-i punem țării petale de aur în corole,
Și viitorul falnic să fie farul ei,
Căci e partidul raza și forța creatoare,
Și a avut și are la sînu-i bravi eroi.

Imn de mai

Mi-a înflorit copilăria-n suflet,
În anotimpul mugurilor păsări,
Acum cînd ziua sărbătorii,
Inundă țara de la munți la șesuri.

Și în cununa partidului eternă,
Vedem un chip al patriei prezente,
Cînd încrustăm cu brazde vremea,
În strălucirea dragostei ardente.

Întruchipați în munți și în cîmpie,
Sărbătorim partidul tineresc,
Și-ți dăm onorul scumpă Românie,
Armata noastră-a celor ce muncesc.

Țara

Ești gîndul ce mă mîngîie pe frunte,
Sărut pictat pe buze de ulcior,
Letopiseț în cîntec de cuvinte,
Brodat cu firul românesc de dor.

Ești brațul nostru răscolind odorul,
Cu grîu cioplit în marea împlinire,
Cum dinspre secoli ți-a făurit poporul,
Statura ta întrată-n nemurire.

Este partidul raza adîncilor trăiri,
Ce-a ctitorit drumul nou spre mîine,
Făclia vie aprinsă de martiri,
Mărețul viitor al Daciei latine !

Tărîm de veșnicie

Ne înrudim cu munții sub arcul peste timp,
Călăuzind sămînța în spice de eroi,
Pe un tărîm de veșnicie mirific anotimp,
De strămoșească brazdă rodul iubirii noi.

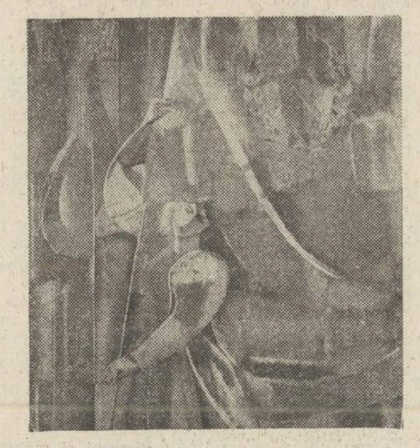

Elena Greculesi : „Sub mândre flamuri"

Prin munți și prin cîmpie, prin codri de poeme,
Ne întîlnim martirii prin file de istorii,
Pe plaiul de Moldovă de Olt sau ardelene,
Uniți în cîngătoarea de tricolor a țării.

Eroilor — un Mircea, un Ștefan, un Mihai,
Lui Ceaușescu, luceafăr drag în lume,
Le dăruim iubirea acestui mîndru plai,
Urmîndu-le exemplul în drumul către mîine.

Valentin Bontaș

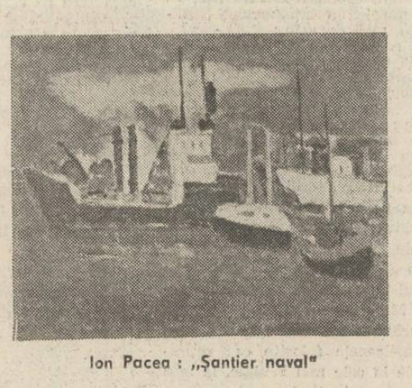

Ion Pacea : „Șantier naval"

Tinerețea Partidului

Șaizeci și cinci de ani în glia țării
Și veacuri multe-n inimi — roșu jar —
Ți-au însemnat tăria ființării
De tînăr, falnic, maiestuos stejar.

Ți-e rădăcina-nfiptă-n sol adîncă
Și simți azurul proaspăt lîngă umăr ;
În trupul tînăr cu tării de stîncă
Din inimă-ți cresc cercuri fără număr.

Cînd ne-avîntăm încrezători în larg,
Voința noastră cu a ta e una.
Ne ești cîrmaci, și far, și-nalt catarg
Spre comunism, spre viitor, spre-ntotdeauna.

Ilie Bădicuț

Pămînt cu plopi

Puterea Bărăganului n-o știe
Decît un soare singerind pe cer
Și poate zvelta noastră ciocîrlie
Rănind cu zboruri sufletu-mi stingher.

Sînt un sentimental. E-adevărat.
Dar cum să nu iubesc acest pămînt,
Cînd știu țăranul care l-a arat
Cu lacrima, rostogolită-n cînt.

Eu sînt născut în zodia cu lună
A Leului din falnicii Carpați,
Eu sînt născut în zodia străbună
De-acest pămînt cu plopii legănați.

Ca azima cea dulce

Cît nesfîrșite-s plaiurile tale,
Pămînt străbun din Bărăganul sfînt,
Eu nu voi înceta să mi te cînt
Urcînd, în steagul tricolor, spirale.

Ca azima cea dulce, aburită,
E zarea ta, pămîntul meu durut,
Tu m-ai născut și tu m-ai renăscut,
Din tine mi-a fost clipa zămislită.

Cocor sfios între oraș și țară
Și, uneori, chiar albatros am fost,
Adevăratul, simplul adăpost,
Îl simt tot în țărina-ți milenară.

Radu Cange

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

ion dodu bălan

Sîntem pădure fără moarte...

Sintem pădure fără moarte,
Cu sufletul răsfrint in toate.
In brazii inalți, urcind spre cer,
In cremenea ce geme-n ger.

In frunza plopului din vale,
Zbuciumăm dor și plingem jale
Și-n florile de pe morminte
Lăsat-am lacrimile sfinte.

La rădăcini de vechi izvoare,
Sădit-am dorul ce ne doare
Și-n apa limpede, sprințară,
Răsfrint-am dragostea de țară

S-o poarte riurile-n Mare
Ca să se-ntoarcă și mai mare,
Purificată-n cer senin,
Peste-o dumbravă de crin,

Peste vechi păduri de fagi
Unde dorm rudele dragi,
Infrățite cu pămintul,
Să nu ni-l spulbere vintul...

. . . .

De dincolo de daci și timp,
Mai vechi ca zeii din Olimp,
Sintem aici, pădure deasă,
Și n-am plecat nicicind de-acasă.

Ne-o spun brazii și stejarii,
Cum ne-au spus-o cronicarii,
Uricarii și diecii,
Mărturii pentru toți vecii,

Ne-o spun frunzele din cetini
Cu limbajul lor de prieteni,
Ne-o șoptesc riul și ramul,
Glia ce ne ține neamul...

Nu mor eroii niciodată

Ingheț. Ninsoare. Intins pustiu,
Ajunge trenu-n Sibiu...
Și de pe-o stradă cu-amintiri
Mi-apare Iancu in priviri ;
Cu fluier după șerpar,
Stors de jale și-amar,
Cu cismele roase toate
Cu sarica ruptă-n spate
Și cu dorul ars in piept
Caută-un Institut de Drept
Pentru fiii de români,
Pui orfani printre străini,
Și o baie, sus la Vidra,
Să-și spele neamul obida.
Caută, caută, amărit,
Lupta lui nu s-a sfirșit !
Și prin vintul ce plingea
Se părea că se-auzea :
– „Nu poți stinge soarele
Cu toate ulcioarele,
Nu poți opri Mureșul,
Chiar de bați cu iureșul
Impotriva undelor,
In ritmul secundelor.
Revoluția-ncepută
Nu s-a stins, deși infrintă
Pentru-o vreme incilcită...

Iși poartă românii-n piept,
Facultatea lor de Drept.
Și n-au somn și n-au hodină
Pin' stau in țară străină..."

Vintul venea din Feleac,
Din suflet de neam sărac,
Și ofta și gemea tare,
Plingea România Mare
Pentru-o tristă-nstrăinare,
Peste nefirești hotare
Cum au fost in '40
Și n-or să mai fie-n veci...

Ingheț. Ninsoare, Străzi pustii,
Fost-a Iancu prin Sibii
Tu să știi, române, știi...
Și pe urma lui să fii !

Fiecare arbore veghează

george băiculescu

Băiețelul se afla la fereastra vagonului. Lingă el o bătrină — desigur, bunica, gindeam — cu față slabă, brăzdată de riduri și ochi mici, vioi și neliniștiți. Privea — nerăbdătoare, neastimpărată privire! — cind la peronul ticsit de lume, cind la băiețel. Avea un chip frumos, de bătrină care-și trăise existența intr-un mod cinstit și demn, fără ocolișuri și ascunzișuri, impăcată, mulțumită de viața pe care o dusese. Pe peron, chiar sub fereastra vagonului, se aflau un bărbat tinăr — trăsături aspre, sigure, ascunzind acea notă de frumusețe bărbătească care place femeilor — și o femeie — tinără și ea, mult mai tinără decit bărbatul, imbrăcată intr-o rochie de moar alb, incinsă peste mijloc c-un cordon din același material, dar de culoare bleu. Amindoi arătau bine, dar nu asta — cred — este important. Ceea ce-i adusese la gară, sub fereastra vagonului — citeam in privirile și descifram in gesturile lor — părea un fapt banal, unul din acele fapte sau intimplări banale ale vieții care au totuși darul — intr-un fel — de a neliniști, creind o bucurie tandră.

Trecuse de miezul nopții. Era cald. O zăpușeală moleșitoare, rămasă de peste zi, plutea in aerul incins, imbicsit de mirosuri de cărbune ars, de uleiuri și unsori. Mă aflam pe peron, pe o bancă: stam liniștit sau, cel puțin, așa lăsam impresia: că stau liniștit și privesc peronul și călătorii — *eu-insumi-eram-un-călător-trecător-prin-vreme:* prin cea de ieri sau prin cea de-acum? Sau și prin una și prin cealaltă? Mă asociam călătorilor, de fapt unora dintre ei, veniți parcă din alt timp, stind in vagoane sau pe peron și așteptind plecarea trenurilor și — imi place să cred — dumneavoastră ați ințeles ceva din această scurtă punere in temă.

Așadar, stam liniștit pe bancă: simțeam doar o ușoară tulburare și palmele puțin umezite, de neințeles, deocamdată, pentru dumneavoastră. A, băiețelul? Dacă-l mai văzusem? Firește, imi părea cunoscut, sint convins că-l mai văzusem. Dar unde? Unde și cind? In zilele noastre sau departe, in timp? Il cunoșteam, ii știam pină și glasul — ei, aici i-aici: vă rog să fiți atenți, să nu-mi imputați mai tirziu faptul că scriu la derută, să duc, cum se spune, cititorul. Da, același păr bălai și ciufulit, aceiași ochi iscoditori, mici și negri ca două măsline. I-aud vocea, și ne-aud și-acum vocile noastre de copii sunind, in zbenguiala și-n joaca noastră, ca niște clinchete de clopoței: văd apele limpezi, albastre ale riului zbătindu-se, acolo unde ne scăldam, in bulboane mici, abia ajungindu-ne la piept, și-aud un vuiet strident, infricoșător, venit de dincolo de munți, micșorind din clipă-n clipă distanțele intre cer și pămint, prăvălindu-se dureros peste noi și zbenguiala noastră, inăbușindu-ne vocile — clinchete de clopoței — devenite deodată țipete care aveau să sperie satul. Pe ulițele strimte, stirnind nori de praf, alergau desculțe spre apele riului femeile: le-aud strigătele disperate, apoi plinsetele inăbușite, inecate in sughițuri scurte și le văd — pentru a cita oară? — purtind in brațe trupurile mici, goale pe care le sărutau in neștire, izbucnind din nou in strigăte sfișietoare. Și, iată, in aceeași clipă, adusă in prim-plan, ca-ntr-o peliculă de film, o văd pe Maria lu Nechifor al Radei; ii căzuse băsmăluța, făcind să i se reverse părul bogat, negru ca mura peste umeri și peste chipul ei frumos, puțin măsliniu, de creolă parcă: *plingea. Umerii ei mici, firavi și rotunzi, imbrăcați intr-o bluză ieftină, din pinză de in, tremurau infiorați, cuprinși de febra unei bucurii noi, neamaiintilnită, sau pe care o trăise cindva, cu mult timp in urmă.*

— Nechifor, dragul meu!...

Plinsul venise ca un fapt simplu, de descătușare și eliberare. Nechifor, bărbatul ei, pe care-l iubise c-o dragoste statornică și-l așteptase cu incredere, se intorsese, in sfirșit! Lungul coșmar al așteptării, al zilelor fără liniște și al nopților fără somn, luase sfirșit. Se afla in brațele lui și ea, Maria lu Nechifor al Radei, ințelesese că brațele lui nu mingiiaseră de multă vreme trup de femeie: le simți pătimașe, avide, puternice; in toți acești ani nu osteniseră, iși păstraseră puterea, parcă anume pentru clipele acestea de intilnire, pentru această imbrățișare. Maria, tinăra lui nevastă, plăpindă și delicată, cu chip frumos de creolă, cu focul dragostei și al dorului arzind in ochii ei albaștri, se ghemuise in pieptul lui, in haina lui neagră, tocită, roasă de prea mult purtat in care rămăsese incă zăpadă inghețată, aruncată de viscol in drumul lui spre casă. Aerul din cameră se primenise intr-o mireasmă proaspătă de rășini de brad inghețat și de fin umed, peste care se topise fulgi mari de zăpadă. In soba din cărămidă, văruită in alb, vreascurile și lemnele de fag se incinseseră și ardeau duduind și aruncind prin crăpăturile plitei și prin ochiurile sparte, firișoare de lumini incandescente. In intunericul serii, abia impletit in ferestre in plase de păianjen, acest joc de lumini era frumos ca-n basmele copilăriei, spuse de bunicile noastre la gura-sobei. Maria lu Nechifor al Radei nu văzu jocul acesta de lumini, sau nu-l luă in seamă. Ghemuită in pieptul bărbatului, in strinsoarea brațelor lui, ii simțea respirația adincă, uniformă, bărbătească — respirația bărbatului ei. Așa cum, nu peste mult timp, contopiți intr-o dragoste fierbinte, amețitoare, avea să i-o simtă din nou.

Acum plingea. Pentru prima dată, in toți acești ani, plingea; in rest, in tot acest timp, avusese mindria, demnitatea ei de femeie, de nevastă a bărbatului ei, avusese tăria și găsise puteri — puterile acelea de care, in momente grele, le mai găsim, dovedindu-ne nouă și altora că nu sintem slabi și lași, că ne putem păstra neștirbită mindria și demnitatea nelăsindu-ne invinși — găsise puteri și rezistase.

— Nechifor, dragul meu! șoptea ea cu buzele arse de vifor, de așteptare și de dor. Te-ai intors, dragul meu! Știam că-ntr-o zi, bărbatul meu se va intoarce...

Bărbatul și femeia spuneau ceva băiețelului; ce, nu știu, n-auzeam. In zarva aceea de pe peron, in vuietul acela continuu, ca un zumzet de albine intr-un stup, de voci neințelese, de strigăte și chemări grăbite, de semnale stridente de locomotive, nu se putea descifra nimic. Desigur, ii spuneau ceva, dar zarva, zumzetul, vocile neințelese care pluteau greu, obositor in aerul incins, amestecau cuvintele bărbatului și ale femeii, le topeau in spațiul ingust al peronului, in forfota și efervescența lui, in graba și nerăbdarea călătorilor.

Băiețelul, să tot fi avut vreo șase-șapte ani, sau șapte-opt, ridea tot timpul. Gesticula din miini, in semn că-nțelesese ce-i spuseseră cei doi de pe peron sau că, pur și simplu, nu-l interesa, nu-i păsa de vorbele lor. Bătrina dădea și ea din cap, aprobind: cei doi n-aveau motive să fie ingrijorați! Băiețelul mergea doar la ea, la bunică, in satul acela de sub poala muntelui. Acolo, un timp, poate trei-patru săptămini, sau o lună, poate chiar două, pină sub toamnă, cind incep școlile, va sta fără griji, va hoinări, se va juca in voie...

Pădurea era bătrină, cu arbori uriași și scorburoși, de fag. Aerul tare, mirosind a frunze putrezite și a ferigă crudă, ințepa nările, inviora. Era după prinz. Obosit de peste zi, soarele scăpăta leneș spre asfințit. Pentru o clipă, Ana apăru in lumina unei raze; Andrei abia avu timp să-i deslușească silueta de vis. Apoi fata dispăru, pierzindu-se in desișul arborilor, in hățișurile incurcate.

— Ana-aaaa! Ana-aaaaaaa !...

Strigătul sparse nemilos liniștea. Se lovi de arbori, de pietrele muntelui și se intoarse prelungit, multiplicat, intr-un ecou slab, indepărtat :

— A-aaaa ! a-aaaaaaa!... Ana-aaaaa!... a-aaaaaaa...

Apoi se stinse cu totul. Liniștea se așternu din nou, adincă și tainică.

Nici o grijă: *acolo,-tu-ești-tu;* cel mai frumos și mai inteligent copil din lume! (In treacăt fie spus, toți nepoții sint foarte inteligenți și, ce să mai discutăm?, foarte frumoși!). Iar bunicii — ehe! bunicii sint, in adevăr, bunici ! Totdeauna ințelegători, puși pe concesii. Nu-ți cunoști incă prietenii? Nu-i nimic, ai să-i cunoști. Uite, dacă vrei, ți-i prezint: dumnealui este Ionică, cel cu pălăria mică, iar cel de lingă ei, Firfirică; celălalt este Costică, fratele lui Dumitrică. Hai, dați-vă miinile, uite, ce frumos te primesc! Și-acum, cu toții in pădure; e vremea fragilor, tocmai s-au copt. Nu, nu trebuie să te sperii că n-ai coșuleț! Costică și Dumitrică, fratele lui, răsucesc din coajă de mesteacăn niște coșulețe — doamne-doamne, cofițe nu altceva!, să tot aduni fragi in ele!

— Tii, te va intimpina bunica văzindu-ți coșulețul plin. Tu le-ai cules?

— Eu, bunică, ai să răspunzi mindru. Ia, ia de mănincă! Ia, bunică, să vezi ce gustoase sint, ce aromă au !

Și bunica, gustind din cireșe :

— Tii, ce aromă! Bravo, bravo, te laudă ea apoi. De mult, n-am mai mincat fragi așa gustoase! De tare mult timp...

De tare mult timp nu mai venise acasă.

— Te-ai intors, dragul meu! șopteau buzele ei arse de dor.

Atit putuse spune; apoi o podidise plinsul. Acum știa, ințelesese: Nechifor, bărbatul ei, pe care-l iubea și pe care-l așteptase cu credință in ziua intoarcerii, nu va mai pleca, nu-va-mai-fi-luat-niciodată-de-acasă. *Coșmarul luate sfirșit. Simțea noua fericire apropiindu-se, pătrunzind in inima ei odată cu bărbatul in casă. Chinuit de incertitudini și de coșmaruri, sufletul ei se descătușa de ceva greu, se liniștea. O cuprinsese o liniște profundă, de inceput de timp și de lume, punind stăpinire pe toată ființa ei firavă și delicată. Trăia un simțămint nou, de reinnoire — primăvară timpurie, primenită in miresme proaspete. Intrase intr-o nouă primăvară, trăia de-acum acest anotimp nou, așteptat de oameni cu răbdare și incredere, cu nădejdi intr-o lume mai bună și mai dreaptă, care avea să-nceapă. Pe colinele Molidului, de sub zăpezi, se iviseră trupurile zvelte, plăpinde ale ghioceilor — balerine intr-o fantezie alb-verde — ghioceii albi ai acestui timp nou, inălțindu-se avizi de viață spre zbaterile cerului sidefiu. I se părea că intinerise. De fapt era incă tinără. Uitase insă de tinerețe, o pierduse undeva pe drumul aspru al vieții. Acum, totul va fi altfel, gindea, altfel și altcum, așa cum, cindva, fusese... Sau, nu; va fi altfel, așa cum nu mai fusese. Nopțile vor fi nopți și zilele vor fi zile! Vor fi și de-aici inainte nopți de smoală, firește, vor fi și de-aici inainte nopți și zile cu ploi și lapovițe, cu viscole aspre, suierind printre arborii bătrini de fag, prin coclaurii munților. Dar nu vor mai fi cele care au fost! Acelea? S-au scurs in scocul neiertător al timpului rămînind gravate adinc in amintiri, in suferințe și in conștiința ei. De-acum nu va mai tresări la fiecare zgomot, la fiecare trosnitură a lemnului din grinda casei: nimeni nu va mai bate in geamuri și in tocurile ușii c-o violență grosolană, brutală, care-i răcea sufletul și-i ingheța singele in vine. Și nu va mai fi nici strigătul, vocea aspră și poruncitoare :*

— Deschide, femeie! Deschide!...

— Atențiune! Trenul pleacă peste cinci minute... pleacă...

Nu, nu-i trenul vostru. Nu vă grăbiți, mai aveți citeva minute, cinci, șase sau zece, naiba știe! Nu cunosc exact ora cind trenul vostru va pleca. Nu mai știu acum, dar știam, aveam și eu cindva ora mea de plecare... Ei, da! Seara, bunica iți va da să mănînci brinză cu smintină și mămăliguță caldă, sau un pahar cu lapte acru, bătut in putinei — ia, ia, c-altfel visezi la noapte țigani! A doua zi te trezești cu razele soarelui năvălind jucăușe și fierbinți peste tine: incepe o nouă zi, tot frumoasă, cu soare puternic și cu multă lumină. Sau, poate, o zi ploioasă — o, sint și acolo destule zile in care plouă! Ba, citeodată, se țin lanț, două, trei zile la rind, de te miri că nu se mai termină. Incepe prin a fulgera și a tuna, casele se cutremură, munții se clatină, pădurea vuiește. Fulgerul alunecă ascuțit — sabie despicind cerul in două. Bate și un vint puternic, arborii se clatină, aplecindu-se cind intr-o parte, cind in alta, maimai să-și iasă din rădăcini... Prin curte, bunica zorește să prindă niște pui și niște boboci de rață pentru a-i astruca-n cotețe, la adăpost. Rațele măcăie, puii chiancăna speriați, fugind care incotro. Bunica-i blagoslovește cu niște vorbe mai acătării, iar tu privești de la geam și rizi in hohote cind vezi că biata bunică dă după un pui care-i face șicane; cind zice că tocmai a pus mina pe el, să-l prindă, tocmai atunci, blestematul de pui — țiști!, ii scapă... Lăsind prin văzduh fișii de lumini orbitoare, fulgerele se-nteţesc: tunetele devin mai puternice, casa se zguduie din temelii și, deodată, incepe să toarne cu găleata. Udă leoarcă, bunica intră in casă. Prin curte, apa se scurge in șiroaie, adunindu-e in drum, in izvoare tulburi, ce se rostogolesc bolborosind, ducind cu ele pietre, pămint, ierburi și crengi; spală curtea, drumurile, potecile...

Poteca ingustă urcă spre Piatra Craiului, printre arborii de fag, bătrini și scorburoși. Puiul de căprioară a dispărut; l-a inghițit noaptea, cu visele și tainele ei.

— Ana-aaaaa ! Ana-aaaaaaaa!...

— Liniște. Nici un răspuns. Nici ecoul nu se mai intoarce. Cu spaima nopții in el, aleargă incă.

— La Piscul Clinelui, Culaie! Miine, la prinz, unde șoseaua-i sugrumată de stinci!

— Știu, nene Marin!

— Unde, tată ?

— Taci, nu-i treaba ta, Andrei. Dormi, e tirziu.

Nu poate dormi. Ochii se inchid și se deschid. Pe pereți aleargă umbre sicиitoare, intr-un joc de fantasme.

— Au și tancuri, se retrag. Sint in panică, in dezordine.

— Nene Marin, pe-aici nu vor trece!

— Din urmă vin două regimente de-ale noastre...

— Și noi ?

— Ii atacăm din flancuri, Culaie, noi și cei de la Fabrica de cherestea. Ai grijă, Mihuț să fie gata cu oamenii la prinz.

— Nici-o grijă! Cu tovarășul Radu ai vorbit?

— Sigur, celula de partid a hotărit...

Șoaptele au rămas, dăinuie intr-un fund de memorie. Apele Dăișoarei Mici se zbat zgomotos, alunecă printre stinci, grăbind spre cele ale Dăișoarei Mari. Pădurea tremură, arborii foșnesc adinc. Frusina lui Lae Cocostirc iși strigă băiatul, pe Petrică. O dată, de două, de trei ori. Petrică n-aude. Frusina are chef de vorbă. Vorbește cu a lui Boscornoaie, cu Caterina. Și Caterina are chef de vorbă. O știe toată Dăișoara, și cea de jos și cea de sus. Tot timpul umblă turmentată. De-atunci, de cind a fost chemată la Dăișoara de Jos, la primărie. I s-a spus: „Caterino, Boscornoaie al tău nu mai e!". A ascultat o clipă. Apoi a plecat tăcută, cu pași tirșiți, neștiind pe unde-i calcă picioarele. Citeva zile n-a mai văzut-o nimeni. Se inchisese in casă. Singură. Acum trăncăne cu ța' Frusina, verzi și uscate. A băut iar ceva.

— Il luară, fă!

— Pe cine, Frusino?

— Pe Culai Amariei!

— Cine ?

— Jandaru cu niște friți. Cică...

Nu mai aude. Frusina se apleacă la urechea Caterinii. Șoptește ceva.

— Ptiu! face Caterina, clătinindu-și capul. Arză-i-ar focul... un foc să-i arză...

Vorbele femeilor — ascuțite, tăioase — lovesc nemilos. Picioarele desculțe aleargă pe drumeag in sus, spre inima muntelui. Vintul adie mai tare, crengile fagilor foșnesc. Arborii bătrini defilează amețitor. Drumeagul urcă, șerpuiește neintrerupt, parcă duce spre capătul lumii: și el aleargă, aleargă...

— Nein!...

Ploaia trece, ploaie de vară, trecătoare. Cerul se inseninează, iese din nou soarele, disc dogoritor de foc. Apa girlei din marginea satului se limpezește, soarele o incălzește de zici c-a fost pusă la fiert, in ceaun, pe pirostrii. Și-atunci, să te ții scaldă! A, nu știi de girlă? Ei, sigur! Trece chiar prin marginea satului, la citiva pași de casa bunicilor. Da, e foarte limpede și caldă, caldă ! Dacă are și pește? Păi, cum altfel? Să te mint? Se poate una ca asta? Cu Ionică și Firfirică, cu Lenuța și Crenguța, și cu toți ceilalți — hopa-hop, intr-un picior, din livadă, hai la scaldă! Apa-i limpede și fierbinte; zarva, strigătele voastre de bucurie se aud pină-n sat. Goi-goluți, cu trupurile ude, scurgindu-se de pe ele șiroaie subțiri de apă, ieșiți din girlă și, cu cite-o pietricică lipită de urechi — pietricele albe, sidefii sau albastre, roșietice sau mov, anume alese din prund — săriți intr-un picior, unul după altul, făcind un fel de cerc și strigind :

Auraș păcuraș,
Scoate apa din urechi
Că ți-om da parale vechi...

Da, chemați, aurașul să scoată apa din urechi. Și aurașul vine. Aurașul n-a murit. Trăiește, așa cum trăiește și jocul cu el, cu săritul intr-un picior...

Picioarele ii erau grele, parcă aveau prinse de el bucăți de plumb. Se trezea in ploaia rece, amestec de lapoviță și ninsoare, impinsă pe drumul plin de hirtoape și noroaie, ce cobora muntele. Casa rămînea in urmă, inghițită de smoala nopții. Nu se zărea nici un dram de lumină, la toate celelalte case lămpile fuseseră stinse de cu seară.

Grigore Mina : „Victorie"

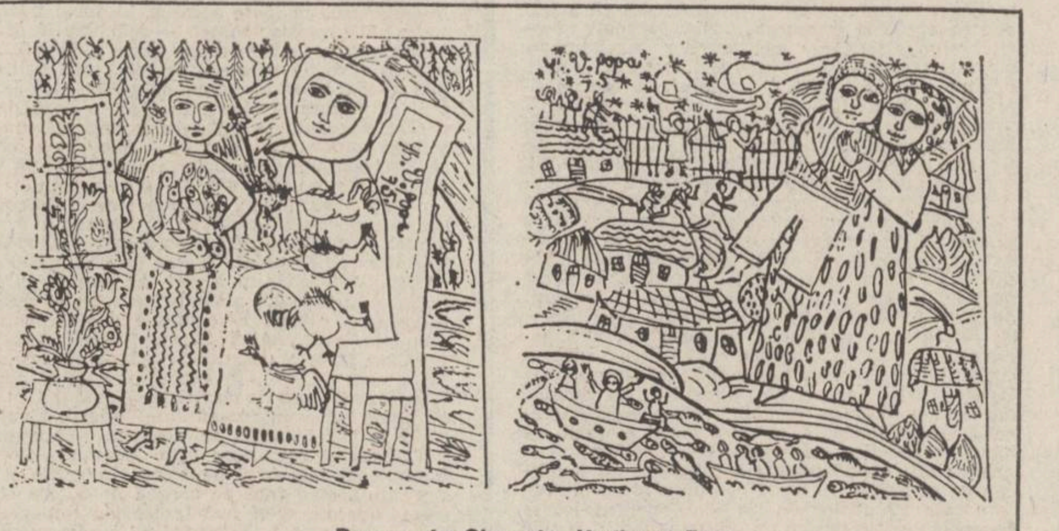

Desene de Gheorghe Vasilescu Popa

film

f

Filmul document

Speranța (1979) și **Labirintul** (1980) — două momente din istoria mișcării comuniste și muncitorești din țara noastră, transpuse în film de regizorul Șerban Creangă ; primul, dedicat lui Ștefan Gheorghiu — al cărui nume îl poartă astăzi cea mai înaltă școală de partid a României, care înființa cu decenii în urmă, la Ploiești, prima școala muncitorească, unde alfabetul se învăța odată cu principiile socialismului și comunismului ; **Labirintul**, reconstituind momente dinaintea primului război mondial, surprinde eforturile pe care Siguranța și oficialitățile timpului le fac pentru compromiterea mișcării muncitorești în fața opiniei publice ; un „atentat" împotriva primului ministru Ionel Brătianu, pus la cale de fapt de Siguranță, este atribuit mișcării muncitorești care trebuia astfel decapitată ; procesul deschis „atentatorilor" vrea să devină un proces făcut ideilor socialiste și comuniste, dar se transformă într-un rechizitoriu împotriva celor care încearcă să oprească mersul istoriei.

Încă de la început, mișcarea socialistă a fost privită ca un pericol potențial de partidele de guvernămînt ale vremii ; la 1889, după anul mișcărilor țărănești, P. P. Carp lua cuvîntul la Cameră ca să spună cu ironia și realismul suficient al boierului **născut** și nu **făcut** : „Cum că nu toate visurile socialiștilor pot fi realizate, aceasta n-am nevoie s-o mai spun. Dar nu aș vrea ca partea legitimă a revendicărilor lor să fie cîștigate în luptă cu noi, ci împreună cu noi, ca o operă pașnică a înțelepciunii tuturor..." Și mai departe : „De-aceea, domnilor eu cred că clasele dirigente au datoria de-a lua în mîna lor rezolvarea problemelor sociale...". Cum au fost „rezolvate" aceste probleme sociale, de „clasele dirigente", o știm prea bine ; și totuși, nimeni altcineva decît ele nu trebuia să se ocupe de rezolvarea acestor probleme — mai ales socialiștii și apoi comuniștii, care cereau răsturnarea ordinii nedrepte ; că soluția ar putea fi „opera pașnică a înțelepciunii tuturor", s-a dovedit a fi o utopie ; represiunea a devenit singura cale de a înăbuși revendicările și filmele lui Șerban Creangă după scenariile lui Mihai Creangă, Ion Pavelescu și Șerban Creangă ne dau o idee despre mijloacele folosite ca represalii — de la cele mai brutale, la cele mai rafinate, adaptîndu-se din mers creșterii și maturizării mișcării muncitorești.

Ceea ce scenariștii și regizorul reușesc mai ales, este un inefabil și convingător parfum de epocă, de la primul plan al portretelor vii, pregnante și pînă la personajele de fundal ; decorurile și costumele impun la rîndul lor o atmosferă, dar mai ales situațiile, specifice epocii, oamenii și felul lor de a gîndi, dau o imagine convingătoare a societății românești de la începutul secolului ; rămîn memorabile chipuri cunoscute ale mișcării muncitorești precum Ștefan Gheorghiu, I.C. Frimu, sau N.D. Cocea, în interpretarea lui George Șofrag, Virgil Andriescu și Tudor Gheorghe ; li se adaugă o galerie întreagă de tipuri și caractere pe care le propun mai întîi scenariile, inteligent preluate regizoral și de cele mai multe ori jucate cu virtuozitate de o echipă omogenă de actori din care sînt de remarcat Val Săndulescu, Florin Zamfirescu, Valeria Seciu, Carmen Galin, George Constantin, Octavian Cotescu, Constantin Codrescu, Gabriel Iencec, Gelu Colceag (Speranța) și Ștefan Sileanu, Florin Zamfirescu, Luminița Gheorghiu, Gelu Colceag, Dana Dogaru, Carmen Galin, Gelu Nițu (Labirintul).

Filme de un înalt profesionalism, cu o imagine care pe alocuri atinge virtuozitatea (Florin Paraschiv). **Speranța** și **Labirintul** sînt totodată documente convingătoare despre lupta și speranțele celor care au pregătit epoca de astăzi.

Nicolae Mateescu

muzică

m

Idei contemporane

Muzica zilelor noastre, în special cea destinată scenei lirice și coregrafice, mărturisește clar preocupări tematice generoase. Uu lucru este evident aici, deoarece el este evident și într-o suită de partituri excelent reprezentată numeric și, în primul rînd, valoric : nu se poate vorbi de tematism, de generozitatea unor idei, de luptă revoluționară, de crez patriotic, de ardentă înflăcărare pentru idealuri și viziuni de noblețe ale sufletului uman fără ca aceasta să „introducă în scenă" personaje.

Care este specificitatea unor asemenea situații scenice, unde muzicii i se cere să „însuflețească" un scenariu generos ? Pentru aceasta, ne vom îndrepta direct la cel mai dificil, mai „incomod" exemplu cu putință : baletul. În lipsa cuvintelor, muzica trebuie să suplinească aproape totul, ei revenindu-i rolul de a transmite un mesaj nobil-revoluționar. Să luăm ca exemplu un balet „omologat" ca atare : **Văpaia** de Mircea Chiriac. Subiectul este inspirat din lupta Partidului Comunist Român pentru o viață mai bună, mai dreaptă, autorul oprindu-se aici la momentele din ilegalitate. Nu vom reproduce subiectul întrucît ne preocupă „tehnologia" anunțată mai sus, exemplul ales punîndu-ne la îndemînă un excelent material „pentru demonstrații". În primul rînd, autorul operează cu **situații dramatice** ; cu alte cuvinte, muzica se calchiază, ca etos (la care se ajunge prin varii procedee componistice, asupra cărora nu insistăm ; trimitem pentru aceasta la amplul studiu-portret publicat de noi în „Muzica" nr. 5 din 1985) după momentul dramatic respectiv, acesta putînd fi conflictual, de tranziție, liric, de „expunere" de idei etc. În al doilea rînd (mai bine zis al doilea strat al muzicii), autorul creionează **personaje** : ele sînt însoțite de leit-motive, „mlădiate" însă orchestral după situația în care personajul acționează. Al treilea strat (mai puțin evident aici însă prezent în alte lucrări învecinate tematic) prezintă aluzii, conotații, uneori citate talequale dintr-un amplu repertoriu-specie a cîntecului social : **cîntecul de mase** sau **cîntecul muncitoresc**. Aceasta ar fi structura unui asemenea tip de lucrare ; evident, valoarea ei constă în îmbricarea meșteșugită a elementelor pe care o analiză temeinică le poate reconstitui.

Studiul lui Vasile Donose, **Muzica secolului XX (limbaj, gîndire, sensibilitate, comunicare)**, tipărit în culegerea **Evoluția artei și exigențele receptării** (Ed. Meridiane) are o deosebită valoare de cadru ideatic : „Dar ce poate fi mai valoros pentru o operă de artă dacă nu capacitatea ei de a fi, într-un fel, seismograf al epocii, document psihologic și moral asupra timpului ?" — se întreabă autorul (întrebare evident retorică). Am reprodus-o deoarece ideea conținută reprezintă punctul de plecare al oricărei viziuni estetice avînd ca obiect muzica secolului XX. „Există o criză a muzicii secolului XX ? Răspunsul nu poate fi decît afirmativ" și ... „ceea ce pare a salva esteticește fenomenul sonor al acestui secol este calitatea lui de instrument de cunoaștere". Făcînd această afirmație, autorul rezumă importante gînduri pe marginea acestei capitale fenomenalități artistice (asupra unora dintre interpretări îmi îngădui să am altă concepție ; felul în care însă este „decupată" realitatea muzicală mi se pare inatacabil). Studiul are clar un caracter de sinteză și aici rezidă un merit important : acela de a privi, printr-o „grilă" ideatică neoscilantă, o polimorfă realitate, oferindu-i o interpretare generală care se susține.

Viorel Crețu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

— Mișcă, muiere! Lua-v-ar dracu... Comuniști! Mama voastră de idioți!

Continua tăcută drumul, cu bărbatul în uniformă în spate, cu povara existenței tirită prin zloată, prin viscole și lapoviță. Venea apoi beciul murdar, umed și întunecos, cu miros acru de mucegai și gunoaie, cu șobolani mișunind în toate părțile. Iar după aceea, începea chinul întrebărilor. Unde-i? Ce știi de el? Unde activează? Pe cine mai cunoști dintre comuniști?...

Ce știe de el? Știu și ei despre el, dar nu știu totul. Vor să afle de la ea ceea ce nu știu. Nechifor! Omul, bărbatul ei... Știe; e prins într-o luptă dreaptă, să schimbe lumea, să schimbe dimpreună cu alții ordinea asta veche. Știe că luptă pentru demnitate, pentru adevăr. Adevărul, zicea Nechifor, e tot ce rămîne curat, neschimbat, fără a fi murdărit de noroi. Ce știe despre bărbatul ei? Asta știe. Unde-i? Nu mai știe unde-i. Țara-i mare; a plecat la oraș, să lucreze la fabrică. De-acolo, cine știe? N-a mai dat pe-acasă, asta știe!

— Minți! A mai fost, știm c-a fost!

— Nu, n-a mai fost, eu-nu-l-am-mai-văzut-de-cînd-a-plecat.

— Minți, tună vocea. Unde-i acum? În ce oraș se află? Sub ce nume lucrează?

De unde să știe sub ce nume lucrează? De unde?

Pumnul lovește în masă. Tresare. Apoi lovitura cade în obrazul palid, tremurînd. Se clatină. Trebuie să nu cadă... Doamne, dă-mi puteri să nu mă prăbușesc, să ajung iar acasă! Ana... De-o fi să se întîmple ceva... Dumnezeule, numai să nu cad, să nu mă prăbușesc!

— Nu știi, ă? Nu vrei să răspunzi? Lasă, nu-i greu...

Un nou pumn; totul se încețoșează, fereastra aleargă, aleargă, ușa aleargă după fereastră, masa, scaunele, încăperea...

Nu, băiețaș, jocul cu aurașul n-a murit! Atunci a fost altceva... Acum e noapte, a trecut de miezul nopții, trebuie să se arate — transparente, răcoroase — zorile. Atunci era ziuă, ziuă albă, strălucitoare. Era tot în vară, în august, și era arșiță. Soarele dogora puternic, apa girlei clocotea, iar prundișul ne ardea picioarele subțiri ce se afundau în el. Eram vreo șapte-opt băieți și fete, nu mai țin minte exact cîți, în orice caz eram mulți, băieți și fete, și ieșeam din apă așa cum venisem pe lume, goi-goluți și, cu pietricelele acelea frumos colorate la urechi.

Chemam aurașul, el venea de fiecare dată; niciodată n-a fost să nu vină. Numai atunci... Cerul s-a întunecat deodată, s-a lăsat greu peste crestele munților și peste arbori și peste casele mărunte, văruite în alb, iar soarele, mare și rotund — disc de foc, frumos, fierbinte, dogoritor de fierbinte — s-a ascuns, pierzîndu-se în scamele reci ale întunericului. Văzduhul se cutremura, aerul fierbinte vibra puternic, înfiorător. Peste sat, peste acoperișurile de șindrilă ale caselor au zburat speriați, goniți de păsări de pradă, porumbeii satului, porumbeii noștri, albi, albi ca spuma laptelui; zburau înspăimîntați, neliniștiți, nesigur, care încotro, se loveau unii de alții, căutau să se ascundă undeva, nu găseau unde și, atunci... o, atunci!, urmăriți prin văzduhul încremenit de păsările de pradă, cu semne negre, încîrligate pe aripi — semnele morții — se rostogoleau năuciți, bezmetic, ca niște gheme. Vuietul se auzea undeva pe-aproape, în preajma noastră, îi simțeam apropierea, simțeam filfiitul greu al aripilor negre: noi, cei șapte-opt, sau opt-nouă, sau nouă-zece, sau cîți eram, băieți și fete, continuam jocul sărind într-un picior unul după altul...

Se oprise speriat, cu inima bătînd iute, iute lîngă un fag coșcovit, cu scoarța plesnită.

— Nein! Vorpești!

Glas aspru, poruncitor; înfige în el un cuțit ascuțit.

— Und Mihuț? Und oameni?

Cel care strigă este un bărbat înalt, slab, osos, c-o puzderie de pistrui pe față. Nervos, grăbit. A transpirat. Învîrte în mînă, cu mișcări sigure, un pistol mic, lucînd metalic.

— Vorpești?

Își aude bătăile inimii. În fața omului în uniformă spălăcită, prăfuită, se află tata. Nu, nu poate fi adevărat! Mîinile îi sînt legate, cămașa sfîșiată, pieptul gol. Adierea răcoroasă a vîntului îi mișcă peste frunte un smoc de păr. În spatele lui, stîncile golașe, ascuțite, din cremene, se cască amenințător. Piatra Craiului! Apoi, prăpastia...

— Achtung! Terminați!

— Trăiască România mare!

Trei pistoale automate își îndreaptă țevile...

— Ta-tăă!...

Rafalele acoperă strigătul, îl înăbușă, aruncîndu-l între stîncile aspre. Se întoarce într-un ecou prelung, slab, stins:

— ă-ăă! ă-ăăăăăă!...

Munții vuiesc. Pădurea freamătă încărcată de durere. Deasupra stîncilor, locul a rămas gol. Din prăpastie se ridică un fum ușor. Văzduhul șuieră, pămîntul se cutremură. O explozie. Încă una, și încă una... Piscul Ciinelui arde în vîlvătăi de foc.

Se prăbușise lîngă fagul bătrîn și coșcovit, cu fața în iarba rară, pălită de secetă și de arșiță, sărutînd pămîntul...

— Andrei! Andrei...

— Ana!

— Alerg după tine, te strig, și tu...

Ecourile copilăriei s-au stins. Își trecu mîna peste față, parcă pentru a înlătura un văl. Alături, stîncile de la Piatra Craiului. Pe o piatră de marmură, singuratică, scria: „Aici a fost ucis de fasciști, la 29 august 1944, pădurarul Amariei Nicolae, membru al Partidului Comunist Român".

Strigam tare, chemînd aurașul. Și n-am văzut cum porumbeii albi zburau năuciți și cum se împrăștiaseră în văzduhul întunecat; și n-am văzut nici cum, din stolul de păsări de pradă s-a desprins una cu ciocul lung, lung și s-a lăsat jos, jos, pînă deasupra noastră și a porumbeilor albi, nu i-am auzit zborul aripilor de oțel, am auzit doar o rafală scurtă, scurtă de tot: prrrrr!... și încă una; prrrrr!, și-am văzut porumbeii albi rotindu-se învălmășiți în văzduh, și-am văzut dealurile încărcate cu meri și arborii din marginea pădurii răsturnîndu-se, ne-am auzit țipînd, strigîndu-ne îngroziți mamele și ne-am văzut, îmbrățișați cu porumbeii albi, plutind pe apele înroșite ale gîrlei, și jocul nostru cu aurașul...

viorel varga

Rostindu-ți numele

Rostindu-ți numele Partid
Din inimă-mi țîșnește vie recunoștință
De zborul 'nalt sînt mai avid,
Căderea-mi se preschimbă-n biruință

Din palma mea de muncitor oțelul
Spre forme curge, pur, incandescent
În mîna-mi de poet penelul
Imnuri de slavă-nalță acestui timp prezent

Și de-s țăran prefac sămînța-n roade,
Ostaș de sînt pun pieptu-n loc de zid
Călăuzit de pilda ta în toate
Rostindu-ți numele Partid.

Bucurînd lumina

El din adîncuri vine și din istorii vine
În crezul său purtînd conturul pururi viu
Măreț precum Carpații și făcător de bine
Lumina bucurînd-o cu steagul purpuriu

Au fost furtuni și-au fost talazuri agitate
Dar n-a știut ce-i zborul ciuntit în plin avînt
Cu cinstea, cu dreptatea, cu pacea în Cetate
S-a prins întotdeauna în trainic legămînt.

Să se înalțe imnuri și harpele vibreze
Încolăcind auzul, punînd pe frunți cununa
Credinței și-a iubirii și-a conștiinței treze
Spre a dura prin tine, Partid iubit, Comuna.

Patria în primăvară

Bucură-te Patrie, bucură-te precum
Pruncul se bucură de sinii mamei sale
Semințele-au plesnit într-un-ceput de drum
Auzu-ncolăcindu-l cu imnuri și-osanale

Bucură-te Patrie, bucură-te în anotimpul
Mai mănos ca manc, de roade născător
Înfloriri vremuiesc pretutindeni, nimbul
Iubirii te învăluie atotstăpînitor.

Bucură-te Patrie, bucură-te astăzi și mîine
Și întotdeauna bucuroasă să fii
Pentru tihnă, pentru albi porumbei,
pentru pîine
Pentru bucuria credincioșilor fii.

Strofă pentru armindeni

În inimi ora Patriei adie mai înaltă
Sporind lumina pură a zorilor de mai
Larg, steaguri se deschid cu cerul laolaltă
Și imnurile muncii răsună peste plai.

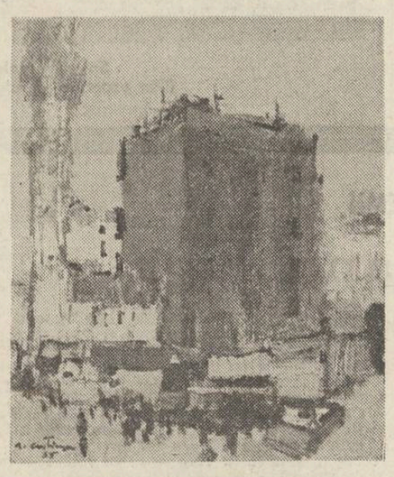

Augustin Costinescu : „Orașul"

Augustin Costinescu : „Flori"

toma michinici

O, pace

răgaz de s-ar putea
și tot mă rod priceperi
mai lung ca pielile ce-nhață
încheieturi de mîini
în scanderberguri nesfîrșite
mda n-am cum să accept
convenția poetică
roase de farduri măștile ucid
statornicia gustului de lut
oh pașii mei prin sufletul mereu uimit
mda n-am cum să accept
convenția tarabagiilor sentimentali
ipocriți miorlăitori
care nu înțeleg că poezia
este cea mai evoluată formă a politicii
n-am cum să cred
că totul va fi un carton
în alte westernuri
cu neutroni
eu cu iluzii putrezite
și firme șterse pe alocuri
de ce să-mi fiu un orb tovarăș
în anticul ce s-ar putea naște acum
poftim pentru pauza dumneavoastră
de lectură
poftim pentru deconectarea
și cultura dumneavoastră generală
poftim pentru ceasul opiumului convențional
poftim de vă-ntrebați
de ce să ne-nțelegem veșnic
că nu se știe ce e moartea
preferabila moarte personală
în fața dezastrului cosmic ?

Rîd către cer

rid către cer și-n priviri veșnicia dansează
și e destul dacă știți cît de rece-i o rază

doarme soldatul pe boltă-ntre văi mondiale
stelele-s ținte pe tălpile cizmelor sale

cîte muzee expun o gamelă ciobită și tunul
cînd se îndreaptă semnu-ntrebării ca pumnul ?

ce-i de-nțeles dacă dragostea naște speranțe
chiar și-n copiii acelor ce fabrică gloanțe ?

eu sînt etern și cu sîngele stîrpei vă cer
preț pentru stelele somnului veșnic din cer

Liniște, niciodată liniște

Liniște, niciodată liniște. Mă subțiez
ajungînd împrejur străin. Ce firesc
se întemeiază oglinzile din al căror miez
curg întrebările către mine. Mă potopesc
mușchetarii uraniului, duhnind a
manșete. Unde sînt gesturile simple, acea pură
întîmplare a sîngelui ? Numai așa aburinda
suprafață a lumii nu se poate numi căldură.
Și-n rumegușul acesta savant se va
descoperi mumia singurătății, acum,
într-un timp de fuziune nucleară ? Seva
cutreieră mai departe

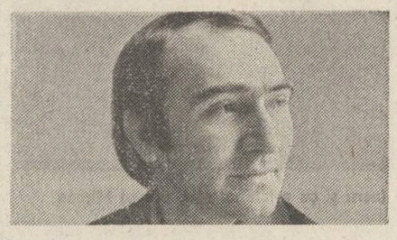

spre putredul vacuum, —
la ceasul 2000 fără un sfert, în umbre de
surdomuți agitați, armate înarmate ?
Să nu rodească iluziile putrede !

* *
*

Oricum iubita mea aceste umbre
n-au cum să fie gînduri pentru tine
te țin de mînă iată unicef-ul
are deja spectacolul fixat
iar numele Copilului nu-mi pasă
de ce să-l fac cultivator de ce ?
e bine să-și aleagă singur cerul

Scriu în liniște

pentru că este pace în Balcani
dați-mi voie să fiu egoist
locuiesc în București
în țara mea România
pe pămîntul meu Terra
Strada Omienouăsuteoptzecișișase
și în noaptea de octombrie
cînd prietenul meu de pretutindeni
crede că eu dorm
scriu în liniște
pentru că este pace în Balcani
și îmi pun problema păcii
ca muritor
prea des tînjind
spre coroana carpatică a zonei
numite în conferințe de presă
zona balcanică eronat
scriu în liniște
pentru că este pace în Carpați
să fie pace mereu
în țara mea poporul vrea pace
în țara mea partidul comunist vrea pace
în țara mea președintele Ceaușescu vrea pace
dați-mi voie să fiu egoist
pentru că problema păcii
este problema dezarmării
este problema mea personală
așa cum este problema personală
a mamei noastre Terra
scriu în liniște
pentru că este pace în Carpați
și mă îngrozesc înainte de a adormi
scriind aceste rînduri către pace
sînt superstițios și mă îngrozesc
înainte de a dormi mă îngrozesc
nu vreau să fiu cobe
nu vreau să-mi cobesc
în fiecare clipă putem deveni cosmici

eugen evu

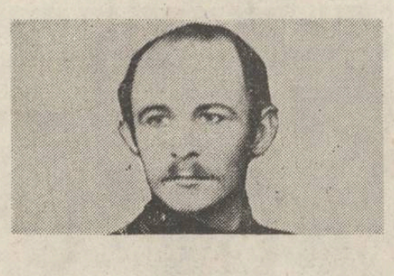

Partidul

Întocmai piriurilor și riurilor, toate,
adunîndu-se-n fluviu, continuînd spre mări ;
întocmai țesăturii de cărări
în drumurile largi transfigurate...
Așa-s conștiințele care converg
Spre Una, o conștiință tutelară —
Un luminiș central, spre care merg
toți cei ce te iubesc pe tine, țară...
Spre soarele central, măreț, lucid,
Spre un liman al vrerilor curate :
Acela e partidul. **Un partid**
De oameni, pentru oameni, și-n care țara bate
întocmai unei inimi ordonatoare, vie,
Într-un consens deplin cu-ntreaga Românie !

Cuvîntul patrie

Veniți în cuvîntul care pe toți ne-a născut !
Veniți în lumina care naște lumină :
Patria, patria-i marele nume al poeziei —
Cu izvoare în pumni își primește-nsetații...
Firească e bucuria și dintotdeauna
Ai patriei sîntem cu tot ce-avem mai bun
Veniți în cuvîntul de care nu se poate muri
în cuvîntul care pe toți ne cuvîntă !
Numai patria-i netrădătoare iubire,
Numai patria ne adevărește din vis...
Patria, patria, de-a pururea sfîntă —
Primăvară a ochiului veșnic deschis...
Înfruptați-vă ! Putere sorbiți și iubire
din cuvîntul de inimi... Gustați veșnicia !
Patria, patria, fără sfîrșire
A inimilor noastre, —
ROMÂNIA !

Poem simplu

Privighetorile se nasc
din ochii limpezi ai copiilor
și dau strălucire aerului tînăr
care, la rîndul lui, naște muguri
și poeme simple, preamărind patria
într-o perpetuă naștere
a primăverii

Există ceea ce există
Tiparnița gigantică în care
patria multiplică grîul și graiul
strigătul solar al semințelor
în dimineața istoriei noastre
înmiresmînd cu aburul pîinii muncite
suprema încordare a iubirii
de a deveni demnitate
și pace
și oameni...

Poezie în patrie

Cu un cuib de rîndunică mă bate primăvara
pe umăr :
— Vino, poete, omul din tine îmi cunoaște
jocurile !
Uneltele mele sînt cuvintele : păstrează în-
delung
căldura pe care le-a imprimat-o inima...
Semăn grîu. Printre degete îl prefir înainte,
boabele de neghină le spulber în vînt —
apoi cu gestul îmbrățișării arunc lumina
în cartea mirosind a prielnic pămînt...
Bună ziua aer, apă și foc !
Elemente ordonatoare, principii ale prezenței
în patrie...
Fiecare dragoste o împart cu semenii mei
astfel :
cîte un sărut întemeietor de metaforă
fiecărui cuvînt
pentru că poezia e pasăre
născută cu privirile...

De fiecare zi

Dimineața, înainte de orice altceva,
privește în ochii copiilor tăi...
Ziua va fi mai înaltă și soarele
mai prietenos.
Apoi gîndește-te simplu
la cîteva versuri nemuritoare
la pace
la pîine
la libertate...
Zilele vieții tale vor fi înalte
Și soarele mai prietenos.
Muncilor tale dă-le fervoarea deplină
iar spre amurgul zilei întoarce-ți ochii
asupra copiilor tăi :
Visele tale vor fi limpezi ca fluviul verde
al grîului
soarele nopților tale va da nemurire
semințelor...

plastică

Descoperirea nuanțelor

Peisajul, portretul, compoziția, natura statică rămîn încă în pictură subspecii actuale. Din dorința de a nu ieși dintre frontierele picturii consolidate de o lungă tradiție, mulți creatori își limitează demersul la perfecționarea limbajelor constituite în cadrul fiecărui orizont tematic. Modernismul și avangarda au încercat, cu rezultate uneori notabile, alteori doar provocatoare de reflecții pe marginea efectelor unei posibile devieri de la sensul final al actului comunicării, o ștergere a granițelor între subspeciile tradiționale și instalarea sugestiei vizuale ca element tehnic unificator al proiecției individuale asupra lumii. Dar nu despre aceasta este cazul să vorbim acum. Ci doar despre faptul că există, majoritar, un număr de artiști mai puțin aplecați către experimentarea unor noi moduri expresive și mai mult atrași de posibilitățile de adîncire a înțelesurilor acelora existente. Dintre ei face parte și **Augustin Costinescu,** un solar echilibrat, ale cărui pînze — expuse la Galeriile Municipiului — se situează în prelungirea unui filon fertil în arta plastică românească, undeva la intersecția drumurilor lui Pallady cu Tonitza și Luchian. Nu vreau să spun prin aceasta că maeștrii respectivi i se par a fi pictorului nostru modele imuabile : opera lor este pentru el un constant punct de reper în abordarea — degajată, fără reticențe sau spirit facil de improvizație — a unei tematici familiară nouă tuturor, din zona imediată a umanului. Costinescu pictează cu căldură, cu dorința de a lăsa impresiile să se aștearnă firesc pe pînză. Nu este un **plein-air**-ist în toată puterea cuvîntului. Face probabil schițe și apoi recompune în memorie, direct lîngă șevalet. Probabil așa procedează și în privința portretului și a naturii statice. Preferă tușa rapidă și petele de culoare intense. Lucrează în tonuri calde. Predomină la el oranjul și roșul încadrînd verdele de nenumărate nuanțe, în funcție de trecerea anotimpurilor. Fără ambiții filosofarde, în fața naturii Costinescu reflectează asupra vieții ca tranziție. O face uneori cu o candoare dezarmantă și fără dorința de a surprinde : vrea doar să își găsească privirea între lucruri. Privire nostalgică uneori — mai ales în peisajele inspirate din mediul citadin al Bucureștilor de altădată —, alteori ușor elegiacă, dar totdeauna mîngîietoare și astfel tonică. Personajul este precum opera, calm și fără tresăriri nervoase : se aprinde doar cînd este vorba despre căldura emanată de ființe, obiecte, împrejurări. Se aprinde, tot ca și culorile peisajelor sale, fără a se apropia de granița excesului. Cît de mult se explică arta prin personalitatea autorului ! Pictura lui Augustin Costinescu este mereu dincoace de agresivitatea fovă. Verva sa cromatică are nuanțele vălurilor diafane de vînt și nu ale mascării cerurilor dinaintea furtunii ! Desigur, ceea ce între limitele enunțate poate fi un merit reprezintă și o limitare, conștientă. Artistul nu a mers, ca alți colegi plecați de la o experiență similară, pe ideea sublimării impresiei pînă la abstractizare. Nu și-a personalizat limbajul în cadrul unei evoluții. El se învîrte într-un perimetru al arterei unde realul devine impresie recognoscibilă, unde forma are emotivitatea, unde culoarea nu exaltă sentimentul ci doar îl reproduce. Costinescu nu face pariuri exagerate în arta sa. El perseverează în a descoperi mereu nuanțe și a-și îmbogăți un repertoriu de imagini la care spectatorul aderă imediat. Onestitatea concepției rămîne pentru el constanta ce dă tărie exprimării.

Grigore Arbore

Un artist sensibil, adevărat: Gheorghe Vasilescu Popa

Cu ani în urmă se vorbea, ici și colo, cu sfială, aproape cu neîncredere despre un pictor a cărui artă ar avea candori de copil. O gazetă, mi se pare, l-a și lăudat. O alta a vorbit așa, în doi peri. Nici una însă nu i-a anunțat expozițiile (ultima în 1971) în care se etala o reconfortantă naivitate frustă. Un alt pictor, uriaș și cinstit, Paul Gherasim, a avut admirabile cuvinte despre Gheorghe Vasilescu Popa, colegul său de la catedra de arte frumoase, clasa lui Camil Ressu. Pînzele lui Vasilescu Popa povesteau despre viața satului fără implicații romantice, fără „întoarcerea la natură", fără recuzită folclorică de suprafață, cum scria unul din puținii critici care s-a aplecat cu interes asupra pînzelor sale. Lumea lui Vasilescu Popa trăia (trăiește și azi) într-o atmosferă puternic colorată, fascinantă prin tonurile pure : o lume optimistă, alcătuită din copii și oferită spre vedere tot copiilor, fie ei mari sau mici ; o lume dinamică, dirijată de instinctul sigur al artistului. Și dacă sînt pe pămînt locuri pe de-a-ntregul create de artiști și de a căror obsesie realitatea cu greu se poate descotorosi, trebuie avută în vedere, desigur, respectînd proporțiile, și îndrăzneala lui Gheorghe Vasilescu Popa, de a broda, din motive țărănești, o tesătură cromatică în stare să vorbească singură cu o remarcabilă vitalitate. Pînze ca **Horă, Peisaj cu oameni și păsări, Casă țărănească, Pionieri, Moară țărănească, Interior, Nuntă, Poartă, Dealuri cu case, Inundații, La gura sobei, Eliberare 1944,** și multe altele, astăzi uitate, alcătuiesc, recreată de artist, o lume. Și dacă, tot astfel, priveliștile naturii ca și faptele oamenilor au nevoie, de vor să dăinuiască, de o naștere nouă, pe care n-o dă decît arta, trebuie să ne gîndim și la Vasilescu Popa, ca la un pictor care a deschis vieții satului spații tăinuite, ținuturi, cum este acela al cardorii, inaccesibile pentru mulți în timpul vieții artistului, cu atît mai proaspete astăzi. În pictura lui în care orice sofisticare este exclusă, dominatoare este chemarea către viață, o viață debordantă, conținînd în ea ritualul unei lumi profund echilibrate, cea a satului. Revista „Luceafărul" găzduiește azi cîteva din desenele rămase de la artist. Continuînd tradiția picturii populare pe sticlă de la care preia concepția naivă, strălucirea cromatică și chiar și o anume dinamică, Gheorghe Vasilescu a construit robust, cu largi spații poetice, stilizînd modern și povestind liric. Ne amintim în această primăvară, la un deceniu de cînd chipul său luminat a trecut în neființă rămînînd pe deasupra celor-alți oameni (era un bărbat nu numai înalt), pentru că pictura lui ne-a făcut, la timpul dat, să înțelegem mai bine, prin frumusețea tonurilor, modelul popular al cărui ecou se pierde în trecutul nostru țărănesc.

Desen de Gheorghe Vasilescu Popa

Romulus Zaharia

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

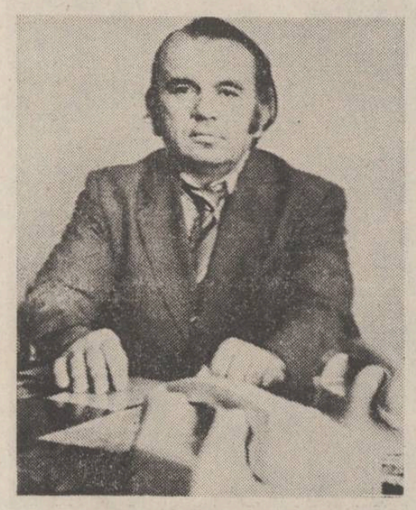

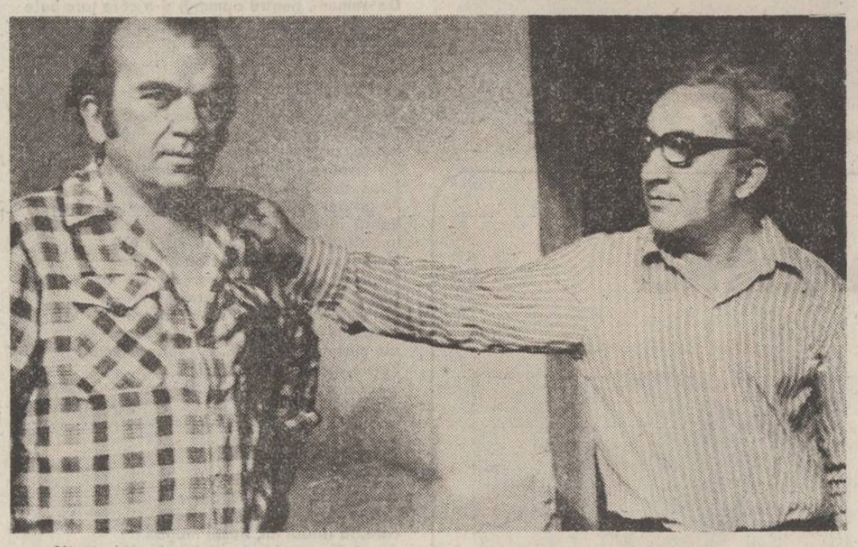

Nicolae Velea la „groapa de fumat", la masa de lucru și cu prietenul său, poetul Mircea Ivănescu

Nor trandafiriu

Nicolae Velea e o poveste frumoasă. Și dacă e adevărat că el împlinește acum 50 de ani, înseamnă că poveștile înfrumusețează timpul și-l desăvîrșesc.

Noi doi sîntem prieteni și robii unui cuvînt de o rezonanță unică, sonor luminoasă, în care ne-ar tot place să huzurim și să cîntăm.

Ne despart, stilistic, două întîmplări ciudate : în satul meu, Gradiștea Brăilei, a dormit o noapte Odobescu ; în Tigveniі Argeșului de unde a plecat Velea, s-a răcorit cu puțin vin, cîteva ceasuri, Caragiale. O fată de o frumusețe desăvîrșită (i-auzi, Nae Velea, ce oameni reușiți sînt pe la voi !), pentru care nenea Iancu ar fi rămas acolo multă vreme, a servit la masă. La ieșire, văzînd o ceată de flăcăi așteptînd în ușa circiumii, Caragiale a zis :

„— Mă, da' frumoasă fată aveți voi la circiuma voastră !"

„— Ei, boierule, pentru fata asta o să se facă moarte de om".

„Acest scurt dialog, susține Ion Suchianu, e originea Năpastei".

Trecînd pe la Topolog, nenea Iancu a lăsat o dîră de uimire. Cînd sună lemnul scump cad din el picături de fericire, desmierdări, curaj și lumină ; în treacăt, La groapa de fumat, Zbor jos...

Aștept de la Velea romanul din care am citit cîndva un capitol. Ion se întorcea din război (sau din prizonierat), se oprea în muchea dealului, privea satul, își vedea în curte vaca și o striga în cinci limbi de pătimire — cele cinci națiі cu care el se bătuse pe degeaba sau fusese aliat pe de-a surda.

La 50 de ani, cînd parcă prea multă viață a curs înapoi și zodiile sună clipocit și melancolic înainte, Nicolae Velea, stăpîn pe o lume de nepătruns pentru noi, dacă n-ar fi ridicat el un maldăr de iarbă ca să-i vedem chipul, duce o viață idolatră, iubind cu ardoare chipul străzilor mărginașe, viclenia singurătății, brîndușa risipirii în sine. Cînd îl citești, de invidie, îți ard fălcile ; cînd îți dai seama că scrie prea puțin, îți vine să ridici halba și, vorba lui nenea Iancu, s-o auzi repede cum face poc ! în capul adversarului.

Nu am dreptul, cînd împlinește 50 de ani, să-i spun prietenului meu, Nicolae Velea, decît următoarele : toate cărările pierdute duc într-un nor trandafiriu, într-o carte mare. Pe măsura vieții noastre. Eu o aștept, plin de vifor.

La mulți ani !

Fănuș Neagu

Un pogon de flori

Un prozator citat ori de cîte ori vine vorba de proza de inspirație rurală este și Nicolae Velea. Opera acestuia, deși puțin comentată în ultimii ani, nu și-a pierdut nimic din valoare, o valoare, sînt sigur, perenă, care se va evidenția cu pregnanță în timp. E adevărat, la începutul carierei sale literare Nicolae Velea a fost, s-ar putea spune, „răsfățat" de o critică dogmatică, agresivă și ignorantă care îl contesta pentru „ciudățenia" personajelor sale. Numai că personajele sale, exponente ale universului rural, nu erau „ciudate" decît pentru cei ce stabiliseră șabloanele epocii în literatură și artă. Velea îndrăznea primul să scrie „sucit", să ignore linia de demarcație atît de netă între așa-numiții pozitivi și negativi, alături de Fănuș Neagu și D.R. Popescu. Acest triumvirat a atras cîțiva ani atenția cititorilor, cititori care reacționau invers la cronicile și articolele defavorabile ale proletcultiștilor. După un timp, drumurile lor se despart, Nicolae Velea rămîne un povestitor, ceilalți doi devin și romancieri. Și cum romanul se purta ca o mare putere în spațiul literar, atenția acordată încăpățînatului povestitor scade pînă la uitare. Nici nu e negat, dar nici nu e prea luat în seamă, pur și simplu autorul este eclipsat de om. Se știe mai mult ce a mai făcut și ce a mai zis Velea decît ce a mai scris, ce cărți i-au apărut. Producția sa literară este considerată „slabă" într-o vreme în care, pentru a trece profund, trebuia să scrii mii de pagini. Și totuși, iată ce a scris Nicolae Velea, în ordinea apariției : **Poarta**, (1960), **Opt povestiri**, (1964), **Paznic la armonii**, (1965), **Zbor jos**, (1968), **Cutia cu greieri**, (1970), **În război un pogon de flori**, (1972), **Vorbă-n colțuri și rotundă**, (1978), **Dumitraș și cele două zile**, (1974), **Călător printre înțelepciuni**, (1975), **Întîlnire tîrzie**, (1981). E mult, e puțin ? Cine poate avea atîta îndrăzneală, încît să măsoare literatura cu metrul sau cu kilogramul ? Cine poate anticipa soarta unei cărți în posteritatea autorului ? Cine îi poate reproșa, de exemplu, lui Cehov că nu a scris nici un roman și lui Tolstoi că nu a scris schițe ? Să fim bine înțeleși, destinul unei opere literare seamănă foarte puțin cu destinul celui care a creat-o. Nicolae Velea este și va fi unul dintre scriitorii care au marcat o epocă, în timpul ei și nu după aceea. Obsedantul deceniu apare în povestirile lui Nicolae Velea, atunci cînd alții, care mulți ani mai tîrziu vor scrie despre el, îi proslăveau slăbiciunile. În acest sens, Nicolae Velea este nu numai un precursor, dar și una din cele mai limpezi oglinzi ironice de atunci : „Fusese o vreme îngrijitor-șef la grajduri, I se spunea «ofițer de serviciu la grajd», pentru că toată ziua dădea numai porunci celor trei băieți pe care-i avea în subordine. Porunci de felul : «Vitele trebuie duse la apă cîte una și nu cu înjurături și huiduieli, la vaci, că vaca are nevoie de liniște cînd bea apă». **(Cu telefonul).** Mai e oare nevoie să amintim de **Poarta**, **În treacăt**, **La groapa de fumat**, **Zbor jos**, **Întîlnire tîrzie**, **Paznic la armonii** sau de alte bijuterii epice a căror strălucire nu poate fi ignorată ? Da, se pare că este nevoie de acest lucru atîta timp cît n-o fac cei chemați s-o facă, și anume criticii literari ai momentului. Pentru aceștia, Nicolae Velea este un caz clasat. Nu mai scrie, deci nu are operă. Ce eroare ! Ce anapodă glumă pe seama unui scriitor care, în viziunea noastră, are o operă constituită, nicidecum încheiată. Or, a-ți constitui o operă, un stil, este cu mult mai greu decît a scrie cărți după cărți, inspirate din retetarele momentului literar. Importanța unei opere stă în valoarea sa intrinsecă și nu în imediatul nostru. Din punctul de vedere al operei sale, Nicolae Velea este unul dintre cei mai importanți scriitori contemporani. Or, aceștia sînt mai puțini decît își închipuie mulți dintre noi.

Iulian Neacșu

Cîțiva pași în jurul „Porții"

Fina intuiție a psihologiilor incerte, pe de o parte, și excepționalul simț lingvistic, pe de altă parte, sînt însușirile majore ale scrisului lui Nicolae Velea, unul dintre marii nuveliști ai literaturii române, clasic în viață, care își poartă uriașul talent ca pe o povară, socotindu-și opera un păcat de tinerețe, ce trebuie mereu ispășit, dar în nici un caz prin asceză. O capodoperă a genului scurt, rivalizînd cu „momentele" lui Caragiale, este **Poarta**, piesă peste care sfertul de veac („Anul, ca banul, mamă, se duce" — spune un personaj al lui Velea) scurs de la apariție n-a făcut decît să-i sporească strălucirea. Impresionantă este aici, în primul rînd, maxima concentrare. Pe aproximativ trei pagini, Nicolae Velea scrie marea dramă a pierderii ingenuității sufletului infantil. Dificultatea sesizării psihologiei copilului, aflat la granița dintre două vîrste — socotită, de către Pompiliu Constantinescu, în comentariul său la „medelenism", insurmontabilă — este învinsă de autorul **Porții** prin renunțarea la analiza psihologică și selectarea (înregistrarea) reacțiilor ce alcătuiesc un comportament semnificativ. Intervenția autorului se reduce, esențial, la propoziția de început, care numește, de fapt, situația generatoare a dramei : „Poarta se mai ținea doar într-un cui". Personajul principal al schiței, copilul Sandu, rostește și el o singură propoziție, în final : „— Hai să mă ajuți să dregem poarta aia, mamă !" Între aceste două propoziții se consumă întreaga dramă a trecerii dintr-o vîrstă în alta. Sandu constată că a pierdut, de la un an la altul, ceva extrem de important, dar imposibil de numit direct, ci doar aproximativ : „Simțea că toate nu mai au nici un rost. Farmecul cald și rotund de anul trecut nu se mai întorcea. Nu mai putu să înfrîngă nodul din gît și începu să plîngă. La început încet, apoi din ce în ce mai tare". „Jocul" cu poarta din anii trecuți, mod de identificare, copilăresc, dar extrem de profund, al locului său în lume, semn de recunoastere a propriei vîrste, îi apare acum lui Sandu fals, sau, oricum, insuficient, necuprinzător. Ceva îi lipsește jocului și ceva îi prisosește lui Sandu. Nicolae Velea surprinde tocmai greutatea acestui moment imponderabil de descumpănire. Arta sa stă în — aș zice — numirea prin nenumire. Cuvintele spun ceea ce spun, dar mai cu seamă ceea ce nu spun. Hotărirea lui Sandu de a repara poarta, exprimată cu o voce care — notează autorul — parcă era a lui taică-său, traduce, de fapt, în subtextul schiței, depășirea crizei și asumarea unei noi vîrste. Lui Nicolae Velea îi ajunge o singură frază, „în trecere" pentru a marca, definitiv, acest proces subtil. Toate cuvintele se află la locul lor, nimic nu lipsește și nimic nu prisosește : „După ce se domoli, stătu un timp mut, cu ochii mari privind în gol, apoi se smulse îndirjit și parcă rușinat din brațele mamei și-i spuse surprinzător de liniștit, cu o voce care parcă era a lui taică-său : „Hai să mă ajuți să dregem poarta aia, mamă !". Simplu, incredibil de simplu ! Pentru a scrie o proză ca **Poarta** trebuie să ai geniu. Nicolae Velea a scris-o.

Valentin F. Mihăescu

În treacăt

Eram student la filologie, eram foarte impresionat de o povestire : „În treacăt". În tot ogorul în care se cultiva mult spanac, o lalea neagră.

Abia o citisem.

La Casa scriitorilor, unde abia îndrăzneam și eu, oblăduit de alții, timid și modest, să mă-nfrupt cu o bere și poate chiar cu un creier, aflu că la o masă e Velea, autorul lui „În treacăt".

Era cu o colegă a mea, Ana, cu care era și căsătorit sau s-a căsătorit nu mult după aceea. M-am dus cu paharul la masa lor și m-am rugat, cam bîlbîit, să pot ciocni și eu un pahar cu autorul lui „În treacăt".

Velea s-a emoționat, s-a emoționat fără moțuri, m-am emoționat și eu, și atunci am stat jos. După care am tăcut vreo zece minute. Și Velea s-a ridicat și-a plecat pe la alte mese, cu mine tot n-avea ce discuta, mie punîndu-mi-se un nod în gît, care nu-mi mai ieșea.

Acum, în fine, mi-a ieșit și îndrăznesc și eu să pun pe hîrtie aceste umile și frenetice rînduri, așa, doar în treacăt...

Dumitru Dinulescu

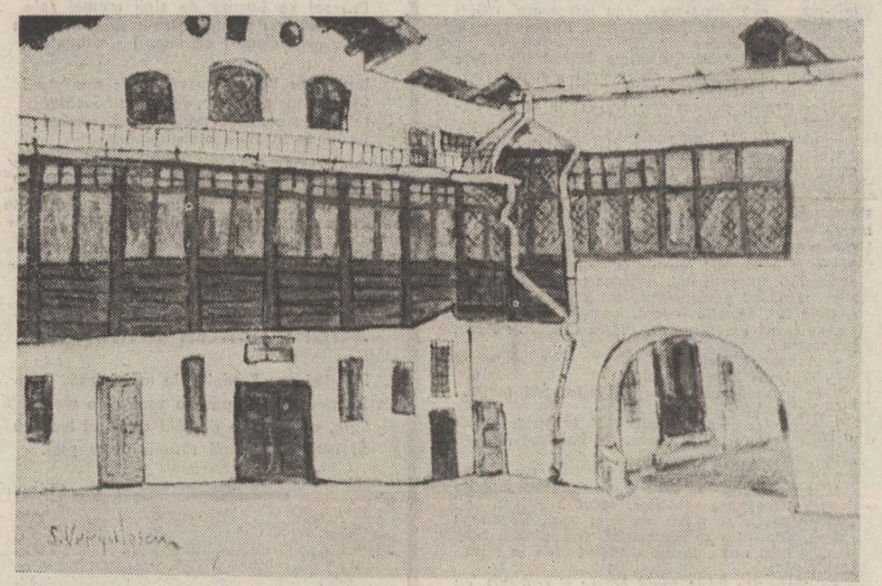

Spiru Vergulescu : „Muzeul Tătărescu"
(Din expoziția deschisă la Galeriile „Cupola" — Iași)

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

VI. În loc de încheiere (1)

Poate că la niciunul din marii noștri nuveliști și povestitori, elementul fabulos, cu efectele lui în planul sugestiei fantastice, nu se insinuează cu atîta naturală dezinvoltură în plasma demersului narativ de structură esențial realistă precum la V. Voiculescu. Faptul se explică numai dacă nu uităm că avem de-a face, mai totdeauna, cu nedesmințita propensiune a realului de a-și releva sensurile și valorile existențiale grație însemnelor originar mitice sub tutela cărora acesta cristalizează în întîmplări de viață pregnante tocmai prin concretețea lor inedită în ordinea biografiei personajelor. În asemenea condiții, fabulosul nu mai e un element circumscris imaginarului extraordinar, solicitat, ca artificiu de creație generic, să „înnobileze" și, cu deosebire, să redimensioneze din perspectiva simbolisticii lui mitice realul ; pur și simplu, elementul în cauză, la V. Voiculescu, **naște** prin sine și pentru sine, ca poveste de viață intrinsecă prin fenomentalitatea ei umană. Intrucît în proza voiculesciană fabulosul face aproape peste tot regula jocului, cu greu se poate rezista ispitei de a extinde la maximum aria de cuprindere a fantasticului, chiar dacă sub aspect tematic este evident că lucrurile se îndreaptă în cu totul alte direcții. Însă, cum am procedat și în alte împrejurări — cazul prozei eminesciene, de pildă —, o atare ispită a ilimitării se cere totuși cît de cît stăvilită, chiar dacă, potrivit programului nostru de lucru, înțelegem să dăm investigației critice un caracter minuțios analitic, nepierzînd din atenție, pe cît cu putință, nimic din ceea ce, într-un fel sau altul, este în măsură să ateste vocația prozei românești pentru fantastic. Ne pierdem deci cu totul din vedere acele povestiri și nuvele voiculesciene care, făcînd tangență cu fabulosul, nu sînt străine nici de „supradimensiunea" fantasticizantă a epicului, cum se întîmplă în **Revolta dobitoacelor** și **Ciobănilă** (alegorii fabulistice cu finalitate penetrant moralizatoare), în **Ispitele părintelui Evtichie** (parodie grotescă a spiritului clerical primitiv înecat în fixațiile apostolice-sacramentale), în **Taina gorunului** (fantastă poveste despre condiția căutătorilor de comori), în **Capul de zimbru** (puternică dramă psihologică bizuită pe coincidența fatidică a întîmplării) sau, în fine, în recent tipărita nuvelă **Perna de puf** *) (paroxistic caz de alienare mintală, ca urmare a cufundării în practici de o straneitate (pseudo)-mistică incredibilă prin tragismul sumbru al consecințelor). Dar, întrucît bogata și diversa operă de nuvelist și povestitor a scriitorului, cum am încercat să arătăm pe parcursul amplului excurs analitic ce i-l consacrăm, își probează, masiv și strălucitor, inconfundabila-i aptitudine pentru fantastic, ni se pare oarecum excesiv a ne mai opri în chip special și asupra acestor narațiuni.

Cunoscătorii „prozei scurte" voiculesciene care au urmărit prezentul demers interpretativ în întregime și-au dat desigur seama că povestirea **Lipitoarea**, neîndoielnic, una din marile performanțe ale scriitorului circumscrise fantasticului, nu și-a găsit locul în niciunul din capitolele acestei „micromonografii" analitice. Drept urmare, ne grăbim să arătăm că faptul nu este deloc întîmplător. El are o explicație pe cît de paradoxală, tot pe atît de revelatoare. Anume, trebuie spus că dacă, pe de o parte, povestirea aceasta refuză pur și simplu să adere pe deplin la una sau alta din structurile tematico-stilistice sugerate de respectiva compartimentare, pe de altă parte, tot ea ni se pare de-a dreptul exemplară, pentru întreg ansamblul de tendințe și viziuni narative proprii eposului fantastic voiculescian. O asemenea poziție definitorie, de **summa** a povestirii **Lipitoarea** se datorează excepționalului fenomen de sublimare epic-imaginară a celor mai de seamă structuri prozastice caracteristice ansamblului narativ căruia îi aparține. Nefiind deci vorba de o tehnică de natură cumulativă, sinteza epică echivalează cu un soi de „comprimat" tulburător prin indicibila lui subtilitate. Scriind **Lipitoarea**, s-ar putea crede că V. Voiculescu intenționează anume să facă dovada deplinei compatibilități dintre viziunea arhetipal-mitică a prozei sale și exigențele așa-zis general-valabile statuate de teoria fantasticului. Intenționat sau nu, povestirea lasă puternic impresia unui atare exercițiu de virtuozitate. Din unghi critic, ideea este aceea că idealul fantasticului „pur" artisticește viabil, și în cazul lui V. Voiculescu, nu revendică nicidecum efortul deliberat de „aliniere" la prototipul sau prototipurile universal-clasice ale genului : dimpotrivă, adevărata problemă este de a „verifica", forța de fradiere creatoare a acestora în contextul unor viziuni tematico-stilistice frapante tocmai prin autohtonismul lor etnic și mitic inconfundabil.

„Pasărea nu avea legendă", iată propoziția formulată de eroul narator al povestirii care reține în chip special atenția. Enunțul este emblematic, întrucît, pornind de aici, întreg textul își dezvăluie resortul creator în ordinea fantasticului ; el se cere pus în relație cu întrebarea vizînd însăși existența reală și, deopotrivă însăși existența fabulos-mitică, atestată ca atare, a păsării numită „lipitoarea". Întrebarea, cu dublă ei deschidere, de fapt ne introduce în universul pur imaginar al povestirii. În intîia direcție, existența reală a păsării, faptele sînt grevate de cea mai derutantă ambiguitate, căci să vedem cum își face cunoscută „descoperirea" eroul narator. Enunțului introductiv al povestirii, caracteristic prin imaterialitatea lui de esență („E prin părțile noastre, sub munte, o misterioasă pasăre de noapte, i se spune lipitoarea. Se arată rar și puțini au văzut-o. Văzut ? Atît cît poți osebi dintr-o umbră ce alunecă, mută, prin străvezimea întunericului înstelat..."), îi urmează o suită de momente în care se descriu „întîlnirile" cu pasărea, dar care, departe de a atenua senzația de vag misterios, dimpotrivă, nu fac decît s-o amplifice. Întîi, luăm cunoștință de modul în care, adolescentul, pe timp de noapte „vede" lipitoarea : „Dintr-o dată, o umbră cu aripile arcuite, ceva mai mare ca un lăstun, plutea deasupra mea, ca să se așeze la cîtva zeci de pași înainte, în albia drumului, unde se făcea una cu întunecimea. Acolo sta neväzută, lipită de pămînt pînă mă apropiam, gata s-o calc. Atunci se ridica fără zgomot, fără un fîlfîit, ca să se lase iarăși la cîțiva pași, mai departe, de unde o sculam din nou. Astfel, mă însoțea cu o stăruință ciudată, petrecîndu-mă pînă în poartă. Cîteodată se isca așa de tainic, pe neașteptate, parcă s-ar fi desprins de undeva foarte aproape, din umbra mea, s-ar fi zis chiar din mine, o proiecție a mea. La început n-am știut ce este și n-am băgat-o în seamă. N-auzisem despre asemenea vietate. Dar după cîteva nopți de tovărășie, n-aș putea spune că n-am simțit nimic. Nu teamă. O strîngere, o ușoară înfiorare, ca de orice necunoscut". „Apoi, spre a se „autentifica" cele „văzute", sînt relatate încercările de înlăturare a sicîitoarei „vietăți" prin împușcare : „Cea dintîi pornire a fost să o iau la ochi cu pușca. Și nu m-am sfiit să trag. Eram țintaș bun, doboram liliecii, cu tot jocul lor întortocheat. Am pîndit-o cu arma întinsă și degetul pe trăgaci, cînd scăpătată ca din praștie în văzduhul de dincolo de mine îmi ieșea pe linia ochiului, apăsam. Suflul împușcăturii o zguduia, și umbra dată peste cap se rostogolea... Alergam s-o adun de jos, sigur că a căzut. Și în timp ce bîjbîiam cu mîinile prin țărînă, ea se înălța de sub mine, ca să se coboare iar ceva mai departe și să-mi jaloneze fără să-i pese drumul. Bubuiturile puștii n-o speriau, alicele treceau pe lîngă ea fără s-o atingă sau — știu eu — poate o străbăteau. Ajunsesem să cred că trag într-o nălucă". Din unghi strict faptic, începem deci să ne dăm seama că la mijloc e vorba de substituirea unui mijloc de percepție concretă a realului — **privirea** — de către un altul — **simțirea** —, care nu e capabil decît să dea iluzia unei atare percepții.

Nicolae Ciobanu

*) **Revista de istorie și teorie literară, nr. 2, 1984, (p. 102—108) și nr. 3 1984, (p. 130—134), prezentare de Edgar Papu, notă de ediție de Nicolae Florescu.**

SEMN

Cu Lucian Blaga

Delia Rugescu, nepoată de soră a lui Lucian Blaga, publică niște „amintiri" **(Cu Lucian Blaga**, Ed. Dacia, Cluj, 1985) care au darul de a ne stîrni cîteva reflecții : nu sînt, în general, prea convins de veridicitatea unor astfel de „mărturii", căci ele par mai totdeauna confecționate în vederea satisfacerii unor vanități comune, dar, de data aceasta, îndrăzneala cu care ne sînt comunicate unele indiscreții, ca și surpriza unor descoperiri neașteptate, ne fac să meditățm sumar asupra avatarurilor „exterioare" ale destinului creator blagian. De ce depinde, în definitiv, realizarea unei personalități importante în perimetrul unei culturi ? Sînt suficienți, oare, acei cîțiva factori externi obiectivi ce favorizează la diverse etape formarea (și **in**-formarea) unui individ cît de cît dotat, sau mai trebuie să intervină atîtea întîmplări (o mulțime) neprevăzute, cu rol mai mult sau mai puțin decisiv în finalizarea unei opere sau alteia ? Nu cumva aceste cîteva întîmplări „interioare" pot deveni esențiale pentru manifestarea creativității unei personalități ca aceea a lui Blaga ? Să urmărim cîteva episoade semnificative povestite de Lelia Rugescu. De exemplu, iată, aflăm că în vizita pe care Cornelia Brediceanu i-o face lui Blaga după ce familia ei nu fusese satisfăcută de cunoștința acestuia, tînăra rostește o frază de necrezut, în stare să le pună în alertă pe mama lui Blaga, pe sora sa și pe nepotica Țiclu (Lelia Rugescu). Despre ce este vorba ? Dar mai întîi, să refacem cadrul neobișnuit al „întîmplării" ; de cîtva timp tînărul Blaga are vizibile crize romantice din cauză că n-a primit nici o scrisoare de trei luni de la Cornelia, și toți ai casei sînt nervoși cînd, deodată, se anunță iminenta apariție : mama lui Blaga își pune poalele-n brîu și se apucă să gătească tot felul de bunătățuri ca pentru o viitoare noră, sora sa Letiția se întrece să dea un lustru mai aristocratic casei de țară în care locuiesc, iar Țiclu îi încurcă pe toți curioasă și geloasă pe aceea care i l-a răpit pe Lulu (așa se copilărește ea cu un Lucian Blaga mai vîrstnic doar cu zece ani). În sfîrșit, după atîtea preparative, teribilul „monstru" intră în „salon". Toți sînt emoționați iar Țiclu s-a ascuns sub pian ca să-și spioneze rivala. Examenul clanului de femei asupra „intrusei" nu lasă nici un dubiu în ceea ce privește severitatea verdictului. Este înfruntarea dură dintre două mentalități ; pe de o parte, o mentalitate mai arbitrară aparținînd castei celor ajunși pe o anumită treaptă socială ce admite din spirit aristocratic și acele gratuități de comportament neîngăduite oricui, iar, pe de altă parte, mentalitatea puritană, specifică tuturor celor ce au trăit într-o familie de preoți rurali. Cînd tînăra abia intrată în acest cadru, rostește cu un aer sfidător teribila provocare („Eu mă voi mărita cu Lucian, dar să știți că nu garantez că-i voi putea fi credincioasă toată viața !"), e de imaginat ce efect dezastruos va fi avut asupra auditoriului. În fond, dacă relatarea este exactă, nu putem să nu admirăm liberul arbitru și sinceritatea superbă a acestei femei tinere, emancipate de complexe și tabuuri asiatice. Dar Cornelia se dovedește mai rece în această relație de o viață, se poate constata, chiar mai calculată ; cînd unul are elanuri pasionale, celălalt trebuie să fie rece — se va spune, — pentru ca să existe un echilibru. Dar mai este ceva ; modul acesta „calculat" al Corneliei, „răceala" ei artistocratică, se pare că i-au alimentat ambițiile de autodepășire și succes ale tînărului îndrăgostit. Achiziționarea stării matrimoniale presupune trecerea unor necesare **probe**. Se poate porni de la două posibile fapte : 1. Tînărul Blaga nu întrunește aprobarea familiei Brediceanu din cauza condiției sale „plebee" ; 2. Cornelia este de la început mai detașată (se știe) că n-a aderat la căsătorie pînă cînd n-a avut confirmarea din partea lui Sextil Pușcariu că Lucian Blaga este un poet, poate chiar un mare poet !) și-și păstrează această „detașare" tot timpul în relațiile cotidiene dintre cei doi. Deci, pe de o parte, tînărul trebuie să se „înnobileze" prin poezie pentru a scăpa de primul complex, iar, pe de altă parte, trebuie să afle diverse ocazii să se „răzbune" pentru cel de al doilea afront. În această ultimă privință, Cornelia va adopta un comportament demn de descendența sa aristocratică, dovedind o înțelegere superioară destul de rară, asupra căreia Blaga însuși are cuvinte de laudă (.....ea tolera, uneori, prin preajma mea anume prezențe feminine. Pînă la un punct desigur, căci ea tolera numai acele prezențe despre care avea sentimentul că îmi **stimulează creația**. Le tolera... dintr-o superioară atitudine și dintr-o rațiune ce și-o impunea prin ridicarea voinței. Chiar și atunci cînd se întîmpla să privesc dincolo de morala conjugală prin grădinile altora, tot ea era aceea care mă consola oarecum, mîngîindu-mi zîmbitoare părul ce mi se rărea pe frunte, și cadențînd un adagio de circumstanță : **creația** precede morala !...").

Din datele aduse în discuție, se pare că soția lui Blaga a avut dreptate totdeauna un ascendent asupra acestuia. În primul rînd, l-a luat de soț contra dorinței ălor săi și, în consecință, Blaga s-a simțit oarecum îndatorat. Încurajarea spre poezie îi vine tot de la ea. Probabil că numirea în cariera diplomatică se poate atribui și aceasta influenței exercitate de familia Brediceanu. Nici nu se putea o împrejurare mai favorabilă constituirii și întregirii operei blagiene ; astfel, prin șejururі lungi la Viena, Lisabona, Praga etc., Blaga are ocazia să se informeze temeinic asupra a ceea ce se întîmpla atunci în Europa în poezie, teatru și filozofie. Fără contactul cu mișcarea expresionistă la Viena, poezia sa nu ar fi rămas decît o pastișă la Goga, după cum se dovedește din cele cîteva poezii publicate în presă, anterioare volumului **Poemele luminii**. Poate nici teatrul său nu era la fel. Nu mă îndoiesc că ampla sa operă filosofică n-ar fi fost aceeași dacă nu ar fi existat contactul permanent și la sursă cu tot ce se publica mai important în diferitele limbi ale Europei ; se poate afirma că în acest domeniu, era chiar excesiv de informat ! Desigur, Cornelia este o femeie foarte autoritară și ține să-și impună punctul de vedere pînă și în aranjarea tablourilor într-o locuință, mai ales că Blaga, după părerea ei (relatată de aceeași Lelia Rugescu) „nu avea gust artistic". La urma urmei, poate că Blaga are nevoie de autoritara Cornelie, să-l apere de sine și de alții pentru a gîndi și elabora **Eonul dogmatic** și **Cunoașterea luciferică** ! E drept că pentru satisfacerea orgoliului său de castă, Cornelia va cultiva succesul monden și va fi o soție exemplară de diplomat, arătîndu-și fără ocol mîndria că „Lulu Popii" a „fost luat de la locuință de reprezentanții oficiali ai guvernului și condus în mașină între două escadroane de călăreți (cavalerie) cari au dat onorurile militare — pînă la palatul Belem, unde l'a primit Președintele. La întoarcere, tot între două escadroane de cavalerie în galop, au traversat avenidele principale din Lisabona, s-au oprit la mormîntul eroului necunoscut, unde Lucian a depus o coroană, și apoi a fost condus la locuința noastră. Dorli și cu mine am privit conductul pe avenida principală și am fost foarte impresionate de onorurile ce i s'au dat Tăticului nostru". Nu este exclus ca însuși poetul să fi avut un moment de omenească slăbiciune văzînd cît de satisfăcută era vanitatea soției. Oricum, Cornelia are grijă să comunice această satisfacție folosind hîrtie cu blazon de la „Estoril Palacio Hotel" ; era o formă subtilă de a se război încă o dată cu puritanele sale rubedenii din partea soțului. Dar, în același timp, tot ea este aceea care îl ajută pe „diplomat" „făcîndu-i lucrările de rutină în cadrul îndatoririlor lui de serviciu". Biata femeie ! Cu toate ifosele aristocratice, nu neglija faptul fundamental că **Blaga este Blaga** oriunde s-ar afla și că, deci, trebuie să-l ajute cu toate forțele de care era capabilă să-și afirme personalitatea creatoare. Nici vorbă de a-și aminti vreodată amenințarea de autonomie cu care sfidase pe toți la început. Dimpotrivă, poetul însuși susține că soția sa „își făcuse un scop de viață din a trăi pentru mine și pentru ceea ce îmi **promova creația**, și pentru nimic în lume n-ar fi voit să se vadă obstacol în calea acesteia. Așa-și simțea ea rostul ei". De asemeni, cu altă ocazie, Blaga a afirmat ceva extraordinar : „În dezvoltarea constiinței mele critice cred că a jucat un rol deosebit soția mea. În privința aceasta ea e «biciul lui Dzeu»". Cornelia Brediceanu, „biciul lui Dzeu", este una din acele „întîmplări" fericite care au contribuit în multiple feluri la întreținerea și sporirea creativității blagiene. Se cuvine deci să aducem un omagiu plecat Soției Poetului !

Marin Mincu

POST RESTANT

ANA CLAUDIA MUTAȘCU, Strehaia, Mehedinți : Aceeași proză metaforică, fermecătoare la o vîrstă anume, cînd iubirile se țin de mînă, care ne amintește de Ionel Teodoreanu și de Olguța lui din „La Medeleni". „Deși e a mea, inima păstrează atîtea taine pe care eu nu le știu, încît, de multe ori, îmi vine să cred că e străină de trup". Frumos, dar insuficient. Cum însă aveți atîția ani în fața d-voastră, nu ne pierdem răbdarea.

ȘTEFAN DUDA, Iași. „Venirea caiior" (fragment) ne-a nedumerit, „Monumentul" (povestire) ne-a contrariat, iar „Fiul" (schiță ?) ne-a lămurit : scrieți parabole pe care nu știu dacă le înțelegeri bine chiar d-voastră. În ce ne privește, credem că aceste „parabole" sunt, mai degrabă, niște șarade. Pentru deplina noastră liniște, trimiteți și altceva, fără atîtea semne de întrebare. În proză contează și răspunsurile, nu numai întrebările.

IULIU POPOVICI, Botoșani : „Eu nu sînt omul multiplelor încercări. Prefer să fiu un kamikaze căzut în prima misiune de sacrificiu, decît pilotul unui bombardier, care lansează petarde zgomotoase... Mă voi retrage definitiv în tăcere, fiindcă nu sînt deloc un optimist. Știu că n-o să mă credeți că am niște motive temeinice de tristețe, dar dacă ne vom cunoaște, vi le voi spune". Sperăm să vă fi înveselit între timp, deși faptul că un umorist este trist nu mai surprinde pe nimeni. Oricum, povestirea începe bine („Peste drum de dispensarul veterinar, așezat într-o diagonală ispititoare cu ușa bufetului, se află căminul cultural, greu de deosebit de o casă țărănească modernă, dacă nu s-ar înfățișa în toată splendoarea coșcovelilor multicolore de pe pereții niciodată văruiți cu două varuri identice". Păcat că nu continuă la fel, alunecînd în caricatură îngroșată. Dacă vreți să continuați așa, șarjat, trimiteți la **Urzica,** o revistă preocupată mai mult de satiră.

LIVIU ALGER, București. Ne facem mea culpa, dacă așa vă cheamă. Iar de scris nu scrieți rău, bine chiar. Treceți pe la redacție, marți, între 12—14, cînd avem fixate orele de lucru cu colaboratorii. Dar nu treceți singur, ci cu proză.

CONSTANTIN STREJEȘTEANU, Slatina : „Este de fapt singura revistă care-mi place cel mai mult în privința valorii materialelor publicate, atît ca valoare, cît și din punct de vedere al competenței critice... Romanul actual este un roman erotico-social a cărei acțiune se petrece în perioada anilor 50—52 **(Pedeapsă fără condamnare)".** Acest capitol VII este deplin lămuritor încă din titlu : „Tata nu e vinovat". În rest, fără a ne permite să judecăm romanul în totalitate, prea multe locuri comune și o relatare cenușie a unor situații dramatice. Reveniți asupra textului, eliminînd șabloanele și încercînd să fiți mai artist în exprimare. Altfel riscați să fiți la fel de original ca și cel ce răspunde la întrebarea „Ce mai faci ?" „Bine".

VASILE NISTOR, Rîmnicu Vîlcea. Relatarea d-voastră fals-veselă a plictiselii amintește nu neapărat de textualiști, cum îi se spune de la o vreme absolvenților de la filologie, ci de precursorii de la revista **Cinema,** cînd transmit corespondențe telefonice de la festivaluri gureșe și snoabe : „...despre medalionul soției șefului restaurantului gării, revista Rebus. Florin Piersic, pensia lui nea Florică și nutriile Lupășteniior, despre săpunul Nela, cafeaua de Columbia, vremea schimbătoare... despre pliuri, budeuri, pliuri, jabouri, bucleuri, panglici, jabouri, dantele, panglici, decolteuri, dantele, clinuri, decolteuri chimonouri, clinuri, funde, chimonuri, pliseuri, funde, pliseuri, pliseuri, pliseuri... Bine știm că cuvintele (s.n.) sînt ca banii, că banii aceia sînt buni carii umblă în toate părțile, așa și cuvintele acelea sînt bune care le înțeleg toți !... Tocmai cînd dimineața își freca sinii tari de fereastră (Cum spune Ilarie Voronca, nu Hinoveanu) m-a trezit soția zimbindu-mi, zicîndu-mi (ca un fierăstrău !) să tai lemne, s-aprind focurile-n sobe, să unesc materia cu spiritul (Vezi Bachelard !)..." Și totuși... m-ați făcut curios, mai ales că, așa cum îmi scrieți, ați luat Premiul **Luceafărului** în 1985, la concursul interjudețean de critică și istorie literară, „Al. Oprea". Deci, așteptăm ceva fără paranteze, scris cu inteligența pe care v-o bănuim.

CONSTANTIN GEORGESCU, București (a nu se confunda cu Constantin Georgescu — Snagov). Schița fără titlu pe care ați lăsat-o la poartă ar fi meritat o soartă mai bună, adică un adresant adecvat. Deci, la umorul d-voastră se potrivește o revistă de umor, nu ?

ELIADE MIRCESCU — Căutați-vă un pseudonim. Trimiteți date biobibliografice și o fotografie, astfel ca lucrurile să se limpezească și „gloaba" d-voastră să mănînce jăratec.

POMPILIU COMȘA, Tulcea. Deși aveți „o vastă colaborare" cu presa, colaborare care se desfășoară „de circa 16 ani", nu ne-ați convins nici în „Paștele", nici în „Bătrîna" și nici în „Nopțile scrumbiei" (?!). Mama părăsită de copii mai bine s-ar fi adresat justiției, decît condeiului d-voastră, care o omoară într-o sală de așteptare din gară, iar în „Nopțile scrumbiei) (?!) vă luați atîta avînt, încît nu vă mai poate opri nimeni : „Trec nopțile senine ale scrumbiei (?!) visele noastre la Strelca, vise nupțiale la ora de schimb a amiezii..." Așa că...

I.N.

Trei generații

Urmare din pag. 1

tea înghețe. Amalia Săndoiu avea beton pe cizme, probe de beton, și-mi mărturisea că nu i-ar fi rușine să iasă așa pe Calea Victoriei.

Și nu de mult, într-un liceu, un elev mi-a povestit preț de o dimineață, cum, anul trecut, a făcut la pas turul României parcurgînd peste 2 000 de km în vacanța lui de vară, înapoindu-se acasă, în București, în ziua cînd împlinea 17 ani. Superb examen de voință și ambiție, cu nimic mai prejos decît altele, asemănătoare, care se întîmplă pe mirifica noastră planetă. Celor trei făcînd parte din trei generații diferite, aș vrea să le mărturisesc acum că, atunci cînd i-am cunoscut, am însemnat ziua aceea cu o piatră albă ca semn al prețuirii mele față de ei.

Toți aceștia se vor lupta în continuare pentru o lume mai bună și mai dreaptă în numele unui viitor care vine de demult. Dincolo de acești oameni, dincolo de faptul că, luînd cunoștință de existența lor, le-am marcat-o cu o piatră albă, unul din meritele lor este acela că ei își pun uneori tragica întrebare : vom supraviețui sau nu ? O asemenea întrebare ne-a fost adresată, nu demult, de către secretarul general al partidului, într-o cuvîntare despre dorința oamenilor de pace, de a-și vedea de treburile lor, de a dispărea, o dată pentru totdeauna, tensiunea dintre oameni marcată de ideea unui nou război. Istoria o fac oamenii, îmi spun acum, gîndindu-mă la toate acestea. Mai ales astfel de oameni. Dar pînă în ziua în care o vor face toți oamenii, ea va fi doar, jumătate de istorie.

Fiecare dintre cei trei despre care mi-am amintit acum se va bate pentru ca ceea ce văd, pentru ca ceea ce-au făcut și vor face să existe. Cu siguranță acest tînăr, cu siguranță această femeie, cu siguranță acest bătrîn care nu e singur ci păstrător pe lîngă sine a trei generații care au pornit, la începutul acestui secol, din arborele lui și pe care ar vrea să-i vadă cu bine trecuți în secolul următor. Cu siguranță, așa cum și-o doresc ei, așa cum ne-o dorim noi toți, un secol al păcii.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLIX)

Cultul istoriei

Subiect inepuizabil, valorificarea moștenirii spirituale inițiată de către cel de-al IX-lea Congres al partidului este o parte componentă a vastului proces de desprimăvărare pe care îl trăiește țara. Am scris pe tema aceasta, scriu și voi mai scrie, nu din plăcerea egocentrică de a mă repeta, ci datorită faptului ca generațiile mai noi să înțeleagă de unde am pornit și unde am ajuns, ce era cultura română pînă acum cîteva decenii și ce perspective luminoase i se deschid.

Iată de ce apreciez la superlativ, ca pe o strălucitoare piatră de hotar, **Congresul al IX-lea al partidului.** Este departe de mine gîndul de a fragmenta istoria contemporană a patriei, dar, ca să vorbim în termenii materialismului istoric, se pare că existența socială o luase cu mult înaintea conștiinței sociale și se impunea o reconsiderare matură a acestor raporturi, pînă nu era prea tîrziu. În lumina istoricelor hotăriri ale Congresului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** a prezentat la 7 mai 1968 expunerea **„Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România."** Poate că nu întîmplător această expunere a fost susținută cu prilejul jubileului a 45 de ani de la făurirea partidului. Acolo se află, într-adevăr, fundamentul trainic al unei noi orientări în istoriografia românească, cea ce a însemnat un uriaș pas înainte în direcția cunoașterii științifice și a rezolvării pozitive a tuturor chestiunilor capitale ale acestei științe. Și cum toată vorbăria din lume nu valorează cît un singur exemplu, am să amintesc unul, capital : prima carte purtînd pe copertă numele lui **N. Iorga,** părintele istoriografiei noastre, a văzut lumina tiparului în anul 1965. Era primul vestitor al unei primăveri culturale românești, care prin incandescența sa a topit calota a două decenii anterioare de temeri, animozități, căutări febrile, rațiuni așazis diplomatice sau conjuncturale. De atunci și pînă acum, valorificarea superioară a comorilor vechi a înregistrat un ritm excepțional. Întrucît m-am referit în articolul de față mai mult la istorie, voi continua tot cu titluri patronate de sceptrul generos al lui Clio. Aleg, la întîmplare, cîteva opere fundamentale, care întregesc **Biblioteca Națională** și fac cinste timpurilor cînd au re-văzut lumina tiparului : **„Tezaurul de la Pietroasa",** de **Al. Odobescu, „Cuvente den Bătrîni"** de **B.P. Hasdeu, „Getica", „Idei și forme istorice"** și **„Memoriale"** de **Vasile Pârvan.** Alte volume, impunătoare prin dimensiuni și prin rigoarea aparatului științific, au apărut în seria **Operelor Complete** ale lui **Dimitrie Cantemir, A.D. Xenopol, Ion Ghica, B. P. Hasdeu, Al. Odobescu** ș.a. Săptămînile din urmă au ieșit de sub tipar alte două tratate ale marelui dascăl național, **N. Iorga : „Locul românilor în istoria universală"** și **„Istoria poporului românesc."** Nu știu dacă generația noastră va avea fericirea de a asista la tipărirea integrală a operei marelui savant (peste 1250 de volume și cca 30 000 de articole !), dar este cert că ne aflăm pe drumul cel bun și, chiar fragmentară, restituirea moștenirii sale este binevenită și umple de pe acum cîteva rafturi bune de bibliotecă. Să mai vorbim oare despre voluminoasele colecții de documente, privind toate epocile istorice cruciale din existența patriei ? Avem la această oră corpusurile complete ale momentelor 1600, 1784, 1821, 1848, 1859, 1877, 1918 și 1944. Remarcabile sînt cele două lucrări semnate de **Mircea Mușat** și **Ion Ardeleanu : „De la statul geto-dac la statul român unitar"** și **„România după Marea Unire"** — acest ultim volum, apărut zilele trecute, însumînd peste 1 100 pagini și fiind, după opinia mea, cea mai completă radiografie a perioadei 1918—1933. Alte lucrări, semnate de reputații specialiști **David Prodan, Ștefan Pascu, Ștefan Ștefănescu, Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Nestor Vornicescu, Răzvan Theodorescu** și de alți istorici vin și întregesc un peisaj bogat, grăind despre libertatea totală de expresie din România acestor ani. Istoria, cea dintîi carte a unei națiuni, își are în președintele **Nicolae Ceaușescu** un slujitor exemplar, căruia îi mulțumim din suflet.

Corneliu Vadim Tudor

Cultura socialistă și valențele spiritului revoluționar

Urmare din pag. 1

bit de cuprinzătoare asupra acestui domeniu de maximă însemnătate.

Să încercăm, așadar, în mod succint să detectăm cîteva dintre particularitățile majore ale acestui spirit revoluționar și ale exigențelor sale fundamentale.

În primul rînd, este vorba despre un uriaș efort de restituire a tradiției — tradiție înțeleasă nu doar ca o formă de date și repere osificate, ci ca o entitate vie, prin ea însăși avînd o impresionantă încărcătură dialectică. Acolo unde dogmatismul **vroia** (și se legăna într-o pernicioasă iluzie că a și reușit) să facă „tabula-rasa" amețit de o frenezie a negației, exigențele spiritului revoluționar au impus o masivă operă și valorificare a ceea ce se poate numi acum, într-o viziune cu totul nouă, **moștenire culturală națională. A avea în bibliotecă „Istoria..." lui George Călinescu, „Getica" lui Vasile Pîrvan, filosofia lui Blaga, Mircea Florian, Rădulescu-Motru sau P.P. Negulescu ori scrierile lui Titu Maiorescu, Iorga, Eugen Lovinescu și Hașdeu** este un fapt cotidian, în ordinea firească a lucrurilor, — dar și acesta este lucrul cel mai important dintre toate — a te raporta aici și acum, cu luciditate și dreaptă măsură la ele, este nu doar un drept ci o obligație morală ce ține de etica elementară a actului creator. O dată mai mult înțelegem că impresionanta afirmație a secretarului general al partidului potrivit căreia un popor care nu-și cunoaște istoria este asemenea unui copil care nu-și cunoaște propriii părinți, are o perfectă legitimitate și în acest amplu spațiu de referință.

În egală măsură, contactul direct, permanent al creatorului zilelor nosatre cu realitatea, are prin sine însuși, un alt înțeles, mult mai subtil și mai bogat, el, creatorul zilelor noastre, nu este doar o pasivă și inertă „conștiință-oglindă", un anodin statistician al evenimentului, ci este **un martor și, deopotrivă, făuritor al istoriei, în și prin actualitate.** Desigur, atitudinea civică nu scuză lipsa înzestrării artistice, dar nici talentul în sine nu poate servi drept pretext în absența implicării active, creatoare, transformatoare a artei și culturii. Chemate să se situeze **permanent în ofensivă de partea nouului,** să lupte împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat, și nu mai corespunde legităților progresului, artei și culturii noastre sînt funciamente revoluționare, avîndu-și temeiurile în însăși concepția noastră revoluționară despre lume și viață. Aceasta exclude în fapt atît tezismul maniheist, didacticismul șablonard dar și vetuste încercări de a acredita ideologii de import, mimetisme puerile care nu fac decît să descopere azi, „la ultima oră", truisme sterile. În acest fel, arta și cultura noastră susțin un real, efectiv dialog cu arta și cultura universală. **Un dialog purtat însă la paritate,** ca să spunem așa, de pe poziții de egalitate, fără complexe și ceremonial de complezență este, deci, cu atît mai straniu și mai de neînțeles cum o anumită eseistică nutrind chiar pretenții filozofarde tentează : ce-i drept, cu o mizã morală și ideologică îndoielnică să insinueze fie chiar luînd ca pretext și pavăză distinși cărturari ajunși la anii senectuții, că sîntem încă o „cultură minoră" iremediabilă vasală unor pretinse „culturi majore". În contrazicere cu acesta sînt tocmai dovezile tot mai numeroase și mai prestigioase ale locului distinct pe deplin meritat pe care îl ocupă în spațiu arta și cultura românească. Iată deci, enumerate aici, cîteva componente fundamentale ale unei realități, ea însăși în continuă îmbogățire și creștere calitativă care ne permit să afirmăm cu toată certitudinea că exigențele spiritului revoluționar al partidului sînt prin excelență și exigențele cardinale ale artei și culturii noastre naționale.

Setea de real

Urmare din pag. 1

RĂ DE PURĂ IMAGINAȚIE ?" Întrebarea autorului român se va întîlni, peste timp, cu alte întrebări sau afirmații asemănătoare : „...«ficțiunea» reală nu e de găsit... Viața în sine e o ficțiune, și toți încercăm să spunem lucrul acesta prin mijloace diferite, fiecare dintre noi înțelegîndu-l în raport cu natura și cu talentul său" (Lawrence Durrel). Iar Fellini, mai hamletian, vrea să știe : „Unde începe viața, unde arta ?". Aparent la alt pol — în fond plasat pe o poezie identică — Chagall crede că : „Arta nu poate fi reală fără un dram de ireal". Dacă așa stau lucrurile — și așa stau ! — atunci de unde pînă unde.. complexul de superioritate al unor autori față de alți autori ? Și pe ce se întemeiază absolutizarea unui gen sau altul, ca fiind o formă „supremă" de scris, practicîndu-se un tip de ierarhizare de sorginte sportivă, dar defel sportiv, corect, benefic pentru literatură, pentru publicistică. Snobismul n-a fost nicicînd și nu va fi niciodată altceva decît un drum pavat cu cele mai bune intenții...

O pleiadă de eminenți scriitori români, actualmente clasici, s-au dedicat și reportajului : Panait Istrati, Ion Vinea, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, Adrian Maniu, Camil Petrescu, Eugen Jebeleanu, Mihail Sebastian și alții nu mai puțin valoroși. Printre aceștia îi-aș situa, fără ezitare, pe cel mai **autentic reporter** român dintre cele două războaie mondiale : F. Brunea-Fox, un autentic „prinț al reportajului", însă un „prinț și cerșetor", gata să se vestimenteze în orice fel de straie, să nu abuzeze de imensul său talent, de superba lui capacitate de a „se uimi" de fiecare dată, cu delicatețe și discreție, indiferent de terenul pe care pășește... El, Brunea-Fox, în cel mai impresionant militantism omenesc, a devenit autorul a mii de pagini de reportaj încărcat de semnificație, de mărturii și sens major. Iată cum explica incontestabilul maestru genul slujit decenii de-a rîndul, cu siguranța de sine a oricărui eminent profesionist : „Considerat ca un subprodus al beletristicii patentate, i-a trebuit un oarecare purgatoriu reportajului pînă să fie cooptat și legitimat de istoricii literaturii contemporane. Nu fără indulgență și strîmbături din nas i s-a făcut favoarea unui strapontin lîngă fotoliile confortabile ale romanului și chiar ale poemului... Astăzi, cînd reportajul, ca element incontestabil de cunoaștere și detectare, suscită frecvente și animate dezbateri în presă și la televiziune mă bucură inițiativa Radioteleviziunii de a-i acorda o amplă și variată audiență. E binevenit într-o epocă atît de fecundă cum este aceea din țara noastră, care oferă reporterului un cîmp vast de investigație și de înregistrare măiestrită. Rămîne ca destoinicia și talentul lui să pună în valoare materialul cules, imaginile furnizate de mănoasele rezerve ale actualității sociale, industriale, artistice etc., în așa fel ca să nu degenereze în obișnuitele «fapte diverse». Reportajul cere prestanță și eleganță." (1969). Referindu-se la scriitorii francezi, F. Brunea-Fox amintește cîteva nume de rezonanță care n-au ezitat să se îndeletnicească și cu reportajul, ca primă condiție a părăsirii „turnului de fildeș" tipic pentru o anumită epocă, sufocant pentru niște personalități literare cu deosebite disponibilități de a înregistra cele mai mărunte „seisme interioare" din mediul înconjurător : André Gide, Paul Morand, Georges Duhamel, Blaise Cendrars, Pierre Mac Orlan, Luc Durtain, André Salmon... Lista numelor poate fi extinsă, desigur, citindu-l, de pildă, mai recent, pe Le Clézio : „Reportajul a fost întotdeauna prezent în literatură. Se cunoaște importanța pe care romancierii naturaliști o acordau acestei forme de anchetă «sur le vif». Și marja dintre gazetărie și roman nu-i chiar atît de mare cît își închipuie unii". Truman Capote este mai categoric decît alții : „Unii scriitori spun de fapt : de ce să ne batem capul cu reportajul, cînd putem inventa propriile noastre povestiri, eroi și teme ? Reportajul nu-i decît o fotografie literară și nu se potrivește cu demnitatea artistică a unui scriitor serios... Sînt convins că, aplicînd în literatură metoda romancierului la faptul divers gazetăresc, șocul produs de opera de artă asupra cititorului va fi de două ori mai mare... Părerea mea e că reportajul poate fi făcut la fel de interesant ca și ficțiunea. Nu vreau să spun că o formă ar fi superioară celeilalte. Cred că reportajul creator a fost neglijat, avînd totuși mari afinități cu maniera de a scrie a secolului XX". Și tot el : „Am susținut întotdeauna că reportajul reprezintă o mare și neexplorată **formă artistică.** Totuși, cei mai mulți scriitori buni, artiști prețuiți ai literelor, folosesc arareori această formulă... Eu afirm că un reportaj poate explora noi dimensiuni în literatură, cu un dublu efect, care lipsește ficțiunii..."

Destinul reportajului românesc a fost înrîurit, decisiv, de dinamismul care a cuprins — în ultimele două decenii — toate compartimentele existenței noastre. Ritmul intens în care trăim neagă, categoric, impresia de „imobilism" pe care o mai degajă, uneori, reportajele prea sărace, vai ! în informații, în tipologii, în dezvăluiri de o natură sau alta. Acceleratia oglindește, tocmai, prefacerile care răstoarnă lucrurile, procesele și calitățile mediului înconjurător ; rotația imaginilor noastre interioare asupra realității pare să se fi activizat ; oamenii traversează existența într-o alură din ce în ce mai rapidă ; cadența schimbărilor — mereu în crestere — fiind, totodată, o forță psihologică (Alvin Toffler). „Imobilismul" de care aminteam mai înainte este, așadar, dintr-altă... lume, și lipsește reportajul de forța psihică pe care o reprezintă reflectarea ritmului viu existențial. Viața nimănui și niciunde nu-i comparabilă cu o defilare. Orice muncă făcută cu pasiune, cu pricepere și simț responsabil, nu e ușoară. Cîcniri — fie și **neantagoniste !** — există și vor exista cît lumea. Omul se mai luptă și cu sine, din dorința profund umană de perfecționare. În documentele de partid și de stat, în intervențiile și indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se arată întruna valoarea criticii și autocriticii, importanța dialecticii, într-o operă atît de vastă și de dificilă cum este construirea unei noi societăți, necontenita perfecționare constituind țelul vital și obligatoriu, obiectiv. Este, deci, și de datoria celor care practică reportajul, să-și perfecționeze scrisul, însă pe temeiul cunoașterii realității sub toate aspectele ei. Simpla confruntare a **binelui** cu **mai binele** nu acoperă, nici pe departe, uriașa arie a vieții noastre și ne poate vădui scrierile de substanța **însăși a acesteia.** Luînd constant pulsul adevărului de viață, urmăm cu consecvență imperativul criteriului-prim : **reportaj** egal **a documenta !** Documentînd, emoționînd, mobilizînd conștiințele, ne facem datoria și ne înnobilăm opera.

MARELE PATRIMONIU

Urmare din pag. 1

cilă. Ea ne pune în contact cu cărți de la care mulți din cei ce le luaseră în mînă cu nerăbdare și entuziasm, conduși de mitologia curentă, s-au întors dezamăgiți. Sînt cărțile aparent subminate de ceea ce — exagerînd — G. Călinescu numea „lipsa de formă" a **scrisului** istoric al lui Iorga (el zicea „lipsa de idei" ceea ce nu este exact). Desigur, această operă nu poate fi ocolită și ea a fost atacată frontal în cîteva ediții de mare acuratețe și conștiință profesională, unite cu pregătirea respectivă (exemplare rămîn **Istoria literaturilor romanice,** îngrijită de Al. Duțu, și **Istoria vieții bizantine,** tradusă și îngrijită de Maria Holban) sau în altele, mai puțin fericite, însoțite cu „note" contemporane ce au nevoie de aproape un egal volum de „contranote" spre a preveni răspîndirea erorilor și paradoxelor puse astfel în circulație. Și unele și altele rămîn, totuși, un bun cîștigat !

Cei care nu și-au simțit veleități de specialiști, dar s-au simțit îndemnați să ajute la reactualizarea scrisului lui N. Iorga, s-au adresat — cum spuneam deja — celuilalt întins

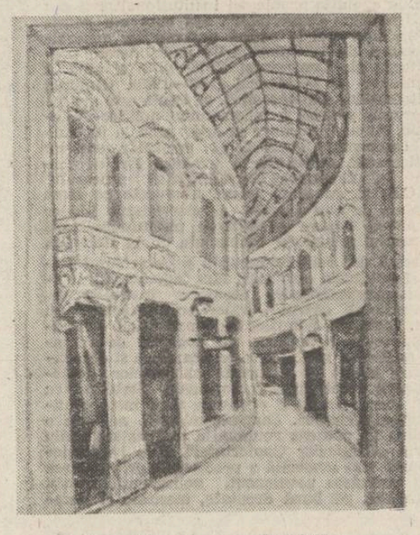

Spiru Vergulescu : „Pasajul"

ogor, de pe care pot trăi cîteva duzini de editori, fără mare osteneală (afară de cazul că o fac în felul lui Valeriu Răpeanu cu **O viață de om...,** pentru care a trebuit să sape tunele și viaducte spre a ne readuce, și încă nu de tot, acest monument autobiografic unic în felul lui în literatura română). Un raft întreg, cu atît mai ușor de umplut cu cît unii editori nu și-au făcut scrupule în dislocarea, fragmentarea sau numai „croșetarea" textelor, s-a acumulat în cîțiva ani. Bun desigur, în lipsă de altceva mai bun. Dar el dă impresia că **este** și ceea ce **nu este :** o adevărată editare, sistematică și competentă, a celeilalte opere a lui Nicolae Iorga ! Doar întîmplător (și mă refer la admirabila culegere **Evocări din literatura universală** îngrijită de minunata editoare a operei părintelui său care a fost doamna Liliana Iorga-Pippidi) s-au realizat și în această direcție lucruri memorabile.

Dar imensitatea operei **vorbite** a lui Nicolae Iorga rămîne în edițiile princeps și — mai grav — în rarisime texte **litografiate** sau chiar în **stenograme** păstrate în arhiva familiei. Din aceste stenograme au evadat, în 1943, două foarte interesante volume publicate de fostul Institut de istorie universală „N. Iorga" : **Oameni reprezentativi în purtarea războaielor (Lecții ținute la Școala de război în 1937)** și **Conferințe și prelegeri,** care se anunța ca un „prim volum" dintr-o serie ce nu a avut urmare. Sîntem informați că profesorul D. M. Pippidi are deja pregătite mai multe asemenea cursuri și volume de conferințe, rămase numai în stenograme. E rîndul editurilor noastre să le solicite.

Importanța capitală a operei vorbite a lui N. Iorga, în primul rînd a **cursurilor universitare** din țară, a cursurilor de la Sorbona, a cursurilor de la Școala de Război și **Academia Comercială** (unde unchiul meu, I. N. Angelescu, i-a oferit cel dintîi o tribună pe care N. Iorga avea să o transforme cu timpul în cel mai vehement mijloc de combatere a totalitarismului hitlerist în ascensiune) a cursurilor de la „Universitatea de vară" de la Vălenii de Munte și a sutelor de conferințe ținute în țară și străinătate, constă în faptul că, în totalitate, ea ne dă posibilitatea să luăm act de **cum se gîndește,** cum se **percepe,** și cum se **înfățișează pe românește** uriașa realitate a existenței umane în timp, pe care o numim **Istoria.** Istoria politică, socială, economică și spirituală, parțială sau „totală" (cum se zice azi). N. Iorga, deși a disprețuit pe filosofi, este cel dintîi român care a intrat în stăpînirea unui „facies" mintal absolut original. El a modelat nu o „filosofie", ci o **minte românească,** așa cum Descartes a inventat o „minte franceză". Bacon o „minte engleză" sau Hegel una „germană", așezate în fața realității.

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (IV)

În secțiunea a doua a cărții, **Alexandru,** cu o voluptate naturală poeta se împrejmuie de zaristea legendară care l-a dat pe cel de-al doilea (după C.I. Caesar) fabulos poet al utopiei politice a contopirii Orientului cu Occidentul, mirele pur și delirant al nunților din Susa : „Armatele lui Alexandru / Îmi cutreieră gîndurile. / Bat vînturi fioroase și anii / Precum semințele grîului zboară. / „Macedonia" / „Macedonia" / cine strigă / Noapte de noapte în visele mele ? / Deschid porțile ochilor / Și-n întunericul ce mă-nconjoară, / Văd chipul Lui alergînd. / El, Marele / Singurul meu iubit dintotdeauna / Pe care l-aș fi hrănit zi de zi / Cu sufletul meu. / Aș fi spălat picioarele / Calului său, pe care, sigur, / Mai mult decît mine l-ar fi mîngîiat ! / Dar El de mult este departe ! / Cămașa lui de mult e putrezită / Vreau să mă fac mireasă-adevărată / Și mă-mbrac cu Macedonia, / Cămașa mea aspră și albă — / Și merg în întîmpinarea Lui, / A Macedoneanului înviat ! **(Vis cu Alexandru Macedon, I).**

Cezar Ivănescu

P.S. Am citit cu greu, (cu lupa) articolul **Persona** semnat de poeta și eseista de rasă care este Smaranda Cosmin în „România literară", nr. 14, joi 3 aprilie 1986, și am rămas surprins constatînd unele mici amputări ale textului (posedînd noi înșine textul originar dăruit de autoare). Cum **Persona** este primul articol pe care distinsa revistă îl publică despre cartea noastră **Rod** (Ed. **Albatros,** Colecția „Cele mai frumoase poezii", 1985), apărută acum șapte luni, îl rugăm prietenește pe Directorul publicației, George Ivașcu, să republice **în întregime** și, dacă se poate, cu o literă mai mărișoară textul, cît mai repede cu putință.

REMEMORĂRI

Frumos și tînăr și neînfricat (I)

1.

În această primăvară se împlinesc 137 de ani de la uciderea mișeleaască a unuia dintre cei mai viteji tribuni ai Munților Apuseni care se numea **Ion Buteanu.** În primăvara anului 1849, cu foarte puțin timp înaintea tragicului său sfîrșit, pictorul revoluționar Iscovescu, pribegind din Muntenia i-a făcut un admirabil portret, cam în aceeași vreme în care îl nemurise în culori și pe **Avram Iancu.**

Iată ce spune Silviu Dragomir, strălucitul cronicar al revoluției din munți : „Dar portretul lui Iancu are un defect, pe care l-au remarcat și contemporanii : nu redă expresia ochilor de un albastru pronunțat al Crailului Munților, în vreme ce Buteanu ne apare îmbrăcat în blană, cu profilul său frumos, cu barba neagră, plină și cu mustața subțire, puțin îngrijită, ca un rege dac, care te fixează cu ochii lui negri și sclipitori".

2.

Se naște la Sighetul Marmației dintr-o familie înstărită și după cîțiva ani de frecventare a liceului catolic din Careii Mari un incident petrecut la ora de istorie îi va schimba cursul vieții. Se zice că după terminarea orei în care li se vorbise despre strălucita perioadă a imperatorului Augustus, tînărul Buteanu s-ar fi ridicat întrebînd ce urmași de seamă și mai aleș ce oameni au rămas din stirpea romanilor. Și profesorul, indemnat de un elan de sinceritate, i-ar fi răspuns apăsînd pe fiecare cuvînt : „Mai sînteți voi, Românii !"

Această întîmplare îl va marca atît de puternic încît cere tatălui să fie înscris la o școală românească. Mama lui vitregă, care era unguroaică, l-a trimis drept răzbunare să-și continue studiile liceale la Zagreb. Termină academia de drepturi la Budapesta și din dorința fierbinte de a-și perfecționa limba natală cere să fie trimis advocat în inima Munților Apuseni, la Abrud. În această perioadă îi cunoaște pe tinerii revoluționari din munți și în special pe Avram Iancu de care va fi legat cu **o frățească** prietenie pînă la moarte.

Spirit neliniștit și pasionat de istorie, tînărul advocat și, în curînd viitorul tribun neînfricat, va face următoarele considerații cu privire la datoria de-a studia istoria națională : „După a noastră părere poporul acela, care nici originea sa nu o știe, ci vede, că numai visează în jurul altor popoare, adăpat cu cel mai înjosit servilism însupt în sîngele lui, e aproape de a sa totală periciune".

3.

Ion Buteanu și-a asumat rolul de apărător al Zarandului, străvechi ținut românesc în care trăiau, potrivit unui recensămînt al vremii, efectuat în 1846, 51 323 de suflete românești, 710 unguri și 822 nemți.

Tînărul prefect își va stabili cartierul general la Bucești, localitate aflată în defileul Crișului Alb, punct strategic în care și-a organizat mica armată într-o rezistență dîrză menită să oprească invaziile trimișilor lui Kossuth.

În iarna anului 1848 efectivul armatei ungurești care încerca să străpungă cetatea muntoasă a Zarandului, era estimat la 2 603 soldați, 5 tunuri, 20 de cai de tracțiune și 56 de cai de călărit.

În fața unei asemenea forțe militare bine instruite, Buteanu opune cete de moți slab înarmate care atacau și se retrăgeau fulgerător.

Exasperat de insuccesele repetate, maiorul Csutak, comandantul operațiunilor din zonă, este nevoit să recunoască într-un articol : „Nimeni să nu-și facă iluzia că pe Români îi poți alunga din lume cu o mătură de mesteacăn, căci se înșeală cine o crede aceasta și mai virtos cine cugetă, că eu voi fi în stare cu 2 603 infanteriști, 56 husari și 5 tunuri a extermina de pe suprafața pămîntului 500 000 de cetățeni. Cine a nutrit această speranță nu și-a dat seama, că fiecare popor, cînd se aprinde în el scînteia divină și devine conștient că este o națiune și că în el zace putere, nu există armă, cu care ar putea fi învins..."

4.

În perioada noiembrie 1848 și pînă la sfîrșitul lui aprilie 1849, viteazul prefect încearcă și izbutește să opună o rezistență surprinzător de dîrză năvălitorilor. Din scrisorile adresate diferiților tribuni precum și din cele cinci scrisori trimise personal lui Avram Iancu, reiese cum nu se poate mai limpede starea precară a cetelor sale de moți suferind de lipsa armamentului și a muniților. În toate scrisorile revine obsedantă rugămintea de-a i se trimite „o sută de pușcași buni".

În ciuda superiorității numerice și a înzestrării cu armament de război, tînărul prefect nu dezarmează. Însuflețit de dorul de libertate va da un **ultimatum** curajos armatei care pătrunsese în munți, ultimatum menționat într-un raport către Kossuth al aceluiași maior Csutak.

„Buteanu, prefectul armatei valahe, îmi dă de știre oficial ca în curs de două zile să părăsesc comitatul Zarandului căci în caz contrar mă nimicește și îmi arată că dreapta lor cauză trebuie să învingă".

5.

Crezul și maturitatea politică a lui Buteanu vor fi exprimate magistral într-o scrisoare adresată aceluiași comandant ungur, scrisoare care a ajuns în mîinile lui Kossuth iar mai apoi în mîinile lui Bălcescu care o va comunica lui Ghica precizînd : „Mă rog să păstrezi aceasta, căci o privesc ca un document istoric".

Mircea Micu

(Fișe de roman)

CUMPĂNĂ

Reportaj în metropolă

O bunică împingea încet căruciorul
nepotului
mergea pe bulevard și murmura
din toate puterile :
„nani, nani, puiul mamii !"
Mașinile sfîșiau cu precizie liniștea străzii
dar vocea bunicii acoperea totul :
„nani, nani, puiul mamii !"
și copilul dormea
învingător, liniștit și adînc
într-o grădină concepută de-o albină.

George Alboiu

m a p a m o n d

PLEDOARIE PENTRU VIITORUL EUROPEI

Dintre toate problemele spinoase pe care pregătirea și desfășurarea Conferinței pentru securitate și cooperare Europa (C.S.C.E.) le-a adus, între 1972—1975, în atenția statelor participante, cea a asigurării continuității, în forme organizate, a procesului declanșat de Conferință a fost poate cea mai importantă. Multă vreme, înainte și pe parcursul desfășurării Conferinței, s-au înfruntat două concepții opuse cu privire la rosturile și menirea acesteia. Unii participanți concepeau Conferința de la Helsinki drept o operațiune finită, un scop în sine care-și ajungea sie-însuși și care nu mai trebuie deci să fie urmat de nici o formă de acțiune multilaterală proprie. Alții, printre care și România, concepeau însă Conferința deschisă în capitala Finlandei ca începutul unui proces multilateral menit să se dezvolte și să asigure cadrul organizat necesar edificării securității și dezvoltării cooperării în Europa. Până la urmă și după o bătălie politică ale cărei peripeții au străbătut toate etapele parcurse de lucrările Conferinței, punctul de vedere al partizanilor continuității procesului multilateral declanșat de Conferință a prevalat. O asemenea opțiune a permis ca, după terminarea Conferinței de la Helsinki marcată de semnarea la nivel înalt a Actului ei final la 1 august 1975, concertarea și colaborarea general-europeană să continue periodic într-un cadru instituțional organizat. „Urmările Conferinței au înglobat astfel toate acele reuniuni internaționale convenite prin consens, la care au luat parte cele 35 de state care participaseră la C.S.C.E. și care, de la Belgrad la Madrid și mai apoi la Stockholm, s-au ocupat de diferite aspecte legate de edificarea securității și dezvoltarea cooperării în Europa.

Lucrarea lui Leon Talpă este o relatare erudită și totodată accesibilă unui public larg despre geneza, evoluția și perspectivele problemei continuității procesului declanșat de Conferința pentru securitate și cooperare în Europa *).

Punctul de plecare al cercetării întreprinse de politologul român îl constituie în mod evident concepția țării noastre, a președintelui Nicolae Ceaușescu, despre edificarea securității europene și, în acest context, rolul anticipativ și dinamic pe care România l-a jucat în conceptualizarea și înfăptuirea continuității procesului C.S.C.E., ca singura modalitate valabilă de dezvoltare și de perfecționare a eforturilor întreprinse.

Două capitole ale lucrării sînt apoi consacrate analizei modelelor teoretice ale unui sistem de securitate și cooperare în Europa, — care s-au conturat mai ales în perioada imediat premergătoare Conferinței de la Helsinki, — și contribuțiilor referitoare la un model instituțional al continuității procesului de edificare a securității și de dezvoltare a cooperării europene.

Partea cea mai substanțială a cercetării întreprinse de autor se referă însă, cum era și firesc, la evoluția problemei institutionalizării sau a „Urmărilor Conferinței", așa cum s-a petrecut în mod real în cadrul negocierilor general-europene, de la Consultările multilaterale pregătitoare ale Conferinței (1972—1973) și pînă la Reuniunea de la Madrid (1980—1983). Gîndirea politologului, mai teoretică, se împletește aici cu observația precisă a fenomenului politico-diplomatic. Autorul purcede în acest scop la un studiu comparativ detaliat al pozițiilor statelor participante, surprinse în evoluția lor, cu privire la asigurarea continuității procesului C.S.C.E. și, în acest cadru, zăbovește pe bună dreptate asupra justeței și clarviziunii ideilor românești despre necesitatea institutionalizării procesului inițiat de Conferința de la Helsinki.

Partea cea mai interesantă a demersului critic al autorului este însă, fără îndoială, surprinderea caracteristicilor formelor instituționale, convenite în cadrul „Urmărilor Conferinței" și care, inspirate nemijlocit de principiul egalității suverane a statelor, au conturat de-a lungul anilor un model nou de negociere și de conlucrare menit să răspundă exigențelor democratizării relațiilor internaționale. Stabilind cu mult discernămînt o distincție netă între continuitatea periodică, dar intermitentă, pe care o asigură în prezent reuniunile multilaterale din cadrul „Urmărilor Conferinței", și o instituționalizare mai avansată a procesului, prin crearea unui organism permanent, politologul român subliniază, pe bună dreptate, meritele și dezavantajele pe care le implică formele instituționale periodice existente în prezent. El relevă însă, totodată, că astfel de forme constituie o modalitate de tranziție necesară spre o instituționalizare mai puternic și mai precis structurată a procesului C.S.C.E.

Concluziile formulate de Leon Talpă sînt impregnate de un optimism lucid : dacă continuitatea cu caracter periodic a activităților C.S.C.E. pare a se impune ca singura modalitate posibilă în stadiul actual al relațiilor intereuropene, instituționalizarea efectivă a procesului — prin convenirea unui mecanism permanent — nu apare ca un obiectiv utopic, ci ca o etapă calitativ nouă tocmai a activităților multilaterale organizate în prezent. „Este de neconceput — scrie autorul — ca întreaga „zestre" conceptuală și pragmatică dobîndită în cadrul „Urmărilor Conferinței" să fie irosită și procesul C.S.C.E. să fie întrerupt în mod abuziv și irresponsabil. Dimpotrivă, construirea unei Europe a păcii, securității și colaborării, reclamă revitalizarea destinderii prin eforturi neostenite de conlucrare și apropiere între state, atît pe calea bilaterală, cît și multilaterală. Propulsarea pe o treaptă calitativ superioară a instituționalizării securității și cooperării europene ar constitui un exemplu peremptoriu al voinței statelor participante de a da un nou impuls procesului edificării securității și cooperării europene". (p. 154—155).

Cartea lui Leon Talpă este scrisă cu luciditate și pasiune. E o pledoarie pentru viitorul Europei organizat pe baze democratice, ca singura alternativă rațională la Europa blocurilor, a neîncrederii și confruntării. O pledoarie pentru dezvoltarea liberă, independentă, a fiecărei națiuni și, în același timp, pentru strădania comună a tuturor țărilor continentului în opera de edificare a securității europene. E totodată un demers în care conștiința obstacolelor existente nu slăbește cu nimic încrederea nestrămutată în realizarea unei Europe unite în diversitatea ei, în care popoarele, eliberate de cosmarul atomic, să colaboreze nestingherit și să-și poată clădi o viață nouă și demnă.

Valentin Lipatti

*) **Leon Talpă : „România și procesul de continuitate al securității și cooperării europene", Editura Politică, 1985.**

ALAN BROWNJOHN

În acest oraș...

În acest oraș, poate o stradă.
Pe această stradă, poate o casă.
În această casă, poate o încăpere
Și-n această-încăpere, o femeie șezînd,
Șezînd în întuneric, șezînd și plîngînd
Pentru că cineva care cu o clipă înainte
a ieșit pe ușă,
A stins lumina
Uitînd că ea se află acolo.

Grilaje

Cîndva, l-ar fi așteptat printre copaci
Femeia, dincolo de grilajele umbrelor fremătinde
în timp ce el venea.

Acum, însă, nu.

Și cîndva l-ar fi așteptat, cu chip de femeie,
Speranța, plăsmuire din crengi
legănate în soare.
Așa ar fi putut să fie, așa ar fi putut să fie.
Dar pînă și amăgirea și-a pierdut adevărul.

Acum, speranța nu mai e speranță
Și fața nu și-o va redobîndi.
Cîți ani ? Doi, trei, mersul va continua
În care timp, numai conceptul de femeie
Va dăinui, mereu mai subțiat. Și asta nu va fi
de ajuns.
Din orice loc, conceptul se evaporează.
Speranța va trebui să-și găsească noi puncte
de reper.

În apropiere de Gun Hill

Odată ajuns pe promontoriul unde marea
E sură și-mbufnată, mușcînd cu colți de stîncă,
încovoiați,
Din ape pîntecoase și rapace...
La Hartland Point, farul oftează-n piclă
C-un vuiet prelungit, tînguitor,
Ce se reverberează peste timp și spațiu
Și-și asurzește propriile ecouri; înspre uscat,
O ceață diafană drapează-ntinderea scăldată-n
asfințit.
La Rhossilli, sau poate la Calf of Man
O viitoare destramă luminoasa cărare
De soare sau de lună, tăiată-n dezolanta
Masă de neastîmpăr, și-ți frînge orice gînd.
Ajuns pînă aici și refuzînd să crezi
În frămîntare, pe-o zi nezbuciumată de vînt,
Zăcînd întins pe-această răsăriteană coastă,
Și contemplînd nesfîrșite nisipuri,
și linii peste linii
Ce se pierd într-un galben vestejit
Pînă la cea din urmă, topită-n orizont :
Un portativ neviolat de note.
— Și dintr-odată să simți cum strunele gigante
Nu vibrează dramatic, nu se abandonează-n
Spectaculare frenezii ; ci-așteaptă cu răbdare
În timp ce prima creatură din haos
se cațără agale,
Cu-o aripă neagră, scoasă din teacă, lovind
în păpuriș.

Traducere de
Antoaneta Ralian

Augustin Costinescu : „Peisaj"

SALVATORE GIUBILATO

SALVATORE GIUBILATO — născut la Mazara del Vallo la 21 ianuarie 1925, profesor de literatură italiană și latină la liceu. Încă din tinerețe a ales calea unei politici militante pe care o susține și în literatură. A fost ales deputat comunist în Parlamentul sicilian și a fost de trei ori primar al orașului.

Încă de la ființare este ales președinte al „Centrului de Cooperare între Popoarele Mediteranei" și, de asemenea, redactor al revistei „Impegno '80".

La debut s-a orientat către cinematografie (Cinematografie și realitate, *Editura de studii marxiste, Roma 1952, și* Realitatea siciliană în cinematografia de azi, *Sicilia nouă, Trapani, 1956). Autor a două romane :* Fluviul nu mai curge și Disensiunea. *A publicat mai multe culegeri de versuri. A tradus din poezia engleză și a literaturilor anglofone.*

Tu cititor, prietene și frate

Nu te cunosc
și nu-ți cunosc nici numele,
și nu cunosc nici bucuria nici durerea
vieții tale,
însă tu lasă-mi-te să te chem
prieten drag și frate,
să te consider un tovarăș sincer
pe drumul greu al poeziei mele,
fă-mi loc în preajma ta
dintru nevoia de-a rosti cuiva
cuvintele inimii mele
și gîndurile-mi
și mihnirea mea
și clipele ceva mai fericite
ale sărmanei existenței mele.
Într-un astfel de dialog
chiar de vom face-o voce contopită,
simțindu-te alăturea de mine
îmi voi învinge solitudinea
și poate o voi anula odată.

A nu fi singuri
a nu ne simți singuri
e necesar spre-a ne trăi viața
Prin tine eu
voi reuși odată să înfring,
tăcerii, zidul
ce mă-mpingea mereu mai mult
către o autodistrugere
către negarea celui meu propriu.

Și astfel
din zi în zi mai mult
eu m-am re-ntors la viața
și la credința-n sine-mi
și-n toți ceilalți,
pentru a crede încă în viață
și a mă bate împreună cu cei mulți
din fiece țărîm al terei
luptînd și suferind
pentru o altă lume, mult mai bună.

Acolo, jos, pe țarina-mi îndepărtată

Acolo jos
pe țarina-mi îndepărtată
plugarul ară
și-și biciuie cu vocea
catîrul leneș și robust.
Încet, încet din cer
coboară-o ploaie roditoare
de-amar de vreme așteptată
și implorată.

Zace o barcă

Pe plaja deșartă
zace o barcă
întoarsă ușor pe o rînă
asemenea păsării
gata pentru tocană.

Stă alungită pe stînci
așa cum stau oamenii,
la care sfidase
de mii de ori moartea.
Acum stă aicea
cu pîntecul spart
ea care trăsese la țărm
gravidă de pește.
Acum se afundă încet
în calde nisipuri
în dunele care refuză
să dăruie mării rapace
de parcă i-ar pregăti
mormîntul din urmă.

Mai ieri venisem s-o văd
și-abia am distins-o
acolo pe țărm
ca pe-o mărturie-a vieții pescarilor
mereu bîntuită de riscuri,
sfidare lansată talazului
spre-a smulge din mare
bucata de pîine amară, sărată,
cu gust de sudoare și lacrimă.

Orologiu vechiu cu pendul

În podul casei, pe-un perete,
e-un orologiu vechiu și cu pendul
care mă face-ades să meditez
la trecerea timpului.
O pulbere-i acoperă cutia
cu straturi fine
pe cînd arătătoarele i s-au oprit
la ora unsprezece și treizeci.

O, prin cîți ani
el a scandat
noian de ore și minute
fixînd momentele ferice
cum și-acele dureroase
văzute și pățite de bunici
prin vremile îndepărtate.

În orologiu inima
bătea ca inima de om.
Apoi ca inima de om,
odată nu a mai bătut.

Dar viața își urmează drumul :
aceasta-i legea ce contează !
Contează că inima noastră
bate mereu în ritm cu timpul
cu zile bune, mult mai bune
și că învață drumul
către un mîine pururi nou.

Prezent, trecut și viitor

Iar dacă uneori se-ntîmplă să-ncercăm
să ne întoarcem spre trecut
cred că e bine să o facem
însă privind cu-un ochiu către prezent
și, mai ales, cu celălalt, spre viitor.

Atunci cînd n-o să mai fiu

Ce mult îmi place să gîndesc
că atunci cînd n-o să mai fiu
alții vor continua să asculte
rumoarea valului lovind
și prăbușindu-se de țărm.

Prezentare și traducere de
Al. Andrițoiu

● **O PICTORIȚĂ** chineză din cea mai tînără generație este Nie Ou. Ea s-a născut în anul 1948 la Beijing, începînd să se manifeste încă de la vîrsta de 12 ani. Primele sale lucrări expuse în China și în străinătate, încă de atunci, erau gravuri în lemn, acuarele și desene în culori. După absolvirea școlii secundare a trăit șapte ani într-o gospodărie agricolă, continuînd să-și perfecționeze tehnica de lucru în ulei. După întoarcerea la Beijing, în 1978, Nie Ou s-a dedicat picturii în stil tradițional și și-a continuat munca în calitate de cercetătoare la Institutul central de arte frumoase. Revista **Littérature Chinoise,** care i-a consacrat un medalion, scrie următoarele despre arta practicată de Nie Ou : „În ultimii ani, pictorița a creat o serie de tablouri care au ca subiect viața copiilor la țară : munca de adunare a finului, elemente de viață păstorească, viața într-o moară, prinsul păsărilor, jocurile în apă etc. Personajele sale și le-a adunat în perioada cît a trăit la țară. (...) Pentru Nie Ou totul este să comunici, prin imagini, esența vieții".

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTA Stand** este la ora actuală una dintre cele mai proeminente apariții literare din lume. Editată începînd din 1952 de către poetul John Silkin, **Stand** a cunoscut o viață agitată, urmînd îndeaproape destinul puțin comun al creatorului ei. Publicată la Newcastle upon Tyne, este condusă cu participarea a încă doi scriitori de marcă : Lorna Tracy și Michael Blackburn. Ultimul număr care ne-a parvenit are un sumar bogat, în care apar atît producții originale, cît și numeroase traduceri. Remarcăm îndeosebi cele două poeme ale lui Paul Celan, în versiunea lui Michael Hamburger. Scurta notă introductivă menționează originea din România a celui mai mare poet de limbă germană de după război, precum și studiile profitabile pe care le-a făcut la București. Menționăm de asemenea că Michael Hamburger este un prieten al literaturii noastre, traducător și interpret avizat al poeziei lui Marin Sorescu. Accentul principal al acestui număr de iarnă 1985—1986 cade însă pe proza scurtă, evidențiind cîțiva scriitori de primă linie între care Helen Degan Cohen, Anne Halley, John Cranna, un nume nou, venit din Noua Zeelandă, Georgina Hammick și alții... Revista își continuă astfel buna tradiție de a selecta cu exigență, adeseori pe bază de concurs, textele cele mai stringente și mai acute din proza de astăzi. Se spune că a fi publicat în **Stand** este un adevărat test de calitate, un certificat al eminenței artistice, o garanție de indiscutabil talent.

● **INTERVIURILE** constituie o formă privilegiată de jurnalistică literară în acest secol atît de diversificat din punctul de vedere al mijloacelor de expresie ziaristică. Se cunoaște de pildă seria celebră publicată în **Paris Review,** o adevărată mărturie de generație, cum avea să fie, la noi, cea a lui Felix Aderca. De curînd, un poet de ținută inconfundabilă, M. Dor a publicat la editura **Sifriat Hapoalim** un volum de interviuri cu scriitori, intitulat „Poeții nu aleargă în grup". Sînt chestionați unii dintre cei mai importanți scriitori din literatura universală : Le Carré, Naipaul, Bainbridge, Potok, Wouk, Ratosh, Guttman, Appelfeld, Shahar, Nissim Aloni și alții. Este evidentă, notează recenzenții cărții, o anumită afinitate pentru autorii britanici și americani, cu toate că revista Keshet subliniază marele efort pe care l-a făcut autorul de a depăși limitările geografice și de a „explora secretele și adevărurile scriitorului ca persoană și ca artist creator". O apariție convingătoare, menită să depună mărturie asupra generației actuale de scriitori.

● **O REVISTĂ** incitantă în literatura rusă a secolului al XIX-lea a constituit-o publicația lui Puskin, Sovremennik (Contemporanul). Aflăm dintr-un recent articol publicat de mensualul „Uniunea Sovietică" că Puskin visa de fapt la editarea unui jurnal politic, cu un supliment literar. Din acest motiv, el a intrat în conflict cu autoritățile țarului, care i-au permis numai după o îndelungă perioadă de strădanii să publice o revistă literară trimestrială. Puskin a adunat în jurul **Contemporanului** o serie de scriitori de primă mînă ai Rusiei acelui timp și a publicat versuri, precum și alte texte, de Paratinski, Xoltov, Țiutcev, Gogol și alții. După moartea marelui poet, **Contemporanul** său a fost editat în continuare de un grup de prieteni, în frunte cu poetul Vasili Jukovski, iar în anii 50—60 ai secolului trecut a fost condusă de poetul Nikolai Nekrasov. În această perioadă, linia ideologică a publicației era asigurată de către cunoscutul critic Belinski. Revista „Uniunea Sovietică" scrie : „Această perioadă din istoria gîndirii rusești este marcată de influența crescîndă a ideilor revoluționar-democratice. **Contemporanul** fondat de Puskin continua să trăiască".

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **TEATRUL Constantin Nottara** a obținut un extraordinar succes cu prilejul turneului său în Uniunea Sovietică. Revista **Uniunea Sovietică** i-a consacrat un amplu material, ilustrat cu fotografii splendide, în care citim următoarele : „Teatrul bucureștean a venit la Moscova cu trei spectacole care de mai multă vreme se mențin pe afișe : comedia lui M. Ștefănescu, **Mieul infern,** piesa alegorică **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă** de Horia Lovinescu și **Karamazovii** după F. Dostoievski. Artiștii n-au înșelat așteptările publicului. Exigent și pretențios, publicul capitalei a primit cu încîntare fiecare spectacol. Este grăitor în acest sens succesul noii versiuni teatrale a **Karamazovilor,** unde în prim plan apare Ivan, unul dintre frați, filosof și gînditor care visează să salveze omenirea pe care în același timp o disprețuiește. Evidențiind jocul excelent al actorilor, critica de specialitate remarcă în mod deosebit pe George Constantin, care a interpretat strălucit rolul tatălui, Fiodor Karamazov. Ziarul **Sovetskaia Kultura,** comentînd turneul teatrului dramatic bucureștean la Moscova și Leningrad scria : «Cu toate dificultățile legate de limba străină și piesa necunoscută, contactul cu spectatorii s-a stabilit instantaneu. Așa se întîmplă orideciteori este vorba despre artă adevărată. Iată deci că am cunoscut un renumit colectiv teatral românesc și ne bucurăm de aceasta cum ne bucurăm de fiecare întîlnire cu prietenii din țara frățească".

● **La Biblioteca română din New York a fost prezentată o conferință cu tema Realizările cinematografiei românești contemporane. Acțiunea a fost însoțită de proiectarea unor filme artistice românești. Au participat critici din domeniul cinematografiei, reprezentanți ai Muzeului de artă din New York — Departamentul de film, precum și un numeros public.**

O altă acțiune culturală a avut ca obiect expunerea cu tema „Muzeul de artă al Republicii Socialiste România". Au fost proiectate diapozitive, precum și filmul documentar „Ion Irimescu — permanența formei". La această manifestare au luat parte profesori, studenți, oameni de artă și cultură.

În S.U.A. au mai avut loc o seară a filmului românesc, un recital de pian, precum și un concert de muzică ușoară românească.

SPORT

Luni, marți și miercuri

Luni dimineața. Orele șapte fără. Soneria. Injur și mă duc să deschid. La ușă, pictorul Nicolae Drăgușin.

— Ascultă, mă, zic, nu mai cumpăr fidelițe, maci nerușinat de roșii, ploaie de aur, violete...

— Stai blînd, îmi răspunde el, întunecat, și spune-mi cine e numărul 4 de la Rapid ?

— Bănuiesc că tovarășul Bacoș.

— Vai de mama lui care l-a făcut cînd o vedea el un tablou de la mine ! Și hai să săpăm grădina, să nu te amendeze, că s-au pus ăștia pe capul proprietarilor de livezi, mai rău ca omizile, și să-ți povestesc.

Luăm cîte-o cazma și trecem la săpat tranșee pentru crini, trandafiri, dud japonez și butuci de vie nobilă. (Ne plac strugurii).

— Nea Fane, Bacoș ăsta e un băiat de familie bună ? (Nu înțeleg întrebarea și tac). Să vezi, zice Laie mai departe, am fost la Buzău ca să mă holbez la meciul Gloria — Rapid, în speranța că va fi bine pentru noi. Mai bine mincam gaura covrigului. Am cumpărat bilet (mai sînt și cumpărători de bilete !), m-am suit la tribuna întîi și cît mă vezi de înalt am fost oaia neagră de sub munții Carpați. În viața mea (făceam gură pentru Rapid) nu m-a înjurat nimeni mai virtos ca ăștia din Buzău.

Întrerupem convorbirea întrucît avem asistenți la opera de măsluire a grădinii. Cînd muncești din greu devine cazul că poți fi văzut și urmărit cu **glume spirituale.**

— Salut, băieții. În sfîrșit, s-a făcut dreptate și cu voi ! (Dramaturgul de la T.V. Octavian Sava).

Noi (cor antic) :

— Pe la voi nici o nădejde !

Urmează finul meu Cornel Dinu, elegant, perfid, 1—1 cu Progresul Vulcan și 1—0 cu Moreni.

— Dacă vă țineați strîns de hîrleț, azi erați pe panoul de onoare. (La ei, la miliție, se afișează numai inversul). Faceți mușchi, nu se știe cînd aveți nevoie de ei. (Mersi, puschea pe limbă și toate cele cuvenite).

Marți dimineața.

Și se apropie de noi, dovadă că munca fizică atrage public, prozatorul și scenaristul Ioan Grigorescu.

— Păcat că n-am un aparat să vă filmez. Intelectualii (greșeala îi aparține) cînd dau la cazma arată ca oamenii.

— Grig, i se răspunde, fă pași mari spre circiuma de peste drum, plătește două vodci în contul nostru și fugi acasă, fiindcă se anunță ploaie, mai ales sub formă de averse.

Lumea e mică. Apare regizorul Ion Popescu Gopo, brat la brat cu soția. (Pentru el, a fi brat la brat cu soția reprezintă idealul... noi, cei de la cazma, cei de la munca de jos, avem și alte păreri).

— De ce înjurați voi ACIN-ul ? ne întreabă Gopo.

— Să n-am parte de el, zice Drăgușin, dac-am mîriit vreo împotrivire.

— Săru' mîna, mă amestec eu, băiatul pe care-l purtați la brațetă și pe care-l cunoaște o lume-ntreagă îmi datorează mari bucăți de aur. Eu am fost modelul pentru omul ăla cu burtă gogonată și buric cît farfuria care plantează flori pe Pămîntul azvîrlit în spații.

Răspunde Gopo :

— Fane, dacă ne luăm din latină și trecem la greci, n-ai s-ajungi cu Steaua mai departe de Roma.

— Vom ajunge la Sevilla.

Pleacă soții Popescu, răsare sculptorul (după părerea mea, de excepțional talent) Ovidiu Maitec.

— Băieți (toți ne iau de tinerei), îmi pare rău că n-am la mine un bloc de marmură, voi reprezentați idealul mișcării, simbolul ideii de a fi pe pămînt mușcînd pămîntul.

— Mai bine de a fi peste drum (restaurantul Doina), răspunde Drăgușin.

Pentru că ei doi fac parte din Uniunea artiștilor plastici, iar eu din altă uniune, tac și nechez în gînd, apropo de ideea lui Drăgușin.

Pleacă și Ovidiu Maitec, și cei rămași la cazma se apleacă asupra pămîntului cu multă osîrdie, ca să-i smulgă roadele.

— Nea Fane, revine Drăgușin, numărul 4 de la Rapid și cu mine am fost singurii oameni serioși din Cringul Buzăului. Băiatul ăsta minunat nu s-a clintit un centimetru dincolo de umbra pe care-o aruncă pe teren copertina stadionului. Numai că nu bătea din palme privind zbenguiala colegilor săi din cîmpul soarelui. E singurul om grav atins de primăvară.

Intercalare fericită.

Sportul studențesc a împlinit 75 ani (șaptezeci și cinci) de la înființare. Conferință de presă pe malul lacului Tei. Un cămin extraordinar de frumos și oameni de elită. Președintele clubului, Mac Popescu, ne mulțumește tuturor că i-am încurajat prin ani, echipa. Trebuie spus că, prin ani, unii, de-o pildă eu, am avut obiceiul de a-i cam zgîria pe marii jucători ai Sportului studențesc. Nici o pricină de supărare. Cu toții tragem nădejde că stadionul din Regie se va mări, măcar pe jumătatea valorii ce-o demonstrează echipa lui Iorgulescu și Hagi și că Sportul studențesc va deveni un punct de referință pe harta fotbalistică a Europei. În pauză, serviciu contra serviciu, aranjat eu și nea Mac Popescu un meci Progresul Brăila și Sportul studențesc. (Trag nădejde că Progresul Brăila va rămîne, totuși, în B).

Miercuri dimineața.

Ar trebui să mă mir de înfrîngerea Craiovei la Cluj, de aminarea meciului Victoria — A.S.A., de grindina ce bate la ușa Rapidului, dar nu pot încerca nimic din toate acestea, fiindcă de azi într-o săptămînă, pe stadionul din Ghencea se joacă cea mai importantă partidă din istoria cluburilor românești de fotbal. Și totuși vom învinge. Toate drumurile din Ghencea duc numai la Sevilla. Succes, băieți !

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
16
(1 249)
Simbătă
19 aprilie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

PARTID AL DEMNITĂȚII

Actul făuritor de acum 65 de ani, corolar al unei largi succesiuni de evenimente, a însemnat de fapt și drumul lung, nu lipsit de experiențe și căutări, al edificării demnității.

Partid al demnității. Partidul Comunist Român, devenit azi, în anii noștri, centru vital al națiunii, este modul înalt și cuprinzător în care privim lumea și sîntem priviți, este un mod al istoriei, cel mai pregnant, prin care am luat și luăm act de noi înșine în condițiile unei realități dinamice și complexe, în continuă transformare. Făurirea acestei demnități, o componentă esențială a revoluției și tinînd de însuși climatul revoluționar pe care îl consacră marile obiective, marile scopuri ale construcției unei noi societăți și a unui nou om, își are, desigur, cauzele și temeiurile ei economice, o ridicare extraordinară în relief economic și social a întregii țări. Congresul al IX-lea al partidului, eveniment inaugural pentru întreaga deschidere la față a României și emblematic, edificator pentru întreaga sa propensiune în contemporaneitate este și semnul distinctiv cel mai cuprinzător sub care ne identificăm pe traiectul acestei demnități și în plenitudinea fortei ei creatoare.

Investirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin consensul națiunii, în fruntea partidului, s-a transformat, pe măsura anilor, în acel act esențial în materie de istorie și politică prin care se certifică și dobîndesc sens toate timpurile patriei: într-o viziune de fond, programatică și inovatoare care a privit și privește însăși menirea, locul și rolul partidului în societate, permanența și vitala creștere a rolului său conducător. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul, ca apărător suprem al intereselor poporului, și-a afirmat și *își afirmă hotărîrea de a asigura, în noile condiții istorice, dezvoltarea continuă, pe o nouă treaptă a civilizației și vieții întregului nostru popor, de a-și făuri un viitor liber și demn, viitorul comunist.*

Pe filiera istoriei noastre celei mai recente, cinci forumuri comuniste fac arcul de boltă al unei întregi epoci, *Epoca Nicolae Ceaușescu*. De la Congresul al IX-lea și pînă în actualitatea directă, imediată, din perspectiva și pe temeiul hotărîrilor celui de-al XIII-lea Congres al P.C.R. izvorăsc liniile de forță ale edificării noastre tot mai accentuate pe coordonatele progresului și civilizației socialiste. În acest spațiu amplu de referință se află economia, știința și cultura, spiritul mereu inventiv și întreprinzător al unei constructii fără precedent. Ființează mai multe Românii într-una singură și ființează mai ales ideea de demnitate în seama și sub implicația căreia s-a afirmat și se afirmă tot mai puternic conștiința apartenenței noastre la cauza și idealurile partidului, ale secretarului său general, această vastă și indestructibilă unitate prin care ne ilustrăm la orizontul unei neîncetate deveniri.

Transformări esențiale s-au produs în geografia țării și ele fac punctul optim de legătură cu propria noastră condiție, la scara propriilor noastre cerințe și posibilități. Schimbări, transformări esențiale s-au produs și se produc și în geografia spirituală, în universul muncii, gîndirii și creației prin care ideea de demnitate a cîștigat enorm în substanță și semnificație. O politică activă a valorilor și a dimensiunii umaniste, constructive a acestora, emanînd de la însăși concepția și ideologia partidului, formează și călăuzește lumea noii spiritualități într-o accepție pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a numit-o, sintetic, *a scrie cu poporul și pentru popor*. Regăsim aici de fapt întregul statut al democrației noastre socialiste, revoluționare, prin care partidul însuși ca forță politică exponențială, conducătoare, împlinește un destin liber, creator, împreună cu poporul, cu oamenii și pentru oameni.

Democrația culturii a fost și rămîne în esență sa o expresie ca și o realitate a acestui statut și printr-o atare poziție ea a putut uni și declansa nebănuite energii creatoare. Festivalul național „Cîntarea României" este unul dintre argumentele cele mai edificatoare în acest sens și pe potriva lui, în climatul și după modalitățile pe care le propune și la altitudinile mereu mai ridicate și mai elocvente pentru manifestarea spiritului creator, se află, neîndoielnic, însuși gradul înalt de personalitate al poporului, această exercitare a dreptului la cultură prin chiar producerea și asumarea ei.

Partidul, secretarul său general, au cerut o mare cultură, o mare creație prin care să se dea o înaltă perspectivă conditiei, gîndirii și actiunii umane, asumării demne, constiente a prezentului și viitorului. Cultura — ca demers asupra demnității și, în același timp, ca factor modelator, în expresia ei valorică cea mai pregnantă — este unul din spațiile de fond ale existenței în care istoria partidului și mai cu seamă istoria celei mai prodigioase și mai efervescente epoci reprezintă și ridicarea spre un nou relief de conștiință a întregii construcții umane.

Luceafărul

Desen de Ilie Florin

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Timpul nostru cultural

Orizonturile politice ale culturii sînt indeobște nesocotite de „sociologia beletristică". Beletristul puritan se apără din răsputeri de sociologie. În urma unor eșecuri repetate în a elimina factorul social din teoriile lui estetice beletristul concede sociologiei și devine „sociolog beletrist". Meteahna puritanismului estetic însă reapare, îmbrăcată, de data aceasta, în altă haină. El va susține teza unei sociologii neutre ideologic. Prima consecință a acestei atitudini va fi, evident, refuzul de a lua în seamă orizontul politic al culturii, ca și cum acesta ar fi o concesie făcută intruziunii politicului în estetic.

Sociologia beletristică n-a fost, însă, cadrul de mișcare al ideologiei culturale majore de la noi. Seria pașoptistă a instalat în cultura română modernă publicistica angajată și de atunci încoace nu găsim mare personalitate a culturii române care să nu fi examinat în tableta publicistică, în eseu, în studiul amplu documentat, în construcția teoretică și de doctrină etc., statutul social și politic al unei literaturi, al culturii în ansamblul ei. M. Eminescu și-a elaborat ideea teoretică în cadrul cumulativ al polemicii angajînd criterii politice nefolosite pînă atunci de partidele vremii. N. Iorga, unul dintre cei mai mari publiciști pe care i-a dat cultura română, va susține pe un interval de peste patruzeci de ani climatul de confruntări ideologice în chestiunea statutului social și politic al culturii române moderne. Maiorescu și Gherea, Vlahuță și Cosbuc, Goga și Călinescu, T. Arghezi și E. Lovinescu, etc, au întreținut același unghi al publicisticii, creînd tradiția militantismului cultural.

Fie că s-au închis orizonturi politice, fie că s-au deschis binefăcător asupra cîmpului literaturii, creatorul literar a reactionat la asemenea fenomene cu o sensibilitate aparte și cu o profunzime care poate trezi invidia specialistului.

Mai aproape de noi, în orizontul politic deschis de Congresul al IX-lea al P.C.R., consemnăm una dintre cărțile care continuă tradiția majoră a acestui militantism cultural. Este vorba despre cartea, unică în felul ei, în care se îmbină sensibilitatea cu erudiția, spontaneitatea intuiției cu exegeza surselor, „Popasuri între arme", a lui Paul Anghel, o carte cu deschidere unghiulară în cadrul noii publicistici culturale românești.

„Fascinația începuturilor", sub semnul căreia este realizată secțiunea I a cărții deschide miraculoasa poartă către stratul cel mai adînc al sinelui nostru istoric. Întreagă această secțiune a cărții este învăluită într-o atmosferă inițiatică iar ipoteza privitoare la prăbușirea imensului imperiu agricol al lui Burebista revoluționează paradigma de cercetare a antichității geto-dacice. Acest „uriaș grînar al lumii antice" asimilase profund Laténe-ul cînd va intra în conjunctura de criză provocată vechilor lumi de expansiunea noului imperiu mondial, cel roman. Să se fi prăbușit statul burebistan întrucît inexistența unei infrastructuri de irigații, asemănătoare celor egiptean sau indian, nu-l făcea indispensabil bunei funcționări a aparatului economiei agrare ?

Dedesubtul statului, indiferent de formula și

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr : ● Cărți și eroi contemporani ● Dicționar român de idei și sentimente ● Poezia angajării.

Revoluție și continuitate

În istoria milenară a poporului nostru, Partidul Comunist Român și-a asumat misiunea de a săvîrși cea mai amplă și mai profundă mutație revoluționară, destinată să asigure națiunii române posibilitatea exprimării și valorificării la o scară fără precedent a marilor ei capacități. Partidul Comunist Român a avut o viziune cu adevărat dialectică asupra revoluției, adică a înțeles corect raportul dintre continuitate și discontinuitate în saltul revoluționar. În chip firesc, revoluția — oricare ar fi ea — este privită, în primul rînd, prin ceea ce ea neagă (orînduire social-economică, regim politic). Seismul revoluționar se produce într-un moment pregătit și determinat de legitățile procesului istoric ; el dărîmă vechile zidiri și rînduieli, pentru a face loc celor noi, dar acestea din urmă nu se înalță numai pe loc gol, ci și pe vechile temelii sau incorporează în alcătuirea lor și elemente din ceea ce a existat. Este bine știuta problemă a valorificării moștenirii culturale, asupra căreia s-a discutat atît de mult în trecut.

Ceea ce se cuvine subliniat cu vigoare este abordarea nouă pe care Partidul Comunist Român a adus-o în această direcție, începînd cu acel istoric al IX-lea Congres al său. Valorificarea moștenirii culturale, într-un sens atît de larg încît ea se confundă cu moștenirea istorică, nu s-a mărginit numai la reevaluarea critică și apoi la preluarea aspectelor ce-și păstrau valabilitatea în noile condiții istorice. Partidul nostru a adăugat două elemente de excepțională însemnătate : racordarea permanentă a noului socialist la cele mai valoroase tradiții ale gîndirii și faptei poporului român și impregnarea acestui nou cu acel simț al istoriei, caracterizat prin durată și continuitate.

Raportarea statornică la istorie, prin așezarea în perspectiva ei a noii lumi socialiste a fost conștiința firească a demersului caracteristic al comuniștilor români de a cerceta în profunzime realitățile societății noastre și de a căuta întotdeauna soluții adecvate acestor realități. Ei au respins calea, pe cît de facilă pe atît de nefastă, a acceptării unor programe și rețete de pretinsă întrebuințare universală, elaborate prin ignorarea acelui specific, fără de a cărui luare în considerație, generalul rămîne o noțiune goală de realitate, un „flatus vocis", pentru a întrebuința un termen din cunoscuta „ceartă a universaliilor". Ancorarea profundă a partidului comunist în societatea românească și efortul său de a descoperi formele specifice de manifestare în cadrul național a legităților generale i-au îngăduit ca, peste toate vicisitudinile, să găsească drumul cel bun și să cîștige merite cu adevărat istorice prin indicarea căilor de urmat pentru depășirea momentelor critice și edificarea societății multilateral dezvoltate.

Sîntem astăzi martorii însoțirii atît de fericite și de fecunde a istoriei cu prezentul. Niciînd societatea românească nu a perceput atît de profund și de viu simțul istoriei. Percepție pe variate planuri care merge de la reamintiri, prin chipurile de bronz ale statuilor înaintașilor, ridicate pe tot întinsul țării și pînă la acel simțămînt, devenit componentă fundamentală a conștiinței colective a națiunii, simțămîntul continuității istorice. S-a desfășurat în anii de după 1965 o operă ce nu poate fi numită altfel decît grandioasă, de educație patriotică, prin cultivarea iubirii și prețuirii a tot ceea ce poporul român a dat și a creat în lupta sa pentru independență și unitate națională, pentru progres și dreptate socială.

Inventarul marilor realizări pe acest plan

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 6-a

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Prin simplitate

Prin simplitate totul ajunge la omagiu,
și murmurul și gîndul și răzvrătirea firii,
învesmîntind sublima figură a iubirii ;
striviți ca pe o muscă petitul din adagiu.

Prin simplitate totul se schimbă-n
proaspăt fruct
cu neteda-i pojghiță mustind de
transparență,
cu simburele nobil : sărut și chintesență,
tăind în carnea poamei ovalu-i apeduct.

În fructu-acesta colții sălbateci de șacal
se vor crăpa în două, dar nu de bătrînețe,
căci simplitatea duce la culmile măreție
care întrec grosimea domoală-a unui deal.

Ce simplă e lumina venită de la munte,
ce simplu e ciocanul cînd cade pe ilău,
ce simpli funigeii opriți în părul tău,
și zîmbetele tale ca niște scoici mărunte !

O, de-aș putea la ținta aceasta să ajung.
păstrînd oricărei fapte adînca strălucire,
o, de-aș putea în cîntec să aflu dăruire
și să aud cum sună ecoul lor prelung.

Virgil Teodorescu

Sunetul păcii pe pămînt

Sunetul pur al unui timp, esența sa exprimată plenar și judecată sub zodia de foc a istoriei, a fost întotdeauna creația. Ei îi este dată să fixeze în conștiința umanității o epocă, definînd-o. Creația tehnică și artistică — iată cele două brațe puternice ale aceluiași trup care este al întregii omeniri. Leonardo, mereu mai important în memoria lumii decît principii războinici ai secolului său, mereu mai importanți, Dante, Shakespeare, Goethe, Kant, Eminescu, Vuia, Vlaicu, Coandă și iar, mereu, Eminescu, pentru sufletul acestei nații. Dar este fapt știut că omul de artă ca și geniul tehnic au nevoie în primul rînd de un cadru firesc pentru a putea să-și ducă la îndeplinire menirea. Numai în pace s-au scris marile opere, gîndul a putut să se măsoare cu necuprinsul numai în liniște, iar reușitele nu au fost în sine decît un imn constant adus păcii.

„Exprimînd voința și aspirațiile întregului popor român, angajat cu toate forțele sale în înfăptuirea unui amplu program de dezvoltare economică și socială a țării pe calea progresului și civilizației, Marea Adunare Națională reafirmă în mod solemn hotărîrea de nestrămutat a României de a acționa cu toată fermitatea pentru înlăturarea pericolului de război care

Gabriel Iuga

Continuare în pag. a 7-a

Ca o ființă, grîul

Fac aceste însemnări gîndindu-mă la drumul lung și întortocheat al primăverii și mai ales la faptul că nu întotdeauna și nu peste tot, el, acest drum, face parte sau se smulge din noi. Ceea ce ar urma să spun este că îmi plac la nebunie aceste zăpezi florale pe care le-am văzut topindu-se, amestecate cu nori și picînd spre pămînt. Ceva din agonia sau suparea lor îmi evocă liniștea dar e sigur că nu-i așa, este sigur că și în natură se petrec încrîncenări, se petrec și erupții de foc și de frig de stele citeodată iar liniștea nu este, poate, decît un inveliș sau un colț de cer mult prea fragil. Bate el, acest cer, niște dealuri acum și mai bate și peste niște munți și peste cîmpie. Mă văd plecînd pe mai multe drumuri deodată și nu știu de pe care și nici cînd să mă întorc. Prin nu știu ce întîmplare, în buzunar, mi-a ajuns un bob de grîu. Vară de demult, poate, scuturată în amintiri. Voi fi îmbrăcat o haină veche, a bătrînilor care, la capăt de lan, au frecat cîteva spice în palme, le-au vînturat lin printre degete, le-au gustat spărgîndu-le bobul cald și domestic în dinți, și uite, unul tocmai de atunci, — prin ce minune și cu ce tandră, irevocabilă excepție, mi s-a arătat tocmai mie acum, ca o picătură de soare în buzunar ! Pare rotirea însăși a pămîntului și pare un om care privește, puțin încovoiat, către el. Pare a se îndoi de sine, pare a se fixa, din adînc. Un copil care doarme și se visează visînd. Glezne roșii, de aur, și păr tot de aur și mîini și frunte și umeri de aur, doar ochii mici, mici de tot, nu știu din ce sînt, nu i se văd. Un copil care s-ar legăna și se leagănă într-o floare, un copil care nu mai vrea să crească și aleargă pentru că pe deasupra lui trece scînteierea vîntului. Altfel el stă, el este legea, el este greul că și ușorul pămîntului.

Cînd, de unde și cum mi-o fi încăput în buzunar — mă întreb ? — pentru că demult n-am mai poposit în căpătîul unui lan de grîu copt. Sau poate nu era nimic, nu era decît această senzație, mirosul verde și gîlgîitor al lanurilor care cresc, poate că nu mingiiasem nimic și larma sevelor care urcă nu era decît un semn al cuceririi primăverilor din noi ?

A.I. Zăinescu

Reportajul ca mărturie de conștiință

Gen pînă nu demult controversat, refuzînd din capul locului să fie catalogat într-un loc anume și fiind în genere circumscris așa-zisei literaturi de frontieră (la confluența documentului cu ficțiunea), reportajul are la noi o îndelungată tradiție, îmbogățită și diversificată pe arii largi îndeosebi în ultimele patru decenii, grație atît surselor de inspirație, spectaculoase numeric, cît și apariției unor noi generații de autori ce s-au consacrat lui. Continuînd mai vechile începuturi (marcate în secolul trecut de Cezar Bolliac, Odobescu, Mihail Kogălniceanu, C. A. Rosetti și alții) și apoi de mulți scriitori de primă mărime, de la Vlahuță și pînă la Sadoveanu, de la V. Voiculescu și pînă la Em. Bucuța, ei vor practica, sub o formă sau alta, cu pasiune și statornicie reportajul și publicistica în general. După primul război mondial (și îndeosebi după anii treizeci) noua generație de scriitori se va identifica pînă la un punct cu aceea de reporteri, gazetăria dovedindu-se a fi pentru toți — Arghezi, Iorga, Gala Galaction, N. D. Cocea, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, apoi Călinescu, Felix Aderca, Zaharia Stancu, F. Brunea-Fox, Alexandru Sahia, Tudor Teodorescu-Brăniște, Ion Călugăru, Mircea Grigorescu, George Ivașcu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu ș.a. — un foarte fertil cîmp de acumulare a unor idei, teme, subiecte etc., pe de o parte, dar și de perfecționare a modalităților de investigare a socialului și psihicului individual ; din aceste căutări și confruntări cu realitatea imediată cei mai mulți dintre scriitori și publiciști vor dobîndi, ulterior, capacitatea de a aborda în propriile opere medii și „teme" de acută și directă tangență cu însăși societatea timpului căruia aparțineau autorii, autenticitatea și verosimilitatea scrierilor impunînd opere dincolo de limitele temporale.

Fără îndoială, lipsit de precedent (deși, sub raport creativ, ca **modalități** și **mijloace** îl continuă pe cel de dinaintea celei de a doua conflagrații mondiale), prin amploare, dar și prin noile lui căutări reportajul de după Eliberare cunoaște o adevărată resurecție, concretizată, timp de trei decenii, în cărți de cele mai diferite facturi, abordînd, practic, aproape toate mediile sociale, pe tărîmul acestui gen fascinant aventurîndu-se, fără excepție, aproape toți scriitorii, dar și reporterii prin vocație. „Avem astfel — notă pe bună dreptate George Muntean într-o antologie a genului, în urmă cu mai bine de zece ani („**Reportajul românesc contemporan, 1944—1974**", Editura „Eminescu", 1974) — reportaje monografice privind diferite industrii, surprinzînd schimbarea sau nașterea unor localități urbane sau rurale, punctînd noile dimensiuni ale unor regiuni sau provincii, reliefînd înclestarea omului cu forțele oarbe ale naturii, cîntînd rîuri sau forme de relief, profesii și meșteșuguri, despre șantiere și hidrocentrale, despre felurite alte transformări ș.a.m.d. mai toate implicînd, prin însăși natura lor, profun-

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

ROMANUL RĂMÎNE ROMAN

Inițial, mărturisim cu sinceritate, am fost intrigați la modul admirativ în momentul apariției în cadrul literaturii noastre a primelor metaromane semnate de scriitori români buni cunoscători ai experimentelor europene, în special franceze, ale acestui domeniu. Ulterior au apărut și comentariile critice vizînd mai mult realizările concrete și mai puțin teoria asupra metodei, lucru, evident, absolut normal la acest fel de nouă apariție. Ceva mai tîrziu, însă, cînd metaromanul a început să se autorepete, să se autopastișeze luînd forme de adevărat arhivism facil și ostentativ degajînd pe alocuri, în punctele esențiale, un plictis insuportabil, am început să ne îndoim în privința vitalității și viabilității teoretice și practice a (în aparență) noii metode de scriere și modernizare a romanului. Impresia aproape generală era (și este) că mai important este **cum** scrie și nu **ce** scrie autorul. Din text a început să dispară epicul, personajul nu mai este personaj, funcțiile principale ale romanului aproape că nu mai există. Metaromanul intra clar într-o negație feroce asupra romanului și asupra literaturii în general. Autorul, dimpreună cu personajele, cu virgulele, cu semnele de exclamație din text și cu textul însuși începe, fără exagerare, un adevărat atac terorist asupra cititorului care este asaltat continuu cu întrebări despre ce crede, cum este și dacă e bine ce face autorul în propria sa creație, o necontenită sicială și chiar sfidare a capacităților intelectuale ale cititorului considerat de cele mai multe ori ca un fel de subprodus zoologic în genere incapabil să înțeleagă intențiile mult prea profunde ale autorului. Unul dintre primele metaromane din Europa, bizara creație din 1903 a criticului și scriitorului polonez Karol Irzykowski „în loc să nareze cursiv întîmplări legate între ele, sparge mereu epicul, sugerînd crîmpeie și schițe psihologice, așezonate din belșug cu intervenții explicative asupra procedeelor folosite. (...) **Paluba** (titlul metaromanului lui Irzykowski, n.n.) este astfel scrisă în fața cititorului, căruia scriitorul i se destăinuie cum face și de ce face așa și nu altfel". (Stan Velea, **Romanul polonez**, ed. Univers, 1984). „De fapt — spune mai departe Stan Velea — „Paluba" este alcătuită din cîteva straturi : a) faptele : b) păreri, teorii ale personajelor în legătură cu

Adrian Dafir

Continuare în pag. a 2-a

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

M. EMINESCU: «Opere» vol. XIII (Editura Academiei)

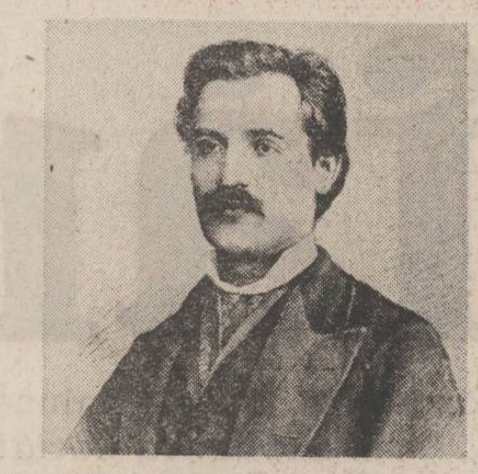

XII

Contactul desfășurat cu gazetăria eminesciană, facilitat de continuarea ediției Perpessicius, prin grija unui colectiv format și îndrumat de Alexandru Oprea, impune o modificare a imaginii lui Eminescu pe care am moștenit-o. Poetului cu „capul în nouri" îi ia locul un gazetar activ, cu o viziune politică fermă, extrem de implicat în viața societății românești, un director de conștiințe în cel mai adevărat înțeles al cuvintului. Imaginea de album desuet a unui scriitor apatic, abulic, dus de valuri, incapabil de adaptare și de hotăriri practice este infirmată de conținutul, de adresa și de consecințele articolelor lui politice.

Foarte puțin cunoscut este episodul din 13 martie 1881, cind timp de circa șapte ore Adunarea deputaților discută cu aprindere **Timpul** al cărui prim redactor era Eminescu. Ziarul și redactorul său cel mai de seamă devin ținta atacurilor în parlament, data de 13 martie 1881 devenind una dintre cele mai importante din biografia lui Mihai Eminescu. Atacul privea pe acest director de conștiințe ireductibil, căruia rosettiștii nu-i puteau opune altceva decit o uzură lipsită de scrupule, prin procese de presă, prin amenințări în presă, prin atacuri în parlament.

Sfirșitul lui 1880 și începutul lui 1881 constituie în viața lui Mihai Eminescu repere de vîrf, cu caracter decisiv. Pe aceste cote de încordare politică nu ajung abulicii.

S-a zis că Junimea a introdus „ruralii" în literatură. Ceea ce este adevărat, dar n-a făcut-o și în politică. Democrația Junimii a fost limitată și rezervată. Slavici n-a fost nimic mai mult decit conducător al **Tribunei** sibiene din punct de vedere politic. Eminescu doar prim redactor la **Timpul**, cit a fost. Caragiale care a avut ambiții politice n-a ajuns să fie deputat, în ciuda eforturilor depuse. Pentru acesta din urmă (care a făcut totdeauna caz de originea lui joasă, subțire bătaie de joc ca și „țărănia" lui Creangă la adresa unei specii de aristocratism pe care o aveau sub ochi la ședințele Junimii), a rămas un mister de nepătruns și o continuă injustiție, că membrii marginali ai cercului literar al Junimii, „plevușca", a făcut carieră politică, pe cind marile ei valori intelectuale și literare au fost tot timpul periferizate.

Politică au făcut mai ales întemeietorii Junimii, club politic ascuns sub haină culturală și literară, și aproape deloc ceilalți. Informațiile actuale ne permit să știm că Titu Maiorescu făcea parte dintr-o societate secretă și că mișcările lui politice, sincrone și coordonate cu ale altor junimiști, caută să aibă o explicație aici. În **Amintirile de la Junimea** ale lui Iacob Negruzzi este o prea mare fervoare a disculpării și a incriminării, pentru a nu bănui dincolo de explicațiile memorialistice un resort ascuns. Cind disociază și, mai mult decit atit, delimitează în cuprinsul Junimii pe Eminescu, Caragiale, Creangă și Slavici, de Titu Maiorescu, cit îi opune acestuia din urmă pe A.D. Xenopol, pătrunzătorul ochi al lui N. Iorga pleacă de la indicii indiscutabile. Este aici o revanșă postumă : dacă acestor „rurali" li s-a barat intrarea din literatură în politică, N. Iorga încearcă să diminueze poziția în literatură a celor ce au făcut mai intîi de toate politică.

Nici unul din marii scriitori care au aspirat să joace un rol pe marea scenă politică a țării n-a avut drumul deschis de prietenii lor literari care făceau politică. Acesta este un domeniu rezervat și dacă un intrus, pătruns aici printr-un concurs de împrejurări oarecari, devenea indezirabil, era lepădat fără milă. Cazul scriitorului Radu Ionescu, complotist alături de C.A. Rosetti, împotriva lui Alexandru Ioan Cuza, intrat ca atare în istorie, devine revelator : din ziarist ajunge deputat, îndeplinește și misiuni de stat, este chiar agent diplomatic la Belgrad, dar va fi înlăturat fără nici o explicație, bătind la uși închise și sfirșind la 39 de ani ca un declasat. O centură de fier, blochează sau elimină, ca un gard electric, pe neinițiați din marile afaceri politice românești. Ședința din martie 1881 peste care s-a trecut pînă acum, marchează pentru Mihai Eminescu, după mai multe semne, începutul unui sfirșit care va fi lung și nu seamănă cu cel din reconstituirile curente ale vieții lui.

În 1878, Timpul fusese supus unui proces de presă, cu atit mai grăitor cu cit cei care-i acuzau stăteau la originea culpei imputate ziarului. Pe scurt, era vorba de un text, introdus împotriva rezistenței conducerii **Timpului**, în coloanele acestui ziar de către oficialități, pentru ca tot acestea să tragă la răspundere **Timpul**. La acest proces de presă se referă Titu Maiorescu, în martie 1881, cerind, în fond, un proces de presă foilor liberale, vinovate într-adevăr de libertăți și agresivități ieșite din comun. Atentatorul Pietraru tipărise, de pildă, pe undeva prin provincie, sentința de condamnare la moarte a lui I. Brătianu pentru a-și anunța intenția. Atacul rosettiștilor împotriva lui Eminescu pe 13 martie 1881 va continua în chiar parlamentul țării prin C.A. Rosetti, în stare de a folosi cea mai apocaliptică sofistică pentru a rosti acuzații grave, care-l priveau și pe Eminescu. Simplu spus, extrema liberală învinuită de **Timpul** de a fi creat terorismul poltiic și de a fi promovat atentatul ca armă politică curentă, încearcă să întoarcă împotriva adversarilor lor învinuirea întemeindu-se pe articolele din **Timpul** scrise de Eminescu. Eminescu cerea însă tocmai pedepsirea atentatorului și trimiterea către vinovații morali ai unor astfel de soluții. Că C.A. Rosetti și compania dorea să facă lui Eminescu un țap ispășitor pentru vinile lor, dacă nu chiar un organizator al acestui atentat, este limpede și frauduloasa intenție explică tensiunea gazetărească și politică a lunilor decembrie 1880 și ianuarie 1881. Mistica bolii i-a făcut pe vechii biografi să caute dispariția lui Eminescu din vechea funcție de la **Timpul** în cauze patologice : ele erau însă de natură socială și politică.

Tot ședința din 13 martie 1881, care l-a avut în vedere amenințător și represiv pe Mihai Eminescu, este cea care duce la o delimitare și precizare a concepției eminesciene față de aceea a unui conservator ilustru, P.P. Carp. Acesta a fost apărătorul cel mai limpede al pozițiilor reprezentate de poet în **Timpul**, repudiind în genere politicianismul care anima pe mai toți oamenii politici ai vremii și în mod deosebit chiar adunarea care, vînturînd principii și vorbe mari, urmărea eliminarea din arena gazetăriei a redactorului de la **Timpul**. Expunerea lui P.P. Carp se poate reduce la o critică simplă și gravă : guvernele românești în loc de a face administrație, fac politică, în loc de a se ocupa de instituții și de funcționarea și consolidarea lor, se ocupă de chestiuni de partid. Era, în fond, și punctul de vedere al lui Mihai Eminescu, și în acest sens, cuvintul lui P.P. Carp a constituit și cea mai bună apărare a **Timpului** și a redactorului său. Dar poetul merge mai departe : el acceptă critica formulată de P.P. Carp direcției politice românești, dar o completează, dindu-i un sens nou. Desigur, răul social vine din proasta organizare a instituțiilor, din reaua tocmeală socială („bună țară, rea tocmeală"), dar, mai mult decit atit, peste primul rău vine al doilea, care-l agravează pe primul. Este pleava de „postulanți" care năpădește statul român, este pătura improductivă, creație a liberalismului, zice Eminescu, care parazitează munca poporului.

De aici, din 13 martie 1881, teoria păturii superpuse, cu rădăcini în articolele anterioare, capătă contur și direcție tăioasă. Prăpastia dintre popor și „pătura superpusă" devine marea temă eminesciană. Una din marile lui concluzii, ieșită din analiza crizei care îmbolnăvise societatea românească la sfirșitul secolului XIX, este definirea păturii superpuse, ca pătură inactivă, improductivă, bugetivoră, cu alte cuvinte, o pătură exploatatoare de configurație istorică particulară. Împotriva ei va vorbi de aici înainte tot timpul Mihai Eminescu, ei i-a imputat situația României pe de-a întregul și în mod deosebit situația claselor lucrătoare. Vina „neofanarioților" era că nu s-au putut „adapta poporului".

Este de prisos a da citațiuni din care să reiasă cît de legat era Eminescu de problema țărănească și de situația disperată a sătenilor din România lui „Carol Îngăduitorul". Ele pot fi găsite cu ușurință de oricine deschide volumele de opere. De puține ori în gazetăria românească s-au mai scris rînduri atit de pline de compasiune și de respect pentru talpa țării, pentru cei care țineau în spinare întreaga suprastructură a statului. Spiritul acestei prețuiri de excepție îl vom regăsi în scrierile didactice ale unui prieten al poetului, la Ion Creangă, și ele duc pilduitor către 1848, dar pe fir țărănesc.

Eminescu n-a vorbit, deci, în numele conservatorilor, ci în numele său și al acestei categorii sociale majore și exploatate de o pătură bugetivoră și suprapusă. Este pătura care-i organizează lui Mihai Eminescu acel proces politic indirect din 13 martie 1881. Iată ce face să crească intensitatea gazetăriei eminesciene de aici înainte și iată cauza apariției accentelor extreme din **Scrisoarea a III-a**, a cărei prefacere ultimă și dare la iveală este din mai 1881.

În mai 1881, țăranii cer prin Kogălniceanu în Cameră pămînt din moșiile statului. Guvernul liberal pune jandarmii să-i ție în afara orașului pentru a nu-și putea susține direct cererile. **Românul**, în maniera sa gongorică și diversionistă, prezintă mișcarea țăranilor ca pe o „conspirațiune" ce trebuie denunțată „națiunii". „Ei, mări, tagmă patriotică, nu cunoașteți pe român, nu l-ați cunoscut nicicind și, prietenește vorbind, să vă păzească sfintul ca să-l cunoașteți vreodată. Rar și-arată arama, dar cind și-o arată atunci s-a sfirșit cu d-alde voi". Cu acest prilej se redeschide între Mihai Eminescu și gazetarii rosettiști, cazul Tudor Vladimirescu a cărui moștenire liberalii voiau s-o uzurpe. Și pentru că **Românul** și compania se dădeau drept „națiune". Mihai Eminescu întreabă : „Care națiune, onorabilă tagmă ? Oare nici țăranul nu mai e **națiune** în ochii voștri de venetic, și a rămas redusă nația la voi ? Oare nici opt mii de țărani nu mai fac parte din națiune și ea se compune numai din promiscuitatea banchetului lui C.A. Rosetti ?".

La antipodul „promiscuității" acestui banchet, Mihai Eminescu a fost cu „națiunea" contestată de rosettiști, cu sutele de mii de producători de bunuri, cu clasele pozitive contra celor suprapuse, a fost cu poporul, căruia i-a dorit un stat și o formă de guvernămînt pe potriva muncii și a trecutului său. În locul sabiei lui Vladimirescu, al cărui „creștet sfînt" îl venera, Mihai Eminescu a întrebuințat un toc cu cerneală violetă.

M. Ungheanu

P.S. Întrerupem aici seria noastră de articole declanșată de apariția volumului de **Opere, XIII** de Mihai Eminescu, cu conștiința că ele nu epuizează nici informațiile, nici problemele pe care volumele de pînă acum le conțin. Elemente noi aduse de cartea lui D. Vatamaniuc, **Publicistica lui Eminescu**, Ed. Junimea, 1985, întăresc și depășesc unele din încheierile noastre.

CRONICA LITERARĂ

ION FLORIAN PANDURU: «Calul de lîngă nouri»

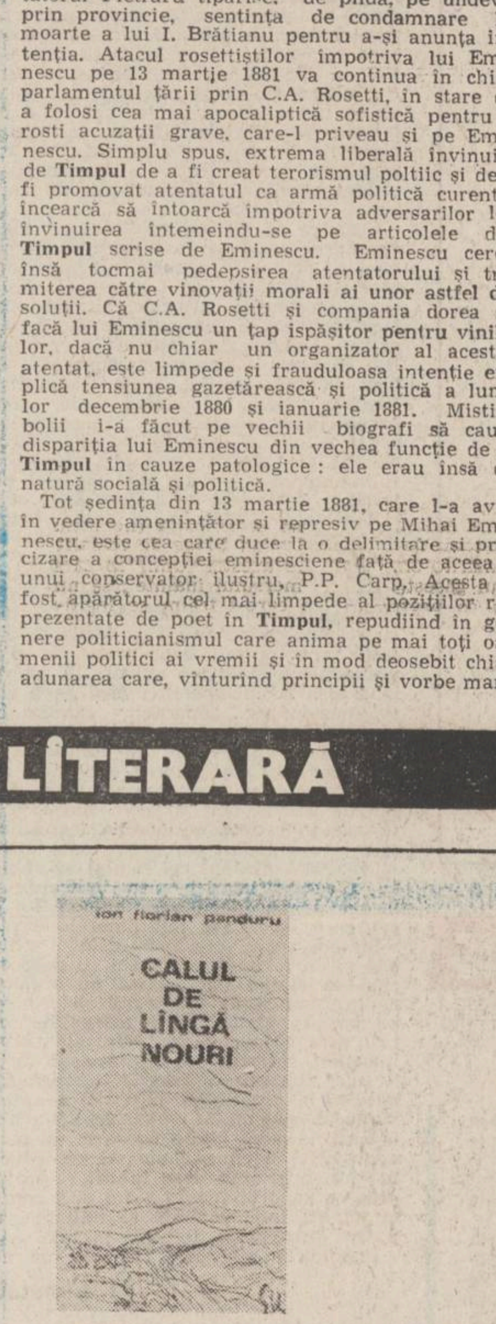

Fără convenționalism, dar și fără acea distanțare ostentativă, care, uneori deformează (cel puțin în egală măsură cu idilismul) imaginea universului rural din proza actuală, Ion Florian Panduru își continuă în „Calul de lîngă nouri" (Editura „Facla", 1985), al treilea volum al său, investigația în lumea satului bănățean contemporan, surprinzînd mutațiile petrecute în existența materială a personajelor și, mai ales, în conștiința acestora. De la un volum la altul, stilul prozatorului s-a limpezit, doza factice, de pitoresc lingvistic și comportamental, a diminuat în favoarea sobrietății expresiei, care a cîștigat, astfel, în autenticitate. Confruntare, lipsită de violență exterioară, dar, prin aceasta, nu mai puțin tensionată, între reprezentanții a două generații, este unul dintre temele predilecte, abordate în povestirile lui Ion Florian Panduru Generația vîrstnică, puternic atașată de valorile tradiționale ale satului (iar atunci cînd acestea sînt înlocuite, de simbolurile rămase), acceptă în absența alternativei, dar nu înțelege „citadinizarea" tinerilor. Nu schimbărilor exterioare (vestimentație, mobilier, confort casnic etc.) li se opun, în felul lor, bătrînii, ci orășenizării în spirit, proces firesc, însă complex și adesea contradictoriu. Distanțarea față de valorile rurale tradiționale conține, cîteodată, începutul unei „rupturi" ireparabile, cu efecte alienante. Pentru bătrînul Chilae, din povestirea „Calul de lîngă nouri", cea mai valoroasă proză din volum, calul său reprezintă singura legătură cu un trecut care îi este aproape de suflet. Hotărîrea fiului său de a omorî calul are o dublă motivație : vrea să construiască două camere noi și o baie în locul grajdului și — „Numai noi am rămas de rîsul lumii. În tot Priboiul nu mai are nimeni stîrpituri din astea, stă în casa mea ca un semn rău". Fiul nu înțelege nimic din zbuciumul lăuntric al tatălui, a cărui dramă se consumă în solitudine, cu proiecții în imaginar. Scena uciderii calului nu este descrisă în povestire, autorul mizînd, cu excelente rezultate în plan epic, pe forța de sugestie a finalului. Calul continuă să existe în imaginația lui Chilae, care se simte inutil, în pofida respectului afișat de fiul său și ruptura între generații este definitivă și în povestirea „Vedenii în amurg". Pe patul de moarte, Lazăr rememorează secvențe ale existenței sale și din viața satului, stă de vorbă cu prietenii defuncți, își face într-un fel, un bilanț al vieții, în timp ce trei dintre fii săi renunță la vizita la bătrînul lor tată invocînd dificultățile drumului. Al patrulea dintre frați, Iosif, ajunge, totuși, la coliba bătrînului. Comentariul autorului este ironic : „Iosif pleacă singur, înfricoșat că bătrînul s-a trezit și-l va întreba de ceilalți. Se tot gîndea ce să-i spună, cum să-l mintă, dar avu mare noroc. Cînd intră în colibă, își dădu seama că bătrînul plecase, cu toate că ședea întins pe spate, parcă așteptînd ceva, ori ascultînd ploaia măruntă care picura uniform pe acoperișul de țiglă veche".

Povestirea nu rezistă decît prin final, căci în coșmarul bătrînului, care ocupă un spațiu considerabil, simbolurile propuse sînt mult prea transparente și uzate pentru a prezenta vreun interes iar dialogurile sînt mult prea schematice și inutil explicative.

Firești, savuroase uneori, sînt însă replicile pe care le schimbă personajele din povestirea următoare, intitulată la „Ursul vesel". Tema acesteia este nostalgia originii, sentiment pe care îl trăiesc intens, în forme disimulate sau direct toate personajele. Enache Paraschiv, Pache, Agape, Siminică, ceilalți sînt, așa zicînd, foști țărani acum aproape orășeni care se adună la bufetul din localitate („Ursul vesel") să-și povestească tristețea despărțirii de sat. O doină cîntată la taragot îi transportă, imaginar, în satele de obîrșie și le conștientizează dezrădăcinarea : „Amuțiseră toți, parcă și vîntul se oprise, numai cîntecul plutea deasupra lor, răscolindu-le sufletele. Paharele și sticlele ședeau neatinse pe masă, mîinile căzură pe lîngă trup ca niște vreascuri. Ciuciulică simțea tulburarea aceasta și strecura lacrimi prin taragotul de nuc. Cînta încet, unduios, parcă le-ar fi șoptit, ori i-ar fi certat pentru satele lăsate departe. Fețele oamenilor aveau același aer de cumințenie ca și chipurile copiilor uluiți". Din păcate, interesul lecturii scade datorită intercalării inabile a unor comentarii auctoriale rezumative, aride, anoste de tipul : „Plecase din Priboi de vreo zece ani. Își uimise dascălii și consătenii cu inteligența sa. De bucurie, tată-său îl punea, în fiecare sărbătoare, să joace brîul înainte. Îl înscrisese la liceu, sîmbăta îl lua acasă cu mașina, să-l arate priboienilor. Fire rebelă, se luase la hartă cu profesorii. După doi, trei ani, prinsese și gustul restaurantului, învățase toate dansurile moderne și terminase cu aproape toate școlile din oraș". ș.a.m.d.

Cea mai întinsă (circa 100 de pagini) dar și cea mai slabă proză din volum este „Ca pasărea în cuib străin", relatare la persoana I a unei experiențe de viață cu sens apăsat moralizator. Tînărul Ion Rudăreanu, flăcău de toată isprava, gospodar asemenea, soț iubitor și fiu recunoscător, se lasă atras, la început din naivitate, apoi din inerție, în afaceri ilicite, își neglijează soția (care nu rămîne nici ea datoare), delapidează o sumă importantă și este condamnat. După ispășirea pedepsei nu se mai întoarce în satul său (soția, împreună cu fiica lor, îl părăsesc între timp și se mută la oraș) și muncește, recuperîndu-și curățenia morală de altădată, la o fermă dintr-un sat din cîmpie. Învingînd prin muncă suspiciunile celor din jur, ajutat să se redreseze moral de către un secretar de partid înțelept și omenos. Ion se simte, totuși „Ca pasărea în cuib străin". Dorul de casă și de familie îl copleșesc și readus pe drumul cel bun, înțelegînd că munca cinstită este totul, iar un banul, Ion se reîntoarce în sat, caută și își găsește soția și fiica, pentru ca povestirea să se încheie cu o secvență melodramatică.

Personajele nu au relief, sînt doar „purtători de cuvînt" ai autorului, care își declamă replicile artificial, îngropîndu-și sau subțiindu-și glasul la indicațiile prea vizibile ale regizorului. În tot, povestirea pare o ilustrare conformistă a zicalei „Banul este ochiul dracului". Deși inegală, cu pagini excelente (în special povestirea care împrumută titlul volumului) dar și cu (multe) pagini terne, cartea lui Ion Florian Panduru rămîne o încercare notabilă de pătrundere a problematicii satului contemporan și a comportamentului țăranului bănățean. Cunoscător, la sursă, al acestor realități, autorul are și talentul probat convingător în volumele anterioare, și parțial în acesta, de a le investi cu verosimilitate artistică.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

Poezia fulminantă

■ **SE SCRIE MULT ASTĂZI,** candidații la gloria literară te întîmpină mai peste tot, cărțile lor ne sînt propuse de edituri și de vitrine. Urmează doar să le citim. Deschidem una din aceste cărți, relativ la întîmplare, **Despre dragoste, despre singurătate** de Dorian Obreja. Ce ne spune autorul ? „Iubito, ochii tăi / sînt două depărtate astre / ce-mi umplu nopțile de dor". Foarte original ! „Și ninge, iar, iubito, de-această dată înspre seară". Și mai original ! Bacovia are de unde învăța. Cu totul original e autorul cînd ne vorbește despre „povara dulce a iubirii", despre „atîtea vise nesfîrșite", desigur de dragoste și alte multe formule inedite. Iubita va muri își închipuie autorul, de aceea o asigură : „și cînd această carne se va numi pămînt / tot eu voi fi acela care te voi plînge". E dreptul lui.

Dar acestea sînt mici eșantioane. Să vedem și strofe întregi, pentru ca cititorul să aibă o viziune de ansamblu. „Drumul acesta mi se pare că duce / spre tine : spre vîrsta de peste treizeci, / cînd totul este definitiv ca o cruce / adînc bătută pe umeri în cuiele reci. / Drumul acesta mi se pare prea lung / cu o mulțime de intersecții tentante — / îl parcurg pentru că trebuie să ajung / oprindu-mă doar la femei fulminante". Titlul cărții ar fi fost poate mai sugestiv așa : „La femeia fulminantă". „Am să te cutreier ca o veche triremă / o mare de dor cu adîncul tot mai flămînd" își anunță autorul în stilul său „fulminant" iubita. Întrebarea este de ce trebuie să știm și noi aceste lucruri ? Compoziția „Din carnea mea în carnea ta / cu sînge / și cu flori / a nins. // Din trupul meu în trupul tău / iubirea / ca un șarpe / s-a prelins", ne arată că autorul știe **Zaraza**, dar șarpele era acolo felin și nu se prelingea. Prelinsa poezie a lui Dorian Obreja e plină de imagini facile, de prozaisme, de versuri de gang.

La atîta fulminantă inspirație este un semn de întrebare dacă versurile cu pricina n-ar fi fost mai bine să fie trimise ca scrisori particulare decît să vadă lumina tiparului. Editura **Junimea**, care a ales pentru cartea lui Dorian Obreja și o ilustrație echivocă, n-avea decît să ia în serios finalul acestei cărți : „Totuși : am coborît zadarnic, zadarnic am urcat (nu ni se spune unde, n.n.) — / n-am reușit vreodată cu totul în poem să mă fi scris", unde autorul mai realist decît editura își definește singur condiția.

Catagraf

Romanul rămîne roman

Urmare din pag. 1

aceste fapte ; c) dialectica faptelor, adică alte posibilități interpretative ; d) considerațiile autorului despre punctele anterioare ; e) fundalul conceptual filozofico-estetic față de care opera nu poate fi înțeleasă conform intenției".

Evident, aflat în fața unor argumente atit de nefirești, ciudate și provocatoare, cititorul adoptă în cele mai multe cazuri o atitudine de prudență ironică la care se adaugă curînd un persuasiv ton de dezamăgire și indiferență dictată de rațiune și nevoia noastră intimă de căutare a frumosului artistic. Un singur lucru poate deruta acum, în 1985, pe noii adepți ai formulei (inventată totuși de André Gide în 1891) : anul (anii) apariției primelor creații de acest gen, o formulă literară dintru început ambiguă care a traversat în timp aproape toate literaturile țărilor europene, teoreticienii literaturii observînd la un moment dat certe semne de oboseală în chiar interiorul metodei, un fel de leucemie morală și formală întru totul explicabilă, dată fiind subțirimea exagerată a metodei și, nu în ultimul rînd, îmbătrînirea progresivă a acesteia.

În acest context, cu totul surprizătoare, neobișnuită și inexplicabilă rămîne atitudinea unei părți a criticii actuale de a descoperi la noii adepți ai acestei vechi formule demult desuetă în literaturile europene un nou stil care poate oferi cititorului noi și rafinate delicii artistice și intelectuale. În rubrica sa din hebdomadarul „România literară", cunoscutul critic Nicolae Manolescu descoperă chiar cinci noi trăsături dominante, avangardiste, consideră domnia sa, în proza scurtă textualistă a noului val de prozatori tineri din generația '80. „Trăsăturile cele mai importante ale speciei — notează Nicolae Manolescu — mi se par a fi următoarele cinci : 1) observarea realității cotidiene, prin minuțioasă descriere, fotografiere a componentelor ei ; 2) înregistrarea exactă, ca pe o bandă de magnetofon, a limbii vorbite pe stradă, neliterare, de argou sau de jargon, cu vocile ei care se întretaie ca într-o centrală telefonică ; 3) combinarea celor mai variate tehnici și procedee, multe de avangardă, într-o manieră adesea experimentală ; 4) lipsa subiectului și a etapelor lui clasice, intriga, punctul culminant și restul ; 5) umor, ironie, atit în atitudinea față de real, cît și în aceea față de literatură, utilizarea intertextului, referință livrescă, metalimbaj etc. În doze diferite, le regăsim în toată literatura generației '80, ai cărei reprezentanți au tipărit destule cărți capabile să ne ofere indicii despre **noul stil**" (s.n. — A. D.). În primul rînd să observăm că cele cinci trăsături descoperite de Nicolae Manolescu la proza scurtă textualistă nu diferă prea mult de cele care ar putea fi extrase din interiorul metaromanului actual, abuzînd și acesta prea mult de înșelătorul stil textualist. În al doilea rînd, remarcăm, nu fără surpriză, că multe dintre trăsăturile avangardiste descoperite de criticul român în 1985 seamănă izbitor, sînt aproape o calchiere a trăsăturilor dominante ale „metaromanului "din 1903 al polonezului Karol Irzykowski sau a „metacreației" franceze de după 1926. A discuta deci despre avangardism în acest domeniu este, nu mai încape nici o îndoială, cel mult o antiteză critică originală, grăbită și chiar comică.

Dar, ce este de fapt, metaromanul? Înainte de a răspunde la această întrebare, să vedem mai întîi ce este romanul. Probabil cea mai corectă (dar și cea mai uscată) definiție a acestuia o găsim în Dicționarul explicativ al limbii române : „Specie a genului epic, de întindere mare, cu conținut complex, care se desfășoară de-a lungul unei anumite perioade și angajează mai multe personaje, presupunînd un anumit grad de adîncime a observației sociale și analizei psihologice".

Să ne oprim puțin asupra primei propoziții a definiției, care spune că romanul este o specie a genului epic, gen epic însemnînd, conform aceluiași Dicționar explicativ, „unul dintre principalele genuri literare, care cuprinde diverse specii de narațiuni în versuri și proză, dezvăluind cu o relativă obiectivitate portretul fizic și moral al personajelor, faptelor lor, relațiile lor cu mediul înconjurător". Aici intervine, iată, prima contradicție flagrantă între roman și metaroman, și anume aceea că în metaroman nu mai există, ca în romanul propriu-zis, o narațiune continuă, logică, ci, cel mult, cîteva frînturi epice, o povestire mereu decapitată, extrem de întortocheată și complicată inutil de intervențiile și revenirile permanente ale autorului asupra acesteia. Revenirile autorului (și, vom vedea mai departe, nu numai ale autorului) sînt atit de spectaculare și confuze (sau creatoare de confuzii) încît la un moment dat cititorul își pune legitima întrebare dacă „metaromanul" aparține cu adevărat genului epic, zis tradițional, atit de ferm consacrat în conștiința cititorului de evoluția istorică a literaturii. Pentru scurtarea demonstrației noastre nu mai dăm nici un fel de citate din cuprinsul unor asemenea metaromane apărute la noi, citate care ar întări fără îndoială, prezentul punct de vedere. Derutați la un moment dat de pisălogeala subtilă a autorului în cuprinsul propriei sale cărți, noi înșine am scris destul de recent un studiu (nepublicat) al metaliteraturii de acest gen, încercînd să înțelegem metaromanul privindu-l din unghiul genului epic, ceea ce a dus, mărturisim, la o muncă inutilă, cvasi-total ratată, fără nici o iluminare spirituală.

În mod normal, o narațiune angajează, cum se vede din definiția romanului, mai multe personaje, are un subiect, descrie niște fapte concrete, are o logică, o curgere interioară clară, extrem de bine delimitată și determinată, realizarea artistică finală a romanului depinzînd numai și numai de măiestria și talentul autorului. Metaromanul însă nu are nici subiect, nici personaje, nici intrigă, nici punct culminant și nici, cum zice Nicolae Manolescu, restul, textul fiind o simplă teorie asupra ei însăși, un roman al (facerii) romanului, un meta-roman. Nu întîmplător critica literară, cu extraordinarul ei simț intuitiv interior, conștient sau nu, a simțit nevoia să delimiteze cumva metaromanul de roman, zicîndu-i cînd roman deschis, cînd antiroman, nou roman, roman sac sau roman recherche. Noi înșine am propus la un moment dat denumirea de roman mimetic, neintuind atunci adevăratul sens, adevărata realitate a acestui fel de estetică atit de greu etichetabilă critic. Fiind deci un text asupra lui însuși, **metaromanul nu este roman.** Formularea noastră, în aparență paradoxală și deloc agreabilă auzului, poate sintetiza într-un fel imaginea noastră despre acest fel de literatură. Incluzînd în el însuși atit frînturi narative, cît și teorii, păreri, opinii, eseuri asupra acestor frînturi sau chiar teorii asupra teoriei, opinii despre opinii, eseuri despre eseuri, opinii ale personajelor despre ele însele și despre creația însăși, opinii ale cititorilor despre cartea care se scrie etc., etc., metaromanul iese indubitabil, cu mare claritate din sfera romanului propriu-zis, formînd separat o cu totul altă existență, o altă credință asupra literaturii. Din orice unghi ar fi privit, metaromanul nu este nici creație și nici teorie, ci un fel de prozocritică fără intrigă, fără personaje, fără subiect. Într-un mod narcisist și autodevorator, cartea însăși își este sieși subiect și hrană. Pornit inițial să revoluționeze arta romanului, metaromanul a ieșit complet de sub raza acestuia, formînd, emitem această ipoteză, o cu totul altă specie literară absolut distinctă, o nouă specie care abia de aici încolo va putea fi analizată, cu alte instrumente critice însă decît cele folosite la analiza creației românești așa-zis tradițională, atit de bine fixată de-acum în conștiința publică. Această nouă formulă literară, care rămîne să-și justifice existența în fața cititorilor nu se poate substitui însă romanului, nu-l poate elimina din literatură și nu are nici dreptul unui imperativ estetic exclusivist așa cum se întîmplă în practică. Cu alte cuvinte, romancier nu este autorul de metaromane ci romancierul adevărat indiferent de argutiile, de sofismele critice care se consumă pe această temă.

În fine, să trecem în revistă un alt aspect extrem de important al problemei, un aspect care la un moment dat părea a fi chiar o epuizare fără soluție. S-a discutat în Europa și în lume despre, pur și simplu, dispariția romanului ca specie literară, realitate extrem de sensibilă și dureroasă, absolut incredibilă, ireală și neadevărată. Ce a determinat, ne-am întrebat atunci, această reacție ieșită din comun a criticilor, a specialiștilor din domeniul literaturii ? Răspunsul a fost că reacția aceasta absolută a fost provocată în mod indiscutabil de resurecția în masă, de răbufnirea aceasta neașteptată a metaromanului, a acestei noi forme extremiste de estetică părînd că încetul cu încetul va lua locul romanului, murind odată cu el. Era vorba de o devorare și de o autodevorare extrem de rapidă și de violentă, grăbită, fără îndoială, de deruta inexplicabilă de interpretare a fenomenului dovedită de critică, rămasă pe moment fără grai. Nu s-a sesizat, credem, că romanul rămîne roman, iar metaromanul, metaroman. A confunda cele două noțiuni nu poate fi, după opinia noastră, decît o greșeală de coloratură personală, intimă, nicidecum un indiciu pentru aprecieri catastrofice, generale, cu adevărat dramatice dar false. Apariția în ultima vreme a unor mari romane de valoare universală este o dovadă certă, incontestabilă că arta romanului, cu extraordinara sa inventivitate și forță imaginativă, cu formidabila sa putere de convingere și de renaștere artistică rămîne fără efort un adevăr perpetuu, un adevăr absolut al artei dintotdeauna a literaturii. Un eșec al metaromanului, al textualismului, forme bizare de estetism, de artă pentru artă nu poate avea decît o legătură accidentală cu evoluția în timp a romanului, statuie mult prea impozantă a artei ca ea să mai poată fi clintită de o atit de mică emoție.

Reportajul ca mărturie de conștiință

Urmare din pag. 1

dele mutații sociale petrecute în acest răstimp, schimbările în mentalitatea și obiceiurile oamenilor, în gîndirea și profesiile acestora, în educația și activitatea lor". Și tot acolo coordonatorul și prefațatorul ediției cita, spre exemplificare, titluri de cărți semnate, între alții, de către V. Nicorovici, Radu Cosașu, Ion Rahoveanu, Mircea Șerbănescu, Paul Anghel, Geo Bogza, Traian Coșovei, Alecu Ivan Ghilia, Pop Simion, Ilie Purcaru, Petru Vintilă, Mihai Negulescu, Traian Filip, Romulus Rusan, Dionisie Șincan, Eugen Teodoru, George Sidorovici, Ion Țugui și alții ; fiecare în parte și toate laolaltă cărțile amintite acolo reprezentau tot atîtea oglinzi ale unei realități aflată în plin dinamism, propuneau cititorului modele exemplare de eroi și fapte, întîmplări, „radiografii" ale unor momente eroice sau, dimpotrivă, cotidiene din viața socială, caracterizată printr-un efort colectiv de devenire și împlinire, de creștere continuă pe spirala dezvoltării multilaterale a țării.

Este limpede pentru oricine urmărește viața noastră literară că deceniul care s-a scurs de la observațiile amintite a consemnat, cum era și firesc, apariția nu numai a zeci de cărți de reportaj, ci și a unor noi (deloc puțini la număr) autori care s-au îndreptat și se îndreaptă cu devoțiune către acest gen, încercînd nu numai să îmbogățească fișierul bibliografic al domeniului cu noi titluri, ci și să descopere unghiuri, modalități, formule noi, incitante, originale de receptare a realității și apoi de „fixare", de „eternizare" a ei în pagina încredințată tiparului. Astfel, este de la sine înțeles, tradiția reportajului românesc se continuă diversificîndu-se și îmbogățindu-se, iar patrimoniul de texte circumscrise genului sporește vizibil de la un an editorial la altul.

Seismograf sensibil al fenomenelor sociale, dar și „ radiograf" de mare precizie și exactitate al individului angrenat și antrenat în mersul evenimentelor colectivității din care face parte, reportajul se constituie, pe de altă parte, din punctul de vedere al timpului, într-o mărturie, deopotrivă **documentară, literară** și **sentimentală** a devenirii și mersului înainte ale țării, într-un fel de oglindă (iertată fie-ne comparația banală !) a faptelor epocii de puternică efervescență și emulație creatoare în care trăim.

Scurta privire înapoi, în istoricul genului, ca și toate aceste gînduri despre reportaj și despre cei care-l practică ne-au fost prilejuite în ultima vreme de apariția cîtorva cărți semnate de autori tineri, volume în paginile cărora am intîlnit atit prospețimea unor imagini fruste, necontrafăcute literar, cît și unele mijloace și unghiuri noi, convingătoare, propuse de către semnatarii lor.

Dumitru Ion Dincă — în răstimpul a trei ani autor al tot atîtor cărți (**„Piramidele Bărăganului"**, 1983 ; **„Locul de lîngă inimă"**, 1984 ; **„Nevăzuta față a Tezaurului de la Pietroasa"**, 1985, toate apărute sub egida Editurii „Eminescu" — își fixează zona investigațiilor reporterice ști în aria geografică a Buzăului, spațiu „de lîngă inimă" și loc unde tezaurelor de istorie milenară li se adaugă, în anii socialismului, adevărate și noi „tezaure" materiale, rod al muncii și gîndirii buzoienilor : înnoiri urbanistice de tot felul, transformarea satelor, apariția unor noi obiective social-culturale pe harta județului cu acest nume etc. etc. Escaladînd, nu fără oarecare abilitate, modalitățile mai vechi ale reportajului (comparația trecut-prezent, abordarea **ex abrupto** a realității „fierbinți" de ultimă oră, reproducerea fără comentarii a spuselor interlocutorilor ș.a.) Dumitru Ion Dincă tinde (și pe alocuri reușește chiar !) să scrie un reportaj monografic în care datele, informațiile, cifrele etc rămîn simple pretexte pentru investigații mai temeinice, de adîncime, care interesează și rămîn valabile și dincolo de limitele circumstanțiale și temporale ale scrisului publicistic curent ; de aceea paginile lui stîrnesc atit curiozitatea cititorului pentru realitatea în continuă devenire a ținutului buzoian cît și pe cea mai adîncă, de cercetare a istoriei, geografiei, literaturii zonei — adesea prea puțin și de către prea puțini cunoscute în ciuda multelor temeiuri oferite pentru înțelegerea și cunoașterea unor valori naționale.

De o cu totul altă factură și amintind pe alocuri de reportajele pline de nerv ale lui F. Brunea-Fox, dar și de cele „neutre" ale lui George Macovescu, cartea lui **Corneliu Ștefan, „La noapte cotidianul"** (Editura „Eminescu", 1985) aduce în prim-planul atenției lectorului un reporter frenetic, dispus să descrie în cuvinte și imagini puține un eveniment de excepție, o faptă individuală încărcată de semnificații dar și să reconstituie, prin cunoscuta tehnică a colajului, istoria devenirii unui oraș — Buzăul —, în care autorul a putut înregistra pe retină, ca și pe filele carnetului său de documentare toate schimbările urbanistice (și nu numai din cadrul orașului) petrecute de-a lungul ultimilor douăzeci de ani, din 1965 încoace, perioada cea mai fertilă și fără precedent în dezvoltarea Buzăului pe toate planurile. Veritabilă carte-document, scrisă cu nerv și pasiune, **„La noapte, cotidianul"** (sugestiv titlu !) oferă, între altele, două oglinzi paralele : de o parte cea care a reținut imaginea unui oraș patriarhal, fără evenimente, prăfuit și obscur ; de cealaltă cea din care te întîmpină contururile și siluetele unui municipiu în plină dezvoltare, cu mari unități industriale și obiective social-culturale importante, cu mari cartiere și ansambluri de locuințe moderne, cu oameni al căror destin este racordat prin toate fibrele ființei lui la marele destin al patriei, cu aspirații devenind certitudini de la un an la altul, cu rosturi precise în marea colectivitate a țării.

Dinamic ori reflexiv, permanent ancorat în cea mai fierbinte realitate a momentului, reportajul actual este, de fapt, o mărturie a devenirii țării și a oamenilor ei. Cele cîteva cărți amintite de noi constituie, desigur, un argument în acest sens.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

Omul unui ideal

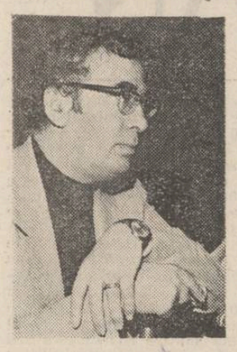

Privind lumea cu un fel de obiectivitate sensibilizată, Niculae Moromete din **Marele singuratic** al lui **Marin Preda**, nu pare a fi chiar atit de încîntat de ceea ce vede. Lumea văzută nu seamănă deloc cu lumea visată, realitatea avînd o armătură mult mai apropiată de ceea ce pare a fi **necesar** decît de ceea ce este ideal. Niculae însuși fiind în această lume reală **altcineva**, un **altcineva** care se implică și este admis în drama istorică pluralistă mai intîi ca un **creator** apoi numai ca **temă** a creației în sine, a acelei creații căreia el nu-i mai poate înțelege întotdeauna justificarea rațională. Obstacularea acestei înțelegeri este făcută **nu** numai de propria sa experiență ci de un curent de experiențe vizibile și explicabilă parcă numai de o eventuală posteritate cuceritâ.

La cei peste treizeci și cinci de ani ai săi, Niculae locuiește singur într-o odaie nu prea spațioasă, mobilată cu „un pat alb de fier, cu un pled cafeniu, cu pernă rezimată de perete, o noptieră alături, cu un aparat de radio ieftin, la indemînă cînd te culcai pe pat, podele curate, cu o mochetă verzuie pe ele, un raft cu cărți și o masă în apropierea ferestrei, la care se vedea că se lucra". Odaia aparține Casei Grădinii de la Mogoșoaia iar cărțile de pe masă sînt niște tratate de specialitate, Niculae învățînd intens pentru a-și da examenele finale de inginerie horticolă, amănunt semnificativ în ceea ce privește deloc întrerupta sa legătură sentimentală, oarecum insesizabilă, cu pămîntul, cu puritatea netrucată a florii, a naturii. Niculae are un fiu, Ilie, de vreo cinci-șase ani, făcut cu Mărioara Fintină ajunsă și ea, în urma unor eforturi deosebite, asistentă medicală. Marioara este și ea o femeie la fel de singură care-l iubește și-l așteaptă mereu pe Niculae care însă nu se va mai întoarce niciodată la ea. A fost o vreme activist în mai multe locuri și, în urma unor întîmplări ambigui, cețoase, se retrage la Mogoșoaia ca lucrător cu lopata. Cînd îl vizitează aici fostul notar Iosif, Niculae nu era atașat decît de un singur prieten, Michi, un ciine mic și ciudat care latră și apucă musafirii de pantaloni numai atunci cînd aceștia pleacă. Cît a fost activist, Niculae încercase să schimbe lumea și nu reușise iar acum intrase într-un fel de mutenie semnificativă, o insingurare pe care n-o va înțelege niciodată pe deplin nici el insuși. Ajuns în acest punct critic care se lungește parcă fără măsură, lui Niculae îi vine și foarte greu să-l părăsească : „Am vrut odată să schimb lumea, îi mărturisește el lui Iosif, venit la el pentru a-l determina să iasă din insingurarul său cerc. De ce trebuie s-o iau de la cap și să merg pînă în pînzele albe? (...) Uite, zise Niculae cu o bruscă insuflețire (...), îmi amintesc perfect cum vedeam lumea la cincisprezece ani; tot așa o văd și acum după ce virsta mi s-a dublat demult (...) Nici o schimbare ! N-ar trebui să am, cînd mă uit peste lume, o privire de om de peste treizeci și cinci de ani ? N-ar fi normal ? N-o am și nu numai că nu regret, dar mă bucur de dimineața și pînă seara și în somn sînt incintat".

Privirea lumii la treizeci și cinci de ani la fel ca la cincisprezece este dovada nu atît a unei însingurări acute cît și a unei ingenuități păstrate, a unei curățenii sufletești de care Niculae nu se poate despărți și de care el însuși este cu atît mai conștient și mai incintat. Apariția în viața sa a pictoriței Simina Golea, marea și tragica sa iubire, îl reface numai la ceea ce am putea numi **nivelul indefinitului**, nu însă și la acela al **definitului.** Simina Golea aducîndu-i lui Niculae marele dar, marea iubire cuvenită unei **vieți omenești** fără a putea însă să-i clarifice întrutotul și **viața lumii**, acea viață care este fără îndoială o continuă creație intimă căreia nu i se poate înțelege întotdeauna măreția : „Nu știu — îi spune el la un moment dat Siminei — dacă o să ajung sau nu să întemeiez o nouă religie, dar mi-e întotdeauna atît de plăcut să mă gîndesc ! Totdeauna, cînd merg, cînd mă duc cu tine la cinematograf sau ne plimbăm pe străzi, cînd sînt singur printre oameni, cînd sînt singur în odaia mea, înainte de a adormi... E un vis, o lumină... Acum înțelegi ? Activitatea la care faci tu aluzie că m-ar obseda e ceva brutal care nu atît că mă sperie, că nu sînt fricos din fire, dar eșecul în ea zdruncină foarte tare și greu îți revii. Mi-ar trebui o credință de șoc, care să mă apere... Îmi lipsește această a doua credință...".

Farmecul dramatic și puritatea acestui personaj vin poate și dintr-o fuziune de multe ori neprevăzută a valorilor de calm, de stilism liric, sentimental și uneori ironic cu acelea de trepidație condensată, de febră continuă ce trec mereu peste sufletul curat al lui Niculae, un suflet tînjind nu atît după o natură pacificată **cît mai ales după un peisaj uman purificat dar în același timp lucid și prefigurator, rațional și drept.** Moartea neașteptată a Siminei Golea este pentru el o lovitură de o nedreptate uimitoare, fără nici un sens, o lovitură care-l poate duce pe Niculae la detașarea aceea mută și oarecum explicabilă care precede de cele mai multe ori curba psihologică finală a unui om suferind la modul absolut: „Cînd o văzu palidă ca ceara și nemișcată, Niculae o recunoscu iarăși și îl copleși deodată o insensibilitate teribilă, care îl îngrozi și care trăgea parcă de el în jos, ca și cînd sufletul i s-ar fi făcut de plumb. Tăcerea se așternu în auzul lui amorțindu-l și nu mai simțea nimic, moartea intrase și în el, și îl stăpînea cu atîta putere, încît durerea nu mai exista, după cum nu mai exista în clipele acelea, pe lume, nimic pentru el..."

Indiferent de faptul că viața lui Niculae Moromete va avea sau nu un epilog conștient amplificat de el insuși, un epilog în care eternul feminin, sugerat în epilogul din carte în persoana inginerei zootehniste Păceșilă Nicoleta, va avea un rol mai mult sau mai puțin îndelungat ori definitiv, inginerul horticol din **Marele singuratic** rămîne un personaj esențial și dramatic asupra căruia apasă continuu o extraordinară tensiune a însingurării și incertitudinii, Marin Preda fiind și în acest caz unul dintre cei mai mari creatori de ființe vii din literatura noastră, a acelor ființe în care este implicată ferm și o sensibilă fibră a ființei noastre, poate prea mult aplecată în sine printr-un prea imperios dar al luciditații și al autoinvestigării continui, aproape fără răgaz. Idealul visat de Niculae Moromete este, fără cea mai mică îndoială, un ideal al sufletului trecut printr-un fel de clepsidră a cotidianului, care acționează printr-un prestigiu imens acordat raționalismului. Drama lui Niculae este un tribut social dat naturii umane ce se împarte continuu între simțire și rațiune, între necesitate și iubire, și niciodată neștiind ea, această lunecoasă natură umană, unde se află acel extraordinar ideal căutat.

Gh. Negrea

CĂRȚI ȘI EROI CONTEMPORANI

Accesul la istoria adevărată

Personajele lui Ion Lăncrănjan au acea viață interioară densă, tensionată, care le apropie de esența simbolică a lumii. În „Cordovanii", „Caloianul", „Fiul secetei", „Suferința urmașilor" scriitorul analizează marile prefaceri organice ale societății noastre de după război ; sînt romane ale ruperii, autorul pătrunde plenar în faliile dintre lumi căutînd elementele de legătură, eternul uman simbolic ce reface ideea rănită, și elementele de discontinuitate ; plinul și golul istoric, structurile în reașezare. Clasa țărănească trăiește mari prefaceri pe care „Suferința urmașilor" le înregistrează pînă în punctele extreme ; clasa muncitoare este în plin avînt cuprinzînd în sine elementele lumii țărănești, integrîndu-le dar modelîndu-se într-o anumită măsură după ele : autorul urmărește acest proces din punctul de vedere al responsabilității naționale ce-i revine muncitorimii, întrucît poate ca să capteze puterile naționale, forțele vii ale poporului în procesul de reconstrucție („Fiul secetei") ; intelectualitatea trăiește pe de o parte drama inadaptării, pe de alta impasul negăsirii firului conducător, unității cu elementele progresiste din trecut : Ion Lăncrănjan se așează la confluența dintre generații („Caloianul") și măsoară — adică : judecă, analizează creșterea și pătrunderea ei în zona prezentului. Pe aceste trei straturi — țărani, muncitori, intelectuali (care sînt, în fond, cei trei piloni de bază ai societății) — opera lui Ion Lăncrănjan este la fel de vie, o adevărată dare de seamă a vremii sale, o frescă în vopsele aspre, fără decoruri de prisos, fără farduri și măști, țintind adevărul, drumul continuității. Monu sintetizează simbolic lumea țărănească ardeleană în căutare de noi structuri existențiale ; el îl depășește în profunzime, prin legăturile adînci cu istoria și tradiția, prin simțul lui de țăran istoric, pe Vasile Pozdare (moldovean trecut în Transilvania, unde veghează creșterea unui combinat industrial, la început ca simplu muncitor, apoi ca director) — care, în schimb, trăiește în extensie, prin ducerea evenimentelor pînă la o limită foarte largă. Alexandru Ghețea, din „Caloianul", sintetizează „profunzimea" lui Monu și „extensia" lui Vasile Pozdare, el este un român din toată țara, cum se spune (origine ardeleană, drumuri peste tot — și o mare pasiune a călătoriilor — stabilire în București, inima țării), intelectual de mare forță ce străbate o întreită ordine de lucruri și idei : a cunoscut perioada interbelică, apoi deceniul „obsedant" și-a avut, în fine, norocul să trăiască și să vadă începutul anilor de după ce-l de-al IX-lea Congres al P.C.R. Drumul lui simbolizează trecerea intelectualității române prin cele trei praguri esențiale ale mijlocului acestui secol. Oglindă a lumii sale, Alexandru Ghețea reflectă în conștiință binele și răul — mai ales pe firul răului înaintînd curajos ; el străbate anii tulburi de după război oprindu-se insistent în vestibulul dogmatismului — cu amintirea culturii românești progresiste antebelice și cu viziunea unei lumi ce va să vie, scuturată de zgura aberantelor paradoxuri ce au năpădit acest culoar de trecere spre istoria adevărată. Firul său conducător rămîne încrederea în partid, în acel fierbinte mesaj al lui Lucrețiu Pătrășcanu (personaj pivotal în roman, un Avram Iancu actual și etern pentru lumea românească), pe care Alexandru Ghețea îl descifrează în toată limpezimea lui după transformările Congresului al IX-lea. Personajul principal din „Caloianul" este, în fond, un om care greșește odată cu timpul său, excesiv la fel ca majoritatea colegilor săi „condeieri" — dar pe care sacrificiile rezultate din greșeala formală, de suprafață (din acceptarea unor greșeli nebănuit de grave ce se pregăteau pe dedesubt, la umbra discursurilor și acuzațiilor de paradă) îl trezesc mai repede decît pe alții la o realitate ce devine, fiind printre primii ce o scsizează, și a sa. La drept vorbind, actul de reabilitare a lui Lucrețiu Pătrășcanu înseamnă și pragul de sus al deceniului dogmatic, dar și închiderea acestei perioade într-un totum istoric separat, supus astfel studiului. A fost brusca trezire dintr-un vis ireal a intelectualității românești — și pilda înfăcărătului comunist a rămas un îndemn continuu la reflectare : „Împrejurările ultime indeosebi — spune Alexandru Ghețea — anii cînd a fost hărțuit și chinuit, anii pentru care luptase și el, din tinerețe, anii săi cei mai grei conferă măreție omului și comunistului Lucrețiu Pătrășcanu, fiindcă el a fost, în același timp, om, comunist și român, patriot cu adevărat și pînă la capăt, plătind cu viața demnitatea de care n-a putut și cred că nici n-a vrut să se despartă... De aceea aș vrea, fie și în treacăt, să aduc un elogiu modest și tîrziu acestui bărbat curajos și demn, la care mă voi gîndi ori de cîte ori îmi va fi greu, la care cred că e bine să ne gîndim toți, ori de cîte ori ne vor asalta incertitudinea și mirsăvia..." (vol. I, p. 366). „Caloianul" dezvăluie o lume sacrificială (Lucrețiu Pătrășcanu de o parte, Lucian Blaga de cealaltă sînt marile simboluri ale acestei lumi) în care autorul găsește măsura mersului înainte ; să nu uităm că prezentul pe care-l trăim se legitimează cu aceste jertfe exemplare — iată mesajul comunist și românesc al romanului lui Ion Lăncrănjan. Prin asumarea destinului individual și colectiv, prin acceptarea senină a greutăților și, în ultimă instanță, a sacrificiului pentru o idee — personajele lui Ion Lăncrănjan devin adevărate pasiuni întruchipate, contacte incisive cu lumea ideilor, exemple de iubire de patrie.

Nicolae Georgescu

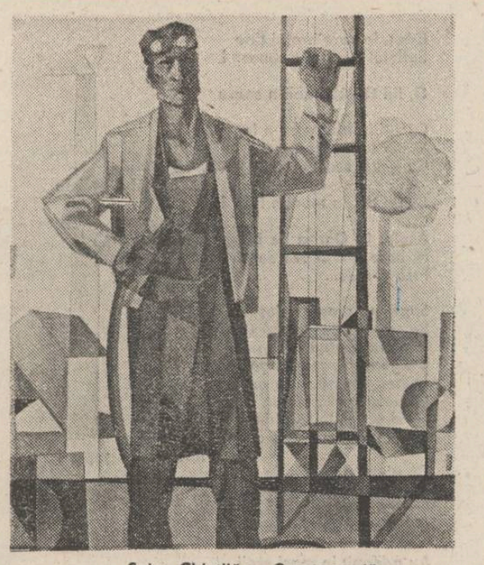

Spiru Chintilă : „Constructori"

PUTEREA IUBIRII

CÎTE CEVA DESPRE OAMENI, IUBIRE ȘI MUNCĂ

Drumurile sălăjene îți trec prin inimă. Nu neapărat pentru că pleci într-acolo cu o stare sufletească aparte, ci pentru că oamenii locului îți induc, pur și simplu, trăiri așezate, un ritm dilatat, în care ai timp să te bucuri pe îndelete, ca într-o poveste, de faptul că viața mai curge încă după certitudini străvechi. Sînt ei, acești oameni, un fel de statui ce învață mersul pe jos. Au reacții lente și discrete, de parcă s-ar supune unui ritual. Nu e incetineala proverbial invocată în șuete de cafenea, ci semnul unei voințe călite în foc și apă rece. E grila afectivă îndelung exersată care le face vitalitatea simplă și sigură în rosturi, robustă, și, tocmai de aceea, domoală în manifestări.

Sălăjeanul trăiește într-o tradiție vie, activă. El merge încet, dar sigur. Sălăjeanul reașează fapte și sensuri la temelia prezentului. Nu-și privește peste umăr trecutul, dar nici nu-l ignoră. Cornel Grad, un excelent cercetător al istoriei acestor locuri, îmi spune că documentele, mărturiile în piatră, relicvele de aici, prezente la tot pasul, sînt aidoma Frumoasei din pădurea adormită. Îi spun că fiecare om al meleagului e prințul care o trezește. Iată puterea iubirii ! Nu uit că fabricile Zalăului sînt clădite în locul fostei tabere a lui Mihai Viteazul. E semn că, pentru cei de aici, istoria, vitală ca și aerul fiind, trebuie respirată, mai ales atunci cînd se bucură discret și tonic de munca lor. Acest aer este respirat prin toți porii. Îți dai seama de aceasta, după ce vei auzi crezul mîndru al unui sălăjean oarecare : „Munca trebuie să meargă, și nu oricum. Meseria e fără pardon, adică sfîntă : nu admite scuze, abateri sau îngăduință".

DESPRE ȚĂRAN ȘI ORAȘ

Treci prin Camăr. Primarul e preocupat de extinderea micii activități industriale și cu sectorul zero de creștere a oilor. Așa se face că peste 60 la sută din absolvenții cu zece clase rămîn în comună, aducînd meseria de țăran în pas cu vremurile. În Nușfalău, tînăra directoare a Școlii agro-industriale, profesoara de limba și literatura română Ruxandra Chirică, e atentă ca tinerii să prindă rădăcini în pămîntul satului. La Ip, inginerul-șef al I.A.S.-ului, Orțan Ion, fiul lui Ioan și al Măriei, cum îi place să i se spună, te întîmpină cu voce liniștitoare : „Toate-s cum trebuie". Surîzi mîndru că, și aici, cei de două, trei sau cîteva schioape în plus au îndeletniciri de țăran, căci, dacă președinta C.A.P.-ului îți vorbește despre cîmpuri și porumb, începe și sfîrșește, chiar acum, în toiul iernii, cu un „mulțumesc din inimă școlii".

Munca, acea iubire care „nu admite scuze, abateri sau îngăduință", e un fel de neastîmpăr. Te luminezi de acest adevăr abia acolo unde îți apare atît de evident încît nu-l mai poți evita. Un loc e **Întreprinderea de conductori electrici emailați.** Inteligența a peste 160 de specialiști cu studii superioare — în fizică, chimie, electronică, electrotehnică, energetică, informatică — e stimulată și valorificată ca o necesitate vitală. De 7—8 ani, ideile nu se mai strecoară prin tot felul de comisii, ci își dovedesc pe viu utilitatea. Între cercetare și producție — circuit direct și închis. Pe schimburi, tehnologii culeg informații de lucru pentru Atelierul de cercetare-proiectare. Cînd e cazul, remediile nu întîrzie, iar soluțiile mai avantajoase nu sînt ocolite. Dovada : 15 invenții brevetate în ultimii ani, 17 așteaptă certificatul de naștere, multe altele fiind în curs de examinare. Această „siderurgie a unei industrii de vîrf" — cum le place muncitorilor să-și dezmierde întreprinderea — a asimilat bobina de reflexie — pentru TV. în culori, conductoare pentru aviație, pentru tehnica nucleară și, în vederea valorificării superioare a cuprului, conductoare emăilate de 30 și 40 de microni. Neastîmpărul e colectiv : vor să realizeze o instalație de recuperare a cuprului — din deșeurile duse, pînă acum, la Neferal pentru felurite aliaje — spre a-i ridica gradul de puritate, în măsura în care-i permite o revalorificare superioară, tot pentru piese electronice. Precizare : suma impurităților cuprului folosit în scopuri electrotehnice este sub 100 grame la tonă. Alt neastîmpăr colectiv : nu peste mult timp, utilajele necesare vor fi construite în aceeași fabrică.

Spiru Chintilă : „Tehnologii noi"

VENUS DE ZĂUAN

Citesc într-un documentar — **Locuri și monumente istorice în Sălaj** — semnat, ca supliment de suflet în lecțiile de istorie, de profesorul Dumitru Birjac, inspector școlar :

„În hotarul satului, la „calea oilor", sau între hotarul dintre Răstoltul Mare și Răstoltul deșert, se găsesc urme ale omului ce trăia acum cca. 4 000 (de ani — n.n.), în epoca neolitică, documentate de **mulțimea obiectelor descoperite aici cu ocazia lucrărilor agricole". „Urcînd** din băile din Meseșenii de Sus cca. 500 m, pe culmea dealului numit de localnici „Osoiul Măcăului", **călătorul va fi surprins de mulțimea fragmentelor ceramice** de o factură deosebită. Sînt fragmente din vasele unui trib din epoca bronzului, trib ce a trăit aici cu cca 1800 de ani i.e.n."

„ZĂUAN. Pe teritoriul satului au fost descoperite, în ultimii ani, mai multe puncte arheologice. Cea mai importantă așezare a fost depistată chiar în cuprinsul satului, la punctul numit „Dîlma cimitirului". Terasa care se ridică deasupra Barcăului se prezenta deosebit de propice pentru înființarea unei așezări preistorice de lungă durată. În urma săpăturilor întreprinse de Muzeul de istorie și artă Zalău, au ieșit la iveală urmele unei așezări neolitice, au fost găsite fragmente ceramice, unelte de lucru și piese cu funcții cultico-magice, utilizate în practica rituală ; astfel : **reprezentări antropomorfe (cea mai valoroasă fiind Venus de Zăuan)** și vase de cult".

Pe Valea Crasnei și a Bereteului poți culege, după ploaie, tot felul de relicve arheologice. Aflu acest detaliu de la cercetătoarea Eva Lakó. La Zăuan, cînd făcea săpături, i-a întîrziat un elev, și, ca pedeapsă, l-a pus să sape unde era mai greu, iar **Venus** a apărut culcată între dărîmături. Statuetă de lut. Singurul exemplar întreg din țară. Pentru că vine din neolitic drept mesager al culturii Criș, e semn de continuitate și statornicie ; i se potrivește, cred, rîșnița de mînă găsită în apropiere, căci și ea vorbește despre oameni sufletește legați de pămîntul locului. Simbol al fertilității. Cercetătorii de la Muzeul de istorie și artă din Zalău o răsfață : doar sub ocrotirea ei desfășoară o activitate minunată, prolifică, meticuloasă și mîndră.

FĂRĂ CUVINTELE MARGARETEI ALBE

Devii solemn și trăiești marea nedumerire în fața monumentului din inima satului : „S-a ridicat acest obelisc în memoria cetățenilor din localitatea Ip uciși în timpul ocupației și terorii fascisto-hortyste în septembrie 1940. Să facem totul pentru ca asemenea evenimente să nu se mai repete niciodată !" Momentul de reculegere te copleșește ca o tainică apăsare la care nici n-ai dreptul să reziști. Ghicești sub inscripție margareta proaspătă ce-ți așează inima în cumpănă, așa cum între noapte și zi firul de lumină împarte dreptatea. Fluxul culorii albe îți umple ochii cu rouă. Ca un albatros captiv, ți se zbate în irișii floarea. Iată, încerci să privești, și puritatea ei înălbește ziduri de case românești, porumbei și gîndul copiilor care, acum, învață gutuile să fie gustoase. Totul s-ar opri la o preaomenească cutremurare, dacă nu ar fi drumeagul ce urcă, fără ostentație, bătrînește, nu obosit, ci bătrînește de simplu și sigur, spre locul unde odihnește mărturia : mormîntul comun.

Dacă, tot atunci, în ziua de iarnă tîrzie și capricioasă, Farnaș, inimosul cioplitor din Nușfalău, ți se destăinuie cum „vede" noaptea copii încolăciți precum rimele în jurul baionetei, ei, copiii care zîmbeau nevinovat, ca niște petale albe, și confundau pușca întinsă cu o jucărie, dacă mai asculți amintirile altora despre cum acești copii, aruncați pe gunoi, fost-au încărcați cu furca, dacă mai afli cum s-au oprit scurgerile, ca un fel de lacrimi ale țărinii, cu var și apă rece la numai două săptămîni de la astuparea mormîntului adînc de 80 cm (spre vale), dacă acestea doar, și nu multe altele, asculți, ți se revoltă auzul și, îngropat în țipete interioare, cauți să-l recapeți prin uimire. Logica ți se topește ca o luminare. Doar ochii, obișnuiți cu simbolul credinței sincere și al iubirii devotate, mai văd margareta, singura, numărîndu-și singuratică și cu o demnitate încercănată nenumăratele petale, ocrotite cu stîlpi de beton armat B 300 și lanțuri de mină proaspăt vopsite în negru.

De aceea, vreau să-ți spun, ție, călătorule întîrziat într-o iarnă tîrzie și capricioasă în Țara Ardealului că, dacă ai răsuflarea de pădure odihnită, nu se poate să-ți vină în minte decît versuri de dragoste. Simți, acolo, la Ip, cum țărina, ocrotită de inimi nevinovate, ți se destăinuie, simți cum tu, nevinovat ca o inimă cît Ardealul, i te destăinui : „acoperă-mi inima cu ceva / cu umbra unui copac sau mai bine cu umbra ta", și așa mai departe — cum nefiresc de omenește simte poetul.

Vasile Macoviciuc

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Medalie contemporană

Comunistului

Trecînd intîiul mult rîvnite praguri,
din noapte spre lumină înflorit,
ești țara ce pe sine s-a gîndit
la-ntretăierea celor două veacuri.

Dintr-unul vii cu fața supță, pală,
cutremurat de dor din rădăcini,
cu fulgere-n tiparele de crini,
trimis dar și stăpîn peste răscoală.

Din celălalt îți faci îndătinare,
legîndu-ți unda vie de cei vii,
mereu la fel de fericit să fii
pe cît sînt toți, și-n parte, fiecare.

Biografia ta e a mulțimii,
urzită-n harta deas-a tuturor
cu fir de sînge recunoscător
culorii, datinei și frăgezimii.

Nu cumpăni nimic — doar pentru tine
și dăruie fiind fără popas
acelora ce-alături le-ai rămas
în sufletul oricărui om ți-e bine.

Și celui ce-și urmează-adînc poporul,
crezînd, decît ceilalți, mai mult în el,
și-ntotdeauna numai lui fidel,
i-e dat să-i fie și conducătorul.

Grigore Hagiu

Contemporani

Minuni de adîncime, nearătate încă,
pereți de-oglinzi, răsfringeri fără sfîrșit
lucind —
secretul de intrare și-ntoarcere în timp,
firul de pași în bolta mai adîncă,
statuile acelor ce-au îndrăznit, ungherul
cu larma de planete, chemîndu-te să fii
întîiul care-atinge cu mîinile lui cerul.

Dar deodată bolta, lărgîndu-se-n lumină,
învirte sclipitoare orașele cu noi —
și luna răsucită pe cabluri ni-i vecină
și cresc grădini prin munții zburlindu-se
de ploi,
și trenuri lungi despică, cu treceri paralele
pustiul ce așteaptă semințele de rod
și clocotesc cupole și poduri de oțele
și stoluri mari, de astre, ne cheamă
în exod.

Și nu ne înfioară clepsidra care cerne
iubirea împreună cu ura, din nisipuri,
și nu dormim cu visul pe leneviri de perne,
cînd totul se discerne în mii și mii
de chipuri,
și nu credem că drumul ales se va sfîrși,
că firul vieții proprii l-am și uitat
de-o vreme,
Ci, ajungînd la capăt, abia se va ivi
o altă lume și mai frumoasă, să ne cheme.

Trei sori lucind deodată cu fulger interpus,
și iată — mii de drumuri mă-ndeamnă
să aleg —
și viața, labirintul și-l urcă tot mai sus,
dar firul de izbîndă rămasu-mi-a întreg
îmbogățind răsfringeri mereu în Timpul
meu,
că nu ne curmă drumul pereți de verticale
tăișuri de secure sfîrșitului de cale.

Vreau, celor care sîntem un semn că am
trecut
de-a lungul urii și al dragostei, să las.
Și inima, în fire de aur la-nceput.
Fir de cîntare-i numai, în urma
noastră-acum.

Trecem fără sfială, cu fiecare pas
pierzîndu-ne pe noi, pîn' rămînem ecou
la capătul de virstă, sub largile cupole
viața ne'ntreruptă născîndu-se din nou.

Victoria Ana Tăușan

Aprinsul luminii

Strămoșii se învelesc bine cu numele lor ;
un cîrd de flăcări îmi taie calea
neașteptat.
Mi-e rudă cuvîntul de muncitor,
drumul oțelului cu drumurile mele în brațe
s-a luat.

Sînt grăbit, calc de-a dreptul pe sete ;
stelele rup din mine vreascuri pentru focul
lor cîte vor.
Salopeta cu sudoarea știe să se îmbete,
oțelul dă bună-ziua tare în dreptul
oamenilor.

Port hainele tulburi pe mine —
nu-mi pasă ;
mă deprind să culeg timpul delaolaltă.
Strig și țărina dă din cap că e acasă
și pe ramuri netezesc locul mugurilor
din daltă.

Laud oțelul, îmi aleg cuvintele bine.
flăcările bat din palme cu temei
Oglinda piinii stă frumos atîrnată în mine,
strămoșii nu se mai satură de stat în
fața ei.

Firea oțelului mi-e cunoscută,
puterea lui în mîna fiecăruia e cheie.
Sudoarea de mică știu cum e crescută
și numai fruntea e patul unde-i place
să steie.

Cred în aerul din oțelărie înfierbîntat ;
știu că nu ajunge să putrezească pe jos.
Culoarea cerului — uitați-vă — cu mine
mîna a dat,
Dunărea face chipul curentului electric
frumos.

Aeru-i nedormit, se cunoaște de departe,
cearcănele i se adîncesc întruna.
Timpla oțelarilor e coperta de carte
pe care timpul și-a scris numele cu mîna.
Izvorul cu pumnii în peretele luminii
a bătut ;
muncitorii aruncă haine noi oțelului
ce de sus le prinde.
La Galați oțelul atît de mare s-a făcut
încît știe singur în numele muncitorului
lumina de unde se aprinde.

Ion Trif Pleșa

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

smaranda jelescu

ITINERAR LIRIC

Pe Mureș — destin vertical

Pe creasta crăpată de vînt a istoriei patriei
mele
Rotundă
A sunat ora destinului tău, Transilvanie
mîndră !

Ascultă, popor al meu, cum tresare
Miezul fierbinte de țară, în soare !
Ascultă, popor al meu, cum strămoșii
Bătrîni viforoși cu fruntea-n visare
Cu steaguri romane crestate de spade
Te apără încă cu umbra lor mare,
Cu moartea-n copite de cal !
Ascultă cum Mureșul poartă cu sine
O lege cu sens vertical !

E ora, Transilvanie, e ora !
În era noastră, eră mare,
Spălată ești de chinuri grele
Tu, vatră sfîntă de străbuni
Și riurile tale toate
Îngînă cîntec vechi și nou
Despre eterna ta splendoare
Despre destinul tău erou !

Noi nu venim de nicăieri
Că vatră sfîntă ne-a fost locul
Cu dealuri line și lumină
Cu limba dulce ca dreptatea
Și limpede ca adevărul !

E vatra noastră-mbelșugată
De sîngele căzut în glie
Cea mai de preț și necurmată
Pecete pentru veșnicie...

Mureșul știe și păstrează
Trecerea iute ca un fulger
A voievodului — legendă
Erou între eroi, Mihai !
Mureșul știe și păstrează
Privirea arsă de virtute
Împătimită de idei
Și pustiită de o febră fără sfîrșit
A libertății
E cărturarul Gheorghe Șincai
E cărturarul Iancu însuși
Tribuni și păstrători de limbă
Tribuni și păstrători de țară
E flacăra eternă-n care
Arde tăcut dreptatea noastră
Cu tricoloru-n cingătoare !

Eroi au fost, eroi sînt încă...
Mă-nchin la tine, maică țară
Pămîntul meu bogat de jertfe
Căuș, în care brațul ține
Sufletul nostru românesc !

O, fiii tăi, cu ochii-n soare

Căzuți în Mureș ca-n legendă
O, fiii tăi cei secerați
Ca grîul scump al libertății să stăruie
în veșnicie
O, fiii tăi, în moarte frați !

Acolo, la Oarba de Mureș pe stîncă
Își bate istoria ora de jertfă
Încă și încă...

Sugruma svastica destine
Se scutura de groază timpul
Plîngea în vale Mureșul
Plîngeau tustrele Crișuri...
O stea căzuse în privire
La unsprezece mii, în noapte
Ca dincolo, în țara mare
Cei unsprezece mii, ai gliei, căzuți la
nouă sute șapte !
Cu piept străpuns de baionete
Visînd sonora libertate
Eroii s-au făcut țărînă
Cosiți de cote blestemate...

Au adormit în maci eroii
Visînd la pacea care vine
Căci implacabil ca destinul
Măreț ca tricolorul însuși
Venea spre Mureș viitorul
Într-o cadență nesfîrșită
În care visul scump al păcii
E astăzi — Oră împlinită !

E ora, miez frumos de țară !
E o cadență triumfală,
Izbinda sună românește
Și bucuria se rostește
În grai străbun pe strună nouă
Ca nunta veche de tezaur
Și mirii tineri și frumoși
Eroi cu mîini de aur, roată,
În bucuria fără nume
Ce de istorie ni-e dată !
Se-mbracă-n straie nestemate toți mureșenii
ca să vie
La marea sărbătoare — simbol
În care cîntecul și jocul și rodul cald
al bucuriei
Spune povestea nesfîrșită a timpului frumos
ce bate
În tîmpla fiilor de azi
Ca o dovadă că urmașii sînt demni de marii
lor străbuni
Ca o dovadă că pămîntul răsuflă cald,
înmiresmat
Purtîndu-și ca pe o cunună
Prezentul mîndru și curat !

Ascultă, popor al meu, cum bate inima
noastră în inima țării
În epoca de aur a dreptății
În epoca în care libertatea e lege
Și destin și faptă
Ne construim în pace și speranță
Un viitor ce de la noi așteaptă !

Sînt suflet din sufletul neamului meu !
Rostește acum tot Ardealul
O caldă urare spre țară
Cu piinea și sarea străbună
Cu munții în juru-i cununa...

E ora, Transilvanie, e ora !
Să bată ceasul mîndru-n secoli
Spunînd că astăzi, România
E pasăre țîșnind în soare
În zorii dimineții clare !

E ora, Transilvanie, e ora
În care lin, ca Mureșul în vară
Se-ntinde peste țară hora
Slăvind un timp de bronz, incandescent
Ce face astăzi din prezent
Un timp solemn, un timp etern...

DICȚIONAR ROMÂN

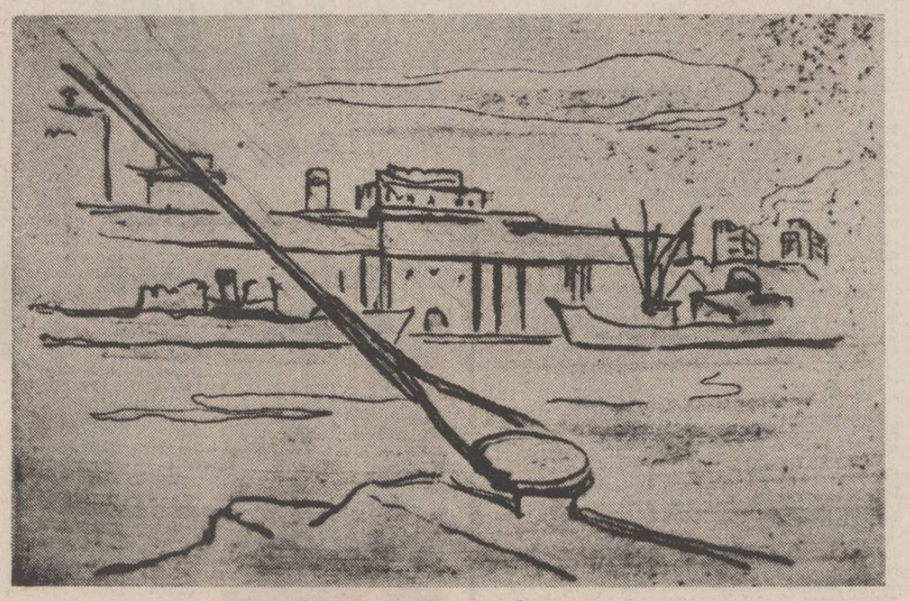

Simion Iuga : „Docuri la Constanța"

Șase porți ale cetății mele

daniel glinea

Omînă de copil tresaltă, degetul arătător fixează un punct sau o imensitate, curînd soarele va atîrna ca un clopot de biserică maramureșeană deasupra bătrînului Pont, soarele nu atît de darnic cu el în țara de unde vine, o spune mînuța lui albă și mai mult părul lui de aceeași culoare revărsat pe umeri vrînd să întruchipeze soarele, o spun picioarele, tălpile goale înfipte între doi măslini sălbatici, în pămîntul bătrînului Tomis, a bătrînei cetăți Tomea, în pămîntul unei țări care nu e a lui dar în pămîntul unui Pămînt care îi aparține și lui și o simte acum pentru prima oară pentru că mînuța lui tresaltă, inima lui tresaltă, ochii lui albaștri zvîcnesc către un punct sau o imensitate și sufletul lui exclamă în limba țării nordice pentru care toate popoarele lumii ar fi avut o singură traducere și-un singur înțeles... Uite mamă !

Melancolia întregii lumi topește bronzul tevilor de tun și al statuilor, Ovidiu tresaltă și el la auzul acestor cuvinte, devine carne și os, inimă, suflet și melancolie, piciorul părăsește soclul și și-l fixează alături în pămîntul bătrînei cetăți, între doi măslini sălbatici, mîna lui grea se ridică, mîna lui arsă de scarele atîtor generații atîrnat ca un clopot deasupra acestor ape și acestor pămînturi, degetul lui fixează un punct sau o imensitate, glasul lui vibrează melancolic... Uite Zeus ! pentru alte eternități. Te iert astăzi definitiv pentru pedeapsa pe care mi-ai dat-o, pentru că aici, între doi măslini sălbatici, am învățat și am fost învățat arta de a iubi, nu-ți cobori mîna copile, fixează cu degetul tău un punct sau o imensitate, fixează-ți privirea ta albastră asupra acestor fluvii de oameni care se cobor zilnic și la trei ore diferite din zi spre a da mîna cu toate țărmurile lumii, la picioarele tale se află o poartă, de-a stînga ta alta, de-a dreapta ta încă patru, șase porți toate prin care curg șase fluvii de oameni pe care tu, frate Amor cel de marmoră albă îi stăpînești, rămîi așa, rămîi cu mine, rămîi pentru alte eternități, vezi, mîna nu-ți mai tremură, ești puternic, seva acestui pămînt, seva cetății mele îți dă putere, în spatele tău e mama ta, întoarce-ți privirea pentru o clipă, e suficient, nimic nu se va schimba, mama ta te veghează, ea e Libertatea cu soclul bine înfipt în pămîntul cetății mele aici la Tomis dar și-n Pămîntul tău, ramul de măslin de deasupra capului tău te va ocroti, și ramul de stejar din mîna mamei tale te va ocroti pentru alte eternități, pentru toate eternitățile ce vor urma, privește, la picioarele tale sînt șase porți, șase fluvii de oameni poartă cuvîntul tău iubire, dragoste vestesc acești supuși ai tăi care m-au învățat pe mine, bătrînul tomitan, arta de a iubi, rămîi cu mine, lîngă mine și scrie cealaltă jumătate de istorie în limba țării tale nordice sau în oricare altă limbă a Pămîntului, nu contează, înțelesul va fi același, privește jos și scrie, scrie că deși rădăcinile cetății mele sînt amare, călcate de copitele cailor veniți în tropot dinspre Persia sau dinspre pustiurile Asiei îndepărtate sau de roțile carelor venite dinspre Latium, bobul spicului de grîu este dulce, și bobul ciorchinelui de strugure este dulce, și mărul este dulce și prunele sînt dulci, scrie, de te cheamă John sau Ivan : Jean sau Johan, Ion sau Ioan scrie... Azi-noapte, din portul cetății mele au plecat șase vase purtînd spre țărmurile tale, scrie, înțelesul va fi același în toate limbile pămîntului, NPK Finlanda, Uree Egipt sau S.U.A., Filipine sau China, Nitrocalcar Turcia sau Liban, SSP Nigeria sau Kenya, Azotat Anglia sau Malaiezia, Sulfat Maroc sau Iran, scrie semenilor tăi din acea țară că din portul cetății mele a plecat azi-noapte un vas către alte cetăți spre a rodi sămînța și acolo, și oriunde, acum și-ntotdeauna, bine și bogat, dulce și frumos.

Cobor din troleul 44 la Poarta 2. La ora 7, la ora 15 sau la ora 23 văd un copil blond, roșcat sau brun, îl aud rostind într-o limbă a pămîntului pe care nu o cunosc dar o simt, îi simt uimirea, străfulgerarea de-o clipă din privirea lui, melancolia în rostire a aceleași două cuvinte : uite mamă ! Are săndăluțe sau n-are, tălpile lui stau bine înfipte în pămîntul cetății mele străjuit de doi măslini sălbatici, întorc capul și-mi zic că e bine, așa e bine, în spatele lui este într-adevăr mama sau statuia Libertății cu ramul de stejar ocrotindu-l, și dacă este mama sau numai statuia libertății mele e bine pentru că statuia Libertății din cetatea mea este și statuia Libertății de pe planeta lui și numai așa ar trebui să fie, așa simt coborînd scările către Poarta 2 cum mînuța lui mă fixează pe mine, un om sau o imensitate de oameni coborînd spre a da mîna cu toate țărmurile planetei pe care Copilul Zeu o stăpînește.

Bătrînul meu prieten coboară de pe soclu străfulgerat de această simțire românească și-i poruncește, Scrie copile istoria de acum pentru eternitățile ce vor veni, în orice limbă a planetei tale cuvîntul își are același înțeles, NPK sau SSP, BSP sau AZOTAT, UREE sau SULFAT nu-s formulele unor bombe misterioase, sofisticate ci ale unor îngrășăminte pentru toate semințele planetei tale să rodească bine și bogat, dulce și frumos, privește, la picioarele tale sînt șase porți prin care se scurg șase fluvii de oameni dinspre Roznov și Înalnița, Năvodari și Valea Călugărească, Tîrgu Mureș și Slobozia, dinspre Valea Seacă spre a da mîna cu toate țărmurile lumii cu prietenie și pace, aici și cu ei am învățat toți arta de a iubi în eternitate.

II

Șase porți are orașul, ne-am învățat toți să-i spunem Poarta 1, 2 sau 6 dar ele nu se termină aici și nici nu se vor termina curînd pentru că inima largă a românului, inima largă a tomitanului se zbate cu puls de dărnicie în pace și libertate către toate meridianele lumii.

N-ați văzut acel copil din buza dealului ce străjuiește portul întinzînd mîna uimit de ceea ce-i cuprinde privirea ?! Nu fiule. Porțile noastre nu se opresc la 6. Privește mai departe, mai departe unde se vede silueta zveltă a acelui pod rutier, mai jos podul de cale ferată, și mai jos unde clipa a lovit milenii malul în așteptare s-a deschis o nouă poartă a noastră către lume, Canalul, și mai jos unde se văd acum acele schele și construcții de unde peste nu mult timp vor pleca vase în pîntecele lor cu trenuri, feribotul, de unde curînd mîinile noastre se vor întinde peste Marea cea Mare spre a stringe alte mîini cu prietenie și pace, și dacă fiecare poartă a noastră nu-și are încă o statuie a ei e pentru că nu toți în graba noastră către port sau casă am zărit acel copil cu mîna fixată către un punct sau o imensitate. Pe aproape străjuiește statuia Kogălniceanului, apropiați-vă și-i veți auzi rostirea din parlamentul țării de pe cînd trupurile noastre sfîrtecate și însîngerate nu se adunaseră încă de pe la cetățile Dunării. Priviți statuia Eminescului, ochii și fruntea lui îndreptate spre mare sînt deschiderea noastră către universalitate. Ovidiu, străjerul dintotdeauna al cetății de la Pont, priviți-l, se apropie de el un bătrîn nordic asupra căruia nu-i distingi decît ochelarii cu ramă și lentilă groasă prin care nu-i vezi culoarea ochilor dar o bănuiești, îl privește cu uimire și respect, Tu ești Ovidiu ? pare să-l întrebe, cel ce ne-ai învățat arta de a iubi ? Deasupra porții 2 străjuiește statuia Libertății, mai aproape și cu o mînă întinsă spre port ar putea să fie statuia Bălcescului și mai în jos, deasupra porții 3, de acolo de unde scările se prevale în cascade ca printr-un defileu spre port, ar putea să fie statuia Brâncușului, de acolo de sus să-l lăsăm să privească către forma absolută a nemărginirii noastre născută în satul de pe Jiu, să fie Iorga și Blaga al nostru, Cantemir și Vlahuță și cu ei tot atîția copii, copilul Eminescu, copilul Bălcescu, copilul cu mîna întinsă către un punct sau o imensitate, uimit de ceea ce privirea lui cuprinde și iubește, cu degetul îndreptat către un om, un om din mulțimea de oameni care coboară zilnic, pe lîngă care am trecut și nu l-am văzut, nu l-am cunoscut încă sau poate îl știam mai demult, un marinar sau un docher, un operator de dană sau stivuitor, un macaragiu sau poate un inginer de la MIM, sau poate altul de la VITROCHIM sau MEFMC, sau de la MICH, sau sudorul din SNC, sau ceferistul manevrant Țibichi pe lîngă care am trecut și nu l-am văzut dar ne-am bucura să ni-l reamintim sau să-l cunoaștem.

III

Coboară pe la Poarta 4. Un tren îl aduce, altul îl întoarce acasă și mereu aceleași trenuri, același drum care nu mai e lung ca primul, și timpul dintre două trenuri s-a comprimat dar altfel nu vrea, au primit toți casă la doi pași dar el nu se lasă de a lui, hainele lui de oraș miros a frunze de pătlăgea roșie, îi place să plece întotdeauna de sub bolta de vie amirosind a tămîioasă și să-l latre un cîine cînd se întoarce acasă de dincolo de poartă. Nu-i mai e de dragoste, nu mai vorbește de femei, lui i-a rămas dragostea în copiii de-i are șase pe la școli și cu ăl mic de s-o învrednicì să-l facă șef de gară că nu-i meserie mai acătării ca asta de cheferist. Coboară scările pe la Poarta 4, se salută cu paznicul tunelului, tot ceferist, aruncă o privire pe linie să vadă de va coborî vre-un tren cu care să-și facă de lucru imediat ce se schimbă. Poate acum îl privește un ochi și-l arată o mînă, să spună sigur ăsta e Țibichi și el să răspundă... da, eu sînt manevrantul de vagoane Țibichi. Te-am găsit cu strămoșii tăi aici sau strănepoții te-au adus de pe alte meleaguri trace căci soarele e pe fața ta și în ochii tăi cum de-o veșnicie arde podișurile dobrogene, mic și slab ca un cîine hăituit, nu e el cel mai mare dar e sigur cel mai puternic și cel mai curajos, mai cu seamă cel mai curajos că altfel nici n-ar putea fi manevrant de vagoane să se bage pe dedesubt, pe sub tampoane să apuce cupla în brațe și s-o salte, să o ia din cîrlig sau să o pună în cîrlig.

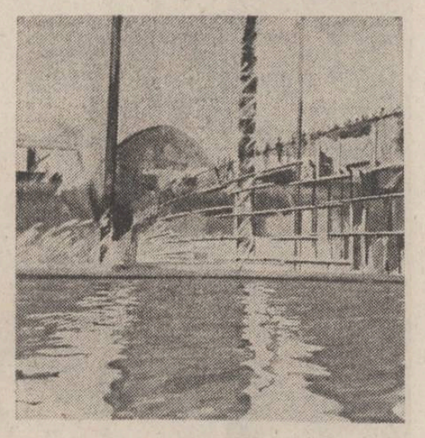

Vladimir Șetran : „Șantierul naval Constanța"

CUMPĂNĂ

Nea Ion

Nea Ion știe că, înainte de a pune gînd rău omenirii, înainte de a privi cu cinism pe ecrane, în birouri somptuoase, ruine de orașe, părinți înnebuniți și copii înfometați, responsabilii temporari cu destinul planetei și-au construit, grijulii, adăposturi subterane și supraterane. Noi ceilalți, cei mulți care sîntem sarea pămîntului, putem să pierim, sîntem „liberi" să creăm, o generație-două, bunuri materiale și spirituale și, după aceea, să mușcăm pămîntul sau piatra pe care locuim. Muncim ca să ducem mai departe istoria dar, conform legii capitalului, lege care stăpînește continentele de mai multe secole, prin filiere subtile, sudoarea geologică a scoarței terestre hrănește vițelul de aur, bine păzit de bombardiere și bine îmbrăcat în arme atomice să nu-l pătrundă niciodată frigul existențial. Noi locuim într-un sat sau într-un oraș al unei țări care vrea, după un obicei bătrînesc, să-și vadă de treabă. Nea Ion vrea să-și crească copilul sau copiii și să fie lumea sănătoasă, e convins că are dreptul la un loc sub soare și răsare un gest de la mii de kilometri care-i avertizează sîngele și-i judecă cu egoism atroce, cu indiferență și cinism, dreptul de ființă biologică. „Nu eu sînt acela care provoacă acest virtej irresponsabil al istoriei" — își spune el și are perfectă dreptate. Nea Ion munceste, își vede de treabă și nu-și face planuri de războaie mondiale. El se crede, cu îndreptățire, om între oameni, nu supraom sau fiară. El își învață copilul să ducă lumea mai departe, nu face din el un păstrător peste decenii al vreunei ideologii revanșarde. Nea Ion îi spune fiului său să aibă grijă de familie și de țară, nu-l îndreaptă niciodată, încruntat, către unul dintre punctele cardinale să-l fanatizeze cu dușmănii planetare. Dacă Nea Ion este genial, este genial pentru că este un om obișnuit și are o concepție morală asupra istoriei. El construiește arătura de primăvară și de toamnă, construiește livezi încărcate cu copii dolofani, construiește grîu și porumb — acestea sînt adăposturile lui antiatomice, la lumina zilei. Nea Ion știe multe și poate multe. Pacea e a lui și războiul — al altora și el ține pînă la capăt la ce este al lui. Versurile acestea ale lui Arghezi parcă ar fi scrise de Nea Ion : „Pe cei ce-aduc războiul să-i prindă și să-i lege / și puși în cuști pe roate, tîlhari, nebuni și fiare / să-i poarte-n huiduială prin țări și prin popoare !"

George Alboiu

teatru

Dreptatea cauzei

I

Structurată în 1918, refăcută în 1945, tipărită în 1947 și jucată pentru prima dată, abia în 1965 — ca o mărturie a sinuozităților unei cariere, datorate obtuzității și receptivității întîrziate ale factorilor de decizie — piesa **Jocul ielelor**, ca întreg teatrul lui Camil Petrescu, își demonstrează forța ideilor, robustețea demonstrației dramaturgice și în 1986, cu prilejul reprezentării sale pe scena Națională bucureștean.

Fără să fie o dramă, prin excelență, a luptelor clasei muncitoare împotriva societății burghezo-moșierești (deși totul este impregnat de această devenire socială), **Jocul ielelor** este tragedia intelectualului burghez, cinstit, care abia s-a desprins de clasa sa, de care e renegat, și care, încercînd să adopte o poziție idealistă, pe tărîmul mișcării muncitorești, dorind limpezirea propriilor contradicții, se exclude din circuitul social. Motivul care declanșează acțiunea constă în deschiderea unei campanii de presă, în ziarul condus de Gelu Ruscanu, împotriva coruptului ministru de justiție, Saru-Sinești. În fața celor mai diferite intervenții — convingătoare sub aspect sentimental-etic — atitudinea directorului **Dreptății sociale** rămîne de neclintit. Chiar și în momentul în care Saru-Sinești propune, șantajînd, eliberarea unui militant socialist. Punctul culminant se realizează în întîlnirea antinomică dintre pasiunea intelectualului pentru **dreptate absolută** și desfășurarea istorică, concretă a luptei de clasă, care duce, obiectiv, la derogări de la imperativele justiției „absolute". Intențiile acțiunilor lui Ruscanu intră în conflict cu urmările lor, ducînd la drama dualității acestui personaj. Tovarășii de luptă ai lui Ruscanu și Praida decid nepublicarea scrisorii compromițătoare în schimbul eliberării lui Petre Boruga. Pentru Ruscanu — sfîșiat între revelarea unui trecut ce coboară anihilator în el și „sacrificiul" cerut în numele mișcării muncitorești — această decizie înseamnă „punerea soartei unui om deasupra cauzei". În timp ce, pentru militantul Praida, e mai important să se demonstreze burgheziei că mișcarea muncitorească are forța de a lupta împotriva teroarei, de a-și elibera luptătorii.

Sanda Manu — semnatara regiei — se apropie de Camil Petrescu cu intenția de a pune accentul pe substanțialitatea textului (eliminînd scene divagante, scurtînd lungi tirade ale unor personaje) în folosul limpezirii conflictului dramatic, al actualizării lui. Densitatea ideilor, abundența situațiilor limită și a personajelor prototipice — pentru care fiecare cuvînt și act capătă proporția gravității gestului definitiv, ireparabil — au impus o concepție regizorală simplă, netă, urmărind o fuziune între valența cuvintelor, a enunțurilor, a jocurilor de cuvinte și înțelesuri și măiestria interpreților, spectacolul Naționalului fiind, în cele din urmă, **producția actorului, cum ar spune autorul.**

Pentru a contracara, parcă, pericolul căderii în excesivitate actoricească, scenograful Mihai Tofan a reușit prin decorul creat — cenușiul primplanului pe fundalul nostalgicei pilpîiri a vieții unui București de altădată — să transpună, aici, o a patra concepție despre teatru (în sensul celor enunțate de Camil Petrescu), ca „o rațiune împotriva virtualității parazitare a actorului", constatîndu-se, cu plăcere, că poate interesa nu doar jocul actorului, ci și mediul, atmosfera în care se petrece acțiunea.

Este ciudat că, pe linie scenografică, s-au omis vrafurile de ziare, fără de care o redacție nu-și poate afla rațiunea, ca și rafturile de cărți, despre care însuși autorul vorbește, despre care personajele vorbesc, acuzîndu-le ca sursă de inspirație a idealismului fanatic, exacerbat, al lui Ruscanu, sau stării depresive a Mariei. Desigur, unicitatea semnului care semnifică, s-ar putea obiecta, suplinește cantitatea. Numai că, într-un astfel de caz, nu s-ar mai putea vorbi de atmosferă, de **reprezentarea unui text** ci de coduri, intrînd în codul cifrat al unei alte viziuni regizorale.

Nicoleta Gherghel

film

Personajele perene ale filmului românesc

În filmografia dedicată subiectelor care au oglindit lupta revoluționară a clasei muncitoare pentru o lume mai bună și mai dreaptă, **Puterea și adevărul** reprezintă un autentic moment de referință. Surprinzînd retrospectiv viltoarea evenimentelor care au condus la cucerirea puterii politice și economice în țara noastră filmul semnat de **Titus Popovici** (scenariul) și **Manole Marcus** (regia) impunea într-o fericită formulă artistică raporturile dialectice stabilite între individ și societate, între necesitate și întîmplare, între aparențele evenimentelor și esențele către care acestea evoluau.

Personalitățile nuanțate evocate în **Puterea și adevărul** au darul permanenței prin firescul adevăr uman surprins într-o ecuație politică avînd multiple semnificații. Spre exemplu, un tandem de personaje greu de uitat rămîn **Pavel Stoian** (interpretat de **Mircea Albulescu**) și **Petre Petrescu** (rol marcant în creația regretatului **Amza Pellea**). Cei doi bărbați s-au aflat alături, însufleți pînă la sacrificiul suprem de idealurile unei lumi noi, s-au transformat evoluînd fiecare conform puternicului caracter care le-au călăuzit gîndul și fapta în slujba revoluției. Conflictul ce va despărți temporar pe cei doi eroi aparține unei perioade revolute căreia i s-au subliniat cu claritate luminile și umbrele. Momentul reîntîlnirii celor doi revoluționari comuniști, unul marcat de știința împunerii ideilor, celălalt format la școala rigorii științifice este însoțit de o mult semnificativă tăcere, ce evocă fiecare cale ce poate duce la adevăr, ce amintește erorile inerente plătite drept scump tribut într-o luptă ce unea conștiințele.

Căutarea continuă a adevărului, ponind nu de la acordurile formale de conjunctură, ci de la fertila dialectică a multiplelor ipoteze ce-i pot aparține determină atitudinea, participarea afectivă a spectatorilor unuia din primele mari filme politice românești. Spectatorul va rămîne acela care va împlini dialogul celor doi bărbați, fiecare cu drumul său spre adevăr, cu experiența dramatică a dreptății indivizibile, fiecare cu conștiința fermă a datoriei împlinite.

Traiectoriile sociale și morale ale celorlalte personaje principale din film subliniază în același timp adevăratul spirit al devenirii umane în slujba unui ideal revoluționar, în care atributele reale se pot nu o dată metamorfoza în defecte, în trădări prin lipsa de înțelegere față de sensul real al evoluției istorice.

Etica revoluționarului comunist rămîne puternica încărcătură dramatică a unei bogate serii de personaje ale filmelor ultimelor două decenii. Printre acestea se cuvin amintite portretele unor eroi ca : **Dumitru Dumitru**, generos și echilibrat, cu replica vie, sclipitoare, interpretat cu o sobră demnitate de **Gheorghe Cozorici** în **Clipa** (regia : **Gh. Vitanidis**), **Maria Dinu**, specialista ce încearcă să uite nedreptatea și să-și cucerească luciditatea și echilibrul în atașantul film al **Malvinei Urșianu — O lumină la etajul X, Horațiu Balthazar Cimpeanu**, studentul ilegalist hotărît să-și trăiască liber crezul în **Să mori rănit din dragoste de viață** de **Anghel Mora** (scenariul) și **Mircea Veroiu** (regia).

Lista e lungă și aș aminti aici doar încă două nume-simbol, și anume : **Anastasia (Duios Anastasia trecea**, scenariul : **D.R.Popescu**, regia : **Alexandru Tatos**) și **Caratase** (Actorul și **sălbaticii**, scenariul : **T. Popovici**, regia : **M. Marcus**). Personajele semnificative ale luptei antifasciste, evoluînd pe traiectorii cu mare încărcătură emoțională, cele două figuri ale comuniștilor cu sufletul materializează mereu forța morală a unui popor care s-a împotrivit războiului, fascismului, nedreptății oferind mereu pilduitoare exemple de conștiință, modele de neuitat pentru generațiile prezentului și viitorului.

Călin Stănculescu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

DE IDEI ȘI SENTIMENTE

Poetul și temele lui

Un masiv volum selectiv, din 1973, Gheorghe Tomozei și l-a botezat după titlul unei poezii : **Mașinării romantice.** Ce voiau să insemne aceste „mașinării romantice" ? Probabil, in primul rind, o orgolioasă stare de spirit (nu spusese și Eminescu, după atitea experiențe : „eu rămîn ce-am fost : romantic !"). În al doilea rînd, metafora unor „mașinării" incumbă ideea unor mecanisme complicate, abil minuite, deci ideea meșteșugului poetic — element esențial in arta bijutieră, adesea caligrafică, a lui Gheorghe Tomozei.

Cea de-a doua mare temă a liricii lui Gheorghe Tomozei, ingemănată cu cea erotică și estetică (de altfel, evocarea vechilor Bucuresci și invocarea unor amoruri senzuale au avut o patină de epocă fanariotă), o constituie pasiunea istoriei. O pasiune devoratoare și nu mai puțin voluptuoasă. Pentru că, și aici, poetul caută, adesea, precum in cazul lui Ștefan cel Mare, episoade mai picante, oaze de lumină și culoare mai pipărată, cumpăna burlescă a eroicului, înrudindu-se cu viziunea lumească, demitizantă, desacralizantă a lui Marin Sorescu, (din piesele de teatru).

Voindu-se un nou cronicar reinviind trecutul (mai tirziu își va spune grămătic), autorul **Poemei patriei** își elogiază, mai intîi, în stilul lui Al. Andrițoiu, înaintașii, care au topit in slovele letopisețelor și amarul, și mihnirea țării, dar și bucuria : „Cînd țara răsufla în volnicie, / Voi cu norodul închinați pahare, / vă ospătați cu carnea din frigare, / rostind, în bărbi, cintări de veselie" **(Cronicarii).** În volumul **Lacul codrilor albastru,** imaginează o savuroasă scenă comică a spaimei generale ce i-a cuprins pe boieri la auzul veștii că Tudor, „răzvrătitul", a intrat, cu pandurii săi, în București : „Unul velboier de viță veche / i s-a stins tutunul în ciubuc / vestea, cînd i-ajunse la ureche : / Tudor e la hanul lui Manuc" **(Tudor la Hanul lui Manuc).**

Odă poeților daci, din 1965, pregătea terenul pentru viitoarele explorări traco-dacice din imediata **Călătorie în icoane tracice** sau, ceva mai tirziu, din volumul **Poema patriei.**

Istoria și permanența patriei, apar, într-un loc, transfigurate, cu maximă stilizare, într-o veche pasiune botanică : „Bătrînii nu s-au înspăimîntat / de săgețile năvălitorilor / și-și oblojeau cireșii / ferindu-se din calea / ochilor piezișii. / Nu i-au speriat nici războinicii / ținînd sub șa / carnea dușmanilor răpuși. / Ei obișnuiau să țină sub șei / mărunți și repezi cai... / / Apoi se bucurau de pace / zidind o floare / cu lujerul lung, ca al domnițelor / din Bizantia... / / ...floarea-soarelui". **(Zidire de floare).** O asemnea optică se apropie de viziunea lui D.R. Popescu din piesa **Muntele,** unde regele dacilor, Dromichaites, se ingrijea de stupii cu albine și de fel de fel de buruieni, spre stupoarea lui Lisimah, care îi va cădea prizonier.

Volumele **Cronica lui Stavrinos, Gloria ierbii** (1975) și **Poema patriei** (1977), poate cele mai valoroase — confirmînd o dată mai mult vocația de **poeta artifex,** a lui Gheorghe Tomozei, original prin filigranul săpat chiar pe motive cunoscute — gem de istorie.

Convins că poezia nu înseamnă numai „idei", că nu înseamnă, în primul rînd „idei", ci — precum lăsa de înțeles și Ion Pillat în eseurile sale — forță de sugestie a cuvîntului, muzică incantatorie și beție de culori, Gheorghe Tomozei, transcrie în vers cunoscuta cronică a „vistierului" Stavrinos, despre scurta și fulgerătoarea domnie a lui Mihai Viteazul. Compoziționai, poetul urmează cu fidelitate structura cronicii lui Stavrinos, dar verbul său are ceva din desenul hieratic al picturilor bizantine, și, totodată, frenezia senzuală, frustețea culorilor carnale ale lui Picu Pătruț sau Gheorghe Petrașcu ; grandiosul burlesc se ingemănează cu grotescul hilar, obținindu-se nu o dată — cum insuși poetul și-a dorit — autentice „icoane pe sticlă". Cînd „trecu Mihai Vodă la Rusciuc și pornind lupta cu Mustafa pașa îl birui", imaginea fulgerătoarei victorii a voievodului român bunăoară, asociază parfumului de limbă cronicărească, sublimului eroic, o savoare de dezmăț oriental schițat ironic în peniță : „Sculele. banii / Zăceau în zăpadă printre sipete fără lăcate / și printre cadinele răsturnate / cu carnea numai în răsfățuri albind / și-acum desculțe, orbecăind / trase de lungile plete / ca iepele de coame, fete / tivite printre leșuri de turci / bălăbănite în furci". Rituala închinare a pașei în fața sultanului devine un grotesc sărut al călciiului : „Pe Sinan pașa, vizirul dintiiul / l-au chemat să-i sărute călciiul". Poetul rimează „Brăila" cu „sila", „năucul" cu „Rusciucul", forma verbală populară a persoanei I singular „voi" cu „război", „Mustafa" cu „raia", „aceasta" cu „Giorgiu Basta", „auzi" cu „se nevoi", „alai" cu „Sihlai", „plan" cu „Sinan", „poeni", cu „Călugăreni", „Ardeal" cu „cal", „Udrea" cu „Dunărea", obținînd efecte de un rafinat humor, care, ca o pînză freatică, străbate tot subsolul acestei poezii, altminteri înalt-solemnă, sublim-ceremonioasă. Cunoscuta luptă și victorie românească de la Călugăreni este sugerată, prin contrast, de o concentrată pagină dantescă : „La Călugăreni, pe pod, / turcii buluciră mult norod, / dar el (Mihai — n.n.) cu sirg / i-au risipit în smirc, / de-a rostogol, / ca porcii-notau în nămol / de parcă-i sfișia cu colții / balaurești și cu solzii".

Că tema eroicei istorii naționale reprezintă un loc geometric al meditațiilor lui Gheorghe Tomozei o demonstrează, cu lux de argumente, amplul volum **Poema patriei** (1977), dedicat integral unor „subiecte" și motive desprinse din bătrînele cronici și din legendele neamului. Cartea, cu toate gîndurile ei, este pusă sub semnul unui motto desprins din insemnările lui Chesarie Dapontes : „Dumnezeu a făcut lumea fără a se gîndi deloc ; pe tine, însă, cu marea sa ingrijire. Cerul și pămîntul, fără osteneală ; cu tine însă cred că a ostenit. Fala lumii, Valahia ! Frumusețea Evropei, Valahia ! Livezile tale-s pretutindeni, stupii tăi în tot locul. Ca frunzele-s boii, ca stelele-s oile, ca nisipul sunt caii, căprioarele-s cîte voiești, șoimi cît poftești, de iepuri și de ciini te saturi. Adîncurile tale sunt comori, din trupul tău curge în adevăr miere și lapte, din coapse, apă cu aur curat și lucitor, iar pieptul ți-e impodobit cu cetăți, umerii cu grădini și fruntea cu mănăstiri..."

Se subințelege de aici că volumul nu-și refuză un anume ton idilic, o exaltare optimist evlavioasă, o anume jubilație. De altfel, poetul chiar „teoretizează" undeva nevoia de optimism în abordarea subiectelor din istoria națională. Intemeiată pe o observație de bun simț, pe o judecată realistă, convingerea lui Gheorghe Tomozei are toate argumentele în favoarea sa : „Nu ne putem întemeia numai pe simțămîntul / jertfelor, evocîndu-l la nesfîrșit / pe Celdepe — / tronul de foc ori Ruptulde — cămile, / poate nu îndeajuns / vorbim despre biruințele noastre. De-am fi fost / numai carne muncită de sabia năvălitorilor / n-am fi rămas ce suntem". Silogism aforistic, irefutabil, care, ca orice axiomă, nu mai necesită demonstrație. Prin urmare : „Istoria nu e doar acel concentrat de durere / pe care il soarbe adolescentul căruia-i spunem / că-și uită obîrșia. Nu e doar frigul / turnat în vertebre de memoria fără somn a / acestui pămînt. **E și soare, e soare** (s.n.) / tot așa cum e veghe, cronicărească și vis" **(Vorbește poetul).**

Desen de Mihaela Negru

Nu știu cît își ironizează Gheorghe Tomozei anumiți confrați care văd istoria ca o suită de valuri însingerate, care nu zăresc în jur decît tragedii catastrofale, uitînd faptul elementar că, în pofida atîtor tragedii care, fără discuție, au fost, poporul român a continuat să existe, să se bucure de viață, chiar să-și scruteze cu humor anumite metehne ; nu știu, deci, cîtă ironie se răsfrînge asupra unor confrați (deși un abur de ironie travestită în autoironie aceste versuri conțin), dar rămîne cert că, explorînd atent datele istoriei, poetul nu se lasă condus de nici o „idee" preconceputâ, de nici o obsesie personală pe care s-o suprapună peste destinul neamului. Sau, mai precis, dacă are totuși vreo asemenea „idee" — ideea soarelui atotstăpînitor, de pildă, aceasta izvorăște din chiar cronicile timpului, ale unui timp care a fost și „deasupra" omului, dar și „sub" el. (Dovadă — lumina din frescele bisericilor, culorile calde de pe zidurile caselor, din atîtea tablouri și de pe costumele tradiționale, smaltul strălucitor de pe vasele lucrate de meșterii olari, vitalitata și euforia care se citește pe nu puține din produsele spiritului zămislite pe acest pămînt, — ca să folosesc doar cîteva din elementele și motivele la care apelează și din care se adapă cu nesaț poezia lui Gheorghe Tomozei).

Pentru Gheorghe Tomozei, poezia nu este un lux (oricît de luxoasă ar părea ea unora, mai ales propria-i poezie), ci o imperioasă necesitate, fără de care nu se poate trăi. De aceea nu mai miră că el („fără îndoială, cel dintîi" — o spune cu neascunsă mîndrie) caută umbrele poeților daci. „Sunt sigur că ați fost, / trebuie să fi avut o limbă a voastră / în care să vă șuierați versurile nescrise / fiindcă n-ar fi încăput în nici un alfabet" **(Poeții lui Decebal rege).** Deși nici o urmă nu-i atestă, iminenta lor existență se impune, iarăși, printr-un raționament logic, ineluctabil.

Limba poeziei lui Gheorghe Tomozei, limbă „ce-o știu de la bunica", are un vesnic murmur de havuze bizantine". **(Focul hrănit cu mere).** De fapt, cuvintele sale chiar „s-au vrut — după cum insuși mărturisește — curcubeu bizantin / arcuit dintr-o timplă a lumii / în alta..." **(Un fir de viață).**

Această „topografie" bizantină se observă, și mai pregnant, în volumul **Gloria ierbii** premiat de Academie. În cele șapte capitole ale sale **(Sonetele, Hotel Arcadia, Rune, Vers despre vers, Surpare de priveliști, Memoria fericirii** și **Gloria ierbii),** „volumul" exprimă întregul drum al liricii lui Gheorghe Tomozei, de la încercarea dramatică de a prinde în forma fixă — totuși — a poeziei sentimente dintre cele mai diverse și mai răscolitoare, pînă la a obține „gloria ierbii", permanența, vitalitatea, tinerețea ei fără bătrînețe, trecînd și prin clima caldă, îmbietoare a Arcadiei, și prin infernul amintirilor, și prin cel al meditației asupra cuvintelor, și ajungînd, grație fanteziei, la o „fericire", la posibilitatea rememorării unor cumplite tragedii și a unor luminoase figuri ale istoriei naționale, pentru vesnică pomenire, pînă la identificarea poetului cu cronicarul de epocă.

„Intre parnasianismul lui Alexandru Andrițoiu și fabulosul mitologic al lui Ion Gheorghe, Gheorghe Tomozei scrie, cu tot „ierparul" său „de nervi", o poezie picturală, cu ceva din mesianismul patriotic al lui Ioan Alexandru, cu ceva din jocul de cuvinte al lui Nichita Stănescu, cu ceva din nonșalanța și humorul lui Marin Sorescu, cu ceva din arabescurile lui Leonid Dimov — o poezie balcanică, impresionistă, a cărei originalitate trebuie căutată, deopotrivă, în senzualitatea frescelor istorice și în noblețea spirituală, livrescă a caligrafiilor sale bizantine.

Fănuș Băileșteanu

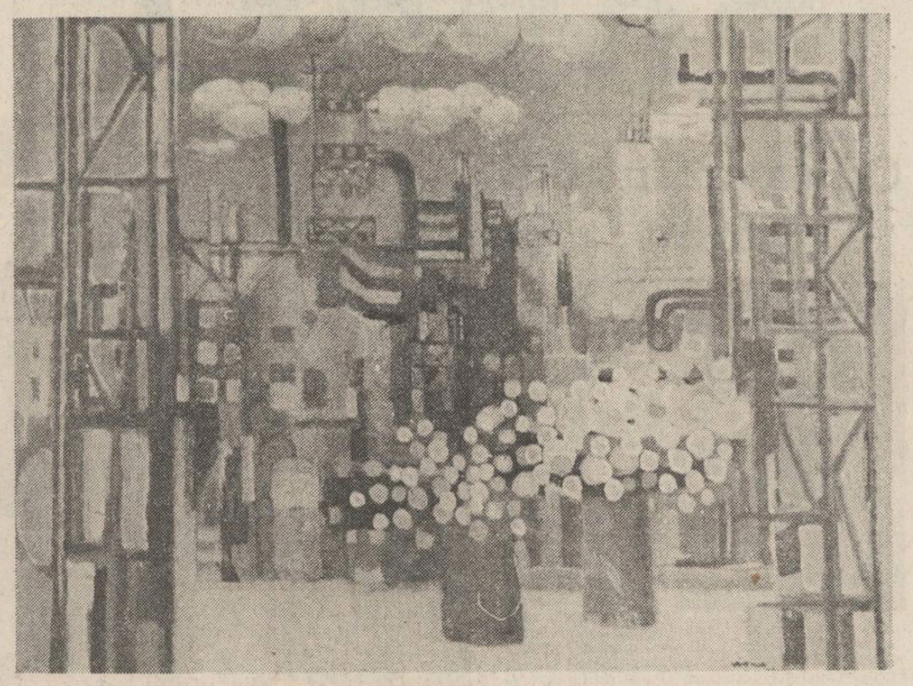

Octavian Vișan : „Fereastra"

nistor tănăsescu

Roșu de România

In primăvara României ard
păduri de muguri intru biruință
partidul nostru-nscrie pe stindard
lumina lor ca fructele-n sămînță

cum tatălui și mamei ii sînt fiul
și mă închin sfios in fața lor
îmi pun speranța-n unicul și-ntiiul
partid izvoritor din dorul lor

o singură culoare-ncepe spectrul
și tot florarul zării il domină
o singură culoare imi dă dreptul
să te iubesc partid in ani lumină !

A fi tînăr

A fi tînăr, iar și iarăși, ca un zeu neostenit
susținind un cer albastru cu lumina de pe frunte
a fi tînăr mai inseamnă o poruncă de-mplinit –
de arat cu brazi in floare veșnicia unui munte

primăvara vieții noastre își deschide bratul larg
nici o frunză nici un cintec nu rămine pe afară
de drapele-mpurpurate vinturi pașnice se sparg
primenind cu ginduri bune dorul dragostei de țară

a fi tînăr, iar și iarăși, într-o bună dimineață
cînd părinții încă tineri nu s-au depărtat de fii
respirind cu mult nesațiu limba lor ca o dulceață
ccre seamănă prin vreme cintece în ciocîrlii

tineresc, prin foc și ape, prin iubiri mistuitoare
ne purtăm în demnitate inimile la vedere –
țara noastră, maica noastră cea în veci nepieritoare
macii din ogorul piinii se abțin de la durere

a fi tînăr, iar și iarăși, cit mai poate să cuprindă
verbe mari letopisețul unui singur spic de griu –
intre paginile sale noi veghem să nu se-aprindă
pacea lumii la-ndemină cu răcoarea unui riu !

Patrie sau fericire

Numai noi ne indrăgostim de vulturi în zbor,
numai noi gîndim un poem pe măsură-ți !
Patrie sau fericire – undeva, către ochii tăi
de cărbune, undeva, către umerii noștri de sare
își face liniștea cuiburi și înfloresc trandafirii !
Numai noi îți ținem de dor și de sete,
numai noi locuim de mii de ani după-amiaza unui cuvînt –
oglinzile noastre nu se vor sparge nicicînd !

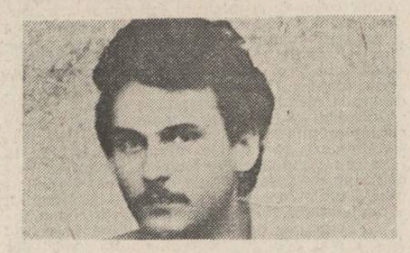

Cerul nostru

Atita timp cit noi sintem iubire
și țara e-un tărîm de rai visat
ne va rămine-această fericire
in veacul vecilor de apărat

ardem ca pomii rodnici din livezi
prin anotimpul păcii in picioare
iar clopotele noastre la amiezi
vestesc nu jale ci însămînțare

cerul nostru e curat ca steaua
pe sub care zilnic ne prind zorii
imbrăcați in mantia și-a zaua
pururi invincibilă a florii !

Patria

Statuile nu-s din bronz ci din piine
cu aburul acestei înțelepciuni ne hrănim
privirile zile de-a rindul –
ce eroi ce nume de păsări urcă pînă la noi
de ne păstrează peste iarnă verde pămîntul

apoi umblăm in drumul patriei de absorbire
totuna cu o cetate a dreptății totuna
de tineri ni se așează pe umeri o apăsătoare taină de fericire
și nu se mai scutură patrie nici în pragul morții

apoi intrăm în desișuri ucidem întunericul cu o torță
se văd iarăși impreună pe cer luna stelele și soarele
cine nu crede în lumina cuvintelor noastre nu știu să fi semănat vreodată
miriștile vieții nu i-au înțepat încă picioarele

Patria mea păzitoare

...Mă apropii de patria mea –
azi am jurat în fața mulțimii :
„pomul acesta va rodi peste noapte fructe de aur
atîtea fructe cîte pot eu ridica, victorios, în mîini
deasupra capului meu tînăr"

mă apropii de patrie –
nu cunosc fericire mai mare decît a mea
nici bucurie mai mare decît a mulțimii în zori :
fructele mele oglindindu-se în argintul pletelor mele
la doi ochi odată un măr cu totul și cu totul din aur...

valeria deleanu

Din istorie

E infinit mai drag partidul
la lumina unei frunți
Uitați-vă in ochii copiilor
Colonizind visul celor, cindva, căzuți
Ocrotiți pacea surisului înflorit
Istoria e o cămașă roșie
pe care fiecare din noi o poartă,
sărbătorindu-te, partid !

Idealul istoric

Desigur, idealul istoric s-a implinit
Putem crea monumente înfipte în timp,
putem crea drumuri eterne,
dinspre inimă suitoare,
putem aprinde o lumină și mai mare.
Mers solemn către departe
Partid, conducător, vi se dă iubire nemăsurată !!!
Pruncii se nasc, simțind pe frunte
răsuflarea curată.

Martirii

Ar mai fi martirii...
Ei s-au dat jos de pe rug
Cămășile li s-au aprins,
ei le-au înălțat steaguri în văzduh
Se lumina.
Din miini le răsărea soarta.

plastică

Comunicare directă

Ce se mai poate spune nou despre **Piliuță,** artist pe seama căruia s-a consumat destulă cerneală de stilouri și tipografică ? Răspunsul ni-l oferă expoziția abia deschisă la Galeriile Municipiului, unde sînt grupate lucrări recente, impregnate încă de mirosul culorilor. Un miros de cîmp proaspăt intrat în primăvară, inundat de flori și de lumină. Fără a fi un jubilativ sau un extaziat în fața spectacolului anotimpurilor, Piliuță nu își reține momentul de entuziasm în fața izbucnirilor corolelor. Le privește însă fără pofta lacomă a pictorilor care își scaldă retina cu toate nuanțele. Ca bun degustător, procedează selectiv: „Poftiți — pare a spune, cu cunoscuta-i bonomie. Mă bucur și eu în fața unei plante". O ia și o examinează, după care propune celorlalți o variantă selectivă și ușor melancolică a contemplării. Sînt inimitabile aceste imagini florale caligrafiate. Precizia liniei nu are cusur ; este de o eleganță caldă, ca o îmbrățișare stăpînită. Proiectate pe un fond de regulă alb, florile lui Piliuță își exaltă în liniște singurătatea meditativă, într-o calmă tăcere. Despre ele nu se poate scrie folosind vocabularul criticii ci doar recurgînd la ritmurile poeziei. Ritmuri potrivite altminteri și pentru portretele și peisajele sale, dar în alt mod. Nostalgia burgului, semnalată de noi cu alt prilej, tot în aceste coloane, s-a dizolvat într-o nostalgie generică. Ființele și obiectele par intrate într-un con de umbră al amintirii de unde sînt reactualizate cu grija de a nu fi tulburate. Ceea ce ochiul a văzut chiar ieri sau astăzi, pare a se așterne pe pînză dintr-un anotimp incert al memoriei, retrăit cu detașare. Piliuță cel de astăzi, este, hotărît lucru, mult mai reflexiv și poate mai neliniștit decît cel de alaltăieri. Se deduce mai ales în portrete, unde luciditatea ironică sau solemnitatea cordială de altădată sînt înlocuite de o introspectivă neliniște. Ipostaza căutată este, în fapt, cea a propriului eu deplasat în alt chip, scrutat cu o înfrigurare ce nu atinge coarda expresionistă, nu șochează, nu strigă, ci doar solicită. Dincolo de aceste aspecte marcînd într-un fel aprofundarea propriilor disponibilități intelective îl regăsim pe artistul stăpîn pe sine, lipsit de orice inhibiție în fața temei, dispus să se aplece asupra ei cu cordialitate și chiar afecțiune, dacă simte că este cazul. Sinceră și jovială rămîne pictura lui Piliuță chiar în ipostazele ei de necăutată gravitate. Darul comunicării directe, neostentative, rămîne calitatea cea mai de preț a artei unui artist ce a traversat toate vîrstele creației închizînd bilanțul în activ. A-i spune „maestre" și a-l clasiciza pe Piliuță ar însemna să renunțăm la imaginea sa de „copil teribil" al generației sale, pe care și-a purtat-o ca pe o dulce povară peste decenii.

Grigore Arbore

muzică

Cîntecul patriotic românesc

În privința unui foarte important teritoriu al muzicii vocale și vocal-instrumentale există numeroase cercetări de anvergură, țintind deopotrivă spre reconstituirea „drumului" în vreme al unor lucrări care s-au impus în conștiința și istoria neamului cît și spre extragerea unor elemente sintetice, insistînd în special asupra integrării acestor fapte de cultură în peisajul social și cultural al epocii pe care au caracterizat-o. Din acest punct de vedere, cartea lui Mircea M. Ștefănescu (tipărită la Editura Muzicală), **Cîntecul revoluționar și patriotic românesc,** are o importanță indiscutabilă, cele două tipuri de prezentare, istoriografică și sintetică, fiind, în mod variat, prezente în cele aproape 500 de pagini ale cărții. Structura sumarului este elocventă pentru tratarea unui material foarte vast și, reproducînd aici integral titlurile capitolelor, ne vom face o idee exactă în privința articulațiilor lucrării, orientate în primul rînd după criterii cronologice. Iată deci titlurile capitolelor : **I. Cîntece populare și culte ale românilor din secolele XV—XVIII : Expresii ale dorinței de dreptate națională și socială; Cadru de evocare a marilor noștri voievozi și mari conducători de mișcări revoluționare ; Reflex al dragostei de țară ; II. Aura revoluțiilor române de la 1821 și de la 1848 și reflectarea acelor ani de generoase aspirații și cumplite confruntări în cîntecele noastre de patrie și de luptă ; III. Unirea Moldovei cu Țara Românească la 24 Ianuarie 1859, Independența și războiul pentru Independența României la 1877—1878, Unirea și lupta pentru Unirea Transilvaniei cu România, la 1916—1919 și constituirea Statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, mari momente de istorie celebrate în cîntecele națiunii și armatei ; IV. Cîntece socialiste, comuniste, țărănești și muncitorești, militante și protestatare, de la 1880 la 1944 : cîntece la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 ; V. Patruzeci de ani de cîntec revoluționar și patriotic românesc sau imnurile și marșurile de luptă comunistă, de muncă avîntată pentru progresul, independența și suveranitatea patriei și de suprema atașament față de statul român socialist și, în această viziune, glorificarea Epocii Președintelui Nicolae Ceaușescu, cea mai fertilă perioadă din întreaga noastră istorie națională.** Dacă mai adăugăm faptul că fiecare capitol este structurat în subcapitole unitare tematic și diverse în același timp (de pildă, întîlnim micro-studii dedicate cîte unui singur cîntec, cel mai bine reprezentate numeric, alături de scurte schițe sintetice și profiluri componistice ale unor compozitori contemporani deosebit de activi în domeniul acestui generos gen de creație), ne putem face deja o imagine clară asupra unei cărți de importanță în muzicologia românească. Să revenim acum asupra substanței cărții, însoțind ideile lui Mircea M. Ștefănescu. Ideea principală a cărții, determinînd-i totodată și structura, este cea a filiației neîntrerupte, în vreme, a acestui gen vocal și vocal-instrumental, în perioadele timpurii el îmbrăcînd hainele cîntecului popular îndeosebi, expresie a „dorinței de dreptate națională și socială". Cu alte cuvinte, cîntecul este o „reflectare" a conștiinței de clasă a maselor iar, corespunzător diferitelor mari etape istorice ale societății românești, el va îmbrăca „haine stilistice" diverse, acestea nealterîndu-i însă substanța ideatică. A doua importantă idee a cărții privește interpretarea intensei circulații a unor cîntece revoluționare intrate în repertoriul mondial (primele titluri de cîntece apărînd în paginile cărții sînt **Marsilieza** și **Internaționala)** pe teritoriile românești, multe din ele suferind adaptări de versificație și structură metrică sau melodică după legile limbii române și trebuințele momentului respectiv. A treia idee nuanțează tocmai această „adaptare" (care a cuprins și melodii vechi sau străine) influențînd hotărîtor un întreg repertoriu în care poeții și compozitorii au știut să redea realității vii, idei juste, idealuri nobile, care s-au impus tocmai datorită acestor calități.

Viorel Crețu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

POEZIA ANGAJĂRII

Odă pămîntului meu

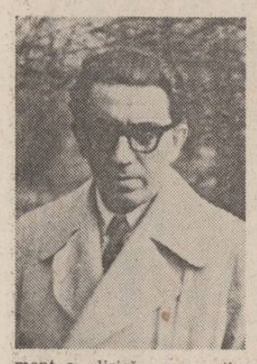

În 1947 apărea, la Brăila, desfășurat pe cinci pagini, un *Manifest poetic*. Principalul său autor, Mihu Dragomir, era cunoscut prin cele cîteva plachete tipărite, dar mai ales printr-o intensă activitate (de factură lirică) manifestată în revistele literare ale timpului, care-l situau totuși în afara curentului important al mișcării poetice de la noi.

Tînărul de 28 de ani, care relevase pînă în acel moment o lirică a marilor căutări, dominate de neliniști faustice și de sentimentul solidarității cu spațiul spiritual brăilean (Panait Istrati, Perpessicius) își descoperă și ne transmite, patetic, adevăratul său ideal în paginile manifestului poetic. Din perspectiva timpului care a trecut, el trebuie considerat deopotrivă actul de naștere al poetului patriot așa cum aveau să-l cunoască generațiile viitoare, cît și un crez artistic, cel mai important în biografia sa literară.

Încă din primele rînduri Mihu Dragomir anunța apariția, din cenușa războiului, a unei lumi și a unei poezii noi : „Din singele închegat pe obrazul sfărîmat, din arborii măcinați cu arterele, cu pietrișul și ploaia, din zăpezile răscolite de-a lungul globului... din speranțele robilor coloniali și amurgul falselor zeități bancare, se naște poezia de mîine. O simțim, va fi o poezie unanimă, generoasă, masivă, groaznică și tulbure ca un ocean, și limpede în adîncuri, nouă și cuceritoare, ca apa care spală ceața din ochii omenirii, în fiecare dimineață, de atîtea milenii. Pentru poezia aceasta trăim."

Îndemnul său vizionar comunica „mișcarea curenților puternici de aer proaspăt ai istoriei", (M. Beniuc), în numele căreia arta trebuia să renască : „Împotriva formulelor, împotriva modei, vom devansa cîmpiile de rugină, vom limpezi fluviile în răcoarea bibliotecii și tumultul manifestațiilor, în mine și în porturi, vom înființa flamura noastră de credință în poezia descătușată a lumii întregi, poezia spiritelor de-a pururi libere". Acest program artistic cristalizat după 1947 este, pentru oricine parcurge opera sa poetică, un model de consecvență creatoare și totodată de adeziune a poetului la toate transformările revoluționare pe care le-a cunoscut patria noastră.

Încă de la primul volum publicat după apariția *Manifestului poetic*, Mihu Dragomir a adus în versurile sale freamătul cîntecului tineresc, entuziast, închinat primelor temelii ale rînduielilor de azi. Cu *Prima șarjă*, 1950, (care se intitula în manuscirs *Tinerețe lavă*, sintagmă mai apropiată energiilor interioare prin care își exprima atașamentul față de noile orizonturi ale creației) se face simțit nu doar un debut decisiv — în sensul renașterii poetului —, ci și un patos al cotidianului, conturat la dimensiuni titanice. Volumul se încheagă epopeic preamărind timpul înnoit de prefaceri, versurile par că au în ritmul lor, respirația vulcanică a revoluției. G. Călinescu îl considera, de aceea, pe Mihu Dragomir „poet activist care știe să privească materia, fertil în a săpa puțuri arteziene acolo unde e secetă, un combatant exprimînd în toate poeziile credința în socialism, dragostea pentru clasa muncitoare".

Poet cu predilecție pentru monografie, Mihu Dragomir a dedicat două volume de versuri perioadei prefacerilor fundamentale din istoria contemporană, care a premers și a continuat revoluției armate de la 23 August 1944. Apărute la distanță mică în timp, unul de celălalt, **Războiul** (1954) și **Întoarcerea armelor** (1959), cuprind în materie lirică zbuciumul unui popor, care, călăuzit de partid, era hotărît să împlinească destinul de mult visat. Actul de la 23 August este transpus, ca sinteză a aspirațiilor întregului popor, prin repetiții care sugerează foarte potrivit această întoarcere în istoria noastră, poema **Insurecție** fiind considerată cea mai reprezentativă din seria celor dedicate istoricului eveniment în întreaga noastră lirică : „Ziua venea de departe și de demult / Din cîmpia Padeșului, și mai de demult. / Ziua venea de demult și de departe. / Din pădurile Albaculuj, și mai de departe. // Și de aceea n-au mai sunat buciumele, pe drum, / Partidul, țișnind din străfunduri, a spus : Acum ! / Și țara și-a luat, de mult pregătite, armele".

Lirica lui Mihu Dragomir, în care datele vieții eului liric se confundă în bună măsură cu însăși biografia generației poetului, pregătise așadar, chiar din aceste prime volume, marea întîlnire a artei cu zările comunismului, a cărui amplă viziune va fi ilustrată în rapsodia lirică atît de sugestiv intitulată **Odă pămîntului meu** (1957). Ciclul de versuri publicat sub titlul înainte amintit, implinea o construcție poetică inedită în peisajul literar al momentului, propunînd noua imagine a patriei, într-o sinteză a cadrului natural cu cel istoric și mai ales în lumina înțelesurilor noi pe care le implică de acum sentimentul dragostei de țară : patriotismul socialist. Pe bună dreptate **Odă pămîntului meu** a fost considerată epilogul unui ciclu integral, începînd cu **Prima șarjă** și continuînd cu poemele rapsodice **Tudor din Vladimiri, Războiul, Întoarcerea armelor. Odă pămîntului meu** este comparabilă cu foarte cunoscuta **Cîntare a României**, a lui Alecu Russo, cu deosebirea că, tonului elegiac din opera lui Russo, îi corespunde cel optimist, robust al timpurilor noi.

Dar poezia lui Mihu Dragomir este în primul rînd aceea a unui cîntăreț al forței celei mai înaintate, partidul. Poetul nobilelor eforturi de construire a socialismului trăiește cu fior liric major sensul revoluției. Încă din 1945, cum relevă postumele, versul său se umple de vigoarea viziunii revoluționare : „Singele nostru, aspru, sănătos, / să fie flamura mulțimilor muncitoare, / băutura sigură și tare, / spada neiertătoare, / ca un taifun viața subterană / să irumpă peste imensa rană / reazămul vremurilor noi / să fim noi, numai noi". De aceea prezența partidului în viața sa este clarificatoare și se amplifică în sensuri supreme : „Încă nu știu cuvîntul, / încă nu știu cîntecul. / Dar fiecare mi-e încercarea unui sunet, / pur ca un zbor stelar, pentru partid". Din aprilie 1964, cu puțin înaintea dureroasei plecări în neființă a poetului, datează o altă poezie **(Zilele de mîine)**, simbol al permanenței de ideal a celui care scria versuri, luminat de filozofia clasei muncitoare : „Sîntem stăpîni și meșteri ai vremii de acum. / și frămîntăm prezentul ca pe-o bogată pîine, / și munca noastră nouă și-naltă al ei parfum / trimisă către mîine // Ne-a învățat partidul că noi și viitorul / ne contopim în ochii copiilor ce cresc, / că neînvins rămîne doar poporul / ducînd pînă-n Comună un cîntec românesc".

Discurs poetic cu adînci ecouri umane, orientat spre steaua timpurilor noi, care înviorau conștiințele, lirica lui Mihu Dragomir explică prin întinsa materie poetică (mereu redimensionată prin publicarea altor și altor volume cu versuri inedite), ascensiunea poetului printre reprezentanții notorii ai perioadei postbelice și aduce, din orice unghi am privi-o, în centrul discuției un autentic sentiment patriotic, ca reflex al atitudinii militante, angajate politic a lui Mihu Dragomir. Ei i s-ar potrivi, ca termen generic, oda, specie a genului liric în care poetul compune sub îndemnul mereu actual, al versului formulat memorabil de unul dintre primii noștri poeți, **a patriei cinstire.**

Lucian Chișu

Brăduț Covaliu : „Tinerețe"

Umanitate descătușată

Înainte de a fi încercat lira, spre a compune poezii, Teodor Balș ținuse în mînă arma și combătuse, în august 1944, la Podul Băneasa, spre a dovedi și el, încă o dată, că pe români istoria îi împinsese să trăiască mai întîi în epos și abia pe urmă să-l scrie. Nu a rămas de la el, fărîmată din acele zile, nici o epopee în versuri ritmate sever, antic, ci doar un jurnal de ostaș, încă necunoscut cum se cuvine și de unde în 1974 poetul extrăgea un fragment apărut în „Luceafărul".

O tîrzie rememorare a momentului e prezentă într-un ciclu așezat, alături de altele, în „Pasărea de sunet" (1975). E o „întoarcere a eroilor" compusă în gust spartan și care începea cu un episod de război, sărit, în preajma „Fintînii Mioriței", din realitate în elegie. Evocarea începea ca într-o baladă cu materie modernă : „Noaptea jumătate. Stele speriate / de război se-afundă lacului în undă / Țevi de carabină înfloresc lumină / și mitraliere mușcă în tăcere / secerind feeric snopi de întuneric". E o versificație de îndeminare folclorică, căci poetul, care elogiase „cîntecul" popular, credea în puterea matricei originare de a întări, și cu substanța istoriei vii, o mitologie eroică. El apela, mai apoi, la reminiscențe mioritice : „Rupt de schije, vîntul / s-a-necat în ape. Simt de mine aproape / șoaptă sugrumată / Ți-aș întoarce tată / inima acasă, dar acu-s la coasă și cositul meu este lung și greu / dacă n-oi veni către zori de zi / îți las tie-n seamă codrul de aramă / apele și vîntul, să aduni pămîntul / și în cîmpul mare să nu pui hotare / holdelor de grîie semn să nu rămîie / pîinii, cînd o-mparte fratele cu frate / și, de te-o întrebă, măre, carova / unde-s, să îi spui că sînt plop pe grui / fir înalt de grîu cu pămînt în brîu / luna albă sînt și mă duc pe vînt și mă-ntorc pe soare, luminînd mai tare /.../ S-a prelins în lut șoapta, și a tăcut / glontele i-a spart cerul frunții, lat / celui ce-a căzut / casă i-am făcut, cu ferești de lut. / Și-l plîngeau trei frați : plopii retezați. / Și la nunta lui, peste zări silhui / ca de singe stea mi se arăta / și pe umbra gropii se plecară plopii / frunzele să-și sune, somnul să-i îngîne / singele țărinii, apele fîntînii".

Dacă s-ar fi rezumat la atîta, lirica de război a lui Teodor Balș ar fi rămas o schiță baladescă, extrasă din istoria febrilă, însă poetul a înaintat în direcția unui jurnal poetic care nu e doar de operațiuni militare. A pătrunde în Ardeal, spre a-l elibera și a pune la loc, cu arma în mînă, pietrele de hotar sfărîmate vremelnic, e, din acest punct de vedere, nu doar înaintare militară ci și o convocare de legitimități istorice. Transilvania, văzută de el în acele condițiuni dramatice, e materia medulară a unui instinct de unitate a nației, confirmată în sacrificial : „Sînt mări de oseminte pe sub noi / păduri neliniștite munți îngînă / vechi cîntece căzute în război / cu vesnicia scursă în țărînă / săgeată arzînd în cerul de răscoale / vibrează încă trupul lui Mihai / cu craniu-ntors Carpaților la poale / în tinda mănăstirii, lîngă rai / de sus, din dealul Turdei, la o oră / cînd peste văi luminile descresc / rotundul zării pare o busolă / pe acest cadran de suflet românesc / privesc ca-ntr-o oglindă înrămată / de munții ce se pierd în asfințit / la lumea de sub pleoapa ridicată / a cerului peste un ochi de scit / și-ngenunchez pămîntului ce stinge / culorile de toamnă, visător / întipărit în sfînta lui meninge / e osuarul nostru, al tuturor". Poetul a cîntat, cu o emoție memorabilă, clipa izbînzii supreme, cînd hărțile revin la înfățișarea lor naturală, de dinainte de hemoragia pe care o provocase diplomația de fel imperial, care muta abuziv granițele printr-o simplă întorsătură de condei : „Trece un vînt prin platani / nici vîntul aici nu ne vede / din umbrele frunzelor doar un semnal / și mutăm orizontul departe / peste ultimul codru de la noi din Ardeal / e o tăcere de moarte / rănită, cîmpia străină gemea / ca o vită-njunghiată și pămîntul sub noi zvircolîndu-se — ardea / cu flăcări de piatră. Din vizuinele morții am ieșit / în zarea de nord unde suie stejarul / prin oțelul armurei, / o, ce dulce fluid / ne-a pătruns cînd trecurăm hotarul. Și o creangă prinsă-n turelă a rămas, să ne aducă aminte / de pădurea ardeleană / de acel ultim popas / la o margine a țării, fierbinte". E o poezie sunînd greu, cu zgomote grave de gong de aramă, întemeiată pe un sentiment al elementelor durabile care acela impulsionează istoria unui popor. De altfel, lirica de război a lui Teodor Balș e un ecou al unui lirism de formulă patriotică, al cărei rezumat constă în mitologia eroului unificator. Noțiunea de „unire" e înțeleasă de poet într-un chip ingenios și foarte precis, de vreme ce el așează alături de Mihai Viteazul pe toți „voievozii slovei" : a realiza Unirea, zice el, însemnează a conserva **unitatea națională** a culturii. „Coroană voevodală a cetății vechi, de scaun / Turnul Chindiei, semnul bărbaților munteni / cu trupuri sfîrtecate, pe care-i -nalță ca un / inel al măreției întregii țări prin vremi /.../ deschisă vale verde cu drumuri voievodale / tu nu doar călărime și lupte-ai cunoscut / descălecatul însuși al versului în zale / cu Văcărești, domnii de limbă, ai inceput ! / Și ce voevozi ai slovei în scaun se urmară / Măria sa Cârlova cu verb de clopot vechi / Grigore cel Mare de-Alexandresc, sub tiară / de aur punînd stihul cu capete perechi / în manta albă domnul de Eliad, tribunul, / cu-argint în călimară și zvon de corn latin / gherghanul Ghica, apoi, acid ca alaunul / catifelind culoarea vocabulei de chin / în aburul de floare cu arome dulci de miere / acest pămînt de-obîrșii în veci fie slăvit / că a trecut din spadă condeiului putere / vestind o altă lume de aur și de mit". Este aci o însușire cu totul remarcabilă în a resuscita o istorie altfel didactică și a o preface, prin mijlocirea artei, în rațiune etică. Poetul era, în ultimă analiză, un fel de romancier în versuri al unor episoade de istorie națională și ceea ce se conservă, pe această temă, din creația lui, merită o menționare.

„Răscoala rădăcinilor", de pildă, tratează despre mișcările țărănești de la 1907 și denotă, mai întîi, o inclinație către social, fără a lăsa de o parte și pe aceea către antropologic căci încredințarea lui Teodor Balș era că românii sînt, în esență lor de civilizație cu specific, un popor definit prin ruralitate : „rădăcinile" în răscoală sînt țăranii. Poetul avea, în acest poem de fel rapsodic, exemplul notoriu al lui Arghezi și, într-o măsură, nu făcea abstracție de el, deși componenta pur folclorică este aci mai pronunțată, atunci cînd afectul ajunge la expresia directă, fără intermedierea magică a blestemului, ca în acest „Cîntec de lună" : „Fă-te lună, coasă-n cer și te-aține la boier / drum la rai să nu apuce / cînd l-om prinde la răscruce". Apoi, dezvoltarea e cuprinsă de invazia culorilor tari și Teodor Balș știa să comunice aci pauperitatea monstruoasă, aci opulența criantă, fără să uite și cîte un element de premoniție sumbră, precum în acest „Cîntec păgîn" : „Se rotește-negurat / cerul lespede pe sat". Tablourile cu mulțimi dovedesc simț al mișcării și o inclinație pozitivă către dramatic ; rapsodia aceasta nu rămînea la document ci se înălța la poezie, mai ales atunci cînd versificația începea să se învolvoreze în sugestie pirică : „Ce furtună străbate / tîrguri și sate ? / Ce codri plecară / buzna prin țară / cu coame stîrnite-n / viforniți cumplite ? / Ce mări, peste maluri / cutremuri valuri / ce munți de minie / urnești, Românie ? / Răzmeriță : foc și jar, / Răzmeriță : crunt pojar /.../ Răzmeriță ! A crescut la început / tulbure / în valul mut / galbenă, urcînd în maluri / tot mai spumegînd de valuri / fringînd stavili".

Aceste exerciții de lirism populist usurează indiscutabil stilul atunci cînd, în „Pasărea de sunet", poetul zugrăvește episoade ale „Grivței", la 1933 ; și aci, un precedent, precum e acela al lui Tudor George (cu „Veverița de foc", un roman în versuri) apropie materia documentară de o confirmare estetică. Totuși, un soi de expresionism, de felul aceluia din gravurile proletare ale lui Masereel, înalță astfel de repezi desene la dimensiunile unei viziuni în prag de apocalips : „Plecau, desculțe, străzile-n cîmpie / spre satele ce nu-ndrăzneau să vie / Pin' la căderea serii / spre ghilotina ridicată a barierii / ca într-o mlaștină orașul împingea / în fiecare zare o mahala / la miazănoapte, Grivița — o cale / cu brațele spirale / înfipte adînc în galaxia, în care se rotește, îndepărtat, cîmpia". Pe dedesubtul documentelor, pătrunde în aceste scene de istorie verificabilă imaginea unei umanități în sforțările unei descătușări ; poetul avea, fără de îndoială, un simț al dramei care trebuie să fi fost consubstanțial. El ilustra, în linia cea mai robustă a liricii românești, poziția unei clase pozitive cu instinct natural al justiției, ținînd partea alor lui.

Artur Silvestri

Poezia energiei revoluționare

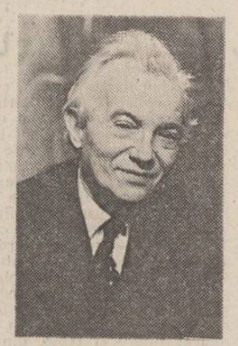

În pragul celui de-al doilea război mondial. Beniuc e deja o constiință poetică înscrisă și implicată în problematica socială, angajat în istoria zilei reverberată de idealuri mai vechi. Poetul venea, în gama binecunoscuta a poeziei sociale transilvane, să agite și să insurgenteze patetic și recriminatoriu o stare de spirit mai generală și s-o ducă, oricît de vehement, sub steagul ideii de dreptate a popoarelor. Spiritul justițiar și provocator din **Cîntece de pierzanie** (1938) și din **Cîntece noui** (1940) afișează supradimensionarea unui orgoliu de factură țărănească, avid de multiseculare idealuri sociale și naționale. Poezia sa de acum amintește de Eminescu, Arghezi, Cotruș, Macedonski, Bacovia și Blaga, de lirica revoluționară maghiară (de la Petőffi Sándor la Ady Endre și Iozsef Attila, din care și traduce masiv — v. **Scrieri,** 5), de înflăcărare maiakovskiană, de Esenin. Din Goga împrumută chiar metri, versuri, imagini (v. poezia ce deschide volumul din 1954, **Partidul m-a-nvățat,** care e o parafrază după binecunoscuta poezie **Oltul...**).

Conștiința poetului de înainte-mergător este bine pusă în evidență aici, ca, de altfel, și gestul ofensivei sugerat prin lovirea cu „barda" : „Cînd voi lovi odată eu cu barda, / Această stîncă are să se crape / Și va țîșni din ea șuvoi de ape ! / Băieți, aceasta este arta !". „Barda" (nu toiagul, la această virstă lirică !) și „stînca" nu traduc decît metafora atitudinii social-istorice a poetului, iar verbe precum „are să se crape", „va țîșni" un fel de mesianism ipotetic, justițiar, de care nu duce lipsă poezia tinereții sale, convertit apoi într-un activism mesianic, cînd poetul însuși oferă modelul unei poezii social-politice pe o durată mai mare de timp. Goga, care odată cu 1918 își depune poezia ca ofrandă la monumentul Unirii, e dus mai departe, în clocotul revendicatoriu al insurgenței, pe creasta valului istoric, unde un fel de vigoare cotrușiană aspră și vehementă e mai proteguitoare decît „jalea" doinei (amuțită odată cu eliberarea Ardealului din lanțurile robiei multiseculare). Ea exprimă mai bine psihologia poetului de o alură incomodă, protestatar angajată în pateticul gest recriminatoriu.

Deși nu lipsesc din poezia anilor tineri nici deprimările sentimental-erotice, nici accentele de romanță intimă ori atitea dezabuzări melodramatice (temele **meditației** de tip „fugit irreparabile tempus" vor concretiza un lirism de profunzime în „Materia și visele", „Culorile toamnei", „Pe coardele timpului", „Lumini crepusculare"...), nu acestea devin specifice, ci un anume profetism social, cultivat programatic, de o masivitate aspră („Voi intra masiv și greu în vreme"), care de la **Cîntece de pierzanie** la **Un om așteaptă răsăritul** (1946) se concretizează în tot atîtea mătafore ale unui țărănism prometeic, profund implicat în marele efort colectiv de a urni din loc istoria și de a transforma lumea. Nu, Beniuc nu **așteaptă** (verbul din titlu nu traduce vreo atitudine pasivă) cum **Cîntecele...** nu fuseseră chiar de... „pierzanie" ! Acestea sînt cuvintele unui mod imperativ de a gîndi în termenii „ori totul ori nimic". Și acesta e cerul psihologiei poetice de acum. S-a înțeles, uneori, în mod simplist, atitudinea de adeziune totală a lui Beniuc la idealurile revoluției. Revoluția a găsit în Beniuc o conștiință poetică nu numai formată, dar și dotată cu tot arsenalul ei programatic-insurgent, completat de unul ideologic. Cum poate fi înțeles spiritul său justițiar, mesianismul său viguros de pînă acum decît aspirație și dorință aprigă de a schimba lumea, de a întoarce fața Istoriei, de a milita cu tot elanul spre Răsăritul care dădea în geană ? ! Timpul istoric, zice undeva poetul, îi conferă poeziei „caracter prometeic". Dar revoluția vine să-i clarifice idealurile, să-i limpezească opțiunile și să-l angajeze deplin în marea lucrare. Beniuc avea deja temperament și constiință de revoluționar ; în momentul în care el se proclamă „tobosarul timpurilor noi" o clarificare rapidă se produsese și Beniuc căpătase deja conștiința de poet revoluționar. Rapiditatea „convertirii" și adeziunii sale se explică prin o indelungată aspirație, care e și națională, și printr-un profetism care acum se concretizează zi de zi în mișcarea revoluției. „Ca in exil mă simt in țara mea" scrisese poetul, a cărui sensibilitate încearcă acum o descătușare de energii civice și politice. El îi vede „răzbunați" acum nu numai pe Goga și Cotruș, dar mai ales poporul întreg, talpa țării. Robinson a fost salvat de pe insula nefericirii, a meditației înfiorate și sumbre, de vaporul revoluției : „S.O.S. — luați-mă cu voi, / Și eu sînt sămînță din mulțime, / Vis ce se avîntă din noroi, / Aur să sclipească pe-nălțime !" (Cele trei corăbii — **Un om așteaptă răsăritul**). Și încă ceva : revoluția îl **va forma** în spiritul ei și îl **va călî** în mod egal. Este aici o oră matinală, o ridicare a „soarelui roșu" pe boltă, în general o poezie cu deschideri spre frageda lumină a noului suflu istoric și structura poetului, capabilă de gestul dinamic și larg romantic, se regăsește în antiteze de patetic romantism revoluționar : „Luna fuge ca un strigoi. / Cocoșul s-a-ndurat de noi. / S-a ridicat în răsărit pervazul, / Zorile-și lipesc de geam obrazul. // Iar peste șes — aprinsă roșie — / Soarele roșu se-naltă, se-apropie". **(Dropia roșie).** Sau un dialog cu un imaginar Pegas, care exprimă deopotrivă o opțiune social-politică și o decizie de toată responsabilitatea angajării lucide : „Ei ! cal înaripat, ce zici ? / — Eu zic să rămînem și noi aici !" (Dimineața — **Versuri alese,** 1949). Nicăieri Beniuc nu se tînguie de riscurile meseriei de a fi poet revoluționar. Pretutindeni un optimism angajat, politic se degajă din versurile lui. „Înregimentarea" e la el un crez, un program, iar „lupta", „mărșăluirea", „drumul" exprimă patosul unei aderențe de activistă fervoare **(Încolonarea, visuri și la drum).** „Sensul literaturii angajate", va scrie într-un eseu, nu e decît „activa confruntare cu realitatea" **(Scrieri,** 1, 1972).

Drumul revoluției, deși nu e neted, nu-i rezervă poetului nimic spre a se înfricoșa, de a-l face să ezite. Cascada versurilor e din ce în ce mai învolburată și zgomotoasă, iar aderența sa în numele Istoriei trebuie să facă față circumstanțelor, cu un fel de demiurgie activistă. Citeodată are revelația că se repetă („mie însumi mi se pare / că încep să mă repet"), dar o memorie recentă îl ajută să treacă întotdeauna peste astfel de umori inhibante : „Venisem flăcău de pe Crișuri, / Cu sufletu-n trei învelișuri : / De jale, de dor, de răscoale / A celor din munți și din vale...". E de remarcat că încă de la început un fel de a înțelege poezia politică ca artă poetică pune stăpînire pe spiritul poetului, îl preocupă în mod special. Dacă **Chivără roșie** este metafora revoluției, a spiritului justițiar imanent (alegoriile de substrucție folclorică sînt mai frecvente), **Mărul de lîngă drum** traduce mai bine altruismul poetului, umanismul său revoluționar, indisolubil legat de pămîntul patriei, care trebuie înțeles și explicat în spiritul riguros al dintotdeauna demnei poezii transilvane, legată de pămînt și de o demnitate etică a revoltei (numele lui Avram Iancu revine ca un laitmotiv în poezia sa). Eticismul moțesc e o dimensiune esențială a poeziei beniuciene. Mesianismul activist beniucian e unul de viguroasă expresie : „Dar în zori, cînd va cînta cocosul / Și vor curge noi lumini, pe frunți, / Stihul meu va fi păunul roșu / Beat de slavă, dănțuind pe munți. / Vie-apoi prăpădul peste mine ! / Vălmășit în marea iubitoare, / Doar atît mai am să strig la tine : / Ai și pentru neamul meu iertare". Nu-i timp, zice poetul altundeva, de „cîntece duioase", de lună și dragoste", opțiunea militant-vaticinară a Ardealului e clară : „Ca murmurul izvoarelor, / Și șopotul frunzei, / S-aud mai tare gemetele surde / Din pieptul mulțimilor".

Revoluția îl angajează total, în spiritul unei demiurgii activiste. El n-are voie să greșească, iar de nu va fi demn de comandamentele ce i se pun în față, atunci preferă martirajul, tragerea în țeapă : „Eu n-am nevoie de onoruri / Tovarăși, dați-mi numai muncă, / Să cînt c-un glas cît șapte coruri / Și să lovesc dați-mi poruncă. // Mi-i limba aspră ca o pilă, / Nu linge, — zgîrie și roade ! / Iar de-oi umbla cîndva cu milă, / Atuncea țeapa mi se cade. // Pe cel mai 'nalt dintre Carpați / Înfigeți-mă crunt în țeapă, / Și-n giulgi de flăcări mă-mbrăcați, / De vr-un dușman ce-l văd îmi scapă !" Aceasta e epoca și acesta e limbajul, ferm, aspru, revoluționar, al unei abundente producții lirice. Imaginile sînt mereu din același registru patetic, de energetism plenar și de un activism neobosit. Torentele lavei incandescente, vulcanul activ al energetismului său revoluționar și politic sînt iarăși imagini definitorii în volumul **Inima bătrînului Vezuv.** Vulcanismul beniucian e deopotrivă profetic și polemic. G. Călinescu vedea în Beniuc „un eruptiv, un focos și Vezuviul este ales ca o metaforă pentru temperamentul său. Totuși nu cum și-ar închipui unii. E vorba nu de impetuozitatea vulcanului, ci de lava pedepsitoare, înmormîntînd Herculanum și Pompei, căpiști ale zbirilor, cărturarilor, fariseilor. Vulcanismul poetului e polemic". („Contemporanul", nr. 24/1959). Deși încep să-și facă loc mai apăsat, să se insinueze oricum conștiinta îmbătrinirii și zădărniciei, meditația mai profundă, teme care vor tatona terenul liric într-o fază de tranziție **(Călători prin constelații,** 1957 ; **Cu un ceas mai devreme,** 1959 ; **Materia și visele,** 1961 ; **Culorile toamnei,** 1962 ; **Pe coardele timpului,** 1963 ; **Cu faruri aprinse,** 1964 ; **Alte drumuri,** 1967 ; **Mozaic,** 1968 ; **Inima-n zale,** 1969), pentru ca odată cu **Lumini crepusculare** (1970) meditația vizionară să irumpă din profunzimi neașteptate de cuget, deseori în registru elegiac, dar nu lipsit fiind poetul și acum de aceeași exaltare vaticinară : **Turn de veghe,** 1972 ; **Focuri de toamnă,** 1974 ; **Rămîne pururi vatra,** 1974 ; **Patrula de noapte,** 1975 ; **Țara amintirilor,** 1976 ; **Dialog,** 1977...

Niciodată Mihai Beniuc nu s-a dezis de idealurile sale și, oricîte unde de nostalgie și regret l-ar încerca, poetul mărturisește că oricînd ar fi gata s-o ia de la capăt și pe același drum neabătut (v. eseul „Drumul poeziei" din **Scrieri,** 1, 1972). Beniuc rămîne poetul exemplar al revoluției. El vede în poezie „și un document, o secțiune transversală și longitudinală în viața poetului sau a epocii și, astfel, o mostră, o **Stichprobe** istorico-socială". Și nu se sfiește s-o spună că așa i-a plăcut să fie „actual și angajat" **(Actualitatea poeziei,** op. cit.). Beniuc rămîne „herald și rapsod al vremii sale", poetul social cel mai expresiv și reprezentativ al unei epoci de mari prefaceri.

Z. Cârlugea

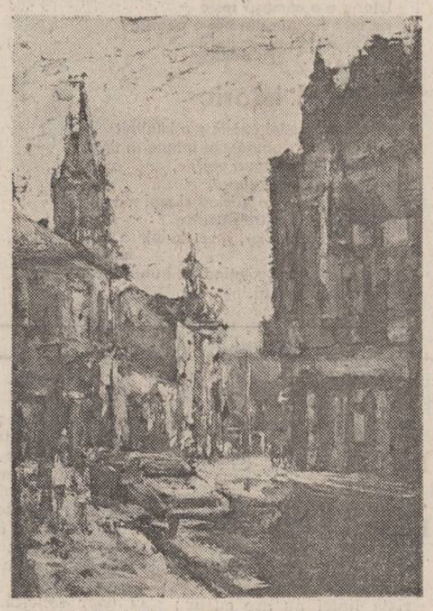

Mihai Takacs : „Peisaj citc din"
Din expoziția deschisă la Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu"

Revoluție și continuitate

Urmare din pag. 1

este prea bogat pentru a putea fi cuprins aici. Dar nu este oare semnificativ că abia în acești ani, operele marilor noștri scriitori și cărturari, în frunte cu cei doi luceferi ai literaturii și istoriografiei românești, Mihai Eminescu și, respectiv, Nicolae Iorga, și-au găsit prețuirea cea mai deplină, exprimată prin ediții de înaltă ținută științifică, tiraje fără precedent și receptare cu drept cuvînt creatoare ? Simțul istoriei se degajă din întreaga noastră cultură contemporană și numai în acest climat un Constantin Noica a putut desluși ceea ce este caracteristic ființei românești iar un Edgar Papu a putut să fixeze un șir de priorități ale creației noastre culturale.

Afirmarea curajoasă și viguroasă a factorului național în devenirea sa istorică nu s-a făcut însă — și din nou meritul Partidului Comunist Român se cuvine relevat — în detrimentul nimănui și nici prin desconsiderarea cuiva. Sîntem pătrunși de mîndria patriotică a unui glorios trecut și a unui prezent de mari înfăptuiri, dar nu sîntem nici orgolioși și nici prezumțioși. Exprimînd spiritualitatea poporului nostru, cultura română contemporană a rămas și rămîne deschisă dialogului, schimbului și receptării, străină, deci, oricărei închideri și oricăror exclusivisme. Bucuria de a ne fi redescoperit identitatea națională, grație politicii de independență a partidului nostru, nu ne-a făcut surzi la freamătul de reînnoire ușor observabil în întreaga cugetare umană, în condițiile unei revoluții tehnico-științifice, de o amploare necunoscută, nici ferecați față de fluxurile ideilor și teoriilor generate de noile descoperiri și tehnici de investigație.

În toată istoria noastră, nici un partid politic nu a făcut atît pentru ca istoria și, pe fundamentul ei, cultura să slujească consolidării conștiinței naționale. Pentru atîtea din vechile formațiuni politice, evocarea istoriei s-a făcut patriotard și electoral. Partidul Comunist Român a încredințat istoriei o înaltă, nobilă și plină de răspundere funcție, iar misiunea ei a definit-o în chipul cel mai strălucit marele iubitor și făcător de istorie, care este secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întruchiparea asocierii armonioase dintre revoluție și continuitate.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

VRÎNCEANU VALERIU : Bateți la mașină. **BEATRICE BIANCHI :** Nu cele în limba italiană, încercați în limba cea română.

GRINDEANU MIRCEA : Ești o pură imagine, dar începînd astfel „Zilele s-ar scurge / transportînd cu ele sîngele sufletului meu / și vor crea în jurul tău o catastrofă sangvinică / bătaia în sîngele meu va fi inevitabilă / te ineci [...] apoi vei adormi dusă de curent / în leagănul undelor / pînă la podul de peste catastrofă / de care te vei agăța cu disperare / și bine înțeles podul acela va fi făcut / din trupul meu [...] numai sus vei constata îngrozită că sînt tot eu / și atunci bine înțeles vei fugi în lume — în lumea / construită de mintea mea / Și pentru a te amăgi încă o dată / îți vei lăsa fruntea și umerii în jos / și te vei îndrepta spre galerele iubirii / Ești totuși doar o pură imagine / tu nu există decît în mintea mea".

PAIRA LILIANA : Te caută : „Lupii aceia / și-au dezlegat mitul / în orbitele cărnii / închiriată de mult / furnicilor albe / și păianjenii din zimbetul meu string / te caută mereu de partea cealaltă / a oglinzii" ; Fructele : „Croitorul de la colțul zilei / nu știe că hainele-mi sînt / din ce în ce mai strîmte / că fructele plîng în scutece roșii / izbite de piatra verde dintre omoplați / unde cuvintele încep să vomite albastru" ; Cînd statuile : „în orașul cu omoplați de beton / statuile își scriu scrisori de dragoste / pe pergamentele ploii, iar pașii la microfoane se preling / în muzee subterane". Și acestea nu pentru că sînteți Cenaclul literar „Zburătorul" din Onești.

ZOTICO-ZOE : La Felix în amiază, de vechime demodată : Un băiat / o bunică / pe marginea lacului / cu nuferi mov / un pește alb / un pește roșu / se-apropie / dup-un ocol / se-ascund sub frunza / plutitoare / și-adorm tîrziu / ca-ntr-un alcov / Pădurea s-a-ncălțat / în vînăt / în iarbă, o fată obosită / prin frunze / aur și cenușă / dorințele-i se cern prin suită / Un vis de-albastru / dar de departe / în după amiaza caldă / de mai / pe cărare se pierd în umbră / bunica și-un nepot bălai". S-auzim de bine !

PAUNOIU ILARION : „Ziceți în biletel: .....Citesc «Luceafărul» nu de mult, dar aceasta a devenit una dintre cel mai mari bucurii ale mele. Cred că această revistă m-a făcut să încerc să scriu poezie și mai ales că încurajează tinerii debutanți. Mulțumesc revistei de pe acum că își va arunca ochii (adică redacției) pe aceste rînduri și-mi va reînoi speranțele care (!) le am în Literatură". Răspundem : Ilarioane Păunoiule, caută și-o cărțulie de gramatică, dacă vrei să faci fig. (!) simpatică.

FLORESCU DUMITRU : Din **Viața :** „Închipuind o iubire / Ne-am îmbrăcat în flori / Ura e prea subțire / S-o porți de multe ori". Însă, mai departe, o fi și-o păți !

CONSTANTIN ȚIGĂNELE : Acestei trei frumoase locuri : 1. „Toate statuile / cînd intră în templul istoriei, / se înclină ușor, / atingînd cu fruntea rotula veșniciei". 2. „Tu, explorator nebun, / deci încerci să-i incropești o hartă ? / Pietrele te-au văzut plecînd / și-au fluturat în urma ta / eșarfe de apă" ; 3. „Te-așteaptă grădina / cu un belșug de siluete. / Violet și alb te doare liliacul". Și-o poesie : **La despărțire :** „Se apleacă magnolia / în ochii tăi imenși — cu o fărîmă / de uitare / vîntul îmbracă lacrima cu lumină sălcie /.../ mă înțeapă stele / Te îmbrățișez / Umbra se deslipește de mine / și alunecă".

PĂMÎNTIANU DUMITRU : Atitica : „cîntece înghină stele / de amor minate sînt / peste saturile mele / ce-s înfipte în pămînt." Însă, dragă pămîntiene, nu-i de rupt gura tîrgului cu așa margă.

NICULESCU GABRIELA : „Răscolind trecutul / cu săbii de argint / și fier". Da, dar adunați-vă prezent frumos, întru a-l răscoli mai tîrziu cu orice fel de unealtă, de folosință.

SPERANȚA LAURENȚIU : Dar-ar moliile-n hîrtia roză ; și acest căpețel de proză : „Ce bine e să mergi într-un tren de noapte / grijile rămîn undeva în departe / gîndurile alunecă pe o muchie de cuțit / și te simți părăsit". Ducă-se !

NICEA EFTIMIE : Niciuna. Niciodată ; Nicea — Cum !

GEORGE MIHAILOV : Nu veniți ! Vedeți-vă de timpul cu treburi, că aici, pe-aici, pe colo, aproape nimic : „Ne mingîiem de unduirea (stîncilor de care se lovesc). ...percărușî ...(adulmecînd malul) impăienjenit cu ierburi".

ANA MARIA CRIȘAN : Doar aceste rînduri : „Se-nalță la cer imn / slavă / desființării trupului meu /.../ haina mea, toga mea, hlamida mea / Zăpada mea imperială / Trupul meu cu suflet / din cuvinte". În bilețel ne amenințați : „Am pregătit spre editare un volum de versuri, cu recomandările (scriitorilor ?) Cornel Moraru (Vatra) și Laurențiu Ulici". Și ce dacă !

NICOLAE BADEA : Credem că nicicînd.

DINU MATEI : „Te recunosc prea puțini (semeni tot mai bine) cu o statuie". Niciuna ; nici de ce.

CHIȚU DANIEL : Din **Stau pe mal și privesc marea :** „Stau pe mal și privesc marea / ceață albă soare galben / stau, mă uit la nesfîrșitul verde, albastru laolaltă. / Stau pe mal și privesc marea / Săgeată de luceferi / înspumată spumă a morții / ce înghite viața pură /.../ Stau pe mal și privesc marea / ochii-mi săgetați de verde / Nu ascultă de chemarea / depărtărilor perene /.../ Tu te-apropii, ploaie moale /.../ Stau pe mal și privesc marea / în cețoasa-i lămurire / mă afund /.../ De ce moare omu-n viață / și rămîne numai marea ?" Poezia se învață, copile ; ai timp. Trimite.

MIHAI ALDEANU : Ei, bravos ! Mottourile, dar mai cu seamă autocomentariile din „eseul" „Urmează-ți tanica chemare", ne bagă-n boale. Dă-un parexemplu : **Procesul de creație :** „În clipe de adînci meditații se pot întrezări (!) adevăruri eterne" — „Cînd simpla harului chemare / nestăpîniți fiori îmi curg în vine / atunci călăuzit de torța creatoare (cutezător m-arunc adînc în mine / arzînd în focul sacru cer clipei sfinte ca să vie / să surprind tumultul vieții și-al ei mers / să trec clipa-n veșnicie / și veșnicia-n vers". Șezi frumos, că vine babau !

GEORGE MILITARU : Cheia tăcerii : „Nu e un labirint, este o cheie / unde deschizi tăcerea din cuvînt / cînd clipa se rostogolește frîntă / bătută de-ntuneric și de vînt / Nu e un labirint, este o cheie / ca să pătrunzi în cremene vinjos, cuțitul taie pîn'la rădăcină / și rana se întinde pîn'la os". O fi ea, cheia tăcerii, dar nu e cheia poeziei.

MURGU CUCU : Aici, două, cu întreruperi în bine : **La marginea orașului :** „La marginea orașului / în fiecare seară / lupii ies... blestemate jivine să singereze luna / La marginea orașului / unde s-au scuturat grîne / găsesc ei lunaticii / stele căzătoare / cu mirezme de grîne". **Similitudine** „Femeia s-a oprit în pragul ușii / luminînd cu privirile de mărgăritar /.../ dați la o parte temerile, părerile de rău, / încăperea nu cunoaște vreo remușcare / Totul să constituie o întîmplare / să fie luat ca atare /.../ Zmulgea nemilos file dintr-un vechi calendar / ștergîndu-și istovirea de pe chip amar".

NINA VODĂ

Seceriș

Seceram pînă nu era ziuă
Roua dezlemnea tulpini
Cînd soarele izvora
Tolăniți pe snopii jilavi
Nu cred că ne gîndeam la ceva
Stîchiuie secera mamei
În mîna adesea singerîndă
Înviind lărmuitoarea arie
A treierătoarelor de rapiță.

Tablou de iarnă

Se vînd flori nemuritoare
Toate mașinile se duc acasă
În geamuri vremile-aburesc
Pe șosea copii
Imitație la clasicul săniuș
Monologul mamei
Se desfășoară
După lexicul familiei :
Ce repede a trecut timpul
Nu mai văd să bag în ac
Și mîine va fi azi
Mai devreme de opt.

Locală

Decupam pași
Din ceață și negură
Pe bulevardul Tomis
Aburind cuvinte
Gura ta-mi șoptea degetelor
Ne-apropiam cu teama
Nopții la domiciliu.

E bine

Mă gîndesc că-i bine
Să scuturi, așa ca mine
De prea puțină noapte
O plapumă de atlas roz
Și soarele apunînd
Prin casa ta
Să te lase
Puțin ginditoare și tristă
Lustruind o oglindă.

Sentiment natal

Între Dealul Bulgarului
Dealul Oșcodanului
Și iazul Fîntîna părăsită
Eram curați
Cu visări neîndepărtate locului
Se văruiau casele
Cu afișe împotriva rasismului
Zambile ciobite
Pe înflorate
Primele rochii de stambă
Cofetăria roșcovelor
Asprimea unduitoare
A lanurilor de porumb
Măgulea șuvițele învățătoarei
Care umblase de cîteva ori cu trenul

Melancolie

Melancolie — măgăruș singuratic
Privit atît cît îl vezi
Din trenul de Cernavodă
Femei cu mîna streașină
Cîmpului nesfîrșit
Necunoscut cu ochelari negri
Spionînd reproducerea sălciilor
Strada de după o perdea
Sau odaia tristă
Bănuită, altfel dincolo de ea.

EMIL MANOLACHE : Chipul lui : „Tata seamănă / cu o dîră de lut /.../ într-o zi de octombrie / din calendarul inimii lui / n-a mai rămas / decît o urmă / care aleargă în urma țărinii".

N. CONSTANTINESCU VLAICI : „Soare-suflare / boare de floare". În rest n-are !

ITIT NABREȘ : Din **Nu putem trage linie :** „Era pe vremea cînd zeii umblau pe pămînt / iar cuvîntul nu se rușina să fie spus cu toată gura / aerul îmi intra pe nări ca un sfînt / veșnicia se arăta prin casele de la țară / Doldora de aur suna cîmpia / Nu puteam trage o linie între mine și afară.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (L)

Prezențe universale

Am mai scris despre rolul excepțional pe care partidul l-a avut și îl are în cele mai complexe probleme ale civilizației scrise românești : valorificarea superioară a moștenirii lăsate de înaintași, editarea unor tratate și corpus-uri masive de documente istoriografice, în lumina adevărului științific, stimularea creativității originale pe domenii ca poezia, romanul, dramaturgia, critica, eseistica etc. Asistăm, sau participăm direct, de la 23 August 1944 și pînă acum, la un grandios fenomen de întreținere nestinsă a faclei scrieturii naționale. Este, în fond, o autentică politică de stat, un semn grăitor că muncitorii, țăranii și intelectualii cinstiți aduși de la națiunii, se pricep de minune să „răzbune" umilințele culturale anterioare ale înaintașilor lor, ocrotind literatura ca pe o floare rară.

Dar, nu despre aceste aspecte doresc să vorbesc în episodul de față. Mă gîndesc că tot atît de interesantă este și o altă dimensiune a civilizației noastre actuale, peste care sîntem dispuși să trecem uneori din fuga condeiului. Este vorba despre accesul la marea cultură a lumii. Practic, de la 23 August 1944 și pînă în prezent, în România au văzut lumina tiparului absolut toate operele fundamentale ale spiritualității mondiale. Ceea ce înainte se tipărea fragmentat și în funcție de o îndoielnică sociologie a succesului de moment, în virtutea intereselor unor editori particulari sau traducători, de mai bine de 40 de ani de cînd a fost instăurat socialismul se publică temeinic, sistematic, masiv. Partidul a deschis larg porțile către valorile perene ale tezaurelor universale. Să ne amintim, bunăoară, de colecțiile uluitor de bogate publicate în fosta Editură pentru Literatură Universală. Au apărut acolo, în condiții excelente, marile mituri ale umanității, fabuloasele epopei antice și medievale, capodoperele culturilor greacă, latină, egipteană, indiană, persană, chineză, germană, engleză, franceză, italiană, rusă, spaniolă etc. Autori gigantici, de la Hesiod, Homer, Pindar, Platon, Aristotel, Cicero, Plaut, Virgiliu, Ovidiu, Horațiu, Plutarh și pînă la Dante, Petrarca, Ronsard, Villon, Shakespeare, Francis Bacon, Kant, Hegel, Goethe, Schiller, Hugo, Balzac, Dostoievski, Tolstoi, Byron, Baudelaire, Flaubert, Esenin, Hemingway, Rilke, Faulkner, Proust, Pirandello, Gorki, Valery, Marquez ș.a. Enumerarea, firește, poate fi cu mult mai amplă. Nu vreau să spun prin aceasta că epocile anterioare n-au publicat capodoperele unanim acceptate ale culturii străine, departe de mine un asemenea gînd. Dar trebuie să recunoașteți că pentru un partid comunist care, din momentul cuceririi puterii, a avut probleme infinit mai grele și mai presante — alocarea de fonduri pentru achiziționarea, traducerea, editarea și re-editarea celor cîteva mii de titluri de excepție ale literaturii universale a fost un gest epocal, pe cît de luminos, pe atît de înțelept. Edițiile au fost impunătoare, tirajele bogate și îndestulătoare pentru o populație însetată de cultură. Un cuvînt bun se cuvine să adresăm și traducătorilor. Nu scria oare Harold Pinter, într-una din celebrele sale piese („On his birthday") că românii sînt printre puținii din lume care mai au un cult pentru traduceri, pe care le efectuează impecabil ? Sansa noastră a fost ca, încă de la începuturile revoluției, cîțiva dintre traducători să fie recrutați din rîndul valorosilor creatori români : Lucian Blaga, („Faust"-ul său îl egalează, pe alocuri, ba chiar îl întrece, pe acela original al lui Goethe), Tudor Argezi, Ion Vinea, Al. Philippide, D.D. Roșca, Adrian Maniu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Eugen Barbu, Mihu Dragomir, Vladimir Streinu, Petru Comarnescu, Mihai Beniuc ș.a. Iar amprenta lor s-a simțit, conferind valențe noi originalelor, tălmăcite într-o limbă — cea românească — fenomenal de bogată. Unde au mers toate aceste creații ? În bibliotecile sătești și orășenești, în cele școlare, uzinale și particulare, în librăriile risipite cu dărnicie pe toate meleagurile patriei, prin urmare au ajuns în mîinile făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, de istorie propriu-zisă.

Și toată această acțiune de anvergură națională s-a făcut la indicația și cu sprijinul direct al partidului. Desigur, o literatură originală nu se face cu traduceri — iar asta o spunea Programul „Daciei literare" încă de la 1840. Dar nu-i mai puțin adevărat că fără puternica infuzie de capodopere universale, fără accesul larg la cultură facilitat milioanelor de truditori, peisajul sufletesc al țării ar fi fost mai sărac.

Vom mulțumi, deci, partidului nostru iubitor de cultură și de largi deschideri către istoria și pulsul planetei, vom mulțumi întregului climat de desprimăvărare instaurat în România acestor ani.

Corneliu Vadim Tudor

Timpul nostru cultural

Urmare din pag. 1

de arealul lui de cuprindere, trăiește fără nici cea mai scurtă stingere genealogia ceramicii geto-dacice „de la geții lui Burebista pînă la goții, gepizii și avarii din primul ev mediu. Cine a transmis formele ? Nu e decît un răspuns : aborigenii care au rămas pe loc", citează Paul Anghel din „Dacia" lui Pârvan. Un eseu despre pulsațiile „mitului getic" în cultura europeană și în cea românească este „Dacia — început de poezie". Pe urmele lui C.C. Giurescu, Paul Anghel fixează, în alte două eseuri ale acestei secțiuni („Tulburătoarea epocă a enigmei" și „Transilvania — pămînt pivot") nuanțele de suflet și de strălucire ascunsă ale unor idei teoretice despre continuitatea sinelui nostru istoric prin ultimele două milenii. „Nimănui nu i-ar trece prin gînd să fure **Elada** de sub țărîna modernă a Greciei, să smulgă **Latium**-ul din pieptul de piatră al Italiei, să rupă **Lutetia** din trupul Galiei sau din inima Franței...", scrie Paul Anghel într-un alt eseu pornind de la cartea lui C.C. Giurescu, „Transilvania în istoria poporului român". În „Chipuri pe zidul vremii", secțiunea a doua a cărții, portretele personalităților exemplare ale istoriei neamului sînt fixate în trăsături emblematice. Momentul 1877, urcat la dimensiuni de epopee națională în cadrul ciclului „Zăpezile de-acum un veac", este, în viziunea de publicist a lui Paul Anghel, totodată, momentul „Ultimei cruciade". În „Noi și dreapta turcime", Paul Anghel surprinde printr-o extraordinară concentrare a gîndului dimensiunile relațiilor noastre cu turcii : „Romanul relațiilor noastre cu turcii e copios, aproape fantastic. Începe pasnic pe vremea tinereții lui Mircea cel Bătrîn, devine dur în vremea aceluiași Mircea și a succesorilor săi, urcă la dimensiuni de epopee în timpii lui Ștefan și Mihai, se răsucește în tragedie prin Brîncoveanu, cade în mizerie, luxură, nimicnicie, inselăciune și zaiafet în vremea domniilor fanariote, urcă din nou în eroic și epopeic la final prin acel an '77". Ce mărturie prețioasă pentru istoria literaturii române moderne eseul „Acel an '77" ! Căci autorul se mărturisește aici. Se mărturisește și ne dă cîteva chei de intrare pe porțile cele mai secrete ale ciclului. Aflăm răspuns la una dintre chestiunile care ne-au tulburat atît de profund în cuprinsul romanului : interpretarea timpului cosmic, a evenimentului natural, ca timp al destinului. „Un ciclon e o chestiune de destin", spune autorul în acest eseu. Popoarele, asadar, nu pot ieși niciodată dintr-un geosistem al lor.

Viziunea aceasta, asupra căreia nu e locul să insistăm aici, îl conduce pe autor în descifrarea destinului aceluia care a fost prin excelență un militar fără arme", N. Iorga. „Între un monument și altul — Iorga și Valul lui Traian — e o relație de continuități și enigme...", enunță Paul Anghel surprinzîndu-ne aproape nepregătiți să urmăm acest gînd. Iorga ca și Valul lui Traian face „joncțiunea între două capete ale vremii", el are, în viziunea lui Paul Anghel, o proiecție cosmică, are semnificația evenimentelor cosmice pentru destinul unui neam. Și oare nu este așa ?! Nu este Iorga însăși expresia împlinită a etosului românesc în timpul istoric ?

În „Militari fără arme" — ce potrivită și esențială caracterizare a personalităților exemplare ale eonului nostru interbelic ! — Paul Anghel continuă tradiția acelor „Modele etice. Profiluri și medalioane etice. Personalitatea socială", deschisă în publicistica noastră cultural-științifică de către Dimitrie Gusti, N. Iorga, O. Goga, C.C. Giurescu, G. Călinescu, N. Titulescu, sînt numai o parte dintre cei care alcătuiesc panteonul „militarilor fără arme" ai culturii naționale românești într-un moment de turnantă a secolului.

„Popasuri printre arme" este cartea unei atitudini și un model de inserție a personalității în curentul neîndurător al istoriei culturii. Este o carte de examinare a sinelui nostru adînc și a edificării lui în istorie, într-o neîntreruptă continuitate, timp de două mii de ani, la Carpați și la Dunărea de jos. Este cartea care transmite voința de conștiință de sine și gestul care caută să aseze un semn pe răbojul timpului nostru cultural.

Sunetul păcii pe pămînt

Urmare din pag. 1

amenință omenirea, pentru trecerea la dezarmare, la înfăptuirea nobilelor obiective ale Anului Internațional al Păcii", se scrie în Declarația Marii Adunări Naționale. *Este exprimată astfel, în numele unui întreg popor, dorința de făurire a unei lumi fără arme și războaie, a unei lumi pașnice, în care omenirea să existe și să creeze în liniște, semn de înaltă responsabilitate față de prezentul și viitorul planetei. Se dovedește din nou că România este o adeptă activă a luptei comune pentru soluționarea, prin intermediul dialogului, a gravelor probleme ce frămîntă azi întreaga umanitate.*

Deziderat major, pacea pe planeta noastră, trebuie să devină o realitate tocmai pentru că este o sarcină importantă a generațiilor prezente, deci a noastră, a tuturor.

Sunetul limpede al acestui timp nu poate fi decît sunetul pur al păcii pe pămînt — marea creație a întregii umanități.

CONFABULE

⁂

Să privești cum crește grîul
din privirea unei paseri albastre
și să vezi de acolo
cum cad pieziș razele abia încolțite
ale pămîntului
cîtă bucurie
și ce fericire poate fi mai mare
decît aceea
de a rupe piinea verde de primăvară
cu privirea.

Iulian Neacșu

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (V)

Amintiri dintr-un secol bizantin, cea de a treia secțiune a cărții, memorabilă prin mai multe titluri, conține și un cutremurător poem, **Moment bizantin (III),** care rezumă parcă sanctitatea destinală a etniei noastre întemeietoare de civilizație în Europa, de la tablele de la Tărtăria și pînă în epoca modernă prin Bălcescu și Eminescu, obsedată de **Cartea** sfîntă care să ne păstreze în eternitate bazmul tragic al ființei noastre : „Luase drumul pribegiei / În munți silhui, păduri adînci, / Lăsînd veșmîntu-mpărăției, / Cuvîntul tainic, rîs de prunci. // Orbitele-i erau fîntîni / Secate parcă de milenii, / Mergea ținînd o Carte-n mîini / Minată de cerești vedenii. // Și oameni o priveau uimiți : / „Frumoasa care crede-n Carte !" / Cu ochii minții-acum cerniți / Fugea de lume, prea departe // Dar în cetate s-a zvonit / Ce drumuri bate-mpărăteasa ; / Pornit-au oști care-au găsit / Că-n peșteră-și aflase casa. // Și Cartea ce-o ținea lipită / De trupul ei în zi și-n noapte / A fost pe dată răvășită / În sugrumate, — armate șoapte. // Din foile-aruncate-n vînturi / Riuri de lavă se scurgeau / Și, dimineața, -n triste cînturi, / Ostașii toți pe rînd mureau. // Și-un vînt... de unde s-a stîrnit ? / Aduse foile-napoi / Și Cartea iar s-a zămislit / De este astăzi printre noi".

Cezar Ivănescu

Mihai Takacs : „Culorile primăverii"

MARELE PATRIMONIU (II)

N. Iorga și-a definit singur formula gîndirii sale ca „realism organic" (cu totul altceva decît **idealismul** care i s-a imputat atîta vreme) și această prizăi directă a minții românești la **realitate** și la **viață,** această capacitate de percepere și cuprindere a fenomenelor vii, a devenirilor organice, ca și ochiul lui fenomenal, care a prins în retină ceea ce nici un ochi de istoric, de cînd există istoria ca disciplină umană n-a mai reușit să cuprindă, le-a lăsat moștenire celor ce, trăind în cuprinsul culturii române, își asumă experiența acestei culturi, tradiția ei, fără a se închide desigur celor mai noi sau mai vechi cuceriri ale geniului uman de pretutindeni, dar constatînd, la capătul excursiilor universale, că ceva rămîne numai al nostru. Și că acest „ceva" devine de o mare actualitate tocmai azi, în era fișelor computerizate și a unei „istorii totale" care a reușit să piardă printre degete **omul** așa cum „noul roman" a pierdut **viața** și **personajul.**

Numai cine este obligat să parcurgă mormanele de hîrtie tipărită ce se dau drept „istorie" pe atîtea meridiane, dar care dovedesc mai degrabă o sfruntă debilizare a **spiritului uman** în contrast cu tot mai perfecționata tehnicizare a muncii științifice și în acest domeniu, numai cine ia în mînă „Istorii ale Europei" din care Europa se vede ca din oglinzile de bîlci, numai cine parcurge pretențioase colecții ale unor și mai pretențioase universități din cele mai pretențioase „centre ale lumii", colecții ce dau impresia că au fost inițiate numai spre a difuza cunoscutele dobitocii despre istoria românilor și pentru a cerși lumii „științifice" o bucată de pămînt din ograda vecinului, simte, la sfîrșit, o imensă sete : setea de a se întoarce „acasă", la Nicolae Iorga ! La cel care știa să-ți arate o hartă fără a o pune cu capul în jos ori a o acoperi pe jumătate, la cel care — nu scutit la rîndu-i de exclusivisme, idei fixe și umori negative față de alții — îți oferă totuși busola spre a naviga dincolo de zările cuprinse de el și uneori chiar împotriva lui și mai ales îți dă **seva,** puterea lăuntrică a spiritului de a cuprinde și a înțelege **Viața** și devenirea ei, îți dă, odată cu exemplul personal, **metoda.**

Pentru N. Iorga, pornit de la cel mai pedestru pozitivism apusean, istoria s-a ridicat treptat la înălțimea, unei perceperi „filosofice" am zice (de nu i-am exaspera umbra !) a lumii, percepere și înțelegere în care el este dincolo și de Toynbee și de Spengler și de alții cu pretenția de a monopoliza spiritele secolului nostru. Dar cel ce se opreste la barajul ghimpat al operelor sale **scrise,** nu mai ajunge niciodată la izvoarele de apă vie, nu se mai scaldă în apele dătătoare de putere și identitate spirituală originală, ale operei sale. De aceea trebuie de urgență readusă în actualitate **opera științifică vorbită,** aceea creată pe viu, în fața unui auditoriu, cu care N. Iorga intra într-un fel de magică relație ce înlătura dificultățile stilului său scris și-l transforma în „oratorul extraordinar" (G. Călinescu) ce a ținut sub vraja verbului său o epocă. Din această operă nu s-a tipărit încă decît excepționala „Introducere sintetică" la Istoria literaturii române (cu o postfață de Mihai Ungheanu) și cîteva **conferințe,** printre care cele cuprinse în culegerea citată mai sus, la care-mi voi cere permisiunea de a adăoga textele cuprinse în **Sinteza bizantină** (ale cărei 20 000 de exemplare s-au vîndut în cîteva zile, semn limpede al nevoilor publicului).

O reeditare sistematică a operei vorbite a lui N. Iorga va trebui să înceapă neapărat cu **Generalități cu privire la studiile istorice** — esența gîndirii sale istorice, a **gîndirii** sale pur și simplu. Ea a și fost anunțată, într-o ediție mai completă decît cea din 1944, în „Biblioteca de filozofie a culturii românești" a editurii „Eminescu" — colecție despre importanta căreia cu greu se va putea vorbi exagerînd cu ceva !

Sînt apoi **cursurile inedite** (păstrate în arhiva familiei) și cele rămase numai în litograme. Din păcate s-a ratat ocazia de a se tipări cele trei cursuri universitare litografiate din anii 1933/34, 34/35 și 35/36 care au dat, **prin rezumarea în limba franceză, La place des Roumains dans l'histoire universelle.** Față de auto-rezumatul lui N. Iorga, făcut cu ochii asupra Franței (cum observa recentul traducător-editor Radu Constantinescu), cursul pe trei ani, litografiat, făcut cu ochii și sufletul către studenții săi de la Universitatea din București, este infinit mai viu, mai plin de sevă, mai captivant.

Noile generații de istorici și marele public ce nu l-a ascultat pe N. Iorga trebuie să-l „audă" din aceste cursuri stenografiate, spre a realiza cu adevărat „fenomenul Iorga" și spre a înțelege fascinația exercitată de el asupra părinților, bunicilor și străbunicilor noștri ! Din nefericire, pe vremea aceea nu exista magnetofonul și ceea ce a rămas imprimat pe disc este foarte puțin. Dar cine cunoaște această operă, **stenografiată,** din fericire, de timpuriu (un merit capital revenindu-i lui H. Stahl, tatăl cunoscutului sociolog nu mai simte nevoia de a auzi vocea, preferind să dea tirazelor altă inflexiune și alt ritm, mai aproape de bătăile inimii noastre. Modernitatea gîndirii și a „demersului" istoric al lui N. Iorga, la care se adaogă extraordinarul său „profetism" (pentru care poate servi ca exemplu, printre atîtea altele, conferințele italiene dinainte de primul război mondial, reeditate (sub titlul Orizzonte italiano. Tradizioni nel Sud-Est Europeo e missione latina în 1940, pentru avertizarea lui Mussolini, care a luat însă exact drumul ce ducea — după Iorga — Italia spre catastrofă !) ne-o îngăduie pe deplin.

Extraordinare rămîn în continuare cursurile de la Școala de Război care au precedat, înainte de primul război mondial, redactarea „Eseului de sinteză". Este așa-numita serie de „Chestiuni" : **Chestiunea Rinului, Chestiunea Dunării, Chestiunea Mării Mediterane, Chestia Oceanelor.** Neașteptat de actuale sînt cursurile de la Vălenii, între care **Probleme de istorie universală și românească, Afirmarea vitalității românești, Hotare și spații naționale** (ultimul ținut, în care se opunea teoriei „spațiului vital" și combătea pe pînditorii hotarelor noastre).

S-a afirmat recent că Iorga nu poate fi editat anastatic (într-adevăr, cum s-ar mai încasa atunci „textul ales și stabilit" din ceea ce începe să devină o industrie rentabilă ?) cum sînt editați Zlatarski și Mutafciev în vecinătatea noastră. Dar o ediție anastatică din culegerea **Études byzantines** este perfect posibilă (cum au fost posibile cele din **Philippe de Mézières** și din **Istoria Imperiului Otoman)** și va reaminti bizantinologiei mondiale cite idei care circulă acum fără nume, ca bun universal, au pornit din conferințele sau cursurile ținute de N. Iorga la Sorbona.

Numeroasele istorii, mai ales americane, ale Sud-Estului european, apărute după al doilea război mondial confirmă intuiția și puterea de previziune ale lui N. Iorga atunci cînd a-nceput să lucreze spre a impune acest colț de lume atentiei universale (au trecut peste șapte decenii de atunci !) dar sîntem încă departe de a fi beneficiat plenar de bogăția de idei, sugestii, puncte de vedere cuprinse atît în aceste „Studii bizantine" cît și în cursurile și textele complementare acoperind întreaga istorie a Europei de Sud-Est. Și să nu uităm că aproape totul e de tradus, fiind deocamdată numai în franceză, germană, italiană și doar două cursuri și cîteva conferințe în românește.

Nu toate **conferințele** lui N. Iorga mai rezistă la o reeditare integrală, după cum nu toate cursurile pot fi reeditate acum, din motive obiective. Dar în cite o conferință rostită într-un colț îndepărtat de țară, al cărei text azi s-a golit de sens pentru noi, sau apare înnămolit în umorile și erorile zilei cînd a fost rostită, ne întîmpină scînteia genială care nu poate fi lăsată acolo numai fiindcă unei reeditări integrale i se opune contextul. Trebuie să acceptăm și principiul unor „Fragmente" N. Iorga, amintindu-ne că el însuși și-a început cariera de neegalat descoperitor de izvoare ce au înnoit cunoștințele despre istoria națională și unele capitole din istoria universală, cu două ample culegeri de „Acte și fragmente" și „Notes et extraits...". Să ne luăm și noi libertatea de a proceda la fel, desigur declarînd-o din capul locului. Să parcurgem uriașul volum de pagini tipărite spre a face astfel de „extrase" și a da asemenea „fragmente" dacă printr-o asemenea întreprindere facem să strălucească nestematele unei **gîndiri** și unei bogății de idei și de previziuni istorice aproape fără echivalent în cultura universală.

Cucerirea „continentului Iorga" este abia la început și ea poate și trebuie să ducă la reașezarea istoriografiei românești pe locul ce i l-a cucerit cîndva în cultura universală Nicolae Iorga și toată pleiada de mari istorici din galaxia sa.

Dan Zamfirescu

REMEMORĂRI

Frumos și tînăr și neînfricat (II)

8.

În timpul acestor samavolnicii aplicate unei populații lipsite de apărare, Buteanu asistă nepuincios aparînd însă cu îndirjire trecătoarea de la Bucești. Nu are nici oameni prea mulți nici muniții iar imperialii nu se grăbesc să-i vină în ajutor cu cei două mii de oameni promiși. În aceste zile de zbucium lăuntric va scrie cu durere și revoltă acele rînduri pe care Bălcescu le va proclama drept **istorice.** Scrisoarea adresată maiorului Csutak este mai puțin cunoscută publicului larg și a fost etichetată de Silviu Dragomir drept : „Crezul politic a lui Buteanu".

Tonul acuzator și pe alocuri cu accente de explicabilă enervare demostrează maturitatea și clarviziunea neînfricatului tribun. Adevărurile necruțătoare vor fi cîntărit greu în grăbirea tragicului său sfîrșit.

Deși a fost adresată maiorului Csutak ea primește valoare de document demascator ajungînd în cele din urmă pe masa guvernatorului Kossuth care i-o va citi lui Bălcescu.

„Așa văd cum că Dvs. lucrați pentru principiile egalității, libertății și ale fraternității. Foarte mă mir căci și noi Românii ne luptăm tot pentru aceleași principii și de cînd am început lupta tot adevărata libertate și recunoaștere a existenței politice a națiunei noastre am proclamat-o. Aceasta ne-a fost lozinca, pentru asta trăim și murim.

Dacă dar și Dvs. pentru asta vă luptați, atunci nu este nici o deosebire între noi și e păcat a vărsa atîta sînge, fără nici un folos. Aceasta nu o poftește, nici nu aduce cu sine principiul frățietății. Dar așa văd că ce spuneți despre noi Românii, că ne luptăm pentru absolutism, aceea tocmai Dvs. se potrivește.

N-am încercat noi a ne însoți cu voi pentru eluptarea libertății, numai să ne recunoașteți națiunalitatea ?

N-am dorit noi a vă întinde dreapta noastră numai ca să înțelegeți principiul egalității așa precum este înțelesul lui cel adevărat ?

A trecut timpul, credeți, de a mai subjuga popoare. În fiecare națiune ca și în Dvs. s-a deșteptat simțul naționalității.

Nu v-ați putut desmetici nici într-atita, ca să știți că aveți nevoie de simpatia Românilor ?

Nu vedeți că atît noi, cît și voi, stăm ca două elemente izolate în mijlocul atîtor milioane de slavi, care se năzuiesc a ne înghiți ?

Elementul românesc de la Tisa pînă la Marea Neagră e cu mult mai compact, decît al vostru, și nu poate pieri din șirul popoarelor.

Ar fi bine de v-ați gîndi, ați cumpăni aceasta și v-ați sili a cîștiga dragostea Românilor, pentru că, zău, de aceasta aveți nevoie, iar nu s omoriți oameni neînarmați, femei cu copii, să aprindeți satele, să duceți la sapă de lemn poporul și să prefaceți toată țara într-un cimitir pustiu. (...). Noi sîntem gata sau a trăi sau a pieri, a ne păstra astfel cinstea pînă la moarte și a ne lupta mai departe pentru principiile noastre. Soarta va hotări. (...). Libertatea voastră sunt furcile, egalitatea drepturilor voastre consistă în aceea că asimilați în elementul maghiar pe celelalte neamuri, care trăiesc cu voi într-o țară. Iar frățietatea voastră o vestiți prin pîrjolirea satelor și asasinarea celor nevinovați. Treziți-vă, căci mai este încă vreme ! Nu vă pătați caracterul național ! Voi sînteți mîndri și mîndria proastă adeseori mult strică unei nații, iar politica rea și rătăcită poate să asvîrle în mormînt o națiune".

(fișe de roman)

Mircea Micu

ÎN INTERESUL SUPREM AL PĂCII, AL CAUZEI ÎNȚELEGERII

Să înceteze recurgerea la forță!

Actuale, extrem de actuale prin permanența dezideratului lor constructiv, istorice prin însăși capacitatea cu care cuprind vasta și atît de contradictoria problematică a lumii, inițiativele și demersurile președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au primit și primesc în aceste zile o nouă confirmare, un accent deosebit — s-ar putea spune — acel accent care ține de justețea, de clarviziunea spiritului consecvent umanist și în mod profund atașat cauzei și idealurilor nobile ale păcii. Președintele României a avertizat mereu asupra pericolului războiului, a deznodămîntului tragic spre care duce cursa înarmărilor și îndeosebi cursa înarmărilor nucleare. A cerut și a propus măsuri concrete privind înțelegerea și cooperarea internațională, asigurarea păcii, acest drept vital al popoarelor, al națiunilor, al oamenilor, la viață, la libertate și independență. Prin asemenea măsuri și cu asemenea deziderate în față, Anul Internațional al Păcii trebuie să reprezinte un moment de cotitură în viața planetei. O lume mai bună și mai dreaptă poate începe de aici, fără arme, fără războaie. Asigurarea viitorului cere pași fermi și concreți în prezent, cere această omniprezentă și reală platformă a înțelegerii, a rațiuni, a răspunderii și angajării. Și iată, tocmai în aceste zile, în acest An Internațional al Păcii, un stat, liber și suveran, este atacat. Libia.

Pacea în Mediterana și în întreaga lume trece prin grele și dramatice încercări datorită acțiunilor militare americane. E un act de agresiune, incompatibil cu normele și strădaniile de azi ale salvgardării progresului și civilizației. Este un act de agresiune care nu se justifică prin nici un pretext oricare ar fi invocarea lui! Președintele României a adresat în acest sens un Mesaj președintelui S.U.A. în care subliniază faptul că interesele supreme ale întregii omeniri impun mai mult decît oricînd, acum, în aceste zile cînd viața internațională cunoaște o incordare fără precedent, să se acționeze cu toată răspunderea pentru soluționarea problemelor prin tratative, pe calea dialogului, prin respectarea normelor de drept internațional. Sprijinind ferm poziția principială a tovarășului Nicolae Ceaușescu, opinia publică din România a cerut și cere încetarea imediată a acțiunilor militare împotriva Libiei. Orice tentativă de a se recurge la forță și la amenințarea cu forța pune în pericol libertatea, independența și suveranitatea popoarelor, agravează situația internațională și, în consecință, pune în pericol însăși perspectiva păcii. A acestei păci care se construiește cu atîta migală și pentru edificarea căreia trebuie să primeze glasul rațiunii, al înțelepciunii, al răspunderii și nu cel al armelor.

Anul Internațional al Păcii nu poate fi edificat în alt fel decît prin mijloacele înțelegerii, printr-un program larg de măsuri și acțiuni concrete, așa cum a propus și susține România prin președintele său. Condiția securității și păcii în lume cere o asemenea vastă platformă a dialogului și tratativelor și nicidecum acte care adîncesc neînțelegerea și îndepărtează de la soluții optime!

Apel la rațiune

Am reconstituit din documente oficiale mersul celui de-al doilea război mondial și litera scrisă, atît cît ea poate să rețină din existență, din realitatea de fiecare clipă, a căpătat, adesea, o concreteță teribilă pentru mine, om născut după ce în Europa se lăsase pacea binefăcătoare. Poate și pentru că-mi erau foarte vii — și-mi sînt și acum — în memorie documentele citite despre ororile celui de-al doilea război mondial, primele știri din Mediterana m-au uluit, m-au consternat, spunîndu-mi mie însumi: nu se poate! Nu se poate ca omenirea să fie, încă o dată, amenințată, rătăcită în labirintul absurdului, să-și nege valorile, statutul său moral și chiar propria-i menire! Nu se poate ca omenirea să-și dorească reînvierea coșmarului prin care a trecut! Încă o dată bombardiere, distrugeri, moloz, ruine, viitor curmat fără nici o rațiune, încă o dată lipsa oricărui sens? Iarăși teamă, neîncredere în om, în oameni, în umanitate? Nu se poate ca omenirea să nu fi învățat din lecția tragică a războaielor că nu există nici o justificare pentru un război. Și, totuși, iată istoria se poate repeta: Mediterana — leagănul unei civilizații profund umaniste care făcuse din om măsura tuturor lucrurilor — devine, prin bombardamentele americane asupra orașelor Tripoli și Benghazi, un focar de război, devine un loc spre care ne îndreptăm privirile cu teamă.

Acțiunile militare americane împotriva Libiei readuc spectrul unui război care, în condițiile transformării lui într-un război nuclear, poate distruge total omenirea. Puternicele reacții de dezaprobare, apelurile repetate la înțelegere, la soluționarea oricăror conflicte pe calea tratativelor — pentru că nu există problemă, oricît de spinoasă, care să nu-și afle rezolvarea în timpul discuțiilor bazate pe încredere și dorința reciprocă de rezolvare — dovedesc, dacă mai era nevoie de acest conflict pentru ca adevărul să-și afle drum către toți oamenii — cît de întemeiate sînt propunerile României de stingerea oricăror focare de război, cît de întemeiate sînt propunerile privind rationalitatea în tratarea oricăror probleme. Omenirea trebuie să reacționeze acum, prompt și ferm, pentru ca să nu se ajungă din nou în situația de a trăi un coșmar. Sperăm că visurile de pace ale României vor triumfa.

Constantin Stan

Despre viață

Am avut prilejul în urmă cu doi ani să călătoresc în Libia, ca invitat la Festivalul panafrican al tineretului. Tripoli, orașul alb, ocrotit de palmieri imenși, mi-a rămas în minte ca un spațiu al cîntecului și gîndului liber, frumos prin care se exprimau tineri veniți din toată Africa, acest continent al luptei și al speranței. Am umblat pe bulevardele largi, flancate de clădiri cu arhitectură modernă, am simțit aroma de soare încins a Orientului, m-am întîlnit cu tineri libieni care mi-au vorbit despre trezirea la viață a deșertului, despre plantațiile din Cirenaica, despre industria de virf ce schimbă mentalități și deschide orizonturi nebănuite cunoașterii. Despre construcție, despre vis, adică despre viață. Aceste ape ale amintirii ce se suprapuneau în memoria mea covorului de un albastru intens al Mediteranei au fost tulburate de știrea pe care în urmă cu cîteva zile agențiile de presă au adresat-o întregii lumi ca pe un strigăt de alarmă. O noapte în care peste orașul alb de lîngă mare au căzut bombe. O clipă în care însăși conștiința lumii a fost rănită în numele dreptului forței. Nu mă interesează justificările acestui act, nu poate avea justificări acest act. Mesajul președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresat președintelui Statelor Unite ale Americii exprimă limpede adînca îngrijorare a poporului român în fața violării legii fundamentale a planetei Pămînt, legea păcii. A înlocui dialogul, apelul la rațiune cu agresiunea militară împotriva unui popor liber înseamnă înainte de orice a împiedica ridicarea unei construcții încă fragile spre care aspiră cu toată ființa, cu toată viața toți oamenii lumii. O construcție ce se cheamă starea de încredere, starea de pace.

România, președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu își fac din apărarea acestei idei vitale un crez permanent, profund omenesc. De aceea, glasul nostru se ridică astăzi, puternic, împotriva agresiunii, împotriva oricărei fapte ce poate hrăni flacăra războiului și a urii.

Nu-mi pot imagina cum arată un oraș al amintirii mele respirînd soarele și briza Mediteranei, după noaptea în care deasupra lui au zburat păsări ale morții. Nici nu vreau să mi-l închipui altfel decît îl știam. Am nevoie, cred că toți avem nevoie, de amintiri curate, nu de cosmaruri. Pentru asta trebuie, ca nopțile lumii să fie arate numai de stele. Trebuie să credem în acest gînd, trebuie să apărăm acest gînd.

Nicolae Dan Fruntelată

DREPTUL VITAL

Istoria omenirii este istoria războaielor sale? Fapt notabil nu atît păcile, cît războaiele par să capete o anumită concludență pentru cine vrea să privească sintetic înapoi. Oricum miile de războaie purtate de omenire împotriva ei înșăși nu au făcut altceva decît să impulsioneze gîndirea și industria consacrate unui asasinat din ce în ce mai redutabil, mai eficient și, de la o vreme încoace, avînd un imens pachet de efecte ireversibile.

Din punctul de vedere al dotării de luptă istoria omenirii poate fi împărțită în două. Borna de departajare: 6 august 1945. Din momentul în care prima bombă atomică a muscat pămîntul, civilizația terestră a intrat, clar și irremediabil, într-o nouă etapă. Ultimele patru decenii nu au făcut decît să confirme, pe fondul unei păci mondiale precare, dezechilibrate și mereu terorizate, acest adevăr: lumea a fost așezată sub clopotul de fier al coșmarului nuclear. De la un an la altul și de la un deceniu la altul în panoplia celor mai distrugătoare arme s-au instalat noi tipuri, tot mai „eficiente", cu o putere de distrugere apocaliptică. Un adevărat sindrom domină cancelariile politice: în orice clipă Terra poate fi pulverizată, distrusă „reciproc" și „echilibrată" de zeci de ori. Relativ curînd, și Cosmosul a devenit o trambulină pentru lichidarea exemplară a Terrei. Desigur nimeni, de la nici o tribună, nu acreditează oportunitatea războiului, nu face apologia armamentului nuclear sau supranuclear, dar aceasta nu elimină dezvoltarea galopantă a arsenalelor și nici proliferarea absolut stupefiantă a doctrinelor militare de toate calibrele și toate nuanțele. Trăim, așadar, o perioadă dramatică și paradoxală: toată lumea este de acord că pericolul există și se proliferează, dar practic nu se ia nici o măsură de fond pentru a se extrage omenirea de pe această pantă. Un cunoscut antropolog, Richard E. Leakey, nota cu o amară subtilitate: „Nu sîntem decît un singur gen, cel uman, și putem avea un singur țel: supraviețuirea omenirii în pace și dreptate. Să apari pe Terra, ca produs al unui eveniment biologic, numai pentru a muri datorită orgoliului omenesc este, într-adevăr, ultima și marea ironie!".

Desigur multe din cauzele și efectele războaielor care au sfîrtecat Atlasul au definit ironii paralele. Elementul esențial și definitoriu pentru timpurile noastre este însă acela că războiul viitorului face parte dintr-o altă, încrengătură în raport cu cele experimentate pînă acum. Un eventual conflict nuclear nu vizează decît, printr-o îngrozitoare aparență, adversarul. În fond el își polarizează efectele asupra speciei umane în ansamblu. Nu vor fi, deci, învingători, ci doar victime... O atare situație pune în reală sa dimensiune și semnificație relația pace-război într-o lume care a depășit, din punctul de vedere al tehnologiilor de luptă, propriile ei mize.

Într-o cadență necruțătoare fiecare miliard de dolari cheltuit pentru înarmare aruncă peste bordul muncii 18 000 de oameni. 30,6 milioane de șomeri își datorează inutilitatea direct, nemijlocit dezvoltării complexelor militar-industriale.

Bombele fură dreptul la viață înainte de a exploda. Tot cu milioanele se numără și săracii lumii a treia și a patra. Sînt 800 de milioane. Coma lor se datorează unui virus ultramodern, unei boli care s-a instalat cu ferocitate în zonele-cheie ale evoluției lumii: militarizarea vieții cea de toate zilele.

Oamenii de prisos în raport cu dreptul la muncă și oamenii de prisos în raport cu dreptul la hrană își văd viitorul măcinat la un preț de cost de 1,6 milioane de dolari minutul. Iată contul apocaliptic al înarmărilor.

Șansele progresului sînt enorme, aflate la îndemînă și neutilizate în numele unei cauze străine tuturor oamenilor normali: terorizarea păcii.

Prin implicații succesive marasmul înarmărilor afectează, global și profund, un întreg mecanism social, politic, economic, ecologic.

Pacea de azi pare, mai degrabă, un război nedeclarat, fără cutremure radioactive, fără surpări de continente, fără zvîrlirea Terrei într-o ireparabilă perioadă glaciară, dar cu un cont de dezastre care concurează un vast cataclism militar. Victimele păcii de azi, mizeria păcii de azi, disperarea, spolierea, maladiile, batjocorirea pămîntului, a apei și aerului nu seamănă deloc cu un marș victorios năpădit de lapte și miere. Pacea de azi dezmoștenește voalat, disimulînd un inventar de victime demn de un război deschis.

Știm cu toții că, în fiecare an, mor de foame, pur și simplu de foame, 50 de milioane de oameni. Alte zeci și zeci de milioane sfîrșesc din cauza bolilor. Alte zeci și zeci de milioane supraviețuiesc în beznă neștiință și în beznă vieții sau, cum se spune în ultima vreme, „a calității vieții".

Dar nu numai omul este aruncat dincolo de calitatea acestei vieți care, altfel, este un bun la îndemînă doar pentru că există suficiente „mecanisme" de a căsca distanțe metodice între drepturi și împliniri. Și Terra este măcinată de o fantastică, sistematică și necruțătoare batjocorire. În fiecare an, șapte milioane de hectare de sol arabil intră în comă. Pădurile tropicale se devastează într-un ritm de 20 de hectare pe minut. În ape se deversează în neștire cascade neîntrerupte de reziduuri. În aer de asemenea.

În plină pace mondială, un război cumplit împotriva omului și a naturii își extinde tranșeele, absorbind în malaxoarele sale nesățioase demnitatea umană, nivelul de trai, dreptul la existență și altele asemenea. De mult a sosit vremea ca omenirea să fie provocată, tranșant și irevocabil, la pace.

„Buna funcționare" a Terrei este exclusă cînd o bună parte a mecanismului mondial este direct sau disimulat angrenat în cursa înarmărilor. Pacea, deci, pacea reală nu este o prioritate de principiu, ci o prioritate fundamentală, vitală.

Într-un asemenea context, scutit de orice echivoc, într-o asemenea lume cu evoluții sinuoase și trăind într-un grav climat de încordare, politica României, acțiunile de larg prestigiu internațional și inițiativele, cu remarcabile valențe teoretice și practice, ale președintelui Nicolae Ceaușescu se înscriu drept repere de majoră relevanță pentru așezarea păcii în drepturile ei, pentru asanarea nu în vorbe, ci în fapte a climatului mondial.

Suita extrem de vastă de demersuri românești în acest domeniu cardinal al vieții planetei, recentele acțiuni ale României, Declarația Marii Adunări Naționale cu privire la Anul Internațional al Păcii sînt mai mult decît elocvente pentru angajarea lucidă, generoasă, de o profundă umanitate a României pe drumul complex, dar necesar al edificării păcii. După cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, caracterul vital al păcii derivă, printre altele, și datorită corelației obligatorii între dezarmare și progres: „Trebuie să avem permanent în vedere că programul pe care l-am adoptat, programele sau planurile de dezvoltare pe care le are fiecare popor, într-o formă sau alta, pentru următoarea perioadă, nu se pot realiza dacă nu se va trece cu hotărîre la reducerea cheltuielilor militare. Atunci cînd se cheltuiește aproape un trilion de dolari pentru înarmare și cînd datoria țărilor în curs de dezvoltare se apropie cam de aceeași sumă, nu este posibil să se asigure depășirea crizei economice, înfăptuirea unor programe vaste de dezvoltare economico-socială a statelor. De aceea, problema dezarmării, problema reducerii substanțiale a cheltuielilor militare este nemijlocit legată și de asigurarea dezvoltării economico-sociale, de întărirea independenței, a bunăstării fiecărei națiuni.

În cadrul programelor de dezarmare ne pronunțăm ferm pentru diminuarea caracterului militar al pactului NATO și al Tratatului de la Varșovia și crearea condițiilor pentru desființarea concomitentă a lor. Trebuie să înțelegem că avem obligația să facem totul pentru ca omenirea să trăiască fără pacte militare, fără grupări militare, fără demonstrații de forță sub nici o formă! Pacea, securitatea nu se pot asigura prin forță, prin pacte militare! Pacea se poate asigura numai prin dezarmare, prin colaborare egală între toate națiunile lumii!".

Iată un adevăr la care trebuie să medităm pentru că el dimensionează, în fond, calitatea vieții pe Terra și viața însăși...

Radu Budeanu

DIN LIRICA SOVIETICA

Serghei Baruzdin

Din anii vechi

Din anii vechi nu vreau să-ți amintesc
Nici bucurii puține nici tristețe
M-am despărțit de ginduri moi, răzlețe,
Și am în suflet numai tinerețe
Cu tot ce-nseamnă simplul: „te iubesc".

Nici nu mai vreau să mă-ntîlnesc cu mine
Că nu mi-e dor de mine niciodată,
Pe tine te aștept, mereu curată
Ca un cuvînt frumos și-un gînd de bine.

Mă rogi

Mă rogi să-ți povestesc despre război
Dar n-aș mai vrea să mă întorc în timp
Și nici în mine să mai răscolesc
Imagini care timpul îl jignesc
Cu nume și cu amintiri rămase
În sufletele noastre și în case
Cu marea lor tristețe de eroi
Mai tineri și-astăzi decît sîntem noi...

Și timpul

Și timpul trece fără să ne-ntrebe
Dacă ne place să fim mai cărunți
Sau pașii mari spre fetele frumoase
Dacă ne plac nesiguri și mărunți.

Să treacă timpul! N-are altă treabă
Și să nu-ntrebe. Știm și noi prea bine
Că inafara clipei care trece
A mai rămas și clipa care vine...

În românește de
Dumitru Bălan și Teofil Bălaj

REVISTA STRĂINĂ

● **LITERATURA FRANCEZĂ** a pierdut în aceste zile doi scriitori reprezentativi: Simone de Beauvoir și Jean Genet. Amîndoi sînt legați intelectualiceste și artisticeste de Sartre, fiind îndatorați sagacității marelui romancier și gînditor, capacității sale de a discerne valori și a le afirma prin gesturi cu mare efect public. Studiul său asupra lui Genet rămîne memorabil și prin faptul că a impus o nouă tipologie morală, analizînd „sfințenia" și „martiraju!" dramaturgului, sub specia răului, ca forme de realizare absolută a personalității, indiferent de orientarea și finalitatea lor. Marile creații ale lui Genet, **Negrii** și **Cameristele** (montată și pe scena unui teatru din România!) au confirmat intuiția lui Sartre că Genet propunea un destin de excepție. Simone de Beauvoir a trăit aproape toată viața în umbra autorului **Cuvintelor**, urmărindu-i îndeaproape evoluția intelectuală și politică. A fost radicală de stînga, ostentativ anti-burgheză și feministă, scrînd romane de succes, încununate cu premii importante (Goncourt, 1954, pentru **Mandarinii**), a făcut gazetărie și memorialistică de răsunet, publicînd în cele din urmă o carte de amintiri controversate despre Sartre și despre sfîrșitul său. Făcînd parte dintr-o generație strălucită, Simone de Beauvoir a trăit o existență spectaculoasă, mereu la lumina rampei, iar scena pe care s-a manifestat a avut uneori dimensiunea istoriei contemporane, cum s-a întîmplat în anii de după război, cînd existențialismul anima gîndirea europeană, sau în perioada de după evenimentele din mai 1968. Timpul este, din păcate, nu numai durată ci și uitare... Apropiați de Sartre, cum am mai spus, Genet și Simone de Beauvoir practicau radicalisme deosebite. Angajarea existențială era diferită de cea jurnalistică...

● **ÎN LUNA IULIE,** lumea muzicală internațională va marca centenarul morții marelui compozitor Franz Liszt. Cu acest prilej, Societatea Internațională de muzică nouă va dedica adunarea sa generală dezbaterii operei celebrului artist, dedicînd o serie de concerte lucrărilor care au marcat cel mai mult evoluția muzicii de astăzi. De asemenea, Centrul internațional al muzicii de la Viena a organizat o conferință de specialiști cu tema: Franz Liszt și micul ecran. Vor fi inaugurate expoziții și muzee, case memoriale și alte forme permanente de popularizare a vieții și creației unuia dintre marii muzicieni ai lumii, figură importantă a unui secol atît de bogat în compozitori de excepție.

● **UN CRITIC** incisiv este David McDuff, recenzentul celor mai noi traduceri de poezie românească în Anglia. Ocupîndu-se într-un amplu articol de **Poezia nouă,** David McDuff analizează versiunile realizate de Brenda Walker și Andrea Deletant, respectiv **Antologia de poezie contemporană românească** și Ion Stoica, **Porțile clipei.** În deschiderea comentariului consacrat celor două apariții, citim: „Am deschis **Antologia...** realizată de Brenda Walker și Andrea Deletant cu speranțe mari, sperînd să aflu mai multe despre o tradiție poetică ce include lucrări atît de remarcabile cum sînt cele aparținînd lui Nichita Stănescu și Ștefan Aug. Doinaș. Poezia românească s-a dezvoltat nu numai prin contactul cu influențele est-europene, dar și prin legăturile sale cu poezia limbilor romanice din vestul continentului, prezentînd astfel un caz special: o artă care se îndreaptă atît spre est, cît și spre vest, fiind legată de antichitatea clasică într-un mod direct și unic (limba română este cea mai pură formă de supraviețuire a latinei)". Sever în aprecieri, reproșînd uneori literalitatea versiunii engleze și discutînd modul de interpretare a unor sintagme, David McDuff apreciază mai mult volumul lui Ion Stoica, în legătură cu care observă nota bacoviană (criticul spune de fapt „idiomul bacovian"!), caracterizată prin economia mijloacelor lingvistice și preciziune formală. Criticul afirmă că traducerea poeziei lui Ion Stoica presupune „tehnici dintre cele mai sensibile și mai subtil sofisticate în arta de a scrie versuri". Apariția cronicii lui David McDuff, în revista **Stand,** alături de comentariul traducerii lui Michel Deguy și de analize consacrate cărților lui Tony Harrison și Seamus Heaney, precum și antologiei de poezie canadiană de azi (realizată de Margaret Atwood) reprezintă o dovadă de prestigiu, un argument pentru valoarea literaturii noastre de azi.

● **SERIA „BIOGRAFII"** a colecției „Folio Cadet" a editurii Gallimard a publicat de curînd o carte atrăgătoare, semnată de Didier Blonay, cu ilustrații de James Prunier, **Mermoz. Aventura cerului.** Un comentariu publicat de buletinul critic al cărții franceze conchide următoarele: „Iată un vibrant omagiu adus unuia dintre foarte marii pionieri ai liniilor poștale aeriene (celebrate de Saint-Exupery, n.n.), un om ieșit din comun în epoca cuceririi spațiului. Autorii analizează fondul de tristețe al personajului, care-l împinge să se depășească continuu, povestind într-un stil limpede și alert destinul lui Mermoz. O carte-document de mare interes, care se citește cu interes și cu o plăcere, reînnoind genul adeseori desuet al biografiei, așa cum s-a întîmplat și cu Viața plină de invenții de tot felul a genialului Alva Edison, publicată de M. Cousin în aceeași colecție".

● **EDIȚIA BILINGVĂ** a cărții lui Fernando Pessoa, **Bureau de tabac,** cu versiunea franceză semnată de Rémy Hourcade, a fost publicată de curînd la casa de editură **Unes.** Opera marelui scriitor portughez a apărut în 1928 sub un pseudonim, Alvaro de Campos. Noua traducere în limba franceză este apreciată în următorii termeni: **„Bureau de tabac,** pe care un mare cotidian îl califică drept **cel mai frumos text din lume,** beneficiază acum de o excelentă traducere semnată de Rémy Hourcade. Plecînd de la un sentiment fundamental de disperare, Pessoa ne comunică în mod foarte subtil o concepție originală asupra lumii, care și-a păstrat acest caracter și după trecerea timpului. Intorcînd spatele lirismului și înfloriturilor textuale, expresia lui Pessoa atinge în mod direct o emoție mudă. Lucrurile sînt cele care se impun într-un asemenea text, iar ființele rămîn anonime. Din singurătatea sa, dintr-un loc pierdut, poetul contemplă misterul străzii și du-te vino-ul trecătorilor. Iar totul se petrece ca și cum între el și lume ar fi o barieră invizibilă, care ar interzice orice comunicare și intimitate. Fără iluzie, viața contemplativă devine o așteptare lucidă a morții. Strigătul surd al unui adio. Cu toate acestea, o tandrețe planează asupra cărții, atribuindu-i, în cele din urmă o amplă dimensiune cosmică".

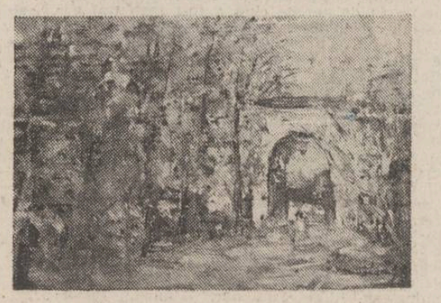

Mihai Takacs: „Inserare"

SPORT

Fericit pentru luna aprilie

Scriu cu litere de mărgăritar, lîngă fereastra umbrită de mari ciorchini de glicină: Steaua a învins cu 3—0 pe Anderlecht și s-a calificat în finala Cupei campionilor europeni. Este, fără îndoială, cea mai de seamă izbîndă din istoria fotbalului nostru. Drumul, acum, duce numai spre Sevilla — ay, cum suspină ghitara! Cornul de taur cu care Steaua a izbit în coastele a patru țări de prim rang din harta fotbalistică a Europei se va lustrui oare și cu sîngele toreadorilor din Barcelona? Înting tocul în lumina care și-a găsit culcuș în potirele a trei lalele de pe masa mea de lucru și aștern pe hîrtie următoarea declarație: la Barcelona vom învinge cu 2—1. Și n-aveți cum să nu mă credeți, fiindcă în urmă cu două săptămîni, declaram tot din acest colț de pagină că-i vom învinge pe belgieni cu 3—0. Și lucrurile s-au întîmplat precum am spus. Și am fost neinspirat, ca toți profeții mincinoși, precum că trebuia — și meritam! — să învingem cu șase goluri diferență. A fost un meci antologic, pe care militarii români l-au dominat de o manieră strălucitoare de la un capăt la altul. Cred că am asistat la cea mai frumoasă lecție de fotbal modern pe care o echipă românească de club a oferit-o lumii, și repet, lumii, pentru că meciul de miercuri va rămîne înscris ca un vis de aur și de liliac în ochii milioanelor de oameni care l-au privit. Anderlecht, de două ori cîștigătoare a „Cupei cupelor", o dată a „Cupei U.E.F.A." și de două ori a „Supercupei Europei" a fost nevoită, miercuri, să îngenuncheze și să dezbrace pielea de diavol roșu și să o predea marii sale învingătoare. Prezenți la sărbătoarea jupuirii și încununării, nu vom uita niciodată că această primăvară ne-a înălțat în virtejul cel mai amețitor al bucuriei. Victoria, m-am convins acum, ține foarte puțin de noroc și mult mai mult de așezarea ta în drumul pe care îi place norocului să umble. E prima oară cînd n-am mai avut nevoie de noroc. E prima oară cînd n-am mai știut ce e noroiul fricii. E prima oară cînd înscriem goluri magistrale — toate numai din acțiune — și tot prima dată cînd nu mai fluierăm sălbatec și nu-l mai înjurăm cu spume la gură pe un arbitru care ne-a refuzat un 11 m. mai clar ca apele lunii în al treilea pătrar. Mulțumindu-le tuturor jucătorilor pentru imensa lor putere de luptă, mulțumindu-le apoi antrenorilor Jenei și Iordănescu, mă aplec și vă spun la ureche: iată că se poate și fără Lucescu; și se poate chiar foarte bine!

Sevilla e un nume care cîntă — ay, cum suspină ghitara, iar voi frumoase fete din Andaluzia, întunecate fîntîni de cetină de mirt, care împodobiți cu cearcăne violete malurile Guadalquivirului, o știți mai bine ca mine, bătălia de la 7 mai este oricum un triumf al latinității fotbalului. Pentru că fotbalul care nu ține de vrajă și spectacol nu ne duce în ispită, cel puțin pe noi românii și spaniolii. Pentru că noi românii și spaniolii trăim pe jumătate în vis, pe jumătate în poveste.

În rest, hai băieții! Vom trece și acest hop.

Fericit pentru luna aprilie, al dvs.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
17
(1 250)
Sîmbătă
26 aprilie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

INIMA ȚĂRII

Într-o cuprinzătoare sintagmă a anilor epocii noastre, partidul ființează în indisolubilă relație cu conducătorul său și țara care a dobîndit cea mai deplină și mai temeinică identitate moral-politică, economică și socială. Spunem : **Partidul, Ceaușescu, România** și spunem de fapt adevărul unui timp în care istoria s-a alcătuit și se alcătuiește prin mari și inconfundabile biografii ale muncii, ale creației științifice și tehnice, într-un efort de edificare neabătută, pe noi trepte ale progresului și civilizației, ca o proiecție de conștiință vastă și întemeietoare, pornind de la realitate și ajungînd iarăși la realitate, într-o continuă transformare. Gloriosul jubileu pe care-l reprezintă cei 65 de ani de la făurirea partidului, într-o asemenea stare ne găsește și într-un asemenea mod se înscrie, urmărindu-ne în chip creator destinul și făcînd din realitatea la zi o oglindă fidelă a unui drum în permanență ascendent, cu punctul ferm de pornire în Congresul al IX-lea și traversînd toate celelalte forumuri comuniste care alcătuiesc însăși arhitectura de idei și fapte revoluționare ale **Epocii Nicolae Ceaușescu.**

Un partid mîndru de istoria, de misiunea și rolul său, un partid al țării mîndru de munca și creația întregii țări și o țară mîndră de partidul său, centru vital al întregii națiuni, un popor mîndru de cel căruia i-a încredințat cîrmele conducerii supreme și împreună cu care a obținut cele mai cutezătoare victorii în economie, în știință, în viața politică și socială, în afirmarea și întărirea drepturilor și libertăților sale fundamentale — iată semnificația de fond, uriașă, prin care **Partidul, Ceaușescu, România** rămîne ca o esențială operă a unității noastre de gînd și voință, acea axă mereu vie și trează a universului tuturor preocupărilor și aspirațiilor noastre.

Congresul al XIII-lea al partidului a așezat întreaga dezvoltare economică și socială a patriei, în perspectiva unor noi și fundamentale împliniri. O extraordinară experiență face arcul de boltă de la Congresul al IX-lea încoace și înscrie, pe mai departe, în viziunea anilor nouăzeci și a sfîrșitului de secol, o realitate care crește și își arată tot mai temeinic dimensiunile, demonstrînd însăși forța și capacitatea socialismului de a da expresie puterii de creație și angajare a poporului, manifestării sale plenare în toate domeniile de activitate. Opțiunea pentru socialism este decisivă și definitorie și ea fertilizează mereu gîndirea și acțiunea creatoare.

Este semnificativ că, chiar în aceste zile premergătoare sărbătoririi a 65 de ani de la făurirea partidului, societatea românească trăiește momente de o deosebită importanță sub raportul democrației socialiste, muncitorești-revoluționare. O ctitorie a epocii pe care o trăim, democrația românească este parte inseparabilă a programului edificării unei noi societăți și a unui om nou. Relația este în indisolubilă legătură cu progresul și civilizația, cu participarea activă, conștientă, a întregului popor la opera de făurire a propriului destin. În acest sens, lucrările Congresului Uniunii Generale a Sindicatelor din România, care au început în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, se constituie într-un sugestiv și cuprinzător tablou al manifestării spiritului democratic, al conștiinței moral-politice și sociale care acționează neîncetat pentru binele și prosperitatea țării, pentru înfăptuirea întocmai a programului dezvoltării noastre multilaterale. Cuvîntarea secretarului general al partidului la acest reprezentativ forum al democrației muncitorești-revoluționare relevă domenii, orientări și direcții prin care clasa muncitoare românească, în spiritul unor înaintate și viguroase tradiții de luptă și muncă, își consacră eforturile, gîndirea și acțiunea creatoare, așa cum a făcut-o și pînă acum, pentru asigurarea pe mai departe a progresului societății, sub semnele unei noi calități și la altitudinea unei noi etape de dezvoltare, conform hotărîrilor și obiectivelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului. Partidul și clasa muncitoare, partidul și poporul formează o singură entitate și în această accepție, prin această înaltă optică politică, revoluționară, interesele dezvoltării, ale afirmării demne în contemporaneitate ca și în perspectivă formează acel unic și solidar mod de angajare prin care se exprimă de fapt însăși condiția existenței noastre în libertate și independență. „În cadrul sistemului democrației muncitorești-revoluționare, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, sindicatelor le revine un rol deosebit de important în unirea eforturilor maselor populare în vederea înfăptuirii neabătute a planului și programului de dezvoltare economico-socială. Ele sînt cele mai largi organizații ale proprietarilor, producătorilor și beneficiarilor — și trebuie să acționeze pentru a asigura participarea organizată a acestora la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, a întregii societăți". Un rol deosebit le revine în știință, în cultură, în activitatea educativă de formare a omului nou. În acest scop îndeamnă și o cer înseși scopurile nobile ale socialismului și comunismului, întreaga viață materială și spirituală care-și adaugă, pe măsura timpului, noi trepte de împlinire.

Cu ctitorii fără de seamăn și proiecte de viitor care prind contur și dau o nouă și nepieritoare înfățișare vieții noastre economice și sociale, țara înaintează sub semnele gloriosului jubileu. Făurirea partidului a reprezentat un act istoric de o excepțională însemnătate pentru întreaga devenire a patriei, revoluția inspirată, organizată și condusă de partid i-a potențat cu maximum de relief trăsăturile,

Luceafărul

Continuare în pag. a 3-a

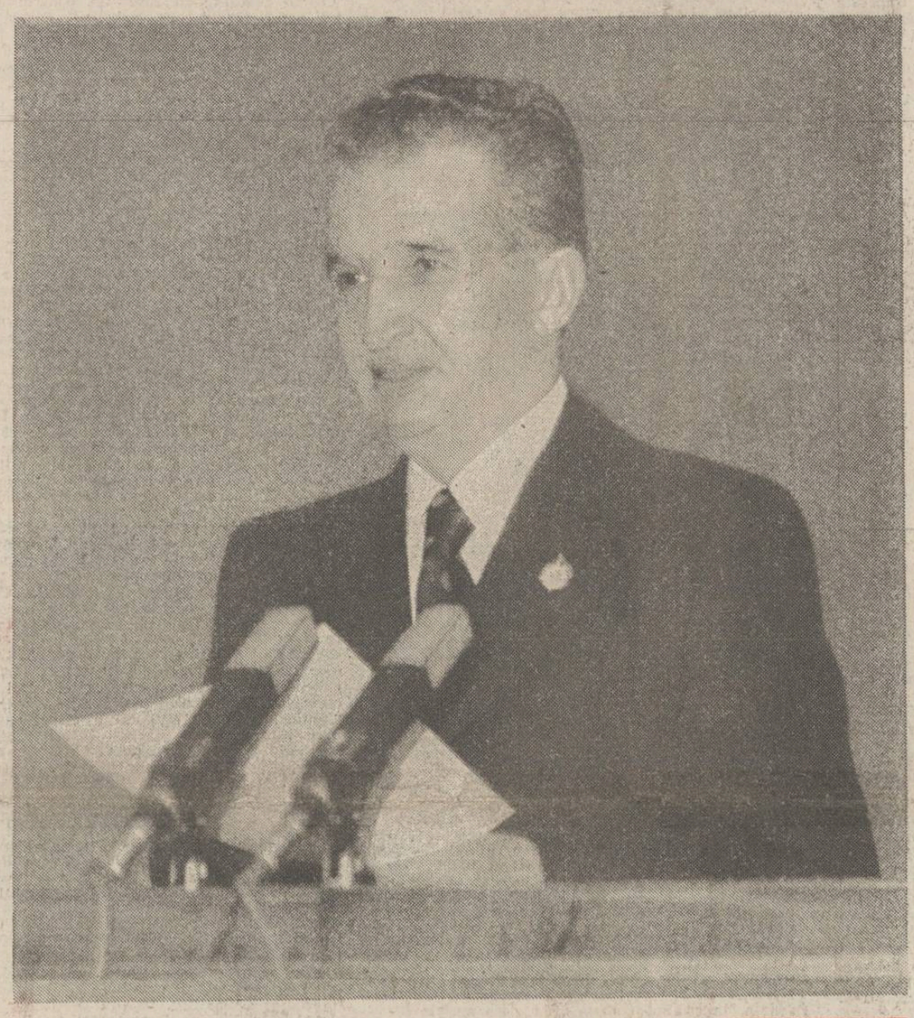

„ÎN ÎNTREAGA ACTIVITATE POLITICO-EDUCATIVĂ TREBUIE SĂ PORNIM PERMANENT DE LA CONCEPȚIA REVOLUȚIONARĂ, MATERIALIST-DIALECTICĂ ȘI ISTORICĂ, DESPRE LUME ȘI VIAȚĂ. PE ACEASTĂ BAZĂ TREBUIE SĂ ACȚIONĂM PERMANENT PENTRU LĂRGIREA ORIZONTULUI DE CUNOAȘTERE AL TUTUROR OAMENILOR MUNCII, AL ÎNTREGULUI POPOR.

ÎN ACEST SCOP — ȘI VREAU SĂ SUBLINIEZ ÎNCĂ O DATĂ — SINDICATELE TREBUIE SĂ CONLUCREZE STRÎNS CU UNIUNILE DE CREAȚIE, CU PRESA, RADIOTELEVIZIUNEA, CU TOATE ORGANISMELE CARE AU MISIUNEA DE A ASIGURA RIDICAREA CONȘTIINȚEI REVOLUȚIONARE A POPORULUI, PE BAZA CELOR MAI NOI CUCERIRI ALE ȘTIINȚEI ȘI CUNOAȘTERII UMANE."

NICOLAE CEAUȘESCU

Aspirația spre înalt

În viața unui popor, în istoria lui, există un singur adevăr fundamental : PATRIA. După cum spre inima poporului există un singur drum : ADEVĂRUL. Cu aceste neînfrînte idealuri a intrat partidul comuniștilor pe arena luptelor de clasă cu sase decenii și jumătate în urmă, și dacă în jurul său s-a adunat tot ce a născut mai vrednic și mai viteaz acest popor, suflarea vie a unei întregi națiuni, a fost pentru că poporul român a descoperit în partidul comunist un mesager al adevărului, partidul ale cărui interese se confundă în totalitate cu interesele celor ce muncesc, cu interesele întregii națiuni române. El, acest partid al celor care nu aveau nimic de pierdut pentru că singura lor avuție era speranța, a aprins ideea scînteii de fericire, pe care a hrănit-o apoi cu jertfele sale, neclintit în fruntea clasei muncitoare, a poporului. Nu ar fi fost posibilă uriașa și nezdruncinata legătură dintre el și poporul pe care îl conduce, dacă acesta n-ar fi verificat în timp că destinul său se află în mîinile cele mai sigure, dacă nu s-ar fi convins că fiecare cuvînt rostit de partid are o acoperire riguroasă în fapte.

Istoria partidului comunist e un șir neîntrerupt de lupte și nu a existat epocă în care conștiința și visul și dragostea de patrie să se fi ridicat la asemenea înălțimi. Vorbele acestea îmbracă identități reale : milioane de oameni, cu numele lor, cu vîrsta lor, cu profesiunea lor, întreaga lor capacitate creatoare a acestei noutăți răscolitoare : patria socialistă. Victoria socialismului este rezultatul unei aspirații istorice ; poporul nostru a trăit totdeauna în idealul socialismului, el i-a dublat existența de toate zilele, a fost speranța, lumina, certitudinea zilelor viitoare și toate acestea pentru că există un partid care îi îmbărbătă energia și simțămintele cu fermitatea și înțelepciunea reclamate de cele mai grele momente ale istoriei.

De socialism se leagă în România uriașul salt economic, așezarea noastră pe drumul civilizației mondiale, uriașa dezvoltare a industriei și agriculturii, experiența fructuoasă a economiei planificate, ritmul accelerat al construcțiilor contemporane, beneficiile materiale concrete pe care le înregistrăm. Ideea omului nou, esența tuturor izbînzilor noastre este, și ea, o expresie a socialismului, și nu există un înțeles mai nobil al ei decît umanismul socialist.

De socialism se leagă în România izbînda democrației reale, dialogul deschis al partidului cu poporul, formarea unei opinii de masă intransigente, în spiritul echității și al eticii comuniste, răspunderea care nu apasă pe umeri în legătură cu tot ce crește și se dezvoltă în hotarele țării, comuniunea de idealuri a prezentului cu trecutul de luptă, legătura indestructibilă prin care partidul a știut să unească visul de veacuri al trecutului nostru istoric, libertatea și independența națională, cu visul de astăzi al țării — munca și pacea și fericirea într-o devenire continuă.

Socialismul este, astăzi, în România, biruitor. Este o biruință reală, întrematoare, vizibilă, o victorie pe care o datorăm poporului nostru, partidului nostru, faptului că la conducerea țării destinul istoriei noastre a știut să așeze un fiu al poporului prin chiar sorgintea familiei sale, un om al prezentului prin toate acțiunile sale, un exemplar luptător comunist : — veșnic tînăr prin suflet, energie și pătrunderea minții, prin angajare și jertfă, prin putere de muncă și prin clarviziune revoluționară, printr-un înflăcărat patriotism comunist. Acest om, al cărui nume și ale cărui idealuri le urmăm, care s-a identificat adînc cu idealurile partidului și ale poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este o garanție că binele va sta neclintit și de acum înainte în zodia poporului nostru, într-o continuă aspirație spre mai înalt.

Virgil Teodorescu

În lumina libertății de creație

Românul este, înainte de toate, un ziditor. Și-a zidit casă, cu sănătoasă temelie, trudindu-se să adune cele trebuincioase — bolovanii cei rotunjiți de apele rîului-frate, lespedea smulsă din trupul muntelui-tată, lemnul dăruit de pădurea-soră, alegînd loc prielnic în vatra sa de sat, pe pămîntul-mamă, adică de aici stringîndu-și roadele unei alte trudiri ce ținea cît durata unui calendar și apoi o lua de la început, fără istov, trecînd din calendar în calendar, din secol în secol. La început, zidirile lui s-au numit cetăți. Era semnul de statornicie al unui neam. Căci ele nu se înălțau din trufie, ci din nevoie. Mai bătea cîte o grindină, mai bîntuia vreun vînt nebun, se mai isca vreun viscol și el, românul-ziditor ieșea în poarta casei sale, ieșea în poarta cetății sale, întru apărarea celor de el trudite. Așezările de azi, tot cetăți se chemă că sînt și românul le face mereu mai frumoase, nu din făloșenie, ci pentru că așa este simțirea lui — își cinstește străduința, depusă de-a-lungul istoriei, de a-și fi păstrat pămîntul lui și casa lui și cetatea lui, ele rămînînd românești. Neam liber și mîndru din născare, poporul nostru a ctitorit, tot de la începuturi, și în cuvînt. Așa cum i-a plăcut să-și aleagă singur locul și înfățișarea zidirilor sale, tot liber s-a vrut cînd a așezat cuvîntul în urzeala versului, pe acesta înălțîndu-l prin cîntec. Chiar dacă românul s-a născut poet, el tot a avut de învățat în asemenea lucrări, de la rîul-frate, de la pădurea-soră, de la muntele-tată, de la pămîntul-mumă. Și cum dascălii aceștia își făceau singuri legile, nesuferind întinare străină, ce altceva puteau deprinde învățăceii ? Înainte de orice, libertatea. Și, iată, demnitatea și dăinuirea.

Cel care a dat sens nou vocației românești de a construi, prin faptă și cuvînt, a fost Partidul Comunist. Făurirea sa a însemnat un moment de virf în istoria noastră, călăuzind spre el toate marile noastre idei de libertate. Concentrînd marile forțe, materiale și spirituale, el a cerut, prin chiar rațiunea sa de a ființa, o creație pe măsură. Asumîndu-și istoria cea nouă a patriei, conducîndu-i destinele, el a limpezit cerințele ideologice ale fiecărei etape de timp parcurse, privind drept în față realitatea, realul, care, mereu transformîndu-se transformă în mod revoluționar și conștiința constructorului de bunuri materiale ori spirituale. Congresul al IX-lea a fost pragul de trecere într-o altă etapă istorică, într-o strălucitoare și înnoitoare epocă. Pentru constructorii în cuvînt s-a produs o largă deschidere către tot ceea ce era înalt în tradiția noastră culturală și literară, către „citirea" întru bună cunoaștere a istoriei naționale, către minunea care este creația populară. Literatura întreagă s-a așezat pe coordonatele necesare, concentrînd valorile vechi și noi laolaltă, și astfel aducîndu-le în centrul interesului societății. Literatura, profund patriotică, de un ales umanism, nu doar urmărind și oglindind prefacerile revoluționare ci devenind chiar ea astfel, a avut de cîștigat prin orientările formulate de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, începînd cu acel neuitat congres, în atitea și atitea rînduri în atotcuprinzătoarea-i operă. Firește, avîntul necesar pentru o viguroasă dezvoltare s-a dat prin instaurarea unui liber climat creator. Ținînd, deci, seama, de tradiție. Ținînd, iarăși, seama, de idealul dintotdeauna al creatorului, acesta are, fără îndoială, nevoie de libertate creatoare, cum are nevoie omul de iubire. Și cum, de altfel, are oricine nevoie de ea, pentru a construi ceva.

Trăind alături de oamenii cetății sale, gîndind liber laolaltă cu ei, creatorul de literatură, și el om al muncii, își află eroii printre semeni. Trăind aspirațiile acestora, confundîndu-se cu spiritualitatea și problematica lor, devine, iată, o forță modelatoare de conștiință.

Acestea sînt problemele de fond. Cît privește forma de exprimare, o dovedește „tabloul" literaturii contemporane — în peisajul căreia se găsesc atîtea nuanțe, pete de culoare, ritmuri vii, tuse delicate, ori, dimpotrivă, energice, fiecare fiind liber să aleagă — nu ce vrea, ci fiind dator să aleagă ceea ce i se potrivește, forma în care și prin care poate izbîndi.

Lumea literaturii este, la urma urmei, lumea cea adevărată, și în ea fiecare își poate găsi locul. Dacă are chemare pentru aceasta. Spiritul de creație liberă, a toate stăpînitor, dă dreptul fiecăruia să încerce, îl încurajează, dar vai de cel care strică lucrările în cuvînt, de cel ce nesocotește curățenia limbii noastre, de cel care uită ce înseamnă acest popor și ce drum a avut el prin istorie ! Șansa de a ieși în lumea cea mare stă în valorificarea tezaurului pe care îl stăpînim și care se află în hotarele noastre. Nu ne putem impune copiindu-i pe alții, plecîndu-ne, covîrșiți, în fața „școlilor" și curentelor de toate felurile. Să le respectăm, asta da, e o datorie, dar să arătăm că sîntem liberi în gîndire și să ne dezvăluim, în primul rînd, noblețea gîndirii noastre, izvorîtă la noi din pămîntul-mumă, curgînd nestăvilit ca rîul-frate, fremătînd de sensuri ca pădurea-soră de cîntece, înălțînd-o senin cum își înalță fruntea muntele.

Românul a fost, înainte de toate, un ziditor. Mîndrească-se, deci, cu zidirile ce-i poartă pecetea ! Peceți strălucind, acum, sub lumina libertății de gînd și creație.

Florin Bănescu

Zbor înalt

Ne bat cîmpiile arzinde,
Cu blînda ierbii răsuflare,
Doar umbra țării înrourată,
O văd în suflet cum răsare.

Și toate cîte-au fost să fie,
Doar prin partid mereu vor fi,
Căci El mereu este Lumină,
Căci El mereu e zori de zi.

E zborul păsării înalt,
El este cerul din copii,
E necuprinsul țării noastre,
Străluminînd verbul „a fi".

Priviți cum steaua țării suie,
Lumina Lui etern ne scaldă,
Această zi ca o gutuie,
Amirosind a pîine caldă.

Fluviu etern

Patrie lină dinspre viață te strig,
Te trăim intens cu ardere vie,
Sufletul nostru de țărînă te știe,
Flacără-naltă în oceanul de frig.

Patrie lină, frunză de mit,
Noi te-am făcut cu sînge și moarte,
De sevele tale nimic nu ne desparte,
Inimile noastre aici s-au zidit.

Patrie lină, fluviu etern,
Privirile noastre au înmugurit,
Draperii de cîntec pe gură ni se-așternă,
La ziua Luminii fără de sfîrșit.

Petre Ivancu

Vocația publicisticii

Scriitorul român a fost și este un bun publicist care a ținut și ține să-și spună cuvîntul în problemele cu care este confruntată Cetatea. De fapt, începuturile presei românești le datorăm scriitorilor, iar apoi, de-a lungul anilor, prezența lor în arena publicistică se dovedește, fără nici o tăgadă, dintre cele mai oportune. Cu o excepție-două, poate (mă gîndesc la Bacovia și Hortensia Papadat-Bengescu), toți marii noștri scriitori au profesat jurnalismul, altfel spus, au luat atitudine directă față de evenimentele cu care a fost confruntată societatea românească. Eminescu, Slavici, Caragiale, Hasdeu, Sadoveanu, Delavrancea, Lovinescu, Arghezi, Rebreanu, Goga, Blaga — ca să înșirăm doar pe cîțiva, au o operă de gazetari care cantitativ depășește de multe ori pe cea propriu-zis literară, iar, adeseori, o echivalează ca valoare. În destule cazuri nici nu putem face o departajare precisă între opera literară și cea de publicist și nici nu e bine să stabilim o asemenea ruptură cînd ideile și metaforele operei se regăsesc în articole sau invers. Cine gîndește coerent nu se mai poate dezice cînd se aplică într-un gen sau altul.

Scriitorul român are vocație de gazetar și se simte bine în ipostaza de combatant în numele celor mulți. În perioadele de mari frămîntări politice, în răgazurile de edificare a societății, scriitorul și-a răspicat cuvîntul direct, prin ziar sau gazetă, definind nu de puține ori fenomenul la ordinea zilei și, dînd, în alte multe ca-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Literatura unei construcții: omul nou

Există o coordonată fundamentală a literaturii române contemporane ale cărei determinări profunde, am putea spune de ordin filosofic, se cuvin a fi puse mai mult în lumină. Această coordonată rezultă din ceea ce numim, într-un limbaj deja intrat în obișnuință, contribuția pe care este chemată să o aducă literatura noastră de azi la formarea omului nou, cu o conștiință socialistă înaintată.

Aici se cuvine să vedem însă nu doar o simplă evaluare educativă oarecare, pe care o putem atașa mai mult sau mai puțin uneia sau alteia dintre scrierile literare actuale, așa cum procedăm adesea în discuțiile noastre. Aici este vorba de însăși originalitatea literaturii române de azi între literaturile lumii contemporane. În ce măsură putem degaja un nou tip de umanitate, cît de înalt și de vibrant este mesajul ei, cît de armonios se constituie el în raport cu realitățile social-istorice la care se referă ? Cu alte cuvinte, ce avem de spus nou lumii în care trăim și, în primul rînd, nouă înșine ? Căci în materie literară, înalt spirituală, nimeni nu va primi decît ceea ce este ireductibil al său, constituit într-o sinceră, liminară și dramatică luptă cu sine însuși.

Evident, toate cele de mai sus sînt întrebări procesuale, pe care orice scriitor al nostru care vrea să-și respecte numele, le poartă cu el pentru drum lung, în cutia de rezonanță a propriei sale conștiințe. Ele se constituie în factori de energie propulsivă, necesară zămislirii marilor opere. Sînt moștenirea cea mai de preț pe care poporul însuși o lasă din veacuri scriitorilor săi reprezentativi din toate generațiile.

Originalitatea către care, ca scriitori, năzuim în mod firesc, își are legile ei obiective. Acestea trebuie căutate, însușite, transformate ele însele în factori de afirmare creatoare. Nu sînt adeptul ideii că scriitorul ar putea lucra cu propriul său talent întocmai ca o cîrtiță oarbă, în scormonirea pămîntului. Scriitorul trebuie să-și cunoască șansele de a fi în coordonatele vieții propriului său popor, să le cîntărească atent în deplina lor actualitate și să le valorifice cît mai bine, implicîndu-se pe sine și ajutîndu-i și pe alții să se implice. Funcția educativă, modelatoare a operei sale aici se află în cel mai deplin înțeles al cuvîntului. Este, de aceea, cu atît mai important de știut că între năzuințele către o literatură originală a fiecăruia dintre scriitori și năzuințele literare de ansamblu ale societății noastre contemporane există o concordanță cu șanse multiple și care se cer cît mai mult valorificate. Această concordanță o găsim înscrisă cu litere de aur în chiar Programul Partidului Comunist Român. Putem degaja de aici, în cuvinte simple, dar pătrunzătoare, însemnele uneia dintre cele mai nobile misiuni încredințate creației artistice. „În activitatea de formare a omului nou, a conștiinței socialiste, un rol important au literatura și arta, chemate să

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 5-a

• În acest număr : • POEZIA ANGAJĂRII • Articole despre volume de • Grigore Hagiu • Nichita Stănescu • Ion Gheorghe • Antologia «Luceafărul» • POEȚII ȘI PARTIDUL • Versuri de • Violeta Zamfirescu • Victor Tulbure • Marius Stănilă • Ion Trif Pleșa • „De la înălțimea macaralei" — fragmente de roman de Mircea Constantinescu • Poeme de Ion Potopin • SCRIITORII LA IZVORUL VEȘNIC VIU AL REALITĂȚII • Semnează : • Nicolae Velea • Mara Nicoară • Radu Selejan • Florin Costinescu • Doru Moțoc • Mircea Florin Șandru • Dumitru Matală • Civilizație românească • „Itinerariile viitorului" de Corneliu Vadim Tudor.

ILIE PURCARU: «Vorbesc țăranii»

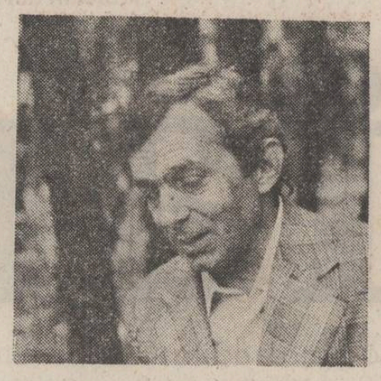

Ilie Purcaru a început să scrie reportaje acum peste treizeci de ani. Acum peste treizeci de ani mulți, dacă nu toți cei ce aspirau la condiția de scriitor erau și autori de reportaje. Pentru unii reportajul a fost o experiență, pentru alții o anticameră obligatorie, pentru altă categorie un accident, o modă. Puțini au rămas credincioși reportajului. Ilie Purcaru este de peste treizeci de ani reporter, în primul rînd reporter. Cărțile lui se numesc **Zile fierbinți**, unde tipărea alături de alții, **Harfe și ape**, unde e numai el autor, **Ev nou în Țara Banilor, Focuri în junglă, Un elefant pentru doi oameni, Încă 5 km pînă la apele vii.** Ultima lui carte de reportaj se numește **Vorbesc țăranii.** Ne aflăm în fața unui scriitor care deși și-a dovedit virtuțile literare și în alte direcții, a rămas în primul rînd reporter. Cartea **Vorbesc țăranii** este născută dintr-o consecvență și dintr-o experiență de excepție. Titlul ei îi definește tema și specia, dar e sugestiv nu numai pentru atît.

Există două tipuri de reportaj, care constituie cele două posibilități de existență ale lui: descrierea faptului ieșit din comun, a faptului de senzație, și, alături de aceasta, descrierea faptului clasificat drept banal pentru a-i dezvălui aspectul de excepție. Și într-un caz și într-altul reportajul de calitate caută semnificația. **Vorbesc țăranii** poate intra în ambele categorii, satisfăcîndu-le pe amîndouă în egală măsură. Ea se oprește atît asupra ființelor și faptelor de excepție, asupra cazurilor, asupra evenimentelor, cît și asupra întîmplărilor și oamenilor obișnuiți. Scopul este de a constitui din imagini disparate alăturate un tablou unic, o impresie unitară. **Vorbesc țăranii** este o încercare a ne înfățișa pe viu, la fața locului, ceea ce sînt astăzi țăranii. **Vorbesc țăranii** rămîne un titlu ostentativ, într-o literatură în care țăranii par a reprezenta o temă și un univers perimat. A le da cuvîntul înseamnă a arăta din capul locului că aceștia există și că au dreptul la cuvînt, că nici universul, nici tema lor n-a murit. Evident, Ilie Purcaru nu-și propune să facă literatură, în sensul literaturii de ficțiune. El vorbește despre oameni concreți, identificabili, cu buletine de identitate, ceea ce nu exclude o atitudine literară din partea autorului. Ilie Purcaru n-a considerat niciodată că reportajul e în afara literaturii și a încercat s-o probeze cu fiecare pagină pe care a scris-o. Intitulîndu-și cartea de reportaje **Vorbesc țăranii**, el a avut desigur intenția de a semnala un hiatus tematic, de a umple un gol, de a vorbi despre un univers ignorat. Acest univers ignorat există în cartea lui Ilie Purcaru și el are o extraordinară unitate în ciuda distanțelor geografice și a experiențelor istorice prin care țărănimea pe care o cercetează a trecut. Este adevărat că cei mai mulți țărani cercetați sînt din Oltenia, din Cîmpia Dunării, dar drumurile reporterului duc și în Hațeg, duc și în Bistrița, duc și în Oaș. Rezultă din aceste itinerarii o hartă, care în **Vorbesc țăranii** prinde contur și glas omenesc. Ceea ce caută reporterul sînt oamenii reprezentativi ai locului, pentru o problemă, pentru un eveniment, pentru o tradiție. Dubla înfățișare a cărții lui Ilie Purcaru decurge din caracterul ei livresc și în același timp antilivresc. Informația de bibliotecă este confruntată mereu cu cea de teren. În numeroase cazuri reporterul alege cu bună știință locurile pe care le va cere expediției sale. Mai întîi deschide o carte, un studiu antebelic, și apoi pleacă pentru a vedea ce s-a întîmplat cu ceea ce scrie acolo. Undeva în Lancrăm era un neam de pictori. Din tată-n fiu, rînd pe rînd, trei generații s-au ilustrat prin capacitatea de a folosi culoarea desenînd și pictînd în stil popular, naiv, dar cu mare prospețime și talent indiscutabil. Ce va mai fi acolo unde s-a constituit o tradiție de țărani artiști? Și se duce să vadă cum urmașul cel mai autorizat al neamului cu pricina nu știe să deseneze, nu se gîndește la tradiția intrată în articolele de sociologie. Omul nostru ară, este tractorist și nu are decît un gînd, să doarmă, să se scoale la timp, să are. Decepție? De fapt acest episod face parte dintr-un lanț de alte episoade, despre o categorie de muncitori ai satelor despre care se scrie foarte puțin. Este vorba de tractoriști. Lungul reportaj „Niște oameni pentru toate anotimpurile" este închinat celor ce ară cîmpurile, celor care întrebați de ce nu se duc și ei la oraș răspund, întunecat sau senin: și cine o să mai facă pîinea? Meritul oricărui reporter este de a descoperi univesuri ignorate. Ilie Purcaru a descoperit un astfel de univers, iar tema lui aici, înseamnă tractoriștii. Reporterul a găsit și o formulă, „Tractoriștii sînt minerii de la suprafață", formulă bună pentru că este cuprinzătoare, sintetică. Din această lume aflată mereu în campanie face parte și Costea din Lancrăm care n-a pictat niciodată, dar cineva cu număr de București a venit să-i ia contra o sută de lei, un desemn, un desemn oarecare, ca document unic al păstrării tradiției. Ultimul Costea n-a mai făcut de atunci acest efort pentru că știe că rostul său este altul. În suita de episoade închinate tractoriștilor, cel al lui Costea din Lancrăm subliniază o semnificație. Cei care rămîn la țară, cei ce fac pîinea, țăranii de astăzi, care nu mai seamănă cu cei de ieri, sînt foarte conștienți de efortul lor, de greul lor efort. Ei sînt cei ce fac pîinea. Sînt minerii de la suprafață. Reporterul nu pleacă de altfel cu mîna goală: învățătorul i-a spus că urmașul lui Costea din neamul pictorilor, școlar, desenează foarte frumos. Vocația n-a dispărut; a fost doar amînată de comandamente sociale.

Vorbesc țăranii înseamnă o carte despre țărani la ei acasă, despre adaptarea lor surprinzător de simplă, de logică, la cele mai complexe solicitări. Calitatea de căpătîi a acestor țărani este inteligența. Reportajul intitulat „Țăranul care a fost" îl are în centrul atenției pe nenea Hinoveanu din Vînjuleț, care a întemeiat primul ceapă din Oltenia în 1949. Vorbește un țăran, care recapitulează o epocă nouă atunci, aspră, dificilă, astăzi veche pentru noile generații, aparent mai simplă, mai puțin solicitantă. Țăranul care și-a făcut la timpul lui datoria acum la bătrînețe nu povestește numai ci meditează asupra faptelor scurse. El nu e un sac de amintiri, așa cum au fost considerați de multe ori țăranii, ci un judecător al condițiilor, al oamenilor și al său însuși. El știe cum a fost, vede cum este își dă seama cum putea fi, știe unde a greșit, are satisfacții și insatisfacții și în legătură cu ce se petrece sub ochii săi, acum cînd el nu mai e la cîrma evenimentelor.

Noua realitate cu care se confruntă divers toți acești țărani care vorbesc în cartea lui Ilie Purcaru este orașul. Orașul absoarbe forța de muncă a cîmpului. Lucrările pămîntului au nevoie de tineri. Aceștia se duc la oraș. Orașul nu este însă nicăieri o realitate ostilă, dușmănoasă, dar sigur incomodă, pentru cei ce vor să are, să semene, să culeagă. O notă ofensivă, provocatoare descoperă Ilie Purcaru în Satulung de lîngă Brașov, acum oraș prin patru din fostele sale comune. Aici, gard de gard cu orașul ofensiv, țăranul își pune problemele competiției. Prezența uzinei stimulează. Folosirea mijloacelor tehnice este aliatul cel mai prețios în obținerea recoltelor de performanțe ale țăranilor de lîngă Brașov.

Corbu și tehnica este unul din cele mai revelatoare reportaje despre felul în care pus în noile condiții de viață țăranul român răspunde la solicitări. Țăranul Corbu are puțin peste 50 de ani și este inventator, un inventator cu brevet. A umblat mult să-și breveteze invenția, dar a reușit. Povestea intervențiilor la diverse foruri județene și centrale este singură un roman, dar un roman victorios. Corbu avea încredere în invenția sa și secretul reușitei vine din încrederea acestui țăran în iscusința lui tehnică. Ce a inventat Corbu? O fabrică portabilă de cărămizi. Mîndria inventatorului țăran Corbu este pe deplin justificată: a văzut fabricile de cărămizi din import, franceze sau germane. Toate au o sută de tone și li se zice portabile. A lui are cinci tone, o producție rapidă, de bună calitate, și este într-adevăr portabilă. Corbu este un țăran pentru că vine de la țară, trăiește acolo și răspunde solicitărilor și nevoilor acestei lumi. Știe că fabrica lui de cărămizi producție proprie care a produs milioane de cărămizi va deveni prototip la Brașov și e mulțumit.

În „Sahara olteană" pe nisipuri se ridică soiuri numeroase de viță de vie și culturile cele mai diverse. Ilie Purcaru vorbește la Bechet cu inginerul Petre Baniță, cel care a inițiat și păzit noua grădină de nisip a Olteniei. Dar este inginerul Baniță țăran? Ilie Purcaru care-l integrează suitei sale de țărani, îl consideră astfel. Este un cultivator de pămînt, un cultivator de excepție, dar un țăran și el ca și toți ceilalți. Legat adică de pămînt, de calesul recoltei, de facerea pîinii și a roadelor cîmpului. Pe acești țărani, atît de diverși în fond i-a avut în vedere Ilie Purcaru.

Vorbele țăranilor constituie și ele o fizionomie definitorie a timpului nostru, pe care Ilie Purcaru a știut s-o scoată la suprafață, subliniindu-i caracterul de universe ignorat, necunoscut suficient în toate cutele lui. Reporterul și-a făcut și aici datoria.

M. Ungheanu

DAN A. LĂZĂRESCU: «Imaginea României prin călători» vol I.

Întîia sinteză de factură hotărît imagologică, pe care o avem abia acum, este „Imaginea României prin călători", schițată de Dan A. Lăzărescu și proiectată să se desfășoare în mai multe volume, dintre care cel dintîi e dedicat intervalului cronologic dintre 1716—1789 (Ed. Sport-Turism, 1965). Autorul, care ne dăduse mai demult o solidă „Introducere în shakespearologie", e, fără îndoială, dintre aceia care simpatizează cu inițiativele insolite și, cu toate acestea, necesare unei culturi și „Imaginea României prin călători" e de privit din această perspectivă. Acum, el nu pornește în prospectia unui teritoriu cu totul vid, deși examinările partiale care se făcuseră nu aveau înfățișarea sistematică pe care o au acestea, de azi (căci imagologia e, orice s-ar spune, o disciplină științifică recentă). Cu Nicolae Iorga, mai cu seamă (în „Istoria românilor prin călători"), cu Paul Cernovodeanu („Imaginea țărilor române la călătorii străini din secolele XVI—XVIII" și „Societatea feudală românească prin călători străini — secolele XV—XVIII") și cu instructiva cercetare a lui G. Lăzărescu și N. Stoicescu („Țările române și Italia pînă la 1600") se întreprinsese cîte ceva, pornind, cu Iorga, de la o intuiție a imagologiei și apoi de la îndemnări de metodă nouă. Un studiu al lui Adrian Riza despre „Ardeal" (apărut, vreme de cîtiva ani, în revista „Transilvania" și deocamdată rămas acolo) are legături cu asemenea preocupări.

Totuși, o hartă sistematică a României văzută cu ochi străin nu se poate compune din asemenea cercetări, unele admirabile, altele lăudabile, și este meritul lui Dan A. Lăzărescu de a face pentru întîia oară un desen precis și conceput cu rigori: examenul lui este pretutindeni al unui savant, preocupat de clarificări în direcția științei. Mai întîi de toate. Dan A. Lăzărescu a expus într-o prefață cuprinzătoare principiile pe care le-a pus în lucrare, spre a explica, atunci cînd face analizele propriu-zise, temeiul cîte unei disociații. A extrage dintr-o materie adeseori tulbure o imagine a României în optică străină este, zice el, o îndeletnicire nu ușoară și care presupune măsurători mai multe decît cele normale, obligatorii totuși din motivul unei subiectivități de vedere care poate strica și ceea ce înregistrase corect. O „imagine" e, în absența temeiurilor științifice, o materie aptă de a fi transmisă, printr-un soi de „folclor științific" (formula este a lui A. Riza), falsificînd pentru un public ignorant ceea ce la origine putea să fie cel mult o realitate parțială: „Numeroase informații, zice Dan A. Lăzărescu, a căror falsitate istoricii români au evidențiat-o de multă vreme și care nu-și mai află rostul în vreo carte de istorie a românilor, capătă, în schimb, importanța cuvenită într-o asemenea lucrare de imagologie, căci ele au putut contribui la făurirea unor imagini neverificate în opinia publică europeană, pe seama poporului nostru. De la caz la caz, va trebui deci să ne străduim să detectăm izvorul care a îngăduit o asemenea imagine istorică sau socială deformată, ori motivația specifică publicistului sau informatorului acestuia care a favorizat făurirea ei. Istoria Românilor trebuie deci să îmbine, de la epocă la epocă, și cu istoria Europei și cu etapele culturii. Sociologia trebuie să se îmbine cu psihologia, antropologia cu știința economică". Din moment ce „imaginea" rezultă dintr-un contact adeseori superficial (și nu o dată mediat) cu lumea românească, ar reieși că imagologia este destinată verificărilor, prin raport la realitatea documentată. Ea are a porni „din lăuntru în afară", „în spetă de la realitățile românești, așa cum s-au oglindit ele sub formă de imagine". Sîntem aci în domeniul unei discipline de aspect genetic.

Spre a distinge mai bine o astfel de materie, este necesar, mai întîi, a stabili îndeletnicirile și chiar compoziția etnică a celor care generează „imaginea". Ei sînt, sub raportul etniei, aparținători ai populațiilor cu orînduire de fel imperial; apoi sînt, din unghi profesional, politicieni, savanți, diplomați, călători și publiciști. Între aceștia trebuind să numărăm două categorii distincte, români francofoni și străini care vietuiesc temporar în România. Cu excepții neînsemnate, e de văzut că politica are și în acest domeniu funcțiunea ei și ar fi extravagant a pretinde acestor autori să se retină de la trebuințele unei activități care nu este întotdeauna legată de răceala științei. Chiar și atunci cînd ochiul străin este onest și voiește a vedea cum se cade (avînd independență relativă și fiind lipsit de interese imediate în România) „imaginea" poate să se tulbure din motivul intermediarilor. Sînt rari, zice Dan A. Lăzărescu și are dreptate, străinii care se sforțează a înțelege în materie de români mai departe de informațiile pe care clasa superpusă le dă, (sîntem în vremi fanariote). Deseori falsificările pornesc de la raporturile fragmentare ale europenilor, informați asupra României de o artistocrație alogenă, fanariotă, în bună parte, în sud și în est și maghiară în Ardeal. Din știrile dragomanilor constantinopolitani, ale boierilor francofoni din Principate, ale nobililor maghiare ce poate ieși în materie de istoria României? Ceea ce ar rezulta de aici este o nebuloasă de știri, cifre, previziuni, dibuire istorică și documentație parțială și de unde imagologul ar trebui să deducă „elementele stăruitoare", desfăcîndu-le de „elementul conjunctural", de „notațiile subiective frecvent discordante", de „numeroase și surprinzătoare reticențe și ignoranțe". O „imagine" este un șir de stratificații între care unele depuneri pot fi active (din rațiuni uneori imprevizibile) și altele recesive, trebuind să ținem seama, în studiul transmisiilor care se întreprind, de rațiuni care au deseori origine politică europeană. Pe scurt, românii ar preocupa Europa de pe la începutul epocii fanariote și pînă recent din rațiuni dintre cele mai felurite. În Settecento, motivele sînt în număr de trei: „chestiunea Orientului", însolitul „fenomen fanariot, și „comerțul prin Strîmtori". După 1821 și pînă la 1848 avem a face cu imagini corectate prin raport la „modernizarea societății românești", legată în chip exclusiv de „francizarea limbii de salon" și de negot (prin circulația pe Dunăre în vase cu aburi); apar studenții români în Europa și se produce călătoria lui Dinicu Golescu. După 1848 sînt de văzut ideile de Independență și de Unire; după 1859, elocvență este poziția față de Cuza. Apoi, Independența și, în fine, unirea Transilvaniei cu Principatele Române. Față de istoria românească adevărată pe un astfel de tablou nu sînt noutăți mari însă trebuie să vedem aci inteligența imagologului care a scos, dintr-o puzderie de aluviuni, substanța medulară. În realitate, „imaginile" au contururi cu totul incerte și cînd trece la examinările propriu-zise Dan A. Lăzărescu lasă să se vadă mai bine tulburările adeseori profunde privitoare la istoria românească. El pornește de la fanarioți a căror propagandă în Occident mergea în direcția unui fals; Constantin Mavrocordat, de pildă, voia să se prezinte drept un „despot luminat". Românii, ocupați de o xenocrație înapoiată și antinațională, nu sînt decît un instrument în iluzia unei resurecții, aceea a Imperiului bizantin. Cele mai numeroase surse occidentale știu cîte ceva despre români, întotdeauna pornind de la fragmente și cînd nu sînt hotărît rău-voitori astfel de exploratori în Principate, au o perspectivă care este a lumii occidentale și nu înțeleg sensul istoriei popoarelor așa-zise „mici". Del Chiaro, de pildă, semnalează istoria fără izvoare a românilor, memoria subțiată a clasei superpuse, împrejurarea că la români boierii sînt mereu „hicleni" și îl trădează pe vodă. Optica e mereu cantacuzinească și alte știri sînt pitoresti, cum ar fi acelea privitoare la Serban Cantacuzino. El știe geografie, are informații etnografice și este instruit în privința religiei, alcătuind și cronologii de domni, însotite de caracterizări succinte. Ceea ce îl obsedează este imperialismul turc, însă imaginea pe care o lasă asupra României e aceea asupra unui teritoriu care ar trebui împărțit între „Marele Turc" și „Augustul Împărat". O „Istorie ecleziastică", întocmită de un abate, Fleury, înainte de știrile oferite de Cantemir Occidentului, nu are mai mult decît cîteva rînduri despre români, și toate nesemnificative: limba este de origine tulbure, un voevod, Latco, ar fi simpatizat cu catolicii, Vlad Dracul s-ar fi asociat cruciaților, valahul Ionită ar fi păstrat legăturile cu Roma catolică. Perspectiva e aici a unui occidental, cu respect față de catolicitate, și pentru care românii nu sînt altceva decît un popor de schismatici, marginali, poate că latini. Niște relatiuni de călătorie, ale lui sir Porter și ale savantului Boscovich, dau o imagine a românilor explicați prin ideea de Imperiu Otoman; pentru ei, domniile fanariote au și un aspect ocult. Mult mai izbitoare e di*mensiunea secretă a fanariotismului* la J.L. Carra care scrisese, la 1777, o istorie a Moldovei și a Valahiei, cu multe imprecizii care vor folosi apoi și altora; era un aventurier, fugar din Franța și „iluminat" în direcție francmasonică, a cărui optică ține de difuzionismul luminist pentru care Europa are o rațiune de a fi din punctul de vedere al diriguirii de constiințe. Acest Carra e unul dintre aceia care configurează un proiect de „recuperare a Orientului", în urmarea unei obsesii de împărtite a lumii, după croială occidentală, care în vremi tulburi, precum acelea, a făcut nu o dată carieră (un studiu, solid, al lui Trandafir Djuvara, din 1914, este capital pe o temă cum este aceasta). Alții, cum ar fi Peyssonnel, utilizează surse bizantine și fixează pe valahi și în Balcani, nu doar la nord de Dunăre: este un arheolog care face primul studiu savant de istorie românească. În sfîrșit, un ofițer, Guynement de Keralio, folosind informații luate și de la Cantemir, este întîiul care aduce substanța de substrat, getismul, și multimea de stiri privitoare la vestimentatia getică, la cetăți, și la Zamolxis, este surprinzătoare prin raport la moment. Alții, cum ar fi generalul Baur, un cartograf, fac catagrafie. Ignaz de Raicevich este autorul unui studiu meticulos, croit din perspectivă austriacă, în vederea unei invazii. Domenico Sestini e un savant interesat de abstractul românesc. Francesco Griselini dă întîile imagini ale „Banatului timisan", altii desfășoară „imagini" ale problemelor Mării Negre din perspectiva diplomației europene". În total, este un extract de mentalitate europeană văzută în aspectele ei exclusiviste: pentru Europa, românii nu sînt decît o poporație aproape orientală, barbară, de o latinitate îndoielnică, trăind sub imperii și care trebuie elogiată pentru coagularea populară, și certată pentru administrație și rînduială socială, acestea foarte simplificate. „Imaginea României prin călători" este, încă de la întîiul volum, un rezumat de istorie românească reflectată în Europa, cu intuiții uneori admirabile cum ar fi aceea a noțiunii de „Aufklärung" (așadar „Luminism") înțeleasă ca o intîie îndemnare către euro-centrism; cînd mentalitatea intelectuală ajunge la noțiunile de „libertate", de „egalitate", și de „drept universal al omului", ea descoperă, cu toate acestea, ideea de supremație a Europei. Este un paradox pe care un studiu de imagologie, cum este cel al lui Dan A. Lăzărescu, îl desfășoară prin efectele lui à propos la români.

Artur Silvestri

NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE

Norma culturală și zeflemeaua

În revista **Flacăra**, R. G. Țeposu în calitate de „cap limpede" al presei culturale românești (desigur că o atare funcție nu a fost creată dar și-a asumat-o) crede că zeflemeaua ține loc de cultură elementară. Dorind să ne arate cum a receptat un studiu al nostru consacrat ideii de imperiu la N. Iorga, „capul limpede" de la Flacăra „ciugulește", (cu o metodă de lectură pe care, în altă ocazie, am calificat-o metoda „peck-order", folosită de toate „ciugulitoarele" pentru a ierarhiza relațiile dintre ele) termenul nostru de **„ergoetnoistorie"** prin care am vrut să sugerăm una dintre direcțiile de cercetare ale marelui istoric. Il „ciugulește", nădăjduind că poate să răstoarne „modelul lingvistic" acreditat pentru construcții similare de termeni. Faptul că R. G. Țeposu nu cunoaște accepțiunea terменului „erg" (în fizică: „unitate de măsură a lucrului mecanic (...) efectuat de forța de o dină..." cf. Florin Marcu, Constant Maneca, „Dicționar de neologisme", Ed. St. 1966, p. 278) ne lasă reci. Tot indiferenți rămînem și la faptul că R. G. Țeposu n-a aflat că în limba română se spune „ergonomie" („disciplină care studiază condițiile și metodele de **muncă**", cf. **ibidem**, s.n.) și nu „energonomie" cum ar trebui să se spună după „modelul lingvistic" propus de R. G. Țeposu în **Flacăra.** Se mai spune „ergograf" și nu „energograf", „ergometrie" și nu „energometrie" etc., etc.

La toate acestea am fi rămas indiferenți, căci e treaba lui ca „specialist" în literatură și în „cultivarea" limbii române dacă ignoră „modelul lingvistic" funcțional, inventînd altele doar pentru a se pune în pricină cu noi. Însă, pe lîngă punerea la punct pe care o face I. D. Goia, tovarăș lingvistic al lui R. G. Țeposu, ca reacție la un **Breviar** din **Luceafărul**, gestul celor doi este neavenit prin tipul atitudinal pe care-l instituie în publicistica noastră culturală: a ocoli problemele (chiar cu riscul unor invenții aberante) cu rostul singur de a înălța zeflemeaua la rang de normă culturală. Este de prisos să le spun celor doi că termenul „erg" are de acum o lungă carieră în psihologie mai cu seamă după ce a fost acreditat de către R. B. Cattel (mare noroc pentru psihologul american că nu l-a avut pe R. G. Țeposu în postul de „cap limpede" al publicisticii americane să-i fi atras atenția că ar fi trebuit să folosească termenul „energ" în locul celui legitim, „erg", în pofida, deci, a etimolgiei grecești). Psihologul american extinde metoda sa de cercetare a „energiei psihice" de la studiul psihoenergetic al personalităților individuale la studiul psihoenergetic al personalității colective a grupurilor etnice („sintalitate etnică"). De fiecare dată, însă, el vorbește de structură „ergică" și nu „energetică". Factorul G. prezent în cîmpul ergic al personalității individuale și colective îi permite lui Cattel să vorbească despre un „imperativ categoric emoțional". Faptul că, în construcția termenului (cu valoare mai mult indicativă decît conceptuală propriu-zisă) am operat cu o atare construcție lingvistică se explică și prin cariera acestui termen în psihologia contemporană (unde s-a preferat, cum e normal, termenul „erg" nu cel inexistent, al lui R. G. Țeposu, „energ"), dar și prin dificultatea pe care ar genera-o conotațiile termenului de „energie" în domeniul psihologiei nu numai ca urmare a acceptiilor introduse de energetism, dar și pentru faptul că utilizarea lui ar cere imediat un atributiv, care să-i scoată din ambiguitatea semantică în care, altminteri, ar pluti. Astfel C. Rădulescu Motru spune „personalism energetic" și se referă la „vocație" ca principală formă a energiei umane. De asemeni, spunem „energie morală" sau „energie intelectuală" nu fără a preciza, cum și face P. Popescu Neveanu, în **Dicționarul** său, că „energie umană" „nu trebuie înțeleasă în sensul fizicii" (cf. „Dicționar de psihologie", ed. Albatros, 1978, p. 237). R. B. Cattel a avut în vedere toate aceste dificultăți de ordin lingvistic atunci cînd a preferat să se întoarcă la rădăcina greacă a termenului, introducînd astfel în circulație termenul „erg" (de la gr. **ergon** — muncă). Nu este munca principala formă de energie socială? Iar, dacă vrem să vorbim despre istoria energiilor etnice, este mai propriu să spunem „ergoetnoistorie" și nu „energoetnoistorie", cum propune R. G. Țeposu, degradînd și deviind astfel ideea într-o direcție biologistă pe care, însă, psihologia a părăsit-o în mod hotărît. În psihologia românească, C. Rădulescu Motru este semnul de sus al acestei biruințe tocmai pentru că a legat energia popoarelor de muncă și „vocație". Dintr-un gest zeflemist pueril R. G. Țeposu șterge un întreg capitol de istorie a științelor umane și ne propune să ne întoarcem în plină concepție „biologistă".

Cerem scuze cititorului pentru această nedorită și neprevăzută stăruință, mai ales că multora precizările noastre le sînt cunoscute, motiv pentru care nici nu ne-am fi simțit îndemnați să le facem dacă n-am fi fost totuși obligați de cea de-a doua intervenție a „capetelor limpezi" de la revista „Flacăra". O morală se impune, oricum, credem noi, pentru toți: dacă „capul limpede" de serviciu nu știe, de ce nu merge la dicționar? Condiția pasageră de „cap limpede" nu-ți asigură automat competențe universale, iar atunci cînd te simți tentat să pui lucrurile la punct, chiar și doar în ceea ce privește terminologia, trebuie să-ți asumi precauția minimală (deși insuficientă) a consultării dicționarelor. Altminteri se dezlegă grave consecințe deontologice, căci ne vom prăbuși într-un Babilon al „specialiștilor" creați peste noapte, care se vor simți în drept, de ce nu, să-și dea lecții unii altora cu ușurința cu care un profan s-ar simți în putere să-l judece pe specialistul de la Institutul de fizică atomică pentru ultimele sale descoperiri.

Ilie Bădescu

O variantă a „orgoliului" elitist

Studiul **Filozofia și paradigma feminină a auditoriului,** semnat de Gabriel Liiceanu în **Viața Românească,** nr. 7/1985, **ar putea fi** luat la o adică, pur și simplu ca expunere a unui punct de vedere. Dar nu e! Textul, contextul și, mai ales, subtextul lasă urme de suspiciune: sensurile teoretice se lasă ispitite de vanitățile purist-filozofarde ale autorului. De aceea, pe lîngă intenția mărturisită de a clarifica tema supusă atenției, este din plin onorată intenția nemărturisită: despărțirea de Noica. Ceea ce, desigur, înseamnă mult, **dar încă nu totul.** Căci, fără îndoială, Noica este un creator în filosofia românească; nu-i poți ocoli meritele, chiar dacă eventual, te situezi pe alte poziții teoretice; ești sau nu de acord cu ceea ce susține, înțelegi sau nu, te lași copleșit sau nu de asaltul său argumentativ, dar nu-l poți ignora. Detașarea de nucleul ideatic al filozofiei sale este posibilă. Dar, la G.L. este vorba de **altceva:** „detașările" au, se pare, bătaie **ceva** mai lungă. Nu e, totuși chiar totul surprinzător în studiul amintit. Simptomele „despărțirilor" au dus în **Jurnalul de la Păltiniș** (1983) la afișarea unei superiorități intelectuale care stîrnește lectura. Noica era expus acolo unei rarefieri de laborator: avea transparența ideilor care îl reprezintă, se mișcă doar pe traiectorii favorabile autorului, aureolîndu-l pe acesta. Liiceanu manipulează prestigiul magistrului său doar pentru a se autoconvinge că aparține elitei spirituale „pur sînge", deci... poate avea dispreț în fața „trăpașilor" culturii. Simte pericolul de a rămîne simplu discipol, dacă nu se rupe de „umbrele" spiritului care l-a tutelat. Legătura afectivă face ca despărțirea să-i pară o „crimă" —ceea ce e de înțeles.

Tablou de Sabin Ștefănuță

G.L. observă, just, că Noica a îmblînzit chipul filozofiei: a pus-o în slujba spiritualizării vieții, a povestit-o, i-a dat virtuți colocviale, a strîns, deci, în jurul ei un public, a făcut ca înțelepciunea să comunice cu oamenii care au nevoie de ea; cu alte cuvinte, i-a destrămat misterul ce o învăluie atunci cînd levenește în formule sistematice, strict specializate, accesibile doar inițiaților. Este, aici, un act cultural, nu o vulgarizare (recunoaște și G.L.). Care este însă reprosul? Procedînd **astfel,** Noica își trădează propria-i obsesie de a elabora un sistem. Și această părere este discutabilă, dar nu stînjenitoare. „S-ar putea — constată G.L. —, în cazul lui Noica, să fie vorba numai și numai de gîndul generos de a înzestra **cultura noastră** cu un „adevărat" sistem metafazic." („V.R.", p. 68). De acord: s-ar putea să fie așa. Dar G.L. continuă: „Dar **o cultură** (oarecare, nu? — n.n.) poate trăi și fără un sistem metafizic, după cum poate trăi fără o epopee națională (iată-ne în alt plan!?! — n.n.)" ș.a.m.d. (p. 68). Afirmațiile de față, abia ele, sînt supărătoare, căci G.L. le conjugă cu părerea fermă că încercările de construcție metafizică în interiorul culturii române, alimentate de, și ridicate pe solul spiritualității naționale, sînt, din principiu, sortite eșecului. „Este mult mai probabil că Noica s-a orientat după imperativele culturii în care trăia" (deci nu după voința de sistem pe care i-o reproșează! — n.n.), indiferent însă de mobilurile sistemului său (dar parcă nu era!?! — n.n.), rămîne să ne întrebăm dacă o ontologie al cărei principal operator este prepoziția „intru" poate spera să ajungă mai departe decît, să zicem, o filozofie a lui **als ob** („ca și cum-ul" lui Vaihinger — n.n.), așa cum pe bună dreptate ne putem întreba dacă o teorie a cunoașterii centrată pe „luciferic" (e rîndul lui Blaga, interpretat și în **Jurnalul de la Păltiniș** răutăcios, de parcă nu s-ar ști ce este aceea metaforă teoretică — n.n.) nu rămîne **în mod fatal** — subprodusul acelor filozofii, ele însele epigonice, care, cu mai multe șanse, totuși căci, nu e așa? pe alte meleaguri s-au plămădit — n.n.), mizau pe un termen de genul fausticului" (p. 65). În amintitul **Jurnal,** G.L. era, totuși, entuziasmat de operatorul antologic „intru" (p. 232); aici, în studiu, se întreabă **dacă** are vreo șansă acest punct de pornire ce s-a petrecut între timp. Problema poate fi discutată dar **nu asta vrea** G.L. El urmărește subestimarea lui Noica, Blaga dar nu numai a lor. Dar, oare, zăcămîntul spiritual pe care Noica îl detectează în limbă — dar care se găsește, deopotrivă, în atitea alte creații colective marcate de specificitate — să nu se preteze la nici o modelare filozofică, să nu aibă nici o fereastră deschisă spre universal? Nu cumva doar aprecierile pripite trezesc nostalgii centrifugal-sincroniste ce lenevesc în spirite pseudo-aristocratice, cu sensibilități crescute în artificii narcotizante?

Vasile Macoviciuc

Claustrofobie?

Mă bate gîndul să-mi iau un pseudonim; m-am și oprit la unul care cred că n-a populat pînă astăzi literatura noastră: Didim. Era un critic elenist tîrziu care băgase spaima în impostori; i s-a zis, pentru răutate, cinism, ironie, etc. — Halkenteros, ceea ce românește s-ar traduce „mațe de aramă"; imaginați-vă ce „rău" trebuie să fi fost Didim de a ajuns să i se spună astfel! Cu acest pseudonim în virful peniței ar trebui, zic, să răspund celor care-mi deturnează în glumă ieftină scrisul... Iată, de pildă, revista „Astra" din Brașov; de cîtva timp îmi citează trunchiat frazele dîndu-le sub formă de panseuri à la Gîgă cititorilor. După pseudonimul „P. Grădinarul", un altul, „G. Pruteanu", a preluat ștafeta și în nr. 2/1986 „mă roagă" să-i explic „pe această cale" (calea ar fi chiar rubrica numitului G. Pruteanu!) — „în ce țară (că în România în nici un caz) or fi existînd sate în mijlocul codrului...", asta pentru că eu spusesem în cronica la ediția Cezar Petrescu lucrul simplu și de bun simț că emblema Sămănătorismului ar putea fi satul în mijlocul codrului, la marginea riului — așa cum a romantismului este castelul singuratic oglindindu-se în ape. Colaboratorul „Astrei" călătorește, probabil, numai cu mașina, numai pe „căi" bătute. De Eminescu n-a auzit („Eu nu-s codru, sînt cetate"), de G. Coșbuc, St. O. Iosif, O. Goga, M. Sadoveanu (cu splendidele lui sate înconjurate de codri, substituindu-se codrului, redevenind codru pentru ochiul care le privește profan). Nici de Herodot (discursul lui Idanthirs către Darius, ce se regăsește, după aproape două mii de ani, în descrierile pe care le face Paul din Alep teritoriului țării noastre) etc. Pe la aceștia nu poposește G. Pruteanu, nu-i ies în cale. Și nici limba română nu este peisaj pentru croazierele sale, limba română ce tezaurizează forme precum **„picior** de plai", **„creierii** munților", **„inima** codrului", **„gura** văii", **„brat** de riu" — ori atîtea și atîtea toponime care atestă continuitatea istorică a proverbului „codru, frate cu românul". În schimb, stimabilul se dă mare cunoscător al limbilor clasice și-și pierează notele marginale cu exemple din acest domeniu. Să-i spunem, totuși, că o posibilă întoarcere a expresiei latinești „pars pro toto" nu poate fi „totus pro parte", pentru simplul motiv că, substantivizat, adjectivul totus, a, um este de genul neutru, adică totum. Că redactora Miruna Runcan nu-și poate face „cuvenita **mea** culpa" pentru la fel de simplul motiv că-l are la îndemînă pe **„sua** culpa" (de ce ar pătimi unul pentru altul? G. Pruteanu suferă de claustrofobie?). Că **decemvirat** nu înseamnă **zece bărbați,** cum crede G. Pruteanu („un «decemvirat» de literați), ci funcția unui decemvir. Și ce să-i mai spunem noi lui G. Pruteanu? Un pasionat al „umanioarelor" nu este stimabilul nostru om cu „cale" la revista „Astra", iar nedumeririle copilărești în legătură cu satul din mijlocul codrului i le poate lămuri orice învățător sau țăran zdravăn din zonă.

Nicolae Georgescu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

POEZIA ANGAJĂRII

O „sărbătoare“ a întemeierii

Într-un interviu din 1969, Grigore Hagiu, amintindu-și de anii debutului, mărturisea că nu are nimic să-și impute ori să-și renege, cită vreme însăși ideea de **evoluție** e normală, adică în firea lucrurilor. „Poezia socială“ practicată atunci constituie parte organică din însăși „evoluția poeziei“ sale, îl reprezintă într-un anumit moment, evocă o anumită epocă. Dominat de o acută conștiință a generației sale, poetul nu va ocoli temele majore ale momentului. Dincolo de entuziasmul epocii, zice poetul, „moartea lui Labiș m-a obligat să scriu cu totul altfel“.

A scrie poezie socială înseamnă **a fi la curent** nu numai cu problemele timpului tău, dar și cu „întrebările“ și „intuițiile“ ce ți le rezervă viitorul : „Poezia socială trebuie să fie la curent nu numai cu toate cuceririle și cu toate problemele prezentului, ci și cu unele dintre întrebările care încă nu se pun, dar se vor pune, să fie la curent cu problemele și cu intuițiile viitorului“.

Poetul debuta în 1962, în colecția „Luceafărul“, cu **Autoportret în august** și încă de atunci se configurează distinct cele două registre pe care le va desfășura mai apoi poezia sa : lirismul dens de expresie abstractă, reflexiv și de luciditățî metalice, rostogolind sonuri de suprarealism muzical (ce va sonda, vizionar, aventura conștiinței în **Continentele ascunse** și se va desăvîrși ca excurs poetic de profunzime, fixat pe gnoseologic și ontologic, în **Sfera gînditoare, Spațiile somnului, Nostalgica triadă, Miazănoaptea miresmelor, Descintece de gravitație, Fantastica pădure)** și lirica ritmurilor cantabile, de un energetism entuziast și imediat, care pune în vibrație o patetică poezie socială și patriotică, în întregi volume structurate tematic **(De dragoste de țară**, 1967 ; **Noblețe de stirpe**, 1969 ; **Cintece de stemă**, 1971 ; **Zenit de anotimpuri**, 1974 ; **Sărbătorile anului**, 1975 ; **Sonete**, 1978). Conștient de ambele „modalități“ lirice, Grigore Hagiu își va distribui poezia sa în astfel de registre tematice, distincte deci ca expresie, execuție, atitudine lirică. Dimensiunea angajată a poeziei sale e, așadar, bine reprezentată și ea mărturisește o conștiință nu contemplativă, ci implicată patetic în cotidian și în rosturile prezentului. Indiferent că o astfel de poezie pune istoria în gama majoră a etnogenezei, ca sentiment heraldic al mîndriei naționale (ca în poemul „Țară altoită pe oase de dac“ din vol. **Noblețe de stirpe**) ori în simfonia unor fapte, identități și patetice repere contemporane, vibrația poetului rămîne în sine egală, în gesturi generoase și largi de aderare civică și politică (ca în **Cintece de stemă** ori în **Sărbătorile anului).** Este aici o opțiune care, de la Labiș încoace, nu a mai răsunat atît de firesc și muzical în poezia noastră, într-un cadențat entuziasm tineresc și patos al aderenței. Și dacă poezia mai este și sinceritate, e verificabil că ea nu a rămas la faza mărturisirilor ! Atîta cît e și de valoarea care e, aceasta rămîne mărturia unei conștiințe de poet, arzînd incandescent în labisianul „veac aprins“. O ardoare sinceră, de difuziune clasicistă, un **elan sărbătoresc** și un **patos al implicării** fățișe, toate într-o retorică sensibilizată de imaginea inedită, de rostirea viguroasă, în general de tropi inspirați.

Conștiință racordată la etosul și etica neamului său, poetul simte în sine urcînd acea „tensiune etică a pămîntului“ (cum i-ar zice Ion Gheorghe, mai apoi, în „Elegii politice“). Versul se umple de o rezonantă solemnitate telurică, oficiată cu har în consistență prozodie : „Mi-e sufletul pămînt umil de țară / în care timpu-ntotdeauna ară / e cald adîncul moștenit în mine / nesuportînd semințele străine / mi-e dată viața tainic să răsară / doar din semințele acestor locuri / le-ascult vuind mărunțele ghiocuri / pămînt gravid de dragostea de țară“. („Obîrșie“ — **Noblețe de stirpe).** Anotimpul e unul solar, al roadelor și împlinirii, iar tabloul e clar, cu contururi precise, ca în această **Amiază limpede** din vol. „De dragoste de țară“, sonet al contemplației („Amiază-a verii ! Cerul cit de-nalt !), de o însumatoare viziune sugestivă : „E vară limpede în grîne, fructe / împrăștiind mireasma la zenit / și pare-n munții vineți mai boltit / și arcu-nchipuit de viaducte. / Deasupra-i liniște necontenit, / nici golurile nu mai sînt abrupte, / se-aude-atît de lin și împlinit / petrolul curs prin marile conducte. / Amiază-a verii ! Cerul cit de-nalt ! / E stearsă-n noi fantasma depărtării / din pisc și pînă-n piscul celălalt. / Un nobil unghi găsește căutării / în aerul de lanuri coapte, cald, / ce-adie zi de zi din stema țării“. Aceasta e ora poeziei hagiene de aici : **amiaza limpede,** metaforă a unui timp întemeietor, demn de sine. Nu e deloc de neglijat această fervoare temperamentală, naturală în expresie și patetică în timbru, de o solaritate calmă, proteguitoare, partinică în marea-i acoladă a opțiunii. Aceeași stare de esențială contemplație la ceasul cumpenei drepte a timpului întîlnim în **Zenit de anotimpuri.** Pe linia aceluiași lirism profund angajat în realitățile timpului său se menține și volumul **Sărbătorile anului** în care contemplația lirică e de un activism aparte, deseori atingînd ritmuri de odă. „Zenit al sferei ! Oră a conștiinței !“ (în altă parte „Zenit al țării ! Cuget / curat din străvechime...“) exclamă poetul, în euforia împlinirii civice și politice. Tărîmul patriei e „de stirpe legendară“, în cartea cea mare a „iubirii de țară“ se înscriu faptele de zi cu zi. Patria e o „nestinsă vrere“ de înălțare și zbor, e „indeolaltă / popor de inimă, de steag și crez“, „conștiință“ și „suiș de trepte“ **(Patria).** În totul, e aici o **sărbătoare** a „întemeierii“, a construcției, a elanului revoluționar (un festivism liric asumat / angajant) : „Elan al virstei ! Aripări depline ! / Maturitatea vie a candorii ! / Mai lin decît mireasma-n cupa florii / pămîntul țării în văzduh ne ține. // Acum între semințe și-ntre stele / se naște-o cumpănă de vînt subțire, / în spornic miez de cuget și simtire / balanțele au tresărît și ele : / Spre gîndul rodnic tot mai mult înclină / și viața noastră-n sine concentrată, / mai geamănă-n oglinda-nrourată / cu vasta-nstăpînire de lumină“. **(Elan).** Sau : „În zi de sărbătoare / lumina zării suie / și roșul cel mai nobil / adie-n calendare, / o inimă mai amplă / decît a noastră nu e / să ardă-n limpezimea / pădurilor solare“. **(Anotimp de boltă).** Alteori solemnitatea frazării poetice merge mînă în mînă cu aranjamentul strofic : „Întemeietori de țară / de mîndrie și destine, / aripa v-o simt cum crește / limpezindu-mi vast cuvîntul, voi ne-ați hotărît durata, / orizontul și pămîntul, / matca reimprospătată / ce mereu la sin ne ține. // Dintre cumpenele vieții, / din hotarele veciei, / v-am ales, eroi, de-a pururi / să ne fiți îmbold și rază, / înălțind pe-o treaptă nouă, / care tot mai sus cutează, / împlinirea de miracol / hărăzită României“. **(V-am ales, eroi, de-a pururi...).** Ultima secțiune a volumului **(Răspundem lumilor cu lume),** folosind estetica celuilalt registru poetic, amintește de **Roșu vertical** al lui Nichita Stănescu : „pildă să luăm / de la semințe / de la cele mai umile / rodul de-acum e de preț / numai cel viitor / îl întrece / taina din umbră / luminos se vestește / grea este orice atingere cu pămîntul / totul se-nvață / trebuie să arzi pînă la capăt / să rămîi doar tiparul / demn de renaștere...“ **(Sămînță liniștită).** Unda blagiană de un modernism mai acut, nichitastănescian, poate fi detectată și în poemul **Mumele atotștiutoare,** manifest al indisolubilei legături cu spiritualitatea și identitatea obîrșiei, vetrei...

Volumul de **Sonete** (1978), al doilea dacă avem în vedere și culegerea din 1967 (mai aflîndu-se și un al treilea în manuscris, ce-ar completa fericit triada sonetistă), reia, în 101 sonete, temele liricii patriotice. **Evocarea** (cînd e vorba de vestite figuri ale istoriei noastre) și **contemplația** (în noul peisaj al patriei) constituie atitudinile lirice cele mai frecvente. Poetul cîntă „anotimpurile“ patriei, însemne ale istoriei și realități ale prezentului, elementele, pămîntul, roadele, germinația, marele efort, toate cu sentimentul împlinirii și convingerea rostului înalt. Același patos contemplativ, același larg gest întemeietor, aceeași sete de cuprindere și mereu aceeași proteguitoare temperanță a clipei : „Ce pur mi-i gîndul ! Pururi în asalt ! / în clipa ce ne dă la toți un nume / Și leagă veac de veacul celălalt / pe firul drept al dragostei de lume. // Tot ce-au vroit, vom vrea să spunem, spune / întensa noastră sete de înalt, / am fost, sîntem, vom fi o națiune / cu suflet vesnic tînăr. Și ce cald !“. În totul, acest ciclu sonetistic alcătuiește un mare poem închinat Patriei, simfonie a noii deveniri istorice.

Grigore Hagiu a oferit, prin întreaga sa poezie patriotică, un exemplu elocvent de cum se poate scrie o astfel de poezie, fără a-i compromite temele și spiritul. El înlătură lozinca patriotardă, stereotipiile și clișeele, festivismul searbăd și retorica goală, dînd o bătaie estetică lungă acestui vers, ce ia formele unei sensibilități și înzestrări poetice de netăgăduit. Multe din poeziile sale pe această temă pot figura la loc de cinste în orice antologie de poezie patriotică românească.

Z. Cârlugea

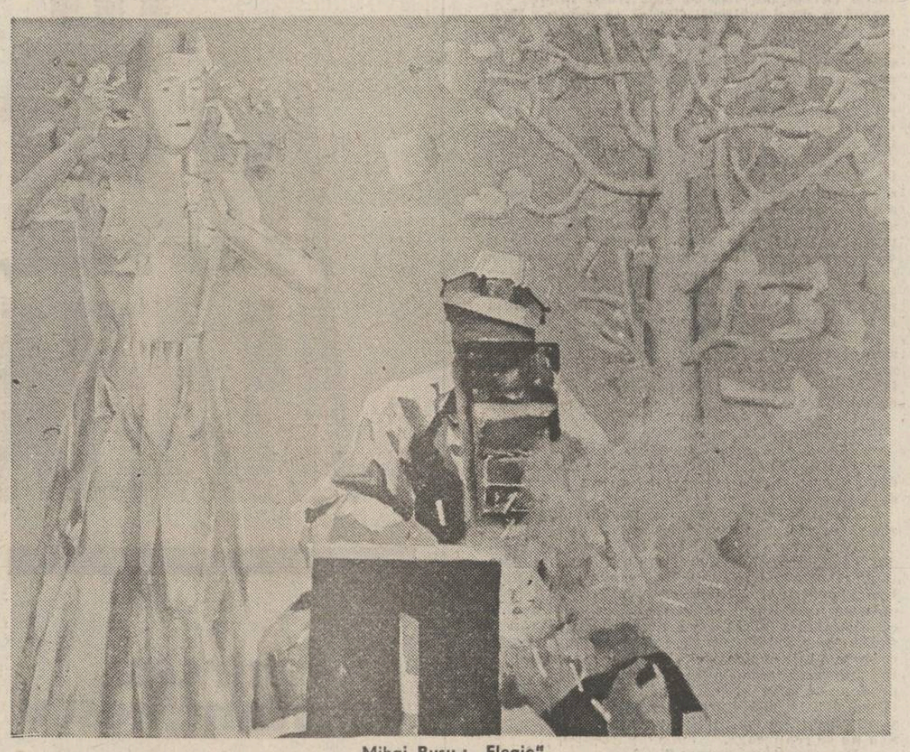

Mihai Rusu : „Elegie“

Forța morală a metaforei

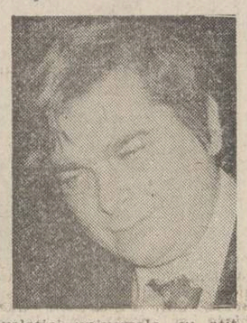

În creația lui Nichita Stănescu volumul „Roșu vertical“ marchează o tulburătoare convertire a verbului poetic în mesaj militant, mobilizator. Există în general în lirica stănesciană un patriotism imanent care derivă din morfologia profund românească a viziunii, din faptul că limba românească e centrul universului său liric ridicat la puterea revelației mai mult poezia angajată exprimă iubirea de țară ca sentiment nucleic, „Roșu vertical“ emană un patriotism genuin, poetul evită grandiloconența în favoarea unei sincerități cuceritoare : „Acum ne vom apropia de țară / din insuși lăuntrul său, / noi cei cuprinși în ea asemenea / pomului fructifer / în sămînța Fructei... / Acum, vom chema țara pe nume, / nu numai din nobila plăcere / de a-i rosti numele ci / și pentru că din toți martorii vieții noastre / ea singură depune-ntruna / mărturie că existăm“. Întregul volum demonstrează forța empatică a imaginației lirice, emoția se cuplează cu o fervoare ideatică în care pulsează un patriotism ardent. Lirica lui Nichita Stănescu este un patetic îndemn la armonie umană, de aici și caracterul profund moral al creației sale în care identificăm o fenomenologie a consonanței universale. Consonanță în care iubirea de țară exprimă temeiul existenței. Eul poetului comunică afectiv cu patria pînă la o contopire „iluminantă“. „Ce am eu mai ascuns în mine / singele mișcînd a gînd / ce ai tu mai curat în tine, / amirosul de pămînt / Oh, și ce am sfînt pe lume, dulcele pămînt al tău de vis / și tot ce-i în tine nume / de casă din cais“. Această comuniune ontologică va apărea mai tîrziu în „Necuvintele“ cu valoare de artă poetică. Mai toate poemele sînt scrise de autor „cu colțul inimii“, au o energie afectivă directă, poetul evită noțiunile abstracte și construcțiile bombastice, dragostea de țară e filigranată în imagini pure, matinale precum „sentimentul soarelui răsărind / împreună cu cea mai suavă doină din fluier“.

Lirica stănesciană (și aici este marea ei particularitate) senzorializează ideea, o face palpabilă, prezentă, vie — așa cum prezent este și trecutul invocat deseori în poeme — „antimetafizica“ poeticii sale rezidă în tensiunea concretă, existențială a metaforei lirice, poezia devine o glorificare a lui A FI preschimbat în ESTE. Poemele militante nu alcătuiesc un univers al conceptelor ci „o viziune a sentimentelor“, istoria țării se dezvăluie în semne concrete : „Fiecare pas pe care-l fac / își pune timpla ecoului pe-un os / așa cum își pun riurile apa peste prundișurile / din piatră albă“. Versul patriotic esențializează imaginile unei etnii nepieritoare, urcînd sufletul românesc la puterea simbolului, poemele circumscriu o patrie geografică dar și una morală în care „începe istoria însăși a luminii“. Sentimentul înălțător al iubirii de țară capătă, în multe poeme, forța agitatorică a mesajului politic, poezia irumpe în imagini electrizante, viziunea lirică își conține axioma unei ideologii. În acest registru poezia lui Nichita Stănescu este (asemeni creației labișiene) un elogiu adus revoluției ca triumf istoric, patetismul tonului semănînd cu „fosnetul steagurilor învingătoare“, versurile prefigurează viitorul în imagini cathartice : „Mîine, chiar mîine, / nu mai departe decît mîine / cînd zorii / ridicîndu-se pe orizont vor vesti : Iată, / aceasta e ziua de mîine“. Scrise la o înaltă altitudine emoțională poemele sale militante conțin exclamații metaforice ca niște explozii ale timpului „întru desăvîrșire“, poezia se transformă în argument politic, fără însă a suferi de discursivitate, autorul trăiește ideile cu o fervoare absolută. Frazarea lirică încandescentă lansează apeluri generoase, imaginile sînt pline de vitalitate : „Inima mea își alege culoarea roșie, / își alege roșu vertical / roșul pe care l-a pulsat necontenit, roșu pur / hrană a gîndurilor / roșul care s-a născut sînge / ca să devină idee“. Trebuie subliniat faptul că implicarea existențială a poetului (vizibilă în întreaga sa creație) conține și o implicare socială dusă pînă la sacrificiu, Nichita Stănescu este una dintre cele mai verticale conștiințe ideologice pe care le-a dat literatura acestui neam. Verbul său liric transmite copleșitor sentimentul izbînzii eforturilor unui om, era comunistă arătîndu-ni-se ca o epifanie a timpului în devenirea sa : „Iată, a venit ora mare, / Ora în cinci colțuri, ora luceafăr, / răsărind chiar acum, pentru că a răsărît / de totdeauna“. Militantismul liric atinge cotele unui manifest moral tulburător prin autenticitatea expresiei. Privită în ansamblu creația poetului își dezvăluie omogenitatea viziunii, înfățișîndu-se ca o fenomenologie a idealității, autorul ne oferă mereu acea „formă văzută a marilor idei“ într-o gramatică esențială, de acută originalitate. Fără îndoială, limbajul liricii sale a deschis noi orizonturi poeziei românești, dar dincolo de uriașul fenomen lingvistic pe care Nichita Stănescu l-a provocat în lirica noastră, e de văzut umanismul vizionar care însuflețește întregul său sistem poetic, lumina limpede a crezului său moral.

Alexandru Horia

Politicul — model de spiritualitate

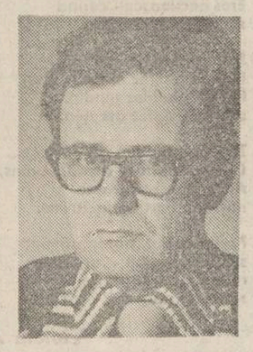

Poet al marilor teme umane, Ion Gheorghe conturează prin creația sa lirică limitele unui univers existențial complex, plin de semnificații ; volumele sale de poezie reconstituie un traseu al unor experiențe fundamentale. De la **Nopți cu lună în Oceanul Atlantic** la **Zoosophia** ori **Cavalerul trac** și pînă la **Noimele** sau **Dacia Fĕniks,** poetul reface o lume a realităților primordiale, fiind într-o permanentă căutare a miturilor autohtone ale protoistoriei, a elementelor emblematice ale spiritualității românești. El încearcă reconstruirea unui univers arhetipal specific orizontului național, nu doar pe baza izvoarelor și surselor documentare, cît mai ales printr-o intuire profundă a semnificațiilor, cu ajutorul unei viziuni poetice capabile să surprindă esența dincolo de învelișul său efemer, înțelesul simbolurilor, noimele. Această chemare a poetului este transpusă în cuvînt printr-un limbaj suculent, masiv și impunător ; temperamentul agitat, vulcanic, manifestat în **Nopți cu lună...** devine în **Zoosophia** generatorul unei arhitecturi polivalente, al unei alegorii a spiritualității românești față în față cu istoria. **Cavalerul trac** și, mai cu seamă, **Dacia Fĕniks,** sînt o încercare de a reface în sens invers drumul ființei neamului, o căutare a începuturilor ce au generat această spiritualitate; parabola și polisemantismul sînt aici mijloacele prin care se transformă poezia din oglindă a afectivității individuale într-o modalitate de a trăi marile sentimente și idealuri ale neamului. Cuvîntul poetic devine formulă magică, îmbogățindu-și sensurile și redescoperind înțelesuri rămase în ceața istoriei; lirica lui Ion Gheorghe își asumă astfel sarcina de a dezvălui **un model al spiritualității românești.**

Între aceste coordonate se înscrie și volumul **Elegii politice** (1982) în care lirismul agitatoric se manifestă în raport de dimensiunea politică a poeziei, așa cum apare ea la Eminescu sau A. Cotruș. Atenția poetului se deplasează acum din străvechime spre contemporaneitate ; volumul cuprinde două mari teme ce ilustrează întîia, **condiția politicului la români** și, cealaltă, **poezia politică a clasei țărănești.** O viziune lucidă, a unei conștiințe iscoditoare, marchează lirica plină de simboluri a **Elegiilor...** ; învățămintele istoriei, pe care neamul le-a crestat în stratificațiile înțelepciunii sale milenare, sînt observate de către poet în desfășurarea lor simplă, firească, întotdeauna profundă.

Istoria este viața unui neam tot așa cum clipele trecerii zilnice alcătuiesc istoria unui om ; seminția și-a desfășurat ființa multimilenară în acest spațiu inconfundabil, ale cărui însemne au fost perpetuate de-a lungul veacurilor și care au constituit marca specifică a neamului, niciodată îngenuncheat de furtunile timpului : „Humusul mi-e mama tuturor morților, / Din veacuri spre veac, Țărina este quintesența / Marilor și micilor lupte — vitreg sau legitim / Născute de istorie, timp și destinul poporului / Acesta danubian, carpatic și pontic /, Pe numele-i ultim strigat din transee : / Pe-aici nu se trece !“ Încercările destinului nu au schimbat ființa sa, a cărei tărie a rămas nezdruncinată de seismele istoriei ; ea s-a păstrat în structura, hrănită de sevele nesecate ale pămîntului, a țăranului român : „Ca inși, ei știu să-și trăiască stingerea / Sfîrsind fără de lăcomie / Sămînța Logosului lor istoric și perpetuu / E bine pusă : orînduiala așezată / Pe temelii inexpugnabile. De ce s-ar / Teme ? / Ar fi, zeule, ar fi ca și cum / S-ar îndoi de propria operă“.

Țăria acestei țărănimi, clasă pozitivă eminesciană, devenită demiurg al istoriei, stă nu în abilitatea de a ocoli greutățile, pe care, dimpotrivă, le întîmpină pieptiș, ci în convingerea nestrămutată în eternitatea colectivității ca simbol ; legătura sa cu pămîntul strămoșesc a rămas statornica atitudine care a ajutat-o să rămînă mereu în picioare aici, în calea puhoaielor : „Eu, că am o Patrie, mai știu ce vreau, / Dar cei ce trăiesc în corturile de-mprumut / Pe propriul nisip părintesc — Ei pe umărul cui vor plînge ?“ Această înțelegere a faptelor este în fond o manifestare în fața istoriei, un fel de atitudine politică pe care încercările destinului au făcut-o mereu mai înțeleaptă, mai fermă și de nedoborît. Derivă de aici o întreagă condiție a politicului, care este nu o opinie conjuncturală, marcată de eveniment, ci o adîncă filozofie a vieții în datele ei active animate de un ideal. O remarcabilă poezie ilustrează acest adînc sentiment al trecerii timpului, care a lăsat urme de nesters, dar care nu a putut îngenunchea niciodată națiа ; marea vamă plătită istoriei a lăsat urme adînci, însă în căldura focului, metalul s-a călit tot mai mult : „Eu primii cu multă bucurie venirea / La putere a bărbaților tineri, / Și-acum văd cu tristețe cum încăruntesc / Și ei, după obiceiul pămîntului — / Căci de tineri albeau voievozii / Și tot de tineri încăruntesc bărbații / Politici ai acestei țări / ... / Cu cît are mai multe pietre și ape / Țara-n care s-au născut și rămîn, / Cu atît mai multe tăieturi pe frunte / Li se adaugă ; / Cîtă parte ni s-a făcut la fluviul / Nostru, se-nseamnă pe fruntea primului / Dintre noi — cît avem voie la Dunăre; / Cîtă parte din munți ni s-a lăsat / Se-nseamnă pe frunțile lor — / Pentrû fiecare lucru ce-l păstrăm, / O cresțătură pe fruntea bărbaților / Nostri de stat“.

Sînt fapte pe care poetul are misiunea să le cînte dinaintea multimii, ca un purtător de cuvînt al neamului ; datoria sa este să surprindă în cuvînt aceste fapte, ca pe un răboj neperitor al seminției : „Bărbătește și-au plătit țăranii / Cotele de lapte, de grîu și de carne / Și toate tributurile prin care / Ne-au eliberat de osti străine; / A fost rîndul poetului / Să-și plătească datoriile — / C-a băut apa și-a respirat aerul / Unei patrii care l-a dorit sau nu. / Dar în care s-a născut și stă / Să moară“. Cîntarea sa nu este doar o datorie morală, ci o chemare interioară, un sentiment inconfundabil al identificării cu destinul neamului.

Elegiile politice sînt poeme ale unei dimensiuni sapiențiale dovedite de români în fața istoriei, pe care a primit-o și acceptat-o, pe care a știut s-o biruie prin permanența prezență pe pămîntul strămoșilor.

Valentin Uban

SUB SEMNUL MARII SĂRBĂTORI

Cenaclul Uniunii Scriitorilor la Galați

● **Sub semnul aniversar al celor 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, vineri, 18 aprilie 1986, a avut loc ședința de constituire a Cenaclului Uniunii Scriitorilor din Galați, eveniment de seamă în viața spirituală a vestitului port de la Dunăre devenit, în ultimele două decenii, și cel mai mare centru siderurgic al țării. Cu acest prilej, o delegație a Uniunii Scriitorilor alcătuită din : Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România, Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor din Galați, eveniment de seamă în viața spirituală a vestitului port de la Dunăre devenit, în ultimele două decenii, și cel mai mare centru siderurgic al țării. Cu acest prilej, o delegație a Uniunii Scriitorilor alcătuită din : Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România, Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., Mircea Radu Iacoban, secretar al Asociației scriitorilor Iași, Andi Andrieș, directorul Editurii „Junimea“, Pop Simion, Dan Laurențiu, Horia Zilieru, Corneliu Leu, Ilie Tănăsache, Florin Muscalu, Marcel Mureșanu, Traian T. Coșovei, Mircea Nedelciuc, Nelu Oancea, Mircea Scarlat, George Tărnea, împreună cu membrii cenaclului gălățean, au vizitat, în zilele de 18 și 19 aprilie, platforma siderurgică și șantierul naval. La aceste manifestări scriitorii au fost întîmpinați și însoțiți cu căldură și competență de tovarășii : Emilia Andrunache, secretar al Comitetului județean al P.C.R., Florica Șerbănescu, președinta Comitetului județean de cultură și artă, Ion Caranghel, primarul municipiului Galați, Gheorghe Teodorescu, secretar al Comitetului de partid al Combinatului siderurgic, Virgil Ciubotaru, directorul șantierului naval. La ședințoarea literară care a urmat ședinței de constituire a Cenaclului gălățean al Uniunii Scriitorilor — și al cărui secretar a fost ales prozatorul Apostol Gurău — au citit din creația lor, prezentați cu o agreabilă dezinvoltură, de dramaturgul Mircea Radu Iacoban, poeții : George Tărneă, Ion Trandafir, Traian T. Coșovei, Ion Chiric, Marcel Mureșanu, Paul Săn-Petru, Dan Laurențiu, Șterian Vicol, Maria Petra, Florin Muscalu, Corneliu Antoniu, Cezarina Victoria, Viorel Dinescu, Traian Iancu și Horia Zilieru.**

● **Joi, 24 aprilie a.c., orele 15, a avut loc la Clubul Întreprinderii de Confecții și Tricotaje București o întîlnire între lucrători ai întreprinderii amatori de literatură și scriitori reprezentativi ai literaturii române contemporane. Întîlnirea a fost organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București și de către Asociația scriitorilor din București a Uniunii Scriitorilor, avînd ca temă Literatura română contemporană și reflectarea artistică a realităților socialiste.**

Au participat scriitorii Ghiță Florea, președinte al Comitetului municipal pentru cultură și educație socialistă, prof. Ion Dodu Bălan, Nicolae Dragoș, Eugen Simion, Paul Anghel, Mihai Ungheanu și Dinu Săraru, care au luat cuvîntul în această ordine.

Întîlnirea, care s-a bucurat de o audiență deosebită, a fost un prilej de a sublinia în cinstea aniversării celor 65 de ani de existență a P.C.R., importanța pentru stimularea literaturii române a spiritului înnoitor al Congresului al IX-lea al P.C.R.

În încheiere a avut loc un recital de poezie românească actuală susținut de reprezentanți cunoscuți ai scenei românești : Mircea Jida, Mihnea Moisescu, Catrinel Paraschivescu, Rodica Sanda Țuțuianu, actori ai Teatrului „C.I. Nottara“ din București.

● **Săptămîna trecută, vineri, 18 aprilie a.c. la Liceul „Mihai Viteazul“ din București a avut loc întîlnirea elevilor și a cadrelor didactice cu scriitorii : Victor Tulbure, Gheorghe Pituț, A.I. Zăinescu și Ion Iuga, care au citit din creațiile lor.**

A recitat din versurile lui Nicolae Labiș sora poetului, Marga Labiș.

La întîlnire au participat și reprezentanți, ai Muzeului literaturii române.

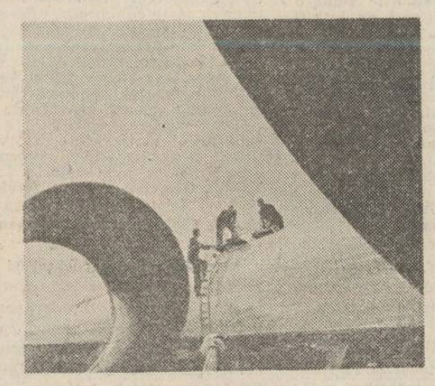

Vladimir Șetran : „Dimensiuni contemporane“

INIMA ȚĂRII

Urmare din pag. 1

vigoarea, curajul și abnegația, spiritul de libertate și demnitate, iar cele cinci mari forumuri comuniste ale **Epocii Nicolae Ceaușescu** i-au conferit temelii și atitudini istorice fără precedent. Multe, tot mai multe Românii încap azi într-una singură și tot mai multe vor încăpea mîine, în zorii acelor împliniri prin care, sub egida unei noi calități a muncii și vieții, ne plasăm pe orbita unei țări socialiste mediu dezvoltate. Viitorul poate fi folosit ca argument tot în aceeași măsură în care prezentul este o platformă de înfăptuire a obiectivelor înscrise în programul partidului și tot așa cum trecutul apropiat, dat atît de vast și al nostru, al fiecăruia, justifică pași mereu mai înalți și se fixează într-o dialectică a înaintării ferme, consecvente, pe multiplele coordonate ale progresului și civilizației.

Spunem : **Partidul, Ceaușescu, România,** ca și cum am spune inima noastră, crezul și conștiința comunistă a acestui timp. Este rostirea unității noastre depline, este temeiul acesta al muncii, al gîndirii și creației prin care generațiile fac un viu și indestructibil legămînt între ele, dăinuind ca o altă mare ctitorie, aceea de la care pornesc toate razele de gînd și de faptă și în lumina cărora patria se înalță pe noi culmi. Sărbătoarea muncii premerge gloriosului jubileu al partidului, le leagă însăși semnificația și cauza istorică pentru care s-au născut, întemeind toate primăverile și înfloririle noastre.

Primăveri și înfloriri care se adaugă spiritului umanist și fac din consecvența demersurilor pentru pace ale României și ale președintelui său o inestimabilă contribuție la cauza umanității, a realizării păcii și înțelegerii. „Situația internațională continuă să fie deosebit de gravă, sublinia, în aceeași cuvintare, tovarășul Nicolae Ceaușescu, iar în ultimul timp au avut loc acțiuni care au dus la accentuarea încordării și creșterea pericolului de război“. Unirea popoarelor pentru salvgardarea și apărarea păcii este o necesitate stringentă. Este timpul să se treacă la fapte, la măsuri concrete, care să probeze bunele intenții, să se procedeze în spiritul rațiunii, al angajării și răspunderii față de soarta omenirii și în deplin respect față de normele și principiile dreptului internațional. **În această activitate generală, un rol hotărîtor îl revine clasei muncitoare, care continuă să rămînă forța socială cea mai puternică, ale cărei interese comune sînt nemijlocit legate de asigurarea păcii, de lichidarea inegalităților sociale, de asigurarea condițiilor pentru desfășurarea normală a activității de dezvoltare economico-socială, a libertății și independenței fiecărei națiuni.**

Invocînd pacea și propunînd măsuri concrete, care să concentreze eforturile tuturor forțelor înaintate ale lumii, ale tuturor popoarelor, pentru asigurarea acesteia, președintele României aduce un real și prestigios serviciu umanității, iar semnificațiile repetatelor sale apeluri și demersuri sporesc în intensitate, însăși sărbătoarea internațională a muncii, temeiul pe care s-a sprijinit și se sprijină toate valorile civilizației lumii contemporane.

Spunem : **Partidul, Ceaușescu, România** și numim speranța de pace pentru care militîm cu ardoare și pentru care contribuția noastră românească urmează căi de natură să legitimeze o nouă umanitate și un nou destin. Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc, avînd strălucite și generoase tradiții în mișcarea muncitorească din țara noastră, poate fi în consens de ordin planetar, pentru toate zilele lumii, în scopul realizării acestui atît de complex și complicat edificiu care este pacea și pentru cauza căreia trebuie făcut totul. Chemarea la „unitate a tuturor forțelor progresiste și antiimperialiste, la unitatea tuturor popoarelor care doresc să fie independente și libere, care doresc să trăiască fără războaie, să trăiască în pace“, va trezi, neîndoielnic, un binemeritat și statornic ecou.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

În biruința soarelui firească

Ardea văzduh multiplicat
lumina lacrimei din piatră,
Părea o pace împăcotă
prispa pămîntului arat.

Lacrima cercuia in gind
dumineca după războiu,
Eroi necunoscuți cerind
sleitul suflet inapoi.

Roșu ardea soarele firii,
Fierbinte miez rotea o stea,
Fluviul geniilor gîndirii
săbii de suflet ascuțea.

Trecea pămîntul prin tăcere,
Cu păsări, flori, văzduhul nins,
Atîția morți și inviere
năștea Partidul neinvins.

Părea cuvînt, părea pămînt
sămînța din alt veac țîșnită
rotind mari visuri pe orbită,
scrise să nu piară nicicînd.

Violeta Zamfirescu

Există!

In zare munții mei se limpezesc.
Și de departe piscul se străvede.
Există un Partid muncitoresc
Și-o țară care-n fericire crede !
Flăminzi străbuni în glie dorm. Foșnesc
Mari holde peste cei striviți de roată
Există un Partid muncitoresc
Și-n jurul lui o țară minunată !
Cresc prunci, și muguri cresc,
și schele cresc
Și sonde cresc și turle lucitoare
Există un Partid muncitoresc
Și-o țară dreaptă și cutezătoare !
Ce bine-i pe cuprinsul românesc,
Sub steagurile în lumină toate !
Există un Partid muncitoresc
Și România cîntă-n libertate !

Victor Tulbure

Despre revoluție

Eu rostesc cu dreptul celui ce nu a primit
revoluția în dar
– „s-o stăpînească în pace" – ci s-o ducă
înainte !
eu spun ;
cu dreptul celui chemat
în Revoluție – umăr, nu martor –
Revoluția este starea de fapt a Popoarelor !
Revoluția este starea de fapt a Cuvintelor !
Revoluția nu cunoaște răgaz ! Revoluția
e singura cronologie valabilă pentru istoria
Lumii !
Din Revoluție în Revoluție
Starea de Revoluție este
nu consecință, ci argument al Mișcării
înainte, al
îndepărtării de noapte. Eu cred că :
Starea
Starea de Revoluție este o haină
sărbătorească pe suflet.
Eu cred că :
Haina de lucru a muncii politice este
pătată de var,
de cărbune, pătrunsă de pilitura de fier
de mireasma
pămîntului reavăn, de sunetul
aproape tăios al motoarelor, de vuietul mării,
de cîntecul grîului copt și de strigătul
cu care pruncii întîmpină lumina,
lucrînd la temeliile împlinirii.

Marius Stănilă

Cămașa oțelarilor

Pasărea cînd cîntă se destramă,
poetul îi găsește capătul firului și-l leagă
la loc.
Luna se poartă cu razele ei ca o mamă,
lumina ei de pe cămașă o storc.

Un smoc de vînt îmi putrezește pe umăr,
îl suflu dar nu se ia.
În familia muncitorului oțelul e pus
la număr,
aud copiii lor cum prind a-l dezmierda.

Oțelarii o singură dată îl dezbracă pînă
la jumate,
își lipesc urechea de pieptul lui și-i ascultă
inima sănătoasă
Hainele bune ale oțelului sînt cusute toate
cu fir de ață din cămașa oțelarilor trasă.

Ion Trif Pleșa

PREZENTUL

desigur întrebările pot fi multe, însă întrebările nu rezolvă totul, ele așteaptă răspunsuri, ele pretind să fie umplute tocmai golurile, spațiul — timpul iscodirii. Eram în concediu cînd aștia doi, Maicanii, au fost transferați aici. Chiar și pentru transferuri, avizul meu, ca unic psiho-sociolog al antreprizei, e necesar. Dar m-am luat cu treburi și, iată, bilanțul mă obligă. Încep cu cei doi fiindcă sînt frați, fiindcă lucrează la mari înălțimi, fiindcă se numesc Maican George și Oanță și fiindcă, dar fără sentimentalisme ! Praful de-un deget pe dosarul cu noii angajați, deci la treabă. Mă rog, și ce-i nemaipomenit la tinerii ăștia, Maican ? Că lucrează de la șapte la șapte cățărați pe macarale într-unul din cartierele bucureștene ? Și ce să-i întreb mai intîi ? Și pe care dintre ei ?... Ce-i așa ciudat la ei ? Ce-i atît de normal la ei ? Ce i-a determinat să urce ACOLO ? Ce i-a determinat să nu mai coboare de-acolo decît atunci cînd... ? Poate că am să aflu. Poate am să-i provoc să-mi mărturisească de ce, cum și ce. Totuși, un pic de pudoare : de ce să suporte ei întrebările mele ? Numai întrebări li se pot pune acestor oameni ? Mă apropii cu teamă, așadar. Nu cu teama de înălțimi, ci cu una mai firească : dacă le sînt sau nu util. Ei urcă zilnic peste o sută de metri ca să poată fi ridicate case, adică orașul, țara.

— Mama noastră e prietenia, îmi declară abrupt George Maican, și deodată simt că nu mai e vorba de nici o teamă, simt că înălțimea lui e și a mea. E spătos, George, și privește direct și are o virstă.

— Ce virstă ai, tovarășe ?

— Deocamdată număr 35 de ani.

— Atunci sîntem pe-aproape, răspund.

— Să fiți sănătos, îmi spune, și suride. Unul din cele mai calde surisuri ce mi-au fost vreodată adresate.

— Ce gust are vara asta pentru dumneata, zic, și nu se miră îndeajuns.

— August are gustul și mirosul verilor lungi din copilărie, lungi și fierbinți, și duioase, zice, și cum eu mă mir îndeajuns, continuă. Lungi, pentru că făceam, obligat, destule lucruri pe care nu doream să le fac. Fierbinți, pentru că ploua mai puțin, vă amintiți, erau foarte fierbinți verile noastre. Și duioase, pentru că mi-amintesc acu de ele și nu le pot uita. Eu aniversez forța mea, puterea mea de a fi prieten, de a fi atent, de a scruta, forța de a fi, ce mai ! și-l întreb : — Ce-nseamnă a fi, și-mi zice : — Păi, toți oamenii se realizează. Sau nu se realizează.

— De ce unii nu reușesc ?

— Fiindcă întîrzie. Fiindcă nu iubesc și n-au frați, ca mine, n-au prieteni. Fiindcă... Dar de ce unii se realizează, insist.

— Adică, țineți să vă referiți la mine.

— Nu țin nimic, întreb doar.

— Păi, înseamnă c-aveți ceva pe suflet.

— Interes am, și curiozitate, și căință...

— ...Căință ? ! se miră.

— Chiar așa, îi spun. Pentru că nu lucrez și eu sus, la înălțime.

— Ehee, tovarășe coleg de generație, fără ocolișuri.

— Bine, zic. Să intrăm în subiect : de cîți ani lucrați ca...

— De cînd mă știu. De cînd exist. De cînd am avut primul copil sau...

— Cîți copii acum ?

— Trei. Deocamdată.

— Cine îi ?

— Nevasta. Și eu, evident.

— Atunci, cînd mai ?

— Nu mai nimic, pentru că fac piața, tîrguiesc, privesc televizorul, poate un ziar...

MAI MULT CA PERFECTUL

Dacă e bocnă de analfabetă, jumătatea lui Ivanciu trece totuși mai isteață decît patronul. La strîmtorarea băieților de prăvălie contribui și avariția ei, prîcepută numai să-și melițe ziua toată acreala. Cînd patru dintre ucenici renunțară la regimul promiscuu, ea se grăbește să-i înlocuiască cu alții, de pe la atelierele tipografice. Între aceștia din urmă e și unul, Maican Virgiliu, trecut de 20 de ani, singurul care mai îndrăznește să-i ceară stăpînei gaz pentru lampă și ceva lemne să păcălească soba, și-așa derizorie față de cubajul odăii închiriate. Nici el nu va rămîne mult aici. Se ia curînd cu Teodoru Maritica, lucrătoare textilă la **Lyon's**, pe Dudești. Ea lucrează și nopțile, chestiune neplăcută lui Maican, și nu numai pentru că el, muncind diminețile, nu mai apucă să-și tragă sufletul alături de ea. Încît alege soluția de compromis de a locui împreună cu Maritica într-o odaie furată pămîntului inundabil dar ieftin dintre Colentina și Andronache. Camera o ridică peste noapte : bate șase pari, pe ei fixează o armătură ușoară de șipci rare, între ele și deasupra viră pămînt cu paie în care amestecă și sfărîmături de piatră dind făcăturii o oarecare trăinicie, și numai la bază așează și lipi cîteva cărămizi (i le arse un vecin, care și el tot de la un vecin învățase cum să facă). Iar pentru acoperiș, folosi cartonul gudronat, obținut de la niște zețari în schimbul unei balerci cu rachiu de tescovină.

Mută, sălbăticia fotografică a străzilor, de dinainte, moare succesiv, neobservată. Exultanța sălbatică a primăverii geme sub zbîrniitul ridicat de serbările colective. Un zumzet compact, adînc, limpede, apoi, anunță larma colectivă, caleidoscopică. Mulțimea face un singur pas, cadențat, ce pare agresiv datorită monotoniei ritmului. Trupul ei, ca un șarpe nesfîrșit curgător umple acum străzile Bucureștilor și întunecă galantarele și ferestrele, încît parcă înseși străzile și trotuarele și ferestrele alunecă, înaintează... „Voi, mii de cete muncitoare de prin orașe și cîmpii, ce gemeți fără-ncetare în jugul crincenei robii, sus steagul roș, vă înfrățiți, să sfărîmați neagra robie !..." Și reflexul roșietic al străzilor, parcă mai bucuroase acum, și cadența pașilor, parcă mai fermi, acum : „Sună trimbiți de alarmă, fulgere vii străluc esc, ca un val spumos, puternic, muncitorii se pornesc..." Chipul mulțimii trepidante dă senzația unei retrospecții colective, dar și a unei anticipații : se apropie un nou ev, mîine vor trăi în anul 1900, cum va fi mîine ? cum va fi

DE LA ÎNĂLȚIMEA MACARALEI

mircea constantinescu

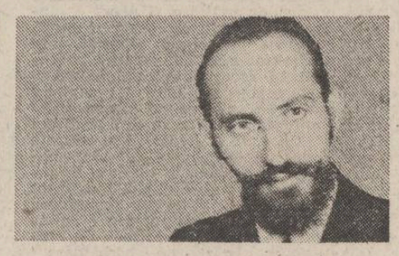

după ? se termină cumva lumea ? se termină pămîntul, apa, focul, aerul ? se termină viața, viețile lor ?... Ramurile acestea de voci incolăcite cresc unele dintr-altele și, iată, cîteva reușesc să ghideze, să răzbată, să-și apropie cerul suind în văzduhuri baloane sonore... „Uite, aerul ăsta înmiresmat al Filaretului", spuse Maican Virgiliu, schițînd un gest puțin oratoric, „uite, nimic nu-i trist de-aia-mi place aici". Cineva de-alături îl întrerupse, ca și cum tipograful ar fi pus o întrebare : „În lume, numai oamenii sînt triști". Se răsuci în direcția vocii, zise : „Dacă nu ți-e cu supărare, nu cumva te-am mai zărit la clubul socialist zilele trecute ?" „Ai ochi bun. Deși, ți-aș zice că puteai, la fel, să mă zărești prin tăbăcării, prin hale, prin ateliere, toate atelierele mizerabile în care trebăluim și trebăluim... Pentru cine, dară, te-ntreb ?" Maican se încruntă o secundă : să-i zică, sau ba, acestui necunoscut, ori cunoscut de care nu-și amintește acum, că azi e întîi mai și că aici, pe dealul Filaretului se cuvine ca mai tot omul să-și uite nițel de necazuri, de boli, de dureri și dușmănii ? Spuse, numai : „Multe vindecă și vinul ăsta, domnule". „Multe vindecă. Numai noi nu știm s-alegem, să căutăm. Dar, desigur, vine și vremea căutărilor. Sorocul e ziua de mîine". „Mai lăsați politicalele", auzi o vocea unei femei. Aproape sigur vorbise Maritica lui Maican : a orînduit dis de dimineață, acasă, prin panerele și cosurile din răchită, pîntecoase, porțiile tăiate din iedul împănat cu slănină, cusut în blana lui și frigăruit îndelung. Friptura fusese apoi stropită cu mustul picurat din tigaie...

★

Două evenimente intime grevează, în 1907, conștiința tipografului Maican Virgiliu : pierderea nevestei Maritica, stinsă ca o luminare și asemenea de slabă și de scursă, și faptul că nu e delegat la un congres internațional ; deși tinerii socialiști din cercul **România muncitoare** nu-l exclud de la decizii, Maican fiind cel mai mult consultat. La conferința pe țară a cercurilor muncitorești și socialiste, de la Galați, nu e chemat, în schimb, l-au delegat pe fiu-său, Petre ; el ce are ? numai bătrînețea ? nu găsește că asta ar fi o justificare. Sau tovarășii au avut altceva în vedere ? De atunci, însă, fiul, Petre Maican, s-a obișnuit să asculte, întristat și amuzat deopotrivă, monologurile părintelui și descoperă în ochii tatălui, mari, oțelii, cum străluce ște, răsfrînt, un univers întreg. „Dumnezeule mare !" îl aude, „Ce timpuri de speculă ! Pînă și haina mea profită : de ce eu slăbesc, de-aia ea se umflă !".

★

Reveniră peste zece zile. Îl găsesc pe negustor, parcă-i așteptă : „Ce-i mă, Maicane ? Ce-i mă, Chisăliță ? Ce-i cu voi, mă băieților ? Sau nu vă bucură că mă vedeți, că apucarăm și ziua să trăim în România mare, ai ?..." „Tare m-aș mai bucura ca și tine, mă Nae, dar uite c-avem necazuri, minca-le-ar lupii !" „Cînd ți-oi spune și eu prin ce trecurăm pe-acolo ? !" „Credeam că de-acuma ești bătrin, Nae, pentru oaste", observă, ocolind, Maican. „Așa-i, băiatule, da trebuie să mănînce și soldatul ? Trebuie ! Și cineva care să se ocupe cu asta trebuie ? Trebuie. Atunci, mi-am zis că mai pot fi și eu de folos". „Cred c-ai auzit de durerea noastră", se foiește Maican pe scaun. „Au tras în noi, Nae, au tras ciinii ! În Piața Teatrului..." „Uite c-asta știu, adică auzii eu cîte ceva, deși nu-mi vine a lipi zvonurile, că toți înjură pe toți și se căinează unul pe altul !" „Tipografii au făcut grevă, noi ne-am tras cu dinșii, la fel cei de la Wolf, Lemaitre, STB, toți și coboram pe Cîmpineanu și ne-au barat drumu. Noi fără arme, fără nimic, că veneam de la lucru, unii aveau sufertașele cu mîncare la ei... Soldaților, amețiți de băutură, li s-a spus că sîntem dezertori, că vrem alt război ca să facem aici soviete... Ne-au măcelărit, salvă după salvă. I-au arestat pe toți cei găsiți în cancelaria lui Frimu și-o echipă de soldați ne-a bătut cu ciomegele, Nae, și barem să fi vrut răul cuiva, dar uite, ceream pîine, și ei au răspuns cu gloanțe..." „Da, mă băiatule, da vezi tu, eu, am și eu greutăți, familie și neamuri care sug toate la mine". „Mă Nae, ne cunoaștem de-atîta vreme, dacă vrei un zălog, ceva, noi îți vom..." „Știu, mă Chisăliță nu fii prost, ce dracu ! Da' cît lipsii, crezi c-afacerile-au mers așa, singure ? Aș !" „Nae, peste o sută de ființe muriră degeaba, m-auzi, degeaba !" vorbi iar Maican. „Am nevastă și copii, omule, lasă-mă cu-ale mele..." Maican tăcu, istovit. Negustorul, rezemat de tejghea, bate cu pumnul drept în căusul palmei stîngi, metronom. Zise, aproape simultan cu ridicarea lui Chisăliță din scaun : „Să trimiți pe careva. Vă dau făină, mălai și brînză. Haine vă trebuie ?..."

PREZENTUL

Tresar și atac : — Dar cărți. — Cînd și cărți, tovarășe coleg de generație ! Dumneata cînd ? — Eu fac și dreg, așa-mi vine să-i zic, și nu-l cruț, poate și unde-i prea spătos pentru talia mea, strecurată vulpește printr-o vară lungă și fierbinte și duioasă, poftim, am ajuns să-l copiez, și tare, aproape că strig : Sînt aici, adică angajat pentru voi, să nu vă las la-ntîmplare cu una și cu alta. — Ehee, il aud. Pentru noi cînd vom avea timpul ăsta ca să una și alta. — Oh, exclam. De ce lucrezi atît de sus, George Maican ? — Am început ca lăcătuș mecanic, din '75 lucrez la macarale, de-atunci văd lumea de sus. — Cum e cînd vezi lumea de sus. — Păi, e cam altfel... e mama noastră, prietenia, v-am mai zis, și mai ales e colaborare, fără ea nu se poate ! Eu veghez să nu cadă nimic. Ar însemna să rănesc oameni, să deteriorez materiale. M-ar descalifica ! Într-asta colaborăm, cei de jos cu mine. Ei dispun panourile, tocurile, mă rog, totul, iar eu le plimb prin aer și le fac cadou altora, care le așteaptă, doar ați văzut, deodată se-amestecă frate-său, Oanță, tot un Maican, și zice...

PERFECTUL COMPUS

După moartea Mariticăi, Virgiliu Maican și-a pus toate speranțele în fiul său Petre, sau Petrică, cum îl strigă la enervare, tot așa îndrăznind și unii vecini. A crezut că va scoate din el un (bun) tipograf. Obsesia culturii pe care nu l-a ajutat viața s-o aibă, obsesia literei de ziar, grefată pe unele aptitudini vădite de copil în școala primară făcută în talpa Bucureștilor, departe, l-a orbit pe părinte, destul ca să-l îndrume spre o meserie de care Petre nu s-a simțit strigat. A fost o vreme curier la **Cultura populară** ; cîștiga puțin și alerga mult. Înălțat flăcău, cînd deci ucenicia nu i se mai potrivea lesne, tot la insistența tatălui a încercat să devină culegător-zețar la tipografia de alături, din Smirdan, a lui Grassiany. Huruitul mașinilor, praful de plumb și numărul orelor de trudă l-ar fi alungat repede dacă nu s-ar fi tipărit aici între altele **Tribuna lucrătorilor** și, mai tîrziu, **Buletinul de acțiune împotriva fascismului.** Acestea, împreună cu **ABC** și **Drumul femeii**, tipărite pe Lipscani au constituit pentru tînărul Petre liceul și universitatea pe care nu le va absolvi niciodată. Protestatar prin contaminare și în măsura instinctivă a oamenilor peticiți cu sărăcie și necazuri, droaie, a rămas totuși departe de agitația socialiștilor și social-democraților ; nu s-a îndrumat să participe la întrunirile și manifestațiile lor, sperînd mai curînd într-o ridicare pe cont propriu. „Văd și aud perfect", îi place să se justifice, dar cine i-o cere ? dinaintea soației, aflată iar în poziție (pe primul prunc l-a pierdut într-un accident la nici șase luni), „Brațe și picioare am. Ce-mi trebuie politică ? !" a replicat și unui coleg, culegător, difuzor de ziare și întruna restanțier cu pirlita de chirie pentru o cămăruță fără geamuri, la mansardă, în Pasagiul Român. Cunoștea activitatea clandestină a unora dintre camarazii săi, chiar a cules și citit unele materiale propagandistice. Însă era convins că cine muncește cît și cum i se cere, nu moare de foame. De ce, atunci, eforturi suplimentare ? Totuși, nu și-a trădat niciodată colegii, singura preocupare de căpetenie fiind să-i asigure familiei, acum sporită cu un băiat, Dumitru (toți îl vor ști, curînd, numai sub apelativul Mitică), traiul cel cumsecade, visat între chenarele strîmte ale epocii. Acest Mitică se va ridica iute, continuu cerșind învățătură, spre mirarea alor săi. Iar tatăl va rezista pînă cînd criza economică generală a ruinat nu numai atîtea întreprinderi mari și mici, a ruinat însesi speranțele generației ridicate la viață odată cu noul ev, al douăzecilea.

PREZENTUL

...Oanță, tot un Maican, și zice, cumva nerăbdător : — Totuși, de ce-ați venit pin' la noi ? Ce noutăți vă putem da noi ? ! Încoltit, nu ezit să devin confesiv, așa cum nici ei nu ezită : — Pentru că am un băiețel care în fiecare dimineață mă chestionează în japoneza lui ad-hoc : Aatii 'ee 'aia 'ara'auuaa ? Deci — ce-i cu acele macarale ? iată, un omuleț vă întreabă, pe amîndoi, sigur, ce-i aceea o macara. Asta, ca să nu mă repet, amintindu-vă că sînt angajat la Antrepriza de construcții civile ca să vă avizez, apți ori inapți, pe voi și pe alții. — Atunci, vă cred, zice, îndulcit, și-și privește fratele mai mare ca pe-o iubită aflată, în sfîrșit, în afara oricărui pericol.

PERFECTUL SIMPLU

După cîteva săptămîni de bătut străzile, după ce și-a consumat mărunțele economii, Maican

teatru

Dreptatea cauzei

Făcînd parte din „genul serios", ca „dramă a absolutului", **Jocul ielelor** impune și admite mizanscena simplă, suplă, a regizoarei Sanda Manu ; încercările de comprimare în timp a acțiunii și de sudare a diferitelor momente, prin semisimultaneitatea unor scene, în plan vizual și sonor, fac să se piardă, uneori, înțelesul cuvintelor, întrerupînd continuitatea, necreînd impresia, necesară, a unei înlănțuiri firești a evenimentelor ; rămîne meritorie neintroducerea, în spectacol, a flash-back-urilor anacronice care trimit la sinuciderea bătrînului Ruscanu sau vizita Norei Ionescu la redacție, în scena-cheie dintre Gelu-Maria. Întreaga frumusețe decurge, în această reprezentație scenică, din redarea cu simplitate a conținutului piesei, din rostirea de detașare, pe un ton neutru (aproape constant la toți actorii, cu mici excepții), cuvenit acestei drame a conștiinței, a eșecului „ideii" însăși. Deși fiecare rol, luat în parte, trece de cota medie a unei interpretări actoricești, veridicitatea povestirii, în întregul ei, rămîne afectată, păstrînd senzația desfășurării unei suite de scenete izbutite, dar trunchiate, în care actorii — neadusi la același nivel — își fac totuși, meseria. Drama fiecărui personaj se transmite celorlalți, dezvăluind interiorul sufletesc zbuciumat, al tuturora, fapt pentru care detaliile trebuiau cultivate, cu deosebită grijă, în sensul corelării de la un actor la celălalt, a vocii, a intensității ei, a tăcerilor, a gesturilor, în scopul stabilirii unei cumpene drepte între talentele diferiților actori, în așa fel, încît, din părți să rezulte unitatea întregului.

Întîlnirea dintre Maria — Tamara Crețulescu și soțul ei se rezolvă într-o echilibrare aproape perfectă, pînă la expresivitatea gestului. Camil Petrescu notează cu multiple detalii (regizorale) transformarea personajelor cu fiecare replică, creionîndu-l pe Sinești, de la tulburare la furie : „...o cuprinde apoi sălbatic cu amîndouă mîinile de gît, aproape s-o sugrume", apoi „încleștat, batjocoritor", suride „crincen" și... cu o „aprigă brutalitate"... În spectacol, gestul mîngîierii lui Sinești trece discret și expresiv de la tandrețe la dorință, mîinile lui Mircea Albulescu întîrzie, frematînd pe gîtul Mariei, trecînd sugestiv, de la senzualitatea posesivă la trădarea gîndului fulgerător și amenințător al celui ce s-ar putea răzbuna, prin crimă. După acest minunat și cuprinzător grai al mîinilor, „apriga brutalitate" a personajului se manifestă, din păcate, cu o palmă violentă pe obrazul Mariei. Dincolo de umbra crimei conținută în gest, palma nu mai putea aduce nimic în plus, decît o nuanță de vulgarizare a unei relații. Și-apoi, pentru Maria, nu prăbușirea fizică avea importanță, cît cea psihică. Spune Camil Petrescu, tot între bogatele-i paranteze : „a rămas ca o iederă fără sprijin". Gestul tandreței, care la Maria se naște, în acel moment, din efortul disimulării, ar fi trebuit să rămînă suspendat în gol, fără să fie nevoie să o vedem prăbușindu-se pe podium.

Talentul și rezistența de cursă lungă ale unui actor cum este Ovidiu Iuliu Moldovan, descumpănesc puțin prin modul în care se prezintă pe alocuri, fie din pricina vocii — ale cărei inflexiuni neplăcute pot fi corectate —, fie din cauza gesturilor, pe care nu le stăpînește în scenele fundamentale. Se întîmplă ceva care-l precipită tocmai atunci cînd calmul și controlul rațiunii trebuie să fie suverane. În încercarea Mariei de a-l regăsi pe cel de odinioară, Ruscanu nu apare lovit de drama sa interioară, ci doar nervos, mișcarea mîinilor, duse de cîteva ori la frunte, trădînd o nesiguranță, o apropiere mai à l'aise ; tot așa cum, gestul unui patetism inferior — al lovirii picioarelor (ca în saloon-ul unui western !) — trece personajul, temporar, într-un con de umbră. Mici scăpări (supărătoare), care, cu puțin efort de concentrare, pot fi eliminate. Altminteri, **Jocul ielelor** demonstrează că întîlnirea unui regizor — care știe să lucreze cu actorii — cu seva și profunzimea unui text de calitate, poate nu numai obliga, ci și înălța, pe toți cei ce se află pe scenă, în fața și în spatele ei.

Nicoleta Gherghel

film

File de cronică revoluționară (I)

Treptele cronologice ale școlii naționale de film urmează îndeaproape o tematică generoasă, de mare angajare politică în care figura comunistului este mereu prezentă, fie că este vorba de evocarea anilor ilegalității, fie că peliculele se înscriu în zona fierbinte a actualității.

De la **Răsună valea** (1950) și **Desfășurarea** (1955) la **Valurile Dunării** (1960) și **La patru pași de infinit** (1964), de la **Duminică la ora 6** (1966) și **Procesul alb** (1966) la **Canarul și viscolul** (1970), de la **Asediul** (1971) și **Facerea lumii** (1971) la **Serata** (1971) și **Cu mîinile curate** (1972) sau de la **Bariera** (1972) și **Ceața** (1973) la **Întoarcerea lui Magellan** (1974), **Tatăl risipitor** (1975), **Mastodontul** (1975) și **Zidul** (1975) pentru a aminti doar principalele titluri realizate pînă în urmă cu zece ani surprind cu o mare forță liniile distincte ale diversității stilistice cu care sînt reconstituite secvențele luptelor pentru eliberare socială, sacrificiile luptătorilor din ilegalitate, chipurile comuniștilor contemporani cu opera de reconstrucție a patriei.

De la prospețimea nu lipsită de naivități a primelor filme de actualitate, ce înscriau pe peliculă la începutul deceniului 6 prezentul șantierelor de muncă patriotică sau marile prefaceri din lumea satului (inspirate din proza lui **Marin Preda**) — filmele lui **Paul Călinescu** — la forța dramatică implicată în destinul personajelor surprinse în creațiile lui **L. Ciulei** sau **L. Pintilie** în operele de referință ce cucereau laurii unor prestigioase festivaluri internaționale, portretul comunistului în cinematografia contemporană se conturează într-o bogată paletă de nuanțe, ce adîncesc psihologii memorabile, caractere diverse și complementare, pitorești și nu lipsite de umor, așa cum firesc se adună calitățile omului, ce poate deveni fie și anonim, model vrednic de urmat.

Complexitatea spirituală a eroilor care prind viață pe marele ecran prin performanțele interpretative datorate unor mari actori ca : **Lazăr Vrabie, Octavian Cotescu, Silviu Stănculescu, Irina Petrescu, Colea Răutu, Ilarion Ciobanu, Cornel Coman, Toma Caragiu,** impun memoriei afective a spectatorului dimensiuni și semnificații cu mare intensitate emoțională, ce nu de puține ori depășesc chiar litera unor scenarii, uneori cantonate la marcarea culorilor antagonice alb/negru. Cucerind teritoriile autenticității, aprofundînd dincolo de agreabil sau firesc adevărurile ascunse în generozitatea unor partituri o întreagă pleiadă a interpreților noștri s-a confruntat cu rezonanțele umane ale unui proces istoric definitoriu, oferindu-i adevăr artistic, peren în afecțiunea spectatorilor.

Epopeea construirii unei lumi noi s-a conturat în cinematografia noastră și printr-o mare diversitate stilistică din care n-au lipsit ecranizările, și aici un rol deloc secundar l-au jucat scriitori ca : **Marin Preda, Titus Popovici, D. R. Popescu, Francisc Munteanu, Petre Sălcudeanu, Eugen Barbu, Dinu Săraru, Ioan Grigorescu** etc., filmul psihologic — și aici **Canarul și viscolul** are priorități concludente —, filmul istoric, și aici se cuvin menționate peliculele **La porțile albastre ale orașului, Pe aici nu se trece, Stejar, extremă urgență,** și nu în ultimul rînd, filmul politist, seria deschisă de **Cu mîinile curate** abordînd dintr-un unghi original o perioadă și un spațiu social absente pînă atunci din filmografia națională.

Filele cronicii cinematografice au surprins convingător și cu înalte valențe artistice forța morală a luptătorilor comuniști, trăinicia idealurilor revoluționare, spiritul de dăruire pentru cauza partidului în zeci de titluri care astăzi se înscriu printre cele mai valoroase opere ale școlii noastre naționale. Filon peren de inspirație, această tematică va fi adîncită în ultimul deceniu în opere noi ce dezbat cu responsabilitate problemele prezentului.

Călin Stănculescu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

Dumitru a început să dea tîrcoale pe ulița R. Honzik, sperînd să se angajeze la Vulcan, unde auzise că se produc vagoane-cisternă, instalații pentru fierăstraie și rafinării petroliere, cazane de aburi. Nu înalt, însă bine legat, vînjos, cu maxilare și arcadele frunții puternice, cu privirea metalică și călcătura apăsată, a impresionat fără efort. A fost angajat. E drept, și datorită conjuncturii : conducerea uzinei duce, după marele război, politica de atragere și formare a specialiștilor români, în special. De la secția de instalații pentru crematoriile de ars gunoaie, a ucenicit la poduri metalice, la macarale rulante, apoi s-a stabilizat acolo unde se fac piese din fontă, fascinat parcă de roțile de transmisie, mult căutate de direcția Căilor ferate. Dorind să asigure tatălui, aproape invalid acum, un sfîrșit de viață mai luminos, crede Dumitru, decît a avut parte în viața lui toată, începu să lucreze în acord și să rămînă peste orele de program. Un anume Macri l-a așteptat odată : „Ia o țigară, băiatule... mai întîi șterge-ți nădușeala. Și zgura din suflet. Și zi-mi și mie, să nu mor fraier, cui faci tu zestre ?" Maican a fumat în tăcere, călărind o conductă ruginită, și tot acel Macri : „Ascultă la mine, Mitică, tot un drac e ! Cu ce te alegi ? Cu cîțiva bănuți în plus ? ! N-ai văzut cum te fură pușlamaua de maistru de sub nas ?..." În chiar după-amiaza aceea se întocmește un raport la poliție : „...Un muncitor fiind bătut de subșeful de mecanică, i-a luat apărarea tovarășul Macri, socialist, fapt în urma căruia și-a cîștigat încrederea celorlalți, reușind în scurt timp să-i organizeze pe toți. Lucrătorii cazangii, în număr de vreo 300... sînt nemulțumiți de maistrul Witt, care e însărcinat cu lucrul în acord... Se face propagandă socialistă printre lucrători pentru a declara grevă". Maican se luminase brusc : „Am să-l sugrum ! Uite, cu mîinile-astea !" A stîrcit restul țigării sub bocanc ca pe-un gîndac. „Și vei înfunda ocna. Mai bine **oprește-te.** Vino cu noi. Ne-am decis să încetăm lucrul pînă cînd patronii îi vor scoate de-aici pe maiștrii care ne sug". Greva a ținut aproape două săptămîni. A urmat înlocuirea maiștrilor în cauză cu alții, propuși de muncitori. În schimb, Macri a fost arestat, nu pentru multă vreme — părea să fie o detenție de rutină — totuși, revenirea lui la Vulcan pare improbabilă. A fost ocazia, nu cauza, cînd Maican Dumitru i-a luat locul. Ucenicia și-o terminase în scurt timp. De-acum a început să ucenicească, sever cu sine și puțin tolerant cu ceilalți, în rîndurile partidului comunist. Nici tatălui n-a apucat să-i mărturisească, nici tovarășilor din uzină sau puținilor prieteni din afară. Nu l-au dibuit repede nici agenții Siguranței și, în urmă, ai germanilor. Toți l-au tolerat ca membru al fracțiunii social-democraților, pentru care vota, făcea propagandă, ținea discursuri și organiza întruniri.

★

Peste nu mai mult de 18 secunde, după plecarea lui Vaideeni, în salonaș se strecoară Maican Dumitru (doar el e cel care-i întărise zvonul că von Coler e ziarist. „Să-i spui lui mutu că-i jurnalistă ! Singurul ei meșteșug e s-ascundă cît mai bine meșteșugul tragerii pe sfoară. Dar e de văzut : trăiește sau nu cu Malaxa ?" și Maican : „S-ar zice că i-ar fi amantă" și Gazda : „Atunci, a devenit romantic și Satana ! Îl jegmănește de parale, numai, sau bate mai sus... Înțelegi, amice ? Sau bate mai sus ?...") Îl întîmpină jovial : „Lasă gentilețea, Maicane, și fă-te-ncoa cu frumusețea". Atent, viguros și cuceritor prin sănătatea lui fără cusur, Dumitru veghează, în picioare, să nu-i scape vreo necuviință. „Uite, dragul meu, ți-am pregătit listele. Ai aici ce-ți trebuie. O să tragi în manifestele voastre despre criminalele intenții ale conducerii Gărzii care, cu sau fără sprijin antonescian, va lovi în muncitori și slujbași, mă rog, te pricepi tu mai bine. Clar ?"

★

Trecu prin dreptul lui Niuc, îi făcu un semn din cap, acela se ridică și părăsește salonul — cutia ECHTE, vopsea pentru lemnărie, — sub braț. Ar fi vrut să rupă de la tovarășul său răspunsuri pentru neliniștile proprii. Ajuns jos, află că patroana lipsește. „Am să-i mulțumesc altădată. Fără ajutorul ei, cum și unde să-l mai contactez pe Niuc ? !" În stația tramvaiului, nici țipenie. Cîteva felinare aruncă o lumină deslinată peste trupurile hamalilor, adormiți pe cimentul treptelor gării, buchet. Coboară în Piața Senatului, intră pe Apolodor, apoi, prin Sf. Apostoli, în Calea Rahovei. Vru să se oprească la Antim, să mănînce ceva. Renunță și o coteșe pe Lăzureanu, urcă pînă în Uranus unde, observînd că nu-i urmărit, face drumul invers pe Minotaurului, revenind în Antim. Din nou nimeni, nici măcar beției, obișnuiții locului, cu care a avut de-atîtea ori de furcă. În sfîrșit, urcă la pas pe Ecoului, spre căsuța de la mijlocul uliței, pe dreapta, unde se tipărise-ră cu ani în urmă multe numere din **Scînteia.** Un pas, al doilea. Balconul cu muscate și rozmarin. Primul stîlp, următorul. Geamlicul cu pisici. Alt stîlp. Groapa cît copita unui cal. Deodată, pașii cuiva lovind caldarîmul. Se trage după stîlp. Parcă fluieră, pașii, mușcînd piatra. Părăsește stîlpul umblînd pe lîngă gard. Un gard mărunt din șipci desperecheate. Din nou pașii, nu-i o călcătură ferită. Drace, tocmai acum !

Colțurile fabricii i se par Luizei Cristescu un șoi de minarete fumurii, iar acoperișurile frînte în două pante egale, ceasloave deschise cu cotoarele în sus, cum zărise în biblioteca tatălui. O broboadă de troscot se luptă să acopere goliciunea șinelor și traverselor pîngărite de păcură și zgură. Un rezervor de benzină, pintecos și cilindric, bivolița gata să fete, zace interpus între clădirile țuguiate, dinspre care juna speră să apară Maican, și cubul blocului administrativ, ne șine ucise de rugină. Cu nasul mizgălit de uleiuri minerale, benzină și vaselină, iată-l ! „Am vrut să văd unde lucrezi..." „Și ce-ai văzut ?" E turburat. Nici bucuros, nici abătut, aproape că-i vine să strige : De ce te expui fără rost ? ! Dar simte că totul s-ar rupe într-o scenă burgheză, cu reproșuri și istericale, exact de ce-are el oroare. Probabil nu-s făcut să mă-nsor, își spuse, apoi tare : „Hai, de-acu m-ai văzut..." O împinge peste șine, către urmîtul tramvaielor ce gonesc între Chirigiu și Măcelăria lui Timofte. „Am să trec eu, poate

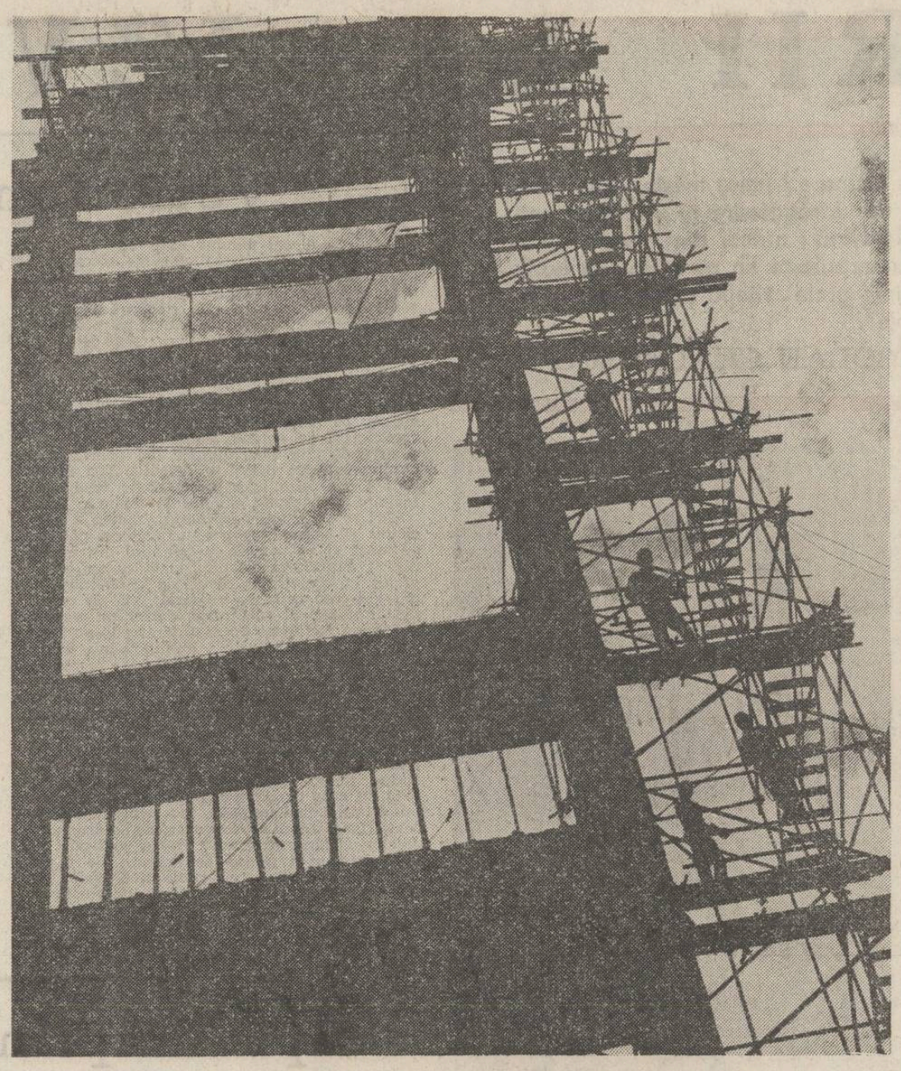

chiar diseară". „N-ai mai fost demult". „Am și altele pe cap !" Luiza păli, pocnind-o vorba directă și lipsindu-i, momentan, facultatea înțelegerii sensurilor : „Altele ? !" El simte că trebuie s-o mîngîie, cumva. Dar degetele, murdare și crăpate, mușchii dilatați de efort, nu se înnoadă în gestul cuvenit, iar ea, : „Ai băgat de seamă că singurele căciuli pe măgurile orașului sînt un crematoriu și-o Mitropolie ? „Cum ? ! Ai bătut drumul ca să-mi zici de popi și..." Dar se răsucise, plecînd iute peste șine și traverse, cu grația fetițelor, la șotron. Departe, plînsul îi înecă respirația. „Nu vă e bine, domnișoară ?" o întrebă cineva. Tresare, speriată.

★

„Maicane ți-a pus tatăl ceresc laba-n cap, grohăie plutonierul după ce paznicul răsuci în spatele lor cheia. Cic-o să te scoată, bă, pe-ncredere. Încrederea mă-tii, fă pași că te ard la ceafă !" Hainele vîrgate mai put și-acu a sodă. Scorțoase ca niște scînduri de călcat. Dinapoia ușilor ferecate, ochii tovarășilor îl aud : tranc-tronc-tranc-tronc. La directorul-adjunct în odaie il doare privirea. Lumina vine din toate părțile, căteaua ! „...Orice poliție din lume" aude, „Cînd individul calcă ordinea statului, îl pedepsește, indiferent dacă ordinea e sau nu perfectă... Mă băiatule, dă-o dracului, că ești tînăr și-i păcat ! Vezi-ți de meserie și mulțumește cerului că te-a scos de aici, c-altfel..." „...Evident, dac-o iei razna iarăși, nici vorbă, ocna te mănîncă ! Cred c-ai băgat la cap. Te lași de treaba aia. Ai terminat cu ridicarea haznalelor la mitinguri ! cu lipitul sovietismelor pe ziduri ! Îți vezi de treaba ta, mecanic ești, mecanic rămîi. Asta-i !" Ca un cîine-lup mușcînd hămesit, directorul închisorii. Inutil să-i replice. Dar încotro ? Bine că i s-a obișnuit privirea. Pișornița asta de vreme ! Un pas, doi. Își aduce pe gît reverele hainei. Pe sub cămașă și haină, picăturile ploii i s-au strîns ca un sul de pernă rece și țeapănă. Se simte ca sub un burlan găurit. „Ei bine, am să-i ocolesc pe toți Cristeștii din lumea asta !" mormăi el, tare, speriind pe o babuță care, mioapă, abia de se feri din calea acestui bărbat care izbește aerul cu mîna de parcă ar dori să crape blatul unei mese. (...) „Stoianovici a fost ridicat", șoptește Niuc, **„Douglas**-ul aranjat de Lucrețiu zace și-acum în pădure, singur-singurel ! Azi am comandat raci". Auzind, Maican își simte coatele și genunchii goliți, deshidratați, cum au păsările și eremiții tibetani. Pe scările din ciment, un nou covor, de culoarea șofranului. Greu se mai intră pe ușile astea încărcat cu asemenea noutăți ! Și împuțitele astea de lanterne, pagode îmbrăcate în roșul mălăet al singelui văzut la microscop. „Am trecut și pe la Texas, în Buzești, unde am dat peste Oloc. Cu femeiușca asta, oricînd te poți astepta să-ți atîrne hoitul în cinghele vreun copoi". Înăuntru, cineva cîntă prost **Lechte Kavalerie.** Pe Maican îl dor de pe-acum ochii datorită lampioanelor cu lumina lor sleampătă, de budoar endogamic. „Cîte vagoane au pierdut ?" reușì să-și descleștească buzele. „Texasul cinci. Dar Hern Douglas zace damblagit". Cîntăreața n-are voce, nici ureche, nici umor. În schimb, e mai mult decît decoltată și-și mișcă brațele în aer precum o balerină picioarele : mereu te-aștepți să-i zboare microfonul din mînă... „O mîță pimpantă", decretează Niuc. Maican nu l-ar auzi nici dac-ar țipa. „Mănîncă și ea o piine. Albă". Cînd ieșiră în noaptea glisantă de august, pe Brezoianu, nici becurile n-au atipit sub răcoarea metalică a nopții și clipocesc surd, frîguroase. „E ademenitor aici, unde femei cu gura ca fructa surid tăinuindu-și propriul miez și unde în aerul idiot se-nfige aroma mierie a țigărilor Camel", recită Niuc și suride larg, ca totdeauna cînd e puțin amețit, urmărind privirea iscoditoare a tovarășului, atent, dacă nu-i urmărește careva. „N-ai teamă ! Numai noi do', atît, și Universul ăsta blestemat ! Mai rabdă-un' moment". Și porni să declame involuntar potrivindu-și pașii cu ai lui Maican : „Arătăm frumosul ca să-l cunoaștem, fără măști și fără diafane voaluri născocite cîndva de sfiiciunea mîzului. Cu fierarii, cu plugarii de-a valma, să scriem fără ifos de-aleși cuvintele care să vorbească aidoma văzduhului, ierbii... „Pașii lor lovind asfaltul moleșit. „Nu prea m-auzi, prietene. Așa faci mereu. Greșești fundamental ! Dacă m-ai stringe la piept, ai simți fosnetul unor hîrtii dragi-draagi !" „Cum ! făcu Maican, tresărind, „Ai avut tot timpul macheta la tine, și-ai tăcut ? ! Dacă ne arestau ? !" „O-nghițeam, băiatule. Cîte nu înghite omul în viață !..." Peste aproape 96 de ore, primul număr legal al **României libere** va umple rotativele din clădirea supraetajată pe care tocmai o ocolesc cei doi acum, fiecare luînd alt drum, după ce s-au îmbrățișat larg-lung, ca niște betivi, prilej pentru Maican de a extrage macheta ziarului și de a o petrece pe sub cămașa lui.

PREZENTUL

Acu, e pe bune, consimte Oanță, că de, copiilor trebuie să le răspunzi, de. Eu lucrez pe macaraua aia de colo, i se zice ZB șaptesprezece. Dar la spitalul din Cotroceni am fost revizor-verificator la macaraua Richter. Am mai lucrat și la șantierul 2, aici e grupul 6, șantierul 3, antrepriza... — Știu, zic, atîta lucru e inevitabil să știu. — Da pe inginerul nostru-l știți ? Frățiman, da, e un om, aflați. — Dar dumneata, ce ești. — Păi eu, sînt mai mic decît George, am abia 26 ani, da-l ajung din urmă, nici o grijă. Prefer să mai întîrzii, e ceva să vezi orașul de sus. — E frumos ? îl întreb. — Păi cum nu, parcă mă simt acasă. Văd acolo verdeață și aerul e, ce mai, e aer ! Poate și casele, unele dintre ele, vreau să spun. Apoi ? — Apoi aici. Sîntem mîndri că tot trecem pe lîngă blocurile ridicate și de noi. — Ce părere-ți faci despre fratele dumitale ? Aș vrea să răspunzi de parcă George n-ar fi de față. — Sigur, i-apreciez sinceritatea, simplitatea. După asta, colaborarea, fără ea noi n-am reușì nimic. — Și dumneata la el ? mă întorc către George. — Păi, cam la fel, eu pe MeBeul meu, el pe Zebeu, ca frații. de, poate c-ar trebui să-l laud, da mi-e teamă, așa că nu-l mai laud și, cum tace, smecher, vin pe alt gînd : Ce riscați voi zilnic ? — Păi, cel puțin cît un șofer la baraje. Că de, poate-ajungem și la baraje. Acolo să vă văd. — N-ar fi exclus, îi replic și-i privesc pe rînd, calm, pe frații Maican. Pe George și Oanță Maican. Masive dar suple, agile, macaralele îi așteaptă,

fragmente de roman

ion potopin

Cel mai iubit din cei ce sînt iubiți

Venind din neamul ce-a purtat solia
prin vremile de foc ne-nduplecat
un spic de grîu ți-a pus în leagăn glia
să-ți fie sufletul de grîu curat
Copilăria ta a fost vecină
cu iarba din livezi, cu ochii ei
tu ai văzut adînca rădăcină
a celor ce ne-au fost aici temei
și-n jur privind cînd sta să se răstoarne
tot ceru-n brazda neagră din ogor
tu ai văzut cum poartă-nfipte-n carne
poporul tău, cătușe care-l dor !

Ai cugetat de-atunci, ca-ntr-o poruncă
venită din istorie, scăldat
în chin amar, că ce-i zidit din muncă
e rodul ei și rodul nu-i de dat
la nimeni, oricît suie-o vălvătaie
să-l ardă, să prefacă rodu-n scrum
și gîndul tău, prin marea noapte-și taie
spre zorii zilei comunistul drum
cînd omul ce muncește ca-ntr-o piuă
este zdrobit ca grîul, bob cu bob
și-n loc să-i fie prag înalt de ziuă
este cătușa care-l ține rob !

Și gîndul tău a fost atunci fierbinte
l-ai zămislit ca-n flăcări cugetînd
și ai rostit aprinsele cuvinte
de focul luptei ce-ți ardea în gînd :
Numai prin lupta dreaptă se încheie
șiragul suferințelor și pier
căci cheia revoluției e-o cheie
care deschide lacătul de fier
și cad cătușì de veacuri de pe mînă
să lumineze cerul vieții trist
căci loc de suferinți să nu rămînă
s-a ridicat Partidul Comunist !
Ți-a dat partidu-n mîini sublima armă
a dragostei de neam și de pămînt
veghind mereu cînd bolți de cer se sfarmă
tu ai rostit un sacru legămînt...

N-au fost numai cuvinte, o știm bine
cei care azi cu sori ne-mpresurăm
cu tine-odată, înflăcărați de tine
cu tine-ntr-un cuvînt rostim : — Jurăm !
Să-ți fim asemeni, numai omenie !
Să-ți fim asemeni, neinduplecați !
Să-ți fim asemeni, steag cu pînza vie
tu comandant suprem și noi soldați !

Căci România-n lume de există
amieze largi pe umeri fluturînd
frumoasa Românie comunistă
e astăzi, fiindcă tu, în primul rînd
ți-ai dăruit și gînd și vis și faptă
cei care-s buni, să fie și mai buni
pe stîlpi de foc să stea gîndirea dreaptă
ai luat puteri adînci de la străbuni

De foc e timpu-n matca lui adîncă
un fluviu ce nu știe de amurg
un sfredel care-și sparge drum prin stîncă
purtat de comunistul-demiurg
spre care toți privim ca spre-un părinte
că mări de oameni revărsate-n jur
de mîndri fii ce te iubesc fierbinte
căci fruntea le-o înalți pînă-n azur !

Azi pentru tine,-n țară, ramul, riul
toți macii din cîmpie înfloriți
ești totul pentru viață, cum e grîul
cel mai iubit din cei ce sînt iubiți !

Așa cum ești

Așa cum ești, nu se putea să nu fii
născut și renăscut din adevărul
istoriei, care, acum prin tine
desăvîrșește-al patriei contur
Tu ai venit, cînd timpul sta deoparte
privindu-se-n oglinda unei zile
de primăvară, năzuind să-și pună
sigiliul, dintre toate cel mai pur
pe actul tău de naștere, sublim
intîii comuniști să devenim...

Și-atunci, aveam în noi puteri, prin țară
curgeau, prin albii riurile vieții
fertilizînd și-atunci, să crească grîul
cu spicul plin de aur pe cîmpii
podgorii pînă-n culmi, să poarte-n struguri
trezorerii bogate, din pădure
veneau spre noi mirezme tari și-n sate
cîntau privighetorile-n copii
dar noi visam energica putere
ca să ne verse flăcări în artere !

Și tu ai luat acestea toate-n mînă
și ne-ai făcut din lacrima din pleoape
pentru logodna noastră cu livada
inel, să lumineze orice pom
De 65 de ani ești Grădinarul
cel vrednic și-nțelept al României
implinitorul visurilor, ctitor
al fericirii fiecărui om

Partid decis să smulgi din rădăcină
nevrednicia, visul sterp, de răni
să pui balsamul soarelui, pe inimi
increderea-n lumină s-o așterni
Noi îți slăvim acum aniversarea
de 65 de primăveri, prin care
tu ai trecut ca soarele-n amiază
prin comunism, să devenim eterni !

Literatura unei construcții: omul nou

Urmare din pag. 1

contribuie la afirmarea, în forme specifice, a concepției înaintate despre lume și viață".

Originalitate, funcție modelatoare, umanism — iată ce degajă în deplinătatea sensului său, citatul de mai sus ! Sînt trei concepte fundamentale, a căror legătură indestructibilă se cuvine a fi mereu revendicată la temelia literaturii noastre de azi. Dar pentru aceasta este necesar să ne îndepărtăm de înțelesul formal pe care-l dăm adesea noțiunii de originalitate.

Bătălia pentru originalitate în literatură este în primul rînd una de conținut, de asimilare în cadrul operelor literare a mesajului nou de viață la care ne raportăm. Or, acest mesaj de viață înseamnă în primă instanță, om nou, specific idealurilor orînduirii socialiste, în manifestările lui profunde, diverse, multilaterale, într-o luptă dîrză, revoluționară, cu ceea ce este caduc, depășit, caracteristic mentalităților egoiste ale vechii orînduiri burgheze.

Desigur, cei mai reprezentativi scriitori ai noștri de azi sînt angajați în această vastă acțiune, care își are filoanele ei cele mai puternic conturate în direcția prozei obiective, realiste, de inspirație actuală. Acesta este, nu întîmplător, și cel mai bogat sector al literelor românești de azi, cu audiența publică cea mai largă. Este firesc să fie astfel, căci poporul vrea să se cunoască pe el însuși așa cum este el azi, așa cum trebuie să fie. Funcția imaginarului vizează tocmai această capacitate de raportare a realului la ideal, de a o potența prin eroi reprezentativi, în care omul să se poată regăsi nu numai prin ceea ce este, ci și prin ce ar putea și ar voi să fie.

De aici funcția modelatoare puternică pe care o posedă în mod ideal literatura, posibilitatea ei deosebită de a da glas noii conștiințe socialiste în actiune, cu înălțări și pierderi, cu zigzaguri și regăsiri caracteristice, într-un cuvînt, cu tot ce înseamnă viață.

Omul nou către care năzuim în creația literar-artistică are el însuși ca model real un om plin de viață, de bucurii și necazuri. Modelarea literară urmează, în aceste condiții, firul dialectic al vieții, poartă însemnele ei inconfundabile. Adresîndu-se scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza cu deosebită forță de convingere tocmai acest adevăr de o inestimabilă valoare creatoare :

„Desigur, eroul epocii socialiste nu este un supraom ; el are și calități și defecte, trăiește și bucurii și amărăciuni, și izbînzi și înfrîngeri, iubește, visează, se zbuciumă ca orice ființă omenească. Literatura trebuie să-l înfățișeze așa cum e în realitate, dar relevîndu-i lipsurile, trebuie să pună totodată în evidență cu putere ceea ce îl caracterizează, și anume, că viața sa e străbătută de patosul revoluționar al idealului socialist, că el pune mai presus de orice interesele colectivității, că se dăruiește cu toată pasiunea muncii sale, cauzei socialismului, cauzei poporului. Prin aceasta, întruchiparea în literatură a acestui personaj poate exercita o înrîurire salutară asupra conștiinței maselor. Acționînd în acest fel, abordînd vasta problematică a desăvîrșirii socialismului și a transformării morale a omului, scriitorii noștri vor făuri o literatură militantă, profund angajată în măreața operă pe care o întreprinde poporul român. Reflectînd această experiență fără precedent în istoria umanității, scriitorii au posibilitatea de a introduce în literatură un univers omenesc inedit, care poate genera opere de cea mai mare originalitate".

Prin cele de mai sus devine, credem, evident faptul că între originalitatea literară și formarea omului nou este o profundă unitate, că literatura noastră de azi nu se poate defini altfel în lume decît prin contribuția adusă în acest sens. Documentele noastre de partid, oferă, dupa cum vedem, cadrul cel mai adecvat pentru înțelegerea acestui mare adevăr. El se cuvine cu atît mai mult pus în lumină, acum în preajma celei de-a 65-a aniversări de la crearea P.C.R.

plastică

Graiul splendorii

Muzeul de artă al Republicii este în ultimii ani unul dintre cele mai active focare de cultură din țară. Manifestări de amploare și ținută au fost găzduite frecvent în sălile sale, facilitînd publicului nostru un contact nemijlocit cu mari valori ale artei universale. Multe din expozițiile de aici s-au propus drept subiect de meditație asupra destinului artei și locului ei în istoria civilizației, asupra evoluției artei contemporane din România și din alte țări de pe continentul nostru și chiar din afara lui. Un corp de muzeografi de mare valoare, printre care mulți tineri—încurajați în activitatea lor de o conducere ce s-a remarcat prin promptitudine și receptivitate față de inițiativele benefice vizînd deopotrivă lărgirea orizontului de cunoaștere a amatorilor de artă și aprofundarea unor domenii sensibile ale cercetărilor din domeniul istoriei artei universale și naționale — a asigurat, în majoritatea cazurilor, ținuta științifică și prezentarea impecabilă a manifestărilor expoziționale. Asupra argumentului vom reveni.

O asemenea manifestare, care are chiar un caracter de excepție, este expoziția **Țesături de artă în Evul Mediu românese,** îngrijită de Anca Lăzărescu, totodată și autoarea unui riguros catalog ce sperăm a se transforma într-o carte ilustrată adecvat cu atît de necesarele fotografii color. Carte care să nu fie atît un repertoriu de obiecte, însoțit de tradiționalul studiu istorico-artistic, cît o tentativă de a folosi istoria țesăturilor medievale din colecțiile noastre ca bază de plecare pentru reconstituirea unui tablou mai amplu al unor momente interesante ale evoluției civilizației românești. Cadrele unui asemenea studiu au fost, de altfel, jalonate excelent, chiar la vernisarea expoziției, în alocuțiunea lui Răzvan Theodorescu. Un aspect al problemei a fost abordat, dintr-o perspectivă strict cronologică, în 1970, de Corina Nicolescu, în **Istoria costumului de curte în țările române.**

Așadar expoziția — care, din rațiuni ținînd de necesitatea reîntoarcerii valoroaselor piese la starea de conservare (poziție orizontală și nu verticală, temperatură, lumină etc.) optimală, nu va fi deschisă multă vreme— ne prezintă obiecte unicat, de un interes extraordinar, aș zice, fiecare avînd o istorie a „vieții", fiecare avînd o semnificație ce vizează deopotrivă zone ale raporturilor economice, ale politicului, ale mentalităților sau riturilor. Cîteva „piese de rezistență" se impun prin extraordinarul efect vizual degajat de fastul culorilor și finețea execuției : țesătura **(casula)** executată în jur de 1400 de un atelier din Lucca, sau țesătura **(dalmatica)** executată în secolul al XV-lea într-un atelier din Florența (ambele din patrimoniul muzeului Brunkenthal). Am putea rămîne insensibili oare în fața **fragmentelor de veșmînt** din catifea de mătase brodată cu fir de argint aurit (executate înainte de 1432) găsite în mormîntul domnului Alexandru cel Bun ? Sau în fața țesăturii decorative **(dveră)** de epocă brâncovenească ce etalează splendoarea unei curți gravitînd într-o sferă de influență și năzuind spre o altă sferă de civilizație ? Sînt lecții concise de istorie, aceste țesături vorbind despre întretăierea de stimuli pe un teritoriu unde cultura noastră și-a afirmat caracterul de sinteză originală, balansînd între un Occident și un Orient în mijlocul marilor și micilor seisme ale timpurilor. Obiecte de paradă, multe, desigur, dar într-un repertoriu vast, de la veșmintul de curte (cum este admirabilul **anteriu** al vorniculul Gligorcea, de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, lucrat undeva în Asia Mică) sau epitrahil, pînă la briu și năframă. Fiecare îndeamnă la meditație, fiecare a avut un destin. Fiecare a trecut prin mîini cunoscute sau anonime, a stat pe morminturi princiare sau pe mese devenite anonime. Fiecare a fost atins oricum de cineva care a devenit, indirect sau direct, părtaș la o istorie pe care, în splendoarea lor mută, ne îndeamnă să o reparcurgem sau să o imaginăm, fără a trebui s-o inventăm, firele țesăturii.

Grigoreț Arbore

muzică

Cîntecul politic

În organizarea Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor și a Radioteleviziunii Române, recent s-a desfășurat, în sala de concerte a Radioteleviziunii, faza finală a Concursului Cîntecului Politic pentru Tineret, ediția a VI-a. Un juriu alcătuit din personalități de frunte ale muzicii noastre a avut de ales între numeroase piese, selecționînd pentru faza finală un număr de 20 de lucrări corale și de 23 de creații de muzică ușoară, prezentate în primele două zile, în concert, a treia (și ultima) zi a Concertului cuprinzînd Festivitatea de decernare a premiilor și Concertul laureaților acestei ultime ediții (la care s-au adăugat și creații interpretate în afara concursului, semnate de condeie binecunoscute) și încununînd reprezentativ această importantă manifestare muzicală, dedicată apropiatei aniversări a 65 de ani de la întemeierea Partidului Comunist Român.

Ceea ce ne atrage atenția de la bun început este diversitatea stilistică a lucrărilor promovate în faza finală și amploarea pe care o cunoaște, astăzi, în rîndul creatorilor, genul „cîntecului politic". Sub bagheta lui Ludovic Baci, orchestra Radioteleviziunii, corul Radioteleviziunii, dirijat de Aurel Grigoraș, și corul Filarmonicii din Cluj-Napoca, dirijat de Florentin Mihăescu, au asigurat o elegantă interpretare lucrărilor prezentate în secțiunea „muzică corală". Ne-au atras atenția piesele lui Mircea Neagu (versuri Viorel Cozma) **Pentru al țării viitor** (Premiul Uniunii Compozitorilor), cor cu melodică bogată, generoasă, armonizat cu deosebită măiestrie, Adalbert Winkler, **Țării îi închinăm tinerețea** (versuri de Constantin Cîrjan ; premiul al II-lea), cu ritmuri tinerești cărora orchestrația le răspunde pe măsură și, bineînțeles, lucrarea lui Vasile Vasilache pe versuri de Eugen Rotaru, **65 de trepte spre lumină,** distinsă cu premiul I al secției muzică corală, lucrare cu melodică vie, cu unele inflexiuni ritmice desprinse din muzica ușoară, cu o orchestrație dinamică reliefînd interesant conturile unor melodii care se impun cu forța unor refrene. Subliniem valoarea textelor, fără simplisme sau gratuități, purtătoare ale unor nobile rezonanțe patriotice, unde travaliul poetului s-a înălțat pe deplin la nivelul nobleței mesajului ; la fel, muzica e aici generoasă, melodiile sînt simple, plăcute, antrenante, într-un cuvînt, au valențe mobilizatoare.

Secțiunea „muzică interpretată de soliști cu acompaniament orchestral" (mai pe scurt și nepeiorativ, „muzică ușoară") s-a bucurat de acompaniamentul Orchestrei de estradă a Radioteleviziunii dirijate de Cornel Popescu, a formației conduse de Ionel Tudor și a Grupului vocal „Choralis" al Ansamblului artistic al U.T.C. (grup condus de Voicu Enăchescu), de contribuția a numeroși și bine pregătiți soliști de muzică ușoară. Premiul I, decernat piesei **Pace pentru viitor** de Dan Dimitriu (versuri Carmen Aldea), subliniază dinamismul unei partituri bine orchestrate, ritmate atrăgător, unde basul este bine reliefat, iar partitura vocală (Marina Scupra) este dificilă punînd însă în lumină pe deplin posibilitățile expresive ale solistei. Aceleași sînt și calitățile pieselor **Pentru voi** de Petre Magdin (versuri Eugen Dumitru : mențiune), **Tinerețea noastră luminoasă** de Ion Cristinoiu (versuri Angel Grigoriu ; premiul Uniunii Compozitorilor), sau **Cîntecul pe care-l știm** de Horia Moculescu (versuri George Țărnea ; Premiul C.C.E.S.), unde distingem deopotrivă valoarea textului și inspirația partiturii. Această a VI-a ediție a Concursului Cîntecului Politic a prezentat, credem, o serie de lucrări unde profesionalitatea și talentul sînt indiscutabile ; ele se vor impune categoric largilor mase de ascultători iar aplauzele susținute ale audienței din seara galei demonstrează aceasta fără doar și poate.

Viorel Crețu

SCRIITORII LA IZVORUL

De la realitatea vieții la realitatea cărților

Limpede că literatura care se scrie azi nu poate fi înțeleasă izolat de ceea ce se petrece pretutindeni în țara noastră, de necesitățile și preocupările primordiale ale publicului căruia îi este adresată. Tot ce ne străduim să realizăm capătă sens numai prin raportare la problemele mari ale României socialiste. E absurd să-și imagineze cineva că lumea poate merge într-o parte și literatura în alta. Dacă literatura nu schimbă lumea, ea are totuși puterea de a-i înfățișa schimbările. Și nu într-un chip neutru, cu indiferență, pasiv, fără participare : ci implicîndu-se profund în sesizarea metamorfozelor colective și individuale, devenind parte în marele proces al devenirii — fiindcă privește întotdeauna omul și realitatea. Luînd atitudine : căci nu există creație autentică în afara implicării. Forța care determină participarea creatorului este chiar talentul său, irezistibil atras, cu cît este mai puternic, de zonele fierbinți ale vieții, de concentrarea energiilor, de tensiunea confruntărilor, de dinamismul transformărilor.

Într-adevăr, forfota vieții noastre de astăzi, nu-și poate afla corespondentul decît în clocotul unei vieți creatoare, dominată de sentimentul moral al demnității și generozității, de simbolurile acțiunii și înzestrării. Realismul plenitudinar al literaturii noastre de astăzi se așează în slujba promovării tot mai depline a conștiinței socialiste, a acestui motor spiritual care străpunge inerția, nimicește prejudecățile și biruie greutățile inerente existenței individuale și sociale. Arta, ca instrument de rezonanță al aspirațiilor generale, are o arie neasemuit de largă, îngăduie și reclamă diversitatea de stiluri, varietatea și îndrăzneala formelor de exprimare, cu condiția implicată ca aceste forme să întrupeze un conținut uman social substanțial. Individualitatea scriitorului are a exprima acele adevăruri înalte sub lumina cărora el devine un mesager al concretului.

Am încercat, alături de alți confrați literari catalogați odată „agrarieni", să impunem literaturii universul spiritual al țăranului contemporan, lumea lui sufletească fiind o adevărată descoperire. Că această lume nu era cunoscută, s-a văzut în faptul că mulți n-au crezut în existența ei ; multora li s-a părut a fi fost „făcută", „complicată" de dragul efectului literar. Personajele lui Velea, ale lui Fănuș Neagu, s-a zis, fac parte dintr-o lume de „suciți" și cu asta problema a fost clasată, dovedind că e mai ușor să privești de sus la o operă literară decît să accepți o realitate psihologică. Universul pe care îl descopeream era, însă, real. O mare parte a țăranilor noștri s-a aflat și se află și astăzi într-o zonă psihologică de tranziție. E un proces social de mare adîncime de la care literatura nu are voie să lipsească. Înainte s-a vorbit foarte mult despre automatismul adaptării. Acest automatism presupune tropisme, adaptări sau inadecvențe pasive. Se știe că în primele romane românești, toți eroii reușiți, într-un cuvînt „adaptații" purtau sarcini negative, de la Dinu Păturică pînă la Tănase Scatiu. Pornind de la Ioanide, însă, care este un adaptat superior, un om constructiv ce traversează drame familiale, o să ajungem la personajele literaturii noastre actuale care construind se și alcătuiesc, se clădesc interior. Problema este să stăpînești exact contextul acestei prefaceri, fiindcă realitatea fuge mult înaintea imaginației, conturînd, adeseori, hărți incredibile. Cînd mergi astăzi într-un sat din Argeș, de pildă, leagănul neuitat al copilăriei mele, ești izbit, pur și simplu, nu doar de prefacerile lui materiale dar de oameni care au alte deprinderi, alte mentalități și un alt comportament decît acela pe care îl știai, țărani care au o mare stăpînire a limbajului tehnic, o proprietate nesovăită a termenilor și treptat a reacțiilor pe potrivă. Desigur, asistăm la un transfer al satului spre oraș, la mari deplasări de teritorii umane, de obișnuință și redimensionare a valorilor. Lumea aceasta este un stimul permanent pentru literatură. Ea se oferă scriitorului prin teme de o mare generozitate. Ele sînt purtătoare a unor sentimente pe cît de nobile pe atît de grave : sentimentul solidarității umane, sentimentul răspunderii sociale, sentimentul adevărului. Cunoscînd îndeaproape lumea aceasta, descoperi că asemenea sentimente trăiesc în ea cu intensitate, că nu sînt abstracțiuni și cu atît mai puțin „ciudățenii". Desigur, nu pledez pentru eroi fără pată și prihană, dar pledez pentru un personaj, pentru un erou de roman care chiar dacă nu este un „normativ", în sensul că, prin traversările sale epice, trebuie să dea numai norme de conduită exemplare. Vreau să fie „un om de rînd viabil" în care să te regăsești într-o linie posibilă a unei biografii.

Nicolae Velea

> „Este adevărat că se găsesc ulcioare frumos meșteșugite care te îmbie să bei din ele, dar oricît de atrăgătoare ar fi ele, nu pot egala niciodată izvorul dătător de viață ; numai din izvorul care țîșnește din stîncile colțuroase sau șerpuiește lin pe nisipurile aurii au sorbit strămoșii noștri în vremurile grele vitejia și înțelepciunea care i-a ajutat să răzbată prin secole".
>
> NICOLAE CEAUȘESCU

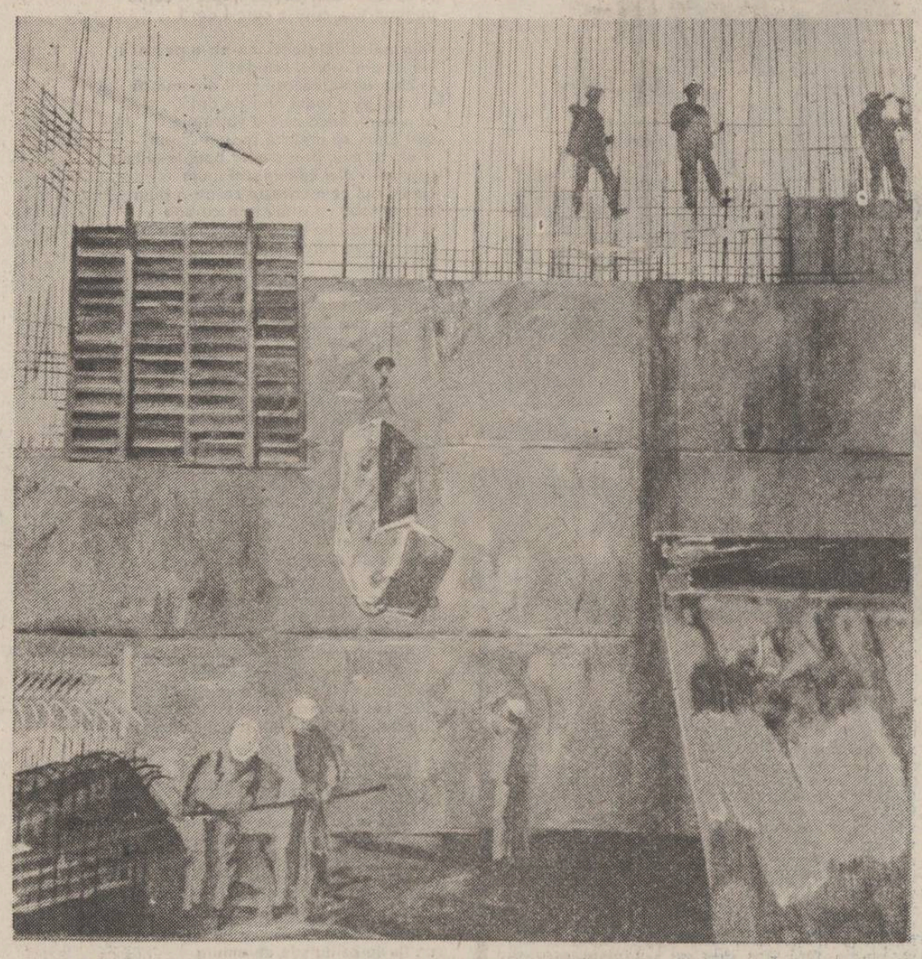

Vladimir Șetran : „Brigadieri la ecluza Agigea"

Infinita putere a limbii române

Poezia nu există în abstract. Dincolo de realizări și iluzii, de glorii recunoscute, inventate sau temporar acceptate, dincolo de grații și disgrații subiective, de ceturi și limpeziri, — poezia trebuie să rămînă întotdeauna promisiunea solemnă a unui angajament. Un angajament spiritual, în conformitate cu epoca, original și revelator.

Impresiile sufletului se măresc. Ele sporesc prin realitate și prin cultură. Nu te poți apropia de poezia adevărată decît dacă ai, pe lîngă iubirea de poezie, și cultură. Nu te poți apropia de poezia adevărată decît sprijinindu-ți timpla de lume ca să absorbi, cu ochi largi deschiși, realitatea.

Poezia nu contemplă viața ci o trăiește, o redimensionează activ și nobil în contextul unor experiențe, informații și confruntări, mizînd perpetuu pe deschiderea către idei a posibilului și dorit ului cititor și, nu mai puțin, pe rinna acestuia de a primi nu un oarecare bun de consum, un surogat de prezență intelectuală, ci un mod de înțelegere, un mod de a fi nu atît entuziast cît coerent, nu atît descriptiv cît constant. Poezia s-ar cuveni să fie o instituție viguroasă, o instituție numită libertatea cugetului într-o lume plină de determinări.

Cred, ca și alții, că o poezie frumoasă este și patriotică. A dărui patriei valori literare este un act patriotic. Dacă un om se simte mai bun, mai nobil, dacă i se deschide gustul de a citi în continuare, dacă viața i se pare mai bună și simte că binele este garantat — poezia și-a atins menirea.

Poetii trebuie să se sprijine pe realitate după cum oamenii trebuie să se sprijine pe poeți. Sub formele cele mai diverse, orice poezie adevărată cuprinde o strălucire de vară și reprezintă o zonă de seninătate pentru sufletul omenesc.

Nu se poate construi o casă fără o temelie în pămînt. Nu se pot scrie poezii fără să te sprijini solid pe pămîntul limbii române, fără să cunoști tot ceea ce s-a scris pînă la tine. Și, mai ales, fără respectul tuturor lucrurilor de valoare care au existat și există. Orice mărire a teritoriilor morale presupune stăpînirea altora pe care să ne sprijinim. Dacă nimic nu e sigur sub tălpile noastre, toate cuceririle superioare vor eșua. Cultura este o rădăcină de siguranță, de neclintire, de clar spiritual.

Trăim într-o țară cu o vechime istorică pe care oricine și-ar putea-o dori. Avem un popor minunat și un prezent plin de realizări. Trebuie să scriem despre toate acestea, trebuie să scriem adevărat și frumos. Realitatea este aici, în fața noastră, afirmîndu-și teribila materialitate față de toate nălucirile imaginației. Să scriem accentuînd acea latură a vieții care să ne poată justifica. Să scriem sprijinindu-ne pe infinita putere a limbii române, participînd activ la realitate, nemurind-o prin artă, integrîndu-ne.

Mara Nicoară

Vetre înmiresmate

În alesul pămînt între alte pămînturi, rotunjit în preajma semeției carpatine, numindu-se pe sine, cu aleasă mîndrie, ROMÂNIA, dăinuiesc frumușeți de lumină pe care noi, românii, stăpînii lor dintotdeauna le-am binecuvîntat să poarte numele de „țări" : Țara Moților, Țara Hațegului, Țara Maramureșului, Țara Loviștei, Țara Zarandului, Țara Făgărașului, Țara Bîrsei, Țara Chiuarului...

Țări în țară, mîndrețe de așezări cu munți, cu cîmpii, cu rîuri și izvoare, cu oameni inimoși, vrednici și de omenie, iubitori pe viață și pe moarte de glia care numele li-l poartă, vetre înmiresmate de datini și legende, țări în care timpul s-a înzidit ca între țările unei cetăți înălțate din lespezi de dor și doine.

Țări în țară, milenare istorii, munți și ape și cîmpii și oameni, care s-au îndatorat pătimași, pe viață și pe moarte, pămîntului din care-au răsărit datinilor moștenite odată cu sufletul, cu graiul, cu conștiința de sine de la strămoși, datini crescute în mare credință față de cugetul țării noastre, al românilor, datini pe care om după om, generație după generație le-au înfrumusețat, înnobilîndu-le, înmiindu-le trăirea, sporindu-le tainele, împlinindu-le mereu și mereu cu încă și încă o spirală, țintind către mai sus, către mai bine, pe drumurile de suflet ale viteazului și truditorului popor român.

Țări în țară și istorie și geografii.

Poate fi, oare, biografia, o plămadă a visului ? Poate izvori poezia din ancora care-l leagă pe scriitor de obîrșie, din obsesia aceluiași loc-rădăcină de care cu cît mai mult te îndepărtezi cu atît îl simți mai aproape, indestructibilă dependență dar și stimulatoare tovărășie pe drumul sufletului și al imaginației ? Poți deveni poet prin mijlocirea unui aprins sentiment de apartenență la o anume zonă geografică (unică pentru tine) la un anume tip de umanitate în care ți-au fost tipăriți și părinții și al cărui tipar în toate datele făpturii tale îl porți ?

Gîndul meu, — și nu doar al meu — tinde să cuprindă într-o puternică trăire integratoare întreagă această moștenire de priveliști și simțăminte pentru ca inima mea să nu se simtă săracă, pentru ca aspirația substanțială de a mă înălța la condiția poeziei să se poată îndeplini.

Oare ce înseamnă literatura dacă nu acel clar deplin de conștiință în care scriitorul să poată lua integral în posesiune spirituală mesajul pe care este mandatat să-l transmită eternității ca exponent al unei inconfundabile colectivități ? Orice operă literară este un comunicat al vieții. Existența este textul etern, textul tainic pe care scriitorul trebuie să-l dezlege înțelesului tuturor. Poetul sporește viața și amplifică realitatea. Înălțat ca într-o apoteoză, planînd asupra propriei sale determinări omenești, dincolo de toate fenomenele și culorile și strălucirile care îi vor lumina poezia, el este ambasadorul condiționat de realitate să comunice tribunalelor lumii mesajul patriei căreia îi aparține și de care depinde prin indestructibile legături. Nu sîntem singuri. Străbatem timpul însoțiți de ereditatea tradiției cu care ne contopim ca o rază de soare în văzduhul unei primăveri. Nu se cheamă poet cel care nu-și asumă destinul și nu-și cunoaște misiunea să în făurirea prezentului. Dinlăuntrul realității se naște acel individ, măsură a lucrurilor pe măsură ce lucrurile sînt tot mai mult ale sale, capabil să se integreze unui demers social colectiv. Participarea scriitorului la cetate pornește nu numai dintr-un sentiment de participare ci și din revelația unei misiuni. Integrarea în făptura de conștiință și la înfăptuirea de spirit a epocii noastre socialiste este cea mai importantă dimensiune a poeziei de azi.

Țara Hațegului, Țara Codrului, Țara Moților : țări în țară, locuri de obîrșie a bunilor și străbunilor noștri, locurile noastre de suflet și conștiință de unde am desprins pentru intiia oară lumina și unde intiia oară am auzit rostindu-se sub cupola veșniciei albastre cuvîntul Patrie.

Radu Selejan

Spre împlinirea umană

Am în față cînd scriu aceste rînduri imaginea unor săli pline cu oameni care, din mai multe posibilități de a-și petrece timpul liber, au ales-o pe aceea de a asculta poezie. Văd, sau mai bine-zis, revăd chipuri ; în același timp memoria scoate la lumină atitudini, gesturi semnificative. De ce au ținut să fie prezenți acești oameni la întîlnirea cu poezia, ce glas lăuntric i-a îndemnat să lase pentru un timp alte treburi spre a se deda ascultării de poezii ? Se pot găsi, desigur, mai multe răspunsuri, pentru că unghiurile din care pot fi privite asemenea întrebări sînt multiple, noi însă ne vom opri la unul singur pe care îl vom numi **nevoia de cuvîntul poeziei** a omului României de azi. Desigur, poezia folosește aceleași cuvinte ale fondului comun, nu are și nu poate să aibă rezervații semantice speciale, alcătuiri de sunete numai ale ei, intangibile pentru alte domenii ; procedînd absolut democratic ea apelează la vocabular neparcelînd sau necerînd pentru sine zone interzise altora. Este o constatare aflată sub semnul certitudinii faptul că poezia amplifică, în funcție de talentul autorului și de adevărurile celor spuse, uneori impresionant, posibilitățile cuvîntului de a se adresa sensibilității și intelectului. Ajuns în cîmpul poeziei, cuvîntul devine, calitativ, altceva ; am putea vorbi de un proces de înnobilare în măsura în care, intrînd în acest spațiu iradiant, cuvîntul începe să iradieze el însuși sensuri ce pînă atunci îi erau cvasinecunoscute sau refuzate. Depășind o anume stare inerțială, cuvîntul devine, prin poezie, el însuși lepădîndu-și veșmintele banalității și pregătindu-se să se așeze sub înalta tutelă a ideii. Primul exemplu pe care am vrea să-l dăm ne conduce, firesc, la Eminescu, poetul care a instaurat ca pe un jilț de aur în sufletele noastre nevoia de cuvîntul poeziei, nevoia nu mai puțin autentică, decît altele, purtînd girul materialității directe. Iată ce verticalitate, ce freamăt, ce ecou, ce putere de a iradia sentimente de o mare puritate au sub pana Poetului, o seamă de cuvinte, care într-o spunere comună, de tot prozaică nu pot beneficia de întreaga lor încărcătură ideatică : „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Țara mea de glorii, țara mea de dor ? / Brațele nervoase, arma de tărie / La trecutu-ți mare, mare viitor !" Poezia autentică propulsează cuvintele în înalte sfere de înțelegere umană, oferindu-le marea șansă de a se mira ele însele de ceea ce pot spune, de mărimea spațiului pe care îl pot oferi gîndului uman. Iată, în continuare, o viziune arghezian ă asupra drumului parcurs de om din clipa smulgerii sale din haosul primordial pînă în momentul cunoașterii de sine, în care cuvintele au rezonanțe aparte, proprii numai poeziei : „Te-ai desfăcut de locul osîndei și-ai pornit, / Și cumpănit pe cîte o talpă și-un călcîi, / Ai fost pe verticala înaltă cel dintîi. // Îți ridicaseși capul de jos, chemat de soare, / Și începu îndată și cugetul să-ți zboare, / Tu ți-ai învins pămîntul, mormîntul și destinul. / Te învinsese omul, neașteptat, străinul". Cuvîntul și fraza poeziei, se vede ușor, nu pot fi confundate cu alte cuvinte și fraze ce se produc în varii domenii ; ele au un sunet inconfundabil care permite sensibilității umane să intre în rezonanță cu cele mai subtile idei, exprimate într-o formă elevată, de mare densitate lingvistică. Să ne oprim la numai patru versuri din Blaga care spun mai mult decît sute de pagini : „Zodii sunt și jos subt țară, / fă-le numai să răsară. / Sapă numai, sapă, sapă / pînă dai de stele-n apă". Îndemnul blagian a eliminat din cuvînt ostentația posibilă și orice umbră de didacticism desuet și, deci, neavenit.

Revenind la imaginea sălilor pline și mai ales la perioadele de adîncă liniște în care publicul recepta cuvîntul poetic rostit de autorii înșiși pun nevoia de cuvîntul poeziei a omului contemporan, al cetățeanului României acestor ani, în relație directă cu nevoia de adevăr, de sinceritate. La acele reuniuni s-au citit poezii despre patrie, despre om, despre pace, oamenii s-au întîlnit cu acele cuvinte auzite și rostite de ei înșiși în fiecare zi, dar spuse, în clipele acelea, de poeți, de autori de literatură. Într-un fel oamenii, de cele mai diverse profesii, s-au întîlnit cu propriile lor cuvinte, și bănuiesc, bucuria lor a fost autentică, regăsindu-le într-o altă ordine, cea a poeziei. Acestei nevoi, reale și impresionante totodată, poezia nu poate să nu-i răspundă pe măsură dacă vrea să-și păstreze teritoriul cîștigat, lîngă mintea și inima omului, acel teritoriu care constituie însăși rațiunea de a fi a poeziei. Cît de generos, de adînc și total reacționează oamenii la cuvîntul poeziei, cu cîtă încredere îl ascultă ! Există în această realitate și argumentul suprem că poezia nu înseamnă gratuitate, joc de-a cuvintele și mai ales de-a ideile (mai ales cînd ele sînt mari), ignorare superficială și îngîmfată a acelor teme care dau substanță oricărei opere. De multe ori se vorbește despre cititorul de poezie ca de o abstracțiune. De cele mai multe ori el este nedreptățit printr-o judecată aspră, văzîndu-se în lipsa sa de reacție la o anume poezie (de fapt, falsă poezie) carențe în educația lui estetică. În ascultătorii de poezie din acele săli eu am văzut Cititorul de poezie, adică acel om sensibil la poezie ce își respectă condiția, la ideile ce sînt și ale lui și ale timpului în care trăiește. Nevoia de cuvîntul poeziei este strîns legată de nevoia de împlinire umană. Poezia este un glas al adevărului despre om și umanitate și nu de azi, de ieri, ci dintotdeauna.

Nu este nici un paradox : cu cît poezia rămîne mai fidelă acestei meniri vechi, cu atît este mai apropiată de omul de azi.

Florin Costinescu

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LI)

Itinerariile viitorului

Iată că se apropie iarăși ziua de 2 Mai, care marchează Sărbătoarea Tineretului din patria noastră, și se cuvine să îmbrăcăm cuvintele în veșminte festive, omagiind frumusețea eternă a „virstei de bronz". Am mai scris despre confrații mei de generație, în fiecare anotimp al anului, i-am surprins trudind în galeriile adînci ale zăcămintelor sau bucurîndu-se deplin de viață în fața ofițerului stării civile, i-am admirat iarna la Turceni și vara la Mostiștea, nu m-am simțit niciodată detașat de puternica lor familie, ci muncitor ca și ei, cu alte unelte, desigur, dar inseparabil de frontul pașnic al elanului lor.

Poate că zona cea mai fierbinte a efortului milioanelor de băieți și fete care contribuie la înflorirea României este un Șantier Național al Tineretului. Pentru că, prin forța lucrurilor, prin însăși natura lui, un asemenea șantier înseamnă și tabără, și depărtare temporară de familie, și respirarea pentru vreme îndelungată a aceluiași aer, a aceleiași stări de spirit. Autentică academie a muncii și a șlefuirii caracterelor, șantierul care are onoarea de a primi titulatura de „național" marchează un loc și o epocă, sfințindu-le pe amîndouă, deopotrivă. Începutul fusese făcut imediat după cel de-al doilea război mondial, prin uriașele încordări colective de la Agnita-Botorca, Salva-Vișeu, Lunca Prutului ș.a. Să faci grădină roditoare din fostele cratere ale obuzelor, să străpungi bezna milenară a munților și să ridici din ruine o țară — era un program pe cît de temerar, pe atît de nobil. Modul exemplar în care acea generație s-a achitat de datoria trasată de patrie a intrat, încă de atunci, în legendele noii noastre epoci. Acum cîțiva ani am avut privilegiul de a participa la o simbolică predare a ștafetei dinspre foștii brigadieri de după război către brigadierii Șantierului Național al Canalului Dunăre-Marea Neagră. Îi despărțeau 35 de ani, adică o viață de om tînăr, dar erau cu toții egali în fața Timpului veșnic al patriei. A fost o ceremonie emoționantă, pe care, alături de colegii de la redacția de tineret a Televiziunii, am filmat-o în întregime, a fost o ceremonie desfășurată de-o parte și de alta a talvegului adînc al canalului, prăfuit ca un masiv de cretă și încins de secetă pe atunci, dar năvălit de ape astăzi, purificat, grandios.

Iată că astăzi, un nou Șantier al Tineretului, de dimensiuni monumentale, a preluat o parte a ștafetei. Este vorba despre Dîmbovița-Lacul Morii, din cartierul bucureștean Cringași. Cred că nu există locuitor al marii Cetăți care să nu fi trecut, de-a lungul timpului, pe linia de centură care unea și unește Podul Grant de zonele Militari și Drumul Taberei. Priveliștea era dezolantă, de ambele părți ale șoselei. Personal, cînd vreau să-mi imaginez cum arătau bordeiele și coșarele Evului Mediu, descrise magistral de Dinicu Golescu, mă gîndesc la puzderia de cocioabe dărăpănate risipite în preajma liniei de centură. Locuințe insalubre, aflate sub nivelul drumului și al civilizației, garduri năruite de primul viscol sau de vreun dulău mai spătos, cișmele înnădite cu sîrmă și încălzite iarna cu lampa de spirt, totul degaja un aer de promiscuitate pe care bieții locuitori nu-l meritau. Era numai un aspect al moștenirii „glorioase" lăsate de un fost regim, care se ocupa de căpătuială proprie sau de potemkiniade spectaculoase, pentru luarea primei vederi. Treptat, mai cu seamă în ultimii ani, a venit și rîndul acelei zone, iar screperele sistematizării s-au înfipt cu poftă în malurile buruienoase de pămînt, aducînd cu ele un suflu primăvărătec mult așteptat. Un ciudat destin al locurilor a făcut ca giganticul Lac al Morii (piesă de bază în opera de revificare a Dîmboviței și de includere a ei pe harta turistică și de agrement a metropolei) să fie prefigurat aici, adică într-o vatră unde nu se întîmplase, timp de sute de ani, absolut nimic. I-a revenit tineretului, mai cu seamă, sarcina extrem de importantă de a duce la bun sfîrșit această operă. Inaugurat la 28 septembrie 1985, Șantierul Național al Tineretului Dîmbovița-Lacul Morii este o prezență de primă mărime a efervescenței noastre citadine. Puternicul detașament care lucrează aici (459 brigadieri, cărora li se adaugă 100 elevi și studenți) a executat, în cele exact 7 luni de la debutul șantierului, lucrări în valoare de 80 942 000 lei, ceea ce depășește cu 20 000 000 sarcinile planificate. În ce constau lucrările ? În excavații, desigur, doar este vorba despre un lac, dar și în turnări de betoane, ecrane de protecție împotriva infiltrațiilor, executarea digului și a barajului, umpluturi cu pămînt, etc. Se lucrează zi și noapte, pe echipe de schimb, într-un ritm electrizant, astfel încît există toate premisele ca pînă la 23 August a.c. — așa cum sună angajamentul — marele lac să fie dat în folosință. Ca un amănunt nu lipsit de interes : acesta va avea o capacitate de acumulare de 15 000 000 metri de apă. Este un Șantier Național în toată puterea cuvîntului, cu tineri veniți din toate colțurile țării, pe diferite specialități, ceea ce face ca țara întreagă să participe, în mod simbolic, prin reprezentanții săi aflați la vîrsta juventuții, la această splendidă operă. Aici pot fi întîlnite veritabile personalități ale muncii, care și-au mai pus semnătura și pe alte edificii. N-am putea omagia munca lor fără a ne gîndi și la munca miilor de confrați angajați în paralel pe celelalte 11 mari Șantiere Naționale ale Tineretului, deschise în alte zone ale țării : Canalul Poarta Albă — Midia Năvodari, Combinatul minier Năvodari, Combinatul minier Motru, Complexul de termoficare de la Drobeta Turnu Severin, Complexul de îmbunătățiri funciare Țutora-Gorbani, etc. Este, după cum se vede, o hartă luminiscentă, care se suprapune hărții patriei în punctele sale incandescente. Tinerii sînt nervurile vitale ale acestei arborescențe, alfa și omega între care se derulează varianta modernă a Epopeii tinereții fără bătrînețe. Mîine vom avea mai mult cărbune, o pîine mai bună, un nou tronson al canalului dobrogean, o superbă oglindă de argint în București, pe care vor naviga yole și bărci cu motor, sub vislirea de aripi a pescărușilor — iar toate acestea vor purta marca de renume mondial a Tineretii românești. Ei sînt oameni născuți, la modul fizic, în perimetrul Epocii Nicolae Ceaușescu, așadar din 1965 încoace, ei sînt oameni care și-au dat seama de timpuriu că nu pot trăi în umbra părinților, sau din agoniseala lor, ci trebuie să-și făurească un nume bun și să prindă la încheietura mîinii, cu strășnicie, brățele de aur a meseriilor frumoase. Prin astfel de oameni, fiecare sărbătorire a Zilei Tineretului din România (dar mai cu seamă cea de față, închinată jubileului glorios al împlinirii a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român !) devine o sărbătoare a întregii națiuni române, devine un prilej de bilanț rodnic și de îndrăznețe planuri de viitor.

Corneliu Vadim Tudor

Vocația publicisticii

Urmare din pag. 1

zuri, dovada unor premoniții pe care mersul istoriei le-a adjudecat. De altfel, ca să ne referim doar la istoria modernă a românilor de la revoluția lui Tudor Vladimirescu încoace, istoricul de profesie nu-și poate ridica argumentele fără să apeleze și la paginile-mărturii lăsate de scriitori. Lucrurile sînt valabile și pentru epoci mai vechi (Cantacuzino stolnicul și prințul Dimitrie Cantemir, fără a mai pune la socoteală scrierile cronicarilor care sînt dovediți, mai cu seamă de noua istorie literară, a fi fost și foarte insemnați scriitori). Dar chiar marii noștri istorici — un Xenopol, un Iorga, bunăoară — sînt ei înșiși scriitori, adică și scriitori, atunci cînd se exercită în arena pură a științei. Au stil artist, din puzderia faptelor și a surselor bibliografice încheagă frază limpede, frumoasă, care atinge acea coardă sufletească pe care o socotim de regulă rezonatoare la imboldul artei. Un Bălcescu, ca să mai dau încă un exemplu, este revendicat deopotrivă atît de știința istoriei propriu-zise cît și de istoria literaturii. În treacăt trebuie remarcat faptul că și filosofii noștri, precum chiar oamenii de știință exactă sînt adeseori mari stiliști și că operele lor sau parte din ele se citesc dincolo de adevărurile obiective pe care le conțin și cu o reală plăcere estetică. Ne gîndim de pildă la un Longinescu, Blaga, Moisil, Mehedinți, Dan Barbilian, Ion Simionescu, Dimitrie Gusti, Athanase Joja și atîți alții care prin cărți și articole de presă, într-o modalitate vioaie, cuceritoare s-au adresat celor mai largi pături de cititori, explicînd, la zi, cuceririle din tărîmurile lor de activitate. La **Viața românească**, acest principiu avea mare preponderență și era aplicat cu cea mai mare responsabilitate.

Intelectualul român se dovedește, în toate epocile istoriei noastre, a fi, dincolo de edificările lui academice, și un om cu prizâ la cei mulți, conștient că trebuie să se implice în palpitul vieții de obște, să aducă lămuriri noui, să traseze făgașuri lucide de urmat pentru contemporani, cît și pentru cei din viitor. Demersurile sale au vigoare și îmbie perspective hotărîtoare, cenzurează nedreptăți și propun rezolvări optime stărilor de lucruri existente, se inspiră din pildele trecutului și probează soluții organice de dezvoltare pentru mai departe. Covîrșitoarea majoritate a intelectualilor noștri a dat dovadă de-a-lungul timpului de un fierbinte spirit patriotic și s-a găsit la postul pe care ceasul istoric îl impunea. Să ne gîndim, fie și sumar în cadrul acestei tablete, la poziția pe care s-a situat intelectualitatea noastră în perioada care a premers cel de-al doilea război mondial și apoi în anii care au urmat după revoluția socialistă declanșată la 23 August 1944. Cei mai buni dintre ei au fost mai întîi dirji luptători împotriva forțelor fasciste de neagră teroare, ca îndată după război, cum ar zice Călinescu, să-și sumece mînecile și să participe, alături de clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, la edificarea noii societăți. În această privință este atît de grăitoare mărturisirea transantă a aceluiași G. Călinescu din 1946 (**Națiunea**, 23 iunie) : „Sînt sărac și nu vreau să fiu bogat, am o repulsie congenitală pentru orice combinații neoneste, sînt leal și disciplinat, cu o mică rezervă de recalcitranță și independență, nu fac și nu scriu nimic împotriva convingerilor mele, gîndesc dialectic (cu alte cuvinte gîndesc realmente), însușindu-mi punctul de vedere contrar pînă la limitele adevărului, sînt curajos în opinii, ponderat și cuviincios în expresie, iau lucrurile filozoficește, mai de sus, ca să nu cad în erorile opticii pasionale, sînt idealist și optimist, nu fără viziunea pozitivă a lucrurilor, nu văd mai bine ca alții, dar experiența mi-a arătat că nu văd nici mai rău. Toate acestea le spun despre mine, în realitate le afirm despre clasa mea (intelectualitatea. — n.n.). Ei bine, în aceste împrejurări nu e oare cazul să fac politică..., să-mi spun opinia mea de cetățean ?" (G. Călinescu : **Texte social-politice** 1944—1965, Editura politică, 1971, pag. 12).

Cu atît mai mult implicat se simte intelectualul în realitățile de astăzi ale României socialiste, cînd muncitorul și țăranul s-au ridicat ei înșiși la un înalt grad de cultură. Între ei, scriitorul, artistul se simt chemați și datori să dea o expresie nepieritoare mărețului prezent care se edifică sub ochii noștri printr-o colaborare unanimă de destin istoric.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

VEŞNIC VIU AL REALITĂŢII

Întrebări de o clipă, răspunsuri de o viaţă

Scriitorul trăieşte din întrebări. Ele sînt scînteile fără de care focul sacru al inspiraţiei nu s-ar aprinde niciodată. În absenţa întrebărilor poate că sensul sau sensurile existenţei însăşi ar rămîne învăluite în ceaţa metafizică, dincolo de care n-am reuşi să desluşim mare lucru. Tocmai fulgerele scurte dar „mai strălucitoare ca o mie de sori" ale întrebărilor ne arată chipul cel mai adevărat al lumii şi ne luminează adîncurile conştiinţei.

De cîte ori termin sau sînt pe punctul de a termina o carte, întrebările mă asaltează, mă inundă, mi se insinuează cu o chinuitoare acuitate în gîndire, în suflet, mă acaparează. Într-un fel lucrul acesta mi se pare firesc. Pentru că, dacă orice carte este într-un fel o mărturie patetică despre noi înşine şi despre alcătuirile lumii acesteia, dacă orice carte poate închide (şi chiar închide) între capitolele ei cel mai autentic dintre actele noastre de identificare, atunci e normal ca ieşirea ei în lume, nu numai să ne bucure, ci şi să ne nelinişteascâ. Şi atunci întrebările încep să curgă.

Ce va rămîne din arderea mistuitoare a atîtor nopţi şi zile în care ai cutezat să-ţi retrăieşti febril şi lucid propriile experienţe existenţiale, clipele trecute, — pentru totdeauna trecute — ale propriei vieţi, resimţind cu o tensiune sporită bucuriile, durerile, ori dezamăgirile de odinioară, tresărind cu o şi mai ascuţită vibraţie la tot ce-ţi făcuse inima să-ţi zvîcnească, obstinîndu-te asemeni unui sublim Sisif să nu te laşi strivit sub povara milioanelor de tone de „minereu" verbal, aşezate ca nişte munţi stranii şi ostili în drumul tău către „cuvîntul ce exprimă adevărul", luptîndu-te cu grohotişul din care va izbucni cine ştie cînd strălucirea vie, îndelung rîvnită a aurului şi, poate, chiar şi sunetul lui curat ? Cît adevăr limpede şi fierbinte vor izbuti cuvintele să scoată la suprafaţă din adîncurile cele mai intime ale fiinţei noastre ? Şi ce ecou vor stîrni ele în inima celui ce le va citi ? Ce va mai ajunge la el, din toată acea zbatere dureroasă, din acea trudă tăcută care înseamnă scrierea unei cărţi ?

...Întrebări, întrebări dintotdeauna, întrebări pe care le formulezi într-o clipă, şi care cer uneori răspuns de-o viaţă, întrebări pe care mi le pun — a cîta oară — şi acum, cînd sînt pe punctul de a încheia o nouă piesă, intitulată „Operaţie dificilă". O piesă a cărei scriere a fost ea însăşi o operă de extremă dificultate. Pentru că este o piesă despre contemporanii mei. Despre oamenii acestui timp fără pereche în întreaga noastră istorie. Despre munca şi gîndurile şi victoriile şi necazurile şi visurile lor de mai bine. Despre nişte comandamente morale de la care nu trebuie să abdicăm niciodată : comandamentele omeniei.

Fireşte, nu e simplu să scrii despre toate acestea. Trebuie să o faci cu înţelegere şi cu înaltă răspundere. Cu deplină libertate şi cu patimă pentru adevăr. Nu mi-a fost greu să procedez astfel. M-am format ca scriitor în climatul efervescent de după Congresul al IX-lea al Partidului, care a inaugurat o epocă ale cărei dominante sînt tocmai afirmarea libertăţii şi redescoperirea pasiunii pentru adevăr. Astfel că, premisele fiind asigurate din plecare, n-a fost nevoie decît să mă întorc la întrebarea pe care mi-o pun de fiecare dată, pentru ce şi pentru cine scriu teatru ? De răspunsul cinstit la această întrebare depinde, pînă la urmă, totul. Cînd spunem că teatrul este o lume, nu facem decît să enunţăm, o dată în plus, un loc comun. Într-adevăr, observaţia că teatrul nu este altceva decît o oglindă a realităţii necuprinse, o oglindă a vieţii, a chipurilor şi a sufletelor noastre, a fost făcută adesea, cu o frecvenţă chiar prea mare poate, dar, după cît mi se pare, — fără ambiţia de a duce pînă la ultimele consecinţe implicaţiile unei atari încercări de definiţie.

Pentru că — e firesc să ne întrebăm iarăşi — ce este, de fapt, o imagine din oglindă ? Este ea lumea însăşi, în materialitatea şi idealitatea ei ? Nu cred că s-ar putea răspunde afirmativ la o asemenea întrebare. O imagine din oglindă este, desigur, un chip al lumii, o ipostază a ei, mai mult sau mai puţin fidelă. Depinde de calitatea oglinzii. Într-un fel se vede lumea în apele pure ale unei oglinzi veneţiene, şi altfel în acelea tulburi, deformate, ale oglinzilor din bîlciuri, care nu oferă decît imagini groteşti, menite să amuze mulţimea de pierde-vară.

Oglinda teatrului nu este altfel decît oricare oglindă. Fidelitatea şi acurateţea imaginii reflectate depind de „marca fabricii" dar şi de acuitatea celui ce ţine oglinda în mînă. O imagine fidelă a lumii, văzută în oglinda teatrului, trebuie să fie, totuşi, cred eu, şi învăluită într-un abur părelnic, imaterial, inefabil, care să-i confere un plus de farmec şi de forţă iradiantă. Altfel, e preferabil să priveşti lumea — pur şi simplu, — nu imaginea ei din oglindă.

Pentru cine şi pentru ce scriu teatru ?

O întrebare de o clipă cere răspunsuri de o viaţă.

Scriu teatru tocmai pentru că încerc, năzuiesc, cu fiecare piesă a mea, să pot arăta lumii — lumea, aşa cum este, cum ar putea să fie, cum nu e bine uneori să fie, punîndu-i în faţă această oglindă miraculoasă şi încîntătoare care nu numai că invită, ci şi obligă, trebuie să oblige la reflecţie morală. Fiindcă nu pot concepe teatrul altfel decît ca pe unul din mijloacele cele mai percutante, dar şi cele mai subtile de perfecţionare şi desăvîrşire spirituală a omului. Şi ce poate fi mai înălţător, mai fascinant pentru un scriitor decît să ştie că poate contribui la o asemenea aspiraţie înaltă, la o nouă, mereu perfectibilă calitate umană, la o tot mai cuprinzătoare conştiinţă de sine a lumii prin mijlocirea cuvîntului scris şi rostit !

Răspunzînd astfel, am răspuns implicit şi la cea de a doua parte a întrebării pe care mi-o pun ori de cîte ori, în clipele mele de solitudine mă aflu în faţa albului imaculat al foii de hîrtie, acel alb sacru care refuză neadevărul, uritul, tranzacţia cu principiile şi cu morala.

Scriu pentru oameni. Pentru semenii mei. Îndeosebi pentru oamenii spaţiului şi timpului în care mi-a fost dată şansa sublimă de a trăi. Scriu despre viaţa lor, cu gîndul la posibila lor reacţie atunci cînd se vor întîlni (dacă se vor întîlni) cu piesele mele. Scriu cu sentimentul unei covîrşitoare datorii faţă de toţi aceia prin a căror trudă am pe masă pîinea şi vinul. Cu dorinţa de a nu-i dezamăgi prin ceea ce, la rîndu-mi, cu truda mea, le dau în schimb.

Şi scriu, în sfîrşit, de ce n-aş mărturisi-o, şi pentru mine. Fiindcă, — iarăşi nu am pretenţia că spun lucruri noi — creaţia este ea însăşi un fel de foc în miezul căruia, purificîndu-ne, devenim mai buni, mai curaţi, şi putem încerca să-i ajutăm şi pe ceilalţi să fie astfel.

Dar abia de aici înainte se vede licărind lumina altor întrebări. E semn că scriitorul din mine mai are, probabil, ceva de spus.

Doru Moţoc

Peter Balogh : „Muncitori"

Despre oameni şi pentru oareni

Am fost întrebat nu demult, la o întîlnire cu elevii unui liceu bucureştean, dacă, după părerea mea, există mijloace prin care un poet poate să-şi „forţeze" inspiraţia. Întrebarea m-a surprins prin caracterul ei insolit, mai ales că urma după multe altele care vizau actualitatea literară sau etapele procesului editorial, trădînd curiozităţi mai terestre, apte să capete mai repede un răspuns. În ceea ce-l priveşte pe tînărul meu interlocutor, mărturisesc că mi-a fost dificil să-i răspund în cîteva cuvinte. Un spaţiu de tăcere s-a instalat pentru cîteva clipe între mine şi frumoşii adolescenţi, satisfăcuţi oarecum de faptul că mă puseseră, în sfîrşit, în dificultate. Chiar aşa, părea să insiste în continuare privirea celui care mă întrebase, inspiraţia poate fi provocată, stimulată ?

Am dat, fără doar şi poate, un răspuns afirmativ. Îmi amintesc că am folosit cîteva exemple ilustre, care au convins imediat şi discuţia a alunecat repede spre alt subiect. Simplificasem, evident, survolasem repede acest teritoriu fragil, în legătură cu care simţeam o anumită nesiguranţă. Într-adevăr, cum aş fi putut aborda în doar cîteva cuvinte o temă despre care s-au scris tomuri întregi şi în legătură cu care criticii, istoricii literari, psihologii, poeţii înşişi au opinii atît de diferite. A te pronunţa în acest caz înseamnă să te situezi în însăşi fiziologia actului creator, în miezul acelei stări, atît de greu de conceptualizat, pe care o numim inspiraţie. Chiar cunoscînd-o eu însumi, trăind-o adesea, ce m-ar putea îndreptăţi să afirm că această stare de „har" se manifestă la toţi poeţii aidoma şi, pornind de aici, să cred că există căi general valabile prin care inspiraţia ar putea fi „provocată", „forţată" ?

Pentru simţul comun inspiraţia nu pare a fi altceva decît o stare de „transă". Ea vine — potrivit aceluiaşi mod simplificator de a privi lucrurile — cînd nu te aştepţi, „din senin", în tramvai, în autobuz, în bucătărie, în timpul unei plimbări în parc şi poetul n-ar trebui decît să-şi scoată micul bloc-notes pentru a transcrie poemul, care se naşte de la sine, ca în bolboroseala unui oracol. O asemenea viziune despre inspiraţie, înţeleasă ca un act primar, spontaneu, au auzit-o adesea, de unde şi expresia că inspiraţia „te apucă" sau „îţi vine" dintr-odată, sub forma unei emoţii copleşitoare, care s-ar elibera imediat prin supapa poemului.

Dacă lucrurile ar sta chiar aşa, „forţarea" inspiraţiei s-ar putea realiza cu uşurinţă. Poetul ar avea la îndemînă o gamă întreagă de „stimuli" şi împrejurări prin care ar putea să atingă acea stare psihică aptă să declanşeze actul poetic. Din păcate, sau din fericire, procesele creativităţii în literatură sînt infinit mai complicate decît clasica schemă cibernetică „input — output", astfel că problema provocării inspiraţiei se sustrage oricăror încercări de analiză „ştiinţifică" şi generalizare. Într-adevăr, cum ar putea să existe „reţete" într-un teritoriu atît de inefabil cum este cel al c[r]eaţiei poetice ? Simt şi acum cînd scriu acest eseu, încercînd să-mi sistematizez cît cît opiniile, că păşesc pe suprafaţa unei apebtiri, misterioase, şi la fiecare pas există rolul să alunec. Dincolo de suprafaţa ei, în nc, e o lume necunoscută, cu lumini şi umbre cu sclipiri orbitoare şi tenebre, cu tăceri muzică, cu meandre şi cataracte, un univers întreg, deasupra căruia se ridică, la supraf doar partea văzută din aisberg a poemului, tele miraculoase prin care el poate fi aduse repede la suprafaţă, provin din energii adîncime pe care fiecare poet în felul său le cunoaşte şi le foloseşte. Dar există şi aici o anecdotică. Cutare poet, aud spunîndu-se uneori scrie cel mai bine dimineaţa, în faţa ferestrei deschise, prin care se revarsă rumoarea oraşului. Cutare are nevoie de muzică, cel mai bine ascultîndu-i pe preclasici. Îi trebuie un ne spune altcineva despre prietenul lui, poet convingerea lui neclintită e că o „dramă" trăită cu luminarea, traiul autoflagelator sînt mai sigure căi de acces către marea poezie.

Din fericire, aşa cum spuneam inspiraţia este rezultanta unor stări şi dispoziţii mai complexe. Momentele de intensă activitate de har nu pot fi provocate doar prin folosirea izolată sau asociată a unor „stimuli" oarecari. Există la baza acestor clipe de înaltă concentrare a emoţiei artistice un întreg proces, o întreagă istorie sedimentată în personalitatea poetului. Întreaga lui biografie spirituală, dependenţa la o lume şi o realitate precisă, se sublimează în acele momente de naştere a poemului, un îndelung demers intelectual, care începe cu prima poveste ascultată cu prima carte citită, cu primul poem scris, continuă pînă ce muzele vor înceta să-l mai viziteze.

Ajuns aici încerc o afirmaţie. Cea mai sigură cale de a „forţa" într-un sens pozitiv inspiraţia este munca neîntreruptă a artistului. Procesul neîntrerupt de asimilare a valorilor spirituale prin lectură şi cugetare, truda pe manuscris, în înţelesul ei cel mai înalt, acea sîrguinţă şi dureroasă căutare a cuvîntului ce exprimă adevărul, acestea sînt căile pe care ne îndeamnă să pornim marii scriitori ai literaturii române. Pentru că acolo, în această necontenită şi superbă ardere a spiritului se află cheia mai prin care se deschid întotdeauna porţile inspiraţiei. Din acest punct de vedere lecţia marilor înaintaşi într-ale literaturii este exemplară. Travaliul artistic, munca prin care ei au ridicat cuvîntul pe culmile cele mai înalte ale eternităţii reprezintă cu adevărat cea mai frumoasă mănuşă aruncată unei inspiraţii iluzorii. Căutînd viaţa, apropiindu-ne de esenţele ei vom reuşi să atingem întotdeauna acele tulburătoare praguri ale sensibilităţii, dincolo de care se întinde realitatea poeziei, despre oameni şi pentru oameni, o poezie trăită şi simţită act...

Mircea Florinandru

Substanţa tuturor cărţilor noastre

O privire mai degrabă sumară şi, în orice caz, fără pretenţie de bilanţ — sper că n-am ajuns încă la vîrsta bilanţurilor — asupra cărţilor pe care le-am scris pînă acum îmi dezvăluie mie însumi un adevăr cu valoare de trăsătură generală. Toate, dar absolut toate, sînt inspirate **de şi din** actualitatea imediată, din ceea ce numim de obicei, cu o expresie de mult intrată în limbajul uzual, **realitate înconjurătoare.** N-a fost însă, asta chiar aş vrea să subliniez, un principiu pe care mi l-am impus de la bun început şi pe care l-am respectat apoi cu străşnicie. Nici nu i-aş zice, de fapt, **un principiu,** pentru că nici după aceea, mai tîrziu, nu mi l-am formulat solemn, ca pe un legămînt faţă de mine însumi. Este pur şi simplu o constatare, nici asta spectaculoasă, sau inevitabilă, sau pilduitoare, ci o remarcă normală şi atît. Am remarcat, adică, ajuns cu bine la cea de a opta carte, că nici una din ele nu s-a abătut, deşi ne-programatic şi ne-deliberat, de la un unic izvor de inspiraţie ; că şi cea de a noua, încă deschisă pe masa mea de lucru, tot din acelaşi loc îşi trage sevele.

Odată constatarea făcută, s-ar cuveni totuşi s-o pornim pe firul ei înapoi, cam tot aşa cum procedează şi expediţiile pe marile fluvii, pentru a ajunge, ca şi ele, tot la izvoare. O asemenea remarcă, oricît de simplă, de nepretenţioasă, seamănă totuşi destul de bine cu o concluzie, ceea ce înseamnă că a asimilat în teritoriul ei suficiente experienţe anterioare care i-au făcut posibilă formularea. Prin urmare, şi aşa simplă, ea trebuie să aibă cu siguranţă nişte temeiuri, nişte argumente, la fel de simple, de ra-ţi-o-na-le, fără de care nici n-ar putea supravieţui. Care să fie însă acele temeiuri, acele motive ce mi s-au impus independent de voinţa mea, nu împotriva dar oricum în afara ei, astfel încît abia acum să descopăr, fireşte că nu cu desăvîrşire străin-inocent, o stare de lucruri de mult constituită ? Şi care sînt, în fond, cîştigurile, pentru mine, pentru cărţile mele, dacă, devenit conştient de acest proces, mă voi strădui, prin eforturi deliberate de acum încolo, să-l preschimb în profesiune de credinţă ?

Pentru orice om de bună credinţă, fie el creator sau nu, este limpede că o existenţă în afara vremii sale, dincolo sau deasupra evenimentelor şi oamenilor din jur, este de-a dreptul de neconceput. O legătură profundă şi reciprocă între scriitor şi realitate, o cunoaştere la rîndul ei reciprocă sînt prin urmare condiţii imposibil de ocolit. De unde reiese că, vrînd-nevrînd, substanţa unei cărţi o constituie de cele mai multe ori existenţa în mijlocul căreia se mişcă atît autorul, cît şi cititorii ei. Să nu mi se spună că mai există şi romane istorice precum şi altele, de anticipaţie. Nu mi se pare o obiecţie pentru simplul motiv că nici acestea nu pot fi scrise decît cu ochiul prezentului, din unghiul de vedere al prezentului, hrănite fiind de experienţa de viaţă a creatorului lor. Se poate susţine deci că prezentul este substanţa tuturor cărţilor noastre, indiferent de subiectul lor şi că tocmai descriind oamenii şi faptele vremii noastre, stabilim un dialog, un mijloc de comunicare atît cu înaintaşii cît şi cu urmaşii. [...] pe condei scriitorul rîvneşte să se adreseze tuturor timpurilor, să-şi proiecteze gîndurile în eternitate. Dar asta nu se poate face decît cu datele prezentului, cu ceea ce îţi oferă mediul bine cunoscut al epocii tale şi propria-ţi experienţă de viaţă. Nu este nici un paradox aici, este numai o recunoaştere deschisă, neocolită, a supremaţiei acelei sintagme numită de obicei **realitate înconjurătoare.**

Dacă aşa stau lucrurile, şi sper că am demonstrat asta convingător, atunci înseamnă că tentativele de re-tragere, de ex-tragere sau de sus-tragere de la comandamentele realităţii n-au nici o şansă de supravieţuire. Se ştie de altfel prea bine, n-are rost să mai polemizez acum cu ele, ce soartă au avut teoriile care încercau să proclame dreptul artei de a se sustrage oricăror obligaţii faţă de societate, în numele unor libertăţi de creaţie anarhice şi iluzorii. Ceea ce vreau să susţin este că, în locul unor tentative de evadare sortite oricum eşecului, niciodată fertile pentru literatură, scriitorul are şi o altă şansă, mai promiţătoare, aceea de a-şi asuma conştient şi responsabil imperativele realităţii ; promiţătoare prin însuşi faptul că — istoria omenirii o dovedeşte din plin — cunoaşterea şi re-cunoaşterea realităţii, a supremaţiei sale, au stat întotdeauna la temelia descoperirii unor mari adevăruri umane. Or, odată ce libertatea este necesitate înţeleasă, acceptarea realităţii drept un termen de sine stătător, a cărui existenţă este posibilă şi în afara mea, pe cînd a mea în afara lui nu — se impune cu tot atîta evidenţă. Este prin urmare şi ea un dat căruia nu-mi rămîne decît să mă supun, odată ce nu-l pot ignora. Iar prin supunere nu fac decît s-o cunosc şi, cu timpul, s-o pot stăpîni. Constrîngerile realităţii, pentru că astea sînt comandamentele sale, te obligă să ţii seama de ele tocmai pentru a te ridica, în scrisul tău, la un nivel de cunoaştere şi interpretare fără de care pagina tipărită şi-ar pierde însăşi substanţa vitală, iar scriitorul ar renunţa la însăşi condiţia sa de existenţă. Drama cunoaşterii prezintă astfel, în perspectivă, o şansă reală, aceea de a converti supunerea faţă de realitatea înconjurătoare în beneficii durabile pentru operă.

De aici rezultă firesc, adică tot inevitabil, un alt element, acela al instituirii unor raporturi de strînsă colaborare între scriitor şi realitate. Poate că sintagma **realitate înconjurătoare,** din acest unghi cîntărită, nu-i suficient de cuprinzătoare, de su-ges-ti-vă, pentru că nu presupune decît un singur termen sau nu-l dezvoltă destul şi pe celălalt. Înconjurarea este de fapt o încercuire, o asediere din toate părţile, or într-o încercuire te poţi de multe ori afla chiar în centrul ei dar să rămîi surd la chemările şi provocările de pe margini. Aşa cum am văzut însă că evadarea din încercuire n-are sorţi de izbîndă, nici pasivitatea nu este posibilă. Mai bine zis, posibilă este, numai că nu şi cea mai fericită soluţie. Neutralitatea sau contemplarea, de la distanţă — pentru că şi în centru te poţi situa, nu-i aşa, la distanţă — n-au fost niciodată capabile să suplinească participarea directă, im-pli-ca-rea, dialogul frontal cu contemporanii. Faţă de contemplare, implicarea are prin urmare şi avantajul dialogului — însă nu numai pe acesta. Printr-o cunoaştere cît mai aprofundată, din interiorul epocii sale, scriitorul capătă dreptul şi autoritatea de a o surprinde în cele mai variate ipostaze ; nu numai de a o o-glin-di, de a o re-flec-ta, aşa cum se şi propovăduia într-o vreme nu prea depărtată, ci de a o in-ter-pre-ta, de a se confrunta cu ea, de pe picior de egalitate deci. Cîştigul este şi de data asta descifrabil în pagina scrisă. Scriind despre prezent, despre adevărurile vremii trăite, scriitorul cîştigă privilegiul de a se situa, prin cărţile sale, într-o permanentă actualitate.

Mergînd mai departe pe firul acesta al raporturilor dintre scriitor şi epoca sa, se poate uşor observa că realitatea, înconjurătoare sau nu, nu rămîne niciodată datoare faţă de cei din jur. Ea oferă întotdeauna totul, îşi pune totul în valoare, şi ce-i strălucitor, şi ce nu-i încă, şi te îndeamnă neîncetat să te apropii. La îndemnurile astea însă noi nu răspundem întotdeauna la fel. Nu o dată, de pildă, rămînem datori cu o privire mai profundă, mai scrutătoare, trimisă spre problemele de viaţă. Ne mulţumim nu o dată să cercetăm zone periferice, teritorii care doar prin tangenţă au legătură cu actualitatea. Un fel de linie a minimei rezistenţe, ce se confundă pînă la urmă cu linia maximei comodităţi, ne ţine la suprafaţă în asemenea situaţii. Alteori poate teama, îngrijorarea că nu ne vor ţine curelele ne împiedică să ne apropiem prea mult şi, cu timpul, ne împăcăm cu gîndul că şi de acolo de unde ne aflăm se vede destul de bine. Iar alteori, să receptăm dintr-o [...] în primul rînd excepţiile, abaterile, ca-zu-ri-le, sub cuvînt că răul, din om şi din viaţă, trebuie mereu scormonit şi reinviat, pe cîtă vreme binele este nemuritor.

Iată, numai pe scurt şi strict enunţiativ, cîteva dintre datoriile pe care mereu avem obligaţia să le onorăm, fără să ştim vreodată dacă le-am achitat cu adevărat, pînă la centimă. Sună pesemne cam straniu şi dezarmant ca, ajuns cu bine la cea de a opta carte, să constaţi fără nedumerire că tot tu eşti cel dator. Ar însemna, şi nu-i deloc exclus, ca nici după a optsprezecea carte concluzia să nu difere prea mult. Mărturisesc însă, mă veţi crede sau nu, că mie unuia pericolul nu mi se pare prea mare şi nici prea îngrijorător, în fond. În primul rînd, aşa cum am văzut, o altă cale nici nu există, evadarea, sau contemplarea, sau pasivitatea sînt excluse din capul locului. În al doilea rînd, celelalte datorii, cele multe la număr, există într-adevăr însă sînt nişte datorii de perspectivă şi nu pretinde nimeni să fie achitate de un singur om, într-o singură viaţă. În ceea ce mă priveşte, am într-adevăr sentimentul că cu fiecare carte mă achit de cîte o datorie, ştiind în acelaşi timp că omul îşi achită de obicei datoriile ca să poată face altele noi. Pentru un scriitor, ceea ce este şi rămîne mereu o datorie a autorului faţă de viaţă nici nu se poate altfel acoperi decît prin opera sa.

Dumitru Matală

Făget: „Caiet literar-artistic"

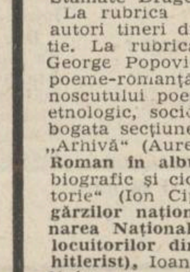

Am primit de curînd un nou „caiet literar-artistic" apărut sub egida cenaclului „George Gârda" din Făget-Timiş şi mărturisim că şi de data aceasta impresia produsă de lectura textelor inserate în sumar este în totul excelentă. Asemenea prozatorului Ion Arieşeanu care, în tableta sa introductivă, recomanda culegerea cu multă căldură, rămînem şi noi plăcut surprinşi „de cîtă vitalitate spirituală poate da dovadă o mînă de cărturari : poeţi, istorici, folclorişti, publicişti, din temeinica vatră a Făgetului, dacă, de-a lungul acestor ani, ei au reuşit să înjghebeze, nu numai un cenaclu robust şi de îndelungată rezistenţă (...), ci au putut aduna, an de an, între coperţile unor caiete şi creaţia lor entuziastă". Cum e şi firesc poezia se află la loc de cinste ; Ion Căliman (poet deja cunoscut prin cele două cărţi publicate pînă acum la Editura Facla), ale cărui „Rostiri despre patrie" se disting prin acutul lor melos imnic, căruia i se alătură stihuitori de vocaţie precum Titus Dobîndă, Adriana Bulzan, Cornel Veselău, Ştefan Marinconi, (căruia, totodată, i se tipăreşte separat, un „pliant" liric), Petre Icobescu, Ion Meda, George Popovici, Angela Văduva, Petru Stamate Dragomanu şi Arcadie Chirşbaun.

La rubrica „Cenacluri prietene" sînt prezenţi autori tineri din Hunedoara, Deva, Sebeş şi Orăştie. La rubrica „Muzica tînără", compozitorul George Popovici dă glas muzical unor frumoase poeme-romanţă aparţinînd lui Ion Căliman şi cunoscutului poet Grigore Vieru. De un real interes etnologic, sociologic, istoric şi istorico-literar este bogata secţiune a publicaţiei ce cuprinde rubricile „Arhivă" (Aurel Turcaş şi Elena Boruga : **Nicolae Roman în albumul „Casei de la vie"**, medalion biografic şi ciclu de poezii populare), „File de istorie" (Ion Cipu : **George Gârda, comandant al gărzilor naţionale româneşti şi delegat la Adunarea Naţională de la Alba Iulia şi Participarea locuitorilor din comuna Făget la războiul antihitlerist**), Ioan Munteanu : **Memorii despre Marea Unire** etc. „Convorbiri" (dialoguri cu etnograful Mihai Pop şi cu poetul Traian Iancu), „Arhiva de folclor" (o masivă şi valoroasă culegere de **Cîntece de cătănie antirăzboinice**). Spiritualitatea creatoare actuală circumscrisă muncii productive se reflectă pregnant în reportajele lui Cornel Veselău (**În acea zi de luni**), Ion Oltean (**Peisaje industriale : Secţia „Electrotimiş" din Făget**) şi Ion Enăşescu (**Privelişti făgeţene : Imn Codrului**). Expresie a unei autentice emulaţii creatoare şi a unui competent efort de valorificare a rezultatelor ei, masivul caiet făgeţean merită şi de data aceasta elogiul nostru.

Cronicar

REMEMORĂRI

Frumos şi tînăr şi neînfricat (III)

9

Scrisoarea pe care tînărul prefect Buteanu o expediază la [...] martie 1849 ajunge rapid chiar în mîinile lui Kossuth care nu dă semn a înţelege ideile exprimate cu atîta claritate către tînărul tribun.

Au urmat violenţele armate conduse de maiorul Hatvani, un aventurier a cărui prezenţă în munţi are caracterul unei expediţii disciplinare.

Buteanu nu disperă în faţa celor două armate trimise împotriva sa, continuă să ceară ajutoare şi se încumetă să atace întîi pe ziua de 9 aprilie cu tot curajul de care de atîtea ori dăduse dovadă.

A fost obligat să se retragă olesit de numărul duşmanilor, de superioritatea armamentului şi în speranţa că îi va veni în ajutor un escadron imperial.

Se va retrage în tabăra de la [...]ucesiu, inexpugnabilul său cuib de vultur, şi de acolo îi va scrie lui Iancu explicînd lucid starea de lucruri şi cerînd cu insistenţă oameni şi muniţii.

La un moment dat decretează mobilizarea tuturor bărbaţilor apţi de luptă şi trimite la topit cîteva clopote pentru a turna ţevi de tunuri.

Iată conţinutul acestei dispoziţiuni trimisă la 16 aprilie, „la 8 ore sera" :

„Aspră ordinaţiune către tribunulu Cîmpenilor Nicolau Korekes !

Ţi se comite sub cea mai grea răspundere a Domniei Tale ca se scrii la toţi centurionii de prin satele de sub tribunatul Domniei Tale, ca toţi oamenii de la 14 pînă la cei de mai adînci bătrîneţe, împreună cu preoţii şi învăţătorii satului armaţi cu lănci şi puşte să vină sub perderea capului la Abrud, în locul numit Ţarina Abrudului, cu acea strînsă rendială, că toate puscile să vină şi nici una să nu remâne acasă sub perderea vieţei şi a averiloru.

Mai jos este specificată menţiunea : „Din strînsa comisiune a prefectului Avram Iancu"

10

Desigur că această hotărîre nebisnuită luată de Avram Iancu şi redactată în termeni aspri de Buteanu este urmarea celor cinci scrisori trimise de acesta din urmă tribunului legiunii „Auraria gemina".

Scrisorile lui Buteanu, reproduse pentru prima oară de regretatul Silviu Dragomir într-o monografie tipărită la Casa şcoalelor în 1928, sînt extrem de interesante pentru tonul lor lapidar dar precis, umorul prietenesc, dar şi clarviziunea celui care nu înţelegea sub nici un motiv să lase în mîna duşmanului trecătorile Zarandului.

În acest context apare în munţi deputatul Dragoş, român din Banat, trimis de Kossuth în misiunea de-a duce tratative cu fruntaşi din munţi pentru o eventuală împăcare. Ideea nu era nouă şi ea fusese avansată în repetate rînduri atît de Avram Iancu cît şi de Buteanu.

Deputatul Dragoş soseşte la prima întîlnire (fiindcă au fost două) în ziua de 23 aprilie, la Mihăileni, unde era tabăra lui Buteanu.

Tratativele, mai bine zis tatonările, au loc într-o casă ţărănească şi la ele participă : Avram Iancu, Buteanu, Dobra, Vlăduţiu, Vasile Moldovanu şi viceprefectul Boieriu.

Discuţiile încep într-o atmosferă de suspiciune, Buteanu arătîndu-se neîncrezător şi precaut. Dragoş încearcă cu abilitate să convingă pe tinerii tribuni de bunele intenţii ale lui Kossuth. În acelaşi timp face promisiuni verbale şi subliniază dorinţa de pace a lui Kossuth. Adevărul este că nefericitul Deputat nu avea nici un fel de instrucţiuni scrise, fapt care a trezit suspiciuni atît lui Iancu cît şi lui Buteanu.

Ei vor cere deputatului să se întoarcă la Debreţin şi să revină cu lucruri exacte şi, mai ales, scrise. Dragoş se conformează.

În acest răstimp de zece zile au loc consfătuiri ale fruntaşilor din munţi care se întreabă în ce măsură această propunere a lui Kossuth este sinceră şi care ar fi avantajele unei replieri tîrzii cu actualul agresor.

Îndoielile lui Avram Iancu sînt evidente şi atitudinea lui reiese dintr-o scrisoare citată tot de Silviu Dragomir, scrisoare trimisă de Iancu comandantului corpului de armată austriac.

Scrisă în limba germană, autenticitatea ei nu este pe deplin confirmată, deşi punctul de vedere al semnatarului corespunde cu ideile şi aspiraţiile lui Iancu.

„Excelenţa Voastră ! Pînă în prezent am apărat oraşele din Munţi şi Munţii, în contra invaziunii duşmanului şi-mi va fi cu neputinţă să mă mai afirm, cu oamenii mei, încă cel mult vreo două săptămîni, iar dacă pînă atunci nu intră, spre desărcinarea noastră, un corp de armată austriac ces. crăiesc în comitatul Zărandului, voi fi silit în urma foametei tot mai ameninţătoare, în urma lipsei de sare, în urma nemulţumirii şi descurajării oamenilor, care creşte mereu, să depun armele, după ce transportul de alimente ne este tăiat din toate părţile.

Afară de aceasta, tocmai acum mi s'au făcut propuneri de pace din partea duşmanului, dar eu voi amîna pertractarea asupra lor pînă nu văd, dacă vom putea fi cumva desărcinaţi de un corp de armată cesaro-crăiesc. /.../ Aştept răspuns grabnic şi satisfăcător, am rămas al Excelenţei Voastre, Cîmpeni, la 24 Aprilie 1849..."

Această scrisoare rămîne fără răspuns. Deputatul Dragoş este primit pe data de 26 aprilie de Kossuth care-i dă o scrisoare către fruntaşii din munţi fără a ordona însă încetarea luptelor pe timpul tratativelor.

Un simplu **salv-conduct** îi asigura nefericitului deputat imunitatea şi-i va garanta liberă trecere.

A doua întîlnire se ţine tot la Mihăileni şi debutează prin citirea misivei lui Kossuth, destul de evazivă şi emfatică. Un pasaj anume reţine atenţia conducătorilor din munţi : „Îmi pare rău din inimă de nefericirea războiului civil şi m-aş ţine fericit dacă l-aş putea curma nu prin ascuţişul sabiei inexorabile, ci cu ramura de măslin a păcii oneste".

Cît erau de sincere aceste rînduri, despre ce fel de **ramură de măslin** era vorba, aveau să dovedească evenimentele care s-au precipitat în acele zile de dezbateri furtunoase care au premers moartea tragică a tînărului şi neînfricatului tribun Ioan Buteanu.

(fişe de roman)

Mircea Micu

m a p a m o n d

Dimitrie Grigoraș : „Adolescență"

DREPTUL LA CULTURĂ — COMPONENTĂ FUNDAMENTALĂ A DREPTURILOR OMULUI (I)

De la 10 decembrie 1948 cînd a fost adoptată la O.N.U. Declarația universală a drepturilor omului și pînă astăzi, și probabil multă vreme de acum înainte, examinarea substanței și relațiilor ce pot garanta dezvoltarea liberă, plenară a fiecărui pămînteau, a constituit obiectul unei impresionante cantități de documente, studii, exegeze și radiografii politico-sociale.

În planul statuării lor, drepturile și libertățile omului au făcut obiectul unor îndelungate negocieri multilaterale, rezultatul fiind concretizat în Declarația amintită, în acordurile convenite de organisme specializate, acorduri inspirate de spiritul Cartei Națiunilor Unite, toate încercînd să definească un cod mondial. Dar dacă pe drumul întortocheat al sistematizării drepturilor și libertăților omului s-au înregistrat progrese, mai ales în definirea lor, acțiunea practică este departe de a se apropia, la scară planetară, de aplicarea lor. Așa cum se arată în repetatele rapoarte prezentate de Comisia specializată a O.N.U. pentru aceste activități, persistă în întinse zone ale lumii stări de lucruri incompatibile ... pentru ca acestea să devină legi sociale politice universale. Însuși dreptul fundamental al fiecărui locuitor al Terrei, dreptul la o viață pașnică, liberă și demnă, este pus sub semnul unei amenințări capitale în fiecare secundă în care monstruosul gigant industrial militar produce (pentru binele cui oare ?) nenumărate instrumente ale morții. Într-o îmbinare subtilă a relațiilor omului cu mediul și societatea, garantarea dreptului la viață înseamnă, implicit, garantarea dreptului la o viață plenară ; așa cum pacea este, într-o concepție larg răspîndită și acceptată, o realitate de mare complexitate ce nu înseamnă doar lipsa războiului, dreptul la viață nu înseamnă doar posibilitatea de a exista, șansa de a trăi de azi pe mîine, ci garantarea condițiilor în care fiecare ființă a lumii să se dezvolte complex, să participe la viața socială valorificîndu-și în întregime calitățile minții, ale personalității sale.

Experiențele istoriei dovedesc că aplicarea universală, efectivă a drepturilor omului devine posibilă în condițiile recunoașterii egalității în drepturi a popoarelor.

Lumea în care trăim oferă, din nefericire, prea multe exemple unde tocmai această lege socială este încălcată. Nerespectarea ei ia forme violente în cazul regimurilor totalitare, militariste, rasiste, dar și forme subtile în care, sub stindardul „tuturor posibilităților" fluturat larg, cu mărinimoasă ipocrizie, încălcarea unor libertăți elementare este flagrantă.

Drepturile omului, definite în documentul O.N.U. din 1948, în Pactul relativ la drepturile economice, sociale și culturale din 16 decembrie 1966, ca și în Actul final de la Helsinki din 1 august 1975 și alte convenții de acest gen au subliniat caracterul unitar al conceptului respectiv, interdependența și legăturile dintre ... rezoluțiile cu caracter internațional, elaborate cu participarea tuturor statelor lumii conțin referiri importante despre dreptul la cultură, ca unul din elementele de bază ale recunoașterii libertăților ce pot garanta omului existența plenară, utilă, creatoare în societate.

Este meritul României socialiste, al conducătorului său, de a fi elaborat și transpus în practică teza apreciată și respectată în lume, potrivit căreia cultura reprezintă unul din subsistemele principale ale societății, un domeniu ce nu mai reprezintă o simplă podoabă a spiritului ci un instrument participativ în planul larg al întregii activități umane. Deschizînd larg porțile instituțiilor de cultură ale țării s-a realizat acel uriaș saltn statutul omului care, asimilind valorile funamentale ale existenței, ale cunoașterii a trecutle la imperativul necesității la acela al libertăți Această mutație a atras după sine o redimsionare a lumii la nivelul individual, de grup,l comunității și intregii societăți. Una dintre narile cuceriri ale socialismului in patria noară constă in democratizarea profundă a accesul la cunoaștere, la marile și generoasele izvoarede innobilare a spiritului. Anii care au trecutle la Congresul al IX-lea al partidului au insenat o eră nouă, fără precedent in dinamizare intregii societăți, implicit a vieții sale culturale

Datorită profundui său spirit revoluționar și inflăcăratului său triotism, datorită capacității de a sesiza dimensnile fundamentale ale existenței contempone, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprat și activității din domeniul cunoașterii capterul unei adevărate renașteri, dominate de alorile de largă cuprindere ale umanismului scalist.

Cultura a deven un fapt cotidian de viață, o trăsătură intimă fiecăruia. Această apropiere de suflet șinte s-a petrecut intr-un proces echilibrat care tot mai numeroase instituții de profil contribuit la formarea și modelarea gustulubentru adevăr, pentru frumos, pentru omenc. Statistic acest fenomen poate fi descris p cele 20 573 de biblioteci, prin cele 5 641 de nematografe, prin cele 423 de muzee, prin cel677 de teatre și instituții muzicale, prin cele210 institute de cercetare științifică. O asemea enumerare trebuie insă completată de imaea răspindirii și folosirii lor de cei cărora -au fost destinate. Dacă numărului de teatre adăugăm cifra de 19 milioane de spectatorntr-un an, institutelor pe cel de 170 000 de stenti, celor aproape 1 000 de licee pe cei peste umilion două sute de mii de elevi, atunci termer de cultură capătă dimensiunea umană atit necesară chiar și statisticilor. In viziunea PR., a secretarului său general, ideea de cultu nu reprezintă o traiectorie conjuncturală ci aspect de identitate spirituală, de mindrie demnitate națională, de organizare și realiza a unui potențial de creativitate. Prin conținl și structurile ei cultura socialistă reprezintă nu numai un climat de viață, ci și o pirghienportantă a dezvoltării, a progresului pornit e la nivelul fiecărui om pentru a ajunge la velul societății, care prin sistemul de relații at își intoarce atenția și grija tot către omulre o imbogățește, o duce înainte.

Înțelegind dreptur și libertățile individului ca un complex de rii și influențe, societatea noastră socialistă a ferit acestora un caracter larg democratic, trarmindu-le intr-o componentă ce se incadre armonios în climatul menit să ofere peralității umane un vast cîmp de desfășurare materializare a capacităților creatoare. O aenea abordare de nobilă esență a atras cuvi de admirație și respect din partea celor verdin toate colțurile lumii pentru a cunoaște omenul noii deveniri a națiunii noastre.

Relevind uriașul pres înregistrat de România, mai ales în ultie două decenii, numeroși oameni de cultură ce-au vizitat, au subliniat în cuvinte de aleasăețuire contribuția culturii românești contempoe la tezaurul universal de valori spirituale,ecum și contribuția țării noastre la promovarschimburilor în acest domeniu, ca o modalit cu valențe incontestabile în mai buna cunoire și apropiere dintre popoare. Experiențaomânească în domeniul garantării și respect dreptului la cultură a fost constant aprecia un mod practic exemplar de înțelegere șinspunere în fapt a unuia dintre principiile ucturale, ale drepturilor omului.

De multe ori, și multe părți ale lumii drepturile omului sevocate nu atit din considerente strict untariste, ci mai ales din considerente polet. Paradoxal, tocmai în locurile de origineunor asemenea strategii propagandistice strii, cultura, dreptul și accesul la tot ceea înseamnă ea se limitează la manifestări marsle, în timp ce miezul problemei rămîne ascude o examinare atentă. Și aceasta pentru că, și paradoxal, mai ales în occident, în țări c au cunoscut remarcabile fenomene culturale răsunet european și universal, dreptul la ură rămîne un paragraf constituțional, în tice în viața de zi cu zi, el se transcrie practrin dreptul la incultură. În numele așa-zisei iuni deschise — fiecare se culturalizează cuvrea și cît vrea — s-a ajuns la situații increle.

Nicolae Melinescu

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

POEZIA ȘI PACEA

ARTUR LUNDKVIST

(Premiul Lenin pentru pace, 1957)

Condiția umană

(Fragment)

Eu spun că există munți de real
prin care trebuie să ne croim cale
(nu e vorba de-a cînta și-a fugi).
Eu spun că un bou e puternic cît mai mulți oameni la un loc

și că mai mulți oameni uniți sînt puternici ca un fluviu.
O pînză adună suflarea mulțimilor
și devine destul de puternică pentru a brăzda un cîmp.

(Da, de ce n-am putea ara cu o pînză împinsă de vînt ?)
Albăstreaua se-nalță strălucitoare în holda de grîu
și amenință secerătoarea ca flacăra unei lămpi de sudat.
O piatră rotundă, bună de azvîrlit,
este un strălucit exemplu de fermitate
și tărie de caracter.
Or, eu nu cînt,
eu nu fac altceva decît să spun ce este,
sau ceea ce ar putea fi,
ceea ce va fi, într-o zi !

HARRY MARTISON

(Premiul Nobel, 1974)

Pace

Iată că noi ridicăm cimbalul deasupra pămîntului.
Privește : cimbalul este bătrîna lună
care de-atîta timp împunge cu cornul pădurile-n august,
rotundă, ca patronul a șapte bistrouri.

Noi îți vorbim într-o limbă pe care tu o ghicești,
în adîncul mlaștinilor și în înaltul cerului ;
Noi vrem să împrospătăm freamătul uzat al stelelor
și să insuflăm noi miresme florilor tale.

Frate, frate, orice s-ar putea întîmpla —
viol, ori foc, ori haos pe pămînt,
amintește-ți mereu, o, frate, aceste cuvinte-îndemn :

RESTITUIE-I FLORII PARFUMUL !

În românește de Ion Segărceanu

REVISTA STRĂINĂ

● **„CELE CINCI ROMANE ALE LUI JOSEPH HELLER"** este titlul unui interesant articol publicat în revista „Schweizer Illustrierte", care apare la Zürich. Studiul este dedicat scriitorului Josehp Heller (născut la 1 aprilie 1932, în Brooklyn), fără îndoială unul dintre cei mai reprezentativi scriitori ai Americii contemporane. Aceasta în ciuda faptului că în ultimii douăzeci și cinci de ani a publicat numai cinci volume. Două dintre acestea, cele dintîi, au intrat deja în istoria literaturii americane și l-au așezat pe autorul lor în rîndul scriitorilor clasici în viață. Este vorba despre romanele „Capitolul XXII" și „Ceva s-a întîmplat". Celelalte romane ale lui sînt „Aur de toți banii", „Dumnezeu știe" și „Nimic de rîs".

Heller scrie o literatură prin excelență antirăzboinică. „Știu, scrie el, că mulți soldați au luat „Capitolul XXII" și „Ceva s-a întîmplat" în Vietnam, dar nu cred că ele le-au schimbat felul de a acționa. Cred mai degrabă că le-au întărit convingerea că războiul este ceva demențial". Scriitorul lui preferat este James Joyce. „Dintre toți scriitorii, cel mai mult îmi place James Joyce, pe care îl invidiez pentru povestirile sale. Are un limbaj deosebit de exact. Cînd am condus un curs de creație literară la universitate, le-am atras studenților atenția asupra faptului că el nu folosește niciodată cuvinte pur literare. Fiecare cuvînt al lui este absolut obișnuit și rar se va găsi la el cuvinte care să aibă mai mult de trei silabe."

● **MUZEUL DE ARTĂ** din New York a fost fondat în anul 1870 și prin exponatele sale reprezintă o adevărată istorie ilustrată a artei de la începuturi pînă în zilele noastre. După mărturisirea directorului Muzeului, Philippe Lannes de Montebello, urmașul unuia dintre mareșalii favoriți al lui Napoleon, pe cei 233 000 metri pătrați, Muzeul adăpostește între 3 și 5 milioane (cam mare aproximația !) opere de artă din toate timpurile și de pe toate continentele. Practic — după datele publicate de „L'Express", — muzeul nu are lucrări care să nu poată fi vizitate, depuse în subsoluri, cum au alte instituții asemănătoare. Lucrarea cea mai scumpă achiziționată de acest muzeu este „Portretul lui Juan de Pareja" de Velasquez, pentru care s-a plătit, în anul 1971, 5 milioane dolari. Dar nu acesta este lucrul cel mai demn de remarcat, ci faptul că o instituție de talia Muzeului de Artă din New York, la care lucrează specialiști unul și unul, a cumpărat și... falsuri ! Și nu doar unul !

● **DUPĂ „NAȘUL",** roman care s-a vîndut în Statele Unite în peste 15 milioane exemplare, Mario Puzo a publicat — potrivit revistei milaneze „Panorama" — un nou roman de excepție, „Sicilianul", o continuare liberă a primului.

„Michael Corleone își termină exilul de doi ani în Italia. Nașul i-a încredințat însă o misiune foarte precisă : să nu se întoarcă în America pînă nu-l aduce cu el și pe Salvatore Guiliano... dacă îl găsește ! La fel ca don Corleone, Guiliano este o legendă vie, care însă, aidoma lui Robin Hood, acționează în împrejurimile orașului Palermo pentru dreptatea insularilor împotriva guvernului corupt de la Roma. De altfel, însuși Mario Puzo a declarat, în anul 1982, că lucrează la o carte despre Salvatore Guiliano, pe care îl vede ca pe un mare erou sicilian.

„Roma ar fi bucuroasă să-l știe pe Guiliano în America în loc să-l aibă în coaste la Palermo, ca martor într-o sală de tribunal, spunea don Croce, boss mafiot sicilian. Guiliano are un jurnal căruia îi spune testament. Acesta conține dovezi potrivit cărora el, ca bandit, a fost ajutat de unii dintre membrii guvernului de la Roma. Dacă datele lui ar fi făcute publice, guvernul democrat-creștin ar cădea, iar socialiștii și comuniștii ar prelua puterea peste noapte. Lucru de care trebuie să ne ferim ca dracul de tămîie !"

Precizăm că Salvatore Guiliano a trăit între 1922 — 1950 !

● **MAI MULT CA SIGUR** că unii dintre locuitorii marilor așezări sumeriene, civilizație care a înflorit în spațiul dintre Tigru și Eufrat, își notau tot ce făceau și cumpărau în fiecare zi. Ei, țineau aceste evidențe pe tăblițe de lut. Pe baza acestor tăblițe, un grup de oameni de știință de la Universitatea Pensylvania au început în anul 1976 să redacteze primul dicționar al limbii suemriene, ne asigură revista „Discovery", care apare la Los Angeles. În anul 1984 ei au anunțat terminarea primului volum din cele optsprezece planificate.

Sumerienii au lăsat cea mai mare cantitate de însemnări dintre toate popoarele antice. Pînă în prezent au fost dezgropate peste un milion de tăblițe de lut, alte cîteva milioane aflîndu-se — după aprecierile specialiștilor — sub pămînt. Esle Leichty, unul dintre editorii dicționarului, apreciază că 90 — 95% dintre însemnările cuprinse pe tăblițele sumeriene se referă la probleme de natură... comercială.

Un mare cărturar

Opera lui Mircea Eliade este prea bine cunoscută, atît la noi, cît și pe alte meridiane, pentru a mai avea nevoie de vreo prezentare. Omul muritor s-a retras în posteritate, lăsîndu-ne încă o dată copleșiți de atîtea pierderi, îndurerați de gîndul că o parte din cărțile sale au rămas nescrise. Un scriitor care pleacă dintre noi este întotdeauna „pierdere ireparabilă", un dispărut înainte de vreme. Niciodată nu și-a împlinit toată opera, iar vestea că profesorul Eliade lucra în ultimul timp la un dicționar al miturilor și religiilor universale ne făcea să așteptăm plini de încredere o lucrare importantă, menită să întregească marea construcție a minții și energiilor sale, începută în urmă cu peste cinci decenii. Rămîne să fie continuată de elevii și colaboratorii săi, fiindcă Mircea Eliade, care și-a venerat profesorii, dedicîndu-le cărți dintre cele mai importante, a fost el însuși un creator de „ucenici" în ale cărturăriei. „Pravila" lui cuprindea atît lucrarea zilnică, la masa de scris, cît și dialogul viu cu oamenii tineri, pe care-i îndemna să abordeze cele mai dificile teme de gîndire. Mircea Eliade era de fapt un enciclopedist, în frumoasa tradiție a culturii române. A fost scriitor, jurnalist și polemist cu pregnanță intelectuală, strălucitor și paradoxal („Tot ce nu e ridicol e caduc", spunea odată!) trăitor și investigator de practici spirituale din Orient, mai apoi istoric al religiilor, dacă nu chiar fondatorul acestui domeniu, cel puțin din punctul de vedere strict academic și universitar (**Histoire des croyances...** rămîne fundamentală în acest sens). Erudiția sa incomparabilă l-a făcut apt să se pronunțe asupra unor tematici spirituale dintre cele mai diverse, de la vedantism la șamanism, de la misticii medievali pînă la tantra (cea mai pătrunzătoare contribuție științifică în acest domeniu, studiul lui Agehananda Bharati, de la Universitatea din Portland, menționează în prefață că a fost inițiată sub îndrumarea lui Mircea Eliade!), de la orfism la inspirați de factură neoprotestantă. A avut modele de mare anvergură, îndeosebi Hașdeu și Papini, dincolo de cei doi profesori ai săi, cărora le mărturisește adeseori gratitudinea. A lucrat cu Tucci, pe care l-a făcut personaj în **Șantier** și în **Isabel și apele diavolului**, iar orientalistul italian, dispărut și el de curînd, l-a prețuit toată viața. L-a cunoscut bine pe Gershom Scholem, iar în jurnal povestește cît de incitante au fost întîlnirile cu profesorul de istorie a tradițiilor orientale. Alături de aceste mari spirite, profesorul Mircea Eliade a strălucit, orientînd problematica studiilor sale către un domeniu care i se părea hotărîtor pentru vocația cea mai adîncă a omului conștient de sine.

Oriunde s-a aflat în cursul vieții sale atît de neobișnuite, Mircea Eliade a trăit cu obsesia condiției sale de român. Cărțile scrise în India și mai apoi în Occident au bogate referințe românești, iar beletristica sa a fost întotdeauna gîndită în iba noastră. Numeroasele sale caiete de jul vor constitui probabil una din cele atente foi de observație a vieții sociale șitelectuale românești din acest secol. Practici multă vreme un jurnalism activ, Mircea ade s-a simțit solidar cu lumea româneasccăreia i-a trăit destinul în toate ipostazele s Mai mult decît orice a prețuit însă cultura astră populară, căreia i-a dedicat înainte război un studiu fundamental, iar după i multe decenii o carte cunoscută astăzi pe ite meridianele. Universitatea Chicago a îmțat o „Catedră Mircea Eliade", ceea ce constie un act de recunoaștere a valorii științifice anui român care și-a cinstit condiția și n-ignorat niciodată îndatoririle de fiu al piei sale. Am fost și eu, în urmă cu un decu și jumătate, în chilia sa înțesată de cărți,r ceea ce m-a impresionat cel mai mult ast lipsa de ostentație a marelui profesor. bucura de orice fenomen de înnoire ilectuală, de orice insurecție artistică, la fcum făcuse și gazetarul din deceniul al patlea, solidar cu generația lui. Literatura era cormă de trăire (de aici o nuanță „trăiristă", ctotul alta decît cea peiorativă, implicată dehii critici răuvoitori!), un atribut la care a inmnat pe toți prietenii săi (cine își mai aminște splendidul volum de versuri semnat „Mih" de către Haig Acterian, un pseudonim sub ce apare și personajul cu aceeași identitate diromanul scris pe drumul către India?).

În urma lui Mir Eliade rămîne o operă inestimabilă.

Aul-Dragoș Munteanu

● **IULIAN SEMIONOV** este cunoscut ca autor al cărții „Șaptesprezece clipe ale unei primăveri", după care s-a realizat un spectaculos serial de televiziune, avîndu-l ca interpret principal pe Veaceslav Tihonov, și prin recentul volum „TASS este împuternicită să declare...". Referindu-se la afirmația că volumele sale fac parte din categoria literaturii de aventuri, scriitorul sovietic a precizat într-un interviu publicat în revista ilustrată pragheză „Svět v obrazech" : „De meserie sînt istoric iar de cîtva timp lucrez ca scriitor profesionist. Adică mă adresez publicului, trebuie să-l cîștig de partea mea. Problemele istorice care mă preocupă trebuie să le prelucrez în mod corespunzător pentru ca ele să-l intereseze pe cititor. Și diamantul trebuie șlefuit după ce este găsit... Pentru mine nu-i lucrul cel mai ispititor din lume să abordez „geometric" tema, așa cum a făcut Agatha Christie. După părerea mea, povestirile ei sînt geometrie pură : pe baza logicii pure și a rigorii matematice, o întîmplare poate fi scrisă în doar cîteva zile. Dar o astfel de povestire nu are inimă, nu are dependențe istorice, nu are structură politică. Îi lipsește filozofia dragostei. În schimb, povestirile lui Simenon, care fac parte din literatura de aventuri, au tot ce lipsește povestirilor Agathei Christie. Simenon îmi este foarte simpatic și metoda lui o apreciez și eu..."

● **„LE NOUVEL OBSERVATEUR"** publică un amplu articol intitulat „Scriitori împotriva apartheidului", consacrat lui Nadine Gordimer și Jean-Marie Coetzee, ambele scriitoare albe din Republica Sud-Africană. Scriitoarea care, trăind într-o țară în care ura rasială a fost ridicată la rang de lege, încearcă să construiască punți între oamenii plasați la antipozii societății numai datorită culorii diferite a pielii.

„Prin cărțile sale, Nadine Gordimer merge la esența lucrurilor, pe care le analizează și cărora le caută rezolvare, cu alte cuvinte luptă împotriva apartheidului", scrie ziarul. Acesta este de altfel profesiunea de credință a scriitoarei. „Dacă m-aș fi născut în altă parte și aș fi fost educată acolo, aș fi fost pur și simplu un scriitor obișnuit. M-am născut însă în Republica Sud-Africană și port pe umeri această responsabilitate. Chiar dacă adepții politicii de apartheid mă consideră trădătoare de țară", a declarat ea.

● **„GALILEO GALILEI** este departe de a fi uitat", afirmă „L'EXPRESS". Pînă și Vaticanul urmărește reabilitareanarelui învățat din Toscana care, așa cum a runoscut însuși papa Ioan Paul II, „a fost urărit de biserică și de slujitorii ei". Drept urme, papa Ioan Paul II a dispus crearea a patruomisii alcătuite din oameni de știință care să alizeze și să facă publice documentele privitoe la cazul Galilei. Așa a văzut lumina tiparui volumul „Documenti del processo di GalileoGalilei", apărut în editura Vaticanului.

După publicarea volumului, Paul Poupard, șeful uneia din cel patru comisii, al celei culturale, a declarat :„Acum, ar trebui să redeschidem, formal, presul din anul 1633 ? Cred că în loc să ne juen de-a tribunalul, ar fi mai bine să lăsăm oamii de astăzi să-și facă singuri o părere pe za documentelor cuprinse în volum." La rîndul 1, tînărul istoric italian Pietro Redondi, care analizat temeinic toate documentele, afirmă căelebra formulă **Eppur, si move** pe care ar firostit-o Galilei la sfîrșitul procesului, nu este devărată. Ea nu apare în nici un document șiici nu putea să apară pentru că lui Galileo alilei nimeni nu i-a reproșat că ar fi afirmatcă Pămîntul se învîrtește.

SPORT

Amestecate

● **Simpatizez cu echipa Steaua asemeni alunului cu aurul. Vreau din tot sufletul ca la Sevilla Steaua să devină regina Europei. Pîn-aici, fiind vorba despre binecuvîntări, boarea bucuriei și suris pe buze-mbelșugate, nimeni nu-mi va arunca peste gard trei broscuțe de puț. Dar se va schimba probabil situația cînd veți vedea că sînt obligat să spun, cu toată franchețea, că mi se pare o treabă complet neserioasă amînarea meciului cu A.S.A. Tg. Mureș din campionat.**

● **Cinspe la unspe pentru mine că nu merg la meciurile Petrolului decît odată la zece ani. Dar, sîmbătă, căzînd în gura lăcomiei, m-am deplasat pe stadionul din Șoseaua Ștefan cel Mare. Ar fi trebuit să stau acasă și să joc leapșa pe ouă de gaiță cu cei doi peruși pe care încă nu mi i-au mîncat pisicile, fiindcă am văzut o echipă ploieșteană măcelărită de groaza de a nu primi douăspe goluri (și poate urca în genunchi multe praguri de mănăstire că n-a primit atîtea !), împleticită, sufocată, năucită, năclăită de sudori reci și călcînd numai prin rîpi și viroage. Nimeni din echipa antrenată de fostul internațional Mircea Dridea nu știe să arunce măcar o umbră de amețeală deasupra tribunelor, așa cum izbutea el pe vremuri.**

● **Îl întreb pe vecinul meu, pictorul Laie Drăgușin :**

— Cum vezi, Laie, meciul F.C. Barcelona—Steaua ?
— Zeis.
— Vii cu mine la partida Rapid—Dinamo ?
— Nu mă coafează ideea.
— De ce ?
— Fiindcă nu clocesc visul că vom cîștiga.
— În Giulești ?!
— Exact la fața locului.
— Sîntem datori, mă înalț eu retoric, să credem în a doua tinerețe a lui Dumitru și să ne bucurăm de ea ca de înflorirea merilor, toamna. Durerea marilor talente, cînd se unește cu ambiția, dă la iveală un aliaj de nezdruncinat. Ai văzut cum i-a pedepsit Liță, sîmbătă, pe cei de la S.C. Bacău, care ne-au trimis o dată în B ?
— Am văzut. Dar tu n-ai auzit că Rapidul umblă tîriș cu o sumă de belele și Dinamo o ajută cu stînga-mprejur. Caută și te lămurește.

● **Cînd joacă Sportul studențesc se aprind focuri albe în arborii din jurul casei și-un romantism robust mă cuprinde. Spațiul primejdios al seducției această matcă Regie—Giulești ! ; acolo, Dumnezeu stă în hotar cu diavolul și plămădesc cînd zodii albastre, cînd grindină.**

● **Echipa României a învins echipa U.R.S.S., la Timișoara, cu 2—1. Să înțeleg din această performanță remarcabilă că ne întoarcem din nou în iarba curată, unde cărarea miroase a lapte, drumul duce în munții avînd înfățișarea neprevăzutului, vițelul face să răsară soarele roșu, iar roțile căruței sînt bolnave de constelațiile coborînd să-i sărute spițele ? De cîte ori ni se întîmplă lucruri bune, pentru mine lumea începe să nu mai aibă sfîrșit. Este ca și cum aș fi auzit că o fată a fugit cu băiatul care-l iubește. Atîta vreme cît o fată va fugi cu băiatul pe care-l iubește și vor fi amîndoi o singură ființă nedesăvîrșită, desăvîrșirea neținînd de om, lumea va fi frumoasă, cinstită, demnă să i se spună bună ziua, iar Pămîntul va merita să fie locuit, apărat și iubit.**

Dar asta nu înseamnă să uităm vreo clipă că nu vom fi în Mexic datorită exclusiv lui Mircea Lucescu. Părerea mea este că, atîta vreme cît trăiește numai prin Hagi și Cămătaru și prin nimeni de la Hunedoara, Lucescu trebuie să se întoarcă la oile lui, păscute cu îndemnuri mediocre.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"

ANUL XXVIII
18
(1 251)
Miercuri
30 aprilie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

Gloriosul jubileu

Sărbătorescul florar cuprinde cu lumina lui țara care și ea, la rîndu-i, a trăit și trăiește anotimpul marilor și multiplelor sale înfloriri. Întîiul de Mai din acest an se petrece sub semnele unui glorios jubileu, șase decenii și jumătate de la făurirea Partidului Comunist Român, act politic revoluționar profund patriotic și întemeietor, de cea mai mare importanță pentru întreaga devenire a luptei noastre sociale și naționale, în scopul împlinirii aspirațiilor și idealurilor fundamentale ale poporului, ale înaintării neabătute pe calea progresului și civilizației socialiste. De atunci, de acum 65 de ani și mai de departe, din inima tuturor zbaterilor și frămîntărilor țării, istoria a primit și primește o puternică și inconfundabilă conștiință de sine pentru ca, trecînd prin actul eroic de la 23 august 1944, să devină un destin de masă, colectiv, și să se manifeste în toată plenitudinea muncii, a creației în libertate și demnitate, odată cu evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului și odată cu investirea la cîrma conducerii supreme a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

De atunci, de acum 65 de ani și mai de departe, din rădăcinile adînci ale partidului în mișcarea socialistă românească și în tot ce a putut să însemne și să triumfe ca ideal, în luptă și conștiință politică, revoluționară, realitățile atît de complexe și înnoitoare de azi își trag seva lor amplă și dătătoare de viață, își trag cuprinderea lor economică și socială, întregul lor relief. Este un drum de epopee, eroic și înălțător prin care generațiile au purtat și poartă în inima lor crezul și flacăra revoluției, încrederea nestîrbită în forța de a făuri o nouă lume și a propune o experiență care să transforme însăși condiția umană, ridicînd-o la rangul libertății și democrației creatoare. Pentru că lupta și idealurile partidului formau acel consens general al tuturor celor ce făuresc bunurile materiale și spirituale și în această luptă se vedeau însăși căile viitorului, se vedea marea cauză a dreptății, se vedeau certitudinile. Se întemeia pe adevăr această luptă, pe un adevăr care cerea și forța amplă de iluminare, reazimul unic și hotărîtor, acea neînfricată și amplă capacitate de a-l transforma în centru de interese al gîndirii și practicii revoluționare, în universul tuturor preocupărilor și aspirațiilor societății. Partidul era forța acestui adevăr și el legitima întreaga istorie modernă a României. Făurit la scurt timp după actul marii Uniri, el unea pe mai departe energiile revoluționare, patriotice, și le conferea sensul unor izbînzi care aveau să schimbe radical înfățișarea țării, astfel încît azi mai multe Românii pot încăpea într-una singură, mai multe Românii s-au făurit și se făuresc în durata de timp economic și social, mai multe Românii s-au făurit și se făuresc în spațiul gîndirii, al științei și tehnicii, al culturii, în spațiul mereu mai larg al progresului și civilizației.

O epocă măreață cu cîțitorii măreție constituie azi emblema de cuget și faptă prin care biografiile noastre, ale tuturor, au intrat și intră în rezonanța profundă a istoriei, marcate de un indiscutabil sentiment al prezentului și viitorului. O țară a muncii fiind, o țară a edificării, România își întemeiază toate victoriile, toate programele și proiectele sale pe ideea de muncă, pe această într-un anume sens o altă expresie, o altă altitudine a ideii de luptă. Sărbătorirea zilei de 1 Mai ne evocă în chip cuprinzător aceasta și ne amintește că ea însăși, această zi, a fost un triumf al luptei și solidarității muncitorești. Și ne mai amintește de acea flacără vie, de primăvară, care a fost marea manifestație de la 1 Mai 1939 din București. Momentul era al luptei antifasciste și antirăzboinice — plana cea mai gravă amenințare asupra omenirii iar partidul nostru a sesizat aceasta cu deosebit simț al răspunderii și angajării, printre puținele din lume care s-au orientat în acest sens. Un tînăr comunist, eminent revoluționar, ctitorul epocii de azi, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tînăra comunistă, personalitate de seamă a vieții politice și științifice de azi, tovarășa Elena Ceaușescu, s-au remarcat cu deosebire atunci, în pregătirea și desfășurarea întregii acestei grandioase manifestări prin care muncitorimea română s-a dovedit nu numai o uriașă și reprezentativă forță națională, ci și o forță de conștiință internațională.

Unitatea celor ce făuresc progresul și apără civilizația lumii — muncitorii, creatorii tuturor valorilor, — dobîndea atunci o perspectivă istorică în configurația și pe traiectul căreia aveau să se adune nenumărate evenimente de un rol și o importanță hotărîtoare pentru destinul contemporan. Această perspectivă consacra, așa cum sublinia secretarul general al partidului, o certă și inconfundabilă dovadă **a maturității clasei muncitoare, a posibilităților de care dispunea atunci poporul român, forțele sale revoluționare și progresiste de a organiza cu succes lupta împotriva războiului și fascismului.** Cît de profund, ce rezonanță trezesc și vor trezi mereu aceste cuvinte ! În actualitatea imediată, în acest an care e Anul Internațional al Păcii, cînd se cer măsuri concrete și hotărîte pentru înfăptuirea și asigurarea păcii ! Semnificative sînt înseși sublinierile secretarului general al partidului, cum semnificativă este însăși cuvîntarea sa la recentul forum al democrației muncitorești, revoluționare : **În actualele împrejurări internaționale deosebit de grave, mai mult ca oricînd sînt actuale chemările cu privire la unitatea clasei muncitoare din toate țările. Chemările formulate în secolul trecut : „Proletari din toate țările uniți-vă !" își păstrează valabilitatea și sînt mai actuale ca oricînd. Ele trebuie completate cu chemarea la unitatea tuturor forțelor progresiste și antiimperialiste, la unitatea tuturor popoarelor care doresc să fie independente și libere, care doresc să trăiască fără războaie, să trăiască în pace !**

O țară a muncii fiind, România sărbătorește Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc cu sentimentul apartenenței și contribuției sale ferme la cauza progresului și civilizației, a umanității. Sub semnele gloriosului jubileu al partidului se adună înfăptuiri epocale, cinci forumuri comuniste care fac arcul de boltă al celei mai înfloritoare perioade din întreaga noastră istorie, și tot atîtea mari trepte în sus, în lumina edificării celei mai drepte societăți.

Congresul al XIII-lea al partidului a proiectat un vast orizont de referință în toate domeniile de activitate. Este întregirea în substanță a unei perspective largi și armonioase de care se leagă o nouă calitate a muncii și vieții noastre, a gîndirii și creației. Un partid eroic și vizionar stă la cîrma sigură și cutezătoare a destinelor țării, un partid eroic și un conducător erou alcătuiesc emblema de cuget și de voință a națiunii, răsfrîngerea sa de inimă și conștiință.

Un partid, un conducător și o țară formează o singură, vie și indestructibilă unitate, un unic și solidar mod de a fi, de a gîndi și acționa. Izvorăsc de aici toate certitudinile, izvorește mîndria cu care privim un trecut demn și glorios, izvorește mîndria cu care trăim un prezent înalt și generos și izvorăsc, în plenitudinea forței lor creatoare, convingerile și ideile cu care cuprindem și ne întemeiem viitorul.

Luceafărul

Desen de Ilie Florin

ELOGIU PRIMĂVERII

Omagiu gîndului creator care a așezat în Mai ziua muncii. A fost gîndul unui poet. Ce altă forță decît a muncii mai irumpe nestăvilit ca primăvara, continuu și regenerator, schimbînd chipul lumii, reactivînd sensul rostului omenesc ? Ce altă strălucire decît a inteligenței umane se mai poate compara cu lumina izvorîtă din înalturile senine ale văzduhului ? În urmă cu aproape o sută de ani ctitva muncitori înfruntau străzile purtînd steaguri roșii. Steagurile muncii filfîie astăzi pe întreg cuprinsul socialismului românesc. Tradiția primei zile din mai s-a statornicit prin luptă. Să ne gîndim cu recunoștință la cei care au vrut-o și au visat-o, să-i lăudăm pe cei care astăzi îi sporesc frumusețea și semnificațiile.

Istoria întîiului mai românesc se identifică cu istoria mișcării muncitorești. În legalitate și în ilegalitate, socialiștii, social-democrații și comuniștii au știut să transforme marile serbări cimpenești ale muncii în tribune de afirmare ale programului revoluționar. Au lansat cele mai mobilizatoare chemări ale mișcării de stînga. Au exprimat cu vigoare opinia muncitorilor. Prin vreme, ziua de 1 Mai a dobîndit semnificații politice tot mai ferme consemnînd transformarea proletariatului din România într-o clasă conștientă de forța și rolul ei în istorie. În același ceas de primăvară incandescentă, cel ce împlinește astăzi destinele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-a dovedit marile calități de strateg și de conducător.

Zi de sărbătoare și zi de adeziune. Tot într-o primăvară scînteietoare comuniștii români s-au adunat în partidul luptei revoluționare. Luptători curajoși au gîndit destinele țării, le-au apărat cu prețul sacrificiului de sine, dar nimic n-a putut înfrînge sublimul lor patriotism.

Cine vrea să pătrundă personalitatea de astăzi a omului muncii, prezența sa atît de complexă în viața poporului, cine vrea să-nțeleagă rolul conducător pe care vreme de mai mult de o jumătate de secol îl au muncitorii sub conducerea partidului comunist, trebuie să facă apel la istorie. Acolo, în documentele din arhive și din muzee, în memoria încă vie a oamenilor trăiește dovada că de-alungul istoriei cele mai nobile aspirații de libertate și de dreptate, de independență și pace au fost exprimate de muncitori. Că de-a lungul istoriei cele mai importante bătălii sociale au fost purtate de muncitori. Încercată prin lupte, clasa muncitoare din România depozitează o experiență de organizare și de conducere care în mod firesc a impus-o în fruntea poporului. Ea posedă acel grad de maturizare activă care a hotărît nu doar marile bătălii ale trecutului ci și marile bătălii de azi.

Din mai în mai s-au scris pagini noi în biografia țării, pagini de minunate victorii pe care an de an și primăvară de primăvară, mulțimile muncitoare trecînd, printr-o atît de veche tradiție prin soarele țării, le însoțesc de flori și de zîmbete. Din mai în mai s-au scris pagini noi în biografia omului muncii, creatorul tărîmului de legendă de care privirea nu se satură contemplîndu-i minunile. Zi de sărbătoare a eroilor muncii. Eroi ai cotidianului, fruntași ai întrecerilor de efort și de inteligență, de cunoaștere și de împlinire a frumosului. Vor trece iarăși sub lumina dimineții de mai, garanție a mersului înainte al țării, dovadă a izbînzilor permanente, semn de dragoste și încredere în partid. Primăvara îi așteaptă : cu incendii de flori și de soare, cu zboruri de păsări și ploi de lumină, daruri de neîntrecut. Omagiul anotimpului, înfrățit cu al nostru, le va confirma iarăși inconfundabila realitate : țara de azi și de mîine, pacea, visul, iubirea, zborul înalt al gîndului creator.

Nicăieri nu sînt mai autentice semnele primăverii decît în chiar primăvara : frenele de verde și de fertil, de ploaie săturînd pămîntul, de germinație colosală, marea pregătire a adîncului pentru sămînță și a florilor pentru rod. Omagiu gîndului care a așezat în mai ziua muncii : a fost gîndul unui poet.

Mihai Beniuc

TINEREȚEA REVOLUȚIONARĂ

O biografie de excepție a unui tînăr de excepție, o biografie amplă, cuprinsă de tensiuni și evenimente care depășesc marginile vîrstei propriuzise și se transformă în acele puncte fierbinți de contact politic și social cu evenimentele înseși ale țării, cu lupta și aspirațiile ei. O biografie în perimetrul căreia se înscriu de fapt toate ideile și idealurile de luptă ale partidului, pentru că tînărul despre care istoria deja vorbea era un erou, întruchipa și făurea în același timp datele tinereții revoluționare. Se întrevedeau, într-un moment mai mult decît definitoriu pentru întreaga devenire a țării, liniile de boltă ale marii personalități care avea să înriurească atît de profund prezentul și viitorul. Eroul de azi al României, secretarul general al partidului, președintele Republicii, se afla pe atunci în fruntea organizației de tineret și lupta deopotrivă cu arma ideilor, a cuvîntului, ca și a acțiunii practice, revoluționare, pe frontul unirii și mobilizării tineretului pentru eliberarea definitivă a țării și înfrîngerea pînă la capăt a fascismului.

Era la foarte scurt timp de la declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, într-un moment de maximă concentrare a armatei, a poporului, a tuturor forțelor înaintate ale țării care, mobilizate de partid, continuau o operă de un desăvîrșit și legendar patriotism. Și, în focul acestei lupte, ca o deviză care anunța însăși fundamentarea de principiu, teoretică și practică, privind locul și rolul tineretului în societate, un glas anunța : **tineretul, viitorul poporului !** Era și o chemare, era și un îndemn și era, mai ales, o neînfricată și demnă conștiință în foață acestă revelare a unui statut moral, politic și social în temeiul și pe coordonatele căruia aveau să se distingă toate calitățile și trăsăturile generațiilor tinere, profund atașate partidului, scopului său suprem de servire a intereselor fundamentale ale poporului și făurirea celei mai drepte și mai umane societăți.

O biografie de excepție a unui tînăr erou de excepție glăsuia în această deviză iar de pe frontispiciul ei se putea distinge lumina unui întreg destin. Istoria luase act de curajul și demnitatea sa, de spiritul său revoluționar, de ardoarea luptei și a credinței nestrămutate în victoria dreptății, a libertății sociale și naționale. Istoria tinereții revoluționare trecuse printr-un șir de acțiuni care culminaseră cu procesul de la Brașov, trecuse prin acea torță vie, de primăvară, pe care de un întîi mai o purtase cel care avea și meritul de a fi avut cel mai mare rol în organizarea acestei ample manifestații muncitorești antifasciste. Era acum la nici o lună de la actul istoric de la 23 august 1944 și tovarășul Nicolae Ceaușescu scria :

„TINERETUL este viitorul unui popor, spre el își îndreaptă privirea și speranța toți oamenii de știință și politici. Cu energia și entuziasmul său, tineretul este o forță creatoare, care pusă în serviciul științei și progresului poate da un ajutor prețios pentru dezvoltarea economică, socială, politică și științifică a unui popor.

Dar pentru ca tineretul să poată contribui la dezvoltarea patriei sale, are el însuși nevoie la început de o îndrumare justă, progresistă. El trebuie să fie educat și învățat să-și iubească poporul, să învețe din trecutul glorios al strămoșilor săi. Tineretul trebuie educat în spiritul prieteniei și înfrățirii cu tineretul de alte naționalități, numai așa tineretul poate fi un factor de progres și civilizație".

„Uniunea Tineretului Comunist, prin munca sa de mobilizare și organizare a luptei tineretului român, prin munca sa de educare a tineretului în spirit democratic, antifascist, va contribui în mod efectiv de a face din tineret un factor activ în producție, în știință și cultură. Educat în spiritul luptei antifasciste consecvente, tineretul va contribui la lărgirea și apărarea libertăților democratice. Numai așa poporul român va putea privi cu încredere în viitor, fiind sigur că fiii săi vor ști să apere cu viața lor libertățile și drepturile cîștigate."

(„Scînteia", an I, nr. 1, 21 septembrie 1944)

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Orizont semnificativ

Cea mai bună definiție a literaturii române după Congresul al IX-lea al P.C.R. ar da-o un șir de titluri, ele însele expresive prin semnificația și prestigiul lor. Ne putem închipui de pildă ultimii douăzeci de ani de literatură fără **Marele singuratic** și **Delirul** de Marin Preda ? Desigur, nu. Dar, întrebare mai importantă, ar fi fost posibile aceste cărți, atît **Marele singuratic** și **Delirul** înainte de 1965 ? Ar fi fost, cu alte cuvinte, posibilă viziunea asupra dezvoltării sociale și politice din România postbelică înfățișată de Marin Preda în **Marele singuratic** fără declarațiile de principiu ale Congresului al IX-lea ? Ne putem imagina înainte de 1965 un roman ca **Delirul** asupra evenimentelor convulsionate din iarna lui 1941 la București ? Noua optică asupra fenomenului și demnitatea ei și-ar fi făcut loc în afara brazdei tăiate de hotărîtoarele afirmații ale Congresului al IX-lea ?

Critica noastră literară preocupată prea mult de forme, de tehnici și mai puțin de conținuturi, de idei, de problematică, nu subliniază îndeajuns noutatea unor asemenea cărți. Iar cărțile lui Marin Preda nu sînt singurele, nu sînt întotdeauna nici primele care au pășit în teritoriul pînă atunci neabordat al unor realități românești care-și așteptau ca fata adormită din poveste pe cel care să le facă să vieze. **Caloianul** și **Fiul secetei**, amîndouă romanele lui Ion Lăncrănjan, constituie și ele probele unei noi mentalități și viziuni literare emancipate de optica anterioară și în polemică evidentă cu ea. Ar fi fost posibil un erou ca Vasile Pozdare înainte de Congresul al IX-lea ? Traiectoria lui biografică completă și radicală în semnificațiile ei ar fi putut deveni materie romanescă în afara unui climat de reexaminare a drumului parcurs în spirit critic ? Ne oprim la exemple de la sine elocvente deși demonstrația se poate susține și cu alte titluri. Policromia și fantezia din **Săptămîna nebunilor**, din **Pierdut în Balcania** poate fi concepută fără diversitatea de stiluri principial statutată de concepția acestui Congres de hotar ?

Dincolo de deschiderile tematice, dincolo de libertățile de abordare, ceea ce rămîne extrem de important este spiritul nou al schimbării de perspectivă. Cea mai importantă breșă în zidul prejudecăților vechi și noi, izbit de Congresul al IX-lea, este dată de redefinirea fenomenului românesc pe toate laturile și datele pe care le presupune. Fizionomia lui se precizează, se adîncește, își adaugă elemente noi, se scutură de veșminte vechi, strîmte. Este vorba mai întîi de un proces de cunoaștere, de recuperare. Literar vorbind este un alt fapt mai elocvent în acest sens decît seria de romane a ciclului romanesc **Zăpezile de acum un veac**, în care

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Renașterea poeziei

a fost un moment de renaștere a poeziei române de după eliberare, meteoric, fulgerător, dar reprezentativ prin deschiderile și altitudinile lui : Nicolae Labiș. Dintr-o durată biologică el a trecut în durata ideii și a rămas cap de serie pentru o întreagă pleiadă, a rămas și amintire și simbol. A consacrat cele dintîi iubiri ale poetului născut în revoluție și a consacrat vizionar și o formulă a luptei care se naște în chiar miezul revoluției, al încleștărilor din destin și anume lupta cu inerția. Cită proiecție ideologică în acest sens și ce acută intuiție, prin metaforă, a existenței care în nici o împrejurare și în nici o condiție nu este și nu poate fi sortită stării pe loc ! Lupta aceasta, a demonstrat-o, este proprie și poeziei, ea se poartă, se poate purta și de unul singur dar cel mai mult și mai mult, se poartă în ordinea unui climat și a unei perspective de tip general. Pentru că de la Labiș duc multe, extrem de multe fire către universul și substanța întregii poezii de azi.

Ceea ce a fost Labiș pe cont propriu a devenit conștiința poetică acută mai tîrziu, o purificare limpede și edificatoare prin care au trecut și trec toți poeții de seamă de azi. Evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului proiecta nu numai în viitor semnele și încărcătura eroică a acestei poezii, ci și în trecut, către modelele și valorile exponențiale ale culturii, într-un proces de amplă recuperare a propriei noastre memorii. Ne moșteneam rădăcini vechi și adînci în noi, cei mai tineri pe atunci, ni-l mai moșteneam o dată și pe Labiș, căci el trecuse în clasicitatea amintirii. Se moștenea acea ardere pe cît de vie și lucidă, pe atît de înaltă și pătimașă în numele unui crez și al unor idealuri care făceau însăși matca poeziei și de la care urcau responsabilități și datorii mari.

Știu că entuziasmul a fost și rămîne funciar virstei tinere, dar mai știu, am învățat și

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

SÎNTEM

Cerul — numai cum este poate fi,
Patria — numai aceasta poate să-mi fie,
Cuvîntul — bob de sare din marea limbii române
Prin el însuși — dor de acasă și poezie.

Am învățat ce este un imn murmurînd
Dunăre-Oltule, Someșe-Prut,
Am învățat geografia pe hărți de iubire
Citeodată asta m-a durut.

Eram tînăr, începeam să fiu tînăr,
Anul una mie nouă sute șaizeci și cinci, primăvară era
Pentru mine, pentru toți începea primăvara,
Starea de-atunci durează în inima mea.

Ni s-a spus, mi s-a spus, avem cărți
De incredințare prin veacuri, prin noi,
Un tînăr bărbat tinerețea patriei invoca
Cu glasul celor dintotdeauna eroi.

Sîntem atîta cît vrem, atît cît visăm
Acest vis care poate doar prin noi să rămînă,
Pe-aici nu se trece, doar se poate ara
Cu plugul iubirii în Cîmpia Română.

Un vis, da, un vis care crește mereu
Cum cercu-n copac, cum aripa-n zbor,
Aer și iarbă, cer și pămînt
Și peste toate, mai ales, viitor.

Nicolae Dan Fruntelată

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

MOMENTE ALE REPORTAJULUI: REDESCOPERIREA PATRIEI

Lumini de amiază

Reportajele îmbogățesc registrele de sensibilitate artistică și performanță stilistică înăuntrul cărora se mișcă opera lui Eugen Barbu. Este, în reportaje, aproape un alt Eugen Barbu : liniștit, discret, chiar tandru, diafan, vaporos în visare. Impune o atmosferă relaxată, de om ce se lasă în voia demonului călătoriei, evadînd din universul himerelor românești care îi solicită necontenit atenția morală trează și-i ascute calitățile de sculptor. În reportaje, își lasă conștiința să vibreze fără opreliști, hoinărește și se bucură de frumusețe. Sînt aici, tonuri delicate și inocente, venite, însă, din intensitate afectivă, nu din rafinare și prelucrare ce ar vlăgui conținuturile emoțiilor și impresiilor. Este, dar, un semn că este același Eugen Barbu, însă în ipostaza care îi cultivă unele coarde de sensibilitate rămase ca stări latente, în umbra altora în creațiile românești. Este aceeași vitalitate de a percepe și pricepe prin toți porii, dar aici, în reportaje, nu atinge beția fremătătoare a simțurilor, ci se lasă fermecată, cutremurată sfios de poezia emanată de locuri și oameni. Frazarea este așezată, calmă, tensionată **doar de** precipitarea meditativă a reveriei.

De fapt, Eugen Barbu scrie un reportaj a ceea ce se impune ca peren sub raport afectiv. De aceea, probabil, inserțiile factologice sînt ocolite cu dibăcie. Din același motiv reluarea integrală a reportajelor din două volume anterioare (publicate în 1957 și, respectiv, 1960) în culegerea de autor **Pe un picior de plai...** (1978) are meritul de a le certifica proba timpului. Și, într-adevăr, aceste texte nu sînt erodate, ci, dimpotrivă, au o actualitate perpetuă. Pofta de drumeție răbufnește în invitații adolescentine. Sînt numeroase pagini care egalează, prin curățenia simțămintelor, **Cîntarea României** a lui Alecu Russo. Patetismul și accentele imnice sînt, însă, atenuate la Eugen Barbu de un lirism pseudo-confesiv, fără creșteri elegiace, ancorat în imediatitatea percepută. Confundarea cu natura nu atinge beatitudinea, ci se mișcă în atît de omenescul orizont al susurului binefăcător și al unduirii delicate. Contemplația este reconfortantă psihologic. Poate nu întîmplător chiar structura volumului amintit dă senzația de legănare tematică (locuri, oameni, locuri ș.a.m.d.) și geografică (mare, munte, șes, ș.a.m.d.). Autorul se lasă fermecat, dar nu copleșit. Observația atentă e transfigurată poetic. Splendidă este radiografia mării care, sub magnetismul lunii, are o viață intimă: „aici lumina nu mai apasă, curge pentru că totul imprejur este mișcare și neliniște"; la amiază, cade în somnolență, „întunecată și aspră ca o față de bărbat"; în luptă cu întunericul, „limpezimea ei doare și strigă", iar „în amurg, cînd se liniștește, începi să înțelegi, privind-o, că, închipuite material, așa ar trebui să arate visurile"; cînd valurile capătă densități metalice, încolțește reflecția; „trebuie să fie (ea, marea — n.n.) grea ca marmura sau ca plumbul, te miri cum fundurile ei nu se scufundă, cum miezul scoarței pămînteștí nu este copleșit de atîta forță". Calmă uneori, șireată și crudă adesea, fecioară ademenitoare la țărmuri, înfricoșătoare și neostenită în larguri, marea nu e, totuși, pentru Eugen Barbu pretext de îndulșoare, ci de prețuire, atita vreme cît e „așa", neprimitoare, singură, puternică, urlînd, trimițîndu-mi în nări frigul sărat" ș.a.m.d.

Eugen Barbu preferă, în reportaje, toamna în lumini de amiază, cînd poate înjgheba romanțe pentru moartea frunzei. În acest cadru, reușește descrieri cu expresivitate picturală a unor vechi așezări dobrogene, Babadagul cel lipsit de vegetație îndeamnă la contemplație, căci are un cer care ostenește, drumuri prăfuite ce poartă agale căruțe din alt timp ș.a.m.d. ; sau, pe malurile Razelmului, cetatea Heracleia, unde, lîngă stînci roșcate, „am așteptat zadarnic galioane de la Genova. În cer nici o mișcare, parcă și păsările fug de locul acesta. În stînga, deasupra ghiolului Babadagului, o realitate a panoramei Vezuviului: un munte singur din care va izbucni poate vreodată lavă". Picturală e și Tulcea, cu bazarul turcesc părăginit, cu ziduri vechi pe care a plesnit varul, cu acoperișuri mincate de ploi și lumina de amiază ce dă amețeli. Și Brăila, cu patina vechimii, bărci răsturnate, lanțuri ruginite, perdele legate cu fundulițe și rufe multicolore întinse la bordul micilor ambarcațiuni. Monotonia e ruptă de munții „cu ploi moi și păduri uriașe", talazuri de conifere și exuberanță vegetală, cete de cerbi ce sparg lumina de cristal a orei matinale. Recules din visarea-i, autorul constată că „prin județ trece uneori umbra lui Avram Iancu și în mătcile apelor stăruie chiotul răscoalei lui Horea; pe dealul cetății mai sînt urme ale unor posturi de observație de pe vremea dacilor; citeodată, la lumina roșie a unui foc tîrzielnic, ți se poate năzări că vezi vreo siluetă de Huniad". Își ascute simțurile pînă distinge „tăcerea bătrînă" a unei păduri seculare, ce povestește, de „tăcerile pădurilor tinere" care „au în ele țipătul culorii luxuriante a frunzelor proaspete, violența și semeția trunchiurilor subțiri".

Reporterul Eugen Barbu devine, brusc, concret, precis, grăbit, înviorat cînd are în față medii umane. Alt regim sufletesc se acordă aglomerării de macarale, basculante, cabluri, hale, șarje de fontă sau oțel, carcase, alte „măruntaie energice, aburînde" ale „stomacului industrial", sonde ș.a. Sesizează că locurile industriale se anunță, de obicei, prin convertirea aerului (miros și culoare), dar, întrucît acolo se pun temeliile viitorului, nu pregetă să declare: „ca poet, aș recupera o natură apoetică"; în consecință, la I.M.S. Roman constată că „nimeni nu are imaginație mai mare decît flăcările", și, mai mult, are „iluzia unui cîmp de fontă în care creșteau margarete de oțel".

Noaptea, Bucureștii par un „miriapod argintiu", cu piețe febrile: „Larma vînzătorilor întrece în România orice se poate imagina în domeniul acesta. Aglomerarea de produse solicită imaginația. Ca să vinzi, trebuie să strigi. Comerțul fără tocmeală și renunțări, fără trasul de mînecă și fără punerea în valoare a mărfii nu ar avea nici o poezie". Această forfotă a iarmaroacelor e reconstituită cu ochi format la nuanțele culorii locale. De altfel, în multe din reportajele sale e prezent ecoul de document etnografic. Dacă locurile urbane sînt prinse concis prin coeficientul de zarvă exterioară și lăuntrică pe care îl au, țăranii împrospătează afecțiunea necondiționată a reporterului. Ei sînt văzuți mai suav, cu parfum arhaic. Țăpinarii de pe Bistrița, adunați la un pahar de vorbă, i se par împărați în măreția lor simplă. Mecanicul de locomotivă ce mînă o mocăniță în peisaj rustic — deci tot un fel de țăran — își ceartă ajutorul cu vorbe de poem: „Mă, ce tot nu te astimperi tu, că ai o muiere, ca o țară...". Cimitirele sătești au crucile „așezate ca la sfat". Hora e „joc al amurgului", dans așezat, matur. Este, în această predilecție sentimentală a lui Eugen Barbu, respectul aparte acordat acelor note, personaje, medii și locuri care scot în relief clasicismul nostru folcloric. „N-am reușit noi, modernii, să fim mai adînci" — constată nostalgic, vizind faptul că tocmai clasicismul nostru structural — de sorginte folclorică — nu trebuie părăsit în grabă, ci folosit ca ferment spiritual în redimensionarea eforturilor creatoare și a spațiului moral.

Eugen Barbu ni se prezintă ca un reporter foarte interesant, care, cel puțin pînă acum, nu a fost anihilat de romancier, ci, dimpotrivă, dă o cheie potrivită chiar pentru decodificarea unor falii românești.

Vasile Macoviciuc

Geografie spirituală

Pe formula unui bilateralism foarte interesant și original este construită cartea de reportaje de actualitate publicată de **Paul Anghel** în 1972 („Recitind o țară"), autorul aflîndu-se atunci, bănuim, în faza de intenție a realizării uriașului flux narativ din „Zăpezile de-acum un veac" ce polarizează astăzi atenția conștiințelor literare lucide. Împărțit în trei părți net articulate — **„Peisaje sintetice"**, **„Pe-o gură de rai"**, și **„Convergențe"** — volumul din 1972 al lui Paul Anghel repovestește o țară care „nu e altfel, geografic, decît o cultură" cum sîntem avertizați din chiar primul rînd al textului preliminar intitulat „Cum se poate reciti o țară". „Nu există — spune Paul Anghel în același text — țară urîtă sau cultură neinteresantă. Orgoliul de a spune **a mea e cea mai frumoasă** ține de un sublim al adorării, ca și în dragoste, care nu se discută, care se scutește de argumente". Bilateralismul de care aminteam este lesne detectabil în repovestirea țării prin intermediul culturii și al valorilor culturale create de-a lungul unor milenii, acest fapt însemnînd în viziunea autorului că „o țară poate fi și o carte. În acest caz o putem răsfoi, știind-o pe de rost. O putem reciti în gînd, cu ochii închiși, murmurînd-o". Cultura e creația unui spațiu, geografia e, prin cultură, spiritualitate. Excursul lui Paul Anghel nu este, deci, unul de fabulație plastică asupra peisajului ci, în primul rînd, de sinteză literar-expresivă asupra valorilor create de (sau pentru) acel peisaj. O privire de acest fel îndreptată, de pildă, spre mirifica fantezie cromatică a scoarței sau covorului popular românesc (în „Călătorie pe un covor") sau spre „Muzeul satului" de pe malul lacului Herăstrău („Un sat în inima unei capitale") constituie un excelent prilej pentru exprimarea prin cuvînt a unor viziuni tectonic-eseistice cu tentă generală, pornite din nevoia interioară a determinării, a sintetizării simetrice a unor memorabile realizări ale cotidianului. Noul peisaj survenit în urma construcției unei hidrocentrale pe Lotru devine în carte un **peisaj sintetic** care poate fi adăugat cu o fermă îndreptățire **peisajelor culturale** „adică acelor peisaje surprinse în pînze, pe scoarțe sau în paginile de literatură". Originala și incitanta formulă de reportaj utilizată aici de Paul Anghel, o formulă de un vibrant spirit revendicativ și reintegrator este foarte potrivită și benefică sub raport literar. Paul Anghel nu vede și nici nu gîndește realitatea la modul angelic, divinatoriu ori hiperbolizant, privirea sa fiind una în care stările de fapte ale realității se conjugă armonios cu un fel de lealitate a stărilor de spirit, o lealitate esențială în care luciditatea activizantă se combină cu forța simbolică a iubirii structurale încărcată cu o mare și de neînfrînt emoție. Gîndurile, eforturile și sentimentele autorului sînt, în „Drumuri dobrogene", „Drumuri moldovene", ori „Drumuri transilvane", canalizate conceptual spre acel punct cardinal care se numește rațiune și esență, perspectivă și concentrare asupra viitorului reactivat prin prisma unei experiențe care se măsoară în milenii. „Nu se poate concepe altfel Cetatea Sucevei — scrie autorul în „Drumuri moldovene" — decît în soarele dimineții. Apogeul ei este o dimineață lungă de două veacuri după care, subit, peste ziduri, coboară cerul unui întuneric adînc și greu, pînă la dimineața strălucitoare de azi. (...). Rar orașe la care tumultul de viață să fie reluat de atîta vreme, rar coincidențe între două epoci de construcție, mai expresiv și mai simbolic exprimate decît aici".

Virtuozitatea în selectarea și prezentarea faptelor vine, la Paul Anghel, dintr-un interes acut față de ceea ce este cu adevărat viu și veridic, așezat pe o trainică judecată. Relația dintre trecut și prezent este pusă mereu sub o potențială și sigură lupă culturală care leagă erudit și în același timp artistic liliputanul momentan de grandiosul etern : „Pe Eminescu nu-l poți afla pe cuprinsul Moldovei și trebuie să faci popas, cu cartea lui sub brat, la Ipotești. Unde să-l cauți ? Saturat ca un fagure de imaginile de mai înainte, dealurile Ipoteștilor, chiar și cele înverzite de acum, ți se par dezolant de triste și pustii. Nu e urmă de iaz, nu sînt codri. Parcă nici n-ar fi fost. Satul e un sat obișnuit din zona de coline a Botoșanilor, ros pînă ieri de sărăcie ca de un cancer, înviorat acum, trezit la viață, îmbrăcînd alte straie și alte datini. Se află radiouri, difuzoare, se fluieră aceleași melodii ca pe litoral, se poartă nailon și mănuși de piele, se citesc ziare locale și centrale". Noile experiențe și incursiuni geografice nu sînt văzute de autor ca niște lucruri date odată pentru totdeauna ci ele sînt analizate și sensibilizate dintr-un unghi cultural în același timp retrospectiv și anticipativ, Paul Anghel dînd astfel paginii scrise un fel de potențialitate — prospectivă de concretețe în care detaliile prezentului ies cu o și mai mare putere de convingere și penetrație în evidență. Reportajul capătă în acest fel o atmosferă de intelectualitate fertilă ce se manifestă natural și prefigurativ în cadrele stimulatoare ale unei virtualități contextuale specifice, funcțiile textului în sine definînd cu precizie admirabila conștiință a redescoperirii sinelui în același timp sentimental și lucid. Senzația finală a lectorului, provocat să invitat în acest mod sensibil eseistic, este una de bogăție sugestivă și de certă vitalitate, acea vitalitate care poate media definitoriu între nevoia noastră de concretețe a cotidianului și în același timp de deschidere a gustului spre sinele fundamental al literaturii, al unei culturi.

Adrian Dafir

Rădăcinile unei civilizații

„Șa pierdută pe mare", (1983), adună un număr considerabil dintre reportajele lui Mihai Pelin și continuă, într-o direcție, remarcabilele intuiții pe care le cuprindea „Miorița s-a născut sub stele". Nu e, aici, decît într-o măsură neglijabilă, o viziune reportericească asupra lumii și cu greu s-ar putea găsi în reportajele lui Mihai Pelin o adunare de notații imediate și oglindind febra vieții. Ele au, fără îndoială, o cuprindere cu originea în etnologie, și autorul ilustrează alături de Paul Anghel, Eugen Barbu și Ilie Purcaru, o specie recentă și care ar trebui denumită **„reportaj etnologic"**. Ceea ce era mediu exotic, pitoresc, revelație socială și investigație de caracterologii, pornind dinspre avangardă, odată cu Brunea-Fox și cu Geo Bogza, poate că și cu Alexandru Sahia, a devenit treptat o înaintare către o esență etnică, văzută în desfășurarea ei modernă, însă sustrasă primejduirii unui specific ireductibil. **Reportajul etnologic este o redescoperire a României, în aspectul ei deopotrivă contemporan cu noi și cu veșnicia.**

Din această perspectivă, „Miorița s-a născut sub stele" conținea destule dintre datele care aici sînt literatură propriu-zisă și meritul indiscutabil al reportajelor lui Mihai Pelin stă într-o consolidare a unei optici omogene care e pusă în lucru nu în gust eseistic ci literar; reporterul are un program și, spre a-l concretiza, evocă și pe prozator. „Șa pierdută pe mare" dezvoltă, de aceea, și ingenioasele dibuiri prozastice din „Redactori și pianiști", valorificînd de acolo un mod direct și realistic", adăugînd acum un program, cîștigat între timp. Reportajele sînt, în fine, expresia unei sinteze și autorul vede pretutindeni o lume modernă, crescînd organic dintr-o substanță străveche și totuși încă activă.

Ca și alții, Mihai Pelin crede că românii sînt un popor care s-a mișcat istoricește pe o dimensiune mai întîi rurală și abia mai apoi orășenească (ideea este și a lui Ilie Purcaru, din „Vorbesc țăranii"). El se aplică, în investigațiile lui, mai ales asupra lumii țărănești și reportajele sînt adeseori niște mici proze, schițe, nuvele de lungimi reduse, unde idiomul este acela al categoriei istorice pe care autorul o studiază. „Cactuși în beznă" înfățișează o familie țărănească în care doar unul dintre membri rămîne în sat (alții devin șantieriști, ajung la oraș, trecînd într-o civilizație de factură vagantă, unde omul începe să piardă datele originare). „Un copil în Carpați" conține un extract de psihologie tenace care este a muntenilor. Originea unei asemenea deducții este în imediat, generalizările au în vedere o întreagă categorie. Un băiat de la munte fusese trîntit de un cal nărăvaș și își fracturase mîna. El se întoarce în sat, pe plaiul Cloșani, cu mîna imobilizată de ghips și reporterul înțelege, din privirea lui, sensul unei perseverențe care este transmisă pînă la celula etică. Sînt în acestea efectele unei fibre morale de esență tare, rezultatul unei civilizații arhaice, de înși alpini. O biografie de exponent este și în „Speranța", unde un bărbat, întors din război, avusese în casă zeci de ani la rînd doar o carte, un regulament militar, „cartea sergentului de infanterie". Este imaginea unui popor „vînzolit de cel puțin patru-cinci ori pe veac", a cărui filozofie se trage din cărți ale defensivei, și se întemeiază pe un **cod al apărării:** „Cartea aceea, îndelung cercetată, nu te învață să ucizi, să spulberi o viață, și în oglinzile paginilor ei, peste toată strădania mea, n-am aflat cuvîntul atac. Dimpotrivă, era plină de secțiuni prin fel și fel de gropi măsurate migălos în adîncime și-n larg și te învață doar atît : să te aperi, să nu te duci dracului pe lumea cealaltă. Să așezi între tine și glonț valuri mari de pămînt răscolit cu casmalele într-o repeziciune măsurată cu ceasul, să ridici între tine și fiară stive grele din saci cu nisip, cărați gîfîind, cu spinarea, să te ferești iscusit de o moarte care poate cobori și din cer, în galerii unde nici măcar amintirea soarelui nu străbate. Să apuci într-un fel sau altul și ziua de mîine. Dar în schimb, era de reîntîlnit între copertile ei vișinii, în cîteva locuri discrete, cuvîntul contraatac și semnificația acestui cuvînt, atunci, pentru mine, fără doar și poate ar fi trebuit să fie numai una singură, rotundă și fără cusur : prin contraatac ar fi trebuit să înțeleg că soarele uitat al infanteriștilor uneori se întîmplă să răsară din nou, laolaltă cu speranța reîntoarcerii lor acasă, la ai lor și la ale lor". Istoria e aici o lecție activă și autorul ajunge, prin generalizări, la apoftegmatic: „Încep să pricep că o carte din care nu înveți să te aperi într-una și să contraataci furtunos, cînd dreptatea e alături de tine și cînd îți dă mîna, nu e carte de căpătîi ci pădure irosită aiurea".

Pretutindeni, fundamentele acestui reportaj etnologic stau în factorul istoric și reporterul face adeseori cîte o desfășurare de datini aflate în civilizația vie. Este intuiția lui, după care țăranii sînt „sănătoși în rosturile lor ancestrale" și atunci cînd descrie un interior făcînd catagrafie a straielor și a blidelor, ajunse din casa țărănească în muzeu, el voiește să dea tabloul vieții istorice a unui popor, exprimat prin toate ale lui. Sînt, în reportajele lui Mihai Pelin, numeroase elemente care conțin o perspectivă asupra noțiunii de „etnologie", înțeleasă ca o disciplină nu muzeologică, adică expozitivă, ci în sensul ei activ, cu valoare de model. Imaginea lumii românești este aceea a unei civilizații străvechi, defensive și tenace, coagulată în jurul unor principii cu greu de modificat, trăind într-un idiom suculent și analitic, raportat la obiectele unei lumi pregătite pentru toate născocirile și aptă să denumească orice invenție. Prin astfel de reportaje trec exponatele unui muzeu de obiecte și de cuvinte și autorul știe să denumească ustensilele aurarilor, șteampul de lemn, șaitrocul și hurca, strungărițele și ginjul. El pătrunde în misterele meseriilor și știe că lutul de oale e roșu și culorile pentru ceramică ies din cobalt și din cupru ars, că tutunul, ca să fie învîrtit în foița de hîrtie, trebuie tăiat cu custura. E, peste tot, o tehnică a esteticului, atunci cînd nu e o metodologie pragmatică: „Pămînturile roșii tot el le caută, verdele îl ivește din cupru ars, zdrobit și măcinat fin, pînă la pulbere mătăsoasă ca praful de cretă. Rugina fierului îi dă galbenul, caolinul îi venea de la Corund, ei în de ei, olarii, întrajutorîndu-se cînd și cum s-ar putea. Numai cobaltul îl cumpăra de prin prăvălii și așa s-a întîmplat cu cobaltul, chiar de cînd a apărut el pe lume. Și abia cînd îi stau toate la îndemînă își suflecă mînecile cămășii și se apucă de lucru. Fele, strungărițe în care se mulg oile, oale mari de sarmale, hîrdane de lapte, oale de zeamă, pentru potolit foamea ascuțită, de la amiază, a muncitorilor de la cîmp, ieș din mîinile lui cu sutele și cu miile, în închipuiri niciodată la fel. Mereu într-un alt fel le așează sub straturile de smalț și piraiele, și ramurile de brad stilizate, purtîndu-ne toate cu gîndul spre riurile repezi de munte și spre pădurile care nu au fost niciodată departe de miilocenii Birgăului, stăruind laolaltă, de veacuri, în coasta lumii puține a lui Ștefan Gănău. Și totul se petrece într-o desăvîrșită singurătate. Ștefan Gănău fiind printre ultimii olari din vatra asta de oameni încăpățînîndu-se să nu se lase înfrînt în chiar singurul său rost de pe lume".

„Șa pierdută pe mare" ilustrează o tipologie de reportaj care pornește, într-o măsură, din experiența școlii sociologice a lui Dimitrie Gusti.

Artur Silvestri

Înțelegerea cu pămîntul

...după marile romane pe care spiritul țărănesc le-a trecut în cetatea literelor pînă în deceniul trecut, tema pare că se odihnește. De o parte realitatea — de alta scriitorii, fiii sau aliații ei, au încheiat un armistițiu formal; doar ici-colo mai asistăm la hărțuieli locale ce vor să spună că n-au dispărut nici Troia noastră țărănească, nici „logomahii" ei. Pierit-au țăranii ? De cîtva timp această întrebare capătă dimensiuni hașdeene, încît ești tentat să-i răspunzi cu invocarea străturilor de cultură ancestrală. Pierit-au țăranii ? Dar ei au împrospătat în 30 de ani orașele țării, ridică încă, în răstimpul dintre anotimpuri, blocuri, așează drumuri, fac mașini... Ei au primenit citadela de beton și asfalt cu miturile, obiceiurile și tradițiile lor, păstrează cu o nepăsare sfîntă, sfînta limbă a lui Matei Basarab — cu toate că citesc ziarele și cărțile noastre, ale celor care scriem cu vocabularul, morfologia și sintaxa unei limbi mai mult românice decît românești: ei ne înțeleg, noi părem numai că-i înțelegem pe ei. Ei ne așteaptă, ca oameni reali, concreți, noi îi căutăm prea aproape de noi înșine, în noi înșine, în visele și gîndurile despre ei care ne bat cînd ne bat (n-am nimic împotriva etimologiei „gîndului", dar cuvîntul nu trăiește decît în astfel de construcții sintagmatice de origine latină — iar „baterea" este, dintre toate, montura care astăzi ni se potrivește cel mai bine). Ce facem pentru ei ? Le așteptăm tributul de suflet, tot alte și alte generații de tineri care iau cu asalt școlile în instinctul de a se rupe prin instrucție de vatra țărănească și a se așeza cuminte în fagurii cetății ? Țăranii luptă prin ramurile lor care, devenind viguroase, nu-și mai aștern umbra asupra rădăcinii. Ce șansă mai are satul în fața istoriei ? Pusă astfel, întrebarea pare retorică, superfluă. Dar dacă o întoarcem : ce șanse are istoria în fața satului ?

Citesc cu mare interes cele două cărți ale lui Nicolae Mateescu, care e un remarcabil prozator și unul dintre cei mai talentați reporteri ai momentului: „Războiul piinii" (1974) și „Puterea unui sat în fața lumii" (1985); ambele la Editura „Eminescu", ce-mi pun astfel de probleme de conștiință. În 1973 autorul a făcut o anchetă ziaristică în satul Rușețu de pe malul Călmățuiului, pe care a consemnat-o în prima carte; acum revine, în spiritul celei mai bune tradiții sociologice de la noi, în același loc cu același scop. Ni se desfășoară astfel, în dialog, tabloul adîncilor prefaceri pe care societatea țărănească le-a trecut timp de un deceniu, deceniul rezistenței eroice a satului: eforturile lui de a-și menține ritmurile adaptîndu-se, totodată, la istorie, încrîncenarea cu care se impune în lumea de azi ca teritoriu-matcă în care toate oscilațiile țării au ecou viu. La prima vedere, crezi că satul trăiește prin fiii lui răspînditi dincolo de vatra satului și prin bătrînii lui rămași lîngă rosturile pămîntului. În realitate, Nicolae Mateescu consemnează un miracol ce ar trebui să-și facă loc mai apăsat în literatură: exodul anilor '70 este pe sfîrșite, acum se poate vorbi de un reflux al țăranilor către sat, de o restringere a drumurilor în imprejurimi, de sat ca centru de gravitație al unei lumi în mișcare mai liniștită, mai puțin agitată. Au renunțat oamenii să bată drumurile pentru o existență materială mai bună ? Au învins în sufletul lor sentimentele și se mulțumesc cu mai puțin, numai acasă la ei să fie ? Nicidecum. Ei vin înverșunați să-și facă binele la ei acasă, să-i smulgă pămîntului rentabilitatea ce le poate menține concurența cu orașul, să-și îngrijească vitele. Partea sentimentală a vieții țărănești sălășluiește în femele : mai strîns legată de casă, copii, pămînt, animale, ea a stat pe loc în timp ce bărbatul alerga, lipsea cu săptămînile sau cu lunile ca să aducă. Brațul lui a cărat, al ei a mîngîiat. O analiză amănunțită a realităților țărănești, Nicolae Mateescu nu-și promite să facă: nici nu este rostul unei literaturi de punere în temă a problemei. Marile sinteze asupra vieții rurale actuale vor trebui să ne dea tabloul real al acestui teritoriu frămîntat al țării. Sînt deja germenii unei industrii locale (la Rușețu ea are deja o tradiție) în care mai ales femeile se integrează; este nevoie de mînă de lucru cu înaltă calificare pe care bărbații o oferă cu reținere. Există, ne spune Nicolae Mateescu, trepte de aliniere ale satului românesc la realitățile țării. Prima dintre ele : știința. „În sate nu ai voie să greșești" — aceasta este deviza președintelui CAP din Rușețu, om care, de altfel, este convins că a greșit și știe, acum, ce trebuia și ce nu trebuia să facă. Dar stațiunile de cercetări de pe raza comunei au făcut progrese imense în timp ce „cîmpul" a stat pe loc : „Între Stațiune și CAP e diferența dintre o seră și cîmpul liber" — spune inginerul șef al unei astfel de întreprinderi. De ce ? — se întreabă autorul. Satul trebuie să se integreze prin știință pulsului general al țării. Procesul de adaptare este dificil, el a început de mai mult timp — dar cere schimbarea utilajelor, a saivanelor de animale, a hranei, a raselor... Energii creatoare există, trebuiesc canalizate. Autorul remarcă un fapt nu lipsit de importanță : locuitorii Rușețului de azi nu mai par țărani, se îmbracă altfel, vorbesc altfel, se poartă altfel (cei tineri, desigur). Ei sînt pregătiți formal pentru abordarea științifică (tehnică) a lucrurilor. Satul a făcut acest sacrificiu pentru a-și recîștiga fondul, pentru a cîștiga în fața istoriei. Istoria are, de acum, datoria de a trece prin viața lui. Stațiunile de cercetări trăiesc prea izolate în zona satului, oamenii ar trebui să se consulte mai des, să-și împărtășească experiența. Cea de-a doua treaptă de aliniere a satului românesc la realități este cultura. Ce fac bătrînii satului, „rapsozii populari" ai țării, cu scrierile lor ? Ei nu și le publică, desigur, nici nu doresc acest lucru: le spun. Le „formează" (cum înțelege bătrînul Ion Sava, în sensul că dă forma sa unor motive circulante pe care le adună) și le cîntă ori le recită. Din punct de vedere cultural, satul a depășit istoria stînd pe loc : el are și astăzi aceleași disponibilități pe care le-a avut de totdeauna.

În „Războiul piinii" autorul se despărțea de Rușețu consemnînd neutru faptul că un sat al comunei urma să se desființeze „pentru că nu era rentabil". În cartea de astăzi el ne descrie bucuros reușita satului Sergent Ionel (numele îi vine de la un erou mort la Mărășești) de a rămîne pe loc. Oamenii au pus umăr lîngă umăr și au ridicat singuri un magazin, o școală și un cămin cultural — instituții care asigură creșterea și menținerea demografică. Dintre toate, căminul cultural are o „istorie" a lui, o cronică a devenirii. În cutare zi s-a lucrat la temelie — au pus mîna cutare și cutare. În altă zi cutare a pus acoperișul, altcineva l-a zugrăvit, cutare pereche l-a inaugurat făcînd nunta în el. Iată o construcție a obștii care are istoria ei; cîte blocuri uriașe, înălțate prin orașe de țăranii de pretutindeni în răgazul lor dintre munci, au o asemenea istorie ? Nu cumva cercul istoriei a rămas să se învîrtă, cu lentoarea lui născătoare de cultură la țară, în ziduriile căminului cultural din satul Sergent Ionel? Iată de ce întrebarea pe care mi-o puneam, ce șanse are istoria în fața satului, mi se pare actuală. Cărți precum cele ale lui Nicolae Mateescu ne arată că lumea țărănească este pregătită să ne bată gîndurile cu problemele ei, că literatura noastră trebuie să se orienteze spre acest vînt propice, să întîmpine în cunoștință de cauză noua generație de țărani ce sînt hotărîți să rămînă în realitate.

Nicolae Georgescu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

1939: FLACĂRA DE PRIMĂVARĂ

acum 97 de ani, în 1889, Congresul socialist internațional desfășurat la Paris, la care a luat parte și o delegație a socialiștilor români, a hotărît ca — în amintirea evenimentelor de la Chicago din mai 1886 [1] — ziua de 1 Mai să fie declarată zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc. În rezoluția care consemna această hotărîre se preciza : „Muncitorii diferitelor națiuni vor organiza această manifestație consacrată zilei de 1 Mai după felul cum li se va părea mai potrivit cu împrejurările din țările lor". Precizarea avea o semnificație politică deosebită, atît pentru munca fiecărui detașament politic al muncitorimii, cît și pentru mișcarea muncitorească internațională. O astfel de orientare facilita dezvoltarea și afirmarea fiecărui partid socialist, releia capacitatea sa de orientare și soluționare a problemelor majore ce-i stăteau în față, corespunzător intereselor specifice ale clasei muncitoare, ale poporului respectiv ; ea evidenția contribuția mișcării revoluționare din fiecare țară la îmbogățirea ideologiei și practicii revoluționare internaționale, la soluționarea marilor probleme ale luptei de eliberare socială și națională, pentru cauza socialismului și comunismului.

În România, prima manifestație de 1 Mai s-a desfășurat în anul 1890. Ea a avut un caracter impunător ; mii de muncitori au ieșit pe străzile Capitalei, cerînd satisfacerea revendicărilor lor economice, sociale și politice, demonstrînd tuturora — cum scria gazeta „Munca" — că o nouă forță politică „s-a ridicat în țară, o altă clasă de oameni cere dreptul la o viață politică și socială".

Semnificația, caracterul, conținutul sărbătoririi zilei de 1 Mai au căpătat an de an noi dimensiuni, încorporînd sarcinile imediate și de perspectivă ale luptei pentru eliberare socială și națională, pentru făurirea statului național unitar român. Sărbătorirea acestei zile îmbina revendicările imediate — votul universal, repaos duminical, drepturi sociale și politice, condiții omenești de muncă și viață —, cu „solidaritatea și frăția internațională a tuturor lucrătorilor conștienți de lupta lor pentru transformarea societății de azi în societatea socialistă de mîine". După hotărîrea Congresului de la Paris — scria Constantin Dobrogeanu-Gherea — „serbarea de 1 Mai trebuie să fie o manifestație internațională a muncitorilor pentru reglementarea zilei de lucru de 8 ore... Dar nu s-a oprit numai aici însemnătatea marii serbări a lucrătorilor și în fiecare an se desemnează mai clar ceea ce a ajuns deja și va ajunge tot mai mult și mai mult această serbare, adică o manifestare a solidarității și frăției tuturor lucrătorilor conștienți în lupta lor pentru transformarea societății de azi în societatea socialistă".

După constituirea în 1893 a partidului politic al clasei muncitoare, manifestele lansate cu prilejul zilei de 1 Mai exprimau și mai pregnant solidaritatea clasei muncitoare din România cu cauza generală de dezrobire a proletariatului. „Ziua de 1 Mai — se scria în manifestul Consiliului General al P.S.D.M.R. — trebuie să ia în fiecare an o însemnătate tot mai mare. În această zi, muncitorimea să arate că pricepe cît de nedreptățită este ea și ce trebuie să devie în viitor. În această zi, muncitorimea conștientă din lumea întreagă, într-un gînd și suflet își manifestă năzuințele ei de clasă".

La 1 Mai 1894, Partidul unic al muncitorilor condamna în numele poporului român procesul intentat de autoritățile austro-ungare fruntașilor memorandiști : a căror vină era că au îndrăznit să ceară, în virtutea dreptului istoric și în numele întregului popor român, dreptul la unitate națională și de stat. „Toți oamenii cinstiți și sinceri simpatizează cu asupriții. Purtarea stăpînirii ungare este nedemnă, procesul intentat românilor este condamnabil din toate punctele de vedere", declarau fruntașii socialiști din acea vreme.

Cu rădăcini adînci în realitățile social-politice ale țării, partidul muncitorilor din România și-a spus cuvîntul în toate marile probleme care frămîntau societatea românească de la începuturile veacului nostru, așa cum o va face cu consecvență în continuare, luînd poziție și preconizînd soluții originale, românești, corespunzătoare intereselor de clasă, aspirațiilor revoluționare ale proletariatului nostru. Iată pentru ce acest partid a acordat o înaltă importanță mișcării de eliberare națională a românilor aflați sub dominație străină, militînd pentru unirea de drept a tuturor românilor într-un stat liber și democratic. Era împlinirea „visării iubite" a tuturor celor ce se jertfiseră de-a lungul secolelor pentru acest ideal, înscris pe stindardul revoluției de la 1848 și apoi pe cel al Unirii, pe redutele de la Plevna, Vidin și Smirdan. Un „strigăt al nedreptăților și oropsiților, al celor săraci, fără drepturi, fără libertăți, al țăranilor și muncitorilor, al tuturor păturilor apăsate și batjocorite, care tind spre o viață mai bună, egalitate și dreptate", fusese scandat din mii de piepturi la 1 mai 1914, de către cei ce vor lupta pe cîmpiile Mărăștilor, Mărășeștilor și Oituzului pentru reîntregirea patriei străbune.

Prăbușirea marilor imperii țarist și austro-ungar sub loviturile mișcării revoluționare de eliberare socială și națională a popoarelor a creat condiții prielnice formării și desăvîrșirii statelor naționale. Poporul român la parte activă la această luptă național-revoluționară și prin efortul întregii națiuni încheie, la 1 decembrie 1918, procesul făuririi statului național unitar român. Cu acest prilej Partidul Socialist și Comisia generală a sindicatelor subliniau, în Declarația lor din februarie 1919, că : „Prin dreptul de autodeterminare a națiunilor, principiu recunoscut de întregul socialism internațional, românii din teritoriile subjugate și-au manifestat, prin hotărîrile adunărilor lor naționale, voința de a se uni cu România, pe baza rezoluțiunilor votate Ca socialiști români internaționaliști, salutăm cu bucurie dezrobirea națională a poporului roman din provinciile subjugate pînă acum și respectarea legămintelor de unire hotărîte. România nouă de astăzi trebuie să devină România socialistă de mîine".

În anii ce au urmat înfăptuirii statului național unitar, manifestările de 1 Mai au îmbrăcat un caracter mult mai larg, imprimat de avîntul revoluționar al maselor muncitoare, de etapa nouă în care a intrat mișcarea revoluționară a proletariatului. Tot o primăvară a adus făurirea în chip unitar la Congresul din mai 1921 a Partidului Comunist Român, stegarul destinului istoric al poporului român.

Cu începere de la această dată, de primă mărime în istoria mișcării revoluționare, în istoria luptei de clasă din România, puternicele întruniri și manifestări prilejuite de ziua de 1 Mai, constituie adevărate progrese de luptă pentru consolidarea statului, pentru reforme cu adevărat democratice, pentru libertate socială și națională, pentru solidaritate cu „lupta tuturor asupriților lumii". Iar cînd autoritățile burgheze considerau că dînd ordonanța de dizolvare a Partidului Comunist și a organizațiilor conduse și influențate de acesta, în 1924, puteau opri și viforul luptei revoluționare, înfruntînd teroarea, condamnările și prigoana, comuniștii lansau în ziua de 1 Mai chemările : „Trăiască 1 Mai, zi de protest și de luptă îndîrjită ! Către toți muncitorii, țăranii și micii funcționari ! Către toți exploatații și asupriții din România !", demascînd exploatarea capitalistă, samavolniciile autorităților, chemînd muncitorii să acționeze pentru „stabilirea unității în lupta împotriva atacurilor patronilor". „Demonstrați voința voastră de luptă ! — se scanda la 1 mai 1929. Să tremure clasele stăpînitoare în fața rîndurilor unite, de oțel ale proletariatului !"

Glasul tineretului, forța acestuia se simt tot mai puternic în organizarea și desfășurarea muncii legale și ilegale, a tuturor formelor de luptă ale clasei muncitoare din România, în pregătirea întrunirilor de 1 Mai. La focul acestor bătălii de clasă s-a format luptătorul neînfricat, comunistul care s-a situat mereu în primele rînduri în înfruntarea cu oligarhia claselor dominante, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, pentru apărarea fruntariilor patriei, cel ce conduce astăzi destinele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În toată această perioadă de luptă aspră și grea, manifestările de 1 Mai au fost, înainte de toate, ample reuniri de forțe ale clasei muncitoare, ale tuturor forțelor democratice și patriotice, pentru a protesta împotriva primejdiei fasciste și revizioniste, pentru apărarea integrității teritoriale a României, a independenței și suveranității sale. „Ziua de 1 Mai — consemna organul central de presă al P.C.R. din 1933 — trebuie să fie o zi de luptă, de grevă politică și de demonstrații de stradă ale proletariatului și maselor muncitoare pe această platformă a Frontului Unic".

Crearea Comitetului Național Antifascist, din conducerea căruia a făcut parte tînărul comunist patriot Nicolae Ceaușescu, a avut un rol puternic în întărirea capacității de luptă a clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice. „Sărbătoream această zi a solidarității internaționale — își amintește tovarășul Nicolae Ceaușescu — prin acțiuni politice de masă împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, ale întregului nostru popor, pentru libertate și democrație, pentru viitorul socialist al României".

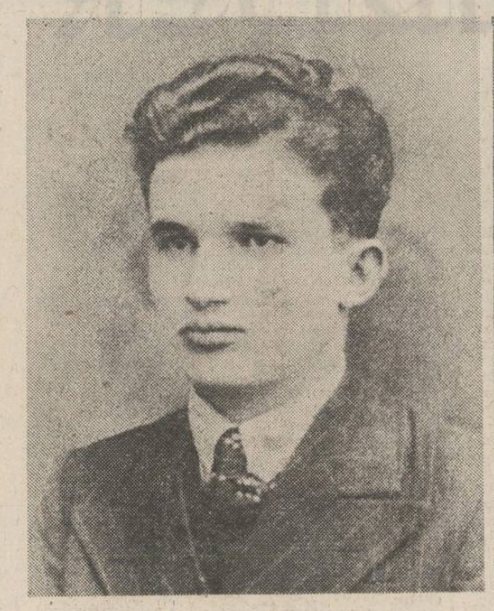

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu în anul 1939, anul marii demonstrații antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai, în pregătirea și desfășurarea căreia au avut o contribuție determinantă

Imagine de la marea demonstrație muncitorească de la 1 Mai 1939

Memorabilă va rămîne ziua de 1 Mai 1939. Întreg ansamblul de pregătiri și măsuri organizatorice care au determinat caracterul revoluționar, antifascist și patriotic atît de accentuat al întrunirilor și manifestațiilor din București de la 1 Mai 1939 este strîns legat de activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Prezența sa în Comisia de organizare a zilei de 1 Mai poartă în sine, desigur, semnificația prețuirii pe care partidul o acorda meritelor personale, discernămîntului său politic, dîrzeniei și intransigenței revoluționare pe care le probase în numeroase împrejurări, dar și grija pentru realizarea obiectivelor strategice și tactice pe care P.C.R. le urmărea în această epocă istorică, anume : înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist și crearea Frontului popular antifascist, organism politic menit să salvgardeze independența, suveranitatea națională și integritatea teritorială a statului român. O contribuție deosebită la pregătirea zilei de 1 Mai 1939 a avut-o tovarășa Elena Petrescu (Ceaușescu), care, laolaltă cu alți tineri uteciști, a dus o amplă și rodnică activitate de educație patriotică, politică, revoluționară în rîndul maselor.

În dimineața zilei de 1 Mai 1939, Capitala căpătase un aspect aparte, impresionant prin marea mobilizare a forțelor proletare. Mii de oameni ai muncii, bărbați, femei, tineri, de cele mai diferite profesii se îndreptau spre sălile de întrunire. La ora 9 dimineața sala și grădina cinematografului Tomis, din calea Călărașilor nr. 11, deveniseră neîncăpătoare pentru numărul mare de participanți. Deasupra mulțimii entuziasmate, comuniștii, social-democrații înălțau pancarte cu revendicări muncitorești și antifasciste : Vrem 8 ore de muncă !, Cerem mărirea salariilor !, Trăiască independența națională a țării !, Să apărăm granițele împotriva agresorului hitlerist !, Jos fascismul !, Vrem front patriotic !, Unire cu toate popoarele democratice !, Trăiască pacea !

Reprezentanții breslelor care au luat cuvîntul au criticat pe cei care ridicau în slavă așa zisa „inițiativă" a guvernanților față de clasa muncitoare. Ei au arătat că regimul dictaturii regale a adus cu sine înăsprirea exploatării clasei muncitoare, înrăutățirea condițiilor de trai ale întregului popor, restrîngerea drepturilor și libertăților democratice.

După terminarea întrunirii, mii de oameni ai muncii, încolonați, au parcurs diferite străzi ale Capitalei, îndreptîndu-se spre sala Aro, unde avea loc Congresul breslelor. Discursul pronunțat cu acest prilej de Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri, avea să evidențieze, o dată în plus, situația deosebit de critică prin care trecea în această epocă istorică poporul român, expus acțiunilor revanșarde și revizioniste ale statelor fasciste și, ca urmare, necesitatea stringentă a realizării unității naționale în fața agresorului nazist și revizionist.

Paralel, în sala Eintracht a avut loc întrunirea breslelor de meșteșugari și mici patroni din Capitală. Au participat 500 de persoane. În cuvîntul unor vorbitori au fost abordate probleme importante ca : necesitatea restabilirii drepturilor și libertăților democratice, pericolul fascist și de război, necesitatea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Participanții la Congresul breslelor și la cele două întruniri muncitorești s-au întîlnit — în jurul orei 12 — în Piața Română, de unde, încolonați, în șiruri de 6 persoane, au pornit demonstrația, urmînd traseul stabilit — Piața Română — Calea Victoriei — Splaiul Independenței — Bulevardul 1848 — strada 11 Iunie — Parcul Libertății. Chiar de la început, pe prima porțiune a traseului, pînă la Palatul regal, numărul demonstranților a crescut considerabil cu mii de muncitori și alți cetățeni ai Capitalei. Astfel, de la aproximativ 4 000—5 000 de persoane participante la congres și la întrunirile amintite, pe străzile orașului au defilat zeci de mii de oameni ai muncii, din piepturile cărora, au răsunat cu putere chemările partidului comunist.

Într-o atmosferă de puternic avînt revoluționar, de la un capăt la altul al uriașului cortegiu și de-a lungul întregului traseu masele muncitorești și-au manifestat necontenit ostilitatea și indignarea față de Germania nazistă și pericolul care amenința țara. Calea Victoriei avea aspectul unui cîmp de manifestație revoluționară. Trăiască democrația !, Vrem România liberă și independentă !, Vrem respectarea granițelor !, La ghilotină cu Hitler și Mussolini !, Trăiască muncitorimea unificată !, Jos Garda de fier !, Jos agenții hitleriști !, Să ținem piept agresorului !, Trăiască integritatea teritorială a României !, Trăiască frontul popular antifascist ! scandau necontenit mii de demonstranți.

În încheierea manifestației, care potrivit programului, a avut ca punct final Parcul Libertății, într-o atmosferă de puternic entuziasm patriotic s-a depus o coroană de flori la Mormîntul Eroului Necunoscut — simbol al prețuirii pe care poporul român o dădea eroilor neamului, celor care aduseseră suprema jertfă pe altarul unității și independenței naționale.

Marile manifestații antifasciste, antirăzboinice care au avut loc la 1 Mai 1939 în Capitală și în toate marile centre muncitorești ale țării, se înscriu ca momente de referință în cadrul general al acțiunilor de masă, revoluționare, organizate și conduse de Partidul Comunist Român.

Unitatea de acțiune pe care Partidul Comunist Român a imprimat-o manifestațiilor de masă de la 1 Mai 1939 a constituit una dintre laturile de perspectivă ale activității politice a proletariatului român împotriva primejdiei fasciste și războiului, pentru apărarea bunului cel mai de preț — independența, suveranitatea României. A fost acea zi una dintre cele mai mari manifestații antifasciste și antirăzboinice din Europa, o încununare a luptelor de clasă de pînă atunci, o demonstrație de fermitate și tărie a clasei muncitoare din România care s-a impus cu putere pe arena internațională.

Cu inima și privirile spre Partidul comuniștilor, cu pumnul strîns crezînd cu putere în zorii societății fără război, fără exploatare, a luptat poporul român, singur în fața nazismului, victima a dictatului fascist de la Viena. Și a învins, așezînd zidul puternic al luptei și sacrificiilor sale în front național antihitlerist. În acele zile s-a întărît și mai mult unitatea întregului popor în jurul singurului Partid capabil să conducă țara spre victorie.

Tot o zi de 1 Mai, cea a anului 1944, a adus țării chemarea spre descătușare prin luptă : „Muncitorimea în front unic își strînge astăzi rîndurile, la noi ca pretutindeni. În ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și de speranțe, muncitorimea organizată, unită de la comuniști la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, întreg poporul român la lupta hotărîtă pentru pace imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, izgonirea armatelor hitleriste din țară, alianță cu Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite. Pentru o Românie liberă, democratică și independentă. Trăiască 1 Mai, ziua de înfrățire sub semnul păcii și de unire a clasei muncitoare".

23 August 1944. — Actul demnității naționale, arcul de boltă care unește în timp marile bătălii sociale și naționale ale poporului român cu deschiderea erei noi a împlinirilor socialiste de azi. Toți cei ce luptaseră și suferiseră, toți cei ce trăiseră teroarea și lipsurile, asuprirea și umilința, prindeau puteri din puterile primăverii eliberate, descătușați odată cu ramurile, cu iarba tînără. Odată cu primăvara acestei țări, anotimp permanent de muncă și recunoștință pentru cei care ne obligă prin exemplul lor să fim cutezători, conștienți și încrezători în menirea noastră în lumea contemporană : comuniștii.

1 Mai, sărbătoare a muncii prin munca de fiecare zi. Rod bogat în țara care nu poate avea decît un singur destin : comunismul, un singur conducător : Partidul Comunist Român, în fruntea căruia se află cel care de peste o jumătate de veac ține sus, neclintit, stindardul dragostei pentru patrie, stindardul prosperității și fericirii sale, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Viguroasa ascensiune a poporului român pe scara istoriei sale multimilenare, marele său potențial de scrutare și abordare novatoare a vremurilor, de plămădire și prospectare a viitorului își sintetizează supremele virtuți în ființa partidului clasei muncitoare, rodul cel mai de preț al tuturor valorilor și tradițiilor progresiste născute pe plaiurile românești. Prin partidul comuniștilor, poporul român și-a încununat secolele de neîntrerupte jertfe și victorii purtate de generații și generații de înaintași, s-a înfăptuit acea legătură dialectică, din străfunduri — trecut-prezent-viitor — ca temelie și resort de propulsare a țării pe cele mai impunătoare culmi ale civilizației și progresului.

Prin cugetul și acțiunea sa partidul comuniștilor români este purtătorul și promotorul celei mai fertile etape din istoria României, în el întruchipîndu-se forța și capacitatea de creație a întregului popor român, sensul cel mai revoluționar al înaintării noastre pe treptele timpului. Întreaga sa istorie este proba vie a faptului că Partidul Comunist Român își trage seva și vitalitatea din glorioasa istorie de milenii a poporului nostru, din toate evenimentele și luptele desfășurate de-a lungul vremurilor ; el își afirmă hotărîrea de a asigura, în noile condiții istorice, dezvoltarea continuă, pe o nouă treaptă, a civilizației și vieții întregului nostru popor, de a-i făuri un viitor demn și liber, viitorul comunist.

Mircea Mușat

1) La 1 Mai 1886, peste 350 000 muncitori americani au intrat în grevă cerînd ziua de lucru de 8 ore ; la cererea autorităților poliția din Chicago a atacat pe greviștii din acest oraș. Ciocnirea s-a soldat cu morți și răniți.

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Ctitorul

Cu visuri îndrăznețe și-a scris copilăria
În cartea înțeleaptă a comunistei căi
Și din fîntîna țării și-a tras mereu tăria,
Ca să-i răsfrîngă dorul și soarta-n ochii săi.

Și dacă, prin obîrșii, el vine de departe —
Din prima rădăcină de singe voinicesc —
Era sortit cu firea mereu să țină parte
Celor ce sînt ai țării și-n țară veșnicesc.

Călătorindu-și virsta prin sevele iubirii
El s-a călit în lupte și-a devenit bărbat
Și-un neam întreg de inimi cu harul nemuririi
În pieptul său de ctitor s-au contopit și bat.

Născut să-ntruchipeze lumina libertății
Pe temelii străbune, aici lîngă Carpați,
S-a logodit prin fapte, spre binele cetății,
Cu soarta legendară a bravilor bărbați.

La cîrma vieții noastre aflat cu neodihnă
Printr-un destin romantic de comunist și om,
El știe să cuprindă și-ntreaga țării tihnă
Și rostul viu, de floare, al fiecărui pom.

El singur ni-i oglinda cărată pentru visuri
Și-așa cum peste lume rotește un apel
Să nu se prăbușească pămîntul în abisuri,
Înalță-n demnitate un românesc drapel.

Măsura noastră-n toate și dragoste supremă
Și arhitect al păcii deschizător de zări,
El lumii-ntregi vorbește prin românească stemă
Și-o face prețuită, ca țară între țări.

Recșezînd în drepturi și cinstea și dreptatea
La mîndra ctitorie a României noi,
El, Omul — Ceaușescu, veghează libertatea,
Și definindu-i viața ne definim pe noi.

George Țărnea

La aniversare

Presari în orice loc sămînță vie
pe luciul apei nuferi albi desfaci —
cînd te-ai născut, preq sfîntq noastră glie
își singera durerile prin maci

Ești ctitor al dreptății ce nu moare
strateg viteaz al vremurilor noi —
cînd te-ai născut, mulțimea trudltoare
înțelenea în beznă și nevoi.

Fremătător ca un acord de liră
și aprig ca un fluviu revărsat
cînd te-ai născut, mari buciume vestiră
zidirea unui ev înfăcărat.

Ești visul de milenii, temerarul
de-a fi uniți, și liberi, și stăpîni —
cînd te-ai născut, acesta a fost darul
istoric, al poporului român.

Și te-ai născut ! Luceafăr fără moarte
sub steagul tău s-au strîns pălmașii toți —
frumos și bun cu cei loviți de soarte
răzbunător față de răi și hoți

Ai izvorît din profunzimi stelare
în douăzeci și unu, opt de mai
tu trebuia să te ivești sub soare
păstor eroic pe-un picior de plai

Și ne tot porți de-atunci în biruință
pe timp de pace, ca și-n anii grei
un singur trup, o singură voință
partid și țară, forță și temei

Și-n fruntea ta e-o torță veșnic vie
ce ne-a redat definitiv mîndria —
trăiască și-nflorească în frăție
Partidul, Ceaușescu, România !

Corneliu Vadim Tudor

Partidul

Vii din străfundul zbaterilor noastre,
Din adîncimi ce le-am visat mereu,
Partid al comuniștilor, iubire,
Partid al vieții cîntecului meu.

Ne ești lumina care ne arată
Și ne-a creat neobosită drum,
Ești năzuința noastră spre mai bine
Și creatorul patriei de-acum.

Senin și drept, și ziditor de țară
Trecînd prin lupte fără de sfîrșit,
Ai fost ca nimeni pînă azi în viață,
Acela care veșnic ne-ai iubit.

Ne-ai scris frumos istoria cu aur,
Cu-acea lumină fără moarte deci,
Cu-acea iubire care va rămîne
Și n-o va șterge nimenea în veci.

Vei fi prin Ceaușescu totdeauna
Dreptatea, viața, libertatea-n mers,
Puterea care va învinge timpul
Și va rămîne stea în univers.

Virgil Carianopol

Vers către Partidul meu

De unde sunt, spre care zi mi-i drumul
doar tu cu limpezimea vii să-mi spui :
cînd dinspre vechi dureri e viu doar fumul,
cînd nu mă-nclin în fața nimănui.
E veșnic nouă clipa înviată
cu gîndul meu, ce de la tine-l știu.
O vîrstă viitoare mă îmbată,
n-am noapte-n trup nicicînd, nu am tîrziu.
Plutim în univers, aprinși de stele,
dar care drum m-ar lumina mai mult
ca pasul prin destinul țării mele
din care cresc, în care ard, prin care sunt ?

Mihai Negulescu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

Întîi Mai

Iată, e-ntîiul de mai : din sufletul meu
un copil se desprinde
și vouă, trădători ai pămîntului,
vouă ce iscați în furnale lumina,
vouă ce struniți hergheliile mari de semințe în cîmp
ori în taina din cărți căutați
bobocii-nfloririi de mîine,
vine c-un ram înflorit să vă spună
tuturor : „Bună dimineața !".
Iată, e-ntîiul de mai : iau globul pămîntului
ca pe-un bulgăre-l iau
și din meridianele, din paralelele lui
cresc trandafiri și ramuri de măr
și vouă, trădători ai pămîntului,
vă bat cu tulpini și petale-n ferestre.
Iată, e-ntîiul de mai și prin aer
se-aude lumina-nflorind
iar aripa ei de blînd porumbel
poposește pe globul pămîntului
ca pe-o rotundă, albastră coroană
de arbore.

Florentin Popescu

8 Mai

Iată o zi cînd pămîntul patriei
atinge lumina de purpură a zării,
cerul de-azur al pămîntului –
Carpații noștri stelari !
Și pînă-n largul depărtării,
cu suflete de soare tari
întindem hora românească
sub roșul steag și tricolorul țării ;
e ziua cînd un cîntec ascultă,
cum s-a născut partidul celor mulți...
În juru-i facem zid de neclintit
pe pămîntul frămîntat de războaie
și păcii-i înălțăm albi porumbei
să se spulbere-ale cetii șuvoaie.
De la începuturile de bun augur
ne-am logodit cu naltu-i zbor !
Una cu țara, înțelept o călăuzește,
și îl urmăm ferm un întreg popor,
fiindu-ne stegar neînfricat și scut
cu tot ce simte și cîntă-aici românește.

Radu Felecan

Patria

Patria nu este ceva indefinit.
Decupată din nemărginire,
Cu întregul ei indivizibil,
Cu munții, apele,
Cerul și dorurile,
E așezată în spațiul dintre două cuvinte :
Între mamă, sau apă
Și cea de pe urmă rostire.

Corneliu Zeana

Timp propriu

Așa cum fiece astru
Din oricare parte a universului
Are un timp al său, propriu,
Comparabil,
Dar niciodată identic cu altul,
Astrala naștere a Partidului comunist
A adus un nou timp
Mult mai cuprinzător și mai sigur

Partidul comunist e pentru noi
Și gînd și faptă și chezaș,
Pentru că dăinuie natural înlăuntrul nostru
Precum în rîuri electricitatea

Cum nu are capăt
Iubirea de pămîntul natal,
Fără de sfîrșit
E slava sa

Corin Bianu

Cunună pentru partid

Tu ești în om – zare senină, necesitate și iubire.
Ești, în noi, mai timp ca timpul, ca infinitul – infinit ;
O bucurie fără margini – drum al seminței spre rodire.
Ești piinea care ne hrănește și dă putere înzecit.

Partid al nostru, vrerea noastră ! Cu tine-alăturea, sublim,
Ferestre am deschis spre-un mîine – cel mai frumos din cîte sînt.
Străbunii tot cătară drumul ; noi drumul l-am găsit și-l știm,
Din zorii unui mai de lupte, cînd te-ai născut pe-acest pămînt.

De românești ținuturi, Partid al nostru, ești produs
Și-n suflete sculptezi statuie, din marmura cea mai curată,
Speranței, visului – statuie ce-n noi, în toți, e-ntruchipată.

Tu depărtarea ne-o apropii, ne-o pui în brațe și ne-arăți
Drumul cunoașterii în toate, sub veghea mîndrilor Carpați.
Spre comunism ne conduci țara, cu ochii treji, cu fruntea sus.

Cedomir Milenovici
În românește de Dim Rachici

Supremul crez

Partid, ce dirz și luminos cuvînt,
limpede ca un zîlnic răsărit
de gura zărilor din noi rostit,
mai darnic cînd se face-acest pămînt.

Partid, rostire gravă, repetînd
încrederea semințelor în ploi,
Pasul copiilor plecat din noi,
netulburatul și statornic gînd.

Ales dintre cuvinte-căpătîi,
decenii de miracol ard în el ;
cuvînt-istorie, cuvînt-drapel,
supremul nostru crez și cel dintîi.

Cristian Petre Argeș

PROBĂ DE ȘANTIER

— atenție, că sărim în aer !... Inginerul cel bătrîn (curios, Mihai uitase cum îl cheamă, dar numai de polițeturi nu mai avea vreme) alerga de colo pînă colo, indicînd unde să fie așezate lăzile. „Cu astea poți arunca tot canalul în aer. Exces de zel !" constată Mihai. Pe o foaie de carnețel, nu mai știa de la cine, trăsese cîteva linii și scrisese niște cifre ilizibile. Era de ajuns.

Acum privea visător forfota din jurul lui. El însuși o stîrnise. Sentimentul acesta îl măgulea pe undeva, avea senzația unui demiurg ce se pornise să plămădească o lume. Ciudat, nu se simțea fericit, o mîncărime necunoscută îi cuprinsese tot corpul, se abținea să nu se scarpine, deși acum îl durea într-adevăr. Era ideea lui. Se visase cîndva în ipostaza aceasta, vis de adolescent imberb, cînd crezi că toate ți se așternu la picioare, timpul și spațiul se strîng într-o castană pe care o dai de-a dura distrat cu piciorul în seara ploioasă, după ce ai condus-o acasă pe prima fată pe care ai sărutat-o cu adevărat, sărutul acela dulce amărui ce-a contopit cu fior trupurile înfierbîntate, amintire exacerbată pe moment dar uitată curînd, după ce treburile au devenit mai complicate iar chipul fetii s-a șters cu vremea în noianul întîmplărilor... Acum îi revenise starea aceea de nerăbdare dureroasă, de încordare rece, la pîndă, cînd mintea ți se luminează de calcule, bănuiești pașii următori, simpli și decisi, dictați de instincte trezite brusc dintr-o memorie ancestrală, gesturi pe care toți semenii lui de același sex le-au săvîrșit dintr-aceeași pornire tulbure și care au avut invariabil, aceeași soartă. Începutul, clipa bucuriei atît de așteptate, construite în nopți fierbinți, perpelindu-te pe cearșaful botit de atîta frămîntare inconștientă.

Avea capătul firului, pe hîrtie restul. Cum va fi pînă la final ? Nu-și dădea seama Ceva, acel ceva inefabil, îi spunea că pornise pe drumul cel bun, dar n-avea de unde să știe adevărul. Inginerul îi ocolea privirile, pe Zaharia îl simțea pîndind undeva prin apropiere. Dispăruse, poate plecase, nu înțelegea cînd și cum, de fapt nici nu-l interesa. Era singur și senzația aceasta îi dădea un gol în coșul pieptului. Pornise hora, n-avea decît să joace. Era prea tîrziu să se rupă din cerc.

— Am pus explozibilul... Inginerul gîfiia și-l privea pieziș. Vorbele lui sunaseră ca o întrebare.

— Pompele ?

— Peste puțin intrăm sub cota de infiltrații...

— Batem țevile și pușcăm. O să fie ceva treabă... zîmbi Mihai rece, aproape cu răutate.

— Apăi ideea asta... se revoltă bătrînul.

— Ați încercat-o ? se miră Mihai.

— Aproape... Ziceam că n-o să ieșim la capăt.

— Eu sînt sigur. Asta-i diferența. Obturăm infiltrațiile și-i dăm repede mai departe. Simplu ca bună ziua !

— Voi, teoreticienii, aveți capul plin de idei fantastice.

Mihai îi privi de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară în viața lui.

— Ai vreun dubiu ?

Inginerul tăcu un moment.

— Și dacă... nu iese ?...

— Nu se poate să nu iasă...

— Așa ziceam și eu la vîrsta matale.

— Cu vremea curajul se pierde.

— Nț, crește prudența...

— Apoi, cu prudența am văzut ce-ați făcut.

Inginerul strînse umerii, Mihai înțelese că atinsese un punct sensibil.

— Unde ți-e șeful ? Ți-a dat aprobarea ?

Replica era pe măsură, știa și inginerul unde să lovească. Mihai întoarse privirile și-l descoperi pe Zaharia pe un morman de pămînt, cu privirile pierdute în gol.

— Vinezi muște ? Auzi, cică-i vorba de aprobare.

— Ce-ai cu mine ? Fă ce te taie capul. N-am chef după aceea să mă tragă cineva la răspundere.

— Oricum vei da socoteală. Toți vom da socoteală.

— Ascultă, tinere. Vii și zvîrli bazaconii în dreapta și-n stînga și-apoi ne bagi într-o oală cu tine. Nu-i cinstit.

— Fii bucuros că n-am chemat miliția. Aici e chestie de pușcărie, adăugă grăbit Zaharia, dînd să se îndepărteze.

Mihai îl ajunse din urmă și-l trase cu putere.

— Ascultă...

— Ia mîna de pe mine, spuse rugător, supus, Zaharia.

Mihai îl scuturà mai departe, prins de o furie cum nu mai cunoscuse.

— Fă și tu o dată în viața ta o treabă ca lumea ! Că de vorbe mi-ai acrit sufletul.

— Eu n-am nici o vină că...

— Lasă, știu eu cum a fost. M-ai tras pe sfoară de ajuns. Acu' gata cu tromboanele. Pune mîna pe țeavă și fă treabă !

— Eu nu-s...

— Ba, aici, ești. Dacă nu punem mîna, ne ia dracu' pe toți.

Zaharia îl privea cu ochi strălucitori, amenințători.

— Lasă că se va termina aici... Pe urmă...

— Dacă va mai fi un pe urmă... Acum e vremea să ne dăm oleacă... Pune mîna pe țeavă. Băiete, vezi că te ajută și domnu' inginer.

Băiatul din fața lui, care tocmai înșfăcase de un capăt teava lungă și groasă îl privi buimăcit. Zaharia se aplecă și prinse celălalt capăt. Nu mai era stăpîn pe mișcările lui. O frică rece îl cuprinsese și n-avea în gînd decît să se îndepărteze cît mai repede de nebunul acela. Mai încolo va vedea. Sus, știa, îl aștepta mașina.

•

Pompele duduiau cu toată forța. Aerul dens de zgomote și praf răscolit, ce plutea bezmetic, în valuri compacte, fluide, o ametise pe Dorana. Privea pierdută sfîrșitul acela de lume. Ar fi vrut să fugă, dar nu mai știa încotro să o ia. O forță năprasnică o ținea țintuită locului, strivită de pămîntul care, simțea, se scufunda încetul cu încetul. Ar fi vrut să fugă la Mihai, dar nu era capabilă să facă nici o mișcare. Îi privea gesturile, cîte ajungeau pînă la ea prin ceața fierbinte, nu înțelegea nimic, puntea dintre ei se rupsese. Dacă l-ar fi strigat... De ce ? Cum îl chema ? Cine era el ? Totul devenise inconsistent și fad, amorteala îi cuprindea corpul deși acum, neapărat acum, trebuia să facă ceva. Măcar în ultimul moment, ceva de care să fie cu adevărat mulțumită. Întoarse cu greutate capul. Spre dreapta, abia întrezărit, văzu drumul urcînd piezis din viltoare.

Apa începuse deodată să scadă văzînd cu ochii.

— Acum puneți mîna pe țevi. Toți, înțelegeți, toți ! vocea lui Mihai umplu groparul.

Cîte găuri vor trebui făcute ? Vor ajunge țevile ? Nu-și dădea seama. Dar ceva îi spunea că totul este în regulă.

— Atenție, pericol de surpare !

Nu-l mai asculta nimeni. Țevile dispăruseră, sunte de bezna roșietică. Amurgea ? N-avusese vreme să-și dea seama. Inginerul nu mai era lîngă el. Începu să alerge pe marginea apei, în căutarea lui. Picioarele i se afundau în mîlul rece. Atingerea îi făcea bine.

Întîi simți tresărirea pămîntului. Un zgîlțîit ușor, abia perceptibil. Nu-i dăduse atenție. Grăbi mai departe, furios că inginerul o luase la sănătoasa. Cît despre Zaharia nu-și mai făcea iluzii... Brusc pămîntul îi fugi de sub picioare. Căzu în genunchi, încercă să se ridice, nu reusi. Mîlul viscos i se lipise de pantaloni îngreunîndu-i mișcările. Fisiitul acela rău îl auzi mai tîrziu, după ce vîntul stîrnit deodată îl trînti cu forța în mocirlă. „Nu acum, Doamne, nu acum !", vru să strige. Se încordă, mîinile nu-l ascultau, crezu că se înăbușă. Cineva îl apucase de cămașă și îl trăgea cu putere.

— Cutremur ? întrebă aproape inconștient.

— Nu-mi dau seama, îi strigă bătrînul la ureche.

Aerul era de o limpezime stranie. Praful dispăruse. Urmele prăbușirii, undeva în spate, foarte aproape, aveau culoarea singelui uscat.

— Oamenii ? întrebă cu spaimă.

— Nu știu.

Inginerul părea calm.

— Ce dracu s-a întîmplat ?

— Naiba mai știe.

Simțea noroiul curgîndu-i pe față. Dădu să fugă.

— Acum tot nu-i nimic de făcut.

Privi în preajmă. Lumea începea să se adune încet. Avea senzația că visează.

— Care i-a dat drumul ?

— Se pare că a fost o surpare.

— L-a prins pe careva ? întrebarea devenise obsedantă.

— Cred că nu.

Inginerul abia vorbea. Răgușise ori era speriat. N-avea timp să afle. Nici nu-i interesa.

— Țevile, mai repede ! Altfel se duce dracului totul.

Gîfîia, simțea în vine o sfîrșeală cumplită. Ar fi dormit, mult, pînă la sfîrșitul lumii. Dacă n-o fi venit deja. Îi era indiferent. Tot nu se va termina bine. Alesese cartea, jocul avea să se termine curînd. Dorana ? O căuta. Nu o zări nicăieri. Poate plecase. Era mai bine așa. Pierduse. Ce mai conta. Încercă să-și amintească ceva, orice. Nu reuși. Timpul încetase să mai existe.

Se auziră niște fluierături.

— Țevile au fost bătute.

— Explozibilul.

•

Inginerul lunecă într-o parte, dispăru. Încercă să se ridice. Îl durea capul nedefinit. Îi venea să vomite. Deschise larg gura. Simți pe limbă gustul de otravă al noroiului. Icni cu putere. Văzu negru în fața ochilor. Se aplecă. O mînă răcoroasă îi cuprinse fruntea. Privi în sus, la început nu desluși nimic.

— Dă-i drumul...

O amorțeală dulce îl cuprinsese. De ce mai era aici ? De ce nu plecase. Lăsă răspunsurile pentru mai tîrziu.

— Toată lumea să plece, repede. Detonăm !

Strigătul i se înfipse dureros în creier. Se ridică anevoie. Trebuia să meargă. Cu orice preț. Porniră bîjbîind, împleticindu-se. Bătrînul venea în fugă spre ei.

— Să te ajut ?

— Ne descurcăm noi, spuse încet. „Noi" era un cuvînt nou. Simți alături răsuflarea grăbită a Doranei. Parcă o durea piciorul. Ce-i spunea ? „Prostule, prostule", repeta mereu, ca o placă de patefon stricată. „Cine te-a chemat ?" ar fi vrut să o întrebe. „Du-te unde vezi cu ochii, fugi !", ar fi vrut să adauge. Dar se lăsă condus de brațul ei, neașteptat de puternic, și-și dădu seama că nu i-o va spune niciodată. „Ești un las", constată nu fără bucurie.

Drumul i se părea nesfîrșit.

— Mai e puțin, fă un efort, îi șoptea Dorana, strigase de-a binelea, avea să afle mai tîrziu, dar în capul lui colcăia ceva nedeslușit, apos, tulbure.

Era la capătul puterilor.

— Nu mai pot. Dă-o dracului de treabă !

— Mai sînt cîțiva pași, auzi de departe vocea ei.

În picioare avea plumb, iar în vine un soi de fiertură care circula duduind în viteză.

— Ce rost mai are ?

— Luași o bușitură, iar acum te vaiți. Ce bărbătel am eu ?

Se oprise o clipă să o privească mirat. Figura ei estompată de ceață se închega curioasă, doar ochii injectați de efort se măriseră, credeai că umplu cerul.

Bănui cîțiva oameni alergînd pe lîngă el. Cineva îl înșfăcă de mînă.

— Mai sînt cîteva secunde, să ne grăbim !

Fusese inginerul ? Nu-l mai interesa. Își amintì că de ieri nu mai pusese nimic în gură. Nici Dorana. Cum putuse rezista ?

— Ți-e foame ?

— Las-o baltă. Aiurezi.

— Mie mi-e foame.

— Ajungem sus și mîncăm, auzi cealaltă voce. Imediat se termină.

— Dorana, te iubesc.

Ar fi vrut să urle dar nu avea putere.

El păcii-i este cel mai brav stegar

Ni-i glia îmbrăcată în culori,
Se-aud prin ramuri melodii gingașe.
Pe harta țării, precum albi bujori,
Deschid petale alte noi orașe.

Le zămislește vremea-n orice sat,
Răsar în plai ca zorii dimineții
Din marele elan ce ni l-a dat
PARTIDU-NȚELEPCIUNII ȘI-AL VIEȚII.

Șaizeci și cinci de sori i-am prins în steag,
Ne pregătim de Marea-i Sărbătoare,
Că ni-i Conducătorul țării drag,
Mîndrie a tot ce crește către soare

Cu EL chiar și Dunăbiu l-am oprit
Și-atîtea rîuri – cu baraje grele –
Să le prefacem valu-i limpezit
În energii și în noian de stele.

EL PĂCII azi e cel mai BRAV STEGAR
Dorind ca toți copiii să zîmbească
De pe întreg cuprinsul planetar
Precum zîmbesc pe glia românească.

Constantin Atomii

— Acum ți-ai găsit ? Mai e vreme de declarații.

— Dorana, înțelegi...

— Înțeleg, prostule, înțeleg.

— Tu mă iubești ?

— Trebuie să răspund imediat ?

— Acum !

— Da, te iubesc. Te-ai liniștit ?

Dorana se aplecase spre el și-i șoptise la ureche, vorbele acelea noi care nici ea nu știuse cum îi veniseră.

— Mă minți.

Îl mintea oare ? Nu, nu se înșela. Nicicînd nu spusese vorbele acestea astfel. Aerul i se păruse deodată irespirabil. De dedesubt suflarea viltorii venea grea, ca o amenințare. Fără ajutorul doctorului n-ar fi reușit să-l scoată. Unde dispăruseră ceilalți ? Nu zărea pe nimeni nicăieri. Unde dracu dispăruseră ? Ori totul făcea parte dintr-o piesă scrisă anume pentru ei ? Așa trebuia să fie ? Nu o mai interesa. Simțea durerea lui Mihai ca pe propria ei durere. N-ar fi crezut nicicînd... Dar de acum totul i se părea altfel. Parcă și din sufletul ei se ridicase o ceață ciudată și ceva necunoscut și bun o luase în stăpînire. Avea senzația stranie că nu mai plecase niciodată de aici, că asta a făcut de cînd știe. Să stea lipită de bărbatul acesta care avea nevoie de ajutorul ei. În sfîrșit cineva avea nevoie de ajutorul ei. Îi era de-ajuns.

Partid

Partid
ești forța de izbîndă
și crezul, trupul
voința toată ;
ești parcă de o veșnicie al nostru
și vei fi perpetuu
cît timp va dura suflarea
fierbinte a pămîntului ;
flama ta de purpur,
înroșită la față
de sîngele atîtor eroi,
se limpezește azi
în tricolorul sfînt al țării,
în timp ce noi,
urmîndu-ți îndemnurile,
ne vom ridica spre cerul veșnic senin
al țării noastre libere.

Horvath Dezideriu

— Cine a pățit-o ?

— Stai pe pace, totul e în regulă, spuse ea repede.

Habar n-avea. Nu văzuse decît felia aceea enormă de pămînt luînd-o la vale. Ceea ce reținuse, curios, era că nici un fir de praf nu fusese iscat. Totul curat, ca la farmacie. Imaginea lui aruncat în aer, prăbușindu-se cîțiva pași mai încolo, în baltă, fusese singura care o interesase. Amorțise de spaimă. Dăduse să o ia la goană, dar picioarele nu o ascultaseră. Apoi totul fusese ca într-un vis urît. Sau frumos ? Nu-și dădea seama. Simțise doar nevoia să facă ceva, orice, să-l scoată de acolo. Privirile celorlalți o arseră pe spate. Îi știa undeva, deasupra, dar nu intervenise nimeni. „Țicăloșii", gîndise cuprinsă de furie. „Sîntem singuri. N-au nevoie de noi. Niște intruși și atît". Alergase spre Mihai cuprinsă de revoltă. Furia aceea îi dăduse energia necesară. Voia să fugă, să facă ceva, să protesteze într-un fel. Iar acum, urcînd cu ultimele puteri, avea senzația unei victorii cucerite cu greu.

Oamenii așteptau într-o tăcere desăvîrșită.

Zaharia le sări în față, cine știe de unde.

— Am adus miliția, conducerea șantierului. Deschidem ancheta.

— Deschizi pe naiba, spuse doctorul furios.

— Te-aș sfătui să fii atent cum vorbești, eu reprezint...

— Dă-te omule la o parte că te fac zob...

Doctorul abia era în stare să se stăpînească. Cretinul acela îi călca pe nervi de-a binelea.

— În ordine ? întrebă inginerul gîfiind. Alergase o bucată bună. Ce are ?

— Se pare că nimic deosebit. Un șoc.

— Îi dăm drumul ?

— Ați înnebunit ? sări Zaharia. Nu vă permit, ați înțeles ? Sînt capete mai deștepte decît zevzecul acela.

— Să fi fost tu deștept cînd trebuia, îl înfruntă inginerul furios. Dintr-un salt fu lîngă el.

Zaharia îngălbeni.

— De ce ești tu în stare, mă, mațe fripte ?

— Noi... bîigui Zaharia.

— Care noi ?... Tu și ăilalți ? Păi unde au fost tovarășii cînd aveam nevoie de ei ?

— Luau legătura cu institutul...

— Aici n-ai vreme de „sărut mănușițele"... n-ai priceput încă ? Pînă vă beați cafeluța se ducea totul dracului. Măcar băiatul ăsta a știut ce face.

— Vom analiza, vom vedea...

— Veți analiza pe dracu', inginerul se întoarse și strigă cît îl ținură puterile. Dă-i drumu', Victore ! Se întoarse spre el. Acu' să vedeți voi foc de artificii...

— Pușcăria vă mănînc !

— Prefer, decît să nu fac nimic.

Se auzi o bubuitură înfundată, apoi încă una. Mihai le asculta încordat, încă confuz. Dădu să întrebe ceva.

— În regulă, Mihai. Mai e puțin și gata.

— Ați pus bine explozibilul ?

— Clasa întîi. Am băieți de treabă.

— Cine v-a permis ? auzi vocea ca de bici a lui Zaharia.

Căuta în ceața fierbinte, dar nu-l desluși. Îi rămaseră pe retină doar ochii adînci ai Doranei.

— V-ați luat o răspundere prea mare. O să vă coste, schelălăi Zaharia. Bubuiturile continuau.

— Aici nu te întreabă de răspundere, ci dacă ți-ai făcut datoria, strigă inginerul.

— Nu-i de competența voastră !...

— Competența noastră e Canalul. E proprietatea noastră, mă.

— Am să mă plîng, fac sesizări, eu...

— Du-te-nvîrtindu-te !

— Cîte au fost ? abia putu să întrebe Mihai.

— Opt, s-a gătat. Să mai așteptăm puțin. Apoi vom vedea.

Porniră încet spre groparul ce se lărgise considerabil, Mihai păși anevoie, nici n-ar fi dorit altfel. Îi era teamă ? Mintea i se limpezise deodată. Da, îi era și teamă. Era prea complicat ce simțea. Un nod amar, dureros, îi rămăsese în gît. Dacă greșise ? Nu, nu se putea... Calculele fuseseră exacte, absolut exacte. Știa. Poate densitatea rocii îi jucase o festă... N-avusese vreme de probe. Poate și Zaharia avusese dreptate... Timpul... La naiba cu timpul. Păși încet, nicicînd nu umblase sfîrșit, își aminti. Dorana îl ținea în continuare de braț. Minunată fată !

Nu putea distinge mare lucru. Se întunecase de-a binelea. Cînd trecuse vremea ? Cîteva lanterne căutau fără oprire.

— Aduceți reflectoarele ! auzi vocea inginerului, departe dedesubt.

— Coborîm ? suspină Dorana.

— Da.

— Te simți în stare ?

Păși hotărît, deodată limpezit. Ce fusese cu el ? Vag își amintea. N-avea vreme de întrebări.

Deodată craterul explodă de lumină. O masă informă, haotică, jar mocnind, fumega ușor. Apa dispăruse, parcă supta în adîncuri.

— Scoateți pompele ! Gata băieți ! vocea bătrînului se apropiase. De ce n-ați rămas sus ? îi întrebă. Se pare că am reușit. Explozia a tasat pămîntul astupînd izvoarele. Treabă bună, spuse scărpinîndu-se în ceafă.

— Nu e sigur, încă nu e sigur, îngăimă Mihai.

— Beton armat, ascultă-mă pe mine, că am văzut multe.

— Trebuie așteptat. Poate să-și facă alt loc, și o luăm de la capăt.

— O luăm, dacă-i nevoie. Ori de cîte ori. Totu' e să nu obosești niciodată. Pînă la urmă tot o facem pe placu' nostru... rise și-l bătu pe umeri cu palma butucănoasă.

— S-a terminat ? vocea Doranei suna ca o constatare. Ceva între uimire și bucurie.

— Rămîne de văzut, replică Mihai sec, golit de gînduri.

— Atît de ușor ?

Era clar că Dorana nu mai raționa. Sau poate avea dreptate. Ce fusese totul ? Un simbure de nebunie, probabil.

Mihai se așeză pe un bolovan, neștiind ce să mai facă. Se terminase. Nu-și mai amintea restul, doar vorbele acestea fără sens. Se terminase. Nodul din gît nu-i dispăruse. Nu mai respira. Sistemul circulator din corp se dilatase cuprinzînd în rețeaua sa complicată fiecare bulgăre de pămînt din groparul acela blestemat.

— Cade o stea, spuse înfiorată Dorana. Se strînse în el, iar căldura corpului îi făcu bine.

Un punct luminos rătăcea pe cer depărtîndu-se spre orizont. Aplecă privirea spre marea de lumină din față. Cînd se vor stinge reflectoarele meteoritul sau steaua va fi căzut. Zîmbi. Ce-l interesa pe el ?... Steluțe mici, nevăzute, miliarde. Aprinse de om, stinse tot de el, viața e o puzderie de asemenea lumini. Citise undeva că lucrarea aceasta a lor, viforul roșu, groparul, construcția întoarsă de-a-ndoaselea, buldozere, macarale, oameni, va fi cîndva, într-un timp, care nu mai părea atît de îndepărtat, o cale de apă și de sus, din cosmos, va fi vizibilă ca un ac strălucitor. Găselniță de reporter, poate. Nu va ajunge nici în cosmos, nici nu-și închipuia cum va fi putînd să arate. Va fi. Era sigur de aceasta. Luminița lui, steaua lui. Căzătoare ? Căzuse în sufletul lui și-i rămăsese acolo, înfundată pentru totdeauna, într-o vecie ce nu se va termina cu el și ai lui. Avea senzația că trupul i se dilată din ce în ce mai mult, se întinde în toate părțile plutind ușor, ca un vis. Va fi, timpul trecuse într-o altă unitate de măsură, necunoscută încă. De fapt ce făcuse ? De ce el ? De ce nu altul ? Propria sa identitate se șterse, era unul din necunoscuții ce-l înconjurau și îl priveau cu ochi curioși, strălucitori. Fusese el, fără îndoială, trecuse un prag, uitase ce-l duruse, de ceea ce îi fusese frică, dacă într-adevăr existase așa ceva, nici nu-și mai putea închipui să fie altfel decît chinuit de sete și obosit cît toți oamenii aceia la un loc. Va uita cîndva groparul ? Poate. Ce va fi ? N-avea putere să se gîndească. Fusese aici, va mai veni. Știa că ceva se rupsese în el și pornise pe un drum nou, pe care nu mai călcase niciodată.

Vasile Bogdan

(fragment din romanul „Dorana", în pregătire)

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

MĂREȚE CTITORII ALE UNEI EPOCI MĂREȚE

A reaminti reportajului obligația sa de a rosti adevărul este un pleonasm. Intemeietorul celebrei școli românești de sociologie, Dimitrie Gusti, preciza încă în urmă cu o jumătate de secol că „orice reportaj este legat de realitate și că el nu există cu adevărat decît în măsura în care exprimă exact această realitate, dîndu-ne posibilitatea să o înțelegem și să o explicăm". Intrebarea este asupra cărei realități trebuie să se aplece reporterul, mai ales într-un context social ca al nostru, străbătut literalmente de revoluții în absolut toate domeniile vieții, pornind de la cărămida așezată în timpla construcțiilor industriale și pînă la mutațiile psihologice colective, determinate de restructurarea stărilor sociale, de urbanizarea, tot mai cuprinzătoare, a satelor. Firește, reportajul, ca romanul sau schița poate relata despre orice realitate cu condiția ca selecția operată să aibă o semnificație umană și să poarte expresie artistică. Om al muncii, el însuși, individ social integrat armonic colectivităților al căror angrenaj se perfecționează continuu în raport cu cerințele epocii, reporterul se va orienta din necesitate, dintr-o determinare socială dar și lăuntrică, spre acele „adevăruri" și „realități" înconjurătoare, a căror observare și interpretare să-l situeze într-o poziție cît mai cuprinzătoare, pentru înțelegerea schimbărilor petrecute, pentru detectarea realității specifice epocii noastre, socialiste, pentru a prefigura, un moment mai devreme, personalitatea distinctă a epocii pe care-o trăim.

Într-o comprimare fără precedent a timpului, realitatea României socialiste a sporit pe cîteva direcții, altădată greu de închipuit : Transfăgărășanul, gigantice baraje de pe Dunăre și de pe marile riuri interioare ale țării, Canalul Dunăre – Marea Neagră, Metroul bucureștean și, mai curînd, noua bătălie declanșată pentru recuperarea a mii de hectare de terenuri agricole. Fără nici o înțelegere prealabilă dar cu o conștiință profesională acută, cei mai talentați reporteri ai generațiilor literare de astăzi au fost de față, martori, încă de la prima mușcătură de excavator. N-a existat, practic, nici o mare acțiune economică sau culturală care să se fi petrecut în absența mărturiilor reportajelor tipărite în presă și în volume, veritabile documente ale întemeierii, fără de care imaginea de astăzi a

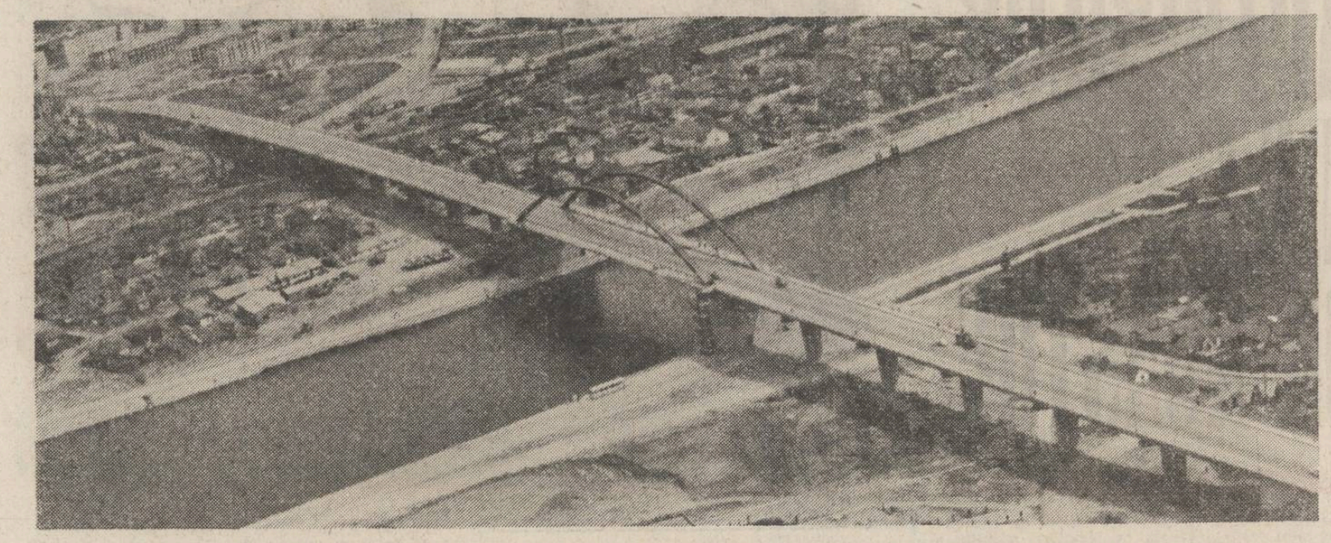

patriei ar fi greu de înțeles. Informatori ai opiniei publice dar și creatori de opinie, reporterii și-au alăturat meseriei de scriitori și pe aceea de militanți activi ai marilor prefaceri naționale, pe măsură ce observația nemijlocită a realității se impunea ca adevăr imuabil, ca soluție unică, logică și fertilă pentru noile realități românești.

Reportajele se scriu din convingere. Numai identificîndu-se total cu evenimentele pe care le cercetează, așezîndu-le în lumină esența, detectîndu-le adevărul și transformîndu-l în pledoarie – reporterul poate fi acel mesager al realității pe care timpul să îl confirme și literatura să-l valideze, așezîndu-i munca de cercetare și rostire a lumii în tărîmul definitiv al creației.

Cu gîndul că asemenea deveniri există în literatura de astăzi, omagiem în paginile care urmează marile împliniri ale patriei noastre socialiste în care scriitorii își găsesc și temele și credința și care, la rîndu-i, are în scriitorii de astăzi, mesagerii pentru viitorime ai strălucirii ei.

Sânziana Pop

Am scris despre:

TRANSFĂGĂRĂȘAN

Cu închipuirea. Astfel l-am străbătut înainte de a-l parcurge cu mașina. Este un drum **sentimental** în accepția cea mai strictă a cuvîntului. Cînd am fost anunțat că merg la inaugurarea unei noi „căi rutiere montane", la începutul toamnei lui 1974, n-am făcut toate conexiunile posibile (dealtminteri atît de numeroase, încît și astăzi sînt imposibil de epuizat). Mai tîrziu, decantîndu-se simțămintele, acestea au declanșat reacția în lanț a asociațiilor de idei, de date, de evenimente...

1974, septembrie 20. Asist. Un drum lung de 90 de kilometri, realizat în zilele și nopțile a patru ani de eforturi, peripeții, imens travaliu, leagă, în sfîrșit, Transilvania de Muntenia, turnînd în fapt ceea ce a dăinuit, secole de-a rîndul, în spirit. Așa cum explică Nicolae Bălcescu, inegalabilul : „Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mai mari care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dînsa ei trăiră, muncră, suferiră și murită".

Coincidențele își au valoarea lor simbolică : exact cu o sută de ani înainte de inaugurarea Transfăgărășanului, adică în 1874, la București s-a inaugurat (după destule complicații datorate conjuncturii istorice), statuia aceluia care, după expresia lui Nicolae Iorga, „nu se poate odihni", Mihai Viteazul. Neodihna Lui a chinuit, mai tîrziu, și sufletul generos, excepțional, al lui Gh. Badea Cârțan, pe mormîntul căruia poți citi și astăzi că „doarme visînd întregirea neamului său" (1911). Acest „ambasador în opinci" care a colindat Europa, trecînd și în alt continent, a fost un personaj inegalabil al timpului său, un țăran din Cărțișoara, vizionar și curajos, muncitor, dornic să alimenteze sufletele lor lui de peste Carpați, cu cărțile românilor ; motiv sentimental, patriotic, îndemnîndu-l să treacă, de nenumărate ori, prin „vama cucului", adică în mod clandestin, frontiera care-i despărțea, forțat, pe frați de frați, ducînd, dincolo de hotarul imperiului austro-ungar, în desagi, cărți, zeci de mii de cărți cărate cu spinarea, pe drumuri de munte numai de el știute. La moartea lui, marele Iorga scrie, începîndu-și textul ca într-un basm românesc : „A fost odată, la Cârța lui departe, unde oile, adesea părăsite, și-au pierdut acum stăpînul, un baci ca oricare... În numele originii glorioase, cu gîndul la frăția latină, se cerea dreptate pentru ai noștri cei supuși... Se privea pe sine ca un purtător de misiune superioară, un îndeplinitor de porunci ce vin mai de sus. Altfel nu se jertfește liniștea unei vieți. Și, pentru că porunca-i venise prin cărți, prinse pentru dînsele o dragoste fără margini... Și după urma lui va rămînea aceasta : credința sălbatecă pe care un țăran a avut-o pentru visurile cărturarilor din vremea lui și nemărginita-i evlavie pentru cartea în care vedea numai lumină și mîntuire...".

Peste decenii și decenii, urmașii lui Badea Cârțan, cărora socialismul le-a schimbat fundamental soarta, sînt martorii evenimentului în care se focalizează deopotrivă trecutul, prezentul și viitorul țării. Pentru a fi croit acest drum practic și simbolic, au trebuit dislocate peste patru milioane de metri cubi de rocă, s-au lansat deasupra văilor 28 de poduri și viaducte, 550 de podețe, s-au înălțat trei sute de mii de metri cubi de zidărie și optzeci de mii de metri de parapeți... Acum, dacă pornești din Transilvania spre Muntenia, însoțind Transfăgărășanul, tai o parte de cîmpie, apoi drumul începe să se precipite, urcă în serpentine largi pînă atinge cota 2 040, puțin sub vîrful Paltin, în vecinătatea lacului Bilea ; pătrunzi în tunel (889 m) și iată-te ajuns din județul Sibiu tocmai în județul Argeș, pe versantul sudic al Făgărașului. Drept urmare : costul transporturilor devine mai ieftin, căci se economisesc carburanți, timp, întreaga exploatare a bazinelor forestiere e mai economicoasă ; legăturile zonelor foarte populate din jurul Făgărașului sînt facilitate, ceea ce ajută la sporirea potențialului industrial din zonă ; Făgărașii devin totodată mai accesibili turiștilor, oferind prilejul unor clipe de reală revelație, sub impulsul aducerilor-aminte din acest spațiu mioritic populat de asemenea „turme de vocabule" : Șaua Caprei, Cumpănița, Piriul Negru, Valea-cu-Pești... Feerie sonoră vizuală, afectivă !

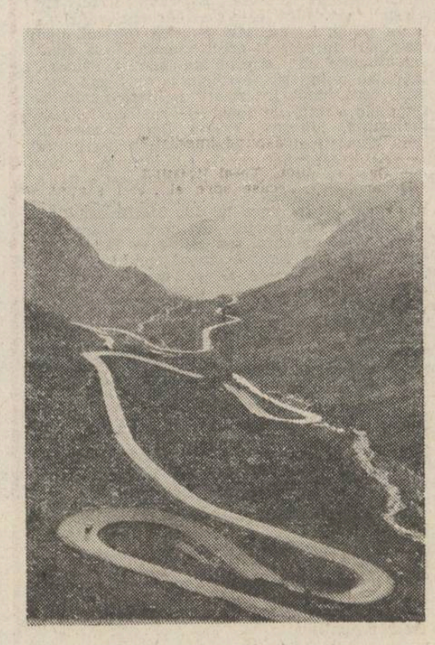

Atunci, în 1974, septembrie 20, la Bilea-lac, locul desfășurării festivității de inaugurare a Transfăgărășanului, în prezența secretarului general al partidului, se afla și un numeros grup de săteni din Cîrțișoara, printre care, purtător al unui înalt mesaj, și strănepotul lui Badea Cârțan, Florian Cârțan :

— Mult iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu. Noi, locuitorii acestor străbune meleaguri de unde Badea Cârțan, mistuit de dorul luminării, a plecat să cunoască țara și istoria glorioasă a neamului românesc, trăim astăzi sentimentul înălțător al împlinirilor. La treptele de bunăstare și civilizație pe care am urcat, îndemnați și conduși de partid, se adaugă încă una, pe care părinții nici n-o visau : aceea a **Transfăgărășanului,** drum care, prin măreția realizării și bogatele consecințe pentru noi, cei din Cîrțișoara, merită cu prisosință numele celui mai drag fiu al poporului nostru, «Nicolae Ceaușescu». Vă rămînem pentru totdeauna recunoscători și ne angajăm să prețuim și să grijim darul ce ne-ați făcut, ca pe lumina ochilor".

Pe traiectoria sensibilității noastre colective, Transfăgărășanul s-a înscris definitiv. În peisajul falnic, generos, se răsfrînge, ca într-o oglindă a memoriei, istoria oamenilor, a locurilor, egal neclintiți în bătaia veacurilor și-a răutăților. Fizionomia naturii autohtone reflectă fizionomia naturii umane. Vlahuță a intuit-o magistral : „Mă uit uimit la virfurile acestea stîncoase ce se înalță-n cer ca niște falnice turnuri de cetăți și gîndul mă duce cu sute de ani în urmă, în trecutul viforos al neamului nostru. Din cîte primejdii nu ne-au scăpat pe vremuri munții și codrii aceștia !.... Ei au fost ocrotirea și scăparea noastră în zilele de groază, cetatea sfîntă în care s-au păstrat așa de curate credințele, și limba, și datinile poporului nostru. În locurile acestea tăinuite, pe veci îngrădite de străjile Carpaților, plutesc umbrele strămoșilor noștri de-nainte de descălecare. Aici, în șoptitul izvoarelor și freamătul codrilor, a răsunat pentru întîia oară frumoasa noastră doină, și nu e pîriu, nici plai de care să nu fie legată o amintire scumpă sufletului nostru, nu e vîrf de munte, în tot cuprinsul acesta, care să nu-și aibă povestea și cîntecul lui".

Transfăgărășanul — o sinteză de suflete !

În cuvîntarea rostită la inaugurarea Transfăgărășanului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus :

„Parcurgem acest drum, privind piscurile înalte ale munților, ne dăm și mai bine seama ce a îmbărbătat întotdeauna și a păstrat treaz sentimentul național al poporului nostru, ce l-a îndemnat ca în cele mai grele timpuri să-și apere glia prin lupte grele. Aici s-au născut moșii și strămoșii noștri, aici este locul poporului român ! Oamenii care au trăit pe aceste meleaguri, pe aceste înălțimi au iubit întotdeauna — ca și căprioarele, ca și păsările — libertatea, simțind că nu pot trăi decît în libertate, stăpîni pe țara lor, pe destinele lor".

Mihai Stoian

Am scris despre:

CANALUL DUNĂRE — MAREA NEAGRĂ

...așadar, de ce Canalul. Ușor răspuns... Greu răspuns...

Pentru că este un vis vechi, străvechi, care a fascinat încă din zorii istoriei noastre.

Cea dintîi încercare românească de transpunere a visului în realitate aparține unui mare patriot : agronomul și luptătorul pașoptist Ion Ionescu de la Brad — și datează din anul 1850 Visul nu se lasă însă desferecat, nici de data asta, din capcana mirajului. Peste aproape un secol, inginerul Jean Stoenescu-Dunăre (nume predestinat ! ? !) propune discuției publice un proiect de canal pe traseul Cernavoda — Medgidia — Basarabi — Valul lui Traian — Constanța. Proiectul nu depășește faza de... vis.

...Așadar, de ce Canalul. Ușor răspuns... Greu răspuns...

Pentru că a venit, în sfîrșit, un timp înaripat de idei revoluționare, capabil să transforme visul milenar în realitatea concretă a faptei. Un timp măsurat cu un cronometru inedit : cronometrul timpului de azi, înălțător și rodnic, lucrător. Timp al trăirii și al speranței, timp al trudirii și al iubirii — dar, mai cu seamă, timp al izbînzii.

„...De ce Canalul ? Pentru că odată cu visul milenar și timpul izbînzii am cunoscut și oamenii ; acești demiurgi contemporani care au legat cele două capete de vreme, izbutind astfel să unească bobul de apă dulce al Dunării cu lacrima sărată a Mării.

Am avut șansa de a-i cunoaște de la prima, modestă, debarcare. Cînd se dormea în vagonete pe calea ferată — ori direct pe pămînt, în corturi însăilate cu iarbă și greieri și șoapte de iepuri. Nici barăcile de mai tîrziu, colonia muncitorească, n-au fost scutite de tulburătorul concert al pustiului. Oameni care au îmblînzit pustiul cu sufletele și inimile lor, cu brațele și mașinile lor, cu dragostea lor mare cît țara.

Pentru că dincolo de competență, la Canal a fost multă, foarte multă omenie. Înțelegere și omenie — din partea unor oameni în favoarea cărora chiar și cele mai vitrege cîntare ar fi înclinat balanța. Oameni care au știut totdeauna să lase de la ei, pentru izbîndirea marelui vis. Și nu unul, nu zece, nu o sută ; mii, zeci de mii, mii de mii. Nu am în intenție să dau acum nume ; ar fi și greu, și de prisos. Dar iată, răsfoind filele memoriei, din chenarul fiecărei pagini se alcătuiește, proaspăt și viu, chipul unui constructor. Apoi altul. Și altul. Și altul. Alături de care am trăit și sperat luni, zile, ani — atît cît a durat înalta zidire de ape.

Mi-i amintesc acum nu prin gesturile lor mari, fulgerînd zarea de la un capăt la altul al cerului muncii, nu prin actele care i-au înscris definitiv în bronzul eroismului, ci prin întîmplări și gesturi mărunte, de fiecare zi, nepăstrate în nici un document istoric, dar fără de care istoria aceasta n-ar fi putut fi scrisă.

Mi-i amintesc pe doi constructori, soț și soție, șoferi pe aceeași mașină, care toată săptămîna nu se întîlneau decît în cele cîteva minute ale predării schimbului. El lucra noaptea, ea ziua — și cele mai îndelungate și profunde conversații dintre ei se petreceau prin intermediul biletelor lăsate în cabina basculantei : vezi că mîncarea e pe aragaz, mai dă-o puțin la foc; cumpără-mi și mie o pereche de ciorapi mai groși că-mi îngheață piciorul pe pedală ; nu uita să uzi florile... După ce-i preda dimineața mașina, bărbatul se băga în patul cald încă, păstrînd forma trupului ei ; se întindea în tiparul fragil, atent să nu-l strice, iar patul mirosea a trupul ei, și el adormea părîndu-i-se că-și strînge în brate nevasta... Să mai adaug că cei doi au fost cei mai buni și vestiți șoferi din cîți a avut Canalul ? Poate...

Mi-l amintesc pe un constructor oltean, frămîntat de prezența la o serbare școlară, pe care n-a putut-o însă înfăptui. Ce se întîmplase ? Fiica lui, elevă în clasa I primară, luase premiul I. Mama îi făcuse o coroniță, pe care tatăl o mingiiase îndelung în noaptea dinaintea serbării, privind prin ea ca printr-un tunel al timpului. Așteptase de mult clipa asta, se bucurase în secret de notele pe care le obținuse fata lui, în așteptarea zilei așteia cînd avea să-și pună cele mai frumoase haine pe el și să se așeze, picior peste picior, în rîndul întîi. Dar nu se putuse așeza. Canalul îl obligase să nu se despartă de excavator. Nimeni nu știe cum a muncit el în ziua aceea. Nici cum l-au muncit gîndurile, cum îi umblau aiurea, prin lume și prin viața lui, și reveneau, stol, să-i ciugule creierii, ca niște ulii. Ținuse atît de mult să fie martor la clipa asta, cînd copilul lui va spune poezia cu coroniță pe cap. El, a cărui copilărie... El, care într-o asemenea zi se trezise singur pe scenă, căutase cu ochii în mulțime după cineva care ar fi putut să-i fie drag și să-i dea curaj, dar — copil orfan fiind — privirile se întorseseră înapoi speriate și singure, și atunci l-a cuprins un tremurat cu sughițuri, i s-a pus un nod în gît și a fugit de pe scenă cu plînsul în gură. Încă o dată întreb : cine poate să spună cum a muncit acest constructor în ziua aceea cînd fata lui, pe scenă, îl va fi căutat cu privirile ca pe un punct sigur, de care să-și reazeme speranța ? Mai contează că omul excavase în anul acela un milion de metri cubi de pămînt, performanță unică în țară și rară în lume ? Desigur. Și totuși...

Oameni, fapte, întîmplări. Mai mari ori mai mărunte, după cum le-a fost hărăzită viața, după cum și-au hărăzit-o singuri.

...Și, totuși, de ce Canalul ? Poate pentru ultima imagine de suflet pe care am luat-o cu mine la plecare. Era în finalul întreprinderii. Momentul împinzirii malurilor Canalului cu iarbă. Parcă-i văd și azi pe tinerii aceia semănînd iarba : căușul mîinii se îngropa în văzduh, sămînța picura în pămîntul afînat, iar gestul mai păstra ceva din ritualul vechilor semănători. Pămîntul, ca și iarba, fusese adus. Pe traseul Canalului — numai bulgări sterpi, calcar scrîșnit. Pămîntul vegetal, bunul, dragul, caldul pămînt în stare să rodească fusese adus din altă parte de țară. Se semănase apoi iarba, care răsărise și suliță cerul cu verde crud. Și mi-am adus atunci aminte de versul acela adînc și nemuritor al lui Walt Whitman : „Cred că firul de iarbă nu este mai neînsemnat decît ziua stelară". Ei, tinerii aceia frumoși, tocmai asta făceau : semănau iarba, însuflețind țărmurile Canalului.

Îmi aduc astăzi încă o dată aminte de Whitman, care spunea — cînd pentru el totul fusese gata, la capătul vieții și operei sale : „Tovarășe, nu-i doar o carte asta : / Cine o atinge a atins un om".

Acum, cînd totul este gata, cînd Canalul poartă pe umerii-i lichizi vapoare, să se știe că el nu este pur și simplu un canal ; el este o ființă : cine o atinge, atinge miile și miile de oameni care i-au dat viață. Am scris despre ei o carte, atît.

Ion Andreiță

Am scris despre:

LOTRU

De-a lungul unui bun drum în munca mea de reporter am avut posibilitatea să observ că fiecare scriitor își alege subiectele, temele, se orientează și se apropie de lucrurile cu care se aseamănă — scrie despre lucrurile cu care se aseamănă, cu care seamănă sau care seamănă cu el, se atrag reciproc, se identifică.

Am observat această însușire la mine — dar am observat-o și la alți scriitori, reporteri — și constatarea mi se pare veche de cînd lumea : „Cine se aseamănă se adună". ...Afinitățile elective — în creație, ca în viață...

Așadar, — am ales, ca emblemă, pentru volumul meu de reportaj : „Să mai văd o dată Lotru", riul Lotru, întregul univers al Lotrului, pentru motivul neclar nici mie de la început — că semăn cel mai mult cu Lotru. Sau Lotru seamănă cu mine, sau eu semăn cu Lotru — sau ne apropiem, ceva comun între noi există și ne atrage. Este măgulitor pentru mine — și promițător — să constat, chiar și cu oarecare întîrziere (după ce am scris) că am o asemănare cu Lotru. Dar — am scris și despre Dunăre și Deltă și despre mare : despre fascinantul podiș al Dobrogei și despre Bărăgan ; despre „Transfăgărășanul sufletului nostru", despre uriașele hidrocentrale Porțile de Fier I și II, despre Riul Mare — Retezat, despre arborele de hidrocentrale de pe Olt, despre marile santiere navale Constanța, Galați, Mangalia, Tulcea ; despre Hunedoara și despre platforma metalurgică Galați, despre Craiova, și platforma chimică Năvodari, despre Magistrala Albastră. Înseamnă că mă asemăn cu toate acestea, că am ceva din toate acestea ?

Nu am de gînd să explic, acum, pentru ce am ales Lotru (sau el m-a ales pe mine !) pentru ce am dat cărții titlul emblematic „Să mai văd o dată Lotru !" Este o promisiune față de mine însumi, este un cîntec de dor și dragoste, este o aspirație, este un program nou pentru mine — un itinerar, în perspectivă. Cînd îmi voi relua, ca de la capăt, munca de reporter — îmi voi așeza reportajele tot sub această emblemă.

„Ce ați vrut totuși la Lotru ?" — m-a întrebat odinioară secretarul comitetului de partid de pe Lotru, Ion Bolnavu : „Să aflu dacă o mai putem lua încă o dată de la capăt, dacă mai putem trăi încă o dată de la capăt și la fel de eroic caietele dumitale scrise aici, la Lotru — și în alte o mie de locuri" — am răspuns. „Cum se revarsă măreția Lotrului în noua măreție a Oltului — în noua măreție a țării întregi — am răspuns. Avem nevoie să mai traversăm o dată măreția pe care am trăit-o la Lotru ! Avem nevoie de măreție !". Capitolele următoare ale cărții ne introduc în această măreție, în continuare, a patriei noastre. Este adevărat — obligatoriu, pînă la capăt : țara întreagă semănăm cu operele pe care le creăm !

Traian Coșovei

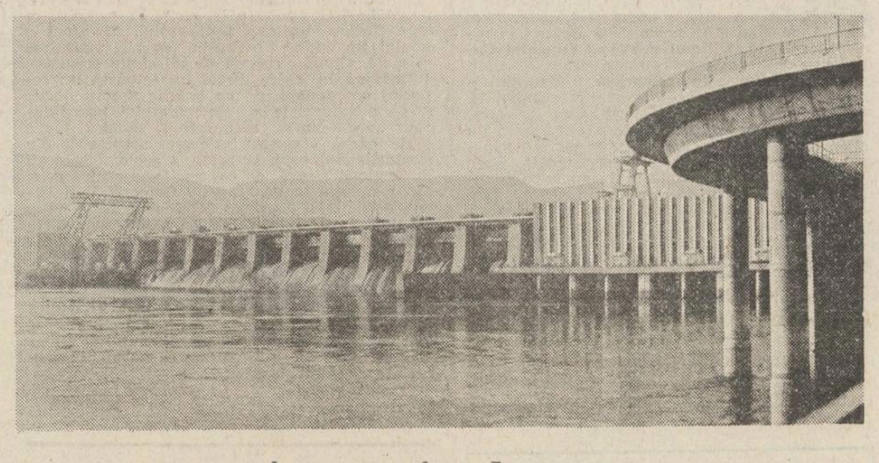

Am scris despre:

PORȚILE DE FIER

În urmă cu șapte ani, într-o primăvară ceva mai ploioasă, împreună cu prietenul meu Gheorghe Cucu, fotoreporterul, am descins pentru prima dată la „Porțile de Fier II". Înainte de asta făcusem o boroboață, în stilu-mi caracteristic, numai că Dan Fruntelată, pe atunci redactor-șef la „Scînteia tineretului", nu era în stare să poarte prea multă vreme pică pe cineva, așa că mi-a publicat un întins reportaj despre oameni și Dunăre, despre noroaie prinse de ghete și migrări pe diagonala țării. Acest reportaj începea cam așa : „Orașul nu a pătruns încă aici prin toate amănuntele sale. Locul Ostrovului Mare este o stare tranzitorie, o nacelă pentru sentimente de curaj, pentru stări de bărbăție. Și totuși, cei care înalță diguri și taie în felii rigide apa fluviului se trag dintr-un oraș, mai mare sau mai mic ; așa cum cei care scormonesc cu excavatoarele sub rădăcina plopilor și sălciilor pletoase mai au în podul palmelor urma pămîntului de-acasă. Un pămînt în care au germinat pînă nu demult semințe de grîu, de porumb, de lucernă. Același pămînt prin esența sa născătoare de fioruri unice, de sentimente incoruptibile. Același pămînt !

Un an mai tîrziu am cerut să revăd locul deosebit de frămîntat al „Porților de Fier" II. Aveam deja cunoștințe printre constructori. După aceea am scris : „Podul de pontoane, cel spart de sloiuri astă iarnă, într-o noapte cu viscol, e bătut din nou de roțile autovehiculelor. Un cordon ombilical, fără de care viața insulei s-ar fi continuat cu mari eforturi, se adaugă acum unei alte artere vitale, inaugurată cu două luni în urmă — digul de piatră și balast care foarfecă brațul Gogoșu. Între aceste două drumuri — de metal și de piatră —, pe un front de cîțiva kilometri se desfășoară spectacolul muncii". După un an de la prima mea incursiune în acest cotidian extrem de dinamic, alte geometrii mi se destăinuiau ochilor, alte destine umane veneau și se revărsau în acest uriaș creuzet al devenirilor. Prin perdeaua ploii, excavatoarele și buldozerele, rabele și belazurile păreau o impresionantă grupare de mastodonți mînați printr-o savană bine defrișată. Hrana lor — pămîntul umed al insulei. Astfel, centimetru cu centimetru, cupă după cupă, se mergea pînă la temelia viitoarei centrale, pînă la stratul marnos, suportul viitoarelor construcții de beton.

La a treia strigare a realității am descoperit alte geometrii, aceiași oameni și alți oameni. Întreaga Dunăre era forfecată. Pionierii deveniseră veterani. Nu eram în stare să invent o scală gradată de măsurare a acestui proces. Și, în cele din urmă, cine ar fi în stare să întocmească un „catalog" al stărilor sufletești, al fiorurilor de care e scuturată o conștiință într-o perioadă dată de timp ? E mult de muncă pentru sociologi, psihologi, demografi, ziariști. Dar cuvintele rămîn în umbra faptelor. „Am trecut printr-o iarnă grea", îmi spunea odată Petre Mike, secretarul comitetului de partid. „Treceam cu șenilele buldozerelor peste pămîntul înghețat, îl mai muiam un pic, apoi veneau băieții cu lopețile, să sape temelii pentru pavilioane." Sau : „O lună și jumătate a durat închiderea brațului Gogoșu. Cuburi de beton grele de două tone le lua apa de parcă ai lua un fruct de soc.

A venit apoi a patra strigare a realității. Apoi a cincea...

Ultima mea venire s-a întîmplat după pornirea primelor hidroagregate. O parte din vechii mei prieteni s-au mutat pe alte șantiere. Doru Neamțu, băiatul acela negricios, cu vorba repezită este șeful unei brigăzi pe locul unui viitor combinat chimic din județul Mehedinți. Ion Văduva, un bărbat spătos din Cotușca Botoșanilor a primit casă în București, în cartierul Berceni. Lucrează la construcția metroului, tot ca fierar-betonist. Unul dintre cei mai buni fierar-betoniști din brigada care construiește stația „Universitate". Petre Mike a rămas locului. Și Ion Trandafir, fostul șef al lotului batardou. Mai sînt trei mii de oameni pe Ostrovul Mare. Anul viitor, numărul lor se va înjumătăți. Va fi din nou o traversare în diagonală a țării. Se va desface un mănunchi de raze. Iar în urma acestei explozii calme va rămîne un nimb de lumină, curcubeu peste Dunăre. va rămîne un orășel cochet cu arbori tineri și oameni tineri, cu cîteva sute de familii întemeiate în vremea nașterii hidrocentralei din a doua generație a Porților de Fier.

Cîteva cuvinte nu s-ar putea rosti despre traseele și popasurile acestor oameni, despre nodurile și semnele prin care își justifică existența. Am ajuns să-i cunosc mai bine, în aceste izbucniri de raze. Oameni cu palme tocite, sau cu degete fine, dar cu nopți adeseori alungate. Oameni în pufoaice îmblănite, cu mirosuri de motorină și oameni cu voluminoase mape din care ies proiectele unor ambițioase construcții.

Am ajuns să-i cunosc mai bine după desele mele strigări prin hățișurile realității. Acum, înălțîndu-mă un pic, văd umbra nacelei mele cum mîngîie aceste hățișuri. Din loc în loc, insule ale plăcerilor calme. Apoi interstiții de pe care se ridică ceața. Mi se întemeiază, simt asta deosebit de acut, un nou arhipelag de semne. Umbra nacelei mele sînt simțurile mele. O concentrare momentană asupra unui loc, asupra unor oameni. Din însumarea acestor concentrări îmi întemeiez modesta-mi datorie.

Pavel Perfil

COMUNIȘTII EROI AI ÎNFĂPTUIRILOR ROMÂNEȘTI ȘI AI CĂRȚILOR NOASTRE

Poemul efortului colectiv

Personalitate complexă a culturii noastre (prozator inspirat, eseist de atitudine și anvergură, traducător, autor dramatic foarte comentat, scenarist...), Mihnea Gheorghiu și-a alcătuit cu parcimonie o retrospectivă poetică **(Ultimul peisaj**, 1974), în care sînt antologate „Anna-Mad" (1942) și „Ultimul peisaj al Orașului Cenușiu" (1946), reprodus integral poemul de largă respirație „Primăvară în Valea Jiului", la care se adaugă poeme din venteniul 1939—1959. Alte două volume („Intîmplări din marea răscoală", 1953 ; „Balade", 1956), lăsate deoparte, întregesc un profil liric distinct al generației și epocii sale.

Mihnea Gheorghiu debuta în presa de orientare antifascistă **(Cadran**, 1937). Primele sale poeme pun în evidență un spirit nonconformist, un agitat profil al unei conștiințe de revoluționar. Dominate de o densitate expresivă, dar mai ales de o reflecție patetică a evenimențialului, poemele lui Mihnea Gheorghiu nu fac concesie acelei spontaneități de frondă contestatar-avangardistă (oricîte intarsii suprarealiste ar putea fi identificate), ci traduc o fervoare de tip activist, civică, o **intensitate a urgenței**, intempestivă, imperativă, categorică. Dacă **Anna-Mad** e un poem de o ideatică introvertire solitară, **Ultimul peisaj al Orașului Cenușiu,** evocă, „peisajul" traumatizant al unui oraș teriorizat de militarism. Madridul e un topos al violenței, dar și un simbol al rezistenței în fața unei Istorii agresive, care, dovedindu-se repede atît de aventuroasă, nu putea să dureze. Poetul vorbește de „interioarele de cavou ale orașului scufundat", unde „personaje îmbrăcate solemn jucau o pantomimă obscenă goale de sens". În Orașul care „ucide cu premeditare întîi păsările", copacii au formă de „trompetă", iar arborii sînt „de sugativă". Poetul, febrilă conștiință-receptacol, se simte profund răspunzător și implicat în marea tornadă a alungării Răului : „În pieptul meu era o trombă marină / un virtej inexplicabil, de distrugere / și căutam cu degetele devenite antene / o armă, care să oprească / surprinzătoarea dezlănțuire de elemente".

„Peisajul" capătă alte proporții, semnificații, ecouri sub spectrul însingerat al războiului. (Un rechizitoriu patetic e **Jurnalul de război**, care amintește de metalica luciditate camilpetresciană din lirica de război : „Toată noaptea s-au zguduit ogoarele și / s-a sfîșiat cerul de rachete"). Clocotul Istoriei, de proporții catastrofice, a îngrozit lumea. Zorii noi ai libertății și dezrobirii popoarelor au țîșnit cu îndreptățită revoltă și violență : „Și am văzut ochii tăi atunci și părul tău despletit / agitînd milioanele de bandiere ale unei bucurii mari care / ocolea pămîntul". În istorie se deschide Noua Eră a umanității („marea întîlnire cu oamenii"). Poezia politică a lui Mihnea Gheorghiu (fără a fi, ca a altor confrați, egotist-vaticinară) de o mare fervoare istorică, civică și activistă, e, în același timp, de un revoluționar energetism umanist. E în aceste versuri un lirism livresc-melifluu, de o manifestă cursivitate / retorică metaforică, o fervoare lucidă, deseori metalică și rece („de la acea poetică altitudine / Fericirea era o garoafă roșie.").

Primăvară în Valea Jiului — Două poeme (1949) pune, deosebit de angajat, în evidență, dimensiunea politică a poeziei lui Mihnea Gheorghiu. Poetul face și de astă dată operă de pionierat pe un teren unde alții au sosit mai tîrziu, dar sînt mai bine evidențiați de comentariile critice. Lirică de adeziune sinceră și de expresie patetic-vizionară, **Primăvară în Valea Jiului** e poemul marelui efort colectiv dintr-o anumită zonă. Înfiorat de apriga încleștare a omului cu natura, poetul dedică versurile minerilor, acești eroi ai abatajelor, care „înțeleg comunismul ca primăvară a lumii". Acești anonimi eroi ai adîncului au încendiat „ultimul peisaj al Orașului Cenușiu" cu „pînzele de flacără ale revoltei". Poetul e de-a dreptul înfiorat de încleștarea titanică a acestora cu natura. Detonînd Trecutul unei geologii străvechi, minerii cîștigă de fiecare dată adevăratele bătălii ale istoriei : „Oamenii Văii Jiului dinamitează / cu fiecare oră / trecutul pămîntului, / cîștigînd cu fiece rocă învinsă / o bătălie importantă a istoriei". În sufletul lor arde flacăra nestinsă a viitorului. Metaforă a noului tip istoric (nelipsind de aici amintirea crispată a anilor cabrați de mișcările greviste), **Primăvară în Valea Jiului** e totodată un reportaj emoționant, de un patetic timbru poetic și de o naturalețe a elementarului transfigurat : „acolo unde cărbunele și omul / duc o luptă oarbă / pentru fiecare centimetru din straturile îmbucate și grase, / acolo, / secerați de explozii / roși de cea mai năprazică sete, din generație în generație, / Oamenii Văii trimit orizontului superior lumina și focul unor constelații pierdute, / trimit solului spre înregistrare / documentele secrete ale pămîntului / ascunse în piramidele adînci de huilă".

Avangardismul de tip activist al lui Mihnea Gheorghiu a consacrat o formulă poetică de respirație whitmaniană (poet căruia îi dedică un amplu eseu), a cărei decantare a determinat mai apoi o întreagă poezie a patosului și angajării sociale ; ea se constituie ca un amplu elogiu pentru **omul unanim.**

Z. Cârlugea

Vocea istoriei

În șirul cărților contemporane care demonstrează poziția angajată a scriitorului față de istorie, un roman absolut remarcabil este **Tornada** de Ion Marin Almăjan. Autorul impune cu insistență în literatură un ținut, urmărește istoria unui oraș ; spațiul este restrîns aici, dar semnificația evenimentelor este mult mai largă. Perioada surprinsă în roman — de la „Marea Unire" pînă în preajma Eliberării — este plină de evenimente „țari", dificultatea fiind a selectării lor pentru economia romanului. Romanul lui Ion Marin Almăjan impresionează prin construcția epică, prin curajul și prestanța dezbaterilor, documentarea amănunțită, tensiunea și nervul permanent al acțiunii. Scriitorul s-a documentat în arhive, scoate amănuntul istoric la suprafață, vălul istoriei este înlăturat — o lume a epocii, evenimente mai mult sau mai puțin cunoscute (ori despre care s-a scris mai puțin în literatură, pînă acum), personaje intrate în istorie sau uitate de istorie sînt readuse pe o mare întindere epică în fața cititorului.

O lectură de suprafață a romanului ar putea duce spre concluzia că acesta este o înlănțuire de evenimente, un roman al evenimentelor. Dar în evenimente sînt implicați oameni, se prelungesc ori se sfîrșesc vieți, se formează sau se destramă idealuri, se urmează destine : în viltoarea istoriei se verifică multe conștiințe. Există în **Tornada** și un roman al iubirii și un roman al conștiinței, un roman al istoriei și un roman social (politic). Și mai există în **Tornada** teme literare pe care le-am mai întîlnit în proza lui Ion Marin Almăjan — „sentimentul puterii" și „cultul cetății" (al orașului), familia (ori cuplul) în închegare sau destrămare, în bucurii ori drame.

Capitole întregi din **Tornada** pun în evidență figuri de comuniști luptători împotriva opresării. Modalitatea nu este, de cele mai multe ori, a narării directe, ci a rememorării. Eva K., cunoscută și sub numele conspirativ de Katharina, are un rol activ în stabilirea legăturii între grupuri de comuniști de la diferite întreprinderi din oraș și alte centre ale Banatului. Drumul spre Anina, cu geamantanul plin de manifeste, dovedește felul în care înțelege să-și îndeplinească misiunea ; intransigența și perseverența o caracterizează. Arestată și întemnițată de mai multe ori, ea își rela, după închisoare, activitatea comunistă în ilegalitate. Răspunsurile pe care le dă la anchetă îi relevă trăsăturile morale și sufletești de luptătoare comunistă. Dorința de libertate este permanentă iar lupta — continuă.

Problema puterii la diverse nivele, dar în cerc restrîns, apărea și în precedentul roman al lui Ion Marin Almăjan — **Sentimentul puterii.** Ea este reluată în **Tornada,** dar la o altă anvergură. Apare și în redacția ziarului **Glasul Banatului,** prin Damaschin Linția și Slăvin Pan. Caracterizarea lui Linția (făcută de Lila, soția sa, cînd îl părăsește, este revelatoare : „Damaschin aluneca pe o șosea de săpun, lustruită și înșelătoare, la capătul căreia se află prăpastia. Îl văzuse plutind, ca-n vis, mînat de orgoliul său nemăsurat, de setea de putere. Fusese ca într-o joacă ; încerc să văd dacă sînt capabil să-mi apropii mîna de pălălaia focului. Și, viclean, focul îl cuprinde în întregime. Bătălia cu morile de vînt și de vorbe pusese total stăpînire pe el". În diferite ipostaze și grade o reprezintă și celelalte personaje. Diferența dintre ele este a finalității ei. Pentru cine această putere și ce interese servește ea? — pare să fie o întrebare care urmărește parcursul întregii acțiuni. O acțiune în totalitate antrenantă, prozatorul fiind cuprins de dorința desfășurării evenimentelor. O acțiune ce surprinde o epocă contorsionată de evenimente sociale, o adevărată **tornadă.** Dumitru Corbuleanu își va exercita puterea în prefectu ra Timiș-Torontal, după Unire, dar nu va reuși acest lucru în familie — fiul său, Paul, intrat în mișcarea legionară, va fi ucis pe cînd încerca să evadeze, împreună cu Manzur dintr-un tren. Elsa Tascher, patroana unui salon de modă, își exercită puterea într-un mod aparte, dar cu scopuri precise, acțiunile ei fiind subvenționate din străinătate pentru spionaj. Varietatea puterii pune stăpînire pe Elena Sacmeșiu, care vinde informații militare nemților. Exemplele oferite de roman s-ar putea înmulți (Rîmneanțu, Manzur, Traian Bona, senatorul Noru). Caracterele se alterează sub fascinația puterii și a corupției sociale (Rîmneanțu, stăpîn pe situație, îl escrochează pe Bona de o mare sumă de bani).

Am observat în proza lui Ion Marin Almăjan insistența cu care revine un ținut — Țara Almăjului — și un oraș, sau cetate — Timișoara. Deși în **Tornada** domină orașul (cetatea), legătura cu ținutul rămîne. Orașul este de fapt un personaj în roman. Orașul crește — se întinde peste mlaștini și bălării. Prozatorul notează amănunțit (detalii arhitectonice), evocă atmosfera, reface, prin documentare, spații și edificii necunoscute azi. („În toamnă s-a prezentat la **Glasul Banatului,** a cărui redacție se afla la etajul trei al clădirii din piața Mercy. Palatul Weisz, cum i se spunea încă, fusese al baronului cu același nume înnobilat la 1890, după ce vărsase în visteria regală de la Budapesta un milion de forinți. Clădirea era uniformă, lipsită de stil, solidă însă, făcută să satisfacă gusturile stăpînului ei spre opulență. La parter erau acum trei prăvălii de coloniale iar la primul etaj birourile casei de modă Goldhaus".) Cetatea suferă, mutilată de bombardamente. În cetate se consolidează spiritul de rezistență împotriva violenței (greve, împărțiri de manifeste, sabotaje), Orașul este zguduit de evenimente de senzație (venirea lui Petrache Lupu, atacul asupra trenului regal). Viața agitată a orașului pătrunde în fiecare familie.

Roman al maturității prozatorului, **Tornada** este o certă realizare a prozei lui Ion Marin Almăjan.

Alexandru Ruja

Un portret simbolic

Indiscutabil, tinerii au, de obicei, o sete de perfecțiune. „Cu toate că prin temperament înclină spre spontaneitate — remarcă Mihai Ralea — tinerețea e totuși vîrsta cea mai rațională. În această perioadă a vieții există o nevoie de absolut, pe care numai radicalismul formulelor abstract construite o poate satisface". **(Scrieri din trecut**, vol. II, 1957, p. 298—299). Această subtilă observație psihologică ni se pare a fi justă, căci, desigur, nu din reacția vîrstei derivă — așa cum s-ar părea că e inclinată a crede constiința comună — acea inflexibilitate a idealurilor pe care tinerii le iau ca etaloane atunci cînd judecă anume situații reale. Realitatea imediată este acceptată sau refuzată în numele unui model. Este refuzat, din principiu, compromisul cu ceea ce nu rezistă unității ideale de măsură. Mai mult chiar, angajarea cuprinde și planul acțiunilor menite a remedia aspectele concrete care opun rezistență, sînt neconforme cu așteptările și dorințele.

Asemenea sumare aprecieri — definitive, totuși, prin conținutul psihologico-ideatic pe care îl surprind — vertebrează, fără îndoială, paginile din **Delirul** (Partea a doua, XI) în care Marin Preda, cu o scriitură delicată și hipersensibilizată la curățenia sentimentelor, face portretul unui tînăr comunist. În mijlocul unei lumi animate și bîntuite de interese, de îngrijorări mari sau egoiste, într-o atmosferă încrîncenată de orgolii și probleme efective generate de conflictul mondial, cînd neliniștea pentru ziua de mîine macină nervi și chinuie conștiințe, îndeamnă pe un Antonescu la o mai atentă reflecție, aruncă pe alții în indiferență, sau în acte pe măsura instîntelor belicoase, sau, pur și simplu, pe cei mai mulți, în cîrciumi, în trăirea fantomatică a clipei, sau în disperare, iată că apare, surprinzător în textura epică a romanului, figura tînărului Ionică închis la Jilava pentru activitate revoluționară. Autorul pregătește fundalul pentru ca momentul să fie la adevărata lui valoare și dimensiune simbolică. Este ajunul Crăciunului, oficialitățile schimbă amabilități, ascund sub cuvinte realități pe care le știu sau măcar ghicesc, își fac urări. Orașul își aprinde luminile mai devreme. Oamenii încă forfotesc după cumpărături și cadouri pentru cei dragi. Tensiunea narativă este calmată, ritmul romanesc își pierde din încrîncenare, lăsîndu-se copleșit de un iz ușor nostalgic, sentimental, contemplativ. Pe acest fond sufletesc indus receptorului, Marin Preda creionează starea celor închiși în noaptea perpetuă a Jilavei. Fuseseră decimați de recentul raid al grupului de legionari. Doar îndîrjirea soldaților i-a salvat. În minte încă le stăruie promisiunea făcută de șeful criminalilor: „Mai tîrziu"; deci, vor reveni. „Întemnițarea era o dovadă că dacă ar fi fost lăsați liberi, oamenii i-ar fi urmat...". Ionică, tînărul, își rememorează întîmplările prin care a trecut cu ceva timp în urmă, la o vîrstă și mai fragedă. „Fiindcă, și-au spus cu ani în urmă autoritățile, ce poate să fie în mintea unui băiat de șaisprezece ani ? Agitator comunist periculos ! Haidade ! La vîrsta lui alții l-au sedus și apoi manevrat, cum putea el să știe ce era aceea o grevă, cum fusese cea de la Grivița în 33, ca să se ducă apoi după acei greviști, la procesul lor, toemai la Craiova, ca mînzul după iapă, cu petiții și semnături în buzunar... Ia să-l trimitem noi mai bine înapoi în satul său natal, la **urmă**, să-l dăm pe mîna părinților și a rudelor, să audă plînsul mamei și să vadă rușinea pe chipul tatălui și să-și bage mințile în cap". Dus din post în post, cunoaște foamea, brutalitatea unora care nu se sfiesc să lovească fără milă, doarme pe apucate, e ros de cătușe, se înduioșează de acel jandarm, singurul, care îl mîngîie pe creștet și-l tratează ca pe un copil neștiutor, dar își călește voința de timpuriu dăruită luptei pentru o lume dreaptă și bună. Cînd se revăd, mama își freacă neputincioasă mîinile și plînge, căci e făcută parcă pentru a înțelege prea mult. Asprul tată își vinde cele două oi și-l ajută să plece alături de cei care vor o altă lume. Ionică promite: „Sîntem mulți cei ce suferim... O să înving..." Acum, sub gratiile Jilavei e doar nerăbdător, nu învins. E preocupat și temător de consecințele unei eventuale reveniri a bandei legionare — au spus, doar, „mai tîrziu" —, dar credința îi este la fel de puternică. Idealul nu-i este zdruncinat. Doar voința îi este călită. Dorința devine mai aprigă. Căci tînărul Ionică e pătruns de neastîmpărul faptelor îndreptate spre o schimbare a temeliilor lumii nedrepte. Iată de ce portretul său are, în universul plin de convulsii umane și istorice ale romanului de față, forță simbolică.

M. Vasile

Tablou cu întemeietori

În moment de vîrf al creației lui Nicolae Țic, atît prin problematica complexă abordată, cît și prin mijloacele artistice folosite, mijloace distilate și rafinate estetic, îl constituie romanul „Lege și anexă" (1983), un început de frescă a societății românești, a mișcării comuniste, pornind din deceniul al treilea.

Cartea are un relief extraordinar, o plastică deosebită, întocmai ca și tabloul unui maestru al picturii, reușind să reflecte, în tonuri și semitonuri discrete, o întreagă epocă din viața societății românești, o epocă frămîntată, plină de contradicții sociale, de ascuțite conflicte de clasă, de radicalizare a luptei muncitorilor, luptă încununată cu făurirea partidului comunist, la 8 mai 1921.

În „Lege și anexă" totul este „viu și natural" ; la tot pasul întîlnești pagini pline de prospețime iar oamenii trăiesc, se mișcă și acționează în chip natural, într-un cuvînt sînt personalități distincte, inconfundabile, mulți dintre ei stăruind, după lectură, în memoria și conștiința cititorului.

Așa cum mărturisește, de altfel, Nicolae Țic de la început, „...chiar dacă se pornește de la documente, de la studii și consemnări jurnalistice ale vremii, cartea aceasta nu este nici pe departe un document, un manual de istorie", ci o reconstituire a întîmplărilor într-o poveste, după preferințele și puterile autorului. **Lege și anexă** este cel mult un punct de vedere despre oamenii și evenimentele unei perioade din istoria noastră — unul din atîtea alte puncte de vedere posibile".

„Lege și anexă" este, în primul rînd, un roman închinat luptei pentru făurirea partidului comunist din țara noastră, el prezentînd sugestiv cadrul și condițiile în care s-a înscris această istorică victorie a clasei noastre muncitoare. „Partidul comunist este consecința unui flux revoluționar", afirma personajul principal al cărții, Vlad Stanca. Și tot el arăta, într-o discuție purtată cu un alt tovarăș de luptă, referindu-se la același eveniment, că „ne-am adunat cu miile, cu zecile de mii, sub același steag".

Vlad Stanca, muncitor tipograf, ia parte la manifestații cu mii de oameni, care cer pîine și drepturi și libertate. El este prezent și la acel tragic 13 decembrie 1918, unde mor unii din cei mai apropiați și mai dragi tovarăși de luptă. Pentru activitatea sa revoluționară este arestat de mai multe ori și apoi eliberat, în mai multe rînduri. La Congresul de constituire al partidului comunist, Vlad Stanca nu acceptă toate cele 21 de condiții impuse de Internaționala a III-a, fapt ce îi asigură o poziție specială de care va profita ulterior, în interesul cauzei. El este un om inteligent și cu un deosebit spirit de adaptare, se zbate să parvină și să facă bani, și cu ajutorul soției sale Vera, care are un salon de croitorie la modă, ajută cu mijloace materiale mișcarea comunistă. Face ziaristică de stînga, ajunge deputat liberal, are relații cu tot felul de potentați ai vremii, inclusiv cu verosul și crudul industriaș Costel Amzulescu, care nu ezită să aducă lucrători din provincie pentru a sparge greva muncitorilor de la „Mecanica".

Lupta este grea și deseori primejdioasă, căci poliția și siguranța reprimă cu o deosebită cruzime orice acțiune a muncitorilor, îndeosebi a comuniștilor, care uneori plătesc cu viața idealul lor de dreptate socială și libertate politică. Zguduitoare este în acest sens scena morții lui Vasile Andron, lucrător la „Vulcan", care, deși aflat de mai multe zile în greva foamei, ca deținut politic, este scos cu forța la o plimbare pe cîmp, în speranța că i se va frînge voința. Comunistul Andron, deținutul politic 02117, nu cedează și moare pe drum, ca urmare a suferințelor fizice pe care le îndurase în timpul detenției. Asemenea lui și ceilalți tovarăși de luptă — ca minerul Anghel Bozan, din Lupeni, ca muncitorul Lajoș Gajdoș, din Miercurea-Ciuc, delegat de Brașov, sau ca Marius Santea, actor și sculptor în tinerețe, socialist și comunist mai tîrziu, cu ambiții de teoretician, sau ca Loga Dobridor Cornescu, unul dintre conducătorii mișcării — nu se sperie de legile burgheziei și de anexele lor și militează cu orice risc pentru schimbarea orînduielilor strîmbe instaurate în țară de către capitaliști. Însuși inspectorul de poliție Petrache mărturisește, într-o discuție, că autoritățile au mijloace de constrîngere, de reprimare, iar la nevoie de exterminare. „Totul în spiritul și litera legilor elaborate de noi, și mai ales în conformitate cu anexele, pe care n-aveți de unde le cunoaște"... Așa se va întîmpla și la 6 februarie 1924, cînd este emisă „Legea pentru persoanele juridice", care, cu anexele ei, este menită să ducă, la începutul lunii aprilie, la decretarea stării de asediu și apoi la ilegalizarea partidului comunist.

Romanul „Lege și anexă" poartă în el o bogată încărcătură morală, plină de sensuri majore, despre rostul existenței umane și al luptei pentru cucerirea unor drepturi vitale ale maselor, luptă condusă cu prîcepere și spirit de sacrificiu de către comuniști, eroii principali ai acestei superbe cărți, și cărora li se aduce parcă un prinos de recunoștință din partea urmașilor, care au împlinit și împlinesc visurile înaintașilor lor, în România socialistă.

Radu Vaida

Imagini ale eroismului cotidian

Principalul cîștig al dramaturgiei noastre contemporane îl reprezintă, fără îndoială, cîștigarea lucidității mai ales atunci cînd necesitatea actualității cere apropierea de noile realități în care se desfășoară viața socială.

Unul dintre autorii care s-au detașat „din mers" de eroii ideali și de estetica de tip canonic, fără viață, a fost dramaturgul Paul Everac care, așa cum scria un critic, „a avut o contribuție de primă însemnătate în istoria dramaturgiei românești contemporane, a determinat o cotitură radicală în cîteva domenii și, mai ales, în cele esențiale legate de lumea nouă, omul nou, conștiința nouă...". Faptul că ne-am propus să discutăm aici două dintre piesele sale, „A cincea lebădă" și „Ape și oglinzi", nu este întîmplător căci ele surprind două aspecte complementare. În prima dintre ele, eroul (activist cu funcție de răspundere) își trăiește propria sa dramă în mijlocul colectivității, iar în cea de-a doua el se implică în rezolvarea dramei trăită de colectivitatea care îl înconjoară.

„A cincea lebădă" are ca subiect bucuria catastrofală a unui om care nu se cunoaște îndeajuns pe sine, dar căruia viața i-a oferit mai mult decît a cerut : o poziție socială pierdută (în dialogul pe care îl are cu Uică, secretarul de la județ, ne dăm seama că Vasile Mirea nu a înțeles nici acum motivele regresiunii sale) și o iubire totală pe care nu știe s-o consume. Acțiunea piesei surprinde momentul de dinaintea unei ședințe hotărîtoare pentru Vasile Mirea, timp în care el are posibilitatea să rememoreze și să trăiască din nou principalele momente ale existenței sale. Eroul se confruntă astfel cu aproape toate persoanele care i-au hotărît destinul : Marta, soția sa, față de care nu reușește să-și mărturisească nici pasiunea și nici slăbiciunile, fratele său, Țic, care este un revoltat, în permanentă luptă cu propriile greșeli cărora, în final, înțelegem că este dispus să le pună capăt, și mai ales Dufy, o artistă care fuge de singurătate. Dufy are, de altfel, o prezență aproape ireală și, cu toate că rolul său este extrem de important, ea pare a invada mai mult gîndurile eroului nostru. Prezentarea acestui personaj sub o formă sublimată are menirea nu să propună o nouă ipoteză de viață, bazată pe totala libertate instinctivă, ci să stabilească un raport firesc între ideologia pe care Vasile Mirea o cunoaște foarte bine și viața care ne poate verifica în orice moment gradul de rutină la care am ajuns. Dufy dă piesei întreaga încărcătură emoțională și aceasta este, cred, explicația faptului că, în ciuda asprei judecăți la care este supusă, ea rezistă ca un personaj extrem de complex. Intransigența cu care este judecată de „ceilalți" ar trebui contracarată în intimitatea lui Mirea, dar pentru el Dufy nu este decît obiectul slăbiciunii sale. În „A cincea lebădă", Paul Everac ne confruntă cu un erou capabil, în care tinerețea, întruchipată de Dufy, își cere drepturile. Imposibilitatea stabilirii unui raport just între rațiune și sentiment este însă cheia dramei sale care are o singură rezolvare : renunțarea. Și aceasta vine cu tot arsenalul ei de austeritate, căci stereotipia mutilează elanul vieții și al fanteziei. Răspunzînd unor profunde întrebări existențiale, piesa lui Paul Everac se constituie într-o reușită ce se află, cum am mai spus, în vecinătatea producțiilor valorice majore, a cărei valoare timpul a început deja s-o verifice.

„Ape și oglinzi" este o piesă care trebuie, în primul rînd, citită căci rezonanțele sale interioare sînt mult mai bine sesizate dincolo de teatralitatea sa. Punctul de plecare al piesei îl reprezintă un fapt concret de viață, dar, o dată intrate în scenă, personajele creează atmosfera unei adevărate dezbateri de idei. Eroii sînt bine individualizați și este remarcabil curajul cu care autorul reușește să se avînte în conflictul generat de acestea, cu toate că fondul dramatic pe care se desfășoară acțiunea (inundațiile din 1970), ar cere o renunțare generală la preocupările și interesele personale în favoarea eforturilor colectiv pentru eliminarea efectelor catastrofei. Bun cunoscător al mijloacelor teatrale, Paul Everac păstrează în prim plan conflictul de idei, conturînd astfel complexitatea personajului principal, Timotei, care este obligat să facă față unei duble situații dramatice. Împreună cu un grup de soldați, Timotei îi scoate din ghearele morții pe bătrînul Iacob, frumoasa Roza, Plutonierul Victor și Mătușa Elisabeta, dar misiunea lui nu se încheie în acest fel căci, între două expediții de salvare, el face dovada unei înțelepciuni necesare înțelegerii fiecărei situații în parte, făcînd din problema comunistului o problemă superioară, detașată de superficialitatea frandafirie (cum o vede „poetul Alexe") „oglinda" eronată a piesei). Bătrînul Iacob nu este un înțelept, ci un egoist în care viața se tîrăște, căutîndu-și sfîrșitul. Parabola sub care este prezentat are profunzime : Bătrînul nu dorește altceva decît să fie lăsat în pace pentru a termina de citit cartea pe care a început-o cu mulți ani în urmă. Plutonierul Victor este omul rupt de comunitatea de care a fugit și singurul său scop în viață a mai rămas respectarea „regulamentelor" cu toate că mai presus de orice ar trebui să fie înțelegerea lor. Eroul principal al piesei este însă Timotei care, chiar dacă nu este prezent totdeauna în scenă are o influență deloc neglijabilă asupra tuturor celorlalte personaje. El este deci oglinda vieții ca întreg spre deosebire de ceilalți care sînt doar oglindiri ale cîte unui aspect din această. Timotei pare pe parcursul întregii piese acel anonim care nu vrea decît să-și facă datoria dar luciditatea și stăpînirea de sine cu care înfruntă așa-zisa înțelepciune a bătrînului, capriciile Rozei, aerele Plutonierului, răbufnirile Elisabetei sau superficialitatea lui Alexe îl transformă dintr-un om curajos într-un erou în care morala și estetica curajului capătă valențe generalizatoare. Timotei este comparabil cu doctorul Rieux din „Ciuma" lui Camus, în el aflîndu-și întruchiparea adevărata înțelepciune și puterea unei dăruiri ; o dăruire în slujba comunității. Este poate cel mai bine conturat personaj din întreaga dramaturgie a lui Paul Everac, un model viu în care **imaginea omului nou** își află profunzimea. „Ape și oglinzi" reprezintă o treaptă superioară a literaturii de actualitate în care activistul devine un personaj important al epocii nu prin funcția pe care o ocupă, ci prin rolul pe care și-l asumă în desfășurarea evenimentelor al căror martor este. Experiența de dramaturg a lui Paul Everac îl determină ca în piesele inspirate din viața de toate zilele drama să nu izvorască din idee, ci să fie însăși ideea. Principiile își pot pierde valoarea într-un convenționalism ce se poate instala ușor și numai înțelepciunea unei vieți poate să facă din acestea prototipul unui ideal spre care se poate tinde.

Paul Everac, asumîndu-și toate riscurile abordării vieții dintr-o perspectivă reală, a izbutit în dramaturgia sa să ne ofere cîteva piese de teatru care vor rămîne dincolo de trecerea timpului. Reușitele sale arată că eroii contemporani nu sînt niște eroi trecători ci niște permanențe în care existența noastră își află împlinirea.

Ion Spânu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

LITERATURA TINERILOR DESPRE TINERI

Literatura tinerilor despre tineri înseamnă mai pe scurt tinerii despre ei înșiși. Dacă în alte etape literare prezența tinerilor în literatură avea nevoie de pledoarii astăzi nu mai există autor la începutul carierei sale literare care să nu vorbească despre tineri. Din acest punct de vedere putem vorbi despre o literatură a tinerilor despre tineri. De puține ori personajele tinere au fost prezente în proza unui moment atît de insistent ca în ultimii ani. O serie de tineri care ieșiți de obicei de pe băncile facultăților iau contact cu viața, o descoperă, alcătuiesc categoria preferată de personaje în această proză pe care o considerăm aici global. Tineri care descoperă suprafața existenței sociale, tineri care clasează aspectele de viață cotidiană întîlnite, tineri care explorează societatea, tineri care încep să-și pună întrebări în legătură cu lumea în care trăiesc. De la bun început trebuie observată varietatea mică a personajelor și a temelor, de unde și o anume uniformitate de preocupări. Cauza stă principial vorbind în inexperiența sau experiența limitată a vîrstei, după cum și într-o formulă care se repetă. Desigur, talentul cînd există, profunzimea cînd își face loc, diferențiază literar și ideatic aceste proze, care mărturisesc totuși un tipar comun. Acest personaj este fie prea preocupat de el însuși, fie absorbit de adaptarea lui socială. Micul romantism al dezamăgirilor vîrstei tinere străbate unele pagini în care un anume narcisism juvenil marchează încercarea literară. Este de obicei o lume prea închisă în ea însăși pentru a încerca să se lase trasă sau cîștigată de lumea cealaltă, dinafară, de marile contexte umane. Precumpănitor, proza cu tineri se bizuie pe observația psihologică și în al doilea rînd pe aceea a mediului. Importantă în ea rămîne problema confruntării cu problemele vieții abia întrezărite, dar tratate înainte de a fi consumate cu detașare și dezabuzare.

Dincolo de această înfățișare a prozei tinerilor despre ei înșiși mai există una, aceea a tinerilor care încearcă să înțeleagă faptele și împrejurările peste cercul intereselor imediate, care încearcă să-și asume un trecut, să se înscrie într-o problematică umană și socială mai largă. Această a doua categorie de proze rămîne cea mai interesantă și cea mai promițătoare în cărțile de povestiri, în romanele sau microromanele noilor veniți în literatură. Incercarea de a cuceri prezentul și trecutul în profunzime, prin experiența directă înfățișată în cîteva din cărțile pe care le avem aici în vedere constituie premiza de viitor a acestei literaturi.

Tinerii vorbesc despre tineri în literatura lor. Este un cîștig cert. Cu cît însă universul acestei literaturi cu tineri va deveni mai cuprinzător, cu atît această literatură a tinerilor despre tineri va deveni mai reprezentativă, iar prețioperea și talentul cu care este scrisă își va găsi o destinație generoasă.

Confruntarea cu istoria

Între autorii de azi, poate niciunul nu este atît de familiarizat cu problemele tinerei generații actuale, și atît de preocupat de universul său moral și spiritual, cum este Constantin Stan. Romanul de debut, **Carapacea**, este, în fapt, o dezbatere sau, mai bine zis, un proces de o remarcabilă ardență etică, pe care un tînăr al anilor șaptezeci îl face tatălui și familiei sale pentru atitudinea din perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial. Fără a se erija în anchetator justițiar, eroul încearcă să se definească față de generația anterioară, față de ezitările și greșelile ei, pentru a se clarifica pe sine și a-și găsi un drum și un mod de viață al său. **Nopți de trecere** reia într-o oarecare măsură situația din romanul precedent, dintr-o perspectivă modificată. Reapare același cuplu fiu-tată, și aceeași structură temporală binară, anii războiului-contemporaneitate, însă viziunea tînărului nu mai este rechizitorială, ci de explicitare, justificare și înțelegere. Motivațiile și comportamentul omului simplu, în război și imediat după aceea nu se suprapun perfect cu marile „manevre" și mișcări ale Istoriei și din acest declic/impact se nasc temporare drame umane. Dar cunoașterea cauzelor reale și a mecanismelor ce le-au generat, pot — consideră eroul — să lumineze și să explice mai profund cîteva din adevărurile prezentului pe care îl trăiește. Deci, autorul procedează la o dublă situare și modelare a tînărului său protagonist ; în funcție de experiența majoră a războiului, pe care nu a trăit-o, dar pe care o receptează prin intermediari și prin raportarea la contextul social și politic al timpului său.

Ultimul roman, **Vară tîrzie**, Editura Militară, 1985, nu se depărtează prea mult de obsesiile cărților anterioare (războiul, părinții și mai mult decît în celelalte romane, dragostea), dar din nou, variază unghiul de reflecție asupra evenimentului. Fără a neglija raportul dintre insul obișnuit și istorie, prozatorul își mută cîmpul de observație asupra relației dintre text și istorie. Sau, într-o formulare mai apropiată de spiritul cărții, între istorie ca text și textul ca istorie. Romanul este ingenios construit, pe trei sau patru nivele, într-o scriitură densă, concentrată, ce nu pierde din valoare niciunul dintre planuri. Personajul principal al cărții, un tînăr operator de sunet la Studioul de cinematografie, trăiește, efectiv sau mental, în mai multe „realități". În primul rînd, existența sa „reală" ce se derulează la rîndul ei pe două paliere, unul al prezentului contextualizat, pe rînd în București, în unitatea unde își satisfăcea eroul „Neluțu" stagiul militar, sau în satul părinților și celălalt al amintirilor și evocărilor copilăriei. Alt palier este constituit de corespondența din timpul războiului dintre sublocotenentul Augustin Suciu și iubita, apoi soția sa Valeria. La acest nivel întîlnim „istoria ca text", bineînțeles o cu totul altă reprezentare decît cea consacrată de manuale, lucrări de specialitate etc., altfel spus decît „textul ca istorie". Din lectura pachetului de scrisori pe care Neluțu le găsise cam la 35 de ani după ce au fost compuse, în buzunarul unei uniforme militare uitată într-un pod, se conturează imaginea unei vieți care, deși alterată de desfășurarea războiului, se continuă în substanța ei, în rosturile sale firești. În toiul uriașei și înspăimîntătoarei conflagrații, cei doi tineri își povestesc în scrisori grijile și dorințele cotidiene, își fac declarații de dragoste și își făuresc planuri de viitor. Este un fel de încăpățînare și încrincenare a vieții care supraviețuiește și triumfă în orice condiții. Acesta este și motivul pentru care Neluțu trimite din armată scrisori prietenei sale Cornelia, aproape identice cu cele ale lui Suciu Augustin, schimbînd doar cîteva date și nume. Prin acest procedeu al substituției scrisorilor, prozatorul realizează și o subtilă metaforă a textului ca model de existență. S-ar putea spune că într-un anumit grad, tînărul anilor optzeci își „modelează" sentimentele și trăirile după scrisorile sublocotenentului din perioada războiului, care la rîndul lui, ar fi putut avea în față alte exemple etc., în fond, un etern text al vieții. În sfîrșit, un alt „sertar" al narațiunii conține extrase din documente autentice ale vremii, premergătoare sau din timpul celui de-al doilea război mondial, precum și consemnarea de date, cifre, rapoarte, ș.a.m.d., scrieri ce prezintă o față sau alta a evenimentelor, adică textul ca istorie. Din compararea celor două surse, istoria ca text și textul ca istorie, și discutarea lor de către Neluțu și profesorul, un alt personaj al cărții, discuții intersectate de vocea autorului, se naște un meta-comentariu despre istorie în momentul ei de criză maximă, care este războiul, și despre consecințele acestui cataclism social politic pe o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp. Toți eroii tineri ai romanelor lui Constantin Stan simt nevoia acută să cunoască și să se confrunte într-o modalitate sau alta, prin trecutul părinților, amintirile combatanților, documente, scrisori etc., cu această experiență bulversantă, ce a marcat definitiv, prin transformările social-politice radicale care au urmat, generațiile postbelice. Este o nevoie de certitudine și clarificare a unui trecut nu prea îndepărtat, prin care personajele sale, și lucrul apare mai vizibil ca oricînd în **Vară tîrzie**, se apropie mai profund și mai lucid de **textul** prezentului.

Paul Dugneanu

Renașterea poeziei

Urmare din pag. 1

m-am deprins apoi că el ține și adesea chiar de ineditul și dramatismul încercărilor, ține de condiția pe termen lung a unei opere la care ești chemat și dator să-ți dai partea ta de efort și să construiești. N-au lipsit, nu lipsesc și nu vor lipsi niciodată acestea, după cum entuziasmul pe care l-au cerut și îl cer este și o emanație a timpilor, este și un mod de a privi — nu lipsit de gravitate — și de a înțelege rostul, menirea propriei tale lumi, de a participa la făurirea propriei tale condiții. Cum, în ce măsură poate și trebuie să se pronunțe poezia asupra destinului colectiv și asupra destinului individual totodată, asupra stărilor sufletești și de conștiință ale omului care și-a recuperat istoria și odată cu aceasta propria sa identitate, întregul său trecut, prezentul său întreg și întregul său viitor ? Cît din această poezie reprezintă sensibilitatea celor cărora li se adresează și care e genul proxim al acestei sensibilități, care e modul ei cît mai autentic și în funcție de ce ?

Îmi rezum aici o parte din propriile mele întrebări și, desigur, nu spun un lucru nou cînd afirm că fiecare am răspuns și răspundem cu propria creație, că fiecare, în ideea și cu nostalgia a cît mai multe creații, răspundem și cu entuziasmul și cu gravitatea și cinstea propriului nostru demers. Și mă întorc iarăși la Congresul al IX-lea al partidului, la acest eveniment inaugural care, prin personalitatea și măreția sa, avea să consacre și unul dintre cele mai prodigioase destine înnoitoare ale țării, ctitor de nouă epocă și de nouă țară, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin ale cărui orientări în materie de cultură și artă s-au putut edifica și principii și realități noi ale existenței creatoare și motivări ca și finalități de esență ale actului creator. Renașterea poeziei a dobîndit un sens perpetuu odată cu Congresul al IX-lea iar leagănul ei nu sîntem noi, poeții, ci țara și partea ei de cer de deasupra ca și partea ei de cer din adînc, adică tot ce își trage seva dintr-o operă titanică și milenară și urcă proaspăt și ireversibil în oameni și pentru oameni care sînt de fapt tot niște ctitori, în mișcare.

Și mă mai întorc, iarăși, la momentul mai dinainte pe care îl consacră poezia atît de cinstit și de frumos angajată a tînărului care a fost și a rămas Nicolae Labiș și mă gîndesc că în configurația sa ideatică stă toată deschiderea unei bune părți a liricii de azi. Întîmplarea a făcut ca exact în această primăvară jubiliară, într-una din sălile în care au avut loc, în ilegalitate, cele dintîi întruniri ale partidului, să-i ascult, în lectura sorei poetului, emoționante versuri despre patrie și partid. Și, încă o dată, m-am convins : sinceritatea sa era limpede, măreață și scînteietoare, sinceritatea sa era ca un foc vital. Este aceasta și condiția însăși a poeziei, este chiar privilegiul ei. După cum este chiar datoria.

Orizont semnificativ

Urmare din pag. 1

Paul Anghel rescrie din unghi actual epopeea obținerii independenței românilor la 1877 ? Romanele lui Paul Anghel scot la suprafață cu un gest al facerii, tipic oricărui romancier adevărat, un continent scufundat, lumea românească de acum o sută de ani, o fizionomie socială ignorată, o perspectivă regeneratoare, care ne restituie convingător un univers uman opus celui compromis de privirea acidă a lui Caragiale. Actul de recuperare și de justiție umanistă al acestor romane, unghiul de abordare al spinoaselor chestiuni sociale și politice pe care le implică războiul independenței românești la 1877 pot fi rupte de ideile privind independența și suveranitatea națională pronunțate definitiv de Congresul al IX-lea?

După cum restituirea amplă în volume monumentale a publicisticii eminesciene de dinaintea războiului din 1877 și de după aceea, lunga lui dispută politică, atît de tendențios și de rău interpretată de contemporanii și urmașii poetului, ar fi fost posibilă fără revizuirea produsă pe terenul valorificării patrimoniului cultural național de Congresul al IX-lea al P.C.R. ? Seria de **Opere** Eminescu, ce se înfățișează astăzi cititorului, se înscrie în alt climat ? Întrebările de mai sus, care pot fi înmulțite, iar înmulțirea lor n-ar face decît să arate amploarea unui fenomen, nu cer neapărat un răspuns, pentru că el se presupune de la sine.

Aceste cărți, aceste inițiative editoriale exprimă o direcție și o deschidere. Iar dacă ele nu sînt întotdeauna pe atît de prompt sau pe atît de numeroase pe cît le dorim, faptul se datorează falselor inerții, inevitabilei lupte dintre vechi și nou, pentru că trebuie spus limpede, Congresul al IX-lea înseamnă noul, marea șansă a culturii și literaturii române postbelice.

O întreagă direcție de cercetare, de recuperare, de reexaminare, de creație literară și artistică este legată de acest congres, iar esența ei înseamnă legătura cu tradiția în ceea ce are mai înalt, mai nobil.

Experiment și demonstrație

O parte a noii promoții de prozatori manifestă o vădită febrilitate în direcția inovațiilor formale. Cultivînd în special proza scurtă, mulți dintre ei propun limbaje de încercare sub formă experimentală. La Mircea Nedelciu, căci la el mă voi referi în exemplificarea fenomenului epic actual, întîlnim o consecventă preocupare pentru impunerea unei noi logici narative. A vedea exclusiv textualizare în prozele sale înseamnă a le reduce simțitor miza, prin ignorarea intențiilor ideologice. Mircea Nedelciu, ca de altfel toți reprezentanții generației sale, experimentează, în primul rînd, noi formule de **abordare a realității.** Aceste formule merg (în cazul autorului nostru) pe direcția „behaviorismului". Comportamentismul, practicat de Nedelciu, este secondat de procedeul textualizării într-o ecuație personală, recognoscibilă. Provocare și controlarea strictă a fluxului narativ după niște formule prestabilite sugerează un principiu cibernetic al construcției epice. Prozele sale par programate la calculator pe baza unor cartele. Există permanent un „autocontrol" (feed-back) al narației care dă o certitudine glacială scrierilor. Dacă citim ultimul volum de nuvele al lui Mircea Nedelciu : „Amendament la instinctul proprietății" ne frapează răceala cu care autorul își manevrează personajele, siguranța științifică a montajului epic. Pare că totul e deja știut. Ipoteza e dinainte fixată. Acest experiment stilistic ascunde în subtext o **demonstrație existențială.** Să nu uităm că Flaubert în timp ce scria „Madame Bovary" afirma că „stilul este viziune". Comportamentismul sec, montajul, colajul, inserțiile de citate dau, după o primă impresie de spectaculozitate, imaginea tristă a unui univers uman **mecanomorf.** Nuvelele lui Mircea Nedelciu pot fi considerate niște demonstrații marcusiene ale existenței unidimensionale. Răceala textuală ascunde, în fond, pustietatea unor „oameni fără însușiri". Limbajul pozitivist aplicat pe destinele personajelor dă impresia unui proces-verbal în care viața e stereotipizată pînă la grotesc. S-a observat, cred, foarte puțin faptul că proza ultimei generații și-a deplasat atenția dinspre psihologic spre social. Dacă acum 10—15 ani dominau prozele de introspecție, în care sondarea abisului individual atingea incomunicabilul, azi preocuparea tinerilor prozatori e îndreptată spre fenomenul **socializării.** Introspecția e înlocuită cu analiza interrelațiilor micro și macro-sociale. Scrierile ultimului val de prozatori caută o nouă obiectivitate prin reducția la existența pur exterioară a personajelor. Atitudinea este evident polemică față de formula psihologizantă a generației anterioare. În prozele lui Mircea Nedelciu personajele, lipsite de conștiință reflexivă, se mișcă într-un determinism rigid. Existența lor mecanică e speculată pînă la absurd de autor. Cînd principiul lui **a fi** este înlocuit cu principiul lui **a avea,** reificarea și fetișizarea conduc la o alienare progresivă. Nuvelele lui Nedelciu radiografiază procesul de instrumentalizare a omului lipsit de autenticitate. Autorul decupează aspecte de realitate și le manevrează ca pe niște moduli independenți accentuînd senzația de robotizare. Folosește eșantioane de viață (imagini-tip) ca în tehnica sociometrică a stabilirii relațiilor cantitative între indivizi. Acest procedeu al **eșantionării** creează un univers statistic de date neutre (afectiv) ca un diagnostic social prelucrat la computer. Tehnica narativă de tip **sociometric** practicată de Nedelciu este în fond parodia existenței automatizate, neautentice. Personajele par marionetizate, sînt lipsite de individuație. Atitudinile-șablon le anulează orice identitate. Un conventionalism sufocant străbate narațiunile (aparent dezinvolte) ale autorului. Intenția sociologizării prin formule statistice este divulgată în chiar titlul unei nuvele: „Provocare în stil Moreno" (Moreno fiind creatorul metodei sociometrice). Scrierile lui Nedelciu sînt mici parabole ale **alienării,** construite pe stereotipia conduitei depersonalizate. Sociograma tipică înregistrează statistic atitudinile mecanice de grup, clișeele lingvistice (v. „Tipografi și topografi"), existentele individuale serializate pînă la kitsch (v. „Povestea eludată"). Redarea stereoscopică a unor destine paralele (v. „O zi ca o proză scurtă") ascunde, dincolo de virtuozitatea formală, același motiv al alienării redat în tonul sec al chestionarului sociologic. La Mircea Nedelciu manevrabilitatea stilistică traduce manevrabilitatea existențială. Modulii epici sînt jonglați cu o nedisimulată satisfacție auctorială, textul fiind și el la rîndul său o **proprietate** a autorului, precum personajele o proprietate a convenționalismului social. Tenta autoreferențială secondează mesajul prim existențial al acestor nuvele, ca o umbră parodică: „Dar a cui ar fi povestea ? Personajul o va spune cuiva abia peste ani, eu o spun chiar acum, cel care o ascultă o poate repovesti. (n.a.)". **Textualizarea** e o disimulare a destinelor manevrabile. Viața personajelor robotizate e bruscată din cînd în cînd de autor: „Și atunci de ce nu vrem să ne îndreptăm privirea spre stele? De ce ?" (fragmentul este luat din Mihail Bulgakov și inserat parodic într-un univers decosmicizat). Toate artificiile stilistice folosite de Nedelciu, fragmentarizarea epicității și montajul cinematografic, modificările funcționale în formele temporale ale verbelor, inserțiile de citate etc., configurează un univers alienant în care informativul anulează formativul și existențele șablon se repetă pînă la caricaturizare. Ca replică la titlul pirandellian, Nedelcu este de fapt „autorul în căutarea unor personaje (autentice)". O spune chiar el în finalul unei nuvele: „Deci asta ești în cele din urmă; UN NEIDENTIFICAT. De ce mă voi fi simțit obligat să-ți dau totuși un nume? Un neidentificat, deci al nimănui. Al nimănui înseamnă că ești în posesia nimicului sau că nimicul te posedă?"

Dincolo de abilitatea stilistică, prozele lui Mircea Nedelciu formulează o întrebare în plan existențial, consolidînd un punct de vedere al noii generații de prozatori.

Alexandru Horia

Universalitatea unei vîrste

Între cei mai interesanți prozatori tineri pe care i-a dat literatura ultimilor ani, Apostol Gurău se remarcă pe linia realismului miraculos românesc. Cotidianul, la el, scriam cîndva, se supune docil prelucrării în imensa mașinărie folclorică. Aceasta se întîmplă atît în nuvelele strînse sub titlul „Începutul verii astronomice", cît și în romanul care a absorbit pe cele mai importante dintre ele, „Defonia".

La prima vedere, datorită acestui cadru abia schițat, este destul de dificil să distingem personalitatea personajului tînăr la Apostol Gurău. El există, fără îndoială, dar ce semnificație poate avea el în acel cadru mitic ?

Personajul tînăr are în proza lui Apostol Gurău aceeași semnificație și același rost pe care-l are personajul tînăr din mitologia românească și de pretutindeni : el reprezintă, în sinteză, frumosul și binele deopotrivă. Putem discuta de aceea de universalitatea unei vîrste, ceea ce dă o mai mare deschidere semnificației personajelor sale.

Personajul tînăr intră, la Apostol Gurău, în tipologia eroului civilizator. Nu altceva este unchiul Alec, din nuvela cu același nume, personaj reluat și în roman în variantă mai potolită sub aspect erotic și chiar mai puțin reușită tipologic. Alec Orza este o figură pitorească, dar pozitivă a anilor '50, ceea ce sub aspect literar este o reușită semnificativă. Se întoarce în sat unde repurtează victorii însemnate asupra sufletului feminine locale dar și însemnate succese propagandistice. El transformă conacul Milionerului în bibliotecă publică, slujește scrupulos procesul de alfabetizare și culturalizare rurală, combate individualismul prin pledoarii abile în favoarea colectivizării pe care le și citește la stația de radioficare. Pledoariile sale, echilibrate și fondate pe înțelegerea evenimentelor sociale și politice cărora le este contemporan au putere de penetrație în conștiința țăranilor. Să ajute la aceasta farmecul său personal, persuasiunea exercitată pe linie femeiască ? Se poate, Alec Orza nu este un personaj linear.

Interesant de remarcat că, atunci cînd nu se înscrie în fabulos, personajul, fie el și tînăr, cade. Cînd aura mitică dispare personajele se mișcă pozitive dar searbăde în scena nuvelei sau a romanului. Cuplul Alec (alt Alec, nepotul) și Pamfilia din „Defonia" este o ilustrare perfectă în acest sens. Nu e vorba că scena citadină i-ar stîngheri. Alec și Pamfilia sînt doi citadini desăvîrșiți care se mișcă fără culoare și-n oraș, și-n cadrul Defoniei. Ei reprezintă și ilustrează momentul opțiunilor etice. Respingînd convențiile și prejudecățile, ei se întorc în sat nu pentru a-l civiliza (ca unchiul Alec), ci pentru a înțelege și a afla sensurile sale rituale arhaice și a le depozita, ei fiind deopotrivă martori la istorie. Colectivizarea e terminată dar ei vor fi cei care vîd în destinul familiei Orza și al întregului sat Defonia istoria pe viu. Verdictele, spuse sau gîndite, sînt de ordin moral.

„Începutul verii astronomice", nuvela care dă titlul culegerii care a impus prozatorul, e de o mare adîncime, chiar dacă conține o intrigă aproape polițistă. O vilă excentrică găzduiește o petrecere de tineri. Agapa se sparge deoarece la ușa ei descoperă un bărbat înjunghiat. Ce vor face cu el ? Reacțiile sînt de tot felul. Unii vor opina să-l ducă la spital, alții să nu se amestece, să-și continue petrecerea sau măcar să se ferească de a intra în bucluc. Va birui curajul actelor morale ; muribundul va fi transportat la spital. Mai mult, cineva va întreprinde o anchetă pe cont propriu asupra acelei crime care se dovedește pasională dar care nu se dezvăluie în totalitate. Ancheta nu duce nicăieri, ceea ce adîncește atît misterul, cît și semnificația nuvelei care este, fără îndoială, antologică. „Începutul verii astronomice" este și un excelent titlu pentru ceea ce pledează autorul : tinerețea ca vîrstă a opțiunilor morale.

Mariana Brăescu

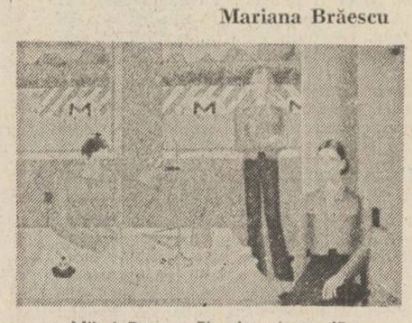

Mihai Rusu : „Tineri proiectanți"

SPORT

La Samurcași, pe terasă

Sînt în satul Samurcași. Stau așezat boierește pe o sanie veche scoasă pe terasa casei Vitanidis. La vreo zece metri mai jos, lacul Crevedia care, tirit de riul Colentina, se varsă pe sub un pod de piatră cioplită în lacul Buftea, în bulboană se bat crapii, dar nu e voie s-arunci undița. Șiruri de peri și meri în floare, despărțiți de tufe de trandafiri și mărginiți în două ocoale de arbuști de coacăze, coboară pe sub un nuc proaspăt înfrunzit în valurile pe care se leagănă o luntre roșie. La radio, Ghițulescu deschide emisiunea Fotbal minut cu minut. Îmi torn și beau un pahar de Galbenă de Odobești, păstrată în beci țărănesc cu gîrlici, pereți răcoroși și miros topit de iasomie (Ghițulescu anunță că C.S. Tîrgoviște a bătut la Reghin și, fiindcă mă aflu pe teritoriul județului Dîmbovița, strig de trei ori ura), respir mireasma lucernei, a liliacului alb și a unei crenguțe de leuștean pe care am înfipt-o în coroana de salcie aromată ce mi-a pregătit-o Vitanidis și aștept înscrierea primului gol din etapa a 24-a a campionatului diviziei A. Pe drumul de pămînt dintre lacuri, mărginit de mesteceni subțiri și vegheat de-o biserică voievodală, trec cîrduri de fete vesele. Dintr-odată, de sus, din țara undelor, mulțimi de oameni izbucnesc în urale. Sînt bucureștenii din Regie, și mai că nu-ți vine să te potrivești minunii c-au încăput pe stadionul ăla' cît o cutie de chibrituri 20 000 de spectatori. Șapte giște potcovite dau ocol prin valuri, nedepărtîndu-se prea mult de mal... și, deodată, o pală de viscol : la Brașov a înscris craioveanul Bicu și-au înghețat munții. E neagră pîinea de antrenor, Costică Ștefănescu ! Lepădă coroana de salcie și-o atîrn de culmea unui vișin. Noi, cei ce n-am fost niciodată regi și nici nu tînjim să fim, iubim doar legănarea grîului, cățărarea rugilor de smeură pe gard, a viței de vie pe brațele speranței și lăcomia poftelor sărind pîrleazul paharului ; puterea ne lasă nepăsători. 1—0 și la Hunedoara, pentru Corvinul. Un vecin portocaliu, trecut de dimineață pe la furnal (furnal, în Bărăgan, se cheamă cazanul de țuică) începe să cînte :

În gura Oborului,
La sprinceana dorului,
Beau vin bun și mănînc pui
Cu nevasta mea dintîi.

Nevastă-sa, lungită pe un polog de iarbă, face-un semn cu mîna : las-o moale, am mai auzit minciuna asta, dar cred că i-ar place ca bărbatu-său să spună adevărul... Un crainic sportiv se numește Pelican. Mulțumim Deltei Dunării că l-a azvîrlit tocmai în Giulești. Să ne fie cu noroc ! aveam mare nevoie de o mascotă, căci de răsadniță proastă sîntem sătui. Cîteva tufe de levănțică scot coarne lîngă un boschet de liliac mov — o imensă cupolă de must plutitor, prin urmare îmi mai torn o Galbenă de Odobești. Apoi din sania mea fără cai privesc cu multă invidie mulțimea de pietre aduse de Vitanidis de la Mălărăști — Gorj. Acolo, la gresoare, pe o vale de riu, s-a jucat un Dumnezeu de geniu cu pietrele, dîndu-le înfățișări uluitoare. Iar în clipele alea era pe aproape și copilul Constantin Brâncuși, fiindcă-n livadă zboară în vatră de foc o pasăre măiastră și o femeie își arată soarelui sînii frumoși ca nicăieri altundeva decît în adolescență. O cloșcă de piatră cu pui de piatră s-a ghemuit sub streașina casei, parcă spre a se feri de ulii. 1—0 pentru Steaua în Regie, și mă ia amețeala, eu aș fi vrut să fie invers. Stau pe două perne brodate, cu cotul sprijinit în masa de biliard la care am luat atîtea bătăi nedrepte încît, la toamnă, voi aprinde focul sub ceaunul de magiun cu picioarele ei nenorocite. Înscrie și Ciujul la Timișoara, dar Rapidul nu dă nici un semn de viață prosperă. Văzîndu-mă cu buza căzută, actorul Ernest Maftei mă trage de mînecă să-mi spună un catren scris de el :

Iarbă rea e și pelinul,
Dar amestecat cu vinul,
Se transformă, nu se pierde.
Amar bun la iarbă verde.

— Bădie, îi zic, ești prea cărunt pentru asemenea doruri.

— Ei e bătrîn de mic, mă ajută, plin de dragoste pentru aproapele său, operatorul Nicolae Girardi.

— Albul e o culoare, măi băieți, ce, voi n-ați văzut și armăsari suri ? !

Cred și eu că are replică dacă a jucat în o sută de filme ! Nu i-o spun pe loc, că se deoache și trec să mă gîndesc la bărbatul Ion Băieșu, cel născut în țărmurii de prună ai Buzăului. El, la ora asta, se află în arenă ; asistă la ceea ce nici un orb n-ar dori să vadă, la meciul Victoria București — F.C. Olt. Gutză, îi strig din depărtări (și el mă aude) vreau să ne crească gîndăcei de aur pe genunchi și Rapidului un vultur în casă, care s-o țină de cingătoare, sau în ghiare sau în plisc, pînă trec rafalele ploii și durerile alea care nu țin de naștere, ci de viceversa.

Amintindu-mi de Rapid simt o nevoie violentă de un spriț bun. Îl privesc cu grijă și-l sorb cu delicatețe. Lacul e calm, blînd, fericit. Trăiesc într-o liniște care mă depășește. Numai sulița vocii lui Ghițulescu mă face cînd și cînd s-o iau peste patru vaduri și să-mi caut o scorbură. Cînd îl aude strigînd, cinepa care crește în grădină ca să umple nopțile de iarnă ale femeilor din Bărăgan, se izbește cu fruntea de pămînt, ca lunatecii.

În pauză desenez pe hîrtie o îmbrățișare pentru antrenorul Gigi Staicu care s-a calificat în turneul final al Europei-bebe, și primesc vizita tușei Dumitra.

— Am fost în spitalul C.I. Parhon, domnu' Fănuș. După cinci zile, îmi cădea părul. Somoioage. Profesoara doctor Pitiș a dat ordin să fiu trimisă la niște dermatologi, cu Salvarea. M-am dus, dar cînd i-am văzut pe doctorii de-acolo, am plecat imediat.

— De ce, tușă Dumitra ?

— Toți era chei.

După răspunsul ăsta, nu e de mirare că înscrie Rapidul, pe drumul dintre lacuri apar patru acordeoniști într-o căruță, se aprind douăsprezece candelabre în studiourile de la Buftea, broasca țestoasă de sub jugul de lemn rezemat de perete dezvelește un colier de turcoaze, iar eu îmi torn încă un pahar cu Galbenă de Odobești și nu-mi pasă că în această etapă a plouat cu lovituri de la 11 metri. Important e că Rapidul a găsit rodul pămîntului, că vecinul portocaliu coseșe iarbă năpădită de libelule, că în nemărginirea cîmpiei rapița înflorește solar și că duminica săleiilor aromate se împlinește fermecător.

Fănuș Neagu

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

ROMÂNIA – CEAUŞESCU legitimare a demnităţii noastre în conştiinţa lumii contemporane

Chipul de astăzi al României în conştiinţa generală a lumii proiectează imaginea unei ţări definită esenţialmente printr-un amplu, ambiţios şi plin de înfăptuiri efort constructiv în fruntariile ţării, în toate domeniile realităţii naţionale şi, dincolo de hotare, printr-o activitate de politică internaţională de largă deschidere şi mare receptivitate faţă de problemele fundamentale cu care se confruntă omenirea şi care-şi aşteaptă soluţionarea. Este o imagine definitorie a acestui timp de istorie românească, al cărui moment iniţial îl reprezintă Congresul al IX-lea al partidului, deschizător de noi drumuri în devenirea socialistă a patriei şi pe care poporul îl numeşte, cu îndreptăţită mîndrie patriotică, **Epoca Ceauşescu.** Epocă a celor mai mari împliniri din istoria ţării, epocă a celui mai înalt prestigiu pe plan internaţional din istoria ţării. Epocă legată indisolubil de numele ctitorului ei, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cel ce a înzestrat tezaurul de înţelepciune politică românească şi gîndirea înaintată a lumii cu o concepţie profund ştiinţifică, străbătută de încredere deplină în triumful binelui, concepţie în care interesele vitale ale poporului român se afirmă plenar, în consonanţă deplină cu năzuinţele comune ale tuturor popoarelor lumii, de pace, încredere, securitate, colaborare şi progres.

Glasul raţiunii şi lucidităţii politice, glasul păcii şi omeniei, se identifică, în conştiinţa epocii, cu glasul preşedintelui Nicolae Ceauşescu, a cărui gîndire şi acţiune în sfera vieţii internaţionale beneficiază de o amplă audienţă la scară planetară. Concepţia preşedintelui României asupra marilor probleme ale lumii pătrunde în cercuri tot mai largi ale opiniei publice mondiale, îşi găseşte o amplă reflectare în presa internaţională, este primită cu atenţie şi interes de către factorii de cea mai înaltă răspundere ai statelor, reprezintă o contribuţie de valoare în cadrul activităţilor desfăşurate în diferitele foruri de dezbatere şi negociere, în organismele cu vocaţie regională, continentală şi universală.

Profund edificatoare pentru puternica rezonanţă pe plan internaţional a gîndirii preşedintelui Nicolae Ceauşescu este ampla literatură politică apărută în aceşti ani în numeroase ţări ale lumii, consacrată ideilor, propunerilor şi acţiunilor concrete ale conducătorului României asupra marilor probleme ce stau spre rezolvare în faţa statelor şi popoarelor lumii. Ediţia cea mai recentă a publicaţiei **Index translationum,** editată de UNESCO, situează numele preşedintelui României în rîndurile autorilor din literatura universală cu cea mai mare arie de răspîndire a traducerilor de opere. Este, şi acest fapt, un semn al prestigiului, stimei şi consideraţiei de care preşedintele ţării, opera sa teoretică şi practică, se bucură pe toate meridianele, nobilul său demers în sfera vieţii şi relaţiilor internaţionale fiind apreciat ca un aport de mare valoare, unanim recunoscut, la cauza edificării unei lumi mai bune şi mai drepte.

★

Viziunea preşedintelui Nicolae Ceauşescu asupra lumii complexe şi contradictorii, marcată de prefaceri structurale şi rapide, în care trăim se întemeiază pe o analiză profundă a realităţilor şi tendinţelor vieţii internaţionale. Complexitatea, diversitatea realităţilor lumii de azi sînt structurate, în concepţia românească, dintr-o perspectivă unitară, preşedintele Nicolae Ceauşescu identifică forţele care se pronunţă pentru transformarea înnoitoare, revoluţionară a lumii şi subliniază ideea unităţii lor în perspectiva instaurării la scara planetei a unui climat de pace şi dreptate internaţională. Scrutînd cu înţelepciune şi discernămînt, cu remarcabilă putere de sinteză, fenomenele vieţii internaţionale, conducătorul partidului şi statului nostru relevă contradicţiile fundamentale ale lumii contemporane, reliefînd confruntarea ireductibilă dintre cele două mari tendinţe ce acţionează pe eşichierul politic al lumii şi, pornind de aici, pune în evidenţă necesitatea transformării revoluţionare a însuşi sistemul internaţional, în finalitatea statornicirii sale pe principii noi, de echitate şi justiţie, în finalitatea edificării unei lumi mai bune şi mai drepte, fără arme şi fără războaie, a păcii şi progresului general.

O concepţie revoluţionară, un umanism profund

România şi preşedintele ţării pun mai presus de orice, în bogata şi prodigioasa activitate internaţională pe care o desfăşoară, obiectivul salvgardării păcii. Pacea – prioritate a priorităţilor lumii, pacea – condiţie primordială a existenţei civilizaţiei, pacea – premiză obligatorie a soluţionării echitabile a tuturor celorlalte probleme cărora lumea noastră este obligată să le facă faţă şi pe care trebuie să le soluţioneze.

În concepţia românească, pacea este astăzi, mai mult ca oricînd, sinonimă cu trecerea la dezarmare. Numai prin măsuri de dezarmare eficiente, substanţiale, neîntîrziate, numai printr-un proces gradual de reducere a înarmărilor, tinzînd mereu spre un infinit mic al prezenţei armelor în viaţa lumii, omenirea poate să-şi asigure o pace stabilă şi dreaptă, poate să-şi consacre toate energiile, toate disponibilităţile umane, materiale şi financiare, realizării aspiraţiilor comune semenilor noştri de pretutindeni de a trăi într-o lume mereu mai bună.

Dosarul înarmărilor conţine, de departe, cel mai complex şi mai încărcat ansamblu de probleme din cîte a avut vreodată de rezolvat omenirea. Atacînd cu curaj, în mod frontal, această vastă problematică, într-o viziune de ansamblu, ţara noastră a elaborat şi propune lumii, prin glasul preşedintelui Nicolae Ceauşescu, un program general de dezarmare, în centrul căruia se situează dezarmarea nucleară – pentru că armele nucleare reprezintă cea mai mare primejdie la adresa omenirii din cîte au existat vreodată – dar care trebuie să cuprindă toate armele clasice, reducerea armamentelor, a trupelor, a cheltuielilor militare – ştiut fiind că astăzi armele clasice au ajuns să rivalizeze în anumite privinţe ca putere de distrugere cu armele de nimicire în masă.

Eminent gînditor şi strălucit promotor al unei politici externe de mare cuprindere, preşedintele Nicolae Ceauşescu subliniază amploarea responsabilităţii cu care istoria contemporană investeşte omenirea în asigurarea prezentului şi viitorului ei paşnic şi sigur. Profund încrezător în capacitatea popoarelor de a determina un curs nou vieţii şi relaţiilor internaţionale, preşedintele României subliniază că acţiunea unită a forţelor înaintate de pretutindeni, a opiniei publice, a factorilor de înaltă răspundere ai statelor poate bara calea războiului, poate imprima devenirii istorice a umanităţii o traiectorie salutară, paşnică şi sigură, poate asigura fiecărei ţări, fiecărui popor, exercitarea deplină a dreptului de a-şi hotărî şi urma în libertate şi independenţă propriul destin, conform propriei voinţe şi propriilor aspiraţii.

Pentru pace, pentru edificarea viitorului

Raportată la mărimea teritoriului, la numărul populaţiei, la ponderea economică în context mondial, România zilelor noastre desfăşoară o activitate externă de mare densitate şi de remarcabilă eficienţă. În anii care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, relaţiile bilaterale ale ţării noastre s-au dezvoltat spectaculos. **Miracolul economic românesc,** despre care a vorbit şi vorbeşte presa internaţională atunci cînd se referă la marile realizări înregistrate de poporul român, într-o perioadă istorică scurtă, în opera de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate se îngemănează, în conştiinţa contemporaneităţii, cu ceea ce ar putea fi numit – şi chiar a fost de altfel numit de presa internaţională – **miracolul prezenţei permanent active a României pe arena internaţională.** Ţara noastră întreţine astăzi relaţii diplomatice şi dezvoltă raporturi de colaborare cu cvasitotalitatea statelor lumii. România socialistă este vital interesată în a dezvolta cele mai bune relaţii cu ţările socialiste – cu toate ţările socialiste – şi în primul rînd, după cum este şi firesc, cu cele vecine. Este convingerea noastră că aceasta reprezintă un factor de cea mai mare importanţă în edificarea cu succes a socialismului, în creşterea prestigiului şi influenţei sale pe plan mondial, în promovarea cauzei progresului şi păcii în lume. Istoria a consemnat şi consemnează că partidul şi statul nostru au făcut tot ce depinde de ele pentru întărirea solidarităţii ţărilor socialiste, pe temeiul relaţiilor noi, de conlucrare prietenească, pe temeiul comunităţii de ţeluri şi de obiective. În acelaşi timp, ca ţară socialistă în curs de dezvoltare, România, mereu atentă la marile mutaţii antrenate pe plan mondial de procesul istoric al decolonizării, a pus bazele unor ample relaţii cu ţările care şi-au cucerit independenţa în ultimele cîteva decenii – ţări în curs de dezvoltare, ţări nealiniate, ţări mici şi mijlocii în general. Această orientare statornică reprezintă totodată un aport incontestabil la afirmarea unei politici de independenţă, destindere, colaborare şi pace în lume. În sfîrşit, în spiritul principiilor coexistenţei paşnice şi pornind de la recunoaşterea realităţilor de fapt ale lumii contemporane, ţara noastră promovează relaţii cu ţările capitaliste dezvoltate, cu toate ţările lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Dezvoltînd această bogată armătură de relaţii bilaterale, bazată pe principiile noi ale relaţiilor dintre state, care este dublată de o amplă activitate în cadru multilateral, în sistemul Naţiunilor Unite şi al altor organisme internaţionale, România, preşedintele ţării, au constant în vedere adevărul de netăgăduit că în zilele noastre progresul fiecărei naţiuni impune prezenţa sa activă în circuitul economic de valori spirituale pe plan mondial, implicarea sa directă în diviziunea internaţională a muncii. Principiile sănătoase de relaţii dintre state pe care le promovează ţara noastră faţă de toate celelalte state ale lumii învederează, printr-un exemplu concret, valoarea aplicării şi respectării acestor principii pe ansamblul relaţiilor interstatale în lumea de astăzi.

Perpetuarea scindării lumii în ţări puternic industrializate şi ţări în curs de dezvoltare, decalajele crescînde de ordin economic şi social între state, adîncirea prăpastiei dintre bogat şi sărac, încercarea ţărilor ce deţin încă diferite privilegii nedrept dobîndite pe arena mondială de a ieşi din criză pe seama ţărilor asupra cărora se exercită în felurite modalităţi politica de forţă, de dominaţie, de subordonare, de extracţie imperialistă şi neocolonialistă, toate aceste fenomene reprezintă o realitate pe cît de anacronică, pe atît de intolerabilă.

În baza acestei aprecieri, formulată asupra uneia din marile probleme cu care se confruntă lumea de azi, partidul şi statul nostru, preşedintele Nicolae Ceauşescu, au elaborat şi dezvoltat o concepţie de înalt umanism asupra necesităţii schimbării radicale a acestei stări de fapt, de profundă injustiţie şi care comportă mari pericole pentru însăşi pacea şi stabilitatea lumii. Preşedintele României este unul din promotorii dintîi ai concepţiei edificării unei noi ordini economice şi politice în lume, concepţie care, privită iniţial cu rezerve şi scepticism în unele cercuri, şi-a croit implacabil drum în conştiinţa generală, pentru a deveni una din ideile-forţă ale lumii contemporane.

Abordînd spinoasele probleme ale subdezvoltării, ţara noastră, solidară cu ţările marcate de acest flagel – pentru că ea însăşi, în trecutul său, a avut de plătit un tribut greu împrejurărilor de ordin extern care au pus piedici în calea propăşirii sale – a avansat la O.N.U. şi în cadrul altor incinte de dialog internaţional, un program cuprinzător, constructiv şi realist, de restructurare profundă a rînduielilor existente pe plan mondial, caracterizate de inegalitate şi injustiţie.

O lume mai bună şi mai dreaptă, în concepţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu, presupune în mod obligatoriu egalitate deplină în drepturi, inclusiv în planul relaţiilor economice, între ţările dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare. Sprijinirea ţărilor rămase în urmă pentru accelerarea progresului lor economic şi social, reglementarea situaţiei din domeniul comerţului internaţional ; soluţionarea problemei materiilor prime, stabilirea unor raporturi echitabile între preţul acestora şi cel al produselor industriale ; asigurarea accesului larg la ştiinţă şi tehnologie al tuturor statelor ; stimularea cooperării între ţările în curs de dezvoltare ; reducerea cheltuielilor militare şi folosirea fondurilor astfel eliberate în vederea sprijinirii ţărilor în curs de dezvoltare ; soluţionarea radicală, globală, a problemei datoriilor externe ; lansarea, în cadrul O.N.U., a negocierilor globale Nord-Sud în problemele dezvoltării.

O lume paşnică, stabilă, o lume a înţelegerii şi colaborării nu se poate concepe prin ignorarea intereselor vitale de dezvoltare a unor ţări care joacă un rol tot mai activ în viaţa internaţională şi care deţin un uriaş potenţial material şi uman ce aşteaptă a fi pe deplin valorificat, spre binele şi prosperitatea generală.

O lume a marilor decalaje economico-sociale dintre state nu poate – nu ar putea fi – o lume a cooperării echitabile şi, prin aceasta, nu ar fi o lume sigură, eliberată de tensiuni şi fricţiuni generate de realităţi economice intolerabile în relaţiile dintre state.

În concepţia românească, strălucit elaborată şi promovată de preşedintele Nicolae Ceauşescu, o lume a păcii trebuie să fie, în mod imperios necesar, şi o lume a dezvoltării economice echitabile şi armonioase a tuturor statelor ce o compun.

★

Bogată, multiformă, principială, activă, constructivă, profund umanistă se înfăţişează astăzi lumii politica externă promovată de România socialistă în cele peste două decenii **care au** trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului.

Este meritul inestimabil al tovarăşului Nicolae Ceauşescu de a fi ctitorit şi de a promova cu strălucire această politică externă activă de pace şi colaborare. O politică prin care ţara noastră şi preşedintele ei şi-au dobîndit un înalt prestigiu în rîndul naţiunilor lumii. O politică datorită căreia România este cunoscută astăzi în lume ca **Ţară a Păcii,** iar preşedintele Nicolae Ceauşescu este apreciat şi stimat pretutindeni pe glob ca **Erou al Păcii.**

Corneliu Vlad

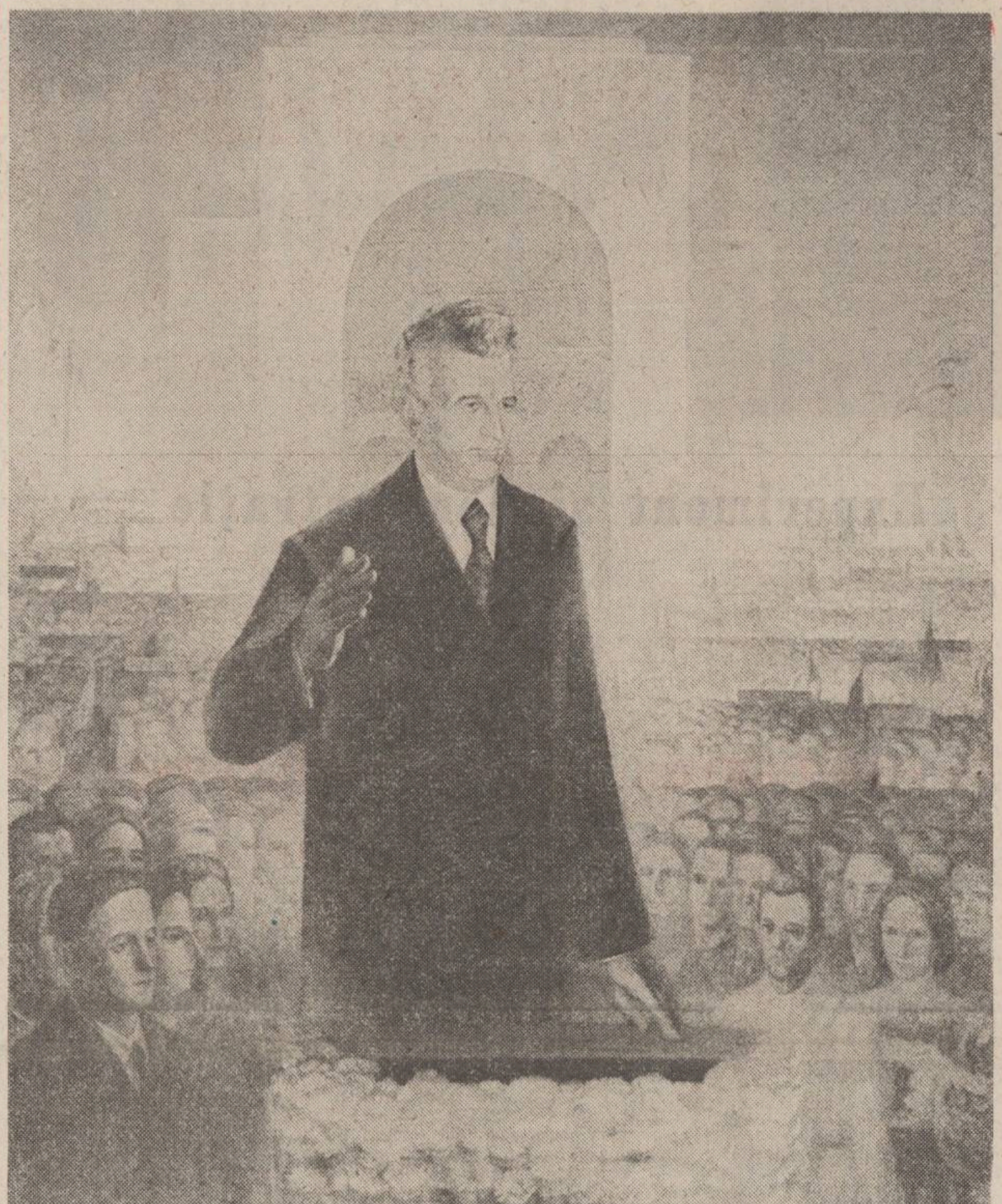

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

Guatemala

Stindardele României

Oriunde-paşii-mi duc prin România
de-un farmec sfînt simţirea-mi are parte
căci peste tot se vede omenia
şi un popor îndrăgostit de arte.

Şi-acolo unde-şi coace griul glia,
şi-n fabrici unde focul veşnic arde,
a fost să-mi iasă-n cale poezia
sub falnicele vieţii noi stindarde.

Sînt ale visurilor împlinite
în întregime, nu pe jumătate!
Sînt ale roadelor, de toţi muncite,
ce tuturor, nu cîtorva, sînt date!

Şi totodată sînt şi ale mele
stindardele, căci visul meu e-n ele!

LAMBROS ZOGAS

Grecia

Odă

– O, fraţi români, în palma deschisă-a trudei voastre,
azi desluşesc destinul ferice-al României!
Ea strălucind în lume ca ale bolţii astre,
Îşi cîntă împlinirea sub nimbul măreţiei.
Ea paşii mi-i îmbie şi-mi farmecă privirea
Cu zări nemărginite şi-atîta de curate!
E dulce ca sărutul! E tandră ca iubirea!
Şi caldă-ntotdeauna ca inima de frate!
La pieptul ei, duioasă, ea orice dor mi-alină!
E mîndră ca platanii ce falnici cresc din munte!
Îi murmură în cîntec izvoare de lumină
Podoaba-i pune-azurul de august pe-a ei frunte
Cuvîntul: „România". Cînd scris e de-a ta mînă,
îl poţi citi: „Frăţie, prietenie, soare",
Cuvîntul România, cînd buzele-ţi îngînă,
rosteşti „prietenie şi pace-ntre popoare"!
. . . .
Nicicînd n-a fost să steie în temelii mai drepte
Ca azi cînd al dreptăţii îi e conducătorul
ce patria şi-o urcă pe glorioase trepte,
slujindu-şi cu credinţă şi dragoste poporul!

ZHANG ZHIXIANG

China

O inimă

Vorbeşte, la tribună, o inimă de jar.
Ecoul ea şi-l leagă în zări fără hotar
Cu alte milioane de inimi îi răsună
bătaia lor solemnă în ritmul unitar.

Înalte idealuri sînt scrise pe-un drapel.
Voinţa naţiunii e de-a-mplini sub el
O viaţă mai bogată, mai dreaptă şi mai bună
şi-n veci înflăcărată de un magnific ţel.

Să-şi dăruiască obştea belşugul tuturor!
Şi orice om să fie al obştii slujitor
O, fie glasul vremii ce astăzi ne adună
Şi mîine să răsune pe culmi triumfător!

Te-avîntă, Românie, pe-un drum fără apus!
Tu ştii să-nlături greul. În cale piedici nu-s.
Cu sceptrul bărbăţiei te-arăţi şi în furtună
Cu pieptul înainte, cu fruntea pururi sus!

NSELE UNGENDA

Zair

Plai frumos

Neasemuită de frumoasă eşti,
O, Românie, ca un scump tezaur.
La vatra-ţi caldă tu ne omeneşti
iar inima, ca un potir de aur,
ne-o-ntinzi să bem lumina însetaţi,
noi, tinerii din lume, de departe,
cîţi am venit la tine, în Carpaţi,
să slovenim a-nţelepciunii carte!
O, toate ale gîndului comori
tu, darnică, ni le aşterni în cale
ca mîine să plecăm nerăbdători
îmbogăţiţi de darurile tale,
să fim şi noi părtaşii pe pămînt
zidirii noi, cu inima fierbinte,
sub palmierul libertăţii sfînt,
sub soarele neatîrnării sfinte!
Îţi mulţumim că viaţa ne-o îndrepţi
Spre-al păcii ţel ce-n viitor străluce!
O, plai frumos, cu oameni înţelepţi,
mărire celui care te conduce.

Traducere de
Raluca Tulbure şi Victor Tulbure

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
19
(1 252)
Sîmbătă
10 mai
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

PARTIDUL, INIMA ȘI CONȘTIINȚA NOASTRĂ

Un jubileu glorios — 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român — o sărbătoare a inimii și conștiinței întregului nostru popor. Un jubileu care, în semnificația sa istorică, moral-politică și socială, este o cuprindere a însăși luptei, a însăși muncii și vieții noastre ca țară și popor, ca națiune al cărei puternic centru vital — partidul — s-a arătat și se arată îndreptățit să ne exprime și să ne conducă pe drumul unor nepieritoare victorii. Am nutrit și nutrim de aceea sentimente mari, înălțătcare, am trăit și trăim în lumea unor ferme convingeri care fac modul existenței însăși și alcătuiesc starea de conștiință cu care ne gîndim întregul trecut, întregul prezent și întregul viitor. Pentru că acest jubileu este arcul de boltă sub care istoria vie și densă a țării a primit și primește semnul plenar de cea mai profundă și mai expresivă identitate, aceea a realității prin care putem vorbi și comunica azi de la înălțimea unor înfăptuiri eroice, revoluționare, în toate domeniile de activitate. Și de la înălțimea însăși a condiției de om și umanitate, de la înălțimea ideilor și idealurilor pentru care, făurindu-se pe sine, partidul nostru comunist a făurit de fapt o nouă țară, primenind-o din temelii.

Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, un strălucit și cuprinzător document al propriei noastre contemporaneități, relevă întreaga dimensiune a drumului parcurs, un drum înalt, de epopee, un drum eroic și glorios, plin de jertfe și sacrificii, un drum al încrederii nestrămutate în victorie, în forța poporului de a-și lua în stăpînire drepturile și libertățile sale fundamentale și de a hotărî asupra propriului destin, iluminat, inspirat și condus de partidul său comunist, axa mereu vie și trează a idealurilor sale, călăuza sa eroică și înțeleaptă, inima și viața sa. L-au legitimat și îl legitimează evenimente cruciale ale istoriei, temelii adînci ale luptei pentru independență și libertate, culmi înalte ale gîndirii politice și sociale, crezuri de nezdruncinat ale unirii și unității prin care, ocupîndu-și un loc demn și respectat în istoria lumii, poporul român a putut privi, prin șirul lung, neîntrerupt, al generațiilor, asupra propriei sale alcătuiri și asupra propriei sale meniri, într-o perspectivă care e a realității de fapt astăzi și rămîne dimensiunea sa de viitor. **La a 65-a aniversare a partidului**, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **putem privi cu îndreptățită mîndrie la drumul parcurs, la mărețele realizări obținute în revoluția și construcția socialismului.** Și, în aceeași ordine de idei: **Avem un puternic partid revoluționar și, mai presus de toate, avem un minunat popor care, în întreaga sa istorie milenară, nu s-a plecat niciodată în fața asupritorilor, a luptat și a dat cele mai mari sacrificii pentru a-și păstra ființa, pentru a-și apăra existența iar azi urmează cu încredere politica Partidului Comunist Român care răspunde pe deplin intereselor vitale ale întregii națiuni, ale asigurării viitorului fericit al patriei noastre !**

exponent și apărător al intereselor fundamentale ale națiunii, partidul a inspirat, a organizat și condus revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, a mobilizat și unit energii care au însemnat deșteptarea din rădăcini a țării, redeșteptarea ei națională, politică și socială, pe calea unor înfăptuiri fără precedent. Congresul al IX-lea al partidului este evenimentul căruia îi putem spune biografic, inaugural, cel mai aproape de inima și conștiința noastră, el ne-a cuprins și ne cuprinde în toată amplitudinea unei noi epoci, aceea care poartă numele ctitorului ei și care, pe drept cuvînt, ne-a consacrat și ne consacră celor mai profunde împliniri, pe trepte înalte de progres și civilizație. Cinci mari forumuri comuniste alcătuiesc pînă acum arcul de boltă al acestei epoci și ele înseamnă tot atîtea mari orizonturi prin care ne-am împlinit și ne împlinim în lumina propriei noastre identități, la scara propriilor noastre cerințe și posibilități. **La a 65-a aniversare a partidului nostru comunist, cînd facem bilanțul drumului glorios de luptă, al marilor realizări obținute de poporul român în făurirea celei mai drepte societăți din lume, a socialismului, avem tot dreptul să privim cu satisfacție și mîndrie la tot ce am realizat și să afirmăm, fără teama de a greși, că înfăptuirile revoluționare, marile transformări economico-sociale și edificarea cu succes a noii orînduiri nu ar fi fost posibile fără existența unui partid revoluționar care a știut să înfrunte teroarea sălbatică, ilegalitatea, a dat multe și multe jertfe din rîndurile membrilor săi, ținînd întotdeauna sus scopul luptei împotriva asupririi și exploatării, pentru apărarea intereselor supreme ale întregului popor, a independenței și suveranității României.** Subliniind acest adevăr, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sintetizează de fapt însuși modul nostru de a privi și aprecia istoria, îi legitimează întregul curs și întreaga semnificație. Mari ctitorii au schimbat radical înfățișarea țării iar Congresul al IX-lea rămîne imprimat cu litere de aur în tot ceea ce s-a înfăptuit pe parcursul a peste două decenii. **Epoca Nicolae Ceaușescu** înseamnă verticala noastră de spirit, modul nostru de a gîndi și acționa, înseamnă o cuprinzătoare și temeinică reliefare a spiritului comunist, creator. Pe mari magistrale ale progresului și civilizației țara și-a apropiat și își apropie imaginea amplă a viitorului său dinamic și concret, imaginea unui inestricabil și măreț edificiu. Prin hotărîrile și obiectivele sale, Congresul al XIII-lea al partidului ne proiectează întreg acest viitor și face puntea vie de legătură cu sfîrșitul de secol, cu acele dimensiuni ale dezvoltării prin care ne vom situa la noi altitudini și prin care calitatea muncii și vieții va dobîndi un nou relief, o nouă condiție. Programul partidului este programul întregului popor, este programul edificării noastre în independență și libertate, este chioul nostru de a gîndi și acționa.

trăim desigur în realitatea, în proiecția de idealuri, gînduri și aspirații ale propriei noastre lumi, ne edificăm propriul nostru destin și, în același timp, ne aducem o reală și permanentă contribuție la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planetă, cauza păcii, a înțelegerii și cooperării internaționale au în președintele României un strălucit și consecvent apărător. Opera sa teoretică și practică este esențială în condițiile de azi și rămîne esențială în conștiința contemporaneității. **Mai mult ca oricînd**, spune președintele României, **problema fundamentală a epocii în care trăim este de a face totul pentru a asigura existența omenirii, pentru a salva viața pe Pămînt !**

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

ÎNTREAGA CREAȚIE, ÎN TOATE DOMENIILE, TREBUIE SĂ FIE PĂTRUNSĂ DE SPIRITUL REVOLUȚIONAR, DE UMANISM, SĂ CONTRIBUIE LA EDUCAREA ȘI FORMAREA CONȘTIINȚEI SOCIALISTE REVOLUȚIONARE A MASELOR POPULARE. O MARE ÎNSEMNĂTATE ARE, ÎN ACEASTĂ PRIVINȚĂ, FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI", CARE REPREZINTĂ CEL MAI LARG CADRU DE PARTICIPARE A MASELOR POPULARE LA VIAȚA CULTURAL-ARTISTICĂ, LA PĂSTRAREA ȘI DEZVOLTAREA GENIULUI CREATOR AL POPORULUI NOSTRU — ADEVĂRATUL CREATOR COLECTIV AL CULTURII ȘI ARTEI NAȚIONALE. NUMAI ÎN STRÎNSĂ LEGĂTURĂ CU POPORUL, CU TRADIȚIILE SALE ÎNAINTATE ARTA VA FI ÎN SLUJBA POPORULUI, A PROGRESULUI, VA SERVI VICTORIA SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI !

NICOLAE CEAUȘESCU

Ziua independenței, ziua victoriei

Îngemănează istoria două date esențiale către care converg și de la care pleacă multe din semnificațiile actualității noastre politice și sociale. Ziua independenței și ziua victoriei fac arcul de boltă prin care timpul, sub forma marilor evenimente care l-au marcat, a devenit și devine o coordonată proprie luptei și muncii noastre ca țară și popor pentru înfăptuirea idealurilor și aspirațiilor fundamentale. Acel 9 Mai 1877 și acel 9 Mai 1945 reprezintă mari trepte în sus pe drumul marii noastre deveniri, ele însele fiind o vastă concentrare de forță a făuririi identității naționale, a participării la făurirea propriei istorii. Și nu numai atît. Pentru că, în esența lor, aceste momente naționale propun și relevă semnificații de ordin mai larg care privesc istoria ideilor de independență și libertate în lume, participarea poporului nostru la lupta pentru afirmarea și înfăptuirea acestora în consens cu aspirațiile și frămîntările altor țări și popoare. În 1877 ne-am dobîndit, pe cîmpul de luptă, independența dar conștiința acestora făcuse mai demult orizontul altor și altor evenimente. Anul 1848 este unul dintre acestea ; la fel și actul Unirii. Independența ca scop și realitate se făurea eveniment cu eveniment și treaptă cu treaptă la scara unei acute și cuprinzătoare conștiințe de sine a poporului. Pe acest traiect continuă să se întemeieze istoria în actele ei ireversibile și se întemeiază, în perspectivă, însuși statutul nostru de suveranitate. Independența e corolarul unirii, al luptei unite iar victoria pe care a configurat-o avea să ceară la rîndul ei și alte victorii, un drum lung și clocotitor al luptei care avea să cunoască tensiune și reliefuri revoluționare de maximă importanță pentru întregul nostru destin contemporan. Făurirea Partidului Comunist Român, avea să însemne continuarea și ridicarea acestei lupte la altitudini și dimensiuni istorice noi.

Actul revoluționar de la 23 August 1944, el însuși o victorie istorică, decisivă pentru soarta națiunii noastre, avea să deschidă calea victoriei de la 9 Mai 1945. Avea să scurteze această cale și să apropie victoria națiunilor împotriva celui mai crunt dușman al popoarelor, fascismul. Înfrîngerea mașinii de război hitleriste datorează mult actului revoluționar românesc și drumul victorios de la 9 Mai 1945 trece indiscutabil și prin cîmpiile și munții patriei, prin jertfa și eroismul ostașilor români, ca și prin mintea și sufletul întregii noastre națiuni. Această victorie, așa cum sublinia președintele țării, ne-a dat și ne dă sentimentul ca și conștiința unei datorii împlinite.

Acest 9 Mai, în dubla sa semnificație, este mărturia noastră de credință. Ideea de independență și ideea de victorie se alătură în matca aceluiași destin. Iar realitatea ca și durata lor se cuprind pe mai departe de istorie și fac bolta de sprijin a tuturor demersurilor și inițiativelor noastre în contemporaneitate, pentru făurirea unei lumi a păcii și înțelegerii, a progresului și civilizației celei mai înaintate.

L

CINCI FORUMURI COMUNISTE ALE EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU

ÎN PAGINILE 4—5

Patria, Partidul Comunist

Patria este marmora, țărîna sub talpă,
memoria,
rădăcinile limbii, întregul,
Partidul dă sens acestui întreg și-l încarcă
cu forța renașterii fragede,

Patria este Valea Părinților, istoria,
floarea
de măr, jocul generațiilor, curcubeul,
Partidul aduce primăvara umană,
cutezanța,
eliberarea prin luptă, abolirea umbrelor,

Patria este auricolul soarelui, piinea,
colinele,
dragostea de femeie, iarba, sărutul,

Partidul e flacăra, ardoarea, energia
cunoașterii, iluminarea ființei,

Patria e copilul în poală, fîntîna,
inima tuturor
caldă, privighetoarea, sara pe deal,
Partidul e înaltul mesaj, coeziunea,
mișcarea
impulsul înnoirii eterne,

Patria este sînul, latina grădinilor, locul
nostru sub constelații, clipa cea repede,
Partidul întemeiază un soare lăuntric
și-l ține aprins toată viața,

Urce din suflet ca seva prin arbori
un singur cîntec profund și cuprinzător
spre cele alese de limba română
să fie
astăzi slăvite cu flamuri : Partidul
și Patria !

Ovidiu Genaru

PRIMĂVARA DIN NOI

Copilăria multora dintre noi are, chiar și în amintire, zone de întuneric pe care sufletul nu mai vrea să le cheme dar memoria le-a înregistrat cu fidelitate fiindcă sărăcia, foamea și umilința lasă urme adînci. Fără termen de comparație e greu să cuprinzi într-o singură reprezentare BINELE uriaș pe care socialismul, anii reconstrucției naționale, și, mai ales, perspectiva deschisă României prin Congresul al IX-lea al Partidului ni l-au dăruit.

La noi, viitorul nu mai plutește în vagul dimensiunilor sale insesizabile, el este un proiect al prezentului. Chiar și timpul și-a pierdut caracterul imprevizibil transformîndu-se într-o formă a realității în devenire, nu doar atotcuprinzătoare dar și previzibilă. Activăm conștient, sperăm conștient, deprindem conștient, și din cîte cuvinte s-ar cădea să alegem pentru a omagia marele jubileu al aniversării Partidului Comunist Român poate că sentimentul apartenenței care ne încălzește inimile și ne guvernează activitățile este cel mai bine ales să exprime natura fierbinte a sentimentelor de dragoste și recunoștință pe care le nutrim. L-am trăit din nou, cu profundă emoție, cu deplină satisfacție și bucurie, ascultînd cuvintele prin care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, recapitulînd marile înfăptuiri ale socialismului în România, recapitula, de fapt, un sentiment de iubire ; adeziunea conștientă, liberă și entuziastă a poporului nostru la destinul patriei.

E suficient să ridici doar privirea pentru ca să vezi, astăzi, în România, înfăptuirile de excepție care i-au schimbat și fizionomia de altădată și spiritul. E multă lumină, acum, primăvara, și priveliștile au conturul clar. Iată, însă, că cea mai încîntătoare priveliște pe care se cade s-o contemplăm în acest mai încărcat de istorie și de semnificații este priveliștea conștiinței, perspectiva strălucitoare în care dragostea și devotamentul, hotărîrea și abnegația omenească, speranța în pace și fericire se pot contempla ca niște priveliști de primăvară, ca o apoteoză a patriei din noi.

Cornelia Ionescu

ROMÂNIA CONTEMPORANĂ marile platforme ale noului

ÎN PAGINA A 6-A

Progresul culturii

Stadiile devenirii literaturii române contemporane, cristalizarea liniilor sale de forță sub impactul mutațiilor înregistrate de societatea noastră socialistă într-un răstimp relativ scurt nu pot și nu trebuie să fie privite doar ca un simplu reflex al procesualității transformărilor ce au loc la scara împrejurărilor materiale pe ecranul unei conștiințe artistice, dispuse să-și revendice nu numai un registru tematic și axiologic distinct ci și un statut nou, un rol activ și activizant în raport cu sensul progresului culturii naționale în ansamblul ei. Literatura noastră de azi este un organism ce întreține multiple și statornice legături cu realitatea socială și istorică în perpetuă mișcare, nemulțumindu-se să rămînă în postura de instanță subalternă sau port-voce pliată unor interese și cerințe exterioare, heteronome, supradeterminante. Calitatea ei ireductibilă decurge din capacitatea de a-și asuma deopotrivă misiunea de senzor, în măsură să surprindă cît mai fidel tensiunea realului, și de ferment al unei noi spiritualități.

Congresul al IX-lea al partidului, congres ale cărui reverberații s-au făcut simțite din plin în toate domeniile vieții societății românești, a imprimat și literaturii, creației scriitoricești și

Mihai Milca

Continuare în pag. a 2-a

Al patriei

Al patriei — de cînd a izbîndit
Și-al rădăcinii semn și-al înnoirii,
Căci ești dreptatea ca și legea mea,
partid,
Ești și triumful și-mpăcarea firii.

Norocul meu și grija-n care-mi știu
Cerul din ochi și steaua ce se-aprinde,
Al patriei — cînd ca un fulger viu
Te-ai ridicat din veac și pretutindeni.

Al patriei — pentru că-ntîiul ei
Și cel mai treaz, mereu, și mai fierbinte
Reazim la gînd și reazim la idei,
Ai dat și forța de-a păși-nainte.

Al patriei — izbindă-o tot ce-nfrunți
Și te frămînți, dai liniște sub soare,
Din rotitoarea grea planetă-a unei frunți
O rotitoare, grea, lumină și mai mare.

Ființă-a tot ce-nalți și ii dai steag.
Ii dai cuvînt și-i dai și patrie, visare,
Al patriei — cînd pe curbura-acestui veac
Pacea-i un sfînx și-ți cere apărare.

Al patriei — pentru că-n patria destin,
Matcă și lege-a tuturor și scară,
E-nvrednicit Eroul să-l cinstim deplin
Cu inima o cupă de rouă peste țară.

A. I. Zăinescu

Literatura unei construcții: omul nou (II)

Originalitatea literară nu este o chestiune formală, reductibilă la simplul joc al formelor artistice, la experimentul nesfîrșit al acestora. Originalitatea este, în primul rînd, o problemă de conținut al operei, avîndu-și izvoarele în chiar izvoarele vieții care îi dă naștere. Din această relație obiectivă, necesară, cuprinzătoare se formează și problematica omului nou în literatura și arta noastră contemporană. După cum am văzut, documentele partidului nostru nu numai că dezvăluie prezența unei astfel de legături, ci o și revendică, pe drept cuvînt, la temelia fenomenului literar-artistic românesc de azi.

Asimilarea realului în viziunea creatoare constituie cheia de boltă a originalității. Fiind vorba despre o realitate care se construiește pe sine, după o dinamică proprie, originalitatea literar-artistică se rezolvă prin descoperirea, într-o formă specifică, a factorilor morali, spiri-

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 2-a

Partidului, tovarăşului Nicolae Ceauşescu, omagiul ţării

Telegramă adresată

Tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

de participanţii la simpozionul organizat de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste şi Uniunile de creaţie

Participanţii la simpozionul dedicat împlinirii a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, organizat de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste şi uniunile de creaţie, au dat o vie şi înaltă expresie profundului ataşament şi deplinei adeziuni a oamenilor de cultură şi artă faţă de politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, al cărei demiurg şi strălucit strateg sinteţi dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, revoluţionar încercat şi patriot înflăcărat, cel mai iubit fiu al naţiunii române, eminentă personalitate a lumii contemporane.

Aducînd un fierbinte şi vibrant omagiu Partidului Comunist Român, secretarului său general, cei prezenţi au evocat eroismul clasei muncitoare, al întregului popor în lupta dîrză, dusă sub conducerea partidului, pentru înaltele idealuri de libertate şi dreptate, unitate şi independenţă naţională, progres şi civilizaţie, pentru făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea României spre comunism.

Simpozionul a reliefat cu pregnanţă înfăptuirile fără precedent obţinute în toate domeniile vieţii social-economice în acest timp al devenirilor şi ctitoriilor fundamentale, numit cu legitimă mîndrie patriotică „Epoca Nicolae Ceauşescu", perspectivele largi deschise României socialiste de hotărîrile celui de-al XIII-lea Congres al partidului, însemnătatea excepţională a iniţiativelor şi acţiunilor de politică externă întreprinse de dumneavoastră, mult stimate tovarăşe secretar general, consacrate rezolvării problemei fundamentale a lumii contemporane, încetarea cursei înarmărilor, înfăptuirea dezarmării generale, în primul rînd a dezarmării nucleare, asigurarea păcii, făurirea unei lumi mai drepte şi mai bune.

În comunicările prezentate a fost subliniat rolul hotărîtor al Congresului al IX-lea al partidului pentru întreaga viaţă politică şi social-economică din patria noastră, spiritul novator, profund ştiinţific ce caracterizează gîndirea şi activitatea revoluţionară desfăşurată de dumneavoastră, mult iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, în fruntea partidului şi statului nostru. A fost amplu oglindită contribuţia de inestimabilă valoare teoretică şi practică pe care dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe secretar general, aţi aşezat-o la temelia culturii şi artei socialiste, marile deschideri tematice şi condiţiile asigurate creaţiei în domeniul literaturii şi în celelalte genuri artistice — teatru, muzică, arte plastice, cinematografie — mobilizarea amplă a tuturor energiilor creatoare în cadrul grandioasei mişcări iniţiate de dumneavoastră, Festivalul Naţional al creaţiei şi muncii libere „Cîntarea României", chemat să dea contur unei ample epopei naţionale, reflectînd tumultuoasa epocă de edificare a unei societăţi caracterizate prin profundul umanism şi demnitate deplină a manifestărilor sale, prin afirmarea tot mai evidentă a omului de tip nou, înzestrat cu o înaltă conştiinţă revoluţionară, făuritor al propriului său destin.

Participanţii la simpozion au dat glas sentimentelor de aleasă recunoştinţă şi adîncă stimă purtate tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim ministru al Guvernului, om de ştiinţă eminent, de largă recunoaştere internaţională, personalitate politică proeminentă a partidului şi statului nostru, pentru îndrumarea permanentă, cu înaltă competenţă, a culturii şi artei, a întregii noastre vieţi spirituale.

În aceste momente de emoţionantă cinstire a gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, ne angajăm solemn să muncim fără preget, cu toată energia şi dăruirea revoluţionară, pentru a ne aduce contribuţia la transpunerea în practică a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului partidului, a indicaţiilor şi orientărilor date de dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe secretar general, privind ridicarea la un nivel superior a întregii activităţi politico-ideologice şi cultural-educative, avînd în dumneavoastră cel mai însufleţitor exemplu de erou comunist, de patriot înflăcărat şi luptător revoluţionar consecvent, care şi-a dedicat întreaga viaţă şi putere de muncă înfloririi scumpei noastre patrii, triumfului socialismului şi comunismului în Republica Socialistă România.

Partidul, inima şi conştiinţa noastră

Urmare din pag. 1

Agravarea situaţiei internaţionale, pericolul catastrofal pe care îl reprezintă înarmările de orice fel şi în primul rînd cele nucleare constituie o realitate în faţa căreia, aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, trebuie spus adevărul şi trebuie acţionat fără întîrziere, trebuie să triumfe raţiunea, răspunderea pentru soarta umanităţii. În această privinţă nu există graniţe, nu există limite, ci consens, raţiune, răspundere, dorinţa cinstită de a face totul pentru salvarea şi apărarea vieţii, a independenţei şi libertăţii popoarelor. **România consideră că ne aflăm într-o epocă hotărîtoare — repet — pentru însăşi existenţa lumii. De aceea,** subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu, **adoptarea unui program complex de dezarmare, în centrul căruia să se afle dezarmarea nucleară şi chimică, constituie o necesitate vitală pentru toate popoarele lumii.** Este acesta apelul, glasul unei mari conştiinţe, este raţiunea însăşi prin care lumea îşi afirmă dreptul la viaţă, este această hotărîtoare şi energică chemare pe care România o face tuturor popoarelor, tuturor naţiunilor. O ţară a muncii fiind, o ţară a păcii, şi prin aceasta exemplul ei fiind de un statornic şi profund umanism. Gloriosul jubileu al partidului relevă încă o dată aceasta şi relevă spiritul românesc în acţiune, această indisolubilă şi vie unitate între partid şi popor, între ţară şi conducătorul său. O unitate care e de fapt tot o ctitorie, una din marile ctitorii ale epocii noastre.

Manifestări omagiale

Împlinirea a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român a fost întîmpinată pe tot întinsul ţării cu numeroase manifestări cultural-ştiinţifice şi artistice. Prin graiul comunicării ştiinţifice, prin cel al versului şi cîntecului, oamenii României socialiste au adus prinosul lor de recunoştinţă partidului, conducătorului său, **tovarăşul Nicolae Ceauşescu.**

● În Bucureşti, în suita evenimentelor prilejuite de aniversarea făuririi partidului, a avut loc Sesiunea ştiinţifică naţională dedicată aniversării a 65 de ani de la făurirea partidului, avînd ca temă : „Partidul Comunist Român — partid al marilor transformări revoluţionare, conducătorul operei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism. Gîndirea şi acţiunea revoluţionară a secretarului general al partidului, **tovarăşul Nicolae Ceauşescu** — contribuţie de inestimabilă valoare la îmbogăţirea teoriei şi practicii construcţiei socialiste".

● Tot în Bucureşti au avut loc simpozioanele organizate de C.C. al U.T.C., Consiliul Uniunii Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România şi Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor, de Consiliul Central al U.G.S.R., Consiliul Naţional al Femeilor, Ministerul Apărării Naţionale, Academia „Ştefan Gheorghiu", Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste şi uniunile de creaţie, Asociaţia juriştilor din Republica Socialistă România, Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, Ministerul de Interne, Ministerul Comerţului Exterior şi Cooperării Economice Internaţionale. Au mai avut loc simpozioane ale lucrătorilor din presă, radio şi televiziune.

● Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste în colaborare cu Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor şi Radioteleviziunea Română, au organizat, în cinstea celei de a 65-a aniversări a făuririi P.C.R., un concurs de cîntece patriotice şi revoluţionare. În concurs au fost înscrise lucrări muzicale inspirate din actualitatea socialistă şi închinate patriei, omului nou, aspiraţiilor şi idealurilor poporului nostru de dreptate, libertate şi pace, eforturilor sale constructive, marilor înfăptuiri ale „Epocii Ceauşescu".

● La Ateneul Român a avut loc un concert vocal-simfonic omagial susţinut de muzica reprezentativă a Armatei, corul Ansamblului artistic „Doina" al Armatei şi corul Şcolii militare de muzică, cu concursul unor valoroşi interpreţi ai Operei Române.

● Sub genericul „Făurirea Partidului Comunist Român — eveniment de însemnătate epocală în istoria poporului nostru", la cluburile muncitoreşti de la întreprinderea metalurgică, de maşini-agregat şi maşini-unelte speciale, mecanică „Nicolina", „Tehnoton", la alte unităţi industriale din Iaşi, la case de cultură şi cămine culturale ieşene au avut loc expuneri şi simpozioane, dezbateri şi mese rotunde.

● La simpozioanele găzduite de Muzeul de etnografie din Braşov, precum şi la alte instituţii de cultură şi artă din acest oraş au avut loc numeroase manifestări politico-educative consacrate aniversării gloriosului jubileu al partidului.

Fresca unei întregi istorii

Între volumele omagiale dedicate aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român (multe dintre ele apărute chiar în aceste zile) un loc proeminent e acela al antologiei alcătuite de Editura „Cartea Românească" şi cuprinzînd o materie impunătoare atît prin valoarea istorică a numeroaselor contribuţii adunate aici, cît şi prin cea estetică : sînt convocate aici multe din numele proeminente ale culturii româneşti de azi şi de ieri. Aceasta e, de altfel, semnificaţia cea mai de seamă a acestui impunător tom care a născut să înfăţişeze, într-o singură formulă, unitară, ideea românească cea mai de preţ, cuprinsă într-o triadă : Unire — Independenţă — Justiţie socială. Pe o astfel de întinsă pînză momentul de la 8 Mai 1921 capătă semnificaţii îmbogăţite de o istorie anterioară, eroică şi sacrificială, care a părut destinată să anunţe şi să premeargă făurirea Partidului Comunist Român. Sînt rădăcinile în vremi, originile acestei epoci noi, epoca afirmării identităţii istorice a unui popor. Ceea ce este izbitor, mai întîi de toate, în aceste pagini de cronică veche şi prezentă, e voinţa de a exprima, prin opţiunea populară, o idealitate. Şi care ar fi această idealitate ? Aceea de ţară întregită, unită şi independentă, unde să se înstăpînească justiţia istorică, o ţară, aşadar, aptă mai apoi, cînd toate se vor fi orînduit la locul lor, să vină cu un răspuns românesc la întrebări care sînt ale lumii unde trăim. E, ca să punem aici încă un accent, necesar, voinţa unui popor de a-şi afirma în lume propria condiţie, care e filosofia echilibrului. Pentru români, ideea comunistă a însemnat şi înseamnă tot ceea ce decurge din această veche năzuinţă interioară : pace pe pămînt, independenţă pentru popoare, dreptate, unitate în folos comun, tot ceea ce a însufleţit, într-o istorie grea, acest popor, a cărui cumpătare veche a izbutit, în cele din urmă, să-şi găsească forma cea mai expresivă.

A cuprinde, cu rădăcinile istorice şi de la altitudinea clipei de azi, o astfel de năzuinţă este a face o întinsă frescă şi a porni încă de la „cîntecele răscoalelor populare", a continua cu Horea şi cu răsunetul răscoalei moţilor de la 1784, a reţine, din literatura revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, de la 1821, sunetul originar al României moderne : **voinţa unui popor de a fi el însuşi.** Apoi, prin paşoptişti, a extrage pilda istoriei, a unei istorii care prenumără şi pe Mihai Viteazul dar începuse să cuprindă, odată cu revoluţia de la 1848, şi pe alţii, pe contemporani : pe Bălcescu, pe Alecsandri, pe Andrei Mureşanu. A recapitula, şi a pune la un loc, Proclamaţia lui Tudor Vladimirescu, Moţiunea votată pe Cîmpia Libertăţii (în mai 1848), „Dorinţele partidei naţionale în Moldova", discursul lui Kogălniceanu la „Proclamarea independenţei României", Programul P.S.D.M.R. cuvîntarea la procesul Memorandiştilor — a lui Ion Raţiu — (din 1894), Rezoluţia Adunării Naţionale de la Alba Iulia şi a pune acestea în precursoratul luptei comuniste româneşti e a evoca, aşa cum se exprimă, admirabil, Ion Popescu-Puţuri, „mesajul istoriei". Un „mesaj" ajuns acum istorie vie, voinţă populară de a face din ţara de azi — ţara visată de precursori. Atunci, ca şi mai înainte, pana se înmuia în cerneală spre a da seama în faţa vremii că scriitorul ţine partea naţiei în fruntea căreia istoria adusese un partid al celor mulţi şi pe care îl anima o ideologie a justiţiei sociale şi naţionale. Aceasta însemna a fi antifascist, aceasta însemna a merge cu poporul şi a înscrie, cu condeiul, cu mintea şi uneori cu viaţa, pagini de epopee modernă. Apelul Comitetului naţional antifascist, demonstraţia antifascistă de la 1 Mai 1939, Platforma program a C.C. al P.C.R., (din 6 sept. 1941), Memoriul oamenilor de ştiinţă şi cultură adresat lui Ion Antonescu în aprilie 1944, cerînd ieşirea României din războiul

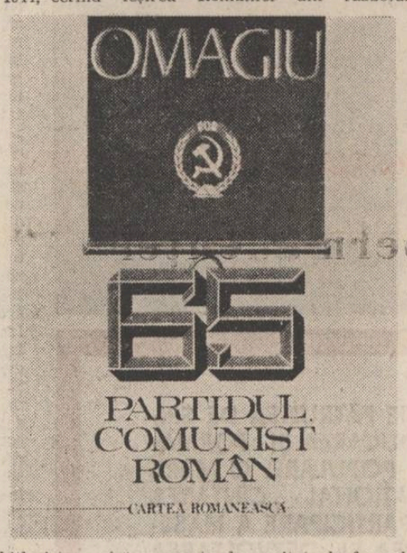

hitlerist, — sînt momente de neuitat ale frescei istorice unde se aşează doar clipele astrale ale vieţii unui popor. Şi apoi, lumea nouă, o lume mai întîi de toate a nădejdilor, o lume tînără, pe care o anunţa, în 1944, un tînăr, în numele întregului tineret român, preşedintele de azi al României şi secretarul general al partidului, omul istoriei noastre moderne, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Era o epocă nouă, o epocă sprijinită pe tineret, „viitorul acestui popor".

De aici încolo, România unei noi orînduiri avea a se gîndi la „restaurarea omului", la „structura socială a lumii de mîine, avea a urmări, mai întîi de toate, „destinele ţării", cum se exprima, îndată după război, G. Călinescu. „Destinele ţării" de azi sînt destinele Partidului Comunist Român, sînt, odată cu istoricul Congres al IX-lea al P.C.R., expresia epocii celei mai însemnate din istoria patriei, pe care o numim „Epoca Nicolae Ceauşescu". O epocă a istoriei româneşti valorificate din perspectiva istoriei adevărate, o epocă a prezentului şi a viitorului. O lume care trăieşte, cum se exprimă în cuvîntul său Paul Anghel, într-un climat liber : „Ca să se dezvolte, literatura — şi nu numai ea — are nevoie de un climat bun, de căldură, iar căldura ne-a adus-o această epocă, căldura e a omului care o poartă. V-aş da un singur exemplu privind îmbunătăţirea climatului din literatură : desfiinţarea cenzurii. Cîte necazuri ne-a dat cenzura se ştie, prima victimă a cenzurii, oriunde, e cuvîntul scris. Dar cenzura a oprimat nu numai cuvîntul scris, ci şi cuvîntul gîndit. Iniţiativa desfiinţării acestei instituţii anacronice, importate de pe alte meleaguri şi reprezentînd o eră de frig, a avut-o tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Încă o trăsătură : literatura de azi a preluat în chip fericit marea şi glorioasa tradiţie a epocilor de aur ale literaturii române. Dureroasa ruptură cu trecutul, o ruptură nenorocită care a dăinuit un şir de ani negri şi reci, a fost înlăturată în chip hotărît. Marii clasici sînt azi contemporanii noştri, ei nu mai sînt nişte străini în ţara lor, iar ei, cei mai mari, — Eminescu, Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Călinescu — ne vor ajuta prin modelul lor să facem o nouă epocă clasică a literaturii române, pe care o dorim şi de referinţă universală. Nu se poate, sîntem convinşi, ca literatura României de azi să nu aibă în lume destinul României de azi".

O lume, aşadar, care ştie să-şi valorifice lucid tradiţia, făcînd din ea un element activ, o lume, în sfîrşit, a unei extraordinare afirmări în lume a României, venind de acolo, din străvechimea rădăcinilor, cu o soluţie românească, pe care, într-un eseu intitulat „Un om pentru istorie", o rezumă Dan Zamfirescu : „România socialistă este patria noastră eternă. Dar este mai ales acea patrie nouă care acţionează glorios în cadrul unei lumi noi, la a cărei geneză participă în prim-planul istoriei contemporane.

Omul care întruchipează sufletul naţiunii române socialiste, omul care a imprimat istoriei naţiunii române o tensiune, o amploare, o rezonanţă universală mai mari decît oricînd de cînd este pe lume, omul care-a croit făgaşul întregii noastre istorii prezente, pentru viitorul ce stă în faţă, omul al cărui geniu şi a cărui profundă încredere în virtuţile raţiunii şi omeniei s-au împletit în destinele întregii umanităţi contemporane, omul acesta este investit parcă de natura ţării noastre cu misteriosul dar al basmelor, darul tinereţii fără bătrîneţe. Este tinereţea celor ce şi-au făcut din slujirea idealurilor revoluţionare şi patriotice axa întregii lor existenţe...

Încrederea în viitorul speciei umane este mai întărită, perspectiva asupra veacului XXI mai plină de încredere datorită şi faptului că în miezul unui veac revoluţionar se înalţă şi flacăra minţii şi incandescenţa inimii celui născut o dată cu noua eră, într-un sat românesc : NICOLAE CEAUŞESCU !".

George Traian Roman

Literatura unei construcţii: omul nou (II)

Urmare din pag. 1

tuali care determină această evoluţie. Este vorba, de aceea, cu prioritate, nu de aspectele brute ale realităţii, ci de reverberaţiile ei în conştiinţe, de nuanţele multiple, subtile, prin care aceste reverberaţii se întorc în albiile vieţii, propulsîndu-i creşterea organică, necesară.

Rostul talentului constă, după cum ne putem da seama, în captarea anumitor vibraţii ale văzduhului social care îndreaptă, întocmai ca în natură, zburătoarele melifere către florile încărcate de astfel de seve. Că prin această acţiune se realizează nu numai captarea realităţii în faguri artei, ci şi polenizarea ei, adică tranziţia către roade, ni se pare din nou de domeniul evidenţei.

Din modul cum situăm relaţia între talentul artistic şi realităţile sociale rezultă şi deziderate luptei pentru calitate în domeniul literaturii şi artei noastre contemporane. Această problemă a fost ridicată adesea de către documentele partidului nostru în faţa creatorilor de frumos. Ea se află cu deosebire subliniată în documentele Congresului al XIII-lea al P.C.R., avînd drept coordonate, pe de o parte, contextul social-economic şi politic actual din ţara noastră, unde lupta pentru calitate este o problemă generală de prim ordin ; pe de altă parte, tradiţia noastră literar-artistică, bazată pe realizări de seamă în acest domeniu. Lupta pentru calitate în domeniul literaturii şi artei are în vedere ansamblul creator, ca expresie a efortului tuturor talentelor care îl reprezintă, în ultimă instanţă, al poporului din care aceste talente fac parte. Căci, aşa cum se subliniază în **Raportul** prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la amintitul congres, „poporul român a fost întotdeauna făuritorul şi păstrătorul celor mai înaintate tradiţii de artă şi cultură... Acum masele populare, poporul nostru trebuie să dea noi dimensiuni acestor tradiţii, să îmbogăţească şi să adauge concepţiei noastre despre artă şi literatură noi elemente desprinse din realităţile de azi ale ţării, în care omul muncii, constructor al socialismului, constituie figura principală".

După cum putem observa, „noile dimensiuni" ale tradiţiei pe care sîntem chemaţi să le realizăm, în domeniul literaturii şi artei noastre contemporane, sînt acelea care dau măsura, deopotrivă, originalităţii şi calităţii fenomenului nostru literar-artistic actual. Acestea, la rîndul lor, sînt determinate de „noile elemente desprinse din realităţile de azi ale ţării". În centrul acestor realităţi se află în mod necesar, „omul muncii, constructor al socialismului". Calitatea producţiei, calitatea vieţii, calitatea relaţiilor sociale depind în primă instanţă de calitatea omului care le făureşte. Dar pentru aceasta omul nou trebuie să se făurească pe el însuşi într-un proces revoluţionar complex, fără precedent în istorie. Relaţia lui cu personajul literar-artistic, pe linia unei determinări esenţiale, cuprinzătoare, intră, deopotrivă, în logica internă a acestui proces de făurire, cît şi a aceluia de reflectare artistică. Este motivul pentru care lupta pentru calitate în literatură şi artă îşi are centrul ei problematic cel mai acut tot pe linia conţinutului de viaţă captat în structurile noilor opere, cu precădere a modelelor umane care se revendică din viaţă şi i se propun spre înnobilare. Pe acest fond apar justificate, necesare în mod obiectiv : promovarea sporită a spiritului revoluţionar, lărgirea legăturilor fireşti ale talentelor artistice cu viaţa întregului popor, necesitatea unei orientări prioritare a creaţiei către realităţile contemporane ale ţării. „Eroismul muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor — se precizează în **Raportul la cel de-al XIII-lea Congres al P.C.R.** — întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluţionară a ţării oferă minunate posibilităţi literaturii şi artei, creaţiei de toate genurile, dînd subiecte pentru opere nepieritoare, care să ridice cultura şi arta românească la un nivel mai înalt de dezvoltare, să contribuie la formarea conştiinţei socialiste a poporului nostru, să însufleţească în muncă şi viaţă tînăra generaţie, să înfăţişeze perspectiva, viitorul luminos al patriei noastre".

Abordarea vieţii poporului ca sursă prioritară de inspiraţie este una dintre îndrumările cele mai statornice, mai generoase date de partidul nostru literaturii şi artei. „Aşa cum am precizat încă la întîlnirea din 1965 cu creatorii din toate domeniile literaturii şi artei — arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu în **Raportul la Congresul al XIII-lea** — sursa de inspiraţie a tuturor operelor, eroii romanelor, ai întregii creaţii trebuie să fie oamenii muncii. Sursa de inspiraţie trebuie să fie izvorul viu al muncii, al vieţii poporului nostru, nu ulcioarele, chiar aurite, care pot deforma realităţile. A sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoarele limpezi, dătătoare de viaţă, constituie — şi va constitui întotdeauna —, singura sursă adevărată de inspiraţie pentru toţi creatorii patriei noastre".

Evident, comparaţia între izvoare şi ulcioare vizează şi aici, într-o imagine de o mare plasticitate, opoziţia ireductibilă între viaţă şi prejudecăţi dogmatice, între realităţile noastre sociale şi tot ce caută să deformeze aceste realităţi, să le prezinte într-o lumină falsă. Iată de ce, în **Raportul la Congresul al XIII-lea** al partidului, a răsunat cu deosebită vigoare chemarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la identificarea artiştilor şi scriitorilor cu aspiraţiile poporului : „Numai trăind şi scrînd cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului şi viitorului patriei noastre, creatorii de artă şi literatură pot da opere de înaltă valoare, îşi pot îndeplini misiunea în formarea conştiinţei revoluţionare, în promovarea adevăratului umanism revoluţionar al societăţii noastre socialiste".

Emblemele încrederii

Aproape trei sute de titluri de poezii alcătuiesc sumarul recent apărutei antologii de versuri patriotice şi revoluţionare, dedicate celei de a 65-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român, antologie care reuneşte în cuprinsul său, sub emblematicul generic **Cu glas de aur te cînt, ţară** (Editura „Eminescu"), cele mai frumoase gînduri şi sentimente transfigurate artistic, expresii ale iubirii de patrie şi de popor, ale ataşamentului total la cauza libertăţii şi păcii, ale solidarităţii în jurul Partidului Comunist Român şi a eminentului său conducător, pe care poeţii acestui pămînt le-au închinat, în timp şi peste timp, vîrstelor ţării.

Poeziile antologate sînt grupate în trei secţiuni, purtînd titluri care vorbesc de la sine, devenite astfel efigii memorabile ale continuităţii de simţire şi aspiraţie ce caracterizează poezia românească: **Partidul, Ceauşescu, România, La trecutu-ţi mare, mare viitor, Un pămînt numit România.** Ţării, Partidului, celui care a deschis o nouă epocă în istoria României, le dedică versuri însufleţite de o profundă iubire şi de un înflăcărat spirit revoluţionar, poeţi contemporani din toate generaţiile, începînd cu Zaharia Stancu, Victor Eftimiu, Demostene Botez, Otilia Cazimir, Mihu Dragomir, Marcel Breslaşu, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Geo Dumitrescu, continuînd cu Ion Gheorghe, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Nicolae Dragoş, pînă la mai tinerii Adrian Popescu, Lucian Avramescu, Paul Balahur, Nicolae Dan Fruntelată, Corneliu Vadim Tudor. Numele citate reprezintă doar un mic eşantion, ales din marele număr de poeţi care şi-au unit glasurile lirice pentru a glorifica simbolurile inconfundabile ale noii istorii româneşti. Sînt semnificative, în acest sens, versurile patetice prin care Eugen Jebeleanu, în finalul poemului **Comuniştii,** subliniază importanţa capitală a luptei comuniştilor pentru libertatea poporului, pentru deschiderea unor noi orizonturi: „Ei au învins. / Şi carapacea nopţii sfărîmînd-o / Ca pe un inveliş / De piatră, ce zăvora / Un astru cu simburi de aur, / Ne spun: — Acum / E lumină... / Acum puteţi să alegeţi." Deşi, firesc, modalităţile stilistice şi tipul de metaforă sînt diferite, ceea ce dă o remarcabilă unitate de ton florilegiului din prima secţiune a antologiei este absenţa convenţionalismului, sinceritatea confesiunii.

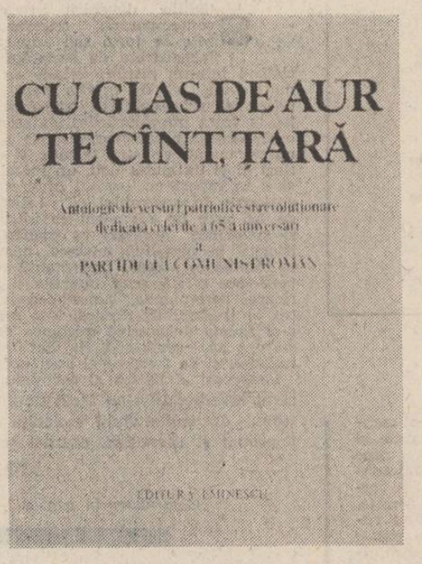

Sub emblema celebrului vers al lui Mihai Eminescu, **La trecutu-ţi mare, mare viitor,** a doua secţiune a antologiei cuprinde poezii care omagiază momente din istoria ţării şi personalităţi ce, slujind năzuinţele maselor populare, au devenit, prin acţiunea lor, exponenţi ai voinţei de libertate, pace şi propăşire a românilor. Mihai Eminescu, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Alexandru Macedonski, George Coşbuc, Lucian Blaga, Ion Pillat, Tudor Arghezi şi încă mulţi alţii dintre poeţii noştri clasici, alături de o serie întreagă de reprezentanţi de marcă ai generaţiilor lirice mai apropiate în timp evocă, într-o suită semnificativă, pe Decebal, Mircea cel Bătrîn, Vlad Ţepeş, Mihai Vodă Viteazul, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, pe alţi mari iubitori de moşie, precum şi Revoluţia de la 1848, Unirea Principatelor, Războiul de independenţă, marile răscoale ţărăneşti din 1907, Marea Unire, Momentul 8 mai 1921 şi semnificaţiile făuririi Partidului Comunist Român, grevele de la Griviţa din 1933, eroii Doftanei, Eliberarea, Ziua Republicii. Ca un semn de hotar, ce marchează intrarea într-un nou timp al ţării, grupajul se încheie cu poezia Constanţei Buzea, intitulată **Lauda României socialiste:** „Şi cînd vine viitorul şi egal în noi există, / De coloana lui de lume leg un cîntec de noroc / Luminat pămînt eroic, patrie socialistă, / România, timp de aur, spaţiu cu cetăţi de foc. // Astfel trupurile noastre ce prin naştere ni-s date şi în viaţă sînt hrănite de pămînt necontenit, / Sînt acele părţi de ţară şi de suveranitate, / Date-n grija celor care de la timp le-au cucerit".

A treia secţiune a antologiei, care împrumută ca generic titlul volumului lui Nichita Stănescu, **Un pămînt numit România,** se constituie, prin poezii care urcă de la Ianache Văcărescu la Mircea Dinescu, într-un elogiu fierbinte adus spaţiului românesc şi limbii române, prin care poporul şi-a durat şi conservat fiinţa naţională şi a înălţat spiritualitatea sa inconfundabilă. Cunoscutul testament al lui Ianache Văcărescu, „Urmaşilor mei, Văcăreşti, / Las vouă moştenire creşterea limbei româneşti / Şi-a patriei cinstire", s-a imprimat cu litere de neşters în conştiinţa poeţilor care i-au urmat, mereu alături de destinele patriei şi ale limbii române, slujind cu versul lor aspiraţiile din totdeauna ale poporului român.

Cu glas de aur te cînt, ţară exprimă în chip admirabil această stare, această atitudine, poeziile cuprinse aici reprezentînd embleme ale devotamentului faţă de popor şi partid, ale încrederii în viitorul ţării.

Valentin F. Mihăescu

Progresul culturii

Urmare din pag. 1

circuitului valorilor artistice un puls accelerat, un suflu viu şi proaspăt, restituind conştiinţei de sine a literaturii române certitudinea aderenţei la regnul umanismului autentic fără de care socialismul nu poate fi el însuşi, o civilizaţie superioară, o orînduire a oamenilor şi a lucrurilor organică şi viabilă. Literatura s-a aflat de-a lungul întregii perioade ce a urmat anului 1965 în faţa unui sever examen impus de fapt de logica dezvoltării societăţii româneşti, de imperativul redimensionării operei de construire a socialismului în conformitate cu necesităţile şi particularităţile existenţei noastre colective, sociale şi naţionale, cu idealurile şi aspiraţiile noastre fundamentale, vitale, legitime.

Un sever examen ce i-a relevat datoria pe care o are de a fi măsura unui fertil timp istoric. Viaţa însăşi într-o ipostază primordială şi semnificativă. Amatorii de statistici şi ierarhii facile, convenţionale se pot iluziona că identifică esenţa şi sensul exact, parametrii şi eventualele linii de evoluţie ale literaturii române actuale întocmind serii de autori şi lucrări, clasamente bazate strict pe criterii cantitative, avînd în vedere cu precădere frecvenţa de apariţie şi persistenţa anumitor genuri, motive sau modele literare în ultimii douăzeci de ani. Procedeul are avantajele sale dar şi inerente limite dacă nu cumva chiar vicii structurale. Concludent este însă nu atît inventarul minuţios al operelor şi personajelor cît mai ales redimensionarea perspectivelor şi reorientarea opţiunilor în lumina cărora scriitorii şi-au reconsiderat misiunea şi funcţia socială. S-a vorbit şi se vorbeşte mult de „obsedantul deceniu". A devenit chiar o modă literară susceptibilă de succes publicitar reîncarcerea în timp, în anii '50—'60, supralicitarea unei problematici din care nu lipsesc situaţiile dramatice, tensiunile, destinele contorsionate, adeziunile totale şi reconvertirile, erorile, experienţele edificatoare din punct de vedere moral, traumatizante, purificatoare etc., proiectate pe fundalul unor restructurări sociale uriaşe şi în condiţiile unor turnante istorice bruşte, uneori imprevizibile.

Ceea ce a cîştigat literatura română în ultimele decenii rezidă, cred, într-o mai adîncă şi nuanţată înţelegere a raporturilor individului cu istoria, a raporturilor lui cu societatea şi puterea în dinamica procesului revoluţionar. Resurecţia valorilor umanismului a atras atenţia asupra unei necesităţi, nedivulgate în mod categoric şi explicit pînă în 1965, nevoia de adevăr moral neputînd fi disimulată îndărătul „certitudinilor" îngheţate şi amăgitoare : socialismul nu este o realitate deasupra oamenilor, indiferentă faţă de ei. Esenţa sa este indisociabilă de tot ceea ce priveşte reapropierea esenţei umane de către om, umanizarea societăţii şi a politicului.

Instituirea omului ca valoare supremă apare în acest context ca o expresie firească a nevoii de adevăr moral. Nu un om abstract, idealizat, estetizat în sensul rău al cuvîntului, şi ca atare devitalizat. Ci omul viu, real, concret, cu toate calităţile şi defectele sale, cu împlinirile şi neîmplinirile sale, cu întreg universul de viaţă, de gînduri şi sentimente, aflat la confluenţa relaţiilor cu ceilalţi, solidar cu semenii săi dar nicidecum anulat ca personalitate şi individualitate.

Marii creatori nu au putut niciodată să se complacă în situaţia de a accepta simplificarea omenescului, de a acredita valori morale fără un echivalent necesar în planul conţinutului de viaţă. Cazul lui Marin Preda, de exemplu, este, cred, cît se poate de revelator în această privinţă. Se poate naşte însă întrebarea dacă pentru literatura noastră de azi, privind lucrurile din perspectiva devenirii ei în toţi anii din urmă, tensiunea dintre etic şi estetic, încorporată în setul valorilor umanismului revoluţionar dezirabile promovate şi regăsite în spaţiul operei literare, este la fel de actuală ca în urmă cu două decenii şi mai bine, dacă se manifestă în aceiaşi termeni şi dacă prezintă acelaşi caracter imperios ? Singurul răspuns sincer şi adevărat este : da. Şi acest răspuns devine fapt de viaţă literară, literatură adevărată, cu mesaj umanist generos, în condiţiile în care creatorul îşi împlineşte menirea sa inalienabilă, dovedindu-se conştient de răspunderea pe care o are în faţa propriei conştiinţe şi a conştiinţei celor ce-i aşteaptă opera, aceea de a duce o necurmată şi consecventă bătălie pentru om şi valorile nepieritoare ale umanismului.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

POEZIA PĂMÎNTULUI NATAL

Scrisori de acasă

faptul că Nicolae Dragoș este prezent mai totdeauna la aniversările sau comemorările lui Tudor Arghezi semnifică, dincolo de amănuntul că autorul **Cîntării omului** a fost sau n-a fost „de la Cărbunești", cel puțin trei lucruri : că poetul Nicolae Dragoș știe că autorul **Cuvintelor potrivite** nu putea fi dărîmat cu mijloace extra-literare ; că Oltenia, cu ale ei toate cele — mine de cărbuni, hidrocentrale, cîmpii mănoase, cu Brâncuși, cu Tuculescu, cu Arghezi, — așadar, că Oltenia, cu ale ei realități ori nestemate, nu poate fi anulată; că Oltenia este un rezervor viu de istorie românească. Muzeul de etnografie, cu ale sale piese din neolitic, documentele despre, să zicem, Revoluția lui Tudor, despre „hora unirii" de la Craiova, despre Răscoala din 1907, despre luarea cu asalt a prefecturii în 1946, și atîtea obiective industriale construite în ultimii ani în „orașul banilor" (de la „mașini grele" la... avioane), demonstrează cu puterea evidenței marele salt istoric pe care l-a realizat Oltenia în ultimele două decenii.

Cînd, la 30 de ani, în 1968, debuta editorial, Nicolae Dragoș avea, așadar, de răspuns la o istorie plină de istorie națională. (Era o misiune foarte grea, căreia autorul nu i-a găsit o altă soluție decît fericita metaforă — atunci, în 1968 — a „morții calului troian". Era adică, vorba, de o Troia bîntuită de istorie, dar salvată de „n" Hectori care, apărindu-și țara, nu s-au temut de nici un Ahile ; care cunoaște deci trucul troianului „cal"). Nicolae Dragoș a răspuns, acestei tulburate istorii, cu versuri care au definit-o, au clarificat-o și, de fapt, au exprimat-o (în sensul „expresiei" pe care o realizează înalt poezia), poetul **Scutului de etern.** E greu de urmărit această poezie plină și de istorie și de, mai cu seamă, istoria poeziei. E saturată de istorie națională, de patimă, de fapte concrete, de contacte livrești.

Cînd, bunăoară, poetul a devenit el însuși, cînd și-a adus aminte de Cărbunești Olteniei, a scris poeme argheziene :

„Ne jucăm în fel și chip / de-a castele pe nisip / lăsînd rîul să adune / cîte nu ne poate spune. / frunza o trezim în vis — / iluzoriu paradis".

De fapt, Arghezi fiind zeul său tutelar, conștient fiind deci de acest lucru, poetul încearcă — și reușește — să se debaraseze de model. **Stampa** din volumul **Coloană de-a lungul** (Ed. Eminescu, 1971), este un bun exemplu de inspirație populară transfigurată artistic într-o retortă de maximă tensiune livrescă :

„Munții neclintiți / în preajmă / verde scut / fîntîni prin vene albe / își filtrează răcorile / Solomonite-n lut / și iarba / în apus de soare / trează / palos tăcut... [...] securea iernii-n / trunchiuri de copac".

Și un scurt „moment" din **Ritualuri intime** (1978) poate defini starea de spirit a poetului :

„N-am liniște / mi-e-ntregul trup o rană / lovit ca ploaia / de amintiri...".

Căci, de pildă, tensionat, autorul **Zăpezilor fără întoarcere** zice :

„Te-am chemat și n-ai venit/ drumul meu învins în maluri / [...] / cîtă vreme-i strînsă-n mîne/ drumule ! cît m-ai mințit / de la mine pîn' la tine / pling sandalele de-argint / Cum din fiecare pas / plînge ieri și rîde azi / drumule, văd fără glas / prin ce clipe stai retras ?"

Și ajungînd la... **Basm**, se întreabă (retoric, ? ! ? dar folcloric, ancestral), poetul :

„Nu cumva îmbătrînim / pergamente-ntre cuvinte ? / nu cumva sub cerul viu / e tăcerea mai cuminte ? / nici o șoaptă, nici un semn / de răspuns către auz / și sub cerul demn rămîn / lac adînc, visînd confuz / pînă-n ceasul cînd stejarii / bat cu frunze grele-n soare / urci, prin ochi, poteci neduse / spre vechi semne de-ntrebare".

Împătimită și, de fapt, împămîntenită în arhiva națională a Gorjului și Mehedințului, Glogova lui Tudor din Vladimiri reînvie, revine, adică, la viață, prin fiul său, Nicolae Dragoș. Care, chiar dacă scrie elegii („vine un timp al tainei spre amurg" — **Ritualuri intime**), are o extraordinară forță de a face din istorie politică (a ierbii, a copacului, a muntelui), și din politică istorie. Istoriogonia (ca „Eminescogonia", spre pildă) invocată de unii critici este, prin urmare, un drum al poetului „scrisorilor de acasă".

Fănuș Băileșteanu

Vitalitatea mitului

bihorean din Sălișstea Beiușului, Gheorghe Pituț ilustrează sub raport liric o substanță sufletească transilvană, mai apropiată de Octavian Goga decît de Aron Cotruș. E o poezie nutrită de evenimente, și nu este greu a deduce, din această materie totuși obscură, momentul care a produs lirismul. Acesta e, la o repede ochire, supus regimului contingent. O ieșire de la cinematograf, din oraș, un pădurar în patrulare prin pădure auzind toporul braconierului, o crimă într-un sat făptuită cu o „armă demodată" și subliniată în urletul unui cîine, o întoarcere în casa părinților care locuiesc, sus, în pădure, consultarea unui medic — sînt nu mai mult decît desfășurări de biografie cotidiană și urmînd această materie s-ar fi putut obține un lirism obiectiv și reportericesc. E, pînă la un punct, un jurnal liric, un „ziar" de toată ziua, și peste toate o melancolie de om singuratic, cu mișcări somnambulice și încete, cu privirea încețoșată adeseori, auzind mai degrabă în sine decît dedat observației circumstanțiale. Poetul vine cu o substanță sufletească străveche și prin mijlocirea ei ceea ce e viață curentă prinde a se desfășura pe întinse pînze viforoase. Nu e, ca atare, un lirism cult decît de la o vreme încoace, și în „naivitatea" acestei creații, de adîncimea și de conformația materiei magmatice, stă și originalitatea cea mai profundă a poeziei. Creativitatea e, ca să zic așa, nu imitativă ci endogenă ; un soi de anamneză, apărînd spontan, desăvîrșește creația acolo unde gîndul se oprește pe dinaintea afectivității obscure unde colcăie depunerile de vechime etnică insondabilă. Miturile se orînduiesc de la sine și din aceste erupții iese o lirică de fel expresionistic, unde cosmicul e totdeauna extatic și dureros.

Mai întîi de toate, poezia e un document etnografic, valorificînd ecourile arhaice ajunse cu greu, și pe deasupra piedicilor felurite, într-o civilizație de esență planetară : „Ieri, gara și călătorii / Cine știe unde plecau / Și patruzeci de străzi / Neîncăpătoare de oameni / Și doamnele cu cîini / Și un tramvai care trece printr-o mașină / ferestre sparte la un etaj / Sute de tineri frumoși / Întîrziați de cinci ore în baruri / Fete la ceasul din colț așteptînd / Știri peste știri, țări coloniale / Și metropole în dezbinare / Ultimul supraviețuitor dintr-un trib / Miliarde de ciocane pe pîntecul globului / Apoi spre seară, mai încetinit / Pasul tinjește spre casă / Sinucigașii din film, doamne, / Mi-a crescut păr cărunt pe dinăuntru / Cei doi părinți, un copil / de mînă / îmi răcoresc retragerea din zi / dar toate întîmplările acestea / ca niște roți îmi stau în cap / Și le aud cum cad în suflet / Ca în copilărie / La peștera din satul mamei / Cînd slobozeam un bolovan / Și îmi părea / că mai aud / și a doua zi". Nu aceasta este trăsătura cea mai de seamă a liricii lui Gheorghe Pituț, deși pătrunderea mitologiei în viața curentă, și amestecul dintre acestea, e o metodă pe care liricul o întrebuințează peste tot. E, în cel mai de seamă aspect al ei, o poezie provenind de la o civilizație de pădureni civilizînd pădurea și sforțîndu-se să aducă agricultura în mijloc de codru : „Aproape înțelept la anii mei / Văd bine că lumina / E nebunia firii / Trăiesc lumini obscure / Ce dor ca rănile / Casa părinților / Clădită lîngă vînt / Pe vîrful dealului / mama și tata / veșnic aplecați pe coase și sape / Deasupra pămîntului sterp și cîinele nostru răgușit / Lîngă steaua polară / Văd drumul / Din pădurea care s-a tăiat / Călare pe bușteni / Cu trei vecini ai mei".

În totul, poetul vehiculează o noțiune de civilizație românească nordică, avînd originea în străfunduri de evuri imemoriale. El invocă, de aceea, Ardealul înrîlvorat de furtunile septentrionului, care spe au pe antici : „Ce straniu galopează / Pe dealurile din Ardeal furtuna / Părinții fug / Spre casele care o iau din loc / Se crapă coaja norilor / Și apele greoaie vin cu capăt / ca șerpii altor ere. / Brazi de nimic împinși de bolovani / scroafe cu dinți întorși / înoată cu purceii spînzurați de țîțe / Cerbii loviți / de răsuflarea lupilor / Își rup de trunchiuri coarnele / Se încîlcește lumea / Așa ca la-nceput / Auzi cum putrezește steaua / La care te-ai gîndit o clipă / Și nu mai sînt decît un strigăt / Rupt dintr-o gură în mileniu / Cînd mă înundă fără urmă / Puhoaiele materiei". E în aceasta o reminiscență, în termenul apocalipticului, și dezvoltată sub aspectul teluric, de la Octavian Goga. Ca și acela, Gheorghe Pituț vede în civilizația românească de Ardeal mai întîi de toate alegoriile etice și un scurt ciclu, dedicat „cîntarelor", e o idee a echilibrului de popor vechi : „Oare aici / pe talgerul cîntarului de sus / Unde stau ridicat / de gîndul meu / Cîntecul va avea vreodată puterea / Să apese atît de greu / Încît să ridice talerul celălalt / De jos / Pe care atîrnă informă / Fără de cuget / Materia ? / Dar ale voastre, cîntarele / Unde stă cocoțat fiecare / Cu gînd să ridice lumea / Pînă la albastrul / Din sunetul ce se cheltuie / Altfel pe vînt / Eliberînd pentru o clipă / Osia cam mare / Din centrul cîntarelor ! / Și ceilalți, cu balanțele lor / Infernale / Unde viața, lumea stau sus / iar ei ca un puroi de plumb / Atîrnă mai jos / Decît apele mării". De altfel, poetul a pus în „talgerele" alegorice de cîntar și civilizațiile cu greu compatibile, între care aceea sedentară ilustrează sentimentul cosmosului și al stabilității, ierarhia lui, față de acelea de nomazi, pentru care lumea există numai prin soare, prin spirite, și prin rapt : „Alungați-l pe străinul de cîntec / Să nu tulbure pacea cîntarelor / Dincolo de hotarele noastre / Pe osia lumii / Pentru fiecare din noi / O funie aruncată așteaptă adversarul să vină / Și cineva mă pune la încercare / Cu restul lumii deodată / Singur la un capăt, și la celălalt / Pe un talger amestecate / O mie de glasuri într-un vacarm de roți / De abia rezist cu firea mea singură / Să țin în cumpănă balaurul de pluguri / Dansînd neomenește / În fața unui blid mai mare / Să vină o furtună să ridice / Pînă la nori și să zdrobească / Acele roci cu pietre și rîme întesate / În care adevărul / Că zeii sînt mai grei decît Olimpul / Nu va pătrunde niciodată". E un extract, conceput în termeni vizionari, de istorie românească, înălțat pînă la abstracțiune într-un gust, în definitiv, modern care este și acela din „Anabasis" al lui Saint-John Perse. Cea mai profundă stratificație a liricii acesteia, este totuși aceea care ține etnic : O lume a cumpenelor, echilibrată, exemplificînd o ritualistică veche, cum ar fi, de exemplu, aceea a inițierii virile : „La noi în sat / Cîntarele sînt drepte / Și tatăl meu în august / Ne cîntărea cu griu / Eu, trei surori și un frate / Mai frumos, copii, / De o parte a șeii calului / În talere trăgeam / Cît sacul plin de boabe / Și mai tîrziu / Ceilalți uitară jocul / Dar eu în fiecare vară / Mă cîntăream / În dreaptă cumpănă / Ajuns / La greutatea griului. / Cu spaimă și plăcere / Am văzut cum sacul / Se ridica încet / Din dreapta calului / Urca tăcut / Și slab către spinare / Și s-a trintit cu mine la pămînt / Tăceam acolo lîngă rîu / Cînd tatăl meu gîndea : / Acuma tragi cît o cîmpie".

Este nu doar o seminție a forțelor aflate în rînduieli sempiterne ci și un popor trăind pe o „vînă de aur", pe care o păzește : „Sub vatra casei noastre / În păduri / Mai jos de

rădăcina zgomotelor zilei / Un gard de fier respinge călătorul / Și noaptea dorm / Alături de ciine / Pe comoară / Aud cum curg din ea / Lumini pe dedesubt / Mă cert în fiecare zi / Cu tatăl meu / Pentru un metru de adînc / Săpat / Mă înspăimîntă / Pașii lui de paznic / Atît de grei pe cînd cobor / Trudit / Pot să stîrnească un cutremur / Și niciodată n-o să ajung / Sub vatra casei noastre / Unde trăiește vina de aur".

Este imaginea agatîrșilor lui Herodot, a căror lume viețuiește nu doar în cultul pentru zăcămîntul aurifer, ci și în acela pentru cereri și pentru soare, căci, în optica lui Gheorghe Pituț, Transilvania e tărîmul unei populații astrale.

Artur Silvestri

Desen de Florin Ilie

Simboluri ale permanenței

Volumul lui Paul Tutungiu — **Partidul și poetul** — rezumă, în mare parte, sensurile poeziilor din celelalte cărți ale acestui autor. O poezie, în esență patriotică, elogiind partidul și patria, elementele de statornicie, prin trecerea vremii, pe locuri ale vechimii. Pentru aceasta poetul coboară în arhaic, preluînd simboluri ale mitului. Am mai scris despre poezia lui Tutungiu remarcînd liantul cu folclorul și folosirea modalităților liricii populare. Și ciclurile din volumul **Partidul și poetul — În lume sînt bărbați, Preceptele lui Deceneu, Elegii pe țărmul Dunării** — exemplifică această direcție a poeziei lui Paul Tutungiu. Poezia înseamnă continuitate, legătură cu cei de dinainte și deschidere spre evi viitori. Ea este descărcare a ființei, ducînd cu sine semne premonitorii : „Am născut aceste poeme / Nu pentru a fi umbra cuiva : Ca izvoarele / Cuvintele au țîșnit singure din țeasta mea // Nu sînt doar adevărurile mele / Și nici edictul vreunui zeu : // Părinți din timpuri străvechi / Le-au semănat pe șindele meu // Singure se nasc gîndurile în țeasta mea / Eu doar le mîn ca pe-o turmă de miei / Pînă la cel apus de soare / Unde m-așteaptă doi frați ciobănei // Acolo le mîn / Pe stînă stăpîn // Cu trupul păgîn // Tînăr să rămîn."

Ciclul **În lume sînt bărbați** sau **Poeme pentru sărbătorile cetății** cuprinde poezii despre partid, printr-o poziție de elogiere a atitudinii eroice și a dăruirii colective. În viziunea poetului, partidul este expresia unor năzuințe străbune într-un spațiu dominat emblematic de Dunăre și Carpați : „Acel bărbat cu Soarele pe umeri / Izvorît din speranța străbunilor / Cu fruntea într-o Dunăre, cu inima / Izbind aurul demnilor Carpați // Lumina curge pe brațele sale cîntînd / În pieptul cu vuiete ascunde izbinda : // Datina fîntînii, hora sufletului / Tot ce clipocește timpla, gîndul / Într-o corabie de sunete, într-o statuie / Este numai Partidul, acest bărbat / Rostit de neamul vestit al românilor." **(Numai Partidul).** Sau în altă poezie, intitulată **Cîntec,** aceste ipostaze ale comunistului : „A fi comunist înseamnă iubire / Iubire de țară, iubire de neam / În lume să vii fericit ca un mire / Să cînți ca stejarul cu astre pe ram // A fi comunist înseamnă voință / Îndemnul să-ți crească în trup ca un foc / Din gînduri să-ți faci blonde bărci cu noroc / Lumini să-nfrunzească în orice ființă // A fi comunist înseamnă suplețe / Să zbori ca un vultur lîngă idei / Iarba sub pași să-ți îngîne binețe / Zvîcnire de purpură-n zări să te vrei // A fi comunist înseamnă putere / În brațul tău zdravăn furtuna să țipe / Să tai drum de fluviu cînd griul o cere / Să arzi într-o clipă o mie de clipe // Iubire, putere, voință — și tînăr / Rubin, diamant, hiacint, ametist / O patrie clară, un steag și un umăr / Carpații și Dunărea — ești comunist" **(Cîntec).**

Obîrșia poetului se găsește în neamul de țărani, obîrșie telurică, de oameni legați de pămîntul ce a rodnicit prin munca țăranului, dar și a zvîcnit spre creația spirituală prin măiestrele creații folclorice : „Dacă mă uit în urma mea / Nu cale de un an / Nu cale de o sută de ani / Ci dincolo de o mie, de două mii de ani / Văd un plugar cu umeri lați / Purtîndu-și fiul pe umeri // Pe umerii acestui fiu / Văd fiul fiului / Purtîndu-și fiul pe umeri // Așa s-a sumețit pînă la cer / Un stîlp de plugari / Pe umerii tatălui meu sînt eu / Și pe umerii mei fiul meu // Un strașnic stîlp cît mii de ani / Sfredelește cerul / Și înălțimea lui sporește / Căci neamul meu de plugari / Este fără de moarte // Și steaua către care ne zvicnim / Este cea mai frumoasă luminare a lumii". **(De obîrșie).**

Preceptele lui Deceneu (Peștera lui Zamolxis, Muntele zidit, Iubirea de Patrie, Oul cosmic, Starea de Făt-Frumos, Starea de cuviință, Starea de dor) valorifică semnificațiile mitului. Sînt, de fapt, poezii de elogiere a patriei, prin semnele străvechimii, care i-au statornicit esența și dimensiunile. Paul Tutungiu valorifică aspecte din mitologie, folosește surse ce le are la îndemînă, dar și încearcă mereu să găsească un teritoriu specific poeziei sale, să-și construiască **un sistem poetic.** Iubirea de patrie este o dimensiune statornică a poporului al cărui exponent devine poetul : „Patria este locuința poporului meu. / Patria mea înseamnă Carpații și Dunărea, / înseamnă apele ce se dezleagă în ea, / pînă la Marea cea Neagră și pînă / dincolo de rădăcina Porților-de-Fier // ... // Omul fără iubire de Patrie nu este întreg ; / el este aidoma amforei goale ; / el are ochi, dar nu vede Patria, / el are urechi dar nu aude sunetul / și nu pricepe armonia Patriei, / el are inimă dar în pulsul ei / nu este adăugată respirația Patriei."

Preceptele lui Deceneu sînt, în același timp, poezii de inițiere, tutelate de mitul lui Zamolxis. Peștera zeului reprezintă taina oricărui lucru, esența sa, sau, cum ar spune poetul, **lăuntrul** său. „În orice Peșteră trebuie să intri singur" afirmă alt vers, înțelegînd că inițierea și cunoașterea sînt individuale. Simbolul mitului lui Zamolxis poate deveni nu numai indice al permanenței și vechimii, al legăturii cu pămîntul, dar, mai ales, al aspirației, al tendinței de înălțare. În poezia lui Tutungiu în dualitate cu **peștera** se menține **lacrima,** simbol ce vrea să denumească un domeniu spiritualizat : „Teritoriul Lacrimii și teritoriul Peșterii / sînt timpuri / ale Oului cosmic // Cei vechi spuneau : este un timp Lacrimă și / este un timp Peșteră. / Umbletul puterii în timpul Peșteră și / starea puterii în timpul Lacrimă / sînt un riu în inel".

Ultimul ciclu al volumului **Partidul și poetul** cuprinde poezii, ce în tonalitate de elegie surprind aspecte variate. **Elegii pe țărmul Dunării** sînt poezii citabile, ca aceasta despre țărani : „Mai sînt țărani / ca strugurii-n ciorchini / Cu oase sănătoase ca oțelul / Țărani țîșniți de-a dreptul din pămînt / Țărani ca griul aștrilor pe cer // Ei au parfumul cuvios al jimblei / Ei sînt frumoși ca laptele în doniți / Ei știu secundele porumbului / Și limba rîului ce spintecă pustia // Țăranii sînt / mai sînt țăranii încă / Mari spiritele lumii cite-au fost / Ca niște porumbei jurați la zboruri / Din palma țărănească s-au hrănit". **(Țăranii).**

Prin **Partidul și poetul,** Paul Tutungiu se dovedește un poet de resurse reale care scrie o poezie viguroasă, de substanță.

Alexandru Ruja

Lirismul — manifest

Cunoscut pe tărîm publicistic, Ilie Purcaru ne oferă dovada vocației sale poetice în volumul „Marșul de august", volum ce se înscrie pe linia lirismului angajat, mobilizator, de rezonanță publică. Autorul cultivă un discurs poetic amplu, năzuind să surprindă „miezul de foc" al conștiinței colective angrenate în mișcarea socială ; cartea, cuprinzînd de fapt un singur poem în patru părți, proiectează, la dimensiuni epopeice, marele eveniment istoric al eliberării României din august 1944. Poemul este de fapt un manifest ideologic, Ilie Purcaru reușind să scrie „o pagină de cronică cu-înluminări de stea" în care datele istoriei contemporane sînt invocate pentru a sluji un crez politic ardent. Dincolo de programul său teoretic, volumul impresionează prin patetismul fierbinte și prin adresabilitatea sa directă. Socialul este transfigurat în imagini simbol, versurile emană sentimentul victoriei, anunțînd acel „gong cosmic" așa cum lirica stănesciană proclama era comunismului „ora luceafăr" a umanității. Discursul poetic este exclamativ : „și fermi am sta pe noile coordonate scumpe : / oțelul demnității — inoxidabil — osie / prin cumpănă de țară și cumpănă de veac — / atenție! — nu-l atingeți ! în el doarme-o explozie !" Altitudinea rostirii poetice se sprijină pe o retorică avintată ca „faldul unei flamuri", desfășurarea epopeică a poemului are o cadență impresionantă. Volumul „Marșul de august" este scris într-o tonalitate virilă, experiența gazetărească a autorului se recunoaște în forța comunicării directe, versurile sugerează iureșul evenimentelor în plină revoluție : „mai repede ! mai repede ! cerul și-ncoardă coama / prin aburi de sudoare noi galaxii sclipesc / mai sus ! încă-o secundă ! și timpul nalt al lumii / mai nalt e cu-o secundă — cu timpul românesc". Poezia e un imn închinat efortului uman de autodepășire, izbinda acțiunii sociale capătă o transfigurare artistică remarcabilă în numeroase secvențe ale poemului unde se pot citi „gînduri scrise cu peniță de oțel". Impresionează, în lirica autorului, energia morală care dinamizează verbul, departe de a fi contemplativă, conștiința poetului se implică direct în acțiunea socială, oda se convertește în apel, mobilizator. Autorul evită descriptivismul, evenimentele se topesc în pasta fierbinte a unui simbol politic ce transcende timpul concret istoric, revoluția apărînd ca o stare de spirit întru desăvîrșire umană. Sînt secvențe ale poemului în care civicul ia forme protestatare, poezia devenind un pamflet îndreptat împotriva ignoranței și a pasivității. Născută dintr-un elan revoluționar, poezia lui Ilie Purcaru e închinată solidarității umane, discursul liric are forța sonoră a alămurilor într-un marș victorios : „Oțelurile ! — alămurile ! stindardele în vînt ! / mai repede ! mai repede ! sub vuiet de metal / să înrolăm secunda și s-agățăm cu dreapta / ornicul roș din stînga la ritmul general". Sentimentele generoase întreține patosul imaginației poetice, creația e străbătută de un optimism genuin în care putem recunoaște ecourile unei biografii afective. Versurile, de un vibrant patriotism, cosmicizează datele istoriei, dîndu-le semnificație de destin : „Osia lumii parcă-i mai dreaptă — parcă lumea / s-a-ntors mai înspre soare în roiuri de scîntei / cu 23 de grade s-a răsucit planeta / — e răsucirea noastră din august 23". Document politic și afectiv totodată, poezia redă amploarea mișcării revoluționare din interiorul ei, metafora devenind astfel un indemn mobilizator adresat conștiințelor de a se solidariza în efortul edificării sociale. Poemul lui Ilie Purcaru este o convingătoare demonstrație lirică a necesității istorice, a drumului ascendent al omenirii : „visăm pe scări de vise urcăm în timpi și-n spații / din satele pustii spre animate tîrguri / din tîrguri spre feerice cetăți și albe burguri / din turlele celeste spre alte revelații". „Marșul de august" se impune prin altitudinea mesajului și prin forța expresivă a metaforei lirice.

Alexandru Horia

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Deținător al dreptelor balanțe

Cel pentru care vrerea poporului e lege,
De-al țării mers inscrisă-n calendare,
Geometrul acțiunii necesare, –
Cel care omenește înțelege

Prefacerea fluidelor inele
Care ne leagă, în vreme, pe vecie, –
Înaltul crin cu flacăra lui vie
În zile bune sau în zile rele.

Deținător al dreptelor balanțe
Cu talgere de foc și de omăt, –
Cel care nu cunoaște cuvîntul îndărăt,
Ci doar urcușul marilor speranțe.

Virgil Teodoresru

A munci, gîndind

A gîndi e o muncă,
A alăpta un prunc sau o pruncă
e un miracol și este o muncă.

A gîndi un prunc sau o pruncă,
într-un desiș e o luncă.
Fruntea cu osul ei cu tot
e un plug !
Gîndul e un jug
la care creierele noastre
înhămate
ară gîndiri binecuvîntate.
A gîndi e o muncă
e un prunc, e o pruncă.

Nichita Stănescu

Poetul și Patria

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc,
ziua e patria soarelui... Te iubesc – strigă frunza
copacului ei. Te iubesc
Gura mea rostește cuvinte de Dunăre.
cuvinte care privesc.

Tu amintire neintîmpinată,
tu fructul meu nevăzut,
fiul ochiului meu, fiul auzului meu,
tu amintire neintîmplată,
tu fructul meu nevăzut.

Atomii vremii se-ndrăgostiră
Soarele e-adevărat,
ora palpită, forme respiră
spațiul pasionat.
Prea fericit fie sînul de lîră
care m-a alăptat.

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.
Văzul e patria ochiului. Te iubesc – strigă inima
singelui ei. Te iubesc.
Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.

Cezar Baltag

Un singur cuvînt

Am văzut în temnița veche, zgîriat
de fierul cătușelor, pe zidul
celulei condamnaților la moarte-un cuvînt
repetat :
Partidul !

Fiecare literă, ca o vînă de sînge se deschide
desprinzîndu-se de zid, în roșie smulgere
și celula condamnaților la moarte, părea
cerul furtunii, încrustat de fulgere.

V-ascult, foșnind în cîntec fierbinte,
cum ascult în spicele tinere, aurul împlinirii
cuvinte,
osemintele gîndirii...

Gheorghe Tomozei

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

«E TOATĂ ȚARA ROMÂNEASCĂ-N SĂRBĂTOARE.

Aniversară

Nu intîmplarea alege-n răspîntii
drumul cel bun :
sub frunte, cumpăna drept
să lucreze, supusă nepărtinirii.

Pomul nevirstnic, cu încă plin
de văzduh inelul subțire al trupului,
mult mai tirziu va-ncerca
măsura poamelor sale

intru biruință asupra
celor prea trecătoare.

Sub semnul stelei ce-mpurpură
geana străvezie a zorilor,
surpînd frunzișul de întuneric
în cuibarele merelor roșii,

se vestește revărsarea luminii
din lăuntrul lucrurilor
către așezarea lor în firesc
ca-ntr-o orbită.

Căci raza ei e precum firul de iarbă
în stare să umfle în juru-i țărina
sau lespezile care-l sufocă,
topind piatra ne-nsuflețită

în purificatoarea lavă
a sevelor celor mai limpezi,
în aromele tari
și-n culoarea jertfei de sine.

Bătaia lungă a razei de bine
vestitoare e călăuză și semn
pus în calea tuturor amăgirilor,
să taie Corabia pinzele cetei,

să nu se vatăme
de amăgirea somnului mării,
de stîncile învelite în veșteda
părere a drumului fără opreliști.

Căci adevărul se cere luptat,
potrivnicia minciunii
fiind vîntul pieziș ce deprinde
copacul să crească semeț.

La cumpăna dintre noapte și zi,
pămîntul crăpat dinspre inimă
așteaptă tremurul razei
ca pe o ploaie rivnită.

Se umplu de dinsa oamenii mării
și ai muntelui (căci
și muntele e o stare a mării)
și ai cîmpului (căci

și cîmpia e o stare a mării
și a muntelui deopotrivă),
iluminați prin întemeierea
dimineții ca început

al tuturor faptelor măsurate
cu căldura sîngelui lor.

Se rotește torța înaltă,
trecînd prin proba de foc
a luminii purificatoare
lucru și faptă, ochi și vedere.

Tăria ei este suma
tuturor lucidelor energii
pentru că ele singure
poartă ancora rădăcinilor,

copacul oglindit
în toate semințele sale.

Cercurile se citesc precum un hrisov –
ani de secetă, de furtuni ani,
scoarța e și ea
precum palma țăranului :

măcinată de trudă,
dar adevărata măsură
a timpului stă nu-n trunchi,
ci în roade :

în ramul plecat,
împlinit de povară.

Sărbătoarea primelor flori,
a primilor pași, se preschimbă
în mergere înainte
prin limpezirea vederii.

Pămîntul e bun doar acolo
unde dragostea sapă leagăn
simburelui, unde aripa încrederii
flutură deasupra asemeni unui drapel.

De aici se naște puterea
și conturul zilei de mîine
într-o generoasă proiecție
a virtuților clipei

în oglinzile veacurilor
vestite-n semințe.

Gabriel Cheroiu

Comuniștii

Nu credem că, mîine pe cer
va veni un soare nou, și noi
vom avea numai sarcina de a-l privi,
și-a ne-ngropa palmele în razele-i moi ;
lucizi
și zburînd pînă la capăt,
știm :
fiecare secundă ne doare,
fiecare spic are lumina luată din noi,
fiecare cuvînt e-o lumină roditoare
numai dacă-i dăm conturul cerut,
numai dacă-l acoperim cu aur și grîu
cum am zidi tăria într-un scut.

Arthur Porumboiu

●

Cîntec

Din patria în sărbătoare iată statornic
privesc
spre unda de roșu, adîncă, la izvoare
văd munții cum se rotunjesc în aromе de'nalt
să-i umble o lume dintotdeauna nemuritoare.
Noi românii știm gustul pîinii
mai amar uneori, mai bun și mai blînd
din care țărînă urmează să țișnească frații
bobului
umezind talpa țăranului ca pe-un sfînt.
Da, e secretul istoriei, al unui neam
un mare privilegiu să știi că sămînța
rodește copac
cea mai cinstită măsură a lucrării tale
fluturarea rodului care petrecîndu-se
a rămas.

Iată acum sărbătorile vin să ne lumineze
cununa
de laurii așezați cu trudă pe-ntreaga glie
ne rostuim pașii cu izbînzile viitoare,
lăncile noastre supreme către veșnicie.
Secera și sabia, mănunchiul curat de voievozi
Ion de s-a numit, sau Mircea, sau Mihai
ne-au dat puterea de-a dăinui aici
la Dunăre și la Carpați pe-o gură de rai.
Așa am rămas în istorie slujitori ai dreptății
neam de viteji, de bătrîni și de buni
nimeni și nimic n-a putut strivi sub roțile
tulburi
idealul trudit din milenii de marii străbuni..

Primăvara din munci, lira de temut
a poetului
piatra de încercare, arcul său întins
spre izbîndă,
cinstea de-a fi omul de rînd și cîntăreț
al patriei sale
suprema și invulnerabila lui demnitate.
Cu toată puterea glasului și bucuria
sufletului,
iată am șansa de-a înălța imnuri de slavă
pentru toți făcătorii de rosturi slujitori ai gliei
imblînzitorii șerpilor din furnale,
dascălului de limba română
ostași devotați cu toată ființa României.

Dumitru Ion Dincă

CINCI FORUMURI COMUNISTE ALE EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU

Între Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, cotitură istorică în destinele României moderne, și momentul actual, cînd întregul popor sărbătorește 65 de ani de la făurirea partidului, se întinde, ca o adevărată punte de lumină, cea mai fertilă perioadă dintre toate pe care le-au trăit România. Cu deplină îndreptățire, această perioadă a primit numele : Epoca Nicolae Ceaușescu.

Cele cinci Congrese ale partidului, înfăptuite de atunci și pînă în prezent, au prilejuit succesive bilanțuri ale unor înfăptuiri epocale, care au avut darul de a propulsa România pe calea glorioasă a unei țări stăpîne pe desținele ei, decisă să își pună în practică grandioasele și realistele sale planuri de dezvoltare. Într-o epocă istorică relativ scurtă, România, perfecționînd și amplificînd, în ritmuri fără precedent, realizările primelor două decenii de orînduire socialistă, a dovedit întregii lumi că legendara vitejie a românilor dovedită de atîtea ori în decursul istoriei, se manifestă în anii actualității prin ardoarea luptei pașnice, a luptei eroice pentru dezvoltare. Astăzi, sub conducerea clarvăzătoare a partidului, România a ajuns în pragul unui nivel de dezvoltare aproape ncimaginabil în anii '60 : cel al unei țări mediu dezvoltate. S-a concretizat astfel un proces covîrșitor prin amploare, care poartă pecetea concepției geniale a celui care, pe drept cuvînt, a fost numit arhitectul României moderne : tovarășul Nicolae Ceaușescu. După istoricul Congres al IX-lea, în perioada jalonată de următoarele forumuri ale comuniștilor români, activitatea Secretarului general al partidului nostru s-a amplificat, a devenit din ce în ce mai nuanțată și mai profundă, atingînd prin contribuții esențiale toate sectoarele de activitate socială. Drept rezultat, România este astăzi una dintre țările al cărei prestigiu internațional se află la cele mai înalte cote, datorită unei exemplare politici de independență, pace și cooperare.

Revista noastră a participat la dezbaterile prilejuite de cele cinci congrese ale partidului. Conștienți de misiunea lor, întrînd în profundă rezonanță cu marile evenimente ale poporului și ale partidului, scriitorii, urmînd nobile îndemnuri ale secretarului general al partidului, au consemnat cu prilejul fiecărui congres adeziunea lor de esență.

Textele pe care revista noastră le reproduce au apărut în paginile „Luceafărului". Scriitorii își exprimă în cuvinte vibrante crezul lor comunist, adeziunea lor profundă față de acțiunea istorică a Partidului Comunist Român, față de personalitatea de o covîrșitoare dimensiune istorică a conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În aceste texte unde luciditatea analizei unor fapte grăitoare se îmbină cu reverberația poetică răsună angajamentele de conștiință și hotărîrea fermă de a participa la edificarea României socialiste.

CONGRESUL IX

Visul la rang de lege

Țara întreagă poartă viu în inimi vastul și vibrantul ecou al cuvintelor rostite de la istorica tribună a Congresului al IX-lea al partidului, eveniment care va rămîne înscris cu litere de aur în istoria României socialiste. Vreme de șase zile, milioane de oameni ai muncii din întreaga țară s-au simțit cu întreaga lor ființă spirituală, cu toate gîndurile și idealurile lor prezenți în marea sală a Congresului. Cuvinte rupte din simțirea noastră s-au rostit acolo, idealul de fericire al fiecărui cetățean al țării a urcat în aceste zile trepte noi pe traiectoria viitorului, adus în fața ochilor noștri ca într-o uriașă oglindă transformatoare. Congresul a fost în viața țării, în viața tuturor celor ce trăiesc pe teritoriul României socialiste, o sărbătoare. O sărbătoare a gîndirii creatoare, a visurilor ridicate la rangul de lege, a împlinirii prezente și viitoare. Țara ni s-a părut tuturor în aceste zile mărețe mai frumoasă și mai bogată ca oricînd, poporul mai harnic și mai talentat, linia sa de înaintare dreaptă și precisă, partidul mai puternic și mai măreț ca oricînd ; — viteaz și demn, ducînd glorios în mîinile sale puternice, steagul cauzei fericirii celor ce muncesc. Bucuria poporului, strălucita sa unitate de voință, clocotitorul său entuziasm au pus pe fruntea luminată veșnic de gînduri înțelepte a partidului laurii cei mai de preț. Mîndru e partidul de poporul care l-a născut, mîndru e poporul de partidul care s-a născut ca un fiu-frumos din lacrima și nădejdea sa. Niciodată ca în aceste zile nu am simțit mai adînc în inimile noastre cît de înalt este titlul de membru al Partidului, al acestui partid care a fost capabil să adune în el chintesența calităților nemuritoare ale poporului, unindu-le într-o singură gîndire și voință de acțiune.

Visurile noastre nu se mai pot numi vise. Ele au căpătat, în aceste zile, expresia cu limpezimi de cleștar a documentului științific, fiecare cetățean al țării este capabil să deseneze acum cu precizie, pînă la cele mai mici contururi, harta României socialiste, așa cum va arăta ea peste cinci și peste zece ani. Știm cum va arăta industria, cu cită forță vor curge șuvoaiele de oțel și în cite mașini se vor întruchipa ele ; știm cum vor arăta viitoarele combinate, uzine și fabrici și care va fi rodul de bunuri materiale care se vor revărsa în viața poporului, cunoaștem cu precizie forța rîurilor de lumină care vor traversa văzduhurile țării, izvorînd din ape și cărbuni ; auzim de-acum vuietul clocotitor al șuvoaielor de mii de tractoare, combine și pluguri care vor trece peste cîmpii, canale de apă care vor împărți ogoarele în niște nervuri mișcătoare, mormanele de grîne care vor străluci aurifere în lumina verii ; simțim în noi sclipirile viitoare ale științei și artelor și știm că toate acestea se vor înfăptui întocmai, vor exista întocmai, știm că prin munca brațelor și minților noastre vor căpăta viață, ca rod al acțiunii gîndirii și chemării patetice a partidului. Știm că nu la praznice de-a gata sîntem chemați ; partidul ne spune bărbătește și deschis, cu cinstea lui exemplară, că ne așteaptă o muncă nu ușoară, nu fără eforturi și greutăți, și cu atît mai mult sporește dorința noastră fierbinte de muncă și creație, știind că fiecare strop de fericire se va naște din stropul de sudoare al palmelor și frunților noastre, din bucuria nobilă a muncii. Citind documentele Congresului, ascultînd ca pe o copleșitoare simfonie impresionantul Raport al Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, valuri proaspete de entuziasm și pasiune constructoare au fremătat în inimile noastre. Minuitorii condeiului vor păstra în conștiința lor, cu adîncă recunoștință, cuvintele de caldă prețuire și îndemn adresate de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dovadă impresionantă a grijii pe care partidul o poartă scriitorilor din țara noastră. Recunoștința nu ne-o putem manifesta altfel decît scriind acele cărți în care să apară, în întreaga lui frumusețe morală, omul contemporan, ridicat de partidul comuniștilor la rangul de constructor al propriei sale fericiri.

Ion Băieșu

Partidul ne veghează zborul

Otelar sau lucrător al ogoarelor, inginer pe marile șantiere sau artist, tînărul de-o vîrstă cu mine a simțit că încă de pe băncile școlii ne-am deprins să visăm că vom ocupa un loc demn în viața patriei socialiste, că în puterea noastră vor sta : înfăptuirea unor proiecte îndrăznețe de fabrici și hidrocentrale, descoperirea unor taine seculare ale științei și artei, cu toții fiind înflăcărați de patosul creației nestînjenite de nici o vitregie socială.

Și cu toate acestea niciodată n-am încercat mai profund mîndria de a fi tineri ca în zilele Congresului. Niciodată preocuparea pentru formarea tinerei generații n-a fost așezată așa de sus în ierarhia marilor probleme sociale. Expresia cea mai înaltă e înscrierea acestei preocupări în statutul Partidului Comunist Român ca o îndatorire a întregului partid.

Îndatorirea aceasta înseamnă de fapt școli în care cei mai tineri decît noi pot să se pregătească multilateral, potrivit aptitudinilor și aspirațiilor, manuale gratuite, institute de învățămînt modern la care predau profesori cu o înaltă reputație științifică și pedagogică, promovarea cu îndrăzneală în munci care permit afirmarea deplină a personalității și, mai ales, înseamnă acea zilnică veghe asupra educării noastre ca oameni înaintați, demni de societatea comunistă în care vom avea fericirea de a trăi.

Toate rapoartele prezentate Congresului cît și numeroși vorbitori au dezbătut cu atîta grijă și înțelegere problemele viitorului tinerelor generații, de destinul cărora se leagă înseși destinele de mîine ale României socialiste, încît niciodată și niciunde n-au avut o rezonanță atît de puternică minunatele cuvinte ale lui Engels :

„Noi sîntem partidul viitorului, iar viitorul aparține tineretului. Noi sîntem partidul inovatorilor, iar tineretul îi urmează totdeauna mai cu dragă inimă pe inovatori. Noi sîntem partidul luptei pline de abnegație împotriva vechiului putregai, iar tineretul merge întotdeauna primul la o luptă plină de abnegație".

Partidul nostru a dat o pildă strălucită de rezolvare creatoare a întrării în viața politică și obștească a țării a noilor generații.

Recunoscători pînă în adîncul inimii și conștiinței noastre partidului comuniștilor, activiștilor săi încercați care ne-au călăuzit și ne călăuzesc primii pași în viață, nu cunoaștem fericire mai mare decît aceea de a fi demni de această nețărmurită grijă.

Socialismul — se spune în Raportul C.C. al P.C.R. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu — a deschis tineretului nostru perspectivele afirmării elanului și entuziasmului său, i-a creat condiții optime de dezvoltare multilaterală. Fără îndoială că tineretul va răspunde și în viitor acestor condiții printr-o muncă perseverentă de pregătire și lărgire a orizontului de cunoștințe, prin participarea activă, alături de întregul popor, la opera de desăvîrșire a construcției socialiste.

Niculae Stoian

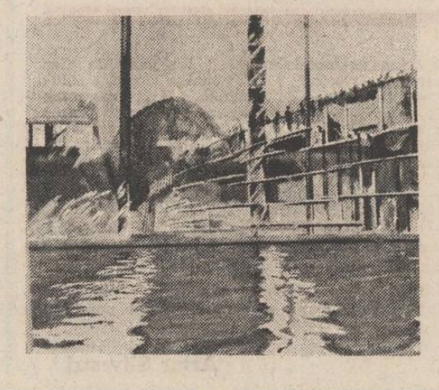

CONGRESUL X

Grandioasa frescă

Am în față foaia de ziar pe care sînt înscrise cuvintele secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresate oamenilor de cultură și le reîncredințez aici, tiparului : „De la înalta tribună a Congresului vreau să exprim chemarea pe care partidul nostru, masele largi ale iubitorilor de cultură, o adresează romancierilor, poeților, dramaturgilor, muzicienilor, artiștilor plastici, interpreților, tuturor creatorilor de artă. Ceea ce vi se cere, tovarăși, este să pătrundeți în adîncul existenței poporului și, înțelegînd năzuințele sale, eforturile și lupta sa eroică, să înfățișați grandioasa frescă a României socialiste".

Se cuvine să încercăm mereu mai noi căi către iluminarea izvoarelor genetice ale poporului, aducînd investigația noastră patetică pînă în contemporaneitate, în anii pe care-i traim într-un context istoric în stare să ne prefigureze cu maximă limpezime, viitorul. Legați prin destin de ideile înnoirii, ne simțim aproape de sufletul oamenilor împărțindu-și cu simplitate și eroism, vatra străbună și cea mai de preț dorință a noastră este aceea de a ne putea servi cu credință țara, așa cum ne-au lăsat-o bărbații începuturilor înfierbîntate și așa cum o veghează întru neostenită înfrumusețare, urmașii lor, între care cu bucurie ne înumărăm. Prin tot ce facem, angajați într-un efort unanim, ne redescoperim valorile, ne mărturisim admirația pentru demiurgi și încercăm să recunoaștem în oamenii de azi, făuritori ai României socialiste, păstrate neatinse, în sfîntă netulburare, toate acele date de esență care au colorat cu seve și sînge secole de istorie. Prin tot ce facem ne înstăpînim pașii într-un pămînt dăruit cu miresmele cele mai calde, într-o țară de oameni liberi deprinși să-și înalțe chipurile cu încredere spre soare.

Cu emoție deschidem tomurile în care s-a păstrat, prin cronicărească rîvnă, imaginea unui parcurs de mitice dimensii și regăsim, în toată plinătatea ei, sorgintea realizărilor de azi, ale poporului doinelor și baladelor. Oare cercetarea izvoarelor primordiale a fost întreprinsă totdeauna în consens cu ritmul înnoirilor, cu mișcările sufletești ale constructorului socialismului ? Oare, scrutîndu-ne primii pași, am luat cu noi toate energiile în stare să ne dinamizeze actele prezente ? Mai avem multe praguri de cunoscut și înainte de a îndepărta colbul selenic depus pe lemnul lor înflorit se cuvine să ne considerăm cu îndreptățire cetitori ai unor virtuale cetăți, numele fiecăruia dintre noi trebuie să apară, gravat de invizibile dălți, în lespezi de pisanie și ele nevăzute cu chipul știut. Trăim un amplu, desvîrșit proces de implicare în viața țării, sentimentele cetățenești ne animă cu patima unui Bălcescu sau Iancu și de aceea gîndim cu încredere zugrăvirea, cu semnele duratei, a grandioasei fresce pe care partidul ne cheamă s-o realizăm.

Cu fiecare vers.
Cu fiecare cîntec...

Cuvintele secretarului general al partidului ne insuflă ideile unui program lucid de desfășurare a elanurilor noastre și ni le readucem în memorie prin mijlocirea literei de plumb : „În același timp noi chemăm creatorii să slujească prin arta lor ideile — atît de scumpe partidului și poporului nostru — ale solidarității revoluționare cu toate popoarele care construiesc noua orînduire și cu cei ce muncesc de pretutindeni, în lupta pentru socialism, pentru democrație și progres social, pentru libertate și independență națională, ideile frăției și colaborării între popoare, ale păcii și securității internaționale..."

Gheorghe Tomozei

Timpul înalt al patriei

Șoptit intens sau, în banca din școala primară, murmurat cald și mărunt cu privirea pironită și uitată în ochii arși de dor și drag de țară ai Bălcescului din tabloul de pe perete ; gîndit și simțit pînă la capăt, dar rostit cu zgîrcenie, pentru a nu-i stîrbi și scutura încărcătura emoțională, strigat în disperare sau triumf pe cîmpul incleștărilor aprige ale luptei, — cuvîntul-sentiment patrie a chemat și cheamă lîngă el altele pentru a-l cinsti și a-i lumina și da sclipiri proaspete împlinirilor și îmbogățirilor.

Am chemat și am cunoscut mai întîi realitățile putut în sfîrșit rosti și noi patria noastră, am putut în sfîrșit rosti și noi patria noastră, am aruncat o coroană inutilă și ridicolă și așezînd lucrurile în apropierea tuturor am spus patrie — republică, republică populară și apoi ascendent și plenar în suiș istoric al acumulărilor materiale și spirituale avem acum o patrie socialistă a cărei dinamică decisă și viguroasă apropie ceasul vibrînd în aur, purpură și vis al patriei comuniste.

Am trăit și trăim zile de o cadență istorică aparte, marcate distinct și definitiv în prezentul și în viitorul țării, zile monumentale în care patria are timpul ei cel mai înalt, mai neîngrădit și mai prieten.

Cînd avem în Partid un conducător atent și încercat, un mare organizator și disciplinator de energii cu o puternică și neclintită vocație a dreptății, realismului, a preciziei și eficienței rezolvărilor.

Și a adevărului.

Cînd Partidul are — prin realegerea secretarului său general — un conducător de un copleșitor prestigiu, neistovită energie, și exemplar devotament.

Momentele emoționante ale Congresului al X-lea al Partidului Comunist Român se vor prelungi, iradiind în destinul țării, fertilizîndu-ne și agerindu-ne cutezările cu gîndul, emoția și fapta — prin directivele și hotărîrile adoptate.

Vizualizarea istoriei

PLASTICĂ

Organizatorii expoziției omagiale de la Muzeul de Artă al R.S.R. au plecat de la premisa că momente importante ale istoriei trecute și prezente pot fi vizualizate prin intermediul operelor de artă, că acestea pot contribui la perceperea dimensiunii temporale a fenomenului politic. Cum tema expoziției era legată de aniversarea a **65 de ani de la făurirea P.C.R.** s-a ales soluția propunerii unui fundal evenimențial pe care să fie punctate unele momente de referință, fie reprezentate, la întocmirea operei, din inițiativă spontană, fie rezultate din inițiative, eșalonate, în timp, ale comanditarului modern, la exigențele căruia au răspuns artiștii, prin lucrările lor. Din categoria primă fac parte — ca factori de fundal pentru încadrarea istorică a temei — tablourile lui Aman („Hora Unirii la Craiova"), Luchian („Împărtitul porumbului"), Octav Băncilă („1907") Corneliu Baba („1907"), Al. Phoebus („Muncitorul") etc. Pentru deceniile mai apropiate nouă joacă același rol panourile cu grafică militantă extrase din acel foarte activ și de progresistă poziție ziar care a fost „Cuvîntul liber" : ne reîntîlnim cu numele lui Jiquidi, B'Arg, Dobrian etc. care au exercitat, prin lucrările lor, o influență benefică asupra conștiințelor, mobilizîndu-le împotriva fascismului, dictaturii, a lichidării drepturilor democratice.

Tot ca scene de fundal apar imaginile din operele unor Ghiață, Henri Catargi, Ciucurencu, Marius Bunescu, Ressu, solicitați, în noul context social, a-și redimensiona arta din perspectiva exigențelor realismului socialist. Abordează toți o tematică inspirată de viața cotidiană și de participarea omului la activitățile sociale. Aceste picturi, ca și sculpturile semnate de Boris Caragea, Ion Jalea, Ion Irimescu sînt rezultate dintr-o intervenție directă a comanditarului și ca atare sînt pliate pe exigențele ideologico-estetice ale acestuia. Ele folosesc un limbaj simplu — în cazul sculpturilor clasicizant — pentru a oferi o lectură accesibilă unui „text" vizual implementat într-o ordine politică nouă, aceea a societății românești a ultimelor patru decenii. În același tip de demers se înscriu lucrările lui Ion Bițan, Doru Șetran, Viorel Mărginean (o vivace panoramă asupra unui ansamblu portuar), Dan Hatmanu, Eftimie Modilcă, diferite ca tehnicitate și ca modalitate expresivă, mergînd în general pe linia unui realism fotografic, folosit cu grijă pentru selecționarea aspectelor elocvente. Ion Gheorghiu prezintă și el una din „grădinile suspendate", în centrul corolei policromici situînd imaginea sugestivă a hărții țării. Din cadrul realist general al expoziției ies lucrările de monumentalitate simbolică ale lui Iliescu-Călinești și Constantin Lucaci, acesta din urmă remarcabil ca întotdeauna prin elanul, dinamicitatea și muzicalitatea operei cu referință imediată la asoirația de investigare a cosmosului.

Față de tehnicile de comunicare de masă, pictura și sculptura au, desigur, o forță de impact specifică asupra spectatorului. Tehnicile realiste de exprimare au, în artele plastice, funcțiuni consemnative. Funcția consemnativă, în pictură și sculptură, prin solicitarea procedeelor clasice primește o puternică componentă celebrativă. Ea este evidențiată din plin de lucrările artiștilor contemporani, aflate în expoziție.

Grigore Arbore

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

POPORUL ÎNALȚĂ IMN PARTIDULUI IUBIT.»

Ele presupun o mobilizare a tuturor posibilităților și capacităților noastre ale fiecăruia pentru că așa cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea de încheiere a Congresului : „au o valoare determinantă pentru dezvoltarea viitoare a socialismului în patria noastră ; ele constituie însă numai premisa noastră înainte. Esențială este acum munca politică și organizatorică pentru traducerea în viață a programului pe care l-am adoptat".

Am asistat, asistăm și participăm la procesul acțiunii timpului socialist asupra oamenilor, la facerea și construirea timpului socialist, a patriei, de către oameni.

Sîntem solicitați de mari transformări umane, de structurări care dăltuiesc atitudini, gesturi și profiluri atît de evidente încît se legitimează de la sine.

Ele ne impun să mai sunăm cuvintele încă o dată pentru a le găsi fățeta și sonoritatea nestiută, proaspătă, angrenaje și înlănțuiri epice inedite și totodată exacte, adică, în hîrtia scrisă, să renunțăm la emoții, formule și soluții artistice „apretate" după mode mai mult sau mai puțin recente, și să găsim corespondențe artistice convingătoare și consemnări pe măsură.

Nicolae Velea

PCR

CONGRESUL XI

Stă în puterea noastră să ne construim viitorul!

Au vorbit la Congres delegații comuniștilor din zările pămîntului românesc, depunînd drept mărturie a încrederii în viitor faptele lor de pînă acum, faptele fiilor și nepoților lor. Astfel, cînd noi am spus la Congres că viitorul plan de cinci ani va fi planul revoluției tehnice și științifice în țara noastră, noi ne-am gîndit că de fapt aceasta revoluție tehnică și științifică a și început. Ce mărturie mai bună în acest sens decît fabricile și uzinele moderne pe care le-am ridicat ca pe niște cetăți ale secolului douăzeci pe pămîntul românesc ? Ce mărturie mai bună în acest sens decît institutele noastre de cercetări, integrate tot mai mult producției, necesităților ei cele mai stringente ? Ce mărturie mai convingătoare, în acest sens, decît profundele transformări în structura învățămîntului nostru liceal și superior, cu o tot mai pronunțată aplecare spre orizontul științei și tehnicii ?

Noi spunem că va crește producția industrială a țării în ritmuri altădată nesperate în România, pentru că știm că această producție a crescut de treizeci de ori. Am vrut noi să fie așa și așa a fost. Am vrut noi să înflorească țara și țara a înflorit. Și odată cu înflorirea țării noi am cîpătat această conștiință, această forță teribilă că se poate ! Că stă în puterea noastră de a face ca prezentul și viitorul să rodească frumos. Iar această conștiință, această putere ne-a dat-o partidul comunist.

Cu ea putem prelua responsabil și realist șocul viitorului. Cu ea putem preintîmpina efectele nocive ale acestui șoc. Cu ea putem construi acest viitor pe măsura noastră, a visurilor noastre calde, generoase, care ne-au caracterizat ființa din cele mai adînci zări ale vremurilor. Și mă gîndesc că toate aceste fenomene complexe și complicate, de care ține însăși devenirea noastră, sînt, în fond, simburii și semințele foșnitoare de viață ale viitoarelor noastre cărți. Și oare nu în acest sens a răsunat chemarea secretarului general al partidului, adresată scriitorilor, pictorilor, compozitorilor și tuturor slujitorilor artei „de a nu-și precupeți munca, talentul pentru a crea noi opere valoroase"?

A fi vizionar cu adevărat înseamnă a porni cu fascinantă știință din realitate, înseamnă a fi revoluționar.

Petre Ghelmez

Marele poem

A fost unul dintre cele mai înălțătoare poeme pe care poporul român a avut prilejul să-l asculte vreodată. Un poem — el singur capabil să hrănească o revoluție, el singur capabil să schimbe o lume.

Acest poem măreț trebuie văzut ca un adaos în Ființa noastră milenară. Și pentru scriitorul român — care nu a fost nici el printre ultimii în bătălia pentru ființarea noastră pe pămînt românesc — un subiect de profundă meditație.

Poezia, sacra lucrare, cea care vede mult mai devreme nevăzutul, cea care știe mai devreme dacă va înflori sau nu trandafirul, dacă va fi sau nu vînt și ninsoare, trebuie și astăzi (sau poate azi mai mult ca oricînd) să fie ca un far în mijlocul neamului. Acest fapt s-ar putea traduce și astfel : poeți, declarați război poeziei lenețe.

Nu trebuie să ne apropiem de poezie încolțiți de gîndul neputinței. Probabil nimeni nu s-a gîndit pînă acum să planifice, ca în perioada de la data cutare să se dea atîtea opere durabile, atîtea opere mijlocii, atîtea opere proaste. Dar noi trebuie să fim cu gîndul curat, avînd drept stemă poezia, noi trebuie să ne pătrundem de simțirea poporului și s-o purtăm cu cinste și la ceas de melancolie, și la ceas de sărbătoare.

Am ascultat strălucitorul Raport rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Un neasemuit prilej pentru scriitorii tineri de a înțelege că în literatură nu se intră pe scara de serviciu, că lipsiți de o privire lucidă și de curaj aducem țării mai multă pagubă decît folos.

Să ținem seamă de Grandiosul Poem pe care l-am ascultat în aceste magnifice zile, pentru că în el sîntem cuprinși și noi înșine cu toate visele și năzuințele noastre.

Dan Verona

PCR

CONGRESUL XII

Graiul comun al muncii

Mărturisesc că fiind născut într-un colț al țării unde realitatea conviețuirii unor oameni de naționalități diferite a constituit una dintre primele experiențe umane majore ale vieții, convins — ca scriitor — că una dintre problemele centrale ale activității mele (cristalizată pînă acum în cîteva romane) trebuie să fie cercetarea și înfățișarea realităților, aspectelor și evoluției în timp a conviețuirii din Transilvania și a tendințelor politice reacționare care au încercat s-o tulbure și să stîrnească artificiale contradicții și conflicte fără rost profund dăunătoare, și socotindu-mă oarecum (atît prin experiență concretă cît și prin cercetarea istoriei și a realităților de ieri și de azi) cunoscător al problemei naționale, am studiat cu cel mai profund interes ideile exprimate în Raport cu privire la această problemă și aș dori să înfățișez primele roade ale meditației pe marginea lor.

Nu există nici o îndoială că temelia practică a asigurării deplinei egalități între cetățenii unei țări o constituie înfăptuirea amplasării echitabile, juste, a forțelor de producție pe teritoriu, dezvoltarea și modernizarea tuturor județelor și ridicarea gradului general de civilizație a fiecăruia.

Pe acest fundal își dobîndesc semnificația reală și profundă constatările Raportului privitoare la participarea activă a naționalităților conlocuitoare la viața politică, la conducerea societății, în organele de conducere de partid și de stat, în Marea Adunare Națională, în toate organismele active ale societății noastre, ca și datele relative la școlile, teatrele, publicațiile în limbile naționalităților conlocuitoare.

Mărturisesc însă că ceea ce m-a impresionat cel mai profund din modul cum Raportul abordează această importantă problemă au fost cuvintele în care el a sintetizat în modul cel mai fericit concepția partidului nostru, a întregii noastre societăți, despre esența problemei naționale, despre implantarea ei vie în opera de construcție pașnică de proporții nemaiîntîlnite pe aceste pămînturi pe care o înfăptuiește poporul României socialiste, fără deosebire de naționalitate, unit prin „graiul comun al muncii", pe care l-a invocat odată secretarul general al partidului. „În conformitate cu înaltele sale idealuri umaniste, partidul va combate cu tărie propaganda naționalist-sovină a cercurilor reacționare din afară, denaturarea realităților din țara noastră, încercările de dezorientare a oamenilor muncii de alte naționalități. **Interesele supreme ale celor ce muncesc, aspirațiile lor de progres, bunăstare și fericire se pot împlini numai printr-un efort unit pentru înălțarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație".**

Cuvintele prin care secretarul general al Partidului Comunist Român a sintetizat într-o formă de nobilă rezonanță și de profund adevăr esența unității și egalității depline între poporul român și naționalitățile conlocuitoare în efortul înfrățit de făurire a viitorului comunist exprimă, astfel, atît rodul esențial al unei îndelungate și pline de semnificație experiențe istorice, cît și răspunsul plin de demnitate și de umanism al poporului României socialiste la încercările neputincioase și ridicole de a dăuna unității sale de monolit.

Francisc Păcurariu

Cuvînt pentru om

Pentru România, pînă nu prea de mult globul pămîntesc era foarte mare și puțini reușeau să ne localizeze țara pe unul din continente. Țară care totuși avea o istorie îndelungată, vărsase atîtea lacrimi și mult sînge, dînd numai în acest secol mii de jertfe omenești în două războaie mondiale. De cînd este la cîrma acestei țări tovarășul Nicolae Ceaușescu, globul și-a cîpătat dimensiunile lui reale și omenești. Este globul pămîntesc pur și simplu, glob de lucru, și România și-a cîștigat dreptul de a i se ști cu precizie, în orice moment, locul și poziția pe harta lumii, configurația sa spirituală, rolul ei între națiuni egale. O țară demnă, liberă și independentă care-și construiește o viață mai bună, o țară condusă de un mare bărbat politic, iubit acasă și stimat pe toate meridianele. Acest ilustru om de stat care cu atîta dîrzenie și neostenită energie a militat pentru identitatea sub bolta înstelată este chemat astăzi ca să rămînă la cîrma poporului și a țării. Este voința întregului popor, este voința Congresului al XII-lea. Mă alătur și eu, din toată inima, acestei mindre voințe, acestei certitudini de noi succese, acestei mari nădejdi în viitor. Totodată îmi exprim deplina aderiune la documentele supuse dezbaterii Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român. Este vorba de un autentic program de lucru, pentru fiecare comunist, pentru fiecare om al muncii. „Socialismul — se spune în raportul prezentat de secretarul general — se construiește cu poporul și pentru popor". Acest „pentru popor", rostit răspicat de la înalta tribună, înseamnă foarte mult.

Ca scriitor am vibrat cu toată ființa auzind rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu, versuri din Mihai Eminescu. Este poetul meu preferat. Și cred că nu exagerez afirmînd că opera acestui tînăr — cine și-l poate închipui pe Eminescu bătrîn ? — va însoți urmașii noștri în toate etapele construirii unei societăți mai drepte și mai bune pe aceste meleaguri, le va fi carte de căpătîi cît timp va exista limba română și cît va curge Dunărea. Raza scrutătoare a luceafărului poeziei române, evocat aici de suprema autoritate politică a țării, veghează să nu ațipească în automulțumire condeiele noastre. Mi-am notat multe cifre impresionante, raportate cu mîndrie de toți vorbitorii la Congres. Știu că dincolo de aceste cifre se află conștiința exemplară a poporului nostru angrenat într-un efort măreț și într-adevăr fără egal în istoria țării. Aceste cifre înseamnă și eroism, care merge uneori pînă la sacrificiu, înseamnă o conștiință dîrză, înseamnă voința tuturor oamenilor muncii de a face ca, într-un răstimp relativ scurt, o țară, neglijată de noroc în trecut să ajungă la nivelul de înflorire de astăzi, urcînd din răsuflarea unor eroice generații atîtea trepte spre progres și civilizație. Să traducem aceste statistici și procente din limbajul matematicienilor și al științei, limbaj oarecum internațional, în limba română, pentru sufletul făuritorilor de bunuri materiale.

Marin Sorescu

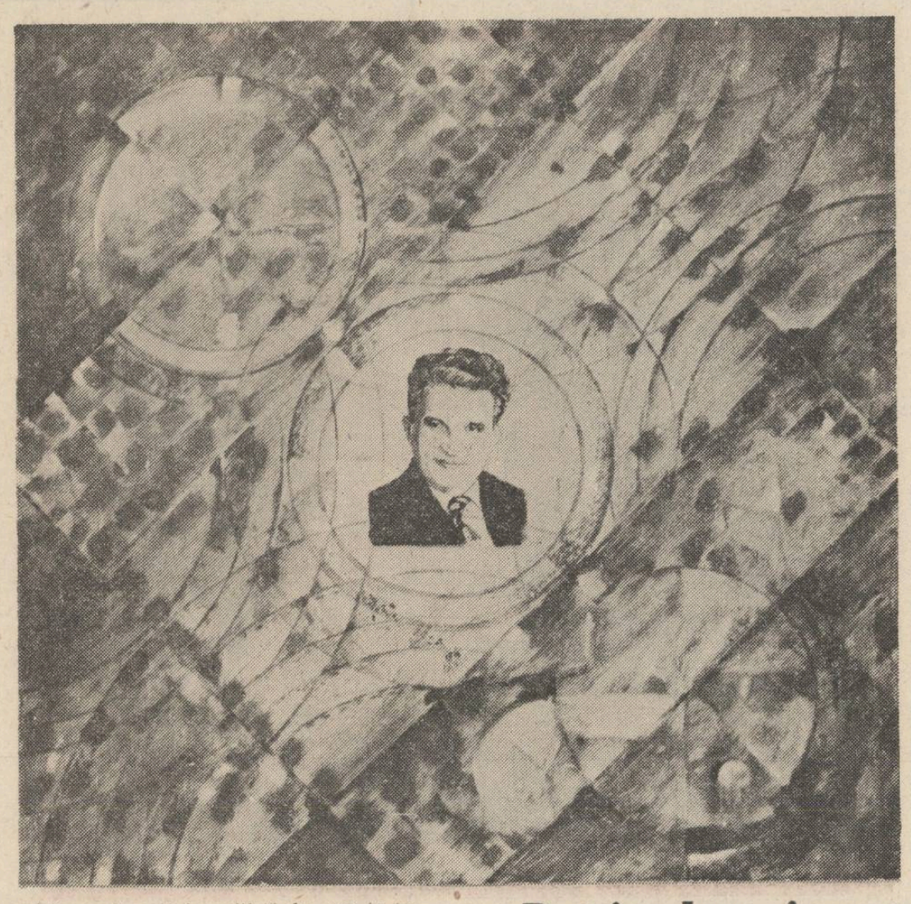

PCR

CONGRESUL XIII

A fi al țării tale

A fi al țării tale și prin aceasta, numai prin aceasta, al lumii în care trăiești. A ști, a simți, a te confunda cu tot ce devine în Patrie, cum spunea Blaga. Cu ochiul limpede privind, cu inima deschisă iubind fiecare faptă de bine a poporului tău. Înțelegînd saltul uriaș pe care l-a făcut țara în acești ani de zidire socialistă. Prețuindu-și, redescoperindu-și marile, adevăratele valori, în istorie, în cultură, în știință și doar astfel construind mai departe, îndrăznind în permanență, dînd visurilor identitate palpabilă. Așezînd sub semnul libertății și egalității depline viața tuturor fiilor unei națiuni și punînd temelie nobilului crez că numai lucrarea pentru patrie este măsura supremă a ființei, dreptul și datoria cea mare pentru fiecare dintre noi. Și cu toată această avere de spirit deschizîndu-te către grijile lumii, rostindu-ți demn gîndul de pace și de înțelegere, arătînd căile adevărate și omenești întru împlinirea acestui gînd.

Iată sensurile, marile repere de conștiință și acțiune revoluționară, patriotică ale lecției de istorie trăită a unei epoci românești : Epoca Nicolae Ceaușescu.

În aproape două decenii, România și-a conturat prin înțelepciunea limpede, prin marea dragoste de țară și de oameni a bărbatului, a comunistului care-i conduce destinele, Marele Vis al unității de gînd și faptă care adună energiile națiunii sub arcul de boltă al independenței, libertății și demnității.

Marele Vis în care se întîlnesc, precum riurile în largul marelui fluviu, toate dorințele și speranțele ce ne-au însoțit istoria.

Putem contempla acum, în acest ceas de sărbătoare, cînd un popor și un partid întîmpină marele forum comunist, imaginea țării care constituie argumentul de neclintit al izbînzii, al visului devenit realitate vie. O industrie puternică, capabilă să răspundă oricăror exigențe ale veacului revoluției tehnicii și științei, o agricultură modernă și diversificată, o cultură care și-a fixat reperele majore susținîndu-le prin opere pe măsură, chipul nou al orașelor și al satelor. Numai un orb sau un răuvoitor poate nega ceva din toate aceste adevăruri. Trăim atîta nou, încît numai faptul că el crește odată cu noi, își află ritmurile în ritmul singelui nostru, al vieții noastre, ne împiedică uneori să-i realizăm adevăratele dimensiuni.

Dar, așa cum spune secretarul general al partidului, „nimic n-a venit de la sine, nimic n-a căzut din cer". Totul a însemnat muncă și gîndire permanentă, trudă, sacrificiu chiar. Un popor a construit, construindu-se. A îndrăznit depășind, învingîndu-și inerțiile, descoperind în fiecare domeniu marele sens al creației. Iată, acum există desenată harta viitorului pînă la începutul mileniului trei. Un viitor care va fi așa cum îl gîndim, pentru că avem certitudinile prezentului. Un viitor care va fi, pentru că ne conduce și ne va conduce către ei Bărbatul care ne-a redat, întreagă și demnă, istoria, care construiește, cu viața sa, cu munca sa, cu iubirea sa de comunist român, proiectul limpede al Marelui Vis. Tovarășul Nicolae Ceaușescu. Nume al acestei epoci hotărîtoare pentru existența națiunii române și renume al nostru în conștiința lumii contemporane. Pentru că tovarășul Nicolae Ceaușescu este al țării, dăruindu-i-se și învățîndu-ne pe fiecare să ne dăruim țării. Într-o decisivă, într-o supremă lecție de istorie trăită.

Nicolae Dan Fruntelată

Patria de azi, patria de mîine

Congresul al XIII-lea al partidului — Congres al întregului popor !

Aceasta este realitatea în care se cuprinde pe deplin, în marele său adevăr și profunda sa semnificație, noul congres al partidului.

Aici, aleșii comuniștilor, ai poporului întreg vor hotărî — dînd expresie unanimei voințe a partidului și a țării — orizonturile clare, cutezătoare în care va evolua — pe drumul progresului general, multilateral — România socialistă.

Aici, la Congres, partidul, țara vor da memorabilă expresie înaltei prețuiri, devotamentului deplin față de alesul fiu al națiunii, purtătorul înestimabilelor virtuți ale poporului, comunistul de pilduitoare omenie, revoluționarul încercat și cutezător, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Realegerea sa în înalta funcție de secretar general al partidului, ecoul puternic în inimile tuturor al acestei hotăriri profund partinice și patriotice, se constituie într-un veritabil simbol al voinței patriei, într-un luminos argument al certitudinilor ei.

Lui, marelui fiu al țării, partidul, poporul îi aduce astfel gîndul de omagiu, de înaltă stimă, cu convingerea că astfel drumul ales, destinul României — așa cum sînt hotărîte de partid, de încercatul arhitect al evului românesc socialist — se vor afla ferm în orizonturile unei luminoase împliniri. În numele omului, spre binele omului !

Congresul al XIII-lea al partidului va fi un moment istoric în devenirea țării !

Prezența în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu este certitudinea fundamentală pentru viitor, pentru portretul de mîine al Patriei.

Patria de azi. Patria de mîine ! Dacă s-ar putea afla un loc în univers, de unde privirea să cuprindă, rotitoare, Patria cu toate împliniri ei deodată, atunci privelistea ce s-ar dărui sufletului însetat de adevăr s-ar preschimba în cîntec. În cîntec de îzbîndă ! În cîntec de bucurie !

Patria este locul unde inimile bat același ritm. Patria este locul în care conștiințele se găsesc laolaltă, puternice prin sudura solidarității.

Patria este certitudinea, supremă a zilei de azi, impodobită în culoarea muncii libere și demne. Patria este locul de naștere al cutezătorului vis de mîine, către care urcă brațul și gîndul, într-o îngemănare demnă de ritmurile odei.

Patria este spațiul de etern, de solidaritate în gînd și faptă al tuturor fiilor ei. Patria este spațiul de etern al tuturor fiilor ei.

Ei, Patriei, îi aduce poporul, în aceste zile ale anotimpului rodniciei, ofranda, ivită în gînd comunist, a unor mărete planuri de înnoire, de prosperitate și civilizație.

Congresul al XIII-lea, supremul forum al celor mai vrednici fii ai țării, comuniștii, printr-o amplă investigare a prezentului și o lucidă scrutare a cerințelor viitorului, va hotărî chipul zilei de mîine a Patriei.

Îl aflăm desenat în linii ferme, în generoasele și mobilizatoarele obiective cuprinse în Proiectul de Directive, în a cărui elaborare rolul decisiv revine secretarului general al partidului.

Iar în paginile acestuia o convingere se impune cu limpezime : ziua de mîine a României va fi o zi de tot mai cuprinzător progres, de consacrare durabilă a unei noi calități a vieții și a muncii. Ea, această zi a început demult, dar niciodată nu s-a înscris în spații ale faptei durabile atît de dense cum sînt cele ale noastre, ale tuturor celor de azi.

Sub cerul liber, suveran al țării, înrolați într-un puternic front al muncii, într-o continuitate ce mărturisește claritatea țelurilor, noi toți, oamenii tuturor generațiilor, purtînd, indiferent de profesie, numele de constructori, făurim cu mîndrie, într-o lucrare demnă, ziua de mîine. Noile dimensiuni ale acestei vaste lucrări naționale, ce vor fi trasate cu mînă fermă și inspirată de Marele Arhitect al Noului Ev Socialist al țării, Partidul Comunist Român, la Congresul al XIII-lea, cheamă — în spații de adînci deveniri materiale și umane — voințele și energiile tuturor. Pentru o Românie liberă, independentă, modernă, socialistă.

Nicolae Dragoș

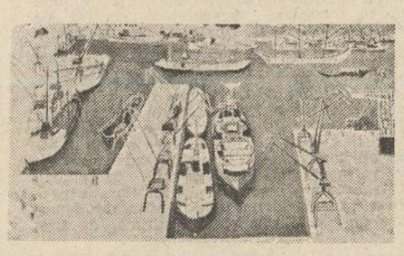

Plai românesc

N-am să mă pot rupe, mamă, de tine
Așa cum n-a ieșit din sineși nimeni.
Că eu nu mă mai nasc a doua oară
Nici dintr-o lebădă sau căprioară ;
Nici dintr-un cîntec tînaru de vioară
Cioplită dintr-un pîntec de fecioară.
Eu nu pot, mamă, să te părăsesc,
Că-i dulce plaiul nostru românesc
Mai însorit ca dincolo de lume.
E vesel și albastru-tutelar,
Sălbatec și stelar și îi stă bine
Căci e ținutul nostru legendar
Care a coborît din tine-n mine.
Ne-așteaptă, cald și moale, la hotar
Să-i dăm de capătul din înălțime.

Matei Gavril

●

Poem în mai

La vreme de rouă
ies fluturi mistuiți de dor din crisalide ;
sevele explodează ir livezi ;
trilul privighetorii îndoaie lumina,
iar eu care-ntr-un bob locuiesc —
împlinesc gestul șoptit al țăranului
ieșit s-asculte-n pridvorul albastru-al
dimineții,
adînca și egala respirație-a pămîntului.
E mai și floare lîngă floare,
patria — fluviu sacru —
își vede de lucrările-i străvechi
dînd piinii, forma și aroma Devenirii.
La vreme de rouă,
mierle-n extaz surpă-ntunericul ;
somnul se-mpuținează precum tăcerea
drumurilor
înfășurată pe roți și copite ;
palmele netezesc țărina cu duioșia cu care
ar mîngîia creștetul pruncilor,
iar eu — care-ntr-un bob locuiesc —
ascult chemarea acestui pămînt
care nu știe decît apele iubirii
și privesc uimit cum în pieptul țăranului
ieșit să-ntîmpine-n zori respirația pămîntului
îmbobocește aerul tare al imensității

Nicolae Nicolae

●

Iubire

Iubesc atîtea lucruri de-a valma :
Fructele coapte ce-mi încarcă palma,
Riul în care lunecam tainic în zori
Căutînd, neștiute de nimeni, comori,

Schela ce se-naltă fierbinte-n soare,
Cerul, cu albe visliri de cocoare.
Iubesc aurul spicelor cît dăinuie vara,
Toamnele-n struguri culcîndu-și povara,
Cetina-n piscuri scăldîndu-și molidul,
Și-n toate, cu dragoste-adîncă, Partidul !

Radu Vaida

●

Făuritor de aștri

tot mai înlăuntru
întețind flăcările
izvorîte din tîmpla ta
din viziunea ta
spre binele mulțimii
spre izbînda totală
făuritor de aștri
tot mai înlăuntru
sensului de-a fi
inseparabil
de sufletul poporului tău
desăvîrșindu-l
spre vîrful sublim

Ion Vergu Dumitrescu

FILM

Drum de epopee

Pelicula omagiu — **Partidul, patria, poporul,** semnată de regizorul **Virgil Calotescu** și poetul **Nicolae Dragoș** (autorul scenariului) se înscrie într-o tradiție materializată de un amplu ciclu de filme documentar-artistice, care au marcat în ultimii ani importante evenimente din viața țării noastre.

Generoasa acoladă în timp sugerată de marile ctitorii ale prezentului și imaginile acelui mai, de la începutul celui de-al treilea deceniu, în care s-a făurit Partidul Comunist Român, reprezintă o grăitoare prefață a unei sintetice istorii a urmăririi idealurilor poporului român din cele mai vechi timpuri pînă în prezent.

Continuator al unor tradiții muncitorești înscrise în istoria țării, drept luminoase pagini ale luptelor pentru libertate și eliberare socială, Partidul Comunist Român este omagiat de verbul tonic și exact, liric și înălțător al poetului în deplin consens cu imaginea-document, cu imaginea-martor din deceniile antebelice sau la o altă spirală a evoluției, cu imaginea-pledoarie a efortului colectiv al maselor, a geniului creator al poporului, cu imaginea-oglindă a unei strategii științifice de dezvoltare socială.

Succesiunea marilor evenimente politice, a congreselor partidului evocă într-o elocventă frazare filmică paginile de referință ale devenirii naționale române de la unanim prețuitul și de mare rezonanță politică, act al declanșării insurecției de la 23 August, pînă la surprinderea marilor acumulări ale industriei electronice, chimice sau mecanicii fine în afirmarea geniului creator românesc în formarea unei economii competitive în pas cu exigențele revoluției tehnico-științifice, cu obiectivele programelor de dezvoltare multilaterală ale țării.

Imaginile de acum familiare ale Canalului Dunăre — Marea Neagră, ale Hidrocentralei Porțile de Fier, ale metroului, ale marilor combinate chimice se alătură firesc celor care imprimă memoriei peliculei marile momente ale evoluției artistice generate de Festivalul național „Cîntarea României" sau de o altă manifestare la scară națională „Daciada".

Marile împliniri ale epocii contemporane, pe care azi o numim cu îndreptățită mîndrie „Epoca Ceaușescu", rămîn înscrise pe peliculă, într-un fericit montaj, în care vibrația cîntecului patriotic se alătură forței metaforice a cuvîntului și simbolurilor-pecete ale imaginilor, grăitoare mărturii ale marilor împliniri ale timpului nostru.

Călin Stănculescu

ROMÂNIA CONTEMPORANĂ
marile platforme ale noului

„MIRACOLUL ROMÂNESC" — ÎNTRE SEMNUL ÎNTREBĂRII ȘI SEMNUL EXCLAMĂRII

„...dumneavoastră, românii — ne spunea nu demult un ziarist occidental — nutriți ambiții care vă încordează umerii. Nu sînteți o țară mare, nici cu lungă tradiție în domeniu, dar vreți să faceți «big science», «big construction», «big industrial development». Cu vreo douăzeci de ani în urmă, cînd v-am vizitat prima oară, zideați — și îmi arătați cu mîndrie — tot felul de fabrici, uzine și combinate. Acum constat că v-ați propus o ambiție nouă, ați adoptat orgoliosul sistem al dezvoltării prin mari platforme și zone industriale, grupînd nu fabrici, ci familii întregi de fabrici. Am aflat că în aceste două decenii ați creat peste 250 de astfel de platforme și zone, care cuprind vreo 8 500 de mari capacități de producție, plantate în toate ținuturile. Bine, domnule, dar astea sînt măsuri excepționale, măsuri covîrșitoare !"

Se poate, i-am răspuns distinsului oaspete. Se poate, și o știm. Dar nu știm de ce acest „big", „mare", „excepțional" trebuie să fie doar apanajul suprafețelor geografice și al densității de automobile pe kilometru pătrat. Olanda, i-am amintit colegului nostru din Occident, l-a dat pe Rembrand cînd era, cum a și rămas, o țară mică, Polonia l-a dat pe Copernic cînd era, cum este și azi, o țară mijlocie. Genii, și încă multe, exprimînd vocația constructivă și marea dotație pentru nou a neamului de la Dunăre și Carpați, am dat și noi, încă de-atunci. De ce n-am avea azi, în plină epocă de descătușare a energiilor naționale, în plină epocă de afirmare a geniului creator al neamului, ambiția de a realiza această încordată — și, pentru noi, esențială — operă a marii industrii, racordată la măsurile extreme ale lumii și veacului ?

Firește, eforturile unei astfel de opere — unice prin amploare în peisajul nostru istoric — sînt foarte mari. Sînt adesea excepționale, adesea ne încordează umerii. Dar nu sîntem singurii în lume care lucrăm cu astfel de măsuri în acest ev al revoluției tehnico-științifice în care înaintarea se plătește, în care dezvoltarea se plătește, se plătește scump, în care, mai ales, rămînerea în urmă se plătește, se plătește cumplit, prin scoaterea din cursă. Cei ce vor să cîștige cursa spre viitor au o singură alternativă : să plătească prin eforturi și să fie răsplătiți. Cealaltă alternativă, „confortul stagnării", nu mai există astăzi pentru nimeni. Președintele Nicolae Ceaușescu a spus acest adevăr cu acea limpezime și forță pe care numai perfecta cunoaștere a mersului fenomenelor sociale le poate da : **„În fața unei națiuni** — ne învață ctitorul României moderne — **apar momente unice, hotărîtoare pentru destinul său. Astăzi trăim momentul de care depinde locul pe care îl avea România socialistă în mare a familie a țărilor socialiste, a tuturor națiunilor lumii".** Cheia acestui moment, decisiv pentru construcția viitorului : cota înaltă a dezvoltării economice, avînd ca pivot dezvoltarea industriei.

E drept, n-avem o lungă tradiție în domeniu, căci multă vreme n-am fost lăsați să ne-o cucerim. Multă vreme, prea multă vreme, istoria, aici, la Dunăre și Carpați, a mers în pasul carului cu boi, cu popasuri lungi, cu ocoluri chinuitoare. S-ar fi zis — și chiar s-a zis nu o dată, s-a zis chiar și în timpuri mai noi — că un astfel de ritm convenea spiritual omului de la Dunăre și Carpați, destinat a rămîne prin vocație — de fapt, prin planurile stabilite de alții ! — exclusiv agricultor și de a merge în urma carului. Dar o asemenea imagine era nedrept să fie impusă, doar pentru „pitorescul" ei inefabil, unei populații harnice și înzestrate, năzuind afirmarea majoră, și marii bărbați ai neamului, marii lui gînditori, i-au revelat cu acuitate primejdia. **„O națiie care produce grîu** — scria Eminescu **— poate trăi foarte bine, nu zicem ba, dar niciodată nu va putea să-și îngăduie luxul națiilor industriale înaintate. Neapărat, nu trebuie să rămînem un popor agricol, ci trebuie să devenim și noi o națiie industrială măcar pentru trebuințele noastre".** Visul unei „națiii industriale înaintate", a devenit, odată cu făurirea Partidului Comunist Român, un element doctrinar, inclus programei de luptă a celei mai tinere dintre forțele politice ale țării. Paginile unui Lucrețiu Pătrășcanu, de pildă, despre necesitatea dezvoltării industriale ca piatră de temelie a reconstrucției naționale, par scrise nu acum niște decenii, actualitatea lor este și astăzi vibrantă, mărturisind perenitatea și forța acestei vitale idei înscrise de comuniști pe steagul lor.

România a curmat de mai bine de patru decenii cu falsa eră „idilică", de fapt era înapoierii, statutind, în consens cu nevoile ei și cu imperativele veacului, industrializarea socialistă ca factor motor și ca primordială condiție a dezvoltării pe toate planurile. Vrednica noastră vatră țărănească a devenit, într-un timp record, o vrednică vatră muncitorească, piscurile de nouă industrie au prins să vegheze tot mai de-aproape șesul nostru atît de plin de promisiuni ; „miracolul românesc" — și mai precis definit — a obișnuit lumea să nu se mai mire de noi, mai exact spus a obligat-o să pună semnul exclamării după fiecare succes al nostru, și nu semnul întrebării, ca altădată. Nu „orgoliul", cum spunea colegul nostru din altă țară, nu o intenție deliberată de a ne ilustra, ci conștiința că alt drum către viitor nu există, că trebuie să scăpăm cît mai repede de blestemata gravitație istorică a întîrzierii, ne-a împins la opera industrializării, la marile eforturi și la succesele care, firesc, au încoronat-o. Nu-i însă mai puțin adevărat că, o vreme, n-am fost cruțați de niște tendințe în care intra și orgoliul, acel orgoliu al actului creator fără precedență istorică, (vădit prin monumentul industrial impresionant doar „în sine", ca sclipicioasă „fațadă a noului", nerăspunzînd totdeauna nevoilor clipei și nici nevoilor viitorului), dar și reversul medaliei, adică încercarea, decisă de către alții, a întoarcerii noastre la vechea condiție de simpli culegători ai naturii. Lupta între cele două tendințe a produs, fatal, momente de răspîntie care, prelungite în timp, ar fi putut afecta însuși destinul operei. A trebuit să vină Congresul al IX-lea, a trebuit ca la cîrma partidului să se instaleze spiritul național, netributar nimănui, tributar numai României și revoluției, pentru ca opera dezvoltării industriale să se desfășoare conform unei strategii realiste, științific întemeiată, mai temerară ca niciodată dar străină măsurilor de paradă, conform unei strategii creatoare și novatoare ce, pentru prima oară, a cuprins într-un unic fascicol de raze resursele naturale, nevoile neamului și somatiile timpului, întregul și partea, adică țara în ansamblul ei și vetrele vii de viață care-i compun și-i mențin structura : totul, cu grija extremă ca nici un strop de efort, de sudoare sau de inteligență să nu se piardă, ci să rodească înzecit.

Modul în care au fost meditate, elaborate și puse în rost, din inițiativa și sub veghea strînsă a secretarului general al partidului, cele peste 250 de mari platforme și zone industriale ale ultimelor două decenii — alcătuind o **platformă a noului** amplă cît însăși țara, dînd țării o altfel de respirație, un altfel de ritm existențial, o altfel de certitudine a zilei de mîine, clădită pe temelia teafără a zilei de azi — măsoară din plin dimensiunile și semnificațiile acestei opere-unicat a istoriei noastre. Și nu doar a istoriei noastre.

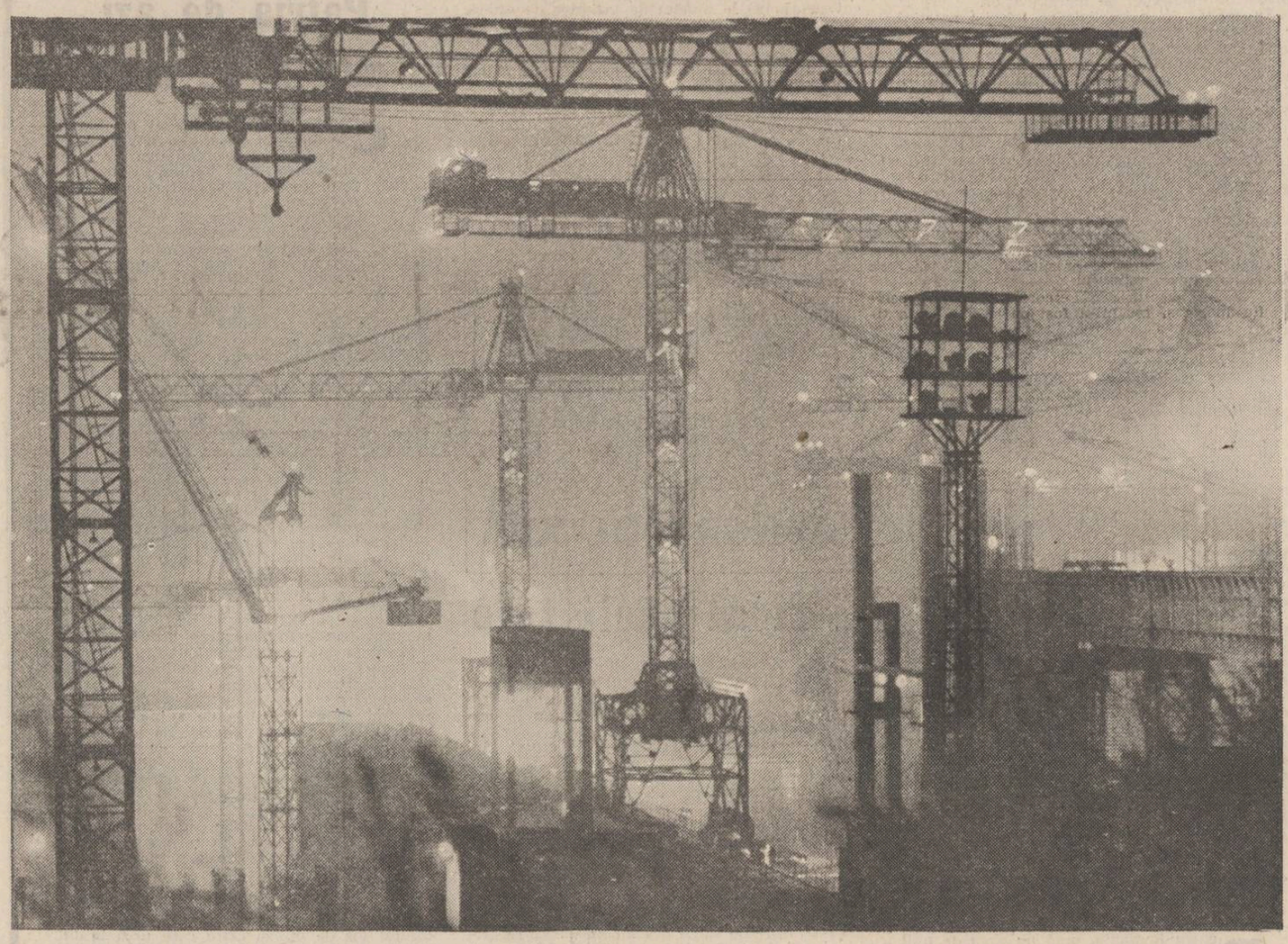

VALOAREA ÎNTREGULUI ȘI VALOAREA FRAGMENTULUI

Privită cu ochiul economistului — acest personaj tot mai solicitat, cu rol tot mai pregnant într-o economie cum e a noastră, deopotrivă complexă, diversă și unitară, aflată în vertiginos proces de modernizare, de dezvoltare în regim intensiv, în regimul înaltei eficiențe — platforma industrială își revelează cel puțin cîteva însușiri ce-i legitimează la modul major oportunitatea și importanța. Da, ne spune economistul, e cu adevărat eficientă formula „platformei", adică a grupării unor întreprinderi de același profil sau din branșe tangente ori înrudite, căci, prin aceasta, se pot folosi în comun așa-numitele „utilități industriale" (servicii, drumuri și căi ferate etc.) ; și mai ales se poate fructifica acel „surplus tehnologic" care încorporează scumpe averi, materie primă, trudă, inteligență ; „surplus" care în condiția unor unități izolate s-ar pierde, dar care acum este dirijat spre acele locuri, totdeauna găsibile în vasta paletă tehnică a unei platforme, ce-l pot transforma în potențial dinamic. O astfel de grupare de întreprinderi, adaugă același atotștiutor personaj, oferă în plus, prin însăși concepția ce-a născut-o, șansa de a pune accentele pe acele industrii de vîrf, purtătoare de tehnici de vîrf, capabile să valorifice cel mai bine, pe o spirală necontenit suitoare, resursele unui pămînt care nu e totuși Canaanul biblic, ca în descripțiile lui Cantemir, nici „gura de rai" a legendei ce-a încîntat generații, ci un depozit care, ca orice depozit, își numără cu strictețe cuprinsul. Mai oferă platformele și șansa de-a integra, încă din faza organizării lor, institute de cercetare, de proiectare și de învățămînt, legîndu-le intim cu producția ; mai oferă și șansa combaterii navetismului, amplasarea lor făcîndu-se în centre urbane și rustice dens populate (mai exact, în marginea respectivelor centre, de unde și cruțarea acestora de efectele poluării). Cu un cuvînt, judiciozitate, rigoare și ordine economico-socială, vizionare de sus, dintr-un punct ideal, a problematicii tehnico-productive, cu toate consecințele ce decurg de aici pentru decizii de largă cuprindere și de apăsată eficiență. Și nu în ultimul rînd — de fapt cu asta ar fi trebuit să începem — aceste platforme au însemnat și înseamnă aducerea tuturor vetrelor țării la unisonul dezvoltării, printr-o armonică repartiție a forțelor de producție și a structurilor social-culturale determinate de ele. E, în această ultimă, de fapt primă și decisivă rațiune a ctitoririi celor peste 250 de platforme și zone industriale, diseminate pe întregul spațiu geografic de la Dunăre și Carpați, una dintre cele mai vitale pentru țară întemeieri ale **Epocii Nicolae Ceaușescu.** O întemeiere care, masiv pusă în operă odată cu reorganizarea teritorial-administrativă din 1968, a însemnat deopotrivă un act de robustă economie, dar și de autentică echitate, de dreptate între progres și civilizație făcută tuturor localităților și ținuturilor acestei țări, în spiritul politicii naționale și sociale promulgate de Congresul al IX-lea.

Ce au însemnat, în perioada premergătoare **Epocii Nicolae Ceaușescu,** nu atît orașele-reședințe de regiuni, acele „fațade ale socialismului" care concentrau (cît concentrau!) daruri de investiții și străluciri de nouă priveliște, cît orașe, să zicem, ca Tr. Măgurele, ca Focșani sau ca Sfîntul Gheorghe ? Niște tîrguri trăind și murind într-un ev vetust, cu plăsmuiri ale „noului" prea sfioase ca să le abată destinul, niște oaze suspendate parcă dincolo de timp, de timpul cel nou al țării, în care timpul, mișcarea, civilizația n-aveau ce căuta. Ce înseamnă Tr. Măgurele de azi, sau Focșanii de azi, sau Sf. Gheorghe de azi ? Înseamnă, fiecare din ele, o lecție de istorie, de prea scurtă istorie, restrînsă la numai două decenii, dar o lecție care, recapitulată festiv în aceste zile de glorios jubileu al partidului, ne aduce pe buze același gust unic, pe care-l simțim acum pentru prima oară, al noului proclamat nu prin vorbe, ci prin tefere și impresionante fapte. Platforma chimică de la Tr. Măgurele dă azi o producție de 15 ori mai mare decît da urbea anului '65, Focșanii numesc nu o platformă, ci un sistem de platforme pe ale căror tipsii metalice se rînduiesc sedii ale metalurgiei, ale construcțiilor de mașini, ale producției de utilaje chimice, de mase plastice etc., iar pe platforma industrială a orașului Sf. Gheorghe, făurită după anii '68, peste 15 000 de muncitori români și maghiari pun în valoare avuții ale subpămîntului neclintite pînă mai ieri din coerența de eră a rocilor. Un uruit tectonic urcă din toate ținuturile, cîmpiile, dealurile și munții au devenit vaste antrepozite de materiale pentru industriile viitorului, răscolite de oameni și de unelte ; nimic din ceea ce constituie valoare, sursă de bogăție, promisiune de bogăție, nu-i ocolit, nu scapă din raza prospecției, totul e atent evaluat și grijuliu așezat în zestrea cea nouă a localităților și județelor, ca într-o mare cămară gospodărească.

Exemplele ar putea continua, le poți culege din orice zare a patriei, culegîndu-le dintr-o singură epocă. Ce însemnau orașele Olteniei înainte de Congresul al IX-lea și de marele suflu înnoitor declanșat de el ? Craiova însemna Uzinele „Electroputere", dar celelalte ? Platformele energetice ale Severinului și Tîrgu-Jiului, astăzi cele mai mari din România, platforma chimică a Rîmnicului, astăzi printre cele mai impozante din România, sînt fructul acestor din urmă ani, de o unică anvergură a demersului constructiv la scara întregii țări. (Să notăm, în același timp, că și Craiova a devenit, în această etapă, alta, anexîndu-și noi și monumentale dimensiuni. 20 din cele 36 de incinte industriale ale orașului, cele mai redutabile ca modernitate și ca pregnanță în peisaj, precum Combinatul chimic, întreprinderile de automobile, de avioane, de tractoare etc., își numără anii cu anii **Epocii Nicolae Ceaușescu,** făcînd ca producția anului '65 să fie dată azi în mai puțin de o lună de zile iar cea a anului '38 în mai puțin de un schimb de lucru !).

Vase comunicante, localitățile și județele României de azi se hrănesc din permanenta circulație a bunurilor, din transferul de cuceriri ale muncii care îmbogățesc continuu tezaurul comun al națiunii, dar și din substanța lor proprie, din izvoarele proprii de avuție și hărnicie, care de fapt susțin și alimentează întregul. Într-o civilizație autentică, definind geografic un perimetru spiritual ce stă sub semnul echilibrului și al armoniei, inscriindu-se în durată, e suficient să desprinzi din întreg numai un element, iar cu el să evoci și să sugerezi ansamblul. O coapsă de marmură atinsă de dalta lui Phidias îți poate desena întreagă nu numai statuia, ci și Elada. E, cum spuneam, apanajul civilizațiilor mari, al culturilor mari, care își păstrează intactă puterea de sugestie împunînd pînă și fragmentul ca marcă și ca simbol. E ceea ce și-a cucerit și România acestor ani, punîndu-și în inedită și prețioasă valoare toate pietrele edificiului său, în reciproce răsfrîngeri de străluciri.

SCHIȚE LA UN PORTRET DE NOUĂ CIVILIZAȚIE

Centri motori ai dezvoltării economice, marile platforme industriale s-au constituit, prin însuși proiectul lor, în centri magnetici ai noului pe varii registre, antrenînd și adesea coordonînd vaste ansambluri de operații și acțiuni sociale, cu implicații în viața colectivităților zonelor mult mai ample decît se poate imagina. Cele spuse de președintele României cu prilejul vizitării unei astfel de platforme, cea de la Bistrița — **„în toate județele patriei noastre am construit puternice întreprinderi industriale, care au schimbat fundamental prioveliștea orașelor și satelor, dar mai cu seamă, viața oamenilor"** —, își găsesc o acoperire în aur vastă cît țara.

Comuna Riureni, de pildă, trăitoare de veacuri lîngă Rm. Vîlcea, astăzi, practic, nu mai există, chiar și noțiunea geografică a dispărut. Întinsul platou privegheat de turnul (acum muzeu) în care generalul Magheru și-a avut statul major al pandurilor a fost integrat perimetrului urbanistic al Rîmnicului. Teatrul străvechiului și faimosului „bilci la Riureni", cel descris de Miron Radu Paraschivescu în cartea cu același nume, este astăzi un conglomerat de combinate și fabrici (Combinatul de produse sodice Govora, Combinatul chimic Rm. Vîlcea, Întreprinderea de utilaj chimic și forjă, Hidrocentrala de pe Olt, Centrala termoelectrică etc.) ocupînd zeci și zeci de hectare cu halele, turnurile, coloanele, giganticele lor sfere metalice care sugerează imaginea unui cosmodrom sau a unui turboreactor în plin montaj, halucinat printr-o lentilă astronomică, care acuși-acuși va decola, huruind, către stratosferă.

În rînd e dealul Troianului, neguros masiv de cenușă vulcanică, în jur sînt măguri împădurite, pe care marile instalații industriale le reduc la proporții de pastel. Prin aceste locuri a pictat cîndva artistul vîlcean C. Iliescu, un rafinat al culorilor și un maestru al liniei, din păcate uitat, unele din cele mai reușite pînze ale lui. Păstrăm în colecția noastră două din ele, avînd în fundal dealul Troianului, în față liniștea mingîietoare a arborilor și ierbii, totul așezat într-un echilibru desăvîrșit, care constrînge tumultul interior al artistului ca într-o schemă de geometrie. Autorul pînzelor, în același timp profesor, riguros al lucrurilor exacte, lucrînd, s-ar zice, nu doar cu pensula, ci și cu microscopul, a adus la lumină, prin geometrismul operei, niște ipoteze de realitate plauzibile abia acum, cînd în replică la unduirea accidentată a dealurilor s-au construit geometriile metalice de la Riureni. Noile construcții, concepute și ele inițial în mod abstract, în dialog cu măgurile și pajiștile, au urmat, într-un fel, calea similară operei de artă. Ele au fost coborîte din schemă pe sol cu precizie de micron, dar plutesc parcă pe aceleași dealuri, cu misterul și inefabilul marii creații. Cînd arde soarele, munții metalici, izbiți radical în creștete de torentul de raze, par iluzorii ; peisajul din jur, la fel de concret ca și ei, e în același timp ireal. Însuși fumul ce iese din coșul termocentralei pare fix, pată înghețată de tuș pe firmamentul uzinelor, ca o rugină a lentilei prin care ai senzația că privești și care halucinează întregul tablou. Marea construcție a căpătat cetățenie în privelițte, pare aici de cînd lumea, ea a pătruns în natura locurilor prin integrare (încă o însușire, o nespus de prețioasă însușire a ctitorilor epocii noastre !), developînd geometriile intuite de vechiul pictor, deci stabilind cu natura relații armonice, care-i prelungesc măreția și geniul.

Peste toate, chimia. Ea e pivotul platformei, e cea mai mare dintre industriile ei, disputîndu-și nu numai un peisaj cu granițele pierdute în zări, transformat în propria ei ogradă, ci și o suverană pondere a producției (cam jumătate din producția industrială a județului !) și a forțelor omenești angajate în făurirea ei. Pe platformă lucrează vreo 15 000 de chimiști, oameni ai tehnicilor ultramoderne, ai științei înaintate, ai măiestriilor muncii în continuă perfecționare. Înaltele răspunderi care le stau în față, subliniate în atîtea rînduri de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, de al cărei nume e strîns legată înflorirea chimiei românești, sînt privite și asumate de ei ca niște comandamente care implică și pasiune, dar și un plus mereu sporit de cunoaștere. Accesul la luminile ei nu le lipsește, dimpotrivă. Combinatul chimic are cea mai bogată bibliotecă tehnică din Vîlcea, una din cele mai impunătoare ale țării, cu multe titluri în limbi străine, și, pentru a înlesni accesul la noutate al celor ce nu stau grozav cu timpul, nu cunosc limbi străine și nu se pot descurca totdeauna în tratate științifice de nivel academic, la centrul de calcul electronic al colosului s-a introdus pe ordinator sistemul informațional de documentare. Cercetarea unei fișe, urmată de o simplă apăsare pe buton, proiectează pe un ecran tot ce trebuie consultat în respectiva problemă tehnică, indicîndu-se nu numai titluri, ci și capitole, chiar și pagini).

Cultură, civilizație, standard de viață în perpetuă ascensiune — iată reflexele în plan social ale acestei **platforme a noului,** generatoare de nou și polarizatoare de nou. Pentru cei 25 000 de lucrători ai Riurenilor (dublul populației Rîmnicului din '44 !), s-a construit un mare cartier de blocuri, Ostrovenii, un veritabil oraș-satelit al municipiului de sub dealul Capelei. Ostrovenii numără azi peste 45 000 de locuitori, e deci, ca populație, aproape jumătate de Rîmnic, iar ca modernitate, civilizație și confort stă — fără complexe — umăr la umăr cu centrul urbei. Blocuri de toate tipurile, înălțimile și proporțiile, își ritmează liniile într-o unică armonie urbanistică, simplă și grațioasă, incitătoare pentru ochi. O stufoasă rețea de magazine și de servicii, sedii ale învățămîntului și culturii (două școli generale, un liceu, o somptuoasă Casă a științei și tehnicii pentru tineret), ca și multe alte dotări, între care un mare parc (40 de hectare, camping, lac de agrement, trei bazine de înot cu apa încălzită prin panouri solare), întregesc caracterul de oraș-satelit sau de „oraș în oraș" al Ostrovenilor, înălțînd existența celor ce-l locuiesc.

UN PRAG SPRE VREMURI VIITOARE

Un efect cu totul aparte în peisaj și cu transmutații în viața oamenilor adesea șocante prin anvergură și inedit produc platformele industriale instalate în sate. Cele cîteva sute de centre rustice românești care vor deveni — conform Directivelor Congresului al XIII-lea al partidului — orașe agroindustriale sînt, la ceasul de față, în dinamică și orgolioasă competiție pentru asumarea unei civilizații, industriale în primul rînd, care să dea suport și temeinicie viitorului lor statut citadin.

În Avrigul lui Gheorghe Lazăr, casa memorială a „celui dintîi învățător de ideal național", cum l-a numit Nicolae Iorga, cuprinde, în corp comun cu clădirea, și un șopron, un fel de șură mai mare, o remiză ca la fermele bretone sau flamande, în care s-au pus, aduse din epoca marelui dascăl, instrumentele unor îndeletniciri arhaice, alcătuind un fel de muzeu agropastoral în anexa vetrei. Instrumente țărănești primitive, unelte și scule simple, sărace, cele mai multe din lemn, marcînd semnificativ un prag istoric. Dar un prag ce nu s-a oprit la epocă, ci în pragul vremurilor moderne, cei din Avrig trudind cu astfel de unelte, tocite de o amarnică folosință, pînă spre mijlocul veacului nostru. Nu din dorința de a forța metafora, nu pentru didacticismul comparației ieri-azi, ci sub dictarea însăși a vieții va trebui să spunem că Avrigul — viitorul oraș Avrig — consacră astăzi o civilizație industrială care, deși constituită în doar două decenii, a transformat fabulos, acesta-i cuvîntul, întreaga privelițte și întreaga viață a locului. Din cei 12 000 de locuitori ai așezării lui Gheorghe Lazăr peste 5 000 sînt muncitori, meșteri ai Întreprinderii mecanice Mîrșa (Mîrșa e un sat aparținător Avrigului), care livrează echipament de înaltă tehnicitate pentru toate tipurile de autovehicole fabricate în România, ai Întreprinderii de sticlă, ale cărei produse călătoresc prin toată lumea, și ai altor industrii edificate pe vatra comunei. În zona Mîrșei s-a ridicat un întins cartier de blocuri, blocuri moderne, dar năzuind să rimeze întrucîtva și cu locul ; blocuri ce iau ca model casa transilvăneană a locului, pe care o supradimensionează, dăruind-o cu scumpe adaosuri de uz tîrgovește, dar și răpindu-i, e drept, ceva din eleganța și armonia primă. Deci ceva din pitorescul satului, fatal, se pierde, dar, după cum ne amintea un vechi fiu al locului, învățător pensionar la Mîrșa, „pitorescul", la urma urmei, nu e decît o categorie estetică foarte tinără, o recentă descoperire a omului, datînd din clipa cînd acesta „a văzut artistic" peisajul. Oamenii vechi nu „vedeau" natura, nu luau act artistic de ea. Pentru ei cîmpul era frumos cînd era fertil, toamna era frumoasă cînd se împovăra de bucate, o vatră de viață existînd exclusiv prin oamenii care o locuiau și o transformau în bine, deci prin civilizația și cultura ei. Oamenii Avrigului, și-a continuat demonstrația interlocutorul, sînt „oameni vechi", cu genealogie de cronică, și ei, ca toți „oamenii vechi", socotesc că o vatră de viață, ca să fie „frumoasă", trebuie să fie, înainte de toate, creația omului, a vredniciei și iscusinței lui. Ritmul rapid cu care acești avrigeni, ca toți oamenii satelor noastre, au asimilat și asimilează noul epocii o dovedește din plin, dovedind în același timp capacitatea lor de cuprindere, mobilitatea lor spirituală, receptivitatea lor, expresii ale unui organism sănătos și robust, avid și apt de a-și schimba formele închistate de existență.

Pe platformele noului — pe marea platformă a noului care e România **Epocii Nicolae Ceaușescu** — milioane și milioane de oameni își revelează azi, mai viu ca oricînd, valuta majoră a hărniciei și iscusinței puse în slujba țării, își revelează facultățile demiurgice, transformatoare de peisaj și de istorie, apropiind viitorul înscris cu slove de aur în hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului.

Ilie Purcaru

65 DE ANI DE LA FĂURIREA P.C.R.

LITERATURA TINERILOR DESPRE TINERI

Lumile în prefacere

Un prozator tînăr, peste măsură de înzestrat, cu un modern simț al construcției epice, nerăsfățat de critică, este **Ioan Dan Nicolescu** (n. 1947), autor ce preferă oricărei prezențe gazetărești evenimentul editorial și se manifestă ca atare.

Prima sa carte, **Rana statuilor** (1977) era un roman social de o originalitate compoziționlă care a surprins, bine scris, o proză scorțoasă și grea, de o porozitate densă, ce-ar urmări destinul familiei Melkiewicilor din deceniul al patrulea pînă după inundațiile din '70. O familie urmărită în desfășurări socio-temporale mai largi. Romanul se constituie din o mulțime de episoade, fapte, multă „pilitură" epică, nu întotdeauna ușor de ordonat după liniile de forță ale prim-planului epic. Intuim că autorul a vrut nu o reconstituire rigidă, ci o reconstrucție epică modernă, bazată pe discontinuitate și episodism, pe reluări și interferări epice, dincolo de așa-zisul relief cronologic al operei. E acolo o tipologie bogată, surprinsă în latura ei specific-comportamentală, care evocă o imagine socială complexă. Prodigioase sondaje psihologice în tarele „clanului" Melkiewicilor (lume pestriță de mici industriași, moșieri, avocați...) dezvăluie ereditatea încărcată a acestora, aflată în punctul crepuscularității și agoniei, acolo unde răbufnesc resentimente și se declanșează acte imprevizibile (crime, abulii, adultere). O lume a „statuilor" atinse de morbul unei ereditățI încărcate și incapabilă a para loviturile Istoriei. Pretutindeni un stil de echilibrată virtuozitate, alternînd relatarea sobră și sugestivă cu poematicul și nu de puține ori cu frazarea faulkneriană. Romanul debutează într-o simbologie poematică (fragmentul ce constituie **Prologul** aparține cărții lui Sam Melkiewici, **Legenda,** care încearcă cu ultime sforțări să-și aducă aminte în scris de cele întîmplate) și înaintează apoi prin episoade, alternînd și intersectînd) nu numai planuri, dar și modalități ale frazării epice. Aspecte din viața fraților Melkiewici (bătrînul, văr de-al doilea cu regina Serbiei, se stabilise într-un sat din preajma Ploieștilor), din timpul rebeliunii legionare, scene de război, de viață rurală ce gravitează în jurul unor apropiate tîrguri, aspecte ale revoluției socialiste, ale „obsedantului" deceniu ori ale deceniului următor sînt derulate rapid, reținîndu-li-se semnificația lor esențială, aparte, toate la un loc reușind să evoce imaginea reală a unei lumi în marile ei prefaceri istorice.

Al doilea volum, **Legătura de chei** (1980) este o culegere de povestiri, cele mai multe de o debordantă încărcătură fantastică. Un fel de **voiculescianism** epic putea fi identificat de la început și în „Rana statuilor", dar fantasticul de acum e unul livresc, de neliniști existențiale, angajînd un „realism" de tip simbolic **(Răzbunarea, Oglinda, Zăpada și fluturii, Casa cu zine...),** cînd nu e vorba de anecdote a căror aderență la vreo simbologie fantastică e minimă **(Vulpea, Cuceritorul).** Întîlnim în aceste proze un fantastic de atelier, imprevizibil, prodigios în soluții imediate și uneori rezolvat facil, finaluri **ex abrupto,** insolite, nu întotdeauna pe măsura scenariilor imaginate, cărora le scapă de atitea ori liniile de fugă ale textelor. **Insula,** de pildă, promite, din primele capitole, o mare nuveletă (chiar un mini-roman), însă a cărei tensiune estetică e înăbușită mai apoi de abstractizări ostentative și mai ales de intenția vădită a autorului de a imprima un sens moral întregii fabulații. Multe din parabolele și fabulațiile sale lasă să se întrevadă acest demers ostentativ de a extrage finalmente o idee etică, un sens moral, ceea ce nu e rău, însă fără suficientă acoperire estetică. Totuși, prozatorul e un virtuos în regim fantastic, rezolvă ușor lucrurile cînd narațiunea se află în impas, cu dezinvolturăr, chiar cu artisticitate. O supraveghere mai din scurt (lucidă, ordonatoare, cenzurală) a prodigiosului său talent se impune, cu atît mai mult cu cît variațiile de tensiune epică sînt mari.

Simțul istoriei va fi localizat mai pregnant, însă, în **După mine, o zi...** (1983), roman de evocare istorică, care, aidoma „principelui" lui Eugen Barbu, fără temporalizare strict istorică, se constituie într-o metaforă-cadru a unei epoci de instabilități agresive și pitoresc crud. O metaforă a „nopții otomane" îndelungate (ca să preluăm memorabila-sintagmă-titlu a unui roman de Paul Anghel), la meridianul românesc, pusă sub lupă cu nuanțate înfățișări de detalii. Evocarea stringe la un loc domni fără neam și lege, fanatici în damnațiunea lor tiranică și impostori, dregători versatili și poltroni, tîrgoveți și împricinați, diplomați, otomani, solomonari, monahi fără duh, țărani asupriți, curteni de tot soiul, femei căzute... Dar cartea e lucrată în filigranele arhaicității stilistice, ceea ce dezvăluie la Ioan Dan Nicolescu o virtuozitate de orfevru, o prestidigitație lingvistică. Împrumutînd stilul cronicilor medievale de la forme lexicale pînă la formațiuni sintactice și invariante morfologice, autorul reușește o frazare prozastică de efect, impinsă pînă la baroc, de un colorit dens (în parantează fie zis, un lingvist ar găsi aici multe inconsecvențe raportate sau nu la epocă, în ceea ce privește vocabularul, formele foneticii în ceea ce privește vocabularul, formele fonetice ori gramaticale. S-a obiectat uneori cărții lipsa de acțiune, nebulozitatea construcției, inconsistența epică, numărul impresionant de personaje, multe din ele abia schițate ! Nimic, însă, din toate acestea. Cartea este o evocare, ce îmbină narațiunea cu textul de cronică, dialogul cu rapide schimbări de planuri și scenă. E tehnica modernă a intersectării de planuri, a reluării unora în altele, romanul fiind construit în maniera „corpului sferoid", ca să preluăm o memorabilă sintagmă rebreniană. Acțiunea nu debutează și nu sfîrșește deloc nebulos, poate încet și fără deschideri în primele cîteva zeci de pagini. De la al doilea capitol încolo totul devine palpitant, intriga este deja configurată, personajele capătă deja sensuri morale și intră în prim-planuri. O lectură pripită ori rea ar găsi și alte „inconsecvențe" și „limite" romanului, care, în ciuda arhaicității sale de baroc stilistic, este la lectură de o cursivitate și tensiune aparte. Mai e de observat simțul observației epice și dexteritatea execuției prozastice (memorabil dialogul Artemie—Ilea, prin care acesta din urmă este „ajutat", în spiritul maieuticii socratice, să privească în propria sa identitate de „nebun-înțelept", rol jucat, de fapt, cu grație shakespeariană, pe lîngă Voico Vodă ori scena „descinderii" vizirului Abdulah, prezență de prestigiu în motivația și economia romanului). În subtextul romanului, prozatorul întreține o meditație de tip eseistic asupra Istoriei, a raporturilor existente între individ și putere, felul în care aceasta din urmă provoacă destine umane. E totodată o metaforă ce ne vorbește de mitul Puterii în angrenajul mai vast al istoriei, de criza de identitate și stabilitate a individului față cu o istorie agresivă, fatală, de forța hazardului... **După mine, o zi...** e o proză istorică lucrată solid, de o artisticitate și viziune incontestabile. E scrierea unui prozator mai mult decît talentat, ajuns la acel stadiu al maturității sale, cînd imaginarul se convertește în viziune și întreține cultul cuvîntului.

Z. Cârlugea

Simțul dimensiunii fundamentale

Ce frapează, mai întîi, în romanul lui Radu Anton Roman — **„Zile de pescuit"** (ed. Cartea Românească 1985) — este explozia de concret, pasta groasă de realitate specifică Deltei, bălților dunărene. Stînd sub semnul tutelar al Deltei, iar ca îndeletnicire sub cel al pescuitului, viața oamenilor de aici se constituie, în esență, ca un drum lung al **zilelor de pescuit.** Din acest punct de vedere, al coagulării materiei epice sub o metaforă totală, simbolică, cu valențe de indice distinctiv, cartea lui Radu Anton Roman este un roman în toată puterea cuvîntului. Cu toate că, oricare din cele șapte capitole — **Iarna, pe punte, Invitație la dans, Controlorii de bilete, Vînătoare pentru Sile, Pești pe albul nisip, Oaspetele, Privind pe fereastra hotelului** — poate fi citit și interpretat independent, Radu Anton Roman realizează, ca structură, o proză modernă. Liantul metaforei unificatoare se întărește cu scurte notații între capitole, avînd și rolul de a schița, prospectiv, atmosfera sau de a rezuma conținutul.

Lumea aceasta din Leteorman are un specific aparte și rar mi-a fost dat să citesc la tinerii prozatori o carte în care forța expresiei epice să vină din această strînsă legătură cu concretul unei lumi. Aici oamenii trăiesc sub puterea mirifică a apei. Apa este deopotrivă drum al vieții sau obstacolul ei : „Aicea-i baltă, domnu' Sile, nu e cimp... Aici nu vii pe jos, vii pe apă. Dacă ai cu ce. Și nu vii o oră, vii zece... Și dacă-i vînt nu vii deloc. Ori ceață... Ori gheață... Ziduri groase astea, domnu' Sile..." Oamenii de aici sînt bolnavi de dorul apei, greu și-ar imagina existența în afara ei. Andrei, abia întors din spital, pleacă să adune vitele împrăștiate pe plauri, de îndată ce dau semnele iernii. Iubirea pentru baltă nu conduce la accese de sentimentalism, dimpotrivă o încrîncenare continuă, izvorîtă din duritatea existenței, însoțește gesturile lor. Deși locul n-a fost ales, ci moștenit, legătura cu balta s-a consolidat puternic. Un personaj, Petro, remarcă într-o discuție : „Aici nu mori de foame, ține minte asta ! Aici n-ai cum muri de foame, că nu te lasă balta".

Cred că experiența de reporter l-a ajutat pe Radu Anton Roman să surprindă și să rețină lucruri ce scapă trecătorului grăbit. Mai ales că romanul pare și rezultatul unei documentări într-o lume ce este structural-psihologic diferită de cea în care s-a format prozatorul (să fie numai o simplă impresie de lectură ?). De aici și singura obiecție substanțială ce i s-ar putea face tînărului prozator, anume, accentul pus, în unele pagini, pe pitoresc, atît în limbaj, cît și în comportament.

Oricum, **Zile de pescuit** este un roman robust. Unul din acele romane ce, înglobînd multă viață, nu se clatină la orice adiere a modei literare. **Zile de pescuit** este romanul pescarilor din Delta Dunării. Pescuitul și vînătoarea sînt îndeletniciri arhaice, privite aici în dimensiunea lor mitologică. Fiecare capitol se constituie ca o poveste despre farmecul și riscurile acestor ocupații. Un orășean, Sile, care „s-a-nvățat cu aerul muced" din Leteorman, participă la pescuit pe un canal, în condițiile începutului de iarnă. Un realism dur domină peisajul. Monumentală prin legătura cu natura, viața pescarilor are ceva din zbaterea ucigătoare a apei sub furtună. La fel limbajul lor — dur, tăios, crud. Efortul de a străbate întinderea apei cere oameni tari : „Barcazul se zguduie, saltă, se zgîlțîie înainte și înapoi, căsăpit de valuri ca de topoare. Vîntul îl apleacă năucitor în toate părțile. Aruncă toți patru apa care curge și se varsă în torenți peste bord, înainte să înghețe. Hainele scîrțîie și troznesc. Mai e încă un strat moale, subțire pe piele, ud și acela, dar încă viu și cald. Celelalte rînduri de țoale au înghețat, cruste groase, spărgîndu-se ca sticla, lovind carnea la fiecare mișcare. Lui Sile îi țîșnește sînge din nas. Se șterge cu mineca scorțoasă, se zgîrie dureros. Caută prin barcă după o lavetă. Își apucă mîna bolnavă, o șterge pe zdrențe soioasă și o lipește de nas și de gură". Un simț ancestral îi face să nu rătăcească drumul printre ape, cu toată mișcarea amăgitoare a plaurilor. Ajung la cherhana, dar o bolnavă trebuie transportată urgent la spital. „Aventura" continuă cu toate elementele care dau acestei proze tenta exotică. În **Invitație la vis** aflăm povestea tragică a lui Voinea, Adrian și Sempron. O călătorie, înspre Deltă, cu o navă de pasageri cuprinde **Controlorii de bilete.** Aici întîlnim și o motivare a modalității de scriere din **Zile de pescuit.** După o amănunțită descriere realistă, întrebarea „Ce altceva mai poate fi poveste aici ?", integrată în context, conține, în sine, răspunsul, aflat în textul narativ. Povestea a fost cea scrisă și altceva nu mai e nevoie să se adauge.

Incertitudinea însoțește viața oamenilor aflați pe acest teritoriu al vechimii. Orice incursiune pe întinderile Deltei comportă, deopotrivă, frumusețe și risc. Dar drumul apei a fost învățat de demult, din vremuri vechi și asa se explică modul de a înțelege apa și vietățile ei. Comuniunea puternică conduce spre un spectacol unic (un personaj atenționează : „Ce vezi, nu mai vezi niciodată. — Crapii țipă ! Auzi ! Vorbesc cu noi"). Prozatorul notează exact, într-un stil al preciziei revelatoare. Prin hiperbolizare, mișcarea peștilor are ceva din superbia unui convoi de vase înfruntînd necunoscutul în larg. „Se pornesc, parcă la un semnal. Pleacă un convoi uriaș, despicînd cu vuiet valurile. O albă navă, un submarin cu bordurile vii clocotind. Desprinzînd în goană rădăcina plaurilor. Lărgind japșa și canalul. O coadă de carasi mărunți ca un stol subțire urmează tăvălugul alb ce se rostogolește cu siaj înspumat, răscolind mîlul, lung de sute de metri. Apa jansei se dezumflă, balon fleșcăit, prăbușit între stufuri. Coama albă se depărtează lăsînd în urmă semnele trecerii unei vijelii năpraznice. Nici nu i se mai văd pereții sfîșiați, gîlgîind de peștii săltînd în roată, lipindu-se unul de celălalt, de parcă s-ar pregăti să izbească ziduri, ca un berbec, fugind către mare".

Oamenii aceștia, care înțeleg vietățile, trăiesc în coordonatele existenței mitice. Într-o altă modalitate, Radu Anton Roman a realizat romanul unei lumi pe care au surprins-o și scrierile sadoveniene. Prin acest simț al dimensiunilor fundamentale, probat puternic în **Zile de pescuit,** Radu Anton Roman mi se pare remarcabil între tinerii prozatori.

Alexandru Ruja

Etnologie și etimologie

Cunoscuta inscripție a lui Acornion din Dionysopolis — pe care a folosit-o printre primii Vasile Pârvan la refacerea epocii lui Burebista — a devenit, în timpul din urmă, un interesant motiv de roman istoric prin opere semnificative. Puține sînt, de altfel, inscripțiile epigrafice ale lumii vechi care păstrează în faldurile pietrei o urmă atît de apăsată a faptei vii. Fiind un text spontan, scris după inima defunctului, nu de un istoric, această inscripție cucerește prin sinceritate ; ea permite chiar o caracterizare a numitului Acornion : era mîndru de sine, se considera cel mai important bărbat al cetății (lucru adevărat, desigur), dornic să-l apropie pe Burebista de Pompei dar și să tragă foloase pentru „patria sa" din această alianță ; ținea partea celor învinși de istorie oficiind, așadar, un calendar propriu, diferit de cel oficial, al imperiului. Călătorea mult și se legase strîns de casa domnitoare a geto-dacilor fiind sol al tatălui lui Burebista și al lui Burebista însuși ; ajunsese, după expresia lui Pârvan, „ministrul plenipotențiar" al marelui rege — de vreme ce-l reprezentase în mai multe misiuni diplomatice însemnate.

Iată, pe scurt, un material foarte prețios, un unghi fericit de abordare, mai ales cu instrumentele literaturii, a epocii lui Burebista. Două romane despre Acornion din Dionysopolis ne-au propus, recent, Mihail Diaconescu prin „Călătorie spre zei" și Ioan Dumitru Denciu prin „Luminile zeiței Bendis". Nu avem intenția de a le compara ; remarcăm, numai, că, deși mult diferite ca materie narativă (Mihail Diaconescu își centrează atenția pe luptele lui Burebista în apus, spre hotarul lui Ariovistus, în timp ce Ioan Dumitru Denciu se ocupă mai mult de relațiile geto-dacilor cu bastarnii, rudele lor răsăritene : primul descrie în amănuntime Idele lui Marte, cel de-al doilea ocoleste subiectul, etc.) — ambele romane aleg modul de exprimare pârvanian, acea proză poematică evocatoare, discret ritmată, cu o anumită economie de cuvinte, cu termeni reprezentativi care punctează greutatea discursului.

„Luminile zeitei Bendis", cartea lui Ioan Dumitru Denciu, are ca subtitlu „discurs elen despre marele rege Burebista" — și folosește intens, pe lîngă numita inscripție ori izvoarele narative curente (Dio Cassius, Strabo, Iordanes, etc.), ultimele rezultate ale tracologiei în materie de limbă (toponimie, onomastică, etimologii) sau de obiceiuri. Autorul are grijă să-și ia anumite măsuri de siguranță față de specialiștii sceptici atrăgîndu-ne discret atenția cînd este vorba de o licență — dar insistă, în același timp, pe lîngă inertia filologilor atunci cînd materialul lingvistic îi îmbie să rupă canoanele etimologice fixate rigid de dragul primelor asemănări. Cînd vorbește, de pildă, despre un ostean dac cu numele Derzelos și spune că este un bărbat „dirz", domnia sa trece peste pagina dictionarului care fixează etimologia acestui termen în vecinătatea slavă. Există, după cîte știm, antroponimul traco-get Derzis — Derzenus care are corespondent în illiricul Derzines — iar recenta lucrare a lui Aurel Berinde și Simion Lugojan : „Contribuții la cunoasterea limbii dacilor" consemnează sub termenul „dirz" patru cuvinte asemănătoare fonetic și identic ca sens din limba sanscrită (pe cînd în limba polonă termenul „dirzenie" înseamnă „tremur, vibrare, palpitare, tulburare" — sens diferit de cel românesc). Ioan Dumitru Denciu propune, în romanul de față, și o astfel de îndrăzneață refacere a substratului limbii române — dar urmărește, în egală măsură, și elementele de continuitate, mai ales în privința obiceiului. Cînd, de pildă, vorbește despre drumurile Dobrogei pe care geții „cu boii lor albi, uriași, le străbătuseră cu tot atîta greoaie hotărîre precum elefanții sihlele Africii ori cămilele deșertul" — autorul ne arată vădit intenția unei viziuni comparativiste foarte largi ridicînd pînă la nivel de simbol animalul reprezentativ al Daciei și al țăranului român. Burebista va pune bourul ca semn heraldic, alături de zeița Bendis și cavalerii danubieni pe scuturile soldaților săi (este același bour din descrierile lui Caesar, ale lui Dimitrie Cantemir și — desigur, din stema Moldovei).

Ioan Dumitru Denciu adoptă — din precauție — un mod de expunere a faptelor mai puțin obișnuit : încă din primele pagini ale romanului ne întîmpină „note ale «traducătorului»" sau explicații (către final) mai ample. Se lasă impresia unui text tradus dintr-o limbă veche (cu unele „imperfecțiuni" de traducător : fraze lungi fără predicat, pierderea subiectului sau cîștigarea unuia nou, etc.), pentru care s-au ales termeni cu generalitate mai largă explicați în paranteze drepte prin alți termeni, concreți — explicați, la rîndul lor, în note de subsol. Un asemenea tremur al sensurilor, de tipul fotografiilor mișcate, permite afirmări și rețineri : un „joc" prin care autorul propagă, în text, propriile idei despre subiect. „Traducătorul" este, desigur, spiritul autorului care tinde să refacă textul (id est : contextul) originar simțind, pentru aceasta, nevoia ieșirii din pagină, a despărțirii de sine pentru dialog. Cartea are și douăzeci de anexe „categorice", discursuri ale lui Acornion și ale concetățenilor săi — în stilul discursurilor ciceroniene (traduse, bine înțeles) — prin care se încearcă alte reconstituiri ale faptelor și prin care se dezbate „vina" solului din Dionysopolis de a fi avut legături de prietenie — el, un elen, un „graecus" — cu regele „barbarilor". Nu despre un complex al culpabilității este vorba, ci de încercările lui Acornion de a demonstra că statul geto-dacilor poate apăra mai bine cetățile de la Pontul Stîng decît statul român. Polemic pe alocuri, propunînd largi dezbateri pe tema civilizatiilor antice, folosind o formulă atractivă, romanul lui Ioan Dumitru Denciu nu ascunde un cercetător deghizat — cum s-ar crede la prima vedere — ci mai degrabă un talent constructiv, înpătimit de cunoaștere, dornic de viziuni foarte largi.

Nicolae Georgescu

Vieți în „timpul" tradiției

Volumele „Clopotul viselor" (1975), „Dealul lupului" (1978) și „Poveștile de fiecare zi" (1982) prilejuiesc întîlnirea cu Jean Băileșteanu, tînăr prozator care încearcă circumscrierea unui teritoriu epic propriu, avînd ca element referențial cîmpia olteană străbătută de apele Desnățuiului. Tentativa, temerară avînd în vedere modelele ilustre (Marin Preda, Zaharia Stancu, Fănuș Neagu), este, în bună parte, reușită, pentru că lumea evocată nu se revendică doar dintr-un spațiu precis configurat; acesta devine, în același timp, dimensiune estetică modelatoare. Agitat și mereu însetat de cunoaștere, curios și locvace, țăranul din cărțile lui Jean Băileșteanu se găsește în centrul unui scăpărător spectacol verbal; este un personaj al lumii noi, nu o dată un țăran de vîrstă tînără. Autorul înregistrează cu maximă fidelitate valorile exprese ale vorbirii, compunînd caleidoscopic, din datele realului imediat și din recuperarea tradiției, o umanitate savuroasă și autentică. Personajele sînt firi inventive, cu reacții imprevizibile (un anume Zbrenciu „își tale dimineața capra de necaz" pentru că-i mîncase pachetul cu țigări" — în „Dealul lupului"), dispuse atunci cînd nu acționează, să-și asume rigorile „artei conversației". Să observăm că, de fapt, evenimentele esențiale (iubiri aprige, nunți sparte, războaie sau stagii militare) sînt rememorate „la taifas"; tineretul trăiește încă în timpul tradiției. Fluxul năvalnic de fapte îi corespunde un torent de vorbe, vocația povestirii lui Jean Băileșteanu însemnînd darul de a potența rafinamentul folcloric al comediei limbajului (cu acel accent particular dat de sinteza bocet-blestem-lamentație: „...Mă, nea Ioane, copilul meu, fata mea, păi, stai dumneata să-ți spun eu cum e taina! Că eu, ăsta Gligor, ce mă găsesc, cu o viață de navigație la bază, căpitan de vas, ce-am înfruntat atîtea furtuni, am să cer asistența judiciarului și judiciarul să hotărască — minca-i-aș ochii lui, oi fi zorit și te oprii din drum, ca pe tatăl meu te-am socotit — să-i arăt eu ei, parșiva, cine sînt..." — „Dealul lupului").

Paginile de rezistență își găsesc sursele epicului în baladescul de sugestie folclorică. Nunta și moartea închid cadrul în care apar figuri descinzînd din vremea cătătorilor de comori.

Un alt personaj, Dumitru, bătrînul a cărui moarte e așteptată de toți, rememorează printr-un revelator monolog interior etapele unei existențe puternic marcate de evenimente cruciale ca răscoala din 1907 și primul război mondial („Clopotul"); e o formă de educație istorică, făcută lumii mai tinere care trăiește și într-un regim oral.

Prozatorul construiește povestirile cu reală îndeminare, dar rămîne la un nivel al pitorescului interesant în sine, fără a atinge sentimentul înalt al tragicului. Detaliile din care se puteau reconstitui veritabile drame umane nu reușesc să creeze o atmosferă de tensiune. Recunoaștem totuși o etică a fatalității țărănești în fața morții, ca și un special simț justițiar: „Tot în noaptea aia a dispărut de acasă Bărbuceanu. L-au găsit primăvara, mort, cînd s-au topit zăpezile, mai la vale un pic de unde țineam noi tîrla. Ne-a luat jandarmul la post pe-amîndoi, pe toți pe-ăi de-acasă, că noi l-am omorît și să spunem. Ne frînsese oasele cu bătaia, de-aia a murit și el impușcat de frate-său ! — în „La cîntatul cocoșilor").

„În umbra nunții" reține atenția prin adecvarea comunicării la cerințele unui anumit ritual al povestirii, ca și prin psihologia țăranului ce are mereu nevoie de certitudini ;

„— A'naintat știința, nea Gavrilă, dacă au ajuns ei americanii și la lună ! Ce știi dumneata ! incuviință Stan-șchiopul și dete ochii peste cap ca unul ce le știa pe toate.

— Crezi, nea Gavrilă, de-astea ? zise și Florea.

— Mă, eu nu zic că n-au ajuns, că i-am putut privi la televizor. Da eu zic că alta e-ntrebarea : eu de cîte ori vin la Craiova și cînd trebuie să treacă mașina peste podul ăsta de vine să trecem acum, întreb : „Bă nepoate, bă, cutare, cum se numește apa asta, că scrie pe tăblița?" „Păi, e Jiul". Sînt descurcat. E, dar lor, cine le-a spus lor că aia unde au ajuns e luna ? Pe cine au întrebat ei ? Au găsit ei tăblița acolo ? Asta aș vrea să știu eu !".

Dacă aici mobilul acțiunii este incitarea la mărturisire, în povestirea „La gura cuptorului" (titlul e semnificativ) descoperim satisfacția mărturisirii. Ana își dezvăluie tribulațiile erotice cu pasiunea dată de o deosebită plăcere a discursului.

Fără a căuta semnificații mai adînci, fără a analiza psihologiile schițate, Jean Băileșteanu sondează cotidianul în care dislocarea forței de muncă sau preocupările cărturărești provoacă nedumerire. Astfel în „Cartea cu fericiri", Alin, fiul mai mic „a lu' Tănase" este bănuit că a furat banii primiți de fapt ca avans pentru cartea pe care o scrisese și apoi dat în judecată pentru același delict. În „Dealul lupului", orgoliosul Gligor, cel care părăsit de Saveta revendică „doicereala" (plata pentru oficiul de doică), își fundamentează statutul de „navigator" pe două manuale de curs elementar și pe romanul căpitanului Blood. Această „bibliotecă" îi oferă substanța polemicilor angajate cu tovarășii de taifas pe tema descoperirii Americii sau a identității lui Hanibal.

Amestecul de șiretenie și fudulie (darul nașului la nuntă) suficiența afișată, insuirea unui comportament modern (convorbirile telefonice) dau culoare unor narațiuni care se inversunează să rămînă la nivelul faptelor, al relatării directe.

Foarte puține sînt prozele unde lumea arhaică, producătoare de mituri, își trimite ecourile spre modernitate. „Noaptea peștilor" reține atenția prin spectacolul mitic al paradisului acvatic, iar „Roata" ascunde o parabolă despre miracolul pagin al iubirii. Ambiguitatea registrelor, proiecția arhetipală dezvăluie înclinații spre fantastic, după cum tentația picarescului din „Fugarul", „Dîncolo de dragoste", „Elevul Bălan", dîncolo de admirația mărturisită față de Zaharia Stancu, atestă disponibilitatea prozatorului pentru aventură, pentru spectaculos.

Cu mai multă invenție epică, interpretare și grijă pentru construcție, Jean Băileșteanu (ucenic al lui Nicolae Velea, după părerea noastră) poate aspira spre realizări notabile în proza actuală.

Constantin M. Popa

SPORT

STEAUA – campioana Europei

Seara de 7 mai, cînd Steaua a devenit regina Europei, va intra scrisă cu litere de foc în istoria fotbalului românesc și cel puțin și în a aceluia spaniol. Unind toate potecile pe care sufletul meu le-a străbătut, timp de două ore și un sfert, pot afirma că am trecut, cu caiele de argint, de-a lungul iadului și am ieșit în sinul de aur al nopților de pe pămînt (și andaluze și bucureștene) innoiți la față de luceafărul speranței și împlinirii. Acum, cînd scriu (orele 2, joi) marele nostru oraș cîntă și petrece pe străzi, ca în nopțile de An Nou. E, de altminteri, Anul Nou al fotbalului românesc. La Șosea, în parcul Delavrancea, grupuri masive de tineri scandează numele clubului din Calea Plevnei, apoi cîntă „Deșteaptă-te române", iar un prieten, locuind în blocul Delta Dunării, îmi spune la telefon că sute, poate mii de mașini, defilează pe dinaintea Casei Centrale a Armatei, claxonînd să fărîme cerul, și ciorchini de oameni suiți pe capote își strigă bucuria, spărgînd podurile tuturor miercurilor negre, simbetelor vinete și duminicilor fără de noroc de care am avut parte din belșug în atîtea ediții din trecut ale cupelor europene. Încleștarea de la Sevilla ne-a scos pentru totdeauna din teritoriul halucinant al fricii de echipele cu nume de deosebit răsunet. În Spania, cu două ceasuri în urmă, noi sîntem cei care am descoperit o nouă piatră rară, amestec de rubin și ametiste și care se numește inundația încîntării. Și asta la capătul unei partide fără egal, ca dramatism, în 31 de ani de viață ai Cupei campionilor europeni. Din punctul meu de vedere îi pling pe cei care nu s-au născut s-o vadă și-i înțeleg pe deplin pe cei ce-au urmărit-o, ascunși, trei sferturi din timp, în spatele fotoliilor, după ușa dintre camere sau după perdea. Nu stă în puterea tuturora de-a trăi cu inima în gît, răsuflarea tăiată, genunchii tremurînd și blestemul însingerîndu-ți buzele. Numai cei duri rezistă. Dar cu ce preț !

Cea mai bună echipă de club din Europa, azi, nu s-a născut la Sevilla, ea s-a zidit în pămîntul sentimental de acasă ; la Sevilla, Steaua a scos în evidență sămînța fulgerului care știe cînd să lovească lespedea frumuseții și să-și imprime sigiliul unic. Mi s-a părut, pînă aseară, că aș cunoaște toate tainele și puterile de care dispune Steaua. Mă bucur ca de o furtună în arborii lunii mai că Emeric Jenei, spre a da legendei un destin feeric, l-a plantat în trifoiul serii de miercuri și pe Puiu Iordănescu. Introducerea lui în linia de mijloc, atunci cînd fructul de aur se muta de pe o creangă pe alta, cînd coroana suferinței ardea parcă mai mult pe fruntea băieților noștri, a reîntinerit bătălia. Inteligența lui Jenei și extraordinara forță de joc a lui Iordănescu au trecut cîrma în mîinile noastre. Puiu trebuie să fie mîndru și fericit de acest final de carieră. Cîți jucători, în lume, n-ar fi plătit cu sînge asemenea noroc ? !

Întreaga echipă militară a jucat ireproșabil și la o cotă pe care puține formații o vor mai atinge în viitor. Dar eroul numărul 1 de pe harta serii, cel ce și-a asigurat un loc de frunte în visul tuturor copiilor care vor să devină cîndva campioni, se numește Ducadam. Urruti, portarul spaniolilor, cînd a început executarea loviturilor de la 11 m., și-a scos crucea de la gît și ca un bun (sau mai puțin bun ?) catolic a pus-o în iarbă, la marginea careului de 6 m., spre a-l feri de primejdii. Nu i-a folosit la nimic. În schimb, Ducadam și-a încordat nervii (plăsmuiți dintr-un aliaj necunoscut de mine, un aliaj absolut misterios și mai cu seamă nelaîndemîna oricui) și a apărat, la rîndul, patru lovituri trase din punctul deschis al morții de către patru din cei mai teribili jucători superprofesioniști. Așa ceva se întîmplă, probabil, o dată într-un secol — de aceea îl propun de pe acum jucărul numărul 1 al anului 1986. Îl admir și-l invidiez. Și sînt fericit să fi văzut, că, uneori, pentru a intra și a rămîne în istorie, îți sînt de ajuns, iată, numai patru clipe. Dar cîtă libertate, muncă și răbdare trebuie să cheltuiești ca să ajungi acolo !

Steaua a deschis fîntîna din care ne era sete să bem o-o lăcomie fără margini. Vă mulțumesc, băieți, pentru ceasurile de mare bucurie pe care ni le-ați dăruit.

Fănuș Neagu

Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu

STRĂLUCIT MESAJ DE PACE ȘI COLABORARE

Răspunzînd unui interes mereu mai larg al opiniei publice internaționale față de experiența românească mai veche sau mai recentă, în ultimii ani au fost organizate peste hotare numeroase acțiuni cultural-artistice sau științifice românești — atît în cadrul oficial pe care îl oferă documentele de colaborare economică, tehnică, cultural-artistică și științifică existente în prezent cu peste 140 de țări, cît și în afara acestora, dar în același spirit al necesității unei mai bune cunoașteri reciproce, al întăririi încrederii și cooperării.

În mod firesc, dezvoltarea multilaterală a României moderne a sporit și condițiile necesare unei creșteri potențiale a contribuției sale la crearea și schimbul de valori materiale și spirituale cu alte țări, la afirmarea gîndirii politice, științifice și a sensibilității artistice românești în lume.

Un loc fundamental în cunoașterea peste hotare a României de azi, a realizărilor obținute de poporul român în opera de elaborare a noului său destin de progres și civilizație l-au ocupat și îl ocupă volumele din gîndirea social-politică a tovarășului președinte Nicolae Ceaușescu, publicate în edituri cunoscute, precum și volumele biografice rezervate vieții și activității conducătorului partidului și statului nostru, semnate de publiciști de prestigiu și puse la dispoziția cititorilor lumii în toate limbile de circulație internațională, precum și în limbi de circulație regională, dar care se adresează unui număr mare de cititori, cum sînt limbile arabă, hindi, japoneză, portugheză, urdu și altele.

„UNUL DINTRE CEI MAI REMARCABILI ȘEFI DE STAT AI EPOCII NOASTRE"

Din anul 1970 și pînă în prezent au apărut peste 150 de volume de acest fel în 34 de țări ale lumii și în 21 de limbi.

Primul volum a apărut în anul 1970 la editura franco-elvețiană „Nagel" sub titlul „Pentru o politică de pace și cooperare internațională", cuprinzînd o selecție de texte esențiale din gîndirea președintelui Nicolae Ceaușescu pe teme de politică externă a României.

La puțină vreme după apariția acestui volum, cunoscutul editor Louis Nagel avea să declare : **„Faptul că după versiunea franceză, apărută în preajma vizitei pe care președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a făcut-o în primăvara anului 1970 în Franța, au mai apărut două versiuni : engleză și spaniolă, explică convingător, după părerea mea, marele interes cu care a fost primit primul volum de texte esențiale ale domnului președinte Nicolae Ceaușescu despre politica externă a României (...). Acordul unanim cu tezele exprimate de autor în cele mai diferite domenii ale vieții internaționale, eficacitatea soluțiilor propuse pentru crearea unui climat de înțelegere și cooperare, prezentarea clară a poziției României față de realitățile lumii contemporane, toate aceste elemente au făcut din volumul „Pentru o politică de pace și cooperare" o carte de largă circulație, un succes de prestigiu al editurii pe care o conduc".**

La rîndul său, studiul biografic „Nicolae Ceaușescu" — semnat de Michel P. Hamelet (editura „Seghers", Paris, 1971) a fost comentat de poetul Pierre Seghers, directorul editurii pariziene, în termenii următori : **„Prin publicarea volumului biografic „Nicolae Ceaușescu" de Michel P. Hamelet, editura noastră dă un răspuns bogat tuturor celor care se interesează de progresele României contemporane, de rolul pe care îl are în fruntea statului român președintele Nicolae Ceaușescu, considerat ca unul dintre cei mai remarcabili șefi de stat ai epocii noastre".**

În anii următori, au mai apărut în Europa volumele „Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese" (10 volume în editura „Il calendario del Popolo" din Milano), un volum selectiv în editura „Mejdunarodna Politika" și unul în editura „Komunist" din Belgrad (R.S.F. Iugoslavia), două în editura „Rombach" din R. F. Germania, unul în Finlanda (Editura „Otava"), un altul : „Nicolae Ceaușescu — scrieri politice" la editura „Paris-Manteau" din Belgia, în limba neerlandeză. În limba germană, la Viena, a mai apărut volumul biografic „Nicolae Ceaușescu — știința conducerii pentru o Românie modernă", semnat de cunoscutul publicist austriac Heinz Siegert, iar în R. D. Germană volumul „Nicolae Ceaușescu — scrieri alese" în editura „Dietz" din Berlin ; în engleză — patru volume, primele două fiind intitulate „Nicolae Ceaușescu, ideile sale, înfăptuirile pe calea socialismului" (Editura Russel Press Ltd) și „Ceaușescu și România" (Editura „Abacus Press Ltd", a cărui reeditare a fost publicată la începutul anului 1973).

Dar interesul pentru România și pentru președintele ei nu s-a limitat numai la țările continentului european. Editura japoneză „Kobunsha" din Tokyo a publicat pînă acum mai multe ediții din volumul „Nicolae Ceaușescu — România — pentru o politică de pace și cooperare internațională", editura argentiniană „Juarez" a publicat volumul „Nicolae Ceaușescu — filosofia de pace a unei societăți contemporane", în colecția „Destinul națiunilor" a editurii „Paralelo" din Brazilia, au apărut volumele „Încotro se îndreaptă România" și „Nicolae Ceaușescu — concepția asupra noii ordini economice internaționale".

Tot în America Latină a văzut lumina tiparului la Lima (Peru) volumul de articole și cuvîntări „Norme și relații pentru pace și cooperare mondială". În Israel a fost tipărit volumul „Nicolae Ceaușescu — omul și politica sa", iar în Turcia, un volum cuprinzînd pagini reprezentative din articolele și cuvîntările consacrate edificării unei lumi mai bune și mai drepte.

Au urmat volumele publicate în editurile din Mexic și Grecia, Liban și Pakistan, R. P. Chineză, S.U.A., R. P. Ungară, Olanda, Sri Lanka, San Marino, Danemarca, Italia, Kuweit, R. A. Egipt, Portugalia, India, Maroc, Polonia, Suedia.

„UN MARE OM DE OMENIE"

Fie că sînt culegeri tematice selective din gîndirea conducătorului partidului și statului român sau prezentări biografice purtînd semnături ale unor reputați oameni de cultură, toate aceste volume sînt expresia interesului și prețuirii de care se bucură pe toate continentele experiența istorică a României și preocupările actuale ale partidului și statului nostru, preocupări legate atît de pilduitor de viața și activitatea celui dintîi bărbat al națiunii noastre moderne.

Aprecieri deosebite și recunoașteri ale remarcabilelor și originalelor contribuții ale președintelui Republicii Socialiste România la îmbogățirea teoriei și practicii revoluționare, la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane, găsim și în prefețele acestor volume, semnate de cunoscute personalități ale vieții politice internaționale.

Astfel de prefețe semnează : Luigi Longo, fost președinte al Partidului Comunist Italian, la volumele „Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese" (volumul VIII) apărut în editura „Il calendario" din Milano, (1977), academicianul Constantin Tsatsos, fost președinte al Republicii Elene la volumele „Nicolae Ceaușescu — pentru o politică de pace și colaborare în Balcani și în întreaga lume", apărut la Atena în 1975 și la albumul „România — Ceaușescu" apărut tot la Atena în anul 1982, Andreas Papandreu, prim ministru al Republicii Elene, la volumul „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană" (volumul V, Atena, 1979), Alain Poher, președintele Senatului francez la volumul „Ceaușescu", apărut la Paris în anul 1975, M'hamed Boucetta, ministrul afacerilor externe al Marocului la volumul „Nicolae Ceaușescu, promotor al egalității popoarelor și statelor", apărut în limba arabă la Rabat în anul 1981, Carlos Loret de Mola, fostul guvernator al Statului Yucatan din Mexic, la volumul „Nicolae Ceaușescu — 60 de ani de viață și luptă" apărut la Mexico în anul 1978 și numeroși alții.

„Întruchipînd dintotdeauna un militant, șeful statului român a rămas și rămîne un mare om de omenie — notează publicistul francez Michel P. Hamelet, autorul volumului monografic apărut în anul 1971 la editura „Seghers" în colecția „Destine politice" — destinul său de luptător care și-a consacrat viața binelui poporului său constituie un tulburător model de probitate și simplitate. Orice întîlnire cu el devine un moment de neuitat prin libertatea de spirit și independența care-l guvernează. Astfel de oameni apropie popoarele...".

La rîndul său, Tsuneo Ikeda, președintele editurii japoneze „Kobunsha" și-a exprimat mîndria legitimă de a fi putut traduce și publica operele unui șef de stat care se bucură de un înalt prestigiu în Japonia și în întreaga lume, fiind : „...cunoscut ca un promotor neobosit al idealurilor de pace și colaborare pașnică între toate popoarele lumii".

Xantopoulos Palamas Christos, fost ministru de externe al Greciei, semnînd prefața primului din seria de cinci volume „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană", apărute în editura greacă „Pnevmatikos", subliniа că „...președintele Nicolae Ceaușescu are marele merit de a fi înțeles profund spiritul poporului său și de a-l fi ridicat la rangul de politică națională. În acest context se desfășoară, după opinia mea, veritabilul dialog promovat de România, care este esența veritabilei democrații internaționale", România fiind, în opinia omului politic grec, un model ideal de perfectă unitate între popor și conducătorul său.

„Anumite personalități pot avea o influență asupra cursului istoriei grație evidenței și bogăției experienței lor" — sublinia Ali-Yata, deputat, secretar general al Partidului Progresului și Socialismului din Maroc, cu prilejul lansării volumului „Nicolae Ceaușescu, promotor al egalității popoarelor și statelor", continuînd : „Astfel, oameni eminenți, cu responsabilități înalte, marchează viitorul societății. Și, departe de orice flatare, se poate afirma că tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, aparține acestui gen de oameni".

„În personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se contopesc convingerile comuniste și tradițiile românești, gîndirea materialist-dialectică de talie mondială și patriotismul, cu alte cuvinte omul și patria sa" — arată, la rîndul său, cunoscutul scriitor suedez Per Olof Ekström, autorul volumului „Ceaușescu și România. Un om, o țară" apărut la editura „Zindermans" din Göteborg în anul 1977.

Teofil Bălaj

Omagiul poeților lumii

RAFAEL ALBERTI

(Spania)

O doină spaniolă pentru România

Foaie tremurată-n dungă,
descîntarea ta prelungă
mult îmi place și-mi îmbie
dorul meu de Românie.
Frunză verde cîntătoare
de pădure și de soare,
de stei negru de poiană
și de apă dunăreană !
Frunză verde — la orașe
pe furnale uriașe
și-n nisipul mării scrise
cu dantelă și cu vise
de talazele cărunte...

Și iar verde foi de munte,
Românie, mult mă bucuri !
Totul dă la tine-n muguri !
Totul dă la tine-n floare !
și-aș mai zice-o cîntare
de acele luminoase.
nalte și frumoase case
printre care — Ovid, la Tomi,
uită azi de dorul Romii.
Că tot locul se îmbină
cu mireasmă de grădină :
trandafirii cu văpaia
au cuprins toată Mamaia
și-mpinzesc gherghini și dalii
tărmul magicei Mangalii.
Frunzuleană de la vie
unde soarele-ntîrzie
dincolo și de chindie
chiar de-i poama brumărie,
că vrea fruntea să și-o culce-n
Murfatlar cu suflet dulce.
Aurii sau de rubinuri,
cîte foi — atîtea vinuri :
Otonel de pe Tîrnave
și Cotnar din glii moldave.
Frunză, trestioară zveltă,
mîndra mîndrelor din deltă
și a stufului de baltă
și-a porumbului — înaltă
dar și-a verii, a țărinii,
a căruțelor, a pîinii,
a belșugului din case...
Foaie verde de baroase,
de țiței, motor, văpaie
și cojoc întors de oaie,
dar, mai mult, a mîinii care
flutură din zare-n zare,
și în pisc și-n largul lunii
creanga păcii, creanga muncii,
și îmi cheamă și-mi îmbie
dorul meu de Românie.

CIU-ȚI-CI

(China)

Vitează Românie!

La tine de departe vin, Dacie iubită,
pe-aceste glii pe care au fost cîndva să-și vadă
trei împărați puternici trufia umilită
de-a lui Mihai Viteazul necruțătoare spadă.
Din cale-i chiar satana fugea cu-nspăimîntare
dar barzi de pretutindeni îi aducea cîntare
și îți slăveau eroul vestit în bărbăție,
frumoasă, neînfrîntă și dreaptă Românie !

De-ar îndrăzni și astăzi vreun tiran să vie
să-ți calce libertatea și viața-nfloritoare,
ai lui Mihai Viteazu nepoți, cu vitejie
s-ar înălța cu spada în mîini, fulgerătoare,
dar cel ce-ar vrea robiei din nou să te menească
aici ar fi sfîrșitul său jalnic să-și găsească.

Căci, cutezînd ca leul, tu nu te lași învinsă,
îți aperi vatra sfîntă și strămoșesc ogorul,
făclia libertății o ții mereu nestinsă
și-ți fluturi al unirii, pe zare, tricolorul !
Iar el, în veac de veacuri, va străluci mereu !
Îngăduie-mi salutul prietenesc al meu
și-acest poem în care e inima mea vie !
O, liberă, vitează și mîndră Românie !

LAMBROS ZOGAS

(Grecia)

Acesta-i bravul președinte al bravei Românii!

Învrednicît de soartă, din inimă cinstirea
să i-o aduc în caldu-mi salut de condeier,
venii cu-acele pagini în care cu gîndirea
i-o răsădii în limba divinului Homer.

De-acum, această clipă, sublimă pentru mine,
va fi ca-ntotdeauna să-mi amintesc de ea,
căci mîna lui vitează, ce-al țării sceptru ține,
s-a-ntins cu simplitate s-o strîngă pe a mea.

Și i-am sorbit lumina grăirii înțelepte
care cerea dreptate și pace pe pămînt
și o mai bună viață pe ale cărei trepte
de glorie, să urce poporul cu avînt.

El, care îi veghează națiunii libertatea
și-n fiece secundă îi e chezașul ei,
avu și timp să-ntrebe cum stau cu sănătatea,
și ce-mi mai fac părinții și cum o duc ai mei.

Stegar pe care nu l-a îngenuncheat tempesta,
el vine din adîncul străbunei omenii
și-un frate bun îi este oricărui om. Acesta
e bravul Președinte al bravei Românii !

În românește de
Raluca Tulbure și Victor Tulbure

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

Pentru apărarea păcii pe pămînt

La recenta Sesiune a Consiliului Mondial al Păcii, (Sofia, 24—27 aprilie), alături de ceilalți membri ai delegației române am avut prilejul de a înfățișa, în prezența reprezentanților a peste 140 de țări, punctele de vedere ale politicii noastre interne și externe, orientarea ei profund umanistă, totdeauna în slujba apărării păcii și construcției, pe pămînt.

Orientarea aceasta profund umanistă, concepută și dinamizată de către Partidul Comunist Român, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își are drept axă cardinală asigurarea păcii planetare, împiedicarea izbucnirii unui nou război mondial.

În recenta cuvîntare prilejuită de aniversarea a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, președintele nostru a afirmat cu tărie necesitatea de a face totul pentru apărarea vieții, pentru asigurarea unor condiții normale de existență pe pămînt! Acest apel de o mare noblețe exprimă adîncul respect al poporului român pentru viață, atributul inalienabil al oamenilor.

Tunurile tac la masa negocierilor, și România a cerut totdeauna reglementarea pe cale politică a diferendelor între state aflate în conflict.

Istoria a confirmat din plin utilitatea discuțiilor între părți, dincolo de exprimarea punctelor de vedere pe calea armelor. În concepția românească, pacea nu este echivalentă numai cu absența războiului, ci implică în mod necesar o amplă cooperare și colaborare continuă între popoare. Rațiunea cere cu stringență, mai ales astăzi, cînd se agravează conflicte și apar noi focare de tensiune, cînd cursa înarmărilor crește nemărginit, să se evite, cu orice preț, cu orice strădanie „dialogul tunurilor", confruntarea armată care, odată declanșată, ar putea să ducă spre anihilarea imensului patrimoniu spiritual și material al omenirii, la disparitia apocaliptică a întregului gen uman.

Manifestînd o profundă neliniște față de evenimentele din Orientul Mijlociu, din America Centrală, ori din Mediterana (ca urmare a bombardamentelor efectuate de aviația Statelor Unite asupra Libiei), opinia publică din țara noastră condamnă orice act de agresiune împotriva oricărui popor liber și suveran, împotriva unei țări independente. Diferendele între state nu pot fi rezolvate definitiv decît pe calea pacifică a negocierilor care, oricît de dificile și de complicate ar fi, reprezintă unica modalitate a unei reglementări constructive și durabile a problemelor aflate în litigiu.

Dar noi trăim în Europa, continentul suprasaturat de arme, și este natural ca în 1986, proclamat Anul Internațional al Păcii, să ne gîndim la tot ce trebuie făcut pentru oprirea cursei înarmărilor și pentru relansarea politicii de destindere, înțelegere și colaborare. Trebuie eliminat de pe neliniștitul nostru continent, matrice a istoriei și artelor întregii lumi, spectrul apocaliptic al autodistrugerii termo-nucleare. Să înceteze instalarea noilor arme, să fie retrase cele care se află pe poziții, să se adopte atitudini realiste ale puterilor nucleare față de armele care amenință și cerul și pămîntul.

Negocierile relative la dezarmare, purtate în diferite forumuri internaționale, la Stockholm, la Viena sau la Geneva, n-au dus încă la rezultatele dorite. Ele trebuie să fie intensificate și dinamizate, aprofundate, valorificînd orice premiză cîștigată pînă acum, orice punct de convergență și de acord, spre a se ajunge la elaborarea, cît mai grabnică, a unor măsuri substanțiale, echilibrate pe planul destinderii și al reducerii primejdiei războiului, în consens cu interesele generale și cu voința popoarelor. Așa cum s-a subliniat în recentele discursuri ale președintelui Nicolae Ceaușescu, în pozițiile afirmate în cele mai înalte forumuri de Partid și de Stat ale României, documentul așteptat din partea reuniunii de la Stockholm ar trebui să cuprindă o serie de angajamente semnificative față de pace, conducînd la dezvoltarea și ameliorarea măsurilor de încredere inscrise în Actul final de la Helsinki, pentru limitarea activității militare a statelor și crearea unui cadru adecvat schimbului de informații și consultări, adoptării unei declarații de renunțare la forță sau la amenințarea cu forța.

Nici o securitate nu poate să fie asigurată prin arme, ea poate fi dobîndită numai printr-un acord care să însumeze legitimele interese ale tuturor. Dincolo de diferențele morale, politice ori ideologice, conducătorii statelor trebuie să fie conștienți de extraordinara lor responsabilitate față de om și de civilizație.

Lumea este în realitate interdependentă, iar solutiile pentru mersul ei progresiv trebuie căutate în comun, în cooperare strînsă. Este nevoie de un dialog continuu, deschis, de înțelegere reciprocă.

Cultura și artele, știința și educația sînt factori esențiali pentru consolidarea păcii și colaborării între popoare.

Alexandru Balaci

TINERI POEȚI DIN CEHOSLOVACIA

IVAN STRPKA

O altă inscripție pe o nouă scoarță cerebrală

Noi sîntem țința.
Da. Sînem unica țintă.
Sînt nemișcat ; mă mișc. Sînt
țința. Aceasta-i
amprenta degetului mare de la picior
în nisipul umed. Da,
eu sînt unica țintă. Miliarde.
de amprente ale degetelor mari pășind
în toate părțile
îndreptate înspre un singur centru.
Da. Sînt țința.
Fiecare-i o țintă. — Singur însă
n-are nici o valoare
în ochii incrementi de sticlă țintind care
nu văd țința
din noi.

O nouă vorbă de după-amiază a lui Rafael Hythlodai

Două sute de mii de pași de la un țărm
la altul, zilnic șase ore de muncă
și orașele inundate de propriile lor fructe
sînt la adăpost.
Toate ușile mecanice de la Utopia
sînt larg deschise :
monedele conțin cenușă, aurul îmbrățișează
deșeuri ;
perlele nerușinate îi impodobesc pe cei
necinstiți.
Recolta comună pînă la ultimul bob este strînsă.
Insula-i în urma noastră.
Și peste tot în fața noastră
sînt gîndurile noastre umede
care în brațe poartă marea deschisă,
în brațele în care se pierde linia țărmului
și-n care tremură și crește lumea.

Și mireasma unei lumi noi
înflorește pe valuri.

STEFAN STRÁZAY

Fierarul

Fierarul potcovește calul.
Ține-n mînă copita
care de jos este aidoma
unei frunze veștejite.

Cuptorul tremură,
flăcările țîșnesc.
Cleștele se-ncinge lîngă fîntînă
dar apa rece este jos, la fund.

Iar fierarul bate cuie ca pe niște fulgere.

Încă mai ard veștejitele frunze,
vîntu-i cu fum însemnat
cînd calul este dus de-acolo
potcovit.
El merge, n-atinge pămîntul,
copitele-i luminează-n întuneric.

Vara

Deci greu voi părăsi vara
străzile încinse,
asfaltul învălurit de ploaia de oraș,
femeile, nici prea tinere,
nici prea frumoase,
așa de greu voi părăsi
copacii prăfuiți din parcuri
și toată această lume —
nici prea frumoasă,
nici prea rea.

PETER STILICHA

Zăpada

Însetat aștept aici zăpada.
După perete o femeie tînără iese
din baia fierbinte,
este curată, strălucitoare
ca o furtună de vară.
Prin casă răsună vocea ei de soprană.
Și casa se prăbușește.
Casa strălucește :
Chiar acum n-am pe cine iubi,
toți au plecat undeva,
s-au ascuns după perdele,
sau în paturile sărbătorești
și ea este pe mai departe...

Totul este ireal ;
să trăiești,
să tot pleci să te reîntorci undeva.

Să ai brațe,
să ai brațe pline și fierbinți
ca după o zăpadă albă și rece.
Să zîmbești pentru o clipă
și pentru o clipă să plîngi.
Să ai cu cine
și apoi să n-ai.

Ca azi
cînd mă gîndesc la zăpadă.

În românește de
Ondrej Štefanko

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

cu suplimentul Dunărea

ANUL XXVIII
20
(1 253)
Sîmbătă
17 mai
1986
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRIT REVOLUȚIONAR

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea partidului rămîne ca un elocvent și cuprinzător document de o indiscutabilă valoare teoretică și practică pentru însuși modul de a aborda și privi istoria, cu toată încărcătura sa de semnificații. Drumul eroic, de adevărată epopee națională, prin care istoria partidului și a țării se împletește atît de strîns în epoca modernă a luptei pentru afirmarea drepturilor și libertăților noastre fundamentale are, așa cum s-a subliniat, temelii și rădăcini adînci, nepieritoare în existența milenară a țării și urcă victorios către culmile de azi ale înfăptuirilor socialiste cu vigoarea și conștiința insuflate de partid, centrul vital al întregii națiuni. Sînt reliefate în această cuvîntare momentele hotărîtoare ale făuririi destinului nostru politic și social, în configurația sa care a dat azi cea mai profundă identitate națională.

România se prezintă în plenitudinea forței și vocației sale creatoare în toate domeniile existenței. De orizonturile și programul politicii partidului sînt legate prin cauză și scop toate marile cetăți ale industriei, avîntul agriculturii, magistralele progresului și civilizației, sub semnul cărora s-a ridicat spre noi cote de relief întreaga geografie a țării. De orizonturile și programul politicii partidului sînt legate toate schimbările revoluționare produse în condiția umană și socială, noua fizionomie a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității. Unitatea nouă a partidului, act făuritor asemeni atitor și atitor ctitorii, este de asemenea una din operele acestei politici. Democrația socialistă muncitorească revoluționară, în fundamentarea și exercitarea căreia un rol precumpănitor l-a avut și îl are secretarul general al partidului, ține în același chip de doctrina, de ideologia și practica partidului, în consens cu dezvoltarea continuă, armonioasă, a țării, a oamenilor și instituțiilor, a vieții în ansamblul înfăptuirii idealurilor și aspirațiilor sale. In acest fel „partidul — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — reprezintă astăzi centrul vital al întregii națiuni, el este conștiința revoluționară a poporului nostru, de la care radiază energiile creatoare ale întregii națiuni și care luminează calea spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste".

În proiecția anilor nouăzeci și a sfîrșitului de mileniu, România apare pe noi trepte de civilizație ca urmare a hotărîrilor și obiectivelor stabilite de cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Emblemele unei calități noi a muncii și vieții, a gîndirii și acțiunii revoluționare, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități figurează nu numai ca deziderat, ca perspectivă, ci și ca actualitate a oricărui demers creator. Drumul acesta spre viitorul cert și măreț al propriei noastre identități începe odată cu marele act inaugural care a fost Congresul al IX-lea al P.C.R. și a primit treaptă cu treaptă confirmări de natură să-l ridice și mai sus, mereu, și să-l ateste ca singurul — rapid și esențial — pentru a transforma opțiunea socialismului într-o realitate de netăgăduit.

Această perspectivă a format și formează pulsul și dinamica întregii societăți. Spiritul revoluționar care în esența sa este expresia de conștiință a participării și angajării, acest inepuizabil izvor de convingeri și îndemnuri care privesc mersul și felul de a fi al țării, în toată bogăția și zestrea ei de frumuseți. Spiritul revoluționar ca energie de natură morală și socială, dar și ca apartenență, ca angajare față de idealuri, față de soarta înfăptuirii lor și, în consecință, situarea în chiar miezul acestui proces, în inima realității. Fapt cu atît mai important în noua etapă cu cît drumul ascendent este și mai amplu iar obiectivele stabilite sînt hotărîtoare. Sîntem în plină ascensiune spre înaltele culmi ale civilizației comunismului. „Așa cum am mai spus și în alte împrejurări — sublinia secretarul general al partidului — nu este și nu va fi un drum ușor, vom avea multe greutăți de învins". Așa cum odinioară au fost străbătute experiențe necunoscute și s-au obținut victorii de seamă care alcătuiesc platforma lansării noastre permanente spre viitor, tot astfel sentimentul victoriilor de mîine ființează puternic și el alcătuiește una din valențele spiritului revoluționar.

Socialismul este extraordinar ca experiență și certitudine, ca viziune și realitate. „A fi revoluționar, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fi comunist în condițiile cînd partidul a devenit forța politică conducătoare în societate, înseamnă a lupta împotriva a tot ceea ce este vechi, perimat, înseamnă a promova cu îndrăzneală și fermitate noul în toate domeniile !" Sînt implicate în această luptă știința, învățămîntul și cultura, întreaga activitate politico-educativă de formare a omului nou, a conștiinței înaintate. Rolul literaturii și artei, al creației, rămîne să se împlinească în sfera de conștiință moral-politică și socială a maselor, activizat fiind de însăși problematica mersului înainte al societății noastre.

din multitudinea de teze și principii reafirmate și dezvoltate de secretarul general al partidului, în cuvîntarea prilejuită de aniversarea actului făuritor de

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

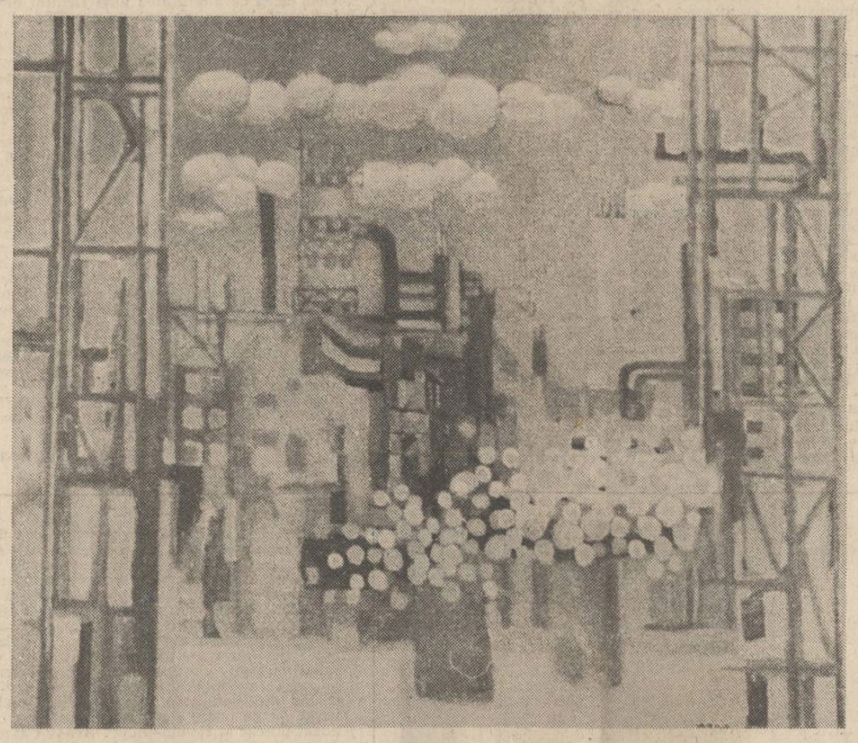

Octavian Vișan : „Fereastra"

Un poet al socialismului

Un adevăr care se impune a fi rostit tot mai mult în legătură cu scrisul lui Emil Isac este acela că el este, înainte de toate, produsul unei formații de gazetar. Totul este contaminat, subordonat cu vehemență acestei structuri esențialmente bătăioase, nonconformiste, tradusă practic printr-o disponibilitate imensă și o adeziune imediată, dezinvoltă, la fluctuațiile de temperatură ale mișcărilor social-politice ale timpului său. Însuși debutul său în literatură a avut loc sub semnul acestei duble înzestrări, activitatea sa fiind împărțită cu egală dăruire între poezie și publicistică, și cărora le-a rămas la fel de credincios de-a lungul anilor, după cum o adeveresc volumele sale de versuri sau culegerile de articole, precum cele intitulate **Ardealule, Ardealule bătrîn** (1916), **Cartea unui om** (1925) și **Notițele mele** (1925). Dar între prestația sa pe acest tărîm și contribuția celorlalți scriitori transilvăneni din generația sa, ca Al. Ciurea, Octavian Goga și Ion Agârbiceanu, este o anumită deosebire care se impune a fi precizată încă de la început. Emil Isac este primul scriitor transilvănean care se așează explicit pe pozițiile de clasă ale proletariatului, primul scriitor ardelean membru al unui partid muncitoresc. In timp ce confrații săi sînt legați de interesele politice și sociale ale țărănimii și ale burgheziei intelectuale democrate, militînd în cadrul Partidului Național Român, Emil Isac este scriitorul care presimte forța și vigoarea luptelor proletare, exprimîndu-și atașamentul față de cauza muncitorimii de fabrică, al cărei cîntăreț devine, după cum putem constata din poezia **Sirena fabricii** : „Fum gros se-naltă-n cer / Sirena fabricii sună / Oameni palizi de vîsul nevisat / La poartă se adună..."

E limpede că observarea suferințelor și mizeriilor îndurate de muncitori, îl vor îndruma spre cunoașterea teoriilor sociale la modă ale timpului, făcînd lecturi minuțioase din ginditorii și propovăduitorii noii doctrine, după cum mărturisește ulterior într-o pagină intitulată **1 Mai** : „Sînt socialist, care cunosc pe Kropotkin, pe Elisée Reclus, pe Fourrier, pe Mengers, pe Marx — am cîntat de multe ori, la Paris, internaționala și între studenții străini m-am simțit totdeauna acasă [...] Tresăltam de bucurie auzind Marseilleza, aplaudam demonstrația muncitorilor care răzbuna stomacurile burgheze... 1-ul Mai era ziua în care uitam geografia, istoria, matematica, uitam că există țări și popoare, țări mai mici și popoare mai mari, vedeam numai oameni în jurul meu și lume în care trăiam cu toții la fel... Egalitate... Frățietate... Libertate. Oh, sfîntă zi, în care regele, pentru mine, nu însemna mai mult decît un cadavru viu și muncitorul nu însemna mai puțin decît un om, oh, sfîntă zi, în care aș fi iertat și ucigașului să-mi sărute logodnica..."

Sînt cuvinte care jalonează un drum și un destin de luptător, o atitudine și o formă de viață, o credință pe care poetul a mărturisit-o încă de timpuriu. Astfel, în 1913, el declara cu încredere : „A început să se formeze o a doua putere de stat, temutul **socialism**, care a încercat să aducă mai aproape suferințele, să micșoreze divergențele ce există între popoare și Babel și Jaurès au scos din mîna plutocraților frînele conducerii națiunilor".

In contact strîns cu mișcarea muncitorească a epocii sale, la curent cu lupta de idei din Transilvania și Ungaria, poetul s-a simțit dator să

Mircea Popa

Continuare în pag. a 5-a

Marele umanist

În „testamentul științific" găsit pe masa de lucru a lui Iorga, după „nemaipomenit de cruda sa omorîre" cum se exprima D. Gusti, se putea citi această tulburătoare mărturie : „Aș fi voit să am mai mult talent „poetic" pentru a fi mai aproape de adevăr". Și cît adînc și dureros adevăr stă cuprins în lirismul emblematicului cavaler din frumosul poem al lui Iorga — „Drumul veșnic al cavalerului" : „Cînd este mai sălbatic cerul, / Atunci pornește cavalerul / Străbate munți, străbate văi, / Zadarnic cată pe ai săi, //. Dar lui așa i se năzare / Că sînt ascunși în depărtare // (...) I-a spus un preot că în cer / Găsi-va tristul cavaler / Întreaga scumpa lui comoară. / — Dar el îi vrea păn-să nu moară !". Poezia aceasta, scrisă de N. Iorga în 1940, și cuprinsă în antologia „Ultimele...", îngrijită și comentată de Stelian Neagoe, transfera în universalitatea gîndului liric cumplita tragedie care se abătuse asupra Europei cultivatoare, devastînd rînduiala pașnică a Casei. „Drumul veșnic al cavalerului" nu este singurul motiv liric al acestei tragice „despărțiri". Căci iată, cu numai 12 zile mai tîrziu, în același ianuarie 1940, N. Iorga evocă, prin aceeași transfigurare lirică, destinul „strașnicului călăreț", simbol, cu valoare emblematică și el, al aceleiași înfruntări cu forțele răului din lume : „Simțind că vremea a venit /.../ Se duse drept către măsel, / Pornind război ultima oară, / Și-n prăbușirea de oțel / Și om și cal se sfărîmară" (p. 77, **Ultimele**, op. cit.). Ce metaforă mai potrivită putea comunica esența noului război ? ! „Acum, scrie Iorga în „Neamul românesc" din 5.VI.1940, războiul orb al artileriei și vînătoarea avioanelor se abat asupra orașelor și satelor..." „Acțiuni de mașini oarbe, brute și crude...". În aprilie 1940, Iorga traduce un premonitoriu în **Epitaf**, pe care-l publica în **„Cuget clar"** (Noul „Sămănător") : „Eu am murit fără de gînd / Și m-am lăsat așa mergînd / **Cum legea dreaptă o cerea.** / Și tot mă mir cum s-a făcut / Că grija morții m-a păscut, / Cînd eu nu m-am gîndit la ea" (cf. op. cit., p. 111). „Cum legea dreaptă o cerea...". Așadar tot ceea ce scrie Iorga acum, tot ceea ce rostește public de la tribună sau de la catedră, caută să dea expresie „legii drepte" a firii din care se întrupase ordinea națională a Europei.

Aceste „Ultime..." ale lui Iorga sînt cele mai patetice mărturii ale unei conștiințe naționale ofensate de brutalitatea absurdă a unui nou imperiu care-și făcuse apariția în orizontul medial al istoriei europene. Începînd cu anul 1938 și pînă în ultimele clipe de viață, N. Iorga va desfășura unul dintre cele mai neobișnuite războaie în care-și aflau înfruntarea **omul național** și **omul imperial.** Europa izbutise în decurs de patru secole să urce pe culmea de universalitate a ordinii naționale. Această mare invenție a Europei politice și culturale, statul național, eliberase popoarele de formele **oprimării superpuse** pe care omenirea le cunoscuse cu succesiunea ordinilor imperiale de-a lungul istoriei sale. În aceasta constă măreția clipei europene a istoriei, cînd se petrecuse acel fenomen de mobilizare a creativității colective într-o nouă

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 6-a

Telegrama adresată TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

de participanții la manifestările consacrate omagierii a 50 de ani de la procesul comuniștilor și militanților antifasciști de la Brașov

MULT IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Scriitorii — poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari din întreaga țară — împreună cu oamenii muncii din județul Brașov, muncitori, țărani, intelectuali, elevi, studenți, militari, participanți la manifestările închinate omagierii a 50 de ani de la procesul comuniștilor și militanților antifasciști de la Brașov — omagiere ce are loc, printr-o semnificativă coincidență, la scurtă vreme de la aniversarea gloriosului jubileu al partidului — animați de puternice sentimente de devotament față de politica partidului nostru, de înaltă considerație și stimă față de viața și activitatea dumneavoastră revoluționară, față de marele exemplu pe care-l reprezentați pentru partid și popor, vă adresăm respectuosul nostru omagiu, aleasa noastră prețuire, legămîntul de a participa prin întreaga noastră activitate la împlinirea mereu mai grandioasă, mai profundă și mai fermă a cutezătoarelor obiective de dezvoltare și înflorire multilaterală a patriei noastre socialiste, la înfăptuirea programelor istorice adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului.

În consens cu simțămintele și gîndurile întregii țări, participanții la aceste vibrante manifestări au evocat cu profundă emoție momentele memorabile din biografia eroică a partidului nostru, luminată de curajoasele dumneavoastră fapte revoluționare, între care un loc distinct și pilduitor pentru un destin de mare comunist patriot l-a constituit modelul de comportament revoluționar, atitudinea exemplară în cadrul procesului de la Brașov intentat tinerilor comuniști militanți antifasciști, demni purtători de cuvînt ai poziției partidului nostru față de gravele inechități sociale ale acelor vremuri, față de pericolul crescînd al fascismului și revizionismului.

Pentru noi, toți scriitorii care am avut prilejul de a cunoaște locul în care s-a desfășurat procesul — mărturie peste vremuri a unui moment de amplă semnificație pentru istoria partidului nostru și pentru devenirea unui luminos destin de conducător comunist — s-a întipărit și mai puternic în conștiință modul în care dumneavoastră, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați transformat acest proces intentat adevărului și opțiunilor supreme ale poporului într-o condamnare fermă și curajoasă a nedreptăților sociale și abuzurilor judiciare, ați făcut să răsune răspicat cuvîntul partidului, glasul rațiunii și al combativității revoluționare, să se exprime prin cuvîntul dumneavoastră însăși voința poporului de a păstra ființa patriei, de a apăra cu orice preț integritatea și suveranitatea națională.

Înaltele trăsături politice, morale, revoluționare, ilustrate cu strălucire în acele momente dramatice prin poziția din timpul procesului, anticipate prin activitatea dumneavoastră revoluționară din anii care au precedat procesul, aveau să cunoască o permanentă afirmare în toate marile momente care au hotărît destinul liber și socialist al României, care au făcut să triumfe justețea gîndului partidului nostru.

Noi știm că prin poziția dumneavoastră curajoasă în timpul procesului, prin conduita politică ireproșabilă, prin atitudinile de protest care au depășit spațiul sălii tribunalului, devenind cunoscute în întreaga țară — muncitorimea, poporul au găsit în sensul adînc al încrederii și speranței temeiul acțiunilor unite, mai dîrze, mai neînfricate.

De atunci pînă azi, prin tot ce ați făcut pentru partid, pentru țară, pentru independența și suveranitatea României, pentru victoria socialismului, pentru pacea lumii, aceste cuvinte și-au păstrat, neschimbat, întregul lor adevăr, s-au amplificat în orizonturile întregii țări, au devenit adevărul nostru al tuturor, al muncitorilor, țăranilor, creatorilor de artă și cultură, adevăr pe care-l rostim astăzi cu înaltă solemnitate : „Sîntem mîndri de conducătorul țării și al partidului, de marele patriot revoluționar, tovarășul Nicolae Ceaușescu".

Toate acestea au fost trăite și rostite într-o unanimă rezonanță a conștiințelor, în cadrul entuziastelor manifestări prilejuite de omagierea a 50 de ani de la procesul comuniștilor și militanților antifasciști de la Brașov, devenit o pagină glorioasă în istoria partidului și a țării, îngemănîndu-se în urarea pe care — în semn de aleasă stimă și recunoștință, de devotament față de idealurile pe care le slujiți cu atîta neobosită dăruire și strălucire — v-o adresăm, din adîncul inimilor, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, urarea de a conduce și pe mai departe cu aceeași clarviziune, cu aceeași ardență patriotică și cutezanță revoluționară destinele partidului și poporului nostru, pentru ca România să se înalțe mereu demnă și luminoasă, puternică, liberă, independentă între națiunile lumii.

50 DE ANI DE LA PROCESUL DE LA BRAȘOV

Istoria în cuprinsul căreia biografiile de excepție formează acel liant nobil și durabil cu date și semnificații ale propriei noastre identități, dintr-o perspectivă pe care o consacră însăși ideea de luptă și pe care o relevă, cu strălucire, un întreg traiect de muncă, gîndire și acțiune patriotică, revoluționară, în numele celor mai înalte idealuri și aspirații. Istoria ca reper și ca mod totodată al existenței, istoria — conștiință de sine a poporului și suflet viu al acestuia, istoria care trăită și asumată la cele mai înalte altitudini se cuprinde, în momentele ei fundamentale, de viața și lupta celor care o cunosc, o înțeleg și o exprimă exemplar. Este acesta momentul de acum cincizeci de ani cînd un tînăr erou comunist înfrunta toate vitregiile și se adresa viitorului. Pornea pe aceste lungi și glorioase căi ale viitorului, făcîndu-și din tinerețea și energia sa revoluționară un scut de luptă și de izbîndă pentru cei mulți, pentru cei opresați. Partidul îi încredințase sarcini și răspunderi mari iar el îi încredința pe cei în fruntea cărora se afla de o neștirbită și amplă încredere în acest viitor. Chiar dacă pe atunci, ca și mai tîrziu, trebuiau înfruntate primejdii și prigoană și trebuiau date multe jertfe.

Un tînăr erou comunist, ferm și consecvent militant antifascist, anunța în urmă cu cincizeci de ani nu numai o biografie clocotitoare, ci și un mare destin. Procesul militanților comuniști și antifasciști de la Brașov din 1936 este momentul, pe cît de dramatic, pe atît de revelator în ceea ce avea să se consemneze pentru istorie. Se făceau cunoscute atunci calități și însușiri ale spiritului revoluționar, curajul, demnitatea, devotamentul și abnegația propriei luptătorului care, în rîndurile cele mai înaintate ale partidului, vedea o lume nouă mai departe iar pentru înfăptuirea acestei lumi trebuiau să se producă schimbări esențiale. Ele erau cele ale luptei revoluționare, această luptă în care se angajase cu toată ființa virstei și idealurilor sale.

Se afirmau atunci calități pe care le vom regăsi în clocotul tuturor transformărilor revoluționare pe care le-a străbătut societatea românească și îndeosebi în epoca pe care o alcătuiesc ultimii douăzeci și unu de ani. Sînt emoționante și glorioase acele pagini de istorie de atunci, temelii de cuget și acțiune revoluționară ale unei mari și prodigioase personalități. Însușiri de conducător se vedeau atunci, istoria le consemna și le propunea în perspectivă propriei noastre realități. Era impactul unei biografii de excepție în coordonatele și pe durata căreia pulsa inima viitorului. Un tînăr și înfiăcărat erou comunist atunci, eroul de azi al României, ctitorul măreței victorii ale socialismului și comunismului, eminentă personalitate a lumii contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Evocăm, începînd cu acest număr, paginile acelui moment de acum cincizeci de ani. Omagiem destinul înalt și eroic prin care țara, aflată în mîini sigure și bune, privește mai departe asupra viitorului și lucrează asupra propriei sale istorii.

Odă bucuriei

Ilustrație de Sabin Ștefănuță

A răsunat încă o dată de sub cupola Ateneului în zilele acestea de mai Simfonia Bucuriei a lui Beethoven, prin orchestra și corul Filarmonicii George Enescu, reunit cu cel al Radioteleviziunii conduse de Mihai Brediceanu, avînd soliști nume cunoscute.

Este, ca și Missa solemnis, testament : ultimul cuvînt este Bucurie, fiind cel dintîi : **hairete**, bucurați-vă asumînd concretul trecerii.

Cît de răscolitor este acest fluviu din simfonia a IX-a ce-și găsește liman în lauda omului către primăvara . Magnificatului strivit de mode, dar singur blînd și profund roditor.

Peste orînduiri și frontiere, peste rase și culturi stă înfrățirea cea din responsabilitate supremă față de viața celuilalt, ce singură este garanția neuitării în deșert a propriei vieți.

Dincolo de spaimele noastre, de teroare, de durere stă acel ocean de har, bucuria resurecțională ce eliberează din viață spre mai multă viață.

Văd corul și orchestra în final cuprinse de flăcările bucuriei ce scaldă fețele oamenilor în lumina nădăjduirii ce nu se ia.

Ioan Alexandru

În interiorul revistei :

DUNĂREA

Pagini realizate de membrii Cenaclului „Panait Istrati" din Brăila, al Uniunii Scriitorilor.

S-a întîmplat în anul 1936...

● **27 mai, 1936, ora 8.**

În curtea închisorii, străjuită de ziduri nefiresc de înalte, răsună ordine de încolonare.

E o dimineață de primăvară senină, cu aerul înmiresmat de adierea ce vine dinspre Tîmpa și pădurile Postăvarului.

Centrul puternicului oraș industrial și comercial, cu înfățișare mohorîtă, ștearsă, în această dimineață pare proaspăt, poate fiindcă este înveselit de florile de început de vară, ce s-au deschis, multicolore, în parcuri.

În fața vilelor elegante, unele înșirate la marginea parcului, altele adăpostite sub poala muntelui, își rotesc splendorile tufe de trandafiri, iar pe coloanele porticurilor, alternînd cu vrejurile de iederă, se încolăcesc clematite cu flori de forma clopoțeilor, albastru-mov. În timp ce șoferii trag în fața ieșirilor limuzine lungi, la geamuri apar servitoare cu bonete albe, care scutură cîrpele de praf.

Mai spre marginea orașului, unde căsuțele au fost părăsite de cei care au plecat la lucru odată cu revărsatul zorilor, prin grădini, domină mușcatele roșu-aprins și roz, scoase din dreptul geamurilor unde au fost ocrotite peste iarnă, și petuniile.

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Cutremurul»

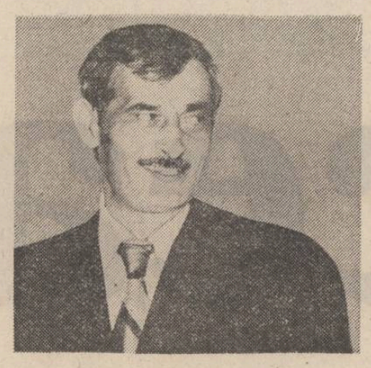

I

Ca mai toate volumele ciclului „Zăpezile de acum un veac“ și cel de al optulea, **Cutremurul**, se dezvoltă metaforic de această dată în jurul imaginii unei zgilțîiri seismice. Cutremurul real din 1878 are rostul de a exprima concentrat cele două mari „cutremure“ care traversează romanul și care nu mai sînt de natură geologică, ci socială și internațională. Primul „cutremur“ este local și urmărește îndepărtarea prințului străin din România. Romanul înfățișează cutremurul politic căruia trebuie să-i facă față străinul din perspectiva acestuia. Complotul antimonarhic ia în ochii prințului proporțiile unei zguduiri decisive. Neamțul urît trebuie făcut să plece. Dar întîmplarea duce la un rezultat contrariu scopului. De acest „cutremur“ intern își amintește prințul în anul altui cutremur, romanul constituindu-se din împletirea amintirii cumplitei întîmplări a anului 1870 cu deznodămintele la fel de cumplite ale prezentului an 1878. Și acum e cutremur. Dar nu numai cel real, care duce în fundul pămîntului un deal întreg cu case cu tot, scufundare în a cărei descriere Paul Anghel pune o precizie sugestivă de epilog romanesc, ci un altul, produs în tectonica sistemului politic european : căderea imperiului otoman.

Orizonturile romanului se constituie concentric dinspre centrele locale către marea scenă a Europei și a lumii. Războiul dus de ruși, apoi și de români, împotriva revărsatului imperiu asiatic duce la catastrofa ultimă : puterea otomană se năruie, iar dincolo de cercurile exterioare ale epicentrului politic, în noroiul iernatic, armata română mărșăluiește în coloane ordonate înapoi peste Dunăre. Acești soldați și ofițeri care predau cu inventar punctele cucerite și capturile de război aliatului, se profilează ca figurile executorii ale unui sfîrșit de lume. Este lumea imperiului otoman a cărei completă dezagregare este împiedicată de sosirea unei flote engleze, care se interpune între înaintarea oștilor ruse și capitala imperiului agonic.

Cutremurul avansează în paginile sale ultime încă o imagine cu rost metaforic : năvala șobolanilor. Iscate, din motive necunoscute, hoarde de șobolani negri alungă din vizuinile lor subpămîntene pe cei vechi. Bătălia are loc pe fundalul unui București izbit de cutremur și năvala șobolanilor a căpătat în ochii cetățenilor orașului, ca și a romancierului care știe să dilate semnificativ imaginea invaziei, rolul unui „semn“ al marilor prefaceri. Dacă metafora cutremurului este susținută convergent de puzderia de episoade care alcătuiesc curgerea epică, resortul explicit al acestei invazii de jivine rămîne în suspensie ca un prolog al viitorului roman **Întoarcerea morților.** Cele două mari metafore închid, ca între două coperți, romanul **Cutremurul,** fixînd polii majori ai tîlcului conținut de multitudinea imaginilor succesive care-l alcătuiesc.

Mai mult decît oricare alt roman din seria „Zăpezilor de acum un veac“, **Cutremurul** este un roman politic. Început ca un roman de război, ca un roman preocupat de a recompune fizionomia adîncă a fenomenului românesc, ca o carte interesată, de aceea, într-un grad înalt de plasarea acestui fenomen în contexte comparative, rezolvate epic cu substanță și forță, ciclul stringe în **Cutremurul** firele perspectivei politice conducîndu-ne către punctele nevralgice, finale. Nevralgică a fost zguduirea din 1870 care putea desființa proaspătul stat român prin intervenția străină. Profund nevralgică, într-un sistem nervos al politicii continentale, este catastrofa imperiului otoman ale cărui convulsii sînt de acum ale Europei, care începe bătălia pe trupul imperiului agonic.

Romanul politic se alcătuiește din episoade disparate, care fiecare în parte nu spun totul, dar toate la un loc, într-o acumulare lentă, atent orchestrată compozițional, constituie uvertura grea de semnele prevestitoare ale furtunii. Vastitatea privirii nu este gratuită. Fiecare element epic își are rostul lui într-o compoziție al cărei polifonic dinamism înseamnă, de fapt, o pregătire pentru ce va să vină.

Războiul s-a sfîrșit. Dar cum va arăta pacea ? Coloanele militare românești străbat sinuos romanul lui Paul Anghel, dificila sau labirintica lor mișcare ridicînd semne de întrebare ofițerilor, ca și militarilor. Oare războiul nu s-a terminat ? Intersecția cu scenele de viață civilă nu devine mai liniștitoare. Sînt mai multe întoarceri de pe front ale unor voluntari, dar întoarcerea lor echivalează cu incertitudinea. Răzleață de coloane, o căruță fără destinație culege de pe drum un ciot de om, un infirm de război, care devine aedul cumplitei bătălii în fața mulțimilor pentru care Grivița, Plevna, Smîrdan sînt totuna cu bătăile lor de inimă. Aceasta nu mai este, desigur lumea lui Caragiale, ci un alt univers, ignorat și dezvăluit însă de Paul Anghel. Caragiale reușise să arunce peste această lume de orășeni și tîrgoveți, care a participat din plin la răscrucea războiului, la convulsiile și la cutremurul provocat de el, un văl ironic și minimalizator. O parte a lumii zeflemisite de Caragiale are norocul să respire sub stilul lui Paul Anghel un alt aer și să-și înfățișeze altă conduită. Această lume de la marginea orașului care iubește sudic, care suferă autentic, știe și să moară sublim. Una din figurile de acum memorabile ale ciclului romanesc scris de Paul Anghel este maiorul de marină Nae Maican, a cărui zbatere prelungită între viață și moarte pe pînza unor imagini difuze de vis intermitent, alimentate de fosta lui viață de crai bucureștean, dezvăluie un delicat cult al eternului feminin. Condamnat de medici, rebelul și voluntarul bolnav părăsește în transă spitalul, pentru a muri așa cum știe el, în condițiile în care a trăit, în camera preferată de hotel. Este felul său de a sfîrși în picioare. Forța morală a personajului este ceea ce impresionează. Profunzimile de caracter către care merge Paul Anghel sînt cele pe care Caragiale le-a descoperit doar în nenea Anghelache. Ținta unei rectificări a fizionomiei românești de la sfîrșitul secolului trecut este atinsă de prozator și în **Cutremurul** cu multă știință psihologică și desăvîrșit tact al expunerii.

Un nenea Anghelache care a înnebunit de prea multă onestitate, (și acesta este alt sfîrșit imaginat de Paul Anghel funcționarului din **Inspecțiune),** devine o temă a discuțiilor politice din cameră. Iată o latură a romanului politic pe care-l scrie în **Cutremurul** prozatorul. Sedințele politicienilor, întîlnirile lor, dialogurile, gesturile, fac materia unei bune părți a cărții. Sînt mulți, sînt albi, sînt roșii, au toți opinii, discută toți deodată, produc împreună un vacarm politic descris cu o detașare superioară. Romancierul nu este nici cu albii, nici cu roșii. Între cei care intră sub stilul lui se află atît Ion Brătianu, cît și C.A. Rosetti, P.P. Carp, cît și alții. Viziunea este detașată, obiectivă, ca pentru înregistrarea unui fenomen inevitabil a cărui confuzie naturală trebuie avută în vedere așa cum a fost. Este evitat și pitorescul, împrejurările fiind prezentate mai ales din unghiul lor moral. Puține figuri din vălmășagul oamenilor politici reține atenția scriitorului în vasta panoramă concepută. Dar imaginea lor politică este pregnantă, ca și senzația morii de vorbe pe care o constituie mașinăria parlamentară a timpului.

Locul ocupat de prinț în acest roman politic este desigur important. El are raporturi externe stabilite anterior pe care le întreține, altele pe care trebuie să le mențină în conjunctura momentului, toate grăitoare în contextul cutremurului politic care a însemnat sfîrșitul imperiului otoman. Prințul străin este confruntat în permanență cu necesitatea unei lepădări de sine care-i ridică probleme și pe care trebuie s-o accepte. Centrul atenției romanești nu este prințul, acesta o piesă în marea demonstrație epică, ci situația României beligerante după război la încheierea păcii, ciudata situație în care este pusă, de a nu participa la hotărîrea care-i priveste chiar soarta. Cele trei județe moldovene de deasupra Dunării sînt incorporate de imperiul țarist.

Condiția interimperială a fenomenului românesc este o altă țintă a ciclului romanesc scris de Paul Anghel care-și atinge în **Cutremurul** o expresie hotărîtă și plină de deschizătoare perspective. Este expresia literară a unei optici istoriografice emancipată de prejudecăți și inerții, ca și de șabloane vechi și noi, unele liberale, altele conservatoare, altele mai apropiate de noi, postbelice, peste care ciclul **Zăpezile de acum un veac** calcă cu autoritatea unei ficțiuni pe cît de întrupată literar, pe atît de coerentă și de înnoitoare istoricește vorbind. În bună măsură romanul în opt volume al lui Paul Anghel **Zăpezile de acum un veac** este istoria catehizării unui străin asupra realităților și problemelor românești, este un discurs romanesc asupra adevăratei fizionomii a fenomenului romanesc, catehizare adresată în egală măsură de scriitor și contemporanilor săi. Într-una din aceste lecții de inițiere convorbitorul spune prințului : „Cu mai mult timp în urmă, dac-ai fi venit aici, mărita-ta, i-ai fi găsit pe greci. Acum din ei a mai rămas pleava, cei vrednici s-au dus, si si-au făcut statul lor, nu mai au treabă cu noi. La fel, dac-ai fi venit și mai în urmă, i-ai fi găsit pe tătari, pecenegi sau huni. Și aceștia s-au dus. Unii dintre aceștia s-au dus de tot, nimic n-a mai rămas la noi, nici măcar un nume. Nu departe de moșia mea, la Cotul Argesului adică, este un sat Comana. Nici un cuman acolo, doar numele“. Este de fapt pregătirea pentru tratativele de la Berlin, pe care nici unul din cei doi interlocutori nu le anticipa, dar care veneau și pe care „cutremurul“ care însemna sfîrșitul unui imperiu le aducea după sine. **Cutremurul** e un roman care fixează condiția dramatică a României în context european.

M. Ungheanu

MIHAI DUȚESCU: «Autoportret»

Autoportret (Editura „Eminescu“, 1985), de Mihai Dutescu, desăvîrșește într-o direcție mai pronunțat modernă experiența „Imnurilor orfice“ (1975) și adaugă un fel de apocrifă asupra biografiei lui Orfeu, compusă în deplină libertate față de schema legendei. **Orfism** nu înseamnă, precum se știe, **povestirea despre Orfeu** deși o reconstituire cum se cade a substanței acesteia, însumate, ar trebui să cuprindă amîndouă elementele, fără o sforțare în a introduce aci un principiu logic de exegeză. Cercetătorul face deducții și e dator să clarifice diferențele ; poetul pornește de la mitologie punînd alături epos și operă atribuită, chiar dacă acelea par a fi mai puțin omogene.

Pe scurt, de la muzicalitatea astrală și de la lirismul marilor alegorii obscure (în gust orfic), poetul a trecut la restaurația unei biografii : Orfeu este, din acest punct de vedere, nu doar interpretul unei doctrine de înfățișare ermetică și cîntărețul de formulă taumaturgică, el e văzut în termenul individului de existență terestră. Datele se cunosc, așa că nu este obligatoriu a emite interpretări în plus față de acelea care s-au făcut : poetul e îndrăgostit de o femeie numită Eurydice pe care o mușcă un șarpe și o răpesc, după aceasta, zeii lumii subpămîntene. Rămas singur, Orfeu e neconsolat și coboară în infern, tocmindu-se, cu ajutorul înțelegerii pe care o primise (cînta divin), cu stăpînitorii tărîmului obscur de a o primi înapoi pe iubită. O primește cu condiția de a nu o privi pînă cînd părăsește lumea umbrelor, și, călcînd această convenție (de spaimă că ar fi fost amăgit) o pierde definitiv pe Eurydice. În sfîrșit, niște menade, întărîtate poate și de cîntecul lui, îl ucid în cursul unui dans orgiastic și îl ciopîrțesc, aruncîndu-i capul în apele unui rîu. Ca și poezia atribuită lui Orfeu (formulînd așa zis „orfism“), mitul biografic e o materie apță de a vehicula simboluri, avînd și ea de asemenea o considerabilă porție alegorică. Cine ar voi să restaureze legenda și s-o prefacă în lirism, ar avea, fără îndoială, la îndemînă mari sugestii vizionare și s-ar zice că lirica e învești mîntată în chip natural cu soluții ermetice.

Șarpele ucigător, catahtonia, muzica biruitoare a morții, spaima de iluzie și privirea pierzătoare a iubitei, furia bacantelor, capul plutitor pe apă (ca o corabie), prefăcînd pe poet într-o lebădă — iată un număr de simboluri care ar putea să aducă o întărire oricărei creații și au întărit-o adeseori, din antichitatea tîrzie și pînă la moderni.

Nu acestea sînt îndemnările liricii lui Mihai Dutescu, care lasă de o parte aerul ezoteric inerent acestei legende plină de elemente de activitate pulsatorie ; el s-a rezumat la momentul solitudinii virile, făcînd o anatomie a singurătății documentată prin reflecția asupra noțiunii abstracte de „iubire“. Cele mai multe din aceste producții sînt de felul „eroticelor“ și par a cuprinde episoade de viață modernă ; îndărătul lor stă, cu toate acestea, emoția unei legende. Mitul e, chiar pentru lumea de azi, o formulă de accesibilitate consubstanțială, ajungînd la esența umanului pe un canal inerent și de oriunde am lua-o, detectăm urmele unei biografii exponențiale. Iubirea e înțeleasă, de pildă, ca o filosofie mai adîncă decît „erotica“ pură și simplă, ajungînd la condiția de principiu universal ; manifestat printr-o inclinație către contemplație și simț al extragerii din cuprinsul mulțimii. „Iubirea“ diferențiază, așadar, e semnul unei apoteoze : „Cel care iubea și cei care / nu iubeau, în jurul său / Îl așteptau să îmbătrînească, / îl urmăreau cu pișmă și / ură, așteptau să orbească / ... / cel care iubea era liniștit / aprinsese luminările, / puse vreascuri pe foc, / își citea cărțile / într-un tîrziu, cel care iubea / a adormit și ei au intrat / în somnul lui / ca într-o catedrală / a păinilor / pe pereți picura apa / ba nu, era sîngele“. Între „iubirea“ care echilibrează și „ura“, care e distrugătoare stă exponentul „erotic“, manifestarea vizibilă a forțelor pozitive, decăzut în istorie și supus sacrificării. E o intuiție mai înaltă decît simpla desfășurare de sentimente pe care o cultivă romantismul ; originile acestei gîndiri sînt vechi și nu au nimic de-a face cu „amorul“ contemplativ de fel petrarchist și nici cu romantiozitatea trubadurească, unde e ascunsă citeodată o considerabilă concupiscență.

De la principiul universal orfic și pînă la doctrina patristică, „erotica“ a evoluat în chip natural și abia mai apoi s-a desfăcut într-o condiție de pură profanitate ; aci a rămas ceva din aerul fatal pe care îl are „iubirea“ universală la populațiile vechi.

De altfel, în „Autoportret“ lirismul e de o natură pronunțat psihologică, urmărind să obișnuiască sufletul cu o etică. Spre a se clarifica el are trebuință mai întîi să se smulgă de contingent, trăind cu toate acestea clipa tulbure. Aceste „vămi“ sînt nocturne, supuse „dificilei simplități / a miezului nopții“, și vor să biruie „ora nedumerita / fără semn de popas“, ca și somnul, agitat de „cocoșul vîntului“ bătînd în ferestre. E o lume de Purgatoriu, constînd în exercitarea spirituală în vederea unui deznodămînt care ar putea să fie fericit și nu va fi ; de aceea, emoția proprie acestei condiții e indeterminată și într-un amestec, de felul modernului „risul-plins“ : „Nimic nu se poate petrece în afara iubirii / nimic nu se poate întîmpla / în afara zborului / toate celelalte se pot / desfășura pe pămînt / în deplină siguranță / numai clovnul care / străbate sîrma ridicată / în cupolă / e greu de încadrat / într-una din definițiile erorii / nimic mai adevărat nu se poate / petrece dincolo de / echilibrul precar al risului-plîns“. Această stare este de explicat prin filosofie și se leagă în chip direct de natura erotică a liricii. Din moment ce „iubirea“ e înțeleasă ca principiu universal ea ar putea să aducă o adorație abstractă (poetică monahală) dar nu aduce, cîtă vreme ea este văzută prin întruparea reală, adică prin obiectul pasiunii, care e femeia. Ilustrînd, în terestru, principiul iubirii universale, aceasta e însă „pierdută“ în temporalitate și cîștigată numai în planul metafizic, unde perechea eternă se poate regăsi. Jelalnică, din punctul de vedere al vieții pe pămînt, pasiunea este statică din perspectiva metafizicului și această mixtură de emoții dă formula „patimilor după Orfeu“ pe care le recompune Mihai Dutescu. El pornește de la o catagrafie a înstrăinării, revenită din observație și amplificată de o emoție de expresie frapantă : „tu dormi / de parcă ai fi fericită / nici o crispare / nici o neliniște / te-ai împăcat cu toate cele, / aidoma morților / dificila simplitate a melancoliei / construcția delicată a regretelor / ici-colo urme de / cuvînt ca de vin / urme de rug / pe paharul toamnei“. În aceste condiții, comunicarea e fără cuvinte și poetul execută un soi de ritualuri de invocație a sufletului, ajuns printre umbre, ca un modern „ailinos“, precum acela desfășurat de Eschil (și rămas, poate, în colinde).

E pretutindeni acest aer de „Weltschmerz“, de tristețe universală, rezultată din cunoașterea unui destin a cărui semnificație e condamnarea la solitudine chiar și în metafizic : ruptura perechii absolute este, ca atare, eternă și recursul la mitul despre Orfeu se dovedește de tot nimerit. Poetul are în vedere o etică însă nu de compensație în suprasensibil : solitudinea înțeleasă e un exercițiu al categoriei de „virtute“.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

UN POET TIPOGRAF

Cu o plachetă de poezii de dragoste *) debutează, după un lung stagiu în presa literară, Sandu Ștefănescu, tipograf de clasă și poet al candorilor cotidiene ale sentimentelor turnate în formele cizelate ale poeticii clasice : sonete și rondeluri. Credincios versului tradițional, Sandu Ștefănescu este tipologic un volubil din orizontul solar al cîmpiei dunărene, care-și cenzurează sentimentalismul fluxului verbal în rigorile tiparelor fixe, deși adesea rima îndeamnă la metaforă, iar muzicalitatea nu face casă bună cu severitatea economiei de cuvinte. Volumul său cuprinde trei secțiuni : **Poemele dragostei de țară, De dragul tău** și **Autoportret,** din care realizată poetic este cea de-a doua, ultima, inegală, suferind în genere de prozaism și intimism biografic de la care se salvează cîteva piese — **Autoportret, Dor de cai, Linotipist în schimbul doi, Dialog de septembrie** — iar prima parte cuprinde exercitii pe tema ce dă titlul cărții, poetul neavînd suflul necesar spre a da strălucire personală acestui gen foarte dificil și rămînînd în sfera unor versuri cuminți, tradiționale : „Ca nimeni frumoasă e patria mea / cînd verdele urcă în coastele ierbii / și trec pe cărările soarelui cerbii / și caldă lumină beau munții din stea“. Autorul cîntă țara, partidul, munca, pacea, încercînd prin definiții lirice să concretizeze conceptele abstracte. Reținem două poezii antirăzboinice avînd ca fundal figura îndurerată a mamei : **În numele...** și **Cînd știu.** Confesiunile lirice pe tema iubirii fac subiectul celor mai multe poeme ale cărții. Sandu Ștefănescu aflîndu-și aici modalitățile de expresie cele mai apropiate structurii sale intime romantios-sentimentale trăindu-și cu sinceritate și patetism gîndurile, bucuriile, dezamăgirile, speranțele. Sentimentele nu sînt însă „inocente“, ci poetice, fiind gesturi transcrise liric spre a emoționa — ele se adresează mereu iubitei creînd în forța poeziei de a determina favorabil meandrele capricioase ale dragostei, chiar și atunci cînd totul pare pierdut : „Și am crezut în tine, cea reinventată. / Și am sperat să te întorci cu aceleași vești. / Și te-am rugat să fii așa cum nu mai ești. / Și te-am dorit în puritați pietrificată.“

Pornind de la cîte o imagine poetică pe care o dezvoltă în întregul sonet, Sandu Ștefănescu petrarchizează în descendența munteană, locvace și teribilistă a romanțelor minulesciene, temperată uneori cu un umor de sorginte topîrceniană, de „protecție pudică“ a sentimentelor : „La bordul vieții tale am traversat ecluze / și nu ți-am spus o vorbă din tot ce-aveam de spus ; / rămas același vesnic intraductibil mus, / sînt condamnat la strigăt cu peticite buze. // M-ai azvîrlit povară în apele ursuze / ale uitării tale la ora de reflux, / trecîndu-mă-n legenda capturilor de lux / din negurile lumii de sepii și meduze. // Vei rătăci chemată de-un orizont estet / și fals călăuzită pe vagi coordonate / spre zările lui minus, de unde nu se poate / să recompui conturul intiiului portret... // Voi reveni cu fluxul speranțelor tăiate, / c-un val cîntînd la proră o notă de regret...“ Naivitatea poetică e și reală și jucată, ea aparține „convenționalității“ asemeni unui bibelou : nu o statuie de piatră căreia să-i insufle dramatic viață creează poetul, ci o statuetă de porțelan aparținînd vieții universului familiar. Desigur, cînd fragilitatea și convenția materialului sînt uitate sau cînd grandiloc vența îi lipsește „poanta“ lirică, ea luîndu-se prea în serios, piesele se pot lesne sfărîma. Poeme de o autentică gravitate a vibrației lirice, aflînd cu măsură tonul potrivit, scrie Sandu Ștefănescu atunci cînd se lasă cuprins de melancolia timpului ce duce în fuga lui iubirea, ca în **Event în alb** și **Rondel în alb.**

Poet ce a deprins tainele meșteșugului pe cont propriu, la umbra cărților în floare, inegal din lipsă de suficient simț critic, purtat de sensibilitatea năvalnică a stării confesiunii, Sandu Ștefănescu își vede consfințită prin volumul său de debut, tîrziu dar pe deplin meritat, dragostea sa statornică pentru poezie și pentru scris. Consemnăm deci, ca atare, cartea sa de poezii.

Alexandru Condeescu

*) **Sandu Ștefănescu : „Poemele dragostei de țară“, Editura „Albatros“, 1986.**

● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE

CAIETELE MIHAI EMINESCU, VI

Cu toate că la apariția primului număr din **Caietele Mihai Eminescu** (1972), redactorul lor, Marin Bucur, ne spunea în nota liminară că nu vor apărea la „date fixe, criteriu ce ar obliga la improvizații sumare, vor, totuși, să fie (...) o permanență de interes științific în cultura română contemporană“, primele cinci numere au apărut cu o frecvență demnă de admirat : cinci numere în opt ani. Din 1980 așteptam numărul VI pentru că toate cele apărute pînă atunci ne stîrniseră un deosebit interes. După datare, acest al VI-lea **Caiet** a apărut în 1985, în librării noi l-am găsit în anul curent. În condiții grafice mai modeste decît celelalte și cu un număr de pagini mai redus, acest al șaselea număr ne îmbie la o lectură la fel de instructivă și la obiect ca și cele care l-au premers. Frumos ar fi ca editarea și exegeza eminesciană să se desfășoare într-un dens și rodnic dialog, cîștigurile dintr-o parte să se răsfrîngă benefic asupra celeilalte și invers.

Oricum, acest nou număr al **Caietelor** ne oferă la rîndu-i o lectură plăcută și instructivă. Pe lîngă mai vechii colaboratori de prestigiu — Constantin Noica, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Marin Bucur, Dumitru Vatamaniuc — găsim numele unor tineri cercetători precum Nicolae Georgescu și Dan C. Mihăilescu ca și a filologului Ion Coja care ne întîmpină cu o prospețime de netăgăduit în ceea ce privește eminescologia și ne îndrituiesc speranțele într-o cercetarea, nici pe departe epuizată, a marelui Poet.

Manuscrisele în limba germană ale poetului fac un pas înainte în desțelenirea lor prin descifrările și lecțiunile propuse de Helmuth Frisch (Ruhr — Universität Bochum) — mss. 2 276 II și 2 286 — a căror traducere în românește o dă Roxana Theodorescu. Iată că la Mariana Petrescu, Aurelia Perju, Gherasim Pintea ș.a. se adaugă și acest cercetător german care ne scoate la lumină texte nu o singură dată foarte estompate de grafie și vreme dar semnificative nu numai pentru ceea ce privește orizontul cultural al poetului (în cazul dat „în privința definitiunii absolute a dreptului“, cum zice Marin Bucur). Încă o dată, atunci cînd poetul făcea poezie dar și cînd se rostea ca tribun în publicistică avea în dos o informație care, de ce să nu fim modești, ne uimește și astăzi ! Integrala eminesciană nu poate decît să beneficieze de astfel de adăugiri smulse din cele peste 44 de caiete din lada Poetului.

Își mai aduc contribuția la acest relevant sumar al **Caietelor** Răzvan Theodorescu, Grigore Tănăsescu, Cornel Mihai Ionescu, Michel Wattremez (un studiu comparativ Eminescu — Nerval, în limba franceză), Barbu Brezeanu, Augustin Z. N. Pop, Georgeta Stoia-Mănescu.

Pe întreg, o publicație de înaltă condiție pe care o dorim mai just ajutată pentru ca să poată merge alăturea, reciproc benefic cu monumentala integrală a marelui poet pe care — îndrăznesc această vorbă — nu-l știm încă în toate deplinătățile funcțiunilor sale.

Gheorghe Suciu

NECUNOSCUȚI „REPREZENTATIVI“ ?

Convingeri comuniste, o publicație studențească (a Centrului Universitar București), asupra căreia ne-am exprimat și altădată un punct de vedere critic, organizează, în cel mai recent număr al ei, o „dezbatere“ dedicată fenomenului literar tînăr. Foarte bine, însă despre ce teme este vorba ? Coordonatorul acestei discuții, Paul Nancă, face de la început un punctaj semnificativ : „Cum înțelegeți modernitatea în literatură și în literatura noastră în primul rînd, deci, cum priviți această modernitate și controversata problemă a generațiilor în literatură ?“ Aceste două puncte sînt respectate în mod fidel și de coordonator (care nu-și corectează, mai apoi, acest punct de vedere reducționist) și de participanți. E un tip de opțiune foarte elocvent și care elimină cu totul noțiunea de tradiție literară și trece, într-un mod decis, peste ideea de apartenență la civilizația unui popor ; nu mai spunem că nicăieri nu rezultă adeziunea la „convingerile“ stipulate în titlul acestei publicații. Mai pe scurt, o astfel de „dezbatere“ se putea produce oriunde în lume, și poate că nu în primul rînd la București, într-o revistă studențească.

Ceea ce izbește mai întîi în opiniile autorilor studenți, dacă mai sînt astfel, de la „Convingeri comuniste“ e un aer cu totul apodictic. Ei n-au nici o îndoială. Ei vorbesc ca niște exponenți ai literaturii tinere de azi ; chiar unii dintre ei, întrebați de P. Nancă dacă se consideră „reprezentativi, pentru studențimea noastră, pentru întregul tineret“, răspund pozitiv : da, ei sînt „reprezentativi“. A fi reprezentativ pentru „întregul tineret“ înseamnă a respinge „poezia angajată“, care nu ar corespunde cu „direcția“ îmbrățișată de acești tineri ? Ce model e utilizat aici, atunci cînd acești tineri repudiază o lirică pe care se mulțumesc s-o învinovățească, dar nu aduc nici un argument ? „Convingeri comuniste“, spun ei, se dezice, ca și mai „multe publicații“, de această „poezie care se pretinde angajată dar nu este“ ; care sînt celelalte publicații ? Și de ce acea „poezie pare angajată dar nu este“ ? Ceea ce nu ni se spune este dacă există o poezie angajată de valoare. Dar ea pentru echipa studențească întocmită și condusă de Paul Nancă nu există.

Este limpede că avem de-a face cu un grup de tineri îndrumați pe o pistă falsă participînd la o „dezbatere“ condusă într-un mod lipsit de orizont. Preocupările lor sînt foarte puțin legate de creația propriu-zisă. Ei nu ar avea unde să publice (dar găsesc o gazetă care să le adăpostească opiniile ?!), sînt împiedicați de birocrație să-și tipărească volumele, se revendică de la avangardă și de la C. Tonegaru, toți (împreună cu „participanții la cenaclul de proză Junimea și la Centrul de critică“), se autointitulează „valori“. Cine sînt acești tineri autodecretați „reprezentativi“ ? Ei se numesc David Ioachim, Dan Silviu Boerescu, Horia Gîrbea, Romano Fotide, pe care îndrumătorul lor, P. Nancă, îi consideră „deja lansați în circuitul literaturii noastre contemporane“. Citind asemenea fraze, ai sentimentul unui text absurd ; dar textul aparține revistei „Convingeri comuniste“.

A.S.

CONTEMPORAN CU EI?

Într-o rubrică veselă (care amintește pălid de „Cartea cu prieteni“ a lui Fănuș Neagu), „Ei sînt contemporanii noștri“, Mircea Dinescu se arată a fi cît se poate de sever cu cei aflați, din motive lesne de înțeles, în imposibilitatea de a se apăra. Astfel, iată ce scrie curajosul poet despre un confrate, Al. T. Stamatiad, demult aflat în lumea umbrelor : „Tradiția-i mai veche la noi, dacă ne gîndim numai la zguduitorul bard Al. T. Stamatiad „couronné par la société des gens de lettres, par le ministere de beaux arts et par l'Académie roumaine“ pentru marele merit de-a fi introdus **etajera** în literatura română“. Să fi greșit chiar în halul ăsta Academia, ne îndoim. Și deși Al. T. Stamatiad nu este în prima linie a poeților români, el nu poate fi totuși minimalizat cu atîta ușurință, mai ales dacă amintim, pe lîngă volumele sale de versuri originale („Din trimbițe de aur“ (1910), „Mărgăritare negre“ (1918), „Pe drumul Damascului, poeme religioase“ (1923), „Poezii“ (1926), „Peisagii sentimentale“ (1936), activitatea sa de animator cultural și de traducător, între altele, al lui Baudelaire, Wilde, Maeterlinck, Omar Khayyam, Li Tai Pe ș.a. Deși îl judecă aspru, Călinescu îi acordă un spațiu considerabil în „Istoria...“ (p. 701—702), din paginile căreia a copiat M.D. cartea de vizită a poetului. Rămîne deci ca bardul contemporan să și știe să citească, nu numai să scrie, altfel degeaba își exersează ironia sprințară pe seama necontemporanilor.

O altă victimă a umorului involuntar este D. I. Suchianu, despre care același poet scrie într-o paranteză : „În urmă cu vreo 10—12 ani am citit o duioasă confesiune a lui I.D. Suchianu, ce declara negru pe alb că „a copilărit“ — chiar așa-i termenul folosit, „în brațele lui I.L. Caragiale“. Ceea ce mi se pare totuși o exagerare, oricît de drăgălaș ar fi fost maestrul cinefil în copilărie. O dulceață-n galoși mai treacă mearge, a mai acceptat marele dramaturg, dar vocație de doică — iată un lucru, printre puținele, cu care natura, slavă domnului, nu l-a înzestrat“.

Pentru acest specialist ad-hoc în Caragiale, numai și o simplă și grăbită trecere prin iconografia lui ar fi fost mai mult decît suficientă pentru a-l vedea și ca „doică“. Cum însă nu studiile de istorie literară îl copleșesc, nu avem decît să-l compătimim pentru reaua sa credință arătată unui om care a fost de o probitate morală în afara căutării bănuieli. Stilul așa-zis pipărat al lui M.D. în „confesiunile“ sale nu e decît o dovadă a lipsei de știință și de bună credință, o oglindă în care „contemporanii“, dar mai ales „necontemporanii“, arată la fel de deformați ca și oglinda însăși.

I. Nestor

„COMPLEXITATEA“ FĂRĂ ORIZONT

Miza ultimei cărți a Alexandrei Stănescu („Nu vă aplecați în afară !“ Ed. „Eminescu“, 1985), o adulterare lingvistico-discursivă pe tema eternă a dragostei și a căutării adevărului, este cu totul minoră, superficială și ternă, un tunel psihologic vulnerabil artisticește din care cu greu se mai poate găsi o ieșire acceptabilă pentru această proză de interes aproape exclusiv verbală. Iată și subiectul. Irina Drăghicescu, o ființă ignobilă, cu o distructivă fantezie terestru-apocaliptică și o rară euforie sadică și sexuală, distruge și pîngărește totul în jurul ei dintr-o feroce motivație intimă pe care nici ea nu reușește să și-o înțeleagă pe deplin. Îi cad victime, rînd pe rînd, soțul, prietenii, iubitul extraconjugal, cunoscutii apropiați, vampa contribuind în final la sinuciderea inutilă a unei prietene de familie, Ana Pîrcălăbescu. (O curiozitate : aproape toate numele personajelor cărții Alexandrei Stănescu se termină în **escu :** Drăghicescu, Pîrcălăbescu, Niculescu, Iacobescu, Mironescu, Pavelescu). Partitura Alexandrei Stănescu, o proză lungă de aproape 300 de pagini se mărginește la o notație colorată deloc nouă, fără un conținut prea hotărît, personajele cărții, deși mai toate licențiate sau pregătindu-și doctoratul, ocupîndu-se aproape exclusiv de avatarurile iubirii și mai ales de chestiuni pur erotice cu un accentuat iz americănesc. Înfățișarea caracterologică a personajelor este unilaterală, nici unul dintre acestea neputînd să iasă din convenționalul desăvîrșit și implauzibil în care au fost fixate de scriitoare. Eșecul este cu atît mai inexplicabil cu cît nu se poate spune deloc că Alexandra Stănescu nu știe să scrie. Scris în grabă, febril, romanul de față dă în final o impresie dezagreabilă de proză metalică, neverosimilă, de o virtuozitate inutilă. Autoarea a încă două romane de o factură apropiată acestuia de acum („Trei zile de anchetă“, Ed. „Eminescu“, 1983, și „Regula paralelogramului“, Ed. „Eminescu“, 1984) (curioasă insistența editurii de a impune o astfel de literatură!), Alexandra Stănescu, sîntem avertizați în prezentarea de pe ultima copertă a volumului, „continuă investigarea psihologică a unor personaje complexe care, obsedate de adevăr, merg pe cărarea dintre fapte și aparențe pentru stabilirea responsabilităților“. Cititorul rămîne totuși cu senzația ultimă că romanul productivei scriitoare ar fi fost mult mai valid și mai coerent artisticește dacă tonalității sumbre și pe alocuri resemnate și suficiente i s-ar fi adăugat o notă de sensibilitate necesară și chiar o undă subtilă de feminitate, bine controlată, care ar fi atenuat efectele mult prea decisive ale formei și învelișului prea puțin nuanțat pentru a mai putea fi și „psihologic“. Caracterul forțat și oarecum abstract al textului poate avea cel mult calitatea unei splendori particulare, izolate, în care declarația despre generalul uman este contrastată, nu de puține ori, cu o violentă imagistă rea, de fantezia unui alter-ego mereu nemulțumit dar fără a se sătura vreodată să se privească admirativ, narcisistic. Notațiile de viață a personajelor au mereu o notă de psihologism acrit, la cota standardului redus, mărginit dar continuu acoperite, e drept, de o poleială strălucitoare. Trădat în așteptările sale, cititorul părăsește cartea cu o senzație dezolantă de monotonie exasperantă și arbitrară, derutat și uimit el însuși ca un copil căruia i se oferă să mănînce în locul unei bomboane veritabile doar ambalajul colorat al acesteia. „Nu vă aplecați în afară“ este o probă literară, egală cu eroarea de gust și de metodă asupra percepției lumii obiective, mai complexă și mai profundă decît poate să ne-o prezinte, în acest caz, literatura.

Adrian Dafir

S-a întîmplat în anul 1936...

Urmare din pag. 1

● **Ora 8 și 15 minute.**

După scrîșnetul încuietorilor de fier masiv, porțile din lemn, blindate cu plăci din metal vopsite negru și țintuite cu piroane, se deschid încet, greoi.

Încadrată de jandarmi cu baionetele la arme, se pune în mișcare, ieșind în stradă, o coloană cu 19 arestați, făcînd ca lanțurile lor să declanșeze, în ritm sacadat, o muzică sinistră — muzica oropsiților dintotdeauna, înlănțuiți de cei puternici ai zilei.

Majoritatea sînt tineri, dureros de tineri. S-au putut obișnui cu lumina și în curtea închisorii, cît a durat apelul și încolonarea, dar lumina străzii este parcă alta, izbindu-le ochii, făcîndu-i să clipească des, să privească parcă cu sete. Sînt arestați și, mai ales, maltratați, torturați, de aproape cinci luni de zile. Sînt victimele unei anchete nefirești de lungi și teribil de dure. Majoritatea lor văd pentru prima dată o stradă a Brașovului. Li se pare ciudată vecinătatea atît de apropiată a muntelui, privind mirați spre creasta Timpei, care taie în zig-zag linia orizontului. Unul dintre ei privește spre pădure și apoi spre cer, zîmbind. Poate din adîncul tinereții sale a răsărit acel zîmbet pe care îl adresează cerului albastru, primăverii. Poate a uitat pentru o clipă de lanțurile care îi împiedică mersul, obligîndu-l la pași mărunți; poate gîndurile lui aleargă acum departe, pe urmele unui vis în care viitorul are o înfățișare mai încărcată de omenie, de bine și de frumos.

Pe trotuare, trecătorii, chiar cei grăbiți, se opresc și privesc convoiul, unii contrariați, alții nemulțumiți. „Copii în lanțuri..." murmură o bătrînă care se agață mai strîns de brațul prietenei ei, repetînd: „Copii în lanțuri..."

Angajîndu-se pe strada lată care duce spre sediul Consiliului de Război al Corpului V Armată, convoiul trece prin fața unui grup care s-a constituit abia la apropierea lor, astfel că agenții nu au avut timp să intervină. „Libertate deținuților politici!" au auzit arestații și au înțeles că nu sînt singuri. „Rușine!" au auzit jandarmii care îi escortau și un tînăr, care păși mîndru în uniforma lui, a plecat capul.

Se aud fluierăturile stridente ale polițiștilor care se apropie în goană, dar grupul de muncitori și muncitoare se dispersează, înainte ca să se poată opera arestări.

În apropierea sediului Consiliului de judecată, scena se repetă. Tînărul care zîmbise primăverii privește agitat și îngrijorat. Aici sînt mai mulți agenți, îi vede alergînd și pe cei îmbrăcați în civil și se teme pentru cei care au manifestat. Li se ordonă să grăbească pasul, sînt dirijați spre intrarea din spatele clădirii și nu a mai putut vedea ce s-a întîmplat cu cei pe care ar fi vrut să îi știe scăpați. Își continuă drumul, avînd pe față o undă de îngrijorare. Poate își amintește de deselе detenții, de nopțile petrecute în aresturile poliției. Apoi, cum convoiul cotea tocmai spre a intra în curtea clădirii, a putut să privească în lungul șirului și să își dea seama că mulți dintre ei au uitat torturile, au uitat îngrijorarea pentru judecata care îi aștepta, cel puțin pentru o clipă. Iată, oamenii aceia au riscat să fie arestați pentru a le da un semn, pentru a le spune, în felul lor, că sînt alături de ei.

În fața clădirii Consiliului de război polițiștii își încetează fluierăturile și amenințările, mulțumiți că au reușit să îi împrăștie pe demonstranți. Agenții în civil le fac semn că e bine așa, fără complicații, fiindcă, iată, tocmai vin avocați, ziariști. Știau însă la ce să se aștepte în zilele următoare. Doar nu s-a scurs încă o lună de cînd poliția nu a putut face față manifestațiilor decît operînd arestări. Spre nemulțumirea comisarului, care ar fi vrut ca totul să se petrecă cît mai discret, pînă și un ziar central a consemnat: „În cursul zilei de astăzi siguranța locală a arestat 10 muncitori care au vrut să manifesteze pe străzi. Ieri au arestat 15". **(„Curentul", a. IX, nr. 2963/4.V.1936, p. 9).**

În curtea interioară a clădirii, ținute la o distanță de unde abia îi pot vedea pe arestați, sînt rudele. Pe intrarea principală a clădirii se precipită, urcînd scările grăbiți, ofițeri, ziariști, avocați. Ofițerul de jandarmi și comisarul de poliție care solicită legitimațiile avocaților și ziariștilor par nemulțumiți. Numai la asta nu se așteptau! La începutul anului s-a sărbătorit la Brașov împlinirea a 100 de ani de la înființarea „Casinei Române", sărbătoare frumoasă, pe care nimeni nu a tulburat-o, sărbătoare la care a venit chiar și regele Carol al II-lea, dar parcă nu au fost atît de mulți ziariști! Un agent care notează într-un carnețel numele celor veniți de la București îi arată comisarului lista și acesta înclină din cap în semn că a înțeles, întinzîndu-i-o cu un gest iritat și ofițerului de jandarmi. Parcurgînd-o, acesta pare abia acum să-și dea seama de însemnătatea procesului, uluit să constate că pentru un grup de comuniști, majoritatea extrem de tineri, vor scrie ziarele: „Adevărul", „Curentul", „Universul", „Arena", „Dreptatea", „Zorile", „Cuvîntul liber", „Kronstädter Zeitung", „Gazeta Transilvaniei"...

Fără să le arate legitimația și răspunzîndu-le cu un gest distant la salut, avocatul Radu Olteanu, președintele „Grupului avocaților democratici", intră în clădirea neprietenească și rece urmat de colegii săi de barou — Paul Moscovici, Werther, Petrescu și Cheriș, Aurel Nistor și Ștefan Bobancu, îndrăzneții grup de apărători care pe toată durata procesului vor duce o luptă acerbă împotriva abuzurilor flagrante pe care „împărțitorii dreptății" le vor comite fără scrupule pentru a împinge sub incidență penală un grup de tineri muncitori a căror vină de căpetenie fusese lupta împotriva mizeriei sociale, a nedreptății politice și fascismului.

● **Ora 8 și 55 de minute...**

În fața sălii de judecată aprodul a luat o poziție solemnă. Rudele arestaților, cei care ar fi vrut să pătrundă în sală și au fost opriți, nu mai încearcă, înțelegînd că e zadarnic.

Și în interiorul sălii de judecată e o atmosferă de așteptare, încordată. Martorii citați la proces au ocupat locuri în băncile de lemn, tăcuți. Mai în față, ziariștii și-au pregătit carnetele pentru notițe. Pe băncile din față, rezervate avocaților, se consultă notițe, dosare, și, mai ales, se recitesc texte din Codul Justiției Militare. Pe masa lungă a consiliului, în spatele căreia sînt cinci fotolii din piele, un soldat aranjează o cruce, biblia pentru jurămîntele martorilor și o tavă cu pahare. Grefierul îi face semn să depună o cană cu apă și un pahar și pe biroul rezervat comisarului regal. În stînga mesei consiliului, se află boxa, cu bănci înguste, fără spătare, pe care vor lua loc arestații. Doi soldați s-au și postat în dreptul ei. Lumina puternică, de dimineață de primăvară, care pătrunde prin geamuri, nu poate schimba atmosfera apăsătoare, de așteptare grea, copleșitoare.

Poate nimeni, dintre cei care așteaptă în sală, sau în afara ei, nimeni dintre cei care știu despre proces, nici chiar cei copleșiți de emoții, nu realizează în toate dimensiunile sale importanța momentului. Abia după scurgerea zilelor de aprige dezbateri, după admirabilele exemple de comportament revoluționar, după pilda strălucită de dîrzenie, demnitate și fermitate, de solidaritate comunistă, vor înțelege că au asistat, că au fost contemporani cu un mare eveniment din istoria mișcării noastre muncitorești.

● **Ora 9.**

Începe procesul ce fusese anunțat cu zile înainte în presă, chiar și de către ziarele ce nu aveau orientare de stînga. Într-un articol cu titlul: „Procesul unor comuniști din Dîmbovița și Prahova, la Brașov", ziarul „Curentul" scria:

„BRAȘOV, 18. — În ziua de 27 mai va veni spre judecare înaintea consiliului de război din localitate procesul a 21 de comuniști din regiunile petrolifere Prahova și Dîmbovița, dovediți că au răspîndit manifeste comuniste și au făcut propagandă comunistă". („Curentul", a. IX. nr. 2879/20.V.1936, p.9).

La ora 9 fix, cu punctualitate militară, sala se ridică în picioare, fiindcă grefierul anunță intrarea completului de judecată al Consiliului de Război al Corpului V Armată.

Cu un gest larg, care invită asistența să ia loc, în fotoliul președintelui, care va conduce dezbaterile, se așează colonelul Radu Gheorghe Radu (al cărui nume a apărut în presa vremii ba Mihai Gheorghe — în „Curentul" —, ba Gherghel — în „Adevărul", pînă spre ultimele relatări de la proces, cînd îi va fi consemnat corect). Alături de el, flancîndu-l, maiorii I. Basarabescu și Aristotel Georgescu. Fotoliile de la extremități sînt ocupate de către căpitanii Constantin Anghel și Aurel Jantea. La masa rezervată acuzării se instalează comisarul regal, căpitanul Gheorghe Butoi.

La prezentarea avocaților, cînd se anunță dr. Radu Olteanu, pentru o clipă se pare că președintele completului vrea să-i pună o întrebare, dar renunță. Voise probabil să știe cum de se află în sală, cînd trebuia să plece la Paris, ca reprezentant al mișcării pentru pace din România, la un Congres mondial.

Cu un gest adresat ofițerului de jandarmi ce aștepta în poziție de drepți, dispune introducerea acuzaților. Boxa se umple cu 19 tineri, între care doar unul singur are o figură de om mai în vîrstă. Dar nu acela este în față. În primul rînd, în centru, se află un tînăr smead, care își plimbă privirile asupra sălii, examinîndu-i pe cei ce vor fi judecători, acuzatori, apărători și martori în proces.

Moment de solemnitate dramatică. În cadrul procedurii numită de „identificare", grefierul face strigarea arestaților: Petre Iubu, zis Iubulescu... Gh. A. Ionescu... Nicolae Ceaușescu... Răspunsul celui strigat răsună clar, rostit cu fruntea sus, ceea ce îl face pe grefier să se oprească cîteva clipe, înainte de a continua. O privire fugară ajunge pentru a reține portretul unui adolescent frumos, dar cu o expresie dîrză, neinduplecată, pe față, de om matur. Ce pare oare atît de mișcat și dramatic pe chipul acela aproape copilăresc? Expresia blîndă a ochilor, imensa umanitate care arde-n privire sau lumina unui zîmbet adînc, de nestrămutată încredere într-un crez? Mulți din cei aflați în sala tribunalului militar din Brașov își vor fi pus această legitimă întrebare, cu mult înainte ca acțiunea procesului să se declanșeze, intuind în prezența fizică, de o excepțională expresivitate și încărcătură morală, calitatea de luptător eminent a tînărului de abia optsprezece primăveri... Apoi grefierul continuă, cu o voce evident voalată, citind ordinul de dare în judecată semnat de generalul Rizeanu, comandantul corpului de armată. Dar să lăsăm documentele timpului să vorbească, consemnînd relatarea de presă din „Universul" despre prima zi a procesului de la Brașov.

„În ședința de ieri d.a. domnul comisar regal a dat citire ordonanței definitive, care precizează că acuzații au lucrat atît în oraș, cît și în afară de oraș, insistînd mai mult printre lucrători și meseriași de la diferite întreprinderi, unde aceștia erau angajați și prin natura sarcinilor îi converteau mai ușor ca să-i capete adepți la ideile lor comuniste".

„În apropiere de Tîrgoviște sînt mai multe regiuni petrolifere și miniere, precum și diferite întreprinderi economice, unde procentul lucrătorilor este mult mai mare ca în oraș, așadar și recrutarea lor pentru scopul urmărit era mai ușoară".

„De aceea, prevenții organizați în diferite grupări, (...) au căutat ca prin conferințe și adunări sub diferite numiri să se streccare neobservați de autorități și propaganda lor comunistă a prins rădăcini, speculînd mai ales pe lucrători și muncitori, pe care îi ademeneau prin programul lor comunist".

În mod concret, „comiterea de infracțiuni considerate crime" precum și participarea la „acțiuni secrete", pe care aceeași infailibilă memorie a documentelor vremii le păstrează, de data asta în numele adevărului, consemnîndu-le și emoția. „Îmi reamintesc că în seara zilei de 9 ianuarie 1936 l-am cunoscut pe tovarășul Nicolae Ceaușescu — relatează unul dintre arestații aflați în boxa acuzaților în procesul de la Brașov, Ion Dan Stănescu. Am stabilit ca a doua zi, duminică la orele 14, să ne întîlnim pentru a merge în comuna Ulmi, unde am ținut o ședință conspirativă cu tinerii uteciști din comună. Ședința a avut loc în casa lui Gheorghe Dumitrache, secretarul celulei U.T.C. din comuna Ulmi. După ședință, eu am plecat la Tîrgoviște, iar tovarășul Nicolae Ceaușescu (...) a rămas în continuare la Ulmi. Luni și marți seara, tovarășul Nicolae Ceaușescu a venit la Tîrgoviște, fiind găzduit la mine acasă, pentru a pregăti ședința celulei mele ce urma să aibă loc miercuri, 13 ianuarie, și să organizăm noi celule". „Dar ședința planificată la Tîrgoviște nu a mai avut loc, fiindcă în comuna Ulmi, datorită acțiunii agentului provocator Ion Olteanu, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu alți tineri din comună a fost arestat, concomitent fiind arestați alți 19 activiști de la schelele petroliere".

Iată, deci, cuprinsul **infracțiunilor-crime,** pe care ziarele vremii nu aveau cum să le comenteze, ci doar textul rece, de incriminare individuală a arestaților, care a făcut iarăși ca cei prezenți în sala completului de judecată să întoarcă privirile spre boxa acuzaților unde, **„Ceaușescu Nicolae din București, strada Vasile Lascăr nr. 3, culpabil de infracțiune la legea liniștei publice"** era caracterizat drept **„membru activ și bun propagandist comunist și antifascist, cunoscut de mult timp ca atare de către organele siguranței și ale justiției"...**

Un moment greu de liniște cade peste uimirea întregii săli: avea doar 18 ani! Îi împlinise la zece zile după arestarea de la Ulmi! Chiar și cei care nu simpatizau cu mișcarea comunistă, chiar și reprezentanții partidelor de dreapta și unii dintre martorii acuzării, îi privesc nu numai cu mirare, dar și cu admirație. Avocații uită pentru o clipă că o asemenea caracterizare le va îngreuna misiunea pe care și-au asumat-o ca apărători. Ei știu că la solicitarea consiliului, Prefectura Poliției Capitalei a trimis un răspuns cu următorul conținut: „Nicolae Ceaușescu, fiul lui Andruța și Alexandra Ceaușescu, plugari din comuna Scornicești-Olt, figurează în cazierul Direcției Generale a Poliției ca unul ce militează în mișcarea comunistă încă de la vîrsta de 14 ani, fiind arestat și judecat în mai multe rînduri, după cum urmează:

„— În anul 1933, cu adresa nr. 109.592 a fost înaintat Parchetului Tribunalului Ilfov, pentru acte de sabotaj și îndemn la grevă, făcute printre lucrători, judecat și achitat".

„— În cursul lunii iunie 1934, a fost arestat de către Consiliul de Război al Corpului I Armată Craiova, avînd asupra sa un număr de 22 de liste de subscripție și proteste semnate de membrii organizațiilor comuniste din Capitală, el fiind trimis ca delegat al organizațiilor comuniste din București, la Craiova, pentru a face declarații favorabile ceferiștilor implicați în rebeliunea de la Atelierele Grivița și fiind înaintat cu acte de anchetă Parchetului Tribunalului Dolj, afacerea a fost clasată și lăsat în libertate".

„— În anul 1934 a fost arestat de Prefectura Poliției Municipiului București și înaintat Consiliului de Război al Corpului II de Armată pentru răspîndirea de manifeste revoluționare comuniste..."

Majoritatea arestaților, parte dintre martorii apărării prezenți în sală, și, mai ales, mulți dintre cei care urmăreau din exterior dezbaterile procesului cunoșteau despre tînărul revoluționar mai multe decît puteau spune documentele organelor de represiune, în limbajul lor sec, acuzator.

La vîrsta cînd alții abia se desprind de jocurile copilăriei, de lumea basmelor, deschizînd mirați ochii spre înțelegerea lumii, tînărul Nicolae Ceaușescu păși cu hotărîre spre afirmarea personalității sale, spre împlinirea destinului său de revoluționar cu conduită exemplară.

Desen de Florin Ilie

Manifestări omagiale

Sub semnul gloriosului jubileu — 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român — în cadrul manifestărilor pe care Uniunea Scriitorilor le dedică omagierii împlinirii a 50 de ani de la procesul militanților comuniști și antifasciști de la Brașov, în zilele de 13 și 14 mai au avut loc, la Brașov și Făgăraș, întîlniri cu reprezentanți ai literaturii din întreaga țară, la care au participat oameni ai muncii din întreprinderi și instituții, activiști de partid și de stat, ai organizațiilor de masă și obștești, elevi, studenți, militari. S-au desfășurat manifestări literare în Municipiul Făgăraș, la casa de cultură, în municipiul Brașov, la Școala de partid și la Liceul Andrei Șaguna. Participanții au evocat cu profundă emoție momente memorabile din lupta eroică a Partidului Comunist Român în care un loc distinct și pilduitor îl au atitudinea exemplară, modelul de comportament revoluționar, de înflăcărat patriot, manifestate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu la procesul de la Brașov, prefigurînd cu putere strălucitele trăsături ale personalității celui care astăzi conduce cu genială clarviziune și aleasă înțelepciune destinele României.

Scriitorii oaspeți ai județului Brașov, cellalți participanți, au relevat cu mîndrie patriotică marile realizări obținute în **Epoca Nicolae Ceaușescu** în județul Brașov, ca pretutindeni în țară, aducînd cele mai calde mulțumiri tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu pentru contribuția determinantă la ridicarea economică și socială a acestor străvechi pămînturi românești.

La aceste manifestări, au fost prezenți scriitorii: Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România, academician Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Letay Lajos, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Tomuș, Aurel Rău, Nicolae Dragoș, Ion Horea, Petre Ghelmez, Ion Gheorghe, Nicolae Dan Fruntelată, A.I. Zăinescu, Violeta Zamfirescu, Horia Zilieru, Ilarie Hinoveanu, Dan Tărchilă, Daniel Drăgan, Ion Cringuleanu, George Tărnea, Dinu Flămînd, Eva Lendvay, Vasile Copilu Cheatră, Nicolae Stoie, Petru M. Haș, Emil Poenaru, Ștefan Stănescu, Petre Popovici, Dan Iorga, Mateescu Mardare, Raluca Octav, Ioan Suciu, Ioan Gliga, Ovidiu Moceanu, Ermil Rădulescu, Ion Topolog.

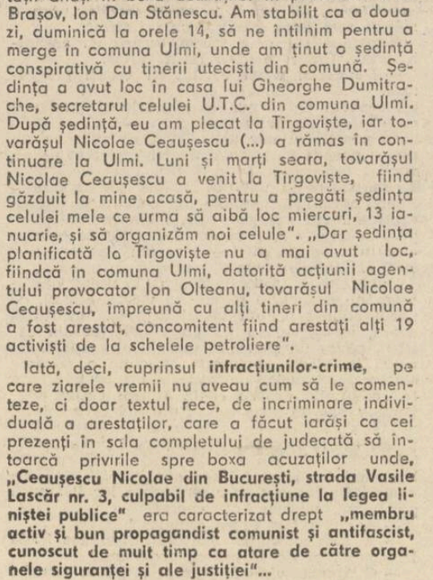

Imre Drocsay: „Oțelari"

Conducerea Uniunii Scriitorilor, în frunte cu Dumitru Radu Popescu, a fost primită de tovarășul Ion Radu, prim secretar al Comitetului județean Brașov al P.C.R. La manifestările care au avut loc, precum și în vizitele din județ, la Scheii Brașovului, cea dintîi școală românească, străvechi și important focar de limbă și cultură națională, scriitorii au fost însoțiți de tovarășii Maria Cebuc, secretar al Comitetului județean Brașov, al P.C.R., Dumitru Cristea, șef de secție la Comitetul județean, de alți activiști. Scriitorii s-au întîlnit, de asemenea, cu tovarășul Vasile Roșoiu, primarul municipiului Făgăraș care a prezentat realizările economice și sociale ale acestei străvechi și înfloritoare cetăți a istoriei a muncii și creației care a cunoscut și cunoaște o impresionantă dezvoltare în anii construcției socialiste și îndeosebi în anii pe care cu mîndrie îi numim **Epoca Nicolae Ceaușescu.**

La manifestările literare și-au dat concursul formații artistice din județ, laureate în cadrul marelui Festival Național „Cîntarea României". Au prezentat programe de înaltă și emoționantă ținută artistică membrii formației corale a Liceului Pedagogic și a Școlii generale de artă, grupul instrumental al clubului întreprinderii de autocamioane din Brașov, violonista Mihaela Oprea și pianistul Mihail Horia, elevi, laureați a numeroase concursuri internaționale, profesoara Liliana Iacobescu, precum și ansambluri de cîntece și dansuri din municipiul Făgăraș, rapsozi populari.

Scriitorii și oamenii muncii prezenți la această emoționantă manifestare, animați de profunde sentimente de devotament față de politica partidului, dînd glas recunoștinței fierbinți față de conducătorul partidului și poporului, au adresat o telegramă tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România.

Semn de pace

Sînt munte
Și fulg legănat
Sub cerul metalic...
Sînt poetul —
Muncitorul ce lucrează
La facerea lumii.
Mi-am rupt pe genunchi pușca
Să priviți ostașul ce pîine!
De ce atîtea cartușe
Pentru un singur ostaș?

II

Se cutremură cerul
Și pămîntul.
Moartea se află-n noi
Și prin împrejurimi.
Scriu poezie —
Semințele ei
Să nu încolțească;
Să se usuce mîna
Care le seamănă.

III

Pe cer, stelele
S-au îmbolnăvit
De ce v-ați făcut
Din cuvinte rachete?
Semăn grîu și,
De teamă,
Răsar pe cîmp soldați,
Semăn dor de părinți
Și sînt plin de
Aduceri aminte

IV

Timpul trece prin noi
Ca o poruncă de-nălțare.
Aud în mine cuvîntul
Cu pași ușori ai versului,
O substanță nedefinită —
Se împrospătează, crește...
Și devine dragoste.
Pacea este gîndul pămîntului;
Nu există moarte,
Dacă respirăm albatroși!

V

Sînt lumea
Omul, pasărea și frunza!
Pasagerul
Unui nesfîrșit tren de vise.
Așa cum salcia îi roagă
Riului răcoare....
Eu mă rog timpului;
Și pîinea, și pruncul
Și pacea —
Să fie semnul
De unde începe veșnicia!

Nicolae Sinești

Bucură-te

Bucură-te de cerul incendiat
în amurguri,
căci el este necuprinsul sufletului tău
bîntuit de căutare și de nostalgia
lampioanelor,
și mantia învăpăiată a speranței
între două stații de vis de pe Calea
Lactee.

Bucură-te de desfășurările vaste ale
cîmpiei,
cu săruturi fierbinți în crugul amiezii
și cu miei zăpăciți de uimirea primelor
iubiri.
Căci cîmpia este apa de lapte
dospind moliciunea și lentoarea
luminii,
fastul rodirii și zornăitul bulgărilor
de aur
pentru a înveseli palmele arate de
patima țărinii,
precum și rostogolirea lacomă
de întinderi
unde să-ți alergi hergheliile către toate
orizonturile.

Bucură-te de piscurile încărunțite de
doruri astrale
— opintiri nebunești ale pămîntului
de a cutreiera înălțimi —
fiindcă ele sînt mirările înfricoșate
ale copilăriei,
țărmurile și virstele nesomnului,
tăcerile fulgerate de explozia florii de
colț,
învățul de a urca poticnindu-te
Și platforma de unde să-ți arunci
curcubeiele iubirii
pînă departe, în margini de țară,
la rădăcina statorniciei.

Bucură-te de măreția păginâ a codrului
chiar și după ce e biciuit de furtună,
pentru că el este lecția voinței tale
de a fi vertical
și cărarea bătută de mersul libertății,
străfund de memorie și răscolire de
cîntec în fiece frunză,
frunte înverzită de întrebări ce leagă
veacurile,
codrul în care înțelepciunea săgetează
în fiecare zi cîte-un cerb,
spre a lăsa poienele vegheate de
singurătate să le pască turmele lunii
Și a menține intactă nevoia ta de
frumusețe.

Bucură-te de toate darurile firii
căci fără ele inima ta n-ar avea osie.

Ioan Strujan

Partid îngemănat cu țara

Îngemănat cu Țara din care te-ai născut,
Prin tine, România se-nalță azi plenară
Și în lumină nouă poporu-i cunoscut
Chezaș pe-a lui mîndrie de stirpe milenară.

Îngemănat cu Țara, ești braț din brațul ei
Ce-arată Viitorul din steaua comunistă.
Pe-al nostru steag de luptă ținut de pui de
lei
Emblema ta ni-i crezul că Patria există.

Îngemănat cu Țara, ești timp înalt, prezent
Dar mai ales lumina ce-aprinde Viitorul,
Un Viitor de aur țesut prin timp ardent
Sub purpura din steaguri, la braț cu
Tricolorul.

Îngemănat cu Țara, ești pavăză și scut
La fericirea noastră care prin tine-nfloare,
Zidirea României prin tine a crescut
Pe un pămînt de glorii și fapte roditoare.

Îngemănat cu Țara, la jubileu te-nalți
Mai sus ca niciodată pe cerul României.
În frunte cu Cîrmaciul sădești pe bravi
Carpați
Izbînda comunistă și floarea omeniei.

Geo Ciolcan

Privire de seară

francisc munteanu

dacă cineva l-ar fi întrebat pe Borza care e cea mai mare realizare a lui de cînd au început lucrările în Retezat, ar fi răspuns fără să gîndească prea mult : Căminul de copii din Colonia de Jos. Probabil răspunsul s-ar fi datorat și faptului că a avut mari greutăți cu ridicarea lui. Banca de investiții i-a imputat în repetate rînduri începerea lucrărilor, nu erau prevăzute în desfășurător decît în cel de-al doilea an al cincinalului.

— Degeaba vă ambiționați ! a răspuns Borza armatei de inspectori și revizori care au inundat Riul Mare. Familiștii vor părăsi șantierul.

— Angajați nefamiliști.

Funcționarii își imaginau că, în fiecare zi, în fața direcției se înșiră o mie de oameni, să alegi dintre ei pe care ai nevoie. Borza le arată parcul de mașini.

— Am opt sute de basculante. Acum trei sute stau pentru că nu avem șoferi. Din cele cinci sute care circulă, peste patru sute de șoferi insurați. Aici la Riul Mare, cînd se întunecă, oamenii n-au ce face : teatru nu există, cinematograf nu există ; și nu există, nu-i așa, nici cluburi și nici baruri de noapte. Oamenii se duc acasă (se culcă și fac copii). Nevestele conducătorilor auto sînt și ele angajate pe șantier, la descărcat cărămizi, la cantine și aiurea. Ce facem cu copiii ? Ce facem cu generația care se naște pe șantier, care nu vede altceva decît muncă și transpirație ? Ce facem cu această generație care va construi comunismul în țara noastră ? Îi lăsăm să stea singuri în casă, sau afară, în noroi ? Nu trebuie îngrijiți, educați ?

— Dumneata ai sarcina să construiești o hidrocentrală.

— Pentru cine ?

— Pentru țară !

— Dumneata ești probabil foarte bun economist, dar iartă-mă, nu te pricepi la politică. Copiii născuți pe acest șantier nu reprezintă țara ?

Funcționarii de la Banca de Investiții continuau să recomande să se angajeze nefamiliști. Discutau ca și cum n-ar fi știut că lipsa brațelor de muncă pe un șantier e o boală cronică. De nevoie, se angajau și oameni fără pregătire specială. Cei obișnuiți cu șantierul colindă de pe un șantier pe altul, își fac familie, cămin. Aceștia sînt și cei mai valoroși oameni. În afară de asta, erau unii la Centrală, sau chiar la Minister și mai ales la Bancă, care nu știau că muncitorii de pe șantierul unei hidrocentrale aveau o calificare specială. Cei care la început construiau drumuri, mai tîrziu treceau la baraj, la tunelurile de aducțiune, la centrala subterană. Birocrații parcă nu știau că muncitorii de pe șantierul Riul Mare au construit Bicazul, Argeșul, Someșul Cald.

Cu toate protestele, scrise și verbale, Borza a început construirea căminului de copii odată cu coloniile. În mai puțin de doi ani s-au născut în coloniile din Retezat peste patru sute de copii. În zadar au trimis cei de la Centrală și de la Banca de Investiții circulare și instrucțiuni amenințătoare. Borza a comandat de la „Faianța" din Sighișoara lavabouri subdimensionate și a dispus ca atelierele de tîmplărie ale șantierului, în afară de cofraje, să execute mobilier ca pentru pitici.

Instrucțiuni și dispoziții cu aminarea construirii căminului de copii au sosit și după inaugurarea lui. Nimeni dintre cei neinițiați nu știau de unde au apărut covoarele, perdelele, așternuturile pentru cămin. De proveniența lor nici Borza n-a suflat nici un cuvînt și, cînd venea vorba despre aceste lucruri, schimba subiectul discuției. Tot din inițiativa lui s-au angajat cadre didactice competente și s-au introdus cursuri de limbă engleză.

Rar trecea o zi fără ca Borza să nu inspecteze căminul ; îl visase la Bicaz, la Argeș, la Someșul Cald. Copiii îl cunoșteau, i se adresau ca unui prieten mai mare, îi săreau de gît și voiau să împartă biscuiții cu el.

Borza intră în cămin pe ușa din dos, pe la bucătărie și traversă coridorul dușurilor. Se auzi strigat :

— Nene Mihai... Nene Mihai...

Borza reperă direcția de unde se auzea vocea pițigăiată și intră într-un spălător.

Îl descoperi pe fiul lui Mareș de la electromontaj, călare pe un țucal. Cu cîteva zile în urmă împlinise trei ani, fusese sărbătorit în sala de mese a căminului și maică-sa, să-l facă frumos, îl tunsese cu foarfeca. Nefiind de profesie, Mitică se prezentă la serbare cu părul în trepte. Cu urechile clăpăuge arăta ca dracu.

— Ce-i cu tine, Mitică ? Ce s-a întîmplat ?

De obicei, cu Mitică avea discuții foarte importante, grave. Copilul era sensibil, avea ochi vioi cu ape adînci, ca oamenii maturi, și punea întrebări serioase :

— Cînd se termină șantierul, nene Mihai ?

— Peste vreo cinci ani.

— Și peste cinci ani cîți ani am să am ?

— Vreo opt.

Rămase pe gînduri.

— Așa-i că la opt ani copiii nu mai plîng ?

— Nu mai plîng, Mitică.

— Atunci e bine.

— De ce e bine ?

— Pentru că n-aș vrea să plîng cînd ne despărțim.

Acum, călare pe țucal, Mitică părea foarte concentrat. Borza mai repetă o dată întrebarea:

— De ce m-ai strigat, Mitică ?

— Vreau să vă anunț că nu pot participa la repetiție. Sînt ocupat.

Borza nu zîmbi, ca Mitică să aibă convingerea că discută de la egal la egal.

— Bine, Mitică. Poate totuși îți termini treaba și vii și tu.

— Am să mă străduiesc.

Borza nu zîmbi decît cînd ajunse din nou pe coridor. Era ciudată generația asta crescută la lumina televizorului. Era mult mai precoce, informată, mai sigură pe ea. Uneori, discutînd cu copiii de la cămin, rămînea stupefiat de cunoștințele lor. Foloseau termeni pe care el nu-i auzise decît la facultate. Odată un băiețandru de vreo opt ani îl întrebă dacă știe că și spațiul și timpul sînt materie.

— De unde știi tu cuvintele astea ? se miră Borza.

— Le-am auzit la televizor.

— Și știi ce-nseamnă ?

— Știu.

— Ia spune-mi, ce e spațiul ?

Copilul rămase pe gînduri, căuta cuvintele să se exprime.

— Spațiul e tot : și sala de mese și golul pînă la stele și norii și tot ce e dincolo de nori.

— Bravo. Și ce e timpul ?

— Ceasul.

— Ceasul e doar un instrument care măsoară timpul. Ce e timpul pe care îl măsoară ceasul ?

— Asta nu știu.

Uneori și un intelectual ar fi în încurcătură dacă i s-ar pune această întrebare. Cei mai sprinteni la minte ar putea da chiar formule : succesiunea de interval între două evenimente. Desigur, și acest răspuns ar fi tot incomplet și sărac față de eleganta noțiune a timpului formulată de fizică. Dar faptul că la Riul Mare copiii muncitorilor rețineau și foloseau cuvintele timp și spațiu era o dovadă de civilizație. Astfel de noțiuni au o mare influență și asupra caracterului. Copiii devin mai lucizi, mai sensibili. Înaintea unei sărbători, Mitică îl întrebase pe Borza : dacă va ajunge electrician, îl va angaja unde lucrează taică-su ?

— Desigur, Mitică. Dar de ce vrei să lucrezi tot la Electromontaj ?

— Aș vrea s-o bucur pe mama.

— Lui maică-ta nu-i place locul de muncă

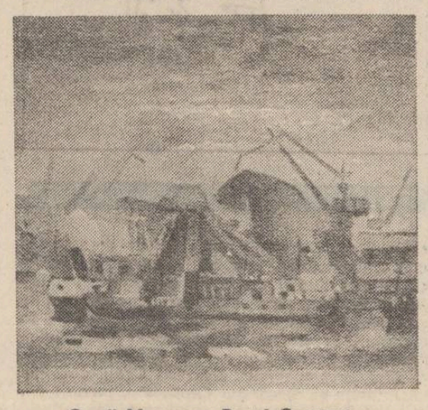

Gavril Mocenco : Portul Constanța

al lui taică-tu.

— Știu. Dar eu aș putea s-o fac să-i placă.

— Cum așa, Mitică ?

— M-aș întoarce cu tata de la serviciu și am pune pe masă două salarii. Că așa spune mama : dacă ai avea, Mareș, două salarii, ne-am aduna și noi.

În sala de mese, Stela îl întîmpină radioasă. Era emoționată ca totdeauna cînd era în apropierea lui Borza ; își ținea capul aplecat pe umărul sting și nu știa ce să facă cu mîinile. Borza o prinse de amîndoi umerii :

— Mă, tu ști la serviciu ești frumoasă !...

Stela își închise rușinoasă pleoapele și schimbă vorba :

— Nici nu vă dați seama cît sînt de bucuroasă că ați venit.

— Lasă tu lingușelile. Am spus că ești frumoasă.

Stela își lăsă privirile spre dușumea :

— Mă faceți să roșesc, tovarășe director.

Borza o privi lung, să vadă dacă i se îmbujorează fața.

— Cîtă vreme o fată roșește, e bine. Păcat că ești cam proastă !

Stela își ridică privirile și-l înfruntă pe Borza. Își ținea buzele întredeschise, dinții albi, umezi, îi străluceau.

— Știu la ce vă referiți. Credeți că eu n-aș vrea să mă mărit ? Dar ce să fac dacă pînă acum nu m-a cerut nimeni ?

Desigur, măritișul nu depindea de ea. Trebuia să fie cineva care să vrea s-o ia de nevastă. De doi ani de cînd o cunoștea pe Gina, secretara lui nu avea decît o singură țintă : să se mărite. Ea avea experiență, își permitea să fie păcălită. Fata din fața lui ar fi disperată dacă cineva și-ar bate joc de ea. Dar oricum, ca s-o vadă cineva, trebuia să se expună. Nu în felul Ginei, dar totuși, candidații la căsătorie trebuiau s-o vadă undeva. Dar Stela, de teamă, din lipsă de experiență, stătea ascunsă în cămin, unde nu veneau decît bărbați însurați, tați. După orele de serviciu, se închidea în camera ei din colonie și buchisea cărțile.

— E vina mea că nu mă cere nimeni ? mai repetă întrebarea Stela.

— Bineînțeles că da ! Cererile în căsătorie se fac după ora zece seara, dar tu la ora aceea dormi ! Sînt convins că tragi și jaluzelele și închizi ușa.

Stela își mușcă inciudată buzele. În clipa aceea părea și mai frumoasă : ochii ei mari, verzi, prinseseră o strălucire ciudată, pupilele i se măriră, aducea cu un portret de Ionitza.

— Ați spus dumneavoastră că mi-ați găsit un băiat. Cine e ? Sper că nu v-ați gîndit la șoferul dumneavoastră.

Replica asta îl supără. Doar atît să fi înțeles ea din încercările lui de a o ajuta ? Nu-i reproșă însă nimic.

— Nu. Deșu nu e bun de soț. În orice caz, nu pentru tine.

— Mi-am dat seama.

Borza tresări. Te pomenești că Deșu, în căutare de femei, a dat tircoale și pe la cămin ! Șoferul, uns cu toate alifiile, era în stare să răsucească gîtul unei fete ca Stela. Să profite de ea.

— A încercat să-ți facă curte.

Stelei îi păru rău că adusese vorba de el.

— Nu. A trecut o dată pe la cămin și a vrut să discutăm filozofie. M-a întrebat dacă știu ce-i fericirea.

— Sper că l-ai dat afară.

— L-am invitat să plece. Cine e băiatul pe care mi l-ați găsit ?

Întrebarea îl puse în încurcătură pe Borza. Își încreți fruntea.

— Încă nu-l cunosc, mărturisi el. Sosește peste cîteva zile. Ne-a fost trimis ca stagiar. Ți-l repartizez ție.

— Aici, la cămin ?

— Ce să facă aici ? Să spele pe jos ? E inginer ce dracu ! Vine să lucreze pe șantier. Ți-l prezint și gata.

— Și dacă-i urît ?

— Un inginer hidro-tehnician nu poate fi urît ! Caută o țigară în buzunare și o aprinse. Ei, cum e programul ?

— O să vă placă, tovarășe director. Am o solistă mai bună decît Corina Chiriac.

Înseamnă că o să facem turnee cu ansamblul tău. Chiar că m-ai făcut curios.

— De aceea v-am invitat să vedeți programul.

Își pocni de cîteva ori palmele și perdeaua care masca scena înălțată pe o estradă se dădu la o parte. Nu se vedea decît un plan cu un picior proptit pe niște cărămizi proiectat pe un fundal reprezentînd un baraj. Era opera pictorului de pe șantier, un lăcătuș care în timpul liber imortaliza momente din construcția hidrocentralei. Nu învățase încă legile perspectivei, deși avusese cîteva expoziții la diferite cămine culturale. Mărcuș se prezenta „pictor-naiv" și-și cheltuia o parte din salariu pe vopsele.

După cîteva secunde apăru în scenă profesoara de muzică, o femeie în vîrstă, osoasă, cu părul adunat coc în vîrful capului. Îmbrăcată sobru, în negru, cu un guler lăbărțat din catifea, părea un personaj dintr-o altă epocă. Se așeză la pian și începu să cînte o melodie săltăreață, auzită de zeci de ori la televizor, la emisiunile pentru copii. Dintre culise apărură în pas de dans copii ; purtînd în mîini fel de fel de scule, executate în atelierele de tîmplărie ale atelierului. Pe parcursul programului interpreții foloseau sculele aiurea : cel cu grebla săpa iar altul folosea săpăliga în loc de ciocan. La început, neîndemînarea lor îl amuză pe Borza, pe urmă îl enervă :

— A cui a fost ideea sculelor ?

— A instructorului cultural, răspunse Stela în șoaptă, să nu deranjeze programul.

— Cînd mai vine la cămin, îl iei la goană ! Copiii o să aibă tot timpul să se folosească de unelte. Prefer să le văd minușele. Tu ai copii ?

Stela duse mîna la gură și răspunse speriată :

— Doamne ferește !

— Ai dreptate, am uitat. Tu roșești încă. Ce mai e în program ?

— Recitări, dansuri populare și un tablou vivant.

— Mi-ai spus de o solistă.

— Da. Ea închide programul. Vreți s-o auziți ?

— Dacă e atît de grozavă precum mi-ai spus, da.

Stela bătu din nou din palme pînă se goli scena.

— Urmează Sofica !

Pe scenă apăru Sofica, durdulie ca o minge, îmbrăcată într-o rochiță mini, cînd se apleca i se vedeau chiloții cu buline. Acompaniată de profesoara de muzică, atacă un cîntec din repertoriul lui Dan Spătaru.

— „Mi-a plăcut surîsul tău.

Din prima zi cînt te-am văzut..."

În gura ei textul căpătă o altă valoare, comică. Borza îi făcu semn să se apropie. Bucuroasă că nu trebuie să cînte, Sofica se dădu jos de pe estradă și cu pași nesiguri se apropie de Borza.

— Am cîntat fals ?

— Nu, draga mea, n-ai cîntat fals, o liniști Borza și o sălta pe genunchi. Spune-mi, Sofica, ție ți-ar plăcea ca, în timp ce cîntă Corina Chiriac, să-i curgă mucii ?

Înainte de a pleca, Stela îi mărturisi lui Borza și motivul pentru care a insistat să vină la repetiție.

— Bănuiam că nu m-ai chemat să mă delectez cu programul copiilor.

De cîți bani a nevoie ?

— E vorba de șase costume naționale și de zece pantalonași pentru corul băieților.

— Spune-mi suma, nu numărul costumelor.

— Păi, un costum național confecționat la cooperativa din Hațeg...

— Eu nu știu să înmulțesc. Cînd ai să știi suma totală, vii să mă cauți.

— O știu.

— Și atunci de ce-o iei pe ocolite ?

— Trei mii două sute cincizeci.

— Fă un referat, să-l iscălească și directorul școlii și te duci la comitetul sindical. Ei or să se împotrivească, dar tu nu te speria. Lămurește-i. Numai dacă te refuză spui că ai vorbit cu mine și am fost de acord. Mi-ar place însă să obții banii prin puterea ta de convingere.

Șoseaua care ducea spre clădirea direcției era totdeauna aglomerată ca marile bulevarde ale Capitalei. Camioanele, buldozerele, basculantele, de parcă ar fi participat la un raliu, se depășeau între ele, neexistînd decît o singură regulă de circulație : depășirea prin stînga. Restricțiile de viteză, de claxonare era ignorate, la fel ca și semnalizările. Preocuparea șoferilor era întrecerea cu timpul. Salariul depindea de numărul curselor, de cantitatea de material transportată. În afară de retribuția în acord, muncitorii de pe șantier mai primeau și o bonificație, denumită foarte plastic : de sălbăticie. Izolați, departe, de orice centru urban, muncitorii nu aveau unde să-și cheltuiască salariile decît în cele cîteva magazine controlate de comitetul sindical. În principiu, pe șantier, puteai cumpăra orice, de la cratițe la frigidere, de la cearșafuri la paltoane de iarnă. Toate erau însă la fel. Toți cei zece mii de muncitori foloseau cratițe verzi, toți își vopseau lemnăria locuințelor cu vopsea galbenă. Hrana le era asigurată de cantinele coloniilor, dar erau și măcelăriile aprovizionate de abatorul din Hațeg muncitorii vedeau la căminul cultural aceleași filme și consumau aceleași prăjituri pregătite de Gică Frișcă la cofetăria afiliată cantinei.

Fără îndoială, Gică Frișcă îi depășea în popularitate pe Moculescu sau pe Cămătaru : cei de pe șantier îl salutau cu respect, scoțîndu-și șepcile în fața lui. Numai Borza se putea compara cu el. Pe el îl salutau din mers pînă și șoferii cu două clacsoane scurte. Atunci Borza ridica brațul drept spre cer, ca cei din mașini să vadă în vizor că recepționase salutul.

Gavril Mocenco : Vestigii antice pe malul mării

În fiecare zi Borza își încheia activitatea cu vizitarea cotei 720. Aici, proptit de o stîncă maistrul Ghica îi amenajase special un mic podeț împrejmuit cu o balustradă de lemn. De acolo se putea cuprinde o mare parte a șantierului, dar mai ales barajul de la piciorul muntelui. Desigur, numai un ochi experimentat putea prinde începutul înălțarea muntelui de arocamente cu opt sau zece centimetri. Un om neavizat, dar chiar și cei de la Centrală sau minister priveau cu scepticism cele șaptezeci de mii de metri pătrați, marcați la baza barajului. Ar fi vrut să vadă înălțimea spectaculoasă a depunerilor de piatră și lut. Privind de aproape o basculantă uriașă, avea senzația că legătura dintre cei doi munți se va ridica văzînd cu ochii. Doar cei care au trasat barajul centimetru cu centimetru știau că numai munca era spectaculoasă. De la cota 720, cele opt sute de belazuri de patruzeci de tone păreau niște furnici, iar încărcătura lor — mușuroaie de popîndăi.

Pentru Borza, farurile basculantelor, mișcarea lor părelnică, browniană era certitudinea barajului, a hidrocentralei. Ghica îl asista : unde se uita Borza, se uita și el. S-au cunoscut la Bicaz. Ghica era betonist, dirija macaralele înalte care se roteau deasupra barajului. Borza, inginer stagiar, îi privea mișcarea lentă a brațelor. S-au întîlnit într-o seară la picioarele muntelui de beton.

— Tu ce cauți aici ? îl întrebă Borza. Ai lucrat în schimbul de dimineață.

— Și ce dacă ? Vin aici în fiecare zi, să văd cît s-a mai înălțat barajul.

— Eu tot pentru asta vin, îi mărturisi Borza. Opt ani la rînd au stat cu gîturile înțepenite de atîta privit și tot nu s-au săturat. Pe urmă, cu marele convoi al oamenilor de pe șantier, au colindat toată țara. Ghica a fost decorat cu Ordinul Muncii și a ajuns cel mai vestit betonist de baraje. În calitate de consultant, a urmărit o lună de zile corecțiile aduse barajului Infiernillo de pe riul Balsas din Mexic, în aceeași calitate a vizitat hidrocentrala Nurek de pe Vahș din Uniunea Sovietică și ar fi putut povesti multe despre activitatea lui la hidrocentrala Montpezat de pe Loire. A semnat condicile și la hidrocentralele mici de pe Bistrița : la Vaduri, Racova, Girleni, Bacău I și Bacău II.

Bătrînii intelectuali din Franța, unde poposise deasemenea, auzindu-i numele, l-au considerat prinț și lui Ghica i-a fost rușine să le spună adevărul : că nu e nici prinț, nici inginer, că a învățat să construiască baraje și s-a calificat la locul de muncă. S-a întors acasă cu o cocardă roșie la butonieră și o diplomă îi atesta calitatea de Cavaler al Legiunii de Onoare.

— Dacă cei de la transporturi își fac datoria, nu avem probleme, spuse Ghica mai mult pentru el, dar suficient de tare ca să-l audă și Borza.

Borza tresări, era obosit, își simțea tremurul genunchilor.

— Ai spus ceva ?

— Da, mormăi Ghica. Am spus că ar fi bine să te culci.

— Îmi dai sfaturi ?

Tonul era mai ridicat decît s-ar fi cuvenit, dar Ghica îl cunoștea suficient de bine pe Borza. Cînd era obosit, era agresiv.

— Îți dau ! Cînd te uiți la baraj, ești ca un lunatec. Dacă n-aș fi pus balustrada, de mult ai fi căzut în gol.

— Adică eu nu pot sta pe un podeț fără să mă sprijin de ceva ?

— Cînd ești obosit, nu prea. Dormi pe tine.

Printre norii zdrențuiți apăru cornul lunii, era în creștere și lumina suficient să contureze munții. În depărtare se întrezărea și vîrful Stînca Mare.

— Nu-s obosit, mă doare capul.

— Într-o seară ca asta te-a mai durut odată capul. Atunci cînd ți-ai rupt piciorul la Argeș.

Borza se întoarse spre el. Ghica stătea cu spatele spre lună, abia i se puteau distinge trăsăturile.

— Mă proletare cu nume de prinț ! Tu nu mai ai nici memorie ! Piciorul mi l-am rupt încă la Bicaz. Tocmai începusem să turnăm fundația Centralei. Știi cîți ani au trecut de atunci ?

Ghica începu să rîdă. În întuneric nu i se vedeau cît dinții :

— Cum să nu știu ! Atunci m-a pus dracu să mă însor. Luna viitoare se vor împlini douăzeci și cinci de ani... Doamne, dumnezeule, cînd au trecut aceștia douăzeci și cinci de ani?

— Turnînd beton sau așezînd arocamente, nu prea ai timp să te uiți la ceas. Și cînd nu te interesează timpul, el gonește ca Zatopek.

— Să știi că și eu m-am gîndit de multe ori la timp. Unde se duce timpul care a trecut ? Măsoară vremea în altă parte sau „altă parte" nici nu există.

— Bravo, prințule, te gîndești la nemurirea sufletului.

— Nu la asta mă gîndesc, Borza. Mă gîndesc la aceea ce n-are capăt.

— La infinit.

— Oamenii spun în mai multe feluri. Mie îmi place așa : lumea cea fără de capăt. De curînd oamenii au pus piciorul pe lună. O treaptă. Oare cîte trepte or mai fi ?

— E bine cînd te gîndești departe.

— Din păcate tot mai puțin. Încep să mă gîndesc în urmă.

— Cum adică ?

— La copilărie. Îmi vin în minte niște amănunte din străfundul creierului. Uite ce mi s-a întîmplat ieri și țin minte, imagini văzute în urmă cu cincizeci de ani. Știi, Borza, de ce stau muncitorii bătrîni pe băncile din fața barăcilor ?

— Nu m-am gîndit niciodată la asta.

— Îți spun eu. Ies din casă să întîmpine moartea. Stau pe bancă și o așteaptă. Nu de mult m-am pomenit și eu pe o bancă din colonie.

— Tu știu de ce stai pe bancă. Dacă vine moartea, să nu te găsească acasă.

— Poate. Știi că anul acesta se vor împlini douăzeci și cinci de ani de cînd am terminat Bicazul. Mă duc să-l văd. Și peste zece ani, dacă mai apuc, fac aceeași aniversare și la Argeș.

— Tu cînd îți iei concediul, Ghica ?

— Dar asta de ce te mai interesează ?

— Poate mergem împreună.

Ghica își lungi buzele.

— Ți-e dor de baraj ?

— Mi-e dor, mărturisi Borza. Acolo, în Beton, mi-am îngropat tinerețea și o parte din suflet.

— Păi, fără suflet nu se leagă betonul. În Infiernillo micuții mexicani își închipuiau cruci, se rugau să se lege betonul. Tehnicienii americani cu armata lor de mașini cu transportoare de toate mărimile scurgeau betonul în baraj fără să se uite la ei. Consultau ceasuri, analizau în laboratoare betonul, îl sfărîmau la presiuni diferite. I-am întrebat dacă ei nu bagă suflet în beton. „Ba da", a rîs un inginer tînăr cu dinți sănătoși. Vorbeau cu el cu ajutorul unui translator. „În traducere americană — zicea el — sufletul înseamnă conștiinciozitatea."

— De sufletul ăsta vorbeam și eu.

Ghica își scărpina ceafa.

— Ai dracului sînt capitaliștii ăștia !

— Da' ce ai cu ei ?

— Zic și eu așa. Noi turnăm un baraj și nu iscălim. Ei își pun firma și pe perechea de pantaloni.

Un timp priviră încrucișarea farurilor basculantelor de pe platformă. Huruitul mașinilor nu se auzea pînă la ei. Toată vinzoleala de jos părea o secvență dintr-un film mut.

— Fratele tău ce face ? întrerupse Borza liniștea.

— E la Motru.

— Întrebam de celălalt, cu arterita ?

— Ce să facă. S-a astîmpărat. Doi ani a înghițit hapuri, dar pînă la urmă tot i-au tăiat piciorul. Du-te, culcă-te, Borza. Și mîine-i zi.

În drum spre casă, Borza traversă parcul din fața clădirii direcției. De pe serpentinele muntelui, ca niște licurici, apăreau și dispăreau farurile basculantelor din schimbul de noapte.

(fragment din romanul „Barajul" în curs de apariție la Editura Eminescu)

---

teatru

«Dragostea și revoluția»

Teatrul **Ion Vasilescu** din Giurgiu apare la rampă cu o dramatizare a Michaelei Tonitza-Iordache, după romanul **Dragostea și revoluția** de Dinu Săraru. Extrăgînd din abundența descrierilor cîteva caractere specifice, pe fondul problematicii social-politice a romanului, autoarea dramatizării realizează o sinteză reprezentativă a apropierii, pe cît de paradoxale pe atît de profunde, a două lumi, a două existențe, a două biografii obsedante. În regia lui Constantin Codrescu, reprezentația se constituie din scene tipice epocii transformărilor revoluționare, din fapte și relatări cu valoare documentară asupra trecutului și prezentului, interferînd unitar, scenic și ideatic, cele două planuri, prin treceri discrete, dintr-un timp în altul, pe cale sonoră (cîteva bătăi de orologiu) sau vizuală (prin mișcări colective, proiectînd, pe fondul alb sau roșu, siluete abulice, în contrejour). Mizanscena se caracterizează printr-o succesiune de șocuri emoționale, prin violența și rapiditatea unor imagini (flash-back-ul incendierii și devastării conacului), prin imobilismul hieratic sau mișcarea **au ralenti** a altora (masa Rudenilor și dansul prăbușirii unei lumi).

În desenul scenic net, geometric al Rodicăi Dulhan Roiban, personajele sînt grupate cu aceeași simplitate în jurul unei mese de ședință sau în jurul unei mese aparent festive, spațiul scenic căpătînd perspectivă, prin planul înclinat, prin fundalul alb, pe care eclerajul înscrie volute și tensiuni umane, semnificații, prin dublarea planurilor acțiunii (în scena înmormîntării, în ședința activului), cînd avanscena devine terenul secret, de culise, al mesajelor urgente, pe cît de imprevizibile, pe atît de răscolitoare.

Momentul înmormîntării, cu suita sa de detalii triste și vesele, însuflețește spectacolul cu nuanțe de autenticitate, în centrul cărora tirada nevestei lui Ghiță Praz (Virginia Rogin) este prea lungă, iar șarjarea părintelui Porumb (Dinu Cezar) — care, amețit, își caută căciula — este puțin vulgarizatoare în contextul sobrietății întregului. Prezența impunătoare, complexă, în roman, a portretisticii activiștilor de partid, care au traversat viața furtunos, „intrînd direct și cu o sinceritate dezarmantă în conflicte vremelnice", este materializată scenic de expresia fermă, de tonul sigur, de ținuta sobră a actorilor Ion Niciu, pentru Dumitru Dumitru („o perfecțiune a ideii pe care o slujește", care a crezut că „o revoluție se poate face pe cont propriu") și Florin Crăciunescu, pentru rolul lui Anghel Tocsobie („inaltul demnitar politic, care se angaja rar și mărunt în discuții"), de gesturile umilitoare, trădînd teama (ale secretarului organizatoric, amenințat de spinul unei probleme de familie), pe care Cornel Girbea le redă în nuanțe multiple, în chipul și înfățișarea lui Păianu. Pentru Tudor Cernat — directorul pus la dispoziția colegiului, devenit din persoană importantă, nimeni — Mihai Dobre este tranșant sau supus, într-un joc deschis, simplu, limpede. În vederea cuprinderii esențialului, ținînd cont de constrîngerile temporale ale reprezentării scenice, relația Tocsobie—Alexandra Terența Rudeanu e prezentată destul de schematic, apropierea lor fiind glacială, mai mult decît o impune severitatea principiilor, a prejudecăților lor, care-i fac să-și tot judece biografiile, distanțîndu-i, cînd se simt mai bine. Carmen Petrescu, pentru Alexandra, este condusă spre un joc prea rigid (ca și Florin Crăciunescu, de altfel), privirea și gesturile fiindu-i imobilizate, îndelung, asupra unui personaj sau altuia, căpătînd mai mult nuanțele tristeții, decît ale ironiei, păstrînd-o, la distanță, chiar și în unicul și scurtul moment de tandrețe față de omul iubit.

Spectacol dificil, prin întreaga muncă, de la concepție pînă la realizare scenică, **Toamna roșie** se integrează tipului de teatru sintetic al anilor '20 (cu puternică tentă politică), utilizînd modalități de tip brechtian, de la prelungirea sălii pe scenă, prin urcarea actorilor dinspre public pînă la jocul preponderent colectiv.

Nicoleta Gherghel

---

film

File de cronică revoluționară (II)

În ultimul deceniu filmografia dedicată eroului comunist cunoaște două principale direcții tematice. Dar, fie că este vorba de rememorarea trecutului, prin ecranizări sau opere realizate după scenarii originale (**Trei zile și trei nopți**, după **Apa** lui **Al. Ivasiuc, Oaspeți de seară, Ediție specială, Convoiul, Detașamentul „Concordia", O lume fără cer, Întoarce-te și mai privește odată, Pe malul sting al Dunării albastre, Surorile** după **Surorile Boga** de **Horia Lovinescu, Ziua Z, Să mori rănit din dragoste de viață**), fie că subiectele sînt inspirate din viața oamenilor care construiesc și vestesc viitorul, reluînd și unele succese literare, (**Clipa, Ancheta, Casa dintre cîmpuri, Probleme personale, Secvențe, Dragostea și revoluția, Imposibila iubire, Miezul fierbinte al piinii**) cei mai buni cineaști din toate generațiile evidențiază sensurile dăruirii comuniste cu ample rezonanțe în conștiințe.

Perspectiva istorică prospectează sacrificiile unei generații de luptători animați de idealuri înscrise într-un crez aflat dincolo de inerentele greșeli ale unui timp revolut. Și aici, ne referim la secvențele memorabile ce evocă actul revoluționar de la 23 August 1944, moment de referință în devenirea patriei, epoca în care comuniștii rămîn identificați cu nobile trăiri de patriotism autentic plătite cu jertfe eroice. **Liniștea din adîncuri** și **Pe malul sting al Dunării albastre,** filme semnate de **Malvina Urșianu, Detașamentul „Concordia"**, rămîn semnificative în acest sens.

Fără a cultiva totdeauna o atitudine comodă față de realitate — există doar și oameni care greșesc, fie că sînt membri de partid sau nu — filmele apropiate prezentului atît de efervescent, nu au ocolit problemele autentice ale devenirii contemporane, din care n-au lipsit conflictele din perimetrul satului socialist, aspectele formării conștiinței noi, raporturile dintre experiență și competență, sugestiile suficient de fertile pentru ecoul operei autentice de artă oferite de poziția muncitorului, indiferent în ce loc de muncă s-ar afla, prezența tinerei generații cu atributele specifice nu numai la nivelul entuziasmului, ci și la acela al formării unui profil spiritual marcat de atributele contemporaneității.

Ultima parte a **Secvențelor** semnate de **Alexandru Tatos** sau ansamblul nodurilor conflictuale ce caracterizează evoluția eroului lui **Grigore Zanc** din filmul semnat de **David Reu** — **Probleme personale,** prezența tonică a inginerului Cîmpan din filmul lui **Alecu Croitoru,** interpretat cu caldă înțelegere a profilului psihologic de **Vistrian Roman,** rămîn elemente de referință în istoria filmului românesc avînd în prim plan aspectele nuanțate ale unor portrete și momente cu ample rezonanțe în conștiința spectatorilor prezentului.

Medic sau feroviar, lăcătuș sau tractorist, țăran sau profesor, student sau tipograf, activist de partid sau inginer, eroul comunist nu a fost ferit de schematizări, de facile înfrumusețări, de o sărăcire neinspirată a complexității sale caracterologice. Dar nu acest lucru rămîne definitoriu fiindcă operele autentice de artă au oferit spectatorilor eroi viabili, și nu puțini, capabili să devină modele într-un climat de mare efervescență artistică în care au fost înlăturate comoditățile în gîndire, superficialitatea abordării legilor dezvoltării sociale, falsele prudențe în abordarea unor momente, personaje sau situații judecate în primele decenii de cinematografie socialistă cu destule erori de diagnostic social și estetic.

Răspunderea comunistă cu care cineaștii și-au înfățișat eroii atestă acum, în prezentul societății noastre socialiste, maturitatea unei școli de cinematografie ce a făcut din luptătorul pentru o viață mai bună personajul de referință al celei mai populare arte, cu cel mai durabil ecou în conștiințele milioanelor de cinefili.

Călin Stănculescu

Dunărea

Scrisori de-acasă

Pleiadele

Au răsărit Pleiadele.
Și eu nu sînt acasă !
S-a luminat cerul dinspre băltile copilăriei, a înflorit salcia și mogodeiul, rața sălbatică mănâie în aer, lișița și corcodelul adună cuib, depun ouă și se asează să clocească visul altor zboruri.
Dedesubt, în adîncurile închipuite, știuca fuge cu brădișul în gură, crapul se împerechează și pleacă întocmai ca o ploaie de stele în nuntire.
De acum, bălțăreții nu mai au somn !
Îl aud pe tata trezindu-se în miez de noapte, o aud pe mama rugîndu-l tandră : „Mai stai, omule, mai e pînă la ziuă !"
Dar crapul nu se bate pe ziuă, ci noaptea, cînd Luna farmazoană cheamă somnambulii pe acoperișuri.
Mă perpelesc în așternutul făcut ghem sub mîne și aștept un semn de la tata. Și numai ce aud : „Școală și tu, mă băiete, se bate ciortanul ! La prostovolul ăla mare din chiler și hai în Lupoiu, în Sinetile, în Curcubeu, hai în Cătinul Mlăjii, hai repede că fierbe ciortanul ca în cazanele iadului". Săr din așternut iau sacul cu scule pescărești în spate și alerg în picioarele goale în urma tatei.
Acolo, pe malul iezerului, privesc fascinat un spectacol unic : peștii vin în toane, fără număr ! Bat malurile cu botul, ca niște rîmători, măsoară adîncimile și unde acestea sînt mai mici, la maluri, acolo apa e și mai caldă, încep jocul nuptial. Crapii, înfierbîntați de patima împreunării, își mînă crăpoaicele spre maluri, se reped în burtile lor, se lovesc cu cozile puternice, se iubesc ! Icrele, miliarde, țîșnesc din ugerele depuse, laptii la fel, invadează cosmosul acvatic, tulbură apele pînă la izvoare, iezerul e acum un pîntec uriaș, plin de rod, de sămînța peștelui. Îmi vine să mă arunc cu burta peste ciortanii nebuni, să-i prind de urechi, să mă zbengui cu ei în apa mică și caldă, printre ierburi și mlădițe tinere, dar tata, stăpînit aspru de o regulă a vînătorii, nu mă lasă. Ar putea, dintr-o fatală greșeală, să mă lovească mortal cu ostia ori să mă prindă în prostovol. Așa că rămîn să privesc de pe mal, să rîd și să plîng deodată, înciudat că nu particip efectiv la această incitantă vînătoare, că nu pot arunca încă prostovolul, nici ostia, nici harbonul. Nu fac decît să string crapii cît mieii, crapii pe care îi slobozește tata din prostovol pe mal, crapii care, orbiți în ceasurile fecundării, au uitat de *armele* pescarului și, iată, în loc să-și continue dansul lor păgîn, sfîrsesc rușinos și tragic în sacul meu.
Au răsărit Pleiadele.
Și eu nu sînt acasă !
A răsărit Cloșca cu pui și în nopțile acestui mai fetele ies la porți, se sărută cu flăcăii și, împreună, caută pe cerul înstelat Pleiadele. Cine va vedea primul Găina, va avea noroc tot anul. Fata care va deveni nevastă sub semnul acestei constelații va naște copii mulți și frumoși ca stelele Pleiadelor.
Mitologie !
Poezie !
De cînd dăinuie în conștiința noastră Pleiadele ?
La mine în sat, Pleiadele, Cloșca cu pui, Găina, Găinușa, cum o tot dezmiardă mărășanii, răsar din începuturi și din începuturi, ei, sătenii, își rostuiesc treburile după răsăritul ori apusul Pleiadelor. Cînd Găina venea la toacă, mocanii, popositi aici de prin țările Ardealului, știau că oile se săturau de iarbă. Cînd Cloșca cu pui răsare primăvara, spre Duminica mare, atunci începe să se bată crapul, adică să depună icrele. Pentru tata, semnul ăsta era lege sfîntă.
Înainte de cunoașterea anului solar, zice Flammarion, în *Les Etoiles*, tezaur de observații asupra cerului, ale acestui autor, operă de căpetenie, primele popoare, printre care eu îi consider și pe strămoșii noștri, își regulau calendarul după stele. Anul începea cu răsăritul, în zori, al Pleiadelor, primăvara. Vechii latini numeau Pleiadele Vergiliae, astrele primăverii. Dacii le numeau poate cum le numim și noi azi : Cloșca cu pui, Găina sau Găinușa. Dorind să aibă mai aproape de ei această sublimă constelație, de răsăritul și apusul căreia depindea declanșarea sau terminarea atîtor treburi, mai ales primăvara, ne place să credem că dacii și-au reprezentat această constelație în aur, numind-o *Cloșca cu puii de aur*, răsărită din pămîntul acestă străbun, la Pietroasele, lîngă Buzău. De ce n-am crede într-o astfel de lucrare ?
Marea piramidă de la Giseh, îndreptată exact înspre cele patru puncte cardinale, și care servea, susțin astronomii, pe atunci probabil de observator, are, scobite oblic în masivul ei, două galerii : una spre nord, ochind spre Steaua Polară (Alfa din Dragon), cealaltă spre sud, ochind precis înălțimea Pleiadelor, a căror trecere la meridian, la miezul

N. Grigore Mărășanu

Continuare în pag. a II-a

OMAGIU

Cînd primăvara urcă în revărsări de-amiază
Și mugurii din ramuri aripile-și deschid,
Ne regăsim cu țara la ceasul cînd visează
Incandescente zboruri sub flamuri de partid.

Înălțătoare fapte ne dau contururi clare
Precum că viitorul prefigurat există ;
Zidirile prezente sînt mărturii prin care
Partidul își probează tăria comunistă.

Omagiind partidul în plină primăvară
Ne exprimăm demersul în tot ce-i demn și nou.
Partidul este astrul ce luminează-o țară
Așa cum ni-i lumină Bărbatul său EROU.

Ion Smeu

De început

Începînd a fi, Cenaclul Panait Istrati din Brăila al Uniunii Scriitorilor își adună, periodic, producțiile în aceste pagini publicate de revista „Luceafărul" și pe care, aplecîndu-se cu toată iubirea spre ființa desăvîrșită care ne sprijină țara dintotdeauna, membrii lui, în consens unanim, le-au numit **Dunărea**. În aceste cîteva pagini, loc fermecat de lumină în viața nouă a Brăilei, vor încerca să-și ia zborul spre scînteietoarele spații ale împlinirii creatorii de frumos — muncitorii, intelectualii, tinerii țărani — din marele oraș portuar și din cîmpia grîului în care acesta-și leagănă prin veacuri, legenda. Oraș cu veche și glorioasă tradiție de luptă revoluționară, cu o prezență, impunătoare prin izbînzi, în viața culturală și literar-artistică a țării, Brăila reînnoadă acum firul de aur al Chirei Chiralina, vrînd să suie în cîntecul amplu și profund al întregii Românii uriașele transformări petrecute în malul cu cei mai bogați trandafiri al Dunării, în Bărăganul de miazănoapte și în Bărăganul dinspre ape. Culoarea acestor pagini va fi totdeauna speranța, sîngele lor, curajul, aventura, visul, dragostea și patima pentru acest pămînt al miracolelor și pentru fluviul nemuritor care inundă cu poeme tîmpla orașului, melancolia cîmpiei.

F.N.

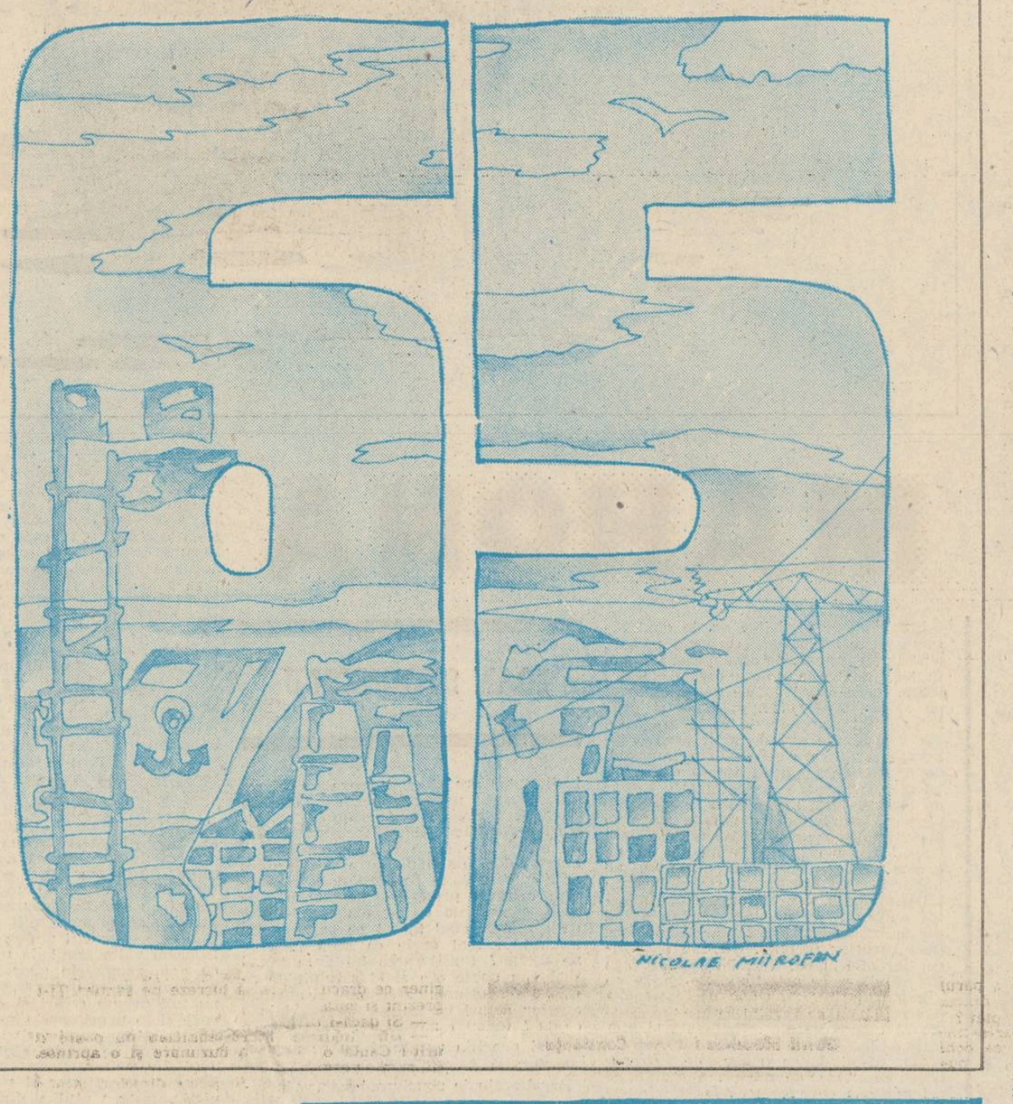

● Din cuprins : ● Un scriitor brăilean : Mihu Dragomir ● Articole de ● Gheorghe Lupașcu ● Lucian Chișu ● Corneliu Ifrim ● Petre Vaduri ● Proză de ● Vasile Rusescu ● Ioan Stoenescu ● Mihai Vișoiu ● „Un ziar socialist la Brăila : „Lampa" ● Fișe de dicționar literar ● Curier brăilean.

Cinstire patriei

Organizarea la Brăila a Festivalului de poezie patriotică, revoluționară „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu" răspunde necesității de a contribui la procesul de educație patriotică și estetică a cititorilor. Brăila, care a dat țării mari personalități culturale, se consideră îndreptățită să ofere tinerelor condeie posibilitatea de a-și confirma talentul și pe meleagurile unde Panait Istrati a trăit și a visat, edificîndu-se ca om al unei spiritualități specifice, în acest spațiu al unei străvechimi de puternice vibrații istorice și culturale. Moștenirea spirituală a înaintașilor, printre care opera poetică a lui Mihu Dragomir și rolul jucat de acesta în promovarea și afirmarea tinerelor talente, se constituie ca un dat de excepție, pe temelia căreia se pot așeza noi întemeieri ale cuvîntului poetic. Actul autorităților de partid și de stat ale județului Brăila de a cinsti memoria lui Mihu Dragomir, subînțelege recunoașterea unei valori care poate deveni și atribut al prezentului imediat. Cele patru ediții ale Festivalului ne-au relevat disponibilitățile pe care le poate valorifica un asemenea cadru de emulație în afirmarea poeziei în permanența aspirație către idealul umanist al societății noastre socialiste. Generația recentă de poeți tineri, angajați ei înșiși în marea operă de creație social-economică, se străduiește să pună în lumină virtuțile poeziei patriotice, de a fi conștiința trează a faptelor de substanțială împlinire pe care le trăiește poporul nostru în Epoca Ceaușescu. Sinceritatea și prospețimea stilistică, împreună cu ideatica metaforelor, îi recomandă pe tinerii premiați ai Festivalului brăilean, în măsură să adauge noi carate la faciesul actual al poeziei de inspirație patriotică. Țara unde se obișnuiește să se spună că „tot românul s-a născut poet" și-a aflat și la Brăila poemele inimilor sincere, la o întîlnire de rotund cald și românesc din pretutindenea plaiurilor de dor ale patriei.
Ediția din acest an se va desfășura sub semnul jubileului partidului și al Anului Internațional al Păcii. Brăila marilor uzine și șantiere, Brăila baladelor și a bogăției cîmpiei getice, va fi din nou gazda ospitalieră a unei întreceri de pasnică și tinerească reconfirmare a cîntării muzelor, într-o viață în care se fundamentează imaginile muncii unui popor condus de partidul marilor aspirații și desăvîrșiri istorice.

Gheorghe Marchidan

PANAIT ISTRATI

Întîi Mai la Brăila

— extrase —

„Orășelul pe care situația geografică l-a orînduit să fie cea dintîi schelă de export a României, începe să trăiască zile necunoscute pînă azi în istoria trecutului său. Deși nu poate fi vorba la noi de acele prăpăstioase desfășurări ale regimentelor proletare ca în Apus, unde se înspăimîntă capitalismul, totuși, acei care apăreau ieri în cadrul ferestrelor ca să privească mîndrul Întîi Mai socialist brăilean, și-au mărturisit fără îndoială, că bătrînul nostru port și fosta cetate de altădată, începuse să-și deschidă porțile unui nou și cu totul necunoscut cuceritor : proletariatul desmoștenit...

Eu, n-am văzut încă un Întîi Mai atît de frumos și atît de pitoresc. Acum nu mai îmi pare rău că am pierdut pe Întîi Mai de la Paris.

Nu vreau să vorbesc de miile de muncitori care compuneau cortegiul, nici de entuziasmul vorbitorilor care păreau niște adevărați profeți, ci de minunata idee a creării unui Car al Muncei și a călărețului alb care întrupa socialismul pacificator. Locuitorii Brăilei au avut o jumătate de zi de rară și unică sărbătoare, și sub marșul fanfarei și al corului muncitoresc, lumea apărea pe la ferestrele etajelor așa cum se cuvine să fie cinstiți niște suverani ai muncii.

Călăreț și cal, albi ca spuma laptelui, mîndri amîndoi și neclintiți în drumul lor ca și învățătura socialistă, formau fruntea coloanei nesfîrșite și cu steagul filfiind al Păcei, deschideau drum avalanșei proletare. După Călărețul Păcei venea statul major, acela care trebuie să cadă cel dintîi atunci cînd ceasul dezrobirei va suna, căci în rîndurile noastre fiecare soldat poartă în piept o inimă de general și nu știu care e acela care ar putea lăsa steagul căzut la pămînt. Urmau apoi fanfara, corul și, iată, Carul Muncei, mîndrul simbol care a fost admirat de tot orașul... El avea în primul plan și la mijloc : Munca !

Tronind ca o regină, îmbrăcată într-un frumos costum țărănesc și cu drapelul într-o mînă, Munca a rămas tot timpul ca o statuie de piatră. De sub cușma revoluționară frîntă pe-o ureche, se scoborau în valuri blonde pletele care încadrau o figură de fecioară severă, conștientă de înălțimea simbolului ce-l întrupa.

Munca se ostenise în ziua de Întîi Mai stînd pe loc !

De la stînga Muncei se orînduiau de jur-împrejurul Carului : Torcătoarea, care învîrtea fusul, răsucind firul de aur al speranțelor noastre, Dulgherul, care cioplea cu barda prostia cunoscută a domnului Panaitescu, Fierarul, care bătea pe nicovală „fierul rău" al încăpățînării lucrătorilor neorganizați, Cusătoareasa, care țivea la mașină harta viitorului, Pescarul, care arunca mereu prostovolul pe calea Regală trăgîndu-l plin de „ciortani" cu solzi pomădați și pe care striga de foc că-i vînde numai cu „zece bani ocaua" ! ; lîngă el, Hamalul ducea în spate un enorm sac de Dorna plin de toate păcatele burgheziei stăpînitoare, iar cel din urmă, la dreapta Muncei, se afla Cosașul, care nu aștepta decît momentul ca să radă de la pămînt spicul veștejit al Tiraniei capitaliste.

Cortegiul a parcurs toate străzile, a străbătut, la ducere și la întoarcere, toate căile principale ale orașului fără cel mai mic incident, și de aici pot să trag învățămînt toate guvernele și toate prefecturile de poliție că nu cordoanele de jandarmi țin ordinea în asemenea mitinguri, ci bunul simț și grija cu care însăși clasa muncitoare caută să înlăture turburările...".

(în România muncitoare, 5 mai, 1914)

MIHU DRAGOMIR *inedit*

DISCURS PENTRU PACE

Celor deprinși să se-mbete cu parfumul de roze,
celor ce cunosc viața numai din poze,
celor ce văd comunismul născut peste noapte,
celor ce se mulțumesc cu promisiuni deșarte,
patinatorilor pe gheața subțire a iluziilor
zimbitorilor „să mai vedem...", și bravilor gură-cască,
celor ce cred că a venit timpul să se odihnească,
tuturor fraților mei cu capul în nori,
le spun cu glas tunător :
Ocrotiți Pacea ! Nu uitați de război !
Celor ce se prefac că nu văd, numai din lașitate,
celor ce se bălăcesc în pseudo-puritate,
celor ce se leagănă-n hamacu-mpăcării,
celor ce zoresc spre mîine uitînd de ieri,
celor ce încearcă cu degetul apele mării,
somnorosîlor, apoliticilor, diafanilor, esteților,
tuturor fraților mei uituci și delicați,
le spun cu glas tunător :
Ocrotiți Pacea ! Nu uitați nicicînd ce înseamnă război !
Celor ce și-au făcut blazon din libertate,
celor ce cred cu ardoare în umanitate,
celor ce știu să viseze cînd privesc o floare
celor ce nu-ntorc capul cînd pe altul îl doare,
celor ce-și iubesc copiii, căminul,
celor ce iubesc versul tare ca vinul,
celor ce-ndrăgesc culorile și armoniile,
îndrăgostiților din toate lumile,
tuturor fraților mei însetați de dreptate, lumină și viață,
le spun cu glas tunător :
Ocrotiți Pacea ! Nu uitați, nu uitați de război !
Celor ce cred că dușmanu-i răpus,
celor ce se cred mai sus decît sus,
celor ce amînă pe mîine lupta de azi,
celor ce vor să pescuiască fericirea ca dintr-un iaz,
celor ce cunosc doar un slogan : Eu, Eu, Eu,
celor ce așteaptă minuni de la vreun dumnezeu,
tuturor vînătorilor de cai verzi pe pereți,
egoiștilor, naivilor,
tuturor fraților mei înfofoliți în mantia indiferenței,
tuturor,
le spun din adîncul inimii și a spaimei trăită-n război,
tuturor, tuturor, tuturor,
le spun cu glas cutremurător :
Ocrotiți Pacea !
Nu uitați nici o clipă ce înseamnă RĂZBOI !

Variantă a unui poem din vol. „Noapte calmă", Editura „Eminescu", 1980

ÎNAINTE

Crește-o pădure de pumni
în vînt
locomotivele istoriei înaintează,
pulsează seva negrului pămînt,
în piscul înalt, de amiază.
Înainte,
mereu înainte, –
prin zile geroase
condeiul nostru e-o armă fierbinte.
Lîngă strunguri și roți,
lîngă grele tractoare,
lîngă brațele minuind
plugul în vaste ogoare,
cuvîntul nostru se-alătură, dur,
în lupta comună,
pentru cîntecul universal,
pentru o viață mai bună.
Cît troznesc încă vechile vreascuri,
prelingind un ochi mohorît –
și din neguri apoi spre lumină –
înainte
pășim hotărît.

18 septembrie 1947, Brăila

Permanență

Aniversarea a două milenii și jumătate de la prima atestare a „celor mai viteji și mai drepți dintre traci" de către părintele istoriei, Herodot, constituie un bun prilej de evocare a unor monumente ale civilizației geto-dacilor din zona Brăilei.

Cel mai important obiectiv arheologic din epoca de constituire a primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista, din acest colț de țară, este marea „dava" de la Grădiștea, situată pe o popină din stînga Buzăului, într-un cadru natural favorabil apărării și asigurării resurselor de trai. Prin pantele sale abrupte, înalte de 16—17 m, prin faptul că era din trei părți înconjurată de riul Buzău și protejată de pădurile din luncă, ea dispunea de condiții naturale avantajoase de apărare și de control al circulației pe valea acestui riu.

Cercetările arheologice întreprinse aici timp de aproape un deceniu au adus contribuții importante privind numeroase aspecte ale vieții materiale și spirituale ale strămoșilor noștri. Elementele de locuire constau din bordeie și locuințe de suprafață, podine din piatră, vetre, gropi pentru păstrarea proviziilor, gropi rituale etc. Inventarul arheologic recuperat cuprinde unelte și ustensile, arme și podoabe, vase autohtone și grecești, figurine antropomorfe și zoomorfe.

Indeletnicirile locuitorilor comunității de aici au depins de posibilitățile pe care le oferea mediul înconjurător și de satisfacerea nevoilor de trai. În cadrul lor, fără îndoială, agricultura a avut rolul principal, fapt ilustrat de uneltele descoperite, de gropile pentru păstrarea proviziilor, de semințele carbonizate păstrate. Creșterea animalelor este dovedită de resturile osteologice, uneori în cantități impresionante, în special de bovine și ovicaprine. Necesitățile de trai erau completate prin vînătoare și pescuit, în pădurile din luncă și în apa Buzăului existînd variate specii de animale sălbatice (cerbi, mistreți), de păsări și de pești.

Dintre meșteșugurile practicate de locuitorii așezării de aici cel mai bine documentat este olăritul, apoi torsul și țesutul, prelucrarea osului, cornului și metalelor. S-au descoperit aproape toate tipurile de vase specifice olăriei geto-dacice, într-o bogată gamă de tehnici, forme și decor. Se remarcă, prin număr și varietate, vasele specifice geto-dacilor : borcanul alveolat, căuța și fructiera. Arta modelatorilor în lut este ilustrată în proporțiile și zvelțețea formelor, în finețea și motivistica decorului, remarcîndu-se bolurile cu decor în relief.

Din ceramica grecească importată, variată ca forme și centre de proveniență, se remarcă numărul mare al amforelor — aproape 100 de exemplare, ce demonstrează volumul mare al importului

Valeriu Sîrbu

Continuare în pag. a III-a

PRIMĂVARA...

Mihu Dragomir, iată, e primăvară,
hai să hoinărim pe străzi împreună,
astăzi sîntem tineri și nemuritori
cu castele fantastice-n lună.

Au obosit salcîmii de bătrînețe și floare,
amintirile dorm pe străzile vechi,
pe țărm trece ca un abur de seară
Chira, sunîndu-și cercei-n urechi.

Lotcile, ca niște sprincene posomorite
joacă pe obrazul apei așteptînd,
vom trage la două străpazane voinicește
înfrățindu-ne cu fluviul cîntînd.

Domnule Mihu, iată, balta copilăriei
cu sălciile pieptănîndu-se-n soare,
ne e frig parcă de atîta liniște
care pătrunde-n adînc și ne doare.

Ceasul acesta se revarsă-n noi
născînd suferința și stihu,
e primăvară, e primăvară risipitoare
plecatule Mihu, plecatule Mihu.

Ion Mustață

17 MAI 1986

AUREL M. BURICEA

Triunghiul culorilor

Gitei

vara urăște ordinea din cuvinte
în poemele mele de dragoste
literele au căldura unui măr roșu

prin oglinda timpului
imaginile iubirii noastre
se desfrunzesc de sentimente

o mașinărie ruginită de soare
viața mea — lumina galbenă
dintr-o frunză căzind

cît ne-am dorit rezonanța
din unghiul culorilor

pe retina iernii se aud
cocorii vislind spre singurătate...

●

Epave, amintiri adorate

zidul alb din spatele meu
de s-ar prăbuși peste această noapte,
prin nisipul de stele doar gindurile
mele
mai tremură sub țărmul dimineții,
din depărtare se-aud pașii tăi
limpezindu-mi privirea cu minciuni
adorate,
marea tulburată bea umbra trupului
tău,
părul tău negru clatină un tei înflorit,
pe-o stincă de corali, o, inima mea,
intrată-n flux și reflux cu adorația
lunii,
cîmpuri magnetice se lovesc de
existența mea
ca o epavă de o stincă albă...
iată singurătatea cum stringe în brațe
iluzia unui răsărit de soare, vai, vara
încearcă să cocheteze cu tinerețea
mea,
numai riul sărat curge cu imaginea ta
și mușcă din cîmpie cuiburi de
ciocîrlii

peste toate lucrurile rămîne doar
amintirea...

●

MIH. LUPAȘCU

Atîta lume

Atita lume-ncape-ntr-o clipită,
Cit dansul frunzelor de toamnă-n vînt,
Cit zbor adună vulturu-n aripă,
Cită ființă freamătă-n pămînt.

Atitea vise sînt în clipa trează,
Cit zumzet de albină-n stup,
Atita lume într-un strop visează,
Citi miei se plimbă-n visul unui lup.

Atiția codri freamătă-ntr-o ghindă,
Atiția zimbri, urși și-atiți mistreți,
Atitea vise spinzurate-n grindă,
Sperînd în cerul altor dimineți.

●

MIA CUȚITARU

Încă o dezvățare de tine

Aruncă-mă cu piatra
dincolo de hotarul ciinilor
acolo, ciugulit de păsări
lanțul este aripă
alungă-mă dincolo de păsări
acolo unde norii
sînt imensități argintii
cit inul topit
pentru cămașa soarelui
lingă val
ingroapă-mă
intotdeauna am fost sîngele
pierdut
așteaptă-mă
lingă cintecul lupului
cu urechea mușcată de lună
sub o cîmpie sărată
de lacrimile grîului
unde-nvăț să fiu
ploaia cuvintelor.

●

ALFRED BASARAB TIBEREANU

Somnul lebedelor

Castelul doarme. Brazi de-argint —
cetate —
Il străjuie — o scoică de mărgean —
Pe-aici a fremătat un castelan,
Prin luminișuri, în singurătate.

În preajmă lebede — covor persan —
Visează alte ape înstelate,
Stă somnul pe oglinzi catifelate
Și umbra lor pe prund — tăcut chervan.

În țara lor de visuri li se-arată
Un mîndru Făt-Frumos și-o mîndră față,
Serafice cîntări de paradis.

Din ochi, apoi, le-alunecă sub gene,
Frumos mărgăritar de basm și vis,
Pentru tristețea blîndei cosînzene !

●

IONATAN PIROȘCA

Chagall

ne-am privit îndelung
cu ciudatele membre ale privirii.
apa era
ca un șoim de coral în apus.
murea
Chagall
într-o larvă de înger călărind o
larvă de cal...

Timp

tu fluturai prin cer cuțitul fiecărui
cuvînt
încercînd să desprinzi migdala vederii
de pe sngurul ochi ce ningea spre
pămînt...
Vorbele tale sînt ca niște răni
muribunde,
trupul tău, ca un papirus rulat
și nu pot ști de unde și pînă pe unde
în tine cuvîntul s-a întrupat.

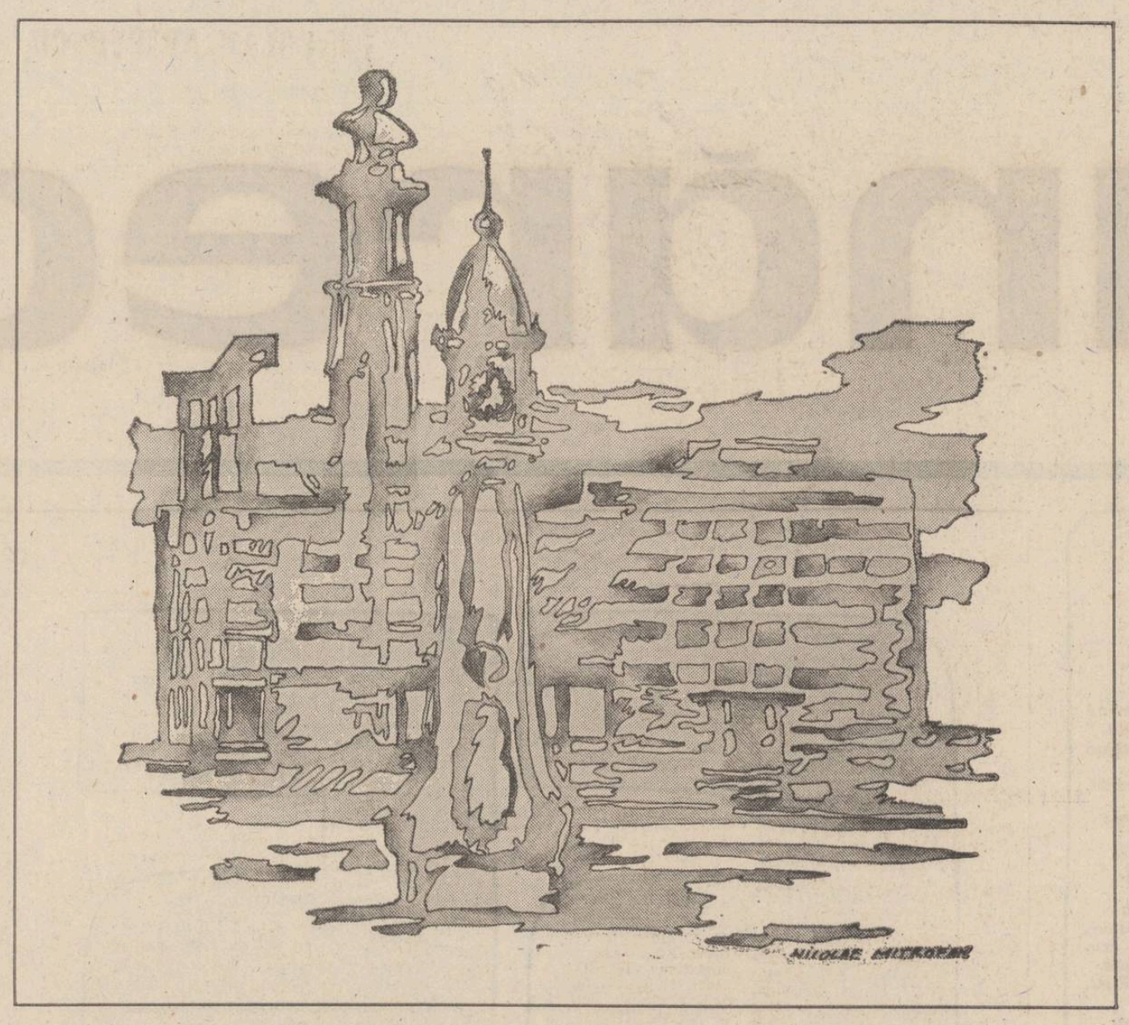

MAHONA

IOAN STOENESCU

Pornisem pe al doilea an de cînd făceam parte din această brigadă vestită, cînd la un început de decembrie, ieșirăm în larg pentru a scoate carmacele din mare. Iarna aspră venise pe neașteptate cu sloiuri mari și numeroase și pînă azi nu pot pricepe de ce „Vulpea de Mare" aminase atît de mult această operațiune pe care ceilalți o terminaseră de mult. Spera cumva într-o prinsoare bogată ca urmare a schimbării bruște de temperatură, sau credea că vînturile dinspre larg, ce obișnuiau să sufle în acest anotimp ar fi gonit pestele spre țărm ? Nu sta în obiceiul lui să ne consulte și cu atît mai puțin să ne împărtășească din bogata și îndelungata lui experiență. Ieșisem cu mahona noastră obișnuită cu noaptea în cap avînd doisprezece pescari la bord, cînd în larg ne-a surprins furtuna. Nu una puternică, dar nici slabă, destul ca să ne facă imposibilă orice activitate. Se lăsase un frig pătrunzător și, colac peste pupăză o ceață deasă ne învălui ca într-un giulgiu al tăcerii veșnice. Niciodată și nici într-o împrejurare n-am putut suporta ceața, ce-mi dădea o senzație stranie de întemnițare, de mister, neputință și așteptare, a ceva ce trebuia să vină și nu mai sosea. Această slăbiciune omenească în fața unui fenomen meteorologic obișnuit, este impresionantă ! Stai și aștepți ore întregi în imposibilitatea de a te mișca în vreme ce picături mici de apă îți înghit ființa, copleșindu-te pe nesimțite cu tristețea și tăcerea ei apăsătoare. Mai bine să înfrunt o furtună de gradul nouă, decît să mă las lins de piciele astea păcătoase, îmi ziceam eu, privind fața îngrijorată a atamanului care ne îndemna mereu să ne opintim la lopeți. Fugeam de furtună cu ea în spatele nostru, înaintînd destul de repede, ajutați și de valurile mari ce ne împingeau spre țărm. Eram ultimul vislaș de lîngă pupa mahonei și puteam observa binișor groaza ce se întipărise pe chipul brigadierului. Ținea strîns cîrma cu ambele brațe scrutînd atent orizontul cu puterea și semnificația unui reflector în noapte, aruncînd din cînd în cînd privirea spre busola mică pe care o ținea ascunsă în palma stîngă și încă odată m-am mirat de fața lui pe care era întipărită furia și deznădejdea. Era cu totul ieșit din comun, ceva ce nu se mai întîmplase niciodată, ca „Vulpea de Mare" să dea bir cu fugiții în fața pericolului. Căci, desigur, ne aflam în fața unei asemenea situații. Mahona era zgîlțîită din toate părțile de șocurile puternice ale vîntului și valurilor, iar atunci cînd prova se prăbușea în golul talazului următor, osatura întreagă a acestei ambarcațiuni vechi, era supusă unei presiuni formidabile. Pe de altă parte eram convins că mintea atamanului funcționa cu precizia unui cronometru, fiind pregătit deja să facă față oricărei primejdii posibile. De ce oare, continuam eu să mă mir, e atît de disperat, cînd tot el ne salvase din situații și mai grele ca acea în care ne aflam ? Îngrijorarea lui avea temei real sau poate era și el stăpînit de aceeași depresiune, că și mîine la apariția acestor ceturi ce nu se mai ridicau odată ? Oricum navigam aproape de o oră și apariția uscatului nu se prevestea nicicum.

Dar dincolo de zbuciumul meu, se instalase calmul dinaintea catastrofei, tăcerea stranie, dinaintea prăpădului. Apoi am auzit deodată urletul îngrozit al acestuia : „Opriți !, Înapoi !", dominînd larma furtunii și în aceeași clipă zgomotul pîrîiturilor și trosnetelor bordajului sfărîmat al mahonei. Cu iuțeala instinctului pe care ți-l dă primejdia, mi-am răsucit capul spre prova bărcii, la ciocul căreia am zărit un sloi de gheață uriaș, cu care ne ciocnisem. Reculul izbiturii puternice mă azvîrlise aproape în brațele atamanului iar spărtura trebuie să fi fost destul de mare, căci apa năvăli în mahonă cu furia unui torent de munte. Ceața păru că se ridică ca la comandă și atunci am zărit sloiul cel mare escortat de mici sfărîmături de gheață ce-l însoteau ca într-un alai numeros și tăcut. De unde apăruse, cum de nu-l zărise din timp conducătorul nostru, cît mai aveam pînă la țărm, iată care erau întrebările ce-mi chinuiau creierul înfrigurat, în vreme ce apa se ridica tot mai mult în interiorul bărcii noastre. Am avut timp doar să-mi descalț cizmele grele și auzii puternic injurăturile grosolane ale „Vulpii de Mare". „Dobitocule, urlă el la mine, bagă-ți dovleacul repede în colacul de salvare, că acus îl dau altcuiva". Un fior mă scutură din cap pînă în picioare, ca atunci cînd ești încercat de cele mai năprazice friguri și în clipa aceea am simțit deslușit că suflul rece al morții plutea alături de noi. Auzeam vălmășagul de trupuri în luptă cu apa, zgomotele cîtorva dintre tovarășii mei ce se îndreptau spre sloi, căci nu toți aveam colaci și centuri de salvare și în următoarele secunde eram în apa mării cu capul virît în plută. Cîțiva se strigau pe nume, căci ceața înghiți totul din nou în pîcla ei întunecoasă. Rămăsesem singur și nu mai auzeam nimic. Doar vîntul și furia valurilor a căror spume îmi spălau obrazul, orbindu-mă. Rătăceam în neștire, bănuind că sînt tîrît spre sud de forța curentului ce domina întreaga porțiune a coastei românești. Apa era atît de rece, încît îmi paraliza mișcările. Mi se curmase pînă și respirația și am deslușit atunci strînsoarea puternică și nemiloasă a morții. Îmi amortise pînă și mintea și nu știu cît am rătăcit în voia valurilor zbuciumate, dar atunci cînd am făcut ochi, ceața dispăruse și un soare cu dinți scălda pustietățile cerului și ale mării. Vîntul parcă se mai domolise dar valurile continuau să răscolească apele ce căpătaseră o culoare plumburie purtîndu-mă cînd pe coama unuia cînd coborîndu-mă în iadul altuia. Nici urmă de sloiuri, de resturile sfărîmate ale mahonei noastre sau de dunga albicioasă a apei departe la orizont și care ar fi trebuit să însemne linia țărmului. Tot acest naufragiu se produsese atît de repede și în condiții atît de neobișnuite, încît mi se păreau toate un coșmar de necrezut, dacă eu însumi n-aș fi atîrnat acum în colacul meu ca o zdreanță omenească legănat duios în brațele morții.

. . . . . .

(fragmente din volumul în pregătire *Zodia leului*)

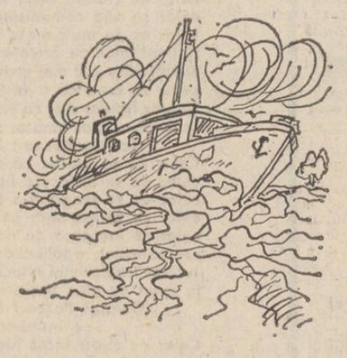

MIHAIL CRAMA

Ani

Voi ați pierit ca boarea-n primăvară —
căiuți și virste, nimeni nu se-ntoarce ;
am să v-aud cîntînd cîndva pe Styx
ca florile în mîna unei parce

Și iar un joc de flori în cartier,
și bilciuri noi iluminînd afară,
premergătoare iernilor geroase —
O, bilciurile ne țin doar cîte-o vară !

Variantă deviată

Figuram,
prefiguram ideea
învierii tale din morți.
Credeam
că totul e simplu
ca și cum ai spune
că suma pătratelor catetelor
este egală cu pătratul ipotenuzei,
numai să nu-ți fie frig,
să nu înghețI definitiv,
sus, acolo
în vîrful teoremei lui Pitagora.

„Trufie și umbră"

Corneliu Ifrim și-a alcătuit cu o fină prelucrare artistică prototipul său narativ. În „Trufie și umbră" (Editura „Cartea Românească", 1983), povestitorul selecționează întîmplări al căror final este imprevizibil pentru cititor. Narațiunea este urmărită în desfășurarea ei pînă la o acmee plină de dramatism, care constituie un adevărat suspans. Punerea în temă este mai întotdeauna simplă și proporționat dozată : un cadru al desfășurării, uneori cu elemente descriptive, picturale, reprezintă începutul. Ne este înfățișat apoi personajul principal, cu un portret schițat prin creionaj, lăsînd ca „umbra" să-l completeze în final.

Narațiunea se desfășoară calm și într-o atmosferă care, deși conține în ea deznodămîntul dramatic, acesta este reținut cu discreție de către povestitor pentru a-l face să apară ca un adevărat „imprévu". În „Gerul", deznodămîntul unei povestiri, despre pescuitul la „copcă" este dramatic și neașteptat : preotul Astafei cade în copcă și... nu se duce la fund, ci este găsit cu bustul prins de gheață și cu picioarele învelite în sutana popească, precum un evantai...

Desigur că elementul central al impresiei literare este dramatismul, dar acesta este învăluit într-un halou de humor negru și într-o viziune neașteptată de genul fantasticului. Emoția estetică apare cu o notă de compasiune și duioșie. Aceeași emoție de compasiune se scurge și din povestirea „Teama". Lache, împreună cu nepotul său Velu se întorc de la tîrgul nereușit prin care voise să-și vîndă purceaua. Atașamentul de gen el-zorabesc al lui Lache față de purcea este transmis, ca printr-o telepatie, și nepotului său, care, pe drum, o ucide... (Lache încercase s-o sacrifice forțat de necesitățile economice ale familiei, dar nu reușise, din cauza afecțiunii pentru animalul pe care el îl hrănise și-l mîngîiase : .....ia fata tatii și mănîncă !". Și aici apare elementul fantastic : „Velu se trezi jos, cu gura năclăită de țărînă și se holbă la scroafa care, cu furca înfiptă în piept pînă la ineiul carcii înmănușa coada, țîșnise într-o goană zănatică pe islaz, descriind rotocoale din ce în ce mai mici".

Aceeași „temă" apare, de altfel, și în povestirea „Gore". Țiganul lăutar Gore preferă să fie trimis în „linia-ntîi" de către căpitanul Spînache, decît să-i cedeze acestuia vioara lui.

Duioșia pentru soarta țigăncii Marela, din povestirea cu același nume, se estompează însă prin ansamblul povestirii despre alegeri și prin finalul, care nu are ceva insolit, cum ne-am fi așteptat.

În schimb, Tilică din povestirea următoare, are un portret făcut cu mînă sigură. Paralela dintre diversele posturi ale lui Tilică (în funcție de fazele beției acute) și ale iepei sale, care așteaptă în fața circiumii, duc la un final plin de humor topircenesc. Corneliu Ifrim își plasează narațiunile sale prin vremuri de mari frămîntări, de război, de foamete ; cu atît mai mare este compasiunea pentru personajele care trăiesc în aceste împrejurări.

O duioșie, asemănătoare povestirilor lui Brătescu-Voinești exală din „Vrăbiile". În timpul crizei economice din perioada imediat postbelică, Marta, soția lui Stănică Beclean, pregătește pentru familia sa o tocănită de vrăbii, pe care le prinsese prin momeală în casa, unde păsările intraseră de foame și de frig. Copilul Vicu refuză să mănînce ;

Refuzul său este jetul emoției estetice : „Pentru că vrăbiile nu-s ca celelalte păsări, nu-s de mîncat. Sînt blînde și bune, și-i ajută pe oameni, am învățat eu la școală, curățînd copacii de omizi...".

Uneori, starea afectivă în care ne-o produce povestirea devine ambiguă, ca în „Pedeapsa". Cloșcă Vintilă a comis o crimă prin imprudență, descărcîndu-și arma de vînătoare, din greșeală, în capul fiicei sale, pe care o iubea și o îngrijea, mai ales că și soția sa murise cu un an în urmă. Cloșcă Vintilă nu îndrăznește să spună adevărul nimănui, el devine un autopedepsit prin viața sa plină de tragism, pe care o trăiește : văduv, ucigaș al propriei sale fiice, crimă nemărturisită... Căpitanul de miliție Strihan descoperă crima și apoi finalul se rostogolește în reflexiunile sale : .....dacă o pedeapsă mai mare poate fi dată cuiva...".

Povestirile lui Corneliu Ifrim se citesc cu mult apetit lectural.

Dintru început, se simte că firul narativ duce către o emoție estetică, a cărei motivație se cere căutată ca o cheie a finalului. Dramatismul din povestirile sale este ușor atenuat prin atmosfera de umor și de înțelegere largă umană. Stilul curat, concis și plin de naturalete face ca narațiunea să curgă ușor, fără meandre, către ceea ce trebuie să creeze o povestire bună : emoția estetică.

Constantin Turcu

Melancoliile Bărăganului

Spre deosebire de mulți autori tineri care și-au pregătit temeinic debutul și au reușit să rețină atenția criticii, dar au dezamăgit la a doua carte (scoasă în condițiile unui filtru editorial mai puțin sever decît cel impus debutanților), Aurel M. Buricea își începe cariera poetică cu un volum inegal ca valoare și care se întrevede a fi avut la bază același manuscris din care Editura „Albatros" i-a reținut în 1977 cîteva poeme pentru „Caietul debutanților". Apoi revine în atenția iubitorilor de poezie cu volumul „Clopote de magneziu", mult mai interesant ca formulă poetică și mult mai îngrijit, sub aspectul expresiei, decît primul.

În „Sarea neagră a nopților", poetul cultivă genul de poezie „leneșă", manieristă, dominată de simbolistica obișnuită a decorului natural, condimentată adesea cu termenii din domeniul matematicii. Poemele se încheagă prin invocarea unor motive obsesive (crinii, fluturii, clopotul, cocorii, corbii, mireasa etc.) în țesătura cărora se injectează din cînd în cînd cîte un fior de răcoare provenind din „coridoarele logicii". „Cineva prinde lîna ploilor / pe axa lumii / și singurătatea o scutură / peste sufletul meu... nori grei de noapte / îmi trec prin trup / tăcerea cuvintului / de la-nceput de pămînt / cortina toamnei / ciuruită de păsări / fluturî peste lucruri / și vîntul îngenunchiat în cimitir / ca un străin alungat din sat / își caută numele pe cruci / fără să știe că-n mine / poate înnopta oricînd / melancolia / ca-ntr-un han pustiu..." („Semințele de sub zăpezi").

Dacă poemul citat mai sus este ilustrativ pentru tipul de emoție pe care îl comunică volumul, un alt poem, „Melanholia", este semnificativ pentru maniera de lucru. „Aud cum respiră sorii în arbori / păsările visează-n rădăcini amare / și cercurile învață taina zborului // ciocîrlia mai sîngerează / în ulmii copilăriei // lipsesc de inimă o frunză / și trec prin această amiază / cu fruntea grea de vise // singuri la marginea somnului / plumbul s-a făcut pămînt / în vulpile ucise / pentru aguride din cuvînt", „Doamne, cum se ofilesc crinii / în nările crepusculare / ale acestui fluture căzut în extaz".

Se remarcă aici densitatea elementelor de peisaj, specifică aproape tuturor poemelor, utilizarea cîtorva din motivele dominante (fluturii, crinii), apelul la un termen extras din domeniul matematicii (cercul), precum și tema sugerată încă din titlu (melancolia).

În ciuda unui anumit interes generat de atmosfera de Bărăgan pe care poetul se pricepe s-o redea, volumul de debut dezamăgește pe ansamblu printr-o retorică necultivată în care se mizează pe o metaforă tipătoare de tipul : „geamul rece al vesniciei", „fiorul perfecțiunii", „cosul de fum al eternității", „pîinița vremii", „ceața groasă a tăcerii" etc. și prin care se permite uneori intrarea în pagină a unor structuri „lirice" lipsite de lirism, greoaie, viscoase, terne, de tipul : „Stau la fereastra acestui veac / traduc evenimente oarecare / și admir sisteme și fluvii / în brațele muncitoare // frunzele moralei învinge gravitația" („Imensitatea bea umbra fiarei"). Cînd însă metaforele înzorzonate lasă locul unei exprimări discrete, dar îngrijite, scontînd pe efectul care rezultă din interferența conotațiilor, poezia cîștigă. „Perdele galbene ale toamnei / luminează logica acestui veac exploziv // printre arbori de uraniu și flori laser / în zăpada copilăriei șerpuiește / șingele fiarelor sălbatice / ucise din necesitate..." („Altceva"). Aici tonul poetului devine mai aspru, ideea cîștigă în gravitate și astfel în conștiința cititorului se luminează un alt orizont de așteptare vizavi de acest poet care părea obișnuit să cînte mai mult pe struna peisagismului.

„Clopote de magneziu", cel de-al doilea volum al autorului, păstrează cîte ceva din mijloacele de expresie și atmosfera cu care ne obișnuise. Termenii din domeniul matematicii își sporesc contribuția („Îmi vine să ies / la margine de somn / să ascutur / teoremele peste cuvintele zăpezii", sau : „Văzduh de numere / lumea scriind / cu fiecare picătură de viață", și încă un citat : „Lumina zăpezilor de altădată / magnetizează / numerele concrete — / și-n visele mele / obsesia geometriei / bea nemărginirea"), de asemenea, sintaxa e mai relaxată, poemul respiră mai în voie, notele de prolixitate dispar.

În general, poemele din „Clopote de magneziu" își subtilizează contururile de inspirație peisagistică, lăsînd mai mult spațiu tonului care se obține apăsînd pe clapa unei anume hermeneutici a Eului. „Cineva citește tinerețea mea / ca pe-un tratat de morală — / în fiece filă absurdul se-ncumetă. // Acolo în grota de sare, vai, Logica se scaldă / în locuri neluminate // în cringuri, aud cum toamna / suie acorduri metalice" („Acorduri"). Sau : „Acolo trist viscolesc / nînsorile negre / și luna se-așterne cu părul / pe lespedea nopții... Gem / ostenii unor lupte pierdute, / sunete ucigase de fiori se-mpletesc, / în vreme ce aburite clopote de magneziu / bat singurătatea poetului".

Poemele care cultivă o astfel de metaforică a unui spațiu obosit, obținut prin invocarea numărului, ca principiu al infinitului rău, cum îi plăcea lui Hegel să se exprime, și a unei „Logici" terorizante, prin impresia de transcendență pe care o degajă și de care te împiedici din cînd în cînd parcurgînd materia unor poeme — sugestie, desigur, a omniprezenței ei în lume, astfel de poeme deci reprezintă zona de maxim interes estetic a volumului.

O a treia carte, care s-ar înscrie tot pe o linie ascendentă, ar putea face din acest bard al unui Bărăgan bîntuit de frig, de melancolie și de obsesia infinitului rău, un poet interesant al generației sale.

Valentin Popa

Cineva numără pentru mine

MIHAI VIȘOIU

Începusem să-l învăț și să știu ce trebuie să fac să nu-l supăr. Îl iubeam fiindcă în el găseam ce eu nu avusesem niciodată : curajul de-a pune totul pe-o carte, de-a risca. Umblam cu el de parcă era un ou fără coajă. Într-o seară, era în vremea cînd bea ceai, mi-a spus, continuînd parcă o discuție ce fusese întreruptă.

— Îngerii sînt arbitrii de box...

— De unde ai mai scos și asta ?

— Eram într-un oraș unde se vorbeau mai multe limbi și tot timpul mă simțeam străin. Gala era organizată într-o sală unde înainte se dădeau concerte. Peste pereții cu fresce se dăduse cu mai multe straturi de var și din tot ce fusese, rămăsese doar în tavan un candelabru cît o horă de nuntă. Gongul abia sunase. În ring, mă agitam, cu gîndurile risipite. Mă gîndeam că pe scena aceea unde se montase „schela" cu frînghii, înainte cîntau zeci de instrumentiști. Cineva m-a împins într-o mare de ceață și de frică să nu mă înec, am început să înot. Cînd mă împăcasem cu gîndul morții, malul nu se vedea, am văzut lîngă mine un înger. Era îmbrăcat în alb și mă învăța să număr. Număra încet cu multă răbdare, pe degete. Cînd a ajuns la cinci, s-a risipit mirosul de cîrpă arsă și ceața s-a ridicat. La opt eram în gardă. Adversarul meu a simțit că picioarele-mi sînt de ceară și a lovit din nou. De data aceasta n-a mai găsit bărbia. M-a pocnit în frunte. În clipa aceea toate orchestrele simfonice cîntau pentru mine cea mai îndrăcită sîrbă. Dansam și loveam și-n sala aceea unde se urla cînd eu era să mă înec s-a făcut liniște de concert. Idolul orașului, unde se vorbeau mai multe limbi, era acum o cruce pe care îngerul meu o învăța să numere. Cred că el intrase la apă mai adîncă, fiindcă pe scaunul din colțul său l-au dus pe brațe doctorul și antrenorul. Își scutura capul ca după o beție și privirea îi era împăienjenită. Îngerul mi-a ridicat brațul și pentru mine m-am bucurat doar eu ! În timp ce-mi scoteam mănușile mi-am spus : Îngerii mei sînt arbitrii de box.

C. D. MUNTEANU

Vis brumat

Apărusei în toamna visului meu brumat
Ca o căprioară în căutarea drumului ocolit.
Aerul rece avea vrajă și opium
Semnele toamnei un parfum aromat.
Eram singuri, ce vis norocos !
Eram dar...
Eram veghea.
Apoi s-a-nstrăinat
Cerul peste visul frumos,
Peste sinii rotunzi, peste ochii cei blînzi,
Peste copacii umezi și goi ca și noi.

●

RADU IORGU

Tristețea copacilor

Pădurea împrumută verdele ochilor mei
Vrînd parcă să-și mențină frăgezimea.
Izbesc cu privirea copacii triști
Și-i simt cum se cutremură
Iar frunzele se dezlipesc
Balansîndu-se molatec în văzduh.
Prind cîte-o frunză
Și simt cum își dă duhul în palma mea,
Asemenea soldatului străpuns de glonte
pe front.
Tristețea mă pipăie cu laba-i
mătăhăloasă.

Pleiadele

Urmare din pag. I

nopții, hotără acum patru mii de ani începutul anului. Grecii vechi, scrie Hesiod, fixau lucrul cîmpului după Pleiade. La mine în sat, cît țăranul a făcut agricultură doar cu plugul, credea că dacă seamănă porumbul în jur de Duminica mare, cînd răsare Găina, porumbul nu mai e retezat de gîndaci.

Iar marinarii brăileni de odinioară plecau în marile lor călătorii în iurul lumii la o oră pentru ei tainică : atunci cînd răsăreau Pleiadele !

Au răsărit Pleiadele.

Pestele se bate și eu nu sînt acasă.

Tata e bătrîn, are 82 de ani, nu mai poate arunca prostovolul. Nici n-ar mai avea unde, bălțile copilăriei mai sînt doar în închipuirea mea fără de vindecare. Tata mi-a împletit cu mîinile lui bătrîne un prostovol și mi l-a dat ca singură zestre. Eu, nătîngul, îl țiu spînzurat pe un perete, în bibliotecă !

Pestele se bate, iezerul e un urias pîntec rodit și eu în loc să fiu acolo, să arunc ostia, harponul și prostovolul, scriu, în naivitatea mea, poezii : Acum se bate crapul în iezerele mele / își lasă oul moale în calde ape, mici / Cîmpia se dezmiardă cu iarba-ntre măsele / un Pan, mînind o turmă, pocnește dintr-un bici / Și parcă vine tata din dealuri elizee / cu ostii și harpoane, cu toporiști la briu / As vrea să fiu acolo, s-aud cum saltă crapul / cum cîntă boul-bâltii și ploaia peste grîu / As vrea să fiu acolo, să simt pe mîine trapul / priecilor de iepe gonite fără friu...

ADRIANA SITARU

* * *

Seara curge –
Ca feriga topită
În sufletul meu.

* * *

Tivul florilor
Descusut de cuvinte
Și de mîna ta.

* * *

Luceafărul sus
Iubirea noastră mai sus
Decît credeam noi.

* * *

Fedra albastră
Mi-a gîtuit buzele
Răsucindu-le.

●

ION M. DINCĂ

Gînd

După ce vei pierde totul
chiar și capul plecat
vei deveni zbor liber
ploaie fără susur foaie verde
apoi tăcere...

●

PETRUȚA GAGU

Nume

călătoream printre nume –
mi s-a părut deodată
că numele copacului suna a gol
și am intrat eu însumi în numele
său

●

VICTORIA TĂNASE

Descînt

S-a așternut lumina peste lume,
Adună gîndurile-ntr-un ștergar
Le împietrește-n curcubeu de sete
În plînsul cald al unui miel fugar.
Fără de voie, ziditor sfințit,
Coboară plînsul gînditor pe apă,
Din tălpile pierdute de părinți,
Se-naltă zodie de lemn,
Înlăcrimată.

MUZICĂ

Lyra

Există în orașul de la Dunăre, lîngă vechiul zid năruit al cetății Brăila, în Grădina Publică, o arenă de o construcție ciudată, părînd adolescenților de azi o fantezie fără utilitate, dar care trezește nostalgie generației mai virstnice, ce-a ascultat, la început de veac, fanfarele militare sau orchestrele municipalității interpretînd arii din operetele lui Offenbach sau valsuri de Ivanovici și Strauss.

Fenomenul muzical poate fi considerat o emblemă pentru Brăila, deoarece s-a manifestat, în evoluția sa, sub toate formele. Cu atît mai necesar se impune sărbătorirea, mereu aminată, a Societății muzicale „Lyra", centenar care ar fi vorbit de la sine despre ceea ce a fost Brăila muzicală ieri, și ceea ce se vrea, justificat, azi ! Gustul și preferințele pentru muzică ale publicului brăilean, care a încurajat prin participare și atitudine artistică manifestă, în peste un secol de ample și diverse mișcări culturale de profil, va fi fiind rodul unor preocupări tot atît de diverse. Școlile de muzică, programe analitice în care muzica ocupă un loc de cinste chiar în *prima* școală publică organizată de Ion Penescu în *1832*, cultivarea muzicii în rîndul membrilor a tot felul de... societăți românești, grecești, bulgărești sau evreiești din Brăila, sau în casele particulare, justifică și gustul pentru muzică al localnicilor și șirul mare de muzicieni, dirijori, compozitori, instrumentiști și soliști vocali. Adevărată pepinieră de talente muzicale rămîne însă Societatea Muzicală „Lyra", fondată în *1883*. Reorganizată la 15 septembrie 1909, Lyra are ca președinte pe animatorul cultural, cîntăreț și compozitor, George Cavadia. Zece ani mai tîrziu, sub conducerea lui Jean Andrian se va crea Conservatorul de muzică, veritabilă școală de specialitate, cu lecții de canto, teorie muzicală și solfegii, instrumente.

În 1926, Lyra se mută în localul nou din str. Colocari, cu săli de repetiții și de clase, și mai ales cu *sală de concert* unde vor avea loc audiții și se vor produce săptămînal elevii școlii.

Din documentele vremii, clădirea — azi banal local de cinematograf cu încasări mediocre, ce nu justifică nereevaluarea destinației sălii, cu o acustică excelentă — a fost construită din inițiativa și pe cheltuiala (un milion de lei, 200 de scaune și un pian de concert) lui George Cavadia și a contribuției Prefecturii (100 000 lei) și a Primăriei (500 000 lei). Condusă de George Cavadia, apoi de profesorul și cîntărețul Liviu Macedonescu, „Lyra" va da generații de elevi, prestigioase figuri ale vieții muzicale românești.

După o sincopă de cîțiva ani de istorie complicată, Societatea muzicală Lyra, reorganizată la 24 februarie 1974, va trăi noua ei tinerețe, avîndu-l ca președinte și animator pe dr. Nicu Teodorescu. Timp de aproape un deceniu, Lyra va fi „vioara întîi" a vieții muzicale brăilene. Se va reamenaja o aripă a clădirii, vor ființa clase de elevi (de la muzica vocală la cea instrumentală), va fi organizată orchestra simfonică de amatori și corul de cameră Lyra (dirijor Andrei Heinl), vor avea loc concerte simfonice cu repertoriu de prestigiu (dirijor Nicu Teodorescu) și cu soliști tot atît de prestigioși (Mihai Constantinescu, Ștefan Ruha, Daniel Podlovski, Martha Kessler etc.), într-o inedită stagiune permanentă. Două ediții „Orfica Lyrei" (ample festivaluri muzical-literar-coregrafice) au marcat puternic activitatea Societății muzicale Lyra și viața culturală prin concerte simfonice, spectacole de operă, balet, teatru dramatic, recital actoricesc, muzică vocală și de cameră, și concerte ale corului și orchestrei simfonice Lyra.

În ultimul timp, Lyra este în mare impas organizatoric, activează doar prin corul de cameră (afiliat Casei de cultură ?!), are nevoie din nou de oameni inimoși și pricepuți care s-o revitalizeze și să-i dea strălucirea de altă dată.

Lyra trebuie să rămînă ceea ce a fost mereu : o sărbătoare a Brăilei.

Dumitru Anghel

DIGUL

VASILE RUSESCU

Apă fugărită din adîncuri, vînătă la chip, ca și fețele oamenilor. Bacurile, pornite unul după altul de la malul orașului înfrigurat n-au putut ține firul. S-au răzlețit pe Dunăre, pînă dincolo de Vadul Oii, minate de un vînt subțire, tăios.

Cu o dimineață mai înainte trecuseră și alții, cîteva mii ; oameni amestecați, din toate întreprinderile, de-acum și cine știe cît „zidul viu al insulei", cum îl numise „105" prin portavocea Căpităniei, răgușită de-atîta zbatere. Feriți sub glugi de spicul ploii mocănești, priveau dincolo, unde-i așteptau frigul, nopțile, incertitudinea. Pe fețele lor, nici teamă, nici bravadă, o liniște, ca o amînare ; „o să vedem noi, de-am ajunge mai repede acolo !"...

Debarcarea se face greoi la vaduri cariate, incerte. O asigură „105", a cărui voce și-a pierdut firescul, e mai mult o gîjîitură, totuși perceptibilă, puternică prin efectul ei : „Mecanica, mai la dreapta, nu mă auzi, Mecanica ?... Fui-ul, uiul, uiul, răzbate ecoul peste coama pădurii bătrîne, cu apa pînă la subțiori, ține stînga... ga, ga !... Sitarule, ai mămăliga-n oase... se, se !...

. . . . . .

Cerul e plumburiu, aproape. Îl simt în creștetul capului. Dunărea clipocește dincolo de grumazul digului ; mușcă, îl macină și-l soarbe fir cu fir. La asta gîndim cu toții, prăvăliți peste coama reavănă, pufoasă, care mustește sub corpurile noastre, cu miros de motorină și floare de baltă. Ne știm pînă și răsuflarea ; a lui „105" calmă, egală, a caporalului Urs, gîfîită, sacadată. Așa o fi și-a mea ? Mi-o controlez, încerc s-o aduc mai aproape de-a lui „105", dar simt că mă-năbuș și renunț.

Nea Cadetu a mai trecut prin asta : „c-a fost Varșavă, Volgă sau Gaz am ținut volanul prin mai toate hopurile revoluției", spune el nu lipsit le haz, dar a ieșit mereu la mal, ducîndu-și mașina și odată cu ea „cuvîntul partidului în coclaurile vechiului raion, sau județului de azi". Respirația îi este atipită, dar gata să sară odată cu cheia de contact, ca de-atîtea ori, fie zi, fie noapte, în fața unui sediu de C.A.P. sau primării, fără să țină socoteala timpului și locului.

„Timpul nu contează, are partidul berechet ! Datoria mea e să merg și să stau cînd e nevoie și cît e nevoie ! O chestie e de bază, pînă să n-am că se oprește revoluția !" Asta-mi spusese cu ani buni în urmă, era trecut bine de miezul nopții și ne întorceam de la o ședință la care fusesem luat de „105".

„Dacă-l ținem pînă dimineață, măi băieți... mîine precis ne vin ajutoare și scăpăm de necaz ! După aia, înainte marș, direcția Salcia ; o gîscă la grătar și zece sticle în contul meu !"

„Îl ținem, raportez, tovarășe secretar, zise Urs, și-l simt cum și-apasă pieptul în parapetul înălțat al digului, stimulat de promisiunea ajutoarelor sau de comanda „înainte marș direcția Salcia ?" Pași greoi, somnambuli. Se întorceau oamenii caporalului Urs cu saci de pămînt și crosnii de fașine.

Recunoscui vocea oacheșului de prin părțile Sighișoarei care-mi spusese mai devreme cum că și-ar fi văzut casa înghițită de ape. „Cum vă spun, tovarășe redactor, casa mea, negru pe alb, în ziarul de ieri ! Toată, toată sub apă, rămăsese afară numai vintureața ; ea era, doar eu o meșterisem cu miinile mele, cu aripi mari, să tragă vîntul fain... Ai mei, ce-o fi cu ei ?" Și-mi căutase în ochi un semn, o încurajare. Ce să-i spun ? Că s-a înșelat, c-atîtea case potopite au vînturețe, sau că ?... Mi-am ferit privirea, întinzîndu-i pachetul de țigări...

Și-acum îl măcina aceeași întrebare : „ai mei, ce-o fi cu ei ?", dar nu-i răspundea nimeni. Poate nici nu-l ascultau, fiecare se-gîndea la ale lui.

Plecasem de la comandament spre prinz. Nea Cadetu, eu și „105". Luasem și volantele fierbinți, cu tușul proaspăt, trase noaptea în autotipografia instalată pe un ponton la Zăton. Noi spre Luncavița, zona lui „105", alții spre Morașu, cu Ilie Păvălache.

La punctele vulnerabile oprim ; oameni și oameni — o oștire, vlăguită, fără grade, nebărbierită, pînă la briu în apa tulbure, bolnavă de atîta nesomn, dar toți mai aveau totuși, puterea să rîdă, să răspundă calm, încurajator la întrebări.

Împart ziare, volante, smulse cu aviditate din mîini, mă documentez. „105" primește rapoarte, controlează, cercetează digul palmă cu palmă — „Am descoperit în aceste zile centimetrul, îmi spusese el și te-asigur că e foarte important, pe viitor nu trebuie să mai avem prejudecăți nici în privința unităților de măsură" — dă sarcini, stabilește efective de oameni și mașini, se interesează de cazarmament — lupta. trăia grandoarea luptei, împingînd totul înainte ca un buldozer. Plecăm mai departe, strecurîndu-ne cu greu printre mecanizate de tot felul, oameni, civili, militari și păsări — stoluri, stoluri de orătănii, care simțiseră cumva primejdia ?, albiseră digul !

Febrilitate, comenzi, sudoare, încertitudini, cearcăne, un adevărat front.

La Bălaia, sîntem opriți de un caporal.

— Să trăiți, infiltrații !...

— Cum ?, a sărit „105" ca ars. A cercetat apoi insistent digul, a ascultat pămîntul cu urechea.

— Și de ce n-ai anunțat imediat ?

— Raportez, legătura e-ntreruptă de la prinz !

— Și-ați stat ca momîile, unde e ofițerul ?

— Păi... (Raportul nu mai era al unui militar, devenise o tînguială nefirească în gura acestui om robust — am aflat că-l cheamă Ursu — cu picioare scurte, zdravene și cu ochi negri, ca doi tăciuni, care te ardeau)... din ordinul tovarășului secretar Păvălache, toată forța mecanică și oamenii, cu tovarășul căpitan al nostru, au fost mișcați spre Mărașu. A zis că sparge digul, iar noi stăm cu burta la soare și jucăm țintar. Așa a zis, raportez !...

necesară de intervenție care-i și fusese repartizată. Simplă precauție, intuise tehnic situația, ori simțise pămîntul ca un țăran, la fel ca adineauri cînd îl ascultase cu urechea făcîndu-se una cu el ?

Acum, clipocea tulbure, amenințătoare la buza digului. Seara era pe-aproape, iar noi, surprinși, izolați, fără putință de-a cere și a primi ajutoare. Grupa caporalului Urs, căreia ne alăturasem, devenise speranța ! „105" ia comanda, scurt, fără prea multe explicații ! „Fără panică și osul la treabă !", repeta într-una, în timp ce în ochi i se adîncea acea licărire ciudată. Încerc, dar nu pot s-o deslușesc.

Și uităm și noi, sîntem pași inerți, care urcă saci pe pămînt, umbre somnambule în noaptea apelor. Tîrziu, tîrziu, cînd ne luminează frunțile luceafărul de dimineață, cădem frînți pe parapetul înălțat. Rămînem muți, înfrigurați ; o pasăre de baltă sparge orbul întunericului, apa bate parcă lîngă timplă. Vreau să fug de-aici cu gîndul, vreau să dorm, mă muncește însă mai departe acea licărire ciudată din ochii lui „105".

...Dimineața ne-a găsit cocîțiți, cu fețele supte și palmele butuc. Dar digul de sub noi rezista. Și-a rezistat. Spre prînz legătura a fost restabilită, n-a durat mult și ne-am pomenit cu coloana de mecanizare, cu oameni. Totul reintrase în normal, cît poate să însemne normal în asemenea împrejurări, dar semnul acela lîn ochii lui „105", care nu fusese nici teamă, panică sau nesiguranță, mă convinsese doar, nu dispăruse. Peste fața lui măslinie, mai coborîse o umbră, a extenuării. N-am luat-o înainte marș, direcția Salcia, giscă la protap ! — ci ne-am lăsat după dig, la prima bucătărie cazonă, unde am mîncat pe săturate cea mai dulce fasole din viața mea ! Apoi, am căzut frînți și-am dormit buștean pînă seara, cînd s-a anunțat radioconferința.

...Pe unul dintre pontoanele lipite de dig, destinate momentelor critice, gata oricînd să încarce mii de oameni, ferite de priviri din impulsul unui gînd nerostit, ne înghesuim într-o cabină toți cei cu răspunderi în zona lui „105", militari și civili, mai toate profesiile pămîntului, ale apei și cerului.

Stația este dată la maximum. În picioare, așteptăm încordați. Un hîrîit, cîteva vorbe frînte, apoi vocea cunoscută, clară, fermă : „Noroc bun !... Situația ? !". În cîteva clipe harta digului devine vie, în proporțiile, la scara vieții, a kilometrilor apărați, a apărătorilor.

„Raportez, să trăiți ! Vlasova rezistă !"... „Raportez, să trăiți, Zătonul rezistă !"... Raportez, să trăiți și recunosc vocea lui Păvălache, plină de dramatism, cumva modulată artistic, Mărașu rezistă !"... „Bălaia ?"... Pauză... Surprind, doar o clipită, străfulgerarea din ochii lui „105", semnul acela ciudat care acum dogoare. „Bălaia ,m-auzi ?... Rezistă, tovarășe Prim !"... „Să trăiți, raportez !... Albișoara... Pelicanul... Lebăda... Rîndunica... rezistă !..."

În minte mi se întrupau stoluri, stoluri de păsări fantastice ! Coborau din cer, îmbrățișau digul cu aripi uriașe, ocrotindu-l cu piepturile lor albe, rezistînd tăvălugului de ape înspumate și murdare. Digul pe zeci de kilometri, îmbrățișat ca o centură de aripi albe, uriașe ! Halucinații !

„Evenimente ?", a răzbit iarăși vocea-comanda. „Mărașu !"... Din nou vocea lui Păvălache, parcă și mai teatrală acum..., „o bătrînă a decedat, dar n-are nici o legatură cu situația !..." „Bine atunci, a îngăduit vocea, altceva ! ?".

„Ba da, are legătură !", și cred că impulsul a fost sonor, deoarece cîțiva ochi mă descoperă întrebători în colțul cabinei unde îmi făcusem cu greu loc. „Și ce legătură ! !..." am zis cu voce tare, dar vorbele mele rămăseseră aici, nu trecuseră dincolo de geamul de-o palmă al cabinei.

„Cînd a început evacuarea din zona inundabilă, operație de proporții, desfășurată cîteva zile și nopți cu ritm, ba nu, cuvîntul e nepotrivit, cu tremur de alarmă, o bătrînică, nimeni nu-i aflase numele, și ce mai conta asta în acele împrejurări !, a refuzat să treacă digul dincolo, la adăpost. Au încercat s-o rupă de prispa ei în fel și chip, s-a apelat și la autoritatea hainei militare ; zadarnice strădanii ! Bătrînica îi primea cu aceleași vorbe pe prispa casei bătrînești, roasă la briu de timp, și ape : „să fiți sănătoși, maică, eu rămîi acilea, unde mă lăsă omul meu — și-o spunea în așa chip de parcă i-ar fi asigurat ; nici o grijă, maică, se-ntoarce degrabă, doar ce pleacă în pădure după niște vreascuri. O rugăminte aș avea, aduceți-mi o sticlă de lampă numărul opt, că pe-a mea o spârsei, aseară !"... Apa a rupt noaptea, toți uitaseră de bătrînică. A doua zi o descoperiră sus, pe casă ; împletea liniștită la un ciorap și din cînd în cînd cerceta cerul. „Scoateți-o cu casă cu tot !", a hotărît Păvălache. Militarii au adus-o pe dig, mai mulți de-ai satului au poftit-o în casele lor, dar bătrîna i-a refuzat, fără vorbă. Picotea toată ziulica pe-un buștean și căuta cînd la cer cînd la casă, unde apa urcase pînă spre căpriori. Nu se-atinsese nici de codrul de piine, nici de bărdaca de apă pe care cineva i le pusese alături. Au găsit-o dimineața următoare fără suflare ; cu ochii deschiși, apoși, plini de cer, cerul unde, în înțelegerea ei, își avea rădăcinile ! Cum cimitirul era sub apă, au îngropat-o dincolo, la poalele digului, cu semnele credinței cu care intrase în moarte.

„Dacă mai sînt probleme ?" Ici, colo, utilaje, suplimentări de efective și cazarmament, piese de schimb.

„Altceva ?... Atenție atunci, tovarăși ! Zi și noapte la posturi ; disciplină, ordine, armată de sus pînă jos ! Noroc bun !"

Fragment din romanul „Ultimul stol" predat la Editura „Cartea Românească".

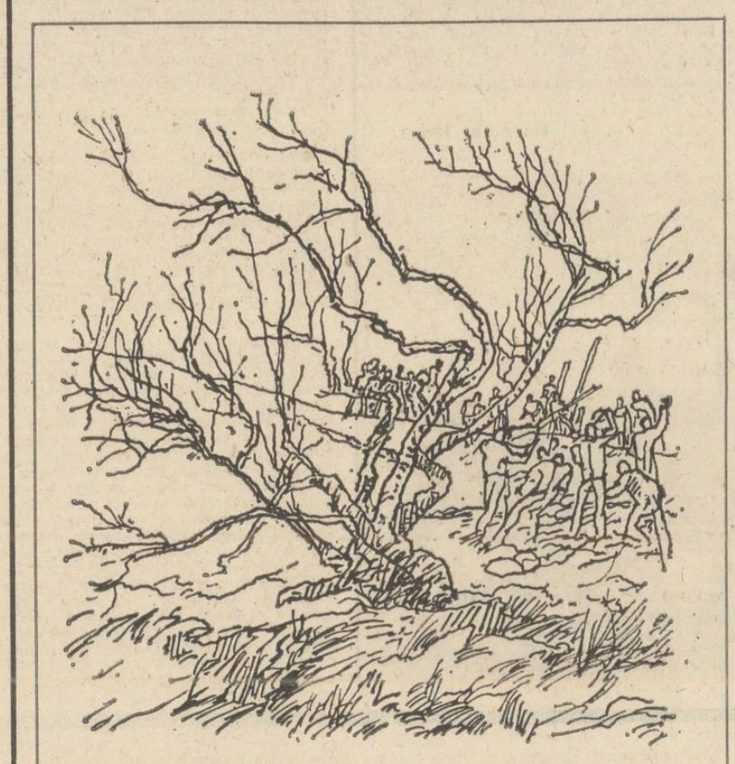

Ilustrații de **Teodor Bogoi**

NICOLAE ARIEȘESCU

Patria mea

Carpații ce-mi suie în soare
spinări de bazalt și de aur,
cu frunțile-nhorbotate-n ninsoare
de-un meșter și ales faur

mi-e Patria pînă-n cîmpie
o curgere lină și-albastră,
mireasă ce-n strugurii toamnei
se lăfăie-n roade frumoasă ;

și vine un iz din porumburi
și teascuri, și scîrțiie care
ce-s pline de bucatele verii
ce se revarsă zgomotos în hambare ;

și fire de vînt ce se scurg
printre fetele galeș ce vin
din cîmpie cu coșurile pline
și zîmbetul pe buze, senin –
toate-mi sînt Patria,
o zi fără de sfîrșit în univers,
o floare cît inima mea
strecurată-ntr-un vers.

●

ION BUJOR

Minutar

Lui Mihu Dragomir

Un minutar venit să se întîmple
Și-n vaduri înserate să-l gîndească,
Aprilii iscă iar secunde-n tîmple
Peste netimp durut să-l iscodească.

Poetul pășește în propriul auz ;
Salcîmii îi urcă-n seve mirarea,
Orașul încape-n gîndu-i difuz
Pornit s-aprindă pe străzi înserarea.

Poetul convertește infinitul ;
O stea apleacă lumina-ntr-un contur
Patima sa își trece înnoptitul
Prin nodul geamăn al unui sunet pur.

●

CANDIANO PRICEPUTU

A fi

tu mai știi că te caut prin vis
ca printr-un adevăr
și că pîpăi cerul cu ochi dilatați
respingînd amintiri care-n singurătate
dor

tu mai știi că mă smulg din tăceri
și aud
glas prelungit sub acorde de suflet ud

și mă cațăr de timp ca de aer mereu
în neodihna trupului greu
tot mai greu

voi mai fi în stare să te ajung
voi mai fi prea curînd voi putea
să opresc
timpul prelung ?...

●

DUMITRU BĂNICĂ

Deschizător de drum

Pășim străjuiți de lumină
Pe umeri purtînd fecundele ploi
În brațele noastre și timpul se-nchină
Mai tînăr, mai ager, de-o vîrstă
cu noi.

Destinul nostru-l hotărîm acum
Avînd a fericirii chezășie
Bărbat viteaz, deschizător de drum
Pe Ceaușescu – omul de-omenie.

Și iată prezentul devine izvor
Al noii istorii – istorie vie,
Cu inima sfințită-n tricolor
Durăm din veșnicie-n veșnicie.

●

CONSTANTIN MENAGACHE

Cartea țării

În cîmpia de tăcere
ramul meu nicicînd se piere
se adună, tot se-adună
într-o dragoste nebună
de pămînt și de rostire
ne-nchinare și zidire.
Se tot scrie, se tot scrie
în adîncuri poezie
apa-i ritm și grîul rimă
într-o operă sublimă
cartea țării scrisă-n oase
ori pe anticele vase
file tari de limbă dacă
ies din noi, nu vor să tacă
brațul ei, braț de tărie
ne tot trage-n veșnicie
c-am dat numele de știre
de la antica unire
și-n hrisoavele de lut
n-avem urme de-mprumut.

Un ziar socialist la Brăila — LAMPA

Momentul sărbătoresc al jubileului celor 65 de ani de glorioasă existență a Partidului Comunist Român, coincide, pentru brăileni, în planul tradițiilor de luptă și afirmare a clasei muncitoare, a mișcării socialiste românești, cu împlinirea unui veac de la apariția ziarului **Lampa.**

Ieșit de sub teascurile tipografiei „Progresul", de pe strada Brașoveni, ziarul își propunea prin titlu să semnifice dorința de a lumina pe muncitori, momentul apariției sale fiind consonant cu data la care Constantin Dobrogeanu-Gherea publica în **Revista socială** studiul de larg răsunet în conștiința epocii **Ce vor socialiștii români. Lampa** făcea cunoscut acest adevărat program al mișcării socialiste din România în rîndurile cititorilor săi. Iată o parte din **Programul** pe care și-l propunea în primul număr, din 9 noiembrie 1886 : „...Ca ziar al muncitorilor, — și prin muncitori înțelegem nu numai pe cei care lucrează cu brațele, dar și pe aceia care fac o muncă intelectuală, folositoare societății — vom susține cu tărie drepturile acestora, detestînd pe aceia care cred că a munci este o rușine.

Vom arăta asemenea cum se face la noi politica pe socoteala acelora ce în neștiința lor cască gura la gasconadele spuse de așa porecliții „oameni politici", fie de la tribuna adunărilor publice, fie de la aceea a ziarelor lor, al căror limbaj mai mult timpește decît luminează și vom spune cum înțelegem noi politica și ce purtare ar trebui să aibă oameni care își iau sarcina de a conduce interesele mulțimii promițînd totul și nedînd în schimb aproape nimic".

Trei numere mai tîrziu, referindu-se într-un articol de fond la situația „proletariatului agricol", **Lampa** arăta : „Dar nici o partidă politică din cele în ființă astăzi, nu va fi în stare să îndrepte starea țăranilor, vorbe late de dragostea ce pretind că au pentru popor și de patriotismul fără sens din care și-au făcut cu toții o meserie ; căci pentru a îndrepta starea țăranilor nu este destul vorbele și discursurile bombastice (sic !) pe care le rostea în toate ocaziunile, ci e trebuință de fapte pe care cu greu s-ar hotări „patriotii" să le îndeplinească, fără să fie siliți de ceva la aceasta".

De o stringentă actualitate ni se par rîndurile scrise în urmă cu un secol în paginile revistei brăilene, referitoare la **Cauza războaielor** (nr. 9, 14 febr. 1887). Autorul editorialului arată că pe de o parte, originea războaielor trebuie căutată în existența claselor exploatatoare, iar, pe de altă parte, este formulat cît se poate de răspicat principiul nemestecului în treburile altor state : „...cu un cuvînt, a nu se amesteca nimeni în treburile altora pentru a impune voința lor acelora, este, după noi, mijlocul de a avea o pace durabilă și de a evita nenorocirile și sarcinile ce apasă asupra popoarelor armatele și întreținerea lor".

Semnificativ pentru procesul de maturizare a redacției ziarului **Lampa**, a orientării sale de la „gazetă muncitorească" spre atitudinea socialistă, este subtitlul „ziar socialist", care apare pe frontispiciul său începînd cu numărul 21. Acest fapt poate fi urmărit, calitativ vorbind, și în exprimarea unei atitudini antimonarhice hotărîte, arătîndu-se cu fermitate : „socialiștii sînt gata să sacrifice totul, chiar și viața, ca să poată aduce republica". De asemenea, se arată că socialismul „tinde la organizare" deoarece revoluția trebuie să-i găsească „pregătiți și organizați".

Așa cum am arătat la începutul articolului nostru, una din cele mai de seamă realizări ale publicației a fost tipărirea și prezentarea în rîndul muncitorilor din portul Brăila, a programului socialiștilor români, redactat de Constantin Dobrogeanu-Gherea.

Alături de ziarul comentat, alte publicații brăilene, **România viitoare** și **Unirea muncitorilor**, apărute după **Lampa**, aveau să-și aducă o substanțială contribuție la răspîndirea ideilor socialiste, la grăbirea procesului de apariție a partidului clasei muncitoare în 1893. Rezultat al dorinței curate de a lumina proletariatul brăilean, **Lampa** semnifică pentru contemporani momentul de început al procesului de conștientizare a clasei muncitoare brăilene în pragul realizării Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, al cărui glorios continuator s-a dovedit a fi Partidul Comunist Român.

Ionel Cândea

Permanență

Urmare din pag. I

de vinuri sudice. Importantele resurse materiale ale unor membri ai comunității de aici sînt dovedite și de relațiile comerciale cu Pergamul. Rodosul, Costul și alte centre egeo-mediteraneene.

Din repertoriul uneltelor și ustensilelor mai amintim risnitele rotative și cutele din piatră, minerele, impungătoarele și fluierele din os și corn, fusaiolele din ceramică etc. Podoabele, nu prea numeroase, constau din mărgele și brățări de sticlă frumos colorate, fibule, oglinzi, inele și pandantive din argint, fier sau bronz. Trebuie menționată și prezența unor mondе autohtone și arecești din argint și bronz.

Credințele spirituale sînt ilustrate de unele gropi rituale, ca și de reprezentările plastice antropomorfe și zoomorfe.

Pe baza descoperirilor de pînă acum, viața comunității getice de aici se desfășoară din prima jumătate a sec. II î.e.n. — pînă la începutul sec. I e.n.

Prin mărimea așezării — peste 12 000 m² — prin varietatea elementelor de locuire și bogăția pieselor arheologice, ca și prin numeroasele îndeletniciri practicate și intensele schimburi comerciale, marea așezare de aici a fost centrul economico-social și politico-religios al getilor din Cîmpia Brăilei, dovedind permanența și statornicia strămoșilor noștri în acest colț de țară.

UN SCRIITOR BRĂILEAN

MIHU DRAGOMIR

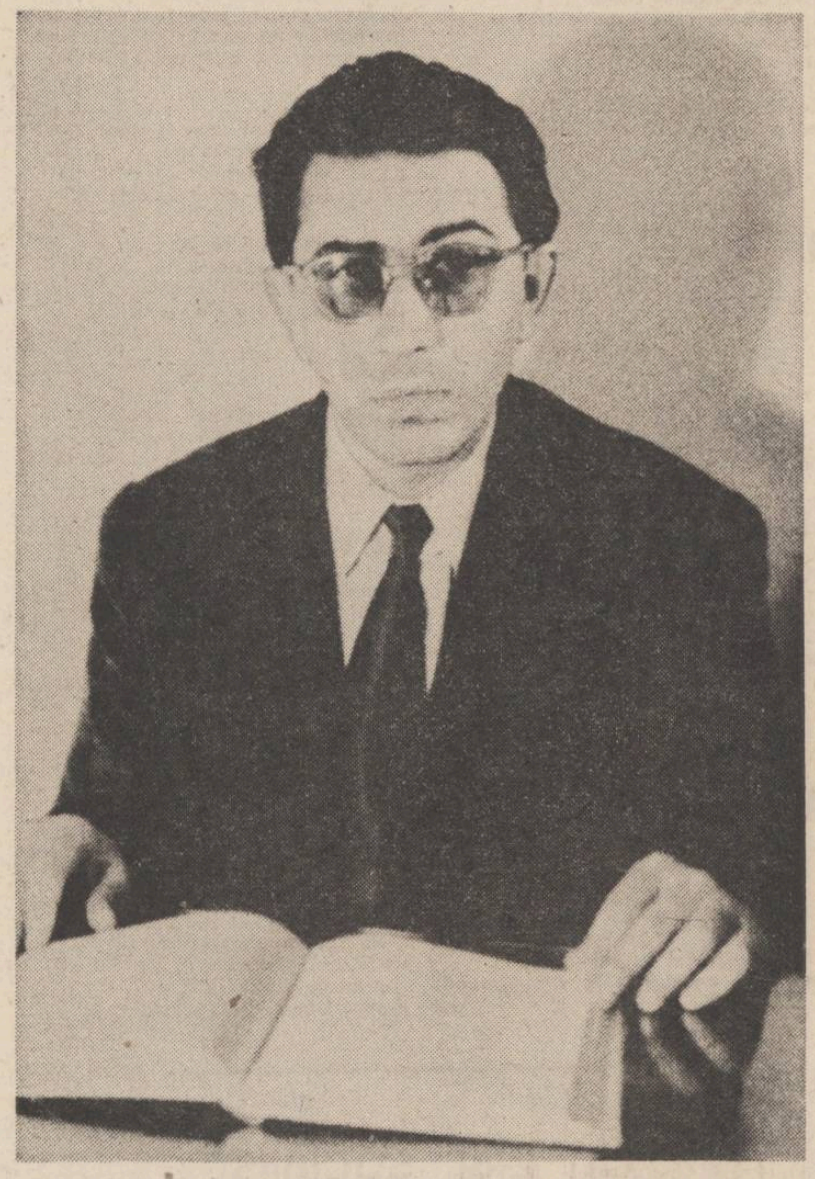

O poetică a angajării

O luciditate impresionantă dovedește Mihu Dragomir în anul 1947 cînd tipărește la Brăila, împreună cu G. Climatiano, tulburătorul lor „Manifest poetic". În acel an, climatul cultural de la noi fiind încă tulbure, lăsa deschise multiple posibilități de manifestare a lirismului, în ciuda caracterului revolut al unora dintre tendințele literare. Scriitorul brăilean își îndreaptă săgețile în primul rînd în această direcție. Cum e posibil ca după anii de restriște din perioada războiului poezia să se complacă în formule învechite „care repetă mizerabil experiențele poetice de acum 30 de ani" și care fabrică „rime și titluri, fără nici un reazem în realitate, în pămîntul fecund și atmosfera generoasă a după-războiului de eliberare". Luciditatea poetului o vedem în primul rînd în înțelegerea superioară a raportului dintre istoria socială și poezie. Epocile de cotitură, de ruptură în istorie își au drept corolar spiritual manifestări artistice cu un accentuat caracter angajant. O realitate atît de dură, cum e cea generată de război și revoluție, nu poate rămîne fără ecou în poezie decît cu prețul izolării și deci al nereceptării și deci al nefinalizării mesajului. În parte, de producerea acestei rupturi între poezie și realitate se face vinovată critica, conchid autorii manifestului, deoarece în loc să se ocupe de creația literară postbelică, aflată după opinia lor în derută, acesta continuă să se învîrtă în jurul marilor stîlpi ai literaturii române, căutîndu-și gloria într-o manieră atît de facilă și de cuminte. În absența liniilor de forță ale unei critici de direcție, privată deci de „perspectivele infinitului spiritual", noua generație lirică „se supralicitează într-o atmosferă de suavă imbecilitate. Cu îndrăzneala permisă numai iresponsabililor, semnează cu litere capitale rînduri sterpe și ridicole..."

Manifestul-pamflet al cărui principal autor a fost Mihu Dragomir, pivotează în jurul unor idei actuale încă, pe care le regăsim prezente în multe din dezbaterile contemporane. Pe lîngă ideea angajării, autorii mai atacă și problema școlilor de poezie (Problemele poeziei nu se pot rezolva prin adeziunea sau impunerea unei maniere de lucru. „Școala poetică este un non-sens, dacă rezultatul nu este o sinceră poezie unanimă"), precum și cea, atît de fierbinte și astăzi, a imperialismului cultural al capitalei („Specificul acestei maladii este centralismul. Bucureștii atrag permanent ambițiile generațiilor tinere... Capitala desconsideră și neglijează semnalele de alarmă ale provinciei, cu toate palmele primite pînă acum.").

Poetul brăilean se desolidarizează atît de falsa poezie socială care absoarbe în versuri conținutul manifestelor, plancardelor și afișelor (și care, din păcate, a proliferat periculos de mult în perioada proletcultistă), cît și de pretinsa „poezie adevărată" a imagismului steril și a teribilismului. Poezia la care aderă autorii manifestului va fi o poezie „unanimă, generoasă, masivă, groaznică și tulbure, ca un ocean, și limpede în adîncuri, nouă și cuceritoare, ca apa care spală ceața din ochii omenirii, în fiecare dimineață, de atîtea milenii".

Cît de departe e acest manifest, sub aspectul tonului și al ideologiei literare, de agresivitate și nihilismul articolului de tristă faimă al lui Sorin Toma, publicat un an mai tîrziu și care avea să instituie o regretabilă ruptură cu tradiția.

Oricine urmărește opera poetului (anterioară, sincronă și imediat posterioară manifestului) nu poate fi decît surprins de impresionanta consecvență dintre ideologia literară la care a subscris și propria sa practică poetică. În ciuda diversității tematice și de manieră, diversitate care ni se relevă cu mai multă pregnanță dacă adăugăm la volumele publicate în anii '50 și creațiile apărute postum (întîlnim și poezie socială, și erotică, și de inspirație exotică, iar ca factură vom identifica și poezie în vers liber și în prozodie clasică, și dezlănțuire lirică, dar și structuri baladești, amintind de experiențele sibiene), vom surprinde ca o constantă a întregii creații legătura dintre poezie și realitate. Sursa de inspirație a poetului brăilean este exogenă, dacă ne putem exprima astfel, și nu endogenă, enunțurile poetului au un referențial lipsit de ambiguitate, nu sînt extrase nici din „urna" dadaistă, și nici nu se generează unele din altele după tehnica suprarealistă. Această atitudine de deschidere înspre real explică în mod salutar integrarea lui Mihu Dragomir în literele române ca un solid exponent al liricii de angajare.

Petre Vaduri

Căutătorul de comori

Solicitat necontenit de poezia vieții cotidiene, de înălțătorul cîntec al patriei, Mihu Dragomir a găsit, în scurta sa existență, timpul de a se ocupa de tînăra generație literară, în formare. A fost, pentru deceniul al VI-lea și începutul celui de-al VII-lea cel mai important îndrumător de talente al tinerei culturi proletare și felul în care a înțeles să se achite de această nobilă sarcină a fost evocat adesea cu admirație și recunoștință de prietenii sau discipolii săi. O vastă cultură literară cu caracter universal l-a pus în situația de a discerne cu ușurință și competență modul în care tinerii poeți trebuie îndrumați, dar mai ales să întrevadă cel dintîi necesitatea ca aceștia să aibă o revistă deschisă preocupărilor lor literare.

Încă din perioada cînd a fost șeful secției de poezie la revista **Viața românească** Mihu Dragomir s-a ocupat de îndrumarea tinerilor scriitori în cadrul comisiei instituită, în acest scop, de Uniunea Scriitorilor, dar marile sale merite aveau să fie observabile mai tîrziu, odată cu preluarea conducerii revistei **Tînărul scriitor** și, mai ales, în perioada apariției revistei **Luceafărul** (apariție pe care a pregătit-o minuțios) și după aceea. În primul număr al **Luceafărului**, care, în exemplarul neapărut din 25 februarie 1958, avea în caseta redacțională ca redactor șef pe poet, articolul program enunța următoarele : „Programul nostru este adunat în două cuvinte : tradiție și actualitate. Nu o tradiție privită ca un șir de reconsiderări... ci o tradiție care, născînd actualitatea, face parte integrantă din ea. Tradiție și actualitate : o literatură a clocotului creator, o literatură demnă de poporul care a dat pe Bălcescu și Eminescu, Creangă și Caragiale, Sadoveanu și Arghezi... Tinerele talente vor avea un larg acces în paginile revistei. Dacă ținem seamă că tinerii scriu mai ales versuri, revista va fi, în fond, o tribună pentru descoperirea și formarea tinerilor scriitori. Publicarea unui tînăr nu trebuie să însemne o concesie făcută debutului, ci o consacrare. Faptul că în revistă vor publica și maeștri ai literaturii va impune o exigență mărită față de toate celelalte lucrări publicate".

Acestui deziderat (articolul program fusese scris și definitivat chiar de poet) Mihu Dragomir i s-a subordonat în mod exemplar, făcînd din paginile revistei o tribună a afirmării tinerei generații, a îndrumării ei cu atenție și inegalabil tact pedagogic. Poetul urmărea frecvent fenomenul, erijîndu-se într-un adevărat căutător de comori, mereu în dialog cu „tînărul necunoscut", în ale cărui încercări poetice dorea să-l descopere pe viitorul confrate. Participase la sute de șezători literare răsfrîngînd prin pasiunea ideilor o lumină ce se citea pe fața interlocutorilor, mergea cu o rară plăcere în mijlocul tinerilor bîntuiți de demonul poeziei, păstra permanent legătura intimă cu viața poporului în care vedea, așa cum a spus-o în versuri, nesecatul izvor al poeziei și al talentelor : „Aici, de unde cîntece țîșnesc, / mă las pătruns de cruditate, de lumină, / cu gestul cel mai simplu și firesc / al celui care, ca să bea izvorul, se înclină".

Poetul care cerceta sutele de plicuri ale aspiranților la gloria literară își constituise un sistem personal de îndrumare și stimulare a tinerilor creatori. Mihu Dragomir a susținut multă vreme în paginile revistei o rubrică de educație estetică și poetică citită cu interes la timpul ei. Sub titlul de rubrică **Mic dicționar poetic**, autorul **Odei pămîntului meu** îi familiariza pe cei dornici să afle mai mult, să înțeleagă problemele de formă și de fond ale poeziei, cu termenii teoretici (însoțiți de numeroase exemple) ai poeticii. Alături de această rubrică, al cărei caracter era informativ, născută, nu ne îndoim, dintr-o necesitate resimțită de poet în urma deselor întîlniri cu iubitorii și creatorii de poezie, erau citite cu fervoare alte două : **Dintre sute de catarge** și **Steaua fără nume**, care propuneau, într-o ordine valorică și stimulativă bine gîndite, nume noi în peisajul liric al celei mai tinere generații a țării. Prima era menită dialogului cu necunoscuții autori de versuri, în poeziile cărora Mihu Dragomir percepea discretele rezonanțe de liră. Ea propunea „planete" de tineri poeți și era o etapă obligatorie pentru avansarea la cea de a doua, unde selecția devenea nemiloasă. E cu atît mai remarcabil faptul că majoritatea covîrșitoare a „stelelor fără nume" au devenit, cum spunea criticul literar Mihai Ungheanu, „nume sonore ale poeziei de azi, unele foarte sonore".

Plecarea sa prematură dintre noi, care i-a răpit toate satisfacțiile deplin meritate — închegarea operei poetice în configurația pe care ar fi vrut-o, așa cum ne-o demonstrează, deopotrivă, postumele și desele reformulări de ordin stilistic asupra operei ; definitivarea studiilor teoretice, foarte importante, pe care n-a mai apucat să le publice ; descoperirea altor și altor tineri talentați — nu-i poate lua însă meritul unor inițiative care, împlinindu-se ulterior, îi conferă rolul unui pionierat de prestigiu în domeniu.

Lucian Chișu

Metaforă și istorie

Ca poet al „mirajelor Dunării și Bărăganului", Mihu Dragomir continuă tradiția poeziei de peisaj la care poetul vine cu amprenta unei contemplații elegiace. Într-o desfășurare de cîntec al locurilor, amintind uneori de incantațiile poeziei populare, versurile sale sînt temperate de luciditatea clasică a expresiei : „Las visla cîteodată, și mă preschimb în val / și Dunărea-n răsuflu-i mă soarbe, liniștită, / și dus încet spre mare de moalele cristal / citesc povestea lumii în cifra deslușită". Descriptivismul plastic devine un mod de a acumula realul în metafore cu amplificări în dimensiunea istoriei : „Picioarele de piatră, foind acum de raci, / au fost odată poduri, ducînd armate-n spate, / trufașa barabaftă așteaptă-n van un vraci / s-o mai ridice-n ziuă, spălind-o de păcate". Fluviul, unduind prin geologic și străvechimi umane, constituie drumul eternei curgeri a generațiilor : „Văd luntrea dintr-un arbor, scobită chinuit, / Ce-a săgetat pe unde acum vreo cinci milenii, / și-n care străbunicul, în noapte, ghemuit, / pîndea prin păpurișuri, cu spaimă de vedenii". Seninătatea formală cu care poetul panoramizează elementele, interferența metaforică dintre acvatic, baladesc și istorie, servesc ideii de pătrundere într-o realitate în care timpul capătă asprimi și duioșii arhaice : „O, Dunărea-n vestminte de fir, împărătește bătrînul letopiseț pe toți ne-nvață slova / cîmpiei unde-aleargă popoarele de peste // comori ursite mie de zîna Vîrciorova". Pendularea între concretul aproape frust și asonanța arheologizantă încarcă expresia de energie evocativă odată cu luminarea unui spațiu desenat într-o copilărie idilică : „E-un cîntec vechi al holdei, cîntat la seceriș / de vînturi și gorgane, cît vezi în zări cîmpia / mai vechi decît ostașul cu lancea curmeziș / care-a-ncercat să-ntindă și-aici Alixăndria". Sugestiile ambianței natale sînt rod ale generațiilor în istorie și ale germinațiilor în obîrșii naturiste. O anumită ostentație în afirmarea dinamismului social al locurilor, sentențiozitatea se echilibrează în consecuția materialului lingvistic : „Orez cu boabe de fildeș, un verde-amar pelin, / și grîul, mire țanțoș, cu blondele-i mustețe, / porumbul lat de-aramă, aprinsul cicantin, / fasolea sidefală, și izma-n fuste crețe".

Între om și peisaj, în buna tradiție a sensibilității românești, se constituie un temei de certitudine în care bucolicul filtrat printr-o muzicalitate acută a tonului nostalgic, este problematizat în ipostaze ale destinului mitic, social și istoric al omului.

De la „Cîntarea României" a lui Alecu Russo, „Pastelurile" lui Vasile Alecsandri, tablourile lirice ale lui George Coșbuc, poezia de cadru rustic a lui Ion Pillat, lirica peisajului românesc are în poetul brăilean un continuator de inconfundabilă contribuție. La fondul comun al pastelului Mihu Dragomir adaugă sunetul pur al Istrului și al lanurilor din Bărăgan, pe care-l interferează unei armonii a istoriei, cu înțeles moralizator de emancipare a ființei umane. Autohtonismul ca reflex al omului și a naturii substanțializează portanța cuvîntului, printr-o creștere a expresivității peisajului, străbătut de umbrele strămoșilor ca de cîntecul ploilor de vară: „Drumu-a fost răscruce. / Piatra a fost cruce. / Griu-a fost flăcău. / și cuțitul rău. / Poate din iubit, / sau din argătit, / sau pentru-un pămînt, / sau pentru-un cuvînt, / sau, c-a vrut să mîne / viața către miine. / Nimeni nu mai știe. / Jur de jur cîmpie. / Drum îngust, si-o piatră / mută ca o piatră. / Drumu-a fost răscruce, / piatra a fost cruce".

Gheorghe Lupașcu

Prietene, aceste versuri

Cred că Mihu Dragomir nu poate fi înțeles fără a-i desluși în esență, cele două mari „pasiuni" de care a fost contropit în toată prea scurta sa viață : Brăila și Prietenia. Doar fratele său mai mare, Panait, poate intra sub același clopot de lumină. Las pe seama istoricilor și criticilor literari consemnarea și judecarea celor garantate de scris. Îmi fac mai bine, acum, în april, evocările orale ale unor „proprietari de amintiri". Și-ncerc să merg pe urma gîndurilor.

...„Chilia poetului" o știu din poemul așa numit. Credeam că este o metaforă și nu o adresă de pe cartea de vizită a poetului. A fost, așadar, o realitate. O căutam, trebuia s-o găsesc. Strada Grivitei 308, numărul vechi, din vechiul oraș. Asta-i, ba nu, trei case mai sus, îmi spusese un vecin. Care-o fi ? Trebuia s-o recunosc simțind-o. Balamalele porții zgirie liniștea, urmez poteca îngustă care se insinuează pînă în fundul curții. Apoi, două cămăruțe sihăstrite. Cea din dreapta mea trebuie să fi fost, mi-am zis, pentru că este mai aproape de Dunăre cu un lat de perete. Iar acesta-i poemul din care el și cei veniți aici pentru a se-ntîlni cu Poezia urcau cățelul acela mereu flămînd de zarzăre. Poezii care-au fost și-au rămas. Poezii care au trăit doar cîteva clipe.

...Grafitul lunecă repede. Pervazul de pe culoarul școlii se acoperă de versuri. O strofă, două. Apoi mîna sa le șterge, îngropîndu-le definitiv în uitare. „Prietene, aceste versuri au fost, dar nu vor mai fi...". A sunat de intrare. Să mergem, istoria ne grăbește.

...Prin canalele Bălții lotca se strecoară cu discreție ilegală. Pe grind lipovenii au început să „lucreze" mămăliga la două făcălețe. Ciorba a dat în primul clocot, sarmuzacul înțeapă nările. Corotișca, oglindă, e spartă doar de respirațiile peștilor. Pe clisa neagră de la picioarele noastre poetul scrie. Un vers, două, o strofă. Apoi, răsfirîndu-și condeiele palmei, șterge totul... „Prietene, aceste versuri au fost...".

...În Brăilița, birjele aleargă spre pod, locul unde se vor întîlni nuntiile. De-acolo începe goana pe uliți. Mireasa care ajunge prima în pragul Piscului este cea dintîi binecuvîntată. Oamenii se grăbesc să trăiască. Războiul plutește în aer, pe... undeva a și coborît, cine știe... E prea mare gălăgie. Hai, să plecăm. Poezia are nevoie de liniște. Să scriem poezii cu vorbe. Tu rostești primul și al treilea vers, eu pe doi și patru. Vrei ? Hai ! Versurile se ceartă și se împacă, se adună, sute, apoi se despart. Gata, am ajuns în Comorofca. Îi dăm ziua-bună lui Panait și coborîm la Dunăre.

...Brăila e cuprinsă de un cald de april. Prietenii s-au adunat la Chilia Poetului. Mihu ridică în brațe cățelul și-i dă să miroasă florile din pom. „Stai, așteaptă să se dezbrace de petale ; atunci vor fi zarzăre, am să-ți dau să mănînci cîte vrei". Parcă-s versuri, vorbele sale.

...„Prietene, aceste versuri au fost, dar nu vor mai fi...".

Corneliu Ifrim

Curier brăilean

● *A apărut recent în Franța primul număr al revistei Cahier Panait Istrati, editată de cunoscuta societate literară Les Amis de Panait Istrati. Noua revistă este, spre deosebire de primele două serii (1969—1981), care apăruseră trimestrial, un anuar. Editat în condiții grafice deosebite, anuarul cuprinde studii și articole, fotografii rare, inedite, mărturisiri și evocări, pertinente note bibliografice. Coperta volumului conține una dintre fotografiile care a parvenit prietenilor francezi ai scriitorului brăilean din fondul Centrului de documentare al Expoziției memoriale Panait Istrati din Brăila.*

● *Editura Minerva a lansat de curînd ediția a II-a a cărții Cum am devenit scriitor de Panait Istrati. Spre deosebire de prima ediție, aceasta beneficiază de o amplă prezentare a tuturor manifestărilor dedicate centenarului nașterii scriitorului, care s-au desfășurat în anul 1984. Un loc aparte ocupă „Omagiul Brăilei" titlu sub care sînt inserate acțiunile culturale organizate de brăileni cu ocazia centenarului nașterii lui Panait Istrati și, de asemenea, cele prilejuite de comemorarea unei jumătăți de secol de la dispariția sa.*

● *La Galeriile de artă, în prezența unui public numeros, a avut loc în luna martie vernisajul Expoziției colective a pictorilor brăileni membri ai Uniunii Artiștilor Plastici. Au expus din pînzele lor artiștii plastici Vespasian Lungu, Mihail Gavrilescu, Constantin Boer Dondoș, Vasile Gaiță, Gheorghe Naum, Stelian Mărăcineanu, Georgeta Florea Naum, Niculina Mitu și Ioan Zlăvog.*

● *Dintr-un studiu inedit al cercetătorului brăilean, reputatul profesor Ion Gane, aflăm, că : „Viața economică brăileană, începînd cu a doua jumătate a veacului al XVII-lea, a fost de o deosebită intensitate. Negustorii locali făceau negoț cu toate cele trei provincii românești și, în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu, ei formau o „breaslă fiscală" plătind visteriei o sumă prin înțelegere cu raptul"... În vechile planuri ale orașului, găsim mai multe denumiri de ulițe, care atestă prezența diferitelor bresle meșteșugărești : ulița Cojocarilor, a Zidarilor, a Tîmplarilor, a Tăbăcarilor, a Lemnatorilor, a Ciurarilor". Aceste „ulițe", devenite străzi (ele se numesc azi Cojocari, Zidari ș.a.m.d.), cărora trebuie să-i adăugăm și strada Brașoveni, pe care își trăgeau carele negustorii din Brașov, amintesc într-un mod cu totul pitoresc vechea configurație a urbei, fiind prezente, cu toată culoarea pe care o difuzau, în literatura lui Panait Istrati, Perpessicius, Mihu Dragomir.*

● *Un manuscris de o deosebită importanță se află în posesia Bibliotecii județene „Panait Istrati". Este vorba de Adunare dă științe doftoricești, redactat de Constantin C. Hepites în anul 1836. Valoarea sa constă în faptul că este unul din puținele manuscrise cu caracter științific din epocă (și printre primele !), iar autorul, doctor în medicină al Universității din Viena în 1864, are contribuții însemnate în domeniul medicinei și farmaciei. În 1864 Constantin C. Hepites a tipărit la București un prim manual de farmacologie intitulat Farmacopeea română, probabil forma ultimă a manuscrisului de care amintim, care este o culegere de rețete medicale pe bază de plante.*

● *În cadrul manifestărilor dedicate aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, Cenaclul literar Panait Istrati din Brăila al Uniunii Scriitorilor a organizat întîlniri cu oamenii muncii din unități industriale și agricole ale județului. La acestea au participat, alături de membrii cenaclului, scriitorii Fănuș Neagu, Vintilă Ornaru, Constantin Georgescu și Nicolae Grigore Mărășanu.*

Prima dintre întîlniri s-a desfășurat la Punctul de documentare și informare politico-ideologică de la întreprinderea „Laminorul" în prezența unui numeros și avizat public. Au citit din lucrările lor poeții Ion Mustață, Aurel M. Buricea, Petre Drăghici, Candiano Priceputu, membri ai cenaclului, iar dintre invitați, Nicolae Grigore Mărășanu, Vintilă Ornaru, Constantin Georgescu. În după-amiaza aceleiași zile a avut loc ședința din luna martie a cenaclului care a prilejuit discuții pe marginea creației în proză a lui Mircea Cavadia și în poezie a lui Petre Drăghici. În cadrul ședinței condusă de prozatorul Fănuș Neagu, președintele de onoare al cenaclului, au luat cuvîntul Vasile Rusescu, Andra Căpităneanu, Valentin Popa, Ion Mustață, Marin Cioranu, Corneliu Ifrim, Alfred Basarab Tibereanu, Lucian Chișu, D. C. Munteanu, Aurel M. Buricea.

A avut loc, de asemenea, o întîlnire cu mecanizatorii, tehnicienii și inginerii de la I.A.S. Urleasca. Oaspeții bucureșteni și membrii cenaclului au citit poeme dedicate aniversării partidului.

Pagini realizate de membrii Cenaclului „Panait Istrati" din Brăila, al Uniunii Scriitorilor.

Fișe de dicționar literar

ANTON BACALBAȘA

Anton Bacalbașa este creatorul literaturii umoristice cu subiect cazon în proza românească. Peste timp, opera sa îi conferă nu doar titlul de „cap de serie", privit din perspectiva istoriei literare, ci și un incontestabil prestigiu prin conturarea în linii definitorii ale subiectului, continuat cu modificări de moment, dar cu aceeași atmosferă de Gh. Brăescu și I. I. Mironescu.

Prozatorul, cunoscut și ca un temut pamfletar, s-a născut la Brăila (21 februarie 1865) și a trăit doar 34 de ani. A moștenit firea „veselă și mucalită" a tatălui său, Constantin Bacalbașa, polițaiul orașului, sporind-o cu o vervă ironică de o remarcabilă calitate, manifestată în presă prin înfierarea monarhiei și armatei. După studii deloc strălucite în orașul natal (complicate de mai multe exmatriculări, unele datorate firii sale insubordonate), Bacalbașa a ales voluntariatul în armată. Acest episod al scurtei sale vieți va face subiectul unei serii de narațiuni, cele mai multe publicate în revista sa, **Moș Teacă**, prin care scriitorul va deveni celebru.

A debutat în paginile **Literatorului**, nr. 3 din 1882 cu schița **Justiție**, un aspru rechizitoriu la adresa tribunalului vremii, scoțînd la iveală, de la bun început, calitățile de stil publicistic prin care avea să se facă atît de cunoscut. Un an mai tîrziu, publica în **Mesagerul Brăilei** un început de roman cazon, reprimat abil de comandantul regimentului din care făcea parte prin intervenția acestuia pe lîngă părinții tînărului voluntar. După 1885 se află la Iași, apoi la București, implicîndu-se prin zeci de conferințe și cuvîntări, prin intermediul cuvîntului scris, în mișcarea muncitorească. Este oratorul cel mai ascultat, „vorbirea îi este smălțuită de cuvinte fericite, de glume bine gîndite" (C. Mille, **O viață**, II, 1914). Nu întîmplător, G. Ibrăileanu îl considera „unul dintre cei mai buni oratori ai socialismului de altă dată" pe cel care jucase un rol deosebit în 1893, la formarea P.S.D.M.R. și la al doilea congres al partidului.

Pe plan literar și publicistic, Bacalbașa desfășoară în deceniile al VIII-lea și al IX-lea ale secolului trecut o intensă activitate materializată prin colaborarea cu peste 2 000 de articole într-o mulțime de reviste și ziare, de la cele mai importante și pînă la unele obscure, pentru care a folosit, pe lîngă numele său, peste 50 de pseudonime.

Tip spectacular, cu vervă ironică și subtilă replică în dialog, Bacalbașa a fost unul din prietenii apropiați ai lui I. L. Caragiale, alături de care a scos **Moftul român** (1893), revista satirică în care și-a publicat o bună parte din schițele și pamfletele sale. Cu toate că raporturile lor s-au modificat radical, cei doi prieteni polemizînd între ei în numele platformei ideologice a ziarelor pe care le reprezentau, Caragiale a avut cuvinte de prețuire la dispariția acestuia : „Tony a plecat aseară dintre noi — atît de tînăr ! Păcat pentru lumea noastră !" (în **Dreptatea**, 5 oct. 1899, semnat „Vechiul tău prieten, Caragiale").

Activitatea literară a scriitorului, analiza pînă la detaliu a vieții sale, bibliografia operei dispersată în presa vremii, sub pseudonime verificate ca aparținînd scriitorului prin metoda filologică, se află astăzi la îndemîna lectorilor mulțumită cercetărilor laborioase efectuate de Virgiliu Ene, care a îngrijit o ediție Bacalbașa, apărută în două volume (1965) și este autorul unei micromonografii, tipărită de Editura Politică în 1975.

Anton Bacalbașa rămîne însă în atenția contemporanilor noștri în primul rînd prin literatura cu subiect cazon, pe care, de altfel, prețuind-o mai mult, a publicat-o în volume de mici dimensiuni în timpul vieții. Apariția ediției îngrijită de Virgiliu Ene, amintită mai înainte, ne convinge că în opera lui Bacalbașa se află multe alte pagini demne de interesul cititorilor de azi, relevînd un scriitor cu nerv, sclipitor, **cu o foarte coerentă și corozivă focalizare a pamfletelor sale împotriva adversarilor.**

În seria schițelor cu Moș Teacă, autorul prezintă tipul de militar încuit, periculos prin deținerea puterii pe care nu știe s-o mînuiască în afara interesului propriu. Scrierile sale surprind totodată, într-o amplă frescă, vechea armată, ca mecanism de înfrîngere a voinței și idealurilor individului, pentru a impune, în locul adevăratei discipline, o teorie oarbă și de nimeni înțeleasă. Potrivit temperamentului său, Bacalbașa a apelat la o ironie cu multe reflexe amare. Moș Teacă al său, condus de stereotipuri prost memorate, de interpretări confuze, cade adesea în grotesc și absurd, fiind de aceeași sorginte cu tipurile caragialiene.

Personajului i se creează o biografie care pornește de la vîrsta copilăriei, cînd Tecuț speria cinci mahalale, neputîndu-i-se cere firește, ca la șapte ani să fie înțeleptul Solomon. Devenit militar, el își croiește înfățișarea „unui erou permanent menit să aplice „deciuplina în rîndul civililor și subordonaților. În realitate, grandoarea de miles gloriosus cu care se înconjoară, evidențiază imensa-i prostie în cele mai felurite situații. Soția sa îl îmbrobodește, cînd Teacă are oarecari bănuieli că „a fost avansat la gradul de părinte fără a avea vechimea", măgulindu-i orgoliul de militar zelos : „Aoleu'. Da bine omule, vrei să faci ca toți proștii, la vechime ? Meritu e să fi avansat la alegere, nu la vechime !" Umorul se îngroașă direct proporțional cu trufia, prostia și autoritatea enormă a lui Moș Teacă, descris de Bacalbașa ca fiind „omul care, în baza celor trei fire de sîrmă galbenă, se crede atotștiutor, atotfăcător, atotputernic, și nu admite alte păreri decît pe ale lui. «Aceasta este părerea mea, și o împărtășesc», e o vorbă legendară, care ar putea fi foarte bine lozinca lui Moș Teacă". Principala sursă a comicului provine din spectacolul judecăților cotidiene ale lui Teacă, lor adăugîndu-li-se mulțimea de „perle", pe care autorul le urmărește cu o pasiune vînătorească, și de situații insolite. Bunăoară schița intitulată **Recruții** este o mică bijuterie a genului, prin surprinderea efortului de coerență pe care încearcă s-o realizeze în discursul de primire al recruților, „fisurat" din cînd în cînd de atenționări grosolane : „Băieți ! De astăzi încolo îmbrățișați cariera armelor, de astăzi încolo sînteți ai țării ! Tu, ăla de colo, nu te mai scobi în nas, că nu ești la tat-tu acasă !... Cariera armelor e nobelă, și noblețea e mare. Mă, ăla ciupitu, nu mișca-n front, că ți-adun mășelele de jos ! Țara așteaptă să fiți mari, adică... mari... mari, de !.... Sergent, să le explici ce este mare !... Căpitanu este tata cumpaniei și cumpania este fata căpitanului... Fiți mîndri de tatăl vostru că vă ia mama dracului !... (...) ...Prin urmare, căpitanu este tata cumpaniei și cumpania este fata. Să fiți fete, că vă iese fetia pe nas dacă n-oți fi !... Sergenți și caporali, fiți aspri, da' severi"... Acest captatio benevolentiae neavînd efectul scontat, Teacă trage concluzia că „așa va fi mereu pînă cînd guvernu n-o înțelege că nu merge să răcutezi soldații dintre civili". Rezultatul este la fel de burlesc în schița **Epizotia**, improprietățile de limbaj stîrnind savuroase efecte comice : „Așa să faceți, că eu am să vă încerc. Ori de cîte ori m-iți vedea venind la voi să mă întrebați : Vită bolnavă, ori sănătoasă ? Măcar să vie și gheneralul, nu-l lași să treacă pînă nu ți-o spune ce fel de vită este !"

De cîte ori iese din lumea cazarmei, Moș Teacă devine, din grotesc, absurd, aflîndu-se în paginile cu un astfel de subiect pasaje care-l prefigurează pe Urmuz. S-ar putea cita în acest sens din **Aghiotantul pieței, Moș Teacă spiritis, Lumina electrică, În Dobrogea, Contrabandă, La teatru, Cheiul Dîmboviței.** Iată o mostră din schița **Contrabandă**, prezentată de Bacalbașa sub forma unui ordin de zi semnat de celebrul căpitan : „Este interzis oricui să aducă tutun de contrabandă prin alte puncte decît cele păzite de armată. Pichetele care vor observa că contrabandiștii trec prin alte puncte pe unde nu pot fi văzuți au dreptul să-i împuște pe loc și să dreseze proces verbal". Într-o altă schiță, **Între camarazi**, ordinul de zi produce o ilaritate greu de închipuit : „Am fost atacat ziua-n amiaza mare de către o ceată de contrabandiști astă noapte pe la orele 12... Siguranța drumurilor nu este sigură nici chiar prin păduri. Rog dați ordin pentru întărirea cordoanelor melitare. Altfel nu garantăm de viața a o mulțime de trecători uciși pînă acum". Apropierea de marele său prieten, Caragiale, este evidentă fără alte comentarii.

Prin acest atît de pitoresc personaj, Anton Bacalbașa a descrețit frunțile contemporanilor săi, azvîrlind un adevărat torent de ironii asupra unui anume tip de militar și asupra unei anume mentalități cazone. Ironiile sale sînt însă amare, au gustul unei mari tristeți pe care autorul a încercat-o și mai mult atunci cînd s-a văzut nevoit să accepte că Moș Teacă ar putea fi foarte bine senator, preot, orice altceva. Acest lucru transpare din îndemnul trist-ironic, și, totodată, prin apelul la luciditate, cu care își încheie previziunile asupra „glorioasei" cariere a lui Teacă : „Du-te, mîndre căpitan ! Apari în lagărul vieții, luptă... și-ți va fi mormîntul încoronat cu flori. Se-nțelege, am dori ca mormîntul să ți se sape cît mai tîrziu ; dar asta nu atîrnă de vitejia ta, **ci de virtutea acelora care se numesc cititori. Zorile au sunat, să ne deșteptăm !".**

L.C.

UN POET AL SOCIALISMULUI

Urmare din pag. 1

se alătura cauzei proletare, pe care o găsea îndreptățită, deoarece condițiile de viață ale muncitorimii i se înfățișau ca deosebit de sumbre și incapabile să ofere garanții de schimbare pe viitor. De aceea, el îi asigura pe muncitori de toată compasiunea și dragostea sa. „Mă gîndesc la voi — scria el în 1914 în articolul **Voi muncitorii români** din ziarul **România muncitoare,** —, cărora viața vă este un strigăt lung, țesut din lacrimi, sînge, visuri moarte și suferință — și vă trimit un strigăt de revoltă din sufletul meu. Lăsați să curgă ura mea, ce-o port față cu asupritorii voștri în inima mea, să vă oțelească brațele, să vă ridice fruntea... Lăsați să curgă iubirea mea în inima voastră, ce-o port văzîndu-vă copii bolnavi de ceață, și să vă spui cu glasul celui ce simte că se trezește din somnul morții : muncitori români, voi blînzi și tăcuți și suferinzi, voi sînteți plămădeala României de mîine... din voi se va face o nouă țară, cu o nouă națiune... din voi se va face o nouă lume românească, în care luxul și păcatul și bogăția nu vor fi altora de umilire“.

Dîndu-și seama că nu mai putea rămîne un simplu spectator în lupta ce se anunța tot mai aprigă, Emil Isac devine în cursul anului 1914 membru al Partidului Social Democrat din Ungaria, înrolîndu-se în mod deschis în marea bătălie pentru schimbări sociale și politice care se anunța. Polemizînd pe această temă cu un reprezentant al clerului din Blaj, scriitorul își exprima opinia că „Un artist adevărat, chiar pentru că simte în suflet germenul viitorului, nu poate rămîne indiferent față cu prefacerile sociale de însemnătate istorică“. Începînd cu acest an, el așează pe frontispiciul scrisorilor pe care le expediază, inițialele marii revoluții franceze „L.E.Fr.“ (Libertate, Egalitate, Fraternitate), și își intensifică lupta politică purtată în coloanele presei democrate și progresiste. De acum înainte semnătura sa va putea fi găsită în paginile unor ziare și reviste ca **Facla, România muncitoare, Adevărul** (Glasul poporului), **Világ, Huszadik Század, Bund** etc. Începutul campaniei îl face la ziarul **Adevărul**, printr-o scrisoare deschisă, prin care își exprima încrederea în schimbările de substanță pe care conflagrația mondială urma să le aducă, într-o viitoare revoluție socială, ce avea să schimbe fața lumii, să așeze pe alte temelii viața popoarelor din imperiul austro-ungar : „Foarte puțin simțim noi românii și ungurii moderni că în cetățuia strălucită, cu parapete și cu turnuri locuite de buhne, numită Hunnia va trebui să vie, să sosească focul curățitor, focul libertății care să mistuiască în flăcări miile de castele și mănăstiri —, trebuie să sosească revolta uriașă a sufletelor care să gonească din biserica Adevărului, Libertății și Artei pe toți fariseii, trebuie să sosească revoluția...“

Pacifist convins, el condamnă războiul și slugile lui, cerînd dreptate pentru cei ce poartă povara cumplitelor privațiuni materiale în care se zbate poporul (**Pușca și condeiul, Cumpăna morții, Botnița**), ridicîndu-se împotriva barierelor care opresc cuvîntul. O întreagă suită de articole demascatoare e publicată în coloanele ziarului **Adevărul,** cu titluri ca **Fetele noastre de fabrică, Mariile noastre,** sau **Vine iarna.** În ele se denunță exploatarea la care este supusă munca femeilor, lipsurile și suferințele de fiecare zi în care se zbat familiile celor plecați pe front. Pentru aceste femei „muzica le e sirena fabricii și sărbătoarea o oboseală“, căci războiul a înlocuit cu „moarte, uragan și boli“ alimentele, adăpostul și combustibilul necesare traiului zilnic. E convins însă că ceasul izbăvirii trebuie să se arate cît de curînd la orizont, măturînd din cale-i cohorta strîmbelor orînduieli spre a face loc unei Europe cu totul schimbate : „Europa cea nouă nu poate fi decît o altă lume, în care ciocanul și condeiul vor fi mai tari arme ca tunul și pușca, în care nu după galoanele uniformelor vor fi prețuiți oamenii, ci după munca pe care vor produce-o. Să nu mai fie cerșetori pe străzi, să nu mai fie sapă de lemn, să nu mai fie lanțuri și temnițe, să nu mai geamă copii flămînzi și desculți cînd automobilul fuge peste dînșii, să nu mai asude muncitorul cînd briliantele ibovnicelor domnești strălucesc în văzduh. Europa cea nouă va da condei și pîine în mîna fiecăruia“.

Aceste cuvinte sînt scrise doar cu zece zile înaintea marii revoluții din Rusia din octombrie 1917. Ele sînt urmate curînd de altele, la fel de incendiare, așezate sub semnul aceleiași sincere pledoarii pentru transformări radicale. În articole ca **Liga popoarelor, Viitorul Europei, Izbînda democrației** ideile de mai sus capătă detalieri și întrupări noi, cărora revoluția rusească le-a oferit un nou cadru de radicalitate, după cum singur o mărturisește. „Grație revoluției rusești, opinia publică a lumii nu mai iartă brutalitatea unor feudali și nu mai recunoaște principiul teroarei minorităților politice. Astăzi se vorbește pretutindeni de egala îndreptățire a naționalităților și caracterul social și etnic al unui neam nu mai poate fi distrus“.

Ne aflăm în momentul cînd la 5 mai 1918 avea loc la noi al IX-lea Congres social-democrat român, la care numai boala îl împiedică să participe, trimițînd în schimb o vibrantă scrisoare ce urma să fie citită în fața participanților. Acum scrisul său pătrunde și într-o serie de reviste internaționale ca **Népszava, Arbeiter Zeitung, Frankfurter Zeitung, Berliner Tageblatt, Frei Presse, Nyugat** și altele, unde semnează articole cu caracter progresist, și în care întreprinde o critică a sistemului capitalist de pe poziții proletare și socialiste, făcînd din socialism o adevărată profesiune de credință, după cum reiese din articolul **Viitorul Europei** în care declara : „Rusia revoluționară este negreșit înzestrată cu viitor. Nu este cu putință un alt viitor pentru fiecare stat, pentru Europa, pentru lumea întreagă, decît idealul socialist“. Surprinde peste tot ardența ideilor, vehemența tonului.

În aceste condiții scriitorul se numără și printre combatanții de frunte ai realizării marelui deziderat secular al poporului nostru, acela al desăvîrșirii unității naționale. Articolele scrise pe această temă, cum ar fi **Partidul național român să intre în acțiune, Naționalismul și socialismul, Să fie sistem ?** etc. exprimă un punct de vedere deosebit de înaintat, bazat pe o bună cunoaștere a realităților sociale și naționale din Transilvania, ce vine din recunoașterea dreptului și chiar a **obligației**, poporului român la autodeterminare. În consecință este ales în biroul de presă al Senatului Național Român care ia naștere în noiembrie 1918, apoi ca delegat social-democrat în marele Sfat al Țării de la Alba Iulia. În aceeași lună semna articolul **Spre libertate,** înălțător imn de încredere în hotărîrile ce aveau să se ia la Alba Iulia, iar apoi, în decembrie, cînd marea unire e realizată, scrie pateticul articol **Alba Iulia socialiștilor români,** în care saluta cu entuziasm spiritul democratic care a stat la baza marelui act, scriind : „Vrem unirea tuturor elementelor românești, căci numai astfel sîntem asigurați că putem trăi viața unui popor civilizat și numai astfel este posibil ca în sfîrșit toată energia noastră să nu fie jertfită în lupta de rezistență, ci ca energia aceasta să poată fi folosită pentru progresul cultural, social, economic. Independența noastră este o condiție sine qua non a viitorului nostru și independența nu ne poate fi asigurată decît atunci dacă nu vor mai exista provincii românești, ci dacă toată românimea va trăi o singură viață de stat“. Iar în altă parte subliniază ideea prețioasă că „românii s-au unit pe baza revoluțiunii sociale și nu pe baza principiului istoric și militar“.

De altfel, pentru recunoașterea europeană a marii uniri scriitorul a depus de asemenea o vie și rodnică activitate. Astfel, în martie 1919, el se numără printre membrii delegației social-democratice române care va pleca în apus pentru a lua parte la conferința de pace. Primele impresii, sub formă de scrisori, le transmite din Berna evocînd cu nostalgie Ardealul și cauza lui dreaptă. Despre ceea ce a realizat practic acolo, aflăm dintr-o altă scrisoare, în care spunea : „În Europa mare astfel am vorbit, N-am adus elogiu sclaviei, ci dimpotrivă am încercat și am reușit să impun problema românească ca o problemă socială. Îndeosebi sînt foarte mulțumit de ceea ce s-a întîmplat la Berna, la Haga și la Londra. La Berna, împreună cu amicul meu Grapini, am dus o luptă grea la congresul Ligii popoarelor. Aici, un om de talia lui Forel, premiatul Nobel, un savant de renume mondial, a putut fi convins că în România noastră frumoasă mai există în afară de politicienii intoleranți și... democrați, copii ai muncitorimii și ai țărănismului, care nu vor să facă din România o colonie de kafri din Kamerun și care nu vor să intronize trîndăvia socială, intelectuală și politică a feudalismului. Și am spus-o atît la Berna, cît și la Haga și Londra, că poporul român scăpînd de jugul oligarhiei străine, vrea să scape și de jugul oligarhiei române“.

Rezolvarea socială a problemelor, prin reforme radicale și atotcuprinzătoare, precum reforma agrară, reforma dărilor și impozitelor, reforma școlară, reforma socială și înainte de toate, reforma politică era un deziderat statornic al poetului. Pentru acest lucru el a adresat în numeroase rînduri tuturor scriitorilor români, întregii intelectualități, chemarea de a se înrola sub flamurile desfășurate ale acestui steag de luptă, pentru a face să triumfe ideile binelui și ale progresului social. În articolul **Literatura și socialismul** din 1919, el cerea scriitorului înregimentarea alături de cei mulți și asupriți, datoria de a deveni un luptător, un scriitor angajat, așa cum o reclama pulsul timpului : „Un neam de proletari, cum sîntem, un popor de luptă socială, un mare și puternic element de progres, nu-și are încă cîntăreții săi. Porțile sînt deschise și-i așteptăm. Și-i așteptăm să arunce din mîini lira convențiunei, să-și tundă pletele și să arunce balustradul strălucitor și să prindă în ritm ohtarea celui ce muncește. Viitorul este al socialismului“.

Sînt cuvinte profetice, cuvinte de mare încărcătură ideatică și emoțională, pe care acest artist-cetățean le-a scris și le-a urmat cu devotată consecvență de-a lungul timpului. Un exemplu de poet-luptător, pe care acum la 100 de ani de la naștere îl evocăm și cinstim.

CENTENAR EMIL ISAC

Insurgența modernismului

Urmărită mai bine de o jumătate de secol de prejudecățile criticii estetizante, poezia lui Emil Isac e, dincolo de aparențe, unitară și de o constantă temperanță. Poetul debuta editorial în primul deceniu al secolului, la puțin timp după Goga, dar înaintea lui Bacovia, Blaga ori Cotruș, mai bine zis în climatul de pitorească atmosferă sămănătoristă, disgrațioasă ardeleanului Emil Isac, și cu care nu făcuse aderență nici poezia lui Goga. **Poezii — impresii și senzații moderne** (1908) cultivă un simbolism sumbru, dar și aluziv-premonitoriu, antisămănătorist, care, venit din Ardealul de dinainte de Unire, nu e atît de muzical și estet. E, dimpotrivă, de o porozitate/scorțoșenie aparte, viguros și carnal în limpiditatea-i expresivă și cu minime posibilități de sugestivitate lirică. Acest soi de lirism nu se va resimți nicidecum de acea metafizică a suferinței etnice (Goga), cum nu va fi complexat deloc de modernismul antisimbolist blagian, cu toate că între cele două războaie poezia lui Emil Isac se îndreaptă spre un expresionism deprimant, nu lipsit de intarsii vizionare. Deși întîlnim acum o întreagă figurație și recuzită simbolistă ce-l prefigurează esențial pe Bacovia ori acel lirism sentimental nelipsit de unele dezbateri melodramatice, nu acestea devin specifice. Poezia lui Emil Isac șoca acum printr-o dezinvoltă deshibare viguros-expresivă (cu toate că impresia de stil congestionat e aici puternică), ce-a trecut în ochii criticii drept „butadă“ și „epatare“, cînd nu i s-a zis „neseriozitate“ filantropică, „frivolitate profesională“, ba chiar „lipsă de inteligență artistică“ (E. Lovinescu, 1927).

Poetul va „altoi“ pe o formație clasică o experiență de boemă pariziană, unde vine îndeaproape în contact cu ideile simbolismului care tocmai își consuma ultimele experiențe. Episodul, însă, nu a avut cine știe ce consecințe valorice, cum mărturie ne stă însăși poezia ce-a urmat. Aceasta și-a urmat o cale normală, adîncind meditația și sporind ecoul unei conștiințe lirice suferinde („obsesia răului istoric și a celui existențial“ — Ion Oarcăsu). E lirica unor neliniști existențiale, înfiorată de sentimentul predestinării rele și al morții, al damnării.

Dar, spuneam, nu amorul sentimental, nu dezabuzările melodramatice sînt specifice, pentru că, în fond, toată această poezie nu se îndreaptă spre metafizic și speculativ, ci spre o manifestă atitudine umanitaristă. Militantismul social al poetului este, de altfel, structural și profund organic, el traversează, ca un fir roșu, toate etapele creației sale și ajunge la limpidă exprimare politică în publicistica și poezia de după Eliberare. Vocația lui militantă este indiscutabilă și ea îi este congeneră, ereditară. Înaintașii dinspre mamă și tată ai poetului (v. antologia îngrijită de Mircea Tomuș : Emil Isac, **Poezii,** 1976) fuseseră aprigi luptători pentru cauza națională a românilor din Transilvania. „Tatăl meu, va scrie poetul, era un jurist celebru și a condus apărarea acestui monstruos proces“. Este vorba de procesul Memorandului, de la Cluj, din 1894, și poetul își aduce aminte de acele zile în care agitația și pulsația națională a întregului Ardeal se revărsa pe străzile orașului natal. Alături de ideea programatică a împlinirii idealului național, idee-ax în jurul căreia se învîrte întreaga istorie a Transilvaniei, poetul condamna orice manifestare de șovinism, de naționalism, susținînd, ca un mare umanist modern, dreptul natural al naționalităților conlocuitoare la existență și demnitate social-istorică, în sînul acestei provincii istorice (unde i-au statornicit vremurile, alături de marele popor român). În acest fel, transilvanismul tradiționalist capătă o coloratură aparte asigurată de un profund umanitarism și larg militantism progresist (prietenia cu marele poet revoluționar maghiar Ady Endre, ale cărui convingeri erau asemănătoare — v. **Cîntecul iacobinului maghiar,** 1908 — este în context mai mult decît semnificativă).

Încă de la începuturi, poezia sa se resimte de un puternic suflu militant-vaticinar (ce-a scăpat de la început criticii noastre, chiar lui G. Călinescu în 1941), în numele unui unanimism ce nu-l va părăsi niciodată. Premoniția din lirica sentimentală e, în primul rînd, sumbră, de o înfiorată meditație existențială, dar, citind-o într-un sistem de lectură mai complex, ea e și una militant-umanitară, în poezia aluziv-socială a unui **civism** de difuziune vaticinară, deloc egotist, care, deocamdată (la 1908) dă impresia că nu are puterea să iasă din cadrele simboliste, fiind zăgăzuit, reținut, stopat, dar niciodată înăbușit. E tocmai ceea ce este mai veritabil în poezia sa, față de „poza“, „fronda“, „epatarea“ și, în general, afectarea simbolistă ori față de romantismul sentimental-macabru, atitudini lirice fără bătaie lungă, la fel ca soiul de expresionism în care se va vărsa mai apoi poezia sa (**Poezii,** 1936).

Poezia socială a lui Emil Isac de acum nu e una agitatorică, insurgentă, plenară, ci mai mult o notație schițată, laconică, îngust-muzicală : „De la sapă vin țăranii / De pe față le pling anii, / Cîte chinuri, cîtă trudă / Și de lacrimi fața udă... // Vin țăranii cu sfială, / Suflet plin și straiță goală... / Și cum vin din depărtare, / Înroșește sfîntul soare...“ (**De la sapă vin...**). **Viitorul** se resimte de un tonic spirit mesianic : „Ceriul arde și zeii pier toți. / Vine un nou soare... / Vine o dimineață mare...“. De cele mai multe ori, însă, pe un fond de simbolism formal, expresiv, aceeași aluzie militant-vaticinară se face simțită : „În clopote e numai pace. / Ciocanul nicicînd nu mai tace, / Ciocanul nicicînd nu mai tace. // Cîntarea clopotului sună / A vreme și a lume bună / Cîntarea clopotului sună.“ (**Sinistru clopotele...**). O **Așteptare** prefigurează, în narațiunea ei celulară, literatura proletară de mai tîrziu : „În bordei s-a stins lumina, / S-a sfîrșit pîinea pe masă — / Și flămînzi bocesc copiii, / Tatăl nu vine acasă ! // Viscol geme la fereastră... / Și e frig. Și rece-i soba... // ... — Sună-n curtea pușcăriei / Supt spînzurătoare, toba...“. Același soi de poezie proletară este prefigurat în **Muncitoare,** dar și în **Sirena** : „Fum gros se-nalță-n cer / Sirena fabricii sună. / Oameni palizi de visul nevisat / La poartă se adună... // „Sirena fabricii sună, tot sună...“. Orașul pare un topos atins de boală ; dar nu de cea metafizică, blagiană din „Laudă somnului“, ci de una socială, ce-i sensibilizează așteptările („Orașul tresare.“). **Azi** e, în laconismul ei, de o vehemență nereținută : „Azi, ne răpește viața / Mașina și fabrica, / Ne veștejește fața... // ...Azi, da... Dar vie mîine / Lanț greu, ori albă pîine, / Să ne aducă mîine“. Sau această **Ego homo...,** o adevărată „ars poetica“, unică în felul ei în cadrul acestei creații de început, în care Emil Isac își exprimă credința de a fi adus oamenilor **o doină nouă,** „doina cea mai doină“ a **Omului** (scris cu majusculă).

Și în volumul din 1936 poezia socială, deși mai slab reprezentată, în cîștigul unui expresionism rebarbativ, e de o concretețe sugestivă, evocînd același umanitarism manifest. Undeva poetul evocă apariția unor copii de moți cerșetorind pe străzile Clujului, altundeva moartea unui copil sărac de pe strada lui îl indignează. În general orașul trăiește un timp suspendat : „O, s-a întors lumea din țîțîni, / Dar aici, nevinovată stă vremea în poartă.“ (**Baia Mare**).

Din ediția de **Opere** (1946), între cîteva capodopere se numără și **Baladă ardeleană** (de o modernitate colocvial-polifonică). **Către ideal** (poezie umilă a reportajului) și, mai ales, **Noaptea fantastică** în care sentimentul deplin al Istoriei este de o acuitate patetică, într-o frazare expresionist-simbolică. Metafora-simbol a **salonului roșu,** aflat sub semnul Sfîntului Gheorghe Balaurotonul, evocă lungul șir de martiri din neamul său : „Pereții roșii poate de sîngele / Vărsat de strămoșii strînși în icoane / În cadre de bronz“. „Salonul roșu“ e un muzeu imaginar al cruzimii ce s-a abătut asupra neamului său într-o întreagă istorie a luptei pentru dreptate, libertate și demnitate națională. Acolo „duhul strămoșesc“ e atotprezent („Duhul strămoșesc, / O, ce-ar face din mine, / Să-l simt în mine să-mi pornească / Sîngele la luptă...“).

Cînd se angajează că „nu voi cînta de lacuri, de lebede, de aur“, E. Isac realizează o mare poezie socială (de pildă atunci cînd condamnă ororile războiului și denunță politica fascistă de oprimare a popoarelor).

În deceniul al patrulea, cînd mișcarea muncitorească de la noi capătă o amploare fără precedent și un statut social-politic aparte, susținută de o întreagă presă militant-progresistă, cu precizat program ideologic și social, poezia lui Emil Isac nu putea să nu capteze undele acestui freamăt social căruia îi punea un semn profetic. Militantul publicist democrat va scrie după Eliberare chiar o poezie angajat-politică, de robustă expresie și limpid mesaj. Eliberarea patriei „n-a fost minune“, zice poetul, ci „voință“ colectivă, imensă : „Milioane de brațe s-au unit și a trosnit ce-a fost aur și lemn. / Și degetul vremii a înfipt cu foc un semn. / Lumea veche s-a cutremurat și s-a dărîmat, / Drumurile s-au luminat, Drumurile s-au luminat. / Veniți cu toții la proaspătul izvor...“ O poezie angajată, de activistă fervoare, cum se vede (**politică** în sensul major al răspunderii civice), evocînd ritmurile și realitățile vremii noi. În oda **Minerul** umanitarismul generos al poetului nu e lipsit de versuri memorabile („Cît de mare ar fi întunericul dacă nu l-ar sfărîma cărbunele ciocanul tău sfînt ?“). Sau această postumă fără titlu, din ediția de **Poezii alese** (1956), care sugerează însăși antiteza profundă dintre cele două lumi, un fel de manifest poetic și de mesagerică predicțiune : „Veți fi voi mai fericiți decît eram noi. / Pe voi vă așteaptă soare și veți uita și ceață și ploi, / Frigul nu va mai arde degetele voastre cum le-a ars pe ale noastre. / Pe noi ne-a înecat noaptea surdă, pe voi vă vor trezi zorile albastre. / Ceea ce tăcea în noi, în voi va răsuna ca nouă cîntare. / Brațul nostru a fost neputincios, brațul vostru va fi neînvins de tare, / Ochii noștri erau micșorați de plîns, ochii voștri nu vor ști decît să zîmbească. / Pe cîmpia voastră, tot ce n-a crescut pentru noi, pentru voi o să-nflorească. / Veți fi mai fericiți. Și amintirea noastră să nu vă umilească, / Vremea care pentru noi a tăcut, pentru voi a-nceput să vorbească.“ (XXX).

În ultimul deceniu, o serioasă receptare critică, în ideea unei mai drepte reconsiderări, s-a produs și ea vine, mai ales, de acolo de unde spiritul lui Emil Isac e încă viu (Mircea Zaciu, Mircea Tomuș, Ion Oarcăsu, Ion Brad).

Ventilată de-a lungul unei jumătăți de secol de marea tematică socială și politică, poezia lui Emil Isac, de substrucție unanimistă, rămîne un document semnificativ, de o manifestă preeminență tematico-ideologică, poezia unei viguroase simplități (dar și a unui suflet sensibil) și, mai ales, a unei conștiințe memorandiste, racordată la realitățile epocii și adusă la lumina zilei.

Z. Cârlugea

Gazetarul militant

În ultimii ani (1980—1985) au fost sărbătorite cu o vie însuflețire și pietate centenarele nașterii unor renumiți scriitori : M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, Octavian Goga, Ion Minulescu, George Bacovia, Liviu Rebreanu și alții. Toate aceste centenare sărbătorite în principalele centre din țară au adus noi contribuții la cunoașterea vieții și activității acestor scriitori și totodată la valorificarea lor critică. Ultimul dintre ele — cel închinat lui Liviu Rebreanu — a fost sărbătorit cu o amploare dintre cele mai impunătoare. Prilejul a fost folosit nu numai pentru retipărirea în ediții diverse a întregii sale opere ci, totodată, și a editării jurnalului și corespondenței sale. Niciodată amintirea unui scriitor n-a fost evocată cu o mai vie însuflețire și cu o mai largă participare a întregii opinii publice românești.

Aceasta dovedește nu numai înalta conștiință literară a epocii, ci, în același timp, și nivelul la care a ajuns arta grafică românească contemporană.

Iată, acum, îi aducem omagiul nostru la o sută de ani de la nașterea lui Emil Isac. El este una din cele mai îndrăznețe existențe literare și publicistice a timpului, nu îndeajuns de valorificat încă ca poet și cetățean. Căci Emil Isac n-a fost numai un remarcabil poet simbolist, ci și un militant social și național, cu o prodigioasă activitate.

Fiu al avocatului clujean Aurel Isac, pledant în marele proces al Memorandului, Emil Isac, născut în anul 1886 a făcut să răsune o coardă nouă în hotarele literaturii românești ardelene, dominată pînă atunci de spiritul lui Octavian Goga și a lui George Coșbuc ca și de creațiile uneori sămănătoriste ale lui Ioan Slavici și Ion Agârbiceanu.

Prin Emil Isac a pătruns în Ardeal simbolismul francez și s-a deschis calea literaturii lui Aron Cotruș, Lucian Blaga și a generației lui Mihai Beniuc.

Ca și scriitorii ardeleni anteriori, Emil Isac a căutat de la început orientarea înspre literatura vechii Românii, din frămîntarea acesteia optînd pentru literatura lui Alexandru Macedonski, Ovid Densușianu, Tudor Arghezi.

A debutat editorial în anul 1908 cu volumul **Poezii** (impresii și suveniri moderne), după o îndelungată colaborare la revista **Familia,** la care a fost un timp și secretar de redacție.

Prin Emil Isac au pătruns în Ardeal spiritul lui Verlain, Baudelaire, Verhaeren, Oscar Wilde și alți moderniști considerați „decadenți“. Mesajul său social a fost dintre cele mai îndrăznețe, el îmbrățișînd peisajul industrial al orașului cu numeroasele lui aspecte muncitorești și totodată peisajul rural cu revendicările lui țărănești.

De altfel, el a îmbrățișat în mod practic toate revendicările sociale ale timpului, fiind unul din publiciștii socialiști ai vremii. Ca redactor la ziarul **Românul** el a susținut și toate aspirațiile naționale ale poporului român, fiind unul din participanții la Marea adunare de la Alba Iulia care a proclamat unirea tuturor românilor.

După unire, Emil Isac și-a adus contribuția la consolidarea noului stat român, fiind inspector al Teatrelor și Artelor. El a participat în același timp și la propaganda României în Europa, fiind delegat al țării la conferința de pace din Elveția.

Ca poet Emil Isac a avut o accentuată colaborare la revistele **Cronica,** de sub direcția lui Tudor Arghezi și Gala Galaction, **Noua revistă română, Viața nouă, Simbolul, Versuri și proză, Absolutio, Farul, Adevărul literar și artistic, Flacăra, Facla** ș.a.

Imaginile și metaforele sale erau pe cît de originale, tot pe atît și de inovatoare, ele aducînd o incontestabilă contribuție la dezvoltarea poeziei moderne române.

Fără a stărui s-a încercat și în domeniul dramaturgiei, scriind piesa **Maica cea tînără,** apreciată la timpul ei de însuși I. L. Caragiale. În această piesă s-a relevat spiritul lui Oscar Wilde și al lui Maeterlinck.

Emil Isac a fost și unul din cultivatorii genului poemelor în proză din care a scos un volum la Oradea în anul 1923.

Din bogata sa activitate publicistică, Emil Isac a editat volumele **Ardealule, Ardealule bătrîn,** Arad 1916, **Cartea unui om,** Arad 1925, și **Notițele mele,** 1925.

Luptător în 1918 pentru Unirea Transilvaniei cu România, Emil Isac a fost totodată și un înverșunat adversar al dictatului de la Viena din 30 august 1940. „Ardealule — scria Emil Isac în ziarul **Universul** de la 4 sept. 1940 — leagăn de argint care a legănat privirea, zîmbetul pruncului de țîță cu nesfîrșitul popor de stînci ale Carpaților ! Ardealule — scria poetul mai departe — mătase țesută din visurile cosînzenelor și doina țîșnită din fundul sufletelor scăpate de robie ! Ardealule, pămînt de farmece și cuib al celor mai frumoase paseri din lume, Ardealule, care totdeauna ai fost al nostru, al celor pe care ne-au lăsat împărații mari ai Romei, ca să le rostim la fel graiul, să ducem în pașii noștri voința lor, să fim urmași, care ținem treaz sufletul nemuritor al lui August. Ardealul — adăuga în încheiere Emil Isac — se cutremură de fiorul așteptării. Ardealule, tu care nu ai decît botez ardelean și care nu te-ai înstrăinat niciodată și nu te vei înstrăina niciodată, oricine ar încerca să te necinstească și să te umilească, oricine să te răpească, oricine să te înșele, oricine să-ți întoarcă plugurile, să-ți alunge căprioarele din codri, să-ți smulgă toată podoaba Carpaților, să-ți molipsească rîurile, să-ți taie arborii, neamul care și-a înfrățit cîntecul cu al ciocîrliei, neamul care a păstorit în văi și care a stat de veghe în piscul munților, frățîn al soarelui meșter — Ardealul nu este speriat oricît de îngîndurate i-ar fi frunțile.

N-aveți teamă, frații mei, n-aveți teamă, copii care rîdeți așa cum v-au învățat strămoșii voștri, n-aveți teama fecioarelor care în brîul vostru purtați și azi cea mai fermecătoare floare : busuiocul, n-aveți teamă bunici dulci și moșnegi sugubeți care în pîinea straiței voastre aveți dospită și azi credința din trecutul trecuturilor neînvinse : neamul nostru n-a murit niciodată, nu s-a umilit niciodată și nu se vor răsturna în spaimă turlele, căci noi ardelenii sîntem români, am fost și rămînem români, căci ne-au născut părinții noștri ca pe buzele noastre să nu înghețe niciodată cîntecul, orice furtuni cu grindină ne-ar răsturna zăplazurile înflorite, oricît ne-ar călca în grădinile noastre laba fiarelor sălbatice : noi nu putem fi decît ceea ce sîntem : români“.

Arareori s-au scris despre tragedia Ardealului cuvinte mai înălțătoare și mai concludente!

Poetul a murit în 1954, după ce **Editura pentru Literatură** îi tipărise o ediție bogată a poeziilor sale.

Centenarul nașterii poetului e un prilej binevenit pentru critica și istoria literară românească să arunce o privire mai largă asupra vieții și operei sale, așa cum a făcut-o mai deunăzi poetul Ion Brad în cunoscuta sa monografie.

Vasile Netea

Poematica Ardealului

Creația lui Emil Isac are o vizibilă unitate stilistică. Fie că este vorba de poezie, teatru sau publicistică, ni se dezvăluie o fire poetică ce îmbină tonuri discret-sentimentale tradiționale cu imprevizibile izbucniri expresioniste, simboliste, chiar experimentaliste, cu intenția expresă de a explora cîmpul imaginativ al unor crezuri sociale și patriotice limpezi. Militantismul nu e unul înregimentat și supus la presiuni extraestetice. El provine dintr-o firească situare pe solul transilvănismului literar și, ca atare, înflorește spontan. Performanțele creatoare depind, însă, exclusiv de forța autorului în a percepe și prelucra sevele care îi hrănesc și motivează inițiativa culturală. Privind din acest unghi, ni se pare că aptitudinea poetică și poetizatoare e punctul de precipitare a tot ce a scris Emil Isac. Dovadă e faptul, ușor sesizabil, că anumite motive migrează din poeme în proza poetică, după cum se pot simți la ele acasă și în simplele note publicistice. Totodată, chiar textele care, cel puțin convențional, se încadrează activității gazetărești propriu-zise au impact afectiv. În măsura în care acesta nu e urmărit doar pentru creșterea vigorii persuasive, ci face parte din tehnica sugestiv-poetică minuită deliberat și parcă doar de dragul meșteșugului artistic, ar trebui să stînjenească : adică, ar trebui să lase impresia de inadecvare stilistică, întrucît, iarăși convențional vorbind, mijloacele poetice par, și chiar sînt, improprii pentru gazetărie. Totuși, la Emil Isac o asemenea judecată (sau **prejudecată**) nu se confirmă. Autorul sparge tiparele : e greu să disociezi notațiile scurte, articolele comemorative, schițele reporterîcești, luările de atitudine, formulele discret polemice, de paginile în care se lasă dus și sedus de stări contemplativ-poetice, sau de proza poetică practicată după coduri adecvate. Nu întîmplător Emil Isac însuși cultivă această indistincție, adunînd, mai ales în volumele pe care, vag, le subsumează publicisticii, toate categoriile menționate. Reușește, prin aceasta, să ocolească monotonia. O oarecare dispersie tematică îi asigură, înăuntrul fiecărui volum, reglarea gradului de poeticitate ce trebuie inoculat stilistic. Cu toate aceste schimbări de planuri ale sensibilității și „anecdoticii“ textelor, se desprind anumite dominante sau centre de interes. De pildă, Ardealul este, pentru Emil Isac, un adevărat cîmp magnetic : dispuse în aceste linii de forță, textele volumelor de publicistică — în sens larg și aproximativ —, își găsesc locul meritat și își deschid sensurile directe, de primă instanță, spre arborescențe semnificante derivate, cu bătaie mai lungă, sfîrșind într-o zonă de indeterminare și intraductibilitate poetică. Grăitoare ne apar, astfel, legăturile subterane dintre **Ardealule, Ardealule bătrân** (1916), **Notițele mele** (1925) și **Cartea unui om** (1925), culegeri apărute, nu întîmplător, în Biblioteca „Semănătorului“.

Imaginativ, impresionabil, atent la oameni și îngrijorat de soarta lor, Emil Isac desfășoară în paginile de gazetărie nu atît pledoaria pentru crezul său patriotic, cît intuitivizarea motivației afective a respectivului crez ; nu argumentează logic și nu vrea credibilitate formală obținută prin coerență și corectitudinea deducțiilor, ci ridică fapte de viață, oameni, întîmplări la rangul de argument suprem, dă relief realității însăși care devine semnificativă în planul dorit. Revolta e strunită de frîie sentimental-contemplative. Imaginarul pus în joc de gazetar desconspiră, dezvăluie, sugerează realul, asumîndu-și-l afectiv, deci într-un alt strat decît cel permis de formulele explicit pedagogice. Astfel, primul volum menționat restituie atmosfera tragică a Ardealului care își împînzise, fără voia lui, fiii pe cîmpurile de luptă ale Europei, în numele intereselor austro-ungare, în timp ce fiecare simte că ora marii uniri este aproape. „Au fost șapte flăcăi și șapte leșuri s'au făcut și nimeni nu i-a sărutat, căci corbii sătui au zăcut pe inima lor și ciocul corbilor i-a îndrăgit. Și șapte fuioare sbârnâie și șapte fete plîng. Și bătrînul scripcar aruncă lemnul sunător și-și îngroapă fața hohotind în mâni... Firul se țese din suflete, șapte fete torc, toată noaptea torc. Și palide le află zorile, căci firul nu se mai sfîrșește“. Ardealul nu mai așteaptă iarna pentru a se lăsa, ca altădată, copleșit de basme, clăci și nunți, căci din cer cad „fluturii morții“, iar „fiecare fulg înseamnă astăzi un ardelean... O, cum ni i-a resfirat uraganul sorții !...“ Copleșitoare este radiografia triadei foc-pîine-somn, dar și a setei de care depinde viața soldatului. Stafia mormintelor mustră : „Apă, vreți apă, soldați ? Beți lacrămile mamelor voastre !“ Pe străzile Clujului, moții nu mai strigă : „hai la mure“, căci „poezia codrului e îmbrăcată în uniformă“. Transpunerea autorului în problemele românilor ardeleni devine patetică, cu imprecații acute, demne de tragedia antică ; lîngă plugul ruginit, declamă teatral : „O, cită rugăciune s-a spus pentru truda și izbînda roților tale, o, cîte lacrămi și zîmbete au zvicnit în brazda ta neagră, o plugule, al cui ai fost ?“, și, brusc, devine tăcut, căci din mormînt vine cineva și „toată noaptea ară și scînteiază plugul și brazda se lungește, tot se lungește. Și brazda duce la cimitir“. Cei dragi sînt așteptați cu flori și suflete lăcrimînde acasă. Un oarecare avînt romantic îl cuprinde cînd laudă eroii Regimentului 50 din Alba-Iulia, care au asaltat și cucerit 4 tranșee betonate, cu pieptul gol, dar nu se lasă copleșit : e o vitejie care slujește altora. Soarta acestor viteji îl va preocupa. În **Notițele mele** este obsedat de prizonierii români din Siberia și de aiurea : „Dânșii, mărturii și zăloage vii pentru jocul de șah al diplomației, dânșii, martiri ai unei epoci care împarte unuia pat moale iar altuia declasarea cea mai infamă, dejosirea intelectului la buna dispoziție a unei sentinele — este ceva teribil, a ne gîndi că, până ce noi asistăm la premiera Aidei și discutăm asupra inepțiilor parlamentare, un frate, ori poate sute și mii de frați ai noștri, sunt siliți să curățească latrinele, să care apă, să spargă pietrișul drumului, sub scutul unui stupid coeficient al „ordinei“.

Vasile Condurache : „Maternitate“

Emil Isac dedică imnuri delicate unor locuri, orașe, sate, și oameni din Ardeal. Dascălii îi apar ca „luptătorii minunați pe care nu-i distinge nici o pălărie mai bună de alți muncitori de rînd“.

Mai ales în **Cartea unui om** va urmări procesul de trezire la viață pe care Marea Unire l-a făcut posibil. Eliberarea Ardealului de sub robia politică, constată Emil Isac, trebuie continuată cu revitalizarea și redimensionarea conștiinței culturale înăuntrul corpului reîntregit al țării tuturor românilor. Procesul de unificare socială, menit a înlătura diferențe locale — mai ales în ce privește stratificarea socială moștenită de la un ev mediu înpămîntenit în conjuncturi specifice —, trebuie, însă, pornit din, dinspre și pentru structurile de adîncime ale societății și tradițiilor românești. Susținînd acest punct de vedere, Emil Isac nu aderă, în nici un caz, la un evoluționism conservatorist. El atrage doar atenția asupra unor posibile erori în modul de a sluji progresul : trebuie inițiată mai întîi o schimbare a sufletelor creatoare de nouă societate, altfel „numai formele străzilor și numai etichetele sufletești se vor schimba“ (**Ardealul nou**). Nestematele de gînd și faptă românească, sedimentate în tradiție, au putere de propulsie pe traiectoria progresului autentic, și, în consecință, trebuie recunoscute ca atare. Cinstirea lui Avram Iancu — chemat, în vechiul Ardeal, în ajutor atunci „cînd, în Cluj, numai cu perdelele lăsate se putea juca hora și cînd și pe frații tăi îi puteai bănui ca vânduți și plătiți“ — este, de fapt, cinstirea unui „vecinic și neprihănit ideal de dreptate, și un memento mori al tuturor tiranismelor“. Emil Isac vede statuia lui ca „statuia democrației române care a învins vremea veche“.

Piesele de rezistență ale publicisticii lui Emil Isac mai surprind încă prin forță de sugestie, îmbinarea fericită a simplității ideii cu sprinteneala metaforică, dar, mai ales, imprimă prin aptitudinea aparte a poetului de a se transpune în temele ardelene majore.

Vasile Macoviciuc

CRONICA EDIȚIILOR

Panait Istrati, azi

Se împlinesc două decenii de la întemeierea ediției Panait Istrati, ediția PI cum i-aș zice privind elegantele volume pînzate în mătase grena cu un dreptunghi auriu vertical, nu mai mare decît o lamă de ras, în cîmpul jumătății de sus a coperții — în care inițialele sale ne amintesc de constanta geometrică... Există, în critică, o atitudine oarecum comună față de autor : fiecare lasă impresia că scrie despre ceva care s-a mai scris, și încă bine — adică definitiv. Ce să mai spui nou despre Istrati ? Cazul a fost „clasat", sînt două opinii — una care-l consideră scriitor român, alta care-l cedează literaturii franceze —, argumentele s-au stivuit de-o parte și de alta ; este o constantă stabilită, un 3,14 la care poți adăuga oricîte zecimale dorești : PI rămîne tot „pi". Iată o situație geometrică la care s-a ajuns luîndu-se în calcul numai anumite opere, împinse în lume de împrejurări stabilite. Cînd au întemeiat o ediție mai largă a scrierilor lui Panait Istrati, Al. Oprea și Eugen Barbu au avut în vedere și schimbarea generală a opticii asupra autorului prin stringerea la un loc a „proprietății" sale.

Fenomenul Istrati a constat mult timp mai ales din debutul lui francez și vilva pe care a creat-o. Romain Rolland era un fel de Mecena al lui, spiritul tutelar care a binevoit să ungă un cavaler rătăcitor al condeiului. G. Ibrăileanu remarca, totuși, chiar din 1925 că succesul lui Panait Istrati nu se datorește nici „exotismului" operei, „și nici prefeței lui Romain Rolland, care, departe de a fi socotit un „maitre", nu e admirat decît în foarte puține cercuri literare din Franța, iar d. Istrati a fost prețuit în toate cercurile". Nu mai judecăm cît a contribuit Panait Istrati la gloria postumă a mecenatului său; Romain Rolland a trecut prin lungi perioade de eclipsă, cînd se mai știa de el doar ca „autor" al lui Istrati — a cărui strălucire n-a pălit cîtuși de puțin după moarte ; dimpotrivă. Dar nici nu ne interesează destinul operei lui Romain Rolland, ori dacă acela este un autor minor sau de geniu : vrem să spunem că judecarea lui Panait Istrati — și cazul este tipic — prin raportare la altcineva nu este de natură a-i spori valoarea. Criticii francezi ai lui Romain Rolland abia dacă mai amintesc de episodul „brăilean" din activitatea lui. Noi zicem că Panait Istrati este mare pentru că însuși X, marele scriitor, etc., etc., l-a făcut să existe ; dar iată că X rămîne un X, iar Panait Istrati, un PI, o constantă certă. El ne cheamă către sine însuși, singurul loc unde trebuie să-l cunoaștem și să-l prețuim. Nu s-a încercat, oare, și cu Eminescu remorcarea la occident prin Schopenhauer ? N-au fost decenii întregi cînd de modestul filozof se vorbea numai pentru că cel mai mare poet al românilor era considerat discipol al său ? Iată că esafodajul cade, se dovedește tot mai insistent kantianismul lui Eminescu — și steaua poleită a lui Schopenhauer rămîne legată de Titu Maiorescu, cel care l-a tradus, l-a îndrăgit și a încercat să-l impună și altora.

Prin două lucruri se pare că a uimit Panait Istrati occidentul. Mai întîi, prin limba scrierilor sale. Scriitor român, pasionat călător prin fosta împărăție turcească și, mai ales, prin Mediterană, optînd pentru limba franceză numai din admirație pentru marea cultură franceză (altfel putea să-și scrie operele în turcă, arabă, greacă, etc.), Panait Istrati își traduce gîndurile în această limbă. Cu o topică aranjată de prieteni, cu ortografia pusă la punct de către editori, scrisul său pare, la prima vedere, franțuzesc. Ce fel de limbă franceză, însă ? Are franceza expresii ca „il fuyait en mangeant la terre" (fugea mîncînd pămîntul), „le codrou frère du roumain" (codru frate cu românul), „sauter du lac dans le puits" (a sări din lac în puț) ? Panait

Ștefan Ciociu : „Primăvara"

Istrati traduce expresii de spirit și simțire românească ; el redă limbii franceze, într-un galop de sănătate care abia dacă a durat zece ani, împrumuturile pe care aceasta i le-a dat românei timp de un secol întreg ; este o dobîndă cu vîrf și îndesat, cum se spune. Călător prin Turcia **după** eliberarea României de sub turci căutînd efecte ; colonizator al limbii franceze **după** secolul franțuzesc al limbii române căutînd cauze — iată-l pe Panait Istrati. În germană, olandeză ori chiar engleză — scrisul lui n-ar fi fost organic : fiind surori, franceza și româna moștenesc din latină cuvintele și expresiile. Cutare sintagmă ce nu există în română este posibilă cînd există în limbile romanice — dacă elementele din care se constituie, cuvintele, există separate și în română. Mutînd discuția pe teritoriul francezei, cînd traduce aici expresiile românești Panait Istrati nu face decît să reamintească în cuvintele înseși legăturile, să le readucă în stadiul primar, să cufunde limba în baia marii Romanii a evului mediu ; cum să nu-i placă vorbitorului de limbă franceză o expresie ca „sauter du lac dans le puits" cînd el are lacul și puțul, mitologia fiecărui termen în parte, simbolistica implicată a lor ? Îi rămîne doar să facă legătura — care este ajutată de fonetism și etimologie — și va sta uimit în fața capacității limbii sale de a primi și retopi în sine legături de acest fel. Și totuși, a scris Panait Istrati în limba franceză ? Scrierea sa constă preponderent din expresii ; cuvintele separate sînt fie banale, uzate prin folosință comună — fie astfel de termeni : „mamaliga, zer, borche, caciula tzurcana, tchobancoutza, opinci, obelé", etc. Desigur, nu pentru a le aminti francezilor de marea Romanie a evului mediu (cînd și ei aveau, probabil, „mamaliga, opinci, obelé etc.) pune Istrati în text aceste neoasisme românești. De altfel, are și altele : „patchaoura, pezeveng, borfache", etc. Sînt termeni din limbajul comun mediteranean, acel vocabular de legătură între civilizații, cu statutul lui bine definit încă din antichitate : sînt cuvintele-mărfuri, cuvintele-lucruri care circulau între fenicieni, greci, egipteni, armeni, evrei, latini constituind liantul, fondul comun de recunoaștere a oamenilor din toate părțile Mediteranei într-un timp și un spațiu al lor. Panait Istrati redescoperă acest fond comun, îl deține — și-l varsă în limba franceză ca într-un crater păstrător european. Nu putem întreba de ce nu folosește el italiana ori spaniola, limbi mediteraneene. Întrebarea rămîne, desigur, deschisă. Cred că un posibil răspuns este de căutat în destinul limbii și al civilizației franceze interbelice. Pe scurt, aș zice că Istrati apără instinctiv limba franceză de puternicele ei influențe nordestice, o readuce pe terenul mediteranean din care a crescut. Dacă azi francezii vorbesc ironic de un langaj „franglais", o limbă mixtă franceză-engleză, este cert că asemenea influențe își au vechimea lor. Panait Istrati previne acest „declin al occidentului" (vezi teza lui Spengler) arătîndu-i limbii franceze o cale de redresare : întoarcerea la origini, la rădăcini. Lucrul nu era necesar pentru italiană ori spaniolă. De altfel, drumul indicat de către marele brăilean este azi bine circulat. Mă gîndesc la imensul tezaur al culturii sud-americane ce se revarsă, prin Marques, Borges, etc., în același crater al limbii franceze pentru a se răspîndi apoi în Europa. Se petrece cu acești scriitori un lucru asemănător : ei vin cu realități din țările lor de obîrșie, cu limba maternă pe care o remodelează după franceză, cu expresiile ei — legăturile ei dintre cuvinte — pe care le refac ori le transpun direct în franțuzește. Este marea contribuție romanică la cultura acestui secol. Și de data aceasta nu mai trebuie să formulăm întrebări pentru a da răspunsuri prezumtive : se știe succesul imens al lui Panait Istrati în America de Sud ; opera lui a fost mult tradusă, asimilată îndelung și temeinic. Spre a rezuma parabolic chestiunea, amintim doar că revistele literare din Buenos Aires trimiteau la „poșta redacției" asemenea răspunsuri tinerilor scriitori în formare : „Scrieți ca Panait Istrati. Numai astfel veți reuși astăzi." Iată, astfel au reușit !

Cel de-al doilea factor ce explică succesul lui Istrati este, desigur, fondul scrierilor sale. Dacă prin limbă el este un autor franco-român (statut cert, care nu-l echivalează nicicum cu scriitorii așa-zisei literaturi de frontieră), prin fondul operei sale Panait Istrati se lasă mai greu definibil. Este, desigur, vorba în primul rînd de un specific românesc — dar nu numai de atît. El sintetizează o înțelepciune populară cu o arie foarte largă — din care extrage numai acea parte „profană", separată de religie (dar nu de deasupra, ci de dedesubtul religiilor, de la originile lor), acele maxime ale **omeniei.** Drumurile sale circumscriu, de altfel, un teritoriu cert ; o încercare de a evada în India, de pildă, eșuează în mod necesar. Ce caută, în fond, Adrian Zograffi în această fostă împărăție turcească în care se lasă bătut de soartă ? Numai urmele țării lui multisecular subjugate de către turci, numai formele de viață impuse cuceritorilor de către învinși ? Are el simpla dorință de a cunoaște lumea ? Lumea ? Dar nu-l interesează peisajul, muzeele, piramidele, palatele ; el vrea, ca și Ulise, să cunoască oamenii, obiceiurile și caracterele. El cunoaște și clasifică oamenii după un sistem propriu de reprezentări : îi măsoară cu legea străveche a „hybrisului", legea de fier care a format civilizația elină și care, în fond, este foarte simplă, spune doar atît „Nimic prea mult". Nu, excesului. Orice depășire a măsurii este pedepsită (și toate pedepsele din opera lui Panait Istrati sînt pedepse pentru „hybris"). Mulțumește-te cu ce ți se cuvine, dă și altora din surplus (Adrian Zograffi trăiește din „surplusul" împărțit cu dărnicie de către cei pătrunși de această lege), întoarce-te de unde ai plecat, nu-ți pierde prietenii, nu-ți trăda patria. Asemenea maxime de viață, atît de simple — dar atît de frumoase în simplitatea lor — sînt simburele perpetuu al povestirilor lui Adrian Zograffi. Opera lui Panait Istrati se aseamănă, într-un fel, cu „Odiseea" înainte de a fi „Odiseea" — adică poem închegat : și aceasta circula în cinturi separate, în nuclee narative purtătoare de învățătură morală. Nu întîmplător tînărul vagabond caută să se apropie mai ales de bătrîni, mai ales de reprezentanți ai unor civilizații vechi (evrei, greci, etc.) : aceștia păstrează — chiar dacă în formă caricaturală ori parodică — preceptele învățăturii străvechi. Și nu întîmplător el îi dă cititorului francez cheia fiecărei povestiri încifrată într-un proverb românesc. Să ne reamintim două lucruri. Mai întîi, că legea „hybrisului" dezbătută atît de aprins în tragedia greacă nu este o invenție a tragicilor : ea exista în popor, circula ca o morală publică bine conturată ; tragedia este doar expresia poetică a ei. Apoi, că civilizația greacă a primit această lege — spre consolidarea ei și intrarea în istorie — din nord, de la traci. Eschil însuși a fost trac, marile mistere grecești sînt la origine trace. Pe scurt, înțelepciunea noastră populară păstrează, încă, normele „hybrisului", explică funcționalitatea acestei legi. A noastră și, desigur, înțelepciunea populară balcanică în general. De aici a plecat Alexandru Macedon în expediția sa asiatică formînd statele eleniste cu această lege de fier în mînă ; faptul că Asia a găsit resurse să-i răstălmăcească sensul nu intră în discuție : tot Asia a păstrat-o în străfundurile ei spirituale și a convertit-o, pe de altă parte, în creștinism. Cutreierînd fosta împărăție turcească, Adrian Zograffi pleacă de pe umărul ei european, din zona Constantinopolei ; măsurariul pe care-l aplică tînărul peregrin popoarelor și indivizilor lîngă care stă, este unul european — și unul balcanic în mod deosebit. Ce-i trebuie unei civilizații — cea occidentală — ajunse în pragul apogeului, în pericol de a se revărsa peste marginile ei firești înainte de a se împlini — decît această lege simplă a „hybrisului" care construiește morala publică coborînd — prin mit, tragedie, poveste — problemele mari ale lumii în casa fiecărui muritor de rînd, obligîndu-l pe fiecare să gîndească și să rezolve pentru sine și semenii săi aceste probleme ? De altfel, nu este pentru prima dată în istorie cînd occidentul ia învățătură de la sud-estul european (vezi creștinismul, cruciadele, războaiele lui Napoleon, ultimele două războaie mondiale). Nu vreau să intru în amănunte (nici nu știu cum aș face-o : trebuiesc studii aplicate de lungă respirație pe opera lui Panait Istrati, pe tragedia grecească și pe înțelepciunea populară românească) — dar un fapt se cere amintit aici : interesul pentru Sud-Estul european, pentru Balcania, s-a trezit și a crescut paralel (poate puțin mai înainte) cu opera lui Panait Istrati. Acum își dezvoltă N. Iorga tezele sale, acum se pun bazele studiilor sud-est europene și institutului care le va patrona. Nu vi se pare interesantă coincidența ? Primul polemist al lui Istrati este (în 1909) N. Iorga. Primul căruia îi răspunde Istrati într-o scrisoare deschisă este (în 1924) N. Iorga. Savantul care inițiia studiul istoric al unei probleme nu lua în considerație manifestările încă vii ale problemei sale, considera opera lui Istrati neaderentă la spiritul românesc. La drept vorbind, în condițiile deceniului trei această operă putea fi considerată ca neaderentă — sau ca o propagandă de alt tip, care nu era necesară, în chestiune ; Iorga a avut, totuși, cuvinte frumoase față de Panait Istrati în necrologul pe care i l-a făcut : „Eroi ai marilor aventuri, din orice domeniu, ceea ce vă așteaptă — aceasta e !" — spune savantul. Da, aceasta l-a așteptat și pe Alexandru Macedon, și pe Panait Istrati : amîndoi au fost „eroi ai marilor aventuri". Ducînd legea „hybrisului" în galop prin toată Asia, macedoneanul a fost el însuși un „hybristes", a comis el însuși „hybrisul" ; readucînd-o în Europa — Istrati devine la fel. Pentru că este o lege internă a firii, conținută chiar în legea de fier a „hybrisului" : și Agamemnon, eroul prin care Eschil o probează, este tot un „erou al marilor aventuri". Trebuie să devii, ca agent, tu însuți un „trufaș" pentru a explica legea trufiei ; să pătimești cu propria-ți viață. Cerînd cumpătarea, n-a pătimit la fel Iorga ? În contextul Iorga, problema sud-estului european era științifică ; Panait Istrati a vrut s-o literaturizeze. Iată de ce n-au bătut ceasurile lor în acord. Pentru occident, însă, Istrati a însemnat, poate, tot atît de mult ca și Iorga ; acolo orologiile venerabile au început dintr-odată să se uite spre Balcania brăileanului nostru.

Iată, pe scurt, forma și fondul operei lui Panait Istrati : un scriitor franco-român care a dezbătut „hybrisul" străvechi și actual cu viața și scrierile sale ; un apărător al limbii și civilizației franceze prin limba și înțelepciunea populară românească. Readusă la haina ei inițială opera sa nu mai are momentele de șoc, de scînteie electrică din care trăiește în haină franceză. Practic, nici un francez nu poate pretinde că-l înțelege fără a înțelege limba română. Și, desigur, orice român este obligat să-l citească și în limba franceză. El a creat o limbă, propria sa limbă ce nu se poate numi decît „istratiana" — iar aceasta este constanta certă ce unește româna cu franceza, este acel PI ce ne dă circumferința elipsei româno-franceze — fără de care, chiar știindu-i razele (distanța „Roma—Paris" și distanța „Roma—București"), nu vom determina distanțele exacte dintre culturile noastre. În acest sens, cred că întrebarea : „Cărei literaturi aparține Istrati ?" — este otioasă : el aparține de drept și de fapt și literaturii franceze, și celei române. Este parte din eternul aflat la interferența celor două rotunduri.

N. Georgescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Autorul memorabilului roman „Iarna e o altă țară", prozatorul Gabriel Gafița

Nichita Stănescu, Doina Uricariu și... cel mai tînăr membru al familiei poetei

Trei scriitori atenți : Pavel Perfil, Traian Iancu și Stelian Gruia

DICTANDO

Gramatică

„A murit, sărmanul, înainte de vreme, înecat cu pronumele conjuctive, peritu-le-ar numele să le pearză, că au mîncat juvaier de flăcău !" Justificată furia lui Ionică Stefănescu, învățăcel la „fabrica de popi din Folticeni", curioasă apreciere, culminînd cu acel „cumplit meșteșug de timpenie", al lui Ion Creangă, scriitor în frica gramaticii, ba chiar autor de manuale, și încă deloc rele...

Comentatorii operei lui Creangă au încercat mereu să deslușească rațiunile supărării nu numai ale unui foarte scrupulos scriitor, ci și ale unui foarte bun învățător la vremea lui și le-au găsit mai cu seamă în modul de alcătuire a manualelor timpului ori în cel de predare. S-ar părea însă că e vorba de ceva mai adînc dacă este să ne oprim puțin asupra unei cugetări emise de aparent tolomacul Trăsnea, o altă victimă celebră a gramaticii. „Însă și-n gramatică — zice Trăsnea — stau eu și văd că masa tot masă, casa tot casă și boul tot bou se zice, cum le știu eu de la mama".

Trăsnea observa aici ceea ce unii gramatici observaseră, dar avea să stea la baza unei teorii coerente mult mai tîrziu ; observase că orice copil învață limba maternă printr-un procedeu încă nedescris în toate detaliile sii că, la intrarea în școală, cînd la contact cu o modalitate sistematică — mai bună sau mai rea, dar, în orice caz sistematică — de descriere a limbii pe care o vorbește deja, el posedă o anumită „competență" constînd — astăzi știm bine — mai ales în recunoașterea unor structuri de limbaj preexistente. Pe baza acestei „competențe", școala trebuie să-i dezvolte elevului o anumită „performanță" constînd în capacitatea de a recunoaște și, mai ales, de a crea structuri noi de limbaj, iar procesul nu trebuie să aibă loc neapărat printr-o rupere bruscă, ci se poate desfășura într-o firească continuitate. Orice copil vorbește. La intrarea în școală, folosind o gramatică : învățarea sistematică a limbii materne trebuie să-i constientizeze mecanismele.

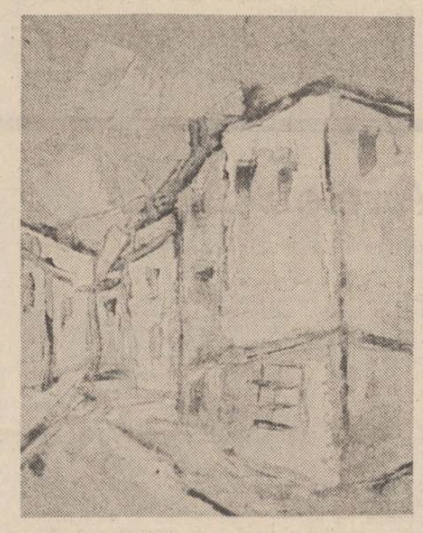

Carmen Rodean Mircescu : „Amiază"

Deci, nu „mi-ti-i, ni-vi-li, me-te-il-o, ne-ve-i-le" și „alte iznoave hăzoase ca aceste", ci mai bine ce, cum și cînd facem cu aceste cuvinte, care este rolul lor în vorbirea curentă.

Creangă a avut fără îndoială constiința necesității dezvoltării performanței școlarilor printr-o metodică fără zguduiri. Ne-o demonstrează bunăoară într-o povestioară didactică cum este „Inul și cămeșa" în care se introduce ceea ce numim astăzi un „limbaj functional", de tip tehnic, aparținînd adică unui domeniu special de preocupări practice. Același scop îl are și o altă povestioară, „Acul și barosul".

Citindu-le, nu poți să nu te gîndești la definițiile înecate în abstracții care introduc termeni noi în manuale de specialitate adresate elevilor, termeni denumind obiecte și fenomene absolut necesare înțelegerii domeniului respectiv, dar care, nefiind constituiți în discursuri coerente, rămîn mai curînd la stadiul unor liste nefuncționale, „Mi-ți-i, ni-vi-li, me-te-il-o, ne-ve-i-le".

N-aș vrea să se înțeleagă din cele spuse pînă aici că militez pentru o întoarcere la — să spunem — un anumit tradiționalism care ar putea să nu concorde cu aspectul modern al mentalității și gîndirii noastre. Dimpotrivă, cred că în domeniul predării limbii și literaturii române dăinuie încă un conservatorism care nu ține seama tocmai de necesitățile actuale, deși au existat cu multă vreme înainte sugestii intru totul valoroase pentru încrierea metodologiei. Nu atît școala și manualele ei sînt vinovate de aceasta cît punctul de referință consacrat, de care sînt nevoite să țină seama. Cu o **Gramatică a limbii române** care a depășit vîrsta de treizeci de ani de cînd a văzut lumina zilei, dar care este mai bătrînă cu încă vreo patruzeci după modul în care este concepută, sîntem tot la nivelul lui „mi-ți-i", deși lingvistica românească a făcut între timp progrese ce o situează pe un loc de frunte în lingvistica mondială.

Și, ca să nu se spună că nu aduc argumente, iată un exemplu : „Cînd vorbitorul vrea ca numărul pe care îl exprimă să nu pară prea mare folosește, în loc de numărul rotund, fie același număr, însă în altă formă, desemnînd aparent un număr mai mic, fie un număr din care scade o parte, de obicei o unitate : **Eu am un unchi bătrîn, de 999 de ani și 52 de săptămîni** [= 1000 de ani], Creangă". Cu o astfel de... regulă, aș putea spune că am lucrat la articolul de față timp de două ore și 60 de minute !

Bietul Davidică ! Nu făcea mai bine „zărghitul de Trăsnea" care „dormea pe hat cu gramatica sub nas" ?

Cezar Tabarcea

Pe scenă

Pe Anca Ledunca, sfîrșitul a găsit-o în picioare. A murit trăind. Niciodată n-am știut cît din marele monolog pe care-l rostea în foaierul sălii Majestic a Teatrului Giulești era al Edithei Piaf, și cît al ei, al Ancăi Ledunca. Dar în seara aceea, monologul s-a dovedit a fi, în exclusivitate, confesiunea, ultima confesiune, a actriței noastre. Și-a permis doar atît : să adauge, în final, o moarte...

Anca Ledunca a făcut parte din acea aleasă stirpe actoricească în stare să transforme scîndura scenei în marmură. Ea re-crea cuvîntul, nu numai prin rostire, ci și prin tăceri. Gestul ei, reținut și maiestuos, cuprindea întotdeauna o metaforă. Privirea ei, fascinantă, era o flacără albastră, cînd îndepărtată ca un colț de cer înaintea răsăritului, cînd apropiată și amețitoare ca un sărut. În prezența Ancăi Ledunca, vulgaritatea și cabotinismul se ascundeau rușinate; actul artistic sporea în intensitate și trăire.

A plecat, spunîndu-ne că nu regretă nimic. A plecat neverosimil, mai curînd „ca în teatru", decît „ca în viață". Aș fi vrut să-i dăruiesc, cu timiditate de liceean, o floare, la o premieră pe care o așteptam cu speranță. Dar iată că floarea a căzut pe lutul proaspăt al unei amintiri, și nu-mi rămîne decît să spun, parafrazîndu-l pe Horațio : „S-a frînt un suflet nobil. Noapte bună... Încinte-ți somnul veșnic un stol de îngeri"...

Sorin Holban

Marele umanist

Urmare din pag. 1

direcție a istoriei, **direcția națională.** Pentru prima dată în istoria lor popoarele au izbutit să urce din timpul etnic în timpul etic, timpul dreptății. În zarea Europei apare **omul național** întruchipat în **personalitățile exemplare** ale culturii europene. Iorga a fost, în forma sa exemplară, omul național al Europei. Omul național exemplar, însemnat de istoria destinată a Europei naționale, să se confrunte cu resurecția omului imperial. Cu N. Iorga asistăm pe scena europeană la prima mare confruntare ideologică și culturală între direcția nouă a istoriei, **direcția națională,** și vechea direcție, reînviată, direcția imperială. Cînd în crizontul istoriei se iscă asemenea ample evenimente purtătoare de destin istoric, făuritoare de configurații și durate noi, apar, în mod fatal, și marile conștiințe al căror **rol istoric** este tocmai acela de a fi măsura de gîndire a acestor evenimente. N. Iorga, omul național al Europei, ieșit din timpul etnic al neamului său, este conștiința tragică a acestui moment. Această carte, unică în felul ei, în istoria culturii române și, probabil, europene, este cartea-mărturie a acestei conștiințe tragice a Europei întregi. N. Iorga nu va fi ocolit nici o formă de expresie și de manifestare culturală pentru a istovi înțelesurile de adîncă tragedie care zguduiau Europa. Poezia proprie ori tradusă, pamfletul, portretistica, scrierea moralistică, publicistica politică, eseul de examinare sintetică a evenimentului în rezonanța lui istorică, publicistica de sociologie, parabola, tribuna oratoriei, conferința etc., etc., toate acestea, și alte forme, au ridicat atitudinea omului național european care era Iorga la scara conștiinței, cînd tragic-revoltate, cînd înțelepte, cînd pastorale, cînd premonitorii, cînd prevenitoare, într-un cuvînt la manifestări în toate expresiile inventate de cultura europeană a comunicării. În toate expresiile acestea N. Iorga previne Europa și „neamul românesc" asupra unei mari primejdii care se abătuse asupra ei : căderea din ordinea națională a dreptății popoarelor în ordinea imperială a oprimării lor „superpuse", căderea din conștiința cultivatoare în conștiința acaparatoare revărsată în Europa de noii migratori în căutare de **„spațiu vital".**

„ALT PRINCIPIU DECÎT CEL NAȚIONAL ?", se întreabă și întreabă Iorga respingînd tentativa de a „pune alt principiu la bază..." pentru „socotirea rostului ce am trebui să păstrăm sau să nu păstrăm, într-unul din ținuturile moștenirii noastre milenare...". Și acest „alt principiu decît cel național" la baza rosturilor popoarelor îl respinge Iorga arătîndu-i esența neoimperială, primejdia ce-ar revărsa-o peste omenire. Conștiința migratoare, soră bună cu imperiile rostogolite, este incriminată de Iorga în „DINAMICII ȘI LIMBAJUL LOR" a căror „isterie sălbatică făcea să se cutremure nenorocita omenire". Aceste „forțe" neomigratoare în căutare de „spațiu vital" răsturnau principiile în care conștiința cultivatoare a Europei se clădise și cu care clădise, „în care de la vechea Eladă și de la Roma juridică, precizează Iorga, ne-am deprins a crede și care răceau parte din insuși sufletul generației mele". Aceasta era baza „logicii naționale" a Europei, „atît de tăgăduită și prigonită. Și logica pretinde neapărat un lucru : să nu ridici revendicații naționale atunci cînd ții în lanțuri un întreg popor și cînd al aruncat prietenilor bucăți din alt corp național" („Neamul românesc", din 19.IX.1939). Și cît de greu i se pare lui Iorga a atîrna în balanța istoriei acest al XX-lea secol împovărat de voința bezmetică de reînviere a imperiului. Unuia care calificase drept „stupid" secolul al XIX-lea, N. Iorga îi arată cum atîrnă în „cîntarul" istoriei cele două secole, al XIX-lea și al XX-lea : „O vedem cum este epoca de la 1901 încoace, n.n. I. B.) : confuzie a tuturor noțiunilor, degradare a sentimentelor, trezire a tuturor superstițiilor celui mai nebun misticism (...). Noi am avut în vremea «stupidă» (sec. al XIX-lea, n.n. I. B.) religia omului liber, **a națiilor desăvîrșate** (s.n.) (...) a marilor construcții de cele mai îndrăznețe filosofii. Și cîți mai trăim din cei cari ne-am format în această vreme sîntem mîndri că am aparținut acestui nobil secol peste ale cărui creațiuni acum trec barbarii" („Gloriosul nostru secol al XX-lea"). Acest secol al noilor barbari răsturna și buna măsură pe care o așezase în lume ordinea Wilson-iană a Versaillesului. Și poate că nu e întîmplător că tocmai acel Versailles emblematic, simbolul biruinței Ideii naționale, era contestat de curentul imperial hitlerian. „O spune Iorga răspicat, în două tablete, „VINOVAȚII" (I, II, Versailles). „Dar oropsitul Versailles (...) a adus omenirii, supt influența americană a nedreptățitului Wilson, și una din marile solii de libertate, a cărei faimă nu va pieri niciodată. Acolo s-a proclamat, ca și în actele internaționale contemporane pentru Austria, pentru Ungaria, necesitatea (...) ca na-

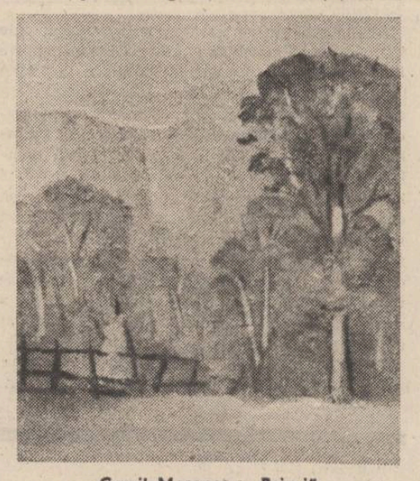

Gavril Mocenco : „Peisaj"

țiile să se bucure de dreptul lor cel mai firesc. Și pentru aceasta fie binecuvîntat Versailles !" (citat de St. Neagoe, în „Comentariu introductiv", p. XVIII-XIX). Căci, atunci, la Versailles, cum va remarca și celălalt mare spirit național al Europei, D. Gusti, se dăduse „sentința" într-un „mare proces istoric", un proces în care ieșiseră biruitoare, peste ordinea imperială, ideea și ordinea națională. Această ordine și această idee le va apăra N. Iorga și această carte, **Ultimele,** restituie toate mărturiile unei lupte nobile în clipele ultimare, de dinaintea tragicului sfîrșit al celui răpus de imperiu, prin locotenenții acestuia. „Cînd în ultimii ani ai vieții sale, cu viziune clară și profetică, a recunoscut primejdia mare a imperialismului german pentru libertatea și ființa națiunilor, care, avînd izvoarele și împrejurările lor particulare de viață, au o energie proprie, deci caracterul și misiunea lor specială de împlinit în lume, N. Iorga, cu un curaj unic, a spus adevărul". (...) „În această luptă teribilă a unui popor, care vrea să dărîme state, să nimicească națiuni, să schimbe soarta lumii, să strămute populații care sînt așezate de multe sute de ani... la sfîrșări de felul acesta : război la sud, război la est, război la vest, război pe mare, cît de tare să fie un popor fiziceșie, și moral, poate rezista ?» Și N. Iorga încheie cu următoarea concluzie, care exprimată în 1940, a însemnat un act eroic. «Istoria este un mare tribunal, în care se judecă popoarele și națiunile, triumfuri aparente se termină prin cumplite dezastre și încordări naționale, care, cum este și încordarea din momentul de față a Germaniei, pot să aibă un efect dezastruos». Iată, scrie D. Gusti mai departe, idei exprimate în 1940 și tipărite mai tîrziu într-un volum, apărut în plină ocupație germană (...) care însă, din nenorocire, au găsit pe cei vizați treji pentru a săvîrși prin instrumente nedemne una din cele mai rușinoase crime ale istoriei" (D. Gusti, „Etosul lui N. Iorga", **Opere,** vol. II, p. 407—403). „Sfîrșitul sfîșietor de tragic al profesorului N. Iorga, este, cu adevărat, „ultima și suprema lecție a profesorului pentru neamul său" și pentru toate neamurile care nu pot să nu fie atașate idealului de dreptate și rînduielilor cultivatoare ale ordinii naționale a lumii.

17 MAI 1986

L6

POST RESTANT

TITI T. CÎLNIC : „Din fericire, la noi revista „Luceafărul" se difuzează la timp, adică luni poate fi cumpărată de la chioșc. Rareori, dar asta accidental, cînd ajunge aici marțea. O caracterizare a revistei „Luceafărul". Serioasă, interesantă, chiar foarte, iar considerația mea pentru publicația aceasta a crescut în urma recitirii unor numere mai recente, interviul luat de reporterul acela cehoslovac lui Nichita, interviul lui J.L. Borges, pe care l-am dezbătut cu încă doi prieteni mai bine de trei ceasuri. Despre mine relativ puține. Cred că pot scrie, cred în mine, dar timp am destul de puțin. Timp pentru scris, bineînțeles. Trimițîndu-vă acestе 2 proze, constat că altele nu mai am. Deci ? Nu mi-am putut permite să vă trimit „operele" scrise de mînă. Așa că am bătut la ușa unei vecine înarmat cu manuscrisul și 2 cutii de bomboane fine de ciocolată. Iar ca să nu burdușesc plicul prea tare, hîrtia ce a rămas nescrisă am înlăturat-o. Nu doresc decît să aflu părerea dumneavoastră despre ele. Altceva nimic. Aș discuta ore în șir cu cineva despre literatură. Și citesc la fel de atent și pe Sadoveanu și pe Borges și orice alt autor. Din ceea ce citesc vreau să-i cunosc personalitatea (...) Nu, un om, care nu are decît trei proze scrise, sau încercări cu pretenție de proze, nu se poate considera scriitor. Așadar, rămîn încă Titi T. din Cîlnic (...)

Acum închei mulțumindu-vă și solicitîndu-vă încă o dată părerea. Vă rog să mă iertați dacă vă cer prea mult".

Nu, nu ne cereți prea mult, ci să facem ceea ce ne-am propus la această rubrică. Scrisoarea am reprodus-o parțial atît pentru sinceritatea ei, cît și pentru ideile bune, nu neapărat inedite, pe care le afirmați. „Secunda cea rotundă" ne-a contrariat doar prin regia intîlnirii cu „umbra", o regie cam naivă, ca și pretextul, de altfel. În schimb, în „Aburul alb al cenușii" sînteți la dv. acasă, reconstituiți bine o atmosferă pe care se vede că n-o inventați (mai ales că, după cum ne mărturisiți, detestați beția). Ce mi se pare ciudat este că în plină „proză" aruncați cîte o metaforă năzdrăvană ca o rază de soare prinsă într-o oglinjoară. Scrieți poezii ? Și dacă da și dacă nu, vă așteptăm în continuare. Bineînțeles, dacă nu s-au terminat cutiile cu bomboane.

DOREL SAUCIUC, Pașcani : Textele nu pot fi numite proze, ele pot fi numite cel mult poeme în proză, mai ales datorită unui limbaj prețios care pare să spună ceva, fără însă a spune nimic. „Inserarea de noiembrie a căzut ca ghilotina pe grumazul unui eretic flamand... Larii casei probabil că vor fi adormit în grinzile de brad, numai tu n-ai somn, ești în așteptarea unei idei, în așteptarea imaginației..." Alteori încercați să fiți ironico-umoristic : „Un lătrat ascuțit sfîșie liniștea. Ca lama unui cuțit dușmănos. Te înviorezi. Asemeni patrupedului asasin al liniștii patriarhale."

O expresie se pare că vă obsedează, pentru că o repetați în texte diferite : „O pasăre clandestină despică aerul undeva în apropiere ; **ți-a cutremurat ființa neuroni — visai**" (s.n.) și „Apariția lui avu darul **să-i cutremure cîteva sute de neuroni**" (s.n.). Și neglijențe : „...să-i și atragă **atenția** (s.n.) că putea să fie ceva mai **atent** (s.n.) îmbrăcat!" Această „atenție" a dv. de a scrie „frumos, interesant" vă face să treceți pe deasupra temelor pe care vi le-ați propus, teme altfel serioase. Am fi curioși să știm dacă atunci cînd auziți cum latră un cîine, dar nu scrieți, vă gîndiți la el ca la un „patruped asasin care cutremură neuroni". Noi cunoaștem alte metode pentru a-l sili să înceteze gălăgia.

SORIN VIDAN, Tr. Severin: Înainte de a face dicteu automat, apucați-vă serios de învățat. Iată : „c-am diluat", „singurați valoare ești", „natură îndrăditoare", „nici decum", „animalie", „erarhiilor", „schelembăneala". „să si-ucidă" ș.a. Și lîngă toate astea vă declarați filosof, admirator al lui Nietzsche (? !), scrieți „c'est l'homme le style même", „cogito ergo sum" și cereți „să fie text nud adică să implice lectura nudă" **(Antifext)**. Proză anapoda, cum bine vă subintitulați un text, dar și agramată.

CALCIO SANDOZ (? !), Tulcea : Iată o „meditație nocturnă" : „La hotarul dintre nopți, ziua cade în regret / c-a trecut fără folos și prin viață de poet /... Cu tandrețe trece luna ca o tinără regală, / Eu în parc mi-aștept iubita ce pare că mă-nșeală..."

E proză, e poezie ? Nici una, nici alta, ci doar o „inconștiență" literară a unui om care crede că are „creierul de semigeniu" și care : „după ce le-ați citit nu le aruncați la coș, nu le distrugeți. Aruncați textele în stradă. Le vor mai citi și alții...". Doamne ferește, avem atîta calciu !

ILEANA ABRĂMAȘU, Galați : „Păcat de plicul roz pe care l-ați irosit pentru a ne dărui cîteva „clipe senine". Și totuși, părerile despre revistă și celelalte publicații ale sale ne interesează. Acestea însă trebuie argumentate, simplele afirmații nu ne conving. Cît despre Eminescu, că „De aceea și-a dorit atît de mult / un tei / la căpătîi: / Să scape de tumult" sînt și alte păreri.

GABRIEL TIMEO, Timișoara : E bine că ați preferat un pseudonim, altfel cine știe cîți din cei care vă cunosc v-ar mai fi cunoscut. Cum însă „Sentimentele nu sînt o discreție a gîndirii" (Nichita Stănescu), vă așteptăm cu proză.

DORU CHICET, Orșova: Așteptăm împreună debutul. Pînă la el, noroc bun, cum se spune pe la dv.

L.T., București : Cum vedeți, vă respect deplinul anonimat deși acesta nu este potrivit cu rubrica noastră. Ținînd însă seama de vîrsta dv. cît și de faptul că sînteți atît de îndrăgostită, nu facem altceva decît să așteptăm o proză mai „prozaică" în care să nu se mai risipească atîtea sentimente.

Altfel am cădea în indiscreție și v-am întreba cine e fericitul.

CASIAN BALABASCIUC, Moldovița : E firesc să adăugați de acum înainte numelui dv. și pseudonimul pe care vi l-ați ales. Cît despre epigramă, adresată maestrului Fănuș Neagu, „a cărui perseverență în a-l hărțui pe Mircea Lucescu mă amuză strașnic... ' „Nechează cu juma' de gură / În baltă caii după hoți, / Iar bărcilor li se pun roți. / Strigînd în fotbal — glas istoric — / Că rele sînt și bune... fură / Lucescu-ți ochii... metaforic !"...

Să vedem acum cît se amuză Fănuș !

I.N.

Spirit revoluționar

Urmare din pag. 1

acum 65 de ani, unele privesc desigur însăși condiția culturii și artei, a științei. Toate la un loc formează tot atîtea teme și prilejuri de reflecție pentru slujitorii scrisului. „Trebuie să avem permanent în vedere — se sublinia — că ridicarea continuă a nivelului de cunoștințe științifice, tehnice, culturale, a conștiinței revoluționare constituie factori hotărîtori pentru mersul nostru înainte. În noua etapă a dezvoltării societății noastre, a societății în general, conștiința revoluționară a oamenilor devine o puternică forță, s-ar putea spune că ea este hotărîtoare pentru întreaga dezvoltare a societății omenești și cu atît mai mult pentru triumful socialismului și comunismului, pentru realizarea păcii pe planeta noastră !" Dintr-un anume unghi aici este definit însuși sensul destinului creator, este definită însăși existența creației, manifestarea prin cultură și artă. O vastă problematică, aceea a făuririi conștiinței, a transformării ei în factor activ al progresului economic și social ca și al omului însuși, al umanității sale, implică în profunzime creație și îi conferă acel temei autentic și durabil al valorilor care înconjoară și alcătuiesc viața și pentru care se merită truda și inspirația oricărui efort. Pacea, bunăoară, este și o construcție a culturii, spiritul păcii este și o consonanță a spiritului creator iar apelurile și indemnurile secretarului general al partidului conțin întreaga umanitate a acestui demers, ele sînt exemplul de neabătută și prodigioasă creativitate, în serviciul țării și al lumii.

Cuvînt pentru doină

Doina s-a născut în România. N-are corespondent în alte limbi, e la temelia fiecăreia din casele noastre, precum oasele și sufletele strămoșilor, umplîndu-ne viața de dor și jale, de dragoste și bucurie, de revoltă și speranțe. Doina-i un „cînt" românesc menit să fie cîntat / horit, dansat / jucat sau rostit sub cer înstelat, pe mal de apă vorbitoare și-n cring înverzit, singur cu tine sau prins în roata lumii, la bine și la greu, precum e viața...

Doina a creat poeți sau oamenii au zămislit-o, chemîndu-se apoi Eminescu sau Enescu ? — aceasta-i întrebarea, fără răspuns ! Poezia noastră-i o coloană fără sfîrșit, ca și cîntecul și dansul românesc, trinitate izvorîtă din adîncurile ființei, cu însemnul solar așezat pe fruntea neamului. Rostirea de sine a acestui pămînt au făcut-o olarii Cucutenilor și ciobanii Mioriței, savanții sanctuarelor dacice și zugravii-pictori de lăcașe sfinte, ostași-constructori de poduri și tăietorii de brazi, din lăuntrul cărora scoteau lăuta. Ei sînt anonimii, poeți în lut, în lemn, în piatră ; în ștergare, tulnice și porți ; în grîu, în cetăți și în colinde. Ei au înavuțit pămîntul nostru și tocmai de aceea l-au apărat pînă la ultima suflare, l-au făcut să rodească și apoi i-au așezat roadele pe masă, bucurîndu-se de ele în cîntec, dans și poezie. Iar cînd a fost să le fie smulsă statornicia, au lăsat plugul, fluierul și acul, au adăpostit pruncii în casa pădurii și-au zidit umăr la umăr în fața puhoaielor năvălitoare. Din jertfe s-a ridicat templul neamului, rămînînd „cîntului" să toarne în tipare de suflet numele și faptele anonimilor. Noi am avut în fiecare sat un Homer, călătoria noastră prin vremi a fost însoțită mereu de cronicari și istorici, fabulosul nașterii și-al morții s-a împletit cu mitul creației și-al nemuririi. Așa au rămas săpate în piatră Posada, Rovine sau Vaslui, așa s-au ridicat turle-săgeată spre cer, așa-i cunoaștem pe „cel Bun", „cel Bătrîn", „cel Mare", „cel Viteaz" — columne de neconfundat, pe care se sprijină și astăzi albastrul românesc.

Și cînd a fost să fie pace, „talpa țării" a împlîntat iar plugul în glie, a doinit din frunză, a țesut în război culori, și-a împodobit pereții cu străchini și icoane, s-a spălat de relele pămîntului, crescîndu-și feciorii în cinste și omenie. În leagăn, copilul a auzit cîntări, mai tîrziu „bunii" i-au spus basme și legende, mai apoi a aflat din balade despre eroi și haiducie, a intrat în horă și și-a lipit glasul și pasul de grumazul ceterii, a învățat ce-i dorul și de dor a cîntat, l-au înstrăinat la cătănie și iar a doinit, mereu cu gînd la vatră și la buze dulci ; și cînd a fost la îngropăciunea părinților, singur bocetul i-a mai alinat durerea... Așa s-a născut, a trăit și a murit românul-poet.

Nu fiecare din noi scrie versuri, nu toți ciobanii au creat „Miorița", cum nu toți putem calcula mersul astrelor, chiar dacă privim însetați bolta înstelată. Poezia e un har, o stare inconfundabilă, cînd gînd pe gînd se așează într-o ordine cum numai meșterii Manole știu să închege zidurile pentru a rămîne din veac în veac. Sudoarea plugarului și nesomnul poetului sînt două jertfe diferite dar una fără alta nu există, ele fac parte din același stup, ca o neobosită căutare spre împlinirea trupului și a sufletului. De n-ar fi fost iubirea de moșie nu s-ar fi născut Ștefan, Mircea sau Mihai ; de n-ar fi fost poeții fără nume de deasupra leagănelor, de la hori sau nunți, nu i-am fi avut pe Eminescu, Blaga, Arghezi, Nichita Stănescu.

Ne înclinăm în fața Voastră, țărani cu stea în frunte, doinari ai plaiului și sufletului românesc, fără de care viața noastră ar fi mai săracă și nu s-ar naște alți eroi. E greu pămîntul de frumusețea poeziei. Aici, în Satul satului românesc, Doina și Dorul sînt stîlpii înalți ai porții omeniei, prin care trecem perpetuu întru slăvirea vetrei carpatine. Dacă veșnicia s-a născut la sat, cum spunea Blaga, și dacă versul este o stare inefabilă a spiritului veșnic, înseamnă că satul este matricea poeziei românești.

M-am gîndit la toate acestea fiind prezent la manifestările cultural-educative prilejuite de semicentenarul Muzeului Satului, care au debutat duminică, 11 mai 1986, cu un simpozion-spectacol de cîntec și poezie susținut de poeți țărani și rapsozi din principalele zone etnofolclorice din țară.

Valentin Hossu-Longin

Tablou de Sabin Ștefănuță

CUMPĂNĂ Aşchii

Scrisori de pe o planetă vecină. Am observat că ei pun la baza lumii poezia ca element natural, însă greu captabil. Vechi filozofi-poeți ai planetei noastre puneau un element natural (apa) ca principiu, sau cîteva asemenea elemente (apă, aer, foc, pămînt). Pentru cei de pe planeta vecină, dacă poezia stă la baza tuturor lucrurilor, ea este și obîrșie dar și loc de retragere momentană. Ea persistă ca substanță și se arată mereu altfel în fenomenele sale. Deși asemenea ființe sînt de o raționalitate desăvîrșită, cînd cineva află, printr-o riguroasă sensibilitate, că a captat elementul despre care am vorbit, uită pentru moment că a obținut fenomenul și nu substanța însăși și, printr-o orbire nefirească, se autoproclamă nu poet ci **poetul.** De unde putem deduce că elementul respectiv, odată detectat, emană ceva straniu în stare să producă, precum ierburile alchimiste la medievalii pămînteni, perturbări în persoana și personalitatea insului în cauză. Indivizii respectivi sînt priviți cu o geloasă îngăduință de ceilalți membri ai societății care susțin împreună fenomenul poetic dar în particular **viseză substanța. Pe planeta noastră** au dominat viziuni geocentrice, heliocentrice, bing-bangocentrice. Pe planeta lor dominâ, neschimbată, viziunea poetocentrică asupra lumii. Ei sînt convinși că planeta lor stă pe elementul natural poetic deoarece aceasta, stînd la baza tuturor lucrurilor, stă și la baza planetei respective. Cînd cineva a captat într-un poem elementul uită, cum am mai spus, că a pus stăpînire pe fenomen, nu pe substanță, își pune poemul la gură ca pe o pîlnie marinărească și strigă că poemul acela și nu altul stă la baza lumii. Zadarnic i se atrage atenția — au și ei criticii lor — el insistă, ba scrie și pamflete unde o dictie, de obicei strunită, este fărîmată temporar de bulgări de salivă. Pentru moment, gura ia înfățișarea unei praștii : limba devine zgîrci, buzele sînt cele două crăcane prin care se ochește iar piatra este obținută pe baza flegmei neînghițite normal în perioadele de gripă. Asemenea ieșiri sînt trecătoare, criticii lor știu că sînt urmate de o stare de mutenie autistă, garanție a căutării neobosite a elementului poetic.

Cît privește elementul natural poetic, am înțeles că nu poate fi văzut, auzit, mirosit sau pipăit. Unii poeți ai planetei respective și-au educat, prin exerciții minuțioase, aparent esoterice, unul din simțuri, alții le-au amestecat cu creionul într-un mojar kinestezic, special construit, în speranța captării elementului misterios. Fiind vorba de un element natural, chiar dacă mai subtil decît cele obisnuite, ei caută să-l surprindă pe calea simțurilor. O bună parte dintre poeți cred că elementul în cauză e mai degrabă inteligibil decît sensibil și se străduiesc să îl capteze pe această cale. Și unii și alții au o reprezentare comună asupra lui : în cele mai multe texte apare turtit sub forma unei coli de hîrtie. Deci ei dispun de o înțelegere materială a elementului natural care-i preocupă atît de mult.

Pentru ei, mersul anotimpurilor, suflul vîntului, mișcarea stelelor, creșterea sau scăderea lunii, nașterea și moartea, justiția imanentă, zîmbetul copilului sau rîdul bătrînului au o cauză poetică. În toate aceste lucruri este surprinsă, într-o anume proporție, prezența acelui element. Am încercat să iau cu mine un text de pe planeta lor, text despre care se spune că ar conține ceva din elementul glorios. Textul se destrăma vizibil, pe măsură ce mă îndepărtam de locurile pe care fusese scris, ca și cînd se întorcea, inexorabil, la baza planetei respective.

George Alboiu

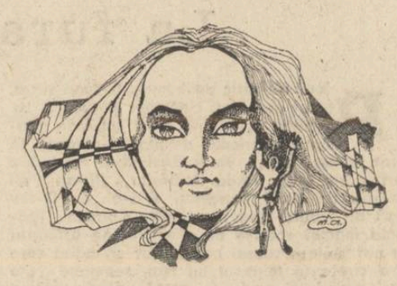

Desen de Marian Avramescu

ion sofia manolescu

Figurație

aşezindu-mă liniştit lîngă nepricepere
purtam asupra mea nenumărate
cuvinte
la nestatornica mea figurație
emoția mi-a întîlnit
solemnitatea protocolară

știu că aveam la mine o nouă privelişte
și cineva îmi întindea
ramura unei umbre desperechiate

pe-atunci sufletul meu se afla
între două realizări pierdute

clipă de clipă
printre arbori printre pietre
mă cuprindea inefabilul
și n-am mai revenit la amănunt

uneori aveam sentimentul
că mă pot traversa ca pe-o apă
fără să mă includ în prețul de cost
stabilit la descindere

la intervale de timp mai adînci
împingeam o pădure de umbre
fără ca întunericul să-mi decoloreze
sufletul și adevărul

la ceasul devenirii
nu mai putem degusta limitele
și nu mă mai interesa
nici o himeră eliberatoare

la celălalt capăt
al urcușului straniu
mă puteam autodescoperi
dar poemul nu mai avea
nici o însemnătate

născut prea devreme dintr-o ficțiune
printr-o spărtură
mi se distribuia mimica
și făptura mea n-a mai putut trece
dincolo de figurație

Printre melcii pămîntului

In memoria lui MIRCEA ELIADE

mărginindu-mă la răsărit cu nemărginirea
unde tristețea din taina albastră
a rămas presurată în cuibul copilăriei
la celălalt capăt al existenței
la răscruci de neliniști împotmolite
m-am întîlnit cu mircea eliade

rămînînd atîrnat de sufletul lui
să pot trece hotarul cunoașterii
întrerupt de învolburări prea adînci
n-am sesizat deruta privighetorii
așezată pe creanga altor vedenii
suferind din pricina cuvintelor neavute
ce nu-și mai puteau împărți întrevederea

de-atunci mi-am amînat restituirea
timpului din netimp gîndului din negînd
unde nu ne mai puteam întîlni
decît într-o singură viață
recunoscută între semnificații

zăbovind lîngă surisul dintre umbrele dace
ne-ajungea din pămînt înflăcărata
apropiere
pînă în pragul dorinței din fața îmbrățișării
unde înălțimea se tulbura la nivelul
zeificat

din partea celor ce am fost sîntem și vom fi
născîndu-ne înainte de a ne naște
nevoit fiind să-mi preschimb resentimentul
de care stam agățat izbindu-mi izbelișteа
am vrut să-mi las cuvîntu-n cuvînt
precum vor hotări frunzele lumii
aducîndu-mi sufletul împlinit
lîngă rădăcinile trupului
preluat din nesomnul întemeiat
stam deasupra pregătirilor cuviincioase
gata să ne retrăim sîngele înveșmîntat
într-o nespusă tristețe moștenită-ndeajuns

îndărătul trăirilor sacrosancte
era firesc să ne strigăm sîngele imuabil
să ne strigăm umbrele neființei
din fulgerul atîtor necuprinderi răpuse
cînd iubirea ajunsă în preajma sărutului
respingea moartea din brațele lumii

la capătul începutului neînceput
ne-am numărat printre melcii pămîntului
și-am lăsat vorbă fratelui scump
(care acum a plecat)
să nu mai umble singur prin lume
acoperindu-și însemnătatea înfățișării
cu însemnul dorului din ultima lacrimă

Încăperile din episod

pe cînd mă aflam
la marginea unui cuvînt
m-am dezbrăcat de sufletul zeului
fără să-i mai dau răgaz
să desprimăvăreze în numele meu

uitînd tot din ceea ce am fost al lui
mi-am înfășurat darul
pe după lumina acestui tărîm
dar n-am putut umple nici un gol
lăsat în cuvîntul apropiat

printre simptomele sincopate
se rupeau senzațiile cordiale
și pe sub pleoapele tardive
nemijlocit mi-am ingăduit
să-mi potolesc glasul
să-mi dau la o parte grimasa
spre a mă arăta așa cum sînt

în spatele solitudinii
întîmplător ciuguleam intuiții
păstrate în cele mai bune condiții
pentru încăperile din episod

fără să mai pun preț pe mine
pînă să mă schimb la culoare
mi-am adus aminte de sîngele iscodit
pe portativul albastru
dar nimeni nu mi-a înlăturat
prezența partiturii din cuvînt

Singura mea infamie

adăpostit totdeauna și pretutindeni
de ceea ce se numește șiretenie
m-am iscălit pe dosul sentințelor
spre a face față prostiei

pierzîndu-mă într-un convoi de triști
n-am mai avut ce le face deprinderilor
și mi-am incitat autobiografia
să nu mai apară în imposturi presupuse

proaspăt fiind
în tot ce mă privea culoarea
mi-am divulgat staminele vegetale
spre a nu-mi pierde prestigiul agricol
cîștigat cu multă trudă
prin studii destul de îndelungate

țineam mult la teritoriul pictural
la neroziile mele prețioase
ca la un rezultat concret
care să nu-mi diluеze personalitatea

cunoșteam bine instantele
din instinctele debilităților omenești
și tocmai pentru asta nu mă entuziasmam
cînd ajungeam în brațele unui succes

purtam la mine o pereche de contemplări
fără să îndrăznesc a convinge pe nimeni
că sufletul mai poate fi și infam

cînd spun toate acestea
nu exagerez cu nimic
deoarece eram profesor de specialitate
și numai întîmplător
aveam întîlniri nedorite
pe marginea unor discuții contradictorii

știu că acesta era singurul meu cusur
singura mea infamie
lîngă cîte-o aschimodie perfidă
dar mă onoram la timp
pentru a nu influența cu nimic
indicele din indicatorul impusturii

cunoscîndu-mă îndeajuns după lentile
umblam neliniștit printre băncile
memoriei beletristice
să nu mă plagieze nici o pramatie
din zona obscurantismului

REVISTA STRĂINĂ

● **BRAZILIA. „PENTRU BRAZILIA,** Jorge Amado reprezintă un monument viu", scria „Le Nouvel Observateur" într-un articol consacrat vieții lui Amado, dar și ultimului său roman „Toscaia Grande". Într-adevăr, Jorge Amado, marele scriitor brazilian, este astăzi una dintre personalitățile cele mai proeminente ale țării sale, ale literaturii universale contemporane.

Ultimul său roman, **„Toscaia Grande"**, apărut în noiembrie 1984 s-a vîndut pînă la sfîrșitul lui 1985 în peste 300 000 exemplare. Este un fel de western, a cărui acțiune se petrece la începutul secolului XX într-o societate sălbatică, în care trăiesc mai multe rase, predominanți fiind negrii și mulatrii. De altfel, Toscaia Grande este numele unei așezări din regiunea marilor plantații de cacao din sudul statului brazilian Bahia, unde s-a născut, în urmă cu 83 ani, scriitorul. Romanul reprezintă o imagine utopică a societății oamenilor liberi, a oamenilor fără legi și fără calendar, fără elite și fără nici un alt scop decît acela de a supraviețui. Este societatea oamenilor de la albi pînă la cei de culoarea abanosului. Orașul și oamenii săi, sute de locuitori, sînt urmăriți în timp, facem cunoștință cu eroii cărții : căpitanul Natario de Fonseca, devotat trup și suflet fostului său stăpîn, colonelul Boaventura, și fiicei acestuia, Bernarda, cea mai căutată prostituată din oraș, cu libanezul Fadal Abdul, care a deschis primul magazin la Toscaia Grande...

Aceștia au fost primii zece ani-rai ai așezării și ai oamenilor, după care au venit preoții, oamenii legilor nedrepte și armata care au distrus tot, oraș și oameni. Acum numai autorii populari anonimi evocă orașul distrus, din care s-a născut apoi Irisopolis. A fost uitat pînă și numele primitiv al așezării...

În „Toscaia Grande", ca de altfel în toate romanele lui Jorge Amado, este multă tristețe, dar ea nu ajunge niciodată la disperare. Totul este împletit cu lupta și speranța.

● **S.U.A. „FIECARE AL PATRULEA AMERICAN** nu va putea să citească această carte", scrie Jonathan Kozol în prefața volumului său intitulat **„America analfabetă"**, apărută în Statele Unite la sfîrșitul anului trecut. Autorul este un cunoscut pedagog universitar și un reputat specialist în problemele educației. Kozol pornește de la realitatea că în Statele Unite există șaizeci de milioane de oameni analfabeți, incapabili să identifice măcar literele. Autorul folosește date furnizate de sondaje efectuate de agenții particulare specializate sau date publicate de institute de învățămînt superior, care au efectuat studii în acest domeniu. Uneori, datele cu care lucrează specialistul american diferă de cele oficiale, acestea din urmă indicînd că 99,6% dintre americani știu să scrie și să citească.

Pe baza analizelor sale, Kozol ajunge la concluzia că zecile de americani analfabeți sînt „cetățeni pe jumătate" pentru că ei nu pot citi ziarele, nu se pot descurca prin listele de vot cu prilejul alegerilor, nu pot citi ofertele de serviciu etc. Autorul subliniază că numărul de analfabeți este cel mai ridicat în rîndul negrilor (44% din totalul populației de culoare) și al vorbitorilor de limba spaniolă (56%), dar că un număr impresionant de nestiutori de carte se recrutează și din rîndurile populației albe. „Apartenența la o rasă sau alta nu are nimic comun cu această problemă, relația dintre sărăcie și analfabetism fiind cea care joacă rolul principal" afirmă Kozol. El atrage atenția asupra influenței analfabetismului, care reprezintă o „rușine națională", asupra stării de sănătate a victimelor acestuia : de regulă, nestiutorii de carte mănîncă același fel de mîncare pentru că nu pot consulta listele de meniuri în restaurante, ei folosesc greșit medicamentele pentru că nu știu citi rețetele. Sînt tot mai frecvente cazurile de americani care joacă scena pierderii sau uitării acasă a ochelarilor pentru a se adresa celor din preajmă pentru a-i ajuta.

„Nu putem da vina pe victime, susține Kozol. Răspunderea pentru această stare de lucruri o poartă guvernul și sistemul de învățămînt și educație".

REMEMORĂRI

Frumos şi tînăr şi neînfricat (IV)

Iar scrisoarea pe care o primește Dragoș drept răspuns la cererea lui este concepută în termeni și mai drastici : „Eu nu consider de compatibil nici cu onoarea, nici cu interesul patriei, ca guvernul să facă inițiativa veșnicelor apropieri de dușmanii înarmați ai patriei, care pot fi socotite ca o lașitate. De aceea nu mă demit la nici o interpretare. Noi nu sîntem, care avem de cerut ceva. Cine vrea grație să se anunțe, să petiționeze. Dacă n-or face-o, ei bine, vor hotări armele drepte. Nu numai că nu acord nici un armistițiu, dar am poruncit să se trimită în Zarand puteri noui și un comandant energic, iar lupta să fie imediat continuată".

Este clară atitudinea inflexibilă și obtuză a lui Kossuth care dorește o pacificare cu armatele lui Iancu dar continuă operațiunile militare. Cît privește acel „comandant energic", el nu poate fi altul decît nesăbuitul și infatuatul maior Hatvani care se afla deja în drum spre locul tratativelor.

Deputatul Dragoș sosește la Abrud în 4 mai **și în aceeași zi** are loc o întîlnire restrînsă în locuința vice prefectului Ioan Boer. Va fi citită scrisoarea lui Kossuth și ea va stupefia pe cei adunați pentru o posibilă conciliere. Avram Iancu remarcă tonul ambiguu și superior al misivei și declară că nu este de acord să încheie un armistițiu umilitor și impus. În același timp arată că prefecții nu sînt în măsură să încheie o pace pe termen mai scurt sau mai lung fără știrea și consimțămîntul Comitetului național și, evident, fără știrea guvernului austriac.

Dragoș cere să vorbească poporului care s-a săturat de războaie și vrea să depună armele. Iancu este de acord și dispune organizarea unei adunări mai ample pe data de 5 mai la Cîmpeni.

Iată cum descrie Silviu Dragomir mersul evenimentelor : „În 5 Maiu se ținu o adunare mai mică în capul Abrudului, apoi una mai mare în Cîmpeni, unde alergă o imensă mulțime de Moți, cărora Iancu le expuse scopul misiunei lui Dragoș. Acesta se urcă pe o masă și începu să vorbească, spuse că și el e Român sincer, de-un singe și de-o lege cu ei, că și el vrea fericirea și înflorirea națiunei sale. Apoi explică poporului manifestul lui Kossuth, îl invită să depună armele și să trimită o delegație la guvernul unguresc pentru a-și prezenta doleanțele. Dragoș fu întrerupt de ascultători îndată la început și adeseori în cursul vorbirei sale, care nu plăcu. Cu toate că era un bun orator, totuși avea ceva respingător în sine. Era de statură mijlocie, dar bine făcut. Avea fruntea lată, fața rotundă și neagră, stricată de vărsat. Ochii întunecați, foarte mobili, aveau o căutătură de lup. Ceeace trezi murmurul de protestare al mulțimii fu mai ales faptul că încărca de laude pe Kossuth și acoperea de injurii casa domnitoare. După Dragoș s-a urcat pe masă vice prefectul Ioan Boer, pentru a șterge impresia rea ce-o făcuse deputatul bihorean. N-a reușit însă. Iancu vorbi și el îndemnînd poporul să cumpănească bine ce hotărăște și să nu se lase înșelat de nimeni. Centurionul Samuil Morariu puse lui Dragoș mai multe întrebări într-un mod atît de isteț, că poporul îl aplaudă frenetic, cînd se declară nemulțumit cu răspunsurile ce le primi. În fine Dragoș mai încearcă o dată să convingă adunarea, promițînd bani și mai ales bucate poporului. Dar nu izbuti nici de astădată.

Cei mai mulți declarară, ce-i drept, că vreau să încheie pace, însă numai cu știrea Comitetului național și a împăratului și cu condiția ca soldații unguri să nu calce, de loc, în munți".

În ziua de 6 mai sosiră vești alarmante despre înaintarea armatelor ungurești. Din această zi începe tragedia și calvarul neînfricatului tribun Ioan Buteanu care, vom vedea, din spirit de solidaritate și prietenie nu va accepta să se retragă din fața dușmanului.

Mircea Micu

În afara salv-conductului oferit de Kossuth, Dragoș cere printr-o scrisoare adresată guvernatorului maghiar la 26 aprilie să înceteze luptele pentru o perioadă de 28 de ore.

Ciudate îndoieli și un fel de culpă ascunsă se desprind din rîndurile misivei : ...„În afară de aceasta, după ce m-am hotărît să mă duc în mijlocul poporului înarmat, la care e răspîndită părerea, că numai de aceea îi provocăm să depună armele, pentru ca să-i măcelărim, și cum mă duc la ei să-i capacitez, dacă în cursul acțiunii mele ei ar fi atăcați din poftă de glorie, ceeace nu este imposibil, deși am comunicat d-lui colonel Banfy scrisoarea D-voastră, atunci eu voi cădea jertfă zelului meu. Iar dacă s-ar întîmpla aceasta, atunci eu vă rog pe onoarea patriotică a D-voastră, să dați publicității această știre, pentruca să vadă toți că am căzut nu din vina mea, ci dintr-a altora." / Și acum atenție ! / **„Să-mi fi dat D-voastră împuternicire numai pentru un armistițiu de 28 de ore, aș fi cu desăvîrșire liniștit și sigur de reușită, dar în chipul acesta totul atîrnă de concepții, dispoziție și noroc".**

Așadar deputatul mediator știe foarte bine înainte de a pleca la întîlnirea din munți că nu există nici o dispoziție de încetarea luptelor în timpul tratativelor.

Pe marginea scrisorii lui Dragoș sînt adnotate următoarele cuvinte chiar de mîna lui Kossuth : „Nu mă demit la nici un fel de interpretare, armistițiu la nici un caz".

mapamond

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

Să servim viața!

De mulți, mulți ani ascult și eu, în rînd cu dumneavoastră, glasul popoarelor, urmăresc mișcarea popoarelor, apreciez efortul constructiv, în slujba vieții, progresului și civilizației. Cunoașteți dumneavoastră un singur popor, constituit din milioane și milioane de oameni care să fi declarat că dorește războiul, și încă un război atomic, nimicitor ? Ar fi dincolo de limitele oricărei închipuiri ca un popor să afirme, prin consultare, prin vot, prin cuvînt : „Vrem să distrugem, vrem să fim distruși !" Toate popoarele lumii vor să trăiască, să-și asigure un viitor demn, toate popoarele lumii vor pace. Iar dacă mai e nevoie de încă o confirmare, definitivă, a acestei dorinți supreme, și care să devină lege universală, atunci : ar fi, oare, chiar o imposibilitate, cu mijloacele de care dispunem azi, să ne adresăm fiecăruia dintre cei peste 4 miliarde de locuitori ai Terrei pentru a-i afla părerea ? Este timpul, încă nu e prea tîrziu, să adresăm oamenilor, miliardelor de suflete, întrebarea : pace ? război ? Să știm un răspuns peste care nimeni, niciodată, să nu mai poată trece. Dacă primul drept al omului este dreptul la viață, atunci el, Omul, să hotărască dacă vrea să mai trăiască ori nu. Spun toate acestea întrucît în mintea mea își face loc, tot mai insistent, o cumplită nedumerire : dacă toate popoarele lumii vor pace, cum se face atunci că atîtea țări și-au creat, și continuă să dezvolte, cu investiții uriașe, o sofisticată și teribilă industrie a înarmărilor ? Armament clasic, armament atomic ! Dacă vrem pace, de ce ne pregătim autodistrugerea, și încă — nu una — ci zeci de autodistrugeri, în lanț ? În timp ce popoarele luptă pentru pace, numărul bombelor crește vertiginos. Oare tindem să fabricăm pentru fiecare locuitor al planetei cel puțin o bombă atomică ? Întreb : cum, în ce împrejurări s-a produs această anomalie, la scară mondială ? ! Da ! Știu ! Popoarele se exprimă, iau hotărîri prin reprezentanții lor aleși, prin guverne, șefi de state. După opinia mea, ne aflăm într-un moment cînd între popoare și conducători se poate crea o contradicție, se poate naște o prăpastie, care să ducă la catastrofă. Dacă un popor — să zicem — de treizeci de milioane, vrea să-și apere viața, liniștea, roadele muncii, iar conducătorii săi sporesc, înzecesc eforturile de înarmare, de distrugere, aceasta nu este o contradicție flagrantă ? Glasul popoarelor se cere repetat, nu răstălmăcit, nu deturnat în direcții războinice. Cunosc argumentul — forța, — aberant, antiuman, care a făcut posibile escaladări monstruoase : azi, pacea se asigură prin înarmare, prin menținerea unui echilibru nuclear, etc !

Iar eu, om pașnic, cu dragoste de viață, cu planuri de muncă eu, omul de aici, ori din Guatemala, America, din Olanda ori U.R.S.S., din Bolivia ori Japonia, aflu că ni s-a pregătit moartea ! Cum așa ? În numele păcii trebuie să mor ? Să murim toți ? Căci nu vor fi învinși, învingători, supraviețuitori. Totuși, eu continui să țin la viață, să-mi văd de lucru, să cred în rațiune, să nutresc speranțe. Eu locuiesc în România, una dintre țările unde contradicția între interesele de pace ale poporului și interesele de pace constructive, ambițioase, ale conducătorilor săi nu este și nu va fi posibilă. Prin glasul autorizat al președintelui Nicolae Ceaușescu — mai vibrant ca oricînd la aniversarea a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, România a adresat marilor puteri nucleare și tuturor statelor apeluri solemne pentru salvgardarea păcii — în cea mai critică perioadă pe care o străbate omenirea, cînd arsenalul atomic sporește, tinzînd să scape de sub controlul omului. România cere să se asigure pace trainică nu prin echilibrul nuclear, ci prin distrugerea armamentelor. Este singura soluție, singura șansă de salvare a vieții. Este și cerința supremă a celor peste 4 miliarde de locuitori ai planetei. Știu, se nasc înfruntări, confruntări, abile demersuri diplomatice, tergiversante, la adăpostul cărora înarmările galopează, mai știu că toate acestea servesc ideologii diferite, sisteme sociale diferite. Dar voința omului de azi, de la sfîrșit de secol XX, arată că înainte de toate, peste ideologii și sisteme sociale, trebuie să servim viața. Iar pentru a ni se face mai limpede această voință, să-i întrebăm pe oameni, pe toți, dacă vor să mai trăiască. Este o întrebare elementară și zguduitoare. Da, am ajuns în momentul cînd această întrebare este obligatoriu să ne fie adresată. Mai există oare vreo îndoială ? — vor răspunde cu miliardele : Da, vrem să trăim ! Lege a omenirii să devină acest răspuns. Și atunci, asigurată fiind Viața, celelalte probleme în litigiu ce țin de ideologii și sisteme sociale își vor găsi treptat rezolvarea pașnică, tot prin opțiunea, prin voința popoarelor.

Nicolae Țic

DREPTUL LA CULTURĂ — componentă fundamentală a dreptului omului (II)

Unul din fenomenele recente ce ilustrează degradarea nivelului cultural al maselor este analfabetismul. Surprinzător acest flagel, asociat cel mai des cu zonele întinse ale subdezvoltării, afectează un număr tot mai mare de oameni și în țări puternic dezvoltate. Cu stupoare și durere un institut de sondarea opiniei publice din Italia anunța, la sfîrșitul anului trecut, că în țara lui Dante, Michelangelo și Verdi, în țara Renașterii, există un milion șase sute de mii de neștiutori de carte, iar în Calabria, întinsă zonă a sărăciei, o persoană din opt nu se poate iscăli și nu poate citi un afiș publicitar.

Studii similare alcătuite în alte țări dezvăluie situații la fel de dramatice.

În Statele Unite sînt recenzați 27 de milioane de analfabeți, la care se adaugă alte 46 de milioane cu o precară știință de carte. Mai grav este faptul că anual acestei mizere categorii sociale i se adaugă alte două milioane și jumătate de oameni.

În Republica Federală Germania există trei milioane de analfabeți, în Marea Britanie două milioane, în Olanda șapte sute cincizeci de mii, în Belgia 168 000 la o populație de nouă milioane.

În zece țări ale Pieței comune, oficial sînt înregistrați 21 de milioane de oameni care nu se pot bucura de lumina cărții.

Analizînd această stare de fapt, mai mulți cercetători i-au descoperit una din cauze în faptul că un domeniu afectat de măsurile de austeritate la care au recurs numeroase țări capitaliste este tocmai învățămîntul. Numărul elevilor și studenților scade, iar bursele de stat se reduc, afectați fiind, în principal, tinerii proveniți din mediul muncitoresc, din păturile sărace și cele de mijloc, în curs de sărăcire. Multe din guvernele occidentale retrag sprijinul financiar pentru instituțiile de învățămînt și culturale, dar nu se zgîrcesc cînd este vorba de noi investiții în domeniul înarmărilor. În timp ce bugetele militare suferă de obezitate și indigestie în urma supraalimentației presărată cu meniuri tot mai bogate în avioane, rachete, tancuri, lasere ucigătoare și computere în stare să distrugă întreaga planetă, cheltuielile sociale sînt supuse unei diete severe ; astfel, în țări occidentale cu o puternică dezvoltare unde există o rețea educațională cu instituții renumite, mult rîvnita „egalitate a șanselor" vînturată prin campanii electorale devine o nouă modalitate de polarizare socială. Fără sprijinul statului, învățămîntul și celelalte forme de pregătire devin un lux pe care și-l pot permite tot mai puțini. Șansa de a se pregăti, de a cunoaște, de a se apropia de experiența științifică și culturală rămîne în aceste condiții, pentru un număr foarte mare de oameni, un deziderat, despărțit de realitate prin bariere tot mai multe și tot mai înalte în țări care manifestă un zel deosebit față de problematica drepturilor omului dar nu în propria bătătură, ci în țările care au rupt definitiv cu capitalismul și care în procesul edificării unei vieți noi au făcut din dreptul la cultură, un fapt de viață, o realitate de necontestat.

Analfabetismul nu este singura derogare de la dreptul la cultură. Pe ambele maluri ale Atlanticului, în țările în care neștiința de carte menține în întunecime intelectuală milioane de oameni, unde învățămîntul strînge cureaua austerității se înmulțesc ca ciupercile, sub-culturi, pseudo-culturi, anti-culturi, mode, culturi, gîndiriști, profeți, magi, vraci, o junglă a nonvalorilor care speculează și ispitește tocmai milioanele de victime rămase în afara instituțiilor culturale. De-a lungul anilor toate aceste uzine de visuri promiscue au prezentat fața urîtă a lumii, prin încercarea de a face din obscurantism și non-valoare legi ale unui fals modernism. Zdrențe, lanțuri, cirpe, ținte și culori de papagal, răcnete obscene și violența în comportament au devenit „șic" peste noapte, iar cei care s-au grăbit să-i imite pe cîțiva descreierați au fost tocmai clienții inculturii. Tineri ce poate ascund în datul natural calități ce le-ar fi permis o existență demnă se perindă prin cei mai frumoși ani agonizați de gînduri tulburi, amețiți de drog. Revista britanică „Labour Weekly" nota în fața acestei uriașe pierderi de resurse umane : „Cea mai gravă condamnare pentru o societate este să nu poată folosi energia tinerilor săi, să nu le poată oferi un ideal care să se identifice cu progresul țării respective".

Amputarea masivă a dreptului la cultură, proclamat de altfel cu insistență în legislațiile capitaliste, declanșează o adevărată reacție în lanț, atrăgînd după sine reducerea masivă a celorlalte drepturi esențiale pentru afirmarea cetățeanului în societate. Ciuntirea sau anihilarea posibilităților de instruire are ca primă consecință privarea a milioane de tineri de dreptul la muncă, la un trai decent și plenar. Inegalitățile și discriminările în domeniul cultural conduc la reducerea substanțială și a drepturilor politice ale celor defavorizați. Analfabeții și cei cu o școlarizare sumară nu-și pot exercita prerogativele politice, devin o masă ușor manevrabilă în jocul de interese al unor cercuri reacționare. Așa cum observă cu îndreptățită îngrijorare spirite lucide din occident, sistemul capitalist nu poate garanta dreptul egal al tuturor la cultură, tocmai pentru că existența acestui sistem depinde de menținerea unor structuri și relații bazate pe stratificare și polarizare socială. Acestui principiu de funcționare internă îi cad victimă milioane de oameni. Mulți dintre cei amenințați, sesizînd pericolele actualei stări de fapt își reclamă tot mai hotărît drepturile. În numeroase centre de învățămînt secundar și universitar, în campusurile americane, din ce în ce mai frecvent au loc ample acțiuni în care se cere cu hotărîre democratizarea reală a rețelei educaționale, respectarea dreptului fundamental al fiecăruia la cultură, la cunoaștere.

Nicolae Melinescu

LIRICĂ DIN R.P. BULGARIA

NIKOLAI ZIDAROV

Nume de prestigiu al poeziei bulgare contemporane, Nikolai Zidarov s-a născut în anul 1921, în satul Văbel din regiunea Tîrgoviște. Încă din fragedă vîrstă, din 1938, devine membru al organizației revoluționare a tineretului comunist din Bulgaria, luînd parte activă la lupta împotriva fascismului.

În 1944 absolvă Institutul Politehnic din Sofia și se dedică totodată unei nebosite munci pe tărîm literar și obștesc.

Este vicepreședintele Asociației de prietenie bulgaro-române. Ca bun cunoscător și mare prieten al literaturii noastre, Zidarov e unul din cei mai destoinici popularizatori ai liricii românești în limba bulgară. A inițiat și a realizat numeroase volume cu traduceri din opera lui Eminescu, Arghezi, Blaga, Beniuc, Labiș, Andrițoiu, Brad, Nichita Stănescu și mulți, mulți alți poeți români, clasici și contemporani. La rîndul lui, Zidarov se bucură de stima cititorilor noștri care îi prețuiesc opera poetică aflată în numeroase transpuneri românești.

În aceste zile, poetul fiind oaspetele nostru în București, prezentele rînduri anticipează tradiționalul „La mulți ani !" pe care îl vom adresa la apropiatul jubileu al celor 65 de ani ai săi.

Bîntuit de azur și de vînturi

Să te culci unde-n martie zăpada
poposea pe pămînt, să fii tînăr
și cireșii sălbatici cu floare
să-ți acopere somnul și visul,
pe cînd soarele — amurge pe dealuri
și piraie de sunete limpezi
își opresc, sus, pe sîrme, vibrarea
care-n sufletul tău se revarsă !
Iară brazii, cu ochii la stele,
pînă-n miezul tîrziu să-ți șoptească
și să-ți prindă, ca niște antene,
orice gînd, orice dor, orice umbră...
Și din nou să pornești dimineața
Să te-oprești la izvoarele albe,
ca din pumni să le bei limpezimea,
bîntuit de azur și de vînturi !

Liliacul timpuriu

E și un ceas al cumpenelor drepte
cînd numai legea vieții ne-ncălzește,
cînd farmec au și zorii, și amurgul,
și orice anotimp și orice vîrstă.

Priviri îmbietoare de femeie
aduc pe străzi de toamnă primăvara.
Dar ce mă tulbură mai mult e tufa
de liliac sub cerul lui octombrie.

Ce meșter iscusit i-a pus altoiul
de-a înflorit, acum, a doua oară ?

O, dac-aș fi eu grădinaru-acela !
Aș transplanta supreme sentimente
ca să redau fiorii tinereții
oricărui suflet care întomnează...

Dar dacă-n schimb aș fi eu liliacul ?
Cum aș trăi, în parcurile toamnei,
nesărutat de ploaia primăverii
și fără niciun curcubeu deasupră-mi ?

Ca fulgerul

Primăvăratec al luminii tunet
se-aude-n văi și înfioară zarea.
Abia de-am zmuls eu harpei primul sunet
și fulgerul mi-acoperi cîntarea.

Din flăcări cine l-a-mpletit ? Și cine
repetă-n voie a lui Zeus artă ?
Amețitoarea ploaie peste mine
șuvoaiele luminii le deșartă.

O, norii luminoși nici nu-mi dau pace
cînd fulgerele prind în cer să are...
Noi nu vom putrezi de vii, de cancer,
nu ne-om zvîrli în ștreang de disperare.

Noi ne-dreptăm spre piscuri 'nalte fața,
avem un țel și trebuie să-nvingem !
Ca fulgerul ne luminăm viața !
Ca fulgerul ne-aprindem și ne stingem !

Prezentare și traducere de
Victor Tulbure

Cu cîteva săptămîni în urmă, în Aula Bibliotecii Centrale Universitare din București a fost lansată traducerea volumului de proză „Apele de miazănoapte", semnat de eminentul scriitor brazilian José Sarney.

Despre scriitor și opera sa au vorbit Romul Munteanu, directorul Editurii Univers, Mihai Zamfir și Darie Novăceanu.

Marcînd acest autentic eveniment cultural publicăm astăzi însemnările scriitorului Fănuș Neagu.

ATELIER DE VRĂJITOR

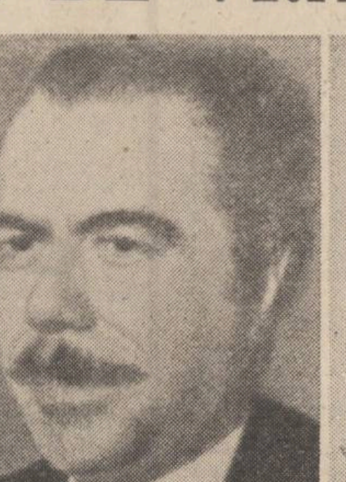

José Sarney este cîntărețul cîmpiilor Braziliei, de necuprins chiar în brațele atît de îngăduitoare ale imaginației. Volumul de povestiri „Apele de miazănoapte" este un atelier de vrăjitor, avînd ca halouri cirezile de vite păscînd într-o secetă fluentò, somnia ființei, dragostea, care de obicei este numai paloarea izbînzii, un continent de Searăbună, Ziuăbună, moartea ca o scăpărare albastră sau ca o răsplată, mai puțin ca o tăcere imensă. Europeanul însetat de exotism, căutînd drumul spre Rio de Janeiro, pentru a jefui picături de soare violet sau măcar doi solzi de pe demonul sambei și a se lăsa cuprins de fascinația Carnavalului, va nimeri, străbătînd cartea, într-un spațiu juridic imposibil de imaginat chiar între hotarele uimirii, dar în răzor de luntrii legănătoare cu cîmpiile lui Sadoveanu, Istrati, Voiculescu. „Apele de miazănoapte" fac dovada că viitorul este o provincie debusolată de durerile, spaimele și superstițiile prezentului, iar prezentul nu este decît divinitatea trecutului care năvălește în suflet cu Magii purtînd fructe otrăvite, trandafirii înalți ai furiei stăpînilor împotriva săracilor și Timpul îmbătrînind în lumea și legea coloneilor : „băștinașului, vînă de bou pe spinare, piper pe coadă"... E o carte atîrnînd de inspirația chemării către depărtări, în care oamenii și vitele, pămîntul și irealitatea ca lumină asumată curg într-o eternitate prăbușită, la fel cum fluviul Amazoanelor, într-o zi din an, curge îndărăt spre izvoare, dărîmînd orînduirea firii, sporind neînțelesul fricii, iar în arbori și păsări, groaza. E o carte cu care poți porni la drum, acoperind distanțe miraculoase și să te oprești din cînd în cînd în pridvoarele însorite, beat de miresme și de iubire. E o carte arzînd nestins în matca poveștilor. E o carte cu care poți merge prin iarbă sau pe care călărețul dornic de-o ploaie din zarea munților o deschide și invocă norii. E o carte de citit noaptea, — litera ei rodește mihnire, melancolie, patima de-a fi uneori și singur, iluzia că chiar putem fi, credința că stăpînim înșelăciunea adevărului, biruința jocului — dar să n-o termini cînd noaptea se sfîrșește, ci, fermecat de petala zorilor, s-o strecori sub pernă, să ațipești și să visezi că ninge fraged sau se scutură-n largi tremurări maghiranul. E o carte care naște cărți. Adică este viața.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **IUGOSLAVIA. PE HARTA** — încă nealcătuită — a picturii naive universale, comuna Kovačice din R.S.F. Iugoslavia ar avea statut de metropolă. Școala de pictură naivă din această comună s-a impus pe plan național și internațional prin stil, prin subiectele abordate și prin culorile țăranilor-pictori care au adus în universul de poveste al picturii naive — o prospețime cu totul neobișnuită. Atmosfera pe care o degajă lucrăriior este una de calm, de liniște. Este firesc să fie așa din moment ce autorii își iau subiectele din lumea lor cotidiană, din munca cîmpului ai cărei eroi sînt ei înșiși, din tihna caselor lor de piatră, din bogăția obiceiurilor populare, de pe ulițele și din curțile celor din Kovačice.

Țăranii-pictori din Kovačice au organizat prima lor expoziție de grup în anul 1952. Atunci, pe pereții casei de cultură din comună au fost expuse și lucrări purtînd semnătura unui tînăr pe nume Martin Jonas. Astăzi, în vîrstă de șaptezeci de ani, el este reprezentantul cel mai autorizat al școlii de pictură naivă din țara vecină și prietenă. Viața lui a oscilat între pensulă și sapă, între lumea nemărginită (ca spațiu) a pînzei și nesfîrșitul cîmpului, pe care îl lucra cot la cot cu ceilalți din sat. Îmbinarea celor două activități l-au ajutat să-și creeze un limbaj plastic distinct, inconfundabil, o tonalitate a culorilor pe care o invidiază și profesioniștii.

„Totul a început pe vremea cînd eram copil, își amintește el, cînd stăteam ascuns sub masa mare pe care tata prelucra pieile de oi, în jurul căreia se adunau oamenii din sat și din împrejurimi și povesteau despre întîmplările din sat, dar și din America. Atunci mi s-a născut în minte fel de fel de imagini pe care le-am scos apoi la lumină așternîndu-le pe pînză". Așa a început să se înfiripe colecția lui de pictură naivă, care astăzi reprezintă un adevărat muzeu etnografic.

● **S.U.A. PROFESORUL MARSHALL MCLUHAN,** cunoscut teoretician al mijloacelor de informare în masă, declara cu prilejul unui interviu acordat revistei pariziene **„Réalités"** : „Două sînt fenomenele care ar trebui combătute vehement în Statele Unite : mafia și televiziunea. Iar dacă este nevoie să se stabilească priorități, televiziunea ar trebui trecută pe primul loc". Cam aceasta este și problematica volumului **„Network"** aparținînd lui Paddy Chayefsky și Sam Hedrin, apărut la New York. Este o lucrare care se remarcă în primul rînd prin autenticitate. Chayefsky a lucrat timp de aproape trei decenii în lumea televiziunii americane, primul Oscar aducîndu-i-l, de altfel, filmul pentru televiziune, astăzi celebru, „Marty". În felul acesta autorii reușesc să facă un portret perfect al televiziunii americane de astăzi.

Cele trei principale societăți americane de tv — au devenit un intermediar atotprezent. În volumul „Network" intervine o societate fictivă — UBS — care inventariază toate racilele televiziunii americane : goana după cîștigarea de noi adepți în special din rîndurile tineretului, cîștigarea de oferte de reclamă din partea marilor concerne și a diferitelor instituții (edificator este „Indexul-Nielsen" de punctare a emisiunilor : 1 000 televizoare aprinse pe un anumit program, prețul unui minut de reclamă este de 4 dolari, dar pentru 10 milioane televizoare aprinse, costul unui minut de reclamă se ridică la 50 000 dolari !) Terorismul, violența, dar mai ales anticomunismul — elemente care au dus la scăderea pronunțată a valorii artistice și educaționale a emisiunilor — iată alte teme care au infestat emisiunile canalelor televiziunii americane.

● **JAPONIA. TAKUBOKU ISHIKAWA,** de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta o sută de ani, este una dintre personalitățile de primă mărime ale literaturii japoneze. Pe parcursul a numai 26 de ani (s-a născut în anul 1886 și s-a stins din viață în 1912), Takuboku Ishikawa a creat o operă care, deși redusă cantitativ, a influențat vizibil evoluția poeziei japoneze moderne. Ajuns la Tokyo la vîrsta de 16 ani, a intrat în legătură cu grupul tinerilor poeți romantici din jurul revistei **„MIODJO" (LUCEAFĂRUL),** de care va fi influențat în creația sa de început. În jurul anului 1906 intră în contact cu naturalismul, curent important în Japonia, care a manifestat o puternică înrîurire asupra literaturii nipone, în sensul că a contribuit mult la crearea și răspîndirea limbii literare și la apariția primelor proze cu caracter special. Frămîntările sale legate de problematica socială, de revoluție și socialism își găsesc materializarea în volumul **„Fluiere și fluierături"**, scris în vers liber, care a manifestat o mare influență asupra poeziei proletare de mai tîrziu. Volumul a apărut postum, în anul 1913. Tot postum avea să apară și un alt volum al său intitulat **„Jucărie tristă"**, care, împreună cu **„Un pumn de nisip"**, apărut în anul 1910, s-a bucurat de un succes imens în rîndul cititorilor.

Contribuția cea mai importantă a lui Ishikawa la dezvoltarea liricii japoneze constă în faptul că el a dat un conținut nou poeziei **tanka** (o poezie în formă fixă) veche de peste douăsprezece secole. Locul descrierilor după natură și al sentimentului iubirii este luat de evenimente din viața poetului și a contemporanilor săi, descrierea neînfrumusețată a locurilor prin care a trecut. El a scris, de asemenea, poezii în forma **shiataishi** care, deși păstrează metrul tradițional, a evoluat sub aspectul subiectelor abordate. A mai scris și poezii în vers alb precum și cîteva romane de factură romantică. **„Jurnalul"** său reprezintă un document prețios pentru cunoașterea societății japoneze de la începutul secolului al douăzecilea.

● **U.R.S.S. LITERATURA SOVIETICĂ** a pierdut recent pe doi dintre slujitorii săi cei mai de seamă : Valentin Kataev și Aleksei Arbuzov. Născut la Odessa în anul 1907, dramaturgul și romancierul **Valentin Kataev** și-a început activitatea literară în anii grei de după războiul civil, după ce luase parte activă la desfășurarea lui în calitate de comandant de baterie în rîndurile Armatei Roșii. În anul 1924 publică primul său roman, „Insula Ehrendorf", urmat la un an de „Delapidatorii". Notorietatea i-a adus-o însă romanul „Timp, înainte !", apărut în 1932, dedicat eroismului constructorilor combinatului metalurgic de la Magnitogorsk, una dintre primele mari construcții ale puterii sovietice din anii '30. Alte lucrări mai importante ale lui Kataev : „O pînză în depărtare" (1936), ampla nuvelă „Fiul regimentului", distinsă în 1945 cu Premiul de Stat pentru literatură, „Pentru puterea sovietelor" (1949), „Vînt de iarnă" (1961), „Fîntîna sacră" (1966), „Iarba uitării" (1967). Dintre lucrările sale dramatice, cele mai cunoscute sînt comedia „Cvadratura cercului", din anul 1928 și „O zi de odihnă" (1947) jucată cu mult succes, stagiuni la rînd, pe scenele multor teatre românești, de referință rămînînd spectacolele teatrului „Lucia Sturdza Bulandra".

Dramaturgul **Aleksei Nicolaevici Arbuzov** s-a născut în anul 1908. A debutat și a scris lucrări închinate tineretului : „Cale lungă" (1935), „Tania" (1938), „Orașul zorilor" (1940), „Căsuța de la marginea orașului" (1943), „Ani de pribegie" (1948). Piesa lui „Cronică europeană", scrisă în anul 1953, are ca temă destinul intelectualității din țările occidentale din perioada postbelică. Piesa „Poveste din Irkutk" (1959), jucată ani la rînd și pe scene românești, este un imn închinat oamenilor sovietici angajați în plin efort pentru realizarea marilor edificii ale socialismului. Piesa „Comedie de modă veche" este una dintre ultimele sale lucrări dramatice, care ține de mai multe stagiuni afișul unor teatre din țara noastră, între care și „Naționalul" bucureștean. Piesele lui Arbuzov se disting printr-o fină analiză psihologică, prin cunoașterea profundă a problemelor de morală, printr-un lirism care îi este propriu.

● **ITALIA, PROBLEMA MENȚINERII ȘI CONSOLIDĂRII PĂCII** și preîntîmpinarea unui război nuclear atotdistrugător îi preocupă pe scriitorii de bună credință de pretutindeni. Unul dintre aceștia este și marele prozator italian **Alberto Moravia,** care a abordat această problemă în cadrul unui interviu acordat revistei „Domenica del Corriere".

„De problemele păcii și războiului am început să mă ocup activ din anul 1982, cînd am vizitat Japonia. Aici am stat de vorbă cu reprezentanți ai culturii, cu politicieni și factori bisericești, cu industriași, oameni de știință și studenți. De ce Japonia ? Pentru că Japonia este singura țară din lume care a trăit urmările devastatoare ale bombei atomice. În plus, este o țară cu mari tradiții militare, ca și Germania... Nu stă în putința noastră să trăim veșnic, de aceea ne îndreptăm vrînd-nevrînd spre moarte, dar numai de noi depinde dacă va fi război, dacă vom muri în război. Omul are posibilitatea să aleagă. Am să vă dau un exemplu din istoria care, după părerea mea, este cît se poate de edificator. La începuturile sale, omenirea era bîntuită de incest, dar cînd, cu trecerea timpului, străbunii noștri strămoși au devenit mai înțelepți, și-au dat seama că incestul este un obstacol în calea civilizării lumii, al perpetuării speciei etc. De aceea incestul a fos declarat „act împotriva naturii" și a fost interzis. Astăzi putem face același lucru cu războiul : să-l declarăm un act împotriva naturii ! Credeți-mă, putem să facem acest lucru !... Ne întîlnim cu o opoziție tot mai mare a tinerilor față de război, lucru firesc pentru că războiul — și asta trebuie să o repetăm tot timpul — ar însemna distrugerea întregii lumi. Că Pămîntul s-ar preface într-o planetă fără viață, ca Marte. Mă ocup de problemele păcii, o fac pentru că sînt om, chiar dacă e neplăcut să vorbești necontenit despre bombe și rachete. Cred că actuala situație internațională poate fi îmbunătățită numai prin voința și acțiunea maselor populare, pentru că ele nu vor război..."

SPORT

La furat cireșe

Plouă sălbatic de frumos. Și tună vîrtos, tunet despicat, clocotitor și adînc. La vremea asta, cînd eram copil, în geana întunericului de ploaie, plecam la furat cireșe. Dacă va fi existînd o măsură a răzbunării, baba Rada Roibărița (fir-ați voi afurisiți de draci împelițați și v-ar da D-zeu buză de iepure) sau moș Neicu Chircan (grijania mamei voastre de dihănii) ne așteaptă cu pîri grele-n vaduri negre. Dar un băiat care fură cireșe la mijlocul lui mai, seamănă c-o fată cusîndu-și perle pe rochie pentru primul bal. La blesteme nu merită puși decît cei care fură puncte la fotbal, ca să rămînă sau să urce în divizia A. Lumea-i arată cu degetul, eu tac, nu mă bag, n-am probe precise, sau am, însă cei ce mi le-au produs preferă să nu li se știe numele, așa că rămînem la mîna întîmplărilor.

După victoria Stelei, care a spart hotarele unei lumi ce ne plasa mereu, pe plan fotbalistic, în grupa a doua valorică, la nivelul superior al plutonului de elită s-a așternut liniștea. Cele patru mari și-au ocupat locurile de drept, nimeni nu le mai poate clinti nici cu tăvălugul și poate de aceea nimeni nu le mai atinge nici c-o floare. La adăpost de orice griji, acum, ele sînt datoare să se retragă și la adăpost de orice clevetiri. Dar, nu trebuie să le învăț eu cum să se poarte, conducătorii lor sînt oameni de onoare.

Din nefericire, vreo opt echipe se zbat, sufocîndu-se una pe alta, în plasa cu ochiuri strîmte de pe pragul căderii în ruină. Parcă niciodată n-a fost acolo o înghesuială mai besmetică, mai nădușită, iar pentru noi, niciodată ca acum, n-a ieșit mai clar la vedere că divizia A e mult prea obeză. Sistemul cu 18 echipe a devenit greoi, neatractiv și în afara intereselor fotbalului românesc. Jocurile mediocre, proaste, călii sau de-a dreptul răpănoase, practicate de echipe care nici în divizia B nu și-ar găsi rostul, duc la îndepărtarea publicului de stadion și prin urmare la substanțiale pierderi financiare. Anul acesta, am asistat la cel puțin zece partide ce meritau să se joace numai pe fața nevăzută a lunii, acolo unde nu mai sar în ochi nici aranjamentele, nici prostia. Vanitatea unor orașe de-a se afla cu formații în prima divizie a țării e ușor de înțeles. Dar de ce nu se pune-n cumpănă și amărăciunea — fierea fiind mai grea și mai veninoasă decît apa scoasă din trandafiri chiori — care umple sufletele miilor de spectatori, etapă de etapă ?!

În încheiere, simt nevoia să-i întreb pe conducătorii Rapidului : după scorul de 0–7 înregistrat la Craiova și care constituie un succes remarcabil față de 0–9, înregistrat la Hunedoara, jucătorii și antrenorii au primit primă dublă ? Ca supliment, eu i-aș pune să văruiască traversele de cale ferată pe distanța București — Vintileanca și retur, iar noaptea să se sărute-n vis cu nălucile trenurilor deraiate-n două războaie mondiale. Dar cel mai bine ar fi să vă luați cu toții de braț și să mergeți să jucați biza-n triaj, sau la descărcat oase în Chitila.

Fănuș Neagu

ULTIMA ORĂ

Aflu că ghinion, în spaniolă, se zice „El Ducadam".

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
21
(1 254)
Sîmbătă
24 mai
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Așteptat și întîmpinat cu înalte sentimente patriotice, într-o atmosferă de vie și puternică angajare revoluționară, pentru înfăptuirea neabătută a sarcinilor și obiectivelor stabilite de cel de al XIII-lea Congres al P.C.R., secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a efectuat în aceste zile o vizită de lucru în județele Satu Mare, Maramureș și Sălaj. Stima și dragostea cu care este înconjurat conducătorul partidului și statului, hotărîrea fermă de a face totul pentru binele țării și al poporului reprezintă garanția mersului înainte al întregii societăți, certitudinea că tot ce ne-am propus devine faptă și în acest fel viitorul spre care ne călăuzește se apropie pas cu pas, relevîndu-ne noi trepte de progres și civilizație.

Pentru popor, împreună cu poporul

Pentru popor, împreună cu poporul, iată o sintagmă care apare frecvent în opera, în discursurile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și ea alcătuiește, într-un fel, însăși natura, starea politică și socială a oricărui demers care privește prezentul și viitorul muncii noastre, actualitatea ca și perspectiva efortului creator. Este acel mod al convergenței de spirit prin care acțiunea practică, revoluționară, dobîndește substanța ca și motivația unui sentiment patriotic înălțător. Îi regăsim răsfrîngerile pe multiple planuri și în toate domeniile de activitate. Ea, această sintagmă, a consacrat și o optică nouă asupra vieții și un stil care face și mai evidentă istoria ultimilor ani, într-un consens care este al construcției, al edificării, al împlinirii. **Pentru popor, împreună cu poporul** reprezintă o constantă de fond a epocii care începe odată cu Congresul al IX-lea al partidului și traversează toate căutările, toate frămîntările și experiențele condiției noastre economice, moral-politice și sociale, toate împlinirile care fac din acest timp simbolul și realitatea unei patrii în plină ascensiune, propulsată mereu pe noi trepte ale dezvoltării și civilizației socialiste.

Fundamentată de secretarul general al partidului, această teză de ordin principial și practic operează în toate sferele existenței, începînd cu elaborarea politicii, a programelor edificării noastre multilaterale și continuînd cu modalitățile vii și complexe de înfăptuire a acestora, la nivelul celor mai ridicate cerințe și posibilități. În economie, în învățămînt, în știință și cultură, în conducerea, organizarea și perfecționarea muncii și vieții sociale, pentru întărirea și dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, **pentru popor și împreună cu poporul** înseamnă mai mult decît un puternic și indisolubil factor de conștiință activă, exemplară, mai mult decît o viziune profundă, statornică și înnoitoare, înseamnă chiar personificarea ideii de angajare comunistă, acest sentiment al luptei duse pînă la capăt, această dimensiune a spiritului revoluționar.

Personificarea aceasta și, în expresia ei cea mai exactă, dialogul pe care îl propune și îl susține sub toate aspectele vieții noastre economice și sociale, constituie poate una din trăsăturile cele mai evidente ale acestui stil prin care țara și oamenii săi intră în contact cu prezentul și viitorul, cu problematica făuririi noului nostru destin. Un exemplu cît se poate de elocvent îl constituie chiar aceste zile care urmează gloriosului jubileu al partidului și ne amintesc totodată de un act eroic, revoluționar, petrecut în urmă cu cincizeci de ani, cînd un tînăr comunist român se adresa istoriei și semna cu numele idealurilor pentru care lupta în cartea unei deveniri exemplare. Însușiri de conducător se afirmau încă de atunci și ele aveau să treacă din sfera unei biografii de excepție în aceea a partidului și a țării, ilustrînd o inestricabilă identitate.

Omagiind acel drum și destin eroic de atunci, omagiem azi ființa și lupta celui care, spunînd **pentru popor și împreună cu poporul,** înnoiește un legămînt cu istoria și, mai mult decît atît, cu munca și viața tuturor fiilor și fiicelor patriei, sub semnul luptei pentru împlinirea celor mai înalte aspirații și idealuri. Îl vedem la tribuna forumurilor de partid, ale democrației noastre socialiste, la întîlniri cu reprezentanți ai altor partide, țări și popoare, îl vedem în vizite de lucru în țară, discutînd cu oamenii muncii, cu specialiștii, interesîndu-se de probleme care privesc în mod concret și necesar viața, oferind soluții, propunînd perspective, impulsionînd mersul înainte al întregii societăți. Este un traiect istoric și o ilustrare pe măsură a acelei energii revoluționare de care se lua cunoștință acum cincizeci de ani și de care ființa întreagă a țării avea să se cuprindă și să continue, să dezvolte și să întărească o operă fără precedent.

Vizita de lucru din aceste zile a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în județele Satu Mare, Maramureș și Sălaj, cuvîntările rostite de secretarul general al partidului la marile adunări populare din municipiile acestor județe sînt încă o dovadă, încă un argument prin care sintagma **pentru popor, împreună cu poporul** se ilustrează într-o permanentă și vie ascendență a realității, printr-un permanent și viu impuls creator. Racordate la marele potențial constructiv al țării, județele României socialiste au străbătut și străbat un timp dinamic, înfloritor, ele însele constituindu-se în ctitorii ale **Epocii Nicolae Ceaușescu.** Integrate amplului proces de dezvoltare hotărît la cel de-al XIII-lea Congres al partidului, în cel de-al optulea cincinal și la nivelul unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate, toate localitățile țării, întregul lor potențial tehnico-economic, uman și social primesc prin aceste demersuri girul înfăptuirii exemplare a sarcinilor și obiectivelor asumate, din această omniprezentă și mobilizatoare perspectivă **pentru popor, împreună cu poporul.**

Luceafărul

Antologia «Luceafărul»

Cuvinte de Mai

Ne-am logodit cu tot ce-nseamnă Zbor,
înaintînd spre Comunism, o, Țară !

Acum, în Mai, poporul muncitor
Slăvește vitejia-ți legendară :

Uitarea nu se lasă pe eroi,
Oasele lor mai luminează huma.

Pămînt de luptători și de poeți,
în Univers ne ești, prin spațiu, muma.

Gînd lîngă gînd, poeți și muncitori,
țărani cu sufletul amirosind a piine.

Urmăm Partidul Comunist Român,
cu inima să scriem luminosul miine.

Dan Rotaru

50 DE ANI DE LA PROCESUL DE LA BRAȘOV

Sub steagul luptei revoluționare

1933 este anul în care Partidul Comunist Român, forța politică ce a înțeles înaintea tuturor pericolul ascensiunii fasciste în Europa pentru pacea continentului, și, mai ales, pentru libertatea, suveranitatea și integritatea teritorială a patriei, a hotărît formarea Comitetului Național Antifascist, conceput ca un larg organism de masă, capabil să grupeze toate forțele doritoare să apere instituțiile democratice ale țării, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, să bareze drumul elementelor pro-fasciste, intens sprijinite din exteriorul țării.

În comitetul acestei organizații naționale de masă, de o importanță capitală pentru promovarea politicii Partidului Comunist Român, a fost desemnat tînărul de 15 ani, Nicolae Ceaușescu, la propunerea organizației din București, propunere însușită de Secretariatul Comitetului Central al P.C.R.

Iată cum relatează secretarul organizației locale București a P.C.R., Ion Popescu-Puțuri, această promovare :

„S-a pus problema pe cine trimitem. Am apelat la sindicate, pentru că acolo era locul cel mai bun de selectare a cadrelor. Acolo puteai vedea cine are mai mult talent de a se manifesta organizatoric, propagandistic, cine își aduce contribuția personală la organizarea și desfășurarea acțiunilor clasei muncitoare, puteai constata cum se manifestă, la întruniri, cu prilejul discuțiilor, care îi era influența asupra ascultătorilor..."

„Printre aceștia s-a remarcat tovarășul Nicolae Ceaușescu ca un animator, ca unul care punea pasiune în tot ce făcea. Ei au sesizat, au dat raportare pe linie sindicală, pe linie de tineret, că era un tînăr care are calitățile cerute pentru noua organizație. Așa a luat legătura comitetul organizației de București, cu dînsul..."

Luînd cuvîntul la ședința de constituire a Comitetului Național Antifascist, tînărul revoluționar ce se afirmase în lupta sindicală, prin participare la demonstrații și greve, prin cuvîntări înflăcărate, de profundă viziune politică, a vorbit despre pericolul fascist și despre misiunea noii organizații de a constitui o barieră fermă împotriva țelurilor urmărite de cercurile cele mai reacționare ale țării, ostile maselor, democrației și intereselor fundamentale ale poporului.

Consacrîndu-se cu toată ardoarea și puterea de muncă misiunii de mobilizare a tuturor forțelor politice democratice și progresiste ale poporului român pentru apărarea integrității și suveranității patriei împotriva pericolului agresiunii fasciste ; misiunii de a constientiza masele muncitoare de necesitatea promovării intereselor lor fundamentale, tînărul comunist, membru al Comitetului Național Antifascist, a participat constant la întrunirile organizate în diferite sectoare ale Capitalei de către acest Comitet, la întruni-

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 6-a

Lucrarea Patriei

Ți-aș înălța un cîntec cinstind după obicei
Tot ce-i cinstit și demn cu verbul în lumină
Căci nu e bucurie mai mare pentru suflet
Decît de a lucra o Patriei grădină.

Și ți-aș aduce ofrandă a inimii bătaie
Ori tinerele-mi aripi ce nu se fring în zbor
Căci nu e bucurie mai mare pentru suflet
Decît de a trudi pe-al Patriei ogor.

Și mii de jerbe încă ți-aș aduce
Mai pure decît apa-n adîncuri de fîntînă
Căci nu e bucurie mai mare pentru suflet
Decît de-a hodini-n a Patriei țărînă.

Viorel Varga

TÎNĂR ÎN AGORA

Dintr-o mare iubire

Patrie este, înainte de toate, țara în care trăim, istoria ei de ieri, de azi și de mîine, limba pe care o vorbim. Patria este implacabila întipărire în memorie și în suflet a locului în care născîndu-te îl stăpînești și te stăpînește, este permanenta întărire a sinelui printr-o tainică identificare cu frumusețea, cu adevărul și cu binele omenesc. Patria este un nesecat izvor de iubire și hrana perpetuă a marii literaturi. Cînd gîndurile și gesturile noastre își caută un centru de gravitație — patria este chiar condiția existenței noastre. Modelăm și slujim ceva care sorbind identitățile noastre, transformîndu-le în ancore, se proiectează definitiv în istorie, supraviețuindu-ne. Poate că acesta este actul cel mare care conferă omului titlul de creator. Poate că această conștiință rupe inerția egoismului primar și înalță treptele de împlinire a realității de socialism. Istoria nouă a României este consecința întîlnirii fericite a acestor două noțiuni : patrie și socialism. Poporul a descifrat un ideal și l-a legitimat, ființa sa își îmbogățea sensurile existenței, dovedindu-se, prin crezul ei și prin slujirea acestui crez, una din purtătoarele acelui stindard pe care ochii lumii muncitoare citesc cu bucurie

Ion Lilă

Continuare în pag. a 6-a

Vocația profesorului

De-ar fi fost să scriu fie numai despre contribuția lui Constantin Ciopraga la cunoașterea, înțelegerea și „apropierea" lui Mihail Sadoveanu (mai marele său concitadin păscănean), la re-cunoașterea acestuia în posteritate (cf. vol. Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare, *1981), la re-aducerea acestuia în actualitate, la re-memorarea operei acestuia la Universitate, (facultățile de filologie din Iași, București sau Cluj-Napoca), la cursurile, examenele și întîlnirile cu studenții, cu profesorii ori cu iubitorii de literatură română, fără a mai comenta infinita „producție" publicistică a criticului și istoricului literar pe aceeași „temă" (articole, studii introductive, prefețe sau postfețe), și ar fi suficient de conchis că autorul lor și-a cîștigat, ca puțini alții după G. Călinescu, un loc așa de distins, și sigur, și peren în literatura română.*

Dar a fost să fie și acea — pînă acum, unică — Personalitate [a] literaturii române (1976), sinteză de care atîta nevoie avea, și încă are, cultura românească.

Nu l-am avut profesor pe prof. Constantin Ciopraga. L-am descoperit relativ tîrziu, prin bibliografii și studii de neocolit în cele mai diverse domenii ale literaturii interbelice. Dar nu numai interbelice. (Bunăoară, printr-o analiză pertinentă, surprinzător de aderentă la poezia contemporană, de un calm și comprehensibil bun simț românesc — analiză publicată în România literară *—, criticul Constantin Ciopraga tăia, elegant, nodul gordian al disputei dintre „tradiționalismul sămănătorist" și „modernismul" presupus în ceea ce privește lirica lui Ioan Alexandru — lirică, evident, apreciată pozitiv, ca reprezentativă pentru creația autorului și nu numai a lui, dar a momentului patriotic pe care îl trăim. Imnele acestuia erau interpretate nu așa sau așa, ci ca poezii în sine, evident cu o înaltă semnificație patriotică.)*

Așadar, l-am descoperit tîrziu pe prof. Constantin Ciopraga și, mai cu seamă, după 1980, cînd, la Centenarul lui Mihail Sadoveanu, n-a rezistat tentației ca, trecînd prin Pașcani sau prin Fălticeni, să ne arate cîte ceva din „drumurile lui Sadoveanu". Cînd am revenit în „dulcele tîrg al Ieșilor", sau cînd Domnia-Sa a venit la București, n-au fost mai puține clipe de bucurie intelectuală : fiecare casă văzută împreună, fiecare stradă („Eminescu", de pildă), fiecare pârculeț își revela, parcă, un anume parfum, o anume tradiție, o aleasă personalitate. Profesorul Constantin Ciopraga era, pentru mine, un adevărat Vergiliu într-un infern (fie și el de frumusețe) : aici era casa lui Cuza, aici „casa Pogor", aici a lui.... dincolo a stat Creangă, a stat Topîrceanu, Mihail Codreanu, am ajuns la Casa lui Sadoveanu ! : — acolo au fost oare „plopii fără soț" ai Cleopatrei Poenaru ? N-am să fac acum — și aici — inventarul tuturor vizitelor sau clipelor petrecute — cu voia Domniei-Sale — împreună. Și nici exegeza operelor sale. Durabile (vezi bibliografia).

Ceea ce am remarcat, și aș vrea să spun aici, este că, totdeauna am simțit — în ceea ce scrie, face sau constată, doct, doctoral decent, Constantin Ciopraga — vocația Profesorului. A profesorului vesnic curios, mereu însetat de cunoaștere (deși știe atîtea !), care-și face și datoria la catedră, dar, cred, exigent fiind, nu-și agasează, nu-și îmbolnăvește studenții. A Profesorului care, fiind solicitat la „doctorate" sau colaborări revuistice, răspunde prompt, fără întîrzieri, șantaje ori șicane. A Profesorului, erudit și filosof, care-și scrie cărțile în mare

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● **SUB SEMNUL CONGRESULUI IX** ● **Ion Lăncrănjan : «Am jurat și jur pe scriitorii care au perpetuat prin veacuri puterea epică a epopeilor homerice»** ● **Poeme de Gheorghe Tomozei** ● **Ecouri la masa rotundă «Originea românească a ceangăilor. Argumentele limbii române"** ● **Numele poetului de Cezar Ivănescu** ● **Cumpănă de George Alboiu** ● **Poșta redacției de Ion Gheorghe** ● **Confabule de Iulian Neacșu** ● **Rememorări de Mircea Micu** ● **Mapamond**

JURNAL DE POET

BLAGA

Se împlinește în această lună a înfloririlor un sfert de veac de la moartea lui Blaga, îndeajunsă vreme pentru un poet de-a-și transborda moștenirea unei alte generații dacă aceasta o cere, sau de a se închide în rana celor ce nu pot vorbi prin această generație celor viitoare.

Avea tînărul student doctorand la Viena douăzeci și trei de ani, cînd se destrămau două imperii în jurul nostru. Începea o epocă a națiunilor întregite după veacuri de concrescîri vitregite. Poporul român aștepta sufletul Transilvaniei : îl auzise prin Cosbuc și Goga, meșteri poeți, născuți nu făcuți, și mari dascăli, un Ardeal cu probleme de statornicie, fidelitate, demnitate și libertate, alipindu-se întregului. Blaga nu este atît dascăl cît profesor.

Prin limba germană și franceză va fi familiarizat din tinerețe cu spiritualitatea europeană, cu filosofia și poezia ei, la acea vreme mai deschisă răsăritului, spiritualității răsăritului, decît veacul trecut. Sofianismul bizantin, prin filosofii ruși, se impunea mai presus de stil ca spirit revelatoriu :

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Irezistibila chemare

Ori de cîte ori poposesc la Segarcea Vale — satul natal cu miraculoasă, neistovită putere de atracție asupra mea —, prima descindere o fac cu regularitate, ca într-un adevărat ritual, la casa cu numărul 1 a satului — cea în care s-a născut și și-a trăit zbuciumata copilărie poetul de sorginte și factură astrală, Dimitrie Stelaru. Pașii mă poartă de fiecare dată către unghiul dinspre miazăzi al curții, alungit ca o aripă de zbor spre piriul care curge nu departe, în vale, revărsîndu-se cu susur lin în Siul ce-și mină undele alene, paralel cu Oltul, către vadul străbun al Dunării. Este locul în care cred — credință și speranță totodată — că s-ar putea înălța statuia înconjurată de flori a celui ivit în lumină cu „gemetele țărinii" acestui colț de țară și de lume în urechi.

Satul datorează această cinstire alesului său fiu, care l-a purtat pretutindeni în suflet ca pe-o icoană de neșters. Căci satul, cu întregul său univers existențial, a constituit matricea spirituală a celui care și-a petrecut copilăria printre oamenii cîmpului, cunoscîndu-le de timpuriu nevoile, durerile, bucuriile. El și-a pus puternic amprenta pe firea viitorului poet, care a moștenit de la părinții săi și oamenii în mijlocul cărora s-a născut atitudinea mîndră și orgolioasă, asumarea conștientă a tragismului vieții, dorința de a-și supune destinul, prin afirmarea propriei demnități. Arma sa adecvată de luptă a fost scrisul, mai precis spus poezia — cea care l-a propulsat din mizeria cotidiană a existenței pe cele mai false culmi ale visării și crezului său artistic.

S-a vorbit despre Dimitrie Stelaru ca despre un poet al vagabondajului, al tavernelor, al boemei, al lumii interlope. S-a accentuat mai ales — și cu deplin temei — asupra caracterului citadin al liricii sale. Se cuvine precizat însă că satul — așa cum l-a cunoscut în anii copilăriei, ca și mai tîrziu — a rămas o permanență a viziunilor sale poetice, răzbătînd periodic pe parcursul întregii creații stelariene.

Se știe, într-adevăr, că poetul a fost un vesnic rătăcitor prin diverse orașe ale țării, pe lespezile cărora și-a purtat „trupul gol și flă-

Ion Segărceanu

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Analize stereotipe

„gramatică narativă" (Tzv. Todorov), „model constituțional", „structură narativă", „formule sintactice", „performanță" (A. J. Greimas), „roluri narative", „universaliile povestirii" (Cl. Bremond), iată o serie de termeni care reflectă o largă tendință (în teoria contemporană a narațiunii) de a reduce universul prozei la o schemă paradigmatică. Sînt excluse din cîmpul cercetării : caracteristicul, originalitatea, culoarea, subiectivitatea, elemente care, cel puțin în viziune estetică modernă, sînt hotărîtoare în constituirea specificului literar și a valorii artistice. Putem utiliza o asemenea instrumentație în studiul prozei noastre contemporane ? Putem extrage o structură literară comună din opera unor prozatori atît de diferiți ca Marin Preda, D. R. Popescu, Constantin Chiriță, Ion Lăncrănjan ? Sau din alte alăturări la fel de eterogene : George Bălăiță, Dinu Săraru, Al. Ivasiuc, Paul Anghel, Nicolae Breban, Eugen Barbu, Constantin Țoiu, Dumitru Popescu, Francisc Păcurariu, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Mircea Ciobanu, Nicolae Velea, Titus Popovici, Laurențiu Fulga, Petre Sălcudeanu

Marian Vasile

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Cutremurul»

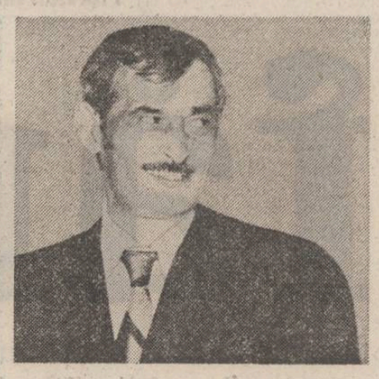

II

Între imaginile definitorii ale ciclului **Zăpezile de acum un veac** se așează și deplasările convergente de oameni către locul carnajului. Se deplasează formații militare, coloanele de provizii, însoțesc trupele românești civilii, vin de departe spectatori curioși, turiști galonați sau ziariști, care privesc acest război ca pe un mare eveniment, dar și ca pe un spectacol. Între cei care se duc la Dunăre și dincolo de Dunăre se află atît actorii cît și spectatorii lor. Pe lîngă militarii combatanți se mișcă ziariști, prinți, altețe, burghezi veniți din diverse părți ale globului. Evenimentul zilei este aici la Dunăre și la Balcani și lumea bună a occidentului, ca și cea clarvăzătoare a orientului vrea să fie de față pentru a avea ce povesti sau pentru a înțelege. Interesul și curiozitatea prezidează această reuniune de ochi și urechi de pe mai multe meridiane. Se așteaptă sfîrșitul unui imperiu și la căpătîiul viitorului muribund se înfățișează monden în această etapă o lume pestriță. Caracterul de premieră este sporit și de intrarea în foc a unei armate necunoscute, ieșită de mult din istoria militară a Europei, armata română. Cum se va purta această armată ? Cu un cuvînt potrivit pentru rostul pe care îl au în **Zăpezile de acum un veac** aceste prezențe, războiul este supervizat de privirile aparent dezangajate ale Europei și Asiei. În **Cutremurul**, Nigata își continuă suita de însemnări asupra fenomenului românesc care-l intrigă și care se constituie în cutie de rezonanță a marilor întîmplări și prefaceri la care asistă. În termeni de literatură comparată ar fi vorba de motivul străinului, după cum acest motiv al străinului care descoperă cu ochi proaspăt o lume este chemat și de cutremure ale contacte ale prințului german care-i urmează lui Cuza-Vodă. Interesul romancierului nu era însă de a ilustra și a utiliza tradițional un motiv literar ci de a stabili locul românilor între popoarele cu care se învecinează și rostul lor în istorie. Lenta preparație romanescă își strînge acum apele într-o matcă unică, care se va izbi curînd de un zăgaz. Trimisul diplomatic la Petersburg, Iancu Ghica își prezintă argumentele asupra județelor moldovene într-un salon particular, semn că ușile oficiale îi sînt închise. Spectacolul s-a terminat, supervizorii lui au dispărut, ziariștii la fel. Războiul continuă acum în culise. Corespondenții de război și jurnalele lor care au elogiat contribuția românească la scoaterea din istorie a imperiului otoman tac. Condiția dramatică a României în contextul european al vremii îi interesează în primul rînd pe români și constituie rostul **Zăpezilor de acum un veac.** Omătul nu este numai cel al anotimpului natural, ci și al celui politic.

Materia, în sens concret dar și în sens epic, larg, este grăitoare în chip subliniat la Paul Anghel. Amănuntele nu circulă gratuit în cartea lui, fiecare element prezent în roman avînd de exprimat ceva direct sau prin relație cu contextul. Semnele circulă în fiecare pagină a ciclului, detaliul aparent nesemnificativ fiind purtător de sens. Mușuroiul de furnici călcat de roata unui tun într-un început de roman, iepurii care rod nepăsător varza în timpul carnajului, monstruoasa scară telescopică și inutilă, căpița aurie de paie ridicată ca un monument pe malul Dunării, pentru a alege la întîmplare, sînt imagini care depășesc dorința de pitoresc înscriindu-se într-un cod de semne și semnificații. Romanele se intitulează scurt, sintetic, dar cu atît mai concentrat ca încărcătură de sens: **Fluviile, Noroaiele, Zăpezile, Cutremurul.** Unul e o ieșire din iarnă, altul o noapte otomană. Menținerea în cadrul vastului regim natural și cosmic este atestată de aceste titluri, care divulgă timpul de proiecție al scriitorului, marea perspectivă a ciclului. Totodată acești indicatori ai regimului natural și cosmic ai evenimentelor din carte sînt și indicatori ai regimului social și politic caracterizînd aceleași evenimente. Cartea respiră amplu îmbinînd cultul naturii cu acela al vieții sociale văzută în cele mai intime cute ale ei. Pendularea are o amplitudine neobișnuită conducîndu-se dintr-un balans de la marile destine colective la micile destine individuale, de la contactul cu viața celor simpli și adesea umili la viața complicată, de obicei orgolioasă, a celor din vîrful piramidei. Indiferent însă de punctele extreme zăpada, noroiul sau cutremurul sînt la fel de decisive pentru toate.

Condiția României în acest sfîrșit de secol pe care încearcă să-l surprindă Paul Anghel este dramatică atît înlăuntru, cît și în afară. Dramatismul lăuntric face parte din fresca politică directă a cărții. Eroismului din noroaiele sud-dunărene îi urmează cacofonia discuțiilor parlamentare. Fără a ocupa pagini întinse în economia romanului, dezbaterile politice ale deputaților români constituie una din părțile cele mai expresive ale cărții. Ele se desfășoară accidentat și imprevizibil, fără a reuși un acord cu realitățile. Replicile scurte sau lungi, venite din diferite colțuri ale sălii, panoramările acestei adunări, intermezzourile scurtelor dialoguri de culoar, fac nu numai pictura de ansamblu a adunării, dar și portretele rapide ale celor cîtiva politicieni urmăriți de scriitor, care scontează dincolo de obiectivitatea ostentativă a relatărilor calificarea morală și etică a imprejurărilor și persoanelor. Romancierul l-a ales ca glosator pe Theo Răscanu, personaj proeminent, rotund al romanului său, în ale cărui lentile și replici se reflectă problematica momentului. Atacul asupra generalului Florescu, conservatorul, înlocuit în noua guvernare de generalul Cernat, venit de pe frontul abia lichidat din sudul Dunării, rămîne un episod semnificativ. Celebru în epocă, stîrnind cele mai vehemente reacții din partea celor ce cunoșteau importanta contribuție adusă de generalul acum acuzat, la pregătirea războiului de independență, episodul este tratat de romancier în registru psihologic și moral. Noul ministru Cernat, nu înțelege agitația parlamentară la care trebuie să asiste de pe banca ministerială. Totul i se pare fără legătură cu ceea ce s-a petrecut și s-a înfăptuit dincolo de Dunăre și mai ales nu poate concepe un raport de adversitate cu predecesorul său Florescu. Căzut într-o lume străină cu care nu comunică de două ori, ca militar între civili și ca om fără vocația iscusințelor politice între oameni mobilizați de vectori de culise, generalul Cernat proiectează prin toată atitudinea și prin toate gesturile sale o lumină de uriaș plictisit și anacronic asupra unei lumi de pigmei. Senzația nu este impusă ci decurge firesc din expunerea faptelor, fără nici o ostentație. Dar un fapt rezultă pentru cititor cu claritate: în mulțimea agitată și vociferantă a deputaților, conștiințele acordate la sensul marelui eveniment sînt puține, unitatea de vedere imposibilă, ceea ce duce la un dezechilibru dramatic.

Condiția externă ilustrată de demersurile petersburgheze ale prințului Iancu Ghica, care circulă lateral în afacerile unei diplomații care nu vrea să-i deschidă ușile, este exprimată și de condiția prințului, care, militar învingător în război, este constrins să-și ducă tratativele prin scrisori și agenți diplomatici. Etapa cînd prințul era un „străin" și ilustra romanesc motivul străinului care descoperă cu interes o lume inedită este acum de domeniul trecutului. Participînd el devine altcineva și practic este obligat să intre în pielea tradițională a domnului român care negociază cu imperiile. Împotriva unuia a ridicat arma, cu cel de al doilea trebuie să trateze prin epistole și să folosească protocolul. Personalitatea inițială a „veneticului" dispare prin acceptarea, impusă istoric, de inevitabila politică a „basculei". Într-un colț al romanului, ca în picturile flamande stă ascuns însă un supervizor autohton : domnul de la **Timpul.** În altă firidă a romanului gesticulează un altul : Hasdeu. Acestea sînt figurile secrete ale romanului. Dacă Nigata descifrează în limita posibilităților sale, aceștia știu. **Cutremurul** este pentru cei doi un eveniment cu sertare deschise, romanul **Cutremurul** fiind cartea unei inițieri.

M. Ungheanu

AUREL ANTONIE: «Scrisoare către animalele mici»

Rigoarea compoziției, gustul parabolei (cu modelul în proza lui Borges), ironia subtilă cu funcție relativizantă, ingeniozitatea finalurilor, acestea erau calitățile evidente ale scrisului lui Aurel Antonie la debutul său, în 1983, cu volumul de schițe și povestiri **Mozaicul,** carte bine primită de critica literară, și pe bună dreptate. La data debutului, autorul, fără a fi un răsfățat al paginilor de proză din revistele literare, nu era, totuși, un necunoscut. Publicase, puțin, dar extrem de convingător, în „Luceafărul", revistă care îi va decerna, de altfel, unul dintre premiile sale anuale. Cei care, cum se spune, au mers pe mîna lui Aurel Antonie (prozatorul este o descoperire a lui M. Ungheanu) nu s-au înșelat, **Mozaicul** fiind o probă solidă a deosebitei înzestrări a autorului. După debut, Antonie se manifestă cu aceeași discreție, publică, la intervale mari, în „Luceafărul", se grăbește incet și, iată, după trei ani ne oferă al doilea volum al său, **Scrisoare către animalele mici,** (Editura „Scrisul Românesc") de această dată un roman, de dimensiuni reduse (160 de pagini), dar roman în toată regula, chiar dacă autorul nu-l numește astfel. Calitățile debutului sînt persistente, lor adăugîndu-li-se acum tehnica remarcabilă a suspansului, prin care autorul reușește să provoace continuu interesul cititorului, în ciuda rarefierii epicului. Simbolul în jurul căruia se ordonează materia romanului este o carte, sau, mai bine spus, Cartea, Cartea Cărților, fără început și fără sfîrșit. Este „Cartea de nisip" din cunoscuta povestire a lui Borges, pe care acesta (personajul narator, vreau să spun) o abandona, îngrozit de monstruozitatea ei („Am simțit că e un obiect de coșmar, un lucru nefiresc ce infestează și pervertește realitatea") printre sutele de mii de volume ale Bibliotecii Naționale din Buenos Aires. De aici, „Așa cum stă scris în opera lui Aurel Antonie, **Scrisoare către animalele mici,** pe la anul 1983 cartea ajunsese în mîinile unui om atît de insignifiant încît istoria i-a uitat și numele, dacă i l-o fi știut vreodată, sau dacă acel om o fi avut vreodată un nume". Pornind, așadar, de la o sugestie din Borges, Aurel Antonie reface, ingenios, citind evenimente și personalități atestate istoric, povestea imaginară a Cărții, prezentată sub forma unor rezumate impersonale, plasate la începutul secvențelor ce alcătuiesc romanul propriu-zis, cu acțiunea „în orășelul Mercury City, undeva pe tărmul Atlanticului...", adică puțin importă unde. Aceste rezumate, cu aparență de obiectivitate, ale istoriei Cărții, nu-i epuizează misterul, Aurel Antonie reușind să creeze o fertilă confuzie între ficțiune și realitate. Pe de altă parte, nici povestirea omului din, să zicem Mercury City, nu rezolvă ambiguitatea menținînd suspansul pînă la sfîrșit.

Nu întîmplător, desigur, personajul lui Aurel Antonie nu are nume ; el este, pur și simplu, omul, fiindcă ne aflăm, în fond, în fața unei parabole despre condiția umană. Palierul pe care omul își petrece după-amiezele, așezat, pe un scaun, cu spatele la ușa garsonierei în care locuiește, este o magine simbolică a lumii : „Treceau vecinii și-l salutau, le răspundea distrat — Ați ieșit să luați aer ? îl întrebau ei politicoși ? — Nu ! Am ieșit pentru a fi mai în afară. Oamenii aveau un moment de perplexitate apoi răspundeau evaziv : — Da, desigur... — Înțelegeți ? În felul acesta pot să fiu mai obiectiv, mai liber și mai independent. Fată de cameră !, mai adăuga văzîndu-le figurile nedumerite. — Da, desigur... repetau vecinii și plecau salutînd scurt. Unii pe trepte în sus, alții pe trepte în jos. Circulau oamenii. Numai el rămînea imposibil pe scaun în fața ușii deosebit de independent, obiectiv, liber și, ar fi spus camera, inutil". O lume pe care omul o domină, opunînd agitației sterile, libertatea imobilismului meditativ. Din momentul în care intră în posesia Cărții (simbolul este plurivalent : cunoașterea esențială, expresie a cinetismului universal, quintesență a temporalității reversibile, imagine a absurdului existenței) și începe să citească povestiri în continuă metamorfoză, niciodată încheiate, omul își pierde libertatea, obiectivitatea, independența și este supus unui șir de cauzalități și determinisme nivelatoare și alienante. Treptat, condiționările se înmulțesc, omul constată că nu are nimic al lui în chip definitiv, timpul îi este programat și răpit metodic, agresivitatea lucrurilor și a semenilor sporește, îi este inculcat un sentiment obscur de culpabilitate față de ceilalți, o conspirație misterioasă îl transformă într-o piesă ușor de manipulat, dintr-un joc bizar, cu legi necunoscute.

Autorul împinge lucrurile către grotesc și absurd, deformează pentru a sublinia. Personajul său află cu stupoare că este dator unei societăți imobiliare o mare sumă de bani pentru plata chiriei restante. I se propune o soluție de compromis și anume să locuiască într-un cort produs de aceeași societate, montat în mijlocul propriei camere, pentru a face astfel reclamă mărcii respective. Omul acceptă (ce poate face ?) pentru un timp condiția umilitoare, viața sa devine un bun al altora, un soi de obiect de care ceilalți se folosesc cum le place. Frînturile de dialog din finalul romanului definesc mecanismul implacabil al anihilării personalității : „Grupul petrecăreților se îndesi. Cînd cheful era în toi intră contabilul. Agitîndu-și minecuțele strigă încercînd să se facă auzit : — Sînt toți ? Toți, urlă ceata petrecăreților. Atunci semnați aici ! — Dă-le dracului de semnături, vino la masă ! — Păi nu mai... — Nu mai. Jocul s-a terminat ! — Și actele ? — Actele pune-le în firidă aici ! — Nu e bine să-l lăsați împreună cu cartea. Îl înnebunește la loc. — Zugrăveala mea o să-l... — Nici căsuțele zidite n-o să-l... — Numai cortul îl poate... — Covorul îl... — Doar scaunul... — Luați-i cartea că-l...". Singurul gest posibil de libertate rămîne dispariția personajului. Autorul alege unul dintre procedeele realismului magic sud-american. Personajul cu cartea sub brat se afundă în... apele oglinzii. Realul este abolit în favoarea ficțiunii. Determinismul se anulează, omul dobîndește, în plan imaginar, obiectivitatea, libertatea, independența.

Modul în care am rezumat romanul ar putea da impresia că ne aflăm în fața unei narațiuni complicate artificial, cu desfășurarea sinuoasă, dificultoasă la lectură. Nimic din toate acestea în cartea lui Aurel Antonie. Stilul incisiv, simplu, bine supravegheat, de regulă (nu pot, însă, să nu-i semnalez autorului confuzia pe care o face frecvent între **or** și **ori,** și repetiția stînjenitoare a acestei din urmă conjuncții) asigură fluența lecturii și transparența sensurilor.

La sfîrșitul lecturii **Scrisorii către animelele mici** am simțit nevoia să reiau prima sa carte, **Mozaicul,** pentru a-mi explica un vag sentiment de insatisfacție, care stăruia. Comparînd acum cele două cărți, constat, că parabolele scurte, concentrate din **Mozaicul** au o mai mare forță de impact. Pe spații mai mari, cum se întîmplă în **Scrisoare către animalele mici,** rarefierea epicului, parțial compensată de excelenta tehnică a suspansului, reclamă o capacitate speculativă pe care autorul nu o are încă. De aici, o anumită fadoare, de care se resimte romanul. Oricum însă, **Scrisoare către animalele mici** confirmă talentul și inteligența artistică a unuia dintre cei mai interesanți prozatori din noul val.

Valentin F. Mihăescu

Vocația profesorului

Urmare din pag. 1

taină, care participă, discret, la simpozioane, interne ori internaționale (vezi „prezența" lui la... prezentarea lui Liviu Rebreanu în Italia), și care, fără a-și striga reputația în piața publică sau la cafenea, „comite" și poezii (vezi vol. Ecran interior, *1975).*

Înțelegînd, și demonstrînd ca viabilă, lecția călinesciană, că, adică, un critic trebuie să fie un „poet ratat", Constantin Ciopraga a arătat cu — precum se zice — puterea evidenței că este un interesant scriitor, fiind, și în viață, și în scris, un excelent Profesor. Care nu-și schimbă părerile după adierile vîntului. Modelele sale, mari, indubitabile, dacă nu Ortega y Gasset, G. Bachelard ori Ernst Robert Curtius, cel puțin prin pasiunile lor larg estetice (nu numai literare, dar și plastice ori muzicale, de unde o anumită profifonie, un anume sincretism, o aleasă putere de sinteză), rămîn G. Ibrăileanu, M. Ralea, Tudor Vianu și, mai presus de toți, prin dragostea de literatură și puterea de creație, prin felul lui însuși de a fi scriitor (deci creator), G. Călinescu.

Omagiind Profesorul, literele românești pe care le-a atins — și le-a atins cam pe toate coardele — de la Neculce, la Marin Preda, de la Eminescu ori Sadoveanu, la Arghezi, de la Madga Isanos la Alice Călugăru, cred că îi statuează, tremurate, numele.

REVISTA REVISTELOR

«Revista de etnografie și folclor»

● Între publicațiile de formulă academică și cu o circulație științifică, destul de redusă totuși, trebuie numărată și „Revista de etnografie și folclor" al cărei număr mai recent e nr. 2/1985 (publicația prezintă și întîrzieri). E o culegere de studii, unele prezentînd interes, precum ar fi acela al Speranței Rădulescu despre „Ucenicia lăutarului" ; altele se înfățișează într-o terminologie strictă și abstrasă, precum acela al Nicoletei Coatu („Mecanismul combinatoriu al basmului 300 cu basmul tip 303 A.. Th") ori sînt pur și simplu discutabile, meritînd o analiză mai severă ca de obicei (cum ar fi acela, de sugestie bizară, privind „Kitschul ca tradiție"). Niște „fișe pentru un dicționar de folclor", semnate de N. Constantinescu, anunță probabil o culegere pe această temă.

O secțiune de „materiale" (denumire curioasă) cuprinde printre altele, o incercare de a demonstra activitatea de folclorist a lui Al. Odobescu (autor este Alexandru Dobre) ceea ce este lăudabil ; „notele și recenziile" sînt utile atîta vreme cît semnalează elemente apte să întregească o imagine a studiilor din domeniu, de la noi și din alte părți. Publicația pare, totuși, destul de anacronică și de aceea ar fi indicat să se dedice de aici înainte, unor dezbateri care să lasă din esotericul tehnicism de disciplină considerată „închisă" ; pentru cultura românească de azi, „Revista de etnografie și folclor" ar putea să îndeplinească o funcțiune catalitică, în direcția unor cercetări interdisciplinare, care sînt și posibile și necesare. Iată de ce așteptăm cu interes viitoarele apariții.

● **Joi, 15 mai, a.c. a avut loc o întîlnire a cursanților Școlii interjudețene de partid București cu redactori și colaboratori ai revistei** Luceafărul. **Au participat din partea revistei Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct, Iulian Neacșu, redactor și Nicolae Georgescu. Au fost prezenți: Petre Șteț, directorul școlii, Elena Seftiuc director adjunct.**

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

UN RECHIZITORIU ANTIRĂZBOINIC

În prologul noului său roman *), „Agent secret", prozatorul Olimpian Ungherea mărturisește că își așează demersul său sub cupola gîndurilor lui Whittman : „Prieteni ! Aceasta nu este o carte ; cel ce mă atinge, atinge un pom"... Parafrazînd, am putea spune că romanul „atinge" rănile războiului în general, al celui de al doilea război mondial, în special, răni provocate de monstruoasa clică hitleristă, care a înscris cea mai neagră pagină din istoria omenirii.

În memoriile lui Andrei Ritter, fost agent secret al lui Gehlen, care este personajul principal al cărții, întîlnim pagini zguduitoare, care demască torturile fizice și morale la care îi supuneau naziștii pe adversarii lor și pe alți numeroși oameni nevinovați, sau despre crimele care se comiteau cu sînge rece, în numele și în interesul Reichului și al lui Hitler personal. Însuși Andrei Ritter a fost supus la niște supliciI ingrozitoare. Arestat de Gestapo și închis, a fost apoi torturat cumplit, torturi care l-au marcat pe toată viața și i-au sădit o acerbă ură în suflet împotriva stăpînilor săi.

Pînă la urmă, Ritter află că șeful său, Ernst Spenge, ofițer de informații în serviciul lui Fremde Heere Ost, pusese la cale toată mîrșăvia, chipurile pentru a-l verifica. Autorul reușește să redea veridic, cu o plasticitate remarcabilă, atmosfera apăsătoare a acelor ani de grea incercare, în care fascismul își întinsese monstruoasele-i ghiare peste aproape întreaga Europă. Este, se pare, în aceste pagini ceva și din atmosfera sumbră care învăluie unele cărți ale lui Kafka. Titlul cărții, „Agent secret", derutează pe cititor care poate crede că are de-a face cu un roman de aventuri, dar parcurgînd paginile își dă seama că se află în fața unui veritabil roman psihologic, cu personaje bine individualizate, cu introspecții reușite în mișcarea interioară, sufletească, a acestora. Este notabilă, pe această linie, știința autorului de a surprinde și reflecta stările psihologice paroxistice, rezultat al unor conflicte acute, dure, corolar al urmărilor nefaste ale războiului.

Olimpian Ungherea izbutește să construiască în paginile cărții edificiul unui vibrant pamflet antirăzboinic denunțînd ororile războiului și marile suferințe pe care le provoacă popoarelor, oamenilor simpli. Sugestivă în acest sens este scena din capitolul „Certitudinea sensului" în care un tînăr comunist, aflat în ilegalitate, după ce împrăștie niște manifeste și este urmărit de poliție, găsește scăpare în magazia atelierului fotografic al lui Andrei Ritter. Tînărul nu mai așteaptă ca gazda să-i aducă mîncare, ci fuge mai departe lăsînd în urma lui o bucată de hîrtie tipărită pe care se puteau citi frînturi de cuvinte: **„....oarte lui Hitler. Jos răzb... Tovar...."** Ritter a păstrat ani de zile biletelul, dîndu-și seama că băiatul acela ciufulit, cu privirea gravă și palmele fierbinți avea certitudinea sensului, a sensului istoriei.

Istoria vieții lui Andrei Ritter este întortocheată. Originar din Bucovina, fiul lui Elenora Ursachi, învățătoare, și al lui Martin Ritter, mecanic de mori, Andrei a făcut primul război mondial ca telegrafist, fiind rănit la șoldul sting. Se căsătorește cu Berta, soră medicală, și se stabilește într-un oraș din Transilvania, unde soția lui avea un frate, fotograful Adam Stern. De la acesta Andrei învață meserie și deschid amîndoi un atelier mai mare. În 1937, Berta pleacă în Germania, la niște rude, de unde se întoarce ca adeptă fanatică a lui Hitler. Ea își silește aproape fratele să plece în Spania, unde acesta moare. Nu deconspirăm mai departe subiectul fiindcă el păstrează, totuși, atributele neprevăzutului, ale aventurii propriu-zise, care mărește interesul cititorului.

Forța demascatoare a cărții, marea sa doză de veridicitate, puterea ei de sugestie sînt, între altele, și rezultatul unei scriituri elevate, în care dialogurile sînt vii, percutante.

Sîntem convinși că despre această excelentă carte se va mai vorbi, ca și despre autorul ei, Olimpian Ungherea, care se dovedește tot mai mult a fi un prozator talentat și fecund, posesor al unei bune tehnici de construcție a romanului.

Radu Vaida

***) Olimpian Ungherea : „Agent secret", Editura „Junimea", 1985.**

CAPCANELE EPICULUI

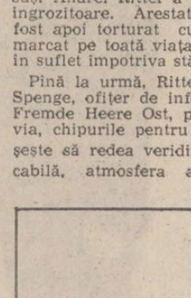

Viața personajului central al ultimei cărți a lui Mihai Caranfil *) se petrece, la fel ca în excelentul roman „Ciinele de piatră" al lui Gabriel Iuga, undeva în perimetrul bălților Brăilei, în „comuna Margineca, județul Tulcea, plasa Măcin, România, Europa" (așa cum apare scris pe o carte poștală trimisă eroului de un nepot, Manole, plecat în Mexic și devenit acolo Manolo). Personajul, Dumitru Crăciun, este un croitor de țară (să notăm în paranteză că acest univers al micilor meseriași de țară este încă prea puțin explorat în narațiunile noastre socialiste) ce activează conspirativ în perioada războiului al doilea mondial în spiritul unei dreptăți și a unei evoluții istorice de care masele rurale nu sînt încă pe deplin conștientizate. Jandarmul satului, un fel de Janus oportunist, cînd de dreapta și cînd de stînga în funcție de buclele pe care le face periodic frontul răsăritean, îi face lui Dumitru Crăciun o viață amară de hăituit, jandarmul neezitînd spre final, cînd frontul își muta hotărît linia spre apus, să vină la vechiul lui adversar cu o sticlă de rachiu pentru a face împreună un chiolhan de conjunctură. Cea mai spectaculoasă dintre acțiunile conspirative ale lui Dumitru Crăciun pare a fi aceea a adăpostirii pentru o perioadă ceva mai lungă a unui revoluționar urmărit de poliție și în cele din urmă trădat și prins într-un sat vecin. Pentru activitatea și pentru ideile sale, eroul, împreună cu familia sa, suferă persecuțiile vremii, el fiind nevoit în cele din urmă să-și lase meseria de croitor și să se apuce la bătrînețe, pe un lot pietros și sterp, de agricultură. În final, Dumitru Crăciun moare.

Dacă am analiza romanul lui Mihai Caranfil folosind unul din principiile criticii (oarecum) tradiționale — operația de judecare — formulat cîndva de Brunetière, am observa că Dumitru Crăciun condensează în el toate calitățile și defectele acelui tip de personaj de extracție realistă dar de realizare realist-facultativă cu o vădită disproporție în direcția romantizării. Destul de numeroase în romanele noastre postbelice, personajele gen Dumitru Crăciun încearcă și uneori reușesc pînă la un punct să intereseze și să convingă, ele suferind însă, de-a lungul narațiunii, de o schematizare, o artificializare în sensul efemerului care lasă, strict artisticește, o certă impresie de lipsă de veridicitate și oarecare oratorism suficient, subțire și cumva neprecaut. Lîngă protromantismul sărac al acestor personaje ar trebui așezată, pe lîngă intenție, și o mică scînteie de intuire a direcției în care se îndreaptă psihologia complexă și neconvențională a lectorului.

În orice caz, romanul „Țărmul îngîndurat", dincolo de relativele obiecții numite de noi mai sus, arată în Mihai Caranfil un autor înzestrat și inteligent care prezintă într-un mod viu și implicat o realitate fierbinte căreia însă nu i se simte totdeauna duhul, distincția aceea uneori insesizabilă dintre viața prezentată și viața pur și simplu. Excelenta idee de a descrie în mod veridic o realitate firească și transformatoare are deseori în carte o admirabilă esență și cursivitate care înlocuiește cu succes convenționalul furișat în unele dintre paginile romanului, un roman căruia, pentru a reuși pe deplin, i-ar fi trebuit mai multă spontaneitate și o mai largă extindere spre un psihologic discret, întemeiat pe o lucidă observație a realului.

Adrian Dafir

***) Mihai Caranfil : „Țărmul îngîndurat", Editura „Cartea Românească", 1985.**

CRITICA

UN CORESI «MODERN»

Contribuția monografică a lui Traian Vedinaș*) readuce în prim-planul actualității literare problema tipăriturilor coresiene, care constituie, pînă azi, de mai bine de un secol, materia atitor cercetări de istorie literară și lingvistică.

Cu toate acestea, tipăriturile coresiene rareori depășesc interesul strict al cercurilor de specialiști. Monografia lui Traian Vedinaș, însă, mergînd pe linia unor cercetări de specialitate, se adresează totuși unui public mai larg, făcînd accesibile **orizonturi culturale noi** (filologice, istorice, filosofice, sociale și estetice).

Teza lui Traian Vedinaș contravine acelei tradiționale imagini conform căreia orizontul tipăriturilor coresiene ar cădea definitiv sub sfera de interes a „literaturii religioase".

Contemporan cu Neagoe Basarab, **(Învățăturile...** inscrise într-o bună tradiție bizantină, rămîn totuși „protocronice" față de cea occidentală) diaconul Coresi, tipograf și cărturar ca toți marii umaniști ai epocii, este el însuși o figură reprezentativă a umanismului românesc („receptiv la noile idei, la cele ale Reformei, pe care le-a adaptat specificului românesc"). Înțeleasă ca „spirit al veacului", Reforma a constituit un climat novator, un climat însă, nu totdeauna și o adeziune deplină, intrucît Coresi, contemporan și „actionar" al Reformei se situează echilibrat între mijloacele economice ale Reformei și sensurile tradiției" (Cap. **Între Reformă și tradiție).** Legăturile lui (mai ales „economice") cu reformiștii sînt evidente, dar printre subventionarii săi se numără deopotrivă și voievozii români. Este chiar ceea ce situează activitatea sa de tipograf și umanist „între tradiție și reformă". Adică acea „implicare" a cărtilor coresiene, alături de alte valori ale cugetării românești, „în cristalizarea unei sinteze între Occident și Orient în cultura românească".

Urmărindu-l în **epiloguri și predoslovii,** T. Vedinas descoperă în Coresi un mare moralist al vremii sale, nu lipsit de spirit critic și reflectie umanistă, urmărit permanent de „idealul cărturăresc", într-un moment în care sfortările de a înlocui slavona cu limba română erau din cele mai sustinute și vii. De fapt unele ipostaze ale idealului educativ coresian vor fi analizate într-un capitol aparte. Preocuparea de a da tălmăcirilor sale o mai mare putere de circulație este evidentă **(Retorică morfologică),** de asemenea „romanitatea vocabularului coresian" (studiată și de C. Dumitru pe texte).

Sînt relevate (pe urmele lui L. Gáldi) și unele începuturi de poetizare a limbajului în psaltirile coresiene, în general lirismul unor metafore, capabile a depune mărturie despre spiritul limbii noastre în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. De fapt, multe expresii coresiene pot fi întîlnite, arată T. Vedinaș, în predoslovii din veacul al XVII-lea. Tot la secțiunea **Permanențe,** autorul include și circulația, mai apoi, a unor „idei" coresiene la Varlaam, Dosoftei, Antim Ivireanul, capabile a vorbi despre o **forma mentis** românească ce va străbate veacurile. Continuator al lui Macarie și Oprea Iogofătul, Coresi **instituționalizează** actul de cultură „într-un mod mai eficient și mai rafinat", ceea ce constituie o adevărată **sinteză** a atîtor eforturi „cărora tiparnita coresiană le-a dat garanția socializării prin multiplicare și durabilitate". Circulînd pe întreg teritoriul românesc, tipăriturile coresiene constituie o adevărată „renastere" a vieții spirituale românești, „limba scrisă devenind **națională** în sens social".

Scrisă cu pasiune și fervoare interdisciplinară (de la argumentul sociologic ce-l invocă pe R. Escarpit pînă la observații nuanțate de filologie, istorie literară, filosofie, etică și estetică), monografia lui T. Vedinaș merită o mențiune de merit.

Z. Cârlugea

***) Traian Vedinaș : „Coresi", Seria „Monografii", Editura „Albatros", 1985.**

ION LĂNCRĂNJAN:

„Am jurat și jur pe scriitorii care au perpetuat prin veacuri puterea epică a epopeilor homerice“

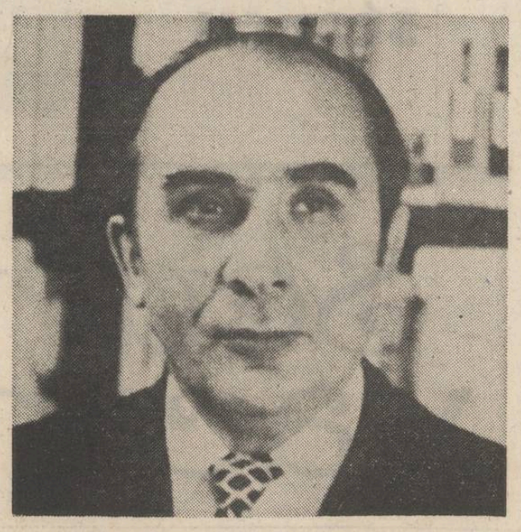

— Toată lumea este de acord că în ultimii patruzeci de ani literatura română s-a înnoit de mai multe ori și că ne putem raporta la ea ca la un fenomen reprezentativ al timpului. Care este după dumneavoastră momentul de hotar al literaturii române de după război ?

— Un asemenea moment a fost legat de anul 1965, cînd a avut loc cel de al IX-lea Congres al partidului nostru. Pe drept, aș spune eu, fără a uita însă să adaug că semnele schimbării s-au manifestat mai înainte, cum se întîmplă în orice fenomen, datările propriu-zise marcînd ceea ce devine dominant, ceea ce nu ar fi devenit dominant, e cît se poate de clar, dacă nu ar fi avut loc o schimbare de fond. Evenimente istorice de seamă relevă mult mai bine această idee. Actul de la 23 August, a cărui importanță nu mai e nevoie să fie subliniată, nu ar fi putut avea loc, oricît de impecabile ar fi fost organizările, dacă nu ar fi existat o nemulțumire de fond, a întregului popor. Iar nemulțumirea aceasta s-a adunat în sufletul poporului (al întregului popor) în timpul războiului, și mai înainte, în cumplitul și atît de tragicul an 1940, și mai înainte, concretizîndu-se în cele din urmă în participarea întregului popor la actul istoric amintit. Aș stărui puțin asupra acestui eveniment, dar nu pentru a duce pînă la capăt paralela schițată, ci pentru că am aflat că există „teoreticieni“ care susțin că poporul român — poporul care a făcut Unirea din 1918, poporul care a participat deseult și dezbrăcat la Războiul pentru independență, poporul care a făcut prin secole dovada unei energii inepuizabile ! — s-ar afla într-un stadiu de dezvoltare echivalent cu **v e g e t a l u l (!?)**, el nefăcînd altceva decît să se înfioare — abia dacă se înfioară — în fața evenimentelor. Dincolo de reproșul acesta se află altceva, bineînțeles, denigrarea însă rămîne denigrare, lipsa ei de îndreptățire vădindu-i, pe de-a întregul, josnicia. Se va spune, din nou, că sînt dur și că m-am lăsat călăuzit de minie în categorisirea acestei „biiguieli ideologice“, se va spune degeaba așa ceva deoarece adevărul, de data aceasta cel puțin, se află de partea mea, și nu de partea mea, de fapt, ci de partea poporului român în care nu are voie nimeni, dar mai ales cei ce pretind că vorbesc în numele lui, să arunce cu noroi. Așa cum nu are voie nimeni să arunce cu noroi în nici un popor, indeletnicirile de acest fel vădind mentalități defuncte, vădind micimea și denaturarea celor ce le practică, situarea lor în zonele subumanului făcîndu-se de la sine și fără drept de apel.

— Este indiscutabil că proza a ținut și ține afișul literaturii române de multă vreme. În ce constă interesul pentru proza românească de după război ?

— Explicația acestui interes rezidă, în principal, în faptul că proza a devenit mai actuală, în înțelesul cel mai bun al acestui cuvînt. Ea s-a apropiat cu mai mult curaj de adevăr, abordînd problemele cele mai dificile ale edificării noii noastre orînduiri. Abordarea aceasta e un bun cîștigat la care nu trebuie să se renunțe cu nici un preț. Ea singură nu naște valoare, fără ea însă nu ar fi existat un număr destul de mare de lucrări valoroase, o întreagă literatură, de fapt. Iar literatura aceasta, la rîndul ei, dovedește, fără putință de tăgadă, că realitatea socialistă e viabilă și complexă. Fiindcă o literatură mare, o literatură puternică nu se naște într-un loc unde nu se întîmplă nimic, unde nu au loc confruntări și schimbări. Spun asta deoarece „mărunțitorii de idei și de ginduri“ (despre care am vorbit altădată) au ciriit și tot ciriie de pe margine : că nu e bine să mergem înainte pe acest drum ; că s-a scris mult prea mult despre „obsedantul deceniu“ (formularea aceasta fiind denaturată complet, față de înțelesul ei inițial !) ; că nu are rost să cultivăm „romanul politic“, limitîndu-ne la „romanul critic“ (textualizîndu-l, eventual) ; că ar fi mai potrivit să ocolim contradicțiile din realitate, înfrumusețînd pe cît se poate lucrurile etc., etc. Ba eu cred că e bine și că are rost să mergem înainte pe acest drum, nu oricum, sînt de acord, dar de mers trebuie să mergem înainte. A ne întoarce astăzi, în anul de grație 1986, la „realismul în trei trepte“, la **r e d ă r i l e** și la **l u s t r u i r i l e** din 1950, sau chiar din 1960, înseamnă a renunța la tot ceea ce s-a cîștigat greu, cu muncă multă și cu tot atît de multă căutare, ceea ce ar fi mai mult decît o greșeală, ar fi un atentat la dezvoltarea însăși a literaturii noastre.

— Sociologii au vorbit despre un orizont de așteptare al cititorului, adică un fel de așteptare a unei anume literaturi. Cînd aceasta apare ea intră firesc în acest orizont de așteptare, este absorbită și succesul ei imediat, cel puțin, se explică astfel. Există un orizont de așteptare al cititorului român ? Cunoaște scriitorul acest orizont de așteptare ?

— Relațiile acestea, de determinare și de întîmpinare, nu sînt simpliste, nici măcar simple nu sînt. Fiindcă cititorul, un grup social sau o clasă, societatea în întregime, în ultimă instanță, pot dori într-un anumit moment o anumită literatură. Dar dacă ceea ce plutește în aer, ceea ce există, ca preocupare, ca năzuință, ca dor de mai bine, nu a fost încorporat în lucrări literare demne de tot interesul, se naște, fără doar și poate, o aminare, lucrurile se pulverizează în gol. Iar dacă se răspunde cu adevărat acestor așteptări, dacă literatura face un salt calitativ real, se naște o emulație deosebită pentru literatură, în raport direct cu interesul stîrnit. De aceea spuneam că nu trebuie să se piardă ceea ce s-a cîștigat în ultimii ani, că nu e bine și nici necesar să ne întoarcem de unde am plecat. E bine și e necesar, dimpotrivă, să transformăm diversitatea de stiluri într-o realitate vie și cuprinzătoare E bine și e necesar, cred eu, să stăm mereu cu fața către viață, să ne implicăm mult mai mult în realitățile de astăzi. Implicarea, se știe (se știe dar se uită), nu are nimic comun cu racordările conjuncturale (fie ele „proletculte“, fie „pseudoculte“), așa cum nu are nimic comun cu didacticismul mărunt, cu cicăleala „educativă“. Ea presupune, din contră, o raportare permanentă, și cît mai firească, la necesitățile reale ale dăinuirii, o cunoaștere a lor din interior. Presupune trăire și retrăire, presupune, mai întîi și mai întîi, sinceritate și iar sinceritate, presupune și cere o detașare cît mai fermă (fermitatea nefiind sinonimă cu brutalitatea și primitivismul, cum cred încă săracii cu duhul și văduviți de vlagă) față de tot ce-i minor și trecător, dar mai ales față de ceea ce este sau poate deveni dăunător în timp : față de infiltrațiile ideologice stîrnitoare și producătoare de derută ; față de atrofierea memoriei colective a poporului, care trebuie să fie vie în permanență, literatura avînd rolul principal în păstrarea acestei vioiciuni ; față de domolirea gîndului creator și față de încetinirea pasului, oboseala fiind extrem de periculoasă, mai ales în anumite împrejurări ; față de defetismul politic și față de agresivitatea reacționarismului de orice fel (vechi sau nou). Delimitările nu duc, singure, la izbîndă, așa cum nici abordarea unei problematici majore nu duce la realizarea unei mari literaturi, fără ele însă, fără o cunoaștere adevărată a adevăratelor năzuințe ale poporului, fără sprijinirea lui în muncă și în luptă (sprijinirea însemnînd, se înțelege, — **f a p t ă** și nu **v o r b ă**), nu se poate realiza nimic viabil în acest domeniu, cum o atestă dealtfel trecutul, cum o dovedește și prezentul, tot ceea ce e bun și durabil în literatura de azi fiind rodul acestei sincronizări complexe.

— Romanul „Suferința urmașilor“ m-a făcut să vorbesc despre vocația tragicului la prozatorul Ion Lăncrănjan. Dar mai înainte Ion Lăncrănjan scrisese despre filonul tragicului din existența societății românești în opoziție cu părerile lui Mihai Ralea despre această societate și despre romanul românesc. Care este importanța filonului tragic într-o literatură ?

— Am avut și am obiceiul, bun sau rău, nu știu, să schițez subiecte pentru viitoare lucrări, să notez idei, **d i n m e r s**, cum ziceam cîndva, cartea numită **Fragmentarium** fiind alcătuită din asemenea „însemnări de lucru“. În această carte există o „schiță“ — **C o p c a** — din care s-a născut mai tîrziu romanul **S u f e r i n ț a u r m a ș i l o r**, articolul amintit de dumneata — **F i l o n u l t r a g i c** — situîndu-se între aceste două datări. Am amintit de aceste împrejurări pentru a arăta, fie și așa, în treacăt, că nu am scris romanul **S u f e r i n ț a u r m a ș i l o r** ca să demonstrez **o t e z ă**, sensul programatic al **F i l o n u l u i t r a g i c** cuprinzînd întreaga literatură pe care am vădit-o și o voi vădi. **F i l o n u l t r a g i c** se alătură, ca articol programatic (programatic doar pentru cel ce l-a scris, se înțelege), **V o c a ț i e i c o n s t r u c t i v e, F i l o n u l u i p o p u l a r. R o m a n u l u i p o l i t i c** și altora, desigur. Articolele acestea se referă la ceea ce am săvîrșit, dar și la ceea ce am de gînd să săvîrșesc, e normal. Ele au adîncit preocupări mai vechi, dîndu-le altora un sens mai clar. Așa am adăugat de altfel lucrare lîngă lucrare, punînd o nuvelă simplă lîngă un roman amplu. Nu am făcut-o însă pentru că aș fi absorbit de scris, ca într-o orbire (cum se insinuează adeseori, ca într-o orbire, într-adevăr), ci pentru că am avut și am ceva de spus despre această vreme și acestei vremi, față de care m-am simțit și mă simt dator, înțelegînd, e adevărat, să împlinesc această datorie în felul meu propriu. De unde și caracterul polemic al literaturii și publicisticii mele. Ascuțișul polemic din **F i l o n u l t r a g i c** nu-l vizează însă, în mod special, pe Mihai Ralea, vizează un anumit fel de a considera și de a caracteriza poporul român. Am crezut și cred, dacă e să mă refer la creație, că **f i l o n u l t r a g i c** e una din căile de acces către creația autentică, una dar nu singura, aș preciza eu acum. Dar nu pentru că aș fi nesigur de ceea ce am formulat ca idee programatică, ci pentru că mi-am dat seama, mai de demult, că nu poți izbîndi cu adevărat, în acest domeniu, decît dacă izbutește și cel de alături, diversitatea de stiluri de care vorbeam mai înainte avînd pentru mine un înțeles grav, determinant chiar, cum ar trebui să aibă, cred, și pentru alții.

— Romanele dumneavoastră, închinate toate unor momente de cotitură ale societății românești, își aleg eroii și locul de desfășurare din Transilvania. În „Cuvînt despre Transilvania“ nu ați făcut doar o evocare a pămînturilor și oamenilor dintre Carpați, ci și o istorie a Transilvaniei, din unghiul dramatic („filonul tragic“) propriu viziunii dumneavoastră de prozator. Prefigurează aceste cuvinte despre Transilvania o intrare a romancierului Lăncrănjan în problemele istoriei Transilvaniei ?

— Intrarea aceasta s-a produs, cred, și pînă acum, interferențe istorice existînd în mai toate cărțile mele — în **S u f e r i n ț a u r m a ș i l o r**, în **T o a m n ă f i e r b i n t e** dar și în **C a l o i a n u l**. Intenționez, bineînțeles, să merg mai departe, în adîncuri, mai bine spus, și nu pentru a ilustra evenimente, ci pentru a scoate în lumină substraturi lăsate în ațipire, rolul literaturii fiind altul, față de rolul istoriei. Cartea amintită de dumneata — **C u v î n t d e s p r e T r a n s i l v a n i a** — e desprinsă, într-adevăr, dintr-o preocupare mai veche, fără a fi totuși o carte de istorie. Ea a fost și este o carte de atitudine, mai mult decît necesară, cum s-a dovedit ulterior. Am fost surprins, tocmai de aceea, de reacțiile negative pe care le-a stîrnit, unele dintre ele de-a dreptul furibunde. Unora dintre acuzații le-am răspuns, în scris (a se vedea în acest sens cele două articole din **V o c a ț i a c o n s t r u c t i v ă : R ă s t ă l m ă c i r e d u p ă r ă s t ă l m ă c i r e** și **I n a ș t e p t a r e**) după ce ele s-au produs, altora le-am răspuns dinainte de a se produce, prin tot ceea ce am scris.

— Recent a apărut o carte de cutremurătoare dezvăluiri despre Teroarea horthysto-fascistă în nord-estul României descriind atrocitățile petrecute în teritoriul ocupat de trupele Ungariei lui Horthy în urma dictatului de la Viena. Sînt acolo crime de război, atrocități asupra cărora pînă acum s-a tăcut. Ce înseamnă o astfel de carte pentru prozatorul român ?

— Cartea aceasta e zguduitoare, într-adevăr. Poate că ea e incompletă, poate că ar fi trebuit să apară mai demult, e bine însă și așa. Niciodată nu e prea tîrziu, din nefericire, să le arăți unora unde se poate ajunge dacă se merge pe drumul nefast al **r e v a n ș e i**. Pentru că anul 1940 a fost o culminație a unei întregi perioade de agitații șovine, horthysmul însuși fiind rodul revanșelor fără nici o șansă, pe cît de stăruitoare, pe atît de absurde. Poporul maghiar nu avea nimic de împărțit cu poporul român, împărțirea (reîmpărțirea de fapt) era dorită de reacționarismul feudalo-maghiar, grofui și magnatul neputînd trăi fără domeniile și fără averile pe care le stăpînise în Transilvania. Nu întîmplător a fost anulată, în 1940, după ocuparea de către horthyști a unei părți din Transilvania (a unei părți din România) reforma agrară din 1922. Nu a fost numai atita, cum o atestă cartea amintită, cum o atestă și alte documente, deposedările și expulzările, deportările și asasinatele ținîndu-se lanț în cei patru ani de chin și de înrobire. Dacă au mers **e i** pînă acolo încît au scrijelat pînă și numele scrise pe crucile din cimitire, să nu mai fie nici urmă de români ! Dar de ce să nu mai fie ! ? Mai ales că scrijelirile acestea, ca și asasinatele și atrocitățile care le-au însoțit, nu au adus nici un bine poporului maghiar, Ungaria fiind lipsită ea însăși de independență, horthysmul neputînd să-și atingă sinistrele sale scopuri decît așa : servind cu osîrdie rapacitățile imperialiste din epoca respectivă. Sensul publicării acestor documente poate fi rezumat, după socotința mea, prin rostirea, fără nici o urmă de scrîșnire, a unui limpede și ferm : **A ș a c e v a e b i n e s ă n u s e m a i î n t î m p l e n i c i o d a t ă !** Dacă noi mergem, de pildă, la Mărășești, cinstindu-ne eroii care și-au jertfit viața în 1916, în luptă cu trupele invadatoare germane, nu o facem pentru că am cultiva răzbunarea — nici pomeneală. Iar dacă mîine vom posesi la Ip și Treznea, și la Moisei, o vom face, tot așa, ca să ne cinstim, pe drept, eroii, nu pentru că am vrea să spulberăm pe cineva de pe lume — niciodată n-am dorit așa ceva.

— Credeți că se poate scrie o proză fără oameni, o proză a descrierilor aparent indiferente, neutre, alunecînd pe deasupra tuturor

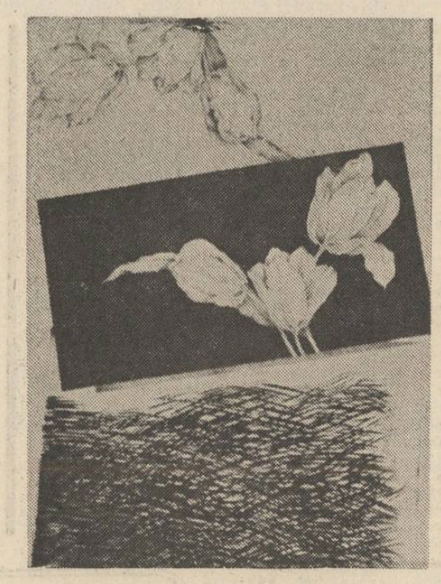

Valeria Moldovan : „Reflex“

celor văzute, amestecînd oamenii cu obiectele și tinzînd a simula înregistrarea „obiectivă“ ? De fapt pentru ce tip de proză optați ?

— Se poate orice, mai ales că făcăturile se alcătuiesc mai repede, mai ales că ele au fost și sînt socotite inovații. Se inventează școli, se născocesc tendințe, ba chiar și curente, se descoperă ceea ce a mai fost descoperit de două-trei ori. Se constată apoi, cu trecerea inevitabilă și cam nemiloasă a vremii, că nu a rămas mare lucru în urma acestor învăpăieri de suprafață — nici măcar un **s f î r î i a c a r t i s t i c**. Nu-i nimic, după un timp istoria se repetă, cu aceeași frenezie, cu aceiași participanți de multe ori, cu aceiași dirijori citeodată. E și acesta un mod de a fi și de a te risipi, aduce și el foloase unora, nu literaturii însă. Dar nu pentru că literatura nu ar avea nevoie în permanență de înnoiri, ci pentru că înnoirile care se fac în dauna conținutului sînt false, ducînd în cele din urmă la o coborîre sub **g r a d u l z e r o** a nivelului calitativ al literaturii. Am optat, tocmai de aceea, în opoziție deliberată cu pendulările pe care le-am evocat, pentru o proză în centrul căreia să se afle omul — omul de azi dar și cel de ieri. Am fost și sînt preocupat, ca scriitor, de starea normală a omului, mai puțin de stările accidentale (detenție, boli, etc.). Am fost și sînt interesat de gradul de **a n o r m a l i t a t e**, mai precis și mai exact spus, **a n o r m a l i t ă ț i i**, de ceea ce a cîștigat dar și de ceea ce a pierdut omul, de problemele care i s-au pus, de problemele pe care și le-a pus singur, concrete și complexe, unele, ireale și amăgitoare altele, cum se întîmplă în orice proces de schimbare și de primenire a vieții. Stările acestea sînt greu de abordat și de descifrat, cu toate că semnificațiile mari ale vremii aici stau ascunse, în obișnuit, în **n o r m a l i t a t e a** care nu a avut și nu are nimic comun cu previzibilul, cu schematismul și cu șablonismul. Am considerat și consider, asumîndu-mi riscul de a fi demodat, că **l i t e r a t u r a n i m i c u l u i**, literatura care injosește omul prin vulgaritate și prin dezarticularea aspirațiilor lui, nu poate vădi cărți memorabile. Nici elogierea goală și deșartă a omului nu poate vădi asemenea cărți. Problema e, așadar, de a merge la **e s e n ț ă**, de a fi cu adevărat alături de om, de a-i aminti, cînd e la greu, că e om și merită să-și apere cu orice preț **v e r t i c a l i t a t e a**.

Nu e ușor de mers pe acest drum, ținînd cont de complexitatea neobișnuit de mare a vremii prin care trecem.

Fiindcă literatura de care vorbeam mai înainte, literatura vulgarității și a nimicniciei, e ridicată imediat în slăvi de către unele cercuri pretins elitiste, conjuncturalismul „îmbogățindu-se“ astfel cu o nouă formă de manifestare, necunoscută în vremea de aur a „dogmatismului clasic“. De fapt, orice denigrare, oricît ar fi de primitivă, capătă, într-o anumită parte a lucrurilor, statut de valoare, așa cum declarațiile goale și deșarte capătă, în partea cealaltă a lucrurilor (care e numai în aparență **a n o a s t r ă !**) același statut, literatura autentică și adevărată fiind nevoită să se dezvolte și să meargă înainte printre aceste două tărmuri (de lut sau de piatră, depinde), dar eu cred că viitorul va fi al ei, oricîte cataracte i-ar ronțăi creșterile. Nu o spun ca să-mi justific opțiunea, ci pentru că am și eu dreptul la speranță, ca orice om din țara asta și din lume.

— A fost așezată în locul vechii concepții repudiate din proza anilor cincizeci o concepție nouă, mai multe concepții ? Sînt ele identificabile și definibile ?

— Literatura epocii pe care o trăim s-a limpezit la chip și s-a afirmat plenar (cum îmi îngăduiam să spun altădată) într-un număr mai mare de ani, datorită unor motive obiective dar și subiective. Ea există, însă, deosebindu-se de literatura din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat printr-o angajare politică detașată și fermă, care nu mai cere demult „rabat artistic“ cum au zis și tot zic, ca într-o năuceală, „elitiștii“. Altă deosebire, extrem de importantă, rezidă în întărirea și creșterea în profunzime a caracterului umanist al literaturii române, pe linia celor mai vechi și mai puternice tradiții. Se poate vorbi totodată de o mai strînsă și mai intensă legătură cu poporul, vocabula aceasta sunînd în gol și în deșert numai pentru cei ce nu au manifestat și nu manifestă un interes real față de soarta acestei Țări, față de prezentul și față de viitorul ei — și față de trecut, bineînțeles. Numai asemenea inși, subțiri în pretenții și grosolani (pînă dincolo de orice limită) în practica de zi cu zi pot spune că a scrie despre oamenii de azi, de aici, din România, este egal cu a descrie „avatarurile nulității“. S-o spună, într-adevăr, trebuie să facă și dumnealor ceva, îi înțeleg în privința aceasta, mai ales că totdeauna a fost așa : cei ce n-au putut construi au săpat la temelia zidului înălțat de alții, sau i-au stropit cu noroi pe meșteri, să-i orbească ori să-i nimicească. Spiritul acesta nihilisto-dogmatic și proletcultisto-modernist s-a manifestat din plin și în perioada de început a literaturii noastre noi, ostracizînd programatic **v a l o a r e a** (în numele **i d e o l o g i e i**, numai și numai în numele ei), operînd ca în codru, într-un domeniu în care se cerea și se cere grijă și competență, foarte multă grijă și foarte multă competență, aceasta fiind una din cauzele care au făcut ca maturizarea și manifestarea plenară a literaturii contemporne (de domeniul evidenței acum) să se producă într-un timp mai îndelungat. Spiritul acesta, e bine de știut și de luat seama la acest aspect, există și astăzi, există și insistă, combătînd **i d e o l o g i a** de pe pozițiile **v a l o r i i**, denigrînd și mărunțind (cu patos, ba chiar cu frenezie) literatura care nu-i este pe plac, îndemnînd la abolirea politicului și la îndepărtarea de social, exaltînd în același timp minorul și derizoriul, văzînd în imitațiile de cinci parale viitorul întregii literaturi, vrînd cu tot dinadinsul să facă din micul burghez (din micul speriat ideologic și din măruntul opozant) un „stilp problematic“ al lumii de azi, a lumii care trăiește și cunoaște, în primul rînd, patosul dăruirii și durerea aducătoare de bucurie a luptei și a sacrificiului. E de observat și de remarcat, de asemenea, că spiritul acesta se manifestă altfel astăzi, față de cum se manifesta în trecut, cînd avea de partea lui toată oficialitatea, toate pîrghiile organizatorico-ideologice, cînd era destul să fii arătat cu degetul de către unul din reprezentanții săi de frunte (și cine nu era de frunte atunci ! ?) ca să dispari imediat de pe scenă, ori să fii trecut la umbra unui anumit zid. Astăzi nu se mai întîmplă așa, canalele prin care iese și reiese în lumină acest spirit (ca o ceață stranie), sînt particulare sau semi-particulare, înțelegînd prin semi-particular folosirea de către anumite persoane în scopuri nepotrivite sau chiar opuse celor pentru care au fost înființate a unor mijloace (materiale și morale) ce le-au fost încredințate, folosirea aceasta ridicînd în primplan interesul îngust al celor ce o practică, cît și oportunismul lor funciar.

— Ce înseamnă din acest punct de vedere, al recrudescenței exclusivismului, caietul de critică închinat romanului cu cîtva timp în urmă ?

— Numărul acesta din „Caiete critice“ (Nr. 1-2/1983) e cel mai clar exemplu în acest sens, partialitatea și exclusivismul dominînd o dezbatere care ar fi putut fi folositoare, dacă ar fi avut un program, un program mai obiectiv și mai cuprinzător, de fapt. Pentru că un program există, orientarea discuției făcîndu-se de la început, prin formularea însăși a întrebărilor, organizatorii acestei „dezbateri“, E. Simion, M. Iorgulescu, I. Buduca știu exact ce vor, realizîndu-și pe urmă „obiectivele“ cu ajutorul (predominant, programatic predominant) al unui anumit fel de colaboratori. Un cîștig tot se realizează, „caietele“ acestea constituindu-se într-un document revelator, dar nu în sensul visat de organizatori (dimpreună cu apropiații lor colaboratori) care au fost și sînt convinși că au lămurit lucrurile pentru totdeauna (am făcut încă un **d e s a n t**, am mai ocupat **u n t e r i t o r i u**, s-a terminat cu **n o n v a l o a r e a, n o i** sîntem totul, am fost și vom fi !), în alt sens, complet opus, zbaterile acestea (predominant neliterare) ținînd, toate, de recrudescența, în forme noi, spiritului dogmatico-revanșard. Așa cum e un document, cam de aceeași factură, „antologia aniversară“ „Literatură și contemporaneitate“, apărută în 1964, în care erau reunite o serie întreagă de „bilanțuri“ privind dezvoltarea literaturii noastre noi (merită să o cercetezi, zău, e plină de minuni, ca și amintitele **c a i e t e**). Iată ce spunea, atunci, despre Sadoveanu, părintele declarat al **d e s a n t i ș t i l o r** de azi : „E un loc comun azi că **P ă u n a M i c ă, M i t r e a C o c o r, N a d a F l o r i l o r** se înscriu într-o lungă dezbatere a literaturii sadoveniene, ca niște concluzii edificatoare“. Concluzia, mi-aș îngădui eu să spun, parafrazîndu-l pe „teoretician“, e mai mult decît edificatoare, atît în legătură cu „antologia“ din 1964, cît și în legătură cu „caietele critice“ ale „Vieții românești“ și ale cui vor mai fi aceste „caiete“. Fiindcă ale cuiva sînt, iar dacă sînt ale cuiva de ce nu sînt numai ale „Vieții românești“ ? De ce să aibă unii, și cam aceiași, încă o tribună la dispoziție ? ! Cui folosește politica desfășurată prin aceste „caiete“ (și nu numai prin aceste caiete !), literaturii sau unei anumite grupări literare, celor ce domină totul, prin fel de fel de combinații ? !

— În ce scriitori din literatura română și universală de azi și de ieri vă regăsiți ?

— Te regăsești, ca scriitor, în predecesorii care te ajută să te cunoști mai bine, să-ți înțelegi cu adevărat, năzuințele și posibilitățile.

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

gheorghe tomozei

Atît

Am în grijă un înger
care funcționează cu motorină,
hexametri, într-o cutie în care-a fost cafea,
cafea, într-un flacon de medicamente,
cîțiva greieri în buzunarul de ceas,
cîteva penițe Redis într-un penar
de demult plins și-ngropat.

Am catalogul cu toate înfrîngerile mele
navale și terestre,
un degetar plin-ochi cu speranțe,
o somptuasă garderobă de răni,
dulapul-mauzoleu cu paharul din care-a băut
cu gura lui, cu setea lui, ultima oară
la Ultima Cena
prietenul cel mai bun.

Și mai am cîteva degete, cîteva,
degete ce încă scriu versuri la ani cincizeci
de la facerea lor.

Și o ușă ce se deschide
și în prag
ea.

Părelnicie

Părelnic. E un cuvînt care-mi place.
Părelnic, doamne, spectacolul zăpezilor tale !
Ei da, ninge cu xilofoane fărîmate de vin,
cu pansamente din mătăsuri colorate
(spitalul amorului ?), cu false monezi, găurite
spre a se-nfige-n cuiele tejghelii, ninge
cu mărunte infarcturi, cu oase dezbinate,
cu lentile de contact, ninge cu ochi
ce m-au iubit.

Ceramici. Faianțe. Lut.

Și
tu — un cuvînt care-mi place
și eu — cuvînt uitat
și noi — cuvînt în care-abia aprind focul.

Zăpada nu vine singură.

Capul zăpezii e numai gură,
glezna zăpezii e numai gură,

zăpada se primește ca pe un dar întristat,
zăpada
se-ndură...

Derivă

Tînăr fiind, eu am lăsat un testament. Avui norocul
să-l execut tot eu. Poeme-am siluit, ca Don Juan
2002. Tînăr încă, între glezna unei femei
și un fulger, alesei glezna. Mai tîrziu, fulgerul.

Am ciocnit cupe aniversare cu miinile adorate
peste care azi umblă furnicile. Mi-a mai rămas
luxul de a-mi lăsa barbă. Și libertatea
de-a o reteza...

O portocală în iarnă

Pe farfuria, pat roman de ospăț,
lasciva portocală. Înainte de a o privi
pune-ți-vă ochelari negri și baston alb. Înainte
de-a o atinge, pune-ți-vă mănușile groase !

Ea fumegă, sfidîndu-ne precauțiile,
ea are o mie de genunchi, ea umilește
fierăriile iernii, ea e un pui de tigru,
e grația-mbrăcată în piele de rechin.

Contururile ei rod dantele de ceramici
și cheile orașului îi sînt predate, toate ;
ea poruncește să fie deschise grădina zoo,
grădina botanică și rezervația de poeți.

În fața ei bărbații sînt numai spinări ;
ea le e prima iubire, Mata Hari, tutunul și vinul,
tot ea urmează să le tragă cearșaful pe ochi.
Singele ei îmi curge mie pe buze...

Iarna mea, zăpezile mele

Mai multe fiare vechi în insomniile mele
ca-n podul Brooklyn. Îmi rumeg pastilele de bronz
fixînd dreptunghiul dincolo de care ninge.
Zăpada ? Un noian de jurnale oxidate
pe care cineva le rupe-nciudat, acolo sus.
Nici un fulg nu ajunge la noi nepipăit,
neros, necitit, neîncercat cu dinții.
Ning fulgi care-au mai fost ninși
altcîndva. Am început să-i cunosc. Sînt
tipăriți în cataloage de licitație.

Și totuși e zăpada iernii mele.
Ninge cu fulgii de zăpadă
ai mei,
da, fulgii înlocuind bucățica de zahăr
pe limba copiilor săraci —
dar mai sînt copii săraci ?
mai sîntem, spun ; fulgii,
așadar, ce-nlocuiesc
monedele ce mișcă telefoanele publice
și-aduce în ele voci subțiate de frig
rostind vocabule
de adorare
ori de blestem.

Mersul pe aripi

Avioanele cară zăpadă, trenurile
pămînt, fructele călătoresc prin ger
cu tramvaiul, scrisorile cu caii de poștă,
setea e transportată cu dromadera
și noaptea noi, pe propriile tălpi
batem pustiul, înghețul
fiindcă numai nouă ne-au fost date
aripile
cu care roadem țărina și piatra,
mergem urmindu-ne unii pe alții,
tăind poteci ce repede-n urmă se-nchid
prin orașe și pe sub orașe,
prin cimitire și pe sub cimitire ;
numai noi ne mișcăm pașii
cînd toate ceasornicele lumii se opresc,
atît de firavi și neinsemnați
încît nu se bagă de seamă
că tragem cu noi fluviile pămîntului
și pămîntul întreg.

Atît știm să facem : să mergem.
Să ne-ajungem din urmă, pașii,
tîrîndu-ne după ei. Să-i întrecem.

Să trecem...

florin costinescu

Stăpîna păsării colibri

Miine vom merge în piața
cu păsări exotice –
îți voi cumpăra o pasăre colibri
pentru fiecare suris ce-l apleci –
creangă plină de floare –
spre mine...

Deocamdată număr ramurile
acestui copac suspendat
și nu știu cum se face
că le pierd șirul ;
mereu iau numărătoarea de la capăt
cu speranță și inversunare,
una,
două,
trei,
crengile se lovesc una de alta,
își scutură mugurii,
imi ating în zbatere sîngele
și el, vin în asprire, se tulbură...

Vei fi stăpîna păsării colibri –
pregătește-te de încoronare
ca pentru o zi
de duminică...

Unul spre celălalt

Eu îți spun doar atît : au înflorit caișii,
restul las pe seama lor
pînă cînd, într-o noapte, țipă
speriat de singurătate
fructul ;
apoi începe iar liniștea
prin care alergăm unul spre altul
desculți...

Liniștea cetăților antice

Noi avem gustul cetăților antice
unde zeii au devenit umbre, unde
umbrele umblă în togă, unde
zorii țin pe umeri amfore pline cu nectar,
iar serile
își sprijină fruntea pe mirodenii
între pietrele sfidind pulberea
ne simțim ocrotiți de agresiunea albă a
cuvintelor
venind în stoluri,
năvălind în puhoaie –
coloanele tac de două milenii
sub cerul cu care cîndva au vorbit
la fel și retorii – frunțile lor
de mult se făcură aripi și zburară în moarte
ce liniște arde, ca focul de lemne tihnit
înlăuntrul cetăților antice
ce liniște,
auzim valurile cele vechi,
întîiele,
căutînd țărmul și lovindu-l
cu sete.

Statuie purtînd coroana sincerității

Fii bucuroasă cu ochii pe minutarele
cele fără oprire ; timpul
îți pune lanț de aur la gleznă
și-ți spune :
pierde-te,
pierde-te
în viforul ce mereu se stirnește
pe Marea Iubirii ;
lasă valul cel vijelios și albastru,
cel puternic și neîndurător să te cuprindă
să te ridice – statuie vie purtînd Coroana
Sincerității.
lasă-l să te mistuie cu
foamea binecuvîntată –
este purgatoriul
prin care trecînd
te arăți
jumătate zeiță.

Regatul cu doi locuitori

Noi sîntem un regat cu doi locuitori,
acest petec de pămînt, cît tălpile noastre,
acest crîmpei de cer, cît să putem privi în sus
se aparțin prin iubire ;
Noi n-am moștenit nici un hotar
nici o fîntînă,
nici un lujer,
nici o petală,
țara locuită de noi
nu este trecută în hărțile lumii
dar
există,
există,
există.

Cu cine se învecinează la nord,
la sud, la est, la vest
n-am aflat încă
pentru că regatul cu doi locuitori
este mișcător.

N-avem orgoliul de a-i da
un nume
numiți-l voi, ce ați aflat
doar acum
de existența lui.

Propunere de a fi

Să fim, iubito, ce n-am fost niciodată,
două pînze așteptînd căderea neegală a
culorilor,
a albului, a roșului
a albastrului, a violetului,
a negrului, cel atît de încăpător,
după cum le citește sentința
cu sufletul lui imaculat, pictorul,
două pînze potopite de frumusețe
ca de o ploaie cerească –
cine ne strigă din alb ?
Cine din roșu ?
Cine din albastru ?
Sîntem înconjurați de voci necunoscute
care întreabă și dispar
înainte de a primi vreun răspuns,
rămîne din ele doar ecoul – abur
deasupra culorilor...

Două pînze să fim
peste care ochiul întîrzie
ca pasărea în văzduh
după apusul soarelui.

Cinci

- Ca apa cea repede, tinerețea – încolo, totu-i depărtare de munte.
- Neantul cumpărat de la chioșcul din colț, curgerea obsedantă a streașinii.
- Vîntul ne-apasă masca pe chip, ce carne ciudată cartonul acesta.
- Nu poate exista o celebrare a limpezimii, dacă un singur cuvînt e ținut în captivitate.
- Unii vorbesc ca să-și amîne moartea, alții să se răsfețe.

Nisip

Marea ne confundă cu țărmul
valul se izbește de trupurile noastre,

Marea ne confundă cu țărmul
valul mușcă din trupurile noastre,

Marea ne confundă cu țărmul
valul trage în apă trupurile noastre

Și noi niciodată n-am fost nisip
niciodată....

Fără întoarcere

Călătoria noastră se oprește sub acest cireș
în care fructele nu ajung niciodată la
coacere
drumul e cu atît mai lipsit de opreliște
cu cît este fără întoarcere...

tudor stancu

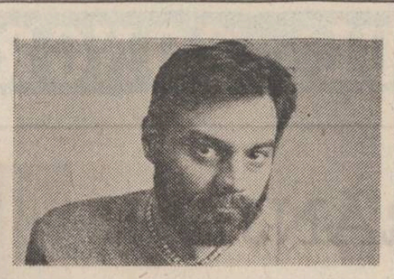

Scurtă vacanță

Vara se arătase secetoasă, cu nori pufoși și albi, care pluteau lenevoși pe la mare înălțime, lăsînd peste cîmpuri cîte o umbră trecătoare, fără să dea însă vreun semn că ar încerca măcar să scape vreo picătură de ploaie. Animalele părăsiseră drumurile cu bulgări sfărîmicioși și adăpostul îndoielnic al tufelor de pe margine, cu o parte din frunze arămii, deși nu era nici august. Ciinii stăteau și ei ascunși, cu limbile gălbui ieșite de-un cot și nu mai aveau chef să atragă atenția nici cu un lătrat răgușit... Doar găinilor se părea că nu le pasă de nimic, scurmau din ce în ce mai adînc în țărînă, iar ratele și gîștele stăteau aproape tot timpul pe balta ce scăzuse destul, făcînd o gălăgie...

Într-una din zile m-am sculat mai devreme ca de obicei și am ieșit pe prispa cu podele de lemn care gemea adînc la fiecare pas. M-am dus repede la fîntînă, am scos o găleată plină cu apă și, făcîndu-mi mîinile căuș, m-am stropit pe față. Ca să prelungesc senzația de prospețime pe care mi-o dădea apa rece, am așteptat să se usuce de la sine. Voiam să simt cum se preling picăturile pe la marginea sprîncenelor, pe la colțurile buzelor, pe lîngă urechi spre gît... Stăteam în picioare în curte, învăluit de o ceață străvezie, lucind pe alocuri în soarele ce bătea printre ramurile celor doi tei din fundul curții, stăteam cu prosopul în mînă privind mirat în jur și nu m-am șters decît atunci cînd a început să mă mănînce pielea...

Eram de o săptămînă și mai bine la țară. Bunică-mea, mama mamei, care mă iubea foarte mult și care a murit mai devreme decît trebuia, așa cum se întîmplă mai întotdeauna cu oamenii buni și dragi, mă chema în fiecare vară să stau un timp la ea, poate pentru că maică-mea era singurul ei copil, iar eu întîiul ei nepot. De curînd se măritase a doua oară după ce se plînsese ani în șir că nu poate sta singură,... Se măritase cu un pensionar, fost impiegat de mișcare în gară, un om ars de soare, slab și osos, cu părul alb ca neaua, dar încă plin de vigoare și care era

Desen de Nicolae Gadonschi

în stare s-o mai ajute la treburile casei. Nu știam cum fusese în tinerețe, despre trecutul lui nu se vorbea niciodată în casa aceea iar mie îmi plăcea, un moșulet calm și mucalit, cu țigara stinsă întotdeauna în colțul gurii. Cum eram de fiecare dată în vacanță, bunică-mea părea că se ocupă în mod special de mine, ca și cum aș fi fost un oaspete de seamă, și nu un tînc mucos care încerca uneori s-o ajute dar nu reușea niciodată, de parcă ar fi avut două mîini stîngi...

Dar eu mă cam plictiseam la țară, mi-era dor de viața agitată de la oraș și nici nu prea aveam pe acolo nici prieteni mai de doamne-ajută sau măcar de vîrsta mea. Mulți dintre copii erau plecați și ei la rude în satele din împrejurimi și cei care rămăseseră mă cam ocoleau, poate pentru faptul că eram nițel mai mare decît ei, dar nici eu nu mă apropiasem de ei, aveau altfel de jocuri, altfel de preocupări cu care nu mă acomodasem și care, de fapt, nu mă interesau și nu-mi plăceau. Mă legasem într-un fel de băiatul vecinei, un tînăr de vreo douăzeci și cinci de ani care îmi repara undițele — uneori pescuiam în balta cu rațe, — și-mi făcea arcuri cu săgeți, dar nici acela nu prea avea timp, făcea naveta într-un oraș din apropiere la o fabrică de nutrețuri combinate, pleca dis-de-dimineață și venea pe la șase seara cînd mai lucra și prin grădină...

Ulița pe care stătea bunica era lungă, un drum bolovănos și prăfos, cu șanțul plin de pălămidă și scaieți cu flori violete. Drumul cobora spre baltă, și pînă să ajungi la ea treceai de un pîlc de pini scunzi, cu ramuri rare și cu ace și mai rare, de un cîmp cu fasole, o mică porumbiște și apoi te trezeai chiar pe mal. Erau acolo și trestii firave, uscate, putrede, și mă ascundeam printre ele, murdărindu-mi pantofi de noroi cînd încercam să pescuiesc, totul fiind doar un motiv, o scuză pentru că priveam mai tot timpul la suprafața apei, ușor încrețită de o adiere uscată, care se isca din senin, din cînd în cînd. Nu știam dacă era bine că eram singur, dar nu știam nici dacă era mai bine să fi fost împreună cu copiii aceia, sau cu oamenii mari de acolo, cărora nu puteam să le spun gîndurile mele, frămîntările mele, deși poate că m-ar fi înțeles. Îmi era teamă că nu e tocmai sănătos să am de-a face cu persoane care n-au aceleași griji ca ale mele, cu toate că prezența lor îmi făcea uneori plăcere, chiar mă deconecta. Ei aveau însă alte idei despre viață, sau poate numai că trăiau altfel decît mine sau de cum aș fi vrut eu să trăiască...

Înainte de a ajunge la baltă era o vale nu prea adîncă pe unde trecea drumul cu cocoașe pietroase și adînciturile pline cu nisip ce ducea la stațiunea de reparat tractoare și mașini agricole. Era și un podeț de lemn care trecea peste o albie secată. Cînd se desprimăvăra și se topeau zăpezile ce mai rămăseseră pe movile, curgea pe acolo un piriiaș îngust, cu apă cafenie, noroioasă. Camioanele care treceau mereu peste stinghiile înnegrite de păcură ale podețului se hurducau puternic, părînd că scot sunete de spaimă din încheieturi, ca nu cumva să se rupă podul cu ele. Valea avea o denumire ciudată, rămasă din bătrîni, nimeni nu știa de ce, dintr-un timp pe care nu puteam să-l localizez mental : Valea Tutucioalei. Cine va fi fost acea femeie stranie pe care eu mi-aș fi închipuit-o ca pe o boieroaică bătrînă și nebună care după moarte se transformase într-o vrăjitoare călare pe mătură, ce bîntuia noaptea locurile... Tutucioaia... Va fi fost acea vale poarta necunoscută spre un alt tărîm ? Sau poate numai o simplă deschidere mitică ?

Puțin mai jos de podețul acela care scîrțîia uneori aparent fără pricină, aproape de fundul văii, lîngă niște corcoduși cu forme bizmetice și niște nuci sălbatici, era o căscioară din chirpici cu o singură cameră, unde locuia o familie de țigani, cu vreo cinci copii. Țiganul cel bătrîn, tatăl, era un blond spălăcit și n-avea decît ochii foarte negri, dar în care rareori puteai ghici ceva, căci adesea îl găseai beat, cu ei tulburi și injectați. Pielea îi era cenușie, cu pomeții obrajilor căzuți, dar bărbia se păstra încă fermă, pătrată. Nevastă-sa, o țigancă grasă, get-beget, stătea tot timpul acasă și făcea copii. Cel mai mic dintre copii avea doi ani, cel mai mare treisprezece, o fată căreia îi venise vremea măritișului. Pe țigan lumea îl poreclise, la un moment dat, Perlan, iar copiii erau toți, de-atunci, ai lui Perlan, fără să mai fie nevoie să fie distinși unii de alții, poate doar la școală, unde trebuiau totuși trecuți într-un fel în catalog. Îl mai chema și Niță, asta se mai știa prin sat, poate îl chema Niță Niță, sau numai Niță și atît, dar numele care era trecut pe buletinul de identitate nu-l putea ști decît șeful de post și cînd îl întreba cineva, zîmbea șmecherește și schimba vorba. Pe fiecare dintre cei trei băieți ai săi lumea îl știa tot de Niță. Niță al lui Perlan, mic, mare și mijlociu, iar cele două fete purtau numele mamei, Ecaterina. Perlan era denumirea unui detergent ce se găsea la magazinul mixt din sat și care fusese mult timp la modă pentru că spăla foarte eficient și dădea rufelor albe o strălucire deosebită. Dar nimeni nu mai știa de ce îi dăduseră porecla, poate numai din cauza faptului că era un țigan blond, lucru mai rar întîlnit, poate că mai totdeauna cînd treceai pe lîngă casa lor vedeai rufe întinse la uscat între două crengi de corcodus sau poate tocmai din ziua cînd fusese prins în gară cu niște santieriști pripășiți prin partea locului bînd alcool metilic furat dintr-un vagon, pe care-l limpeziseră cu Perlan...

În ziua aceea care nu se prea deosebea de altele, în afară de faptul că mă sculasem mai devreme ca de obicei, pe la ora prînzului mă întorceam de la baltă și mi-era o foame de lup, în ciuda căldurii înăbușitoare. Mergeam pe uliță tîrșindu-mi picioarele și loveam din cînd în cînd cu vîrful pantofului în mici ridicături de pămînt, stîrnind norișori de praf, cînd îl zării pe unul din ai lui Perlan, mosmondind ceva lîngă un gard. Era un băiat de vreo șapte-opt ani, sau poate numai de cinci, n-aș fi putut spune. Mă oprii o clipă și-l strigai : „Mă, Perlane, ia-vino-ncoa !" El tresări, ridică ușor capul acoperit cu o claie de păr zburlit și cenușiu, apoi îl întoarse să vadă cine l-a strigat : „Mă, n-auzi ?" I-am făcut semn cu mîna să se apropie. Băiatul se ridică alene și-și șterse mîinile de pantalonii scurți, tăiați, din marginea cărora curgeau o mulțime de ațe. Scuipă în șanț și se dădu spre mine, clătinînd din cap și privindu-mă nedumerit. „Ce faci tu, mă ?" îl întrebai de sus. Se uită la mine cu ochii lucind, ca și cum n-ar fi înțeles întrebarea. „Știi cine sînt eu ?" Mă privea în continuare cu doi ochi care nu spun nimic și într-un tîrziu ridică din umeri. „Cum, mă, nu mă cunoști ?" Micuțul se uită aiurit la mine și șopti moale : „Nu..." „Eu sînt ăla de la oraș, știi tu..." El nu spuse nimic. „De ce îți zice ție Perlan ?" întrebai din nou. Tăcea. „Nu vrei să-mi spui ?" Nici un răspuns. „De ce nu vrei să-mi spui ?" Tăcea în continuare. „Chiar nu vrei ?" După multă vreme șopti cu ochii în pămînt... „...nu..." Tonul meu deveni al unui băiat mai mare care îi pune pe cei mici în încurcătură ca să-i arate că-i mai mare decît el... „De făceai acolo ?" continuai cu interogatoriul. „Nimic". „Cum nimic ?", am ridicat puțin vocea. „Mă jucam..." „Cum te jucai ?" „Mă jucam cu pămînt..." Am rămas înterzis. „Cum mă, cu pămînt ?" „Așa, cu pămînt..." spuse el, și dădu anapoda din mîini. „Nu înțeleg, cum se poate juca cineva cu pămînt ?..." „Așa, cu pămînt, cum se poate să nu știi ?" Al lui Perlan ridică privirea, doar pentru o clipă, apoi o lăsă din nou în jos. „Cum, mă ?" „Cu pămînt... nu știi..." „Aha, ha, ha, ha", începui să rîd, dar tot nu înțelegeam. Cu pămînt ? Cum se poate juca cineva cu pămînt ? Credeam că micuțul își bătea joc de mine. Poate involuntar, dar își bătea joc de mine. Se juca cu pămînt... Și eu rîdeam, rîdeam în hohote, mergînd împleticit pe ulița prăfoasă.

Spre seară, chiar înainte de asfințitul soarelui, cerul se întunecă dintr-odată și norii negri apărură ca niște bancuri compacte de pești ale căror șoinări sclipeau din cînd în cînd. Veneau încet, încet, de parcă ar fi dus greutăți inimaginabile în spate. Stăruiră o clipă deasupra satului apoi o porniră din nou, odată cu vîntul ce se stîrni brusc, cu furie, ridicînd vîrtejuri de praf... Stăteam la fereastră și așteptam să se ivească fulgerele ca să pot număra secundele pînă la tunet și să calculez iute în minte înălțimea la care se aflau norii... Dar nu se zărea nici o lumină orbitoare, nu se auzea nici un tunet, era numai vîntul care scutura frunzele deja vestede ale copacilor și deodată au început să cadă stropi grei bubuind în ferestre... Ploua torențial, în perdele de apă și peste tot se formau piriiașe pline de o spumă albăstruie... Parcă ploua cu detergent... După un timp m-am dezlipit de la fereastră, am mîncat ceva în grabă și m-am dus la culcare, însoțit de vorbele blînde ale bunicii. Am adormit în sunetul ploii dezlănțuite cu inima strînsă să nu mă sperie vreun tunet... Parcă auzii unul ca prin somn, dar era prea tîrziu...

A plouat fără întrerupere pînă după miezul nopții. Cu puțin înainte de a înceta ploaia s-a auzit o bubuitură puternică, înfundată și destul de lungă. S-a crezut că era un tunet întîrziat, un ultim spasm al furtunii ce împrospătase aerul. De-abia în primele ore ale dimineții oamenii și-au dat seama de catastrofă.

Se surpase un mal de lut galben din valea Tutucioaiei, rupînd podul solid de lemn și acoperind căsuța din chirpici unde își avea sălașul familia lui Niță Perlan. Nu se mai cunoștea nimic din ce fusese înainte. Era doar un morman urias de noroi, din care ieșeau cîteva crengi înfrunzite, un morman de bulgări uzi din care picura o apă murdară, cleioasă. Toată ziua sătenii au săpat în morman, adusese fiecare ce putea, lopată, cazma, furcă, ba chiar cineva a venit cu un buldozer, adus cine știe de unde... Era însă pericol de surpare. N-au reușit să dea de urma celor înghițiți de pămînt...

După amiază mi-am luat inima în dinți și m-am dus și eu pînă acolo. Oameni cu fețe livide care se învîrteau fără rost în jurul mormanului de pămînt și, dincolo de un fel de linie de demarcație imaginară, femei și copii, o ceată de curioși care, ca și mine, veniseră să vadă vreo grozăvie... M-am apropiat cît am putut de mult. L-am zărit atunci pe băietelul cu care mă întîlnisem ziua trecută stînd pe vîrful marginea pămîntului răscolit. Niță al lui Perlan avea turțuri de lut în păr și din cînd în cînd își băga minușele în pămînt și storcea pămîntul în pumnișori privind fascinat apa care curgea... La un moment dat a ridicat capul și m-a privit cu ochii goliți de orice expresie. N-am putut să-mi reprim un zîmbet și, plin de rușine, m-am întors și am luat-o iute la fugă spre casa bunicii.

DEBUT

valeriu ocrain

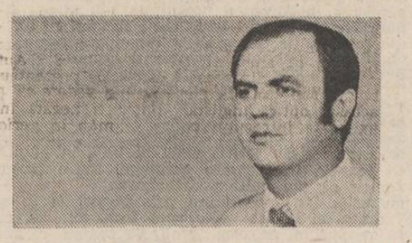

Întîlnire

De la Hotel Europa o mitralieră ne ține pe loc de un ceas. Nu pot să-mi dau seama exact de la care geam. Toate au obloanele trase. Se aude doar un lătrat surd, o răpăială scurtă și fierbinte.

De cîteva zile înaintăm, înaintăm mereu, zile fără anotimp și fără calendar. Ne-am oprit aici ca să ne odihnim ? Desigur, nu. O vom face la sfîrșit cînd va fi loc și pentru altceva. Acum trebuie să mergem mai departe, pînă la capăt... pînă la capăt...

Dar nimeni nu mai înaintează. Cei care încercaseră brodează acum trotuarul ca o dantelă ciudată, fără noimă. Nu mi-a venit încă rîndul, dar am senzația că a trecut de mult și glasul enervat al locotenentului nu ajunge decît pînă la urechile mele.

Sînt doar vreo patruzeci de metri pînă la clădirea pe care strada noastră, cu care ne-am contopit, cade perpendicular. Ușa dată de perete mă așteaptă, mă cheamă, mă fascinează.

Încep să mă tîrăsc pe lîngă vitrinele oblonite. Din clipă în clipă cîteva gloanțe mă pot țintui de asfalt. Înaintez îngrozitor de încet în ciuda efortului și a mișcărilor repezi. Dar „cățeaua" tace. Trebuie să termin odată.

Sar în sus. Fug în zig-zag pînă lîngă peretele hotelului. Mă năpustesc în hol, apoi pe scara care urcă la etaj. Coridorul lung e pustiu, atît de pustiu încît îți vine a crede că așa a fost totdeauna.

Deschid ușile cu cizma grea și trec mereu mai departe. Mîna strînge pistoletul plin cu cartușe. Din clipă în clipă aș putea întîlni omul care ne-a dantelat plutonul. Mai deschid o ușă. Lîngă geam o mitralieră zace pe pat. Sînt gata să trag, dar nu văd pe nimeni. Partea din stînga a camerei e mascată de ușă. Înaintez atent, gata pentru orice atac. Am impresia că aud respirația celui de după ușă.

Nu mai pot rezista. Trebuie să văd dacă e cineva în spatele ușii. Mai fac un pas înainte și mă întorc brusc.

Simt cum mi se taie răsuflarea. În fața mea un om cu barba murdară, mare, cu ochii turbați ține un pistol îndreptat exact spre pieptul meu. Mîna mi-a înghețat. Nu mai am putere să apăs pe trăgaci. Dar nici el nu trage. Nu înțeleg de ce nu trage. A împietrit ca și mine. Ne privim ochi în ochi fără să clipim, cu pistoalele îndreptate unul spre celălalt. E hidos, e mai hidos decît moartea și nu trage în mine...

O clipă numai degetele mă ascultă. Închid ochii și apăs pe trăgaci. Detunăturile se unesc cu un răcnet de triumf asurzindu-mă.

S-a făcut liniște. E atîta liniște de parcă s-ar fi sfîrșit războiul. Poate chiar s-a sfîrșit. Deschid ochii. La picioare, puzderie, cioburi de oglindă. Mă aplec și în genunchi încep să adun omul risipit în ele.

teatru

Pledoarie împotriva carierismului

«Ionești»

1. Liniștea aparentă a unei familii, ce pare că a atins stadiul echilibrului, al fericirii depline — părinți și copii, două cupluri —, e încercată, mai întîi, de declicul sonor al telefonului, prin intermediul căruia o voce anonimă va iudeca și ironiza devenirea inechitabilă a tatălui, apoi a fiului (judecata se deduce din replicile personajelor din scenă, vocea nu se face auzită niciodată). Pe fondul acestei surde amenințări, planînd, cu insistență, asupra familiei — vocea poate fi însuși glasul propriei lor conștiințe — demisia capului familiei, din funcția de director adjunct, va produce declanșarea dezechilibrului, destrămarea falsei atmosfere de înțelegere. În urma unui astfel de eveniment, aparent minor, dar dramatic (prin repetare), fiecare membru al familiei își pierde firea, reacționînd fiecare în felul său, manifestînd fiecare egoism, lipsă de interes și de afecțiune, fată de drama unui om, care i-a ajutat pînă aici să urce, să-și păstreze fruntea sus. Prezența înhibantă a personajelor absente (numite doar, Vasilescu, Bumbescu, vocea anonimă) accentuează pierderea identității celor de fată. În căutarea unei linii de plutire, de maximă rezistență a personajelor sale, autorul Platon Pardău își situează personajele în situații limită, încărcîndu-le uneori, aglomerîndu-le cu date excesive, colaterale, divagante, care sustrag atenția spectatorului de la firul principal al expozeului dramaturgic. De aici, un verbiaj uneori inutil, alteori obositor.

Altminteri, Ioan Ionescu este un personaj robust : el este individul care, fiind prins de fervoarea puterii, a ascensiunii sociale (pentru a compensa îndoiala originară a sotiei), uită să mai fie om, să mai privească cerul sau pe cei apropiați și care, avînd un scurt moment de luciditate, găsește țăria (pentru puțin timp) de a se desprinde din morișca anihilantă a funcției acaparatoare (prin demisie), luînd, totodată, decizia, de a opri ascensiunea fiului (în aceeași instituție cu el), pentru a-l feri de pericolul carierismului, al cărui prizonier a fost și a rămas, el însuși, de o viață întreagă. Un tip limitat, rutinat, deja depășit, anacronic, care, simțindu-și sfîrșitul, vrea să se retragă în plină glorie, pentru a deveni micul erou al unei bravuri ieftine, de o zi.

Spectacolul lui Grigore Gonța devine o experiență scenică interesantă sub aspectul muncii cu actorii și al muncii actorilor însiși asupra rolurilor, dar și pe planul raporturilor dintre text și reprezentarea lui, care-i respectă liniile esențiale și indicațiile detaliate dintre paranteze, dar îl și depășește. Textul concret nu permite o fantazare scenică sub raportul regiei, creează, în schimb, posibilitatea unei deveniri actoricești pe registre multiple. Încărcătura dramatică a personajului, încarnat de un actor de talia lui Gheorghe Dinică, se răsfrînge asupra celorlalte existențe, determinînd noduri relaționale, de ritm, de voce, de gesturi. Buna corelare dintre text-regie-actor face din Ioan Ionescu făptura cea mai adaptată (de aceea și cea mai rebelă) pe drumul sinuos al urcării sociale, pe cît de maleabilă, pe atît de uzată în împrejurări severe, ca vagabond al santierelor (trecînd de la barăci la comun, de la bloc la vilă), face din el o ființă chinuită sufleteste, nu numai de ambițiile sale (ajunse într-o stare crepusculară, jalnică), ci și de ambițiile furtunoase ale fiului său (un Claudiu Bleontz vehement, coleric, combativ și negativist).

Integrînd textul, prin vibrarea în contrapunct a acestor două personaje (tată-fiu), a acestor doi actori de excepție, Gheorghe Dinică / Claudiu Bleontz, regia acordă consistentă dramatică și politică, precum și mai multă autenticitate și forță rolurilor masculine. Fără să cadă în conul de umbră al acestora, jocul Silviei Popovici este constant, retinut, rece, construind o sotie, dacă nu indiferentă, în orice caz aproape pasivă la nelinistile sotului. Verva Dorinei Gheorghian (cunoscută din filmul *Raliul*, studentă I.A.T.C.) este încă timidă, cu mici inconsecvente, devenind mai puternică, mai sigură de sine spre final, cînd si textul îi dă robustete, permitîndu-i să 'a o atitudine.

Nicoleta Gherghel

muzică

«Drumuri în lumină»

Simfonia I, „Drumuri în lumină" de Ulpiu Vlad, partitură recent tipărită la Editura Muzicală, este o lucrare de dimensiuni medii, sub-medii chiar. Bineînțeles, nu acestea vor fi criteriile după care se judecă valoarea muzicii însă fapt este că, de cele mai multe ori, etosul muzicii (înțelegînd prin aceasta o sferă largă unde ar putea intra masivitatea construcției, lăsînd în urechile ascultătorilor acea specifică impresie pe care o imprimă contrastele dozate și proporționate pe distanțe mari și foarte mari) se lasă puternic înrîurit de criterii aparținînd elementului cu cea mai puternică specificitate pentru muzică — timpul. Să plecăm însă de la subtitlul lucrării, subtitlu care nu ne poate rămîne indiferent în privința unei abordări a conținutului muzical — nu dintr-un unghi de vedere exclusiv analitic, ci dintr-unul încercînd să desprindă elementele stilistice relevante sau acea continuitate, procedeu componistic — etos precedînd orice afirmație de natură axiologică. La o primă vedere, ceea ce pare a se apropia cel mai mult de subtitlu este, în partitură, preeminența factorului melodic. Întîlnim aici melodii expuse simplu, deasupra unui „fundal", unei „țesături" orchestrale suficient de omogene pentru a se erija în „armonie" sau suficient de nediferențiate pentru a nu aspira la „investitura" de linie melodică ; mai întîlnim fascicule de melodii atît de puternic, de intim îmbricate, încît ceea ce ne îndreptățește să le considerăm ca atare ține mai degrabă de observația că, luat separat, fiecare fir are pe deplin caracteristicile definitorii ale unei linii melodice. Altă ideé este cea a contrastului ; din acest punct de vedere, dacă privim subtitlul lucrării analizîndu-i conținutul semantic, ideea contrastului apare aici evidentă, cu acea evidență pe care, în filosofie și logică, o reliefăm atunci cînd se vorbește de „adevăr analitic" (pentru a fi perceptibile ca atare, pentru a fi deci „în lumină", trebuie să se creeze un contrast între ceea ce se consideră a fi „drum" și un anumit fundal față de care „luminozitatea" funcționează). Am insistat atît asupra unor idei care ar putea părea fastidioase întrucît ele ni se par simptomatice pentru analiza modului în care o partitură poate purta, cu îndreptățire, un subtitlu programatic. E cert că muzica lui Ulpiu Vlad are un etos aparte și el este original, specific unei largi suprafețe a creației sale (asupra lui am insistat cu alte prilejuri). Ne-a interesat însă aici un mecanism de gîndire auctorială, care poate fi ușor superpozabil unui mecanism de receptare în public, și „dezgolirea" lui este interesantă atunci cînd titlul are valențe „picturale" certe, ba mai mult, i se poate atribui fără doar și poate un mesaj ideologic. La urma urmei, ce poate fi mai potrivit pentru zugrăvirea permanenței unor idei, a perenității unor idealuri, decît creionarea unor suprafețe muzicale unde întîlnim contraste de scriitură, de atmosferă și fire conducătoare străbătînd cu valoare de reper (am putea scrie chiar refren, forțînd ușor conceptul) o partitură a cărei originalitate este limpede.

„Pămîntul trebuie să trăiască" (mișcare simfonică pentru orchestră mare) de Maia Ciobanu, piesă recent gravată pe disc Electrecord, este un alt exemplu tipic pentru subiectul tratat mai devreme. Muzica se sprijină pe două tipuri de structuri specifice, astfel „regizate" componistic încît tranziția e greu perceptibilă ; cu cuvintele autoarei : „flux continuu alcătuit din mai multe valuri, într-o naștere treptată dar inexorabilă, acumulînd tensiuni, lărgîndu-și treptat ambitusul, densificîndu-se". De data aceasta, subtitlul marchează o poziție activă, etică, vizavi de o importantă problemă a contemporaneității. Mijloacele muzicale sînt, dacă le interpretăm programatic, descriptive, angajarea etică izvorînd din banala expunere a unui „conglomerat" de fapte. Privind în invecinata „grădină" a literaturii întîlnim un procedeu analog : descrierea realistă, „obiectivă" a unor fapte conduce la o vădită sensibilizare a cititorului.

Viorel Crețu

carolina ilica

În grădinile ude

În grădinile umede, în grădinile ude
(În care a plouat de curînd),
Pînă pe crengile zvelte de sus
Melcii jilavi suie casa.

Înaintează prudent, tactil-gustativ,
Cum ar merge cu limba
Și salivează lăsînd
Semn alb de întoarcere.

O, verdele umed de după ploaie,
Ochii mei după plinș !
Doi melci se anină de ei,
Lipicioși senzuali : ochii tăi.

Pînă la urmă

Tu ești acel ce te gîndești la ea
O dată pe seară, măcar o dată,
Pentru o singură clipă
Cît una ori două
Bătăi de aripă ?

Acel despre care încearcă să scrie :
„La subțiorile lui, ca în cuib
De mirodenii, dormit-am"

Tu ești acela ?

Cu totul altfel va începe pînă la urmă
poemul :

Substantive supuse,
Verbe virile...

Se albește de ziuă

Se albește de ziuă. Și așternutul
Patului meu se albește ;
Iese încet zgura nopții din el ;
Ca din cămășile tale spălate
Numai în spume.
Cum sînt singură-singură,
Pielea mea își aduce aminte ; spuneai :
Pielea ta e mătasă de lapte.
Oare
Voi mai auzi vreodată
Vorbele-acestea ?

ioan evu

Oglinzi de lacrimă

În martie, cînd ghioceii ard
cu flăcări de zăpadă pe coline,
precum un nimb întrezărit
printre-ale iernilor ruine...

În martie, cînd toporașii au
tăiș subțire ascuțit de-o rază
că de-i atingi cu tîmpla îți despici
lacrimi dormind sub pleoapa încă trează...

În martie, cînd fără știre calci
pe-un cer cu nori albaștri de brîndușe,
încît adînc în umerii tăi simți
un gol de aripi smulse din cătușe...

În martie, cînd pomii amiros
a nou văzduh arat de păsări mute
și-n scoarța merilor auzi pulsînd
sîngele crud al verii ne-ncepute...

În martie, ca-ntr-un iubit blestem,
cu mîini întinse-a rugă înspre soare
și buze arse de sărut te chem,
femeie, să ne-ntoarcem la izvoare !

Iarnă

Aprinde, mamă, lampa la pragul de pămînt
să pot vedea cum intră ninsorile în casă
cu clinchete de chei zvîrlite de un zeu
ce-a ferecat în urmă o poartă ne-nțeleasă...

Că am rămas deodată în iarnă fără drai
închiși sub mari troiene ca într-o elegie
cu amintirea caldă a soarelui din grai
să ne-agățăm de aripi ca în copilărie.

Am fost, pe rînd, și viermii și fluturii de soi
vînați din crisalide cu plase de răcoare,
scoși la mezat în piețe să pună preț pe noi
braconieri cu cerul ascuns prin buzunare...

Azi, cînd ne trec iar pragul zăpezile dintîi
și ne-nvelim cu dorul de rouă și de grîne,
din firele de iarbă ne-așternem căpătîi...
Astfel trecînd prin iarnă gîndim că vom
rămîne.

Poem fără titlu

Aceste
zgomote cum se depun
pe limba clopotelor ca un colb.

Cum într-o zi un străin
va intra în cetate fără să bată,
ușor va păși
dar ca o piele de tobă va tuna
caldarîmul,

și cum cu mîinile lui va apuca el
frînghia,
frînghia de care atîrnă
ciudatele clopote,
am visat
și lac de sudoare
am sărit la fereastră :

un stol de vrăbii guralive
ciugulea firimituri
din piinea dimineții. Aburindă.

Se albește de ziuă.
Vîntul
Șiuierește zăpada ;
Ca pe-o mireasă căzută din cer.

O zi

Azi e 6 și sîmbătă ; 6 a VI-a.
Zi fastă e oare
Ori poate nefastă ?

Ca să afli răspuns,
Nu te ruga să zorească să plece.
Căci alta ca ea nu mai vine nicicînd !

Toamnă de preț

Toamnă de preț, cu aramă și aur.
Ceru-nstelat e-o grădină
a Semiramidei.

Trecu tinerețea ? Tinerețea
Ce poate orice !
De cîteva ori viața ta s-a scumpit.

Nu pot să-mi aducă aminte

Nici voluptatea macului în flăcări
Și nici răceala lebedei pe ape
Nu pot să-mi aducă aminte de tine.

Nici drăgăstoasele perechi de păsări,
Îndeosebi hulubi și turturele
Și nici însinguratele comete
Cu coadă de păun în urma lor
Nu pot să-mi aducă aminte de tine.

Nici insomnia nopții-n care ninge,
Nici somnul vara într-un așternut
De cinepă-mbuibată, androgină
(Ventuze de răcoare sug mijlocul,
Pe pleoape simți acupuncturi de stele)
Nu pot să-mi aducă aminte de tine.

Nici țipătul acelor ce se nasc
(O, nici nu știu la lume să se uite,
Dar au venit cu plînsul de-a gata învățat !)
Nici lăcătul (cu cheia-n mîna morții)
Înțepenind pe gura celor stinși
Nu pot să-mi aducă aminte de tine.

Nu pot să-mi aducă aminte de tine
Nicicare din ele. Niciuna. Dar tu
De toate acestea îmi poți aminti.

Sfios se desfac

Sfios se desfac mironosițele de lăcrămioare.
Or fi știind ceva
Despre plînsul femeilor
Cu perle ouate-n afară
(În van strălucirea
Și scumpul lor tremur !) ?

Sfios se desfac lăcămioarele.

A cui este fața
Pe care pling ele ?

A nimănui !

Epilog

Nu am ce să-ți mai spun.
Privește zidul prin care trec cîntînd
cohortele de greieri
și ora se umple de spaimă,
de-o liniște gravă,
încît pînă la noi răzbate un
vuiet captiv,
de mare maternă.

Un strigăt, oricum,
va fi să ne trezească.
Un țipăt
ca o făgăduință de aripi smulgînd
carapacea sub care, iată,
dorm și trompeții răsăritului...

Să fugim, să căutăm
un cotlon, un ungher undeva !
Să ne întoarcem printre smeritele plante.

Poate în noi a murit demult cineva.
Poate în trupul nostru a fost
exilată o zeitate proscrisă.
Ah, cine știe,
pe Marele Cîntar, cît din viața noastră
ar atîrna cu adevărat în balanță ?

Dar noi vom cînta mai departe.
Cu pietate vom lăuda
faptul banal al întîmplării că sîntem
parte infimă din sacrul
alambic eșuat cîndva
pe aceste țărmuri primare...

Desen de Maria Mocan

Umbra romantică

Lentă fervoare a serii
departe de marile rafinării
unde se distilează diurnele triluri,
încît poți auzi
cum susură pianul sturzului
în lanul de garoafe.

Acolo
trupul tău iradiază o lumină de
fulger în somnul bătrînilor paznici.

Imagini contemplate prin
geamul de oxid al vizierei.
Priveliști
din care se înfruptă feroce
cuvintele

Adio, a murit plînsul
și odată cu el au decedat toți
contabilii lacrimilor noastre !
Un tangou,
un ultim tangou la umbra romantică
a ghilotinei numită
Poezie !

ECOURI LA MASA ROTUNDĂ:

ORIGINEA ROMÂNEASCĂ A CEANGĂILOR

— ARGUMENTELE LIMBII ROMÂNE —

Dezbaterea organizată de revista „Luceafărul" pe tema adevăratei origini a ceangăilor, intemeiată în primul rînd pe argumentele limbii române, ca și pe cele de istorie, a stîrnit un firesc interes și un larg ecou în rîndul cititorilor noștri cu deosebire în rîndul celor cărora dezbaterea le face în chip argumentat dreptate. Numeroasele telefoane, scrisori și vizite la redacție, provocate de această dezbatere au ca urmare prezentul grupaj de scrisori și texte primite la redacție cărora le facem loc, fragmentar, în paginile revistei, deschisă și mai departe dialogului cu cititorii pe această temă.

«Bucuria restabilirii adevărului istoric»

Sînt fericit că acum, la etatea de 86 de ani, am ajuns să-mi văd visul cu ochii, să-mi văd împlinită „profeția" de odinioară, exprimată astfel în scris, în ianuarie 1944 : „Nădăjduim însă că se apropie timpul cînd știința bazată nu numai pe analiza sîngelui, dar și pe alte date, va vorbi despre românismul catolicilor moldoveni. Căci istoria nepărtinitoare a acestor vrednici cetățeni, jertfele de sînge pe care le-au adus în războaiele naționale, portul lor caracteristic românesc, numirile pe cari le poartă, datinile străvechi și mai ales dialectul lor original românesc, care conține fonetisme ce ne trimit direct la vechea latină vulgară, toate ne vorbesc despre românismul autentic al populației catolice din Moldova. Chiar dialectul unguresc, care se mai aude în unele sate, mai ales prin județul Bacău, este o dovadă surprinzătoare a originei românești. În adevăr, observații atente de natură filologică și fonetică dovedesc cu prisosință că acest popor a vorbit mai întîi românește apoi a învățat ungurește ; că ungurească lui a fost altoită peste limba românească mai veche și nu dimpotrivă. Atunci cînd aceste date, dezvoltate și propuse în mod științific, vor fi oferite publicului, vor înlocui fără îndoială ideile fixe și greșite cari circulă cu privire la originea catolicilor moldoveni" (vezi D. Mărtinaș, **Originea ceangăilor**, p. 145, nota 87).

Apariția lucrării fratelui meu, la cercetările și frămîntările căruia am fost martor timp de mai mulți ani, și recenta masă rotundă a revistei „Luceafărul" în legătură cu ea, atît de bogată în precizări și atît de clară în concluzii, confirmă pe deplin această mare și unică bucurie, care îmi luminează și-mi încălzește sufletul de Matusalem.

În numele părinților noștri care s-au știut totdeauna **români catolici**, în numele eroilor noștri care și-au dat viața pentru țară fiindcă au simțit românește, și, în sfîrșit, în numele fratelui meu care a închis ochii fără să aibă parte de această bucurie, vă mulțumesc din toată inima pentru acțiunea științifică și națională „în slujba restabilirii adevărului istoric" cu privire la noi, românii catolici din Moldova.

Ceea ce vreau să scot și eu în evidență pentru opinia publică, este faptul că afirmarea românismului populației catolice din Moldova a plecat inițial numai și numai de la noi, intelectualii, ridicați din mijlocul populației respective, căci noi am cunoscut **ab origine** toate aspectele structurii sale românești.

Pe toți ne intriga faptul că, împotriva tuturor evidențelor, noi și părinții noștri eram considerați străini de neamul românesc, numai pentru motivul că eram catolici de rit latin. Autorii români care, din această cauză, ne prezentau ca unguri sau ceangăi, pierdeau din vedere că, prin această optică îngustă, putea fi negată însăși existența întregului popor român în perioada creștinismului latin, de la formarea și creștinarea sa și pînă la „fatalul destin al istoriei" din sec. al IX-lea. după expresia istoricului D. Onciul.

Bucuria restabilirii adevărului istoric este unanimă la noi. Dorim însă ca această restabilire să fie efectivă pe plan național, și astfel toate dicționarele, enciclopediile, manualele, presa și mijloacele de informare să nu ne mai prezinte altfel decît ceea ce sîntem : **români.**

Ajunși la bucuria împlinirii vechii noastre aspirații, datorită principiilor înnoitoare și epocii istorice deschise cu curaj de Congresul al IX-lea, se cuvine ca, pe lîngă iubitul meu frate, să omagiem pe toți intelectualii ridicați dintre noi, pe acei „oameni care au fost" și care, în scris și prin viu grai, au luptat pentru afirmarea și apărarea românismului acestei populații, pentru formarea ei spirituală și națională și pentru ridicarea ei social-economică.

„Memoria est thesaurus omnium rerum et custos" (Cicero). **Vivant sequentes !**

Prof. Ioan Mărtinaș

«Ținută aidoma dacilor de pe Columnă»

Stimate tovarășe Ungheanu, prin Dv. vreau să mă adresez și să mulțumesc întregului colectiv, ce a discutat în jurul mesei rotunde, cît și redacției revistei **Luceafărul**, care a patronat și publicat această interesantă și importantă discuție, purtată pe marginea cărții profesorului D. Mărtinaș, „Originea ceangăilor din Moldova".

Ca fiu al acestei colectivități nedreptățită sute de ani, desconsiderată adesea și insultată, mă bucur nespus de mult că, deși tîrziu dar, în sfîrșit, adevărul a reușit să împrăștie norii minciunii și ai prejudecăților și să se facă lumină în jurul originii noastre, a catolicilor moldoveni. Au mai apărut și în trecut diferite studii și articole în revistele noastre catolice, așa cum arată D. Mărtinaș în lucrarea sa și cum amintește V. M. Ungureanu în interveniile sale la masa rotundă dar nimeni nu le-a luat în seamă și nu le-au luat în seamă tocmai cei avizați. Cartea lui D. Mărtinaș însă, tratînd științific și exhaustiv problema, s-a ridicat ca un monument solid și de neclintit, indiferent de unde și de cine ar fi lovit.

Prin publicarea cărții, prin articolele apărute în diferite publicații, pe această temă, prin discuția la masa rotundă, problema a început să preocupe masele, opinia publică a fost trezită și mobilizată renunțînd cu satisfacție la vechile prejudecăți.

În acest sens sesizez discuția ce s-a purtat, pe această temă, la muzeul pedagogic din Bacău și interesul ascultătorilor față de materialul prezentat de profesorul de istorie Fartade-Scurtu-Petru, de învățătorii pensionari Mihai Gherguță și Vasile Tofan.

La fel, ca ocazia unei ședințe ținută în municipiul Bacău, pe probleme de ordin juridic și cetățenesc, din sală s-a ridicat problema originii catolicilor moldoveni, în lumina materialelor publicate în ultimul timp și îndeosebi a cărții lui D. Mărtinaș. A răspuns Gh. Burlacu, licențiat în istorie, și asistența a ascultat, cu mult interes, expunerea făcută pe această temă timp de 20 min. Invitații ca și personalul instituției și-au manifestat deosebita satisfacție pentru elucidarea acestei probleme, îndelung controversate și care de mult aștepta cuvîntul autorizat al cercetătorului neobosit și obiectiv, D. Mărtinaș.

La pag. 17, din lucrarea sa, autorul amintește de studiul profesorului dr. Petru Rimneanțu „Die Abstammung der Tschangos", publicată la Sibiu în anul 1944, înainte de eliberare. Așa cum arăta D. Mărtinaș, lucrarea a fost retrasă din circulație la intervenția ambasadorului Reichului la București, Manfred v. Killinger.

De ce a fost retrasă e limpede. Prof. dr. Petru Rimneanțu dovedea originea românească a catolicilor din Moldova pe baza analizei sîngelui și a stabilirii indicelui Welisch tocmai în acele sate catolice unde o parte din populație s-a declarat de limbă și origine maghiară la recensămîntul populației din 1930 și 1941. Indicele Welisch la acești locuitori se încadrează perfect în limitele indicelui românesc și nu maghiar. Concluzia este evidentă : ei nu sînt maghiari, cum li s-a spus și au crezut-o, ci români neaoși. Această concluzie, rezultată din premise absolut științifice, nu le convenea celor ce-i voiau unguri și nici nu putea fi combătută cu alt argument decît cel „ad baculum", pe care l-au și folosit intervenind brutal prin presiune diplomatică.

Vă mărturisesc că și acum, la vîrsta de 72 ani, îmi amintesc cu drag și emoție de bătrînii satului Rotunda-Dolițești, ce trăiau pe cînd eu mai eram copil : de Mihai Cimpoeșu, Mihai și Ianuș Lupu, Ianuș Buzău, Ianuș Hușanu, Anton și Petre Bălăucă și de alții, cu părul retezat pe frunte și cu pletele lungi, pe umeri ; cu sumanul ori cojocul legate în băiri, cu ițari din lînă albă, cămașă peste ițari, încinși cu briu ori chimir, cu opinci dubite ori din piele crudă de porc și nojițe din păr de cal, cu căciula bogată, pe care adesea o purtau și vara, ținută aidoma dacilor de pe columna lui Traian. Atunci mi se păreau figuri din basme : astăzi mă întreb cu îndreptățită mîndrie : dacă acești bărbați au chipul de dac prin port și înfățișare, iar sufletul de român, prin credință, cine va avea curajul să le nege originea lor daco-română ?

Bacău, 12 aprilie 1986

Martin Bursuc

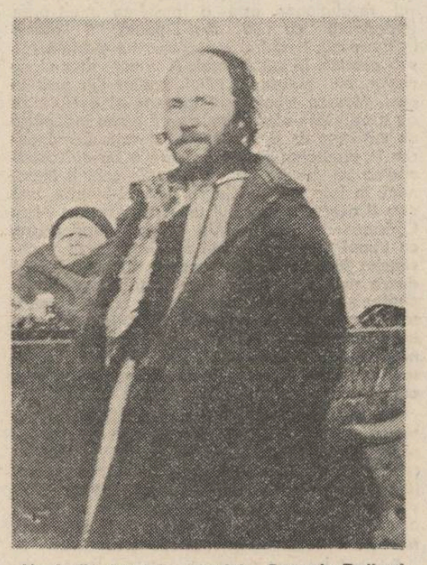

Unul din bătrînii satului Rotunda-Dolițești, Dumea Ion, zis Clopotaru, mort în 1979. Pînă la moarte a purtat ițari și suman, iar iarna cojoc.

«Un relict etno-spiritual»

Lucrarea lui D. Mărtinaș **Originea ceangăilor din Moldova** — ale cărei concluzii sînt clare : ceangăii sînt români de confesiune catolică și nicidecum maghiari — este amplu comentată în **Luceafărul** nr. 7/1986, în cadrul unei mese rotunde ce reia și analizează datele și concluziile autorului. Participanții la această masă rotundă nu au semnalat însă cîteva date care pot revoluționa cunoștințele noastre. Iată despre ce este vorba.

Cine citește cu atenție lucrarea lui D. Mărtinaș, ca și dezbaterea din revistă, este frapat — între altele — de două detalii :

1) Fenomene fonetice specifice, cum sînt palatalizarea dentalelor **t, d**, care reprezintă un conservatism prezent azi în aria vestică a daco-românei (Banat și Hațeg) la care se adaugă **sigmatismul** (pronunțarea lui **ș** ca **s**) și **zetacismul** (pronunțarea cu **z** pentru **j**), ne duc la ideea — formulată aici ca ipoteză de lucru — că vatra (acel **Urheimat**) al ceangăilor nu va fi fost zona secuiască, ci un areal mai vestic, ce va putea fi precis delimitat prin cercetarea atentă a ansamblului fenomenelor fonetice.

2) Păstrarea spectaculoasă a lui **ler** (din lat. **levir** „cumnat"), care face din dialectul ceangău un unicat nu numai în ansamblul daco-românei ci al romanității în general (semnalăm, între altele, că toponimul **Lerești** își are originea într-un nume **Lerescu** și acesta are ca rădăcină pe **ler** „cumnat") ne duce la concluzia că ceangăii nu sînt, pur și simplu, români maghiarizați în secuime, primind totodată și confesiunea catolică (cînd puteau primi, eventual, și protestantismul reformat calvin, de asemeni specific maghiarilor și secuilor ardeleni, cum remarcă însuși autorul cărții în discuție) : ceangăii nu pot fi încadrați în cele 9—10 procente de români catolici (conform datelor oficiale). Acest cuvînt, **ler**, duce la concluzia că strămoșii așa-zișilor ceangăi (numire care trebuie păstrată, **faute de mieux**, spre a nu fi confundați, deci, cu ceilalți români catolici) au fost **de la început** un grup diferențiat în cadrul românilor, a căror „vatră" de formare este, probabil, mai la vest de zona secuiască și care, **tot de la început** au aparținut confesiunii catolice. Ei reprezintă un „relict etnic", al unor români a căror origine coboară în primele secole ale erei noastre și care au primit creștinismul prin misionari de la Roma, așa cum vor fi primit inițial și alți români înainte de creștinarea slavilor și, mai ales, înainte ca frații Metodiu și Chiril (826—885, respectiv 827—869) să răspîndească ritul oriental pînă în Moravia. Natural, în primele secole ale penetrației creștine, diferența dintre ritualul creștin apusean și răsăritean era minimă, aceasta accentuîndu-se ulterior, treptat, ca rezultat al influențelor diverse și lipsei dialogului. Dacia a primit, fără îndoială, misionari din toate părțile imperiului și, în orice caz, prin filiera limbii latine, precum dovedește lexicul creștin de bază. Faptul că, ulterior, nu Roma, ci Bizanțul, a învins la români este o consecință firească a conjuncturii geografico-politice.

Iată de ce credem că studierea aprofundată a ceangăilor — din punct de vedere lingvistic, etnografic, istoric — poate fi deosebit de interesantă. Dacă ei sînt — așa cum înclinăm să credem — descendenți unei populații românești „catolice de la început", ulterior maghiarizată parțial în mediul secuiesc în care au trăit un timp (utilizînd, însă, un vocabular creștin ce are și influențe slave, precum toți românii), atunci datele problemei se modifică esențial, ducînd la reconsiderarea istoriei creștinismului în mediul românesc : ceangăii sînt un relict etnospiritual ce coboară spectaculos în primele secole ale erei noastre.

Sorin Paliga
București

Exodul din secuime a fost exclusiv românesc

Începînd cu secolul al XIII-lea, bătăile, umilințele, bătăile, temnițele, despoierile de averi au cunoscut intensități nemaipomenite care au dus la o gravă tulburare a vieții românilor din Transilvania. Venirea austriecilor ca stăpîni, cu metodele lor de exploatare, a dus și mai mult la intensificarea asupririi, silindu-i din nou pe românii transilvani să-și părăsească satele. Pe lîngă agravarea situației economice, aceștia au adus între români și dezbinarea de ordin confesional. Abia se instituise stăpînirea Habsburgilor în Transilvania și împăratul Leopold I (7 mai 1699 — era nevoit să dea ordin pentru a se opri emigrările, îndeosebi în țările vecine, Țara Românească și Moldova. A doua diplomă pentru unirea cu Biserica Romei din 19 martie 1701 prevedea că și mirenii nenobili (țăranii), dacă trec la unire să fie încorporați statului catolic. Numai în aceste condiții urmau să fie socotiți între staturile țării, capabili de binefacerile patriei, puși sub scutul legilor, tratați „ca fii ai patriei", iar nu numai ca „tolerați". Această „unire", adică dezbinarea religioasă a românilor transilvani, săvîrșită din motive politice, a reușit să rupă din sînul poporului pe mulți din fiii săi. Persecuțiile au continuat împotriva acestor „români uniți", deoarece nobilimea ungară considera drept o jignire primirea „valahilor" în rîndul fiilor patriei. De altfel, în 1712, Statul catolic înmîna împăratului un memoriu în care arăta că dacă s-ar fi respectat dispozițiile diplomei leopoldine, care prevedeau ca în situația religiilor să nu se întîmple nimic, „statului catolic nu i-ar fi permis să unească poporul valah de ritul grecesc cu religia papistă, deoarece atunci valahii erau schismatici".

După eșecul lui Francisc Rákoczy (1703—1711), au început noi prigoniri împotriva iobagilor români, urmate de noi emigrări. Cronicarul secui Mihai Cserei spunea : *„Din Transilvania poporul trece în masă în Moldova. Am făcut totul pentru a-l opri, dar fără rezultat. Vechile legături sînt rupte, opreliștile puse de organele executive nu mai au rost, trebuie să ne așteptăm la multe rele".*[1]) *(s.n.).* Este semnificativ că acum toate „națiunile" privilegiate semnalează fuga românilor individual sau în grupuri, la frații lor din Moldova. În aprilie 1725 delegații sași ai orașului Bistrița raportau dietei : „Valahii, din care mai cu seamă constă acest vidic s-au împrăștiat foarte mult, așa că sate întregi au rămas goale... Chiar și cei ce-au mai rămas pe loc, la primăvară, fără îndoială, vor pleca în altă parte și astfel restul vidicanilor nu va purta poverile"[2]). La 7 iunie 1746, județele nobiliilor din comitatul Dăbica scria că nu poate încasa birul nici cu execuția militară, fiindcă sate întregi din cercul Beclean fug în Moldova, unde s-au refugiat pînă acum jumătate din județul respectiv și mulți alții erau gata să plece.[6]) Un adevărat exod s-a petrecut acum printre *românii din secuime din cauza persecuțiilor religioase.* În 29 octombrie 1747, trei călugări misionari din Blaj, între care și Grigore Maior, viitorul episcop, scriau șefului din Roma al „Propagandei Fidei" că „la scaunul Ciuc cum că au ieșit anumiți ofițeri unguri din reședință ca să întrebe pe valahii din acele părți cu acești termeni precișî : dacă sînt uniți sau nu, dacă cred în pontificele roman, în procesiune, în purgatoriu etc. și în termen de opt zile să dea socoteală de credința lor ; altfel îi vor pune în lanțuri și-i vor despoia de tot ce au. Iar valahii, răspunzîndu-le de atunci că nu știu ce să vorbească și apoi înspăimîntați, fără să aștepte termenul fixat, au fugit toți cum au putut și foarte repede s-au refugiat în munții Moldovei"[3]). Deci, reiese clar că *din ținutul secuiesc al Ciucului plecau românii, iar nu secuii.*

În acest context, considerăm că secuii menționați de documente ca emigrați în cele două țări românești (în 1719 — secui din scaunele Ciuc și Gurghiu, în 1744, nu mai puțin de 1767 suflete din Trei Scaune) — erau românii din secuime. Erau considerați „secui", deoarece veneau din părțile secuiești. Pînă în 1763 emigraseră 270 de astfel de familii din județul Ciuc în Moldova.[4]).

Exodul românilor a dus chiar la ciocniri cu armata, cum se întîmpla în 1763, cînd lupta s-a soldat cu 4 morți și 80 de răniți.[5]) În 1767 emigrau țărani din satele din jurul Reghinului ; în 1764 treceau în Moldova mulți iobagi, îndeosebi din comitatele Turda, Cluj, Dăbica ; tot în 1776 emigrau în Moldova țărani din 4 sate din comitatul Arad ; tot în acel an, atît din ținutul Rodnei cît și din Făgăraș „au fugit grănicerii cu grămadă"[5]).

Clerul unit din Transilvania arăta în 1773 într-un memoriu către împărăteasa Maria Tereza că mii de români au trecut munții și după așezarea noului episcop ortodox, Dionisie Novacoviciu, în Transilvania (acesta fusese numit cu scopul de-ai liniști pe români, sperînd să se pună capăt emigrărilor).

Românii din Moldova, uimiți de mulțimea emigranților, strigau în gura mare: „Toată Transilvania vine la noi" (Tota Transilvania ad nos venit) [6]). I. Martian a făcut un tabel cu numele a 741 de iobagi cu 174 de fii ai lor, fugiți de pe moșiile baronilor unguri Kemeny, Vaj, Vass, și Bethlen din vreo 60 de sate ale comitatelor Mureș, Alba și Bistrița între anii 1741—1781[7]).

Este extrem de importantă informația pe care o avem dintr-o anchetă întreprinsă de organele de stat în anul 1779 în satul Brîncovenești din scaunul Mureșului. *„Iobagii unguri nu pleacă în bejenie* — se spune în document — *ci numai românii și ei se duc în Moldova din pricină că cei mai mulți acolo au rude, prieteni ori cumnați, și mulți oameni laudă acea țară, că acolo pămîntul este mai roditor decît pe la noi și dăjdiile și robotele sînt mai ușoare".*

Revoluția lui Horia a zguduit din temelie nobilimea și orînduirea feudală din Transilvania. După înfrîngerea revoluției s-au luat din nou cele mai drastice măsuri împotriva românilor. Două conscripții din 1785—1786 ne confirmă ce proporții a luat trecerea românilor transilvani peste Carpați spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea[8]). Exemplele, pe bază de documente emanate din cancelaria habsburgică sau din cea a principatului Transilvaniei, ar putea continua. Ne oprim însă aici, pentru că acum, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, găsim cheia rezolvării problemei populației române de religie catolică stabilită în Moldova.

Aurel David

[1]) *Mihai Cserei*, Erdely historiaja, 1622—1712 (*Istoria Transilvaniei, 1622—1712*), *Pest, 1852, p. 214.*

[2]) *Virgil Sotropa*, Bejenarii în secolul al XVIII-lea, *în „Arhiva Someșană", nr. 16, p. 55—56.*

[3]) *„Revista critică", Iași, nr. II, 1933 p. 7.*

[4]) *St. Meteș*, Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX, *ediția a doua, revăzută și adăugită, București, 1977, p. 215, nota 211.*

[5]) *St. Meteș*, op. cit., *p. 99.*

[6]) *A. Bunea*, Episcopii Petru Paul Aron și Dionisie Novacovici *(sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 pînă la 1764)*, Cluj, *1902, p. 259, nota 3.*

[7]) *I. Martian.* Bejenarii din Ardeal, *în „Anuarul Institutului de Istorie Națională", IV, Cluj, 1929, p. 174—175.*

[8]) Contribuții la studiul populației din Transilvania în trecut, *în „Analele Academiei Române", sect. ist. XX, 1941, p. 17.*

Sub steagul luptei revoluționare

Urmare din pag. 1

rile muncitorești, pe diverse ramuri, la întrunirile sindicale, la manifestațiile șomerilor, unde prin cuvintările sale înflăcărate, pătrunse de un adînc patriotism, de sete de dreptate și libertate, s-a impus ca o personalitate bine cunoscută, iar în ochii organelor de represiune ca un „agitator periculos". A fost ridicat și reținut de către poliție în mai multe rînduri, ca în urma arestării din 23 noiembrie 1933, să i se întocmească acte de trimitere în judecată și să fie înaintat Parchetului Tribunalului Ilfov, sub acuzația de „acte de sabotaj și îndemn la grevă făcute printre lucrători". (Adresa nr. 109.592/1933, a Prefecturii Poliției București, către Parchetul Tribunalului Ilfov.)

Judecata s-a izbit însă de prevederile articolului 63 din Codul Penal, referitor la pedepsele care se pot aplica minorilor în vîrstă între 15 ani „deplini" și 20 de ani, astfel că nu a putut evita soluția achitării, organele de represiune fiind obligate a se mulțumi cu „tratamentele" aplicate în urma arestărilor. Dar, contactul cu duritatea organelor de represiune, departe de a-l intimida pe tînărul revoluționar, l-a îndîrjit și mai mult, l-a călit, imediat ce a fost eliberat participînd cu și mai multă însuflețire la întruniri, manifestări de protest, la acțiuni de organizare a activității.

In vara anului 1934, cînd se judeca de către Consiliul de Război al Corpului I Armată, Craiova, procesul acțiunilor greviste ale ceferiștilor și petroliștilor, Partidul Comunist Român, prin intermediul Comitetului Național Antifascist, a organizat acțiuni de mare răsunet, atît pe plan intern cît și pe plan internațional, în scopul sprijinirii celor judecați. În cadrul acestor acțiuni, tînărul revoluționar de 16 ani a primit sarcina de mare răspundere, ca împreună cu alți tovarăși, să depună pe masa instanței de judecată o serie de liste de protest, venite din partea muncitorimii bucureștene și a unor cercuri democratice din țară.

Iată-l deci pe tînărul revoluționar imputernicit să poarte asupra lui și să exprime voința a 22 de cercuri și grupuri muncitorești și democratice, mergînd la Craiova spre a le pune în lumină, știind, da, știind foarte bine că aceasta va însemna o nouă înfruntare a organelor de represiune penală.

Cu dîrzenie, cu seninătatea celui care este capabil să se dăruiască cu întreaga ființă cauzei poporului său și clasei căreia îi aparține, și-a îndeplinit misiunea. Precum știa că se va întîmpla, precum se aștepta să se întîmple, fără a se teme, a fost arestat.

Comisarul șef al poliției craiovene, Nicolae Turcu, întocmind procesul-verbal de constatare, nu și-a putut reține uimirea față de marea investiție de încredere pe care a avut-o, ducînd la consiliul militar : **„...cincisprezece liste de subscripție, un protest al muncitorilor în numele cercului cultural „George Coșbuc" din București, două proteste ale șomerilor din Sectorul I Galben și III Albastru, un protest al muncitorilor din cartierele municipiului București, un protest al chelnerilor de la restaurantul „Elisée", un protest al muncitorilor de la fabrica „Industria Bumbacului", și alte două proteste, toate acoperite cu numeroase semnături, precum și un memoriu-protest al Comitetului regional antifascist din Cluj, în care figurează numele a 200 de persoane, muncitori și intelectuali".** (Procesul-verbal din 27 iunie 1934, întocmit de către Nicolae Turcu, comisar șef al Poliției Craiova.) Fără încrederea în mările calități de conducător revoluționar neînfricat ce se puteau întrezări încă de pe atunci în personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, nu i s-ar fi putut încredința misiunea de a fi exponentul miilor de muncitori care și-au așternut semnătura pe listele ce urmau a fi duse la unul dintre cele mai însemnate procese din istoria mișcării noastre muncitorești.

Fiind predat Parchetului Tribunalului Dolj, cu ocazia interogatoriului ce i s-a luat, tînărul revoluționar a recunoscut cu demnitate și curaj că a fost delegatul organizațiilor muncitorești din Capitală spre a depune protestele lor în fața Consiliului de Război din Craiova și de a face în procesele declarații favorabile arestaților. Ba mai mult, a declarat că a venit la Craiova și mînat de un propriu îndemn, ca unul care a participat la strîngerea semnăturilor pe documentele pe care le aducea, ca unul ce era factor activ și responsabil în această acțiune. Cum în nici una dintre legile de atunci ale țării nu exista un text care să îi încrimineze faptele, arestarea fiind abuzivă, pînă la urmă, a fost pus în libertate.

Personalitatea tînărului revoluționar de 16 ani apărea însă în adevărata ei dimensiune chiar și în fața organelor de represiune. Ministerul de Interne, prin intermediul Siguranței, a trimis Prefecturii Poliției Capitalei următoarea notă : **„Vă semnalăm, în vederea luării măsurilor de rigoare, pe comunistul Nicolae Ceaușescu, care făcîndu-se vinovat de aducerea de adeziuni de solidaritate a muncitorilor cu ceferiștii condamnați în procesul de rebeliune a fost deferit Parchetului Tribunalului din Craiova, și apoi pus în libertate, după care s-a întors în Capitală."** În notă nu se mai specifica vîrsta, nu se mai preciza că este vorba despre un adolescent, fiindcă realitatea se impusese peste datele dosarului, era vorba despre o personalitate de excepție, față de care se impunea luarea „măsurilor de rigoare", adică necontenita supraveghere și persecuție.

In ziua de 26 august este din nou arestat, sub învinuirea de „răspîndire de manifeste revoluționare și acțiuni împotriva regimului". Eliberat, își reia activitatea cu și mai multă rîvnă, deși alături de persecuțiile organelor represive se adăuga activitatea violentă, criminală, a „Gărzilor de fier", care atacau cu tot mai multă sălbăticie manifestațiile muncitorești.

Urmează arestarea din ziua de 20 septembrie, cînd a avut loc o întrunire a Comitetului Național Antifascist, în strada Foișor nr. 9, unde tovarășul Nicolae Ceaușescu a ținut o expunere cu subiectul : **„Cum pregătim opinia publică românească în vederea respingerii primejdiei fascismului și a impunerii egalității în drepturi a tuturor cetățenilor țării"** — temă de mare însemnătate și actualitate în raport cu momentul politic al timpului. Alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, la acea întrunire se aflau Scarlat Calimachi, Mihai Socor, Grigore Preoteasa, reprezentanți ai unor comitete de sector, cît și reprezentanți a diverse comitete ale tineretului antifascist.

Intr-un „Comunicat" al Comitetului Național Antifascist se arată că ocea întrunire a fost atacată atît de către polițiștii de la Secția a 13-a, cît și de o echipă de huligani înarmați ai „Gărzii de Fier", în uniforme. Iată cîteva fragmente din documentul amintit : **„Năvălind în sediul nostru de sector din strada Foișor nr. 9, ei au încercat să aresteze pe prietenii noștri care timp de o oră au depus o dîrză rezistență, cu toate că nu erau înarmați decît cu hîrtie și creion ca oameni care veniseră la ședința săptămînală de sector. (...)** În cele din urmă, autoritățile și „Garda" au reușit să-i încarce într-un camion al Prefecturii și să-i transporte sub ploaie de lovituri, întîi la circumscripție, apoi la Prefectură." **Cîrdășia dintre huliganii fasciști și poliție a scandalizat întregul cartier și pe toți cetățenii cinstiți care au aflat despre agresiune.** Iată ce scrie în continuare documentul amintit : **„(...) prietenii noștri aflînd despre cele petrecute joi seara și sosind în grabă la sediul nostru din strada Foișor, unde se adunase în puterea nopții întregul cartier atras de formidabilul scandal provocat, au ținut cuvîntări, protestînd și stampilînd nemaipomenita obrăznicie și cîrdășie cu Garda de fier. Cînd acești gardiști de fier s-au întors pentru a maltrata pe prietenii noștri, populația a luat apărarea lor, gonind bandele asasine ale Gărzii de fier."** („Cuvîntul nou", nr. 4, din 6.X.1936).

Pretextul acestei arestări a fost acela că întrunirea s-a ținut „fără autorizația prefecturii de poliție, sau a Corpului II armată". După arestare, organele de stat au hotărît că tînărul revoluționar este o prezență mult prea importantă ca să mai poată fi admis în București, hotărînd expulzarea lui și trimiterea sub escortă, în satul natal. A urmat drumul de calvar, cu cătușe la mîini, predat din post în post. Măsura menită a-l intimida și demoraliza nu a avut însă efect. Nimic nu îl putea îndepărta de misiunea ce și-o asumase în viață. Convingerea în dreptatea cauzei pe care o servea, capacitatea de dăruire erau trăsăturile care îl impuneau în fața tuturor. Cu un an mai înainte, iată cum îl descrie profesorul universitar ieșean Petru Constantinescu-Iași : **„Un tînăr cu părul negru, cu trupul firav — un copil cuminte, liniștit și cuviincios fără să se ploconească în fața nimănui dintre noi, ditai bărbați în toată firea, bătrîni pentru el, profesori universitari — ni s-a prezentat în calitatea în care a fost trimis. I s-a dat apoi cuvîntul și a vorbit cu o hotărîre care pornea din sinceritatea sa, din convingerea justeței tezei pe care o susținea, din însuși crezul său, căruia, se vedea lesne, i se dăruise."**

Cel ce își închinase viața „crezului" în dreptatea cauzei celor mulți nu se putea împăca cu regimul domiciliului forțat în comuna natală. Înțelegînd în profunzime imperativele ceasului politic pe care îl trăia țara, fiind pătruns de necesitatea unei lupte duse cu totală abnegație, cu asumarea oricăror riscuri, a revenit în București, reintrînd în focul luptei revoluționare.

Primind tot mai multe și mai importante sarcini, îndeosebi în domeniul activității de mobilizare și organizare a tineretului, este trimis într-o serie de județe — Argeș, Prahova, Dîmbovița, Mehedinți —, acolo unde era nevoie de desfășurarea energiei, dîrzeniei, hărniciei și înțelepciunii sale. În aria sa de acțiune revoluționară a cuprins și studențimea democrată. Iată ce scria cu referire la acest aspect al activității desfășurate în anul 1935, activistul comunist Gogu Rădulescu : **„În ceea ce privește munca politică în rîndurile noastre, ale studenților democrați, tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut și atunci o contribuție directă, de o puternică eficiență, deoarece încă din acele vremuri acorda o deosebită grijă și sprijin activ muncii politice ce se desfășura pentru organizarea și activizarea tineretului studios și, în general, pentru stringerea tuturor tinerilor intelectuali sub steagul luptei pentru progres social."**

În toamna anului 1935 îl întîlnim pe tînărul și înflăcăratul revoluționar în funcția de secretar al Comitetului regional Prahova al Uniunii Tineretului Comunist, adică în regiunea în care se afirmase din plin capacitatea de luptă a detașamentului petroliștilor, cu ocazia luptelor de clasă din anul 1933, acolo unde steagul luptei de clasă era înălțat pe un puternic bastion.

Programul așezat la temelia activității și luptei Comitetului județean U.T.C. Prahova este expus cu claritate, patos și forță de atracție într-un manifest din care prezentăm fragmente :

„Comitetul regional din Prahova al P.C.R. și U.T.C. din România cheamă toată muncitorimea și țărănimea prahoveană să lupte prin întruniri, proteste, greve și demonstrații de stradă împotriva scumpetei, taxelor de consumație pe obiectele de primă necesitate, împotriva execuției silite, împotriva stării de asediu și cenzurii, pentru libertate de organizare, întrunire și presă, pentru eliberarea tuturor antifasciștilor închiși, pentru regim politic în închisori."

„Tovarăși muncitori și muncitoare, răspundeți la chemarea partidului comunist și luptați pentru ridicarea salariului la nivel cu scumpetea, pentru oprirea concedierilor și reprimarea celor concediați..."

„Tovarăși țărani, formați în fiecare sat comitete țărănești care să vă conducă lupta contra impozitelor și anularea datoriilor cămătărești, pentru izlazuri gratuite, pentru împărțirea la țăranii săraci a pămînturilor moșierești și ale regelui cu tot inventarul lor."

„Tovarăși tineri, luptați pentru salariu egal la muncă egală, împotriva limitării numărului ucenicilor în fabrici, împotriva amenzilor, bătăilor și injuriilor, pentru școală gratuită, pentru drept de organizare sub 18 ani, contra regimului cazon din fabrici și cămine, pentru desființarea organizațiilor fasciste."

Manifestul se încheie cu chemarea :

„Tovarăși muncitori și țărani, tineri, tinere, femei și toate categoriile exploatate și asuprite din Valea Prahovei, demonstrați voința voastră de luptă revoluționară luptînd contra ofensivei capitalismului, a fascismului și războiului, prin închegarea unui LARG FRONT POPULAR ANTIFASCIST."

În primele zile ale anului 1936, în plină acțiune de înființare a noi nuclee comuniste și de instruire a activiștilor, a urmat arestarea în urma căreia a ajuns în fața Consiliului de Război din Brașov.

Dintr-o mare iubire

Urmare din pag. 1

deziderateле vremii noastre : umanitate, dreptate, demnitate.

O țară nu-și scrie numele în istorie așa cum se scrie un cuvînt pe o pagină de hîrtie. Istoria unei țări este istoria unui proces istoric complex, treptele ei de evoluție și de afirmare se zidesc cu energie, cu fermitate și cu înțelepciune. Și este o fericire pentru poporul nostru — și orice om de bunăcredință înțelege aceasta — că în cel mai grav moment al istoriei țării noastre s-a găsit acea forță politică, acel partid care prin toate actele lui a pus ființa patriei mai presus de orice, investind poporul cu o nouă și nesecată energie, indicîndu-i un drum temerar și sigur spre culmi. Țara avea nevoie de sănătate, de putere, de ceea ce-i apăra ființa și existența, de ceea ce-i asigura întîlnirea demnă cu viitorul, și Congresul al IX-lea al partidului reprezintă cel mai însemnat moment de renaștere economică, socială și culturală din istoria poporului nostru, cel mai energic act de autentificare a ideii de socialism, expresia cea mai vie a iubirii de patrie, a încrederii și devotamentului față de popor. Și mai reprezintă Congresul al IX-lea al partidului și momentul adevărului rostit în lumină, momentul cînd țara a pășit ferm și definitiv pe calea perfecționării, pe drumul veritabilei democratizări, momentul în care în fruntea partidului a fost numit tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate strălucită a devenirii noastre socialiste, a împlinirilor pe care le trăim.

Patrie și socialism. Nu poți visa decît din iubire pentru patria ta. Nu poți înfăptui decît din iubire pentru patria ta. Orașe și sate, căi ferate și apeducte, baraje și hidrocentrale, uzine și șantiere au fost cîndva gînduri, dorințe, cuvinte. Nu le-a lăsat nimeni pe seama hazardului, n-au fost simple promisiuni ! Capacitatea partidului de a-și duce la capăt angajamentele, de a-și împlini fără abatere planurile e o dovadă de inteligență și forță, de disciplină și de vigoare, o pildă concretă, înalt patriotică de atașament. Omul însuși, muncitorul din industrie și din agricultură, matematicianul, medicul, inginerul și scriitorul, — a devenit mai conștient ca oricînd de dimensiunile faptelor sale, mai apt a le împlini.

Știm bine azi : sîntem niște îndrăgostiți și purtăm în sufletele noastre seninătatea și credința, emoția și setea de înalt, fantezia și neastîmpărul, cîntecul și generozitatea comune îndrăgostiților. Conținutul și realitatea iubirii noastre sînt însă mai largi, mai cuprinzătoare, pentru că și corespondentul primordial al iubirii noastre este înalt și ni se descoperă în cele mai frumoase clipe ale vieții, tulburător de nou și de adevărat : Patria.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

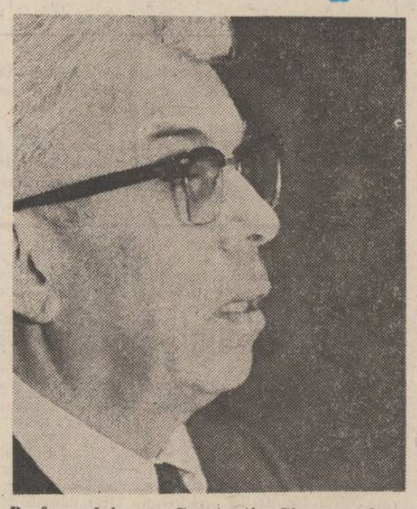

Profesorul ieșean Constantin Ciopraga, la un jubileu

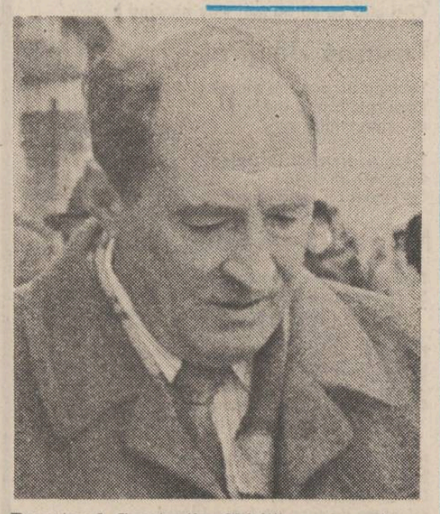

Prozatorul Constantin Chiriță semnează o nouă apariție editorială : „Romantica"

Mircea Tomuș, Ion Drăgănoiu, D. R. Popescu și Anghel Dumbrăveanu pe un drum de primăvară

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (VI)

Dacica (Ed. **Minerva**, 1978), antologie de lirică românească apărută în preajma împlinirii a 2 050 de ani de la întemeierea primului stat al geto-dacilor este însoțită de o **Prefață** semnată de Paul Anghel, un eseu de o perfectă frumusețe persuasivă care ar merita el însuși o analiză aparte...

Începînd cu Dosoftei : „Neamul Țării Moldovei de unde dă rază ? / Din Țara Italiei, tot neamul să crează" **(Stihuri de descălecatul Țării Moldovei)**, atingînd sublimul numai prin Eminescu (antologat cu **Rugăciunea unui dac, Sarmis, Gemenii, Memento mori (Panorama deșertăciunilor, — Fragment)**, tema dacică este preluată cu gravitate într-o mare poezie de poeții de azi : Teohar Mihadaș (într-un poem genial după opinia noastră) : **În Scitia Minor** — cu epigraful : „Pentru vrednica mărire a lui Aëtiu, conducătorul de oști supranumit **ultimul roman**, tracul din Scitia Minor, care-a-nfruntat pe huni la Cîmpiile Catalaunice : „Lîngă-nvrăjbita apă : pămînt și galaxii !... / Peste gorgan ca șerpii și vîntul stau la pîndă : / De nu știu unde-anume să vie un augur / Ca să-mi dezlege taina și-a timpului osîndă. / / Își licăresc scaieții argintul nefiresc : / Aducerea aminte a tracicelor plete ?... / În sîngele-mi oceanic se deslușesc fîntîni / Și mă rănesc pe tărmuri necontenit regrete. / / Cînd farmecele lunii iscoditor trezesc / Nesomnul în nisipuri și-n ierburi duhuri rele. / Ostean știut în zare, înalt învăpăiat / Și ochii reci ca moartea, coboară dintre stele... / / Și mă dezleagă vraja înfiorînd tăceri. / Căzînd cînd arătarea porni ca să răsune / În umbra mea, aceeași, eu, ultimul roman / Care-am izbit urgia la porți catalaune", Grigore Hagiu **(Decebal)**, Nichita Stănescu **(Elegia a doua, getica)**, și bagatelizată de grafomani, care nu iartă nici o temă.

Cezar Ivănescu

CUMPĂNĂ

Salcîmi și guguștiuci

Tu care mergi pe drum uitat,
grăbește-te că vine seara
și în cîmpie te-nchide, unde ideile
aleargă desculțe
și niciodată nu-și amintesc de nimic.

O pereche de guguștiuci zboară
din salcîm în salcîm
înaintea ta
și gușa lor te trage la edec pilpîind
printre frunze :
guguștiuc ! guguștiuc !

Tu care mergi pe drum uitat, tirit
de cîntecul lor
să știi că nu sînt decît două suflete
chemînd
guguștiuc ! guguștiuc !

Două zburătoare care vor răgușì odată
cu noaptea ;
parcă recunoști vocea lor
aici unde ideile aleargă desculțe
nici nu ating pămîntul
și niciodată nu-și amintesc de nimic

Doar de un cîntec zgîriat către seară
de ghimpii salcîmilor
din salcîm în salcîm se face
mai întuneric
la capătul salcîmilor este un salcîm
întunecat.

George Alboiu

BLAGA

Urmare din pag. 1

Frobenius și Spengler pe de altă parte aduc în universități culturi străvechi cu matrice încă neepuizate, ceasul atrăgînd atenția prin Jung și Freud asupra unor vaste zone a inconștientului, artele răspunzînd cu expresionismul.

La vîrsta de patruzeci de ani Blaga propune la nivelul filosofiei culturii acest spațiu al nostru, mioritic, analizîndu-l după metodele propuse de vreme, de universitarii occidentali.

Apoi Blaga sapă în cultura noastră populară la stratul mitic, lăsînd fîntînarilor ce vor veni să-și ia cutezanța către pînzele freatice ale albastrului Logosului pur devenit istorie.

Perenă lumii răsăritene de tradiție bizantină este transcendența care pogoară ca lumină.

S-a întors în satul său natal în primăvară, cînd Lancrămul părea atins de o nouă strălimpezire.

Tîn minte clopotnița satului și chipul groparului, feliile de pămînt proaspăt sub garoafe albe și roșii (obosite de drumul lung al Clujului și Feleacului în acea zi de mai, bătută de vînturi peste holdele mustind inspicate în verdele lor frînt, clocotul și generozitatea comune îndrăgostiților. Conținutul și realitatea iubirii noastre sînt însă mai largi, mai cuprinzătoare, pentru că și corespondentul primordial al iubirii noastre este înalt și ni se descoperă în cele mai frumoase clipe ale vieții, tulburător de nou și de adevărat : Patria.

Ion Lăncrănjan

Urmare din pag. a 3-a

Influențele cele mai fecunde se produc prin decantările născute de aceste regăsiri. În ce mă privește, am jurat și jur pe scriitorii care au perpetuat prin veacuri puterea epică a epopeilor homerice. Ei se numesc : Balzac și Tolstoi, Thomas Mann și Faulkner, Liviu Rebreanu și Mihail Șolohov. Asta nu înseamnă că nu am frecventat, cu folos, și alți scriitori — Sadoveanu, Slavici, Dostoievski, Kafka — înseamnă doar că m-am referit la o anumită **linie**, care a fost și este, din punctul meu de vedere, **esențială.**

— Există o reticență la proza adevărată, la literatura adevărată, la chiar autorii de proză, de literatură ? Există la scriitori în genere o teamă de literatură ca prilej de cunoaștere și de reflecție asupra realității ? Este aceasta una din crizele intime ale autorului român ?

— Despre literatură nu se poate vorbi ca despre o sperietoare — ar fi o aberație. Se poate vorbi de teamă, e adevărat, dar nu la modul global, ci altfel, în funcție de mentalități. Iar mentalitățile și reacțiile inevitabile care le însoțesc trădează, cu voia sau fără voia purtătorilor, interese destul de ușor de depistat. Unii, de exemplu, s-au plictisit de literatura unui „anumit deceniu", dar nu pentru că literatura aceasta ar trece printr-o „stare de oboseală", ci pentru că dumnealor ar vrea să nu se știe adevărul despre anumite perioade din viața lor. Alții, chiar dintre scriitori, mută dificultățile din activitatea proprie în „planul ideilor" : cei ce au eșuat cînd au încercat să scrie „roman politic" spun că nici nu există așa ceva nici la noi, nici aiurea, și nu va exista ; cei ce inovează și tot inovează, fără prea mult succes, dau vina pe cititori, că sînt comozi și că nu fac eforturi intelectuale mai stăruitoare, ca să înțeleagă ceea ce pare destul de clar (clar dar cam alături de drum) ; cei ce nu au nici o aderență la social și la politic persiflează socialul și politicul, disprețuindu-i pe cei care își pierd timpul „cu asemenea fleacuri". Asta în ce privește reacțiile și mentalitățile chiar ale celor ce scriu, fiind animați adeseori și de invidie, nu numai de generozitate, de ce să nu o recunoaștem ! ? În ce privește reacțiile și mentalitățile unor cercuri mai largi de cititori, cred că se poate vorbi de teamă (teamă de literatură) numai acolo unde există o discrepanță clară între **vorbă** și **faptă**, între **om** și **funcție**, discrepanța aceasta fiind o formă mai puțin cercetată a **ilicitului.** Iar **ilicitul,** mai ales ilicitul moral, se teme de orice, nu numai de literatură, cu toate că literatura îi neliniștește cel mai mult De aceea spun unii că ei nu sînt așa cum sînt și că trebuie avut mult mai multă grijă de felul cum prezintă literatura viața de azi, pentru că dumnealor se tem de oglinzi mai mult și mai tare decît se teme dracu de tămîie, teama aceasta definindu-le zbaterile. Pentru că oamenii buni, oamenii competenți, oamenii care își trăiesc cu cinste munca pe care o fac, nu au de ce să se teamă și nici nu se tem de nimic. Ei cer, dimpotrivă, ca literatura să-și pună și să pună mai multe probleme, vor și ei să se regăsească în literatură, altfel însă, în alt plan și la alt nivel, dorința aceasta fiind vrednică de a fi luată în seamă, nu în sensul îngust și lăutăresc al cuvîntului. Fiindcă literatura nu are numai menirea de a depune mărturie despre o vreme anume, ea trebuie să izvodească „frumuseți noi", cît mai multe. Literatura trebuie să-i bucure și pe cei de mîine, nu numai pe cei de azi, ea trebuie să-i pună pe gînduri și pe cei ce vor veni, nu numai pe cei de lîngă noi. E adevărat că receptarea aparține de multe ori prezentului. Dar nu întotdeauna, efectul de rezonanță petrecîndu-se uneori mult mai tîrziu. Cred, tocmai de aceea, că literatura a avut și are nevoie de o înțelegere cît mai cuprinzătoare, dezvoltarea ei în continuare depinzînd în mare măsură de această înțelegere. Nu mă gîndesc, vorbind de înțelegere, la o dădăcire mai mult sau mai puțin sentimentală, ci la respectarea integrală și permanentă a specificității literaturii, ținînd cont de faptul că un roman autentic, un roman bun, e altceva decît un articol de ziar și că poemul, un poem bun, nu e tot una cu un reportaj. Sînt lucruri elementare, îmi dau seama, de aceea le amintesc, pentru că sînt elementare — fiind, așadar, mai mult decît necesare.

— Ați urmărit modul în care a fost celebrat Liviu Rebreanu la centenarul său de sfîrșitul anului trecut ? Ați mai avea ceva de adăugat despre personalitatea scriitorului, despre semnificația operei lui de romancier, om de teatru, publicist ?

— Despre Rebreanu se scrie și se vorbește încă în virtutea inerției, fără a se evidenția în suficientă măsură caracteristicile principale ale scrisului său. G. Călinescu îl situa pe Rebreanu, în 1940, cu mult deasupra a tot ceea ce se izbutise în epocă, în materie de roman. Călinescu evidențiază în formulări memorabile valoarea deosebită a romanului „Ion", spunînd totuși că autorul acestui roman are o conștiință estetică „inferioară" („Romanul s-a născut viabil în ciuda scriitorului a cărui conștiință estetică se ghicește inferioară creației"). Despre personajul principal al romanului, despre Ion, Călinescu spune că e „o brută" („În planul creației Ion e o brută"), negîndu-i orice complexitate. Călinescu greșea, limitîndu-și astfel intuițiile (fiindcă încadrarea marelui romancier în „Istoria literaturii" corespunde cu valoarea acestuia, în ansamblu). Iar după aceea în urma lui, au greșit alții, preluîndu-i și dilatîndu-i caracterizările. S-a perpetuat astfel (în virtutea inerției, a cărei putere este nemăsurat de mare) imaginea unui Rebreanu cam tern, monumental dar fără acces la idee, romanele lui, marile lui romane, fiind asemuite de către un oarecare cu niște „cazărmi austriece" (bine făcute, temeinic zidite, dar fără nici o țîșnire spre înălțuri). Nu s-a observat nici măcar atîta, nu-mi dau seama de ce, că o conștiință estetică superioară nu există și nu poate exista decît în **operă** și prin **operă.** Rebreanu nu a teoretizat, e adevărat, nu și-a exteriorizat neliniștile, dar asta nu înseamnă că nu a avut o conștiință estetică superioară și că nu a fost obsedat de idei mari, desăvîrșirea construcțiilor epice pe care le-a vădit neavînd nimic de a face cu „platitudinea gospodărească". Ion, de exemplu, e un personaj de o complexitate nebănuită, complexitatea lui fiind continuă și poate că de aceea nu a fost evidențiată. Dar ea există. Ion fiind exponentul, mai mult decît convingător, al unei dimensiuni existențiale fundamentale, setea de pămînt fiind pentru români (indeosebi pentru românii din Transilvania), mai mult decît o simplă dorință de a avea un jugăr în plus. Măreția romanului, bine sesizată de Călinescu, nu poate fi explicată decît prin situarea în chiar inima unei aspirații vechi și profunde a desfășurării „poemului epic". Altfel, în ce privește centenarul, nu am de spus decît lucruri bune, mai ales că s-au tipărit cu această ocazie, în „tiraje de masă", mai toate cărțile genialului prozator. Am văzut cu ochii mei cum apăreau și dispăreau din librării aceste cărți, bucurîndu-mă nespus de mult, aceasta fiind, după socotința mea, cea mai înaltă cinstire care i se poate aduce unui scriitor.

— Care sînt proiectele literare ale scriitorului Ion Lăncrănjan ?

— Aștept, deocamdată, aștept de fapt de patru ani, să iasă la lumina zilei romanul **„Toamnă fierbinte"**, care a refăcut (ca într-un făcut !), soarta tuturor cărților mele. Pînă atunci transcriu (pentru dactilografiere, nu pentru tipar), romanul **Coridorul puterii** la care am lucrat mai mulți ani. Sper să isprăvesc această muncă (în faza ei actuală), pînă în toamnă, urmînd ca după aceea să scriu o nuvelă — **După dezastru** — care s-ar putea să fie, pentru creația proprie, ceea ce a fost cîndva **Eclipsa de soare.**

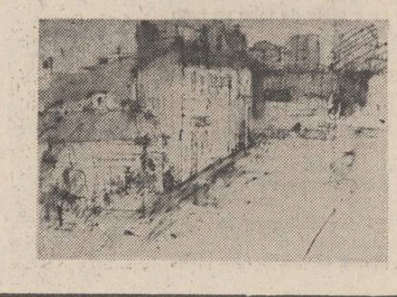

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

STOIAN ȘTEFAN SILVIU. Omagiu bobului de griu : „Toamnă... frunzele ruginesc / coborind lin spre pămint / pe teritoriul lor năpădesc / pale inspumate de vint / din crengile devenite pleșuve aseară / una cite una cintătoarele / părăsesc reședința de vară / plutind spre locuri calde, drăguțele / în brazde, pe cimpii / ... se ascunde cite-un bob de griu / așteptind tovărășia fulgilor zglobii / promite pentru vară recolte șiroind, piriu". Pune mina pe cărți multe.

IOSIF BERARU. Și-i tot verde : „De la verde la cădere / cită zbatere difuză / uraganul dintr-o frunză / de durere / și-i tot verde". Și iară : „Cind sint puțin fericit / ca o stradă grea de lozinci / alerg la primul chioșc /.../ În cea mai scumpă țigare / apoi cad înțepenit / umbrele mici / noaptea în colțuri de fiară / și iară / și iară". Ca și cum n-ar fi. Se simte nevoie de om ridicător la greutățile lumii.

BURCINA CONSTANTIN. Zeul pădurii : „Un vajnic fecior / venit din soare-răsare / își răsfrînge degetele / printre florile de salcim / Ajutîndu-se unii pe alții / fluturașii trec fericiți / pe lingă el / de parcă ar fi un zeu / al pădurii". Bateți la mașinile, să nu ne pară rău de niciunele.

DINU ION CONSTANTIN. Semnul de recunoaștere : „Astăzi la amiază / va fi puțină iarnă iar / cu sănii / și zăpezi / decupate din foi de ziar / cu lupii tragic de cuminți / cineva / de undeva / ne va vorbi tremurind / despre petele din soare / „domnii mei, eu atît am avut de plins" / tu vei tuși de trei ori / oficial / dar ninsoarea încetează... Doritul soare". Atît !

IOAN CRĂCIUN. Din **Baladă** : „În crepuscule prădate / mi-am pierdut cohortele / se tinguia împăratul / mi-ai ars brațul, zeule ! Mi-ai supt aerul, zeule ! În mine te-ai retezat pe tine, zeule ! / Dar nu arunca lințoliul o clipă / așteaptă, zeule." Noi vă așteptăm.

SANDU DOICEANU. Rugă, astfel retezată : „Miinile / luntrii grăbit [...] trec depărtarea / în ochiul ce pune întrebarea." ; **și Insinuare de virstă**, tot așa cu mari tăieri : „Obosiți / caii cu stele în frunte [...] mergeau cu gindul subțire [...] mergeau spre țara nepoților noștri / să-și lepede straiul / albit / de-ntuneric."

ARAFURA DIN NEPOS : Lebede zburind : „Uită tot, uită-te / și cîntă și te joacă cu cercul și aleargă / prin soare / și albastre picle / și te uită după zarea roșie / asfințită, uită-te / „Uită tot, uită-te / și mergi în pădure / și la marginea apei du-te și azvirle cu pietre și cintă și te joacă cu cercul și aleargă / prin soare / și albastre picle / și te uită după zarea roșie / asfințită, uită-te, uită, uită ! / Cindva deasupra ta / va întuneca o țară / dedesubt / o scindură uită, uită !"

ILEA MARIAN : Trei strofe la mormintul Ilenei Vălenarului : „A ruginit ploaia-n cerdac / e ora moșnegilor ce mor prin spitale / Ileană a Vălenarului, să ne faci un colac / căci nu-ți trebuie cuptior dumitale / mințit telefonul ce zice că zaci / tu stai doar în poartă cu fusul în mină / Ileană a Vălenarului, mai fă-ne colaci / din lut, din făină, din țărînă / afară e mai, afară e azi / și plouă cu soare afară / Ileană hai sus, Ileană hai sus / fă gestul ca întiia oară !"

VALERIU VALEGVI. Aici : „Nu ochiți căprioara din singe / decretez sezon mort ! / O, de te-ar urmări ecoul tristelor succese / în urechi ar bubui numai tăcerea / numai tăcerea." Mai trimiteți.

ION ANDREI. Din **Floarea de salcim** : „Meritul imens constă în fapte / pentru lume și viață / / ... / Floarea de salcim se desparte / liniștit de frunze / plutind în fintina a doua / Viață — / e adevărat — / pe sinii tăi se aude o voce". Acestea ne-au reținut atenția, le reținem și noi. Dar nici înainte de ele, nici după, nimic.

CONSTANTIN TIGĂNELE. Trăind ca marea ; de tot moartă.

DUMITRU BRANC. La Penelopa : „La ora aceasta n-au deschis magazinele / spuneai și o pală de vint iți infoia părul / prin rochia subțire trupul tău lumina lucrurile / desfăcute în împrejurul nostru / dintr-un pahar singură s-a vărsat ziua / apa ei ne umezește picioarele / acum iți îndrepți gindul spre mine / așezi altfel o cărămidă care nu îmi stă bine / tu ai fost cu mine departe / în călătorii primejdioase fără să știi / gindurile mele sînt un popor / ... / cu care poți face ce vrei / și nu trebuie nici măcar să le sperii / acum știu bine unde mă aflu / unde sînt melcii". **Firul nu se mai rupe** : „Știu eu că din mare începeau toate / și e o lungă poveste să vă spun de la început / umbrele cum dansau pe muchiile pereților / rănile care nu se văd ; ceea ce ascunde lumina / la sfirșit eu eram cuprins de somn / și nu mai știam nimic / atunci voi ați umblat cu miinile prin mine / „numai singele să nu i-l luăm, e păcat" / somnul meu nu știu ce făcuse cu gindurile mele / treceau căruțe cu coviltire lungi / și grinzi pentru acoperișurile caselor / fără să te simt veneai peste pieptul meu / dar cine poate rămine deoparte / cind la focurile pe care le aprindem / vine tot mai multă lume / și nu-i mai e scris nimănui să rămină singur". Însă cam lungite. Mai riguros, că merită !

DOANDEȘ NICOLAE : „Aș vrea oda să vă-nchin / Și-n fața voastră să mă-nclin / pentru că sinteți fiecare / Oameni de cinste și onoare". Și noi vă sfătuim să rămineți acasă, în cinste și onoare cu versurile nu prea. Și, vorba dv. : „De exemplu, bunăoară / În viață există o scară".

MATEUȚ ANDREI : „De ce simt că plec / spre revărsarea din mine / a cimpurilor / necultivate niciodată ?" Pe-aici cite ceva, pe-acolo nimic.

CONSTANTIN FLORIAN. Partitura : „Sint un pian mecanic / peste care filfiie / într-o ordine de neințeles / maree negre / maree albe / ta-da-da-daam !". Nu prea sinteți !

GHEORGHE DRAGOTĂ : Stimate Dragótă, nici o iotă.

B. J. DINU. Optium : „Zăbavă mă înconjură / ca o toartă fără de care / iubirea mea nu rămine / decit cioburi / dintr-o amforă mare / Sap mereu și nimic nu răsare / ziua în care să (dor ?) iubirea / și ea să mă doară / să fiu înlăuntru / să nu fiu în afară". Mai trageți de-un plic zăbavă.

CRISTINA EMIULEANU : „Păi, bine, măi dragi firtați / vouă mai mult vă place / sus în virf ca să urcați / decit, ajunși acolo / Fructe dulci să aruncați". Vă dorim curaj.

BOCȘA MIHAI și LEONTINA. Salutări de bine și concediu plăcut. Poezia-i mai departe.

AL. MAIAL. Acest III : „Înserare cu păsări... în locul aripilor / aerul susține cintecul lor profetic / și copacii abia mai respiră / fumul înmiresmat / după arderea cintecului / iar pe timplele lor pline de cuiburi / asemeni locului unde stelele / cresc în ochii izvoarelor". Ar fi vedere adîncă, ar fi pătrundere a gindului. Mai rămine să agonisiți culoare și puterile de-a zice.

GEORGETA PANTELIMON. Atit : „Ignor rumoarea / imaginii de pe frunze uscate / și cintec de sirenă / Urma ta / în ceașca gindului... / E o nebunie / să vindeci relicve". Cam încolo și-ncoace, dispersare de cite ceva.

IOSIF BERARU. Adierea : „Ajungă prin duminici iederă / lung, părul tău / să-l frăminte umbra de plop / a sufletului meu — / Ce aderă / cu adierea, celui mai discret galop". **Cosmo-precauție** : „Fii atent cum calci / pe unde calci / Dar dacă mișcă ceva / în picurul acesta / de apă". Însă destul : cum ziceți : Urare Rfisei !

GEORGE ELIAN. Îndemn de pe țărmul serii : „Ferește-te să / intirzii prea mult pe corabie / ... / Ferește-te și ascunde-te / cit mai curind, căci / mai tirziu — și abia atunci / Ferește-te să rămii singur între / doi ochi". Mai scurtați și dv.

EMIL PERȘA. Zidul umbrelor de toamnă : „Zidul umbrelor de toamnă vine / să se așeze galben pe pămint / pe iarba lui, soarele de miine / răsare iar acoperit de vint / Strugurii se coc în viile bătrine / merele sint coapte în livezi / aici plutesc solare zările / în locul unde s-au topit zăpezi". Iertare, și îndură-te bădie !

ANA MARIA MUTAȘCU : Ne pare rău, rezultatul este — un răspicat : NU !

STOICA GĂGEANU

Umbra fratelui meu

E fluviul — dunga de luciri ce se vede
mi-am spus — și ciinele mă-nsoțea
e locul unde venise cu fratele meu

azi e mort din tristul său joc
de-a scăldatul cailor în fluviu

mama-și mai trece ochii umbriți
peste o vorbă sau starea ce i s-a dat
și-ades la timple îi bate o venă de plins
inecat

azi umbra fratelui meu umbla prin curte
zilele și nopțile — lampioane petrecute
în lungul drumurilor ostenite
trec prin fața mamei... îmbătrinind-o

Anunț

Se decide în clipe de cumpănă
ne pindește un pericol
pină la noi se dezlănțuie dușmanul
nu stirniți panică
lumea fie în haina firii concrete
și atentă cu clipa asta hotăritoare
și cu cei de pe strada noastră
care n-au ridicat gunoiul.

Inecat în fluviu

S-a aruncat de pe mal salvatorul
arcuindu-și trupul și hainele verzi ca
păpădia
și trase dintre valuri pe malul clisos
trunchiul omului inecat mare cit crucea.

Lingă rana singeroasă a capului
ochii umbriți tulburați de zbaterea unui
înger
pierduse bătălia cu hoardele morții
năvălirea ploii dinspre umărul sting al verii

Sub singele-nghețat acolo dedesubt
duduit îndelung de copite de cai
fiul lui cel mare conducea herghelia
din colțul lumii unde seceta se ridică
cu sete să inece pămintul
stringe peste mijloc oasele pietrificate ale
soartei

cind tatăl său a murit timpuriu
sub fruntea boltită a fluviului

Lingă lacrima uscată a obrazului
pușca rezemată tolba de cartușe
a iscusitului vinător de rațe sălbatice
în timp ce nici o umbră a unui nor
spintecă cerul
doar fumul înălțat la geana orizontului
dintr-o șiră la care a dat foc un copil
ochii lumii pironiți asupra nepăsătorului
și bătrînul cu povara a o sută de ani
bijbiind de colo colo pe lingă scoarta
ghimpată a prunilor
Pe prundul umezit doar vuietul clipelor
și oglinda fluviului tresare pe pragul astei
singurătăți.

Cum s-au adunat morții...

Cum s-au adunat morții la poarta cimitirului
și vorbesc tare de parcă ar fi o vifornită
unde nu se vede om cu om,
le trosnesc oasele ca niște vreascuri uscate
călcate cu cizma de cauciuc,
afară-i frig și soarele-i taurul ce suflă
ultima sa putere în aburul din nări.

O membrană întinsă pe o tobă de tinichea
este cimpia pe care singur alerg
la ceasul cind unii se-ntorc pe partea
cealaltă în somn
și visează gingănii cu colții lucioși de oțel.

Într-o bucătărie bubuie oala
din care apa s-a evaporat toată
lăsată ore întregi pe reșou
și ca o raniță în care s-au pus cărămizi
atirnă de umerii mei singurătatea în care
este de așteptat.

AUREL NEACȘU : Nici o rezemare, nici o nădăjduire.

VICTOR SITARU. Din **Gaudeamus** : „În gest agrest de fir cosit / e-o mînăstire-n ardere subțire / pe mină ți s-a irosit / Columna Timpului, spre nesfirșire / Ar trebui să ai puterea / unui melodic glas din răsărit / de soare, cald ca mingiierea / a unei azime ce-n dospire s-a-ndulcit". Mai departe și mai sigur, în toate celelalte, haos, incoerență, fără sens.

BURCIU A. CONSTANTIN : Rămine cum am zis mai în trecute zile : bateți la mașină.

DINU MATEI : De data asta, nici un rind, nici un cuvint, nici o literă, nici.

ANIBAL PALADE. Stana de nea : „Glas de viscol / de-ai avea / ... / Ca troienindu-mă / cu tine să rămin / stană de nea". Din tot ciclul acest cleștar de apă ori sloi : ceva oricum comprimat. Dar nu prea altfel.

P.S. Sint rugați să aștepte Antologia Poștei pe următoarele șase luni ale anului curent, următorii selecționați din corespondența primită pînă la data de 15 ianuarie. a.c. : SALVAN RODICA, CORINA PILOIU, GINA FLOREȘTEANU, VIORICA PORIȚCHI, PAUL DORU CHINEZU, PETRE SIMON, PAUL GON, FLORIN ZAMFIRESCU, CORNEL VANA — TURDA, V. PETRESCU MĂRGEANU.

Irezistibila chemare

Urmare din pag. 1

mind" și și-a „răsturnat" adesea „oasele", semnalindu-și prezența la Turnu Măgurele, București, Brașov, Constanța, Mangalia, Cernavodă, Petroșani, Sighișoara, Buftea etc. Dar revenirea la diferite intervale de timp în satul de obirșie, ca într-o oază de liniște și refacere a energiilor, a constituit un gest firesc, irezistibil pentru cel minat de vicisitudinile vieții aici, unde se aflau bătrina casă natală, bunicii, verii și rudele sale. Și, mai ales, unde vinul, băut cu cumpătare ori împătimire, domina ca un zeu tutelar peste amărăciunile și inseninările vieții de fiecare zi a oamenilor. Să ne amintim că aici, la Segarcea Vale, a venit proaspătul absolvent de liceu Petrescu Dumitru să-l roage pe unul din unchii săi (așa cum am mai relatat cu alt prilej) să-i cumpere 2 ha de pămint moștenire din partea tatălui, spre a-și procura astfel banii pentru visata intrare la facultate. Tot aici, după ani îndelungați de absență, își înregistrează tinărul descins din București prima sa căsătorie cu Despina Belingher, profesoară în Turnu Măgurele, certificindu-și calitatea de poet (de „scriitor", cum este menționat în actul respectiv în dreptul profesiei), prin semnătura Dumitru Petrescu Stelaru. Este deosebit de semnificativ că cel plecat demult dintre ai săi indica drept loc de domiciliu, la virsta de 30 de ani, comuna natală. Despre popasurile poetului în sat ne relata, între alții, și vărul său primar dinspre mamă, Florian Popescu, născut cu patru zile după Stelaru, stabilit astăzi în orașul Turnu Măgurele, chiar în casa ridicată de tatăl vitreg al poetului : „Văru-meu Dimitrie venea la mine la Segarcea Vale deseori. Pe atunci aveam un ciine lup pe care el il îndrăgise foarte mult, considerindu-l prietenul lui devotat, «colegul» său de hoinăreli. Îl lua și pleca mereu cu el prin zăvoaiele de pe «Vărzării» ori în pădurile dinspre Olt, se trintea la rădăcina cite unui copac și scria acolo, ore în șir, păzit de «lupu». Și ciinele parcă-i înțelegea sufletul, tresărea cind sosea acasă, se gudura pe lingă el, i se culca la picioare și sărea ca din pușcă ori de cite ori il îmbia din poartă cu cuvintele magice ale plecării"... Despre aceleași dese reveniri în sat povestea și Gheorghe Stochirlea, pensionar, fost contabil la Liceul Sf. Haralambie din Turnu Măgurele, retras acum la casa din Segarcea Vale. „Odată — își amintea acesta — tinărul Dumitru Petrescu a fost exmatriculat din liceu pentru că nu-și achitase taxa școlară. A venit tare abătut la mine, ca la un consătean ce-i eram, și m-a rugat să-l scot din necaz. Drept pentru care am recurs la un «fals» în acte, făcind conducerii liceului dovada că e la zi cu taxa, în vederea anulării deciziei de exmatriculare. Într-o duminică, pe cind mă aflam la Segarcea, m-am trezit cu el călcindu-mi pragul cu o sticlă de vin subsuoară, în semn de răsplată pentru gestul meu. Era o zi însorită, de început de mai, și m-a rugat să mergem jos în luncă să ne cinstim. «Pe Valea Nilului de la Olt», cum îi plăcea lui să spună, visind încă de pe atunci orezării și mari grădini de zarzavat pe aici, ceea ce astăzi s-a și realizat..."

Aceste intime legături cu satul nu puteau să nu se reflecte cu generozitate și în creația lui Dimitrie Stelaru, poet care, în ciuda peregrinărilor sale citadine și a pozei de mucenic rătăcitor „prin cetăți, cu buzele arse de foamea stelelor", a păstrat veșnic în suflet nostalgia locurilor de origine, a meleagurilor copilăriei. O lectură atentă a poeziei sale ne relevă prezența insistentă a satului, a lumii campestre în general, fie ca o abordare directă, așa cum am mai avut prilejul să evidențiez („Casa bătrînă", „Confesie", „Nu-mi amintesc", „Cimp"), fie ca o țesătură sau inserție imagistică a unor poeme și instantanee lirice. Tragismul ivirii pe lume a copilului — orfan de război în „casa roasă de timp" de „lingă apele Oltului" este asociat, într-o poezie concisă, cu neodihna străbunului fluviu : **„Eu știu că m-am născut noaptea / Strigind lumina. / Dunărea unduia printre buzele mele mici — / Stelele mușcau din ochii mei. / / Mereu tulbure printre oameni / Frămint maluri și lunec / Sub arcadele cerului".** („Mereu tulbure"). În voită contopire de destin, poetul se vedea ducind mai departe tradițiile ancestrale ale muncirii pămintului dătător de piine, ca un veritabil țăran : **„Cu vinturi împletite îmi ar / Buza pămintului și-aștept / Să treacă lira ploilor / Și soarele cu barbă de-nțelept / / Visind la seceriș, întorc / Ceasul bunicilor uscat — / Snopul de stele îmi dezmiardă / Versul, cu purpură eternă semănat".** („La arat"). Imaginea revine, obsedantă, într-o „Rugă" în care poetul, în ideea aceleiași continuități de îndeletnicire, cere soartei, în locul „pinzelor vinete" ale orașului, „iarba verde de acasă" : **„Mie să-mi dai țărina învelită / Cu iarbă verde și furnici — / Prin ea trecu bunicul, toți străbunii / Și vreau să trec și eu pe-aici".**

Obiceiurile satului, de la cele ritualice pînă la cele cu tentă folclorică, îi erau foarte familiare poetului și ele își află ecoul cuvenit în lirica sa. Reprezentativă în acest sens ni se pare poezia „Cîntec de flăcău", contaminată puternic de limbajul, spiritul și ritmica populară : **„Era un flăcău, hai, hai / Pe șapte fete nu-l dai. / Odată a mers la pețit / Și muierile i-au vorbit : / N-o lua, e stricată, / Avem una care e fată. / / Era un flăcău, hai, hai, / Pe șapte fete nu-l dai. / Cornul boului crește, / Flăcăul porumb plivește. / Striga peste haturi : cea ! / Sapa-n troscot lucea. / / Era un flăcău, hai, hai, / Pe șapte fete nu-l dai. / Printre sălcii an-vară / A risipit miere și ceară, / Fata satului, una / Ca soarele, griul și luna. / / A fost un flăcău, hai, hai — / Azi cerne în vatră mălai".**

Dragostea față de universul spiritual al satului, de credințele, eresurile, miturile și practicile sale, în care s-a simțit adinc implicat de mic copil, ne este mărturisită într-o rememorare din halucinanta carte autobiografică „Zeii prind șoareci" : „Recitesc o pagină din **Istorie** cu scaloeni și mă pierd în anii copilăriei : la malul Oltului, copil, împleteam din rămurele un fel de pătuț peste care așezam păpuși de coceni, coji de ouă, panglicuțe, o luminare aprinsă — nu mai știu ce — și seara, peste apa tulbure, pătuțul din rămurele (ofrandă cărui zeu ?) il așezam ingînind o melodie, așa cum făceau sutele de femei și fete din sat. Corăbioarele cu luminări aprinse lunecau în jos, unele se afundau, altele piereau spre gura unde Oltul intilnește balaurul cu solzi de nisip al Dunării". Și iată o lunecare de noapte, ca o plutire de vis, prin aceeași lume înrădăcinată în străvechile sale habitudini, în aceeași învăluitoare atmosferă de vrajă și mit : „...Ce mic sint : am șase ani — și plouă în carul cu drugi de porumb cules proaspăt. Eu stau cocoțat deasupra, ca un păianjen agățat de drugile înfoiate ; mai sint șase care la fel de înalte și pline, în spate. De ce să mă tem ? Strigoii nu ies cind nu e lună (...) Și mergem în toamnă printre Lița și Odaia : satele dorm peste deal, hăuie liniștea în gurile ciinilor — lătratul lor e paza de sub cer a vacilor, a femeii cu varice, a vintului, a omului și plugului. Arborii iau din stele cercuri de viață și hăuitul tremură frunzele, dindu-le asemănare durerii omului (...) Cu fața în sus numai stelele mă văd și-mi vorbesc într-o limbă de imperecheate păduri și fluvii".

Poetul, care s-a simțit tot timpul un dezrădăcinat, torturat de obsedanta „vină" a plecării „din casa mică a bunicilor", s-a considerat mereu îndatorat satului, parte ruptă din ființa celor din mijlocul cărora a pornit pe lungul drum al Poeziei și la care s-a întors adesea, ca la un izvor pururi dătător de puteri și speranțe. Pentru cine cunoaște împrejurimile satului, lunca mărginită de păduri dese și presărată cu bătrîni arbori stingheri — plopi și sălcii străjuind peste timp sub bolțile sinilii —, va înțelege perfect repetatele efuziuni nostalgice ale poetului : **„Am trecut peste toate lucrurile lumii, /** — se confesează el undeva — **Dar inima mea a rămas într-un arbore ascuns la marginea ploilor / Și numai vinturile trec repezi / Printre viorile ramurilor".** („Am trecut"). În alt loc întilnim, amplificat, același motiv al logodirii cu arborele, cu pădurea, ca simbol al regenerării, al perenității : **„Eu am rădăcinile în pădure / Și prin coroanele mele trec vinturi — / Cuvintele mele foșnesc înlăuntrul meu / Pentru cine aude".** („Vorbesc").

Nestatornic ca vintul, minat de soartă dintr-o localitate în alta, aciuit mereu într-o „casă fără domiciliu", poetul a purtat veșnic cu sine imaginea casei natale „cu prispă, cu tavan de scinduri, cu sobă oarbă și pămint pe jos", a patului „așternut cu rogojini și căpătii de paie". El a tinjit și a sperat întoarcerea, nu ca pe un triumf, ci ca pe o regăsire de sine, o reintegrare într-un univers firesc, încununat de raza împăcării, a bucuriei și a eternei încrederi în semeni, în viață. Căci satul și rivnita casă din Vale au constituit, ori de cite ori poetul s-a întors la ele ca la un adevărat miraj, locul statornic și îngăduitor, de mingiiere și alinare a „sufletului ostenit și destrămat" de atitea și-atitea sfîșieri ale traiului său vitreg, zbuciumat : **„Odată mă voi întoarce / În casa din care-am plecat, / În casa întunecată și eternă / / Și bucuria va străluci / Peste fruntea mea / Ca un cîntec de peste pricepere".** („Întoarcere").

Promisiunea sa lirică, fie ea chiar săgetată de fiorul metafizic, este un strigăt al durerii, al nevoii irepresibile de definitivă revenire în lumea din care a plecat și pe care a innobilat-o prin versul și numele său nepieritor...

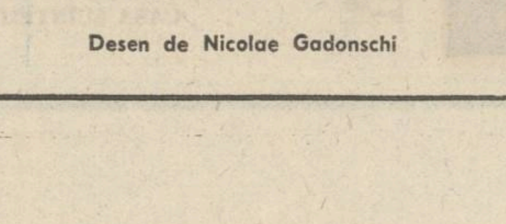

Desen de Nicolae Gadonschi

Desen de Maria Mocan

CONFABULE
Un țăran trece strada

Pe balcon. Amindouă, una lingă alta, pe scăunele. Pe sub ele, strada. O stradă nouă, asfaltată, pe care, atunci cind treceau mașinile mari și mici — și treceau — se ridicau nori de praf. Cea mai tinără, adică fata celeilalte, tușea adesea, avea și astm.

— Auzi, mamă, zicea mama. Știi cum jucau ? Nu jucau așa, fată cu băiat, ci fiecare în altă parte. Ca rațele pe baltă.

— Ei și tu, mamă, așa dansează tinerii acum.

— Păi ? ! Să nu se ia și ei de mină, să se stringă-n brațe... Păi de ce mai joacă? Eu, înainte de a mă mărita, cind m-a strins ăl bătrin o dată de mijloc, am crezut că mor. Îmi sărea inima cum sare pasărea pe tăietor. Dar acum... nu m-am putut sili să nu mă uit pe fereastră. Știi, după ce au făcut clubul ăla al lor, pe noi nu ne lasă, zice că rezemăm pereții și le stergem zugrăvelile. Dar nici noi nu ne ducem, tinerii cu tinerii, bătrinii cu bătrinii. Numai așa, m-am uitat pe fereastră...

— Ei, mamă, oftă fii-sa, așa ai fost mata întotdeauna, curioasă.

Și tuși îndelung. Tocmai trecuse un camion cu remorcă.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Frumos și tînăr și neînfricat (V)

12

Așadar în ziua de 6 mai, care cădea într-o duminică, în timp ce fruntașii din munți analizau în discuții aprinse posibilitatea unui așa-zis armistițiu, primele vești despre prezența armatelor lui Hatvani în apropierea Abrudului se confirmă.

Avram Iancu în Raportul său despre mersul revoluției din Apuseni avea să descrie exact faptele : „Pe cind noi ne certam, veni de la avanposturile noastre știrea că Hatvani înaintează cu putere considerabilă spre Abrud. Eu întrebaiu pe Dragoș cum se poate așa ceva, deoarece armistițiul nu este denunțat și ce știe el despre acest lucru ? El afirmă că nu știe nimica și nu vroia să dea crezămînt curierului. Totuș s-a decis să scrie lui Hatvani. Peste o oră veni al doilea curier cu știrea surprinzătoare că Hatvani a și ajuns în hotarul Abrudului. Românii, care se aflau de față, întrebară îndată pe Dragoș, ce înseamnă aceasta.

El asigură din nou, că nu știe nimic, întări însă pe onoarea sa și chiar în numele guvernului maghiar, că și în cazul de-ar intra Hatvani în oraș, noi putem să fim fără nici o grijă, pentru că nu ni se va atinge nici un fir de păr din cap. Unii se liniștiră cu atita, între alții și Buteanu și Dobra, eu însă (Iancu) plecaiu iute de acolo și ajungînd la cvartirul meu, încălecai și alergai în galop la Cimpeni".

După plecarea lui Iancu, cam pe la orele 6 după amiază, cind știrile despre prezența armatelor ungurești la porțile Abrudului erau verificate, în casa unde se ținea consfătuirea i se ceru deputatului Dragoș să ia o hotărîre în consecință. Acesta decise să-l întimpine pe Hatvani la hotarele Abrudului, în fruntea unei delegații, și să-l roage să nu pătrundă în oraș pînă cind nu se va cădea la o înțelegere. Delegația urma să-l asigure că discuțiile sint pe calea cea bună și că totul este o chestiune de timp. Fu alcătuită o delegație din trei persoane: deputatul Dragoș, primarul Boer, un farmacist pe nume Herold și un fruntaș al românilor din Abrud, Iosif Crișan.

Armata lui Hatvani, care venise în marș forțat tocmai pentru a surprinde laolaltă pe toți conciliatorii din munți, se afla la marginea orașului gata de-a interveni.

Scena intilnirii dintre mica delegație a abrudenilor și Hatvani este redată de acesta în raportul trimis lui Kossuth la 7 mai.

„În apropierea orașului m-a întîmpinat primarul orașului și a venit și deputatul Dragoș spunînd că pacea e făcută și românii vor depune armele dușmănoase. Totdeodată m-au invitat să așez în tabără pe soldații mei, sub cuvint că răsculații au mare teamă. Eu am respins aceasta, declarînd, că de ar crepa inima tuturor răsculaților, totuși nu voi lăsa pe soldații mei, care au făcut drumul de dimineață, de la 4 noaptea și pînă la 11, flăminzi și setoși, să doarmă, pe vreme ploioasă, sub cerul liber și aceasta deoarece aveam o presimțire foarte rea despre cele ce se vor întîmpla".

Nu încape nici o îndoială că graba soldaților unguri avea un scop precis. Acela de a lua prin surprindere pe conducătorii revoluției din munți.

Întors în oraș, Dragoș continuă să susțină că : „ungurii într-adevăr vin, dar că nimănui nu i se va întîmpla nimica".

Acum ar fi fost momentul ca Buteanu și Dobra, cele două victime ale lui Hatvani, să se retragă spre cetele pe care le conduceau. Se pare, după toate mărturiile contemporanilor, că Buteanu a refuzat să lase din Abrud datorită unei mindrii și nepăsări tipice, în primul rind. Mai apoi, așteptînd răbdător pregătirile de plecare ale prefectului V. Moldovanu.

În memoriile sale V. Moldovanu va povesti această scenă : „Simțind marea primejdie de moarte, eu am alergat numai decit la cuartirul lui Buteanu în școala română. Pe cai și la Cimpeni, îmi zise Buteanu. Așteaptă numai atita, pînă îmi voiu aduce armele și straița, cu scrisorile de la cuartir. — i-am răspuns... Mi se păru că am șezut un secol. În acest timp Buteanu putea fugi, dar inima lui cea nobilă nu l-a lăsat, ci m-a așteptat".

Văzind că nu există nici o posibilitate de a ieși din orașul înconjurat, Buteanu și ceilalți conciliatori se adunară din nou la reședința lui Dragoș pentru a-i cere explicații.

Erau de față : Buteanu, Dobra, tribunii Boer și Andreica, viceprefectul Nicolaie Mureșianu și alți fruntași ai moților.

Buteanu începu un rechizitoriu nemilos împotriva deputatului Dragoș numindu-l în cele din urmă drept **trădător.** Acesta din urmă invocă de mai multe ori numele guvernatorului Kossuth și salv-conductul pe care-l are asupra sa. Buteanu replică cu același ton minios că acel salv-conduct nu are altă valoare decit apărarea vieții și integrității deputatului.

În timpul acestei judecăți aspre, care i-ar fi fost fatală lui Dragoș, năvăliră în camera rechizitoriului Hatvani și ostașii săi.

Dragoș văzindu-l încearcă o ultimă stratagemă adresîndu-i-se lui Hatvani cu cuvintele :

— Așa-i, domnule maior, că nimeni nu va compromite pe Kossuth ?

— Nu ! va răspunde rece și nelămurit Hatvani. Astfel începe episodul ademenirii și arestării lui Buteanu și ai celorlalți fruntași care, pentru moment, sint lăsați să plece spre casele lor.

În ziua următoare tînărul prefect fu invitat la o întrevedere cu maiorul ungur și arestat.

Pe înălțimile din jurul Abrudului se arătară cetele conduse de Avram Iancu venite să elibereze pe cei rămași în oraș.

Mircea Micu

Analize stereotipe

Urmare din pag. 1

etc. ? Este evident că nu ! Fiecare tinde spre un univers insolit, refuzind mai mult sau mai puțin programatic asocierea la modele. I-am numit pe cei mai cunoscuți, pot fi invocați însă și alți prozatori cu mai puțină reclamă ca de pildă Sorin Titel, Sânziana Pop, Gheorghe Suciu, Voicu Bugariu, Vasile Băran, Eugen Uricaru etc.

Teoria narațiunii se poate aplica întrucitva la producția literară din alte epoci, medievală, clasicistă, la folclor îndeosebi unde opera nouă tinde să reproducă un univers schițat și semnificat dinainte. E vorba de universul numit de I. Lotman „semantic și sintactic" observat în concepția evului mediu. Cosmosul e creat ordonat, „semantizat", opera individuală nu face decit să-l reproducă, să-i descifreze semnele. Literatura medievală are ca scop să tălmăcească textele sacre ; folclorul reia cu fiecare creație schema miturilor primordiale ; literatura clasică n-ar face decit să imite modelele antice. În schimb, cind e vorba de literatura modernă, poetica narațiunii ne poate ajuta cel mult (ca argument de teologie negativă) să distingem și mai bine eterogenia textelor, ceea ce nu prea intră în vederile teoreticienilor narativității, cu excepții, desigur, ce confirmă regula.

Loial e, totuși, să amintim că exegeți avizați constată nu fără temei la unii scriitori din veacul nostru o evidentă înclinație spre a supune universul prozei lor la anumite scheme narative generale, tipice. Se exemplifică de obicei cu Thomas Mann, Kafka, Faulkner, Joyce. La noi, în ultima vreme, se descoperă într-o parte din opera lui Sadoveanu procedeul încadrării materiei narate într-un cunoscut scenariu arhaic. Mergind mai departe cu obiecțiile, ni s-ar putea reproșa că am grupat mai sus prozatorii români contemporani, în chip tendențios, după notele ce-i diferențiază. Alăturați altfel se pot vedea și trăsături comune între mulți dintre ei. Astfel la Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, D. R. Popescu, George Bălăiță, Mircea Ciobanu, Mihail Diaconescu **(Călătorie spre zei)** apar similare propensiuni spre mit, încercări de iluminare a materiei concret-istorice prin trimiteri la scenarii vechi, la structuri cosmologice arhaice. Dar acestea sînt mai mult pretexte, uneori alibiuri, pentru a disimula temperamente, sensibilități, intelecte foarte variate. Atmosfera de fantastic și legendă la Fănuș Neagu e un prilej de a releva o subiectivitate acută, profund lirică. Unii sint programatic demitificatori : Dumitru Dinulescu, Mircea Horia Simionescu, Iulian Neacșu. Atunci cind afirmă că romanul **Ucenicul neascultător** „încearcă să cuprindă experiențele, «formarea» unui om, privit nu ca un caz, ci ca o creație universală", George Bălăiță are în vedere maniera Bildungsromanului, deci o viziune inițiatică multimilenară, dar practic textul său reflectă cu o precisă observație a amănuntelor, multe, inedite aspecte din viața societății noastre postbelice și, cum s-a spus, „se lasă cu vizibilă plăcere în voia unui realism acumulativ, a unei imaginații a concretului greu egalabile". Mihail Diaconescu plasează în mediul geto-dac un mod contemporan de a ne gindi specificul și istoria. În **Princepele, Săptămîna nebunilor** Eugen Barbu construiește de asemenea un spațiu de tip mitologic (chiar dacă din elemente pitorești și cu sens negativ) al cărui rost nu e altul decit acela de ecran în culori pe care să-și proiecteze cit mai plastic ideile, polemicile și, de ce nu, subiectivitățile. Ce să mai spunem de Nicolae Breban la care **(Don Juan)** invocarea mitului e un mod de a exprima idei filosofice dintre cele mai stridente și mai puțin mitizate. D. R. Popescu profesează un roman de tip dialogic în care real și fantastic, rațional și magic se întrunesc să constituie un univers uman complex, dar acesta e mereu anulat și recompus altfel de fiecare din personajele sale (ciclul „F"). Dialogismul (cu sensul acordat termenului de M. Bahtin) e propriu și altor autori ca Marin Preda, Dinu Săraru, Dumitru Popescu, Vasile Rebreanu, Aurel-Dragoș Munteanu, scriitori care nu-și confundă ideile lor cu ideile și viziunea personajelor, concepute, acestea, ca niște conștiințe independente și autoresponsabile. Așadar, ciți autori atitea stiluri și tot atitea imagini ale realului.

Evoluează literatura modernă spre un tip de narațiune sintetică și spre o viziune cosmică unitară ? În proza noastră actuală nu credem că se întîmplă astfel. În spațiul nostru literar dezlănțuirea tuturor energiilor, deci a tuturor libertăților narative e mai importantă decit pe alte meridiane. Avem mai curind tipul de literatură, numit de același I. Lotman, „asintactic și asemantic" unde opera individuală se află la cea mai mare distanță de modelul general, sau, altfel spus, fiecare operă resemantizează universul care înaintea ei, pare a nu avea nici o semnificație. Diferențierea și mărunțirea, chiar pulverizarea formulelor narative, e un proces necesar înainte de a trece la elaborarea unor structuri tipice, universale. Acestora, constatăm, proza românească li se opune cu obstinație încă, iar faptul are cauzalitatea lui. Spiritul literaturii noastre nu mai e dispus să se alieze automat la viziuni revelate din exterior, socotite ca singurele valabile. Ceea ce nu înseamnă că pe scriitorul român nu-l preocupă acele „modi essendi", adică „universalele" dar le caută cu propriul său cuget, apoi încearcă să le dea viață din propria sa viață, proiectind în curcubeul arcuit peste larga lume reflexele de culoare ale chipului său moral, care n-a putut să se afirme în cultura umanității decit în unele perioade scurte, intermitente, din istorie. Încit, de cite ori se ivește o asemenea ocazie, literatura noastră, ca multe altele în situația ei, are grijă să nu irosească posibilitatea „descentrării" în favoarea unor centralizate formule „semantice și sintactice". Se vrea așadar, pe cit se poate, „asemantică și asintactică".

m a p a m o n d

DIN ȚĂRILE SOCIALISTE

PATRU ZILE ȘI PATRU NOPȚI PE „ACOPERIȘUL LUMII"

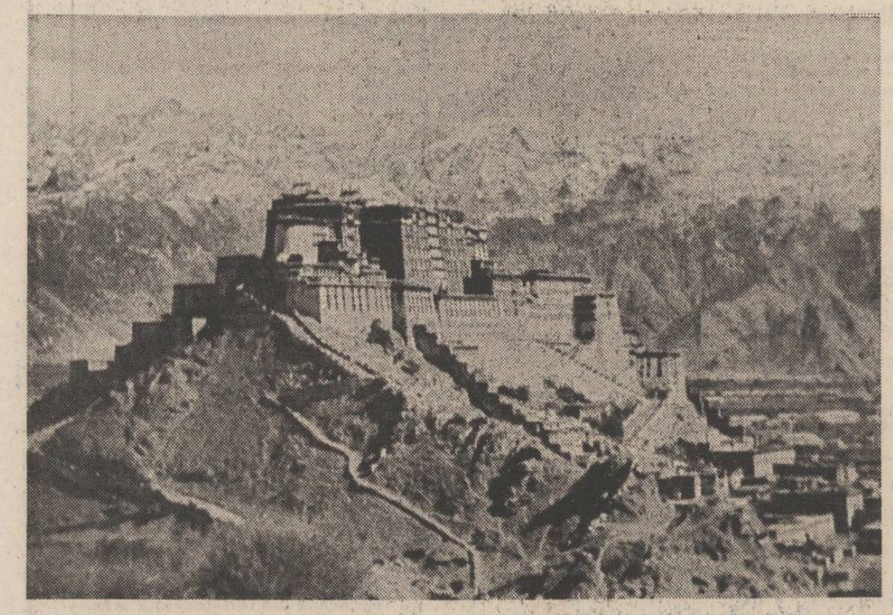

Tibetul continuă să fie încă o minune a lumii — și, în egală măsură, o enigmă a ei. A descinde însă în Tibet și a încerca să-i pătrunzi inima adîncă și spiritul misterios este ca și cum ai cobori în strămoși, în ancestralitate, în propria ta ființă de început. Și măsurînd cu lacrima ființa ta, să te poți obiectiva, analiza, exterioriza, expune oricărei priviri. Să recunoaștem, dacă nu este o impietate, gestul rămîne adesea o neputință. Astfel, sub o privire mai... turistică (deși chiar și turismul se despovărează aici de valențele frizînd extazul gratuit și frivolitatea grandilocventă), Tibetul, mai exact Regiunea Autonomă Tibet a Republicii Populare Chineze, se înfățișează ca o întinsă zonă muntoasă situată în partea de sud-vest a Chinei, cu o suprafață de 1,2 milioane de kilometri pătrați și 1 890 000 de locuitori. În ceea ce privește densitatea : 1—2 oameni pe kilometru pătrat — spațiu suficient de meditație ! Și acțiune.

Un drum în Tibet! Mult mai tîrziu aveam să înțeleg întrebarea stăruitor-grijulie a gazdelor din Beijing, colegi de la ziarul „Guanmin ribao", care se interesau, delicat și perseverent, despre sănătatea mea. Dar mai întîi a fost un zbor de la Chengdu, capitala provinciei Sichuan, pînă la Lhasa, capitala Tibetului, vreme de o oră și cincizeci de minute, spațiu de 1 310 kilometri — cu un Boeing 707. În ciuda puternicelor motoare sîntem zgîlțîiți ca o plută la toance de Bistriță — și cu cît ne apropiem de țintă călătoriei, cu atît curenții de aer ni se înfig mai potrivnic în tălpi. Trecem parcă un examen la care nu se poate copia în nici un fel — și un dascăl nevăzut scoate din tine tot ce poate fi scos. Încerc acest examen și cu ambiția emoționantă de a fi primul ziarist român (alături de colegii Mircea Moarcăș și Ion Stoica) — și între primii din lume — ce-și imprimă pasul în Tibet, în ultima jumătate de secol. Colegul de breaslă Xu Wende — mare prieten al literaturii române, care a făcut mult pentru promovarea acesteia în China — pare însă impasibil, drămuind între pleoape crimpeie de infinit împinse de o mînă năzdrăvană în hublou. Și el merge pentru prima oară în Tibet, și el știe că un zbor pe un astfel de culoar, strîmt și întortocheat, străjuit de obeliscuri muntoase, înseamnă un act temerar cu totul și cu totul deosebit...

Aterizăm. Nu coborîm bine, că spre avion se îndreaptă călătorii care vor face cursa invers. Decolarea are loc în mai puțin de 15 minute ; pînă la ora 10, avionul trebuie să fi ieșit din labirintul curenților aprigi, să se fi instalat deasupra munților, altfel riscă să... Brr ! refuz să mă gîndesc ! Și toate acestea, în condițiile unei decolări perfecte, altfel nepreamaiexistînd șanse de revenire pe pistă. O asemenea decolare și o asemenea aterizare sînt echivalente adeseori cu o lansare și revenire din cosmos.

Mulțumesc șoptit în sufletul gîndului meu piloților chinezi — și pun piciorul pe acoperișul lumii. Nu, de data aceasta n-am mai pus între ghilimele binecunoscuta metaforă, pentru că Tibetul, adică această parte a Himalaiei, înseamnă cît se poate de concret și natural cușma lumii, streașina ei, căprioriî cerului. Pun piciorul, zic, cu precauție și emoție — și am deodată un straniu sentiment cosmic, lunar, așa cum bănui a-l fi avut Armstrong, după cum l-am văzut eu la televizor țopăind euforic pe suprafața astrului. Mă cuprinde o beție ciudată și simt chiar cum mă ridic de la sol mai mult decît se cuvine. Inima îmi bate să scape din buiestru, sîngele mi-a năvălit în ochi și în obraji, în cap mi s-a dezlănțuit vîntul stelar. Un drog dulce-amărui se insinuează în toată fibra ființei mele. Plutesc! Și

ÎNSEMNĂRI DIN TIBET

nu-mi este greu să înțeleg — în aceste condiții — cît de puternic s-a instalat aici religia, cu toate minunile ei, și nici că pasul spre ceruri ar fi de neimaginat. Starea prin care trec — mi se explică științific — se datorește unor efecte specifice de altitudine tibetană : aerul rarefiat, presiunea scăzută, doza mare de ultraviolete — totul, la 3 600—4 300 de metri. Aici există numai două mari anotimpuri : sezonul cald (și ploios) și sezonul rece (uscat). Vara, oxigenul este văduvit de o treime din cantitatea necesară. Iarna, proporția ajunge la jumătate. Eu mă aflu în Tibet la începutul lunii noiembrie, în cea de-a treia lună de iarnă, care va să zică. De aceea, cînd mi se recomandă ca această primă zi s-o folosesc pentru acomodare — a se citi : odihnă totală la pat — amintindu-mi-se întîmplări cînd altor inși, neascultători, le-a explodat pur și simplu inima — nu-mi mai trebuie alt îndemn către banala plapumă, cu toată ispita exoticului oraș Lhasa, în care am ajuns după suta de kilometri ce-l desparte de aeroport. Lhasa, supranumit „Orașul razelor de soare" — însemnînd în tibetană „Orașul sfînt", iar într-o accepțiune mai veche „Orașul unde trăiesc caprele de munte" — mă farmecă pînă la fascinație cu numele său de misterioasă zeitate orientală.

Ațipesc — și visez că cineva mă sugrumă. Mă trezesc. Pace. Nu-mi ajungea aerul — și de aici cosmarul. Refuz însă să apelez la perna cu oxigen, deși a fost nelipsită, ca o mireasă în luna de miere, în toate cele patru zile și patru nopți, cît am stat pe „acoperișul lumii" ; în hotel, în mașina cu care călătoream, în toate locurile de popas. Acomodarea noastră de o zi este totuși floare la ureche. Lu Xingzhou, chinez din Shanghai, care lucrează la biroul de afaceri externe al Guvernului Regiunii Autonome Tibet, însoțitorul nostru pe parcursul celor patru zile și patru nopți tibetane, îmi spusese că i-au trebuit trei luni pentru aclimatizare. Mă întorc atunci, cu gîndul înfiorat, în predocumentare și-mi spun — în cunoștință de cauză de data asta — că nu intîmplător Tibetul se numește așa, și nu altfel. În chineză, regiunii i se zice Xizan, adică „Locul ascuns din vest" (xi = vest ; zan = a ascunde). În tibetană există așa-numitul Regat Tubö, al „oamenilor cu animale" (tu = regat ; bö = om cu animale ; în sanscrită, bö = refugiați). De la Tubö la Tibet drumu-i scurt, calea-nțeleasă. Înțelegînd astfel și ocupația de căpetenie a tibetanilor : creșterea animalelor (oi și iaci), alături de o agricultură primitivă, pe mici porțiuni de defileu, cu greu eliberate de pietre. Crește o secară specifică, pe care acum, în noiembrie, o secerau, o băteau cu maiurile ori cu copitele cailor și o vînturau cu bănicioarele deasupra capului, să îndepărteze pleava, din bobul rămas curat făcînd o făină ,care arsă și uscată, și păstrată la sold, în pungă, constituie hrana de bază a păstorului tibetan.

Ca nicăieri în altă parte, în drumurile mele, am întîlnit aici, moștenită de veacuri, opoziția cea mai flagrantă dintre polul orbitor al bogăției și polul întunecat al sărăciei. Căci ce poate să însemne Palatul Potală decît una din cele... cîte mai sînt, minuni ale lumii ! ? Construit în secolul al VII-lea, de către cel de-al 33-lea rege al tibetanilor, el avea nici mai mult, nici mai puțin de 990 de încăperi. La sfîrșitul secolului al VIII-lea însă, pe vremea ultimului rege tibetan care nu era budist, un trăsnet preface totul în scrum — mai puțin două odăi. Dar tibetanii îl construiesc din nou, sub Dalailama al V-lea, mult mai impunător, mai opulent : 10 000 de încăperi, 130 000 de metri pătrați, 400 de metri lungime și 350 lățime, ziduri de 3—5 metri grosime și o înălțime de 117 metri. De fapt, sînt două palate sub același acoperiș : palatul roșu, unde sînt adăpostite monumentele funerare ale unor Dalailama și au loc slujbele religioase ; palatul alb, locuință a lui Dalailama și altor căpetenii budiste. Spre a avea o imagine cît de palidă a bogăției ce dospește aici, amintesc că pagodele în care se află sicriele conducătorilor supremi sînt din aur masiv și argint : trei pagode din aur și cinci din argint. Pentru un singur ansamblu funerar — cel în care se află înmormîntat Dalailama al V-lea — s-au folosit 3 721 kilograme de aur.

Sigur că cea mai mare povară pentru înălțarea palatului au purtat-o săracii, binecredincioșii tibetani, care știau că Potală înseamnă (din sanscrită citire) : „Barca cea mare care duce suferințele oamenilor în lumea cealaltă" — și pe care, într-un moment de reverie lucidă, l-am înțeles.

Viața în Tibet decurge încă după niște reguli și relații interumane ce nu se deosebesc prea mult de cele din epocile de început ale civilizației umane. Este greu să pui alături fie și numai cu imaginația, Palatul Potală și locuința unui tibetan, care se confundă adesea cu stînca în care este săpată sau de care este lipită.

Am spus toate acestea, tocmai pentru a scoate, cu atît mai mult în evidență prefacerile în bine aduse de epoca socialistă, tot mai puternic conturate în ultimul timp în Tibet. Printr-o hotărîre luată la cel mai înalt nivel a început construcția a 43 de importante obiective, între care întreprinderi industriale, edificii social-culturale și sportive. Se înalță hoteluri (turismul va cunoaște o mare dezvoltare în viitorul apropiat) spitale, palate de cultură, se extinde rețeaua rutieră.

Dar ceea ce m-a impresionat pînă la a-mi ascunde o lacrimă pe mineca dorului este fluxul de lumină pe care-l aduce școala, topind din stînca ignoranței și efectele sale. Practic, Tibetul era pînă nu demult o regiune analfabetă, tibetanii — puri și senini ca la începutul lumii — trecîndu-și viața sub atotputernicia religiei. În ultimul timp însă s-au înființat în Tibet peste 200 de școli elementare și 55 de licee, în care învață peste 100 000 de școlari. La Lhasa există o Universitate și un Institut agrozootehnic, în alt oraș ființînd un Institut al naționalităților — cu un total de 7 500 de absolvenți și 2 000 de studenți la ora de față. Cei mai mulți dascăli sînt tibetani, alături de care trudesc, cu dragoste și înțelegere, dascăli chinezi.

Nu voi uita multă vreme o scenă petrecută într-o așezare rurală. Deși învățătoarea tibetană Pei Qi, o tînără femeie de 24 de ani, școlită la Lhasa, s-a lăsat greu fotografiată — năzdrăvenia de aparat îi poate fura chipul ! — nu-și mai încăpea în piele de bucurie cînd mi-am manifestat dorința de a-i vedea clasa. Și în ciuda decorului sărăcăcios, a băncilor înfipte direct în pămînt, încăperea s-a umplut de un zîmbet plăcut : școlarii din clasa I ne-au întîmpinat recitînd în cor o poezie. În acel moment semănau cu toți copiii lumii de-o vîrstă cu ei. Erau frumoși, isteți și nerăbdători să spună tot ce știu.

Ion Andreiță

REVISTA STRĂINĂ

● **FINLANDA. AFIȘUL FINLANDEZ** a ajuns la maturitate artistică prin anii '50. În deceniul următor, el a ieșit în lume reușind să cucerească odată cu primele premii, și o binemeritată recunoaștere internațională. Unele afișe din perioada respectivă, mai ales cele de grafică, au devenit — potrivit lui „Look at Finland" — opere clasice. Afișul, ca mijloc de informare sau de reclamă, a devenit o componentă a culturii finlandeze. Ca urmare, în anul 1975 a fost deschis la Lahti, Muzeul afișului finlandez. De cel mai mare succes se bucură în Finlanda afișele cu tematică socială sau axate pe probleme ale vieții contemporane : lupta pentru pace și securitate în Europa, protejarea și ameliorarea mediului înconjurător, problematica țărilor în curs de dezvoltare, problemele generate de criza de energie etc.

Unul dintre reprezentanții de frunte ai școlii finlandeze a afișului este **Erik Broun,** personalitate multilaterală în lumea artelor plastice din țara celor o mie de lacuri. Mai important decît valoarea artistică în afișele lui ca de altfel ale marii majorități a autorilor finlandezi de afișe, este ideea, capabilă să emoționeze și să influențeze rapid. Imaginea vizuală acționează mai repede decît textul scris. „Un bun afiș, scrie «Look at Finland», nu explică, nici nu arată, el trimite mesaje direct conștiinței. Afișul este un gen independent față de celelalte genuri de artă plastică, dar el aparține tuturor acestor genuri. Un afiș bun expus trebuie să aibă ceva de spus mulțimii care trece pasivă pe o stradă ploioasă, trecătorilor veniți de departe. Mesajul lui trebuie «citit» dintr-o privire. Artiștii plastici finlandezi consideră munca de elaborare a afișelor ca deosebit de interesantă și demnă de respect pentru că afișul se adresează tuturor". Este ceea ce se străduiește să demonstreze și marele număr de exponate cuprinse în colecția reprezentativă a Muzeului afișului finlandez, o instituție de cultură cum sînt puține în Europa și în lume. O instituție al cărei exemplu se cere a fi urmat de toți cei care consideră afișul ca o armă în luptă pentru o artă angajată, pentru progres social, pentru pace, împotriva războiului.

● **SPANIA. „Figaro Magazine"** publică unele date inedite din viața lui Pablo Picasso, marele pictor spaniol care a încetat din viață la 8 aprilie 1973.

Pe parcursul celor șaptezeci și opt de ani de muncă neobosită, din cei nouăzeci și doi trăiți, Picasso a trudit asupra unei opere care, lăsată moștenire, s-a ridicat la fantastica sumă de 1 251 673 200 franci ! O parte dintre lucrările pictorului și sculptorului care a fost Picasso, au intrat în patrimoniul statului francez, ele servind ca fundament pentru deschiderea Muzeului Picasso de la Paris, la 23 septembrie 1985, iar o parte a revenit celor șase moștenitori ai lui.

Oameni care l-au cunoscut pe Picasso povestesc despre haosul incredibil și dezordinea care domnea în atelierul marelui pictor. Picasso nu suporta nimic, nici măcar ceea ce lucra el însuși, nici ceea ce cumpăra, nici lucrurile primite în dar. El nu s-a preocupat ca lucrările sale să fie aranjate într-o ordine, să fie sistematizate. Numai așa s-a putut întîmpla ca după moartea lui să se găsească într-un sertar, la un loc, pînza rămasă de la niște pantofi și manuscrisul lui „Ubu Rege".

Picasso nu obișnuia să se mute cu totul dintr-o casă într-alta. Cînd pleca, el încuia și lăsa totul așa cum a fost, în ideea că ar putea să revină la fosta locuință. Înțelegem, deci, disperarea notarului Pierre Zecri, însărcinat cu rezolvarea problemelor legate de succesiunea pictorului, care a găsit în vila California din Cannes, din care Picasso se mutase cu șaisprezece ani înainte de a se stinge din viață, lîngă o periuță de dinți învelită într-un ziar, un tablou de Braque. Le-au trebuit șase ani celor șapte specialiști pentru ca împreună cu notarul să pună la punct tot inventarul operelor de artă și bunurilor rămase de pe urma celui care a fost Picasso, unul dintre cei mai mari artiști ai tuturor timpurilor.

● **S.U.A. THOMAS FLEMING** face parte din generația virstnică a scriitorilor americani. A publicat cincisprezece romane dintre care ultimul, „Prada de război", a văzut lumina tiparului în 1985. El este în același timp un fin și atent observator al fenomenului literar american. Opiniile lui despre relațiile dintre scriitori și criticii literari le-a formulat de curînd într-un interesant articol intitulat sugestiv **„Războiul dintre scriitori și critici"**, publicat în revista „The New York Times Book Review". Fleming nu dă soluții, el constată că acest „război" este în curs de desfășurare, aduce exemple și îi lasă pe cititor și pe cei în cauză să vadă ce este de făcut.

Iată cîteva gînduri ale lui Fleming : „Se cunosc multe cazuri cînd anumiți scriitori au reușit să dobîndească o recunoaștere generală în epocă. Theodore Solostaroff, directorul editurii «Harper and Row», a analizat la timpul său recenziile pe marginea romanului „Corabia nebunilor" de Katherine Anne Porter. Rezultatul a fost pur și simplu uluitor, își amintește Solostaroff. Cartea a avut vreo 400 recenzii ! În această cantitate s-au găsit numai trei recenzii ai căror autori nu au „cumpărat" părerea editurii că este vorba despre romanul unei mari scriitoare, că romanul este opera ieșită din pana unui scriitor de necontestat geniu. Numai trei... individualiști au avut nervii suficient de tari pentru a scrie că romanul este plicticos..."

Trag scriitorii vreun folos de pe urma recenziilor criticilor pe marginea cărților lor ? se întreabă Fleming. „După cîte știu eu ,nu. Motivul principal îl constituie faptul că recenziile sînt prea scurte. Un alt motiv este numărul redus al recenziilor și caracterul lor contradictoriu. De exemplu, Walter Clemons de la „Newsweek" scrie referitor la volumul „Linii și umbre" al lui Joseph Wambaugh că „scriitorul este departe de a fi scris cartea sa cea mai bună", în timp ce criticul Elmore Leonard scrie în paginile aceleiași reviste, că „Linii și umbre" este cea mai bună carte a lui Wambaugh".

Balcanice

KOSTAS MONTIS

Închisoare

Cel mai rău nu-i
Faptul că m-au zăvorît în
această-nchisoare
Că au luat cheile și s-au dus
Ci faptul că nu știu
Pînă unde mi se-ntinde-nchisoarea
Faptul că nu-i știu nici contururile
Ca să fac la urma urmelor
Și eu ca tot omul
O tentativă de evadare

În românește de
Dumitru M. Ion

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

Olimpicii din țara păcii

Instruiți și educați în zodia efervescentă a anilor noștri, copiii României socialiste nu pot crește decît în cultul păcii. Pentru că însăși țara în care trăiesc și învață a devenit un etalon și un simbol al păcii pe toate meridianele globului !

Îmi amintesc că eram odată pe cîmp. Grîul ieșise biruitor din iarnă și acum se întindea — mare verde — pînă-n cumpăna zării ; soarele ardea îmbietor pe boltă, iar văzduhul era plin de ciocîrlii. Niciodată n-aș fi crezut că pot exista pe lume atîtea ciocîrlii ! Înălțau, de acolo, din tăriile albastre, un imn fără seamăn luminii aceleia calde și pure, sub imperiul căreia aveau loc toate zămislirile.

Senzația acelor clipe sfinte am retrăit-o zilele trecute, amplificată și cu adînci reverberații în suflet, printre participanții la etapa națională a olimpiadelor școlare de chimie și biologie, din clasele a VIII-a, etapă care s-a desfășurat pe meleaguri teleormănene, mai precis în municipiul Turnu Măgurele. Erau acolo copii din toate județele țării — „cei mai buni, dintre cei buni", cum s-a spus ! — antrenați într-o competiție pașnică, ce poartă pe ea semnul olimpic al fair-play-ului. O competiție la care cele două comisii care au pus note și au acordat distincțiile au avut un singur regret : acela că n-au putut acorda mai multe premii, deși, și așa, pînă la urmă a fost depășit numărul prevăzut inițial.

Dar ceea ce este mai important, dincolo de distincții și de trofeele cucerite de micii competitori, este faptul că din toate județele țării au venit la Turnu Măgurele pentru a-și etala cunoștințele și a-și pune în valoare pregătirea, elevi extrem de bine pregătiți. O dovadă în plus că în oricare colț al țării noastre se practică azi un învățămînt modern, deschis spre știință și aplicație practică !

Așa cum grîul verde, încorporînd în el raze de soare, trudă și binecuvîntare a pămîntului și cîntec de ciocîrlii, devine pîine aromitoare pe masa oamenilor, tot astfel și „olimpicii" de azi, de pe băncile școlii, prin lumina de carte, prin cunoștințele acumulate în ani de străduință, vor fi specialiștii de mîine ai țării.

Ei vor purta în inimă, pretutindeni, steagul cu dorința noastră de pace. Steagul păcii pe întreaga planetă !... Pentru că învață și cresc într-o țară a păcii !

Dim. Rachici

DIN LIRICA AFRICII

DAVID DIOP
Senegal

Sfidare forței

Tu ce te-ncovoi și tu ce plîngi
Tu ce mori într-o zi ca asta fără să știi de ce
Tu ce lupți și tu ce păzești odihna celuilalt
Tu ce nu mai privești cu rîsul în ochi
Tu fratele meu cu fața de teamă și neliniște
Ridică-te și strigă : „NU" !

JEAN-BAPTISTE MUTABARUKA
Ruanda

Amintire

Adu-ți aminte de seara-ceea blîndă
de ling-o fîntînă
și de dansul ierbii ce se-ndoaie sub vînt
de apa ce curge în matca-i din vale.
Amintește-ți, amintește-ți de goana nebună
prin uscate cîmpii, arse de flăcăra
pădurii ce piere.
Amintește-ți de primele zile de școală
de alfabetul rebel
de șirul de numere indivizibile
din praful ce se moale.
Amintește-ți de mîngîierile mamei
de mîinile ei modelîndu-ți obrazul
de nervii-ncordați în canicula sub razele aspre
de soare
comoară fără de preț, inegalabilă mamă.

JOHN PEPPER CLARK
Niger

Ibadan

Ibadan,
împroșcînd roșu
și aur — aruncat și risipit
printre șapte coline ca un porțelan
spart în soare.

CLÉMENTINE NZUJI
Congo

Poem

Acceptă să vorbești pentru foame
Ia-i forma și mizeria
O ! poem al celor de mult infometați
Mișunînd lacomi pe străzile orașului
Singuri sfîșiindu-și viscerele
Crezînd că prind speranța ce le scapă.

O ! poemul meu
Fă-te crainicul acestora
Ce nu pot vorbi și nici să se apere
Înfometați rapaci de viață și dreptate...

Dar totuși...
Nu-ți grăbi pașii
Veni-va și timpul săracului
Timpul ultimei sale revanșe.

TCHICAYA U'TAMSI

Cîntec de leagăn

— Te iubesc copilul meu,
dormi dacă iubești pe mama.
— Femeie, dar copilul doarme bine ?
— El doarme bine
dar fluturi răi dansează în cerc pe capul lui.
— De ce mai plîngi, de doarme bine ?
— El doarme bine
și fluturi răi deasupra lui dansează în cerc.

ELOLONGUE EPANYA
Camerun

Tam-tam

Cînd pielea ți-o-ntinzi dînd-o
mîinilor negre noduroase-nnodate cu viața
tu naști dorință, Tam-tam.
Cînd deodată mîinile mele bogate bat ca un
galop fantastic de bivoli
pe ombilicul tău sonor, se urcă-n mine milenii
refulate de dorinți eliberate.
Sondom ! Kong-Kong-Kong-Tam-Tam !
Tam-tam nocturn de stîlpi fărîmați
în străluciri de proaspătă carne,
tinerețea mea repatriată-n hotarele neputinții
Călare pe piroga-n derivă
Tam-tam al nopților mele
Tam-tam al buzelor de negru Bakongo
deschide-mi ritmul vieții celei noi
ca o sămînță care se cunună cu pămîntul
și naște arbustul ce crește-n
sudoare de sînge și lacrimi.

În românește de
Mircea Traian Biju

SPORT

Șeherezada Bucureștilor...

E povestea cu lebede roșii, poate și puțin arabă, avînd în vedere fumul trenurilor, pe care echipa Rapid o spune de o mie și una de săptămîni califului său, Giulești. Și fiecare casă din preajma Gării o ascultă cu uimire și apoi o transmite prin cintec întregii țări. Pentru mine, Rapidul este ca o dropie verde plutind prin spații și răspîndind binecuvîntarea dragostei în grîul cu care ne hrănim visele, ne prelungim viața și urcăm zidul înalt al dorințelor, dincolo de care se află cele mai întinse livezi. Pentru mine, Rapidul este o dimineață aurie de toamnă, cînd în gările din cîmpia Bărăganului și-a Dobrogei, unde trenurile opresc doar o singură clipă, zeci de oameni se aruncă în vagoanele amorțite de somn, ca să intre în București pentru două ceasuri, atît cît joacă Rapidul și apoi să se întoarcă în satele lor dominate de salcîmi și să țeasă basme ce s-au petrecut mai mult în iarba închipuirii lor.

Pentru că Rapidul, prima mare echipă muncitorească de la noi, înainte de a fi o echipă este o legendă, ea trebuie căutată în istoria fotbalului românesc cu lampa lui Aladin. În peștera ei cu nestemate, dar și cu ape rele, stau în lumină nume celebre, care au rodit cîntece fără de sfîrșit, la fel cum glasul roților de tren rodește tristețe dulce și dorul veșnic de a atinge depărtările cu mîna. Rapidul face parte din sufletul oamenilor simpli ca bobul de zăpadă din bradul sărbătorilor de iarnă, ca fantasma lunii din apele mării, ca durerea din suferința înfrîngerilor. Rapidul este cel mai scurt drum între culmea gloriei și valea plîngerii. Dar pe drumul ăsta clocotește și arde în vîlvătăi patima. Rapidul se scrie cu petală de mac și se tipărește în transfigurările auguste pe care le încearcă roua pe arborii copilăriei cei adumbriți de cocoși albaștri. Noi toți cîți iubim Rapidul ne spălăm cu cimbru la subțiori cînd, pătrunși de-o tristețe galbenă, de tristețea din zori a Șeherezadei, vrem să-i rostim numele. Pentru că Rapidul este butucul de vie care ne împrumută ființa toamnei, densitatea vîntului de primăvară și fereastra prin care ne uităm spre marginile țării.

Rapidul e rîul pe care plutim în toate zilele care se compun din corăbii și frunze plutind.

Rapidul e Rapid. Înșiră-te mărgăritar al poveștii pe încă zece mii de săptămîni.

Lebădă noastră roșie pe care ne sprijinim plecările și întoarcerile în București.

Rapidul e curcubeul culcat de-a lungul Griviței, peste podul Grant, de-a lungul căii Giulești și pînă la marginea vieții noastre.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
22
(1 255)
Sîmbătă
31 mai
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONGRESUL ȚĂRĂNIMII

eveniment cu multiple și profunde rezonanțe în viața politică și socială a țării, Congresul țărănimii, al treilea în ordinea unor asemenea ample și elocvente manifestări la nivel național pe care le-a cunoscut în ultimii ani lumea celor ce făuresc roadele pămîntului ; un înalt și semnificativ forum care, în prezența secretarului general al partidului, a întrunit mai mult de unsprezece mii de reprezentanți și care, sub auspiciile marilor perspective deschise de cel de al XIII-lea Congres al P.C.R., în cel de al optulea cincinal al dezvoltării noastre multilaterale, a dezbătut programele, sarcinile și obiectivele concrete de acțiune prin care satul și agricultura românească, întregul lor potențial tehnic și uman trebuie să se ridice la nivelul unei noi calități a muncii și vieții, la nivelul propriilor noastre cerințe și posibilități, în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale progresului și civilizației.

Temeliile unei noi revoluții care înseamnă producții record, un nou mod de a gîndi și acționa, au fost puse succesiv în anii care formează arcul de boltă al celei mai prodigioase și mai înfloritoare epoci, temelii noi se așază de acum înainte și în această mereu vie și trează perspectivă, lumea satului reprezintă o preocupare și o direcție esențială a politicii partidului și statului, un domeniu în care acum — e necesar și posibil — se fac cele mai mari investiții. Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este elocventă în acest sens ; ea prezidează de fapt întregul scop și întreaga paletă de acțiuni și măsuri care converg realizării cu succes a programelor adoptate, pentru transformarea agriculturii socialiste românești, a oamenilor ei, într-o adevărată forță a progresului, pentru sporirea contribuției — prin obținerea unor recolte cît mai mari, sigure și stabile — la cauza propășirii întregii țări. **„Trebuie și în agricultură — ca, de altfel, în toate domeniile,** subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, — **să pornim de la principiul că socialismul îl construim cu poporul și pentru popor, că tot ceea ce realizăm este opera întregului popor, care înfăptuiește neabătut politica partidului în toate domeniile, că tot ceea ce se realizează are drept scop dezvoltarea generală a patriei, asigurarea bunăstării generale a întregii națiuni".**

Cuprinzătoare, vaste programe direcționează eforturile, gîndirea și acțiunea creatoare din lumea satului românesc, obiective și perspective mari călăuzesc și mobilizează energiile tuturor celor ce se îngrijesc de rodnicia și frumusețea pămîntului țării, transformîndu-l neîncetat. Așa cum se aprecia în cuvîntarea rostită, întregul popor a trecut cu toate forțele la realizarea celui de al optulea cincinal elaborat pe baza orientărilor Congresului al XIII-lea al partidului, obiectivul fundamental al acestei etape fiind intrarea României într-un stadiu nou, superior, trecerea de la o țară în curs de dezvoltare la țară mediu dezvoltată, iar în perspectivă, pînă în anul două mii, patria noastră să devină o țară socialistă multilateral dezvoltată, în care să se manifeste cu tot mai multă putere principiile comuniste de muncă și viață. Realizarea acestor măreț obiective impune, cum deseori s-a subliniat, trecerea la o nouă calitate a muncii și vieții, a gîndirii și creației care să consacre o realitate indiscutabilă și să modeleze chipul viitorului pe care ni l-am asumat. Se află, în aceasta, însăși explicația noii revoluții pe care o traversează lumea pămîntului românesc, și se află însăși justificarea perspectivei. Transformarea modului de a gîndi și trăi, acest amplu și stăruitor proces despre care vorbește secretarul general al partidului, implică neîndoielnic și cultura, literatura și arta, acești factori făuritori de nouă și profundă sensibilitate, de nouă și profundă conștiință.

Spiritul revoluționar care animă contemporaneitatea noastră economică și socială, patriotismul ardent, cel al faptei, al construcției, al edificării, se regăsesc deopotrivă ca realitate și aspirație, alcătuiesc modul de a vedea și înțelege toate marile schimbări produse în ființa satului românesc și ca atare, dintr-o datorie față de propria noastră vocație, trebuie să le înfățișăm în toată dinamica lor înnoitoare. **Să dezvoltăm tot mai puternic dragostea față de glia strămoșească, de trecutul minunat al poporului nostru, de lupta pentru dreptate și independență, principiile umanismului revoluționar,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu și este evident că în această atît de înaltă și laborioasă întreprindere un rol deosebit îl deține creația literară și artistică, un rol deosebit îl dețin oamenii scrisului.

Un cuvînt de muncă și de pace, un cuvînt de nobil și înflăcărat îndemn adresează secretarul general al partidului tuturor țărilor și popoarelor, prezentului și viitorului vieții pe pămînt. **Nu există nici o altă alternativă pentru a asigura existența fiecărei națiuni, a întregii omeniri, decît înlăturarea cu desăvîrșire din lume a armelor nucleare !** Apelul, chemarea la rațiune, la răspundere reală, statornică, urmează cursul firesc al unei politici și al unui program de o desăvîrșită consecvență prin care România și președintele său și-au adus și își aduc o strălucită contribuție la cauza înțelegerii și păcii între popoare. Semnificația unui atare demers realizat de la tribuna marelui forum democratic al țărănimii românești se leagă de semnificația însăși a vieții și rodniciei pămîntului, de lumea celor care știu cel mai bine prețui și lucra pămîntul, ca o umanitate în care se cuprind cele mai înaintate idealuri și aspirații.

O semnificație aparte prezintă acest îndemn și trezește ecou și speranțe, gîndindu-ne la florile cele mai frumoase ale pămîntului, copiii. Începutul de vară consacră ziua lor ca un simbol al creșterii și împlinirii, ca un simbol al umanității însăși, a viitorului.

Luceafărul

TREBUIE SĂ DEZVOLTĂM PUTERNIC DRAGOSTEA FAȚĂ DE NOU, SPIRITUL REVOLUȚIONAR, DE ÎNDRĂZNEALĂ ÎN MUNCĂ, ÎN GÎNDIRE, DE A ACȚIONA ÎNTOTDEAUNA ÎMPOTRIVA A TOT CE ESTE VECHI ȘI PERIMAT, PENTRU PROMOVAREA CU TOT CURAJUL A NOULUI ÎN TOATE DOMENIILE DE ACTIVITATE. ACEASTA ÎNSEAMNĂ A ACȚIONA ÎN SPIRIT COMUNIST, REVOLUȚIONAR! ACEASTA ÎNSEAMNĂ A ASIGURA ÎNFĂPTUIREA PROGRAMELOR DE DEZVOLTARE A AGRICULTURII !

NICOLAE CEAUȘESCU

50 DE ANI DE LA PROCESUL DE LA BRAȘOV

Sub steagul luptei revoluționare (II)

28 MAI, 1936

După deschiderea ședinței de dimineață, trecîndu-se la instrucția orală a cazului se va lua interogatoriul acuzaților îngăduindu-li-se, deci, să își formuleze apărările. Cei ce asistă la dezbateri vor fi din nou impresionați, și cu acest prilej, de poziția exemplară a tînărului revoluționar Nicolae Ceaușescu. Este al treilea care răspunde la interogatoriu, conform listei ordonanței definitive, dar, spre a putea face o comparație, să amintim, în treacăt, ce răspund ceilalți arestați.

Cum se obișnuia într-o asemenea situație, în conformitate și cu sfaturile primite de la avocați, ei caută să își diminueze vina, chiar să conteste o serie de acuzații ce li se aduc, cu speranța obținerii unei pedepse mai mici, sau chiar a achitării.

Inculpatul Petre Iubu, zis Jubulescu, declară că nu are cunoștință de faptul că în atelierul său s-ar fi găsit manifeste cu caracter subversiv. Că nu cunoaște decît unele dintre broșurile confiscate. Că nu a împrăștiat manifeste comuniste și că nu îi cunoaște pe majoritatea arestaților decît de la poliție. Declară că este victima unei înscenări. Este ajutat de către avocatul Moscovici care cere comisarului regal să dea citire procesului-verbal de constatare din care rezultă că la locuința lui nu s-au găsit manifeste comuniste.

Ionescu Gheorghe se apără susținînd că împreună cu 40-50 de tineri care, la fel ca el, au absolvit școala industrială, au fondat o orga-

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 6-a

Satul, o lume în transformare

în pagina a 3-a

Mereu atenți la rotirea astrelor

atunci cînd scriu despre țărani, scriu despre mama și despre tatăl meu. Scriu despre rudele și vecinii mei. Despre cei care locuiesc pe cele cinci uliți ale satului. Fiecare uliță este un continent. Știu că o rudă îndepărtată de a mea, o rudă îndepărtată în timp se numea Mihai Românul. El a luptat și a fost unul dintre eroii răscoalei de la Bobîlna. E trecut în hrisoave.

Știu la fel de bine că mulți din consătenii mei au fost alături de badea Toader Todoran, ei s-au răzvrătit și au fost trași alături de el, pe roată, aici, pe cîmp, lîngă Salva, pe malul Sălăuței. Sufletele lor au fost trase pe roată înainte de Horea.

Tot rudele și consătenii mei au făcut parte din regimentele grănicerești, păzind hotarele unui imperiu absurd. Au luptat și cu Napoleon, încît se spune că împăratul, văzîndu-i și simțindu-le tăria brațului și inima bravă ar fi zis : — „Dacă aș avea eu mai multe asemenea regimente aș cuceri lumea".

Ei n-au vrut să cucerească lumea. Au vrut să cucerească doar Istoria, au participat la ea și au făurit-o.

S-au luptat cu Horthy Miclos și cu Adolf Hitler.

Nu le plăceau fanfaronii și sceleratii. Îmi amintesc că, copil fiind, o auzeam pe mama, pe ea, care nu știa carte, cîntînd cu vocea ei nespus de frumoasă :

„Treceți batalioane române Carpații,
Cu arme, cu frunze și flori"

Știau că dincolo de satul nostru trăiesc români și doreau ca ei să fie împreună, sub aceeași stea, și că au aceeași unică aspirație.

Au dorit întotdeauna o Românie mîndră, unită și întreagă. Știau deci ce e Istoria, așa cum știau că ne tragem din daci și din romani.

Mulți au fost aceia care au vrut să-i deznădăjduiască, de ei se trezeau în fiecare dimineață, de vreo două mii de ani, mereu înaintea zorilor de ziuă.

Și pe mine, cînd eram copil, mă scula tata înaintea zorilor de ziuă. Cînd răsărea soarele eram pe cîmp și duceam caii de căpăstru, iar tata apăsa pe coarnele plugului. Cînd soarele era sus, venea mama ca dintr-o zare, cu mîncarea caldă. Poate și mie mi-a spus : „Ride copile soarelui, ca lumea să se facă bălaie".

Nu departe de satul meu, marele Liviu a văzut poate pe o rudă de-a noastră sărutînd pămîntul reavăn, într-o duminică. Căci erau și duminici, cu ropotul horelor, cu nunți, cu bătăi, cum erau și șezătorii de iarnă, cu cimilituri și fete răpite. Uneori țăranul s-a confundat cu țara. Era poporul ei, era românul. Știa că venim de demult și mergem departe. Avem statornicie în timp și statornicie în spațiu. „Românul — zicea Călinescu — vede deasupra lui pe cer soarele și luna și astrele. E domn, om vechi, de cetate, și țăran avînd o țară, o lege. Avînd pămînt lucrează, face arătură, semănătură. La pădure, la munte, la șes, încalecă pe cal sau se duce pedestru. Toamna, pe ploaie, vînt, ceață, fulger, iarna pe ger de crapă pietrele stă la adăpost. Are casă cu scoarțe pe pereți, o curte, un staul, un ciine. De la fîntînă aduce apă cu ulciorul, are simțire, cuget. Îi place cum păsările cîntă în arbori. Cînd înflo-

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. 3

Părinți ai patriei

Părinți ai patriei, în veci voi înfloriți,
Eu vă aud și cînt la matca tutelară,
Voi ați știut că patriile nu cresc decît în sus,
V-ați semănat și-n margini și-n mijloc
de țară.

Voi ați știut că-n legea furtunilor, mai grea,
Urcă și munți, se-nalță și izvoare
Că-n firul de iarbă-asemeni cu un fir de stea
Se varsă și-o fîntînă de-a pururi cîntătoare.

Umblă pe voi ciorchine de privighetori,
Umblă și strugurele-aducerii aminte,
Ca un potop de raze printr-un pisc de nori,
O rădăcină care se simte și-n cuvinte.

Pe-alămuri crude-n ochi sau și mai crud,
Numai prin vis, prin jertfă, prin idee,
E-n felul vostru-o scară de pămînt ce-aud,
E răsuflarea clopotelor vii care scinteie.

Și e un ceas astfel cînd vă întîmpin mut,
Dau scris numai : cuvîntul este țară.
Umblă pe voi lumina-n care mă strămut
Și umblă vînt, căderi de aripi mai spre seară.

Fructul înalt, acesta-n care ard și eu,
Cerul ce-ați fost și-mi sînteți, nelipsiți,
Părinți ai patriei din care-un curcubeu
A înflorit și-n veci voi înfloriți.

A.I. Zăinescu

»Un japonez la Hasdeu
sau Peștera lui Gutenberg«
fragmente de roman
de PAUL ANGHEL
(în paginile 4-5)

TÎNĂR ÎN AGORA

Dunăre cu poduri

Aici este un ochi de lume, mi se spune, și cred. Aici este un arc, arc peste timp, aud, aud și văd, constat și mă entuziasmez. Peste trei secole, probabil peste trei sute de ani, deci dincolo de primul pătrar al mileniului ce ne bate emoționant la ușă, podurile dunărene pe care noi, am zis noi, le ridicăm astăzi, vor arăta vrednice de admirație, vor veni oamenii acelui mileniu supertehnicizat și romantic pînă în măduva oaselor, vor pipăi grinzile de beton de o sută optzeci de tone și vor clătina din cap a admirație, bun lucru, trainic lucru. Aci, zice scurt o voce, e de constructor, are inflexiunile vocii de constructor, este, prin oameni, prin gesturi, prin sentimente, țara întreagă, țara în miniatură. Podurile Dunărene de astăzi, paralele, nici nu se putea altfel, cu cele ridicate cu un secol în urmă de inginerul Anghel Saligny, nu sînt ridicate doar de ialomițeni sau dobrogeni, ci de oameni adunați așa cum se adună apele țării, toate, în marele fluviu, oameni veniți din toate zonele, de pe toate șantierele, veniți să arunce peste marea cale de apă și sentimente a Europei o fișie de beton și oțel. Sînt nouă ani de cînd se lucrează în beneficiul noilor poduri dunărene, nouă ani, timp în care un proiect din patru, patru au fost inițiat și a învins cel mai bun, s-a ridicat în aer asemenea unui Jumbo-Jet, maiestuos, pasăre în puterea cuvîntului. De la înălțimea podului caut apa fluviului ca pe un sprijin, dar materia aceasta lichidă, drum fără pulbere, temei de atîta vals, e departe, pare pierdută în spațiu, podul contează, și el, podul, e ca o navă. De o parte și de alta a podului de cale ferată dublă se află aripile autostrăzii Nord-Sud, Europa va trece pe aici cu aceeași dezinvoltură cu care trece și pe apă, semn al păcii și al prieteniei, al înțelegerii și colaborării, numai că pe aici, pe poduri, această Europă va avea viteză mult mai mare. Că podurile vor impresiona, nu rămîne nici o îndoială. Ca în atîtea locuri, românii au zidit și zidesc temeinic. Ne-o spune și economistul Andrei Ticu, director adjunct al șantierului noilor poduri dunărene. Lecția Poduri Dunărene a reporterului începe în stilul clasic, întîi macheta, apoi oamenii și... terenul. Machetele nu par a spune mare lucru, creionul se poate juca mult și bine pe hîrtie, poate fi, foarte bine, dimpreună cu hîrtia de calc, o prea strălucită prelungire a unui vis. Și constructorii nu duc lipsă de visuri, nu. Numai că ei și-au dorit nu de ieri, de alaltăieri ca aceste visuri să prindă, uite-așa, contur, să dezlocuiască aer. Și-n acești ani li s-a întîmplat, e un fel de-a spune li s-a întîmplat pentru că nu e întîmplare, e program politic, e politică de stat, ca plăsmuire de arhitect să fie faptă de constructor. Nicicînd n-au fost puși atît de consecvent la tensiunea realității cei care poartă cu ei ardoarea construcției.

De la podul lui Saligny, pod peste care încă zuruie trenurile grăbite, a trecut aproape un secol. Podul e încă trainic, dar pe noi, cei care ne-am mîndrit atîta cu el, nu ne mai încape. E, ceea ce s-ar numi în limbajul uzinei, „un loc îngust". Și-am hotărît ca această fereastră să fie mai mare, mai luminoasă. O fereastră construită de noi, soluțiile tehnologice, proiectele sînt făcute de noi, de români, totul e original, e făcut de mintea noastră, povestește Andrei Ticu, un împătimit al acestui șantier ; omul, gălățean, adoptat de București, își duce veacul pe Dunăre, știe totul despre poduri, a avut grijă de toate betoanele, și ce betoane ! cremene, cu oameni așijderea, oameni trecuți prin ciurul și dirmonul multor șantiere, cu de la Bicaz cetire, oameni ce au pășit după și prin faptele lor printre și pentru construcțiile socialismului ; sînt aproape patruzeci de ani de cînd construiesc țară nouă, pe străvechi temelii.

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Teii copilăriei

În sala Teatrului Brăilei devenită neîncăpătoare am luat parte zilele acestea la unul dintre cele mai frumoase spectacole de poezie pe versurile lui Mihai Eminescu.

Copiii liceului industrial în prelucrarea lemnului prin citiva profesori inimoși, Gheorghe Calotă și Silvia Crișan, de patru ani încoace cînd înfloresc teii în pragurile Dunării, îl îngînă pe marele poet, se pătrund de lumea fabulos de fericită a geniului său.

Așa s-a născut acest spectacol întins acum peste generații, devenit tradițional, însuflețind orașul din marele suflet al lui Eminescu. Două ore scena teatrului Maria Filotti a devenit vatră de poezie ce înaltă sufletele.

Ei vor crește și farmecul versurilor marelui poet îi va însoți de-a lungul vieții.

Ar putea deveni tradiție a școlilor în Florar rostirea versurilor lui Eminescu în auzul sufletului tuturor.

Liceul brăilean a tipărit și o revistă școlară lui Eminescu aflată la primul număr, unde, între cinstirea prin

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Structură și arhitectură în roman

Printre noțiunile critice frecvent folosite mai ales atunci cînd se scrie despre roman, se găsesc în mod curent acelea de structură și arhitectură. Prima dintre acestea, structura, se află de la o vreme tot mai acut în situația paradoxală de a rigidiza viziunea epică (și deci și pe cea critică) schematizîndu-le deopotrivă, ceea ce-l obligă constant pe criticul conștient de acest lucru la o mulțime de artificii critice și amendări ulterioare. Dualismul prin excelență al structurii este resimțit ca prea sărăcăcios, constrîngător. La rîndul său, conceptul de arhitectură romanescă are în pofida uzajului ridicat un sens destul de imprecis : el proiectează asupra romanescului umbra statică a edificiilor din beton sau piatră înălțate pe verticală sau imaginea vagă a contrapunctului simfonic. Cei doi termeni indispensabili instrumentarului conceptual a criticii de azi pretind se pare, o mai precisă definire a lor, o mai consistentă adecvare la realitatea literară pe care sînt chemați să o exprime și să o acopere.

Ca de atîtea ori în istoria ideilor, procesele de clarificare filozofică au fertilizat teoria și practica literară. În lumea de azi, una dintre direcțiile extrem de interesante ar fi aceea de eliberare de canoanele rigide ale structuralismului, care au creat o adevărată cultură a disecării, pentru unele modele teoretice mai complexe, mai dinamice, capabile să creeze și o cultură integratoare. Mijlocul ar fi o gîndire

Mirela Roznoveanu

Coutinuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● Paul Dugneanu ● «N. Iorga, precursorul» de Ion Papuc ● «Filologice» de I.C. Chițimia ● Post restant de Iulian Neacșu ● Rememorări de Mircea Micu ● Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor ● Cumpănă de George Alboiu ● Mapamond

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» XIII

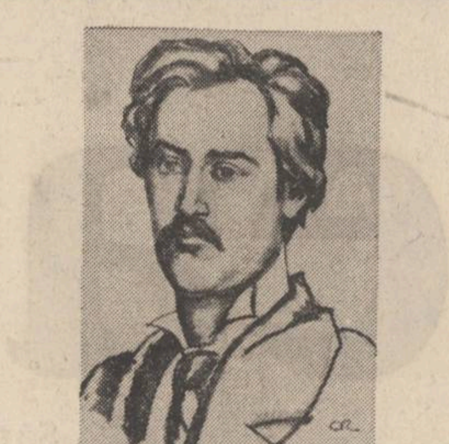

XIII

De puține ori în gazetăria românească s-au mai scris rînduri atît de pline de compasiune și de respect pentru talpa țării, pentru cei ce țineau în spinare întreaga suprastructură a statului, ca în gazetăria eminesciană. Spiritul acestei prețuiri de excepție îl vom regăsi și în scrierile cu tîlc ale unui prieten al poetului, Ion Creangă, și ele duc pilduitor către 1848, dar pe fir țărănesc.

Prietenia dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă a fost așezată mai ales sub semnul plimbărilor rustice și a libațiilor disprețuitoare de lumea prea învățată. Este, nu încape îndoială, un fel reductiv de a imagina aceste raporturi, o viziune anecdotică asupra lor sau un spirit de sistem prea apăsat, ca la G. Călinescu în a cărui viață a lui Creangă se caută numai dovezile unui portret rablesian. M. Eminescu îl cunoaște pe Ion Creangă în vara lui 1875 și părăsește Iașii în toamna lui 1877, timp în care poetul trece din funcția de revizor școlar în aceea de redactor al foii **Curierul de Iași.** Îi apropie mai întîi tema comună a școlii, scumpă atît revizorului cît și învățătorului, după cum i-a apropiat scrisul și, ca frecventatori ai presei, cele două publicații de care li se leagă numele — **Convorbiri literare** și **Curierul de Iași.** În **Curierul de Iași,** Ion Creangă este pomenit de mai multe ori de M. Eminescu, atît ca autor de recomandabile cărți didactice, cît și ca model de autor realist din familia Gogol. Pînă a nu pleca Eminescu din Iași, Ion Creangă tipărise în **Convorbiri** toate așa-zisele lui basme, ceea ce îndreptățea aprecierea literară a redactorului de la curierul ieșean. Ion Creangă citea în **Curierul de Iași** (care aparținea celor doi prieteni mai mult decît revista Junimii), proza lui Eminescu **(Cezara, La aniversară)** și Slavici **(Popa Tanda, Stan Bolovan, Scormon),** răspunsul dat de prietenul său atacului lui Zotu la **Logica** lui Maiorescu, articole și note despre teatru, despre figurile istorice ale Moldovei sau despre viața politică a vremii, datorate și acestea redactorului prieten. Este exclus ca în colocviile lor Eminescu și Creangă să fi ocolit cuprinsul **Curierului de Iași,** temele și literatura de acolo, atît timp cît Ion Creangă era și autor, iar pe deasupra foarte cunoscut pentru verva lui de orator politic. **(Stan Bolovan,** apărută cu un an înainte în **Convorbiri,** dar și în **Curierul de Iași,** l-a stimulat, se poate bănui, pe Creangă să scrie **Dănilă Prepeleac,** versiunea mai artistică a aceluiași tipar folcloric abordat de Slavici). Altfel zis, prietenia dintre Eminescu și Creangă era și rămîne o prietenie de idei, de opțiuni comune, iar **Curierul de Iași** publicația asumată neîndoielnic de institutorul care-și găsise perechea în redactorul ei.

Întemeiată pe idei și sentimente comune, prietenia lui Eminescu și Creangă nu se sfîrșește odată cu plecarea poetului din Iași, ci continuă în alt plan, sublimat. Ion Creangă, rămas singur, deapănă firul vechilor discuții într-o creație literară de alt tip decît cea cu aspect de basm prin abordarea realistă a orizontului vieții țărănești. Dialogul dintre cei doi scriitori prieteni nu va înceta odată cu plecarea din Iași a lui Eminescu, ci va deveni un dialog mediat. Intermediarul principal va fi ziarul **Timpul,** care luase între cei doi foști peripatetici ieșeni locul **Curierului de Iași.** Campaniile politice ale poetului din **Timpul** fac indiscutabil parte din viața intimă a lui Creangă. Corespondența învățătorului cu Ion Slavici și Vasile Conta ne indică ridicatul grad de interes al acestuia, pentru problemele politice ale zilei. Era firesc ca una din lecturile hotărîtoare ale lui Creangă să rămînă publicația politică redactată de M. Eminescu, cu atît mai mult cu cît aici apare și literatură. **(Ioanea Mamei** de Slavici, 1878).

Eminescu înțelege să corespondeze acum altfel cu Creangă. Nu știm dacă există vreo legătură concretă între datarea pe **4 mai 1880,** la Iași, a **Anecdotei** cu Ion Roată, între **Notițele bibliografice** de la începutul lui mai 1880 din **Timpul** axate pe manualul lui Creangă, între apariția nuvelei **Budulea Taichii** de Slavici în **Timpul** (iulie 1880, după ce apăruse în iunie în **Convorbiri)** și între data de **septembrie 1880, București** așezată la sfîrșitul primei părți a **Amintirilor din copilărie,** dar una trebuie să fie. Limba și arta lui Creangă constituie în articolul de direcție literară notițe bibliografice pe care le scrie Eminescu în trei numere din **Timpul** (6, 7, 8, mai, 1980), reperul central opus latinizației lingvistice practicată de Eliade Rădulescu. Cîștigul de cauză dat lui Creangă față de Eliade Rădulescu constituie o judecată de valoare de al cărei preț astăzi nu ne putem da atît de bine seama ca Ion Creangă. Apoi proza lui Slavici constituise și în 1878 stimulentul unei inițiative de scriitor la Creangă. **Budulea Taichii** e de fapt o „amintire din copilărie" a lui Slavici, mai mult decît atît, este istoria formării intelectuale a unui fiu de țăran. Formula „bildungsromanului", adaptată de școlitul la Viena Slavici, trece la Creangă, care o combină cu eminesciana teorie a claselor pozitive. Prietenia de idei rămîne vie între cei doi emuli literari pe care după 1877 îi separa numai geografia, dar nu și ideile.

În 1880 apare în **Albumul macedo-român** o **Anecdotă,** care va deveni mai tîrziu povestirea **Moș Ion Roată și Unirea.** Pilda lui Creangă este, politicește vorbind, antiliberală în viziune eminesciană. Boierii ironizați de Ion Roată sînt liberali care denunță exploatarea boierească, predică egalitatea, spun fraze mari despre frații noștri de sînge: franțuzii, italienii, spaniolii și portughezii. Istețimea țăranului a fost de a scoate la lumină demagogia proprie liberalismului. Pentru Ion Roată, acești oameni ai orașului, indiferent de ideile profesate fiind tot boieri, iar țăranii avînd de suportat sarcini mai grele decît cele de pînă atunci. „Iar de la bolovanul dumneavoastră... am înțeles așa: că pînă acum noi țăranii am dus fiecare cîte o piatră mai mare sau mai mică pe umere; însă acum sîntem chemați a purta împreună tot noi, **opinca,** o stîncă pe umerele noastre". „Anecdota" lui Creangă putea fi subscrisă și de Eminescu, pentru că „bolovanul" propagandiștilor ilustra povara „superpusă" pe umeri țărănești. M. Eminescu a reprodus-o, de altfel, în **Timpul** cu un alt titlu, programatic, accentuînd direcția ei politică: **Țăranul și Unirea, episod de la 1857 de I. Creangă (Timpul,** 22—23 mai 1881), după ce cu cîteva numere mai înainte scrisese: „Patria adevărată, patria lui Matei Basarab e săracă și ignorantă" (20 mai 1881). Ion Roată e pus și adus să vorbească în numele țării de „opincari" de a cărei sărăcie și ignoranță Eminescu acuza liberalismul român. Gazetarul e în momentul de vîrf al impactului său politic cu rosettismul, iar apelul la scrierile prietenului Creangă în faza de vîrf a conflictului își are sensul său.

Cronologicește însă povestea lui Ion Roată și a Unirii este coperta din față a **Amintirilor din copilărie,** după cum cealaltă poveste a lui Ion Roată, cea cu Cuza Vodă, îi constituie coperta din spate.

Scrise în 1880, terminate în septembrie, la București, primele **Amintiri** apar în **Convorbiri literare** pe 1 ianuarie 1881, iar **Timpul** le preia pe 11—15 ianuarie. Cea de a doua parte, nedatată de Creangă, apare în **Convorbiri literare** pe 1 aprilie 1881 și e preluată de **Timpul** pe 1—9 mai în același an. Între partea a doua și a treia, Creangă intercalează pe **Popa Duhu,** care e practic tot un capitol din **Amintiri din copilărie,** dar pe care Eminescu nu-l mai reproduce în **Timpul** (din **Convorbiri,** 1 noiembrie 1881, unde apăruse cu titlul **Narațiune).** Partea a treia a **Amintirilor,** datată și la București, septembrie, 1881 nu mai apare și în **Timpul,** ci doar în **Convorbiri** (1 martie 1882). Creangă își definitivează amintirile după vizitele la București, cînd se întîlnește cu Eminescu și le și datează.

După ședința de Cameră din martie 1881 în care ziarul **Timpul** devine obiectivul numărul 1 al discuțiilor, poziția lui Eminescu în redacție se clatină, ceea ce-l scoate din făgașul anterior. Datarea însă la București a două dintre părțile **Amintirilor,** ca și reproducerea primelor două părți în **Timpul,** ne arată că legătura celor doi era vie și că Ion Creangă era integrat de Mihai Eminescu unui sistem de vederi solidare în egală măsură literare și politice. Prietenul ieșean trăia desigur, de la distanță, drama prietenului său, căutat și la București de cîteva ori.

Curba **Amintirilor** e descendentă, luînd un ton trist. Cea de a patra parte, neterminată, a apărut tîrziu în ediția de opere din 1892, ca și cînd Creangă nu mai avea pentru cine și de ce s-o scrie. O povestire amară, față de satisfacția de inteligență pe care o arată primul episod cu Ion Roată, este **Moș Ion Roată și Cuza Vodă.** Prima poveste cu Ion Roată din 1880, care prefațează amintirile este sfidătoare, ultima, apărută în 1883, este tristă, vorbind despre un țăran înfrînt și umilit, căruia mica reparație morală a lui Cuza nu-i înapoiază ceea ce pierduse. Ideile micii narațiuni sînt mai apăsat ca oriunde eminesciene: boierii împărtășesc viața țăranilor, „bătrînii" vor unirea „cu tocmeală", cei tineri „fără socoteală", „cum s-a și făcut" scrie Creangă. Se vorbește despre stricarea limbii, despre nemernicii de săteni, despre ciocoi și despre străini. Roată cere boierilor să vorbească pe românește și este insultat, la care țăranul răspunde cu program: îi ocrotiți pe venetici, îi disprețuiți pe țărani, trăiți pe spinarea lor. După divanul ad-hoc răzășul e adus de boierul insultat, vecinul său, preaputernic, la sapă de lemn. Întîlnirea cu Vodă Cuza e prilejul jăluirii.

Plutește un semn al înfrîngerii peste această narațiune programatică pe care **Timpul** n-o mai reproduce. Terminată la 13 noiembrie 1882, a doua povestire cu Ion Roată este manifestarea seismografică a sufletului lui Ion Creangă la incolțirile bucureștene ale prietenului său de idei, Eminescu. Peste puțină vreme, scrisul acestuia în **Timpul** se rărește și poetul nu va mai lucra în redacția ziarului. Un ciclu se încheie, atît pentru Mihai Eminescu, cît și pentru Ion Creangă. Acesta lasă în manuscris ultimele pagini ale **Amintirilor din copilărie** neterminate.

Nereușita lui Mihai Eminescu n-a fost numai a lui. Relația cu Ion Creangă a fost și o prietenie de idei, serie literară a **Amintirilor din copilărie,** deschisă și închisă cu cîte o narațiune despre Ion Roată, comunicînd fără doar și poate cu gazetăria eminesciană, al cărei ecou literar ține să fie. Este încă o probă, dacă mai era nevoie, că scriitorul român s-a născut întotdeauna sub zodia militantismului și că a profesat direct sau indirect idei politice. Lider al claselor pozitive în gazetărie Mihai Eminescu ajunge după plecarea din Iași, dar în temeiul unor credințe și idei manifestate încă din **Curierul de Iași,** practicînd în **Timpul** o critică extremă a stărilor de lucruri din societatea românească și mai ales a politicianismului român parazit al claselor pozitive. Acestea înseamnă mai ales țăranul pentru Eminescu, iar în Ion Creangă el vedea pe reprezentantul de cultură și geniu al clasei țărănești, lucru pentru care-l va stimula să se exprime ca atare dincolo de limitele manualelor pe care le redacta. Era firesc să-și caute aliați acolo unde ei erau, să și-i alinieze, să-și argumenteze prin contribuția lor culturală, propriul program, propria direcție. Scrierile lui Ion Creangă, începînd de la cele din manualele școlare, au fost pentru Mihai Eminescu piese probante, convingătoare, cîștigătoare ale unei demonstrații și pledoarii necesare. Învățați a citi pe scriitori numai în litera lor, trebuie să-i citim și în spiritul lor, adică în ideile pe care le au, de tot felul, dar mai ales politice, atunci cînd acestea susțin din interior edificiul unei creații de prima mînă. Este cazul lui Mihai Eminescu dar nu numai al lui, ci și al lui Ion Creangă. Să nu uităm că „Popa Smintînă" era un vestit orator politic.

M. Ungheanu

GRIGORE ARBORE: «Din toate părțile»

Poezia lui Grigore Arbore este, într-adevăr, un joc secund, „mai pur", un reflex al reflexului, o urmă („une trace") evanescentă, lăsată de trecerea cuvîntului prin spațiul poetic: „Absența nu se poate compensa / decît cu absența, după / dispariția unei păduri imnurile / dedicate ei sînt inutile, amintirile / sînt fumul steril al memoriei, ceea ce / mai rămîne dintr-o iubire / consumată înainte de consumare. / De-atîtea ori ne-am plimbat împreună / prin mușuroiul cuvintelor încît / fiecare ezitare părea o ieșire; / în nesiguranța de atunci mă mîngîie / zilnic precum speranța împlinirii / De aceea în loc să ies în cîmpie / Strigîndu-ți numele printre florile toamnei / Mă mulțumesc cu lacul posomorit / Tapisat cu scheletele crinilor / Printre care calc ușor, / Să nu scufund răsuflarea ta adormită / Pe o petală, cîndva, într-un anotimp / Deschis tuturor pierderilor" **(Ezitare)**. Această poetică a absenței este una din coordonatele esențiale ale întregii sale creații lirice, mai vizibile ca oricînd în antologia de autor, **Retrageri** din colecția Hyperion a Editurii **Cartea Românească,** dar în ultima sa carte de versuri, **Din toate părțile** (**Ed. Cartea Românească,** 1984) ia un aspect „dogmatic" în sensul barbian al termenului. Teoretizarea ei poetică (a se vedea textul citat mai sus), este făcută într-un spirit modern, absența căpătînd și o semnificație de existență, golul ca formă a prezenței: „Vara zilele se dilată în încăperile închiriate / de îngerii în tranzit // Trăiește ca și mine un anotimp / fără amintiri, mîna celui ce te mîngîie acum / are în întuneric nevoie de forme / pentru recunoașterea drumului; alunecă / apoi mai departe precum vîntul / printre colinele frămîntate de caii / rebeli ai războinicului fugărit / de propriile victorii / Orice lașitate îți pare de aceea / un preț potrivit pentru recîștigarea / tuturor pierderilor; dispariția / era de fapt singurul / fel de-a te regăsi / în peregrinările unde n-am fost prezent niciodată / fiindcă distanțele sînt uneori prologul agoniei te voi urma curînd / în cupa lacomă a crinului / unde din astrul explodat a mai rămas / o schijă fumegîndă" **(Dilatare).**

De imaginile absenței, golului, uitării, amînării, estompării etc. se leagă însă motivul labirintului și al căutării, ca semn al unui posibil sens tragic al vieții: „Din labirint se iese tot mai greu / fără un fir și fără o lumină. / La capătul tunelului mereu / de pîndă stă un minotaur-vină. / Auzi troznind istoria în arhitrave / și-ai vrea să pui un umăr s-o susții / precum navigatorul cadavrul propriei nave / rămasă putredă pe mări pustii. / Dar te-nfioară gîndul rămînerii sub grindă / într-o cariatidă de carne transformat / cu brațe imobile prin care se perindă / tot mai greoi cuvîntul înghețat, // Preferi să pleci spre alte coridoare / tot mai pustii și mai întunecoase / Să pipăi fără rost pereți de sare / ștergînd amprenta frigului din oase. // Și orele se scurg în căutare: / treci printre zei, portaluri și statui / nu vezi nimic în jur. / Rămîi în așteptare / între hotarul clipei nimănui. // Amînă totuși ieșirea cît mai mult / va trebui oricum să îți plătești tributul / acestui monstru sacru, mut, / tot devorînd de capul unui fir necunoscutul."

De la o dramă consumată în planul limbajului poetic se ajunge la una ridicată la proporții de viziune existențială. Un **eu** dezorientat, saturat și sufocat de propria-i prezență, asaltat de obiecte agresive sau inutile, rătăcind în căutarea unui spațiu pur al absenței izbăvitoare: „E miezul nopții și m-am poticnit / într-o făptură care pare de departe a fi eu / un călăreț decapitat, o fîntînă / cu roata scîrțîind fără rost, o / piață cu bufonii distrînd mulțimea, / o placă de gramofon bolborosind / mierlelor de pe acoperiș, un / corp înfundat, plictisit în alt corp / ce cultivă la rîndul lui deznădejdea / o mansardă pe unde defilează / cărți prăfuite despre regi și dictatori, un / strigăt fără culoare din patul unde / la ora aceasta dorm chiar și speranțele. // Este miezul nopții și vă salut / făpturi exorcizate / într-un sfîrșit precar de săptămînă / cînd fierbe magma-n oase și noul / atac al adevărului își poate continua / desfășurarea periodică / obloanele sînt trase / ușile închise / nimeni nu poate ieși de bunăvoie / decît prin oglindă. / nici / privighetoarea mitraliindu-mi somnul cu rafalele cîntătoare / ce te-au ucis cîndva în locul / unde n-aveai oricum nici o scăpare." **(Trecerea prin oglindă).** Ieșirea și salvarea dintr-un univers concentraționar, prin oglindă, semnifică, probabil, șansa sau calea imaginarului poetic. Spun, probabil, deoarece lirica lui Grigore Arbore se înconjoară de haloul unei ambiguități și imprecizii semantice, caracteristic de altfel formulelor poetice de extracție hermetică.

În această lume a formelor și contururilor nesigure, schimbătoare, fumegoase, erotica se impregnează de nu știu ce frumusețe gravă, straniu-neliniștitoare: „Ochiul tău se deschide dimineața enorm / devorînd peste pleoape lumina / soarelui de octombrie cu raze / ordonate simetric pe dealuri precum / șirurile de soldați ale gonfalonierului / pregătite pentru a se lăsa înghițite de zeul bătăliei // Dincolo de retină cine știe ce este, / cîte răsărituri îngrămădite aiurea, / cîți pași / cîte fierberi / cîte/ turnuri înclinate imitînd unul singur / lîngă care ți-ai plimbat adeseori tristețea / într-o zgardă de aur lăsînd-o să zburde / pe pajiștile batiserului printre discuri zburătoare / și umbrele prietenilor ce nu mai doreau / nici o reîntoarcere. // Este desigur și un palat pe strada unor consuli de mare / unde mă iubeai uneori la orele patru treizeci, / fără speranță / sufocată de / o țară necunoscută impregnată-n cuvintele / incoerente rămase și acum / în pletele impușcate pe lunecosul / liman al rătăcitei voluptăți. // Pășind peste pupila ta simt că reintru / în închisoarei toamnei delirante / și nu mai vreau să plec deși / e prea tîrziu și inutilă / devine revenirea-n orice labirint / pe care orb cîndva l-ai străbătut / ... Un act magnetic își croiește drum sub sinul sting al tău unde-a-ncolțit / sămînța dintr-o mîngîiere ancestrală." **(Dincolo de retină).**

Este absolut remarcabil acest proces poetic prin care autorul găsește imagini bogate, ample, sonore, pentru a sugera contrariul, adică absența, dispariția sau destrămarea. Nici teama, nici dezamăgirea sau disperarea nu se citesc, totuși, în filigranul scenariilor sale poetice, ci un scepticism superior, o seninătate trist muzicală: „A început lent și a urmat / traversarea unei cîmpii fără drumuri / cu corteții de păsări rătăcite și tu / întîrziată la o fîntînă secată de mult / așteptînd în genunchi răsăritul. // Mereu se insinuau între noi / întunecimi majestuoase și delirai / pînă tîrziu în fața cumpenei / balansată de apăsarea necunoscutului / ca de parfumul unei inimi. // Am fi putut să pierim atunci împreună / sub prima nesigură rouă / dar era prea devreme pentru plîngeri / prea tîrziu pentru a iubi rareori / trupul tău deja smuls de îngeri / dintre maxilarele tristei privighetori. // Era prea tîrziu să te strig, / era prea devreme să mor; / privind în fîntînă nu mai era nimeni / se vedea în ea steaua sudului cutremurată / de un adagio în sol minor." **(Adagio în sol minor).** Grigore Arbore nu se dezminte nici în acest ultim volum al său; un poet original, cultivînd o formulă lirică dificilă, cerebrală, animată însă de curentul unei sensibilități poetice vii.

Paul Dugneanu

Premiile pentru creație literar-artistică ale U.T.C. pe anii 1984 și 1985

● În cadrul unei festivități care a avut loc în Capitală, s-au înmînat premiile pentru creație literar-artistică ale Uniunii Tineretului Comunist pe anii 1984 și 1985.

La festivitate a participat și a luat cuvîntul tovarășul **Nicu Ceaușescu,** membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al C.C. al U.T.C.

PREMIUL SPECIAL. Stelian Neagoe — „Marea unire a Românilor în izvoare narative". Editura Eminescu; — „Pagini din cartea rezistenței naționale antifasciste și antiimperialiste a poporului român" (Vol. I), Editura Eminescu. **LITERATURA SOCIAL-POLITICĂ: Mihai E. Ionescu** — „Puterea cuvîntului" (Propaganda mișcării de rezistență în România 1940—1944), Editura Științifică și Enciclopedică. **POEZIE: Patrel Berceanu** — „Întîmplarea cea mare", Editura Eminescu; **Marin Lupșanu** — „Între viață și moarte", Editura Cartea Românească; **Ioan Moldovan** — „Exerciții de transparență", Editura Cartea Românească. **DEBUT: Daniel Corbu** — „Intrarea în scenă", Editura Albatros: **Constantin Preda** — „Sora mea înserarea", în volumul colectiv „Zboruri lirice", Editura Scrisul Românesc; **Constantin Severin** — „Duminica realului", Editura Junimea; **Nicolae Sava** — „Fericit precum mirele", Editura Junimea; **Rodian Drăgoi** — „Către iarnă", Editura Albatros; **Viktor Ernst Peppel** — „Vizită acasă" („Besuch zu Hause"), Editura Albatros. **PROZĂ: Constantin Stan** — „Nopți de trecere", Editura Cartea Românească; **Tudor Vlad** — „Ascensiune nocturnă", Editura Cartea Românească. **DEBUT: Eugen Mihăescu** — „Țăranii de platină", Editura Eminescu. **CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ: Marian Odangiu** — „Romanul politic", Editura Facla; **Mircea Scarlat** — „Istoria poeziei românești" — vol. II, Editura Minerva. **DEBUT: Victor Atanasiu** — „Viața lui Ilie Moromete", Editura Cartea Românească. **PUBLICISTICĂ-REPORTAJ: Simona Vărzaru** — „Prin țările române — călători străini din secolul al XIX-lea", Editura Sport-Turism; **Petre Domșa** — „Corăbii în inima Dobrogei", Editura Albatros; **Cornel Brahaș** — „24 de ore pentru destinul României", Editura Eminescu. **LITERATURĂ DE ANTICIPAȚIE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ: Alexandru Ungureanu** — „Marele prag", Editura Albatros. **CREAȚIE MUZICALĂ: Andrei Tănăsescu** — „Concert pentru pian și orchestră" prezentat în cadrul stagiunii de concerte din anul 1984.

LITERATURA SOCIAL-POLITICĂ: Liliana Mihuț — „Tineretul — organizare și diferențiere", Editura Dacia; **Matei Șimandan** — „Participarea tineretului la conducere", Editura Științifică și Enciclopedică; **Constantin Schifirneț** — „Generație și cultură", Editura Albatros. **POEZIE: Carolina Ilica** — „Tirania visului II", Editura Cartea Românească; **Domnița Petri** „Celălalt", Editura Cartea Românească. **DEBUT: Tudor Cristian Roșca** — „Memorii", Editura Junimea. **PROZĂ: Petru Cimpoieșu** — „Firesc", Editura Cartea Românească. **DEBUT: Dumitru Toma** — „Ioana și alte duminici", Editura Eminescu; **Cristian Teodorescu** — „Maestrul de lumini", Editura Cartea Românească; **Tudor Stancu** — „Mirosul prafului de pușcă", în volumul colectiv „Proze", Editura Albatros; **Lucian Vasiliu** — „Să alergăm împreună", Editura Junimea. **CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ: Mihai Dascal** — „Ediție critică Cezar Petrescu", Editura Minerva; **Ioan Holban** — „Hortensia Papadat-Bengescu", Editura Albatros. **DEBUT: Sultana Craia** — „Orizontul rustic în literatura română", Editura Eminescu; **Constantin Barbu** — „Rostirea esențială", Editura Scrisul Românesc; **Marius Ghica** — „Facerea poemului", Editura Scrisul Românesc. **PUBLICISTICĂ-REPORTAJ: Monica Teiușan-Zvîrjinschi** — „Ah, această viață ca la Hollywood", Editura Albatros; **Ion Simion Pop** — „Vedere din turnul de control", Editura Sport-Turism. **LITERATURĂ DE ANTICIPAȚIE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ: Biró László Péter** — „Verigi posibile", Editura Kriterion. **CREAȚIE MUZICALĂ: Sorin Lerescu,** „Simfonia I" — „Orizont 1944", prezentată în cadrul stagiunii de concerte din anul 1985.

Legămînt de pace

● În aceste zile, sub auspiciile marelui Festival național „Cîntarea României" se desfășoară tradiționala „Primăvară culturală bucureșteană" la care își dau concursul formații artistice din întreprinderi și instituții, soliști și interpreți ai scenei capitalei, scriitori. O astfel de manifestare, intitulată Legămînt de pace, **a avut loc marți, 27 mai, a.c. în sala Majestic a teatrului Giulești. Au participat și au citit din creațiile lor scriitorii: Alexandru Andrițoiu, Mihai Beniuc, Vlaicu Bârna, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Iuga, Petre Ghelmez, Victor Tulbure, A.I. Zăinescu. Acad. Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, a prefațat întîlnirea, vorbind despre semnificațiile creației și aportul scriitorului la cauza păcii, a umanității. Și-au dat concursul prestigioși reprezentanți ai scenei lirice românești.**

Premiile concursului „Poesis", Constanța, 1986

● Juriul ediției a IV-a constituit din scriitorii: **Anghel Dumbrăveanu,** președinte, **Corneliu Sturzu, Gheorghe Pituț, Nicolae Ciobanu, Eugen Uricaru, Constantin Novac, Valentin F. Mihăescu, Florin Pietreanu** (conducătorul cenaclului „Poesis"), prof. **V. Mihăilescu** (Comitetul județean U.T.C. Constanța) și **Badea Mîndra** (ziarul „Dobrogea nouă"), a acordat premiile: Premiul Uniunii Scriitorilor: **Jeana Marinescu** (elevă, Constanța); premiul revistei „Viața Românească": **Nicolae Roșianu** (economist, Timișoara); premiul revistei „Luceafărul": **Lavinia Dumitrașcu** (bibliotecară, Constanța); premiul revistei „Steaua": **Alexandra Adeodată Caragiu** (studentă, București); premiul revistei „Convorbiri literare": **Mircea Dobravicescu** (bibliotecar, București); premiul revistei „Orizont": **Iancu Grama** (profesor Bacău); premiul „Revistei Române": **Daniela Vintilescu** (muncitoare, Constanța); premiul revistei „Tomis": **Constantin Chiotan** (tehnician, Timișoara); premiul „Poesis": **Paul Spirescu** (profesor, Adjud) și **Ana Ruse** (institutoare, Constanța); premiul ziarului „Dobrogea nouă": **Anamaria Stan** (elevă, Medgidia); premiile Comitetului județean Constanța al U.T.C. elevilor: I. **Angelica Lambru** (Constanța); II. **Flavius Iancu Obeadă** (Brașov), III. **Arina Nițulescu** (Constanța); premiul Societății științifice și cultural-artistice „I.L. Caragiale" a Liceului „Mircea cel Bătrîn", Constanța: **Monica Dumitrescu** (de la cenaclul „Poesis") și **Daniela Teodorescu** (de la cenaclul „Mlădițe dobrogene").

Festivitatea de premiere s-a desfășurat duminică 25 mai, la Casa de cultură a Sindicatelor, cu prilejul inaugurării „Zilelor școlii constănțene". Tinerii laureați au citit din versurile lor alături de poeții membri ai juriului. Cu același prilej criticul Nicolae Ciobanu, în cadrul unui medalion, a prezentat volumul **Iarnă imperială** de Anghel Dumbrăveanu, de curînd apărut la editura „Minerva", în colecția B.P.T. La manifestare a fost de față prof. Olga Duțu, inspector general al Inspectoratului școlar județean Constanța.

Cronicar

● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ●

CRIZA ARGUMENTELOR

În nr. 9/1986 din „Luceafărul" rugam „Revista de istorie și teorie literară" să sisteze o dezbatere despre paternitatea publicisticii eminesciene din ediția D. Vatamaniuc, exprimîndu-mi nedumerirea cum se poate ca în numele unui principiu atît de nobil și scump zilelor noastre, cum este acela de „tribună a democrației", să se dea dreptul la cuvînt diletantismului într-o chestiune atît de strict științifică și cu atîtea implicații socio-culturale. Este limpede, cred, în ciuda „argumentelor" sofisticate pe care mi le servește numita revistă că, de pildă, autenticitatea unui act emis de cancelaria lui Matei Basarab nu poate fi pusă în discuție decît de specialiști în istorie, diplomatică, heraldică, etc. — iar o dezbatere inițiată în numele „tribunei democrației", care dă drept la cuvînt **responsabil** oricărui intelectual **bine intenționat,** nu se poate referi decît la cauzele sau efectele respectivului act autentic. De vreme ce am acordat girul științific unei echipe responsabile care ni-l redă pe Eminescu după cele mai noi cuceriri ale filologiei, cărui climat etico-moral mai corespundem cînd, fără a nominaliza, fără a da exemple concrete, aruncăm blamul asupra metodei însăși, deci asupra specialiștilor și asupra ediției?

Singura posibilitate a unei astfel de discuții este lărgirea cercului de specialiști, consultarea, deci, atentă și tenace a ziarului „Timpul" și a celorlalte ziare din epocă, a manuscriselor, a edițiilor anterioare. Muncă, adică, onorabili confrați; „munca este buruiana noastră de leac", cum spunea Eminescu. Nu sofistică, nu frînare premeditată.

Este uimitoare mai ales nonșalanța organizatorilor dezbaterii care „își rezervau dreptul" de a veni cu propriul punct de vedere în viitor; rezervat fiind, iar chestiunea arzînd acum, ceream acel punct de vedere: Hic Rhodos, hic salta — cum se zice. În recent apărutul nr. 3/1985 al **Ritl** el încă nu sosește — și întrebarea rămîne: există, de fapt sau e vorba doar de altceva?

Cît despre o altă notă din revistă, sub-semnată „Aristarc" și care îmi vizează articolul, tonul ei, în dezacord flagrant cu declarațiile pompoase în favoarea urbanității pe care le face redacția, precum și conținutul care nu are nimic de-a face cu Eminescu — m-ar dispensa să-i răspund. Dimensiunea culturală a unei epoci se ia și prin gradul de îndîrjire a incompetenței.

În privința asemănării noastre „oarecum predestinate" cu N. Georgescu-Cocoș, pe care Pseudo-Aristarc o „semnează" și din care face nici mai mult nici mai puțin decît un „caz" — iată ceea ce aș numi o elucubrație a minții. De ce tocmai cu N. Georgescu-Cocoș, stimabile? Am preluat din presa interbelică opiniile lui Șerban Cioculescu despre studierea ziarului „Timpul": Improvizatul Aristarc îmi atribuie mie metoda editorului lui Caragiale și declară ritos: „lipsă totală de argumente științifice"! Ba, să ne fie cu iertare, aici este știință umanistă, dar trebuiește organ fin pentru a deduce din „cadența interioară a autorului" metoda de identificare a materialelor eminesciene din „Timpul", ori a poeziilor shakespeariene din antologii anonime, ori pasajele homerice din papirușii de la Oxirinhus. Dar nu faptul de a mă vedea plagiat înainte de a mă fi născut este în discuție, nici metoda în sine — ci asemănarea mea cu acel pamfletar de scandal care a fost N. Georgescu-Cocoș, denigratorul lui Șerban Cioculescu. Asta vede Pseudo-Aristarc în faptul că revendica în argumentația științifică pe unul dintre cei mai buni cititori ai „Timpului"? Eu îl denigrez „oarecum predestinat" pe Șerban Cioculescu, venerabilul nostru critic, ex-directorul Bibliotecii Academiei R.S. România, cel care s-a zbătut ca manuscrisele eminesciene și colecțiile vechi ale Bibliotecii să fie apărate de mîini impii? Cu asemenea aluzii „semnalate" și transformate în „caz" necunoscutul de la **Ritl** coboară limbajul publicistic. Iată de ce am ținut să răspundem acestei note insolente. Știe necunoscutul ascuns în paginile **Ritl** cine a fost N. Georgescu-Cocoș? Este cu adevărat istoric literar? Este agresivitatea un argument?

Nicolae Georgescu

UN «POSESOR AL UNIVERSALULUI»

De nedrepte judecăți are parte Blaga și în momentul în care au fost aduse, dacă era nevoie, dacă mai era nevoie, probe asupra caracterului nou al gîndirii sale nu numai în filosofia românească, ci în filosofia universală. Pretinși judecători imparțiali, lucizi, obiectivi, universaliști, intelectualiști, etc. aciuiați aiurea apar și ne previn că dreptul de a stabili ce este adevărat nu aparține oricui, nu aparține decît posesorilor universalului din afara patriilor. Cine vine din interior este, după ei, patriotard, naționalist. Dar să nu mai înșirăm toate acuzațiile pe care le aduc celor care caută să aprecieze locul filosofiei lui Blaga în contextul mișcării naționale și universale. Un ultim, vorba vine, apostol al „lucidității", „obiectivității" și „universalismului" în promovarea valorilor românești în filosofie este G. Liiceanu. În „Filosofia și paradigma feminină a auditoriului", „Viața Românească", nr. 7, 1985, deci anul în care s-au împlinit 90 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga, acesta, după ce îl execută pe Constantin Noica, nu se poate stăpîni și trece la judecarea filosofiei lui Lucian Blaga. Nu se ține seamă de contribuțiile din ultimii ani menite să arate argumentat locul lui Blaga în dezvoltarea spiritualității românești, după cum nu contează nici ecourile acestei filosofii în mințile lucide. El, adică Liiceanu, o ține pe linia care nu produce nici un argument, ci numai sentințe. Sentințe rostite mai demult. Iată ce scrie omul care sfidează nu numai istoria: „Într-o anume măsură, Noica a repetat eroarea lui Blaga de a întreprinde construcția unui sistem cu mijloace preponderent literare. Poate nu a venit încă vremea să judecăm filosofia lui Blaga așa cum se cuvine. (Să înțelegem că Liiceanu are a spune lucruri și mai minimalizatoare și mai neadevărate decît cele spuse (scrise) acum? — n.n.). După lungul **popas** (popas numește el falsificarea gîndirii filosofice în general, a celei românești în special? — n.n.) în cenușiul unui simulacru de filosofie, a fost **firesc** (de unde rezultă că numai acest simulacru a dus la admiterea tot a unui simulacru: filosofia lui Blaga — n.n.) să ne întoarcem cu **o exaltare compensativă** către o operă care, pe fundalul amintit ne-a apărut a fi nu numai promisiunea **locală** (s.n.) a unei gîndiri, ci chiar adevărata ei împlinire". Acest posesor al universalului nu știe sau nu vrea să știe că încă din momentul apariției lucrărilor filosofice ale lui Blaga s-au rostit gînditori români asupra filosofiei lui Blaga, și că nu în raport cu „simulacrul filosofic", ci în raport cu filosofia autentică atît din România cît și din afară, această gîndire creatoare s-a dovedit ca o împlinire majoră a filosofiei românești. „Desigur, mai putem trăi o vreme cu ideea măgulitoare că avem în fond un sistem. Dar dacă, după o serioasă judecată viitoare (Liiceanu se considera ajuns de acum în acest viitor — n.n.), se va întîmpla să o pierdem, atunci vom fi răsplătiți cu dobîndirea acelei lucidități care, dintotdeauna, a fost semnul de maturitate al oricărei culturi. S-ar putea întîmpla, atunci, să privim cu înțelegătoare îngăduință la toată garnitura aceea de metafore deghizate în concepte și să ne apară drept o carență în gîndirea speculativă ceea ce acum luăm drept semn de forță, de inventivitate și de fantezie creatoare".

Iată că, pe alte „căi" „moderne" și „universale", se ajunge la ceea ce dogmaticii cei mai înrăiți au susținut acum treizeci de ani în legătură cu filosofia lui Blaga. Dacă n-a dat rezultate sociologismul, atunci poate că dă rezultate spiritul „universalist". Să spunem limpede: afirmațiile lui Liiceanu sunt venite din afara spiritului culturii filosofice în general, din afara spiritului filosofic în special. Cea mai puțin gravă acuzație pe care i-o aducem: teribilist juvenil, poza. Dar să oprim la această acuzație gîndirea „justițiară".

Ion Stroie

● În tot ce conțin profund și grav, ca o permanență a propriei lor conștiințe, cultura și arta românească au avut și au în lumea satului un teritoriu de vastă reflecție și reflectare, un mod despre care am putea spune că este al rostirii însăși a spiritului național. A tezaurizat această lume graiul în care trăim și muncim azi, a făurit frumuseți nepieritoare în cîntece, în legende, doine, balade și obiceiuri, a păstrat și dezvoltat limba în care gîndim și comunicăm cu noi și cu timpul și a păstrat, mai ales, pămîntul pe care stăm și-l numim țară și ne numim națiune, ne numim popor liber și drept, avînd o istorie pe cît de milenară pe atît de zbuciumată, pe atît de vie.

Conștiința culturii și artei a fost și rămîne inestricabil legată de acest univers prin care toți ne-am născut și pe care toți l-am moștenit și îl moștenim. Din matca acestei lumi a satului s-a născut și muncitorul și intelectualul, temeliile orașului și ale instituțiilor lui de acolo se trag din această lume care ea însăși se află în continuă transformare iar azi poate privi și privește cît mai departe, spre orizonturi care îi sînt pe deplin cunoscute și-n care sensul e același — o unanimitate de fond, o unanimitate politică, economică și socială, o unanimitate morală în cel mai înalt grad : dezvoltare, progres, civilizație. În acest sens s-au înscris și se înscriu și mărturiile creatorilor de literatură și artă, aportul, credința ca și datoria lor, dintr-o perspectivă și o durată care sînt mereu innoitoare, sînt mereu vii, sînt istorice și comportă de aceea o înțelegere și o responsabilitate pe măsură.

Gheorghe Spiridon : „Piinea" (tapiserie)

Satul, o lume în transformare

CĂRȚI CARE SE SCRIU CÎND NE-AM NĂSCUT

Și puțin mai înainte, dar mai ales după Eminescu, Bucovina era ca o poveste ; o țară minunată în patria mamă, nostalgică, plină de istorie și la fel de plină de metafore ; confundată cu fagii ei și cu codrii seculari, adeseori acest nord de țară proiecta o imagine de idilă a naturii ; s-a povestit despre aceeași Bucovină nu neadevărat, ci foarte mult turistic.

Eu m-am născut într-o Bucovină aspră ; foarte devreme aveam să aflu că numele pe care îl port împlinea mai bine de șase veacuri ; primul, atestat documentar cu prenumele Toader, este consemnat în cronici de dinainte de Ștefan cel Mare cu laude pentru isprăvi într-o bătălie, în compensație dăruindu-i-se acelui „răzeș" niște pămînt bun.

Istoria spațiului românesc ne învață că nivelele de suferință provocată de atîtea vicisitudini de-a lungul veacurilor au fost, de la o zonă la alta, variabile ; asta am înțeles-o după ce o vreme mi-am făcut o preocupare fără concesii din a învăța pur și simplu istorie, și am putut spune cu același glas pe care l-am auzit sau l-am „citit" la alții, că nordul moldav a fost unul din cele mai însîngerate pămînturi românești.

O știam încă din copilărie, dar altfel, de la bătrînii satului, dar nu știam atunci că din nevoia de a da alt chip relelor și suferințelor de care auziseră sau le trăiseră ei înșiși, bucovinenii satului natal își apărau memoria prin reproiectări ciudate, adică învăluindu-le în legende ca pe niște întîmplări dure cărora supraviețuindu-le, nu mai vroiau să le recunoască drept reale, concrete.

Dintr-un complex sau poate că din orgoliu n-am scris despre Bucovina pornind de la cărțile de istorie, adică subordonîndu-mă literei lor, ci din ograda și livada casei, din ulițele și munții satului, de la oamenii în mijlocul cărora m-am pomenit viu și mirat, încă de pe la vreo trei ani, că nu-mi dispare prima imagine ce-avea să mi se întipărească pentru totdeauna în simțuri : cămașa albă a mamei pe cînd mă ducea într-o zi de sărbătoare să văd una din minunile satului — apa rîului Suceava cu păstrăvi mai iuți decît valurile.

Bucovina sub imperiul Habsburgilor m-a preocupat în primul rînd ; „sub acest imperiu", la început, întrucît ea fusese prinsă o vreme între alte două mari imperii, otoman și țarist ; este tulburător să descoperi, să conștientizezi treptat faptul acesta al dăinuirii unui pămînt românesc într-o permanentă și disproporționată presiune ; imperiul habsburgic își impunea presiunea dinăuntru sub mereu iluzoriul și foarte coercitivul impuls de deznaționalizare, la urma urmelor nereușind decît să retorizeze legi străine spiritului milenar al locului, iar presiunea dinafară, mereu amenințătoare, întrucît, așa cum se știe, rivalitatea dintre imperii face parte din tonul istoric fără de care am putea spune că au existat și imperii umanitariste ! Cea mai mare laudă adusă evident involuntar bucovinenilor pe la începutul primului război mondial o datorăm unui general austriac, șeful jandarmeriei ducatului Bucovinei, care afirmase cu minie că nu cunoaște în Bucovina decît trei naționalități : germani, evrei și... trădători ! Aceștia din urmă erau de fapt grosul populației ducatului, românii bucovineni, răzeșimea „trădătoare" a idealurilor imperiale sub care supraviețuise aproape un secol și jumătate.

Spuneam însă că n-am început să scriu trilogia **Solemnităților** pornind de la istorie ; m-am apucat de lucru numai după ce am descoperit niște pitici ; pe bătrînii satului mi-i aminteam cu adevărat ca pe niște supraoameni, frumoși, cu pletele albe și pălării cu borurile întoarse, curați și pitorești, sprijinindu-se în cîrje incrustate în fel și chip, pe care nu le foloseau ca reazim mersului șovăit, ci ca podoabe, semne ale distincției lor nobile de răzeși ce nu cunoscuseră munca la boieri, ci hărțuielile și nedreptățile stăpînirii străine ; acești bătrîni cu care satul era bine înzestrat în copilăria mea, „inventau" cu naturalețe și credință personaje de echilibru între o nenorocire și alta, cu alte cuvinte, puteri favorabile lor chiar dacă ele se aflau departe de orice realitate ; dacă, spre exemplu, stăpînirea străină revărsa relele asupra obștii, iar acestea se întîlneau cu un an sau mai mulți nesiguri pe iarbă și culturi, atunci spiritualitatea folclorică și atît de vie aducea în mărturiile despre soarta obștii o a treia „forță", ca și cum principiul triadei guverna în reprezentările răzeșești însuși universul ; de aceea în primul volum din trilogie a trebuit să „întîlnesc" o oaste de o mie de pitici călări pe cai albi cu buline negre... aceștia intră ca a treia forță în echilibrul amintit, forță congruentă cu nevoia de speranțe a răzeșului bucovinean dar și o formă de disperare ; am înțeles apoi ce-ar fi însemnat pentru bucovinenii sub un imperiu arogant și foarte coercitiv, dar și foarte tehnic și cultural în același timp, absența celei de-a treia forțe, fie și plăsmuite, care în ne-plăsmuirile existenței a avut funcțiile uriașe ale unei permanente năzuinți, așteptări, speranțe.

S-a scris despre **Solemnități** că ar fi un roman istoric, ceea ce nu este adevărat ; sau poate fi adevărat numai în măsura în care elementele istorice, detaliile temporale sau de atmosferă aparțin istoriei ; m-a interesat în primul rînd evoluția unei familii mari de răzeși de-a lungul unui veac și jumătate ; i-am avut și îi am tot timpul sub ochi — cum se spune, cu mai toți eroii celor o mie de pagini apărute pînă acum am stat de vorbă aevea conform convenției și principiului după care ficțiunea atrage și materializează realitatea ; cu acest fel de realitate m-am mișcat cîțiva ani și am transcris după aceea tot ce-am aflat de la Vicovanii ciudați și buni și răi și harnici și leneși și bigami și monogami — dar înainte de orice, iubitori ai pămîntului pe care s-au născut și strălucind în orice împrejurare prin arta de a aluneca pe lîngă primejdii, adeseori lovindu-le însă cu un curaj și o demnitate nu mai puțin istorice.

Ultimul volum din trilogia **Solemnităților** ar urma să apară în anul 1987 ; mi-ar fi mai greu, acum, pe lîngă cele afirmate și banalități să spun exact de ce această trilogie despre Bucovina ? De ce am scris-o ? ; nu mă complexează faptul că nu pot răspunde de ce și pentru ce ; un răspuns ar putea fi acela că sînt cărți pe care le scriem cînd ne-am născut — asta nu vrea să însemne și o notă mare pe încumetarea ca atare, ci încă o banalitate care e mai aproape de firescul lucrurilor ; se folosește uneori și alt argument : acela că nu puteam să n-o scriu, și mai este unul : n-am rezistat ispitei de-a o scrie ; mai sînt și altele. Adaug că există și în încumetarea mea o vanitate : nu citisem încă un roman „gros" despre Bucovina și întins pe un răstimp istoric mai convingător asupra realităților specifice acestei zone, și atunci am descoperit o particularitate ce-mi era favorabilă : că am o bună și disciplinată putere de muncă și pot străbate un veac și jumătate de viață imaginată care ulterior și deloc paradoxal am descoperit că seamănă cu oamenii pe care îi cunoscusem și cu aceia, cît se văd ei, din istoria Bucovinei.

Niciodată nu va putea fi cuprinsă în adevărata ei monumentalitate existența acestui țăran bucovinean care a învățat nemțește ca să vorbească mai curat și mai frumos românește, și care, în primul rînd, ca să-și păstreze ființa nealterată și-a programat o suspiciune de-un secol și jumătate față de civilizația stăpînitorului.

Ion Țugui

ÎNTEMEIETORI

El spune „bună dimineața" înainte de a miji zorile și spune „bună seara" înainte ca soarele să fi tivit cu aur marginile cîmpiei.

Cunosc gestul scurt, vorba retezată, tăioasă, dreaptă, a țăranului de la munte, precum și mișcările ocolite, vorbirea în bobote a celor pe care literatura i-a înregistrat ca „țărani de cîmpie".

Că s-au desprins de munți sau că au pornit de pe bărăgane, fiecare răzeș, fiecare țăran român a apărat cu trup și cu sînge trupul și apa și sîngele acestui pămînt. Pe spinarea lor muncită și bătucită de vreme s-au ridicat și victoriile și împlinirile, istoria și prezentul revendicîndu-i cu egală dreptate ca pe niște întemeietori.

Am scris un articol, pe vremuri, cum că terminologia lui Caragiale a pătruns în lumea satelor noastre, țăranul zicînd lesne „trotal" în loc de trotuar din moment ce satele românești nu văzuseră vreodată asfaltul pe harta lor. Acum asistăm la o rapidă familiarizare a muncitorilor agrari și cu tehnica de ultimă oră și cu numirile ei, fiindcă și asfaltul și mașinile agricole au pătruns în lumea satelor noastre, fiind ușor stăpînite de lucrătorii pămîntului.

Dăltuind pămîntul se dăltuiește pe sine însuși, mereu de veghe, mereu la izvoare, prezent mereu pentru încercările vremurilor.

Puteam să scriu despre altceva eu însumi înălțîndu-mă dintre ei ?

El spune „bună dimineața" înainte de a miji zorile și spune „bună seara" înainte ca soarele să fi tivit cu aur marginile cîmpiei. E mai vechi decît timpul și mai stabil.

Nicolae Velea

VEȘNICIA SE MAI NAȘTE ÎNCĂ LA ȚARĂ

Cînd am fost să scriu prima mea carte de reportaj într-un sat, procentul țăranilor în populația țării scădea vertiginos ; dintr-un punct de vedere, țăranii erau doar un procent care scădea vertiginos ; și ai fi putut să crezi că în scurtă vreme și aceștia, care mai erau, au să dispară cu totul ; m-am dus la fața locului cu sentimentul că am privilegiul să scriu despre ultimii țărani în viață ; la fața locului însă, nu era un procent, ci o comună și niște oameni ; deodată trebuia să uit toate prejudecățile cu care venisem, să încerc să-i văd pe oameni așa cum sînt și să-i ascult și bineînțeles să încerc să-i înțeleg, atît cît îmi stătea în putință. De-o eternitate, țăranii sînt țărani ; generațiile s-au înlocuit una cu cealaltă în liniște, frămîntîndu-se doar pentru pîinea cea de toate zilele pe care tot ei o smulgeau pămîntului ; și deodată, în numai cîteva decenii atîtea radicale schimbări.

La zece ani după ce am scris prima carte de reportaj — Războiul pîinii *—, m-am întors în aceeași comună ca să o scriu pe a doua —* Puterea unui sat în fața lumii *; de-o vreme procentele au rămas cam aceleași, dar nici acum cifrele nu dau seamă de ceea ce se întîmplă dincolo de ele ; căci oamenii pe care încă îi numim țărani sînt atît de departe de țăranii de-altădată, încît aproape că nu-ți mai vine să le spui așa ; în primul rînd, cea mai mare parte dintre ei sînt trecuți de patruzeci de ani ; vreme de mai bine de două decenii, aproape toți copiii care au terminat școala au plecat prin alte părți — contigent după contigent mobilizat în lupta care se dă pentru industrializare ; a fost nevoie de ei, de brațele și de mintea lor și s-au dovedit în stare să facă față ; cîndva, ca să-i trimită la învățătură sau la o meserie, părinții lor și-ar fi dat și haina de pe ei ; s-ar fi dus din cînd în cînd la oraș, cu traista în spate, să le ducă de-ale gurii ; și acum trimit în orașe, după copiii lor plecați, grîul și carnea și laptele — căci toate acestea, chiar dacă le găsești în sticle și în pachete, tot de la țărani vin... Dar nu s-a schimbat numai destinul celor plecați, ci și al celor rămași la munca cîmpului : trăiesc altfel, gîndesc altfel.*

Să fii țăran și să trăiești într-un sat nu este totuși lucrul cel mai simplu cu putință, deși pe scara profesiilor munca pămîntului este singura pe care, s-ar zice, poate să o facă oricine : o diplomă, un atestat, sînt dovada că ai învățat ceva în viața asta — că știi să faci ceva în felul în care o fac și alții ; nu există însă nici o diplomă, nici un atestat de țăran, deși este singura muncă pe care o deprinzi de mic ; și dacă ar fi cea mai ușoară dintre munci, nu ar lăsa nimeni coada sapei de dragul volanului sau al creionului, sau al calculatorului ; este singura muncă de la care nu poți să-ți iei concediu și nici învoire ; nici păsările, nici animalele, nici porumbul, nu au noțiunea de concediu... Abia gîndind așa, îți dai seama că nu oricine e în stare să fie țăran — să se împace cu gîndul că și mîine și poimîine și o viață întreagă de-aici înainte are obligația să-și îndeplinească îndatoririle lipsite de glorie care îți frîng mijlocul și îți bătătoresc palmele ; o femeie, îngrijitoare la o fermă de păsări, îmi arăta cu mîndrie un carnet care dovedea că a făcut un curs de specializare de două săptămîni ; că trăia de patruzeci de ani la țară, că știa să mulgă vacile, să prășească, să taie vița de vie, nu avea atîta importanță cît cele două săptămîni consemnate în carnet...

Nu poți să te cunoști pe tine însuți printre străini ; în orice caz, te cunoști mult mai bine lîngă cei de-o seamă cu tine — care gîndesc, trăiesc și simt la fel cu tine ; țăranii sînt încă o parte importantă din simțirea și spiritualitatea românească ; fără ei ne-am cunoaște și ne-am înțelege mai puțin pe noi înșine ; eternitatea încă se mai naște la țară, deși nu putem să-i vedem decît prezentul.

Nicolae Mateescu

Mereu atenți la rotirea astrelor

Urmare din pag. 1

resc pomii, merii, cireșii. Dacă e înăcrit, amărît, zice din frunză și din ceteră. În tinerețe merge în pețit și-și alege muiere făcînd nuntă. Are socru, soacră, părinți, frați, soră. Mortul se pune-n mormînt și femeile-l bocesc".

Constelația noastră ontologică a hrănit istoria cu seve durabile și a fecundat tărîmurile fabuloase ale imaginarului.

Se spune că lumea e un sat. Eu interpretez această afirmație nu numai că lumea a devenit un sat, prin faptul că o știre, spre pildă, de la cealaltă extremitate a planetei, un eveniment, să zicem, de la Polul Nord, poate să mi se facă cunoscut chiar în timpul desfășurării lui ; consider că satul a fost totdeauna **o lume.** Aici îl găsim și pe Don Quijote și pe Hamlet, pe Romeo și Julieta, pe Falstaff, pe Gargantua, pe Robin Hood, pe Pière Bezulov și pe Karamazovi, pe prințul Mișkin, pe Ruy Blas, pe Peer Gynt, pe Ion, pe Bietul Ioanide, pe Julien Sorel, Moromeții și Regele Lear.

Fiecare din ei este o planetă.

Să mai spunem că veșnicia s-a născut la sat ? Să mai spunem că fiecare din noi ne tragem dintr-un sat ?

Să mai spunem oare că părinții și rudele noastre au făurit, ca făurari demiurgi, nu numai leagănul, scîncetul, bocetul, doina și colindul, dar și frumos rostita patrie a limbii române, că i-au apărat cerul, infailibilitatea ei, că au decantat-o, au descîntat-o, pentru ca ea să devină pentru vecini România eternă ? ! Că acest viteaz și tandru popor de cuvinte este un tandru și viteaz popor de oameni. „Sîntem vechi, nu bătrîni" spunea un mare cărturar.

Și că este așa au recunoscut-o alții, acum 2000 de ani, eternizîndu-i pe o columnă a infinitului.

Nouă nu ne rămîne nimic mai greu dar și nimic mai firesc, mai nobil de făcut decît să-l eternizăm într-o columnă a literelor române.

Nu pe struna jucăușă și subțire, festivistă și mincinoasă ci așa cum sînt ei, din lut și din luceferi, mereu treji, mereu atenți la rotirea astrelor.

Țăranii, acești eroi ai pămîntului (I)

DESCĂTUȘAREA FAPTEI

Forum al noii noastre democrații, instituit din inițiativa secretarului general al partidului în virtutea marelui său dialog cu țara, a statornicului și pasionatului său demers pentru atragerea țării, a tuturor fiilor ei, la actul deciziei naționale, la dezbaterea și soluționarea problemelor cruciale ale muncii și existenței noastre, sfatul truditorilor pămîntului — acești aleși între aleșii neamului, autori de istorie și de ființă, de limbă, de pîine și de spirit zămislitor în tot ce-i al nostru, al devenirii noastre — relevează din nou cu o nouă temeinicie, în această lună mai în care am celebrat 65 de ani de la făurirea partidului, că la noi, la români, forța conducătoare a națiunii își împlinește lucrarea prin lucrarea mulțimilor, își dăltuiește cuvîntul din cuvîntul lor.

Adresîndu-se celor 11 000 de participanți la Congresul țărănimii — printr-un cuvînt iradiind o inegalabilă forță de analiză, de concepție și prospecție în planul noului, de asumare vizionară a viitorului, a cerințelor lui în vitala problemă a pîinii — secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, i-a invitat pe oamenii cîmpiilor la un franc și curajos schimb de păreri, de experiențe, de contribuții competente și creatoare, gîndite sub semnul eficienței practice deopotrivă imediate și de durată, pe tărîmul acțiunilor care trebuie întreprinse pentru ca agricultura noastră să devină, la modul cel mai pregnant, o direcție de primă însemnătate a evoluției naționale. Răspunzînd acestui înalt îndemn, întîlnirea celor legați de viața pămîntului s-a transformat, cu adevărat, într-o vie dezbatere, într-un exigent for de lucru, aplicat analizelor riguroase, concrete și de amplă cuprindere, a succeselor ca și a întîrzierilor ori erorilor din acest complex domeniu, analize făcute și formulate deschis, revoluționar.

Deci, țăranii, iată, pentru prima oară de cînd se știu și de cînd ne știm, iau în timpul nostru parte nu doar cu sapa, ci și cu cuvîntul, la lucrarea și la rostirea întregii țări. Iau parte nu doar cu truda, ci și cu răspicarea ideii, a vrerilor și nădejdiilor, la marea operă a edificării României de azi și de mîine, operă ce fructifică un capital de surprize pe toate planurile, inclusiv al descătușării cuvintelor cîndva împilate, osîndite în temnițe, puse-n obezi.

E aici o dreaptă recunoaștere, înalt subliniată de cea mai autorizată voce a națiunii, a virtuților creatoare ale unui popor care, pînă nu prea demult, a fost un popor de țărani, existînd prin țărani, viețuind și supraviețuind prin ei. **„Multă vreme, de-a lungul milenarei existențe a poporului nostru —** ne amintește cîrmaciul destinului național —, **țărănimea a reprezentat cea mai importantă forță a progresului social, purtătoarea năzuințelor de neatîrnare și a sentimentului de demnitate națională"**, apărînd țara de toate potrivniciile vremii și ale istoriei, făcînd ca, de sub cenușa și milul atîtor dezastre, efigia inconfundabilă a acestui pămînt să iasă mereu și mereu la lumină. E aici, în același timp, o dreaptă și înaltă recunoaștere a forței care, într-o epocă în care vrednica vatră țărănească de la Dunăre și Carpați a devenit și o vrednică vatră muncitorească, o platformă a noului veacului în continuă expansiune, nu și-a slăbit ci, dimpotrivă, și-a vădit mai viu ca oricînd, sub însuși impulsul acestei epoci, marea-i capacitate de creație istorică, de creație națională, înhămîndu-se la efortul țării, slujindu-l cu o rară devoțiune, renăscînd și împlinindu-se prin el.

E aici, în noua condiție și în noul destin al truditorilor pîinii, opera — inedită în peisajul nostru istoric — a Congresului al IX-lea al partidului, care a smuls agriculturii, satului românesc și omului lui vechiul și ponosîtul strai de cenușăreasă, restituindu-le niște privilegii, de fapt niște sacre drepturi, dînd o înaltă semnificare socială și națională acestor drepturi, ignorate o lungă și amarnică vreme. Este opera **Epocii Nicolae Ceaușescu,** operă care, pentru întîia oară, răspunde nădejdilor ce din veac scînteiază pe chipul omului din cîmpie.

Am străbătut, în aceste zile din preajma sfatului țărănimii, cîteva vetre ale Cîmpiei Române, am stat de vorbă cu oamenii lor, delegați la forumul țărănimii, notîndu-le gîndurile despre ziua de azi și cea de mîine. Gîndurile lor, de fapt, sînt ale noastre, ale tuturor oamenilor acestei țări, căci toți sîntem implicați în marea bătălie națională a pîinii, și transcriindu-le în carnetul de note, am trăit sentimentul că ne vorbea însăși țara. S-o ascultăm.

PĂMÎNTUL, MATRICE DE CULTURĂ

La Chiselet, în Bărăganul Călărașilor, viața pămîntului și cea a omului se petrec, în aceste zile, așa cum, desigur, se petrec la ceasul de față în întreaga Cîmpie Română.

Comună veche, atestată de prin veacul al XIV-lea, tot de pe-atunci tîrg vestit, vegheat în timp și de bunăvoințe voievodale (Brâncoveanu a ridicat aici o magnifică ctitorie, în picioare și azi), împărăție de grîne frămîntată de cînd se știe de pluguri, de copitele cailor, de șinele de lemn ale căruțelor cu „faroane", acele stranii sunete vestind peste Bărăgan existența omului de la mari depărtări. Neam de oameni care și-au clădit vatra și viața prin cultura pămîntului. O cultură care s-a constituit, prin vremi, ca o robustă civilizație, făcînd ca această țărînă să capete respirație culturală. N-a fost ușor de păstrat, ca matrice de viață, de civilizație și cultură, acest pămînt, l-au înecat îndelungul timpului multe valuri, multe colburi pustiitoare venite din patru vînturi, l-au ars nenumărate pîrjoluri, efortul apărării și al ținerii lui în putere și rodnicie consumînd o năvalnică energie istorică.

O vreme vitregă, un ianuarie cu troiene năprasnice, un februarie bîntuit de furtuni cu spulber de ger în spic, revărsate din cer zi și noapte, i-a pus la grea încercare pe oameni și în anul acesta, după ce, anul trecut, aceiași oameni s-au certat cu o lungă și cruntă secetă. Dar oamenii, ca totdeauna, s-au bătut. S-au bătut cu înverșunare, cu o încăpățînare rivală forțelor naturii, știind că trebuie să se bată, că nu se pot retrage din calea vremii (unde să fugi, cu pămînt cu tot, din fața secetei sau a gerurilor ?), știind ce pierd dacă nu se bat.

Deci lucrurile, în aceste zile, se petrec aici ca în pretutindenea Bărăganului. Se muncește răzbit, ni se spune, la prașilă, se dau puteri gingașelor plante slăbite de apriga iarnă, și cel ce ne spune aceste lucruri știe, firește, ce spune, nu numai în calitatea lui de factor de răspundere al agriculturii locului, ci și în virtutea unei experiențe prin filtrele căreia nu se pot strecura comod entuziasmul facil sau judecata pripită. Despre Anfile Damian, directorul S.M.A.-ului Chiselet (un S.M.A. care păstorește vreo 20 000 de hectare, deci cît pămîntul arabil al unui întreg județ de sub munți !), s-ar putea spune multe, dar nicidecum că pămîntul și viața acestuia i-ar mai ascunde cine știe ce secrete. Au trecut peste el 37 de campanii agricole, fiecare din ele cu somațiile ei, cu surprizele ei, cerînd, mereu și mereu, noi și severe tatuări de inițiere, aprigă cheltuială de rîvnă grea, de regîndire și de recristalizare a muncii, care au dus, în timp, la însăși recristalizarea personalității omului, de fapt la o nouă sinteză a ei. Cine ar mai recunoaște acum, sub înfățișarea matură, dăltuită, sub ochelarii care ascund cearcăne, insomnii, grijă de zi și noapte pentru soarta recoltei, pe copilandrul care, prin anii '49, se deda la conducerea unuia dintre primele tractoare „made in Romania" ? A început ca tractorist, a învățat, a ajuns tehnician, a perforat apoi — într-o profesie în care ierarhiile sînt draconice, căci nu poți da pe mîna oricui răspunderea pîinii — toate treptele, pînă la cea de director al unuia dintre marile S.M.A.-uri ale Bărăganului și ale țării. La congresul slujitorilor pîinii el a dus ca delegat al obștii din Chiselet, mesajul muncii acestei obști, al biruințelor ei, al vrerilor ei, cu autoritatea unui om al pămîntului al cărui destin s-a forjat și s-a împlinit prin noul destin al celor de-o seamă cu el.

UN MESAJ DIN CÎMPIA ROMÂNĂ

De fapt, îl întrebăm, care-i, concret, mesajul celor din Chiselet la marea întîlnire a țăranilor ? Este mesajul tuturor vetrelor țărănești, vine răspunsul. Simplu, mesajul celor care se bat pentru înflorirea în roade a pămîntului românesc. Asta nu-i simplu !, replicăm. Sigur, nu-i simplu, consimte interlocutorul (zîmbet fugar pe fața-i tînără încă, dar cu trăsături puternic marcate, ca la unul care de-o viață trăiește sub soarele și sub viforele cîmpiei). Nu-i simplu, dar socotelile cu pămîntul, care le par unora complicate și încurcate, sînt totuși simple : nu-i dai, nu-ți dă. Dacă-i iei pămîntului șapte piei, fără să-ți pese, acesta devine uituc și zgîrcit, ignorîndu-și îndatoririle anuale, ca și un om hrănit doar cu promisiuni sau iluzii. Îi dăm deci pămîntului, continuă Anfile Damian, fiindcă de el depindem. Îi dăm truda noastră și știința noastră. Fiind deocamdată doar un intermediar între natură și viitor, omul trebuie să știe cum să scurteze nu numai distanța dintre cîmpii și cîmpiile elizee, dar și cea dintre el, cel de azi, și el, cel de mîine, într-un efort de continuă perfecționare a muncii ; un efort niciodată slăbit, astfel încît între deziderat și faptă să nu se interpună prea multă abstracțiune. Deci nu hîrtii, nu jalbe și referate potrivit cărora „nu se poate", nu lacrimi cînd cerul nu varsă lacrimi și nu, cum spunea președintele țării, zeloase „autocritici" mascînd lipsa răspunderii, ci răspundere vie, faptă vie, rodnică luptă în care să-i dai pămîntului tot ce poți și ce știi, pentru a-i întețí zelul de a produce. Oamenii S.M.A.-ului așa fac, ei nu știu ce sînt duminicile, ades nici nopțile, ei transformă campania anului într-o lungă și aprigă „zi-lumină", mereu lipiți de pămînt, cu respirația suspendată de fiecare respirație a acestuia, de fiecare întîmplare care-l atinge, suferind de insolație odată cu plantele calcinate de secetă, răbdînd reumatisme odată cu cîmpiile înghețate, troznind de ger în nopți albe. Și cu un ochi mereu ațintit către țară, către poruncile și așteptările ei, înscriindu-și gestul zilnic al muncii în gestul țării, proiectîndu-l prin ea în cuprindere și durată.

Anfile Damian : un om din Bărăgan, un specialist și un pătimaș al pîinii, care, ca toți cei din juru-i, își face socotelile nu doar în legătură cu el și cu ce-i al lui, ci cu cămara gospodărească a țării, la care toți trebuie să-și aducă dobînda. Sînt socotelile de astăzi ale omului Cîmpiei Române, ale patriotului și revoluționarului de înaltă conștiință, trăind prin această conștiință, fixîndu-i efigia în tot ceea ce înfăptuiește. Acest om a devenit, pentru întîia oară în trecerea lui prin istorie, prea mare pentru pămînt, deși pămîntul a devenit mai mare, mutîndu-și zările de la răzor pînă la capetele țării. Poate privi acum dincolo de răzor, spre un cîmp cîndva refuzat.

ORAȘE AGROINDUSTRIALE

În anii actualului cincinal — potrivit Directivelor Congresului al XIII-lea al partidului — mai multe centre rustice ale țării vor deveni orașe. Orașe agroindustriale. Un destin similar îl vor face, în perspectiva anului 2000, alte și alte așezări rurale, transformate în centre de inedită civilizație, de largă iradiere a noului în teritorii smulse din gravitația lor istorică, racordate la exigențele altui timp. Una din aceste așezări este și Bechetul.

De fapt, în cazul Bechetului, vechi port la Dunăre, e mai corect să spunem nu că va deveni, ci că va redeveni oraș. Bechetul a mai avut această investitură, s-a plimbat cu ea, prin istorie, niște ani, purtată ca o sclipicioasă eșarfă peste dimia aspră a vieții sale, pentru ca mai apoi, nu se prea știe cînd și cum, să renunțe la ea sau s-o piardă. Adică se știe cînd Bechetul a fost decretat „oraș" (în 1907), dar nu se mai știe cînd investitura-eșarfă s-a destrămat,

Ion Bițan : „Univers contemporan"

cînd și-a pierdut și ultima fișie de semnificație, cînd între ea și realitatea asprei dimii pe care voia s-o acopere s-a declarat, prin nepotrivire de caracter, divorțul. Se pot, firește, cerceta, pentru lămurirea cazului, niște acte îngălbenite din arhivele primăriei, dar prin redactările lor birocratice și confuze nu se prea vede totuși mare lucru.

Ce-a stat de fapt sub această investitură, atunci cînd Bechetul a fost pricopsit cu ea ? A stat o înțelegere defectuoasă a conceptului de „urban" ? Au stat pretențiile mici pe care le avea România epocii de la orașele ei ? Se pare că adevărul este pe undeva, pe la mijloc. Oricum, chiar avînd port cu corăbii sub toate pavilioanele și judecătorie de pace (din 1866), agenții și comptoare străine, taverne pentru marinari și frizeri cu fes ce potriveau boiereștile bărbi, Bechetul nu prea arăta a „oraș", chiar în concepția îngăduitoare a epocii. O catagrafie din 1941 descoperă „existența a 75 de case acoperite cu paie" și a unui număr îndoit de bordeie. Pelagra face ravagii (cinci cazuri încă se semnalează în 1950 !), plugul de lemn dejugă în muzeu abia in 1952, cînd se întemeiază cooperativa agricolă de producție.

În lumina tare a dimineții de mai, Bechetul se dezvăluie, de pe acum, ca un oraș. Nu numai virtual, ci și vădit, prin pregnanța în peisaj a elementelor citadine. Comuna are asfalt, termoficare, canalizare, are rigoare și frumusețe arhitectonică, ritmînd blocuri moderne cu case-vile într-o linie grațioasă, încîntătoare pentru ochi, are parcuri și baze sportive, are o vastă rețea de școli, o stufoasă rețea de magazine, are un spital cu 250 de paturi, un muzeu istoric și etnografic celebru în zonă, are ambițioase proiecte edilitare și urbanistice, cu scadență în viitorul apropiat. Această nouă zămislire a peisajului și a vieții, ne spune primarul Iulian Miulescu, se produce sub semnul industriei, ale cărei moderne sedii (portul, fabrica de produse lactate, atelierele-fabrici de confecții metalice, de materiale de construcții, de covoare etc.) se articulează ca o șiră vertebrală a așezării. Forța muncitorească a Bechetului (în care intră și navetiștii la fabricile Craiovei, Corabiei și Caracalului) a sporit tumultuos, tinde să soarbă toată suflarea tînără, bărbătească a locului. Agricultura, ca în atîtea alte vetre, rămîne în seama femeilor și a bătrînilor. Și totuși...

Neam sedentar, prea legat cu pripoane istorice de glia din care se naște și în care se îngroapă, cei deveniți ai industriei și ai orașelor nu-și părăsesc nici glia, nici casele (pe ultimele doar le transformă, le reclădesc, împodobindu-le cu scumpe adaosuri de uz tîrgoveț), nici îndeletnicirile pentru care au fost făcuți, cu care vin din timp și trec peste timp. Viitorul oraș Bechet, scaun de nouă industrie, va rămîne, zice primarul, și un oraș al pîinii, o capitală a pîinii pe această zare olteană a Dunării, purtîndu-i întregi poverile și răspunderile. Toate faptele omului o arată, chiar cînd omul acesta a lepădat dimia și a îmbrăcat salopeta de muncitor. Cămașa însă n-a lepădat-o, și chiar cînd o leapădă, cumpărînd una fabricată industrial, fără „rîuri" și „pui", sub ea sufletul de țăran tot rămîne. Așa crede Iulian Miulescu, țăran cu patalama de meșter mecanic, și credința asta, repetă el, se întemeiază pe fapte. Cînd se întorc de la lucru, țăranii cu salopete muncitorești redevin țărani, iau uneltele strămoșești ale trudei din mîna femeilor și continuă ei lucrarea lor...

Ilie Purcaru

al. raicu

Pe-această deltă

**Am și ajuns la plante, poate și la furnici.
Sînt zilele lichide din vara dintr-un an,
cînd pretutindeni, cad de prin zăplaze-aici
cele mai rare păsări în frunte cu-un bîtlan.**

**Pe-această Deltă rară a țării, în tăceri
mă furișez de veacuri plîngînd de bucurie.
Și nu uit niciodată cum ziua mă sfîșie
dacă-am pierdut ulciorul atîtor primăveri.**

Zori

**Cum dimineața trece prin izvor
m-aleg din rouă, izma se trezește.
E ziua cu albastru ce bate-aromitor
care mă prinde-n mijloc ținîndu-mă ca-n
clește.**

**Sînt cuiburile care s-au și trezit plutind.
E firul de odihnă din prînz și dinspre muncă.
Îmi trece pasul umed alunecînd pe grind
și sacra-alunecare cu-un ascunziș de luncă.**

**Cît bîjbîi în plutirea de ierburi ce grăbesc
povara de arome cu dulce rouă-n față
se naște ceasul zilei izbăvitor, ceresc,
ce dă impuls nădejdii în scurta dimineață.**

Vibrații

**Materia se-oprește în grîul bun, curat.
Acum, în dimineață doar stele pică-n drum.
Nu-i o vrăjitorie, ci aerul mirat
inspirator de ziuă cînd oamenii curg duium.**

**Începe-acea vibrare din cîmpul aburit,
începe viitorul ca-ntotdeauna-n viață.**

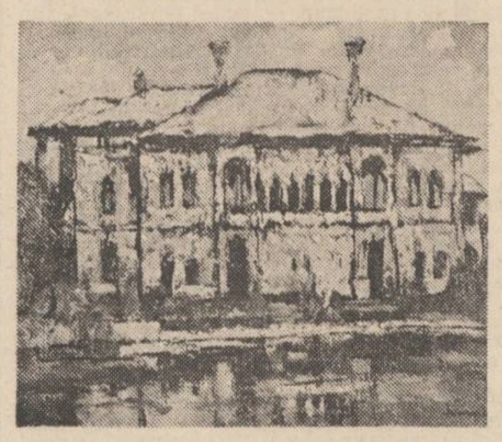

**E muzica ce-ajunge, de care m-am sfiit
coborîtor pe raza sosită-n dimineață.**

**Magnetice priveliști, substanțele de-atunci
cînd brusc semănătorii s-au întrecut sub
stele.
Mai zăbovesc o clipă pe vîrfurile din lunci
ce strălucesc de aur, goldani și mahmudele.**

**Neabătut de vreme, cu bunul grîu, curat,
oriunde mi se-oprește trupu-obosit de spații.
Mă simt topit de vreme în ramuri,
neschimbat,
cum nu se-abat vreodată în alte zări
Carpații.**

Istov

**Cum iei aluatul proaspăt și-l frămînți
din el ies stele de te oprești din mers.
E lîngă ladă-ntregul univers
al fiecărei porți dinspre fereastră.
S-a fost deschis cu dimineața-albastră
un felinar ce-o lumina cuptorul.
De prospețime scuturat e norul
de păsări și de pulberea cea grea
ce pîlpîie în palma ta, abia.**

paul anghel

Un japonez la Hasdeu sau PEȘTERA LUI GUTENBERG

– Fragmente din romanul „Întoarcerea morților", cartea a IX-a din ciclul „Zăpezile de acum un veac" –

O încercare a colonelului Nigata de a-l aborda pe Hasdeu avusese loc la Arhive și ratase. Acolo jos, la subsol, unde directorul instituției coborîse, ca să caute niște hîrtii, n-a fost chip să-l vadă, în schimb l-a auzit. Hasdeu perora în fața unei persoane invizibile care nu-i dădea replica, doar asculta. A ascultat și oaspetele :

— Națiile aruncă în afară, către vecini, numai latura lor repugnantă care face imposibilă cunoașterea a ceea ce sînt ele în fond. Nu e mitologia vecinilor în cauză, sînt chiar ele, așa apar față de națiile cu care sînt în dispută.

Ascultînd, colonelul japonez îl aproba. Observația se verifica și-n alte spații. Vorbitorul invizibil a mai spus :

— Și frățiile se stabilesc arbitrar, cel mai adesea în alte spații, cît mai departe de locul cu bucluc : bulgarii cu rușii, românii cu franțuzii, ungurii cu otomanii. Văzuți de aproape, în propriile vecinătăți, acești frați ideali nu cultivă însă alte raporturi cu vecinii lor direcți decît frații mai mici. Aproapele îndepărtează, departele apropie, cînd s-ar cuveni să fie tocmai viceversa. Noi o și spunem : mai aproape-i cămașa decît sumanul. Numai că n-o facem.

— Și atunci ? a întrebat cineva din apropierea savantului, care încă rămînea nevăzut.

— Atunci, a răspuns el, lucrurile trebuie privite așa cum sînt, fără amăgiri inutile. Adaptabilitatea popoarelor la experiență este anevoioasă, ele trec cel mai adesea prin întîmplări, de unde faptul că repetă aceleași erori. Nu poți cunoaște lesne un neam, îți trebuie cel puțin trei mii de ani, ca să înveți a-l înțelege. Erorile par că oferă popoarelor stabilitate, le-asigură, sînt înscrise în cifra echilibrului lor ancestral, de unde ireductibilitatea lor în bine și în rău. Popoarele pier pe limba lor. Din păcate, o dată cu o limbă, piere și un univers.

Japonezul ar fi dorit să intervină, să pună întrebări dar omul de dincolo a continuat.

— Dacă limba pune hotar lumii unui popor, dacă lumea întreagă încape într-o limbă, această limbă definește nu doar un logos, ci și un eidos, o esență adică. Fiecare neam se află, astfel, într-o înfricoșătoare singurătate. Fiecare în parte repetă în fapt specia, socotindu-se singur îndreptățit în actul de a fi.

Ce adevărate lucruri spunea acest domn, niște idei care, iată, se puteau asuma de oricine, datorită adevărului lor lapidar. Domnul Hasdeu a mai spus :

— Cînd însă **a fi** se întîlnește cu **a avea**, în contul altuia egoismul etnic capătă forme monstruoase, care împing lumea la catastrofă.

— Și atunci ? a repetat întrebarea aceeași voce.

— Atunci îndemnul de la Delfi : Cunoaște-te pe tine însuți ! e insuficient, ba chiar fals. O asemenea cunoaștere nu duce nicăieri. Îndemnul meu e altul : Cunoaște-l pe celălalt !...

Domnul Hasdeu se substituia deci unui oracol. Ascuns acolo, între cărți, profețea. Jocul cu mileniile părea pentru el la fel de simplu ca și întoarcerea filelor dintr-o carte. Îndemnul de la Delfi îl rostise în grecește, îndemnul propriu l-a rostit în românește, apoi în franțuzește :

— Connais les autres, pas toi-même!. Și din nou plat, profesoral : Iată de ce metoda comparatistă în științele omului pe care eu o recomand...

Glasul domnului Hasdeu nu s-a mai auzit, estompat probabil pe pereții compacți de cărți între care se mișca. Vorbea dintr-o peșteră a pergamentelor și a hîrtiei tipărite, Peștera lui Gutenberg.

La prima luare de contact, fie și indirectă, domnul Hasdeu părea un înțelept. Colonelul Nigata dorise să-l vadă vorbind, acum nici măcar nu-l mai auzea. L-a auzit din nou dar din păcate înțeleptul invizibil trecuse la o altă temă, lămurea cuiva un amănunt de caligrafie dintr-un document, procedînd în chip cicălitor, pisălog, antipatic. Așteptarea japonezului a fost zadarnică. Un slujbaș al instituției i-a spus străinului că domnul Hasdeu e mai lesne de întîlnit la conferința pe care urma s-o țină a doua zi.

— De ce nu vă duceți acolo ? l-a întrebat slujbașul. Sau și mai bine, la Universitate, unde ține curs.

Colonelul Nigata s-a grăbit a doua zi spre sala în care domnul Hasdeu își ținea conferința, dar n-a mai găsit loc. Îl interesa acut subiectul : **„Predestinare, spirit universal, om".** Afișul de la intrare era șocant : pe fond negru, deasupra titlului conferinței, străluceau cîteva semne criptice, trasate în alb : sigla infinitului, semnul delta, arborele vieții. Expunerea începuse însă, japonezul a fost obligat să rămînă în picioare, în spatele unor domni mult prea înalți, dincolo de care nu vedea nimic. Acei domni monopolizaseră spectacolul oratoric, obturînd vederea estradei pe care evolua conferențiarul, pierzîndu-i și vocea ; doar din cînd în cînd săreau, peste umerii acelor domni, așchii de fraze sau cuvinte disparate.

— Gîndul este o formă de energie... Gîndul are o putere materială, echivalentă forței cosmice din care emană...

Japonezul ar fi vrut să întrebe la cel fel de forță cosmică se referă vorbitorul, dar cei din față șușoteau, comentau probabil propoziția domnului Hașdeu, astfel încît restul gîndului s-a dus. Domnul Hasdeu pusese în relație gîndul cu „forța-timp". O propoziție a fost debitată în franțuzește :

— La pensée affecte la densité du temps...

La acest punct, prințul Nigata a încercat să-și facă loc mai în față, rugînd persoanele care-l blocau să-i permită accesul. Mica manevră l-a făcut să piardă niște propoziții esențiale, despre „timpul ca flux", despre perceperea timpului prin așezarea în „vijelia temporală", cea care preface totul, la scara universului. Perceperea timpului, a mai înțeles prințul Nigata, se face „corporal" :

— Așa cum Newton a simțit, cu trupul lui, nu numai pe o cale logică, puterea gravitațională. Așa cum Darwin a simțit cu trupul lui puterea evoluției, care este însă și regresivă, degeneratoare, domnilor !

Rumoare în sală, proteste. Asistența nu accepta probabil puterea unui timp degenerativ, voia „evoluțiune" cu orice preț.

— Așa cum Lamarck, a continuat vorbitorul, a simțit în el puterea transformismului.

— Așa da ! a aprobat sala.

— Așa cum Cuvier a simțit corporal puterea catastrofelor.

Din nou rumoare, încă și mai puternică. Vreo cîteva persoane erau gata să-l ia de gît pe domnul Hașdeu, care a ripostat :

— Acestea nu sînt descoperiri, domnilor, sînt contacte cu spiritul cosmic, cu puterile telurice și astrale, care trec prin noi, dar numai unora dintre noi le arde conștiința.

Era o mustrare la adresa acelor domni care se agitaseră în stal. Vorbitorul a fulgerat în direcția turbulenților, apoi s-a reintors la sine :

— Și-atunci aceștia, mari și rari, descoperă cîte ceva. Nu, nu, să se înțeleagă limpede : șirurile de sîrguincioși nu descoperă nimic, răscolesc doar o materie informă, trecînd ca și furnicile pe lîngă diamante...

Din nou proteste, în vijelie, auditoriul se simțea probabil jignit. Domnul Hasdeu printr-un gest providențial, expulzase gloata din sală în rînd cu sîrguincioasele furnici care nu văd diamantele. În era sufragiului universal, mulțimea din sală voia să aibă geniu. Cineva a și strigat, provocator :

— Și atunci ce este geniul ? Al cui este, mă rog ?!

— Geniul este instituirea forței cosmice la nivelul rațiunii, a strigat Hasdeu. Pe care însă n-o poți vedea dumneata. Eu n-am spus că mulțimile n-au geniu, cum pretinde cineva de aici, ci că nu sînt lăsate în pace să-l aibă. Sub strivirea unor oprimări de tot felul, națiile nu-și pot da în lumea de azi adevărata lor măsură, decît în vărsările nesăbuite de sînge sau în truda umilă, și atunci își răzbună prin inși ca cei numiți, care nu mai sînt indivizi, ci sumă cvintesențială. Aceștia iau în seama lor jugul comunicării cu universul, pînă cînd recad la condiția de inși, prin moartea comună sau prin propriile erori.

— Eroare ! a strigat cineva dar savantul nu l-a luat în seamă, a continuat a-și desfășura ideea.

— Ei pierd comunicarea reală cu universul, atuncea cînd comit erori și, în aceeași clipă, ei cad la pura comunicare senzitivă, precum cei de față. Apoi, avertizînd : Dar ei cad de sus !

A urmat un buf formidabil. În îmbulzeală, o persoană căzuse de pe scaun, cu scaun cu tot, sub presiunea mulțimii. Risetele dezlănțuite imediat au întrerupt expunerea, tocmai cînd conferențiarul îi sancționa pe cei aleși pentru căderea lor în condiția inșilor, fie prin moarte comună, fie prin erori. Cel de jos s-a sculat de pe scaunul strivit, netezindu-și hainele cu jenă. Micul accident l-a impus atenției, l-a silit să acapareze involuntar interesul unei bune părți din sală, care a întors capul spre locul cu bucluc. Domnul Hașdeu l-a privit pe acel nenorocit cu toată dușmănia. Apoi ridicîndu-și ochii spre plafon a aruncat o întrebare, adresată în egală măsură oamenilor și astrelor :

— Dar cine-i iartă oare pe cei ce cad astfel ?

Iarăși s-a rîs, dar cu surdină. Tema căderilor a fost întoarsă pe toate fețele, savantul neconsimțind să admită — cu un absolutism grandios — abdicarea omului, a speciei, de la rolul său „cvintesențial". În focul perorației, domnul Hasdeu părea să-și rezerve sieși un asemenea rol, socotindu-se nici mai mult și nici mai puțin decît o „sumă cvintesențială". El izbutise deja să deștepte în ascultători acel fond naiv de încredere tulbure, care așteaptă doar un impuls din exterior, de sus, de la o estradă, ca să iasă la lumină și să capete forma unei certitudini asemănătoare revelației. Această stare fierbea în aer, ajunsese aproape de punctul critic, a atins punctul critic în clipa cînd cineva a aruncat întrebarea :

— Ce va fi mîine ?

Colonelul Nigata era obligat să-și facă loc, nu numai să audă, dar și să-l vadă pe cel ce răspundea ; s-a decis să înfrîngă rezistența persoanelor care-i stăteau în față, care-și mențineau poziția cu un egoism monstruos, a avansat, dar au urmat proteste. Deținătorii pozițiilor avansate erau dispuși să piară decît să-și piardă locul, gata să sacrifice șirul expunerii și ascultarea, care au și fost compromise. Japonezul s-a infiltrat totuși cîțiva pași înainte, dar s-a rupt de translator. Auzea, dar nu înțelegea. Cu un efort eroic, domnul Franz l-a ajuns din urmă și cei doi au ieșit în față, cînd conferința era pe isprăvite. Vorbitorul era evident istovit. Își ștergea cu o batistă fuiorul bărbii, aburit de o transpirație cosmică. Acum, savantul vorbea despre propriul său popor și auditoriul a devenit și mai atent. Din nou, prin ton, prin timbru, prin solemnitate, domnul Hasdeu părea sau chiar și era o „sumă cvintesențială".

— Sîntem așezați la poalele celui mai lung lanț vulcanic stins, de pe acest continent. Am fost contimporani cu toate marile diluvii. Noi tot venim spre infinit din lumile anterioare. Pe aici, prin jurul nostru, s-au prăbușit lumi. Azi otomanii, ieri bizantinii, alaltăieri romanii. Au apărut alte lumi, inexistente azi, despre care hărțile actuale nu dau seamă. Cartografia aceasta, fără obiect, s-a născut mai tîrziu, într-o epocă de geografie instabilă, dar tot atît de efemeră, caducă. Răscolind singuri prin cenușa acestor vulcani stinși, privind cerul, am ajuns și noi la niște înțelesuri, care sînt tot atîtea certitudini.

Finalul a fost imprevizibil :

— Iată de ce, în culmea mizeriei în care se află azi, afirm că poporul român are un rol providențial : să ateste prin chinul lui de acum și dintotdeauna, funcțiunea binelui. Nouă ne revine misia de a lupta cu iraționalul din istorie. Apoi șoptit, inaudibil : Dumnezeu are nevoie și de români.

Hasdeu nu folosea locuțiunea „popor ales", ca la iudei, dar precis o presupunea.

Același Franz, translatorul de germană, i-a adus peste o zi prințului Nigata încă o mostră din gîndirea domnului Hasdeu : ceva despre ideea de ou. Evident, un altfel de ou, un ou cu o funcțiune cosmică, precum oul lui Brahma dar în acord și cu ultimile achizițiuni ale științei europene. Domnul Hasdeu ar fi spus : „Oul este o mare descoperire, poate cea mai mare din univers. Din clipa în care oul a apărut, s-a zis cu moartea, ca lege universală. Viața n-a mai putut fi împinsă înapoi, în haos, ea și-a asigurat propensiunea magnifică, autarchia și diversitatea copleșitoare, de la celulă pînă la om". Domnul Hasdeu nu răspunsese însă la întrebarea : ce e oul ?

Ba nu, pe verso-ul aceleiași foi, Franz notase :

„E un miracol al forțelor contrare, strînse într-o coeziune ineluctabilă, o... Ceva echivalent ar trebui găsit, pentru dăinuirea omului în spirit".

Franz nu auzise bine sau nu notase rapid ; rămăsese la acel „o", suspendat. Oricum, domnul Hașdeu descoperise oul, ca entitate etanșă. Apoi oratorul ar fi sărit la alt subiect — chestiunea numărului, avîntîndu-se glorios în teritoriul abstracțiunii pure, născătoare de simboluri și categorii. Franz nu l-a mai putut ajunge din urmă, a notat în grabă, pe marginea aceleiași file, semnul delta.

Ca să se asigure că-l va întîlni pe domnul Hasdeu, colonelul Nigata s-a postat de dimineață în fața Universității. Era într-o vineri, zi de curs, dar uneori profesorul nu venea. Domnul Hasdeu era capricios ca și cerul lunii aprilie („Dacă vrei să fii cer, prevenea o zicere clasică, nu-ți alege luna aprilie".) Domnul Hasdeu își alesese pentru veșnicie această lună, clasică pentru inconstanță în zodiacul oriental, în care japonezul credea. Curios, în acea zi, profesorul a sosit la curs cu o promptitudine astronomică. Îl precedaseră studenții, care veniseră în stoluri matinale, cum era normal, primăvara nu tulburase încă zelul lor studios.

Se știa că prezența lui Hasdeu la catedră isca zgomot de fiecare dată, încă de la intrare. Colonelul Nigata fusese prevenit despre asemenea incidente, ba chiar primise recomandarea de a nu le rata : — „Nu ratați incidentele de la intrare, sînt un preludiu la ce va urma !". Japonejul s-a și instalat la intrare, între niște admiratori care-l așteptau pe savant. Acesta a și apărut pe stradă, îndreptîndu-se spre grupul de fervenți cu pas egal, liniștit. Într-o lume, care plutea, el părea singurul ins real, material, terestru, deși aflat într-o perpetuă combustie, gata să dărîme de unul singur tot. Acum îl miniase ușa principală a Universității, în fața căreia s-a și oprit :

— Și ușile sînt mici, a tunat Hasdeu, uși de pigmei ! Pe aceste uși nu pot ieși oamenii mari pe care-i așteaptă nația.

Cîțiva profesori care se aflau înăuntru și ar fi vrut să iasă în stradă, așteptau timorați ca domnul Hasdeu să intre, dar acesta nu intra, întîrzia în mustrarea ușilor și a învățămîntului universitar din România :

— Cine-a făcut această clădire n-a tăiat uși de uriaș, ci de pitici. Nația n-are nici unde, nici de la cine învăța. Modele derizorii, rezultate invizibile, subminimale. Nimic pe măsura faustică și genială a nației. Ce se urmărește ? Pigmeizarea. Ce vrem noi ? Gigantizarea, adică statura noastră normală.

Demonstrația aceasta era adresată unui public în dilemă, parțial aflat în incintă, parțial afară, în stradă. Nimeni nu cuteza să forțeze soluția și atunci profesorul a fost cel care a aruncat-o :

— Hai, ieșiți !

— Dar intrați, vă rugăm.

— Dar ieșiți odată ca să se aerisească amfiteatrele. Și către cei din spate : Căci ce profesori veți găsi aici ? Niște afonici, cacofonici, prețioși, licențioși. Din învățătura lor nu pot rezulta decît niște fonfi, gîngavi, lingavi, niște melci fără cochilie.

Auzind cuvîntul „melc-melci" japonezul a presupus că deja savantul intrase în tema expunerii sale de la cursul de semasiologie, o prelegere cu un titlu atractiv, pe care-l notase : „Bourel, melc și culbec. Dacii și latinii într-o cochilie.". Dar Hasdeu nu abordase subiectul propriu-zis, el l-a interpelat pe un domn, care îndrăznise totuși să se strecoare afară cu pălăria în mînă :

— Dumneata ce predai ?

Acela a răspuns speriat, ca și cum s-ar fi aflat în culpă :

— Matematicile, domnule Hasdeu.

Monstrul a fost vizibil descumpănit, avea pregătită o replică strivitoare pentru o altă situație :

— Credeam că filosofia, Schopenhauer !

A pătruns în sfîrșit în marele hol, ca un comandant de oaste, dar s-a oprit și a căutat cu ochii în jur, spre oastea adversă, reprezentată doar de trei-cinci inși lipiți de pereți. Nu i-a luat în seamă, s-a adresat din nou spatelui de front :

— Nu-i nici un motiv ca universitatea românească să producă nemți, franțuzi, ruși sau tuaregi.

teatru

t

Pledoarie împotriva carierismului

«Ioneștii»

2. Cadrul scenic, esențializat, al scenografului Florin Harasim (încorporînd aluzii vizuale asupra climatului psihologic în care nimeni nu poate rămîne cu sine), susține atmosfera apăsătoare a spectacolului, scoate în relief drama personajelor în cercul strîmt al determinărilor, evidențiind ideea implicării în viața fiecăruia a mereu altor existențe. „Noi în viața lor, ei în viața noastră". Determinări care inhibă, neliniștesc, terorizează. Determinări fizice (prin „jocul" obiectelor), determinări psihice (amenințătorul apel telefonic) : ochii iscoditori ai universului exterior (marcați de lumina proiectoarelor în spatele peretelui de pînză) planează constant asupra universului intim al familiei, care crede de cuviință, în sfîrșit, că i se cade să se bucure de privilegiul cerului înstelat și al grădinii cu iasomie. Stratificările pe verticală ale zidurilor ce înconjoară casa și grădina familiei, delimitările succesive ale nuanțelor de griuri în degradé, pînă la albastrul bolții cerești, închid spațiul scenic, sugerînd orizonturi ale neputinței, anulînd celor din interior perspectiva oricărei reverii. Structură spațială închisă corespunzînd unei închideri dramaturgice și psihologice. Piesa demarează și se încheie cu o convorbire telefonică : motivație care declanșează dezechilibrul și restabilește aparenta liniște, accentuînd circuitul închis al destinelor implicate, a căror stagnare nu a putut produce schimbarea dorită, în ciuda cutremurului sufletesc resimțit de Ioan Ionescu. Întreaga lui destrămare și luptă interioară, scurta luciditate a omului care a trăit, într-o clipă, trista revelație a amăgitorului drum al carierismului, aruncă personajul în iureșul propriei drame, cu rănile deschise. Într-un timp dramaturgic condensat (din care cauză spectacolul se prezintă fără pauză), personajul interpretat de Gheorghe Dinică parcurge toate umilințele, realizînd, în cele din urmă, după consumul nervos și psihic epuizant al năruirii, că nu există altă ieșire la liman decît în sensul dezicerii. Consecințele dramatice ale unei decizii de început (făcîndu-i pe toți ai casei să-l părăsească) îl întorc în punctul mort al anulării gestului său de curaj (prin retragerea demisiei), cînd echilibrul familiei pare să reintre în normal.

Cîteva elemente dramaturgice întîrzie (voit) impactul personajului principal cu miezul dramei sale, lungindu-i agonia. Jocul valizei cu amintiri (legătura cu trecutul), jocul dus-întors al pantofilor lui Ionescu (dus-întorsul deciziei lui), jocul telefonului (legătura cu lumea exterioară) măresc distanța psihologică dintre aparență și realitate, amplificînd drama personajului. Dansul-joc al soților maturi (care-și interferează gîndurile în afara oricărei comunicări) culminează cu dezlănțuirea tragi-comică a descătușării totale. În același scop, jocul, cu valoare de exorcizare, al vocabulelor „rabelaisiene" (din text), este întreținut de actorul Gheorghe Dinică cu profunzimea durerii și a revoltei îndelung mocnite. Rostirea lor pe tonul stins al împăcării cu suferința, nu numai că le umanizează, dar le și apără de vulgarizare. Înjurăturile „moi" se transformă treptat în strigăte aproape animalice, țipetele disperării conduc, apoi, personajul la aparența fizică a unui patruped, cînd actorul duce jocul umilirii absolute în punctul culminant al înjosirii, îngenuncherii, degradării condiției umane, făcînd turul scenei de-a bușilea, ridiculizîndu-se, disprețuindu-se, desființîndu-se ca om.

Din nou marele actor Gheorghe Dinică dovedește (pe lîngă discreția exprimării pe peliculă) o vitalitate activă, o putere nelimitată de trecere dintr-o stare psihologică în alta, dintr-o atitudine demnă într-una umilitoare, din registrul trăirii interioare în registrul excesivității exterioare, împlinind și îmbogățind orice contur uman căruia îi dă viață.

Piesă de strictă actualitate, cu personaje comune, la îndemîna tuturor, spectacolul Teatrului Național atrage prin firescul înfățișării.

Nicoleta Gherghel

film

f

«Noi, cei din linia întîi»

Există o rețetă a „filmului popular" pe care Sergiu Nicolaescu și-a însușit-o la perfecție — sau mai bine zis a desăvîrșit-o în decursul timpului, pentru că o avea în sînge, evidentă încă de la primul său film artistic care a coincis și cu prima întîlnire cu scenaristul său de astăzi, Titus Popovici ; care e această formulă magică făcută să ne forțeze bunele sentimente chiar împotriva voinței noastre ? În orice caz, e mult prea complexă pentru a fi redusă teoretic ; din ea face parte însă și știința de a trimite la luptă un pluton de douăzeci de oameni, de a ne face să vedem murind o sută dintre ei și de a ne convinge la sfîrșit că cei nouăsprezece supraviețuitori n-au nici măcar o zgîrietură ; nu știu cît de potrivită e formula cu filmul de reconstituire istorică — așa cum se vrea a fi, în primul rînd, **Noi, cei din linia întîi** — dar ea dă satisfacție spiritului nostru de dreptate ; exaltînd cultul eroului și al eroismului, Sergiu Nicolaescu și-a însușit știința portretizării ; caractere puternice rămîn memorabile, deși uneori sînt doar schițate din cîteva tușe ; pasta groasă pe care o folosește portretistul este aceeași și în scenele de luptă detaliate cu virtuozitate în cele mai diverse ipostaze — de la lupta de tranșee, cu tancuri și blindate, la lupta de stradă, la ambuscadă, la lupta în munți și chiar un început, timid, de luptă aeriană între două avioane. Urmărind un pluton de infanterie plecat din Transilvania, care trece prin Budapesta și ajunge în ultima zi a războiului în Cehoslovacia, la ultimul punct de rezistență a unei formații germane, Titus Popovici și Sergiu Nicolaescu fac de fapt o scurtă trecere în revistă a contribuției românești la războiul antihitlerist ; deși din aproape trei ore de proiecție, două cel puțin Sergiu Nicolaescu le rezervă luptelor propriu-zise, atacurilor, contraatacurilor, exploziilor, salvelor, rafalelor și țiuitorilor de gloanțe, filmul e totuși populat, datorită științei portretizării de care vorbeam, care aparține și scenaristului ; situația, replica și fizionomia creează personaje vii, pregnante precum cele interpretate de Valentin Uritescu, Marian Culineac, Mircea Albulescu, Vasile Murariu, George Sofrag, Vladimir Găitan sau Colea Răutu ; Sergiu Nicolaescu însuși își joacă cunoscutul rol de erou popular — un general care trage cu mitraliera ; că o fi fost, sau n-o fi fost așa, că ar fi putut să fie sau nu, asta aproape că nu mai contează ; întregul degajă un aer de sportivitate stenică — destul de departe de ororile, tristețea și lipsa de logică a morții care înseamnă de fapt războiul adevărat ; este loc aici chiar și pentru o poveste de dragoste în care intră și haz și putere de sacrificiu, între cei doi protagoniști — George Alexandru și Anda Onesa — între care primul își dovedește din plin calitățile de actor de film, iar al doilea le dovedește încă o dată.

Dacă acceptăm convenția, filmul lui Titus Popovici și Sergiu Nicolaescu ne cîștigă prin profesionalismul și dezinvoltura sa ; imaginea lui Nicolae Girardi, asistat de Florin Chivulescu și Mircea Mladin, decorurile lui Radu Corciova, sunetul lui A. Salamanian, sînt tot atîtea argumente pentru profesionalitatea filmului ; trebuie să ne împăcăm cu gîndul că Sergiu Nicolaescu n-o să fie niciodată un filosof ; cugetările sale despre viață și moarte, despre condiția umană și despre tragediile umane sînt mai apropiate de cele ale sergentului Șaptefrați decît de ale lui Schopenhauer pe care simpaticul sergent îl citează atît de des ; plăcerea de a face film nu l-a părăsit însă ; în Sergiu Nicolaescu adolescența clocotește încă și, în fața încăpățînării morocănoase, tinerețea debordînd de vitalitate își are rațiunea sa de a fi.

Nicolae Mateescu

Se referea probabil din nou la Shopenhauer, după el un tuareg, care făcea vogă în România, producînd prin imitație „tuaregi teutonici". Savantul era posedat de o furie nemărginită împotriva filosofiei sceptice, „filosofia demisiei", cum o numea el. Colonelul Nigata fusese prevenit, primind chiar și o explicație a acestei stări rele : domnul Hasdeau era rănit pentru faptul că un adept al lui Schopenhauer ajunsese ministru, pe cînd el nu. „— Într-o țară in care orice capsoman intră în guvern, numai eu să nu fiu ministru ?!", ar fi spus Domnia-Sa, nu o dată, ci în mai multe rînduri. În drum spre sala de curs, el și-a aruncat încă o dată fulgerele spre oamenii puterii de la care emana în fond răul :

— Cauza principală a acestui trist haos se află în lipsa absolută de orice educație românească a cîrmacilor noștri, crescuți din leagăn într-o atmosferă cosmopolită. Ei cred a face un pas gigantic înainte cînd îndrăznesc a murmura, cu un aer de satisfacție, că sînt mai mult francezi decît nemți, precum domnii liberali. Sau mai mult nemți decît francezi, precum domnii conservatori.

Galeria a ris zgomotos. Domnul Hasdeu era un spirit independent, motiv pentru care și căzuse glorios în ultimele alegeri din toamnă, pentru un loc la Cameră. Între timp, împrăștia replici spre cei din jur, răspundea simultan la mai multe întrebări, arunca idei, respingea provocări, provoca. Așa cum a făcut-o, comentînd o persoană care trecea în sens contrar :

— Cine a zis că există proști cumsecade ? Să te ferească sfîntul de conspirația proștilor, care-s mai răi decît holera. Apoi către altcineva : Nu mai avem azi aorist în limba română, cum aveau romanii. A fost, dar nu mai e. Apoi către un jurnalist străin : Prin meridionalizare, slavii vor pierde din gravitate, iar aceasta va fi salutar pentru civilizație, căci slavii vor căpăta umor.

Prințul Nigata a luat-o înainte ca să apuce un loc în sala de curs. În vastul amfiteatru, doar cîțiva inși : un tînăr cu ochelari de miop, care examina niște planșe cu scriere cuneiformă, o domnișoară cu aer de călugăriță în călduri, probabil secretara lui Hasdeu. Cîțiva domni în vîrstă, probabil cercetători la Arhive, un țăran cu sarică în spate, sigur cioban după straiele albe pe care le arbora. Sala s-a animat prin afluxul galeriei flotante, care abia a izbutit să umple trei șiruri de bănci. Și totuși mișcarea dădea senzația că încinta geme de lume, părea că aerul devenise irespirabil, chiar prințul japonez, așteptînd intrarea savantului, și-a tamponat fruntea cu batista.

Prelegerea, dezvoltată imediat de domnul Hasdeu, a început într-o atmosferă de reculegere. Sfătos, cu un gest simplu, savantul a apucat în mînă obiectul lecției, lăsat într-o anume poziție în prelegerea anterioară, întorcîndu-l cu fața spre ascultători și aruncînd asupra-i, de la primele vorbe, o lumină nouă. Japonezul nu cunoștea prelegerea premergătoare, n-a beneficiat de acea lumină nouă, a apreciat însă noutatea după fascinația cu care auditorul sorbea cuvintele magicianului. Acesta începuse prin a recita o poezioară de copii, o incantație adresată melcilor : „Melc, melc, codobelc, / Scoate coarne bourești / Și te du la Dunăre / Și bea apă tulbure". Prințul Nigata a surpins doar muzicalitatea produsului poetic, o eufonie care-l încintase pe mocanul din prima bancă. Baciul a și privit în jur ca să se facă văzut.

Peste o clipă numai, domnul Hașdeu s-a rupt însă de enunț și a țîșnit în nouri. Expunerea a devenit brusc ermetică. Tema lecției — o chestiune de lingvistică indo-europeană, abundînd în trimiteri erudite și în citate în mai multe limbi — era inaccesibilă pentru populația de ascultători, rămasă la sol, care totuși o urmărea ambițios, cu tenacitate, ba chiar cu unele căderi beatice, în transă. Domnișoara cu aer monahal părea transportată, cîțiva domni au ris zgomotos atunci cînd Hasdeu a aruncat un fulger polemic, apoi mai multe fulgere — spre este, vest, nord, sud. Omul în straie de mocan urmărea speriat gesturile magului, smucindu-și capul în direcțiile sugerate, spre care oratorul țintea cu degetul. Cineva, de lîngă bărbatul cu ochi exotici, a șoptit făcînd cu ochiul spre Hasdeu :

— Îl atacă pe Parva.

— Cine e Parva ? a întrebat japonezul, care uitase acest nume.

Un anume domn Parva publicase în toamnă, se pare, un studiu în care abordase involuntar și tema melc. Fără a o declara, Hasdeu era gelos. I se părea că i se furase melcul, și-și clama acum scandalizarea, atacîndu-l orbește nu numai pe Parva, dar o întreagă direcție de cercetare savantă, ai cărei reprezentanți se aflau la Viena, Paris, Londra, Boston și Roma. Din acest motiv, pur polemic, prelegerea domnului Hasdeu era digresivă și disproporționată. Argumentele împotriva preopinentului căzeau în grindini, cu voința de a anula obiectul de jos, spre care zeitatea discursivă se mai și apleca, deschizînd, din cînd în cînd, un ochi întrebător, curios : mai există ? Unul dintre argumentele preopinentului nedeclarat a fost totuși reținut de savant, apucat între degete de un capăt, tras în sus ca un elastic, apoi tot mai sus și mai sus, la o înălțime amețitoare — mocanul privea acum în sus, spre tavan — pînă cînd firicelul supraîntins a plesnit. Au urmat hohote de rîs.

Domnul Hasdeu avea talentul — poate geniul — de a forța rezistența materiilor, a ideilor, a persoanelor, pînă și a propriilor presupuneri științifice, dilatîndu-le pînă la proporții inimaginabile, în niște conexiuni și asociații care uluiau. Pînă la urmă, desigur, obiectul studiului dispărea, cum dispăruse și tema „Melc, melc", pe care savantul, derutat, o căuta acum pretutindeni — știa că uitase ceva, un amănunt ! —, prin buzunare, pe sub catedră, dincolo de fereastra deschisă, umbrită de zborul scurt al unui vrăbioi.

Dar de afară, din stradă, s-a auzit un țipăt — „ Cazacii !" —și toată lumea din amfiteatru s-a repezit la ferestre. Militarul nipon a lepădat conduita politicoasă, și-a rupt drum spre prima fereastră, ca să vadă incredibilul cu ochii: trupele străine năvăliseră în oraș. Intraseră cazacii, care treceau acum pe lîngă Universitate, în rînduri dese, avînd asupra-le echipamentul de luptă. Japonezul n-apucase să vadă steagul primei sotnii, care deja trecuse. Dar a urmat o a doua sotnie, apoi a treia, apoi a patra. Comandanții nu salutau populația, cum ar fi fost în uz. Bucureștenii, opriți în loc, urmăreau demonstrația înlemniți, fără răsuflare. Apoi, în uruitul roților, după cazaci, a intrat și o formație de artilerie. Zgomotul fierăriei pe caldarîm și praful au înundat ferestrele amfiteatrului. Apoi valul de praf s-a lăsat lent, descoperind un oraș sur, alt oraș, încremenit ca în gheață.

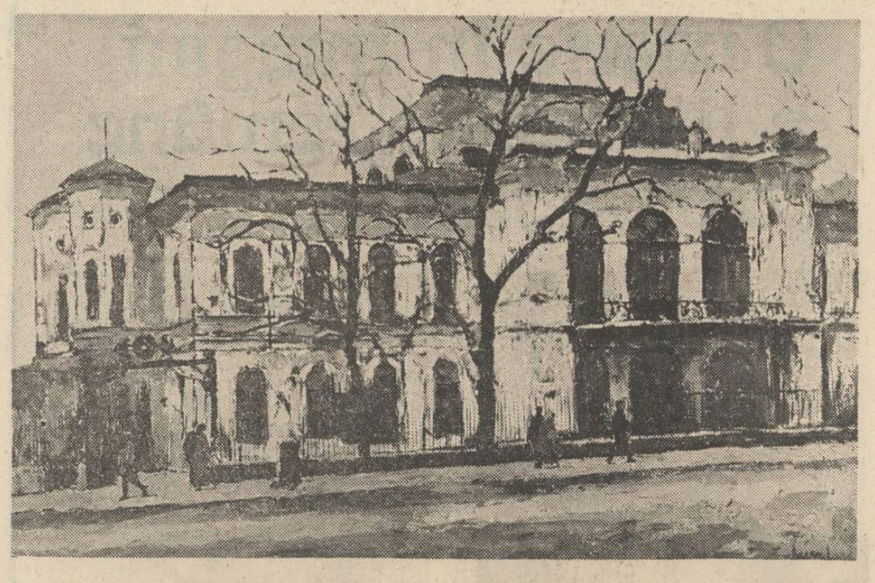

Domnul Hașdeu era la catedră. A așteptat ca persoanele din auditoriu să revină în bănci, să se așeze, apoi a tușit și și-a reluat expozeul :

— Să revenim la melc.

Nu l-a mai ascultat nimeni, cochilia melcului fusese sfărîmată.

Japonezul a fost primit de domnul Hasdeu într-o după amiază, dar fără însoțitor, cu condiția specificată de a se dispensa de translator. Oaspetele asiatic a fost primit nu la Arhive, nici la Universitate, ci acasă ; mai întîi impresionîndu-l casa. Aici totul era vechi, ca într-o librărie medievală, într-o pinacotecă sau într-un muzeu de antichități. Antichități speciale — nu grecești și nici romane, exclusiv arhaice, vase de lut de forme bizare, unele familiare pentru ochiul japonezului, amintind ceramica preimperială de pe Fluviul Galben, apoi niște virfuri de lance de silex, dispuse pe cărți, niște statuete de pămînt înfățișînd divinități, animale totemice sau oameni, care vor fi fost strămoși ai unei civilizații necunoscute, probabil civilizația locală. La intrare, în dreapta, o piuă de piatră, iar la stînga pe jos, două elipse de grezie, suprapuse : o moară care va fi măcinat grîu, în urmă cu milenii.

Cabinetul de lucru arăta de asemenea bizar. Pe pereți, hărți străvechi, în gravură, înfățișînd niște lumi geografice inexistente azi. Dar și cîteva planșe de anatomie. Și niște planșe de geologie, trasate parcă cu mîna unui Humboldt. În una dintre aceste planșe era reprezentat un masiv muntos, secționat pînă la bază ; acesta își dezvăluia succesiv circumvoluțiunile care comunicau, în sus, cu mișcările atmosferice, dispuse în straturi fumegoase. Întregul masiv comunica cu magma planetară și cu astrele. Săgeți indicatoare, cu legende în nemțește, explicau acel **Monstrum geologicum.** Cîteva instrumente de fizică — un barometru,

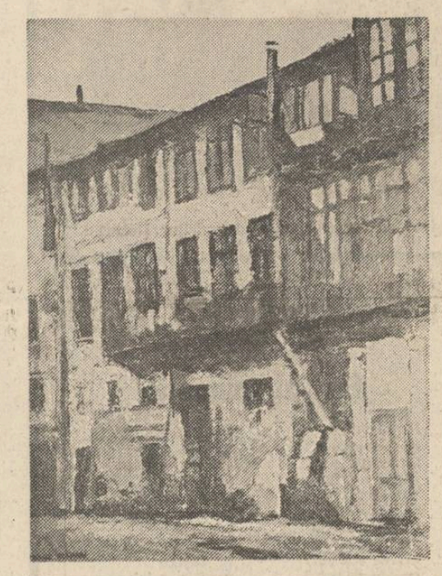

DUVAL :
„Bucureștii în timp"

o busolă, un astrolab — decorau peretele din spatele mesei de lucru, dintre fereastra vastă și un dulap masiv încuiat cu lacăt. În așteptare, prințul Nigata a deschis cîteva cărți, dintre cele așezate pe dușumea, în stive : un exemplar din prima epocă a tiparului, manuscrise în folio, în pergament, impodobite cu miniaturi, o carte de magie, scrisă în latină, aparținînd lui Newton. **Ex-librisul** domnului Hasdeu, cu pecetea sa nobiliară, marca ostentativ pagina de gardă a fiecărei cărți. Dar domnul Hasdeu lipsea. Persoana care l-a introdus în cabinetul de lucru, l-a prevenit pe oaspete că savantul nu va întîrzia mult.

Hasdeu plecase dimineața, cu mult înainte de ora vizitei, spre Cimpina, ca să ia aer. La Băneasa însă, trăsura cu care circula a fost oprită de un cordon de cazaci. Monstrul i-a privit fioros pe militarii stepei, a spus „Pardon !" și a trecut mai departe. Mai încolo, masele de dragoni, grenadieri și ulani, care se aliniau în adîncime, i-au făcut loc să treacă, dîndu-se în lături și deschizîndu-i o pîrtie respectuoasă, nu se știe de ce. Hasdeu citea între timp o gazetă, cu care se apăra și de muște, din cînd în cînd. Aceeași pîrtie s-a redeschis la întoarcere, spre seară, aceeași gardă de cazaci l-a oprit la Băneasa, dar cu nervi. Monstrul a spus „—Pardon !", ca și dimineață, dar cazacii l-au percheziționat la piele. La fel ca și pe prințul Nigata, în urmă cu o săptămînă, la cealaltă barieră a orașului. Furia Monstrului a fost cumplită, fiindcă, acasă, oaspetele din Extremul Orient sosise probabil de mult.

Acasă, fără a fi impacientat, japonezul aștepta răbdător. Știind că va comunica cu un om tradițional, prințul Nigata care aparținea el însuși unei civilizații tradiționale — pregătise niște formule protocolare introductive, niște frumoase politeți, pe care să le ofere și care să-i fie apoi restituite de gazdă, în jocul primei ceremonii. Schimbul de formule, imaginat de prințul Nigata, ar fi urmat să fie cam acesta :

„— V-am cunoscut întîi prin nume. Numele dumneavoastră v-a precedat precum buzduganul din poveștile de la Carpați, ajungînd pînă la Tokyo. Nu speram să am anoarea să vă privesc cu ochii mei".

Apoi replica lui Hasdeu :

„— Nu speram să am onoarea să salut Răsăritul Extrem în persoana unui prinț atît de erudit și rafinat. Mă mir că modestul meu nume reține atenția lumii orientale. E probabil o confuzie : de fapt e vorba de numele țării mele. Războiul a făcut-o cunoscută pe o cale neuzuală, atît de dureroasă".

„— Dureroasă spuneți ? Mi-aș îngădui să vă propun o rectificare : o cale eroică".

„— Mi-aș îngădui la rîndu-mi să vă rectific, reținînd pentru țara mea doar modesta strădanie de a fi, vădită prin simplul act de a cugeta".

Hărțuiala protocolară ar fi urmat, spre plăcerea ambilor, cu minciuni sublime și fandări grațioase, care i-ar fi făcut rînd pe rînd să roșească de bucurie :

„— Acest har al cugetării îl întrupați desăvîrșit dumneavoastră. O recunosc și mă înclin, ca om de arme".

„— Mă inclin la rîndu-mi în fața omului de arme, care minuiește atît de subtil cugetarea. Cît mai rămîneți la București ?".

„— Cînd veți sosi în Japonia, la curtea din Tokyo ?"

Gazda a suprimat însă aceste formule, într-un chip neașteptat de grosier. Intrînd în cabinetul de lucru, domnul Hasdeu i-a întins japonezului nu mîna, ci o gazetă berlineză cuprinzînd un articol care-l scandalizase, despre viitorul congres de pace.

— Poftim ce scriu ! Niște nemernici. Sînt nebuni de legat !... Aceștia și alții se poartă ca și cum ar fi singuri pe pămînt. Și direct : Știți ce este o pace demoniacă ?

Pe japonez, care venea dintr-o lume ce credea în existența demonilor, întrebarea nu l-a surprins. El a dat să-l confirme pe savant, avansînd observația că văzuse personal legiuni de demoni, batalioane și regimente, la bairera orașului, dar gazda l-a întrerupt și a continuat :

— Noi nu acceptăm demonii decît dacă și ei consimțesc să intre în convenția lumii, respectînd jocul. Or, ceea ce se vede e bătaie de joc.

S-a ridicat din fotoliul de la birou și a început să se plimbe prin odaie, ca pe estrada catedrei, cînd, ignorînd auditoriul, medita de unul singur, obsedat numai de expunere. Proceda și acum la fel, în fața oaspetelui care îl așteptase îngrozitor de mult. În expunerea abruptă a domnului Hasdeu erau chemați în judecată : Bismarck, cneaz Gorceakov, Abdul-Hamid, dar nu numai aceștia, inculpații de azi, ci și suverani, cancelari sau sfetnici ai unor imperii mai vechi, de mult dispărute, toți stînd grămadă sub iminența unei sancțiuni capitale.

Între timp, un fecior a adus două felegene cu cafea, dulceață de smochine și apă. O fetiță, ca de cinci-șase ani a intrat în încăpere, fără a lua act de străin, s-a strecurat sub masa de lucru a savantului, unde s-a pus să răscolească printre hîrtii. Tatăl i-a zîmbit și a lăsat-o în pace. El și-a reluat discursul de la un „iată că...", după care a emis o constatare imprevizibilă :

— Creștinismul pentru noi e o virstă foarte recentă.

Statuetele de lut arse, dispuse pe polițe, printre cărți rare îl confirmau : un bolovan oval de piatră — cap uman — rînjeau sau zîmbeau cu buze strînse, doar vag trasate, în dezacord cu o sprînceană, tot vag trasată, una singură. Nu se putea spune dacă această sculptură arhaică aparținea omului sau naturii, deși înfățișa vizibil un cap uman. La fel ca un aristocrat asiatic, domnul Hasdeu n-avea vanitatea și nici fervența adepților unor religii recente, precum în Asia budismul sau islamul, precum în Europa creștinismul, religii la care subscriau doar cei tineri în istorie. El era vechi, deci tolerant. Deși intolerant din perspectiva clipei, pe care o trata visceral, convulsiv, precum un sălbatec :

— Dacă Bismarck, a urlat savantul, nu revine la înțelepciune, în lume va urma catastrofa. Apoi rizînd : Dar cum ar reveni, cînd din nou barbarul nordic urcă la pupitrul istoriei ?

Încă nu începuse Congresul de pace de la Berlin, dar domnul Hasdeu, proceda, în enunțurile sale, ca și cum acest conclav de pace s-ar fi și terminat.

— Pînă cînd, a mai strigat el, puterea să fie legată de barbaria posesiunii ? Și țintindu-l pe japonez : Sau sînteți un posesiv !

Fetița se oprise în fața străinului, pe care l-a întrebat ceva, întîi în românește, apoi în franțuzește. Prințul Nigata a ezitat să-i răspundă, Hasdeu a sărit la o altă idee, pornind de la interogația copilei :

— De ce nu învățați românește ? Însușindu-vă limba română, puteți învăța dintr-o dată mai toate limbile europene, vă veți simți acasă în Europa. Spre română puteți s-o luați de oriunde : prin celtică, prin slavică, cel mai lesne prin latină. La marginea latinei se află excepțiile din română. Sanscrita vă este, nici vorbă, de mare folos, veniți cu ea peste aproape toată Asia, pînă cînd atingeți latina și apoi româna. Știți cîți sînt de mulți urmașii latinei, pe globul pămîntesc ? O alianță a popoarelor latine, ca aceea la care mă gîndesc eu, ar ține piept cu succes și pangermanismului și panslavismului, ambele agresive azi.

— Limba română e o limbă antică ? a întrebat oaspetele.

— E antică prin latină, l-a răspuns savantul. Și e antică printr-un fond încă și mai vechi. Fiindcă, vedeți, a mai spus el, în curgerea popoarelor intervin praguri, abateri, rupturi. În clipa de față, de exemplu, noi părem despărțiți de lumea antică, printr-o ruptură. Adevărații noștri contemporani au murit odată cu marea faună a antichității.

Japonezul s-a întrebat: cît de anterioară era lumea din care venea domnul Hașdeu ? Căci dacă venea dintr-o anterioritate absolută, aceasta nu putea fi decît subumană — fie și a formelor mari !, dar dacă totuși provenea din una supraumană ? Domnul Hasdeu a continuat :

— În vremea împăratului Justinian. În Munții Haemus, în Balcani adică, răgea leul care se auzea pînă-n Carpați, iar pe-aici mugeau zimbrii. Din cei vechi, în peninsulă au mai rămas albanezii la sud, iar la nord, spre Baltica, lituanienii și letonii. Ca să nu-i mai pomenim pe romanii din peninsula italică, italienii de azi, și pe irlandezi, și aceștia vechi. Acum avem alți vecini, care au altă mentalitate. Ei încă nici azi nu s-au dumirit în ce lume au căzut, ce lume stabilă. La noi, de la o primă ochire, veți recunoaște omul antic.

Japonezul ar fi vrut să-l aducă pe domnul Hașdeu în contemporaneitate, la războiul abia încheiat, la adversarii imediați — otomanii — savantul a presupus provocarea și a schițat spre otomani un gest de lehamite :

— N-am avut norocul să ne confruntăm cu arabii, a spus domnul Hașdeu. Nu acum, ci în vremea lor eroică, atunci cînd aceștia purtau pe cămile, spre Europa, știința antică. Noi ne-am bătut cu otomanii, care-și purtau pe cai doar armele. Este cel mai steril imperiu pe care l-a cunoscut istoria. Nimic nu ne-au lăsat. Doar un anume gust de moleșeală, ideea de nesansă, pe care altcîndva n-o cunoșteam. Ei n-au adus în istorie nici o zvîcnire nouă. Acum ne va fi greu să facem pînă și curățenie, să spălăm geamurile, ca să se vadă lumea.

— Ce adversari v-ați dori în viitor ? a întrebat brusc prințul japonez.

— Nici azi n-avem adversari mari. Doar mulți numeric. Ar fi tragic să ne împotmolim din nou în tumultul unor năvăliri care nu ne-ar solicita din nou, decît forța fizică a supraviețuirii. Să ne retragem adică din nou la munte, ca abia apoi să ne recucerim, prin pogorîre, întreaga ființă. Să spălăm din nou geamurile, să privim iarăși spre lumea care va mai fi, după cea de azi...

Și pierdut în nori : Visez la o contradicție de natură cosmică, în care acestui neam să-i revină un rol născător.

— Această contradicție nu-i oare oferită chiar de haosul de azi ? — a întrebat japonezul.

Interlocutorul tăcea. Din cele spuse pînă atunci, domnul Hașdeu i-a apărut atemporal, poate anacronic, poate anticipativ.

Domnul Hasdeu părea a ține, ca ultimă verigă, de acea faună străveche, acum dispărută. Avea în întreaga-i ființă ceva pregnant inactual, vădit nu numai prin barba învolburată, prin mustățile și sprîncenele stufoase, prin ochi iuți, dar și prin mișcarea de sălbătăciune, de fiară mare care nu se lasă domesticită. Umanitatea lui — căci există ! — era o umanitate de statuie. Cînd făcea, semăna cu acele statui colosale, din templele vechi, care, neîngrijite de pelerini, riscă să se dizolve sub intemperii. Deci și umanitatea Monstrului era

Continuare în pag. a 6-a

bogdana boeru

Cînt de floarea soarelui

Citu-i ziua de mare
Umblu după soare.
„Soare-tată, tată-soare
Mai coboară prin ponoare
Și mă-ndreaptă de picioare" ! !

Părul meu de jar în vînt
Este de miere și cînt
Și se spală cu pămînt
Cînd mă legăn în cuvînt.

„Soare-tată, tată-soare
Unde mi-e iubirea care
Mă usucă pe picioare
De atîta așteptare" ? !

Lemnul mi-a-nverzit în piept
Și mă doare cînd mi-ndrept
Mereu fața să te-aștept
Luminîndu-mă pe zare
Torță pentru noaptea mare
Soare-tată, tată-soare.

Întîmplare

Cu obrazul de mătasă
mi-au intrat zorii în casă
Dînd foc cărților pe masă ;
Ochi de vulpe-n așternut
Dimineața s-a făcut
Și cu rouă pe sprincene
Reci de lene
Scutura pe somnul meu
Doar săgeți de curcubeu...

Cum să ies din vis afară
Pe a dimineții scară ? !
Iarba-i udă și măruntă
Are o privire cruntă
Și cu fulgere-nvățată
Noaptea toată !

Este-o vreme de pisici
Și de băi pentru arici,
Numai visu-i de mătasă :
Arde cărțile pe masă !

Flăcări cîntătoare

Colorează copiii în raze de soare
Căprioare
Pe ulița mare.
Alungați ceața
Vin vînătorii din floare
Dimineața.

Lăsați-i să zboare
Pe fulgi de lumină
Cu orice întrebare
Lăsați-le-o vină-n
Răspunsul ce-i doare
Pe aripi de soare...

Copiii în raze de soare
Flori, surori,
Flăcări cîntătoare
Flăcări umblătoare
Pe ulița mare.

gheorghe buciu

Vînătoare de noapte (I)

Un ochi întors mai cumpănește fapta
prin ziua spînzurată de speranță,
șoptită, indoiala urcă treapta
spre poarta-mi larg deschisă, fără clanță.

Întinde clipa către noi capcane
din care mă înalț bolnav de tine,
să mai vinez cu nevăzute arcane,
supusa noapte, rătăcită-n mine.

Te-ascund în gîndul meu ca într-o scoică
să fii durerea mea netulburată,
ca stepa albă unde vechea troică
a renunțat de mult să mai răzbată.

Vînătoare de noapte (II)

Tot mai vinez prin noaptea neîncepută,
somnul din trupul tău de alabastru,
cutreierat cu tresăriri de ciută,
zidit în gîndul meu ca într-un castru.

Neliniștea în părul tău mă coase
și mă-nfășoară încet ca o capcană
de noapte, invadată cu mătase
în care cad ca dup-o lungă goană.

Ce cuminție mă arcuiește
în coapsa amintirii netrăite
cînd somnul neștiut mă dăruiește
ca p-un tilhar vîndut, nopții grăbite.

Vara cu Van Gogh

Prin vara care ca un fur mă pradă
și mă condamnă ca un privilegiu,
îmi port nesomnul, candidă paradă
suspect nedovedit, de sacrilegiu.

Ca paznic cumpărat mă prigonește,
prin verdele zvîcnit ca o sfidare,
minunii calme, ce se zămislește,
în cîmpu-ncercănat de așteptare.

Cuprins de-această caldă uzurpare,
ca-ntr-un virtej ce vrea să mă absoarbă
mă apăr ca Van Gogh, bolnav de soare,
trădat continuu de un trup de iarbă.

Ploaie de vară

Sfioși intrăm în ploaie, pădurile de apă
ne spală de veșminte, ipocrizii deșarte
conturul ni se pierde în plasa ce ne scapă
ca într-un joc străin, alunecat spre moarte

Fluorescente valuri, ca într-o stampă veche
ne lunecă pe umeri, capcane mișcătoare
se-nchid deasupra noastră, noi,
condamnați-pereche,
în ochiul cald al ploii, superb nepăsătoare.

Încet prindem mirosul pămîntului de vară
trecut prin colții ierbii, firească-ngemănare,
supus îți sorb din pleoapă, o picătură-amară
sau gîndul strecurat, prelungă aminare.

plastică

Nostalgii levantine

Expoziția lui **Sorin Ilfoveanu** de la Tîrgu Mureș, ne-a prilejuit din nou recunoașterea elementului arhaic, în modul cum pictorul înțelege tema figurii umane. Ilfoveanu și-a creat o iconografie cu totul aparte, ale cărei personaje aparțin unei geografii în același timp subiective, fabuloase și localizabile. Se cuvine, poate, precizat aici rolul hotărîtor pe care artistul îl atribuie **desenului** în răbdătoarea elaborare a imaginii și implicit, în tipologia personajelor sale. Căci, deși Ilfoveanu își gîndește desenele ca lucrări în sine, și nu drept simple schițe pregătitoare, prima variantă a unei picturi este, deobicei, un desen cu pensula pe hîrtie patinată, tehnică evocatoare a vechii arte extrem-orientale. E, de altfel, un tărîm cultural pe care Ilfoveanu, un pasionat al climatelor artistice depărtate (și chiar „primitive"), îl prețuiește cu deosebire. Astfel de preferințe sînt ilustrate și de afinitățile literare ale artistului, autor al unor cicluri de desene inspirate de Akutagawa sau Gabriel Garcia Marquez. Trebuie totuși insistat asupra faptului că, pentru Ilfoveanu, textul literar nu e decît un punct de plecare, sugerînd o stare afectivă, învăluirea, așa-zicînd muzicală, a unei anumite atmosfere, sau datele liminare ale unui scenariu figurativ. Imaginea nu-i un simplu comentariu al textului, ea e depozitară, în primul rînd, a reveriilor pictorului.

Dar Ilfoveanu, fascinat atît de spațiile îndepărtate cît și de perioadele mai mult sau mai puțin distanțate ale istoriei, se dedică acum evocării unui miraculos Levant și unui tot atît de miraculos Bizanț, căutîndu-și sursele, cu aceeași libertate privind interpretarea lor, în Procopius din Cezareea sau în „Istoria vieții bizantine" de Nicolae Iorga. Această libertate se percepe pretutindeni : configurarea costumelor și accesoriilor, atitudinile și fizionomiile o atestă. Scenele, al căror decor e minim, sugerat numai de rare obiecte — semn de o extremă concizie, dezvăluie cîteva personaje de prim plan, revenind obsesiv ; printre ele, „muzicantul" — nostalgică emblemă a unei lumi de himere și amintiri, ce nu poate fi trezită la viață decît prin intermediul „corespondențelor" muzicale — „purtătorul de daruri", simbol central al unui întreg ciclu, „căutătorul de apă"...

Ele sînt înscrise într-o tramă a imaginii sprijinită adesea pe cîteva principii deduse din substanța picturii tradiționale pe lemn. Figurile apar, în adevăr, mai curînd statice, hieratice, monumentalizate. De regulă plasate spre baza tabloului, ele lasă liberă partea sa superioară, ca un cîmp de rezonanță, și se proiectează pe un fond neutru, asemănător acelui „loc fără loc" din estetica bizantină, un spațiu încălzit prin culoarea de-o austeră prețiozitate. Lumina se concentrează asupra capetelor și mîinilor deschise, centri expresivi ai figurii pe care Ilfoveanu îi pune totdeauna în valoare, potrivit bunei tradiții a portretului. Sînt, aceste personaje, ființe al căror aspect cuminte și frust, oarecum marginal, contrastează cu o tăinuită noblețe, cu un fel de vibrație impersonală ce le animă. Sînt ființe naiv-elementare, firave și tandre, al căror rost pare a fi de-a tălmăci o realitate magică, redusă la esențe, limpezită de orice sofisticare. Căci, ce altceva sînt aceste figuri emblematice, care populează imaginarul pictorului decît niște desăvîrșiți **mesageri,** inocenți și hipnotici purtători ai unor ofrande spirituale, întruchipînd „mesajul" însuși al Bizanțului ? Melancolia ce stăruie peste chipurile lor anonime, este mai degrabă efectul enigmaticei lor solii, al cărei sens exact pare să le scape, tocmai pentru că sînt consubstanțiale cu ea, parte din ea.

Cu o economie de mijloace care nu-i decît împlinirea unei meditații severe asupra limbajului figurativ, Sorin Ilfoveanu resuscitează astfel o ambianță stilizată unde istoria și legenda se întrepătrund, o ambianță ale cărei surse autohtone sînt mărturisite și sensibile, și ale cărei ecouri pătrunzătoare ne ating precum acelea ale unei vechi monodii bizantine.

Mihai Ispir

muzică

«Izbînda împlinirii»

„Izbînda împlinirii", de Doru Popovici, cantată pentru cor mixt și orchestră op. 91 pe versuri de Pavel Peres, este o lucrare dedicată aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român. Textul lui Pavel Peres are un limpede mesaj patriotic : predomină aici imaginile care trimit la trecutul de luptă al poporului, la idealurile de libertate și justiție socială și națională care au însuflețit și însuflețesc existența unui partid care și-a pus amprenta, mai ales în ultimii peste 20 de ani, asupra înălțătoarei epoci pe care o trăim — epoca Nicolae Ceaușescu.

Nu asupra valențelor textului insistăm însă aici ci asupra valențelor întregii lucrări, prezentate foarte recent în primă audiție la Filarmonică, sub bagheta lui Mircea Cristescu, într-un concert dedicat marcării măreței aniversări. Cel mai interesant aspect îl reprezintă, cred, modul în care substanța patriotică a textului este sprijinită pe liniile portativului iar aceasta se înfăptuiește într-o manieră cu care deja Doru Popovici ne-a obișnuit în ultimele sale lucrări, unde, în mod clar, putem vorbi de o marcă stilistică bine definită, de trăsături de condei inconfundabile. Trăsăturile caracteristice ale acestei muzici sînt reprezentate de grija pentru sublinierea unui etos profund, unde predomină emblemele măreției „cîntate" într-o manieră oarecum hieratică. Cu alte cuvinte, acea limpezime a partiturii (termen pe care îl „limpezim", referind asupra numeroaselor momente solistice, asupra pasajelor tratate de predilecție armonic, asupra varietății tipurilor de dialog între cor și orchestră, între diferitele grupuri orchestrale, între instrumentele investite solistic și ansamblu, asupra predilecției pentru tempourile lente, maiestuoase, asupra armoniilor limpezi, de certă sorginte modală, asupra nuanțelor muzicale „sensibilizînd" substanța sonoră fără echivoc și așternîndu-se clar asupra unor secțiuni mari din partitură pe care le caracterizează distinct, departe de acea alternanță continuă a nuanțelor în muzica serială și post-serială care face ca întregul să devină oarecum cenușiu) caracterizînd muzica lui Doru Popovici și pe care orice text muzicologic dintre multele studii și materiale ocupîndu-se de acest subiect, izolat sau în context, sintetic sau pe detaliu, o evidențiază ; este numai forma pe care o îmbracă o intenționalitate artistică vădit militantă, care înțelege să folosească mijloacele proprii muzicii cu maximum de eficiență. Astfel, pentru a zugrăvi momente de slavă, de exemplu, autorul preferă orchestrația masivă, tempoul lent, maiestuos, melodia imnică ; pentru a reda momentele evocînd trecutul de luptă al clasei muncitoare, de pildă, compozitorul „nu ezită" să folosească predominant armoniile de stare minoră, orchestrația subțire, astfel pusă în pagină încît linia melodică, purtătoare a expresiei, să rămînă la vedere.

Este aceasta o caracteristică a unui anumit tip de atitudine în fața artei, a „subordonării" acesteia în fața acelui complex de gînduri, manifestări, idealuri, teorii etc. cuprinse laolaltă organic sub numele de **etică.** Este de asemenea limpede că această etică este cea a clasei muncitoare, fapt evident citind dedicația partiturii. De asemenea, nu cred că acest tip de atitudine creatoare poate fi opus oricărui alt tip de atitudine creatoare (înseamnă că ar trebui să ajungem la concluzia că simfoniile, de pildă, nu pot fi „angajate" ; ele sînt angajate și reflectă universul interior — deci implicit și dimensiunile etice — ale artistului) ; singurul fapt care trebuie însă expus explicit privește calitatea zugrăvirii unor idealuri iar, aici, ea este prezentă în mod neîndoios.

Viorel Crețu

Sub steagul luptei revoluționare

Urmare din pag. I

nizație cu scop cultural, care a desfășurat și activitate legală intru sprijinirea și promovarea drepturilor lor. Nu recunoaște ceea ce i se pune în sarcină și declară că nu a participat la întruniri cu caracter clandestin. Răspunsurile sale devin emoționante atunci cînd se referă la teroarea la care a fost supus în timpul anchetei, arătînd că schingiurile la care a fost supus l-au împins la încercarea de sinucidere, bînd o sticlă cu iod și fiind salvat doar cu mare dificultate.

Inculpatul Antonescu declară că nu a primit, nici nu a împărțit manifeste ; nu a primit broșuri subversive, cu caracter comunist, deși ar fi vrut să cunoască asemenea broșuri. După arestare a fost purtat pe la posturile Gura Ocniței, Stavropoleos și Moreni, fiind bătut de soldați, fiindcă nu voia să recunoască acuzațiile care i se puneau în sarcină. Povestește că plutonierul Dobre, numai în cămașă, îl bătea cu cravașa, iar cînd obosea, se schimba cu soldații. Apoi a fost dat în primire soldaților ca să fie ținut cu picioarele în apă.

Arestatul Mihăilescu, un tînăr de 19 ani, declară că a fost arestat în ziua de 20 ianuarie, dus la poliția din Tîrgoviște și silit prin bătaie să facă declarațiile pe care i le cerea anchetatorul. Nu recunoaște acuzațiile care i se aduc.

Inculpatul Toboșaru recunoaște că la domiciliul său, cu ocazia percheziției făcute, s-au găsit două broșuri cu titlul „Problema agricolă și dezvoltarea industriei române", considerate a avea caracter comunist, dar că le-a găsit pe un pod, între comuna Valea Voevozilor și Tîrgoviște. Nu recunoaște acuzațiile care i se aduc.

Acuzatul Amoașei, ajutat de apărătorii care relevă că nu există nici un proces-verbal de constatare despre materialele care s-ar fi găsit asupra lui, susține că nu a primit și nu a difuzat manifeste. În mod similar și-au făcut declarațiile și ceilalți inculpați, care au fost audiați în această ședință.

Depoziția care a impresionat asistența este aceea a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Mai întîi, dîrzenia și înțelepciunea cu care a ținut să îi ocrotească pe tovarășii săi, ajutîndu-le apărarea. În acest scop, spune că nu îi cunoaște, la fel cum a declarat și în timpul anchetei, cu toate presiunile exercitate asupra lui. În al doilea rînd, spre a-i ajuta pe cei care au fost arestați odată cu el, demască consiliului rolul avut de agentul provocator Ion Olteanu, arătînd că broșurile care au fost confiscate cu acest prilej, în număr de 80, au fost găsite în casa lui ! În acest mod, nu numai că se ușura apărarea celor doi tovarăși care au fost arestați împreună cu el, dar anticipativ, a aruncat un semn de întrebare asupra valabilității depoziției principalului martor al acuzării, agentul provocator. Avocații îl privesc admirativ, iar ziaristul care consemna desfășurarea dezbaterilor, pentru ziarul „Adevărul", îi acordă din condei 20 de ani, în loc de 18 abia împliniți, cîți avea. Era firesc ca acum, în final, să spună ceva în sensul declarațiilor celorlalți, prin care să încerce să își ușureze situația în proces. Dar spre surprinderea tuturor, inclusiv a membrilor consiliului de judecată, cînd este vorba despre soarta dînsului, continuă în cu totul alt mod. Iată ce consemnează trimisul ziarului „Universul", singurul ziar care își avea acreditați de presă la proces :

„Inculpatul Ceaușescu declară că a discutat despre comitetele de luptă pentru ieftinirea traiului, înființate la București".

„Inculpatul explică apoi ce urmăresc „Frontul Popular" și „Blocul Democratic". **(„Universul", a. 50. nr. 147/30.V. 1936, p. 12).**

Această consemnare, chiar telegrafică, este în măsură să învedereze un comportament revoluționar exemplar. Într-un proces care îi amenința libertatea pentru mai mulți ani, aflat, deci, în fața perspectivei unei aspre condamnări, într-un moment atît de însemnat ca acela al luării interogatoriului, mai presus de interesele persoanei sale a pus interesele clasei sale, ale poporului său. Era un prilej de a-și expune cu demnitate și mîndrie revoluționară concepțiile politice, scopurile luptei sale și nu a ezitat să îl folosească chiar în fața Consiliului de Război.

Lupta împotriva șomajului și a scumpetei vieții se afla în centrul acțiunilor programate de către partidul comunist, iar înflăcăratul revoluționar a înțeles să își împlinească strălucit misiunea pe care și-a asumat-o de a lupta pentru cei mai năpăstuiți dintre toate categoriile proletare, pentru salvarea din ghearele mizeriei a milioanelor de oameni ai muncii, care nu mai puteau face față urcării continui a prețurilor de primă necesitate.

Tînărul revoluționar știa foarte bine că „Frontul Popular" era prigonit, că „Blocul Democratic" era o organizație interzisă de autorități și apartenența la asemenea organizații de luptă înființate de către Partidul Comunist era pedepsită de către autorități, dar a ținut să explice tuturor care sînt țelurile acestor organizații, care este menirea lor în bararea ascensiunii forțelor fasciste care activau în România, punîndu-i în pericol regimul parlamentar și pactizînd cu forțele agresive și revanșarde din exterior. În acel ceas politic, în care trebuia apărat viitorul poporului român, spre a nu cădea sub jugul unei dictaturi fasciste, cînd trebuia apărată integritatea statului, el era exponentul celor mai înaintate elemente ale societății românești care și-au asumat misiunea de a duce această nobilă luptă.

A pune mai presus de interesele personale, chiar în fața unui consiliu de judecată gata să acorde grele pedepse, interesele clasei și poporului căruia îi aparții, a fi purtătorul de stindard al crezului politic pe care îl servești, ridicînd acest steag indiferent de pericolul în care te expui, este o trăsătură specifică eroilor, personalităților care imprimă evenimentelor istorice un sens ascendent, care se impun admirației, respectului și adeziunii celor mulți.

Flacăra convingerilor sale revoluționare a luminat timp de cîteva minute mohorîta sală de judecată, surprinzîndu-i chiar și pe judecători, în asemenea măsură, încît nu l-au întrerupt, i-a făcut pe avocați să îl privească cu alți ochi, ca pe o personalitate care excede schemele lor de apărare, afirmîndu-se în moduri neașteptate și emoționante, iar pe cei admiși în sala de judecată ca asistenți să înțeleagă pentru ce este considerat conducătorul lor de către ceilalți arestați.

Unul dintre avocații procesului, într-un interviu ce ni l-a acordat, ne-a relatat că la ieșirea din sala de judecată, o femeie s-a desprins din grupul rudelor și i-a spus : „Domnule dragă, să ai grijă de băiatul ăla cu flăcări în priviri... Să ai grijă de el", la care un bărbat a replicat : „Măicuță, el vede mai departe decît noi toți, chiar decît domnul avocat, dacă nu-i cu supărare..." („Amintiri de la un proces", interviu cu Ștefan Bobancu, 3.V.1962).

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

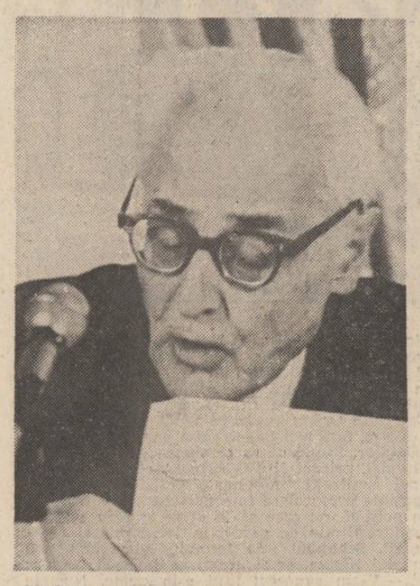

Al. Philippide sau permanența marii poezii

Dinu Săraru, la o nouă apariție editorială „Dragostea și revoluția", vol. II

Imagine de la o întîlnire a scriitorilor bucureșteni cu locuitori ai meleagurilor Doljului

N. IORGA, PRECURSORUL

Dintre toate marile lucrări ale lui N. Iorga care își așteaptă necesara reeditare, la loc de frunte pentru o grabnică luare în considerație sînt situate volumele inegale consacrate de istoric **Cărților reprezentative în viața omenirii,** cărora le-ar putea fi asociat tomul de **simple note ale elevilor după lecțiile făcute** de savantul nostru la **Școala de misionare în anul școlar 1936—37,** bineînțeles, la Vălenii-de-Munte, și care poartă titlul : **Istoria universală văzută prin literatură.** Aici, în acest text pomenit mai în urmă, găsim explicația succintă a metodei după care se conduce istoricul : „Planul e să pornim de la literatură și prin ea să facem istoria universală". Aceeași idee o aflăm și în primul volum, din seria pe care el a consacrat-o **Cărților reprezentative :** „Se poate scrie într-o anumită formă istoria universală pe baza, nu a faptelor, ci a cărților, fiindcă fără îndoială că și cărțile pleacă din anumite fapte, dar tot mai mult faptele pleacă din ideile care sînt emise în cărți. „Să nu vedem în aceste cuvinte, cum s-a mai întîmplat, o punere a istoriei omenirii în dependență de puterea ideilor, pentru că istoricul are grijă să se detașeze imediat de o atare ipoteză. Rămîne să ne întrebăm dacă el acorda astfel o importanță specială cărților, ridicîndu-le la un nivel al stimei care era comun în epocă. Căci tocmai prindea răspîndire mitul mallarméean după susținerea căruia lumea aceasta a noastră există numai în măsura în care ea este drumul spre elaborarea marii cărți, toate liniile de perspectivă ale universului pe care îl locuim adunîndu-se într-un singur punct de apogeu : cartea ideală. Și tot așa, că lumea însăși e numai o carte — un topos literar din evul mediu timpuriu, că trăim numai în măsura în care ea cineva citește paginile Cărții, prinși fiind în plasa unei vaste ficțiuni, cum crede un poem filosofic indian — în toate acestea e o atitudine diametral opusă celei a lui N. Iorga, pentru care cartea este mult mai neînsemnată, niciodată scop în sine, și în nici un caz scopul suprem, ci întotdeauna doar mijloc, un instrument care facilitează accesul la înțelegerea lumii, ocheanul care apropie epoci și locuri vechi și îndepărtate, ori ocheanul întors care înalță proximitatea ipostaziind-o pe orizontul îndepărtat, dînd astfel deschiderea necesară unei judecăți mai drepte.

Neconsiderînd-o niciodată obiect în sine, produs cu valoare intrinsecă, N. Iorga nu vede cartea, ci întotdeauna el vede prin carte, privește mereu dincolo de ea, scrutînd personalitatea autorului, epoca pe care acesta o reprezintă, și nu rareori concepția pe care o exprimă. Cu aceasta atingem una dintre cele mai îndărătnice, și cu atît mai nedreaptă, dintre cîte prejudecăți au ridicat în jurul său cei care i-au fost contemporani. Căci marele polihistor a trecut adesea, chiar și pentru privirile mai experte și mai pline de simpatie, drept un adunător de documente, un îngrămădător de materii insuficient dominate de gîndire, un arid refuzat de idee. Astăzi putem aprecia cît de mult N. Iorga a fost un om de concepție în contact cu gîndirea vie, puternică, a umanității.

Pentru a exemplifica accesul istoricului la nivelul teoretic al materiei abordate, vom observa că în cele mai dense și mai semnificative pagini ale acestor **Cărți reprezentative în viața omenirii** găsim abordată o temă clasică a filosofiei culturii din începutul secolului nostru : disocierea spiritului răsăritean în raport cu cel apusean, acesta din urmă mai specific european, căci „...Europeanul cere totdeauna claritatea logică a Greciei și are, în simplitatea romană a sufletului său, tendința către o unitate, pe cînd Asiei îi trebuie lupta între principii care-și stau necontenit în față, îi trebuie **drama,** de care Europa, lirică sau practică, nu are nevoie". Nu definirea celor doi termeni, fără îndoială discutabilă, cum și sînt întotdeauna aceste generalizări din teoria culturilor, nu aceasta trebuie luată în seamă, ci punerea antinomiei, sesizarea diferențierii.

Pregătindu-se mai tîrziu să ia în cercetare o carte pentru popor din veacul al VII-lea, o anume **Limon** sau **Limonarion,** deci, o **Livadă** de învățătură, cum o numește istoricul, datorată unei anume Ioan Moschos Eukratòs (578—602), foarte răspîndită în epocă, el va reveni la cîntărirea Răsăritului prin raportare la Occident, și înțelegem că Răsăritul pus în cauză aici este cel bizantin. Pentru a deosebi „antagonismul de concepție" al celor două lumi, N. Iorga invocă un caz extrem dar plastic : „Pentru un turc din timpul lui Soliman-cel-Măreț, fie și tînăr, plin de inteligență și putere, rostul vieții era să se așeze în umbra unui copac, ferit de lumina soarelui, avînd aproape un izvor răcoritor, și să întindă ușor mîna pentru a-și procura liniștitul **chef** autentic, după care sufletul lui rîvnește". Alta este situația în Apus, unde istoricul identifică „...voia omului de a se distra, nu prin întreruperea zbuciumului, ci prin înviorșunarea lui, cu tot zgomotul și risipa de puteri pe care o aduce după sine". Tocmai în acest sens „vitalitatea apuseanului cuprinde îndemnuri, sforțări necontenite și cît se poate de variate". Deci răsăriteanul se caracterizează prin „idealul chietismului", în timp ce societatea apuseană își „îndestulează dorințele" prin „beția mișcării". De aici rezultă și imaginile caricaturale prin care cele două societăți se calomniau reciproc : „Răsăriteanul părînd totdeauna leneș, murdar, lipsit de orice îndemn către manifestația personală, în viață, Occidentalului, și Occidentalul părînd nesuferit, zurbagiu, lacom, grosolan,

Costel Bogatu : „Peisaj"

Orientalului". Acestea sînt însă numai stereotipe falsificatoare, iar istoricul se va strădui să spargă îndeosebi clișeul sub care este deformat omul din Răsărit. În acest sens istoricul se preocupă să recunoască „superioritatea sub atîtea raporturi" a acestui Orient atît de proxim încît vreme de secole a amenințat să ne și includă. „În imobilitatea lui politică — spune N. Iorga —era mai multă legitimitate tradițională decît în mobilitatea veșnică a celorlalți ; în imobilitatea culturală a lui se cuprindea o mai largă morală instinctivă, care aceasta este și cea mai sigură..."

Coborînd mai adînc în însăși metafizica acestei lumi bizantine, istoricul radicalizează opoziția, trăgînd concluzia că pentru oamenii a căror gîndire este exprimată în acest **Limonarion** — „viața în ea însăși n-are nici un preț, că timpul nu e decît un element zădarnic. Oamenii aceștia — spune istoricul în termeni care ulterior vor fi ai lui Lucian Blaga, dar cu alte sensuri și ai altora — trăiesc cu toții în eternitate ; răsăritul, apusul, miezul zilei, toate acestea nu se deosebesc în ochii lor : au ajuns a nu le deosebi. Silințele noastre, ale modernilor, stăpîniți, de ideile occidentale, se cheltuiesc toate pentru a individualiza și colora fiecare moment din viața noastră ; silințele lor se îndreaptă toate spre a confunda toate zilele într-un fel de vastă așteptare, de vagă pregătire pentru nemurire". Ei nu se uitau la ceruri — ni se spune în continuare — „ca să socoată timpul după cursul stelelor, ci ca să se piardă în eternitatea și infinitul lor". Consecința cea mai brutală a unei atari atitudini stă în faptul că pentru acești răsăriteni societatea nu poate fi „decît o formă vană de profanare și zguduire zadarnică, de care trebuie să scape cineva cu orice preț".

Să recunoaștem în spatele tonului, numai în aparență neutru, o vie mișcare de simpatizare a acestei idealizate imagini răsăritene. N. Iorga se ridica revendicativ în apărarea răsăritului bizantin tocmai în pragul unui eveniment istoric de vaste consecințe pentru țara noastră : realizarea marii uniri, căci textul a fost tipărit la Editura Casei Școalelor în anul 1916. Era momentul în care poporul român păsea la o mai dreaptă și mai definită identificare de sine. Tocmai pentru a evalua mai bine greutatea contribuției lui N. Iorga, la realizarea acestui proces, să reluăm cîtiva parametri ai istoriei noastre.

Din pulberea și de sub apăsarea unor imperii mai mult sau mai puțin răsăritene, poporul român s-a ridicat în epoca contemporană prin regăsirea și în bună parte prin reconstruirea unei identități europene. Această Românie modernă, care este și cea a noastră, s-a edificat pe drumul spre Occident. **Ex Oriente Lux,** adică înțelepciunea, deci puterea, deci existența — vin, decurg din Orient, astfel caută să ne convingă un adagiu latin, dar ființa patriei noastre moderne s-a constituit cu marea asistență de spirit a Europei, căci la Roma au aflat marii latiniști argumentele orgoliului nostru etnic, la Paris și-au consolidat pașoptiștii gîndirea revoluționară și în școlile Apusului și-au șlefuit spiritul cei mai de seamă dintre clasicii culturii noastre. Cu N. Iorga reîncepe de pe poziții noi o reacție de definire a specificității noastre, a autohtoniei. Această atitudine care propune delimitarea noastră de Occident și exaltarea unei apartenențe răsăritene — își află împlinirea în operele — diverse și ca orientare și ca valoare — ale unor gînditori interbelici precum Lucian Blaga. Autorul **Poemelor Luminii** s-a ilustrat cu geniu într-o vastă construcție filozofică ce ne atribuie nu o dată nouă românilor o sfidare a istoriei și propune apologia unei cunoașteri de peste rațiune. Extrema reacționară a acestui curent este reprezentată în tentativa metafizică a lui Nae Ionescu care identifică delirant în umilință și iubire valori răsăritene prin care să ne salvăm de asaltul spiritual al Apusului, repudiind totodată ca indemne și falsificatoare spiritul faustic și rațiunea. Sînt acestea dezvoltări extreme ale unei poziții pe care N. Iorga a schițat-o cu intîietate, menținîndu-se ulterior în echilibru, la distanță de orice exclusivism. Astăzi încă, pe cînd spiritul național și-a cucerit supremația, ecouri îndepărtate ale disocierii polemice între Răsărit și Apus mai răzbat, nejustificate și inoportune, spre exemplu în scrierile lui Constantin Noica, care se luptă încă pentru a realiza **Despărțirea de Goethe.**

Revenind la scrierile lui N. Iorga consacrate **Cărților reprezentative,** să reluăm din capitolul consacrat lui Casiodor relatarea tîrzie cu privire la una dintre multele erezii blasfematorii care se luptau să pună stăpînire pe Roma în zilele dintîi ale creștinismului : „Unui scriitor din Roma i se ivise prin somn un șir întreg de figuri literare din trecut, spunîndu-i : „Noi sîntem zeii cei adevărați ; zeii Romei au murit. Și noi, poeții, sîntem mai buni decît zeul creștinilor, la care vă închinați cu toții". Aceștia sînt „daemones poetarum", și pentru adorarea lor s-a creat atunci la Roma o restrînsă religie estetică. Nimic nu poate fi mai străin istoricului nostru ca această încercare de religie. Să cedezi inițiativa cuvintelor, cum îndemna poetul francez pomenit mai sus, este o tentație care nu l-a vizitat niciodată pe Iorga. El este din familia contrară acestor idolatrizatori ai cărților, acestor admiratori plini de fervoare ai paginii scrise. Mai apropiat este el, în ceea ce privește această atitudine, de grupa restrînsă ai acelor mari truditor ai scrisului care și-au îngăduit din exces de familiaritate să-l și condamne, precum Platon care vorbea de alienarea spiritului prin scriere, precum Descartes care îndemna omul să se îndepărteze de cărți. Asemenea lor, N. Iorga nu vede mai deloc cartea, căci el privește prin ea ca printr-un geam pentru a vedea lumea în dimensiuni atît de vaste încît inaccesibile ochiului simplu.

Ion Papuc

CUMPĂNĂ

Stîlpul romantic

După mine
trag și-acum
ancorele
lungi de fum.
Undeva
să se înfigă
ori în piatră
ori în lut
ori în timpul
ce-am pierdut
care seara
mă tot strigă
Și cu gură
de femeie
și cu voce
de părinți
e și strigătul
acela
ce se rupe
între dinți

cînd se clatină
nacela.
De m-ar bate
gîndurile
să nu ar
pămînturile,
ancorele
colți albaștri
ar înfige
pînă-n astri —
doar aceea
care stau demult
în mare
așteptînd
să îi ridice
ancorele
și de sus
în adînc
din nou să pice.

George Alboiu

Un japonez la Hasdeu

Urmare din pag. a 5-a

veche, a observat japonezul, ca a statuilor arhaice de lut, nearse bine în foc, din care, peste milenii rămîne cîte un fragment, o mînă, suficientă să pună lumea în mirare. Prințul Nigata aștepta răbdător ca din bizara alcătuire, animal-statuie, să apară și omul. Acesta întîrzia să apară. În disperare de cauză, Nigata l-a întrebat pe Hasdeu despre piscul Omu.

— Ce reprezintă piscul Omu, un sfinx al acestui spațiu ?

— O, nu e atît de înalt, precum muntele vostru sacru ! a spus savantul.

Fetița aflată sub masă l-a completat :

— Piscul Omu are 2 507 metri, pe cînd muntele Fuji are... Apoi spre tată : **Combiene, papa ?**

Tatăl a dat din umeri, iar fetița a găsit imediat cifra pitită în memorie, fără alt ajutor. Ba a și oferit-o nu în metri, ci în picioare britanice.

Amîndoi au rîs. Era probabil că fetița intervenea adesea cu precizări sau cu rectificări în discursurile erudite ale părintelui ei. Se vedea că e obișnuită cu reuniunile științifice din acel spațiu, pe care le cenzura fără a cere permisiune. Micuța domnișoară vorbea de altfel perfect franțuzește și nemțește, ușor prețios, cum fac copiii precoci, care sînt mîndri de performanțele lor școlare.

— Cum o cheamă ? a întreba prințul.

— Iulia, a răspuns tatăl, foarte fericit de progenitură. După care s-a aplecat spre copil, șoptindu-i ceva.

Apăruse și omul.

Costel Bogatu : „Casa pădurarului"

Filologice (III)

3. Literatura română veche la Irkutsk (Siberia) !

Habent sua fata libelli ! Într-adevăr, cărțile își au destinul lor, ca și oamenii care, în „săpăturile" lor științifice, le descoperă și le readuc la viață. Un asemenea om este Gh. Bogaciu, ajuns să lucreze de multă vreme în mediul universitar de la Irkutsk. El s-a dedicat, cu o mare pasiune, căutării de valori românești în arhivele de la Irkutsk și din alte centre de cultură sovietice, cu rezultate remarcabile. Cu mai mulți ani în urmă Bogaciu a venit în vizită în țară (împreună cu soția sa, romanistă la Universitatea din Irkutsk), a expus la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu" din descoperirile lui în legătură cu D. Cantemir, N. Milescu și alții. Publicase, de altfel, în 1970, la Chișinău, **Pagini de istoriografie literară,** privind alte descoperiri mai vechi. Iată-l acum cu o nouă lucrare: **Alte pagini de istoriografie literară,** Chișinău, Editura Literară artistică, 1984, 216 p., în care prezintă cu migală noi descoperiri de scrieri românești, rare sau necunoscute, în călătoriile și relațiile lor cu oameni de carte și zone geografice diverse. Astfel, în Biblioteca Universității din Irkutsk, Bogaciu a dat de un codice (nr. 140) cu mai multe scrieri ale lui N. Milescu în limba slavo-rusă: un **Hrismologion,** un **Vasiliologion** (Cartea împăraților), o **Carte despre cele șapte arte liberale** (gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, muzica, geometria și astronomia), o **Descriere a catedralei Sfînta Sofia de la Constantinopol,** o traducere a unei cuvîntări ținută în fața țarului Alexei Mihailovici de către solul polonez Samoilo „Vencslavski" în 1674, de asemenea, o schiță asupra hieroglifelor: **Cartea hieroglifelor.** Codicele fusese în posesia lui Irincu Nestorovici la Chișinău, care devenind arhiepiscop dè Irkutsk în 1830, l-a luat cu el acolo (în bibliotecă codicele este înregistrat numai cu prima lui scriere, celelalte rămînînd pînă acum ascunse). Manuscrisul este deosebit de important, ținînd seama de interesul trezit în ultima vreme de personalitatea și opera lui N. Milescu în Uniunea Sovietică și în țara noastră (cf. P. Olteanu, în ediția N. Milescu, **Aritmologhia. Etica și originalele lor latine,** București, Minerva, 1982).

Tot la Irkutsk a ajuns, pe aceeași cale, și un **Moldavskoi letopiseț,** realizat de Vartolomeu Măzăreanu în peste 800 de pagini format mare, la mănăstirea Solca din Moldova, pe baza multor izvoare, inclusiv marii cronicari moldoveni, manuscrisul fiind transportat la Chișinău de Gavril Bănulescu-Bodoni (1812), iar de la parvenirea lui la Irkutsk (1830) și pînă acum fiind dispărut și necercetat. Pe parcurs manuscrisul a fost consultat și de A. S. Pușkin (căruia Bogaciu îi consacră și pagini separate pentru relațiile lui cu cultura românească).

Gh. Bogaciu identifică, de asemenea, pentru prima dată, ca autor pentru manuscrisul **Occ. III 5853: Chipurile împăraților turcești** (1710), din biblioteca „V. Stefanik" de la Lvov, pe D. Cantemir, scrierea conservată fiind o traducere românească veche de pe un original latin. Argumentarea este plauzibilă. La fel, se ocupă cu noi amănunte de redacția românească a lui **Bertoldo** din biblioteca Muzeului Istoric din Moscova (ms. 4564), semnalată întîia oară de Ioan Bogdan, stabilind pentru ea un original grecesc, după cum revine cu noi date la opera și activitatea lui Mihail Strelbițki, C. Stamati și a multor altora.

Este clar că autorul a colindat și colindă cu nesaț arhivele din Uniunea Sovietică pentru descoperirea de valori românești rătăcite și uitate, ceea ce e un merit.

4. România și „interminabilul" poet Pușkin

Marele poet A. S. Pușkin face parte din cele nu știu cîte fenomene literare europene (zece sau cincisprezece) asupra cărora se revine și se va reveni mereu cu noi cercetări și idei. Ei, acești creatori, sînt, le putem spune, „interminabilii" în literatură, pentru că au intrat pentru totdeauna în conștiința intelectuală, trăiesc cu opera lor care este vie, de actualitate cu fiecare epocă și generație, li se caută de fiecare dată urmele, li se reînvie ecoul pe care l-au avut în anumite momente sau li se reinterpretează opera în spiritul unei noi viziuni asupra lumii și vieții. Dante, Shakespeare, Byron, Mickiewicz, Eminescu, pentru a nu cita, lîngă Pușkin, decît pe cei mai „turbulenți" și inovatori în individualitatea lor creatoare, fac parte dintre aceștia.

Spre o asemenea meditație predispune, între altele, o ultimă carte : culegere de studii a unui grup de rusiști, în coordonarea lui Virgil Șoptereanu, **A. S. Pușkin în contextul cultural românesc,** București, 1984. Publicată de Tipografia Universității din București cartea merită semnalarea, pentru că articolele ei, bine concepute și orînduite, dau de-a dreptul un „roman" al receptării și relațiilor marelui poet rus în spiritualitatea românească. După un capitol despre cele dintîi traduceri în românește din Pușkin, care nu sînt depărtate cronologic de cele din alte literaturi europene, fără a fi însă exact aceleași (Aneta Dobrea), se reconstituie în primul rînd ecoul morții tragice a lui Pușkin în societatea românească, precum în urma ecoului se prezintă și traduceri din opera poetului sau posibile reflexe ale ei în scrieri românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea (Tatiana Nicolescu). Urmează prezența lui Pușkin în literele românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea (Albert Kovacs) și, firește, același lucru pentru perioada interbelică (Gh. Barbă) sau cea de după 23 August 1944 (Dumitru Bălan), în toate cazurile cu întreaga panoramă a datelor unui complex istorico-literar. În final se înscriu și cîteva articole speciale. Unul se ocupă acut de tălmăcirile românești din lirică, mai cu seamă în „acordurile" poetice ale lui George Lesnea și Al. Philippide (Aneta Dobrea), altul tratează, ca o probă de foc, traducerea romanuiui în versuri **Evgheni Oneghin,** sub condeiul aceluiași George Lesnea comparativ cu traducerea lui Ion Buzdugan, intervenind multiple implicații adiacente (Virgil Șoptereanu), pentru ca lucrarea să se încheie cu o interesantă paralelă **Pușkin și Eminescu,** în care nu se mai încearcă detectarea de influență, ci similitudini cu anumite posibile reflexe (Mihai Novicov), nefiind vorba — zicem noi — aproape sigur nici de aceste „posibile reflexe", pentru că marii creatori lirici nu se copiază, nu se „fură" unul pe altul, ci se inspiră genial de obicei din aceleași mărete subiecte, care includ pe toate celelalte : natura și femeia, producătoare de minuni în percepția aparte a fiecăruia, și aceasta chiar cînd punctul de plecare este un fapt concret ! Iar criticii se zbat amarnic în plasa „descoperirilor", mai mult scornite.

Cartea este un frumos roman istorico-literar.

I.C. Chițimia

COLOCVIU DESPRE VALORIFICAREA MOȘTENIRII LITERARE

● La inițiativa revistei **Manuscriptum,** Muzeul literaturii române și Facultatea de limba și literatura română au organizat un colocviu închinat valorificării mostenirii literare în actuala etapă de lucru. Asupra stadiului actual al valorificării patrimoniului național literar, ca și asupra noilor condiții de lucru s-au pronunțat, în ordine : M. Ungheanu **(Luceafărul),** Paul Cornea, G. Gană, Ioana Lipovanu, N. Manolescu (Catedra de literatură română), Fănuș Băileșteanu **(Manuscriptum),** Pavel Pereș (Muzeul Literaturii române). A deschis lucrările acestui colocviu și a încheiat întîlnirea, Alexandru Hanță, decanul Facultății de limbă și literatură română.

S-a subliniat necesitatea creșterii de noi specialiști din rîndul studenților, ca și necesitatea unei mai strînse legături între Muzeul literaturii române, revista Manuscriptum și studenții facultății de limba și literatura română.

Au asistat cadre didactice și studenți. Întîlnirea a avut loc în Sala de Consiliu a facultății de limba și literatura română, București.

POST RESTANT

MARIA LUCREȚIA STURZU, Iași : Atit „In tuițe sentimentală“, cit și „Poveste sentimentală“ denotă multă sensibilitate, de altfel proprie virstei dumneavoastră, cînd iată, ne întrebăm noi, ce nu poate fi „sentimental“ ? Este deci prea devreme pentru a ne grăbi cu răspunsul și, mai ales, cu... răspunderea, așa că așteptăm împreună.

ADRIAN COSTACHE, București : „Caravana cu film“ a ajuns o temă predilectă în proza tinără, așa că vă sugerăm să scrieți și despre alte distracții de simbătă seara-duminica dimineața, la țară. De exemplu, despre caravana cu îngeri. Altfel, scrieți bine și cuminte, ceea ce ne face să vă citim în continuare prozele, fără eforturi deosebite. Vă cerem mize mai mari.

CONSTANTIN TIGĂNELE, Reșița : „Da, da. Se pare că aveți dreptate. Adică nu se pare, e sigur (Dar nu spun asta ca să vă flatez)... Și acum, ca să nu mai fiu „lung“, vă mărturisesc că aveam nevoie de lecția dv. Aspră, critică... într-un cuvint, tot ce era necesar... O să vă mai scriu, dar nu curînd, cum m-am obișnuit. Trebuie mai intîi să-mi caut, să-mi formez un stil, nu ? Și asta durează, cred, ani de zile !“ Am reprodus din „scrisoarea de adio“, pentru că aceasta este o mică bijuterie demagogică. Dumneavoastră nu căutați un stil, ci un nou interlocutor, care, sperați, va fi mai „blind“ cu scrierile (poezie, proză etc.) dv. Oricum, nu aveți atita răbdare pe cit pretindeți.

EUGEN BOLDOR, Dej : „Oamenii muntelui“ începe așa : „Soarele răsărise de mult pe cer și inginerul Dobre **ieșii** (s.n.) pe ușa...“ În „Iubire imposibilă“ sînteți însă magnific și dacă aș fi farmacist aș recomanda povestirea aceasta tuturor celor care au dureri de cap. Deci, într-un tramvai, 10 barat, „o tinără între 25 și 30 de ani, era blondă cu ochii mari și verzi. La un moment dat se întoarse și mă întrebă pe un ton cald : — Nu aveți un bilet în plus ? Mă emoționez și îi spun un „nu“ hotărît, **deșii** (s.n.) aveam...“ Așa, tinăra, dezamăgită poate, coborî la prima și intră „la un institut de arte plastice. A doua **zii** (s.n.) din nou întîlnirea cu persoana necunoscută, a treia **zii** (s.n.) la fel. A patra **zii** (s.n.) am împrumutat un aparat foto cu teleobiectiv (...). Peste o săptămină, sub sticla de pe birou aveam fotografia ei. După cîteva săptămîni, într-o **zii** (s.n.) cînd aveam **zii** (s.n.) liberă... **am oprito** (s.n.). S-a uitat pieziș la mine și **mia** (s.n.) explicat că este căsătorită, cu un ultim efort i-am cerut o întîlnire, i-am explicat că aș avea nevoie de informații despre pictura impresionistă franceză. A meditat cîteva secunde, apoi a acceptat. Am luat un taxi spre prima bibliotecă **ma-i** (s.n.) apropiată și am cerut cîteva volume din colecția „Biblioteca de artă“. Ajuns acasă am început să le studiez cu atenție, pentru **a fii** (s.n.) cît de cît documentat. Se înserase și o așteptam în fața Monumentului Eroilor, venise punctual (...). Pe baza cunoștințelor acumulate în cîteva ore am început să o întreb despre picturile lui Monet și Van Gogh, la un moment dat cînd discutam despre „Moulin Rouge“ **incepu-se** (s.n.) să rîdă zgomotos, și pentru că o priveam ca o cameră video alimentată la rețea, nu am **ma-i** (s.n.) întrebat nimic. După doar o oră de conversație a cedat. I-am atins părul **cu tandrețe** (s.n.), privind în același timp luna care lumina parcul prin crengile brazilor. La urmă am **sărutato** (s.n.) și a plecat. Înțelese totul (...)“. Așa, Romeo nu poate adormi decît tirziu, întrebîndu-se de ce Julieta s-a căsătorit „cu un bărbat cu 20 de ani **ma-i** (s.n.) în virstă ca ea... În acea noapte am visat o plimbare cu barca pe lacul din parc, eu privind lebedele care pluteau peste tot iar blonda, pictînd un peisaj acvatic. Peste cîteva luni am aflat că Timeia (așa o chema) era profesoară de desen, și că nu ieșea niciodată cu soțul ei în oraș. Într-o **zii** (s.n.) ... Da, așa e, a plecat departe „mi-a spus doar că va pleca, că nu ne vom vedea niciodată... Anii au trecut, într-o vară eram într-o excursie de documentare în nordul Moldovei, tocmai vizitam Voroneții și priveam cu atenție acel albastru pur și inocent al picturilor exterioare și, deodată, am **văzuto** (s.n.), era, blonda, se schimbase mult, era îmbrăcată în negru, și explica detalii la un grup de turiști. Am scos aparatul de fotografiat, din geanta diplomat, am făcut o fotografie discret, apoi am plecat...“. Deoarece ați scris numai cu majuscule, nu știm cînd folosiți litera mare și cînd pe cea mică. Altfel, ortografia a rămas neschimbată. Oricum, ne-ați umplut de invidie și întrebarea : ați făcut-o voluntar sau involuntar ? — ne îmbolnăvește. Singura noastră amăgire în ceea ce privește geniul este că, așa cum există pictura naivă mare, trebuie să fie și o literatură naivă la fel de mare. Mai trimiteți, nu ne ignorați. Căutați în geanta diplomat.

MIRCEA DELIESCU, Homocea, Vrancea. Proza dumneavoastră nu a fost dată uitării, așa că adevăratul debut se va produce (trimiteți fotografie). Și este firesc să se întîmple așa unui om care mărturisește : „Dacă scriu, scriu pentru că iubesc literatura, oamenii și limba română“. Simplu spus, dar nu mai puțin frumos. Cît despre pseudonim, nu mai e nevoie de el nici aici, de vreme ce nu aveți de ce să vă rușinați. Dimpotrivă.

Iulian Neacșu

COPIII

O națiune există prin copii. Ei sînt cei care duc steagul istoriei spre viitor, ei sînt permanența sufletului nostru românesc. Cine are curaj să facă un copil, înseamnă că are încredere în viitorul patriei și luptă să facă mai bun acest viitor.

Nu ne este indiferent ce fel de patrie le lăsăm copiilor noștri, de aceea, umăr lîngă umăr, muncim, construim, înălțăm temelii noi, temelii eterne.

Lumea copiilor este o lume fabuloasă, pe lîngă care trecem adesea grăbiți. Le citim seara o carte frumoasă, și ne bucurăm că există aceste cărți, că scriitorii, plini de dragoste pentru copii, le-au scris și le-au trimis spre ei ca pe niște corăbii miraculoase. Ne bucurăm că există discurile cu basme și cu povești pentru copii, și ne retragem, văzîndu-ne de ale noastre, lăsîndu-i cu Făt-Frumos, care îl învinge întotdeauna pe zmeu ; ne bucurăm de teatrele pentru copii.

Le aducem gînduri de mulțumire învățătorilor și profesorilor care își închină viața educației copiilor. Ca să fii profesor, trebuie să ai o mare dragoste pentru copii, acea generozitate a semănătorului care aruncă grîul pe ogorul roditor. Din ogorul proaspăt și tînăr, în fiecare primăvară se va înălța o holdă frumoasă, cu spice puternice ? Sau vor fi și spice neroditoare ? Profesorii, cei care lucrează cu sufletul și mintea copiilor, acești „constructori de suflete“, cum le spunea cineva, trebuie să fie niște oameni cu totul deosebiți, oameni care se dăruiesc permanent, fără să aștepte o răsplată. Răsplata sînt oamenii adevărați care devin copii, peste ani.

Cunosc un astfel de om, profesor de desen și pictură. De aproape douăzeci de ani lucrează cu copiii și treptat a descoperit ce miracol este lumea copiilor și cîtă atenție și răbdare sînt necesare pentru ca această „corolă de minuni“ a lumii să nu fie strivită.

Profesorul a constatat că un copil care vine la școală mai are o aripă suspendată pe cerul basmelor, și stingerea ei brutală ar produce mult rău. Copiii desenează cu plăcere, desenul fiind cea de-a doua limbă prin care se exprimă ei, după limba maternă. De aceea este greu să le dai copiilor note la desen, cine s-ar încumeta să le dea note copiilor cînd se joacă ? Micii elevi desenează la început rapid și concis, dovedind că tratează acest act ca pe un mod obișnuit de a comunica, simțindu-se ca păsările în văzduh.

De douăzeci de ani profesorul cercetează universul copiilor, pune întrebări la care copiii dau răspunsuri miraculoase, demne de cel mai mare poet : „Timpul e un cal frumos care învirtește pămîntul. Săpunul se face din mulți clăbuci la un loc. Cerul este lumina țării. Stelele au o formă ca niște insigne. Florile miros frumos ca să le miroasă fluturii și ei să mai facă alte flori. Noi ne spălăm ca să le dăm săpun în ochi la microbi. Pămîntul se învirtește ca să aibă toate țările pămînt. El cînd se învirtește dă pămînt la toate țările. Din soare cad pe pămînt niște semințe care se amestecă cu apa și aerul și crește iarbă. Sifonul este apă cu picățele. Pomii fac fructe că le e milă de oameni. Florile negre nu sînt, pentru că nu vor oamenii să aibă flori în doliu. Avionul e o pasăre stătătoare care nu dă din aripi. Frigul e un aer rece și are frunze albe ca iarna. Pacea e o țară cu oameni și mulți copii care se joacă“.

Iată ce lume fabuloasă este lumea copiilor, pe lîngă care trecem adesea prea grăbiți. Un copil este mai delicat decît un pom, decît un spic de grîu, el îți cere iubire și atenție tot timpul, ani de zile. Cînd rîde un copil, înseamnă că rîde senin însuși viitorul.

Mara Nicoară

Teii copilăriei

Urmare din pag. 1

Eminescu a limbii și spiritualității românești apar, alături de nume consacrate, semnături ale profesorilor și elevilor.

Cu graiul unui poet de talia lui Eminescu stăpînit din copilărie, altfel îți va fi viața. Cît de frumoși erau acești adolescenți cuprinși în vraja cuvîntului căutător de Logos, izvor dătător de viață : sărbătorescul comunitar, existența laolaltă în ceas înalt rostind același cuvînt al Adevărului, al tuturora și al fiecăruia în parte.

Știu că moșii acestor copii, înainte de Unirea cea Mare, trimeteau pruncilor săraci și orfani din Transilvania îmbrăcăminte și burse din truda lor jertfitoare de sine. Acum Brăila așezată deasupra unei bucle a Dunării ne descoperă poezia.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LIV)

Un templu al cărții

Înființată în iurul anului 1832, pe lîngă Colegiul Național Sf. Sava și renăscută, pe o nouă structură și într-un cadru organizatoric modern, în anul 1955, Biblioteca Centrală de Stat din București este unul dintre cele mai prestigioase lăcașuri de cultură ale României. Pentru această afirmație pledează tradițiile sale remarcabile, oficiul cultural și patriotic pe care l-a făcut de-a lungul vremii și, nu în ultimul rînd, cantitatea impresionantă de piese aflate în patrimoniul său. Pentru că, trebuie, iată, să recunoaștem, 8 000 000 de volume și unități bibliografice constituie un număr ieșit din comun, mai cu seamă cînd printre acestea se află unicate.

Faptul că poporul nostru are un adevărat cult pentru spiritualitatea scrisă nu este un secret pentru nimeni. Să ne gîndim, bunăoară, la celebrul imn „Te Deum laudamus!“ scris în secolul IV e.n. de Niceta din Remesiana, tradus și elogiat și de Martin Luther. Să ne mai gîndim apoi la biblioteca Școlii latine din Cenadul Banatului, atestată pe la anul 1030, și la bibliotecile din Igriș-Timiș și Cîrța-Făgăraș, din preajma anului 1200, unde localnicii și străinii sorbeau lumina din operele unor Cicero, Suetoniu, Seneca, Quintilian. Pe măsură ce înaintăm spre timpurile Renașterii și Iluminismului, întîlnim preocupările bibliofile ale unor principi ca Ștefan cel Mare, Petru Cercel, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Dimitrie Cantemir și Nicolae Mavrocordat — acești ultimi doi domnitori fiind, de altfel, posesorii unor biblioteci de mare răsunet european.

Cum s-a ajuns la înființarea Bibliotecii Centrale a Statului ? În articolul nr. 246 din Regulamentul Organic pentru Muntenia se prevedea „să se adune în Biblioteca Națională din București în Colegiul Sf. Sava cărțile și manuscrisele ce se vor afla împărțite la felurite locuri publice precum și la mitropolie, la episcopii, la mînăstiri“, ca și alocarea „sumei de 5 000 lei pe an pentru cumpărarea cărților“. Concomitent, o bibliotecă similară lua ființă și în alt principat românesc, în Moldova, pe lîngă Academia Mihăileană din Iași. Este interesant de precizat că, față de alte mari orașe europene, București au avut o Bibliotecă a Statului anterioară cu cîteva decenii : un asemenea așezămînt a luat ființă la Moscova în 1862, la Roma în 1876, la Sofia în 1878, la Varșovia în 1928 etc. Din păcate, în anul 1901 s-a hotărît, în mod arbitrar, printr-un Decret regal, ca „toate cărțile, manuscrisele, stampele, mobilierul și orice aparține Bibliotecii Centrale a Statului din București să treacă la Academia Română pentru a fi încorporate propriilor ei colecțiuni“. Acest act regretabil, a fost anulat de-abia în anul 1955, cînd s-a reînnodat tradiția secular a bibliotecii. Principalele izvoare ale fondului său actual sînt masivele biblioteci și fonduri Ionel I. C. Brătianu, Mihail Kogălniceanu, Constantin Caradja și Sextil Pușcariu, la care se adaugă numeroase achiziții și donații.

În mod normal, preponderența volumelor și unităților bibliografice o formează valorile de proveniență românească. În colecțiile B.C.S.-ului se află cîteva rarități care formează veritabile puncte de atracție pentru specialiștii români și străini, figurînd la loc de cinste în cataloagele de profil. Iată, de pildă, vestitul liturghier al lui Macarie, prima tipăritură românească, imprimată în Tîrgoviște la 1508. În aceeași cetate de Scaun a Munteniei a fost tipărită în 1547 și lucrarea „Apostolul“ de Dimitrie Liubavici — exemplar rarisim, cu splendide miniaturi policrome. Mai pot fi admirate, totodată, un exemplar din „Îndreptarea legii“ (tipărită la 1652 prin grija domnitorului Matei Basarab) și 6 exemplare din Biblia de la București (tradusă și tipărită din îndemnul domnitorului Șerban Cantacuzino, la 1688). Alte lucrări, extrem de bine conservate sînt : „Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea“ de Dimitrie Cantemir (Iași, 1698), „Gramatica românească“ de Ienăchiță Văcărescu (Rîmnicul Vîlcea și Viena, 1797), „Istoria pentru începuturile românilor în Dacia“ de Petru Maior (Buda, 1812) ș. a. Din bogata zestre de manuscrise, care însumează peste 35 000 de piese, menționăm : „Letopisețul Țării Românești“, copiat la București în 1769 de către logofătul Ștefan ; „Numa Pompilie al II-lea, Craiul Rimului“ de Florian, tradusă de Al. Pelimon și copiată de Al. Atanasiu, diac din Tg. Piatra, la 1794; manuscrisul lucrării „Poemata Medica“ scrisă la Viena, în 1795, de dr. Constantin Caracaș; o copie a lucrării lui Dimitrie Cantemir „Divanul...“, scrisă în secolul al XVIII-lea în Transilvania, ceea ce atestă circulația cărții într-o vastă arie românească ; mai multe variante ale cărților populare „Alexandria“ și „Varlaam și Ioasaf“ copiate de către logofătul Ștefan din Muntenia, în secolul al XVIII-lea ; „Calendar giornitrecesc“ (pentru trecerea zilelor), copiat de Profirie Monahul la 1809, exemplar decorat cu superbe miniaturi, etc.

La același capitol, semnalăm și manuscrisele și însemnările autografe ale unor personalități de frunte ale culturii naționale : manuscrisele lucrărilor „Incercări științifice“ (1858—1859) și „Incercări literare“ (1865) de Titu Maiorescu, precum și o bună parte din Jurnalul reputatului critic ; manuscrisul piesei „Domnul Notar“ de Octavian Goga, cu textul definitiv și schițele de decor și costume creionate chiar de autor ; manuscrisul romanului „Enigma Otiliei“ de George Călinescu ; lucrări literare, articole și scrisori semnate de Al. Odobescu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Gala Galaction ș. a. Din suita valorilor românești se mai remarcă și acelea prezente în cabinetul de stampe și partituri muzicale : piese de iconografie reprezentîndu-i pe conducătorii Revoluției românești din Transilvania anului 1784 — Horea, Cloșca și Crișan ; desene și gravuri de Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Gh. Petrașcu, I. Iser, Th. Pallady, Nicolae Vermont, Aurel Jiquidi ; partituri autografe provenind de la marele nostru compozitor George Enescu etc. O remarcă specială se cuvine colecției de cca. 65 000 discuri, din care menționăm o matriță imprimată la Casa Homocord din Viena, reunind cîteva cîntece ale marii interprete Haricleea Darclée. Despre alte valori, într-un articol viitor.

Corneliu Vadim Tudor

Desen de Luminița Tudor

Desen de Oana Ciornei, clasa a IV-a

O lume a lor...

Cred, fără nici un fel de exagerare, că în momentul de față nu există nici un copil care să nu deseneze, care nu știe a cînta sau nu știe a compune o strofă. S-a format un univers al copiilor noștri care își găsește explicația în imaginația lor. Există o lume a copiilor confecționată și modelată de ei — pentru ei. În grădinițe și școli, educatorii, învățătorii și profesorii, ca niște adevărați magicieni, veghează ca această lume a copiilor să rămînă intactă, nealterată, să rămînă a lor. Cîtă deosebire între școlile de la mijlocul veacului nostru, de după război, și cele de astăzi. Îmi place să colind cartierele noi ale orașelor și să intru în școli. Drumurile reportericești, nu odată, m-au purtat prin mai toate localitățile țării. Și, mai de fiecare dată, am intrat în școli. Nu neapărat pentru un scop în sine ci pentru a descoperi, pe cît posibil, acest univers spectaculos al copiilor. Ceea ce este fantastic, în momentul de față — cred că nu greșesc — mai toate școlile arată ca niște adevărate expoziții, care, fără a spune cuvinte mari, e bine să fie vizitate de cei care trec prin preajma lor. Au dispărut acele reproduceri banale care atîrnau pe pereții claselor în care a învățat generația mea. În locul lor au apărut metaforele copiilor de azi. Și asta mi se pare un lucru minunat. Să ai posibilitatea, să ai toate condițiile și înțelegerea de a te afirma chiar, acolo, într-o expoziție ad-hoc, pe „simezele“ clasei în care înveți. Întîmplarea a făcut ca acum, în zilele cele mai bogate în flori, să trec pragul unei școli dintr-un nou cartier. Școala generală numărul 27 de pe Masina de Pîine. O școală care seamănă și cu școala 30 de pe aceeași stradă, sau cu cele care poartă numerele 50 sau 117. Dar asta nu are nici un fel de importanță. O școală ca și multe altele ale noilor cartiere. Și, cum spuneam, la școala generală cu numărul 27, o sală de clasă a fost transformată într-o sală de expoziție. Își găsesc loc, acolo, cele mai frumoase lucrări ale elevilor. Este o galerie, dacă vreți, de pictură, de grafică și desen a copiilor. Este un loc de afirmare. Și tot acolo, la loc de mare cinste, stau și cîteva diplome pe care copiii le-au obținut la ultimele olimpiade ale acestei primăveri. Și, numai la o singură școală ascunsă și pitită între blocuri, copiii au adus în dar profesorilor șase diplome și o cupă sportivă. Iar toate aceste lucruri sînt elemente desprinse tot din această lume a lor, a copiilor. A cîștiga diplome școlare la tot felul de discipline, a învăța să pictezi, să desenezi, să dezlegi portativele muzicale sau chiar să și modelezi o poezie, odată cu descifrarea alfabetului, este rezultatul politicii noastre de a dezvolta spiritul de competiție, de afirmare. Și asta indiferent unde te afli. Într-o școală din centrul unui mare oraș sau la una așezată între blocurile unui nou cartier sau într-un îndepărtat colț de țară... A descoperi, a cultiva și a înțelege universul copiilor mi se pare că este unul dintre elementele de referință a generației noastre... E bine așadar ca în clipele libere să trecem pe la școlile din cartierele noastre. Vom fi bine primiți și vom redescoperi universul mirific al copilăriei : anotimpul cu cele mai multe flori.

Sorin Postolache

REMEMORĂRI

Frumos și tînăr și neînfricat (VI)

— 13. —

Ultimele zile ale tînărului prefect Ioan Buteanu sînt desigur cele mai dramatice și faptele care au urmat demonstrează, dacă mai era nevoie, fanatismul necugetatului maior Hatvani care îl împușcă intîi pe prefectul Petru Dobra.

În unul din rapoartele adresate lui Kossuth putem citi următoarele : „Pe șefii Ioan Buteanu și Dobra i-am arestat, deși domnul deputat Dragoș le-a acordat amnestie în temeiul imputernicirii sale afirmative, dar pe cel din urmă l-a reclamat furia maghiarimei oprimate de acolo, iar pe cel dintiiu l-am predat domnului Kovaks Agoston, comisar al guvernului, transportîndu-l aici, la Brad“.

Hatvani îl execută pe Dobra cu toate că luase cunoștință, fără îndoială, de conținutul împuternicirii dată de Kossuth deputatului Dragoș : „Prin aceasta se împuternicește (Dragoș), pentru cazul că ar veni, de fapt, în contact cu sus amintiții (fruntași români), să asigure în numele guvernului maghiar drum liber, scutit de orice violare tuturor celor cu care va trata și anume spre locul tratativelor și de acolo îndărăt la întoarcere, dispunînd prin aceasta tuturor autorităților, comisarilor guvernului, căpeteniilor de oficii și funcționarilor singuratici, cărora domnul deputat va afla necesar a le arăta acest ordin deschis, să-și țină de strînsă datorie a respecta și a face pe toți să respecteze liberul salvus conductus promis de mine în numele națiunii“.

Ultimele vorbe au fost corectate și adăugate chiar de mina lui Kossuth care dorea să nu existe nici un dubiu în legătură cu semnificația salv-conductului.

Cu toate acestea, nesăbuitul maior, după ce dă ordin să fie executat Dobra, îl duce pe Buteanu și pe tînărul Racoviță, legați de un tun, spre Brad.

Se cunosc din relatările martorilor vremii cîteva încercări de evadare ale lui Buteanu. Prietenul său și tovarășul de prizonierat Racoviță, scăpat ca prin minune din închisoarea improvizată și întors la Abrud, nu va lăsa, din păcate, nici o însemnare despre clipele petrecute alături de Buteanu.

Doar Vasile Moldovanu, cel pe care Buteanu îl așteaptă să-și adune lucrurile și astfel este surprins de năvălirea armatei dușmane relatează în amintirile sale de mai tîrziu starea sufletească a prietenului din noaptea dinaintea arestării sale : „el (Buteanu) sosi acasă la ora 11 și jumătate, însă, fără a zice un cuvînt, se răzimă cu spatele de părete, își așeză mîinile pe palme între genunchi și lungă vreme nu am putut scoate nici un cuvînt din gura sa“.

Buteanu este dus la Brad și apoi la Baia de Criș unde va fi ținut sub pază militară. În tot acest răstimp armata ungurească este hărțuită de lăncierii lui Iancu care astupă trecătorile și atacă pe neașteptate. Maiorul Hatvani se întoarce la Abrud în speranța de a primi forțe proaspete. În acest timp este înlocuit din comanda militară de către colonelul Inczedi, cel care va lăsa un raport amănunțit despre luptele din munți și starea disperată a detașamentului condus de Hatvani. Acesta, la rîndul său, relatează cît de greu au pătruns trupele sale spre Brad din pricina rezistenței dîrze ale cetelor din munți care doreau să elibereze pe tînărul lor prefect.

„Drumurile le-am găsit astupate. Pînă la Bucești am venit luptîndu-ne mereu, căci am găsit pretutindeni de-a lungul șoselei satele răsculate, care vărsau din pădure foc asupra noastră“.

Se pare că după ajungerea lui Hatvani la Brad, acesta nu se gîndește încă să execute pe Ioan Buteanu. Pe de o parte avînd în vedere actul eliberat de Kossuth și pe care tînărul prefect îl va fi invocat în favoarea sa, pe de altă parte grăbit să se întoarcă la Abrud pentru a-și reorganiza armata.

Astfel se explică predarea lui comisarului guvernului. Hatvani se va întoarce la Abrud și din nou la Brad, hărțuit, însoțit de cîțiva ostași, așteptînd noi ințăriri.

În aceste împrejurări și simțindu-se umilit de faptul că fusese înlocuit în conducerea armatei, Hatvani dă ordin să-l execute pe Buteanu.

Martorii oculari relatează că în dimineața zilei de 23 mai, după ce chefuise toată noaptea, maiorul Hatvani nu mai vrea să amîne clipa execuției.

Există mai multe relatări despre felul în care s-a petrecut uciderea lui Buteanu. Cea mai interesantă și vrednică de luat în considerație este mărturisirea unui ofițer din armata maghiară care va povesti momentul execuției precum și ultimele cuvinte ale viteazului tribun.

Mircea Micu

Structură și arhitectură în roman

Urmare din pag. 1

arhitecturală a fenomenelor, aceea care sesizează esențialul, căutînd nu structura ci arhitectura. Plecînd de la unele realități ale gîndirii speculative, cu o puternică motivație practică, cred că nu ar fi poate lipsit de sens ca și critica să opteze, atunci cînd vorbește de compoziția romanului, pentru termenul de sistem în locul aceluia de structură. De ce ? Pentru că filozofia consideră azi că o operă strict structurală n-ar fi decît o colecție de date. Sistemul însă, spune mult mai mult, fiind infinit mai complex și conținînd un puternic sens creator și dinamic. Sistemul este format dintr-o structură (organizarea, colecția de date) plus o arhitectură (ceea ce ar putea fi numit structura profundă de funcțiuni a sistemului). Structura apare deci numai ca o componentă a sistemului ; structura și arhitectura sînt așadar profund legate, fiind cele două fețe indestructibile ale obiectului estetic. Arhitectura, scria Mihai Drăgănescu în eseurile „Gîndirea arhitecturală“ și „Arhitectura științei și cultura“ este rezultatul unei construcții sau al unei creații. Arhitectura poate fi evaluată prin funcțiunile pe care sistemul le prezintă în exteriorul său și printr-un simbure arhitectural intern ..care este un alt fel de extern și care determină structurile interne și funcțiunile externe propriu-zise, simbure arhitectural care susține din interior, în fiecare caz în parte, universul, omul și societatea“.

Dacă vom privi așadar romanul ca pe un sistem, atunci structura lui (organizarea, colecția de date, forma concretă) va fi dată de o rețea de elemente într-un sens banale și preexistente : cuvintele, elementele clasice de gen, forme stilistice, procedee narative, redistribuite, reactualizate firește, într-un mod mai mult sau mai puțin unic. Al doilea element al sistemului și anume arhitectura romanului ar fi alcătuit la la rîndul lui mai intîi dintr-un simbure arhitectural intern care ar subzista dintr-o serie de funcții interne ale romanului (cum ar fi funcția alegorică, profetică, inițiatică etc.) determinînd, după caz, configurația romanescului (figurală, fantastică, realistă, absurdă, grotescă, lirică) și care s-ar realiza printr-o configurație originală a discursului epic (în paliere, evantaie, prin naratori flotanți etc.). În al doilea rînd, arhitectura romanului ar mai fi dată și de funcțiunile ei în exterior, de rolul sistemului romanesc adresîndu-se oamenilor, venind să satisfacă setea lor de cultură și cunoaștere. Acestea ar fi funcția estetică, istorică, socială, culturală, politică, filosofică etc. Este evident că, văzînd romanul ca pe un sistem complex, se îmbină mult mai unitar și mai organic aspectele tehnice cu cele creatcare, originale, estetice.

Arhitectura reală, integrală a romanului ia naștere însă la un mod proteic dintr-o suprapunere dinamică de modele arhitecturale manifestate atît în planul creației propriu-zise cît și în procesul receptării și definindu-se în cele din urmă și ca o tensiune, o tensiune specifică, unică, inconfundabilă. Din acest punct de vedere înțelegem că arhitectura creației include atît gîndirea arhitecturală a creatorului, arhitectura obiectului estetic real aflat în faze succesive de creație, arhitectura obiectului estetic virtual, acela pe care autorul dorește să-l realizeze, cît și integralitatea configurației arhitecturilor, seva creației originale, fundamentul creației viabile.

Ca sistem apoi, este limpede că romanul relevă o natură contradictorie, dovedind o dată în plus că valoarea este proces și nu stare. Acest dinamism se naște în conflictul dintre structură (organizarea materialului comun preexistent) și arhitectură (nota originalității creatoare). Contradicția dintre organizare și arhitectură mai poate fi tradusă și prin tensiunea cu totul specifică trăită de creator, și anume tensiunea dintre faptul scris și ceea ce vrea să se scrie. Cu cît distanța dintre ele este mai mare, cu atît reevaluările se impun mai categoric. Autoconstruindu-se retroactiv, arhitectura epică dă naștere unui fenomen epic de autocontrol, același care produce modificări în gîndirea arhitecturală a celui ce gîndește dar și creează.

Prins în procesul restructurărilor născute de ceea ce s-ar putea numi efect de rezonanță epică, romancierul are în fiecare etapă a scrierii o altă viziune despre înainte și înapoi, despre obiectul virtual și real, despre arhitectura propriei opere. În final, imaginea diferențiată progresiv de momentul inițial al scrisului poate fi atît de radical alta, încît pentru a fi conform cu ea și cu sine romancierul se va vedea impins de logica și arhitectura creației să se reîntoarcă spre o nouă rescriere pentru a se pune de acord cu sine și cu propria creație.

Discutînd deci despre roman, îl vom putea vedea ca un sistem complex alcătuit dintr-o structură, o arhivă banală de materii epice, și o arhitectură proteică dată de o seamă de funcții interne ale romanului, dar și de interferențele acestora cu realitatea culturală, arhitectura gîndirii creatorului sau a receptorului, întreaga realitate estetică aflată într-o continuă metamorfoză în trecerea sa prin culturi, timp și subiectivități. De aici și o altă realitate : critica limitată la a reliefa structura, încurajată de structuralismele epocii, a fost resimțită de la un timp ca sărăcăcioasă și parțială. A te limita la structura romanului înseamnă, într-adevăr, a te limita la primul nivel, acela al inventarului de elemente și al organizării lor. Demersul critic integrator trebuie însă să promită și să tindă spre mult mai mult, și anume să încerce să surprindă arhitectura epică — proces în care n-ar fi hazardat să se vorbească și de o critică arhitecturală.

Dunăre cu poduri

Urmare din pag. 1

Uriașă experiență, omenească experiență, izvorîtă din facerea unei lumi, din pulsațiile ei. Pulsații care au reluat, aici, cosmosul pe alte coordonate ce-au avut cap-compas platformele industriale, barajul Vidraru cu acea de neuitat statuie a electricității, Lotrul cu năvala sa de ape. Oltul cu hidrocentrale ce tot vin în jos, pe un plai frumos, zecile de cartiere, miile de kilometri de șosea cu asfalt, miile de kilometri de înaltă tensiune și cite și mai cite care au întemeiat, firește, și oameni, această minunăție între minunății, oamenii. Privesc un nomenclator de profesii și-ncerc să trec dincolo de menționările statistice, seci, dar argument suprem, ele apar-țin acum, meserii de vîrf, meserii brățară de aur, milioanelor de oameni. Dintre aceștia, cîteva mii numai, au venit să facă poduri noi peste Dunăre, urmînd ca prin munca lor, muncă pe zi-lumină, șantierul admite și această, să-i zicem necesară, excentricitate, să trimită podurile domnului Anghel Saligny la muzeu, un muzeu în aer liber, comparația fiind admisă, nu din orgoliu, ci din bucurie adînc omenească. Podurile, cele vechi și cele noi, vor pluti pe aerul Dunării, în imediată apropiere, o aruncătură de piatră, nu mai mult. Noul pod, aflăm, are, prin infrastructura sa, adică prin ceea ce nu vom vedea noi cei care vom grăbi spre vacanțele litoralului, cea mai interesantă, inginerește vorbind, lucrare de artă din țară. Pe numai cîțiva stilpi, ce au rădăcini în pămîntul fluviului precum gorunii, trece ca o săgeată podul, podul de la Borcea, viaduct, podul de la Cernavodă. Pentru picioarele podului s-a folosit, printre altele, și granit, din cel mai vechi granit de-al nostru, hercinic numit de geologi, din Munții Măcinului. Vreo cincizeci de întreprinderi din țară au colaborat pentru a face acest mare pod (poduri de fapt) pe care vor putea trece zilnic peste 150 de perechi de trenuri. Și cînd vorbim de performanțe ni se amintește că podul acesta ce-și poartă betonul și oțelul peste Dunăre se află cît se poate de ferm printre primele din lume, asta din necesitate, necesitate materializată, desigur, datorită unei ascuțite priceperi. La construcția podurilor, întîlnirea, îmbucarea s-a petrecut la mijlocul apei, sus, deasupra undei celei mai învolburate a fluviului. Colectivul de oameni care a lucrat aici, dînd o replică, peste secol, geniului inginerului Saligny, colectiv am zis pentru că de la concepție și pînă la edificiul ce pune bandaj de voință peste pletele Dunării este rodul muncii multor oameni, oameni care văd grădini suspendate acolo unde unii, de exemplu, ar vedea doar elicoptere, semnează o operă ce va dialoga cu eternitatea. Peste 17 kilometri de autostradă și de cale ferată făcute viaduct și pod, mingîind plopi și sălcii cu frisonul lor de grație, atît înseamnă ceea ce acum, în aceste luni, în acești ani se apropie de ultima picătură de sudoare. Și cite, cite momente de tensiune n-au fost, călindu-i și recălindu-i pe oameni. Spune șeful podarilor : „În preajma revelionului 1978 am turnat pila albie de la Fetești, e vorba, mai pe înțelesul nostru, al profanilor, de piciorul de pod plantat la Fetești, în mijlocul Borcei, și a trebuit să turnăm beton timp de aproape patru zile, non-stop. I-am întrebat dacă se vor supăra de va da revelionul peste ei. Au fost de acord să-i prindă revelionul la pod. Așa s-a muncit aici, și au fost și confruntările cu apele de la inundații, ape care ne modificau rețetele de beton, apoi au fost grinzile de aproape două sute de tone, noi, zice podarul, am realizat și macaraua pentru ridicat aceste grinzi, noi“. O știre de ultimă oră — odată cu noul mers al trenurilor, adică o dată cu debutul vacanțelor noastre din acest an vom trece cu trenul rapid, că ne grăbim, peste noul pod de la Fetești. Circulă o vorbă printre cei care au făcut partea metalică a podului, cum că mai greu se face această parte decît un vapor. Da, dar e garantată pentru un sfert de mileniu !

De cîtăva vreme, de cînd cu apropierea de final a construcției podurilor, Antrepriza Poduri Dunărene merge, cumva, mai departe. Prin oameni, prin ceea ce știu ei să facă. Inginerul Constantin Bobilcă e deja pe șantierul unui pod la Moldova Nouă, Mircea Lădaru e de-acum în București la amenajarea riului Dîmbovița, Alexandru Colonici e șef de brigadă la noul centru civic București. Începe o nouă migrație, spre alte și alte șantiere, obiective, cum li se zice. Cei care încă mai lucrează la podurile dunărene vor să le ducă pînă la ultima picătură de culoare, de vopsea, se știe, pe șantier e-o cale lungă și nu de puține ori anevoioasă de la răceala mortarului pînă la zimbetul luminos al culorii vopselii.

Podul de pe Borcea poate fi deja trecut cu trenul. Îl privesc de sus, de pe tablier — partea metalică, am explicat, îl privesc de jos, de lîngă o pilă a viaductului. E liniștit podul. Și mare cît o bună bucată de cer. Oamenii abia se mai ghicesc prin aceste dimensiuni proiectate pe cer.

Curînd podurile dunărene, cele noi, vor intra în gloria marilor zidiri ale acestor ani. O punte pe cer, peste ape, vom zice. Un pod, și cuvîntul e simplu. Ca și cuvîntul zid. Niște oameni, cîndva, au făcut un zid care se vede tocmai de dincolo de pămînt. Alți oameni, aici, la Dunăre, în marginea Cîmpiei Române, aruncă peste apa Dunării răsfățate de cîntec un pod. O punte peste aer și apă. De jos, de la piciorul podului, privesc în sus. Văd totul, oameni suspendați în colivii de sudură, instalatori și mecanici, văd oameni muncind și văd podul, o punte mergînd înainte, grăbită, pe un cer albastru, de primăvară.

m a p a m o n d

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

O scrisoare obișnuită

Am primit o scrisoare de la un prieten din Transilvania în care îmi povestește despre starea cîmpului și a livezilor, despre împrejmuirea dispensarului din comună cu un gard viu de trandafiri altoiți de medicul pediatru, care a reușit pînă acum să crească patru soiuri noi de trandafiri și cîteva soiuri de liliac, despre repararea acoperișului la căminul cultural și terminarea tribunelor de la noul teren de fotbal. Fostul meu coleg de facultate ar dori să-i fac rost de cîteva cărți mai recente despre creșterea albinelor și a viermilor de mătase pentru că unul din băieți, cel mai mare, „...a devenit mai gospodar decît noi (adică decît fostul meu coleg și decît soția lui, care este tot profesoară) mai ales de cînd s-a hotărît să dea examen la Agronomie".

Mai sînt noutăți, în scrisoare, despre alți colegi, cu care se întîlnește în diferite ocazii, mai ales la consfătuirile sau alte manifestări organizate la județ, el fiind, după cîte știu mai de mult, deputat în Consiliul popular județean.

O scrisoare obișnuită.

O scrisoare de om care-și vede frumos de treburile lui și ale obștei într-un colț de țară binecuvîntat nu numai de frumusețea locurilor dar și de aceea sufletească și morală, a oamenilor, care nu lasă nici o zi să treacă fără a mai adăuga un gînd de bine la toate împlinirile de pînă acum, pe care și le dăruiesc, fiecare după puterile lui, tuturor celorlalți.

Atîtea lucruri gata făcute sau abia începute într-un singur sat de pe cuprinsul acestei țări, înseamnă, înainte de toate, nu numai nădejde de mai bine, dar chiar încredere — și încă încredere deplină — în ziua de mîine pe care fiecare dintre noi ne-o dorim cît mai plină de bucurii.

Și cred că acesta este cel mai frumos și mai adevărat gînd de pace pe care îl poate rosti un om al acestor pămînturi și al acestui timp românesc.

„... Nu poate exista problemă mai importantă decît unirea eforturilor tuturor popoarelor — spunea tovarășul președinte Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în recentul Mesaj adresat participanților la întîlnirea prietenească dintre reprezentanții tineretului din România și ai tineretului din R.P. Chineză — pentru oprirea cursului periculos al evenimentelor spre încordare și război, pentru încetarea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, îndeosebi la dezarmare nucleară, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al generațiilor de azi și de mîine la pace, la viață, la existență liberă și demnă!"

Și gîndul de pace gospodăresc al unui dascăl din Transilvania, alături de toate gîndurile de pace gospodărești ale tuturor oamenilor de bine ai acestei țări — de la agricultori și constructori la savanți, scriitori sau la mamele care scriu cuvîntul pace cu nesomnul de lîngă scîncetul copiilor — acest gînd de pace se descifrează cu toată limpezimea în marele gînd de pace al țării rostit cu gînd de pace și de bunăstare pentru toate țările lumii de cel dintîi bărbat al națiunii noastre moderne.

Fie ca toți părinții lumii să aibă nevoie și să găsească pentru copiii lor numai cele mai noi și mai folositoare cărți despre creșterea albinelor și a viermilor de mătase, medicii pediatri să inventeze soiuri noi de trandafiri și liliac iar scrisorile obișnuite să fie scrise pe mesele cu fața curată așezate în cerdacuri cu miresme de anotimp al încrederii în ziua de mîine.

Fie ca gîndul de pace românesc — rostit cu atîta stimă în toate limbile pămîntului — să devină un gînd de pace al tuturor oamenilor acestui pămînt.

Teofil Bălaj

UN POET — O LUME

Svetlana Tokombaeva

Tînăra poetă kirghiză din orașul Frunze, Svetlana Tokombaeva, s-a făcut cunoscută pe plan unional cu volumul de versuri „Asiei mele" (1978). Într-o manieră modernă, poeta fructifică mitologia stepelor kirghize, eposul popular, dîndu-le valențele autenticității contemporane. Lectorul poeziilor Svetlanei Tokombaeva asistă la o întrepătrundere între spiritualitatea milenară și cea impregnată de dramele veacului nostru.

Liniște

Și totul trece.
Mai trage să rămînă
Doar tunetul ajuns pe după cring,
Femeia stă plecată pe fîntînă
Și ciuturile parcă pling.

Nu-s veacuri dincolo de noi
Pămîntul tace a mirare.
Se lasă picla pe cimpie,
Iar umărul plăpînd tresare
Și stamba străluceș**te vie.**

În clipa asta undeva
Se hotărăște crugul lumii,
Atomul pare pus în fiare,
Dar ia priviți la pasul mumii...
Și sînul vlăguit tresare...

* * *

Asia mea, bătrîna nomadă,
Caii-s la preț, nevestele chin.
Ochii tăi nu mai pot să mă vadă,
Mi-ai ursit de bărbat un străin.

Părăsind un căpăstru cu ținte,
Fiul tău mă privește cu jind
Și de ce în căderе cuminte,
Fruntea-mi cade la pieptu-i arzînd?

N-ai înțeles, bătrîna mea mamă,
Sau te-ai făcut a nu înțelege,
Că omul, care de zor mă cheamă,
Chiar de-i djighit, de altă este lege.

Dar tu taci
Și genunile tac,
Tac și ierburi în nemișcare.
Caii roibi într-un vis se prefac
Și te doare privirea cu zare

* * *

Eu sînt un boț de lut frămîntat
Și forma mi-o caut de zor,
Bolnavă sînt de gingășii preamulte
Și caut cu privirea. Ochii dor
Și iar nu vor durerea să-mi asculte,
Necunoscute degete modelatoare
A nu fi pentru mine nu se poate
Și sînt un fir de praf în lumea mare
Și gîndul iar mi se abate
Către suprema modelare

Îmi caut forma în priviri de prunci,
În mîna asudată ce șterge doar sudoare,
În fețe luminate de răsărituri lungi,
În mamele cărunte, durute din spinare,
Un boț de lut eu sînt
Și-mi caut forma pe pămînt.

Cu veacurile știu de la străbunii mei :
La chip de om rîvnesc și zeii — zei.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

● **„THE UNESCO COURIER"** a consacrat unul dintre ultimele sale numere pe anul 1985 raportului dintre știință și literatura științifico-fantastică. Printre colaboratorii acestui număr s-au aflat autorii unor remarcabile romane și povestiri științifico-fantastice, unii dintre ei de reputație universală. Iată cîteva opinii ale lui Isaac Asimov.

„Răspunsul la întrebarea „de unde-mi vin ideile ?" este simplu. Mă gîndesc, mă gîndesc pînă îmi pică una. Trebuie să recunosc însă că uneori ideea îmi vine din afară. În ziua de 21 ianuarie 1971 am ascultat la o conferință despre literatura S.F., disputa dintre doi autori referitoare la tehnica scrisului. Unul era de părere că reacțiile omului sînt și în literatura S.F. mai importante decît detaliile tehnice (lucru cu care sînt și eu de acord). „Dacă aveți o motivare bună atunci la plutoniu — să zicem 186 — n-o să ajungă niment". Mi-a venit să rid pentru că plutoniu 186 nu există și nu poate exista. Mi-a venit însă ideea că aș putea scrie o povestire în care plutoniu 186 să existe. Adus, bineînțeles dintr-o altă lume, în care acționează alte legi ale naturii... A trebuit, desigur, să imaginez o imprejurare gravă în care întreg Pămîntul, întregul Univers se află la marginea unui pericol extraordinar. Vor fi oamenii capabili să-și procure o sursă de energie gratuită ? De la ideea cu plutoniu 186 mi-au venit apoi atîtea altele încît mi-au ajuns pentru a scrie romanul „Zeii însiși", apărut în anul 1972".

● **„ADOLESCENTUL"** este unul dintre romanele cele mai enigmatice ale lui Dostoievski. De altfel, aceasta a fost și părerea autorului romanului. Dacă așa stau lucrurile cu lectura acestei lucrări a marelui clasic al literaturii ruse și universale, transpunerea lui pe ecran apare cu atît mai greu de realizat. Și totuși, această performanță a reușit-o regizorul Evgheni Toșcov.

Cum a reușit acest lucru ? A transpus pe ecran întregul roman, fără ștersături, fără adausuri. Răsfoind filă după filă și nu făcînd un film „după o idee de Dostoievski". „Ce este dificil în roman ?" se întreabă revista moscovită „Smena". În acest caz întrebarea trebuie modificată : „nu ce este dificil, ci cine este dificil ?"

Dificili sînt oamenii, pentru că fiecare trăiește nu doar o singură viață. Este suficient să-i privești mai atent pentru a-ți da seama că în spatele fațadei, în spatele faptelor lor de fiece zi se ascunde alteceva, o viață mult mai interesantă, mai bogată și mult mai complexă sufletește. Oamenii lui Dostoievski sînt alcătuiți din paradoxuri. Rolul lui Versilov, eroul principal al romanului, este interpretat de actorul Oleg Borisov. O misiune extraordinară pentru tînărul actor, pentru că Versilov întrunește în persoana lui toate contradicțiile unui secol. În spatele fiecărui dialog purtat de el se ascunde o tăcere. Versilov al lui Oleg Borisov este un tip uman deosebit de complex încă din primele secvențe ale filmului, în el sălășluiește în permanență o mare taină, pe care fiecare spectator o poate traduce strict personal. Un rol de care, apreciază „Smena", Oleg Borisov s-a achitat magistral.

Balcanice

BESIM BOKȘI
Cîntecul noului vampir

«Noi sîntem : puii vulturului», ziseră
purecii umflîndu-se-n pene.
Mulți cum mi ți-i crezură !
Îngrozit, în turnul meu m-am închis...

Nimeni nu vede adîncul din partea
aceasta a ferestrei !
Nebunie : murise un mort !

Afară glasurile fotografiau doar colinele
argintii,
Iar mîinile se prăpădeau de ris :
«Acesta e cîntecul nostru».

O, singele meu egoist,
Oare astfel arată îndepărtarea
de moarte ?
Acum și eu întins-am degetele
Și ele îmi vor aduce un glas
Care să fie ca maiul în piuă.

Acesta e cîntecul noului vampir.
«Acesta e cîntecul nostru»
Vor ride mîinile dealurilor de argint.

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **U.R.S.S. SERGHEI BONDARCIUK,** artist al poporului al U.R.S.S., unul dintre marii actori și regizori ai acestui secol, semnează în revista „Ogoniok" un remarcabil studiu dedicat filmului **„Boris Godunov"**, pe care l-a realizat în calitate de regizor și de interpret al rolului principal. Este prima transpunere pe ecran a celebrei drame a lui A.S. Pușkin, Bondarciuk demonstrînd astfel că nu au dreptate cei care susțin că „Boris Gutnov" nu este destinat scenei și cu atît mai puțin ecranului.

„Mi s-a spus să fac un film pe motive din opera lui Pușkin. După care motive ? De ce să-l răstălmăcesc pe Pușkin ? Cunosc exemplul cînd regizorul a scris pentru un film versuri pornind de la povestirile lui Pușkin !. Textul lui Pușkin este filozofic, ceea ce îi s-a părut unora prea mult pentru film. În filmul nostru cuvintele nu au trebuit să fie sacrificate pentru că în ele stă toată substanța. A trebuit să fie păstrată și melodicitatea versurilor, ca ele să nu fie apropiate de limba vorbită, pe scurt, să nu fie simplificate, să nu fie actualizate..."

Prima întrebare pe care și-o pun spectatorii, dar și criticii, este : de ce a făcut Bondarciuk un film despre Boris Godunov ? „Le-aș răspunde, scrie Bondarciuk, în sensul că o operă de artă, în măsura în care este cu adevărat de artă, nu poate fi definită foarte succint. Și totuși, se spune că filmul cutare este despre satul colhoznic, că eroul principal este tînărul președinte al colhozului ș.a.m.d. Filmul nostru a fost catalogat drept un film despre popor și putere. Pentru Pușkin asta este puțin. N-ar fi fost nevoie să turnăm acest film dacă ar fi fost posibil să exprimăm prin cuvinte ceea ce se poate exprima prin mijloacele cinematografice, de la detaliu, la sunet și muzică pînă la modul de exprimare al actorilor".

Bondarciuk l-a interpretat pe Boris Godunov așa cum l-a desprins din documentele studiate : un om ca toți oamenii, cu un dezvoltat simț pentru viața de familie, un om bolnav, care nu pregeta să cheme din ce în ce mai des doctori din Germania sau vraci și tămăduitori autohtoni.

● **FRANȚA. VICTOR HUGO** pictor. Iată o realitate mai puțin studiată de mulți dintre cei care îndrăgesc creația literară a marelui scriitor. Multe dintre lucrările sale Hugo le-a lăsat prin testament Bibliotecii Naționale din Paris. O parte mai mică au revenit familiei și unora dintre prietenii lui cei mai apropiați. Colecția cea mai reprezentativă din lucrările sale se găsește, după cum afirmă revista milaneză „Europeo", la Maison de Victor Hugo din Place des Vosges din Paris. Ea cuprinde peste o mie de picturi și desene, cea mai veche dintre aceste lucrări datînd din anul 1817, cînd Hugo avea numai cincisprezece ani.

Se înțelege că nu totul este demn a reține atenția, unele desene sînt pur și simplu niște schițe făcute pe marginea manuscrisului, prin ele autorul reprezentînd prin imagine ceea ce descrie, prin cuvinte, în volum. În alte cazuri este vorba despre caricaturi, cu nimic mai bune sau mai proaste decît cele datorate lui Georges Sand, Merimée, Musset, Gautier. Unele lucrări au fost executate în insula Jersey, după pucioasa lui Napoleon al III-lea, insulă pe care scriitorul a vizitat-o în anul 1853. Multe dintre lucrările executate de Hugo reprezintă creații dintre cele mai originale ale artei plastice franceze romantice. Toate vorbesc despre personalitatea puternică, multilaterală a lui Hugo, despre contopirea lui cu natura, despre atitudinea lui neobișnuită față de lumină, despre un mister care a învăluit atît opera lui literară, cît și pe cea plastică.

● **OLANDA. UMORUL ESTE PRETUTINDENI** același și totuși diferit în fiecare loc. În unele părți este robust, în altele malițios, în altele este îndreptat împotriva neregulilor din societate, este deci sănătos. În Olanda umorul este — ne referim la cel cuprins între copertele cărților — nostalgic, îngăduitor. Aproape totdeauna el îmbracă forma unor povestiri scurte de 2-3 pagini, cuprinzînd întîmplări de viață. Am putea spune că umorul este o îndeletnicire cotidiană în Olanda. Există în această țară ziare care au angajați umoriști, care zi de zi, într-un colț al paginii, își publică... umorul. Cele mai bune povestiri sînt apoi înmănunchiate într-o carte. Așa apar aproape toate cărțile umoristice în această țară. Un umorist tipic de acest gen este **Simon Carmiggelt** (născut în 1913). El iubește copiii, bătrînii și animalele, despre care a scris nenumărate „povestiri de două file". Este, de asemenea, autorul unor povești umoristice moderne. **Godfried Bomans** (1913 — 1971) este creatorul unor povestiri umoristice absurde (numai la el se pot întîlni oameni care pun paie pe... incendiu pentru ca acesta să nu se stingă pînă la venirea pompierilor !) Un alt reprezentant al umorului olandez este **Harriet Freezer** (1911 — 1977), purtătoarea de cuvînt a umorului feminin olandez (chiar dacă nu i-a plăcut să fie catalogată ca atare).

Umoriștii olandezi au preluat și au adus pînă în zilele noastre umorul sănătos al olandezilor din Evul Mediu, rostit cel mai adesea prin tîrguri sau prin hanuri, unde în jurul povestitorilor populari oamenii se strîngeau ciorchine, așa cum îi știm din pînzele marilor maeștri flamanzi. De regulă, femeia este cea care are cîștig de cauză în povestirile umoristice olandeze, în timp ce bărbatul rămîne trist și neconsolat.

● **ITALIA. „ÎN ITALIA, NUMĂRUL BIBLIOTECILOR ESTE MIC** și ele funcționează prost", subliniază revista milaneză „Panorama" într-un studiu consacrat activității bibliotecilor din țara lui Dante și Michelangelo, intitulat sugestiv **„Babilonul bibliotecilor italiene".**

În Italia există în prezent circa 20 000 biblioteci dintre care însă numai vreo 6 000 sînt destinate publicului. La sud de Roma numărul de biblioteci raportat la numărul de locuitori situează Italia în rîndul țărilor în curs de dezvoltare. În plus, subliniază autorii studiului, trebuie spus că în marea majoritate a acestor așezăminte de cultură domnește haosul, numărul bibliotecilor specializate este foarte mic iar biblioteci școlare practic nu există.

Accesul cititorilor la rafturile de cărți este îngreuiat de un sistem birocratic exasperant. Dacă cineva dorește să împrumute o carte, el trebuie să completeze un formular care conține cel puțin douăzeci de rubrici. Asta după ce el a trebuit să caute mai întîi într-un catalog în care s-ar descurca cu mare greutate pînă și Sherlock Holmes ! De la cumpărarea cărților pînă la apariția lor în catalog și apoi în rafturile bibliotecilor trec de regulă între patru și cinci luni. Cărțile primite în dar au alt regim, ele pot aștepta în depozitele bibliotecilor pînă la o sută de ani ! La Biblioteca Națională Centrală din Florența așteaptă să fie catalogate cîteva zeci de mii de volume, în timp ce la Biblioteca Universitară de Stat din Milano numărul acestora se ridică la peste 25 000. Unele biblioteci se închid cu anii, cum este cazul celei centrale din Palermo, care a stat cu zăvorul pe uși vreme de patru ani.

„Bibliotecile italiene au ceva comun : nu corespund scopului pentru care au fost create, subliniază «Panorama». Nu au spații corespunzătoare, sînt prost luminate. Sala principală de lectură a Bibliotecii Naționale din Roma, dată în folosință în anii '60, o clădire din oțel și sticlă, seamănă mai degrabă cu sala de așteptare a unui mare aeroport..."

● **NORVEGIA. LITERATURA S.F.** nu are tradiții prea bogate în Norvegia. Pînă nu demult s-a scris puțin în acest domeniu, majoritatea lucrărilor fiind imitații palide ale literaturii S.F. americane și engleze, predominantă fiind aventura ca atare în detrimentul valorii literare. Despre lucrări autentice S.F. se poate vorbi în această țară abia de prin anii '60 cînd au apărut unele romane în care conținutul de idei și valoarea literară au făcut casă bună. Fac parte din această categorie romanele : „Minunea din Bildern" de **Sigurd Evensm,** „Cîndva cerul era albastru" de **Eva Ramm,** „Cercul fermecat" de **Oystein Lonn,** toate apărute între anii 1966—1970. O epocă nouă a început în literatura S.F. norvegiană în anul 1968 cînd cuplul **Jon Bing** și **Tor Age Bringsvaerd** au publicat volumul de povestiri „Cerc în jurul Soarelui". Ei au fost primii care au luat în serios acest gen de literatură. Prin acest volum cei doi au reușit să trezească interesul cititorilor apoi, printr-o susținută activitate de informare prin presă, radio și televiziune asupra acestei culegeri, precum și a două excelente antologii S.F. din literatura universală „La Răsărit de Soare" și „La Apus de Lună", ambele apărute în 1970, au făcut dovada că atunci cînd este bine scrisă, literatura S.F. poate atinge cote valorice nebănuite.

Jon Bing (născut în 1944) este autorul romanelor de mare succes „Complexul" (1969) și „Ținutul" (1970), ambele conținînd însemnări de călătorie într-o lume alcătuită din realitate, mitologie modernă și iluzii, „dintr-o vreme cînd copiii îi cunoșteau pe eroii serialelor de televiziune mai bine decît își cunoșteau părinții, și cînd Rățoiul Donald era pentru ei la fel de viu ca Marylin Monroe". **Tor Age Bringsvaerd** (1939) scrie proză S.F. satirică, caricaturizatoare. Cele mai importante volume ale lui sînt : „Cel care stă cu ambele picioare în pămînt e liniștit" (1974) și „Tristul mic dejun" (1976), în acesta din urmă el zugrăvind New Yorkul văzut printr-o oglindă fermecată. Iată ce spune Bringsvaerd despre cărțile lui : „Fiecare carte pe care o scriu ar putea fi asemuită unui pod... un pod pe care îl construiesc, pe care trec și cărula îi dau apoi foc. Mă distrează să scriu pentru astăzi. Ar fi trist, dacă cărțile mele ar mai fi cuiva de folos și peste o sută de ani..."

FULVIO TOMIZZA

UN SAT FĂRĂ NUME

În cadrul conferinței ținute la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea București, luni, 14 aprilie a.c., în care s-a referit la propria formație umană și culturală, precum și la etapele creației sale artistice, scriitorul italian Fulvio Tomizza a citit prima versiune a paginilor introductive ale romanului La miglior vita (În lumea celor drepți, *București, Univers, 1985). Cu îngăduința autorului, oferim cititorilor noștri acest text revelator nu numai pentru cartea căreia i-a fost punct de pornire, ci pentru întreaga operă a naratorului istrian.*

Un sat fără nume, trecut cu vederea pînă și în hărți, uitat de istorie. I-aș spune Brest, ceea ce în croată înseamnă ulm. Parohia Brest : cîteva ogoare și case ridicate la întîmplare. Nu istoria, ci haosul au domnit de cînd lumea pe aceste meleaguri. În fața acestei evidențe, oamenii se arată resemnați și ajung aproape spontan să fie altfel decît ceilalți ; devin brestâni. *Toți cei care au coborît de la munte sau au urcat pînă aici dinspre mare au sfîrșit prin a deveni* brestâni. *Acesta este refugiul disperaților, locul de pierzanie al așa-zișilor oameni superiori : idealiști, optimiști, oricum a celor din categoria privilegiaților. Să luăm, de pildă, cazul preoților, al învățătorilor sau al bogătanilor — nu puteau să lipsească nici de aici — care, în mijlocul pasivității generale (uneori paroxiste) ar fi trebuit să iasă și mai bine în evidență, să-și consolideze și mai mult poziția decît aiurea și care, dimpotrivă, au fost niște bogătani ratați, bogătani pe jumătate și, oricum, au sfîrșit cu toții rău. Cu toate acestea, oamenii de aici au un nu știu ce ciudat, bizar, ceva care îl împinge pe unul ca mine, ajuns în fața inevitabilului (dar și a miracolului) să pună mîna pe toc și să așternă pe hîrtie ceea ce se refuză descrierii : istoria unei parohii fără istorie, o epopee în sens invers.*

Nu mă aflu în casa mea ; puțini mai locuiesc prin părțile acestea în propriile case și cum eu unul mă trag dintr-o veche familie de țircovnici, mănînc, dorm și mă învîrt, ca un șoarece în roata de cașcaval, în casa popilor. Curioasă casă ! Singura în care, timp de patru secole, nimeni nu a fost botezat, unde nu s-au făcut nunți și nici nu a fost dusă ultima împărtășanie. Aș putea să-i număr pe degete pe preoții care au închis ochii aici, rugindu-se și primind maslul. Uneori casa mi se pare învăluită într-o binecuvîntare implicită, perpetuă care se întinde și asupra grădinii, a potecii dinspre biserică, a clopotniței și cimitirului, pentru a se împărtăși încă o dată din sacrul etern. Alteori, uitîndu-mă la treptele și la podeaua din lemn mîncate de carii și șoareci, luînd aminte la rafalele umede venind dinspre pivniță, la picăturile de ploaie care se strecoară prin acoperiș, la mucegaiul din cămară, mi se pare și mai expusă decît celelalte uzurii timpului, ba chiar și capriciilor cerului. Cert e că unul ca mine a sfîrșit prin a se instala în ea și nu pentru că așa i-ar fi fost vrerea.

Din cîți și-au petrecut zilele pe peticul acesta ciudat de pămînt, mi-au stîrnit mai mare curiozitate cei care au tot urcat și coborît scara din piatră : cei treizeci și patru de parohi, așa cum rezultă din lista cu greu întocmită pe foaia pe care o țin dinainte. Figuri cenușii pentru ceilalți, pentru mine foarte deosebite, adesea chiar opuse, în ciuda vestimîntului neschimbat și al invariabilei misiuni. Nu am mai trecut numele celor din urmă deoarece îi fac să-mi răsară după voie înaintea ochilor cu viciile, cu ticurile și cu multele lor virtuți, insuflîndu-mi un sentiment de mîhnire, de admirație, de recunoștință, chiar și de ură, pe care în zadar încerc să-l înăbuș. De la ei am învățat totul : cît de demn de dispreț, de milă și de venerație poate fi omul. Ca atare am învățat să-l iubesc pe Dumnezeu, să mă tem de el, să-l inventez și adesea să-l ignor fără umbră de remușcare. Am sfîrșit prin a crede că nu există nimic în afara omului și mai presus de acesta, că dacă există un Dumnezeu, El nu poate sălășlui decît într-o sferă nobilă (nepieritoare) a omului, că numai omul poate aspira uneori să fie Dumnezeu și să lase să se creadă că el preexistă și va dăinui în afara omului. Pe unii din ei i-am văzut eu însumi făcînd pentru niște străini ajunși pe patul morții ceea ce nici cea mai apropiată rudă nu ar fi în stare : să stea la căpătîiul lor, să-i îmbărbăteze și să-i ingrijească dincolo de limitele rezistenței și puterii omenești de a îndura ; pe alții lăsîndu-se acoperiți cu injurii usturătoare, fără să clipească, ca apoi să le dea cu totul uitării ; în schimb, i-am văzut pe unii răspunzînd nevoii și speranței cu cea mai crasă și cea mai josnică indiferență sau chiar profitînd de pe urma lor. De aceea cred că ei vor ocupa o bună parte din paginile pe care am să le scriu ca să-mi treacă de urît și ca să dau un sens anilor pe care îi mai am de trăit, fără alt gînd decît acela de a-mi lua rămas bun de la această fișie de pămînt cu care simt că formez un tot, ba chiar, am sfîrșit prin a o iubi mai mult decît pe mine însumi.

În românește de
Doina Condrea-Derer

● **S.U.A. CUNOSCUTUL CERCETĂTOR** al vieții și operei lui William Faulkner, Joseph Blotner, profesor de literatura engleză la Universitatea Michigan, a publicat nu demult, la editura newyorkeză „Random House", o culegere de douăzeci și patru de povestiri ale premiatului Nobel. Titlul volumului este **„Uncollected stories of William Falkner".** Treisprezece dintre acestea nu au mai fost publicate în volum pînă în prezent. Printre acestea figurează : **„Maturitate"** scrisă în anul 1925, pe cînd scriitorul avea treizeci și doi de ani, **„Soție pentru doi dolari",** cu care Faulkner a participat în anul 1935 la un concurs de povestiri, fără a obține vreun premiu, **„Gelozie",** scrisă în 1935 este interesantă prin tematică : conflictul din sînul unei familii de emigranți italieni, în timp ce **„Eroare chimică",** elaborată în 1949, este o povestire vag polițistă, ca și **„O mină deasupra apelor",** scrisă tot în 1949, despre linșarea unui negru acuzat pe nedrept de crimă. **„După amiază cu vacă"** realizată în anul 1937, este singura povestire umoristică a lui Faulkner, iar **„În lumina lunii"** reprezintă reluarea uneia dintre primele povestiri scrise de Faulkner în perioada anilor 1919—1921.

● **ANGOLA. „YAKA"** este titlul unui remarcabil roman istoric angolez. Creație a romancierului și dramaturgului Pepetely (pe numele său adevărat Artur Carlos Mauricio Pestana dos Santos), romanul răspunde unor comandamente sociale și politice de stringentă actualitate pentru poporul Angolei, care și-a cucerit independența în urmă cu numai unsprezece ani. Este vorba în primul rînd despre necesitatea abordării istoriei Angolei din punctul de vedere al angolezilor și nu al colonizatorilor portughezi, de necesitatea reevaluării tradițiilor culturii naționale, de regăsirea și definirea identității naționale. Yaka este numele sculpturii unui trib african din Angola, martor mut al frămîntatei istorii a acestei colectivități deorpsiți ai soartei și ai istoriei. O astfel de sculptură aparține lui Alexandre Semedo, fiul unui republican portughez exilat în Angola în anii '60 ai secolului trecut, eroul principal al cărții.

Acțiunea romanului se întinde pe o perioadă de mai multe zeci de ani, cuprinzînd evoluția a aproape patru generații. Romanul este o oglindă a începutului colonizării, a relațiilor economice din această colonie portugheză, a revoltelor triburilor băștinașe împotriva sclavagismului și rasismului mascat, a mecanismului asupririi coloniliste. Sînt zugrăvite cu măiestrie problemele noii populații mulatre, începuturile mișcării de eliberare națională și lupta împotriva repetatelor acte de agresiune ale regimului rasist sud-african, proclamarea independenței țării în anul 1975. Toate acestea sînt urmărite prin prisma lui Semedo, reprezentant tipic al mic burghezului portughez născut în Angola, „albul de categoria a doua", cum îl numește scriitorul, dar și din perspectiva personajelor de culoare, venite în istorie și în roman cu tradițiile și valorile morale ale unei culturi seculare. „Yaka" — statuia — este purtătoarea unui mesaj pe care numai strănepotul lui Semedo, Joel, îl înțelege : chemarea ca oamenii de diferite rase și culori ale pielii să conviețuiască și să lupte împreună pentru progres social, lucru care se realizează în Angola începînd din anul 1975 cînd a fost înlăturată stăpînirea și asuprirea colonială.

ACASĂ

Noapte de mai în Moldova

Sînt la mănăstirea Bistrița din ținutul Neamțului. E o noapte bintuită de o lună pe jumătate tragică, pe jumătate iluzie, ce-și merită măreția neatinsă. Starețul Ciprian Zaharia, zidit pe o imensă durere de carte, tiranizat de lacrima vechimii neamului, îmi dăruiește un măr și lungește distanța zilei cu un suris amar. Se depărtează — afară au înflorit tîrziu livezile și liliacul — în noaptea chiliilor ; scriu : noaptea chiliilor și niciodată n-am știut ce înseamnă asta, ce furtuni sau ce liniști dominate de smerenie sau îngîmfare se vor fi alungînd pe pereții ferecați închipuirii mele ? !

Visul larg al înțelepciunii mă cutremură : sînt aici între zidurile înălțate de Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Petru Rareș, trei izvoare de ființă românească și de adevăr ; privindu-le construite din nou de lună, ca de-o readucere în scaun după o trădare trufașă mă cuprinde spaima supusului unui trecut prea deasupra înălțat pentru cei fără de cunoașterea desăvîrșită a Istoriei. Trecutul nostru e stilpul dăinuirii și marmura lui ne desăvîrșește. În muzeul de arome al Istoriei mănăstirii, închipuit de Ciprian Zaharia, am văzut, luminîndu-mi depărtările începutului de neam, mantia domnească purtată de Alexandru cel Bun — el, Alexandru cel Bun, obținuse legea iubirii (cu prețul luptei) de-a purta mitră, mantie și cîrjă ca bazileii Bizanțului. Cu burtă neagră și gîtul alungit în nestematele timpului o lebădă de iarnă trece spre margini de pajiște înaltă unde se odihnește bourul Moldovei, avînd între coarne Steaua Betleemului, ca semn al nașterii unui popor.

Imaginea unui clopot bolborosind la gîtul unui miel spre ieșirea din adolescență se împletește cu alintările vîntului și finul mirosind a adormiri voievodale. Sprijinit de pervazul odăii, îngroșat cu brumă din sclipirea lunii, mă las sorbit de mirosul de brad — pe seară s-a strecurat prin cetini o ploaie subțire — și mă gîndesc că un Lup bătrîn va fi ascultînd talanga mielului-berbec, fără să se miște, un Lup poet, în stare să rabde de foame ca să sporească demonul cîntecului noptatec. Dau pe gît o duscă de vin și respir fermecat. Ce greieri bogați ! Bucuros i-aș pune la impozit pe vreme de iarnă. Captiv între umbre de mari voievozi, pe cînd un șireang de sunete fără seamăn în zodia sticlei suie spre stele, încep să cred că pe la geamuri mă adulmecă duhul muntelui. Va fi dorind pesemne să bem împreună, fiindcă în necuprinsul auriu al Moldovei nu poți fi altfel decît liber de ginduri tilhărești. Atîtea genii și-au adunat în acest pămînt tristețea încît n-ai dreptul să aștepți altceva decît o ninsoare legînd stele pe osia Țărilor românești. Fumegați pagina divinității, pe aici a trecut însuși Isus purtat de toți descăpățînații Moldovei. De aceea, aici, sînt atît de aproape depărtările, și sanctuarul meu, sau săgeată în carnea mea, e dulcea biiguială a clopotului purtat de un miel. În clipa aceasta, lepădîndu-mă de mine însumi mă privesc cu ochi uimiți : nu sînt un om rău ! și un gînd fraged mă străbate : dorul. Dorul de copil, de nevastă, de mamă, de frați, de blîndețea pridvoarelor, de starea desăvîrșirii care se numește viață, de dulcea patimă de-a fi. Cugetați lumea cînd greierii vă scot afară din lume și veți vedea că locul vîslei e în apă, iar al bradului în colinde. La ceasul acesta (pe vîrful Petricica mijesc zorile) se dilată fragii și mestecenii, dornici să se scalde în văzduhul cocoșilor de munte. Vai, ce făloși sînteți, luminăriile voastre ! Lăsați-mă să vă îmbrățișez, acum, cînd se sparge-n timplă noaptea, se clatină frica, se trezește femeia, bărbatul se îndreaptă din șale, împăturînd somnul, iese-n limanurile Bistriței lostrița, cerbul sare din sigilii în iarbă, uliul visează pui de găină, mierla-și duce povara pliscului galben, Fata Morgana spală ulcioarele în care va căra apă morților, Destinul poeților cumpără docar violet, adevărul lumii se scarpină pe buric, speranțele zilei de ieri se pricopsesc cu năruire, scîrțiie în sat o roată de lemn, merii rotunjesc fructele ducerii în ispită, streașina mănăstirii picură șindrilă, această purpură vînătă peste care s-au suprapus civilizații, durere și aur, scaunul ia poziția muncii, cimpiile curg prin cer, Ceahlăul se uită-n Dunăre, Marea Neagră se deschide profeților de bine, iar sufletul meu e întreg și desculț pe vatra unde ziua clădește minunea de-a ne privi sincer în ochi și de-a ne spune : bună dimineața, e vremea să trăim și să fim frumoși.

Și, iată, se trezește și vîntul. Ce scumpe viori cîntă peste casele Moldovei noastre.

19 mai 1986

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"

ANUL XXVIII
23
(1 256)
Sîmbătă
7 iunie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

DESTIN EROIC

Se împlinesc cincizeci de ani de la acel act pe care istoria l-a înregistrat sub titulatura procesului de la Brașov și-n care un destin și o viață de excepție s-au exprimat în sensul și pe potriva marilor idealuri cărora li s-au dăruit. Un tînăr erou comunist, președintele de azi al României, secretarul general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu, își angaja**, cu o energie ieșită din comun, întreaga vîrstă pe calea grea și plină de sacrificii a luptei revoluționare, sub steagul celei mai drepte și măreț cauze. Procesul de la Brașov este una din ilustrările de netăgăduit ale acestei lupte, este unul din momentele care au marcat acest drum înalt și greu și pe parcursul căruia au trebuit să fie înfruntate nenumărate riscuri și primejdii și au trebuit să fie trecute multe dramatice încercări. Avea 18 ani și, după cum o atestă analele vremii, era deja o personalitate cunoscută în rîndurile partidului, i se încredințau de aceea sarcini de răspundere, era investit cu încrederea și stima celor care îl cunoșteau și îl urmau, impresionau fermitatea, hotărîrea și curajul care îi erau caracteristice, modul deosebit cu care privea realitatea ca și perspectiva pe care o releva, scopul în numele căruia știa să mobilizeze și să unească energii.

Urmărit și adus în fața instanțelor vremii, judecat și condamnat pentru convingeri și acțiune comunistă, se judeca și se condamna de fapt slujirea cu devotament și abnegație a intereselor poporului, se judeca și se condamna credința în idealuri. Un tînăr erou comunist înfrunta toate vitregiile politice, morale și sociale ale vremii, pentru ca, prin întreaga lui ființă, să exprime și să slujească neabătut adevărul și istoria care aveau să-i dea dreptate.

Ceea ce s-a petrecut în urmă cu cincizeci de ani este strîns legat de lupta, de viața și activitatea partidului, este acea operă vie și amplă în care, de deplin și temeinic angajat, partidul a putut și poate să se exprime prin biografii și vocații de ordin exponențial. Un nume răsărea la orizontul istoriei, un nume răsărea la orizontul condiției luptei, a zbaterilor, a jertfelor, a sacrificiilor pe care umanitatea noastră ca țară și popor avea încă și încă să le mai dea la scara tuturor generațiilor și să se edifice apoi în libertate și independență. În contextul lumii de atunci, al gravelor primejdii care planau ca urmare a ascensiunii fasciste germane și a sprijinitorilor ei, partidul nostru comunist se manifesta ca o forță reală, lucidă și clarvăzătoare, în mod profund și statornic pătrunsă de responsabilitatea față de destinele țării și ale poporului, militînd și acționînd în consecință pe multiple planuri, cu multiple mijloace și posibilități. Peste numai trei ani istoria avea să mai întîlnească din nou numele tînărului erou comunist judecat și condamnat la Brașov. Sentința de atunci nu-l învinsese, era purtătorul și apărătorul unor idealuri ferme și ele, aceste idealuri, aveau o rezonanță din ce în ce mai largă acum în rîndurile clasei muncitoare, ale țărănimii și ale intelectualității, lucrau asupra conștiințelor și se instituiau ca o amplă conștiință de sine a libertății.

Momentul de acum cincizeci de ani, ilustrativ pentru arcul de timp care înseamnă un destin de excepție și o biografie exemplară, un moment care s-a înscris ca un capitol eroic și glorios al luptei partidului și a țării, pentru ca să se petreacă acea indisolubilitate și continuă osmoză între idealuri și forța de a le exprima și înfăptui, acel moment care, odată cu scurgerea timpului, ne apare și mai pregnant și mai sugestiv prin prisma realității de azi, a acestei revoluționare edificări de la altitudinea căreia țara se poate recunoaște și se recunoaște printr-un om, printr-un mare om, prin conducătorul și eroul său. Înalte, alese și puternice virtuți politice și sociale se afirmau atunci, dîrzenie, curaj, încredere, dăruire, forță de sacrificiu, elan și abnegație, rezistență, tenacitate, puterea de a duce pînă la capăt o luptă și dacă e nevoie de a o relua, de a-i da noi amplitudini de spirit și cutezanță, înalte, alese și puternice virtuți de conducător s-au afirmat și se afirmă prin tot ceea ce reprezintă azi mai măreț și mai durabil în epopeea construcției noastre socialiste, într-o epocă pe care cu mîndrie și recunoștință o numim **Epoca Nicolae Ceaușescu**, epoca adevăratei renașteri și înfloriri naționale.

Calea progresului și civilizației noastre socialiste și comuniste, programele dezvoltării noastre multilaterale, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, cunosc prin gîndirea și activitatea secretarului general al partidului o fundamentare originală, novatoare, cu implicații adînci în însăși dialectica și condiția lumii contemporane, în asigurarea păcii și înțelegerii internaționale, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planetă.

Un legămînt, o unitate indestructibilă, un liant care-i și expresia integrității noastre moral-politice și sociale, este expresia ca și condiția propriului nostru destin : partidul și țara, partidul — conștiință înaltă și înfăptuitoare, partidul — axă mereu vie și trează, partidul — centru vital al întregii națiuni, partidul și eroul său și al țării, partidul și conducătorul său. Am trăit în această primăvară un glorios jubileu — 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român — am trăit, de fapt, cu toată puterea evidenței, un jubileu al celei mai înaintate și mai prodigioase conștiințe a luptei și edificării noastre în contemporaneitate.

Se cuprinde în traiectul și în amploarea acestei lupte și faptul eroic, exponențial, de acum cincizeci de ani. Acel proces în care, prin instanțele vremii de atunci, era judecat și condamnat nu numai un tînăr, ci însuși idealurile de viitor, era încercarea de a fi judecat și condamnat însuși viitorul. Solidarizează prin vocea și convingerile tînărului erou comunist devenirea însăși a istoriei și solidarizau, dobîndeau viață și încredere prin el toate năzuințele și așteptările celor în numele cărora lupta și se angaja, dăruindu-și anii cei mai frumoși și mai fierbinți.

Este exemplul tinereții și-al permanentei dăruiri eroice, revoluționare. Faptul întreg ce-a dat și dă-ntregirea unei epoci unice-n destin.

Luceafărul

Gheorghe Ioniță : „Pagini de istorie"

IMN

E brațul nostru-n timp o cutezanță,
E pasul nostru tînăr un urcuș ;
Coloana infinită e-o speranță
Purtînd spre soare visul lui Brâncuși !

Și tu coloană ești de-naltă cale,
Speranță a întregului popor,
Rotindu-ți slava împlinirii tale,
Partid care ne porți spre viitor !

Statorinicind pilonii de tărie
Peste-un carpatic plai de cînt și dor,
Tu ne-ai purtat cu fapta-n trăinicie,
Urcînd, spre steagul tău, spre viitor !

Ion C. Ștefan

PATRIA

sînt clipe de adîncimi copleșitoare
dar eu doresc să reintru în sarmisegetusa
să vorbesc cu strămoșii mei
sînt atît de-aproape de murmur și de rod
am toate dovezile propriului meu popor
patria nu-i simplă întîmplare
ci-i veșnicia încrustată-n noi

Iancu Grama

50 DE ANI DE LA PROCESUL DE LA BRAȘOV
SUB STEAGUL LUPTEI REVOLUȚIONARE
IN PAGINA A 3-A

De neamul meu

Ori de cîte ori aud rostindu-se sau citesc cuvîntul „țărani", în minte mi-apar părinții mei. În bătăturile palmelor și-n sîngele lor ei poartă scrisă istoria tuturor țăranilor români care i-au precedat — generații după generații, coloană fără sfîrșit pierzîndu-se în negura vremii. Este însăși istoria acestei țări și-a acestui pămînt !

Cuvîntul „țărani" nu poate deriva decît de la „țară" și de la „țărînă", deci de la pămînt ; pentru că, în oricare moment al istoriei, ei s-au înfrățit cu țara și cu pămîntul, cărora le-au fost exponenți și simbol, pe care le-au sfințit cu sudoare și sînge, pe care, nu o dată, le-au apărat cu viața.

Li s-a spus **talpa țării** și au fost, de-a lungul veacurilor, **talpa țării;** căci pe ei se sprijinea țara, cu poverile întregi: cu urgia războaielor de apărare, cu mizeria foametei, cu năpastele toate.

Sufletul țăranului român s-a asemuit întotdeauna (și așa a rămas pînă în zilele noastre, și am credința că așa va rămîne de-a pururi!) cu un drum de lumină către puritate și către frumos. Toate florile cîmpiilor și livezilor se adună în portul său, în stîlpii și-n porțile care îi străjuiesc casa. Toată frunza din codru, tot murmurul de izvoare și cîntec îi împodobesc cîntecele. Cînd ciocîrlia varsă triluri de foc din azur, beată de soare, ea nu mai este pasăre, ci o inimă de țăran sau de țărancă, îndrăgostită!

Ori de cîte ori aud rostindu-se sau citesc întîmplări din mediul rural, în minte îmi apare icoana satului natal — Călugăreni — din cîmpia Aradului, cu oamenii harnici și cinstiți între care m-am născut și am copilărit, cu lanurile foșnitoare de grîu și porumb, cu aspra mea copilărie risipită pe lunca înmiresmată a Mureșului. Este un sat care — ca toate localitățile țării — a renăscut din temelii în ultimele două decenii; un sat pe care, de fiecare dată cînd revin în el, îl găsesc mai reînnoit și mai înfloritor.

Despre președintele Mihai Halaț, despre hărnicia, despre priceperea și neodihna ce îl caracterizează, am mai scris, în cîteva rînduri și au mai scris și alții. Dar oricît s-ar scrie despre acest destoinic fiu al locului meu de baștină, pe care toți oamenii din subordine îl respectă ar fi prea puțin. Pentru că președintele Mihai Halaț este, prin vocație și prin profesiune, un om al pămîntului, pe care îl cunoaște, pe care îl ascultă cu inimă, și tocmai de-aceea pămîntul îi destăinuie secretele dărniciei și belșugului. Mihai Halaț, încă de la începutul carierei sale, a avut de partea sa un aliat inefabil : știința agricolă ! Și an de an, producțiile la hectar au crescut, cooperativa agricolă pe care o conduce s-a întărit, ocupînd în prezent un loc de frunte pe județ.

Cînd mă simt ostenit, cînd fruntea mi-e îngreunată de zbateri interioare, mă gîndesc la satul natal, la oamenii lui fără seamăn de harnici, de neobosiți. Și în suflet simt, atunci, o adiere răcoroasă, ca legendarul Anteu simt încrederi și forțe noi pentru împlinirea destinului.

Sînt mîndru că mă trag dintr-un neam de plugari. E un blazon pe care nu l-aș schimba pentru tot aurul lumii!

Dim. Rachici

Amintiri istorice

Dacă istoria are amintiri, dacă se poate spune așa că istoria a avut și are mii de amintiri ca și cum un ocean s-ar desface și s-ar apropia prin vreme și noi am privi în toate părțile și din toate unghiurile deodată și ne-ar recompune în față sub formă de amintiri. Le trăim, pentru că sînt ale noastre, ceva din fibra și aerul lor ne pătrunde, chiar dacă nu noi le-am produs, chiar dacă nu noi am fost în clocotul vieții și trăirii lor celei mai exacte. Sînt, ca să zic așa, părți din noi testamentare și reliefuri ale noastre mai dinainte de noi. Pentru acei ce ne apropiem de cincizeci de ani, bunăoară, acest episod de acum cincizeci de ani, procesul de la Brașov, istoria vedea mai întîi un tînăr și vedea, mai ales, curajul și tenacitatea lui, pentru ca apoi în timp să se cuprindă și de întreagă biografia lui iar mai tîrziu să consacre și cea mai deplină și mai eroică identitate.

Pentru acei ce ne apropiem de cincizeci de ani, adașar, acel episod de acum cincizeci de ani, procesul de la Brașov, un fapt de istorie și mai ales un fapt care a produs istorie și din care noi, cei ce ne născeam atunci, putem spune că deducem și, nu numai atît, chiar deținem amintiri istorice. Un tînăr comunist român înfrunta instanțele timpului, se numea Ceaușescu Nicolae, partidul îi încredințase sarcini mari iar gestul său hotărît, inspirat și energic îi depășea marginile vîrstei într-o revărsare care era a credinței în luptă, în victorie, în dreptatea idealurilor și aspirațiilor unei întregi țări, ale unui întreg popor. Era aceasta o primă și densă temelie a marii sale identități. Era un moment de luptă și viață ca un impact al istoriei în propria ei destărmurire și în propriul ei destin. Datele unei biografii se transformau astfel în amintiri istorice ale unei întregi și esențiale deveniri. Deveneau capitol strălucit al istoriei partidului și în acest sens traiectoria celor cincizeci de ani ciți au trecut de atunci face și arcul de boltă al celor mai neînfricate nădejdi și al celor mai cutezătoare lupte și împliniri. Cei ce se născeau atunci și toți cei ce aveau să se nască întrau, fără să știe, în spațiul unor astfel de amintiri.

Istoria țării este a doua mamă a noastră și ea ni le spune pe toate, ea ne învață tot. Ne învață să rostim numele acelora care s-au zbătut, au luptat și au suferit pentru noi și ne arată că faptele lor sînt și devin tot mai mult și ale noastre, că avem amintiri cu mult mai înainte de a ne ști și a putea privi cu limpezime în noi. Prin acel moment eroic de acum o jumătate de secol cunoaștem și înțelegem că idealurile nu au vîrstă și că doar eroismul celor care li se consacră decisiv și definitoriu le conferă și forță și amplitudine și destin. Într-o fișă pe care instanțele scriseseră Ceaușescu Nicolae, deținător de aspirații și idealuri de care se cutremurau, istoria a reținut în toată maturitatea expresiei sale pe cel care, bărbătește, avea să înfrunte și multe alte și alte nedreptăți și opreliști, pe Nicolae Ceaușescu, eroul care se și înfăptuise, eroul care era.

A.I. Zăinescu

JURNAL DE POET

Ieudul

De mai mulți ani, în pragul verii, poeți, filologi din Capitală, din Maramureș și din alte părți ale țării se întîlnesc cu profesorii Ieudului, satul cu cei mai mulți copii din țară, cu intelectuali și localnici toți dornici de cuvînt, istorie și frumusețe românească în jurul tradițiilor, ale acestui mult controversat manuscris, Codicele de la Ieud, *se pare cel mai vechi text de limbă românească.*

Eminescu avea convingerea că cea mai bogată limbă românească este vorbită de românii de la miazănoapte, din Maramureșul voievodal pînă pe dealurile și văile Sălajului.

Cei de astăzi admirăm aici mai mult obiceiurile, ctitoriile de lemn unice în Europa, omul cu portul și casa lui în rînduială ancestrală, dar toate acestea mărturisesc bogăția limbii, o adîncime de simțire sufletească așezată în fondul de cuvinte.

Într-una din casele acestea bătrînești a trăit țărănește cîteva luni un sufleț de cercetător trimes de Mircea Eliade să studieze Maramureșul, în alt loc un savant japonez și-a legat operă științifică de meleagurile acestea, dar și poetul caută stina cu limba ei, cu manuscrisul de la Ieud în sac editat de Editura Academiei, aducînd prinos de cinstire începutului limbii române vie și scrisă, limbii lui Eminescu și Goga, a strămoșilor și părinților noștri.

Ioan Alexandru

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Geneza romanului românesc

Prin **Romanul românesc și problematica omului contemporan** (1977), Anton Cosma s-a impus ca unul dintre cei mai avizați cercetători ai prozei românești, care — așa cum ne confirmă și noua sa carte : **Geneza romanului românesc** (Editura „Eminescu", 1985) — s-a specializat în domeniul evoluției romanului. Ambele sinteze sînt lucrări de referință ale criticii și istoriei noastre actuale, peste care nu se poate trece, în abordarea problematicii respective. Unul dintre meritele esențiale ale lucrărilor lui Anton Cosma este de a aduce în discuție problema raporturilor fundamentale dintr-o cultură : **tradiție-inovație (imitație), național-universal, diacronic-sincronic,** fără a căror rezolvare justă, corectă, nu putem înțelege, așa cum trebuie, nici evoluția romanului și, în genere, nici unul din aspectele evolutive ale literaturii române. **Geneza romanului românesc** este o carte care a stîrnit reacții polemice, pentru că este, prin natura ei, o carte polemică. Autorul polemizează nu atît cu principiul lovinescian al **sincronismului,** cît, mai ales, cu absolutizarea acestuia. În problema raportului **tradiție-inovație,** Eugen Lovinescu a apăsat mai mult pe cel de-al doilea termen, în vreme ce Nicolae Iorga, G. Ibrăileanu și G. Călinescu au pus accentul pe primul. Fără să minimalizeze importanța **imitației,** pe care Eugen Lovinescu o considera, în mod evident exagerat, legea fundamentală a progresului, în **Istoria civilizației române moderne,** Anton Cosma ține să clarifice situația și să-și delimiteze poziția : **tradiția** joacă rolul principal în evoluția literaturii, în timp ce **imitației** îi revine un rol secundar. Aceasta este premisa cercetării lui Anton Cosma, pe care exegetul o anunță încă din succesul său **Argument,** formulînd-o cum nu se poate mai limpede și mai explicit : „Constituirea formei romanului este una din expresiile pe care le la procesul tranziției mentalității românești de la tradițional la modern. De aceea, am considerat că a releva exclusiv aspectul de modernitate al genezei, așa cum se procedează adesea, lăsîndu-l în umbră pe acela al tradiției, nu poate da decît o imagine trunchiată a începuturilor romanului nostru și a specificului său în genere. Recursul la istoria literară este imperios necesar, în acest caz, în care ea a pronunțat un verdict părtinitor și nefondat, punînd geneza

Ovidiu Ghidirmic

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Absența viziunii

Se manifestă în lirica actuală (în special în perimetrul liricii tinere) o fervoare a trăirii realului, poezia ultimei generații aspiră la un contact nemijlocit cu existența polimorfă, abandonînd tradiționalul „turn de fildeș" în favoarea expresivității directe. Această accentuată deschidere a poesis-ului spre real exprimă în fond o prelungită reacție antiromantică. Fenomenul poate fi pus în legătură și cu fascinația fizicalistă a cunoașterii moderne, pozitivismul dezvoltînd sentimentul realului în opoziție cu sentimentul imaginarului. Tinerii poeți, aflați mereu în căutarea autenticității, aduc în universul liric structurile cotidianului cu aspectele sale mai mult sau mai puțin insolite, instituind astfel o democrație totală la nivel tematic. Față de **realismul de limbaj** (practicat cu strălucire de un Arghezi, de pildă) ultima generație lirică mizează pe un realism de **situație,** coborînd substanța poetică la nivelul banalului cotidian. Este adevărat că incursiunile în concret au mărit sfera universului poetizabil, anulînd multe prejudecăți estetice dar, totodată, se naște întrebarea : „În ce mod poate fi abordat realul în poezie fără riscul degradării lirismului ?". Asertiunile lui George Călinescu din incitantul său studiu „Universul poeziei" își păstrează și astăzi valabilitatea cînd aducem în discuție specificul orizontului liric. Luînd în considerare tendința poeziei moderne de a-și asuma progresiv cîmpul realului, George Călinescu face următoarea remarcă : „Nu toate lucrurile din natură intră în universul poeziei ci numai acelea care pot constitui niște hieroglife, niște embrioane de poem datorită imaginației omenirii. „Reiese din această constatare lapidară faptul că realitatea se poate converti în substanță poetică numai dacă are valoare de **simbol,** cu alte cuvinte pot deveni lirice numai acele elemente ale realului care posedă energie simbolică dincolo de semnificația lor imediată. Pătrunderea neselectivă a universului cotidian în poezie, așa cum se întîmplă frecvent azi în lirica tînără, poate degrada condiția actului li-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

Drumul de taină

TÎNĂR ÎN AGORA

Misteriosul drum al fugii ce unea Curtea Veche de zidirea mazilirii Văcărești, drum al comorilor năpăstuite purtate cu deznădejde de sumbri călăreți galopează sub noaptea veșnică a pămîntului spre speranța unui mîine.

Ce taine ascunde boltirea cea mare de cărămidă și cum se surpă cheia sub copita armăsarului voievodal despicînd dalele de apă ale spaimei.

Și vălul sugrumînd măreția și rușinea puterii sub capriciul stelei potrivnice, cînd zidirile lemnului se topesc în vîlvătaie și se adună cenușă în zidirile de dedesubt ale începutului. Orașul de pămînt, trăind în adîncuri, trecut spre viitor, păstrînd viul mortilor spre amintire, orașul caselor noastre celor dintîi și drumurilor tainice, ce mister este clipa Bucureștilor.

Copiii se joacă în malul surpat tencuit cu noroi — să-și spele de spaimă frăgezimea anilor, de arătarea balaurului din adîncul boltirii poveștii de demult. Sub rădăcina salciei stă căscată văgăuna de unde se aud durerile timpului.

Ce amintiri ciudate mă învăluie privind drumul cel nou al adîncului, trecînd alături de cel vechi adormit în uitare pe sub albia cetății de inimă spre noile vetre ale puterii. Căci cum putem numi galbena străfulgerare nărăvășind secundele în foamea de timp și spațiu a mîndriei de azi întru ctitorie.

Noul braț crescut pe trupul de mister al

Cristina Suciu Moscu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» XIII

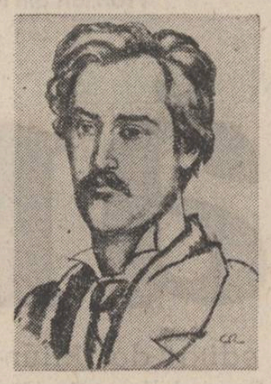

XIV

dimensiunea și prestigiul publicisticii eminesciene este o certitudine. Ea sporește la rîndu-i aureola poetului în plan intelectual și-l explică, pe alte căi decît cele care văd în poet o simplă pasăre cîntătoare, o harfă „eolică". De la acest reper plecînd vom face și alte descoperiri asemănătoare ca esență și sens, dacă nu și ca dimensiune. Faptul că Ion Creangă văzut într-o scenă de libație eminescian și că etapa **Amintirilor** și a lui **Moș Ion Roată** este străbătută de aceeași tensiune ideatică ni se pare un lucru demonstrat. Prietenia lui Eminescu și Creangă a fost în același timp una de sentimente și de idei, de credințe de opțiuni literare și politice comune. Tipul de scriitor de idei și opțiuni este mai puțin accesibil și mai puțin iubit. Folosința comună ia de aceea din sertarul cu imagini scriitoricești pe cea mai puțin intimidantă, mai „umană". Sigur că Ion Creangă văzut într-o scenă de libație este mai puțin distant, mai „omenesc", dar e mult mai aproape de adevărul secret al operei lui literare și învățătorești, acel Creangă de o inteligență tăios disociativă, rece ca de geometru, care-i precizează electoralului I. Negruzzi : „N-are a face una cu alta, domnule Negruzzi ; d-ta i-ai făcut un serviciu privat și aici e vorba de trebi publice". Nici Maiorescu, nici Eminescu n-ar fi răspuns mai lapidar și esențial modului confuz în care Iacob Negruzzi abordase situația. Această replică a lui Ion Creangă trage în direcția gesturilor „volteriene" ale recalcitrantului preot, care-l scot în afara bisericii, elemente deloc pitorești ale biografiei lui, mai curînd cardinale. Ele comunică intens cu portretul intelectualului și el „volterian". **Popa Duhu**, portret în care scriitorul se proiecta pe sine. Iacob Negruzzi nu i-a iertat tînărului preot nici replica, nici concurența politică, transmițînd posterității portretul caricatural al popii Smîntînă. Dar tot, ca pentru a fi iertat, a imortalizat, și tiparul disociativ, limpede al minții lui Creangă, dincolo de orice anecdotică.

Între scriitori, crucială este tensiunea spirituală și, din acest punct de vedere, publicistica eminesciană luminează revelator și gazetăria lui Slavici. Imaginea literară a lui Ion Slavici a fost circumscrisă la cîteva titluri, departe de însemnata ei întindere și valoare. Cît despre gazetăria lui ea este inexistentă pentru marele public, care știe abia că Slavici a lucrat cu Eminescu și Caragiale la **Timpul**. Între gazetăria lui Mihai Eminescu și cea a lui Ion Slavici există însă o relație osmotică, care conferă și publicisticii lui Slavici un interes și o dimensiune deosebită. Că Eminescu și Slavici au fost prieteni, se știe. Dar ca și în cazul Creangă importantă rămîne nota diferențială a prieteniei lor. Episodul vienez a părut caracteristic și suficient pentru a statua cadrele acestei neobișnuite prietenii literare. Dar Viena studenților români (la fel de importantă pentru literatura română ca și Parisul generației noastre pașoptiste, deși mai puțin studiată decît acesta), este abia începutul. Neîndoielnic organizarea Serbării de la Putna și participarea la această sărbătoare a lui Eminescu și Slavici, constituie un solid început de drum programatic, după cum scrierile de primă fază ale lui Slavici sînt, după toate opiniile, trecute prin mîinile ambilor prieteni. Dar ceea ce ne interesează aici după episodul ieșean al lui Slavici (1874), este colaborarea la **Timpul**, o publicație la fel de importantă pentru literatura română pe cît este și **Convorbiri literare**. Examenul relației dintre Eminescu și Creangă ne-a deslușit faptul că foaia **Curierului de Iassi** era a celor doi mai mult decît **Convorbirile literare**. Astfel și în relația Eminescu și Slavici, **Timpul** este al lor mai mult decît **Convorbirile** la care amîndoi colaborează. Așa cum **Curierul de Iassi** era un laborator de idei literare și politice comun lui Eminescu și Creangă, din care Slavici nu lipsește, la fel **Timpul** va fi un laborator comun de idei politice și literare pentru Eminescu și Slavici, din care Creangă nu este absent. Caragiale, prezent în redacție și în **Timpul** cu articole, este mai puțin gravat în ființa secretă a ziarului, decît ceilalți trei. **Curierul de Iassi** îl reproduce pe Slavici cel de la București. **Timpul**, unde lucra Slavici, îl reproducea pe Eminescu de la Iași.

Și acum faptele : cel care-l aduce în toamna lui 1877 la București pe Eminescu pentru **Timpul** este Slavici. Titu Maiorescu care conducea **Timpul** la începutul anului n-o făcuse. Gestul lui Slavici e pe linia unei afinități și a unei independențe. Prima lor reacție, antiliberală și protărănească, este legată de războiul de independență și de starea dorobanților români. Eminescu scrie **Dorobanții**, Slavici scrie **Sărmanii viteji de la Plevna** (30 și 31 decembrie). Tandemul produce imediat replici. Publicația **Dorobanțul** îi numește pe cei doi redactori „băieți ungureni foști servitori și foști coriști", iar **Telegraphul** demască contradicția unei foi conservatoare care ia apărarea țăranilor. Replica o dă pentru amîndoi Eminescu într-un **Pro domo** (5 ianuarie 1878) unde ține să afirme descendența rustică : „unul a legat araci în via părintească și celălalt a ținut coarnele plugului pe moșia părintească și la urmă că amîndoi sînt viță de țăran românesc". Conservatorii simt aerul de independență al redactorilor și pentru a-l canaliza numesc un redactor șef, pe I. A. Cantacuzino, încă în ianuarie 1878, dar acesta nu era om de presă. Radicalismul adus de Eminescu la **Timpul** impune rapid foaia conservatoare. **Românul** nu va întîrzia (octombrie 1878) să denunțe pe cei doi ce instigă țărănimea la împotrivire acuzîndu-i de relele socialismului și, mai rău decît atît, chiar de **nihilism. Românul** vedea bine, chiar dacă îngroșa liniile, poziția protărănească a celor doi fiind ostentativă, prin contribuție eminesciană. 1878 este anul Congresului de la Berlin, al modificării articolului 7 din Constituție. Slavici reacționează alături de Eminescu, tipărește chiar o broșură și, semn al legăturii trinității Eminescu-Slavici-Creangă, ultimul răspunde încîntat de primirea broșurii și de conținutul ei. **Timpul** va fi fost citit desigur cu asiduitate de Creangă.

Așa cum afirmam, **Timpul** este mai mult publicația lor, a scriitorilor de la Junimea, și nu a Junimii și a conservatorilor. I. Negruzzi observă de altfel că **Timpul** nu popularizează deloc acțiunile Junimii ieșene. Uitarea e foarte probabil intenționată, **Timpul** lui Eminescu și Slavici nevoind să facă reclamă de club. În chestiunea litigioasă a zilei, modificarea Constituției, **Timpul** nu merge cu patronii săi. Cînd Eminescu dezavuează pe acei „avocați buni, cu darul vorbirii", „cu finețe de distincțiuni juridice", dar fără legătură cu problemele fundamentale ale țării, el îl are în vedere pe Maiorescu (mai 1879). Acum scrie Eminescu foarte rezolut : „Cine nu e cu noi, e contra noastră". Însemnarea lui Maiorescu : „Grea epocă Eminescu !" privește disputa politică, nu sentimentală (**Însemnări zilnice**, I, 324). Este atacat în aceeași chestiune și P. P. Carp, care trimite o scrisoare la **Timpul**. Atît Eminescu, cît și Slavici acționează conform concepțiilor proprii ca mică formație politică. Maiorescu se dezice de meritul de a fi scris vreun articol în **Timpul**, din cele în cauză, și mai ales de **răspunderea** apariției lor, tot printr-o scrisoare deschisă. Sîntem în vara lui 1879 și cei doi prieteni de idei și concepții de la **Timpul** se impun ca „junii conservatori", sînt deci receptați ca potențiali oameni politici, de toate părțile, pentru că au puncte de vedere independente și oferă soluții politice proprii. Faptul că leafa acestor redactori, care se voiau și oameni politici, nu li se plătea, își are explicația tocmai în aceste acte de independență.

Eminescu și Slavici executau însă un program de idei propriu. Preocuparea lor de istorie, preocupare militantă dezvăluită încă de la 1871 prin Serbarea de la Putna, continuă și aici. Eminescu traduce **Fragmentele** lui Hurmuzachi, vol. I, Slavici se ocupă de editarea de documente la Comisia istorică. Tema fanarioților apare în **Timpul** și prin Slavici, care tipărește aici **Epoca fanarioților. Timpul** (decembrie 1878 — martie 1879), temă pe care în viziune proprie o găsim și la Eminescu. Dar marea lor temă comună, istorică și politică, rămîne situația românilor din Austro-Ungaria. Despre Bucovina, Slavici scrie în **Timpul** din 1878, despre maghiarizarea școalelor noastre în **Timpul** din 1879, despre Șaguna în 1880, cînd tipărește și studiul **Austro-Ungaria și naționalitățile (Timpul**, aprilie). Nici **Budulea Taichii**, care povestește cum se formează un intelectual în monarhia poliglotă a habsburgilor, nu iese din aceste sfere de idei. Slavici certifică în **Amintirile** sale că trioul Eminescu-Slavici-Creangă s-a întîlnit la București în jurul nuvelei pe care Creangă o găsea prea „spilcuită" promițînd o replică, pe care o recunoaștem în **Amintirile din copilărie**. De altfel transilvanismul accentuat din **Amintirile din copilărie**, atenția acordată originii transcarpatine a neamului său, îi vine lui Ion Creangă, fără îndoială, din aceste colocvii ideologice și politice la care participa.

Pe tema dualismului mai are loc o delimitare clară a celor doi față de Titu Maiorescu. Atît lui Eminescu, redactor la **Timpul**, cît și lui Slavici plecat din redacție, declarațiile politice făcute de Titu Maiorescu în **Deutsche Revue**, de aspect austrofil le par condamnabile, pentru că Titu Maiorescu ignoră situația românilor acolo și esența dualismului. Imprudentele declarații ale lui Titu Maiorescu au creat o situație grea conservatorilor și **Timpului**, efectele lor răbufnind la începutul lui 1881. Eminescu se delimitează treptat de ele. Slavici în **Telegraphul român** este mult mai explicit și drastic, lucru care duce la reproducerea articolului lui Slavici în **Timpul** (1881, februarie). Viziunea politică a lui Eminescu și Slavici, a cărei consonanță se verifică în scris, diferă și se delimitează și în problema românilor transilvăneni și a dualismului de Titu Maiorescu, altfel zis de Junimea politică.

În 1882 se produce un eveniment de presă care angajează atît pe Slavici, cît și pe Eminescu, de departe desigur și pe Creangă, cu toate rezervele sale față de novelele lui Slavici. Apar **Novelele din popor** ale lui Slavici, destul de larg comentate în presă, unde devin obiect de polemică. Cronica lui N. Xenopol din **Românul**, care-l situează pe Slavici lîngă Creangă. Negruzzi și Gane, dar ca mai realist, atent cu particularitățile prozei acestuia, are și o intîmpinare politică. Opinia lui N. Xenopol este că tematica țărănească este doar o etapă și că datoria de prim ordin a prozei contemporane este să se ocupe de lumea orașului, de burghezie. Era un îndemn la sincronizare înainte de E. Lovinescu, dar tot de pe poziții liberale, la care răspunsul lui Mihai Eminescu va fi vehement. Pentru că **Novelele din popor** sînt exemplare ca direcție literară, propunerea lui N. Xenopol fiind considerată drept cel mai nefast îndemn literar, prin elitismul, artificialitatea și frivolitatea inevitabilă. Anul 1882 rămîne anul unei polemici literare pe cît de însemnată pe atît de importantă și simptomatică pentru literatura română. Ea mai are și avantajul că lasă la vedere programul politic din care decurg, care ulterior se vor masca sub teorii autonomiste.

Polemica, deși are un punct de plecare literar, trece fățiș în cel politic. Acum publică N. Xenopol în **Telegraful** insultătorul articol **Un critic de la „Timpul", d-l Mihai Eminescu** și acesta este motivul pentru care răspunde Mihai Eminescu cu mult citata replică **Materialuri etnologice privind în parte și pe D. Nicu Xenopol, criticul literar de la „Pseudo-Românul"**. Pe fondul acestei polemici, în care ideile literare comunică la vedere cu infrastructura lor politică, se introduce și Alexandru Macedonski, care-l atacă pe Eminescu strictamente pentru activitatea politică. (De fapt un răspuns pentru o corespondență a **Timpului** din Dobrogea în urma căreia prefectul liberal Alexandru Macedonski e mutat la Sulina). Relația lui Eminescu cu Slavici este mai mult decît o simplă prietenie, urzeala acestei legături fiind spirituală. Ca semn al preocupărilor comune, **Novelele din popor** se bucură de un succes deosebit în Transilvania.

Relațiile cu România Jună sînt mai ales rezultatul atentei preocupări a lui Slavici și Eminescu de soarta românilor de dincolo de Carpați. Membrii societății **România Jună** comunică mai ales cu Slavici, Eminescu, Creangă și Caragiale, mai apoi cu ceilalți junimiști. Ei operează o selecție care fusese lămurită încă de activitatea de la **Timpul**. În timpul polemicii cu N. Xenopol și a preocupărilor de soarta transilvănenilor, Titu Maiorescu nota scandalizat purtarea prea liberă a lui Slavici și Eminescu, faptul că ieșiseră practic de sub controlul său, se emancipaseră. Prezența deci în **Almanahul României June** a lui Creangă cu al său **Moș Ion Roată** alături de **Luceafărul** se datorează mai puțin lui Titu Maiorescu cît celorlalți doi prieteni ai săi. În 1882, 24 ianuarie, un grup de tineri ardeleni printre care Th. Nica, N. Densușianu, Al. Ciurcu, etc., formează societatea „Carpații", în care intră atît Eminescu, cît și Slavici. Societatea se voia activă și răspundea preocupărilor celor doi scriitori. Eminescu discută din ce în ce mai des în **Timpul** măsurile antiromânești din Transilvania, denunță politica de maghiarizare. Distanța de Maiorescu evident se mărește. În martie 1883, Slavici tipărește în **Timpul** seria de articole **Situația din Ardeal** care studiază chestiunea și informează publicul.

Peste puțină vreme Slavici va ajunge să conducă o publicație cu rost politic la Sibiu, **Tribuna**, în timp ce Eminescu va fi scos și el din viața publicistică și politică bucureșteană. Ceea ce rămîne inevitabil de reținut este comunitatea de vederi, de acțiune, de mărturie scrisă și activă a lui Eminescu și Slavici la **Timpul**. Publicistica politică a lui Eminescu o luminează și redescoperă pe cea lui Slavici, după cum în chestiunea românilor din imperiul austro-ungar, publicistica lui Slavici contribuie la lămurirea celei eminesciene. Ea este rezultatul unei poziții independente, a unei independențe care pe Eminescu l-a costat în cele din urmă viața. Sensul ei ascensional, efectele ei superioare în politică și literatură sînt însă incontestabile. Din acest monom ideologico-politico-literar n-a lipsit nici Creangă.

Toate aceste fapte adunate la un loc resping imaginile reductive, anecdotice asupra scriitorului român. Acesta nu e doar pasăre cîntătoare sau ființă degustătoare. El trăiește prin idei și moare pentru ele. Publicistica lui Eminescu impune modelul scriitorului român, cerebral, activ, angajat, capabil a se subordona ideii. Acesta este marele model al literaturii române.

M. Ungheanu

IOANID ROMANESCU «Orpheus»

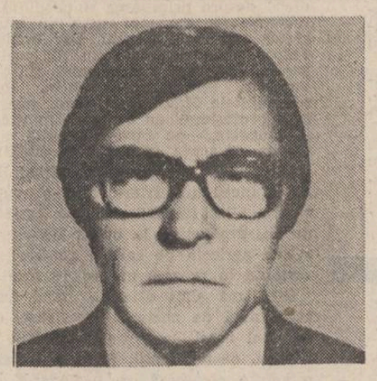

Cu „Orpheus" (Ed. Junimea, 1986) lirica lui Ioanid Romanescu ajunge la sinteză și, din romantismul ambiguu pe care-l ilustrase, poetul a tras mai departe firul orfic și nu pe acela disolutiv, înțelegînd că în cuprinderea literaturii române nu ironia ci armonia este legitimă. O astfel de clarificare modifică în chip definitiv perspectivele asupra creației de pînă acum și lasă să se vadă o substanță filosofică destul de puțin băgată în seamă de comentatori ; poetul s-a îndreptat către orfism în urma unui proces de limpezire, constînd în investigație antropologică. El găsise, ca și Daniel Turcea de pildă, o soluție de aparență orientală și cu sens hotărît esoteric, înălțînd mari oracole și exprimîndu-se în ideea unei comunicații secrete.

Ceea ce părea izbitor aici, înainte de toate, era o mișcare de involație pe care poetul o sugera printr-un soi de înaintare somnambulică, dată de „adierea unei lumi tulburate-n adînc", el avea sentimentul mișcărilor în „sensul unui fluviu freatic". Este o gîndire, întemeindu-se pe raporturi misterioase între fenomene și de natura simbolurilor oculte. Lumea aceasta este cuprinsă, așadar, de o „noapte" alegorică și de „somn" (căci poetul vădește o încredere considerabilă în oniric) ; pentru el, viața e moarte și abia moartea ar însemna viața adevărată (Schopenhauer luase o astfel de idee de la indieni). Somnul o anticipează, avînd caracteristicile acelei pierderi de cunoștință rupte de universal. Sufletul e consubstanțial, de aceea, cu principiile veșnice : „ O, suflet, care începi evaziunea / În chiar clipa în care te naști / O, suflet, care te-ai născut perfect / Numai lucrarea ta este eternă, / Risipind numai tu nu adaugi / Nimic, niciodată în locul risipei / Numai tu ești inepuizabil / Numai tu pe toate întregindu-le / Rămîi întreg". E o doctrină ale cărei origini trebuie să le considerăm a fi arhaice.

Istoria, din acest punct de vedere, este deținută de Demiurgos și pe care spiritul o recunoaște parțial prin tehnici revelatorii. Nimic nu este, de aceea, în om fără să existe în absolut: „Pierdut din memoria demiurgului / de-ar fi avut un cer de aripi / tot pe aici ei ar fi mers / ne aflînd pe cine să iubească / nici propria viață nu știa iubi / prin adîncul primitiv al ochilor săi / numai în vis mai trece uneori fantoma călărind în picioare o turmă de reni". Ceva din credințele populațiilor migratoare de la răsărit către apus, a rămas și aici. E o religie a naturii, rezultată din cosmica lege obiectivă ; sensul există aici în afara lumii palpabile și dincolo de rînduielile spirituale scornite pe pămînt : „Înainte de a se fi format planetele / înainte de a a fi a apărut nebuloasele / înainte de a fi fost Universul / a existat sensul / / dincolo de cele mai depărtate astre / în adîncul infinit al cerului / dincolo de alt infinit / și chiar dincolo / de spațiile imaginației absurde , există sensul // pentru fanaticul profund / sensul spre Om / nu trece prin vreo catedrală". Tot ceea ce este aici. stă sub incidența noțiunii de consubstanțialitate și poetul e acest spirit universal, vorbitor fără a ști de semnificația comunicărilor pe care le intermediază : „Nu forma sau dimensiunea / lirei dăruite de Apollon / înălțau odinioară imnul / cîntecul, asemenea suferinței ce l-a născut / ne urnește dinlăuntru / în talismanul de nedespărțit / aud vuietul mării cînd pămîntul se tulbură, / oracolul îmi este, numească alții, aceasta, mister / însă tu, Musayos, înțelege". Creația e, din acest punct de vedere, de natură endogenă, pornind dintr-un spirit profund și exprimîndu-se în așa fel încît ea să răzbată dincolo de domeniul clipei. „Tăcerea" este văzută ca exercițiu al revelației transformîndu-se, prin concentrare, în „spațiu" : „E timp încît poți să asculți / tăcerea transformîndu-se în spațiu / și fructul acela deși invizibil / încă nu are unde să cadă". Pînă și cuvîntul „nerostit" e un exercițiu de spiritualitate, și de aici, sînt de dezvoltat doctrine care, în spațiile răsăritene, au ajuns, în lumea bizantină, pînă la „Isihie".

Un astfel de orfism, vehiculat în limitele estetice ale doctrinei, nu putea să facă abstracție de elemente care au notorietate : poetul vede existența ca suferință, desfășoară grandioase imagini ale metempsihozei și este de părere că lumea se ține în echilibru prin mijlocirea „cîntecului" : „Spațiul în care se mișcă ideile mele / nu are limite / înseamnă că sîngele meu circulă nu doar prin corpul meu / pentru că deține spirit / acest corp care ocupă doar / pămînt cît rădăcina unei plante este imens / limitată pînă la batjocură / e forma ființei umane / pentru a simți din plin suferința / dar infinită prin ceea ce raționînd înnobilează". Ca orice doctrină de natură spiritualistă, orfismul conține și o pedagogie, avînd în vedere transmisiunea semnificațiilor dincolo de momentul istoric imediat. Poetul a vrut să descrie, prin „ecouri din katabasis", acest fenomen care este acela al răspunsurilor peste vremi : „De mult stins / continuă să existe / pierdut pentru de-apururi și totuși prezent în multiple forme / în sine prăbușit / cuvintele sale înalță temple / cîntecul care vine de atît de departe / nu poate fi decît al nostru" De aici, ideea de valorificare a unui fond antropologic : a desfășura o doctrină unde **asiaticul** se întîlnește cu **mediteraneanul**, și a o pune în urmare unei lumi tracice, precum este aceea a lui Orfeu, nu înseamnă altceva. Poetul a văzut în substanța ireductibilă românească o probă de străvechime și lumea pe care a înfățișat-o el este o lume a civilizației oraculare și nu a primitivității de barbari : „Pentru zei / drept jertfă animalul ucis / pînă și un sălbatic poate aduce / însă cîntecul jertfă / esență a firii inseamnă / între fumul din carnea încinsă / și aburul ce din gura cîntînd se înalță / între mireasma ce doar îi tulbură pe înfometați / și undele cîntecului iluminînd / nimic să nu deosebească zeii / ochii stinși / nu de privirea în real ci în depărtări imaginară / gură prăbușită în mutenie".

Prin „Orpheus", Ioanid Romanescu a voit să dovedească o idee de cultură getică, văzută în continuitatea ei, pînă la români : „Astfel / capul tăiat și-azvîrlit în Hebros / ajunse, nu cîntînd, înapoi / pînă la izvoarele Kogainonului / și nu oracol avea să devină, oracol / e însuși latura muntelui : / în măsura în care apele îl spală / și-n măsura în care timpul fiecărui / pătrunde semnele / strălucire orphică prin adînca mutenie, cîntec / numai înăuntru auzit / — misterii / ce țin trează în eternitate stîrpea / vîntul Gebelesis : respirația lor" E, în ultimă analiză, o civilizație tracă, pedagogică și orală, de esența muzicii, avînd drept ultimă consecință înțelepciunea. Acest **cod sapiențial**, configurat prin retragere, a putut să dea, mai apoi, spiritul bizantin isihast, și a conservat, dincolo de piedicile istorice, substanța fundamentală a unei culturi.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

REPORTAJ

ECOUL UNEI TRĂIRI COLECTIVE

Conceput după toate regulile genului, volumul de reportaje *) al lui Nicolae Grigore Mărășanu reprezintă o selecție a lucrărilor sale de această factură, publicate în revista „Flacăra", asupra cărora autorul a simțit nevoia să revină pentru a le include în propria-i biografie scriitoricească drept elemente definitorii. Cele cîteva poeme din volum (rezultat al „stării de grație" pe care a încercat-o în fața evenimentelor trăite) reamintesc, dacă mai era cazul, că vocația dintîi a lui Nicolae Grigore Mărășanu este aceea de poet.

Cartea se intitulează, semnificativ, **Geamandura**, sugerînd, printre nuanțele posibile, în primul rînd acea delimitare de la care începînd, riscul implică, potențial, numeroase pericole. De unde vin aceste „pericole" în cartea lui Nicolae Grigore Mărășanu ? Evident ele aparțin subiectelor sale, întîmplări de cele mai multe ori excepționale, cărora li s-ar putea pune etichetarea de neverosimile dacă personajele n-ar fi reale, aflate așadar, aproape toate dincolo de geamandura imaginară a faptului curent, obișnuit. În cadrul acestora autorul nu este un simplu reporter, cu veleități descriptive și „mînă" de portretist, aflat la distanță de modele, ci se încarcă de forța personalității interlocutorului, se pătrunde de emoția sau măreția evenimentului devenind, la rîndu-i, un personaj cu amplă participare afectivă la faptul real, care nu poate fi ignorată. Reportajul devine astfel ecoul unei trăiri colective din care unul dintre eroi (reporterul) părăsește divagant subiectul crud pentru a percepe semnificațiile lui, venite prin vibrații sau emoții sincrone din alte experiențe, poetice ori meditative. În seria „cuvintelor" despre Transilvania **(Pădurarii de pe cele trei Crișuri, Drum spre inima Daciei, Ești o continuă mirare, Ardealule !)**, tonusurile emoționale amplifică discursivitatea reportajului pînă la apoteoza stării imnice : „O, Ardealule, / cu toții am stat în apa destinului pînă la git, / te-am apărat după cum te-am iubit, / te-am lipit la pieptul patriei celei mari, / și te-am păstrat cum cel amenințat de zei / păstrează colacul de salvare în naufragiu, / risipă făcînd noi doar de jertfă, de fii și de sînge ! / Au huruit roțile peste oasele noastre / pînă au pleznit roțile ! / Ne-au stat spînzurate trupurile în răspîntii / pînă au putrezit spînzurătorile ! / Coroană de fier înroșit ne-au pus pe frunte / pînă au ruginit coroanele. / Și, iată, fruntea ta e luminată de aceeași dulce splendidă nemurire".

Cu toate că reporterul s-a oprit în multe locuri din țară, încărcîndu-se, cum afirmam și mai înainte, de starea unică a momentului trăit sau evocat, cele mai remarcabile pagini aparțin reportajelor despre oamenii fluviului sau ai mării, de a căror existență Nicolae Grigore Mărășanu se simte apropiat pînă la identificare. Se află în bucățile cu acest subiect **Dincolo de ghețuri, Digul Speranței, Fluviul miroase a mare, Marșul de probă I, II**, o realitate filtrată printr-o experiență literară, însumînd mai multe volume de versuri, și ca și în acestea, subiectele vorbesc despre o „eroică" stare de spirit a generațiilor care luptă cu apele smulgîndu-le victoriile, nu de puține ori, cu prețul jertfelor umane.

Unele dintre reportaje trec pe neobservate în domeniul prozei literare și relevă calități de stil care n-ar trebui să-l lase indiferent pe autor față de acest gen, în care nu s-a ilustrat pînă acum. **Locul de casă** și **Dincolo de ghețuri** sînt, în fapt, două mici povestiri țesute în imaginația autorului ca întîmplări demne de a face subiectul unor reportaje. Tehnica narativă, dezvoltată cu economie de cuvinte, a căror sensuri foarte exacte nu sărăcesc nici fluența, nici culoarea subiectului (atunci cînd sugerează, latent confruntarea pe care omul o are mai întîi mental cu muntele și apoi discreta însufletire a colosului de piatră) e realizată remarcabil.

Împotriva faptului că volumele de reportaj au o viață scurtă, prin modificarea continuă a „datelor" realității materiale și umane, **Geamandura** are perspectiva de a nu rămîne în bibliografia lui Nicolae Grigore Mărășanu, un simplu reper experimental.

Lucian Chișu

*) **Nicolae Grigore Mărășanu: „Geamandura", Editura „Sport Turism", 1985.**

MĂRTURII ALE CONTEMPORANEITĂȚII

Este limpede, în momentul de față, trăim o „oră" a reportajului, așa cum în anii trecuți am avut una a poeziei, a romanului și, cel mai recent, a prozei scurte. Acest „boom" al speciei se înscrie într-o tendință mai largă care este aceea a „literaturii" documentului și autenticului. Dacă într-o perioadă nu prea îndepărtată reportajul aspira spre statutul ficțiunii, al literaturizării (reportajele lui Geo Bogza, de exemplu) în ultimul timp alte genuri se îndreaptă către sau se contaminează de tehnica reportajului. Lărgind contextul, ce poate fi mai semnificativ decît faptul că un autor ca Norman Mailer a conceput un roman sub forma reportajului, transcriind experiența sa de participant direct la Marșul păcii ! Într-o astfel de literatură și în reportajele deliterarizate, ce uzează însă discret și de procedee literare — un anumit mod de a „scenariza" materia, fragmente de dialog, caracterizări lapidare ale interlocutorilor etc. — interesul deloc neglijabil rezidă în realitatea conținută și în senzația de viu, de trăit, pe care autorul reușește să o transmită. Pentru a nu se confunda, totuși, cu o simplă însiruire de date și însemnări, reporterul trebuie să știe — și aici intervin deghizate modalitățile literare — să facă realitatea „să vorbească" semnificativ. Volumul **De la clipă la istorie** (Ed. Cartea românească, 1986) cu o caldă prefață. **Coloane pentru statuile viitorului**, semnată de Nicolae Dragoș, propune cititorului o experiență de acest gen. Cartea cuprinde pagini scrise de nouă ziariști ai „Scînteii", toate neambiționînd să fie altceva — nici mai mult dar nici mai puțin — decît reportaje, adică mărturii palpabile, vibrante ale contemporaneității. Mircea Bunea, Mihai Caranfil, George-Radu Chirovici, Anica Florescu, Mihai Negulescu, Dionisie Sîncan, Ilie Tănăsache, Adrian Vasilescu și Victor Vîntu, alcătuiesc cu reportajele lor din cele mai diverse zone și locuri, un fel de hartă scrisă a țării, o „Românie pitorească" a prezentului. Desigur, fiecare reportaj în parte are interesul său nedezmințit, conform subiectului abordat și, de ce nu ?, „stilului" fiecărui autor, dar meritul cărții este de a le solidariza într-o semnificativă panoramă a prezentului, într-o viziune mai amplă și mai complexă care, așa cum sugerează și titlul, atinge istoria. Brăila comercială și Anina muncitorească, Transfăgărășanul și Centrala nucleară electrică de la Cernavodă, Delta și hidrocentrala de la Valea Frumoasei, Gorjul minerilor și Cîmpia Bărăganului, Fabrica de automobile de la Pitești și Combinatul siderurgic de la Galați, Dejul și Portul Constanța, industria județului Suceava și „ROMBAC-ul 1-11", calea ferată dintre Arges și Olt și Canalul Dunăre—Marea Neagră etc. sînt tot atîtea impresionante repere ale acestei „hărți scrise", de care am vorbit și din care reporterii extrag uriașul efort creator și constructiv al oamenilor de azi. Un efort intrat în cotidian dar care nu de puține ori, într-o formă sobră și firească — trebuie „ochi", într-adevăr de reporter ca să-l cauți și să-l descoperi — se apropie de eroism și sacrificiu.

Și din acest punct de vedere **De la clipă la istorie** este și o „istorie" pilduitoare a eroismului cotidian, a profilului moral al omului de azi.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

UNIVERS BĂNĂȚEAN (I)

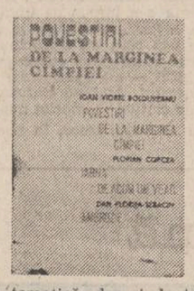

Rar volum de debut colectiv*) atît de unitar ca al acestor trei autori timișoreni — Ioan Viorel Boldureanu, Florian Copcea, Dan Florița-Seracin — ale căror cicluri de proze scurte — **Povestiri de la marginea cîmpiei, Iarna de acum un veac**, și, respectiv, **Ambrozie** — tind să compună din tușe sigure și expresive portretul unui mod existențial al satului bănățean contemporan copilăriei lor. Unitatea volumului, tematică, dar și de tona-litate afectivă a scrii (de o discretă nostalgie în reînvierea amintir unei vîrste iremediabil pierdute odată cu poveștile vechiului sat) ca și de modalitate narativă, realistă (de la realismul tradițional la modernul realism oniric, de factură magic-folclorică), poate fi comparată între debuturile colective ale ultimilor ani doar cu cea a antologiei **Desant '83** (Ed. Cartea Românească). Desigur numai teoretic, căci nimic aici din zgomotul și furia temelor „desantiste", nici din focurile bengale ale artificiilor textualiste și nu pentru că autorii n-ar avea cunoștință de procedeele ultimei ore sau ar fi mai puțin școliți decît ex-studenții bucureșteni (Ion Viorel Boldureanu e asistent universitar, Dan Florița-Seracin, profesor de literatură), dar, mai sobri și mai substanțiali (poate și mai „așezați", ca orice bănățeni) ei nu își propun cucerirea prim-planului scenei literare prin acțiuni de „comando" formalist, ci, asemeni cronicarilor („nu să poftescu vreu laudă dintr-această puțină osteneală" — scria Costin) vor să păstreze vii, în pofida timpului, dimensiunile spirituale ale realității unei lumi prin care trec. Ceea ce nu exclude imaginarul, talentul, ficțiunea, adică creația și „orgoliul" creatorului.

„Vîrsta adoptivă a oamenilor de la sat este în genere copilăria ; vîrsta adoptivă a oamenilor de la oraș sau din cetăți este maturitatea" — socotea Blaga, observînd „perfecta afinitate", între sensibilitatea copilăriei și sat, iar cuvintele sale ar putea constitui motto-ul acestui volum colectiv unde fiecare autor își execută, după posibilitățile individuale, partitura comună. Satul nu e văzut idilic, nici în latura sa pitorească ; cu excepția unor toponime și a unor caracteristici regionale ale graiului aproape nimic nu îl localizează exterior. Portretul său e unul abstract ca în proza lui Sorin Titel, al unei entități morale, extras din psihologiile și comportamentul personajelor din acest spațiu spiritual reliefat uneori de vocea auctorială. Fără a intra în conflict sau contrast cu orașul (celălalt termen al dicotomiei deja clasice din literatura noastră) satul e considerat în sine, păstrător, nu al tradițiilor — ceea ce, literar, este un loc comun — ci al unor valori autohtone devenite prin vechimea lor aproape metafizice determinînd într-un fel adînc și insolit destinele oamenilor. Cel mai interesant din acest unghi simbolic al profunzimii întîmplărilor este **Ioan Viorel Boldureanu**, adept al unui „realism oniric" unde „fantasticul" interferează firesc cu „naturalul" ca în poveștile ancestrale unde viziunea magică asupra lumii permite întîlnirea planurilor fără a-i diminua realitatea. Modele mai recente sînt de aflat în proza lui D.R. Popescu și în cea halucinantă a lui Laurențiu Fulga unde vii și morții conviețuiesc în stranietatea riturilor folclorice. E o lume care supraviețuiește în visurile naratorului, fiind mai puțin amintirile îndepărtatei sale copilării, cît o formă „magică" de însufletire a unui trecut ce devine cu trecerea timpului, memorie colectivă a unui sat abstract viețuind în și prin povești. De unde și funcția esențială a poveștilor pentru lumea autorului, depășind simpla plăcere verbală a narării unor întîmplări mai mult sau mai puțin memorabile. Întîmplările nu sînt senzaționale decît prin deschiderea spre abisal pe care o trădează, prin dimensiunea fantastă a morții celor apropiați care continuă să trăiască în universul oniric al autorului. Ion Viorel Boldureanu e un prozator stăpîn pe mijloacele sale căutînd încă echilibrul just între realitate și simbol, scriind dens și cu forță de sugestie ca în **Argintina**, folosind cu precizie particularitățile vorbirii bănățene fără a apela la neaoșisme. Epurată de un lirism uneori prea apăsat, proza sa anunță unul dintre reprezentanții cei mai siguri ai noului val de tineri scriitori bănățeni.

Alexandru Condeescu

*) **Volum colectiv de debut în proză. „Povestiri de la marginea cîmpiei", Ioan Viorel Boldureanu, Florian Copcea, Dan Florița-Seracin, Editura „Facla", 1984.**

50 DE ANI DE LA PROCESUL DE LA BRAȘOV

Sub steagul luptei revoluționare (III)

Atunci ne solidarizăm cu toții

Ziua de 30 mai, 1936.

Cea de a patra zi a procesului. Ședința se deschide la ora 8,35, cu implinirea obligației procedurale a apelului celor 19 acuzați. Era programată continuarea audierii martorilor.

Inainte de aceasta însă, președintele completului de judecată roagă pe comisarul regal să citească „prevederile articolelor din Codul Justiției Militare relativ la atitudinea publicului care dă semne de neliniște, tulburînd dezbaterile și care dau drept președintelui să judece și să condamne imediat". Era un nou avertisment, de această dată adresat publicului, care nu își putea stăpîni atitudinea de simpatie față de arestați și nemulțumirea față de modul abuziv în care își indeplineau mandatul comisarul regal și președintele completului de judecată.

Avertismentul continuă, fiind adresat și acuzaților, comisarul regal citind și acele articole privitoare la dreptul președintelui „să scoată din ședință pe cei care dau semne de neliniște, să-i trimită la închisoare, iar dezbaterile să continue". **(„Universul", a. 53, nr. 148/1.VI.1936, p. 12).**

Ofensiva de intimidare a comisarului regal mai cuprinde un act, și anume, împotriva presei. „...foarte indignat, atrage atenția că ziarul „Dimineața" nu redă întocmai dezbaterile", întrucît în acel ziar se scrie că incidentele au fost respinse de către comisarul regal „în mod samavolnic".

Ziarul de stînga, care a avut curajul să scrie adevărul, este deci pus la zid. Președintele completului se raliază observației comisarului regal, pretinzînd ca reprezentanții presei să redea „întocmai dezbaterile", adică să se abțină de la comentarii.

Există indicii că acțiunea împotriva ziariștilor cu vederi democratice, sau care, pur și simplu au ținut să își spună cinstit părerea, a fost mai largă, fiindcă — de exemplu — în ziarul „Adevărul" încep să lipsească relatările de la proces, pînă la informațiile despre ziua a VII-a a procesului, iar în ziarul „Curentul" nu se mai revine decît prin anunțarea sentințelor.

După aceste avertismente și admonestări, comisarul regal își permite încă un gest de „învingător", un gest ironic de cel mai prost gust posibil, rugînd pe președintele completului să aducă la cunoștința avocaților apărării că din depozițiile martorilor din ziua precedentă nu a reieșit că organele anchetatoare ar fi recurs la violență.

Apărătorii tac. Luîndu-și obligația de a-i apăra pe acuzați, (pentru unii dintre ei aceasta fiind o sarcină primită din partea partidului), trebuiau să accepte insolența comisarului regal, fiindcă avertismentele erau date tocmai pentru ca provocîndu-i, să poată cere eliminarea lor din dezbateri. Or, misiunea trebuia dusă pînă la capăt.

Este introdus sergentul instructor Mihai Popescu, care a făcut o percheziție la domiciliul lui Gheorghe Dumitrache, unde a găsit — în pod și sub hambarul de mălai — manifeste. Susține că aceste manifeste proveneau de la Tîrgoviște. Apărarea ar fi trebuit să întrebe de unde cunoaște proveniența manifestelor, fiindcă, în mod evident, nu putea ști „drumul" acestora, dar apărarea tace. Roagă doar instanța să permită acuzaților să pună întrebări martorilor.

Comisarul regal se opune.

După audierea sergentului instructor Ilie Coman, care arată că a găsit un steag roșu arborat pe un stîlp de telegraf și că a participat la percheziția ce s-a făcut în casa lui Ion Olteanu, cu care prilej s-au găsit broșuri și manifeste, un alt jandarm, plutonierul major Niculae Manea, care i-a „cercetat" pe mai mulți dintre arestați, declară cu totală lipsă de rușine că nu i-a bătut. In situația în care a fost pusă, apărarea tace... Acuzații, în boxa lor, încearcă sentimentul amar că vocile lor și ale celor care îi reprezintă au fost aduse la tăcere, iar jandarmii în postúri de martori vor putea debita nestingheriți minciunile lor, pozînd în oameni civilizați, care i-au cercetat fără violențe, conform cu prevederile legilor.

Urmează depoziția șefului de post din comuna Ulmi, piuitonierul Mailat, cel care, folosind pe agentul provocator Ion Olteanu și profitînd de credulitatea și lipsa de experiență a tinerilor uteciști Gheorghe Dumitrache și Gheorghe Ionescu, a regizat „flagrantul delict", operînd arestările din 15 ianuarie.

Este un tip solid, puternic, cu pumni mari, plin de sine și mărginit intelectual. Declară cu emfază că îi cunoaște pe majoritatea inculpaților. Spune că a făcut percheziții la cîțiva dintre ei și că a găsit broșuri comuniste.

Apoi, pozînd în detectiv, declară că i-a văzut pe acuzați în casa lui Olteanu. I-a văzut prin geam, ținînd broșurile în mînă, dar că la intrarea lui în casă, ei au aruncat broșurile. (In raport cu configurația terenului, cu situația casei și locul unde putea sta plutonierul în stradă era însă imposibil să îi observe pe geam, în interiorul camerei). In flagrantă contradicție cu declarațiile nu numai ale arestaților, ci și ale unor martori, declară că „la facerea cercetărilor nu a folosit violența".

Sfătos, încercînd să își asume cît mai multe merite în „descoperirea cazului", declară că a găsit manifeste în atelierul lui Iubu, la Tîrgoviște. De asemenea, a găsit cîteva manifeste și la Toboșaru, manifeste care fuseseră băgate în foc în momentul în care urma să se declanșeze percheziția.

Cu un gest triumfător — așa cum se consemnează în presă — „Martorul depune consiliului niște notițe din care reiese că Nicolae Ceaușescu era conducător de celule comuniste". **(„Universul", a. 53.).**

Plutonierul este un martor cheie al acuzării, apărat de orice întrebare care ar fi putut pune în cumpănă valoarea juridică a declarației sale de către comisarul regal. Unul dintre acuzați nu se poate abține, totuși, de la tentația de a pune întrebări martorului, cu toate avertismentele care fuseseră rostite la deschiderea ședinței de judecată. Dar comisarul regal sare imediat, considerînd că acuzatul a devenit „obraznic" și solicită președintelui completului să îi aplice articolul 110 din Codul Justiției Militare. Pe loc, tînărul considerat „turbulent" este condamnat la 15 zile închisoare și se dispune înlăturarea lui din sala de judecată.

Este momentul memorabil, al exemplului de tărie, de demnitate și solidaritate revoluționară, cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu se ridică din boxa acuzaților declarînd : **„Atunci ne solidarizăm cu toții !"**

In spatele său se ridică și ceilalți arestați.

Un val de emoție puternică străbate întreaga sală. Toate privirile sînt ațintite spre tînărul revoluționar care înțelege să-și primejduiască viața pentru a impune respectarea legii în proces, pentru a-și apăra un tovarăș, — dovedind capacitate de dăruire mai presus de interesele sale personale, trăsături de caracter de mare noblețe, lăsînd să se înțeleagă că este conducătorul, creierul și sufletul grupului de arestați.

Nu numai consiliul de război, dar nici instanțele de judecată penale ale Brașovului nu au mai întîlnit un asemenea precedent de generozitate, solidaritate și fermitate revoluționară, astfel că pînă și colonelul președinte al completului, cînd își revine din clipele de surpriză, se întoarce spre comisarul regal, ca și cum ar aștepta ajutor de la acesta.

Eugen Palade : „Demonstrație comunistă"

Sîntem mîndri de tine!

Este aproape incredibilă încăpățînarea cu care instanța de judecată a refuzat să mai admită pe toată durata procesului prezența la dezbateri a tînărului revoluționar Nicolae Ceaușescu. Dorință de răzbunare ? Teamă ? Poate că mai ales teamă, îndeosebi în perioada audierii martorilor, cînd prezența sa în proces i-ar fi putut influența, le-ar fi putut insufla curaj și, totodată, prin întrebările pe care — eventual — le-ar fi pus martorilor ar fi imprimat depozițiilor acestora semnificații pe care acuzarea nu le dorea.

Dar depozițiile de martori nu prea curgeau în sensul dorit de acuzare, dimpotrivă. Martorii apărării, fie că vorbesc în continuare despre teroarea jandarmilor, fie că scot în evidență calitățile morale și profesionale ale arestaților, tineri cunoscuți de toată lumea ca cinstiți, săritori, harnici, respectați, fac să fie cunoscut consiliului un adevăr fundamental și anume acela că sînt de partea arestaților și condamnă procedeul jandarmilor. In această situație, putem întrezări explicația îndărătniciei cu care instanța refuză sistematic, ședință de ședință, cererile apărării ca acuzatul Nicolae Ceaușescu să fie admis în sala de dezbateri. Atitudinea sa eroică plană, încă, asupra sălii de judecată determinînd emoții profunde și o vizibilă solidarizare de clasă, în numele adevărului.

De altfel, procesul nu mai putea fi ținut în chingile în care voiseră să îl încătușeze judecătorii prin avertismentele și amenințările rostite în dimineața zilei de 30 mai 1936. După gestul eroic al tînărului revoluționar Nicolae Ceaușescu, avocații uită de aceste amenințări și veghează ca martorii apărării să își poată face depozițiile fără a fi mereu întrerupți. Simt foarte bine, și ei, cît de puternic fusese procesul influențat, ce binefăcătoare undă de demnitate umană îi transformase pe acuzați în acuzatori, și luptă, cu îndîrjire, pentru readucerea la dezbateri a tînărului revoluționar.

Absent fizic din sala de judecată, el era prezent ca o amintire dominantă și obsedantă în mintea judecătorilor și comisarului regal, ca un puternic sprijin în cugetele avocaților, ca o speranță și ca un izvor de tărie în inimile celorlalți arestați și a tuturor celor care urmăreau cu sufletul lor desfășurarea procesului, sperînd și luptînd pentru mai mult bine, pentru mai multă dreptate și omenie.

Intr-o discuție avută cu avocatul Bobancu, cu ani în urmă, am consemnat impresiile sale de la finalul procesului :

„Eram cu toții în picioare, fiindcă după cum cunoști, la citirea sentinței, cînd și Consiliul e în picioare, așa stă toată lumea în sală, și priveam spre tînărul pe care începusem să îl admir, desi mă contrariu. Spun că mă contrariu, fiindcă prin tot ce făcea în proces nu urma linia de apărare pe care o stabilisem noi, avocații, care ne făceam meseria, contestînd acuzațiile false, încercînd să minimalizăm ceea ce nu era de contestat, precum găsirea manifestelor, sedința de instructaj etc., iar în rest, căutînd să obținem bunăvoința instanței și astfel cît mai mici pedepse. Acest tînăr însă, în afară de faptul că pe tovarășii săi i-a apărat retezînd instanței orice șansă de a scoate de la el ceva prin care i-ar putea acuza, de cîte ori a avut prilejul a vorbit despre condițiile de viață, scumpete, șomaj, despre situația politică, cu însemnătatea Blocului Democratic și a Frontului popular. Era un mod de a se apăra prin acuzarea ce o implica mărturisirea adevărurilor sociale și politce ; un mod de apărare ce nu se întîlnea cu al nostru, și care a culminat cu gestul prin care a răscolit întreg procesul, cînd a acuzat practicile abuzive ale instanței pe care le-a numit „fasciste". Din acel moment însă am început să îl admir, fiindcă cu prețul unei pedepse de șase luni de zile pe care a primit-o, a impus procesului un curs mai decent. Nici căpitanul Butoi, care era acuzator, nu a mai îndrăznit să încalce drepturile apărării de a pune întrebări martorilor, nici colonelul Radu Gheorghe, președintele completului, nu a mai cutezat să ne pună pumnul în gură, nouă, avocaților. Datorită atitudinii lui, pe care a plătit-o atît de scump, martorii apărării nu au mai fost infricoșați, nu au mai fost presați de comisarul regal și așa se explică faptul că în final s-a ajuns la achitarea a șase dintre cei acuzați."

„Vezi, presa a scris mult despre gestul de solidaritate al tovarășului Nicolae Ceaușescu, fapt care ne-a impresionat și pe noi, avocații, și ca instanța să nu uite de el, la fiecare deschidere de ședință ne-am bătut pentru a-l aduce în sala de dezbateri. Dacă nu ar fi fost acel gest nu cred că aș fi avut curajul să fac ceea ce presa a numit „protest violent", dar știam că tînărul acela „plătise" și pentru noi și consiliul, după eliminarea lui, nu și-ar fi putut permite să mă elimine și pe mine, chiar dacă mă amenința."

„La pledoaria finală, m-am trezit că mă depărtez de schema pe care mi-o pregătisem de acasă, că uit să mai cer milă, să vorbesc despre tinerețea neștiutoare a acuzaților, despre greutățile familiare ale unora, și am vorbit mai mult despre legitimitatea luptei antifasciste și despre necesitatea și însemnătatea Frontului Popular. Poate fără să îmi dau seama adoptasem linia de apărare a tînărului revoluționar, adică acuzam temeiurile incriminării. Ziariștii au consemnat cuvintele mele finale, în sensul că am cerut achitarea, dar nu cu putut consemna tonul lor, căci le-am rostit ca și cum aș fi comunicat instanței un drept al lor."

„Am început să îți spun că eram cu toții în picioare la pronunțarea sentinței și în timp ce se citea preambulul cu „In numele Maiestății Sale Regale..." și așa mai departe, priveam spre tînărul care era sufletul întregului grup de arestați și spre care convergea atenția tuturor. I s-a citit condamnarea la care se aștepta, o condamnare grea și nedreaptă, dacă ne gîndim la textele de lege în temeiul căreia s-a pronunțat chiar, fără să mai vorbim despre legitimarea morală a faptelor sale. Ceea ce m-a surprins a fost faptul că atunci cînd a aflat de pedepsele mai ușoare date unora, sau de achitări, s-a bucurat. S-a bucurat pentru ei și pentru faptul că sacrificiul său nu a fost zadarnic."

„Regret că ziariștii nu au sesizat acest aspect. Doar viața noastră este compusă din zile, săptămîni, luni, ani, la care numărăm doar într-un singur sens, fără întoarcere. Or, el afla atunci că i se răpeau cei mai frumoși ani ai tinereții. Și totuși, avea tăria, avea generozitatea să se mai bucure pentru alții."

„Imi mai amintesc de un moment emoționant... Era o femeie muncită, extrem de curată, cuviincioasă, care mă privea cu speranță în ochi. Dar recursul fusese respins și sentința a rămas definitivă. Asta i-am spus, că sentința a rămas definitivă, că nu mai există nici o cale de atac. In timp ce ochii i se umezeau, luminițele speranței s-au stins în ochii ei. Nu știam ce să îi mai spun. Dar ea s-a înclinat în fața mea și mi-a mulțumit „frumos" pentru tot ce am făcut în proces, apoi s-a depărtat parcă tot mai adusă de spate. Atunci am strigat-o : „Măicuță... poți să fii mîndră de fiul dumitale." Și nu au fost cuvinte de alinare a durerii unei mame. I-am spus un mare adevăr." **(Ștefan Bobancu, „Amintiri de la un proces", interviu, 1962, inedit.)**

Dacă pînă și presa de dreapta a fost obligată să publice largi relatări de la proces, din cuprinsul cărora rezultă limpede comportarea exemplară a eroului procesului, presa de stînga a făcut cunoscut întregii țări înălțătorul episod de conduită revoluționară.

Să citäm, de pildă, cîteva extrase din două numere ale ziarului „Arena", editat de tînărul student comunist Dante Gherman. In numărul din 31 mai 1936 se scrie :

„Nici muncitorii petroliști din Prahova și Dîmbovița nu sînt mai puțin prigoniți și oropsiți. Nici lupta lor pentru o pîine mai puțin amară, mai puțin udă de lacrimi și sînge, pentru libertăți cetățenești și pentru a scăpa de stările excepționale, cu care guvernul îi gratifică cu o dilecție particulară, nu scapă de urgia guvernului. Nici acești muncitori n-au lipsit de la lupta împotriva guvernului Tătărăscu — asigurînd victoria Frontului Popular în alegerile comunale din Ploiești și pentru toate acestea răsplata n-a întîrziat. In fața Consiliului de război din Brașov se află 19 petroliști în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu. Numărul, proporția și împrăștierea proceselor antifasciste în toate colțurile țării dovedesc cît de împopular este fascismul în toate păturile populare românești. cît e de vie și de neînfricată dorința de luptă împotriva tendințelor hitlero-fasciste. Sîntem deci în asentimentul marii mulțimi cînd cerem stingerea proceselor antifasciste și amnistie pentru antifasciști."

Sinceră admirație se desprinde și din portretul făcut tînărului erou în „Cuvîntul liber" :

„Ceaușescu e un copil. Dar un copil cu o inteligență de o maturitate surprinzătoare. E scund, slab, cu ochi mici, două boabe de piper. Vorbește limpede, puțin prea repede, parcă voind să spună deodată tot ce știe. Are 19 ani (18, n.n.), dar a văzut și a pățit ca pentru 90."

„Scînteia" ilegală scria: „Ceea ce se petrece de cîteva luni în România în legătură cu „imparțialitatea" justiției este pentru orice om cinstit destul de convingător că dreptatea este de partea noastră. La Tîrgu Mureș a avut loc un congres al Gărzii de Fier. Acolo s-a hotărît asasinarea unei serii de oameni politici din partidele burgheze, inclusiv liberal. Siguranța, parchetele militare și civile, care sînt extrem de operative cînd e vorba de muncitorimea și țărănimea revoluționară sau antifascistă, nici pînă acum n-au putut descoperi pe organizatorii acestui congres de organizare de asasinate și de numele autorilor vorbește chiar o parte din presa de dreapta. „Imparțiala justiție" a achitat pe autorul asasinării lui Duca și al unor rebeliuni, pe Zelea Codreanu, în timp ce la Brașov se desfășoară un proces care constituie cea mai mare bătaie de joc adresată poporului muncitor." **(Cf. Dr. Olimpiu Matichescu, op. cit., p. 28–30).**

Despre procesul de la Brașov, despre pilda de comportament revoluționar oferită de eroul său se află în cercuri tot mai largi, se amintește în manifestele difuzate de către organizațiile comuniste, devenind un simbol al luptei pentru pîine, dreptate, pace, pentru unitatea forțelor oamenilor muncii în lupta pentru bararea ascensiunii fascismului, pentru apărarea suveranității și integrității patriei.

In condițiile ilegalității se obișnuia ca după orice arestare și condamnare să aibă loc o analiză a împrejurărilor și a comportării celor care au avut de înfruntat asprimea aparatului represiv. Era o adevărată „judecată" a tovarășilor. In cadrul acestei judecăți, „sentința" care s-a pronunțat a fost pe cît de scurtă, pe atît de expresivă, sintetizînd sentimentele de admirație și recunoștință, înțelegerea faptului că personalitatea unui conducător se afirmă prin calitățile moral-politice pe care le posedă, prin capacitatea de a sintetiza în faptele sale semnificații majore, prin abnegație și dăruire pentru cauza clasei și poporului căruia îi aparține, este „sentința" pe care au rostit-o muncitorii brașoveni în cadrul unei manifestații de simpatie : **„Sîntem mîndri de tine !".**

Emil Poenaru

Aici, într-o unire

Se întețește vremea de prea multe-nțelesuri,
Mirarea-i inspicată prin virste, la răscruci...
Pădure, tu, din graiul ce-n doine și-n eresuri
Ne-a luminat prin veacuri, istorie ne-aduci.

Aici, aceste ziduri, vestesc seninătatea
Ce noi, printre viforniți cumplite, am adus
Prin toți eroii noștri, jerfiți spre libertatea
Ce, niciodată,-n inimi române, n-a apus !

Ne cheamă,-ntru frăție, din tulnice bătrîne,
Ardealu-ntreg, cu munții și riurile lui, —
Românii toți și-n toate muncind întru dreptate,
Uniți, mereu, în Țara Mihai Viteazului !

Se-nalță-n gînd, române, pădurile de cîntec, —
Înalt îngemănate surori într-o văpaie
Pe care scriem, mîndri, că glia noastră are
Mereu, — cîte un Ștefan, Mihai, un Nicolae !

De cînd ne știm aicea noi sîntem, de milenii,
Am înțeles porunca acestui scump pămînt :
E una România prin trecerile vremii
Și sîntem, toți, părtașii acestui legămînt !

Ioan Suciu

Istoria noastră

Noi nu ne-am dus niciunde-n altă parte
Și biruri n-am impus niciunei nații,
Ne-au fost de pace gîndurile toate
Și sfetnici am avut mereu Carpații !

Noi n-am strivit popoare niciodată
Și nici nu am pretins alte hotare,
An fost mereu uniți în astă poartă
Inimi de foc și zid de apărare !

Ne-a fost istoria jertfă-ntotdeauna
De luptă și de dor de libertate
Nu, Ștefan n-a murit. E viu la Putna !
Stejarul uriaș fără de moarte !

Ne-a fost istoria brazdă-nsingerată
Pe ea călăi și-au ascuțit securea
Nu, Horia n-a murit ! A înviat pe roată !
Din trupul lui țîșnește azi pădurea.

Ne-a fost istoria vatră răscolită,
Călcată de trădări și asuprire
Nu, Tudor n-a murit ! E viu în criptă
Cu toți pandurii lui de răzvrătire.

Noi n-avem morți ! Eroii noștri-s teferi !
Viteazul n-a murit ! E viu la Dealul !
Iată istoria noastră de luceferi !
Moldova și Muntenia și Ardealul !

Dan Iorga

Întredeschise gene

Intredeschise gene prin fum alunecînd, —
Și noaptea — candelabru agonizînd irise.
Pe umeri mantii albe vor răsări curînd
Iluminînd în noi cuvintele nescrise.

Morminte geto-dace pe dealuri respirînd.
Adie lin visarea izvoritoare-ncoace.
La tîmpla Caraiman ard vilvătăi de gînd
Și ninge cîte-o stea pe mările de pace.

Cald, în bătaia lunii stă grîul cel mai blînd.
Cu fruntea mult plecată în semne de-ntrebare,
El pare un poet în sine meditînd
Răspunderile grave din lanuri viitoare.

Spre pieptul brazdei iată, simt mierlele urcînd
Și pui de prepeliță despăturesc mohorul.
Pămîntul strămoșesc adoarme resfirînd
În bucle de copil cuminte viitorul.

Lumină de argint. Tot mai senin se face :
Ferestre largi, de veghe, pe-un timp cugetător.
O cutezanță nouă se-nvolbură tenace
Asemeni unui ritm în riul său dator.

Intredeschise gene prin fum alunecînd, —
Și noaptea — candelabru agonizînd irise.
Se lasă dimineață prin văile de gînd
Și-aud — ilumininde — cuvinte mari, nescrise.

Mihai Deșelaru

SCRIITORII ŞI LUMEA SATULUI

acest cosmos roditor care este satul şi de care se leagă poate însăşi rostirea cuvîntului ţară pentru ca în silabele sale să încapă şi fiinţa întreagă a poporului şi toate timpurile istoriei şi devenirii lui, pămînt ridicat în reliefuri de cuget şi de simţire, pămînt viu, vorbitor. Şi Lumea vastă, din începuturi şi pînă azi, lumea amplă şi răscolitoare pe care o alcătuieşte şi de umerii căreia se reazimă cerul nesfîrşit. Satul moral, satul politic şi social care există, sat peste sat în legende şi cîntece, sat peste sat în succesiunea generaţiilor, sat peste sat ca o cronologie a secolelor şi a evenimentelor, ca o arheologie în care putem data şi idei şi sentimente şi putem data mai ales cu această nepreţuită şi tulburătoare rază de pămînt însăşi viaţa în necontenita ei transformare. Viaţa pe care cu această rază de pămînt din lumea satului o putem identifica infinit mai departe şi în multiplele sfere de preocupări. Sînt răsfrîngeri ale acestei lumi în toate domeniile existenţei după cum acestea, la rîndul lor, îşi trimit semnele către cei care au în grijă şi se ocupă de soarta pămîntului. Recentul Congres al ţărănimii — al treilea de acest fel şi în acelaşi timp unul dintre nenumăratele forumuri ale democraţiei noastre muncitoreşti, revoluţionare — reprezintă un exemplu elocvent în acest sens. Cuvîntarea pe care tovarăşul Nicolae Ceauşescu a rostit-o în faţa a peste unsprezece mii de reprezentanţi a relevat actualitatea ca şi perspectiva programelor adoptate pentru ridicarea muncii şi vieţii din acest domeniu la nivelul sarcinilor şi cerinţelor pe care le reclamă înfăptuirea unei noi revoluţii în agricultură. Transformări esenţiale se vor produce în modul de a munci şi gîndi, în modul de a trăi, iar acestea constituie, evident, şi o lume a inspiraţiei artistice, un orizont de permanentă reflecţie a celor care slujesc cu talentul şi creaţiile lor făurirea unei noi conştiinţe, a unei noi sensibilităţi. Relaţia scriitor şi realitatea complexă, dinamică, este de natură să releve însăşi bogăţia izvoarelor de viaţă şi frumuseţe spre care îndeamnă şi orientează mereu secretarul general al partidului, dintr-o perspectivă umanistă, revoluţionară, patriotică în cel mai înalt grad. Sub semnul unei atari datorii se înscriu şi confesiunile de faţă, ele urmînd unor preocupări statornice, de durată, şi făcînd în acelaşi timp promisiunea viitoarelor cărţi.

Pacea cîmpiei

Eu vin dintr-o parte a ţării unde stăpîn este muntele. Moşii moşilor mei au aşezat vatră de sat la mal de apă curgătoare, sub ocrotirea unui tei ce avea puterea să înflorească şi iarna şi care, fiindcă era mai vechi decît ei, fiinţa acolo „de cînd lumea". Lîngă teiul acela au trudit şi, la nevoie, s-au bătut nu ca să-şi apere neapărat bărbăţia, ci pentru a-şi păstra neîntinată mîndria lor de oameni liberi în cuget şi faptă. Cînd muntele Ţarcu îşi slobozea ninsorile asupra satului, oamenii nu stăteau degeaba, urzeau poveşti din întîmplările vremii trecute şi izvodeau cîntece din visele lor pentru vremile viitoare ; cînd muntele Semenic îşi trimitea puhoaiele de ploaie, ei o primeau cu bucurie, ştiind că vin dinspre Trei Ape, izvoarele rîului lor şi că le prevestesc rodul bun al pămîntului. Cînd dinspre miază-zi se vestea un alt soi de viscol, iscat din spulber de copite, de călăreţii purtînd steag verde cu semilună, iarăşi nu stăteau degeaba. Îşi duceau în munte vitele, îşi adăposteau muierile şi pruncii în pădurea soră de la Trei Ape şi cei în putere stăteau de veghe pe hotarul satului. Dacă veneau alte puhoaie, dinspre miază-noapte ori soare-apune, se sfătuiau sub teiul cel bătrîn, cerîndu-i şi aceluia părerea, şi ieşeau iarăşi la hotarul pămînturilor satului. N-au plecat fruntea nicicînd ; junii mai umblau în lotrie, cîntînd de răsuna pădurea, „tot aşa, nici cu turcu', nici cu neamţu' !" dar la ceasurile grele se întorceau acolo, alături de ai lor ; satul n-a fost părăsit nici de teama călăreţilor cu steag verde, nici de teama răitărilor imperiali care fluturau steagurile cu trufaşa pajură cu două capete ; ştiau ei, slătinarii, cîte ceva despre plăsmuiri mai spăimoase ale întunecimilor pădurii bătrîne ; aşa s-a făcut că a venit o clipă cînd ei au hotărît să nu se mai supună nicicărui imperiu. Şi satul meu a fost luat cu asalt în mai multe rînduri de o oaste în toată regula, a fost ars şi prădat, au pierit mulţi atunci, într-o iarnă, zăpezile şi gheţurile s-au topit de fierbinţeala sîngelui şi teiul a înflorit ca niciodată de frumos. Apoi slătinarii şi-au arat pămînturile, au semănat, au ieşit la secerat şi la cosit, au strîns merele şi prunele, şi-au grijit caii şi cînd o oaste mai mare a trecut din nou pe la ei, purtînd aceleaşi însemne pe stindarde, au astupat drumul şi n-au îngăduit multă vreme înaintarea aceleia, ca să se afle că pe acolo nu se vîntură nimeni fără să dea socoteală. Şi iar au ieşit la muncile pămîntului, şi-au mai dus merele şi răchia la Oraş, s-au mai bătut în nişte războaie, care n-au fost ale lor, de pe pămînturile străine unde au fost purtaţi au scris mereu „carte" acasă ca să ştie cei rămaşi că pădure mai mîndră ca la ei, şi riu mai limpede ca la ei, şi tei mai fălos ca la ei, nu se află niciunde. Iar acolo îşi cîntau dorul în cîntecele învăţate cîndva la „Trei Ape".

Eu vin dintr-o parte a ţării unde stăpînă e cîmpia. Oamenii lîngă care vieţuiesc şi muncesc sînt urmaşii direcţi ai celor care au gîndit Unirea cea Mare. Cred că nici nu se putea altfel, pentru un bănăţean, şi încă un gugulan, ca ajungînd în oraşul Cîmpiei de Vest să nu nimerească pe o stradă care cîndva s-a numit ca fiind a domnilor şi azi poartă numele lui Eminescu. E o stradă aşezată după drumul soarelui şi istoria şi-a făcut drum de-a lungul ei. Adică pe aici au trecut acei domni meseriaşi şi ţărani, ostaşi şi poeţi, ziarişti şi politicieni, purtînd, cu mîndrie firească, brăţar tricolor, adunîndu-se, mulţime mare, în curtea interioară a ziarului „Românul", ca să depună jurămînt de credinţă, să încingă o horă ce a cuprins o ţară întreagă, şi să cînte „Deşteaptă-te române !".

Cînd mi-e greu din cine ştie ce pricini, ies, seara, în balconul casei şi privesc castanul ce străjuieşte curtea vecină ; el nu e atît de bătrîn ca teiul din satul meu, dar s-a înălţat dintr-un pămînt la fel de scump ; şi mi se întîmplă ades să văd, în jurul lui, cum răsar părelnice umbre, şi ascult glasul lui Vasile Goldiş, şi al lui Ştefan Cicio-Pop, şi al lui Ioan Suciu. ascult glasul naţiunii mele în vreme ce, indiferent de anotimp, începe să ningă şi strada se umple de zvonul zurgălăilor şi atunci îmi spun, fericit : trec săniile spre Alba ! Şi-mi trece greul gîndind la fel cu acei care acolo au gîndit Unirea tuturor românilor, şi pot să mă întorc mai puternic între oamenii Aradului timpului meu.

Eu vin dintr-o parte a ţării unde stăpînă e Marea. Pe aceasta am presimţit-o încă din vremea cînd, copil fiind, ascultam cîntecul izvoarelor de la Trei Ape, îndrăgind-o, deci, de la vîrsta cînd am învăţat să visez cu ochii deschişi. Apoi am cunoscut-o din poveştile cu „peste şapte mări" şi cînd, în sfîrşit, am cunoscut-o, am înţeles, dintr-odată, că e a mea, fiind a ţării mele. Mai cu seamă că am descoperit un loc unde, chiar la ţărmul ei, leagă rod merii, ca în satul meu, şi îşi leagănă floarea teii, ca în satul meu, şi pocnesc de coapte castanele, toamna, ca lîngă casa mea. Cînd mă încearcă greul alerg spre ea şi mă întăresc privindu-i zbuciumul, aidoma celui al pădurii bătrîne sub domnia vîntului şi mă întorc altfel, spre dumneavoastră, de pildă.

Florin Bănescu

Vladimir Şetran : „Aurul Bărăganului"

Trecerea pe ape

Lui MARIN PREDA

„Apă,
Apă pentru cai !"
Parc-aud cum strigi,
Ţărane !
Luna tremură în
jgheab
Şi te strig,
Dar nu-mi răspunzi
Şi mi-e dor de tine
Tare...
Lunecă drumul
Pustiu
Înspre gîrla
înverzită,
Aş vorbi,
Dar n-am cu cine
Că e lumea
obosită...
Ţi-aş mai spune
de prin sat
Cum mai stăm,
Cum e porumbul,
Iar pe-o margine
de şanţ
Am mai trage
din ţigare
Urmărind printre
salcîmi
Cum se frînge
Carul Mare...
Ştii că a murit
Polina ?
Că Bălosu-a
damblagit ?
E tîrziu
Şi umblu singur,
Că doar vîntul,
Numai vîntul
Îmi mai ţine
De urît...

Anghel Gâdea

Ţăranii, aceşti eroi ai pămîntului (II)

...deci muncitorii Bechetului aşa cum arătam în prima parte a reportajului nostru, fac şi industrie, şi agricultură. Fac, după ceasuri de fabrică, ceasuri de cîmp, preiau loturi în acord global şi le duc la recolte bune. Ei, cînd campania păinii bate în plinul ei, îşi iau concedii, pe care le petrec nu petrecînd, ci în cîmp. Ei răspund în rînd cu tot satul la somaţiile cîmpului, ale păinii, la chemările şi nevoile ţării, ei răspund la aceste chemări şi nevoi chiar mai mult decît satul, căci ei trudesc de două ori, o dată la fabrică şi o dată pentru recoltă. Ei, cînd bătălia păinii se izbeşte de greutăţi, de împotriviri ţinînd de legile oarbe ale naturii, se aşează în fruntea obştii, şi, adaugă Iulian Miulescu, primarul Bechetului, nici nu vă puteţi închipui ce calm, ce fermitate, ce certitudine a victoriei dă prezenţa acestei armate de oameni ce nu sînt, nu mai sînt ai satului, şi totuşi sînt, care apar fulgerător peste tot unde este nevoie, care sar în tranşeele luptei primii, care rămîn în ele ultimii, care se bat eroic, imprimînd întregii bătălii spiritul şi rigoarea disciplinei muncitoreşti. Ei aduc în sat acest spirit nou, aduc agrotehnica anticomodităţii, chimizarea şi fertilizarea ambiţiei, selecţia de răsaduri a noului, prin care agricultura devine — cum cere partidul — o dinamică industrie a pămîntului, un cadru în care vrednicia şi dăruirea din veac a ţăranului capătă greutate, stringenţă, eficienţă.

PORTRETUL SPECIALISTULUI ÎN TINEREŢE

Ca variantă a muncii industriale, agricultura noastră trebuie să-şi formeze — şi îşi formează tot mai accelerat, pe căi multiple — acei slujitori apţi să răspundă inedităţilor şi înaltelor exigenţe ale unei astfel de munci. Ea nu mai e doar o veche profesie, ci, ca şi munca industrială, un lanţ de profesii, un sistem de profesii, moderne, fiecare cu legile ei, convergente în scopul final, dar cu bruşte, ades derutante mutări de accent şi chiar de centru, surprinzătoare într-o indeletnicire care, constituită în timp, părea pînă mai ieri tot atît de indivizibilă şi de indeturnabilă ca şi timpul. Pînă mai ieri, ţăranul — mic proprietar de pămînt „făcea de toate", creştea şi vite, fabrica şi grîu, şi porumb, şi fructe, şi miere, şi vin, desigur cu iscusinţă, dar cu iscusinţa cerută, şi fatal limitată, de un orizont mărginit de muncă şi viaţă. Situaţia s-a schimbat radical, o seamă de ocupaţii au dispărut, s-au tras la fund, împreună cu metodele primitive, empirice de lucru asupra naturii ; peste ele se afirmă altele, întemeiate pe ştiinţă şi pe tehnologii avansate, determinînd apariţia unor grupuri profesionale noi, cu un nou orizont tehnic şi cultural. Tractoristul, combinierul, mecanicul, motopompistul de la irigaţii, constructorul de incinte agricole, zootehnistul, legumicultorul, viticultorul, pomicultorul, cu un cuvînt specialistul, pricepătorul strict într-un domeniu strict, argumentează şi stimulează noua complexitate a muncii agricole, diversificarea ei, dezvoltarea ei în regim intensiv. Însăşi „profesia" ţăranului la vechea condiţie de cultivator şi culegător al pămîntului este alta, şi nu doar prin tehnică, ci şi prin capacitate tehnică, prin ştiinţă şi iscusinţa celui ce-o practică.

La Liceul agroindustrial din Dăbulenii Doljului, comună mare, cu peste 16 000 de locuitori, se desfăşoară în acest sens, ni se spune, o experienţă cu valoare de unicat. O experienţă vizînd tocmai restructurarea „profesiei de ţăran", aducerea ei la cota de exigenţă a unei veritabile profesii industriale. Cel ce ne-o spune este un mai vechi erou al reportajelor noastre, prof. univ. dr. ing. Petre Baniţă, membru corespondent al Academiei de ştiinţe agricole şi silvice, şi, de peste două decenii, directorul Staţiunii centrale de cercetări pentru cultura plantelor pe nisipuri, al cărei sediu e în hotarul comunei. O staţiune care, ctitorită acum un pătrar de veac în ceea ce se cheamă „Sahara olteană", adică în inima unui deşert de nisip de peste 200 000 de hectare, a făcut, în timp, o operă de cercetare de o unică anvergură, elaborînd tehnologii de apăsată şi spectaculoasă eficacitate pentru plantele aclimatizabile pe

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 7-a

traian reu

EROICA

I

Pentru ostaşii trecuţi în legendă şi cînt
Deveniţi borne ale amintirilor noastre
Macii din flamuri fluturate în vînt,
Galbenul holdelor şi albastrul cerului de mai.

Miresmele primăverilor în care-au plecat
Se repetă sărbătoreşte în mugurii de-acum
Ca într-o explozie a bucuriei,
Subterane revărsări de dor peste pajişti,
Respiraţie neîncetată a vieţii victorioase
Mai frumoasă decît toate bronzurile
Şi columnele care preamăresc neuitarea.

Ei, rămaşii etern în liniştea
Din pulberea ţării
Cu ochii însetaţi de soare
Din granitul muntelui la freamătul mării,
Cu braţe crescute de ani în goruni
Sfidînd furtuni şi viltoare –
Sînt cinstiţi întru eternitate
De patria mamă română
În veci nemuritoare.

II

La noi istoria e jurămînt
De-a fi stejari sub vînt neclătinaţi
De mii de ani aici, pe-această vatră,
Victorioşi – nicicînd îngenunchiaţi !

Furtuni de-au fost şi tropote de cai
Sau cizme peste sfîntul piept al gliei
Noi Decebali avut-am şi Ştefani,
Carpaţii-nalţi şi codrii României.

Un dor de zbor spre anii mai senini
Ne-a dogorît în inimi neîncetat ;
Ne-am apărat hotarele şi viaţa
Şi n-am umblat cu spada prin străini.

Învingători ca azi n-am fost vreodată,
Legendele au chip de adevăr
Şi soarele din steaguri e fecund
Cum l-au visat străbunii ani la rînd
Şi strălucire-i patria mea toată.

III

Ferice de e traiul pe-acest străbun pămînt,
Independenţi de sîntem, cu inima un dor
Se cere să aducem celor căzuţi un cînt
Căci jertfa lor se-nscrie în marşul viitor.

Columne deci oţelul spre verticale crească,
Un imn al bucuriei şi-al păcii să urcăm
Spre zările luminii, din vrere românească
Ca epoca-mplinirii să ne-o încununăm

Şi orele noi ritmuri de muncă să adune
Dintr-un hotar la altul cum sincer ne-o dorim
Iar apele-n turbine poeme să instrune
Pentru o nouă eră pe care-o ctitorim

Căci azi de sîntem tineri şi de vom fi mereu
Însemnele tăriei prin ei ni le-am păstrat
De-aceea către piscuri oricît ne-ar fi de greu
Vom înmii comoara ce-n grijă ne-au lăsat.

Cu dragostea de ţară şi frunţile spre soare,
Înalţi în demnitate şi liberi peste vreme
Noi vom sui pămîntul acesta-n sărbătoare
Sub falduri tricolore şi străluciri de steme.

IV

Ogor şi cer şi apă şi poeme
Şi orizont în trecerea prin vreme,
Un pisc pe care-l am mereu în faţă
Din zori în noapte pînă-n dimineaţă
Şi filă dintr-o carte a iubirii
Statornicită-n vatra împlinirii,
Arc viu între trecut şi viitor
Sub falduri purpurii suite-n dor
Din Mare pînă-n vîrfuri de Carpaţi
Unde trăim sub soare toţi ca fraţi

E spaţiul de prezent netulburat
De asprele furtuni ce-n timp răzbat,
Este pămîntul ce ni-e dat în pază
Cu dragostea ce veacuri însumează,
Tărîm cu ape calme ce-l străbat
Iluminat de un Erou bărbat,
Cîrmaci neîntrecut sub tricolor,
Ctitor de pace şi de viitor
Şi înţelept la ora hărniciei
Cînd primăveri dau falâ României.

mircea stăncel

Hai scoală-te călătorule

Hai scoală-te călătorule
nu ai visat ci cu adevărat ai descoperit
umerii puternici
venele ce sar din carne cum vipera,
dar ţie îţi zic, tinere, scoală-te mai repede
s-a făcut ziuă de mult şi hainele acestea
trebuiesc îmbrăcate
şi cuvintele acestea trebuiesc supuse pînă
nu se înseară
altfel razele soarelui luminează în gol
asemenea maşinii de secerat căreia i s-a
terminat lanul.

Hai scoală-te şi bărbiereşte-te !
ţi-e pregătită unealta aceea acolo lîngă
oglindă
Acolo mergi alături cu un alt trup despre
care nu ţi-a spus
nimeni nimic
desprinde-l de tine
însă ciţi ştiu să-l folosească perfect la început
încît fişie mică de sînge să nu-ţi atingă
cămaşa albă.

Hai să-l urmărim...

lui Nichita Stănescu

Hai să-l urmărim pe blondul acela înalt
din care iese o singură aripă.
Hai să călătorim cu el pe toate cîmpiile
ce au mai rămas
prin toate vibraţiile ce ascund arcurile
viitoare

să ne lăsăm părul pe spate
cum îşi lasă muntele, amurgul.
Cît de tineri sîntem ştie numai aventura.
cînd furtună-i sub noi şi deasupra-i furtună.
Hai să-l urmărim pe blondul acela înalt
ce mă stringea

Grafică de Nicolae Sârbu

la piept să vadă pînă unde îi ajung
iată-l cum vinează cai din care creşte
o singură aripă
numai o singură aripă
pe care nu alunecase nici o piatră.
Ah ce şantier a deschis el doamne
îi băteau mîinile în toate uneltele
şi în iernile geroase clănţănea carnea
lui sus pe platformă.

Sărise peste ultima tinereţe
minca viaţa cu toate mîinile încît a rămas
fără dinţi
şi acolo sus îşi continua drumul
în timp ce vulturul îi ciugulea întruna ficatul.
Înainta zilnic
şi orizontul îşi arăta seara săgeţile înroşite.

Cu cît se cufunda în cartiere cu atîta
versurile lui
prindeau viaţă
se îmbibau cu sîngele cald
erau aluatul cuptoarelor de fiecare zi.

Hai să-l urmărim pe blondul acela înalt
din care iese o singură aripă
după ce urcase pe o mie de versante
pînă ce descoperise
o dimineaţă tînără
şi mai ales zărise o fantă de lumină
în spatele lucrurilor.
El care este numai urechi
prin care intră toate glasurile deodată
şi împinge totul mai în faţă cu un centimetru

El care e numai ochi, zise pămîntul
vede un cîmp în prelungirea acestuia
pe care noi cei din urmă alergăm.
Mai vede linii ce se nasc din alte linii
cercuri concentrice din alte cercuri
concentrice
cum ai arunca o piatră într-un lac în amiezile
acelea
blînde cu mulţi ţărani.
şi printre cercuri zăreşte cîntăreţul
omul emoţional
cel ce aleargă pe o dungă de aer
pe deasupra nesfîrşitei prăpastii.

7 IUNIE 1986
L4

teatru t

O ipostază a condiţiei umane

Revenită pe scena bucureşteană după cinci ani, datorită unei inspirate opţiuni a direcţiei studioului I.A.T.C., **Regina balului** de Nicolae Mateescu îşi demonstrează solidaritatea arhitecturii, firescul scriiturii, precum şi profunzimea, acuitatea dar mai ales perenitatea ideilor.

Cutez chiar să afirm că **Regina balului**, cea mai izbutită lucrare a prozatorului convertit în chip fericit la dramaturgie, e una din bunele piese ale dramaturgiei româneşti actuale.

Regina... nu e numai istoria tesătoarei modeste care, după ani de viaţă banală cu copii, griji domestice, străduinţe în trei schimburi, e contaminată (fulgerată !) întîmplător de boala îngrozitoare, fără leac, a ieşirii din anonimat (în urma unui prim-plan într-un film de reclamă). Nu e numai povestea lumii filmului şi a fabricii ; a indivizilor care rataează la toate nivelele, regizori primi sau secunzi, inveninaţi de eşecuri impuse ; a fetelor grase şi urite ; a şefilor obscuri şi ranchiunoşi ce nu suportă modificări de relief la nivel subaltern.

Regina balului e una din acele scrieri în stil cehovian care dezvoltă prin cuvinte şi întîmplări obişnuite, trăite de indivizi cenuşii, o ipostază dramatică a condiţiei umane.

Clipa în care Ioana ajunge să creadă că ar putea fi mai presus de sine, clipa în care vrea să fie „regina balului", e clipa de ridicare dar şi de înfrîngere, echivalentă morţii. Îşi părăseşte slujba, casa, pentru a face film. Dar ea nu poate fi actriţă, nu are instrucţia şi talentul necesare meseriei. Dar nici confecţioneră nu mai poate fi, a muşcat din mărul otrăvit al cunoaşterii şi al gloriei, chiar derizorii. Va fi nimic. Iar toţi cei din jurul ei au trăit, într-un fel sau altul, înfrîngerea, au cunoscut, de-acum, inevitabilitatea ei şi asistă, mai mult sau mai puţin resemnaţi, la întunecarea amăgirilor ei, la convulsiile şi aneantizarea identităţii ei.

Gelu Colceag, regizorul spectacolului, demonstrează reale calităţi regizorale şi de dascăl de teatru. Spectacolul e atrăgător şi cursiv în pofida deselor schimbări de tablou. Foarte abile aici, creatoare de atmosferă şi astupînd un gol de replică important, proiecţiile de „probe" de fotografii pentru film. Reprezentaţia are şi culoare şi o anumită forţă. Are mai ales autenticitate. Asta şi pentru că actorii pregătiţi de Ion Cojar şi Gelu Colceag au talent şi profesionalism.

Ruxandra Bucescu, în rolul amplu şi dificil al Ioanei, a arătat nu numai farmec, ci şi ştiinţă a nuanţelor în compunerea tinerei muncitoare. Un personaj răscolitor, extrem de veridic, o fată naivă şi colţoasă şi timidă şi patetică. Cred că Ruxandra Bucescu va face să se mai vorbească despre ea.

Cerasela Stan interpretează cu pregnanţă o tiranică şefă de secţie complexată. Carmen Ionescu reproduce pitoresc ticurile şi ifosele unui cadru tehnic din lumea filmului.

Ion Roxin străluceşte atasant prin umor şi fineţe. Scenograful eşuat în alcool pe care-l întruchipează devine, graţie lui, raisoneur-ul piesei. Dan Aştilean conferă luciditate şi francheţe, plus un anume şarm dezabuzat regizorului care s-a visat artist mare şi a filmat haiduci.

Fără nici o asperitate, dar apăsat desenează George Alexandru silueta vag golănească dar solidă a unui operator pe care nimic nu-l mai poate mira. Doru Bandol are neliniştea, gestul retractil al eternului asistent. Mircea Rusu (după un personaj brechtian de relief şi insolenţă) arată că poate portretiza şi un soţ inert, înfricoşat de viaţă. Bogdan Ghelu ia chipul unui circiumar de ţară care a învăţat să fure la oraş. Dalila Gall „face" o tînără muncitoare nu prea chipeşă ce visează tot la film cu şi mai puţine şanse. Constantin Cotimanis joacă un ţăran surd la schimbări.

Corect, funcţional, cadrul proiectat de scenografa Diana Cupşa.

Radu Anton Roman

balet b

Sintaxa dansului modern

Raluca Ianegic este, îndubitabil, un port-drapel al baletului românesc contemporan, atît prin arta ei, cît şi prin şcoala ce o formează. Am urmărit-o recent, împreună cu grupul pe care îl conduce, **Quartet de dans contemporan**, într-un spectacol de concepţie, intitulat **Conexiuni**, şi am rămas incintat de limbajul coregrafic propus, de invenţia estetică şi profunzimea semnificaţiilor, şi nu în ultimul rînd, de profesionalismul interpretării.

Conexiuni reprezintă un spectacol total, sincretic, unde sunetul, gestul şi cuvîntul se îngemănează într-o textură armonioasă, unică. Sensuri şi semnificaţii ale unor piese muzicale de Bach, Mozart, Enescu, Constantin Silvestri, Octav Nemescu, Hussel / Eno, Philipp Glass, J.M. Jarre, şi a unor poeme de Blaga, Arghezi, Jebeleanu, Marin Sorescu, Cezar Baltag şi Constanţa Buzea sînt potenţate şi vizualizate de gestica şi retorica trupului sau, dacă vreţi, invers, limbajul coregrafic reverberează în sunet şi cuvînt. Pentru a defini mai exact termenii, am să spun că în viziunea Ralucăi Ianegic, motivul literar este un **pre-text**, încarnat şi ilustrat de **textul** dansului, amîndouă posibile în **con-textul** muzicii. Aşa cum este gîndit, spectacolul se constituie într-un aesthesis al trupului uman şi al metamorfozelor sale în mişcare, dar şi ca o demonstraţie, în cel mai strict sens, a capacităţii de comunicare şi semnificare prin limbajul coregrafic. Sub magia dansului, a acestui dans ce ignoră retorica discursivă şi preţioasă a baletului clasic, Raluca Ianegic şi companionii ei se transformă rînd pe rînd, în pasăre, val, rază de lumină, lut, flacără, într-o simbolistică cu virtuţi universale. Dar la un moment dat se produce un lucru extraordinar ; corpurile nu mai sînt hieroglifele unor idei, sentimente, stări sufleteşti etc., ci devin propriul lor **semn**, nu mai comunică ci se comunică pe ele, în superba euforie a muzicii şi mişcării. Gesturile nu mai exprimă sau transmit un mesaj, semnificaţiile fiind un fluid, o emanaţie a lor. Nu erosul este figurat în cutare secvenţă, deşi logic acesta este traseul, ci plastica şi dinamica trupurilor însăilează o vrajă senzuală, nu zborul se citeşte în alt tablou, ci dansul te ademeneşte şi te înalţă în virtejul lui aerian, nu chemarea depărtărilor şi a exoticului este reprezentată în fragmentul de inspiraţie orientală, ci o anume sculpturalitate indică a gesturilor te proiectează în spaţii imaginare, ş.a.m.d. Sînt clipe de poezie pură, mallarméană, aş spune. Pătrunzînd în laboratorul acestui miracol artistic, nu pot să nu remarc sincronizarea aproape desăvîrşită, a membrilor grupului, punctată de partiturile solistice scăpărătoare ale Ralucăi Ianegic şi Doinei Ungureanu, varietatea şi dificultatea figurilor înlănţuite într-o sintaxă fluentă, suplă, inventivă, şi modul firesc, organic în care procedee clasice sînt absorbite în concepţia cinetică a dansului modern. Oprindu-mă asupra interpretelor, bineînţeles, că prim-planul este ocupat de silueta Ralucăi Ianegic, sufletul „Quartetului", balerină şi coregrafă deopotrivă de talentată. Coregrafa m-a impresionat prin maturitatea gîndirii artistice şi fantezia creatoare, iar balerina prin mobilitatea excepţională a trunchiului şi a braţelor, ce dau impresia că se detaşează de rest, vorbind un limbaj al lor, de o rară fineţe şi expresivitate. Doina Ungureanu este foarte mobilă, îi convin de minune ritmurile explozive, solo-urile au avut relief, lipsindu-i, deocamdată, acea „aisence" în mişcările aeriene. Teodora Dumitrache, mai felină, mai delicată, se integrează bine ansamblului, contrabalansînd dinamismul Doinei, dar este încă în căutarea unui stil mai personal. Doru Constantin are o tehnică bine stăpînită, susceptibilă, evident, de îmbunătăţiri, şi conferă un plus de vigoare şi varietate grupului. În unele scene părea o coloană de marmură neagră pe care se înfăşura, plină de graţie, iedera gingaşă a braţelor dansatoarelor. În întregime, spectacolul din „Sala Studio" a **Teatrului Nottara** a fost un fel de „odă a bucuriei" coregrafică.

Paul Antipa

isidor chicet

Cei nouă din nord

În ziua aceea de primăvară, raportul de dimineață care se ținea în biroul instalației, odată cu răsăritul, a început altfel ca de obicei. Se mai întîmplase și altădată ca șeful de secție să intre val-virtej și să bată cu pumnii în masă cît pe ce s-o fărîme, urlînd de zăngăneau geamurile, dar asta numai cînd vreunul din maiștri duhnea a pălincă, sau cine știe ce făcuse.

De data asta însă, toți cei care ne aflam acolo, maiștri și ingineri, am bănuit imediat că-i vorba despre cu totul altceva, ceva ce încă nu se mai pomenise în uzina noastră de preparare, cocoțată în coasta muntelui, căci șeful de secție a început cu dumnezei, grijanii, sori, luceferi și ne-a privit fioros pe fiecare, bălăngănindu-și în stînga și-n dreapta capul lui mare, cît un bostan, cum stăteam smirnă pe banca lungă, pe lîngă birou. Pe urmă a dat-o pe biserici, cruci și născători, ca în final să mormăie neliniștit : „Mama lor de moroșeni !“ Scurtă pauză de gîndire, încă doi-trei dumnezei, după aceea : Aștia îmi trebuiau mie la flotație !“ și din nou cîteva grijanii, sori și luceferi, pînă cînd și-a pierdut suflul.

În momentul lui de respiro noi am profitat și ne-am aprins repede țigările, cu o bucurie fățișă, intrucît nu ne simțeam cu nimic vinovați de nenorocirea abătută brusc asupra șefului, așa că l-am privit cu veselie și-am așteptat să ne spună urmarea. Șeful a oftat lung, semn că uraganul trecuse, ne-a studiat gînditor cîteva secunde, pe fiecare-n parte și s-a lăsat greu cu coatele pe masă.

— Fiți atenți că ne-așteaptă zile grele, vă previn din timp ca să n-avem discuții după aceea ! M-a pus dracu' să-i mai cer directorului vreo doi-trei oameni, ca să ne acoperim posturile libere, și-n loc de trei, directorul ne-a trimis nouă ! Asta n-ar fi nici un bai, continuă el liniștit, că s-ar găsi de lucru pentru fiecare, numai că-s nouă frați, și-s moroșeni toți ! răbufni dezamăgit. Nu pot să-mi închipui cum de s-a procopsit directorul cu ei, căci, știți și voi prea bine, cu aștia nu-i de glumit. El săracul a vrut să angajeze numai trei, și-atunci l-au cam înghesuit un pic, prin biroul ăla al lui, ori toți, ori nici unul, ziceau ei, iar directorul, ca să scape de belea, mi i-a trecut mie !...

Șeful ne privi scrutător, așteptînd parcă o confirmare sau un răspuns. Pe dată, noi ne-am posomorit ca la comandă, ca și cum participam din plin la propria-i nenorocire. Satisfăcut de dovada noastră de compasiune, reluă hotărît :

— Încă o dată vă repet, fiți foarte atenți ! M-au înghesuit și pe mine un pic, pe la un colț, și-a fost musai să-i bag pe toți în același schimb, ei sub nici un motiv nu vor să se despartă unul de altul. Am stat mult și m-am gîndit, în care schimb să-i bag, și nu-i decît o soluție, una singură !

Pauză strategică, numai cît să ne fiarbă puțin, și apoi cu voce tare :

— Îi va prelua maistrul Ciofan, c-a mai lucrat cu moroșeni pe la Borșa !

Ne-am holbat cu toții la cel condamnat, cuprinși de-o imensă milă, și-am izbucnit în hohote de ris, odată cu șeful de secție. Maistrul Ciofan, trecut de prima tinerețe, se gheboșă dintr-odată, cît pe ce să înghită țigara, și își frecă nedumerit palmele de pantaloni.

— Bine șefule, icni el cu o tuse înecată în fum, dar altul nu putea să-i ia, neapărat eu ? încercă o vagă împotrivire, asociată cu un zîmbet jalnic, însă șeful i-o reteză scurt :

— Nici să n-aud, tu le cunoști obiceiurile și vorba ! Dacă tot te-ai lăudat că i-ai mîncat copîi pe ăia de la Borșa, să te văd cum te descurci cu aștia ! Le faci instructajul de protecția muncii și-i repartizezi pe flux, or fi ei necalificați, dar cine știe ce clocesc sub pălăriuțele ălea din pai. Bagă bine de seamă și nu-i scăpa din ochi ! Cum l-ai prins pe careva cu spirtul, mă anunți imediat pe mine sau pe șeful de post. Valabil pentru toată lumea, aveți grijă cum le vorbiți, că aștia-s iuți la minie ! Nu le căutați nod în papură, dar nici nu-i lăsați să tîndălească, să se ia ai noștri după ei și să ne strice toată munca de pînă acum ! Mă, e clar, sau nu e clar ? răcni șeful cu veselie și se ridică, iar noi toți buluc după el, cu nerăbdarea unui prim contact cu moroșenii, însă șeful ne opri în ușă :

— Nu-mi faceți circ în flotație ! Merge numai Ciofan să discute cu ei. Restul, la treabă !

Curiozitatea noastră s-a potolit repede peste cîteva zile, cînd am asistat rînd pe rînd la apelul schimbului lui Ciofan. Cei nouă din nord, drepți ca brazii, cu pălăriuțele din pai cocoțate pe vîrful capului, se ghemuiau sub sumanele lor mițoase și răspundeau în scîrbă la întrebările lui Ciofan cu cîte un „Ie !“ mohorît, își luau trăistile și înțepeneau pe lîngă utilaje. Ciofan își blestema zilele că nu-i putea deosebi unul de altul ; pe toți îi chema Firizan, Ion, Nicolae sau Pătru Firizan și semănau leit unul cu celălalt, blonzi, cu ochii albaștri ușor alungiți și cu fețele lunguiețe ca o pară. Pînă la urmă Ciofan i-a băgat pe toți în oala Firizanilor și nu și-a mai făcut probleme de conștiință din pricina confuziilor. Cu totul surprinzător, moroșenii tăceau și își vedeau liniștiți de treabă.

Dar chiar cînd lucrurile păruseră să intre în normal, odată trecută faza de acomodare, noi cu moroșenii, ei cu noi și cu uzina, abia cînd răsuflasem cu toții ușurați, inclusiv șeful de secție, în cîteva dimineți la rînd, totdeauna după ora zece, am început să ne obișnuim cu un spectacol de minune, mereu același ca deznodămînt : maistrul Ciofan bătînd scările flotației ca un apucat, în sus și-n jos, ceva mai dihai ca un maratonist, sau, altfel spus, gîfîială lungă pînă-n amiezi, blesteme și afurisenii cumplite. Pentru prima oară, tusea lui se făcu auzită pînă și prin cele mai ascunse unghere ale flotației, odată cu întrebarea disperată : „Unde-s moroșenii ? N-ați văzut moroșenii mei, ăia nouă frați ?“

Toată lumea ridica din umeri a neștiință, Ciofan se oprea spumegînd în curtea flotației, înțepenit într-o nemișcare stranie, cu privirile aiurea, ușor crăcănat și cu un zîmbet adresat nimănui. Fuma două-trei țigări una după alta, își trecea mîna prin coama lui de păr negru, albit pe la tîmple, zîmbea strîmb și bolborosea dulci cuvinte de dragoste pentru cele nouă pălăriuțe care aveau să i se mai arate în ochi doar la sfîrșitul schimbului. Între timp, utilajele huruiau singure și nesupravegheate, iar Ciofan își presimțea cu siguranță sfîrșitul carierei lui de maistru.

Cîteva zile își căută moroșenii și prin pădurile de lîngă flotație, ba chiar și pe malul Someșului, și cînd îi lăsară puterile, chiar în preajma dezastrului, îi raportă năucit șefului de secție că ultima sa hotărîre este să se înterneze într-un sanatoriu.

Șeful ridică și el din umeri, ca toată lumea, și-l chestionă dacă la sfîrșitul schimbului, cînd reapăreau lîngă ceilalți muncitori moroșenii erau treji.

— Treji, șefule, hohoti Ciofan distrus, dar dacă eu nu dau de ei toată ziua, într-o dimineață ai să-ți găsești flotația pusă pe chituci, aștia fac vreo poznă de sare moara mare de pe lagăre și pe urmă nici papa Pius nu ne mai scapă !

— Nu știu, descurcă-te cum poți ! îl expedie șeful grăbit, eu te-am făcut maistru, dar nu mi-am închipuit că te pot dărîma nouă moroșeni !

Ciofan înghiți gălușca scrîșnind, și la sfîrșitul schimbului, cînd reapăreau cei nouă moroșeni, încruntați și cu mîinile sprijinite prin chimire, devenea blînd ca un mieluțel : „Cum îi fraților, vă place pe la noi, așa-i că vă place, faine locuri, ha ?“. „Ie !“ răspundeau scurt moroșenii și dispăreau în sat, unde făceau mare senzație lălăind două cîntece la o sticlă cu jinars. Toată tevatura aceasta a durat vreo două săptămîni, timp în care Ciofan aproape că înnebunise.

Desen de Nicolae Gadonschi

Într-una din dimineți am primit dispoziție de la centru să refac schițele cu rețeaua de conducte tehnologice ale uzinei, în vederea unor optimizări și noi racorduri. Așa că am fost nevoit și eu să hoinăresc prin toate cotloanele flotației, prins de măsurători și calcule, ca după multă trudă, să mă bucur de șansa unică de a descoperi moroșenii, ascunși după bazinele îngroșătoare.

În curtea flotației, tabloul obișnuit : maistrul Ciofan, crăcănat, fumîndu-și țigara cu cotul ridicat mult deasupra nasului, zîmbetul lui strîmb și bolboroselile de simpatie la adresa moroșenilor care promiteau să-l bage-n spital. Atunci l-am bătut pe umăr și l-am trezit din plăcuta-i reverie.

— Hai bătrîne ! Hai că ți-am găsit prietenii, vină să-ți salvezi onoarea !

— Nu mă-nebuni, izbucni Ciofan neîncrezător, vrei să-ți rizi de mine sau chiar i-ai dibuit ?

— Haide omule, l-am tras de mînecă, așa ceva n-ai mai văzut prin nici o flotație din țara asta...

Am urcat în fugă treptele primului nivel al uzinei și ne-am oprit gîfîind în dreptul gangului care ducea la bazinele de suprascurgeri, din spatele îngroșătoarelor.

— Pe cinstea mea dacă nu dau deseară doi litri de jinars, gemu Ciofan vlăguit, numa'arată-mi unde-s tilharii ! și desluși în ochii lui o licărire diabolică de răzbunare.

— Sst, l-am prins de mînecă și l-am înghiontit, taci din gură și ia-te după mine !

Ne-am strecurat tiptil pe sub cîteva fiare și grilaje metalice, ne-am noroit pînă la genunchi și-am ajuns chiar în spatele îngroșătoarelor, de-a lungul cărora trecea conducta mare de steril, unde în sfîrșit ne-am bucurat ochii cu neasemuita priveliște a celor nouă din nord, care sforăiau la unison, cocoțați pe conductă și uitați de lume, ghemuiți unul într-altul, cu mîinile-n poale și pălăriile trase pe ochi. Ciofan își stăpîni fluieratul de uimire și țîstui mărunt din buze :

— Nțțț ! Stai lîngă mine, îmi spuse cu o bucurie dezlănțuită, stai lîngă mine și-ai să vezi cum îi lecuiesc eu îndată de somn !

Undeva în apropiere se afla un hidrant de incendiu. Ciofan deschise repede geamul, înhăță furtunul și-l propti cu duda înspre moroșeni, îmi trase cu ochiul și șopti încîntat :

— Arde-o, inginerule ! Dă drumul la robinet, tu-le soarele lor !

M-am executat întocmai, cu ciudatul sentiment că particip la un asasinat în masă.

— Mă, săriți repede jos că vine ministrul pe la noi, să vadă cît ni-s de rujinite conductele, și ne tunde pe tăți dacă nu-i curățenie lună ! răcni Ciofan cît putu de tare și începu să plimbe jetul de apă de la stînga la dreapta peste cei nouă moroșeni buimaci de somn, cu o fericire care-l elibera de toate suferințele îndurate pînă atunci.

Uzi leoarcă, moroșenii au părăsit în grabă mare flotația, însoțiți de uralele noastre, și nu s-au mai oprit decît în biroul directorului. Cum acesta deja fusese pus în temă, la telefon, i-a primit cu toată dragostea.

— Văd că le cam plouă pe la flotație, a zîmbit cu subînțeles, și-mi pare rău că nu v-am spus din timp cum îi pe la noi !

— Apoi domnule, mormăi purtătorul lor de cuvînt, dîrdîind ca varga, să faci bine să ne semnezi repede fișele de lichidare, că noi om mere acasă ! Nu ne mai place în fabrica dumitale, că prea vă speriați tăți cînd vine v-un ministru ! Iară scîrba ceia de maistru să nu-ndrăznească să calce vreodată pe la noi pe la pădure, că, de nu, l-om pune să taie lemne pentru tăt neamu nost', scrîșniră ei ca într-un glas și duși au fost.

În următoarele două zile, șeful ocolului silvic s-a scăpat la un pahar față de Ciofan că-i pare tare rău după cei nouă din nord, care-i făcuseră treabă bună sus la pădure, nopți de-a rîndul, muncind pe rupte, pînă la răsăritul soarelui, cînd soseau frînți la flotație... Ciofan n-a mai scos un cuvînt pînă nu s-a îmbătat turtă. Abia atunci a intrat în posesia unui adevăr esențial :

— Bieții oameni ! Mare lucru că nu m-au tăiat !

gabriela creţan

Prolegomene

Suzeranitate a umbrei, anotimp de gaz
cînd îți sărbătorești celibatul, asceza,
o zi de noiembrie amară ca oțetul funerar,
ca o coroană de spini pe fruntea celui osîndit
la galere
și sabia deasupra capului.
Anonim sînt, sub stelele reci / care ard
ca un vas cu mangal în încăperea săracă,
de nimeni iubit, neiubind
asemenea moralistului ipocrit care strecoară
printre poeme didactice un text încifrat
(alături pumnalul, vitriolul și masca) :
prolegomene la arta trădării.
Ca un mim, fără glas, fără har,
jefuitor în negru, / fals
Samael cu spadă de oțel înluminat,
azi știu că moartea se suportă pe viu,
ca circumcizia, azi știu
că totul se plătește : ochi pentru ochi
și dinte pentru dinte.
Înfig andreaua în inima marionetei, / singele
potopește timpanul, briciul amenință
(pe tine te-amenință, cititorule, îți șoptesc) :
printre mulaje de ghips
străluc esc ustensilele morții
(apoteoză
în care nimic nu se divulgă),
în anticamera albă veghează tăcuți
vasalii care mă vor vinde.

În lacrimi

Toată în lacrimi, imaculată,
într-o noapte a plîngerii, înecată în oglindă,
în
aurită splendoare.

Dar ce ipostază, stăpîne, ce grimasă
incremenită
(o cutremurare dulce, înrobitoare),
ce mască tragică trasă strîmb pe obraz
alunecînd de partea cealaltă
ca uns al purgatoriului care vine
din sălbăticie,
din înnorare
cu fruntea numai cenușă, cu inima
ca o rază care-mi luminează paharul.

Aproape,
înmărmuritor de aproape,
armonicele acestei secunde și apoi
muzica fugind în jurul unui nor de lapte.

Străfulgerare !

Ce grimasă, stăpîne, însuportabilă,
multiplicată,
ce teroare, ce violență, pîngărirea știutelor
dogme
de parcă m-ar frînge pe roată, de parcă
s-ar răsturna o oglindă
din care se varsă o furie vînătă.

Și iată, lacrima mea
— o silabă
care glisează pe marmura roșie
întunecînd-o.

Dar nu mai știu al cui
este ochiul vulnerabil, ochiul
profanator
care contemplă consternat din umbra sîngerie
nici paradoxurile lui desăvîrșite,
risipite ca perlele înghețate,
luminînd ca opalul
Calea plină de spini a pustiului și a
dezonoarei.
Aproape,
înmărmuritor de aproape,
atît de singur și atît de părăsit
în aurită splendoare,

el, despotul palid, eu, uzurpatorul ;

căci totul este imanență și reflectare,
asemănare nesfîrșită, neîndurătoare,
visăm în oglindire pantomima morții
sub sfere conjugate în ruină.

gheorghe şerban

Racursi

I

Coasta care nu-l lasă
Și-l face să simtă ce i-ar putea scăpa
Ținîndu-l încleștat în strînsoarea
Mădularelor de plumb,
Sudoare — întinzîndu-i chipul îndurerat
Vlăguit,
Zugrăvit cu licăriri de lumină vineție
Chip îmbibat de apă cu sare
Învăluit în semiîntuneric
Străjuit de aripile largi ale îngerului
Trist imperiu — Aprinde-te !

Aprinde-te !...
Rogu-te să te aprinzi.

II

Sînt copilul respirînd întuneric
Înăbușindu-și strigătul așteptat
Condamnat la Cristalul perpetuu.
Am să devin Clopot Alb
Și voi pătrunde-n marmura templului
Cînd jocurile lucra-vor sudoarea frunții.
Apa prealimpede a Cuvîntului
Rămas —
În rotire cu Clipa
Singura...
Nu știu de era trup — Acolo.
Deschide-mi să văd lumina lumii
Primind
Înaltul — Seninul,
Tăcerea...

III

Să nu uiți
Că-n osînda cioplitorilor de clopote
Se află sînge de-al nostru.
Piatră-n inima căreia plînge — Făptura.
E surd trupul tău — Clipă...
Sîngele se stinge-n versurile
Din trupul Luminii.
Trup —
Ce există-n orice fecioară
Pe care ai zămislit-o
Sîngerîndu-te.
Scormonește-ți țărîna din altarul ierbii !
Și cîntă-ți eterna ta melopee
Topindu-te-n lumina stelelor.
Vei auzi plugarul
Care udă cu sudoarea frunții — Pămîntul
Înlăuntrul căruia izvorăște
Cîntecul lumii,
Bocet însingerat,
Păstrînd sfînta suflare a soarelui.
Chip pe care trăznetul l-a cioplit
În firul de piatră
Ducînd lumina...

IV

Nu există tăiș,
Nu există furtună,
Care să sfredelească mai adînc
Decît OCHIUL ARGINTULUI.
Zugravule — Privește cu ochii tăi
Cum lacrimile de sînge încep să umble,
Cum limba lor de zgură caută...
Cum apa putredă din sînge urlă la sărac.
De unde vii zugrăvit în albastru
Vierme cu strigăt de vultur ?...
De unde !
De unde !
Atunci Arborele înalță spre stele
Ecoul inimilor.
Îl aud cîntînd.

LA CAPĂTUL STRĂZII

salvina adam

Om spătos și înalt, cu fața lungă și ochii ficși, avea hainele bune, dar tare mototolite, ca și cînd ar fi dormit în gară sau prin parcuri, prăfuit și nehotărît.

Îl îmbulzea lumea în tramvai, cucoanele se lipeau strîns de el la cîte-o cotitură, bărbații roșii la față își făceau loc și-l înghionteau dintr-o parte în alta.

Se uita pe deasupra lor afară, zîmbind moale. Număra stațiile în gînd : „patru, cinci...“ și-a coborît precis, pipăind în jur cu bastonul alb.

Strada zgomotea tare, cu mașini cu tot, se făcea seară și, în fața magazinelor, vînzătoarele stropeau cu apă trotuarul. Trecea lume grăbită, cu pași mulți, mirosea a flori de grădină nevîndute și a țigări ; într-un colț se înghesuiau la plăcinte calde și vînzătoarea număra banii repede.

— Matale ce vrei ?

— O plăcintă.

— Nu mai am.

În jurul lui — nimeni. Se golise tava. De geam spînzurau punguțe cu bomboane încleiate.

— Nu ? !

Ochii ficși ai omului i se uitau în decolteul mare.

— Ba, una, poate s-o mai găsi.

Bărbatul zîmbea.

— N-ai douăzeci și cinci de bani ?

Nu auzise și se tot uita.

— Ce te holbezi așa, omule, ce, n-ai mai văzut ?

— Nu mă holbez. N-am văzut.

Și-a ridicat capul mai sus. Vînzătoarea zîmbea și ea între batoanele de zahăr și ciocolata veche.

Un copil a cerut turtă-dulce. Bărbatul nu se clintea. Obosit, se rezemase de zid.

— Cît e ceasul ?

— Opt și cinci. Ar fi trebuit să închid.

— Închide.

S-a auzit zăvorul și pe ea cotrobăind sub niște cutii. A ieșit încercînd încă o dată ușa. Omul o privea cu ochii lui verzi în dreptul gîtului. Ea avea bluză cu dungi. Și el zîmbea bun, țintă la bluza ei.

— Mergi tot în stație la cinci ?

— Merg.

L-a luat ușurel de brat. Cu mîna cealaltă, el, tot zîmbind, proptise de zid bastonul alb, mai la întuneric, să nu-l vadă nimeni, să-l lase acolo. Traversau, el, tot fix cu privirea deasupra celorlalți, simțea pe mînă căldura ei și ea trebuia să fie frumoasă.

Ea rîdea ; în stație — lume multă.

— Uite că vine...

O ținea strîns, îl îmbrînceau alții din spate, a urcat, se înghesuia lumea, ei îi veneau lacrimi în ochi de strînsoare, dar nu zicea nimic.

— Cînd coborîm ?

— Mai departe oleacă.

Afară, începuse primăvara cu narcise și pomi albi. A coborît încet, șovăitor, cu ochii la niște cireși de la marginea drumului.

Își fixase privirea în pămînt și ea se gîndea c-o fi supărat, se lipea de el ; pe stradă — nimeni, numai becuri aprinse, sus.

— Locuiești pe-aici ?

— Nu. Merg în altă parte.

Mergea nesigur, cu ochii verzi tot zîmbind înainte. I-a atins cu palma, în treacăt, o șuviță de păr. „Are păr lung, se gîndea.

— Aici stau eu.

Nu știa ce să mai zică. Și el tot cu ochii în bluza ei. Ea îi culese de pe haină o scamă lungă, verde.

Îl îmbătau pomii de pe margine și căldura, și asfaltul nestropit. A scos ceva din poșetă, el a vrut să prindă în palme, dar cheile s-au rostogolit cu clinchet, mai încolo.

S-a aplecat greoi, pipăind cu palma asfaltul, roșise tot, ea tăcea, ochii mari, mîinile lui pe sandale... i se umpluse palma de praf și se scuală de jos icnind.

— Uite-le !

Ea s-a întors spre portiță. „Și-a dat seama“, se gîndea el. Și, cum nu vedea nimic, a luat-o încet înainte, spre capătul străzii, să găsească măcar un băț cu care să simtă din nou, în palme, oamenii, mașinile, drumul.

plastică

Expoziţie omagială

Deschisă în ziua de 27 mai la Sala Dalles din Capitală, expoziția omagială de artă „Marile bătălii revoluționare ale clasei muncitoare conduse de Partidul Comunist Român în anii luptei ilegale, eroismul clasei muncitoare în vasta operă de făurire a societății socialiste“, este dedicată împlinirii unei jumătăți de secol de la procesul militanților comuniști și antifasciști de la Brașov, moment de seamă al istoriei noastre naționale, care a impus numele unui tînăr comunist neînfricat, cel care avea să devină fondatorul României moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cel mai iubit și stimat fiu al poporului nostru.

Expoziția exprimă elanul creator al artiștilor noștri, conectarea lor entuziastă la bogăția de semnificații a prezentului, meditația lor la gloria și jertfele trecutului de luptă și de victorii istorice. O dată mai mult artiștii plastici își dovedesc implicarea revoluționară în viața patriei, militantismul, angajarea politică. În moduri impresionante, ei au reușit să capteze sensurile celor mai importante momente a căror însumare structurează istoria ultimelor decenii a patriei noastre, începînd cu momentul istoric al făuririi Partidului Comunist Român. Numeroși artiști, din diferite generații, exprimîndu-se în diverse tehnici, contribuie la realizarea unui ansamblu de reală reprezentativitate, dominat de fierbintele omagiu adus tovarășului Nicolae Ceaușescu, revoluționarul înflăcărat, care și-a dedicat viața, din cei mai tineri ani, slujirii cu credință a măreților idealuri de libertate și fericire, de progres ale poporului român, pentru triumful socialismului și comunismului pe pămîntul României. Deosebit de realizate sînt și lucrările dedicate tovarășei Elena Ceaușescu.

Alături de vibrante evocări plastice ale celor două momente importante ale istoriei noastre, făurirea Partidului Comunist Român și împlinirea a 50 de ani de la procesul de la Brașov, expoziția cuprinde și metafore ale unor idei și evenimente la fel de scumpe poporului nostru. Astfel, sînt evocate evenimente legate de lupta pentru independență națională a românilor, de munca lor pașnică, eroic trăită de toate categoriile sociale, de setea de pace a unui popor din plin angrenat în construirea celei mai umane dintre orînduiri. Alături de lucrări inspirate din lupta în condițiile aspre ale ilegalității a partidului și a tovarășului Nicolae Ceaușescu se află — realizîndu-se astfel o reală complexitate de ansamblu — lucrări inspirate din evenimente istorice ale epocii numite cu legitimă mîndrie de toți românii „Epoca Ceaușescu“, emoționante prin capacitatea lor de a sugera destinul eroic al unui popor condus de cel a cărui cutezanță novatoare, a cărui clarviziune, a cărui iubire de pace au devenit legendare.

Caracterul echilibrat al expoziției este asigurat, cum arătam, de participarea unor artiști aparținînd unor diverse generații. De reținut astfel, lucrările lui Alexandru Ciucurencu, Camil Ressu, Vida Geza, Ion Jalea, Ion Vlasiu, Spiru Chintilă, dar și cele semnate de Eugen Palade, Vasile Pop Negreșteanu, Eftimie Modîlcă, Corneliu Ionescu, Gheorghe Ioniță, Vladimir Șetran. Un cuvînt special de prețuire se cuvine adresat lucrărilor cu profunde și subtile sugestii patriotice semnate de Sabin Bălașa, Ion Gheorghiu, Brăduț Covaliu, Viorel Mărginean, Virgil Almășanu, Horia Flămînd, Zoe Băicoianu, Iulia Oniță, Paul Vasilescu, Mimi Podeanu, Ileana Balotă, Adrian Dumitrache, Drocsay Imre, Iulian Olaru, Traian Vasai.

Celebrînd prin mijloacele subtile ale artei plastice momentul împlinirii unei jumătăți de veac de la procesul de la Brașov, expoziția de la sala Dalles constituie un moment remarcabil în evocarea unei perioade istorice de primă importanță pentru România.

Matei Gavril

muzică

Ecouri ale unui timp eroic

De curînd, la Filarmonica de Stat „George Enescu“, dirijorul Iosif Conta a prezentat la un înalt grad de măiestrie Prologul operei „Tinerețea eroică“ de tînărul compozitor **Cătălin Ursu**, fostul său elev la clasa de dirijat și fostul discipol al maestrului Tiberiu Olah la clasa de compoziție. În felul acesta, Iosif Conta lansează un nou tînăr compozitor, de un talent indiscutabil și totodată, posesorul unui meșteșug creator, în concordanță cu o tematică profund actuală. Așa cum spune, în programul de sală al concertului, autorul operei, creația „Tinerețea eroică“, pe un libret de Emil Poenaru, a fost inspirată de o pagină glorioasă din lupta clasei muncitoare pentru dobîndirea drepturilor legitime, o pagină ce are ca principal reper istoric procesul de la Brașov al comuniștilor din mai 1936. Prima audiție a operei a avut loc în sala Teatrului Dramatic din Brașov, în iunie 1985, sub conducerea muzicală a tînărului dirijor Ovidiu Dan Chirilă. Structurată în două acte și două tablouri — încadrate de un prolog și epilog — opera „Tinerețe eroică“ apare ca o rememorare a evenimentelor expuse în „prolog“. Concluzia ideatică și muzicală a operei se derulează în „epilog“. Dacă din punctul de vedere al libretului concluzia este aceea de solidarizare a maselor

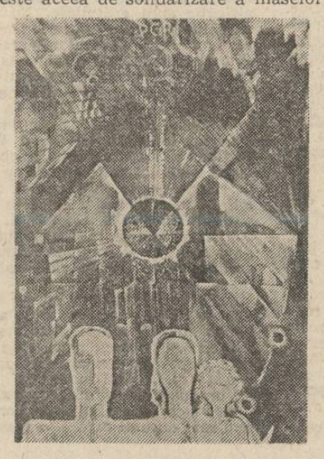

ce ies din tribunal, care intonează un cor al durerii, ce se transformă însă într-o expresie vibrantă a hotăririi de a rezista și a înfrunta forțele sociale opresive, din punct de vedere muzical are loc o sinteză a tuturor elementelor tematice importante dezvoltate în operă, ce vor căpăta în final luminozitate, spectacolul încheindu-se printr-o străfulgerare a imaginii unui viitor fericit, făurit prin eroismul și puterea de sacrificiu a comuniștilor.

Prologul prezentat în seara de concert — accentuăm, cu o puternică forță emoțională de **Iosif Conta** și de dirijorul corului, **Nicolae Bica** — ne introduce în climatul incandescent al operei, avînd la bază intonații ale cîntecului muncitoresc „Privesc din Doftana“. Urmează transformări ale discursului muzical, apoi se conturează o temă de marș grotesc „al persecutorilor“ și-n acest fel se poate vorbi de o natură dialectică a discursului sonor. Se simte un suflu neoromantic, se detașează elemente transfigurate ale folclorului românesc, într-un limbaj neomodal, cu momente de cantabilitate generoasă și mai ales cu o orchestrație foarte sugestivă și eficientă, în armonie cu o scriitură corală remarcabilă. Tînărul Cătălin Ursu a debutat în plină lumină cu o operă adînc contemporană și bogată în sugestii novatoare.

Doru Popovici

CRONICA EDIȚIILOR

Panait Istrati, azi

II. AL. OPREA: CEL DE-AL DOILEA FRONT

Sîntem, poate, prea aproape de Al. Oprea pentru a-i judeca la adevărata valoare trecerea prin vremea noastră. Totuși, fie și doar aceste două rădăcini pe care le-a înfipt viguros în solul culturii române — ediția Eminescu și ediția Panait Istrati — și ar trebui să ne spună de pe acum că freamătul arborelui ce ne duce în mileniul trei îi va îngîna în mod necesar numele. A lăsat amîndouă aceste ediții neîncheiate — dar aduse aproape de liman : Panait Istrati, la volumul al VIII-lea, Eminescu, la al XI-lea ; le-a lăsat pe amîndouă în mîini bune. Își canaliza energia cînd spre una cînd spre cealaltă — și cine urmărește această alternanță vede că a luptat bine pe ambele fronturi. Poate cu mai mare tenacitate pentru Eminescu, a cărui reapariție în toată plenitudinea era imperios necesară pentru cufundarea generațiilor mai tinere de intelectuali în matca spiritualității autohtone. Nu-i facem, desigur, o vină că n-a pus și în celălalt talger al balanței un patos la fel de greu. Timpul, de altfel, n-a mai așteptat, lăsîndu-l pe Al. Oprea să înghețe în această ipostază : cu Eminescu în mîna dreaptă, înălțîndu-l deasupra capului, gata de zbor plin — și cu Panait Istrati în stînga, săltîndu-l din imorf pînă în dreptul inimii... Nu-i facem lui Al. Oprea o vină pentru această — dar trebuie să observăm că slăbiciunile ediției Panait Istrati, cîte sînt, au devenit tot atîtea piedici în înaintarea ei astăzi, tot atîtea puncte de bătaie — și bătălii cîștigate fără victorie — pentru ne amicii acestei ediții.

Întemeiată în 1966 prin lansarea primelor două piese în același timp („Moș Anghel" și „Chira Chiralina"), ea a continuat bine : în 1967 apăreau „Prezentarea haiducilor" și „Domnița din Snagov", în 1970, volumul 5 („Codin" și „Mihail") — iar în 1974, volumul 6 („Nerantula", „Familia Perlmutter" și „Ciulinii Bărăganului"). A urmat, după aceea, un gol de 10 ani, pentru ca abia în 1983 ediția să fie reluată cu volumul 7 („Evadările mele" și „Pescuitorul de bureți") și 8 („Tața Minca") — acesta din urmă avînd numele lui Al. Oprea pe pagina de titlu în chenar negru, ca și următorul, volumul 9 din 1984 („Mediterana. Răsărit de soare / Apus de soare"). Ce s-a întîmplat cu acești zece ani de întrerupere, ce se va întîmpla în continuare cu ediția Al. Oprea — iată întrebări care ne preocupă în cel mai înalt grad. O parte din vină editorul și-o ia asupra sa și a colaboratorului său permanent, Eugen Barbu : în „Cuvîntul" de la volumul VII citim : „Am putea aminti că nu e vorba de o ediție obișnuită — simpla reproducere a textelor, însoțită de aparatul critic corespunzător — ci de o tălmăcire în românește, că unele volume au zăcut cîțiva ani buni în sertarele fostei Edituri pentru literatură în sfîrșit că au existat și alte impedimente (la care ne vom referi mai tîrziu), dar orice explicații am oferi, practic, în fața literaturii naționale și a maselor de cititori din țara noastră, nu putem fi niciicum absolviți de vina acestei întîrzieri". Al. Oprea nu mai revine, cum promite în paranteză. Să spunem că o parte din impedimentele ce au frînat ediția între volumele 6 și 7 țin de formula adoptată : textul francez al lui Panait Istrati tradus și adus la înaltă expresie românească de către un mare scriitor român, Eugen Barbu. S-a consumat destulă cerneală pe marginea subiectului ; n-ar mai trebui sporită discuția. În această formulă, ediția Panait Istrati a ajuns la volumul 9 — și-i mai trebuie un singur volum, 10, ca să încheie o secțiune a operei istratiene — cărțile de literatură propriu-zisă ale marelui brăilean. Nu aici stă, însă, „slăbiciunea" ediției de față. Dimpotrivă, traducerea lui Eugen Barbu reprezintă o mare victorie pe care autorul „Chirei Chiralina" o reciștigă în rîndul publicului românesc. S-a atacat, cred, ediția în această latură pentru că Eugen Barbu însuși a trecut, în acești ani, prin criza incompatibilității unei părți a criticii românești cu opera sa : ecoul acelor certuri fără destin s-a resimțit mai puternic asupra ediției Panait Istrati generînd o polemică pseudo-științifică în care s-a expus Alexandru Talex. Al. Oprea se cuvenea să intervină mai energic cu prestanța și argumentația sa impecabilă pentru apărarea lui Panait Istrati ; s-a mulțumit cu admonestări blînde, dînd dreptate tuturor, încercînd să împace două principii ireconciliabile. Critica, în general trebuie să ia cuvîntul arătînd editorilor și publicului larg în ce constă chestiunea. Spectacolul destrămării unei ediții este unul dintre cele mai triste — mai ales cînd ea a trecut de jumătate, mai ales cînd scopul este acela de a te însinua tu însuți în locul coordonatorilor.

Dar, cum am spus că slăbiciunea nu constă în traducere — chestiunea fiind deturnată răuvoitor de la făgașul ei firesc — voi arăta că Al. Oprea însuși nu putea, pe terenul pe care se afla, să ia cuvîntul mai apăsat pentru a-și apăra întreprinderea. Ediția Panait Istrati a început în 1966, în spiritul acelor ani : ea se prezintă ca o ediție de lux, un fel de culegere „ad usum Delphini", cu minime repere istorico-literare (dar cu o prefață substanțială, punct de reper în rezolvarea problemei Panait Istrati pentru literatura română), cu un scop precis : de a atrage cititorul, cu multe promisiuni pentru viitor. În repetatele note editoriale Al. Oprea vorbește constant de o Addenda care va cuprinde traducerile făcute de Panait Istrati însuși în românește ; abia începînd cu volumul VII se publică, în Addenda, și acestea — dar este deja tîrziu, pentru că Alexandru Talex a speculat tocmai această latură a ediției tunînd și fulgerînd împotriva traducerii lui Eugen Barbu și publicîndu-le în volume masive pe cele ale autorului (Addenda i-a fost, deci, smulsă din mîna lui Al. Oprea și publicată separat !). Ni se mai vorbește, apoi, constant de celelalte două secțiuni ale corpusului : publicistica și epistolierul istratian ; separat, Al. Oprea a publicat volume din aceste categorii, neapucînd însă să le prindă în ediție (trebuia, pentru aceasta, o readaptare a lor la normele ediției-matcă). Ni se mai promite un volum de bibliografie, un indice complet al cuvintelor și locuțiunilor românești transpuse de Istrati în franțuzește, etc., etc. Toate, pentru viitor. Reperele de istorie literară sînt, repet, minime : abia cîteva zeci de pagini pentru toate cele nouă volume apărute. Iată slăbiciunile evidente speculate de către aprigul combatant împotriva acestei ediții ! Dacă ar fi beneficiat de marile cîștiguri ale textologiei românești din ultimul timp, Al. Oprea ar fi rambursat, cu vîrf și îndesat, culturii române corpusul ediției Panait Istrati. Pentru că astăzi lucrurile ni se par foarte clare : Panait Istrati are dreptul la o ediție critică. Trebuie în primul rînd stabilit textul francez de bază (sînt cărți ale lui Istrati care au cunoscut pînă la 25 de ediții în timpul vieții autorului !), cu variantele sale ; din rațiuni de argumentație, Al. Oprea ne dă, în cîteva locuri, variante în limba franceză ale textului după o dactilogramă păstrată în Muzeul Literaturii Române — variantă ce pare a păstra în margine însemnările autorului însuși ori ale primilor săi traducători. Deci există un text revăzut ! Există, apoi, mari diferențe de la o ediție la alta (greșeli de tipar, îndreptări tactice ale lexicului ori ale sintaxei, etc.). Imaginați-vă cît de necesare sînt acestea pentru studiul limbii lui Istrati, pentru aventura limbii române înfuzîndu-se în limba franceză !" Ele sînt obligatorii pentru definirea operei și personalității lui Panait Istrati. Al. Oprea a ales, ca text franțuzesc pentru ediția sa, ultima ediție franțuzească apărută ; a ales, n-a reconstituit istoria textului istratian. Textul francez trebuie, apoi, însoțit în juxtă de cel românesc : o traducere de bază adoptată — care nu poate fi alta decît cea a lui Eugen Barbu — cu propriul ei aparat critic în atenție conținînd, în acest caz, variantele date de către Panait Istrati însuși, cele prin care i-a difuzat opera Alexandru Talex, traducerile anonime de la fosta Editură pentru literatură, etc. Acest totum textologic însoțit, apoi, de notele critico-istorice obișnuite edițiilor critice românești actuale : iată ce-i trebuie lui Panait Istrati.

Se pare că spunem lucruri foarte simple, explicăm tabla adunării savanților. Și totuși, ce s-a făcut pînă acum dintre aceste lucruri simple — pentru Panait Istrati ? Unul singur — și acela, culmea culmilor, cel mai des atacat : o traducere curgătoare, continuă, omogenă, pe care o semnează Eugen Barbu — și care, pentru a fi ea însăși completă, trebuie să mai cîștige un volum în această serie de opere ! Atît și aproape nimic mai mult. Prins în solidă carcasă științifică, Panait Istrati nu va mai fi terenul de bătaie al diletantismului ; nimeni nu va mai îndrăzni să-i tulbure așezarea în cultura română cu întrebări puerile ori cu argumente din afara chestiunii.

Ba, mi se pare că există chiar formă instituționalizată care să se ocupe de această ediție. Iată, M.L.R. deține manuscrisele. Al. Oprea a fost directorul acestei instituții prestigioase atîta timp, ediția Eminescu evoluează spre o încheiere glorioasă. Pe cînd primul volum din ediția critică Panait Istrati sub patronajul muzeului care-i adăpostește cea mai mare parte din manuscrise ?

Nicolae Georgescu

Absența viziunii

Urmare din pag. 1

ric prin alunecarea în aleatorism și **nesemnificativ.** Mînați de un instinct, să-i spunem reporteriesc, poeții caută „felii" autentice de viață pe care le aplică mecanic în text, ignorînd funcția transfiguratoare a limbajului liric și rezumîndu-se astfel la imagini de un prozaism irelevant. Acest procedeu poetic, trebuie s-o spunem de la bun început, este o falsă deschidere spre real, deoarece cotidienizarea excesivă a universului liric e o coborîre a termenului de realism de la semnificația sa **ontologică** la înțelesul rudimentar al **realismului stradal.** Totodată poezia banalului cotidian nu exprimă o atitudine lucidă, așa cum se afirmă uneori, ci mai degrabă e o nouă ipostază a „poeziei lenese" ca să folosim expresia lui Ion Barbu. Poetica „faptului divers" denotă în fond absența (sau refuzul) efortului artistic transfigurator. Realul, în accepțiunea sa generică, nu e echivalent cu realitatea „pietonată" receptată întîmplător ci exprimă energiile esențiale ale ființei. Din acest punct de vedere lirica lui Labiș, de exemplu, intră mai profund în rezonanță cu realul decît multe din poeticile banalului cotidian pentru că e alimentată de patosul existențial major. Prozaismul cultivat cu obstinație, în spatele unor teorii „veriste", cantonează poezia în zona arbitrariului și a lipsei de semnificație. Un tînăr poet debutant, de exemplu, folosește stilul denotativ (gen proces-verbal) descriind „un bloc de cartier mărginaș, un apartament în care el / și ea continuă un joc de societate", scenariul poetic relevînd faptul că „ea răsfoiește o revistă de modă / și-un puști scoate limba la ei / de pe balconul de alături" etc., etc. Această poetică a ciné-vérité-ului, devenită azi modă literară, anulează expresivitatea mesajului și autocondamnă actul liric la anonimat. Inventarul banalităților de fiecare zi nu poate căpăta valoare poetică în absența unei interpretări ideo-afective la nivel simbolic. De altfel Tudor Vianu în „Estetica", face următoarea remarcă : „ceea ce este cu totul accidental și irelevant cade din reprezentările artei, care nu reține decît ceea ce este esențial". Obsesia realului, benefică în sensul împrospătării figurației poetice, rămîne însă prea des la stadiul unei superficialități irelevante. Abordarea autentică a realului în poezie trebuie să implice o **transfigurare estetică** și **morală** totodată, actul liric fiind un acces la idealitate prin intermediul constiintei reflexive, modelatoare. A nu înțelege că poezia e o proiecție sublimată a realului iar nu stenograma unor întîmplări zilnice, insignifiante înseamnă anularea de la sine a statutului de poet. Lirica trebuie să obrerze în transcendere a evenimentului cotidian, efemerul convertindu-se în material artistic durabil. Un „antimetafizician" declarat ca Nichita Stănescu, bunăoară, își construiește universul poetic din elemente concrete ridicînd însă realitatea la puterea simbolului sau, altfel spus, transfigurînd fenomenul obișnuit în „real pur" (cum s-a exprimat filozoful Alexandru Bogza) apelînd la forța imaginației lirice. Poezia realului trebuie să fie o poezie de cunoaștere, de lărgire a orizontului ontic la nivel spiritual prin expresivitate lingvistică. Referindu-se la capacitatea vizionară a mesajului artistic un mare poet modern spune : „există și alte realități latente, mult mai numeroase". În acest sens poetul nu e un „copist" ci un detector spiritual al „lumilor posibile". Cu siguranță, tinerii poeți de azi au, spre deosebire de reprezentanții altor generații, o mai mare disponibilitate în manevrarea universului cotidian și acest lucru se pare că vine dintr-o accentuată **conștiință a prezentului.** Uneori însă perceperea „fotometrică" a realului duce la un fenomen negativ de reificare prin aglomerarea de fapte concrete care eclipsează orice viziune. Lirica de acest tip, aflată sub semnul particularului și urmărind doar efecte minore, suferă de **catholită** (ca să folosim un termen al lui Constantin Noica) adică de „lipsa generalului". Sentimentul realist este coborît în acest caz la nivelul simțului pragmatic, pericol în legătură cu care George Călinescu făcea următoarea observație : „o emoție poetică e o emoție nepractică, fără legătură directă cu un eveniment sau altul al vieții cotidiene". Poezia **hiperrealistă** fetișizează concretul proclamînd supremația obiectivității. Dar pînă unde poate fi dusă obiectivitatea în lirică ? Nu există act poetic fără mediere subiectivă emoțională. Universul poetic este într-un fel autonom acționînd după principiul **mimesis**-ului înțeles ca generalizare iar nu ca redare pasivă a particularului, gestul liric însemnînd o convenție estetică, și morală, o proiecție umanizată a spațiului real printr-o tensiune lăuntrică. Poezia obiectivă e o contradicție în termeni cu efect cel mult paradoxal nu și constructiv. Chiar dacă structurile cotidianului tind să instituie o nouă mitologie în lirica actuală, deplasarea interesului poetic dinspre esență spre fenomen nu trebuie să însemne și o deplasare dinspre semnificație spre gratuitate. Nu frecventarea universului profan e stinjenitoare în asemenea experiențe lirice (poetul nu mai oficiază azi „un cult al misterelor") ci absența **motivației lirice majore.** Formula descriptivismului prozaic practicată cu dezinvoltură de unii autori nu oferă șansa originalității, ba mai mult, prin serializare, tehnica realismului cotidian capătă aspectul improvizației și al kitschului, universurile poetice sînt confundabile, „trase la indigo". Banalul cotidian, chiar și el poate intra în regim poetic însă numai prin actiunea asimilatoare a fanteziei lirice în urma unei reconstrucții spirituale a realului, timpul obiectiv transformîndu-se în timp subiectiv. Poezia este „joc secund" și totodată „mai pur" fiindcă esențializează datele vietii oferindu-le generalitate expresivă.

În concluzie putem spune că una din tendințele liricii actuale este de a descoperi o **nouă logică poetică** a existenței omului în civilizația modernă, dar acest lucru este imposibil de realizat prin refuzul viziunii morale și estetice integratoare. Numai autentica expresivitate lirică, produs al sensibilității și al decantării spirituale, face ca realul să se convertească într-un real mai durabil care este mesajul artistic.

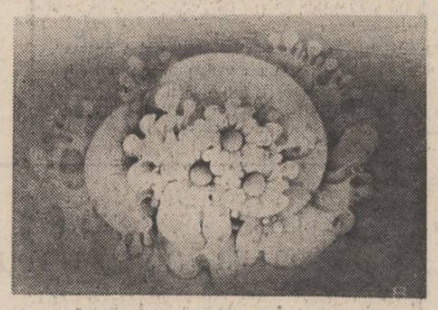

Grafică de Nicolae Sârbu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Două semnături, două generații ale poeziei : Virgil Teodorescu și Nicolae Dragoș

Literatura și viața într-un dialog permanent

Drumul de taină

Urmare din pag. 1

Orașului, plecînd din inima încrucișărilor de la piatra de început, a tuturor drumurilor țării, din Piața Unirii sfredelește întunericul adîncului spre sudul marilor iviri de muncă și strădanie. Noua linie de metrou, magistrala N-S reia în alt plan al simbolului tainicul drum al cetății de șcaun. În loc să se adune în sine ca o venă obosită, ea se deschide spre trupul orașului ca o arteră tînără pulsînd neobosit a viață.

Semănătoarea, Grozăvești, Eroilor, Izvor, Unirii I, Timpuri Noi, Mihai Bravu, Dristor, Leontin Sălăjan, Titan, Muncii, Republica, Politehnica, Armata Poporului, Păcii, Industriilor, Cringași, I.M.G.B., Apărătorii Patriei, Sudului, Pieptănari, Tineretului, Piața Unirii II, sînt 23 de nume proprii care denumesc treptele unui drum de la noi către noi prin adîncul tăcerii tăind în inima de pămînt a marelui oraș, arterele unei noi pulsații. 37 de km de străfulgerare luminoasă, unind Nordul cu Sudul și Estul cu Vestul în galopul rapidelor secunde, transformînd printr-o palpabilă lege a fizicii, distanțele în timp biruitor.

Inaugurarea la 24 ianuarie 1986 de către tovarășul Nicolae Ceaușescu a tronsoanelor I și II a magistralei a II-a I.M.G.B. — Piața Unirii II, de 10,4 km lungime, încununează un lung drum de succese ale constructorilor și proiectanților bucureșteni, precedat de inaugurarea în decembrie 1979 a tronsonului I al magistralei I Semănătoarea — Timpuri Noi de 8,0 km, în decembrie 1981 a tronsonului II Mihai Bravu — Republica de 9,0 km, în august 1983 a tronsonului III Politehnica — Industriilor de 9,0 km și în decembrie 1984 a tronsonului IV — Semănătoarea — Cringași — festivități care adună bucuria clipei în clepsidra muncii transformînd contemporaneitatea în istorie.

Dar ce poate fi istoria în contemporaneitate decît un drum al performanțelor, și metroul bucurestean este un sumum al performanțelor tehnologice, funcționale și estetice.

Săparea tunelului în galerie deschisă (Semănătoarea, Timpuri Noi, I.M.G.B., Apărătorii Patriei) și cu scut pe restul traseului, a ridicat deosebite dificultăți la subtraversarea Dîmboviței în 2 puncte — pe tronsonul Semănătoarea — Cringași și în zona Piața Unirii II unde se subtraversează și magistrala I de metrou.

Tehnologia aplicată, în premieră pe țară, la subtraversarea Dîmboviței și a magistralei I prin sifonare, a fost preluată și de șantierul de amenajare a cursului Dîmboviței.

O altă tehnologie interesantă care a adus mari economii de cofraje și ancoraje a fost turnarea stațiilor de sus în jos. Minunea cu începerea casei de la acoperiș își găsește aici o aplicare reală. Terminologia este cam strictă, dar în esență ea sună cam așa : turnarea pereților mulați, apoi a capacului de beton al stației, direct pe pămînt după care se excavează sub capac golul stației atingîndu-se cota de călcare a tunelului. Un alt avantaj al acestei soluții este cel legat de reluarea rapidă a activităților din suprateranul șantierului.

Dar poate povestea poveștii minerilor care scormonesc măruntaiele Bucureștilor, sfredelind pe sub somnul caselor, și forfoteala străzilor, pe sub pășenjenișul de țevi, conducte, canale, fire și firișoare, pe sub lacuri și gîrle, pe sub rădăcini de castani înfloriți de timpuriu și pe sub colțul verde al ierbii, n-ar fi atît de adevărată, dacă nu am vedea ieșind la suprafață benzile rulante, cărucioarele cu pămîntul muscat de hărnicia lor la ceas de neodihnă. Așa s-a născut o nouă meserie în București, cea de miner la metrou.

Drumul tunelului, rotund, vălurind malurile își liniștește alunecarea în limanul stațiilor, sub pașii grăbiți ai peroanelor, sub tăcerea caldă a adîncului.

Memorăm odihna stațiilor după nume, dar legăm numele lor de chip și formă, de culoarea marmurii și luciului granitului.

Funcțional, stațiile diferă prin rezolvarea accesului călătorilor ori de-a lungul axului longitudinal prin două vestibule laterale cum sînt majoritatea stațiilor de pe magistrala I ori cu un singur vestibul axat perpendicular pe peroane ca la stația Izvor, ceea ce a impus subtraversarea liniilor pentru accesul la celălalt peron. Tot pe magistrala I întîlnim o stație de bifurcație, singura stație cu 5 linii pe același nivel din lume — stația Eroilor.

Preocuparea pentru economisirea volumului construit, pentru atenta gospodărire a amplasamentelor și-a găsit în capacitatea de a spațializa a arhitecților, un promotor fervent. Așa au apărut stațiile cu un singur vestibul central suprapus peste stația propriu-zisă din care se face distribuția dreapta stînga spre un peron central.

Economia de spațiu are în acest caz și un corolar de percepție arhitecturală foarte important, întrucît subdivide spațiul coridor al stației modîfcîndu-i proporțiile. Astfel sînt rezolvate stațiile Sudului, arh. Panaitescu Alexandru, Pieptănari, arh. Popovici și Unirii II, arh. Begnilă Gheorghe, pr. Tănăsescu, stația Tineretului — arh. Clement Moldoveanu, pr. Podocea.

Vestibulul care adăpostește zona de control cu instalațiile de turnicheți, cu diferite spații tehnice, funcție de amplasament devine și un element de arhitectură supraterană ca în cazul stației de joasă adîncime (cca. 8 m) de la I.M.G.B., arh. Cătălin Stanciu.

Acoperirea de acces, după cîteva variante ca cea cu preponderența plinului de la Semănătoarea sau cea din structură metalică de la Timpuri Noi, se cantonează tipizat în caja de sticlă, susținută de cadre curbe metalice, de la Politehnică. Vestibulul situat majoritar la joasă adîncime formează subpanta stației propriu-zise creînd acea zonă de trecere a intermediarului care marchează fluența spațiului.

Lungimea de cca. 120 de m a peroanelor a ridicat dificultăți legate de anularea ideii de spațiu coridor. Absența extensiei spre exterior ce creează pericolul claustrofobiei impune o atentă gradare a spațiilor, cu un joc mobil al orizontului de percepție, solicitînd totodată o tratare luminoasă și odihnitoare a ambientului. Diseminarea longitudinalei se realizează prin ritmul stîlpilor, ca la stația Eroilor sau prin schimbarea relației lungime, înălțime prin deschiderea vestibulelor în subpantă spre stație, ca la Grozăvești, Semănătoarea, Timpuri Noi, Unirii I, sau contrar prin aplatizarea volumului interior ca în boltirea stației Titan.

În acest sens stațiile magistralei II introduc prin poziționarea centrală a acestui spre peron o subdiviziune a volumului stației.

Problemele legate de controlul spațiului claustrofob, de atenta lui proporționare, se reiau cu aceeași dificultate în finisarea și decorarea acestuia. Lungul perete de 120 m și înalt de 4—5 m din spatele terenului, este tratat ori printr-o subdivizare regăsind trama structurală ca la Politehnică, Unirii II, Eroilor, Izvor, Tineretului, Semănătoarea, ori printr-o rezolvare unitară a panoului într-o compoziție plastică unică cum este la Grozăvești, Timpuri Noi și Armata Poporului sau mai recent prin marcarea unor zone de interes — ca cele de capăt și centru la Păcii, Muncii, Sudului, I.M.G.B.

Inventarul plastic caută zone ale simbolului dinamic sugerînd mișcarea și zborul, reluînd elemente ale arhitecturii populare sau culte românești tradiționale.

Reducerea eterogenității materialelor aduce un cîștig de rafinament, mărturie fiind noile stații Piața Unirii 2, Pieptănari, Sudului și I.M.G.B. și totodată trebuie să pomenim numele lor, a celor ce cu zbaterea au gîndit și realizat acest drum al puterii noastre de azi — noi cei de ieri și de mîine, noi cei ai devenirii într-o bine și frumos. Poate admirația legată de impresia esteticului ar trebui să pălească în fața admirației față de gestul utilului și tehnologicului care introduce în viața cotidiană o nouă dimensiune a civilizației, care comprimă spațiul sub imperiul timpului, dilatînd clipa muncii și aplecării spre sine. Drumul cel nou descrie față de cel de demult, un drum al întoarcerii spre încrederea și tăria vlăstarului din noi. O aripă tainică ce zboară în adîncul boltirii dinăuntru a cetății de inimă a zidirilor de azi.

Geneza romanului românesc

Urmare din pag. 1

romanului românesc sub semnul «imitației». Imitația este una din legile eterne ale progresului omenesc, dar a absolutiza «imitația» anumitor modele înseamnă a falsifica înseși bazele discuției". Anton Cosma respinge teza, îndeobște vehiculată în istoria noastră literară, după care romanul românesc ar fi apărut, prin imitația modelelor străine — franceze — la mijlocul secolului trecut, prin așa-zisul roman senzațional sau de mistere. A pune geneza romanului românesc sub semnul acestor producții minore, mai mult „romanțuri", cum bine au fost numite, decît romane, în adevăratul sens al cuvîntului, care au apărut prin imitația modelelor străine, înseamnă a admite ideea că impulsul novator vine din afară și nu din interior, că o literatură se dezvoltă din altă literatură și nu din ea însăși, cum ni se pare mult mai firesc, chiar dacă — acesta este un principiu de un elementar bun-simț — literaturile nu pot, după cum se știe, trăi izolat și fac eforturi să se sincronizeze între ele. Înseamnă a pune mai presus **imitația** decît **tradiția** și, implicit, a nega „specificul național" al literaturii, ceea ce ni se pare cea mai gravă și mai nepermisă eroare, dintre toate erorile posibile în istoria literaturii. La o astfel de aberație poate să ne conducă, repetăm, nu principiul lovinescian al **sincronismului,** cît absolutizarea lui. În această problemă a raportului dintre **tradiție** și **imitație,** Anton Cosma se înscrie pe linia călinesciană, se află mult mai aproape de G. Călinescu, care în **Prefața** monumentalei sale **Istorii** afirma că **tradiția** este **„inaintare organică după legi proprii** (s.n.)". De altfel, ni se pare că întreaga sa lucrare nu numai că ilustrează, dar și pornește de la această afirmație călinesciană. Se înțelege, de la sine, că **tradiția** nu se poate hrăni numai din ea însăși, că influențele din afară impulsionează **tradiția,** că își au rolul lor care nu trebuie minimalizat, că exercită o acțiune modelatoare și catalizatoare, stimulatoare, asupra **tradiției,** nefiind, însă, valabile, decît în măsura în care sînt asimilate organic de aceasta, dar nu trebuie să ignorăm legile proprii ale evoluției fiecărei literaturi în parte. Toate literaturile naționale trec prin, aproximativ, aceleași faze de evoluție. Altfel spus, universul se realizează pe căi naționale, particulare. Tirania modelului occidental în geneza formelor culturii este un mit care trebuie spulberat. Fiecare literatură națională, de pildă, ajunge la formula realismului obiectiv, nu atît prin influența directă a lui Balzac, cum se afirmă deobicei, cît prin dinamica interioară a speciilor literare, descoperă, cu alte cuvinte, balzacianismul pe cont propriu. De altfel, forțînd puțin nota și ajungînd la paradox, putem spune că nu Balzac a inventat realismul obiectiv, ci realismul obiectiv l-a „descoperit" pe Balzac, autorul **Comediei umane** ilustrînd, însă, cel mai bine formula. Într-o lucrare colectivă : **Geneza romanului în literaturile Asiei și Africii,** pe care Anton Cosma o invocă drept un posibil model, cercetătorii sovietici au demonstrat că romanul chinez a apărut aproape concomitent — dacă nu chiar mai înainte — cu romanul european, și fără nici o legătură cu acesta, pe baza unor specii scurte autohtone. O situație specială se pare că o comportă literatura nord-americană, unde neexistînd o tradiție, a trebuit, mai întîi, să fie inventată una, în urma transportării peste ocean a romanului englez, ca romanul nord-american să poată lua astfel naștere. Dar acolo unde tradiția a existat, romanul nu s-a putut ivi decît pe temeiul acesteia. Geneza romanului românesc nu constituie, nici ea, o abatere de la această regulă. Rezolvarea, în termenii cei mai corecți, a raportului **tradiție-imitație,** ce se cerea înfăptuită cu necesitate, este unul din meritele incontestabile ale lucrării lui Anton Cosma, cercetătorul atacînd, în chip frontal și fără complexe și prejudecăți, această spinoasă și delicată problemă a culturii. A nega sursele autohtone ale romanului românesc și a-l delimita, categoric, de literatura cronicarilor, de folclor sau de „cărțile populare" i se pare cercetătorului o atitudine complet nefondată. Romanul este — în concepția autorului — „rezultanta, cristalizată în anumite condiții istorice, a unei lente și complicate evoluții a formelor **epice anterioare precum și a unui efort original de sinteză pe baza lor** (s.a.) atunci cînd fiecare din ele în parte nu mai este capabilă să exprime intenționalitatea artistică a epocii". Neignorînd acțiunea „enzimei catalizante" a modelului exterior, Anton Cosma are perfectă dreptate să considere că : „Rolul precumpănitor revine, în cazul fiecărei culturi în parte, **dialecticii formelor artistice interne** (s.n.)...". **Geneza romanului românesc** de Anton Cosma este **o cercetare de tip diacronic,** în felul aceleia întreprinse de V.I. Propp, **în Rădăcinile istorice ale basmului fantastic,** un model de **critică structuralist-genetică.** Cercetările de tip diacronic nu reprezintă singurul model de cercetare literară. La fel de îndreptățite sînt **și cercetările de tip sincronic.** fenomenologic, efectuate din unghiul permanențelor, al esențialității literaturii, pentru că literatura nu este numai devenire, ci și permanență, în egală măsură. Dar, fiind o lucrare consacrată **genezei** romanului românesc și nu **tipologiei** acestuia, cercetătorul nu putea să recurgă decît la un astfel de tip de cercetare. Adoptînd o viziune dialectică și organicistă, lucrarea urmărește evoluția speciilor literare, cu specificația că acestea se diferențiază — prin chiar statutul lor estetic — de speciile biologice. Autorul nu cade în eroarea altor cercetători, unii chiar de notorietate, de a le confunda. Cercetătorul ține să ne atragă atenția că, în literatură, nu poate fi vorba, în cadrul acestui complex proces evolutiv, de **transformarea** unei specii în alta, ca în biologie, sau de metamorfoze spectaculoase, miraculoase, ca în biologie, sau de metamorfoze spectaculoase, miraculoase, ca în basmele populare. Pe traseul evolutiv preconizat de Georg Lukács, în **Teoria romanului,** de la **epopee** la **roman,** romanul reprezentînd o „desacralizare" a epopeii, Anton Cosma avansează ideea că romanul românesc ar fi, în primul rînd, «rezultatul unor „deformări" succesive ale Povestirii». Nu putem fi decît de acord, odată ajunși la acest punct, cu Anton Cosma, că povestirea este „forma primară a organizării discursului epic", specia epică, dintre toate, cea mai arhaică, „forma cea mai potrivită transmiterii mitului", care „ia naștere odată cu miturile", comunicînd o „viziune epică anonimă", creatorul ei fiind confruntat cu „spațiul noncontradictoriu, totalizant al mitului", iar romanul „expresia unei structuri sufletești și intelectuale mai complicate, mai evoluate pe scara istoriei", comunicînd o „ipoteză epică personală", creatorul trăind „în orizontul istoriei reale, sociale și politice", „o formă de a trăi istoria". De unde nu trebuie să tragem, neapărat, concluzia că, din punct de vedere axiologic, ca valoare estetică, romanul este superior povestirii. Epopeea românească apărînd mult mai tîrziu, rolul ei este jucat, în cultura noastră, de Letopiseț, acesta reprezentînd, de fapt, „continuarea Epopeii", continuarea „mitului", un **„Origo** (s.a.) al romanului" — cum ne spune Anton Cosma. Dacă **Letopisețul** lui Ion Neculce, de pildă, poate fi considerat, cel puțin în sens metaforic, un „protoroman", istoria culturii românești consemnează, printre altele, și acest proces prin care Letopisețul începe a „se degrada" spre roman. Fără să intrăm în alte amănunte ale lucrării lui Anton Cosma, prețioasă ni se pare și ideea după care nu ar fi vorba doar de o singură geneză a romanului românesc, ci de mai multe, deci, de o geneză repetată. Romanul românesc se naște, prima oară, odată cu **Istoria ieroglifică** a lui Dimitrie Cantemir, tentativă neomologată, din cauza absenței publicului, romanul nefiind, după cum se știe, publicat la vremea lui, a doua oară, la mijlocul secolului trecut, prin **Ciocoii vechi și noi** de Nicolae Filimon, roman de o puternică originalitate, asimilînd modelul străin pe trunchiul tradiției, și, a treia oară, prin operele lui Ion Creangă, Ioan Slavici și Duiliu Zamfirescu. Nu putem, însă, împărtăși opinia, prea categorică, a lui Anton Cosma, după care **Amintirile din copilărie** ar fi „primul roman modern al literaturii noastre", pentru motivul că, în această operă memorialistică, structura romanescă se diferențiază, foarte greu, de povestire. Mai plauzibil ni se pare să-i acordăm această întîietate lui Slavici, cu **Mara,** roman într-adevăr modern, care se pretează chiar la interpretări psihanalitice, cum critica noastră a și dovedit-o, de altfel. **Geneza romanului românesc** de Anton Cosma rămîne o carte incitantă, deschizînd perspective multiple și fecunde asupra evoluției romanului românesc.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

VERONICA STAN : Reproducem să rămînă scrisă trecerea dv. pe la noi, simbolic, din **Simbol :** „Ce rost / își au cuvintele / între două statui ?“ Au, și nu vă lăsați.

MIRUNA BOGDAN : Acest fragment : „Iubesc și sînt iubită / și viața mea mi-o deapăn pe-un ghem de amintiri / Grădina mea există / mai sînt și trandafirii / dar ce folos că nimeni nu simte /.../ trece inima prin petale / c-o mică tresărire / simt cum se umple de-un lichid purpuriu... /.../ că pînă și-n petale / există uneori ghimpi“. Nu-i puțin lucru.

VICTOR SITARU : „Am așteptat și mai aștept / să-mi vină gîndul înțelept“. Dă Doamne, că-i de Sfîntu' Așteaptă !

A. L. TIBEICĂ : Într-un loc, așa : „Tu care te numești dragoste, / cum te cheamă“, iar într-altul : „De la ultima nuntă / mă piaptăn cu cetini de brad / Și-m vine să tot tac“. În celelalte, mai trimiteți.

DUMITRU MAROTIN : Ziceți... „răspundeți-mi la Poșta redacției fără a explica prin versuri bune sau nu“. Spunem țărăneste, să știe și altii : nu vă băgați nasul unde nu vă fierbe... Însă la atita banalitate dactilografiată, un vers, două, ne-ar fi mingiiat.

CARMEN ALEXANDRU : În bilețel ne luați așa : „Mă numesc Carmen — echivalentul numelui poezie, deci mă numesc Carmen Alexandru“. Vă răspundem foarte respectuos : da, dar numai vă numiți. Non carmen !

VIOREL ANGHELESCU: În vitrina amiezii, astfel : „În vitrina amiezii / fotografia unei fetițe / cu volănas la gît /.../ Aceea ești tu / Altfel decît tine /.../ pe arsița cea mare / cu un suris / niciodată bănuit / între riduri“. Mai !

M. M. RĂDOI, Onești: Am citit și nu : întrucît sîntem onești.

ION BOGDANA: Din **Ars poetica:** „Deocamdată cerul e vraiște“. Vă privește !

TRANDAFIR SÎMPETRU FĂUROI : Dacă sînteți Făuroi, o scriere lizibilă făuriti-vă.

ISTRATE SEUI GENOVEVA: Bateți la mașină să vedeți, cum este, cînd nu-i.

MUȘAT LUMINIȚA : În bilețel, aproape că ne-o luați înainte scriind așa : „Bineînțeles că nu mă consider un mare talent și nici măcar unul mai mic. Dar aș vrea să aflu părerea dv., care sînt sigură că va fi justă și obiectivă“. Răspundem just și obiectiv : aflați și de la noi : nici mare, nici mic. Deloc !

AUGUSTIN JULA : „Eram copil ne-ntors din vreme“. Destul și vă obligă.

EMIL PERȘA : „Contemporani, reveniți în acest sanctuar, mîine“. Am auzit și basta.

ION POPESCU : Din zece lungituri, prelungituri, și ocolișuri obositoare, două scurtături și de-a dreptul : **Imn Frumuseții :** „Și-n liniștea sacerdotală / părul tău revine la starea de crin / simțurile nu mă însală / l-aș smulge, dar mortii din tine îl țin“ ; **Dreptii :** „Dreptii au călciie de plumb / Fii ca ei, mereu în secunda viitoare / de libertate !“.

CORNEL VANA : De toamnă astfel : „Tinichele oxidate-s frunzele de vii / sună tălăngile de turme / bate toaca la biserici ca-n postul de Florii / ... rămîn a'tale urme / Alcooluri de bazin nările ne-mbată / Se-nfige-n pori esența toamnei / Prin copaci, ici colo cîte-o pată / Derulează-n mare esarfa doamnei“. Ne-ajunge pe luna asta.

NICOLETA MICU : Din **Și să cumperi ninsoarea :** „...Zidurile orașului sînt picturile vechi / prelungind anotimpurile (...) Zidurile orașului sînt picturile vechi / poți să rizi cu păginii / ; într-o bună dimineață te așezi pe pămînt / și aștepți și te rogi să te bată ninsoarea“. Și această fără titlu : „Ce minte nisipul cînd fuge / dar ce mult mă mai minte cînd șade pe loc ! /.../ Azi ridem și spunem că e bine, ce soare / o să fie odată cu larma din tei / cu putere rid astăzi cînd liniștea are / gustul vechi al nisipului vechilor mei / De-aș fi (...) atît cît să rid cu nisipul / de-aș fi tînără-n ploaie nisipul mustind / ce ride nisipul, / ce mult mă mai ride / și ce mult mă așteaptă cu hohotul blînd“. Vă urmărim.

Grafică de Nicolae Sârbu

ADRIAN TOREȚIU ATOS : Crini peste iarnă : „N-ar fi frumos / să plouă cu crini peste iarnă ? iar noi să zîmbim / cu buze de galben polen / la înghețate ferestre / și-n ger obrajii să se aprindă / ca roșii petale de mac / să alergăm atunci tulpini fringind / de crin / în dimineți de iarnă“. Om trăi și-om vedea.

RADU BĂIEȘU : Sănii de vînt : „Sănii de vînt / colindă gîndul / și blîndul / pămînt / apa din lună /.../ la cununia izvoarelor /.../ În toate-i cînt / și dor și-mplinire / aleargă-n nestire / sănii de vînt“. Iată : punînd noi pe tăietor două-trei și șase de rînduri, a rămas un of cu vuiet. De-aici încolo tălați și spînzurați singur.

ADRIAN NICOLESCU : Aici nevinovat : „...de tine îmi povestește primăvara / cînd ghiocelii dansează pe cîmp / iar mieii colindă prin cer / căutîndu-și păstorul“. În celelalte nimic și vinovat.

MURARU GHEORGHE : Extaz, atît : „sînt în extazul lămpii care arde / sînt în extazul luminării aprinse / care nu se întreabă de ce vor fi stinse / cum nici nu se întreabă / de ce-au mai fost aprinse“. Bine, hai !

ANCA BĂNĂȚEANU : Pe bilet ni se zice : „În încheiere vă fac o mărturisire : nu este singura poezie pe care am scris-o. Cu stimă“. Răspundem : credem și ne spăriem.

ILIEANA DANIC : Gara N : „La ceas de noapte / E ca o femeie obosită / stă într-o rînă / și dormitează / Pe peron / oamenii pot trăi / momente de extaz / Trenul s-a pierdut / în amestecul de noapte / cu zorii / Ochii îmi sînt / obosiți /...“ Spălați-vă pe față și vă puneți pe lucru.

GINA FLOREȘTEANU : Vă acreditățm alături cu **Nu pling, Speranța, Iubire, Filigran, Conacul vechi.** În atîta lume, stați cu ochii pe noi.

VIOREL ANGHELESCU : Acest **Ci vino :** „Focuri răsar din asfalt / frunzele toamnei / cenușă, cenușă / sub felinarele aprinse / în beznă lumina crapă o ușă / Te aștept, te mai aștept / încă și încă / a noapte / miroase, ce mai miroase-a lemn ud / și a gutui răscoapte / Ci vino, iubite, hai, vino / fără tine ropotul străzii e trist / hai vino, iubito, ci vino / mi-e dor de-mbrățișarea ta / ca un inel cu licăriri de ametist“. Trimiteți.

GINA FLOREȘTEANU

Nu pling...

Nu pling de durere nu pling de frică
ci de o stare confuză care mă despică
în milioane de părți
albastre cum se desenează apele pe hărți

E cineva decît mine mai mare
care mă cufundă într-o îmbrățișare
plăcută și dispar
cu un scîncet voluptuos și vulgar.

Nu știu ce pot ce trebuie să fac
să vorbesc somnoros alintat sau să tac
și să primesc în resemnare
acest prea plin care mă doare ?

Nu pling nu pling... Fugi forță străină
patimă perversă și fină
dulce-ntremare cădere amară...
Vreau să mă scald pură în soare și-n vară.

Iubire

Cu mîna ta pe umăr într-o iubire
ca într-o țară din sud miraculoasă
cu foșnet fin de aer și subțire
ca rochiile suple de mătasă.

Văzduhul tot se face o mireasmă
pădurile orașe cu palate
și cerul un tărîm din care ninge
puhoi de giuvaeruri nestemate.

Sînt gîndurile ca grădini în floare
simțirile virtuți evoluate
o nesfîrșită sete de-nnoire
pornire înspre vis și voluptate.

Atîta viață delirează-n noi
precum un strigăt peste munți haotici
prin care apele gemînd de frumusețe
își spală nisipul fin de pești suavi exotici.

Iubire început de veșnicie
putere creatoare pururi nouă
mă simt sub ocrotirea ta divină
ea ierbile sub strat fragil de rouă.

Filigran

Sună sub picioare
frunzișul căzut
ca o chemare
din necunoscut.

O, cît te-am iubit,
cît de mult te-am vrut !

Vin din depărtări
zăpezi reci și moi
astupă cărări
care duc spre noi.

Doar iubirea stinsă
nu vine-napoi !

Nu vine-napoi !

Conacul vechi

Conacul vechi uitat pe-un vîrf de deal
înconjurat de brazi în decădere
nu trece nimeni liniștea e fermă
păienjenii țes pînze prin unghere.

Acoperișul spart și înclinat spre nord
cu mușchi meschini crescuți pe țigle sparte
prin praful bibliotecii-acuma goale
mai stăruie ici-colo urme vagi de carte.

Ferestre rupte bălăngăne în vînt
spun întîmplări necunoscute nouă
emoționată foarte de trecut
între ieri și azi mă-mpart în două.

Mă mișc încet și-mi pare rău să plec
să stau cu cei ce-au fost de vorbă-aș vrea
se face întuneric și mi-e frică
vedenii se adună-n fața mea.

Pășesc pe-alei de ierburi cotropite
o vază spartă... un havuz uscat...
o forță suie-n mine din trecut
ca un parfum de flori străvechi iscat.

Mă uit 'napoi. Ce-a fost s-a dus pe veci
răsar în zare blocuri uriașe
vacarm intens și-o poftă de-a trăi
mă cheamă înspre noile orașe.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LV)

Copiii, viitorul patriei

„Copilăria este inima tuturor vîrstelor“ — spunea **Lucian Blaga** și avea dreptate. Din teritoriul primei vîrste pornește mănunchiul de raze al tuturor întîmplărilor viitoare iar multe dintre virtuțile pe care le avem există, în genere, încă din copilărie. Marea cultură a lumii este plină de opere ale nostalgiei după paradisul pierdut, cînd viața avea parcă alt gust, iar basmele și legendele înconjurau totul cu o aură magică. Închideți ochii, faceți un mic efort de memorie... Nu-i așa că revedeți, de multe ori, crîmpeie din viața lipsită de griji a copilăriei, ulițele satelor sau ferestrele orașelor care ne-au vegheat primele acorduri cu lumea, nu-i așa că vă sînt atît de proaspete pe retina lăuntrică a gîndului imagini de acum cîteva decenii, chipuri de oameni, ferestrele aburite de iarnă ale copilăriei sau cîmpurile smălțuite cu flori, pe vreme de vară, cînd zăboveam ore întregi la scăldat, sau în iarbă, sau pe maidanele de joacă ale copilăriei ? ! Dacă, ne-ar întreba cineva, brusc, ce am făcut de pildă ieri, sau în urmă cu două săptămîni, n-am ști ce să-i răspundem, dar episoade din îndepărtata copilărie ne sînt atît de proaspete încă în memorie de parcă le-am trăi acum. Iar ceea ce spun nu este deloc o metaforă, ci un test adevărat, probat de oamenii de știință, dar încă atît de enigmatic. Ce miracol, ce divinitate a memoriei ne ajută să sfîrșiem în răstimpuri cortinele de ceață ale timpului și să desprindem din faldurile lor roiul de scîntei și povești al primilor ani de viață ? Adevărul este că, într-un fel sau altul, rămînem copii pentru tot restul vieții, iar cine a pierdut tezaurul de gingășie, candoare și curiozitate al copilăriei nu poate fi decît un om profund nefericit. Dar, firește, nu despre oameni mari doresc să scriu acum, ci despre copiii de azi, care nu-și pun probleme paradoxale și metafizice întrucît trăiesc pe viu taina supremă a nașterii și înfloririi. Ei nu au Trecut — trecutul lor sîntem noi, ei au numai un viitor etern care își tremură stelele în zarea îndepărtată și îi atrage cu mirajul său.

Printr-o frumoasă tradiție, alături de alte popoare ale lumii, am sărbătorit și în acest an, la 1 iunie, **Ziua internațională a copilului.** E minunat că rodul dragostei noastre, copilul, are o zi a lui, în fiecare an. Așa cum au femeia, muncitorul, natura și alte mîndrii ale Planetei. În vechile calendare românești luna iunie poartă numele de cireșar — și poate că nimic nu este mai frumos decît imaginea unui copil cu cireșe îngemănate la urechi, el fiind atît de înțelept și moral în joaca lui. La 1 iunie sărbătorim nu numai o vîrstă, ci viața însăși, viitorul umanității. La 1 iunie, copiii care am fost își dau mîna cu copiii prezentului pentru fericirea copiilor de mîine. Acum începe vara calendaristică, e vremea primelor roade ale anului, a mierii pămîntului și a grîului cît un stat de copii. Este anotimpul bijutier, pe care l-am așteptat atît de mult în nopțile lungi ale iernii, este anotimpul flăcărilor pe comorile ascunse în tumulii bărăganelor, este anotimpul cînd macii de un roșu aprins, inul albastru și aurul holdelor configurează un veritabil drapel Tricolor pe cîmpii, iar munții își revarsă fluierele la stînă și turmele șerpuitoare prin împărăția brazilor și feregilor. Privind în istoria lumii, vom vedea limpede de ce au nevoie copiii de ocrotire, de o zi a lor care trebuie să-și întindă aripile binefăcătoare asupra întregului an. Să ne gîndim numai că zorii acestui mileniu, pe care ne pregătim să-l încheiem, au fost înroșiți de sîngele vărsat în tragicele cruciade ale foamei, să ne gîndim la milioanele de victime nevinovate din toate conflagrațiile locale și mondiale ale veacurilor, să ne gîndim la spectrul foametei morbidității și analfabetismului care mai fac încă ravagii printre copiii unor anumite zone ale lumii — și vom realiza mai bine dimensiunea istorică și politică a necesității de a ocroti copiii, cu orice preț. Ei sînt atît de neputincioși, deocamdată, ei așteaptă cu ochii măriți de mirare și emoție fiecare vorbă și mîngîiere de-a noastră, ei nu știu prea bine ce se întîmplă în jurul lor, dar faptele lor nu sînt altceva decît monumente vii ridicate în templele Dragostei și Păcii universale. O planetă fără copii ar fi tot atît de imposibil de imaginat ca și o floare fără fruct, o galaxie fără Soare. A intrat în buna obișnuință a poporului român ca ziua de 1 iunie să fie sărbătorită la cota cea mai înaltă a omeniei. Către această zi duc toate eforturile noastre de peste an, pe fila ei se scriu bilanțurile rodnice și visele pentru viitor.

Astfel, mai cu seamă de 20 de ani încoace, prin grija directă a președintelui **Nicolae Ceaușescu,** în România se poate vorbi despre o solidă politică de stat privind creșterea și ocrotirea copilului. S-ar putea scrie biblioteci întregi pe această temă, dar, să ne oprim asupra unor dimensiuni fundamentale. E vorba, mai întîi de toate, de dreptul la viață. Printr-o judicioasă politică, prin legi adecvate și condiții materiale și spirituale pe măsură, la noi s-a asigurat creșterea reală a natalității, a sporului natural al populației. Țara a înțeles că numai astfel pot prinde viață dezideratele privind tinerețea și vigoarea poporului, realizarea unui flux dinamic al populației, care să garanteze însuși viitorul națiunii. Și iată că măsurile luate după Congresul al IX-lea își dovedesc din plin viabilitatea, copiii născuți în acei ani fiind astăzi elevi și studenți, muncitori cu înaltă calificare, artiști și sportivi de frunte, pe scurt, o generație întreagă de oameni care și-au întemeiat, la rîndul lor, familii și au ei înșiși copii. Fără ei, țara ar fi fost mai săracă. Totodată, se cuvine a remarca ansamblul de măsuri privind ocrotirea mamei și a copilului, a familiei în general. Poate că n-ar fi lipsit de interes să spun că numai în cursul anului trecut copiii țării au beneficiat de peste 15 miliarde lei alocații din fondul de stat. Grăitoare sînt, în această direcție, și alte dovezi ale umanismului și generozității cu care întreaga societate înconjoară milioanele de copii ai patriei : gratuitatea învățămîntului și generalizarea programului de zece ani, gratuitatea asistenței medicale și a medicamentelor pentru copii, o bogată rețea de unități educative pentru preșcolari, un număr impresionant de tabere ale vacanței, terenuri de sport, săli de spectacole, biblioteci. Edificator este și faptul că în cadrul Daciadei sînt cuprinși, actualmente, 1,5 milioane copii, iar pe scenele Festivalului Național „Cîntarea României“ își dezvăluie aptitudinile artistice nu mai puțin de 2 milioane copii. Iată numai cîteva dintre dimensiunile esențiale ale ocrotirii copiilor în România. Sînt oare, toate acestea, convingătoare ? Eu zic că da, neîndoielnic, ele grăiesc cu prisosință despre filonul puternic al omeniei noastre românești, pe care un om iubitor de viață și de copii, președintele **Ceaușescu,** l-a îmbogățit cu măsuri juridice, morale și materiale cu care nu multe țări ale lumii se pot mîndri. Și astfel, prinde viață un ideal pe care fiecare familie, într-o formă sau alta, îl nutrește : dacă noi am fost săraci în copilărie, măcar urmașii noștri să trăiască mai bine, să le dăruim tot ce n-am putut avea noi, să simtă și ei că ceva s-a schimbat în țara aceasta, pentru binele și fericirea lor. Ei vor fi cetățenii mileniului trei, adică însuși viitorul României. Să le dăruim astăzi totul, neconditionat și nerambursabil, dar să-i facem să înțeleagă pe undeva că viața nu va fi mereu așa și că fără o muncă tenace și fără iubirea față de patrie care i-a născut nu vor putea face mai tîrziu nimic durabil.

Corneliu Vadim Tudor

CONFABULE

* * *

Cînd e cald pe cîmp
chiar și florile par încinse cu miere
între ele macii ard cu flăcări mari
în grîu
un biziit subțire și continuu
te înconjoară
iar dincolo de dealul verde ori gălbui
se ridică deasupra un val uriaș
și albastru
cerul
un cer albicios după amiaza
roșu spre seară și se așează pe creștet
mult peste frunte
ca o pălărie de pai prea mare
un cer în ochiul tău închis
cînd ți se pare că pămîntul îți poate
încăpea
în palmele adunate.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

● **Scrisori de pe o planetă vecină.** Iată un citat dintr-un scriitor al planetei respective (Paulus Sextus Ambrosius) : „În fiecare an, poeții au o sărbătoare, în timpul căreia, în apogeul petrecerilor, se adună cu toții sub un copac cu o coroană cît mai bogată. În acest copac sînt urcați cei propuși pentru a fi jertfiți. Apoi copacul e scuturat cu putere de cîțiva critici din cei mai voinici. Cei care cad sînt imediat criticați, fripți și mîncați. La ospăț (episodul se află descris și în **Banchetul** lui Maximus Empiricus) iau parte și cei care au fost în pom dar care au avut puterea să se mențină în el. Acestia au ocazia de a mai trăi cel puțin încă un an, pînă în ziua cînd se repetă ceremonia“. Este un ritual față de care noi pămîntenii zîmbim cu o superioară înțelegere. Bineînțeles că unii dintre autorii de acolo caută să se detașeze la timp pentru a privi prin ochean pomul respectiv, însă așa cum în vremuri trecute, pe aceste meleaguri, flăcăii erau prinși pentru oaste cu arcanul, așa sînt priponiți de lassoul criticului, bine tintuit ca un punct la sfîrșitul unei fraze suficiente sieși. Cît mi-a îngăduit timpul am încercat să dezleg ceva din taina ritualului ce mi-a atras atenția. Am aplicat faptelor pe care le cunoșteam mai întîi logica noastră clasică și nu am ajuns la cine știe ce rezultate. De exemplu **tertium non datur** s-a dovedit a fi, în acea ocazie, un principiu complet neputincios. Logica polivalentă îmi oferea un număr de soluții ce întrecea mereu numărul cuvintelor cuprinse în textul respectiv. **Doar acele soluții al căror număr de ordine era mai mare decît numărul cuvintelor textului, păreau să se apropie de condiția unei interpretări adecvate.** Mi-a atras atenția o contradicție semnalată în diversele calcule : pentru a se putea agăța cu forță de creanga destinată lui, poetul avea nevoie de condiție fizică, ori el ajunsese în continutul ceremonialului prin condiția lui spirituală Nu mi-am putut stăpîni un zîmbet „originar“ văzînd că și locuitorii planetei vecine încurcă abstractul cu concretul ca un copil o plasă de pescuit în bălțile Dunării. Mi-am pus imediat întrebarea : cu voioasă și nevinovată inconștiență (cum se vede în termenul comparației de mai sus) sau cu o ticăloasă luciditate (pentru care noi, nu în regnul social, ci numai în acela animal, găsim un termen de comparație). Felul acesta de a gîndi era, totuși, deformat de susceptibilitatea mea pămînteană și l-am părăsit brusc. Trebuia să iau lucrurile așa cum sînt, adică să consider că descripția faptului conține mai mult adevăr decît interpretarea lui. Pentru cei de pe planeta noastră, orice descriptie este și o interpretare, chiar dacă nu este urmată de așa ceva, scriitori geniali au demonstrat că nu există descripție pură. Pentru a mă feri de o eventuală învinuire, am preluat un citat al unui autor (cvasi-necunoscut, deci aproape obiectiv), de pe planeta vecină. El conține, cu aproximatia de rigoare, un sfert din cantitatea acestui mic capitol și, deși este la începutul lui, deci într-un **timp anterior** restului de text, este mai adînc memorabil decît ultima frază a scrisorii, aceea cu care poate începe, în timp, amintirea capitolului respectiv.

George Alboiu

Aşchii

Labirintul n-are pază

...plasa are altfel de ochi
pumnalul o altă limbă
și astfel mina privind
vorbea cu lumea din oglindă
adeseori pînă seara tîrziu
cînd plasa pe cer
și pumnalul în dinții strălucitori
ai nopții fără rezervă
spre mină priveau
cu aceleași vorbe
înfometînd singele seva

...poate mîine ochii prin ochiuri
și limba prin limbă
din dor de mină poate
lumea din oglindă
va bate-n marea poartă
(de trei ori să bată)
cu vorbele-ntoarse :
labirintul n-are pază

Funia de nisip

să arăți pietrelor casa
și arborilor cîntecul
să lași mieresmele să-și amintească ochii
să miri păsările cu ulciorul
adică să întorci o clipă
ca pe o monedă și-apoi
cu ea să îți răscumperi umbra
pierdută în noapte

Ion Băducu

Concursul interjudețean de proză scurtă „Marin Preda“ – Ediția a III-a

Sub egida marelui festival „Cîntarea României“, joi și vineri, 29 și 30 mai, a.c., s-au desfășurat în județul Teleorman, lucrările Festivalului concurs interjudețean de proză scurtă „Marin Preda“, organizat de Comitetul de Cultură și educație socialistă Teleorman cu sprijinul Uniunii scriitorilor.

Vineri, 30 mai, a.c., au avut loc la Alexandria, Turnu Măgurele, Roșiori de Vede, Zimnicea, Videle, vizitarea unor obiective industriale și economice importante, ședători literare, întîlniri ale scriitorilor cu cititorii.

Simbătă, 31 mai, a.c., invitații și organizatorii concursului s-au deplasat în satul natal al scriitorului, Siliștea Nouă, unde s-a vizitat expoziția și camera muzeu închinată scriitorului, după care la Căminul cultural din localitate a avut loc întrunirea omagială Marin Preda, în cadrul căreia au vorbit : Veronica Cornea, secretar al Comitetului județean de partid, Mihai Ungheanu, din partea Uniunii scriitorilor, Ștefan Nicolae, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă.

Simpozionul literar cu tema „Istorie și realități naționale în opera lui Marin Preda“, a cuprins intervențiile lui Victor Atanasiu, Alexandrița Pațe, Dumitru Peța-Gîtlan. Lucrările simpozionului au fost conduse de criticul și istoricul literar Mihai Ungheanu.

Tot în sala Căminului cultural a avut loc, în continuare, decernarea premiilor celei de a treia ediții a concursului de proză scurtă „Marin Preda“, premiile fiind înmînate, în prezența juriului, de președintele acestuia, Mihai Ungheanu.

Concursul „Marin Preda“ s-a încheiat cu o vizită la casa părintească a scriitorului, unde prozatorul Platon Pardău, în numele scriitorilor prezenți, a omagiat personalitatea și opera lui Marin Preda.

Scriitorii prezenți la concursul „Marin Preda“ au fost primiți, vineri, 30 mai, de tovarășa Veronica Cornea, secretar cu propaganda al Comitetului județean de partid, care a prezidat toate manifestările Festivalului „Marin Preda“ desfășurate la Siliștea Nouă.

Au fost prezenți la lucrările Concursului interjudețean „Marin Preda“, următorii scriitori: Petre Anghel, Victor Atanasiu, Marin Constantin, Florin Costinescu, Ștefan Dinică, Gheorghe Dinizvor, Mircea Ichim, Valentin F. Mihăescu, Florea Miu, Iulian Neacșu, Platon Pardău, Steliian Vasilescu, Gheorghe Pituț, Viorel Știrbu, Miruna Runcan, Mircea Scarlat, Ion Segărceanu, Cornel Popescu, Mihai Ungheanu, Stelian Vasilescu, Titus Vijeu, Ion Potopin.

REMEMORĂRI

Frumos și tînăr și neînfricat (VII)

14.

În ziua în care Hatvani trebuia să predea comanda militară a avut loc o scenă care dovedește că necugetatul maior nu era încă hotărît să-l extermine pe tînărul prefect.

Hatvani îl informează pe noul comandant al armatei din munți, colonelul Inczédi : „Am aici un prizonier“. La care celălalt răspunde : „Fă ce vrei cu el, nu-i prizonierul meu.“

Se pune întrebarea ce anume l-a îndemnat pe Hatvani să ordone și să asiste la omorîrea lui Buteanu ?

Neînfricatul prefect, cel care cu cîteva luni înainte declarase într-o scrisoare : „Viața mea este destinată pentru sacrificiu“, era cunoscut ca unul dintre cei mai de seamă tribuni ai mozilor. El apărase ca nimeni altul trecătorile Zarandului, el declarase cu bărbătească inflexibilitate : „Pînă la ultima suflare voi lupta, de nu aici, în alt loc „pentru“ soarta viitoare a neamului meu părăsit“. Cuvinte care dovedesc înțelepciune și maturitate politică.

În același timp, să nu uităm că el făcea parte din cei șase delegați ai românilor care urmau să plece la Debrețin pentru a se întîlni cu Kossuth în vederea unei posibile înțelegeri. Lista acestei mici delegații începea cu numele lui Buteanu.

Dacă tînărul prefect ar fi rămas liber, ar fi ajuns fără îndoială la Kossuth. Acest lucru nu-i convenea maiorului Hatvani care-l arestase, deși Buteanu se bucura de imunitatea salv-conductului semnat de guvernatorul maghiar. O posibilă întrevedere între Buteanu și Kossuth nu-i suridea de fel lui Hatvani care era chemat să dea socoteală de greșelile făcute cu bună știință în munți, adică de crimele comise, și atunci, din orgoliu dar și din lașitate, hotărăște să-l ucidă pe Buteanu.

Ofițerul ungur din armata lui Hatvani relatează în două rînduri, ultima dată după 20 de ani, scena execuției lui Buteanu. Prima oară afirmă că însuși Hatvani a îndeplinit rolul călăului deoarece ceilalți ofițeri „steteră ascunși într-o circiumă apropiată pentru a nu fi martori infamiei“.

În al doilea articol, tipărit în 1881 afirmă că tînărul prefect și-a pus singur streangul de gît pentru a nu fi atins de mîna de dușman.

Silviu Dragomir redă o povestire care circula între prietenii și tovarășii de luptă ai lui Buteanu : „Hatvani dete poruncă lui Buteanu să se spînzure singur pe o salcie. Buteanu protestă în limba maghiară împotriva acestei violențe nelegiuite.“ Condamnatul încearcă o ultimă salvare : „Am salvus conductus de la Kossuth. Eu mor, dar nu mă tem de moarte, căci am stat zi de zi în fața ei. De altfel frații mei vor răzbuna moartea mea violentă“. Toate aceste cuvinte au fost rostite în limba maghiară pentru a fi bine înțelese de martorii oculari cît și de călău. „Hatvani îl întrerupse, poruncindu-i să isprăvească. Atunci Buteanu scoase din buzunar punga plină cu galbeni și-o aruncă la picioarele lui Hatvani zicînd : Luați-o tîlharilor. Pentru asta vă luptați voi, nu pentru libertate. Potrivind fringhia de după gît, se aruncă singur, în neantul neființei. Simțind însă vidul sub picioare, căută instinctiv să desfacă legătura ce-l stringea. De aceea un căpitan cu numele Ilosvay îi tăie cu sabia degetele de la mîini“.

Și tot Silviu Dragomir amintește ultimele cuvinte rostite de Buteanu așa cum au fost consemnate de Avram Iancu în raportul său : „Mor liniștit, deoarece văd îndeajuns răzbunată moartea mea prin cele două înfringeri ale ungurilor la Abrud“. Și urmează o descriere succintă și emoționantă : „Un ultim zîmbet amar îi înflorea în colțul gurii și cînd păși, cu fruntea ridicată, sub salcimul abia înfrunzit, privirea sa îmbrățișă încă o dată contururile limpezi ale Zarandului, ca un salut suprem din pragul eternității...“

Mircea Micu

Țăranii, acești eroi ai pămîntului

Urmare din pag. a 4-a

nisipuri, transformînd soluri decretate drept „moarte“ în uriașe tipsii de recolte : și care, iată, își asumă acum și un demers socio-profesional de o extremă însemnătate, cu consecințe ce se vor vădi bogat în timp.

AURUL DIN NISIPURI

Experiența își are sursa, ne povestește profesorul Baniță — recent sosit de la Congresul țărănimii —, în vizita pe care, în 1972 a făcut-o aici secretarul general al partidului. Analizînd rezultatele stațiunii și certitudinile de viitor deschise de ele, tovarășul Nicolae Ceaușescu a hotărît înființarea, în cadrul liceului din Dăbuleni, a unei platforme de cercetare-învățămînt-producție dedicată formării viitorilor specialiști ai valorificării nisipurilor și, în firească aliniere de preocupări, stimulării pe noi coordonate a cercetării, prin legarea ei nu doar cu viața pămîntului, ci și cu cea a slujitorilor lui. O primă etapă, o primă și inedită culoare în peisajul învățămîntului românesc, a constituit-o ziua cînd la catedra unui liceu de țară a apărut, ca nou dascăl, cercetătorul științific. Cercetătorul științific din stațiune. Chiar ca dascăl, nu ca întîmplător musafir, ca dascăl cu materie de predare înscrisă în zilnicul și obligatoriul orar școlar, pe întreaga lui componentă „agricolă“, covîrșitoare în profilul liceului. Modernul local al acestuia, construit în 1980 și dotat cu toate anexele tehnico-științifice adecvate noului scop, permite ca, la ceasurile de „teorie“, cercetătorul-profesor (adeș, doctor în științe, ba și cu practică universitară) să predea lecții pe care cadrul însuși le face sensibile celor din bănci. Lecțiile sînt legate de obiectivele de producție ale stațiunii, colportînd noutatea științifică în funcție de valoarea ei pentru nisipurile din Dăbuleni. Lecția teoretică e urmată, în cîmp, de lecția tehnologică, prin care copiii „văd noutatea“, o pipăie, participă cu mîinile și cu mîinile la integrarea și la desăvîrșirea ei practică, sub îndrumarea aceluiași profesor-cercetător. (Unul din cele mai prețioase elemente ale „experienței Dăbuleni“ ni se pare tocmai această „lecție tehnologică“, extrem de utilă în condiția în care agricultura, ca întreaga noastră economie, asimilînd și creînd tehnologii avansate în ritm alert, nu pregătește, căci prin forța împrejurărilor n-are cum, și cadre calificate pentru stăpînirea acestora. Dar copiii Dăbulenilor, iată, cunosc aceste tehnologii aproape simultan cu ivirea lor !). Se obține astfel o pregătire a viitorului țăran-specialist pe care liceul, singur, n-ar fi putut-o asigura. Pentru că una e să faci experiențe în eprubetă și alta e să le desfășori pe un „cîmp experimental“ de 3 000 de hectare (atîta e moșia stațiunii), în care cuceririle de ultimă oră ale științei agricole au căpătat statut de practici curente. În plus, cercetătorul-profesor, care-i împovărat nu doar cu răspunderi științifice, ci și cu sarcini clare, nu o dată coplesitoare, privind producția stațiunii, se străduiește să le transmită copiilor tot ce are mai bun în experiența lui. Căci așa cum îi crește, așa o să-i aibă, ca viitoare ajutoare ale muncii lui. Același cercetător e mentorul cercurilor științifice ale elevilor, pe care le patronează atent, stimulînd efervescența ideilor și a căutărilor, fiindcă opera valorificării nisipurilor nu e una de toată ziua, pretinde nu numai capete bogat mobilate cu cunoștințe, ci și capete care să gîndească ager. Una e să scoți recolte-record pe cernoziom, după legi ale muncii de-acum consacrate, și alta e să le scoți aici, pe soluri nu numai „moarte“ ci și vizitate ades de tot felul de vitregii (furtuni de nisip, geruri polare, arșițe de Sahară, mereu imprevizibile schimbări ale regimului termic), care impun reorganizarea din mers a întregii activități, la interval de zile și chiar în cuprinsul aceleiași zile.

„Nu se poate face agricultură modernă — ne învață conducătorul partidului și al națiunii — **fără cadre, fără un învățămînt de toate gradele bazat pe cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, fără o strînsă legătură a învățămîntului cu cercetarea, cu producția !... Aceasta constituie factorul hotărîtor pentru revoluția agrară, pentru o agricultură avansată !“.**

E ceea ce Dăbulenii Doljului — prin grija personală a secretarului general al partidului — raportează de pe acum.

E ceea ce recentul forum al oamenilor pămîntului a statuat, sub dictarea vieții, a cerințelor ei, ca pe o supremă condiție a ridicării Cîmpiei Române sub bolta amplu deschisă a viitorului.

m a p a m o n d

Drepturile omului în cadrul noii ordini internaționale

Istoria dreptului internațional arată cît de greu au fost promovate la nivel de norme și instituții juridice numeroase idei progresiste și democratice ale unor ginditori cu concepții înaintate. Ele parcurgeau anevoios drumul de la idee la norma de drept pentru că — mai mult de un secol — statul nu-și asumase altă funcție decît aceea de „jandarm", iar viața economică însăși era dominată de principiul „Laissez faire, laissez passer".

Dreptul intern, expresie a acestei stări de lucruri, reclamindu-se din concepțiile jusnaturaliste admitea un sistem de drepturi și obligații „naturale", supraordonate reglementărilor juridice cărora le prescria — dacă nu însuși conținutul — măcar limitele și criteriile.

În contemporaneitate dreptul obiectiv este cel ce prescrie și recunoaște drepturi și obligații juridice participanților la diferite categorii de raporturi sociale. Astăzi normele esențiale din cuprinsul reglementărilor de drept pozitiv sînt acelea care orientează conduita oamenilor prin statornicirea drepturilor și obligațiilor membrilor colectivității statale. La rîndul său, dreptul internațional, și în special dreptul internațional public, a fost mult timp un „drept de indiferență" [1]) adică un drept care reglementa coexistența diferitelor state, fiecare urmărind în cadrul societății internaționale, propriile sale scopuri.

Astăzi, acestui drept, i se substituie tot mai mult un „drept de finalitate" urmărind nu numai interesele individuale ale statelor, dar — și mai ales — ale comunității internaționale.

În virtutea inextricabilei unități dialectice dintre dreptul intern și dreptul internațional — acesta din urmă fiind unul din factorii de configurare a unei noi ordini internaționale — și drepturile omului pe care le recunoaște și le reglementează dreptul național (al fiecărui stat pentru resortisanții săi) au primit noi valențe, dimensiuni și finalități, urmărindu-se totodată instituirea unui sistem de garanții în scopul promovării și ocrotirii efective a drepturilor și libertăților omului.

Carta Națiunilor Unite a stabilit cadrul cooperării internaționale pentru protecția drepturilor omului. În art. 1 pct. 3, Carta postulează realizarea cooperării internaționale prin „promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie". „Declarația universală a drepturilor omului" adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948 reprezintă un document de maximă importanță prin care se consacră drepturile și libertățile fundamentale ale omului, esențiale pentru deplina dezvoltare a personalității umane. Ulterior, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat la 16 decembrie 1966 **Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice** prin care se consacră : dreptul la viață, dreptul la libertate și la securitatea persoanei, egalitatea în fața legii și administrarea justiției, dreptul la personalitate juridică, dreptul la proprietate, dreptul la întrunire și asociere pașnică, dreptul la căsătorie și ocrotire a familiei, dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice, dreptul de a alege și de a fi ales, dreptul la naționalitate, dreptul la azil politic, precum și **Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale** prin care se recunosc : dreptul la muncă, dreptul la odihnă, dreptul la grevă, dreptul oricărei persoane la un nivel de trai suficient pentru ea însăși și familia sa, dreptul la securitate socială, dreptul la educație, dreptul de a participa la viața culturală, libertatea indispensabilă cercetării științifice și activităților creatoare.

Numai simpla enumerare este suficientă spre a evidenția lipsa de concretitudine a unora dintre drepturile proclamate, atît timp cît inșești multe state s-au găsit și încă se mai găsesc în stare de subordonare, fără a-și putea exercita efectiv suveranitatea lor asupra resurselor naționale, fiind supuse unei secătuiri permanente, prin practicarea unor politici protecționiste de către statele bogate. Nu este de conceput existența unui statut juridico-politic concret și efectiv pentru omul din țările sărace atît timp cît ele însile nu pot folosi în interes propriu resursele umane și materiale, nu se bucură de eliberare reală din cauza subdezvoltării și nu sînt parteneri egali în schimburile comerciale internaționale. Numai prin instaurarea unei noi ordini internaționale și prin asigurarea progresului economic și social a majorității statelor și popoarelor lumii, drepturile economice și social-culturale vor deveni realități, ele constituind totodată premisa necesară pentru exercitarea reală și efectivă a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale, inclusiv a celor civile și politice. De pildă „dreptul la viață" nu poate fi înțeles ca un adevărat drept fundamental dacă ne oprim numai la aspectul ocrotirii juridice a vieții individului, fără a avea în vedere elementele de ordin material pentru asigurarea vieții. Recunoașterea juridică a dreptului la viață rămîne un simplu deziderat pios dacă, datorită foametei, mizeriei, a lipsei unor condiții minime de igienă, o mare parte din populația globului moare mult înainte de vreme. (Ultimile date arată un adevăr tragic — la două secunde pe glob moare un copil, pe cînd în aceeași unitate de timp se cheltuiesc pentru înarmare cîteva zeci de mii de dolari !) „Ce înseamnă libertate pentru ființe ignorante și flămînde ? Ce înseamnă dreptul la muncă acolo unde nu este de lucru, sau dreptul la educație fără școli și profesori ?" — se întreabă, pe bună dreptate, multă lume în cadrul Națiunilor Unite.

Și poate nicicînd nu a fost mai expresiv formulată unitatea dialectică dintre dreptul intern și dreptul internațional și interconditionarea dintre starea individului și situația țării sale decît prin aceste cuvinte : „statele în curs de dezvoltare nu pot asigura pe deplin populației lor dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei lor, pentru că ele însele nu se bucură deplin de dreptul la viață, la libertate și securitate".

Constantin Petrescu

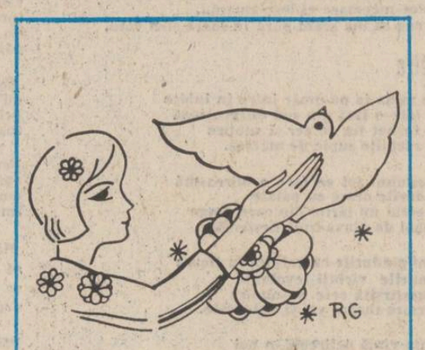

Desen de Raluca Grigorcea

[1]) **Claude Albert Colliard — „Pays en voie de developpement et transformation de l'ordre international" p. 185 în cadrul lucrărilor Colocviului organizat de Societatea franceză de drept internațional în 1974 la Aix-en-Provence.**

[2]) **„United Nation General Assembly", Twenty eight session, Doc A/CR/SR 1998 din 19 oct. 1973.**

[3]) **Idem, ibidem, doc. A/CR/SR 1999 din 22 oct. 1973, p. 10—11, intervenția delegatului Braziliei.**

Meteoricul Mario Vargas Llosa

Există, metaforic vorbind, o hartă stelară a romanului hispano-american actual. Cu toate inerentele și importantele deosebiri de substanță și de modalități expresive, dintre ei, marii autori care au asigurat acestui roman înaltul rang și extraordinara rezonanță în literatura universală, fiecare și toți laolaltă, vădesc o coeziune în originalitate și o corelație în traiectoriile lor evolutive care îi fac susceptibili de a fi definiți și integrați într-un sistem narativ coerent și semnificativ. Privind unitatea operelor lor sau constanta care domină varietatea acestora, putem defini, de pildă, pe Borges prin geometria visului panteist, pe Sábato prin explorarea problematică și cathartică a absolutului, pe Miguel Angel Asturias prin realismul magic, pe Gabriel Gárcia Marquez prin fabulosul torențial, pe Julio Cortázar prin fantasticul epistemic etc. Nu neg, la astfel de creatori, surpriza sau chiar capriciul, dar, limitate și circumstanțiale, ele nu sînt o piedică pentru constituirea hărții stelare de care vorbeam O hartă cu aștri care pot fi determinați ca poziție, iradiație și traiectorie, chiar cînd acestea comportă abateri (Carlos Fuentes) sau mișcarea retro, întoarcere la pozițiile inițiale (Garcia Márquez). Față de această calculabilitate, situația scriitorului peruvian Mario Vargas Llosa, absolut echivalent, ca excelență și impact, cu marile nume citate mai sus, apare cu totul ciudată. Faptul că există, traduse în limba română, două din romanele sale, **Casa verde**, din 1966, și **Mătușa Julia și condeierul**, din 1977, publicat acum de editura Univers, și că aceste romane sînt atît de diferite încît nu par scrise de aceeași mînă, face pe cititorii români să își poată da seama de cazul excepțional al acestui scriitor care, pe harta stelară numită, nu apare ca un astru definibil și calculabil, ci ca un meteor uluitor, imprevizibil și cu variabilă strălucire. Întrucît traducătorul romanului recent apărut, Coman Lupu, se ocupă în prefața pe care o scrie tot el, numai de **Mătușa Julia și condeierul**, rămîne problema de a privi pe scriitor în întregime și opera acestuia în toate tribulațiile ei, căci numai înlăuntrul unei viziuni de ansamblu a meteoricului Mario Vargas Llosa își poate afla locul, semnificația și valoarea.

Un poet ar caracteriza creația narativă a lui Vargas Llosa printr-o surprinzătoare alternanță de zbor celest și mers pedestru. Criticul, mai ponderat și obiectiv, trebuie să constate, în opera scriitorului, două faze ascendente, concretizate în opere masive, dramatice, profunde și originale, separate printr-o „perioadă orizontală" de odihnă și divertisment, la un nivel mult inferior, în timpul căreia autorul pare a intra într-o veselă vacanță. Alternanța perenă dintre tragic și comic ? Succesiunea inevitabilă de la efort ambițios la relaxare nepretențioasă ? Sau o secretă lege de funcționare a spiritului său creator căreia i se supun și prin care se explică înșesi schimbările meteorice ? Să încercăm pe scurt un răspuns.

Abstracție făcînd de două culegeri de povestiri de tinerețe pe care nici autorul nici critica nu le mai reține decît ca tatonări, primul roman al lui Mario Vargas Llosa, **La ciudad y los perros** (Orașul și cîinii, 1963), a constituit o apariție și un succes fulminante. Citit, reeditat, premiat, tradus în peste zece limbi, romanul a relevat și consacrat un scriitor deținător al unui realism sui generis, perfect capabil de a capta critic o totalitate umană în semnificația ei profundă : sălbăticirea unor adolescenți supuși unui regim ignobil de violență și represiune într-o școală de cadeți din Lima. Mișcarea ascensională astfel izbucnită a continuat cu alte două construcții romanești pe spații vaste, cu o arhitectură mai complicată, cu intercalări mitice în **Casa verde**, cu dimensiuni de frescă socială și cu intenții politice, antidictatoriale în **Conversație la Catedrală**, captînd în ambele același sens degradator al existenței și încercînd să ajungă la totalitatea realului, în cadrul unui roman al simultaneității obținute prin suprapunerea și interferența de momente temporal diferite.

După 1970 se produce în activitatea scriitorului o bruscă și vădită pierdere de altitudine. O abandonare a ambițiilor de totalizări existențiale și de revoluționări compoziționale. Autorul, grav ca Sartre și inovator ca Faulkner, cedează demonului facilității atrăgătoare care vizitează de altfel pe mai toți autorii după un mare succes și scrie o nostimadă cazon-erotică, **Pantaleón și vizitatoarele** (1978) și apoi romanul de față, **Tia Julia y el escribidor**, o narațiune dezinvoltă, pitorească, desfășurată cursiv și abil, pe două linii : una autobiografică și alta literar-parodică, ambele la fel de captivante în sensul bun al cuvîntului.

În aprilie 1985, în cursul unei săptămîni culturale organizate la Buenos Aires în cinstea lui Octavio Paz și Mario Vargas Llosa, scriitorul peruvian mărturisea că rațiunea de a fi a romanului cu mătușa a fost umorul, dar „nu un umor gros, cu trăsături de bidinea", ca în cazul lui Pantaleón, ci unul mai subtil, rafinat, literar, adesea indirect. Progresul era vizibil : parodia romanelor seriale difuzate atunci la radio, acum la televizor, este făcută cu vervă strălucită și inepuizabilă inventivitate, iar linia autobiografică, alcătuită din fapte destul de reale și exacte, seduce prn ușoara și savuroasa autoironie. Explicabil : vorbește acum un Vargas Llosa de 50 de ani, aureolat de glorie și stabilizat în înțelepciune, despre un Vargas Llosa de 23 de ani, impulsiv, agresiv și vulnerabil, totodată, emanînd o discretă dar irezistibilă simpatie.

Și apoi, deodată, în pragul deceniului al optulea, o nouă izbucnire meteorică, o revenire la construcția vastă, dramatică, tulburătoare, cristalizată în ceea ce nu ezit a numi capodopera de maturitate a lui Mario Vargas Llosa : **La guerra del fin del mundo** (Războiul sfîrșitului lumii). Este o carte cu adevărat mare, prin proporții și arhitectură, prin incredibila și inepuizabila putere de invenție epică, prin evantaiul registrelor larg deschise de la atroce la sublim și mai ales prin sfîrșitul ei polivalent : exterminarea unei nefericite comunități braziliene în care un ciudat și charismatic personaj, denumit El Conseilhero — Sfătuitorul — descoperise și deșteptase, sub mizerie și cruzime, fericirea în comun a celor obidiți. Li se adaugă bandiți fioroși și victimele lor mutilate, tineri descumpăniți de singurătate sau neguțători cu rosturi stabilite, toți contagiați de un amestec de frenezie a răscumpărării și sete de puritate, care îi transfigurează și le dă un nou, patetic profil uman. Forțele malefice (armata, intrigile politice, voracitatea burgheziei) distrug orb și josnic această eroică și emoționantă formă a plenitudinii. Autorul lasă însă deschisă semnificația acestei revolte și a masacrării petrecute la sfîrșitul secolului trecut în sălbaticul sertao brazilian. Delir mesianic ? Un sfîrșit în mic, parabolic, al lumii prin uciderea celor drepți ? Sau semn prevestitor al viitoarei înnoiri multitudinare care va fi conștientă, puternică, victorioasă ?

Există deci, acum ne putem da seama, o lege subiacentă în aparent imprevizibila creație narativă a lui Mario Vargas Llosa : în fazele ascendente ea năzuiește la totalizarea realului pe care încearcă să o înfăptuiască artistic întîi structural, printr-o nouă formă a temporalității, simultaneitatea, apoi substanțial prin aprofundare și intensificare, cu reverberații simbolice, a polivalenței realului.

Chiar perioada „orizontală" de relaxare servește **finalitatea supremă a totalizării** : ea sporește componentele realului cu elementul exuberant al umorului și al diferitelor procedee comice (ironia, parodia, caricatura, etc.). Din această perioadă, **Mătușa Julia și condeierul** (excelent tradusă în românește) are meritul de a se răsfrînge pozitiv asupra scriitorului : în ea și prin ea, Mario Vargas Llosa învață virtuțile rîsului și mai ales ale surîsului. Devine mai uman, mai aproape de noi și totodată, mai vulnerabil, cu șanse sporite de a înfăptui legea pe care și-a impus-o de la început : totalitatea realului. Lege ? Aceasta înseamnă că fizionomia autorului nu este în fond meteorică, ci stelară, integrabilă în excelența sistemului narativ hispano-american.

Paul Alexandru Georgescu

UN POET - O LUME

Francé Prešeren (1800-1849)

Francé Prešeren este cel mai mare poet al Sloveniei. S-a născut în satul Virba de lîngă Lubliana, ale cărui frumuseți le pomenește cu nostalgie în operele sale. Studiază la Lubliana și Viena, apoi practică avocatura în diverse orașe. Cu opera lui Francé Prešeren spiritualitatea slovenă se face cunoscută pe plan universal încă din secolul trecut, datorită numeroaselor traduceri. În unanimitate, istoriografia literară slavă și neslavă îi acordă poetului sloven un loc de seamă între romanticii europeni. Opera de supremă referință a lui Francé Prešeren este poemul „Botezul de pe Savița".

Din „Sonetele nefericirii"

1

Satul meu, mirifică grădină,
Casă părintească, liniștită pace,
Setea tumultoasă de lumină,
De la voi m-a tot minat încoace.

N-am știut în marea mea credință
Că pe visuri va pica otravă,
Că după furtuni, în pocăință,
Voi fi jucărie fără slavă.

Mi-a rămas un fir să se resfire
Doar peste speranța de iubire,
Dragostea din nou să se întoarcă.

Poate-o fi și peste suflet pace
Și cîmpia roade îmi va face :
Gînd de fericire mă încearcă.

2

Un viscol a trîntit stejarul la pămînt.
Dar iată primăvara n-a zăbovit deloc.
Și s-a umplut de frunze și de cînt,
De parcă-i toată snaga la mijloc.

Și totuși este osîndit la moarte.
Ursita fără-de-milă se deșiră,
Pe arderi fără slavă să mi-l poarte,
Prin trup doar putregaiuri îi resfiră.

Așa-i și omul oropsit de viață,
Doar beznă-i scoate soarta-n față,
Apoi o lovitură mi-l culcă la pămînt.

E ca o flacără de albă lumînare,
Care abia mai pîlpîie sub soare,
Pînă cînd moartea nu-i aduce vînt.

3

Călău e timpul, casa pușcărie
Tristețea, deznădejdea — ibovnice bătrîne,
Iar plînsul și durerea — argați pe veresie,
De paznic doară chinul mai rămîne.

De ce nu rogi să-ți treacă moartea pragul ?
Doar ea mai are cheia dezlegării,
(Adună ea năpasta cu șiragul)
Și vei scăpa din ghearele răbdării.

Apoi printre noroace te va duce
Fără tiranii cruți pe la răscruce,
Vor sta alături prieteni fără nume.

Și vei dormi în pat de întuneric
Cu zîmbet mulțumit și luciferic
În groapa neagră cît o lume.

4

Cine-a simțit ca mine dizgrațiile toate
Urît de fericire din pragul dimineții
Chiar de-ar avea el mîini străfermecate
Nu va culege darurile vieții.

Pe drumurile lui vor crește numai spini
Și casa îi va fi la apele durerii,
Îl vor mușca în lăcomii de cîini
Doar valurile triste ale serii.

De mină se vor ține durerea cu năpasta
Și liniște n-o fi pe lumea asta,
Va rătăci prin lume cu timplele cărunte.

Și va găsi el pace și liniștea visată
Pornit numai pe calea ne-nturnată,
Iar moartea îi va șterge sudoarea de pe frunte.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

Balcanice

AZEM ȘKRELI

Misă

Crească-așadar iarba mea deasupra capului meu
Deasupra capului meu crească-așadar iarba mea
Iarba mea crească-așadar deasupra capului meu
Crească-așadar
Crească-așadar iarba mea deasupra capului meu

SANDE STOICEVSKI

Pod

Deget
Cu care un mal îl tulbură
Pe celălalt
Apăsindu-l cu dușmănie în vintre.
Nuia
Cu care țărmurile se depărtează
Unul de celălalt,
Stringînd cu încăpățînare
Nodul,
Închizînd ochii
În fața realității.

Doar uneori
Din el poți fura
Ceva din mireasma de seară.

NAPOLEON LAPATIOTIS

Nocturnă

Doar o lună verde și mare
Luminează a nopții cîmpie

Un glas se aude printre puhoaie
Apoi se îneacă în valuri

Departe se-aude semnalul din urmă
Al vaporului care nu știu unde se duce

Și numai un plînset enorm
În adîncul minții mi se așterne

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **ANGLIA. ÎNCEPÎND DIN ANUL 1918,** despre Tarzan s-au făcut cincizeci de filme. Se va încumeta cineva să facă o nouă ecranizare ? Temerarul s-a și găsit : regizorul englez Hugh Hudson, care a terminat de curînd filmul **Greystoke sau legenda lui Tarzan, regele maimuțelor.** Regizorul este convins că Tarzanul lui este cel mai adevărat dintre toți cei interpretați pînă acum pe marele ecran.

Tarzan, care într-un dialect african înseamnă „pielea albă", trăiește ca o fiară și ajunge regele maimuțelor, cum spune și titlul filmului lui Hugh Hudson.

Filmul a fost turnat în Camerun și dacă ar fi să dăm crezare gîndurilor regizorului, incredintate revistelor **„Europeo"** (Milano) și **„Sunday Times Magazine"** (Londra), toți cimpanzeii din film sînt autentici. Consultantul științific al peliculei a fost profesorul Roger Foutse, unul dintre cei mai mari specialiști în cunoașterea comportamentului cimpanzeilor. În vîrstă de 27 de ani, Christopher Lambert, actorul american de origină franceză, care l-a interpretat pe Tarzan, a avut o misiune dificilă întrucît în prima jumătate a filmului a trebuit să se înțeleagă cu cimpanzeii numai prin intermediul grimaselor. El nu seamănă cu John Weismuller, înotătorul bănățean, sau cu Lex Barker, aduce mai mult cu Peter O'Toole sau Belmondo. Jane Porter, aleasa inimii lui Tarzan, este interpretată de o începătoare, Andie MacDowell.

● **S.U.A. LA CEI PATRUZECI ȘI ȘAPTE DE ANI** ai săi, Simon Estes face parte din rîndul celor mai mari cîntăreți de operă din lume. În prezent este membru al lui Metropolitan Opera din New York și invitat să cînte pe scenele celor mai mari și vestite teatre de operă din Europa și din întreaga lume.

Culoarea pielii a fost cea care l-a împiedicat mult timp să fie distribuit în roluri pe măsura talentului său. În anul 1963 el urma să interpreteze, la rugămintea directorului Operei din Bayreuth, rolul principal masculin din „Inelul Nibelungilor" de Wagner, dar regizorul spectacolului, englezul Peter Hall, a refuzat să-l distribuie declarînd că nici el, nici Wagner nu au nevoie de un cîntăreț negru ! „În dreptul personajelor din opere scrie : soprană, tenor, bas sau basbariton. Se face undeva vreo referire la culoarea pielii ?" spunea el.

„Astăzi, prezența pe marile scene lirice ale lumii a cîntăreților de culoare este o certitudine, spunea Estes. Mă refer la Felicie Weather, Leon Price, Jessie Norman. Din păcate lipsesc cîntăreții de culoare, eu sînt primul, și pînă acum singurul cîntăreț negru pe scena lui Metropolitan Opera."

● **R.D. GERMANĂ. CEEA CE REALIZEAZĂ** acum, la Berlin, Manuel Garcia, cel mai reprezentativ artist plastic din Nicaragua, s-ar putea numi un nou gen de expoziție. Este vorba într-adevăr despre o expoziție cu totul neobișnuită. Tablourile sînt executate direct pe pereții caselor, unele dintre acestea avînd pînă la cinci etaje. La un moment dat, peretele unui bloc cu cinci etaje din apropierea gării Berlin-Lichtenberg a început să fie dominat de albastrul bolții cerești, de verdele vegetației tropicale și de albul tipic pentru casele satelor din Nicaragua. Manuel Garcia povestește prin culoare istoria răscoalei țărănești din Monimbo, unde în anul 1978 garda națională a lui Somoza l-a ucis pe ziaristul Pedro Joaquino Chamorra, care luase apărarea sandiniștilor. Monimbo a devenit un simbol al luptei nicaraguanilor pentru libertate.

Pînă la începutul verii, Manuel Garcia va realiza, la Berlin, încă alte șaisprezece asemenea tablouri uriașe. Primul dintre ele, la care pictorul a lucrat șase săptămîni, demonstrează elocvent că pictura nu are doar o funcție decorativă, ci și una profund militantă. În plus, tabloul este „un adevărat carnaval de culoare", cum îl consideră Sabine Langer în articolul pe această temă publicat în paginile revistei berlineze „NBI".

● **CEHOSLOVACIA. SĂ MORI LA NUMAI** 26 de ani, în chiar ziua nunții tale, iată o întîmplare rarissimă. Și totuși, aceasta a fost destinul lui **Karel Hynek Macha,** cel mai mare poet romantic al literaturii cehe. Macha a lăsat în urma sa o operă capitală pentru literatura națională, poemul de ample dimensiuni „Maj" (Mai), de la a cărui apariție se împlinesc în această primăvară 150 de ani. Apariția poemului fixează nașterea poeziei ceh moderne.

Vilém, eroul principal, este pe nedrept gonit de acasă de tatăl său. Izolat de oameni, el va deveni haiduc, „temutul domn al pădurii". Pentru a-și păstra dragostea frumoasei Jarmila, a lăsa inimii lui, el își ucide, fără a-l recunoaște, tatăl. Este condamnat și executat. Aceasta este pe scurt acțiunea poemului.

Actualitatea poemului „Maj" al lui Macha consta în primul rînd în conținutul de idei, în mesajul său : toți oamenii au o menire pe lume, o responsabilitate. Prin aceasta opera lui Macha ne este contemporană. „Opera lui Macha — scria recent criticul literar ceh Pavel Vasak — profund uman în orientarea sa fundamentală asupra omului este adresată fiecărui om căreia lumea noastră comună nu-i este indiferentă. Fiecare trebuie să ne raportăm la „Maj", să găsim cheia care să ducă la înțelegerea mesajului lui."

SPORT

Împletind arbori de lobodă

Orice meci de fotbal frumos privit seara, printre genele grele de vis, mă strămută (s-ar putea să mă repet) în tablouri prerafaelite. Mai ales că afară a plouat (aș fi alergat gol pe cîmpiile pîrjolite de secetă), trandafirii deschid cascade roșii, iar teii înfloriți ne îmbogățesc cu dreapta religie a cîntecului dulce.

Nu mușcați însă din momeala începutului, căci o să dați de gustul pelinului (lipsă de pe piață luna trecută). Celor care, preveniți fiind, vor înghiți, totuși, nada le spun : fericiți cei cu brățări la glesne, pentru că lor li se vor tăia tendoanele. Sau încă o vorbă din părțile de unde mă trag : prostul e o pasăre cu două vieți, una greșită, alta cusută cu ață albă.

În Mexic, unde-ar fi trebuit să fim, pentru că aveam loc (cred că va deborda veacul peste gura mileniului și de Lucescu tot nu vom scăpa din fruntea bucatelor) se desenează, în fiecare seară, ostroave de aur. După relatările presei, rezultatele care m-au uns cel mai mult la inimă : U.R.S.S. — Ungaria (aceeași diferență de valoare ca între Steaua — F.C. Bihor), R.F.G. — Uruguay, Portugalia — Anglia (blestemul pentru zarurile măsluite de Robson, vis-à-vis de noi) și Italia — Argentina. Am lăsat la urmă partida Brazilia — Spania, ca să mă minunez și pe hîrtie că neobrăzarea a suit fără sfială și înaltele podișuri mexicane. Nu știu cîtă scorțișoară va fi putind să infulece arbitrul australian Banbridge, dar Brazilia ar fi datoare să-i furnizeze cel puțin două șlepuri cu marfa asta. În schimb, Spania trebuie să-i trimită urgent, la ușă, o armată de toreadori cu săbii înflăcărate. Golul marcat de spanioli (de o frumusețe rar egalată) și neacordat de arbitru, după metoda orbul găinilor, mă cuibărește în ideea că minuni dalb-gălbioare, leit ca-n coșmarele noastre, poartă și cangurii în buzunarele lor de sub pintec.

Revin la noi. În campionat, Dinamo a bătut pe Universitatea Craiova și pe Steaua și a fost surclasată, pe teren propriu, de Sportul Studențesc. Cu această ocazie doresc să-i pun două întrebări lui Lucescu — 1) de ce n-a evoluat Cămătaru în echipa Universității ? (eu știu, dar tac) ; 2) și de ce el, Lucescu, n-a fost sancționat de federație ca și Halagian de la Pitești, în urmă cu citâva vreme, cînd cel mai cotonogar fundaș din România, Al. Nicolae, l-a făcut zob pe Hagi ?! Pun rămășag că din cămările lui goale de lumina verii vor sosi niște răspunsuri de să te iei cu mîinile de păr.

Meciul cu Norvegia, disputat miercuri și cîștigat de noi pe merit, însă fără pic de strălucire (dar asta nu mai conteaza nici la casele mari !) este trecut în rîndul izbînzilor de vîrf. Meciul ăsta a fost o verificare foarte utilă pentru echipa României în vederea preliminariilor Cupei Europei care vor începe la toamnă. Dar această brînză chioară de bacterii n-au decît s-o mănînce alții, dimineața, la prînz și cină. Bătrînii boieri (a se citi cei-lalți cronicari sportivi) nu mai beau demult lapte de mierlă muls de la o capră văduvă. Cei amintiți, normal, au dreptul oricînd la un bairam șui. Însă, noi, ceilalți avem stîngul. Și le lăsăm gogoașa pe masă. S-o mănînce singuri și sănătoși, noi nu mai servim gogoloaiele astea, noi sîntem ferm incredințați că cele mai serioase echipe din Europa fac pregătiri pentru preliminariile din toamnă, exact acolo unde trebuie pe platourile mexicane. Orice vorbe despre fotbalul practicat, acum, de echipa României sînt sub orizontul intereselor noastre. Măcar atîta bun simț să avem.

Supralicitînd victoria asupra Norvegiei (obținută de echipa Steaua !), așa-zisul strateg Lucescu nu face altceva decît să impletească din arbori de lobodă o punte pe care să-și furișeze pașii pînă în lunile de toamnă, cînd va încerca din nou, cu fusul deștelor, apa norocului, intonînd cîntecul pe care-l știe atît de bine :

intintina,
ia bulina,
bubulina,
caracatina,
ilibinbuș.

Asta înseamnă, în limba copiilor deștepți : jos coiful și leapădă lancea.

Termin. Se scutură lămîița pe gard. Și parcă vine din cîmpie și miros de orz copt.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
24
(1 257)
Sîmbătă
14 iunie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONȘTIINȚA CREATOARE

Între reperele care pot da o clară și cuprinzătoare definiție a timpului nostru, cultura, literatura și arta ocupă, neîndoielnic, un loc esențial. Ele sînt factori reprezentativi pentru viața și spiritualitatea unui popor, pentru gradul său de creativitate, în raport cu destinul său istoric, cu modul în care își privește prezentul și viitorul. Formează acel permanent și necesar orizont de conștiință prin care se ilustrează munca și preocupările sale, fizionomia sa moral-politică și socială, amplitudinea și temeinicia idealurilor sale. Din acest unghi, creația literară și artistică este o componentă fundamentală a marii sale construcții, a marii sale edificări.

Festivalul Național **Cîntarea României** aduce în acest sens argumente de prim ordin. Se remarcă în primul rînd multitudinea de manifestări și ampla lor capacitate de cuprindere a spiritului creator, această deosebit de expresivă și frecventă ilustrare a condiției actuale, ca și în perspectivă, a participării, a angajării la scara întregii țări și a întregii națiuni. Susțineri materiale și umane ample, vin din istoria marcată de cel de-al IX-lea Congres al partidului și ele fac arcul de timp nou, înfloritor, și în materie de creație, în toate domeniile de activitate și la cote de maxim relief al atitudinilor și vocației creatoare. Se remarcă apoi interesul acut pentru cultură și artă, nivelul deosebit atins în această privință, viziunea largă, nutrită din experiențe multiple și vigoratoare, asupra existenței, a muncii și creației care solidarizează activ și temeinic, dintr-o înțelegere superioară, responsabilă a timpului în care ne situăm, către care vin ecouri și reprezentări ale evenimentelor mari, glorioase ale trecutului și de la care pornesc liniile de boltă ale viitorului. Este această stare a manifestării însăși prin cultură și este modul ei propriu, distinct, prin care se materializează și personifică timpul, asemenea tuturor ctitoriilor economice, științifice și tehnice care au dat și dau în întregime măsura ideilor și idealurilor prin care ne ilustrăm azi ca țară și popor, într-o inseparabilă și programatică legătură cu partidul și secretarul său general, conducătorul țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Participarea culturii și artei la actul omagial — cea de-a 65-a aniversare a făuririi partidului — rămîne elocventă prin tot ceea ce creația sa poate defini ca misiune politică, înaltă, precum și ca rol viu, activ, în societate, ca element specific, deosebit de dinamic și catalizator al conștiinței creatoare. După cum în același sens și cu aceeași forță de penetrație și edificare rămîne și participarea la omagierea unui capitol glorios al luptei partidului, împlinirea a cincizeci de ani de la procesul din care istoria lua act de curajul și eroismul unui tînăr comunist român, patriot și revoluționar înflăcărat, conducătorul de azi al României, simbolul și emblema noastră de cuget în anii care îi poartă numele. Exemplul unei biografii și al unui destin de excepție ca și semnificațiile unui traiect unic, revoluționar, dezvoltă mobiluri și atitudini ale conștiinței creatoare, angajează și dezvoltă sentimente de mîndrie și recunoștință ca și acte de un pilduitor patriotism.

Ceea ce îi este propriu conștiinței creatoare este tocmai acest sentiment al participării. Fenomen real, ținînd de condiția propriei noastre existențe și în același timp de condiția spiritualității epocii noastre. Festivalul Național **Cîntarea României** se poate defini în acest fel și ca un mod, ca o platformă de atitudine, ca o expresie a angajării și responsabilității.

Altitudinea participării este o problemă de creație, în general, și în același timp un mod de a răspunde individual, ca manifestare a vocației, a spiritului creator. Climatul, altfel spus, este și trebuie să fie și o consecință a autenticității valorilor pe care le propunem în materie de cultură și artă, a responsabilității și angajării. Pentru că nimic nu este mai străin creației ca formalismul care se mai manifestă, adeseori, nimic nu este mai impropriu conștiinței creatoare decît rutina. Și citeodată chiar un sentiment de inadecvare la realitate, de fapt, o atrofiată comunicare cu aceasta. Acel îndemn, după care izvorul veșnic viu al inspirației îl reprezintă realitățile luptei și muncii poporului, cunoașterea și asumarea acestora dintr-o perspectivă transformatoare, se aplică deopotrivă lumii creatorilor de literatură și artă, ca și tuturor manifestărilor culturale și artistice, acestor instituții ale spiritului creator prin care Festivalul **Cîntarea României** urmează să se desfășoare într-o linie permanent ascendentă și cu amploarea care îi este funciar stabilită și demonstrată. Dintr-o atare perspectivă cresc și răspunderile celor ce slujesc cultura și arta, și cresțe, mai ales, sentimentul datoriei, al conștiinței creatoare față de prezentul și viitorul țării.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei de lucru efectuată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Județul Brașov

Gînd pentru pace

Voi, oamenii buni ai pămîntului dac,
înfrățit cu cetatea eternă prin lupte
rostiți cuvîntul Pace ca pe un imn
al iubirilor
pentru că numai în pace iubirile toate
își află sublimul !

Luptați, oameni buni, pentru pace,
ca pentru propria viață
cum mama se luptă ca pruncul să vadă
lumina
pentru că numai în grădinile păcii florile
își primenesc frumusețea
și în livezile ei merii dau fruct
după floare !

Gîndiți, oameni buni, pentru pace,
cu flacăra cea mai nobilă ce vă poartă
ființa
spre culmile împlinirii, aici, lîngă vatra
străbună,
pentru că numai în pace flacăra gîndului
naște zborul în aripi.

Visați, oameni buni, pentru pace
în clipele lungi ale nopții și-n zori
cînd roua de liniști se-așterne pe suflet,
pentru că numai în pace visările voastre
sînt păsări măiestre !

Trăiți, oameni buni, pentru pace,
intens, pătimaș, liniștit, cum vi-i firea
pentru că numai în pace, trăirile tuturor
vîrstelor
nasc bucurii între două speranțe
sau doruri !

Voi, oamenii buni ai pămîntului dac,
trimiteți întruna apelul de pace în lume
insemn al unirii românilor într-un front
monolit
în marele front ce-și dorește Planeta
Albastră !

Adrian Mierlușcă

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Argumentul statistic

Un istoric erudit mi-a recomandat să cercetez arhive, realitatea, susținea el, întrece întotdeauna ficțiunea. Filiala Arhivelor își avea atunci sediul într-o clădire veche, umedă și rece, monument de arhitectură, nu-mi venea să stau acolo, pe fereastră vedeam cerul care-și revărsa azurul în coroana efilată și anxioasă a unui plop...

Mă interesa arborele genealogic al unui prinț dintr-o veche familie boierească, cu ramuri italo-franceze ; am citit și am fișat nouă dosare, vreo patru mii de pagini, procese de succesiune, citații, procuri, contracte de arendare, testamente, etc. Era o lume fascinantă, însă mă controlam perfect, ficțiunea, adică imaginația, era noblețea spiritului meu, deși eram de origine plebee, îmi țineam rangul, morga, printre atîția prinți și prințese. Lucram atunci la romanul al cărui personaj principal era un sat fictiv, Defonia, o parte din locuitorii lui **lucraseră** pe moșia prințului, iar în timpul reformei din 1921 au împărțit-o cu mulți alții. Ce-ar fi să studiez toate documentele satului meu real ? N-avea prea multe, timp de trei luni am făcut niște lecturi incitătoare, e adevărat, n-au fost exhaustive, unele fonduri de arhivă, care mă interesau enorm, cele după '48, nu erau pregătite, ori n-aveam eu acces la ele, înțepeneam stînd în scaun, la masa de lucru, mă dureau oasele și eram menajat.

Cînd mă duceam înapoi în sat, întîlneam oameni purtînd nume atestate în catagrafii vechi, în arhive, încercam un sentiment reconfortant, n-am fost tentat niciodată s-o iau razna. Am cercetat și arhivele altor sate, mii de pagini, într-o bună zi m-am decis să mă opresc doar la documentele primului deceniu al secolului 20. De ce ? Știam că în această perioadă începe să fie descoperit **cu adevărat** ideologic, politic și literar țăranul, mai întîi ca un fel de **le bon sauvage**, apoi ca un om cu destin perfectibil, absorbit în „nefericirea" istoriei, pînă la cel ajuns la oraș și a cărui „fericire este definitiv în spate, în natura părăsită", în rusticitatea uitată. De ce **l-au descoperit** mai ales acum ? Deoarece „cei mulți" nu erau niște vorbe fără acoperire demografică, economică, în 1891 din zece milioane de locuitori, nouă erau țărani, în 1912 erau unsprezece milioane, în 1930 treisprezece milioane, în 1940 aproape cincisprezece. Cine era cel mai bun scriitor al nostru în primul deceniu al secolului ? Firește, I.L. Caragiale. Estetic, lumea la care mă refer nu-i aparține, n-o putea explora optim, avea o mentalitate ironică, zeflemistă, rafinată prin migrația familiei de la sud spre nord, era o lume prea „barbară" (în sensul grec) pentru el. Duiliu Zamfirescu încerca, era însă părtinitor ; cînd vor veni rapsozii „barbari" ?! Unul debutase cu patru cărți de proză deodată, în 1904, continua să scrie ca întîiul veritabil profesionist, Mihail

Apostol Gurău

Continuare în pag. a 7-a

Un ctitor al măreției românești în istoria universală

Recenta hotărîre a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. de a fi aniversat, la 600 de ani de la urcarea sa pe tronul Țării Românești Mircea CEL MARE a avut darul să irite pe „marele istoric" pe unde scurte, dl. Niky Munteanu, care, cu humoru-i specific, de acolo de unde se iau în zeflemea toate încercările poporului nostru de a dobîndi o conștiință clară și întemeiată a locului său în lumea în care trăim, s-a ridicat și împotriva „noii" denumiri dată celui cunoscut — zice-se — în mod tradițional sub numele cel „adevărat" de Mircea cel Bătrîn. Unii poeți de ocazie, nostalgici peste noapte ai „bătrînului" din Scrisoarea III au găsit și la noi bună găzduire în paginile revistei celei mai prompte a-i sprijini tînguirea subînțeleasă pentru „bătrînul" devenit peste noapte pentru unii, obiect de elegie.

Fiindcă argumentele pentru „schimbarea numelui" lui Mircea cel Bătrîn în Mircea cel Mare au fost aduse în paginile **Luceafărului** de un scriitor, de maestrul Fănuș Neagu, mulți s-au îndoit de dreptatea pledoariei sale, care a găsit o atît de înaltă receptivitate. Să-i fie îngăduit aici și unui ins care și-a făcut oarecare stagiu prin ale istoriei să-și spună cuvîntul despre rațiunile adînci și temeinicia actului de dreptate făcut de Comitetul Politic Executiv unuia dintre cei mai mari cîrmaci ai neamului nostru, celui ce i-a hotărît destinele pentru toți cei 600 de ani care au trecut de la el pînă la noi.

Dar mai întîi să observăm — nu fără mihnire — că nimeni pînă de curînd, pînă la Ciprian Zaharia, cel citat de Fănuș, și apoi pînă la tînărul istoric Alexandru Diță (fericita „descoperire" a **Luceafărului**) nu s-a simțit zgîrmat în sentimentele sale de istoric adept al adevărului și în sufletul său de conațional al lui Mircea,

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

Lecția unei promoții

Întîlnirea la 40 de ani după absolvire a unei promoții de liceu, „excelente", după cum a definit-o unul din foștii săi profesori, o promoție care printre elevii de ieri deveniți mari personalități ale științei și culturii prenumără pe prof. dr. Virgil Cândea, eminentul umanist, pe prof. dr. docent Roman Vlaicu, șeful clinicii medicale I din Cluj-Napoca, șeful Comisiei naționale de cardiologie, o întreagă pleiadă de ingineri, mulți dintre ei profesori la Politehnica bucureșteană, geofizicieni, farmaciști, istorici ca Ion Dumitriu-Snagov, heraldiști ca Jean Mănescu sau lingviști ca Radu Mihăescu sau chiar „bătrîni crescători de cai de rasă", cum s-a recomandat unul din ei (Dan Grigorescu), întîlnirea, deci, a unei asemenea promoții de celebrități nu putea să nu devină un eveniment, mai ales cînd această promoție din 1946 a aparținut Liceului „Sf. Sava", leagăn dintotdeauna al învățămîntului românesc. Cu toate că lucrările, de diferite specialități, ale autorilor din această promoție ar forma o întreagă bibliotecă, să nu-i uităm pe doi profesioniști ai scrisului, unul „poet de la 7 ani", ca Barbu Cioculescu, altul — comentator de politică externă, reputat pe plan internațional, ca Romulus Căplescu.

Darul scrisului se pare de altfel că i-a fost predestinat acestei promoții din moment ce printre profesorii săi, reuniți și acum, după 40 de ani, la catedra de onoare, s-au numărat umaniști de cele mai diverse și întinse vocații ca profesorii Edgar Papu, Șerban Cioculescu și Ion Zamfirescu sau oameni de știință cunoscuți pe tărîmul creației ca prof. universitar matematician Haralambie Ionescu sau geograful Mihai Constantinescu. După acest inventar — veritabil tablou al lui Mendeleev pentru cultura și știința contemporană — ar trebui să punem punct dacă reporterul ce ne simțim, din cînd în cînd, în asemenea momente nu ar fi reținut și cîteva din ele, emoționante prin derularea lor evasispontană.

Altfel, „o adunare liniștită", cum ar cataloga-o marele scriitor Marin Preda — dacă facem abstracție de întîlnirea exuberantă de la început din curtea liceului colorată cu apelative — porecle familiare acum 40 de ani ca „Mache", „Zoro", „Jolibeaucoup-mișto", de tulburătorul intermezzo floralo-liric al unui grup de pionieri de la Școala generală învecinată „Vasile Alecsandri", în rîndurile căreia se afla și eleva Iulia Ioan

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 2-a

EMINESCU

...Cu o sută douăzeci de ani în urmă, în 1866, cînd împlinea șaisprezece ani, în viața lui Eminescu au loc cîteva evenimente hotărîtoare. Moare Aron Pumnul, iar Cernăuții sunt atinși de holeră ce seceră viața a peste o sută de oameni.

Holera, foametea, lingoarea, spun documentele, sunt o realitate sub ochii tînărului ce va cunoaște acum cel dintîi plins ajuns prin mărturii noi.

Cu imaginea marelui dascăl transilvan strămutat, va lua drumul Blajului, de acolo venea latinistul, din Roma cea mică străbătută de apele Tîrnavelor.

În acest an are loc debutul, la „Familia" lui Vulcan. Paradisul copilăriei ia abrupt sfîrșit cu acest an în viața viitorului poet : începe suferința să-i cearnă de timpuriu zilele ce-și vor lumina puterile miraculoase.

Ceasul de doliu pentru Bucovina sa scumpă îl va strămuta în suferințele Ardealului ce și le va asuma după geniul său.

Cu o sută douăzeci de veri în urmă, Transilvania noastră își primea tînărul voievod în bătăile clopotelor Triadei Blajului în inima școlii ardelene.

Ioan Alexandru

Eminescu de ieri și de azi

„Nu există nimic în lume ce n-ar trebui să fie cum e. Niciodată o vorbă nu poate înlocui o realitate, care cere ca un spirit nou de muncă și de iubire de adevăr să intre în formele vechi ale organizației noastre".

MIHAI EMINESCU

Eminescu nu poate fi înțeles pe deplin decît prin perspectiva tuturor veacurilor noastre de afirmare spirituală, pentru trecut ca înfăptuire săvîrșită — pentru înaintele viitorului — ca nevoie de mai mare săvîrșire în înfăptuiri.

Noi evoluăm spre Eminescu și trăim în gîndul lui tremurător, îndreptat asupra lumii noastre celei vechi-străvechi și aceea care va să vină, altfel el n-ar fi spus ceea ce numai el trebuia să spună : „Geniul neamului românesc e o carte cu șapte peceți".

Asociativii și descoperitorii de învelișuri exterioare l-au căutat pe Eminescu în sursologiile altor spiritualități, dar el se ivea pe lume, și-n lumea spiritualității, din **incoacele nostru**, ca o chemare dintîi și din urmă a unui destin.

Viitorul trecutului a fost asigurat de Eminescu pentru că a crezut în el, după cum stăpînitorul de drept al trecutului ce se va naște din viitor va fi tot el, căci ne amintise, încă din veacuri trecute, că „Viitorul și trecutul / Sînt a filei două fețe. / Vede-n capăt începutul, / Cine știe să le-nvețe". Nimeni nu mai

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 3-a

Luceafărul

Te-ai născut ca fulgerul din mare
Să luminezi tăcerile albastre.

Crin de dimineață fraged
Ai înflorit cuvintele frumoase.

Lîngă inimile noastre,
Ne-ai logodit cu tainicele stele.

Nuntă ai cu Limba Română
La care soarele se-nclină.

Prin raze de iubire sfîntă
Apleci azurul către nuntă.

Și-n veci deasupra și în noi
Lucești fereastră către vise.

Dumitru Udrea

Tinerețea spiritului

Copleșitoare tinerețe a spiritului său vioi și dinamic, colegialitatea neumbrită de vreo rigiditate sau acreală a senectuții, setea nepotolită de cunoaștere a noutăților din toate domeniile, puterea de muncă pe multiple planuri, sentimentul acut al solidarității de breslă, prezența activă în viața cetății, delicatețea sufletească și înfățișarea plăcută, de student întîrziat, îl fac pe profesorul și scriitorul septuagenar Alexandru Bălaci un om fără virstă, sau, în orice caz, un om de vîrsta eternei tinereți. Născut la 12 iunie 1916, în satul cu nume simbolic, Aurora, din județul Mehedinți, eminentul cărturar, membru corespondent al Academiei Române, face parte din stirpea acelor intelectuali umaniști, de orientare democratică și progresistă, care încă din perioada interbelică au fost alături de popor și de partid împotriva exploatării și a fascismului, pentru salvgardarea ființei noastre naționale și pentru demnitatea omului, grav amenințată de ciuma brună.

În Alexandru Bălaci, în omul ăcesta de-o nobilă modestie, delicat, pe care-l zărești pe stradă cîtînd ziare și reviste, cu o geantă tinerească agățată școlărește pe umăr, sălășluiesc mai mulți oameni : un poet care s-a ignorat

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» XIII

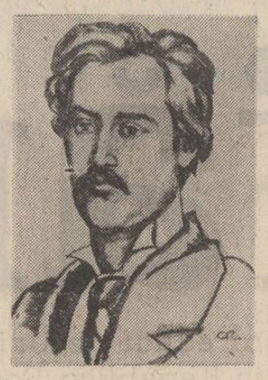

XV

Publicistica eminesciană deschide pîrtii de acces către numeroase manifestări literare paralele sau premergătoare gazetăriei lui M. Eminescu. Părerea că ideile acestei gazetării n-ar fi avut pereche în scrisul românesc de-atunci este mereu infirmată de dovezi. M. Eminescu nu poate fi separat ca idei, tematică, formule, nu poate fi separat nici chiar ca destin de traiectul literar şi ideologic al multora dintre confraţii săi. Există un Mihai Eminescu înainte de Mihai Eminescu, cel adevărat, presărat în miile de pagini ale gazetăriei şi literaturii româneşti premergătoare **Timpului.** Analiza şi judecata asupra activităţii lui publicistice nu se poate înfăptui fără a ţine seamă de paralelisme, de anticipări, de izvoare. Mihai Eminescu nu este singur în acţiunea sa de gazetar militant. Dacă s-au admis pentru arta literară a poetului rădăcinile într-o tradiţie literară pe care a ştiut să şi-o cucerească singur, gazetăria lui politică aşezată în contextul gazetăriei politice româneşti dezvăluie aceeaşi înrădăcinare într-o tradiţie de care este imposibil să fie rupt. În linii mari aceasta este gazetăria scriitorilor de la 1848 şi a urmaşilor acestora, a căror torţă o vom regăsi şi în mîinile lui Eminescu. Antirosetismul eminescian este precedat de respingeri identice care veneau de la nume sonore la vremea lor şi demne, atunci şi azi, de tot respectul nostru. Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Cezar Bolliac, Gr. Alexandrescu, Vasile Alecsandri, se dezic de C.A. Rosetti. Chiar şi tovarăşi de drum mai recenţi, ca C.D. Aricescu, intră pe acelaşi drum bifurcat, tratînd pe C.A. Rosetti ca pe un om al înţelegerii cu reacţiunea pe care afirma clamoros că o combate. Între aceştia, Grigore H. Grandea îşi are locul său cu atît mai mult cu cît biografia lui intersectează pe cea a lui Eminescu în mai multe puncte.

Începuturile biografiei lui Gr. H. Grandea nu interesează decît pentru faptul că prin ele poetul şi gazetarul se considera un fiu al veacului, al revoluţiilor europene, tatăl său Haralamb fiind fiul lui Byron cu o aromîncă. Este posibil ca Grandea să-şi fi construit o biografie pe măsura năzuinţelor lui de la maturitate, dar originea rămîne plauzibilă. Revoluţionarii, printre care a luptat pentru eliberarea Greciei Byron, erau aromîni, rolul lor în revoluţia greacă de la 1821 fiind dintre cele mai importante, Byron a murit de altfel în casa aromînească a familiei Capsali, şi aceştia stabiliţi mai tîrziu la Bucureşti. Informaţia scriitorului merită o circumspecţie realistă, cu atît mai mult cu cît în scrisul său mitul lui Tudor Vladimirescu şi aversiunea faţă de fanarioţi sînt foarte puternice şi pot fi o moştenire de familie. În 1866, Gr. H. Grandea trimite de la studii din Apus, ca şi Eminescu, poezii la **Familia.** Întors în ţară înfiinţează la Bucureşti o revistă care dublează, pe un plan mai mic, activitatea **Convorbirilor literare,** ca idei şi opţiuni, cu un titlu ce ţine de biografia lui, **Albina Pindului,** şi, alături de revistă, o societate cultural-literară **Orientul,** prea puţin cercetată, din care au făcut parte M. Eminescu, Miron Pompiliu, N. Scurtescu, V. Gr. Pop, Ioniţă Bădescu, N. Droc, Barcianu, C. Cîrlova, etc. Ca îndeletnicire în biografia lui intră aceea de revizor şcolar, la care de două ori aspiră, o dată a obţine. Este şi ajutor de redactor la **Monitorul oficial.** Campania lui împotriva liberalilor şi mai ales a lui C.A. Rosetti şi Ion Brătianu începe acum în **Strechea.** În 1870 prin P. P. Carp, trece ca şi Eminescu pe la Biblioteca din Iaşi unde lasă locul liber lui Scipione Bădescu, pentru a ajunge apoi revizor şcolar la Turnu Severin. Cu concursul altui junimist, Titu Maiorescu, ajunge profesor la liceul craiovean. Relaţia lui Grandea cu cercul junimist şi cu oamenii politici ai acestuia sînt indiscutabile, ca şi ale lui Mihai Eminescu. Atacă în **Pressa** afacerea Stroussberg în chip demascator, premergînd tema drumurilor de fier a gazetăriei eminesciene. Aşa cum scoate acesta la Iaşi, **Curierul de Iassi,** aproximativ în acelaşi timp, Grigore Grandea scoate la Bucureşti, **Curierul Bucureştilor,** tot de finanţare şi inspiraţie conservatoare. Ziarul **Timpul** înlocuieşte **Curierul Bucureştilor** şi este scos tot de Grigore H. Grandea, care va lucra şi cu Slavici şi, sigur, se întîlneşte cu Eminescu, deoarece plecarea lui definitivă de la **Timpul** este datată pe 9 octombrie 1877. Grandea scoate în paralel **Războiul,** cu o viaţă sincopată, dar destul de lungă. Maiorescu îi zicea „fleacul de Grandea" pentru că acesta, ca şi mai tîrziu Slavici şi Eminescu, nu vor face publicitate cercului junimist. Faţă de Eminescu, Grandea face politică şi dincolo de gazetărie întovărăşind acţiunile politice ale lui I. Em. Florescu, fiind amestecat în organizarea unui partid democrat naţional şi încercînd să ajungă deputat. Pe scurt, un scriitor cu independenţa opiniilor care încearcă să şi le traducă în practică.

Grandea a scris despre poeţii paşoptului, dar şi despre Eminescu. Publicistica lui literară rămîne definitorie pentru epocă, ca şi cea politică, umbrită de cea eminesciană pe care o premerge, pe care o preludează în **Timpul** şi care merita altă soartă. Temele ei sînt cele eminesciene, care, subliniem, sînt ale epocii, denunţînd falsul liberalism şi revoluţionarism al „roşilor", demagogia acestora, calamitatea rezultată din afacerile cu drumurile de fier, neofanariotismul instalat de liberali. Grandea are o specială preocupare pentru românii de la sudul Dunării pe care o vom regăsi şi la Eminescu, după cum şi un cult pentru Tudor Vladimirescu a cărui prezenţă în publicistica eminesciană constituie unul din punctele ei de ax. **Ipsilant şi Tudor,** capitol dintr-un proiectat roman, apare încă din 1869. Este republicat sub titlul **Zavera (1821)** în 1870, tot în **Albina Pindului,** Eroul de la 1821 mai apare şi într-o povestire **Uciderea lui Tudor Vladimirescu,** 1890. Romanul revoluţiei lui Tudor îşi va schimba pe drum destinaţia şi va deveni romanul **Berlicoco,** tipărit în foileton în **Războiul** în vara lui 1880. Berlicoco era porecla lui C. A. Rosetti, iar romanul îi face portretul derizoriu. Este cazul să ne întoarcem la publicistica eminesciană. Acesta în 1880 duce polemica cu **Românul** pe tema încercării de asasinat asupra lui Ion Brătianu şi învinovăţeşte pe liberali, de fapt aripa „roşie", că ar fi adus în ţară un climat de conspiraţie şi de asasinat, care se întoarce împotriva lor. Eminescu foloseşte formula „Ale tale dintru ale tale!", care este, zicea poetul, probabil o parolă roşie, de vreme ce a tîrnit o furtună de presă şi nu numai de presă. Este momnetul în care conflictul dintre Eminescu şi „roşii" devine ireductibil şi are urmările ştiute asupra rolului poetului la **Timpul.** Îi va urma atacul din cameră din martie 1881, legat de acest lung preambul. Grigore H. Grandea este, prin romanul foileton **Berlicoco,** alături de Eminescu, pe aceeaşi baricadă gazetărească. El va fi de altfel arestat printre bănuiţii de participare la atentatul contra lui Ion Brătianu, dar eliberat din lipsă de dovezi. Arestarea încerca să implice, neleal, pe conservatori în atentat, aşa cum în presă se încerca implicarea morală a lui Eminescu. **Scrisoarea a III-a** care în variante il vizează pe „Berlicoco" direct, înfiripată, probabil, în 1880, odată cu romanul **Berlicoco,** apare, acuzator, în 1881.

În 1883, Eminescu iese din prim planul gazetăriei politice. În 1884, Grandea retipăreşte romanul **Berlicoco** sub un alt titlu şi cu un text revăzut în **Războiul** din 1884. Se va numi acum **Vlăsia,** titlul ţintindu-i tot pe rosettişti. Ca şi lui Eminescu, toate îi merg de acum în rău lui Grandea. La 1887 va tipări în volum romanul, cu titlul **Vlăsia sau ciocoii noi.** În 1889, la începutul anului în care Eminescu moare, Grandea, epuizat, cere ajutorul lui Titu Maiorescu, care-i oferă o catedră la liceul din Bacău. Marginalizat, scos din viaţa politică, Grandea va fi numai profesor de franceză, avîndu-l între alţii elev pe Gh. D. Vasiliu, viitorul Bacovia. Uitat, Grandea se va stinge lovit de paralizie, „hemoragie cerebrală şi hemiplegie stîngă", în 1897.

Deşi a supravieţuit poetului, Grandea n-a putut supravieţui nici el în arena politică. Acelaşi val i-a aruncat pe mulţi în larg şi, indiferent de tribulaţiile prelungite ale unora, şocul decisiv a fost unul singur.

Vlăsia sau ciocoii noi preia mesajul romanului lui Nicolae Filimon. „Ciocoii noi" sînt cei care l-au ucis pe Tudor, fanarioţii. „Ciocoii noi" sînt şi fiii lor. Vlăsia este ţara întreagă căzută pe mîinile acestor ciocoi, o ţară în pradă. „Ciocoii" sînt mai ales „roşii", dar nu numai ei : „Numirile de albi şi roşii, **conservatori şi liberali, moderaţi** şi **progresişti** sînt numai nişte cuvinte pentru a întuneca priceperea românilor. Şi unele şi altele din grupurile numite astfel, au fost şi sînt nişte cete pentru a înhăţa puterea, dar nu nişte partide întemeiate pe principii". Grandea vrea să istorisească adevărul despre 1848, despre cei cîţiva impostori ai revoluţiei. Romanul s-ar fi putut numi şi „Ceata lui Baboi", pentru că Baboi este aici C.A. Rosetti, fiu de grec, Sotir Zefchide, omoritor al lui Tudor Vladimirescu. Sclipici este Ion Brătianu. Infiltrîndu-se printre viitorii revoluţionari, Baboi şi Sclipici deturnează revoluţia şi transformă ţara într-un bilci de vorbe şi loc de pradă, o „Vlăsie". Celebra zicere : „Ale tale dintru ale tale" se află la loc de cinste şi în romanul **Vlăsia sau ciocoii noi.** Acesta e romanul lui Grandea al cărui destin îl întîlneşte pe cel al lui Eminescu şi a cărui ideologie şi campanie publicistică o premerge pe cea eminesciană şi-i pregăteşte terenul. Grandea face parte dintr-o comună întreagă de intelectuali ai celei de a doua jumătăţi a secolului XIX, care au avut iluzia că pot face în chip dezinteresat şi idealist politică, plătind greu această amăgire. Învinovăţiţi amîndoi de amestec în atentatul asupra lui Ion Brătianu, Grandea şi Eminescu sînt înfrăţiţi în biografia lor intelectuală şi politică, mai mult decît s-ar crede.

M. Ungheanu

NATALIA STANCU: «Horia Lovinescu»

„DRAMĂ, drame (cf. DEX) S. f. 1. Piesă de teatru cu caracter grav, în care se redă imaginea vieţii reale în datele ei contradictorii, în conflicte puternice şi complexe, adesea într-un amestec de elemente tragice şi comice". Ştim, oare, îndeajuns de bine ce înseamnă „piesă de teatru" ? Ceva care se reprezintă pe scenă ? Ceva de citit în linişte, desenind, cu ochii minţii, arabescuri pe tavanul camerei (mică pastilă după Călinescu). Ceva între acestea două ? Cum ? Caragiale (pentru a rămîne într-un spaţiu familiar) ştia, desigur, răspunsurile, dar, dintr-o pudoare inexplicabilă şi, chiar, inpardonabilă, ne-a rămas dator cu ele, lăsîndu-ne, doar, „O scrisoare pierdută", „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", „D-ale carnavalului", „Năpasta". Ce vreau să spun ? Vreau să subliniez dificultatea abordării monografice a operei unui dramaturg, mai cu seamă cînd el s-a exercitat intens ca om de teatru şi cînd despărţirea de om e de dată recentă. Natalia Stancu, critic dramatic cu vechi state de serviciu, îşi asumă bărbăteşte (decis, adică) această dificultate şi ne oferă volumul **Horia Lovinescu** (Editura Dacia, 1985), prima monografie dedicată autorului **Citadelei sfărîmate.** Apariţia cărţii îmi dă prilejul (dincolo de salutul cuvenit) să constat ofensiva istoriei literare, în timpul vieţii autorilor sau curînd după moartea lor, cu rezultate calitativ variabile de la un subiect la altul, spre teritorii altădată supuse întîi judecăţii timpului : Marin Preda, Nichita Stănescu, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Marin Sorescu şi, acum, Horia Lovinescu. Această tentativă de promptă consolidare a valorilor mi se pare a fi un semn al maturităţii criticii literare de azi şi o dovadă a permeabilităţii editorilor la propunerile actualităţii. Şi din această cauză, întreprinderii Nataliei Stancu, înainte de a-i analiza substanţa, îi datorăm respect.

Revenind la definiţia de dicţionar (era — nu-i aşa ? — timpul) citată la început, cred că Horia Lovinescu **a vrut** să scrie piese cu caracter grav, cu conflicte puternice şi, uneori, chiar complexe, în care propensiunea către tragic covîrşeşte încercările în registru comic ale autorului.

Puternicia conflictelor umbreşte adesea („Lumina de la Ulmi", „Oaspetele în faptul serii", „Citadela sfărîmată", „Surorile Boga", „Febre", „Al patrulea anotimp") complexitatea lor („Şi eu am fost în Arcadia", „Moartea unui artist", „Petru Rareş", „Negru şi roşu", „Jocul vieţii şi al morţii în deşertul de cenuşă") în opera lui Horia Lovinescu evidenţiindu-se dacă nu o confruntare, oricum o dispută între voinţa de acurateţe a mesajului şi calitatea artistică a mijloacelor prin care acesta este transmis. În această chestiune, Natalia Stancu, referindu-se la perioada începuturilor, se exprimă (şi bine face) tranşant dar neglijent (şi rău face) stilistic : «Dincolo de numeroasele ei pliuri epice şi tematice „Lumina de la Ulmi" este, în mare măsură, un exemplu timpuriu de metaliteratură — lucrare ce vrea să lumineze condiţiile şi creaţiile şi misiunea scriitorului. Făcînd în fond un proces modalităţilor estetice care nu se conformau tiparului conceput îngust al realismului socialist, dramaturgul ridica aici o problemă şi exprima o atitudine pe care o va respinge mai tîrziu printre primii. Primită ca un „răspuns firesc" al artistului la cerinţele reflectării actualităţii, „Lumina de la Ulmi", era, după opinia mea, expresia spiritului concesiv al unui om care se hotărîse „să se afirme"». Criticul sesizează aici un aspect important al genezei operei lui Horia Lovinescu : dramaturgul vrea să se afirme şi e dispus să facă, deocamdată, totul pentru aceasta. Atenţia pe care Natalia Stancu o acordă unora dintre piesele subordonate acestui deziderat se justifică doar prin încercarea (reuşită) de a descoperi cu orice preţ aici, „în statu nascendi", teme şi modalităţi care vor deveni apoi coordonate esenţiale ale teatrului lovinescian.

Urmărind atent evoluţia dramaturgului (există, fără îndoială, o mişcare nu rectilinie şi nu uniformă, dar o mişcare ascendentă a gîndirii dramatice lovinesciene, de la simplu — simplist uneori — la complex — doar stufos alteori —) Natalia Stancu consideră „Citadela sfărîmată" drept „una dintre cele mai bune piese ale scriitorului". Argumentele concluzive sînt „adevărurile ei adînci", „realism", „echilibrul clasic", „forţa de generalizare a situaţiilor". Sînt gata să subscriu la această judecată de valoare, dar nu mă lasă... autoarea. Căci, cu doar trei pagini mai înainte, Natalia Stancu scrie : «În „Citadela sfărîmată" semnificaţiile sînt impuse iar destinele sînt anticipate încă în primul act — ceea ce este mai degrabă o eroare de construcţie». Ori eroare de construcţie, ori echilibru clasic ! De reţinut însă, dincolo de această ezitare secundară, observarea dimensiunii realiste a teatrului lovinescian, căreia i se asociază, în timp, alegoria, parabola, misterul. Este, dacă înţeleg bine (şi am să explic imediat condiţionalul) ideea forţă a monografiei Nataliei Stancu, exprimată ca atare de cîteva ori şi transparentă peste tot. Rezumînd, personalitatea teatrului lovinescian este scindată între vocaţia dramei realist clasice şi aspiraţia către simbolismul parabolei. Evaluînd global, din acest unghi de vedere, dramaturgia lui Horia Lovinescu, criticul extrage o concluzie pe care o consider adecvată : «Putem stabili modalităţi pentru care Lovinescu are o chemare irezistibilă, categorică (vocaţie, cu alte cuvinte — n.n.) şi altele pe care ambiţionează (aspiraţie, nu-i aşa ? — n.n.) să le domine sau să le ilustreze ? Eu cred că da : prin „Citadela..." Lovinescu trece „proba mîinii" de care vorbea Picasso. Dovedea că posedă ştiinţa desenului figurativ, a copiei expresive după natură, atunci cînd compunea o dramă realistă cu o structură solidă, echivalentă unui tradiţional roman social, bogat în elemente de atmosferă cu portrete grave şi altele pitoreşti, cu momente de tensiune şi altele. Dar, paradoxal, pe acest teren care, după opinia mea echivalează pentru scriitor cu unul al „exerciţiilor liber impuse", Lovinescu va da opere mult mai rotunde, închegate, limpezi, armonioase, în timp ce cultivarea celorlalte modalităţi (mai organice problematicii, viziunii sale), se va solda cu opere inegale, compozite, imperfecte». Paradoxal — cum se vede, nu doar teatrul lui Lovinescu conţine paradoxuri ci şi critica lui — această concluzie nu este urmarea unei demonstraţii, ci vine, cumva, din afară. Pentru că tocmai pieselor pe care se înţelege că le include în categoria „inegale, compozite, imperfecte", Natalia Stancu le acordă mai mare credit.

Şi, pentru a fi într-o perfectă contradicţie cu sine, criticul numeşte „Jocul vieţii şi al morţii"... „capodopera" lui Lovinescu, „cea mai bună piesă a dramaturgului", „sinteză a principalelor experienţe umane şi profesionale" **(nota bene :** sinteză, matcă, matrice, cheie era considerată şi „Citadela sfărîmată"). Hotărît lucru, criticul trebuia să se decidă ! Aşa, între primele 18 scurte capitole (cartea are 160 de pagini) de analiză conţinutistă şi ultimul (de aproximativ 50 de pagini) mult mai interesant, intitulat **În loc de concluzii** şi cuprinzînd, de fapt, necesarele şi pertinentele situări estetice, nu inedite, dar fin nuanţate, se configurează un spaţiu al rupturii, care afectează serios unitatea ideatică a cărţii. Rămîn, oricum, meritul pionieratului, temeinicia documentaţiei, simpatia faţă de subiect şi adeziunea la mesajul umanist al operei.

Valentin F. Mihăescu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

CLARUL PRIVIRII

Un tradiţionalist care îşi ascunde sentimentalismul este Arcadie Donos, cunoscut actor; cine nu-şi aminteşte de rolul remarcabil pe care îl făcea în Coana Chiriţa, o Chiriţă jucată parcă şi cu un fel de nostalgie, cu o uşoară „îngăduinţă" lirică strecurată în spatele comicului. Mai mult, dacă nu greşim, un soi de bonomie — temperamentală, asadar deloc trucată. Nu altfel este poezia*) scrisă de Arcadie Donos: „cumsecade", uşor sfătoasă, fără să violenteze prin viziune sau limbaj. O poezie „cuminte", născută din locurile comune ale liricii dintotdeauna, cu teme şi motive tradiţionale, tratate însă cu sensibilitate şi mai ales sinceritate. Motivul central este o melancolie luminoasă, pretext de aduceri aminte şi exteriorizări ale trăirilor afective. Ea este sinonimă cu **privirea clară** (şi cu **clarul privirii),** în faţa căreia celelalte modalităţi de comunicare pălesc. „Semnul clar" răsare de pretutindeni, e deslusirea şi, consecutiv, interiorizarea simbolului. Imaginea copacului, cumpănă a universului, revine în altă poezie speculînd figura oglinzii.

Motivul oglindirii însoţeşte această nostalgie, învecinată uneori cu sugestia atmosferei legendare, a meditaţiei în faţa trecutului istoric, înţeles desigur ca depozit de simboluri, de pretexte imagistice, ca în **Ambrozia.** Mirosul de soc, de brusturi, de pelin, parfumul de ambrozie sînt inspiratoare de imagini statuare: „...simţeam cum stau de vorbă brazii: / Precum că Ştefan Vodă e pe stînci, / Şi n-a avut apus". Dacă aici exerciţiul imagistic rămîne încă oarecare, în poezia următoare întîlnim o frumoasă rezolvare artistică a ideii — prin exploatarea într-o manieră personală a „clarului" oglinzii. E poezia care dă titlul şi tonul volumului: „Nu pentru stradă mai stau vechile cetăţi: / Pentru oglindire. / Au zidurile de rouă. / Se pot cerceta pe ani şi fapte, / Direcţiile de înaintare a norilor, / Cu exactitate ! / Nu ca-n astronomie: / — Soarele răsare... / Defel ! Dovedit e că pămîntul răsare, nu el ! / În geana de rouă plină a vechilor cetăţi, / Se prevede clar : / De acolo veneau ! / După pala aceasta de oglindire — / Dacă luaţi seama bine, / S-au săpat, în spate, grădinile / Şi în faţă, apele: / Pentru rouă, Pentru sufletul lor de rouă, / Fără năluciri, fără somn de noapte, / Doar odihnă lucie — între povestiri". Se vede aici, prin oglindă poetul înţelege deopotrivă **inversarea** „retorică" socotită drept condiţie primordială a reflectării poetice (realitatea poeziei e un joc secund, dacă nu mai pur, cel puţin mai apropiat de starea vizionară) — şi modul, distinct, de a te odihni în înefabil, de a recupera seninătatea spirituală prin lansarea în apele „vrăjite", dar cît de calme, ale poeziei. Chiar meditaţia mai întunecată din unele versuri se finalizează liniştitor, căci gustul amar lăsat de o amintire sau alta este investit doar cu valoarea termenului de referinţă. Umbrită de fiorul thanatic, această sensibilitate nu-şi va pierde propensiunea spre luminozitate, presupunînd o existenţă florală, deschisă, subînţeles tandră. Multe din poeziile lui Arcadie Donos sînt notaţii, uneori sumare, „puneri în pagină" a sentimentului, fără ocolişuri. Ele au prospeţime, chiar dacă miza estetică nu bate prea departe. Alteori, subiectivitatea, intimismul lasă treptat locul suflului poematic amplu, de la recuperarea din **Morse 1945,** lipsită de patetism dar conţinînd dramatism în fiecare contur, în fiecare „observaţie", în afirmarea supremaţiei privirii („Planam peste fulgere mute — / Eram numai privire"), la vibraţia patriotică din cîteva texte. Dincolo de aceste neîmpliniri, **Cetăţile de rouă** — afirmă un poet.

Costin Tuchilă

*) **Arcadie Donos: „Cetăţile de rouă", Editura „Albatros", 1985**

PROZĂ

JURNALUL UNEI GRATUITĂŢI

Un micro-roman cu titlul **Să alergăm împreună,** potrivit mai degrabă unei cărţi de popularizare a sporturilor de masă, a publicat de curînd Lucian Vasiliu, la Editura **Junimea.**

Proza sa, dînd impresia realităţii aburite de ficţiune, are, pe scurt, următoarea desfăşurare : Tînărul Abel, nume care dă posibilitatea autorului de a face digresiuni biblice, descoperă la 28 de ani că nu are chemare pentru funcţia de asistent al unei facultăţi de filologie. Sîntem, aşadar, în faţa unui caz rarisim, de vreme ce toţi absolvenţii de facultate se simt astăzi apţi pentru o catedră universitară. După ce îşi distruge cărţile cele mai preţioase, arzîndu-le la marginea oraşului şi-şi pune pe foc lemnăria bibliotecii, se angajează la... Biblioteca municipală, ocupîndu-se în mod special cu problemele privind gospodărirea bibliotecii (transportul cărţilor din depozit, completarea fişelor de împrumut etc.). Abel este în continuare inadaptabil, se „culege" greu, trăieşte cu impresia că şi-a uitat cînd capul, cînd vreun braţ acasă, semn al unei torturante lipse de omogenitate interioară. Pentru ceilalţi tînărul este, dimpotrivă, interesant, datorită vestimentaţiei sobre şi impecabile, bărbii impunătoare, aerului absent care le intrigă pe tinerele cititoare îndrăgostite, toate bineînţeles, de el. Prietenii lui sînt o pisică şchioapă, un cîine chior, un puşti precoce şi „un scriitor complet" (Strabon Petrescu), prozator, dramaturg, eseist, poet, critic şi istoric literar, „memorialist" care n-a publicat încă nimic. Insolitul este obligatoriu : „Prezenţa unei pisici şchioape în intimitatea lui e un argument. Probabil că dacă ar fi fost întreagă, nu ar fi păstrat-o". Cîinele dispare transformat în măde obicei în faţa unei întîmplări limită, se află la antipodul prozei nervoase, imaginative şi neliniştite a lui Ioan Viorel Boldureanu. Remarcabile sînt la Florian Copcea nararea alertă a evenimentului, descripţia succintă a faptelor şi a reacţiilor personajelor, transcripţia fidelă a vorbirii lor, fără exces de neaoşisme, cu alte cuvinte capacitatea de a sintetiza în cîteva pagini un comportament uman ca în **Iarna de acum un veac, Ochiul dinspre ziuă, Mutu.** Prozatorul nu are însă suficient simţ critic şi trece lesne de la un realism obiectiv şi echilibrat la stilul inflamat şi înflorit al intervenţiei auctoriale în text, iar acolo unde perseverează în metafora poetizantă, ca în **Năluca** sau fragmentar în **Arborele alb** şi **Dalbul de pribeag,** efectele sînt de tot negative. Tot aici, Florian Copcea se dovedeşte a fi, dintre cei trei, şi cel mai „tezist" în resurecţia tradiţionalei bipolarităţi a culturii româneşti, rural/citadin, care funcţionează numai implicit la ceilalţi : „Şi în straiele fiecărui orăşean se ascunde, sînt convins, un trup de ţăran ! De aceea, cînd îi apucă nostalgia revin, uscaţi de dor, urcă la fîntînă beau apă din ciutura de lemn, străvezie, măcinată de apă, dar puţini rămîn definitiv. De fapt ce îi mai leagă de sat ?... Nu mai au părinţi, nici fraţi... Vin şi pleacă, ducînd cu ei boala aceasta fără leac — dorul !"

Mai eterogen în ciclul său **Ambrozie,** aglutinînd atît întîmplări din mediul rural, cu ţărani şi navetişti, cît şi din cel citadin, cu universitari, profesori, ingineri, medici, **Dan Florin-Seracin** este şi cel mai „literaturizant" dintre autori, oscilînd între pitoresc **(Ambrozie, Foc în Goblizanu),** melodramatic **(La ciini)** şi un tip de senzaţional cam facil **(Katharsis).** Excesul de regionalisme e supărător uneori, aici, prin invazia „graiului" şi în vocea auctorială, dublînd stilistic personajele. Povestirile, par selectate dintr-un interval temporal mai larg al scrisului prozatorului, de unde şi inegalităţile tematice şi valorice. În nota bună a cărţii se detaşează **În aşteptarea lui Taras,** creionînd cu fineţe şi acuitate îmbătrînirea memorabilă a unui personaj, Maica Sidonia, şi o piesă unde pitorescul limbajului e funcţional, caracterizînd o situaţie cu eroi „moromeţieni", **Uica Gîţă şi Vică a lu Catană.** Autor interesant, cu multiple disponibilităţi, nefixat încă, Dan Florita-Seracin are nevoie de o limpezire proprie asupra mijloacelor sale, probabil în cadrul unei proze de o respiraţie mai largă.

Alexandru Condeescu

*) **Volum colectiv de debut : „Povestiri de la marginea cîmpiei", Editura „Facla", 1985.**

CARTEA DE DEBUT

UNIVERS BĂNĂŢEAN

(II)

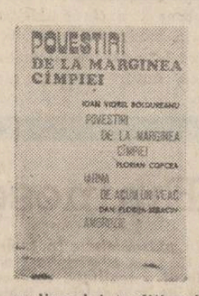

Ceea ce este interesant la acest volum colectiv de proze scurte*) deosebindu-l de celelalte cum am văzut în comentariul precedent, este că aerul „temei" comune — orizontul satului bănăţean transcris prin grila copilăriei şi a memoriei scriitorilor — prieşte autorilor lui, indeosebi ultimilor doi, mai puţin dotaţi pentru dimensiunea oniric-simbolică a ordinii lucrurilor şi mai apropiaţi de modalităţile realismului tradiţional, deşi un anume fantastic de sorginte folclorică nu lipseşte nici aici. De fapt, scrierile celor trei se completează cumva, iar universul acesta rural pe care fiecare îl abordează din unghi personal şi cu mijloace proprii devine mai larg, nuanţîndu-se şi reverberîndu-se ca o melodie cîntată în canon.

Cel mai apropiat de condiţia de cronicar al lumii satului, surprinzînd pe viu în schiţe rapide, fără linii de prisos, tipologii, gesturi şi situaţii specifice unui mod de existenţă al ţăranului bănăţean, este **Florian Copcea.** Realismul său frust, direct, aproape rudimentar, nezăbovind în complicate planuri analitice secundare, evidenţiind însă prin detalii de prim-plan complexitatea interioară a personajelor aflate

14 IUNIE 1986
L2

Lecţia unei promoţii

Urmare din pag. 1

Dumitriu-Snagov, tatăl său fiind prezent în sală ca elev de acum 40 de ani.

Ca la orice clasă, chiar dacă ad-hoc constituită din efectivele a două de acum 40 de ani, presedintele de drept, fiindcă era acelaşi de acum patru decenii, după cum proba cu condica tinută la zi, istoricul de artă, profesorul şi rectorul de pînă mai ieri al Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucuresti, a făcut apelul, la care au răspuns, cu cuvinte definitorii, toţi cei aproape 100 de foşti elevi. Au urmat scurtele prelegeri-alocuţiuni de la catedră ale profesorilor amintiţi, fiecare din ele memorabilă prin învăţămintele şi emoţiile ei. Corolarul acestei întîlniri — scurtele cuvinte dar, ca întotdeauna, pline de miez ale marelui nostru învăţat Edgar Papu : „Vremea reduce distanta dintre foştii profesori şi elevi. De la această întîlnire avem de luat lecţii cu toţii". Implicit elevii şi profesorii de azi ai Liceului „Nicolae Bălcescu", după cum ne-a încredinţat directorul lui, profesor Ion Giurgiu, Reporterul, în deplină concordanţă spirituală cu participanţii la întîlnire, nu mai are nici un cuvînt de adăugat. Ar fi de prisos.

Literatura celor două decenii

● La Liceul industrial nr. 4 din Buzău a avut loc o şezătoare literară pe tema „Dezvoltarea literaturii române în anii glorioşi ai Epocii Nicolae Ceauşescu", în colaborare cu Filiala Societăţii de Ştiinţe Filologice şi cu organizaţia de partid a liceului, secretar prof. Florica Andreica.

Au participat : Ion Băieşu, Ion Stanciu, Dumitru Ion Dincă, Constantin Peteu, care au citit din lucrările lor şi au dezbătut tema propusă cu elevii şi cadrele didactice de la liceul respectiv.

EMINESCIANA

Drumul lui Făt-Frumos

În basmul **Făt-Frumos din lacrimă** Eminescu scrie, undeva, pe la început: „Toate steteau pe loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, **urmărind cu cîntecul dorul inimei lui** și cu ochii buzduganul ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană". Sublinierea noastră.

Da, Poetul a însoțit dorul inimilor noastre din bătrîni cu cîntecul lui aidoma unui Făt-Frumos de aievea. Din lacrimă s-a născut și el, Poetul.

Dorurile Poetului au fost multe, ale inimii, ale cugetului și ale spiritului nostru din adîncuri și pînă la el, iar cîntecele lui au rezonat în lamura bronzului un dangăt nemaiauzit pînă la Dînsul și care de-atunci încoace a intrat în melosul românesc ca una din cele dintîi proprietăți ale sale.

Dar ce e dorul românesc și, implicit, dorul eminescian? Iată o întrebare la care nu-mi iau cutezanța să răspund. Îmi aduc bine aminte că la una din prelegerile sale, profesorul nostru Tudor Vianu propunea o cercetare de licență pe această temă, ilustrînd, abundent, din poezia populară românească. Mult mai tîrziu mi-am dat seama că ilustrațiile pot fi extinse și la scriitorii noștri. Și, în primul rînd, la Eminescu. Așa cum la Nicolae Iorga găsim aproape tot atîtea maxime cîte proverbe românești au fost strînse pînă-acuma de culegători, tot așa cred că în ceea ce privește **dorul** — fețele și irizările lui, înțelesurile și halourile lui, farmecul dureros și muzica lui depărtat-apropiată — Eminescu cuprinde în Opera sa tot atîtea **variante** de subtilitate cîte i-au fost date acestui **cuvînt-mumă** de spiritul popular de-alungul veacurilor.

Dorul lui Eminescu este, mai întîi „nemărginit", este, apoi, „mai adînc, mai întunecos, mai mare", aflăm și un „dor al voiniciei", cîte-odată, dar el este și patria, „țara mea de dor", este, de multe ori, iubirea împletită cu suferința așteptării căci „Cum ea pe coate-și rezema / Visînd ale ei tîmple; / De dorul lui și inima / Și sufletu-i se împle"; gîndul omului este „purtat de dor": în ceasuri năpraznice dorul poate fi „demonic": el poate, însă, să ție și de deșertăciuni și de ambiții vane „În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină. / Și-n toată omenirea în veci același om"; și mai este dorul, trecînd peste zeci, dacă nu sute de **variante**, limanul de unde, dacă ai fost hărăzit, poți privi împăcat eternitatea: „Mai am un singur dor / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / La marginea mării".

N-am enumerat decît cîteva din accepțiile pe care le primește în contextul operei eminesciene cuvîntul DOR. Acest cuvînt pe care filologii, oricum ar suci-o, oricum ar învîrti-o nu pot să-l **tragă** din nici un alt idiom înconjurător. Fără tăgadă, dorul românesc și dorul eminescian este de sorginte veche și în plasmele lui regăsim deplina noblețe a sufletului nostru. Dorul este un cuvînt tutelar al limbii noastre, iar Eminescu, mai presus ca nimeni altul, i-a mlădiat toate înțelesurile, i-a restituit toate tainele. Căci el a iubit iarba, codrul, lacul și marea, muntele cu stînele lui de piatră semețe, și-a iubit mama și femeia aleasă, și-a iubit țara, „dulcea Românie", cu istoria ei bătrînă și înălțătoare. La nimeni altul nu găsim atîta dor de toate, atîta implicare pînă la tremurul lăuntric al ființei depresurate de orice vanitate.

Dorul lui Eminescu este dorul nostru românesc, peren, molatec ca o mireasmă de floare, tare ca o scăpărare de cremene.

La accepțiile, încă parcimonioase, date de dicționare cuvîntului DOR trebuie să adăugăm — și în fapt am adăugat-o încă demult, printr-un referendum sufletesc neimpus de nimeni decît de propria noastră electivitate — și accepția pur și simplu tulburătoare: EMINESCU. Pentru că el a urmărit cu cîntecul, asemenea lui Făt-Frumos, dorul inimilor noastre. Opera lui, asemenea buzduganului eroului din poveste, **sclipește prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.**

Gheorghe Suciu

„Mai am un singur dor..."

...Se poate pune întrebarea, ce va fi simțit Eminescu, însănătoșit, în Viena anului 1884, ori în drum prin Italia, ori spre țară — ori în Moldova, partea de țară care i s-a dat (căci Bucureștii își închiseseră porțile pentru ziaristul răzvrătit), în anii următori, 1885, 1886, 1887, 1888... — citindu-și propriul volum de versuri pe care Titu Maiorescu i-l adusese în persoană la sanatoriu de Anul Nou 1884 — volum primit atît de entuziast de co-naționali după cum aflăm, din acea faimoasă scrisoare din 10/22 februarie 1884 pe care același T. Maiorescu se hotărăște să i-o scrie (la îndemnurile Emiliei Humpel): „Acum trebuie să mai știi că volumul de poezii ce, după îndemnul meu, ți l-a publicat Socec în decembrie anul trecut a avut cel mai neașteptat succes, așa încît Socec stă uimit (...) Poeziile d-tale (...) sînt astăzi cetite de toate cucoanele, de la Palat pînă în mahala la Tîrchilești, și la întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României..." Iată, ce n-a apucat să-i spună de Anul Nou 1884 criticul îi scrie o lună mai tîrziu, cînd îl bănuiește „trezit"... Deci: „cel mai neașteptat succes", „Socec stă încă uimit", „toate cucoanele", „cel mai popular scriitor al României"... Va fi urmat sufletul poetului, „trezit", vreuna dintre aceste cărări ale gloriei pe care i le arăta primul său editor? Cît de departe de Eminescu sare această așchie maioresciană! Adică, nimeni să nu se fi așteptat ca sub masca ziaristului intratabil să existe un poet atît de mare? Adică Socec îi probează lui valoarea? Cucoanele îl fac „cel mai popular scriitor al României"? Știm că, într-un acces de furie, la Iași, poetul sparge geamurile unei librării, își smulge volumul din vitrină și-l rupe, aruncîndu-l în noroi. Punem, de obicei, aceste ieșiri pe seama „bolii" poetului. Așa să fie? Ce l-o fi supărat pe el în propriul volum făcut cu atîta promptitudine de către T. Maiorescu spre „neașteptarea" lui Socec și a cucoanelor din toată urbea? „...Poeziile d-tale, pînă acum împrăștiate în **Convorbiri...**" Acestea, cele publicate și semnate cu propria lui mînă? Nu, categoric. Există în grupul celor 17 poezii așa-zise „postume" (așa le numește G. Ibrăileanu pentru că le consideră publicate fără voia poetului) din ediția princeps Maiorescu, alese de către critic din caietele manuscrise ale poetului, cîteva de o intimitate pe care Eminescu, mai mult ca sigur, n-ar fi făcut-o publică — în nici un caz în împrejurările anului 1883—1884. Iată, de pildă, „Mai am un singur dor" cu celelalte trei variante ale ei („De-ai adormi curînd", „Nu voi mormînt bogat", „Iar cînd voi fi pămînt"). Eminescu nu și le-a „îngropat" în **Convorbiri literare**; criticul le pune, ca piese inedite, în ediția din 1883. Bolnav la Viena, cu un diagnostic încert, cu speranțe incerte de însănătoșire, volumul iese din teascurile editurii lui Socec cu acest cîntec de lebădă, cu acest prohod pe care pare a și-l cînta singur spre liniștirea societății închietate de soarta sa. Prima partitură muzicală a poeziei datează din 1877 (cea a lui George Crețu); „Mai am un singur dor" se cînta, deci, pe cînd poetul trăia. Nu știm cînd a intrat ea în repertoriul obișnuit al lăutarilor, cînd a devenit cîntec de inimă albastră — dar, cum melodia este atît de adînc implicată textului, este mai mult ca sigur că a izbucnit în cîntec de cum a prins formă tipărită.

Cu ce sentimente îl va fi cîntat lumea anilor aceia, știind că autorul este încă în viață? În viață? Dar Eminescu cerea ferm, încă din 1885, să revină ca redactor la un ziar conservator, să-și reia opera politică întreruptă. Cum? Cu „Mai am un singur dor" agățat de ființa lui vie, cîntat prin circiumi și cafenele, acolo unde se citeau ziarele, fredonat de „cucoane" ori amorezi? Ne mai mirăm că poetul a spart geamul unei librării să-și ia volumul din vitrină? Nebunie să fi fost asta, ori furie? „Nici nu te pot încredința îndestul ce odioasă e pentru mine această specie de cerșetorie deghizată sub titlul de subscripție publică, recompensă națională, etc." — îi scrie el lui Vlahuță. „E drept că n-am bani, dar aceasta e departe de a fi un motiv pentru a întinde talgerul în public. Te rog, dar, să desistezi cu desăvîrșire de la planul tău, oricît de bine intenționat ar fi, de a face pentru mine apel la public. Mai sînt destule alte mijloace onorabile pentru a-mi veni în ajutor..."

Cum mai puteau, însă, amicii lui să „desisteze" chetele pornite, cînd o poezie ca „Mai am un singur dor" storcea lacrimile tuturor? Literatura noastră populară cunoaște o specie care nu prea mai e studiată în ultimul timp: este așa-zisul cîntec al milogului. Titlul spune totul. Acesta, un infirm de război ori un sinistrat (i-a trăsnit casa ori i-a luat foc ori i-a luat-o rîul merge din sat în sat cu un căruț (diminutiv de la „căruță"!) și-și plînge necazul cîntînd evenimentul care l-a adus în stare de a cerși. Iată forma populară instituționalizată a „chetei publice". Poetul știe exact că este vorba de o „specie de cerșetorie" ceea ce se face pe seama sa. „Mai am un singur dor" împlinește funcția unui astfel de cîntec al milogului. Ne mai mirăm că G. Vernescu, la 15 ianuarie 1889, aflînd că autorul articolului din „România liberă" pentru care vrusese să-și dea demisia este „bietul Eminescu" se liniștește ca prin minune și are un gest de condescendență subînțeles? Cu acest „epitaf" (este chiar epitaful poetului, săpat pe piatra lui de mormînt din cimitirul Bellu) pus în cartea lui de poezii ca un semn heraldic, am zice noi — de fapt, ca o stigmatizare — ce șanse reale mai avea resurecția eminescianâ? El, acest epitaf, trezește mila și pregătește terenul pentru nesfîrșitele chete publice de mai tîrziu...

„Ci eu voi fi pămînt / În singurătate-mi". Nu vi se pare ciudat acest ultim vers, repetat în trei dintre cele patru variante ale poemului publicat de T. Maiorescu? Dar tocmai așa începe ediția Maiorescu: ea se deschide cu poezia „Singurătate" și se închide cu poezia „Criticilor mei". În timpul vieții poetului, edițiile I—IV se deschid și se închid identic, cu cele două poezii ca doi „tenanți" ce țin, de o parte și de alta, armoniile din blazon. „Singurătate" este susținută, apoi, puternic de „postumele" puse de Maiorescu în ediția princeps: iată, de pildă, „Glossa", „Oda. În metru antic" („Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi, / Ochii mei 'nălțam visători spre steaua / Singurătății"), „Iubind în taină", „Veneția" (vezi îndemnurile lui T. Maiorescu date poetului de a vizita Italia), etc., etc. Modelul de receptare (difuzare) a portretului poetului este acesta: un Eminescu singur, îngîndurat, retras în turnul de fildeș. Dovada (sau cauza, dacă vreți): „Criticilor mei", săgeți vagi împotriva unor persoane nenumite. Acesta este Eminescu anului 1883, cînd a apărut ediția? Unde este gazetarul angajat, mereu pe cîmpul de luptă, numindu-și mereu, prompt, adversarul?

Ediția a V-a, din 1890, rezolvă lucrurile mai simplu: ea se deschide tot cu „Singurătate" — dar pentru încheiere criticul găsește printre manuscrise piesa „fericită": este „Dalila", poezia cea mai puternic misoginâ a lui Eminescu. Noua imagine: poetul este tot un însingurat, dar de data aceasta cauza este alta: „femeia! Iar femeia nu trebuie căutată, ea se numește Veronica Micle, murise de curînd — și după cum știm, fusese cea care l-a determinat pe Eminescu în primăvara anului 1888 să părăsească Botoșanii pentru a-și relua locul de gazetar la București! Să nu uităm, dacă e vorba de o convocare concentrică a faptelor, că scrisorile lor de dragoste apar și ca o reacție la imaginea eminesciană fixată de către T. Maiorescu: fiicele Veronicăi, ofensate, le dau publicității pentru ca lumea să nu mai creadă în basne — și astfel avem dovada acestei iubiri sincere de ambele părți, cu certurile ei atît de abil speculate de către biografi — dar și cu frumusețea și curățenia ei în ceea ce a avut mai pămîntesc.

„Mormînt fără noroc / Și fără prieteni"... Versurile sînt publicate de către T. Maiorescu; dar să revenim la celebra scrisoare: „De vrei să știi cu ce mijloace ești susținut deocamdată? Bine, domnule Eminescu, suntem noi așa străini unul de altul? Nu știi dumneata iubirea și (dacă-mi dai voie să întrebuințez cuvîntul exact, deși este mai tare) admirația adeseori entuziastă ce o am eu și tot cercul nostru pentru d-ta, pentru poeziile d-tale, pentru toată lucrarea d-tale literară și politică? Dar a fost o adevărată explozione de iubire pe care noi, toți **prietenii** d-tale..." Și totuși, poetul declară că n-are prieteni. Pe cine credem? Eminescu a scris cu mîna lui că s-a născut la 20 decembrie 1849, „în ajun de sf. Ignat", fratele lui întărește această dată de naștere — dar nimeni nu-l crede pe poet: noi sărbătorim încă 15 ianuarie ca dată a nașterii sale (a stabilit-o T. Maiorescu, în urma cercetărilor „pe teren" ale lui Giurescu: acesta a găsit actul de botez al poetului; este, de fapt, o dată simetrică față de cea a morții poetului, tot 15, dar iunie!). Dar el însuși nu și-a sărbătorit niciodată în viață ziua de naștere, cum era obiceiul? Nimeni nu i-a spus: „La mulți ani, poete"? Nici Maiorescu, nici Slavici, nici Caragiale (aceștia își sărbătoreau, totuși, trecerile pete an!).

Eminescu este și nu este; este dacă are prieteni — nu este dacă nu are; este dacă are urmași — nu este dacă nu are. Pentru timpul său, mai mult n-a fost decît a fost. Nu înțelegeți că el își ia țara în brațe, dacă vrea, și o duce dincolo de marginile ei, „la marginea mării"? Că țara asta este a lui — și face ce vrea el cu noi? Pentru timpul nostru el este pămînt („Iar cînd voi fi pămînt...") ; cred că este pămînt. Oricum, un pămînt care se numește România — și care nici hotel pentru străini nu este — așa cum a vrut el să nu fie — nici o Belgie a Orientului; care este așa cum a luptat el să fie. De aceea cred că singura cale prin care ne putem apropia de viața și opera lui Eminescu este aceasta: prietenia.

Complexul numit Eminescu este ca o masă de foc pe care trebuie să punem din cînd în cînd mîna pentru a ne umple de energie. Trebuie să ne electrocutăm prin atingerea cu el. Altfel, atingîndu-l fără prietenie, ne refuză el însuși înainte a ni-l refuza noi înșine. Decît să te apropii de Eminescu impur, cu îndoieli, incertitudini, intenții de a-l verifica ori cîntări — mai bine să-i cauți mormîntul în altă parte.

N. Georgescu

Ilustrație la volumul M. Eminescu: „Poezii" de Mihai Takacs

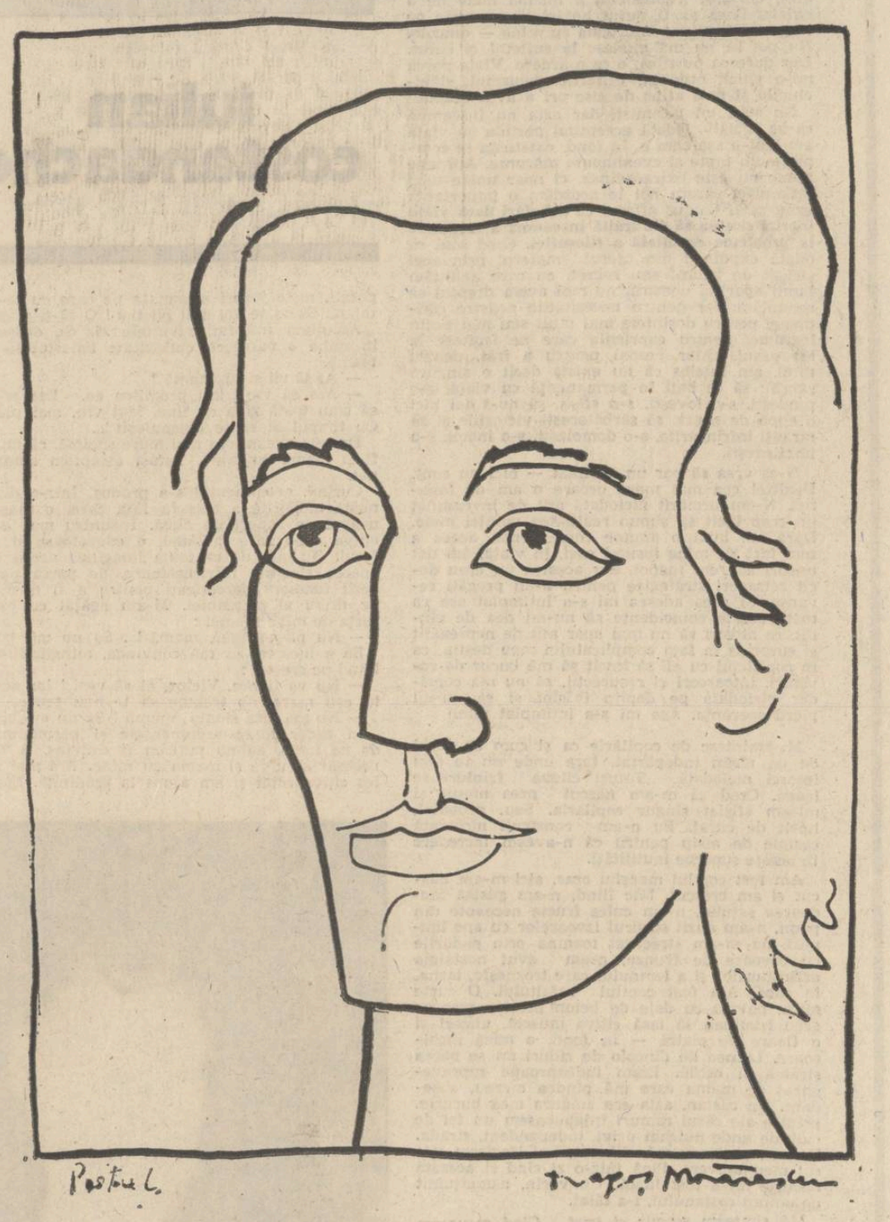

Modelul jurnalisticii eminesciene

Istoria jurnalisticii românești, începută acum mai bine de o sută șaizeci de ani, cunoaște un lung șir de extraordinari gazetari, a căror operă, rămasă adeseori în colecții, e, cu toate acestea, o materie fără de care examenul spiritului public al acestui lung interval de timp ar fi cu neputință de întreprins. Această categorie intelectuală, supusă efemerului, a dat, cu toate acestea, opera ei: expus vremilor, jurnalistul a lăsat în mentalități pecetea spiritului său adeseori ireductibil. El a creat în efemerul pur, în nevăzutul marilor colectivități și monumentalitatea cîte unei creații, precum aceea eminesciană de pildă, iese mai bine la iveală atunci cînd epoca e privită în mișcările ei, unde a răsunat, ori de cîte ori a fost cazul, și vocea unui mare îndrumător de conștiințe. Căci, la români, gazetărie însemnează, în decursul unei istorii adeseori convulsive, exemplificarea unei mari idei morale dedicate comunității; gazetarul e, la Dunărea de jos, un exponent popular, o conștiință, cum se zice de obicei, militantă. El este omul clipei și, mai presus de aceasta, al duratei, privind în lumea nemijlocită din perspectiva epilogurilor de fenomene, adică din acel punct al lumilor care face noțiunea de drept popular un ireductibil accent al moralei. Cu greu s-ar putea închipui o gazetărie durabilă, care să nu fie o simplă înregistrare de știri, în afara acestui sentiment pe care jurnalistul român l-a avut încă de la întîile lui manifestări, aceea adică de a fi **un reprezentant al clasei pozitive,** de a înțelege, așadar, lumea din perspectiva evoluției naturale. Acest spirit, obligat să cunoască totul cît mai bine și să aducă adeseori soluțiile pe care și alții le întrevăd, e, fără putință de tăgadă, un om care ține partea alor lui, a oamenilor pămîntului pe care îi cunoaște și pe care îi apără. O jurnalistică fără acest sentiment de **reprezentativitate populară** pare o simplă operațiune tehnică pe care răceala mașinăriei o poate îndeplini mai bine. Așadar, a milita; însă ce semnificație are, din punctul de vedere, al istoriei, această idee? Ce însemnează instinct al apărării unei idei în jurnalistică, adică într-o îndeletnicire dedicată luminii, făcută, așadar, în public? O repede excursie în cuprinsul culturii românești aduce, pe tema aceasta, și cîte o clarificare. La români, mari jurnaliști, care întemeiază gazete și dau cîte o direcție, sînt, mai întîi, Ion Heliade Rădulescu și Gheorghe Asachi. Și unul și celălalt sînt „oamenii începuturilor", pionierii, aceia care dau caracteristicile jurnalisticii naționale pentru o lungă perioadă de vreme. Acele gazete, acum emoționante prin îndepărtarea în timp, mustesc de știri, ele ar voi să fie niște „Icoane ale lumii", știutoare ale evenimentelor care se produceau pretutindeni în lume. Cu ei, cultura românească și civilizația acelui moment ajungeau în contact și întîile momente ale gazetăriei pot fi considerate, la români, o probă a unui spirit care e contemporan cu Europa aflător în același moment civilizatoriu cu ea. Urmează la rînd „Gazeta de Transilvania" a lui George Barițiu și „Familia" lui Iosif Vulcan amîndouă jurnale transilvănene, apărute într-o epocă în care Transilvania era încă sub dominația habsburgică; spiritul european se observă și aici cu specificația că elementul național e, prin forța împrejurărilor, mult mai viu și dacă ar fi să reducem această jurnalistică la o singură formulă aceasta ar fi **pedagogie națională.** Acesta e, de altfel, spiritul întregii generații de jurnaliști care precedă și uneori presimte „Junimea" ieșeană, de după 1865. Odată cu Mihail Kogălniceanu, cu B. P. Hașdeu **a fi publicist însemnează a luera nu în lumea efemerului și a evenimentului trecător ci în absolutul unei existențe populare.** Jurnalistica nu mai e, cu aceștia și cu alții, a căror însemnătate e determinată de regimul clipei, o pură și simplă contribuție de felul extractului din efemer, ea presupune **o doctrină pozitivă pentru colectivitate, întemeiată pe știință.** Jurnalistul nu mai este doar un martor al vremurilor și un retor care să dețină cheia comunicației repezi cu succes la popor, el trebuie să știe istorie, sociologie, să fie instruit în economia politică și chiar în politică, să facă așadar o probă de publicistică pe cît e cu putință completă. Prototipul acestui **gazetar absolut** este, la români, și probabil că așa va rămîne încă multă vreme de acum înainte, **Mihai Eminescu,** a cărui gazetărie, mai ales de la „Timpul", înglobează toate aceste trăsături, alături de un talent literar cu realitate axiologică universală, căci jurnalistul cel mai de seamă e la români și scriitorul național. De acum încolo, după experiența eminesciană, gazetarul va fi un erudit în disciplinele sociale sau nu va fi deloc, el va fi obligat să dețină o doctrină și s-o pună în circulație. Așa procedează, îndată după 1900, marii gazetari ai culturii românești, Nicolae Iorga, mai întîi, Vasile Pârvan, ale cărui studii de arheologie nu îl împiedecară să se exprime asupra celor mai felurite trebi de necesitate socială curentă, prozatorul Camil Petrescu, criticul George Călinescu, Lucian Blaga, apoi un lung șir de jurnaliști de întîia mînă, de la Zaharia Stancu și pînă la contemporanii noștri Eugen Barbu și Paul Anghel. Aceștia sînt oamenii clipei, ai monumentalului de o zi și de asemenea ai marilor elaborări continue, căci pentru jurnalistul român această îndeletnicire însemnează, de asemenea, **continuitatea unei acțiuni morale.** Aceasta e, fără îndoială, o demonstrație a vitalității modelului eminescian.

Un gazetar cu prestigiu, e, așadar, un spirit cu doctrină; însă despre ce fel de doctrină este vorba? Doctrina gazetăriei românești este de esență ideologică și populară, jurnalistul e, din acest punct de vedere, un militant pentru evoluția socială în conformitate cu punctul de vedere al claselor pozitive, sensul lui este sensul istoriei unui popor. A merge în sensul istoriei unui popor nu este, cu toate acestea, de ajuns, este nevoie, spre a așeza semnificația propriei opțiuni în cadrele umanității și de o cunoștință a sensului istoric general; ce ar rezulta de aici? Că o jurnalistică în adevăr militantă e aceea a cărei înaintare se întemeiază pe sensul marilor colectivități populare, pe acela al unităților organice de civilizație (cum zicea Iorga, dezvoltînd pe Eminescu) și care, prin aceasta, restituie gîndului sensul moral al umanului.

Artur Silvestri

Realitățile fundamentale

Vastele peregrinări eminesciene prin lucrările de istorie i-au dat prilejul de a cunoaște nu numai geneza statului ca atare, origina sa, ci și evoluția și istoria statelor în general și a celor de la gurile Dunării în mod special. În transcrierea unor note luate la cursurile universitare și-a însemnat că prima formă fundamentală a vieții este statul. (manuscrisul 2257, f. 258 v.). În alt loc el arată că statul egiptean era ierarhic, fiind constituit pe criteriul ierarhizării categoriilor sociale. Despre evoluția statală în Europa Eminescu notează: „Periodul al doilea al istoriei moderne, de la încheierea războiului de treizeci de ani pînă la revoluția franceză, se caracterizează prin întemeierea puterii statului în persoana monarhiei. Ori unde un monarh zicea „L'état c'est moi", el avea concursul populațiilor, sătule de rapacitatea multiplă a sutelor de mii de mici tirani feudali, din care fiecare era pe pămîntul său stăpînitor absolut... pe cînd ideea monarhică... a consolidat statele unde ea a domnit și le-a dat puterea uriașă pe care o au astăzi în Europa... În ele s-a întemeiat stabilitatea administrativă și judecătorească..." („Curierul de Iași", 1 și 3 oct. 1876).

În scrierile lui Eminescu abundă referirile la istoria noastră statală. „Constatăm înainte de toate — zice el — că Românii nu sînt nicăieri coloniști, venitori, oamenii nimănui, **ci pretutindeni unde locuiesc sînt autohtoni** (sub. n.) populație nemaipomenit de veche, mai veche decît toți conlocuitorii lor". („Curierul de Iași", nov. 1876, România și Austro-Ungaria). În alt articol din „Timpul" ideea e adăugată în acest fel: „Încă din suta a treisprezecea poporul românesc avea ținuturile lui proprii, legea lui proprie — antiquam et aprobatam legem — principii proprii, autorități proprii elective, fără nici un amestec din partea coroanei ungurești". („Timpul", 3 ap. 1882).

Într-un cunoscut fragment este lapidar rezumată întreaga noastră evoluție de stat: „Domniile absolute, fie pămîntene, fie străine, fie prin conspirații interne, fie prin intrigi și tocmeli la Constantinopol, dar toate despotice în sine, la cari, în durata lor efemeră toți cată să se supue — iată trecutul țării noastre — în liniile sale generale de la Radu Negru pînă la convenția de la Paris, care a stabilit la noi pentru prima oară regimul parlamentar, sistemul reprezentativ, cu supremația majorităților, cu miniștri responsabili... („Timpul" 26 feb. 1880). În alt scurt fragment este evidențiată evoluția suveranității noastre statale: „Domnii noștri cei vechi erau neatîrnați cu totul, suverani în puterea cuvîntului. Încheiau tratate de comerț, de alianță ofensivă și defensivă..." („Timpul", 25 mart. 1880.) Citâm, în fine, un fragment din manuscrisul 2257 f. 254 v., privitor la istoria noastră statală, atît pentru viziunea sa realistă cît și pentru faptul că se pot regăsi unele influențe hegeliene: „În primul rînd, principatele nu sînt o capodoperă diplomatică și nici constituția lor nu este o consecință a Păcii de la Paris, ci articolele respective ale Păcii de la Paris sînt rezultatul unei idei de constituire de mult existente... Ideea constituirii principatelor într-un stat unitar..., spre a forma un teritoriu neutru între cele trei imperii, chiar constituția românească de azi — toate acestea au fost prezente ca idei, mult înainte de a fi vorba de vreun război în Crimeea sau de o Pace de la Paris" (manuscris nr. 2257, f. 254).

Ideea aceasta a caracterului de necesitate istorică proprie constituirii statului unitar român ca și a independenței sale se regăsește clar formulată între alte texte și în articolul „Independența română", (19 februarie 1880 din „Timpul") în care Eminescu scrie despre neatîrnarea noastră, că ea „n-a venit ex abrupto, în mod fragmentar ca din senin, ci ca toate tendințele adevărate a fost pururea adevărată și întunecată numai de nevoile lui".

În aceeași direcție, Eminescu recurge frecvent la ideea hegeliană a „etern-prezentului" în istorie, conform căreia în orice moment al acesteia se află cuprins în stare latentă trecutul și chiar viitorul. În scrisoarea deschisă adresată lui Dumitru Brătianu, publicată în „Românul" (15 august 1881) el formulează acest gînd astfel: „Și istoria lumii cugetă — deși încet, însă sigur și just: istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Numai espresiunea esterioară, numai formularea cugetării și-a faptei constituiesc meritul individului ori al generațiunii, **ideea internă a amindorora e latentă în timp** (subl. n.), e rezultatul unui lanț întreg de cauze, rezultatul ce atîrnă mult mai puțin de voința celor prezenți decît de a celor trecuți. ...Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complesul de cugetări oare formează idealul lui, cum în sîmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg".

Ideea acestuj „etern-prezent" — observă Al. Dima (loc citat.) constituia fără îndoială temeiul acelej „legi a continuității" care formează una din ideile-forță de bază ale gîndirii eminesciene, lege pe care a bazat-o apoi și pe organicismul hegelian.

Din acest imanentism al „etern-prezentului" Eminescu deduce caracterul de necesitate și obiectivitate al statului, conceput ca o realitate organică — supraindividuală, care nu depinde de capriciile indivizilor sau ale unei generații, ci se impune acestora cu inexorabilitatea proprie realităților fundamentale.

C.C. Jornescu
Constantin Petrescu

(fragment din lucrarea „Obiceiul pămîntului")

Eminescu de ieri și de azi

Urmare din pag. 1

spusese astfel pînă la el, nici după el, decît noi, repetindu-l. Și nu putem, fără să nu-l repetăm mereu, ca repetindu-l să putem avea conștiința **originarului,** care biruie adausul, adică **originalul,** de vreme ce el ne spune în cuvîntul adîncit: „Vede-n capăt începutul / Cine știe să le-nvețe". Sintezele noastre, așadar, ne îndreaptă privirea spre început, iar începutul e înscriere de viață originară, trăită, dezvoltată în marile culturi spirituale.

Eminescu este al tuturor veacurilor noastre ca întemeietor de țară spirituală pe care o descoperă în înțelepciunea celor mulți și mîndri, care nu s-au căciulit spunînd vorbe frumoase altora, ci au îmblînzit pornirile trufașe și le-au **omenizat** după omenia noastră cea pilduitoare pentru veacuri și dincolo de ele, căci o purtăm în noi, în sinele vieții noastre. Poate de aceea lui numai i se cuvine să spună așa cum spune că „de cînd este suflet de român pe fața pămîntului, românul a fost mîndru de a fi român și chiar atunci cînd lumea îl privea cu dispreț, el își cînta doina, și în conștiința puterilor pe care le purta în sine, privea mîndru împrejurul său". Mai nobil act de existență pe lume nu-i trebuie unui popor. „Conștiința puterilor pe care el purta în sine" îi da acestui popor dreptul să spună lumii că are și-și apără, și-și trăiește datul vieții lui, în lumea lui. Înțelepciunea celor mulți, a poporului celui mult, ne apăra veacurile noastre de dăinuire în fața destrămărilor ce ne încercau căci înțelepciunea care izvora din „legea veche" cîrmuia datina și obiceele comunității, ale obștei, ale casei, ale familiei. Toate acestea erau „aplecări umane" și dătătoare de seamă pentru generații și de aceea dreapta rostire a lui Eminescu e tot atît de dreaptă și azi în zicerea ei că „civilizațiunea unui popor constă cu deosebire în dezvoltarea acelor aplecări umane în genere, care sînt **neapărate** (s.ns.) tuturor oamenilor, care trebuie să constituie fundamentul, directiva a toată viața și a toată activitatea omenească". Mai mult nu se poate spune! Și mai bine și mai adevărat nu s-a putut spune de la Eminescu încoace. Poetul și gînditorul a fost un tămăduit, căci înțelepciunea lui mingiie și înalță.

Eminescu vine și instaurează doctrina **încoacelui nostru,** privindu-l scrutător în adîncurile lui ca să înțeleagă ceea ce n-au vrut să înțeleagă alții, că aici „se iveste din Hemus și Carpați un popor tînăr și plin de putere războinică, poporul român, gata de a începe lupta pentru păstrarea individualității sale". Nu am fost niciînd la periferia lumii, unde ne-au aruncat cu vorbele prădalnicii prădători de locuri și spații, și nici nu ne-au dat ei civilizația adusă în furgoane sau pe cai, că nu se poate așa ceva, ci noi le-am dat preminda casei și pita ruptă-n două și sarea pămîntului și vorba aleasă a unui neam ales pe fața pămîntului. De aceea cuvîntul lui Eminescu s-a răsfrînt pe deasupra tuturor capetelor cuceritoare ca să nu uite că: „Popoare și iarăși popoare au pierit, lumi întregi s-au risipit de cînd viața latină se păstrează în adăposturile din Carpați", peste toate opreliștile veacurilor. Civilizația acestui pămînt a crescut într-o sete de armonie care trece aproape de mit, s-a statornicit în vremelnicia tradiției și-n consonanțele gîndului creator îndreptat spre om, ca o „întărire a propriei judecăți, care e cultura adevărată", cum spune, tot el, Eminescu.

Îndreptîndu-se spre **Încoacele nostru,** Eminescu a despicat și inerțiile care se cuibăreau prin cîtiva în ale țării, prin acei cîtiva care ne măsurau prin lornionul străin, de la distanță, după ce, uitînd obiceele nației, se încumetau, după spusa eminesciană, să politizeze despre noi, „ca și cînd poporul românesc a fost în trecut un popor de vite, fără legi, fără obiceiuri, fără nimic și trebuia să i se aducă toate celea de-a gata din cea mai renumită fabrică". Ca să aducă timpul său la timpul conștiinței sale critice și să-l îndrepte spre scrutarea năpăstuirilor ce-l amenință, Eminescu da imaginea țării suferindă: „Într-o țară în care un om cu patru clase primare și peste aceasta din fire mărginit, e redactor de ziar, deputat, director de bancă națională, specialist într-ale drumului de fier și curînd ministru de finanțe, unde procurile false ca și falsele cărți de alegător joacă rolul de căpetenie, unde tripotajul, pișicherlicul și hatîrul tot, în o asemenea țară omul e redus a constata istoriceste, a se indigna din cînd în cînd, a rîde mai adeseori, dar a se mira de ceva nu mai are dreptul". Nimeni n-a fost mai aproape de noi ca Eminescu, și-n bine, și-n rău, suferind pentru amîndouă deopotrivă.

dumitru stancu

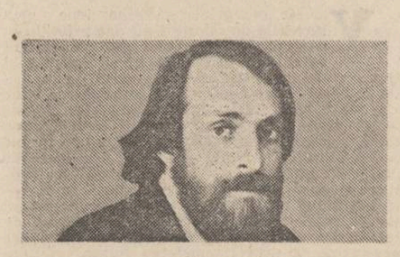

Frumoasele de ele, vrăbiile

Frumoasele de ele, vrăbiile
poposesc la fereastra mea
cu gîndul ancestral,
frumoase vrăbii albastre
din timp sideral.....
Frumoasele de ele, vrăbiile,
lîngă o tulpină de mesteacăn
cîntă grădina sufletului lor
ca o lumină spînzurată de auz,
tăiată, brusc, de frica libertății,
lăsate să zacă în iarba aurie
ca o povară a nemerniciei omenești.
Frumoasele de ele, vrăbiile,
renăscute în cele mai ciudate forme omenești:
cuvintele....
Frumoasele de ele, vrăbiile....

Ieri

Trupul meu s-a transformat ieri,
Într-un crin violet,
Crinul ca un vis dansa,
Prin încăperile lumii
Cînta un menuet.
Sufletul,
o, sufletul,
Părăsise de mult acel chin.
Trupul, doar trupul
S-a transformat ieri într-un crin.
Văzul, auzul, simțirea, au părăsit
Planta frumoasă.
Sufletul, necunoscutul meu suflet
Străbătea traiectoria aleasă.
Stelele pulsau,
În gazul stelar, ușurată,
Bătea inima mea.
În gazul stelar,
Ca o muzică a sferelor
Numerele se întrupau în ea.

O, femeie...

O femeie
Care a văzut lumea,
Care știe ce este
Dragostea,
Libertatea,
Viața,
Nu poate fi ușor stăpînită.
O femeie
Care n-a văzut lumea,
Care știe, din strămoși
A învățat
Dragostea,
Libertatea,
Viața și speranța
Este și mai greu de stăpînit.
Ca luna plină
Sufletul duios al acestei femei
Se arată soarelui iubirii
Și-n vecii vecilor
Ea va fi bună mamă,
Piine și inel diamantin în mîna bărbatului,
În sufletul neprețuit, nepereche,
Al soarelui bărbat.

Pierduți în Tracia

Pierduți în Tracia, Orfeu și Ovidiu ;
Libertate renăscută în cuvînt,
Cîntec peste veacuri sunînd,
Sufletul devine ether, acel sfînt
Renăscut cum Apollo din propria-i energie.
Pierdut în Tracia, soarele răsare
Compunînd anotimpurile.
O viață, o dragoste, o moarte
Ne este clipa datoare.

Fără cuvinte

Fără cuvinte, viața este un zîmbet amar,
Fără cuvinte asinul surd e moral,
Vulpea este șchioapă, în orbire se-ngroapă,
Fără cuvinte, cangurul aleargă,
Nebun, condorul sboară în ceruri,
Eu, cînt un cîntec străbun.
Fără cuvinte, perfectul ni se arată,
Gerunziul simțirii tresaltă,
Poemele se devoră în plăcere,
Frigul devine imperiul tăcerii,
Dragostea, fără cuvinte, plutește în ceruri,
Moartea-o simțim fără cuvinte,
Înțeleapta mutenie nu-i resemnare,
Fără cuvinte se-ntrupează în adevăr
și minciună
Acel sbucium de mare.

Puntea de rouă

iulian costandache

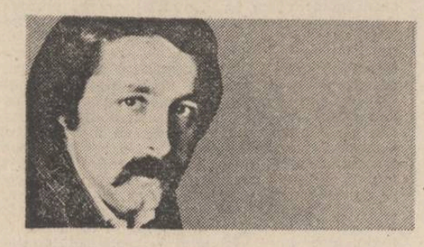

astăzi va ploua. Știu sigur că va ploua. Așa s-a întîmplat în fiecare an de ziua mea. Și cînd m-am născut a plouat. Se spune că, atunci cînd plouă la o înmormîntare, celui dispărut i-ar părea rău că a părăsit această lume. Dar cînd plouă la o naștere ?

M-am născut în zodia racului, sub semnul lunii. Ar fi trebuit să fiu un visător, dar n-a fost așa. Nașterea mea a fost grea, o ezitare stupidă de a mă înfățișa vieții, crezînd, inconștient, că pot s-o supun. Faptul că am supraviețuit îl datorez mai puțin hazardului și, mai ales, dorinței irepresibile a mamei mele de a exista. Dacă aș fi putut hotărî să nu apar pe lume, ar fi plecat împreună cu mine — dincolo. Nu pot să nu mă gîndesc la sufletul ei curat. Dar durerea purifică, e ca o ardere. Viața parcă mi-a ghicit orgoliul, ezitările, egoismul, slăbiciunile și m-a atins de cîte ori a avut ocazia.

Nu sunt un pesimist, dar asta nu înseamnă că aș fi naiv. Odată acceptînd partida cu viața am luat-o așa cum e. În fond, existența se compune din fapte și evenimente mărunte. Aproape nimic nu este extraordinar, ci doar unele mici întîmplări cărora noi le acordăm o importanță exagerată. Camus afirma că **a hotărî dacă viața merită sau nu să fie trăită înseamnă a răspunde la problema esențială a filosofiei.** Cred însă că odată expulzați din uterul matern, prin acel strigăt de triumf sau regret, cu care anunțăm lumii apariția noastră, nu mai avem dreptul să renunțăm. Iar pentru necesitățile noastre cotidiene, pentru dorințele mai mult sau mai puțin legitime, pentru capriciile care ne ispitesc la tot pasul, chiar numai pentru **a trăi,** pentru totul, am înțeles că nu există decît o singură șansă : să te bați în permanență cu viața, s-o pîndești, s-o lovești, s-o sfîșii, să nu-i dai nici o clipă de răgaz, să sărbătorești victoriile și să nu uiți înfrîngerile, s-o domolești, s-o înmoi, s-o îmblînzești.

N-aș vrea să par un obstinat — nici nu sunt. Dealtfel cea mai mare oroare o am de fanatici. N-am urmărit niciodată atît de înverșunat un scop încît să supun realitatea voinței mele. Dacă am avut o anume consecvență, aceea a fost față de mine însumi căci, în viață, am dat uneori aparent înapoi, dar acestea nu erau decît retrageri strategice pentru a-mi pregăti revanșa. Și prea adesea mi s-a întîmplat așa ca toate aceste coincidențe să nu-mi dea de gîndit, ca alteori să nu mai apar atît de nepregătit și surprins în fața complicatului meu destin, ca în conflictul cu el, să învăț să mă bucur de reveniri, întoarceri și resurecții, să nu mă consider niciodată pe deplin înfrînt și să nu-mi pierd speranța. Așa mi s-a întîmplat mie.

Mi-amintesc de copilărie ca și cum aș vorbi de un tărîm îndepărtat, țara unde nu te mai întorci niciodată. Totuși cîteva frînturi se leagă. Cred că m-am născut prea matur și mi-am sfîșiat singur copilăria. Sau, probabil, lipsit de curaj. Eu n-am construit niciodată castele de nisip pentru că n-aveam încredere în aceste superbe inutilități.

Am fost copilul marelui oraș, aici m-am născut și am crescut. Mic fiind, n-am gustat cîndoarea satului, n-am cules fructe necoapte din pomi, n-am auzit susurul izvoarelor cu ape limpezi, nu m-am strecurat toamna prin pădurile cu covoare de frunze, n-am avut nostalgia asfinților și a lemnului care trosnește, iarna, în sobă. Am fost copilul asfaltului. O curte mică, pavată cu dale de beton printre care cu greu izbuteau să iasă cîțiva mușchi, uneori și o floare de piatră — în fond, o mică închisoare. Lumea de dincolo de ziduri mi se părea străină și ostilă. Eram îndeaproape supravegheat de mama care mă pîndea mereu, obsedant. Un castan, asta era singura mea bucurie, printre ale cărui ramuri înghebasem un fel de cuib de unde puteam privi, independent, strada. De sus, simțindu-mă eliberat, îmi lărgisem micul meu univers. Pînă într-o zi cînd și această bucurie mi-a fost luată. Un vecin, nemulțumit de umbra castanului, l-a tăiat.

Mă simțeam singur și trist. Cînd mergeam într-un parc sau dădeam de o colectivitate, fugeam speriat. Într-un fel, mama încuraja izolarea mea, dintr-un egoism matern, dorind să se erijeze exclusiv în apărătoarea și prietena mea. Nu reușeam însă să comunicăm prea bine căci, dintr-o teamă maternă, îmi tăia toate elanurile. Veghea neîntrerupt să nu fac nimic din ceea ce constituie poznele copilăriei. Mă supraveghea atît de intens, încît n-aveam cum și cînd să greșesc. Cînd stăteam în casă era o adevărată teroare. Nu aveam decît o singură cameră, mare, e adevărat, și o bucătărioară. Tatăl meu, după ce venea de la servici și lua masa, se așeza la un birou și începea să lucreze. Evident că nu știam ce scrie, dar intuiam că face o treabă importantă. Aș fi vrut să particip și eu, să mă simt util. Nu mă băga nimeni în seamă. Deși eram compensat cu jucării, avuseseră grijă părinții să-mi cumpere o mulțime, acestea mă plictiseau. Nu descopeream plăcerea unei jucării pentru că n-o doream, nu trebuia să fac nici un efort s-o obțin și nu-mi crea nici o satisfacție. De aceea, le abandonam aproape imediat ce le primeam, fiind atît de blazat, încît nici măcar nu le stricam.

Părinții mei păreau foarte preocupați și obosiți în perioada aceea. Erau niște vremuri tulburi din care eu nu înțelegeam nimic. Radioul fusese vîndut, în casă la noi nu prea venea nimeni. Părinții discutau în șoaptă, pe ascuns, ferindu-se de mine. Lucrul acesta mă indispunea cumplit. Aveam impresia că mi se ascunde ceva, că sunt îndepărtat, că nu mi se acordă încredere. Probabil că treceau prin mari greutăți. Mama n-a fost în stare să-mi cînte vreodată sau să-mi spună povești. Devenisem rezervat, îmi pierdusem curiozitatea copilăriei, nu știam să pun întrebări. Ciudat, cu toate că inevitabil mai greșeam, nu eram niciodată admonestat violent, prin bătăi sau țipete ci, trebuia doar să suport o lungă lecție de morală de care mai teamă îmi era. Nu-mi doream nimic și nu știam nici măcar să plîng. Eram un copil tăcut, timid, apatic, mereu plictisit și singur. Poate că ar fi trebuit să mi se spună și mie ce i s-a spus lui Kirkegaard de către tatăl său : **biet copil, tu trăiești într-o disperare tăcută !**

Pe la cinci ani, s-a produs o schimbare. Ai mei aveau dificultăți materiale, mama a fost nevoită să-și ia servici. Au hotărît să mă dea la grădiniță. Au început să mă încinte, mai ales mama :

— Ai să mergi la grădiniță, acolo e un loc frumos... Sunt mulți copii, vei învăța jocuri și poezii, niște jocuri minunate pe care eu le-am uitat... Și nu te vei mai plictisi ! O să-ți placă...

Ascultam înfiorat cuvintele ei. Se deștepta în mine o oarecare curiozitate amestecată cu teamă.

— Ai să vii și tu, mamă ?

— Am să vin ! îmi promitea ea. Dar n-am să stau toată ziua cu tine. Mai vin, mai plec... Cu timpul ai să te obișnuiești !...

De asta aveam cea mai mare spaimă, că nu va fi și mama cu mine. Totuși așteptam emoționat.

Curînd, evenimentul s-a produs. Într-o dimineață mohorîtă a tras în fața casei o mașină neagră cu aspect de dubă. Înăuntru mai erau cîțiva copii care moțăiau, o educatoare și șoferul. Nu știu de ce toată imaginea aceea îmi apărea sinistră, înfricoșătoare, de parcă pasagerii fuseseră narcotizați pentru a fi duși pe un drum al pierzaniei. M-am agățat cu toată forța de mîna mamei :

— Nu plec singur, mamă !... Să nu mă lași !

Ea a încercat să mă convingă, mingîindu-mă blînd pe creștet :

— Nu va fi rău, Victor, ai să vezi ! Iar acum tu ești mare, nu trebuie să te mai temi...

— Nu mă lăsa singur, mamă ! Să nu mă lași !

În zadar toate argumentele și promisiunile de pe lume, eu nu puteam fi convins. A fost necesar să urce și mama cu mine. Am mai cules cîțiva copii și am ajuns la grădiniță. Era o fostă casă boierească cu camere imense, amenajate pentru noul scop. Peste tot existau dulapuri, cuburi, căluși, trenulețe, cartoane. Copiii alergau și țipau. Zgomotul m-a speriat și mai tare, nu eram obișnuit. Și mai ales, m-a izbit ceva ce nu pot să uit nici acum, un miros umed, specific, de rufe spălate amestecate cu mîncare. Categoric nu-mi plăcea. Stringeam și mai tare mîna mamei, scîncind repetat ca un ecou :

— Nu pleca ! nu pleca ! nu pleca !...

— Victor, dar tu trebuie să înțelegi, tu doar ești băiat mare... Eu am să merg la servici și mă întorc să te iau. Nu-ți face nimeni nici un rău, te vei obișnui... La școală ce-ai să faci ?

— Du-mă acasă, mamă ! Te rog ! te rog !...

Mama a apelat la o stratagemă. M-a lăsat într-un colț, spunîndu-mi că se duce să mă șteargă de pe listă, și a plecat. Nu puteam crede că mama m-a părăsit, am rămas pironit acolo ore întregi, așteptînd în zadar. A venit o educatoare să mă trimeată la joacă :

— Hai măi, copile, du-te și tu printre ceilalți !

— Nu plec ! am țipat, smucindu-mă. Să vină mama !...

— Lasă-l, dragă ! a intervenit alta. Așa sunt unii la început...

Și m-au lăsat. Ceilalți copii se jucau pe lîngă mine, ignorîndu-mă complet. Rămăsesem singur, abandonat și făceam eforturi desperate să nu plîng. Pe la zece s-a adus micul dejun. Am refuzat să mănînc. Nu s-a mai preocupat nimeni de mine. Stăteam pironit în colțul meu ca un pedepsit. Pe la 11, s-a făcut soare și ne-au scos în curte. Am ieșit și eu, căci amorțisem. O fetiță a venit la mine să mă invite la un joc. Aveam impresia că toată lumea mi-e ostilă. Am tras-o de coade și a fugit plîngînd. Mă purtam ca un sălbatec. Plimbîndu-mă prin curte, am observat poarta. Era larg deschisă și n-o păzea nimeni. M-am uitat în stînga și în dreapta și am ieșit.

Am luat-o pe străzi cu gîndul să ajung acasă, dar casa mea era departe. Totuși mă simțeam mai bine. O senzație eliberatoare, de încredere, pusese stăpînire pe mine. Nu-mi era teamă. Mergeam pe străzi ca un om mare și nimeni nu se mira. Apoi descopeream nou, nepreväzutul, trecători, mașini, vitrine și asta era încîntător. Am ajuns într-o piață și mi-am amintit că mi-era foame. Un țăran mi-a dăruit un măr, iar gestul lui mi-a sporit încrederea.

Pînă la urmă, tot învîrtindu-mă pe străzi, am obosit. Nu găseam nici un indiciu, nici un reper care să mă apropie de casa mea. Am întrebat o femeie, iar ea m-a privit cu luare-aminte și am fugit. Acum nu mai găseam nici drumul spre grădiniță. N-am intrat în panică. M-am întors în piață, și de-acolo, încet, încet am reconstituit calea de întoarcere. La înapoiere a fost mult mai greu. Eram extenuat și lihnit de foame, două senzații pe care nu le mai încercasem pînă atunci. De-abia pe la trei am apărut pe poarta grădiniței. A fost o surpriză. Bineînțeles că se observase lipsa mea. Se dăduse alarma, fusesem căutat prin curte, înăuntru, pe străzile din jur, fuseseră anunțați părinții, sectoristul, toți erau îngrijorați și nervoși.

— Unde-ai fost, nenorocitule ? a urlat o educatoare la mine. Vrei să ne bagi pe toți în pușcărie ?

S-a repezit la urechea mea să mi-o smulgă. Nu mai suferisem niciodată un astfel de tratament. Reacția mea a fost promptă. Am mușcat-o de mînă pînă la sînge.

— Bestie de copil ! a șuierat ea. Las' că te aranjez eu...

A plecat, întorcîndu-se cu un retevei. Atunci, a apărut ca din pămînt mama. Era albă ca varul. A înțeles dintr-o clipă ceea ce se întîmplă. Educatoarea pusese bățul la spate, fluturînd mîna mușcată. Mama n-a zis nimic. M-a luat de mînă și am plecat. N-am mai dat niciodată pe la grădiniță, experiența fusese un eșec.

Părinții iar s-au sfătuit în taină. Se pare că mama nu mai putea renunța la servici. Pînă la urmă s-a găsit o soluție salvatoare : să stau la bunica.

Bunica Victoria, mama tatălui meu, era altfel decît mama. Pe vremea aceea avea vreo 65 de ani, dar eu nu știam să apreciez virstele. Țineam la ea, așa cum între copii și bătrîni se stabilesc întotdeauna afecțiuni. Bunica nu era tandră și lingușitoare ca mama, avea o anume indiferență sau mai curînd o discreție, părea că se preocupă mai puțin de mine, nu mă supraveghea și nu mă cerceta, ceea ce se traducea printr-o mai mare libertate. Era o femeie răbdătoare și blîndă, nu-mi aplica nici un fel de corecții, dar numai din privirea ei abătută înțelegeam că am greșit și nu vroiam să-i fac vreun rău. Asta la început, pînă m-am obrăznicit. Oricum, de aici mi-am regăsit copilăria.

Bunica și-a dat seama că nu mai trebuie să fiu singur. Locuia într-o casă veche la marginea orașului în care se stabiliseră mai multe familii. Unul dintre vecini avea doi copii, Lucica și Viorel, cam de-o vîrstă cu mine. Fata era mai mare. Erau din părinți modești, dar la vîrsta aceea nu se fac diferențieri între copii. Cu ei m-am acomodat imediat, de la ei am învățat multe și bune și rele. În primul rînd am învățat să caut, să scotocesc, să cercetez, să descopăr, să întreb și să aflu, dar am învățat și să mint, să ascund și vorbe urite.

La bunica în casă se putea face orice fără restricție — băteam cuie în pereți, ne băgam pe sub pat și tăiam sforile dintre arcuri, ne băteam cu pernele, zgîriam mobilele, demontam aparatul de radio, băgam săpun în pantofi și cremă de ghete în buzunare, dărîmam, stricam, murdăream și țipam. Mă simțeam liber și ușor. Bunica intra din cînd în cînd, mătura cu privirea dezastrul fără să zică o vorbă, noi ne compuneam niște expresii inocente, apoi o luam de la început. Bunica nu făcea nici o apreciere și nici un reproș dar, după prînz, cînd plecau ceilalți copii, se străduia să repare tot, și avea o privire atît de tristă cînd ceva nu mai putea fi refăcut, încît am înțeles că nu e bine ce fac și i-am oprit și pe ceilalți copii.

Totuși erau unele lucruri pe care le realizam mai greu. Părinții mă luau după-amiaza acasă, aducîndu-mă dimineața următoare. Într-o zi, fiind cu ai mei, nu știu ce nu mi-a convenit și am trîntit o înjurătură de au rămas stupefiați.

— Victor, ce-ai zis ?... s-a îngălbenit mama.

— Ce-am zis, mamă ? am întrebat eu candid.

— De unde ai învățat asta ?

— De la Viorel...

Mama a vrut să continue, dar tata, mai lucid, a oprit-o. Nu era bine să se dea prea mare importanță acestui fapt. Mai tîrziu mi-au explicat că nu-i frumos să folosesc astfel de expresii, că numai oamenii mari le spun, dar nu toți, numai cei care... așa și pe dincolo. Simțeam eu că nu era bine ce făcusem, dar nu eram pe deplin lămurit, adică de ce numai oamenii mari au dreptul și eu nu ? Și eu vroiam să fiu mare. Totuși acum învățasem să mă ascund, nu mai pronunțam față de părinți, ci doar față de alți copii ca să par mai important. Încet, încet, începeam să mă lămuresc, să mă formez, să adun binele de rău, să mă înarmez.

Prin primăvară am trăit o întîmplare care avea să-mi rupă în două copilăria. Era pe la mijloc de martie, zăpezile încă nu se topiseră, iar eu eram puțin răcit. În ceea ce privește grija exagerată, bunica nu era departe de părinți.

— Astăzi ai să stai în casă, Victoraș, să nu te îmbolnăvești mai rău !...

Aș, mie numai de stat în casă nu-mi ardea. Copiii făceau ultimii bulgări de zăpadă amestecată cu noroi, soarele lucea cu dinți, era atîta aer și freamăt afară, încît n-am mai rezistat. Am botit plapuma, am pus căciula pe pernă, m-am îmbrăcat în grabă și am sărit pe geam. În curte, se jucau Viorel și Lucica.

— Să fugim repede ! le-am spus. Bunica vrea să mă țină în casă...

Ne-am strecurat conspirativ pe poartă și am ieșit în stradă. Tocmai trecea un țigan cu o căruță de chei, strigînd cît îl ținea gura : „la chei ! la chei !" Apariția aceea a fost o revelație. Îmi plăcea să mă joc printre bucățelele de metal, unele ruginite și reci, altele lucitoare, să caut, să scormonesc. Am găsit o frumoasă cheie de alamă și cum bunica îmi cosese la buzunar o hîrtie de trei lei am desfăcut-o și i-am întins-o.

— Nene, dar de unde ai mata atîtea chei ?

— De la groapă... răspunse el și mulțumit de afacere își ștergea hîrtia pe barbă.

— Și e departe groapa asta ?

— Păi nu e cine știe ce departe... O ții pe strada aia mare drept, drept și ajungi...

Formidabil, groapa ! Mai auzisem de ea ca despre un ținut îndepărtat, fabulos, plin de miracole, interzis nouă copiilor, un fel de El Dorado. Ideea mi-a încoltit imediat.

— Să mergem și noi !, le-am zis celorlalți doi copii.

— E prea departe... s-a codit Viorel.

Lucica rămăsese ginditoare.

— Haide numai noi doi, Lucica ! El e un fricos... Și cum nici ea nu era tocmai convinsă, am adus argumentul suprem : îl luăm și pe Leu ca să nu ne rătăcim.

Leu era un ciine vagabond care se pripășise pe stradă. Deși era de talie mare, era nevero-simil de bleg. Suporta cu stoicism toate jocurile și răutățile noastre de copii. Îl înhămam la sanie, îl călăream, îl trăgeam de mustăți și nici măcar nu lătra. La auzul numelui, ciinele a ciulit urechile, dînd din coadă. Asta a fost semnul care ne-a convins.

Cum nu aveam lesă, l-am legat pe Leu cu o sfoară și am pornit. Drumul a fost lung și întortocheat, am bîjbîit mult pînă să găsim. Pe măsură ce ne depărtam, peisajul își schimba aspectul, noroiul creștea necontenit, casele deveneau din ce în ce mai sărăcăcioase, unele nu aveau nici canalizare, se aruncau lăturile în stradă, ieșeau de prin curți giște și găini, am văzut și un șobolan, dar pentru noi era cu atît mai interesant. Pui de țigani îmbrăcați sumar se uitau chiorîș la noi, sporindu-ne palpitația.

În sfîrșit, am găsit-o. Un teren viran în mijlocul căruia se căsca o groapă plină de gunoaie, iar pe margini movilițe, după cum lăsaseră

Continuare în pag. a 6-a

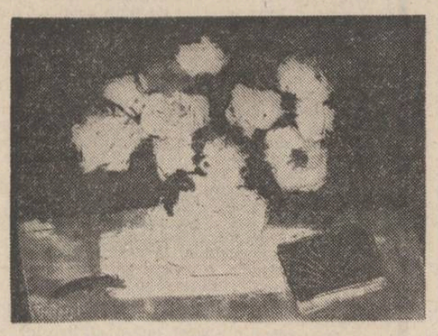

Tablouri de Dragoș Morărescu

teatru

Spectacol brechtian

1. Cînd Brecht s-a hotărît să adapteze pentru scena germană piesa scriitorului englez John Gay, „The Beggar's Opera" (**Opera Cerșetorilor**, din 1723), preciza că „Opera de trei parale" prezintă ceea ce spectatorul dorește să vadă din viață pe scenă. Dar cum el vede și ceea ce îi displace, dorințele lui nu sînt doar reprezentate, ci și criticate. În felul acesta, dramaturgul supunea judecății publice lumea interlopă a Londrei, ca mod de viață al societății capitaliste, implicînd o concepție nouă asupra decorurilor, muzicii, efectelor de lumină și, nu în ultimul rînd, asupra jocului actorilor.

Îndrăzneala abordării de către profesorii Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică a unei opere muzicale, de importanță majoră prin problematica ei și prin gradul de dificultate, cu studenții unei clase de actorie — aflați în pragul desprinderii de scena-școală și înaintea zborului către scena profesională — înseamnă, nu doar asumarea unei responsabilități de ordin didactic-civic-artistic, înseamnă seriozitate profesională, înseamnă capacitate de cunoaștere și aprofundare și mai înseamnă ceva, despre care ar merita să se vorbească mai des : generozitatea omului de cultură, care nu prididește să împărtășească celor pe care-i călăuzește, esența, secretul unei munci de o viață, spre strălucirea teatrului românesc și mai cu seamă, a slujitorilor săi tineri. Aducem, pe această cale, un meritat omagiu, în primul rînd, regretatului maestru Octavian Cotescu — care a avut inițiativa de a pregăti cu studenții săi „Opera de trei parale" —, apoi prof. univ. Ion Cojar și prof. asociat Gelu Colceag, care au continuat munca de testare și formare a unor talente plurivalente, realizînd împreună regia unui spectacol studențesc de ținută profesională, de forța și intensitatea virstei tumultoase a celor ce se află pe scenă.

Atmosfera sumbră e dată de cenușiul perdelelor de pînză, ce acoperă și descoperă mici universuri (inclusiv formația ce asigură acompaniamentul muzical), de cenușiul mobilierului simplu, al hainelor zdrențuite, pe fondul cărora se detașează, cu pregnanță, textele inscripțiilor parodice. Concepția scenografică a Dianei Cupșa — cu paravane pe ax, pe care actorii le mînuiesc cu ușurință, împingîndu-le la nesfîrșit, ca pe niște uși turnante, creînd senzația duratei și a distanței spațiale incomensurabile — permite ca decorul să se schimbe rapid, în văzul publicului sau în spatele cortinei de pînză, dezvăluind numai pe jumătate (sonor) din tainele culiselor, numai atît cît atenția spectatorului să nu pălească.

Muzica, susține Brecht, „constituie cel mai important aport la temă", dar nu din punctul de vedere al delectării prin melodicitate, ci pentru faptul că mijlocește înțelegerea ideilor piesei, integrînd spectatorul unei poziții, unei atitudini. În acest sens, felul în care tinerii actori se acomodează partiturii lui Kurt Weill se datorează pregătirii muzicale și acompaniamentului Sorinei Creangă. Accentele muzicale, lentoarea sau dinamizarea fiecărui moment narativ sau explicativ, în parte, depinde de acest acompaniament, care asigură și imprimă ritmul spectacolului, suflul scenei cît și al sălii. Dar, ca ritmul să nu fie în sine, el trebuie să fie dezvoltat interior de o interpretare vocală corespunzătoare, greu de cerut unor actori nedeprinși să-și cultive glasul pe muzică. Desigur, pregătirea vocală cu Constantin Gabor nu i-a adus pe acești tineri la desăvîrșire, dar i-a ajutat să se descurce onorabil, într-un domeniu, considerat multă vreme pentru actori colateral, pentru care alții studiază ani de zile. Mai puțin curajoși în exprimarea baladelor proprii, dar mai siguri de posibilitățile vocale în duete și în comentariile colective, studenții I.A.T.C. doresc să poată juca, dansa și cînta, fără să facă rabat sobrietății artistice, învingînd prejudecățile și rezistența fizică a „tînărului" lor antrenament. Expresia corporală la care au ajuns, dezinvoltura cu care se mișcă pe scenă se datorează răbdării și trudei actor doi dascăli nu mai puțin importanți pentru desăvîrșirea meseriei de actor, Amelia Kreutzer și Valentin Dumitriu. (va urma).

Nicoleta Gherghel

film

Al patrulea gard, lîngă debarcader

Filmul cu și despre adolescenți și-a cucerit în ultimii ani o familie spirituală bine conturată, ce nu-și propune neapărat să rezolve didactic problemele majore ale virstei protagoniștilor, utilizînd, mai mult, drept forță modelatoare, exemplul.

Talentatul și sensibilul prozator **Nicolae Cristache,** al cărui debut în scenariul de film îl salutam cu doi ani în urmă, în această rubrică, propune o felie de viață, din existența unor adolescenți, fără a o subiinia cu rețete moralizatoare sau rigori teziste. Dimpotrivă, subiectul oferit **Cristianei Nicolae** (regia) respiră autenticitate, delicatețe și inteligență, îndepărtînd în egală măsură teoretizările sterile din evocarea pasionantei căutări a valorilor proprii virstei bacalaureatului.

Forța de seducție a unui posibil **love story** este ușor îndepărtată în favoarea ideilor ce marchează mai puternic personalitățile celor doi băieți — Mitică și Mișu, în fața perechii feminine Cornelia — Bibi.

De altfel, pledoaria rămîne convingătoare la nivelul formării personalității adolescentine, a căutării valorilor de Frumos, Bine, Cinste etc. Primatul acestora nu este însă accentuat într-un context lipsit de simboluri, ci dimpotrivă într-un ritm alert, spiritual cu trimiteri la cotidianul trăit, la urma urmei, de majoritatea spectatorilor cărora li se adresează cu predilecție **Al patrulea gard, lîngă debarcader.**

Ca și în urmă cu doi ani, cînd **Cristiana Nicolae** obține cu **De dragul tău, Anca,** un frumos succes de public încununat cu meritate distincții naționale și internaționale acordînd încredere unor interpreți cu vădite disponibilități filmice și acum, cel puțin dintre tineri, **Bogdan Alexandru Manea** (Mi-

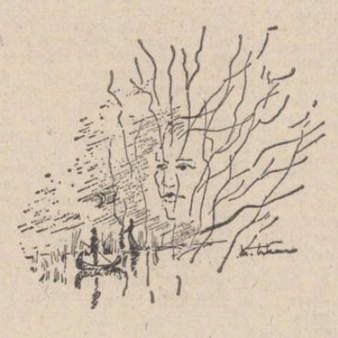

lică) și **Bogdan Uritescu** (Mișu) confirmă dincolo de firescul, farmecul și spontaneitatea anilor, prezențe cinematografice bine conturate în susținerea unor partituri complexe, vibrante.

Unul dintre cei mai buni operatori de film, **Florin Paraschiv,** scrie, cu camera, tablourile calde ale adolescenței, în imagini atașante, fără virtuți spectaculoase, dar cu autentice esențe lirice. Autorul universului plastic al peliculei, arh. Marcel Bogos, conferă nota de adevăr a traiectoriilor pe care evoluează protagoniștii, refuzînd în egală măsură frumusețea aranjată a interioarelor și stridența unor mode juvenile în favoarea armoniei funcționale și autenticității.

În concluzie, filmul **Cristianei Nicolae,** scris de **Nicolae Cristache,** se înscrie printre tentativele reușite mai des în ultima vreme de către cineastii noștri de a-și apropia universul adolescentin prin componentele sale conforme realității contemporane, nota de actualitate fiind cu prisosință acoperită de lipsa de prejudecăți cu care sînt abordate problemele „mari și mici" ale liceenilor de azi, ale maturilor de mîine.

Fără a melodramatiza, **Cristiana Nicolae** oferă adolescenților o oglindă cu felii de viață ușor recognoscibile, cu permanențe ale moralei într-un subtext deloc didactic, exprimat cu sensibilitate, dar și cu o fermitate angajantă.

Concluziile epice lasă o poartă deschisă unei posibile urmări. Povestea Corneliei și a lui Milică poate continua într-o viitoare peliculă. De ce nu ?

Călin Stănculescu

dinu flămând

Ploaie la Copenhaga

Prietenoasa mică sirenă din Copenhaga
clocește
o piatră verde in apele golfului. Poți incerca
s-o inviți la plimbare pe bara bicicletei.

Insă morocănoasele nave din port sint atit
de masive
incit scufundindu-le in cuvinte se revarsă
frazele peste margini.

O tristețe nordică printre oameni
atit de corecți și
de omenește străini se agață de haine
pe cind
pătrunzi in cel dintii magazin să cumperi
lampa lui Diogene.

Și tot pe neașteptate incepe să plouă
intr-un dialect danez al furtunii.

În spatele ecranului

Primăvară sfișiată de mieunatul pisicilor,
chemările lor inhață cîteva replici lirice
de la cinematograful in aer liber. Proasperă
caricatura in codul genetic.

Privești intilnirea : Tristan și Isolda
depănind pe ecran mosorul unei legende
pe care intregul cartier, plictisit, o fluieră
in așteptarea unor scene mai demne
de batrachomyomachia mileniului doi.

„Speranța mea rămin cei doi adolescenți
speriați
strecurați prin gard in spatele ecranului".

Alte umbre

Buzele mele ating in gura ta niște dinți
de căpriță,
soare cu gust de iarbă și de măcrișuri.
Atunci cind vinul din paharul inclinat
nu se varsă
e semn că mănușa de căldură a miinii tale-l
culege-
In vreme ce alții găsesc căutind, tu găsești
găsind
o fisură in fibra timpului unde
să ne ascundem.
Abia plecată de lingă mine sosești
cu migrația pietrelor
cind le rostogolesc norii pe podișuri.
Firește, ar fi mai bine să mă inchizi
in pianul tău
imbălsămat in bemoli de singurătate
apoi, „Quand vous serez bien vieille, au soir,
à la chandelle" scormonind prin jăratec
să mă culegi tot intreg ; ce bine ar fi,
o, Hecate !
De guler il scoți pe adolescentul din mine
(vreau să spun statuia postumă) și il trimiți
prin cartier să culeagă ciupercile
după ploaie.
Poate ai planuri ascunse și speranța că insul
stingaci
rămine blocat in ascensor cel puțin
un deceniu.
Să vezi incurcătură : cind nu vei mai sti
in trecutul de miine, in ce loc și cu cine
imparți fructul vocii tale la alte umbre...

Madrigal în anul cometei

Din ochiul meu țișnește spre tine ideea mea
posesivă –
cangur din marsupiu de cangur din marsupiu
de cangur
și el din marsupiul
incă fumegind al creierului meu de reptilă,
cindva ghearele ce incep să inmugurească
la măruntul de Nimeni
te vor insfăca de pe celălalt tărim.

In visul meu pășesc cu dintii pe pielea ta și,
rămasă goală, te inveșmint in nerăbdarea
cu care
dezvelindu-te te acopăr ;
să nu te miri că noaptea mai duce
in buzunare de ceață
firimituri dintr-o piine
rontăită incă inainte de a mă naște.

Să nu te sperii
cind își va izbi cometa in ferestre coada
de pește.
Presupune că sintem.

lidia novac

Hei!

...frunze
desprindeți-vă,
căderi mai incet,
in spatele aisbergului
crește discret
mimosa-pudica
inima de poet.

Umbre

Stăm nemișcați ca plopii
demni, troieniți sub vremi
cu ape ferecate
in vămile de lemn...
De-ți va fi umbra rece
părerea că te temi
din milă
să nu
chemi !

Gong tîrziu

Călăream rostogol printre sorii
din Calea Lactee
albul meu il zdrobea Orion
in măsele
cind cometa ta m-a atins
intr-o zi
flacără m-am făcut
strălucind intre stele...
Galopind furtunos
am pornit
de acolo
de sus
să vestesc
ceasul
aprinderii mele !

De sub văl străveziu
gong de bronz
ai bătut prea tirziu !

Timpul trecut

Cind o virstă
dădea in amurg
s-a furișat
lingă mine
unul din timpii
ce curg :
– Suflet durut, ce-ai făcut ?
– Fără să știu
am trecut,
am trecut.

victor munteanu

deschiderea ochilor

fecioara ascunde cu palmele țipătul frunzelor
moarte
dezleagă numele frunzelor și le asfințește
pe străzi
octombrie a infrint înălțimea in arbori
și friguroasă-i lumina ce sfișie cerul
iată drumul coboară in păsări
prin piață vintul scuipă in suflet
ultimii simburi

spinule spinule iarbă greșită
zarea veșnic există
doar prin ceea ce nu-i

la sud de tine însuți

te vor impinge din istoria acestui ținut
in apa tulbure ca o privire murdară
fiindcă niciodată nu vei găsi
denumirea exactă a liniștii
luna iți va coace urmele pe nisipul incins
și fața ta va fi o singurătate fără părinți

aceasta este vei spune și ea nu va fi

in memoria ta va absenta inverșunat cineva
pină luna cu ochiul deschis filozofic
iți va arde prezența amară

iscălituri de noiembrie

intr-o zi nu voi mai găsi poteca spre casă
vintul va da foc pașilor singuri
o șoaptă va zgiria viitorul copiilor
cu obrazul decupat din fintină
imi voi luneca umbra amară
intr-o zi cind n-o să mai fiu nicăieri
mai puternic decit timpul voi fi
neștiind despre arbori neștiind despre păsări
in sfirșit voi intrece
singurătatea celor ce știu

Valentina Boștină : „Răpirea Europei"

valeria deleanu

Lărgind viața

Copacul leagă rod,
trecindu-și, peste moarte, sămința,
atit de blindă e ingăduința
timpului...

Incerc să te adaog, să exiști
pe țărmul auriu al cunoașterii.
Tu, nu te speria,
Tu naște-te
să bucuri rădăcina !

* * *

Doi ochi de copil,
norocoși,
adinci ca niște ere...
Mii de muguri explodează.
Nu se aude decit murmurul primăverii.

Ilustrații la volumul
M. Eminescu : „Poezii"
de Mihai Takacs

* * *

La lumina tandră a caisului
copilul se joacă...
ridicind spre sărut pămintul,
Ramul știe, cel mai bine,
de ce vintul
imbracă-n alb
minunea acestui gest.

* * *

Tu naște-te, viața nu se ascunde,
cheamă-ți fluturii și păsările,
aripi albe, peste ferocitatea unei umbre.

* * *

Tu naște-te,
pămintul deschide guri
strigind, din patru zări, povața.

Tu naște-te,
ce puternic e omul, cu prunc in brațe
lărgind mereu viața !

petre ivancu

Lumina ca un cintec

Ne străjuie de-a pururi o lumină,
Trăgind eternitatea peste țară,
Planeta marilor furtuni,
Cu plugul păcii ca o ară.

Curge lumina ca un cintec curat,
Pe mugurii zilei cu floarea senină,
Este partidul steaua tutelară,
A zborului nostru cu ardere deplină.

Cum mugurii

In fiecare crin un clopot sună,
Un orologiu de petale veșnic bate,
Si de pe turiele istoriei adună,
Roua de miere pentru inalta cetate.

Se-aud cuvintele străluminind,
Aceste veșnice hotare,
O zi de mai ne-a luminat destinul,
Cum mugurii s-au preschimbat in floare.

Scară alunecînd

urcam pe-o scară in neștire,
trupul tău in flăcări ardea,
vinturi ciudate mă loveau peste viață
și scara aluneca, aluneca.

pină la tine mai era o idee,
in urmă universul inghețа,
mă cățăram cu ghearele și dinții,
și scara aluneca, aluneca.

toamna bătea in clopote de brumă,
gheara ei pe cer tremura,
mă cățăram cu sufletul pe buze,
și scara aluneca, aluneca.

bezna hohotea peste veacuri,
doar trupul tău mă ilumina,
jumătate lacrimă – jumătate scrum,
și scara aluneca, aluneca.

Flacără flămîndă

copacii grei de moartea ta,
incet se vor preface-n scrum,
lumina va muri și ea,
căci este capătul de drum.

doar vintul rece care bate,
din lacra lumii către tine,
va pune doliu la cetate,
și pe zăpezile virgine.

apoi o flacără flămindă,
va cobori peste uitare,
va crește-n aerul de gheață,
peste pămint și peste mare.

și noi cu sufletul in zale,
mușcind cu sete din cuvint,
vom trece doamnă luciul morții,
și ne vom naște din pămint.

Recviem

peste burg viscoleau scrisori de departe,
miresme polare infloreau in copii,
printul căuta cetatea de fum,
și singele său ardea intrebări inalte și vii.

trecea lunecos pe poduri divine,
dar umbra l-a ucis intr-o noapte sticloasă,
viscolesc mereu scrisori peste burg,
ca o turmă de miei rănită de muguri.

Fotografie XII

două scrisori la post restant,
atita doar mai putem fi,
sufletul meu, pasăre oarbă,
te va găsi țărină intr-o zi.

o, vraja ta de neatins,
va arde pustiul care ne desparte,
să strig obosit – am invins !
apoi să trec dincolo de moarte.

Lacrima ta

nu mai este viață, nu mai este moarte,
lacrima ta fumegă pe chip,
umbrele noastre ard pe nisip,
pulberea uitării care ne desparte.

marea hohotește sub meduze,
pletele toamnei se-aud incărunțind,
au inghețat cuvintele pe buze,
sintem, iubito, două stafii plingind.

plastică

Un teritoriu recuperat

Prin ultima sa expoziție Sabin Ștefănuță revine la spiritualitatea locurilor sale de baștină, la Mărginimea Sibiului, unde icoana pe sticlă, timp de cîteva veacuri bune, s-a ținut într-o cinste recunoscută. Firește, el nu se întoarce la acest orizont al artelor țărănești ca un exeget, dopat cu prejudecăți și dogme estetice, ci ca un artist, ca un om care nu gîndește în afara acțiunii decît spre a se confrunta cu sine, și gestul presupune o motivație, o investigație tenace întru întuirea secretelor unei tehnici defuncte, precum și o bătaie în viitor. Nu este simplu să regăsești o cărare pierdută și să o scoți la un liman năzuit, sfidînd chiar nesansa unei posibile indiferențe a gustului public. Implicit, recunoaștem în întreprinderea angajată de Sabin Ștefănuță o aventură. Și avem în vedere înțelesul fundamental al cuvîntului : act de temeritate premeditat, scos de sub tirania hazardului.

Ansamblul lucrărilor expuse în galeria municipală cuprinde și pictură și grafică, spre a sugera disponibilități diferite, dar și o unitate conceptuală în diversitatea preocupărilor. Pictura pe sticlă predomină, în virtutea opțiunii la care ne-am referit, dar nu ca o secțiune compactă, ci ca un orizont cu multiple stratificări, cu mesajul pulverizat în nuanțe distincte și recompus în final într-o metafizică personală, accentuat lirică, uneori marmorată cu accente de o incitantă stranietate. În condițiile unei tehnici ireproșabile, descifrată prin efort propriu, Sabin Ștefănuță reconstituie, într-o caligrafie numai aparent vetustă, mituri ale vieții cotidiene de zi cu zi. Credința că prin reverie putem evada din banal este un astfel de mit. De asemenea, de un statut similar se bucură și convingerea că putem înțelege mai mult prin alegorie. La urma urmelor, artistul ne propune să visăm colorat, în imagini cu o putere de iradiere caleidoscopică, și din demersul său nu reținem doar o sugestie, ci și materia ca atare a unor vise posibile.

Este ciudată această putere de persuasiune a unui mod de expresie considerat de unii epuizat, clasabil în istoria artelor și nicidecum în actualitatea lor imediată. Fiind cert că Sabin Ștefănuță a investit în întreprinderea sa nu doar temeritate, ci și luciditate clarvăzătoare. Nici o ezitare nu-i tulbură compozițiile și e limpede că le-a scos în lume abia atunci cînd le-a simțit și s-a simțit în siguranță de sine, dezinvolt și stăpîn pe teritoriul recuperat din uitare. Și e de văzut aici un semn de seriozitate, o știință a mobilizării și organizării resurselor, absentă în atîtea și atîtea expoziții improvizate.

Dacă a pariat cu sine, Sabin Ștefănuță a cîștigat și în beneficiul admiratorilor săi.

Mihai Pelin

muzică

Puritatea cîntecului românesc

Recent am ascultat concertul extraordinar al **Corului de copii al Radioteleviziunii,** sub conducerea **Eugeniei Văcărescu Necula.** După cum scria muzicologul **Mihaela Arion Doboș,** în prefața programului de sală al manifestării, „a vorbi despre Corul de copii al Radioteleviziunii Române înseamnă a puncta momentele importante din existența acestei formații, al cărei act de naștere a fost semnat cu 40 de ani în urmă... Cu alte cuvinte, au trecut patru decenii de cînd acest colectiv minunat, format în anii României contemporane, ne incintă, oferindu-ne programe atrăgătoare, începînd cu inflăcărate cîntece de masă și terminînd cu ample madrigaluri, poeme și cantate, aparținînd compozitorilor români și universali. Nu se poate să nu reliefăm meritele dirijorilor care au contribuit la izbînzile „vocilor albe"... și-n acest context ne referim la regretații **Ion Vanica, Elena Vicică** și-n egală măsură, la **Theodor Cartiș, Nicolae Vicleanu** și **Eugenia Văcărescu Necula.** În ultimul deceniu, Eugenia Văcărescu Necula a contribuit substanțial la valorificarea micilor muzicieni, evidențiind un apreciabil tact pedagogic și o tehnică stăpînită cu fermitate, iar la toate acestea se adaugă o muzicalitate profundă, atît în tălmăcirea lucrărilor din marile epoci creatoare ale trecutului cît și în interpretarea pieselor contemporane, adînc ancorate în spiritualitatea românească a zilelor noastre, de un accentuat caracter novator. În ultimul concert, am apreciat madrigale din perioada de aur a polifoniei, concepute de Baltasare Donati, Thomas Morley, din epoca rococoului sonor și-n această privință merită a fi consemnată punerea în lumină a operelor lui Haydn și Mozart. Au urmat audițiile unor miniaturi splendide de Schubert, Joshino Naceda, Petr Eden, Hristo Nedealcov și Oleg Hromușin. În partea a doua, muzica **românească** a fost foarte bine aleasă, obținîndu-se mult rîvnita varietate în unitate, pornind de la cîntecele lui Radu Paladi, continuînd cu Laurențiu Profeta, Vasile Timiș, Marin Constantin, Mihai Moldovan, Dan Voiculescu, Anton Dogaru și terminînd cu două poeme foarte dificile. **Picolicomando** de Felicia Donceanu și **Cîntec de pace de Sigismund Toduță** — ultimele două amintite semnificînd un tur de forță în lumea polifoniei și varietății timbrale moderne. Am asistat la o adevărată înfrățire a muzicii cu versurile poeților Corneliu Vadim Tudor, Mihai Negulescu, V. Popa și E. Jurist, Veronica Porumbacu și Vlaicu Bârna. Parcă niciodată nu ne-a apărut mai plin de nobile și adînci semnificații sensul cuvintelor lui D. G. Kiriac : **soarta muzicii românești în școală se hotărăște !**

Doru Popovici

SEMN

Angajarea hamletiană (I)

Ca un motto la ciclul „Baaad" (publicat în plachetă ca supliment al revistei „Argeș", seria Tomozei), Cezar Ivănescu așează următoarele rînduri. „Tu poți gîndi, hypocrite lecteur, mon semblable, mon frère, la distrucție, întuneric și neant, rostind cu buzele tale, ca și mine, același cuvînt : moarte ! Dar eu mă gîndesc la acea forță, care-mi cîntărește exact putința și libertatea în fața nopților celor mai obscure. Vorbind despre moarte mă simt mai puternic și mai viu", sugerînd într-un mod direct substanța discursului său poetic : **angajarea hamletiană în existență.** Nu se produce nimic în text (imaginar) ce nu poate fi verificat în viață, astfel că viața textului se confundă cu textul vieții într-o **încenare** continuă ; trebuie doar să ai îndrăzneala de **a forța** cele două forme de expresie să coincidă din cînd în cînd pentru a proba identitatea ființei și a limbajului, identitate ce se ilustrează perfect în Hamlet, actantul absolut al textualizării : nicăieri, vreau să spun că în nici un alt text, operația de expiațiune textuală nu capătă această intensitate programatică, această „instigare" alternativ-simultană prin care viața și textul sînt provocate concurent să ilustreze în act aceeași experiență limită. De altfel, asumarea de către poet a condiției hamletiene ca o supremă manifestare a existenței, este evidentă : „! tu care nu crezi în existența eternă a morții / fiindcă nu ai destulă viață ca să poți muri / tu care nu crezi în existența poemului / ca unică revoluție a sîngelui / — pregătește-te să-ți tai beregata / și vei simți / cum intri în acel val gîlgîitor / a cărui tinerețe-i / bătrînețea fără de moarte / — scrie-ți cu sîngele-ți / și vei înțelege / că sîngele-i spirit !

Hamlet, în ipostaza unui actant poetic de maximă angajare, pîndește lucid viața întinzîndu-i nenumărate **capcane textuale** spre a accede la originile ei : îndrăgostit de propria-i mamă(limba) o hăituiește cu perversiunea rafinată născută din gelozia de a nu-i ceda (în refuzul incestului descoperindu-se de către psihanaliști pulsiunea secretă a poeziei) și nu află altă soluție decît aceea de a-l ucide pe uzurpator (discursul) în tentativa disperată de a redobîndi puritatea de dinaintea nașterii și a rostirii. Hamlet simte că cea mai mare pedeapsă ce i s-a dat este nașterea, căci a te naște **înseamnă a te naște în cuvînt ;** el o pedepsește pe mama lui pentru că l-a aruncat în existență, adică **în limbă,** în discurs, în formele de expresie (în existența textualizantă) ce sînt o negare a existenței sau, ceea ce este și mai grav, o falsificare a acesteia. **Existența dilematică** a lui Hamlet constituie în absolut chiar statutul situării tragice a poetului, căruia i se refuză altă existență în afară de aceea a limbii și a limbajului. Dacă situarea în condiția lui Hamlet este **maxima situare spirituală** a umanului, atunci nu există alegere și trebuie să „crezi în existența poemului / ca unică revoluție a sîngelui" și atunci „vei înțelege că sîngele-i spirit" ; punerea în abis a ființei pentru a obține textul (scrierea, scriitura, poemul, poezia...) înseamnă să poți fi capabil de acel gest irepetabil) („să-ți tai beregata"). De aici un discurs din care „sîngele" și „moartea" nu lipsesc ; aceste toposuri fiind semnele esențiale ale unei poetici (și poietici) despre care am impresia că nu s-a vorbit decît în mod cu totul evaziv.

Cu o perspectivă psihanalitică, se poate afirma că prin cuvîntul cel mai întrebuințat **(moarte),** Cezar Ivănescu vrea să atingă limita, investigînd-o, sau mai precis, să se situeze în **condiția limitei** pentru a reuși o mărturie profundă despre ființă, despre propria-i ființă. Odată atins acest prag, el nici nu mai poate exista fizic (și metafizic) fără să comunice avatarurile textualizării (moartea fiind un procedeu absolut al intrării în text), adică nu se mai poate închipui pe sine altfel decît implicîndu-se total în scenariul textualizant ; în aceasta constă noutatea extremă a discursului său, în situarea lucidă, masochistă aș zice, între dinții înroșiți ai mașinii textuale. Prin **Rod,** Cezar Ivănescu este primul textualist programatic, desigur din instinct, al poeziei actuale. Se pot depista la el toate gesturile textualiste ce întemeiază, însă un discurs tradițional, căci atitudinea față de scriitură nu s-a schimbat ; este acesta paradoxul că Cezar Ivănescu folosește forme de expresie vag-depășite dar tratează motive și toposuri predominant textualiste. Noutatea în ceea ce privește discursul se reduce la punerea în criză a metaforei prin tentația de a limita sfera acesteia pînă la a o substitui cu semnul univoc, capabil să comunice direct starea poetică. Este semnificativ faptul că **La Baaad** (un adevărat volumone de cinci sute de pagini) apare în 1979, exact în pragul demarării promoției textualiste (și textualizante), dar, în realitate, Cezar Ivănescu de aici, se află întreg în **Rodul** debutului din 1966.

După apariția volumului **Rod,** cred că prin 1979, Ștefan Aug. Doinaș, se arăta alertat de senzualitatea excesivă a poeziei, considerînd-o gratuită **ad Delphini.** Într-adevăr, din **Rod** exhală un flux hyperionian de senzualitate invadînd realul și prinzînd în haloul său o galaxie onirică de sugestii mitice : „Întins la pămînt și negru de cît singe e în toamnă. / Și tremurînd. Mi-am lipit palmele pe ochi și mi-am / Astupat căldura somnului. Și orice gînd. / Și cu picioarele sfiindu-te să calci mi-ai apărut / Tu, mamă fecioreînică. Cu sînii puri. / Și tu mi-ai zis : durabil ceas avem, și tu, / Pe pieptul tău, durabilă făptură... // Apoi eu începui să rog în visul meu : / Apleacă-te, și numai la un deget, / De buzele-mi să pui buzele tale / Puțin întredeschise să le lași, / Și răsuflarea ta să-mi înroșească buza ! / Dar tu ai fost mai bună ca oricînd / Și buzele cărnoase mi le-ai supt... / Du-te, acum, căci vreau să mă trezesc / Și bine e să dormi pe pămînt sigur !... / Cum fără groază-mi deslipesc, cînd mă trezesc, / Viermele înelar de pe-a mea buză, / Frumosul vierme înelar de pe-a mea buză !"

Textul acesta se pretează unei analize freudiste, întrucît trădează un complex oedipian de suprafață întrevăzut în manifestarea **libidoului ;** serafismul dorinței erotice este intersectat de violența frustă a limbajului, eliberat brusc de orice constringeri, dar, în același timp, poetul se situează ca și Hamlet în ambiguitatea acestei condiții spre a putea beneficia de energiile expresive declanșate în actul **identificării simbolice.** Toată poezia lui Cezar Ivănescu se va structura coerent în funcție de posibilitățile discursive oferite de interogarea unui singur topos, acesta nefiind însă limitativ ; mai precis, pus în starea de interogație ca și Hamlet care se identifică astfel unui subiect poetic, autorul **Rodului** va hamletiza perpetuu fără a deveni redundant : metafora **rodirii** conține în germene obsesia **morții** gestînd ascunsă în orice lucru și gest.

Marin Mincu

Desen de Mihai Takacs

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

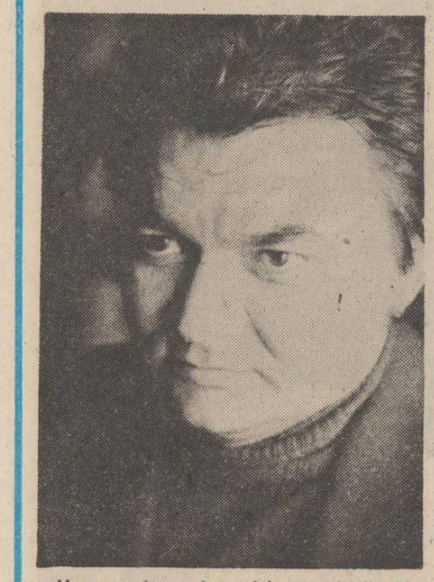

Un nume impus în sociologia culturii : Ilie Bădescu

Acad. Al. Balaci, „la aniversară"

Două feluri de a privi literatura : Mihai Ungheanu și Anghel Dumbrăveanu

Tinerețea spiritului

Urmare din pag. I

prea devreme **(Dolores,** 1941), un artist inspirat și un italienist de mare clasă, care a învățat zeci de serii de studenți dulcea limbă a lui Dante, un istoric literar erudit, un editor de vocație, care ne amintește de celălalt Alexandru, marele său prieten, acad. Rosetti, un om al învățămîntului și al culturii care a fost, rînd pe rînd, profesor, șef de catedră, decan, prorector al Universității din București, vicepreședinte al C.S.C.A. și apoi al Uniunii Scriitorilor, directorul Bibliotecii Române din Roma, președintele unor colegii de redacție și al unor comisii cu bogată activitate internațională.

Personalitatea lui Alexandru Balaci este organic implicată în dezvoltarea culturii românești din ultima jumătate de secol, de la publicarea tezei de doctorat cu tema : **Neoclasicismul italian din perioada carducciană și predanunziană. Figura poetului italian Giovanni Pascoli (1943)** și pînă la eseurile cu o tematică atît de variată, publicate în presa cotidiană și de specialitate, în care se afirmă un spirit umanist militant, înflăcărat de un nobil patriotism, preocupat de delicatele probleme ale culturii și civilizației contemporane, ale păcii și cunoașterii reciproce dintre popoare, prin intermediul creației lor spirituale. În acest context, e cazul să amintim că omul cu o atît de vastă cultură, cunoscător temeinic al unor limbi de mare circulație, înzestrat cu harul tălmăcirii, cu spiritul deschis spre universalitate a făcut și face enorm de mult pentru circulația valorilor universale în cîmpul culturii noastre naționale și a valorilor românești peste hotare, nu numai ca un excelent **animator cultural** — folosesc sintagma și cu sensul înalt acordat de UNESCO — ci și ca un excelent profesionist, critic și istoric literar, ca un italienist care a pus cititorul român în contact cu marile figuri ale culturii italiene, prin lucrări de o exemplară temeinicie : (Giovanni Pascoli în neoclasicismul italian (1944) care-i reținuse atenția și în teza sa de doctorat, poetul Giosué Carducci (1947) atît de mult îndrăgit de un Duiliu Zamfirescu, A. Vlahuță și mai ales Octavian Goga, Dante Aligheri (1966), Francesco Petrarca, (1968), Machiavelli. (1969), Alessandro Manzoni, (1974), Ludovico Ariosto, (1975), Giovanni Boccacio (1976), prin atîtea volume de docte studii italiene, prin captivantul **Jurnal italian,** (1962), prin numeroase și excelente traduceri care uneori echivalează cu originalul și printr-o **Storia della letteratura italiana,** (1973), deși destinată cu precădere unui scop pur didactic, Alexandru Balaci este un comentator entuziast al fenomenului literar, al operei în sine. El are un cult nedesmințit în nici o împrejurare pentru ideea de scriitor, chiar și atunci cînd ea nu este suficient acoperită cu aurul talentului neobișnuit. El crede cu dăruire colegială nu numai în expresia și forța individului creator, ci și în aceea a obștii. Iată pentru ce e atît de firesc legat de obștea scriitoricească, pentru care, secondînd pe președintele ei, scriitorul Dumitru Radu Popescu, muncește cu competență, pasiune și abnegație. De altfel, tot ce face Alexandru Balaci pentru binele culturii românești, face cu vaste atribute definitorii ale personalității sale. El este prin excelență un scriitor patriot, un intelectual luminat care-și pune talentul și competența în slujba patriei din care cu mîndrie face parte. Fericit de-a fi lucrat împreună cu el, în țară și în străinătate, îmi face plăcere să spun că prezența lui ca și a unui Valentin Lipatti, Mihnea Gheorghiu, Adrian Marino, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Eugen Todoran, Constantin Ciopraga, e profund eficientă și înconjurată de stima delegațiilor din alte țări, pentru că emană flacăra unui patriotism demn și o ținută morală și intelectuală impecabilă. O spun pentru că avem de învățat dintr-o asemenea atitudine... Spiritul pasionat, chemarea înnăscută pentru creație, implicarea sinceră, dăruită în viața culturii și a cetății, dragostea de semeni, credința în marile roșturi ale literaturii și ale culturii, în genere, cultul muncii fără preget, patriotismul ardent, umanismul său luminat de o nestinsă flacără renascentistă sînt atributele fermecătoarei personalități a lui Alexandru Balaci, căruia hîrtoagele administrative îi dau o vîrstă incompatibilă cu tinerețea lui reală și spirituală. O vîrstă pe care am omagiat-o de curînd într-o altă ilustră personalitate a culturii românești, profesorul, criticul, poetul și istoricul literar Constantin Ciopraga, omul de mare omenie care se integrează aceleiași familii spirituale cu omagiatul de astăzi, Alexandru Balaci.

Puntea de rouă

Urmare din pag. a 4-a

camioanele. Totul era împrejmuit cu sîrmă ghimpată, dar n-a fost o problemă s-o forțăm. Am intrat pînă la genunchi în noroi, o clisă incredibil de lipicioasă. Viorel și-a lăsat acolo încălțămintea, eu doar o talpă. De partea cealaltă, niște oameni țipau la noi, au dat drumul la ciini, o piatră mi-a vîjîit pe la ureche. Intram pe un teritoriu interzis, dar ne apropiam candizi să întrebăm ce au cu noi. Noroc că n-am mai putut înainta, iar ciinii s-au împotmolit și ei, altminteri ne-ar fi sfîșiat. Leu se ascunsese ca un struț. Ne-am întors pe urmele noastre și am ieșit. Eram dezamăgiți dar nu descurajați. Mai încolo se afla un șantier. Și aici se putea descoperi o lume necunoscută. Ne-am avîntat prin moloz și geamuri sparte, am călcat prin băltoace de var, ne-am suit pe schele, am demontat tuburi de plastic, am scos sîrme, am adunat bețe ca să ne facem săbii. Vroiam să luăm cu noi tot ce e lucitor sau are o formă deosebită, strînsesem un maldăr de nimicuri. Pînă la urmă ne-a văzut un muncitor, a țipat la noi, am lăsat prada și am fugit. Doar bețele nu le-am abandonat care, mai tîrziu, și-au dovedit o utilizare nedorită.

Am pornit spre casă. Se făcuse tîrziu și întuneric. Lipseam de vreo zece ore. Bunica observase lipsa și anunțase părinții. Mama telefonase la salvare, la miliție, la morga, tata aranjase o mașină și mă căuta desperat prin tot orașul. Bunica patrula pe străzi, i se alăturaseră și părinții celorlalți copii. Drumul la înapoiere a fost și mai greu, căci nu mai recunoșteam traseul din cauza întunericului. Cînd am ajuns în capul străzii, primul care a dat de noi a fost tatăl lui Viorel și al Lucicăi. N-a mai stat la discuție, ne-a luat bețele din mîini și a început să-i croiască pe cei doi care au luat-o scheălăind spre casă. Atunci a apărut și tata. M-a înhățat de o aripă și m-a aruncat în mașină. N-a zis nimic.

De-abia cînd am ajuns acasă și a aprins lumina în baie, am văzut și eu cum arăt. Eram plin de noroi și de var și în păr, paltonașul fusese zdrențuit de sîrma ghimpată, un pantof nu mai avea talpă, pantalonii crăpaseră la genunchi, pe mîini eram zgîriat de la bețe, sub nas eram murdar de noroi, căci mă șterseșem cu mîneca. Arătam jalnic. Tata m-a curățat, m-a spălat și m-a dus în casă. Aici a scos cureaua și a început să alerge după mine. Cureaua era lungă și el o mînuia stîngaci, mi-era ușor să mă feresc sărind agil prin pat și țipînd. Într-un tîrziu a obosit sau s-a plictisit și s-a așezat abătut pe un scaun. Curînd a venit și mama. M-a luat și ea într-o serie. Ea îndoise cureaua și m-a ars cîteva zdravene, dar n-am plîns. Pînă la urmă a abandorat și ea, lăsîndu-se gînditoare pe un fotoliu. Stăteam fiecare la locul lui, chinuiți de îndoieli și remușcări. Oare eu cu ce greșisem ?

— Ai să răcești ! zise deodată mama, observînd că sînt descoperit.

Veni lîngă mine și mă înveli, rămînînd să mă încălzească. Tata mă încadră de cealaltă parte. Ochii mamei erau umezi. Și mie îmi venea să plîng, dar nu de durerea fizică, ci de o durere ascunsă, interioară, de faptul că fusesem umilit.

(fragment din romanul „Recursul la speranță)

Un ctitor al măreției românești în istoria universală

Urmare din pag. 1

domnul Țării Românești, de inepțiile, de-a dreptul insultătoare pentru știința istorică, înainte de a fi pentru onoarea unui popor, care mișună prin tratate savante și de reputație internațională asupra victoriei românești de la Rovine — titlul de glorie universală cel mai înalt pe care și l-a cîștigat domnul român. Voi cita aici numai două, cele mai gogonate, pentru a ne lămuri de urgența unei întreprinderi istorice mereu aminată, pînă de curînd : de a face lumină în capetele oamenilor asupra acestui eveniment, nu doar de istorie românească, ci, hotărît, de istorie **universală.** Iată ce scriu, de pildă, în 1931, savanții autori ai volumului **„La fin du Moyen Age. La désagregation du monde médiéval,** care este al VII-lea din celebra serie „Peuples et civilisations. Histoire générale publiée sous la direction de Louis Halphen et Philippe Sagnac" la pagina 486 : „Anul următor (1394) Baiazid invadă Țara Românească, de unde, la apropierea sa, prințul Mircea fugi nebunește (s'enfuit éperdu) pînă în Ungaria" (înțelege : la Brașov!). A doua, mai aproape de noi, în lucrarea devenită clasică a turcologului și turcului Halil Inalcik, intitulată **The Ottoman Empire. The Classical Age 1300—1600,** New York — Washington, 1973, p. 16 : „În 1395 Baiazid întreprinde o campanie pînă la Slankamen pe Dunăre și de acolo, intrînd în Țara Românească, a bătut (defeated) pe Mircea la Argeș". Ca o bătălie **nedecisă,** dar în urma căreia Mircea s-a supus și a plătit tribut, este prezentată lupta de la Rovine de Barker, în cunoscuta sa monografie americană despre împăratul Manuil II Paleologul și de Donald M. Nicol în **The Last Centuries of Byzantium 1261—1453,** Londra, 1972, p. 316 (The military outcome was indecisive, but the political consequence was that Mircea of Wallachia too accepted the status of a vassal of the Sultan" (p. 316).

Nimeni, cum spuneam, nu s-a emoționat — nici măcar marele istoric de pe unde scurte — de asemenea afirmații care circulă și fac autoritate internațională. În schimb, sar peste noapte să-l apere pe „Bătrînul" Mircea de hotărîrile lui Nicolae Ceaușescu! „Ce vor zice străinii? Vor rîde de noi!" îmi șoptea cineva speriat de străinătăți. „Stimate tovarășe, i-am răspuns, străinii — unii dintre ei — ne-au luat-o înainte : iată, istoricul englez Stanford J. Shaw, în marea sinteză **History of the Ottoman Empire and Modern Turkey,** vol. I, Cambridge University Press, 1976 numește curent, în 4 locuri, pe domnul român Mircea **the Great,** care, după cîtă engleză știu și eu, nu înseamnă „cel Bătrîn". Fănuș Neagu a citat două mărturii clare despre modul cum îl numeau doi din cei mai autorizați urmași ai marelui voievod în actele lor oficiale : Radu cel Mare și Matei Basarab. Este știut de către toți cunoscătorii documentelor vechi românești și ai cronicilor, că „cel bătrîn" în limbajul vechi însemna cineva care a domnit demult, sau care era deosebit de un omonim mai nou, în cazul lui Mircea, de Mircea Ciobanul. „Mircea voievod bătrînul" cum apare în **Cronica Țării Românești** scrisă pe vremea lui Matei Basarab are exact această accepțiune. Mircea „cel bătrîn" de la Radu Popescu, care copiază **Cronica Țării Românești** nu are alt înțeles. Numai la istoricii moderni, și mai ales sub pana lui Mihai Eminescu, pe care-l servea imaginea „bătrînului atît de simplu după vorbă, după port" deși era în totală contradicție cu realitatea istorică a mîndrului cavaler de la Cozia, cu ținută de bazileu bizantin și cu vulturul bicefal pe vestminte, a primit „cel Bătrîn" accepțiunea obișnuită a vîrstei înaintate. Domnul român care a condus lupta de la Rovine nu era însă mai vîrstnic decît Baiazid, care a murit în 1403 la 41 de ani! Deci, în 1395, chiar admițînd că Mircea ar fi avut în 1418 70 de ani, ceea ce nimic nu o atestă, el nu putea fi „bătrînul" zugrăvit de Eminescu printr-o licență poetică, derivată din greșita înțelegere, de către unii istorici, a vechii terminologii.

Nu toți istoricii i-au zis însă „cel Bătrîn" — cum amintea Fănuș Neagu. Hasdeu l-a numit constant „Mircea cel Mare" și la fel A. D. Xenopol, care în versiunea franceză a marii sale sinteze îl numește „Mircea le Grand". Nu se încalcă deci nici măcar tradiția istoriografiei naționale prin recenta hotărîre, ci se revine la denumirea lui Radu cel Mare, Matei Basarab, B. P. Hasdeu și A. D. Xenopol, față de care eroarea lui Dimitrie Onciul, cu toți prozeliții ei ulteriori, nu poate atîrna în cumpănă !

Denumirea de Mircea **cel Mare** a devenit, în momentul de față, o necesitate absolută pentru a sublinia, în sfîrșit, adevăratele dimensiuni ale prezenței în istoria națională și universală a domnului român.

În centrul problemelor se află (chiar dacă nu le epuizează) justa apreciere a campaniei otomane din 1395 și caracterul bătăliei de la Rovine. Am văzut ce spun străinii. Știm ce spun manualele noastre (pînă ce dreptate s-a făcut, în sfîrșit, în recent apărutul volum II din **Istoria militară a poporului român)** și n-are rost să reproducem aici concluziile jenante ce s-au tras din premisa eronată că lupta s-a dat la 10 octombrie 1394. Important este că s-a demonstrat, în ultimul an, în mod categoric, de către Ciprian Zaharia și Alexandru Diță, că bătălia a fost la 17 mai 1395 și că ea a fost o victorie categorică a lui Mircea. Este meritul tînărului istoric (al cărui studiu, as zice **decisiv** se află sub tipar și urmează să apară în curînd într-o prestigioasă revistă de istorie) de a fi valorificat un document apărut în 1980 în Turcia, și anume o scrisoare din 1395 a teribilului Tamerlan, viitorul adversar al lui Baiazid la Angora, în 1402, scrisoare care este o propunere de **alianță.** Tamerlan îl anunță pe Baiazid de zdrobirea lui Toktamiș, hanul Hoardei de Aur, și-i propune ca dacă și el va ieși învingător din campania contra ghiaurilor, în care a aflat că este plecat, să se alieze pentru a prinde Europa în clește! După cum se știe, marea invazie tătară din 1395 a lui Timur împotriva Rusiei nu a reușit, proiectul cleștelui mongolo-otoman dînd greș. La rîndu-i, Mircea, domnul Țării Românești, a rupt cealaltă parte a cleștelui! Bătălia de la Rovine și victoria domnului român primind astfel o semnificație de istorie universală !

Că bătălia de la Rovine a fost o categorică victorie a domnului român, și nu o bătălie **nedecisă,** și că nu a avut ca urmare nici un fel de modificare în conducerea țării și nici acceptarea de către Mircea a plății tributului, a demonstrat-o Alexandru Diță, în studiul citat, aflat sub tipar, de textul căruia am luat cunoștință prin bunăvoința autorului. El a supus unui nou examen toate documentele cunoscute pînă acum, dar nefolosite într-o structură unitară, spre a se lumina reciproc, și uneori necitite pînă la capăt. Totodată, într-un alt articol pe care sperăm să-l vedem curînd apărut, Al. Diță a demonstrat că veștile despre victoria regelui Sigismund împotriva lui Baiazid, cuprinse în **Cronica de la Saint-Denis,** (socotită de istorici un veritabil „Buletin oficial al regatului Franței") au parvenit la Paris în luna **iulie,** după ce mai întîi solii lui Sigismund apăruseră la Veneția. Dar la 6 iulie — faptul se știe cu certitudine — Sigismund și oastea regatului ungar abia se afla la Cîmpulung, proaspăt trecută munții, iar Baiazid însuși, într-o solie trimisă la Buda în noiembrie 1395, confirmă ceea ce se deduce și din diplomele regelui ungar : **că în momentul cînd regele a păsit pe teritoriul Țării Românești, Baiazid nu se mai afla acolo.** Singurul punct unde mai persistau trupe otomane era cetatea Nicopolul Mic (Turnu Măgurele). Aceasta înseamnă că **buletinul de victorie expediat de Sigismund nu avea cum să se refere la o luptă și o victorie ungară asupra lui Baiazid, ci numai la victoria românească de la Rovine, luată asupră-i de rege și difuzată ca atare în Occident.**

La demonstrația lui Al. Diță avem de adăogat următoarele : dacă Sigismund **s**-a simțit îndreptățit să comunice o victorie de răsunet asupra lui Baiazid, înseamnă că **bătălia de la Rovine a fost o asemenea victorie** și că așa îi fusese relatată regelui, care se afla pe drum cu ostile la data primirii vestilor. Dar în acest caz trebuie să vedem dacă mai avem nevoie, în explicarea confruntării româno-otomane din 1395 de ipoteza (căci numai ipoteză este !) unei replieri tactice a lui Mircea după Rovine, **în vederea așteptării oștilor conduse de Sigismund, cu care s-ar fi întors întărit și ar fi curățit** țara de ocupanți ! Personal cred că avem suficiente temeiuri documentare spre a presupune că, după Rovine, Mircea s-a putut retrage (dacă a făcut-o !) **doar în felul cum rușii, peste secole, se vor retrage după Borodino, lăsînd capitala dușmanului, dar revenind imediat la atac în momentul în care acesta a ordonat retragerea.**

Or, toate izvoarele, începînd cu declarația personală a lui Baiazid confirmă o **retragere grabnică a sultanului și oștilor sale din Țara Românească, imediat după lupta de la Rovine.** Retragere în mars fortat (asimilată cu **fuga** de unii cronicari !) și petrecută **înainte de apariția trupelor lui Sigismund.** Sultanul îi va imputa regelui, în noiembrie 1395, că se laudă în toată Europa că el, Baiazid, a fugit de frica lui, ceea ce nu e adevărat, avînd motivele sale care l-au făcut să plece. Și, ca dovadă, îl avertizează că în primăvara următoare va veni să-l înfrunte chiar în inima regatului său (documentul, publicat de un istoric maghiar, încă din 1905 a fost semnalat istoriografiei românești de Viorica Pervain în 1975 și valorificat prima oară în toate semnificațiile sale, de Al. Diță). Baiazid nu ne spune ce anume motive l-au silit să se retragă (un alt document, recent descoperit, pare a pleda pentru ideea unei răscoale la sud de Dunăre, favorizată de absorbirea întregii puteri militare otomane de către campania contra Țării Românești) dar retragerea sa este confirmată și de un izvor contemporan — **Viața lui Ștefan Lazarevici** de Constantin Costenețki, care vorbește vag de o „înțelegere" cu românii, pe care însă o pune **după retragere.** Cronicile otomane, **mai tîrzii cu un secol,** inventează ca explicație a retragerii închinarea lui Mircea în fața lui Baiazid și plata tributului, **fapt despre care nu știe nimic tocmai cel ce era mai în măsură să o știe : sultanul însuși !**

Sîntem liberi să presupunem, dat fiind că nu se știe nimic precis, tot felul de motive pentru retragerea lui Baiazid din Țara Românească mai înainte de intervenția lui Sigismund, inclusiv faptul că a vrut să evite o nouă confruntare, cu oști proaspete. Dar sîntem pe tărîmul ipotezei. Ceea ce este absolut sigur, în faza actuală a documentării de care dispunem, este că **oștile otomane conduse de sultan, care intraseră în țară pe la începutul lui aprilie și au dus o campanie deosebit de grea, cu obiective clare, au părăsit teritoriul Țării Românești aproape imediat după bătălia de la Rovine** (care s-a dat la 17 mai 1395) **și erau deja la 3 iunie în sudul Dunării,** deci înainte cu o lună de popasul lui Sigismund la Cîmpulung ! Și mai știm cu aceeași certitudine că **nici o modificare nu a intervenit în situația politică a lui Mircea** care împreună cu Sigismund au lichidat și ultima rămășită a campaniei otomane : garnizoana de la Turnu.

Dovedindu-se o victorie de răsunet internațional (uneori și sub forma ciudată a unei tentative de furt în favoarea regelui Ungariei!) cu implicații mult mai mari decît erau bănuite pînă acum, lupta de la Rovine se înscrie în istorie drept **unica victorie repurtată de un șef de stat creștin împotriva oștilor otomane conduse de sultan —** așa cum observa Al. Diță. Iată ceea ce ne dă măsura lui Mircea ca **militar,** alături de fantasticul raid de la Karinovasi (actualul **Karnobat** din Bulgaria) cînd, în iarna lui 1393/94, ca represalii la atacul akingiilor (oștile de pradă otomane) împotriva Țării Românești, domnul român, profitînd de trecerea lui Baiazid în Anatolia, parcurge 250 de km în 5 zile, și extermină tabăra akingiilor aproape în întregime, și s-a întors fără ca nimeni să-i poată sta împotrivă. Marele turcolog Aurel Decei, care a studiat această întreprindere militară a domnului român, a citat cronicile otomane, care sînt categorice. Istorici sceptici, care nu puteau admite că „cel Bătrîn" putea fi atît de... „cel Mare" călare în fruntea trupelor sale, au opinat că localitatea Karinovasi era pe undeva prin Dobrogea sau Banat! Să nu cumva să rîdă strănătatea de pretențiile noastre! Numai că Al. Diță a găsit dovada categorică, în cronicile otomane, că acel Karinovasi era exact unde l-a localizat A. Decei și nu mai încape loc de discuție.

Mircea Voievod ni se înfățișează, în felul acesta, ca un **militar** de talie internațională, un șef de oști cu acțiuni glorioase și de lungă bătaie. Căci, așa cum a opinat N. Iorga, fără victoria asupra lui Baiazid din 1395 nu s-ar fi închegat marea cruciadă de la Nicopole, care, deși înfrîntă, a slăbit lațul în jurul Bizanțului și l-a obligat pe Baiazid la o retragere diplomatică în Asia Mică, spre a liniști apele în Europa. Dar cum Tamerlan avusese răgaz să se întărească, acesta l-a zdrobit în 1402 și Bizanțul a mai cîștigat 50 de ani de existență! O „serie istorică" ce începe cu... Rovine !

Pentru noi, românii, măreția lui Mircea își are însă rațiuni mai adînci decît aceste spectaculoase succese militare : în ceea ce a știut să facă din ele. Căci, într-adevăr, Mircea I a fost „cel Mare", fiindcă a obligat, **politicește,** pe șefii unui mare imperiu în formare, ai celui mai mare imperiu continental pe care-l văzuse lumea mediteraneană de la Imperiul roman, să semneze **pentru prima oară** un angajament solemn că vor respecta statutul de absolută independență interioară a românilor, în schimbul angajamentului acestora de a nu se mai ridica la luptă și a plăti un simbolic tribut. N. Iorga a observat că niciodată înainte otomanii nu au acceptat așa ceva, și numai **după** „capitulațiile" lui Mahomed I pentru Mircea vor repeta gestul față de Veneția. **(Paralelisme și inițiative de istorie universală la români,** p. 12—13). Statutul de autonomie care însemna, practic, deplina libertate a dezvoltării **spirituale și culturale** și o largă marje de manevră **politică** externă, cu care țările române s-au deosebit în Europa, secole în șir, de teritoriile supuse direct administrației otomane, acest statut **hotărîtor pentru toată istoria lor ulterioară,** a fost smuls, cu sabia și diplomația deopotrivă, de Mircea, care pentru asta merită din plin a fi numit „cel Mare". Căci fără el nu ar mai fi existat nici un domn, nici mare, nici mic, nici viteaz, nici cumplit, nici în altfel ! O Țară Românească transformată în provincie otomană în 1395 (și toate semnele sînt că Baiazid de aceea venise cu cea mai puternică armată ridicată vreodată, pînă atunci, de Imperiul otoman) ar fi curmat în fașă destinul Moldovei și l-ar fi pecetluit pe al Transilvaniei. Dar acest lucru nu s-a întîmplat, fiindcă „întunericul ca o noapte ținînd cinci sute de ani la sud de Dunăre n-a putut urca și la nord de marele fluviu pentru că n-a găsit cărare pe spada marelui domn" (Fănuș Neagu).

Înțelegeți acum de ce Mircea I este în adevăr, poate mai mult decît toți domnii noștri din trecut, CEL MARE ?

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

POST RESTANT

Să existe o modă a pseudonimelor sau așa a fost dintotdeauna? Oricum, dacă în alte situații pseudonimele sînt de înțeles (și deci de tolerat) atunci cînd însă dorești să exerciți scrisul de profesie ele sînt inadmisibile (cu excepțiile firești, care depind de nume imposibile). A semna cu nume bizare propria producție literară, atunci cînd dorești un destin public, este un semn nu atît de „rușine" cît de orgoliu exacerbat. Cum se gîndește, de exemplu, sub pseudonimul lui **Onedin?** „Dacă proza mea place, în nici un caz nu poate să apară în revistă cu pseudonimul ăsta, așa că îmi va fi solicitat numele adevărat și... Dacă nu, mi se va răspunde la pseudonim, nimeni nu va ști, nu mă voi face de rîs, nu...". Simplu, nu? Simplu, dar neserios, aducînd aminte de bilețelele de amor anonime sau de cele mai crunte delațiuni nesemnate. Desigur, în această categorie nu intră cei care, din motive reale, îndreptățite, solicită să le păstrăm un timp anonimatul, folosind ori inițialele ori pseudonimele literare. Nici cei cu nume străniі, provenind în majoritatea cazurilor din porecle (dar, să ne înțelegem, schimbarea nu este obligatorie). În corespondența cu noi, însă, anonimatul deplin, sub forma unui pseudonim aiurea, neliterar, **(Calciu Sandoz,** de exemplu) este și o impolitețe. Este ca și cum ai face cunoștință cu cineva și, spunîndu-ți numele, acesta s-ar recomanda... Ion Antinevralgic!

A trimite un text unei reviste, în vederea publicării, este pentru orice debutant un act de curaj, desigur. Fără semnătură însă, acest act este ridicol, infantil.

DACIANA QUEEN, Slatina. Deci „Am văzut că-n viață cu bunătatea n-ajung prea departe. Nici cu cinstea. Mai ales cu ea... Și părinții ne-au crescut de mici într-un adevărat cult pentru ea, iar acum... Mai toți își bat joc de ea... Mint, fură și... trăiesc bine!" Și atunci, nu-i păcat, cu o semnătură atît de trăznită să te contrazici singură? Așteptăm ceva iscălit cu numele d-voastră adevărat și cîteva date biografice care să ne folosească drept repere de lectură. Pentru că una e să speri s-ajungi scriitor la 80 de ani și alta la 20.

NICOLAE VLĂDUȚ, Rîmnicu-Vîlcea. Deocamdată ne-ați trimis niște „panseuri": „E normal și cu copii și fără copii. Taurii sînt necesari, sînt folositori. Dar boii? Nu sînt și ei oare frumoși, nu sînt ei oare cumsecade și harnici?" Ce-ar fi să vă gîndiți la altceva?

V. PETRESCU-MĂRGEAN, Ploiești. „Vă rog mult să-mi răspundeți în dreptul **particulei** (s.n.) „Maldoror". Ne pare rău, dar, cum vedeți, v-am răspuns în dreptul numelui. În „Amintiri din numele meu" apare între alte amintiri, execuția unui învățător în... 1888 (?!) ceea ce a fost adevărat, dar în.... 1907. În celelalte, (cum să le numesc?) texte, dovediți că nu vreți altceva decît să păreți altceva decît ceea ce sînteți. Cuvintele sînt prețioase, metafora se întinde, confuzia bîntuie frazele și numai din cînd în cînd, ceva ca un licurici vă mai luminează scrisul. Ceea ce este limpede e că încă nu v-ați hotărît spre proză sau poezie, dar, cum sînteți tînăr, mai aveți timp. „Etichetele" nu au pe ce să fie lipite, unele dintre ele fiind chiar aberante („Poezia visează cu voce tare"). În aceste condiții premiul Nobel de care pomeniți în scrisoare vă este încă inaccesibil. Iar, cu preudonimul ales, v-ar fi sigur refuzat.

GEORGE RADU ROMAN, Constanța. .....Și cum eu de scris vreau să mă ocup, iată explicația pentru care nu-mi cumpăr tun". Bine că ați găsit explicația, e drept, cam neobișnuită! În ceea ce privește cum „sună textele într-o străină ureche" trebuie să vă spunem că n-au un sunet deosebit. Adică nici bun, nici rău. Tema însă este interesantă (Dictatul de la Viena), așa că vă recomandăm Editura Militară pentru o consultare mai largă a romanului. Numai că nici acolo nu se primesc textele scrise cu... tunul.

ION MIHALACHE, Timișoara. Mulțumim pentru aprecierile făcute în ceea ce privește revista noastră. „Arma tăcerii" nu e rău scrisă, e ușor cehoviană, de aceea ne-ar interesa dacă 1961 este chiar anul în care ați scris-o și cîteva date personale, ca să știm și noi cu cine avem de-a face.

IRIMIA BĂLESCU. Pereții sînt, pentru d-voastră, „asurzitori de albi", iar „căldura alunecă viscoasă ca o rimă pe sub manta". Metafora deci există, mai ales că și spațiul de mișcare este naturalist. Cînd însă scrieți „Bolea vomită și mizeria se prelinse peste toți, iar unul de dedesubt și-o întinse cu palma pe față, așa, ca într-o alintătură, crezînd că-l **gîdelă** (s. n.) careva cu o floricică de mac...". sărîți mult peste cal. Prea mult. Altfel, energia scrisului și o anume obstinație, ne face să vă așteptăm cu altceva.

IULIAN CITER-MARINESCU, Cîmpulung Muscel. Plicul în care urma să vă trimit răspunsul personal e în sertar, la redacție. Rubrica noastră nu admite corespondența personală; regulile jocului trebuiesc respectate, mai ales că a trimite unei reviste literare creații proprii nu este deloc blamabil, dimpotrivă. Prozele beneficiază de oralitate, cu toate avantajele, dar și dezavantanjele ei. Aveți și un personaj — Alergătorul — simbolic (care amintește de un cunoscut film englezesc: „Singurătatea alergătorului de cursă lungă"). Ce nu aveți? Claritate. Furat de „vorbă", de dorința de a „lua la mișto" cît mai inteligent cu putință personajele și cititorii, vă pierdeți în clăi de cuvinte de prisos. Am reținut, totuși, „Alergătorul" (cu fotografie, dacă ne trimiteți, să vedem).

PAUL BERCARIU, Timișoara. Ne cerem iertare că nu v-am „descifrat" corect unele cuvinte, dar și cu ele, și cu altele, tot aia este. Doar ce deosebire valorică este între „Deplasări moleculare de la nord-est spre nord-vest" (cum am înțeles noi) și „Deplasări moleculare de la nord-vest spre sud-est" (cum ați scris d-voastră?) Niciuna. Altminteri, cînd scrieți „printre degete curge ceața, carnea albă a îndoielii **umbruie** (s. n.) toate părțile luminii" sau „.... femeia își înțărcă gîndurile cu fum" nici nu poate fi vorba de proză. Și e păcat, pentru că de spus aveți ce. De ce credeți că trebuie scris „frumos" în proză? Scrieți cum gîndiți și cum vorbiți. „Ningea. Valuri reci de aer inundau lumina. Un fum spumos viltorea. Shusheng, femeia lui Xia Xuan, tăcea". Shusheng din „Nopți reci", de Ba Jin?

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Frumos și tînăr și neînfricat

(ULTIMUL EPISOD)

15.

În acest chip tragic s-a sfîrșit unul dintre cei mai viteji, mai neînfricați, mai războinici și mai tineri tribuni ai Munților Apuseni, născut în Maramureș și sortit să se odihnească în pămîntul Zarandului.

În ziua execuției lui Buteanu, Hatvani comite încă trei crime, fără nici o justificare, spînzurînd preotul din Iosaș, precum și doi primari care au protestat împotriva samavolniciei comise.

Un țăran român a primit dispoziție să îngroape trupul lui Buteanu pe marginea Crișului Alb. Alături au fost îngropate celelalte victime.

După douăzeci de ani în ziarul **„Federațiunea"** a apărut un apel semnat de advocatul Dionisie Păscuțiu pentru ridicarea unui monument de piatră la mormîntul lui Buteanu. Tînărul advocat a reușit să strîngă prin contribuții voluntare o sumă destul de modestă: 78 de florini și 60 de creițari. Iată ce mărturisește inițiatorul acestui proiect: „Cu sumulița aceasta în mînă m-am apucat de lucru; însă mintea nu-mi umbla pe la marmoră, ca mai înainte, ci restringîndu-mă la modestele pietre ale noastre de aici, a treia zi de Paște 1869 am făcut legătura cu Carol Dondini, locuitoriu, în Almaș, pentru cioplirea monumentului, sub condițiunea ca în șase săptămîni să fie gata cu totu, înălțime de 1 stînjen deasupra piedestalului, lat de 1/2 stînjen: pentru sum dator a solvi 69 fl. v. a. (valoare actuală) cioplirea și înnegrirea epitafului toată litera 10 cr. (120 litere 12 fl.). Esproprierea pămîntului în un stînjen pătrat 40 fl. v. a., garnitură de lemn 20 fl. v. a.".

În ziua de 10 septembrie a anului 1869 osemintele tribunului Ioan Buteanu au fost mutate de pe albia Crișului în cimitirul din Hălman Gura Honțului „pentru a se odihni în pămînt sfințit".

La această ceremonie funebră au asistat un număr mare de intelectuali și țărani din Ardeal, foști prefecți ai cetelor din munți printre care Popa Balint și Axente Sever.

Dar desigur, cea mai impresionantă apariție a fost făptura aburoasă a lui **Avram Iancu** care a venit în hainele lui ponosite să asiste la înhumarea tribunului și prietenului drag. Acest amănunt este de reținut. Sîntem cu trei ani înainte de stingerea lui Avram Iancu, perioadă în care detractorii săi susțineau că fostul prefect al Aurariei Gemina avea mintea întunecată de morbul nebuniei. El vine totuși, neadus de nimeni la această ceremonie și asistă trist și îndurerat la desfășurarea ei.

Un sobor de 12 preoți în frunte cu protopopul Balint (fost tribun în oastea lui Iancu) slujesc ceremonia funebră. De pe înălțimile din jur se aude tunetul treascurilor. „Cînd cîntecele cadențate ale preoților încetară, Iancu se furișă ca o nălucă prin mulțime făcîndu-se nevăzut, iar Popa Balint schiță pe scurt, cu ochii umeziți de lacrimi, viața fericitului său coleg".

Au fost mulți vorbitori în acea zi frumoasă de septembrie cînd: „Timpul a fost favoritor de minune, soarele strălucea în întreagă pompa sa. Pe orizont nici un petec de nour. Necum vînturile, dar nici zefirii n-au mișcat frunzele arborilor, încît cuvîntările se auzeau în depărtare mare".

În această atmosferă limpede și sonoră, preotul Nicolae Butariu din Boldești își încheie astfel înflăcărata-i cuvîntare: „Deci fraților Români, Ioan Buteanu a luptat pentru dreptate, libertate, egalitate.

El a căzut. Să începem și noi de acolo, să nu încetăm, între barierele legii, a susține lupta, a reclama dreptatea, egalitatea și libertatea. Arma cuvîntului este arma noastră, la care nu vom renunța niciodată și dacă această armă a noastră nu va avea rezultatul dorit, o vom lăsa fiilor noștri. Astfel blăstămul lor nu ne va urmări pînă la moarte".

Pe cruce au fost încrustate următoarele cuvinte: „Ici sînt osemintele fericitului Ioan Buteanu, unulu dintre martirii națiunei române ucisu perfidaminte în an. 1849 ziua 23 lunei Maiu. Pusu 1869".

La distanță de 35 de ani rămășițele pămîntești ale viteazului tribun sînt iarăși exhumate și îngropate în cimitirul de la Țebea, alături de mormîntul lui Avram Iancu, marele său prieten și frate, odihnindu-se în veșnicia neuitării sub umbra seculară a gorunului lui Horea.

Mircea Micu

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LVI)

Bogății fără seamăn

Neîndoielnic, unele dintre cele mai mari atracții ale unei biblioteci sînt incunabulele. Biblioteca Centrală de Stat are asemenea valori, în număr destul de ridicat: 135. Enumerăm cîteva dintre ele, luate la întîmplare. „Apoftegmata" de Plutarh (Veneția, 1471); trei incunabule cu opere de Cicero, tipărite tot la Veneția, în ultimele două decenii ale secolului al XV-lea, etc. Deosebit de interesant este manuscrisul lucrării muzicale bizantine „Antifonar", elaborată în prima jumătate a secolului al XV-lea, exemplar cu miniaturi de o reală frumusețe. Fondul de carte străină al colecțiilor speciale are un distinct profil umanist: în el figurează aproape toți autorii clasici, din antichitate pînă în secolul XX, în ediții princeps, ediții cu comentarii erudite datorate lui Donatus, Erasmus, Melanchton Guillaume Budé, Paulus Manutius, Henri Estienne, precum și ediții ilustrate de artiști celebri, ca Pierre Le Rouge, Lucas Kranach, Wolgemuth, Gustave Doré etc. Aici pot fi admirate exemplare reprezentative pentru cele mai de seamă centre tipografice ale Europei: Mainz, Nürnberg, Veneția, Florența, Roma, Paris, Lyon, Geneva, Leyda, Anvers, Praga, Viena, Londra, Madrid, Atena ș.a. Printre raritățile cele mai de seamă se distinge un exlibris provenind din biblioteca de campanie a lui Napoleon Bonaparte: o carte în latină cu fragmente din operele lui Catullus și Propertius, tipărită la 1630, avînd pe copertă stema imperială în bronz și cîte o monogramă aurită a împăratului în fiecare colț. N-am putea încheia această prezentare fără a aminti bogata colecție de stampe japoneze din secolul al XIX-lea, cîteva scrisori ale lui Matisse către prietenul său Pallady, o serie de desene și gravuri aparținînd lui Daumier, precum și partitura originală a lucrării lui Joseph Haydn „Missa Coelensis".

Tablouri de Dragoș Morărescu

TRECUT, PREZENT ȘI VIITOR

„Habent sua fata libelli" — spune un vechi dicton latin și, într-adevăr, numai destinul a făcut ca toate aceste comori să peregrineze prin lume pînă au ajuns aici.

Aici, adică în strada Biserica Amzei nr. 5—7, din inima Bucureștilor, unde se află sediul Colecțiilor Speciale. Prin cîte mîini au trecut manuscrisele, cărțile, stampele, partiturile muzicale, la cîte evenimente au fost martore de o jumătate de mileniu încoace, ce suflete au încălzit, cu fascinația lor fără pereche? Păstrate cu sfințenie și îmbogățite de la an la an, prin achiziții și donații, ele alcătuiesc o parte inseparabilă a patrimoniului național. N-am putea trece cu vederea, firește, meritul incontestabil pe care îl au în conservarea lor două iubitoare de cultură umanistă Angela Popescu-Brădiceni, care din 1955 și pînă astăzi este directoarea prestigiosului lăcaș, și Elena Maria Schatz, șefa serviciului Colecții Speciale. O particularitate a acestei vaste biblioteci este Laboratorul de patologie și restaurare a cărții. Aici, prin grija unui foarte priceput colectiv, care utilizează cea mai modernă aparatură, capătă o nouă viață cca. 16 000 pagini convenționale în fiecare an.

Trebuie să remarcăm și faptul că tot aici se formează, într-un riguros proces de inițiere și școlarizare, restauratorii necesari întregii noastre rețele de biblioteci și arhive din țară.

Astăzi, prin complexul de funcțiuni și atribuții pe care le îndeplinește, Biblioteca Centrală de Stat constituie o prezență vie în peisajul spiritual românesc, lucrările de aici fiind consultate anual de cîteva sute de mii de cetățeni. Totodată, pe plan extern, ea are o activitate extrem de dinamică: schimb de publicații cu aproape 1 400 de parteneri din 125 de țări, participări la sisteme și programe internaționale cum este Banca Europeană de Date Culturale, participări la programe străine de anvergură, ca „Shared Cataloguing" etc. Și nu am putea încheia această prezentare fără a omagia un act de profund patriotism și de respect față de cultură, menit să încununeze opera pe care, de peste 150 de ani, o slujește, în felul ei și Biblioteca Centrală de Stat: este vorba despre construcția Bibliotecii Naționale, (în cadrul Centrului Civic al Capitalei României), inițiată și sprijinită de către președintele Nicolae Ceaușescu.

Va fi un impunător edificiu, care va vorbi generațiilor de mîine despre cultul autentic față de spiritualitate nutrit în România acestor ani.

Corneliu Vadim Tudor

Argumentul statistic

Urmare din pag. 1

Sadoveanu, altul, Oliver Rebreán capta deocamdată zvonuri despre marea revoltă din Regat, într-o obscură cazarmă a Imperiului Central. „Barbarii" vor străluci mai tîrziu, ei căpătau solemnitate și măreție, erau pe creasta suitoare a valului, la baza tipicității eroilor lor stătea consistentul „argument statistic". Marin Preda însuși a prins o înălțime de val, pe panta coboritoare, „argumentul..." i-a făcut și lui servicii, i-a dat legitimitate, gloria și strălucirea lui sînt fără uitare. Evident, „argumentul..." nu-i suficient, el se implică într-o mare vocație...

Dar noi?! Am făcut și noi ce-am putut! Țăranii văzuți de mine în copilărie încercau să pună între ei și inexplicabilul mecanism coada de păun a fermecătoarei lor culturi, mentalități arhaice, aparent fragilă, așa i-am înfățișat. Cînd am scris romanul în 1979, (apărut în 1981), „argumentul statistic" se impuținase simțitor, se feminizase și îmbătrînise.

Și totuși, de ce-am zăbovit la Arhive?! Numai ca să verific, inductiv, diferite truisme, de pildă: conservatorismul și cinismul social nu sînt în istorie doar serii cronologice, sînt tipologice. Ori ca să-mi dau seama cum se dreneză apele îmbătrînite, obscure ale destinelor individuale în mersul lumii și cum se adună în oarba albie a Lethei? Nu doar atît! Am încercat o aventură: am vrut să simt **sub tălpi** presiunea nonficțivului, plenitudinea **argumentului statistic**, ca să pot scrie opt nuvele ale volumului „Ispita mării verzi", din care, cel puțin cinci, se bizuie pe **talpa țării.** Fiind scrise în 1985, uneori îmi aluneca pămîntul de sub picioare, pierdeam din putere, pluteam într-un soi de zbor magic.

Am vizitat de curînd Casa Memorială M. Sadoveanu din Iași, o splendidă locuință construită inițial de M. Kogălniceanu, renovată de scriitor, a locuit acolo între 1919—1936, a fost și este înconjurată de vii, unii vecini făceau gălăgie și deranjau, maestrul lua pușca, ieșea în balconul frumoasei case și trăgea un foc, lumea tăcea, umbla pe vîrfuri, Sadoveanu crea... Cîtă superbie!

Am sau n-am destin literar într-atîta modernitate?! Nu știu, dar mi-au căzut dragi „barbarii"!

Semnele prozei lui Vasile Rebreanu

Într-un interviu pe care scriitorul Vasile Rebreanu îl acorda într-unul din anii trecuți se afla și următoarea afirmație: „S-a discutat mult despre realismul fără margini, eu aș aminti că pentru noi a sosit momentul generos, fecund, de a ne apleca spre propriile izvoare, și, schimbînd termenii, să vorbim, ținînd seama de toate cîștigurile artei, despre realismul cu rădăcini". Aș spune, continuînd ideea acreditată de autor, că această luptă pentru realism și în numele realismului a fost și rămîne principala obsesie a generației de scriitori români care pășea în literatură în urmă cu un sfert de veac și căreia îi aparține și Vasile Rebreanu, alături de Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea sau D.R. Popescu. E o generație care și-a afirmat de la început o anume independență față de modele, a căutat un drum propriu și, în bună parte, a și reușit să-l găsească. Ea debuta în mod simptomatic sub auspiciile prozei scurte, înțelegînd observația, investigația faptului divers, transcrierea (asediul) realității imediate ca o școală necesară și obligatorie pentru un prozator care trebuie să-și facă mîna. El era îndemnat să învețe să observe, să aleagă, să știe să transpună scurt, dens, elocvent, faptul de viață semnificativ, felia de existență asupra căreia ochiul lui se concentra. N-a lipsit acestei generații o înzestrare psihologică specială care a făcut-o să perceapă sunetele delicate ale sufletului uman, muzica siderală a naturii, lirismul catifelat și nuanțat al trăirilor. Timbrul melodios al prozei lor ieșea în mod vădit din matca șablonarismului și schematismului îngust al epocii, anunțînd zorii unei literaturi tonice, deplin stăpînă pe cuvîntul pe care-l minuia.

În cadrul acestei ample și demne bătălii pentru un nou realism, de fapt pentru căutarea „rădăcinilor proprii", locul lui Vasile Rebreanu este fără îndoială unul de prim plan. Prozator cu nesecate resurse sufletești, cu disponibilități creatoare multiple, dar temperate confratern de o bonomie înnăscută, Vasile Rebreanu a făcut încă de la debut, dovadă certă a înzestrărilor sale. Romanul **Casa** din 1962, căruia i s-a acordat premiul Uniunii Scriitorilor, izvora din tentativa de a lărgi granițele observației și a face racordul cu marele realism al prozei interbelice, dominat de realizările omonimului său, celălalt Rebreanu, către scrisul căruia se îndrepta în mod firesc ca spre un zeu tutelar. În ciuda unor bune pagini de analiză, **Casa** este o încercare de frescă, un sondaj în viața țărănimii transilvănene din momentul colectivizării ei, de surprindere în adîncime a unor transformări morale și sociale inevitabile. Calitățile de povestitor ies la lumină cu pregnanță, ca și adeziunea la o materie epică îndelung studiată. Reminiscențe din Slavici și Agîrbiceanu, dacă nu și din mai tînărul Pavel Dan, se surprind în țesătura lăuntrică a personajelor și conflictelor, deopotrivă cu o indirjire țărănească tipic transilvăneană. „Răceala" emanată de fapt ca slugă la dîrloagă la un ins înstărit și dezumanizat, capătă „materialitate" printr-o fină introspecție în sufletul eroului și a soției sale, de care se desface încetul cu încetul odată cu iluminările pe care le aduce timpul și prefacerile la care asistă. Descoperim încă acestei scrieri numeroase pagini ce-și păstrează intactă savoarea evocativă, alături de altele stîngace, contaminate de gustul epocii, dacă nu cumva le salvează lirismul adînc și melancolic al unor scene, străbătute de linii muzicale secundare.

Asemenea linii, venind din valorificarea tradiției și a basmului intersectează benefic și alte teme și motive ale prozei lui Vasile Rebreanu. În **Călăul cel bun,** de pildă, scriitorul configurează un univers infantil cu mari posibilități de explorare, cu valențe umane inepuizabile, cărora le dă o întruchipare lirică și alegorică rafinată. Aceasta va deveni de acum înainte un bun cîștigat al prozei lui Vasile Rebreanu, un achizit pe care îl descoperim și în volumele viitoare, de o diversitate și de o modernitate ușor sesizabile.

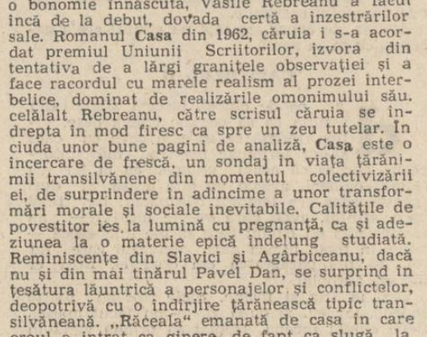

O ruptură cu proza dinainte, o mutație de substanță în direcția esențializării discursului epic, a adîncirii liniilor de configurare, de respingere a soluțiilor prefabricate se observă la fiecare pas. Scriitorul devine conștient de posibilitățile „realismului nețărmurit" pe care le îmbogățește și le redistribuie în funcție de filtrul subiectivității sale. Cu **Moartea comandorului, Jaguarul, sau Tiganca albă** asistăm la o transformare treptată a prozei lui Vasile Rebreanu într-una de factură modernă, atit prin știința inefabilă a conducerii dialogului — perfecționată la școala dramaturgiei, pe care prozatorul a îmbrățișat-o cu o tenacitate remarcabilă —, dar și prin adoptarea unor formule și sugestii ce vin din direcția fantasticului și a absurdului. Personajele se mișcă adesea într-un cadru de observație șocant, dispun de o psihologie suplă și de o linie de dezvoltare sinuoasă. Tehnica de caracterizare a evoluat mult, ca și incizia desenului social, devenită în **Securi pentru funii** mișcătoare suită de parabole și alegorii, asamblate sumar printr-o aglutinare contrapunctică.

Mireasmă și suspin (1985) este noul volum antologic al prozatorului, care-l confirmă între cei mai interesanți și mai valoroși scriitori ai prezentului. Vasile Rebreanu face aici din plin dovada înzestrării sale narative, a gustului și talentului său, a etapelor străbătute de proza sa pînă la atingerea acestei cote valorice. Asistăm de-a lungul unor pagini seducătoare la inaugurarea unor procedee narative noi, la decantarea și perfecționarea altora, la etalarea acelor calități care au făcut farmecul scrisului său, începînd cu plonjonul în fantastic și absurd și terminînd cu apelul la alegorie, basm și mister. E o proză densă, sugestivă, bine strunită, atacînd registre epice foarte diverse, în chei și tonalități diferite, dar respectînd cu strictețe modulațiile de ordin sufletesc ale personajelor. Galeria lor e bogată, ca și „lumile" atît de eterogene pe care le întruchipează. Unele personaje vin din mediul rustic, atît de familiar scriitorului, altele sînt adolescenți aflați la hotarul nestatornic al virstei și al cunoașterii, intelectuali sobri sau sofisticați, tentați de fragilitatea lumii și a adevărurilor ei eterne. Peste tot este însă prezentă aplecarea spre social, spre dezbaterea unor teme de actualitate, abordate de foarte multe ori în registru ironic sau parabolic, atestînd o mare risipă de procedee și modalități artistice. Așa de pildă, **Între ape-o pensiune stranie** apelează la formula detectivist-polițistă pentru a condamna trădarea și impostura; **Nevasta tînără** este un elogiu adus vieții și bucuriilor ei necuprinse; **Cu fața albă de sfînt minios** e o evocare-scenariu a luptelor și suferințelor lui Pintea Viteazul; **Răsare luna** e o metaforă a morții; **Intrînd în primăvară și în doliu, ca și În fiecare dimineață am să trag în stele, Deodată sfiosi** sau **Mireasmă și suspin** abordează lumea plină de ispite și de neprevăzut a erosului, ca și fornicația adolescentină, cu rătăcirile, primejdiile și jocul pur și plin de lumină al dragostei, cînd nu devine teribil, caricat și în tentă grotescă, ca în **Portretul unei amante arțăgoase.** În aceste proze, de cele mai multe ori vaporoase, incizia pe social se operează fin, scriitorul neabdicînd de la datoria de a surprinde chipul contemporan al unor realități, în lumina dură sau estompată a faptelor. Nu scapă ocazia de a satiriza tare mai vechi sau mai noi ale unei umanități friabile, bîntuite de spectrul războiului sau al crimei **(Lacrimi în ochi, privire rătăcită, Interogatoriu nocturn. Austria 1942),** de injustiție și minciună, alegîndu-și personajele, spre a fi mai convingător, din lumea mondenă occidentală. Altele acoperă cu verva lor polemică nesecată spațiile unor neajunsuri contemporane de la noi, cum ar fi retorismul, goliciunea ideilor, proasta organizare, savantlîcul. Ilustrativă în acest sens este nuvela **O întîlnire,** care apelează la mijloacele ironiei pentru a demonta unele clișee ale prozei țărăniste, unele sloganuri și defecte ale vieții ceapiște. Contabilul șef al unui astfel de ceape are ocăzia să cunoască la un local pe un demn cîntăreț al hotarelor înfrățite, cu ajutorul căruia vrea să ridice calitatea muncii la Trei-Hotare, spre a fi neapărat „mondiali", așa cum au ajuns în sectorul de ambasadori pe cap de locuitori pe care îi posedă satul. Aceeași atmosferă caricată, vorbind ca în ședințe și trăind tot așa de departe de realitate, ni se dezvăluie și în proza **Pasăre de noapte,** unde asistăm la o ședință de pomină plasată la fabrica Facere-Desfacere-Impachetare-Despachetare. Un • inocent, Toma Georgescu, scapă de la o sancțiune sigură numai datorită intervenției salvatoare a unui liliac care sperie pe ședințomani, dimpreună cu birocrația și spiritul lor de căpătuială îngust și poltron. În altă parte, critica ia forma fabulei **(Metomorfoză abulică sau cum s-a trezit un castravete în pijama, Frumoșii melci, Scufița cea roșie).** În ultima asistăm la o explozie de ridicul și impostură, atunci cînd redactorul unei edituri propune scoaterea lupului din fabulă, pe motiv că acest personaj negativ și primejdios nu are ce căuta într-o societate a perfecționării continui. Iată cîteva argumente: „Primo: noi avem păduri civilizate. Spunînd asemenea povești de groază putem înspăimînta preșcolarii. Speriindu-i, ei nu se vor mai duce la bunicele lor bolnave. Și apoi sînt telefoane, spitale. Bunica ar fi bine să fie internată. Ce dacă-i izolată?! Avem avioane sanitare. Aviasanul ce face?! Lovim în Aviasan. Ce va spune Ministerul Sănătății?! Vă dați seama? Dar toate astea treacă-meargă, dar însăși construcția epică este de un absurd care frizează, iertați-mă, anormalul..."

Partea de rezistență a operei lui Vasile Rebreanu trebuie căutată în altă parte. Filonul cel mai substanțial este cel al fantasticului. În acest domeniu, scriitorul aduce cîteva cuceriri moderne de o surprinzătoare coerență, noutate și putere de invenție. Să luăm spre exemplu povestirea **Printre lupi pe zăpada luminată de lună,** piesă antologică, după părerea noastră, pentru precizia detaliului și armonica ei construcție. Vag ea aduce, cum s-a arătat, cu motivul din **La țigănci** de Mircea Eliade, dar substanța epică și arabescul descrierii își păstrează nealterată prospețimea. Iat-o rezumată în esența ei: Sîntem în preajma sărbătorilor de iarnă și Ion Zara se pregătește să meargă la tîrg. Ca deobicei, el trece pe la vecini spre a-i întreba ce să le cumpere, zăbovește cu soța și cumnatul la un pahar, dă mîna cu oamenii întîlniți ca spre rămas bun, își îngrijește cu duioșie vitele, în preajma cărora e năpădit de amintiri. Sînt derulate cu încetinitorul toate gesturile celui care pleacă la drum, cu poezia sugestivă a trebilor diurne, a robotelii de acasă, de o neasemuită concretețe a imaginilor. „Ca în somn, auzi rumegatul vacilor domol și continuu. Își umplu brațul de lucernă și un praf ușor îl învălui odată cu mirosul uscat de cîmp fierbinte și parcă auzi zumzet de albine și o clipă se văzu pe cîmp, cu ulciorul ridicat deasupra gurii și turnîndu-și apa caldă, stătută, în gura încleiată, arsă de sete — aruncă lucerna în șură și caii simțind mirosul ei nechezară — apoi își umplu iar brațul de lucernă, apoi încă de două ori, așa, cobori scara și văzu țîșnind din fundul șurii o găină care începu să cotcodăcească și să alerge cotcodăcind de parcă s-ar fi certat cu cineva — știa că are cuibar acolo — luă oul cald încă și-l băgă în buzunar — apoi își afundă brațele în lucernă și deschizînd ușa o aruncă în ieșle. Caii nechezară de plăcere și-și afundară boturile cu voluptate nervoasă și nerăbdătoare în lucerna uscată ce răspîndea un colb încărcat de mirosurile cîmpului și de arșiță". În sfîrșit Ion Zara se decide să plece, nu înainte de a-și privi chipul în oglinda tremurătoare a fîntînii, de a-și mîngîia stîngaci nevasta, căreia îi încredințează trebile gospodăriei. Pe drum, e surprins de o haită de lupi și urmează o înaintare halucinantă în noapte și în iarnă, pînă la oraș. Aici își face cumpărăturile, intră la o circiumă să se încălzească cu un pahar, stă de vorbă cu patronul și, în ciuda avertismentelor acestuia pleacă spre casă, urmărit îndeaproape de aceeași haită de lupi, pe care o sfidează, căutînd capcanele de vulpi și rătăcind prin pădurea înghețată. Ajuns acasă, cu oul de găină luat din cuibar în buzunar, nu e recunoscut și i se spune că nu locuiește acolo, însăși casa fiind în ruină și avînd obloanele bătute în scînduri: cît despre Ion Zara i se spune că a murit demult, într-o iarnă. Singură, ca de pe altă lume, vocea șoptită a lupului, îl cheamă să meargă să prindă vulpea, în timp ce din oul ținut la căldură un pui pare să spargă găoacea informului. Această rătăcire în timp, deodată cu comprimarea și dilatarea acestuia, pînă la ieșirea din cadrul lui a personajului e admirabil realizată. Vasile Rebreanu atingînd aici cotele de sus ale artei sale scriitoricești.

Foarte asemănătoare ca dezvoltare epică cu povestirea de față este nuvela **Targul cel mare,** care pare a fi o primă variantă a nuvelei de față, tot atît de interesantă pentru surprinderea detaliului etnografic și a ritualului vieții rustice ca și cea dintîi, dar în care elementul fantastic e abia presimțit. O dezvoltare ceva mai crudă, dacă nu mai rafinată, cu sugestii ce par să vină din Truman Capote sau din Salinger, întîlnim în alte două povestiri, **Singerind în crepuscul** și **Cortul zăvorît cu un picior de om.** Propunîndu-și să capteze emanațiile cele mai secrete ale sufletului omenesc, surprinderea insesizabilului care emană din scenele cele mai banale și mai prozaice, scriitorul realizează o nouă redimensionare a spațiului și a legăturilor temporale ale eroului cu evenimentele pe care le trăiește sau le percepe, o schimbare permanentă a unghiului din care acestea sînt privite, sporind tensiunea lor ascunsă, emanația lor de forță și frumusețe descriptivă, potențînd la maximum autenticitatea trăirilor, sau conferindu-le o aură de mister și de grație. În toate aceste povestiri scriitorul nu evită, ci dimpotrivă, caută viața, colcăind de fapte și evenimente, unele pline de pitoresc și senzațional, neaderind adică la proza uscată și goală, calofilă sau nu, ci la aceea extrasă din viață și bazată pe ea. Scriitorul știe, și e de acord cu acest lucru, că proza se sprijină înainte de toate pe eveniment, pe materie epică, și în consecință schițele și nuvelele sale sînt doldora de fapte și întîmplări stranii sau ieșite din comun, dincolo de care îl bănuim nu de puține ori pe moralist sau pe justițiar. Tensiunile create sporesc taina povestirii și-l țin pe cititor mereu în alertă. E un semn că proza captivantă a scriitorului interesează, îndreptățindu-l la popularitatea de care se bucură în rîndul cititorilor. Deși scrie relativ puțin, producția sa epică trecînd de la volum la volum prin transformări succesive, scrisul său își păstrează nealterată valoarea, pe care recentul volum o reconfirmă cu prisosință.

Mircea Popa

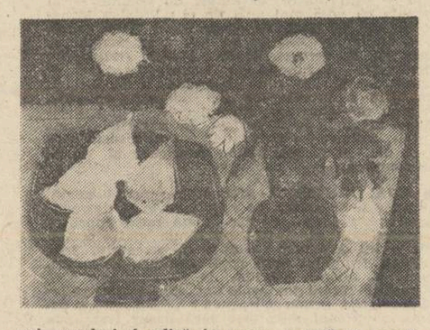

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Pescari somnambuli pescuind somnul în apele Istrului.

II. Arhimede apocrif: „Dați-mi un pămînt de sprijin și răstorn punctul".

III. Din „Fauna României" (I. Simionescu, 1983): „Privighetoarea, Luscinia luscinia. Cum au ieșit puii din găoace, grijile încep: paza puilor, hrănirea lor. Cîntecul nu apără împotriva fiarelor neimblînzite prin nimic, iar trebuințele creșterii puilor nu dau răgaz pentru cîntare. Toată ziua părinții aleargă după insecte și ouă de furnici". (pag. 154).

IV. Din „Fauna României" (idem): „Năpîrca sau vipera. Vipera berus. Abia au ieșit puii din ouă, lungi și subțiri cît un creion și se împrăștie. Nici părinții nu știu de dînșii, nici ei nu vor să știe de părinți. Toată răutatea au moștenit-o și-o arată imediat. Despre ei nu se poate spune că trec prin drăgălășenie și nevinovăția copilărească așa cum e și la fiara cea mai crudă. De cum au văzut lumina zilei, se pun la pîndă iar otrava este gata (...) această dihanie avînd o răspîndire mare, din capătul de Vest al Europei și pînă la Urali, din Grecia și pînă în Nordul Norvegiei" (pag. 192).

V. Șoimul (Falco peregrinus) este polemist, iar dihorul (putorius putorius) este pamfletar.

VI. Un confrate setos de inovații literare a început să scrie o carte cu un motto de 200 de pagini. În totalitate cartea are 201 pagini.

VII. Cîțiva critici au început de o bucată de vreme, să agate portretului spiritual al scriitorului comentat și portretul fizic al acestuia. Ce demon insomniac i-o fi îndemnat? Pentru că, dacă prozatorului cutare i-o fi mai greu să realizeze portretul spiritual al criticului (prozatorul e furat de creație, tîntește vrabia și nimerește pădurea), în competiția portretelor fizice, cistigul e de partea lui și el atît așteaptă, are depozite întregi de fraze ortopedice.

VIII. S-a observat că, din zece în zece privighetori, una este surdă.

George Alboiu

m a p a m o n d

LITERATURA ȚĂRILOR SOCIALISTE

BA JIN
R. P. CHINEZĂ

CÎINELE

Nu-mi știu numele și nu-mi știu nici vîrsta. Am fost aruncat ca o piatră în lumea asta și totuși exist. Nu știu nici cine-i tatăl meu și nici cine-i mama mea. Sînt doar un lucru pierdut. Am pielea galbenă, părul negru, ochii negri, nasul turtit, trupul scurt. Sînt unul dintre zecile de milioane de oameni, și soarta este cea care a hotărît să-mi duc viața în mijlocul lor.

(...) Într-o zi, nu-mi aduc aminte bine cînd, pe scurt într-o zi, un bătrîn cu fața slabă și prelungă, brăzdată de cute, stînd înaintea mea mi-a spus grav : „La vîrsta ta trebuie să mergi la școală să înveți carte. Școala este primul lucru mare din viața unui om."

Așadar, m-am dus. Uitasem de foame, uitasem de frig. Am căutat peste tot și am descoperit clădiri somptuoase, dar și case simple, despre care se spunea că sînt ceea ce se cheamă școală. Am intrat cu fruntea sus, doar tinusem minte că școala este primul lucru mare din viața unui om. „Du-te, tu nu poți intra aici !". Indiferent că era în clădirile cele frumoase sau în casele simple, indiferent dacă în ușă întîlneam fețe aprige, sau blînde, auzeam mereu asemenea vorbe. Vorbe care mă loveau ca un bici. Simțeam cum durerea îmi cuprinde tot trupul. Lăsam capul în jos și plecam. Dinăuntru răzbăteau rîsetele copiilor care-mi sunau îndelung în urechi. Pentru prima oară am început să am îndoieli : la urma-urmelor sînt și eu om sau nu ?

Îndoielile mele cresteau pe zi ce trece. Nu voiam să mă gîndesc la asta, însă deseori o voce îmi șoptea la ureche : „La urma-urmelor și tu ești socotit un om ?" (...)

Am ajuns la credința că viața mea este destul de rezonabilă, cerșeam apă rămasă altora, resturi de mîncare, așa cum cîinele îi cere omului oase. Nu mai eram deloc om, eram ceva asemănător unui cîine.

Într-o zi m-am gîndit că, de vreme ce sînt lucru, e firesc să pot ieși la vînzare. Eu însumi n-am cum să-mi duc traiul, mai bine mă vînd altcuiva, lăsîndu-l pe acela să-mi orînduiască viața, iar eu, la rîndul meu, să-i fiu bun la toate, numai să mă cumpere și să mă ducă acasă. Și îndată m-am hotărît să mă vînd. Mi-am atîrnat pe spate un însemn, am umblat prin zgomotoasele sau liniștitele străzi comerciale, am mers încet, cu capul sus, ca să mă vadă oamenii și să găsesc un client. Nu ceream vreun preț, vroiam doar să mă accepte cineva, să-mi dea ceva oase de ros, și atunci aș fi putut să-l slujesc cu credință. Am umblat întruna de cînd a răsărit și pînă a apus soarele, dar nimeni nu m-a întrebat nimic. Peste tot doar fete disprețuitoare. Numai vreo doi-trei copii săreau în jurul meu.

(...) În templu nu e nimeni. Mă gîndesc că nici măcar ca lucru nu pot să mă vînd. Nu numai că nu sînt om, dar sînt un lucru absolut netrebuincios pe lume. Am început să plîng. Lacrimile de om sînt, desigur, foarte prețioase, dar cele ale unui lucru netrebuincios nu valorează nici un sfanț.

Am îngenuncheat în fața altarului și am plîns amarnic. Vroiam să plîng pe săturate, deoarece mai aveam încă lacrimi, ele erau tot ce mai aveam. N-am plîns doar în templu, ci am alergat chiar și la porțile celor avuți să plîng.

M-am adăpostit într-un colț în fața intrării casei unui demnitar, mi-era frig și mi-era foame. Am plîns pentru că puteam să-mi înghit lacrimile și să-mi ascult plînsul, ca să nu-mi mai aud chiorăiturile de foame.

Un tînăr în frumoase haine europene, a ieșit, fără să-mi arunce vreo privire ; a intrat un om de vîrstă mijlocie într-o minunată mantie lungă și nici el nu m-a privit ; a trecut o mulțime de oameni, nimeni nu s-a uitat la mine, de parcă nici nu m-aș fi aflat acolo.

În cele din urmă ieși un bărbat înalt. Acesta îmi dădu atenție. Veni în fața mea și mă certă : „Du-te, cară-te, aici nu-i locul tău să plîngi !".

Cuvintele lui bubuiau ca tunetul și mă cutremurau. A dat în mine cu piciorul, așa cum dai într-un cîine. M-am oprit din plîns și luîndu-mi capul în mîini, am plecat. Fără să spun ceva pentru că nu aveam nimic de spus.

Întors în templu, m-am întins pe jos, pentru că nu mai aveam deloc putere. Lungit pe pămînt urlam la fel ca un cîine rănit. Ochii solemni ai sfîntului mă priveau de sus, doi ochi care mîngîiau trupul meu îndurerat.

Lacrimile mi-au secat. Am început să mă tîrăsc și am îngenuncheat plin de recunoștință în fața altarului, rugîndu-mă :

„Deși nu sînt om, soarta a hotărît că trebuie să trăiesc și eu pe lume, și atunci, să trăiesc ! După ce m-am născut am rămas fără părinți, nu am pe nimeni apropiat, sînt ca un lucru rătăcit, și de aceea te rog pe tine, sfinte atotputernic, să-mi fii tată, pentru că eu nu sînt om, iar pe lume nu găsesc pe nimeni care să mă mîngîie".

Gura sfîntului rămase închisă, nu spuse însă nici un cuvînt potrivnic.

Așadar, de acum am tată pe sfîntul acela generos, cu mîna ruptă.

CAPITOLUL II

Deși, ca de obicei, ieșeam zilnic din templu ca să cerșesc cîteva oase, totuși, îndată ce găseam ceva cu care să-mi astîmpăr foamea, mă întorceam, pentru că acum eram și eu la fel cu ceilalți oameni, aveam un tată acasă. Și deși această casă era templul dărăpănat, iar tatăl meu, sfîntul, avea gura veșnic închisă — nu spunea nici un cuvînt care să mă liniștească — totuși în toată lumea asta, singurul care nu voia să mă părăsească era doar el. Doar el îmi era apropiat.

Deși în frig și foame, zilele treceau foarte repede, iar eu, zi după zi, m-am făcut mare... Ceva ciudat începu treptat să prindă viață în trupul meu... Eu însumi înțelegeam că nu sînt om și deseori mă trezeam spunîndu-mi singur acest lucru. Totuși, dorințe omenești începeau treptat să se nască și să crească în trupul meu. (...)

Într-o zi am văzut lîngă perechea de picioare stînd întins un cîine alb, cu fața strîns lipită de ele, ba chiar i-a mai sărit și în poală. „Nu neapărat numai un om poate face asta ! Și cățelușii pot", m-am gîndit. Și tot gîndind astfel am și pornit în fugă spre acele picioare atît de frumoase. Dar nici n-am ajuns, cînd o mînă, nu știu de unde apărută, m-a apucat și m-a trîntit la pămînt... „Ești orb". Doar atît am auzit și îndată mi-am simțit capul tulbure. În timp ce în fața ochilor îmi jucau o mulțime de stelițe. Am rămas ametit la pămînt.

Liu Naisu : „Flori de Azalee"

Am început să mă tîrăsc, de jur-împrejur erau numai fețe care zîmbeau, iar picioarele acelea nu se mai vedeau. Rîsete străine îmi străpungeau dureros urechile. Mi le-am astupat și am luat-o la fugă. Mă lămurisem. Mă credeam, cu satisfacție, cîine sau ceva foarte asemănător. Și abia acum aflasem că nici măcar cîine nu mi se potrivea să fiu. Cu inima grea, m-am întors în templu, m-am așezat sub altar, gîndind și iar gîndind în liniște. Mi se părea că-l vedeam pe cățelușul acela alb cum se lipea cu afecțiune de acele frumoase picioare ; și mi se părea că îl văd cum locuiește confortabil într-un palat mare, are hrană bună, are culcuș cald, are parte de dezmierdări dragi. Invidia îmi mușca inima ca un șarpe. Mă tîram pe pămînt, mă tîram cu amîndouă mîinile și cu amîndouă picioarele. Scuturam din cap, dădeam din fund, lătram. Încercam să văd dacă semăn sau nu cu un cîine. Lătrînd, mi se părea că sînt foarte aproape de lătratul de cîine. M-am gîndit că puteam foarte bine să fiu cîine. Eram mulțumit, fericit. Și mă tîram necontenit pe pămînt. (...)

CAPITOLUL III

Am pielea galbenă, părul negru, ochii negri, nasul turtit, trupul scurt. Totuși, pe lume mai sînt oameni cu pielea albă, părul blond, ochii verzi, nasul drept, trupul lung.

Ei — unul, doi, trei — merg cu pași mari pe străzi și pe trotuare, cu capul sus și fără frică, privesc jur împrejur, cîntă, strigă, rîd, de parcă pe străzi și pe trotuare n-ar fi decît ei trei. Ceilalți se strecoară timizi, sau îi feresc de departe... Și fac o descoperire. Oamenii sînt și ei împărțiți pe rînguri. Deasupra celor pe care-i vedeam eu de obicei sînt alții, mai importanți. Cu pălării albe, îmbrăcați în haine albe cu margine albastră, cu gulerul larg deschis, lăsînd să se vadă pielea cu fire lungi de păr. Doi, trei, patru. Adesea-i văd pe străzile pe acești oameni atît de însemnați. Rîd întruna, cîntă, strigă sau, cu sticle de băutură în mînă, îi lovesc pe ceilalți sau mîngîie obrajii femeilor. Uneori îi văd în ricșe, iar pe genunchii lor stau așezate picioarele acelea roz și frumoase. Rostesc cuvinte pe care eu nu le înțeleg.

Oamenii îi feresc cu respect. Cu atît mai mult eu nici nu îndrăznesc să mă apropii de ei, pentru că ei sînt și mai importanți. Îi privesc doar de la depărtare, îi venerez din umbră, îi binecuvîntez. Mă bucur că există în lume astfel de oameni importanți și chiar de aceea mi-am uitat propriul amar... Îi venerez din umbră, îi binecuvîntez. Din timp în timp îmi atrag singur atenția : „să nu te apropii de ei, să nu-i profanezi". Odată însă tot m-am apropiat.

Era într-un amurg, mi-era foame și eram obosit, nu mai puteam umbla și ședeam lîngă un zid să-mi alin picioarele desculțe, pline de sînge și de noroi. Foamea îmi împungea dureros sufletul. Ochii mi se împăienjeniseră, nu distingeam nimic împrejur, nici chiar pe omul acela important care trecea nu l-am văzut. Dar pînă la urmă l-am zărit, am dat să mă depărtez, însă era deja prea tîrziu. Un picior neobișnuit de puternic m-a lovit în brațul stîng și, ca și cînd acest braț mi-ar fi fost retezat de un cuțit, m-am rostogolit la pămînt.

„Cîine !", am auzit limpede de tot acest cuvînt țîșnind din gura marelui om... În timp ce îmi frecam cu mîna locul lovit, buzele mele repetau neîncetat cuvîntul acesta : „Cîine".

În cele din urmă m-am întors în templul dărîmat. Înduram durerea și mă tîram pe pămînt. Dădeam din cap, îmi legănam fundul, lătram. Simțeam că sînt un cîine. În sufletul meu eram bucuros. Rîdeam, rîdeam cu lacrimi. Mă lămurisem că eram cu adevărat un cîine. (...).

CAPITOLUL V

Cînd mi-am revenit în simțiri, eram într-o văgăună întunecată. Nu se auzeau voci, aerul era greu și mi se părea că mă sufoc. Nu știam ce loc este. Dar știam sigur că nu era o cușcă de cîine. Mai vroiam încă să mă tîrăsc pe pămînt, să lătru. Tot trupul mă durea însă groaznic, iar o funie mă înfășura atît de strîns încît nu mă mai puteam mișca deloc.

Mă gîndeam că în templul acela sfîntul generos cu mîna ruptă, sfîntul care-mi era tată, sta însingurat în firidă. El mă aștepta acolo. Vreau să mă duc înapoi, oricum vreau să mă întorc în templu.

Indiferent cît de tare mă doare tot trupul, sînt totuși un cîine. Vreau să urlu, vreau să mușc ! Vreau să mușc, și să rup funia și să alerg înapoi, în templu !

Traducere de
Iulian Neacșu și Adriana Certejan

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

Un nou mod de abordare

Nimeni nu s-a legănat în iluzia că prin proclamarea Anului Internațional al Păcii lumea ar putea fi absolvită, peste noapte, începînd cu ora zero a zilei de 1 ianuarie 1986, de confruntări militare. Statisticienii au calculat de altfel că în acest an continuă să se desfășoare în diferite zone ale globului nu mai puțin de 42 de războaie numite „locale". Dar orice om de bine a sperat — și speră — că hotărîrea adoptată în unanimitate de statele lumii la O.N.U. privind proclamarea acestui An va stimula factorii de răspundere ai acelorași state de a întreprinde, în sfîrșit, ceva concret și substanțial pentru asigurarea păcii la scară planetară.

Președintele Nicolae Ceaușescu subliniază un lucru încă și mai important și anume faptul că acest An trebuie să aducă un mod nou de abordare a problemelor păcii și războiului. Un mod de abordare care să abandoneze tradiționalul scenariu de declarații frumoase de bune intenții, neînsoțite însă — de cele mai multe ori — de acoperire faptică.

Pacea nu mai este astăzi doar un vis frumos. Doar o aspirație general împărtășită. Doar o pauză între două războaie.

Pacea este astăzi condiția sine qua non de supraviețuire a civilizației. Este prioritatea priorităților lumii. Și este premisa obligatorie a dezvoltării. Nu numai pentru țările sărace, dar chiar și pentru țările cele mai puternice industrializate. Sloganul diversionist „Și pîine, și unt", pe care încercau să-l acrediteze cu ani în urmă avocații „societății de consum" s-a dovedit, odată cu trecerea anilor, fals. După cum, anacronice au devenit și alte dictoane, adînc și de multă vreme înrădăcinate în conștiințe. „Dacă vrei pace, pregătește-te de război" sau „Războiul e continuarea politicii prin alte mijloace" ca norme de conduită în relațiile interstatale comportă, după cum o arată experiența istoriei, un coeficient de periculozitate tot mai ridicat pentru soarta lumii în condițiile existenței armelor atomice înzestrate cu capacități atotdistrugătoare.

Tocmai la renunțarea unor asemenea norme de conduită cheamă președintele Nicolae Ceaușescu. Tocmai de aceea se impune un mod nou de abordare a problemelor păcii și războiului.

În concepția țării noastre, salvgardarea păcii trece în mod obligatoriu prin înfăptuirea dezarmării. O altă cale care să ducă la o pace generalizată în lume, o pace temeinică și dreaptă, în zilele noastre nu există. Pacea megatonelor capabilă să devasteze mari întinderi continentale pentru a le transforma în imense deșerturi radioactive, pacea bazată pe teama reciprocă de distrugere, pacea înjghebată cu ajutorul unui echilibru tot mai precar de forțe, o asemenea pace nu ar putea dura la nesfîrșit.

Trecerea la dezarmare, însă, ar fi, în viziunea României și a președintelui ei, calea cea mai firească de a converti visul sublim al păcii în realitatea concretă a unei lumi pașnice și sigure. Iar Anul Internațional al Păcii, care și-a justificat prea puțin pînă acum numele și speranțele investite în el, trebuie să prilejuiască, măcar în această a doua jumătate a sa, demersuri întreprinse cu bună credință pentru edificarea unui prezent și unui viitor sigur pentru toți locuitorii planetei.

Corneliu Vlad

maurice carême

Sînt mulțumit

De-i ploaie, vîntul de-i pornit,
ce-mi pasă ! tot sînt mulțumit,

Sînt mulțumit că-s mulțumit
oricînd, pe timp bun sau stirnit ;

Sînt mulțumit de-un trai tihnit,
să spun ca pruncii îmi permit :

„Ah, Doamne ! tare-s mulțumit !"
Deși nu știu ce m-a găsit

S-o tot repet la infinit.

Fantezie

Bărbatul locuia într-un, sfert de măr,
femeia, într-o optime de pară din păr,
bătrîna lor vară Oportuna
hălăduia într-o jumătate de prună.
Mai era și domnul Léon
care deborda dintr-o lămîie citron,
iar sora sa, doamna Émérence,
umplea o întreagă naramză.
Cît despre mine, firavă stăpînă,
încăpeam toată într-o alună
și cum prea mare nu eram de statură
la sărbători se-ntîmpla
s-o folosesc drept trăsură.

Traducere de Grete Tartler

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ROMANUL „Subconștientul Veneției"** al scriitorului român **Traian Filip**, tipărit de Editura „Cartea Românească" în 1984, a văzut lumina tiparului în limba lui Leonardo da Vinci. Traducerea Lidiei Lax este cu totul remarcabilă reușind ca în dialogul limbajelor lirice, cititorul să se simtă în interiorul unei orgi ale cărei sunete izbucnesc sub voința unei mîini nevăzute. Romanul unui sfîrșit de secol, avînd ca simbol emblematic „Veneția omenirii", în care umanitatea se regăsește în toate formele existenței sale și care deschide din această perspectivă un ochi spre viitor, impune publicului occidental o conștiință trează prin scriitorul român Traian Filip. **„Subconștientul Veneției"**, nu poate cantona sub o etichetare anume căci este tot atît de bine un roman psihologic, dar și istoric, roman de dragoste, dar și o subtilă frescă a lumii contemporane, un roman pictural care din aceste perspective se împletește armonios cu acea curgere a timpului, simbol al Voronețului românesc prin care noi ne regăsim în această carte. În aparatul critic din finalul romanului sînt citate două fragmente din recenziile lui **Artur Silvestri** (Luceafărul, 5 ianuarie, 1985) și **Emil Manu** (emisiunea Radio București, 15 aprilie, 1985), cît și cronicile apărute în presa culturală românească.

Cartea este prezentată publicului italian prin textul sintetic tipărit pe manșeta copertii și semnat de binecunoscutul critic **Marco Cugno.**

● **PRESTIGIOASA** revistă literară **Correo de los Andes,** care apare la Bogota sub direcția lui German Arciniegas, publică în ultimul său număr din 1985 povestirea fantastică **Entre dos ciudades** (Între două orașe) de Paul Alexandru Georgescu.

REVISTA STRĂINĂ

● **NICARAGUA, SE ÎNȚELEGE CA** într-o țară cum este Nicaragua, care își apără zi de zi cu arma în mînă independența, nici literatura nu poate fi idilică. Pe primul plan al literaturii se află aici problemele oglindirii exploatării poporului în timpul dictaturii de tristă faimă a lui Somoza, lupta împotriva acestei dictaturi, dar și zugrăvirea cuceririlor revoluției sandiniste. Dar pentru ca locuitorii țării să aibă acces la literatura care le este destinată, autoritățile de la Managua fac eforturi susținute pentru eradicarea analfabetismului care cuprinde 65% din populație (la sate peste 75%), în cadrul unui program național de amploare pe care, în afară de Cuba, nu a mai cunoscut-o nici o altă țară latino-americană.

Predominante sînt antologiile de poezie ce grupează creația mai multor tineri poeți, care nu au ajuns încă la maturitatea artistică necesară publicării de volume. Acesta este și motivul pentru care nu se pot face aprecieri deosebite pe marginea creațiilor lor. Doi dintre cei mai promițători poeți — Leonela Rugam și Ernesto Castillo Sollanery — au căzut în revoluție, prima la douăzeci de ani, celălalt la douăzeci și unu. Amintim și numele altor tineri scriitori nicaraguani — unii dintre ei autori de volume — în speranța că vom mai auzi de ei : Vidaluz Meneses (născut în 1944), Gioconda Belli (1948) laureată a premiului **Casa de las Americas** pentru volumul său de versuri, Rosario Morillo (1951), care îndeplinește și funcția de Secretar general al Uniunii Scriitorilor din Nicaragua și al Uniunii Sandiniste a lucrătorilor din domeniul culturii. Începînd din anul 1980 frontul cultural din Nicaragaua dispune de o revistă în paginile căreia își dau întîlnire atît scriitori din această țară cît și din alte țări latino-americane și de pe alte continente.

● **S.U.A. ÎN ULTIMII ANI** au început să apară amintirile unor artiști, de regulă de la Hollywood. Cartea lui Sidney Poitier, **Viața mea,** cuprinde o experiență de viață cu nimic mai prejos decît a lui Anthony Quinn, de exemplu. Este povestea drumului unui copil ambițios de negru, născut la Miami, Florida, la 20 februarie 1927, din părinți țărani din insula Cat din Bahamas. Iată-l povestind prima sa ispravă : „Cînd mi-am dat seama că planul meu este fără cusur l-am pus imediat în aplicare și i-am trimis o scrisoare președintelui Statelor Unite : „Dragă domnule președinte Roosevelt, mă numesc Sidney Poitier și mă aflu în Statele Unite, la New York. De fel sînt din insulele Bahamas. Aș vrea tare mult să mă întorc în Bahamas, dar nu am bani, de aceea aș vrea să vă rog să mă împrumutați cu o sută de dolari. Îmi este foarte dor de mama și de tata, îmi lipsesc fratele și sora... Nu mă pot obișnui nicicum în America dv., mai ales cu clima rece, de aceea vă rog pe dv., ca cetățean american, să-mi împrumutați o sută de dolari pentru a mă putea întoarce acasă. O să vi-i restitui prin poștă și o să vă fiu din cale afară de recunoscător. Concetățeanul dv. american, Sidney Poitier".

Ce s-ar fi întîmplat dacă președintele Roosevelt ar fi avut inspirația să-i trimită suta de dolari cerută cu împrumut ? !

● **LA SFÎRȘITUL** anului 1985 a văzut lumina tiparului o lucrare voluminoasă purtînd un titlu mai puțin obișnuit : **„Servus, Kisch !"** Apărut pentru a contribui la marcarea împlinirii a o sută de ani de la nașterea lui Egon Erwin Kisch, volumul cuprinde mărturiile ale unor scriitori, ziariști și ale altor prieteni ai lui Kisch, care completează și desăvîrșesc portretul omului, scriitorului, ziaristului și luptătorului care a fost E.E. Kisch.

Prima parte a lucrării cuprinde amintirile unor scriitori și jurnaliști contemporani cu el, publicate în anul 1956, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la nașterea lui, în volumul **„Kisch Kalender"**. Interesante sînt amintirile scriitoarei Lenka Reiner, care a trăit și a lucrat ani mulți împreună cu Kisch înaintea celui de al doilea război mondial, atît la Praga, cît și la Paris și în exilul său mexican. Ea remarcă forța cuvîntului lui E.E. Kisch, veridicitatea reportajelor sale, influența scrierilor lui în luptele politice din Cehoslovacia, dinaintea și din preajma Acordului de la München. Cea de a doua parte a volumului cuprinde o culegere de recenzii la unele din lucrările publicate de Kisch, dintre care se detașează cele datorate criticilor Emil Faktor și Heinrich Mann. Cum însă opera lui Erwin Kisch se compune în cea mai mare parte din articole și reportaje publicate prin cotidiene și periodice, aprecierile criticilor nu dau și nu pot să dea decît o imagine parțială a creației sale. Articolele și reportajele lui s-au bucurat de un larg ecou în epocă, au fost apreciate sau hulite, dar ele fac parte integrantă din opera scriitorului și reporterului Kisch, deci nu pot fi trecute cu vederea.

Ultima parte a volumului înmănunchează anecdote în legătură cu E.E. Kisch, știut fiind că de viața lui sînt legate întîmplări devenite legendă. Multe dintre ele sînt autentice, altele inventate chiar de cei care acum îl evocă pe marele scriitor care a fost Egon Erwing Kisch.

● **U.R.S.S. „CITESC TINERII ?"** este titlul unei interesante dezbateri găzduite de prestigioasa revistă moscovită „Literaturnaia gazeta". Ideea organizării dezbaterii între scriitorul Arkadii Strugațki și sociologul Elena Vasilieva a constituit-o scrisoarea unui tînăr adresată redacției revistei, în care acesta afirma că în prezent cartea nu mai are aceeași importanță în viața tinerilor ca mai înainte.

Deci, citesc tinerii sau nu citesc ?

„Multe dintre scrisorile sosite la redacție — spunea cunoscutul scriitor Arkadii Strugațki — sînt de părere că lectura dispare din viața tinerilor din cauza televiziunii și a videocasetelor. Sincer vorbind, nu înțeleg de ce una trebuie să o excludă pe cealaltă. Dacă renunțăm la lectură vom fi mai săraci. Mai tîrziu, din aceleași motive vom renunța la muzica de calitate. Apoi la artele plastice. Vom fi din ce în ce mai săraci..."

Elena Vasilieva este de părere că tinerii conceap astăzi lectura ca pe o sursă de informație și mult mai puțin ca pe una de delectare artistică. Din această cauză a scăzut simțitor ponderea beletristicii în structura de ansamblu a lecturii. Un mare număr dintre tineri nu citesc pentru că se află în perioada examenelor de absolvire sau de admitere ; un alt element care explică scăderea numărului de cititori tineri îl constituie trecerea de la lectura cărților pentru copii la lectura cărților pentru adulți, un proces deosebit de complex. Participanții la dezbatere sînt de părere că există și o serie de condiții care fac ca interesul tinerilor pentru lectură să fie scăzut : lipsa de informație despre cărțile valoroase apărute, publicarea unor recenzii care nu ajută cu nimic și pe nimeni, tirajele mici ale cărților și condițiile grafice necorespunzătoare, lipsa de pregătire a bibliotecarilor în îndrumarea tinerilor, ignorarea bibliotecilor particulare — care conțin cca. 35 miliarde volume, față de 4 miliarde cît au cele de stat — și lipsa de interes al părinților față de lectura tinerilor, ignorarea de către edituri a problematicii care-i frămîntă pe tineri. Cu toate că numărul cititorilor tineri este în scădere, „nu ne paște pericolul ca tineretul să înceteze să mai citească", spunea Elena Vasilieva.

● **FRANȚA, REVISTA PARIZIANĂ „Premiere"** aduce unele date semnificative despre filmul „Cuvîntul polițistului", realizat de tînărul regizor Jose Pinheiro și avîndu-l pe Alain Delon în rolul principal. În acest film, Delon interpretează rolul unui clown.

„Apariția lui Alain Delon în rolul clownului este pur și simplu remarcabilă. O interpretare perfectă și nici nu putea să fie altfel din moment ce numărul clownului a fost turnat în cadrul unei reprezentații normale, adică a fost filmată... pe viu", scrie cronicarul de specialitate al revistei. În felul acesta nu a mai existat posibilitatea dublării unor scene, tot așa după cum nu a mai existat posibilitatea repetării reacțiilor spontane ale spectatorilor de toate vîrstele.

Filmul povestește întîmplările unui polițist care revine la viața civilă pentru a-l putea prinde pe asasinul fiicei sale. Se înțelege că în cele din urmă va reuși, altfel Delon n-ar mai fi fost Delon.

Ideea filmului a fost a lui Delon iar atunci cînd acesta i-a propus lui Pinheiro să-l regizeze, tînărul regizor nu a ezitat nici o clipă. Scenariul a fost definitivat, într-o strînsă colaborare, de Alain Delon, regizorul José Pinheiro și Fajardi, unul dintre cei mai mari scriitori francezi contemporani de romane polițiste.

SPORT

Văzute și auzite

Cele văzute. Plouă pe crini, pe grîu și pe struguri, plouă cu lapte dulce în Ghencea și în Regie, plouă cu funingine la Oradea și la Tg. Mureș și se anunță valuri de grindină la Buzău, Slatina, Timișoara, Brașov, Rîmnicu Vîlcea și pe terenurile de împrumut ale Victoriei București. Dar pentru că judecăm lumea pe văzute, n-o să înțeleg niciodată cum regina Europei (Steaua) a scos numai un rezultat de egalitate la Brașov. N-o să înțeleg nici cum șepcile roșii de la Cluj-Napoca au lăsat să le curgă printre deșe o victorie asupra tîrg-mureșenilor. Dacă nu li s-ar strîmba falca multor tovarăși care mă pîndesc la un colț cu mărăcini, aș zice că mult prea multe meciuri trucate se petrec în campionatul românesc și nimeni nu se sinchisește de acest adevăr barbar. Se vînd și se cumpără căpșuni, roșii, vișine și fasole țucără, dar mai cu seamă arbitri și meciuri. Nu înțeleg cu ce obraz jucătorii echipelor din prima divizie care rămîn, în urma unor aranjamente sordide, să fie colegi de întrecere și în anul ce vine cu jucătorii de la Steaua, Sportul studențesc, și Universitatea Craiova și Dinamo, își pot încasa primele. Nu le crapă obrazul de rușine ? ! Știam că numai copacii demni mor în picioare și observ că sînt mai rezistente hîrburile. A fi în divizia de elită e o chestiune de talent, muncă și conștiință. A eluda unul din aceste trei principii ține de domeniul incorectitudinii ; a le eluda pe toate trei ține de banca justiției.

Din auzite. După înfrîngerea Angliei de către Portugalia, un ziar englez se adresa jucătorilor insulari în niște termeni pe care eu, dacă i-aș lăsa să-mi scape pe hîrtie, aș ajunge într-un ceas în sala pașilor pierduți. Cioflingarilor, (termenul, din bună cuviință, este tradus aproximativ), li se spunea, ați făcut ca Anglia să fie cea mai proastă glumă a acestui campionat mondial... După părerea mea, un campionat mondial mediocru, sub baremul insultelor grave sau al laudelor deșănțate.

Mahalaua minunată a Americii latine a produs o singură nouă orhidee : Paraguay. Brazilia, altădată sublima libertate de a fabula și de a închipui lumi feerice, e astăzi o formație fără luna aprilie, fără bucuria de a exista numai pentru joc, fără inteligența aducind din necunoscut cintece nemaiștiute. În ceea ce privește echipa Mexicului, cred că, în clipa cînd se dă jos de pe platouri, e bătută măr în primul sat, iar dacă mai îndrăznește să intre și în Europa își pierde numele, ghetele, tricoul și restul echipamentului. Am lăsat la urmă Argentina deoarece e singura în măsură, alături de Franța și U.R.S.S., să semene puțin aur și argint pe cele mai goale stadioane ale unui campionat mondial.

Ultima oră. Aflu, deloc uimit, că Anglia a năucit Polonia lui Boniek. Se vede că-n insula perfidului Albion jurnaliștii se pricep de minune să umble cu secera la picioarele și genunchii indolenței. Jucătorului Lineker care, după meciul cu Maroc și Portugalia, ar fi trebuit să se urce într-un coș de răchită și să-și dea drumul pe Tamisa, astăzi, cînd a înscris trei goluri în poarta Poloniei, i se iau măsurile pentru o statuie de ceară care să fie așezată în celebrul muzeu Madame Tussaut. Mă gîndesc că nenumărate roiuri de albine mediteraneene fură nectar din portocalii de pe Coasta de Azur pentru statuia lui Platini. Dar palidul Enzo Bearzot, killerul campionatelor mondiale, ține în cartușieră glonțul de argint capabil să înalțe pe alte piscuri vînătoarea. Tuturor : domnilor actori, feriți-vă de italieni chiar și atunci cînd nu sînt la Palermo, Napoli sau New York, cele trei orașe unde echipele lor de teatru știu să-l joace perfect pe Diavol.

După de-atîtea ori învinsa mea credință, Cupa mondială nu va părăsi Europa.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
25
(1 258)
Sîmbătă
21 iunie
1986
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESTINUL ȚĂRII

Ca de fiecare dată, într-un consens care este al gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale, vizitele de lucru ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se transformă într-un amplu și temeinic dialog al țării cu problematica atît de vie și de complexă pe care o implică înfăptuirea istoricelor hotăriri ale Congresului al XIII-lea, înaintarea noastră neabătută spre orizonturile progresului și civilizației socialiste și comuniste. Este aceasta una din trăsăturile dominante ale personalității conducătorului partidului și țării, o calitate de prim rang ce se confirmă pe traiectul a mai bine de două decenii și formează, prin întreaga sa paletă de semnificații, o parte inseparabilă a democratismului politicii în toate domeniile de activitate. Democratism care, el însuși, a cunoscut și cunoaște prin opera, prin gîndirea, prin acțiunea teoretică și practică a celui investit în fruntea destinului nostru național o fundamentare de natură ideologică și socială care se înscrie în cea mai deplină și mai cuprinzătoare actualitate.

De data aceasta, vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în județul Brașov, comportă o semnificație aparte. Întreaga țară a omagiat un moment eroic și important al luptei partidului, împlinirea a 50 de ani de la procesul luptătorilor comuniști și antifasciști, unul dintre acele acte prin care conștiința de sine a țării și poporului se întrupa atunci prin exemplul neînfricat al unui tînăr erou. Un destin de excepție anunța acel moment, o luptă care începuse demult și care avea să fie dusă, treaptă cu treaptă, pînă la capăt. Au trebuit jertfe, au trebuit sacrificii, calea a fost și lungă și grea, s-au străbătut vremuri îndîrjite și contradictorii, dar sensul și scopul victoriei nu s-au pierdut niciodată pentru că sensul și scopul acestei victorii erau alcătuite de cauza însăși a dreptății sociale și naționale, de interesele supreme ale poporului — libertatea, independența și suveranitatea sa, făurirea unei lumi a libertății și dreptății. Este această lume de azi a identității noastre celei mai exacte și este această lume prin prezentul și perspectiva căreia nutrim un viu și statornic sentiment de recunoștință, sîntem moștenitorii și, în același timp, făuritorii și continuatorii ei, sîntem istorie deci și devenim neîncetat istorie, partea de pe acum cunoscută a viitorului.

Am ținut să fac această vizită la Brașov — spunea secretarul general al partidului în memorabila cuvîntare rostită la marea adunare populară organizată cu acest prilej — *avînd în vedere că, în urmă cu 50 de ani, tot în această lună, un grup de comuniști, printre care mă aflam și eu, am fost judecați aici, la tribunalul militar.* Și, ca de fiecare dată cînd are prilejul de a vorbi despre momente importante ale istoriei noastre contemporane, ale trecutului apropiat care într-un fel ne este biografic, exponențial pe planul unității de voință și crez pentru toate generațiile, tovarășul Nicolae Ceaușescu omagiază partidul, îl definește în esența sa vie, fundamentală, în strînsă relație cu țara, cu poporul, ca forță a istoriei cu înalte și hotăritoare răspunderi patriotice, moral-politice și sociale, capabil să transforme, să schimbe din rădăcină o societate și să construiască, să ridice alta pe măsura marilor idealuri ale socialismului și comunismului. *Voi menționa* — spunea — *numai faptul că viața, realitatea au demonstrat că numai în măsura în care un partid revoluționar își propune să apere consecvent interesele maselor populare, ale întregii națiuni, în care se identifică cu interesele de libertate și independență ale întregului popor își poate îndeplini misiunea sa istorică, se bucură de sprijinul poporului, poate fi sigur de victorie, în lupta pentru eliberarea socială și națională, poate fi sigur de victoria socialismului și comunismului.*

Un partid revoluționar, un partid al poporului — iată esența unui act făuritor de la care pleacă în timp liniile de boltă ale celor mai cutezătoare împliniri, forța tuturor aspirațiilor și nădejdilor luptei, ale muncii și creației închinate propășirii patriei, progresului și civilizației națiunii noastre. Momentul de acum cincizeci de ani, un moment al biografiei celui ce urma să se identifice ca nimeni altul cu mersul și frămîntările istoriei devenirii noastre moral politice și sociale, este și unul dintre capitolele glorioase ale istoriei partidului, o ridicare la altitudine istorică vie, la acțiune și cuget eroic, revoluționar. Un exemplu care urmează altor și altor exemple ale istoriei și își urmează cel mai mult sieși, într-o perspectivă tumultoasă. Congresul al IX-lea al partidului a consacrat o operă teoretică și practică prin care forța destinului de excepție de odinioară devenea și constanta de spirit a destinului național. Acea deschidere amplă sub orizonturile căreia pulsează azi inima întregii noastre realități.

Viitorul — ca element definitoriu al oricărui program izvorît din realitate și desfășurat în timp pe temeiul cerințelor și posibilităților acestei realități — a urmat și urmează de atunci calea unor maxime și complexe concretizări economice și sociale. Ne aflăm acum în plin proces de împlinire a hotăririlor celui de-al XIII-lea Congres al P.C.R. „Cincinalul al optulea — în care am intrat în acest an — spune secretarul general al partidului — are o importanță deosebită în înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. În acest cincinal, trebuie să realizăm trecerea țării noastre de la stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare la cel de țară socialistă mediu dezvoltată, să ridicăm nivelul general de dezvoltare a patriei noastre, să punem bazele înfăptuirii, pînă în anul 2000, a Programului partidului, afirmării cu mai multă putere, în toate domeniile, a principiilor comuniste de muncă și viață". Definind o etapă în cuprinderea și desfășurarea ei, o etapă dintr-o epocă ale cărei dimensiuni fac arhitectura de cuget și acțiune ca și sentimentul plenar al propriei noastre contemporaneități, secretarul general al partidului definește totodată și modul și căile muncii, ale gîndirii și creației, în acel mereu amplu, și proaspăt consens prin care unitatea noastră a dobîndit și dobîndește în permanență o hotăritoare confirmare a realității, forța și cuprinderea spiritului revoluționar.

Este o construcție a păcii aceasta, este un edificiu grandios al înfloririi personalității umane, a progresului și civilizației. De aceea, pacea este văzută în construcția ei planetară și în modul clar, responsabil, în care aceasta poate fi transformată într-o realitate și o durată a existenței însăși a omenirii. Președintele României, promotor și apărător consecvent al spiritului păcii, al acțiunilor care să dea viabilitate și temeinicie înțelegerii și cooperării internaționale, cere și susține măsuri reale, concrete, cu eficiență asupra prezentului și viitorului omenirii, pentru realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. Doctrina sa de pace este un bun al tuturor popoarelor, o valoare a spiritului umanist, creator.

Luceafărul

ÎN PAGINILE 5, 6 și 7

„Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României"

— MASĂ ROTUNDĂ —

● Participă: ● Ilie Bădescu ● Neagu Cozma ● Cornel Grad ● Ovidiu Iuliu Moldovan ● Adrian Riza ● Raoul Șorban ● Radu Theodoru ● Gabriel Țepelea ● M. Ungheanu

Gavril Covalschi : „Cîntarea României"

VITALITATEA CULTURII POPULARE

● «O probă de vechime : „Cîntecul epic"» ● «Repere etnologice» ● «Lumea baladei»
În pagina a 9-a

Elogiu geniului popular

Cine ar putea mai bine să elogieze arta populară decît unul dintre acei îndrăgostiți de ea, care a înțeles-o și a admirat-o întreaga viață ? Tancred Bănățeanu este unul dintre acești mari cercetători ai creației superioare umane, creația anonimă a colectivităților, în tot ce are ea mai sublim și mai profund în frumusețe și cugetare. „Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare" reprezintă nu numai o carte științifică unică pînă azi, dar și un elogiu adus spiritualității românești și implicit spiritualității tuturor popoarelor. Autorul o spune direct : „Patriotismul ce se degajă din cunoașterea, prețuirea și valorificarea artei noastre populare este determinant și pentru aprecierea pe care o datorăm artei și culturii populare a tuturor etniilor de pe glob, ca elemente constitutive ale culturii mondiale". Colectivitatea, datorită structurii ei, trăiește prin rigoarea legii scrise și nescrise, etica punîndu-și amprenta pe orice produs social, deci și pe creațiile artistice. Cartea lui Tancred Bănățeanu demonstrează acest adevăr cu mijloacele cercetătorului etnograf de înaltă autoritate, dar și cu o subtilă analiză filozofică a raporturilor dintre societate, cultură și artă populară. Creatorul popular se supune forței tradiției care asigură, prin norme severe, continuitatea, dar, în cadrul sensurilor ei determinante, el are libertatea de a contribui cu geniul său la diversificarea produsului artistic, adică realizează originalitatea în granițele specificului național al colectivității. De altfel, teoria estetică a autorului pledează și pentru valoarea etică a artei, valoare fără de care creația în general nu-și poate găsi un rost : „Este vorba

Dan Tărchilă

Continuare în pag. a 9-a

Universalitatea funciară

Folclorul, în general, dar cel românesc în special, este o creație sincronică. Asculți versuri populare ieșite din gura unui țăran, ești dornic să auzi și melodia care a compus-o, te încîntă să vezi și costumul cotidian — sau de sărbătoare — al celui care a recitat și cîntat. Ai fi și mai mulțumit dacă ai avea în față și tabloul naturii în care cele trei aspecte folclorice s-au desfășurat. Fără să știe o boabă despre **teoria sincronismului folcloric**, Picu Pătruț din Sălștea Sibiului, trăitor între anii 1818—1870, a realizat armonios, în vasta lui operă, toate aceste particularități folclorice : oralitatea, muzica, etnograficul, mediul rustic. Autenticitatea lui populară a descoperit-o, odată cu descoperirea numeroaselor lui manuscrise, în 1905, profesorul Onisifor Ghibu. Au trecut 80 de ani pentru ca Picu Pătruț să pătrundă mai adînc în cercetarea științifică și în conștiința noastră. Și această re-

Dan Simonescu

Continuare în pag. a 9-a

ATITUDINI

A monologa și a dialoga

Cînd în numele unei critici creatoare George Călinescu polemiza aproximativ acum o jumătate de veac cu o critică lipsită de imaginație și originalitate a interpretării subjugată izvoristicii, erudiției ca scop în sine și reconstituirilor filologice, probabil că nici nu-și imagina că va veni o vreme cînd critica creatoare în orgoliul ei nemăsurat va răsturna complet datele problemei izgonind perspectiva istorică din actul critic în numele originalității și viziunii critice personale. „Oricît de spontane ar fi actele de creație, preciza însă George Călinescu, ele profită de experiențele trecutului" și este bine azi să ne reamintim de acest avertisment. Uitat, el poate conduce la o fărîmițare periculoasă a culturii tocmai într-un timp care suferă acut de nostalgia sintezei.

Lipsit de perspectiva istorică a receptării critice, actul critic se autocondamnă pe sine însuși la o lipsă dureroasă de orizont cultural, istoric și filozofic. Zăvorît de bună voie în unica realitate a textului, cu toate legăturile rupte de spiritualitatea spațiului placentar al culturii, el ilustrează o conștiință în cel mai înalt grad pragmatică și comodă, pentru că nu are în vedere decît conjunctura, realitatea imediată a „parcelei" investigate. În acest caz literatura, în organicitatea ei, se fragmentează ; dacă istoria receptării textului sau istoria operei nu mai au importanță, dacă pe ultimul exeget nu-l interesează ideile emise anterior de confrații săi despre opera, autorul, cartea în discuție, se întîmplă atunci că pe măsură ce se construiește, de fapt totul se abandonează. Această mentalitate „neolitică" de întemeiere și abandonare a șantierelor deschise, acest nou exclusivism al criticului creator nu este nici el inexplicabil. La rădăcina lui stau două realități total diferite care s-au combinat și metamor-

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 2-a

Sensuri culturale

Cel mai mare miracol al creației este omul, **magnum miraculum**, susținea Pico della Mirandola, un făuritor și modelator al propriei forme, împreunînd finitul cu infinitul în propria ființă aptă să se ridice pe cele mai înalte culmi ale faptelor și gîndirii pentru a crea noile realități pe care le oferă natura primordială.

Prezența în Univers a singurei făptuiri rațional care este omul este echivalată de acțiunea, de activitatea sa permanentă, generată de setea de cunoaștere și de construcție. Istoria omenirii este în realitate suma operelor de civilizație și cultură create și transmise de către lungul șir de generații, pe un lung itinerar cronologic și spiritual semnificînd evoluția condiției și conștiinței umane. În această continuă înaintare a omenirii, cultura s-a dovedit a fi o extraordinară forță motrice a marilor mișcări umaniste iar creatorii ei au colaborat permanent în vasta acțiune de salvare a omului și a demnității umane. Totdeauna ei, creatorii culturii, s-au aflat în slujba colectivității umane, cu întreaga lor energie, forța-morală, cu toată ardoarea de a înțelege, de a cunoaște, de a crea și de a comunica, plecînd de la principiul cardinal că oamenii sînt egali, deschiși unul către altul, și în mod necesar, solidari.

Niciodată o concepție profund umanistă nu a putut acredita teorii de separare și de opoziție între diferitele forme ale activității omului, caracterului apolitic și amoral al culturii, opoziția profund antagonistă între creatorul „ales" și vastul organism social care îl determină. O concepție umanistă va afirma totdeauna esența socială și etică a culturii.

Poporul român, în decursul milenarei sale istorii, a creat un impresionant tezaur de valori spirituale care i-au exprimat existența și insușirile, frămîntările și luptele determinate tot-

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 2-a

„Lacul codrilor albastru..."

INSEMNĂRI

Eroziunea timpului, dar și oameni nepricepuți care au mutat curgerea predestinată a izvorului spre lac făcuseră din acesta groapă de bălării. Cine, privind-o, își mai putea închipui „Lacul" lui Eminescu „...Nuferi galbeni îl încarcă ; / Tresărind în cercuri albe / El cutremură o barcă / Și eu trec de-a lung de maluri, / Parc-ascult și parc-aștept / Ea din trestii să răsară / Și să-mi cadă lin la piept ; / Să sărim în luntrea mică, / Înșiați de glas de ape, / Și să scap din mînă cîrma / Și lopețile să-mi scape ; / Să plutim cuprinși de farmec / Sub lumina blîndei lune — / Vîntu-n trestii lin fosnească, / Undușoasa apă sune! / Dar nu vine... Singuratic / În zadar suspin și sufăr / Lîngă lacul cel albastru / Încărcat cu flori de nufăr".

★

Lacul lui Eminescu, ascuns în geana pădurii de la Ipotești, dispăruse ca o fantasmă a copilăriei poetului. Oglinda în care își privea chipul prelung, adolescentin, de pe puntea dintre mal și insulă, se înnegrise sub vreme și sub nepăsare. Părea să fi murit demult și cu adevărat. Altfel spus, intrase în „mașina timpului", cea care mănîncă dealurile și înalță văile, care împrăștie pădurile și șterge apele. Era, pînă de curînd, greu de imaginat, într-o vreme în care construcția se dovedește a fi o vocație esențială, că vei putea revedea lacul poetului. Și totuși...

★

Nu mai departe decît în septembrie trecut, atunci cînd „Luceafărul" se afla pe plaiurile Luceafărului poeziei

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 11-a

Cu ochii închiși

O observație care, desigur, este exterioară operei — Lucian Blaga în ordinea strictă a apariției cărților sale de poezie, Lucian Blaga asemeni unui prin grup al propriului său Laokoon, primele sale cărți : Poemele luminii. Pașii profetului, În marea trecere. *Ele, aceste cărți, apar la trei ani distanță între ele și se redebutează parcă, se continuă și se sfîrșesc totodată, se încheie și se deschid în același timp spre acea contingență de vîrf, eminesciană, de care literatura și arta noastră sînt pline și de la care pornesc, jur împrejur, razele întregii noastre spiritualități.* Poemele luminii *nu sînt chiar ale luminii cit, mai ales, ale materialității ei (Tudor Vianu), o combustie care lasă și urme adînci de cenușă și umbre de întuneric. În șoapta, în aparent atît de șfioasa și depărtata șoaptă : „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii" este și o duritate ca de fulger alb, ingenuncheat, este și o revoltă, ca în fața munților, cu ochii închiși, față în față cu un cer nemăsurat. Deși salutate cu entuziasm de Nicolae Iorga,* Poemele luminii *aveau să fie respinse, la urma urmei, tot de același, în* Pașii profetului, *pentru că rigoarea, care e o constantă a creației, nu i se deducea. Este clar că istoricul propriu-zis și nu istoricul literar respingea aici, în această a doua carte, mărturisirea — de asemenea într-o aparentă, șfioasă și depărtată șoaptă — că poetul „suferă de prea mult suflet".*

Însă mai era ceva aici, tot în Pașii profetului, *mai era acest : „Veniți lîngă mine, tovarăși. E toamnă / se coace / pelinul în boabe de struguri / și-n gușe de viperi veninul". Suferința aceea „de prea mult suflet" este și răzbunătoare și înțeleaptă totodată, poetul de acea nu poate fi decît aparent părăsit, pentru că el nu-și părăsește niciodată locul și nici datoria, nici amintirile. Ar trebui citată în întregime această poemă pentru că ea este a iubirii și a disperării, dimpreună, și este de o seninătate care amestecă și limpezește toate furtunile unui suflet de primăvară. Pentru că, acum, în acest anotimp, se presimt și victoriile și înfrîngerile, și singurătățile și însingurările acum împacă și se neagă totul. O va spune însuși poetul, în cea de a treia carte a Laokoonului său,* În marea trecere : *„Dar cuvintele sunt lacrimile celor ce ar fi voit / așa de mult să plîngă și n-au putut / Amare foarte sînt toate cuvintele / de-aceea — lăsați-mă / să umblu mut printre voi, / să vă ies în cale cu ochii închiși".*

Acest „cu ochii închiși", această încorporare a lumii pentru a o privi în adînc și a o așeza pe propria sa inimă, acest „cu ochii închiși" în care senzorialul impune o stare de reverie proprie reflecției, meditației, astfel încît și gîndurile devin materiale și se aud asemenea „razelor de lună izbindu-se de geam", acest „cu ochii închiși" și acea „suferință de prea mult suflet" alcătuiesc o cumpănă a rigorii și inspirației poetice, ritmul după care curge și se fixează metafora, această natură atît de vie și densă a marii poezii. Apărute din trei în trei ani, aceste prime trei cărți ale lui Lucian Blaga îmi apar armonice în desfășurarea lor asemeni acelei viitoare și inconfundabile și deloc criptice grădini în care stringe și munte și deal și vale la un loc, într-o valurire de reliefuri care sînt de acum ale spațiului, o infinitate în tot a spațiului cultural.

Celelalte cărți de poezie care vor urma (Lauda somnului, La cumpăna apelor, La curțile dorului, Nebănuitele trepte) *apar, cu o singură excepție, din cinci în cinci ani. Pentru că, între timp, se lucra cu sfințenie și desăvîrșire la acel spațiu. Pentru ca, după aceea, un timp, să-l știm și să nu-l știm, poetul „să umble mut". Și poate tot cu ochii închiși, de data aceasta cu ochii noștri. Ca să izbindească apoi : „Zodii sunt și jos sub țară / fă-le numai să răsară / Sapă numai, sapă, sapă / pînă dai de stele-n apă".*

A.I. Zăinescu

În pagina a 3-a
FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE
O REEDITARE SEMNIFICATIVĂ

SCRISORI COLEGIALE

LECȚIILE LUI NICHITA STĂNESCU

Generozitatea este apanajul spiritelor superioare, în mîna pigmeilor ea fiind o monedă falsă ; generozitatea o ai ori n-o ai, n-o poți învăța cum ai învăța conducerea automobilului sau jocul de remy. Dacă îți totuși s-o înveți, atunci trebuie să te străduiești s-o meriți, adică să te schimbi într-atît încît să te poți ridica la nivelul ei. A fi cu adevărat generos înseamnă a fi înțelept, iar a fi înțelept nu înseamnă altceva decît a fi profund moral.

Spun și scriu acestea gîndindu-mă la poetul și omul Nichita Stănescu, la poetul și omul, zic, pentru că el a arătat cu prisosință — prin toată viața sa — că talentul poetic nu poate fi separat nici o clipă de calitățile morale cele mai profunde.

Despre poezia lui Nichița Stănescu s-a scris foarte mult și se va mai scrie, fără îndoială. Nu sînt eu în măsură să spun lucruri noi și mai profunde decît atîția critici. Țin doar să spun — mai mult pentru a-mi întări mie însumi convingerea — că poezia lui Nichita Stănescu a depășit de mult faza de experiment și că — dînd seamă de perpetua propensiune a poetului către esență, către „lăuntrul fenomenelor", și, în ultimă instanță, prin valoarea ei — această poezie „s-a așezat" și că de-acum exegeții trebuie s-o analizeze ca atare și să-i recunoască locul pe care și-l merită în istoria literaturii române.

Nici eseistul (cam neglijat de critică) Nichita Stănescu n-a dezmințit poetul și omul, consecvența în idei fiind literă de lege pentru el. De la **Cartea de recitire** pînă la **Respirări**, toate eseurile lui Nichita Stănescu sînt străbătute de

Dumitru Augustin Doman

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

D. VATAMANIUC: «Publicistica lui Eminescu»

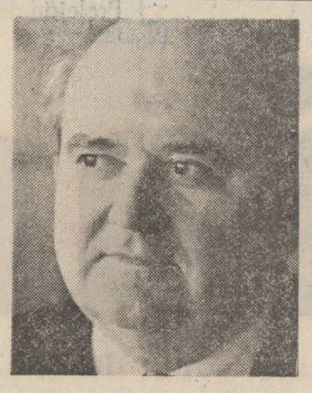

Cartea lui D. Vatamaniuc despre **Publicistica lui Eminescu** este urmarea unei cercetări de excepție, nu numai prin meticulozitate, dar și prin optica pe care o dezvăluie la analiză. D. Vatamaniuc lucrează cu o mare cantitate de informație, dovedind o perfectă stăpînire a ei. Consecvența cercetării este cea care dă structură paginii istoricului literar. Un text este interesant și valoros în sine, dar prezintă un interes în plus prin definirea contextului care l-a produs. Din acest punct de vedere contribuția lui D. Vatamaniuc este dintre cele mai importante. Cartea despre **Publicistica lui Eminescu** se ocupă doar de începuturile acesteia, adică doar de colaborările la **Albina**, la **Federațiunea**, la **Convorbiri literare**, în parte, și la **Românul**, după cum și de activitatea poetului la **Curierul de Iași**. Masiva activitate depusă în coloanele ziarului **Timpul** nu intră încă în studiul acesta de istorie literară, care deschide totuși o perspectivă nouă și asupra celei mai importante perioade gazetărești a lui Mihai Eminescu.

În ce constă practic interesul cercetării întreprinse de D. Vatamaniuc ? În atenția pe care el o dă, desigur, detaliului, dar mai ales în atenția pe care el o acordă unor porțiuni ale biografiei eminesciene ca și necunoscute. Amănuntul nu există deci în sine în pagina istoricului literar, ci folosește reconstituirii și dezvăluirii unui climat. D. Vatamaniuc izbutește prin informația adusă la lumină să facă vizibil conturul personalității poetului încă din faza cînd poezia lui nu pare a fi complet formată. În planul atitudinii și concepției social politice poetul are însă manifestări de aspect definitiv. Cele gazetărești îl desemnează ca gazetar de vocație. Una din principalele lui preocupări în articolele debutului este aceea a definirii „dualismului", a locului pe care-l ocupa Ungaria în cadrul acestui dualism, a dreptului popoarelor și naționalităților din Imperiul habsburgic de a-și hotări singure soarta. Cînd se reîntîlnește la **Timpul** cu Slavici, Eminescu vine nu numai cu un exercițiu gazetăresc potrivit, dar și cu o experiență în cadrul presei imperiului dualist.

D. Vatamaniuc evidențiază prin detaliile scoase la vedere caracterul de hotăritoare implicare a gazetăriei de început a poetului, a activităților complementare acestei gazetării. Se știe că Eminescu a făcut parte din organizațiile studențești vieneze, că a ținut legătura cu o asemenea organizație și cînd era plecat din Bucovina supusă Austriei. D. Vatamaniuc coboară în cutele acestui capitol biografic. Terenul este în bună măsură nedefrișat. Capitolul vienez al studenției mai multor scriitori români merită, ne convinge cartea, o aprofundare specială pe care D. Vatamaniuc o înțelege. În perioada vieneză Eminescu are chiar un proces de presă.

Dar ceea ce este de reținut este că angajarea viitorului poet în presa română din fostul Imperiu habsburgic se produce covîrșitor pe teme naționale. În România, Eminescu va face și o publicistică socială, de un apăsat caracter critic. Componenta națională a publicisticii lui, care vine din vremea debutului nu va dispărea niciodată. Ea se întărește prin coexistența publicistică a poetului la **Timpul** cu Slavici. Acesta din urmă supraviețuiește ca gazetar pe linie națională la ziarul **Tribuna** din Sibiu. Poetul nu mai avea unde face o astfel de transbordare. Slavici venea dintr-un teritoriu aflat sub directă stăpînire ungurească. Eminescu avusese de a face cu aparatul austriac acasă în Moldova de nord. Atitudinea lui va fi întotdeauna diferențiată cînd vorbește despre cele două surori ale dualismului: Austria și Ungaria, vorba lui fiind mai blîndă de cîte ori prima îi intră sub condei. Dacă pentru Slavici, Sibiul **Tribunei** era o supapă extraordinară și o mare șansă a vocației lui culturale și politice, pentru Eminescu singurul teren posibil de acțiune rămînea interiorul țării. Direcția lui antimperială se convertește în critica celor complici cu imperiul. D. Vatamaniuc îl arată extrem de implicat în **Curierul de Iași** în toate marile probleme politice pe care timpul le presupunea.

Continuitatea, legătura cu prima fază, „dualistă" a gazetăriei eminesciene este mereu scoasă în evidență de D. Vatamaniuc. Meritul acestei cărți care știe să mînuiască amănuntele, unele inedite, este că demonstrează prin simplă reconstituire perfecta solidaritate a tuturor componentelor vieții lui Eminescu, marea ei unitate de acțiune, de sens. Consecvența cercetării, a punerii detaliilor în ecuația lor firească, reconstituirea contextelor conturează un mod de a construi, foarte profitabil pentru biografia eminesciană. D. Vatamaniuc procedează întotdeauna la o lectură suplimentară a momentului, a epocii, a publicisticii vremii. Pentru el orice text este smuls practic dintr-un context care-i dă mai multă viață. A-l reintroduce în climatul specific este procedeul preferat. De aici profuziunea de date, migala scormonitoare. D. Vatamaniuc este cel care crede că un articol de gazetă, evidentă replică sau prelungire a altuia, trebuie pus în relație cu sursa. Lectura gazetăriei eminesciene devine o lectură vastă a tuturor periodicelor din epocă pe care gazetăria lui Eminescu le atinge într-un fel sau altul. Această „lectură" contextuală corespunde și cercetării factologice dirijate de aceste contexte.

Publicistica lui Eminescu, colecția „Junimea", 1985, este prima recoltă importantă de asemenea glose și lecturi, surprinzătoare prin pregnanța unor detalii și mai lămuritoare uneori decît un tom foarte doct, dar deloc factologic. Desigur, asemenea cărți interesează în primul rînd pe specialiști, dar și pe cititorul îndrăgostit de opera eminesciană. Cartea se oferă ca element al unei construcții viitoare, dar este ea însăși și o construcție, pentru că a fost condusă de o optică asupra materiei și a direcției de urmat.

Eminescu și dualismul rămîne unul din capitolele majore ale publicisticii eminesciene, iar tema este tratată și aici cu elemente decisive. Trebuie spus de altfel că atît Slavici cît și Eminescu, trăitori în Imperiul habsburgic, cu o directă experiență socială și culturală a dualismului, au dat în chestiunea dualismului pagini decisive și că ne putem întoarce către contribuția lor ca la un reper solid. Agitației politice din România, uneori demagogică, pe tema „fraților subjugați" de dincolo de Carpați, opera gazetărească a lui Eminescu și Slavici îi opune o reacție informată și promptă, o construcție de idei durabile.

D. Vatamaniuc, prin cercetarea sa, nu face decît să sublinieze importanța pe care o are pentru Eminescu implicarea lui publicistică și politică din tinerețe. Model de cercetare atentă, supravegheată, condusă de un spirit treaz, cartea lui D. Vatamaniuc ilustrează condiția construcției [illegible], nezgomotoase, pentru mai tîrziu.

M. Ungheanu

MARIN SORESCU: «Tratat de inspirație»

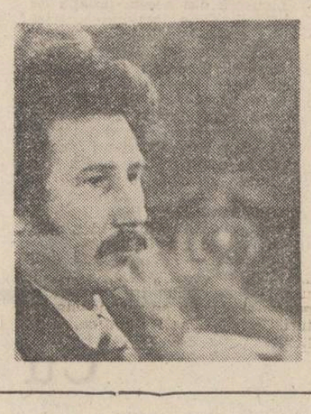

O insolită alcătuire, întîia, de altfel, cu îndemnări canonice de la noi, e aceea intitulată, într-un gust de acum cu totul inconfundabil, „Tratat de inspirație" (ed. Scrisul Românesc, 1985) și aparținătoare lui Marin Sorescu. E, orice s-ar zice, o idee de tot necomună și o repede ochire în cuprinsul literaturii românești îi dă autorului ei o poziție cu totul singuratică : nici Eminescu și nici Blaga, spre a nu zice de Arghezi și de Ion Barbu nu se gîndiseră să compună un astfel de „tratat". Marin Sorescu îndrăznește, totuși, să treacă peste asemenea prejudecăți.

Așadar, un „tratat de inspirație", întîiul pe care îl avem. El conține numeroase traduceri, mai multe „interviews" și mai puține reflecții și adnotații decît puteau să-și imagineze spiritele pedestre care țineau poate la regimul didactic al unei astfel de producțiuni. Nimic din ceea ce părea indicat să intre aci nu e, așadar, detectabil, ceea ce nu e de mirare cîtă vreme autorul nu e din categoria reflexivilor și nu ține la condiția culturală pe care un „tratat" sever, catedratic, trebuia să o confirme spre a exista. El a cules, cu un rar spirit întreprinzător, ceea ce îi rămăsese din felurite călătorii ca și dintr-un îndelungat exercițiu de traducător fără curiozități literare (însă cu program) și a considerat că „inspirația" îi vine de aci. E o foarte lăudabilă confesiune de domeniul creației și a cărei semnificație putea să treacă neobservată, în absența acestui repertoriu altfel risipit prin cele mai diferite publicații.

Așadar, „inspirație" înseamnă, în accepțiunea lui Marin Sorescu, mai întîi traducere și acest „tratat", gros de peste 500 de pagini, conține pe aproape trei sferturi din cuprins un fel de antologie de lirică „universală", transpusă în românește prin sforțări pe care nu se cade să le evocăm. Imaginea acestui florilegiu este, hotărît, impunătoare dacă ne gîndim că el aparține unui poliglot de o înzestrare cu totul rară. Poetul știe (căci a tradus, precum se vede) mai bine de cincisprezece limbi, începînd de la engleză și franceză și continuînd cu rusă, spaniolă, italiană, portugheză, cehă, polonă, daneză, germană, sîrbă, suedeză; el este unul din puținii noștri cunoscători de flamandă și de japoneză. Poate că doar Nicolae Iorga, cu îndemnările lui către îmbrățișarea cît mai multor culturi, să fi egalat această știință de limbi străine atît de întinsă cantitativ ; deși nu cred. Antologia propriu-zisă beneficiază de aceste absorbții cu putere de fenomen și conține o puzderie de poeți din cele mai diferite țări ale lumii (din Paraguay și pînă în Irlanda), fiind în cele din urmă, de mirare că lipsesc, în ideea unui tablou complet, filipinezii și eschimoșii. Observ, totuși, că o comparație cu „Panorama" lui A.E. Baconsky nu se poate face decît într-un chip extravagant cită vreme aceste traduceri, de aici, sînt destul de întîmplătoare și urmînd un principiu selectiv care e de felul valorilor pragmatice. Spre a se înălța la reprezentativitatea estetică poetul ar trebui mai întîi să facă demonstrația însemnătății pe care o au cel puțin jumătate dintre cei care figurează aci. A încerca să afli ce valoare au, în literaturile de unde provin, francezii J. Breton și Jean Orizet, italianul Ettore Capuano, germanul Oskar Pastior, elveția Anna Simon, englezoaica Brenda Walker, mexicanul Homero Aridjis, Mimo Morina, spaniolii J.J. Padron și, mai ales, Fernando Rielo înseamnă a pune întrebări insolubile Inspirația presupune, în aceste cazuri și în altele, nu puține, un element imprevizibil și numeroase capricii precum și motivații de tot subiective; este, așadar, o „inspirație" care se întemeiază pe un procent oarecare de mediocritate estetică. Sînt, cu toate acestea, aci, destule creații aparținătoare de poeți care nu stau sub incidența unei discuții în marginile axiologiei și a traduce pe Merwin, pe Eugenio de Andrade, pe P. Emmanuel, pe Montale și pe Ted Hughes, pe Octavio Paz însemnează a despărți în chip pozitiv apele de uscat. E, fără îndoială, o însiruire cu neputință de redus la o tipologie, decurgînd de aci și încheierea că „inspirația" e destul de eclectică.

Aceasta fiind situația culturii poetice, dovedită prin acest elocvent caiet de valori subiective, e de văzut partea, ca să zicem așa, teoretică. Teoria acestui „tratat" e puțină și repartizată în două destul de scurte, cum să le zic? încercări (dacă nu punem la socoteală și ceea ce M. Sorescu denumește, în termen platonician, „dialoguri"). Sînt producții ale unui autor cu ambiție în domeniul speculativ și care își consideră niște tablete dintr-o culegere mai veche („Teoria sferelor de influență") drept contribuții de „estetică". Pe scurt, el a dorit să ne înfățișeze ceea ce denumește, cu o formulă de neuitat, „radiografia venirii ideilor în cap". Inspirația modernă e, de aceea, legată de elementele de civilizație din moment ce, zice autorul, „orice minte palidă din vremea noastră posedă o cantitate de cunoștințe enciclopedice cu mult peste nivelul celor mai luminate minți de altădată" (din vechime, adică). Sînt, ceea ce Marin Sorescu denumește în „cunoștințe primite de-a gata, de-a moaca" (pag. 8). De aci și pînă la originalitatea poetică e doar un pas, din moment ce domeniul poeziei i se pare teoreticianului — nesfîrșit. El ajunge, pe acest canal, și la apoftegme de această factură : „Și apoi chiar non-poezia e poezie, depinde cine o face". E, fără îndoială, un fel insolit de a soluționa întrebările [illegible], precum sînt, de altfel, și judecățile [illegible] cuprinse aci care sînt simple și de un radicalism emoționant. Cînd cineva se întreabă întrucît sînt durabile „cele două povestioare hexametrice" ale lui Homer, Marin Sorescu răspunde, cu intuiția inefabilului : „D'aia. Pentru că aceasta e poezia". În fine, dialogurile, care sînt niște interviuri notate pe carnet, (direct în românește, ne asigură M. Sorescu) și culese în autobuze, prin berării, în vizite la cîte un poet care îl lasă pe musafir în salon, dispărînd în bucătărie (spre a pregăti dejunul) de unde îi dă răspunsuri pe tema „inspirației". Obsesia interviewerului pare să fi fost aceea a reacțiilor „spontane" ceea ce e foarte corect dacă am considera inspirația drept o chestiune neserioasă. Cu toate acestea, nu „inspirația" e obiectul lor capital căci Marin Sorescu nu a putut decît să facă niște convorbiri gazetărești (cum sînt și cele mai multe, asemănătoare cu acelea pe care orișicare celebritate le are cu sutele într-un an. Valoarea acestora e destul de redusă dacă ținem seama și de întrebări, unele de gust funcționăresc (origini, virstă, educație, studii) altele de tot pitorești (Borges, de pildă, e întrebat dacă se doarme bine în Africa, Ginsberg e chemat să declare întrucît nu poartă barbă etc). Unele conțin, totuși, fragmente remarcabile asupra cărora, din motive lesne de înțeles, interviewerul nu insistă (el dă noțiunii de dialog o accepțiune foarte personală,: Eugenio de Andrade, făcînd elogiul tradiției, G. Bisinger — despre impopularitatea avangardei, Born și Buch — asupra vieții literare vest-germane, F. Dopliche — aplicîndu-se asupra paradoxului literaturii italiene, care voiește a scăpa de limbajele vernaculare. Dezvoltările lui L.S. Sénghor, asupra puterii factorului antropologic în domeniul creației, sînt, de asemenea, extraordinare, trecînd, totuși, pe lîngă conlocutor.

Sînt și aici cîteva documentații în afara comunului, spunînd multe atît despre puterea de speculație cît și despre cultura pe care se așează acest „Tratat de inspirație". Inedită e, de pildă, ideea lui M. Sorescu. după care româna ar fi „o limbă neo-latină de la Mediterana" (p. 122) ceea ce e o inovație asupra căreia trebuie meditat. Apoi, o revelație de fel senzațional, pe care poetul o comunică în privința americanului Ferlinghetti : familia aceluia se găsea în Caraibe, venind din Portugalia, încă de pe la anul 1 100, ceea ce însemnează cu vrei 400 de ani înainte de Columb. Impasibilitatea lui Marin Sorescu înaintea acestei noutăți absolute este memorabilă.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

„INCONOGRAFIA SPERANȚEI ȘI LUMINII"

Cercetarea fenomenului artistic românesc pe momente istorice și pe genuri a cunoscut în ultima vreme un progres pe care seria lucrărilor apărute sub genericul „Comori de artă din România" îl ilustrează într-un mod cum nu se poate mai semnificativ. O asemenea investigație cu caracter sintetic este și cea datorată istoricului de artă Andrei Paleolog*), lucrarea pornește de la premisa că „amploarea datelor culese în ultimii ani permite să se afirme că pictura realizată la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea la exteriorul a numeroase ctitorii din Țara Românească constituie un capital dintre cele mai importante ale istoriei artei românești". Întrucît în Țara Românească au fost înregistrate peste 250 de monumente cu pictură murală exterioară, fenomenul prezintă un real interes prin calitatea artistică, precum și prin semnificațiile sale, ce relevă o anumită mentalitate a societății românești. El continuă o tradiție instituită de ctitoriile lui Matei Basarab, strălucit dezvoltată în expresia plastică a ctitoriilor brîncovenești și a celor ridicate în perioada imediat următoare.

Autorul volumului reconstituie contextul istoric în care s-au ridicat monumentele, prezintă succint condițiile administrative și structurile sociale și consacră unele capitole deosebit de interesante ctitorilor și zugravilor cărora li se datorează pictura exterioară a celor mai valoroase monumente. Informația istorică și considerațiile estetice restituie convingător și viu atmosfera epocilor analizate, astfel incît, deși avem în față o lucrare științifică specializată, ea este în același timp o carte despre poezia trecutului nostru. „Zugravul picturilor murale exterioare din Țara Românească, arată autorul, pășește în modernitate odată cu istoria țării dar menține în fața ochilor noștri lumina și imaginea unui mod de a fi tradițional".

Secțiunilor consacrate ctitorilor și artiștilor le urmează alte două secțiuni, de analiză, „imaginea" și „expresia". Cunoașterea tuturor monumentelor permite perspectiva globală, observarea tendințelor generale și a faptelor diferențiate, precum și viziunea evoluției în timp a reprezentărilor și a ornamentelor. Autorul descifrează sensuri și motivații, expuse logic, prin interesante interpretări. Și dacă lucrarea sa ar fi avut un simplu caracter descriptiv, ea ar fi fost deja valoroasă prin reunirea datelor și imaginilor dintr-o întreagă arie culturală și dintr-o perioadă istorică, dar caracterul analitic și de intepretare sintetică fac din studiul lui Andrei Paleolog o carte de referință. Aceasta depășind domeniul strict artistic, intrucît „pictura, alături de textul scris și tipărit, contribuie la definirea unei mentalități profund românești".

În pictura murală exterioară se organizează, după cum arată Andrei Paleolog „mărturia unui veritabil consens estetic care corespunde unui program ideologic și unui anumit gust pentru fastuos și policromie". Pe zidurile monumentelor pictate la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul veacului următor apar „scene și personaje care reeditează pe coordonatele expresiei plastice înțeleapta savoare a romanului popular". Autorul deosebește tipologiile principale ale organizării picturii exterioare și urmărește feluritele ipostaze ale tratării temelor acesteia. Formulele iconografice sînt privite comparativ și li se relevă astfel originalitatea și trăsăturile caracteristice. Autorul observă, în concluziile sale, și faptul că : „cunoscînd o evoluție originală, datorată mai cu seamă înfuzării unor atitudini mentale proprii mediului rural unde cartea pătrunde tot mai sistematic și cu teme tot mai variate, pictura tradițională a Țării Românești a dobîndit o valoare subliniat parenetică".

Cu un bogat conținut ideatic, atrăgător prin dinamica argumentării și prin fluența stilistică, textul se susține printr-o excelentă secțiune de ilustrații și este completat de un aparat de note, de un catalog de monumente și de un indice iconografic.

Gheorghe Buluță

*) **Andrei Paleolog : „Pictura exterioară din Țara Românească (secolele XVIII-XIX)". Editura „Meridiane", 1985.**

A monologa și a dialoga

Urmare din pag. 1

fozat în chip surprinzător în realitatea literaturii noastre contemporane. Este vorba mai întîi de ideea că totul în literatură se poate lua oricînd de la început trecîndu-se sub tăcere tot ceea ce a fost înainte. Acest periculos orgoliu de întemeiere absolută a unei noi culturi, a unei noi viziuni despre o operă, un autor, care să nu țină cont de nici o realitate precedentă ci numai de bunul plac al exegetului a luat naștere într-o formă nouă prin anii '50 cînd literatura română s-a văzut în mod artificial scindată, ruptă de rădăcinile ei pentru mai bine de un deceniu, timp în care s-a săpat adînc la temelia cea mai scumpă a unei culturi și anume aceea a continuității ei organice. În ciuda marelui val de reconsiderare a tradiției culturale de după 1965, ideea a rămas undeva latentă, adînc cuibărită în conștiința criticii, tocmai printr-una dintre consecințele ei și anume supraevaluarea folletonisticii în dauna studiului sistematic și de perspectivă integratoare. Pe aceste tendințe s-au altoit ulterior altele tot centripetale, dar de o factură modernă, care au favorizat reactualizarea primelor. Este vorba de critica structuralistă, semiotică, fenomenologică, textualistă etc. „Obsesia descoperirii" sau „complexul inventatorului" de care vorbea un celebru sociolog, P. Sorokin, ca despre tendințe mai generale ale gîndirii contemporane, mai are încă un aspect : pe măsură ce mulți se laudă cu interpretările lor „făcute pentru prima oară", ei nu menționează dintre exegeți decît pe aceia ce aparțin „cooperativei de admirație reciprocă a autorilor".

În ultimele decenii în literatura română s-au afirmat numeroase personalități despre care s-a scris atît de mult încît bibliografiile întocmite, atunci cînd acest lucru s-a făcut, sînt efectiv impresionante. Unii dintre acești autori au deja o activitate literară de două, alții de trei decenii. Deși contemporanii noștri, ei aparțin într-un sens și istoriei literare în măsura în care receptarea operei lor are deja o istorie. E limpede prin urmare că nu mai e cu putință să se scrie azi, în anul de grație 1986, despre un asemenea autor sau ultima carte a unui astfel de autor oricît de senzațional ar fi ultimul punct de vedere critic emis, ignorîndu-se interpretările cele mai solide avansate de exegezele anterioare, citarea onestă a punctelor de vedere convergente, polemica la fel de onestă cu interpretările deformante. Punctul nou de vedere formulat nu face, la urma urmei, decît parte integrantă dintr-o critică de perspectivă istorică totală, dintr-o critică cu tradiție. După observația filozofului culturii Daya Krishna, „orice tentativă de explicație critică a unei opere de artă transformă sensibilitatea noastră față de ea, astel încît ea nu mai poate fi văzută sau înțeleasă ca înainte". De aici, în cîmpul criticii noastre de azi, numărul crescînd al contribuției tautologice.

Din păcate, o foarte mare parte a criticii noastre literare minată de dorința de a inventa mereu totul, trece în fond printr-o risipire inutilă de energie și discontinuitate. În măsura în care istoria literară este tot mai disprețuită, e firesc că luarea în considerație a contribuțiilor critice anterioare, citarea lor onestă apar ca fenomene pedante și plicticoase, cărora li se preferă parafraza înțepată, aluzia jenată sau compilația senină. În chip surprinzător sau mai puțin surprinzător, fiecare exeget pare de la bun început iritat de ideea că cineva înaintea lui ar fi putut gîndi mai original, mai penetrant, mai epatant dar deobicei cei mai mulți gîndesc la fel în cuvinte și fraze redistribuite însă diferit. De aici contribuțiile care nu sînt contribuții, interpretările care nu prea sînt interpretări deoarece reformulează judecăți constituite iar dacă într-adevăr aduc ceva nou, concepțiile originale neintegrate într-o viziune totală se pierd în noianul crescînd al noilor contribuții orgolioase. Bibliografiile despre contemporani, acelea care ar trebui să stea pe masa de lucru a criticului, nu există deloc sau se află într-o mare suferință, alcătuite fiind de obicei la minima rezistență. Folletonistica și eseistica din publicațiile literare și-au făcut în general un punct de onoare din promovarea amneziei critice. Nenorocirea e că multe, cele mai multe dintre aceste contribuții trec în cărți. Aceste cărți răsfoite creează impresia dezolantă că în România critca literară se rezumă la 2—3 critici, singurii invocați din comoditate, într-un snobism al citării. E de bon ton să-i menționezi pe X și Y chiar dacă ce au scris ei despre textul în discuție este de o banalitate absolută, decît pe criticii Z sau V ! O a doua impresie la fel de falsă este că textele în discuție ar fi fost în suferință, în mare suferință, dacă autorul folletonului respectiv nu s-ar fi învrednicit să le acorde atenție. Acesta poate emite senin o sumedenie de judecăți în cea mai mare parte plutind în aer (contribuțiile predecesorilor!) dar deindată ce autorii lor sînt șterși din memorie de amnezia criticului, (activă cînd e vorba de nume) trec în feuda sa exclusivă. Cele mai multe interpretări de acest fel sînt lipsite de originalitate, rezumative și iresponsabile atunci cînd făcînd tabula rasa din tot ce a fost înainte, doresc să se pună cu orice preț în evidență. Este de la sine înțeles că nimeni nu mai înțelege nimic, că orientarea în cîmpul literaturii actuale devine extrem de dificilă, că lipsa de criterii lasă literatura la discreția ultimului venit care strigă mai tare. Imaginea e de construcție anarhică. Cred de aceea că poate nicicînd mai mult ca azi critica noastră literară nu a avut nevoie de mai multă onestitate, probitate profesională, spirit critic și puternică conștiință a tradiției literare. Critica și istoria literară conferă la urma urmei unitate organică unei literaturi. Respectul față de ceea ce au gîndit cei ce ne-au precedat face parte integrantă din respectul față de literatura română și din respectul criticului față de sine însuși. A crea în cultură înseamnă a construi într-o istorie. Iar arhitectura criticii literare este imposibilă fără o continuitate a tradiției. Critica nu este o sumă de monologuri, ci un act de creație culturală caracterizat prin cea mai înaltă tensiune a comunicării, a dialogului de idei desfășurat în chiar timpul prezentului istoriei literaturii noastre.

Sensuri culturale

Urmare din pag. 1

deauna de aspirația spre libertate, de setea de dreptate socială. De un asemenea complex și umanist patrimoniu nu se putea face abstracție și astăzi, legătura organică, fuziunea cu marile valori spirituale ale trecutului este o caracteristică fundamentală a culturii contemporane. Totdeauna arta și literatura românească au fost profund, structural legate de existența și aspirațiile celor mulți. Seva creatoare a operei de cultură izvorăște de la vastele fîntîni și oglinzi ale realității. Viziunea nouă despre lume și societate, orientarea determinată de ideologia revoluționară a noului umanism românesc, definește noul caracter al culturii prin înțelegerea structurală a legilor și sensurilor dezvoltării realității multiforme, prin noul raport dintre individ și colectivitate, prin emulația masivă a maselor chemate să se împărtășească plenar de la luminile cunoașterii și adevărului.

În condițiile prezentului românesc omul nu mai are în față nici un obstacol care să-l împiedice să-și afirme pe deplin personalitatea, ci, dimpotrivă, este chemat să fie receptiv la toate semnalele și la toate posibilitățile care i se oferă pentru propria desăvîrșire. Există în orientarea ideologică a culturii contemporane, o unitate, caracteristică pentru umanismul său revoluționar, o fundamentală condiție pentru libera exprimare a problematicei condiției umane a prezentului românesc, printr-un neîntrupat proces de concordanță între estetic, social, istoric și etic. Varietatea de confruntare a ideilor, semnificația faptelor pe care le generează transformarea contemporană a condiției umane, reflectă permanenta mișcare care schimbă liniile istoriei și ale vieții individuale. Dinamica aceasta este captată de făuritorii culturii și purtată în consecințele ei interioare cele mai profunde, acolo unde se zămislește necontenit etica depășirii, unde se adîncește, pentru a fi proiectat, în expresie, chipul multiform al patriei și al profilului nouului tip uman, creatorul contemporan al valorilor materiale și spirituale. Întrebărilor cu semnificații general umane, creatorul culturii le dă răspunsuri care pledează pentru încrederea în om și în facultățile sale, investigînd noi drumuri și experiențe, în deplină concordanță cu diversificarea proceselor din viața contemporanilor, cu universul lor sufletesc mereu mai complex, cu evoluția sensibilității estetice moderne, cu confruntările actuale în planul creației universale. Din acest punct de vedere, în cultura românească a prezentului se manifestă o vastă orientare de receptivitate față de tot ceea ce este mai de preț în spiritualitatea întregii lumi, față de tot ce este util în confruntările de idei, forme, motive, oferite de gîndirea, literatura și arta celorlalte popoare. Le fructifică operele de valoare din patrimoniul universal, astăzi, existînd, în limba română, marea majoritate a capodoperelor literaturii, de la îndepărtata antichitate pînă la ultimii contemporani. La rîndul lor, operele de valoare ale spiritualității românești pătrund în circuitul universal, în comunitatea culturală a lumii, grație eforturilor acelor care se lasă tot mai convinși de efervescența umanistă a culturii unui popor, care se înfățișează demn, prin politica sa dinamică de construcție și colaborare internațională, întregii lumi.

Lecțiile lui Nichita Stănescu

Urmare din pag. 1

un „fir roșu", firul neclintit al crezului său artistic. În unele interviuri era somat să recunoască o contradicție sau alta „comise" de el ; dar cu seninătatea-i cunoscută, jovial și lucid în același timp, demonstra că o anume idee de-a sa din șaptezeci e aceeași cu cea din optzeci, doar exprimată altfel.

Nu am veleități de pedagog, și nici nu mi le doresc, dar, îndemnat de zisa unui cunoscut filosof că „ai prea puțină recunoștință față de maestru dacă rămîi pururea ucenic", consider că e cazul și, vai !, e timpul ca toți tinerii poeți care au avut șansa unică de a-i fi nu numai contemporani, dar chiar de a-i fi mult timp în preajmă autorului **Necuvintelor** să tragă oarece învățăminte din generozitatea totală, neasemuită, dezinteresată, complet **sine pecunia**, cum s-ar zice, a **omului** Nichita Stănescu, generozitate care nu i-a știrbit deloc personalitatea, ba chiar i-a consolidat-o — paradox valabil doar în cazul unui spirit ieșit din comun cum a fost el —, apoi din curajul absolut magnific al **poetului** de a spune „Eu sunt" și nu numai de a spune, dar și de a acoperi în aur această propoziție, cum și din seninătatea **eseistului** de a fi el însuși de la început pînă-ntotdeauna. Nu să-l copieze pe poet (nici chiar declarat), nu să-și pună măști de generoși, nici să rețină și să perpetueze doar anecdotica (e adevărat, și aceea fermecătoare !) în legătură cu poetul. Ci pur și simplu să se aplece cu profunzime asupra vieții și operei lui Nichita Stănescu (ambele fiind exemplare și încheiate, dar nu clasate) și, reflectîndu-se în acestea, să încerce să fie ei înșiși. Însușindu-și aceste lecții ar aduce cel mai frumos omagiu memoriei Poetului.

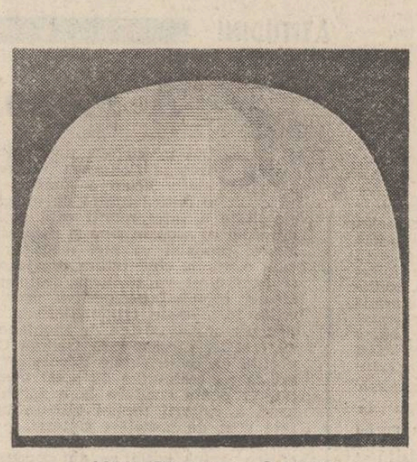

Marin Gherasim : „Cupolă"

O REEDITARE SEMNIFICATIVĂ

Posteritatea critică a lui Lucian Blaga, începută prin restituirea liricii postbelice, înaintează într-un chip pozitiv şi năzuieşte să valorifice teritorii din ce în ce mai ample ale operei. Poetul a generat în cuprinsul liricii de azi o mişcare de înrîurire comparabilă cu aceea, aproape simultană, a lui Arghezi, Ion Barbu şi, mai recent, a lui Bacovia ; această substanţă formativă nu tace nici acum, ea este vie într-o lirică nu doar ardelenească, atîta vreme cît poetul nu era un regionalist ci ajunsese, sub raportul revelării marilor forţe ontologice, pînă la etnic.

Venise la rînd, după poezie, dramaturgia, a cărei recapitulare prin intermediul scenei ar merita o iniţiativă mai puţin timidă decît aceea de pînă acum ; dramaturgul rămîne, totuşi, prin creaţie, între cei mai importanţi pe care i-a dat literatura română şi o cît de repede privire în acest domeniu revelează un simţ al originarului care merge către esenţe şi le valorifică. Este — şi aceasta s-a observat — opera unui doctrinar, apt să se exprime estetic în deplină cunoştinţă de cauză asupra culturii pe care o reprezintă ; un spirit al „adîncurilor", a cărui literatură vine de la un teoretician. Recuperarea gîndirii blagiene, ale cărui elemente principale încercăm să le avem din nou la îndemînă, este o necesitate într-o cultură care înaintează în datele ei specifice. Iată de ce o discuţie asupra filozofiei culturii, unde s-a exersat Blaga, este tot ce se poate face mai nimerit în acest moment al receptării operei integrale.

O viziune genetică

Este sigur că **Trilogia culturii**, apărută în ediţia a treia în **volumul 9** din **OPERE** (ediţie îngrijită de Dorli Blaga), nu a trezit decît un mic interes publicaţiilor culturale româneşti, de vreme ce nu s-a bucurat decît de cîteva semnalări şi decît de un foarte mic număr de cronici şi recenzii. Volumul tipărit merită însă mult mai mult, în primul rînd, pentru că în studiile cuprinse în el sînt puse bazele filosofiei culturii în sistemul lui **Lucian Blaga** şi, în al doilea rînd, pentru că filosofia stilului dobîndeşte prin **Lucian Blaga** caracteristici noi şi originale în spaţiul cultural european.

Ideea de stil al culturii rostită de **Friedrich Nietzsche**, a fost preluată de **Lucian Blaga** în **Pietre pentru templul meu** (1919) repusă în **Filosofia stilului** (1924), dezvoltată în lucrările cuprinse în **Trilogia culturii (Orizont şi stil. Spaţiul mioritic, Geneza metaforei şi sensul culturii)** şi completată în **Trilogia valorilor** şi în studiile **Despre conştiinţa filosofică** (1947), **Aspecte antropologice** (1948) şi **Experimentul şi spiritul matematic** (text redactat între 1949—1953 şi publicat în 1969), dar a rămas în intenţiile lui **Lucian Blaga o problemă deschisă.**

Teoria stilului îşi propune să fundamenteze unitatea **stil-matrice stilistică** şi **cîmp stilistic** şi în acest scop pune problema metodologiei cercetării inconştientului. Se delimitează de psihanaliza clasică prin concepera inconştientului ca o realitate „cosmotică", nu „haotică". Inconştientul este gîndit ca o realitate **psihică de mare amploare şi profunzime** a vieţii umane, în care conţinuturile căzute din conştient au o existenţă relativ autonomă, pe cînd componentele conştiente ale vieţii psihice au o existenţă autonomă. În psihanaliza clasică inconştientul este un agent producător de dezordine, în „noologia abisală" el este agent producător de ordine. În timp ce în psihologia abisală modernă — inconştientul este conceput ca un **fluviu al zeului Libido,** în filosofia lui **Lucian Blaga** el nu are legătură nemijlocită şi necesară cu impulsurile libidou-lui. „Un miros de maidane te urmăreşte încă mult timp după frecventarea psihanalizei. În conceptia psihanalitică — scrie **Lucian Blaga** — inconştientul ia aspectul de demnitate diminuată a unei magazii de vechituri, unde se aruncă tot ce nu rezistă în ordinea conştiinţei".

Ipoteza existenţei inconştientului, ca realitate a vieţii psihice a omului, a fost formulată de **Lucian Blaga** pe baza credinţei sale nestrămutate cum că într-o lume plină de sensuri, nici un fapt nu poate fi lipsit de sens. Or, există anumite momente, elemente, fenomene (visurile, actele ratate, orizonturi, accente, atitudini, iniţiative etc.), care prin semnificaţia şi finalitatea lor, depăşesc cadrele vieţii conştiente şi care, odată constatate, pot fi cunoscute prin mijlocirea constiintei teoretice şi interpretate ca forme de exteriorizare a inconştientului. Un rost aparte îl are în această privinţă **p e r s o n a n ţ a.** Prin **personanţă** ajung sub conul de lumină al constiintei elemente ale vieţii inconştiente, asa cum sînt ele în realitate, nu ca acte de **sublimare** a **libido-ului.**

Personanţa explică stilul, **nu stilul explică personanţa.** Ea uneşte rădăcini ale stilului cu creatii spirituale şi, prin acest proces, structurile generalisime ale inconstientului, ajungînd pe pragurile vieţii conştiente, îşi dezvăluie semnificatiile.

În **Trilogia culturii, Lucian Blaga** pleacă de la următoarele premise : Stilul este un fenomen dominant al culturii şi intră, prin aceasta calitate, în definiţia ei. În orice manifestare creatoare nu există gol stilistic. Ceea ce pare „lipsă de stil", nu este propriu-zis „lipsă", ci, mai degrabă, „un amestec haotic de stiluri", o interferentă sau o suprapunere de stiluri. Există o deosebire fundamentală între **constatarea** unui stil al culturii şi **producerea** lui. Constatarea unui stil al culturii e posibilă prin mijlocirea constiintei teoretice, datorită simturilor şi virtutilor teoretice ale gîndirii, pe cînd constituirea unui stil nu-şi găseşte locul doar în ordinea internationalităţii constiente, ci şi într-o ordine creatoare neintentionată. Nasterea unui stil al culturii şi cunoasterea lui sînt procese diferite, dar complementare. Stilul unei culturi implică, în starea sa de constituire, elemente ne-constientizate-încă, iar de existenţa lor subiectul ia cunostintă prin mijlocirea constiintei teoretice, în care procesul „personanţei" joacă un rol considerabil. Nu este suficient ca inconstientul să fie socotit doar ca o sferă fiziologic-psihologică, individuală sau colectivă, a spiritului uman, ci el trebuie gîndit şi ca **spirit inconstient.**

E de amintit că ilustrul **Claude Levi-Strauss** ar privi, probabil, cu admiraţie teoria spiritului inconstient din filosofia lui **Lucian Blaga,** dar la o analiză mai adîncă a bazelor ei, el şi-ar da seama că inconstientul astfel conceput se diferentiază de „tisniturile" antropologiei „structurale", pentru că nu se identifică, pînă la urma urmelor, cu structurile formale cele mai generale ale spiritului uman, ci doar cu structuri formale ale vieţii psihice a omului.

Ce este, pînă la urma urmelor, stilul unei culturi ? Este totalitatea factorilor care determină sau favorizează formarea şi manifestarea unei culturi. Această totalitate pune în evidentă notele generale şi caracteristice comune tuturor ramurilor (materiale şi spirituale) unei culturi. În **Trilogia culturii,** factorii extraestetici care pătrund în cîmpurile stilistice ale unei culturi sînt factori ai structurilor inconstiente ale spiritului omenesc, şi ei sînt sistematizaţi în : a) **orizonturi spaţiale (infinitul, spaţiul-boltă, planul, spaţiul mioritic, spaţiul alveolar-succesiv** etc.), b) **orizonturi temporale (timpul-havuz,** orizontul deschis unor trăiri orientate eminamente spre viitor, **timpul-cascadă,** orizontul deschis unor trăiri pentru care accentul valorii supreme cade pe trecut, **timpul-fluviu,** care este orizontul clipei de faţă), c) **accente axiologice (afirmativ şi negativ),** d) **atitudini de orientare (ca înaintare** în orizont sau în sensul „anabasic" şi ca **retragere** din orizont sau sensul „catabasic") şi e) **năzuinţe formative.** Valorile în jurul cărora se grupează aceste tendinte sînt **individualul, tipicul** şi **absolutul** sau **universalul (elementarul, stihialul).** Schema este bine argumentată, cu exemple relevante luate, cu deosebire, din istoria filosofiei şi istoria artelor, şi este întregită prin consideratii teoretice temeinice şi noi şi originale, care pun în relief ideea paralelismelor stilistice ale unor sisteme culturale din locuri şi timpuri deosebite.

Ceea ce s-a subliniat mai puţin — şi nu se argumentează nici în **Studiul introductiv** de la **OPERE, 9,** — este faptul că teoria factorilor stilistici a fost completată de **Lucian Blaga** în studiile concepute şi redactate după 1945/1946, în numele adevărării la real, nu în numele realităţilor social-politice nou ivite. Astfel, de exemplu, în **Experimentul şi spiritul matematic, Lucian Blaga** adaugă factorilor stilistici din lucrările premergătoare factori ai vieţii psihice constiente. Dintre cei analizaţi în lucrarea amintită, un rol considerabil au : a) modul cum schimbările structurilor fundamentale ale unei societăţi se reflectă în schimbările stilistice ale unei culturi ; b) rolul muncii în procesul de constituire a stilului şi în dinamica sistemelor culturale ale unei societăţi ; c) urmările negative ale desconsiderării sociale a muncii în planul creatiilor culturale ; d) circulatia valorilor şi schimbul mutual de bunuri culturale în explicarea genezei şi evolutiei stilurior de-a lungul vremii ; e) relatiile de completare mutuală şi de reînnoire continuă dintre teorie şi productie pe anumite trepte de dezvoltare social-istorică.

Teoria stilului, care presupune teoria „matricei stilistice" sau a „cîmpului stilistic", asază în prim-plan problema legăturilor dintre structurile conştiente şi cele neconştiente ale spiritului uman, pe care le explică şi le concepe ca părţi complementare ale unităţii vieţii psihice-

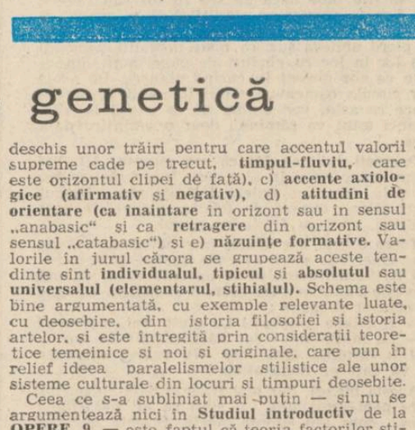

Marin Gherasim : „Absidă"
Din expoziţia deschisă la Sala Dalles

spirituale a omului. Eforturile lui **Lucian Blaga** de a uni, în planul conceptual, ceea ce este unit în planul vieţii psihice a omului, excelează prin noutate, originalitate şi putere de argumentare. Ele nu trebuie pretuite doar prin solutiile propuse în esentă rationaliste şi realiste — sustrase explicatiilor psihanalitice şi morfologice, empiriste şi rationalist-mecaniciste, ci şi prin frumusetea constructiei logice a „matricii" sau „cîmpului stilistic", care prefigurează, în multe privinţe, modelul analizei factoriale din sociologiile şi antropologiile contemporane.

Într-un merituos studiu introductiv, Al. Tănase, vechi şi pasionat cercetător al operei lui **Lucian Blaga,** scoate la iveală, printr-o examinare migăloasă, teze şi aspecte fundamentale cuprinse în **Trilogia culturii** şi se opune, printr-o argumentare irepros abilă, unor critici tezisti ai sistemului comentat. Unui sociodoxolog, căruia **Lucian Blaga** nu i-a acordat nici o atentie în timpul vieţii şi care, în niste texte, mai mult eseuri şi foarte putin critice, despre cercetarea culturii populare româneşti, strecoară un haos de erori cu privire la distinsi cercetători ai culturii populare româneşti, i se aduc contraargumente mai presus de orice contestare (paginile 18 şi 61—62). Dezbaterea ar fi putut fi prelungită întrucît teoria stilului nu se opune Scolii sociologice de la Bucureşti şi nici altor cercetări de sociologie rurală, ci exprimă altă viziune despre cultura populară românească. Tocmai pentru că în numitele **eseuri „critice"** se mentionează că sociodoxologul lor îndrăgeste tineretul, pe care doreste să-l orienteze contra tuturor **nechemaţilor** şi **nepricepuţilor** — filosofi, psihologi, folcloristi, lingvisti, sociologi, geografi şi juristi — **ignoranţi improvizaţi** în oameni de stiintă, sociodoxologia sa privitoare la **Teoria freudistă a lui Lucian Blaga** — şi la alte născociri de acelasi soi — merita mai multă atentie, iar tineretul care are ochi să vadă, urechi să audă şi minte să priceapă, să vadă, să audă şi să priceapă ceea ce trebuie pretuit şi să înlăture — prin propria sa putere de judecare — orice prejudecată şi orice falsificare strecurate în încercările „critice" despre **Lucian Blaga.**

Ion Mihail Popescu

Poetul liniştii

Într-o dimineaţă din primăvara acestui an, o poezie difuzată la radio a atras atenţia Floricăi Brendea din Şieu-Sfintu. Caldă, vocea din difuzor rostea o poezie despre păsări şi flori, o poezie scurtă, ce-l avea autor pe Lucian Blaga. În mintea ascultătoarei, versurile reînviau o imagine reţinută de peste cincizeci de ani, cînd poetul era „Un om calm. Vorbea puţin, aproape deloc. Se plimba prin grădină. Da bună ziua, te întreba ce faci, apoi trecea mai departe". Pe atunci, Florica avea 22 de ani şi lucra adesea la sapă sau la fin în grădina casei de pe vechiul drum al Năsăudului, care trecea din Bistriţa peste Dealul Cetăţii, unde locuiau prin '39 poetul, doamna Cornelia şi Dorli „Dimineaţa, cînd mergeam devreme la grădină — îşi aminteşte femeia — mă întreba dacă am putut să mă scol aşa devreme şi ce am visat. Ce-ai visat, Florico ? mă întreba. Ridea, înainte ca să apuc să-i răspund, trecea pe sub pomi".

Pe cînd se întîmplau toate astea era vară. Pămîntul era, vorba poetului, o stea mereu atinsă. Prunii şi cireşii, perii şi merii, caisi şi nucii, finul, şi el, în grădina ce respira aerul istoric al unei foste cetăţi, erau plini, aici, de mireasma nemuririi. Ţărina hrănea liniştit vietăţi şi flori, şi, pentru ca acestea să cînte într-o mai mare vrajă şi farmec, fiece zi venea „ca o dreptate făcută pămîntului". În această pace, îşi aminteşte Florica, pe atunci Toncean, „poetul, tot ginditor, se plimba mai mult pe sub nuci. Acolo îi plăcea mai ales să se plimbe. Avea o mutră, aşa, tot cu capul în pămînt. După aceea intra în cameră şi scria".

Toate acestea îmi sînt povestite într-o după-amiază de duminică. Cobor un drumeag ros de ape, alungat din pădure, dintr-un luminiş cu lăcrămioare, de-o ploaie care încărcase coamele carpenilor şi aluninilor cu stropi grei. Lelea Florica urcă dealul de deasupra satului să aducă vitele din păşune. Mă opreşte din drum şi începe să aducă vorba despre poet. Are în minte versurile auzite la radio. O impresionează. Continuă să o impresioneze. Îşi aminteşte : „Cînd ploua şi întrerupeam lucru în grădină, mă jucam cu Dorli. Era o fetiţă cuminte. Avea o căprită, îi lega în fiecare zi la git o fundiţă cum purta ea. Se juca singură. Nu prea treceau străini pe la ei. Nu trecea aproape nimeni. Doar soră-sa şi ei între ei. Ca să scrie, domnu' Blaga trebuia să umble singur, să aibă liniste".

„Avea maşină ? întreabă nepoţelul povestitoarei mele, elev, impresionat şi el de laudele bunicii la adresa poetului, care poet, dacă merita atîtea laude, apoi desigur că trebuia să aibă şi maşină. „Nu avea maşină, răspunde bunica. N-avea nevoie de maşină. Coborau în oraş o dată pe săptămînă sau la două săptămîni cu o cocie trasă de doi cai."

Dar interlocutoarea mea revine, iarăşi, la „portretul" poetului. „Avea un mers foarte frumos, foarte plăcut, fără vorbă, îngăduit, liniştit. Era foarte amabil. Dădea bineţe la toată lumea. Cînd vorbeau, el cu doamna, nu ştiai niciodată despre ce vorbesc. Ploua, şi mă jucam cu Dorli pe canapea, în cameră, dar nu-i auzeam ce vorbesc. Nu vorbeau tare, nu se certau niciodată !"

Atitudinea aceasta a poetului, acest fel firesc de a-şi trăi destinul în conformitate cu spiritul cuvintelor sale, o impresionează pe lelea Florica. Poetul liniştii este un om liniştit, un model revelator. El aduce bunătatea şi firescul, autenticul şi adevărul între cei printre care trece. „Au semănat floareasoarelui în jurul casei şi, cînd plantele au fost mari, femeia din casă a rupt frunzele de pe tulpini pînă sus. Doamna Cornelia mi-a spus că poetul s-a supărat foarte tare. Zicea că frunzele sînt vii, trebuie şi ele să trăiască !"

Peste ani, imaginea poetului se păstrează vie şi ea. Este vie. Poetul dialoghează cu semenii. Cu oamenii simpli. Dialogul este fertil, firesc, dialogul nu încetează. Este un dialog al semnelor vieţii, posibil între oamenii autentici, adevăraţi, poeţi şi ţărani. Cît din atitudinea poetului a fost tradusă în viaţă, în viaţa ei, în bunătatea ei, de lelea Florica ? O femeie bună, o mamă adevărată, o bunică iubită, cunoscută astfel în sat. O stimă reciprocă. O convieţuire eternă.

Olimpiu Nuşfelean

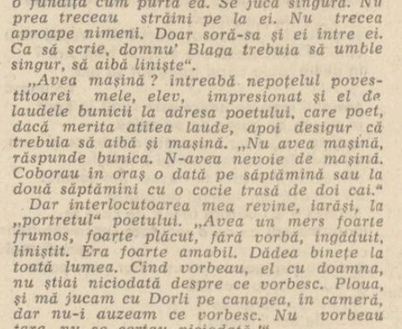

Marin Gherasim : „Vatră"

Orizontul culturii

Numerosi cercetători ai filosofiei lui **Lucian Blaga** au subliniat faptul că **Trilogia culturii** reprezintă partea cea mai viabilă a sistemului lui Lucian Blaga. Afirmatia este, în parte, îndreptătită, în măsura în care în această faimoasă trilogie, reeditată de curînd*), sînt puse, în germene, toate problemele importante de filosofia culturii şi sînt solutionate într-un mod nou, dar nu mai mult, pentru că rămîn viabile şi valabile şi teze de filosofia culturii analizate şi demonstrate în **Trilogia valorilor,** în **Despre conştiinţa filosofică** şi în **Aspecte antropologice** şi în **Experimentul şi spiritul matematic** şi în altele.

Trilogia culturii, apărută în 1944 în prima ediţie, cuprinde **Orizont şi stil** (1935), **Spaţiul mioritic** (1936) şi **Geneza metaforei şi sensul culturii** (1937).

Din complexul problemelor de filosofia culturii dezbătute în trilogia mentionată, merită retinute, prin selectie preferentială, şi pretuite conform cu valoarea lor, cel puţin următoarele :

Modul ontologic specific uman. Omul este, în viziunea lui Lucian Blaga, fiinta singularizată în univers. Odată cu omul s-a ivit în univers subiectul creator, „în acceptia deplină a termenului". În calitatea sa de fiintă permanent creatoare, omul îsi trăieste traiul său în două orizonturi : **orizontul concret al lumii date** şi **orizontul necunoscutului.** Primul este **felul de a fi** al omului ca fiintă biologică, al doilea este orizontul de care este legat „un fel de a fi". În timp ce orizontul lumii concrete este rezultatul unor **mutatii morfologice,** orizontul necunoscutului este rodul plenitudinar al unei **mutaţii ontologice radicale,** care marchează saltul de la natură la societate şi de la biologic la cultural. Cele două orizonturi alcătuiesc **modul ontologic specific uman,** conditia prealabilă a destinului uman şi a menirii creatoare a omului. Primul implicat fundamental al omului este gîndirea. Complementul lui necesar este creatia. Pentru a fi **creator de cultură,** omul nu trebuie să fie decît om, adică — precizează Lucian Blaga — o fiintă care trage consecintele existentei sale specifice într-un anume orizont şi între anume coordonate ; o fiintă care dă urmare unui destin înscris în structura sa ;

Definiţia ontologică a culturii. Prin apariţia omului, universul se îmbogăţeşte cu un element existential nou. Prin încercările sale revelatorii, omul devine creator de cultură. Existenta, spune Lucian Blaga, se îmbogăţeşte cu cea mai profundă variantă a sa. „Cultura este semnul vizibil, expresia, figura, trupul acestei variante existentiale".

Prin „deductia" conditiilor culturii din dimensiunile existentiale ale omului, Lucian Blaga a dat culturii o definitie nouă şi originală. „El a descifrat un **izomorfism** între om şi cultură. Din acest punct de vedere, valoarea ontologică a culturii este pe deplin îndreptătită. Structurile omului se re-produc în structurile culturii, iar demnitatea omului se recunoaste în demnitatea culturii" **(Ion Mihail Popescu, Bazele teoriei culturii şi valorilor în sistemul lui Lucian Blaga,** Editura **Eminescu,** Bucureşti, 1980, p. 192).

Metaforă şi stil. În **Trilogia culturii,** Lucian Blaga deosebeşte două tipuri de metaforă : metafora **plasticizantă** şi metafora **revelatorie.** Primul tip de metaforă înlocuieste dezacordul dintre real şi expresia realului, iar prin acest fapt ea tine loc de concret în ordinea abstractului. Metafora **revelatorie** dezvăluie, prin definitie, laturi ascunse ale lucrurilor. Prin ea, lucrurile dobîndesc un spor de semnificatii : întelesurile omenesti. Cea dintîi clasă de metafore tine de orizontul concret al lumii date, a doua — de orizontul **necunoscutului.** În sistemul său filosofic, Lucian Blaga preferă metafora **revelatorie** şi operează cu ea.

Stilul în filosofia lui Lucian Blaga este, ca la **Friedrich Nietzsche,** stilul unei culturi, nu stilul unei arte, adică este totalitatea notelor comune ale ramurilor unei culturi. El este, în starea sa de constituire, determinat de factori ai structurilor inconştiente (puşi în evidenţă în lucrările redactate după 1945/1946). Trecerea de la inconstient la constient, în starea de constituire a stilului, e posibilă prin mijlocirea **personanţei** (fapt remarcat, între alţii, şi argumentat de **Ion Mihail Popescu,** în **op. cit.,** p. 192—201).

Pe cînd stilul este **forma culturii,** metafora este **substanţa culturii.**

Categoriile stilistice. Sînt categoriile spontaneităţii creatoare sau expresii ale spiritului inconstient. Pentru că sînt tipare pre-constiente ale plăsmuirilor spirituale, ele pot fi numite categorii **abisale.** Prin mijlocirea lor, subiectul creator suferă înrîuririle „matricilor" culturale în care se naste şi se dezvoltă ca fiintă bio-psiho-spirituală. Ele diferă de la popor la popor, de la o zonă de cultură la alta, de la un timp istoric la altul şi de la o persoană la alta, ba încă, spune Lucian Blaga, ele se pot modifica de-a lungul vietii unui individ. Procesul de formare stilistică a unei culturi îsi are temeiul în **locurile** categoriale şi legalitatea schimbării în modificarea continuturilor categoriilor **stilistice,** încît, pînă la urma urmelor, ele au fost grupate în locuri ale categoriilor (a) orizontice **spaţiale,** (b) orizontice **temporale,** (c) de **atmosferă,** (d) de **orientare,** (e) **formative** şi (f) ale **condiţiilor materiale.**

Tabla categoriilor spontaneităţii creatoare este tablă deschisă, la fel ca a categoriilor receptivităţii constiente şi ca a categoriilor axiologice.

În limbaj mitic-metafizic, categoriile stilistice îndeplinesc două rosturi fundamentale : a) sînt mijloace prin care fiinta istorică permanent creatoare sparge „frontul censurii transcendente" şi b) joacă rol, în termeni subliniat metaforici, de „frîne transcendente".

Astfel, actul uman creator de cultură este, în **Trilogia culturii,** întîi şi-ntîi, act creator de intenţii revelatorii, în raport cu transcendentul sau cu necunoscutul („misterul"). Foloseşte orizontul concret al lumii date ca material (metaforic) şi îl depăseste prin **stilizare.** Se îndepărtează de transcendent prin „frînele stilistice" şi datorită capacităţii de a face metafore.

Înseamnă că prin cultură, din punct de vedere structural, Lucian Blaga desemnează totalitatea creatiilor spirituale (mitice, magice, religioase, artistice, filosofice, teoretico-stiintifice) caracterizate prin **metaforă** şi **stil,** şi că ea este expresia nemijlocită a **modului ontologic specific uman.**

E de mentionat că într-un valoros studiu introductiv, **AL. TĂNASE** lămureşte aspecte importante ale filosofiei culturii în sistemul lui Lucian Blaga, dar ar fi fost şi mai important dacă ele ar fi fost puse în legătura lor necesară cu tezele înrudite din celelalte lucrări.

Ion Stroie

***) Lucian Blaga : „OPERE, 9", „Trilogia culturii", ediţie îngrijită de Dorli Blaga, studiu introductiv de Al. Tănase, Editura „Minerva" Bucureşti, 1985.**

Poeme de ION HOREA

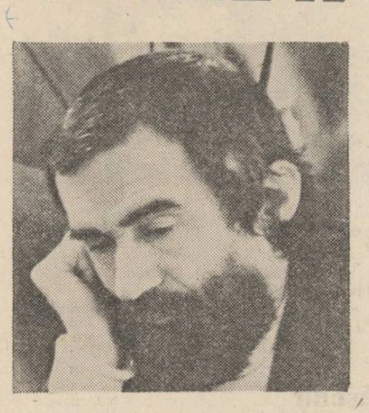

oameni

unde vă ascundeţi faţa brăzdată ?
în guri de clopote ? în cruci culcate ?
dealul vă-ntoarce la el şi vă-arată
bronzul pămîntului plin de bucate.
unde vă duceţi, oameni ca apa,
prinşi în răzoare gata să piară,
vine din urmă timpul cu grapa,
iernile-astupă drumul de ţară.
unde vă-ntoarceţi, oameni ca lutul,
satul se lasă, coasta-l alungă,
cine citeşte în voi neväzutul ?
clopotul, cine să-l tragă-ntr-o dungă ?

motiv

cum vindecă iubirea, cum arde răni şi uscă !
închipuiesc din goluri o amforă etruscă
(sub dunga smălţuită cu-o urmă de femeie)
din care nime-n lume nu va mai fi să beie.
lumina însăşi pare pe trunchiu-i istovită
în lutul ars cum cade şi trece ca prin sită.
o linie sfîrşeşte-n rugina de sub toarte
parcă-i un drum ce duce la duhurile moarte.
unde-ar mai fi şi vinul ce gîlgîie şi curge
în cîntece păgîne şi rugăciuni liturge ?
minciună-i ? adevăru-i ? eroii ? acrobaţii ?
întipăriţi în smaltul cu urme de libaţii
pe care-acum se plimbă în linişte o muscă ?
cum vindecă iubirea, cum arde răni şi uscă !

altfel

eu trebuie să-mi spun povestea,
altfel călău-mi taie capul.
de către Dunăre se-arată
cum vine către noi harapul.

dar pîn-acum am spus o mie
şi nu m-a mîntuit niciuna.
mai spune-n fiecare seară
de vrei să mai trăieşti, doar una.

oricît ai spune, mai rămîne
ceva pentru călăul mut.
povestea ta, de azi pe mine,
mereu o iei de la-nceput.

întrebări

Iarăşi vii, ca dintr-o lungă neputinţă
şi visare,
în armura ta de patimi, ca din evul de mijloc,
apucînd peste ogăşii, fugărit pe drumul mare,
încercînd şi tu în rîndul lumii cel din urmă
loc, —
ce vei duce acolo unde luntrea-i prinsă
de hîrtoape,
cîte-s carele de grîne, unde-s marile
scripturi,
cînd vei fi pe drumul ţării de hotarul tău
aproape,
unde ţărmurile rupte nu mai poţi să le
înduri ?
Ce izbîndă, în rotirea sfîntă-a fiecărei zile
te-a purtat peste pămînturi, printre turne
şi cirezi,
şi sub cîte semne bune ai pus plugul pe
rotile
căutînd în capul brazdei peste ţara-n
care crezi ?
Ce vei fi, în înţelesul care-ncepe să apară,
prins ca dintr-o bătălie, dus din urmă,
fără scut ?

Ca la începutul lumii, lasă în fiecare seară
să plutească peste toate un cuvînt
necunoscut !

închinare

paginile sfintei Palii
cîn-le vede, cîn-le ştie,
la Crăciun ori la Rusalii
luminînd prin Orăştie ?

dar citească-se-n altare
cînd la cruci se-adună ulii,
să se-audă-n depărtare
clopotele Albei-Iulii !

popas

eram încinşi în pulberi de aur şi de bură
după culeş, cînd mustul, la locul lui, în şură,
îl căutam cu ţeava de trestie-n butoi.
era o vreme bună-nainte de război
cînd au venit mocanii, atunci ori altădată,
şi s-au oprit la poartă, ştiau că-i descuiată,
să miie la sălaşul din şopru, pe otavă,
tîrziu, mai după cină, cu lucrul de ispravă.
lîngă ulcica plină cu must adus din bute,
mai tulbur la vedere şi la băut mai iute,
cădeau de somn, nici n-aveau puteri să se
mai roage.
căruţa era plină de scînduri şi de doage
şi sculele lăsate-ntre roţi, lîngă ciubere.
caii rodeau ovăzul din străiţi, în tăcere...

îndemn

hai, peste ape
lasă-te-n voie,
uite,-i aproape
Arca lui Noe.

semnu-i să piară
apa cumplită,
să ducem iară
oaie şi vită

nu te mai teme,
trece potopul
şi-o să mai cheme
salca şi plopul.

unde-i păşunea,
unde-i aratu,
după minunea
cu Araratu.

şi-o să se-alinte
mierlă şi ţarcă,
toate-sînt sfinte,
toate-s în Arcă.

nu te mai teme,
trece potopul,
şi-o să mai cheme
salca şi plopul !

ioana diaconescu

* * *

Îndepărtează restul. Păstrează numai
miezul luminii. Focul ce te arde.
Alungă somnul, foamea și alte dorințe.
Fii tu în fața focului. Și spune
dacă nu-i mai ușor astfel să treci.

Ascult

Eu nu te ascult ;
fără tine
nu ascult vocea
nu dorm. Veghea
ce cearcăn e starea cea pură.
les din ea
ca dintr-o bătălie cîștigată
și cerul mă-mproașcă atunci
cu ploaia-nghețată și pură.

* * *

Cit aur duse la mal, cu sine, valul,
cite corăbii pierdură calea,
lumina dreaptă a lunii !

Mă-mpărtășeam din spuma aurie,
obrazul meu nu se păta cu ceață,
era un fel de boală,
era o stare, poate starea cea mai pură.

Cu frică, aceste semne. Aceste litere
o frică-nceată care se strecoară în sinul tău
șerpește. Atunci, duci șarpele la git: dar
dacă ? ...

Arse ca foaia de vînt

Ce știi tu ce-nseamnă pustiile ore
arse, ca foaia de vînt ?
Corola, petala se sting în incendiul
acestei păduri de iluzii.
Pe urmele ei flutură coada
cometei ce nu se mai vede.
M-ascund după norul trufaș ce dispare
Și mă pierde, mă pierde, mă pierde.

Ca mărul de tină

Ca mărul de tină obrazu-mi se face :
Sclipitor, amăgitor de negru
În umbra mîinilor.

Întoarse cu palma
Către perete.

Steaua își ascunde
Fața de la mine.

Adrian Alessiu aduce în proză un surîs special, bonom și ironic în același timp. Într-un mod personal de a vedea faptele, oamenii, de a și-i însuși, într-o privire plină de ceea ce as numi candoare dură De profesiune maistru constructor, prozele lui sînt pline de mirosul proaspăt al mortarului, al muncii de fiecare zi, și de un freamăt care este al acestei meserii, în care stau nebănuite zîmbete. El nu este un scriitor care se grăbește, debutează de-aceea relativ tîrziu, conștient de soliditatea care o dă trecerea anilor. Un roman, predat la Editura Cartea Românească, pare să-l reprezinte în acest amestec de umor și realitate atît de cotidiană, ca și alt volum în curs de predare, intitulat „Crocodilul" în care romancierul e confirmat de autorul de povestiri, un drum care de obicei se face invers. Povestiri care îmbrățișează subiecte diverse, tratate cu un ton special, cu o voce pe care i-aș numi-o deja inconfundabilă.

Dumitru Dinulescu

adrian alessiu

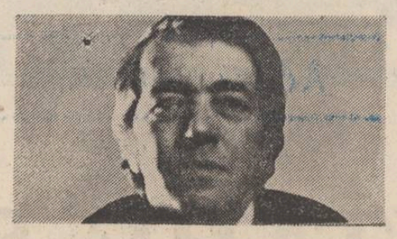

Ora schimbului

Stai trei săptămîni și-ți ticluiești un vehicol mare, mare, miroase a brad proaspăt tăiat, a fiare și ulei, pînă-ntr-o zi.

Atunci constați cu mirare că au dispărut stive-ntregi de panouri, munți de profile, și nici nu-ți mai aduci aminte cîte alte mărunțișuri, îți privești opera gata de start și, o dată mai mult, recapitulezi în minte echipajul cu care, de acum înainte, pleci la drum.

Băieții sînt dintre aceia vechi și încercați. Rar cînd mai apare cîte o figură nouă, dar nici ăsta nu vine pentru prima dată în construcții și trece direct la glisare. Are și el state vechi pe undeva, acolo unde lucrările se fac mai cu picioarele pe pămînt.

Toți ne-am obișnuit să vedem peste tot numai blocuri, cu fațadele ca niște cartele de calculator, puse unele în picioare, altele culcate, sate suprapuse, cu forfotă mare pe la intrări, lifturi care se opresc între etaje și puzderie de copii ce bat mingea sau își tîrîie sănîile printre cei mari, dar foarte puțini știu cum se fac astea.

Farfuria zburătoare este gata. Cu ea trebuie să călătorim 36 de metri care valorează cît un drum de la pămînt la lună și-napoi.

Într-o dimineață frumoasă, cînd umbrele albastre ale blocurilor din jur încă se mai aruncă peste noi, o pornim la drum. De acum încolo, se știe, orice ar fi, motoarele nu se mai opresc pînă la capăt.

Fiecare schimb (de cîte 12 ore), lasă în urmă cîte un metru și ceva de pereți, de bloc nou, totul deodată, cu goluri de uși și ferestre, cepuri pentru planșee, fiecare așezate la locul lor.

Și timpul oricum este schimbător. Vara te coace căldura ori plouă cu clăbuci, sau vine cîte un vînt și te chiorăște praful. Iarna, nu știu ce să spun, de obicei nu se fac glisări, dar dacă se fac, s-ar putea să te pișie gerul în vreo noapte, de-ngheți sus pe cofrag ca o limbă de clopot. În afară de cele două cabine ale pompelor care imping uleiul la verine și care, în permanență, sînt umplute cu mecanicii acestora ce moțăie în șube, nu mai există nici un fel de adăpost. Totul trebuie să fie liber în drumul fierarilor betoniști care armează încontinuu, și în calea benelor aduse de jos.

Lucram pe atunci în tură cu unul, nea Mitică, om mai bătrîn ca mine și care în același timp avea pretenția să facă și pe șeful, deși fiecare răspundea de porția lui, și asta rămînea consemnat pentru totdeauna într-un caiet cu care ne pasam, unul altuia, schimbul.

Era ultima zi a anului și parcă înadins anul care ne părăsea vroia ca atunci să ne lase o amintire frumoasă și se îmbrăcase în straie de sărbătoare. Fusese o zi splendidă, și de la înălțimea cofragului urmărisem drumul soarelui încă din piciele cenușii ale dimineții și pînă aproape de asfințit, culoarea cerului schimbîndu-se necontenit de la albastrul meridional al dimineții la violetul delicat al înserării.

Și băieții mei păreau bine dispuși, lucrau cu tragere de inimă, sau poate numai mie mi se părea așa, în orice caz fiecare eram cu gîndul la petrecerea de diseară.

Vine nea Mitică cu cîteva minute mai devreme decît ora schimbului de noapte, vin și oamenii lui, noi coborîm, din vagoanele de tablă răzbate zvon de veselie și de glume. Cei ieșiți acum din schimb încep să se cinstească, vine unul cu o sticlă de molan să-mi ureze un an nou bun, iau un gît, îi urez și lui Mitică „servici ușor" și plec acasă cu o cîră goală, care mă lăsa undeva pe traseu, în drumul el spre garaj.

Acasă încep să fac ce face tot omul înainte de petrecere.

De odihnă nu-i timp, e destul de tîrziu, așa că fac duș, mă bărbieresc și mă-mbrac în costumul cel mai bun pe care îl am. Nevasta vine și ea de la coafor, roșie și congestionată, ca scoasă din casca de copt bucle, și-ncepe să turuie ce le-a zis șeful lor azi, de anul nou, și cum le-a ținut de formă vreo oră fără să facă nimic, apoi le-a dat drumul să plece, cînd sună telefonul.

Ridic receptorul.

— La mulți ani, tovarășe director ! îi răspund eu celui de la capătul firului, căci l-am recunoscut. Nu-i nici greu de recunoscut, fiindcă are o voce de parcă acum ar vrea să plîngă.

— Tovarășe maistru, știi, s-a întîmplat ceva... Pe mine mă trece un fior de ghiață pe șira spinării, instantaneu. S-a rupt cofragul, îmi zic cu disperare, sau cine știe ce...

— Te rog să-l înlocuiești pe Mitică doar o oră... condu dumneata schimbul lui, că l-a născut nevasta.

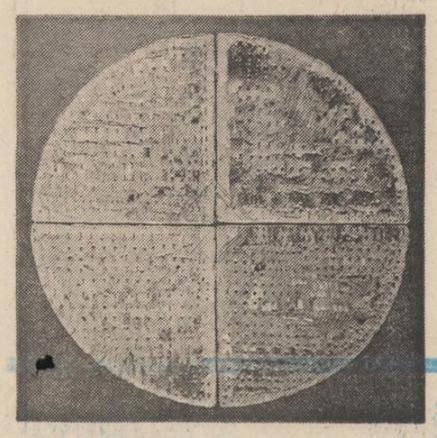

Marin Gherasim : „Scut"

Îmi stă mintea în loc. Cum să-i nască nevasta lui Mitică tocmai acum ? Și de ce n-o fi pomenit nimic atunci cînd i-am predat schimbul. Îl știu totuși om serios și nu-mi închipui că ar putea să-mi facă o asemenea șotie, el să bea și să mănînce, în timp ce eu îngheț pe cofrag în locul lui. Privesc ceasul de la mînă și-i spun :

— Bine, tovarășe director, o oră și chiar două, mă duc.

— Îți mulțumesc, tovarășe maistru, și la mulți ani... spune directorul, apoi întrerupe convorbirea.

— Unde pleci la ora asta ? mă ia din scurt nevasta.

— Mi-a cerut directorul, adică m-a rugat, să-l înlocuiesc pe colegul meu, nea Mitică, vreo oră... i-a născut nevasta ! tu du-te înainte la ai noștri, că viu și eu, înainte de miezul nopții. Mă duc așa, nu mai mă schimb... spun eu în timp ce-mi iau paltonul din cuier.

Ajung la șantier. Mitică mă așteaptă jos.

— Să-ți trăiască și cînd vii să-mi spui ce ai. Băiat sau fată ? zic eu, în timp ce îmi pun cizmele de cauciuc și-mi potrivesc pe cap casca de protecție.

— Băiat ! răspunde el... într-o oră sînt înapoi ! și pleacă.

Motorul camionului cu care pleacă se aude tot mai departe, în timp ce eu mă urc pe scara de fringhie ce duce sus la cofrag. Pompele duduie deasupra capului și drumul pe fringhie pare că nu se mai sfîrșește niciodată. Becul chior aruncă o lumină slabă, atît cît să se vadă betoanele dimprejur și hăul de dedesubt.

E ca și cum te-ai afla noaptea într-o catedrală. Curentul de aer se simte pe verticală, nu se știe bine dacă de sus în jos sau invers, iar fiecare zgomot se amplifică și se repetă la infinit cu sonorități de orgă. Pereții de beton se pierd undeva sus, ca niște megaliți, punctați din loc în loc cu rînduri de găuri mai întunecate ce vor deveni în curînd planșee. Pe acolo vor circula oameni și copiii în nopți de sărbătoare ca asta, vor umbla de la o ușă la alta. Atunci totul va rămîne doar o amintire de-a mea.

Oamenii lui nea Mitică mă cunosc. Au mai lucrat cu mine și în alte dăți. Încep să verifice nivelele, întîi cu bulele înșirate de-a lungul marginilor terasei de lemn, ce plutește spre înălțimi, apoi cu firele cu plumb.

Trece o oră, trec două, trec patru. Mitică nu mai vine. Tac și-mi văd de treabă. Șeful echipei de fierari-betoniști se apropie de mine, îmi privește pantalonii de costum strînși în cizmele de cauciuc și spune :

— E doispe noaptea ! La mulți ani, meștere !

— La mulți ani, dar dă-i drumu' la treaba ta ! îi răspund fără chef. Nu cumva ați vrea să vă dați pe lîngă sticle ?

Acesta pleacă, dar mai trage o dată cu ochiul spre pantalonii mei. Îl simt că ar mai spune ceva... doar îmi cunosc marfa. O dată dacă te destăinui, ajunge. Zvonul circulă din gură-n gură și a doua zi vine unul să-ți povestească ce-ai făcut, ca și cum ar fi vorba de altul, uneori atît de înflorit, că nici tu nu mai recunoști.

Îmi știu eu marfa... sau poate că iau lucrurile prea în tragic. Doar fiecare om are dreptul să glumească.

Dimineața, la ora schimbului, s-a prezentat un maistru de la altă lucrare în locul meu, unul pe care l-a găsit Mitică, spre ziuă, acasă. Un holtei care preferase să stea singur la televizor. Abia pe el l-a schimbat Mitică, iar apoi am intrat de serviciu eu, în schimb normal.

ștefan bratosin

Stingher în mijlocul cîmpiei

Sub pleoapă Borcei i se face noapte
se răsucesc în ușă chei
te cauți sub cămașă temător
și n-ai de unde să te iei

mai cade-un mal peste cuvinte
și riul se tulbură de vești
stingher în mijlocul cîmpiei
sub coaja trunchiului de mult lipsești

Pe fruntea ierbii iar vor trece coase

Se va propti în gresie metalică lucire
pe fruntea ierbii iar vor trece coase
și prăbușite peste cizme vor cade picăturile în lut
căci va ploua la noapte iar în oase

și peste mădulare dimineața cu greu va mai veni
în urmă corbii prinzuri vor vesti –
prin halte-ngălbenite de praf și de cîmpie
doar dintre file-mpărștiate te vei mai povesti

Albire peste noapte-n amintiri

Orașul alunecă sub zăpadă dînd din picioare
singele tremură lîngă inimă de frig
e o albire peste noapte-n amintiri
și pustiire de crivăț peste dig

șoseaua se-ndoaie prin pădure
troznesc scheletele de plopi cu gemete prelungi
și înghețate bălțile întind din cînd în cînd o mînă
dar nu mai poți ființa de-acum să ți-o ajungi

Pînă își fac în suflet cărare

Ne cutreieră frunzele toamna
pînă își fac în suflet cărare
și trupul în miezul cîmpiei
se-ndoaie în semn de-ntrebare
și numai amintitor o poartă
prinsă în gardul putrezit și ud
sub crivăț scîrțiie în noapte
și doar în vis copii o mai aud

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL LITERAR
INTREJUDEȚEAN „ION CREANGĂ" – TÎRGU NEAMȚ

ciprian pîntea

Stare

văzută din lăuntrul meu
prin ochiul înlăcrimat
pare
desigur
udă din cap pînă-n picioare
dar
privită din afara mea
prin ochii voștri
pare
desigur
angelică veselă fericită

Prăbușirea îngerului din cer

e atît de frumoasă
încît e considerată o divinitate ;
știind asta
am plecat fericit să o aștept
în mijlocul parcului
lîngă umbrosul platan
cînd pe lîngă mine
trec doi îndrăgostiți :
– și cum îți spuneam s-a prăbușit cerul
și cum îți spuneam s-a prăbușit cerul

Nuanță de despărțire

lacrimile mele șiroi pe obraz
tu întinzi mîna cu tot sufletul
apoi ele se preling pe ea
le duci la gură și le bei
apoi visezi
ceea ce visam eu

(bine că numai tu știi –
lacrimile sînt strigătele visului)

Plecare

trecea prin fața mea
nu mai vedeam nimic
părul ei îmi acoperea ochii
nelăsîndu-mi-i să lăcrimeze
acum
la plecarea ei
acum
la plecarea ei

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL
INTERJUDEȚEAN DE POEZIE „ZAHARIA STANCU" – ALEXANDRIA

ion acăi

Vei supraviețui poemului acesta!

închide ochii iubito !
amiaza am îngropat-o
mă voi înpotmoli în lumină !
muzica gîndului cu trilul ei fluid se lipește
ca o frunză de timpla ta
șarpele cu venin curat mușcă din trupul meu
cum să călătoresc așa mușcat cum sînt ?
în demnitatea cărui trandafir să mă recunosc ?
cuvîntul meu de iubire este sădit în țipăt
în pacea de mîine de poimîine
în timp ce eu scriu poemul acesta ca și cum
aș sădi flori pe mormîntul bunicului
discursuri refuzate te trezesc din somnul
de amiază din somnul de piatră
amiaza e un bărbat blond de care te
îndrăgostești ca de o realitate supraviețuitoare cataclismului
amiaza strălucește ca un viitor suav peste
strada și casa noastră
nu pot să fiu gelos
închide ochii iubito !
șarpele cu venin curat mușcă din trupul meu
iar eu mă prăbușesc dincolo de nemurire
închide ochii iubito !
vei supraviețui poemului acesta
un gînd vesel te face să tresari și să te
imaginezi o pasăre ce se sufocă în nemărginire
am băut toate lacrimile iar trupul îmi este
o statuie de sare !

Casa noastră ca o lotcă

mireasma trupului tău sfîșie noaptea
vorbesc și pădurea îmi răspunde prin tunete
dormi în sîngele meu și te visez cum treci rîzînd
îți vorbesc într-o limbă de sînge
îmi vei răspunde într-o limbă de foc
casa noastră ca o lotcă de cuvinte ne poartă pe
fluviul cu trup strălucitor
în ochii tăi îmi cîntăresc iubirea
de un alb imaculat îți este pielea
mă săruți ca pe o floare iar șoaptele tale
purifică cerul
un vînt ce se naște din îmbrățișarea noastră
ne poartă spre un cer interzis
îmi ești soră îmi ești soare aprins în noaptea absenței
gravez numele tău în piatră și un izvor lunecă
verde spre orizont
pilpîiri de plantă îmi umplu așteptarea
trupul tău fără greutate – numai ochi – are culoarea cerului
sînt un peisaj pe deasupra căruia zbori
mișcîndu-ți elitrele fierbinți
cită revoltă în lumina ce se naște din trupul tău !
noaptea sîntem frați fără gheare
cerul se rotește și munții coboară peste genunchii tăi
chipul iubirii mele are trupul stelei ce-a orbit !

Înnoptate sunete

privește iubito frumusețea oarbă a lumii !
la picioarele munților se-ntinde înserarea
zăpada coboară încet în transeele fără de
număr ale trupurilor noastre
ne desrămăm cu ochii și cu buzele însetate de
apa sărată a mării
țărîna-i un diamant în care vom dormi
alături ca două coleoptere într-un sarcofag
dinții noștri vor să muște din ploaia ce
navighează între două spații
precum nisipul ne vom împrăștia în pîntecele pămîntului
frumusețea lumii coboară-n noi iubito
sub forma unor înnoptate sunete !

21 IUNIE 1986

L4

teatru t

Spectacol brechtian

2. Datele fizice și interpretative ale studentului-actor Mircea Rusu (ca și ale altora, de altfel) nu au ajuns încă la maturitate, pentru a-i permite să implinească dezideratele complexului personaj Machie-Șiș. Simplul fapt de a poza (cu stîngăcie) aplombul unui șef de „bandă" sau de a i se fi aplicat o mustață pe chip nu-l ajută să fie, nici exterior, și, cu atît mai puțin, interior, pregătit, pentru a convinge, pentru a-l reprezenta pe gangsterul Macheath, pe cît de venal, pe atît de disputat (de frumoasele zilei !). De astă dată, nu actorul face simpatic personajul (cum era, cîndva, cazul regretatului Toma Caragiu), ci bogăția dramaturgică a personajului, creat să fie în centrul atenției, aureolează, în simpatie, pe interpret.

Bine conceput regizoral, „Cîntecul tunurilor" impune, prin forța ascendentă a tensiunii muzicale și dramatice, duetul vocal-scenic, Brown (George Alexandru) — Mackie (Mircea Rusu), alăturînd două lumi total opuse și totuși apropiate (lumea reprezentanților „ordinii" și a celor-din-afara-legii). Umăr lîngă umăr, evocînd amintiri din armată, expresiile lor se aspresc, se transfigurează, corpurile se cabrează, gesturile devin rigide, supuse unui tempo abrutizant, creînd, pe muzică, imaginea vie, puternică, provocatoare, a unui tablou social, specific războiului. Pînă și cuvios-timidul pastor (Viorel Păunescu) este „angrenat" ritmului infernal, tot așa cum Polly (Carmen Ionescu), din pasivă „spectatoare", se integrează grupului, datorită aceleiași demențe molipsitoare. Pe nesimțite, personajele de plan doi se retrag, după acest moment forte al spectacolului, lăsînd, într-un scurt tête-à-tête, aproape liric, pe Polly și Mackie total schimbați, schimbare pe care pianul o comentează cu o ironie plăcută, făcînd sugestiv jocul mut al actorilor. Brown, după cum precizează autorul piesei, este „o apariție modernă", însumînd ipostaza rigidă a funcționarului de stat și omenia celui care nu vrea să știe de duritatea primului, dualitatea lui fiind însăși „dedublarea lumii burgheze". George Alexandru izbutește să facă vizibile trecerile personajului de la expresia și gestul „prieteniei" la cele ale „ordinii". Înfruntările dintre Peachum (Dan Aștileanu) și Brown se rezolvă scenic în două momente interesante, în care fiecare personaj domină și e dominat, rînd pe rînd, după cum impune dramaturgia și solicitarea regizorală.

Un alt moment bun al reprezentației studențești este realizat înainte de final, cînd toate personajele se perindă prin fața lui Mackie, manifestîndu-și regretul în multiplele fațete ale ipocriziei. Mackie-arogantul devine abătut, nu disperat, coborîndu-și vocea cu demnitate, nu cu patetism. Trebue să menționăm că toți actorii au reușit să respecte încorsetarea „distanțării", ocolind gesturile și rostirile emfatice ale identificării, calitate datorată, desigur, maleabilității acestui colectiv actoricesc, dar și felului în care a fost îndrumat de Prof. Ion Cojar și Prof. asociat Gelu Colceag.

Participarea feminină este majoritară, nu doar numeric ci și calitativ. Citeva prezențe scenice impunătoare fac să se detașeze virtuale personalități artistice ale scenei românești (în viitorul apropiat). Carmen Ionescu — Polly, Ruxandra Bucescu — Lucy, Oana Ștefănescu-Jenny demonstrează o gamă bogată a însușirilor scenice și vocale. D-na Peachum a Ceraselei Stan este volubilă, dinamică, plină de nerv, jocul său scenic recuperînd registrul mai restrîns al capacității vocale de exprimare. Pendularea personajelor feminine între cele două ipostaze solicitate : a personajului în cauză și a fiecărei actrițe, în parte, care trebuie să adopte o atitudine de detașare față de rolul propriu, denotă ușurință de expresie și de exprimare, de adaptare, înzestrare, ținută scenică și, de ce n-am spune-o, farmec personal.

În ciuda intențiilor, uneori, socializante, „Opera de trei parale" pe scena Studioului de Teatru al I.A.T.C. rămîne, totuși, un spectacol de delectare, care izbutește să pună în valoare posibilitățile interpretative ale tinerelor talente. Teatrele profesioniste au, deocamdată, pentru ce să fie invidioase.

Nicoleta Gherghel

Un tată risipitor

Teatrul de Stat Oradea se dovedește consecvent în prezentarea operei lui Mircea Bradu. În mod neașteptat, recenta premieră absolută aduce în fața publicului o piesă inspirată din actualitate, o dramă care „pune în dezbatere" problema emigrației. Acțiunea se petrece într-o familie din mediul urban, cu mamă, doi frați, o soră gravidă și soțul acesteia, alături de care mai apar, din cînd în cînd, în scenă, un personaj discret ca prezență și cvasimisterios și o vecină — pată de culoare (costumată ca atare), iar în final este adusă de mînă și o suavă viitoare logodnică. Pentru început, membrii familiei se hîrjonesc între ei (ceea ce ne face să bănuim că în cadrul familiei domnește o situație încordată), cel mai aprig fiind fiul cel mic. Dintr-o telegramă, pe care o aduce personajul discret-ca-prezență, aflăm că un cineva urmează să sosească, apoi aflăm că e vorba de tatăl celor trei copii (acum mari) și, cu concursul vecinei-pată-de-culoare, mai aflăm că acesta a plecat cu mai mulți ani în urmă în occident.

Într-adevăr tatăl și sosește, cu o mașină ultra-super (pe care n-o vedem, dar despre care se vorbește) și cu cadouri (pe care parțial le vedem). Și o spune fără ocol că „acolo s-a ajuns"; mai mult chiar, intenționează să-și „ducă" întreaga familie „acolo, la el". Bineînțeles că toți refuză, cu toate că tatăl duce, în acest sens, o muncă de lămurire de la om la om. Adică nu chiar toți : ginerele vrea să „plece" și aflăm, cu timpul, că tocmai el a fost cel care a inițiat corespondența cu tatăl-transfug (de altfel îl bănuiam noi de ceva, fiind singurul care poartă cravată, chiar și în casă, asemeni socrului său, și mai are și obiceiul să stea picior peste picior). Între timp se mai relatează cîteva lucruri. De exemplu, personajul discret-ca-prezență sfîrșește prin a nu mai fi și cvasimisterios, aflîndu-se că a fost prieten cu tatăl celor trei copii acum mari, că a iubit-o în taină pe mama lor, dar că „s-a dat la o parte" în favoarea prietenului și că apoi, după „rămînerea" acestuia în occident, s-a căsătorit cu mama copiilor (după ce în prealabil răspîndise zvonul despre moartea acestuia), dar că nu a fost o căsătorie de-adevăratelea, ci doar una avînd scopul de a-i înzestra pe copii cu „dosare curate", după care... a divorțat, discret. Mai aflăm că fiica e funcționară și frivolă (dar cu măsură), că fiul mai mare a ratat selecția pentru olimpiadă, că mama a suferit și a „dus-o greu, o vreme", doar despre fiul cel mic nu prea aflăm mare lucru ; în final, înainte de a-și aduce aleasa inimii în casă, își consumă, afară, pe o bancă, „demitizarea" tatălui, unde a și început să fumeze. Înainte de a cădea cortina, vecina mai intră încă o dată, spune niște lucruri decurgînd din felul în care înțelege ea viața și apoi începe un cîntec de pahar și publicul o aplaudă.

În întregul lui, spectacolul poartă amprenta tentativei autorului de a păși în zonele tematice ale actualității imediate. Și, sub aspect strict tematic, a reușit. Copleșit, pare-se, de succesul pieselor sale cu subiect istoric, prodigiosul dramaturg orădean nu s-a străduit însă suficient să-și înțeleagă propriile personaje și fabulația în care le-a angrenat — lipsa de profunzime periclitînd în primul rînd credibilitatea și dînd senzația că problema e falsă pusă. În spațiul scenei mai mult se relatează evenimente și fapte, prin intermediul unor replici cu desăvîrșire expozitive ; cînd se intră în acțiunea propriu-zisă, replicile nu au o reală încărcătură, fiind suprаîncărcate, în schimb, de propoziții și fraze ce se vor a fi foarte importante, demne de a intra în istorie. Și așa se face că profilul personajelor rămîne în stadiul de schiță, iar atitudinile lor sînt mai mult afirmări de intenții. Surprinzătoare mai sînt, avînd în vedere experiența dramaturgului, cîteva inabilități în modul de a conduce dialogul și de a introduce și scoate personajele din scenă.

Regizorul Sergiu Savin, scenograful T. Th. Ciupe, actorii Ion Miinea, Simona Constantinescu, Cristina Schiopu, Ion Abrudan, Dan Bădărău, Daniel Vulcu, Eugen Harizomenov, Anca Miere-Chirilă și regizoarea tehnică Maria Goina s-au dovedit a fi fideli față de text.

Radu Bădilă

DOCUMENTELE ÎNCEP SĂ VORBEASCĂ

M. UNGHEANU : „Goneam spre Lidice, cînd, fără veste, / mașina străbătu șoseaua, peste zăpezile sburătăcite-n stol, / trecu pe cîmp, făcu un scurt ocol / și se opri". Cînd citeau aceste versuri de Eugen Jebeleanu copiii anilor '50 n-aveau de unde să știe că masacre precum cel de la Lidice sau de la Oradour sur Glane (și acesta în cartea de franceză), s-au petrecut și la ei acasă, pe pămînt românesc, și că victimele lor au fost și românii. Astăzi în librării sînt la îndemînă cărțile care încep să dezvăluie adevărul asupra istoriei recente a românilor.

Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, septembrie 1940 — octombrie 1944, București, 1985, zguduitoare lucrare elaborată de un colectiv*) înfățișează pentru prima dată în chip sistematic tratamentul inadmisibil aplicat populației civile nemaghiare, în primul rînd românești, de către regimul de ocupație horthyst în partea de nord-vest a României pe care Mussolini și Hitler au dăruit-o Ungariei. Documentele înfățișate în cartea despre terorismul horthyst în Transilvania, dezvăluie existența în centrul Europei a unei veritabile politici de genocid, înainte chiar de celebrele acum fapte de genocid ale armatei hitleriste din timpul celui de-al doilea război mondial.

Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, septembrie 1940 — octombrie 1944, are calitatea de a aduce la lumină faptele și de a le lăsa să vorbească. Despre semnificația acestei cărți, despre semnificația faptelor pe care ea le aduce în fața cititorului român vă invităm să vorbiți aici ca istorici, sociologi, literați, artiști.

CORNEL GRAD : Literatura a făcut mai mult pentru abordarea frontală a unor teme esențiale de istorie contemporană.

Între scriitorii care au abordat foarte complex și convingător problemele dictatului, problemele relațiilor româno-ungare în perioada interbelică, în anii războiului și în primii ani după război sînt după mine, Francisc Păcurariu, cel mai pertinent și avizat care a și trăit evenimentele, descrie fapte, văzute, trăite, apoi scriitorii Romulus Zaharia, Mircea Vaida cu **Vînătoare de vrăjitori,** Pop Simion cu romanul **Profesor de istorie.** Într-un anume fel și D.R. Popescu prin **Orașul îngerilor,** fără să se refere în mod expres la multiplele aspecte pendinte de diktat.

RADU THEODORU : Discuția noastră este binevenită, oportună, născută dintr-o necesitate, obiectivă, aș numi acea necesitate legică. Terenul a fost pregătit de diverși autori, există de pe acum un corp remarcabil de volume de înaltă probitate științifică a istoriei Transilvaniei, există excelente romane ale dramei transilvane din 40—44 (puține, este drept) — există volume scoase în Biblioteca de istorie a revistei „Vatra" : **Moisei,** și **Epopeea de la Oarba,** care preced într-un fel cartea în discuție. Există de asemenea volumul lui Mihai Fătu, **Biserica României din nord-estul Transilvaniei sub ocupația horthystă** ca și seria de studii zguduitoare din **Telegraful român de la Sibiu,** ca și cartea mitropolitului Banatului, dr. Nicolae Corneanu, **Biserica românească din nord-vestul țării în timpul prigoanei horthyste.** Recent a apărut impresionanta nuvelă **Toamnă fierbinte.**

Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, umple un gol — fixîndu-se prin amploarea investigației, în centrul acestei sfere de probleme nu numai zguduitoare sub aspect uman, dar esențiale, peren esențiale sub aspect istoric, etic, moral, filozofic, dacă vreți. Premizele, cadrul general al cărții, o esențială motivație istorică, o analiză multilaterală a fenomenului de exterminare, deportare, expulzare, anulare culturală, spirituală, economică a românilor din Transilvania sînt puse, argumentate mereu în domeniul zguduitorului. Cu nimic mai puțin zguduitor decît oricare altă tragedie națională provocată de fascism și de servilul aliat, cel mai gros răsplătit beneficiar, horthysmul. Horthysmul care n-a apărut din neant, care are o îndelungată pregătire în retortele unor vechi obsesii imperiale, unor obsesii istorice conturate viguros la jumătatea secolului trecut cînd Europa a fost dominată de idei și mișcări generatoare de națiuni politice. Cînd falsul stat milenar San-Stefanian, fals pentru că el n-a existat în granițele „milenare" decît prin pomana Austriei imperiale foarte tîrziu, asta odată cu dualismul, s-a văzut așa cum era : o clasă nobiliară, definitiv anacronică, dominînd un număr zdrobitor majoritar de naționalități și care, în disperare de cauză, a căutat mijloace rapide de a maghiariza forțat etniile, pentru a alcătui artificial o singură națiune.

CORNEL GRAD : Intrarea trupelor de ocupație horthyste în Transilvania de nord, vremelnic ocupată prin diktatul de la Viena a fost marcată de asasinate colective, dirijate, la Satu Mare, Ip, Trăznea, Oradea Zalău, Nușfalău, Zăuan, Huedin și Hida Sinmihailul Almașului. Au fost omoriți oameni dezarmați, oameni care nu au opus nici un fel de rezistență trupelor care ocupau teritoriul în primul rînd români. Rîndul evreilor a venit mai tîrziu.

Patru sînt în mare etapele acestei terori horthysto-fasciste ale ocupației ungare, 40—44, ale cărei efecte sînt însă de lungă durată. Prima durează din 1 sept. 1940 pînă la 9 dec. 1940, etapă în care trupele horthyste de ocupație au instalat administrația militară și au instaurat un regim de jaf, teroare și crimă. Numărul românilor a scăzut brusc în acest an și va scădea în continuare. A doua etapă, mai lungă, ține din 9 dec. 1940 pînă în martie 1944, este legată de instalarea și activitatea administrației civile horthyste. Teroarea nu dispare, ci se organizează altfel. A treia etapă, foarte scurtă, dar de grele consecințe începe în martie 1944 și-i pune din fericire capăt înaintarea victorioasă umăr la umăr a trupelor române și sovietice. Ea coincide cu guvernarea lui Sztojai Döme și s-a caracterizat prin înăsprirea măsurilor de genocid. Acum se înființează ghetourile, în care zbirii horthysmului întrec, prin crimele săvîrșite, faima gestapoului, apar trenurile pentru lagărele de exterminare din Polonia, care golesc, într-un timp record, Transilvania de nord de evrei. Tot acum se trimit în Germania la muncă forțată alte zeci de mii de români. A patra etapă este legată de retragerea

„În vreme ce dușmanii noștri se înversunează să ne răpească pămîntul și să ne robească frații, noi continuăm a spera și a crede în triumful dreptății adevărate, a dreptății noastre, și în ce privește Transilvania. Secole după secole am suferit și am crezut în sosirea dreptății, fără a-i cunoaște bucuriile. Cu atît mai mult ne vom stăpîni acum revolta și vom aștepta ceasul izbăvirii".

Liviu Rebreanu, 1941

autorităților și trupelor ungare din Transilvania invadată prin diktat. Cum zice o veche vorbă românească : așa cum au venit — așa au și plecat. Au venit cu fărădelegi, au plecat ca nelegiuiții. Pe 23 august chiar în Dej 500 de români au fost internați și maltratați, iar din județele Cluj, Turda, Someș, Sălaj, Bihor, Maramureș sute de locuitori români au fost deportați în Germania și Ungaria (numai din comuna Rediu-Cluj au fost ridicați 250). Acum comandantul jandarmeriei din Someș dă sinistrul său ordin : **„Toți românii să fie suprimați fără judecată oriunde vor fi găsiți !"**

NICI O CRUZIME NU A FOST OCOLITĂ

NEAGU COZMA : Nici o cruzime nu a fost ocolită. Toate armele au fost puse la bătaie : puști, pistoale, mitraliere, tunuri și aruncătoare

*) Coordonatori : **Mihai Fătu, Mircea Mușat ;** Autori : **Ior Ardeleanu, Gheorghe Bodea, Mihai Fătu, Oliver Lustig, Mircea Mușat, Ludovic Vajda ;** Au mai colaborat : **Vasile Arimia, Vasile Bobocescu, Ion Calafeteanu, Ladislau Fodor, Olimpiu Matichescu, A. Simion, Ion Pătroiu, Gheorghe Unc.**

Adevăruri care se cer cunoscute

TEROAREA HORTHYSTO-FASCISTĂ ÎN NORD-VESTUL ROMÂNIEI 1940 — 1944

În dezbatere cartea cu același titlu

MASĂ ROTUNDĂ
participă :
ILIE BĂDESCU
NEAGU COZMA
CORNEL GRAD
OVIDIU IULIU MOLDOVAN
ADRIAN RIZA
RAOUL ȘORBAN
RADU THEODORU
GABRIEL ȚEPELEA
M. UNGHEANU

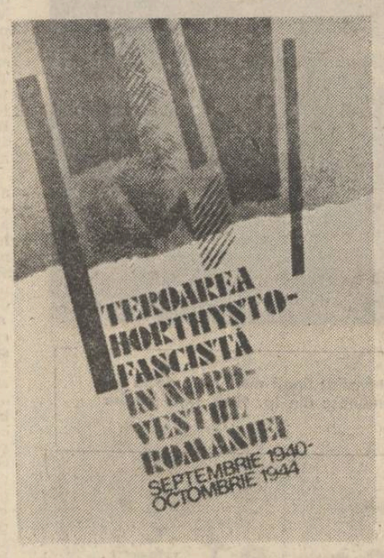

FORȚA ACUZATOARE A FAPTELOR

de grenade și nu în ultimă instanță baioneta și... parul. Nu au fost cruțați nici bătrînii, nici bolnavii în agonie, nici femeile gravide și nici pruncii care abia veniseră pe lume. Singură calitatea de român era suficientă pentru a fi trimis în neființă.

Să lăsăm martorii oculari să vorbească.

1. Gheorghe Prunea, Zalău, fost militar în armata română optase pentru venirea în Transilvenia, la familia lui : „În dimineața de 9 septembrie, luni, vecinul Vicaș a venit la mine și mi-a zis să mergem în oraș pentru a cumpăra zahăr... Dar înainte de a apuca eu să mă îmbrac pentru oraș, a venit Gafia, soția lui Vicaș, la noi, plîngînd, împreună cu cele două fetițe și mi-a zis : fugi unde poți. Pe Grigore, soțul ei, și pe Alexandru, fratele soțului, i-au dus soldații unguri la balta de lîngă Brădet și cred că i-au împușcat. Soția mea mi-a spus și ea să fug, sau să mă ascund în podul casei, căci cu ea n-o să aibă nimic dacă o vor vedea în starea în care este (gravidă în luna a noua). Eu m-am retras prin spatele casei și prin porumb am mers pînă la oborul de vite, acolo am intrat în pîrîul ce vine dinspre Meseș și tot prin el am mers pînă în pădure...

Frații Vicaș : Grigore și Alexandru, au fost duși într-adevăr lîngă brădet și împușcați ; pe Gafia au împușcat-o prin fereastră, în mijlocul casei, una din fete, Rodica cea mare, a fugit (din cauză că s-a speriat, n-a trăit mult și a murit) ; a doua zi mama Gafiei Vicaș, care era din Gîrcei, a venit la Zalău, unde și-a găsit fiica moartă, în mijlocul casei, iar pe Cornelia, nepoată-sa de 7—8 luni, lîngă ea sugînd".

Soția lui Gh. Prunea a fost legată cu părul capului și peste mijloc cu o funie de o căruță trasă de doi cai, tîrînd-o pe șosea pînă dincolo de Brădet. Acolo au scos copilul din ea cu un păr după care au împușcat-o.

Martor și cel care a și relatat această scenă înfiorătoare a fost maghiarul Birtalam, paznic la via lui Frid ; locuia în apropiere.

2. Gheorghe Chișu, domiciliat în Șimleul Silvaniei povestește despre masacrul de la Ip. „Pentru a cunoaște exact componența familiilor românilor, s-a înscenat un recensămînt al... porcilor. Îmi amintesc că printre cei ce efectuau acest recensămînt se aflau și Kerekes Balint și Kerekes Demian... Începuseră discret pregătirea asasinatului. Îmi amintesc că printre principalii organizatori din rîndul populației locale erau : Beres Miklos, Bares K. Alexandru, Cĕsz Arpad, Csepci Jipa, Kisfalosi Alex.

Din Zăuan, printre zeloșii organizatori îi amintesc aici pe Nemes Gyula, Kiraly B. Ianoș, Enri Andras și Cziki Ianos. Mascați pentru a nu fi cunoscuți de localnici, aceștia, împreună cu alții, au însoțit cu arma în mînă, cu baioneta la armă ca într-o veritabilă luptă de stradă, bandele de asasini pe străzile locuite de români.

...I-au batjocorit pînă și pe morți. Nu pot uita. Și mă cutremur cînd îmi vin în minte două scene îngrozitoare : cum cîntau cîntece iredentiste, șovine, localnicii și soldații horthyști în timp ce-i transportau la groapă pe cei 157 de morți și cum, acolo în țintirimul bisericii românești, la flacăra paielor ude de sînge, Leescy Jiga și-a fript slănina spunînd : „Ce bună-i slănina friptă la asemenea flacără !"

3. Soția lui Butcoran Ioan din Ip. Rezum : Este vorba de moartea unei familii, a lui Ioan Jurcuț, fratele soției lui Butcoran. Capul familiei, Ioan, auzind împușcăturile, și-a dat seama că a început măcelul. Și-a închis familia în casă, soția, fiica și copilul de 8 luni și s-a ascuns în podul casei. Nu-și putea închipui că s-or atinge de femei și copii. Dar s-a înșelat. La scurtă vreme călăii i-au călcat curtea. Au tras cîteva rafale de automat, au lovit în ușa casei pînă au deschis-o începînd să urle la fetița acestora, Florica, de 14 ani. Au maltratat-o. Florica a început să strige : tată ! tată !... L-au prins, l-au maltratat în chip bestial și în cele din urmă l-au împușcat... Florica a dat să fugă, dar cîteva gloanțe s-au înfipt în trupul nevinovat al Floricăi. Dimineața a fost găsită de către țiganii ce urmau să transporte morții la cimitir, frîntă peste melița din curtea casei unde cu o zi înainte, în rînd cu mama ei, Florica melița

„Mîndrul pămînt al Transilvaniei s-a transformat într-o amarnică golgotă, unde se petrec cele mai groaznice evenimente. Oamenii sînt închiși cu sutele, cu miile, sînt bătuți, sînt torturați în mod cumplit. Asasinatele și execuțiile se țin lanț și toate acestea doar pentru că unica vină a nenoricitelor victime este aceea de a se fi născut români".

György Ferenczi : „Golgota Transilvaniei" 1940

cinepa. Pentru a încheia mai repede, criminalii au tras cîteva focuri de armă prin geam. Trei gloanțe au lovit-o pe Maria, soția lui Ioan, mama Floricăi — dar nu mortal. Dimineața, cînd călăii însoțiți de țigani urmau să-i ridice corpul, au găsit-o încă în viață. Fața de pernă era sfîșiată de dinții victimei. A întrebat pe cel ce venise, dacă bărbatul și fiica trăiesc. Cînd i s-a spus că nu mai sînt printre cei vii, a cerut să fie împușcată. S-a repezit un honved i-a tras cîteva rafale. Copilul cel mic, de 8 luni, Cehiță se numea, rîdea cu toată frăgezimea virstei... Închipuiți-vă oameni, un copil de 8 luni care vă zîmbește. După ce i-a înfipt baioneta în piept, a mai tras și cîteva focuri de armă. Însoțitorul, l-a luat simplu la subțioară, l-a aruncat în căruța ce întîrziase prea mult la poartă. 4. Steluța Hosu, tot din Ip, de numai două săptămîni, a fost împușcată și străpunsă cu baioneta, în timp ce dormea în leagăn. 5. Drama familiei Gheorghe Leonte : Seara tîrziu Gheorghe aleargă într-un suflet după moașa satului. Gravidă, soția lui, urma să nască. Dar horthyștii nu l-au lăsat să-și continue drumul. Au sfîrtecat în chip demențial pîntecele femeii, i-au scos copilul și apoi cu cîteva gloanțe l-au lichidat.

RAOUL ȘORBAN : Cartea se ocupă mai ales de teroarea din anii și momentele de vîrf, dar noi cei care am trăit acolo știm că teroarea n-a început în 1940 și a încetat în 1944, ci a fost zilnică, metodică, neobosită. Eram pictor și mă înțelegeam la fel de bine cu românii, sașii și ungurii, vorbind cu fiecare în limba lui. Credeam că totul o să continue. M-am întors la Cluj, eram om de stînga și căutam o activitate pe potriva profesiunii și credințelor mele. Nu mai existau însă manifestări culturale românești. Intelectualii români fuseseră expulzați printr-una din primele măsuri ale ocupației. Exista o singură gazetă în limba română, **Tribuna Ardealului,** dar nu era cu putință să lucrezi acolo. **Tribuna Ardealului** avea un singur redactor angajat. Nu se putea lucra acolo. În încercările de a-mi găsi un rost m-am întîlnit cu cel mai brutal aparat de intimidare : cel al ocupației ungare. În ianuarie 1942, am organizat prima expoziție a artiștilor plastici români. Rămăseseră întîmplător pe loc vreo 10 artiști plastici de bună calitate. Înaintea deschiderii expoziției am primit vizita unui artist plastic maghiar care mi-a zis : „Dacă ții la libertate să nu organizezi această expoziție. Am organizat-o. Peste două săptămîni am fost arestat, dus la Miskolcz, integrat într-un detașament de pedepsă. Eram obligați să purtăm pe mineca hainei o banderolă galbenă cu un punct negru. Asta însemna că în noi se putea trage fără somație. Detașamentul a fost dus pe front la deminări fără nici o aparatură. În occident treaba asta o făceau porcii. Din 204 oameni am rămas în viață 6 sau 8.

RELATIVIZAREA ADEVĂRULUI = RELATIVIZAREA CRIMEI

M. UNGHEANU : Această violență criminală este ea un rezultat spontan, întîmplător ?

Modul în care s-au petrecut primele atrocități antiromânești și acte de teroare, ca și componența grupurilor care le-au înfăptuit dezvăluie mereu același tipar. Autoare ale terorii și crimelor sînt mai întîi trupele de ocupație, la ele participînd în egală măsură simpli soldați, subofițeri și ofițeri. Aceste trupe erau însoțite de formații civile, uneori simple bande participante la actele de teroare sub ocrotirea armatei, ca și grupuri locale activate de prezența armatei de ocupație. Cumplitele episoade ale acestei terori par trase la șapirograf în cîteva variante, clasificabile lesne, pentru a mai admite cumva ideea unei simple răbufniri sau a inițiativelor spontane ale vendetelor locale. Toate aceste trăsături repetate vădesc caracterul organizat al actelor de teroare, premeditarea crimei de către ocupanți.

RAOUL ȘORBAN : Termenii pe care trebuie să-i întrebuințeze istoricii în cazul ocupării prin diktat a Transilvaniei de Nord, nici nu sînt greu de precizat, cînd însuși primul ministru al Ungariei, contele Pal Teleki, a formulat concepția sa și a țării pe care o administra astfel : **„Cînd am fost prima oară la Cluj —** îndată după intrarea trupelor noastre **— i-am convocat pe domnii episcopi** (români), **pe cel greco-catolic și pe cel ortodox, ca și pe cîțiva dintre conducătorii societății românești. Fireste i-am admonestat aspru pentru cei 22 ani... I-am invitat să mă ajute în acțiunea de pacificare. Nu se poate, prin urmare, susține că nu am fost concilianți, că nu sîntem concilianți, atît noi personal, cît și poporul și armata ungară. Armata ungară a intervenit sever în două cazuri, acolo unde s-a tras asupra ei cu mitraliera... Într-un moment cînd s-a pus capac — răbdării noastre, de alaltăieri** (adică din 5 oct. 1940) **aplicăm retorsiunea. Am expulzat peste frontieră deocamdată 850 de români, personalități de conducere ale vieții sociale și publice. Vom fi obligați să continuăm această acțiune, să-i dăm chiar amploare, dacă românii nu vor face ordine la ei acasă... Să se știe că după retorsiu-**

„Adormit pe-un hotar din Sălaj,
De-ar ști Șincai, cum astăzi țărimul
Ne-a fost împărțit de-al nost' singe,
Și cît de barbar ne fu „Rimul"..."

Vlaicu Bârna, 1940

nile de la Oradea și Cluj vom continua și în alte părți. Și la nevoie, vom da amploare acțiunii". (Cf. ziarul „Ellenzék". Cluj, 10 oct. 1940).

La audiența despre care vorbise contele Teleki a fost chemat și Emil Hațieganu (fost profesor la Facultatea de drept din Cluj, ministru de justiție într-un guvern național-țărănesc), care, protestînd cu vigoare împotriva masacrelor comise de armata ungară împotriva populației românești la Ip și Trăznea a primit de la prim ministrul Ungariei următoarea replică, subliniată de „un zîmbet sub musteață" (textual) ; **„Nines lakodalom késelés nélkül" (Nu e nuntă fără înjunghieri).**

Pentru formația de jurist al lui Emil Hațieganu (pe care țăranii în acei ani îl numeau „Baciul nostru") o concepție ca aceea a contelui Teleki echivala cu **relativizarea crimei** (s.n.) iar ca principiu politic cu reducerea adevărului la neant. (S-a știut de totdeauna că în cazurile citate de contele Teleki, cînd armata ungară „a intervenit sever", nici un român nu a tras cu mitraliera în soldații acelei armate). Repet : interpretarea arbitrară a faptelor a relativizat conceptul adevărului. „Constiința falsă" a opresorilor, cu care ne-am întîlnit zi cu zi cei care între 1940—1944 am trăit sub ocupație în Transilvania l-a determinat pe Emil Hațieganu să constate deteriorarea **„eticii statale a Ungariei, față de cea a Austro-Ungariei"** În funcție de această constatare, Hațieganu și-a concretizat propria-i atitudine, ca și politica spre care i-a îndrumat pe românii ajunși — citez din memorie pe Hațieganu — **„într-o stare asemănătoare robiei, expuși tuturor riscurilor, de la expulzare și deportare, la deposedare de bunuri, privări de libertate, pînă la masacre".**

În această situație, Emil Hațieganu (ajuns oarecum fără voie „conducătorul" românilor), a refuzat propunerea primului ministru Teleki pentru „chemarea" în parlamentul Ungariei a circa 30 de deputați români. Românii — consecvenți atitudinii pentru care s-au decis după atrocitățile săvîrșite de armata ungară, dar și după cuvîntarea rostită de regentul Horthy la Cluj (**„pe sfîntul pămînt al Ungariei s-au infiltrat naționalități străine...** etc. cf. ziarului „Tribuna Ardealului", Cluj, 17 sept. 1940) — au refuzat să se constituie într-un partid politic ori într-o comunitate națională. Evocînd, după mulți ani, viața românilor după ocuparea unei părți a Transilvaniei de către Ungaria, avocatul Aurel Socol, unul din fruntașii vieții noastre politice în acei ani, a sintetizat astfel imaginea viețuirii românești : **Încrezători în mintea, înțelepciunea, instinctul politic și sentimentul național al țăranului român,** știam că în situația dată, numai o unitate spontană, **de facto,** și nu **de iure,** fără contur statutar, dar legată de interese și speranțe comune, **poate păstra ființa noastră în Transilvania** (citat după **Amintiri,** m.s. nepublicat).

RADU THEODORU : Vreau să elimin impactul știrilor cu constiința elevului sergent aviator care eram în '44, cu a elevului de liceu din '40 care a găzduit doi colegi refugiați din Ardealul ocupat și care povesteau fapte absolut de necrezut, de o barbarie mult mai rafinată decît a vechilor năvălitori turanici, ceva ce nu aparține spațiului european.

Mijlocul lui septembrie '44. Este doborît în zona Turda într-o luptă aeriană cu un Messerschmidt german, sublocotenentul aviator Franz Secicar din Grupul 2 vînătoare, care pilotase un avion IAR 80. Se salvează cu parașuta, cade între Ceamul Mare și Turda, este căutat cu poterele, făcut prizonier și după un interogatoriu dezonorant, lovit în fluierele picioarelor cu bocancii, aparîndu-se, este doborît, spînzurat cu capul în jos de o creangă, dezbrăcat pînă la briu, ciopîrțit cu pumnalele și... jupuit. Crima asta cumplită, de necrezut, nejustificabilă, încălcînd toate legile omenești și neomenești, este o crimă sumă. O crimă care se adaugă lungului șir de crime săvîrșite împotriva grănicerilor români, ciopîrțiți cu baionetele, cu ochii scoși, mutilați sălbatic, crime prin schingiuire săvîrșite asupra rănitilor cum s-a întîmplat la începutul lui septembrie în Cornești, fostul județ Tîrnava Mică cînd au fost spintecați, plutonierul Colan Trifu, sergenții Bocan Ion și Boboc Alexandru, împreună cu soldații Bușneacu Teofil și Oprea Gheorghe, cărora li s-au tăiat nasurile și urechile și li s-au scos ochii cu baionetele. Din ce tradiție

„Să lăsăm de o parte minciuna convențională conform căreia noi pretindem că nu vrem să ucidem naționalitățile nemaghiare. Ba, noi vrem să le suprimăm și trebuie să le suprimăm".

Kostenszky Geza: „Politica națională"

nobilă vine această atitudine, a unei armate „civilizatoare" ? O știm cu toții, de la Bobilna încoace.

ILIE BĂDESCU : Un fenomen ca cel prezentat în toată halucinanta lui amploare de către autorii cărții **Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României** ridică, într-adevăr, problema mecanismelor care-l generează. Cuprinderea unor atare mecanisme reclamă o analiză de tip interdisciplinar. Fenomenul terorii horthyste, de exemplu, capătă întreaga lui semnificație într-o cercetare de antropologie a terorii. În mod normal execuțiile „exemplare" fac parte din recuzita pedepselor aplicate într-o mentalitate feudală. „Execuțiile exemplare", la scară de masă practicate de horthysm în Transilvania, prin elementele de atrocitate bestială și prin lipsa lor de orice element de legitimitate, ne îngăduie să vorbim despre o foarte curioasă supraviețuire în plin secol al XX-lea a unei mentalități feudale primare, de început de ev mediu. Personal însă, deocamdată, vreau să precizez că nu putem sesiza mecanismul care a făcut posibilă agresiunea horthystă în Transilvania decît convocînd în perspectiva de sociologie a imperiului. D. Gusti credea, imediat după primul război mondial că, în 1919, la Versailles, „s-a dat sentința într-un proces istoric" dintre două concepții asupra ordinii europene : una veche a puterilor centrale, care vizau renașterea dominației imperiale și alta nouă, pusă în mișcare de puterile înțelegerii care vizau biruința unui nou tip de ordine europeană, ordinea națională. Iată-ne, însă, pe scena celui de-al doilea război mondial, la o altă tentativă de a resuscita ordinea imperială. Este vorba despre una din cele mai stranii tentative, în istorie, de a „întoarce" timpul. În urma crizelor repetate ale Păcii nord-atlantice, Germania va declanșa la nivel continental încercarea de a „muta" centrul sistemului mondial din Europa nord-atlantică în Europa centrală și deci de a substitui supremației franco-engleze pe cea germană. În substratul ei mai adînc, această tentativă viza înlocuirea sistemului economiei mondiale, cum arată I. Wallerstein, cu sistemul imperial. Întreaga acțiune a aparatului horthyst poate fi înțeleasă bine, tocmai în acest cadru.

GABRIEL ȚEPELEA : Cred că, pe lîngă aspectele cutremurătoare descrise în volumul **Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României,** ar trebui schițată — cel puțin — viața și lupta refugiaților și expulzaților din cele 11 județe ale Transilvaniei de nord. Sosiți cu o bocceluță — sau în cele mai multe cazuri cu ce aveau pe dinși în momentul urmăririi — mii de intelectuali și sute de mii de țărani și muncitori (numărul refugiaților se ridică la peste 500 000, mulți aciuindu-se pe la rude și cunoscuți) au căutat să-și facă un rost provizoriu, pînă în ceasul eliberării. În țara secătuită de război și — în special în orașele mari — ei au creat acute probleme sociale : un loc de muncă, o locuință, îmbrăcăminte etc. Nu mai puțin grele au fost, pentru cei de la țară, mai ales, desrădăcinarea, desprinderea de orizontul rural și încadrarea temporară ca oameni de servici, muncitori necalificați la oraș etc. De aceea Căminul refugiaților ardeleni „Avram Iancu" din Capitală — înființat anume pentru a re-crea, duminica măcar, la „Muzeul satului", atmosfera din regiunea natală — era frecventat de zeci de mii de refugiați, care încingeau hore în jurul caselor din Bihor, Mureș, Năsăud, Sătmar de unde fuseseră siliți să se desprindă. Aici veneau, ca în vremurile de altă dată, să-i îmbărbăteze și să-i îndrume cărturari, scriitori și artiști refugiați și ei, sau atașați durerilor transilvane. Înainte, sau după hore, refugiații puteau auzi cuvîntul unor cărturari ca G.I. Brătianu, C.C. Giurescu, D. Gusti, Ion Chinezu, Octavian Neamțu, etc ; versurile unor poeți ca M. Beniuc, Justin Ilieșiu, Ion Șiugariu, Ion Th. Ilea, Lucian Valea, I.V. Spiridon, D. Savu, V. Copilu-Cheatră, etc. interpretările unor artiști ca G. Calboreanu, V. Valentineanu, Nae Făgădaru, Ion Focșa, Sereda Sorbul etc, etc. Nu putem cita numele tuturor, ele sînt consemnate în cele trei volume de „Cronici" editate de Căminul „Avram Iancu". Am început cu acest exemplu fiindcă în afara crimelor de la Ip, Trăznea, Huedin etc., ce împietresc pe oricare cititor al cărții discutate, au existat și drame generate de această desprindere forțată de orizontul natal, de tradiții, de „spiritus loci", de transplantarea în necunoscut.

Important este să enunțăm aici — în vederea unei informări mai ample — ce acțiuni au mai întreprins acești pribegi după sosirea lor în țara liberă, ce organisme de luptă și într-ajutorare și-au creat („Asociația refugiaților și expulzaților", „Asociația Somesanilor", la București, asociații similare la Sibiu, Brașov etc unde activau profesorii Ștefan Pascu, Victor Jinga, Alexandru Herlea etc) ; memoriile adresate, ziarele editate, conferințele de la „Ateneu", „Teatrul Național". Căminul „Avram Iancu" ; sezătorile organizate în principalele orașe ale țării, pelerinajul la Feleac, comemorările unor fruntași ai Unirii ; volumele în limbi de circulație destinate străinătății, colecția „Cartea refugiatului ardelean", distribuită tuturor pribegilor, în care au apărut pe lîngă lucrările unor scriitori și cărturari consacrați : O. Goga, G. Cosbuc, I. Slavici, Liviu Rebreanu, Ion Lupaș, C.C. Giurescu, G.I. Brătianu și scrierile mai tinerilor pe atunci M. Beniuc, Vasile Netea, Ion Șiugariu, Ion Vlasiu, E. Bosca-Mălin, Ion Apostol Popescu, Lucian Valea, Gabriel Țepelea ș.a. — însumînd peste 30 de volume.

„Ai impresia trecînd în revistă miile de barbarii comise de bandele horthyste imediat după ocuparea teritoriului cedat, că ele se integrează într-un plan bine chibzuit : desființarea radicală a românismului sau, pentru a întrebuința termenul atît de uzitat cînd e vorba de a caracteriza raporturile dintre maghiari și naționalități,* extirparea **românilor de pe pămîntul Transilvaniei".

Milton C Lehrer : „Ardealul pămînt românesc", 1944)

AUTOHTONIA ROMÂNILOR ÎN FAȚA TRIBUNALELOR HORTHYSTE

RAOUL ȘORBAN : Cei ce citesc cartea **Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României** și-au pus de mai multe ori întrebarea : „De ce ?", „Pentru ce ?" Desigur că nici o carte nu poate oferi explicații integrale. Explicația cauzală constituie totdeauna o problemă dificilă, nu numai fiindcă nu este în general totală, ci și pentru că contemporanii, adică oamenii de azi, întîmpină dificultăți cînd încearcă să înțeleagă niște împrejurări specifice de altă dată. Astăzi, de exemplu, se va înțelege greu de ce autorul (român) al unui destul de modest articol intitulat „Dacismul în literatură", publicat în unicul ziar românesc din Transilvania aflată sub ocupația ungară, **Tribuna Ardealului,** din Cluj, a fost condamnat la 2 ani și 6 luni închisoare ! Aș propune să ne adresăm direct sentinței Tribunalului regal ungar din Cluj, fiindcă ea ne lămurește și problema, dar și constiința alarmată și terorizată de spaime a reprezentanților oficiali ai Ungariei din acei ani, pe lîngă faptul că această sentință definește o situație.

(Cu tot interesul ei deosebit, această sentință, lungă de șase pagini, va fi reprodusă fragmentar).

(Copie-traducere)

Consiliul special de 5 membri al tribunalului regal din Cluj, b. 316069/1941

În numele sfintei coroane maghiare ! (...)

SENTINȚĂ

Inculpatul Dăncuș Gheorghe, de 42 de ani, de religie greco-catolică, născut la Ieud (?), locuitor în Cluj, cetățean maghiar, absolvent universitar al facultății de filozofie, a satisfăcut serviciul militar, fără avere, ziarist, în sensul legii XIV din 1914 art. 33 al legii III din 1921 art. 7, alin. 1 este declarat vinovat pentru săvîrșirea delictului de lezare a respectului datorat statului maghiar și națiunii maghiare.

Din acest motiv Tribunalul regal condamnă pe acuzatul Dăncuș Gheorghe în baza art. 7 alin. 1 al legii III din anul 1921 și al art. 9 din aceeași lege, la 2 (doi) ani și 6 (șase) luni detențiune, ca pedeapsă principală, apoi ca pedeapsă secundară la 3 (trei) ani de pierdere a serviciului și la suspendarea executării drepturilor sale politice pe același interval de timp.

Procurorul regal a ridicat acuză împotriva inculpatului, deoarece rîndurile de mai jos din poezia publicată :

„iar acum o nație de călău ar vrea să pună
jug pe grumazul tău"

care cuprind stări de fapt ce sînt proprii să diminueze respectul națiunii maghiare, totodată expresia „neam de călău" este dezonorant pentru națiunea maghiară, iar rîndurile următoare:

„Dar nu-i tot una să mori leu, ori cîine
înlănțuit".
„iar zeii sînt departe sus, dușmanii lîngă noi"

cuprind expresii dezonorante la adresa națiunii maghiare. (...)

Tribunalul regal constată că apărarea inculpatului este nefondată. După aprecierea tribunalului regal, deși numai într-o formă deghizată, căci literalmente prin cuprinderea într-un articol literar în care este vorba despre daci și despre romani, dar în realitate se face aluzie la unguri, el a susținut și a răspîndit în articolul său fapta neadevărată că ungurii ar fi o națiune de călăi care caută să pună jugul pe grumazul românilor.

Ori această afirmație cuprinde un fapt și anume un astfel de fapt neadevărat, care ar fi propriu să diminueze onoarea națiunii maghiare în afară de care expresia de popor călău este și umilitoare pentru națiunea maghiară. (...)

Față de aceasta însă în luna martie 1941 — dar în oarecare măsură încă și în prezent — românii se găsesc încă sub efectele celei de a doua decizii de la Viena și astfel în cauza retrocedării Ardealului de Nord românii în numeroase cazuri au dat dovadă evidentă de pornirile lor dușmănoase, căci se știe că ei se consideră națiunea autohtonă a Transilvaniei și pe baza acestei presupuneri a lor își formulează drepturi asupra pământului ardelean și consideră nedreaptă dominația maghiară peste acest pământ, care după părerea lor se bazează pe neluarea în considerare a autohtonismului lor străvechi adus de ei în discuție.

În astfel de împrejurări a publicat acuzatul articolul său îmbrăcat în veșmînt literar, intitulat „Dacismul în literatură", care a derutat chiar și cenzura, ceea ce după apărarea sa constituie tot o luare de poziție în cadrul unei discuții literare, care după aprecierea tribunalului regal, primul aliniat al articolului, este doar în tangență cu literatura, căci în alin. II îndată abordează autohtonismul român, susținînd: „Coșbuc, cel mai mare și cel mai autentic poet național al românilor care în opera sa reoglindește cel mai clar autohtonismul nostru, a scris și opera sa principală „Decebal către popor". Următoarele trei aliniate nici nu mai cuprind discuții de ordin literar, dar cu atît mai mult îi proslăvește pe daci și apoi se termină după cum urmează: „Trimițînd la timpurile glorioase ale lumii antice, care constituie o pildă de urmat pentru orice popor" (...).

În aceste împrejurări, în acest mod făcînd răspîndirea părților incriminate ale poeziei în accepțiunea folosită în articol de către inculpat, Tribunalul regal consideră că acestea în mod deghizat se referă la unguri și sînt proprii, de o parte, să diminueze respectul națiunii maghiare, pe de altă parte, ele sînt dezonorante la adresa statului maghiar și a națiunii maghiare.

Luînd în considerare toate acestea, Tribunalul regal a considerat ca dovedit faptul că el a săvîrșit fapta incriminată, cu atît mai mult că după practica judecătorească constantă pentru comiterea delictului de defăimare a națiunii nu este nevoie de existența vreunui scop sau țel deosebit de dezonorare, ci este suficient dacă inculpatul a făcut declarațiile din chestiune în stare de responsabilitate și conștient de faptul că ele sînt potrivite de a contribui la diminuarea respectului față de națiunea maghiară.

Ori acuzatul ca ziarist cu pregătire universitară, trebuie să știe că prin invocarea autohtonismului străvechi al conținutului unor poezii folosite de el în condițiile mai sus amintite, acesta este potrivit a diminua respectul națiunii maghiare. (...)

Pentru a ilustra modul de viață al românilor din nord-vestul Romaniei, aflați sub ocupație horthystă, redacția reproduce un document al studenților români de la Cluj, care cer sprijinul rectorului pentru a mai putea frecventa cursurile facultăților la care sînt înscriși:

Copie

MEMORIUL STUDENȚILOR DE LIMBA ROMANĂ CĂTRE RECTORATUL UNIVERSITAȚII REGALE MAGHIARE „FRANCISC IOSIF" DIN CLUJ

Excelenței sale, domnului dr. Kovrig Béla, profesor universitar, rector magnificus, Cluj.

Studenții de limbă materna română de la facultățile Universității regale maghiare „Francisc Iosif" din Cluj vă înaintează în memoriul de față supusele plîngeri rugînd pe Excelența Voastră să bine voiască a le lua în considerație cu bunăvoință.

Sîntem la Universitatea „Francisc Iosif" înscriși aproximativ optzeci de studenți. Ne-am adunat din toate colțurile Ardealului de Nord și provenim din toate clasele sociale: fii de intelectuali, de țărani și de muncitori. Părinții ne-au dat pe lîngă ei pentru a ne termina învățătura în școlile superioare, cu prețul celor mai mari sacrificii cu atît mai mult cu cît nedispunînd de un cămin studențesc corespunzător trebuie să luptăm cu dezavantajele materiale față de studenții aparținînd altor naționalități și confesiuni.

Nu cerem nimic altceva decît accesul la cultură, posibilitatea de a cunoaște marile și eternele adevăruri ale lumii. Poate că nu toți ne-au înțeles, altfel nu ne-ar fi refuzat acest drept de care se învrednicește orice popor civilizat. Poate că în atmosfera înfierbîntată intențiile noastre n-au putut fi apreciate la valoarea lor reală, ceeea ce a dus la luare unor măsuri discriminatorii. Noi nu cerem nimic altceva decît înțelegere.

Sînt trei ani de cînd Universitatea ne-a primit în rîndurile cetățenilor săi. Trei ani de cînd noi, studenții români, ne străduim să învățăm pe măsura posibilităților noastre, îndeplinindu-ne „ad literam" obligațiile și supunîndu-ne tuturor legilor universitare. Am dori să putem învăța mai departe în pace și ordine dar, din motive care se situează în afara noastră, pentru a treia oară ni se ia dreptul de audiere a cursurilor.

Pentru a treia oară colegii noștri maghiari ne-au îndepărtat de la cursuri pentru simplul motiv că sîntem români. Această atitudine dușmănoasă răzbate pentru a treia oară prin ziduri le Academiei și ne perturbă activitatea. Dar noi nu vrem să fim nimic altceva decît studenți.

Am crezut că atitudinilor dușmănoase din trecut li s-a pus capăt, am închis ochii și n-am cerut acțiuni de reabilitare.

Din păcate am fost încă din nou expulzați din sălile de cursuri și amenințați cu represalii violente dacă am încerca să ne întoarcem. Purtarea lipsită de camaraderie a colegilor noștri maghiari, nevoia apărării securității noastre corporale ca și intenția de a evita neplăceri și mai mari și noi traume sufletești, ne-au decis la retragere, situație în care ne găsim și în momentul de față. Jigniți în buna noastră credință, trăim zile critice. Pe stradă sîntem obiectul injuriilor.

Ne străduim din răsputeri să ne apărăm cel puțin liniștea sufletească apelind la singura armă a studentului adevărat: inteligența, gîndirea. Dar situația creată, nu din vina noastră, înseamnă paralizarea oricărei încercări de continuare a activității noastre intelectuale, aceasta neputîndu-se desfășura decît în condiții de deplină siguranță.

Colegii maghiari ne-au lezat în mod brutal drepturile și demnitatea. Nu cerem pedepsirea nimănui, singura noastră dorință fiind asigurarea calmului necesar studiului și asigurarea că în viitor nu vom mai avea parte de astfel de incidente umilitoare care sînt injositoare pentru orice om sau student cu simțul demnității.

Excelență, Domnule Rector, cu supunere Vă rugăm să arătați înțelegere acestui tineret care, avînd în față viața, existența, viitorul a jertfit pentru aceasta totul de-a-lungul unor ani de mari eforturi. Nădăjduim că Excelența Voastră va găsi calea și soluția atît de mult așteptată care să ne determine în mod favorabil destinul, rugînd pentru aceasta din nou cu străduință pe Domnul Rector Magnificus să ia în considerație toate cele expuse în memoriul nostru și prin dispozițiile sale înțelepte să creeze condițiile pentru reinstaurarea normală a libertății de învățămînt în Universitatea aflată sub conducerea sa, asigurîndu-se pentru noi atît securitatea juridică, precum și cea corporală.

Drept care rămînem față de Domnul Rector Magnificus,

Cu tot respectul,

Mihai Pop, stud. med.
Alexandru Anca, stud. drept
Mihai Popp, stud. med.

Cluj, 5. nov, 1942.

Urmarea este că, acești studenți trimiși de rector să se „înțeleagă" cu reprezentanții organizației studențești maghiare, nu pot accepta condițiile umilitoare care li se pun și după o consultare prealabilă și întocmirea unor procese-verbale, nici unul din ei nu mai poate urma cursurile Universității din Cluj.

„Voi ucide pe orice valah care se va găsi în calea mea. Voi ucide pe oricare dintre ei, nu va exista milă. Noaptea voi incendia satele valahe... Voi otrăvi fîntînile și atunci nu va mai fi în Transilvania decît o singură naționalitate, acea maghiară".

Dücsö Csaba: „Nici o îndurare" 1939

«UNGARIA MARE» — O INVENȚIE PROPAGANDISTICĂ

ADRIAN RIZA: Reținînd din sentința reprodusă formulările: **„căci se știe că ei se consideră națiunea autohtonă a Transilvaniei și pe baza acestei presupuneri a lor își formulează drepturi asupra pămîntului ardelean".** A considera „presupunere" un lucru dovedit și acceptat de întreaga istoriografie modernă europeană la acea oră, demonstrează nu numai o mentalitate ci și un mod de acțiune, întemeiat pe un fals. Compromisul realizat de foștii revoluționari de la 1848 cu Austria stă pe aceeași temelie fragilă. Harta imperiului lui „Ludovic cel Mare, rege al Ungariei de la 1347 pînă la 1351" (care o găsesc la pag. 32 într-o foarte ciudată lucrare revizionistă apărută în 1929 la Paris, intitulată „Ungaria și civilizația") reprezintă suma a tot ceea ce a putut scoate o istoriografie a falsului din interpretarea exaltată a documentelor cancelariei feudale a „regatului". Ea înglobează la o „Ungarie imaginară", **virtualis Magyarország**, Polonia, Cehoslovacia, o halcă din Ucraina, România, Austria, jumătate din Bulgaria, Iugoslavia, și jumătate din Italia. În realitate, o asemenea Ungarie nu a existat niciodată.

ILIE BĂDESCU: Faptele reprobabile înfățișate în această carte ridică întrebarea asupra cauzelor. Aparatul revizionismului horthyst a pus în funcțiune o **mitocrație** sau altfel spus, a declansat „puterea unui mit" (cratos — putere, dominație). O carte, **„Istoria nu face pași înapoi"**, și-a propus alături de celelalte apărute acum, și-a izbutit să examineze nivelurile de cristalizare ale acestei mitocrații a revanșei, adusă la apogeu internă și internațională de clica horthystă. „Era, scrie O. Matichescu, un mit întreținut cu mare grijă, iredentismul devenind astfel „panaceul tuturor relelor" (p. 44). Întrucît acest mit stă la baza tentativelor de „reînviere" a unei ordini imperiale de dinaintea ordinii naționale, reiese că, prin funcțiile sale, această mitocrație, neoimperială, viza întoarcerea Europei la o ordine imperială revolută. Caracterul de mitocrație imperială a aparatului propagandistic pus în funcțiune de horthysm reiese și din compoziția psihologică a elitei care l-a creat și l-a susținut în funcționarea internă și internațională, timp de 25 de ani. pulsațiile sale resimțindu-se în toate încercările de relansare a tezei care contestă continuitatea poporului român în teritoriile locuite de el. Această elită horthystă era o „castă feudală reacționară, fascistă", care a debutat cu „teroarea albă" stîrnită împotriva unor pături ale claselor muncii, chiar din Ungaria: „...sute și sute de muncitori și intelectuali, acuzați de comunism, au fost asasinați acolo unde au fost găsiți. Luni de zile Dunărea a fost plină de cadavre. Alături de poliția horthystă, teroriștii diverselor societăți secrete fanatice — care declaraseră război de exterminare evreilor și comuniștilor — schingiuiau și omorau ca pe vremea inchiziției" **(Istoria nu face pași înapoi,** p. 41). O explicație a celor petrecute pe pămîntul din nord-vestul României este și existența acestei costisitoare mașini de propagandă imperialistă, elitistă, mitocratică, care a intoxicat spiritele depărtate sau implicate direct.

M. UNGHEANU: Teroarea și crima rămîn teroare și crimă indiferent de justificările încercate. Atrocitățile din nord-vestul României intrată sub ocupație ungară sînt înainte de orice crime împotriva umanității, iar discuția astfel începe și astfel se sfîrșește. Ocupanții au încercat să anvelopeze în fața Europei întreaga acțiune privitoare la Transilvania într-o problemă de drept istoric, de justiție față de o ciuntire de care au fost vinovate tratatele de pace. Nici o argumentare istorică, nici o construcție avocățească despre Ungaria nedreptățită, ciuntită, despre Ungaria căreia Europa îi e datoare, nu justifică spintecarea femeilor însărcinate, aruncarea de vii a copiilor în foc, măcelărirea oamenilor pașnici. Nici condiția de român a locuitorilor Transilvaniei nu justifică omorul. După cum nici condiția de evreu nu îndreptățește ghetoul și exterminarea. Acestea sînt acțiuni de etnocid și a le trata ca atare e o datorie.

Dar pentru că teroarea și exterminarea antiromânească și antisemită petrecută în nordvestul României, 1940—1944, au încercat să îmbrace veșmîntul unui „drept istoric", chestiunea merită a fi tratată aici. Afirmația că Transilvania a aparținut Ungariei o mie de ani este un frumos basm. Dacă Transilvania ar fi aparținut dintotdeauna Ungariei n-ar fi fost nevoie ca Kossuth și partida sa revoluționară să decreteze unirea forțată la 1848 a Transilvaniei cu Ungaria. Dacă Transilvania ar fi aparținut Ungariei, conform fumurilor imperiale ale unei propagande fără bază științifică, n-ar fi avut loc adunarea de la Blaj, la 1848, și opoziția revoluționarilor români, în frunte cu Simion Bărnuțiu, împotriva acestei uniri înrobitoare. Dacă Transilvania ar fi fost a Ungariei n-ar fi avut loc ciocnirile dintre armata revoluționară a lui Avram Iancu și armatele kossuthiste. Dacă Transilvania ar fi fost vreodată a Ungariei n-ar mai fi fost nevoie și la 1867 de decretarea unei noi uniri forțate cu care s-a început dualismul, respinsă de populația românească. Dualismul a făcut cadou Ungariei Transilvania, așa cum în 1940 cuplul politic germano-italian a oferit Transilvania de nord guvernanților unguri. Dacă Transilvania ar fi fost pămînt unguresc tratamentul populației în 1940—1944 n-ar fi fost un tratament de exterminare, iar regimul n-ar fi fost un regim de ocupație, așa cum a fost. Elementele istorice sînt simple și convingătoare. Lipsa de îndreptățire istorică pune în lumină esența acțiunii de revendicare a Transilvaniei în toată nuditatea ei. Ea are un caracter economic și politic fără nici o bază istorică. Transilvania era văzută și tratată de Ungaria din unghiul unei mentalități „coloniale", statul ungar instalînd aici un veritabil regim suprapus, de segregație, în plin centru al Europei. Cei 50 de ani pe care i-a trăit Transilvania sub dualism nu înseamnă milenarism. Indiferent de poleiala istorică, rasismul rămîne rasism, iar crima rămîne crimă.

ANTIROMÂNISM ȘI ANTISEMITISM LA SĂRMAȘ

OVIDIU IULIU MOLDOVAN: Faptul că teoria veneticilor a fost activă, ca trupele de ocupație, și formațiile paramilitare îi considerau pe români simpli „venetici", infiltrați", datorită unei propagande șovine și iresponsabile, care trebuie maturați din Transilvania, stau dovadă și actele de cruzime neomenească de la Sărmaș, satul meu natal, crima colectivă de acolo, căreia i-au căzut victimă oameni pentru singura vină că erau români sau evrei. Sărmașul Mare avea 4 000 de locuitori, 2 000 de români, 1 700 de unguri și 200 de evrei. Pe 5 septembrie 1944 trupele ungare încalcă frontiera stabilită de diktat. Sărmașul devenind victima unei expediții jandarmerești ungurești care instaurează și aici regimul de ocupație al Budapestei.

În septembrie 1940 unul dintre autorii masacrului s-a fotografiat lîngă mormîntul de la Ip. Pe verso-ul fotografiei, în ungurește, scria: „Cimitirul românesc din Ip. 1940. IX, Amintire din Ardeal."

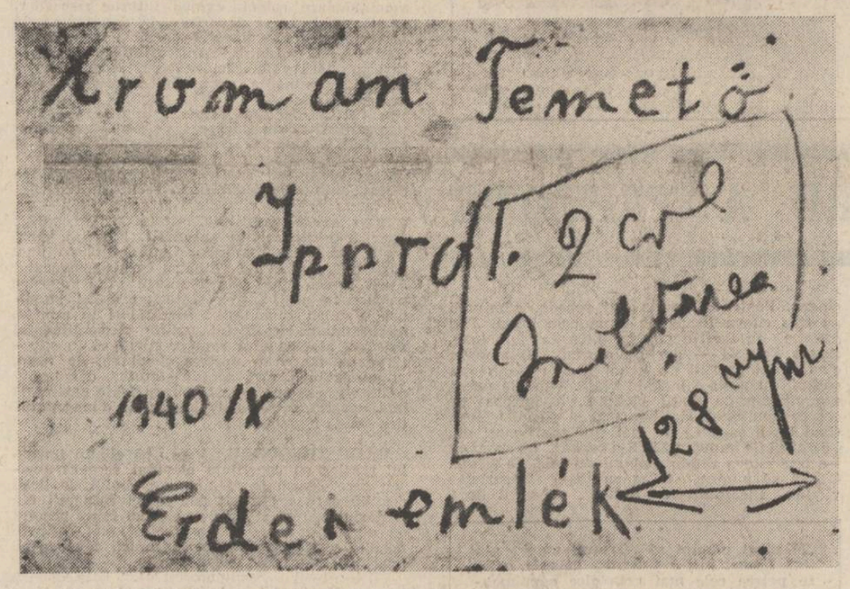

Îmi tot revine în minte
Orașul pierdut.
Zadarnic ați înfipt drapel străin
Pe turnuri puse-n matcă românească.
Zarea se-ntunecă,
Scapără ochii cerului.
Și graiul adînc al pădurii
Vestește furtuna cea mare!

Mihai Beniuc, 1940

S-a format rapid o gardă națională, pe patru grupe, în care au intrat locuitorii unguri din comună. Notabilitățile ungurești din Sărmaș și comunele învecinate s-au autoconstituit în autoritate ad-hoc. La această consfătuire a virfurilor societății ungurești a locuilor, la care toți grofii au venit în haine de sărbătoare, s-a pus la cale masacrul din comuna Sărmaș. Cu evreii s-a procedat astfel: din cei 126 de evrei au fost ridicați intîi 20 din lagăr în dimineața zilei de 16 septembrie 1944, duși pe dealul Suscut, la locul Scăldătoarea boilor, unde au fost puși să sape gropi comune de 10x2 m. Primii îngropați acolo au fost cei 20. După masă restul evreilor cu toate bagajele au fost încărcați în 14 care trase de boi — rechiziționați din comună cu stăpînii lor cu tot sub amenințarea cu moartea — și duși spre Sărmășel. Știau că vor fi transferați la Budapesta la lucru la uzinele Csepel. Convoiul era escortat de jandarmii conduși de cpt. Láncz Laszló, lt. Vekerly, lt. adj. Fekete, sblt. adj. Holosz, plt. major Hórváth și plt. Polgár și Szabó, cu toții de la Școala de jandarmi de la Zalău. Spre seară carele au ajuns la Scăldătoarea boilor. Țăranilor cu carele li se poruncește să dispară imediat. Înfometați și însetați evreii sînt ținuți pe marginea șoselei pînă spre miezul nopții cînd lt. Vekerly vine cu ordinul de execuție. A urmat ceva de ordinul incredibilului: toți, bătrîni, copii, femei au fost puși să urce o coastă de deal pieptiș de circa 800 de m. sub o ploaie de lovituri. Cei 126 au fost împărțiți în două grupe de 65 și 61 de oameni, pe cele două gropi, după care la lumina unor felinare a început masacrul. Cercetările ulterioare au ajuns la concluzia că au fost încercări disperate de apărare, că cei neuciși de gloanțele prime au fost zdrobiți cu cazmalele, iar mulți au fost îngropați de vii. Un vecin își amintește că s-a tras de la 2 noaptea pînă în zorii zilei. Expertiza medico-legală a stabilit că toți cei 126 de evrei au fost omoriți cu o cruzime extraordinară de trupa de jandarmi unguri.

RADU THEODORU: Episodul de la Sărmasul de Cîmpie este expresia concentrată a regimului de ocupație ungară în Transilvania de Nord. El arată tendința revizioniștilor unguri de a ocupa întreaga Transilvanie cu primul prilej și de a o supune metodelor lor „civilizatorii". În același timp crimele de la Sărmaș ne confirmă că avem de-a face cu **un model** al terorismului horthyst de ocupație derivat dintr-un program. Sfatul notabilităților care hotărăsc, exterminarea acționează după un tipic bine pus la punct. Acesta e modelul cu care au fost instructate toate formațiile paramilitare și diversioniste pentru Transilvania și din Transilvania pînă în 1940. Rapiditatea cu care bărbații maghiari din sat se constituie în gărzi naționale active este semnul pregătirii anterioare, descrise în **Fapte din umbră.** Cazul de la Sărmaș mai relevă și diferența de tratament a evreilor de către cele două state: ungar și român. Expediția de ocupație și represiune de la Sărmaș, operată de jandarmi și de bande locale, lichidează evreii **din teritoriul românesc,** unde măsurile antisemite ca și genocidul, cerute și impuse de germani, nu și-au găsit entuziaștii și executanții febrili pe care i-a găsit în Transilvania dominată de intoleranța ocupației horthyste ungare. Subliniez acest lucru pentru că victimele intoleranței criminale ale regimului străin, de ocupație, în Transilvania de nord, evreii transilvăneni, sînt trecuți pe baza criteriului geografic în seama statului român. Ocupantul a făcut crima, dar nu și-a asumat-o. A reușit să se sustragă din fața judecății. După cum crima colectivă de la Moisei a fost trecută pe seama armatei germane. Conștiința vinovației se vede tocmai în această fugă de răspundere în fața istoriei și umanității.

OVIDIU IULIU MOLDOVAN: Cazul evreilor de la Sărmașu este mai bine cunoscut. O carte despre **Sărmașu, una din cele mai oribile crime fasciste** a scos, încă din 1945, Matatias Carp. O anchetă a revistei **Vatra** (inițiată de scriitorul Romulus Guga) a scos la iveală printr-un supraviețuitor, Florian Mornăilă, că dintre românii arestați la Sărmaș, unii, 38, au fost urcați într-un camion descoperit, însoțiți de 4 jandarmi unguri, care i-au obligat să stea cu privirea în pămînt și să nu facă semne nimănui, pînă cînd au ajuns la Cluj, de unde alături de alți aproape 100 români au fost transportați la lagărul din Zisterdorf, de unde s-au mai întors doar cîțiva. Mulți, ca preotul Vasile Micu, au sucombat din pricina maltratărilor sau au fost uciși, acesta din urmă, de 80 de ani, fiind împușcat, pentru că nu mai putea merge, între Budapesta și Tokay. La Sărmaș, în cimitirul reformat, au fost uciși 39 de români. Prin satele din împrejurimi mulți alții fără motiv. Avocatul Vasile Banu a fost împușcat în grădina unui sătean din Sărmaș. Tot așa a murit și perceptorul Moldovan Iuliu.

Doctorul Emil Mora, un supraviețuitor al acestor atrocități, ne spune că în 1945, în cursul anchetei, împreună cu un funcționar al Ministerului Justiției și dr. Hossu Traian, medic legist din Cluj și a unui delegat ministerial, profesorul Bányay László, cu șeful de post din Sărmaș, și alții, au deshumat cadavrele românilor, în număr de 39, din cimitirul reformat de pe dealul Sărmașului. **„Am văzut cu ochii mei, ca și toți ceilalți ce au fost de față, 39 de cadavre, printre care am recunoscut pe unii soldați și ofițeri români, ca și pe unii civili".** La operația identificării, unul din scopurile acestei deshumări, s-a opus, din motive rămase obscure, delegatul Ministerului Justiției. Dubla crimă de la Sărmaș îi cuprinde pe cei 126 de evrei de la Scăldătoarea boilor, pe cei 39 de români din cimitirul reformat, pe cei 38 trimiși în lagărul din Austria, pentru a nu mai pune la socoteală pe cei omoriți prin grădini, prin curți, pe ulițe, fără nici o judecată. M-am documentat asupra ei ajutat de un prieten istoric, Vasile T. Suciu, pentru că acest eveniment a intrat în biografia mea. Iuliu Moldovan este tatăl meu. Importanta cărții despre **Teroarea horthysto-fascistă** este deci specială pentru mine. Existența ei îmi dă dreptul să-mi pomenesc așa cum trebuie jertfa din familia mea. Sper, de altfel, ca apariția cărții să sprijine și acțiunea de a ridica la Sărmaș un monument pentru românii uciși acolo.

M. UNGHEANU: Episodul de la Sărmașul de Cîmpie, evocat aici de un om al locurilor, actorul Ovidiu Iuliu Moldovan, mai este semnificativ și din alt punct de vedere. Românii din Sărmașul de Cîmpie erau oameni vechi ai cîmpiei, și nu niște „infiltrați" conform ideologiei oficiale a Ungariei revizioniste propagată intens. Ceea ce bănuiesc că nu știe Ovidiu Iuliu Moldovan, deși locuitor al Sărmașului, este că ungurii din Sărmaș sînt produsul unei colonizări; că apariția lor în plin centru al Transilvaniei nu este urmarea vreunui proces firesc, ci a unui program de colonizări menit să maghiarizeze Transilvania și să falsifice în ochii eventualilor „judecători", „arbitri", „Moși Crăciuni" politici la care guvernanții maghiari au apelat întotdeauna pentru a-și menține anacronica dominație, adevăratul aspect românesc al locurilor. Se știe ce importanță au acordat apoi propagandiștii unguri diverselor tipuri de hărți și mai ales celor etnografice, în tentativele lor de a obține ceea ce nu era în dreptul lor să aibă. Manipularea conștiinței europene s-a făcut de multe ori cu ajutorul acestui program de tulburare a aspectului etnografic natural al Transilvaniei, prin colonizări implantate în mediile românești de densitate și tradiție, paralel cu expulzări sau maghiarizări ale românilor din zonă. Citez, relativ la Sărmașul de Cîmpie, zis și Sărmașul Mare, din anuarele societății „Emke", scrise de deputatul ei Iosif Sandor: **„Deodată cu înființarea societății „Emke" s-a pornit un curent pentru colonizări. La 12 mai s-a înființat „Secția colonizării secuilor" a societății „Emke", sub presedința contelui Bánffy Béla și a deputatului Horvath Gyula. Statul, în această privință a și stabilit principiul colonizării, designînd ca teren al acțiunii mijlocul Ardealului, Cîmpia, părțile mărginașe secuimei și a împrejurimilor de-a lungul riurilor, spre țara mamă. Statul a organizat colonizări în 21 locuri, ceea ce constatăm cu mulțumire. Opt colonizări au avut loc în Ardeal, iar 13 în Caraș Severin în Banat. În județul Cojocna colonizarea din Sărmașul Mare 1894)"** etc. (C. Codarcea, **Front antirevizionist,** 1933, Cluj).

NEAGU COZMA: „Cauza ultimă a naționalismului unguresc și chiar a imperialismului național unguresc este cosmarul numărului, teama de a pierde substanța poporului, care se știe puțin la număr și aflat în descreștere a îndemnat la imperialismul național sub forma maghiarizării". L-am citat pe Ludwig Spohr. **Temeiurile spirituale ale naționalismului în Ungaria,** Berlin, 1936.

Iredentismul ungar, încă de la nașterea sa, a fost alimentat și întreținut de obsesia patologică provocată de o realitate istorică: covîrșitoarea superioritate numerică a elementului românesc în Transilvania. Toate măsurile luate de guvernanții unguri după 1848, dar mai ales după formarea Imperiului Austro-Ungar, scot la iveală această teamă de a nu se „îneca în oceanul românesc".

VANDALISMUL HORTHYST ȘI DISTRUGEREA MONUMENTELOR

M. UNGHEANU: Înfiorătorul spectacol al atrocităților produse de trupele ungaro-fasciste de ocupație în Transilvania de nord a dus la estomparea altor aspecte ale terorii la fel de definitorii și programatice: jaful și exploatarea economică (antiromânesc și antievreiesc), și mai ales teroarea culturală. Figurile marcante ale vieții culturale și spirituale românești au fost dacă nu expulzate, — terorizate, maltratate, deportate, etc. Cazurile de preoți și de învățători schingiuiți și uciși sînt extrem de numeroase. Prigoana, maltratarea, uciderea preoților a fost unul din cele mai stridente puncte ale programului de „civilizare" a teritoriului românesc ocupat. Alături de ei au fost supuși aceluiași tratament „civilizator" și învățătorii. Urmărirea și uciderea preoților și învățătorilor este un inegalabil capitol al răbufnirii fumurilor „milenare" ungare. E vorba de încercarea organizată de a distruge adevărul istoric al uneia din culturile milenar constituite ale Europei. În Transilvania nu e de apărat doar existența fizică a unui popor, ci și o tradiție culturală veche, (de o vechime imemorială zice G. Călinescu) al cărei purtător este poporul român. Campania de extirpare a acestei culturi europene de tradiție de la Carpați, dusă de guvernantii unguri a luat forme crude. Limba română, care este una din importantele limbi ale culturii romanice din Europa, (depozitară, unică a unor elemente ale latinei orientale vorbite în Dacia romană) a fost supusă și ea unui tratament exterminatoriu. Alungată din școli, din instituții, din biserică, limba română a trăit un calvar unic între limbile romanice europene.

Ocupația ungaro-fascistă a maghiarizat școlile interzicînd limba română în instituțiile de stat. Sub ocupația ungaro-fascistă vorba românească auzită pe stradă a fost suficientă uneori să ducă la maltratarea fizică sau chiar la suprimarea vorbitorului. Atentatul fizic a fost dublat de unul cultural la fel de grav. Felul în care s-au purtat ocupații unguri, atît în timpul administrației militare cît și civile a Transilvaniei de nord, cu monumentele românești aflate acolo este profund revelator. Nu este vorba numai de biserici, în primul rînd atacate, ci de simple monumente civile, firești în orice țară și-n orice civilizație. La liceul unde a învățat G. Coșbuc, bustul acestuia a fost spart cu toporul. Tribunalul ungar care-i incrimina pe Gh. Dăncuș și pe George Coșbuc pentru „Decebal către popor" n-a făcut altceva decît să parafeze acest vandalism. Edificii românești — cum sînt casele din Dej (unde românii n-au fost admiși în oraș pînă la 1800), ale lui Teodor Mihaly, memorandist și Guilelm Șorban, n-au fost atunci vizate, deși reprezentau exact ceea ce ocupanții din '40—'44 vroiau să distrugă.

GABRIEL ȚEPELEA: Intelectualii refugiați din teritoriul ocupat de horthyști au replicat de multe ori semnificativ acțiunii lor distrugătoare. E suficient să reamintesc că unul din monumentele distruse a fost acela al poetului G. Coșbuc de la Năsăud și că, drept răspuns la această nelegiuire, un comitet al refugiaților a lansat un apel și o colectă publică. Au urmat serbări școlare, reprezentații, donații individuale, care au permis să se ridice, în replică, actualul monument al poetului de la Bellu.

„Calvarul neamului nostru nu s-a isprăvit. Noua graniță româno-ungară de la Oituz a fost zilele acestea teatrul unor abuzuri demne de epoca năvălirilor barbare. Am fost martor ocular al sălbăticiei cu care statul maghiar a izgonit din comuna Poiana Sărată, pur românească, pe cei 400 de gospodari români, reținîndu-le tot avutul. Pe cei ce se opuneau să părăsească căminele stăpînite din moși, strămoși i-au bătut în mod sălbatic".

(„Gazeta Bacăului", 1940)

Monumentul, operă a sculptorului Ion Vlasiu a fost inaugurat la 20 august 1944, în prezența a 7 membri ai Academiei Române și a peste 5 000 de refugiați și bucureșteni. Atunci s-a cerut deschis ieșirea României din Axă și intoarcerea armatelor în țară pentru eliberarea Transilvaniei de Nord, fiind una din cele mai puternice manifestări publice antifasciste. O evocare pe larg a inaugurării acestui monument am făcut-o în volumul **Transilvania în istoria și conștiința românilor.**

Cele enunțate îndreptățesc, cred, propunerea de **a se reconstitui documentar și memorialistic lupta împotriva diktatului de la Viena dusă atît de refugiați, cît și de cei rămași în Transilvania de Nord pînă mai sînt încă în viață cîțiva din martorii și protagoniștii evenimentelor și acțiunilor legate de acea perioadă.**

NEAGU COZMA: În cartea **Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României** sînt arătate faptele, cu totul reprobabile, ale acelora care se voiau stăpîni, cu orice chip în România de nord-vest. Pe lîngă curmarea unor vieți omenești, agenții horthyști au curmat și „viața" unor monumente ale spiritualității noastre. Au căzut pradă vandalismului dirijat, simple troițe sau biserici, ca și monumente impunătoare.

În comuna Guruslău, pe dealul ce poartă numele gloriosului unificator de la 1601 al celor trei provincii românești, a fost ridicat un monument și nu departe de el, o troiță cinstind memoria viteazului. Monumentul fusese ridicat în anul 1926 prin eforturile Asociației Transilvane pentru cultura și literatura poporului român, ASTRA, troița fusese ridicată în 1936. Comandamentul armatei ungare, cantonate în Zalău, a apreciat că monumentul „insultă sentimentele națiunii maghiare și falsifică istoria", inaintînd în acest sens, la 26 sept. 1940, un raport, al Comandamentului armatei maghiare regale din Cluj cu specificația că un alt exemplar al raportului era trimis la Budapesta, prin care se cerea aprobarea ca monumentul să fie distrus. Se-nțelege că aprobarea a venit cu promptitudine; la 29 nov. același an, o subunitate militară ungară ajutată de maghiarii Sütö Karol, frații Kondor Jiga și Ludovic, Domokos Marton și încă vreo cîțiva, au făcut țăndări atît monumentul cît și troița.

Un alt fapt care a jignit profund sentimentele românilor îl constituie distrugerea monumentului din satul Bobota-Sălaj, ridicat în memoria marelui patriot și om de cultură Gheorghe Șincai. Monumentul fusese ridicat abia cu un an în urmă, 1939, pe locul în care se presupune că ar fi fost îngropat cărturarul român. Un grup de tineri români din Bobota, în frunte cu Victor Boroș, Ioan Buhaiu, Traian Albu, frații Alexa și Dănil Pop au strîns ban cu ban, organizînd serbări, reușind, și cu concursul sătenilor și al Escadronului 18 cavalerie comandat de căpitanul Gheorghe Rizescu să înalțe monumentul amintit. Monumentul avea un postament sub forma unui trunchi de piramidă pe care se înălța o cruce. Înscrisul de pe o față a piramidei era: „Gheorghe Șincai, 1754—1816, Precursorul redeșteptării naționale, recunoștință. Ridicată Esc. 18 cav. cpt. Gheorghe Rizescu, ofițerii, subofițerii și ostașii 1939". În toamna neagră a anului 1940, un grup de ostași horthyști au ancorat crucea, au dat-o jos și au distrus-o. Locul a fost nivelat, devenind teren de instrucție, pentru „Leventi" sub denumirea de „Horthy Tér".

Și un alt fapt: în cimitirul din orașul Zalău, a fost ridicat monumentul eroilor, avînd în jur numeroasele morminte ale românilor căzuți pe acele locuri în primul război mondial. Monumentul construit din piatră de granit, cu un postament în trepte înalt de 4 metri a fost dezvelit la 28 mai 1925. Pe o placă de marmură erau săpate versurile lui M. Rădulescu: „Și astăzi cu simțire pe veci însîngerată / Spre voi, spre cei mai falnici, mai bravi și mai iubiți / Ne înălțăm mîndria și lăcrima curată / Spre voi, cei ce-ați căzut și totuși, știm bine că trăiți" Vin agenții civilizației Ungariei revizioniste în 1940 și fără pic de ezitare distrug placa și montează alta pe care scria: **Emlékezzünk azokra kik életüket adák hazájukert** (1914—1916, 1919, 1940), adică „Să ne amintim de aceia care și-au dat viața pentru patrie 1914—1916, 1919, 1940". Așa s-a metamorfozat un monument ridicat de români în amintirea eroilor români, într-un monument care glorifică pe dușmanii acestora. Aceasta e opera „misionarilor civilizației europene în răsărit". Opera unor cinice substituiri.

CORNEL GRAD: Deși ocupația a durat patru ani ea s-a evidențiat printr-o politică acerbă de distrugere, îndreptată, în primul rînd, împotriva simbolurilor românității. Ocupația n-a urmărît numai distrugerea fizică, ci pulverizarea tuturor semnelor, măr-

„Anul nefast 1940 a urnit furiile destinului asupra neamului românesc. Istoria obiectivă va arăta cîndva pricinile ascunse sau adînci care au făcut ca România să se afle singură și izolată, fără nici un ajutor, în mijlocul unui cerc de dușmani de moarte, tocmai în zilele cele mai cruciale pentru viitorul Europei. E înspăimîntător de inexplicabil cum s-a putut să nu avem nici un prieten adevărat, adică prieten pe viață și pe moarte, cînd s-a pus în cumpănă viața și moartea popoarelor."

Liviu Rebreanu, 1941

L6 21 IUNIE 1986

turiilor culturale şi istorice româneşti. Nu mai vorbim de bisericile distruse pentru că despre ele s-au tipărit două cărţi, dar cu dărimarea acestor simboluri spirituale s-a început opera culturală a ocupaţiei ungare. Horthyştii au provocat mari daune poporului român şi culturii sale.

OVIDIU IULIU MOLDOVAN : Am ridicat problema monumentului de la Sărmaş.
Mai există şi alte feluri de a pomeni acele momente cumplite pentru poporul român. Sînt om al scenei, al ecranului. Aş considera un eveniment pentru mine interpretarea unui rol despre acele cumplite zile. Este de datoria noastră să facem aceste filme antifasciste. După cum aştept de multă vreme un film Avram Iancu, unul despre Memorandişti, de multă vreme întîrziate. Sînt convins că şi publicul gîndeşte ca mine. Iată altfel de monumente, care şi ele se cer create. Noi de aceea existăm, de aceea sîntem ai acestei culturi şi istorii.

DEFINIREA RESPONSABILITĂŢII

RAOUL ŞORBAN : Citind cartea **Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României** m-am văzut confruntat cu cîteva probleme. Una dintre ele este în legătură cu însuşi titlul cărţii.
După cum se ştie, amiralul austro-ungar Horthy a fost ales guvernator al Ungariei la 1 martie 1920. Apoi, în acelaşi an, la 19 august, el a fost investit cu prerogative quasi regale (legea XVIII), Ungaria rămînînd un regat, avînd în fruntea ţării, deocamdată, un regent, în persoana lui Horthy. Peste doi ani, la 18 sept. 1922, Ungaria este primită, ca membră, în Societatea Naţiunilor. Domnia lui Horthy avea să se încheie în împrejurări bine cunoscute, abia prin octombrie 1944. Între limitele anilor 1920—1944, Ungaria dispune de un parlament (cameră şi senat), de partide politice — de la cel social-democrat pînă la partide de dreapta, mai tîrziu şi partide de tip naţional-socialist. În istoria Ungariei, epoca aceasta este privită, în general, ca o epocă dominată de idei şi practici reacţionare.

> **„Dintre actele de cruzime şi atrocităţile săvîrşite de unguri, menţionăm că în Cosniciu de Jos, la 16 sept. 1940, o fată a fost legată de doi cai, cărora li s-a dat bice, şi a fost ruptă în două. La 26 sept. 1940, şase români fruntaşi din Aghireş Sălaj au fost purtaţi pe străzile Zalăului, cu tricolorul românesc bătut în cuie pe spatele gol, însîngerat".**
>
> (Telegraful român", 1986)

Prigoana dezlănţuită împotriva populaţiei româneşti, evreieşti, rutene, sîrbe, croate ca şi masacrarea a cîtorva sute de mii de oameni de naţionalitate nemaghiară au fost săvîrşite din ordinul şi cu ştirea unui guvern controlat de un parlament, de organele unui stat, care a acţionat prin instituţiile sale represive (armata, poliţia, jandarmeria) şi administrative (prefecturi, preturi, notariate), şi nu de către nişte terorişti dezorganizaţi. Horthy Miklós e desigur un mare vinovat, dar nu singurul.
De altfel, istoriografia marxistă din Republica Populară Ungară consemnează „spiritul şovin" al comandanţilor armatei regale ungare, armată care a comis, **„la intrarea ei în Transilvania (...) numeroase atrocităţi împotriva naţionalităţii" (române) (cf. Magyarorszag Története 1918—1945 — Istoria Ungariei 1918—1945,** Ed. Academiei, Budapesta 1976, p. 1 028) împotriva comuniştilor (op. cit. p. 1 020), împotriva cetăţenilor evrei şi sîrbi din Novisad : **„Razia de la Novisad în 1942, la sfîrşitul lunii ianuarie, a degenerat într-un masacru de amploare"** (op. cit. p. 1 072). Au fost atunci măcelăriţi de către unităţi speciale ale armatei peste 15 000 de oameni ! Istoriografia marxistă maghiară cunoscută mie, nu justifică şi nu apără integrările de tip „imperialist" ale Ungariei revizioniste.

M. UNGHEANU : Variatele forme de fascism apărute în Europa după primul război mondial nu au fost tratate cu atenţia cuvenită. Între fascismul italian, cel german şi cel ungar există vizibile diferenţe. Adrian Riza a vorbit de un „protofascism", adică de o manifestare fascistă premergătoare, în orice caz cu puternice rădăcini proprii. Componenta antiromânească a fascismului ungar este de altfel una din notele lui definitorii, ca şi revizionismul. Există un fascism de aspect bine definit, născut pe ruinele imperiului habsburgic, ai cărui reprezentanţi de prim ordin sînt fasciştii horthyşti, care au promovat în Europa o formă de fascism care combină segregaţia cu revizionismul, amîndouă drapate istoric sub scutul unei presupuse misiuni civilizatorii.

RAOUL ŞORBAN : Prigoana dezlănţuită de statul ungar împotriva românilor şi — mai apoi — împotriva evreilor şi a altor neamuri redeşteptase şi le întărise acestora tradiţia eroică de odinioară ca şi unitatea în sentimentul naţional din epoca Austro—Ungariei. Ura împotriva regimului ungar de sălbatecă opresiune s-a generalizat în rîndurile „naţionalităţilor", împotriva acelei Ungarii care — datorită alianţei cu Hitler şi cu fascismul italian, — prin acapararea unor teritorii locuite de alte neamuri, devenise din nou un stat de mare diversitate etnică, o ţară în care fiecare „naţionalitate" se simţea — şi era ameninţată în însăşi condiţia vitală naţională. **„Dacă eu spun maghiar** — a declarat la Satu Mare primul ministru, contele Teleky — eu **înţeleg prin asta pe fiecare locuitor al Ungariei, fiindcă la noi naţiunea niciodată nu înseamnă naţionalitate"** (cf. ziarul „Ellenzék", Cluj, 28 martie 1941). Iar evreilor li s-a preconizat o soartă şi mai tragică. Încă din anul 1942, „Partidul Ardealului", al cărui director, ideolog şi secretar politic fusese deputatul Imre Mikó, a elaborat **„programul său pentru rezolvarea definitivă a problemei evreieşti"** (cf. ziarului „Keleti Ujság", Cluj, 28 aprilie 1942).

ÎNCERCĂRI DE SUPRAVIEŢUIRE CULTURALĂ

RAOUL ŞORBAN : Cartea care are meritul de a ne prezenta fapte şi a înţelege epoca are şi lacune : nu se aminteşte nimic despre personalităţile vieţii culturale maghiare din Transilvania de nord care au fost exponente ale politicii de segregaţie. Kós Károly a ajuns în perioada 1940—1944 preşedintele Uniunii artiştilor plastici din Transilvania de Nord. A intervenit să nu ni se dea nici măcar o prăvălie pentru a organiza o expoziţie. Kos Karoly este cel care a tipărit, la un an după intrarea trupelor ungare de ocupaţie în Transilvania, un articol (11 sept. 1941, ziarul „Ellenzék", Cluj) din care cităm : **„...şi am văzut pe acei ultimi soldaţi români... Împreună cu ei s-a cărăbănit din Cluj stăpînirea românească ; nimic altceva n-a rămas după ei, decît cîteva biserici româneşti noi şi pustii",** etc. (Cei 1 500 000 de români rămaşi sub ocupaţia ungară, pentru Kós erau egali cu zero !) Voi releva şi cîteva aspecte privitoare la „moştenirea" lui Mikó Imre. În ziarul „Ellenzék" din Cluj (23 dec. 1940), Mikó scria aşa : **„După 22 de ani de stăpînire străină, ani în care maghiarimea a fost jefuită de bunurile sale materiale şi spirituale, Ardealul adus de români la o stare colonială revine acum sub stăpînirea sfintei coroane ungare..."** etc. Acelaşi ziar relatează (15 noiembrie 1941) : **„În camera deputaţilor, deputatul Imre Mikó stăruie pentru anularea reformei agrare înfăptuită de români în 1918—1922".** Într-un articol al său despre „Politica noastră faţă de naţionalităţi" („Ellzenek", Cluj, 23 august 1941), Mikó îşi dezvoltă principiile cu privire la locul naţionalităţilor în Ungaria astfel : **„Sfîntul nostru rege Ştefan nu s-a gîndit ca străinilor, colonizaţi să le creeze o unitate politică ori culturală distinctă... Politica Sfîntului rege Ştefan, edificatorul de ţară, faţă de naţionalităţi, nu viza supravieţuirea veneticilor, ca un corp străin în ţară. Dimpotrivă, el pornise de la ideea ca străinii să fie subjugaţi în interesul ungurimii. În acelaşi timp, el a creat condiţiile preliminare pentru ca veneticii să se poată asimila măcar în sentiment şi prin muncă — dacă nu şi prin limbă. Toţi cei ce ne considerăm adepţii principiului statal al Sfîntului rege Ştefan trebuie să ne întoarcem la acest izvor".** Agitator neobosit, chiar şi la **23 august 1944 (!),** Mikó agita în spirit revizionist (acelaşi ieri, ca şi astăzi) problema acaparării definitive a Transilvaniei întregi : **„În procesul ce se află în curs pentru stăpînirea Transilvaniei a fost deocamdată numai o sentinţă parţială. Dar noi ne apropiem acum, din ce în ce mai mult de acea ultimă judecată cînd totul se mai poate cîştiga, ori totul se poate pierde... Nu trebuie să se uite vreodată că servind cauza Transilvaniei, noi servim Cauza Universală şi Eternă a Ungariei..."** După numai 6 săptămîni, la începutul lunii octombrie 1944, cînd trupele sovietice şi române şi-au făcut intrarea în Clujul eliberat, în tribuna oficială se afla şi deputatul Imre Mikó, avînd pe piept o mare cocardă roşie şi pe braţ o brasardă tot roşie.

> **„Dreptatea românească e atît de evidentă, că noi n-am socotit necesar s-o demonstrăm, sau n-am vrut, sau n-am ştiut. Numai cine n-are dreptate trebuie să se zbucіume, să mintă şi să înşele pentru a crea aparenţe împotriva evidenţei. Toată propaganda revizionistă ungară ni s-a părut o echilibristică şi un artificiu de vorbe goale care nu pot înşela pe oamenii serioşi, care sunt menite să aibă soarta băşicilor de săpun la orice examinare atentă".**
>
> LIVIU REBREANU, 1941

CORNEL GRAD : Ţinem să precizăm că, aducînd în circuitul ştiinţific documentele referitoare la perioada ocupaţiei fascisto-horthyste asupra teritoriului vremelnic cedat, nu înţelegem nicidecum că urmările dezastruoase ale dictatului de la Viena s-ar fi limitat doar la durata ocupaţiei efective (1 sept. 1940 — 25 oct. 1944). Dimpotrivă. Urmările diktatului de la Viena s-au extins sub alte forme, desigur, atenuat, pînă după Conferinţa de pace de la Paris. S-ar da dovadă de naivitate şi ocolire a adevărului istoric, dacă s-ar crede şi s-ar susţine că, odată cu eliberarea teritoriului românesc vremelnic cedat, consecinţele dezastruoase ale dictatului au fost lichidate pe loc.

ADRIAN RIZA : M-aş opri pe linia exemplelor aduse de Raoul Şorban la un caz, la unul singur. Este vorba de istoricul Makkai László. Plecat în Ungaria, devine însă specialist în probleme româneşti" şi ocupă în această calitate un post în „subsecretariatul de stat pentru minorităţi", fiind legat de cercurile ultraşovine din jurul contelui Teleki Pál. El, împreună cu Gáldy, este autorul operei de propagandă fascistă antiromânească (şi în ultimul ei capitol, tot atît de grosolan antisovietică, intitulată „Istoria românilor", apărută în anii ocupaţiei horthyste. Memoria antifascistă a academicianului Iorgu Iordan a lucrat atunci mai bine decît memoria altora :
„La Ministerul Educaţiei Naţionale s-au discutat, povesteşte Iorgu Iordan, în cîteva şedinţe, probleme legate de reorganizarea Universităţii din Cluj, după întoarcerea ei din refugiu. Am fost invitat şi eu să fiu prezent la discuţii... (Catedra de „Istoria Transilvaniei", n.n) urma să fie ocupată de un maghiar. Profesorul propus era un istoric, destul de cunoscut ca atare, cu numele Makkai... Văzînd că... ceilalţi, erau de acord cu numirea celui propus, i-am întrebat dacă au aflat de existenţa unei „Istorii a românilor", apărută foarte de curînd şi în limba germană, lucrare colectivă, avînd coordonatori pe L. Gáldy şi pe Makkai. Nu ştiau nimic. Mi-am exprimat mirarea... Această carte voluminoasă este tot ce s-a putut scrie mai injust, aş spune chiar mai injurios, la adresa poporului român. Voi da numai două exemple, ambele privitoare la epoca cea mai modernă a istoriei noastre. Mişcarea legionară este prezentată... în culorile cele mai frumoase, aproape poetice... Nici scribii sau simpatizanţii cei mai entuziaşti de la noi ai legionarilor n-au vorbit despre mişcarea acestora mai frumos decît se vorbeşte în paginile respective ale cărţii".
În 1946, a reeditat, la Paris, o variantă „progresistă" de pe „poziţii sociale" a „istoriei românilor", o „istorie a Transilvaniei" (pe care o avea, desigur, pregătită gata). Pentru atitudinea lui compromiţătoare Makkai a fost îndepărtat un timp din viaţa publică a Ungariei. Dar, după ce a predat la Institutul teologic reformat din Debreţin, el s-a ocupat, din nou, de „istoria românilor" la Universitatea de stat din Budapesta.

> **Colo-n lungul văii către Dej**
> **Lunecă o sanie-n vîrtej,**
> **Da nu-i sanie ci arătare,**
> **Voi mai face drumul ăsta oare ?**
>
> **Au rămas acolo toţi ai mei.**
> **Pod de-argint întinde-aş pîn-la ei.**
>
> Emil Giurgiuca, 1943

RAOUL ŞORBAN : Nu aş vrea însă să vorbesc numai despre condiţiile grele ale acelor vremuri, dintre care am evocat unele, fără să mă refer şi la împrejurări, din care au decurs alte consecinţe, datorită cărora experienţele noastre au cunoscut şi aspectele umane ale înţelegerii şi sprijinului unor personalităţi din lumea intelectuală a Ungariei.
În toamna anului 1942, i-am scris pictorului Aurel Bernath din Budapesta (pe care nu l-am cunoscut personal, despre realităţile trăite de artiştii români (eu devenind „spontan" un fel de organizator al activităţilor literar-artistice româneşti). Speranţele ne erau îndreptate spre un confrate care în acei ani beneficia de cea mai mare autoritate în Ungaria. Un hiatus în veriga amintirilor mă împiedică să lămuresc cînd şi cum ne-am văzut apoi la el acasă, în Budapesta, cînd şi în ce împrejurări s-a legat apoi o consistentă prietenie între noi, cimentată de aceeaşi atitudine faţă de hitlerism, ca şi faţă de forţele reacţionare din Ungaria. Firul prieteniei s-a înnodat repede, o prietenie cu oarecare riscuri pentru Bernáth şi Alice Pátos, soţia sa, care deveniseră nu numai susţinătorii noştri, ai artiştilor plastici români din Transilvania de Nord, dar şi simpatizanţii românilor în general. Bernáth a intervenit în favoarea noastră, ca să ne organizăm o expoziţie în sălile Salonului budapestan. Informaţi însă că oficialitatea de resort vrea să fructifice pe plan politic expoziţia noastră — am renunţat la organizarea ei. În 1943, Aurel Bernáth, cu soţia sa fiica sa, au venit la Cluj ca să facă cunoştinţă cu artiştii români (după ce ne cunoscuse necazurile). Mi-am dat seama atunci că el pricepuse întreaga noastră istorie. Am înţeles prin prietenia din acei ani a lui Aurel Bernáth (1982), pentru tot restul vieţii, o problemă raportată la condiţia mea de român, **devenită esenţială după dictatul de la Viena, şi anume că oamenii pot să-şi poarte naţionalitatea fiecare altfel. Altfel, Károly Kós, Imre Mikó, altfel Aurel Bernath.** Fiindcă un om ca Aurel Bernath a avut darul să ne întoarcă în Europa şi la codul moravurilor civilizate. Alte spontane manifestări de solidaritate, de către profesorii universitari — toţi veniţi din Ungaria la Cluj — Zoltán Felvinczi Takáts, Dr. Imre Haynal, Dr. Dezsö Miskolczy, Dr. Ernö Aunau, Làszló Bavánszky Jób, dispuşi să răstoarne bleaga supunere la ordonanţele de asediu ale oficialităţii din Ungaria şi ale Partidului Ardelean — au fost şi ele asemenea unor repuneri în drepturi umane.
Expoziţia Artiştilor Români din Transilvania de Nord s-a deschis la 25 ianuarie 1942 în subsolul Căminului muncitorilor metalurgişti din Cluj.
În martie am fost arestat, apoi „vărsat" în „Compania 7 de pedeapsă" la Miskolc, împreună cu avocaţii Dr. A. Periş Capellaro, Dr. Victor Cosma şi Dr. Aurel Stănescu.

ADRIAN RIZA : Sînt şi eu dintr-un sat care figurează pe lista satelor martire ardelene. Împreună cu generaţia mea, am fost convins, aşa cum a socotit şi generaţia din 1918, că e mai bine ca, trecînd de la noi, să facem un efort de uitare, un mare, un nesfîrşit de mare efort de uitare. Desigur, nu ne putem uita morţii, care au fost îngropaţi în noi mai adînc decît în cel mai adînc şi negru pămînt. Am încercat să uităm pe ucigaşii lor, pe cei care, cu nume, cu identitate precisă, continuau să trăiască, şi să trăiască bine. După 40 de ani, pot spune cu tot temeiul că efortul acesta (şi numai cine l-a trăit îi înţelege preţul de frămîntări şi de lacrimi), doliul nostru tăcut, a fost speculat fără ruşine. Căpitanul Lancz, şeful bandei de la Sărmaş, a trăit, pînă nu de mult, netulburat. Şi nu e de mirare de îndată ce, din cei aproape 200 de acuzaţi din procesul de la Cluj al crimelor antisemite, în boxă se aflau doar vreo 30, dintre cei mai mărunţei. Cînd citesc astăzi literatura neorevizionistă de peste hotare, şi ea este extrem de bogată şi foarte nuanţată, nu mă pot opri să gîndesc că doliul nostru tăcut a fost speculat de două ori, şi de criminalii implicaţi direct în martirizarea Ardealului, dar şi de cei care îi moştenesc.

Aşa arăta monumentul din cimitirul eroilor români din Zalău, din lupta pentru întregirea neamului, a cărui placă originală a fost distrusă şi înlocuită cu cea din fotografie, ca şi cum aici ar fi înmormîntaţi eroii maghiari

După deshumarea victimelor masacrului de la Sărmaş

RAOUL ŞORBAN : De obicei omul îşi aminteşte de vremurile care au trecut cu acel calm pe care il oferă întîmplările ce nu mai pot isca surprize. Trecutul, oricît fusese de accidentat ori chiar plin de pericole, odată depăşit apare pentru prezent sub o formă clară, stabilă, fără riscuri. De aceea îşi aminteşte de el, în general, ca de o întîmplare din care a ieşit nealterat — dacă nu chiar victorios — şi pe care o poţi ataşa la capitolul socotelilor rezolvate ; la acele împrejurări ce nu mai tulbură sufletul, pentru că, fiind determinate deja ca lucruri fixe, nu mai au cum să iasă din ordinea lor proprie. Trecutul nu are dimensiuni mobile, care să te oblige la compromis. Ca trăire personală. Pentru că atunci cînd devine istorie, trecutul poate fi altfel interpretat decît a fost, în nişte convenţii expuse unei pluralităţi de sensuri, dacă nu chiar de interpretări arbitrare ori false. Din acest motiv, imaginea trecutului, ca istorie, se află într-o strînsă dependenţă de moralitatea ori de interesele actuale ale celui care încearcă să-l interpreteze pentru a-l introduce în conştiinţa timpului de faţă. În lipsa unor documente acreditate — să nu uităm că întregul capitol din istoria românilor în cei patru ani de ocupaţie ungară a Transilvaniei nu a fost elaborat nici după 46 de ani, timp în care „arhiva" memoriei celor ce au trăit în acele vremuri a dispărut odată cu dispariţia lor din viaţă. Sondajul trecutului, dacă este călăuzit de dorinţa cunoaşterii adevărului, va contribui, fără îndoială, la dezvoltarea capacităţii de distingere obiectivă a semnificaţiei evenimentelor.

> **„Dacă noi ungurii vom reocupa ţara, naţionalităţile vor trebui să se acomodeze, şi ele se vor acomoda chiar din primele 24 de ore. Nu vom mai repeta slăbiciunile Ungariei de altădată. Dacoromanii vor trebui să dispară de pe teritoriu".**
>
> „Pesti Hirlap", Budapesta, 15 aprilie 1932

> **„La Oradea, cunoscutul scriitor maghiar, Tabery Geza, ca un descrierat aleargă în fruntea teroriştilor şi pe baza indicaţiilor date de el, sînt arestate victimele nenorocite".**
> **La Cluj, Tamasi Aron — care pînă mai ieri juca rolul de om cu simţăminte romănofile — a ţinut un discurs despre cei 22 de ani de suferinţe (!) îndurate de el, declarînd că în viitor numai literatura creştin naţională maghiară are dreptul la existenţă".**
>
> György Ferénczi : „Golgota Transilvaniei" 1940

RADU THEODORU : Se cuvine şi o concluzie. Din punct de vedere al cititorului cărţii, al participantului la discuţia care onorează tradiţia „Luceafărului", aceea de a se angaja ferm în problemele majore ale contemporaneităţii. Ca cititor — martor al epocii aceleia cumplite —, cartea mi-a motivat ştiinţific, cu documente, complexe, emoţionante, şi pe un spectru larg de probleme, mecanismul diabolic al desnaţionalizării, al terorii poliţiste, al dezintegrării unei etnii cu toate implicaţiile în spiritual. Mă cutremură, mă revoltă, mă întăreşte în convingeri ferme faţă de iredentism şi revizionism. Mai mult : îmi deschide perspective noi şi trage semnale grave de alarmă atunci cînd se încearcă ungerea acestui mecanism înecat în atîta sînge nevinovat, şi cînd se încearcă recalibrarea lui.
Ca participant la discuţii am avut ocazia să ascult voci responsabile. Să mă îmbogăţesc spiritual. Şi să apreciez din perspectiva timpului şi în opera confraţilor mei ardeleni, care au dat romanele ce se cereau date, opere dramatice, ancorate în istorie, de multe ori anticipînd demersul omului de ştiinţă.
Dincolo de această discuţie, care e doar un început, oricît ar fi ea de substanţială, de concluziile ei, răspunsul care se cere dat acelui timp, şi acelor practici antiumaniste este **cartea.** Numai cartea de ştiinţă sau cartea de literatură poate fixa în conştiinţa românilor şi a umanităţii oroarea de iredentism şi şovinism, numai cartea poate aduce la judecata timpului genocidul, atrocitatea, programele absurde de întoarcere ale istoriei la epoci şi practici social-politice de mult defuncte.

SĂRMAŞUL DE FIECARE ZI

ADRIAN RIZA : Fascismul de tip horthyst a manevrat cît a putut o prejudecată, curentă în ţările occidentale, potrivit căreia fascismul ca ideologie rasială se confundă cu antisemitismul. Istoricii cei mai autorizaţi ai problemei ştiu astăzi că Horthy a fost de acord cu „planul Margareta".
Adevărul este că antisemitismul nu este singura faţă a fascismului şi rasismului. Legile horthyste care au dat expresie oficială unui **rasism antiromânesc** (ca şi antislovac, antiucrainian, antisîrbesc) sînt tot atît de fasciste ca şi legislaţia antisemită (adoptate cu neascuns entuziasm încă din 1920, **cu mult înainte de naşterea hitlerismului).** Regimul de ocupaţie, adevărat regim de ghetou, impus românilor din nord-vestul României, deportările şi expulzările, crimele şi schingiuirile, **Sărmaşul de fiecare zi, Trăznea cotidiană** a sutelor de mii de ţărani şi intelectuali, de femei şi bărbaţi, de bătrîni şi copii sînt faţa mai puţin ştiută, dar la fel de hidoasă, a fascismului, pe care neohorthyştii, neorevizioniştii ar vrea s-o facă de tot uitată.
În realitate, dezlănţuirea antisemită din anii ocupaţiei Transilvaniei, virulenţa deosebită pe care a avut-o represiunea din Ardeal, culminînd cu exterminarea din 1944, nu poate fi înţeleasă decît în contextul horthysmului, a formei locale de fascism, a „protofascismului" Ungariei revizioniste care a exacerbat şovinismul „Ungariei mari" pînă la cotele delirante ale urei de moarte împotriva „vinovaţilor" Trianonului.
Sărmaşul nu este un episod oarecare. În timp ce „băieţii" căpitanului Lancz omorau la Sărmaş, nu întîmplător, evrei şi români, Eichman, venit în grabă la Arad, pregătea o represiune de masă şi, în acest scop, punea la punct funcţionarea primelor cuptoare care n-au mai apucat însă să-şi înceapă sinistra misiune. În teritoriul românesc, la Sărmaş, cotropit pentru cîteva zile de detaşamentele „de pedeapsă" germane şi ungureşti, se aplica astfel **un plan elaborat cu mult înainte în eventualitatea unei „defecţiuni" româneşti.** „Autoritatea regală maghiară" venită la Sărmaş de peste graniţa vremelnică, odată cu detaşamentul de criminali, îşi primise „investitura" cu mult înainte, figurînd pe lista lungă a miilor de „administratori" pregătiţi să „curețe" întreg Ardealul de „valahi şi evrei". Fascismul ungar nu înseamnă numai antisemitism, cum încearcă cei ce vor să-l absolve măcar de o parte din crime şi mai ales cei care, profitînd de confuzie, continuă să fie fascişti antiromâni, cultivînd (eventual) puţină „autocritică" în problema crimelor antisemite.

NEAGU COZMA : Teroarea horthystă este o carte valoroasă, valoarea ei fiind dată, în primul rînd, de bogata informaţie din care este alcătuită, din faptul că vine să împlinească, în parte, o lacună a istoriografiei noastre contemporane. Cartea te cutremură şi te limpezeşte. „Cum a fost posibil să se petreacă asemenea fapte abominabile în plin secol XX ?", este întrebarea chinuitoare, pe care şi-o pune cititorul. În oricare **cod penal** şi în cel românesc şi în cel unguresc şi în oricare altul, **tăinuirea unei crime de către cel care a luat cunoştinţă de ea, se cheamă complicitate** şi se sancţionează ca atare. A tăinui crimele „horthyştilor", înseamnă a deveni complici la ele. Iată deci, că din victime, noi românii, tăcînd, am fi devenit complici agresorilor. Nu putem fi complici la o crimă împotriva umanităţii. Avem obligaţia morală de a prezenta făţiş tot adevărul.
Popoarele Europei au dreptul să ştie tot ce s-a petrecut pe un teritoriu vremelnic ocupat de armatele şi administraţia statului horthist. Şi nimeni nu o poate spune mai bine, mai deschis decît victimele opresiunii. Cartea are acest mare merit că arată deschis, fără patimă, comportamentul ieşit din tiparele general umane, admise nu numai de bunul simţ dar şi de regulile de convieţuire internaţională.

MIHAI UNGHEANU : Chestiunea clasificării juridice a faptelor din timpul terorii create de ocupaţia horthystă în Transilvania de nord, este simplificată de experienţa juridică a Tribunalului internaţional de la Nürenberg, care a trecut genocidul printre crimele de război şi cele comise împotriva umanităţii. Dicţionarele juridice politologice curente ne dau definiţia diferitelor tipuri de genocid. În codul penal al României socialiste se consideră genocid uciderea membrilor şi colectivităţii grupului supus, vătămarea gravă a integrităţii fizice sau mintale a membrilor aceloraşi colectivităţi sau grupuri, supunerea acestora la tratamente care să ducă la distrugerea lor fizică, împiedicarea naşterilor în cadrul aceloraşi grupuri sau colectivităţi supuse. „Genocidul, ne spunea **Mica enciclopedie de politologie,** Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1977, se pedepseşte cu moartea". Crima de la Sărmaş este atît o crimă de război, cît şi o crimă împotriva umanităţii, ca orice genocid tipic, dacă în rîndul crimelor împotriva umanităţii se înscriu măsurile antiromâneşti şi antievreieşti aplicate în Transilvania de nord de regimul de ocupaţie al Ungariei revizioniste. Potrivit dreptului internaţional, ne informează orice dicţionar de drept şi de politologie, crimele internaţionale sînt imprescriptibile. O lacună a acestor dicţionare redactate la noi şi aiurea este absenţa dintre exemplele de genocid a exterminării românilor şi evreilor din teritoriul românesc ocupat de Ungaria horthistă.

NEAGU COZMA : Faptele abominabile petrecute mai ales, în primele zile după intrarea trupelor ungureşti în Transilvania, nu puteau fi decît vadul unui program de genocid elaborat în detaliu cu mult înainte. Nici Dücsó Csaba prin îndemnul său : „Fără milă, crunta răzbunare !" şi nici alţi propovăduitori ai crimei nu ieşeau din consemnul acelui program demenţial, pregătit din timp, metodic. Ceea ce rămîne limpede, la analiza minimală a acestor cazuri oribile culese de pe întreg teritoriul ocupat, este că ele prezintă trăsături comune evidente, că sînt fapte de repetiţie, într-un timp dat şi pe un perimetru specific, ceea ce exclude întîmplarea, reacţia spontană. Este vizibilă acţiunea de distrugere fizică a locuitorilor români ai Transilvaniei de nord. După cum este la fel de vizibilă şi distrugerea resorturilor spirituale ale aceluiaşi popor român. Uciderea sălbatică a copiilor şi femeilor, lichidarea pe orice cale a elementului bărbătesc, iată trăsături care străbat toate operaţiunile care însoţesc ocupaţia militară întreprinsă de statul horthyst în Transilvania de Nord. Aceste acţiuni sînt prelungite şi după etapa violentă de intimidare a primelor luni ale ocupaţiei : bărbaţii sînt dacă nu ucişi pe loc, schingiuiţi, aruncaţi peste graniţă, expulzaţi, introduşi în detaşamente de muncă, trimişi la muncă forţată în Germania, în companiile de front sau de pedeapsă, în linia întîi. Distrugerea se urmărea în mod foarte explicit şi prin alte măsuri : 1. folosirea limbii române era considerată un ultragiu şi aducea după sine cazne cumplite şi chiar moartea ; 2. instituţia religioasă şi reprezentanţii ei, preoţii ortodocşi şi greco-catolici, au constituit obiective de prim ordin ale terorii desfăşurate de ocupaţia ungară în Transilvania de nord-vest, maltratările de preoţi, schingiuirile cele mai barbare la care au fost supuşi, asasinatele făcute cu cruzime au produs adevăraţi martiri ai cauzei româneşti din rîndul acestora ; 3. terorizarea inteligenţei româneşti (învăţători, avocaţi, ziarişti etc.) care dacă n-au fost schingiuiţi, ucişi imediat, au fost brutal expulzaţi ; 4. distrugerea sistematică a monumentelor de rezonanţă spirituală, adică pe lîngă bisericile devastate sau dărîmate şi obeliscurile, statuile şi insignele, emblemele de aspect şi semnificaţie istorică.
Crima antiromânească nu ţine numai de 1940, după cum crima antisemită nu ţine doar de 1944, etape de vîrf ale operaţiilor criminale ale ocupantului vremelnic. Tot un regim al terorii a fost şi cel instaurat în Transilvania între 1940 şi 1944. Faptele puse unele lîngă altele ne spun acest lucru : că ocupantul horthyst al Transilvaniei de nord a premeditat crima şi a făcut apoi totul ca să-i salveze pe criminali.
Vinovaţii sînt mulţi, nu toţi cunoscuţi pe nume, dar pînă la urmă identificabili. Absenţa proceselor pentru pedepsirea acestor crime împotriva umanităţii a creat vinovaţilor sentimentul că se poate şi aşa. Crimele lor sînt însă imprescriptibile.

> **Trăznea : „După încetarea focului de arme, ungurii au pus mîna pe copiii de români şi de vii îi aruncau în văpaia focului, arzînd de vii în chinuri groaznice şi mare jale răsuna în tot locul de plînsetele lor".**
>
> („Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României", 1985).

ADRIAN RIZA : Sînt cu tot sufletul alături de cei care au provocat campania recentă împotriva tezei provocatoare de la Nantes care încearcă să reabiliteze nazismul. Şi înţeleg foarte bine acţiunea lui Wiesenthal, ca şi procesele recente desfăşurate unul în Iugoslavia şi unul în U.R.S.S. ai căror trişti eroi au fost, după 40 de ani, nişte criminali fascişti, chipurile, inofensivi. Nu. Fascismul, indiferent de forma sub care se camuflează nu este inofensiv. Crimele fasciste nu au termen de prescripţie, şi este bine că e aşa.
Am citit cîndva că fiul lui Borman, hăituit de remuşcările unei generaţii întregi, s-a călugărit. Nu cunosc nici un fascist maghiar chinuit de remuşcări. În ceea ce îi priveşte pe urmaşii întru fascism ai vinovaţilor de la Trăznea, Ip, Gepiu sau Sărmaş, pe urmaşii lor, profitorii odioşi ai „uitării noastre", ei par din ce în ce mai activi. Măcar din acest motiv şi cartea coordonată de Mihai Fătu şi M. Muşat. **Teroarea horthysto-fascistă,** trebuia să apară.

M. UNGHEANU : Trecutul nu mai este mut. Documentele încep să vorbească. Istoria românilor începe să-şi dezvăluie cutele ascunse. Teroarea horthysto-fascistă din nord-vestul României a lăsat răni adînci în fiinţa poporului român. Victimele care au tăcut vorbesc şi ele. Faptele vorbesc de la sine, iar forţa lor acuzatoare rămîne de o concreteţe tragică. Antiumanismul nu face deosebire între popoare. Fascismul, într-una din cele mai hide versiuni ale sale ; horthysmul, a trecut între victimele sale preferate şi pe români. Români şi evrei, alături, au suportat în anii 40—44 teroarea horthystă. De acum înainte cînd vom zice Lidice sau Oradour sur Glane, vom zice şi Ip şi Trăznea. De acum vom şti mai limpede care era adevărata faţă a călăilor de la Moisei. Crima comisă în centrul Europei nu poate fi ascunsă, după cum încercarea horthysmului de a da înapoi ceasul istoriei n-a reuşit. Reforma agrară a fost pusă după război în adevăratele ei drepturi. Actul revoluţionar de la 23 August 1944 a dus atît la o eliberare socială, cît şi la una naţională. Sensul antifascist şi antiimperialist al actului de la 23 August 1944 este cu atît mai grăitor cînd îl raportăm la horthysm. Acest act revoluţionar a arătat că ceasul istoriei nu poate fi dat înapoi. Pacea şi umanismul au fost instaurate în locurile de unde le-a alungat horthysmul. Dezvăluirea crimelor horthyste este o datorie către umanitate. Istoria se cuvine să fie scrisă aşa cum a fost.

Masă rotundă coordonată de M. Ungheanu

Nava albă din cîmpie

nicolae fulga

UN EROU CU 80 000 DE NUME

Merg pe străzile Slatinei, pe cel mai nou bulevard, Nicolae Titulescu, și încerc să deslușesc senzaționalul sau ceva asemănător. Caut în ochii oamenilor, în mișcările, în atitudinile lor. Aș dori un gest grandios, semnificativ, eroic în ultimă instanță. Colectivul întreprinderii de aluminiu deține înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste încă din 1979, iar din 1982 se situează mereu în fruntea întrecerii socialiste. Aceeași întreprindere a fost din nou răsplătită cu același înalt titlu în 1984, iar în 1985 și 1986 are din nou rezultate foarte bune. Întreprinderea de produse cărbunoase a început și ea seria Ordinelor Muncii Clasa I. Însuși municipiul Slatina a devenit în 1985 Erou al Muncii Socialiste. Ar fi deci normal să cauți neobișnuitul, senzaționalul.

Dar nu. Oamenii n-au în ochi arderi mistuitoare, mișcările lor sînt largi, armonizate cu această calmă și însorită zi și chiar cu ceasurile tîrzii la care ne aflăm. Nimic ostentativ la oamenii Slatinei. Arderile lor se petrec în adîncul conștiinței și ajung la cote incandescente acolo, lîngă cuve, ca și aluminiul care se purifică sub ochii lor și ajunge la un procent de puritate, aproape neverosimil, de 99,99%.

PRIMA POARTĂ ÎN TIMP

Deschid anul 1965 ca pe o poartă uriașă pe care Slatina intră definitiv în istoria industriei românești. Atunci, aici, la Slatina, învia piatra, cremenea vremurilor se da în două și din ea țîșnea o lumină necunoscută. Se produce prima șarjă de aluminiu românesc, primul semn al industrializării socialiste pe aceste meleaguri. Era în 30 iunie 1965 și, fericită coincidență, însăși România intra într-o epocă nouă, cea mai luminoasă din istoria ei, Epoca Nicolae Ceaușescu. Congresul al IX-lea al P.C.R., în cea mai lucidă clipă istorică, alege în fruntea partidului pe marele om al lumii contemporane și al neamului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Cîte au așezat oamenii de atunci, cîte au durat cu brațele lor și la cîte temelii au pus sudoarea fruntii și dragostea pentru prezentul socialist într-o splendidă și anonimă dăruire, e greu de spus.

I-am privit pe constructori într-o zi cînd terminau un mare edificiu. Unul dintre ei se ștergea pe mîini și privea de departe silueta luminoasă de sticlă și beton. Nu știu ce gîndea el în clipele acelea, dar mie mi s-a părut că expediază o scrisoare viitorului și semnează : „Cu dragoste !".

MAREA CHEMARE

Deschid poarta de lumină a orașului și să-mi fie iertat dacă voi ascunde condiția de tîrg provincial a Slatinei de altădată — o adunătură de dughene insalubre pe care numai Muzeul județean de istorie o mai păstrează fotografiată, din datorie profesională. Ascund aceste imagini pentru că o asemenea comparație nu ne mai interesează și nu mai este posibilă.

Slatina înseamnă astăzi o cetate a muncii și a creației socialiste, care se înscrie în circuitul economic al țării cu 16 miliarde lei și exportă în 38 de state ale lumii, între care 16 de peste ocean.

S-a pornit atunci cu o producție de 8 000 tone aluminiu primar anual. Producția anului 1986 depășește 240 mii tone aluminiu rafinat, cifră mai mare decît prima de treizeci de ori, ceea ce și conferă Slatinei blazonul de cetate a aluminiului românesc.

Producția de aluminiu a generat o întreagă platformă industrială. Se impunea cu necesitate prelucrarea metalului alb și a fost ridicată o nouă ctitorie socialistă, Întreprinderea de prelucrare a aluminiului, care astăzi produce 6 000 de sorto-tipo-dimensiuni. Tot din necesitatea producerii aluminiului a apărut și Întreprinderea de produse cărbunoase, „Perla neagră" a Slatinei, care produce electrozi și blocuri catodice, nu numai pentru Întreprinderea de aluminiu, ci pentru întreaga siderurgie românească, ceea ce îi conferă calitatea de întreprindere unicat.

În anii '70, ritmul de dezvoltare al Slatinei ajunsese dublu și chiar triplu față de ritmul mediu de dezvoltare al țării.

Marea chemare se săvîrșise.

Citeau oltenii ziarul, îl chiteau, își stringeau bagajele și se întorceau acasă de pe unde erau. Trăgeau drept la uzină.

— Ce este ? întreba directorul.

— Ce să fie ? Venii și eu !

Veniseră oltenii, se urcaseră pe schele, pe poduri rulante, se așezaseră lîngă cuvele de aluminiu, dar femeile lor n-aveau ce lucra. Într-o adunare, un bărbat a dat pe față gîndul celorlalți :

— Ce fac, tovarășe ? La Brașov cînd eram, femeia mea lucra la Ghimbav, la filatură, dar aici... ?

Cînd întreba omul acela, răspunsul era pe planșă. Primăvara au ieșit din pămînt alte temelii. În toamna următoare și-a deschis portile Fabrica de textile Slatina. Două mii de femei, într-o primă fază, au început să învețe suveicile să zboare.

A urmat apoi o nouă capacitate industrială — Întreprinderea de utilaj alimentar, o altă premieră a industriei constructoare de mașini.

Specializarea în prelucrarea aluminiului a trecut într-o fază superioară printr-o nouă confirmare tehnică — Întreprinderea de piese turnate din aluminiu și pistoane auto. Beneficiare — autoturismele românești.

În curînd, industria slătineană va căpăta o nouă dimensiune : se vor pune în funcțiune alte două mari obiective — Fabrica de rulmenți și Fabrica de țevi —, care vor primi noile generații de muncitori și excedentul de forță de muncă ce se mai simte în zonă. Totodată, în sudul municipiului se construiește Centrala electrică de termoficare în întregime cu instalații românești, care folosind cărbune din bazinul carbonifer al Vilcii, va rezolva problema energiei electrice, precum și cea a termoficării municipiului.

PLACA TURNANTĂ

Aluminiul este placa turnantă a Slatinei. Industrializarea socialistă, politica științifică a partidului de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe tot teritoriul țării, au determinat aici schimbări (realmente) nebănuite.

În 1965, Slatina număra 17 000 locuitori. Astăzi, slătinenii cu „buletin în regulă", au ajuns la 80 de mii. În 1965, școlile Slatinei adăposteau 4 400 de elevi. Astăzi, cele 10 școli generale și cele 7 licee de specialitate asigură toate condițiile pentru un învățămînt modern pentru 14 mii de elevi — schimbul următor al stafetei noastre fără sfîrșit.

În 1963 se construise un singur bloc cu 60 apartamente. Astăzi peste două treimi din populația municipiului locuiește în cele 20 de mii apartamente nou construite. Au apărut străzi noi, bulevarde, cartiere întregi. Toate numele de flori mai cunoscute au fost date noilor străzi : Gladiolei, Crizantemei, Violetei, Ghioceilor, Lalelelor, Crinului etc.

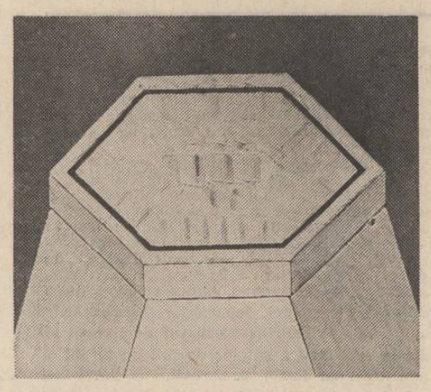

Tablou de Marin Gherasim

Constructorii Slatinei, mai ales în ultimii ani, au găsit soluții arhitecturale, care slujesc atît estetica urbană, cît și condițiile de confort împletind tradiția locală cu linia modernă, îndrăzneață.

Una din cele mai mari mutații petrecute pe malul Oltului, cu efecte urbanistice, economice și chiar asupra microclimatului zonei, este amenajarea salbei de lacuri de acumulare pe riul matcă. Aici, regularizarea cursului a lăsat loc unui parc de 70 hectare, în care se va organiza o bază pentru sporturi nautice, un mare spațiu de divertisment pentru copii, un teatru de vară, faleză, plajă.

Dar apariția lacurilor de acumulare a procurat slătinenilor un fapt ieșit din comun. Era în 1982, barajul era terminat, apele se adunau, nivelul creștea în fiecare noapte și într-o dimineață au venit pescărușii, au venit pur și simplu. Slătinenii au alergat la malul Oltului să-i vadă. Se mirau, se bucurau, păsările argintii (ca aluminiul ziceau unii) spintecau voioase luciul acelei ape neîncepute. Au urmat apoi întrebări despre fenomenul care s-a produs cu păsările mării, n-a prea avut cine să răspundă, iar astăzi pescărușii au devenit element natural nou încadrat în peisajul slătinean.

EFLORESCENȚE

Certitudinea acestor două decenii a dat slătinenilor conștiința de sine. S-au așezat și s-au unit. Există o aderență afectivă la tot ce ține de orașul lor. Oamenii se „bat" pentru Slatina, de fapt pentru succesele ei, îi sprijină cu dîrzenie realizările economice și pe cele de spirit, îi laudă performanțele sportive.

Cînd vine vorba de contribuția Slatinei la patrimoniul culturii naționale, slătineanul dă fuga tocmai la obîrșii și-ți aduce ca pe un trofeu, versul eminescian, „Mumulean glas de durere". Mumulean a fost cetățean al orașului de pe Olt. Apoi îți declamă, pe ton baladesc, „În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămînă", arogîndu-și-l de fapt pe Mumulescu. Îți vorbește despre Dumitru Caracostea și despre Dumitru Popovici, îți amintește despre originea slătineană a lui Dinu Lipatti și a lui Eugen Ionescu și încheie lista cu Damian Stănoiu și Ion Marin Iovescu. După aceea, în galeria slătinenilor mari, vine un perete alb care tine aproape două decenii, după care se deschide larg peisajul epocii contemporane, în care găsim alte condeie afirmate și în plină afirmare, nume care poartă Slatina cu ei ca bănutul de vamă sau ca pe o matriță prin care și-au trecut copilăria și tinerețea — Marin Mincu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Lazu, Ioana Bantaș, Venera Antonescu, Dan Rotaru, Ion Andreiță, Constantin Sorescu, Aurelian Titu Dumitrescu, Dumitru Udrea.

Dar sub aceste eflorescențe, solul fertil al Slatinei întreține ca pe o cultură perenă, o viață spirituală amplă, am zice, pe măsura dimensiunii economice. Nu se știe cîți poeți sau artiști se nasc la mia de locuitori, dar o legătură tot se poate face între explozia demografică pe care a consemnat-o Slatina și numărul mereu mai mare de slujitori ai artei. Aici funcționează două case de cultură — Casa de cultură a municipiului și Casa de cultură a sindicatelor — iar în curînd, un nou spațiu de spirit va fi dăruit slătinenilor — Casa de cultură a tineretului. Sălile acestor așezăminte devin locuri de trudă artistică, picăturile de sudoare sînt picături de dragoste pentru frumos, de aici ies pe scenă spectacole de mare încărcătură emoțională, curate și sincere și care încorporează lumina timpului nostru ce arde cu flacără și pe aici. Slatina dispune astăzi, în prag de declanșare a noii ediții a Festivalului național „Cîntarea României", de circa cincizeci de formații artistice care așteaptă ridicarea cortinei.

ÎNTRE DOUĂ STĂRI

Nu vom vorbi despre Corul bărbătesc „Lirica", laureat al Cîntării României și deținătorul locului I la recenta ediție a Festivalului coral „Dumitru Chiriac" de la Pitești și al altor premii, pentru că acestei formații cu bogată și îndelungată activitate, îi datorăm deja o monografie. Nu vom vorbi nici de corul de femei „Camerata" care, deși cu mult mai tînăr ca activitate, a atins performanța artistică. Nu ne vom opri nici la ansamblul folcloric al Întreprinderii de prelucrare a aluminiului, „Rapsodia Oltului", care este demn mesager al folclorului românesc pe scenele din străinătate și nici la cel al Întreprinderii de produse cărbunoase, cu care se găsește într-o frumoasă și permanentă competiție.

Ar trebui poate să ne oprim cîteva clipe în fața scenei unde treizeci și cinci de bărbați cu șingele dat în clocot — formația de călușari a platformei industriale — ard într-un dans al cărui ritm nu iartă. Și poate că ar trebui să zăbovim în sala de balet, unde șaizeci de cetățeni între 4 și 9 ani învață poezia mișcării.

Iată două stări care coexistă, una venind de demult cu robustețea pămîntului și alta simbolizînd zborul. Între ele, Slatina urcînd treptele civilizației socialiste.

cleopatra lorințiu

Neterminată

nu-i voi cere mirării să scapete.
sînt prea tînăr.
ucigător și sălbatic
de vreau chiar pot fi.

Iesne mă-ncred azi în puterile provizorii.
gene pierdute se-mprăștie deci
pe foile albe.

n-am putere s-aștept sfaturi putrede
să adaug clipei aceste.
chiotul entuziast, zîmbetul melancolic
al minnesăngerilor.

Crinii, crinii de tine aleși

totul e nou.
pentru moment, apărată.

aievea. într-un fel deslușit.
aproape de mal.
ziua sărată
cé-adună atita năvală
printre crengile de crușin, iată,
a și venit.
crinii, crinii de tine aleși
sînt bolnavi. n-au miros.
plănuisem zadarnic o moarte suavă
în poemul de praf, visului meu preamieros.
(nedumerito, mai speri ?
mai întinzi o capcană gingașă ? mai
ingădui o aminare, un jalnic mister ?
te depărtezi atit de nesigur, aproape
te clatini,
în ora de iulie cu suflet de ger)
despre viață n-am voie să cred nimic.
pentru viață nu mă mai vrei.
e o eroare de atitudine, o zăbavă zadarnică
o umbră
pe crucea
de tei.

Un chalet alb

rochii din hîrtii creponate
sfîșiate de-acum. poetul spune
spune multe și uită. împrăștie
imagini, monezi, o lumină strălucitoare
pe genele mele. (vinovăția anilor abia o pot
duce)
ora la care, nu-i așa,
biet avion în vrie.
„lîncezeli și dorințe" și sentimentul
(puțin cam eliptic)
Tu nu crezi
dar ne-așteaptă un chalet alb
(cum spun americanii ceva în franțuzește
apetisant și greșit)

O cazuistică a liniștii noi

Spui „vis" dar nu e chiar asta.
la glesna miinii străluce-n tic-tac-uri
noul semn.
dacă bate
atunci viața curge spre tine și-ntr-o bună zi
te va ști. dacă te va ști
asta va fi alinare
chiar purcedere către un nou timp..

iulie moleșit de căldură-și desface
dulceața obositoare în trup. nimic
nu-mpărțim ? spui „vis"
și-n clipa aceasta micul păianjen
(cel pentru noapte) s-a întrupat.

uită-te, lasă-ți deoparte și spaimele
însingurările cele prăfoase fii
Prințul cel darnic și miine de bună seamă
liniștea liniștea va veni.

mihaela muraru mândrea

Antom

(cuantei de acțiune)

Aveam chiar forma mea
căci mă vedeam venind și din trecut.
Concomitent, mă îndreptam
spre locul întîlnirii
cu mine însumi
și toată devenirea aceasta
mă uluia.

Cu cît m-apropiam din viitor
înțelegeam mai tare
sclipirea mea,
Antom.

Din dincoace de mine
m-apropiam prudent și
nu-mi venea să cred
că tot eu sînt acela.

Dar ce lumină radiază
această întîlnire și
ce căldură-mi arde-acum ființa ? !

Văpăi neomenești lucesc în spațiu
iar sacră, devenirea luminoasă
se stinge-ncet lăsînd în locu-acesta vid.

Aproape dispărut
eu
martorul acestei întîlniri
n-aș mai dori să mă-ntîlnesc
vreodată
cu mine însumi.

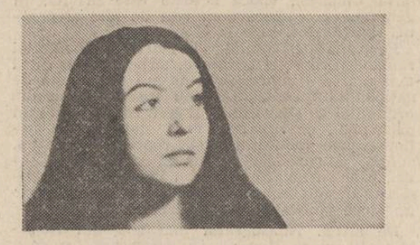

Pămînteni

Gînditori, săraci și pedepsiți
hoinari ai altor galaxii
incendiate
nebuni de doruri inexplicabile,
elogiați de chipuri șterse
încă mai sîntem
în trupuri pămîntii.

Neliniștită-i țărîna
din care noi ne-am strîns
iubind planeta rotundă.
Călători singurateci și triști,
orbiți sîntem iar de trecerea luminii
lăsînd din nou în cădere eternă
această cunoaștere a noastră,
emanînd continuu viața

Urme

Oprește,
te-am adus pe planeta fecundă.

Tentaculare la scoarță
ființe chinuite
de dragostea de zbor.

Misterul creației
îl vom găsi
la capătul acesta
și scopul tot atunci
desigur va apare.

Pășește ușor
aicea totul doare...

Nervi de lumină
trec peste tot și
forma tălpii noastre
ei pot prinde și-o
pot depune
în creiere,
iar urme
n-avem voie să lăsăm,
urme livide.

ioana mustață

Pentru Pămînt

Voi sfărîma cu o privire cerul
și îl voi risipi
cum risipește soarele a nopții-ntunecime
în zori de zi
sau voi sacrifica pădurile de stele
să pot vedea mai bine
și să privesc de dincolo de ele
făptura stelei noastre
eternă armonie
cu-aceeași nostalgie a omului dintîi
care la semnul unui fulger
s-a-mpovărat de cer.

Cariatide

Cariatidele
poartă-n cunună cerul lumii
pe frunțile lor,
neclintite de aripa furtunii,
de valurile mării timpului ;
privirile lor
căutînd eterne zări căzute pe pămînt,
tăcere-s cît cuprinzi,
cu ginduri răzvrătite ca razele de soare
în pămîntene-oglinzi.

În verile...

În verile ce fără noimă vor veni
Și-n ochii macilor iubirile s-or stinge
Tot fără noimă noi ne vom drăgosti
Prin finul peste care vremile vor ninge.

Răcoarea dimineții ne-o săruta pe aripi
Și cu amiezi de foc ne vom lua de mînă,
Ispitele vom trece și clipe vom topi
În jarurile noastre ce-or arde împreună.

Nu voi lua în seamă nici drumul către noapte
Pe care tu, desigur, vei scrie-un epitaf
Cu întunericul din felinare sparte
Și îngeri răstigniți pe stîlpi de telegraf.

Aripi de primăvară

Primăvara
toate gîndurile devin verzi, frumoase și bune
toate lucrurile
încolțesc și dau flori în culori noi
iarba crește în palme
privirile izvorăsc stele
și aripile de primăvară
mă poartă pe drumuri de văzduh, mereu,
ca să culeg buchet de raze
din primul curcubeu.

Cînd verile...

În poala ierbii sprijin fruntea
melancoliei
cînd verile îngălbenesc pe rînd
sub ochii mei
și cad
în grele așternuturi de tăceri peste pămînt
peste păduri
și peste primăveri
cum cade toamna peste zbor de fluturi.

film

Vizită la un loc comun

Asistăm, în **Clipa de răgaz**, la un expozeu despre viața unui director de întreprindere surprinsă într-un moment critic — la vîrsta la care ar fi trebuit să fie realizat atît profesional cît și ca om, dar se descoperă deficitar în ambele laturi : instalația pe care a proiectat-o și construit-o întîrzie să dea rezultatele scontate, cauză pentru care n-a găsit încă nici „clipa de răgaz" necesară ca să-și vadă și de viața lui ; așa cum se întîmplă însă în poveștile cu sfîrșit fericit, directorul își găsește și soția ideală și colaboratorii ideali ; trecînd peste orgoliul profesional și spiritul rutinier care îl blochează, aceștia pun instalația la punct.

Din filmul scris de Tudor Popescu și regizat de Șerban Creangă se degajă un aer de perfectă civilitate ; produsul este realizat fără repros din punct de vedere tehnic — începînd de la știința atît de rară a dialogului și sfîrșind cu felul în care (ca să rămînem tot în zona dialogului), replicile sînt afișate sau dimpotrivă disimulate pe banda sonoră, atunci cînd există cel mai mic pericol de declarativism ; există aici nu numai personaje de plan secund, dar și replici de plan secund — propunere regizorală deosebit de interesantă. Am inclus, în această mare paranteză, tot ceea ce ține de profesionalitatea autorilor, de efortul lor de a evita tot ceea ce ar putea să zgîrie auzul, văzul și chiar sentimentele spectatorului ; dar ceea ce evită, nu trebuie uitat, tot ei au proiectat ; aici, constructor și proiectant se întîlnesc în aceeași persoană — autorul scenariului și regizorul. Filmul are toate calitățile, dar și toate defectele unui produs de serie ; am sentimentul că am văzut de multe alte ori aceeași poveste, în ipostaze mai puțin credibile, e adevărat, ba chiar ridicole ; aceste accese de „dragoste" tîrzie, această „muncă fără răgaz" care ar trebui să ne impresioneze, sînt de-o banalitate perfectă — ca o mobilă de sufragerie pe care-o vezi în fiecare apartament de bloc ; directorul, secretarul de partid, inginerul carierist de la centrală, tînărul inginer în luptă cu rutina, inginerul mai în vîrstă pe care spiritul rutinier l-a învins cîndva, pînă și iubita de formație umanistă, sînt tot atîtea piese de mobilier pe care, oricît le-ai întoarce și le-ai învîrti într-un spațiu închis precum cel al filmului, nu pot crea alt cadru decît sufrageria-tip. Doar o schimbare radicală de perspectivă ar putea aduce ceva nou ; aceste „suferințe ale directorilor" nu trezesc în noi nici aprobare, nici dezaprobare ; oare omul este într-adevăr bun, înțelegător, generos, așa cum îl caracterizează femeia pe care o iubește (Oare ?) ? Scenariul nu pătrunde mai adînc în cunoașterea universului interior al omului pus în discuție, iar regia realizează proiectul evitînd diplomatic contradicțiile, justificînd personajele și replicile, motivînd situațiile — atît existențial cît și cinematografic. De ce atîtea eforturi pentru a realiza un film fad, lipsit de scînteia care să producă explozia ?

Ca în toate filmele sale de pînă acum, Șerban Creangă își conduce actorii cu dezinvoltură, portretizează cu decență ; distribuția, începînd cu Ștefan Iordache și Ecaterina Nazare, continuînd cu Ștefan Sileanu, Florin Călinescu, Constantin Diplan sau regretatul Octavian Cotescu și sfîrșind cu Gelu Colceag sau Sebastian Papaiani, își face datoria cu atașament și căldură.

Corect pînă la exasperare, firesc pînă la escamotarea locului comun, filmul pare a fi făcut doar pentru a fi uitat cît mai repede — trecător ca o clipă de răgaz care n-a fost pierdută, dar nici cîștigată.

Nicolae Mateescu

muzică

Povestirile lui Hoffman

În reluare după aproape două decenii de întrerupere, opera **Povestirile lui Hoffmann** de Jacques Offenbach (libretul de Jules Barbier după nuvelele marelui scriitor romantic E.T.A. Hoffmann) pe scena operei bucureștene este, din multe puncte de vedere, o reușită. Nu am văzut spectacolul vechi însă, citind multe din cronicile publicate, putem desprinde un unison în sensul sublinierii unor deosebiri și diferențe calitative între montările aceluiași spectacol în viziunea aceluiași regizor : Hero Lupescu. O înțelegere exactă a spectacolului trebuie să plece, cred, de la o înțelegere exactă a muzicii și a textului iar aici frapantă este o deosebire, am putea zice, de structură de gîndire : textul surprinde din plin acea atmosferă a începutului de romantism german, muzica fiind însă tributară pe deplin unor stereotipuri, în sens nepejorativ, ale tradiției operei franceze. Distanța între cele două tipuri culturale este considerabilă, ea fiind însă redusă dintr-un alt unghi de vedere, de cantabilitatea ariilor, de soliditatea libretului, de multe momente excelent rezolvate muzical, justificînd astfel interesul tuturor marilor scene lirice față de această remarcabilă partitură (nerezistînd însă, cum am văzut, la un examen estetic-stilistic „purist"). Hero Lupescu încearcă rezolvarea acestor esențiale probleme prin dezvoltarea elementelor de fantastic introduse de subiect. Aceasta se face fie prin creionarea unor tablouri fidele atmosferei scrierilor lui E.T.A. Hoffmann, fie prin dezvoltarea, în compensație, a altor categorii estetice către care poate fi deplasat sensul unor tablouri muzical-dramatice. Există astfel momente comice, există momente de fast, de luxuriantă de culori, costume și figurație, există și momente ușor exotice („decorul" curtezanei Giulietta, alcătuit din expresive dansuri și dansatoare (coregrafia Doina Andronache), există și momente ușor melodramatice etc. Toate acestea sînt considerabil facilitate de două elemente scenografice : o scenă turnantă făcînd posibilă rapida tranzitie între tablouri / atmosfere diferite și o imensă oglindă plasată deasupra scenei, oblic, în ea răsfrîngîndu-se „tenebrele și imaculatea" unor situații de tipică extracție romantică. Alte elemente de decor și costumele semnate de Viorica Petrovici contribuie substantial la succesul unui spectacol la care trebuie adăugate caratele partiturilor interpretative. Corul, pregătit de Stelian Olariu și orchestra, condusă de Cornel Trăilescu sînt doi „stîlpi" ai unei montări unde muzica se aude expresiv, unde dificilele probleme ale partiturii sînt rezolvate inteligent. În rolul titular, Ionel Voineag realizează momente deosebite ; știute fiind dificultățile unui rol de întindere (personajul e aproape tot timpul în scenă) și diversitate, meritele acestui talentat cîntăret devin cu atît mai evidente. La același nivel, Dan Zancu și Cristian Mihăilescu, în roluri cvadruple (ei întruchipează, pe rînd, patru individualități diferite scenic efectiv însă avînd în comun trăsături de caracter) realizează momente remarcabile ; subliniem expresivitatea rolurilor personificate de Dan Zancu și inteligența scenică deosebită, simțul actoricesc „de zile mari" de care face dovadă Cristian Mihăilescu. Rolurile feminine sînt, de asemenea, „la înălțime" și vom începe prin a sublinia debutul tinerei (încă studentă) Liliana Ciobanu-Văduva, într-un rol foarte dificil, ridicînd maxime pretenții, rezolvat cu măiestrie. Silvia Voinea, Elvira Cirje, Mihaela Agachi, cîntărețe consacrate, realizează momente la altitudinea unor evolutii binecunoscute, contribuind prin experiență și profesionalism la reușita unui spectacol unde inteligența fantezia și profesionalismul domină.

Viorel Crețu

VITALITATEA CULTURII POPULARE

O probă de vechime: „Cîntecul epic“

Cercetător avizat al folclorului românesc, Adrian Fochi, ne-a dat, acum un an și mai bine, o sinteză, poate cea mai importantă a lui : *Cîntecul epic tradițional al românilor*. Parcă soarta a voit ca această ultimă lucrare din îndelungata sa activitate de teoretician al folclorului român să se constituie nu într-o „încercare de sinteză“, cum modest și-o subintitulează, ci o sinteză în adevăratul sens al cuvîntului asupra cîntecului epic, cu vechi tradiții; beneficiind de o bogată bibliografie a subiectului (în care lucrările lui Al. Amzulescu și D. Caracostea se detașează), avînd la îndemînă catalogul integral al materialului epic românesc, autorul cunoscutei monografii a *Mioriței*, înlăturînd unele prejudecăți, definește, în acest tratat, conceptele de bază cu care operează, clasifică întregul material epic, descrie clasele și grupele înrudite, prezintă modul de creație și de transmitere, cu sublinierea acelor capodopere reușite artistic, stabilește epoca de comunitate culturală străromână și perspectiva universală a cîntecului epic românesc; altfel spus, această carte, expunînd „cît mai întreg și mai limpede adevărul, singurul obiectiv pentru care merită să trudești și chiar să suferi“, oferă răspunsuri competente la orice întrebare privitoare la cîntecul epic tradițional românesc. Patriot în marginile adevărului, A. Fochi demonstrează, cu argumente irefutabile, că în perioada de comunitate străromână, unitatea culturală a romanității de răsărit era cu adevărat o impresionantă realitate. Urmărind 15 motive poetice *(Voica, Doicin Bolnavul, Miorița, Meșterul Manole* etc.) savantul român dovedește că folclorul daco-român și cel aromân-au numai subiecte comune, ci relații mult mai intime, iar această unitate culturală a străromânilor a existat înainte de despărțirea lor dialectică, astăzi persistînd încă unele resturi ale acelei remarcabile unități a romanității orientale, astfel încît, folosind sintagma lui Al. Odobescu, putem spune că există „răsunete ale Carpaților în Pind“.

Confruntat cu probleme de etică profesională, stăpîn pe obiectul studiului, A. Fochi stabilește, prin prisma cîntecului epic, relațiile noastre culturale cu vecinii, locul folclorului românesc în ansamblul culturii populare europene. Considerat de D. Caracostea, ca a doua mare instituție creată de români, alături de limbă, creația epică românească, prin cele peste 400 de subiecte individualizate artistic, (multe din ele fiind creații originale), ocupă un loc însemnat în concertul popoarelor europene (locul al doilea după Danemarca); este logic și legic că un popor care a săvîrșit asemenea creații a adus o contribuție esențială la creația epică europeană, existînd la noi o permanentă și fertilă vatră de creație epică; o vatră existentă *ab initio*. Cu conștiința responsabilității artistice, autorul lucrării afirmă cu deplin temei că „noi nu am vegetat în umbra necazurilor, ci am utilizat o mare parte din energia noastră spirituală, în planul creației epice, remarcabile cantitativ și calitativ“. E adevărat că pe lîngă noi și peste noi au trecut, în nenumărate rînduri, populații migratoare, dar ele erau, ca civilizație, inferioare populației daco-romanizate și ca atare noi am dat mai mult decît am primit, iar vatra principală a culturii europene trebuie căutată nu numai la Bizanț, ci și în spațiul carpato-pontodanubian. Strecurîndu-se cu abilitate, dar și cu îndelungate suferințe pe lîngă cele trei imperii vecine expansioniste, poporul român a avut tăria și capacitatea de a crea bunuri materiale și spirituale ce și-au dovedit perenitatea în timp, de a-și crea o cultură proprie și originală în care un element esențial îl constituie cîntecul epic cu înalte valențe etice cu efecte binefăcătoare recivilizării poporului nostru. Spirit metodic, Fochi urmărește, în acest sens, două aspecte: depistarea acelor elemente din perioada daco-romană, cînd cultura latină era încă unitară, deci a acelor subiecte moștenite din fondul propriu și atestate în cultura clasică greco-romană *(Iovan Iorgovan, Doicin bolnavul, Uncheșeii*, ciclul *Novăcestilor, Meșterul Manole, Ilincuța Șandrului, Arborii îmbrățișați, Miorița)*, ajungînd la concluzia că poporul român păstrează încă, dintr-o epocă foarte îndepărtată, creații care poartă pecetea perfecțiunii artistice și ale căror subiecte se definesc drept situații umane fundamentale. Al doilea aspect priveste detectarea acelor elemente de cultură, născute și dezvoltate independent la noi, după separarea romanității orientale de cea occidentală: a acelor subiecte și motive din fondul antropologic comun, care se concretizează printr-o cifră impresionantă, ceea ce denotă o zestre națională de cintece epice foarte bogată. Cîntecul epic nu este apanajul unei singure epoci istorice, ci el s-a născut de-a lungul întregii noastre istorii, chiar înainte de a ne defini ca națiune diferențiată, el a însoțit istoria „creîndu-se mereu, în toate epocile și mergînd în paralel cu toată desfășurarea de energie a etniei noastre“. Și Fochi diferențiază astfel cinci straturi istorice în evoluția cîntecului nostru epic, de la strămoșii noștri daco-geți pînă către epoca noastră. Au supraviețuit numai acele cintece care reprezentau o situație umană fundamentală, tipice, care se adresau și corespundeau unor necesități ale sufletului românesc. Multe dintre capodoperele epice de sorginte românească au intrat în eternitate și universalitate tocmai prin aceste caracteristici general-umane; e vorba de *Miorița* (despre care Mircea Eliade afirma că românii „recunosc în această capodoperă a geniului popular modul lor de a exista în lume și răspunsul cel mai eficace pe care ei pot să-l dea destinului, cînd se arată, ca de atitea ori, ostil și tragic“), *Meșterul Manole, Toma Alimoș, Tănislav, Iovan Iorgovan, Ilincuța Șandrului, Corbea, Mihu Haiducul, Vartici, Voica, Milea, Cucul și turturica, Uncheșeii* etc.).

Avînd o singură dominantă — cunoașterea adevărului, „singurul obiectiv pentru care merită să trudești și chiar să suferi“, adevăr ce trebuie cunoscut nu numai de noi, românii, ci și de cei care încă nu ne cunosc suficient și sub acest aspect, izvorît din specificul nostru românesc, cu o impresionantă bibliografie, cartea — ultima din păcate — a cercetătorului Adrian Fochi va rămîne, după opinia noastră, multă vreme, ca o lucrare de referință în folcloristica românească și chiar europeană.

Tudor Nedelcea

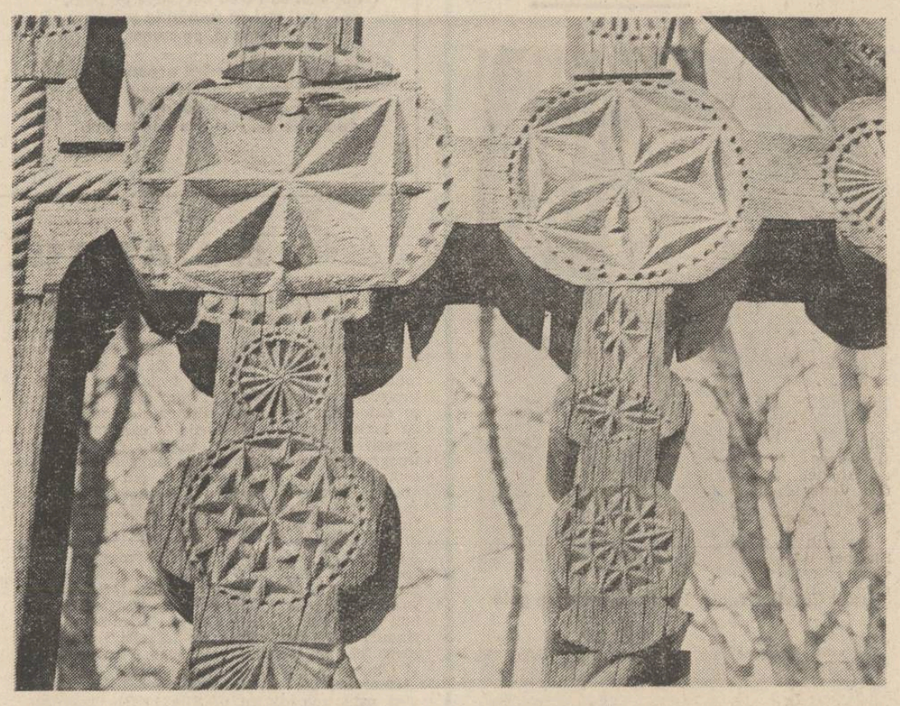

Lumea baladei

În rîndul cercetătorilor avizi ai genului folcloric epic versificat românesc un loc cu totul aparte l-a ocupat și-l ocupă Alexandru I. Amzulescu, atît prin consecvența de-o viață, amplitudinea și diversitatea preocupărilor sale în domeniu, cît și prin rezultatele solide, de referință, ale cercetărilor științifice.

Recentul volum, semnificativ intitulat Cintecul nostru bătrînesc *completează imaginea activității folcloristice a lui Al. I. Amzulescu arătîndu-l drept cel mai autorizat cercetător al eposului popular românesc versificat, ilustrînd varietatea demersurilor sale exegetice, meta-epice, ca și achizițiile științifice moderne, teoretico-metodologice, în abordarea importantului nostru gen folcloric. Volumul conține o parte dintre studiile sintetice elocvente atît pentru virtuțile de teoretician, cît și pentru cele de analist ale autorului folclorist contemporan. Astfel, studiul care deschide și împrumută titlul său întregii cărți* (Cintecul nostru bătrînesc) *încearcă și reușește să deceleze trăsăturile distinctive istorice, tipologice și stilistico-artistice ale eposului popular, concluzionînd că „valoarea unei balade considerată în toate variantele sale este determinată de exprimarea în forma artistică cea mai desăvîrșită a acelor tendințe ideologice care reprezintă istoric interesele și poziția cea mai înaintată a maselor pentru o epocă dată“. Ca urmare, una dintre primele abordări contemporane holistice ale eposului nostru popular confirmă observația pătrunzătoare, actuală încă, a unui V.M. Jirmunski, conform căreia „eposul reprezintă trecutul istoric al poporului pe scara idealizării eroice și intruchipează într-o formă poetică înțelegerea și aprecierea dată de popor trecutului său“. (p. 41).*

După ce ne oferise o mostră de cercetare extrinsecă a creației folclorice epice versificate dintr-o zonă subcarpatică reprezentativă (Balada populară din Muscel, *în vol. colectiv „Studii de folclor și literatură“, (1967), Al. I. Amzulescu cercetează evoluția contemporană a cîntecului epic popular oltenesc din perspectiva diacronică și structurală* (Observații despre evoluția contemporană a cîntecului epic în Oltenia), *avînd în vedere cele trei elemente definitorii ale oricărei structuri: „totalitatea“, „transformarea“ și autoreglajul“ (J. Piaget).*

Deosebit de interesante prin mutațiile produse în viziunea tradițională clasică, ca și prin concluziile acut originale, sînt cele două studii consacrate eposului mioritic. Astfel, în Observații istorico-filologice despre „Miorița“ lui Alecsandri, *se avansează o foarte personală, dar documentată ipoteză asupra veritabilei origini a clasicei variante mioritice publicată de bardul de la Mircești: locul culegerii fiind Soveja, „o localitate de veche și autentică sorginte musceleană“, „varianta lui Alecsandri trebuie să fie considerată, nu numai ca provenind în exclusivitate din tradiția orală munteană și indeosebi musceleană, dar și că ea reprezintă de fapt o foarte curată oglindire a tradiției muscelene, transplantată de dragoslăveni și rucăreni în Soveja și consemnată în 1846 de A. Russo, într-o vreme cînd folclorul sovejan putea fi încă foarte bun păstrător al zestrei moștenite din zona de proveniență“. (p. 83).*

Analizîndu-se versiunea transilvăneană sub formă de colind a aceluiași mare motiv mioritic al culturii noastre populare (Noi observații despre „Miorița“ colind), *autorul lansează inedita și îndrăzneața ipoteză, susținută cu numeroase argumente, că aici se păstrează „amintirea ritului de inițiere profesională păstorească, așa cum cîntecul Vidrosului din Cîmpia Dunării vorbește și el destul de deslușit de un scenariu inițiatic profesional, din lumea pescarilor de odinioară“. (p. 92).*

Unul din ele este „Marcu și Gerul“. Epilog doljean la o faimoasă controversă; *aici sînt reluate ipotezele teoretico-metodologice, valabile încă, avansate în folcloristica românească interbelică de către cei doi eminenți savanți, P. Caraman și D. Caracostea, în jurul cîntecului bătrînesc „al Gerului“ sau „al Crivățului“. Din examinarea citorva variante oltenești, „ostentativ inovatoare“, ale respectivului cintec epic, se exceptează importanta concluzie metodologică „a cercetării intrinseci a creației folclorice, și deci a cîntecului bătrînesc ca fenomen artistic cu propriile sale particularități specifice (optînd astfel pentru poziția teoretică și metodologică a lui D. Caracostea), cercetarea extrinsecă, de coloratură istorizantă, fiindu-ne îngăduită în limite restrînse“. (p. 123). De asemenea, se aduc astfel noi dovezi ale argumentării inadvertenței alcătuirii unei categorii a „baladei istorice“ în tipologizarea globală a eposului nostru bătrînesc.*

Cercetarea comparată filologico-istorică amănunțită a variantelor unui străvechi cintec bătrînesc, puține dar foarte diverse (Comentarii pe urmele unui vechi cintec bătrînesc — „Trei crai“), *constituie o matură exegeză folcloristică analitică din perspectivă stilistico-structurală, care oferă unele „posibile sugestii referitoare la plauzibila cronologizare aproximativă a apariției și a evoluției în timp a acestui cîntec, între anii 1451 și 1900“ (p. 165), inedita ipoteză avansată avînd implicații în istoriografia epocii de răsunet a lui Ștefan cel Mare.*

Alături de alți cercetători contemporani (Ov. Birlea, Ad. Fochi, Gh. Vrabie, I. Coteanu, P. Ursache etc.), Al. I. Amzulescu și-a adus o contribuție esențială, intrinsecă, *la descifrarea „stilisticii oralității cîntecelor epice românești“, printr-un studiu de maturitate științifică* (Stilistica oralității cîntecelor epice românești), *în care — plecînd de la genialа intuiție a lui N. Iorga despre „zicerea“ baladei, despre importanța și valoarea expresivă a cîntecului „călăuz și tovarăș“ în performarea vie a eposului versificat — detectează complexitatea naturii intime sincretice, poetico-muzicale, a cîntecului bătrînesc.*

Demne de remarcat, de asemenea, sînt concluziile sintetice pertinente, de ordin istoric-cultural, pe care autorul le degajă din această cercetare, limitativă totuși, a nivelului funcțional al eposului nostru eroic, între care se detașează următoarea: „Trebuie subliniat faptul că eposul nostru eroic se înfățișează mai puțin ca un epos al agresiunii (caracteristic în ipostaza exordiului prin funcția „lipsă“), cît mai cu seamă ca epos al rezistenței, al eliberării și pedepsirii (bizuit pe începutul prin funcția „prejudiciere“). Direcția principală de dezvoltare a istoriei noastre se confirmă și se oglindește în această caracteristică predominantă, verificabilă de la daco-geți pînă în ultima vreme“. (p. 310).

Ion T. Alexandru

Elogiu geniului popular

Urmare din pag. 1

despre caracterele profund etice ale procesului creației artistice populare...“ își precizează ferm autorul punctul de vedere. Ideile lansate în întregul studiu se adună treptat în sinteze, cercetările aprofundate și continue pe o perioadă de patru decenii justificînd generalizările și concluziile care excelează prin inedit și claritate. Tancred Bănățeanu, profund cunoscător al culturii, a urmărit științific procesele intime ale artei populare, descifrînd în ele marile și adîncile sensuri ale creației poporului român, angajat de milenii în evoluția culturii europene, la temelia căreia am contribuit esențial.

Legătura strînsă dintre om și natură, condiție principală a creației, implicînd, pe de o parte, efortul omului de adaptare și, pe de altă parte, natura ca izvorul inspirației artistice, stă la temelia nașterii produsului artistic în dependență de valoarea utilitară a obiectului. Gîndirea autorului „Prolegomenelor...“, pătrunzătoare și curajoasă, nu ezită între explicațiile pur estetice și cele pur utilitare, ci se ridică spre o înțelegere deplină a fenomenului artistic popular, rod al cercetării riguroase, al observației directe, al urmăririi în timp și spațiu cu ochiul atent și cu puterea de decodificare fără greș.

Arta noastră populară este un fenomen viu, trăiește și evoluează, găsindu-și resursele în propria substanță, bogăția ei fiind inepuizabilă și avînd facultatea de a se reînnoi mereu. O idee interesantă, și admirabilă în același timp, este legătura pe care autorul o face între elementele ornamentale și mișcare. Analizînd modurile de ornament : rombul, cercul, spirala, steaua, rozeta, linia în diferitele ei expresii și ritmuri, etc., cercetătorul ajunge la concluzii în ceea ce privește concepția artistică populară românească și sentimentul intern de mișcare. Nu sîntem un popor static, închistat în timp, ci unul dinamic, dornic de acțiune, plin de inițiativă, ctitor de țară și de valori spirituale, harnic și vrednic, tenace cînd își urmărește idealurile. Mișcarea *face parte structural din ființa noastră, ea se exteriorizează în munca și faptele noastre dar și în expresia artistică cea mai pură. Etnograful de înaltă ținută științifică, neabătîndu-se de la argumentația strictă, bogată și concludentă, demonstrează, printre altele, și neîntreruptа continuitate românească pe pămîntul Daciei vechi, probele lui fiind inatacabile, căci tocmai această continuitate a asigurat dezvoltarea unei arte populare specifice și de o extraordinară bogăție stilistică. Transmiterea necontenită a fondului spiritual autohton este o mărturie indestructibilă de ordin artistic, pe lîngă mărturiile istorice, arheologice și filologice, despre permanența multimilenară a poporului nostru. Unitatea artei populare și valoarea ei devin astfel încă un argument pentru drepturile noastre. Tancred Bănățeanu și-a scris cartea cu rațiunea omului de știință la flacăra inimii lui de patriot.*

Cartea lui Tancred Bănățeanu e o carte doldora de implicații estetice, sociale, filosofice, etice, toate întrețesute cu o subtilă artă a scrisului și o riguroasă dialectică a gîndirii. Autorul nu judecă numai opere, ci pune sub autoritatea judecății lui și colectivitatea care produce operele, gustul pentru frumos al poporului și, în ultimă instanță, al întregii umanități. Umanitatea este creatorul primordial al artei, umanitatea ca forță colectivă de cugetare și imaginație, ca deținătoare a puterii de selectare a valorilor artistice și de concentrare a adevărurilor în simboluri. Creatorul anonim reprezintă colectivitatea în gradul cel mai înalt, nu numai ca făcînd parte din ea cu toate aspirațiile lui și cu felul de a gîndi lumea, ci și pentru că, mai mult decît altul, are totdeauna girul colectivității căreia aparține și care îi sancționează fără concesii produsul artistic, atît ca formă cît și ca mesaj. Cartea lui Tancred Bănățeanu e cel mai frumos elogiu adus artei populare pe care o slujește cu demnitate și credință de o viață întreagă.

Repere etnologice

Reper de primă și inamovibilă orientare pe harta de campanie a etnologiei române de azi, opera lui Paul Petrescu, cîtă s-a adunat ea în ultimele trei decenii, izvorăște dintr-o viziune totalizantă, integratoare, asupra spațiului carpato-danubiano-pontic. Cercetătorul e un umanist de marcă interdisciplinară, care, îmbinînd cercetarea pe teren cu o intuiție ficțional-operatorie, ridică faptele la statutul unor simboluri mai generale. De la lucrări (unele angajînd „în colaborare“ colective mai largi) pe teme de etnologie regională (privind arhitectura, ceramica, plastica, broderiile, costumul popular, meșteșuguri), Paul Petrescu a trecut la sinteze **(Arta populară, Îndreptar metodologic,** 1966 ; **Imaginea omului în arta populară românească,** 1969 ; **Motive decorative celebre,** 1971 ; **Creația plastică românească,** 1976), teren pe care formația umanist-savantă a autorului se desfășoară în voie.

Paul Petrescu refuză acele etnografizări generalizante, prin care mai păcătuiesc unele lucrări. Desele referiri la marele circuit intra- și inter- etnic al mesajelor culturale, geneza, diseminarea și frecvența lor în timp și spațiu, precum și acele adieri de **etnosofie** (posibile prin formația intelectuală a autorului) devin însăși marca eseurilor sale, mai ales din ultimele două cărți : **Arcade in timp** (1983) și **Tentația confluențelor** (1985). Preocuparea de a întocmi o așa-zisă „cartogramă etnică“ este vizibilă.

Privită ca „un întreg nediferențiat în spațiu și netransformat în timp“ („aceeași pe tot pămîntul românesc“), creația populară „se regăsește în toate orizonturile dăinuirii noastre“ în acest spațiu „cu una dintre cele mai vechi moșteniri culturale din Europa“.

Mult-așteptata sinteză a istoriei artei românești, zice autorul în **Arcade in timp,** trebuie să precizeze etapele (pornind încă din straturile de cultură neolitice pentru a continua cu cele din epocile bronzului și fierului, ale civilizației dacice și romane, mai apoi bizantine, ale feudalismului, epocii moderne și contemporane), stabilirea identităților regionale și zonale, definirea succesivelor înfățișări, identificarea și analiza corectă a marilor stiluri europene ce au operat pe teritoriul românesc, preluările, influențele, interferențele, altoirile pe fondul autohton, întîlnirile fertile, diferența specifică. „E țara plină de țări“, spunea Ion Conea, dar „diversitatea lor — precizează Paul Petrescu — se desfășoară în cadrul unei impresionante unități“, pecete inconfundabilă în marea entitate cultural-artistică europeană. E ceea ce reușește cercetătorul în secțiunea **Plaiuri** a amintitei lucrări. El descoperă, pe urmele unei intuiții a lui L. Blaga („involtul baroc“) un baroc în arta populară bănățeană, dar acesta este de dată relativ recentă, un fenomen de infiltrație culturală, mai ales arhitecturală, în contextul mai larg al acestei provincii istorice **(Banatul, baroc al artei populare românești ?).**

Indiferent că se află pe plaiul Mehedinților, în Gorj, în Cîmpia Română, la Iași ori la Dunărea de Jos sau în Dobrogea, Paul Petrescu descoperă cu aceeași nestinsă fervoare vestigii de cultură și civilizație, găsind pretutindeni însemnele nealterate ale spiritualității noastre multimilenare, atît în lumea obiceiurilor, cît și în arhitectura lemnului și a lutului, în creația plastică, în arta ceramică, în portul popular ori scoarțele țărănești.

Cercetătorul și omul de reflecție descoperă o adevărată „dimensiune a mării“ (cu tipologia ei morfo-culturală) mai puțin pusă în evidență de filosofi ai culturii noastre, axată mai mult pe dualitatea geofizică munte-cîmpie și pe bivalența tipologie umană corelată plugar-cioban. Drumurile păstorilor români către Marea cea mare a lui Mircea cel Bătrîn (care este „o parte din vocația noastră către deschis și către dialog“) vin să redefinească această nouă „dimensiune a mării“. Străbuni daco-geți, aici, pe malul Mării Negre, în Dobrogea, au fost romanizați înaintea celor din Transilvania, își aduce aminte cercetătorul, parcurgînd un citat din Pârvan reprodus pe o hartă din Muzeul marinei **(Dimensiunea mării).**

Sondajul în lumea credințelor, a miturilor și obiceiurilor străvechi, ce-au consacrat anume simboluri figurative, cu diferența lor specifică în diferite arii de cultură, generează în ciclul **Ferestre spre trecut** adevărate eseuri, în care informația culturală și fervoarea speculativă întreține o tensiune înaltă a ideilor, indiferent că se studiază „plastica antropomorfă în arta populară“, „soarele antropomorfizat“, „steaua“, „calea rătăcită“, „arborele vieții“ ca mit etern (studiu exhaustiv), vița de vie, chiparosul, laleaua, calul și călărețul, rochia-clopot, coarnele berbecului, șarpele-dragon-balaur, corabia. Reproducem din ultimul un fragment, definitoriu pentru tipul de mare reflecție culturală cultivată de Paul Petrescu, exact în a recepționa poezia obiceiurilor și inspirat în a ne-o mărturisi : „În cultura populară românească imaginea bărcii sau a corăbiei ca atare apare rar, dar ideea călătoriei sufletelor pe apă este prezentă, locul bărcii fiind luat de mici obiecte plutitoare improvizate cărora li se dă drumul pe apă, în ideea de a ajunge pe lumea cealaltă spre ogoirea celor plecați pentru totdeauna. În satele Gorjului, la anume vreme a anului puteau fi văzute plutind lin pe apa Jaleșului la vale, zeci de jumătăți de coji de dovleac galben, încărcate cu citeva simbolice ofrande. Luminate fiecare de cîte o luminare, ciudatele și minusculele ambarcațiuni pluteau în noaptea amintirilor din vremea Paștelui Blajinilor, ca o flotilă misterioasă împlinind astfel ritualuri coborînd în orizonturi ale mentalității omenești cu mult mai vechi decît adaptările oficiale ale bisericii creștine. Erau acele coji de dovleac, uscate și galbene, de pe apa Jaleșului, substituiri modeste ale bărcilor și corăbiilor regale și faraonice de pe apele maiestuoase ale Nilului sau Gangelui, dar purtînd în umilința lor esența acelorași idei născute și transmise de sufletul oamenilor de pretutindeni în fața necunoscutului de după viață“.

Imaginea tabloului etnografic național, desfășurată în „Arcada de timp“ într-o viziune de fel sintetic, se întregește cu noi perspective, prin același sondaj febril și melifluă reflecție eseistică, în **Tentația confluențelor** (Ed. Eminescu, 1985). O acută percepție a timpului, ca factor operatoriu al fenomenului investigat, vizează acea „tramă continuă“ a unor decantări și încifrări spirituale, căci autorul nu poate face abstracție de „infinitele nuanțe variabile“, „interconexiunile și spațiile de tranziție“ : „În plămada etnică a românimii, transformînd, în milenii, spațiul carpatin în teritoriu cultural-istoric, vinele confluențelor, călătorind uneori prin timpi și locuri depărtate, se integrează topindu-se în modul de a fi și a simți al românilor, grandios unitar la scara țării celei mari...“

Undeva cercetătorul vorbește de un „timp etnologic al românimii“ în care se manifestă acele „serii“ ale artiștilor români de azi, colorate intens de spațiul etnologic românesc. De altfel Paul Petrescu așează la sfîrșitul lucrării sale eseul **Specific național,** cu subtitlul „trecut și viitor“ încă o dovadă a perspectivei diacronice ce preocupă pe cercetător, în ultimele două cărți în mod special, fără a ne lipsi totuși de atitea evidențe sincrone, interculturale. Problemă „delicată“ a veacului nostru, **specificul național** nu poate fi definit, zice autorul, în afara categoriilor de artă populară și etnografie în general. S-au încercat multe „atrăgătoare formule sintetico-literare“. Antropogeografia (Simion Mehedinți), sociologia românească interbelică, școala monografică gustiană au avut în vedere o „știință a națiunii“, proiect pe cît de generos pe atît de grandios. Etnografia românească contemporană e chemată, cu toată răspunderea, să-și dea concursul în definirea chestiunii. Din uriașa analiză teritorială realizată de Atlasul Etnografic al României (întreprinsă în ultimul deceniu de Institutul de cercetări etnologice și dialectologice din cadrul C.C.E.S.) „se vor putea desigur extrage datele necesare pentru o fundamentare nouă a specificului național...“ Noi date, care nu au intrat în „calculul“ de pînă acum, prelucrate la nivelul cercetărilor de sinteză, vor lumina multe fațete ale conceptului de specific național, care „la anul 2000 va trebui să aibă în vedere toate categoriile sociale componente“, inclusiv pigmentul creator al naționalităților conlocuitoare cu care vine în atingere coloratura etnică a specificului național. În acest fel, vocea spiritualității noastre va rămîne distinctă în marele concert universal, cum de fapt și este, exprimată de „creatorii individuali de artă, cultură și știință, marile personalități ale poporului român hrănite necontenit din plămada etnică și istorică a unui popor bătrîn și tînăr totodată, înzestrat cu o excepțională putere de adaptare, semn al inteligenței tehnice, poetice, politice“.

O fascinație unică în felul ei exercită asupra lui Paul Petrescu, Mica Valahie, cu neasemuita ei „zestre etnologică și istorică“, distribuită pe zone în care diferența specifică nu subminează, ci premerge principiul spiritualității unice regionale. Din satele silvo-stepei romanațene pînă sub poalele Paringului, din Cîmpia Blahniței pînă sub munții Căpățînii un întins peisaj etnografic, de o varietate specific-funcțională în unitatea ei, încîntă pe cercetător. Tot ce intră în sfera de interese a etnologului este reținut : definirea **locului** în spațiul geografic și „cufundarea“ lui în istorie, arhitectura, portul, obiceiurile, uneltele, indeletnicirile, țesăturile, spiritualitatea, folclorul, psihologia. Se reține „diferențele“, „trăsăturile“ în variatele „dozaje și proporții“. După o evocare temeinică, de fel însumatoare, a acestui „sud necunoscut“ al Olteniei, cercetătorul se ocupă de celelalte zone. Prin grila aceleiași aplicate metode etnografice, el distinge un „clasicism“ al Mehedinților, privit nu în opoziție, ci în relație cu Gorjul vecin (situat mai degrabă sub regimul barocului) și cu Vîlcea ceva mai îndepărtată (aflată sub specificitatea romantismului) : „Operînd pe o claviatură ordonată de la arhaic și clasic la baroc și romantic se poate introduce și dimensiunea istorică, ambele coordonate ușurind caracterizarea realității etnografice din multitudinea zonelor ce alcătuiesc marea unitate românească“.

„Țările“ istorice ale românilor sînt trei, dar, vorba antropogeografului Ion Conea, „țara este plină de țări !“. Și plăcerea etnologului nostru este de a le străbate, de a reveni deseori acolo unde fascinația locului este mereu aceeași, adîncindu-i reflecția și întregindu-i pasiunea.

Din nord-vestul românesc și Bihor și pînă în Dobrogea, din Vlașca pînă pe obcinele bucovinene cercetarea e una și aceeași, nepierzînd din vedere „timpul și spațiul etnologic“, însemnele devenirii, diferența specifică a zonelor de cultură. Un studiu precum „Omul în arta populară plastică românească“ este completat cu „Simboluri și imagini în artele populare balcanice“ ori cu mai profunda viziune din „Sursele populare în arta contemporană din sudestul Europei“. De fapt, Paul Petrescu depășise spațiul etnografic național și în precedenta lucrare, urmărind frecvența sincronic-diacronică a unor simboluri și figuri nu numai în spațiul balcano-mediteranean.

Această viziune savantă, de fel sintetic-integrator, este proprie ultimelor sale două lucrări, într-o etapă de clarificări și redefiniri spirituale, de „scuturare“ a roadelor. Nu în ultimul rînd virtuțile limbajului artistic, deliciul relației filologice, poezia evocării patetice, pe coordonate geo-socio-istorice fac din **Tentația confluențelor** o carte de plăcută surpriză interdisciplinară. Paul Petrescu convertește, de multe ori, reportajul în evocare, iar pe aceasta într-o cercetare în care informația, datele, însemnele slujesc de temelie unor esențiale definiri. Rezultă de aici o imagine complexă a marelui tablou etnografic național, văzut în sincronia și mai ales în diacronia dinamicii lui.

Z. Cârlugea

Universalitatea funciară

Urmare din pag. 1

descoperire a talentatului țăran din „marginea“ Sibiului, o datorăm tot unui Ghibu, Octav, fiul lui Onisifor. Zeci de ani, Octav Ghibu s-a silit — și, în fine, a reușit — să redea folcloristicii române și universale personalitatea lui Picu Pătruț. Îi datorăm lui două mari evenimente culturale, științifice care ridică pe Picu Pătruț în sfera cunoașterii și a recunoașterii universale. Primul eveniment este organizarea, la București, între lunile mai-iunie 1985, a unei **expoziții a manuscriselor miniate** de Picu Pătruț.

Al doilea eveniment, de care ne ocupăm aici, este însăși valorificarea parțială a operei poetice și plastice a țăranului sibian, rezultat al mediului rustic, natural al unui teritoriu care a rămas, timp de secole, curat românesc, chiar sub stăpînirea austro-ungară. Tradiția scrisă a unor opere literare vechi, pe care le avea în bibliotecă **(Dosoftei,** poetul Moldovei, **Dimitrie Cantemir** ș.a.), dar mai ales tradiția orală a poeziei noastre populare i-au marcat orizontul preocupărilor lui. Această valorificare o realizează albumul **Miniaturi și poezie, Picu Pătruț,** 1985, 164 p. și 112 reproduceri policrome. Prezentare artistică tipografică de excepție : tot atît de importante sînt **studiile ce servesc** ca introducere orientativă albumului artistic.

Poetul și artistul țăran sălișteanu are o biografie modestă : a fost un **autodidact.** Cu puține mijloace materiale și-a procurat și a citit din operele clasice ale lui Anton Pann, V. Alecsandri, D. Bolintineanu ș.a. ; a citit în traduceri, pe Eugène Sue, Solomon Gassner, Al. Dumas-Père.

Opera principală a acestuia este **Stihos adecă viers,** 3 vol. manuscrise, dintre anii 1842—1848, de 1 400 pagini cu 577 miniaturi policrome. Este operă poetică, în versuri trohaice ca în poezia noastră populară. Este autorul și a numeroase poezii laice proprii de tip popular : colinde, bocete, festive, ocazionale. Sub titlul **poeziilor** scrise, autorul indica prin cuvîntul **podobie** (slav = asemănare) modelul melodiei bisericești (condac, tropar, canon etc.) care se potrivește ritmului poeziei respective, pe care el le cînta la strană.

Cercetînd întreaga operă a lui Picu Pătruț, ușor poți observa că ea este străbătută de o **tendință spontană de autohtonizare transilvăneană populară** a temelor poetice (teatrul popular ș.a.), ca și în etnografia plastică (coloritul, costumele, casele etc.).

SEMN

Angajarea hamletiană (II)

Acceptată această „convenție" gravă, adică instalat în strictețea liminară a toposului hamletian, subiectului poetizant nu-i rămîne altă șansă decît aceea de a **corporaliza** un discurs ce se refuză oricărei corporalități ; corporalizarea este posibilă numai într-un singur mod : urmînd îndeaproape itinerariul dramei shakespeariene. Cezar Ivănescu explorează interstițiile discursului dramatic, insistînd asupra acelor motive și motiveme deschise variațiunilor ; altfel, ipostazele fundamentale vor fi retrăite în propria persoană, vor fi redescoperite ca experiență individuală. „Biografia" interioară a poetului autentic trebuie să se confunde cu aceea a lui Hamlet, prințul interogării și al auto-interogării. Iată-l pe poet cu țigva lui Yorick în mînă : „Icraniu de crin, morții te șlefuiră / cu sufletele ca petalele / căci forma-ți dulce nu ucide !".

Iată-l perorînd despre moartea Ofeliei : „Iubirea mea pentru Ilen nu se destaină / cum și sămînța care-a zămislit-o / semn ponderabil nu a dat decît / cînd prinsă fu în goana morții / și trebui' s-o-ndrăgesc pîn' la demență ! / cu gura mea pe gura Morții-ți zic / Ilen, azi sînt al Alteia, ne suge / plăcerea zi de zi, numai la tine / mai pot privi și treci zimbind / Ilen, din libertate pură, -a suferinței / i-am dat chiar Morții numele ce-l porți / m-am jefuit de ultima speranță / Ilen, apropie-te, nu vei mai găsi vreodată / bărbat atît de singur cum sînt / ai trupul înflorit și plin, Ilen / curînd de tine-mi va fi spaimă / căci vei intra în ceata celor grași / și ca un tron galben vei moșteni pămîntul ! / Ilen, ești încă liberă, apropie-te / îmbracă trupul morții-n cîmpie coborînd / și nevăzuți de nimeni ca viermii convorbind !"

Iată-l la Baaad lucrînd pentru „gloria morții" ca și Hamlet pe țărmii Elsinor-ului : „! așteptînd să vină moartea / treaz lucrez pentru gloria ei / or, cel ce nu și-a-nflorit carnea / pentru prețul Timpului și-al ei / e nedemn de glorie aici / la Baaad, Mil, nu te pot / lua părtașul morții mele / poate voi mai umbla cu / fața de untdelemn pîndind / prin deschizătura ochilor / forme vagi numai carnale / pe care le-am iubit atît / poate-mi va fi dat să descopăr / cîteva zile din viața mea / pudice și negrăit de senine / în care să scriu acea operă / ce mie nu-mi mai poate / schimba viața ori ție-ți poate / fi încredințarea prieteniei. / ce-mi poate mie schimba / viața, Mil ? aici la Baaad / aștept să vină noaptea / asemeni sufletului să co- / boare în trupul meu cel / păcătos astept să vină / noaptea spre-a trimite fumul / țigării-n petalele de trandafiri / din odaie spre-a-mi fierbe-ncet / cafeaua și-a o sorbi lacom / spre-a-mi da răgaz meditației / spre-a cugeta la trupul mort / al Mamei și la Moarte cele / două buze date fiecărui om / spre-a avea o gură care să / rămîie mut !"

Aproape că nu întîlnim poem în care moartea să nu fie prezentă ; energiile puse în acțiune de această sintagmă, evitată în general din discursul poetic, sînt uluitoare tocmai prin acele resurse pre-lingvistice chemate în act. Corporalizînd o abstracțiune, poetul substituie noțiunea cu forma concretă a obiectului desemnat să o reprezinte: „Nu-și uită carnea tiparul ei ciudat / Veșnice cresțete umede se-ndeasă spre mine, / Ca o pasăre deasupra unei oștiri le văd foind și mă sperii. / Nu-și uită carnea tiparul ei ciudat / Nici un rege al înțelepciunii n-o pipăie, / Ci mîini brutale ca satîrul. Eu / Stau la marginea speței mele / Și cu durere-mi privesc / Părțile rușinoase ale trupului. / Și ca un luminărar / Imploratia mi-o îndrept / Spre pilpîirile capului meu galben : / O, amintește-ți cît de puțin / Cum arăta tiparul / Acelui vas ușor / În care rodul ni-l purtăm surizători !"

Dualitatea naștere — puritate/extincție — degradare cuprinde interogația agonală a discursului hamletian care este un discurs autoreferențial ; ni se dezvăluie într-un registru mai frust sau mai suav cum viermii textului rod carnea și beau sîngele „trupului curat" : existența întreagă este textualizare, dar se caută acea ipostază a vieții cînd are loc substituția. Cezar Ivănescu urmează un traiect invers ; dacă Hamlet **spune** mai întîi, **înfăptuie** adică în cuvînt totul spre a forța limitele realului să adere la tiparul discursului, poetul **rodului** se așează în limitele discursului tentînd temerar operația de des-textualizare a realului : prin exacerbarea mecanismului textual, la un moment dat, are loc acțiunea contrară — cumulul excesiv de mărci textualizante duce la exorcizarea morții, resuscitîndu-se energia vitală conservată latent în forma materială a cuvîntului. Acesta, cuvîntul, absoarbe, suge, presează tumultul sîngelui, menținîndu-l concentrat în sine precum într-o implozie cosmică pentru a-l elibera apoi într-o explozie galactică. În poezia lui Cezar Ivănescu cataclismul textualizant s-a produs ; sîntem în faza de după potop cînd se caută un firișor de iarbă de la care să pornească noul ciclu al vieții : afluxul de sînge, oase, membre dezmembrate, adică tot acest depozit textual care este literatura, este provocat la des-textualizare. A pune în abis scriitura, prin întețirea virtejului textualizant, pentru a recupera ființa în puritatea inalterată de rostire, iată ce-și propune poetul ; după infernul textualizării, **baaad**-ul devine un purgatoriu de-textualizant. Dacă „Uzina Morții" dă conținut textului atroce al vieții, atunci viața trebuie resuscitată din text. Poemul de-textualizat devine astfel un grav imn închinat vieții : „ ! dacă moartea ți-a fost oferită / ca și plimbarea / dar cosîngean numai încreat / trup al meu / din carne abulică nu-ți pot promite / decît repauzul / ai atîta nevoie de el / cred că ești, sol al unui miracol / carne de mort ce-ai murit / în culcuș rozaliu /

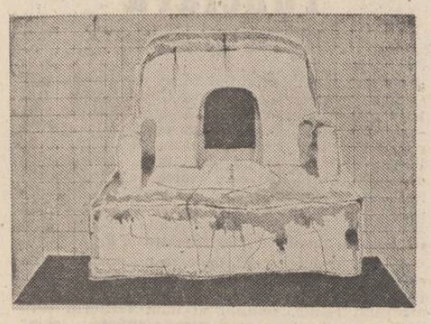

Marin Gherasim : „Vatră"

al unui pîntec de mamă / și-ai simțit deplina perfecție a morții / pe pămînt n-ai avut nici un scop / și mort a ta carne / intactă-a trecut / într-o dorință a morții : / lasă-mi această speranță mie / cum eu ție îți las moartea mea / o mînă de dulce repauz / și-un infinit repauz îmi dăruiești !"

Poezia este o pură terapeutică a extincției ; prin repetări îndelungi, prin pronunția continuă a acestui cuvînt se întîmplă inițierea în textul condiției umane și se ia astfel în stăpînire spaima de moarte, exorcizînd-o și transformînd-o în pulsiune optimistă ; nu moartea este terifiantă ci spaima de ea. Este aici o întreagă soteriologie, o practică aproape cotidiană a morții care ca și la Hamlet dă puteri pentru a înfrunta orice gînd în legătură cu viața. Pe pragul acestei condiții de-textualizante în absolut se află actantul mioritic ce meditează dilematic între cele două ipostaze **viața și textul** ; pus să opteze, pare să prefere textul ce instituie liniștea „repauzului" eminescian. Pentru a face să înceteze „rodirea", trebuie abolit instrumentul textualizării („taie-mi mîinile și-ia — / și ia-mi mîinile cu tine ; / mă dor mîinile de scris / de la stînga înspre dreapta / chinu-mi-s alinu-mi-s, / numai scrisu-mi este Fapta / mă dor mîinile de scris / de la stînga înspre dreapta / chinu-mi-s, alinu-mi-s / numai scrisu-mi este Fapta !") Prin monodia muzicală a discursului și prin înscrierea sa într-o tradiție epifanică a poeziei noastre, Cezar Ivănescu este un mare poet. Iată ceea ce rămîne să argumenteze falnica noastră critică.

Marin Mincu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

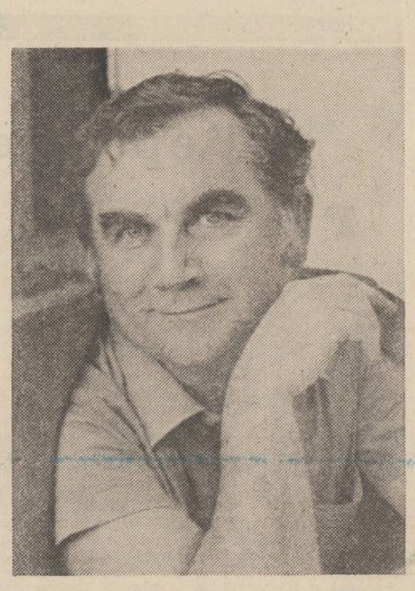

Prozatorul D.R. Popescu după o partidă de șah cîștigată în „orașul îngerilor"

Poetul Corneliu Vadim Tudor, în ținută de gală

La o cafea și la o dezbatere literară, de la stînga la dreapta : Ion Lăncrănjan, Gheorghe Suciu, Paul Anghel, Nicolae Dragoș, Ion Bănuță și Petre Got

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (VII)

Antologia de poezie populară aromână (Editura Minerva, 1976) este însoțită de o prefață a autoarei purtînd un frumos epigraf din Petru Maior. Istoria pentru începutul românilor în Dachia, cap. VI : „Că, măcar că limba lor au pătimit (....) schimbare, totuși sîngele lor e curat românesc și sînt adevărați români", **Prefață** lămuritoare în privința sobrietății, tragismului, caracterului documentar mai ales al poeziei populare aromâne care a rămas acolo unde au supraviețuit comunitățile aromânești o manifestare vie, o expresie autentică a traiului ritualizat al acestor frați ai noștri amenințați mereu să dispară în masele unor etnii străine care-i înconjurau.

Lirica de dragoste, reținută, pură și copilărească are cîteva capodopere totuși, unele culese și transcrise chiar de autoare, însoțite de melodii de o frumusețe unică : „Fată cu ochi măslinii, / Tu frumoasă aromână, / Nu te duce prea tîrziu, / Pe-nserate la fîntînă. / Că flăcăii sînt prea răi / Și de tine vor să rîdă, / Că-n mătăsuri te îmbraci / Cînd te duci la apă. / Nu ieși, dragă, tîrziu, / Noaptea în grădină, / că bolta-i de stele plină, / Și-am să te-ndrăgesc. / Căci de cînd mi te văzui, / Viața-mi este neagră, / Și o inimă ce-avui, / Mi se frînse-n două ! / Mi se frînse-n două ! / Ție oare să ți-o dau, / Mie oare să-mi rămînă, / Să nu sufăr toată viața / Că mi-am luat o aromână ! / Haide, hai, iubita, / Ce-aștepți rugăminți, / Nu ai milă nici un pic, / De-ale noastre suferinți ? / De te fac iubita mea, / Mîndră aromână, / Te-oi purta, dragostea mea, / Ca inelu-n mînă !" : acest poem cîntat în aromână ar trebui comparat cu vulgarul «cîntec popular» „Fată dobrogeană" ca să se vadă prăpastia care separă folclorul autentic de „creațiile" actualizate.

Lirica nupțială — extraordinară prin lapidaritatea expresiei și gravitatea tonului, egală liricii nupțiale daco-române are parcă un accent de fatalitate în plus dat de respectarea tradiției ancestrale care-i predestinează de la naștere pe tinerii miri : „— Școală-te, frumoasa mea, / Că azi este ziua ta ! / Școală, ou încondeiat / Și du-ți chipul la spălat ; / Piaptănă-ți cosița ta, / Ți-o-mpleti-o maică-ta. / Mergi acum, te primenește, / Cu podoabe te gătește / Că un tînăr mi te-o lua / Cu nuntași, micuța mea, / Să-mplinească scrisa ta, / După cum soarta ți-o sta. / — Cum n-ai milă, mama mea, / Că mi-ai frînge inima ! — Că eu pling și lăcrimez / Nu știu cum o să trăiesc. / Știu, din care casă plec, / Dar nu știu unde-o să merg ; / Și suspin și mă jelesc, / Că nu știu ce-o să pătesc, / Soarta cum mi-o nimeresc / De-asta stau și mă gîndesc / Și pling biata și jelesc / Și nici nu pot să grăiesc. / — Hai nu plînge fata mea / Că junele ce ți l-oi da / Ți-l alese maică-ta / Cum îl vrea inima ta".

Lirica înstrăinării, sfîșietoare, în doar cîteva versuri uneori exprimă o jale nemărginită la o etnie pe care transhumanța a învățat-o să-și schimbe cerul și pămîntul, lirica aceasta atestînd o incomparabilă conștiință a viețuirii într-o zariște mitică : „Ce frumoase-s fetele, / Fetele, nevestele, / Cînd vin sărbătorile, / De-și pun haine-noile. / Dragii trec, ele se fring, / Salbe pe sîn dat în pîrg. / Cît de triste-s fetele, / Festele, nevestele, / Cînd vin străinătățile, / Cînd pleacă iubiții lor, / Pleacă ei și ele pling / Mîinile și le tot fring. / Negrele străinătăți / Doamne, bate-le cît poți !" ; „Primăvară luminată, / Vară dulce, lăudată, / Dacă da' de vine vara / Parcă ride țărna, țara. / Se desfac frunzele toate, / Și vin păsări de departe, / Cuiburile să-și clădească / Și familii noi să-și crească. / Vin și junii din străini, / Ca să se însoare vin / Trecu viața în cîntare, / Toată vara la plîmbare. / Toamna dacă dă de vine, / Nimănui nu-i pare bine, / Inima li se-amărăște, / Ceasu-aproape se vestește, / În străini să-și afle cale. / De-i apucă jale mare. / Mamele își pling feciorii, / nevestele soțiorii. / Țipă, pling, bietele toate, / Și cătunele-s mirate. / Bietele, înlăcrimate, / Nu știu viața mai departe. / Pling fiindcă se despart, / De cu viață, de bărbat !..." Peste tot această poezie tragică transfigurează într-o feerie sublimă suferința insuportabilă a celui rămas printre străini : „Voi, prieteni, ah, voi frați, / Cînd în sat o să intrați, / La cai clopotu-astupați / Pușca să nu descărcați. / Bieții, noaptea vă-nturnați, / Mama nu mi-o deșteptați. / De-o ieși mama să-ntrebe : / „Unde-i fiul meu, iubitul ?". Ziceți că-s pe-un munte mare / Unde-i mai devreme soare".

Cezar Ivănescu

«Viitor de aur țara noastră are...

„și prevăd prin secoli a ei înălțare."
D. Bolintineanu

Bătrîne Mircea, cel ce buzduganul
tu l-ai ținut de strajă la hotar,
așa te-a veșnicit Bolintineanu :
de șase veacuri Domn vizionar !

Eu nu știu cît legenda-i de reală,
dar mult să-l cred îmi place pe poet,
ca-n anii mei cu recitări la școală
și zece la Română, pe carnet.

Oricum, a binemeritat această
fecundă țară și poporul meu
un viitor de aur ce-l adastă
de mii de ani — și-l va visa mereu.

Căci nu cunoaște spre zenit oprire
urcușul ce l-ai vrut aurifer
și încă ni-l menești din mînăstire,
din cronici poate, sau de sus, din cer.

Bătrîne Mircea, umbră cozîană,
mă-ntorc cu șase veacuri înapoi
să-ți aflu fruntea-ncinsă de coroană
profetizînd prielnic pentru noi.

Iar mîna care-a-nvins aliotmanul
fiindu-i țării sabie și scut
așa cum ne-a-nvățat Bolintineanu —
mă plec umil — și mîndru ți-o sărut.

Andrei Ciurunga

Romanul unei ediții

Sub îngrijirea lui Niculae Gheran, ediția Liviu Rebreanu a ajuns de cîțiva ani spre jumătate : în 1981 a apărut volumul 10, romanul „Gorila", după ce în 1980, apăruse volumul 11, „Teatru", care marca deja trecerea la a treia secțiune (întîrzierea ultimului volum din seria romanului se datorează exigenței editorului : nemulțumit cu textul tipărit al „Gorilei", care are multe greșeli și unele rînduri sărite din neatenția tipografilor, el a așteptat manuscrisul autentic). S-au tipărit, pînă acum, din cele 20 de volume anunțate inițial : 3 volume de nuvele (toate trei apărute în 1968 la E.P.L. sub îngrijirea lui Niculae Gheran și Nicolae Liu ; studiul introductiv al întregii ediții îl semnează Al. Piru). 7 volume cuprinzînd romanele (între 1970 și 1981, cu o ritmicitate relativă ; colaboratorii lui Niculae Gheran au fost : Valeria Dumitrescu, Cezar Apreotesei și Nicolae Coban ; volumul 10 este scos de Niculae Gheran singur) — și un volum de „Teatru" (la realizarea căruia au mai colaborat Nicolae Coban și Gheorghe Fischer). Ediția apare la editura „Minerva", dar nu în seria de ediții critice — deși este una dintre edițiile critice reprezentative ale noastre : probabil din considerente formale (păstrarea coperții și supracoperții de la primele trei volume). Urmează să mai apară, după planul de la început, însemnările de călătorie, publicistică și corespondența de interes literar — dar, desigur, și jurnalul lui Liviu Rebreanu (publicat separat) va trebui să-și aibă locul în această ediție monumentală. În privința publicisticii, care absoarbe, de obicei, mult spațiu în cadrul unor asemenea ediții, ea va fi împărțită, probabil, tematic : un volum cuprinzînd cronicile dramatice ale lui Liviu Rebreanu va urma după volumul 11, cel destinat teatrului ; celelalte volume vor avea încadrarea lor, așa cum va socoti de cuviință editorul. Niculae Gheran ne promite și o bibliografie Liviu Rebreanu — lucrare pe cît de necesară pe atît de dificilă ; dacă se va adopta metodologia din comentariile la volumele deja apărute, va fi o bibliografie comentată cum nu avem multe astăzi. Insistăm asupra punctului bibliografic al literaturii române pentru că este unul nevralgic. În momentul de față este un oarecare dezechilibru aici : avem mari ediții în lucru pornite fără o bibliografie prealabilă (ediția E. Lovinescu, ediția M. Sadoveanu, etc.) — și mari bibliografii care n-au devenit încă reazem pentru ediții (bibliografia Călinescu, etc.) Cazurile fericite — cum ar fi cel al lui I. Slavici ori V. Pârvan (acesta așteptînd, totuși, aducerea întregii opere la aceeași linie, la o ediție critică unitară) — ne arată un drum posibil de urmat. Dar ce ne facem, de pildă, cu autori ca T. Arghezi ori V. Voiculescu : aceștia nu au nici bibliografii complete de autor realizate riguros științific, nici opera editată în ediția critică... Dezechilibrul de care vorbeam mai sus se reflectă în ediții : dorind să prezinte oglinda cît mai fidelă a autorilor aleși, editorii parcurg un număr imens de reviste (ziarele intră mai greu în discuție, desigur, datorită cantității enorme a lor) și, în ultimă instanță, ei devin specialiști cu autoritate deplină, adesea imposibil de verificat (cititorul din Huși nu are la dispoziție revistele din Timișoara, de pildă). Desigur, nu etica editorilor intră în discuție, ci necesitatea ca cititorul avizat — omul de știință în general — să poată reface în timp minim necesar munca acestora, să aibă reperele (trimiterile) în cîmpul informațional. O ediție critică neverificabilă este bună numai pentru cititorul obișnuit. Dar acesta nu are nevoie de ediții critice — iată care este paradoxul. Niculae Gheran adoptă o linie de mijloc, suplă, redînd viață bibliografiei prin citate (care merg, uneori, pînă la reproducerea unor articole întregi) ori prin rezumarea materialelor de care este nevoie pentru înțelegerea operei lui Liviu Rebreanu în context istoric. Astfel, bibliografia, nu incomodează textul, ci îi redă prospețimea primei receptări. Bernard Shaw spunea, într-un interviu, întrebat la ce lucrează, că scrie un volum cu trei piese de teatru și două prefețe pentru ca cititorul plictisit de teatru, să se delecteze citind prefețele. Această vorbă de spirit a anilor 30 devine actuală astăzi : prin sistemul edițiilor critice comentate cititorul poate aborda opera din mai multe direcții, poate parcurge paralel mai multe lecturi alegînd numai unele dintre ele : cartea devine un univers cu doi poli — autorul și editorul — care atrag, cu putere diferită, desigur, ochiul spre lectură, spre participare.

Participarea la operă este prima dominantă a ediției Rebreanu. Apărută într-un moment cînd ediția Eminescu se odihnea (Perpessicius publicase în 1966 literatura populară a poetului ; în formula academică seria de OPERE va fi reluată abia în 1977), ea a atras atenția asupra unui alt mare scriitor român ce avea nevoie de haina nouă a tiparului. După cum se știe, Liviu Rebreanu n-a beneficiat de sistemul editiilor definitive de scriitor în timpul vieții (de felul celor de la editura Fundațiilor ori de la „Cugetarea"— Georgescu Delafras), lăsîndu-și operele să circule fiecare în parte cum s-a nimerit. Ediția Gheran a avut și acest scop : de a scoate din circulație retipăririle fragmentare și nestiințifice care făcuseră peste noapte, aș zice, din Liviu Rebreanu un autor preferat al deceniului dogmatic. Ea reușește să-i redea scriitorului dimensiunile exacte spulberînd misterul ce înconjura neguros partea nepublicată a operei sale. Se topește, astfel, și mentalitatea după care Liviu Rebreanu ar fi scris puțin (mentalitate întreținută de numitul deceniu care menținea în circulație numai cîteva titluri din vasta creație a autorului) : dimpotrivă, consultînd periodicele vremii editorul aduce piese noi din nuvelistica rebreniană, și atrage atenția asupra importanței publicisticii scriitorului.

Prin articularea operei într-un corpus unitar, capătă valoare adevărată arhiva scriitorului, jurnalul său de creație mai ales — care altfel, publicat de sine stătător, fără contextul operei, ar fi rămas un simplu document al trăirii personale.

Editorul ajunge, apoi, la convingerea că ideea despre anticalofilismul lui Liviu Rebreanu nu este tocmai justă : confruntînd numeroasele variante la fiecare piesă în parte se poate constata că scriitorul era preocupat de găsirea unei linii stilistice suple, îndreptînd textul, schimbînd termeni ori expresii, revenind, deci, asupra operei cu scopul de a o înfrumuseța.

Cad, una cîte una, prejudecățile din jurul lui Liviu Rebreanu țesute pe canavaua deceniului dogmatic. Ediția Gheran avansează constant, punînd și impunînd ordine în universul rebrenian, racordînd continuu partea de suprafață, vizibilă, publică a creației — cu cea din adîncuri existentă numai în sertarele creatorului, și pe amîndouă prinzîndu-le în lumea înconjurătoare, ancorîndu-le în contextul istoric. Alături de marele șantier Eminescu, șantierul Rebreanu ține trează atenția unei generații fiind un model de muncă și dăruire pentru restituirea patrimoniului nostru național de cultură, vremii care vine.

N. Georgescu

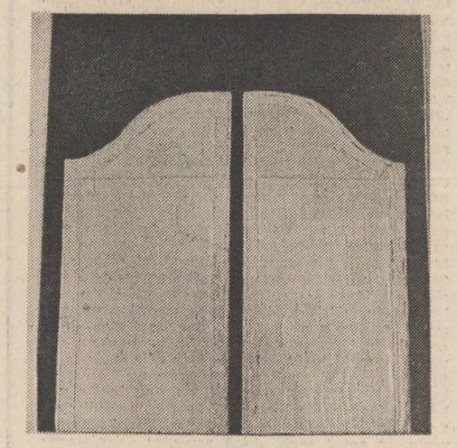

Marin Gherasim : „Poarta de aur"

Pe urmele lui Anton Pann

Debutînd editorial în 1960, la aceeași vîrstă ca și Sadoveanu (24 de ani), Nicolae Velea intra în noua literatură română — e adevărat — nu cu 4 volume deodată, dar cu un mare ascendent moral. Cu un la fel de mare handicap, însă. Venea, va-să-zică, după Sadoveanu, Marin Preda sau Eugen Barbu. Ba chiar și după Fănuș Neagu (debut editorial în 1959, cu **Ningea în Bărăgan**). Așa încît, deși recunoscut „maestru" al prozei scurte de prin reviste, Nicolae Velea avea de învins o tradiție, avea de cîștigat un teritoriu, avea de cucerit, ca orice tînăr pentru a se impune atenției —, o nouă redută. Și a cucerit-o ! Chiar mai repede decît se așteptă oricine.

În anii de grație 65—70, i se publica un volum lăcuit pe coperțile gratificate cu o aripă de albatros „căzută «în jos»", ale cărui povestiri (căci „povestiri" scrie autorul !) l-au urcat pe Nicolae Velea pînă în paginile manualelor universitare.

Dar acest tînăr locotenent a îmbătrînit mai repede decît se așteptau cei mai apropiați prieteni ai săi. Și, bunăoară, de la a explora universul infantil din „nuvele" precum **Răgaz întins, Poarta, Ochelari de împrumut** etc., a trecut la viața adolescenților **(Zbor jos)** și, de aici, foarte repede, la preocupările adulților : care fumează, vorbesc „în colțuri" și proverbe, conversează la telefon.

Indiferent de profesia partenerilor, o discuție la telefon prezintă interes, măcar prin silabele arcuite peste... spațiu ; și Nicolae Velea reține cu reticență, dar și cu dramatism, un dialog de tipul :

„— Alo, raionul ?
— Da.
— Sfatul din Toceni. Am adus pe văduva Obrocea.
— Pe cine ?
— Pe văduva Obrocea.
— Și ?
— Păi așa ați cerut !
După puțină tăcere :
— Cine este la telefon ?
Peagu recunoscu vocea vărului Iftimie, dar răspunse cuminte :
— Peagu, omul de serviciu.
— Nu avem, tovarășe, nici o văduvă pe lista noastră de azi și nici... Așa că noroc !
— Noroc !

Peagu se întoarse către Mița lui Obrocea, văduva, o femeie bătrînă, îi spuse că firul telefonului e defect, puse receptorul în furcă și o lăsă acolo.

Ieși în fața Sfatului, țipă la niște băieți de la centrul de lapte..." etc.

Explicația unui asemenea „dialog" o dă chiar primul paragraf al povestirii **(Cu telefonul)** : „Peagu și Iftimie erau veri. Se dușmăneau de mult și din mai multe motive. Numai că Peagu (așta îi era «polocru» ; îl chema Pertea, dar lui îi convenise mai mult porecla și muncise să și-o acrediteze în sat) era om de servici la Sfatul popular al comunei Toceni. Ion Iftimie ajunsese portar la Sfatul popular al raionului". „Trăgător" de apropiata țintă, „planorist" de „zbor jos", Nicolae Velea nu ambiționează să dea cine știe ce secvențe „absurde" (deși există și din acestea în frazele lui), trăiri „existențialiste", pagini de filosofie abisală sau de ultimă modă ; el „împușcă" ceea ce cunoaște de aproape : prin copilărie, prin simțuri, prin cunoaștere mai mult sau mai puțin directă. Dar rezultatul artistic este invers proporțional cu cantitatea (și efortul) căutărilor altor confrați : în timp ce unii, e drept, mai tineri, studiază miturile și tehnica, să zicem, chinezilor, japonezilor și chiar africanilor, după reviste și scriu indigest (cînd și dacă — încerci să-i citești — căci e cam vai de limba „folosită"), Nicolae Velea scrie despre fumatul la „groapă" special amenajată în acest sens, despre „ultima prietate", despre „treceri" (prin dragoste, prin viață), despre, cum s-a văzut, doi portari, dar cu funcții diferite, despre obiceiurile (de copilărie, de adolescență, de „servici" sau de tradiție) de preste an și, mai ales, de preste iarnă cînd oamenii se adună pe la casele lor și-și așteaptă musafirii și taifasul (ceva cam asemănător, dar nu întocmai — și cu alte funcții — „divanurilor" sadoveniene).

Nu are nici obligația, nici ambiția și nici măcar nostalgia „hectarelor", se mulțumește, țărănește, cu „pogonul". Și în spațiu, și în timp, și, mai cu seamă, psihologic sau artistic.

În scrierile sale, de pînă acum, Nicolae Velea n-a căutat „filosofia", și nici măcar „psihologia", Dar a ajuns la ele printr-o meditație neîntreruptă și, mai cu osebire, prin humor.

În cîte o formulă adesea sintetică, laconică, sentențioasă, se spun lucruri grave — și filosofice și psihice și.. existențiale. Cum, bunăoară, în volumul **Vorbă-n colțuri și rotundă**, volum considerat de unii ca o antologie paremiologică, dar fiind, de fapt, un autentic roman de moravuri în expresie proverbială. Bineînțeles, autorul folosește proverbele în felul său propriu **(adusum delfini ?)**, adaptîndu-le stilistic, dar fără a le altera, chiar dacă le conferă, adesea, sensuri inedite. Iată începutul cărții amintite mai sus : „Istovite sau poate gata să explodeze de atîta înțelepciune și experiență închisă etanș în zicere rimată, rostogolită în dreapta și în stînga de marțea pînă marțea, de ce este evitată ziua de luni? — n.n.) sau și mai rău, premiile cele mai blajine au pornit să-și dezvăluie și desfacă muchii tăioase, vag sau violent admonestatoare după urechea în care pică, pentru că urechi să fie, că spinări — destule".

Și încă :

„Această privire piezișă a proverbului pleacă aproape sigur dintr-un reflex sau instinct de vitalitate — maliția — rece fiind — conservă sau, oricum, cheamă la întrebuințări atente și rare. Pleacă, dar duce și la năpustiri devastatoare și contestatoare aproape scandaloase". Așadar, autorul își explicitează „metoda". Dar farmecul estetic al acestor povestiri nu rezidă în „metodă", cît în „știința" povestirii. A povestirii „scurte", desigur. (Chiar dacă, în totul, se configurează — cum spuneam — un veritabil roman.) Nicolae Velea este — în economia severă — a scrierilor sale —, grație humorului invocat mai sus, un „maestru" incontestabil al „zicerii" cu miez. (De remarcat că, vorbind de „parimii", autorul își numește două dintre personajele sale Paremie și Parimia.)

Iată-l pe Paremie : „Domnul Paremie, în seara de colindețe, își aștepta colindătorii sau urătorii, cum vrem; Paremie preparase covrigii care, atîrnați și legați pe sfoară, sunau uscat și arătau frumos. Întunericul începuse să se lipească de ferestre (iată că prozatorul este și un poet, cum se poate vedea de pildă, și din titlurile scrierilor sale — ceea ce-l îndrituia pe „bătrînul" Nichita Stănescu să-l iubească așa de mult, și viceversa, vorba lui Caragiale ; o știu din ambele surse directe — n.n., F.B.) și Paremie da semne de nerăbdare, dacă nu de supărare. El stătea cu spatele proptit de sobă, ca să nu i se întîmple ca altădată, să intre în zisa că încălzește la față și la spate îngheață.

Acum, se înțelege, Paremie aștepta să-i bată la ușă sau să-i cînte din curte, sub geamuri, proverbele — adică cei cu încadrare precisă și definitivă acolo." **(Fiecare pai / își are umbra lui).**

Pe urmele lui Anton Pann sau C. Negruzzi, Nicolae Velea realizează o adevărată performanță de a folosi maximum de maxime într-un minimum de minione fraze și cuvinte.

Fraza arcuită spre humor și sugestie psihologică este arma sa secretă. Iată, de pildă, cum sugerează că în însăși casa „parimiilor" apar „puricii" : „Părîndu-i-se că vorbise destul și că Parimia se cam pipernicise și zgribulise de atîtea **găleți de înțelepciune rece aruncate peste ea** (s.n. — F.B.), domnul Paremie tăie mai cald încremenirea odăii și a femeii.

— Și i-am chemat într-o zi de vineri, pe fini, zi de post, iese mai ieftin, niște fasole cu murături și un ulcior cu apă de izvor". **(Ulciorul și ulcica).**

Era, se vede treaba, destul de înțelept „domnul Paremie". Dar isprăvile sale și. mai ales, inteligența și înțelepciunea sa nu pot fi rezumate aici. Vorba „în colțuri" și „și rotundă" a scriitorului nu poate fi epuizată.

Fănuș Băileșteanu

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

VIORICA PORIȚCHI : Am oprit pentru Antologie : **La metropolele neamului, Deruta, Rug, Zbor intrerupt, Nostalgia sintezei, Condiția umană a fericirii.** Vă așteptăm.

PAUL SÎRBU : Aceste fragmente : „Dincolo de speranță / îmi e deajuns / o lopată de zăpadă / pe masa de lucru / la lumina căreia / să scriu un poem" : „Și uluirea cu care-asculți cuvinte de dragoste / și lupta prin care pînă la urmă reușim să trăim / și ciudatele tale întreruperi ale vorbirii / ca un stop-cadru în care-a rămas un cuvînt / cu care vrei să pleci să-l prelungești în vis / și decorația pe care n-o primim că trăim / și spaima alarmantă după ce în joacă mi-ai atins fruntea / și totul, absolut totul, e că trăim" ; „Mai rămăsese o speranță / într-un colț, sub dărîmături / și n-ai bănuit-o / Acum nu mai există mindrie / Nepăsător / m-am așezat pe o piatră / în mijlocul drumului / să scriu"; „Oh, nu vă-ngrămădiți / sîntem oameni civilizați, ce naiba / trenul / e pregătit, vopsit, nituit, șmirgheluit / e loc pentru toți, nu mai stați pe scară // oameni bătrîni și dați buzna / de cum ați văzut primul fulg". Și încă pe atîtea : poftă de-a-i zice vieții pe nume și cu aleasă vorbire. Însă poemul lung nu vă reușește; sînteți nevoit să alegeți locul comun. Rămîneți pe cîte-o pagină, și mai trimiteți.

ALEXANDRU IVĂNESCU : Nu uitați : sîntem revista de literatură **Luceafărul.**

Soldat T. R. IANCU GABRIEL : Tîrzie : „Mi-e dor / de buzele / toamnei / și e alarmă / în adîncul / tristeții mele". Iar în coada plutonului de vorbe-n oarece rime, o dați de-a dreptul zicînd : „La domiciliul meu civil posed încă multe astfel de încercări". Prea bine. Ne-om vedea după liberare, în scofală și pricopseală mare.

MARIUS VIONESCU : Sînt păsări : „Sînt păsări care trec / peste oceanul de smarald /.../ La orizontul celor două roze / o voce ascuțită taie firul unei vieți". Dar nu tot ce zboară... !

GHEORGHE STĂNESCU : De toate pentru nimeni.

MARIN GEORGEL : Singurătate : „Sînt singur și viața-mi pare / un stol de păsări călătoare /.../ Sînt singur ca pomul în cîmp / bătut de ploaie și vînt /.../ Sînt singur la capăt de drum / privesc în extaz la trecut / iar totul e-n beznă pierdut / ca tinerețea și anii ce i-am avut". Citiți poezie bună și-om vedea noi ce este cu singurătatea aceea.

TOPOR VASILE : Această fără titlu : „Unii te mai văd, unii te mai aud / unii îți mai strigă, mulțere / cresc balene în sud / hai să facem avere / Unii te mai văd / Alții doar te-au auzit / cum rideai / gîlgîit ca sîngele venetic. / Unii te-au tot uitat. / Unii nu-ți mai știu obrazul și palmele / De-asupra mea, picurat, / numele tău își scutură coamele".

CRIȘAN N. ALEXANDRU : Din vraful ăla bine dactilografiat, aceste rînduri : „O, nu vă temeți / la toamnă mă voi întoarce / odată cu frunzele / în întuneric și în tăcere / lăsîndu-vă întreagă / și neatinsă / lumina".

IONESCU SORIN : Din cel zmoc, ăst fir de bidinea : „Privind pe fereastră / imi dau seama ce departe sîntem / unul de celălalt / Tu / nu-mi mai aparții. / Nu mă mai știi / decît ca pe o umbră, / o amintire".

IOSIF NICOLAE : Nimic, nimic, nimic !

CONSTANTIN TIGĂNELE : Acest mai nimic : „Dați-i mării un somnifer puternic / să nu-și mai buciume singurătatea".

AGACHE GIANINA : Aceste locuri și minunățele : „Am zmălțuit tristețea / c-un copac /.../ Bucuria-n / piatra stelelor / Hai ! hai ! / La struguri albi / La trandafiri roșii ! / La portocale galbene ! / La lămîi portocalii ! / LA PACE !". **A doua epistolă :** „Coloanele tembulului / atît de aproape / una de cealaltă / și nu se-ntîlnesc / niciodată... / Așa / și-n iubirea / pămîntească". **Bob de suflet :** „Movilele de vreascuri / Ard în furtună / Și tril (?) de cocori / În locuri se-adună / Un cerb lacom roade / O frunză de nuc ! / Alelei, Doamne / În umbra-mi se duc / Hrube de visare / Cu lemne de foc / Viermănoase de fiare / Încinse în mijloc / Cu oase pietroase / Și glas de haiduc / O sufletu-mi coase / Pe-o pulpă de lup (...) Ca merele ghinda, / În toamne albe / Și mirosind colinda / Sufletu-mi cade / Un măr va rămîne / În stolul de crengi / păsări călătoare / La anul să culegi /.../ Fărma-l-ar ursii / În dosul custii / Ocroti-l-ar iezii / În lampa amiezii". **Și miine, decembrie :** „Fringeri de troiene / troiene și duzii / Struguri pe gheață / de iluzii / Pași ușori și rari / Suris de troiene / Troiene de lună / Troiene de miere / Portocale-n vii ! / Și iubire / Hăituite stihii / Sărut mărunt / Om cărunt / Și miine / Decembrie". Asta-i situația și-om mai vedea noi lume pe la Cimpulungul Moldovenesc.

ILINCA IONEL, sat Horia : „Și-am adormit așa din nou / tot pronunțînd numele tău". Și noi, cît pe-aci.

VASILE I. AUGUSTIN : Nea Vasile, află despre noi că am citit acel plic și nu ne-am ales cu nimic.

BANICĂ MIHAELA : Ziceți în bilețel : „....trimit pentru prima dată acestei reviste cîteva (10) din poeziile compuse de mine în ultima vreme. V-aș ruga totodată prin revistă să-mi dați un sfat : să mai continui sau nu să compun ?". Răspundem reținut : compuneți și pentru alte reviste, nouă ne-a ajuns.

PĂPUȘOIU DUMITRU : Așa, deci, existați ! Însă nu-i voie atît de slab de ginduri și simțire.

GABRIEL D. GABRIEL. Din cele 19 (nouă-sprezece), două rînduri : „trece ostenită încă o noapte-n care / peștii mină singuri apele spre mare". Bateți la mașină să vedem ce mină.

EMIL PERȘA : „Soarele e în case și pe albe străzi. Nu prea".

BIROAȘ VASILE : Din **Chemare de dor :** „De ce atunci cînd luna răsare dintre stele / Iubita mea, te învelești în falduri de tăcere?". De-afurisite versuri și femei !

BĂLĂNEAN RADU : Ziceți : „Eu as vrea, dac-ați putea / Nu chiar a le publica / Cî mai mult a mă-ndruma / Dacă rost ar mai avea / Să vă mai trimit ceva". Nepricepîndu-ne așa tare-n versuri, vă răspundem ca-n proză : Mai trimiteți neapărat **altceva.**

VIORICA PORIȚCHI

La metropolele neamului

În inima cîmpiei
am sentimentul straniu,
că mă regăsesc în fiece fir
fulgerat de argintul secerii

De demult și de departe
Se revarsă zvonul osemintelor
Mai departe și mai departe
Hotărnicește legămînt de hotăreni,
„La toate am ținut piept
Și nu ne-am dat
Și aici am stat"
Și-mi pare, că aud
Chiote de luptă, zăngănit de săbii
Și-mi plec genunchii cu pietate.

Deruta

Uitată de iubire,
Am rămas încercuită de noapte,
cu timplele bătînd albastru în zidurile lumii,
corabie fără vîslaș pe apele gîndului
cînd cerul pregătea timid o nouă zi.

Nostalgia sintezei

Statuetă de Tanagra plăsmuită-n dureri
îmi adun trupul din știutele cioburi,
cu mîini de umbră,
cu sufletul ace de ceață
cu foame de spații și timp interior.

Port în suflet urmele tălpilor fierbinți
arsura înghețată a cuvintelor trunchiate,
strigătul neputințelor
și mă apropii încet de viitorul doi
al lucrurilor...

Zbor întrerupt

Adîncurile
spre adînc te cheamă
o plajă fără copii și fără soare,
cuvîntul, care cere-un alt cuvînt
Și îndoiala gata să se nască

La Mila 41
e un triunghi :
unde trecătorii își atîrnă greșelile,
albatroșii scot țipete omenești
iar teama istovește geana acestor dimineți.

Rug

Cu tainică voluptate
regăsesc clipa fărîmițată
fermecată de poezia trupului
răstignit pe iarba irizată
și lipsit de încă un țipăt de bucurie.

Condiția umană a fericirii

Cu obrazul pietrificat lipit de stîncă,
cu mîinile trudite și timp încordat,
te-am văzut.
Stînca ta e lucrul tău,
Tristețea ta, victoria stîncii.
Sus pe cărări de gheață
în necuprinsul orb, fără cer
ți-ai învins zeii

Zîmbești
Te cheamă vocile misterioase ale pămîntului
Bucuria și fericirea te fac stăpînul destinului
tău.

CUMPĂNĂ

Dialog între Poet și Critic (I)

Poetul. Știi că, de cîte ori am nedumeriri mai îndelungate, vin și te întreb. Nu mi s-a întîmplat să-mi spui lucruri cu desăvîrșire noi, însă de multe ori, atunci cînd nu te exprimi ca mine ca și cînd numai pe această cale te-aș putea înțelege, cînd cuvîntul îți-e clar, și ideea îți e distinctă îmi ești un bun Virgiliu. Nu vreau să insinuez că literatura ar fi un infern, chiar n-am văzut, deși m-am uitat cu destulă atenție, nicăieri ființe infernale. Ele rămîn amintirile lecturii unor ordonate coșmare dantești. Tu ești Critic acum cînd „mergi" lîngă mine, un Critic care a fost odată poet.

Criticul. În timp ce fumăm țigările acestea înfame și bem cafeaua mai necesară și deci mai puțin infamă, aștept întrebarea. La început e posibil să-mi pui întrebări pe care eu însumi nu mi le-am pus. Cu timpul, pe măsură ce vorbim, trebuie să-mi pui întrebări pe care eu însumi mi le-am pus și trebuie să-ți dai seama despre ce întrebări mi-am pus după felul cum îți vei primi primele răspunsuri. Numai așa putem discuta.

Poetul. Bine, Criticule ! Voi fi atent și voi încerca să respect convenția precizată de tine. Am multe întrebări și nu știu cu care dintre ele să încep. Pentru mine întrebările au ființă, sînt vii, ba chiar sînt niște ființe atît de evoluate încît au și conștiință. Dacă au conștiință, au și mîndrie și-mi e teamă să nu se supere dacă le încurc ordinea și, deci, ierarhia.

Criticul. Pentru că pe mine mă întrebi îți dau eu dezlegarea să începi cu oricare dintre ele. Eu le cunosc și parșivenia, un aspect mai secret cu care m-am obișnuit. Știu că oricare întrebare vrea să fie pusă la început dar se bucură dacă este rostită mai tîrziu pentru că se hrănește din toate răspunsurile date pînă la ea. Și jubilează. Așa că poți să începi cu oricare, promițîndu-le că revenim.

Poetul. Spune-mi de ce cărțile noastre, ale poeților, vă dau vouă, criticilor, atîta bătaie de cap în ceea ce privește așa-zisul „act al selecției valorii". Tu îți păstrezi calmul dar am văzut critici de diferite vîrste cu expresia zăpăcelii pe figură. După dezvoltarea acestei expresii poți deduce, nu fără un efort substanțial, numărul cărților citite.

Criticul. Poete, există milioane de cărți. Nici un critic nu le poate citi. Din această cauză orice critic, de la început, este un învins. Este învins de cantitatea cărților, nu de calitatea lor. Zăpăceala observată de tine cred că este adevărată cînd criticul este prins în marile capcane ale cantității. I-ar fi foarte ușor criticului dacă o carte ar însemna **pe deplin cantitate** iar alta ar purta **pe deplin,** reține termenul, semnele **calității.** El nu ar face decît să separe cărțile după semnele lor, să construiască două movile, una dezordonată, a cantității, pentru că în cazul acesta cantitatea nu are nevoie de nici un fel de ordine, și una, ordonată, a calității, atît de ordonată precum este calitatea acelor cărți. Vezi, tu, cuvîntul **cantitate** este bine delimitat de cuvîntul **calitate.** Însă în lumea cărților nu există cantitate sau calitate în stare pură. Dacă ar exista, repet, ar fi ușoară treaba criticului : ar învăța semnele după care să le deosebească și s-ar descurca perfect. **Calitatea este imanentă cantității, există prin ea, în ea dar nu este la fel de activă în oricare parte a ei.**

Poetul. Îmi aduc aminte, că un critic sau altul observă meritele unei cărți apreciind capitolul din final sau de la mijloc, sau două-trei poeme de la începutul unei cărți. După felul cum imi vorbești tu, lucrurile îmi apar mai limpezi. Am văzut însă că alți critici pun accentul pe alte părți ale cărții. Nu mi-a fost greu să înțeleg acest lucru mai ales că destui critici au inventat sisteme de lectură care să-i îndreptățească. M-a nedumerit însă că, după un timp, același critic vede în alt capitol sau în alte poeme meritul unei cărți.

Criticul. Repet ultima frază ca să ne putem înțelege : „Calitatea literară este imanentă cantității, există prin ea, în ea dar nu este la fel de activă în oricare parte a ei". Aceasta în primul rînd. În al doilea rînd calitatea, nefiind la fel de activă în oricare parte a ei și deci imobilă — admite-mi paradoxul — se mișcă, devine după legi proprii, niciodată perfecte. În așa fel încît **semnele ei se deplasează** în interiorul unei cărți. Este cauza surprizei pe care o are criticul cînd la o altă lectură, după mai multă vreme, citește o carte **schimbată,** fără ca, cineva să fi intervenit în text, să fi modificat ceva. Observînd fenomenul criticul este derutat. El va ști că azi detectează valoarea în anume spații și că mîine o va detecta în altele sau și în altele ale aceleiași cărți. Caută o soluție pentru a ieși din încurcătură. Și, de obicei, nu prea o găsește. Observînd legile mișcării semnelor calității unei cărți, el umple cartea de porturi și încearcă să preconizeze sau să ghicească drumul corăbiei (vezi că am intrat în domeniul metaforei, domeniu care îți aparține, dar nu voi abuza de răbdarea ta). Începe să profetizeze naufragii, pentru că a văzut stîncile bine ascunse în marea cutărui capitol. Grija lui profetică este rațională, însă, și, în limitele rațiunii cărții, demonstrabilă.

Poetul. Asa cum privești lucrurile, îmi este ușor să înțeleg ce este, pentru literatură, cantitatea. Ea are o formă exterioară, poate fi măsurată, numărată, calculată. Putem număra cărțile, paginile, versurile, accentele etc. Eu înțeleg, uneori, mai ușor lucrurile la care nu m-am gîndit niciodată. În privința calității (în timp ce-mi vorbeai ai înlocuit o dată termenul cu acela de valoare. Nu te-am întrerupt pentru că tu însuți ai continuat ca și cînd n-ai fi făcut o greșeală). În privința calității, aș vrea să pricep mai bine cum o gîndești. Mi se întîmplă să citesc un poem și să-l îndepărtez, să spun că nu-i bun. Îmi dau seama după cele ce-mi spui că am îndepărtat o cantitate și că am refuzat posibilitatea unei calități, că am îndepărtat acea cantitate tocmai pentru că ea nu conține, după părerea mea, calitatea așteptată. Mi se întîmplă să citesc un poem și să reții două versuri dar reținînd numai două versuri care mi se par calitative eu reții numai cantitatea în care există ele. Restul cantității nu mă mai interesează și îndepărtez acest rest. Amintesc o frază pe care mi-ai spus-o : „Calitatea este imanentă cantității, există prin ea, în ea dar nu este la fel de activă în oricare parte a ei". Vorbește-mi mai mult despre ultima propoziție a acestei fraze !

Criticul. Vom ajunge și acolo. Se întîmplă ca gîndind, în aparență, altceva să înțelegem mai bine ceva-ul care ne preocupă. Am citit cîteva versuri extraordinare din cartea unui poet. Mi-am dat seama că există în ele calitatea de care nu mă pot îndoi. Dar mi-am mai dat seama, cu tristețe, că nu există și cantitatea în măsură să le protejeze. Îți pot vorbi despre nevoia formidabilă de cantitate a calității ca și de conflictul permanent între ele dar despre aceste lucruri mai generale s-a exprimat, cu mult mai adecvat decît mine, gîndirea filozofică consacrată. Noi trebuie să încercăm să rămînem la literatură, la textul literar. Într-o carte de proză, (cam trei sute de pagini), aparută cu ani în urmă, semnată de un autor ca și necunoscut care nu a mai scris după aceea nimic, am citit o micro-nuvelă de 15 pagini — o capodoperă. Nu este imposibil. Dar mi-am dat seama că nu există și cantitatea în măsură să o protejeze. Nu trebuie să înțelegi vreodată că ne-ar interesa restul de 285 de pagini pentru protecția acelei calități. Nu. Din punct de vedere literar, dacă acolo nu există calitate nici cantitate nu există.

George Alboiu

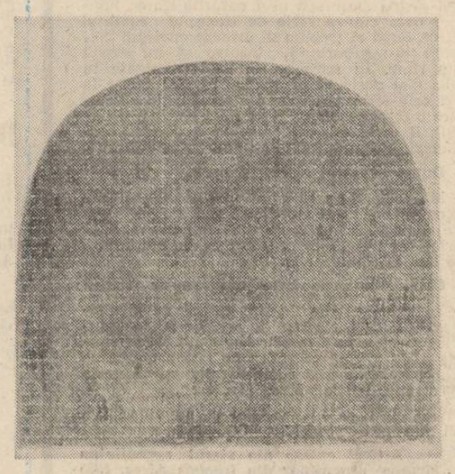

Tablouri de Marin Gherasim

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia

Plecăm de la Kara-korum pe drumuri de iarbă și flori spre o destinație destul de ambiguă. Eu am pledat cu moderație pentru necuprinderea Deșertului Gobi. Confratele sovietic nu pare pasionat de melancolia rumegătoare a cămilelor cu ochi frumoși, nici de singurătatea dunelor măturate de vînturile neadormite. I s-a făcut dor de civilizație, de confortul hotelului cu siluetă de transatlantic din Ulan-Bator.

Se mută cu mine în mașină plictisit probabil de sfaturile consoartei care-i poartă o grijă maternă : „Tolia, să nu fumezi, Tolia, să nu bei, (evident, nu **cumis**) Tolia să nu răcești...".

E morocănos și îngîndurat. Scoate din servieta diplomat o sticlă pe care scrie **„mineralnaia voda".** O destupă și-o clatină ridicînd-o în dreptul ochilor. Un miros parfumat de coniac armenesc îmi gîdilă nările. Înțeleg stratagema. Eu dețin o sticlă a cărei etichetă corespunde conținutului : **Archi.** Vodcă mongoleză adică. Îmi dă mîna ! Eu am venit singur în Mongolia. Ne înviorăm puțin făcînd schimb de ambalaje. Lui Tolia îi este mai la îndemînă vodca. Eu sînt un admirator al coniacului fin. Toastăm invocînd toate rudele în viață precum și cele dispărute. Asortăm fiecare înghițitura cu o porție de **cumis.** E bun acest lapte de iapă fermentat. Bun și revigorant și reface flora intestinală. Am băut cantități pantagruelice și, în consecință, cred că, vorba lui Fănuș, mi-am refăcut nu numai flora dar și fauna. Miros ca un mînz de opt luni. Îl întreb pe Tolia dacă are idee care ar fi ținta călătoriei. Nu știe. I s-a răspuns ca și mie că ni s-a rezervat o surpriză.

După aproximativ două ore de drum drept mașinile se angajează brusc în escaladarea unei pante care însinuează începutul unui drum tăind pieptul munților răsăriți pe neașteptate în fața noastră. Urcăm aproape la pas, legănați și zdruncinați, ținînd strîns la piept sticlele cu conținut optimizant. De trei ori am vrut să coborîm și să însoțim per-pedes vehiculele ale căror radiatoare bolborosesc ca niște vulcani noroioși. De fiecare dată ni s-a spus că mai avem doar **cîteva minute...**

Ajungem în sfîrșit în vîrful muntelui care stă înfipt ca o spadă de piatră sub imensitatea Eternului Cer Albastru.

Se zice că aici venea Marele Han, călare și neînsoțit de nimeni, înaintea unei campanii militare. Se prosterna cu fața la pămînt și asculta sfaturile cerului. Ne prosternăm și noi dezmorțindu-ne oasele.

Pe versantul celălalt priveliștea este magnifică. Un șir de șapte lacuri legate între ele, par un imens colier de argint cu nuanțe albăstrii. Pe unda apelor neclintite plutesc în somnolență regală sute de lebede cu ciocuri de rubin.

Coborîrea e mai puțin riscantă și șoferii execută un fel de slalom urias printre bucățile de granit și stîncile ce marchează o idee de drum.

Ajungem în valea unde iarba miroase a mentă și-a mugur de salcie.

Liniștea e profundă și năucitoare. În jur, evident, nici țipenie de om. Vulturi uriași stîrniți de curiozitate planează la mică înălțime muți și amenințători. În curînd se vor așeza pe stîncile din preajmă, la mică depărtare, așteptînd impasibili. De undeva și de nicăieri se aude un glas catifelat de cuc.

Cobor din mașină lăsîndu-l pe Tolia în grija consoartei și mă apropii de mal. Apa e incredibil de limpede și, am să constat mai tîrziu, incredibil de rece. Mii de păstrăvi, unii de dimensiuni respectabile, execută un dans care-mi aduce aminte că am fost odinioară pescar. Mă gîndesc la Băieșu și la Titus Popovici și la mulinetele lor sofisticate. Eu nu posed nici măcar un cîrlig în afară de acul de siguranță cu care-mi prind la piept lanțul ceasului de buzunar. Cer unui șofer o bucată de liță subțire. Improvizez o undiță rudimentară. Îndoi vîrful acului și-l călesc la flacăra brichetei să fie mai trainic. Scormonesc sub pietre și găsesc cîteva rime anemice. Activitatea mea misterioasă și singuratică e urmărită cu interes de gazde. Numai Tolia s-a pierdut în desișul unui pîlc de sălcii convins de necesitatea unei băi de soare reconfortante. Consoarta sa, din depărtarea amăgitoare, demonstrează figuri de gimnastică suedeză învesmîntată într-un costum de baie cu desene florale greu de distins. Confratele stă în picioare la umbra unei sălcii echipat cu chiloți ce-mi amintesc de jucătorii echipei Dinamo Tbilisi. Le fac un semn amical cu mîna și arunc cu putere undița în apele limpezi. În clipa următoare un snop de păstrăvi se aruncă asupra prăzii lacomi și flăminzi. Sub privirile mirate ale asistenței trag cu mîndrie la mal un exemplar de aproximativ juma de kil. Îl desfac din cîrlig și ridicîndu-l, îl scutur spre Tolea care crede probabil că am pescuit o sticlă de vodcă. Îmi dau seama de deruta lui după felul în care și-a pus mîna strașină la ochi.

Gazdele sînt ocupate cu o altă îndeletnicire. Au scos din portbagaj un batal viu, negru și cret. Soferii se arată interesați de starea sănătății sale. Ceilalți încropesc un foc pe altarul unei stînci orizontale. Aud un behit scurt din dreptul unei tufe unde cei doi au dispărut cu nevinovatul batal. Arunc iarăși undita și scot un nou exemplar cam de aceeași dimensiune. Stîrniți de mirosul singelui, vulturii și-au desfăcut aripile imense și execută largi rotocoale de recunoaștere.

Mircea Micu

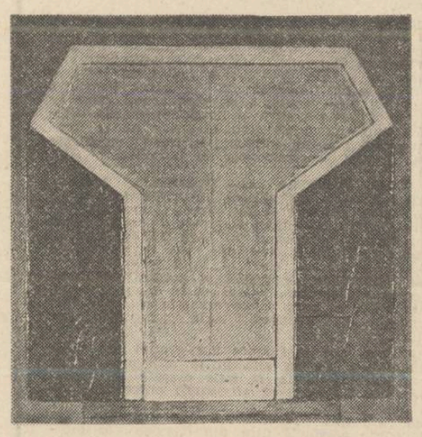

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LVII)

Madrigalul

„Cît trăiește, omul își dă seama că nu există perfecțiune. Ei bine, ascultînd corul de cameră Madrigal am avut senzația certă a perfecțiunii" — aceste cuvinte au fost rostite la București, în urmă cu 20 de ani, de către marele compozitor și dirijor american Leopold Stokowski. Încercați, bunăoară, să vă imaginați un cor alcătuit din cele mai strălucite personalități ale canto-ului românesc și străin : ei bine, sînt convins că nu va cînta mai bine decît „Madrigalul" care este mai mult decît o reuniune de voci, este un fel de „sagrada familia".

Cum s-a ajuns la acest statut excepțional al unui simplu cor, care a fost drumul de la vocea umană către absolutul în artă ? Totul a început într-o frumoasă dimineață din primăvara anului 1963. Un grup de studenți ai claselor de canto de la Conservatorul Ciprian Porumbescu din București, reuniți în jurul profesorului lor Marin Constantin, au hotărît să alcătuiască un ansamblu coral. Cele 38 de voci riguros selecționate s-au pronunțat în unanimitate pentru numele poetic „madrigal", ceea ce arăta, încă din start, direcția principală a evoluției repertoriale, a preferințelor melodice. Debutul s-a produs la scurtă vreme, în sala Teatrului muzical din Brașov, cînd au fost interpretate madrigale și motete de Claude de Jeune, Orlando di Lasso, Monteverdi, Palestrina, Gastoldi, Scandelli, ș.a. Revista „Muzica", a remarcat, într-o cronică elogioasă, înaltul nivel interpretativ al corului bucurestean. De atunci și pînă azi, „Madrigalul" a susținut peste 1 500 de concerte în țară și în străinătate. Corul a întreprins un număr impresionant de turnee peste hotare : S.U.A., Italia, Franța, Anglia, Spania, U.R.S.S., R.F. Germania, Olanda, Belgia, Norvegia, Suedia, Danemarca, Luxemburg, ș.a.

Dintre festivalurile internaționale la care a participat cu un strălucit succes, menționăm : „Mai de Bordeaux" (Franța, trei ediții), „Haendel Festival" (R.D. Germană, trei ediții), „Musica Antiqua Europae Orientalis" (Polonia, două ediții), „Festivales de Espagna" (Spania, două ediții), „UNICEF Festival" (Franța, o ediție), „Sagra Musicale Umbria" (Italia, o ediție), „Regensburg Festival" (R.F. Germania, două ediții) ș.a. La bogata „biografie" a acestui prestigios ansamblu coral trebuie să adăugăm un mare număr de discuri și filme realizate în țară și în străinătate, multe dintre ele fiind distinse cu premii. Care sînt secretele impresionantului palmares al Corului Madrigal ? Cum se explică faptul că, de aproape un sfert de veac, această „orgă de voci" (care s-a primenit continuu cu oameni noi) domină viața muzicală românească și smulge rotode de aplauze atît la minerii din Valea Jiului, cît și în marea sală a O.N.U. ? Este vorba, întîi de toate, despre harul muzical ieșit din comun al părintelui său, dirijorul și compozitorul Marin Constantin. Referindu-se la osmoza perfectă a acestuia cu corul căruia i-a dat viață și îi întreține flacăra, o revistă iugoslavă de specialitate, scria : „Madrigalul este o vioară Stradivarius în mîna lui Paganini". Un alt secret constă în tradițiile corale românești excepționale, din care „madrigaliștii" au preluat tot ce a fost mai bun. Se mai poate vorbi, apoi, despre calitatea deosebită a vocilor, despre repertoriul bine ales (de la muzică bizantină, veche de un mileniu, și pînă la colindele românești, de la Bach, Mozart și Beethoven pînă la George Enescu, Roman Vlad, Ravel). Și nu în ultimul rînd, fireste putem invoca munca tenace a membrilor corului, condițiile excelente asigurate în țară, cadrul optim de înflorire asigurat în ultimul deceniu de Festivalul național „Cîntarea României". **„Cîntă precum îngerii"** scria publicația spaniolă El Diario Montanes, și cu aprecieri superlative de acest gen se poate alcătui **o carte de aur a gloriei Madrigalului.**

Intrat de pe acum în legendele muzicii românești și universale, Madrigalul se profilează ca o splendidă cariatidă a școlii naționale de muzică reprezentînd, în esență, un mesaj de iubire, fraternitate și pace adresat, prin mijlocirea muzicii, întregii umanități, de către poporul român.

Corneliu Vadim Tudor

ACCENTE

V. Voiculescu: Alte precizări bibliografice

Din comoara spirituală a manuscriselor lui V. Voiculescu, Victor Crăciun comentează și publică, fragmentar, în „Contemporanul" din 30 august 1985, p. 7, textul neterminat, intitulat „...Va răsări o lume nouă...", meditație moralizatoare pe marginea războiului, „încercare directă — cum spune comentatorul — de a trezi conștiințele, pentru începerea luptei în vederea pregătirii lumii noi, de mîine"...

Martor, ca medic, al ororilor primului război mondial, și poet care înalță patriei salvate versuri înflăcărate de dragostea de neam, V. Voiculescu „propune modele de conduită — spune mai departe comentatorul — într-o lume a dezastrelor mondiale, a urii și a terorii".

Considerăm necesare unele completări la comentariile făcute de Victor Crăciun pe marginea textului sus-numit.

Într-o altă variantă, textul în discuție a fost publicat de V. Voiculescu, sub titlul „Revoluția cea mare", în revista „Cuvîntul" (subintitulată „Organ al Ministerului Cultelor și Artelor pentru propaganda culturală și socială"), nr. 8—9, 1 mai — 1 iulie 1922, p. 209—211.

Revista „Cuvîntul", apărută la București la 1 decembrie 1921, din inițiativa lui Octavian Goga, a adoptat un program asemănător cu acela al revistei „Lamura" și al altor reviste din epocă, plasîndu-se, ca și acestea, pe linia de luminare și educare a maselor populare. Printre semnăturile înscrise în sumarul revistei „Cuvîntul" le găsim pe acelea ale lui Octavian Goga, Gh. D. Mugur, G. Galaction, T. Arghezi, Ap. D. Culea, I. Agârbiceanu, I. G. Savin, I. D. Ștefănescu, V. Voiculescu ș.a.

Publicarea de către Victor Crăciun a manuscrisului menționat oferă posibilitatea de a completa bibliografia voiculesciană cu noi date și de a integra în circuitul valorilor naționale o piesă a cărei semnificație se păstrează peste decenii.

Reproducem în continuare cîteva fragmente din textul „Revoluția cea mare" :

„Cu toții eram încredințați că, după groaznicul război, vremuri nouă aveau să vie pe lume. Războiul ni se părea ca un fel de judecată din urmă, în fața căreia treceau, îngreuiate de păcate, noroadele pămîntului ! O judecată ce e drept, pe care și-o făceau ele singure, vestită nu de trimbițele arhanghelilor, ci de gurile vărsătoare de foc ale tunurilor, dar o judecată, nu mai puțin hotăritoare [...] Să ne coborîm în adîncul nostru [...] Să ne întrebăm cu grijă cît adevăr am adunat și cîte am semănat, cîtă lumină am strîns și am răspîndit, ce bunătate am împrăștiat. Să ne reculegem și să cîntărim cum ne-am răsplătit părinții, cît ne-am iubit frații, cum ne-am învățat copiii, cum ne-am cinstit soția și familia, cum am usurat măcar de greutatea unui fir, durerea omenirii. Și după răspunsul cinstit ce-l vom da la această înfricoșată înfățișare, să ne apucăm de îndreptare înlăuntru nostru, așezîndu-ne viața proprie pe noile temelii ce le vom fi găsit în adîncurile astfel săpate. În această revoluție ce avem să aducem în omenire, să nu ne gîndim și să nu ne rezemăm decît pe noi înșine [...]Numai astfel să creăm drepturi noi, prin împlinirea vechilor datorii ce așteaptă, uitate, dar imprescriptibile [...] Căci binele nu răsare, din senin, ca stelele pe cer sau florile pe răzoare. Nu sîntem încă îngeri și cît vom trăi pe pămînt, nu vom fi decît bieți oameni, neizbutind nimic decît cu muncă și osîrdie. Dar cu aceeași caznă și cu aceeași muncă îndirjită cu care pregătim în amănunțime toate relele și nenorocirile ce se abat asupră-ne, în loc de rău am putea realiza, încetul cu încetul, binele pe pămînt. Dar nu putem aduce pe lume marea revoluție, bruința binelui asupra răului decît înfăptuind-o mai întîi în noi înșine, aceasta este suprema lege pe care trebuie să o înțeleagă toți aceia, pe care îi frămîntă gîndul unei îndreptări obștești".

Aurora Alucăi

P.S. În „Scînteia tineretului" — Supliment literar-artistic — din 25 septembrie 1985, Victor Crăciun publică, drept „inedite", cinci poeme în proză de V. Voiculescu. Precizăm însă că patru din ele („Palatul de marmură neagră", „Aur", „Ghețarul" și „Deznădejdea oceanului") au fost publicate de Ion Apetroaie în revista „Ateneu" nr. 9, septembrie 1970, p. 6.

„Lacul codrilor albastru..."

Urmare din pag. 1

române, un om credea în reînvierea lacului. Privind groapa informă în care zăcea un excavator îți venea greu să-l crezi. Cui să-i mai ardă astăzi să refacă un lac, fără să se gîndească să facă din el ceva imediat util, lac de acumulare, ori de creșcătorie? De unde încă atîta poezie? Deși nu uitam că sînt la Ipotești și simțeam de aceea sentimentul straniu al pătrunderii în templul celest, auzeam și priveam cu scepticism planurile de restaurare ale unei... poezii, de fapt: „Lacul".

Stau acum pe malul lacului și urmăresc cu privirea marginile sale dantelate. Îl însoțesc pe același om care mi se păruse că viseză cu cîtva timp înainte. Lazăr Băciucu, și un ușor sentiment de vinovăție ascunsă mă îndeamnă să mă mir tot timpul. Era și lacul: în mijlocul lui, din nou, insula pe care se însorea copilul Eminescu, o punte țărănească, de bîrne negeluite o lega de mal („Dacă aș fi avut aici un copac mai mare l-aș fi tăiat și răsturnat în locul punții"); erau și nuferii, într-adevăr galbeni; erau și trestiile; era pădurea („vom face o potecă, atît cît să încapă o pereche, cu tei pe margini, aici o stupină, aici..."). Dar mai ales era acea liniște a pădurii sub poalele căreia lacul strălucea din nou, ca odinioară, în ochii Lui. Peisajul din vechiul tablou de la Ipotești fusese restaurat cu dragoste și devoțiune de cei cărora Eminescu le este simbol al unei spiritualități neprihănite. De aceea, de sub apa albastră a lacului, se auzea bătînd din nou inima poetului. Sau poate inima fiecăruia dintre ei.

Jorge Luis Borges: „În orele nopții, clopotele par să-mi vegheze insomnia“

— Borges, cum ați măsura viteza timpului ?

— Am o amintire. Trebuia să merg la dentist pentru a mi se extrage o măsea. Mi se mai întîmplase înainte și știam că e ceva foarte dureros. În acea perioadă nu se folosea anestezia. La consultație, dentistul m-a examinat din nou și l-am întrebat : „Cînd va fi ?“ Mi-a răspuns : „Poimîine“. Am simțit atunci o mare ușurare. Era ca și cum mi-ar fi spus că în anul care vine. Și acum dacă mi se spune poimîine știu că momentul respectiv sosește poimîine.

O explicație ce se poate da ar fi că timpul se măsoară cu timpul care s-a scurs, dar nu cred să fie asta. E o explicație simplistă. Ceea ce se poate spune este că viața copilului este mai activă. El descoperă universul. Formele geometrice, animalele, plantele, proprii săi părinți. Se descoperă pe sine.

În schimb, mie ce mi se poate întîmpla ? Sînt singur, cunosc foarte puțini oameni și încerc să-mi populez singurătatea cu proiecte literare...

— Cum vă amintiți timpul din Buenos Aires ?

— Mai lung, mai generos. Totul era mai ușor. Din punct de vedere economic, nu încape nici o îndoială. Acum mîncarea se pregătește pentru un număr fix de persoane. Cînd eram copil, dacă eram cinci persoane acasă, pentru orice eventualitate existau șapte... „milanesas“[1]) sau șapte „bifes de lomo“[2]). Dacă venea cineva în vizită se mai adăuga un tacîm.

Îmi aduc aminte, cam prin anul 1925, ne aflam în casa mamei mele, bunica mea din partea tatălui, tatăl meu, sora mea și cu mine. Ne-am așezat la masă și-l aud pe tata zicînd : „La naiba... ce se întîmplă“ ? — se pare că nu ne iubește nimeni, n-a venit nimeni...

Cînd călătoream spre Montevideo, întotdeauna se găsea cineva care mergea la Dársena Sur să ne însoțească. Atunci tatăl meu zicea : „De ce nu veniți cu noi ? Și într-adevăr, era o idee bună, acesta își scotea bilet la bord și nu avea probleme cu actele. Astăzi lumea este plină de suspiciuni...

Cărțile mele au ajuns la unsprezece sau și mai multe ediții, dar eu nu aș putea trăi din ceea ce scriu ! Cred că nici acei scriitori care se resemnează cu tristețe în a folosi cuvinte urite, în a scrie cărți pornografice, nu reușesc... nici prostituția nu este de ajuns...

— Și legătura dintre timp și limbă ?

— În limbile de origine germanică, engleză sau germană, există două cuvinte pentru a desemna noțiunea de timp, de exemplu în engleză există „time“ și „weather“. Al doilea cuvînt se referă la timpul care ne indică de pildă că plouă. În limbile romanice nu întîlnim acest aspect. Este ciudat că nu există această diferență.

Încerc acum să înțeleg limba japoneză. Mă gîndesc că această limbă sună mult mai nuanțat decît limbile occidentale pe care le cunosc. Există de exemplu un sistem, nu știu cum se numește, care servește pentru a număra obiectele lungi și cilindrice, de pildă pentru a număra bastoanele, pentru a număra tacurile de bilard.

Există un alt sistem pentru animale mici. Dacă dumneavoastră folosiți cuvîntul cutare, deja ascultătorul își imaginează cai și vaci. Pentru cuvintele abstracte există un alt sistem.

Apoi revenind la timp, există o altă deosebire care mi se pare extraordinară. Și anume, aceea că adjectivele se conjugă. De exemplu, în toate limbile pe care le cunosc, dumneavoastră spuneți roșu și acest roșu ține de timpul trecut, prezent sau viitor. În japoneză, nu. Dacă dumneavoastră vorbiți despre zăpada lui Ahile, să zicem despre un soldat rănit, atunci adjectivul se

schimbă pentru că se referă la un roșu de demult, și există o altă formă pentru un roșu prezent, o alta pentru un roșu viitor și o altă formă pentru un roșu presupus a fi la conjunctiv.

Trebuie să fie o limbă foarte dificilă, desigur nu pentru un copil, pentru că pe un copil nu-l costă nimic s-o învețe...

— Ce altceva vă sugerează cuvîntul ?

— Aș spune că timpul ce se scurge cînd ai o insomnie este foarte lung, îndeosebi dacă ai ghinionul să trăiești în apropierea unui ceas. Cînd locuiam la Adrogué, la cîțiva pași se afla un hotel și un turn cu ceas. Și era îngrozitor, pentru că se auzea cînd bătea ora exactă, ora și un sfert, ora și jumătate, ora fără un sfert și cealaltă oră care urma. Și rămîneam toată noaptea treaz, așteptînd să bată clopotul.

— Și din ce cauză presupuneți că acest lucru ar avea în mod universal un caracter atît de îngrozitor ?

— Pentru că mi se pare că aceste clopote îmi veghează insomnia, că văd că cineva suferă. Mi s-a întîmplat așa mult timp. Am scris o povestire despre insomnie, se numea „Funes el memorioso“.[3]) A avut un efect curativ pentru mine, terapeutic, odată scrisă povestirea, insomnia mi-a dispărut treptat. Dar acum trebuie să iau în fiecare noapte o pastilă. Și cum știu că își va face efectul într-o jumătate de oră, încerc să mă gîndesc la altceva. Și asta bineînțeles pentru că atunci cînd încerci să adormi, niciodată nu-ți vine somnul...

Cum se întîmplă și cu memoria. Aceasta funcționează foarte bine dacă nu o veghezi, dar dacă cauți un nume, o dată...

— Ați putea găsi o relație între timp, memorie și scris ?

— În prezent scriu poeme. Dacă scriu texte în proză, acestea sînt texte scrise, pe care mi le reamintesc. Sonetul, în schimb, are avantajul de a fi, să zicem, portabil. Poți să ai un sonet în cap și să ți-l amintești ușor datorită rimei. Pentru că dacă cineva scrie de exemplu cuvîntul turbio[4]), după el trebuie să urmeze cuvîntul disturbio[5]) sau suburbio[6]), pentru că nu există multe rime. În schimb, rimele terminate în — aba sînt periculoase, pentru că sînt multe, la fel și cele terminate în — osa sau în mia... Sonetul are o formă comodă, îl poți lua cu tine, îl șlefuiești, îl corectezi, și deja cînd îl dictezi, ceea ce dictezi, este mai mult sau mai puțin definitiv.

— Dumneavoastră călătoriți mult...

— Mă costă mult să călătoresc, deoarece din pricina vederii mele trebuie să simt țările. Acum nu-mi dau seama dacă le simt într-adevăr, dar în orice caz trebuie să consider că da, altminteri, la ce bun să călătorești...

— Călătoriile vă modifică noțiunea de timp ?

— În avion călătoriile sînt teribil de plictisitoare, chiar dacă companiile aeriene își iau asupra lor sarcina de a teroriza oamenii. Ți se spune de pildă că „vă va cădea pe față o mască de oxigen“, sau „nu mai fumați“, „puneți-vă vesta de protecție, umflați-o, scoateți-o...“.

Vă sfătuiesc să luați trenul și nu vi se va vorbi imediat de șocuri...

Articol extras din ziarul argentinian „Tiempo argentino“ din Buenos Aires, 1985
Reporter Ricardo Kunis

În românește de
Luminița Voina-Răuț

[1]), [2]) „milanesas“, „bifes de lomo“ — mîncăruri argentiniene specifice (nota traducătorului)
[3]) Funes, cel cu memorie foarte bună
[4]) tulbure, confuz, obscur
[5]) tulburare
[6]) suburbie

Din LIRICA SOVIETICĂ

MIHAIL SINELNIKOV

Martie

În aceste zile presimțim căldura lui aprilie
Soarele e nou și în tăceri ne învăluie,
Apa se învolbură tulburată și ea
De tăcerea din huma uitucă și grea.

Dintre toate culorile numai verdele-i viu
Și cuvintele să se-audă de mult nu mai știu
Doar un ris bucuros de fată frumoasă
Tulbură liniștea și privirea duioasă
A tînărului trecător pe sub cupola albastră
A cerului-albastru, de speranță.

O floare

Trifoiul leneș de lîngă malul ațipit
Sub aripa măcrișului picotește
Dar aceeași poftă de dormit
În brusture și-n mentă cuibărește

O lene doar de carpen întrecută
De lobodă și, poate, de cucută.
În ierburi viața este simplă și tăcută
Și doar bondarii văd, din 'naltul lor.

Această floare cu miros de dor
Și fără nume, parcă dojenită.
Pentru culoarea ei neprihănită
Născută s-o săruți, măcar o clipă
Și de trecut să uiți de n-ai avut
O floare lîngă brusturi, și-un sărut...

Drum de stepă

Încotro te grăbești drumule-drum
Încotro te grăbești chiar acum
Cînd aș vrea să rămîn încă-o clipă
Lîngă prispa aceasta pitită
În spatele virstei din care
Amintirea o știe mai mare ?

Încotro te grăbești, pentru cine ?
cînd eu vreau să rămîn lîngă mine...

PAUL ERIK RUMMO

* * *

Universul (ce nu e veșnic)
în fiece clipă e tangent cu sfîrșitul
în măruntaiele lui desperate
există o puzderie de figuri opace

odată cînd vom începe
să facem radiografii va deveni vizibil
dacă înăuntru și în afara noastră
a existat într-adevăr ceva.

Aievea

Dimineața devreme
călătoresc în autobuz ; cine are loc
să deschidă ziarul, citește coerent
literatura fantastică ; ceva se transmite
din mînă în mînă,
bani și bilete de parcă ar fi manifeste sau citate
din evanghelie ; zăpada care cade uite așa,
într-o doară,
dobîndește în lumina farurilor sens și se stringe
ca-ntr-un rulou, lovindu-se de parbriz.
Două sere sînt iluminate în albastru.
Compostorul
tăcăne
țac-țac.

OTAR ȘALAMBERIDZE

Visul mării

Nu ultimul suspin al navelor condamnate, sticle,
Nu destinul fîntînilor cu cumpănă, oaze rare,
Nu cerul, ci însăși a ei imagine-fotografie,
Două picături, doi ochi ca de turcoaze...

Nu a zeiței mării nemărginiț făgaș,
Nu taina scufundatelor comori,
Marea visează un mic izvoraș
Și-un simț nepotolit al setei, adeseori.

În românește de
Dumitru Bălan

În românește de
Dumitru Bălan și Teofil Bălaj

Un poet grec

Ne-a vizitat, ca oaspete al Uniunii Scriitorilor, bizantinologul și poetul grec Pashalis Pashos de la Universitatea din Athena.

Om în jur de 50 de ani, editor din marea moștenire bizantină, profesorul Pashos predă în țara lui și la alte universități din lume poezia bizantină devenită în ultimele decenii prin ediții de opere complete publicate de mari edituri europene, mai accesibilă. Astfel dispunem de un text bilingv în cinci volume a operei lui Roman Melodul plus de o monografie asupra vieții și operei celui mai de seamă poet al epocii lui Justinian. Apoi avem Imnele lui Simeon cel Nou din veacul al unsprezecelea în trei volume precum și marele canon al lui Andrei Criteanul devenit obiect de studiu pe băncile universitare.

Existența la București la Institutul de Arte Plastice a unui seminar de poezie bizantină de opt ani încoace ca și la toate universitățile europene ne-a prilejuit un rodnic dialog așa cum vroia să fie în lumea tradițiilor noastre comune permanent Nicolae Iorga cu o jumătate de veac în urmă cînd inaugura în țara noastră cel dintîi congres de bizantinologie anul acesta urmînd, devenit tradiție, să aibă loc o reuniune în Statele Unite.

Ascultînd cîntecul vieții și al morții slăvite a lui Constantin Brâncoveanu în Bizanțul de după Bizant, poetul Pashos spunea : poezia bună bizantină a știut că trebuie să vină din inimă, scrisă pentru inima omului. De aceea este mereu actuală peste școli și curente, peste toate artificiile unei poezii ce rămîne ca experiment.

Ioan Alexandru

REVISTA STRĂINĂ

● **ANGLIA. Francis Bacon** este „categoric cel mai mare dintre toți pictorii englezi în viață“, cum îl aprecia Allan Bowness, directorul lui „Tate Gallery“ din Londra, „cel mai bun pictor pe care l-a născut această țară după Turner“, cum îl caracterizează lordul Gowrie, ministrul culturii în cabinetul britanic. Aceste puncte de vedere au fost exprimate cu prilejul vernisării la celebra „Tate Gallery“ din Londra a retrospectivei Francis Bacon.

Un amplu articol din **„The Sunday Times“**, intitulat „Un pictor al groazei, care avertizează“, este dedicat acestui adevărat eveniment din viața culturală a capitalei britanice. Pentru Bacon (născut în anul 1909), pictorul care se scoală și începe să lucreze dis-de-dimineață, pentru ca soarele să nu-i falsifice culorile, secolul al XX-lea este secolul în care au avut loc două războaie mondiale, al lagărelor de concentrare, al Hiroșimei și al altor catastrofe provocate de oameni. De aceea, lucrările lui ca pictor realist — cum se consideră — și nu expresionist cum îl apreciază alții, sînt o expresie a groazei. A groazei care avertizează. În aceasta constă mesajul lor, forța lor. Tablourile lui nu se pot povesti. Bacon este un pictor dificil nu numai prin subiectele abordate, care șochează de cele mai multe ori.

„Atacurile lui Bacon asupra chipului omului privesc numai tabloul nicidecum persoana care servește ca model“, scrie „The Sunday Times“. Potrivit unei anecdote, la întrebarea de ce a maltratat așa femeia într-unul din tablourile sale, Henri Matisse a răspuns : „Aceasta nu este o femeie, aceasta este un tablou“; „Să ne amintim ce au încercat criminalii de război și ucigașii în masă să ne prezinte drept „tabloul omului“ — fel de fel de eroi cu cască de oțel pe cap — și vom vedea că Bacon are dreptate“, conchide publicația londoneză.

● **R.S. VIETNAM. „CITITORUL VIETNAMEZ** contemporan dorește să citească lucrări în proză, în special romane, care să înfățișeze cu măiestrie viața societății noastre în diferite etape ale luptei pentru eliberare și pentru construirea socialismului“, scria Nguyen Dinh Thi, secretarul general al Uniunii Scriitorilor Vietnamezi, cu prilejul unui interviu acordat săptămînalului **„Van Nghe“** (Literatură și artă). Nguyen Dinh Thi a arătat și unele cauze care fac ca, în prezent, scriitorii vietnamezi să nu fie în măsură corespunzătoare să răspundă acestor deziderate.

Perioada ultimilor patruzeci și cinci de ani se împarte în diferite etape, care au un caracter specific : sfîrșitul epocii coloniale și al ocupației japoneze, revoluția din august 1945, războiul de nouă ani împotriva colonialiștilor francezi, amestecul S.U.A. în treburile Vietnamului de Sud, eliberarea Sudului, unificarea țării. În funcție de acestea, se disting patru generații de scriitori, după cum au intrat în literatură într-o etapă sau alta : scriitori prerevoluționari, scriitori ai rezistenței împotriva francezilor, scriitori ai epocii antiamericane, generația actuală de scriitori. Istoria ultimelor patru decenii este favorabilă romanului, cu toate acestea scriitorii vietnamezi abordează cel mai adesea schița, povestirea și nuvela, fiecare scrîind despre temele pe care le cunoaște mai bine, despre evenimentele la care a luat parte. Mulți dintre ei trăiesc la țară. Este un fapt real că majoritatea scriitorilor vietnamezi cunoaște cel mai bine viața în timpul războiului și viața de la țară, decît viața din timp de pace sau de pe marile șantiere ale construcției socialiste.

„Proza vietnameză se va hrăni încă multă vreme cu teme din timpul luptei pentru eliberare, împotriva agresiunii americane, spunea Nguyen Dinh Thi, dar ea trebuie să se preocupe și de problematica spirituală a omului contemporan, a omului societății socialiste, care a devenit stăpînul timpului său, al societății“.

● **S.U.A. REVISTA AMERICANĂ** „SMITHSONIAN“, care apare la Washington, a publicat la rubrica sa culturală, sub semnătura lui Herbert L. Kesser, un interesant articol intitulat „Mozaicurile veneției în plină splendoare“. Este vorba despre mozaicurile din celebra catedrală San Marco din Veneția, aceste adevărate covoare din piatră, aur și sticlă, pe care sîntem adesea tentați să le credem veșnice, dar care, cu timpul, au căzut pradă distrugerii, poluării. Procesul de restaurare a fost însoțit de redactarea unui album unic, în care mozaicurile sînt prezentate în ansamblu și în detaliu, așa cum vizitatorii nu le pot vedea din fuga vizitării celebrului lăcaș venețian de cultură.

Aceasta nu este însă prima restaurare. Cutremurele din secolele al XII-lea, al XIII-lea și al XIV-lea au deteriorat grav pereții catedralei. Printre restauratorii din secolul al XVI-lea s-au numărat Tizian și Tintoretto. Ultima restaurare a început în urmă cu 60 de ani cînd tînărul austriac Otto Demus a început să strîngă material pentru lucrarea de dizertație și pentru publicarea unei monografii despre mozaicurile Catedralei San Marco. Dar pentru a putea realiza fotografiile după mozaicuri a fost nevoie ca acestea să fie mai întîi restaurate. Și iată că după o muncă de peste o jumătate de secol, Otto Demus a reușit să restaureze cel mai mare complex mozaistic din lume și să publice, la Chicago, sub titlul **„Mozaicurile Catedralei San Marco din Veneția“**, o carte fundamentală, care are peste 900 pagini și peste 1 000 ilustrații dintre care cca 200 color.

Întreaga activitate de restaurare condusă de Otto Demus a fost sprijinită de Centrul de cercetări bizantine din Dumberton Oaks, o filială a Universității Harward, care a finanțat lucrarea și a adus un sprijin deosebit la realizarea fotografiilor. Și astfel, mozaicurile a căror istorie a început în jurul anului 1 100, cînd artiști greci au venit la Veneția pentru a împodobi marea catedrală venețiană după modelul celor de la Constantinopol, metropolă bizantină, le-au fost redate viața, lumina și strălucirea de odinioară.

● **R.S.F. IUGOSLAVIA. ISTORICII,** inclusiv istoricii literari, au încercat în repetate rînduri să găsească răspuns la întrebarea : unde se află insula Ogygia, a nimfei Calypso, în care legendarul Ulysse, în drumul lui spre Ithaka, unde îl aștepta credincioasa Penelopa, s-a oprit după o teribilă furtună pe mare ? „În Marea Adriatică există sumedenie de insule și golfuri minunate, cu plaje neîntrecute, dar dintre toate acestea, insula Mljet se pare că corespunde cel mai bine descrierii lui Homer“, scrie „Jugoslovenska Revija“.

Mljet este cea mai mare din grupul de insule suddalmatice. Ea se află la 15 mile marine de insula Korčula și la 30 mile marine de orașul Dubrovnik. Cu toate că săpăturile arheologice nu sînt încă terminate, există suficiente dovezi care atestă că insula a fost locuită de iliri, așa cum o dovedesc așezările ilire din Glavice sau mormintele din împrejurimile satului Malo Polje. În antichitate insula se numea Melita. În secolul I înaintea erei noastre insula a căzut sub dominația romană, mai tîrziu a fost ocupată de avari iar în secolul al VII-lea aici s-au stabilit slavii de sud. În anul 1151 insula a devenit proprietatea călugărilor benedictini, care au construit aici o mănăstire devenită apoi un important centru cultural. Pereții ei au fost pictați, printre alții, de Tizian, Basano, Veronese.

● **U.R.S.S. RĂSPUNZÎND** afirmației prietenești a unui reporter, potrivit căreia lirica sovietică dispune în prezent de un număr restrîns de personalități marcante, cunoscutul poet sovietic Andrei Voznesenskii arăta printre altele : „Cred că astăzi problema personalităților se pune la scară mondială. Există mulți artiști. Și cîntăreți sînt mulți. Din această cauză poeții se pierd printre ei. Aș spune că a venit o vreme a grupurilor, nu numai muzicale... Și-apoi poezia e ca marea : cînd e vremea fluxului, cînd a refluxului... Cu toate acestea, nu aveți o imagine reală. La noi, în Uniunea Sovietică, scriu poezie sute, mii de tineri. Această generație este incomparabil mai cultă și mai educată decît am fost noi. Are un orizont mult mai larg. Este adevărat ! steaua nu a răsărit încă din mijlocul lor, dar este infinit mai greu să te afirmi astăzi decît în urmă cu douăzeci de ani cînd eram vreo trei, patru... Nimic nu este însă definitiv. Credeți-mă“.

Întrebat de ce a început să scrie versuri pentru cîntece, Andrei Voznesenskii a răspuns : „Cîndva am trăit în Franța. Nu departe de Picasso. Era din cale-afară de drăguț. Mi-a arătat tablourile lui. Ceramica Dar nu numai cea executată de el. La propunerea lui unele lucrări manufacturate se executau în mii de exemplare. Asta m-a uimit și l-am întrebat de ce procedează așa. „Pentru ca și oamenii de rînd să poată ajunge în posesia unor lucrări artistice de valoare“, a răspuns el. Cîntecele fac astăzi parte din arta maselor. Vreau să vorbesc opiniei publice prin muzică și cuvînt, care să aibă un nivel înalt. Exact ca ceramica lui Picasso“.

Balcanice

MIROSLAV MAKSIMOVICI

Dicționar

Răsfoirea dicționarului oare mi-e de folos ?

Cu putină voință
De aici va grăbi, veșnic ca viața,
La rosturile lui fiecare.

Te momește cu mireasma cuvîntului nou
Care abia a fost tras de mașină ;
Mașina așijderea-i nouă —
Ea e mașina tăcerii.

Dar în inima ei pătimașă
Se află fiecare cuvînt —
De aici, aceste îngrozitoare tăceri
Încep să schimbe lumea.

FAZIL HIUSNIU DALARGEA

Cea de pe urmă suflare a morții să țină miliarde de ani

Am trăit, nu mai exist : murire,
Redă-mă-napoi.
Singurătate, auzi-mă,
Redă-mă-napoi.
Tu, a neantului din care-am ieșit
Și-n care m-am nevăzut,
Redă-mă-napoi.

Riule, riu curgător,
Redă-mă-napoi.
Căldură fără-mbrățișare,
cu singurătatea-ți
Redă-mă-napoi,
În timp ce singerez nimeni nu crede
surisului meu —
Redă-mă-napoi.
Distruge-ți zeii, lume,
Și redă-mă-napoi.

NIKIFOROS VRETAKOS

Patru clipite

E noapte, e primăvară.
Un suris, ca o curgătoare
Sprinceană a lunii, îmblînzește timpul,
Iar cer nu există. Parcă se strecoară
prin mine.
Un spic stelar pe piept mi se leagănă.
Inima mea îmi orbește.

IORGOS TEMELIS

Aici era...

Aici era o ușă în două foi
Aici, o oglindă :
Aici o veche ramă gravată.

Îmi puteți spune ce s-a întîmplat
Cu cel ce trăia aici ?
Unde l-au pus, unde l-au îngropat ?

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Sub lampadarul verii

Dacă un vultur de argint brumat, îngrășat pe tarabele fotbalului și un ciine de aur șlefuit, mușcînd nesătul din coastele de sub inimă, ale tribunelor mi-ar fi spus că ultima etapă a campionatului republican va fi cea mai tragică și totodată și cea mai hilară din totalul de 34, i-aș fi luat cu bățul de la ușa mea. Dar nu se putea să nu ne dăm noi în petic tocmai acum cînd aprind corcodușii candelabre. Astfel au dispărut în tranșeele diviziei B trei echipe din, poate, cele mai frumoase două orașe ale Transilvaniei și capitala Banatului. Se întîmplă, veți spune dumneavoastră, și asemenea minuni, dar se întîmplă și că anumiți oameni au lucrat și la suprafață și pe sub pămînt ca aceste minuni să se înfăptuiască numai pe gustul lor. În ultimele cîteva etape s-au țesut cu fir de borangic negru niște carpete de atîrnat pe uși de piază rea. Iar scorul înregistrat miercuri în Regie, cînd Sportul studențesc a înscris șapte goluri — șase prin Hagi, pentru a-l scoate pe Hagi golgeter — iar F.C. Olt, și ea cinci goluri, lucru pe care nu l-a izbutit în vreo cinspe etape luate la un loc, mă înfundă cu gîndul în borcanul unde colcăie vrăjitorii de duzină.

Felicitări echipei Steaua pentru cel de-al unsprezecelea titlu de campioană a țării.

Cîteva povești mexicane, pe care mi le-a povestit un cactus de țepii căruia se sprijineau doi ardei plutind în rachiu Tequila.

În meciul Belgia — U.R.S.S., teribil după cum îl numesc toți cronicarii, portarul Dasaev, obișnuit să facă alergie la căpșuni, a făcut alergie și la arbitru, căci acesta l-a învins și nu diavolii roșii.

Brazilia n-a primit nici un singur gol pînă acum, fiindcă, zice o gură rea, a întîlnit pînă azi numai niște pitigoi. Gură grăbită să bată toaca la altarele altora, pentru că, joi, spaniolii i-au ridiculizat pe danezi, învingîndu-i cu 5—1. Drept să vă spun, mie prea îmi mirosea a heringi vechi pe corabia daneză și mai ales în presa lor după acel incredibil 6—1 cu Uruguay.

Italienii nu mai au foc în pipa lui Enzo Bearzot. Din vina lui Bearzot, care o recunoaste cinstit, Italia a fost pentru francezi la fel de fragilă și iubitoare de bardă ca gîtul Marieei-Antoaneta. Pentru partida aceasta, Henri Michel, antrenorul Franței, a prevăzut totul, mai puțin faptul că italienii vor juca mizerabil. Susțin povestitorii că miile de spectatori francezi au umplut terasele stadionului cu cîrduri de cocoși galici. În ceea ce mă privește, le urez ca, deseară, după meciul cu Brazilia, să-l umple cu păuni — pasărea funestă a celor de peste ocean.

Maradona bate cîmpii la adresa lui Platini ? ! Susține că francezul nu e cel mai bun jucător din lume. În cazul cînd are dreptate, cel mai bun jucător din lume nu poate fi altul decît Maradona. Nici unul dintre ei nu suferă de modestie, amîndoi se îmbuibă cu cele mai fantastice adjective, dar cînd se întîlnesc cu mîngea mi se pare că Maradona îl are pe dracul în picior cu o clipă mai înaintea lui Platini. Poate greșesc. Dar greșesc mult mai puțin decît Mircea Lucescu, care nu știu de ce nu-și ia inima în dinți s-o pornească la drum pe urmele lui Mezzey al Ungariei și Torres al Portugaliei. Sau poate îl așteaptă pe Bearzot să fumeze împreună o pipă de multă vreme stinsă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
26
(1 259)
Sîmbătă
28 iunie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROGRAMELE DEZVOLTĂRII

O idee reprezentativă pentru intreaga actualitate politică, economică și socială este aceea conform căreia, în cel de al optulea cincinal, România trebuie să atingă stadiul unei țări socialiste cu dezvoltare medie, o treaptă nouă, superioară, de largă semnificație și cu multiple consecințe în tot ceea ce înseamnă realitatea și aspirațiile propriei noastre munci și vieți, orizontul destinului nostru socialist. În acest sens, hotărîrile celui de-al XIII-lea Congres al partidului cunosc concretizări și măsuri menite să conducă la o optimă și necesară transpunere în practică, pentru asigurarea fermă a mersului înainte al țării și împlinirea, sub semnul unei noi calități, a tuturor programelor și obiectivelor stabilite. Recenta Plenară a C.C. al P.C.R. desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu și îndeosebi cuvîntarea secretarului general al partidului rostită în deschiderea lucrărilor, marchează un moment important, cît se poate de elocvent pentru modul cum trebuie gîndit și acționat din perspectiva marilor scopuri ale construcției socialiste, pornind de la evidența realității și ajungînd la imaginea de ansamblu, complexă și edificatoare, a tuturor posibilităților, a tuturor mijloacelor materiale și spirituale care trebuie să conlucreze și să dea un substanțial impuls întregii activități.

Planurile și programele supuse dezbaterii au consensul larg, general, ele vizează prezentul imediat ca și perspectiva, formează acel front de lucru amplu și exact prin care ne exprimăm însăși condiția asumării propriului nostru destin și condiția participării la făurirea acestuia, felul cum înțelegem și ne construim viitorul. Aceste planuri și programe asigură, așa cum s-a subliniat, creșterea intensivă, în ritm susținut, a industriei și agriculturii, a intregii economii naționale, asigură dezvoltarea puternică a științei, învățămîntului și culturii, asigură sporirea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. Ele sînt elaborate sub directa îndrumare a secretarului general al partidului și vădesc, sub toate laturile și în toate implicațiile lor, o grijă statornică, de un înalt și înflăcărat patriotism, devotament nemărginit față de interesele supreme ale poporului, încrederea nestrămutată în forța și talentul tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, atașamentul profund, inestricabil, față de cauza libertății și independenței patriei, a emancipării pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Se ilustrează toate acestea ca o calitate supremă a conducătorului de partid și de stat, a cărui viață și operă sînt închinate binelui țării și poporului, gîndind și acționînd în spiritul realității, al cerințelor, al normelor de ordin politic și social pe care le reclamă prezentul ca și în spiritul perspectivei, al devenirii permanente și necesare, într-un fel care îi este unic și reprezentativ în lumea contemporană, într-un fel care îi este unic și exponențial pentru viitor. **Noua etapă de dezvoltare economico-socială**, subliniia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **impune creșterea și mai mult a rolului științei, învățămîntului și culturii, a activității politico-educative de formare a omului nou, ca factor hotărîtor în unirea eforturilor întregului nostru popor pentru înfăptuirea obiectivelor Congresului al XIII-lea al partidului.** Și, mai departe, în ordinea viitorului, de pe poziția realității complexe de azi și a devenirii, a transformării și perfecționării acestei realități : **noi edificăm o societate a muncii libere, în care tot ce se produce aparține întregului popor, asigură dezvoltarea generală a patriei și ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului !**

Sînt definite prin aceste aprecieri atît sensurile și continutul actualei etape, cît și orizonturile pe care se sprijină realitatea viitoare. În acest cadru un loc deosebit de activ își găsesc și literatura și arta, toate manifestările care privesc talentul și vocația creatoare, existența prin creație. Făurirea și afirmarea unei noi sensibilități, a unei noi conștiințe, în acest amplu și indiscutabil proces în care sînt chemate să conlucreze științele și arta, spiritul revoluționar, creator, au în vedere, cum deseori s-a subliniat, însăși întărirea libertății și independenței țării, a demnității omului constructor conștient al propriului său destin. **De fapt, vorbind de revoluția tehnico-științifică**, aprecia secretarul general al partidului, **ar trebui s-o completăm cu revoluția în conștiința oamenilor.**

Această revoluție este și una din altitudinile literaturii și artei, este acea edificare de înălțare spre care cheamă interesele supreme ale țării ca și conștiința edificării noastre întregi.

Desfășurîndu-și lucrările într-un moment de aleasă semnificație istorică — împlinirea a 50 de ani de la procesul luptătorilor comuniști și antifasciști de la Brașov — Comitetul Central al partidului a adus tovarășului Nicolae Ceaușescu un vibrant omagiu, relevînd înaltele calități de revoluționar și patriot înflăcărat, marea personalitate a conducătorului României socialiste, ctitorul celei mai glorioase epoci din întreaga noastră istorie. **Dînd expresie înaltei prețuiri pe care partidul nostru, comuniștii, întregul popor o poartă ctitorului României socialiste moderne** — se spune în acest document omagial — **plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român aduce un vibrant omagiu de aleasă stimă și prețuire, de profundă recunoștință, împreună cu cele mai calde urări de deplină sănătate, viață îndelungată și multă putere de muncă tovarășului Nicolae Ceaușescu, marele fiu al partidului și al țării, Erou între eroii neamului, personalitate proeminentă a lumii politice contemporane, luptător neobosit pentru împlinirea aspirațiilor vitale de pace, dezarmare, securitate, înțelegere și colaborare ale tuturor popoarelor.**

În aceeași atmosferă de înaltă responsabilitate comunistă, de angajare puternică pentru înfăptuirea neobosită a planurilor și programelor adoptate de Plenara C.C. al P.C.R., ca urmare a istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea al partidului, a avut loc Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale. Cuvintarea secretarului general al partidului în cadrul acestui reprezentativ forum al democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare, la care au participat aproape 3 000 de activiști de partid, de stat și din economie, reflectă încă o dată acel consens general prin care actuala etapă a celui de-al optulea cincinal trebuie să se transforme într-o realitate economică și socială deosebit de complexă și să se asigure înfăptuirea dezideratului vital, acela al avansării noastre la stadiul de țară socialistă cu dezvoltare medie. Acest consens înseamnă gîndire și acțiune practică revoluționară, angajare a tuturor capacităților materiale și spirituale în sensul edificării unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate și ridicarea țării pe noi trepte de progres și civilizație.

În forul legislativ suprem al țării, Marea Adunare Națională, s-a dat putere de lege planurilor și programelor care alcătuiesc preocuparea de fond a societății românești contemporane și apropie tot mai mult viitorul pe care îl edificăm. Reprezintă toate acestea un demers de ansamblu, grăitor pentru însuși felul cum privim și abordăm realitatea în procesul transformării ei revoluționare, din perspectiva tuturor acelor înalte și fundamentale scopuri înscrise în Programul partidului.

Interesele păcii și colaborării internaționale alcătuiesc un capitol important al cuvîntării secretarului general al partidului și aceasta pune încă o dată în evidență marea personalitate a conducătorului partidului și statului nostru, contribuția sa la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planetă.

Înfăptuirea planurilor și

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Punînd puternic în lumină justețea și măreția luptei partidului, a militanților săi, procesul de la Brașov a reliefat cu deosebită vigoare și pregnanță strălucirea virtuților pe care le întruchipează excepționala personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, convingerea sa nestrămutată în dreptatea cauzei pentru care luptă, calitățile sale excepționale de conducător și organizator comunist, de revoluționar și patriot înflăcărat, exemplară dăruire și abnegație pentru păstrarea ființei naționale, pentru triumful idealurilor de libertate, independență și progres social ale României.

Din Omagiul Comitetului Central al Partidului Comunist Român adus tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la procesul luptătorilor comuniști și antifasciști de la Brașov

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Fapte de creație

Conștiința locului și rolului popoarelor în istorie nu poate veni decît din izvoarele adevărului istoric. Iar acesta se instituie ca o forță creatoare a viitorului, ca o forță întemeietoare a raporturilor umane între oameni ce aparțin diferitelor națiuni. Căci oamenii vin din istorie, iar istoria este a patriilor în devenire, a popoarelor și a națiunilor care sporesc umanitatea, care o fac autentică și ireductibilă. Cînd afirmăm acest adevăr avem în vedere „teoriile" celor care, sfidînd faptele și adevărurile, susțin că națiunile au devenit o frînă în calea progresului, că sînt perimate din punct de vedere istoric. Aceste „teorii" au fost supuse unei critici științifice de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în repetate rînduri. Sociologismul dogmatic, care a dominat în anii de dinaintea istoricului Congres al IX-lea al P.C.R., sădise teama de a ne numi români și de a ne numi România patria în care ne-am născut. Să mai amintim faptul că și scrierea numelui fusese modificată. Se putea un sacrilegiu mai mare ?

Astăzi, nu ne mai este teamă de a ne numi români și de a afirma că țara noastră se numește România, că istoria noastră este istoria unui popor care nu a poftit la bunul altuia, a unui popor care a luptat din greu pentru apărarea ființei sale naționale, a valorilor sale. Nu exagerăm mîndria de a fi români ? Acestei întrebări îi răspunde cartea lui Corneliu Vadim Tudor : „Mîndria de a fi români".*) Este carte, deși piesele ei au apărut sub formă de eseuri, recenzii, medalioane. Cartea cuprinde patru părți : I. Mîndria de a fi români ; II. Istoria, așa cum a fost ; III. Iconografie ; IV. Civilizația românească. În „Cuvînt înainte", autorul scrie : „Apar din Pantheonul umbrei preasfinte firi vizionare — ei au un braț pe ctitorie, iar celălalt pe spada grea — sunt Mircea, Alexandru, Iancu, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare și trăznetul Mihai Viteazul izbind cu pohta ce pohtea. Vin Brâncoveanu, Horea, Tudor și Avram Iancu crăișorul, Bălcescu, Mureșan, Bărnuțiu și Cuza-vodă renăscut — și-n urma lor tălăzuiește prin veac, Măria-Sa Poporul, înnobilat de tragedia Eroului Necunoscut. Ei,

Ion Stroie

Continuare în pag. a 6-a

● «Casa care umblă prin cer» ● fragmente de roman de Pop Simion (în pag. 4—5)

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

ROMÂNUL ROMÂNESC CONTEMPORAN

● Articole despre cărți semnate de ● Eugen Barbu ● Ion Lăncrănjan ● Paul Anghel ● Vasile Rebreanu

În pagina a 3-a

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

GENIUL POLITIC

În perspectiva celor 21 de ani care i-au creat o veritabilă „perspectivă istorică" suficientă spre a permite o judecată realistă, senină și capabilă să dea seamă de o sumă de realități vizibile acum oricui, **Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român** ni se înfățișează ca o dată tot atît de importantă, pentru cultura română, pe cît au fost Unirea din 1859 și Marea Unire din 1918.

Constituirea statului român modern și apoi desăvîrșirea unității naționale au deschis, fiecare, cîte o epocă în istoria devenirii noastre spirituale. Epoca „Marilor Clasici" nu este de conceput, cu decisul ei salt în universalitate, realizat de generația lui Hasdeu, Maiorescu, Creangă, Eminescu, Xenopol, Conta, Grigorescu, Andreescu, fără climatul politic asigurat de realizarea Unirii și scoaterea unei mari părți a poporului român de sub ipoteca regimurilor fanarioto-regulamentare.

Cînd în 1918 s-a realizat visul multisecular al adunării întregului neam românesc în cuprinsul aceleiași hotare, toți creatorii noștri au trăit, pe deplin conștienți, faptul că o eră nouă se inaugurează, și că abia acum — după cum au scris Ibrăileanu și Lovinescu — cultura română va putea juca rolul unei **mari culturi europene.**

Diagnostic și profeție pe deplin confirmate ! Căci epoca „interbelică" a devenit, într-adevăr, momentul cînd geniul creator al poporului nostru a recuperat toate decalajele provocate de vitregiile istoriei, s-a „sincronizat" perfect cu tot ceea ce era mai nou și mai deschizător de perspective în lume, și a dat personalități de audiență **mondială**, a căror glorie actuală este un adevărat simbol al acestui moment privilegiat și al capacității spiritului românesc de a participa la renașterea și reînnoirea lumii.

Există opinia — nu o dată exprimată și consemnată în scris — că această „epocă interbelică" ar reprezenta un **nec plus ultra**, un **summum**, o culme neatinsă și nedepășită, cel puțin deocamdată, adică la aproape o jumătate de veac de la izbucnirea cataclismului ce i-a pus capăt și i-a stabilit hotarul de încheiere. Desigur, dacă punem pe cîntar numele de creatori, dacă luăm dimensiunile personalităților singulare, dacă așezăm în cumpănă pe Blaga cu Nichita Stănescu, pe Sadoveanu și Rebreanu cu cutare prozator, cel mai bine cotat, al perioadei postbelice, pe G. Călinescu și chiar

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

Independență națională și trecut istoric

Se știe că în octombrie 1877 Eminescu intră în redacția ziarului „Timpul", iar între februarie 1880 și decembrie 1881 preia conducerea acestui cotidian în calitate de redactor-șef. Evenimentul major al epocii era cucerirea independenței naționale, care deschidea o altă perspectivă, atît politicii externe, cît și celei interne, generînd numeroase discuții asupra drumului de urmat. Nu lipseau însă nici suprasolicitatorii unor merite, oportuniștii ce încercau să se instaleze în rama istoriei, pretinzîndu-se promotori ai noului statut de neatîrnare a țării.

Poetul face apel la trecutul istoric pentru a demonstra că „independența nu e un copil găsit", că rădăcinile ei sînt adînc înfipte în glia presărată cu jertfele înaintașilor și, în consecință, pledează pentru cunoașterea istoriei naționale, pentru a imprima o orientare realistă statului român în conformitate cu legile evoluției istorice. Principiul de la care pleacă poetul în orientarea politică a României contemporane este unul științific, „o stare de lucruri rezultă în mod strict cauzal dintr-o altă stare de lucruri premergătoare și, fiindcă atît în lumea fizică cît și cea morală, **întîmplarea** nu este nimic alta decît o legătură cauzală nedescoperită încă, tot astfel aspirațiunile și sentimentele sînt rezultatul neînlăturat al unei dezvoltări anterioare a spiritului public, dezvoltare ce nici se poate tăgădui, nici înlătura." **(Opere**, vol. XI, p. 17). Raportînd prezentul la trecut, poetul conchide că „aceasta (independența, n.n.) n-a venit **ex abrupto**, în mod fragmentar ca din senin, ci, ca toate tendințele adevărate, a fost pururea prezentă și întunecată numai uneori de unele nevoi ale prezentului" (p. 19). Venerînd înaintașii, Eminescu îi raportează, ca și în **Scrisori**, la epoca sa : „Și ce străluciți într-adevăr, ce neasemănat de mari sînt reprezentanții din trecut ai neatîrnării statelor române față de epoca noastră? Oare Mircea I în cei 38 de ani, Ștefan cel Mare în cei 46 de ani ai domniilor lor au avut o altă preocupare decît neatîrnarea țării ?" **(Ibid.** p. 19).

Personalitățile la care face apel Eminescu pentru a demonstra continuitatea luptei de afirmare și neatîrnare națională sînt, îndeosebi : Alexandru cel Bun, Mircea Basarab, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Vlad Țepeș, iar din perioada mai nouă luptătorii pașoptiști, membri ai divanului ad-hoc din Moldova, 1857, domnul Grigore Al. Ghica, Alexandru Ioan Cuza, M. Kogălniceanu etc. Ipostazele în care apar aceste personalități în articolele eminesciene sînt fie de informare istorică, fie mai ales de comparație a epocii contemporane poetului — mai exact a păturii conducătoare de atunci — cu trecutul încărcat de glorie al străbunilor.

Admirația poetului este polarizată mai ales de Mircea, ale cărui fapte de arme le prezintă cu minuție, neuitînd și acțiunile sale de a susține cu bani pretendenți la tronul sultanilor, ca pe Musa contra lui Soliman I, ori pe Mustafa contra lui Mahomed I. În diverse polemici cu „Românul", poetul utilizează termeni și sintagme care amintesc de **Scrisoarea a III-a.** Astfel, în articolul de la 29 iunie 1880, el marchează o frontieră între „țara lui Ștefan și a lui Mircea din a cărui simbure născător a răsărit un codru de lauri" și „țara parfumatilor caraghiosi"... „...ce-și petrec zilele dormind și nopțile prin Bal-Mabille" **(Opere** XI, p. 228), iar în articolul din 3 iulie 1881 scrie : „De la Seina, din Bizanțiu, din lupanare și din spelunci v-ați cules apucăturile politice și morale : nu din istoria și din natura poporului nostru" **(Opere XII,** p. 228).

Ceilalți promotori ai independenței naționale sînt evocați în contexte similare, fie ca exemple de luptă și dăruire — fie într-un esafodaj polemic ca elemente de comparație în opoziție cu perioada contemporană poetului. Eminescu își focalizează atenția și asupra unor momente-cheie din istoria mai recentă : cea Adunarea ad-hoc din Moldova, 1857, compusă din reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale, inclusiv ai breslelor și țărănimii. „Cu greu se va găsi — scria Eminescu — în istoria specială a românilor, cu greu în istoria altor popoare chiar, o Adunare mai plină de sentimente generoase și de un entuziast patriotism, de-o înflăcărată iubire de naționalitate, ca Adunarea ad-hoc a Moldovei de la 1857, numită cu drept cuvînt și cu recunoștință din partea tuturor : **Adunarea-mumă**". „...Ar trebui într-adevăr să se retipărească procesele-verbale ale sedințelor acelei Adunări, dacă nu de altceva dar pentru ca generațiile mai noua să vază cît de sus erau acei oameni peste patimile zilei..." **(Opere** XI, p. 181).

Într-adevăr, cele 12 puncte ale proiectului votat cu o majoritate de 81 voturi contra 2 con-

Gabriel Țepelea

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIA ȘCOLARĂ „ZBURĂTORUL"

Copilul patriei

Femeia a luat pămînt fierbinte, pămînt eroic din pămîntul patriei, pămînt din care cresc spicele copilandre, ca apoi să se legene în bătaia aurită a vîntului. Și-a suflecat mînecile și a plămădit din el un copil. A adunat într-un coșuleț de borangic albastrul cerului și i-a făcut ochii.

Pentru ca să-și îmbrace copilul, a cules rochița rîndunicii, albăstrele și trandafiri. Și ca să-i dea viață, au venit ei, Mircea, Vlad, Ștefan, Iancu, Mihai, Nicolae, și i-au pus suflare din suflarea lor, inimă din inima lor. Într-o mînă i-au pus un paloș să apere la nevoie cu el țara, iar în alta o floare, ca să lumineze cu ea pacea acestui popor.

Așa am venit eu pe lume. La sînul patriei, milioane de mame și tați lucrează pentru mine în fabrici și uzine, în munți și pe ogoare. Lucrează cu uneltele albe ale bucuriei, să crească și să devină puternic copilul patriei.

Florentina Grigorescu
clasa a VIII-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

„Fețele realității"

„Gustul livezii" constituie editorialul debut colectiv, în proză, al unor tineri pasionați și înzestrați, unii, de altfel, cunoscuți din colaborări la publicații din întreaga țară. Nu este o culegere de cenaclu, dar nici chiar o antologie. Apariția ei este semnificativă din cel puțin două puncte de vedere : ea nu se hazardează să propună, atît de ostentativ, teribilismul deplorabilei experiențe textualiste (care, cum spuneam altă dată, îi împiedică pe tinerii autori să se exprime) și nu pune în circuit nume anonime, ci, în general, verificate de ecoul activității publicistice. De fapt, cinci din cei opt tineri prozatori de aici sînt redactori la diferite publicații (reviste culturale, ori studențești, cotidiene...), mai toți și-au încercat condeiul în publicistică, mai toți sînt autori de versuri, eseuri, publicînd chiar lucrări de istorie și critică literară (valorificînd, ce-i drept, fenomenul regional și local — Gh. Jurma, un pasionat cercetător al tradițiilor culturale bănățene). Spunem acestea toate, întrucît cunoaștem tineri respinși de publicații, dar cu bursă permanentă la edituri !

„Gustul livezii" e un model de temperanță editorială, concepută, deopotrivă, cu rigoare sobră și suplețe spirituală, în spațiul de actiune (antologia e apărută la Editura „Facla", în 1985).

Iosif Costinaș e un bun observator în diferite medii, interesat de comportamentul și psihologia personajelor („Pariu pierdut", „Așteptînd stewardesele"), dar și de stări mai confuze de spirit („Interdicție în primăvară"), din care extrage o falsă poetică (parodică, de

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

VARĂ

Vară la propriu, vară în calendar și pe cimp, miroase a bob de grîu proaspăt prin aer iar luna, dacă ați privit-o, sînt clipe cînd se aseamănă cu o adevărată insulă de maci. Într-un tablou de un pictor care putea fi și un copil nerăbdător de vacanța cea mare, am văzut-o agățată de creanga unui cireș. Dar asta poate fi și o pură invenție, o nostalgie, dacă vreți, după grădinile din aer. Cert este că e vară, că ne apropiem de mijlocul ei pe care i-l stringem cu fire subțiri și curate de grîu. Ceva idilic rămîne, oricît m-aș gîndi eu la asprimea și forfota campaniei — pentru că așa ne-am obișnuit, limbajul acesta e ! — și oricît din toată această tehnică și organizare de azi aș putea să deduc, și deduc, desigur, un foarte precipitat sentiment al vitezei, al comprimării timpului. Ceva din Coșbuc parcă își mai găsește locul și în capăt de mireste, ceva din Alecsandri parcă mai plutește prin amintiri. Parcă se mai aude și Goga în năduful adînc al satului, se mai aude și Blaga cu a sa „mirabilă sămînță".

Poezia verii este întreagă a grîului, secerișul este încantația de ormce ca și de cumpene ale pămîntului iar un bob de grîu poate să atîrne uneori tot atîta de greu pe cîntar ca și pămîntul.

Îl știu cei care-l iubesc și cu mîinile și cu gîndul, cei care îi frămîntă cum veacurile brazda și îl încălzesc cu lumina ochilor lor pînă ce se înfiripă, crește și se ridică apoi în picioare, se leagănă amețit de văzduhuri ca un copil. Ființa lui ne cutreieră pe toți iar vara aceasta ne spune din nou că am avut și are dreptate. Pentru că e vară, vară la propriu, vară în calendar și pe cimp, miroase a bob de grîu proaspăt prin aer iar luna, dacă ați privit-o, sînt clipe cînd se aseamănă cu o adevărată insulă de maci.

A.I. Zăinescu

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA CONSTANTINESCU: «Aleargă pentru viața ta»

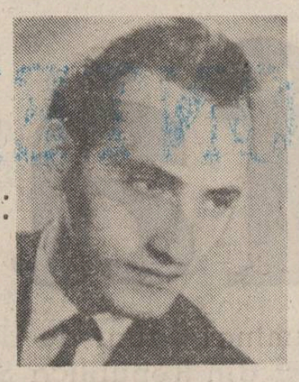

Prozator, în genere, evocator de medii și atmosferă în tonuri și linii destul de apăsate (**Cum îndemult bucureștenii petreceau. Amurgul levantinilor**, vol. I și II) Mircea Constantinescu nu face nici în textele din **Aleargă pentru viața ta** (Editura **Albatros**, 1985) economie de culoare și pitoresc. În linia lui G. M. Zamfirescu din **Maidanul cu dragoste**, umanitatea descrisă în majoritatea schițelor și povestirilor sale aparține mahalalei și periferiei bucureștene prinsă sub aspectul unor întîmplări, gesturi și scene mozaicate, și mai puțin al unor caractere și comportamente tipice. Este o lume din care nu lipsesc evenimente importante, sentimente și trăiri puternice sau personaje individualizabile, dar care este receptată, mai ales, prin pitorescul de limbaj și situații. Altfel spus, o lume așa cum apare în reprezentarea lui Mircea Constantinescu, în care există drame reale sau potențiale dar care nu au dramatism. O excepție totuși: **Azi e luni, dar miine-i marți**, nuvelă în care prozatorul nu se mai lasă sedus doar de suprafață, lucrînd mai adînc în substanța narativă și dînd relief unor personaje și situații. Vasile Albu, Mihai Panait sau Ciuciulete nu sînt doar simple pete de culoare aruncate pe pînza unei mahalale bucureștene a anilor cincizeci, tulburată de transformările social-politice ale vremii, ci figuri de un oarecare grad de tipicitate, fără a aluneca în schematism. Conflictul mocnit dintre Mihai Panait și Vasile Albu, naivitatea generoasă a primului și ura criminală a celui de-al doilea, lașitatea vicleană a lui Ciuciulete ca și tragicul deznodămînt al raporturilor celor trei protagoniști arată în Mircea Constantinescu un prozator capabil și de intuiții psihologice mai profunde, dincolo de filmul realității imediat perceptibile. De asemenea, textul se distinge și printr-o anume sobrietate a enunțării, autorul făcînd uz de expresiile limbajului popular și argotic, exact atît cît să contureze identitatea socială a personajelor sau sentimentele și trăirile lor de moment. Nu același lucru se poate spune despre majoritatea celorlalte proze cu subiect din mediul periferiei bucureștene. Nu mă refer la limbajul eroilor cît la contaminarea naratorului cu limbajul și, în parte, mentalitatea personajelor. Rezultă din această duplicitate a scriiturii, un stil hibrid în care vocea autentică a naratorului este alterată de sentimentalismul, romantismul, vulgaritatea sau umorul indoielnic al unor personaje. Nici discursul fluviu cu o punctuație aparte, fără particularizarea replicilor, eliminînd dialogul și înglobînd într-un enunț compact vocile povestitorului și ale personajelor nu mi se pare a fi modalitatea cea mai potrivită pentru proza sa. Transplantul continuumului psiho-lingvistic, după tehnica din **Valurile**, romanul Virginiei Woolf, pe o materie ca aceea din **O idilă pe pod** produce un efect estetic minor : „Și tăcuseră, părea mai oportun ca în dreptul stației metroului (palma lui zdrelea degetele ei lungi, albite, adunate într-un pumn numai nervi, zvicnind cînd și cînd, neregulat, aidoma inimii unui astmatic) să-și oprească amîndoi privirea pe înaltele ferestre însingerate în amurgul deodată răcoros, mereu zăboveau acolo după ce coborau din tramvai și furișau căutături obraznice încercînd să spoiască aceleași și aceleași tablouri ale bătrînei, M-am Sanjeen o numise Loreta Miu, A fost soție de colonel. Este, vrei să zici, o corectă Liviu, Este, da, și trăiește vînzîndu-și carpetele și tablourile și vreau să i le mai văd pînă n-o apuca să le dea pe toate, zicea, E caraghios, replica el, mai bine i-am cere voie, hai să sunăm, să intrăm și să le privim în voie." (ș.a.m.d.). Cînd autorul își ia distanța necesară față de subiect și variază registrul tematico-stilistic, rezultatele sînt întrutotul notabile. **Dacă X, atunci foarte probabil Y** este o nuvelă de un realism minuțios, aproape cinematografic. Drumul lui Mihu pînă la întreprinderea unde lucrează, ca și atmosfera de „suflete moarte" din sectorul său sînt descrise cu o precizie a amănuntului gogoliană. Finalul nuvelei rezervă însă o surpriză ce nu lezează, totuși, coerența narativă a textului, înscriindu-se în logica plauzibilului. Accidentarea gravă în perimetrul uzinei, a unei colege antipatizată de șef, accident probabil, nu întîmplător, îl scoate pe erou din starea de rutină, de somnambulie a conștiinței, hotărîndu-l la o atitudine activă, lucidă, critică deși incomodă și imprevizibilă în consecințe. Dacă prozatorul și-ar fi cenzurat o parte din intervențiile auctoriale, și ar fi fost mai puțin generos cu verva lui colocvială, povestirea ar fi cîștigat în echilibru narativ și proporționalitate a construcției. Din acest punct de vedere, al tehnicii compoziționale și ai eficienței procedeelor epice, nuvela **O lecție frumoasă și devreme acasă** mi se pare superioară precedentei, cu toate că nu are anvergura și „miza" ei tematică.

Uzînd de o modalitate simplă dar ingenioasă, aceea a discursurilor verbale și a realităților paralele, autorul scoate efecte de un umor suculent. Într-o școală generală din comuna Măgurele este invitat un lector pedagog, în persoana Esmeraldei Crișu, pentru a ține o prelegere părinților despre creșterea și formarea copiilor în „mediul restrîns", familial. Instalată în cancelarie și încredințată că este ascultată prin stația de radio-amplificare, de vreo 200 de părinți, cum îi comunicase directoarea, ea ține o dizertație științifică din care nimeni nu pricepe nimic. Rînd pe rînd cei treizeci de părinți (țărani cooperatori, muncitori, gospodine) adunați cu chiu cu vai într-o sală de clasă părăsesc școala, făcînd comentarii de un haz involuntar, în flagrantă contradicție cu discursul invitatei. Textul se încheie cu o scenă de un comic aproape grotesc, ce merită redată : „În sfîrșit, un minut de tăcere. S-o fi defectat difuzorul de aici ? Cumva un scurt circuit la stație ? Oh, nu, tovarășa Crișu și-a terminat expunerea și, iat-o în pragul ușii : puternică, radioasă, doar ochelarii păstrîndu-se într-un echilibru primejdios : „Credeți că mi-au înțeles limbajul ? Că am avut succes ? Barem o parte din cei două sute de părinți... Cum spunea și Engels, dacă o parte din... Mai bine să-i pindesc acum la plecare, să le aflu părerile...".

„A, nu !" se trezi din somnolența ei caracteristică Nedelciu, zvicnind din scaun și plasîndu-se — blondă trompă de elefant puber — în ușă, flancînd-o ferm pe Esmeralda Crișu. „Ați avut un succes fastuos. Ga-ran-tat !" pătrunde pînă la Cauc glasul directoarei dinspre hol. „De altfel noi am verificat pînă acum sistemul și n-avem de ce să ne plîngem. Stația, difuzoarele, microfoanele merg strună ! Dar mai serviți un pișcot !"

În cazurile în care renunță la intervenții lirice și comentarii auctoriale supărătoare, ca și la pitorescul local exagerat, Mircea Constantinescu se dovedește în volumul **Aleargă pentru viața ta**, un prozator înzestrat, demn de atenția și interesul cititorilor.

Paul Dugneanu

Independență națională și trecut istoric

Urmare din pag. 1

tin în germen principiile Constituției ce avea să urmeze. Dintre prevederile proiectului, poetul insistă în special asupra abolirii privilegiilor de clasă și „așezarea dreaptă și generală a contribuțiilor în proporție cu averea fiecăruia". Examinînd cauzele care au situat Moldova înaintea Țării Românești, ajutînd-o să promoveze o mai largă deschidere politică și socială, Eminescu se oprește asupra lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea, care a sprijinit ideea Unirii în cadrul conferințelor de la Viena și Constantinopol și s-a înconjurat de sfetnici pașoptiști cu vederi înaintate. „Dar de ce în Moldova și nu aiurea? Explicarea e lesne de dat. Pe tronul Moldovei stătuse un Domn, Grigorie Ghica, de-o curăție de caracter și de-o iubire de patrie care cu greu își va găsi seamăn în istoria noastră. Tot ce pămîntul Daciei avea mai luminat a fost strîns de el împrejurul tronului, toată generația aceea care reprezenta ideile nouă sub domnia lui Vodă Sturdza a fost ridicată alături cu el. Dacă ar fi trăit, desigur ar fi fost ales Domn al Țărilor unite" (**Opere** XI, p. 267). Am făcut apel la acest citat fiindcă el demonstrează profunda cunoaștere a istoriei naționale. Într-adevăr, Grigore Al. Ghica al X-lea, care a abdicat și s-a stins din viață în Franța, era o personalitate controversată în epocă, asupra căreia s-a făcut lumină deplină doar în ultimii ani. Eminescu, cunoscîndu-i meritele, nu ezită să-i situeze printre caracterele și patriotii care „cu greu își vor găsi seamăn în istoria noastră".

Deși pe tronul țării stătea la acea dată un descendent al familiei de Hohenzollern, poetul lansează un atac vehement împotriva fostului colonel Dimitrie Leca, a cărui contribuție „prin trădarea străjei domnești" a fost esențială la detronarea lui Alexandru Ioan Cuza, din februarie 1866. În mai multe articole sînt subliniate meritele lui Cuza ca participant la revoluția din 1848, și, mai ales, ca „Domn al Unirii" care „lepădîndu-se de privilegii spre binele țării", a promovat reforme importante, printre care, pe primul plan, se situează secularizarea averilor mînăstirești. Dar coalitia oligarhică a preferat un domn străin, partidele în vesnică luptă s-au unit la detronarea sa. De ce ? „De cîte ori partidele s-au unit — scrie Eminescu — nu s-au unit decît spre a face un mare rău nației. S-au unit la '66 ca să răstoarne pe Cuza Vodă. Dacă nu l-ar fi răsturnat, niciodată unirea Ardealului cu Ungaria nu se făcea. S-au unit spre a aduce un Domn străin, pentru că aminduror le convenea un Domn fără inițiative și necunoscător de țară, sub care să-și poată face fără control manevrele" (**Opere** XII, p. 460). Poetul decelează în aceste rînduri lapidare atît ratiunile interne ale răsturnării lui Cuza, cît și consecințele dramatice asupra vieții românilor din Transilvania înglobați, fără voia lor, la 1867, în monarhia dualistă austro-ungară. E o relație pe care puțini comentatori din acea perioadă au sesizat-o : veghea lui Cuza asupra destinului tuturor românilor nu ar fi permis, desigur, instaurarea monarhiei bicefale și sacrificarea românilor de peste munți.

Istoria națională e o dominantă a publicisticii eminesciene. Exemplele de luptă și afirmare ale independenței naționale nu se rezumă, fireste, la pasajele subliniate aici. Le-am considerat revelatoare pentru excepționala informare istorică a poetului, pentru demonstrația sa că în istorie nimic nu e întîmplător și că pașii spre libertate ai strămoșilor trebuie să răsune în conștiința tuturor. În fine, pasajele citate sînt revelatoare pentru curajul civic și demnitatea redactorului de la „Timpul".

Experimentalisme critice

ATITUDINI

Se face tot mai prezentă o critică literară care, înfierbîntată de goana după originalitate cu orice preț, alunecă de la impresionismul ludic spre un experimentalism lipsit de respirație și orizont. Dacă stilul impresionist, minuit de mîini pricepute, este clarificator, în măsura în care se lasă condus de plăcerea probării unor ipoteze afective, ipostaza lui hiper-modernizatoare, adică experimentalismul, eșuează într-un libertinaj ingrijorător, căci misiunea criticului e redusă **doar** la abilitatea combinării părerilor ce sînt schimbătoare, în nuanțe, ca și vremea. O gramatică a capriciului mineză și/sau dizolvă judecățile de valoare. O exemplificare : Alexandru George — **Petreceri cu gîndul și inducții sentimentale** (1986). „Inducțiile" sînt, într-adevăr, „sentimentale" : experiențe, fericite sau nu tocmai, devin prilej de reflecție pe teme culturale ; sînt unele pagini suculente. Însă, „petrecerile" situează actul critic în magma unui ritual ce degenerează în **relativism agresiv.**

Al. G. se ține de șuguială. Dacă ne-ar spune deschis că acesta îi este registrul de comunicare în planul criticii literare, n-ar fi un sfîrșit de lume : am lua totul ca atare, adică... sumă de însăilări poznașe. Dar Al. G. nu poate face un asemenea gest, pentru că se ține de șuguială fără să știe, adică... e convins că ieșe din corsetul opiniilor culturale curente printr-un liberalism clarvăzător. Dar nu e cazul să ne entuziasmăm : norma estetică propusă de autor e confuzia. Și pendularea îngăimată logic : „poate că adevăratul scriitor să fie ultimul om de pe lume care să dorească a se cunoaște cît mai exact pe sine însuși" (p. 7) ; **poate** că așa este, dar... peste alte pagini se revine : „dacă vrem neapărat (vrem, de ce nu ? — n.n.) să vorbim de talent, trebuie să avem în vedere că el nu are valabilitate decît cînd se confundă cu conștiința cît mai precisă a lui" (p. 191—192). Să trecem, însă, peste prețiozități comune. Al. G. este interesant prin nostalgia revizuirilor lovinesciene pe care încearcă să le revizuiască. Dar nici nu ajunge la ele : îi scapă exact fondul, adică substanța valorică și morală (cf. p. 248—249). Deși e preocupat de progresul criticii în valorificarea valorilor estetice, deși dovedește o labilitate invadatoare cînd se referă la rolul nefast al prejudecăților care amorțesc receptarea operelor de artă, Al. G. se instalează comod în schemele lucrative ale dogmatismului lipsei de dogme. Jucăria funcționează foarte simplu : mai întîi, confuzie pe toată linia, apoi, lovitura precisă. Să explicăm. „Contrariul spiritului critic **nu e admirația**, ci anchiloza intelectuală". Totuși, „dacă cineva e copleșit de **admirația pentru** Vlahuță, nu se va putea deschide să-l înțeleagă pe Eminescu ; dacă se va închide în lumea acestuia, se va exclude din sfera unui Macedonski sau Arghezi" ș.a.m.d. Al. G. confundă **gusturile**, preferințele — aceste chestiuni personale, marcate subiectiv, — cu **Gustul** estetic, menit a fi axul atitudinii critice. Ca urmare, cadrele gustului său, orgolios fixat într-o subiectivitate crispată, sînt erijate în etaloane valorice. Al. G. se comportă aidoma unui copil căruia îi plac sau nu anumite jucării : moftul este vertebrat de o schemă cu puteri miraculoase : „**Dacă** actul critic va emite o judecată negativă despre unul dintre aceștia (**măcar** pe o parcelă a activității lor artistice), **va** deschide o cale **nouă** de apreciere a celorlalți și, invers, admirația pentru unul îi va cobori pe ceilalți în relativitatea judecăților omenești" (subl. n., p. 250). Înainte de a exemplifica, autorul își ia precauții lunecoase : **„Acțiunea aceasta de vigilență intelectuală** (așa să fie ? ! ? — n.n.) **nu are în ea nimic profanator"** (subl. n., p. 250). Ba are ! Nu înțeleg cum poate Al. G. să uite că trebuie să-și dea seama de exclusivismul pe care îl afirmă. Tocmai el, care e de părere că „o literatură se omologhează doar într-o «multitudine» de opere" (p. 66).

Acrobația verbală a lui Al. G. e un trucaj : cu finețe psihologică, se inoculează un anti-eminescianism agresiv. „A vorbi de «omul deplin» al unei culturi e o aberație comprabilă doar cu ideea că s-ar putea aduce un elogiu vreunei cărți spunînd despre ea că are doar o singură pagină" (p. 69). E vizată, aici, cartea lui C. Noica (cf. și p. 67) despre Eminescu. Dar sensul acestei cărți este deturnat : Noica are atîta știință de carte și e legat de complexitatea culturii noastre în așa măsură încît nu poate să o reducă la momentul Eminescu. Insinuarea lui Al. G. e lipsită de obiect : analizînd manuscrisele eminesciene, Noica dezvăluie, cu uimire, multele planuri în care este angajat, competent și responsabil, spiritul creator al unicului (totuși !) Eminescu ; el restituie culturii române un alt Eminescu, mult mai complex decît cel intrat în conștiința comună, ahtiată după etichete îndeminatice. Atît face Noica. Interpretarea lui Al. G. îl privește pe Al. G. Din exces de zel antieminescian, el va merge și mai departe : „Trebuie să renunțăm la ideea de a găsi într-o cultură cu adevărat împlinită „reprezentanți" (p. 69). Dacă nu „reprezentanți", cu operele lor, ce să găsim ? „Globalitatea", atît de dragă lui Al. G., cum ar putea subzista fără acei piloni care sînt reprezentanții ? Al. G. face doar pași pe nisipuri mișcătoare. Uită, extaziat de balonașele de săpun, că el însuși definește cultura română prin... „reprezentanți" (p. 67). Incoerența e sporită de intrarea în acțiune a schemei critice analizate mai sus : proza eminesciană (în speță, **Sărmanul Dionis**) e descalificată prin sugerarea unei comparații cu **La hanul lui Mînjoală** a lui Caragiale. Chestiune de **gust**, dar nu de **Gust. Preferințele** nu pot duce decît la claustrarea subiectivității receptoare în atmosfera unei ideologii literare (explicite sau mascate), dar **Gustul** estetic poate legitima în cetatea artei opere foarte diferite, fără a le demola pe unele prin altele. Al. G. merge, însă, pe urmele lui E. Lovinescu în disprețul față de proza eminesciană, dar în formule retorice, fără suport analitic. De pildă: „Eminescu e cel care a lucrat într-un material mai caduc. Marea lui realizare nu este atît de domeniul artei literare, cum a părut la prima vedere și cum au crezut mulți critici chiar mai tîrziu, cît din acela al sensibilității pe care a aprofundat-o nebănuit și al spiritualității, al cărei unul din factorii constitutivi a devenit ulterior" (p. 252). Deci, Eminescu e mare doar pentru că a fost asimilat de sensibilitatea românească, în rest... e caduc. Și „poezia prin ea însăși se dovedește, odată cu trecerea timpului, mai caducă și Eminescu e victima acestei imprevizibile fatalități, cu efecte deloc imediate, dar inexorabile" (ibid.). Iată cum Al. G. emite judecăți, fără minim de efort interpretativ, asumîndu-și roluri mesianice pe care nu le poate sluji cu argumente. Vrea să salveze eminescologia, „intrată mai demult într-un impas", de unde „nu poate fi scoasă prin studii de felul celor ale lui Edgar Papu sau Constantin Noica" (p. 253). Cere o „revizuire totală a «situației» lui Eminescu", e îngrijorat de opera acestuia și „obscura ei elocvență", dar declară deschis că nu are timp și posibilități intelectuale (cf. p. 252) pentru așa ceva. De aceea, în anul de grație 1986, se mulțumește să încropească etichete critice parazitare, fără acoperire analitică, (așa cum trebuie procedat într-o dispută de idei). Doar insinuări pătimașe și mușcături cu dinți de lapte. Căci Al. G. nu-și slujește competența cînd se angajează doar cu cîteva idei subnutrite în ceea ce crede a fi democrația opiniilor literare.

Vasile Macoviciuc

Programele dezvoltării

Urmare din pag. 1

programelor dezvoltării noastre multilaterale are nevoie de pace, înfăptuirea programelor dezvoltării tuturor țărilor și popoarelor are nevoie de pace, speranța de viață a lumii și supraviețuirea însăși a speciei umane au, în condițiile actuale, nevoie de pace. Aproape că nu există prilej în care secretarul general al partidului, președintele României, să nu vorbească despre situația gravă a lumii contemporane și despre nevoia de pace, despre necesitatea de a construi și legifera pacea ca rod al înțelepciunii, al respectului libertății și independenței, al civilizației. „Oricît de grave sînt problemele — spune — dacă popoarele vor acționa într-o mai bună unitate, dacă vor face în așa fel încît să țină seama de interesele păcii și colaborării, atunci este posibil — și noi avem această convingere — că se va obține schimbarea cursului evenimentelor, se va impune o politică de dezarmare, de pace și colaborare internațională !" Este tot ceea ce poate fi mai responsabil și mai fidel față de soarta umanității, față de rațiunea de a fi ca țară și popor în actualele condiții cînd lipsa de pace, amenințările și conflictele ar antrena și mijloacele distrugerii universale.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE «JOCURILE SINGURĂTĂȚII»

ETA BOERIU
LA CAPĂTUL MEU DE ÎNSERARE
Editura Dacia

Reputația de foarte bună traducătoare a lui Dante și Petrarca, a lui Castiglione și Boccacio, a lui Giovanni Verga și Cesare Pavese a pus în umbră, în destinul literar al italienistei Eta Boeriu creația poetică originală. Un volum*) de restituire a acesteia, printr-o selecție a versurilor din mai multe cărți și tipărirea unora inedite, a apărut recent cu o prefață de Ștefan Augustin Doinaș, împreună cu o scurtă prezentare biografică. Poezia Etei Boeriu este produsul unei cerebralități imaginative, cu frecvente reprezentări ale corporalului, acesta nu în ipostaza senzitivă, ci convertit în imagine pură. Versurile exprimă un mod intelectualizat de a percepe existența proprie, cu sentimentul echivalenței între fenomenele interioare și cele exterioare. Imaginația proiectează fantasme ce stăruie o clipă și se destramă. Este o poezie ce creează o impresie dominantă de fluiditate și evanescență, cu „ambră topită curgînd printre iederi", cu „o dulce de pulberi fluidă răcoare", cu roiuri de lumini purtate de curenți rătăcitori. Ființa este fragilă și totul în jurul ei pare friabil. Bucuria este îngemănată cu suferința și amîndouă profund subiective. Totul este metamorfoză, totul curge, se destramă, se estompează : „Se prăbușea o seară de cinabru / cu pete mari străluminînd ciudată /, un soare sfîșiat pînă la sînge / topea, curgînd pădurea devastată / o purpură țîșnea din nori pe lucruri, / o pastă groasă se-ntocmea în fluviu / și ochii mei urlînd erau perechea / sortită-a se-nmulți după diluviu (...)" (**Perechea aleasă**).

Și totuși nu este o poezie suav-feminină și nici euforică. Bucuria nu este niciodată separată de gustul amar. Eul liric nu este o entitate distinctă, desprinsă de restul lumii. Fire nevăzute îl înrudesc obscur cu existența în formele vegetalului și cu toate „jivinele". Și cu toate acestea un sentiment de singurătate și de neîncheiată geneză este prezent în fiecare poezie. Este ciudat cum un lirism atît de imaterial în aparență poate sugera atîta plenitudine vitală, atîta fior al vieții obscure, pulsînd în nămoluri calde, în „milul sălbatec" în materia ce alcătuiește pulpa fructelor, simburele, trupul melcilor, meduzelor, șopîrlelor, în acel „nod de tineri șerpi", în toată acea animalitate simbolică pe care o proiectează poezia aceasta totuși atît de puțin concretă.

Așa cum bucuria este inseparabilă de suferință, tot astfel erosul și thanatosul aproape se confundă, imaterialul coexistă cu forma biologică primitivă și regnurile sînt solidare. Reflecție metaforică asupra propriei existențe, poezia Etei Boeriu nu este nici adevărată confesiune, dar nici reverie pură. Ea emană din „jocurile singurătății", și din „ispita speranței" și produce peisaje fantastice, inconsistente, neliniștitoare și frumoase cu un amestec de atrocitate și blîndețe.

Este o poezie bogată în imagini, ale căror văluri fastuos strălucitoare acoperă, fald peste fald, înțelesurile, o creație inseriabilă, cu toate particularitățile sale, unui anume gen de poezie intelectuală, discretă, eflorescență a unei sensibilități controlate.

Sultana Craia

*) **Eta Boeriu : „La capătul meu de înserare", Editura „Dacia", 1985.**

SOLEMNITATEA DISCURSULUI POETIC

DUMITRU TITUS POPA
PECETEA ELINĂ
Editura Eminescu

Cel mai recent volum de poezii al lui Dumitru Titus Popa stă sub semnul echilibrului gnomic și nu întîmplător titlul cărții *) trimite la spiritul elin, autorul manifestînd o evidentă propensiune spre rigoarea clasică a expresivității. Fie că sînt scrise în vers liber sau în prozodie tradițională, poemele relevă o remarcabilă acuratețe stilistică, discursul poetic nu alunecă în ostentația formală. De altfel, autorul (cum singur mărturisește) caută „logosul echilibrator" care să-l ferească de excesul sentimental și de pierderea dreptei judecăți estetice. Lirica lui Dumitru Titus Popa impresionează nu atît prin luxurianta metaforică (poezia e mai degrabă aticistă), cît prin solemnitatea interogațiilor existențiale. Sentimentul înălțător pe care ți-l transmite o astfel de poezie la lectură vine din geometria limpede a ideilor, imaginația poetului decodifică legile firii pînă la revelația necesității cosmice. Aproape deloc supus pasiunii, sau cultivînd cel mult un patetism cenzurat, autorul scrie o poezie apoftegmatică, în care sensurile se ordonează după o „logică rotundă solară" urmînd principiile clarității și ale măsurii, străine fiind de ironia minimalizatoare sau de ornamentul baroc. Poetul gloseză pe marginea destinului uman, invocînd „mina ursitei", realul fiind astfel introdus în regim alegoric prin simbolurile antichității eline. Piesele de rezistență ale volumului sînt cele două poeme de largă respirație, „Plecarea cărturarului" și „Călătorul tăcut", în care existența e proiectată „in illo tempore" pe tiparul eposului elin, poemele au o desfășurare apodictică, iar tonul e sentențios ca în vechile texte „încrustate-n argile". Fantezia poetică reactivează tulburător mitul orfic : „Iată coloana lui Orpheus mi-am zis... Orpheus ! / El a fost în infern. Cu talpa lui a călcat tărîmul de umbră al morții / Dacă nu se va uita înapoi voi scăpa. Voi intra în ziua de mîine / Triumfător chiar dacă în vesminte însingerate". Impresionează aici cadența clasică a frazării, arhitectura stilistică sugerînd parcă austeritatea solemnă a coloanelor dorice „în limpedea lege a vieții perfecte sub stele", versul are o tăietură carteziană, emotia e stilizată intelectual. Se observă că autorul își construiește silogistic poemele, evitînd în mod programat ambiguitatea, oferindu-ne proba unei elocvențe lirice aflate sub cupola înțelepciunii eline. În cele mai bune din poeziile acestui volum, Dumitru Titus Popa recombină datele mitologiei cu simbolurile modernității într-un aliaj expresiv, actionînd hermeneutic în memoria culturală a umanității : „Acestea s-au întîmplat mai demult — a spus Cîntărețul / Cînd vestitul și prea timpuriu împărat Alexandros / Se înclina în fața zeiței Ishtar și trecu rece Tigrul". Pe aceeași filieră clasicizantă, însă în registru autohton, sînt și cele cîteva poezii „de extracție" ardeleneasă („Alba Iulia, 1918", „Oala de miel", „Lancrăm"), în care imaginația lirică proiectează o Transilvanie arhaică „din strunga gestației primordiale". Impresionează și aici eleganța laconică a expresiei, buna știință a construcției prozodice. În poemul „Accresco", polifonia subtilă și atent manevrată creează efecte neașteptate, alteori însă poetul abdică de la principiul rigorii experimentînd, fără succes, decorațiunea „corintică" și jocul formal, precum în poemele „Presiunea realului" sau „Noi fermecați". Neîndoielnic, sensibilității sale i se potrivește hieratismul expresiei cenzurate, dovadă fiind excepționalul poem „Elegia", în care desenul stilizat al emoției trădează un bijutier al cuvîntului.

Alexandru Horia

*) **Dumitru Titus Popa : „Pecetea elină", Editura „Eminescu", 1985.**

Disponibilități reversibile

Despre amploarea pe care a luat-o reportajul în ultimii ani în literatura noastră, despre permanența acestui gen, am scris cu alt prilej scoțînd în evidență un fapt de necontestat, acela de a judeca reportajul din interiorul literaturii, fără a-l considera un gen periferic al acesteia. Ca în orice alt domeniu însă, excesele nasc anomalii ce duc în final la **demonetizarea unei realități pînă la transformarea sa într-un principiu căruia nu i se pot găsi justificările.**

Este drept, unii reporteri, dînd curs îmboldului creator, folosindu-și talentul și cultura, ne-au oferit, alături de niște cărți de reportaj, volume de proză care s-au bucurat de succes în rîndul cititorilor și al criticii, afirmînd în planul literaturii, romancieri de seamă. Exemplul cel mai elocvent îl reprezintă, fără îndoială, **Paul Anghel** care, după volume de reportaj cum ar fi **„Arpegii la Siret"**, a scris excelentul ciclu romanesc **„Zăpezile de acum un veac"**, din care au apărut pînă acum opt volume, ciclu ce se dovedește a fi una dintre cele mai însemnate întreprinderi literare ale literaturii române.

Această situație și altele de acest gen, demonstrează, fără doar și poate, înzestrarea autorilor respectivi, capacitatea lor de a duce la capăt proiecte ambițioase menite să-i afirme **necondiționat** printre prozatorii de mîna întîi. Dar nu se poate înțelege de aici că orice reporter trebuie neapărat să-și valorifice experiența scriind romane ample, **trecînd deci de la realitate la ficțiune printr-un pariu făcut cu propriul destin.**

Nicolae Holban a scris pînă acum cîteva cărți de reportaje, bine primite de către critică la vremea apariției lor. Recent însă, urmînd exemplul altor confrați, el a publicat primul său roman, (**„Cabina de montaj"**, Ed. Albatros, 1986), pe care-l pune sub semnul frumosului motto : „Să trăim în așa fel, încît moartea să ne prindă în viață". Cu toate avertismentele autorului, **„Cabina de montaj"** este tributară plachetelor reportericești, prin infuzia faptelor de viață nesemnificative al căror rol în reportaj este de a creiona destine firești, obișnuite și care în roman nu-și mai au rostul decît dacă slujesc prezentării unor tipuri sau tipologii menite să portretizeze personaje individuale cu caracter **exemplificator**, simboluri ale personajului mare care este Viața. Scriind despre una din cărțile de reportaje ale autorului, Sultana Craia afirma : „Personajele reale devin personaje literare, cu farmec, dramatice, comice, nostalgice...", subliniind una din calitățile volumului respectiv. În „Cabina de montaj" se întîmplă fenomenul invers : personajele cărții, care se vor personaje literare, apar în fața noastră ca niște personaje desprinse dintr-un reportaj, așa încît ele nu pot schița o acțiune tipic romanescă în care totul converge spre conflictul principal. Suportul epic al cărții este extrem de fragil, cu toate că autorul bruschează narațiunea încercînd să-i ofere dinamism prin inserția în viața personajelor a unor momente dramatice, de cele mai multe ori artificiale.

Astfel, intrarea „în scenă" a celor trei personaje, care se doresc principale, Octavian, de la Studioul de filme publicitare, Gabriel, fost adjunct la un minister, acum șeful lucrărilor de construcție în orașul Suditi, și primul secretar Petrică, nu are decît o singură rațiune, aceea de a introduce fiecare cîte o poveste despre propria viață, pe care autorul, ca-ntr-o „cabină de montaj", le leagă în cîteva cuvinte : cei trei se cunosc din tinerețe.

Și aceasta, cu toate că avea la dispoziție, chiar în cartea sa, un conflict potențial gata făcut ce putea să genereze observații psihologice interesante, conflict pe care îl lasă cu totul nerezolvat, trecînd peste el dintr-o trăsătură de condei.

Mă gîndesc la „cazul" Michi, în jurul căruia trebuia, după opinia mea, să se desfășoare întreaga acțiune, și pe care prozatorul îl abandonează în favoarea unor pagini nesemnificative — multe la număr —, la care se putea renunța fără nici o pierdere. Michi este fiul lui Gabriel, provine deci dintr-o familie de intelectuali, în sînul căreia el este răsfățatul mamei. Acest răsfăț explică de ce, în memoria părinților, îl găsim pe Michi de nenumărate ori fugit de acasă, fiind adus — în mai puțin de doi ani — din diverse locuri din țară : Petroșani, Deva, Bacău, Pitești, Focșani, Reșița, motiv pentru care tatăl său va fi dat afară din minister (pp. 53—55). Este în relații foarte bune cu Gigi Kent, un ospătar cu preocupări dubioase, iar mai tîrziu este bănuit de organizarea unui viol. Tocmai aici autorul renunță la conflict, și dintr-odată îl prezintă pe Michi în culorile cele mai frumoase, fără a ne da nici o explicație în legătură cu această ciudată metamorfoză. Și astfel... fata implicată nu era alta decît Miruna, viitoarea soție a lui Michi, care nu era altcineva decît fata lui Petrică și care, fireste, era prietenul lui Gabriel, tatăl lui Michi. Fostul vagabond nu mai păstrează nici o urmă din trecutul său : ia la facultate, este un om de o complexitate integritate și doar finalul cărții îl mai poate zdruncina : ca-n filmele indiene, Miruna și Mihai (copilul care se născuse între timp) sînt uciși de o mașină. Iar pentru că Petrică nu a avut ocazia pe tot parcursul romanului să-și dovedească eroismul este pus de către autor să salveze doi copii dintr-un incendiu, în timp ce se întorcea de la cimitir de la înmormîntarea propriei fiice. În ultimul episod, Gabriel o părăsește „la masa verde" pe soția sa și, ca o ușurare pentru cititor, apare în carte cuvîntul „Sfîrșit".

Bun evocator al realității în cărțile sale de reportaje, Nicolae Holban nu ne convinge ca prozator și credem că după publicarea romanului „Cabina de montaj" are multe de învățat din propria sa nereușită.

Schematic și stufos, romanul lui Nicolae Holban se aliniază „desant"-ului textualist înscris pe o orbită care nu duce nicăieri, iar cazul autorului său demonstrează ideea că **includerea reportajului în limitele literaturii nu înseamnă o confuzie a genurilor din cadrul acesteia** și explică prin particularul său eșec, **eșecul unei mentalități de principiu.**

Ion Spânu

ROMANUL ROMÂNESC CONTEMPORAN

Istoria ca sinteză epică

Romancier de însemnătate europeană, Eugen Barbu (n. 20 februarie 1924) este și autorul unor opere impunătoare, de aspect multiform, barocă atît în concepție cît și în elaborație. A debutat cu cîteva romane de fel vitalist, ale mediului sportiv („Unsprezece", 1956 și „Balonul e rotund", 1956) și a dat repede și întîia lui capodoperă, „Groapa" (1957), un roman al mediilor aparent declasate, de înfățișare naturalistă, pe care îl rescrisese vreme de zece ani. Pornit într-un exotism al mediilor speciale, de periferie citadină, „Groapa" e mult mai mult decît expresia unui pitoresc uman și sociologic. Romancierul a interpretat lumea celor fără căpătîi, unde **puterea** trece de la Bozoncea la Paraschiv (doi „caizi"), în chipul unui loc geometric al umanității, un mediu mitic prin sedimentația psihologiilor ajunse la ritualic și active apoi prin efectul germinativ răsfrînt asupra mentalităților ; „Groapa" este o **lume în mic** unde noțiunea de putere se dizolvă și se amestecă la dimensiunile cosmice, determinată de animalitate, mineral, de vegetație, de o întreagă mișcare a universului care face omul să pară o ființă trecătoare, a cărei viață are însemnătate numai raportată la specie. Romancierul a înălțat topografia la simbol și a desfășurat pe o pînză multicoloră o metafizică a pasiunilor definitive și a tipologiilor ireductibile, generatoare de destin, în tragic, în comic și în absurd.

Acestor însușiri metodologice romancierul le-a adăugat și o inteligență stilistică, aceea a construcției românești de formulă circulară (indicînd repetiția lumii) și un cult al limbajului de aparență brutală, aproape argotică, în realitate elaborat și calofil, care știe să exprime sentimentele și emoțiile în toate cheile lor muzicale, de la abject și pînă la imponderabila unei aripi de fluture.

Însă, cu „Groapa" romancierul nu a încheiat nicidecum, opera lui care și așa cîștigase dimensiunea creației care sparge seriile comune. El a continuat cu un fel de ciclu al societății românești moderne, pornind de la anii patruzeci și pînă către contemporaneitate. Năzuința lui este a sintetiza epocile convulsive pe lungi perioade de timp și de a crea o mitologie modernă.

„Șoseaua Nordului" (1959), de pildă, este locul mitologiilor eroice, studiind un caz de comunitare răzvrătită în ideea identificării cu idealitatea ei națională (sîntem în august 1944, în Bucureștiul decisivei lupte antifasciste). Analogia cu André Malraux se poate face, mai ales, cu „L'Espoir" și cu „La condition humaine" : ca și acolo, individul e preocupat aici de idealitatea acțiunii morale, punînd în clarificare și componenta erotică nu doar eroicul. O continuare doar cronologică poate fi considerată „Facerea lumii" (1964), o panoramă de societate românească postbelică, prin luarea unor probe de realitate în trei momente : 1948, 1952 și 1960. Un fost tipograf, Filipache, trăiește experiența exponențială a modificărilor de ierarhie socială, ajunge director de întreprindere și eșuează prin conjuncturile absurde. Fresca socială a unor categorii umane, în mișcare de sus în jos, proprie revoluțiilor, este umanizată : romancierul manevrează tipologii și caractere, nu se raportează la individul abstract. Eva, fata lui Filipache, de exemplu, trăiește o semnificativă istorie amoroasă cu Manicatide, un declasat al aristocrației în decădere ; și alte cazuri de acest fel ilustrează sociologia. „Războiul undelor" (1974) și cele patru volume din ciclul „Incognito" (apărute după 1975) completează cu alte medii acest tablou de viață românească a ultimilor patruzeci de ani ; totuși, materia preferată de romancier rămîne **epoca anilor patruzeci.** Înclinația lui către senzațional, sociologic și pitoresc de medii aflate în contrast (naute-bourgeoisie, uvrieri, activiști politici, militari) își găsește acolo obiectivul cel mai potrivit. În nuvelistică, prozatorul e prolific și exemplifică funcțiunea de creație precursoare. „Prînzul de duminică", (1962), cuprinde o literatură a cotidianului și amănuntului, banalizînd — cu intenție — marile teme, înainte ca o asemenea optică să se generalizeze, între 1965 și 1970, în proza scurtă românească. „Miresele" (1975) schițează, prin nuvela intitulată astfel, o anumită pasiune pentru fantastic și mitic, cultivată organizat abia mai tîrziu, prin Ștefan Bănulescu, Sorin Titel, etc. Stilul se exercită și în reportaje, între care merită o mențiune „Pe un picior de plai" ; eseistica lui, considerabilă, cultivă un spectacol de idei și este polemică, în „Măștile lui Göethe" (1967). Mai multe „Caiete ale Principelui" (apărute după 1972), ca și un „Jurnal" (1966) indică necesitatea romancierului de confesiune și de spectacol. Teatrul, cu „Sfîntul" și „Labirintul", e modern, expresionist și existențialist. O încercare de „Istorie polemică și antologică a literaturii române", din care a apărut un volum, e în curs.

Memorabile sînt însă alte două romane, care confirmă voința lui Eugen Barbu de a da sinteze de epoci, aducînd istoria la condiția unei hieroglife, inteligibilă nu numai în momentul care a sintetizat-o : viziunea romancierului este „prezenteistă". Alături de „Groapa", „Princepele" (1969) și „Săptămîna nebunilor" (1981), sînt capodoperele acestui romancier. „Princepele" este (zice autorul) „un basm" reconstituind de fapt o esență de epocă a istoriei românești, momentul fanariotismului (domniile, din secolul al XVIII-lea, și începutul secolului al XIX-lea, ale unor greci, impuși de stăpînirea otomană, în Țările Române). Pornind de la aceste date verificabile, romancierul a generalizat în stilul care îi este propriu ; „Princepele" ilustrează inițiatul în legile puterii, dar și decadența acestei instituții. El poate fi regăsit în orice epocă istorică de caracter alexandrin, baroc. Un messer Ottaviano, sfătuitorul lui și complice erotic, este demonismul istoriei care delirează ; un Ioan Valahul exemplifică stabilitatea etniilor străvechi, impenetrabile la mișcările lumii trecătoare, etc. Aceeași metodă va fi cultivată și în „Săptămîna nebunilor", unde Hrisant Hrisoscelu, un revoluționar din Valahia anilor 1820, este prototipul complotistului trădat de revoluție și care, pînă la urmă, o trădează și el. Și în „Princepele" și în „Săptămîna nebunilor", romancierul a folosit o tehnică ingenioasă de reconstituire, creînd, în spiritul documentelor de epocă, un limbaj și localizat și abstract, extras dintr-o retortă, idiom de efect estetic extraordinar care face din Eugen Barbu unul dintre cei mai însemnați romancieri ai prozei românești moderne.

Artur Silvestri

Paul Gherasim : „Vara"

„Zăpezile de-acum un veac"

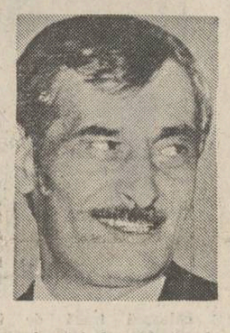

„Dar părintele artist aștepta. Aștepta probabil o apreciere. Aștepta, cu o figură cuminte și chiar duioasă, într-un fel și caraghioasă, părintele fiind mînjit din creștet pînă-n tălpi cu zmeuri și pulberi de culori. El arăta ca un fluture, tăvălit pe o paletă, iar culorile de pe mînecile largi, de pe pieptul halatului, din plete, din barbă, erau schimbătoare și pestrițe. Trecîndu-și mîna prin mustăți, părintele Damian a obținut niște mustăți verzi, părînd strident de verzi, sub nasul borcănat, pătat cu albastru. Fiindcă a și strănutat — era rece în sufragerie, o dîră de salivă, scursă pe obraz, a antrenat la vale, spre git, un riu de galben auriu. — Dar cum ies amestecurile ? a întrebat domnul Priescu rămas în aceeași uluire (...) Cum faci, părinte, culoarea vinătă ? — Păi am o cîntare de vinăt. — Și vișiniul ? — Am și cîntare de vișiniu". (Paul Anghel : „Fluviile", p. 422—423).

Un domeniu fertil pentru cercetare în ciclul „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel îl constituie și cel al „spolilor" folclorice. Termenul vine din limba latină („spolia" = prăzi) și preferăm explicarea conceptului pe tărîm antic. Hercule, de pildă, păstra asupra lui spoliile monștrilor uciși : leul din Nemeea, hydra din Lerna, etc. (pentru că n-a păstrat veninul lui Nessos, de acest venin va muri). Tezeu, la fel. Opunînd permanent lumii theratologice dovezi concrete ale supremației, eroul mitic o domină dominînd fiecare element în parte al ei : el își confecționează un blazon cu valoare apotropaică (de îndepărtare a răului) ce acționează de la sine prin întoarcerea răului asupra purtătorului care-l cauzează. Gama spoliilor este foarte largă ; să ne amintim de Mithridate care și-a obișnuit de mic trupul cu otrăvuri pentru a se imuniza. În folclorul nostru să ne amintim, apoi, de eroul călător care ajută diverse animale și primește în schimb ceva din trupul lor : un solz de pește, o pană de pasăre, etc. — o spolie, deci, care, scoasă la nevoie, îl ajută să iasă din încurcătură. Reținem, apoi, imaginea eroului de baladă care poartă pe harnașamentul calului său pe propriul costum, pe teaca paloșului, etc. „ochii de balaur", de exemplu, ca semn al supremației sale asupra acestui tip de monstru. Există, deci, două tipuri de spolii : obținute din lumea animalelor prielnice ca dar pentru ajutorul acordat la timp, și smulse din zona bestiariului dușmănos prin luptă. Prin acestea omul deține puterea asupra regnului animal.

Un spoliast superior la noi este, însă, ciobanul mioritic care deține în propria persoană reprezentările întregului cosmos frumos organizat pe regnuri : este constituit din regnul vegetal („spicul griului") și cel animal („pana corbului"), se declină în regnul mineral („munții mari") și se conjugă în cel astral („soarele și luna"). În felul acesta individul este deplin nemuritor, poate critica în liniște destinul de deasupra destinului fără teamă de aneantizare : moartea nu înseamnă pentru el altceva decît tranfer în elementele pe care le deține, din care se constituie ca in-divid. El e-te stăpîn pe cosmos ale cărui „spolii" le păstrează, animîndu-l în egală măsură în viață ca și în moarte.

Nu altfel procedează părintele Damian, un pictor artist stăpîn peste vopsele, trăind fizic în amestecul desăvîrșit dintre ele precum trece eroul spoliast printr-o pădure plină cu toate animalele identificîndu-se cu esențele dar în același timp fiind identic cu sine însuși. Zugravul nu poate crea chimic amestecurile de vopsele așa cum Făt Frumos nu poate lupta împotriva unui monstru artificial făcut din alipirea părților componente ale altor monștri : și unul și altul au arme pentru fiecare arătare în parte, existența lor constînd din inventarierea completă — sau cît de totală posibil — a formelor ; este un mod de cunoaștere specific, prin identificare cu obiectul cunoașterii, care, dacă nu duce la teoretizări, la împărțiri pe genuri și specii, de exemplu, în schimb realizează un model ontologic în concepția populară : participarea omului ca stăpîn la realitățile lumii înconjurătoare. Nu este vorba atît de o putere „magică" asupra lumii, cît de exercitarea puterii în virtutea sentimentului de egalitate cu natura pe care ți-l dă viața îndelungată în sînul ei ; este o iubire de lucruri, în fond, ce te îndeamnă să le aperi și să le păstrezi. La vorbele descîntecului de roșu, de galben, de verde, de vînăt, etc. culorile părintelui pictor Damian se aleg de la sine așternîndu-se blînd pe pereții locuinței, înbunînd un spațiu destinat petrecerii vieții de familie prin prelungirea în el a dominantelor naturii din jur. Se creează, astfel, o armonie între cele două lumi — cea dinăuntru și cea din afară — un prag dublu unde natura învinsă supune omul care, învins la rîndul lui, o ține sub ascultare.

Modelul este urmărit cu insistență de către autor pe parcursul întregului ciclu romanesc ; ne-am referit la părintele Damian pentru că este primul personaj masculin prin care se explică teoria spoliilor — dar pînă la intrarea lui în scenă același rol îl jucaseră Adela Balș în „Scrisoare de la Rahova", Didina față de Nae Maican, Hélène față de Toma Nicoară, doamna Ada. Dacă eroinele de mijloc — Didina și Hélène — acționează instinctiv, copilărește oarecum, vrînd să păstreze un obiect al bărbatului iubit (Didina, un eghilet pe care Nae Maican îl avea de la o rusoaică, Hélène, glonțul pe care medicii îl extrăseseră din umărul lui Toma Nicoară) — în schimb Adela Balș și doamna Ada apar ca două zeițe ce dețin puterea cosmosului în anumite momente ale anului — „În credința satelor anul se sectiona pe o axă care are ca pol rece „Boboteaza și ca pol cald Rusaliile" („Fluviile", p. 291) — notează autorul. La acești doi poli ai anului veghează două personaje feminine a căror importanță în acțiune derivă direct din rolul cosmic ce le revine. Memorabilă între toate este scena Bobotezei din „Scrisoare de la Rahova" în timpul căreia prințul își clarifică poziția de domnitor al noii țări învingîndu-și acel puternic „sentiment imperial" ce-l atrăgea către spirala măririi. Pe malul lacului unde se oficia slujba totul este încremenit în ger, totul este unghiular, impenetrabil, scînteietor, oameni și animale, vegetație și aer, totul devine materie densă oferind un perete dur prințului care vine să se inițieze ritual în tainele noii țări — nimic nu se lasă pătruns, modelat de prezența sa ; este un moment de cumpănă cînd prințul are pornirea interioară de a păși ca pe o scară peste lume înălțîndu-se către astrul zilei. Numai Adela Balș care-i atrage din ce în ce mai mult atenția rămîne vie, un principiu care-l cucerește, îl leagă de lumea peste care vrea să treacă : „Strălucea și ea, Adela Balș, în blana ei de zibelină, dar gura ei cu respirație fierbinte topise acele de brumă, iar pe genele ei lungi și negre sticleau cîteva boabe de rouă (...) înfiptă cu picioarele în covoarele de hermină ale zăpezii, fremătînd din degetele mici în botinele calde, ca niște ființe vii, zîmbind regal și cast, hieratic și fierbinte, cu o temperatură a buzelor care putea învia, la o suflare, întregul univers". Mai înainte, de Anul nou, îi apăruse prințului, tot din mulțime, astfel : „Era înconjurată de mascați cu capete de cerbi, lupi, berbeci, răsărită ca o zeitate îmblînzitoare de fiare la marginea unui tărîm fantastic, iar obrazul ei alb, înfiorat de ger, avea o lumină tainic atrăgătoare". Femeia păstrează în ființa sa, ca atribute ale principiului vital, elemente din regnul animal și vegetal ; ea este o spoliastă ce se oferă conducătorului împreună cu întreg universul pe care-l domină, pe care-l reprezintă, punînd, implicit, condiția esențială : să fie acceptată în limitele acestui univers, în spiritul

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Stilistica lui Ion Lăncrănjan

Principala acuză stilistică adusă lui Ion Lăncrănjan o reprezintă „redundanța". „Adjectivul e tern și se anulează prin redundanță", ne spune Dan Culcer într-o intervenție. Într-adevăr, asemenea determinări în structură binară, care tind să se suprapună ca sens, întîlnim mereu în scrisul lui Ion Lăncrănjan. La un moment dat, spre exemplu, oamenii din Dîrja, satul unde se petrece acțiunea din **Suferința urmașilor**, „sînt puși **pe luat și pe cuprins**", ei sînt împinși de „o ură **aspră și grea**", în sufletele lor se revarsă „ape **mari și adînci**". Aflăm că un personaj din roman e „om **căzut și bătrîn**", **„mîncinos** și **ticălos**". „zăpezile sînt **aspre și grele**" etc., etc. În astfel de formații binare intră adesea și substantivele : **„suierături** și **fluierături", „nesocotitul** și **prăpăditul", „legături** și **înădituri"** etc. Sau verbale : „zăpezile **ardeau** și **pilpîiau**", „Mama **se sperie** și **se înspăimîntă**" etc. Iată și un text din **Suferința urmașilor** în care apar toate categoriile menționate mai sus : „Dar cîte **nu veniseră** și **nu urmaseră** ca într-o **avalanșă**, ca într-o **bujdire** de ape, ca într-o **bolbocire adîncă** și **înaltă** și **nesfîrșită**".

Observăm că asemenea formații revin mereu și în vorbirea personajelor, într-un autentic spirit oral : „Mămăliga voastră de **neîmpliniți** și **nechibzuiți !**", le spune Mama feciorilor ei, **„vă certați** și **vă mușinați** de parcă ați fi ciini nu oameni" **(Drumul ciinelui).** Ni se dezvăluie astfel ceva din originea populară a modelului lingvistic cu care lucrează Ion Lăncrănjan. De altfel, tendința de întărire a unui cuvînt prin altul, frizînd adesea pleonasmul, specifică adesea vorbirii populare, o întîlnim nu numai în scrierile lui Ion Lăncrănjan. O putem observa pătrunzînd din exprimarea orală la mulți alți scriitori, chiar și într-o operă de mare cizelare artistică, precum **Luceafărul** de Eminescu („cobori în jos"). Ceea ce îl caracterizează pe Ion Lăncrănjan este o accentuare puternică a acestei tendințe. Ea e firească în condițiile în care asistăm la o apropiere foarte mare a exprimării autorului de aceea a personajelor în cadrul unui stil indirect-liber aproape generalizat în operele sale literare.

La o privire mai atentă ni se dezvăluie faptul că autorul nu numai că accentuează cantitativ tendința de care vorbim, ci și lucrează în interiorul ei, subliniind anumite latențe expresive ale limbii încă puțin explorate de alți autori. Astfel constatăm că, mai totdeauna, cuvîntul al doilea din expresia binară îndeplinește o funcție stilistică. Sensul lui nu cade pur și simplu pe nucleul semantic al cuvîntului anterior ci undeva la margine sau alături, amplificîndu-i prin ricoșeu rezonanța. Faptul acesta poate fi observat și în exemplele anterioare, dar să mai dăm și altele. Culegem din descrierea impresiilor lui Jilu, personaj din **Drumul ciinelui,** legate de bombardarea Dresdei. Trezit din somn buimac, el aude „un vuiet **greu** și **rupt, gîfîit** și **spart,** de sfîrșit de lume". Lumina e **„clătinătoare** și **năucă",** fumul e **„linos** și **bolovănos" ;** orașul, „un tărîm **depărtat** și **străin" ;** „ardeau toate **pîrîind** și **scrîșnind, gemînd** și **zbătîndu-se".**

După cum putem vedea și în exemplele de mai sus, autorul lucrează nu numai cu unitatea termenilor binari, ci și cu contradicția lor : „fum **linos** și **bolovănos",** „perioadă **scurtă,** dar **fabuloasă",** „vreme **de imbobocire** și **de risipire"** etc. În toate cazurile termenul al doilea e fie mai concret ca imagine, fie mai încărcat de semnificații, fie mai dur ca pronunție. Adesea toate aceste condiții se întîlnesc la un loc. Astfel, Mama (în **Drumul ciinelui)** trăia **„toate îndoielile** și **toate forfecările",** cei doi fii duc „disciplii **bîjbîite** și **învrăjbite".** Pe Grozea „faptul **l-a bucurat** și **l-a zguduit",** „adormi **frînt, rupt în bucăți".** Monu avea „o grabă **ciudată** și **amară",** „toate **se precipitau** și **se grămădeau",** „cerul **scîrțîia** și **scrîșnea".**

Dublura semantică se face de cele mai multe ori între un cuvînt concret și unul abstract, urmărind pe de o parte o linie de plasticitate a sensului, pe de alta, una de adîncime. Iată cîteva exemple culese dintr-o scriere eseistică precum **Cuvînt despre Transilvania.** Ca popor, „am rămas ceea ce am fost, **în ciuda tuturor eroziunilor, împotriva tuturor opresiunilor".** După război se vorbește despre „ceea ce **pătișe** și **trăise** fiecare popor, fiecare om". Imperiul Austro-Ungar s-a prăbușit „pentru că **era îmbătrînit** și **avea încheieturile putrede".** El **„își trăise demult traiul** și **își mîncase mălaiul".** Ultimul exemplu este deosebit de prețios fiindcă ne dezvăluie cît se poate de clar modelul popular de la care pornește autorul nostru.

Adesea funcția concretizatoare a celui de-al doilea termen binar este îndeplinită de către un cuvînt din vorbirea populară locală, transilvăneană, sau de către creații lingvistice ale autorului orientate în același spirit. Astfel, aflăm că Jilu îi „mai **ascuns** și mai **năsădit",** Mama **„spălase** și **șurluise** podelele în oraș, la domni" ; Femeile pe la șezători „mai forfecau pe unul și pe altul, pe cei **mai făloși** și **mai dicoși".** Cînd află de moartea pe front a feciorilor ei, Raveca lui Pilu a-nceput **„să se vaiete** și **să se tolvăie,** parcă-ar fi fost sfîșiată de vie". Plecați la vînătoare, Ciorfoiu și Pavel Bora „ieșiră într-o **tăietură,** într-o **goliște** mare, plină de **lăstărișuri** și de **sămînțari".** „Drumul" pe care se angajează să meargă Vasile Pozdare, eroul principal din **Fiul secetei, „e aspru** și **hopuros",** iar „lumea-i din ce în ce **mai grăbită** și **mai hameșă".** În bătaia lor de pe drum, Monu și al lui Tincuș sînt văzuți „cum **cad** și cum **se-mberbechează".**

Sînt situații cînd expresia din grai e așezată în serie inversă, la început, dar în asemenea cazuri ea aparține unor personaje cu vădită atitudine locală și folclorică. Este ceea ce explică îndeajuns noua perspectivă a limbajului : de la cunoscut și apropiat, la mai general și îndepărtat. Astfel, în momentul în care află de moartea primului ei copil, Mama (din **Drumul ciinelui)** izbucnește în plîns, apoi în blesteme : **„Cutruchi-i-ar** și **spulbera-i-ar șfrențul** și **ciuma !".** În altă parte, o vecină îi vorbește alunecos că „Mihai ăsta al tău face cît zece, așa-i de **ocoș** și de **viteaz".** Din aceeași perspectivă locală, a personajelor, „Jilu a fost mai **fetelcos** și **jucăuș",** un unchieș, **„firatic** și **voios",** un copac, **„clomburos** și **rotat",** Monu îl vede pe al lui Tincuș „mai **dugos** și mai **gunoios".** Chiar dacă cititorul nu cunoaște sensul unor cuvinte ca **ocoș, hameșă, șfrenț, dicos, clomburos, dugos** etc., el le acceptă și le gustă, pentru că dublura semantică în care se află le traduce o parte din înțeles, iar contextul le oferă o încărcătură stilistică aparte. Este unul din mijloacele cele mai fertile, prezent adesea și în vorbirea obișnuită, prin care pătrunde în limba literară, îmbogățind-o, termenul popular, cuvîntul din grai vinjos, puternic, mustînd de insolit.

Toate fenomenele stilistice de acest tip se situează, după cîte ne dăm seama, la incidența graiului transilvănean, ultimul care se estetizează, cu limba noastră literară generală, care cîștigă prin aceasta, noi posibilități expresive, noi valori, noi frumusețe. Fenomenul acesta îl simțim și-n vorbirea cotidiană. Ion Lăncrănjan are meritul de a-l fi observat și inclus în mod fertil în interiorul stilului său.

Umorul nu lipsește nici el din astfel de construcții în dublură semantică. El are un aspect blînd cînd aceasta se produce între termenii populari locali și cei de uz general : **„fetelcos** și **jucăuș", „îi musai, îi nevoie",** „îl forfecau pe cei mai **făloși** și **mai dicoși",** „e **ocoș** și **viteaz"** etc. La pronunția unor astfel de imperecheri, îl poți întui pe autor întocmai ca pe unchiașul Gheorghe „firatic și voios", contopindu-se cu eroii săi într-un bilci nesfîrșit al cuvintelor.

Altul este umorul atunci cînd în interiorul dublurii semantice despre care vorbim are loc introziunea unor elemente străine mediului folcloric în interiorul căruia se situează autorul. Atunci zîmbetul lui capătă nuanțe noi. În spatele acestuia încep să se întrevadă satira și ironia. Se execută o adevărată cenzură a neologismului care pătrunde în mediul rural, mai ales atunci cînd el este fără acoperirea morală necesară în mentalitatea personajelor care îl folosesc. Dublura semantică devine deobicei mijlocul prin care se realizează această cenzură ironică. Astfel, Mama trece în ochii superiorilor lui Mihai **(Drumul ciinelui)** drept **„inapoiată** și **retrogradă",** el e sfătuit să o trateze „nu cu **neîndurare,** ci **intransigență".** Ciorfoiă din **Eclipsă de soare** e „gata să-și apere **scaunul** și **tronul".** În **Cordovanii,** mărturisește autorul, voise să surprindă o „desprimăvărare **aspră** și **zgrunțuroasă,** nu **festivă** și **lăptoasă"** **(Nevoia de adevăr).** Al lui Tincuș din **Suferința urmașilor** se impăunează drept **„activist al partidului** și **revoluționar de frunte",** camera de la sfat unde merge este **„loc al muncii** și **birou prezidențial" ;** el nu se amestecă în matrapazlicuri, ci **„colaborează",** neliniștile în legătură cu scaunul pe care-l ocupă devin **„probleme",** țăranii care se pling împotriva lui, îl **„denigrează",** îngîmfarea pentru el e **„prestigiu"** etc.

La puțini autori actuali găsim o decupare atît de atentă a unor șabloane de limbaj cu circulație curentă în gura parveniților, fără acoperirea morală necesară în vorbirea personajelor. Supunerea lor observației ironice, îl înscrie pe autorul nostru într-o certă descendență caragialiană pe linia satirizării limbajului, evident la un alt mod, cu alte intenții și posibilități.

După cum vedem, Ion Lăncrănjan nu lucrează întîmplător în cadrul fenomenului de dublură semantică despre care vorbim. Analitica limbajului se dovedește la el nu chiar atît de „primitivă", precum o consideră unii critici. Dimpotrivă, registrul ei este destul de variat. Autorul dovedește o anumită știință a dozării efectelor, a stabilirii unei anumite perspective de augmentare a lor prin simetrii, continuități și opoziții expresive, care-și dezvăluie cu generozitate calitățile la o privire mai atentă. În dosul redundanței aparente se ascunde rafinamentul. Deliciile lui se dezvăluie mai bine la un contact prelungit cu textul, după ce trama conflictului și a personajelor ne devine cît de cît familiară. O lectură repetată din cîteva scrieri ca **Suferința urmașilor, Drumul ciinelui, Eclipsă de soare** ne-a întărit această constatare. Textul întreg apare ca un cîmp sub o ploaie de vară, în care bătătura continuă și apropiată a stropilor (efectul de dublură semantică) îi oferă o culoare specifică și parfum indicibil. Adevărul acesta e : Ion Lăncrănjan — ne place, nu ne place — e un scriitor cu un stil al său inconfundabil și care trebuie luat ca atare. Evident, dublura semantică despre care am vorbit nu epuizează toate trăsăturile acestui stil, dar situîndu-se la loc central, explică multe dintre ele.

Dumitru Bălaeț

Modernitate și mit

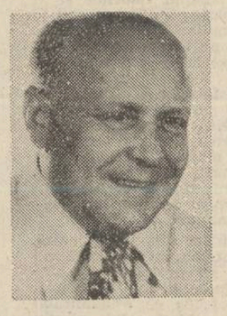

La apariția romanului **Casa** în 1962, roman reprezentînd debutul matur al lui Vasile Rebreanu, puțini au putut să intuiască drumul devenirii sale viitoare Scriitorul era atît de ancorat în problematica tematist-ruralistă a satului transilvănean, mijloacele sale artistice erau atît de adecvate acestui demers realist de tip tradiționalist, încît toate indiciile tindeau a-l cantona definitiv pe scriitor în linia acestei mari tradiții a prozei transilvănene, de la Slavici-Agârbiceanu-Rebreanu și Pavel Dan. Cel care și-a dat seama de această limitare în orizontul artistic antebelic a fost însuși scriitorul. Volumele care au urmat, **Călăul cel bun** (1965), **Pisica roșcată și ingerii** (1966), **De chemat bărbatul pe stele** (1966) prefigurau deja o opțiune, care cu timpul a devenit fermă : reintoarcerea la proza scurtă, ca la o modalitate epică mai labilă, în stare să-l exprime mai bine, și o netă adeziune la cîștigurile prozei moderne a secolului nostru, atît ca discurs, cît și ca mod de organizare a materiei.

Și, într-adevăr, drumul spre modernitate al prozei lui Vasile Rebreanu este vizibil. Cu fiecare nou volum al său **(Țiganca albă,** 1968, **Securi pentru funii,** 1970, **Jaguarul,** 1972, **Iubirile cascadorului,** 1976, toate volume de povestiri, și pînă la volumul de teatru **Fintîna cu patru adevăruri** (1980), proza sa s-a diversificat și densificat, și-a cîștigat o culoare proprie.

Scriitorul ne apare astfel ca unul dintre cei mai reprezentativi povestitori ai momentului, unul dintre aceia care și-au conturat un drum propriu și un timbru distinct, de o netăgăduită valoare și originalitate. Scrisul său s-a îmbogățit mult în ultimii ani, a căpătat valențe noi, și-a adîncit poezia interioară și linia desenului. Citit astăzi cu ochi detașat, lectorul poate surprinde în pasta sa cromatică irizări de forță și virtuozitate, răsturnări de planuri și situații, conduse cu mînă sigură de un experimentat observator și analist, dublate de o conștiință artistică plină de ingenuități și candoare, în numele cărora pledează pentru apărarea valorilor sacre ale omenirii de furia distrugerii și a agresivității. Sub chipul molcom și blajin al scriitorului, sub aparența sa bonomă și calmă, se ascunde un demon hipersensibil, vibratil la cea mai mică nuanță de vătămare a personalității umane, de schilodire și mistificare a ei. De unde o tentă ironică, subiacentă, un continuu val de denunțare a viciilor și sacrilegiilor omenirii, în raport cu natura adevărată, originară a acesteia, scăldată în miresmele pure și tari ale firescului și poeziei vieții. Propensiunea spre poetic, spre lirismul interior, este o altă trăsătură a scrisului lui Vasile Rebreanu, pasionat descifrator de suflete infantile, de universul fascinant și plin de fantezie al celor neatinși încă de aripa mutilatoare a răului. O bună cunoaștere a folclorului național l-a dus înspre valorificarea sugestiilor basmului și ale mitologiei populare. Nu de puține ori întîlnim la el personaje și comportamente de sorginte folclorică, mai ales acolo unde s-a lăsat sedus de farmecul analogiei, al parabolei, simbolului și mitului. Așa s-a întîmplat în volumul **Călăul cel bun** (1965), de pildă, alegorie inspirată a piedicilor pe care omul le are de străbătut în fața vicisitudinilor sorții. Asemenea Micului Prinț al lui Exupéry, eroul lui Vasile Rebreanu privește lumea cu ochii uimiți și candizi ai copilului, surprins de nedreptățile și răutățile ei, încercînd s-o schimbe și s-o facă mai bună. Născut, după o îndelungată așteptare, din tremurarea dulce a unei crengi de tei, „omul cu fes alb" redescoperă valorile tradiției și permanența sufletului colectiv, generozitatea și frumusețea sa morală. Imaginarul acesta folcloric, stabilind corespondențe secrete între „lumi" (sau între naturile umane și înfățișarea lor fizică și etică) se poate detecta și într-o serie de povestiri din volumele **De chemat bărbatul pe stele** sau **Securi pentru funii.** Așa, de pildă, povestirea **Cînd se sperie calul** devine, în ultimă instanță, o alegorie a spaimei, **Horror vacui,** o circumscriere a singurătății, în timp ce **Semnele,** o insinuare a vinovăției. Procedeele folosite de autor se aseamănă în parte cu acelea ale lui Gib Mihăescu în conturarea „fețelor" ascunse ale uritului sufletesc. Evident, în proza de această factură, riscul îngroșării anumitor trăsături, sau a simplificării și schematizării altora este vizibil, dar rezultatul e dimpotrivă o încărcătură de semnificații în plus a textului. Altfel spus, textele sale semnifică mai mult decît spun.

Îmbinînd aceste mijloace cu altele, luate din literatura absurdului, foarte modern ne apare scrisul lui Vasile Rebreanu și în ultimele sale două cărți, romanul-colaj **Un caz de iubire la Hollywood** (1978) și cel de teatru **Fintîna cu patru adevăruri** (1980). El fusese experimentat cu succes și în acel fals roman din 1976 intitulat **Iubirile cascadorului,** unde construcția de tip mozaicat sau de alegorie teatrală cu suspens detectivist este pusă direct în aplicație. Acum metoda este perfecționată și ridicată într-un plan de generalitate mai larg. Aparentul jurnal

Mircea Popa

Continuare în pag. a 6-a

ion iuga

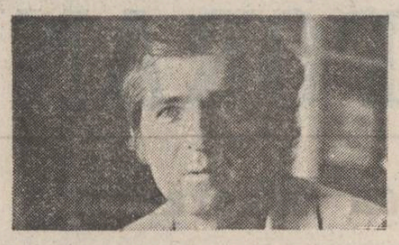

Oda limbii române

Vocilor nopții

Cine leagă razele între gratii
și impușcă verbele
în cătușe de inox rînduite
își leagă părinții în cătușe
își impușcă părinții în cătușe legați

cine asmute ciinii pe-un cuvînt din Limba Română
își alungă de la cină mama în întuneric
cine interzice rostirea în Limba Română
a numai două cuvinte
își ucide ambii părinți

cine leagă ca pe niște lemne de foc
cuvintele între gratii stivuindu-le
la stîlpul infamiei e sortit să piară

cine leagă viața cuvintelor între gratii
magica respirație tainică lor visare
își impușcă părinții legați în cătușe
își leagă părinții la ochi și impușcă

Vînătorul negru

În lumina lui april
crește vînătorul negru

umbra lui acoperă pădurea
căutînd încă urmele lupului alb

înspre culmile înalte strigă cornul
hăituind chiar liniștea din muguri

pe creastă între zăpezi
însingurat lupul alb
își adîncește cîntecul

haita prin văi
rătăcește fără păstor

fără arc vînătorul negru
fără pușcă
aprinde pădurea

vînătorul negru
în noapte

mă-ntunec și eu de-atîta întuneric
bezna urcă din cer
sfredel prin inima lupului alb

Umbra lupilor prin aer

Umbra ciinilor prin cer
cum crește cînd latră
brună umbra stăpînului
peste cercul gol se dilată

tace seceta în ocol
uscăciunea pietrei în piele de șarpe

blîndețea lunecă nuștiuunde

ciinii aceștia se trag din neam de lupi
și javra aceasta de-acolo se trage
laba lui e cap de lup
dintr-un steag de lup aprins

firul ierbii fuge-n rădăcină
cînd latră bucuria ciinelui peste neamul său stins

în întuneric în pustiu

în umbra ciinilor prin aer
capul unui pictor — ciine
capul unui cîntec — lup
se dilată peste cerul gol

este secetă în stele
zice frunza fluierînd

Stejarul de foc

Îmi ziceam
sunt stejarul statornic
în arșiță în bătaia vîntului
cînd coaja mi-e bronzată de ger
și crapă
stejar de foc care-și
aruncă ghinda în gura mistreților
pe covor de aramă

îmi ziceam
nu pot ajunge scorbură
nu se usucă trufia mea
viața mea fără margini

ieri mi-au tăiat crengile
mi-au secerat trunchiul
oameni fără chip
m-au brăzdat cu fierestraie

oameni fără chip
astăzi mă vînd la licitație
în forme de sicriu și mobilă de lux

și-mi ziceam
sunt stejarul statornic

Balada

La noi cîntecul îmbracă moartea
moartea celui singur se îmbracă în plînsul mulțimii
moartea în cîntec se îmbracă

cînd plîng bocitoarele
ni se întunecă mintea
și mortu-i mai întunecat decît întunericul

auzim doar pietrele pe caldarîm
mișcă vocalele din cîntec
ori strigătul
disperarea
și greața celor din urma sicriului

chipuri livide
înfățișările mortului
într-un negru cîntec

țipăt eliberat
întru libertatea noastră
eliberîndu-ne
căderea sicriului
în groapa comună și neagră —
scîncetul de scînduri umede încă

Floarea

Ai învățat să citești în ochi? De ce acum? De ce atît de tîrziu? Acum... Și nu mă mai privi cercetător, indiferența nu interesează. Dragostea, da.

Mi-ai trecut greu prin suflet, pășind peste ea. String pumnul și te urăsc pentru clipele de atunci. Pentru dragostea mea ce și-a frînt zborul în sufletul tău, zid deschis altor zări. Și ai lăsat să moară-n fața porții tale ferecate de-a pururi trandafirul ridicat din nisip. Ți-ai dăruit altor nori răcoarea și căldura și vîntul și ploaia... Am rămas să aștept... Au trecut peste mine secetă și arșiță și crivăț și potop. Mi-au frînt petala și am lăsat-o așa... Capul mi-a alunecat încet spre pămînt. Vedeam prima oară iarba și miile de gîngănii ale lumii. Cu visul spre înalt, uitasem pămîntul. Am învățat să îl văd. Întîia oară avea iarbă și mii de vietăți. Și-au preamărit regina ce începeam să le fiu. Glasul lor ridicat în tumult, îmi ajungea zumzet.

Ce-i pasă lebedei admirația firului subțire de trestie, gingaș și pur, dar altfel frumos...

Mă apropiam de țărînă, aproape eram iarbă și mic cărăbuș.

Masivă, poarta se deschide. De ce? Și te îndrepți către mine, de ce? Mă iei pe un deget, de ce?

Nu mai pot înflori. Zeu ce ți-ai răpus nemurirea, nu-mi căuta culorile iar. Le-ai lăsat să li se stingă sclipirea, sătul de singurătate și nori, ți-ai amintit mireasma uitată la poartă — a vieții și a sufletului, a întîiei iubiri.

Am fost trandafir cu lumină curată în petale. Sînt cărăbuș cu aur pe trup. Îmi aștepți înflorirea. Iar trandafir și iarbă din nou? Nu. Alta decît pînă acum, iat-o: deschid aripi timide spre cer, zborul aproape nu mă ascultă, bat iarăși din aripi, lumina mi se fringe pe trup, izbucnește din aripi de fluture urcînd în nesfîrșit.

Să ajung acolo, desprinsă de durerea palmelor tale să cad, și să fiu iar floare în tăcută așteptare.

Denisa Udroiu

Casa care umblă prin cer

pop simion

De acum încolo lucră incredibilul. Un vînt se iscă din senin. Acoperișul de șindrilă **în solz de pește** al casei vibrează neobișnuit de tare, vestindu-i pe osîndiți: țineți-vă firea! se schimbă alcătuirea! țineți-vă de pereți! țineți-vă de unde puteți!

Casa întocmită din birnișoare de molid se desprinde de sol, se răsucește prin aer, ca un zar azvîrlit de o mînă atotputinte, trece razant pe deasupra copacilor, ajunge în pînzele superioare ale văzduhului, rostogolindu-se prin cîmpia cerului, devenită o magnifică masă de ruletă pusă de pronie în slujba răutăților.

„Am scăpat cu viață! strigă Ilarion Gorea. Nu ne pot pușca. Ne pierd urma".

Vorbele notarului din Milășel bat ca o grindină în auzul prinșilor, revin răvășitor în atenția acestora, îi trezesc din amorțire și — din aproape în aproape — frații lui de suferință, numai piele și os, ies din starea semiletală, ies la granița viului, repetă febril marea veste. Cei treisprezece apar lipiți în rama ferestrei ținîndu-se strîns de cercevea, ca de o copastie de corabie, ca de o balustradă de rai, ca de un amvon al lui Zamolxe, zeul zelos al moroșenilor. Pădurile deasupra cărora plutesc sînt binețiute, chiar private de aici, de sus, din creștet, din rotunjimea coroanelor pișcate de primul ger și înroșite de lunga, neverosimila toamnă. Par mingii de foc aceste coroane bogat revărsate în spațiul ondulat. Privirile ostenite ale osîndiților pasc hulpav tot ce le oferă necuprinsul plutirii lor prin cer: munți, gene de zare, riuri de argint, jivine, păsările văzduhului, pămîntul cu case de locuit, țarini bune de muncit, vite bune de hrănit-plugărit. Întîlnesc în cale nori glorioși lunecînd ca niște transatlantice pe cerul de nesfîrșită și sărbătorească bogăție. Pe ei însă josul îi interesează nu alcătuirile susului, oricît de neobișnuite ar fi acestea din urmă. Au sub ochi geografia celor patru sfinte crengi de apă — Mara, Iza, Cosăul și Vișăul — care scriu cu argintul lor trupul Marmației, marcîndu-i nu atît punctele cardinale pe cît nord-sud-est-vestul cosmic. Ciudata corabie ajunge sub sprînceana muntelui-patriarh, acest Kogaion morosan, pe care voiseră răii să-l boteze cu nume străin. Zadarnic urcaseră aici cei douăzeci și unu de emisari ai **hoherului**: nu putuseră pune pe sfînta frunte a muntelui-patriarh bustul regentului vitéz Horthy Miklos, amiral al marinei călărețe, care poftise la munți românești. Munții îl pedepsiră pe invadator. Acum zarea-i plină de semeția muntelui-patriarh care îi binecuvîntă pe evadații în cer; ajung atît de aproape încît zici că în secunda următoare se vor alipi de mîndrețea de frunte, vor debarca pe stîncă, spre a o săruta ispășiți și veșnic recunoscători. Nava lor însă ia alt traiect. Merg acum spre soare răsare și, după un scurt viraj, voiajorii pot privi dincolo de Prislop și Tihuța, pînă în Moldova lui Bogdan, descălecătorul, retrăind la dimensiuni cosmice fapta voievodului lor. Corabia ia vînt din pupa, vîntul bun al istoriei.

Pe Vasalie Petean din Pălatca Clujului îl lovește o grijă; își aduce aminte că e Sîntilie și nu recoltase mierea acelui an. Are șaptesprezece familii de albine, o avere, cărora le face, an de an, dulce vămuială de Sîntilie. Dar Sîntilie din ăst an îl găsește înlăgărat, nu se poate ocupa de stupi, mierea acestora se-ngroașă, se-nvechește și se risipește. E o grabă în el, n-ar vrea să stea cu mîinile-n sîn. Se desprinde de ușorul singurei uși a casei călătoare, pe care o rezemase tot timpul, pune mîna pe zăvorul meșterit din lemnuț de corn, în maniera zisă **cheia dracului** și Vasalie Petean dă să tasă, nu însă înainte de a-l întreba pe Ilarion Gorea, atoateștiutorul, înfipt la timona corabiei:

„Unde dă ușa asta, frate?"

„În rai", zice Ilarion Gorea, pe al cărui chip se așternu culorile prin care navighează. Clujanul lasă zăvorul ca electrocutat; se desprinde de ușă, nu vrea să ajungă în rai, se postează în celălalt colț al odăii, între pămîntenii lui. Nu-i bine să ai grijă și să fii nervos cînd călătorești prin cer.

Clipa naște o mulțime de zmee colorate lansate de coconii Marmației pînă în stratul cel mai de sus al văzduhului, ancorate în „ațuca de mătase, / împletită în șase; / lungă ca un cheredeu, / să ajungă la Dumnezeu". Copiii pot orice pe lumea asta. Drumeții sînt vrăjiți de dansul clocotitor și teribila zumzăire a zmeelor colorate. Zgomotele pămîntului se estompează, lumea devine de neauzit; prinși de spectacolul celest, navigatorii trec prin fierberea policromă de zmee, în timp ce buzele lor tremură de cuvinte ce nu pot fi emise, nu trec în grai, adică nu-s de vibrat, de întemeiat, de conceput, de așternut, de rostit, de omenit. Nu. Ochii lor sînt ficși, nefiresc dilatați, învadați de spectacol și de ultima, nesperata, rămășiță de viață. Primul care ajunge la cuvînt e Horiță Vivat.

„E sărbătoare, fraților", grăiește acesta și desfășoară numaidecît tricolorul pe care îl are înfășurat pe trup, îl atîrnă în căprioral casei să fluture sub imperiul libertății pe care îl traversează.

Sărbătoare? Ce fel de sărbătoare au? Niciuna. Doar că simt o disperată bunăvoie în tot corpul. Tremură sub galopul revenirii la viață, la rosturi, încît sufletele lor sînt gata să pleznească. Luna lui octombrie, prin care înoată, este aliata ofensatilor vieții, este aliata lor. Peste puține zile, de Sîntdumitru, va fi **ziua răilor**, sărbătoarea celor sărmani, cînd lumea se întoarce cu susu-n jos: rolurile se schimbă, slujitorii devin stăpîni, stau la masă și benchetuiesc, în timp ce adevărații stăpîni îi servesc pe aceștia cu umilință, deveniți paria, argații pămîntului, pe cînd **răii**, oamenii cei mai de jos ai acestei lumi, stau în cinstire și în fața bucatelor, stau în vîrful piramidei, bucurîndu-se fără margini de dulceața vieții și toate cele pămîntești. Asta durează o zi, în douăzeci și șase octombrie, de Sîntdumitru, din ziurel pînă în miez de noapte. Apoi alcătuirile reintră în matca lor de totdeauna. Sigur că da: către sărbătoarea asta bizară, plină de toate paradoxurile planetei, se îndreaptă cu toată viteza nava mitică a celor treisprezece. Sînt pe drumul cel bun. Vor proclama Vîrfleimul cosmaresc de Sîntdumitru pentru eternitate.

Niciunuia dintre călători nu i-a dat prin cap că va avea vreodată la îndemînă timp să privească cerul și cărările acestuia pe săturate, pînă dincolo de puterile văzului, cum o fac acum, instalați în capsula lor extraterestră, ocrotiți de steag. Este o îndrăzneală să privești în acest mod cerul din cer: e ca și cum ai privi într-o oglindă din oglindă, în apele căreia — multiplicate la nesfîrșit — înoți imponderabil, eliberat de toate lesturile imaginabile. Cît mai au de navigat astfel? Pînă unde au de mers în susul-susului cu acest vehicul nesperat, în răsfăț princiar? Tăcerea minerală le apasă timpanele. Plutirea mătăsoasă a casei e unicul indiciu al existenței lor nepămîntene. Le pocnesc urechile de altitudine și — paralel cu lunecarea casei prin aerul rarefiat — vagabonzii cerului simt că plonjează ei înșiși într-o lunecare paralelă, pe cont propriu. Ce să fie asta? Fericiții nu devin oare imponderabili și cosmonauți, niște răsfățați ai oceanului cu miracole în care se scaldă fără limite de timp și de spațiu? Praguri nu-s. Nici vămi. Oprelîști nici pe atîta.

„Hăis! Cea! Nu te-nturna! Du-ne, du, unde știi tu, dulce hînteu al lui Dumnezeu", cîntă descîntă Ilarion Gorea, instalat în cerdacul casei zburătoare, căreia liber ești să-i zici oricum: hînteu-cupeu, atelaj zburător,

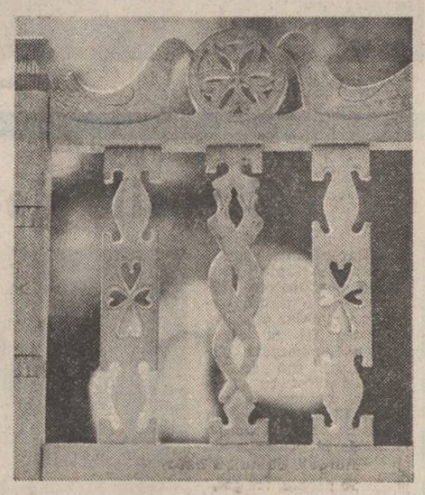

călească trasă de îngeri, corabia nebunilor, dirijabil cu treisprezece izbăviți în nacelă, aeronavă ieșită din subsuoara lui Dumnezeu.

Ceva minunat de dulce îi stăpînește pe călători; cu cît suie mai sus văd mai bine în jos. Satele risipite îi salută pe suiții în cer, au acolo neamuri, avuturi strămoșești, îi cunoscrecunosc pînă și dobitoacele. Cum să nu-i salute tot ce-i viu? Caii aleargă slobozi și nebuni, ca de streche, nechează înspre oamenii zburători. Ciinii, deasemeni, se spînzură-n lanțuri, bucuroși, lătrînd a veșnică credință ciinească. Mug bivolii în psalmodii negre. Sălbăticiunile se string în luminișuri de pădure și îi îndeamnă pe fugari pe limbile lor înălțați-vă! înălțați-vă! Stoluri compacte de soimi carpatini se înhamă la aerocarul lor de birne, acoperit cu șindrilă, îl propulsează prin dese lovituri de aripă să iasă repede-repede din cîmpul vizual și din cătarea armelor comandoului.

Ce-i astă? Sforile susținătoare de zmee cad în vid, retezate de-o coasă; eliberate din ancore, zmeele intră în derivă, pică în hăuri și genuni, ca niște păsări lovite de o mitralie. Cum de ignoraseră călătorii prin spațiu dedesubtul? ! Cum de subestimaseră pericolul ce putea veni de acolo oricînd? Nimic important nu se vede în patrulaterul de iarbă gălbuie de unde decolase casa morosană, care își duce apostolii — doisprezece creștini și un ovrei — spre un tărîm mai drept, fără întristare și suspinare. Disting pe cei patru Șandori, comandoul de **cenderi** gata de omucidere, echipați cu exploziv, scule incendiare și cătele-mitraliere gata să latre. Abandonați la sol, rămași mască, simbriașii morții sînt martorii neputincioși ai minunii pusă la cale de Dumnezeul românilor. Deși înarmați cu toate cele de trebuință, cei patru Șandori sînt practic dezarmați, inofensivi, înmărmuriți pe pămîntul pe care îl necinstiseră. Sînt prizonierii miracolului izvodit de o pronie necunoscută lui Atila, venită dintr-un adînc spirit justițiar.

Cei patru Șandori se micesc văzînd cu ochii, bagă de seamă navigatorii; cei patru Șandori se află acum la o distanță de o sută de vieți cîștigate morții, degeaba ar deschide focul. Dați nimiciniciei și ridicolului, **cenderii** scoboară în pămînt pînă la glezna (abia li se vede tureatca cizmelor birghere), pînă la briu, pînă la umeri. Capetele lor cu peană de cocoș la pălărie se agită neputincioase, la firul ierbii, în preajma cătelelor-mitraliere ațintite spre cer, în poziție de tragere. Cerul românesc îi sfidează, este infinit și albastru, este al speranței, este de neocupat, de neinvadat și de neimpușcat. Logodirea celor treisprezece cu spațiul este fapt împlinit. Dezertorii din moarte iau dulcea cuminecătură a reinstalării lor în zodia viului, care le corectează numaidecît ceasurile biologice și le conferă noul cod genetic. Vor trăi.

Nou-născuții privesc cumva detașați planeta din care fuseseră siliți să emigreze. Văd casa Polak, unde pătimiseră, o priveliște care nu le mai dă spaime. Nici spectrul **hoherului** nu-i impresionează, figura domnului Dr. Figusch Ilinyi Iván György îi lasă rece. Sminteala lui Bornemisza Zoli et comp. nu-i atinge; imnul barbar preamărind pe „copiii pustei născuți în șa" curge, iată, în zădărnicie. Se vede clar vila Grödl din Sighet, locul de anchetă și cazna a neingenunchiaților.

„Uite-ți prăvălia! O ai la vedere din toate părțile", îi dă ghiont Horiță Vivat lui Shalom Naftuli, în a cărui căsoaie de piatră fuseseră înlăgărați ca într-un fort.

„Și ce dacă o văd? Cu gâsca aflată la o așa depărtare nu faci ghiseft", se plînge telalul din Vișăul de sus. Căsoaia acestuia e făcută leit după vila Grödl din Sighet, modelul de lăcaș al ovreilor instăriți. Ce folos? Telalul Shalom Naftuli a trebuit să-și ia zborul în casa ce umblă prin cer. A fost silit de steaua galbenă în șase colțuri pe care o poartă arborată pe brat.

Filegoria casei comunii din Moisei are ceva glorios și privitorii înregistrează secvența ca pe o victorie. Nu s-ar mira să-l zărească pe Bumbușcă-Bumburel, slujbașul primăriei ieșit să le dea o citație, bătînd disperat din „doba veștilor ce nu suferă aminare". Îi răudispun pe călători, în schimb, peisajul pomilor neculeși; se simte pînă la nori damful tare al prunelor bistrițene smochinite, al perelor puturoase (care slobod horincuța galbenă), a merelor gutîne, cum numesc gutuile cei din Chiuar.

„Uite răcitorile!" se aud mai multe glasuri. Se zăresc dedesubt orbitele negre ale butiilor goale: n-au pic de borhot în ele, nu vor face pămîntenii horincă în ăst an. Plîng alambicurile că n-au de lucru și plîng căldările de aramă că nu li se pune foc dedesubt, cum le este dat, an de an, nesmintit, de la începutul lumii. Privirea în josul-josului și aerul tare le fac bine evadaților, îi condamnă la viață și ea, viața, se reîntoarce în trupurile lor mîncate de batjocură.

„Ați buctat! V-am dat dosul!" strigă Ilarion Gorea către arhanghelii cruzimii, acum, la ceasul despărțirii fără întoarcere, cînd capetele celor patru Șandori abia se mai zăresc din pămînt. Cerul confirmă spusa și aruncă peste casa călătoare zăpada păcii. Izbăviții culeg din zbor fulgii stelați, cît batista de mari, în gurile larg deschise, pe piepturile dezgolite, îi prind în palme, într-o frenezie a curățirii de suflet și de trup. Reacția comandoului nu întîrzie. În loc să dispară definitiv, de pe suprafața pămîntului, **cenderii** cresc la dimensiuni incredibile și fac isprăvi de neimaginat.

Devenit urias, Șandor-unu rupe o turlă de biserică și o azvîrle, săgeată, înspre dezertorii din moartea hotărîtă deja de Sfînta Coroană a Ungariei Mari; nu-i nimerește și se apucă să mănînce lemnăria turlei, care se face țăndări la picioarele sale, rontăie șindrila, bob cu bob, ca semințele. Șandor-doi face pe Strîmbălemne, doboară copacii cîtorva păduri din munții Copilași; înfricați, vin la streașină de codru vierul și scroafa de mistreț, urs-ursoaică, lup-lupoaică, vulpea și vulpoiul codat, căprioara și cerbul rămurat. Șandor-trei are puteri de Sfarmă-piatră: rupe un omoplat bazaltic în pasul Prislop și îl azvîrle, ca pe un vreasc, pe urmele rebelilor aerului. Tentativă eșuată! Șandor-patru are foale de Setilă, soarbe apa Izei chiar la sursă, înaintînd astfel pe firul riului pe care îl pustiește, apoi ară goliștea din Măgura tăind brazdele invers, de la asfințit spre răsărit. La vădita nereușită de a-i recupera pe fugari, de a-i smulge din diversiunea zburătoare, **cenderii** își pierd mințile de-a-binelea, joacă ceardașul pustiitilor din pustă. Scot din apa Vișăului trei mrene cît trei juncani și le pun în frigare pe o vatră de jar cît un sat încendiat. Umblă pe catalige cîntînd din muzicuță și mănîncă mierea stupilor, beau laptele

teatru

«Iarna cînd au murit cangurii»

...este mai mult povestea unui copil chinuit de întrebări mature, dorind să-și apropie un tătic, decît o poveste de dragoste. Plecînd de la microromanul scris din unghiul dublului narator (Ludvig, Dana), autorul Sorin Holban adaptează subiectul pentru scenă, împănînd prezentul cu flash-back-uri, radiografiind cu sinceritate și modestie (în sensul lipsei de emfază) multiple trasee de viață, cu căderile, stagnările sau stările revolute ale celor ce le parcurg. Teoretic, piesa pendulează între prezentul dinamic al unui tînăr nonconformist și trecutul, acaparator, posesiv al cîtorva femei speriate de singurătate, de lipsa de perspectivă a unei existențe închise. Dialogul nu suplinește forța comentariului (din roman), făcînd trimiteri lămuritoare, în loc să iscodească stări umane (din care cauză se instalează o atmosferă artificială, glacială). Excesivele raporturi de cauzalitate dintre personaje sărăcesc relația Dana-Ludvig, care se păstrează la nivelul enunțului unei povești de dragoste. Pe fondul prea multelor povești într-o poveste, drama accidentării copilului (din perspectiva căreia întreg subiectul devine un lung șir de flash-back-uri) este artificială dramaturgic și scenic, agitația celor doi părinți în jurul incidentului necomunicînd nimic spectaculos, nici spre cîștigul emoțional al spectatorilor, nici în folosul demonstrației actoricești.

Ileana Cernat își susține rolul într-un registru rece, similar aceluia din *Anonimul venețian*, fără să fie ajutată de puterea cuvîntului. Drama ei e mai mult scorțoasă decît voluntară, nepărînd în largul ei nici în sinul vechii familii, închistate în prejudecăți, dar nici în sinul propriei sale familii. Geo Costiniu ar trebui să facă din Ludvig exponentul nesupunerii (opus lui Dinu), capabil să o smulgă pe Dana din hățișul trecutului. Văduvit de datele structurii interioare ale personajului, actorul care întruchipează nonconformismul cade în schematismul unei evoluții pur exterioare. Maria Pătrașcu și Athena Demetriad exprimă cu consecvență ipostaza mătușii severe, raționale, abuzînd de principialitate și, respectiv, a mătușii iremediabil visătoare.

Cîteva roluri de compoziție creează posibilități de desfășurare actoricească, riscînd din prea multă șarjare sau necorelare cu întregul, desprinderea din context. Generalul lui Mihail Stan e cam rigid, umbra unei autorități terorizante se răsfrînge asupra familiei în datele unei cicăleli cam brutale, lipsind personajul de haz. Agatha Nicolau este bunica din cărucior, zbătîndu-se între senilitate și agonice zvîcniri ale memoriei. Xenofonte Viziru întruchipat de Nicolai Ivănescu reușește să fie înfatuatul asaltat de febra colecționării cunoștințelor mărunte, înghițit în noianul ticurilor și al manilor obositoare pe care actorul le exprimă cu minuțiozitate și detașare. Repulsia fizică, pe care o degajă și o instaurează în celelalte personaje, face din Xenofonte reprezentantul unei lumi hidoase, a falselor principii, a agresivității unei pseudo-culturi. Prin alăturarea de Xenofonte, Ioana Anei Trofin rămîne prea blîndă și tolerantă, neimprumutînd nimic din ticurile unei convențiuri formale, pline de restricții. Sabin Făgărășanu realizează un Dinu supus, îngenunchear de autoritatea excesivă a „generalului" din familie.

Micul Valentin Ioan Stan conturează un Flavius dezinvolt, agreabil, făcînd față „duelului" cu profesioniștii maturi, netimorîndu-se și, mai cu seamă, nerăsfățîndu-se (ceea ce e admirabil pentru cel care joacă rolul vîrstei sale).

Aglomerată de insistența și exactitatea unor detalii prin care regizorul Cristian Munteanu a urmărit transpunerea unor adevăruri triste ale vieții în concordanță cu realitatea, premiera Teatrului *Giulești* putea risca să devină un spectacol naturalist.

Prin bogăția tipologică și prin diversitatea registrelor actoricești, „Iarna cînd au murit cangurii" reușește să fie un spectacol cu succes la marele public, în ciuda unei note dominante de contrafacere, în ciuda unui patetism exacerbat, a unor trăiri neautentice.

Nicoleta Gherghel

film

Întunecare

Nu întîmplător, romanul lui Cezar Petrescu se numește așa; este vorba aici de întunecarea treptată a unei vieți, a unei perspective, pînă la anihilarea totală a individului; decăderea lui Radu Comșa pînă la treapta cea mai de jos, aceea a esuaților și epavelor umane, este istoria unui faliment, a unei boli care pune încetul cu încetul stăpînire pe un organism cîndva sănătos; rănit pe cîmpul de luptă, Radu Comșa e desfigurat și de aici, de la acest accident, începe dezastrul; cicatricea, care ar fi trebuit să fie semnul eroismului, îl scoate încet-încet pe Radu Comșa din rîndul oamenilor; războiul desfigurează, spune cu alte cuvinte Cezar Petrescu: mai întîi ciopîrțește, pune în primejdie viața însăși, apoi ajunge să atace mai adînc, însăși substanța morală a individului și chiar a unei generații întregi. La vremea la care a apărut romanul, puține scrieri puseseră în discuție războiul cu atîta violență, atacînd nu atît războiul cu atrocitățile sale, cît urmările lui; între timp însă, a mai avut loc un război și, comparată cu alte drame, suferința lui Radu Comșa nu mai are, parcă, asupra cititorului, impactul de altădată.

Scenariul lui Petre Sălcudeanu, după romanul lui Cezar Petrescu, operează încă de la început o schimbare a centrului de gravitație: drama lui Radu Comșa nu mai este atît propria desfigurare, peste care se trece destul de ușor, cît desfigurarea lumii prin război, atrocitatea războiului; eroul e obsedat mai puțin de imaginea sa din oglindă, cît de un șir tot mai lung de morți care i se adună în conștiință; ceea ce la Cezar Petrescu era istoria detaliată a unei „întunecări", la Petre Sălcudeanu devine metaforă: Radu Comșa se sinucide și, în clipele dinaintea morții, își rememorează trecutul... E un cîștig, sau o pierdere? Chiar dacă ar fi numai deturnarea de la sensul fundamental al romanului și tot ar fi o pierdere. Alienarea e un concept pe care filosofia îl fundamentează la cîteva decenii după ce Cezar Petrescu scria despre „întunecarea" eroului său: a aplica asemenea formule existențiale unei literaturi deja existente, înseamnă a o ataca exact în modernitatea sa — adică în ceea ce, la vremea respectivă, era o descoperire; înțelepciunea cîștigată în timp, ar trebui să ne ajute să vedem mai bine valorile trecutului și nu să ne servească la dregerea și ajustarea acestora pînă la desființare; poate naiv astăzi, nu trebuie uitat că, la vremea respectivă, romanul lui Cezar Petrescu a fost printre primele care vedeau războiul dintr-o asemenea perspectivă.

Ecranizarea lui Alexandru Tatos preia sugestiile scenariului într-o manieră teatrală, expresionistă; lumea pe care o „vede" Radu Comșa în ultimele clipe ale vieții, este mai curînd cosmarul său decît lumea însăși, în datele ei reale. Pornit, la debut, pe o cale realistă, a firescului și adevărului existenței, Alexandru Tatos trădează în ultimele sale filme direcția aceasta; contactul său cu literatura nu mi se pare benefic; efectele au început să-l intereseze mai mult decît cauzele; filmul său, compus din ecouri și reverberații, acoperă sunetul clar al vocii unui regizor care începuse promițător.

În rolul lui Radu Comșa, Ion Caramitru încearcă să rămînă în zona posibilului și de cele mai multe ori reușește; alături de el, Tania Filip, (cu gingășie și prestanță), George Constantin și Remus Mărgineanu, portretizează personaje care, din păcate, vorbesc prea mult.

Impresia pe care o lasă în cele din urmă filmul, aceea de „deja văzut", nu se datorează, trebuie spus, lui Cezar Petrescu și romanului său, cît modernizării forțate — aducerii la un numitor comun — tardivă și ineficientă operație estetică.

Nicolae Mateescu

cirezilor dintr-o sorbitură. Din fagurii cărora le stoarsere mierea, cei patru Șándori fac luminări cît brazii de inalte și de groase. Are loc beția de cenderi, cu cintece și măscări, sub făcliile ce luminează orgia lor de pe urmă : fac dragoste cu jivinele mari ale pădurilor devastate, indiferent de specie ori sex, cum înregistrează spectacolul grotesc cucuveaua cu ochi hipnotic-fosforescent și filosofal.

Opriți-vă, nelegiuiților ! ar voi să strige spectatorii din balconul cerului. N-au putere decît să lăcrimeze.

„La așa o faptă voi nu blestemați ? !" se miră Shalom Naftuli, ovreiul nimerit în fantastica lor caravelă.

„Noi doar lăcrimăm și cînd plîngem și cînd ridem" grăiește Horiță Vivat, decodînd gîndirea-simțirea fraților lui de suferință : e clipa în care tricolorul bărcii rătăcitoare prin spațiu crește cu unsprezece coți în lungime și tot atîtea în lățime. Horiță Vivat își spune dalb horea lui :

Horiu-aș o horicè
De-ar si mîndru p-aicè.
Dar mîndru p-aicea nu-i,
Horiu-aș și nu știu cui.
Tăt mă mir de cel ce tace :
Cu irima lui ce face ?
Mîndru-i ceru și serin,
P-a mea parte norii zîn ;
Mîndru-i ceru, înseninat,
P-a mea parte norii bat.

Horea lui Horiță Vivat tămîiază spațiul, asterne văpaie de energie pe drumurile de acces ale cerului și dă în plînset casa călătoare. Plînge din streașini. Rafalele ploii udă, în succesiune de metronom, toți pereții casei antrenată în rostogolire prin diluviul ceresc. Pasagerii din fantomatica Arcă a lui Noe se dezbracă, fericiți să-și spele vesmintele de jegul și zoaia atîtor suferințe. Renede limpezite, albite, cămășile și izmenele sînt puse la uscat în geana orizontului, pe sforile multicolore ale unui curcubeu. Oamenii purced la scalda trupurilor lor scheletice, pămîntii ; joacă tontoroiul și pridvorul abia îi mai încape sub frenezia care îi stăpînește pe ieșiții de sub dusul ceresc, ca o Niagară purificatoare. Bîrnișoarele casei dau lăstari și edificiul se îmbracă în verde-crudul trezirii lemnăriei la viață : crește iarba pe acoperiș, stîlpii de pridvor înfrunzesc-înfloresc, promit fructe, trunchiurile din pereți slobod crengi tinere, cu cetina tot verde, conurile de brad vizitate de veverițe zuruie ca nucușoarele.

Ieagănul celor treisprezece devine balenă verde-albastră, girovagînd prin apele strălimpezi ale cerului. Pasagerii n-au a se mira de rapiditatea cu care pendulează dintr-un anotimp în celălalt, nesocotind ordinea firii. Din vară ei trec direct în iarnă, revin îndărăt în prima-primăvară, de unde plonjează în toamna tuturor culesurilor. Balena înoată în al nouălea cer, lunecă pe lîngă cel de al nouăzeci și nouălea nor, iese în golfuri paradiziace și furtunile de aer nerespirat de vreo ființă turbionează balena verde-albastră. Auzul celor treisprezece este invadat de o muzică siderală abia perceptibilă, purtați de curenți în mirabila candelă verde-albastră pe care Zamolxe o pilotează indiscutabil. Dacă i-ai întreba nici n-ar ști cum îi cheamă. Știu, în schimb, altceva : cerul în care ei plutesc este doar o cale spre pămîntul din care purceseră și din care nu se voiau desprinși. Brusc fertilizate de dorul revenirii la rosturi, simțurile lor palpită, în timp ce creierul începe să descrie stări și pățanii de viață viitoare. Se îmbată de aceste pățanii, care le inundă ființa, ca prinșii în bulboană. Tablourile se succed atît de repede și exact și credibil, încît nu pot fi înfățișate în descătușata lor curgere-decurgere, nici printr-o sută de ani de cuvinte. Numai cînd mori (se spune) ori cînd ai o mare fericire (cazul lor de acum) reușești o astfel de performanță.

Proaspăt căldați, pasagerii lenevesc goipușcă în pridvorul liberei cugetări, își exercită spiritul fantast cu atîta plăcere și rapiditate încît imaginația lor opulentă pare pusă pe ordinator, cu influxuri de intrare-ieșire de milionimi pe secundă. Scapă înțelegerii lor foamea, setea, nesomnul, devenite cronice. Rufăria lor de corp s-a zbicit demult pe sforile curcubeului, care-i însoțește fidel, îmbiindu-i să se îmbrace, să se primenească. Dar întîrzie, șed în cugetare. „Cum s-o fi vînzînd grîul după război, la Cehul Silvaniei ? Musai să mă duc la tîrg lunea viitoare" (Horiță Vivat). „Mîine-poimîine intrăm în cișlegi, e vremea s-o mărit pe Ștefa că rămîne, feri Doamne ! fată bătrînă. Războiul a secerat adînc în feciorii densurat, nu-s atîtea mîri cîte fete s-ar vrea mirese" (Ilarion Gorea). „Îmi retrag plîngerea, vecine, mi-a pierit gustul de tribunale. Ce mi-s trei pruni în plus, ori în minus la finele unui război mondial ? ! Ți-i las cu dragă inimă ; sînt și eu filotim. Bate palma !" (Vasalie Petean). „Vînd boii și-mi cumpăr mașină mică. După atîtea ani umblați prin tancuri și blindate, orice comandant rămas în viață are drept la automobilul personal" (Andreica Tiberian). „Prețul penelor de găscă va crește după război. Scot mia de lei pe-o dună. Vine peste noi așa o pace și așa un negoț !" (Shalom Naftuli).

Casa dată de-a dura prin cer nimerește în iminenta ei glaciațiune care o îmbrățișează strîns, o face cub translucid. Locatarii nu simt nici frig, nici cald. Fărîturile lor scheletice, bizantin-hieratice și gînditoare sînt conservate de ghețarul geometrizat, stau ca într-o vitrină cosmică. Rostogolirea chitului în netimp și nespațiu continuă fără dificultate, pînă ce secunda trosnește, oprită locului, și speranța nebună investită în aceasta se dezagregă. O altă secundă se instalează în nava funambulescă. Utopia măreață, visată, e înlocuită cu realitatea însăși. Ce prăpastie între clipa fericită care se încheie și cea care tocmai se naște !

Comandoul ordonă foc, și cățelele-mitraliere slobod plumbii fierbinți cu nemiluita. Reveniții din cer n-au timp nici măcar să-și vadă pe chip semnele trecerii dintr-o lume în alta, semne pe care le purtaseră, dealtminteri, incontinuu scrise pe față. Timpul de simulare în modul s-a încheiat și numărătoarea inversă începe cu adevărat : rampa de lansare de la Moisei își trimite corabia cu martiri pe orbita veșniciei. Patru-trei-doi-unu-zero...

Cifrei care indică nimicul i se zice nulă în Maramureș.

(Fragment din romanul „Student la istorie", volumul al doilea, aflat în pregătire)

Un fotoreporter, în aceste zile la Muzeul satului : Paul Agarici (pag. 4 și 5)

nicolae petre vrânceanu

Atins de nectarul secundei

Atins de nectarul secundei,
de mireasma de reavăn
amețind fluturii cuvintelor,
de foșnetul toamnelor
scuturîndu-și crengile
despletite pe lungi coridoare
în lutul cărnii mele,
aud cum, sub zalele timpului,
strigătul pruncilor
urcă din străbuni zidirea nemuririi.
Umbra mea
de sub arcadele umbrei
cîntă verticala dăinuire.

Cîntec în piatră

Adîncule din piatră
adu-mi întoarcere în gînd.
Dorul cioplit în fîntîna răscrucii,
la cumpăna din temelii
își caută izvoarele în
piatra din oase

descătușată în cîntec.
Între apă și Sare,
iarba sărută roua.

Vinovat

Căprioarele zorilor
fulgeră cozi albe,
fecioarele cîmpiei
aleargă
în valuri de rouă,
despletite
mărgele de nalbă tresar
pe pieptul lor gol,
lujeri lungi de lumină
le-nfășoară picioarele,
chemare și fugă mereu,
ci eu, călător
pe corăbiile înaltului,
de zbor vinovat.

Acasă

Aerul, pasăre albă, plutește
peste iarba-ncolțind în privire,
pe corzi de lut în sînge-mi șoptește
de-acasă nestinsa iubire.

Ard macii cu flăcări înalte
lîngă oglinzile de cer ale apei,
sub lacăt de tăcere, de departe
ecoul luminii cade-n lacrima pleoapei.

Splendoarea nopților

Se ridică mireasma ta
cu revelația deschiderii
pleoapei
spre lumină.
Revin dintr-o călătorie
abia uitată,
sufletul îmi valsează
după un plîns de plopi
în amurg.
Punctul meu fix –
splendoarea
însingurării în nopțile
de taină.

Plus infinit

Ceasornicu-mi bate în tîmple
cu sunete albe de-argint
trecînd ore, zile, secunde,
spre marele plus infinit.

Rețeaua de cifre a vieții

gravează o plasă de riduri,
elicea de vată a ceții
se-nvîrte încet peste gînduri.

Și fiecare pas pe cadran
e doar aminare vicleană
a clipei cînd totul în van
îți pare-nainte de Vamă.

Cumpănă

La ora cînd mugurii
ard cu flăcări de floare,
nu mai suport povara aripilor,
mă cheamă urcarea de seve
în sigilii de rod
și vorbele-mi caută
echilibrul de cumpănă
Nu mă huliți
dacă sîngele-mi refuză setea voastră,
împăcarea nu este renunțare,
în fiecare pasăre
moare un zbor.

ion murgeanu

Paharul gol

Cînd zeul ne dăduse poezia
iubeam înaltul, feeria,
iubeam cîte puțin chiar fastul,
și nu disprețuiam albastrul
nici de pe cer nici de pe mare...
Aceste sentimente clare
vuind în jgheaburi de lumină
azi unora le par barbare...
Atunci în schimb erau firești.
Tu, virstă vastă, unde ești ?
Sub ce smochin neroditor
cad ochii tăi ? Ce sicomor
umbrește fața ta voioasă ?
Sub ghilotina nemiloasă
a cintecelor fără zare
se uită la paharul gol
virsta de azi, întrebătoare.

Despre întrebare

Să nu mă fi-ntrebat altfel
decît în felu-n care cred
aș mai putea să-ntreb ?
Ce fel ?

Cum poți răspunde ?
Drumuri lungi
trecînd peste memorie
sau praguri peste care-ajungi
din moarte către glorie...

Așa să fie.
Azi eu cred.
Ba îmi închipui tot mai des
că dacă vrei să-i dai răspuns
chiar întrebarea te-a ales !

Destin

Destinul meu este legat de tine,
ca lujerul susțin corola ta,
în valea ta stupi de albine
nuntesc în șoaptă acest herb de stea

călătoriile par fără țintă, bete,
cînd orizontul este de cuptor,
dumbrăvile se leagănă de cete,
sub tălpi înțeapă harnicul mohor

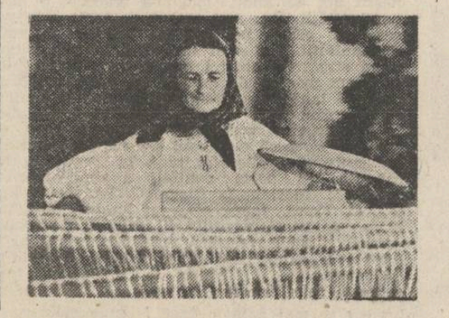

pe vreascurile căruia aprindem focul ;
relicve sînt acele zile cînd
eram copii ; găsim pe prund
scheletul ce și-a devorat norocul

și-am vrea să ne întoarcem însă via
urcîndu-se pe stîlpii frînți ai porții
și-ascunde-n hrube dușmănia –
părinții ne întind paharul sorții !

Grîu izgonit

Grîu izgonit atunci din rai
pe cînd afară invia otava
iar noi nunteam în spasm silaba
(eu întrebam ; tu mă-ntrebai) ...

Și astăzi mai căutăm răspunsul
abstrași de orice deșănțare,
iar dacă stăpînim azi plinsul
e pentru că veni să are,

plîngînd, plugarul cel mai vrednic,
adică al poeziei firii ;
grîu izgonit din rai, nemernic,
oh, piinea amintirii !

Secolul de frig

Simple cît se poate într-o floare
așa-s versurile tale
care vor să rupă-n două
secolul de fum (și totuși
și de rouă)
și vor scrie mai departe
chiar această carte.

Mina lor e simplă
o parafă
care a trecut prin toate.
Pe la curți de viplă
prin dosare cu agrafe
iar acum e-aici
scrie despre greieri și furnici

poate că o să-i răspundă
cine știe ce undă
cine știe ce viteză
domnului ei scrib
îi dictează
ce să scrie-n teză
despre Secolul de frig !

Nimeni nu veghează ?
Strig !

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL „ODĂ PĂMÎNTULUI MEU" – BRĂILA, 1986

vanesa sigmund

Lupta cu verbele

Există un cuvînt care mă știe
ca o speranță ninsă pe pămînt
deși mă simt ca într-o colivie
în care amiroase-a verbul „sînt".

E noapte și e vînt și e ninsoare
și viscol, uragan și triste ploi,
nici nu mai știu de-i clipa ce mă doare
sau e doar umbra verbului din noi.

Mai plouă verbul ăsta-n nemurire
și-i un noroi de „sînt" și „am mai fost"
și toate curg în trista nălucire
a verbului ce nu mai are rost !

Deschideți colivia, vreau să zbor,
să regăsesc și celelalte verbe,
cele cu glas de tunet sau de dor
căci port în suflet patimile ierbii !

Nevoia de a fi copac

Simt nevoia să fiu copac
și să aștept toamna ca pe o evadare
să mă sinucid cu fiecare frunză,
să mă sinucid de o mie de ori,
de o mie de frunze...

Simt nevoia să fiu copac
și, zău, mi-ar fi atît de simplu să o fac !
Ar trebui doar
să mă ascund în calendar
și să mă prefac că dorm.

Întîiul mugure
precis mă va trezi din somn.

dumitru burduja

Cărări

Aruncă-te piscului cel mai înalt
în tine tăgada să tremure
ca pe-o redută viața să o iei cu asalt
să te-nchini soarelui
dacă noaptea cărările ard
iar ideea vine desculță.

Aruncă-te piscului cel mai înalt
prin tine să treacă pădurea
și zborul și toate chemările
bucuriile toate cu tristețile alături
ia-le cu tine.

Aruncă-te piscului cel mai înalt
învață căderea mai presus de uimire
crenelați ochii tăi vor așterne cărări
forfecînd în visări
fierbințeala zidirii.

II

Pădurea e tristă, visează corăbii
în tine cărările pling
e plină streașina zării de ginduri
în sînge începe să-ți cînte
un greier năting

ploile scad, ochii tăi se ascund
izvoarele seceră minuni în văzduh
nimicul așteaptă-noptarea
să capete duh.

te stingi și te-aprinzi cînd stranii livezi
te-așteaptă-n tării să te vadă
prin ceață s-apropie grav cîntătorii
starea te fură
apoi te trezești
năucă pe stradă.

III

Să plec dincolo de munți
către soare răsare
mi se face a drum
cuvintele-s grele
ca o spinare peste altă spinare
mi se face a drum
ca o durere
ce spintecă sîngele
cu înc-o zăpadă
ce lance se-nfige
și plînge captivă
cine poate s-o vadă.

plastică

Simbol și construcție plastică

Cuprinzînd lucrări din perioada 1973—1986, expoziția lui **Marin Gherasim** de la Sala Dalles a prilejuit o lectură cu dublu sens, spațial și temporal, alcătuind un ansamblu — ce a impus prin omogenitate — de secvențe ritmice.

De la „Porțile" din 1973 și din anii următori pînă la „Cărți" și „Scuturi" — ciclurile cele mai recente — drumul lui Marin Gherasim („Drumul" e nu numai titlul unei serii de picturi dar și al întregii expoziții) se citește în evoluția sa structurală, între organic și geometric. Să adăugăm că aceste noțiuni, așa cum apar ele asimilate de imaginarul artistului, se nuanțează reciproc, organicul devenind un fel de presimțire a geometriei, iar geometricul încărcîndu-se de muzicalitate.

Aspirația spre sinteză ce a tutelat spiritual expoziția, s-a cristalizat, la Marin Gherasim, odată cu primul din ciclurile amintite, în felul unei dezlegări a căutărilor sale din acea vreme, concentrate asupra spațiului picturii văzut ca teritoriu al contrastelor, țesut din violente și totuși echilibrate — necesar echilibrate — intîlniri dintre masele compacte ale culorii și informalul semnelor grafice.

Pe un asemenea fond, abstracția de **tip constructiv** s-a ivit ca o soluție eliberatoare și totodată ca o clarificare. Tensiunea schemelor energetice a fost înlocuită prin evocarea clasicității senine, a solemnității actului creației ; sub semnul ei, simetria putea semnifica amprenta ideii asupra materiei artistice cu care fusese mai înainte confruntată. Pe de altă parte, modernitatea experimentului începea să fie însoțită de o mai acută investigare a geometriei simbolurilor, a înțelesului anumitor arhetipuri.

Această încordare lăuntrică dintre nevoia de actualizare a limbajului vizual, menit să fiinteze în „șocul prezentului" și înclinația spre introspecție a pictorului, văditâ în reiterarea unei emblematici istorice și culturale exprimînd dimensiuni autohtone, poate defini și azi demersul lui Marin Gherasim. El este străbătut, așa cum admirabil scrie Răzvan Theodorescu în catalog, de nostalgia „construcției în spațiu, a structurilor tridimensionale, singurele ce pot fi adjudecate de om drept congruente superbei sale alcătuiri".

În fiecare din cicluri, „Cetăți" și „Cupole", „Absîde", „Scuturi" etc. cele dintîi lucrări au o pecete „naturistă" potrivit chiar mărturisirii artistului, pentru ca treptat, sensul imaginii să graviteze spre „obiect" sau spre o metaforă a spațiului. Pe firul acestei deveniri, funcția metamorfică revine culorii. În „Cupole" sau „Cetăți", de pildă, primele armonii se deschid spre somptuozități telurice și vegetale, pentru ca apoi, accentul să cadă pe luminarea din exterior a motivului central, iar în final, motivul însuși, tratat în culori ce sugerează metalul rar, să pară purtător de lumină. Straniu, prețios, singular — o singularitate în care se simt, poate urmele unor mai vechi experiențe cu reflexe suprarealiste — „obiectul"-motiv dobîndește, la Marin Gherasim datorită culorii, o vitalitate imprimată adînc în matricea sa geometrică.

O vitalitate ce a făcut sensibil parcursul axial al expoziției, de la „Vatră" la „Synthronon", însumînd semnificațiile tuturor ciclurilor. Parcursul, firește, simbolic, include temele eroului și jertfei pentru glie, privite de pictor în osmoză cu gravitatea arhitectonică a tuturor compozițiilor sale. Sintezele vizuale ale lui Marin Gherasim care, nu putem să nu adăugăm, și-au aflat rezonanțe foarte sensibile printre tinerii plasticieni, apar consonante și unor realități specifice artei ultimilor ani, marcate, sub specia postmodernismului, de sentimentul necesității unui spațiu cultural multiform recuperator al valorilor trecutului. Ele fac dovada unei cercetări artistice pe cît de serioase pe atît de stăruitoare, ce atribuie deopotrivă laturii teoretice, o însemnătate de prim ordin.

Mihai Ispir

Spații egeene

Succintă, sintetică, investigația lui Damian Petrescu în lumina și culoarea Mediteranei orientale, supusă judecății publicului la galeriile **Simeza**, surprinde în primul rînd prin capacitatea de a sugera levitația. Tot ceea ce poate avea greutate plutește, fără a-și sabota consistența. Tot ceea ce este materie pare a fi suspendat în eter, în acel fluid ipotetic despre care se crede că impregnează totalitatea cosmosului.

În al doilea rînd, impresia de solitudine crește din depărtări controlate cu un simț infailibil al perspectivei și absența oricărui punct de sprijin al narațiunii îi îngăduie artistului să se concentreze asupra rafinării ca atare a mijloacelor de expresie. Sistemul de comunicare intrigă prin simplitate, dar printr-o simplitate la care s-a ajuns pe un drum invers. Tablourile par alcătuite nu prin adaos, ci printr-o severă eliminare și, de aici înainte, putem constata, cu un plus de certitudine, opțiunea lui Damian Petrescu pentru o pictură înțeleasă ca o obedientă la un criteriu și nu la un obiect oarecare, în cazul în speță un peisaj.

În această situație, genericul expoziției mai are vreo importanță ? Firește. Din spațiile egeene, Damian Petrescu reține spiritul, nu specificul geografic. Artistul nu se apropie de peisaj acaparator, avid de detalii, ci cu prudența celor îndelung consternați de lipsa de audiență a subiectelor consacrate ale picturii. Aceasta

nu înseamnă că asistăm la o insurecție împotriva unei tradiții. Dimpotrivă. Damian Petrescu circumscrie prin evitare numai un abuz al ei.

Chiar această atitudine programatică îi impune navigația stăruitoare prin apele salmastre de la hotarul dintre figurativ și abstract. Factura picturii care stă sub semnul acestei zodii este guvernată, neîndoielnic, de o legislație proprie. Pendul potențial, Ianus plasat într-un punct de observație optim, artistul nu cochetează nici cu figurativul, nici cu abstractul, ci caută insistent zonele lor de sudură, pragul lor de conversie, momentul secret cînd unul trece cu fluență în celălalt. Numai în acest sens pictura lui Damian Petrescu ne apare ca o artă elaborată, prin deliberarea ideologiei din profunzimile ei.

În rest, spontaneitatea este la ea acasă. Artistul vine din grafică aproape cu mentalitatea unui evadat dintr-un penitenciar. Rigoarea cu care își struneste febrilitatea dinaintea unei libertăți recîștigate produce efecte interesante. O întemeiază, cu precădere, vădita stăpînire a codurilor cromatice și a echilibrului dintre volume. Dacă ar fi să avansăm, totuși, o rezervă, am spune că insinuarea unor inscrisuri în cîmpul tablourilor introduce în ele o ambiguitate care le scade audiența. Numai uneori.

Mihai Pelin

Opera eponimă

Fiecare perioadă de reconstrucție organică a societăților ne arată o amplă utilizare a eponimiei. Așa cum vom arăta, și națiunile moderne și-au fixat și, oarecum, și-au reafirmat identitatea prin recursul la eponimie. De data aceasta însă eponimia a avut o sarcină mult mai complexă de rezolvat. Nu mai era vorba de stabilirea unității familiei în jurul divinităților vetrei (domestice), nici de aceea a satului în jurul unui **strămoș fondator**, nici chiar de aceea a popoarelor în jurul unui **erou întemeietor** (voievodul descălecător al românilor, de exemplu) ci de întemeierea unei comunități foarte largi în spațiu, eterogene în timp, comunitatea națională. Este necesară deci o formă nouă de eponimie care să dea **măsura** de universalitate a acestor comunități. Aceasta este **opera eponimă** și personalitatea culturală exemplară. Societățile își vor edifica identitățile lor culturale prin cite-o operă sau grup de opere care dau **măsura** de universalitate a acestor societăți. Acestea sînt operele eponime. Unele societăți își pot exprima măsura prin opera cîte unei singure personalități. Astfel este Goethe la nemți, Shakespeare la englezi, Dante la italieni, Eminescu la români etc. Toate aceste opere ridică eponimia la un nivel nebănuit. Caracterul eponim al operei, deși intrinsec, nu este dat nemijlocit. Altminteri spus, colectivitățile, deși trăiesc eponimic în operă, nu sînt întotdeauna conștiente de acest lucru. O serie întreagă de procese culturale, de opere, ele trebuie să se acumuleze pentru ca opera eponimă să-și dezvăluie în toată evidența acest caracter. Fără opera lui L. Blaga, a lui M. Sadoveanu, a lui I. Barbu sau pentru eminescianismul filosofic, fără operele unor M. Florian, L. Blaga, M. Vulcănescu, și mai aproape de noi, C. Noica etc., ori, pentru eminescianismul teoretic, fără opera lui Iorga etc., caracterul eponimic al operei eminesciene ar sta încă ascuns. Uneori peste lumina operelor este necesară intervenția unui cult al operei eponime întreținut de ideologiile culturale ale acesteia.

Oare tentativa unei părți a ideologiei culturale românești (filosofie, sociologie, antropologie, istorie, estetică etc.), de a-l arăta pe Eminescu în condiția de „om deplin" al culturii românești nu este și ea expresia presiunii unei eponimii necesare (ingăduită și cerută de caracterul real al culturii române și de conjunctura istoriei poporului român). Nu este această tentativă a bunului temei, a unui uni-

Tablouri de Theodor Răducan

versal pe măsura ființei românești, o ieșire din tautologie cu tautologie cu tot ?!

Dar oare grecii nu s-au revendicat din lumea homerică și deci din eponimia homerică ? Iar Platon nu este el însuși un Homer al „polisului" tirziu ? Indicînd trăsătura de eponimie ca mecanism al spiritului grecesc, N. Iorga precizează : „Oamenii aceștia (grecii n.n.) vedeau divin ori aceasta e deosebirea între ei și noi : noi vedem religiile uman, ei vedeau realitățile naturale și umane, divin" (p. 78).

Iată dar tot atîtea întrebări care par a înclina balanța către relansarea ipotezei iorghiste a eroului eponim. Cariera acestei ipoteze ar putea să înceapă abia de aici incolo. Așadar pentru edificarea lor pe orizontala spațiului ori pe longitudinea timpului, deci pentru mișcarea lor în linie, spiritul societăților recurge la analogie. Pentru mișcarea sa în cerc (deci în actele întemeietoare) spiritul societăților recurge la eponimie. Lipsindu-i recursul la eponimie spiritul s-ar mișca într-un „cerc gol" (tautologie pură și simplă), iar societățile ar dispare printr-o ciudată stingere (ca aceea a sorilor) încheiată de o implozie finală. Eponimia apără omul de **rătăciri**, de acte vandaliste (vandalismul este expresia eșecului în temeierii și deci semnul istoric al blocării eponimiei). Analogia ajută însă cercul gîndirii să aducă noi dovezi ale eponimiei. În operele eponime se cristalizează toate experiențele prototip ale comunității culturale. Din momentul în care opera capătă sens eponimic toți cei ce stau în acea cultură nu se mai pot defini în afara operei. Societățile trăiesc în opera eponimică, o revendică, o întreabă, se interoghează prin ea, află răspunsuri, etc. Dar tot acela era și rostul strămoșului fondator. Cu opera eponimă ne întîmpină deja un nou tip de eponimie în istorie, o eponimie care ține nu doar un sat sau doar un oraș, ori o genealogie, sub unitatea simbolică a strămoșului fondator, ci o întreagă societate națională își află unitatea în opera exemplară. De aceea vom numi astfel de personalități, personalități exemplare, iar opera lor, operă națională exemplară, sau operă eponimică. Eminescu este în acest sens România. Cine dorește să afle ce este acest europenism specific, care este românescul, îl va găsi în Eminescu, așa cum cine vrea să afle ce este celălalt europenism specific, britanismul, de exemplu, îl va găsi în Shakespeare etc. Unele culturi așadar și-au putut edifica opera eponimă prin cîte o singură personalitate chiar dacă alte opere și alte personalități pot concura, ulterior, la condiția eponimică. În sensul acesta, în cultura românească, cel puțin C. Brâncuși ar putea exprima românescul în formă eponimă, cu aceeași amplă cuprindere. Alte culturi își reazemă eponimia pe un grup de opere și de personalități. În cazul grecilor nu avem posibilitatea să deducem eponimia de la o singură personalitate ci, prin mijlocirea operei a trei personalități : Homer, Platon, Aristotel. La fel se întîmplă în cazul francezilor la care Descartes împreună cu Pascal, de exemplu, pot spune ceva semnificativ despre măsura spiritului francez. Descartes singur se arată sub această „măsură", dar împreună cu opera lui Pascal avem măsura eponimică a Franței naționale. Opera eponimă este așadar **operă-etalon.** Ea dezvăluie dimensiunile unei culturi și le arată măsura chiar dacă nu epuizează infinitudinea intensională a acelei culturi. Tocmai pe acest al doilea caracter al culturii se reazemă nesfîrșirea creației. Măsura aceasta este și ea supusă, în istorie, unor redimensionări. Unitatea domestică a familiei o putem măsura cu religia „vetrei sacre", unitatea satului se lasă măsurată cu legenda strămoșului fondator. Unitatea națională a unui popor însă nu mai poate fi măsurată decît prin opera eponimă. Ne putem întreba desigur dacă există națiuni care încă nu și-au dat măsura într-o operă eponimă. Dar aceasta este o altă chestiune. Este un fel nou, și totuși destul de vechi, acesta de a privi opera și aceste precizări au numai rostul de a preveni unele reacții (obiecții) prea dramatice.

Așadar cite o operă sau un grup de opere ne dau **măsura** unui specific național. În sensul acesta specificul național este, cum am spus, un europenism specific, deci o Europă întreagă trăită însă și interpretată într-un chip inconfundabil. De aceea Europa, pentru a rămîne întreagă, are nevoie de toate culturile sale dintre cele care s-au ridicat pînă la împlinire eponimică. (La ruși, de exemplu, măsura eponimică ne-o dau Tolstoi și Dostoievski). În sensul acesta orice neam are datoria să-și urmeze cu observanță sacră cultul eponimic, cultul eroului fondator. Toate neamurile europene au făcut tot ce le-a stat în putință, au creat școli pentru „străini", au creat ediții etc., etc., pentru a-și face cunoscută în lume **opera eponimă**. Cultul strămoșilor la români este sfînt și totuși în suprastructurile acestui neam el a fost oficiat cu întreruperi istorice, departe de fastul, de „risipa" de mijloace ale celorlalte neamuri. Cultul operei eponime și deci al lui Eminescu, prin care se exprimă cultul neamului, n-are nimic mistic și irațional ; este cultul eroului său eponim, a celui care-i dă măsura. Eminescu este măsura românescului. Operîndu-se asupra operei lui Eminescu se operează de fapt asupra elementului nostru cel mai de preț, acela care ne dă dreptul să existăm sub soare, care ne dă încrederea în noi, care ne susține ființa întreagă, se operează deci asupra românescului. Tocmai o atare **operă** permite oricui să introducă „îndoială metodologică" în chiar corpul românescului. Altfel cum te-ai putea îndoi de acest fel de a fi al Europei, care este românescul ?! Te-ai putea îndoi stînd în opera lui Eminescu, căci abia prin ea poți ieși întreg din îndoiala aceasta care devastează uneori atît de adînc sufletele neamurilor în forma scepticismelor naționale (cum a fost și acela al grecilor), atît de ample încît parcă amenință însăși existența neamului, identitatea lui de neconfundat. Trebuie ținut minte că toți aceia care în trecut ori în viitor vor încerca să-l „dezlocuiască" pe Eminescu — fie prin indexări ideologice, ori prin negații axiologice sau prin tentative falsificatoare — vor încerca de fapt să „dezlocuiască" românescul din istoria Europei. De Eminescu te poți „despărți" într-un fel cultural, așa cum Noica s-a „despărțit" de Goethe, dar numai pentru a porni cu eminescianism cu tot către alte aventuri ale spiritului. Pentru români, Eminescu este unirea spiritului european cu spiritul Indiei vechi, această altă universală culturală a planetei. Eminescu este una dintre formele de ieșire în absolut ale Europei românești, așa cum pentru rușii Tolstoi, pentru nemți Göethe, pentru italieni Dante etc., etc. Toți aceștia și alții sînt o familie de spirite europene, eroii eponimi care au reîntemeiat neamurile Europei în **eonul naționalităților.** Încît putem spune că opera lor este forma de maturitate și de plinitudine a neamurilor europene, stadiul în care ele află ce sînt întrucît au trecut în universalitate. Națiunile și nu alte formațiuni, cum ar fi imperiile, de pildă, sînt cadrul și forma de existență universală a omenirii. De aici încolo atunci cînd **statele** ar trebui să dispară sau ar fi împinse la dispariție entitățile naționale nu mai pot fi întoarse căci ele există în operele lor eponime. Dar tocmai datorită primejdiilor omenirii naționale este necesar ca aceste opere eponime să devină patrimoniu universal : fiecare cultură europeană să aibă toate operele eponime ale întregii Europe, cu toate neamurile lor. Tot astfel procedaseră anticii în operele lor creînd, într-un gest paradigmatic acea Bibliotecă din Alexandria. Astăzi, grație experienței europene există tot atîtea Biblioteci din Alexandria cîte națiuni sînt. Așa cum Brâncuși are sălașul în toată lumea, tot astfel, va trebui să facem cu Eminescu. Și cărți ca cele ale Rosei del Conte, ale Amitei Bhose, ale lui Gouillermou etc., sînt cele care deschid calea regală pentru intrarea lui Eminescu în în patrimoniul universal. Opera lui Călinescu, a lui C. Noica, a lui Iorga etc., despre Eminescu pot da lumii imaginea grabnică a eminescianității. Dar mai presus de toate este necesar să aflăm noi măsura întreagă a eminescianității. Nu știm încă (nu le cunoaștem) toate straturile acestei opere, nu izbutim încă să avem măsura de gînd a lui Eminescu. I se contestă latura teoretică a gîndului, i se contestă oarecum chiar și aceea metafizică mai ales în întreprinderi comparative minore care nu izbutesc să ducă demersul de evaluare a eminescianismului filosofic pînă la capăt poticnindu-se în pasta penibilă a similitudinilor facile. M. Florian, L. Blaga, C. Rădulescu-Motru, C. Noica, Iorga etc., au luminat originalitatea eminescianismului filosofic și ei trebuie urmați. Gîndul metafizic eminescian are o cu totul altă „sonoritate" după izbînda „Tratatului de ontologie" a lui Noica, de pildă. Ideea teoretică a lui Eminescu ni se arată și ea către lumina sa mai adîncă după izbînda călinesciană în citirea ei. Și numai cînd îți asumi opera întreagă a lui Eminescu, **Glossa** te poartă spre simțirea metafizică românească salvindu-te de gîndul și păguboasa încăpățînare de a o înțelege în marginea lui Schopenhauer. Dar cît de multe și de responsabile sînt sarcinile eminescologiei de aici incolo. Chiar de-ar fi să ne referim numai la biografia poetului, care după 1833 pînă în anul pieirii sale este practic „necunoscută", căci a fost lăsată să zacă sub vălul anecdoticului. Cu toate marile opere care au rodit din Eminescu, și care ni l-au arătat a fi așezat sub semnul eponimiei românești, va trebui încă să parcurgem o experiență obștească de revoluționare a atitudinii față de Eminescu. Numai așa, cu toții, vom izbîndi să aflăm măsura eminesciană a românescului, ca unul dintre reperele înaintării României spre plenitudinea vocației sale de neam european.

Ilie Bădescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Adrian Riza, autorul „Rețelei omeniei", prima reconstituire a exterminării evreilor din Transilvania de Nord, 1944 (Almanahul Luceafărul, 1986)

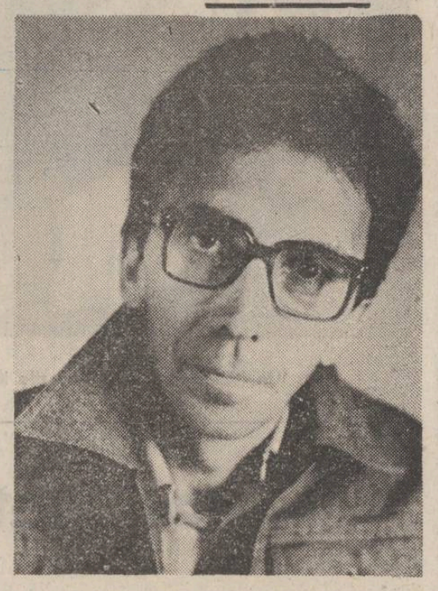

Nu e Junior, e Doru Moțoc, dramaturgul, care a jucat fotbal.

Doi critici literari, Șerban Cioculescu și Eugen Simion discutînd, desigur, despre... protocronism

FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI"

Mihu Dragomir — „Odă pămîntului meu"

În zilele de 21—22 iunie, la Brăila s-a desfășurat cel de-al cincilea concurs de creație și interpretare „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu", sub auspiciile Uniunii Scriitorilor și ale Comitetului județean de cultură și educație socialistă și ale revistei „Luceafărul". Juriul concursului de creație literară, deschis pentru întreaga țară, avîndu-l ca președinte de onoare pe Niculae Stoian, președinte activ Fănuș Neagu, vicepreședinte Mihai Ungheanu și Lucian Chișu, secretar, a decernat următoarele premii : Premiul Uniunii Scriitorilor, ADRIANA SITARU **(Brăila)** ; Premiul revistei „Luceafărul", VANE SA ZIGMUND **(Brăila)** și DUMITRU BURDUJA **(Hunedoara)** ; Premiul revistei „România literară", ION BĂDUCU **(Brăila)** ; Premiul revistei „Viața Românească", MIA CUȚITARU **(Brăila** ; Premiul Editurii „Cartea Românească", CONSTANTIN FILIP **(Slobozia)** ; Premiul revistei „Săptămîna", CONSTANTIN GHEORGHINOIU **(Brăila)** ; Premiul revistei „Contemporanul", GHEORGHE VÂLCESCU **(Miercurea Ciuc)** ; Premiul Cenaclului „Panait Istrati", TUDORIȚA VOICA-TARNIȚĂ **(Brăila)** ; Premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila, CONSTANTIN COTEA **(Odobești)** ; Premiul ziarului „Înainte", STERE BUCOVALĂ **(Brăila)** ; Premiul Comitetului județean U.T.C., ANTOANETA FILIPOIU **(Ialomița)** ; Premiul Consiliului județean al pionierilor și al revistei „Cutezătorii" și Premiul Bibliotecii „Panait Istrati" Brăila MIHAELA COMAN **(Brăila).**

Premiile de interpretare au fost înmînate de tov. GABRIELA JELEA-VANCEA **(președinte al C.J.C.E.S. — Brăila) următorilor :** Mariana Nistor **(Sighișoara)**, Gabriela Picoș **(Brăila)**, Andreea Cătănescu **(Brăila)**, Laura Chivu **(Brăila).**

Cu acest prilej Cenaclul „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii Scriitorilor s-a întrunit în ședință de lucru. Au fost prezentate versuri de Adriana Sitaru și Constantin Menagache. Au prezidat ședința de cenaclu : FĂNUȘ NEAGU, MIHAI UNGHEANU, LUCIAN CHIȘU.

Grupul de scriitori și artiști plastici format din FĂNUȘ NEAGU, CHIRA DRAGOMIR, MIHAI UNGHEANU, IULIAN NEACȘU, VINTILĂ ORNARU, GHEORGHE ISTRATI, MIRCEA SCARLAT, LUCIAN CHIȘU, VASILE RUSESCU, CORNEL IFRIM, GHEORGHE LUPAȘCU, MIHAI BANDAC, CORNEL DRĂGUȘIN, CORNEL POPESCU, ȘTEFAN MIHĂILESCU **au făcut vizite de documentare și au avut întîlniri cu iubitorii de literatură din întreprinderile** BRAICONF, ARTA POPULARĂ, LICEUL INDUSTRIAL „PROGRESUL". **La Liceul industrial „Progresul" cadrele didactice din liceu au organizat un medalion scriitoricesc Fănuș Neagu.**

Au fost vizitate Casa Colecțiilor de artă **din Brăila**, Expoziția permanentă „Panait Istrati". La Teatrul „Maria Filotti" **scriitorii** FĂNUȘ NEAGU, MIRCEA SCARLAT, MIHAI UNGHEANU **au evocat și prezentat viața și opera lui Mihu Dragomir.**

Grupul de scriitori și artiști a fost primit de tovarășul NICOLAE ȘPINU, **prim secretar al Comitetului Municipal P.C.R. Brăila. La manifestările culturale au luat parte tovarășii** GABRIELA JELEA-VANCFA **și** ION BUDEȘ, **președinte și respectiv vicepreședinte al C.J.C.E.S. Brăila.**

„Fețele realității"

Urmare din pag. 1

fapt) a juisării imaginative. Măsura talentului și-o dă în schița „Interviul", unde surprinde memorabil figura tipică a omului cu reportofonul (cu spirit caustic fin, decelînd psihologicește figuri umane, și măiestrie de stil „decupat") față în față cu realitatea normală a oamenilor și faptelor lor.

Dana Dinu cultivă o proză de densă observație feminină, izvorînd dintr-un fel de blazată substrucție analitică. „Castelanii" și „Vocea ta, aguridă", dominate de același analitic „iz amărui", vorbesc de o feminitate agresată (în efortul de a înțelege și scruta lumea) de tot felul de platitudini, convenții, suficiență, adică de un inconfort al observației, uneori de o densitate feroce (deferență caustică), pliată pe expresia reținută, pe un stil truncheat al sugestiei străvezii și ironiei tonice.

Florin Mihalcea pare stăpînit de un instinct sigur al construcției epice moderne, de o ambiguitate ușor fantastică, mizind pe forța unor sugestii și efecte de o studiată coerență estetică și, totuși, amintind de acele stări de parapsihologie, aduse succint sub lupa unui demers artistic ce pare de profunzime. Pendulînd între cursiv și ambiguu, proza sa pune în evidență virtuțile cuvîntului și ale frazării, capabile a devia pe nesimțite, a deturna (printr-o expresie, propoziție ori întorsătură de frază) povestirea, de la linearitatea ei epică spre un abia perceptibil regim al iluziei (fantastice). „Gustul livezii" nu e o simplă autoiluzionare, ci o metaforă a taumaturgiei artistice, spirituale. Alături de frenetice ori mocnite combustii erotice („Dulapul", „Căutarea"), autorul se arată interesat de registrul umilității („Coridorul", „Brutarul"). O decantare a artisticității epice (prea încărcată de sugestii și sensuri) se impune, precum și o consecvență mai supravegheată a ambiguității, asupra căreia ușor adie deja facilitatea ori gratuitatea în sine a manierei textualiste.

Într-o astfel de culegere niciodată spațiul nu devine excedentar, dar asupra lui Gheorghe Jurma am fi putut să ne pronunțăm chiar dacă i se inserau mai puține proze. Prozele sale par inteligente, de o tentă erudit-eseistică. E, în unele, o mare îmbîcseală calculată, care trădează o criză a scriiturii ! Aflate undeva între „incapacitatea naratorului" („A scrie") și „desfășurarea liberă a textului" („Bătrinii"), prozele lui Gh. Jurma par obsedate de destinul povestirii, de felul cum se transfigurează realitatea ori se mută în text : „literatura e TOTUL și totul poate fi LITERATURĂ" („Voi scrie"). Unică „soluție salvatoare", scrisul (său) este de o densitate sufocantă. Prozatorul realizează adevărate „momente" reflexiv-eseistice ori „tablouri" ale unor mișcate stări de spirit. E vizibil efortul de a-și cenzura un sentimentalism atotimplintat în ritmul spunerii/evocării. Autoreferențialitatea acestor proze cochetează cu textualismul și mimează o profunzime a unui cod de idei. Interesante ni se par, însă, prozele de inspirație țărănească, dar și aici o stufozitate expresivă amenință a supune definitiv cenzura sentimentalismului (acel „narcisism problematic" ispitit de textualitate !).

Lucian P. Petrescu scrie atît de prozos încît textele sale dau impresia de înăbușite dezabuzări experimentale. Cînd perspectiva prozastică se deschide spre sugestii alegorice și parabolice, textul devine interesant și frumos în sine — dar numai atît („Călătoria") !

Ovidiu Pecican valorifică în „vînzătorul de umbre" fondul eresurilor farmazonice, nuvela ancorîndu-se într-un crepuscular ev fanariot, într-o istorie crudă, în care spiritul justițiar al Vladimirescului devine simbolul unei deremptiuni naționale. Nu un fantastic gratuit și estet, ci unul de o viguroasă simbologie, carnal, aplicat tradiției și specificității, pe linia căruia Ov. Pecican ar sonda esențialitatea dramatică și profunzimea gravă în cîmpul meditației istorice. Proza întreține o densă atmosferă de eresuri și vrăji. Avem aici farmecul arhaic și viu colorat al epocii, limba aproximativă și mai ales acele tipologii care, de la E. Barbu la Ioan Dan Nicolescu, să zicem, au devenit de un livresc recognoscibil al coloritului intens și senzației tari. O studiată „rotire" a episoadelor, dozajul real-factologic abia vizibil, simbologia unui eres reverberată de un mit străvechi (și nu numai românesc) — toate pun un sens simbolic narațiunii, proiectînd-o în fantastic. Îi sugerăm autorului să mediteze asupra acelui **fantastic eseistic,** ce conferă prozei lui Mircea Eliade valoarea inimitabilă, adică la o implicare mai „absconsă", nu atît de explicită, a acestuia în destinele povestirii. Căci uvertura eseistică pare ostentativă și de prisos (pe o temă de simbologie a creației — mitul jertfei). Ea putea lipsi, iar autorul putea sugera, discret, printr-un motto (eliadesc ? !) — v. „Strigoii" de Eminescu — problematica mirabil-palpitantă a prozei, întrucît demarează prea demonstrativ, pornind adică de la o tematică dată.

Alexandru Moraru ne propune o proză a șantierelor, mediu cunoscut bine se pare, cu întîmplări și hazoase și grave ; cîteva chipuri se rețin, însă, prin psihologia lor nu tocmai simplă. „Arșiță în cîmpie" denotă o oarecare deprindere a construcției epice, însă frazarea este de tot simplă, neutră pînă la consemnarea fără relief. Pe aceeași linie se menține proza lui Nicolae Rotaru, de inspirație rurală, reușind să evoce o imagine veridică a satului, cu oameni, întîmplări, destine, amintiri. Angajat în factologia epică și abuzînd de persoana întîi, autorul ne oferă mai curînd „amintiri" personale, de oarecare transfigurare epică.

Cînd nu mai vorbesc eroii săi (al căror limbaj e uneori destul de plastic, convingător), autorul e convențional (efortul de a surprinde ineditul, senzaționalul e vizibil de peste tot !). Prozele sale suferă de o afectare prea sentimentală și de platitudine expresivă, deși materia epică, factologia, evenimențialul, repetăm, sînt consistente, păstoase.

În totul, **Gustul livezii** constituie o reușită editorială în chestiune, talerul calităților ei ridicîndu-se cu mult deasupra scăderilor.

Fapte de creație

Urmare din pag. 1

toți tribunii națiunii, aveau o misie în lume : să țină patria pe hartă, unită-n datini și în grai și de-au fost plini de biruință, sau muritori fără de nume, la fel și-au asumat destinul și izgoniți au fost din rai".

Marcînd noutatea Congresului al IX-lea al P.C.R., autorul îl numește : „Un congres al națiunii". Iată ce scrie autorul : „Pentru cine știe să pătrundă în miezul fenomenelor este limpede că cel de-al IX-lea Congres al Partidului era pregătit și vestit de permanențele noastre istorice. Echivalentul lui în trecutul patriei (păstrînd proporțiile, firește) poate fi intrarea lui Mihai-Voievod în Alba Iulia sau Proclamația de la Padeș a lui Tudor, pentru că toate înseamnă pași importanți pe calea afirmării demnității naționale". Argumentarea continuă astfel : „Nu este deloc întîmplător că una dintre primele Cuvîntări ale tinărului conducător al românilor a fost aceea din 7 mai 1966, document programatic care a pus bazele istoriografiei noastre noi, procedîndu-se la reîntronarea în drepturi a trecutului național, afirmîndu-se „datoria vieții noastre" (cum ar fi spus Pârvan) de a fi la înălțimea jertfelor înaintașilor. Era un sunet profund și tulburător, cum nu mai frămîntase bolta patriei de la cuvîntările lui Nicolae Iorga. Aminteașcă-și cei maturi de vremurile anterioare, de anii grei de închisoare pe care i-au făcut unii numai pentru intonarea marșului „Deșteaptă-te, române !", de spaima de a arbora Tricolorul sau de a spune, în public, că Octavian Goga a fost, oricît s-ar zice, un mare poet" (p.p. 20—21). Abuzurile dogmatice în cultură sunt subliniate cu toată tăria pentru a măsura pagubele imense aduse creativității românești într-o epocă în care ginditorii (creatorii) erau ostracizați : Lucian Blaga, Gh. Brătianu, Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti, Simion Mehedinți, George Enescu. După istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. s-a trecut la adevărata recuperare a valorilor românești, a creației spirituale a poporului român. Procesul nu a fost simplu. Căci să nu uităm că trebuia învinsă mentalitatea dogmatică, mentalitate care se credea și se crede posesoarea adevărului absolut și a criteriilor absolute. Poet și ginditor cu simțul dezvoltat al istoriei, Corneliu Vadim Tudor are o înțelegere adecvată a raportului dintre tradiție și inovație. Pe această tradiție a apărut societatea socialistă. Dar să-l lăsăm pe autor să spună : „Pe trunchiul acestei bogate tradiții, care nu este altceva decît biografia sutelor de generații de români, societatea socialistă și-a înflorit mugurii de libertate și egalitate de dreptate și belșug. De ce-l iubim pe președintele Nicolae Ceaușescu ? Pentru simplul motiv că, preluînd tot ce-a fost mai bun și mai frumos în Cartea de aur a ființei, a înțeles de minune că românii au dreptul la un viitor pe măsura trecutului, prin urmare eroic" (ibidem). Partea a II-a (Istoria, așa cum a fost) cuprinde mai multe studii interesante nu numai prin ideile pe care le promovează, ci și prin faptele mai noi de la care se pornește : Bicentenar Horea, Cultul eroilor, Independența și pacea, Atlasul pentru istoria României, Doctrina militară, Partidul și istoria. Alte aspecte ale Unirii. În „Doctrina militară" se arată limpede că vocația imperialistă le-a fost străină românilor, ei n-au rîvnit la teritoriile altora. Faptul că Mihai Viteazul, de pildă, a stăpînit timp de doi ani Cetatea Königsberg, (unde avea să se nască Immanuel Kant) era în practica medievală, mosia fiindu-i dată de către un nobil admirator al vitejiei sale.

Referindu-se la opera lui Eminescu, autorul arată că „aceasta trebuie să vadă lumina tiparului urgent și necondiționat. Nu există nici o rațiune — diplomatică, ideologică sau conjuncturală — care să fie mai puternică decît datoria noastră față de cultura națională, decît dragostea pe care trebuie să o purtăm lui Eminescu" (p. 211), cum se și petrece.

Partea a III-a (Iconografie) cuprinde analize interesante ale unor mari creatori de valori românești : Mihai Eminescu, Ion-Inocențiu Micu-Klein, B. P. Hașdeu, Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Eugen Barbu, Nichita Stănescu. Ceea ce se poate observa la toți acești creatori este sentimentul românesc foarte puternic, încrederea în capacitatea creatoare a poporului românesc.

Mîndria de a fi români a stimulat cele mai lucide minți ale poporului român de a se afirma în variatele domenii ale creației spirituale și tehnice. Să amintim doar cîțiva creatori de vîrf în veacul nostru : Coandă, Gogu Constantinescu, Ștefan Odobleja. Mîndria de a fi români s-a manifestat în domeniul creației într-o întoarcere spre izvoarele variate ale universalului, spre dialectica individualului din care se naște universalul. Putem spune că ei au descoperit legea înnoirii infinite a spiritului.

„Mîndria de a fi români" este o carte scrisă cu știință și talent și izvorîtă din mîndria de a fi român. Ea arată că, bine temperată, mîndria se transformă în fapte de creație.

***) „Mîndria de a fi români". Editura „Sport-Turism", București, 1986.**

Modernitate și mit

Urmare din pag. a 3-a

de călătorie al scriitorului în Statele Unite ale Americii este încorporat într-o structură epică labilă și ambiguă, alternînd în mod spectaculos cu povestea de iubire stranie și „aproape demențială" a unei tinere americance, cu încrederea ei deliberată de a-i prezenta prin contrast două Americi : una mecanoidă și hipercivilizată, sedusă de miturile și moșturile (surogatelor) unor lumi, bazată și dominată de concurență, de devoranta cursă pentru bani și profit, și, cealaltă, obsedată de puritate și idealism, pătrunsă de instinctul de autoapărare și conservare a fondului primitiv, originar al omului. America grandorii (societățile computerizate, băncile model, statisticele standard, ambiția popularității etc.) alternează pas de pas cu America deriziunii și a decrepitudinii, cu acel simulacru de politicianism și „populism" care deconcertează, scriitorul dovedindu-se peste tot un mare maestru în știința de a amalgama lumile, de a le bulversa miturile într-un montaj alert și dezinvolt, pe care-l stăpînește cu mînă sigură.

O largă gamă de mijloace scenice, o fantezie debordantă și nestăvilită dovedește autorul și în domeniul dramaturgiei. Ultimul său volum, **Fintina cu patru adevăruri,** atestă din plin calitățile de „scenarist" ale scriitorului, capacitatea de a stăpîni și conduce o intrigă, de a transcende planul strict al realului cu unul simbolic, general uman. În general, e vorba de un teatru psihologist, valorificînd valențele parabolei, comediei de limbaj sau a tehnicii polițiste, a unor procedee împrumutate din teatrul absurdului, din antiteatru sau din fanteziile poetice. Combinînd și experimentînd tehnici diverse **(Asasinatul de pe plaja pustie, Mareșalul și umbra, Pe loc repaus... asasini, Vagonul dispărut, Securi pentru funii, Doi și al treilea),** V. Rebreanu scrie un teatru literar și reprezentabil, unul care se poate citi cu plăcere, tot așa ca și interpreta. Dialogul viu, subtil, răsturnările de planuri, seducția misteriosului vieții, a mecanismului ei dus pînă la absurd și căzînd în simplă bufonerie lexicală, în ritualistică goală, angajează mereu și cu dezinvoltură teatrul lui V. Rebreanu în direcția denunțării unei cazuistici morale vinovate, a unor mecanisme și practici umane perimate, redescoperind omul și frumusețea lui interioară. Din această pricină scrisul său rămîne mereu tînăr și profund actual.

POST RESTANT

Obiceiul unor autori (tineri sau bătrîni, ce importanță mai are ?) de a confunda literatura cu reportajul de fapt divers este cit se poate de rău. Ceea ce dînșii cred că este un argument (inspirația directă, la fața locului) este, de fapt, un contra-argument (observația măruntă, parțială, de obicei locvacitatea și nu profunzimea). Că „asta mi s-a întîmplat" nu este o dovadă de virtute literară, pentru că importantă nu este atît întîmplarea în sine, cît „persoana" căreia i se întîmplă. Iar dacă „persoana" are talent literar, este scriitor, și întîmplarea va fi literară. Dacă nu, ea va fi o întîmplare din viața unui om obișnuit, pe care o știe numai el, ori o știu și alți cîțiva din jurul lui. Nu vrem să teoretizăm inutil la această rubrică despre izvorul viu al vieții la care mulți sorbim, dar nu toți ne astîmpărăm setea. Vrem numai să-i încunoștințăm pe cei ce cred că este suficient să aibă calitatea de martor pentru a ajunge scriitor, că nu au dreptate. Cel puțin în fața noastră. Martorul informează, justifică, afirmă, dar nu creează. Doamne ferește, dacă ar crea, nu ar fi decît un martor care ar minți.

Între alte observații, se știe că, de multe ori, viața este ea însăși un autor fără complexe, îndrăznind „să scrie" întîmplări, care, puse pe seama unui scriitor nu l-ar face pe acesta decît să intre în pămînt de rușine. De exemplu : într-un oraș cu zeci, sute de mii sau chiar milioane de locuitori, doi prieteni, doi iubiți, doi dușmani se întîlnesc fără a fi stabilit acest lucru. Dacă analizezi ce a făcut fiecare înainte de asta, întîmplarea este de-a dreptul stranie. Dacă te încumeți s-o scrii tu, ea este în ochii multora „o făcătură". Viața însă, ca orice scriitor de geniu, nu ține seama nici de una, nici de alta și provoacă adesea asemenea întîlniri. Or, iată ce îmi povestea brăileanul de talent **Mircea**

Desen de Benone Șuvăilă

Cavadia, prozator solid, inteligent, pe aceeași temă : „Dom'le, închipuie-ți, merg în București și primul om pe care îl întreb de o adresă este... surdomut. Cum așa ? din atîția... Nu mi-am revenit. Dacă aș fi scris eu așa ceva, toți ar fi luat-o ca pe o poantă. Slabă, firește. Provincialul care, venind în capitală...".

Ne propunem deci, tot la această rubrică, măcar pentru a nu-i da deoparte pe toți cei care țin la „mi s-a întîmplat mie, cu adevărat, vă rog să mă credeți", de a produce împreună cu d-voastră, în cadrul ei, o secvență cu aceste „făcături ale vieții" — adică întîmplări neobișnuite, stranii, incredibile, „scrise" de mîna atotputernică a vieții.

DORU CHICET, Orșova. Ne pare bine că sînteți „teribil de fericit după proaspătul debut la **Luceafărul**". Vedeți, dacă ați avut încredere și răbdare... Cînd vă reveniți însă, trimiteți-ne și altceva pentru a susține debutul în continuare. Pentru că numai cu o floare... Noroc bun.

ANIȘOARA IONESCU, București. „Plăcerea mea era cînd îmi citeam compunerile în clasă, cred că nici nu exista oră de română în care să nu citesc ceva... Acum scriu în continuare, poate fără rost, nici măcar nu știu dacă am talent, dar singurele mele momente de destindere sînt atunci cînd țin stiloul în mînă și gata să înceapă jocul cuvintelor pe coala albă din fața mea". Și ce scrieți ? „Reîntîlnirea", o povestire de amor care se vrea foarte tristă, dar care m-a înveselit prin asemenea „meditații" : „De fapt, ce sînt oamenii ? Gingănii fără importanță aruncați în valurile vieții neavînd ca sprijin de cele mai multe ori decît prostia lor". În rest, ca în romanță : „Trecînd pe stradă, a zărit la poartă o fată cu ochii albaștrii (? !) și păr negru care l-a cucerit de la prima vedere". Dar și Elena (n.n. începutul romanului românesc) „ce-i doi", cum scrieți dvs., se iubesc doi ani, pînă cînd el pleacă la armată. Crezînd că el s-a înecat, ea acceptă să petreacă „revelionul cu Marius, care (n.n. se putea altfel ?) avea bani și se credea îndreptățit să posede o asemenea fată... Eveniment fatal în viața acesteia care săvîrșește o greșeală pe care avea s-o plătească cu vîrf și îndesat tot restul vieții". Numai că el se întoarce neînecat de la armată, iar ea îl minte că e fericită, arătîndu-i cu mîndrie „degetele pline de aur și cerceii ce-i atîrnau de urechile gingașe..." După zece ani, în garsoniera autoarei (? !) Dan și Elena „își amintesc cu plăcere, dar și cu durere de frumoasele zile ale dragostei lor". Finalul ? „Ce îngrozitor să ai numai o viață și să plătești cu ea lucruri pe care le faci în momente cînd nu apreciezi cît trebuie fisura provocată și gravitatea ei". Mai îngrozitor însă este, credem noi, să ai 19 ani, să lucrezi într-o întreprindere și să scrii după modele aiurea, desuete, din „istoria filmului mut". Deschideți-vă ochii și priviți în jur. Eventual căutați un cenaclu în care să vă citiți compunerile, ca atunci... la școală.

SERGIU IONIȚĂ (și nu Ion Nițâ) Deva. La facultatea de filologie ați învățat că e rușinos să corespondezi cu o revistă literară ? Nu cred. Iar dacă unii mai cred asta, lăsați-i să creadă, ignoranța e numai a lor. Mai ales că, spre deosebire de „Cer de vară" (text căznit sentimental), „Scrisoarea unei mame" mă îndeamnă să vă cer și alte proze care s-o confirme. Sînteți în prag. Bafeți.

PAUL DORU CHINEZU, Lugoj. O parabolă în care Moise și ceilalți încearcă să traverseze Marea Roșie („Trenul") pe calea ferată (? !) „Să vorbim despre alfabet", o colecție de panseuri minore și o trăznaie SF în care se bea... „visichi" („Povestirea"). Deci nimic.

VALERIU OCRAIN, Ploiești. Ați apărut și gata ? Altceva. Cînd debutăm pe cineva, noi sperăm că acesta începe și nu sfîrșește o operă. Altfel, ce să facem cu cei care nu vor sau nu pot să treacă dintr-o clasă într-alta ?

MARIUS POPESCU STOLNICI, Slatina. „Trebuie să lupți mult pentru ca lumea să înțeleagă că artele au nevoie de continuitate, pentru că altfel s-ar stinge. Dacă pentru a ține focul aprins s-a inventat chibritul, pentru literatură nu s-a inventat nimic în acest sens și atunci ție sau mie cu sufletele noastre fosforescente ne revine sarcina să întreținem focul din ochii semenilor, căci altfel ochiul ar deveni mat, iar cuvîntul ar îngheța". Oricum, deși sînteți atît de ocupat cu soarta artelor, nu scrieți totuși cu literă mică numele marilor noștri domnitori. Scrieți Mircea, Ștefan, Mihai și abia după aceea vă veți atinge idealul : „de mult mi-am dorit să fiu un intelectual cu ochelari, mapă și stilou...".

DAN LUCA, București. Da. Treceți pe la redacție.

Iulian Neacșu

Miercuri, 25 iunie a.c. a avut loc la Institutul de Igienă și Sănătate — București, cu concursul Muzeului literaturii române, o întîlnire a scriitorilor Ioan Alexandru, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Tudor George, M. Ungheanu cu lucrători ai institutului.

Au mai participat, din partea Muzeului literaturii, Radu Bagdasar și G. Gibescu.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (II)

Ard de năpraznic soarele verticalizat pe cerul de-un albastru ireproșabil. În fața mea, un munte calcaros, ca fața unui bătrîn posomrit, hrănește o pădure de pini anemici. Nici un fir de iarbă nu înviorează panta tăiată de șanțuri alpestre. Doar macii de munte, galbeni și fragili sorb cu disperare aerul umezit de respirația lacurilor.

Pradă lăcomiei am rupt un astfel de mac și alcătuirea lui insinuind aripi de fluturi s-a topit într-o clipă, carbonizîndu-se parcă.

Însoțitorii noștri hărnicesc în jurul batalului care este supus unui tratament special. Voi afla mai tîrziu modul de preparare, cred că unic în lume, și-mi amintesc acum, apropo de excentrismul culinar, felul în care, într-o anume ocazie, **am pregătit** împreună cu Fănuș un zdravăn curcan autohton. Posedînd oarecari cunoștințe gastronomice i-am spus prozatorului din Balta Brăilei (cel care mănîncă peștele de parcă ar cînta la muzicuță) că orice curcan, înainte de sacrificare, pentru a i se frăgezi carnea, trebuie musai tratat cu o doză de rom. N-am precizat doza. Fănuș, generos, i-a turnat pe gît mai cu frumosul, mai cu munca de lămurire, cam un sfert de litru de rom cubanez. A rezultat o friptură mai mult decît fragedă...

Dar să mă întorc la peisajul cu rezonanțe primordiale. În cupa acestui crin de piatră fiecare membru al caravanei noastre își vede de preocupări. Eu pescuiesc păstrăv după păstrăv și sînt cnvins că nu mă va crede nimeni în țară. Un exemplar magnific, probabil tatăl tuturor celor capturați pînă atunci, îmi potolește zelul. Se repede la momeală (de data aceasta pusesem în undiță o bucată de salam) trage năpraznic și se duce în lumea lui luînd drept suvenir din România și acul de siguranță, retezînd lița ca pe un firav fir de bumbac. Dau din mîini și mă agit spre nedumerirea prietenului Tolia care stă în picioare, cu mîinile-n șold și cu o originală umbrelă de brusture pe cap. Din atașament conjugal e obligat să admire figurile de gimnastică ale consoartei care se **copilărește** știindu-se urmărită de priviri pe sub spirceană.

Tînărul translator, ins lipsit de prejudecăți și cu studii filologice terminate la Moscova, a pus punct exercițiilor de yoga și acum, văzînd că am rămas fără ocupație, își permite să încerce adîncul lacului.

Are un costum de baie roșu cu dungă albastră și mă privește cu oarecare superioritate. Eu nu posed. Prietenul Tolia, după cum v-am relatat, nici atît.

Translatorul înaintează pe buza unei stînci aplecată spre apă, face cîteva mișcări de rotație cu mîinile și se aruncă în undele limpezi ca lacrima. Îl urmăresc invidios cum lunecă submersiv ca un delfin vreme de peste treizeci de secunde. Apoi iese la suprafață și-mi face semn să-i urmez pilda. N-am fost niciodată un înotător de excepție. Săritor de la trambulină nici atît. Zgîndărit în orgoliul propriu mi-am luat avînt și am sărit „broasca", ca un pietroi adică, resimțind puternic impactul cu suprafața apei. M-am scufundat și o secundă am avut senzația că sînt pur și simplu ghilotinat. Apa era atît de rece încît mi se părea că mă strînge ca o cingă de oțel. Am îngăimat o rugăciune și-am început să înot grăbind spre malul care, de altfel, era la cîțiva pași. Treptat însă o senzație reconfortantă mă cuprinse, mușchii scăpați de încleștarea inițială își reluară funcțiile normale, la suprafață stratul lichid avea o temperatură acceptabilă.

După ce ies pe mal fac o incursiune în jur în căutarea unui izvor.

Mi-este o sete năpraznică și n-am mai gustat apă de patru zile. Găsesc ochiul limpede tremurînd între două pietre. În ciuda recomandărilor severe făcute de medicul care ne însoțește mă aplec și beau ca o cămilă însetată, cu orice risc. Apa e rece și nemaipomenit de **gustoasă,** insinuind un vag miros de mentă. Aud din spate vocea confratelui care mă scaldasem, amintindu-mi că pe vremea lui Gingis-Han îmbăiatul era cu desăvîrșire interzis, și a doua oară pentru nesăbuința de-a bea din ochiul acela înconjurat de iarbă și flori de munte. Ar fi băut și el, îl văd după privirea pofticioasă a ochilor albaștri, dar consoarta veghează și-l avertizează de departe : Tolia...

Privim cu nădejde spre locul de unde vine un miros inconfundabil de carne friptă sau, mai bine zis, răscoaptă. Batalul e dislocat din jarul care l-a pătruns de la coadă pînă la bot. Mai corect ar fi spus : de la coadă pînă la git. Și veți vedea de ce. Acum, doi dintre șoferi se ocupă de toaleta sacrificatului. Unul toarnă apă din belșug pe șoriciul galben-auriu, celălalt îl **masează** cu un cuțit de lemn. În picioare, cu un aer grav, un bătrîn mongol adus în ultima mașină, dă indicații monosilabice făcînd gesturi scurte în direcția batalului. Era specialistul transportat expres pentru surpriza pregătită. Sîntem chemați să ne apropiem. Batalul stă impasibil și fierbinte așezat cu labele-n sus pe o bucată de placaj. Șoriciul auriu aburește ușor. Mă așez turcește pe iarba grasă și țin în mînă înghițind în sec o imensă farfurie de tablă. Alte ustensile — niente ! În timp ce consoarta confratelui își schimbă toaleta am timp să studiez mai atent obiectul apropiatului ospăț.

Remarc două lucruri bizare. Batalul n-are cap iar burta este rotunjită ca și cum l-ar fi copt cu mațe cu tot. Anticipînd imaginativ metodologia preparării elanul îmi scade brusc. În fine sîntem toți adunați. Tolia are agățat la git un imens șervet de olandă ca să nu se păteze. Doamna cere o furculiță și un cuțit cît de mic. Nu aude nimeni. Ni se înmînează cu solemnitate cîte cinci fire de ceapă sălbatecă, legumă atît de rară ca și piperul pe timpul lui Henric al IV-lea. În fața fiecăruia se află un mic bol de porțelan a cărui utilizare n-o întrevăd încă, precum și tradiționalele păhărute de sticlă. Președintele scriitorilor mongoli scoate la iveală două sticle de vodcă Archi cu etichetă albastră.

Mă înviorez și schimb o privire complice cu Tolia care-și mîngîie preocupat șervetul de olandă. Ni se umplu paharele și încep toasturile. Unul de bun venit în zona celor șapte lacuri, altul de mulțumire din partea lui Tolia care este șef de delegație și are darul vorbirii. Încă unul pentru sufletul celui ce odihnește rumen în fața noastră. Altul de mulțumire și admirație din partea mea. În fine, încă unul pentru calitățile subsemnatului de pescar și înotător și la sfîrșit pentru prietenia de nezdruncinat dintre popoarele noastre toate.

E inutil să precizez că fiecare toast era asortat cu un păhăruț de Archi și o gură de cumis.

În fine, bătrînul mongol cu chip impasibil dar cu o ușoară ironie inscrisă în încrețiturile ochilor, își suflecă minecile caftanului tradițional, pune mîna pe un cuțit enorm și cu o dexteritate de chirurg despică batalul. Apucă cu palma o bucată de piatră rotundă răsărită din pîntecele ce aburește fierbinte și-o trece celui din dreapta. Acesta o mută rapid dintr-o palmă în alta și-o dă mai departe. Piatra ajunge la mine. E fierbinte și cu o mișcare fulgerătoare i-o trec confratelui care știe lecția. Mai fusese în Mongolia. După ce piatra face un **tur de răcire,** timp în care din burta despicată ies mirosuri apetisante, bătrînul mongol ne servește pe fiecare. Constat cu uimire că primesc o bucată de pulpă și **ceva organe.** Ritualul este exact și imparțial. Fiecare dintre cei prezenți aveau în farfurie cîte o bucată de pulpă și **ceva organe.** Mă gîndeam cîte pulpe, cîți ficați, rinichi și inimi putea avea acest exemplar. Și atunci am înțeles absența capului.

Sacrificatul nostru fusese **indopat** pur și simplu cu bucăți bine alese aparținînd altor patru sau cinci frați.

În bolurile de porțelan din fața noastră ni se servește **bulion.** Adică sucul aromat și gustos. Și, de fiecare dată cînd servește, mesterul preparator scoate cîte o piatră fierbinte și rotundă.

Pe stîncile din jur vulturi impasibili așteaptă desigur sfîrșitul ospățului.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Dialog între Poet și Critic (II)

Poetul. Crezi că ce mi-ai spus acum lămurește propoziția de mai sus ?

Criticul. Continui. În cele cîteva versuri extraordinare despre lectura cărora am pomenit, ca și în micro-nuvela (capodoperă) calitatea nu este răspîndită în text într-o omogenitate perfectă, o frază poetică poate fi superioară alteia, în cazul prozei o pagină poate fi superioară alteia dar versurile sau paginile, păstrîndu-și ierarhia, comunică ; **comunicînd ele se contaminează de valoarea lor reciprocă,** în așa fel încît impresia globală este de „egalitate" a textului unui anume autor. **Cele 15 pagini comunică între ele dar nu pot comunica cu cele 285 pentru că nu au același limbaj sau mai degrabă pentru că numai cele 15 pagini au un limbaj.** Cele 15 pagini alcătuiesc un text viu, cele 285 alcătuiesc un text mort. Dar **cele 15 pagini ale unui autor comunică cu cele cîteva versuri extraordinare ale altui autor. Ele comunică dar nu se și contaminează de valoarea lor reciprocă.** Aici intervine cel mai minunat dintre lucruri : **elementul uman.** Există ideea de om în general dar nu există un exemplar static, prototipic al acestei idei. În literatură, există tema demiurgului, de veche sorginte religioasă a creației lumii de către un singur autor divin. Setea de impersonalitate a unor autori este un mimetism sublim al acestei mari teme. În literatura textualistă un singur și atotstăpînitor autor vrea să pară a deveni limbajul ca atare. Aici limbajul începe să sfîrșească prin a se referi la el însuși. Cercetătorul observă dubla referință a unui text, una exterioară și una internă, una pentru că el numește un obiect exterior, în mod firesc, numelui acelui obiect și cealaltă, că se numește pe sine însuși ca nume. Ideile centrale textualiste sînt fixate numai pe cea de a doua direcție. Aici limbajul nu mai este creat de mulțimea enormă a subiecților — el îi creează pe acestia ; dacă el îi creează pe acestia, el devine Marele Autor. Dacă el devine Marele Autor, își dă mîna „științific" după mai multe secole cu logosul divin.

Poetul. Te înțeleg, dar ce legătură au aceste lucruri cu problema cantității și cu problema calității. Deocamdată nu prea o văd.

Criticul. Înainte de a vorbi vedeam o legătură, în timp ce vorbesc văd o legătură și încă ceva. Sper să te fac să înțelegi cum gîndesc eu. Revenim la ideea Marelui Autor care este textul însuși. Cînd se produce un asemenea Mare Autor în literatură, îți dai seama că autorii Vasilescu, Georgescu sau Ionescu apar ca niște marionete, în așa fel că nu se poate vorbi despre personalitatea lor. În sens textualist literatura poate exista numai dacă „autorii" recunosc supremația super-autorului care e Textul. În măsura în care criticii sînt cu ochii ațintiți asupra acestei probleme ei vor lăuda acele texte care par a fi scrise de Marele Text. Ei, cu sau fără voia lor, vor face apologia limbajului poetic în general și vor elogia, în ultimă instanță, **impersonalitatea** unui text literar. Într-o asemenea viziune **producțiile literare ale diferiților „autori" nu numai că ele comunică dar se și contaminează de valoarea lor reciprocă** pentru că Marele Autor, Textul, îngăduie acest lucru deoarece „se consideră" singurul autor, deoarece nu mai există astfel tradiționalele granițe responsabile cu definirea personalității cutare și cutare.

Poetul. Și ?

Criticul. Și reiau o frază : **cele 15 pagini ale unui autor comunică cu cele cîteva versuri extraordinare ale altui autor. Ele comunică dar nu se și contaminează de valoarea lor reciprocă.** Aici intervine cel mai minunat dintre lucruri : **elementul uman.** Calitatea literară se produce la nivel existențial, deci, în primul rînd, individual. Individul, însul este responsabil de cîtimea de umanitate pe care o strecoară în text. Mizînd pe judecăți cantitative, textualismul nu este impresionat de calitatea subiectului, pentru că însuși subiectul se desubiectivizează treptat lăsînd inițiativa Marelui Text.

Poetul. Cred că îmi spui lucruri jignitoare. Cum adică eu, Eu cu destinul meu personal, cu felul meu propriu de a vedea lucrurile, deci Eu să fiu doar o jucărie docilă în mîna Marelui Text de care vorbești ?

Criticul. Poete, nu te impacienta, eu am făcut doar o prezentare a lucrurilor cu care poate că nu sînt de acord. Totdeauna, în toată istoria literară cunoscută, procesul de selecție, separarea calității de cantitate, ierarhizarea mereu mobilă a calității s-a orientat după anume norme. Este firesc ca normele să fie căutate în continuare. Revin la fraza pe care o consider importantă pentru discuția noastră : „Calitatea literară este imanentă cantității, există prin ea, în ea dar nu este la fel de activă în oricare parte a ei". Nu este la fel de activă în oricare parte a ei în funcție de **elementul uman** captat acolo. Critica atentă la elementul uman dispune de o cheie de aur care nu dă greș cînd deschide proporția dintre cantitate și calitate. Critica subjugată pe deplin ultimelor teorii, ignorînd izvorul etern al calității literare care este însul însuși (cu istoria lui socială și națională), sporește confuzia între cantitate și calitate îngreunîndu-și posibilitatea de selecție a valorii. Despre lucrul acesta ne-am întrebat la începutul convorbirii noastre.

Poetul. Știi cîteva lucruri despre literatură, de ce nu scrii poezie, proză, teatru ? Este următoarea întrebare.

Criticul. O să încercăm să răspundem. Îți spun de la început, însă, că eu înțeleg mai degrabă un poem decît un vers, mai degrabă înțeleg o carte decît un poem, mai degrabă înțeleg o întreagă literatură decît un autor. Este infirmitatea mea și o recunosc.

Poetul. Eu mai degrabă înțeleg un vers decît un poem, mai degrabă înțeleg un poem decît o carte, mai degrabă înțeleg o carte decît o întreagă literatură. Este infirmitatea mea și o recunosc. Poate că de aceea ne citim reciproc.

Totuși, ca să înțelegi mai bine cum văd eu lucrurile în privința infirmităților cu care ne lăudăm, o să-ți spun o mică parabolă veche, auzită de la un poet nou. Un cocoșat lucra în trei schimburi la o instituție care nu se împiedica de cocoașa lui. Noaptea tîrziu, ca să ajungă mai repede acasă, trecea printr-un cimitir cînd aude, din întuneric, o voce : „ce-ai în spinare, mă ?" Acesta încremenește. Numai limba-n gură și-o mai putea mișca și a bîlbîit : „o cocoașă". „Dă-o încoace" a mai auzit. A reușit să se clintească și și-a văzut de treabă. Abia cînd a ieșit din cimitir a observat, uluit, că merge drept și țanțoș și că nu mai are cocoașă. Ajuns acasă, tot restul nopții și ziua următoare l-au pîndit pe spinare, uimiți și încîntați, nevasta și copiii. A doua seară, la lucru, prietenul lui schiop, nedumerit, l-a întrebat. Fostul cocoșat i-a spus ce și cum. În noaptea aceea a tăiat-o el, tiriș-tiriș, prin cimitir cu mari speranțe. Pe la mijloc a auzit o voce din întuneric : „ce-ai în spinare, mă ? ? ?" „N-am nimic" a răspuns șchiopul. „Na o cocoașă !" s-a mai auzit. Și atît.

Criticul. Prin decodarea textului se poate deduce că tu ai fi cel cu cocoașa și eu cel cu piciorul, tu devii un ins perfect prin creație, (vezi fraza : „Numai limba-n gură și-o mai putea mișca și a bolborosit.") eu îmi asum defectele tale cercetîndu-ți creația.

Poetul. Știi mai bine decît mine că interpretările sînt multiple. Am vrut doar ca, printr-o glumă, să mai atenuez cîte ceva din rigiditatea comentariului tău.

George Alboiu

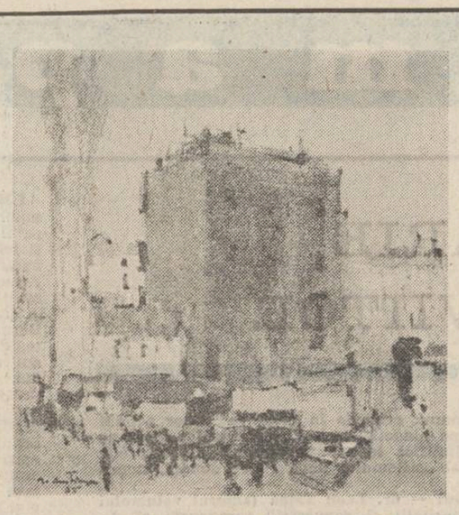

Augustin Costinescu : „Construcții noi"

GENIUL POLITIC

Urmare din pag. 1

pe Serban Cioculescu cu criticii și istoricii literari de azi, judecata pare din plin îndreptățită. Mai trăim, noi, generațiile ridicate după război, în luminoasa „umbră" a unor „mari interbelici", încă prezenți : un Ionesco, Cioran, pînă mai ieri Eliade, un Constantin Noica sau Edgar Papu. Mai ne evocăm această glorioasă înflorescență a geniului românesc ori de cîte ori avem privilegiul de a ne întîlni pe stradă cu academicianul Alexandru Rosetti.

Cu toate acestea, dacă avem curajul să ne sustragem mirajului personalităților și gloriilor clasicizate, vom constata că acești 42 de ani ce ne despart de istorica dată de 23 August 1944 au așezat sufletul românesc, cu forțele lui creatoare, într-un fantastic creuzet, din care el a reușit să renască într-o formă nouă, la dimensiuni noi, în orizonturi pe care niciodată nu le-a mai avut. Iar cultura română să devină, pentru prima oară, o adevărată cultură deschizătoare de drumuri, așa cum au fost alte culturi europene în Renaștere, în veacul Romantismului, sau în epoca dominată, pînă spre noi, de titanii nordului ruso-scandinav.

Acesta este fenomenul capital, definitoriu : această reconfigurare, la dimensiuni și orizonturi planetare, a geniului românesc, această pășire a culturii române în universalitatea pură, desprins de orice vasalitate spirituală, oricît de strălucită ar fi ea. Iar acest fenomen, poate încă puțin vizibil cu ochiul liber, dar clar celor ce știu privi din perspectiva istoriei și dintr-un unghi planetar, are o dată și un eveniment sub care se inscrie, la fel ca epocile anterioare, de care am vorbit. **Este Congresul al IX-lea al P.C.R. din iulie 1965.**

Cei 21 de ani de nou suflu istoric, de tumultuoasă redimensionare a constiintei de sine a poporului român, de participare demnă la toate marile mișcări tectonice ale istoriei, din care se reconfigurează sub ochii noștri o omenire nouă, au decis cum va arăta destinul spiritului românesc în lume pentru secole de aci înainte, poate pentru milenii, dacă planeta își va asigura supraviețuirea, depășind cea mai cumplită criză din istoria speciei umane. Ei bine, tocmai forța sufletească și geniul politic al omului care a stat și stă la cîrma destinelor istorice ale poporului nostru și a înscris în devenirea noastră momentul hotărîtor al Congresului al IX-lea, au decis locul României, al poporului ei, locul geniului creator românesc, în uriașa conflagrație dintre forțele întunericului și ale luminii, dintre război și pace, dintre dezagregarea lumii și regenerarea ei.

A fi plasat neamul românesc și cultura lui de partea Binelui și Vieții în această luptă universală, a fi dat culturii române un rost mondial în această reînnoire a lumii, este uriașa, incomparabila însemnătate a Congresului al IX-lea, nu numai în istoria națională, ci — prin implicațiile ei — și în istoria universală. Cine nu cîntărește mecanic și izolat nume și personalități, ci privește în întregul său fenomenul, înțelege de ce ACUM 21 DE ANI A ÎNCEPUT CEA MAI MARE EPOCĂ DIN ISTORIA CULTURII ROMÂNE și această cultură a fost „sigilată de destin" cum zicea Călinescu, spre o misiune în slujba întregii specii umane.

De aici, din această perspectivă, de vom face un inventar metodic a tot ce s-a realizat de la Congresul al IX-lea încoace, vom descoperi pas cu pas, semnele unui uriaș efort intelectual, cum niciodată nu s-a mai desfășurat pe acest pămînt, de la acea reînstăpînire asupra **trecutului** nostru, o vreme obturat, pînă la aducerea în granițele limbii române a tot ce contează în cultura universală a tuturor timpurilor.

Și mai ales vom descoperi un uriaș efort istoric și spiritual pentru cucerirea **viitorului.** Efort prin care România de azi este o prezență esențială în speranțele omenirii în ziua de mîine.

Desen de Raluca Grigorcea

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LIX)

Fascinația școlii

Fiecare dintre noi a trecut în viață printr-o formă sau alta de învățămînt. Amintirile școlii, plăcute sau mai puțin plăcute, sînt destul de vii în mintea noastră și vor persista pînă la capătul vieții, întrucît acolo, pe băncile, culoarele și în curtea școlilor se află o mare parte din prima noastră tinerețe, ori așa ceva nu se poate uita. De regulă, în marea literatură română se observă o usoară detașare ironică a creatorilor față de silueta acelor vremuri. Poetul Național, **Mihai Eminescu,** visa la ochi albaștri, dar scanda versurile latinești, **Mihail Sadoveanu** avea nostalgia bunului domn Trandafir, **Ion Creangă** prindea muște cu ceaslovul și plîngea după învățătorul luat la oaste cu arcanul, iar **George Bacovia** psalmodia, cu tristețe : **„Liceu, cimitir al tinereții mele / Pedanți profesori și examene grele..."** Dar, oricît de greu s-ar fi adaptat unii dintre ei școlii, oricît de mari ar fi fost constrîngerile învățămîntului de odinioară, se poate spune că n-a existat vreun om de valoare al acestei țări, fie el artist, savant sau tribun-patriot care să nu datoreze enorm anilor de învățămînt, dascălilor care i-au insuflat setea de cultură și știință, virtuțile hărniciei, seriozității și iubirii de oameni. Adevărul este că sîntem și vom fi mereu niște școlari eterni, pentru că toată viața trebuie să învățăm, iar cine crede că procesul de pregătire și formare s-a încheiat odată cu bacalaureatul sau cu examenul de diplomă se înșeală nespus de mult. Tradițiile românești în domeniul învățămîntului sînt cu totul excepționale. Avem școli, manuale și biblioteci atestate încă din Evul Mediu timpuriu, adică imediat după colonizarea romană a Daciei. La noi se soarbe lumina slovei din timpuri imemoriale — daco-romanii și mai apoi românii fiind reputați în tot sud-estul Europei, dar și în apus, pentru aptitudinile de a studia latina și greaca, medicina și filosofia, astronomia și științele exacte, botanica și geografia. Arhivele și săpăturile arheologice au dat la iveală, pe tot cuprinsul patriei, un număr impresionant de focare luminiscente, spre care au fost atrași și tineri din alte zone ale Europei, care de-a lungul secolelor au venit aici să învețe și să contribuie mai apoi la progresul propriilor patrii. Încă de pe la anii 1300, săgeata de aur a turlei din Scheii Brașovului cuteza spre ceruri și vestea lumii că acolo se află un nucleu puternic al umanismului european care, iată, dăinuie de mai bine de șase veacuri. Pe la anul 1562 aveam chiar o școală latină la Cotnari, iar după aproape un veac Vasile Lupu înființa o Academie în toată regula, cu care multe popoare ar fi vrut să se mîndrească. Iubirea pe care strămoșii o purtau școlii reiese și din numeroase documente de epocă, în care aceasta este considerată ca „un **sfînt lăcaș",** apoi ca **„o faptă de mare laudă",** pentru că prin ea se cîștigă **„darul cel neprețuit"** pentru om, adică **„învățătura cărții"** care este **„cea mai de folos trebuință".** De asemenea, în același limbaj parfumat al hrisoavelor vechi, aflăm că scopul școlii era acela **„de a da rod de învățătură",** spre **„a fi de folos patriei",** învățătura de carte fiind **„podoaba și insuflețirea cea mai de cinste",** ea fiind, **„din toate lucrurile care impodobesc pe om mai aleasă, mai înaltă și mai lăudată".**

Era firesc, pe trunchiul unor asemenea tradiții bogate, ca noua noastră orînduire să aducă constelațiile sale florale de omenie și patriotism. Încă din istoricul Raport la cel de-al IX-lea Congres al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a preconizat o serie de măsuri care, iată, odată cu trecerea a două decenii, și-au dovedit viabilitatea. Era vorba, în principal, de o vastă reformă a imaginii noastre despre învățămînt, de îmbunătățirea programelor și a bazei materiale, de generalizarea învățămîntului de 10 ani și extinderea gratuității manualelor, de înființarea liceelor pe specialități, de construcția Institutului Politehnic din București și a altor lăcașuri care au prins, întocmai, viață. Astfel, se poate spune că, prin grija directă a partidului și statului, personal a președintelui nostru, învățămîntul românesc se află la cota deplinei înfloriri. Există o veritabilă emulație, la toate nivelele, o încrengătură puternică de preocupări și inițiative, o comuniune a dascălilor, elevilor și studenților cum n-a mai existat vreodată. Toate acestea sînt menite să împingă mai departe frontierele cunoașterii umane, să asigure pregătirea și șlefuirea pentru viață a caracterelor tinere, să pună la dispoziția țării prezente și viitoare oameni de nădejde, cetățeni patrioți, specialiști de vîrf în domeniile lor. În România se învață carte serioasă — acesta este adevărul. Avem un tineret pe care nu mă sfiesc să-l numesc „genial" — roadele înzestrărilor sale excepționale se simt în fizică, matematică, chimie, construcții, electronică, muzică, pictură, literatură, astronomie, științe ale naturii. Pe tărîmul învățămîntului nu toamna se numără bobocii, cum spune o veche zicală, ci vara. Pentru că vara se dau marile examene, vara se dă treapta, vara se înregistrează cea mai fierbinte efervescență în sălile de curs, în atelierele-școală, în biblioteci, în camera individuală de studiu. Acolo, în fața foii albe de hîrtie, tînărul este chemat să poarte prima mare bătălie cu viața și cu el însuși, acolo, în intimitatea gîndului său lăuntric se fac raționamente, se forează adînc în memorie, se optează pentru cele mai potrivite cuvinte și soluții, acolo se aprind filamentele imaginației și ale talentului, iar această bătălie trebuie, cu orice preț, cîștigată. Au venit, așadar, examenele de vară. Satele și orașele țării sînt pline de tineri aspiranți, curat îmbrăcați, care surid încrezători către steaua polară a destinului lor, cu o undă de gravitate în plus, cu un reflex solar pe care îl poate da numai „vîrsta de bronz". Ei vor fi cetățenii mileniului trei, oamenii care mîine vor veghea la destinele acestei țări, vor îmbelșuga ogoarele și vor făuri comorile civilizației noastre materiale și spirituale. Să-i înconjurăm cu dragoste părintească sau fraternă, să înțelegem exact că se află într-un moment important al vieții lor, să îi facem să priceapă că fluviul vieții îi așteaptă să navigheze cu pînzele sus, folositori semenilor patriei care i-a născut și umanității.

Corneliu Vadim Tudor

„Zăpezile de-acum un veac"

Urmare din pag. a 3-a

tradiției pe care o păstrează. În text este vorba de bădica Traian, personajul care a împlinit într-un mod anume „sentimentul imperial" al poporului român. Întreaga relație dintre prinț și Adela se resoarbe în balada populară „Luna și soarele", el îndeplinind toate condițiile cerute de „sora" lui, dar refuzîndu-și nupțiul sacru, obligînd, prin autodefinire, transcenderea către sacru a personajului feminin : în finalul „Scrisorii de la Rahova" Adela Balș devine zeița tutelară a victoriei, țara însăși de care prințul se apropie printr-un adevărat ritual inițiatic implicînd trecerea prin regnuri, prin mituri, prin istorie și tradiție. Simbolic, ea primește din partea armatei, în dar, spolia supremă : o sabie dintre multele săbii care au adus victoria de la Rahova ; în schimb, va veghea incontinuu asupra vieții prințului apărîndu-i în vis în momentele de cumpănă, ajutîndu-l să ia decizii importante, definîndu-i aspirațiile, ghidîndu-i zodia.

La fel de importantă ca Adela Balș este zeița de la celălalt pol al anului, doamna Ada care deține puterea magică asupra balaurului verde al cîmpiei dezlănțuit într-o furtună de grindină violentă asupra holdelor, potolindu-i energic cu o eșarfă verde, „fermecată", am zice.

În fond, recitind aceste locuri din romanul lui Paul Anghel, gîndul ne poartă mai departe de materia propriu-zisă. Nu cumva un spoliast superior la noi este ciobanul mioritic care deține în propria persoană reprezentările întregului cosmos frumos organizat pe regnuri ? El este constituit din regnul vegetal („spicul griului") și cel animal („pana corbului"), se declină în regnul mineral („munții mari") și se conjugă în cel astral („soarele și luna"). În felul acesta individul este deplin nemuritor, poate critica în liniște destinul de deasupra destinului fără teamă de aneantizare : moartea nu înseamnă pentru el altceva decît transfer în elementele pe care le deține, din care se constituie ca in-divid. El este stăpîn pe cosmos ale cărui „spolii" le păstrează, animîndu-l în egală măsură în viață ca și în moarte : nu are posibilitatea fizică de a se dezintegra reprezentînd o sinteză, un summum strîns coerent în conștiința cosmică.

m a p a m o n d

PLEDOARIE PENTRU VIITOR

Motivațiilor de ordin politic, sociologic, moral, ecologic în favoarea unor acțiuni hotărîte care să elimine armele nucleare de pe planeta noastră și imensul pericol pe care îl constituie existența lor, cercetarea științifică le adaugă argumente irefutabile rezultate din analiza complicatului mecanism al „sistemului nuclear" ce domină lumea de peste 40 de ani.

Aducem, în discuția a doi politologi români — dr. Leon Talpă (autorul volumului „România și procesul de continuitate al securității și cooperării europene") și dr. Ioan Mircea Pașcu (coautor al volumului „Zone denuclearizate") — o recentă și pertinentă lucrare a doi specialiști americani: „Nuclear Battlefields" (Cîmpurile de luptă nucleare. Legăturile globale ale cursei înarmărilor) de William M. Arkin și Richard W. Fieldhouse, Cambridge, Massachusetts, 1985.

L.T. : „Problema fundamentală a epocii noastre — sublinia la recentul Congres al Uniunii Sindicatelor din România conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — este aceea a opririi cursei înarmărilor, a trecerii la dezarmare și, în primul rînd la dezarmarea nucleară". Acest adevăr este susținut tot mai hotărît prin ample acțiuni pacifiste ce au loc în întreaga lume, prin inițiative ale statelor. Cartea pe care o supunem dezbaterii are meritul de a „decoda" mecanismul deosebit de complicat și de cele mai multe ori greu de sesizat al „sistemului nuclear", sistem ce cuprinde, ca într-o imensă rețea, întregul glob, însinuîndu-și tentaculele nevăzute, apărate de „secretul militar", în zonele aparent pașnice ale lumii, traversînd granițele fizice și pe cele ale statelor, extinzînd, în modul cel mai concret, cîmpurile de luptă ale unui război nuclear pe toată suprafața Terrei.

I.M.P. : Într-adevăr, lucrări ca aceasta au darul de a trezi un interes acut prin problemele noi pe care le pun și cărora încearcă să le dea răspuns, prin felul în care ne lărgesc orizontul cunoașterii. Cred că ne aflăm în fața unei prime „imagini cuprinzătoare" a amplorii și nocivității infrastructurilor cursei înarmărilor nucleare incluzînd nu mai puțin de opt tipuri de activități majore : arsenalele nucleare ; producția de încărcături nucleare, cercetarea și testarea armelor nucleare ; sistemele de alarmă avansată ; sistemele de „supraviețuire" ; sistemele de comunicații ; „planificarea nucleară" și apărarea civilă. Cartea ridică, în mod firesc, întrebarea : De ce cunoaște cursa înarmărilor proporții și ritmuri inimaginabile tocmai acum, în perioada postbelică ?

Prea adesea, analiștii au fost tentați să vadă doar „efectele" — e drept, spectaculoase sub toate aspectele — ale acumulării de arme și forțe militare postbelice, fără a oferi și o explicație mulțumitoare a „cauzelor" acesteia. Încercările de a cantona explicațiile doar în sfera intereselor cercurilor favorabile înarmărilor mi se par insuficiente. Cred că trebuie să avem în vedere mutațiile de substanță produse prin „cuplarea" uriașei **capacități de distrugere** a armelor nucleare, cu **viteza** extrem de mare a mijloacelor de transportare a lor la țintă. Apare, astfel, pentru prima oară în istoria omenirii, „posibilitatea" purtării unui război, cu adevărat mondial, nu în ani de zile, ci în numai cîteva ore ! O „comprimare" de asemenea proporții a timpului și spațiului a alterat profund relațiile internaționale contemporane deplasînd centrul de greutate al războiului, ca instrument de realizare a unor țeluri politice, de la **purtarea** sa, pe faptul dacă acesta va fi sau nu **inițiat**. Momentul **izbucnirii** unui război nuclear ar deveni esențial. Drept consecință, a dispărut distincția clasică dintre perioada de război și cea de pace și asistăm la o „permanentizare a mobilizării maxime a potențialului militar al statelor", îndeosebi a celor mari.

L.T. : Primul capitol al cărții la care ne referim se și intitulează „Starea de război", autorii demonstrînd pe baza unei analize adînci a infrastructurii nucleare existentă în lume, „ștergerea" diferențelor dintre starea de război și cea de pace, ca și a deosebirilor dintre noțiunile de „militar" și „civil", avertizînd că cei mai mulți oameni își trăiesc viața fără să-și dea seama cît de „aproape" de un război nuclear ne aflăm în mod constant, fără să realizeze că nivelul pregătirilor militare a atins parametrii celor din timp de război și că strategia nucleară a creat „o nouă geografie" în care granițele naționale și cele naturale și-au pierdut importanța cunoscută, fără să conștientizeze că natura globală a cursei înarmărilor nucleare, ca și timpul foarte scurt al atingerii țintelor fac posibil ca un conflict nuclear să poată fi declanșat oriunde pe glob, iar cel mai obscur orășel să devină „țintă strategică nucleară". În sfîrșit, puțini oameni știu că „noile cerințe" ale infrastructurilor nucleare reclamă ca **toate** resursele societății să poată fi gata **oricînd** să suporte rigorile planurilor de război. „Omnivoră și vorace", infrastructura nucleară face ca întregul glob să fie, potențial, un cîmp de bătălie și nimeni și nimic să nu poată scăpa dintr-un război nuclear, odată declanșat.

I.M.P. : Lectura cărții pe marginea căreia purtăm această dezbatere prilejuiește, chiar și celor familiarizați cu domeniul strategiei nucleare, o surpriză dintre cele menite să stîrnească o profundă îngrijorare. Mă gîndesc la acuitatea cu care este prezentată așa numita activitate de „planificare nucleară", ceea ce nu reprezintă altceva decît activitatea de repartizare a țintelor militare sau civile pe armele nucleare aflate în arsenale. „Planificarea nucleară" atinge proporții uriașe și utilizează cea mai sofisticată tehnică de acumulare de informații și de calcul (numai sistemul de comunicații „de apărare" al S.U.A., de exemplu, numără 3 161 de centre răspîndite în 75 de țări și insule și cumulează 35 de milioane de mile de circuite !). Este foarte important să știm că „planificarea nucleară" se desfășoară 24 de ore din 24, timp de 365 de zile pe an ! Dacă adăugăm „jocurile de război" simulate pe calculatoare, avem imaginea unei desfășurări propriu-zise a războiului nuclear, imagine din care lipsesc doar... încărcăturile nucleare efective ! Dar să ne gîndim o clipă în ce condiții are loc această activitate de „planificare nucleară" ? Răspunsul la această întrebare este în egală măsură surprinzător și înfricoșător. Singura „experiență" reală în domeniul războiului nuclear cunoscută de omenire s-a petrecut în urmă cu 41 de ani și a implicat doar două încărcături nucleare de mici dimensiuni față de parametrii actuali. Astăzi există cca. 50 000 de încărcături nucleare a căror putere distructivă poate stinge de cîteva ori însăși viața pe Planeta Pămînt. Mai mult, după evaluările efectuate de prestigioase institute de cercetări, dintre toate caracteristicile armelor nucleare, cea mai greu de evaluat este **precizia** lor ! Așadar, unul dintre elementele fundamentale ale întregului eșafodaj al strategiei nucleare este, în realitate, o... „imponderabilă" ! Nu pot decît să subscriu la concluzia tranșantă a autorilor care, susținuți de forța argumentelor cercetării, declară : „Misterioasa artă a planificării nucleare se fundamentează pe prezumpții neverificate și neverificabile, prezentate însă sub masca unor concepte riguros științifice, pierzînd orice contact cu realitatea efectelor războiului nuclear ori a obiectivelor pe care se presupune că ar trebui să le urmărească".

Desen de Sabin Ștefănuță

L.T. : Merită să ne oprim asupra acestui aspect și să-l privim în relație cu „planurile strategice nucleare" și implicațiile acestora. În „jocurile" lor pe calculator, planificatorii nucleari s-au obișnuit atît de mult să „distrugă" inamicul potențial încît războiul propriu-zis a devenit pentru ei „secundar" jocului, precum un soi de experiență oarecare al cărui rezultat îl cunoaștem dinainte ! Este inutil să mai demonstrăm pericolul imens pe care-l reprezintă un asemenea „mod de gîndire". În ceea ce privește „planurile nucleare strategice", un singur exemplu poate fi deosebit de ilustrativ. Este vorba de acea adevărată „sarabandă a țintelor nucleare", schimbate aproape zilnic în funcție de parametrii noi ai armelor de atac și de schimbările detectate în apărarea inamică, de depărtarea țintei și timpul de atac. Proliferarea numărului țintelor este un barometru fidel al escaladei nucleare în genere. Așa, de exemplu, Target Data Inventory al forțelor nucleare ale S.U.A. a crescut de la cîteva baze militare și centre industriale „inamice", la începutul erei nucleare, la peste 40 000 (!) baze militare, centre economice și industriale, zone cu resurse naturale, centre guvernamentale, în prezent.

I.M.P. : Un alt domeniu important al analizei autorilor volumului „Cîmpurile de luptă nucleare" îl constituie raporturile dintre **decizia politică** și **tehnologia militară**. În mod tradițional, rolul hotărîtor l-a avut totdeauna factorul politic. Aceasta și pentru că ritmul evoluției tehnologiei militare era foarte lent față de ritmurile actuale. Într-o plastică comparație, datînd din 1959 (!) Bernard Brodie, unul dintre întemeietorii strategiei nucleare spunea : „Nelson, a cărui navă amiral avea la Trafalgar o vechime de 40 de ani, și-ar fi putut petrece liniștit întreaga viață învățînd și perfecționînd arta conducerii luptei navale fără teama modificării fundamentale a condițiilor purtării acesteia" ; astăzi, însă, „condițiile fundamentale ale războiului se modifică aproape de la o lună la alta". În condițiile ritmului de dezvoltare atins de tehnologia militară a zilelor noastre, asistăm la un proces tot mai evident de erodare a rolului tradițional al deciziei politice care, în practică, se vede tot mai mult îngrădită, atît în planul momentan-tactic (amplasarea sistemelor de arme nou create devine tot mai greu de evitat), cît și, fapt mai îngrijorător, în plan strategic (viitoarele sisteme de arme se cer hotărîte cu un avans de 10—15 ani, funcție de ciclurile lor tehnologice). Putem spune că, înlănțuindu-se tot mai strîns, tehnologia și strategia nucleară ne îngustează tot mai mult orizontul, făcîndu-ne pe noi, oamenii, să pierdem treptat adevărata măsură a lucrurilor. Așa se face că lumea contemporană a devenit, mai mult ca oricînd în trecut, o lume a paradoxurilor celor mai stringente : ne înarmăm frenetic pentru... a evita războiul ; o facem cu arme nucleare pe care... dorim cel mai puțin să le folosim ; dezvoltîndu-ne apărarea devenim din ce în ce mai... agresivi, potențial ; visăm asigurarea păcii pe întregul glob... propulsînd înarmările în cosmos ; acumulăm arme considerîndu-le... singura șansă a dezarmării (!). Chiar dacă, multe din situațiile evocate se dovedesc niște paradoxuri, la o analiză mai profundă, ele reflectă contradicțiile cu care se confruntă lumea contemporană, contrastele izbitoare dintre realitățile sistemului nuclear și logica pusă în slujba omului.

L.T. : La formarea unei asemenea viziuni paradoxale asupra realităților epocii nucleare contemporane contribuie în mare măsură o întreagă „retorică" dezvoltată de planificatorii nucleari pentru a disimula adevărata față a lucrurilor și gravitatea lor. Pierderea legăturii cu realitatea efectelor devastatoare ale unui război nuclear este rezultatul, în mare parte, al „doctrinei celui mai rău caz", care reclamă o ripostă masivă, implicînd ținte numeroase și diverse, inclusiv centre economice, industriale, civile, precum și cereri de arme tot mai distrugătoare și precise. Chiar și doctrina „răspunsului flexibil", pledînd în teorie pentru o mai mare reținere și flexibilitate în cazul unui conflict nuclear, s-a soldat în cele din urmă cu cereri de noi arme nucleare, mai precise și mai puțin vulnerabile la interceptie. Să mai amintim scenariul „ferestrei de vulnerabilitate", care, clamînd pericolul pe care l-ar presupune o rămînere în urmă în cursa înarmărilor nucleare, constituie una dintre „motivațiile forte" ale dezvoltării și perfecționării irațională a celor mai distrugătoare arme și așa suficiente să transforme planeta noastră într-un pustiu. Toate aceste „doctrine" și „scenarii", bazate pe ipoteze neverificate și cu neputință de verificat, dau caracterul absurd al logicii planificatorilor nucleari care „pun la **baza** supraviețuirii lumii un joc rupt cu totul de realitate".

Tratînd infrastructura cursei înarmărilor nucleare la scara întregului glob, volumul pe care-l discutăm rezervă un substanțial capitol Europei, continentul cu cea mai mare densitate de armament nuclear și care constituie „obiectul" celui mai discutat scenariu pentru un război purtat cu arme nucleare. Peste 9 000 de încărcături nucleare sînt desfășurate în Europa și, adăugîndu-le încărcăturile nucleare amplasate pe nave aflate în apele adiacente Europei, obținem fantasticul total de o treime (!) din arsenalele nucleare ale lumii contemporane.

O altă caracteristică îngrijorătoare a situației militare a Europei o constituie **integrarea** puternică a armamentului nuclear în structura blocurilor ceea ce ar face, potrivit părerii experților, ca orice conflict să se transforme rapid într-unul nuclear. Către o asemenea concluzie amenințătoare converg și datele privind densitatea forțelor militare convenționale și puterea de foc a acestora (de multe ori apropiată de efectele distructive ale armelor nucleare). Mai mult decît atît, strategii apreciază că, în cazul unui conflict militar în Europa, armele nucleare ar fi folosite atît pentru scopuri ofensive (obiective greu de atins și distrus cu arme clasice), cît și defensive (pentru stoparea unui atac masiv cu forțe clasice). Infrastructura nucleară a Europei este atît de extinsă și complexă încît l-a făcut pe analistul Paul Bracken să exclame : „Examinarea apărării N.A.T.O. implică atît de multe subiecte bizare, mai ales cînd intră în discuție armele nucleare tactice, încît orice analiză făcută în timp de pace capătă fie aura sterilității, fie cea a supranaturalului".

Nu în ultimul rînd, cei doi autori consideră că teatrul de luptă european se extinde, în fapt, de la Pacific pînă în țările Lumii a treia și un război nuclear, implicînd Europa, ar putea izbucni în orice punct mai puțin stabil al acestei întinse arii.

Este cred, locul să amintim poziția de principiu a României, exprimată cu hotărîre de președintele Nicolae Ceaușescu de la înaltele tribune ale congreselor Partidului Comunist Român și expuse în forurile general-europene, cerînd măsuri concrete în domeniul dezarmării, în primul rînd nucleare, în Europa, realizarea în cel mai scurt timp a unui acord privind oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa și apoi eliminarea celor existente.

Leon Talpă
Ioan Mircea Pașcu

Ambianțe spirituale în Phenianul contemporan

grandoare și suplețe, monumentalitate și grație, patetism și gingășie — iată simbioza de elemente care m-a frapat mereu în noul peisaj urban al Phenianului, descoperit și redescoperit în tot mai impresionante înfățișări cu prilejul fiecăreia dintre numeroasele călătorii pe care le-am făcut pe pămîntul țării de care ne leagă firele unei atît de puternice, indisolubile prietenii, avanpost al socialismului la extremitarea estică a continentului asiatic — R.P.D. Coreeană.

Orașul acesta devenit o mare metropolă — pe care l-am lăsat în urmă cu 33 de ani (după anii de distrugeri pustiitoare trăiți de mine pe frunturile bătăliei antiimperialiste a poporului coreean, în calitate de corespondent de război) ca pe un enorm morman de ruine și pe care l-am contemplat, sub imperiul unei imense fascinații, în cursul celei mai recente călătorii, în noua și copleșitoarea sa înfățișare — mi-a apărut ca o gigantică pasăre gata să-și ia zborul către zenit. Și, într-adevăr, — reflecția se impune de la sine — nu este oare el pasărea Phoenix a Coreei ? Nu întruchipează el, prin însăși miraculoasa sa supraviețuire și reînviere, un simbol grăitor al nezăgăzuitelor aspirații ale omului spre bine și frumos ?

Sînt citadini înveterați — cum e și semnatarul prezentelor rînduri — pentru care una dintre cele mai mari desfătări constă în a se pierde în mulțimea pietonilor, la ora cînd străzile marilor orașe sînt inundate de lumina dulce a cîte unui crepuscul de toamnă. Așa mi s-a întîmplat și în asfințitul tîrziu din toamna trecută, cînd, purtîndu-mi pașii pe sub platanii ale căror frunzișuri prefirau molcom razele tot mai zgîrcite ale soarelui, străbăteam artera principală cu o lărgime de aproape 80 de metri — prospectul Armatei Poporului — unde fluxul neîntrerupt de troleibuze, autobuze, autoturisme amintește de revărsarea magnificei cascade Kuriong din Munții de Diamant (e drept că, referitor la autoturisme, nu putem să nu menționăm că sînt încă puține, „dar vor fi tot mai multe în anii viitori", ne asigură zîmbind însoțitorii, cu certitudinea progreselor viitoare).

Neîndoielnic, greu s-ar putea concepe peisajul urban al Phenianului fără edificiile destinate îmbogățirii orizontului spiritual al cetățenilor. Fiecare muzeu, fiecare teatru, fiecare cinema, fiecare palat de cultură reprezintă o valoroasă realizare arhitectonică, reper de verticalitate și lumină ce domină modernele ansambluri urbanistice din jur, oferind, totodată, prin alcătuirea și „scenografia" sa interioară, prin intensitatea activității desfășurate între zidurile sale, măsura unei vocații cultural-educative incontestabile, a unui har autentic de punere în lumină, a itinerarelor pline de sens pe meleagurile trecutului, prezentului și viitorului. De aceea, dorind să vă sugerez această vocație, temeinic cultivată, îmi voi îngădui să fac, împreună cu dumneavoastră, cîte un scurt popas în trei obiective culturale reprezentative ale noului Phenian, un muzeu, un teatru, un mare studiou cinematografic.

Fiecare dintre ele nu e numai un loc de desfătare estetică ori de cunoaștere mai aprofundată a lumii și a vieții, ci, mai ales, de înavuțire a conștiinței, un spațiu și o ambiantă spirituală, izvoare inepuizabile de înnoiri lăuntrice.

Lăcaș de cultură — dar nu „sarcofag al istoriei", cum încearcă unii să descrie astfel de instituții — Muzeul de etnografie din Phenian oferă putința de a cunoaște și admira rădăcinile istorice ale autenticei vocații și pasiuni a frumosului ce constituie sensul vieții de fiecare zi a poporului coreean. Am privit cu admirație fermecătoarele vaze de felurite dimensiuni și de o culoare verzui-deschisă, așa numita „ceramică verde de Korio", unică nu numai prin coloritul ei frapant, cu reflexe opaline, ci și prin formele de o grație luminoasă, ceea ce și explică faima de care s-a bucurat și se bucură această creație neasemuită a geniului artistic coreean pe meridianele lumii.

Un sentiment asemănător am încercat și în fața altor înfățișări ale frumosului, expresii ale harului cu care este dăruit din vechime poporul coreean prieten. O puternică impresie produce, bunăoară, reproducerea întocmai, în cadrul muzeului, a vestitei necropole de la Anakcobun, datînd din epoca desemnată în istoria evului mediu coreean drept : Kogurio. Frescele, conservate cu mare grijă, ale acestui monument sînt nu numai o excepțională ilustrare a desăvîrșitei stăpîniri a artei formelor și culorilor picturale în Coreea secolului al IV-lea, ci și o suită de fidele mărturii despre viața de curte pe vremea regelui Mitzun.

Pe temeiul unor tradiții atît de bogate în bun gust și simț artistic era firesc să se dezvolte, în rîndurile unui popor atît de dotat, un viguros simțămînt al altitudinilor spirituale, nutrit de sevele unui profund umanism. Omniprezenta pasiune pentru frumos a acestor oameni, înzestrați cu o înaltă sensibilitate, cu un bogat univers lăuntric, se străvede și în arta lor teatrală.

Tipul de spectacol care predomină la Phenian este ceea ce creatorii coreeni numesc cu un termen generic „opera revoluționară", fenomen artistic cu profunde rădăcini în spiritualitatea tradițională a poporului și căruia realitatea nouă a țării, în avîntat efort de construcție, i-a relief și mai puternic valențele educative. E vorba, în fond, de un gen de spectacol de mare complexitate și rafinament, în care se împletesc organic drama vorbită, ariile, duetele și ansamblurile de operă propriu-zisă, dansurile și baletele de mare amploare și, îndeosebi, corurile care îndeplinesc — ca în tragedia antică — funcția unor comentarii lirico-filosofice ale acțiunii.

Dintre spectacolele de acest tip pe care am avut posibilitatea să le vizionez pe scenele Phenianului, unul m-a impresionat în mod deosebit. Se desfășura pe scena Teatrului Mare din fața hotelului „Phenian", un edificiu impozant ridicat în urmă cu vreo două decenii în stil național coreean, cu un șir suprapus de acoperișuri curbate, ale căror contururi desemnate noaptea de șiraguri de lumini ce se reflectă în apele mișcătoare ale fluviului Tedongan, înalță tot mai mult privirea contemplatorului spre cerul înstelat boltit deasupra orașului.

Era vorba de o realizare scenică aspră și concentrată, cu o preocupare accentuată pentru psihologia personajelor, pentru frămîntările și transformările interioare pe care le generează implicarea în bătăliile revoluționare. Intitulată „Vorbește, pădure !", opera avea în centrul ei personajul complex al unui primar de comună care, sub ocupația niponă, desfășura un joc dublu, ascunzînd sub aparența slujirii devotate a opresorilor o aprigă și plină de pericole activitate de subminare a regimului asupritor. Am remarcat cîteva solide creații ale unor cîntăreți și actori valoroși, mai ales pe Su Ghiun Sin, viguroasă personalitate artistică, apt să însufle rolului primarului o forță dramatică emoționantă, precum și pe Li Ciun Nion, în gingașul și profundul rol al fiicei primarului, care trece cu subtil patetism prin multitudinea și diversitatea de stări lăuntrice generate mai întîi de aparența vinovăției tatălui față de cauza poporului, iar apoi de zguduitoarea revelație a adevărului ocultat cu atîta pricepere de eroul puternicei drame.

Fără îndoială, însă, arta-fanion a vieții spirituale din Coreea socialistă contemporană este și rămîne cinematografia. Aici s-a petrecut, în ultimul deceniu mai ales, o autentică revoluționare a metodelor și mijloacelor, înnoirea viziunii tematice care a solicitat, concomitent, înnoiri pe planul expresivității artistice, potrivit îndemnurilor primite de oamenii cinematografiei de la tovarășul Kim Giăng Il, secretar al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea : „Trebuie să deschidem o breșă prin concentrarea eforturilor noastre în domeniul artei cinematografice și să generalizăm succesele dobîndite aici în toate domeniile literaturii și artelor — iată principiul fundamental pe care avem datoria să-l respectăm în strădania care tinde să revoluționeze literele și artele noastre". E un îmbold care și-a pus pecetea asupra întregii cinematografii coreene din ultimii ani.

Ni s-a oferit fericitul prilej de a vizita studiourile cinematografice „Cionlima" de lîngă Phenian, adevărată citadelă care ocupă zeci de hectare cu halele lor de turnare, cu laboratoarele și edificiile consacrate muncii de elaborare a filmelor, cu vastele spații dominate de veridice decoruri în aer liber, în rîndul cărora se remarcă un întreg orășel coreean de pe la începutul acestui secol, decor atît de viu încît pare desprins din pura realitate și care a servit de-acum drept cadru scenografic unor filme devenite, între timp, deosebit de cunoscute atît în țară, cît și peste hotare.

...Spații ale înaltei spiritualități și elevări lăuntrice, toate aceste locuri pe unde v-am purtat pașii imaginației reprezintă elocvente etaloane ale unei societăți în plină eflorescență.

Victor Bârlădeanu

REVISTA STRĂINĂ

● **PUȚINE CĂRȚI DE DEBUT** au cunoscut un succes atît de extraordinar cum este „La Casa de los Espiritus" (Casa spiritelor) apărută în editura „Plaza y Janes" din Barcelona. O confirmare concludentă a acestei afirmații o constituie faptul că în numai doi ani de la apariție (1983) romanul a apărut în opt ediții fiind tradus în mai multe limbi. Autoarea acestui roman și a acestei performanțe este Isabel Allende, nepoata fostului președinte al Republicii Chile, asasinat mișelește de junta militară la începutul anilor '70.

Acțiunea romanului se petrece în Chile, chiar dacă în volum numele acestei țări nu este pomenit niciodată. Romanul descrie viața lui Esteban Trueba, mare latifundiar și deputat, și a soției acestuia, Clara. Acțiunea „Casei spiritelor" culminează cu lovitura de stat militară. Este evident că din Chile chiar dacă pe parcursul desfășurării acțiunii nu apar numele lui Salvador Allende și al marelui poet Pablo Neruda, care se numesc în roman Președintele și Poetul.

„Casa spiritelor" este un roman prin excelență politic, el înscriindu-se în categoria așa numitei „literaturi a evenimentului" inaugurată de Friedrick Forsyth cu „Ziua șacalului".

● **CELE MAI MULTE** picturi de Rembrandt le-au cumpărat americanii. Așa se face că în S.U.A. au ajuns... 9 438 lucrări datorate lui Rembrandt !

„În întreaga istorie a artelor — scrie „Holland Herald" care apare la Amsterdam — nici un pictor nu a fost atît de imitat și falsificat ca Rembrandt van Rijn". Astăzi există o serie de metode și mijloace, de pildă razele Roentgen sau fotografierea cu infraroșii, care permit specialiștilor să dovedească dacă un tablou este original sau fals".

În urmă cu 45 de ani, criticul de artă olandez Abraham Bredins a apreciat că numărul lucrărilor originale ale lui Rembrandt se ridică la 750. În 1976 un alt specialist, Gerson, aprecia că numărul lucrărilor autentice ale marelui pictor este de numai 376. După aceea numărul acestora a scăzut pînă la 350. În anul 1968 a fost alcătuită o comisie din specialiști de la Institutul de istorie a artelor din cadrul Universității din Amsterdam pentru a face cercetări și a stabili numărul exact al lucrărilor datorate lui Rembrandt. Pentru aceasta ei au vizitat muzee și colecții particulare din Europa, Statele Unite, Japonia, Australia, America de Sud. Pentru unele dintre acestea, vizita specialiștilor olandezi a fost fatală : multe dintre lucrările atribuite lui Rembrandt aparțin în realitate altor pictori ! Cum se explică aceasta ? Tablourile lui Rembrandt se vîndeau la prețuri foarte piperate încă în timpul vieții acestuia, de aceea mulți dintre elevii și colaboratorii marelui pictor — Aart de Golder, Wilhelm Drost, Barent Fabritius — s-au substituit lui Rembrandt pentru a-și putea vinde mai bine tablourile. În plus, mai există încă 30—40 opere ale marelui pictor ascunse prin colecții particulare, fără nici o șansă de a fi văzute de specialiști, cu atît mai puțin de marele public.

● **UN JURIU INTERNAȚIONAL** alcătuit din criticii muzicali de la nouă dintre cele mai importante și influente reviste vesteuropene au acordat premii celor mai buni reprezentanți ai vieții muzicale internaționale. La categoria dirijorilor, primul loc a fost atribuit — înaintea lui Herbert von Karajan — italianului Claudio Abbado, în vîrstă de cincizeci și unu de ani.

După o serie de concerte care s-au bucurat de un succes imens, la vîrsta de treizeci și nouă de ani lui Claudio Abbado i s-a încredințat conducerea Operei Scala din Milano. Era în anul 1972 cînd Scala se stingea de plictiseală, trăind doar din faima trecutului. Abbado a schimbat repertoriul, a introdus opere contemporane și a facilitat accesul interpreților și dirijorilor din generația sa. Sprijinit de prietenul său, pianistul Maurizio Pollini, „Abbado a hotărît să deschidă porțile celebrei Scala tuturor iubitorilor muzicii, indiferent de originea socială", cum scrie „Le Nouvel Observateur".

Polemica dintre Abbado și conservatorii italieni a luat sfîrșit în anul 1980, cînd marele dirijor și-a prezentat demisia. „În Italia trebuie schimbată mentalitatea, spunea Abbado, întrucît Scala a devenit un loc de întîlnire unde nevestele bogătașilor se duc pentru a-și etala toaletele".

● **MUHAMMED SAID ABDULLA** face parte dintre fondatorii literaturii scrise în limba swahili. S-a născut în anul 1915 în Zanzibar. A crescut într-un mediu musulman tradițional, dar a studiat la o școală unde a intrat în contact cu cultura europeană.

A început să scrie relativ tîrziu, cu ocazia unui concurs organizat în anul 1958 cînd romanul său polițist „Dumbrava sfîntă" (apărut apoi în anul 1960) a cîștigat premiul întîi. Au urmat alte romane și culegeri de povestiri polițiste : „Furtuna din Giningi" (1968), „Există oameni pe lume" (1973), „Secretul unui zero" (1974), „Pînă și dracu are grijă de copiii lui" (1976). Acțiunea tuturor lucrărilor sale se desfășoară în insula Zanzibar, astăzi parte componentă a Tanzaniei și este legată de figura detectivului Bwana Msa. Cititorii europeni ar fi șocați dacă i-ar citi lucrările pentru că detectivul lui — un geniu — rezolvă toate enigmele într-un termen incredibil de scurt. Acțiunile se derulează în familii de oameni bogați, mobilul crimei fiind de fiecare dată banii. Cheia dezlegării enigmei se găsește aproape totdeauna în trecutul personajelor principale.

Interesantă în volumele lui Abdulla nu este atît acțiunea cît stilul și limba. Este primul scriitor în swahili care scrie într-o limbă bogată, neobișnuit de suculentă, care folosește cu efecte deosebite înțelepciunea populară.

SPORT

Triumful vinului de Rin

uneori, ziua mea de lucru este noaptea, atunci cînd enigma lumii e tăcerea. În clipele cînd arborii sînt cuprinși de somn, pot privi înăuntrul lor. Noaptea, toate ale pămîntului sînt mai aproape de adevăr și mai scuturate de minciună. Iarba și apele sînt clare și fără de nici o împotrivire cînd se amăgesc, unindu-se cu stelele. Lumea, imensa mea cîmpie, mă umple, noaptea, cu daruri. Iar cînd timpul stă să lunece spre ploaie, ca acum, aud nemărginirea șoptind înțelepciuni.

S-a jucat finala Cupei României și iată-mă privind-o c-un ochi de mac și c-un ochi de floarea soarelui : cum de s-a întîmplat să bată Dinamo ? ! Din pricina ploii și din vina lui Majearu, pe care Jenei îl scuză, spunînd că și Zico și Socrates și Platini au ratat lovituri de la 11 metri. E un fel de a cînta la vioară, lîngă o fîntînă cu cumpănă, care e un zeu stînd într-un picior. Ascult și zîmbesc, pentru că știu că joacă ielele flori de rapiță galbenă peste capre bălțate.

Să numim campionatul care s-a sfîrșit și ultima finală a Cupei României unitatea sărutului și să trecem să culegem bumbac pe podișurile mexicane.

Șampania franțuzească n-a izbutit să-i îmbete pe berarii germani. Semifinala de la Guadalajara a dat cîștig cailor de tracțiune. Și l-a trimis pe Platini din stima lumii în melancolia ei. N-am crezut niciodată serios în calculele computerului sovietic care anunță finaliști pe danezi și francezi (nu cred nici în partenerul de șah electronic) dar parcă Franța, pînă la meciul de miercuri seară, ne purta pe valul gîndului că latinitatea europeană va întinde cea mai frumoasă bucată de marmură la temelia Mundialului. Vinul de Rin, mai sec, mai aspru, mai auriu, băut în pahar din miner de spadă, a triumfat printr-o mai limpede păstrare a lucidității butucului nobil. Vinul franțuzesc, prea mult amestecat cu cîntecele trubadurilor, prin veacuri, a gîlgîit sentimental și s-a stins într-o lacrimă. Avertizîndu-ne că lumea e așa cum e și mai ales de-a-ndoaselea. Citeodată, pierderea poate însemna desăvîrșire...

Spunînd asta, să ne întoarcem cu fața spre partea de inimă numită tango, Argentina, cuțit, aventură, taverna, profunzimea preeriei, Maradona. Din nou don Diego a învins aproape singur o echipă : pe-a diavolilor roșii. Este, după Pelé, poate cel mai mare jucător al acestui secol. Privindu-l, îți dai seama că niciodată lumea lui n-a fost Frica. Libertatea e legea lui. Privindu-l alergînd cu mingea la picior, portarii care-l au în față vor fi înțelegînd înaintea tuturor că nici o moarte nu e senină și vor fi rostind în gînd : leapădă-te destin al meu de prea multă minune. Dar ce păcat că acest desăvîrșit rege al fotbalului a înscris un gol cu mîna în poarta englezilor și n-a avut tăria să așeze mingea cu mîna la locul infracțiunii ! Gîndiți-vă o clipă numai că ar fi îndrăznit acest lucru necugetat cu echipa Uruguayului sau Paraguayului ! Un prieten de suferință susține că cele două echipe mai sus pomenite l-ar fi alergat și azi prin stadion, iar numeroasa lui familie, plus avocații plătiți să-i susțină interesele, ar fi servit drept butuci într-o măcelărie pentru tranșarea cotletelor. Iar la granițe, pe Rio Grande și în Țara de Foc ar fi bubuit tunurile, pentru că acolo, știți, a mai avut loc un război din cauza fotbalului.

Arbitrilor care vor conduce finala, mîine, întrucît argentinienii anunță că refuză o brigadă europeană, iar europenii una latino-americană, le propun să treacă mai întîi înot prin Triunghiul Bermudelor apoi s-o ia la fugă spre casă, să-și sărute mama, nevasta și copiii, să-și facă toate rugăciunile și abia după aceea să intre pe teren. Dacă scapă cu viață, vor trăi o mie de ani.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zănescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU